

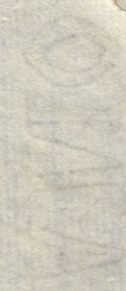
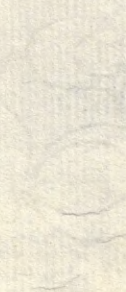
E. H. F. F.

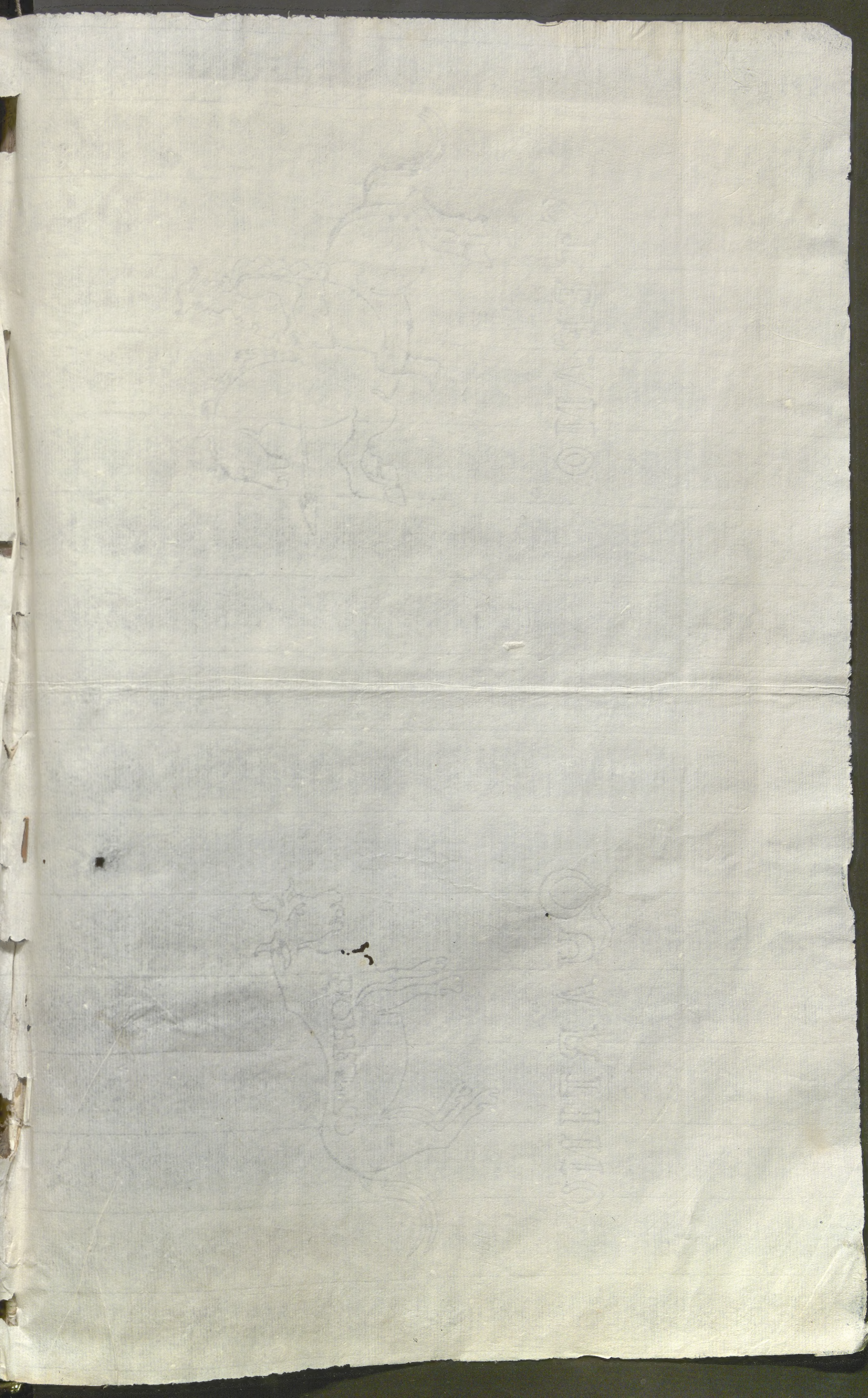
Sub 2.7
w-97

R. 8
1/13

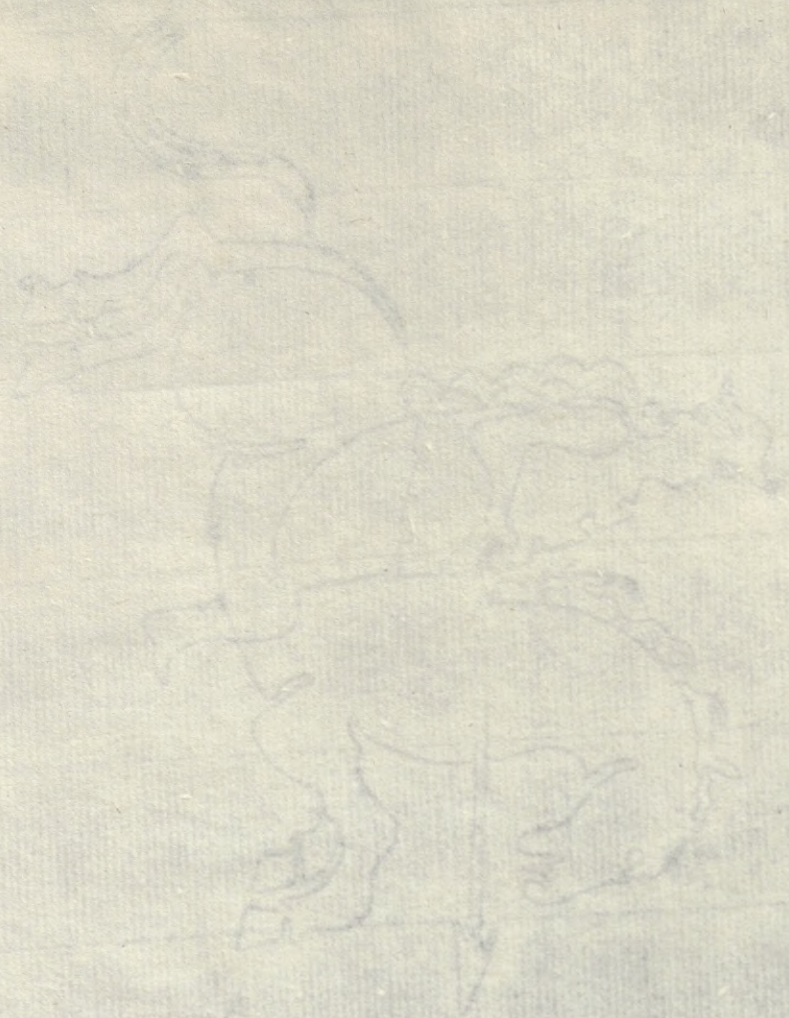
MILITARIA

© 1911

ARTIST

© 1911

E. M. F. F.

SYNTAGMATIS
OPINIONVM
COMMVNIVM,
SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM.

Tomi Quatuor:

QVIBVS VNIVERSÆ PROPEMODVM QVÆSTIONES EX
*Selectioribus omnium in iure scribentium responsis, auctoritatibus, & consilijs, faciliore multò
quàm antea methodo discutiuntur, enucleantur, & singula sub congruis suis
locis, veluti materiarum sedibus, ac titulis subiiciuntur.*

Opus absolutissimum, perfectissimum, desideratissimum.

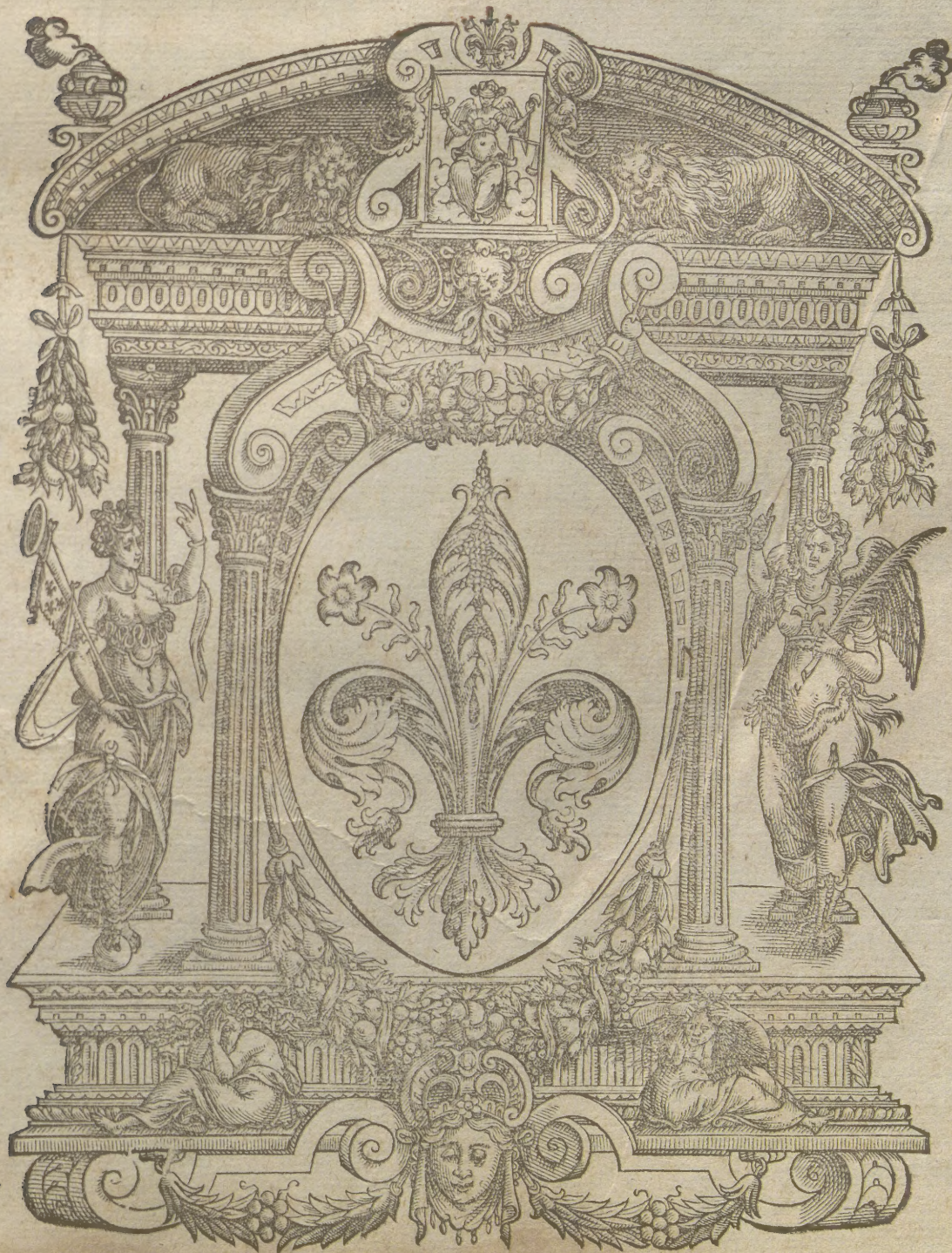
HAC POSTREMA ET ACCVRATISSIMA EDITIONE ADDITIONIBVS
Ad praxim vtriusque fori conducentibus, fidelissimis obseruationibus, & **Senatusconsultis** locupletat-
tum, & ab illis rebus quæ prius tædium legentibus adferebant repurgatum.

ERVEDITISSIMI CVIVSDAM IVRISCONSULTI LABORE ET STYDIO.

Autorum à quibus erutæ sunt sententiæ, nomina, secunda indicabit pagina.

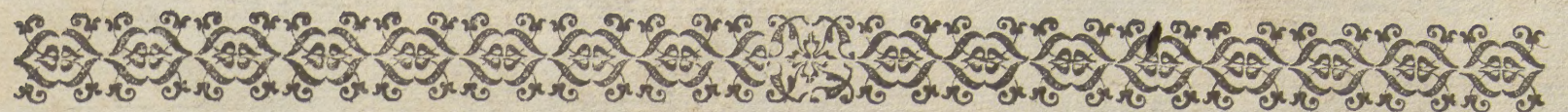
Cum Indicibus Titulorum, Capitulorum, Locorum, ac rerum copiosissimis.

Tomus Primus.

LVGDVNI, Ex Officina Iunctarum, M. D. XCV.

George Washington
The President of the United States
Executive Order
No. 1
February 2, 1797
Whereas it is the duty of the President to see that the laws are faithfully executed
And whereas it is the duty of the President to see that the laws are faithfully executed
Therefore I, George Washington, President of the United States, do hereby order
That the laws be faithfully executed
In witness whereof, I have hereunto set my hand and the seal of the President
at the City of New York, this second day of February, 1797.

ILLVST. ET PRAECLARO VIRO

D. NICOLAO DE LANGES
REGIAE LVGDVNEN. PRAEFECTVRAE,
Et summi Dombarum Senatus Praesidi clariss. integerrimo,

I O. BAPTISTA REGNAULD. S. D.

IURISPRUDENTIAE Studiosos (*Amplissime Praeses*) pra reliquis literatorum ordinibus non vulgaris gratia beneficio deuinctissimos semper existimaui, eorum vigilijs, & lucubrationibus, qui non solum solutos legum nodos antea inexplicabiles & vniuersam iuris scientiam ex immensa diffusaq; copia, in paucissimis libris eleganti serie posteris reliquerunt, verum etiam responsa Prudentum ita elucidarunt, & tam insigni rationum satellitio stiparunt, ut maleferiatis & insulsis opinionibus nullus sit relictus locus. Cum enim in arte qualibet multum auctoritatis, & ponderis sibi vendicet opinio, illa in iurisprudentia libris varias excitauit querelas, dum quisque suos sequitur manes, & in ea qua sibi plausibilior videtur sententia tenacius haeret. Illa qua tam est scientia quam necessarium est contingens, imponit nobis, falsa pro veris secundo rumore, & laudato fucio iactitat, urget sciolos istos priuati nominis affectus, qui nostra paruipendere, & aliena laudare non sinunt. Occurrunt leuissima quaestiones, quibus discutiendis dissidet a Celso, Iulius: ab Ulpiano, Paulus: ab Accursio, Bartolus: ab Alciato, Cuiacius. Quod illi dicunt videmus, quod dubitationem adimat, non videmus, inter tot opinionum fluctus omni vento circumagimur. Quamobrem ne proprijs placitis nimis indulgeremus, & sine delectu quamlibet auctoris sententiam amplecteremur, prudentissimo Theodosij, & Valentiniani edicto responsa Prudentum iubentur non pondere, sed numero existimari, ut antiquorum laudis, quam propria studiosiores ea probaremus, qua a viris, & autoritate, & numero probatissimis probantur. Hec fuit edendi communium opinionum tomos tres, occasio, quos ante decennium tuo nomini dicauius. Opus ijs qui iura profitentur, qui de iure quaesiti iuris verissimam mentem aperiunt, quiq; in foro causis patrocinantur gratissimum, & utilissimum. Nulla enim in toto iure subsilit quaestio quam non dirimat, & in tantis ambagibus sententiarum lectorem non dirigat. Tuum fuit, prima editione, secunda hac, qua diligentiori cura, tum & faciliiori methodo, & maxima rerum congerie illud excusit, & auxit, tuum esto, & ijsdem nominibus, quibus antea velut perpetuum obseruantia, & amoris in te mei pignus acceperas, accipe, nam non illud tantum, sed & me ipsum tuorum erga me meritorum multitudine, & amplissimis virtutis tuae praconijs, tibi asseruisti. Vale Clarissime vir, & salue. Ex nostra Typographia. Cal. Ianuarij. M. D. XCV.

Nomenclatura Iurisconsultorum, qui communes opi-
niones receptasque sententias collegerunt, & e
quorum scriptis decerptæ sunt, quivè de
communi tractarunt.

Petrus
Macagnanus
Iaffredus Lanfrancus.

Iohannes
Hypolitus
Franciscus
Octavianus
Matheus
Benedictus
Iulius
Antonius Maria
Iodocus

Iohannes
Pius
Antonius
Michael
Laurentius
Iosephus
Iohannes Antonius
Erasmus
Iohannes
Cassianus
Stephanus

Marianus
Emanuel
Franciscus
Iohannes Baptista
Ioannes Baptista
Franciscus

Andora.
Azoguidus.
Balbus.
Bellacomba.
Bellonus.
Bonacossa.
Bursatus.
Cacheranus.
Cherianus.
Capra.
Clarus.
Coratius.
Dambouderius.
Donatus a Fina.

Fichardus.
Fichardus.
Gabrielius.
Grassus.
Kirchovius.
Ludouicus.
Massuerus.
Musculus.
Neuizanus.
Puteus.
Ranchinus.
Rolandus a Valle.
Socinus iunior.
Suarez.
Turzanus.
Villalobos.
Vezinus.
Vinius.

Antonius Maria Coratius.
Antonius Gabrielius.
Bellacomba.
Benedictus Capra.
Cassianus Puteus.
Donatus a Fina.
Emanuel Suarez.
Erasmus Musculus.
Franciscus Vinius.
Franciscus Turzanus.
Franciscus Bursatus.
Hypolytus Bonacossa.
Iaffredus Lanfrancus Balbus.
Iohannes Neuizanus.
Iohannes Antonius Massuerus.
Iohannes Baptista Vezinus.
Iohannes Baptista Villalobos.
Iohannes Bellonus.
Iohannes Fichardus.
Iodocus Dambouderius.
Iulius Clarus.
Iosephus Ludouicus.
Laurentius Kirchovius.
Matheus Cherianus.
Marianus Socinus iunior.
Macagnanus Azoguidus.
Michael Grassus.
Octavianus Cacheranus.
Petrus Andora.
Pius Fichardus.
Rolandus a Valle.
Stephanus Ranchinus.

I N D E X

TITVLORVM OMNIVM,

QVI IN TOTO HOC OPERE

CONTINENTVR,

Ordine alphabetico digestus.

A

1	A Bbate. tit. ix. loc. j.	87
2	Acquiren. rer. Dominio. ti. iij. loc. vj.	128
2	Acquiren. vel amitten. possessione. titu. j. loc. vj.	120
4	Actionibus. tit. j. loc. x.	2
3	Accusationib. & maleficio. denūciatio. ti. x. loc. viij.	128
3	Adulteriis, stupro, incestu, Sodomia, damnato coitu, & concubinato. tit. vj. loc. viij.	109
3	Alienatione prohibita. tit. vj. loc. viij.	61
4	Appellationibus. tit. xiiij. loc. xj.	95
4	Arbitris, Arbitratorib. Arbitriis, & cōpromissis, necnon de reductione ad arbitrium boni viri. ti. xij. loc. xj.	74
1	Auctoritas Doctorum maior & minor quomodo consideretur, & cognoscatur. ti. v. lib. j.	6
B		
1	B Eneficiis Eccles. tit. xj. loc. j.	88
1	Blasphemiis. ti. xxviij. loc. j.	131
4	Bonis, & annuis redditibus. ti. v. loc. xij.	123
4	Bonorum diuisione. ti. vj. loc. xij.	124
C		
1	C Anonicatu, Canonicorum præbenda, & capituli iuribus. ti. x. loc. i.	87
1	Cardinalib. ti. vj. loc. i.	82
4	Causis agendis. ti. viij. loc. x.	28
4	Cessione bonorum. ti. xxiiij. loc. xij.	145
1	Ciuitatib. & vniuers. ti. vj. loc. ij.	157
3	Codicillis. ti. ij. loc. vj.	19
1	Communi opinione ex Sylu. nupt. Io. Neuiz. lib. 5. tract. 3. fol. 49. & ex eiusdem lib. 6.	66
1	Communi opi. auctore Macagnano Azoguido, Bononien. V. I. D. in tres libros diuisus. lib. i.	28
1	Communi opinioni auctore Macagnano Azoguido Bononien. V. I. D. lib. iij.	41
1	Magis communis opinio quo excessu numeri & auctoritatis Doct. constituatur. ti. iij. lib. i.	5
1	Communi V. I. Doctorum opinione constituenda, attendenda, & poenis recedentium ab ea, in præfat.	1
1	Communis opinio quid sit. ti. j. lib. j.	3
1	Communis opinio ex quibus constituatur. ti. ij. lib. i.	3
1	Communem opinionem qui numerus & auctoritas Doctorum faciat. ti. iij. lib. j.	4
1	Communis opinio quando attendenda sit, vel non. tit. ix. lib. ij.	18
1	Communis opinio an sit attendenda. ti. viij. lib. ij.	16
1	Communi opinioni auctore Macagnano Azoguido Bononien. V. I. D. lib. ij.	27
4	Conditione indebiti ob turpem causam. titu. xij. loc. xij.	130
3	Confiscatione bonorum. tit. xiiij. loc. viij.	142
3	Confessis: vbi etiam de negatiua, & de positionibus. tit. iij. loc. vj.	197
1	Consuetudine. ti. ix. loc. ij.	190
2	Contractu, & obligatione. ti. i. loc. iij.	1
4	Contumacia. ti. iij. loc. x.	16
3	Criminibus & delictis. ti. j. loc. viij.	88
3	Custodia reorum, & priuatis carceribus. titu. xij. loc. viij.	134

D

1	D Ecimis. ti. xvij. loc. j.	110
1	Deo opt. Max. ti. j. loc. j.	72
4	Deposito cum voluntario, tum iudiciali. titu. xxij. loc. xij.	144
4	Dilationibus. ti. x. loc. xj.	72
4	Doctorib. & Aduocatis. ti. ix. loc. x.	29
1	Doctori attestanti de opinione, an & quomodo sit credendum. ti. vj. lib. j.	15
3	Dolo & lata culpa. ti. ix. loc. viij.	127
2	Donationibus. ti. xj. loc. iij.	50
4	Duobus reis tum debendi, tum credendi. ti. xj. loc. xij.	128

E

1	E Cclesia Cathol. ti. iij. loc. j.	73
1	Electioib. Eccles. ti. xij. loc. j.	90
2	Emptionib. & venditionib. ti. viij. loc. iij.	32
4	Eo quod interest. ti. xiiij. loc. xij.	133
1	Episcopis, & Prælatib. ti. vj. loc. j.	82
4	Euctionibus. ti. xxj. loc. xij.	142
4	Exceptionib. ti. v. loc. x.	18
1	Excommunicationis sententia. excommunicatis, & eorum absolutione. ti. xxix. loc. j.	132

F

3	F Alsib. ti. iij. loc. viij.	106
1	Feriis. ti. xvij.	106
2	Feudis. ti. j. loc. v.	69
3	Fide instrumentorum. ti. iij. loc. ix.	189
3	Fideicommissis. ti. vj. loc. vj.	55
2	Fideiussoribus. ti. x. loc. iij.	41
1	Filio Dei Iesu Christo. ti. ij. loc. j.	72
4	Finium terminorum, & limitum iurib. ti. iij. loc. xij.	120
4	Foro competenti. ti. vj. loc. x.	28
4	Furiis & Prodigis. ti. viij. loc. xj.	71
3	Furtis. ti. iij. loc. viij.	104

H

3	H Aeredibus instituendis. ti. 3. loc. vj.	22
3	Hæredibus. ti. xij. loc. vj.	79
1	Hæresi. ti. xxviij. loc. j.	131
2	Hypothecis, & pignoribus. ti. ix. loc. iij.	39

I

1	I Gnorantia communis opinionis an excuset a poena recedentes ab ea. ti. xiiij. lib. iij.	28
1	Iis qui in banno constituti sunt, & eorum poenis. titu. xv. loc. viij.	145
1	Imperatore. ti. j. loc. ij.	141
4	Incunda societate. ti. xvij. loc. xij.	137
3	Iniuriis, & famosis libellis, necnon de pace habenda. tit. vj. loc. viij.	118
4	In integrum restitutione. ti. v. loc. xj.	59
4	In ius vocan. seu de citation. ti. iij. loc. x.	13
4	Inofficioso testamento. ti. vj. loc. x.	27
4	Instantia. ti. ix. loc. xj.	72
4	Iudice seculari tam ordinario, quam delegato, atque etiam appellationis. ti. iij. loc. xi.	35
1	Iudæis. ti. xxx. loc.	138
4	Iudicijs. ti. j. loc. xj.	33
1	Iureiurando. ti. xxj. loc. j.	113
4	Iure accrescendi. ti. viij. loc. xij.	126

1	Iure dotium. tit. iii. loc. iii.	203	dentib. aut falsificantib. ti. vi. loc. ii.	154	
1	Iure patronatus. ti. xvi. loc. j.	107	1	Principibus supremum, seu merum, & mixtum imperiū habentib. ti. ii. loc. ii.	142
4	Iure tum agendi ad supplementū legitimæ, tum adeundi hereditatem, & offerendi, aut redimendi. titu. ix. loc. xii.	127	1	Priueleg. & benefic. princip. ti. iiii. loc. ii.	148
2	Iure emphyteutico. ti. ij. loc. v.	99	3	Probationib. & præsumptionib. ti. i. loc. ix.	148
4	Iuris & facti ignorantia, deque superuenienti iure. titu. x. loc. xii.	16	4	Procuratorib. ti. vi. loc. xi.	63
4	Iurisdictione. ti. ii. loc. xii.	128			
	L				
3	L egatis. ti. v. loc. vii.	41			
1	L egibus, & constitutionibus Principum. titu. iii. loc. ii.	144			
3	Legitima. ti. ix. loc. vii.	67			
1	Legitimatione. ti. vii. loc. iii.	235			
1	Liberis, & filiis quomodocunque natis, aut susceptis, vel acquisitis. ti. vi. loc. iii.	229			
4	Libellis, articulis, positionibus, & protestionibus. tit. ii. loc. x.	9			
4	Lite incunda, & litigiosi vitio. ti. ii. loc. xi.	34			
4	Litium sumptibus, & expensis. ti. xv. loc. xi.	106			
2	Locatione, & conductione. ti. iii. loc. v.	115			
3	Ludo prohibito, vel permissio, & de duello. tit. viii. loc. viii.	124			
	M				
4	M andatis. ti. vii. loc. xi.	69			
1	M aritalib. iurib. & oneribus. ti. ii. loc. iii.	201			
4	Mercatoribus, & rationum libris, atque errore calculi. tit. xvi. loc. xii.	135			
4	Metu gestis. ti. xx. loc. xii.	140			
4	Minoribus. ti. iiii. loc. xi.	55			
4	Mulctandi modo. ti. xi. loc. xi.	74			
1	Mulierum, hoc est vxorum, matrum, aliarumque foeminarum, contractib. priuilegiis, & similibus. titu. v. loc. iii.	222			
4	Mutatione nominis. ti. xxvi. loc. xii.	148			
	N				
4	N egotiis gestis. ti. xix. loc. xii.	140			
2	N ouationibus. ti. vii. loc. iiii.	32			
	O				
4	O peris noui nunciatione. ti. vii. loc. xii.	125			
	P				
1	P atria potestas parentumque iuris officiis. titu. 4. loc. iii.	216			
2	Pactis & conuentionib. ti. iii. loc. iiii.	9			
1	Peccato originali. & baptismo. ti. xix. loc. i.	112			
1	Pœna contra communem litigantium. ti. x. loc. iiii.	24			
3	Pœnis & sententiam passis. ti. xiii. loc. viii.	137			
1	Pœna contra communem iudicantium. ti. xii. loc. iiii.	25			
1	Pœna contra communem patrocinantium, vel aduocantium. ti. xi. loc. iiii.	25			
1	Periurio. ti. xxiii. loc. i.	126			
1	Presbyteris & clericis. ti. xiii. loc. i.	91			
2	Præscriptionib. & vsucapionib. ti. iiii. loc. vi.	130			
1	Præstiti iuramenti absolutione. ti. xxii. loc. i.	125			
1	Princip. monetam cudere facientib. deque eam abradentib. aut falsificantib. ti. vi. loc. ii.	154			
					</

TABVLA CAPITV M OMNIV M. QVI SVB

vnoquoque titulo in toto hoc opere continentur, secun- dum ordinem alphabeti.

A

1 Bbas an episcopus iurisdictionem habeat in suos monachos delinquentes, & num ipse solus sine concursu monachi possit hereditatem, vel legatum illi delatum agnoscere, vel repudiare. <i>ti. 9. c. 1. loc. 1.</i> 87 3 Absens an, & quando possit propter crimen, quod ei imputatur, pro confesso, & convicto haberi, atq; dānari: & si post sniam capiatur, an audiendus sit. <i>ti. 10. c. 11. loc. 8.</i> 131 1 Absolutionem à iuramento quis petere non possit, ita ut ei minime sit concedenda, de q; ipsa à iuramento absolutione varia etiam ac præclara multa, mixtim posita. <i>ti. 22. c. 1. loc. 1.</i> 125 1 Absolutione ab excommunicatione. <i>ti. 29. c. 11. loc. 1.</i> 136 3 Accusatio quid sit, & quando fieri, vel institui debeat, an tollatur, & evanescat, impediatur, & mutari liceat, & quid si non probetur, quid deniq; accusatione pendente. <i>ti. 10. c. 1. loc. 8.</i> 128 3 Accusare nemo cogipotes, & nū de certo crimine absolutus, queat iterum accusari: mortuoque reo, vel accusationis abolitione sequuta per transactionem, an accusatio procedat. <i>titu. 10. cap. 2. loc. 8.</i> 128 3 Accusare qui non possunt. <i>ti. 10. c. 3. loc. 8.</i> 128 3 Accusare qui, & quare minime queant. <i>ti. 10. c. 4. loc. 8.</i> 129 3 Accusare quilibet de populo quando potest: & num plures unum accusare queant in eodem libello, aut plures ab vno, vel à multis accusari. <i>ti. 10. c. 5. loc. 8.</i> 129 3 Accusationis libellus quid continere debeat, quidue in eo exprimi. <i>ti. 10. c. 6. loc. 8.</i> 129 3 Sine accusatione an aliquis damnetur. Item & ad quæ accusator, inquisitor, vel instigator teneantur. <i>ti. 10. c. 8. loc. 8.</i> 130 3 Accusatore in probatione deficiente, quid præsumendum: & quādo is à calumnia, & eius pœna releuetur, qualisue pœna eum maneat. Deque non idoneo, vel infami, vel mortuo accusare. <i>ti. 10. c. 9. loc. 8.</i> 131 3 Sine accusatione an, & quando quis per viam inquisitionis à iudice damnari possit. <i>ti. 10. c. 10. loc. 8.</i> 131 3 Miscellanea de accusationibus. <i>ti. 10. c. 13. loc. 8.</i> 132 4 Actionis nomine, vel actionum, & iurium, quid comprehendatur, aut veniat: unde; actio oriatur, & quando extinguatur. <i>titu. 1. c. 1. loc. 10.</i> 2 4 Actione hypothecaria, seu pignoratitia, & p doto. <i>ti. 1. c. 2. lo. 10.</i> 2 4 Actione personali, seu reali. <i>ti. 1. c. 3. loc. 10.</i> 3 4 Actione re adhibitoria, & evictionis. <i>ti. 1. c. 4. loc. 10.</i> 3 4 Actione civili, criminali, pœnalis, ad vendictam, civili simul, & criminali, atq; furti. <i>ti. 1. c. 5. loc. 10.</i> 3 4 Actione confessoria, negatoria, vtili, rescissoria, renocatoria, ex stipulatu, ex contractu, ex S. C. Trebell. negotiorum gestorum, communi dividundo, & contraria actione. <i>ti. 1. c. 7. loc. 10.</i> 4 4 Actione rei vindicationis. <i>ti. 1. c. 7. loc. 10.</i> 4 4 Actione publiciana, & serviana, seu salmiano interdicto. <i>tit. 1. cap. 8. loc. 10.</i> 4 4 Actionum plurium ac diversarum cumulatione. <i>ti. 1. c. 9. loc. 10.</i> 5 4 Actione in iudiciali, & exercitoria. <i>ti. 1. c. 10. loc. 10.</i> 5 4 Actione petenda hereditatis. <i>ti. 1. c. 11. loc. 10.</i> 5 4 Actor an, & quando instrumenta sua reo edere teneatur, & quid de reo ipso. <i>ti. 1. c. 12. loc. 10.</i> 6 4 Actor si non probat, quomodo, & quando reus absolvatur. <i>tit. 1. c. 13. loc. 10.</i> 6 4 Actor an sequatur forum rei in actione reali. <i>ti. 1. c. 14. loc. 10.</i> 6 4 Actione reali agentibus, vel ex numeratione causa mutui, vel contra filium pro debito paterno, vel ad legitimam supplementum, vel ex contractu, vel civiliter, vel criminaliter, vel ad pœnam tam legalem, quam conventionalem. <i>ti. 1. c. 15. loc. 10.</i> 7 4 Agentibus petitorio seu possessorio. <i>ti. 1. c. 16. loc. 10.</i> 7 4 Actore qui plus vel minus, quam ei debitum sit, petit, vel ante tempus. <i>ti. 1. c. 17. loc. 10.</i> 8 4 Actor nunquid possit procuratorem constituere ad futuras lites, & iussu impedimento detentus procuratorem mittere. <i>tit. 1. cap. 18. loc. 10.</i> 8 4 Actis iudicialibus quibuscunque, tum civilibus tum criminalibus, in quocunque iudicio, & inter quascunque personas factis. <i>tit. 1. c. 19. loc. 10.</i> 8 4 Actu de nullo iudiciali, & de actorum notario, seu commissario. <i>tit. 1. c. 20. loc. 10.</i> 9	4 Actor quando, & quibus casibus teneatur sequi forum rei, Fori autem competentia num semper allegari possit. forum quis, & ubi & qua ratione sortiatur, & an trahens aliquem ad forum vetitum possit pœnitere, & quousq; <i>tit. 7. c. 1. loc. 10.</i> 28 4 Adeunda hereditatis iuri, num & quanto tempore præscribatur. <i>ti. 9. c. 2. loc. 12.</i> 127 3 Adulterium quid, quando, & per quem committatur, vel non. <i>tit. 6. c. 1. loc. 8.</i> 109 3 Adulterij causa cuius sit fori, adulteram vxorem an maritus propria auctoritate expellere possit, & quando illud indulgisse videatur, vel ipse lano reputetur lanonum pœna qualis. <i>tit. 6. cap. 2. loc. 8.</i> 110 3 An inuito fornicario possit alter coniugum religionē profiteri: vel vxor maritum suum de adulterio accusare adulterij transactio non valet, neq; mulier adultera dicitur, si alteri nubat, credens maritum decessisse, & quando. <i>tit. 6. c. 3. loc. 8.</i> 110 3 Adulterium quomodo probetur. <i>tit. 6. c. 4. loc. 8.</i> 110 3 Propter adulterium an matrimonia retrahantur. <i>titu. 6. cap. 5. loc. 8.</i> 111 3 Vxorem aut filiam in adulterio deprehensam, & adulterum ipsum an maritus, aut pater possit interficere, vel interfici mandare, et quo iure: & quid si repertus adulter sit clericus. <i>titu. 6. cap. 6. loc. 8.</i> 112 3 Adultera mulier qua pœna puniatur, & an dotem amittat. Item an mulier meretrix esse præsumatur, & quomodo probetur. <i>tit. 6. c. 7. loc. 8.</i> 112 3 Adulterij pœna est de iure diuino, & humano, & qualis. <i>tit. 6. cap. 8. loc. 8.</i> 114 4 Aduocati & doctores, si moriantur, an sibi debitum salarium transmittant ad heredes, & nunquid possint de quota litis pacisci. <i>ti. 9. c. 3. loc. 10.</i> 31 4 Aduocatorum defensio quatenus se extendat, & qualis esse debeat. <i>tit. 9. c. 4. loc. 10.</i> 31 4 Aduocatus an possit compelli ad delegationem sibi factam suscipiendam. <i>tit. 9. c. 5. loc. 10.</i> 41 4 Agendi ius ad legitimam supplementum, an filius transmittat. & num præscribatur. <i>tit. 9. c. 1. loc. 12.</i> 127 4 Annui redditus veniunt appellatione immobilium. <i>tit. 1. concl. 8. loc. 12.</i> 116 4 Appellatio quid sit, quid operetur, vel non, quibus causis interponatur, & an, & quando, & per quem admitti debeat. <i>tit. 14. cap. 1. loc. 11.</i> 95 4 Appellatio coram quo, & quomodo, & quibus verbis formata valeat. <i>tit. 14. c. 2. loc. 11.</i> 95 4 Appellatio nunquid in scriptis, vel vnica voce sit fienda. <i>titu. 14. c. 3. loc. 11.</i> 95 4 Appellatio prima est proseguenda, & num tertio appellare liceat. <i>ti. 14. c. 4. loc. 11.</i> 96 4 Appellationis tēpora, & eius proseguenda sunt seruanda, quandoque & cui currant, vel non. <i>tit. 14. c. 5. loc. 11.</i> 96 4 Appellatio tum iudicialis, tum extraiudicialis, an suspendat attentata, & num sententiam extinguat, vel suspendat. <i>tit. 14. cap. 6. loc. 11.</i> 97 4 Appellatio incerta, cōditionalis, alternatiua, & simplex, vel gñalis nullo exp̄sso iudicis noīe, an valeat: & num de commissis facultati iudicum appelletur. <i>ti. 14. c. 7. loc. 11.</i> 97 4 Appellatio ab interlocutoria num interponi, atque iustificari possit. & an causa exprimi debeat. <i>ti. 14. c. 8. loc. 11.</i> 97 4 Appellare ne liceat à principis snia, & à iudicis diffinitiva, seu ab ea, qua transiit in rem iudicatam. <i>ti. 14. c. 9. loc. 11.</i> 98 4 Appellari an possit à snia electi de partium voluntate, vel iudicis recursus: & an, & qñ supplicare licitum sit. <i>ti. 14. c. 10. loc. 11.</i> 98 4 Appellari, vel supplicari nunquid possit a sententia lata super possessorio, quoue iure, & quando. <i>ti. 14. c. 11. loc. 11.</i> 99 4 Appellari nunquid possit ab executionis sententia, seu ab executoris, & etiam in notorijs. <i>ti. 14. c. 13. loc. 11.</i> 100 4 Appellare ne liceat à sententia arbitri, & quid de reductione laudi ad arbitrium boni viri. <i>ti. 14. c. 12. loc. 11.</i> 100 4 Appellatio ad principem, seu maiorem, vel ad summum pontificem, nunquid admittatur, & valeat. <i>ti. 14. c. 14. loc. 11.</i> 100 4 Appellare nunquid potest verus, aut fictus contumax: & quid de carcerato, seu carcerando. <i>ti. 14. c. 15. loc. 11.</i> 101 4 Appellari an possit a futuro grauamine, & num causa grauaminis

I N D E X.

- uaminis in appellatione sint exprimenda, & qualiter. tit. 14. cap. 16. loc. 11. 101
- 4 Appellare an sit permissum a iuramenti necessarij delatione, vel in litem, vel a condemnatione expensarum. tit. 14. c. 17. loc. 11. 101
- 4 Appellatio vnus tum in ciuilibus, tum in criminalibus, an profit cōfortibus. tit. 14. c. 18. loc. 11. 101
- 4 Appellatione pendente nunquid possit aliquid innouari. tit. 14. c. 19. loc. 11. 101
- 4 Appellatione pendente nunquid ante omnia sint reuocanda attentata, & innouata. tit. 14. c. 20. loc. 11. 102
- 4 Appellationi in causis criminalibus an sit deferendum. tit. 14. c. 21. loc. 11. 103
- 4 Appellationi renuntiare, vel eam de serere nunquid appellans possit, quandoque renuntiasse videatur, & num appellatus inuito appellante illius appellatione uti queat. tit. 14. c. 22. loc. 11. 104
- 4 Appellatio deserta omnino euanesceat, & quando deserta esse dicatur. tit. 14. c. 23. loc. 11. 105
- 4 De Appellationibus Miscellanea. tit. 14. c. 24. loc. 11. 105
- 4 Arbitrium quid, & an, & quando arbitri sententia standum sit, quamque etiam vim habeat, & actionem producat. tit. 12. c. 1. loc. 11. 74
- 4 Arbitrator an ab ipso latam sententiam retractare queat, ab eaque appellari possit. tit. 12. c. 2. loc. 11. 75
- 4 Arbitri sententia non citata parti prolata num teneat. tit. 12. c. 3. loc. 11. 75
- 4 Ex arbitri sententia an committatur stipulatio, & euictioni locus sit. tit. 12. c. 4. loc. 11. 75
- 4 Miscellanea de arbitratorum sententiis. tit. 12. c. 5. loc. 11. 75
- 4 Arbitrorum cognitione, & potestate, & num iudex ordinarius de iure ciuili arbitri esse possit. tit. 12. c. 10. loc. 11. 76
- 4 Arbitri de iure ciuili num minores esse possint, deque arbitris statutariis iudicis, & de voluntate partium electis. tit. 12. cap. 11. loc. 11. 77
- 4 Arbitrator an arbitrator nunquid in dubio quis consecretur electus. tit. 12. c. 12. loc. 11. 77
- 4 Miscellanea de arbitris. tit. 12. c. 13. loc. 11. 77
- 4 Arbitratores electi quam potestatem habeant, & qui, & a quibus, & circa quae eligi possunt. tit. 12. c. 14. loc. 11. 78
- 1 Argumentum a contrario sensu vel ex directo, aut ex ratione, an sumere liceat, & locum habeat in legib. & num correlatiuorum idem sit iudicium. tit. 3. c. 7. loc. 2. 147
- 3 Assassinus quis dicatur, & quando impuni offendi possit, deque assassinio ipso. tit. 2. c. 4. loc. 8. 100
- 3 Assertioni alicuius quando standum, vel non standum sit, ut probationem inducat, vel non: & num verba enuntiatiua probent, & quando. tit. 1. c. 17. loc. 9. 155
- B**
- 3 Bannihodierna poena cui antiquarum legum poena equiparetur. tit. 15. c. 1. loc. 8. 145
- 3 Banniti an possint bona acquirere, aut bonorum successionis sint capaces in territorio bannientis. tit. 15. c. 2. loc. 8. 145
- 3 Bannitus, qui potest impune offendi, an priuetur beneficiis iuris communis, etiam quoad bona & c. & quid si alibi viuens, eo vi pertrahatur ubi proscriptus est. tit. 15. c. 3. loc. 8. 145
- 3 Banniti ex contumacia nū infames censeantur? possitque ne bannitus testificari testari, aut eligeri. tit. 15. c. 4. loc. 8. 146
- 3 Bannitus an possit impune occidi, si ita per statutum, vel per consuetudinem permittatur? & num etiam extra territorium, ex quo bannitus est? Et quid si proditorie occidatur, vel gratia a Principe iam habita, sed nondum in albo registrata? Deque bannitis captis, & eos capientibus aut occidentibus. tit. 15. c. 5. loc. 8. 146
- 3 Bannitus qui ex sententia mori, aut impune occidi potest, num appellatione interposita, aut nullitatis vitio sententia obiecto, trucidari queat? & quid pendente quaestione, quod bannum altioris indaginem requirat. tit. 15. c. 6. loc. 8. 147
- 3 Bannitus restituatur vel per gratiam principis, vel ex iustitia, & ad quae bona restituatur. tit. 15. c. 7. loc. 8. 147
- 3 Bannitus nunquid possit iterum proscribi, aut banniri. tit. 15. c. 8. loc. 8. 147
- 3 Miscellanea de his, qui in banno constituti sunt, & eorum bonis. tit. 15. c. 9. loc. 8. 148
- 1 Beneficij collatio, quando sit nulla, & in quos facta minime teneat, & quid de duabus collationibus de eodem beneficio factis? Nū ius conferendi laico praescribatur, & per vnum collationis actum possessio probetur? Beneficia patrimonialia sunt realiter ecclesiastica, successio in beneficiis an sit admittenda? Renuntians beneficium in manibus prelati an possit penitere, & quando. tit. 11. c. 1. loc. 1. 88
- 1 Beneficiorum permutatio, an & quando, & quomodo fieri liceat, vel non. tit. 11. c. 2. loc. 1. 88
- 1 Beneficia quando vacare dicantur, vel non: Et si vacant, cui debeantur: successorque in beneficio ad quid teneatur. Deque tituli defectu. tit. 11. c. 3. loc. 1. 89
- 1 Beneficij de iure patronatus laicorum institutio, aut collatio, permutatio, & renuntiatio quando, quomodo, & a quibus facta minime valeat. Item de praesentatione miscellanea quadam. tit. 16. cap. 4. loc. 1. 109
- 1 Blasphemia quod, & quanam eius poena. Ab ebrio autem emissae sunt mitius puniendae. tit. 28. c. 1. loc. 1. 131
- 4 Bona in dubio qualia, & cuius praesumantur. Et inter quae bona redictus censeantur. tit. 5. c. 1. loc. 12. 123
- 4 Bonorum diuisio per patrem inter filios, quam vim habeat. An testator diuisionem prohibere possit. Quomodo ea sit facienda inter fratres coheredes. Num ab ea reclamari queat, & per ipsam substitutioni, vel fideicommissio, an renuntiatum videatur. tit. 6. cap. 1. loc. 12. 124
- 4 Bonorum diuisio quando, & ex quibus praesumatur facta, & num minor coheredes ad eam faciendam maiorem vrgere possit, conuentio de non diuidendo rem communem, de iure non valet. tit. 6. cap. 2. loc. 12. 125
- C**
- 1 Canonorum capituli sede vacante, vel sine episcopo, quanam sit auctoritas, atque potestas in rebus statuendis, vel expediendis. tit. 10. c. 2. loc. 1. 88
- 1 Canonicatus esse non debet sine praebenda: ex duobus in eadem ecclesia receptis canonicis, quis nam ad primo, vacaturam praebendam admittendus. Et quid de praebendis ipsis. tit. 10. c. 1. loc. 1. 88
- 1 Cardinalium maior pars, quando caput representet; potestque cardinalis impetrare a Papa licentiam testandi; & cardinalem offendens incidit in crimen laesae maiestatis conuincitur denique Cardinalis duobus testibus. tit. 6. c. 1. loc. 1. 82
- 3 Carcer non est inuentus ad poenam, sed ad custodiam, diciturque species tortura, & afferre damnum irreparabile. Carcerum autem custodia pertinet ad principem: & num priuatum carcerem alicui exercere liceat? tit. 12. c. 1. loc. 8. 134
- 3 Carceri addici quo auctore, per quos, & quando quis debeat in criminalibus. tit. 12. c. 2. loc. 8. 134
- 3 Carcerari ob causas pecuniarias nū quis possit, & ubi, & quando eum capere liceat, vel non. Pro debito autem carceratus, debet a suo creditore alii, si ipse vnde se alat, non habeat. tit. 12. loc. 8. 135
- 3 In carceres detrudi an mulieres vnquam possint. tit. 12. c. 4. loc. 8. 135
- 3 Carceribus detentus quis, & quando praestitis fideiussoribus, relaxari possit. tit. 2. c. 5. loc. 8. 135
- 3 Carceri mancipato, vel in arresto detento, num sine licentia superioris recedere liceat? Item an delinquens a carcere fugiens, pro confesso, & conuictus habeatur? Et quid de se eximente de manibus atellitum? vel de eo, qui e carceribus ad mortem damnatum, vel pro debito detentum, vel iniuste captum liberauerit? tit. 12. c. 6. loc. 8. 136
- 3 Carcerum custos nunquid, & quatenus ob fugam in carcere detentis? Item contra quem is agere debet pro expensis factis ab incarcerato: & quanam poena eum maneat, si mulierem carceratam carnaliter cognouerit. Deque ijs qui in carceribus infirmantur, aut moriuntur. tit. 12. c. 7. loc. 8. 136
- 3 Miscellanea de custodia reorum, & priuatis carceribus. tit. 12. c. 8. loc. 8. 136
- 3 Causa de sui natura summaria, quando potest ordinarie agitari in causis autem summarie cognoscendis, quid excludatur: & an sufficiat probatio per iuramentum, vel semiplena? Quae causa dicatur magna, quaeque modica. tit. 8. c. 1. loc. 10. 28
- 4 Conclusio in causa num sit de substantia iudicij? & an post conclusum in causa, aliquid produci queat? tit. 8. c. 2. loc. 10. 29
- 4 Miscellanea de causis agendis. tit. 8. c. 3. loc. 10. 29
- 4 Cedens bonis num a debito liberetur, ita ut incarcerari minime possit? & quid si renunciauerit cessionis beneficio, iuramento et adhibito? Item in bonorum cessione, quid veniat, quidue cedenti incumbat. tit. 24. c. 1. loc. 12. 145
- 4 Cessionis bonorum quando locus non sit, ita ut cedere volēs ad eius beneficium non admittatur. tit. 24. c. 2. loc. 12. 146
- 4 Miscellanea de bonorum cessione, cedentibus, & cessionarijs. tit. 24. c. 3. loc. 12. 146
- 4 Citatio qd sit, quo iure inducitur, & an tolli possit. tit. 3. c. 1. loc. 10. 13
- 4 Citatio cuius auctoritate est faciēda, ut valida sit, & an iudex subditum suum extra territorium citare possit. tit. 3. c. 1. loc. 10. 13
- 4 Citari an quis debeat personaliter, vel ad domum tam in ciuibus, quam in criminalibus: quandoque citatus dicatur, aut praesumatur. tit. 3. cap. 3. loc. 10. 14
- Cita-

INDEX.

- 4 Citatus ad locum non statutum, vel pro die feriata, vel ad instantiam excommunicati, non tenetur comparere. ti. 3. c. 4. loc. 10. 14
- 4 De citato, qui non tenetur iudicio sistere, qui respondit, se nolle comparere, qui semel contumax constitutus est, qui impeditus non comparuit, qui a duobus iudicib. est citatus ti. 3. c. 5. loc. 10. 14
- 4 Citari quis debeat, quandoque partis citatio requiratur, vel necessaria non sit. ti. 3. c. 6. loc. 10. 14
- 4 Citationis defectu in sententia tum prolatione, tum executione: & an vnica peremptoria citatio satis sit etiam in criminalibus. ti. 3. c. 7. loc. 10. 15
- 4 Citatione non legitime, riteque facta, inualida, atque nulla, & an citatio per proclama, vel edictum fieri possit. titu. 3. cap. 8. loc. 10. 15
- 4 Citatione prima, & vnica, & de generali ad totam causam, & ad omnes actus. ti. 3. c. 9. loc. 10. 16
- 4 Citatio an in scriptis fieri debeat, & eius copia dari parti, & num sine die, nulloque prefixo tempore, vel die feriata facta valeat: & quid de citatione verbalis. ti. 3. c. 10. loc. 10. 16
- 4 Miscellanea de citationibus. ti. 3. c. 11. loc. 10. 16
- 1 Ciuitatum iura, & quæ. ti. 7. c. 1. loc. 2. 155
- 1 Clausula derogatoria quis vti possit, & quid ipsa, atque etiã clausula ex certa scientia, & appellatione remota, & si sine liberis decedat, & prouisio & quatenus, & eatenus quatenus, & c. operentur, & valeant. ti. 5. c. 6. loc. 2. 152
- 1 Clausula motu proprio, si pars vti voluerit, inobedientes compescendo sine praiudicio venientium ab intestato, sub pactis, & conditionibus infra scriptis, constituti, rato manente pacto, quod tenores, & c. Non aliter nec alio modo, omni meliori modo, habita licentia, si qua mihi iusta causa, impertinentes, & insolita, quos operentur effectus ti. 5. c. 7. loc. 2. 153
- 1 Clericus patrimonium habens, an & quando, & quatenus de bonis ac fructibus ecclesiæ viuere possit: & num de acquisitis ex beneficij prouentu testari queat. ti. 13. c. 1. loc. 1. 91
- 1 Clericus vbi nam residere teneatur, & quid si eo non resideat. titu. 13. c. 2. loc. 1. 92
- 1 Clericus an usufructuarius potius quam usurarius sit de bonis, & fructibus ecclesiæ, & cui distributiones quotidiana, & quomodo debeantur. ti. 13. c. 3. 93
- 1 Clerici, an & quando, & quousque in ciuilibus exempti sint a iurisdictione laicorum. ti. 13. c. 4. loc. 1. 93
- 1 Clerici in criminalibus nunquid iudici laico subijciantur, & quibus in casibus, & quando. ti. 13. c. 5. loc. 1. 95
- 1 Clericus factus post commissum delictum, an euitet iudicium seculare. ti. 13. c. 6. loc. 1. 96
- 1 Clericus delinquens, an & quando, & qualiter degradandus est, & quotuplex sit degradatio, quidue importet. titu. 13. cap. 7. loc. 1. 96
- 1 Clericus depositus nunquid iudici seculari tradi possit, & quibus maleficijs beneficio suspendi, vel priuari debeat, quidve depositio operetur. ti. 13. c. 8. loc. 1. 97
- 1 Clerici matrimonium contrahere non possunt, & si contrahunt, quam penam incurrant. ti. 13. c. 9. loc. 1. 97
- 1 Clericis adulteris, aut concubinarijs, & quanam pena illos maneat. ti. 13. c. 10. loc. 1. 98
- 1 Clericis fornicarijs, & nocturna pollutione. ti. 13. c. 11. loc. 1. 98
- 1 Clericis coniugatis. ti. 13. c. 12. loc. 1. 100
- 1 Clericis habitum & tonsuram minime deferentibus: & quid si deferendo delinquant, vel postea reassumunt. titu. 13. cap. 13. loc. 1. 100
- 1 Clericis excommunicatis: & illi excommunicantur, & quando, qui eos percunt, vel iniurijs afficiunt. titu. 13. cap. 14. loc. 1. 101
- 1 Clerici nunquid testari possint, & quando. titu. 13. cap. 15. loc. 1. 101
- 1 Clerici, & eorum bona an teneantur ad collectas, munera, onera, & contributiones laicorum. ti. 13. c. 16. loc. 1. 102
- 1 Miscellanea de clericis. ti. 13. c. 17. loc. 1. 102
- 3 Codicillus æquualet testamentum, & quæ in testamento requiruntur, seruari debent etiam in codicillis. ti. 2. c. 1. loc. 7. 19
- 3 Codicillari clausula, & alijs testamentarijs. ti. 2. c. 2. loc. 7. 20
- 3 Coitus damnatus quis dicatur, quandoque, & qua pena puniatur, deque duabus mulieribus se adinuicem subagitantibus. ti. 6. c. 12. loc. 8. 117
- 4 Collectam quis imponere possit, & quis eam subire, exponere, & soluere debeat. vel non. ti. 25. c. 2. loc. 12. 147
- 4 Qui ad publicas functiones, & onera teneantur, vel ab eis sint exempti, Deque publicis exactoribus collectarum, pedagiorum, & c. ti. 25. c. 3. loc. 12. 148
- Colonis quid incumbat, & quis stare colono teneatur, vel non, & num ab eis inuecta in fundum rusticum, sint domino tacite obligata. ti. 3. c. 8. loc. 5. 118
- 2 Colono propter sterilitatem, an & quatenus pensio sit remittenda. ti. 3. c. 9. loc. 5. 119
- 1 Communi V. I. Doctorum opinione constituenda, attendenda, & penis recedentium ab ea. in præfat. 14
- 1 Quid sit communis opinio. lib. 1. ti. 1. fol. 3. & lib. 3. c. 12. 48
- 2 Communis opinio ex quibus constituatur. lib. 1. ti. 2. 3
- 1 Qui numerus, & auctoritas Doctorum faciat communem opinionem. lib. 1. tit. 3. 4
- 1 Magis communis opinio quo excessu numeri, & auctoritatis doctorum constituatur. lib. 1. ti. 4. 5
- 1 Auctoritas Doctorum maior, & minor quomodo consideretur, & cognoscatur. lib. 1. titu. 5. 6
- 1 Qui Doctores faciant numerum & opinionem in communi opinione. lib. 1. ti. 6. 8
- 1 Doctore attestanti de communi opinione, an & quando sit credendum. lib. 1. ti. 7. 15
- 1 An communis opinio sit attendenda. lib. 2. ti. 8. 16
- 1 Communis opinio quando attendenda sit vel non. lib. 2. ti. 9. 18
- 1 Communi opinione V. I. Doctorum. lib. 2. fol. 16. & lib. 3. fol. 24. & eo. to. lib. 5. ex Sylu. nup. Neuij. 49
- 1 De pena contra communem litigantium. lib. 3. ti. 10. 24
- 1 De pena contra communem patrocinantium vel aduocantium. lib. 3. tit. 11. 25
- 1 De pena contra communem iudicantium. lib. 3. ti. 12. 25
- 1 Ignorantia communis opinionis an excuset a pena recedentes ab ea. lib. 3. ti. 13. 28
- 1 Communis opinio quare inuenta. lib. 3. c. 1. 41
- 1 Communis hæc opinio an esset nota in lege natura, & Mosaica. lib. 3. c. 2. 41
- 1 Communis opinio quare sit dicta ea, in quam maior pars consentit. lib. 3. c. 3. 41
- 1 Communem opinionem quando sequi debeamus. lib. 3. c. 4. 41
- 1 Communis opinio an dicatur melioris, saniorisue partis, aut quæ meliori nitatur ratione. lib. 3. c. 5. 41
- Solutio præcedentis quæst. ibid. c. 6. Ampliationes. c. 7. ibi. Limitationes. c. 8. 45
- Declarationes. c. 9. ibi. 47
- 1 Communis opinionis effectus quales sint. lib. 3. c. 10. 47
- 1 Communis opinio cum non adest, nec lex expressa, quid agendum. lib. 3. c. 14. 48
- 1 Communis opinio quomodo vocetur. lib. 3. c. 16. Et an subiaceat mutationi. ibi. c. 17. 48
- 1 Communis opinio an sit redigenda in scriptis. lib. 3. c. 18. 48
- 1 Commune quid sit. lib. 2. c. 1. 37
- 1 Communia quæ dicuntur, quia non sunt vnius. lib. 2. c. 2. 37
- 1 Communia quæ sunt vniuersis. lib. 2. c. 3. 37
- 1 Casus aliqui in quibus quid dicitur commune improprie, & figurate. lib. 2. c. 4. 39
- 1 Alia quæ in verbo communiformantur. lib. 2. c. 5. 39
- 1 Conclusiones aliquæ de communibus verbis, rebus, & alijs. lib. 2. cap. 6. 39
- 1 Nemo cogitur stare in communioni. lib. 2. c. 7. 40
- 1 De communitate prout est vniuersitas seu populus. lib. 2. c. 8. 40
- 1 An societas & communio sint idem. lib. 2. c. 9. 41
- 4 Compromissum facere an quis cogi possit, & in ordinario an re- esse fiat: deque eo facto in arbitrum, & arbitratorem. ti. 12. cap. 6. loc. 11. 75
- 4 Compromissi & potestatis arbitri prorogatio, cui, quando, & quomodo fiat. ti. 12. c. 7. loc. 11. 76
- 4 Compromissum an & quando annuletur, & euanescat, uel non. ti. 12. c. 8. loc. 11. 76
- 4 Compromissum quando, & quomodo dicatur transactio, ac transactioni, & compensationi æquiparetur, eoque pendenti, an alter alterum conueniri possit. ti. 12. c. 9. loc. 11. 76
- 3 Concubinitus crimen num de iure ciuili permittatur, & ad quem iudicem hodie spectet eius cognitio. ti. 6. c. 13. loc. 8. 118
- 2 Conductio ab emptione ex quo dyjudicabitur, & an valeat, nulla certa mercedis mentione facta, & quantum pro ea dandum sit. Item conductio & precarium concurrere non possunt, & an conductionis instrumentum probetur dominium. Potestq; conductor ex causa a contractu conductionis recedere. titu. 3. cap. 3. loc. 5. 116
- 2 Conductor, an & quando, & per quem expelli possit, vel non. ti. 3. c. 4. loc. 5. 116
- 2 Conductor, an & quando petere, & obtinere mercedis remissionem queat, uel non, & num inuecta in domum conductam, sint tacite domino affecta pro pensionem. ti. 3. c. 5. loc. 5. 117
- 2 Conductor, vbi & quando fieri remissio minime debeat, deque fortuitis casibus. ti. 3. c. 6. loc. 5. 117
- 2 Conductio ad longum tempus quando interdicatur, aut seruari debeat, deque ad longum tempus conductore, vel rem propria condu-

I N D E X.

- conducenti, & an & quando conditori pensio adaugeatur. 110
 ti. 3. c. 7. loc. 5.
- 2 Conductitij operarij, & agrorum laboratoribus. tit. 3. cap. 18. 119.
 loc. 5.
- 3 Confessio iudicialis cum in civilibus, tum in criminalibus quam
 habet vim, quidue in confitentem operetur. tit. 4. cap. 1.
 loc. 9. 197
- 3 Confessio iudicialis coram incompetenti iudice facta, nunquid, et
 quantum valeat, cum in civilibus, tum in criminalibus, & quid
 de confessione coram iudice habita in non tribunali loco. ti. 4. c.
 2. loc. 9. 198
- 3 In confessionem qua sint indicis partes, deque rei spontanea confes-
 sione, & qua pro confessis habeantur. ti. 4. c. 3. loc. 9. 198
- 3 Confessio rei, iudicis officio, vel blanditijs, & promissionibus,
 extorta, aut ex processu nullo vel inordinato emanata, num
 valeat. Et quid de confessione criminis socij. tit. 4. cap. 4.
 loc. 9. 199
- 3 Confiteri quando censeatur, veniam delicti petens, & num spon-
 te confitenti pena minuat, quidue qualificata confessio ope-
 retur. ti. 4. c. 5. loc. 9. 199
- 3 Confessio facta metu tormentorum, vel per torturam, aut non pre-
 cedentibus indicij, confitentium prauidet. & noceat. ti. 4.
 c. 6. loc. 9. 200
- 3 Confessio extraiudicialis, tam in civilibus, quam in criminalibus,
 cuius, & quanti sit ponderis, & prauidet reo confitenti parte
 etiam ipsa praesente, vel absente. ti. 4. c. 7. loc. 9. 200
- 3 Confessi, an & quando pro iudicatis habeantur, deque erro-
 nea, seu per errorem emissa confessione. ti. 4. c. 8. loc. 9. 201
- 3 Confessio minoris sine curatore a iudice dato, facta vel in
 civilibus, vel in criminalibus, an valeat, & quid de con-
 fessione procuratoris, tutoris, curatoris, & c. tit. 4. cap. 9.
 loc. 9. 202
- 3 Confessionis sine causa emanata, vel in libello supplicatorio fa-
 cta, vel in contractu quocunque geminata, vel vnius actus con-
 fessionalis, vel de credulitate emissa, quam sit vis, & pondus.
 ti. 4. c. 10. loc. 9. 202
- 3 Confessio de mutuo vel in publico contractu, aut in priuata scri-
 ptura, vel de dote recepta, vel de facta numeratione, vel ad
 liberandum emanata, cuius sit valoris & momenti. ti. 4. c. 11.
 loc. 9. 202
- 3 Confessio mariti de dote recepta, aut personarum, inter quas est
 prohibita donatio, aut testatoris in ultima voluntate, aut
 agrotantis, seu laborantis in extremis, seu offensi, & vul-
 nerati in mortis articulo, quid sentiendum. tit. 4. cap. 12.
 loc. 9. 203
- 3 Pro confesso an habeatur nolens positionibus respondere, deque
 ipsis positionibus mixtum. ti. 4. c. 13. loc. 9. 203
- 3 Miscellanea de confessis. ti. 4. c. 15. loc. 9. 204
- 1 Confessio peccatorum cui, & quomodo facienda, & num per sacer-
 dotem reuelari posset, aut debeat, & si reuelatur, an probet. Po-
 test que sacerdos de magnis etiam criminibus absolvere, & quid
 de penitentia. ti. 20. c. 1. loc. 1. 112
- 3 Confessio num sit proprie probatio, vel probationis species? & an
 admittatur contra iuris praesumptionem. ti. 1. c. 10. loc. 9. 152
- 3 Confiscatio bonorum quibus ex criminibus veniat, quorumque
 bona confiscantur, deque fisci successione, & hereditatis adeun-
 da ratione. ti. 14. c. 1. loc. 8. 143
- 3 Bona per delinquentem alienata post vel ante delictum, an & qua-
 do veniant confiscanda, & confiscata, cui spectent, &
 num confiscatio trabatur ad bona quaesita, vel delata post
 confiscationis sententiam? ti. 14. c. 2. loc. 8. 144
- 3 Confiscatione, qua bona, & quorum veniant, vel non, & quando.
 ti. 14. c. 3. loc. 8. 144
- 3 Miscellanea de confiscatione bonorum. ti. 14. c. 4. loc. 8. 145
- 4 Coniuncta persona, maritus, socius, & amicus, an pro con-
 iuncto, vxore, socio, & amico ad comparendum, & agen-
 dum in iudicio, vel extra admittantur, & quando. tit. 6. c. 9.
 loc. 11. 66
- 1 Consuetudo quid sit. Cuius arbitrio extimetur, quo iure, quan-
 to tempore, & per quot, & quales actus inducatur. tit. 9. cap.
 1. loc. 2. 190
- 1 Consuetudine in inducenda an requiratur principis, vel superioris
 scientia, & qui eam inducere possint. ti. 9. c. 2. loc. 2. 191
- 1 Consuetudo contra praeccepta moralia diuini iuris. contra ius na-
 turae, contra ius canonicum, & legem positiuam, nunquid induci
 possit, ita vt iura, & leges vincat, & quid si a lege sit approba-
 ta, vel reprobata. ti. 9. c. 3. loc. 2. 191
- 1 Consuetudinem ad probandam qua requirantur, quaeue eam ener-
 uent, atque tollant. ti. 9. c. 4. loc. 2. 191
- 1 Consuetudo nunquid obtineri debeat in contradictorio iudicio,
 vt introducatur. tit. 9. cap. 5. loc. 2. 192
- 1 Consuetudo qua non valeat, quaeue teneat, & nunquid prescri-
 batur, & extendatur. ti. 9. c. 6. loc. 2. 193
- 1 Miscellanea de consuetudine. ti. 9. c. 7. loc. 2. 193
- 2 Contractus unde, & quid sit: cuius natura, & conclusio atten-
 di debet: deque eius forma, & nunquid ad heredes transeat.
 ti. 1. c. 1. loc. 4. 2
- 2 Contractu venditionis, & quando simulatus, pignoratitius, vel
 usurarius praesumatur. ti. 1. c. 3. loc. 4. 2
- 2 Contractu nullo, & inutili, & quando talis habendus. tit. 1. cap. 3.
 loc. 4. 2
- 2 Contractus, quando, & qualiter usurarius habendus est. ti. 1. c. 4.
 loc. 4. 3
- 2 Contractibus ingominatis, & qui tales dicantur. ti. 1. c. 5. loc. 4. 3
- 2 Contractu permutationis, quandoque, & quomodo permutatio fiat.
 ti. 1. c. 6. loc. 4. 4
- 2 De contractibus Miscellanea. ti. 1. c. 7. loc. 4. 4
- 4 Contumacia quid dicatur, & proprie sit, & an in iudicio accusari
 debeat, num eius mora purgari possit, & nunquid procuratoris
 contumacia domino prauidet. ti. 4. c. 1. loc. 10. 16
- 4 Contumax vt quis dicatur, quot citationes requirantur, deque ve-
 ro & ficta contumacia. ti. 4. c. 2. loc. 10. 17
- 4 Contumax in expensis condemnatur, easque reficit contra quem
 absentem potest index examinare testes ex officio, & an & quan-
 do excommunicari possit. ti. 4. c. 3. loc. 10. 17
- 4 De contumacis quacunque ex causa, & quocunque modo rei con-
 demnatione, mulctatione, & penis. ti. 4. c. 4. loc. 10. 17
- 4 Contumacialis sententia formula. ti. 4. c. 5. loc. 10. 17
- 2 Creditor quis proprie dicatur, & quando petere a debitore potest
 sibi fieri debiti instrumentum, quod si reddat, an intelligatur de-
 bitum remisisse. ti. 5. c. 19. loc. 4. 27
- 2 Creditore petente executionem instrui contra fideiussorem, vel pe-
 cuniam ante terminum, vel sortem principalem in iudicio, & an
 venire debeat cum sacco paratu. ti. 5. c. 20. loc. 4. 27
- 2 Creditor quodnam ius habeat in pignore, & an vt possit retentio-
 ne in vero etiam debito. ti. 5. c. 21. loc. 4. 27
- 2 Creditoris de iure generalem, vel priorem hypothecam habentis:
 & num currat praescriptio contra hypothecariam intentandam
 aduersus tertium possessorem. ti. 5. c. 23. loc. 4. 27
- 2 Creditor ex mercium venditione an potior sit in re vendita, alijs
 creditoribus, si debitor non est soluendo, & quid de mercibus
 emptis de pecunia mutuata. ti. 5. c. 23. loc. 4. 28
- 3 Creditor qui in loco solutionem recipere tenetur, & an partem, seu
 vnum pro alio recipere inuitus, cogi possit, & quid de credito-
 ribus hereditarijs. ti. 5. c. 24. loc. 4. 28
- 2 Creditor an impedire, ne sepeliatur, vel apud se retinere possit ca-
 dauer debitoris sui. ti. 5. c. 25. loc. 5. 28
- 2 Miscellanea de creditoribus. ti. 5. c. 26. loc. 4. 28
- 1 Christianus Papa subiiciendus, & qua ratione. Quid aestimare is
 debeat de constitutionibus ecclesiasticis, & maiorum praece-
 ptis, & an liceat ei iuramentum a iudeis, vel infidelibus accipere,
 vel contra illos testimonium ipsimet ferre. ti. 3. c. 1. loc. 1. 72
- 3 Crimina sunt punienda, nec de iure canonico praescribuntur, & qd
 de deprehensio in flagranti crimine. ti. 1. c. 12. loc. 8. 92
- 3 Crimen publicum quod dicatur, & an socius criminis faciat indi-
 tium contra correos. ti. 1. c. 13. loc. 8. 92
- 3 Crimen laesae maiestatis contra quos, per quos, & quando commit-
 tatur. ti. 1. c. 14. loc. 8. 93
- 3 Criminis laesae maiestatis penam, qui, quando, & qualem incurrat,
 & qua illa sit. ti. 1. c. 15. loc. 8. 94
- 3 Criminalibus causis, & indicij. ti. 1. c. 16. loc. 8. 94
- 3 Criminalis causa an delegari, & subdelegari possit. tit. 1. cap. 17.
 loc. 8. 95
- 3 Criminali in causa admitti an debeat procurator, & num valeat
 iudicium cum eo agitatum. ti. 1. c. 18. loc. 7. 95
- Et excusator etiam, an & quando pro reo comparens sit admit-
 tendus. ibid. c. 19. 96
- 3 Qua in criminibus excusent, & qui rei sint excusandi, quique non.
 ti. 1. c. 20. loc. 8. 97
- 3 Criminibus notoris, & delictis, ac primo quotuplex, & quid no-
 torium sit, & num proponi debeat, licet ab onere probandi rele-
 uet. ti. 1. c. 21. loc. 8. 97
- 3 Criminibus in notorijs, quomodo, & qualiter sit procedendum, quaeue
 obseruanda veniunt. ti. 1. c. 22. loc. 8. 98
- 3 Curatore ad litem. ti. 10. c. 12. loc. 7. 74

D

- 2 **D**ebitor quo loco sit conueniendus, & num remissio fieri possit
 in contractibus. ti. 5. c. 1. loc. 4. 17
- 2 Debitor pecunia, pecunia interim mutata, vel aucta, seu deteriora-
 ta, aut diminuta, quidnam soluendo liberabitur. ti. 5. c. 2. loc. 4. 18

Debitum

INDEX.

- 2 Debitum multis de causis deberi potest, quando dicatur constare, quomodo probetur, et an augeatur, auctis rebus, uel personis one ratis, aut eius remissio, seu prescriptio inducatur per taciturnitatem, uel diuturnitatem temporis. ti. 5. c. 3. loc. 4. 19
- 2 Debitor quantitatis, uel generis, quid, quando, cui, et quomodo soluendo, liberabitur. ti. 5. c. 3. loc. 4. 19
- 2 Debitor speciei, an et quando teneatur de periculo, et interitu rei. ti. 5. c. 5. loc. 4. 20
- 2 Debitor in diem, uel sub conditione, aut annuali. titu. 5. cap. 6. loc. 4. 20
- 2 Debitore ex causa mutui, et quid mutuum sit, in quo consistat, quando contrahatur, et quomodo probetur. ti. 5. c. 7. loc. 4. 20
- 2 Debitor dilationem moratoriam, seu quinquennalem impetrans a principe, an et quando fideiubere teneatur. ti. 5. c. 8. loc. 4. 21
- 2 Debitore alternatiue, uel in genere ad dandum aliquid obligato. ti. 5. c. 9. loc. 4. 22
- 2 Debitor, an et quando ex propria creditoris auctoritate capi possit, uel iudicis iussu, ante diei euentum. ti. 5. c. 10. loc. 5. 22
- 2 Debitor, an et quando personaliter capi, et incarcerari possit, et num per pactum ad carceres se obligari queat. ti. 5. c. 21. loc. 4. 22
- 2 Miscellanea de debitoribus. ti. 5. c. 12. loc. 4. 23
- 1 Decima quo iure sint introducta, ex quibus fructibus, et an integra debeantur, et num prescribi possint in totum, uel in partem, de quo etiam hic infra c. 3. ti. 18. c. 1. loc. 1. 110
- 1 Decima in cuius dominio sint, Episcopus num eas soluere debeat: et an laico in feudare valeat, laici uel etiam si sint reges, num eas donare possint, aut de uno in alium transferre: Et an Pontifex ab earum praestatione per priuilegium eximat. titu. 18. cap. 2. loc. 1. 110
- 1 Decimas non soluendi consuetudo, uel super decimis disponens, quid operetur. ti. 18. c. 3. loc. 1. 111
- 3 Defensio in causis criminalibus an tolli queat, seu denegari, et quando, et quibus? et num ei renuntiari possit. titu. 10. cap. 12. loc. 8. 132
- 1 Definitione in genere. lib. 1. c. 2. 29
- 4 Delegati falsi sententia nulla est, de cuius nullitate non potest ipse delegatus cognoscere, et an delegatus, qui se incompetentem iudicem pronuntiauit, possit tale pronuntiatum reuocare. tit. 3. c. 25. loc. 11. 51
- 4 De delegato Papae aut Principis, siue ordinario, siue alio, et an recusari possit. ti. 3. c. 26. loc. 11. 51
- 4 De delegato inferioris a Principe, seu ordinarij, et quas Episcopus causas delegare possit. ti. 3. c. 26. loc. 11. 52
- 4 Delegatus Papae, Principis, aut ordinarij, an subdelegare possit, et quas omnino causas. ti. 3. c. 28. loc. 11. 52
- 4 Delegari an possint causa meri et mixti impero: quae tandem causa delegabiles, uel non habeantur, et quando. titu. 3. cap. 29. loc. 11. 52
- 4 Miscellanea de delegatis. ti. 3. c. 30. loc. 11. 53
- 3 Delicta qualia sint, quot modis committantur, et de eis participare quis possit. ti. 1. c. 1. loc. 8. 88
- 3 Delictum an praesumatur, uel in instrumentis, aut sententia probeatur, uel qualitas eius sit probanda, si accusationi adiecta fuerit. titu. 1. cap. 2. loc. 8. 89
- 3 Delicta publica quae sint, quae priuata, aut atrocia, aut graua, uel leuia: et an praescribantur. ti. 1. c. 3. loc. 8. 89
- 3 Delicta quidnam aggrauet, pluraq; delicta committens, uel delinquere assuetus, uel post delicti confessionem mortuus, quomodo puniantur. ti. 1. c. 4. loc. 8. 89
- 3 Delinquendi occasio dari non debet: delicto autem obuiare num quis teneatur. ti. 1. c. 5. loc. 8. 89
- 3 Delinquens nunquid possit de socijs interrogari. titu. 1. cap. 6. loc. 8. 90
- 3 De delicto semel absolutus, an possit denuo quari, et de eodem inquietari. ti. 1. c. 7. loc. 8. 90
- 3 Delicto auxilium, uel opem praestans, qua poena teneatur, et quae etiam consentiens, consulens, exhortans, uel assisistens. titu. 1. c. 8. loc. 8. 90
- 3 Delictum committendum sciens et tacens, an puniri debeat. tit. 1. c. 9. loc. 8. 91
- 3 In delictis, an quomodo, et quando puniatur affectus, siue attentatum. ti. 1. c. 10. loc. 8. 91
- 3 Miscellanea de delictis. c. 11. loc. 8. 92
- 1 Denuntiatio ecclesiastica remedium, an et quando contra tutum exceptione rei iudicata, locum habeat, Denuntiatio autem euangelica in prelati est de precepto: non requirit trinam monitionem: et qui eam facere possunt. ti. 3. c. 1. loc. 1. 141
- 3 Denuntiare maleficia qui debeant, aut possint: et num denuntiator ad expensas teneatur, si denuntiatio legitima non sit. ti. 10. c. 7. loc. 8. 130
- 4 Depositum quomodo, et quando censeatur, et an depositi instrumentum executionem paratam habeat? et quid de deposito iudiciali. ti. 2. c. 1. loc. 12. 144
- 4 Depositum an compensationem admittat? num sequestrari possit? et an et quando reddatur nullum? Item ad quid, et de quo depositarius teneatur. ti. 2. c. 2. loc. 12. 144
- 1 Deus ut mundum creauit, ita et eum semper rexit, et regit: et de nonnullis eius arcanis, operibus, atque uirtutibus. tit. 1. cap. 1. loc. 1. 72
- 4 Diffio taxatiua adiecta in personam auctoris, an personam heredis excludat. ti. 1. concl. 5. loc. 12. 113
- 4 Dilationes in iudicijs secularibus qualiter sint danda, et num sint arbitrariae, ita ut possint per iudicem reuocari, mutari, prorogari, abbreviari, et quando. ti. 10. c. 1. loc. 11. 72
- 4 Dilationes quot in causa pecuniaria per iudicem dari possunt, quenam peremptoriae censeantur, et quotiens dentur probatoriae. Dilatio autem secunda, quando, et quibus in causis, et iudicijs danda sit. ti. 10. c. 2. loc. 11. 73
- 4 Miscellanea de dilationibus. ti. 10. c. 3. loc. 11. 73
- 4 Doctoratus dignitas, deque doctorum auctoritate, et dictis, et an 17. annorum iuuenis doctor aduocatus esse possit: num uel omnes doctores vnius ciuitatis suspecti de iure allegari queant. tit. 9. c. 1. loc. 10. 29
- 3 Dolus quando reddit contrarium nullum, et cum a lege requiritur, qualis esse, uel a quo probari debeat. ti. 9. c. 1. loc. 8. 127
- 3 A dolo quanam excusent, et quid de iata culpa. titu. 9. cap. 2. loc. 8. 127
- 2 Dominium quid, et quotuplex, et quot, et quibus modis probetur, uel censeatur. ti. 3. c. 1. loc. 6. 128
- 3 Dominium unde sit, et per quos, quomodo, et quando acquiratur. ti. 3. c. 2. loc. 6. 128
- 2 Dominium quando, et qualiter transferatur, uel non. titu. 3. cap. 3. loc. 6. 128
- 2 Dominus an venditionem, uel piscationem in sua ditione, aut fundo prohibere possit. ti. 3. c. 4. loc. 6. 129
- 2 Miscellanea de dominio acquirendo. ti. 3. c. 5. loc. 6. 130
- 2 Donatio quid, et an, et quando obliget donatorem, ita ut de eundem teneatur, qualine priuilegio donator gaudeat. tit. 11. cap. 1. loc. 4. 50
- 2 Donatio fieri debet praesenti: et quid si absenti fiat, et an notarius pro absente stipulari eam possit, cui factum sit reuocabilis. ti. 11. c. 2. loc. 4. 51
- 2 Donationum insinuatione. ti. 11. c. 3. loc. 4. 52
- 2 Donationibus inter viuos, et an in dubio donatio inter viuos facta censeatur. ti. 11. c. 5. loc. 4. 53
- 2 Donatione mortis causa, et qui eam facere possunt, quine non, et quando facta censeatur. ti. 11. c. 5. loc. 4. 53
- 2 Donationibus inter virum et uxorem, et an iuramento firmantur. ti. 11. c. 6. loc. 4. 55
- 2 Donatione propter nuptias, et quid de vestibus, gemmis, et alijs iocilibus sponsae donatis. ti. 11. c. 7. loc. 4. 56
- 2 Donatio patris facta filio in potestate, an et quando valeat, seu confirmetur, et quid de facta filio emancipato, et an eis in legitimum imputari, uel reuocari possit. ti. 11. c. 8. loc. 4. 57
- 2 Donatione remuneratoria, uel ob causam, inter quascunque personas facta. ti. 11. c. 9. loc. 4. 58
- 2 Donationibus sub modo, et conditione factis. titu. 11. cap. 10. loc. 4. 59
- 2 Donatio omnium bonorum praesentium, et futurorum, necnon mobilium, et immobilium an valeat, et quid de donante illorum medietatem, et de eorum donatarijs. ti. 11. c. 11. loc. 4. 59
- 2 Donatione iurata, seu iureiurando firmata. titu. 11. cap. 12. loc. 4. 60
- 2 Donatio per superuenientiam liberorum, an reuocari possit, et quando. ti. 11. c. 13. loc. 4. 61
- 2 Donatio an propter ingratitudinem reuocetur. titu. 11. cap. 14. loc. 4. 62
- 2 Donatio propter alias etiam causas, quam ingratitudinis reuocatur, et quae sint. ti. 11. c. 15. loc. 4. 63
- 1 Donatione concubinae, tum laicorum, tum clericorum, militum, et aduocatorum facta. ti. 11. c. 16. loc. 4. 63
- 2 Donationibus principum. ti. 11. c. 17. loc. 4. 63
- 2 Donatio nunquid in dubio praesumatur, et quando, et de donationibus in testamento factis. ti. 11. c. 18. loc. 4. 63
- 2 Miscellanea de donationibus. ti. 11. c. 19. loc. 4. 64
- 1 Dos quid, et quando proprie dicatur, item de dotis constitutione, et instrumento, et an dos vitietur, seu reuocari possit. ti. 3. c. 1. loc. 3. 203
- 1 Dotis dominus, et rerum dotalium legitimus administrator, an maritus sit. ti. 3. c. 2. loc. 3. 203
- 1 In dote num maritus fruatur beneficio, ne teneatur plus, quam possit, 203

INDEX.

- possit, deducto, ne egeat: & quid si neget se maritum? Solutioque matrimonio an dotis dominium in viduam transferatur. tit. 3. c. 3. loc. 3. 204
- 1 In lucro dotis per maritum consequendo ex forma statuti, quid potius attendendum sit, an statutum seu consuetudo domicilij ipsius mariti, vel uxoris, seu iuris communis dispositio. tit. 3. c. 4. loc. 3. 204
- 1 Dotis non soluta & usura, vel fructus, an debeantur, & cui. tit. 3. c. 6. loc. 3. 204
- 1 Dotare filiam num pater teneatur, & cogi possit. tit. 3. cap. 7. loc. 3. 205
- 1 Filia diuiti, vel iam nupta, vel prater eius voluntatem nubenti, an pater dotem prestare teneatur. tit. 3. c. 8. loc. 3. 205
- 1 Dote quando pater filiam instituere potest, quandoque dotata filia dicatur, & an pater filiam dotando, de suo dotare censeatur. tit. 3. c. 9. loc. 3. 205
- 1 Dotare filiam an mater teneatur, & quando, & quid de auo paterno erga neptem, & de fratre erga sororem. tit. 3. cap. 10. loc. 3. 206
- 1 Frater, vel mater rem propriam vel communem in dotem assignantes, an illam donare censeantur. tit. 3. c. 11. loc. 3. 206
- 1 De dote promissa. tit. 3. c. 12. loc. 2. 206
- 1 De muliere, seu sponsa seipsam dotante, seu dotem promittente, & an de rebus dotalibus mulier elemosinam facere possit, marito non assentiente. tit. 3. c. 13. loc. 3. 207
- 1 Dotis recepta vel numerata confessione. tit. 3. c. 14. loc. 3. 207
- 1 Dotalium rerum tam mobiliu, quam immobilium alienatione, & de illarum aestimatione: Et an bona prohibita alienari, fideicommissio subiecta, dari possint pro dote, vel dotis restitutione. tit. 3. c. 15. loc. 3. 208
- 1 Dos an & quando imputetur in legitimam. tit. 3. cap. 16. loc. 3. 209
- 1 Dos competens quando dicatur, & an si minor legitima sit data, supplementum peti potest. tit. 3. c. 17. loc. 3. 209
- 1 Dotium priuilegijs: & praesertim an dos confessata habeat priuilegia dotis, & quando. tit. 3. c. 18. loc. 3. 210
- 1 Dotis augmento. tit. 3. c. 19. loc. 3. 210
- 1 Dote profectitia, & aduentitia, & cui reddi debeat, restitutionis casu adueniente. tit. 3. c. 20. loc. 3. 210
- 1 Dotis repetenda actione, & cuiusnam competat. tit. 3. cap. 21. loc. 3. 211
- 1 Dotis causa qualis sit, quae dicatur, vel censeatur. tit. 3. cap. 22. loc. 3. 212
- 1 Dotis fauore num omnia bona tum patris, tum mariti sint tacite obligata. tit. 3. c. 23. loc. 3. 212
- 1 Dotis repetitio an mulieri seu uxori, & quando competat, & num illi opponi possit compensatio. tit. 3. c. 24. loc. 3. 212
- 1 De dote a marito restituta constante matrimonio. tit. 3. cap. 25. loc. 3. 213
- 1 Dotis restitutioni an locus sit, marito vel socero ad inopiam vergente. tit. 3. c. 27. 213
- 1 Dotis repetitione seu restitutione qua veniant, & ubi est dos exigenda. tit. 3. c. 26. loc. 3. 213
- 1 Dotis ad repetitionem, an & quando possit mulier agere contra tertios possessores, si maritus vergat ad inopiam. tit. 3. cap. 28. loc. 3. 214
- 1 Dos in pecunia consistens, quando per heredes mariti sit viduae restituenda: & quid si consistat in immobilibus, & an dotis restitutione pendente, viduam alere defuncti heredes teneantur. tit. 3. c. 29. loc. 3. 214
- 1 Quando & quibus casibus vidua sibi prauidet in repetitione dotis, vel eam omnino amittat. tit. 3. c. 30. loc. 3. 215
- 1 Miscellanea de iure dotium. tit. 3. c. 32. loc. 3. 216
- E
- 1 Ecclesia an praescriptionem patiatur? & num restituatur in integrum. Et quibus casibus, & contra quos: Et nunquid vna ecclesia contra aliam praescribat. tit. 4. c. 9. loc. 1. 78
- 1 Ecclesia ad qua onera, tributa, subsidia & c. teneatur, vel non: & an eius exemptione gaudeant eius subditi, seu coloni laici, vel eius bona ementes. tit. 4. c. 10. loc. 1. 78
- 1 Ecclesiarum seu templorum fundatio, reparatio, donatio, immunitas, violatio, reconciliatio qualis. & de oratorijs publicis, & priuatis. tit. 4. c. 11. loc. 1. 79
- 1 Miscellanea de ecclesia. tit. 3. c. 12. loc. 1. 80
- 1 Ecclesiasticum ad iudicem, an & quando per miserabiles personas recurratur, non ad iudicem laicum superiorem? & quae sint iudicis partes ecclesiastici, munera, & iura. tit. 3. c. 1. loc. 1. 140
- 1 Ecclesia vniuersalis tum militantis, tum triumphantis caput, quomodo & cur Christus dicatur. tit. 3. c. 1. loc. 1. 72
- 1 Ecclesia est mater omnium fidelium, & quibus, & quando, & quo vel legataria, vel donataria, vel fideicommissaria ab intestato succedat. Bonis autem temporalibus inhiari non debet. tit. 4. c. 1. loc. 1. 73
- 1 Ecclesiae res, an & quando, & per quos, & quibus solemnitatibus seruatis, vel non seruatis alienari possint. tit. 4. c. 2. loc. 1. 73
- 1 Ecclesiasticarum rerum contractus, non seruatis solemnitatibus, est nullus: Et cui reclamare illi reuocare liceat. tit. 4. cap. 3. loc. 1. 74
- 1 Ecclesiae res et bona confiscari non possunt, nec illi (proprie loquendo) infertur poena exilij. tit. 4. c. 4. loc. 1. 74
- 1 Ecclesiae res an, & quando, & quomodo in emphyteusim concedi valeant. tit. 4. c. 5. loc. 1. 75
- 1 Ecclesia emphyteusis cui, & qualiter concedatur, & qui in ea succedant, & ad quos transeat. tit. 4. c. 6. loc. 1. 76
- 1 Ecclesia si teneat ipsa, vel ab alia ecclesia, vel a priuato in emphyteusim an incidat in commissum. tit. 4. c. 7. loc. 1. 77
- 1 Miscellanea: hoc est de emphyteusi, & emphyteuta ecclesiae coes quaedam conclusiones mixtim posita: praesertim vero quid praestati in eius concessione vel infeudatione possint. tit. 4. c. 8. loc. 1. 77
- 1 Electio quot modis fiat. De qua ea mixtim varia, & quamplurima. tit. 12. c. 1. loc. 2. 90
- 1 Emancipatione liberorum. tit. 4. c. 11. loc. 3. 220
- 2 Emphyteusis, quid significet, qualis sit contractus, de qua emphyteuticis contractibus, & instrumentis. tit. 2. c. 1. loc. 5. 99
- 2 Emphyteusis a patre recepta, vel alicui concessa pro se, & filijs, vel pro se & c. vel pro se, & c. vel pro se & c. vel pro se & c. vel usque ad tertiam generationem, & c. vel cum clausula quibus dederis & c. quomodo intelligatur, & ad quos aut successionis, aut institutionis aut legati titulo transire pot. Et quid de emphyteusi in plures collata, quid si aliquis rem suam in emphyteusim accipiat: Et quid si concessio ipsa in emphyteusim esset nulla. tit. 2. c. 2. loc. 5. 100
- 2 Inneitura per quem est fienda, quot & quibus rationibus renouatur, & an filij cum patre simul concurrant, & quo ordine si in stipulatione dicatur, pro se & filijs suis, vel pro se, & filijs suis masculis & feminis. tit. 2. c. 3. loc. 5. 102
- 2 Emphyteusis an ius accrescendi admittat, & quando, & quousque. tit. 2. c. 4. loc. 5. 102
- 2 Emphyteuta tam priuati, quam ecclesiae, canonem in totum vel in partem non soluens, an & quando, vel plene, vel partim priuetur iure suo: & quo tempore canon solui debeat, quando non est dictum. Valet q; argum. de emphyteusi ad feudum: & cuiusnam incumbat canonis solutionem probare, & qualiter si de ea inter dominum & emphyt. questio oriatur. tit. 2. c. 5. loc. 5. 102
- 2 Emphyteuta num liceat pro multis annis canonem soluere, nolente domino, qua moneta sit canon soluendus, si eius valor creuit a tempore contractus, & an canonem non soluens emphyteuta, possit purgare moram. tit. 2. c. 6. loc. 5. 105
- 2 Emphyteuta non soluens canonem per 40. annos, an dicatur praescripsisse, ita ut tutus sit, & rursus, an aliquis possidens fundum aliquem 40. annis tanquam emphyt. canonem soluendo, contra directum dominum praescribat, ita ut praesumatur contractus emphyt. praescripsisse. Et quid de soluente canonem per 10. vel 30. ann. spatium. tit. 2. c. 7. loc. 5. 105
- 2 Emphyteutica res nunquid possit diuidi irrequisito, vel non consentiente domino directo. tit. 2. c. 8. loc. 5. 106
- 2 Emphyteuta de anteriore reddens emphyteusim, an expelli possit: et nunquid ipse possit syluam emphyteuticam extirpare inuito domino. tit. 2. c. 9. loc. 5. 106
- 2 Emphyteuta nunquid possit emphyteusim dimittere, seu renunciare inuito domino, ut a pensione liberetur, & ipse ad tributa, & onera pro rebus an teneatur: & quid si ad tertiam partem fructus vineae obligatus, deinde plantet alias arbores, quam vites. tit. 2. c. 10. loc. 5. 106
- 2 Emphyteusis finita per generationem, an emphyteuta descendentes confirmationem petent. tit. 2. c. 11. loc. 5. 107
- 2 Emphyteuta num aliqua debeat fieri pensionis remissio propter sterilitatem, bellum, & alios casus fortuitos. tit. 2. c. 12. loc. 5. 107
- 2 Emphyteuta sine consensu domini rem emphyt. alienans, an, et quado cadat a iure suo, & an valeat adiectum pactum, & alienare possit: & quid si alienando protestetur, se alienare saluo domini consensu, vel si nulliter alienet, uel si partem tantum alienando, cadat a tota re: & num per longam patientiam praesumatur dominus alienationi consensisse. tit. 2. c. 13. loc. 5. 108
- 2 Emphyteutica res nunquid possint, & quando per emphyteutam in emphyteusim, aut in feudum concedi, vel locari, vel utendum, fruendum, aut insolutum dari, uel obligari, aut pignori, sine consensu domini, & an in generali obligatione bonorum quoque ueniant: & quis domini consensum regulariter impetrare teneatur, earum uenditor, uel emptor. tit. 2. c. 14. loc. 5. 110
- Emphy-

INDEX.

- 2 Emphyteuta an, & quando possit de re emphyteutica testari in præiudicium filiorum, vel in ea heredem instituere, vel eam legare, vel in dotem filie concedere, vel donare irrequisito domino. tit. 2. c. 15. loc. 5. 110
- 2 Emphyteutica bona an possint pro alijs commutari, vel inter emphyteutas distribui, inconsulto, & irrequisito domino: & si de eis orta fuerit lis, an litigans emphyteuta queat sine consensu domini iuramentum aduersario deferre, vel causam compromittere: & nunquid possit emphyteuticæ rei seruitus imponi. tit. 2. c. 16. loc. 5. 111
- 2 Per quem, quando, & quibus casibus pro re emphyteutica laudimium solui debeat, & cui. tit. 2. c. 17. loc. 5. 115
- 2 Caducitas in emphyteuticis contra quos transit, datur, intentatur, declaratur, & per quem, quandoque incurratur, vel remissa censetur: & num dominus possit ex se, post declaratam caducitatem, expellere emphyt. & an valeat pactum, quod emphyteusis non cadat in commissum. tit. 2. c. 18. loc. 5. 112
- 2 Emphyteutica re ad dominum deuoluta, nunquid melioramenta, vel acquisita perdantur per emphyteutam, & ad quem pertineant: & an sicut emphyteuta nil potest alienare sine domini consensu, ita nec dominus ipse dominium directum sine denuntiatione illi facta. tit. 2. c. 19. loc. 5. 115
- 2 Emphyteutica res quando presumatur, vel esse probetur. tit. 2. c. 20. loc. 5. 114
- 1 Miscellanea de emphyteusi. tit. 2. c. 21. loc. 5. 114
- 2 Emptionis, & venditionis nomine qui contractus comprehendantur: ubi emptio esse intelligatur, & quomodo probetur, vel presumatur. tit. 8. c. 1. loc. 4. 32
- 2 Empta sibi res de pecunia aliena, an sit ipsius ementis: & quid de empta per tutorem, vel per administratorem ecclesie, vel per maritum, vel per seruum ex pecunia pupilli, vel ecclesie, vel uxoris nomine, vel ex domini peculio. tit. 8. c. 2. loc. 4. 33
- 2 Emptoribus rei alienæ, seu furtivæ, vel alteri obligata. tit. 8. cap. 3. loc. 4. 33
- 2 Emptor quando, & qualiter agere possit ad rem venditam sibi tradendam, & an illi fides de pretio habeatur. tit. 8. capit. 4. loc. 4. 33
- 2 Ex duobus emptoribus quis preferendus: quandoque ad usuras, vel lucrum pretij non soluti, vel ad tributa teneatur emptor. tit. 8. c. 5. loc. 4. 34
- 2 Emptor an, & quando agat de euictione contra venditorem, & quando is de euictione ipsi emptori, & ad litis expensas teneatur. tit. 8. c. 6. loc. 4. 34
- 2 Emptor nunquid teneatur stare colono. tit. 8. c. 7. loc. 4. 34
- 1 Episcopatus quo sit iure. Item episcopus cui datur, & an si electus tantum erit, pro episcopo habeatur. Num is territorium habere dicatur in dominio principis secularis. Vbi & quando possit esse iudex, aut causas delegare, an statuere possit in præiudicium inferiorum, & in criminibus communis fori laicos carcere mancipare, aut punire, aut contra ius canon. facere, & quid de suspensio episcopi. tit. 7. c. 1. loc. 1. 82
- 1 Episcop. quid possit, quidue non sine consensu, aut inconsulto suo capitulo. tit. 7. c. 2. loc. 1. 83
- 1 Episcopo an dispensare permittatur, & in quibus, & quatenus. tit. 7. c. 3. loc. 1. 83
- 1 Episcopus an iudicem laicum, & alios exemptos excommunicare queat, & in monachos iurisdictionem exercere, & num caritativum subsidium petere possit, & fiscum habere. tit. 7. cap. 4. loc. 1. 84
- 1 Miscellanea de episcop. tit. 7. c. 6. loc. 1. 85
- 4 Errans in iure, in qua culpa teneatur, & num excusetur a mala fide? Item iuris error cui, & quando noccat, & quibus non, & quid de errore facti. tit. 10. c. 1. loc. 12. 128
- 4 Error seu imperitia num a dolo excuset, quomodo probetur: & an error in materia, in nomine proprio, aut appellativo, & in cognomine vitiet, & noceat. tit. 10. c. 2. loc. 12. 128
- 4 Error post litem contestatam num sit corrigendus? ex actis elicetus an reddat sententiam nullam? contra interlocutoriam an proponatur? intellectus leg. error. ff. de iur. & fact. ignor. errans an consentiat. Error communis facit ius, & ut in iuris, vel rei priuatione incurratur, quid requiritur. tit. 10. cap. 3. loc. 12. 128.
- 4 Error calculi si interueniat, vel presumatur in rationibus reddendis quid iuris. tit. 16. c. 5. loc. 12. 136
- 4 De euictione nunquid venditor de natura contractus, & venditionis teneatur? & quid si dixerit se de euictione nolle teneri, nisi pro facto suo tantum? habetque euictio locum in donatione, & cum hereditas à testatore diuiditur. tit. 21. capit. 1. loc. 12. 142
- 4 Euictio contra venditorem, quando locum habeat: & re euicta ad quid venditor teneatur. tit. 21. c. 1. loc. 12. 142
- 4 Euictio quando, & quibus minime debeat. tit. 21. cap. 3. loc. 12. 143
- 4 De euictione an teneatur venditor, cui non fuit ab emptore denuntiata sibi lis mata super re emptæ? quandoque, & quomodo talis denuntiatio sit facienda. tit. 21. c. 4. loc. 12. 143
- 4 De euictione, quando, quomodo, & per quos agendum. Aliaque mixtim. tit. 11. c. 5. loc. 12. 144
- 4 Exceptio, quid, qualis esse debeat, an in scriptis, & actis redigenda, an infra certum tempus proponenda, cui competat, seu denegetur, in quos transeat, & quando firmet regulam, vel non. tit. 5. c. 1. loc. 10. 18
- 4 Excipiens an fateatur, vel aduersæ partis intentionis probationem inducat. tit. 5. c. 2. loc. 10. 18
- 4 Excipiens satis habet narrare factum, iureque petit declarari exceptionem sibi competere: exceptio autem admittitur, ubi aliter periculum reparari nequit, rejicitur verò si iudex ad ulteriora procedat: & quid de generali exceptionum exclusionem per statutum. tit. 5. c. 3. loc. 10. 18
- 4 Exceptiones plures, an & quando opponi possunt, & quid si sint variae, aut contrariae. Item de exceptionibus personalibus, vel altiore indaginem requirentibus. tit. 5. cap. 4. locus 10. 18
- 4 Exceptiones in totum perimentes ius agentis, vel executionem sententiae impediens, an & quando opponi possint. tit. 5. cap. 5. loc. 10. 19
- 4 Exceptiones quanam impediunt litis ingressum, & quid de generali exceptione, siue obscura, atque etiam ex pacto nudo, vel in contractu appposito. tit. 5. c. 6. loc. 10. 19
- 4 Exceptione dominij, seu possessionis, vel dolo facis, & c. tit. 5. c. 7. loc. 10. 19
- 4 Exceptione spoliij. tit. 5. c. 8. loc. 10. 20
- 4 Exceptione nullitatis. tit. 5. c. 9. loc. 10. 20
- 4 Exceptione non numerata pecunia. tit. 5. c. 10. loc. 10. 20
- 4 Exceptione non numerata dotis. tit. 5. c. 11. loc. 10. 22
- 4 Exceptione solutionis, vel pacti, de non petendo, aut soluti, vel non soluti, vel oblato pretij, atque rei non tradita. tit. 5. cap. 12. loc. 10. 22
- 4 Exceptione rei iudicata. tit. 5. c. 13. loc. 10. 22
- 4 Exceptione declaratoria fori, ac iudicis incompetentie, vel recusationis. tit. 5. c. 14. loc. 10. 22
- 4 Exceptione usuraria prauitatis, excommunicationis, periurij, criminis adulterij, atque doli. tit. 5. c. 15. loc. 10. 23
- 4 Exceptione non confecti inuentarij, minimeque præstitæ fideiussionis. tit. 5. c. 16. loc. 10. 23
- 4 Exceptione pacti de non petendo, transactionis, iurisdictionis præstiti, expensarum, tua non interest, tu non potes esse procurator, uel falsus procurator est. tit. 5. c. 17. loc. 10. 24
- 4 Exceptione dilatoria, seu moræ. tit. 5. c. 18. loc. 10. 24
- 4 Exceptione Macedoniani, & excussionis non factæ. tit. 5. cap. 19. loc. 10. 24
- 4 Exceptione tituli, uel titulo possideo, nec non præscriptionis. tit. 5. c. 10. loc. 10. 25
- 4 Exceptione litis pendentiæ, uel finitæ. tit. 5. c. 21. loc. 10. 25
- 4 Exceptione ordinis peruersi, ineptitudinis libelli, loci non tuti, & metus causæ, simulationis, ne fiat in præiudicium, contra testes, quod liceat bannitum occidere, & calumnia facti. tit. 5. cap. 22. loc. 10. 25
- 4 Exceptione peremptoria, item & iuris tertij. tit. 5. cap. 23. loc. 10. 25
- 4 Exceptione compensationis, ubi et de ipsa compensatione etiam mixtim. tit. 5. c. 24. loc. 10. 26
- 4 Miscellanea de exceptionibus. tit. 5. c. 25. loc. 10. 27
- 1 Excommunicatio quanam dictio sit, quid lædat, et quomodo feratur: quandoque præuiam monitionem non requirat. tit. 29. cap. 1. loc. 1. 132
- 1 Excommunicationis sententia ex falsa, uel iniusta, aut iniqua causa num teneat, et ubi de ea incurrenda agitur, fictiones locum non habent, neque in suspensio esse potest: debetque præbui infra certum tempus. tit. 29. c. 2. loc. 1. 132
- 1 In excommunicatione per annum manens, et persistens quid incurrat, et qualis extimetur. tit. 29. c. 3. loc. 1. 133
- 2 Excommunicatione qui incurrunt, et an, et quando excommunicatus sit uitandus. tit. 29. c. 4. loc. 1. 133
- 1 Excommunicatus an possit beneficium conferre, uel alium eligere, aut ipse impetrare, aut ad beneficia eligi, et an testis esse queat, et acta ab eo ex officio gesta, nunquid ualeant. tit. 29. cap. 5. loc. 1. 134
- 1 Excommunicatus an possit esse arbiter, uel arbitrator, et an sententia ab ipso lata ualeat. Item num possit ipse in iudicio agere, uel se defendere, aut in integrum restitutionem petere, si spoliatur, aut appellare, et similia. tit. 19. c. 6. loc. 1. 134

INDEX.

- 1 Ab excommunicato occulto, seu tolerato gesta, nunquid valeant. tit. 29. c. 7. loc. 1. 135
- 1 Excommunicatus nunquid iure censeatur is, qui se talem futurum obligauerit ni promissum soluat: & an pro debito excommunicari quis possit: possitque ne excommunicatus contrahere, vel distrabere tit. 29. c. 8. loc. 1. 136
- 1 Excommunicatus maiori excommunicatione an, & quando infamis reputetur suntque etiam schismatici excommunicati, & qui alij ipso iure pro excommunicatis habeantur tit. 29. c. 9. loc. 1. 136
- 1 Excommunicatum ab vno, num alius absoluat, & qui excommunicatum absolueri possunt, quine non. tit. 29. c. 10. loc. 1. 136
- 1 Miscellanea de excommunicatione, & excommunicatis. tit. 29. c. 12. loc. 1. 137
- 3 Executor testamenti legitimus an habeatur episcopus, & quinam alius, quine non. tit. 11. c. 1. loc. 7. 74
- 3 Executore testamenti, in testamento deputato. tit. 11. capit. 2. loc. 7. 75
- 3 Executore testamenti datiuo. tit. 11. c. 3. loc. 7. 75
- 3 Executoribus testamentorum generalibus. 86
- 2 Exheredatione, vel institutione liberorum. tit. 13. c. 20. loc. 7. 86
- 3 Exheredari filius quot, & quibus causis, qualiter, & quando possit. tit. 13. c. 21. loc. 7. 86
- 3 Exheredatus filius an priuetur successione in feudis hereditarijs. tit. 13. c. 22. loc. 7. 87
- 3 Exheredari nunquid possit furiosus, pupillus, doli capax, infans, impubes, posthumus, & filia impudica, vel patre nolente contrahens matrimonium. tit. 13. c. 23. loc. 7. 87
- 3 Miscellanea de exheredatione. tit. 13. c. 24. loc. 7. 88
- 4 Expense victorie debentur, & de earum petitione, condemnatione & taxatione. tit. 15. c. 1. loc. 11. 106
- 4 Expensarum condemnatio in criminalibus num veniat. tit. 15. cap. 2. loc. 11. 106
- 4 Expensarum a condemnatione an excuset succumbentem iuramentum suppletium, vel calumnia. tit. 15. c. 3. loc. 11. 107
- 4 Expense quae, & quando repeti, & refici possunt, & debent, quaeue non. tit. 15. c. 4. loc. 11. 107
- 4 Ab expensis num, & quando excuset iusta litigandi causa. tit. 15. c. 5. loc. 11. 108
- 4 In expensis an condemnari possit contumax, & quomodo. tit. 15. c. 6. loc. 11. 108
- 4 Ab expensarum condemnatione qui excusantur, quine non. tit. 15. c. 7. loc. 11. 108
- 4 Expensarum condemnatio non datur post diffinitiuam sententiam taxatio tamen referuari potest. tit. 15. c. 8. loc. 11. 109
- 4 Miscellanea de litium sumptibus, & expensis. tit. 15. c. 9. loc. 11. 109

F

- 3 Falsum quid, quot modis sumatur, & quando, quo modo, & a quibus comittitur, vel eius crimen euitetur, & effugiatur. tit. 4. c. 1. loc. 8. 106
- 3 Falsi poena quae, & qui de ea teneantur, & qualiter puniantur. tit. 4. c. 2. loc. 8. 107
- 3 Falsum an, & quando minime puniatur, & eius poena eleuetur, ita vt de falso non teneatur. tit. 4. c. 3. loc. 8. 107
- 3 Falsum in causa, vel circa causam, & cause scripturas: aut instrumenta committens, an & quando cam pdat. tit. 4. c. 4. loc. 8. 108
- 3 Falsi in crimine an suspicio pro veritate habeatur? deq; falsi accusatione, & inquisitione, & alijs mixtim. tit. 4. c. 5. loc. 8. 108
- 3 Falcidia portio regulariter detrahatur: & num haeres inuentarium non conficiens, cam amittat, aut per testatorem prohiberi possit. Item quae in falcidiam imputantur, quaeue non, aliaque de ea mixtim. tit. 8. c. 6. loc. 7. 66
- 3 Fama nunquid plene probet, vel non, quandoque, & in quibus. tit. 1. c. 13. loc. 9. 153
- 3 Fama in probanda quid testes deponere debeant: & an probetur per testes singulares. tit. 1. c. 14. loc. 9. 154
- 4 Famulus quicquid domini scientis occasione agit, ex illius occasione egisse creditur. Item de famulorum operibus, mercede, furtis, & iuribus, & num pro debito famuli dominus teneatur. tit. 23. c. 2. loc. 12. 145
- 1 Feriata die, qui actus iudiciales fieri, & quaeue cause expediri possunt aliaq; de ferijs mixtim postea. tit. 17. c. 1. loc. 1. 109
- 2 Feudorum libri compilatio, & per quem, & quando, illius fides, auctoritas, iura, & consuetudines feudales. tit. 1. c. 1. loc. 5. 69
- 2 Feudum quid, unde dicatur, eius multae species, quid sub vnaquaq; illarum contineatur feudi ligij, & franchi, sine liberi, plures effectus. tit. 1. c. 2. loc. 5. 70
- 2 Feudum in dubio quale presumatur, & de feudo antiquo, & nouo, nec non de paterno, & materno, vel femineo. tit. 1. c. 3. loc. 5. 70
- 2 Feudum hereditarium, quod disatur, & ad quos transeat, siue me-

- ru siue mixtu sit, aliaq; multa, quae in eo cadunt. tit. 1. c. 4. loc. 5. 71
- 2 Feudi nobili, franchi, ligio, emptio, ex pacto & prouidentia, improprio, & conditionato, vero, seu personali, alterato & singulari. tit. 1. c. 5. loc. 5. 72
- 2 Feudi natura, & qualis sit eius contractus. tit. 1. c. 6. loc. 5. 72
- 2 Feudum datur gratis, & de varijs ac multiplicibus feudorum concessionibus, & receptionibus, & quomodo intelligantur. tit. 1. c. 7. loc. 5. 72
- 2 Feudum varie acquiritur, & an praescribatur. tit. 1. c. 8. loc. 5. 73
- 2 Feudali castro, & eius custodia. tit. 1. c. 9. loc. 5. 74
- 2 Infundare qui principes possunt, ciuitate in feudum data, quae cum ea veniant, Regalia quae dicantur, & de illorum infundatione. tit. 1. c. 10. loc. 5. 74
- 2 Ecclesia, vel Archiepiscopi, & alij praelati, an infundare possint res ecclesiasticas, & quibus, qualiter & qu. tit. 1. c. 11. loc. 5. 75
- 2 Infundare, vel subinfundare nunquid vassallus possit, feudum & emphyteusis an parrificetur, & in quib. Res in dubio an feudalis presumatur: in annuis redditibus an possit feudum consistere. tit. 1. c. 12. loc. 5. 75
- 2 Feudorum inuestitura est duplex: & de eius tenore, probatione, presumptione, petitione, & concessione, & an debeatur pro ea laudimium. tit. 1. c. 13. loc. 5. 76
- 2 Feudatione de fidelitatis iuramento, & aliarum rerum causa. tit. 1. c. 14. loc. 5. 77
- 2 Feudalibus homagijs, & personalibus. tit. 1. c. 15. loc. 5. 78
- 2 Homagijs ligijs, subditis, aut vassallis, & eorum bonis. tit. 1. cap. 16. loc. 5. 79
- 2 Feuda quae diuidi, vel non diuidi possint. tit. 1. c. 17. loc. 5. 75
- 2 Feudi alienatione per vassallum sine consensu domini, eoque minime requisito. tit. 1. c. 18. loc. 5. 80
- 2 Feudum alienare an liceat in agnatorum praedictum. tit. 1. cap. 19. loc. 5. 82
- 2 Alienare an possint principes, alijque terrarum domini ea, quae vel principatus, vel eorum sunt domini, & quando. tit. 1. cap. 20. loc. 5. 82
- 2 Feudum an possit sine consensu domini in dotem dari, vel constitui, aut obligari, & nunquid veniat in generali bonorum obligatione. tit. 1. c. 21. loc. 5. 82
- 2 Feudum num a vassallo pignori, vel in solutum dari liceat irrequisito domino, eoque minime assentiente. tit. 1. cap. 22. loc. 5. 83
- 2 Feudale rem in emphyteusim dare, vel subinfundare alium an possit vassallus inconsulto domino, & de subinfudati feudi alienatione. tit. 1. c. 23. loc. 5. 83
- 2 Feudalem rem ad liellum dare, vel etiam locare, nunquid vassallus possit. tit. 1. c. 24. loc. 5. 83
- 2 Feudali in re nunquid vassallus possit vsumfructum alteri constituere, vel seruitutem imponere in dominorum praedictum, vel illis non consentientibus. tit. 1. c. 25. loc. 5. 84
- 2 De nepotum successione in feudis. tit. 1. c. 52. loc. 5. 96
- 2 De fratrum successione in feudalibus. tit. 1. c. 53. loc. 5. 97
- 2 Feudis in quibus succedant ascendentes, agnati, collaterales, & transuersales, & quando, & quomodo. tit. 1. cap. 54. loc. 5. 97
- 2 Feudis num clerici, & monachi, vel monasteria succedant, vel admittantur, & qualiter, & quando. tit. 1. cap. 55. loc. 5. 97
- 2 Miscellanea de feudis. tit. 1. c. 56. loc. 5. 98
- 2 Miscellanea de vassallis, & eorum multiplicibus officijs erga dominos. tit. 1. c. 57. loc. 5. 98
- 2 Miscellanea de dominis, & eorum officijs, atq; auctoritate erga vassallos. tit. 1. c. 58. loc. 5. 99
- 2 Feudali super re compromittere, aut transigere, vel feudum permutare, an vassallus possit sine domini consensu vel licentia. tit. 1. c. 26. loc. 5. 84
- 2 Feudi alienati repetitio, seu reuocatio, cui maxime competat, & an filius possit hereditate patris repudiata feudum paternum accipere, vel in auito succedere. tit. 1. c. 27. loc. 5. 84
- 2 Feudalium questionum inter dominum, & vassallum, vel inter vassallos ipsos cui competat cognitio, quoniam detur actio, & ad quem spectet rerum probatio. tit. 1. c. 28. loc. 5. 85
- 2 Nepos ex filio primogenito praefertur patruo, si de feudo, vel etiam de regno fuerit controuersia. tit. 1. c. 29. loc. 5. 86
- 2 Feudali in causa quis sit index, & ad quem sit appellandum. tit. 1. c. 30. loc. 5. 86
- 2 Vassallus potest non petita venia dominum suum in ius vocare, & eundem etiam ciuilitate accusare. tit. 1. c. 31. loc. 5. 86
- 2 Feudi remissione, vel renuntiatione per vassallum. tit. 1. c. 32. loc. 5. 86
- 2 De feudo nunquid vassallus testari possit, ac instituere, ordinare, vel disponere, atq; legare, & quomodo. tit. 1. c. 33. loc. 5. 87
- 2 Feudum an veniat in restitutione fideicommissi, & in petitione heredi-

INDEX.

- reditatis, & num filio computetur in legitimam. titu. 1. cap. 34. lo. 5. 88
- 2 Dux aut Marchio, an possit de Ducatu, vel Marchia Imperialis feudi testari, & num Rex de regno suo: Et utrum primogenitura dignitas alterari queat. tit. 1. c. 35. lo. 5. 88
- 2 Feudum an pro anima legari, aut eius usufructus a marito uxori legari possit. tit. 1. c. 36. lo. 5. 88
- 2 In feudis, & eorum successione num habeat locum ius accrescendi. tit. 1. c. 37. loc. 5. 88
- 2 Feudo quando, & quibus de causis vasallus priuatur. titu. 1. c. 38. loc. 5. 88
- 2 Feudo priuato vasallo quibusvis de causis, cui feudum acquiratur vel reuertatur. tit. 1. c. 39. lo. 5. 90
- 2 Feudo an filius, aut haeres priuandus sit propter delictum patris, aut defuncti, & quot, & qui testes requirantur ad probandam feloniam ut a feudo cadat. tit. 1. c. 40. loc. 5. 91
- 2 Feudo an & quando priuari possit princeps, aut alius quicumque dominus; quandoque feudum finiatur. titu. 1. c. 41. loc. 5. 91
- 2 Feudi priuationis poenam incurrente vasallo, num ille aut eius haeres feudo priuatur ipso iure, vel domini petitio, declaratio, atq; sententia requiratur; a qua sententia an appellari possit. tit. 1. c. 42. loc. 5. 91
- 2 Feudo ius priuandi vasallu, num ad haeres transeat. tit. 1. c. 43. loc. 5. 92
- 2 Feudo priuari non potest vasallus sine causa, vel si non adsit culpa, quarumvis tum causarum, tum culparum pretextu minime priuandus veniat. tit. 1. c. 44. loc. 5. 92
- 2 Feudalis rei de melioramentis, vasalli culpa ad dominum deuoluta. tit. 1. c. 45. loc. 5. 92
- 2 De operibus, seu roidis, vel seruitijs, & officijs personalibus a vasallis eorum dominis praestandis. tit. 1. c. 46. lo. 5. 93
- 2 Feuda an veniant etiam, & quando, bonis vasalli confiscatis. tit. 1. c. 47. lo. 3. 93
- 2 Qui filij primo succedant in feudo, mortuo vasallo: & quid de filijs quomodolibet legitimatis, vel adoptiuis, vel tantum naturalib. tit. 1. c. 49. lo. 5. 94
- 2 Femina num admittatur, & succedat in feudo. titu. 1. cap. 5. loc. 5. 95
- 2 Filius a patre exheredatus vel institutus in re certa, vel emancipatus, an in feudo succedat. tit. 1. c. 51. lo. 5. 95
- 3 Fideicommissum an, & quando transmittatur: & de fideicommissio vniuersali. tit. 6. c. 2. lo. 7. 55
- 3 Fideicommissum quando censeatur inductum, vel remissum, aut re solutum, vel expiratum, seu sublatum. tit. 6. c. 3. lo. 7. 56
- 3 Fideicommissio familia relicta, vel ab ultimo morienti. tit. 6. cap. 4. loc. 7. 56
- 3 In fideicommissis an filius succedat, vel subintret locum patris, & qui proximiores inspiciantur, & attendantur. titu. 6. cap. 5. loc. 7. 56
- 3 Fideicommissis conditionalibus, vel conditionaliter relictis, vel ex conuentione remissis. tit. 6. c. 6. lo. 7. 57
- 3 Coniecturis, quae fideicommissum conditionale constituunt. tit. 6. c. 7. lo. 7. 57
- 3 Fideicommissio conditionali, numquid per diuisionem inter haeres factam hereditatis, renuntiatum censeatur. titu. 6. cap. 8. loc. 7. 58
- 3 Fideicommissi in restitutione, an veniant praelegata, & quando. tit. 6. c. 9. lo. 7. 59
- 3 Fideicommissi in restitutione an veniant mobilia, quae bona comprehendantur. tit. 6. c. 10. lo. 7. 60
- 3 Fideicommissarijs generalibus, particularibus, & alijs; & de illorum iuribus. tit. 6. c. 11. lo. 7. 60
- 3 Miscellanea de fideicommissis. tit. 6. c. 12. lo. 7. 60
- 2 Fideiubere quid sit: de quae eis qui vel tenentur, vel promiserunt fideiussorem dare. tit. 10. c. 1. lo. 4. 41
- 2 Fideiussor an obligari, tenerique possit in grauiorem causam quam principalis, de quae paupere fideiussore & quis principalis nominetur. tit. 10. c. 2. lo. 4. 41
- 2 Fideiussor idoneus vel non idoneus quis dicatur, & an fideiussore dato, vel accepto, possit alius dari, vel postulari. titu. 10. cap. 3. loc. 4. 42
- 2 Fideiussor ad certum tempus, an tempore a creditore debitori prorogato sit liberatus, necne: & numquid ante tempus possit conueniri, si principalis moriatur. tit. 10. c. 4. lo. 4. 43
- 2 Fideiussor ad soluendum, an possit agere contra principalem, solutionem remorantem, vel ante solutionem a se factam, & quid de fideiussore emissionis, vel indemnitis. titu. 10. cap. 5. loc. 4. 43
- 2 Fideiussor soluens quando, & quomodo contra principalem agere potest. tit. 10. c. 6. lo. 4. 43
- 2 Fideiussor, aut tertius possessor an conueniri possint, excussione principalis antea non facta: & quid de fideiussore, qui se principalem constituit, vel de marito ad inopiam uergente. tit. 10. c. 7. loc. 4. 44
- 2 Fideiussor, aut tertius possessor num citandus sit in bonorum excussione facienda. De quae excussione forma, & solemnitatibus. tit. 10. c. 8. lo. 4. 45
- 2 Fideiussor, & debitor qui, & quibus casibus, beneficium excussio- nis non habeant, quandoque excussio non requiratur, & num excussione beneficio renuntiare possit. tit. 10. c. 9. lo. 4. 45
- 2 Fideiussorem an inuent, quae principali competunt privilegia, atque iura seu remedia. tit. 10. c. 10. lo. 4. 46
- 2 Fideiussor unde quis constituatur, quae fideiussio ualeat, uel non, & a quo sit praestanda. tit. 10. c. 11. lo. 4. 46
- 2 Fideiussores de iudicio filii, & de indicato soluendo, ad quid & quatenus teneantur. tit. 10. c. 12. lo. 4. 47
- 2 Fideiussorem ad dandum obligatus per legem, uel statutum, si non reperit, ad quid teneatur, & num facultatibus idoneis cauere debeat. tit. 10. c. 13. lo. 4. 47
- 2 Fideiussio uel potius cautio de non offendendo, an & quando, & per quos danda sit. tit. 10. c. 14. lo. 4. 48
- 2 Fideiussoribus, & fideiussionibus in causis criminalibus. titu. 10. c. 15. lo. 4. 48
- 2 Fideiussoribus de representando, sistendoque in iudicio totiens quo- tiens, & c. uel in certum diem. tit. 10. c. 16. lo. 4. 49
- 2 Miscellanea de fideiussoribus, & bonorum excussione. tit. 10. c. 17. loc. 4. 49
- 3 De filio, uel patre, alioque haerede per fideicommissum grauato quo- quo modo restituere hereditatem, uel eius portionem. tit. 6. c. 1. loc. 7. 55
- 1 Filij naturales, qui dicantur, an succedant, & in quibus, & quibus modis legitimentur. tit. 6. c. 1. lo. 3. 229
- 1 Filijs ex illicito, damnato, ac nephario coitu natis, spurijque. tit. 6. c. 2. lo. 3. 230
- 1 Filius quae, & quando patri suo acquirat, & quatenus. tit. 6. c. 3. lo. 3. 231
- 1 Filius an teneatur parentes instituere, eosq; inopes, aut senescentes alere. tit. 6. c. 4. lo. 3. 231
- 1 Filius nunquid patrem aut matrem in ius uocare possit sine uenia. tit. 6. c. 5. lo. 3. 231
- 1 Filius grauatus restituere, an legitimam & trebellianicam detra- hat, & positus etiam in conditione, an in testamento, uocatus ce- seatur. tit. 6. lo. 3. 232
- 1 Filij appellatio quid operetur, & num per eam probetur filiatio. tit. 6. c. 7. lo. 3. 232
- 1 Filijs an legitima debeatur, & quo iure, & quando eam petere, uel ad eius supplementum agere possint. titulo 6. cap. 8. loco 3. 232
- 1 Filius an in una re pro libito legitimam sibi eligere, & accipere pos- sit, & quae in legitimam computentur, quae non. titu. 6. cap. 9. lo. 3. 233
- 1 De filiorum legitima, Miscellanea. tit. 6. c. 10. lo. 3. 233
- 1 Filiofamilias, & praesertim cui acquirat, & an in iudicio stare, aut obligari possit sine consensu patris. tit. 6. c. 11. lo. 3. 233
- 1 Miscellanea de liberis aut filijs. tit. 6. c. 12. lo. 3. 234
- 4 Filiorum a pellatione nepotes continentur. titu. 1. conclus. 1. lo- co 11. 109
- 4 Fines quomodo probentur. tit. 3. c. 1. lo. 12. 120
- 4 Forum an quis sortiatur, delicti, aut domicilij ratione? Et quid de mandante ipsum delictum, seu de delinquente qui effugiens alibi sit captus, uel de fure, qui alio in loco cum furto sit repertus? De quae iudice utriusque fori competente. titu. 2. cap. 3. loco 10. 28.
- 4 Furioso, & prodigo iudex prouidet de tutore uel curatore; ipsique prodigo administrationem interdicat. Et quid de contractu pro- digi, sine auctoritate curatoris iuramento firmato? Curator au- tem furiosi, prodigi, & similibus, an desinat curator esse, defectu deficiente? & num eorum res praescribi possunt. tit. 8. cap. 1. lo- co 11. 71
- 3 Furta tum ciuilitur, tum criminaliter puniuntur: & an ubicunque fur reperiatur? Furti inquisitio quae, & qualia continere debeat. Et quid de re furtina apud aliquem reperta, & de furto noctis tempore facto, & de custode rei furto sublata? & num contra furem in litem iuret? intellectus. l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. tit. 3. c. 1. lo. 8. 104
- 3 Fures in foro conscientiae ad quid teneantur; & quanam poena de iure illos maneat. Et quid de cingaris furibus? & de furum rece- ptatoribus. tit. 3. c. 2. lo. 8. 104
- 3 Fur pro primo furto qua poena puniatur: & num repertus cum re furtina alibi quam in loco furti commissi, eo puniri possit, aut furans necessitate famis, uel nuditatis adactus excusetur? & quid de fure illius rei, cuius dominus erat suus debitor, et ab eo aliter

INDEX.

I

- aliter satisfieri non poterat. tit. 3. c. 3. lo. 8. 105
- 3 Furtum est minus delictum, quam rapina, maius autem quam homicidium, & quando. Deque uno, duobus, & tribus furtis, furtumque alibi commissum aggrauant delictum furti in loco originis commissum. Et num affectionis ratio in furto sit habenda. ti. 3. c. 4. loc. 8. 105
- 3 Furtum committit, qui uincit in ludo filiosam, pecuniam; qui ligna in fluminis impulsu retinet, qui uendit equum amici; qui retinet pecuniam, quæ sibi ad aliquem portanda data fuerat; qui surripit gallinam, & qui arbores incidit. ti. 3. c. 5. lo. 8. 106
- 3 Miscellanea de furtis, & præsertim an, & quando liceat furem offendere, uel etiam occidere. ti. 3. c. 6. lo. 8. 106

H

- 1 **H**æresis crimen quale, quot testes sufficiant ad probandum illud, & quæ hæreticorum bona, & cui veniunt applicanda. Deque hæresim abiurantibus, & pœna relapsorum. titu. 27. c. 1. loc. 1. 131
- 3 Hæredis appellatione quæ veniant: & an, & quando hæres defunctum representet, uel defuncti factum implere teneatur. ti. 13. c. 1. loc. 7. 79
- 3 Hæres an ad pœnam teneatur ex delicto, seu contumacia defuncti. ti. 13. c. 2. lo. 7. 80
- 3 Hæres intra quot dies inuentarium inchoare debeat: & de inuentarii conficiendi tempore. ti. 13. c. 3. lo. 7. 80
- 3 Inuentarii forma, & solemnitatibus: & an tempore confessionis eius pendente, hæres quoquo modo conueniri possit. tit. 13. c. 4. loc. 7. 81
- 3 Inuentarii confessionem an testator remittere possit, & quando. titi. 13. c. 5. lo. 7. 81
- 3 Hæres filius, non confecto inuentario, an perdat trebellianicam uel legitimam. ti. 13. c. 6. lo. 7. 82
- 3 Hæres ob omisam inuentarii confessionem, incidit in suspicionem doli, & furti: & an ultra uires hæreditarias teneatur. ti. 13. c. 7. loc. 7. 82
- 3 Hæredes nunquid uxorem defuncti alere teneantur intra annum luctus, & mobilia ei tradere. ti. 13. c. 9. lo. 7. 83
- 3 Hærede, qui petit se mitti in possessionem ex l. f. C. de edic. di. Adr. tol. ti. 13. c. 10. lo. 7. 83
- 3 Hærede adeunte hæreditatem occisi, illius morte inulta, uel testatoris voluntatem adimplere negligente, titu. 13. cap. 11. loco 7. 83
- 3 Hæres hæredis an primi testatoris hæres sit. titu. 13. cap. 12. loco 7. 84
- 3 De hæredibus Miscellanea. ti. 13. c. 13. lo. 7. 84
- 3 Hæreditatis petitione. ti. 13. c. 14. lo. 7. 84
- 3 Hæreditate repudianda. ti. 13. c. 15. lo. 7. 84
- 3 Hæreditate adeunda. ti. 13. c. 16. lo. 7. 84
- 3 Hæreditatis transmissio. ti. 13. c. 17. lo. 7. 85
- 3 Hæreditas num dari, uel adimi possit in codicillis. ti. 13. cap. 18. loco 7. 86
- 3 Miscellanea de hæreditate. ti. 13. c. 19. lo. 7. 86
- 4 Hæredis appellatione uenit tam suus, quam extraneus. ti. 1. concl. 2. lo. 12. 111
- 4 Hæredis masculi appellatione in materia transitoria ad masculos, an ueniat extraneus. ti. 1. concl. 3. loc. 12. 112
- 4 Hæredum appellatione propter dictionem, quibuscunque, uenit extraneus, etiam in materia non transitoria ad hæredes. ti. 1. concl. 4. loc. 12. 113
- 3 Hominem impune occidere, uel non, & cui, quando, & quomodo vim ui repellere liceat, & quid de homicida, ebrio, & furioso. ti. 2. c. 1. lo. 8. 99
- 3 His qui mortem sibi consciuerunt & eorum bonis, & quid de se occidere uolente, uerum ab alio impedito. ti. 2. c. 3. lo. 8. 100
- 3 Homicidio patratò ad sui, uel consanguineorum, affinium, uel amicorum suorum defensionem, aut pro tuitione rei suæ, & an quis offensum defendere teneatur. ti. 2. c. 6. lo. 8. 101
- 3 Homicidium aut aliud delictum fieri mandans, siue executum fuerit, siue non, quæ pœna puniatur, & quando, & an, & quando mandatarius de crimine teneatur, uel excusetur? uoluntas non facit mandatum. ti. 2. c. 7. loc. 8. 103
- 2 Hypotheca bonorum tum generali, tum speciali. titu. 9. cap. 1. loco 4. 39
- 2 Hypotheca tacita, quæ in ea ueniant: & quando contrahatur, uel retrahatur; & quid de tacita. titu. 9. cap. 2. loco 4. 39
- 2 Hypothecaria agentibus, & nunquid hypothecaria actio præscribatur. ti. 9. c. 3. lo. 4. 39
- 2 Hypothecis, Miscellanea. ti. 9. c. 4. lo. 4. 40

- 1 **I**mperator Romanus an dominus sit totius orbis. tit. 1. cap. 1. loco 2. 141
- 3 Incestus inter quos committitur, & quomodo puniatur. ti. 6. c. 10. loc. 8. 116
- 1 Incestus nuptiis, & earum pœnis. ti. 1. c. 17. lo. 3. 200
- 3 Iniuria quid dicatur, quo animo facta præsumatur, & quando puniendæ: deque iniuria officiali, seu iudici, uel eius apparitori, aut familiæ illata, quis cognoscat. Item de iniuria æstimatione. ti. 7. c. 1. lo. 8. 118
- 3 Iniuriarum actio an sit publicum, uel priuatum crimen: item & a quibus, & contra quos de iniuria alteri facta agi potest, uel non; & nunquid transeat ad hæredes. ti. 7. c. 2. lo. 8. 118
- 3 Iniuriarum actione an experiri possit contra dicentem, tu mentiris, tu es malus homo, tu es latro; & nū iniuria affectus, possit iniuriōse respondere. ti. 7. c. 3. lo. 8. 119
- 3 Iniuriarum actione qui præterea teneantur. titu. 7. cap. 4. loco 8. 120
- 3 Iniuriarum actione qui minime tenentur, si de illata iniuria fuerint accusati. ti. 7. c. 5. lo. 8. 120
- 3 Iniuriarum actione ad vindictam, seu reuocationem intentata. titu. 7. c. 6. lo. 8. 120
- 3 Iniuriarum actio quo lapsu temporis tollatur. titu. 7. cap. 7. loco 8. 121
- 3 Iniuriam remittere, seu pacem facere, an quis possit a iudice cogi: & quid in foro conscientia. ti. 7. c. 8. loc. 8. 121
- 3 Iniuriarum remissionem, qui pro iniuria alteri illata, possunt facere, quæ non tit. 7. c. 9. loc. 8. 121
- 3 Iniuria quot, quibusque modis remittatur, uel remissa censeatur: & an qui tacite, uel expresse iniuriam remisit, damnum, expensas, & interesse remisisse intelligatur. titu. 7. cap. 10. loco 8. 122
- 3 Iniurijs illatis ubi, & quando, & a quibus pax habita profit, uel non. ti. 7. c. 11. lo. 8. 122
- 3 Miscellanea de iniurijs. ti. 7. c. 12. lo. 8. 124
- 4 Inofficiosi testamenti querella an sit hodie sublata? Cui nam competat, & contra quos intentetur. Item an transmittatur, & quando excludatur. ti. 6. c. 1. lo. 10. 27
- 4 Instantia præfixum tempus an, & quando prorogari possit, uel nequeat? nec non, & de ea mixtim pauca. titu. 9. cap. 1. loco 11. 72
- 3 Institutio hæredis est caput testamenti, quæ uel institutio ualeat, uel irrita uitiōsaque sit. ti. 3. c. 1. loc. 7. 22
- 3 Institutio parentum an necessaria sit in testamentis filiorum. ti. 3. c. 2. loc. 7. 22
- 3 Institutione filiorum, & nepotum a parentibus. titu. 3. cap. 3. loco 7. 22
- 3 Institutione fratris, & filiorum eius. ti. 3. c. 4. lo. 7. 23
- 3 Relictum pro dote filie factum, an trahatur ad institutionem. ti. 3. c. 5. lo. 7. 23
- 3 Institutio filie in sola dote an ualeat. ti. 3. c. 6. lo. 7. 23
- 3 Institutione plurium personarum, uel unius ex cohæredibus, necnō de filij institutione tacita, uel in eius bonis, & quid de institutione de portati. ti. 3. c. 7. lo. 7. 23
- 3 Instituto hærede in re certa, nullo dato, uel aliquo etiam adiuncto cohæredi. ti. 3. c. 8. loc. 7. 23
- 3 Institutione sub conditione positæ. ti. 3. c. 9. lo. 7. 24
- 3 Institui hæres a patre, an, & quando, & quomodo spurius possit. ti. 3. c. 10. lo. 7. 24
- 3 Instituire an possit auus legitimus nepotem ex spurio. tit. 3. c. 11. loc. 7. 24
- 3 Institutio posthumi est necessaria ad validitatem testamenti, & ad quos posthumos trahatur: quomodo eis substituatur, primoque quis proprie posthumus dicatur. ti. 3. c. 12. lo. 7. 24
- 3 Miscellanea de hæredibus instituendis. ti. 3. c. 13. loc. 7. 25
- 3 Instrumenta an, & quando, & quatenus, & inter quos probent: & de eorum uerbis tum enuntiatiuis, tum minus latinis & grossis, uel incognitis, & non intelligibilibus. titu. 3. cap. primo. loco 9. 189
- 3 In instrumento publico, quid pro eius solemnitate requiratur. tit. 3. c. 2. lo. 9. 190
- 3 Instrumentis publicis nunquid signum notarij necessario requiratur, atque testium subscriptio: & quid de instrumento per notarium putatum confecto. ti. 3. c. 3. lo. 9. 190
- 3 Instrumentum & notarij protocollum, si differant cui standum est: & quid si de eo protocollum factum non sit, uel minime inueniatur. Item & de leuatione instrumentorum a matrice, seu imbreuiatura. ti. 3. c. 4. lo. 9. 191
- 3 Instrumenti amiss. tenor, item & solemnitas, an, & quando, & per quos testes probari possit. ti. 3. c. 5. lo. 9. 191

De

INDEX.

- 3 De instrumentis vna tantum in parte, vel in totum falsis: quandoque falsum instrumentum esse presumatur, deq; eo falso scienter, & dolose utentibus. ti. 3. c. 6. lo. 9. 191
- 3 Instrumento simulato, & num eius simulatio probari possit, & quādo; quāue proprie simulatio dicatur. ti. 3. c. 7. lo. 9. 192
- 3 Instrumentum ad probandum, quot, & qui testes requirantur. ti. 3. c. 9. loc. 9. 192
- 3 Ratura, cancellatio, vel scriptura vitium an reddat instrumentum suspectum, & quando, & quibus casibus. ti. 3. c. 8. lo. 9. 192
- Instrumentis pluribus eiusdem summa, & nunquid in vno instrumento possint fieri plures contractus, deque instrumento dotis. ti. 3. c. 10. loc. 9. 193
- 3 Instrumenta quanam, & quorum prius celebrata, & confecta esse presumantur. ti. 3. c. 11. lo. 9. 193
- 3 Instrumenta antiqua in quibus, quando, & inter quos probent: & quā antiqua instrumenta nuncupentur. ti. 3. c. 12. lo. 9. 194
- 3 Instrumentum an, & quando executionem paratam habeat, etiam ex forma statuti; & nunquid inter partes conveniri possit, vt instrumenta habeant paratam executionem. ti. 3. capi. decimotertio loc. 9. 194
- 3 Instrumenta qualiter, quando, quomodo, & quousq; producenda sint: & quid de instrumentis de nouo repertis: quāue nouiter reperta dicantur. ti. 3. c. 14. lo. 9. 195
- 3 Instrumentum in iudicio producens, an omnia in eo contenta fateri videatur. ti. 3. c. 15. loc. 9. 195
- 3 Instrumentum ab aliquo productum, si negetur ab aduersa parte per notarium confectum esse, quid iuris, deq; instrumentorum editione. ti. 3. c. 16. loc. 9. 196
- 3 Instrumenti exemplo, seu copiae quando credatur, ita vt fidem faciat: & quid de exemplo exempli. titu. tertio. c. 17. lo. 9. 196
- 3 Miscellanea de instrumentis. ti. 3. c. 18. lo. 9. 197
- 4 Interesse intrinsecum, aut extrinsecum in quibus cadat, vel non, & quomodo probetur. Item quando lucri cessantis ratio habeatur; & qui illud petere possunt. ti. 14. c. 1. lo. 12. 133
- 3 Inuentarij confectio Miscellanea. ti. 12. c. 8. loc. 7. 82
- 1 Iudai in successionibus, & alijs, quibus legibus subiiciantur, & num possint habere proprium, seu quācunq; honorabilem artem exercere, vel procuratores esse, vel medici, vel re christiani praescribere, seu emere, & a principibus de eorum dominio seu ciuitatibus expelli. ti. 30. c. 1. lo. 1. 137
- 1 Iudai pra alijs infidelibus peiores, & odiosi, & num possint aliqua dignitatem retinere, & quid si ad fidem sint conuersi. ti. 30. capi. 2. loc. 1. 138
- 1 Iudai an tabelliones esse possint, an christianarum ecclesiarum immunitate gaudeant; an nutrice christianam habere, domos conducere, vel moram purgare queant, & an ad decimas teneantur. sustinentur autem ex gratia, & priuilegio fidelium. ti. 30. capi. 3. loc. 1. 138
- 1 Iudai an filios habeant in potestate, deq; eorum nuptijs, & infantibus, & quid si cum christiana coierint. titulo 30. cap. quarto, loc. 1. 139
- 1 Iudai an contra christianos admittantur in testes. tit. 30. capi. 5. loc. 1. 139
- 1 Iudaeorum iuramento in contractibus, & extra. & quid si rei blasphemia sint effecti. ti. 30. c. 6. loc. 1. 139
- 1 Iudaeorum vsuris. ti. 30. c. 7. lo. 1. 139
- 1 Iudaeis delinquentibus ante, vel post susceptum baptismum. ti. 30. c. 8. loc. 1. 140
- 4 Iudicium quid, & quod duplex. In iudicio autem summario, quae seruanda veniunt. ti. 1. c. 1. loc. 11. 32
- 4 Indicia sunt legitime initianda, & an in iudicij preparatorijs index teneatur sequi loci consuetudinem, seu stylum fori. tit. 1. cap. 2. lo. co 11. 33
- 4 Iudicio primo pendente, an supersederi debeat super secundo? Pra iudiciale verò iudicium quando dicatur. Et si lis pendet coram vno iudice, an debeat reus coram alio fatigari? quāue pēna puniendus est trahens aliquem coram diuersis iudicibus. ti. 1. c. 3. loc. 11. 33
- 4 Iudici supplenda an sint, quae in iudicio partes allegare, & exponere debent si non allegant? cautela etiam due. ti. 1. cap. quarto, lo. co 11. 33
- 4 Miscellanea de iudicijs. ti. 1. c. 5. lo. 11. 33
- 4 Index cui, quādo, & quomodo officium suum impartiri debeat, vel quatenus ex officio suo procedere possit. titu. tertio, capi. primo loc. 11. 35
- 4 Index aequitatem prospiciat necesse est: & an iuxta eius conscientiam, vel secundum acta, & probata indicare debeat. ti. 3. capi. 2. loc. 11. 36
- 4 Index an extra suum territorium sententiam ferre possit, vel de sua iurisdictione cognoscere, si de ea exceptio opponeretur. ti. 3. c. 3. loc. 11. 37
- 4 De pluribus iudicibus ordinarijs, & de duobus processum formantibus contra aliquem de vna, & eadem re, vel crimine. ti. 3. c. 4. loc. 11. 37
- 4 Index vnius territorij an, & quando possit, & debeat executioni mandare sententiam alterius iudicis, id requirentis. tit. 3. cap. 5. loc. 11. 37
- 4 Index laicus, vel secularis an de causa ecclesiastica, seu spirituali, & quando, & quatenus cognoscere queat. titu. 3. capi. sexto, lo. co 11. 37
- 4 Index communem opinionem, vel magis communem in iudicando an sequi debeat, vel ab ea recedere possit, & in quantum. ti. 3. c. 7. loc. 11. 39
- Et quae sit communis opinio quāue dicatur, & de auctoritate, & iuribus eius: vbi & de communi loquendi vsu. eo. to. & ti. capi. 8. loc. 11. 40
- 4 Index an debeat victum victori condemnare, & num vbi est illi adempta facultas condemnandi, prohibita etiam auctoritas absoluenendi intelligatur, & e contra. ti. 3. c. 9. loc. 11. 41
- 4 Iudicis arbitrio determinanda, quae relinquantur. ti. 3. capi. 10. lo. co 11. 42
- 4 Index an cognoscat de delictis extra iurisdictionem suam patris: & quando, & qualiter ad inquisitionem, & cōdemnationem criminum procedat. ti. 3. c. 11. loc. 11. 42
- 4 Index debet omni studio laborare, vt veritas eruatur, & innocentia rei manifestetur: & num eius promissio de reo liberando, si delictum fateatur, valeat. ti. 3. c. 12. lo. 11. 43
- 4 Iudicis partes, quae sint, procedentis ex presumptionibus, & indicijs, vel de re fortuita cognoscentis. ti. 3. c. 13. lo. 11. 43
- 4 Index an lege clementior esse debeat, ita vt ab ipsa in puniendo recedere possit, quāue eius potestas sit in pēnis, quae ipsius arbitrio committantur. ti. 3. c. 14. loc. 11. 43
- 4 Iudici arbitraria est hodie omnis pēna etiam legalis; & quid de pēnis statutorum. ti. 3. c. 15. loc. 11. 44
- 4 Index originis, seu domicilij an possit cognoscere, & punire subditum de delictis extra territorium commissis, & quando. tit. 3. c. 16. loc. 11. 44
- 4 Index originis, seu domicilij an teneatur delinquentem remittere ad iudicem loci, in quo deliquit: & quid si delictum fuit commissum inter duarum ciuitatum confines, vel delinquens persecutus vsque in alterius ciuitatis territorium. ti. 3. c. 17. lo. 11. 45
- 4 Index originis num contra originarium possit inquirere ratione delicti alibi commissi, & quae pēna is sit puniendus; & quid de iudice delicti, & de mandante delictum patrari in alio territorio: & quis tandem dicatur vagabundus. titu. tertio, capi. 18. lo. co 11. 46
- 4 Index competens, vel incompetens quis verè dicatur, atque sit. tit. 3. c. 19. loc. 11. 46
- 4 Iudicis suspecti recusatione, & quis, quando, quatenus, quomodo, & a quibus recusari debeat, & possit. titu. tertio, capi. 20. lo. co 11. 47
- 4 Index temere, aut inique indicans, vel procedens, aut pecunia corruptus, aut per imperitiam, quando, & vbi conveniri possit, & quae pēna sit plectendus. titulo tertio, capite vigesimo primo, lo. co 11. 48
- 4 Iudicis quae praecepta valeant, & ligent, quāue non. Et an praeceptum iudicis excuset obedientem. titu. tertio, capi. 22. loco vndecimo. 49
- 4 Miscellanea de iudicibus. ti. 3. c. 23. lo. 11. 50
- 4 Indice de delegato, quandoque eius iurdictio terminetur, aut expiret, & an prorogari possit. titulo tertio, cap. vigesimo quarto, loc. 11. 51
- 4 Indice appellationis, eiusq; partibus tum in procedendo, tum in iudicando. ti. 3. c. 31. loc. 11. 53
- 4 Indice appellato, seu a quo appellatur, et quae sint eius partes. ti. 3. c. 32. loc. 11. 54
- 3 Periuramentum an legitima probatio inducatur, et per quos, et quando. ti. 1. c. 9. loc. 9. 152
- 1 Iuramento. ti. 21. c. 1. loc. 1. 113
- 1 Iuramentum an super quacunq; scriptura praestari satis sit, et scriptura ipsa tangi debeat. ti. 21. c. 2. loc. 1. 114
- 1 Iuramentum conceptis verbis delatum, si aliter iuretur, an valeat: et de religiosorum iuramento. ti. 21. c. 3. loc. 1. 114
- 1 Actus contra iuramentum factus nunquid valeat: et an defectus formae iuramento suppleantur. ti. 21. c. 4. loc. 1. 114
- 1 Iuramentum an, et quale per procuratorem praestari potest. tit. 21. c. 5. loc. 1. 115
- 1 Iuramentum in contractu appositum etiam a minore, et contra dispositionem statuti an illum confirmet, et quando. tit. 21. cap. 6. loc. 1. 115
- 1 Iuramentum super contractu simulato, vel qui fieri non potuit, an aliquid operetur, vel nullum sit. ti. 21. c. 7. loc. 1. 116
- Iura-

INDEX.

- 1 Iuramentum in contractu an liget heredem, qualiter intelligatur, quod sit effectus gignat. ti. 21. c. 8. lo. 1. 117
- 1 Iuramento iudiciali, & an reus accusatori, vel accusator ipsi reo illud deferre, & quando possit, & nunquid etiam iudex ex officio, praesertim in causis matrimonialibus. titu. 21. capit. nono, loco 1. 117
- 1 Iuramento in litem, quandoque, & contra quos deferri, vel non deferri potest. ti. 21. c. 10. lo. 1. 118
- 1 Iuramento calumniae, & quando, et qualiter, & per quos praestari queat, vel debeat, & an remitti possit titu. 21. capit. undecimo, loco 1. 119
- 1 Iuramento in supplementum probationis: et cui, & quando, et quibus casibus sit deferendum. ti. 21. c. 12. loc. 1. 119
- 1 Iuramentum suppletorium deferre, an sit iudici arbitrium necne; Et cui ex duobus, nempe actore & reo probantibus semiplene. ti. 21. c. 13. loc. 1. 121
- 1 Iuramentum suppletorium an peti, et deferri queat post conclusum in causa. ti. 21. c. 14. lo. 1. 122
- 1 Iuramentum supplet. an filio naturali, seu spurio deferri possit. titu. 21. c. 15. lo. 1. 122
- 1 Iuramentum supplet. an deferatur in causis criminalibus, vel ad famam attinentibus: vel ei qui in testem admitteretur: et quid de necessario iuramento. ti. 21. c. 16. loc. 1. 122
- 1 Iuramento delato, praestitoque; an quid ulterius querendum sit, qualiter iuramenti delatio intelligatur. ti. 21. c. 17. lo. 1. 122
- 1 Iuramentum deferens debet de calumnia iurare: et an is, cui deferatur, iurare, vel deferre teneatur. ti. 21. c. 18. lo. 1. 123
- 1 Iuramento futuri promissorio. ti. 21. c. 19. loc. 1. 123
- 1 Iuramentum an a parte parti, vel de consensu partium testibus remitti possit, vel eis a notario deferri sine mandato saltem iudicis. ti. 21. c. 20. loc. 1. 123
- 1 Iuramentum probat ignorantiam eorum, quae in animo sunt posita, habetque vim expressi, et aliarum clausularum. ti. 21. c. 21. lo. 1. 124
- 1 Miscellanea de iuramento. ti. 21. c. 22. loc. 1. 124
- 4 Iurisdiclio quid sit, et num in eius concessione veniat merum, et mixtum imperium, de quo; habentibus eam. ti. 2. c. 1. loc. 12. 116
- 4 Iurisdiclio, ac merum mixtumque imperium an praescribantur. ti. 2. cap. 2. lo. 12. 117
- 4 Iurisdictionis appellatio quid veniat: de quo; iurisdictione duobus, aut pluribus concessa, vel demandata. ti. 2. c. 3. lo. 12. 117
- 4 Iurisdiclio nunquid videatur concessa, concessio territorio, & econverso: & an iurisdictione generaliter concessa, merum, & mixtum imperium concessum censeatur, & num specialis iurisdictionis, concessio praescribat generaliter. ti. 2. c. 4. lo. 12. 117
- 4 Iurisdictionis in castro, & castri per principem concessione, quid veniat. ti. 2. c. 5. lo. 12. 118
- 4 Iurisdictionis totalis possessio an tradatur, vel acquiratur siue executio saltem in unico actu: & quid de iurisdictione, quae tribuitur in certo aliquo, & determinato casu, vel quantitate. ti. 2. c. 6. loc. 12. 118
- 4 Iurisdiclio, & officium iudicis sunt diversa, per citationem autem dicitur capta, praeventa, firmata, ac perpetuata: & quid si de iurisdictione citantis iudicis dubitatur. titu. secundo cap. septimo, loc. 12. 118
- 4 Iurisdictionem prorogare, quid sit, & an & quando, & per quos iurisdiclio siue ordinaria, siue delegata, tam in spiritualibus, quam in civilibus, atque etiam in criminalibus prorogari possit, vel non possit, & num per comparitionem inducatur, aut praesumatur, aut reuocetur. ti. 2. c. 8. loc. 12. 119
- 4 Miscellanea de iurisdictione. ti. 2. c. 9. lo. 12. 119
- 4 Ius accrescendi in quibus, & quando locum habeat, vel non habeat. & an per testatorem prohiberi possit, & ad heredem transmittatur. ti. 8. c. 1. loc. 12. 126
- 4 Iura & actiones an veniant appellatione mobilium, vel immobilium, vel dicantur tertia species. ti. 1. concl. 7. lo. 12. 115
- 1 Ius patronatus cuius gratia competere dicitur, & patroni qui dicantur. Pontifex autem non censetur iuri patronatus laicorum in dubio praescribere. ti. 16. c. 1. loc. 1. 107
- 1 Pro iure patronatus acquirendo quid requiratur, De quo patronorum iure ac potestate. Ius autem patronatus an, & quando transeat ad heredem, vel in legatarium, vel in feudatarium, vel in emptorem? & num donari potest, & praesertim laico? Et quid de iure patronat. pluribus competenti. ti. 16. c. 2. loc. 1. 107
- 1 Ius patronatus nunquid praescribatur, & quanti temporis praescriptione acquiri potest. ti. 16. c. 3. lo. 1. 108
- 4 Ius superueniens cui, quando, & quomodo prodest. titu. 10. cap. 4. loco 12. 128
- 3 Legatum quid sit. Fideicommissio exequatur. Praestandum est. Quamdo peti possit, & debeat. ti. 5. c. 1. loc. 7. 41
- 3 Legatum rei dominium siue expresse siue tacite an ipso iure in legatarium transferatur: & quot & quae competat pro legatis actio. nes. ti. 5. c. 2. loc. 7. 41
- 3 Legata relicta in testamento minus solemniter, aut imperfecto, vel invalido, atque nullo, num & quando debeantur. ti. 5. capit. 3. loco 7. 42
- 3 Legatis per testatorem rebus propriis. ti. 5. c. 4. loc. 7. 42
- 3 Legatis rebus alienis, vel alteri obnoxys, titu. quinto, capit. 5. loco 7. 47
- 3 Legare an possit testator rem heredis vel cum alio communem, vel eius quotam, & num, & in quo diferat legatum ex reatu, a legato, ex fructibus. ti. 5. c. 6. lo. 7. 43
- 3 Heres pro dimidia, seu quota hereditatis tenetur ad legata pro rata, & an rem legatam per testatorem, pignori traditam, heres luere debeat, ut legatario tradatur. titu. quinto, cap. septimo, loco 7. 43
- 3 Cautionem de legatis, vel fideicommissis praestandis, an testator remittere possit. tit. 5. c. 8. lo. 7. 47
- 3 Legatis pijs, vel ad pias causas. ti. 5. c. 9. lo. 7. 44
- 3 Legatis a marito uxori factis, ut de ioculis, & similibus. tit. 5. c. 10. loc. 7. 44
- 3 Legatis alimentis. ti. 5. c. 11. lo. 7. 45
- 3 Legatariorum iuribus, & rationibus diuersis, mixtim positis. tit. 5. c. 12. lo. 7. 45
- 3 Legatis annuis. ti. 5. c. 13. lo. 7. 45
- 3 Legato fundo. ti. 5. c. 14. lo. 7. 46
- 3 Legato usufructu. ti. 5. c. 15. lo. 7. 46
- 3 Legato usu. ti. 5. c. 16. loc. 7. 48
- 3 Legata dote. ti. 5. c. 17. lo. 7. 48
- 3 Indicta iudicatu. ti. 5. c. 18. lo. 7. 49
- 3 Legato auro, & argento. ti. 5. c. 19. lo. 7. 50
- 3 Legata liberatione. ti. 5. c. 20. lo. 7. 50
- 3 Legata optione. ti. 5. c. 21. lo. 7. 51
- 3 Legatis adimendis, vel reuocandis. ti. 5. c. 22. lo. 7. 51
- 3 De conditionibus insertis tam legatis, quam quibuscunque alijs relictis, & ultimis voluntatis, atque etiam contractibus. ti. 5. cap. 23. loc. 7. 52
- 3 Miscellanea de legatis. ti. 5. c. 24. lo. 7. 54
- 1 Legis de substantia an sit scriptura, legis natura qualis leg. verba ad quid attendenda sint, lex quae per desuetudinem tollatur, quae non, & quanam obliget in foro conscientiae. tit. 3. c. 1. loc. 2. 144
- 1 Legum determinationi an, & quando statuitur in foro ecclesiastico, ita ut clericos comprehendat: leges vel statuta num possint distinguere, & limitare ius diuinum, & contra ius naturale disponere, & quando. Et quid de legib. Gratiani, in decretis insertis, sentiendum. ti. 3. c. 2. loc. 2. 144
- 1 Lex vel statutum quousque sit in viridi obseruantia, ita ut nequaquam tolli possit, de quo; legib. & statutis generaliter lequentibus, vel speciales aliquot casus exprimentibus. legis autem casus omnem dubitationem tollit. ti. 3. c. 3. lo. 2. 135
- 1 Leg. vel statuti verba taxatiua num casus similes excludant: Num in casibus equiparatis leges extendantur: numque nouae leg. debeant secundum antiquas intelligi, & distinguere, aut limitari iura, seu essentialia per eas tolli possint. Item quando lex ligare incipiat, & an, & quando leges transgrediliceat. ti. 3. cap. 4. loco 2. 145
- 1 Legib. & statutis ubi & quando extensio locum minime habeat, & fieri nequeat. ti. 3. c. 5. loc. 2. 145
- 1 Leges & statuta quando, et quibus in casibus de vno ad aliud extendantur. ti. 3. c. 6. loc. 2. 146
- 1 Miscellanea de legib. principum, et constit. et statutis. ti. 3. c. 8. lo. 2. 147
- 3 Legitima quid, quantum sit, et quo tempore extimanda, debetque relinqui filio titulo instituit. et similiter num a filio parentibus item quanta sit patris, aut matris legitima ex filio praemortuo, et an in eos transmittat. ti. 9. c. 1. loc. 7. 67
- 3 Legitima an debeat filio patre adhuc viuenti: et nunquid grauamen aliquot, aut onus, vel conditio legitima imponi possit. ti. 9. c. 2. loc. 7. 67
- 3 Legitima an possit per statutum, aut aliter tolli, vel minui, et nunquid ea propter delictum patris filij priuentur. ti. 9. c. 3. lo. 7. 68
- 3 In legitimam quae filiis aut filiabus imputari possunt, vel non. ti. 9. c. 4. loc. 7. 68
- 3 Legitimae supplementum qui, quoniam, et quomodo petere possunt; aliaque mixtim posita. ti. 9. c. 5. loc. 7. 69
- 3 Quae, et inter quos in legitimam conferuntur. ti. 9. c. 6. loc. 7. 69
- 1 Legitimandi potestatem qui principes habeant: de quo; ab eis per rescriptum vel aliter legitimatis, et ipsorum iuribus. ti. 7. cap. 1. loco 3. 235
- 1 Legitimandi potestas num alteri demandari queat, qui legitimari possunt ab habentibus potestatem, vel per procuratorem: et quid de comite palatino seu imperiali. ti. 7. c. 2. loc. 3. 236

INDEX.

- 1 Legitimus simpliciter, vel cum clausula limitativa an, & in quibus succedat, vel non: & an detrahatur legitimam; & num semel legitimatus possit iterum legitimari. ti. 7. c. 3. lo. 3. 236
- 1 Legitimus quando habeatur pro vere legitimo, vel non, & quid verbum, legitimus, importet. ti. 7. c. 4. lo. 3. 236
- 1 Legitimitas per subsequens parentum matrimonium, & an talis legitimatio valeat. ti. 7. c. 5. lo. 3. 237
- 1 Legitimitas filijs viuentis patre, vel ad eius instantiam. ti. 7. cap. 6. loc. 3. 237
- 1 Legitimo filio post patris obitum, vel post illius testamentum: & an legitimatus rumpat testamentum fratris. titu. 7. cap. 7. loc. 3. 238
- 1 Legitimus an excludat substitutum. ti. 7. c. 8. loc. 3. 238
- 1 Legitimatione filiorum in mortis articulo, vel eos pater in testamento suo legitimos nominando. ti. 7. c. 9. lo. 3. 239
- 1 Legitimatione filij ex utroque parente adulterini: & an obreptio, & taciturnitas legitimationem viciat. titu. 7. cap. 10. loco 3. 239
- 1 Legitimari an possit infans, et per quem: & nunquid etiam absens. ti. 7. c. 11. lo. 3. 239
- 1 Legitimatione num reuocetur, seu rumpatur; & an fieri possit extantibus filiis legitimis, & naturalibus. titu. 7. cap. 12. loco 3. 239
- 4 Libellus nunquid requiratur, & necessarius sit in omni causa; & an in scriptis offerri debeat, & reo eam, & cuius expensis. ti. 2. c. 1. lo. 10. 9
- 4 Libello an sit causa exprimenda, & conclusio necessaria. ti. 2. c. 2. loc. 10. 9
- 4 Libellus an, & quando contra producentem fidem faciat. ti. 2. c. 3. loc. 10. 9
- 4 Libellus in possessorio an, & quando procedat, & num improprietur. ti. 2. c. 4. loc. 10. 10
- 4 Libellus contrapluces tum ex eiusdem, tum ex diuersis causis an procedat: & quid de continente duas actiones, vel contraria implicite, seu alternatiue, & de calumnioso. titu. 2. cap. 5. loco 10. 10
- 4 Libello nunquid actionis nomen, qualitates, loca, & tempora contractus, exprimi debeant: & quid in criminalibus. ti. 2. c. 6. loc. 10. 10
- 4 Libellus an, & quando, & quousque corrigi, & emendari possit. ti. 2. c. 7. loc. 10. 10
- 4 Libellus generalis, incertus, obscurus, & vagus, an & quando procedat, vel non, tam in civilibus, quam in criminalibus. ti. 2. c. 8. loc. 10. 11
- 4 Libelli ineptitudine. ti. 2. c. 9. lo. 10. 11
- 3 Libellis famosis. ti. 7. c. 13. lo. 8. 124
- 4 Liber rationum an plene probet, & pro quibus, & contra quos. ti. 16. c. 4. loc. 12. 136
- 4 Lis proprie non dicitur, nisi contestatione facta, lite autem non contestata, nunquid index possit procedere ad sententiam, aut reu cogere ad litem contestandam? Per litem vero contestationem non fit deterior conditio contestantis, neque res litigiosa. lite contestata, nihil innouandum. ti. 2. c. 1. loc. 11. 34
- 4 Litis contestatio ubi, & quando necessaria non sit, & econuerso quibus in causis requiratur. Item quando inducatur & fiat, vel probetur. ti. 2. c. 2. lo. 11. 34
- 4 Litis pendencia an, & quando inducatur, & eius sit fienda metio? & nunquid lite pendente possit aliquid innouari. titu. 2. cap. 3. loc. 11. 35
- 4 Litigiosum, seu litigiosi vitium, an & quando minime inturratur, seu inducatur? litigiosa vero res obligari non potest. ti. 2. cap. 4. loc. 11. 35
- 4 Lites execrari debent. lis inter patrem, & filium an esse possit, & quando? & num pupillo sine curatore denuntiari possit? & mixtim alia per pauca. ti. 2. c. 5. lo. 11. 35
- 1 Litera quam vim habeant, et quando sit eis adhibenda fides, vel non. ti. 5. c. 4. lo. 2. 151
- 1 Literis in missis, litera comparatio quam probationem inducat. ti. 5. c. 5. lo. 2. 151
- 4 Literis apostolicis, an quis trahi possit in iudicio extra diocesim suam? & quid de privilegio hac de re ab Imperatoribus concessio viduis, & pupillis? Quod privilegium an etiam locum habeat in femina, quae calibem vitam duxit, vel in pauperibus, & miserabilibus personis. Personae autem miserales quae dicantur. ti. 7. c. 2. lo. 10. 28
- 2 Locatio a uenditione, & emphyteusi ex quo discernatur, et an transferat dominium, vel eius contractus rescindi possit. Item quae locatio perpetua, vel ad longum tempus facta reputetur, & quanam sit permessa, & an morte conductoris finiatur Et quid de locationibus rerum publicarum. ti. 3. c. 1. lo. 5. 115
- 2 Locator ad quid teneatur, deque eius iuribus, & potestate. Item de equo, & operibus suis alteri locatis. titu. 3. cap. 2. loco 5. 115
- 3 Ludus habetur pro delicto, & est de iure prohibitus, & quatenus: possunt filij repetere perdita per patrem in ludo usque ad legitimam. ti. 8. c. 1. lo. 8. 124
- 3 Ludentibus mutans an possit repetere? et num ualeat pactum inter colludentes, ne possint a ludo recedere, donec alter eorum totum perdidit? acquisitum uero ex ludo reprobo an possit retineri, vel sit restituendum. ti. 8. c. 2. lo. 8. 125
- 3 Ludus scommensarum, et scachorum num sit licitus, et permixtus, et cui. ti. 8. c. 3. lo. 8. 126
- 3 Ludi, in quibus vires corporis exercentur, ut sunt torneamenta, et similes, sunt permixti. Duellum autem an sit illicitum, et minime a principibus concedendum? ti. 8. c. 4. lo. 8. 126
- M
- 4 Maiores quibus ex causis in integram restituantur. ti. 5. c. 3. loc. 11. 61
- 4 In mandatis quid diligenter inspiciendum ac seruandum, quae in eis ueniant. ti. 7. c. 1. lo. 11. 69
- 4 Mandatum num probari queat, et an, et quando reuocatum intelligatur, vel mandantis morte extinguatur. ti. 7. c. 2. lo. 11. 69
- 4 Mandato generali quid cedat, includatur, et subintelligatur. ti. 7. c. 3. lo. 11. 69
- 4 Mandatum generale cum libera qui habere dicuntur, et num aequipoaleat speciali? et in quibus casibus speciale mandatum requiratur. ti. 7. c. 4. lo. 11. 70
- 4 Mandatum an et quando praesumatur, vel minime. titu. 7. cap. 5. loco 11. 70
- 4 Miscellanea de mandatis. ti. 7. c. 5. lo. 11. 71
- 1 Maritus, an possit uxorem e domo sua depellere ob dotem non solutam. ti. 1. c. 15. lo. 3. 199
- 1 Maritus an uxorem repetat: et num et quatenus eam uerberare, uel domi inclusam retinere, uel expellere a se possit? possitque ne ipse ab ecclesia cogi, ut ad uxorem redeat, et maritali affectione eam pertractet? Et quid de marito, qui uxorem adulteram dimisit. ti. 2. c. 1. lo. 3. 201
- 1 Mariti pactum in contractu matrimonij, uel cum uxore firmatum, quod eorum superstes aliquid lucretur, uel cum focero iuratum, & donec sibi dos integre solvatur, usura debeantur, an valeat? et quid de mariti in suo testamento recognitione, quod plus ab uxore receperit, quam habuerit, et de legato illi facto? ti. 2. cap. 2. loc. 3. 201
- 1 Maritus uxorem indotatam, uel etiam adulteram, thori separatione facta an alere teneatur? Et quid si uxor sit infirma. Alimenta uero uxori debita, nullo tempore praescribuntur. ti. 2. cap. 3. loc. 3. 201
- 1 Mariti secundo nubentis, & ex facultatibus uxoris vita functae aliquid lucrantis, quid iuris. ti. 2. c. 4. loc. 202
- 1 Marito nomine uxoris emente, uel si maritus & uxor simul aliquid emant, uel praedium dotale vendant, & in venditione fateatur pretium illius ad ambos peruenisse; quid iuris? Et quid de locatione bonorum dotalium per maritum facta. ti. 2. c. 5. lo. 3. 202
- 1 Maritus absq; mandato an pro uxore recte agat, & num expensas repetat in exigendis uxori suae quocunque nomine debitis? Item nunquid maritus in plus non exigatur, quam facere possit, deducto, ne egeat. ti. 2. c. 6. lo. 3. 203
- 4 Masculinum concipit femininum. ti. 1. concl. 6. lo. 12. 113
- 1 Mater semper est certa; tenetur alere filium usque ad triennium, non habet filios in potestate, mulierem adrogantem excludit, in tutela, successione, & substitutione, praefertur auo, & in morte filij ab intestato succedit una cum fratribus, & sororibus. Et quid si heres instituitur ab uno ex filiis primi matrimonij, vel si intestata moriatur, quid de bonis, & liberis, quos habuit ex diuersis matrimonij. Et quid tandem si fundum filij alienauit, & illum postmodum heredem instituit. ti. 4. c. 12. lo. 3. 220
- 1 Mater transiens ad secunda uota num cogatur bona, quae a primo matrimonio habet, filijs suis eiusdem ordinis reservare, solo usufructu sibi retento? & quid de matre, quae transit ad secunda uota post mortem filij, cui in aliquo successit: aut quae sit filio pupillariter substituta, aut quae minor erat, cum ad secunda uota conuolauit, aut quae ad secunda uota pertransiit non petito tutore, neque uentri, neque filio. ti. 4. c. 13. lo. 3. 221
- 1 Mater transiens ad secunda uota an desinat esse tutrix? Et num tutrix mater teneatur facere inuentarium? Et quid de matre luxuriose uiuente post mariti mortem, aut asserente filium natum in matrimonio, non esse mariti filium, sed alterius. ti. 4. c. 14. lo. 3. 221
- 1 Matrimonium quando, & ex quibus praesumatur, aut probetur. ti. 1. c. 12. lo. 3. 198
- 1 De matrimoniali causa, et qui, qualesue testes in ea esse debeant. ti. 1. c. 13. loc. 3. 198

I N D E X.

- I** Matrimonia, aut sponsalia num dissolui, & separari possint, & quibus de causis. ti. 1. c. 14. lo. 3. 199
- I** Matrimonium in gradu prohibito contractum, nunquid bona, vel dos, aut donatio, veniant publicanda: & an teneat matrimonium, si alter ipsorum est in bona fide. ti. 1. c. 16. loc. 3. 200
- I** Miscellanea de sponsalibus, nuptijs, & matrimonio. titu. primo. cap. 18. loc. 3. 200
- I** Matrimonio in contrahendo an sufficiat solus consensus sine verbis, aut nutu: & per quæ verba matrimonium contractum intelligatur. ti. 1. c. 3. loc. 3. 195
- I** Matrimonium an inter impuberes contrahi possit. ti. 1. c. 4. lo. 3. 196
- I** Matrimonij libertate. ti. 1. c. 5. loc. 3. 196
- I** Matrimonium vi aut metu, vel sub pœna contractum, an valeat. ti. 1. c. 6. loc. 3. 196
- I** Matrimonium nunquid contrahi possit per laborantem in extremis vel per impotentem, vel per procuratorem. ti. 1. c. 7. lo. 3. 197
- I** De matrimonio contracto sub conditione, aut promissione, vel do. lo. tit. 1. c. 8. loc. 3. 197
- I** Matrimonium à parentibus nomine filiorum contractum, an & quādo validum censeatur. ti. 1. c. 9. lo. 3. 197
- I** Matrimonium contractum à filijsfam. ab excommunicatis, & cum ea muliere, quæ virgo putabatur, nūc valeat: & an quod nullū est possit aliquando confirmari. ti. 1. c. 10. loc. 3. 197
- I** Matrimonium contractum cum ea, cuius matrem vi contrahens antea compresserat, vel cum tali muliere, quæ absq; viri dedecore, legitima eius vxor esse non potest, vel ab homine demente nūquid teneat, & valeat. ti. 1. c. 11. loc. 3. 198
- 4** Mercator quando quis dicatur, & an & quando lucrum cessans, vel interesse à moroso debitore licitè petat. titu. 16. capit. primo loco 12. 135
- 4** Inter mercatores quid minime liceat allegare, quomodo procedendum, & quidnam seruandum. Deque eorum ballis, & mereibus non prohibitis, si cum prohibitis portemur, quid iuris. titu. 16. c. 2. loc. 12. 135
- 4** Mercatores an, & quando libros rationum suarum in iudicio edere teneatur? Deq; rationibus malè redditis. ti. 16. c. 3. lo. 12. 136
- 4** Metu gesti actus, & contractus etiam iuramento firmati, an & quādo rescindantur, & quid si metu reuerentiali gesti sint. tit. 20. c. 1. loc. 12. 140
- 4** Metus an, & quando, & quomodo purgetur, & tollatur. tit. 20. c. 2. loc. 12. 141
- 4** Metus iustus quis dicatur, quæue incutiant illum. titu. 20. capit. 3. loc. 12. 141
- 4** Metum quæ non inducunt, imo excludunt, ita vt cesset, & minime presumi possit. ti. 20. c. 4. lo. 12. 141
- 4** Metus an, & quando, & quomodo probetur. titu. 20. c. 5. lo. 12. 142
- 4** Minor ætas quatenus privilegiatur, & an minoris 14. annis contractus iuramento firmetur. ti. 4. c. 1. lo. 11. 55
- 4** Minor sine curatore, aut cum curatore nunquid in iudicio pro se, aut pro alio tanquam procurator stare queat: & litigans cū con sanguineo, an compromittere cogatur, & legitime citetur, ita vt comparere teneatur. tit. 4. c. 2. lo. 11. 56
- 4** Minoris rerum venditio, & alienatio per eum facta vel tutorem aut curatorem eius, nunquid valeat, & si is rem male venditam recuperare cum fructibus voluerit, an possit, & quomodo. Item an minori currat prescriptio: & num minor ætas presumatur, & quomodo probetur. Et quid de adulto. titu. 4. c. 3. lo. 11. 56
- 4** Minoris sine curatore in delictis spontanea vel extorta confessio nunquid ei noceat. Et an minor delinquens debeat puniri statuto de homicidio, aut ordinaria pœna, vel etiam cum sit factus maior. ti. 4. c. 4. lo. 11. 57
- 4** Minores 25. annorum quando, & quomodo, & aduersus quæ in integrum restituantur: & quæ enormis, & enormissima eorum lesio dicatur. ti. 5. c. 1. lo. 11. 59
- 4** Minores aduersus quæ, & quare non restituantur. ti. 5. c. 2. lo. 11. 60
- 4** De molendinis Miscellanea. ti. 4. c. 4. lo. 12. 122
- I** Monachus si heres institutus repudiarit, & moriatur, num monasterium adire valeat: Et an omnia bona sua, & quicquid acquirat, acquirat monasterio, & quid si transeat ad aliud monasterium, aut interim occidatur. ti. 14. c. 2. lo. 1. 103
- I** Monachus an fiat intestabilis, ita vt testamentum eius, & si ritè factum, ante ingressum religionis rumpatur: & quid si monasterio iam ingressus, testatur. tit. 14. c. 4. lo. 1. 105
- I** Monachus an habeatur pro mortuo quoad omnes actus civiles tã actiue, quam passiue. Item de monacho habitum suæ religionis deferente, vel coopertum in abscondito portante. tit. 14. capit. 5. loc. 1. 105
- I** Monachus an eligi possit in episcopum, in canonicum, & in beneficium curatum. Item & de eodem nonnulla mixtim posita. ti. 14. c. 7. loc. 1. 106
- I** Monetam cudere, eiusque valorem immutare solius est principis, quæue pœna abradentes, vel tondentes, monetam sint afficiendi. tit. 6. c. 1. loc. 2. 154
- I** Monetam principis falsificantes, quibus pœnis subijciantur: & quid de expendente falsam monetam, vel ratione ligæ defectiuam. tit. 6. c. 2. loc. 2. 154
- I** Monialis an possit legitimam petere: & quid si moriatur impubes: deq; monialem carnaliter cognoscente. ti. 14. c. 8. lo. 1. 106
- 2** Mora quid sit, & quæ debitorem à mora excusent, vel in ea constituant; & quando. ti. 5. c. 13. lo. 4. 23
- 2** Ad debitorem in mora constituendum an, & quando interpellatio requiratur, & qualis. ti. 5. c. 14. lo. 4. 24
- 2** Mora per debitorem commissâ, quibus casibus purgari potest, quando & quandiu. ti. 5. c. 15. lo. 4. 25
- 2** Mora purgatio per debitorem faciendâ, debet esse celer, quandoque celeriter facta censeatur. ti. 5. c. 16. lo. 4. 25
- 2** Mora purgatio debitori, quando non conceditur, minimeque admit titur. ti. 5. c. 17. lo. 4. 26
- 2** Miscellanea de mora debitoris. ti. 5. c. 18. lo. 4. 26
- 4** Multare an, & qui delegatus possit? Quando, & quibus multa sit irroganda Item de multa geminata, & cui multa applicentur. ti. 11. c. 1. lo. 11. 74
- I** Mulier quando, in quibus, & quomodo Velleiano iunetur, & an ei renuntiari possit, adhibito etiam iuramento. ti. 5. c. 1. lo. 3. 222
- I** Mulier num teneatur ad obseruantiam pacti, seu transactionis etiã iurata. ti. 5. c. 2. lo. 3. 223
- I** Mulier an, & quando sit potior in pignore, vt alijs creditorib. præferatur. ti. 5. c. 3. lo. 3. 223
- I** Mulier ad secunda vota seu nuptias transiens, quidnam amittat. ti. 5. c. 4. lo. 3. 224
- I** Mulier infra annum luctus secundas contrahens nuptias, quando & quam pœnam incurrat, vel euitet. ti. 5. c. 5. lo. 3. 226
- I** Mulier secundo nubens, quam dotem censeatur constituisse. ti. 5. c. 6. loc. 3. 226
- I** Mulier vidua adulterium, vel stuprum cõmittens, aut luxuriose viuens, quam iacturam faciat, & quibus pœnis subijciatur: & quid de muliere cum seruo concubente, vel se esse ab aliquo grauidam profite. ti. 5. c. 7. lo. 3. 227
- I** Mulier quidnam, quatenus, & quando possit secundo viro legare, vel donare. ti. 5. c. 8. lo. 3. 227
- I** Mulier vxor cui acquirat, illique res à marito donate alienari non possunt: et si ignobilis est, per nobilem virum nobilitatur, si autem nobilis, & nupserit ignobili perdit nobilitatem. tit. 5. cap. nono, loc. 3. 228
- I** Mulier in criminalibus an idonee testis esse possit, et nunquid testimonium in iudicio ferre teneatur, vel citata, personaliter comparere, si prægnaus fuerit. ti. 5. c. 10. lo. 3. 228
- I** Mulier an procuratrix esse possit, & an teneatur stare colono. titu. 5. c. 11. lo. 3. 228
- I** De muliere meretriciam exercente. ti. 5. c. 12. lo. 3. 228
- I** De mulieribus generatim Miscellanea. ti. 5. c. 13. lo. 3. 229
- N
- 3** Negatiua nunquid sit probabilis & cui, & quando, et quomodo eam probare incumbat, vel non. ti. 1. c. 8. lo. 9. 151
- 3** Negatio quos effectus producat; & quid per negatiuā inducatur? deq; negantibus inquisitis. ti. 3. c. 14. lo. 9. 203
- 4** Negotiorum gestoris munus atq; potestas. ti. 19. c. 1. lo. 12. 140
- 4** Per nomen quisq; dignoscitur. Quæ nomina imponenda sunt ponunt verò ad beneplacitū: & num possint mutari? Et quid de errore nominis, vel cognominis? ti. 26. c. 1. lo. 12. 148
- 2** Nouatio vicē solutionis obtinet, quō inducat, & fiat. Nū facta de bitoris delegatione, censeatur facta nouatio? et an nouatio purget moram. ti. 7. c. 1. lo. 4. 32
- 2** Nouatio quando, quomodo, & in quibus casibus minime fiat, nec inducatur. ti. 7. c. 2. lo. 4. 32
- 4** Nouum opus qui, & quomodo nunciare possunt, ita vt valeat, & liget, et qui non. Item contra quos nunciari possit, vel inutiliter nunciatur. Et num causa in nunciatione exprimi debeat, & nunciatus ad fideiussionem admittatur. ti. 7. c. 1. lo. 12. 125
- 3** Nuntij principis, vel publici, seu officialis simplex verbum, an ita probet, vt eis omnino sit credendum? & quid de libris censualibus ecclesiæ? ti. 1. c. 11. lo. 9. 152
- O
- 2** Obligatio ex sui natura qualis, vbi nulla, vel aliqua oriatur, ac de obligatione personali. ti. 1. c. 8. lo. 4. 5
- 2** Obligatione dandi, seu tradendi: qualis de obligatio ad interesse, sit dicenda. ti. 1. c. 9. lo. 4. 5
- 2** Obligationibus facti, & ad factum obligatis. ti. 1. c. 10. loc. 4. 5
- Obliga-

INDEX.

2	Obligationibus Miscellanea. tit. 1. c. 11. lo. 4.	5
4	Offerendi seu redimendi ius an, & quanto tempore præscribi possit. tit. 9. c. 3. lo. 12.	127
4	Officialium partes & iura. tit. 3. c. 33. lo. 11.	54
1	Operibus publicis. tit. 7. c. 3. lo. 2.	156
1	Opinio & mortalibus irrepit ob prioris hominis lapsum: quod ne dum quisq; propriam plus æquo diligit opinionem, ad communis opinionis remedium deuentum fuit, ac de præfenti diuisione. lib. 1. cap. 1.	28
1	Opinio quid sit. lib. 1. c. 3.	29
1	Opinionis causa. lib. 1. c. 4.	29
1	Opinionis nominibus. lib. 1. c. 5.	29
1	Opinionis significatibus. lib. 1. c. 6.	30
1	Opinionis qualitatibus. lib. 1. c. 7.	30
1	Opinio an eadem sit unicuique. lib. 1. c. 8.	30
1	Opinione an plus sit, quam in veritate. lib. 1. c. 9.	33
1	Opinionem mutare an liceat. lib. 1. c. 10.	35
1	Quanta omnis generis homines anxietate, bonam, & communem de se appetant opinionem lib. 3. c. 11.	47
1	Opinio vltima glo. & Doct. an sit sequenda. lib. 3. c. 13.	48
1	Opinionem vnam si teneat doctor legendo, contrariam consulendo, cui standum. lib. 3. c. 15.	48
1	Ordinibus sacris promoueri aut insigniri qua ætate quis debeat. Et num qui post delictum commissum, sacro ordine imbutus est, à iudicis secularis iurisdictione liberetur. titu. 15. capite. primo, loco 1.	106

P

3	Pace vel tregua rupta. tit. 7. c. 12. lo. 8.	123
2	Pactorum natura, atque generibus. tit. 3. c. 1. lo. 4.	9
2	Pactum nudo. tit. 3. c. 2. loc. 4.	9
2	Pactum de succedendo, vel de futura successione, & super hereditate. tit. 3. c. 3. lo. 4.	10
2	Pactum de retrouendendo: deque francando, & de non redimendo. tit. 3. c. 4. loc. 4.	11
2	Pactum de retrouendendo infra certum tempus, vel quando cunque, & an tali pacto præscribatur, aut eius præscriptioni renuntiari possit. tit. 3. c. 5. loc. 4.	12
2	Pactum iuxta contractum adiecto, & de non alienando, deq; ingrediendo, & occupando rem hypothecatam propria auctoritate. Itemque pactum sub futuro conditionis euentu. tit. 3. c. 6. lo. 4.	13
2	Pactum q; liceat, aut non liceat à sententia iudicis, aut arbitri appellare, an valeat. tit. 3. c. 7. lo. 4.	13
2	Miscellanea de pactis, & conuentionibus. tit. 3. c. 8. lo. 4.	14
1	Papa an recognoscat superiorem & aliquo vnquam crimine accusari possit, vel propter insufficientiam deponi. titu. quinto cap. 1. loc. 1.	80
1	Papa quam potestatem habeat in beneficalibus, quamque iurisdictionem in temporalibus, & num suprema eius potestas sit præscriptibilis? & quid de eius auctoritate in quolibet iuramento. titu. 5. c. 2. loc. 1.	81
1	Papa an simoniacus dici possit, & quando. tit. 5. c. 3. loc. 1.	81
1	Papa in quibus dispenset, vel non. tit. 5. c. 4. lo. 1.	81
1	Miscellanea de papa. tit. 5. c. 5. lo. 1.	81
3	Parricidium per quem, in quem, & quando commissum intelligatur; & quid de occidente infantem in utero matris, vel de venefico; & quando dolus in homicidio præsumatur. titu. secundo cap. 2. loc. 8.	100
1	Patris in potestate filij in dubio præsumuntur, & qua ipsos liberent ab ea, quæ ne non. tit. 4. c. 1. lo. 3.	216
1	Pater an, & quomodo teneatur alere filium, siue legitimum, siue etiam naturalem, aut spurium. tit. 4. c. 2. lo. 3.	217
1	Pater nunquid vsumfructum habeat, & quando in bonis filij tum aduentitijs: tum maternis. titulo quarto, capite tertio loco tertio.	217
1	Pater an, & quando, & qualiter agit in bonis maternis, & aduentitijs filiorum; & num ea alienare queat. titu. quarto capite 4. loco 3.	218
1	Pater si vna cum filio fatetur se recepisse dotem filij, aut si dotem filie promittens, vel in fundo constituens, postmodum decesserit, aut si pro filijs promiserit, seu quouis modo interuenerit, vel stipulatus fuerit; quid iuris: & an ius semel filio quæsitum tollere possit. tit. 4. c. 5. loc. 3.	218
1	Pater si rem aliquam nomine filij sui emerit, aut si expensas pro illo studenti ministraverit, & libros emerit, vel reliquerit, aut si rem simpliciter illi dedit, aut pro eo aliquid expendit, quid iuris. tit. 4. cap. 6. lo. 3.	219
1	Patre ad secunda vota transsenti. tit. 4. c. 7. lo. 3.	219
1	Pater nunquid possit filium legitima priuare, vel quoad eam in testamento suo quouis modo præiudicare: quantaque sit legitima	

	trium filiorum, tribus dijs demortuis. titu. quarto cap. 8. loco 3.	219
1	Pater an, & quando possit filios suos distrahere. titu. quarto cap. 9. loc. 3.	219
1	Pater duodecim liberos habens nunquid excusetur ab omnib. muneribus, & oneribus. tit. 4. c. 10. lo. 3.	219
1	Miscellanea de patria potestate, & parentum. titu. quarto cap. 15. loco 3.	222
1	Peccatum originale quid. Baptismi virtus, & efficacia: & num par uulis in utero matris existentibus, communicatum, valeat? aut aliquid remittat ex foro iudiciali? Deque vino admisto sanguini post consecrationem. tit. 19. c. 1. lo. 1.	112
3	Pæna criminibus est infligenda, quæ duplex est: & quid pæna capitis appellatione veniat, quine illi sint obnoxij. Potest tamen princeps omnes pænas remittere. titu. 13. cap. primo loco 8.	137
3	Pæna non exacerbande, sed mollienda sunt à iudice, qui potest eas ex causa temperare, moderare, vel mutare: & quid de pænis, quæ iudicis arbitrio committuntur. titu. 13. capite secundo loco 8.	137
3	Nobilitati, ac dignitati num deferatur in pænis, quæ ne pænam minuant, vel augeant. tit. 13. c. 3. loc. 8.	137
3	Antiquitas delicti, furor, minoritas, ebrietas, au, & quatenus excusent, vel pænam ipsam minuant. titu. 13. cap. quarto, loco octauo.	138
3	Pæna an illic sit imponenda, vbi à iure expresse non imponitur, & num infligatur, nisi præuia declaratoria: & num puniri aliquis possit corporaliter non interueniente dolo. titu. 13. cap. quinto, loco 8.	138
3	Pæna mortis, amputationis manus, vel membri, relegationis, deportationis, exilij, interdictionis aquæ & ignis, damnationis ad metallum, ad triremes, & ad perpetuos carceres. tit. 13. cap. sexto loco 8.	139
3	Pæna statutaria, an legalis in delictis sit attendenda. titu. 13. cap. 7. loc. 8.	139
3	Pænis homicida, vel homicidio opem præstantis, aut consentientis, vel delictum mandantis, aut cogitantis. titu. 13. cap. octauo, loco 8.	139
3	Pæna plures pro eodem delicto num imponi possint: & quid si pæna varia varijs delictis, se se confundentibus, sigillatim imponantur. Pæna autem legis nouæ veterem non tollit: sic & delictorum æqualitas æqualitatem pænarum desiderat. Deque damnatorum cadaueribus. tit. 13. c. 9. loc. 8.	139
3	Pæna conuentionali. tit. 13. c. 10. lo. 8.	140
3	Pæna legali, & pecuniaria. tit. 13. c. 11. lo. 8.	140
3	Miscellanea de pænis, & sententiam passis. titu. 13. cap. decimotertio, lo. 8.	142
1	Periurus quis dicatur, vel non, & num actus à periuro gestus teneat, & valeat. tit. 23. c. 1. lo. 1.	126
2	Periurus in illa causa, in qua agit, an repellatur ab agendo; & num à testificando arceatur, ita vt ei neque torto, minime credatur? & nunquid aliquo pacto admitti possit ad iuramentum in litem aut suppletorium? periurus autem absolutionem à iuramento nequaquam petere potest. tit. 23. c. 2. lo. 1.	126
1	Periurus an infamis fiat iuris infamia? an sit beneficio priuatis, vel priuandus veniat? an ab ordine sacro deponatur? an de periurio puniatur, & per quem iudicem? Periurium verò non committitur sine dolo. tit. 23. c. 3. lo. 1.	127
4	Persona loquentis non venit in generali sermone. titu. primo concl. 9. loc. 12.	116
4	Pertinentiarum appellatione quid contineatur. titu. primo concl. 10. loc. 12.	116
2	Pignoriibus, Miscellanea. tit. 9. c. 5. lo. 4.	40
1	Poligamorum, & bigamorum pæna quæ: & quis propriè bigamus dicatur. tit. 2. c. 7. lo. 3.	202
2	Possessio quotuplex sit; deque ciuili, & naturali possessione; & quibus, & quot modis possessio acquiratur, retineatur, vel amittatur. tit. 1. c. 1. lo. 6.	120
2	Possessio per quem, in quem, & quando, & quomodo transferatur. tit. 1. c. 2. lo. 6.	121
2	Possessio tam ciuilis, quam naturalis, qualiter, & quando per constitutum transferatur, & quomodo veniat probanda. titu. 1. cap. 3. loc. 6.	122
2	Possessio an continuata præsumatur, & de eius apprehensione. tit. 1. c. 4. loc. 6.	123
2	Possessore bonæ seu malæ fidei, vel clandestino, & iniusto. titu. 1. c. 5. loc. 6.	123
2	Miscellanea de possessione. tit. 1. c. 6. lo. 6.	124
2	Possessione sua spoliatus, vel deturbatus, qñ et qualiter sit in earestituendus, vel manutenendus. tit. 2. c. 1. loc. 6.	124
2	Possessioni recuperandæ, vel adipiscendæ interdictio. tit. 2. c. 2. lo. 6. 125	125

INDEX.

- 2 Possessorio recuperanda, & adipiscenda agentis, quid incumbat. Itē
de possessorij iudicijs. ti. 2. c. 3. lo. 6. 125
- 2 Remedium, seu conditio c. reintegranda. an laicis etiam competat
pro rebus profanis: Item & conductori aut mandatario, nedum
possessori, & contra quos concedatur. titu. 2. capit. 4. loc. 6. 126
- 2 In possessorij sequestrum quando, & qualiter fiendum, & quomo-
do tollatur. ti. 2. c. 3. lo. 6. 127
- 2 Possessione bonorum secundum, vel contra tabulas, & qui ad eam
admitti possunt, & intra quod tempus. titu. secundo. capit. 6. lo-
co. 6. 127
- 2 Possidendis bonis auctoritate iudicij. ti. 2. c. 7. lo. 6. 127
- 4 Positionum editione, productione & responsione. titu. 2. capit. 10.
loc. 10. 12
- 1 Prelatus nū de iure suspectus possit allegari. titu. 7. c. 5. lo. 1. 85
- 2 Prescriptio quid, & quā requirat, & an titulus ad prescriptionē
requiratur. ti. 4. c. 1. loc. 6. 130
- 2 In prescriptionibus bona fides quatenus operetur, & valeat, &
num praesumatur, & quid si post semel bona fide perfectam pra-
scriptionem, mala fides supervenerit. ti. 4. c. 2. lo. 6. 130
- 2 Prescriptionem impedit mala fides, & quis mala fidei possessor cō-
seatur, & num detur medium inter bonam, & malam fidem. tit.
4. c. 3. loc. 6. 131
- 2 Prescriptio an noceat mala heredis fides, & quid de mala fide de
functi, vel auctoris, & num mala fides praesumatur. tit. 4. cap. 4.
loc. 6. 131
- 2 Prescriptio mala fidei à lege seu statuto inducta, non valet; & nū
eam extrajudicialis denuntiatio, vel mala venditoris fides offen-
dat, vel impediat. tit. 4. c. 5. loc. 6. 131
- 2 Prescriptio sine possessione num procedat, & an per pactum tolli
possit. ti. 4. c. 6. loc. 6. 132
- 2 Prescriptionem non impedit dubitatio; de quē alijs multis, in qui-
bus prescriptio currit, & locum habet. ti. 4. c. 7. loc. 6. 132
- 2 Prescriptio in quibus non inchoatur, nec inducitur, neq; currat. ti.
4. c. 8. loc. 6. 132
- 2 Prescribi an possint iurisdiclio, obedientia imperatori, & alijs prin-
cipibus debita, merum, & mixtum imperium, superioritatis ius,
ac demum regalia. tit. 4. c. 9. loc. 6. 133
- 2 Prescriptione longi temporis 10. vel 20. annorum, necnon & tem-
poris longissimi. ti. 4. c. 10. lo. 6. 134
- 2 Prescriptione 30. vel 40. annorum, quā dicitur longissima. tit. 4. c.
11. loc. 6. 134
- 2 Prescriptione temporis immemorabilis, seu cuius memoria non ex-
tat. ti. 4. c. 12. lo. 6. 135
- 2 Prescriptionis interruptione, vel prescriptionem ipsam interrup-
tentibus. tit. 4. c. 13. lo. 6. 135
- 2 Miscellanea de prescriptionibus, & usucapionibus. tit. 4. cap. 14.
loc. 6. 136
- 3 Prescriptio quid, & an praesumptionem pro se, vel contra se habēs
probare teneatur? Presumptio autem iuris, vel à lege, quando re-
leuet: & an contra iuris praesumptionem probatio admittatur. ti.
1. c. 2. lo. 9. 149
- 3 Ex praesumptionibus, & iudicijs indubitatis num possit aliquis ad
mortem condemnari? Quae quidem sunt triplicis generis: De quē
praesumptiva probatione, & evidenti: & quis paribus probatio-
nibus existentibus obtinere debeat. ti. 1. c. 3. lo. 9. 149
- 3 Ex praeterito an in magis praeteritum, vel in praesens praesumatur,
& quid si unus ex pluribus fratribus emat praedium suo, & fra-
tris nomine? vel si pactum sit dubium, vel si procurator è longin-
quo veniens sit ignotus? praesumitur etiam contra mendacem: et
num pro iudice, pro processu, pro notario, pro iustitia, & rectitu-
dine laudi? Item an pluralitas actuum, & probatis extremis, me-
dium etiam probatum praesumatur. ti. 1. c. 7. loc. 9. 150
- 3 Praesumptionibus ex violentis, & iudicijs indubitatis, num possit in-
dex inquisitum condemnare. ti. 5. c. 13. lo. 9. 210
- 1 Principes & alij terrarum supremi domini quid in suis regionibus
praestare possint, & cum causa vel sine. ti. 2. c. 1. loc. 2. 142
- 1 Princeps an, & quando, & quibus casibus teneatur ad observan-
tiam contractus seu conventionis suae cum subditis, aut cū alijs
privatis inita? & nū ex suis contractibus obligetur, & obliga-
re possit successores suos? Itē an à se alijs cōcessa renocare que-
at? ti. 2. c. 2. loc. 2. 143
- 1 Principis literis quando, & quibus casibus standum est, & pro lege
servari debeant. Et quid de eius voluntate? concessa verò per
principem, an semper concessa intelligantur sine alterius praevi-
dij. ti. 2. c. 3. loc. 2. 143
- 1 Miscellanea de principibus & c. ti. 2. c. 3. loc. 2. 144
- 1 Privilegia & beneficia principum unde concessa praesumantur, &
quonam tempore eorum vires assumant, suosque effectus pa-
riant: Et an sint latissime interpretanda. Item num secundum
privilegium deroget primo. ti. 4. c. 1. lo. 2. 148
- 1 Privilegium ab antecessore suo concessum, an, & quādo possit prin-
ceps renocare, & quid de privilegio ab inferiori subditis suis cō-
cesso, quāque, & quorum privilegia, & quibus de causis amittan-
tur, extinguantur, cessent, aut minime extendantur. titu. 4. cap.
2 loc. 2. 148
- 1 Miscellanea de privileg. & beneficijs principum. tit. quarto capit.
3. loc. 2. 149
- 3 Probationes sunt de substantia iudicij, dicere non sufficit nisi probe-
tur, probatio iudicialiter facta quid inducat. Fit per testes, &
potior, quam per instrumenta, quā dicatur legitima, & in prom-
ptu facta: probationum materia arbitrio iudicis relinquitur: Tē-
pus ad probandum num labatur, & num arctari possit? De quē
duabus probationibus semiplenis. ti. 1. c. 1. loc. 9. 148
- 3 Probatio exceptionis concernentis merita causae, vt etatis, divi-
tiarum, paupertatis, bonae fama, vitae, & mortis, cum fundamen-
tum fuerint intentionis alicuius, cui nam incumbat. titu. 1. c. 12.
loc. 9. 153
- 3 Probatio per artis peritos quando locum habere debeat, vt ei stan-
dum sit, & quomodo facienda. ti. 1. c. 16. loc. 9. 155
- 3 Miscellanea de probationibus, & praesumptionibus. titu. primo cap.
18. loc. 9. 156
- 4 Per procuratorem quid agi potest; quem nemo cogitur constitue-
re, & qui eum ordinare, vel mittere nequeunt, aut non tenentur.
ti. 6. c. 1. loc. 11. 63
- 4 Procuratore litem contestante, an is, vel dominus principalis sit ci-
tandus, & num renocatus censeatur per mortem ipsius domini.
ti. 6. c. 2. loc. 11. 63
- 4 Procurator ad iudicia an, & quando possit alium substituere, & li-
tis dominus efficiatur, & num eius contumacia domino noceat,
& in quibus. ti. 6. c. 3. loc. 11. 64
- 4 Procurator ad causas nunquid infamis, vel inhabilis constitui pos-
sit: & an ille queat compromittere, vel causam, aut iurisdiclio-
nem prorogare, vel in animam domini de calumnia iurare. tit. 6.
c. 4. loc. 11. 64
- 4 Procurator an, & quādo appellare teneatur, & appellationem pro-
sequi. ti. 6. c. 5. lo. 11. 64
- 4 Procuratoris mandato eiusq; acceptance, observantia, probatio-
ne, et vsu. ti. 6. c. 6. loc. 11. 65
- 4 Procuratore generali cum libera, et ab eo gestis. titu. 6. capit. 7. lo-
co 11. 65
- 4 Procuratore ad exigendum, recipiendum, vendendum, et denique
ad omnia negotia constituto: et quid de procuratore ex longin-
qua regione cum mandato veniente. ti. 6. c. 8. loc. 11. 66
- 4 Procuratoris excommunicati constitutio, an teneat, et valeat: et
nunquid procurator exceptionem excommunicationis obijcere
possit contra aliquem. ti. 6. c. 11. loc. 11. 67
- 4 Procurator, vel syndicus, seu actor universitatis, num offensorem
accusare et prosequi teneatur, et succumbens appellare. titu. 6.
c. 10. loc. 11. 67
- 4 De gestis à falso procuratore, et an aliquando teneant, seu reconua-
leant. tit. 6. c. 12. loc. 11. 67
- 4 Procuratoris renocatione, et de gestis ab eo renocato, ac certiora-
to. ti. 6. c. 13. loc. 11. 67
- 4 Procuratorio instrumento. ti. 6. c. 14. loc. 11. 68
- 4 Procuratoris, atque etiam notarij officium quale. titu. 6. capit. 15.
loc. 11. 68
- 4 Miscellanea de procuratoribus. ti. 6. c. 16. loc. 11. 68
- 4 Prodigio notorie an sit ipso iure bonis interdictum sine facto iudi-
cis? & num is possit contrahere, & alienare, antequam sibi à iu-
dice interdicatur? tit. 8. c. 2. loc. 11. 71
- 4 Prodigio delinquente, quid iuris. tit. 8. c. 3. loc. 11. 72
- 3 Prohibitio testatoris de non alienando, filijs facta, qualis extiman-
da sit, & an ad nepotes extendatur. titu. septimo capit. 1. lo-
co 7. 61
- 3 Prohibitus alienare, an vendere, vel permutare possit, & quousque
& ad quos personalis, seu nominata prohibitio transeat. tit. 7. c.
2. loc. 7. 61
- 3 Prohibitio alienationis, alicuius contemplatione, & illi quidem vti-
lis facta, seu ratione vestita, omnino valet. Secus verò si nuda sit
ti. 7. c. 3. loc. 7. 61
- 3 Prohibitio alienationis, quando fideicommissum absolutè inducat,
vel non: & an fideicommissarij praesentia in alienatione rei fidei-
commissi subiecta, illi praevindictet, & quatenus. titu. 7. capit. 4. lo-
co 7. 61
- 3 Prohibita res alienari, an aliquando, & quibus de causis alienari
possit: & quid de subiecta restitutioni ad certum diem, vel sub
conditione. tit. 7. c. 5. loc. 7. 62
- 3 Prohibitione alienationis extra familiam, seu certum genus perso-
narum, vel in exteros. ti. 7. c. 6. loc. 7. 62
- 3 Miscellanea de alienatione prohibita. titu. septimo capit. septimo lo-
co 7. 63
- 2 Promitto, verbum, vel convenit, in scriptura instrumenti apposi-
tum, 63

I N D E X.

- tum, vel prolatum, nunquid stipulationem importet. tit. 2. capit. 5. loc. 4. 7
- 2 Promissio an, & quando, & quatenus obliget, & de verbali promissione. tit. 2. c. 6. loc. 4. 7
- 2 Inter promissionem, & pollicitationem, quid intersit. tit. 2. cap. 7. loc. 4. 7
- 2 Promissio facta per verba generalia, & adulatoria, aut sine causa num obligationem inducat, aut alicuius sit momenti. tit. 2. cap. 8. loc. 4. 8
- 2 Promittente observantiam contractus a minore gesti, vel ratificationem ab aliquo faciendam, vel indemnitatem alicui, vel solutionem in quocunque loco, vel quod Titius debet, vel ob turpem causam. tit. 2. c. 9. loc. 4. 8
- 2 Promissione, & promissore facti alieni, vel etiam sui, nec non de sponsionibus, quas vulgus scommessas vocat. tit. secundo cap. 10. loc. 4. 8
- 4 Protestatio quid sit, quomodo fiat, quid operetur, ad quod extendatur, quandoque releuet, ac iuvet, & an ei renunciari possit. tit. 2. c. 11. loc. 10. 12
- 4 Pupillus doli capax, aut pubes, aut pubertati proximus, an possit iuramento obligari. tit. 4. c. 5. loc. 11. 57
- 4 Pupilli in actibus an debeat tutoris auctoritas intervenire in ipso negotio gerendo, vel possit postea adhiberi. tit. 4. capit. 6. loc. 11. 57
- 4 Pupillus num possit hereditatem adire sine auctoritate tutoris. tit. 4. c. 7. loc. 11. 58
- 4 Pupillus tutore carens admittit curatorem, & an sine tutore in iudicio esse possit. tit. 4. c. 8. loc. 11. 58
- 4 Pupillus sine auctoritate tutoris an possit societatem contrahere. Praefertur alijs creditoribus in bonis tutoris sui, curatoris, procuratoris, & c. maior factus, & matre ad secunda vota conuolante agit rationibus. Non habet vocem in actibus vniuersitatis. tit. 4. c. 9. loc. 11. 58
- 4 Miscellanea de minoribus, & pupillis. tit. quarto cap. 10. loc. 11. 59
- Q
- 3 Qualitates intrinsecae, vel extrinsecae an presumantur? animis dicentis, seu percutientis, ex quibus presumi possit: & num legitima presumptiones sint probandae? Probatus vero semel dominus, an semper presumatur dominus? & qui per decennium alicubi habitauit, an ibi domicilium constituisse presumatur. tit. 1. c. 6. loc. 9. 150
- 3 Qualitas, si est fundamentum intentionis alicuius, num is eam omnino probare debeat? & quid de qualitate in dispositione, in accusatione, in inquisitione posita? Probationes autem in criminalibus debent esse luce meridiana clariores. tit. primo cap. 15. loc. 9. 155
- R
- 3 Raptores qui dicantur: & num raptor cum rapta possit contrahere matrimonium. tit. 5. c. 1. loc. 8. 108
- 3 Raptor honestae mulieris num poena capitis puniatur? quibusne nae poenis teneantur raptores, & quibus casibus. tit. quinto cap. 2. loc. 8. 109
- 3 Raptor meretricis an poena raptus puniatur? Et quid de muliere libidinis ergo viri raptrice? Item an credatur mulieri dicenti se ab aliquo vi cognitam fuisse. tit. 5. c. 3. loc. 8. 109
- 4 Ratihabitio quae, & qualis sit: & num retrahatur, & mandato equiparetur. tit. 18. c. 1. loc. 12. 139
- 4 Ratum quis habere num possit, quod suo nomine gestum non est? vel ratum aliquid in alterius damnum, & tertij praedicium? sequens ratificatio actum inualidum confirmat, & quando, & quatenus sit necessaria. Ius autem ratificandi non transit in fiscum. tit. 18. c. 2. loc. 12. 139
- 4 Ratificare quis potest suo nomine gestum, in quo speciale mandatum requirebatur. Item a falso, vel cum falso procuratore gestum. Ratificatio autem an fieri possit parte absente? & an de actu nullo infavorem tertij? Item quae solemnitas in ratificationis actu requiratur, & intra quod tempus, & quo tempore ratificatio est fienda. Ratificat pater bonorum agnitionem per filium factam. tit. 18. c. 3. loc. 12. 139
- 4 Ratificare maior factus an possit a se gestum in minori etate? vel venditionem a tutore suo factam sine decreto. tit. 18. capit. 4. loc. 12. 139
- 4 Ratificatio an, & quando presumatur, consensumque inducat. tit. 18. c. 5. loc. 12. 140
- 4 Reductio ad arbitrium boni viri, coram quo iudice, & intra quantum tempus sit petenda. tit. 12. c. 15. loc. 11. 78
- 4 Reductio ad arbitrium boni viri an per compromittentes renunciari possit. tit. 12. c. 16. loc. 11. 79
- 1 Reges quonam iure originem ducunt: & an in regnis suis id possint, & sint, quod imperator in suo imperio. tit. 2. c. 1. loc. 2. 141
- 1 Religiosorum vita, & professio qualis indicenda sit: Et num bona ipsorum religioni quarantur, & qui eorum ex testamento institui possunt, aut ab intestato succedere, vel non. tit. 14. c. 1. loc. 1. 103
- 1 Religionis professio vicem filiorum subit quoad excludendum substitutum: & an id locum habeat in minoribus Sancti Francisci, & in alijs mendicantibus. tit. 14. c. 3. loc. 1. 104
- 1 Religionem vouens, antequam committat homicidium, an per iudicem laicum possit puniri. Item monachi claustralis correctio in criminalibus ad quem pertineat: & cui ipse magis & prius parere teneatur, episcopo scilicet, an Abbati. tit. 14. c. 6. loc. 1. 105
- 4 Renuntiare non intelligitur iuri, quod ignoratur. Et quid de renuntiatione, omnium iurium, vel generaliter, & indefinite facta aut simpliciter, & in vno tantum. tit. 15. c. 1. loc. 12. 133
- 4 Renuntiatio filiae, etiam minoris, de omnibus bonis paternis, & maternis, an & quando valeat vel minime, & num talis renuntiatio trahatur ad bona fratris. tit. 15. c. 2. loc. 12. 134
- 4 Renuntiatio filiae futurae successionis paternae, vel maternae hereditatis, & etiam iuramento firmata, num & quando valeat, & quid si hereditas sit iam ei quaesita. tit. 15. capite. tertio loc. 12. 134
- 3 Renuntiatio generalis iuramento firmata an quicquam operetur circa legitimam, ita ut ei renunciatum intelligatur. Deque renuntiatione non acceptata. tit. 15. c. 4. loc. 12. 135
- 4 Represalia quomodo, ubi, & contra quos concedantur. tit. 25. c. 4. loc. 12. 148
- 4 Rescissionem contractus petenti parti quid incumbat. Contractus nominati an, & quando rescindantur? & quid de contractibus venditionis, in quibus quis ultra dimidium iusti pretij deceptus laeditur. Quine ita laesus dicatur, quantum iustum pretium rei extimetur, & cui remedium l. 2. C. de rescind. vendit. & quando competat, latissime. tit. 13. c. 1. loc. 12. 131
- 1 Rescripta principum quando vim leg. habeant, vel non valeant, falsaue censeantur, & vitiosa, & impugnari possint. tit. 5. cap. 1. loc. 2. 149
- 1 Rescripta subreptitia quae sint, quandoque per subreptionem impetrata censeantur, vel non. Item rescripta quando expirent. tit. 5. c. 2. loc. 2. 149
- 1 Miscellanea de rescriptis. tit. 5. c. 3. loc. 2. 151
- 4 Restituatur an quis, ubi, & quando, in integrum aduersus prescriptionem ex capite ignorantiae. tit. quinto cap. quarto loc. 11. 61
- 4 Restitutio ad appellandum, quibus, quando, & quare concedatur. tit. 5. c. 5. loc. 11. 62
- 4 Restitutio in integrum nunquid per procuratorem petatur: & vtrum vniuersitates, villa, & castra restitutionem habeant. tit. 5. cap. 6. loc. 11. 62
- 4 Restitutio in integrum quibus ex clausulis detur, & nunquid transmittatur. Item quibus et aduersus quos competat. tit. 5. capit. 7. loc. 11. 63
- 4 Miscellanea de restitutione in integrum. tit. quinto cap. octauo loc. 11. 63
- 3 Rei examinatio qualis esse debeat, & de eius responsione: & quid si sit conuictus. tit. 11. c. 1. loc. 8. 132
- 3 Rei absentis innocentiam num quilibet allegare, & causas absentiae proponere possit absque mandato? & quid de reo minore 25. annis, contra quem fuit formatus processus sine curatore? & an reus criminis defensionibus renuntiet? Denturque a iudice reis incarcerationis aduocati. tit. 11. c. 2. loc. 8. 133
- 4 Rei debendi si duo aut plures sint principaliter obligati, & in solidum, conueniuntur, quid iuris: & quid si ex duobus, aut pluribus reis credendi, vnus tantum contra debitorem agat, aut exigat. tit. 11. cap. 1. loc. 12. 128
- 4 Reus debendi excipiendi, an videatur confiteri intentionem aduersarij? & quid si exceptionem suam etiam dubie probauerit? Eoque solvente solutionis exceptio prodest quoque fideiussoribus eius. Nec illi prohibetur pluribus vtriusque defensionibus: & num is fauorabilior sit actore, & quando. tit. 11. cap. secundo loc. 12. 129
- 4 Reus debendi num, & quando teneatur instrumenta sua actori edere, vel fisco in ciuili causa? In criminali enim neutiquam teneatur. tit. 11. c. 3. loc. 12. 129
- 4 Miscellanea de reis debendi, vel credendi. tit. vndecimo cap. 4. loc. 12. 130
- S
- 1 Sacrilegium commissum quando dicatur, est quae sacrilegium crimen vtriusque fori, et de facto Papae, etc. Sacrilegos autem quae.

INDEX.

- quanam pena maneat. titu. 24. cap. 1. loc. 1. 127
- 4 Salarium, seu sportulas petere an possint Doctores, & advocati, quantumve, & quando. ti. 9. c. 2. loc. 10. 30
- 3 Scientia vel cognitio eorum, quae publice sunt, vel in loco ubi quis conuersatur, de iure praesumitur. Sic & vicinus, & consanguineus praesumuntur scire facta vicini, & consanguinei. Scientia autem nisi probetur, an ignorantia praesumatur, & num facti proprii ignorantia venit de iure praesumenda. ti. 1. c. 4. lo. 9. 149
- 1 Scriptura publica, vel privata apocha, subscriptiones, & chyrographa, quando, & quomodo, & quatenus probent, vel non. ti. 5. c. 8. lo. 2. 15
- 3 Sententiam passis, & damnatis. ti. 13. c. 12. loc. 8. 143
- 4 Sententia appellatione quid veniat, quidve intelligatur, & ut per se facta sententia dicatur, quid in primis necessario opus habeat. ti. 13. c. 1. lo. 11. 79
- 4 In sententia numquid expressio causae requiratur. ti. 13. c. 2. lo. 11. 79
- 4 Sententiam an vitiet falsa causa in ea expressa, & quid si vera, & falsa causa pariter exprimantur. ti. 13. c. 3. loc. 11. 80
- 4 Sententia diffinitiva num proferri debeat in scriptis, vel sine, & an parte absente, vel praesente, & nunquid per ipsum iudicem reuocari possit. ti. 13. c. 4. lo. 11. 80
- 4 Sententia quo tempore, quove loco sit ferenda, & num ipso iudicis ore pronuntiari debeat, solemniaque requisita, in ea interuenisse praesumatur. ti. 13. c. 5. lo. 11. 81
- 4 Sententia tam diffinitiva, quam interlocutoria num valeat, seu nulla sit, si parte non citata feratur, & quid de principis sententia. ti. 13. c. 6. loc. 11. 81
- 4 Error in sententia, siue expressus, siue tacitus sit, aut ex actis deprehendatur, an sententiam ipsam nullam reddat: & nunquid sententia probet acta iudicii praecessisse. ti. 13. c. 7. lo. 11. 82
- 4 Sententia interlocutoria qualiter proferri debeat, an transeat in rem iudicatam: & quanam sententia interlocutoria dicantur. ti. 13. c. 8. lo. 11. 82
- 4 Sententijs condemnatorijs vel absolutorijs, et quas obligationes, vel exceptiones pariant. ti. 13. c. 9. lo. 11. 83
- 4 Sententia lata a iudice dicente, se pronuntiare, prout in consilio sapientis, vel se condemnare, si probatum est, num valeat. ti. 13. c. 10. loc. 11. 83
- 4 Sententiam sui praedecessoris an subsequens index ex coniecturis interpretari possit: ex qua plus inferri non debet, quam necessitas postulet: sententiae enim strictae sunt interpretanda. tit. 13. c. 11. loc. 11. 83
- 4 Sententia lata inter alios an Titio prauidet: & quid si feratur contra principalem, an noceat fideiussori: quove tandem sententia ius generale faciat contra omnes. ti. 13. c. 12. lo. 11. 83
- 4 Sententia num probari possit per testes, vel a contumace reprobari. ti. 13. c. 14. lo. 11. 84
- 4 Sententiae, an & quae transeant in rem iudicatam, vel non transeant. ti. 13. c. 15. lo. 11. 84
- 4 Sententia num sit ferenda contra dominum, vel contra procuratorem, praesertim mortuo domino, & an valeat sententia pro falso procuratore lata. ti. 13. c. 13. lo. 11. 83
- 4 Sententia quae transiit in rem iudicatam, an habeat praesumptionem pro se, vel impugnari possit. ti. 13. c. 16. lo. 11. 85
- 4 Sententijs in criminalibus quae seruanda sunt, ut valeant. ti. 13. c. 17. lo. 11. 86
- 4 Sententiam suam iam latam, nunquid possit index corrigere, seu reuocare. & an per nouas probationes, vel instrumenta de nouo reperta sententia possit in secundo iudicio reuocari. titu. 13. c. 18. loc. 11. 86
- 4 Sententiae quae regulariter valeant, teneant, prauidet, & noceat parti, vel tertio, & an transferant dominum. ti. 13. c. 19. lo. 11. 86
- 4 Sententiae nullitas quousque opponi possit. ti. 13. c. 20. lo. 11. 87
- 4 Sententiae quorum iudicium sint nulla, & quando. tit. 13. cap. 21. loc. 11. 88
- 4 Sententiae quanam sint ipso iure nulla, minimeque ualidae. ti. 13. c. 22. lo. 11. 88
- 4 Sententiae executio qua forma, quove ordine fienda est. tit. 13. c. 23. loc. 11. 90
- 4 Sententia an exequi possit parte non citata. ti. 13. c. 24. lo. 11. 91
- 4 Sententiae executio nunquid fieri possit contra tertium possessorem, & an is eam valeat impedire. ti. 13. c. 25. lo. 11. 91
- 4 Sententiae executionem an impediatur exceptio nullitatis. tit. 13. c. 26. loc. 11. 92
- 4 Sententiae executio lata contra defunctum an fieri possit contra heredem, & quid quando heres ipse est condemnatus. titu. 13. c. 27. loc. 11. 92
- 4 Sententiae executionem quando enitet condemnatus ad solvendum, & quid de quadrimestre miserationis causa illi concessio. ti. 13. c. 28. loc. 11. 92
- 4 Sententiae executione in petenda an requiratur libellus, quando illius executio impediri potest, ad quem spectet executio eius, & an sententiae contra procuratorem, vel contra principalem latae, executio contra dominum, vel contra fideiussorem fieri possit. ti. 13. c. 29. loc. 11. 92
- 4 Sententia lata super executione sententiae, qualis sit, & de sententiae executore. ti. 13. c. 30. lo. 11. 93
- 4 Sententiae executione in criminalibus, & capitalibus, & quomodo fienda. ti. 13. c. 31. loc. 11. 93
- 4 Miscellanea de sententijs, & earum executione. titu. 13. cap. 32. loc. 11. 94
- 4 Seruituti iura alia sunt negatiua, alia affirmatiua: & nunquid semper in proprio solo adificare, molendinum struere, vel castrum erigere liceat. ti. 4. c. 1. lo. 12. 121
- 4 Seruitutis titulus an praesumatur, in quos, & quomodo transeat, & nunquid probationem admittat: Deque seruitute continua, & num praescribatur. ti. 4. c. 2. lo. 12. 121
- 4 Seruitus via praestanda, aqua ducenda, ligna cedendi, equum pasceendi, metalla effodiendi, nunquid immutari, aut tolli possit. ti. 4. c. 3. lo. 12. 123
- 4 Seruus acquirit domino ignoranti, atque etiam inuito. Item de seruatorum munere, iuribus, ac pena, si delinquant. tit. 23. cap. 1. loc. 12. 145
- 1 Simonia quid, & quando vere committitur, commissae autem in ordine suscepto, quid iuris. Est ex criminibus exceptis, & merè ecclesiasticum. Notorius vero simoniacus est ipso iure, ab officio suspensus. ti. 25. c. 1. loc. 1. 127
- 4 Societas vel simplex, vel generalis, tam expresse, quam tacite contrahitur: & quae in tacita omnium bonorum societate veniant. ti. 17. c. 1. loc. 12. 137
- 4 Societas quando, & inter quos tacite contracta praesumatur. ti. 17. c. 2. lo. 12. 137
- 4 Societatem an contrahat pupillus sine tutore? Quae pacta in contractu societatis appositae valeant, vel non, quandoque societas vel rupta intelligatur, vel morte finiatur. ti. 17. c. 3. lo. 12. 137
- 4 Socijs quid in commune vel priuatum incumbat, & de iuribus eorum. Et quid de dantibus animalia in socidam, vel pecuniam mercatoribus ad partem lucri, vel damni. ti. 17. c. 4. lo. 12. 138
- 4 Societatem contraxisse an censeantur fratres, qui defuncti patris hereditatem in commune tenent? Et quid si vnus ex illis habet filios laborantes ad communem utilitatem? frater autem diues tenetur alere fratrem, aut sororem inopem. Et an fratris ex filio nepotes excludant substitutum a fratre. ti. 17. c. 5. lo. 12. 138
- 3 Sodomia quibus cum patretur, & qua pena puniatur, deque occulto sodomita. ti. 6. c. 11. loc. 8. 116
- 3 Solemnitas intrinseca, vel extrinseca num praesumatur? Et quid de solemnitate mandati, vel de ea, cuius notarius mentionem facit in instrumento? Et an temporis diuturnitas inducat praesumptionem. ti. 1. c. 5. lo. 9. 150
- 4 Indebite solutum, an & quando, & per quos reperti queat indebiti conditione? Et num ei renuntiari possit. ti. 12. c. 1. lo. 12. 130
- 2 Soluere debitor in diem quando teneatur, & in alternatiuis summarum, vel rerum an debitoris sit electio. ti. 6. c. 1. lo. 4. 29
- 2 Solutio partis debiti quid operetur. Item de solutione alteri facta iussu creditoris, vel alterius. Et quid de solutione triennali, vel per longum tempus. ti. 6. c. 2. loc. 4. 29
- 2 Solutio prius, aut indebite. Item de solutione iurilis portionis, & an solutio per testes probari possit. Et quid de deputatis ad solutionem recipiendam. ti. 6. c. 3. lo. 4. 30
- 2 De bonis, et rebus in solutum datis. Datioque in solutum alia necessaria, alia voluntaria. ti. 6. c. 4. loc. 4. 30
- 2 Solutionis debiti oblatione uerbalis, aut reali, & quid de oblatione pretij. ti. 6. c. 5. lo. 4. 31
- 2 Miscellanea de solutionibus, & oblationibus. ti. 6. c. 6. lo. 4. 32
- 1 Sponsalia, quomodo, quando, & a quibus contrahantur, & in matrimonium transeant, vel dissoluantur. ti. 1. c. 1. lo. 3. 194
- 1 Sponsalitia, Arrae quid ualeant, & operentur. ti. 1. c. 2. lo. 3. 194
- 1 Statutis disponentibus, quod uicinus quibusuis emptoribus in emptione rei immobilis praeseratur, quando, & quomodo, & ubi locus sit, uel non, & an facultas rem alienatam redimendi ex statuto competens proximioribus agnatis, extraneo cedi possit. ti. 8. c. 11. lo. 2. 170
- 1 Statuto disponente, quod causa uertentes inter affines, consanguineos, uel etiam uicinos, debeant compromitti, quae persona intelligantur. Et statutum hoc dicitur fauorabile, quod si quoque prohibeat laudum reduci ad arbitrium boni iuri, quando hoc procedat, & quomodo sit intelligendum. ti. 8. c. 12. lo. 2. 172
- 1 Appellatio, supplicatio, et recursus, an & quando per statutum tolli possint: & si disponatur, & non possit opponi de nullitate, quid de tali statuto sit sentiendum. ti. 8. c. 13. lo. 2. 174
- 1 Statuta prohibentia rerum immobilium alienationem in extraneos, forenses, uel non subditos, ualent, & extenduntur etiam ad ipsarum

I N D E X.

- farum rerum cessionem, institutionem, & ab intestato successionem: uerum an comprehendant etiam ecclesias, & ecclesiasticas personas, uarie doctores sentiunt. Censentur autem condita contra emptorem non minus, quam contra venditorem. correlationis ratione, qui pari pena puniuntur, nisi in certis casibus. ti. 8. c. 4. lo. 2. 175
- 1 Statutum concedens executionem paratam contra debitorem scriptum in instrumento publico de contentis in eo sine aliquo libello, nullaq; exceptione in contrarium admissa: vel dispones, quod qui infra certum tempus non petierit creditum suum a debitore, amplius petere non possit, & sic praescriptionem inducat, quatenus, & in quibus ualeat, & teneat. ti. 8. cap. 15. loc. 2. 176
- 1 Quid sentiendum sit de statutis circa testamenta constituentibus, quod coram quinque vel quatuor, vel paucioribus testibus recepta ualeant, & insinuari debeant: & an comprehendant forenses ibi testantes, eorumq; bona ubicunq; existentia, & pariter haeredes. ti. 8. c. 16. loc. 2. 176
- 1 Statuta omnia prohibentia extractionem frumentorum, animalium & similibus, de territorio vel ciuitate, transgressoresq; punientia, ubi & quando locum habeant, & quos comprehendant: neq; restrictionem patiantur, imo potius ampliantur. Valent etiam ordines, & crida penales, quae sunt contra ementes blada causa reuendendi, & intelliguntur etiam factae contra venditores. ti. 8. c. 17. lo. 2. 177
- 1 Qualiter accipienda sint statuta disponentia, & de contractibus, vel quibuscunq; negotiationibus, de animalibus denique, & de rebus omnibus, quae sui usus causa deferuntur, soluatur gabella, seu pedagium, & quod ad onera taxarum, & hospitacionis militum etiam exempti teneantur. ti. 8. c. 18. lo. 2. 179
- 1 Damnum passis, vel creditoribus, si iniurandum statuto deferatur, quando, & in quorum fauorem id procedat, vel non. ti. 8. c. 19. loc. 2. 180
- 1 Stante statuto, & reus teneatur positionibus simpliciter respondere, affirmando, vel negando, alias habeatur pro confesso, contra quem, & qualiter id locum habeat. ti. 8. c. 20. lo. 2. 180
- 1 Statuta vniuersitatis, & acta ut ualeant firmaq; sint, quid requiratur, quamue potestatem habeat iudici eius. ti. 7. c. 2. lo. 2. 155
- 1 Statuta condere, nedum est summorum Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, & populorum, uerum etiam inferiorum magistratuum, ciuitatum, collegiorum, & familiarum: quae quidem statuta vim habent legis, licet contra ius commune aliquid disponant, etsi illud non tollant: Suntq; semper in viridi obseruantia: secus uero si non fuissent publicata, neq; vtiuntur moribus approbata possunt etiam distinguere ac limitare non solum ius naturale, siue gentium, sed etiam diuinum, contra cuius tamen moralia praeccepta non valent. ti. 8. c. 1. loc. 2. 157
- 1 Statuta iurata an tolli possint, & quando. & quia statuta in quolibet materia sunt stricti iuris, strictè sunt intelligenda, & secundum communem usum loquendi simpliciter interpretanda, iuxta tamen statuentis mentem, & rationem, & ut quam minimum ledant ius commune: imo ut cum eo si fieri potest, ad concordiam reducantur: quorum etiam postrema semper debent per praecedentia distinguere, & in altero ex correlatiuis, de quibus loquuntur, penitus extendi, & ampliari. titu. 3. cap. 2. loc. 2. 158
- 1 Statutis alicuius ciuitatis, uel Principatus utrum forenses, & non subditi ligentur, & quando et qualiter id fiat. ti. 8. c. 3. lo. 2. 159
- 1 Statuta laici condere non possunt, aut disponere super iure diuino, Papa etiam confirmant, nisi ex certa scientia, nec contra libertatem ecclesiasticam etiam in criminalibus, super alia denique spiritualia ut sunt praesertim matrimonium in quibusuis personis, & casibus, & iuramentum, cuius vires statuta tollere, annullare, vel infringere nequaquam possunt. ti. 8. cap. 4. loc. 2. 159
- 1 Statutum disponens mulierem, & minorem contrahere non posse sine consensu duorum saltem consanguineorum, nec uxorem testari sine licentia mariti, neq; matrem de bonis suis disponere, nisi de vna quarta, qualiter intelligatur sumique debeat. ti. 8. cap. 5. loc. 2. 160
- 1 Statuta per quoscunq; masculos agnatos a quibuscunq; successione, & hereditatibus matres filios, sorores, omnesq; tandem feminas excludentia, qualia sint, ad quae extendantur, & in quibus locum habeant, vel non habeant. ti. 8. c. 6. lo. 2. 161
- 1 Statutum an ualeat disponens, & moniales, vel monasterium, aut religionem ingredientes, succedere non possint, Doctorum conflictus opinionesq; variae. ti. 8. c. 7. lo. 2. 107
- 1 Statutum vocans filios naturales, & spurios ad patris successionem, non tenet omnino, & an tollens filijs debitam legitimam villo iure ualeat. ti. 8. c. 8. 167
- 1 Quid sentiendum de statuto disponente, & maritus uxore in matrimonio praemoriente sine liberis, dotem integram, vel eius partem, aut bona mobilia lucretur, & an tale statutum locum habeat in dote non soluta: domicilium autem mariti vel uxoris, an attendendum sit, cum de dote lucranda istius statuti dispositione agitur, ualeatq; ne statutum disponens, & usura pro dote, donec ipsa dos restituatur solui debeant. ti. 8. c. 9. loc. 2. 167
- 1 Statuto de intestato loquente, quinam comprehendantur, & de hereditate ab intestato aliter disponente, quam ius commune ad quae bona extendatur. Cumq; per statutum quis a successione ab intestato excluditur, an excludatur quoq; a legitima, & an meretrix etiam excludatur? statutumq; de gradibus successionis loquens, debet de gradibus iuris ciuilibus interpretari. ti. 8. c. 10. loc. 2. 170
- 1 An libris camporum, seu mercatorum adhibenda sit plena fides, statuto id disponente: quod statutum multipliciter interpretatur. ti. 8. c. 21. loc. 2. 180
- 1 Statuta disponentia, quod index certis in causis procedat nulla in ris solemnitate seruata, quod solum super maleficijs potestatem habeat, & aliquando teneatur committere causam consilio sapientis, & consultorem adire. & ipse uicissim adire possit super consuetudine peccati nutritiua, & quod praecise audientia denegetur, an ualeant, quomodo intelligantur, & quid operentur. ti. 8. c. 22. lo. 2. 181
- 1 Varia atq; multiplicia statuta penalia corporalem, uel realem penam pro delictis, alijsq; transgressionibus imponentia, quae uarie quoq; ac multipliciter interpretantur, intelliguntur, applicantur, extenduntur, & coarctantur, & an statuti pena minui possit, uel exigi ante declarationem, & quis ipsam incurrerit. ti. 8. c. 23. loc. 2. 181
- 1 Statutum & bannitus non receptetur, & non auxilietur, nec cum quibusquam alloquatur, & non possit ad ciuitatem reuerti, & in iudicio non audiat, & habeatur pro confesso, & possit impune offendere, & occidere, & qui eum caeperit, remuneretur, & similia, quando, quomodo, & in quibus locum habeant ualeant, & seruanda sint. ti. 8. c. 24. lo. 2. 183
- 1 Statuta contra homicidas uarias penas infligentia, eorumq; intellectus, efficacia ualor, & usus. ti. 8. c. 25. loc. 2. 185
- 1 Quid de statuto de uno, uel de tribus furtis disponente, sentiendum sit, & contra quos locum sibi uendicet. ti. 8. c. 26. loc. 2. 186
- 1 Statutum dictans patrem teneri ad soluendum condemnationem pro filio, uel dicens, & filio de maleficio condemnato, debeat fieri executio in bonis castrensibus, aut quasi, & aduentitijs, uel disponens patrem obligare in negotiatione filij, quousque se extendat, atq; ualeat, & an ualeat statutum, & pater pro filio, uel dominus pro seruo, & filius pro patre aduicem teneantur, & & sententia contra filium lata noceat patri, & in quibus casibus. ti. 8. c. 27. loc. 2. 186
- 1 Miscellanea: hoc est singularia quaedam statuta mixtim posita, quae uarijs de rebus disponentia, certum una cum superioribus locum decenter habuisse minime potuerunt. ti. 8. c. 28. lo. 2. 187
- 2 Stipulatio quid, & unde sit dicta, quomodo fiat, & quanam illam nitent. ita ut minime ualeat. ti. 2. c. 1. lo. 4. 6
- 2 Stipulari alteri num quis possit. ti. 2. c. 2. lo. 4. 6
- 2 Stipulationes quae ualidae sint, uel quando stipulatio committatur, & utilis sit. ti. 2. c. 3. lo. 4. 6
- 2 Miscellanea de stipulationibus. ti. 2. c. 4. loc. 4. 7
- 3 Stuprum committentium pena, & quomodo probetur. ti. 6. cap. 9. loc. 8. 115
- 3 Substitutione facta sub illis, & similibus uerbis, si sine liberis decedat. ti. 4. c. 1. lo. 7. 25
- 3 Substitutum sub conditione, si sine liberis, an & quando monasterium excludat. Et num erit locus substitutioni, si haeres effectus fuerit presbiter. ti. 4. c. 2. lo. 7. 27
- 3 Substitutio an expiret, substituto morte praevento, antequam substitutionis casus eueniat. ti. 4. c. 3. loc. 7. 27
- 3 Substitutione uulgari, seu de uulgariter substituto. titu. 4. cap. 4. loc. 7. 28
- 3 Substitutione uulgari tam expressa quam tacita. titu. 4. cap. 5. loc. 7. 29
- 3 Substitutione directa, & an dubia substitutio directa praesumatur. ti. 4. c. 6. lo. 7. 29
- 3 Substitutione facta ultimo morienti, quando praesumatur. ti. 4. c. 7. loc. 7. 30
- 3 Substitutioni an locus erit, mortuo haerede, uiuo testatore, & quid de duobus substitutis, quorum alter testatorem moriendo praeventit. ti. 4. c. 8. lo. 7. 30
- 3 Substitutione facta illorum de domo, & progenie, an femina comprehendantur. ti. 4. c. 9. lo. 7. 31
- 3 Substitutione agnatorum, & cognatorum. ti. 4. c. 10. loc. 7. 31
- 3 Substitutio an extendatur de persona ad personam, & de casu ad casum. ti. 4. c. 11. lo. 7. 32

INDEX.

- 3 Miscellanea de substitutionibus. ti. 4. c. 12. loc. 7. 32
- 3 Substitutione impuberum, & de pupillari, vel quasi. ti. 4. cap. 13. loc. 7. 33
- 3 Substitutione pupillari expressa, & quos pariat effectus. ti. 4. cap. 14. loc. 7. 34
- 3 Substitutione pupillari tacita, & an matrem excludat. ti. 4. cap. 15. loc. 7. 35
- 3 Substitutione exemplari, & per quem exemplariter substituitur, quando rumpatur, vel expiret. ti. 4. c. 16. loc. 7. 35
- 3 Substitutione compendiosa, quibus suis verbis formata, qualis, quantae sit. ti. 4. c. 17. loc. 7. 36
- 3 Substitutione compendiosa filio impuberi facta. titu. 4. cap. 18. loc. 7. 38
- 3 Substitutione compendiosa, vulgari, & pupillari, seu exemplari, pluribus filiis institutis, vel extraneo, vel alicui decedenti vivo testatore, vel post mortem heredis instituti, facta. ti. 4. c. 19. loc. 7. 38
- 3 Substitutione compendiosa a pagano, vel a milite facta per verba communia, vel directa quaecumque, vel aliqua. ti. 4. c. 20. loc. 7. 38
- 3 Substitutione conditionalis, vel sub conditione facta. ti. 4. cap. 21. loc. 7. 39
- 3 Substitutione reciproca. ti. 4. c. 22. loc. 7. 39
- 3 Substitutione breuiloqua. ti. 4. c. 23. loc. 7. 40
- 3 Substitutione fideicommissaria, quomodocumque, & quibuscumque verbis concepta. ti. 4. c. 24. loc. 7. 40
- 3 Successio testamentaria praesentur successioni ab intestato: in qua qui vocentur, quique comprehendantur: & an successor singularis obligetur per contractum praedecessoris. ti. 12. c. 1. loc. 7. 76
- 3 Descendentes ascendentibus, & ascendentes descendentes qui, quando, & qualiter succedant. ti. 12. c. 2. loc. 7. 76
- 3 Successione nepotis, vel neptis ab intestato, an & quando avus ceteros praecedat: & quid de matre in medio existente. ti. 12. c. 3. loc. 7. 76
- 3 Succedat quomodo pater liberis prioris matrimonij, vel mater filiis suis ab intestato decedentibus. ti. 12. c. 4. loc. 7. 76
- 3 Succedantne sibi mutuo, & quando maritus & uxor, cum sint vnum. ti. 12. c. 6. loc. 7. 76
- 3 Filius filiaque quomodo succedant patri intestato, & an & quando transmittant ad heredes. ti. 12. c. 6. loc. 7. 77
- 3 Legitimi heredes qui dicantur, ut ab intestato succedant. ti. 12. c. 7. loc. 7. 77
- 3 Successione regni quo praedefuncto an praefatur nepos ex primogenito patruo secundogenito. ti. 12. c. 8. loc. 7. 77
- 3 Successione nepotum avo, seu patruo ab intestato decedente. ti. 12. c. 9. loc. 7. 78
- 3 Successione fratris, vel sororis, & patru, vel avunculi, fratribus, vel sororibus, vel nepotibus praemortuis. ti. 12. c. 10. loc. 7. 78
- 3 Successione agnatorum, & cognatorum, & eorum differentia: deque agnatione conservanda, probandaque. ti. 12. c. 11. loc. 7. 78
- 3 Successione intestato consanguineorum, et in gradu proximorum. ti. 12. c. 2. loc. 7. 79
- 3 Qui sint sui heredes ab intestato, dicantur, vel praesumantur. titu. 12. c. 13. loc. 7. 79

T

- 2 **T**abellio servus est publicus: & an possit indistincte recipere instrumenta in aliena ditione, vel pro alio passim stipulari, alterique quari, & praesertim absenti, & quid de eo qui communi opinione pro tabellione habetur, cum non sit. ti. 12. c. 1. loc. 4. 64
- 2 Tabellionis rogatus, & quas ille clausulas suis instrumentis apponere possit, & quando, & qualiter. ti. 12. c. 2. loc. 4. 65
- 2 Tabellio, an & quibus, & quatenus instrumentum a se receptum, edere teneatur, & num possit alteri demandare, ut scribat, vel levet instrumentum a suo protocollo. ti. 12. c. 3. loc. 4. 65
- 2 Tabellionis subscriptione, & signo, & num quis tabellio praesumatur Tabellio autem praesumitur peritus. ti. 12. c. 4. loc. 4. 66
- 2 Tabellio quando dicatur falsum committere, & quibus casibus, & quomodo falsi pena puniatur. ti. 12. c. 5. loc. 4. 66
- 2 Tabellio condemnatus de falso, an possit iterum conficere instrumenta, & quid de tabellionis errore. ti. 12. c. 6. loc. 4. 67
- 2 Tabellione, vel potius notario principis, vulgo secretarius nominato. ti. 12. c. 7. loc. 4. 67
- 2 Tabellio an in numero testium computetur, & quando deique; actorum notarij, & nunquid in actis curiae testes requirantur. tit. 12. c. 8. loc. 4. 68
- 2 Tabellioni, seu notario actorum, an testi magis credatur, si testis illius assertionis contrarium affirmet, & praesertim in criminalibus. ti. 12. c. 9. loc. 4. 68
- 2 Tabellionibus, & actorum notarij Miscellanea. ti. 12. c. 10. loc. 4. 68
- 4 Terminos amouentes qua pena puniantur. An fines praescriban-

- tur. Agrimensor ob falsam relationem iudici factam ad quid toneatur. In iudicio finalium questionum qualiter procedendum. ti. 3. c. 2. loc. 12. 120
- 3 Testamenta quo iure introducta sint, & quot, et quibus modis fieri, atque formari, & incipi possunt. ti. 1. c. 1. loc. 7. 2
- 3 Testamentis de duobus eadem die conditis: & nunquid per secundum testamentum tollatur primum, & qualiter, & quando. ti. 1. c. 2. loc. 7. 2
- 3 Testamentum omne, etiam coram Imperatore conditum, requirit aliquot testes, & qualiter fidem faciant. ti. 1. c. 3. loc. 7. 3
- 3 Testamentarij testes, an et quando esse possunt Monachi, et fratres minores, seu praedicatores, personae infames, et servi: Et quid de fideicommissis uni versali. ti. 1. c. 4. loc. 7. 3
- 3 Testamentum nunquid mulier testis esse possit. ti. 1. c. 5. loc. 7. 3
- 3 Testamentarij testes an rogari debeant, et per quem, et nunquid in dubio rogati praesumantur. ti. 1. c. 6. loc. 7. 4
- 3 Testamentis quot testes regulariter requirantur, ad hoc ut valeant, quorum requisitus numerus est de substantia testamenti. ti. 1. c. 7. loc. 7. 5
- 3 Testamentorum in iudicio solemnitates, an per statutum, seu consuetudinem, aut principis concessionem augeri, vel minui possint, aut tolli: & in dubio an adfuisse praesumantur. tit. 1. c. 8. loc. 7. 6
- 3 Testamentum minus solemne naturalem obligationem gignit, & quando. ti. 1. c. 9. loc. 7. 6
- 3 Testamento de nullo ratione praeiudicantis filiorum, vel parentum, vel etiam posthumorum. Et quid de natis in sexto, vel septimo mense: deque iure dicendi testamentum ipsum esse nullum. ti. 1. c. 10. loc. 7. 6
- 3 Testamentum ad probandum fuisse legitime factum, vel eius tenorem, si fuisset deperditum, quot testes requirantur. titu. 1. cap. 11. loc. 7. 8
- 3 Testamentum nunquid vitiet solemnitatum omisio, ita ut nihil valeat, & quid de scheda manu testatoris scripta. tit. 1. cap. 12. loc. 7. 8
- 3 Testamentum ad interrogationem notarij factum, an & quando, valeat. ti. 1. c. 13. loc. 7. 9
- 3 Testamenta metu, vel dolo, vel nutu tantum condita, an valida sint. ti. 1. c. 14. loc. 7. 9
- 3 Testamenta quae valeant etiam ultra praedicta, mixtim posita. ti. 1. c. 15. loc. 7. 9
- 3 Testamenta quanam sint in iudicio. ti. 1. c. 16. loc. 7. 9
- 3 Testatoris voluntate, aut mente, siue tacita, siue expressa inspicienda, interpretanda, colligenda, adimplenda probanda, & similia: necnon & de voluntate captatoria. ti. 1. c. 17. loc. 7. 10
- 3 Testatorum de nonnullis varijs, ac mixtim positis dispositionibus. ti. 1. c. 18. loc. 7. 11
- 3 Testator an possit tutorem eximere a ratione reddenda, & heredem suum liberare a confessione inventarij: Et num eius prohibitio de non dividendo inter heredes facta ad certum tempus, valeat. ti. 1. c. 19. loc. 7. 11
- 3 Testator an possit impedire ius creditoris sui: & de confessione per eum facta in testamento. ti. 1. c. 20. loc. 7. 12
- 3 Testator non potest prohibere insinuationem sui testamenti, iure, vel statuto requisitam: cuius etiam mens in dubio ad iura, & statuta ipsa, atque ad consuetudines est reuocanda, & confirmanda. ti. 1. c. 21. loc. 7. 12
- 3 Testatoris mens sana num probetur, ubi notarius de ea mentionem faciat in testamento, vel testes de eodemmet deponant. Prohibens autem testari, incidit in penam falsi. ti. 1. c. 22. loc. 7. 12
- 3 Testatorum de verbis enunciatiis, vel aliter conceptis. tit. 1. cap. 23. loc. 7. 12
- 3 Testamentis, & ultimis dispositionibus ad pias causas. ti. 1. cap. 24. loc. 7. 13
- 3 Testamentum nunquid facere possit filiusfamilias, vel pupillus, aut adultus curatorem habens, & quid de filio emancipato. ti. 1. c. 25. loc. 7. 13
- 3 Damnatus ad mortem, vel carceri perpetuo devotus, vel in metallum adactus, vel bannitus, vel deportatus, vel obsides datus, nunquid testamenti vel actus, vel passus sint capaces. tit. 1. c. 26. loc. 7. 15
- 3 Testari an possit excommunicatus. ti. 1. c. 27. loc. 7. 15
- 3 Testari nunquid valeat usurarius manifestus. ti. 1. c. 28. loc. 7. 16
- 3 Testari an possint, cecus, & mutus, & surdus a natura, & de illorum testamento. ti. 1. c. 29. loc. 7. 17
- 3 Testari an queant furiosus, & prodigus, et quid de testamentis eorum. ti. 1. c. 30. loc. 7. 17
- 3 Testamentum condere an possit balbutiens in extremis, aut uxor sine consensu viri, aut mulier absque propinquorum assensu, vel etiam meretrix. ti. 1. c. 31. loc. 7. 17
- 3 Testari an queat alienare prohibitus: & num qui regulariter testamentum

INDEX.

- Stamentum facere nequeunt, possint saltem testari ad pias causas, vel codicillari. ti. 1. c. 32. loc. 7.* 18
 3 *Testamento militis: & an paganus, aut rusticus, vel monachus, aut monasterium ingredi uolens, testari queant. titu. 1. cap. 33. loc. 7.* 18
 3 *Testamentorum reuocatione. hoc est, an, quando, quomodo, quibus de causis, & per quos testamenta reuocari possint. ti. 1. c. 34. loc. 7.* 18
 3 *Miscellanea de testamentis. ti. 1. c. 35. loc. 7.* 19
 3 *Testes in probando praevalent instrumentis. Debent generaliter, ac regulariter in omni causa omni exceptione esse maiores. Qui maiores omni exceptione esse dicantur. Horum e numero exploratur homicida. ti. 2. c. 1. loc. 9.* 156
 3 *Testium iuramento in omni causa tum civili, tum criminali. ti. 2. c. 2. loc. 9.* 157
 3 *Testium rogitu, citatione, & receptione in causis. titu. 2. cap. 3. loc. 9.* 158
 3 *Testium productione in omni causarum statu. ti. 2. c. 4. loc. 9.* 158
 3 *Testium examinatione, & receptione, tam civiliter, quam criminaliter agendo. ti. 2. c. 5. loc. 9.* 160
 3 *Testium qualitate, admissione, examinatione, repetitione, ac fide, in causis tantum criminalibus. ti. 2. c. 6. loc. 9.* 162
 3 *Testium interrogatione, & depositione in quavis causa. ti. 2. c. 7. loc. 9.* 163
 3 *Testium & attestationum publicatione in omni causa, & causarum statu. ti. 2. c. 8. loc. 9.* 164
 3 *Testium depositionibus, & dictis extrajudicialibus, tam in quocunque iudicio, vel valido, vel nullo, & apud quemuis iudicem, vel competentem, vel incompetentem. ti. 2. c. 9. loc. 9.* 165
 3 *Colonus, subditus, vassallus, pubes, maior factus, compater, patronus, denunciator criminis, & trique parti coniunctus, creditor in causa sui debitoris, amicus, familiaris, domesticus, an, & quando ad ferendum testimonium admittantur. ti. 2. c. 10. loc. 9.* 166
 3 *Iudex, assessor, arbiter, arbitrator, aduocatus partis, nuntius, procurator, negotiorum gestor, vel executor, notarius, proxenetæ, pupillus, vel impubes, hæres, & fideicommissarius in causa hæreditaria, filius naturalis, aut spurius, venditor pro emptore, cedens pro cessionario, debitor pro suo creditore, socius in re communi, similem causam habens, fideiussor, si principalis non est solvendo, donator in causa rei donata, carceratus, accusatus, accusator, vel denunciator, duplicem defectum habens, existens in peccato mortali, ebrius, bannitus, usurarius, infidelis contra Christianum, an, & quando a testimonio repellantur, & quibus in casibus testis, qui non debuit, examinatus, fidem non faciat. ti. 2. c. 11. loc. 9.* 167
 3 *Testes mulieres honestæ, vel meretrices, an, & quando possint esse in causis tum civilibus, tum criminalibus. ti. 2. c. 12. loc. 9.* 168
 3 *Inimicus, an, & quando, & qualis a testificando contra inimicum reijciatur, & quid de procuranti inimicitiam testis, ut ei non credatur. ti. 2. c. 13. loc. 9.* 169
 3 *Testes idonei, vel non in quacunque causa tam civili, quam criminali, qui haberi debeant: & an, & quando eis fides adhibeatur, vel non. ti. 2. c. 14. loc. 9.* 170
 3 *Pater, mater, frater, consanguineus, affinis, maritus, & uxor, an pro filio, fratre, consanguineo, affine, uxore, & marito testimonium ferre possint, & quibus in casibus, & an etiam episcopus, vel Abbas, aut alius prælatus in ecclesiæ suæ causa idem valeant. ti. 2. c. 15. loc. 9.* 171
 3 *Testium habilitate, & inhabilitate: & an, & quando infames, vel iuris infamia, vel facti, a testimonio repellantur: quive tales existant. ti. 2. c. 16. loc. 9.* 172
 3 *Testimonium an ferre possint mutus, vel cæcus tam a natura, quàm accidenti. ti. 2. c. 17. loc. 9.* 173
 3 *Socius criminis, aut criminofus, an contra socium, vel pro socio, seu criminofus in testem admittatur. ti. 2. c. 18. loc. 9.* 173
 3 *Testes falsi qui sint: quando, & quomodo puniantur: an vlla fides illorum testimonio sit adhibenda: & quid de producente falsum testem, deq; exempto a iurisdictione iudicis, coram quo falsum deposuit. ti. 2. c. 19. loc. 9.* 174
 3 *Testibus instructis, aut corruptis, & de illorum dictis, ac de ipsos instruendis, seu corrumpentibus. ti. 2. c. 20. loc. 9.* 176
 3 *Testium dicta & depositiones, qui prius dicunt se nihil scire, qui extra articulum deponunt, qui partim verum, partim falsum asserunt, qui nulliter testantur, qui primo vnum cum iuramento affirmant, deinde illudmet negant, qui incertè, dubiè, & obscure loquuntur, qui variè exponunt, qui vel ipsi sibi sunt contrarij, vel partis principalis dicto contrarij, qualem mereantur fidem, quomodo sint interpretanda, vel concilianda, cum testes concordēs esse debeant. ti. 2. c. 21. loc. 9.* 176
 3 *Testis an, & quando prius dictum suum possit corrigere, ita ut vltima eius depositio sit ualidior. ti. 2. c. 22. loc. 9.* 177
 3 *Homines vnius ciuitatis, vel vniuersitatis, aut collegij, an pro ciuitate, vniuersitate seu collegio, in testes admittantur, eisq; plenè credi debeat. ti. 2. c. 23. loc. 9.* 177
 3 *Testium receptione, & examinatione ad futuram æternam rei memoriam. ti. 2. c. 24. loc. 9.* 178
 3 *Testes an possint in scriptis tradere dictum suum, vel iudici transmittere: & an in publicis instrumentis, aut iudiciarijs actibus, & in priuatis scripturis se subscribere teneantur, & quot, & quales esse conuenit. ti. 2. c. 25. loc. 9.* 179
 3 *Testibus de visu & cognitione deponentibus, & de illorum depositionis validitate. ti. 2. c. 26. loc. 9.* 180
 3 *Testium admissione, & probatione de auditu in omni causa. ti. 2. c. 27. loc. 9.* 180
 3 *Testis de sua credulitate deponens in quantum, & quid probet. ti. 2. c. 28. loc. 9.* 180
 2 *Teste vnico, & eius testimonium an sit admittendum, & quibus in casibus plenè, vel semiplenè fidem faciat, vel tantum inditium. ti. 2. c. 29. loc. 9.* 182
 3 *Testes singulares quam probationem efficiant, quive ad probandum admittantur. ti. 2. c. 30. loc. 9.* 183
 3 *Testibus duobus, & quid eorum depositio operetur tam in civilibus, quam in criminalibus, & an testium numerus illorum defectus suppleat, & quando. ti. 2. c. 31. loc. 9.* 184
 3 *Testes, quando, quomodo, & quibus in casibus causam scientiæ de eorum depositionibus, & dictis reddere teneantur, ut probent, & valeant. ti. 2. c. 32. loc. 9.* 186
 3 *Contra testes exceptio, seu repulsa, quando, & qualiter opponenda, & proponenda sit, & testes ipsi a processu reijciendi. ti. 2. c. 33. loc. 9.* 187
 3 *Testium & eorum dictorum reprobatione, & qui testes, & quomodo, & quibus de causis improbari, vel non improbari possint, & an plures reprobationes partibus sint concedenda. ti. 2. c. 34. loc. 9.* 188
 3 *Testi vel instrumentario, vel examinato, an contra publicum notarium, seu contra actorem scripturam sit credendum. ti. 2. c. 35. loc. 9.* 188
 3 *Testibus ignotis, & incertis. ti. 2. c. 36. loc. 9.* 189
 3 *Testes an compelli, & cogi possint ad testificandum, & præsertim uxor contra virum suum, frater contra fratrem, vassallus contra dominum, libertus contra patronum, proxenetæ, & privilegiati. ti. 2. c. 37. loc. 9.* 189
 3 *Miscellanea de testibus, & eorum dictis. ti. 2. c. 38. loc. 9.* 189
 1 *Tortura gradus quot sint, qui torqueri minime debeant, quædone quæstionibus locus non sit. ti. 5. c. 1. loc. 9.* 204
 3 *Torqueri minores, senes, decrepiti, milites, & militum duces, equites, nobiles, in dignitate constituti, Doctores, muliere, prægnantes, muti, & ab ipso vulnerato exculpati, nunquid possint: & admittendus an sit, qui cum aduersario torture stare se offert. ti. 5. c. 2. loc. 9.* 205
 3 *A torture nemo eximitur, nisi qui expresse prohibiti reperiuntur: & quibus ex delictis, & quando reus torqueri possit. ti. 5. cap. 3. loc. 9.* 205
 3 *Tortura antequàm quis subiiciatur, quæ præcedere debeant, quæque nam pæna maneat iudicem iniuste hominem torquentem, vel modum in torture excedentem. Quæ quidem torture potest adhiberi diebus etiam Deo feriatis in atrocioribus: Et qui tandem modus sit in torture adhibendus. ti. 5. c. 4. loc. 9.* 206
 3 *Torqueri an possint clerici, & presbyteri: & num a iudice laico. ti. 5. c. 5. loc. 9.* 206
 3 *Tortura repeti, & reiterari an debeat absq; nouis indicij, et quid si reus fuit leuiter tortus. ti. 5. c. 6. loc. 9.* 206
 3 *Tortura metu, & in tormentis facta confessio, non præcedentibus legitimis indicij, an teneat: quidue requiratur, ut valeat confessio per quæstionem extorta, & num tortus, & confessus crimen, possit de alijs delictis interrogari. ti. 5. c. 7. loc. 9.* 207
 3 *Ad torturam indicium, an faciat vnicus testis, & quid de eius dicto in tormentis. Item & mandatarij dicto contra maleficiam mandantem. ti. 5. c. 8. loc. 9.* 207
 3 *Ad torturam sufficiens inditium nunquid sit mendacium, aut variatio inquisiti, vel de delicto transactio. ti. 5. c. 9. loc. 9.* 207
 3 *Ad torturam nunquid inditium contra inquisitum faciant, alloquutio ad aurem delinquenti, non facta resistentia, contumacia ad respondendum, fusa mina, impuberis dictum, furtiua res reperta, & sanguis exiens de cadauere? & an tortus delictum negans, inditum purgasse dicatur. ti. 5. c. 10. loc. 9.* 208
 3 *Ad torturam an fama sola, vel cum vnico teste inditium sufficiens faciat, & quidnam fama operetur in criminalibus, siue mala, siue bona sit. ti. 5. c. 11. loc. 9.* 208
 3 *Fuga in delictis an plenam faciat probationem, & per consequens sufficiens inditium ad torturam. ti. 5. c. 12. loc. 9.* 209
 2 *Transactio quid sit, cui equiparetur, quando transeat in vim pacti.*

INDEX.

- Et, et valeat, atque firmetur, quandoue transigere liceat, et quomodo. ti. 5. c. 1. lo. 4. 15*
- 2 *Transactioes qua non valeant, vitientur, atque rescindantur. ti. 4. c. 2. loc. 4. 15*
- 2 *Transactio generalis nunquid restringatur, & quando; cui, & in quibus obstat. ti. 4. c. 3. lo. 4. 15*
- 2 *Transigere quado liceat in criminibus, & delictis, quandoue non. ti. 4. c. 4. lo. 4. 16*
- 2 *Transactioes pro iniurijs, & delectis facta, an tollant pecuniarium interesse, & penam qua parti deberetur, intellectus l. si quis maior. C. de transact. & l. 2. C. de rescin. vend. ti. 4. cap. 5. loc. 4. 16*
- 2 *Miscellanea de transactionibus. ti. 4. c. 6. lo. 4. 17*
- 3 *Trebellianica portio quantum capiat, quantumue filius grauatus restituere possit, ex hereditate detrabere: et num fideicommissarius detrabat, & quando. ti. 8. c. 1. lo. 7. 63*
- 3 *Heres extraneus hereditatem restituere grauatus, an solam trebellianicam detrabat: & quid si plures instituti, sint grauati. ti. 8. c. 2. loc. 7. 64*
- 3 *Trebellianicam num detrabat, coactus hereditatem adire, & quibus de rebus potest heres illam retinere, & quam res in eius computatione veniant. ti. 8. c. 3. lo. 7. 65*
- 3 *Trebellianica num per non confessionem inuentarij perdatur, & quid de fideicommissario, inuentarium, & ipso minime conficietur. ti. 8. c. 4. lo. 7. 65*
- 3 *Trebellianica nunquid per testatorem prohiberi possit. ti. 8. cap. 5. loc. 7. 65*
- 4 *Turpitudinem suam allegantes, quinam, & quando audiantur, & repetant. ti. 12. c. 2. lo. 12. 130*
- 3 *Tutores in testamento per quem, quibus, qui, quando, & qualiter dari possunt. ti. 10. c. 1. lo. 7. 70*
- 3 *Tutor testamentarius, tutelam non suscipiens, an perdat legatum in eo testamento sibi relictum. ti. 10. c. 2. lo. 7. 70*
- 3 *Tutori num possit testator remittere confessionem inuentarij, ad quam tenetur, vel sua administrationis liberationem. ti. 10. cap. 3. loc. 7. 70*
- 3 *Tutori testamentario inutiliter dato, & exigendi ius habente. tit. 10. c. 4. loc. 7. 70*
- 3 *Tutorum administratione. ti. 10. c. 5. lo. 7. 70*
- 3 *Tutela materna, & an tutrix esse possit mulier. ti. 10. c. 6. lo. 7. 71*
- 3 *Tutrice matre ad secunda vota transeunte: & an, & quando tutorem filijs mater petere debeat. ti. 10. c. 7. loc. 7. 71*
- 3 *Tutores qui petere, dareue possunt. ti. 10. c. 8. lo. 7. 71*
- 3 *Tutorum vocatione, iure, atque officio. ti. 10. c. 9. lo. 7. 72*
- 2 *Tutorum excusatione. ti. 10. c. 10. loc. 7. 72*
- 3 *Tutores, vel curatores nunquid possint minorum bona vendere, aut alienare, aut in longum tempus locare, & qualiter, & quando. ti. 10. c. 11. lo. 7. 72*
- 3 *Tutorum satisfatione. ti. 10. c. 13. lo. 7. 74*
- 3 *Miscellanea de tutoribus, & curatorib. ti. 10. c. 14. 74*
- V
- 4 *Vestigalia noua quis imponat, qua si non soluatur, an & quando merces incidant in commissum: & pro quibus rebus solui debeant, & vbi, deque eorum conductoribus. titu. 25. cap. 1. loc. 12. 147*
- 2 *Venditio quotuplex perfecta intelligatur, quando simulata censetur, seu valeat, & quomodo probetur. ti. 8. c. 9. lo. 4. 35*
- 2 *Vendere rem propriam, an quis inuitus cogi possit, & quando. ti. 8. c. 9. lo. 4. 35*
- 2 *Venditione agri, seu pradij ad mensuram an ueniant ripa fluminis, & fossata, & quid si plures, vel pauciores iornatae, quam dictu sit in agro ipso reperiantur. ti. 8. c. 10. loc. 4. 35*
- 2 *Venditio terra quando ad mensuram, vel ad corpus seu speciem facta censetur. ti. 8. c. 11. lo. 4. 36*
- 2 *Venditor vnus rei duobus, an & quando falsum committat, & quis ex duobus emptoribus praferatur. ti. 8. c. 12. lo. 4. 37*
- 2 *Vendito fundo, castro, domoq; qua cum eis veniant. ti. 8. cap. 13. loc. 4. 37*
- 2 *Venditor non potest rei pretium petere prius, quam tradat, & an precise tradere teneatur. ti. 8. c. 14. lo. 4. 37*
- 2 *De venditore fidem habente de pretio, vel qui generis alicuius est venditor, aut qui se constituit emptoris nomine possidere. ti. 8. c. 15. loc. 4. 38*
- 2 *Venditae rei periculum, & commodum quando ad emptorem, vel uenditorem spectet. ti. 8. c. 16. lo. 4. 38*
- 2 *Miscellanea de emptioibus, & uenditionibus. ti. 8. c. 17. lo. 4. 38*
- 1 *Vestes quotidianas, iocalia, aliaq; res sponsae donatae, nunquid soluto matrimonio per mortem uiri, uiduae debeantur. ti. 3. cap. 31. loc. 3. 215*
- 1 *Vicarius Episcopi num laicus esse possit, aut beneficia conferre sine mandato, aut iurisdictionem habere nomine proprio dicatur, si perpetuus erit? Et an constitutione secundi vicarij per episcopum facta primus reuocatus uideatur? Et quid si Episcopus uicario suo praemoritur? Quando tandem, & quomodo possit uicarius resusari. ti. 8. c. 1. lo. 1. 86*
- 2 *Vsufructuarius quomodo possidet, quos rei fructus percipiat, & quamnam actiones transeant ad illum. ti. 5. c. 1. loc. 6. 136*
- 2 *Vsufructuarius, an & quando cauere teneatur, & quam cautionem praestare. ti. 5. c. 2. lo. 6. 136*
- 2 *Vsufructuarius an teneatur facere inuentarium, collectas pendere, aut es alienum soluere. Item num possit arbores incidere, uel res, qua utendi, fruendi potestatem habeat, abuti. Et an ipso consentiente proprietarius possit fundo, in quo ille usumfructum habet, seruitutem imponere. ti. 5. c. 3. loc. 6. 137*
- 2 *Miscellanea de usufructu. ti. 5. c. 4. lo. 6. 138*
- 1 *Vsura an sint omni iure prohibita, ita ut a nemine exigi nequeant: & quando usura proprie committatur. ti. 26. c. 1. lo. 1. 128*
- 1 *Vsurarius manifestus quis dicatur, uel non: & num prohibeatur donare, sicut et testari. ti. 26. c. 2. lo. 1. 129*
- 1 *Vsurarij an pena aliqua criminaliter puniri possint, et nunquid bona eorum sint pro restitutione usururum tacite obligata. ti. 26. c. 3. lo. 1. 130*
- 1 *Vsura quale sit crimen, et an index laicus de causa usuraria cognoscat, crinen item usurarum num per coniecturas, aut per testes singulares probari queat. ti. 26. c. 4. lo. 1. 130*
- 1 *Vsura, quando et in quibus sint permissa, et ueniant, ita ut peti possint. Vsura autem usurarum, et usura dotium an debeantur, et in restitutione ueniant. ti. 26. c. 5. lo. 1. 131*
- 3 *Vulnerans quando teneatur de occiso: et quid si duo uel plures aliquem vulnerarunt, et ignoratur ex cuius vulnere decesserit. ti. 2. c. 5. lo. 8. 101*

S Y N T A G M A

COMMVNIVM OPINIONVM AD INSTAR COD. IVSTINIANI IN TITVLOS REDACTVM.

Et Primò,

DE COMMVNI V. I. DOCTORVM OPINIONE
constituenda, attendenda, & pænis recedentium ab ea.

Auctore Antonio Maria Corasio Cortonensi.

P R A E F A T I O.

S V M M A R I A.

- 1 **V**eritas disputando reperitur.
- 2 Communis opinio ergo.
- 3 Communes opiniones efficiuntur per adhesionem complurium Doctorum, diuersis temporibus.
- 4 Doctores quandoque tanquam aues, aut oves, sequuntur aliorum dicta.
- 5 Opinio una hodie est communis, mox contraria est magis communis.
- 6 Communes opiniones in scholis nasci, crescere & interire.
- 7 Lectores hodie acquirere laudem ex impugnatione communis opi.
- 8 Ius tã latè patet, vt vnusquisq; in eo aliquid noui possit inuenire.
- 9 Disciplinam omnem in dies perfici, vel perueriti.
- 10 Collectores communium opinionum nulla laude dignos esse.
- 11 Auctores potius numerare, quam sententias ponderare, sæpè decipit ignorantes iudices.
- 12 In iudiciis veritas simplex quomodolibet reperta amplectenda.
- 13 Vera potius, quam noua sequi debemus.
- 14 Leges non possunt completti singulos casus.
- 15 De similibus ad similia procedendum, & id Iurisprudentum interpretatione. num. 16.
- 17 Quot capita, tot sententiæ.
- 18 Opinionum diuersitas reddit Ius dubium, & obscurum.
- 19 Obscuritas peruertit ius.
- 20 Claritas propria legis, & lex obscura, non allegatur ad decisionem causarum.
- 21 Auctoritas Doctorum probabilis est, non necessaria.
- 22 Opinio nulla tam iusta & æqua, quæ subuerti nõ possit rationib.
- 23 Iudices interdum moueri potius ex ratione subtili, quam vera.
- 24 Iudex iniuste iudicans, facit litem suam, & alias pænas subit.
- 25 Ex duobus malis, minus malum eligendum.
- 26 Quod omnes, vel maior pars credit, pro veritate habetur, & communis opinio dicitur.
- 27 Communis opinio consulendo, & iudicando seruanda est.
- 28 Iudex sequens communem opinionem excusatur in syndicato.
- 29 Iudicans contra communem, facit litem suam.
- 30 Communis opinio equiparatur legi, & eius vim sortitur.
- 31 Communis opinio tanquam ius seruanda.
- 32 Communis opinio venit in statuto de lege loquente.
- 33 Communis opinio habet vim consuetudinis.
- 34 Communem tanquam legem imperare, vetare, permittere, ac punire.

- 35 Communis opinio non est adeo equiparata legi, quin sit inferior lege. & 36. & 37.
- 36 Communis superueniens tanquam posterior, non tollit priorem communem contrariam. Nec prior ex eo quod non tollatur, attenditur. & 37.
- 38 Communis, & magis communis in nihilo differunt, nisi quod magis communis seruatur.
- 39 Magis communis superueniens non annullat penitus communem contrariam, & quando id procedit, num. 40. & quare, num. 41. & sequen.
- 42 Communis opinio praesumitur vera.
- 43 Praesumptio veritatis, quæ est pro communi, oritur ex autoritate Doctorum.
- 44 Magis communis opinio, maiori numero, & autoritate Doctorum fulcitur, quam communis.
- 45 Praesumptio efficacior tollit aliam minus efficacem.
- 46 Magis communis non tollit gesta tempore communis contrariæ.
- 47 Lectori multa subtilia etiam falsa asserere licet.
- 48 Iudex, & aduocatus veritatem semper ante oculos habere tenent.
- 49 Tradita in scholis sunt discutienda in camera, et postea in iudicijs practicanda.
- 50 Leges in scholis diglutiuntur, in Palatijs digeruntur.
- 51 Practica est vera legum intellectrix.
- 52 Leges sapiunt cum practicantur.
- 53 Communis opinio plura affert commoda.
- 54 Diuisio animi legentis incitat, mentem intelligētis preparat, &c.
- 55 Ex ordine facilius disciplina percipitur, & retinetur.

OMMVNIS OPINIO (hoc quidem verbo à nostris Doctoribus frequētius recepto quo facilius res intelligatur, vti nobis placet, arg. l. insula. in fi. ff. de acq. re. dom.) quæ sit in scolis contempta, quamque in iudiciis culta nemo est, qui nesciat.

Nam iuris interpretes ingenij tantū virib. confisi, omnium rerum veritatem sola disputatione consequi volētes, Cōem maledicis dē tib. nunquā desinunt lacerare, cū enim veritas disputādo reperiatur. l. fi. in §. mixta. & ibi Bar. nu. 1. ff. de mune. & hono. c. graue. & ibi glo. in verbo veritas. 35. q. 9. & tradūt Martin. Laud. inter confi. crim. diuers. in conf. 59. in facto præsupponit. col. 1. nu. 2. lib. 1. pulchrè Matth. Gribal. de method. stud. Commun. opin. Tom. j. A lib. 1.

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

- libro primo. cap. 6. latissimè Neuiza. in sua syl. nup. libro 1. num. 1. cum seq. Cagnol. in l. 2. num. 235. in fine. C. de pac. int. empt. & vend. Crauet. in consilio 135. verba decreti principalis. num. 18. Marc. Mant. in consilio 67. viso processu inquisitionis. columna secunda. nume. 43. libro 1. Benincas. in præfat. titul. inst. de actio. num. 90. & alij passim, quoties aliquid communiter receptum occurrit, statim confugiunt ad dictum illud emanatum ex mente Zas. libro secundo. cap. 1. propè fin. sub numero 26. quod habet, Communis opinio, ergo falsa.
- 2 Nec mirum, nam communes opi. & plerunque efficiuntur per adhæsiōnem complurium Docto. qui diuersis temporibus non communicato inuicem consilio, diligenti aliqua veritatis indagatiōe adhibita, hanc vel illam opinionem amplectuntur, vt pluribus ostendit Ludo. Gomef. in commet. & ad Regul. Cancel. in Proce. in 2. q. in 4. fundamento partis affirmati. ver. præsertim quia Doctores.
- 3 Sed vel prout rei propriæ expedit, vel quasi & Aues, aut Oues imitari, quarum vna quando volat, aut quò cursum dirigit, omnes aliæ sequuntur, quod ab vno Doctore firmatur, id tanquam veritatem ipsam approbant, & insectantur. c. cū in iuuentute. §. vnde nos. ibi. scientes, quòd dictū vnius facile sequitur multitudo. extra de purgat. cano. & ita respōdit Decius. consilio 494. quæ suprà maturè. propè fine. sub. numero 15. ver. non obstat quòd dictum Federici. quem referunt, & sequuntur Ludo. Gomef. in d. ver. præsertim quia Doctores. Nico. Bellon. in consil. 59. ingeniosè admodum, sub num. 11. Neuiza. in d. syl. nupt. libro 5. sub. num. 9. post med. vers. ideò quandoque errabant. Zas. in l. 2. §. post hunc maxime auctoritatis, in verbo, innouare instituit. circa med. vers. Iaffredus Passerius. ff. de orig. iur. Io. Bap. à Villalob. in tractat. commu. opi. in litera. C. in verb. communis opin. nu. 107. post prin. latè deducit Cæsar Contard. in l. diffamari. in q. 18. n. 113. C. de inge. & manu. Grauat. in add. ad vestr. in prax. lib. 4. c. 5. in verbo, quòd si sub. num. 23. Roland. à Valle. in consilio vlt. reuocatur in dubium. propè fine. numero quinquagesimo. libro secundo. Nicol. Moro. in tract. de fid. treug. & pac. par. 2. q. 12. num. 3.
- 4 Quamobrem ipsi contra communes traditiones semper ferè nouas sententias approbare profitentur, ex quo oritur, quod illa & opinio, quæ modò habebat contra se communem opinionem, mox magis communis efficiatur, vt aduertunt Ias. in l. sciendum. colum. 10. num. 33. post principium. ff. de ver. obl. latè. Purp. in l. cum quid. col. 10. sub. num. 33. ver. & videmus. ff. si cer. pet. Neuiza. in d. libro 5. sub. num. 4. ver. & sic contingit. & num. 9. post prin. Maria. iunior. in consil. 158. abundè, & multum subtiliter. colum. 13. num. 70. lib. 2. Hierony. Gratus. consil. 8. teneo, quòd hæres. col. 1. nu. 4. lib. 2. Ioan. Imol. consil. 42. iuri, & æquitati consonum. numero secundo. Fran. Hercul. in tracta. de proban. nega. num. 302. propè fin. cum si.
- 5 Et experientia, ac naturalis ratio clarè demonstrant: At cum opi. ista magis communis est effecta, more venatorum, qui feras, donec capiant, insectantur, captas verò parū curant, & aspernantur, atque ad alias fugientes se conuertunt, receptas à pluribus sententias nouis argumentis, & quandoque cauillationibus improbare, ac omninò profernere conantur. Ex quo illud emanatum est, Communes & opi. in scholis nasci, crescere, & interire, vt post Salo. tradit Neuiz. d. num. 4. Itaque hodie verè affirmari potest, quod iuris Interpretes & ex impugnatione communis opi. laudem, & gloriam sibi comparant, vel potius comparare videantur, cum ex hoc ingenio præstantes, & Doctos se hominib. præbeāt, vt de Andre. Barba. dicebat Neuiza. in dicta syl. nupt. lib. 5. numero 28. post princip.
- 6 Et hæc omnia his facile succedunt, cum ius nostrū & tam latè pateat, vt in eo Bos herbam, Canis leporem, & Ciconia lacertam inuenire valeat, vt post Caccial. in tractat. de arte studen. in tertio documen. circa med. tradit Neuiz. ibidem numero duodecimo. circa fi.
- 7 Quò fit, vt nihil tam clarum in iure reperiatur, quin his temporibus in dubium reuocatum sit, vt experientia ipsa videmus, adeò quod dici possit, aut omnem & doctrinam, omnemq; disciplinam in dies perfici, vt post Philosophos, & Isidor. tradit Neuiz. ibi. num. 8. circa med. ver. sequitur ergo. aut potius à nimia ista veritatis inuestigatione totum ius peruerit: sed hoc istis parum est curæ. Nam dummodo aliquam gloriolam ex alicuius rei nouitate nanciscantur, in reliquis & ipsam communem opinionem negligunt.
- 8 Et etiam doct. & curantes, & colligentes ipsas communes

contemnunt tanquam studentes operi laborioso magis, quam subtili, vnde nulla laude digni existimantur, vt voluit Dec. in fi. comment. tit. ff. de reg. iur. in epilog. Cagno. in l. vi. num. sub nu. 40. post princip. ff. si. cert. petat. quem refert. & sequitur Baltha. Quin. inter cons. vlt. vol. diuer. in cons. 177. species facti talis est. num. 123. & seq. lib. 1. & Neuiz. in cons. 67. dixit Deci. in prin.

11 Nam mos & iste hodiernus numerādi potius autores sententiarum, quam sententias ipsas ponderandi, sæpe decipit ignorantes, & iniquos iudices, vt asserit Arius Pinel. in l. 1. in 3. par. nu. 93. circa med. ver. ne quisquam incuset. C. de bo. ma. quod malum euitaretur, si relictis autoritatibus, veritatem ipsam iuribus, & rationibus perquirere vellemus, cum veritas sæpius exagita magis splendescat in lucem, vt inquit tex. in d. c. grauè. 35. q. 9.

12 Caterum iudices, & aduocati, in Palatijs assiduè versantes, quorum potius interest, simplicem & veritatem quomodolibet repertam amplecti, quam per subtiles disceptationes eam exquirere, vt tradit Paris de Put. in tract. de synd. in tit. de excess. aduoc. in prin. nu. 1. & seq. Aret. in cons. 85. considerata diligenter consultatione. colum. 2. sub num. 3. vers. circa aliud dubium. quos refert, & sequitur Io. Bertach. vel Adhærentes ad eum, in suo Repertorio, in verbo, Aduocatus debet studere breuitati. cum concor. & qui potius vera, quam noua & attendere debent, vt asserit Franc. Niconi. in repet. rub. ff. sol. mat. in fi. profitentur se omnino communis opinion. cultores & seruatores.

13 Nam cum leges & singulos casus complecti nequeant. l. neque leges. & l. non possunt. in prin. ff. de leg. l. 2. §. sed quia diuinè. C. de vetet. iur. enuc.

14 Imo cū maior pars eorū, quæ accidunt, à legibus non reperiuntur decisa, sancitum extat, vt in casibus de nouo eueniētib. & seruetur ius quod in similibus reperitur, d. l. nō possunt. in fi. cum duab. ll. seq.

15 Et hæc extensio de similibus ad similia Iurisprudētū interpretatiōe & fieri debet, l. & ideo. & l. nam vt ait. ff. eodem tit. de legib.

16 Sed vbi noui casus euenerunt, qui huiusmodi extensione indiguerunt, variæ inter doctores ortæ sunt altercationes. Alij namque vnam alij aliam legem inuicem contrarias in eodem casu inducere, & sæpè vno eandem legem huc, atque illuc secundum vniuscuiusque opinionem, & aliquādo affectionem propriam distraxerunt, iuxta Terentianum

17 illud: quod capita, & tot sententiæ. l. quia poterat. prope finè, ff. ad Trebell. Alberic. in tracta. de statu. libro 1. q. 135. nu. 7.

18 Itaque cum diuersitas opinionum & reddat ius dubium, & obscurum, l. 1. prope fi. §. nostram autem consummationem, C. de veter. iur. enu. & firmat Bartol. in l. qui Romæ, in §. duo statres sub numero 9. & ibi Marian. in numero 75. ff. de verbo. obli. g. Paris de Put. in tracta. de syndi. in ver. iudicare. cap. 3. incip. an si iudex qui dedit. numero 6. Abba. in cap. at si clerici. columna 8. extra de iud. Ioan. de Imol. per illum tex. in clem. ne Romani. in princip. in 1. no. num. 1. & ibi sequuntur Adden. de elect. Alex. consil. 142. viso processu inter. num. 12. lib. 5. Soci. consil. 115. circa primam quæstionē. col. 4. nu. 8. lib. 1. Neuiz. in cons. 73. Titius nullos habēs filios num. 11. Mac. Ant. Natta in consil. 478. ex facto tractatum. nu. 15. in 3. Tom. Fernan. Vasq. in tract. de succes. creat. in princ. nu. 2. & nouissime Ostaia. Cachera. in decis. Pedemon. decis. 54. Pater graui infirmitate. nu. 8.

19 Et est receptissimum, ex hac opinionum diuersitate emanata est obscuritas quædam, & dubitatio, quæ non modo leges non est interpretata, sed potius & eas destruxit, & ius tum pertubauit, secundum Io. Fab. in prin. commenta. insti. col. 2. sub nu. 2. ver. cæterum cum per contrarias. & Deci. in l. 1. sub num. 2. vers. cæterum cum leges claritate ac facilitate priuauerit, quæ & adeò legum sunt propriæ, vt si sint obscuræ, tanquam inutiles ad decisionem causarum allegari non debeant, arg. l. 2. in prin. C. de indi. viduit. tollen. & latè explicat Neuiz. in d. syl. nup. lib. 5. nu. 34.

20 Quapropter ius nostrum his tenebris inuolutum inutile redditum erat, & lites in longum protractæ, non sine maximo partiū dispendio, & iudicis periculo, aut nullum, aut pessimum exitum sortiebantur. Nam iudices tanto opinionum conflictu obtusi, quo se verterent, vt tuti a periculo animæ, & rei sententiam ferre valerent, penitus ignorabant.

Cum enim hinc inde doctorum autoritates haberent, si opinioni, quæ sibi in conscientia tutior videretur, adhæsisent, non per hoc pœnas malè iudicantibus iudicibus impositas euitabant.

Nam

Nam neque doctorum auctoritas excusabat, cum ea pro
 21 babilis solum sit, & non necessaria, ut vno ore concludunt
 Doctores. in l. i. ff. si cer. pet. & fuse per Nico. Euerard. in
 suis locis legal. in loco. ab auctoritate, neque conscientia
 22 tuebatur, cum nulla & reperiri possit opinio tam bona, &
 æqua, quæ subtilibus rationibus & cauillationibus conuin
 ci nequeat, ut iuribus & auctoritatibus comprobatur Neuiz.
 dicto libro quinto. in tertia limitat. numero 67. ante med.
 ver. non tamen propterea.

Quibus rationibus sententia iam lata ab alio iudice, tã
 quam iniusta retractari possit, cum iudices interdum mo
 23 ueantur & facilius ex arguta, & subtili ratione, quam ex vul
 gari vera: ita vno ore concludunt Hosti. Ioan. Andre. An
 cha. Ant. de But. Abb. & cæteri. in c. per tuas. extra qui fil.
 sint legi. quos referunt, & sequuntur Capol. in tract. cautel.
 in cautela 67. sunt multi procuratores, per totum. Catel. Cor.
 in suis Memoriali. in verb. ignorantes. post prin. ver. ex præ
 dictis inferri potest. Andra. ab Exe. in c. i. num. 469. extra de
 consti. latè Maria. iunior. in consil. 143. elapsis mensib. col.
 fin. nu. 6. lib. 3. & excellentiss. & accuratiss. dominus meus To
 bias Noni. in prin. Insti. de testa. sub num. 50. in 3. fundamē.
 versi. stringitur, quia multoties.

Et sic Iudex cuius sententia retractabatur tanquam in
 24 iusta & faciebat litem suam, & alias pœnas subibat, de qui
 bus in toto tit. C. de pœna iud. qui malè iudi. in l. si quis in
 conscribendo. C. de pact. per Bart. in l. i. col. 2. nu. 6. C. quo
 modo & quando iudex. Corne. conf. 270. licet in hac con
 sultatione. in fin. lib. 3. cum similib.

Quamobrem sapē sapius miseri litigantes quotidianis
 sumptibus defatigati post multos labores, & incommoda
 lites indecisas relinquere cogebantur.

Istud quidem vulnus humano generi quàm atrocissimū
 eandem exposcebat medelam, quam noua iuris ciuiliis com
 pilatione prioribus illis temporibus Iustinianus attulit: ve
 rum, cum Cæsares hodierni sub propria iuga barbaras gen
 tes hominum malitia nimis potentes deducere adhuc ne
 quiuerint, ut post victorias armis quasitas pacifico huic
 morbo consulerent, Doctores ea qua funguntur auctorita
 25 te, ex duobus malis & minus malū eligentes, iuxta. l. si pro
 curator. & ibi gl. ff. de excep. do. & l. quoties. vbi post alios
 Dec. in fin. & Cagno. nu. 3. Id not. ff. de reg. iur. cap. si quod
 verius. vbi gl. in verbo, adulterium, concord. congerit. 32. q.
 2. considerantes, quod quoties de veritate alicuius facti du
 bitare contingit, quæ in specie à singulis personis haberi
 nequeat, ad id recurrimus, quod vniuersaliter, vel commu
 26 niter creditur. Idque & pro veritate habetur, quod vel om
 nes, vel maior pars hominum loci, vbi factum illud venit
 communiter credunt, quæ veritas, seu credulitas, aut fama,
 aut communis error, aut communis opinio nuncupatur, ut
 tradunt Doctores. in l. Barbarius. ff. de offic. Præto. & latè
 per And. Tiraquell. in tract. de legib. connub. in gloss. 8. quæ.
 17. nu. 144. vsque ad nu. 162.

Doctores (inquam) existimarunt, quod in tanta opinio
 num contrarietate, ac confusione, cum aliter veritas habe
 27 ri non possit, opinio illa & iudicando, & consulendo, sit at
 tendenda, quæ vel ab omnibus, vel à plerisque Doctoribus,
 qui super casu, de quo dubitare contingit, scripserunt, esset
 recepta & approbata, & hanc speciali, & penè proprio no
 mine, Communem nuncuparunt, ut concludunt Hostien.
 Ioan. And. & alij omnes. in c. i. extra de consti.

Et voluerunt hanc Communem opin. & ab omni pœna
 iudicem excusare in syndicato, ut in specie tradunt Abb. in
 c. i. col. 7. num. 24. de postul. prælat. Paris de Puteo. in tract.
 de syndi. in verbo, iudicare. cap. 3. incip. an si iudex qui de
 dit. nu. 2. Neuiz. in d. syl. nupt. lib. 5. num. 63. Guliel. Mayne. in
 l. in totum. nu. 33. ff. de reg. iur. cum aliis similib.

Quemadmodum communis in facto consistens excusat.
 l. si quis patremfa. & ibi not. Bartol. in princ. & Card. Alba.
 in lucubra. nu. 1. & alij. ff. ad Senatufcon. Macedo.

Ete contrā, iudicem contra & communem iudicatem fa
 cere litem suam, secundum Bart. in l. si. propè si. sub num. 5.
 C. de pœna iud. qui malè iud.

Et aliis compluribus pœnis subiici, & demum & decreue
 runt communem ipsi legi esse æquiparandam, & eius virtu
 tem, ac vim sortiri, ut concludunt Lancel. Galiau. in repet. l.
 Centurio. nu. 201. ff. de vulg. & pupil. & Aug. Bero. in consi.
 91. viso diligenterq; col. 7. nu. 17. lib. 2.

Et communem & seruandam esse tanquam ipsum ius, ut
 respondit Grat. in consil. 77. duo principaliter obiciuntur.
 col. 1. num. 4. libro 2

Quinimo quo ad hoc, ut seruari debeat, communem opi
 32 nionem venire & appellatione legis in statuto de lege loquē
 te, ut voluit Augustin. Bero. dicto consilio 91. numero 16.
 & sequenti.

Et postremo, communem vim, & efficaciam consuetu
 tudinis obtine ut tradit Bal. in cap. ne initaris. colum. 2. circa
 med. versiculo, & dicit Ioan. And. num. 6. extra de consti. quē
 referunt & sequuntur. Ioan. Baptist. a Villalob. in d. tracta.
 commun. opinio. in verbo, communis opinio. numero 107.
 post med. & nouissimè Sebast. Med. in tract. de legib. & sta
 tut. parte 2. q. 16. & ult. num. 7.

Et consequenter communem & iudicibus, aduocatis, & li
 tigantibus imperare vetare, permittere, ac punire. arg. l. legis
 virtus. ff. de legibus.

Sed non ex hoc adeo Communis & est æquiparata ipsi le
 gi, & consuetudini, quin in multis sit inferior ipsis, nam lex
 & consuetudo semper, & vbique inuolabiliter seruandæ sūt
 l. leges ut generales. C. de legib. instit. de off. iudic. in princ.
 l. de quibus. & ibi Docto. ff. de legib. c. 1. & ibi Canonist. ex
 tra de consti. cum concor. Communis opinio autem sæpe
 & in multis casibus non debet attendi, ut late infra titulo
 nono. per totum.

Prætera in alijs differt Communis opinio. à lege, & con
 36 suetudine. Nam opinio superueniens æquē communis & nō
 tollit communem priorem contrariam ad instar legū, qua
 rum posteriores contrarias priores abrogant. l. sed & poste
 riores. ff. de legibus. adeo quod communi priore nihil obstā
 te æquē communis posterior seruanda sit. neque prior com
 munis ex eo quod non tollatur ab opinione æquē commu
 37 ni posteriore & est attendenda, quemadmodum leges, qua
 rum priores, si non tollantur per posteriores, sunt omnino
 seruandæ. d. l. sed posteriores. ff. de legibus. Sed neutra, hoc
 est neque prior communis, neque posterior æquē commu
 nis attenditur, & vlla in consideratione habetur. ita tradit
 Ripa in respon. 1. num. 10. in titulo. de subst. quem refert, &
 sequitur Lancell. Corrad. in lib. de Prætor. §. 2. in titulo de
 senten. num. 25. propè. si. ideo amplectitur Nico. Mor. in tra
 cta. de fide treurg. & pace. parte 2. quæstio. 12. ver. contrariā
 opi. nu. 4. cum. simil.

Eodem modo magis communis (non enim communis
 38 opi. & magis cōi in aliquo differt, nisi q. quoties cōis & ma
 gis cōmunis concurrunt, seruatur magis cōis, ita ut in com
 muni disposita habeant locum in magis communi, & econ
 tra, & quoties loquimur de communi, etiam de magis com
 muni loqui intelligimur) superueniens tanquam lex, quæ
 posterior, penitus tollit, & delet disposita per priorem legē
 contrariam, ita ut illa lex nunquam vires recuperet.

Abrogat, & tollit & communē, ut auctoritates quæ sunt
 39 pro communi non possint facere numerum pro eadem opi
 nione, si quando ut sæpius accidit, ea tractu temporis magis
 communis efficeretur per adhesionem aliorum Authorum
 sed solummodo magis communis superueniens præiudicat
 quod donec permanet magis communis attendenda, ac
 seruanda est.

Et id & quomodo procedat, ostenditur naturali exēplo:
 40 nam lumen, & splendor syderum per aduentum solis nō am
 plius nobis aparet, ac si penitus sydera lumine essent orba
 ta, idque Procedit, non q. sol abstulerit splendorem syderib.
 quæ tam diurno quam, nocturno tempore illud retinēt, sed
 quia proprio lumine ac splendore longè maiori, occupat,
 & adeo superat splendorem syderum, ut nullus nobis omni
 no ostendatur: ita in proposito magis communis seruatur,
 & præfertur communi cōtrariæ non auferendo vim, & effi
 caciā ipsi communi, sed solummodo eam superando ma
 ioritate vis, & roboris.

Nam communis, vel magis communis & seruatur non ex
 eo quod contineat certam & claram veritatem, sed solum
 quia præsumitur quod sit verā seu verior.

Communis enim, vel magis communis & vera præsumi
 tur, ut concludit Abbas in cap. prudentiam. colum. 1. in 3.
 not. num. 4. de off. deleg. quem sequuntur Andr. Barba. in cō
 sil. 1. magnus scripsit Psalmista. colum. 14. vers. item dicit qd
 est. num. 47. lib. 3. Ferd. Loaz. in repet. §. Diui. l. filiusfam. colu.
 67. ver. tamen a communi opi. nu. 171. ff. de leg. 1. And. Alci.
 in tract. præsumpt. reg. 1. præsumptio. §. 1. nu. 2. Chassan. in cō
 ment ad. consuet. Burgun. rub. 9. post §. 9. in quodam consi.
 ibi inserto, versiculo item & quod plus est. in fine. sub nu. 34.
 Catell. Cott. in memora. in verbo, nupt. causa. post med. ver.
 sed quia verisimile non est, & alij passim.

Quæ præsumptio veritatis & oritur ex auctoritate Do
 43 Communi. opin. Tom. j. A 2 & orum

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

etorum, nam Doctor & bonus, & peritus præsumitur, unde tanquam bonus velle, & tanquam peritus posse dicere veritatem censetur, itaque ista præsumptio tam æque viget pro opinione paruo Doct. numero fulcita, quàm pro ea quæ maximo iuuatur, cum in vnaquaq; interueniat autoritas sed maior numerus & consequenter maior auctoritas maiorem præsumptionem veritatis inducit, minor vero minorem præsumptionem.

- 44 Unde cum magis communis opinio maiori, numero, & auctoritate Doctorum roborata sit vt post alios tradit Neuizanus in d. Sylu. nupt. libro quinto. numero. 4. in fine. & sequen. cum simil.

Sequitur vt maiorem habeat veritatis præsumptionem, 45 cumque vna præsumptio maior tollat aliam præsumptionem minorem l. Diuus. ff. de in integ. resti. Alciat. in d. tracta. præsumptio. reg. 1. præsumptio. 9. in fin. cum fusè congestis per Franc. Niconit. in repet. rub. C. de eden. nu. 47. sequitur, vt magis communis præferenda sit ipsi Communi, & id solum ratione maioris præsumptionis, non vero ratione certitudinis veritatis, quæ in contraria communi probaret certam falsitatem.

- 46 Et hinc est, qd magis communis superueniēs tollit gesta tempore communis contrariā, vt post Imo. tradit. Mari. Salon. in §. responsa prudendum. instit. de iure nat. gent. & ciui. quem refert, & sequitur Neuiz. sub d. num. 4. ver. non tamen propterea. & ratio est quoniam, cum esset præsumptio, quæ pro communi vigeat tempore quo ipsa seruabatur, non possumus dicere eam falsā detegi per superuenientiam magis communis contrariā, cum ea solum verior præsumatur: quæ maior veritatis præsumptio cum postea superuenerit, non debet ad præterita extendi iuxta l. leges. la 2. C. de legib. cum vulg.

Communi. opi. igitur derident interpretes in scholis, colūt vero & obseruant Indices, & Aduocati in iudiciis, & vtrumque quod mirum fortasse alicui videbitur, bene factum existimamus: nam licet, imo spectet ad iuris interpretes multa

- 47 subtilia etiam falsa effundere ad acuenda scholarium ingenia, cum in modum studendi, & (vt dicitur) intelligentiam solum docere debeant scholæ, non est dubitandum, qd etiam vera in dubium reuocare necesse est: nam aliàs non esset locus disputationi, & per consequens omnis penitus discendi via esset præclusa. Interpretes enim non multa, sed multum declarare tenentur, vt subtiliter, clarè, & ordinate exprimere valeant, vt pulchrè deducit Matth. Gribal. de meth. studen. lib. 1. cap. 9.

Unde merito legendo tantum extollitur Franc. ille Aret. Doctor subtilis nuncupatus, & his temporibus inter Doct. iuuenes vnica spes Perusina Academiæ, D. meus Francisc. Cantutius candor linguæ, & pater subtilitatum iure optimo appellatus: non mirum ergo si interpretes communem negligunt, & totis viribus ad disputationem se conferunt, nam illud est proprium eorum munus, sed Indices, & aduo-

- 48 cati, qui solam veritatem ante oculos haberet debent. l. iudices. C. de iudic. c. veritate. & c. qui contempta. 8. disti. Gl. fi. in c. quicumque. 81. di. alios congerens Soci. conf. 150. Dominus labia nostra. in prin. num. 1. lib. 1. cum concor. cū eius exquisitio adeo difficilis sit propter opinionum diuersitatem, vt penè impossibile sit asserere in iure aliquid verum esse, si non certam & claram, saltem præsumptam sequi veritatem tenentur, & per consequens Communem opin. quæ vera præsumitur.

Quamobrem cum diuersi sint fines interpretum & iudicum, non debet mirum videri, quod diuersis medijs vtantur

nec ex hoc variij, & contrarij dicendi sunt cum vtraque opinio in suis terminis subsistere possit, nec vnus receptio alterius vim, & robur impediatur aut minuat.

- 49 Itaque dicere solemus, quod ea quæ in scholis traduntur, sunt prius discutienda in camera, & postea in iudicijs praticanda, vt post Bal. tradit Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 5. nu. 45.

50 Quoniam leges in scholis diglutiuntur, in palatijs vero digeruntur practica enim est scientia digestiua, & vbi Theoricus definit, ibi incipit practicus. ita hæc omnia tradit Bal. in repet. l. Aemilius. col. 8. num. 1. ver. leges in scholis. ff. de minor. Lancel. Dec. in l. lecta. col. 2. ver. nam vt inquit. ff. si certum petat. quos refert & sequitur Cattel. Cott. in d. Memorial. in verb. pract. ver. propterea vulgatum. Hierony. Cagnol. in l. 2. nu. 1. C. de rescin. vend. cum simil.

- 51 Nā practica est vera legum intellectrix vt tradit Bald. in c. 1. in prin. ver. & ideo quando capiuntur. in ti. de feud. sine cul. non amit. quod repetit Dec. in conf. 13. 1. reuocatur. in fi. ver. & Cot. in d. ver. practica. in prin.

52 Et leges sapiunt cum praticantur, & tunc fructus ex arbore colliguntur, vt inquit idem Bald. in c. ex tenore. circa med. extra de testib. refert & sequitur idem Cott. ibid. ver. ficulo alibi etiam pulchrè.

Ex quibus clare constat, quam amica, & utilis sit omnib. communis opinio, quamque merito sit colenda, & seruanda, quando tantorum malorum vnicum fuit remedium, & 53 tam rationabili, & æqua causa introductum, vt per eam labor sit diminutus, Doctorum discordiæ sint sedatæ, & via patefacta sit, quæ & scrupulum conscientiæ substulit, & fortunarum securitatem ostendit.

Huius igitur Communis opinionis argumentum a paucis, & meo iudicio nimis breuiter, & satis confusè tractatū si aliquando latius, & distinctius traderetur, opus non ingratum iuris studiosis fore mihi persuasi, præsertim cum sparsim pluribus in locis, & nullibi plenè habeatur. Verum tamem est, tractatum hunc & ob vtilitatem, & etiam ob difficultatē, cum multa in se contineat, quorum resolutio & lōgum rerum vsum, & summam iuris experientiam exposceret, ingenium, & doctrinam, Iurisperiti bene docti desiderasse, quæ quidem oīa & ppter ætatem xxij. ann. & propter breue tempus quinque annorum in hac legali Philosophia nondum consumptorum in me penitus defunt: unde satius fortasse esset, opus hoc alijs perficiendum relinquere, quam id ineptè & cum minimo a liorum commodo peragere.

Verum tractatum hunc aggredi constitui confisus, quod si in alio proderit, iuuabit fortasse ad exercitandum alicuius viri eximij animum ad supplendum, in quo ipse in hoc meo defeci, & ideo enitar, vt ibi ingenium, & doctrinam deerit, labore in cumulando simul aliorum dicta id totū reficiam.

- 54 Et quoniam diuisio in aliquo opere magis incitat animū legentium, præparat mentem intelligentium, memoriāq; artificiosè reformat, vt tradit Glo. in §. igitur. verbo, easdem institutiones. prope fi. ver. portio. in proæ. Instit. quam post alios, quos allegat, sequitur Marc. Ant. Bard in tract. de emp. vtil. & contin. c. 16. nu. 4.

Totum hunc tractatum in tres partes principales diuidā: In prima erit quæ sit Communis opinio perfecta, in secunda an & quando sit attendenda: in tertia, & vltima de pœna dissidētium ab ipsa Communi. & has quo dilucidius, & ordinatius potero, vt tota materia facilius percipiat, &

- 55 Ex ordine enim facilius disciplina percipitur, & retinetur. l. 2. in prin. ff. de orig. iur. & tradit post Card. Alex. vbi per eum, Cagnol. in rub. C. de eden. sub nu. 2. vers. & quia ordo in suis partibus subdiuidam.

TRACTATUS.
ANTONII MARIAE CORATII
DE COMMUNI OPINIONE V. I. DOCTORVM,

Liber Primus.

TITVLVS I.

Quid sit communis opinio

S V M M A R I A.

- 1 Communis opinio quid sit? prima descriptio.
- 2 Verbum (sententia) plura significare.
- 3 Communis opinio procedit tantum in quæst. dubia.
Sed contrarium nu. 11. & seq.
- 4 Opinari dicimur de rebus dubijs. Contrarium nu. 15.
- 5 Impugnatio primæ descriptionis communis opinio.
- 6 Communis opinionis secunda descriptio.
- 7 Factum à maiori parte, ab omnibus factum censei.
- 8 Habens maiorem partem pro se, non minus obtinere debet, ac si omnes haberet.
- 9 Defensio in vna parte primæ descriptionis Communis opin.
Communis datur, quæ ab omnibus probatur.
- 10 Impugnationes primæ & secundæ descriptionis Communis opin.
- 12 Communem constare ex numero, & auctoritate Doct.
- 13 Auctoritas Doct. nulla lege, vel ratione munita nihil operatur.
- 14 Auctoritas, id est, confirmatio.
- 15 Opinari non est de re dubia, sed sub dubio respondere.
- 16 Dubitare in iure etiam claro, sapientis esse.
- 17 Opinari in iure dicitur, etiam de re clara.
- 18 Sententiam Iudicis dici opinionem.
- 19 Sententia verbum significare firmam, & indubitata responsionem.
- 20 Communis opin. tertia descriptio.

Communis opinionis argumentum tractatu
ri exemplo Impe. in prin. Inst. de iust. & iur.
videbimus primo loco, Quid sit Communis
ista, ne id ignoremus, de quo verba facturi
sumus. & in hac indagatione imprimis præ
sciendum est nullam reperiri traditam in iure
nostro cõis opinionis diffinitionem, sed omnium primus
definiuit, seu descripsit Maria Salomon. in §. responsa pru-
dentum. Insti. de iur. nat. gen. & ciui. quem refert & sequitur
Neuiz. in sua syl. nup. lib. 5. nu. 3. in fi. qui in hunc modum de
scripsit, Communis est probata sententia de iure non
aperto ab omnibus vel a peritioribus.

In hac definitione ponitur sententia loco generis, verbu
enim sententia, est generale est, & plura significat, nam quan-
doque sententia capitur pro consensu, vt in l. fi. & ibi glos. in
verbo sententia. C. de appel.

Interdum accipitur pro simplici scientia, vt in l. viduæ. &
ibi glo. in verb. sententia. C. de nup. Aliquando ponitur pro
decisione à iudice facta, vt in totis titulis de sententijs. &
hæc acceptio huius verbi, Sententia, frequentior est in iure
nostro, vt per se clare apparet.

Quandoque sumitur pro firma & indubitata responsio-
ne, seu animi liberatione, secundum glos. in d. §. responsa. in
verbo, sententia. & ibi post alios multos Balduin. idē firmat.
Insti. de iure nat. gen. & ciui. & hæc est propria verbi huius,
Sententia, significatio.

Aliquando ponitur pro consilio, interdum pro ratione,
sæpe pro voluntate: quandoque pro iudicio, & tandem mul-
toties, prout accipitur in hac nostra descriptione, capitur
pro opinione, hoc est expresso de aliqua re iudicio liberi ar-
bitrij alicuius quid sit, vel esse debeat, vt in l. fi. ff. de senat. &
ista est vniuersalis significatio, & has omnes verbi huius, sen-
tentia, significationes, & acceptationes ponunt late Luc. de
Pen. in l. 2. in verbo, sententia. C. de iure fisci. lib. 10. & in rub.
C. de sent. aduers. fisci. lat. retract. in verbo sententijs. eod. lib.
10. & eximius, & nouus Antecessor Dom. meus Ioan. Paul.
Lancelotus in quadam sua pulcha, & docta disputatione
manuscripta, An, & quando Communis opinio attenden-
da sit, post princip.

Secundo in hac descriptione ponitur verbum de iure, lo-

co differentia, vt excludantur alia: Communes opiniones
extra ius, vt puta Communis in facto consistens, alias com-
munis error nuncupata, Communis Theologorum Philoso-
phorum, & alia similes.

Tertio loco fuit appositum verbum non aperta, vt pro-
prium, nam Communis opi. est solummodo, habet locum in
casibus dubijs, in quibus lex clara non reperitur, & id com-
probat Dom. Lancelo. ibidem, ex hoc, quia opinari, est con-
tingit circa ea, de quibus veritas multipliciter potest haberi,
ad quod allegat c. 2. & c. à nobis extra de senten. excom-
municata. quæ iura mihi nihil probant. Itaque secundum
istos, Communis non dicitur de iis, quæ clara sunt, vt puta,
quod pacta seruentur, quæ vim vi repellere liceat, quod testa-
mentum debeat fieri coram septem testib. & simil. quæ sunt
in iure clarissimo.

Quarto in hac descriptione habetur verbum, ab omnib.
vel a peritioribus: nam datur communis quæ non habet cõ-
tradictorem, & sic quæ ab omnibus probatur, & datur etiã
magis communis nitens auctoritate Doctorum maioris au-
toritatis, & sic peritiorum, nam auctoritas ex doctrina, seu
peritia oritur. Hanc definitionem seu potius descriptionem
corrigendam existimat D. Io. Paul. Lancell. vbi supra, in eo,
quod habet, ab omnibus, vel a peritioribus, ex duobus.

Primo quia datur communis, quæ fundatur in opinione
plurium qui neque omnes sunt, neque peritiores.

Secundo, quia communis dicitur, quæ plurium, vel peri-
tiorum auctoritate iuuatur, vt post alios tradit Neuiz. in d.
fil. nup. lib. 5. num. 4. in fi. & sequen. cum concord. non autē
quæ ab omnibus tenetur.

Quamobrem ipse ita Communem opinio. describit, Com-
munis opinio est de iure controuerso à plerisque vel illu-
strioribus probata sententia ista correctio D. Lancellot. in
primo capite mihi summopere placet in secundo vero non
satisfacit. nam dum dicit primam illam descriptionem non
comprehendere communem, quæ constat numero plurium
Doctorum, qui neque omnes sunt, neque peritiores, recte lo-
quitur: nam non est dubium, quin adsit Communis quæ ni-
tatur auctoritate plurium, qui neque omnes, neque peritio-
res sunt, vt Doct. omnes admittunt, & dicemus infra tit. 4.

Nam a maiori parte probatum, est ab omnibus probatum
censetur arg. l. aliud. in §. refertur. & not. ibi doct. ff. de regu.
iur. l. maiorem. ff. de pactis. & maiorem partem pro se ha-
bens, est non minus obtinere debet, quam si omnes haberet,
vt respondit Hierony. Grat. in conf. 64. profecto casus est eo-
lum. 3. in princip. num. 34. lib. 2. & sic descriptio ista, cum nō
comprehendat omnes Cōmunes, merito in hoc reprehendi-
tur, arg. l. 1. §. dolum. ff. de dol. mal.

Sed in eo quod D. Lancello. vult reiiciendum esse verbum,
ab omnibus, quia solummodo Communis sit plurium, vel
peritiorum, non autem omnium sententia, eius opinio tñō
est recipienda nam meo iudicio clarum est posse dari com-
munem, quæ non habet contradictorem, & sic ab omnib. sit
probata secundum opi. Mar. Salo. & Neuiz.

Quinimo proprie communis dicitur quæ ab omnibus re-
cipitur, nam quæ a pluribus, vel a peritioribus approbatur,
non communis sed magis communis propriæ dicitur, licet
Communis passim nuncupetur, nam si reperiatur opinio
probata à 15. vel 20. Doctoribus, nemine contradicente, cur
communis dici non debeat, ipse non video.

Supradictæ vero descriptiones est ex tribus mihi non satis
faciunt. Et imprimis dum habetur in eis, ab omnib. simpli-
citer, quoniam datur opinio, quæ ab omnibus probatur, &
tamen non est communis, vt puta si sit recepta ab vno, vel
duobus, vel tribus nullo alio discrepante, & sic ab omnibus
quæ non est cõis, cum vnus, duo, vel tres nō faciant Com-
munem opin. Tom. j. A 3

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tracta.

TITVLVS II.

Communis Opinio ex quibus constituitur

S V M M A R I A.

- 1 Communem opinionem constare, & perfici ex numero & auctoritate Doctorum simul, & nu. 6.
- 2 Verba probata, communis vel recepta verificari in opinione plurium.
- 3 Communis est introducta ad supplendum defectum orientem ex eo quod auctoritas Doctorum non est necessaria.
- 4 Testes plures adhibentur in re difficilius probationis,
- 5 Doctori creditur propter auctoritatem.
- 6 Doctor presumitur peritus.
- 7 Auctoritas Doctoris quid sit.
- 8 Communis perficitur ex numero plurium Doctorum separatorum non qui habentur loco vnius, vt in Rota, & collegio.

Idimus quid sit communis opinio, modo inspiciedum est, ex quibus ipsa constituitur, & conficiatur in qua quidem inuestigatione conclusiue procedendo ex mente omnium doctorum & in specie

- Thom. Ferr. in tract. caut. in caut. 31. manifestum est, quod iudex col. 2. ver. & illa dicitur communis. nu. 3. & D. Io. Pau. Lancel. in d. sua disp. An, & quando. Com. opin. sit attendenda. dicendum est, communem opinionem ex duobus constare, seu constitui, & perfici nempe ex numero, & auctoritate Doctorum quod quidem verissimum, & clarissimum non caret ratione: nam quod numerus Doctorum, hoc est, plures Doctores requirantur ad constituendam communem. ostendit primo vis, & significatio istorum verborum, Communis recepta, probata, quibus vtuntur Doctor. ad commun. opi. istam significandam, quæ non possunt verificari in opinione vnius, sed in opinione omnium vel maioris partis, vt iuribus, & auctoritatibus late comprobatur Andr. Tiraq. de legibus conub. glo. 8. nu. 160. & 161.
- 3 Secundo quia, cum communis sit introducta ad supplendum defectum qui oriebatur ex eo, quod auctoritas vnius Doctoris non est necessaria, sed solum probabilis, iuxta tradita à Docto. communiter in l. 1. ff. si cert. pet. merito in ea plures Doctores adhibentur: quia singula quæ non prosunt collecta simul. valent. l. Titia Scio. §. Scia' libertis. ff. de lega. 2. iuncta l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel.

- 4 Postremo, quia vbi difficultas consistit in probatione faciendi per testes, & maior testium numerus adhibetur. text. est clarus in l. si. C. de fideic. Vnde cum veritas in profundo sita sit, adeo quod maxima difficilis sit eius inuentio, non mirum, si plures Docto. concurre debeant ad conficiendam communem, quæ pro veritate habeatur.

- Quod vero auctoritas docto. regulatur in constituenda communi opi. facile suadet ex eo: quia doctori & creditur solum propter auctoritatem, quod manifeste demonstratur nam, docto. presumitur peritus. l. vnic. §. ideoque. C. de nou. Cod. fac. l. vnic. C. de profess. quæ in vrb. Constan. lib. 2. & tradit Alc. in tract. præsump. reg. 3. præsump. 19. nu. 2. quæ præsumptio trahit homines in opinionem, vt quicquid a docto reproficiscitur, bonum & æquum, consequenter attentione ac imitatione dignum censeant, & sic sola auctoritate ad credendum impelluntur. auctoritas enim & nihil aliud est, quam opinio quæ quis putatur imitatione dignus, vt tradit D. Io. Paul. Lanc. vbi supra in secundo requisito communis in prin. per c. sana quippe. circa prin. 9. distinct.
- 6 Stat igitur, quod communis opin. constat ex numero & auctoritate docto. & non singulis, sed vtriusque & coniunctim & copulatiue, nam quiuis numerus etiam maximus absq; auctoritate non sufficeret ad constitutendam communem opi. cum doctoribus sola auctoritate credatur, neque ecotia quæ uis maxima auctoritas vnius tantum absque numero plurium quicquam iuuaret cum neque opin. gloriæ solius dicatur communis.

- Vltimo pro complemento istius disquisitionis sciendum est, quod numerus & in communi debet esse plurium doctorum, qui non habeantur loco vnius, vt sunt doctores Collegij, Consilij, Senatus, Rota, vel alterius ordinis, vel magistratus in actibus Collegij & similibus, sed quia singuli per se separatim numerum faciant: quia plures qui habentur loco vnius non faciunt communem, vt post Bar. tradit Ioan. Crot. in cons. 34. viso & diligenter examinato. col. 3. nu. 18. quod verissimum credo vt latius infra titu. 9. cas. 9. & 10. sed his cognitis succedit inspectio, nempe qui numerus, & quæ auctoritas docto. constituat ipsam communem opinionem.

Vltimo pro complemento istius disquisitionis sciendum

est, quod numerus & in communi debet esse plurium doctorum, qui non habeantur loco vnius, vt sunt doctores Collegij, Consilij, Senatus, Rota, vel alterius ordinis, vel magistratus in actibus Collegij & similibus, sed quia singuli per se separatim numerum faciant: quia plures qui habentur loco vnius non faciunt communem, vt post Bar. tradit Ioan. Crot. in cons. 34. viso & diligenter examinato. col. 3. nu. 18. quod verissimum credo vt latius infra titu. 9. cas. 9. & 10. sed his cognitis succedit inspectio, nempe qui numerus, & quæ auctoritas docto. constituat ipsam communem opinionem.

Stat igitur, quod communis opin. constat ex numero & auctoritate docto. & non singulis, sed vtriusque & coniunctim & copulatiue, nam quiuis numerus etiam maximus absq; auctoritate non sufficeret ad constitutendam communem opi. cum doctoribus sola auctoritate credatur, neque ecotia quæ uis maxima auctoritas vnius tantum absque numero plurium quicquam iuuaret cum neque opin. gloriæ solius dicatur communis.

TIT V-

munem opi. vt infra tit. 3. itaque in hoc egent suppletionem. Secundo non placent, dum solum dicitur in eis, ab omnib. vel plerisque, vel peritioribus, nam potest esse opinio, quæ vel ab omnibus, vel à plerisque, vel doctioribus approbetur, & tamen non sit communis, vel alicuius momenti, nempe si auctores non sint iurisperiti, vt apparet infra ti. 9. Cas. 12. vnde, & in ista parte sunt supplendæ prædictæ descriptiones.

Tertio, & vltimo non satisfaciunt, dum habent, de iure controuerso, satis enim est dicere, de iure, absque verbo, controuerso, vel non aperto.

Nam licet ego fatear, Communem plerumque esse in casibus dubijs, tamen sum. eius sententiæ, vt Communis opinio non. io. locum habere possit etiam in casu habente leges claras, dummodo adsint cetera requisita, contra Salomo. Neuiz. & D. Lancell. & moueor ex duobus potissimum

11 Primo quia communis & conficitur ex duobus solis videlicet ex numero & auctoritate Doctorum, vt infra titu. 2. & vbi est numerus & auctoritas Doctorum necessaria, ibi absque alio est communis opi. At tam opinio, quæ lege expressa nititur, quæ nullo iure fulcitur, potest amplecti a pluribus, & grauius Doctoribus, imò multo magis. Ergo &c. Nec dicatur, quod vbi est lex aperta, non auctoritas Doctor. sed lex ipsa æstimatur. Quoniam saltem hodie leges sine auctoritatibus parum profunt, vel melius: quod si esset verum, sequeretur quod nunquam locum haberet communis,

12 quia auctoritas Doctoris nulla lege, aut ratione fulcita nihil operatur, cum doctori nihil alleganti non credatur, vt par Doct. communiter in l. illam. C. de collat. nec mirum, cum verbum istud auctoritas, significet non alicuius rei inductio

13 nem, sed solum & confirmationem rei iam inductæ, vt in alio proposito tradit Chass. in comm. ad consuetud. Burgund. rub. 4. §. 7. in verb. sic ce n'est co sentiment. n. 17. & latius deduit Franc. Bald. in præfat. ti. Insti. de actor. tuto. vnde dicemus Doctorum auctoritatem non aliquid noui disponentem, sed a iure disposita approbantem, & confirmantem in hoc, vel illo casu speciali.

Secundo & vltimo moueor, quia non video rationem, cur Opinio, quæ in aliqua lege clara fundata sit, non possit dici. Cõis nec quicquam facit ponderatio facta in verbo, opinio quod de sui natura videtur versari circa ius dubium.

Quoniam tripliciter respondetur, & in primis negando, quod opinari & contingat in casibus dubijs. nam id nullibi probatur sed bene verum est, quod qui opinatur, dicitur cum dubitatione respondere vt voluit Glo. in d. §. responsa. in verb. opinio. & ibi alij Doct. refert, & sequitur Io. Bello. in tract. exposit. etymol. definit. & diuisi. in verb. opinio. & sic dubitatio emanans ex vi verbi. opinari non procedit, quod versetur circa casus dubios, sed ex persona opinantis qui dicitur cum dubitatione respondere, & quis potest dubitare tam super re dubia quam super clara, quam ipse ignoret.

14 Quinimo in iure iudicatur sapientia dubitare de re etiam clara, cum nihil in eo adeo verum sit, quod in dubium reuocari nequeat vel potius reuocatum non sit. Secundo resp. quod licet ea esset vis verbi, opinari, vt versaretur circa casus dubios. In iure tamen & refertur etiã ad casum indubitabilem, nam sententia iudicis in iure sapius appellatur Opinio, vt in l. pen. & ibi glo. in verbo opinio. ff. de appel. recip. in Leos. in §. super ijs vro. & ibi gl. in verb. opiniones. & in l. a Proconsulibus. cum glo. in verbo. opiniones. C. de appell. & alibi passim, & sententia fertur a iudice, tam super re dubia, quam super clara, vt per se patet.

Tertio, & vltimo respon. quod Doct. nostri istius opi. nomine in casu nostro voluerunt & significare quicquid iurisperiti siue simpliciter, siue rationibus, siue legibus expressis, & claris approbassent: quod ex eo, vel facile apparet, quod non omnes doctores, & semper ad demonstrandam, communem vtantur verbo, opinio, sed sæpe, sententia, cum Communis nuncupetur & recepta, seu probata, sententia, vel traditio, &

15 etiam alijs nominibus honestetur, inter quæ sententia & dicitur firma, & indubitata responsio, secundum glo. in d. §. responsa in verbo, sententia. & ibi sequuntur reliqui, ex quib. potest apparere, quod non in propria, & stricta significatio ne vsi sunt Doct. nostri hoc verb. Opinio. & per consequens Communem tam in casu dubio, quam in habente legem expressam locum sibi posse vendicare.

Quamobrem ipse ita Communem opinionem describet, vt sit & de iure à multis iurisperitis, vel omnibus, vel plerisque, vel grauioribus probata sententia.

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

Qui numerus, & auctoritas Doctorum faciat communem opinionem.

S V M M A R I A.

- 1 Opinio Glossæ à Bart. recepta dicitur communis.
- 2 Opinio Glossæ ab vno quouis alio doctore recepta communis dicitur.
- 3 Opinio duorum doctorum maximæ auctoritatis communis est.
- 4 Communis præsumitur vera, & pro veritate habetur.
- 5 In ore duorum, vel trium stat ipsa veritas. Fall. nu. 9.
- 6 Testes duo regulariter requiruntur in omni negotio. Fall. nu. 9.
- 7 Doctores dicuntur testes iuris.
- 8 Generalia veluti minus stringentia omittenda.
- 10 Testis debet deponere de his quæ sensu percipiuntur.
- 11 Opinio Glossæ amplexa ab aliquibus antiquis dicitur communis.
- 12 Opinio Glossæ approbata à tribus alijs Doctoribus communis dicitur.
- 13 Quatuor doctores inter quos sit Glossa: communem constituunt.
- 14 Sequens opinionem Glossæ dicitur veritati inhaerere.
- 15 Opinio solius Glossæ, vel Archidiaconi sup. 6. dicitur communis.
- 16 Communem opi. hodie esse maximi præiudicij.
- 17 Iudices hodierni inhaerent communi opi. tanquam securo carrotio.
- 18 Verba communis, probata, & recepta: quid significant apud docto.
- 19 Communem constitui à septem doctoribus, inter quos sit vnus antiquus.
- 20 Numerus septenarius habetur in maxima veneratione, et est perfectissimus.
- 21 In eo, quod plus est, continetur quod est minus.
- 22 Argumentum a testamento ad commun. opin. validum est.
- 23 In quolibet actu requiritur potestas, & voluntas agentis.
- 24 Septem testes requiri in re maximi momenti.
- 25 Ad approbandum scholarè requiruntur ad minus septem doctores.

Vi numerus, & auctoritas doctorum requiratur ad communem opinionem constituendam, scribentes in eandem sententiam non conuenere, & in hac questione quinq; diuersas reperio opiniones, quæ ad tres tantum reduci possunt.

- 1 Prima fuit opinio, quod Glossa ꝑ approbata à Bartolo facit communem opinionem, & huius sententiæ fuere quidam Papienses in l. 1. in prin. ff. de offi. eius. & c. quos tacito nomine refert, & sequit Catel. Cott. in suis Memor. in verb. Opinio communis in iudicando. prope fin. vers. & ideo secundum aliquos. vbi testatur ita seruari per collegium iudicum Mediolani.
- 2 Secunda est opinio, q. glossa ꝑ approbata non solū à Bartolo, sed etiam ab vno quouis alio Doctore constituat opi. communem. & hanc tenet Ias. in l. vt vim. col. pen. in fin. sub nu. 34. ff. de iust. & iur. & Tho. Ferrar. in tract. cautel. in caut. 17. magna est quæstio. nu. 2. & Valentin. Forster. in tracta. de successio. ab intest. in tit. de success. nou. iur. assenden. in 4. conclus. in 4. fundamen. vers. Bartoli verò auctoritas. fol. 276. & huius sententiæ auctorem adducunt Iacob. Butrig. in l. 1. in fi. C. qui pro sua iurisd. qui re vera hoc non dicit, sed solum inquit, ego non recederem à Glossa, quia vsus non est contra eam: vbicunque ergo glossa firmat pedes, serua eam, nisi vsus sit in contrarium. Et hæc sunt formalia eius verba. & sic hæc duæ opiniones volunt, vt duo doctores ꝑ maximæ auctoritatis, vt est glossa, & Bartolus, faciant communem opinionem.

- Pro confirmatione harum opinionum supponendum imprimis est, quod communis opin. ꝑ præsumitur vera & pro veritate habetur, vt per Alciat. in d. tract. præsum. reg. 1. præsump. 5. l. nu. 2. cum simil.

- Modo faciunt pro istis opinionibus: Primo quia in ore duorum, vel trium ꝑ stat omne verbum, hoc est veritas, vt in 2. q. 5. per tot. c. cum esses, extra de testam. cum adductis per Excel. Dominum Ludo. Alfer. conciuem meum inter consil. crim. diuersor. in conf. 143. quàm sit detestabile. col. 1. nu. 7. lib. 1. cum concordat.

- Postremo, quia regulariter in quocunq; negotio ad veritatem probandam ꝑ duo testes requiruntur. l. vbi numerus, & ibi glo. vni. prope fi. ff. de testib. cum congestis per Iacob. Nouel. in tract. regu. ad reliq. Reg. Pet. Duen. in reg. 213. Testes duo in omni. Tom. 2.

- At in proposito in probanda veritate ex coi. opin. emanata, ad sunt duo doctores, qui sunt testes iuris, ergo. & c.

- Quod verò Docto. ꝑ dicantur testes iuris, probatur in l. 2. prope fi. in §. post hunc maximæ auctoritatis. vers. & vt obi-

obiter sciamus: vbi post alios tradit Zas. in fi. in verb. testabatur. nu. 86. ff. de ori. iur. in l. fi. in fi. C. de his, qui in eccl. manumit. in l. pen. ibi, & huius sententiæ subtilissimum testem adducit. C. de cond. indeb. tradunt Specul. in titu. de requisi. confi. vers. item fac. eos. num. 8. Io. Fab. in prin. comment. ad insti. col. 3. in prin. sub nu. 2. vers. & vt hæc scriptura. Bal. in fi. in 2. no. nu. 2. & ibi adden. C. si cer. pet. Alci. in l. in verb. Celsus. nu. 44. & ibi post alios tradit. D. meus Thob. Noni. fi. cert. pet. idem Alc. in conf. 22. licet in istis causis. nu. 1. lib. 7. Thom. 2. & neminem contradicentem inueni. Sed volentes has opin. tanquam minus veras impugnare, facile rationes istas euitare poterimus.

- 8 Nam præterquam q. sunt nimis generales: & sic ꝑ veluti parum stringentes, omittendæ sunt secundum Aret. in conf. 6. viso instrumento diuisionis. in prin. quem referunt; & sequuntur Neuiz. in conf. 67. dixit Decius, in prin. sub nu. 1. & Roland. à Vall. conf. 1. viso themate ex iuribus. nu. 4. lib. 10.
- Supradicta etiam pronunciata, quæ habent, q. in ore duorum vel trium stat omne verbum, & quod duo testes regulariter in quocunq; negotio requiruntur, locum habent ꝑ in ijs quæ sensu corporis percipiuntur, secus verò in ijs, quæ consistunt in intellectu, vt in casu nostro. Et ratio diuersitatis potest esse, quia in rebus quæ sensu extrinseco percipiuntur, cadit optima, & plena probatio per duos testes, cum ad sit vtrumque requisitum, nepe potestas vera, cum vnusquisque possit affirmare, quod aliquo censu corporeo percipit: & voluntas saltem præsumpta, cum nemo præsumatur dicere mendacium ex eo quod censetur bonus, at secus in alijs quæ non apprehenduntur sensibus, quia licet ad sit voluntas, deficit tamen potestas, cum nemo, quæ non videt, vel audit, vel tãgit vera dicere valeat, & hinc est, quod testis ꝑ ad hoc vt probet, debet deponere de his, quæ aliquo sensu corporis percipiuntur. l. testium. & ibi Doct. de testib. doct. in l. 1. ff. si cert. pet. & alibi passim.

- Et hoc præcipue in iure procedit, in quo difficilissimum est aliquid pro vero affirmare, vnde cum sit diuersa ratio, non est inferendum de vno ad aliud, vulg. l. Papi. exul. ff. de mino.
- 11 Quamobrem tertia successit opinio, quod glossa ꝑ approbata ab aliquibus doct. antiquis faciat communem opi. & hæc fuit sententia Hier. Grat. in conf. 131. nobilis vir Scipio. in fin. nu. 20. lib. 1.
- 12 Quarta suborta est opinio, quod glo. ꝑ cum qua pertranseunt tres alij doctores, constituat ipsam comunem, & hanc tenuit idem Grat. in conf. 75. quamuis si prius. col. 4. nu. 22. lib. 2. quæ sequuntur Franc. Cosci. in c. 1. nu. 26. extra de cost. & Coscium referens Fran. Viui. in tract. commu. opin. lib. 1. Opin. 182. iudex in iudicando. ante fin. vers. ideo non est credendum. & alij, & in summa istæ duæ opiniones, coniungendo eas tanquam ab eodem fonte, videlicet à Grato emanatas, volunt, quod quatuor doctores, ꝑ inter quos sit glo. quæ auctoritate omnes alios antecellit, vt tradit Bart. & sequuntur reliqui in l. vt vim. ff. de iust. & iur. faciant communem opin. quæ conclusio iuuatur ex eo, quia talis est auctoritas gl. vt qui eam sequitur, ꝑ veritati inhaerere dicatur, & in perpetuum non erret, vt voluit Bald. in l. fi. §. necessitate. col. 3. in prin. sub nu. 9. post med. vers. & ideo loquitur. C. de bon. quæ lib. quem refert, & sequitur Ias. in l. vt vim. col. pen. sub nu. 34. ff. de iust. & iur. quæ veritas præsumpta, si amplexa sit à tribus alijs doct. videtur effici certa, vnde non mirum si dicatur communis & pro ea præsumatur.

Verum & istæ opiniones parum subsistunt, nam hæc ratio laborat eodem morbo, quo superiores, & non attingit rem ipsam.

- 15 Quinta & vltima extat opinio, q. sententia ꝑ ipsius glossæ solius, & Archidiaconi super 6. Decre. adeo sit communis, vt præferatur alteri communi, de qua opinione agemus infra tit. 9. in cas. 6. & 7.

Sed ista est peior prioribus vt ex ibi dicendis apparebit. Ex quibus patet, q. istorum sententiæ in aere fundatæ sunt, cum nihil habeant quo substineri possint. Itaque ipse nullistarum opinionum facile adhæreo.

- 16 Nam quanti sit præiudicij ꝑ his temporibus communis opinio, vnusquisque per se clare poterit ex eo intelligere, q.
- 17 iudices hodierni ꝑ inhaerent communibus opinionibus tanquam securo carrotio, licet interdum non parum errent, vt inquit Maria. iun. in conf. 131. quæstio proposita. col. 1. num. 3. lib. 1. Vnde cum vbi maius inest periculum, ibi cautius sit agendum. l. 3. §. duæ causæ. ff. de Carb. edic. vbi periculum, de elect. in 6. diligentius, & accuratius est in hac re aduertendum, & non ita facile ex tam exiguo Doctorum numero, & Commu. opi. Tom. j. A 4 autho.

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tracta.

autoritate communis opinio constituenda est, cum nulla lex, vel ratio ad ita tenendum nos impellat.

Quinimo autores supradictarum opinionum omnes perfunctorie, incidenter, & nulla diligentia adhibita loquuntur; unde si rationes in contrarium adducantur, facile submouebuntur.

Et imprimis in huius difficultatis resolutione inspiciendum est ad vim, & efficaciam horum verborum, communis recepta, & probata, quibus vtuntur Doctores nostri ad communem ipsam significandam, & non singulorum, sed simul omnium, ex quo intelligemus, quod doctores & communis istius opinionis nomine nihil aliud demonstrare voluerunt, quam sententiam illam, quæ ab ijs doctoribus esset recepta, & approbata, quorum numerus, & autoritas ea sit, vt quod ipsi asserunt à reliquis omnibus pro indubitato, vero bono, æquo, & per consequens inuolabiliter seruando habeatur, non vero quod a duobus, tribus, vel quatuor traditum reperitur, quorum numerus inter tot, & tantos scriptores tam antiquos quam modernos exiguus, & parum curandus vere possit nuncupari.

Nam quemadmodum in aliqua facti dubitatione, si ad famam, & communem opinionem sit recurrendum, non quod duo, tres, vel quatuor, sed quod omnes, vel maior pars hominum loci, vbi factum contigit, affirmat, Communis opinio dicitur, vt per And. Tiraq. in tracta. de legibus connub. glo. 8. nume. 160. & seq. ita in proposito nostro habito respectu ingentis numeri auctorum, & scriptorum in hac legali scientia, non quod duos tres, vel quatuor opinantur, sed quod magna pars eorum tradit, commune, receptum, probatum, verè dici poterit.

Quid ergo statuendum in hac difficili questione: Et quidem diu considerando in eam incidi sententiam, vt communis opi. & constituitur numero septem Doctorum ad minus: si inter eos sit Glosa, Innocentius, Hostiensis, Speculator, Bartolus vel alius doctor eximie autoritatis, sin minus maiori numero secundum pondus & autoritatem eorum.

Et ad ita tenendum motus fui ex pluribus: & Primo, quia numerus septenarius per se & dicitur esse perfectiss. & maxima habetur in consideratione, vt plene alios congerens tradit Ioan. Franc. Far. in tracta. de essent. infan. proxi. infant. & prox. puber. cap. 1. in fi. nu. 9. & clare ostenditur ex frequentissimo eius usu in Diuinis, Naturalibus, & Humanis: & in Diuinis habemus complura exempla.

Nam Deus post creationem mundi septima die quieuit, quæ appellatur Sabbatum, hoc est dies quietis, & benedixit diei septimo: in Cælo sunt septem ordines spirituum beatorum, ante Deum sunt septem intelligentiæ, & data sunt illis septem tubæ: nomen Dei ab Hebræis septem scribitur literis, septem sunt dona Spiritus sancti, per quæ numerus iste septenarius Spiritui sancto consecratus dicitur, quæ septem dona apud Zachariam dicuntur, septem oculi ipsius Dei, septem lampades ardebant ante thronum Dei, & septem candelabra aurea, & in medio eorum similis filio hominis, & habebat in dextera sua stellas septem, vt legitur in Apocalypsi, vidit quoque Agnum habentem septem cornua, & septem oculos, & vidit librum obsignatum septem sigillis, & cum apertum fuisset septimum, factum est silentium in Cælo: septem sunt Sacramenta Ecclesiæ, septem psalmi penitenciales, septies salutem dicit sacerdos astantibus Missæ, cum alijs pluribus, quæ passim occurrunt in sacra scriptura.

In Naturalibus complura occurrunt exempla. nam semè genitale in matrice septem horis conuertitur in humanam naturam, septem mensibus partus perfectus est, & post partum septem horis dignoscitur an natus sit victurus, septem horis homo absq; respiratione viuere potest, septem fenestras habet corpus, quibus alitur, videlicet, oculi, nares, aures, & os septem horis sit bona digestio, septem horis est necesse dormire, vt fiat bonum nutrimentum, septem diebus potest quæ viuere absq; cibo, vt de Comite Vgolino legitur apud Dan. tem in inferno: summus humani corporis crescendi modus est septem pedum, septem cellulae sunt in Matrice, vnde secundum Medicos septem filij eodem partu edi possunt, septem modis potest moueri homo, videlicet, ante, retro, sursum, deorsum, destrorsum, sinistrorsum, & in circulo, cum alijs innumeris, quæ possent facile adduci.

In humanis etiam non desunt exempla, cum septem fuerint Reges Romani, septem bella civilia, septem sapientes tempore Hieremiæ Prophetæ, septem sapientes in Græcia, septem diebus arsit Roma sub Nerone, septem Montes, & septem ecclesiæ principales in Vrbe, septem sunt Electores,

Imperij, septem actus solemnes requiruntur in coronatione Imperatoris, cum sexcentis, quæ quotidie in actibus hominum occurrunt. Et iste numerus septenarius à Pythagoricis dicitur numerus Virginitatis ex eo, quod non producatur aliquo numero duplicato, vnde ab antiquis Palladi consecratus est, vel secundum Plutarchum Apollini: Præterea dicitur numerus beatitudinis iuxta illud Poetæ.

O terque quaterque beati.

Deinde dicitur numerus purificationis, vnde Apuleius, Neque protinus purificandi studio marino lauacro trado, septies submergo fluctibus, &c. & legitur 4. Regum, quod Heliseus Propheta inquit leproso, ingredere Iordanum, & septies te laua, & purificaberis. Est numerus poenitentiae, & remissionis vnde sapiens, & super peccatorem septuplum. & septimo anno fiebant remissiones, est numerus libertatis ex quo serui Hebræi septem annis libertatem consequiebantur. Dicitur numerus laudis, vnde Propheta, septies in die laudē dixi tibi, & tandem dictus est numerus vindictæ, vnde legitur in sacra scriptura, septuplum ultimo dabitur de Cain, & apud Psalmistam, redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. Ex quibus apparet, quàm frequens sit vsus istius numeri septennarij, & etiam quàm sit perfectus. vnde cum nullum habeamus determinatum numerum Doctorum Communē constituentium, meritò ad perfectum recurrimus.

Secundò adductus sum ad hanc opinionem firmandam, quoniam hæc sententia non solum non discrepat ab opinionibus suprà relatis, sed potius cum omnibus conuenit & concordat, imo est eadem cum ipsis, quod clare ostenditur: nam in eo, quod plus est, & continetur & minus. l. in eo. vbi post alios pulchrè id explicat Ioan. Ferrar. ff. de reg. iur. cum simili. At hæc nostra opinio continet plura sub quibus possunt contineri omnia contenta pauciora in supra relatis omnib. opinionibus, cum numerus septenarius contineat numerum singularium sententiarum, nempe numerum duorum secundum priores duas opin. & numerum quatuor secundum duas posteriores opin. & numerum vnius secundum ultimam opin. suprà relata. Merito, &c.

Tertiò motus fui ex eo nam, cum innumeri ferè, & præsertim hodie reperiuntur libri, & auctores, quando quotidie in magnam quantitatem ex crescent, adeo, quod numerus eorum qui in hac, vel illa q. scripserint, certus haberi nequeat, vt factò calculo maior pars eligi possit, quæ Communē constituat, sic in genere, & in cõfuso, cum in specie, & ad amussim fieri nequeat, eligendus est numerus, qui mediam viam insectetur, hoc est, vt adsint, & reperiuntur quæstiones, quæ & maiori & minori numero, quàm sit electus, nitantur, ac inuentur. At numerus septem est huiusmodi, nam plura sunt in iure, in qua pauciores, & in qua longè plures, quàm septem scripserunt, & sic numerus iste mediam viam tenere videtur. Ergo &c.

Quarto loco principaliter, & vrgentissime mihi hanc sententiam suasis exemplum Testamenti: nam & quemadmodum in testamento requiruntur septem testes. l. hac consultissima. & l. fina. C. de testamen. & instit. eod. in princip. cum similita eadem, imo maiori ratione in Comuni Opin. constituenda debent interuenire septem Doctores, qui sunt testes Iuris.

Quod verò maior, vel eadē sit ratio in Comuni, quàm in testamento, clare deducitur ex eo: nam ideo in testamento non duo, vel tres testes, prout in cæteris negotijs regulariter interuenire solent. l. vbi numerus. & ibi glo. prope fin. ff. de testibus. sed septem requiruntur, quoniam cum maxime interfit, vt voluntas testantium impleatur, ne quid falsitatis incurrat per duos testes, lex maiorem numerum testium exposulauit, vt per ampliores homines perfectissima veritas reueletur. ita ad literam dicit tex. in l. fi. circa finem. vers. cum enim res, C. de fideicom.

At ista ratio multo maior viget in Comuni, quæ negari non potest, quin sit maximi momenti, & præiudicij, vt suprà diximus, & multo maior suspicio falsitatis insit in constituenda Comuni, quàm in testamento, propterea quod cum in quocunque actu & duo cumulative requirantur, potentia videlicet, & voluntas. cap. cum super, de offic. delega. l. 2. vbi Bald. C. de donat. ant. nupt. cum adductis per Andr. Barbat. in cons. 10. animaduerso puncto, col. 8. vers. & clarum est quod omnis actus. num. 25. lib. 2. & Decius in cons. 231. viso casu proposito. sub nu. 2. cum concord.

In testamento non potest interuenire falsitas, nisi in vno requisito, nempe in voluntate, cum clarum sit, quod in potestate fallum committi nequeat, cum sensibus percipitur quod

quod testator disponit in Comuni verò falsitas potest interuenire ex utroque requisito, vt videlicet ex voluntate & etiã ex potestate, cum ius, & iustitia non percipiantur aliquo sensu extrinseco, sed in intellectu consistenti: vnde facilis in falsitatem est lapsus propter humani ingenij imbecillitatē. & si ratio, quæ mouit leges ad ita disponendum in testamento, æquè & magis viget in communi, quæ pro veritate habetur, & per consequens quod in testamento est dispositum, in communi etiã est disponendum. arg. l. à Titio. cum vulg. ff. de verb. oblig.

Quintò motus fuit, quoniam vbi agitur de re maximi momenti, & præiudicij, septem testes ¶ adhiberi solent, quod probatur auctoritate Sacre scripturæ, vbi legitur quod Abraham, quando contraxit pacem cum Abimelech, statuit septem agnos in testimonium, cum promissio pacis Deo facta sit maximi momenti. Præterea probatur in cap. præsul. 2. quæstio. 5. vbi propter reuerentiam sacrorum Ordinum, & seruitij Ecclesiastici, Subdiaconus, Acolytus, & alij de quibus ibi, nisi conuicti septem testibus condemnari nequeunt. At communis opin. vt sapius diximus, maximi est præiudicij: Ergo &c.

Sextò, & vltimo, adductus sum, nam quemadmodum in 25 approbando scholari ¶ requiruntur septem docto. l. si quis, C. de profess. & med. libr. 10. & tradit Glof. si. in l. magistros quam sequuntur ibi Barto. sub nume. 2. versic. secundo examinatio. Ioan. de Plate. colum. 1. in fine. versic. tertio requiritur doctorum, & cetera. C. eod. titu. de profess. & med. libr. 10. quos refert, & sequitur. Abb. in cap. proposuisti. colum. 3. nu. 7. & seq. extra de proba. vbi etiã subdit, quòd si non adsint tot Doctores in loco, vbi fit approbatio, debent vocari exteri. Et Perusiz, vbi quatuor tantum Doctores sunt deputati ad approbandum, concessum est ex privilegio, vt asserit Bart. in d. l. magistros. & sequuntur alij passim. Ita in constituenda communi, quæ constat ex auctoritate doctorum debent interuenire septem doctores, nam approbatio scholaris fit ad cognoscendam eius peritiã, & scientiam item & communis eget comprobatione circa scientiam, & doctrinam, cum auctoritas, ex qua constat communis, oriatur ex doctrina, vt infra tit. 5. in prin. Ex his satis clare, & vrgenter suaderi potest hæc opinio, vt septem Doctores ad minus constituant communem.

TITVLVS III.

Magis communis opinio quo excessu numeri, & auctoritatis Doctorum constituatur.

SUMMARIA.

- 1 Communis opinio potest habere contra se magis communem.
- 2 Doctores in eadem q. de communi pro vtraq; parte attestantes possunt veritatem dicere: & ideo non sunt reprehendendi.
- 3 Magis communis opin. cognoscitur per ponderationem: & numerationem auctorum.
- 4 Magis communis est opinio: quæ à pluribus Doctorib. recipitur.
- 5 Magis communis dicitur quæ approbatur à Docto. maioris auctoritatis.
- 6 Magis communis opin. quo excessu numeri & auctoritatis Docto. constituatur, repositum est arbitrio iudicis. Datur tamen quædam Theorica. nu. seq.
- 7 Magis communis fit excessu vnus tantum in quaestione sterili data paritate auctoritatis. Declar. nu. 9.
- 8 Minima non habentur in consideratione, & quomodo.
- 10 Magis communis in quaestione ampla data paritate auctoritatis fit excessu numeri duorum. Declar. nu. 12.
- 11 Diffinitio, multa seu plura, verificatur in duobus.
- 13 Magis comm. data paritate Auctor. effici excessu vnus numeri pro singulis decem.
- 14 Magis com. data paritate numeri fieri per omnem excessum auctoritatis: Declar. nu. 15. & 16.
- 17 Quando vna opinio habet doct. plures, contraria verò grauior.
- 18 Verius esse id reponendum arbitrio iudicis.
- 19 Numerum posse reduci ad auctoritatē, & e contra, & quò. nu. 22.
- 20 Doctor quisque licet infimus suam habet auctoritatem.
- 21 Numerus doct. in communi quare requiratur.
- 23 Magis com. dicitur, cuius excessus numeri est maior excessu auctoritatis.
- 24 Et e contra, cuius excessus auctoritatis est maior excessu numeri.
- 25 Quando excessus numer. & auctor. sunt aequales, neuter facit magis commu. & nu. seq.

Xiam dictis clare constat ex quibus constituatur communis opi. nunc verò aduertendum est complures reperiri casus, qui de iure adeo cōtrouersi sunt, vt adsit ex vtraque parte communis opin. doct. & plerumque alia ¶ sit magis com. vt experientia videmus, & tradit Neuia. in sua Sylu. nup. lib. 5. sub nu. 4. ver. & sic contingit. & nu. 9. post princ.

- 2 Ex quo defenduntur ¶ doctores, qui in eadem q. testantur pro vtraq; parte de communi opi. nam omnes bene dicunt, cum hincinde possit esse communis, vt patet ad sensum, & tradit Do. meus Pau. Lancell. in d. sua disput. An & quando attend. sit com. opin. in primo requisito.
- 3 Ista vero magis communis opin. ¶ cognoscitur per ponderationem, & numerationem auctorum vtriusque partis, vt in specie tradunt Cagno. in l. 2. col. 16. num. 50. in fin. vers. & & quamuis in primo. C. de pact. in empr. & vend. & Anto. Grauat. in addit. ad Vest. in sua prax. lib. 4. cap. 5. num. 23. circa med. vers. sed certe prior opinio. & id in facto seruat Soc. in conf. 159. Dominus labia & c. vt in quaestione. in fin. lib. 1. quem refert, & sequitur Boer in decis. 209. & illam, quam ibi tenuimus, in fi. & vtrumque facit istos referens Dom. meus Franc. Cantutius verè vas ingenij, & maturi iudicij plenum, & acerrimus communis opiniois cultor in pluribus eius responsis non minori doctrina, quàm elegantia redditus, clarius apparebit, cum impressa circumferetur, & præcipue in resp. incip. tora huius controuersie vbi id seruat in prima inspect. & pro vero tadit in 1. inspect. in primo fund. & est de mente omnium doct.
- 4 Et ea opi. ¶ est magis com. quæ maiori doct. numero fulcitur, vt tradit Abb. in cap. 1. col. fi. sub num. 15. & ibi Felin. col. pen. sub num. 54. vers. & illa dicitur comm. & August. Beron. num. 268. extra de constit. Thom. Ferrar. in tract. cautel. caut. 31. manifestum est, quod iudex, nu. 2. Ant. Corf. in tract. Trebel. §. in fi. sub nu. 10. Ant. de Prat. vet. inter cōfi. Alex. in conf. videtur prima fronte. colum. 3. in fin. sub nu. 10. vers. & si variæ sint opin. lib. 4. Iaf. in l. 2. sub num. 3. vers. nam illa censetur. & ibi Purpur. in addit. C. de inst. & subst. & in auth. si qua mulier. num. 15. C. de sacro. eccles. Alcia. in l. 1. in verb. Celsus ait, sub num. 44. ff. si cert. pet. Neui. d. num. 4. prope fi. vers. & dicitur communis. Lancel. Corrad. in lib. de Pretor. §. 2. in tit. de senten. nu. 25. Benincas. in §. actionum. nu. 344. inst. de ad. Hipp. Riminal. in l. precibus. nu. 475. C. de impu. & al. subst. & inter conf. vltim. vol. diuer. in conf. 166. mag. Domine Ioan. col. 5. in fin. nu. 9. lib. 1. Nicol. Moron. in trac. de fid. treug. & pac. par. 2. q. 12. nu. 2. Dom. meus Franc. Cant. in d. resp. in 2. inspect. in princ. & alij passim adeo, qd ista sit ab omnibus recepta sententia.

Eodem modo, & ea opinio, quæ habet Doct. maioris auctoritatis ¶ est magis communis, vt concludunt Matthes. in tract. de elect. vers. opi. in fi. Alex. conf. 202. viso themate, & dubijs, colum. fi. sub nu. 7. vers. & dicunt doct. & ibi Adden. lib. 7. Franc. Turza. in tract. com. opi. in opin. 160. probatio nes. in fi. Alc. in tract. presum. reg. 1. præsum. §. 1. nu. 3. Neui. vbi supra. num. 5. Gozad. in conf. 39. prima facie videtur, col. 3. nume. 17. & consil. 59. prima facie dicendum. colum. 4. in fin. nume. 21. Gomefi. in comm. ad Regu. cancel. in procm. quæst. 2. in 4. funda. partis. affirmat. Petr. lorio. in dicta l. 1. in verb. Celsus ait. num. 3. ff. si certumpeta. Lancell. Corrad. vbi supra. num. 25. Grat. in consil. 75. quamuis si prius. colum. 3. sub num. 20. lib. 2. Marc. Anto. Narr. in consil. 130. superioribus annis consului. colum. 5. num. 5. Aug. Bero. consil. 99. non recedendo ab ijs. col. 3. num. 5. lib. 1. & consil. 15. pro respon- sione. prope fi. nu. 13. li. 2. Grauat. subd. nu. 23. D. meus Franc. Cant. in d. resp. 2. Inspec. in 2. funda. cum sim. & est receptissi- ma opinio nemine aduersante, & ista adeo perspicua sunt, vt nulla prorsus egeant comprobatione. Sed difficultas con- sistit in dignoscendo, Qui excessus numeri, & auctoritatis doc. constituat magis communem opin.

6 Et licet resolutio istius indagationis reposita sit ¶ in arbi- trio ipsius iudicis, qui ex qualitate auctorum omnem contro- uersiam potest dirimere, cum non possit tradi certa regula super hoc, vt tamen res eo dilucidior reddatur, tres inspe- ctiones adhibendas esse censeo, quarum prima erit, data pa- ritate auctoritatis qui excessu numeri faciat magis commu- nem. Secunda, data paritate numeri qui excessus auctorita- tis: Tertia, & vlti quando ex vna parte est maior excessus nu- meri, ex alia maior excessus auctoritatis, quid dicendum?

INSPECTIO I.

Redeundo modo ad primam, duo sunt in ea distinguendi casus. Quorum primus est, quando sumus in quaestione ste- rili,

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tracta.

illi, quæ paucos habeat auctores, ut puta octo, vel decem. Et hoc casu concludendum est omnem excessum etiam unius numeri ¶ facere magis communem opin. exemplum, decem docto. tenent, legitimam filia dotata à patre augeri per auctoritatem facultatum paternarum. Undecim vero docto. opinantur contrarium, hoc casu magis com. dicitur, quod legitima non augeatur, & ita firmat Dom. Ioan. Paul. Lancell. in d. sua disput. in primo requi. in 2. lim. & ratio huius conclusionis est, quia magis commu. opinio constituitur ex maiori numero docto. & negari non potest, quin excessus unius faciat numerum in hoc casu.

8 Nec dicatur, ¶ quod excessus unius numeri est modicus, & ideo non curandus. arg. l. scio. cum ibi nota. ff. de in integ. rest. cum concord.

Quoniam resp. quod istud haberet locum in quaestione magna, & à pluribus pertractata, quia tunc habito respectu ad rem, de qua agitur, diceretur iste numerus minimus, nec curandus; nam maximum, & minimum considerantur secundum magnitudinem rei de qua agitur, ut tradunt Barto. & ceteri in d. l. scio. secus verò in quaestione sterili, prout est in casu nostro.

9 Ista tamen conclusio ¶ est intelligenda, quoties docto. omnes tenent hoc clarè, & expressè, secus si præsumptiue, vel alio modo non expressè.

Secundo quando bene fuerunt reuoluti libri, adeo quod si non clare. nam id fieri vix potest propter innumeros libros, & auctores, saltem verisimiliter alius reperiri non possit, secus alias.

Tertio, & ultimo, nisi pro opi. habere minorem numerum adessent plures attestaciones de Com. opinio. nam licet attestatio non faciat opinionem com. tamen quoniã propter illas plures attestaciones esse facile potest, quod alij eam secuti sint consulendo, & iudicando: quorum scripta non reperiuntur, ideo talis excessus hoc casu non attenderetur.

Secundus est casus, quando sumus in quaestione ampla, in qua plures scripserunt Doctores, & tunc concluderem, ¶ si sint 15. vel 20. excessus duorum ad minus ¶ constituat magis com. opinionem. Exempli gratia, viginti Docto. tenent possessionem esse quid facti. 22. vero docto. tenent contrariu, hoc casu magis commun. opin. erit, ut possessio sit iuris, & hoc est de mente D. Ioan. Pau. Lancel. in d. primo requisit. & comprobatur, quia numerus 20. non est adeo ingens, ut per duos non dicatur augeri: & præsertim, quia cum magis communis constituatur numero plurium.

11 Ista dictio, plura, seu multa, verificatur ¶ in duob. test. est clarus in §. si. ubi larè alias auctoritates adducit Sylu. Aldo. bran. in si. num. 26. Inst. de iure perso. & tex. etiam in §. singulorum. Inst. de rer. diuis. firmat glo. in l. 1. §. hoc rescriptum. in verb. multa ff. ad Syllan. & sequuntur alij docto. passim, quicquid dicat glo. in d. §. si. & malè, cum videatur velle arguere Imper. de defectu.

12 Hæc tamen conclusio ¶ intelligenda est cum qualitatibus supra relatis in primo casu, ut videlicet ij docto. clare firmant suam opinio. quod diligenter fuerunt reuoluti libri, & quod non adsint plures attestaciones de com. opin. pro contraria parte.

In ceteris verò quæst. habentibus maiorem numerum auctorum, ut puta 30. 40. vel alterius, ipse ¶ augerem vnum pro singulis decem, ita ut si pro vna parte adsint 30. docto. ad hoc ut contraria efficiatur magis commun. necesse sit quod habeat 33. docto. ad minus, & si ex vna sint 40. ex alia 44. docto. adesse debeant, ut faciant eam magis commu. & sic de singulis per ea quæ supra dicta sunt.

Est ista dicta sint de veritate, & rigore: sed quoniam is hodie est scriptorum numerus, ut omnes haberi nequeant, & quos habemus singulos ita videre non possumus, ut certi efficiamur, alium, vel plures docto. non reperiri, qui huic, vel illi opinioni accedant.

Ideo iudex non ita facile per excessus ita paruos magis communem hanc, vel istam sententiam declarabit, sed potius in huiusmodi casibus quaestionem dubiam, & neutram opi. magis com. pronuntiabit.

INSPECTIO II.

Subsequitur modo 2. inspect. quæ habet data paritate numeri docto. qui excessus auctoritatis constituat magis communem. In hac difficultate etiam si firma, & certa resolutio fieri nequeat propter incertam auctoritatis quantitatem, quæ velut umbra, & imago quædam coniecturis & præsumptionibus excerpta nobis ostenditur, tamen vna cum Alci. in l. 1. in verb. Celsus ait. nu. 44. ff. si cer. pet.

Firma facienda est conclusio, ut omnis excessus auctoritatis ¶ faciat magis communem opin. quod suadent lex & ratio, & primo l. maiorem. in versiculo, in numero autem pari. ff. de pact. deinde ratio, quoniam excessus auctoritatis apparet non potest esse, nisi magnus, cum modicus facile non discernatur, & in pari numero docto. maioris auctoritatis sunt præferendi.

15 Et hæc conclusio ¶ procedit, siue excessus iste sit in persona unius, ut puta si pro altera comuni adesset auctoritas glo. docto. vero alterius com. sint auctoritate pares tenentibus: cum glo. nam cum ea sit glo. auctoritas, ut per se sola, satis extollat verticem supra alios, ut tradit Bar. & ceteri in l. ut vim. ff. de iust. & iur. sufficit ad efficiendam magis com.

16 Siue econtra ¶ excessus sit in pluribus, ut puta si pro altera communi adesset glo. pro altera Innocentius, & Bart. reliquis doctoribus auctoritate paribus, nam cum auctoritas Innocentij, & Bart. superet auctoritatem solius glossæ, iste excessus in pluribus facit magis com. Concludamus ergo quod omnis excessus considerabilis in aucto. facit magis com. data paritate numeri.

INSPECTIO III.

Circa tertiam inspect. quando videlicet ex vna parte est maior doctorum numerus, ex alia maior auctoritas, qui excessus constituat magis communem opin. numerine, an auctoritatis: Matth. Mathesi. in p. tract. de elect. ver. opi. prope si. sub num. 10. vers. si vero ut supra. existimat, quod in dubio ¶ ea opinio sit eligenda, quam tenuerunt docto. maioris auctoritatis, etiam si sint numero pauciores. arg. d. l. maiorem. ff. de pact. nisi forte pro alia parte esset numerus duplo maior, quæ ea tenenda esset. arg. cap. si quando. de elect. in 6. & sic præsupponit, quod excessus auctoritatis faciat magis com. nisi excessus numeri sit in duplo. Sed hæc resolutio nullo modo satisfacit: nam in primo membro sic indistincte non est tuta: in secunda verò est omnino falsa, nam potest dari casus quo excessus numeri etiam duorum constituat magis communem licet pro alia sit excessus in auctoritate, ut ex infra dicendis clare apparebit.

Quamobrem verissima est opinio Alci. in d. l. 1. in verb. 18 Celsus ait. nu. 44. in si. ff. si cer. pet. qui vult hoc casu ¶ id omne relinquendum esse arbitrio iudicis. nam fatendum omnino est, certam & claram Theoricam super hac re tradi, impossibile esse cum auctoritatis quantitas haberi nequeat, sed eius qualisqualis cognitio vix potest apprehendi ex qualitate docto. particularium, quando sumus in aliqua facti specie, unde non mirum, si iudicis arbitrio relinquatur, qui facta cuncta recte perpendere potest.

Verumtamen quando specificam doctrinam in hac dubitatione constituere non licet generalem regulam ad faciliorem cognitionem firmare non ab re esse duxi: & antequam ulterius progrediamur, vnum necessario præmittendum est.

19 Nempe ¶ quod numerus, & auctoritas docto. possunt perpendi & calculari, & numerus potest reduci ad quantitatem auctoritatis, & auctoritas ad quantitatem numeri: in quo aduertendum est, quod licet vnus docto. habeat maiorem auctoritatem altero, vnusquisque tamen, licet infimus,

20 ¶ suam habet auctoritatem. nam, cum pro Doctore præsumatur, quod sit peritus, & bonus, ista præsumptio excitat quandam opinionem in pectore hominum, quia ipse censetur imitandus, & per consequens gignit auctoritatem, quæ est opinio, qua quis putatur imitatione dignus. d. c. fana quippe. 9. distin.

Et cum talis doctoris infimi auctoritas minima sit, quæ vni tantum in constituenda communi nihil operaretur, 21 iste defectus suppletur ¶ numero plurium docto. quorum singulorum auctoritate minimæ simul iunctæ faciunt auctoritatem maiorem, seu maximam, cum plura modica, ut dici solet, faciant vnum satis.

22 Ista igitur ¶ reductio numeri ad auctoritatem, & econtra, fit per solam ponderationem auctoritatis maioris, & minoris, hoc pacto: quoties in quaestione sunt diuersæ scribentium sententiæ, ita ut dubitari contingat, quæ sit magis com. opi. singulorum docto. auctoritates sunt perpendendæ & considerandæ prout infra tit. seq. & deinde duorum vel plurium auctoritates simul comparandæ, & si vnus superet auctoritate alterum in duplo, adeo quod eius auctoritas sit par, & æqualis auctoritati duorum: ille solus dicetur facere numerum istorum duorum, isti vero duo auctoritatem eius solius: ite econtra vnus dicitur facere auctoritatem illorum duorum, & isti duo, numerum eius vnus: Idem est si auctoritas duorum ea sit,

fit, vt æquiparetur auctoritati trium inferiorum Doctorum. Nam duo facient numerum illorum trium: tres vero Auctoritatem istorum trium, & tres numerum illorum duorum, & idem faciendum est in alijs Doctoribus maioris vel minoris auctoritatis. Tandem comparatione ista facta, & reductione fit calculus numeri & auctoritatis omnium doct. vtriusque partis & ea opinio, quæ maiori vel numero, vel auctoritate Doct. iuuabitur, erit magis communis.

Et vt hæc omnia facilius percipi possint, pono exemplum. Fingamus, quod auctoritas vnus antiqui sit par auctoritati trium Modernorum.

Modo tres Antiqui tenent, (& hoc exempli gratia, non verè,) causas meri imperij non posse subdelegari, sed nouem Moderni tenent contrarium. Reductio fit hoc pacto, cum auctoritas vnus Antiqui æquiparetur auctoritati trium Modernorum, simul tres antiqui facient numerum nouem Modernorum, & nouem Moderni auctoritatem trium Antiquorum, & e contra tres antiqui facient auctoritatem nouem Modernorum, & nouem Moderni numerum trium antiquorum, itaque, hoc casu par erit numerus & auctoritas vtriusque partis, & neutra opinio erit magis communis.

Pono aliud exemplum in eadem specie persistendo, quinque antiqui tenent, causas meri imperij non posse subdelegari. cōtrariū tenent. 12. Moderni, & hoc exemplū deseruiet pro reprobanda opinione Mathes. supra relata facta reductione, vt modo supra quinque antiqui facient numerum & auctoritatem 15. Modernorum, & 12. Moderni numerum & auctoritatem quatuor antiquorum, ita opinio antiquorum quod causæ meri imperij non possint subdelegari, erit magis communis, quia fulcitur maiori auctoritate, & numero trium Modernorum, & vnus antiqui, quàm contraria. adduco & tertium exemplum in eadem specie vt facilius res intelligatur quatuor antiqui opinantur causas meri imperij non posse subdelegari, sed in contrariam sententiam iuerūt 18. Moderni: quatuor antiqui faciunt numerum & auctoritatem 12. Modernorum, 18. Moderni vero faciunt numerum, & auctoritatem sex antiquorum, & consequenter opinio Modernorum, quod causæ meri imperij possint subdelegari erit magis communis cum excedat opi. contrariam numero, & auctoritate sex Modernorum, & duorum antiquorum. Et hæc factis sint, cum idem in similibus dici debeat.

Quamobrem concludendo, quando dicimus, aliquem maioris auctoritatis, perinde est, ac si diceremus plures esse numero & e contra. & ratio est, quia de Doctore maioris auctoritatis ea est opinio apud omnes eius scientiæ & doctrinæ, quæ habetur de duobus, vel pluribus simul, ad quod cōfert illud, Nam quoties occurrit vir aliqua armorum experientia fortis, sæpe dicere solemus, hunc duos, vel tres alios facile victurum, & superaturum, & hoc, non quia habeat plures oculos, manus, & crura, quam singuli illi duo, vel plures, sed quoniā opinamur, duos eius oculos, manus & crura operatura longe maiorem effectum, quam plures oculi, manus & crura aliorum. His sic præmissis in hac inspectione pro omni dubitatione tollenda, tres sunt distinguendi Casus, quorum

Primus est quando excessus numeri superat excessum auctoritatis, & hoc casu clarum est, excessum numeri & constituere magis communem, vt supra in 3. exemplo, ea ratione quia vbi facto calculo numeri & auctoritatis singulorum doct. si erit maior excessus numeri, erit & maior pro eadem opi. excessus auctoritatis, cum numerus ex auctoritate, & auctoritas ex numero procedat.

Secundus casus est, & hic quoque clarus, quando excessus auctoritatis est maior excessu numeri, vt supra in 2. exemplo. & concludendum est, excessum auctoritatis & facere magis Communem. Opinionem eadem ratione quia vbi auctoritas excedit numerum, excedit non solum in auctoritate, sed etiam in numero.

Tertius, & vlt. Casus est, quando vel constat, excessum auctoritatis esse æqualem excessui numeri, vel non dignoscitur maioritas excessus, & sic sumus in dubio. Hoc casu dicendum videtur, quod excessus auctoritatis & constituat magis Communem. & id videtur velle Alexand. in consilio 202. prope fine. sub numero 7. versic. & accipitur magis Communem. libro 7. & idem sentit Mathesila. vbi supra. suadet autem hæc opinio ex eo, nam numerus doctor. adhibetur in Communi propter auctoritatem, & sic auctoritas tanquam finis est dignior, cum omnis agens agat propter finem. Ergo maioris debet esse roboris ad constituendam magis communem Opininem.

Verum ista ratio haberet locum, quando ex alia parte

non adesset auctoritas, secus verò est in casu nostro in quo cum ex altera parte sit excessus in numero inest & in auctoritate. Nec obstat auctoritas Alex. quia, dum dicit non debere attendi numerum, intelligitur, quādo maior est excessus auctoritatis, & sic in 2. casu.

Itaque contrarium videtur verius quod excessus numeri & faciat magis Communem. nam certi iuris est, vbi habemus duo iura contraria vnum clarum & alterum dubium. clarum seruandum esse. At in casu isto est excessus numeri clarus, cum ad sensum pateat, excessus vero auctoritatis subdubius, cum auctoritas non ita facile possit calculari, & ponderari, merito &c.

Ista quoque ratio nihil facit, quia habet locum in dubio secus, quando constat excessum auctoritatis esse æqualem excessui numeri, vel non discernitur, quis sit maior excessus prout in casu isto.

Itaque hoc casu, prout supra in primo exemplo, concludendum est, neutrum excessum & constituere magis Communem. Opinionem, sed vtramque esse æquæ communem, & ratio est in promptu, quia, cum vterque excessus sit par, & æqualis, non potest facere magis Communem. quæ constituitur ex maiori numero vel maiori auctoritate Doct. Et hæc potius dicta sint pro maiori enucleatione istius materiae, quam pro aliqua regula, seu præcepto tradendo, cum id facere fere impossibile sit, sed Iudex in facto poterit decernere quid sit agendum, & secundum qualitatem doctorum hanc, vel illam Opinionem magis Communem. declarare, sed quoniam supra sapius de maiori vel minori auctoritate doctorum mentionem fecimus, non ab re erit modo perquirere, quomodo auctoritas maior, & minor consideretur, & qui doctor dicatur maioris, & minoris auctoritatis.

TITVLVS V.

Auctoritas Doctorum maior & minor quomodo consideretur & cognoscatur.

SUMMARIA.

- 1 Auctoritas Doctoris oritur ex doctrina, & bonitate simul iunctis & num. 5.
- 2 Reperiri auctoritatem doctor. absque doctrina, & quomodo procedat. nu. seq.
- 3 Papa ex eo, quod est Papa, efficitur doct. V. I.
- 4 Iudices, & aduocati propter peccata non vident veritatem.
- 6 Auctoritas maior in vno doctore, quam in alio.
- 7 Doctores qui maioris, & minoris auctoritatis sint relinqui arbitrio iudicis.
- 8 Doctrinam eo maiorem argui quo longius transactum est tempus.
- 9 Veritas filia temporis.
- 10 Quo antiquiores eo maioris sunt Auctoritatis.
- 11 Antiquos præstantiores Modernis pondere numero, & mensura, & cur. nu. 13. Fall. nu. 18.
- 12 Antiquos doctores modernis, & quare inuidia oritur ex doctrina, & locum habet inter pares. ibid.
- 14 Opinio Antiquorum præfertur sententiæ Modernorum, Fall. nu. 15.
- 16 Antiquos non potuisse omnia videre.
- 17 A iunioribus omnis Doctrina in dies perficitur.
- 19 Antiquum illud appellatur, quod venerabilius est.
- 20 Antiquus in Auctor. equiparatur multitudini Modernorum: Quod vero Modernis in specie, relinquitur Arbitrio iudicis, & nu. 21. traditur tamen quædam reg.
- 22 Doctorum tres gradus nouiter distinguuntur, & qui in istis continentur, & nu. 23.
- 24 Primo Glossator fuit Irnerius Lucerna iuris nuncupatus.
- 25 Antiquum equiparari tribus Modernis, & duobus medijs, medios vero duobus modernis. Intell. vt nu. 27. 28. 29. & 30.
- 26 Dictio (multum, seu multa) Cortona propprie significare tria.
- 31 Sententia Senis præfertur Opinioni Iuuenis. Fall. vt nu. 37.
- 32 Senex est maioris auctoritatis Iuvene.
- 33 Senem magis peritum esse Iuvene. Fall. vt nu. 35.
- 34 Consilium senis est sanius consilio Iuuenis.
- 36 Leges debent addisci in Iuuentute. & earum vsus semper continuandus est.
- 38 Iuuenib. vtile, & decorum, quod in dubio pro senib. præsumatur.
- 39 Doctor, qui plura scripsit, est peritior, & maioris auctoritatis, & nu. 41. & quis plura scripsisse dicatur. nu. 43.
- 40 Assiduitas reddit ingenia grossa, acuta.
- 42 Accursius cur sit adeo ingentis Auctoritatis.

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

- 43 Doctor plene tractans aliquam materiam dicitur plura scribere, & in ea maxima est auctoritatis.
- 44 Doctor, cuius scripta sunt approbatoria, maioris est auctoritatis.
- 45 Exercitatio arguit maximam doctrinam, unde Doctor qui se exercuit, peritus censetur.
- 46 Sapientia filia vsus, & memoria.
- 47 Doctores actu legentes, vel aduocantes maioris esse auctoritatis, quam sint ociosi.
- 48 Doctor ordinatus peritus presumitur.
- 49 Ex ordine facilius disciplina percipitur, & retinetur.
- 50 Doct. ordinatus, & clarus maioris est auctoritatis.
- 51 Doctor habens bonos scholares, & defendens magnas causas, dicitur excellens, & maioris auctoritatis. num. 54.
- 52 Scholares docti, ostendunt se habuisse bonum præceptorem: et præceptor malus non potest facere bonum scholarem.
- 53 Doctorem nobilitari per scholares, & clientes.
- 55 Doctore valde prodesse laborare in docendo scholares, & defendendo clientes.
- 56 Doctor habens multos scholares, & causas, presumitur valde peritus, & est maxima auctoritatis. nu. 57. Fall. num. 58. & 59.
- 60 Doctor habens magnum salarium presumitur maxime sapiens, & maxima est auctoritatis. et nu. 64. De eo largè. nu. 65. & 66.
- 61 Doctor habens maius salarium præfertur.
- 62 Ex pænæ qualitate arguitur qualitas delicti, & ex præmio arguuntur merita.
- 63 Aduocati non curant de his, quæ non faciunt bursam hydropicæ.
- 67 Sapientis est facere, quod nunquam mutandum sit.
- 68 Doctor non varius presumitur valde bonus, & peritus, & econtra. numero 69.
- 70 Doctoris contrarietas arguit nequitiam quandam.
- 71 Contrarietas in doct. quò crebrior est, eò magis reprehenditur.
- 72 Doctor contrarius minima est auctoritatis, & econtra.
- 73 Qui effectus ex supra relatis arguat maiorem doctrinam, & numero 74. 75. & 76.

Auctoritas doctorum quæ sit maior, & minor, cognoscere volentes, prius nosse oportet, ex quibus fontibus, seu locis ipsa proficiatur, cum à causâ cognitione. facile deueniatur ad cognitionem effectus. Auctoritas igitur ¶ ex duobus fontibus emanare dicitur, nempe ex scientia, seu peritia, seu Doctrinæ excellentiâ, & ex Morum honestate, ac animi probitate, & Primum, quòd auctoritas oriatur ex Doctrina probatur legibus, & ratione secundû D. meum Io. Pau. Lancel. in d. sua disput. An & quan. attend. sit Com. opi. in 2. resit. legib. probatur in l. septimo mense, ibi propterauctoritateu doctissimi viri Hippocratis, ff. de sta. ho. Vbi dum. I. C. loquens de auctoritate annectit verbum, doctissimi, aperte innuit, auctoritatem ex doctrina oriri, idem probatur l. Diui. ibi, & iuris ciuili præter veterem, & bene fundatam peritiam, ff. de iur. patr. in l. cum accutissimi, ibi, & ante alios excellens Papinianus, C. de fideicomm. in l. pē. prope. fin. ibi, & huius sententiæ subtilissimum, C. de cond. indeb. & alib. passim.

Ratione demum probetur nam cum auctorita doctri. nihil aliud sit quam opinio, qua quis putatur imitatione dignus, vt tradit Dom. Io. Paul. Lancell. vbi supra, statim atq; apparet sciētia vel doctrina in aliquo, rapimur. & trahimur, quodam naturæ instinctu ad illum amandum, colendum ac imitandum, iuxta dictum Platonis relatum à Cicero. libro 1. Officio.

Sed huic conclusioni obstare videtur, quia datur Casus in quo ¶ reperitur auctoritas doct. absque scientia, seu peritia aliqua iuris, nam Papa ex eo solo, quòd est Papa, efficitur Doctor V. I. auctoritate, non scientia: istud est solenne dictû Bald. in c. 1. in fi. num. 6. extra de confess. approbatum à Fel. in cap. nonnulli, col. 34. sub nu. 19. ver. præterea si esset verû extra de rescriptis. quòd non minus elegans quam verum dicit Catellian. Cott. in suis Memorial. in verbo, Papa licet sit docto. Ceterum istud obiectum licet in se verum, sit nihil tamen repugnat conclusioni supra factæ nam hoc est speciale in Papa, quòd habeat auctoritatem docto. sine scientia, quemadmodum etiam est speciale, quòd efficiatur doct. I. V. ob solam dignitatem Pontificatus, unde id non est extendendum ad alias personas.

Secundum, quòd Auctoritas Doct. ex morum honestate, ac animi probitate oriatur, deducitur primo, quia absque istis doctrina non percipitur. Initium enim sapientiæ est timor domini, & in maleuolam animam non introit sapientia: secundo quia doctrina etiam percepta non parit auctorita-

tem, cum non concitet desiderium imitandi, tum quia non potest apparere cum iudices, & reliqui iuristæ professores propter peccata nō videant veritatem, vt post Bal. tradit Afliet. in decis. vlt. in fi. tum quia licet doctrinæ excellentia eluceat, si deest animi probitas, non modo non concitat desiderium, & amorem imitationis, sed potius odium, & abiectio nem quandam: scientia enim in homine malo est tanquam gladius in manu furiosi.

Auctoritas igitur profisciscitur ex doctrina & morum honestate, ac animi probitate, & non ex altera earum tantum, ¶ sed ex ambabus simul, nam cessaret scientia, deficeret fundamentum auctoritatis: si vero abesset animi probitas, non oriretur opinio, unde vtroque casu sequeretur auctoritatis destructio.

Verum quoniam maior, & minor doctrina, & probitas esse, vel apparere potest in vno doctore, quam in alio, ideo ¶ maior quoque, & minor ¶ est auctoritas vnius doctoris, quā alterius, & hoc clarissimum est, sed cognoscere qui doctores sint maioris, & qui minoris auctoritatis, hoc opus hic labor est: quoniam cum doctrina, & probitas recondita sint nec sensu aliquo extrinseco percipi valeant, solum per quosdam effectus ex eis productos partim veras, & partim præsumptas istas indicantes, illarum qualis qualis cognitio haberi potest, quinimo, quia effectus isti multiplices, & varij admodum sunt, quamplurimæ ex eis dubitationes, incultationes & contrarietates suboriuntur.

Quapropter cum clara resolutio, & certa doctrina in hac difficultate tradi nequeat, id totum ¶ relinquemus arbitrio ipsius iudicis qui diligenti habita disquisitione qualitatis docto. particularium, quòd sibi satius visum fuerit, terminabit.

Cæterum nos ad faciliorem decisionem istius controuersie quando non vt volumus, concessum est, eam explanare, vt poterimus dilucidius, & clarius nonnulla generalia in medium afferemus circa effectus, doctrinam, & probitatem arguentes quorum nonnullorum, multis omisis, explanationem habituri. vt omnium distincta habeatur cognitio plures adhibebimus inspectiones.

INSPECTIO I.

Tempus in omnibus rebus permagni est roboris, maximum vero producit effectum in arguenda doctrina, & probitate, docto. qua de re nos modo tractaturi vt res facilius percipiatur, duos principales distinguimus casus. Quorum primus est quando circa effectum temporis decursi post firmatam. opi. vel mortem Doctor. Alter casus erit de effectu temporis quo opinio firmatur.

CASVS I.

Quo ad primum conc ludendum est, quo longius transactum est tempus, eo maiorem doctrinam, & probitatem ¶ argui, nam tempus vorax omnia diluit, & prostermit, nihilque tam durum est, quin temporis tractu molliatur, ac minuat.

Sed sola veritas tempore non labefactatur, ex quo eius ¶ filia ¶ nuncupata est, vt ex quodam Poeta refert Aul. Gelli. lib. 12. Nocti. atti. c. 12. in fi.

Et econtra mendacium, vt dicitur, non senescit. Vnde si nomen, & sententias alicuius doctoris, longo tempore perdurare videmus, absque dubio credere possumus singularem doctrinam in eo viguisse, ac eius dicta, sola, puraque veritate niti.

Quamobrem antiqui maximæ sunt auctoritatis, & quo ¶ sunt antiquiores, eo ¶ sunt maioris auctoritatis, vt tradunt plures fusè congesti per Neuiz. in d. sua Syl. nupt. libr. 5. sub numero 5. & seq. Port. Imol. in consil. 70. senectutem imprimis. num. 10. cum sequen. & nouissime per D. meum Franc. Cant. in pleno, & subtili respon. incip. tota huius cotronerfiz. in 2. Insp. in 2. fund.

Et ideo antiqui ¶ maioris sunt auctoritatis, & præstantiores Modernis, pondere, numero, & mensura, vt inquit. Bald. in l. fi. col. pen. nu. 47. in fi. ver. aduerte antiqui. C. de edic. diui Andr. tol. Alc. in tract. præsump. reg. præsumpt. 45. sub nu. 3. Luci. Pau. Rose. in repet. ad com. Franc. Aret. in verb. Doctor antiquus, latè alios refert Neuiz. sup. nu. 4. in fi. idem se quuntur Cott. in Memor. in verb. nuptiarum causa, prope fi. vers. perinde in proposito Port. Imo. in d. conf. 70. sub num. 10. & DD. mei Ioan. Paul. Lancellot. & Francis. Cantut. in sup. citatis locis. cum simil. & probatur in §. illud. in prin. in auth. de appella. & int. quæ temp. cum concord. collectis per And. Tiraq. in tract. de iur. primig. in præfat. nu. 187. cum. seqq. & in tract. de vtroq. retract. Titu. 1. §. 9. glo. 2. nu. 82.

Et

Et Antiqui non solum sunt eximia auctoritatis propter effectum temporis decursi, sed etiam quia verè erant Doctissimi, nam ipsi vñ sunt bonis libris, cum tantummodo viderent texus & Glossas, vel textus solum, & sic omnia in fonte: hodie vero cum sit tanta copia librorum, vt labori pareatur, datur opera libris facillimis, in quorum lectura nihil addiscitur.

Vnde quemadmodum ex bonis cibis fit bona digestio, ita ex bonis libris fit optima intelligentia: cuius rei habemus insigne exemplum Alciati, quem ferunt per septenniū non vidisse nisi Glossam, & Bart. Et istorum Doctrina magis apparet, quàm scientia modernorum, nam non offuscatur per linguas detractorum, quominus in lucem exeat. cū enim antiqui sint mortui, eorum excellentia non parit emulis inuidiam, qua nunquam desinūt inuehi contra eximios viros viuentes: secus verò in mortuis, nam inuidia inter pares locum habet, ex quo multi vituperantur viuentes, qui laudantur mortui, & ista sunt rationes eximij D. mei Io. Pau. Lancel. pulchrius, & vrgentius ab eo inducta quàm à me fuerint relata.

Et hinc est, qd opinio antiquorum præfertur opinioni modernorum, vt post Guil. Hosti. Ioan. And. & alios concludit Paris de Put. in tract. de Syndic. in verb. iudicare. c. 3. incip. an si iudex, qui dedit. num. 7. in fi. & seq. & num. 12. post princ. Rom. in l. fi. verò. §. de viro. col. 4. nu. 302. ff. sol. matr. Purpur. in l. fi. idem cum eodem. §. fi. nu. 13. ff. de iurisd. om. Alcia. in d. præsum. 45. nu. 1. & 3. cum concord. quod probatur iuribus, & ratione, & primò iuribus in c. relatum. circa med. ver. & ideo. 37. dist. in c. domino sancto. prope fi. vers. in fine aut huius epist. 50. dist. & in can. hoc ipsū. circa med. in vers. in fine aut. 33. q. 2. cū simi. Ratione demū pbatur, quoniam ex eo, qd opinio antiquorum fuit visa semel, ac pluries, & a posterioribus diutius ruminata, steteritq; ad supplicium impugnationum eorundem tanquam aurum in fornace, vrgens, & clara elicitur coniectura, vt vera, bona, & æqua sit, & meritò præferenda.

Id tamen locū habet quoties sumus in dubio, secus tñ vero quando constaret opinionem recentiorum esse veriorē, puta ex melioribus rationibus, ita Io. ab Ana. in c. tua nos. col. 3. in prin. sub num. 4. extra de vsur. Rom. in d. §. de viro. col. 42. nu. 301. Purpur. in d. §. fi. num. 13. & Neuiz. vbi supra nu. 8. post prin. vers. sed quando Doctorum.

Et est de mente omnium, & probatur expresse in l. qsq; vers. sed Caius Cassius. ff. de in ius voc. in l. potioris. C. de off. rect. prouin. in l. 3. §. si quis quasi. D. de cond. caus. dat. cū fini. & ratio est in promptu, nam opin. Antiquorum præfertur propter præsumptionem veritatis, quam habet pro se, sed in claris, prout sumus in casu nostro, in quo propter meliores rationes opinio Modernorum apparet vera, seu verior, cessat præsumptio, Meritò, & c.

Et huc spectat illud, Antiquos tñ non potuisse omnia videre. iuxta not. per glo. magnam in c. de spiritu. in verb. ex Deo patre. de consecrat. dist. 5.

Item & illud, à iunioribus tñ omnem doctrinam in dies perfici. & alia sexcenta pronunciata, & exempla quæ cōtra antiquos congerit Neuiz. d. nu. 8. cum seqq.

Nam quoties dicimus, Antiquum maioris auctoritatis, & præferendum Moderno, intelligimus quando tñ contrariū ex maiori doctrina, & probitate Moderni, vel alia quacūq; causa non constat, & sic quando sumus in dubio, quo casu iure optimo debetur ista præeminantia ipsi antiquitati, quæ semper in iure nostro maxima fuit in veneratione, vt patet in d. §. illud. in auth. de appel. & alibi passim.

Imo adeo æstimatur, vt nomine antiquitatis tñ illud honestetur, quod potius & venerabilius est. l. postliminium. §. filius quoque. & ibi not. Aegid. Perot. & Guliel. Bud. ff. de capt. & postli. And. Tiraq. in tracta. de iur. primig. in præfat. nu. 96. Vnde non tantum ægrè ferre debet Neuiz. ibidem, si aliquid io dubio antiquis deferatur, quando modernis minime aufertur, quod suum est, in casu, quo ipsi reperiuntur antiquis præstantiores. Et hæc omnia generaliter, & verè procedunt.

Sed ad specialiora descendendo, ardua, & egregia cadit dubitatio, nempe, Quot modernis æquiparetur antiquus, in auctoritate: Et quidem neminem reperi, qui difficultatem hanc in specie tangat, sed solus Neuiz. post nonnullos, quos allegat in d. Syl. nup. lib. 5. nu. 4. in fi. asserit, antiquum tñ propter auctoritatem æquiparari saltem multitudini modernorum, imò quod peius est, nulla videtur posse fieri in hac difficultate rationabilis, & concludens determinatio, adeo vt

in ea opin. reposita sit, & ideo eius resolutionē tñ relinquamus arbitrio ipsius iudicis, qui prout iustius, & æquius opinatus fuerit obseruabit.

Ipsæ autem, non quòd aliquid seruandum proponere velim, sed vt excitem potius sublime ingenium, & rectum iudicium aliorum, quid super hac re sentiam, non fitebo.

Pro huius igitur nodi dissolutione, & faciliiori cognitione, imprimis tres gradus doctorum tñ constituo, primus sit antiquorum. secundus mediorum, tertius modernorum: meos autem appello, qui sunt inter antiquos & modernos.

Qui vero antiqui, medij, & moderni Doct. dicantur, cōstituendum est ex quantitate temporis decursi à primo Glossatore post compilationem iuris civilis vsque in hæc tempora.

Igitur ab Irnerio, qui fuit tñ primus iuris glossator, & lucerna iuris nuncupatus, vt tradit Odo. fre. in l. ius civile. post prin. ver. signori D. Irner. ff. de iusti. & iur. quem refert, & sequitur Caccia. in tract. de mo. stud. in §. docū. post prin. ver. quid si omnino voluerit, & ex alijs tradunt Alc. lib. 1. dispū. c. 23. & Franc. Hotom. in suo com. verb. iur. in ver. Irnerius, & qui floruit Bonon. anno salutis 1080. vt tradit Hoto. ibid. vsque in diem hunc decursi sunt anni 490. vel circiter.

Qui numerus æqualiter tripartitus est annorum 160. vel circiter. itaque antiqui dicuntur omnes Doct. qui floruerūt vsque ad annum salutis 1240. & isti erunt ante Dy. de Mux. qui floruit circa ann. 1300. secundum Hot. in d. com. in ver. Dynus: medij Doct. erunt omnes, qui floruerunt ab ann. 1249. vsque ad ann. 1400. & in isto gradu includentur omnes incipiendo à Dyno, & ante vsque ad Paul. de Castr. qui floruit circa illud tempus, licet decesserit anno 1437. secundum Hotom. vbi supra in verb. Paul. Castren. & tandem Moderni dicuntur omnes Florentes ab anno 1400. vel circiter, vsque in hodiernum diem, & isto gradu comprehenduntur omnes à Paulo infra, & hic calculus deseruiet vsque in hodierna tempora.

Alij postea aliud etiam super hac re sentiētes ex propria voluntate calculum renouabunt. Modo ad rem ipsam accedendo opinarer. Antiquum tñ æquiparari tribus modernis, & duobus medijs. Medium verò Doctorem æquiparari duobus Modernis, & sic isti erunt medij re, & nomine, nam vincuntur ab antiquis & vincunt modernos numero vnus. Hæc opinio in totum probata erit, si probabimus primum membrum, videlicet antiquum æquiparari tribus modernis: nam reliqua membra per se probata erūt solo ordine istius telæ.

Adductus igitur fui ad hanc opin. firmandam ex tribus potissimum.

Primo, quia omne Trinum est perfectum, ergo, cū non habeamus determinatum numerum, ad perfectū debemus recurrere. Secundo quia licet antiqui maximæ sint auctoritatis, non tamen adeo aliorum auctoritatem excedere debent, quin tres simul moderni vnum antiquum in auctoritate adæquare valeant, cum nec Hercules contra duos. Vltimo, quia Neuiz. ex aliorum intentione asseuerat, antiquum æquiparari multitudini Modernorum. At verb. Multitudo, seu Multum, absque dubio verificatur in tribus, cum etiam duo dicantur multa. §. fi. cum simil. Inst. de iur. person.

Quinimo Cortonæ patriæ meæ per verb. Multa, qd vulgo dicimus, parecchi, ex propria ferè vi illis verbi tñ intelligimus de tribus, seu numerum trium volumus significare, meritò, & c. ex quibus, cum meliora non haberem, fui motus ad ita tenendum.

Ista autem omnia tñ moderanda sunt, quoties essemus in Doctoribus vltimis primi gradus, & primis tertij gradus, nam singuli vltimi antiqui non facient numerum trium primorum Modernorum, sed solum tales antiqui æquiparantur duobus modernis.

Item econtra, valde antiquus tñ non faciet numerum, & auctoritatem trium tantum nouissimorum modernorum, sed quatuor, vel vltra, quia pro anriquissimo maior, pro nouissimo verò minor est præsumptio, & auctoritas.

Præterea nō procederent supradicta, quoties essemus tñ in Doctoribus vltimis primi, vel secundi gradus, & in Doctoribus primis secundi, vel tertij gradus: nam singuli Doctores gradus anterioris non æquiparantur duobus gradibus inferioris, sed solum vltimi antiqui: vel medij præferentur primis medijs, vel modernis existente numero. Si vero maior sit numerus Doct. gradus inferioris, nulla erit prælatio, nisi maioritas esset valde ingens.

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

Item e contra, si simus in valde antiquis, vel primis secūdi
30 gradus, & i vltimis Medijs, vel Modernis, nā tūc † antiquus
faciet numerum trium mediorum, Medius vero trium nouis
simorum, & vltra, & sic de singulis: nā prout erunt antiquio
res, plures vincent: & prout recentiores a paucioribus vin
centur, quod vnusquisque per se in facto colligere poterit.
Et hæc sufficiant, quoad primum casum.

C A S V S. I I.

In secūdo casu, de effectu videlicet temporis, quo opinio
firmatur, concludendum est, maximè interesse quo tempore
doct. opi. suam constituerit, nam si in senectute aliquid asse
31 uerat, opinio † in eo firmata præfertur sententiæ iuuenis, vt
tenet glos. in §. lafos. in versic. graues. in authen. de quæstio.
Luc. de Pen. in l. i. post prin. in verb. prior. C. de Conf. lib. 12.
Ias. in l. cum quid. in prima lect. nu. 11. & in 2. in fi. num. 44. &
sequen. ff. si cert. pet. Capol. late in tract. de imp. milit. elig. in
prin. Alc. in d. reg. 1. præsumptio. 45. nu. 4. in fin. & post alios
D. Lanc. in dict. sua disp. circa med.

32 Et ratio est quia doctor senex † est multo maioris aucto
ritatis quam iuuenis vt iuribus, & auctoritatibus late com
probant Tiraquel. in d. tract. de iure primoge. in præfa. num.
105. Chassan. in commen. ad consue. Burg. in proœ. in versic.
ordonne que fix de noz conseilliers. nu. 3. Por. Imol. in dicto
conf. 70. nu. 1. cum seq.

33 Et est de mēte omnium, & id tum quia doctor senex † est
magis peritus, vt asserunt Imo in cap. alia vero causa. num.
3. de renunt. Gramma. in decis. 1. orta lite, & contraueria.
nu. 8. Por. Imol. vbi supra. & alij passim. cum senex habeat
ea, quæ sunt iuuenū propria, dū enim iuuenis ipse exitit, &
perpicacia & ingenij acumine, & memoria appime abun
dauit, & præter iuuenes habet maturitatem, vsum & expe
rientiam, quibus quod iuuentute apprehendit, melius con
coxit & digessit: quoniam vt inquit Cic. in suo Cato. maior
& refert Por. Imol. in d. conf. 70. nu. 3. consilio & scientia nō
orbari, sed augeri solet senectus. & legitur Ecclesiast. cap. 25.
quam speciosum caniciei iudicium, quam speciosa vetera
nis sapientia, & gloria illorum timor Dei. cap. fin. 84. distin.

34 Et hinc est, q̄ consilium senis propter maturitatem † sa
nius esse dicitur. c. ex multa. §. 1. in fi. extra de vot. & tradunt
Ias. in d. l. cum quid. in 2. lect. nu. 44. Chassan. ibi. Io. Igneus
in l. 3. §. ignoscitur. nu. 9. ff. ad Syllan. Iul. Ferret. in tract. de
medel. conseruand. exercit. sub num. 12. Port. Imol. d. nu. 3. &
seqq. cum concord. Tum etiam quia cum Authoritas sit opi
nio, senex propter lōgius tempus in hoc studio consumptū
multo maiorem potuit concitare de se opinionem, quā iu
uenis, qui in tam breui tempore nec multis, nec multam do
ctrinam, & probitatem ostendere potuit.

Ista, & multo plura, quæ passim legantur in fauorē senum
35 habēt locū, quoties † senex studuit in iuuentute, iecus alias.

Nam cum desit fundamentum totum corruī necesse est:
36 leges enim † debent adisci in iuuentute, & per totum vitæ
tempus eorum vsus continuandus est, argu. l. vni. & not. ibi
per glos. in verb. per omnem. C. de athlet. libr. 10. pluribus
ostendunt Caccialup. in tracta. de mod. stud. in 4. docum. &
Catel. Col. tit. in suis Memoral. in verb. leges debent. per tot.

37 Item hæc omnia † procedunt in dubio, secus quando cō
staret contrariū nēpe opinionē iuuenis melioribus ratio
nibus innixam esse, quæ præfertur sententiæ senis, vt conclu
dit Galia. in repet. l. Gallus. in §. item credendum. col. 2. nu.
8. ff. de lib. & posthu. quod facile esse potest: nam Deus sape
reuelat paruulis, quod sapientibus est absconditum, vt post
alios refert Franc. de præscrip. in proœ. nu. 5. vel constaret
de maiori scientia iuuenis, vel alio modo appareret maior
auctoritas iuuenis.

Et huc spectant, quæ tam latè, & copiosè cōtra senes pro
iuuenibus inducit Neuiz. in d. Sylua. nup. libr. 5. num. 5. cum
seqq. & Luc. Paul. Rosell. in d. reper. ad commen. Franc. Arc.
in verb. Doctor, & alij passim: nam locum habent, quoties
de melioribus rationibus, vel maiori iuuenum doctrina ap
paret. in dubio vero plurimū senectuti deferimus, quæ sem
per venerabilis fuit apud Roman. l. semper. ff. de iur. immū.
& late testatum reliquit Cice. in suo Caton. cum late conge
stis per Por. Imol. in d. conf. 70. in prin.

38 Neque id agrè ferre debent iuuenes, † cum non modo
nullum eis asserat præiudicium, non enim iuuenum peritiæ
ac doctrinæ aliquid detrahatur, sed potius vtilitatem, cum
iuuenis bene, & doctè aliquid firmans commendetur, & mi
nus rectè, & comptè tradita ab eo propter ætatem excusen
tur, quod nec indecens, aut turpe ijs esse dicitur, vt cæteris
omissis habemus exemplum in Mariano Iuniore, qui, cum

in consil. 35. quatenus dubitatur. co. pen. nu. 16. li. 1. respon
derit, consuetudinem Marti. in l. dos. à patre. C. sol. mat. pro
cedere etiam in dote promissa nondum soluta. & demum in
conf. 124. non est dubium. colum. 2. & seq. num. 17. cum plu
rib. seqq. lib. 3. contrarium responderet consuetudinem vi
delicet prædictam non habere locum in dote nondum solu
ta. non erubuit dicere in d. consil. 124. nu. 22. se in priori cō
silio lapsū esse propter iuuentutem, & in altero effectum
iam senem rectius sensisse. Illud tamen prætermittendum
non est, quod tradita supra in fauorem senum possent
pluribus modis coarctari, quos ponunt passim Doct. in illa
q. An, & quando senex debeat præcedere Iuniorem, in qui
bus me remitto ad copiosè congesta per Petr. Duen. in tra
cta. reg. in reg. 208. Doctor antiquior. parte 1.

I N S P E C T I O I I.

Cum ius nostrum versetur præcipuè circa moderationē,
& coactionum omnium humanorum actuum intra certos
limites, & actus isti plures admodum sint, & iusti, ac iniusti,
scientia plerunque percipiatur vsu & experientia, non est
dubium eum, qui plurimum cognitionem consecutus est, ma
39 iorem scientiam & doctrinam præferre, vnde doctor † cu
ius scripta sunt frequentiora, magis peritus & doctus argue
tur, nam qui plura scripsit, multo plura vidisse supponi
tur. vnde cum vna res declarat aliam, is abque dubio perfe
ctam doctrinam adeptus censebitur. præterea cum scriben
di munus longissimum tempus exposcat, qui plura conscri
psit, ostendit se fuisse apprime assiduū in studijs.

40 Assiduitas verò † ingenia etiam grossa reddit acuta, & ef
ficacissima ad omnē capacitatē intellectus, vt inquit Bal. in
præfat. comm. ad Decretal. prope fi. sub nu. 3. ver. aliquando
tamen ingenia grossa. cum alijs collectis per Neuiz. in dict.
Sylua nup. lib. 5. nu. 44.

41 Itaque doctor plura scribens † maximæ erit auctoritatis,
vt concludit Alc. in tract. præsumpt. reg. 1. præsump. §. 1. in
fin. præsertim quia, cum in pluribus scriptis complures ca
sus decisi reperiantur, quotidie & a multis, ac variis perso
nis talia scripta visa, & relicta erunt, ex quo nomen istius im
mortale, & æternum facile redditur. Quod non accidit in eo
qui aut nulla, aut perpanca edidit scripta, nam cum rarò vi
denda occurrant, & adsint aliorum frequentiora, de eo, aut
nulla, aut parua opinio concitatur.

Et hanc credo potissimam esse rationē, quod Accursius
42 † adeo insignis & excelsæ fuerit Auctoritatis. cum enim to
tum corpus ciuile interpretatus sit, quis dubitat, quin ip
se quæstiones, & dubia ex mente iuris rationabilius, ac faci
lius decidere potuerit, & ingentem de se exspectationem
concitauerit? Quæ tamen intelligenda sunt, dummodo
scripta non sint pleraque improbata, vel modicam doctri
nam præ se ferant.

43 Et aduertendum est quod plura conscribere † etiam is di
citur qui plene pertractat materiā particularem, vnde in ea
talis doctor maximæ dicetur esse auctoritatis, quia de ea val
de peritus censebitur per supra dicta, ex quo fatendum est
in materiam pignorum maximæ esse auctoritatis Anto. Ne
gus. in materia Reuocationis donationis per susceptionem
liberorum And. Tiraq. & sic de singulis.

I N S P E C T I O I I I.

Agere, quod a nemine reprehendi possit, sapientis esse,
nemo dubitat, itaque doctor cuius scripta sunt approbatio
44 ra maioris auctoritatis † esse dicet vt voluit Alciat. in dict.
tracta. præsumptio. reg. 1. præsump. §. 1. in fin. & clarissimum
est, nam quoties videmus dicta vnius doctoris a cæteris ap
probata, non possumus aliter cōiungere, nisi quod ipsa verita
te nitantur cum enim homines natura ferre ad contradicen
dum proni nascantur, si dictis aliorum acquiescant, & appro
bent, necesse est quod insit in ijs species aliqua pulchri, cu
ius desiderio animi hominum ad secum conformandum
alliciantur, idque in cognitione, & scientia veritatis versa
ri fatendum est.

Ex quo sequitur, quod Innoc. Bar. & alij plures, quorum
opinionēs plaræque approbate sunt, eximia sint auctori
tis. & e contra Martinus, & alij simil. modicæ, vel nullius, ex
quo eorum pleraque dicta reprobata fuerē.

I N S P E C T I O I I I I.

Tria necessaria sunt ad faciendum vniuscuiusque artis pe
ritum artificem, Ingenium, Ratio artis, & Exercitatio, vt
ex alijs tradit Antonius Gallefi. libro primo de exercit. Iu
risp. numero 3.

45 Exercitatio † vero cum sine ratione, & ingenio fieri ne
queat, arguit singularem doctrinam eius qui in aliqua sciē
tia se

ria se exercet: nam omne artificium continua exercitatione recipit incrementum, l. legatis. §. ornatricibus ff. de leg. 3. tradit Maria. Soc. in c. si diligenti. in prin. nu. 1. & ibi. Adden. sequuntur, extra de foro competen. latius Matthe. Gribal. de Method. stud. lib. 1. cap. 12.

46 Vnde sapientia & filia vsus, & memoria dicitur, nam qui sapiens rerum humanarum esse velit, non libris solis neque disciplinis, sed oportere eum versari quoque, exerceri in rebus cominus nocendis & periclitandis, eaque omnia acta & euenta, firmiter meminisse, & proinde sapere ex his quæ pericula ipsa rerum docuerunt, non quæ libri tantum, aut magistri per quasdam inanitates verborum, & imaginum tã quam in mimo, aut in somnio delectauerint. ita hæc omnia ex Afranio poeta tradit Aul. Gell. lib. 14. Noct. Attic. ca. 8. & refert Ant. Galle. ibidem nu. 2. ex quibus possumus concludere Doctores legentes, aduocantes, vel alio modo in legali

47 Philosophia se exercetes & maximæ esse auctoritatis, & multo maioris quam ociosi, vel domestico, priuatoque tantum studio contenti; & hoc, tum quia sunt peritiores per su prædicta, & alia plura non minori doctrina, quam elegantia tradita ab insigni Ant. Galle. in toto illo opere, quod in scripsit, de Exercita. Iurisp. & habent naturale iudicium, quæ situm ex assidua communicatione opinionum cum scholaribus, iudicibus, & causarum patronis, per quod scientia iã apprehensa vsui hominum adaptatur.

E contra vero, priuato, proprioque studio operã nauantes, & parum in libros incumbunt, ex quo parum sciunt, nã cum bonarum artium & præsertim legalis apprehensio apprime sit laboriosa, si stimulus aliquis honoris, vel lucri non impellit, facile à studio auertimur: Et si student, parum proficiunt. cum studium illud carens collatione, quasi mortuū, & inutile sit.

Tum etiam quia se exercens scientiam suam hominib. p. a. refacit, eorumque opinionem captat sed priuato studio se oblectans, licet veluti alter Bal. omnia sciret, nihilque penitus ignoraret, tamē nullius esset auctoritatis, cum eius peritia lateat. vnde nulla oritur præsumptio, qua allecti homines eum imitatione dignum opinentur.

INSPECTIO V.

Scriptorum ordo, & claritas in omnibus præcipue tamen in Iure maxime desideratur. confusio vero, & obscuritas penitus respuitur, vt latè deducit Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 1. in princip. nume. 9. & seqq. Vnde Doctor ordinatus, & clarus

48 censebitur magis peritus: obscurus autem & difficilis indotus, & ignarus. nam vt ex Ias. tradit Neuiz. in d. fil. nup. lib. 5. num. 38. in fin.

Signum bene intelligentis est, scire bene docere nec, mirum, quoniam, qui tractat argumentum aliquod confusè, & obscure, aut nihil, aut inutiliter scit, neque enim discendo

49 aliquid præstat, cum ex ordine & disciplina facilius percipiat, & retineatur. l. 2. in prin. ff. de orig. iur. §. cū nos. in proce. ff. & tradit post Card. Alex. Cagno. in rub. C. de eden. sub nu. 2. ver. & quia ordo. cum traditis à Nicol. Euerard. in suis loc. legal. in loc. ab ordine. neque practicos iuuat, cum nedum dicta doctorum, sed etiam leges obscure ad decissionem causarum adduci nequeant, vt per Neuiz. post alios ibid. nu. 34.

Quod comprobatur ex eo, nam ordo, & claritas emanat a iudicio naturali, quod in assequenda, & vtenda iurisprudentia principem sibi locum obtinet, & e contra confusio, & obscuritas ab eiusdem iudicij defectu proficiscitur.

Quamobrem doctores, quorum scripta, & clara, & ordinata sunt, maximæ erunt auctoritatis, & maioris quam is qui obscure scripsit, quod iuuatur ex eo: quia scripta clara a pluribus, & libentius leguntur, obscura vero per pauci legunt, & pauciores intelligunt, ex quo fit, vt doctor clarus continuo volitet per ora virorum, obscurus vero silentio inuoluatur, & per consequens ille ingentem, hic nullam de se opinionem concitet.

INSPECTIO VI.

Si arbor mala bonos fructus producere nequit, & effectus sunt similes suæ causæ, possumus firmiter concludere, Doctorem habentem bonos, & peritos scholares & magnas

51 causas defendentem, & excellentem præsumi, & peritum, vt tradit Bar. in Authen. de defensi. ciuit. in prin. col. 1. nu. 4. quæ refert, & sequitur Cagnol. in proce. ff. in §. fi. nu. 293. Nã scholares & cum credere debeant suo Præceptor, iuxta illud, discitentem oportet credere. & alia quæ adducit Caccialup. de mod. stud. in 3. docu.

Et præceptor indoctus nō possit facere bonum, & doctū scholarem, vt inquit glo. fi. in l. nullus. & ibi Bal. C. de decur.

lib. 10. refert & sequitur Ias. in l. qui in aliena, §. interdū, in vl. not. sub nu. 19. ver. nec doctum facit. ff. de acq. hæred. idem sequitur Neuiz. in d. fil. nup. lib. 5. nu. 46. si iurisprudentiam nacti sunt, a Præceptore discerpisse omnino fatendum est, & causæ magni momenti sola doctrina, & diligentia patroni defenduntur.

Ex quo præceptor est particeps gloriæ sui scholaris, cum

53 & nobilitetur per eum. d. §. fi. in proce. ff. vbi post alios not. hoc ibi Cagnol. in 2. not. num. 292. tradit glo. in §. generaliter autem. in verb. & nobiliores. in auth. costi. quæ de digni. nam scholaris doctus præterquam quod scientiam habuisse a Præceptoris excellentia significat, in alio etiã nobilitat præceptorem, defendendo videlicet eius sententias, vt tenetur facere, argum. l. dicere. ff. de arbi. Eodem modo magni clientes experientia ipsa aduocati sui doctrinam vsque ad cælum extollunt.

Itaque doctos habens bonos scholares, & causas magnas

54 defendens & dicitur esse maximæ auctoritatis, cum ex hoc apprime doctus censeatur, nomēque eius vndique clarum va

55 getur, quod sane esse deberet & stimulus doctoribus ad hortandum scholares ad studium, & pro eisdem & clientib. valde laborandum, nam & officio suo funguntur, & sibi met auctoritatem comparant, ad quam pariendam effectus iste est potens, & efficax.

INSPECTIO VII.

Lector excell. iure optimo magnum Auditorum numerū acquirit: & Aduocatus peritus maximam habet clientulorum copiam: qui igitur habet plures scholares, & causas, is,

56 & dicitur peritior.

Primo, quia cum scholares cupiant discere, & clientes litem vincere cumque plura discantur a peritiori, nemo enim dat quod non habet. Item causæ facilius, & melius a docto. excell. defendantur si scholares & clientes vnum eligant, oriatur concludens præsumptio, vt is doctior censeatur.

Præterea, quia doctor habens multos scholares, & causas, licet ab initio non sit admodum peritus, tamen temporis tractu doctissimus efficiatur, quia & libentius & frequentius

57 laborat. vnde doctor iste & maioris auctoritatis esse dicitur, præsertim cum per plures latius fama diuulgetur, & maior oriatur opinio.

Hæc tamen conclusio limitatur, vt non procedat, quando

58 scholares & non sponte, sed prece, vel precio doctorem aliquem audiunt, vt faciunt quidam Doct. diuitijs potius, quã doctrina abundantes, nam cum grossi, & subrudes existant, scholares, vino, & pecunijs obcæcare conantur, qui a Doctis humani, a vulgo vero dū sunt in pgressu, piti appellant.

Postremo non procedit d. conclusio & inter Doctores ius diuerso modo præfidentes: nam si Doctor legens habet maximum numerum scholarium, & non dicitur peritior doctore

60 non legente, sed aduocante, neque e contra aduocatus plurimis causis patrocians dicitur peritior doctore legente, nã alter interpretando, alter aduocando excellit, & tamen ambo possunt esse sapientes, & forte peritiores, non tamen ratione maioris numeri scholarium vel causarum.

INSPECTIO VIII.

Cum præmium secundū labores, & merita unicuique persoluitur, mirum videri non debet, quod Doct. habens magnum salarium legendo, & maxima præmia consulendo, maximum præ se ferat & scientiam & doctrinam: nam prælatio inter Doctores arguit maiorem doctrinam & scientiam in eo, qui præfertur, sed Doctor habens maius salarium, & præmiū debet præferri, vt post Bal. tradit Alex. in l. 2. in §. prius. col. 2. sub nu. 10. ver. & tradit Bal. ff. de vulg. & pup. Merito, & c. Præterea arguendo a contrarijs, seu oppositis iuxta l. & si contra. in fi. ff. de vulg. & pup. cum simil.

62 Quemadmodum pœna & debet cum delicto commensurari, & ex maiori pœne arguitur maioritas delicti. l. 2. & ibi Io. de Imo. & alij. ff. de pub. iud. c. non afferamus. & ibi glo. fi. Arch. & ceteri. 34. quæstio. 1. tradit Bar. in l. leuia, circa prin. ff. de accusi. Docto. in cap. at si clerici. extr. de iud. & est communis, & regularis Theorica, vt testatur Socin. in cons. 157. præfens consultatio. columna 2. num. 5. libro 2. Ita e contra ex quantitate & maiori pœne argui debet qualitas, & maioritas meritorum.

63 Idque maxime procedit in aduocatis, qui & parum curantes de his, quæ non faciunt Bursam hydropicā, dicebat Io. de Blanas. in tit. Inst. de act. in materia actio de pecul. in fin. verbis, quoties magnum recipiunt præmium, maiorem adhibent diligentiam & efficiuntur doctiores, ex quibus faciēda est conclusio, Doctorem habentem maiora stipendia tū legendo

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

64 legendum tum aduocando et esse maioris autoritatis. Vnde aduc remanet celebre nomen Iason. Decij. Maria. Iun. & aliorum propter maxima stipendia, quæ tam legendum, quam consulendo receperunt.

65 Hæc tamen omnia sunt intelligenda et inter Doctores eodem modo ius profitentes, secus vero in alijs, nam si intepres aliquis haberet maximum salarium, non diceretur peritior Doctore non legente, neque econtra, nam potest esse, quod utrique æquæ vel magis docti sint alijs respectibus.

66 Item non procedit d. conclusio, et quando quis fauore, vel gratia consecutus fuerit magnum salarium, tunc enim non argueret magnam, seu maiorem doctrinam, cum eius ratio non habeatur in concludendo salarium, & id sapius contingit in Doct. interpretantibus, qui propter aliquod beneficium in superiores collatum condonantur maioritate salarij.

INSPECTIO IX.

Esti optimus sit portus pœnitenti mutare consilium, sapientis tamen et proprium est, nihil facere, quod pœnitentia infectum reddi debeat, ut vere dixit excel. conciujs meus D. Bened. Bon. lib. 1. de censib. arti. 99. in prin.

68 Quamobrem Doctor constans in suis opinionibus et vere doctus, & in legali scientia versatus apparet, cum enim humanum sit errare, & per consequens sibi met contradicere quia erranti necesse est se corrigere. c. qualiter & quando. ubi post alios not. Maria. nume. 3. de accusa. qui nihil agit, quod pœnitentiam inducat, quasi humanam fragilitatem superauerit, ad cumulum perfectæ iurisprudentiæ ascendisse merito dici poterit.

Et econtra Doctor, qui solitus est contrarius, & varius esse, parum et peritus censebitur, nam qui vnum dicit, quod mox ipsemet reprehendit, indicat se parum scire, & minus sciturum, cum etiam negligentiam ostendat, quæ in iure est malum omnium atrocissimum: nam augmentum doctrinæ non solum impedit, sed iam partem scientiam minuit, ac penitus destruit.

70 Quinimo contrarietas in doctore et arguit, quod omnium est pessimum, malignitatem, & nequitiam quandam, cum errare, & falsum dicere sit malum, licet se corrigere, optimi, & sapientis esse dicatur, quæ suspicio præcipue locum habet quando quis sibi contradicit consulendo, nam propter occasionem illam affectionis, vel precij, facile suboritur suspicio fraudis.

71 Et variatio ista et eo magis reprehenditur, quo est crebrior, nam maior oritur incertiæ & malignitatis præsumptio, & ista crebritas consideratur secundum quantitatem scriptorum: nam si exempli gratia, Lancel. Politus in suo Tract. sub sit. bis contrarius extitisset, Bald. vero in omnibus locis, in quibus materiam substitutionum pertractauit, quater variavit, quoniam longe pluribus materia ista pertractata fuit à Baldo, quam à Polito, cum solum consulendo Bal. in ea superlucratus fuerit quindecim mille scuta, ut post alios refer Paul. Leon. in suo tract. sub sit. in princ. dicemus crebriorem fuisse variationem Politi, quam Bal. habito respectu ad quantitatem scriptorum, & sic de singulis.

Ex quibus indubitata facienda est conclusio, quod Doctor constans in suis opinionibus. maximæ, seu maioris et sit autoritatis, contrarius vero, & varius parum autoritatis habeat. ut concludit Ari. Pinel. in authen. nisi tricennalis. sub nu. 58. post med. ver. cum autem Alex. & Soc. C. de bon. mater. quod verissimum est, cum desit utrumque requisitum autoritatis, doctrina videlicet & probitas, & hoc maxime procedit in casu, in quo contrarius extitit.

INSPECTIO X. ET VLT.

Ad sunt & alij plures effectus, ex quibus ad qualemquæ doctrinæ & probitatis cognitionem perueniri posset. Verum quia res in infinitum iret, ut ex supra relatis alijs percipi pnt, idcirco supradictorum relatione contentus fui.

Pro expeditione igitur presentis Tituli restat videre, qui effectus ex supra relatis sint efficaciores, & maiorem arguant doctrinam & Bonitatem, quod quidem arbitrio ipsius iudicis relinquendum est, qui consideratis omnib. qualitatib. Doctorum poterit decernere qui effectus maiorem vel minorem præ se ferat doctrinam.

Ipsæ vero nonnulla in medium afferam ad maiorem huius inspectionis facilitatē. Et in primis est aduertendum quod horum effectum aliqui veram, aliqui præsumptam præ se ferunt scientiam unde quia veram ostendunt, multo maiorem arguere credendum est.

Quamobrem ad singulos descendendo, existimarem scri-

73 pta approbatoria et præ se ferre maiorem doctrinam omnibus alijs effectibus. nam huius approbationis ratio alia esse nequit, nisi quod talia scripta contineant veritatem, quæ a perfecta Iuris prudētia proficiuntur. & ex hoc Accur. Inno. Bar. & alij simil. sunt adeo insignis auctoritatis. quia pleraque eorum dicta pro lege seruantur, imo in Hispania omnia dicta Barto. dicet ab alijs reprobata, tanquam leges seruantur, ut testatur Læc. Corrad. in lib. de Prætor. §. 2. in ti. d. sent. sub nu. 24. in 7. limi. & id decreto Regio iubente, ut testatur Cacialup. de Mod. stud. in 6. docum. in fi. quem referunt, & approbant Gozad. in cōs. 39. prima facie videtur. col. 3. nu. 15. & Bernard. Alfa. in Collecta. iur. ciuil. ad l. 1. in fine. ff. de officio quæsto.

Secundo loco cogitarem scriptorum multitudinem & copiam et maiorem operari effectum in ostendendo doctrinam: nam & ex istis vera apparet scribentis peritia, cum saltem ex his summa diligentia, & assiduitas arguatur, quæ eximiam producant doctrinam.

Tertio loco crederem exercitationem, & vsum maiorem et autoritatem tribuere, nam non est dubium, quod ex diuturno usu & exercitatione solida doctrina arguat. & hæc forte est præcipua ratio autoritatis Speculator. Nam eius scripta continent meram Praxim, quæ usu, & experiētia percipitur.

In reliquis effectibus qui præsumptam potius quam veram scientiam præ se ferunt, temporis effectus potentior.

76 Vnde absque dubio antiquior, & senex et maioris sunt auctoritatis: temporis enim longitudo omnia caduca & fragilia, ac firma conseruat. & iste effectus temporis est adeo ingens, ut hodie principem locum inter omnes habere videatur, & Antiquitas in doctore magnum operatur effectum.

In reliquis non potest certa constitui differentia: sed si plures effectus apparent in vno, quam in alio, eius autoritas augmentum recipiet, ut puta in Glossa, in qua concurrunt Antiquitas, scripta plura, & approbatoria, & alij, qui habent effectum Antiquitatis tantum, vel simil. Quæ singula Iudex accuratè considerabit.

TITVLVS VI.

Qui doctores faciant Opinionem, & Numerum in Communi Opinione.

SUMMARIA.

- 1 Doctores omnes in eo quod firmant, faciunt opinionem & numerum in communi Opinione.
- 2 Doctorem aliquid firmantem non disputando, non facere opinionem & numerum. Contrarium nu. 6. Resolutio. nu. 10. et seqq.
- 3 Doctor errans in obiter dictis excusatur, & quomodo.
- 4 Veritatem in omnibus principale locum habere, & seruandam esse.
- 5 Veritas est mater iustitiæ.
- 7 Opinionem facere consistit in sola voluntate Doctoris.
- 8 Alus non vitatur ex defectu eorum, quæ in eo apponantur ad bene esse.
- 9 Officio suo fungi quisque præsumitur. Declarat. ibi.
- 15 Opinio doctoris corrumpit sublato fundamento.
- 18 Doctorem contrarium non facere opinionem. Contrarium. nu. seqq. & præcipue nu. 20. 33. & 43.
- 19 Doctori in lectura, tractatu, & simil. licet variare.
- 21 Doctori in consilijs non licere variare. Imo debet cauere ut ab igne. nu. 22. Contrarium nu. 23. Conclusio nu. 30. 31. & seqq.
- 24 Mutare consilium in melius laudabile, imo necessarium. & nu. 25.
- 26 Opinio hominum non est semper eadem.
- 27 Nouæ meditationes quotidie in nobis generantur.
- 28 Mutare sententiam in consilijs nemini immediatum præiudicium afferre.
- 29 Doctor diuersis temporibus sententiam mutans, non dicitur sibi contrariari.
- 32 Vox vulgi non habetur in consideratione, Declarat.
- 34 Doctor non potest in eadem causâ pro vtraque parte consulere. Imo est infamis, & quomodo. nu. 35. Contrarium nu. 36. Resolutio. nu. 40. & 41. & seqq.
- 37 Aduocati parti impediri non debent.
- 38 Doctor potest cogi consulere pro Iustitia.
- 39 Aduocatus iniustam causam defendens peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem.
- 42 Non omne, quod licet, honestum est.
- 44 Opinio doctoris contrarij firmata in lectura, præfertur firmatæ in consilio. Contrarium, numero 54. cum sequentib. Ampl. num.

- numero 58. Fallit tribus modis. nume. 59. 60. & 61.
- 43 Opinio verior est amplectenda.
- 46 Lectores non tantum veritati, quam nouitati studere.
- 47 Doctores consulentes corrumpi facile posse precio, vel precibus.
- 48 Non solum fraude, sed etiam fraudis suspitione carere debemus.
- 49 Bonus in dubio unusquisque presumitur.
- 50 Aduocatus potest esse illiteratus. Contra. nu. 51.
- 52 In consilijs licet adducere doctrinas reprobata.
- 53 Aduocatus fouens iustam causam potest decipere aduersarium.
- 55 Opinio illa attendenda quæ maiori diligentia firmatur.
- 56 Opinio legendo firmata continet incertam iuris determinationem.
- 57 Opinio ea Doctoris varij tenenda est, quæ verè apparet ab eo approbata.
- 62 Opinio Doct. varij in consilio firmata videtur preferenda retentæ in tractatu. Contrarium. numero 64. Fallit 3. modis. nume. 65. 66. & 67.
- 63 Tractatus, & eorum Autores laudantur.
- 68 Opinio docto. varij in consilio firmata præfertur sententiæ Singul. Addit. vel simil.
- 69 Opinio Doctoris varij firmata in tractatu præfertur retentæ legendo.
- 70 Opinio doct. varij tenenda ne sit firmata legendo, an firmata in singul. Addit. vel simil.
- 71 Opin. doct. varij retentæ in lectura præfertur firmatæ in Additio, ad memorandum.
- 72 Opinio doct. varij in tracta. firmata præfertur sententiæ singul. Addit. vel simi.
- 73 Opinio Doct. varij firmata in singulari præfertur firmatæ in Addi.
- 74 Opinio Doct. varij in consilio decisiuo firmata præfertur.
- Item latius disputando firmata. nu. 76.
- Item firmata pluribus in locis. nu. 77.
- Item firmata in loco, ubi de ea principaliter agitur. nu. 78.
- Item ultimo loco, & tempore retentæ. nu. 79.
- Item opinio distinguens. nu. 80.
- Item equior, & benignior. nu. 85.
- Item habens pro se regulam aliquam iuris. nu. 86.
- Si vna habeat hanc qualitatem, altera illam, quid agendum. nu. 87.
- Si vna plures, quàm alia, quid agendum. nu. 88.
- 75 Consilium decisiuum equiparatur sententiæ & rei iudicata.
- 81 Opinio distinguens præsumitur verior.
- 82 Bene distinguens proximus est veritati.
- 83 Opiniones diuersas concordandas esse.
- 84 Opinio distinguens concordat opiniones contrarias.
- 89 Doctor ab alio allegatus, cuius scripta non reperiuntur, non facit opinio.
- Contrarium est verius. nu. 90. Fallit. nu. 92.
- 91 Testis vnicus valde fide dignus, & in rebus modici præiudicij plenè probat.
- 93 Doctor ita concludens, Et ita disputando tenerem, vos autem consulendo, & iudicando non recedatis à communi approbat sententiam contra commu. Contrarium nu. 94. Fall. 95.
- 96 Doctor concludens per verb. (cogita) si reprobatur argu. vtriusque partis, non facit opin. sed si neutrius partis argu. reprobet, facit opin. pro vlti. parte. nu. 98.
- 97 Opinio doct. corrui sublati eius fundamento.
- 106 Doctor referens duas opin. & neutram expresse approbans, censetur vltimam firmare. Fallit 5. modis. nu. 100. vsque ad 105. Sed an faciat nu. in communi. nu. 105. vsque ad 109.
- 107 Presumptio iuris, & de iure non admittit probationem in contrarium.
- 109 Doctores aliquid firmantes, quandoque allegant auctorem, qui illud non dicit, & iste si mouetur sola auctoritate illius, non facit opi. nu. 110. secus alijs. nu. 111.
- 112 Dispositio fundata duabus rationibus altera sublata non corrui.
- 113 Doct. opin. negatiuam generalem approbantes, facere numeru pro limitatione opin. affirmatiuæ. Contrarium. nu. 115.
- 114 Generalis dispo. includit omnes casus, licet maior ratio sit in vno.
- 116 Doctores subscribentes simpliciter alterius Consil. non facere opin. & numerum in communi. Contrarium. numero 117. Fallit. nume. 120.
- 118 Doctor subscribens censetur approbare omnia contenta in consil.
- 119 Doctor signans solummodo alterius consil. suo sigillo, dicitur illud approbare.
- 121 Licentiatus solum non facit numerum in Communi. Contrarium. num. 122.
- 123 Proximè doctorandus habetur pro doctorato.
- 124 Licentiatus in fauorabilius habetur pro doctore.
- 125 Licentiati retinent dignitates Ecclesiasticas, vt doctores.
- 126 Scholaris simplex non facit numerum pro communi. Contrarium. nu. 127. Contra nu. 130.
- 128 Opinio periti, licet non doctoris, attenditur in Medicina.

- 129 Scholaris aliquid scribens, est, & præsumitur peritus.
- 131 Doctoratus Laurea non consideratur, vbi ratio solius doctrina habetur. Et scholaris peritus debet præcedere doctorem ignorantem.
- 132 Doctor per solam attestationem de commu. opin. si sit extra propositam materiam non censetur illam approbare, secus si sit de proposita materia. nu. 133.
- 134 Iuriconsultus formans Quæ. & non resoluens censetur decidere, prout proponit.
- 135 Doctor proponens quæst. & non resoluens, neutram partem dicitur approbare.
- 136 Doctor dicens opin. veriore, & equiore, innuit, quod contraria seruatur in praxi. Contrarium. nu. 137. Contra nu. 138. facit tamen opinionem pro ea parte, quam dicit veriore, & equiore. nu. 139.
- 140 Dicta doctorum intelligenda secundum leges allegatas, & Doctor facit opi. nu. 141.
- 142 Doctor firmans opin. & postea dicens se contrarium vidisse seruari, recedit ab opinione firmata. Contrarium. nu. 143.
- 144 Corrigere se incontinenti nemo presumitur.
- 145 Doctor scribens super aliqua l. si omittit aliqua ab antiquioribus ibi tradita, in ijs censetur transire cum aliorum opin. Contrarium. nu. 146.
- 147 Doctor patronus alicuius causæ in ea non facit numerum in constitutenda commu. Intell. vt nu. 150.
- 148 Aduocatus dicitur aduersarius noster, qui contra nos aduocat.
- 149 Aduocatus in vna causa non potest in ea iudex esse.
- 150 Aduocando. contra eum, cum quo est facta pax, aliquando pax rumpitur.
- 151 Aduocatos plures, & excellentiores habere maxime partium interesse.
- 152 Doctor in consilio inserto inter consil. alterius, & non repetitum inter propria consilia, tanquam suspectus non facit numerum in commu. Distinguitur. nu. 153.
- 154 Auctor incertus alicuius operis facit numerum in communi, sed eius auctoritas modica erit. nu. 155.
- 156 Doctor aliquid asserens in Indice, seu Tabula, quod non reperitur in opere, an faciat opinionem & numerum in communi, distinguitur.
- 157 Doctor defendens vnam opinionem in genere, si postea subdat, & ista sententia saltem procedit in tali casu, non dicitur recedere ab opin. generali.

Absoluta difficultate, qui Doctores sint maioris & minoris auctoritatis, modo videndum est, an omnes Doctores, & qui, faciunt opinionem, & numerum in communi opin. & in hac dubitatione firma faciendæ est conclusio, omnes Doctores in eo quod dicunt, & firmant, opinio nem & numerum in communi facere, & hoc est ex intentione omnium scriben. & verissimum, nam constituere opin. consistit in sola voluntate doctoris, sed Doctor aliquid dicens, illud velle, & sentire censetur, cum nemo dicat, quod non velit, vt patet ad sensum, & probatur clare in l. Labeo. ff. de supell. leg. ergo. & c. & id est indubitatum in se. Verum, quia aliquid dicere, vel firmare pluribus modis quis potest, vnde sapius dubitare contingat, an opinio firmata sit, ideo vt omnium vera habeatur resolutio, plures adhibendæ sunt inspectiones.

INSPECTIO I.

Primo loco inspicendum est, an doctores disputando solummodo sententiam aliquam firmantes, vel etiam quid simpliciter, & perfunctorie dicentes, opinionem faciant, & numerum in communi.

Et in hac difficultate duæ sunt Doctorum opiniones, quarum prima est, vt Doctor non faciat opinionem, nisi in eo, quod disputando firmavit, & huius sententiæ auriga fuit Abbas in c. bonæ. num. 2. col. fin. prope fin. num. 30. vers. sed mihi plus placet. de postul. præla Fulgo. in consil. 101. præsupposito statuto. col. 4. circa med. sub num. 5. vers. namque vt notabiliter inquit Lauren. Calcan. in consil. 29. & prius per me. col. 3. in fin. num. 9. circa prin. ver. nec obstant allegata. Ias. in consil. 161. contra consultationem quam superioribus. col. 3. in fin. ver. dicitur etiam per Dominum motiuantem. lib. 4. Neuiza. in sua fil. nup. lib. 5. sub num. 29. Alcia. in tracta. præsumptio. regu. 1. præsump. 5. 1. nume. 4. & lib. 4. parerg. c. 17. per totum. Maria. iun. consil. 1. præsentis consultationis resolutio. colum. fin. num. 143. & in consil. 119. viso testamento. num. 30. libro 1. & consil. 42. abunde satis. numero 25. libro 2. Hippo. Rimin. in l. vt vim. nume. 398. ff. de iusti. & iure Beneuenut. Strach. in tract. de sponso. in 4. par. §. quæro igitur facta. nu. 6. & nouissime hoc idem approbat subtilis. & elegantis. D. meus Fran. Commu. opi. tom. j.

Cantucius in suo respon. incipien. donationem factam circa medium. ver. ex prædictis apparet. & hæc est communis opin. vt ex numero, & auctoritate istorum clare apparet.

Mouentur autem isti ad hanc opinionem tenendam ex pluribus.

Et primo ex l. fin. in §. mista. ff. de muner. & honor. vbi Iuriscôn. sequitur opinionem Modestini, qui eam disputando tenuit. Hic text. contrarium sustinendo facile summonetur, tum quia text. non dicit, solas opiniones disputantium esse attendendas, sed solum innuit disputantium sententiam esse seruandam, & fortè præferendam opinioni simpliciter firmatæ, quod non negatur. Tum etiam quia Iuriscônultus ibi non se fundat in eo, quod Modestinus disputando ita tenuerit, sed ex eo, quod bene, & optima ratione decreuerit, vbi clare constat.

Secundò mouentur isti, nam si verum esset, Doctores perfunctoriè aliquid asserentes facere opinionem, sequeretur, qd complures manifesto errore arguerentur, cum multa obiter dicantur, quæ omnino sunt falsa: At consequens non est dicendum, cum hoc casu t excusentur, quanquam ea simpliciter, & incidenter protulerint. Ergo. &c.

Hæc quoque ratio iudicio meo non concludit, nam licet fortè verum sit, doctorem perfunctoriè aliquid falsum asserentem excusationem recipere, tamen id procedit ad minuentiam, non verò ad euitandam pœnam, quoniam mitius cum eo agetur, cum minor culpa appareat, adeo qd etiam obiter quid asserens dicitur errare, licet leuius.

Tertiò, & vltimò nititur supradicta opinio ex eo, quia veritas t in omnibus principalem locum habere debet. capitu. quæritur. 2. quæstio. 7. cum adductis per Neuizanum vbi supra. numero 112. & inuolabiliter est seruanda, secundum gloss. in capitu. 2. in verbo, multitudo. extra de temporibus ordinan. quam refert, & sequitur Cuman. in consil. 139. hoc maxime in prin. nu. 1.

Veritas enim t est mater iustitiæ, vt inquit Bald. in l. libertini. ff. de statu hominum. Corne. consil. 197. licet in hac consultatione. in fine. sub numero 4. libro quarto. At doctores disputando veritatem inuenire dicitur, vt tradit Bartol. in d. §. mista. numero 1. & sequuntur alij passim. Merito disputando dicitur facere opin.

Sed nec ista ratio subsistit, nam verum est, opinionem disputando firmatam veram, vel magis veram dici posse, non tamen ex hoc sequitur, quod dicta simpliciter, & obiter à Doctore. non debeant haberi in consideratione, ita vt doctores non faciat opin. nam incidenter dicta si non ita vera dici poterunt, tamen nec falsa penitus, sed fortè minus verisimilia censentur.

Ex quibus apparet, opinionem istam communem nulla ni ti lege, vel ratione, cui probabiliter responderi non possit.

Quamobrem superiori contraria est opinio, vt etiam doctores aliquid perfunctoriè, & obiter asserens t faciat opinionem & numerum in communi, & hanc amplexi sunt nonnulli tacito nomine relati ab Alciat. in dict. lib. 4. parerg. c. 17. circa prin. hanc eadem sententiam approbat expresse Soci. in consil. 73. capiend. primum consultationis. num. 15. qd consil. 84. v. fa. conuentione facta. num. 2. prope fin. lib. 4. Hierony. Butrig. inter consil. vlti. volu. diuersor. in consil. 154. copiose, & subtiliter. nume. 40. lib. 1. hoc idem sentit D. meus Thobias Noni. in §. posthumorum. sub nume. 11. vers. & ita voluit hic. Instit. de exhered. libe. & ita credo seruari: nam videmus tam in lectionibus, repetitionibus & tractatibus, quam etiam in consilijs passim, & sapissime allegari auctoritates in eo, qd dictum est obiter, & perfunctoriè.

Potest autem istorum opinio iuari ex infrascriptis. Primò, quia opinionem t facere consistit in sola voluntate Doctores, qui, si vult hoc, vel illud, licet falsum, in eo opinionem constituit, qd verissimum est, vt etiam supra diximus. At Doctores, licet simpliciter aliquid dicens id velle censet. d. l. Labeo. ff. de suppel. leg. Merito. &c.

Huic rationi contrarium sustinentes possumus respondere negando consequentiam, nam licet verum sit, quod facere opinionem consistat in sola voluntate Doctores, & quod verba deseruiant intentioni, tamen non sequitur, Doctorem simpliciter quid asserentem facere opinionem, quæ constituitur ex voluntate enixa, & expressa, quæ non apparet ex simplici aliqua assertione.

Secundò igitur fulciri potest opinio ista, nam ea, quæ sunt ad bene, vel melius esse alicuius actus, si absint, non vitiant t actum ipsum, probatur hoc exemplo emptionis, & venditionis qui perfectus dicitur, statim atque de precio conuentum est, vt in prin. Instit. eodem. & tamen ad bene esse ipsius

conficitur publicum instrumentum, quod si de fit, non vitatur contraclus emptionis. At disputatio fit ad bene esse ipsius opinionis, vt probetur diligentia adhibita in perquirenda veritate, non vero est substantia eius, quæ sola voluntate doctores perficitur. Ergo. &c.

Huic rationi respon. negando minorem, nam disputatio ad ostendendam enixam voluntatem est necessaria, & de substantia opinionis.

Tertiò, & vltimò potest comprobari hæc sententia, nam dato qd disputatio sit de substantia opinionis, tamen quando doctores sententiam aliquam simpliciter refert, præsumitur adhibuisse disputationem, licet eam non apposuerit.

Nam doctores, qui veritatem dicere proficetur, nihil inconsideratè dicere censetur, cum vnusquisque præsumatur t functus officio suo, iuxta latè tradita per Alcia. in d. tracta. præsump. reg. 3. fere per tot. & comprobatur exemplo sententiæ iudicis, in qua simplex decisio ponitur, & tamen præsumitur interuenisse diligentissima disquisitio, per quam iudex ad ita pronuntiandum sit adductus.

Hanc quoque rationem euitare possumus negando, quod præsumatur adhibita disputatione, nam præsumptio Alcia. procedit in præsumendo aliquid, hoc, vel alio modo factum, non verò aliquid factum, vel non factum esse, vt exempla ibi per Alc. posita apertè demonstrant, nam facta non præsumuntur. iuxta l. in bello. §. facta. cum vulg. ff. de cap. & postli. reuer. vnde non procedit in proposito, nam adhibitam, vel non adhibitam esse disputationem, est facti, tam quo ad reuolutionem librorum, quam quo ad cogitationem, iuxta l. bonæ fidei. §. pen. ff. de acq. rer. dom.

Item quod diximus de sententia iudicis nihil obstat. quia id est speciale in iudice, qui non præsumitur pronunciasse absque causæ cognitione. c. Abbate. de verbo. signi. tradit Alcia. in d. reg. 3. præsump. 9. nu. 4. cum simi. Et sic apparet, quod in hac quæstione vtraque opinio disputando impugnari potest. Quid dicendum?

Equidem tres casus distinguendos esse censeo, quorum primus est, quando t sumus in doctores, qui nō sunt soliti disputare, vt est glo. & alij doctores antiqui, item isti Communium opinionum collectores, qui faciunt additiones, & similes. qui aut nunquam, aut raro disputant, & in hoc casu concluderem pro opinione Soci. quod etiam non disputantes doctores faciant opinionem & numerum in communi, nam isti simplici assertione ostendunt enixam voluntatem: aliàs sequeretur, quod nunquam facerent opinionem, quod est absurdissimum.

11 Fallit tamen hæc conclusio, quando prædicti doctores t aliquid dicerent non ad disponendum, sed solum ad indicandum, vt puta, quando dicunt, sed de hac videas Doct. in hoc, vel illo loco, quia tunc cessat voluntas. Secundus casus est, quando sumus t in Doctores, qui semper disputant, vt sunt interpretes in lectionibus, & alij huius generis, & tunc credo sententiam Abba. & communem verissimam, vt doctores faciat opinionem, & numerum in communi, solum quando disputat, vel examinat, & ratio est, quia cum isti doctores semper omnia disputando resoluant, si quid simpliciter, & perfunctoriè proferunt, illud approbare non censetur, sed potius ad ornatum apposuisse arguendo à consueto eorum more, iuxta l. si quis donaturus. ff. de usufr. cum simi.

13 Hæc conclusio fallit, quando t constat talem doctorem approbare id, quod obiter dixit, vt quia dicat, & id verum puto, vel placet, vel alijs similibus verbis vtatur enixam voluntatem significantibus, quia tunc & in ijs faciet opinionem.

14 Fallit secundo, quando t in eo, quod absque disputatione asserit, fundatur resolutio, & decisio quæstionis, & quo sublato decisio ipsa corrueret, quia dicitur facere & in eo opinionem. Et ratio est, quoniam qui vult consequens, & vult etiam necessarium antecedens ad illud, ad rem mobilem. cum vulg. ff. de procura.

At id, in quo fundatur resolutio quæstionis est necessarium antecedens, quia sublato fundamento t corrumpit Doctores opinio, vt tradit Curt. in consil. quinquagesimo sexto. super eo, quod ab ordine. columna quarta. circa medium. versiculo. Tertia conclusio. & est de mente omnium. Merito. &c.

16 Fallit tertiò, quando id, t quod obiter traditur, pro claro habebatur, quia nunquam de eo antea dubitatum fuerit, vt sunt multa pronunciata Bar. & aliorum, quia tunc Doct. facit opinionem, quia in dubio non censetur velle recedere ab eo, de quo nunquam fuit dubitatum.

17 Tertius casus, quando t loquimur de doctores, qui quandoque

doque disputant, quandoque non, ut sunt multi Repetentes iuniores, Consulentes, Tractatus conficientes & simili. & in hoc casu ita distinguerem, Aut absque disputatione aliquid firmant, de quo principaliter pertractant, & tunc concluderem facere opinionem. Ratio est, quia licet de eo non disputent, ex quo tamen materiam illam pertractant, censentur omnia consideratè proferre, & ita omnino velle, ac sentire. Aut de eo principaliter non agunt, sed illud est extra principalem materiam, & tunc dicerem, non facere opinionem, & sic habere locum communem opinionem. & ratio est, quia multa dicuntur ad vbertatem, & ornamentum potius, quam ad necessitatem materiæ, unde cum talis doct. aliud principaliter agat, si quid simpliciter extra materiam proferat, non præsumitur adhibita diligentia tradidisse, & consequenter illud verè sensisse. Hæc tamen conclusio intelligenda est, ut supra in secundo casu.

INSPECTIO II.

Sæpius dubitare contingit, Nunquid doctores varij, & contrarij faciant opinionem, & numerum in communi? in hac quæst. Franc. Zoannet. in repeti. l. ut vim. in prima par. sub num. 106. ver. nec obstat si objiceret. ff. de iusti. & iur. indistin-
18 ctè vult, quod talis doctor non præstet auctoritatem, & sic non faciat opinionem.

Cæterum pro huius difficultatis explanatione sciendum est, resolutionem istius dubitationis pendere à decisione alterius controuersie: an liceat doctori variare? in qua plures auctoritates congerit Amplifs. & Eximius Card. Alba. in lucubratio. ad Barto. in l. serui electione. in princi. numero 2. ff. de lega. 1. hanc igitur prius examinabimus, & postea in vtraque concludemus.

Pro huius igitur quæst. determinatione duo sunt distinguendi casus. Primus casus est & hic clarus quando sumus in le-
19 gibus, tractatibus, singularibus, additionibus, & alijs actibus simil. in quibus non versatur præiudicium tertij, & propriæ animæ, & in hoc concludendum est, licere doctoribus variare, & sententiam mutare, nam vnusquisque potest mutare sententiam suam sine alterius iniuria, ut à contrario sensu probat expresse text. in l. nemo potest mutare, & ibi tradunt Doct. ff. de reg. iur. & hoc casu doctores licet varij, & contra-
20 rii faciunt opin. & numerum in communi, quia cum quis vnā opinionem tenens, quam postea reperit falsam, debeat mutare, argu. auth. de nupt. in prin. c. magnæ. extra de vot. & cap. qualiter, & quando. vbi id post alios not. Mari. de accusa. idem Mari. in c. si diligenti. nu. 2. de foro comp. dicendum est, eum facere opin. quia aliàs mutatio frustratoria esset, quod non dicensum.

Secundus casus est, quando sumus in consilijs, in quibus adest præiudicium tertij, & animæ, & ideo diligentius debemus insistere. & in hoc casu duæ sunt Doct. opiniones quarum prima est, ut Doctor in consilijs non possit mutare
21 opinionem, & sic variare, & pro hac sententia adducitur Abbas in cap. extirpanda. in §. qui vero. in repeti. extra de præbend. quem locum ipse non potui reperire, hoc idem in effectu vult Sotin. in consi. 5. superscriptus insignis doct. num. 19. in fin. lib. 4. & alij.

Pro istorum opi. faciente ista, in primis reg. d. l. nemo potest mutare, & reg. mutare consilium. de reg. iur. in 6.

Nam doctor consulens in vno casu pro parte affirmatiua, si in alio casu consulat pro negatiua, & istud consilium publicetur, plurimum nocebit ei, pro quo prius affirmatiue fuit responsum: nam abstulit auctoritatem, qua tuebatur ab expensis, ut tradit Corn. in consi. 148. in præsentī consultatione præsupposita. col. fin. nu. 30. lib. 2. & qua sperabat litem vincere, & etiam in alijs præiudicium affert.

Secundo, & vltimò facit pro ista opinione, nam Doctor
22 debet & cauere, ut ab igne, à mutatione opin. in consilijs, quia ob malignitatem linguarum non trahitur ad bonam fidem, sed potius in falsitatem, ita tradit Ange. in l. Labeo. in fine. ff. de seruitu. rusticorum prædior. quem referunt, & sequuntur Decius in dicta l. nemo potest mutare. sub nume. 1. prope fin. versicu. cauendum est. & ibi Adden. & Cagnol. nume. 8. ff. de regulis iuris. Pet. de Moncad. in additio. ad Crot. in tractatu de testibus. in 7. parte. in verbo, vnum credere. num. 210. cum alijs per eos adductis. At quod honestum non est, licere, aut posse non debet. Ergo, &c.

Contrariam sententiam, quod liceat Doctori & etiam in
23 consilijs variare, & opinionem mutare, tenent Doct. communiter, ita namque voluit Ioan. Andr. in additio. ad Specu. in titu. de requis. consi. versic. porro auditis. sub num. 11. in verb. similia. in additio. incipien. occurrit hic. per totum Baldus in l. si §. sed cum in secundam. in fine. sub numero 6. & ibi Ad-

den. C. de furtis. Angelus in dicta l. Labeo. prope finem. ff. de seruitu. rustic. prædio. Roma. in l. 1. §. qui præfens. colum. fin. num. 10. ff. de verbo. obligatio. And. de Ifern. in Comment. ad Const. reg. lib. 1. titu. 23. in verbo, præiudicium. copiose Ias. in l. si ex toto §. si ita legatum. colum. fin. versic. quarto adde. num. 27. & seqq. ff. de lega. 1. Bologni. in repet. authen. habita. num. 153. C. ne fil. pro pat. Dec. in dicta l. nemo potest mutare. sub num. 1. & ibi late Cagnol. num. 4. & seqq. Gabriel Saray. in annota. ad Marthesil. in singu. 158. not. quod si pater. numero 2. Pet. de Moncad. vbi sup. nu. 209. in fi. cum latissime congestis per Pomat. in additio. ad Barto. in l. si pater. sub nume. 2. C. de instit. & substit. & Cassan. in commen. ad consuetu. Burgund. rub. 4. §. 23. in verbo, de le terme. nu. 3. & seqq. & est receptissima opinio, ut per se patet.

Probatur autem ex pluribus, In primis, nam quando in ali
24 quo est erratum, non solum non est turpe, sed reputatur & laudabile mutare sententiam, & sic variare, iuxta illud Salomonis, sapientis est mutare consilium. l. nunquam. in princip. & glo. 1. ff. de collatio. bonorum. cap. non debet. in princip. de consanguin. & affinita. cum collectis per Iason in l. ex toto §. si ita legatum. num. 29. ff. de lega. 1. Cagno. in d. l. nemo potest mutare. num. 5. & tradit etiam Iacob. Aemi. in consi. 130. magnifice, ac iustissime col. 1. nu. 4.

Secundò, quia mutare consilium in melius non solum est
25 laudabile, sed etiam & necessarium, ut tradit Marianus in cap. si diligenti. nume. 2. de foro competen. & supra diximus, & 26 clare deducitur, quoniam voluntas & opinio hominum non est semper eadem. l. qui bona. §. si quis stipulaturus. in fi. & ibi gloss. fina. & ceteri. ff. de damno infecto. Baldus consi. 89. D. Thomas. Asmarius. colum. 2. post princip. sub numero 5. versicu. opinio autem libro 1. Gomez. in comment. ad reg. cancell. in regu. de anna. poss. quæst. 67. versic. tamen istis non obstat. in fine. Nicol. Moro. in tracta. de fid. treug. & pac. parte 2. quæst. 12. nu. 37. & 39.

Sed quotidie & nouæ meditationes, & phantasmata in nobis generantur, ut tradit Bald. in l. 1. sub numero 5. versic. sed hodie. C. de his qui ante apertas tabu. And. Barba. in c. nisi specialis. colum. 14. num. 45. de off. delega. Gomez. in §. omnium. colum. antepenn. numero 29. institu. de actio. Curtius in l. admonendi. colum. 52. in fin. sub num. 225. versic. 34. fallit. ff. de iur. iur. Cassan. vbi supra, nume. 4. & 5. Ias. in d. §. si ita legatum. num. 27. in fine. & alij passim, unde cum illud sequi debeamus consulendo, quod verius opinamur, ad variandum, & opinio nem mutandam compellimur.

Tertiò comprobatur sententia ista. Nam mutare & opinio
28 nem in consilijs vere nemini præiudicium affert, unde hoc casu reg. d. l. nemo potest mutare. non solum non est contra istā opin. sed pro ea, siquidem regula illa habet locum in præiudicio & iniuria certa, & immediata, secus in mediata, prout est illa, quæ oritur ex mutatione consilij ipsius doctoris, & ita in specie eam limitant Dec. ibi sub num. 1. & alij.

Quartò, & vltimò, quia doctor diuersis temporibus mutans opinionem, cum id efficiatur in tractu temporis generans in diem nouas hominum phantasias, non dicitur sibi
29 contrarius, & varius, ita dixit Bald. in l. de tutela. colum. 2. sub nume. 4. in prin. ver. & hoc facit. C. de in integ. restitu. minor. quem refert, & sequitur Gomez. in d. §. omnium. sub num. 29. circa princ. versic. imo fortius. Instit. de actio. Ergo si non contrariatur potest variare, & sententiam etiam in consilijs mutare. Et hæc sunt, quæ magis videntur vrgere pro vtraque parte. Quid dicendum?

Et quidem in hac difficultate exemplo Summi Pontificis in cap. magnæ. §. 1. extra de vot. ita concluderem. Aut consideramus an doctori in consilijs liceat variare secundum iuris
30 dispositionem, & tunc & opinionem communem verissimam credo, ut liceat variare, & sententiam mutare, per supra dicta, & etiam quia cum variatio ista non reperiatur prohibita, tenetur quis errorem suum emendare. d. capit. qualiter. & quando. & ibi Marianus, & alij de accusatio. cum simil. Limitat hoc Card. Alba. in lucubrat. ad Barto. in d. l. serui electione. in princip. sub numero 2. in fine. ff. de lega. 1. ut non procedat, nisi semel, quia variatio permessa intelligitur de prima vice. l. si quis iururandum. C. de reb. credi. & post Bald. & alios tradit Iason in l. quicquid astringenda. col. fi. nu. 9. ff. de verb. oblig. cum simil.

Verum ista limi. mihi nullo modo satisfacit, nam d. l. si quis iururandum. & dictum Bal. & Ias. procedunt, quando variās prima vice renunciauit ei, à quo semel decessit, ut expresse cauetur in d. l. si quis. secus vero est in proposito, nam recedens ab opinione affirmatiua, non ei renunciat, sed sequitur negatiuam tãquam veriore, unde si iterum affirmatiua sibi

Anto. Mariæ Cora. Cortonen. Tract.

verior videatur, non debet prohiberi redire ad eam: quia ad-
uocatus tenetur ipsam veritatem amplecti, vt post Bal. tradit
Soci. in consi. 150. dominus labia. &c. vt in quæst. in prin. nu. 1.
lib. 1. idem sequitur Rol. à Valle in consi. 7. quoniam viam. nu.
1. & seqq. & nu. 8. & 9. lib. 1. cum simil.

Aut consideramus, quod deceat ac honestum sit, & quod
31 fieri debeat, & tunc tunc dicerem veram esse sententiam, quod
doctor consulendo non debeat variare, nam non potest euita-
ri falsitatis suspicio ob linguarum malignitatem, vt inquit
Ang. in d. l. Labeo. in fin.

Nec dicatur, malignitatem linguarum tanquam à vulgo
32 emanatam tunc in consideratione habendam non esse. l. decu-
rionum. C. de pœn. c. 2. & ibi glo. 1. extra de electio. & in pro-
prijs terminis ita tradit Corn. in consi. 244. memini superiori-
bus. in prin. lib. 3

Quoniam id verum est, quo ad impediendum iuris dispo-
sitionem, quæ non debet impediri tumultu ipsius populi: se-
cus vero si consideremus, quod honestum est, vt nos loqui-
mur, quia non solum fraude, sed & fraudis suspicione carere
quis debet.

Et ideo à tali mutatione in consilijs cauendum esse tan-
quam ab igne, docet Angelus ibidem. Si quis autem doctor
33 variaverit consulendo, cum id iure possit, faciet tunc opinio-
nem, quia apparet de eius voluntate, & numerum in commu-
ni, & id clarum de mente omnium, quicquid dixerit Francis.
Zoannet. in d. l. vt vim. & Bar. Bertazol. inter consi. crimin. di-
uersi. tom. 2. in consi. 95. difficultas huius quæst. num. 6. qui ni-
hil stringens allegant, & ita absque dubio seruatur, vt vide-
mus passim in monumentis diuersorum autorum, in quibus
sapius allegantur doctores contrarij.

Sed hic cadit discutienda pulchra dubitatio, nempe, an li-
ceat doctori in vna, eademque causa ex facti, vel opinionis
mutatione pro vtraque parte consulere. Et in hac difficultate
doctores in eadem sententiam non conuenerunt.

34 Alij namque voluerunt, id tunc doctori non licere, ita tradit
Ioan. And. in addi. ad Specu. in titu. de aduoc. in §. nunc tracte-
mus. col. 3. vers. sed nunquid priusquam. sub num. 11. in verb.
priusquam. in addi. incip. suspicor, quod dicere, per totum. &
Io. Berta. in suo reper. in ver. doctor consulens vtrique parti.
vbi inquit talem Doct. esse infamem, motus per l. Athletas. §.
pen. ff. de his qui not. infam.

35 Sed hic tex. dupliciter tunc summouetur, primò, quod procedit,
quando quis relicta priori parte absque aliqua causa, ad con-
trariam partem tuendam se confert, secus vero, quando ad ef-
fet causa, vt in casu nostro, in quo præsupponimus facti, vel
opinionis mutationem.

Secundò, respond. procedere textum illum, quando quis
defendit vtranque partem neutra relicta. cum enim proditor
sit, bene infamis dicitur, & id verè vult ille text. ibi, prodita
causa sua, & ibi, ex vtraque parte consistit. secus vero quan-
do vnam relinquit, & iusta causa ad aliam se conuertit, vt nos
præsupponimus. Adducitur autem Ioan. Andr. ad ita tenen-
dum hac ratione, nam talis doctor aut priorem partem iuste
defendebat, aut iniuste.

Primo casu non debet illam deferere, nam quod dicitur sa-
pientis esse mutare sententiam, intelligitur in sanioerem, & me-
liorem, non deterioerem, vt esset hic.

Secundo vero casu non debet errorem suum detegere mu-
tando opinionem, sed honori proprio parcere, cum turpissi-
mum sit, iniustam causam defendisse.

Hæc ratio in vtroque membro facile subuertitur. Et quo
ad primum, quia licet ab initio iustam causam defendamus,
tamen ex post facto potest fieri iniusta, aut facti, aut opinio-
nis mutatione, ex quibus licitum est, imò necessariū causam
relinquere, cum enim ex facto ius oriatur. l. si ex plagis. §. in
cliuo. ff. ad leg. Aquil. ex facti mutatione mutatur etiam ius, quod
semper est obseruandum, & cum mutatur opinio, quod verius
opinamur, amplecti debemus.

Secundo membro respon. duplicem esse honorem, alterum
mundi, & hic spectat ad corpus: alterum Dei, & hic ad animā
pertinet, modo errorem suum corrigere mutando opinionem
obest honori corporis, & prodest honori animæ, unde non est
dubitandum, quod potius huic, quam illi consulendum est, quia
hic eo est dignior illo, quo Deus, & anima est dignior, & no-
bilioer mundo, & corpore.

Quamobrem alij in contrariam iuerunt sententiam, vt li-
36 ceat Doctori tunc ex facti vel opinionis mutatione in eadē cau-
sa pro vtraque parte consulere, & huius opinionis auctor fuit
glo. in l. fin. in glo. magna. post prin. ver. ex his ergo patet. ff. de
postul. Spec. in dicto titu. de aduoc. §. nunc tractemus. ver. sed
nunquid prius. nu. 11. & hanc sententiam approbarunt omnes

Doct. Bononien. illius temporis, vt refert Ioan. And. in addi.
ad Spec. vbi sup. Bal. in l. quos prohibet. in fi. nu. 1. ff. de postul.
Corn. in consi. 244. memini superioribus. in prin. lib. 3. & in
consi. 7. reperio me consuluisse. in prin. lib. 4. Bologn. in dicta
repe. auth. habita. num. 154. C. ne fil pro patr. Dec. in l. precib.
num. 4. C. de impube. & alijs subft. Casian. in dd. Commen. ad
consuet. Burgund. d. rubri. 4. §. 23. in verbo, de le terme. sub nu.
5. circa med. ver. & Philip. Corne. Pet. de Moncad. in dictis ad-
ditio. ad Crot. in tracta. de testib. nu. 7. par. 211. & hæc absque
dubio est communis, & recepta sententia, & pro qua fuit iudi-
catum, vt testatur glo. in d. l. fin. de postul. imò, & in foro con-
scientiæ admittitur, vt per Sum. Ang. in titu. de aduoc. §. 17. &
late distinguens Sum. Armil. eo. tit. de aduoc. §. 20. per totum.
& huius sententiæ tanquam veriori de iure, & ipse accedo ex
infra scriptis.

Primò, secundum Specul. quia si Doctori non liceret pro
vtraque parte consulere, sequeretur, quod aduocati impedi-
rentur parti contrariæ, nam sæpe ab aliquibus petitur consi-
lium, non vt acceptetur, sed vt doctores illi erubescant pro
alia parte consulere.

37 At hoc est absurdum, cum parti contrariæ non possint tunc im-
pediri aduocati. l. 1. post princ. §. ait prætor. ff. de postul. tradit
Spec. ibid. & alij passim. Merito. &c.

Secundò, nam quis puniri non debet de eo, quod coactus
& inuitus facit, arguendo a fortiori a regul. l. Gracchus. C. de
adulter. At in casu nostro præsupponimus, diuersis tempori-
38 bus pro vtraque parte vigere ius, & iustitiam, & doctor tunc pro
iustitia potest cogi consulere, vt tradit glo. in l. 2. in verbo con-
cessum. & ibi Bar. num. 1. & alij. C. de prox. sac. scrib. lib. 12.
& est receptissimum, vt patet ex pluribus auctoritatibus con-
gestis infra tit. 11. nu. 2. Ergo. &c.

Tertiò, & ultimo. Nam doctor alteram partem defendens,
si ex mutatione opinionis, vel facti videt eam iniustam, dese-
39 rere omnino cogitur, nam aliàs tunc iniustam causam defendens
peccaret mortaliter, & teneretur parti contrariæ ad restitu-
tionem, vt vtrunque firmant Sum. Ang. in tit. de aduoca. §. 33.
Summa Thabien. in eodem titu. de aduoc. §. 13. numero 15. &
Summa Armil. eo. tit. §. 11. per totum. & sic omnino liberatur,
& nihil amplius interesse in ea habet. Ergo nulla causa, vel iu-
re impediri debet, quo minus pro altera parte iustitia foue-
nte consulere possit.

40 Et ita de iure cum communi opin. pertranseo. Quæ tunc non
habet locum, quoties doctor consuleret pro vtraque parte
neutrius defensione omiſſa, quia tunc esset præuicator, &
infamis. d. §. pen. l. athletas. ff. de his qui not. infam. & ita vult
Spec. in d. §. nunc tractemus. sub nu. 11.

Et hæc omnia procedunt secundum iuris dispositionem.
41 De honestate tamen tunc hoc fieri nullo modo permittitur, &
ideo tanquam ab igne a tali consultatione cauere debent do-
ctores, nam malignitatem vulgi non possent euitare maximā
fraudis auaritiæ, & voracitatis ad lucrum suspitionem, vt tra-
dit Dec. in d. l. precibus. sub num. 4. C. de impub. quem refert,
& sequitur Cagnolus in dicta l. nemo potest mutare. sub num.
8. ff. de regulis iuris. & tradit Sum. Armil. in dicto titu. de ad-
uoca. §. 20. prope finem. vers. sed in eadem instantia. & Dec.
refert sub d. nu. 4. se interrogato a Socino pro qua parte con-
siliū reddidisset super quadam causa, in qua Socin. pro vtra-
que parte consuluerat, respondente pro ea parte se reddidisse,
pro qua excellentia sua cōsuluerat, Socinum risisse, & aliquali-
ter erubuisse.

42 Nec mirum, quia non omne quod licet, tunc honestum est, ar-
gumen. l. semper in contractibus. & ibi not. per doctor. ff. de
de regu. iur. & ideo dici solet non semper & omne agendum,
43 quod fieri potest. Sed si doctor tunc pro vtraque parte consule-
ret, & faceret opinionem, & numerum in communi, quia
cum possit, & velit ita facere, non est dubitandum, cum opi-
nionem facere.

Verum utilis, & necessaria cadit hic indagatio, quæ opinio
doctoris varij & contrarij sit attendenda? Et est difficilis, &
fatis confusa quæstio. Pro eius tamen dilucidiori explanatio-
ne, duos casus principales distinguo, vnus erit, quando Doct.
fuit contrarius, & varius in diuersis actibus, puta legendo. te-
nuit vnam, consulendo tenuit aliam opinionem, & sic de sin-
gulis. Alter casus erit, quando fuit contrarius eodem actu di-
uersis in locis, puta in vno consilio tenuit affirmatiuā, in alio
partem negatiuā, & sic de similibus.

In primo casu principali alij plures sunt subdistinguen-
casus: quorum primus est, quando doctor tenuit vnam opi-
nionem legendo, & contrariam consulendo, quæ opinio sit
attendenda. Et, in hoc casu duæ sunt scriben. opiniones. Al-
44 tera quidem est, vt opinio firmata legendo tunc seruanda sit, &
huius

huius sententiæ auctor adducitur Abb. in c. bonæ. lib. 2. extra de postul. prælat. qui re vera hoc non dicit, sed hanc partem amplexi sunt And. Barbat. in cap. 1. col. 14. extra de constitu. Soci. in consi. 35. punctus super quo. colum. 1. num. 1. versi. tamen in 2. casu. lib. 3. Alex. de Neuo in consi. 26. reverende Do. Vicari. col. 2. nume. 3. Grat. consi. 134. viso puncto mihi transmissio. col. fin. num. 64 lib. 1. Nicol. Euerar. in consi. 105. casus mihi ad super. prope si. ver. tum secundo Paris. consi. 110. col. 3. in fin. lib. 1. Marian. iun. consi. 168 præsentis consultationis resolutio. col. pen. num. 95. lib. 2. Crau. in tract. de antiq. temp. par. 1. sect. propositum nostrum. num. 48. & par. 4. sect. materia ista. nume. 48. hanc eandem opinionem videtur amplecti Port. Imol. in consi. 92. mag. & excel. V. I. doctor. num. 46. cum concor. adeo q̄ istorum opinio inspecto numero, & pondere Auctorum communis videatur, fulcitur autem ex pluribus, & 45 in primis, quia opinio illa tenenda est, quæ præsumitur, vel apparet verior, cum veritas omnibus sit præponenda. c. veritate. 8. dist. 1. pen. §. mulier. ff. de proba. tradit Iac. Mandel. in consilio 9. ex his quæ iam bis. nu. 39. cum simi.

At opinio legendo firmata verior præsumitur, cum veritas disputando reperiatur. l. fina. §. mista. & ibi Barto. ff. de mun. & honor. & lectoris proprium sit disputare, consulenti vcrò saltem plerunque conclusivè procedere, Merito. &c.

Hæc ratio non concludit, nam licet verum sit, veritatem 46 magis disputando reperiri: tamen lectores non disputant tantum ad veritatem reperiendam, sed ad acuendum ingenia scholaribus, unde possunt, & sæpius dicunt multa subtilia potius, quam vera, imo nec imaginem veritatis habentia, ut hæc, & alia plura his similia de lectoribus tradit Neuiz. in sua flua nup. lib. 5. num. 26. prope si. ver. & in lectura doctores. & subtiliter disputando advertit, & monet suos scholares Fulvi. Constanti. in §. si. sub num. 2. ver. not. nisi dixeris. in fin. Insti. de inter. & ego audiui quendam volentem attentos reddere scholares pulsantes in scholis dicere, Attendite ad hunc intellectum, quia si non erit verus, erit novus, quasi innueret, q̄ eo loco novitas veritati æquiparetur.

Præterea potest responderi, q̄ etiam consulentes, & rationaliter disputant, ut per se patet.

Secundo igitur loco moventur supradicti doct. ex eo, quia lectores nullam habent occasionem, quæ à veritate eos amoveat, 47 vere possit, consulentes verò facile à veritate deviare valent precij, vel affinium, & familiarium precum occasione, iuxta illud, Munera crede mihi, &c. & aliud, Quid non mortalia pectora cogis. &c.

At non est dubium, q̄ potius debemus adhærere illi sententiæ, quæ caret suspitione, cum non solum à fraude, sed etiam 48 à fraudis suspitione abesse debeamus, quoniam in aliquibus casibus suspicio pro veritate, & sic falso ipso habetur, ut plene per Anto. Gabr. libro 7. commu. conclusio. in 6. conclu. Ergo. &c.

Hæc quoque ratio facile tollitur, nam licet fortè nimis verum sit, consulentes ob pecunias, & affectionem à via veritatis declinare, quod utinam falsum esset, non enim tantæ iuris ambages, & extorsiones ortæ essent, quibus veritas adeo oblecta est, ut penè impossibile sit dignoscere, quid bonum, & æquum sit: tamen cum hoc sit atrox, & nefandum scelus, in 49 dubio non præsumitur, cum unusquisque præsumatur bonus. l. cum pater. §. rogo. ff. de lega. 2. cap. dudum. extra de præsumptio. & late tradunt Alciat. in tracta. præsumpt. regula 3. præsumptio. 2. & Pet. Duen. in tracta. reg. par. 1. reg. 75. bonus. & sic argu. non subsistit.

50 Tertiò facit pro istorum opin. nam Aduocatus potest esse illiteratus, & ignorans secundum Glo. in l. 1. §. postulare. in verbo, exponere. ff. de postul. idem voluit glo. in l. 2. & ibi Bald. & Salice. C. eodem. sequitur Ioan. de Plate. in l. expertes. circa medium. versicu. similiter aduocatus. & ibi alios allegans Nicola. Super. in additio. in verbo, aduocatus. C. de decur. libro 10. & alij passim.

Interpretes verò sunt Iurisperiti. At opinio periti magis attendenda est, quam opinio rudis, & expertis, Merito. &c.

Sed facilis est responsio, nam dictum glo. in d. §. postulare. 51 est reprobatur. Aduocatus enim, Iurisperitus esse non potest, nisi saltem legibus per quinquennium operam dederit. §. sed quia solitum est. in præmio Digestorum. l. 1. §. aduocatos. ff. de varijs & extraordina. cognitio. l. iubemus pro tempore. §. nec de cætero. cum gloss. in verbo, per statuta. C. de aduoca. diuersi. iudic. tradit Specu. in titu. de aduoca. §. 1. col. fina. in dicto §. postulare. numero 2. ubi etiam Angel. nume. 2. & ibi Nicol. de Lacu. in additio. in verbo, literarum peritus. alios cumulans. Alber. sub numero 1. & sequ. Pau. de Castro col. 2. nu. 11. & reliqui, eandem opi sequuntur Roire. in libell.

de aduoc. & Odofr. in d. l. 2. de postul. quos refert Alber. ibid. huius quoque sententiæ in effectu fuit Ioan. de Plate. in l. expertes. in fin. versicu. vel dic ibi, dum excipit à dicto glossa aduocatum causatum, & ibi latè hoc idem sequitur Lucas de Pen. post princ. in verb. prohibent. Abb. in rub. extra de postu. nu. 2. quem refert, & sequitur Sum. Arm. in tit. de aduoc. §. 2. & alij passim, adeo quod absque dubio ista sit communis & recepta sententia.

Quarto igitur & ultimo loco adduci potest pro hac sententia huiusmodi ratio, nã ea quæ possunt esse vera, & falsa multo minorem habent fidem, quam quæ semper vera esse debet, argu. l. non hoc. C. unde legit. cum vulg. & cōsequenter minus sunt attendenda. At opinio in consilijs firmata potest esse vera, & falsa, ergo &c.

52 Minor probatur, quia doctori in consilijs licet adducere doctrinas reprobatas, ita responderunt Corn. in consi. 7. reperio me consuluisse. colum. 1. lib. 4. Gozad. in consi. 97. circa primam difficultatem col. 3. nume. 8. & alibi, quod istos referens Marian. iun. consi. 143. elapsis mensibus. in si. sub num. 6. lib. 3. idem sequitur And. ab Exe. in c. cum omnes. num. 75. extra de consi. cum simi.

Et plura etiam leuia, & minus stringentia allegare, ita tradit Spec. in tit. de disp. §. nunc videndum. col. 2. versicu. studeat autem multa. nu. 6. Host. Io. And. Anto. Butr. Abb. & alij in c. per tuas. ext. qui fil. sint legit. Alber. in l. Licinius. & ibi Benedi. de Plumb. ff. quib. ad liber. procla. non lic. Afflic. in comment. constit. regu. in constit. hacedictali. col. 2. quæstio. 2. num. 3. in titu. de sala. aduoc. rub. 82. libro 1. quos referunt, & sequuntur Cepol. in cautel. 67. sunt multi procuratores. ubi id pro caute la tradit, & Neuiz. d. lib. 5. sub nu. 26. cum concor.

Huic rationi resp. q̄ supradicta propositio quæ habet, licet re doctori in consilijs asserre doctrinas reprobatas, & plura alia leuia, procedit quo ad copiam, & ornatum consilij, si in principali capite iustitia adsit, ad eam iuuandam: nam iudices ignorantes moventur quandoq; magis ex ratione parum stringenti, quam ex vera, ut tradunt Host. Io. And. Butr. Abb. & alij in d. c. per tuas. secus vero quo ad decisionem principalem, & substantialia causæ, super qua redditur consilium, q̄ ex eo 53 comprobatur, quia aduocatus fouens iustam causam potest aduersarium suum decipere, ita voluit glo. in c. dominus noster. in verbo, ex insidijs. 23. q. 2. Marfil. in sing. 177. malitijs hominum. & post Anchar. sequitur Ioach. Misinge. in suis singu. obseruat. cent. 3. obser. 6. aduocatus fouens late alios allegantes Dec. num. 3. & Cagno. num. 12. in l. ea est natura. ff. de reg. iur. nouissime post glo. & Abb. ubi per eum. Cardi. Abb. in lucubra. ad Bar. in l. 1. §. ait Prætor. sub num. 6. vers. an autem. ff. de postul. Maria. iun. in d. consi. 143. sub num. 5. lib. 3. & alij passim, q̄ & in foro conscientiæ procedit, quia idē admittit Sum. Arm. in tit. de aduoc. §. 19. & est communis opi. ut ex numero, & auctoritate supra relatorū apparet. Ex quibus cōstat opin. istorum de iure non subsistere.

Quamobrem præterea huic priori insurrexit sententia, ut doct. 54 toris varij opinio retenta consulendo præferatur opinio, quam legendo defendit, & hanc opinionem firmavit primus Bartolus in l. si pater. colum. 2. sub numero 2. post medium. versicu. ego iam in concursu lectionum, & ibi sequitur Paris. in additio. in verbo, volens melius. C. de institutio. & substitutio. idem Barto. in authen. cessante, per totum. C. de legit. haredi. quem referunt, & sequuntur Cuman. in consilio 86. in principi. Alexander consi. 185. viso titulo. quæstio. colum. 9. in principi. sub num. 25. versicu. 10. non obft. & colum. 11. circa medium. sub num. 27. in fin. versicu. quædam alia. lib. 2. And. Barb. sibi contrarius in c. cum contingat. nume. 28. de foro compet. Corne. consi. 272. in hac consultatione. in 1. facie. colum. 5. sub num. 5. versicu. & maxime, quia potuit. libro 4. Purpuratus in l. edita. numero 14. C. de eden. Curt. in consi. 76. super motiuis. in in fin. Neuiza late alios allegans in d. fil. nup. lib. 5. num. 26. & inter alios Bernard. de Landria. in annota. ad Ang. de malef. in principi. & ad Gemin. super 6. quem ipse non potui reperire. hanc eandem opinionem amplectitur Paris. sibi contrarius in consilio 91. in fine. libro 3. Marian. iun. sibi etiam contrarius in consilio 23. casus iste si Iurisconsult. colum. 3. num. 10. lib. 1. Cagno. in d. l. nemo potest mutare. num. 9. ff. de reg. iur. Iaco. de S. Georg. in d. l. si pater. nu. 15. late idem sequitur Boer. in decis. 155. & quo ad primum dubium. num. 24. & 25. hoc idem videtur sequi Port. Imol. in d. consi. 92. num. 52. Do. meus Io. Paul. Lancel. in d. sua disputa. an, & quando seruanda sit commun. opin. in versicu. quid si doctor variaverit, & nouissime Card. Alban. in dd. Lucubrat. ad Bar. in l. si alienam. §. Marcellus. nu. 7. ff. de dona. cau. mor. & hæc absque dubio est magis communis, & approbata sententia, ut ex numero, & auctoritate Commu. opi. tom. j. B 3

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

Autoritate istorum clarè constat, quæ pluribus medijs fulcitur.

Primò, quia illa opinio, quæ maiori diligentia adhibita firmatur, et est attendenda, ut probatur in l. Diui. ff. de iur. pat. in §. optimis. Insti. de leg. & quia veritas maiori diligentia facilius reperitur, quæ semper est seruanda, sed opinio firmata in concilijs maiorem præ se fert diligentiam, quam quæ firmatur legendo. Ergo. &c.

Minor probatur, nam Doctor quicquid dicat legendo nec sibi, nec alteri præiudicium affert, consulendo verò, si falsum defendat, peccat mortaliter, Summa Angelica in tit. de aduoc. §. 13. & facit litem suam, ut per Franc. Marc. in decis. Delphi. q. 469. quæritur, an aduocatus. nume. 1. parte 1. ubi verò maius est periculum, ibi cautius est agendum, capit. ubi periculum. de electio. in 6. cum vulga. & præsertim, ubi est periculum animæ, cum nemo censeatur immemor salutis æternæ. cap. sancimus. post med. 1. q. 7.

Secundò nititur opinio ista, quia opiniones in scholis firmatae sunt confusæ, & nihil certi continent, nam cum ex facto ius oriatur. d. §. in cliuo. l. si ex plagis. ff. ad l. Aquil. & ipsæ in nulla facti specie, cui applicentur, fundatae sint, non habent claram, & certam iuris determinationem, e contra verò opiniones consulendo retentæ propter scopum casus propositi magis legitimæ, & iuridicæ censentur, ex quo emanatum merito est, quod in scholis leges diglutiuntur, in palatijs digeruntur, unde in scholis tradita sunt prius discutienda in camera, & postea in iudicijs practicanda.

Tertio, & ultimo alijs omisissis iuuatur ista communis, nam doctoris varij ea opinio tenenda est, quam voluit vere tenere eius auctor, nam alia non est opinio: constituere enim opinionem in sola voluntate Doctoris consistit. At ea opinio vere probata est, quæ consulendo tenetur, cum illud Doctor vere opinari credatur, quod melius, & iustius existimat, & meliorem iudicat opinionem, quam consulendo defendit, cum in hoc insit periculum animæ, & fortunarum, ut modo diximus. Merito. &c.

Ex quibus ipse pertransio cum hac opinione communi, seu magis communi, ut debeat attendi opin. doctoris varij, quam consulendo tenuit, omisissæ ea, quam legendo defendit.

Et hæc conclusio procedit, etiam si lectura sit facta post consilium, ita Andr. Barbat. in capit. nullus. colum. 17. extra de foro competent. quem refert, & sequitur Neuizan. ubi supra numero 26. circa medium. versicu. plus dicit idem Barbat. & verum credo, quoniam rationes supra allegatae habent locum, tam si consilium sit factum ante lectionem, quam si post, ut per se patet.

Fallit tamen conclusio ista, et quando sumus in eo, quod consulendo appositum fuit ad ornatum, & copiam consilij incidenter, & ad corroborationem, in lectione vero est plenè & principaliter discussum, quia tunc attenditur opi. legendo firmata, ut tradit Cagnol. in d. l. nemo potest mutare. nu. 10. ff. de regu. iur. & ratio est, quia ex quo est adhibita maior diligentia in ista, præsumitur verior, & magis attendenda. d. l. Diui. Et ut diximus ad iuuandam iustitiam multa etiam falsa consulendo adduci possunt, & debent.

Fallit secundo, quando opinio lectionis et melioribus nitetur rationibus, quia tunc ea attendenda esset secundum eundem Cagn. ibid. nu. 11. & ratio est in promptu, quia ex melioribus rationibus opinio illa apparet verior.

Fallit tertio, & ultimo, quando ex aliquo apparet, et Doctor rem, vere fuisse eius opinionis, quam tenuit legendo, puta quod expresse reprobauerit sententiam à se aliàs approbatam, vel alio modo constet de eius voluntate, quia tunc esset attendenda opinio legendo defensa, quia ea est opinio Doctoris contrarij.

Secundus casus est, quando Doctor vnam opinionem tenuit consulendo, contrariam vero in tractatu, & hunc casum in specie à nemine tacitum reperio, in eo tamen concludendum videbatur, opinionem in consilio firmatam et esse attendendam ea ratione, quia Doctor censetur maiorem diligentiam adhibuisse in consilio, ex quo maius inest periculum, & per consequens ita voluisse, præterea quia melius potuit de iure respondere propter casum propositum, quæ omnia in tractatu non ita bene concurrunt.

Verum hæc facile summoventur considerando, quod Doctor tractatum conficiens est anxie diligens in perquirendis & vna colligendis simul omnibus quæ in materia, quam pertractat, ab alijs dicta, & scripta fuere, unde multa reperit singularia pronunciata, quæ non ita facile occurrunt ei, qui respondet in casu particulari, & postea reperta multo melius disponit, & applicat ad casus singulares, qui si non omnes in tractatu considerari possunt, sat est, quod ij considerantur, ex quorum de-

cisione omnes alij facile terminarij possunt, quia omnia facile eis succedunt, cum sint in possessione omnium terminorum, & totius etiam materiae, quæ tractatur.

Ex quibus omnibus, tractatus, & Doctores eos conficientes, et insignibus laudibus decorantur per scribentes passim, & præcipue per Fran. Balb. in suo tracta. de præscrip. in proemio. sub nu. 2.

Quamobrem ipse sum in contraria sententia, ut opinio et præferenda, & attendenda sit, quæ in tractatu firmatur, & hoc sentit etiam Neuiz. d. num. 26. in prin. dum quærens, quæ opinio Doct. varij sit attendenda, Respondit primo loco amplectendam firmatam in tractatu, & sic, licet contrarium firmatum sit consulendo, & moueor ea potissimè ratione, quia doctor in tractatu non potest moueri ad hanc, vel illam opinionem tenendam aliqua affectione, prout in consilijs, item nec studio gloriolæ captandæ ex aliqua opinionum nouitate, cum in tracta. plerumque procedatur conclusiue rationes tantum fundamentales allegando, sed solum mera, puraque veritate motus censetur, quam etiam in tracta. facilius inuenire poterit, cum, ut diximus, totam materiam habeat præ manibus, & vna res aliam declaret, quod cessat in responso in casu particulari ex quibus ita concludo.

Fallit hoc primo et in eo, quod dictum est simpliciter in tractatu extra propositam materiam, quia tunc attenderetur dictum in consilio, cum cesset ratio diligentiae, & multa dicuntur simpliciter ad ornatum tractatus.

Fallit secundo, et quando idem repetisset Doctor in pluribus consilijs, quia & hoc casu attenderetur opinio consilij, & ratio est, quia ex ista repetitione arguitur mutatio opinionis, cum geminatio, & repetitio ostendat enixam voluntatē agentis. vulg. l. Balista. ff. ad Treb.

Fallit tertio, quando et ex aliquo appareret Doctorem vere fuisse opinionis consulendo retentæ, quia tanquam eius opinio illa attenderetur.

Tertius casus est, quando Doctor tenuit vnam opinionem in consi. aliam vero in singularibus, additionibus, & regulis, vel simil. quia inter ista non facio differentiam, & hunc quoque casum nemo, quem viderim, in specie tangit, in eo tamen

omisissæ disputatione concluderem et opinionem in consilio firmatam seruandam esse, quia maior censetur adhibita diligentia in consilio, ex quo de maiori tractatur præiudicio per supradicta, & in singularibus, additionibus, & similib. non censetur Doct. magis esse in possessione materiae cum æquæ, ac consilia, ista singularia, & simil. particulares casus contineant. Fallit hoc duobus modis, ut in secunda, & tertia fallen. præcedentis casus.

Quartus casus est, quando Doctor tenuit opinionem affirmatiuam legendo, negatiuam vero in tractatu. Hoc quoque casu breuiter concludendum est, opinionem in tractatibus re-

tentam et attendi debere, ita tradit Bart. in l. prouinciales. nu. 1. in fin. ff. de verb. signi. Claud. de Seifell. in l. si idem cum eodem. in §. fin. colum. 1. num. 4 & 5. ff. de iurisd. om. iudi. Neuiz. d. num. 26. in prin. & est de mente omnium, & verissimum, tum quia ut inquit Bar. ibidem, in discursu lectionum multa dicuntur inaduertenter, in tract. verò considerate, & maturè, ergo attendenda. d. §. optionis. insti. de lega. Tum etiam, quia legendo multa dicuntur à veritate prorsus aliena quod concessum est acuedi ingenij gratia ipsis scholaribus, at in tract. pura veritas inspicitur, & attenditur: unde merito illa opinio obseruatur, quicquid forte in contrarium senserit Antonius Gabriel. libro 1. commu. conclusio. titu. de testibus. conclus. 4. prope finem. in 34. illatio. num. 86. referens ultimo loco contrariam opinionem.

Fallit tamen ista conclusio in omnibus, in quibus non procedunt 1. & 2. casus supra relati.

Quintus casus est, quando Doctor fuit contrarius tenendo vnam opinionem in legendo, aliam in singularibus, additionib. Regulis vel simil.

Hunc quoque casum, nemo attigit, quem viderim, & videtur satis dubius, et nam sententiam legendo defensam seruandam esse, suadetur, quia disputando, & speculando, in lectionis resoluuntur quæstiones, unde opinio legentis maximam habet veritatis præsumptionem.

Contrarium vero, quod opinio in singularibus, & alijs attendi debeat, probabile ex eo apparet, nam Doctor in istis non videtur posse moueri alia ratione ad tenendam hanc vel illam opinionem, nisi quia vera sibi videatur: in lectionis vero potest defendere illam partem, quæ non tam vera, quam noua sit, & cuius defensio aliquam subtilitatis laudem pariat, in quam valde incumbunt lectores.

Equidem in hoc casu existimarè neutram alteri præferendam

dam esse ex eo, quod sit firmata legendo, vel in singularibus, & alijs id genus, & sic æque bonas utraque censeri per supra dicta sed solum alteram, alia omittit, seruandam esse, si in ea interuenient aliquæ qualitates, quas recensimus infra in 2. casu principali.

71 Fallit hoc quando additiones, vel similes tenderent non ad disponendum, sed ad memorandum, quo casu opinio legentis præfertur, ita tradit Ruin. in consi. 83. deueniendo ad rem. colum. 3. num. 6 libro 1. quem refert, & sequitur Anton. Gabriel. libro 1. commu. conclus. in titu. de testib. conclus. 4. illatio. 40. num. 92.

Sextus casus est, quando doctor in tractatu tenuit partem affirmatiuam in singularibus, additionibus, communibus opi. & alijs id genus tenuit negatiuam. In hoc casu ex intentione omnium concludendum est, opinionem in tractatu firmatam esse attendendam, nam tractatum consiciens est diligens, & totam materiam habet præ manibus, unde melius & rationabilius opinionem constituit, quæ defunt in congerente singularia, vel simil. particulares casus complectentia, & id meo iudicio verissimum est. Fallit tamen iisdem modis, quibus 1. & 2. casus supra positi.

72 Septimus, & vltimus casus est, quando doctor firmavit vnâ opinionem in singulari, aliam verò in additione, vel simili. Hoc quoque casu concluderem, eam opinionem esse attendendam, quæ firmata fuit in singulari, nam licet par sit ratio vtriusque quo ad diligentiam, & maiorem cognitionem materiæ, nulla enim est præsumptio maioris diligentiae, & possessionis materiæ in vno, quam in alio, cum tam singula, quam addi. vel sim. contineant casus separatos, tamen apparet magis enixa voluntas doctoris in singulari, quia singularia continent solum casus peregrinos, pulchros, & vere notabiles, quorum decisiones propter prædictas qualitates alacriori, & ardentiori voluntate amplectimur, & id credo verissimum. Hæc conclusio potest limitari pluribus modis supra positis in 1. & 2. casu.

In secundo casu principali, quando doctor fuit varius diuersis in locis, in eodem tamen actu, ut puta in vno consilio tenet vnâ, in alio aliam opinionem, vel in vna parte tractatus tenet affirmatiuam, in alia negatiuam, & sic de singulis: vel etiam quando fuit contrarius diuersis in actibus: ut in primo casu principali, præter qualitates supra in eo relatas, quæ opinio attendi debeat? Alij plures sunt subdistinguenti casus.

Primus casus est, quando vna opinio firmatur in consilio decisiuo, alia in consilio ad petitionem partis facto, & tunc concludendum est, opinionem consilij decisiuo præualere. 74 debere, ita concludit Barbat. in consilio 6. illud in medium adducam. colum. 3. sub num. 4. libro 4. Corneus consilio 27. viso superscripto themate. colum. 2. circa medium. sub num. 1. versicu. & constat maiorem fidem. libro 1. cum simili. & est verissimum hæc ratione, nam maior censetur adhibita diligentia, & enixior voluntas in consilio decisiuo, ex quo de maiori agitur præiudicio, cum doctor consilium decisiuum reddens æquiparetur iudici, & consilium sententiæ, & rei iudicatæ, ut concludit Abbas in consi. 2. consilium, quod iudex deberet. in princip. libro 2. quem sequitur Corne. consi. 137. visis scripturis ad me. in princip. versu. assimilatur enim consilium. & consi. 179. visis scripturis sub sigillo. in prin. ver. assimilatur. libro 1. & referunt alij passim. Ergo opin. in eo firmata est attendenda l. diui. ff. de iure pat.

Secundus est casus, quando doctor in vno loco latius, & plenius disputauit, quam in alio, & tunc dicendum est, opin. latius firmatam esse obseruandam esse, ita vere voluit Abbas in cap. bonæ. il. 2. colum. fin. num. 30. prope fin. versicu. sed mihi plus placet. extra de postul. præla. idem sequuntur Barb. consi. 64 scribitur. colum. 9. lib. 1. & alibi Rimi. in consi. 64. dubium prima. col. pen. num. 20. lib. 1. Claud. in l. si idem cum eodem. §. fin. col. 1. num. 4. ff. de iurisd. om. iudi. Paris. consi. 91. col. fin. lib. 3. Grat. consi. 20. postquam consului in præsentī causa. in fin. num. 35 & consi. 55. super contentis in allegatione. col. 5. nu. 36. lib. 1. late post alios Neuiz. in d. fil. nup. lib. 5. nu. 29. Gomes. in §. omnium. col. antepe. nu. 29. & ibi post alios Benincas. nu. 403. Instit. de actio. Cagno. in dicta l. nemo potest mutare. numero 10. ff. de regulis iuris. Anto. Gabriel. libro 1. commu. conclusio. in titu. de testibus. conclusio 4. prope finem. in 33. illatio. numero 86. Dom. Ioan. Paul. Lancellot. in dicta sua disputa. circa medium. & alij passim, & est communis & recepta sententia, ut auctoritate, & numero istorum clarè apparet, & verissimam credo, quia vbi plenior adhibetur disquisitio, & diligentia, ibi melius veritas inuenitur, & enixior scribentis voluntas ostenditur.

76 Tertius casus est, quando doctor varius tenuit vnâ opinionem pluribus in locis, aliam paucioribus, & tunc concludendum est, opinionem pluribus in locis amplectam esse attendendam, ita tradit Bald. in l. precibus. colum. 12. in fine. sub num. 42. prope fin. ver. item non obstat glo. C. de impube. & alijs substitu. Iason in consilio 136. in præsentī consultatione dubium col. 6. in fi. sub num. 2. prope fi. ver. non quoque est curandum. lib. 4. & in l. re coniuncti. col. 4. sub num. 19. ff. de leg. 3. Neuiz. ibid. nu. 32. ante si Rolan. à Valle consi. 60. ponderatis diligenter verbis. colum. 9. num. 45 & consi. 67. primo quidem aspectu. col. 10. nu. 3. lib. 1. & est ex intentione omnium, & verissimum, nam geminatio, & multiplicatio ostendit enixam voluntatem agentis & loquentis. l. Balista. cum vulg. ff. ad Trebellianum.

Quartus casus est, quando doctor vno in loco principaliter materiam pertractat, in alio incidenter, & tunc opinio firmata in loco, vbi principaliter de ea agitur, & seruanda est, ita voluit Ioan. Cephal. in consilio 278. decessit Comes Ioan. Franc. colum. 2. numero decimo. tomo 2. & credo verum ratione sapius allegata. nam quod principaliter tractamus, in eo maiori vtimur diligentia, secus in ijs, quæ incidenter occurrunt.

Quintus casus est, quando doctor tenuit contrarias opiniones diuersis temporibus, & constat de tempore, & tunc concludendum est, opinionem posterius firmatam esse attendendam esse, ita tradit gloss. vltima. in l. qui filium. §. fina. circa medium. versicu. respon. principis. ff. ad Trebellianum. Roman. in consilio 327. istæ sunt rationes. colum. 4. sub num. 8. circa medium. versicu. primo, quia ipse idem. & ibi alios allegans sequitur Hora. Mandos. in additio. in versicu. posterius. Neuizan. alios etiam congerens, vbi supra num. 32. post medium. ver. si verò vtroque. cum concor. & est verum iure. & ratione. Iure per l. fin. §. sed cum in secundam. ibi, Papinianus licet variauerit. C. de furt. ratione demum, quia, cum vltima derogent prioribus. l. sed & posteriores. in fine. ff. de legibus. si doctor hodie teneat contrarium ei, quod heri sentiebat, vtique apparet cum opinionem mutasse, & à priori omnino recessisse.

Sextus casus est, quando doctor in vno loco distinguit, in alio simpliciter concludit, & in hoc casu firma facienda est conclusio, ut opinio distinguens attendenda sit, nam in dubio Opinio distinguens tenenda est, ita tradunt gloss. vltima. in fine. in cap. scientes. extra de censib. Imola in cap. super litteris. numero 2. de rescript. Alex. in consi. 50. in causa, & lite. colum. 3. num. 7. libro 7. Socin. consi. 67. consilij nostris. num. 28. lib. 2. Rimi. consi. 50. visis quæ copiosissime colum. 1. num. 2. & ibi Rimi. iun. in addi. lib. 1. Ripa in l. ita stipulatus. num. 6. ff. de verb. oblig. Fran. Marc. in decis. Parlamea. Delphi. quæst. 317. quæritur redeundo. prope fin. numero 10. parte 2. Iaco. Aemi. consi. 16. in causa præcedenti colum. 2. num. 3. Neuiza. late alios allegans d. nu. 32. Lancell. Corrad. lib. 1. de Prætor. §. 2. in titu. de sen. nu. 31. Maria. iun. in consi. 39. perspectis his, quæ accurate. nu. 78. lib. 2. Grat. consi. 64. profecto casus iste. col. 3. num. 36. lib. 2. And. ab Exe. in c. cum omnes. num. 220. ext. de cons. Aug. Bero. consi. 100. viso puncto exhibito. num. 3. lib. 1. Ioan. Hiero. Alb. consi. 38. item statuerunt. num. 4. Io. Cephal. consi. 195. Vincentius Boss. col. fin. num. 27. & alibi sæpe. Por. Imo. in consi. 106. Do. Constantinus. num. 26. Octa. Cachera. in decis. Pedem. decis. 21. domina Angela. num. 16. nouissime Do. meus Fran. Cantutius, in quodam suo pulchro, & copioso resp. incip. in præsentī themate triplicem inspect. post med. versicu. Tertio considerandum est. Curtius iun. in consilio 10. visa, ac diligenter. col. 1. num. 1. prope fin. versicu. in tanta enim doctorum. & alij passim. adeo ut ista sit omnium receptissima opin. & verissima.

Primò, per l. adeo. in §. 1. ibi, & tamen media sententia. ff. de acq. rer. dom. cum simil. 81 Secundo, quia opinio distinguens præsumitur verior, ut iuribus, & auctoritatibus comprobat Casar Contar. in repet. l. distamari. in q. 18. nu. 114. C. de ingen. & manu. nam, qui bene distinguit, proximus est veritati, ut post Senecam tradit Sali. in l. filia, cuius pater. col. 3. ver. expeditis glossis. C. famil. ercis. q. cæteri passim repetunt.

Tertio comprobatur, quia opinio distinguens est valde iuridica, cum opiniones diuersas concordare debeamus. l. ita stipulatus. vbi post alios not. & concor. congerit Rip. num. 6. ff. de obli. oblig. l. vni. C. de inoff. don. c. cum expediat. de elect. in 6. Pau. de Cast. in consi. 6. quæritur viso dicto. col. pen. num. 25. lib. 3. cum simil. 83 Et opinio distinguens concordat Opiniones, nam distingue tempora, & concordabis scripturas, secundum Gloss. Commu. opin. tom. j.

B 4 in

Anto. Mariæ Cora. Cortonen. Tract.

in l. apud Antiquos. in ver. omnibus discretis. & ibi sequuntur Salic. col. 2. in prin. ver. item not. tex. ibi. & reliqui. C. de fur. & etiam per se patet.

Septimus casus est, quando opinio est æqua, & benigna contraria verò dura, & rigida, & tunc etiam absque dubio
85 opinio æquior, & benignior est eligenda, vt tradit Abb. in in cap. 2. num. 3. extra de cognatio. spirit. Tyndar. in tractatu de testib. cap. 2. colum. 1. versicu. item quia eligenda. nume. 3. Iacob. Aemil. consilio 30. in causa ista equina. in fin. num. 16. Excellentiss. Dom. Andr. de Alpher. inter consil. crimina. diuerforum. in consilio 26. in causa vertente. colum. 3. nume. 17. & ibidem. Ioan. Anton. Conca. in consilio 148. quia verè sunt, & communes. colum. 2. numero 11. libro 1. Lancellotus Politus in tractatu substitu. in materia vulgar. num. 92. de male. in tractatu de testib. capitu. 9. colum. 3. nume. 7. cum pluribus similibus. & ratio est, quia ius est ars boni, & æqui, & in omnibus præsertim in iure æquitas spectanda est. l. in omnib. & ibi Doct. ff. de reg. iur. & anteponenda. l. placuit. & ibi not. scriben. C. de iud. cum concor.

Octauus casus est, qñ nulla supradictarum qualitatū ad-
86 est, & tunc ea opinio attenditur quæ conuenit cum aliqua iuris regula, vt puta, quæ est pro possessore, pro reo, pro dote, & simil. pro quibus in dubio pronunciandum est; nam in casibus ambiguis debemus sequi opinio. concordantes iuris regulis, vt innumeras in specie colligit Neniz. in d. fil. nup. lib. 6. fere per totum.

Nonus casus est, quando pro vna opinione adest vna qualitas, vt puta, quod nitatur distinctione, vel similis. pro contraria est alia qualitas, q̄ latius disputando firmata sit, vel alia.

87 Dicerem quod qualitates esse efficaciores, vel minus efficaces, prout supra prius, & posterius fuerunt dispositæ, ita vt in primis si contrarietas est in diuersis consilijs, & alterum sit decisuum, opinio in eo firmata attendatur.

Secundò, hac qualitate cessante opin. latius disputando firmata seruetur.

Tertiò, his deficientibus sententia pluribus in locis reton-
ta obseruetur.

Quartò, si hæc omnia desint, opinio defensa in loco, vbi de ea principaliter tractatur, attenditur.

Quintò, nulla alia existente qualitate, ea sententia obseruetur, quæ posterius firmata est.

Sextò, istis cessantibus opin. distinguens amplectatur.

Septimò, omnibus supradictis deficientibus, & sic cōiecturis voluntatis doctoris, opin. æquior attēdatur. Postremò omni iuris præsidio cessante ad regulas iuris recurritur. Et hæc per rationes supra in singulis casibus adductas.

Decimus casus est, quando pro vna opi. adesset vna qualitas primi casus principalis: vt puta, q̄ esset firmata in cōsilio, vel tractatu, pro alia firmata legendo esset alia qualitas secundi casus principalis, puta, q̄ sit æqua, vel q̄ distinctione nitatur, quæ opinio erit tenenda? In hoc casu non potest tradi certus modus, sed index poterit in casu occurrente terminare habendo semper ante oculos, quid verisimilius doctor contrarius verè opinatus fuerit, quæ verisimilitudo faciliè elicietur ex rationibus supra adductis.

Vndecimus, & vlt. casus est, quando vna opin. haberet plur.
88 res qualitates, quam alia, & tunc considerandum est, simul iunctis qualitatibus, quæ maiorem præsumptionem veritatis. & voluntatis doctoris pariat, & opinio illis qualitatib. iu uata seruanda erit: Quæ verò qualitates & singulæ, & simul iunctæ maiorem efficaciam producant, relinquendum est arbitrio boni, & docti iudicis, cum certa regula tradi nequeat.

INSPECTIO III.

Videmus sæpius in scriptis doctorum allegatos auctores, quorum scripta aut temporis iniuria amissa sunt, vt hodie sunt multa scripta antiquorum, aut nunquam in lucem prodire, vt sunt scripta Ioan. Petrucij de Montesperel. cuius dicta passim adducuntur à scribentibus, vnde dubitare contingit, an auctores isti, quorum monumenta non habemus, faciant opin. & nu. in communi. Et in hac quæst. Dec. in consil. 259. visis his, quæ nouissimè. col. 3. sub num. 4. post med. vers. præterea, vt supra dixi. quem referunt, & sequuntur Cagno. in l. 2. col. 17. num. 53. circa med. ver. & accumulata per Fel. C. de pact. inter empt. & vendi. & Hippo. Kimin. in l. vt vim. sub nu. 398. ver. secundum est. ff. de iust. & iur. respondet, tales Doct.

89 non facere opinionem, & numerum, & mouetur arg. auth. si quis in aliquo. C. de eden.

Cæterum ille tex. nihil facit ad rem nostram. Primò, quia qñ in vno instrumento fit mentio alterius, nō fit affirmatiuè, sed relatiuè, & remissiue, nam ita dici solet, vt dicunt de hoc esse publicum instrumentū, vel apparere in publi. instrumen-

tō per manum talis Notarij, & sic non asserit, & firmat Notarius, vere adesse tale instrumentum, sed solum ex verbis partiū se remittit, & refert ad aliud instrumentum.

Vnde non mirum, si non statatur assertioni illius Notarij, si aliter instrumentum, de quo ipse mentionem fecit, non appareat, secus verò est in casu nostro, quia doctor alium ad suum propositum adducens affirmat eum ita tenere.

Secundò, & vltimo respondeo, quod longe diuersi sunt termini authen. si quis in aliquo. à terminis quæstionis nostræ, nam ibi quis volebat probare intentionem suam per instrumentum, quod ad hoc, vt faciat fidem, omnino est edendum, nec aliter probari potest, vt per Doct. in l. 1. & passim. C. de edend. Secus verò est in casu nostro, in quo nō est opus ostendere omnes Auctores, sed facile creditur Doctori alleganti propter præsumptionem, quam pro se habet, ob quam creditur etiam attestanti de consuetudine, & communi opin.

90 Quamobrem ipse quod contrarium verius existimo, & obseruari credo, nam videmus passim allegari hunc, vel illum, & nisi contrarium appareat, ei fidem haberi, & ego vidi quandoque discuti quandam causam in Rota Perusina, in qua dubitabatur, an clausula, sine præiudicio venientium ab intestato, in legitimatione apposita excluderet legitimatum per rescriptum principis ab intestato, existentibus solummodo venientibus ab intestato vsque ad quartum gradum, vel etiam ulterius in infinitum. Et in ea allegabantur quædam consilia Io. Petr. de Montesperel. Dionys. de Barig. & Angel. de Perig. citata per alios Doctores tantum, nec vnquam producta, quia non reperiuntur, & nunquam fuit dubitatum, an isti facerent numerum in communi, sed fuerunt admissi absque contro-
uerfia aliqua.

Probat autem veritas istius opinionis ex duobus. Primò, quia quemadmodum creditur Doctori attestanti de communi opin. vt voluit Ferdi. Loaz. in repe. §. diui. col. 12. num. 37. & in seq. tit. latius dicemus, ita & multo magis, cum minus sit præiudicium auctoritatis vnus Doct. quam communis opinionis, credendum est Doctori alleganti aliquem auctorem, cuius scripta non reperiuntur.

Secundò, & vltimo nam Doctor qui est testis iuris l. 2. prope fin. ver. & vt obiter sciamus. ff. de orig. iur. cum simi. dicens, seu allegans aliquem Doctorem, dicto suo nemini nocet, res modici, aut nullius est præiudicij, cum licet fortè tractu temporis possit eius dictum alicui obesse, tamen tanquam incertum, & mediatum non habeatur in consideratione, & doctor est testis valde dignus, vt per se patet, sed testis vnicus in
91 ijs, quæ nemini nocent, item quando est testis valde dignus, item in causis modici præiudicij plene quod probat, vt iuribus, & auctoritatibus comprobatur Ant. Gabr. d. lib. 1. com. concl. in titu. de testib. concl. 1. in limit. 1. nu. 16. limi. 4. nu. 23. & limi. 21. num. 43. Merito. &c.

Et ex his teneo, quod etiam Doctor, cuius scripta non reperiuntur, ab alio allegatus faciat opinio. & numerum in communi. Id tamen intelligendum est, donec contrarium non
92 ostendatur, sed si scripta eius, qui allegatur vilo tempore in lucem prodirent, vel alio modo possent videri, & reperiretur talem doctorem non id, ad quod adducitur, firmare, vel contrarium tenere, tunc nec opinionem, nec nume. in communi faceret, & ratio est, quia creditur illi Doctori alleganti præsumptiue, vnde cum appareat veritas, non est amplius opus præsumptionibus.

INSPECTIO IIII.

Interpretes clari, quando nouas aliquas opi. defendunt disputando, solent in resolutione quæst. his, vel simi. verbis concludere, & per hæc ita disputando tenete, vos autem consulendo, & iudicando non recedatis à contraria, quæ est communis, ex qua conclusione oritur dubitatio, cui sententiæ, communis ne, an contrariæ tales Doct. adhæsisse dicantur? Hanc difficultatem nemo tangit, quem viderim.

In ea tamen prima fronte dicendum videbantur, Doctorem ita concludentem quod tenere contra communem, & pro ea numerum facere. Nam cum disputando eam tenuerit, & disputando veritas reperiatur, tanquam veram approbare censetur, neque per illam adiectionem, vos autem, debet præsumi statim se correxisse contra l. non ad ea. ff. de condit. & demon. quam apposuit Doctor, vt moneret iuuenes, ne præceptoris auctoritate moti consulendo, & iudicando contra communem opin. inciderent in pœnam.

Verum ista ratio nihil vrget, nam licet disputando veritas reperiatur, tamen Doctores in scholis non tantum disputant, vt veritatem rerum nanciscantur, sed vt iuuenum ingenia obtusa reddant clara, & acuta, vnde quando disputando concludunt non ex veritate id faciunt, sed ex subtilitate, & ideo sub-
dunt,

dunt, vos autem &c. ut moneant scholares, ne subtilitate illa allesti iudicando incidant in periculum cuiusdam scholaris. Aretini, cuius meminit Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 5. num. 61. prope fin.

94 Qua propter ipse sum eius sententia, ut iste doctor t ap-
probet Communem, & pro ea Opinionem, & numerum fa-
ciat, nam aut dicimus, primam Opinionem contra Commu-
nem disputando eum approbasse, & fatendum est pro Com-
muni numerum facere, nam consulendo, & iudicando appro-
bat communem, cum dicat, vos autem &c. Opinio enim co-
sulendo firmata praevalet sententiae in scholis defensionis, ut la-
te supra dictum est. Aut opinionem contra Communem non
approbat, vel ab ea recedit per illam adiectionem, vos autem
&c. & tunc sumus in claris.

Et quidem omnino fatendum est, talem doctorem neces-
sisse ab opinione contra Communem, quia alias male fecis-
set apponendo illa verba, vos autem &c. quia si prima Opi-
nionem credebatur veram, utique debebat monere scholares,
quod omitterent Communem Opin. quae non est attenden-
da etiam consulendo, quando contraria est vera, seu verior,
unde ut dicamus, cum omnia recte affirmavisse, fatendum
est, Communem tanquam veram approbasse.

95 Fallit tamen ista t conclusio, quando expresse apparet Do-
ctorem vere opinionem contra communem tenuisse, puta,
quod dicat, & hanc sententiam verissimam puto, vel alijs ver-
bis idem significantibus utatur, nam tunc illa verba, vos au-
tem &c. censentur appositae modestiae gratia, ne nimis ar-
rogans videretur, si propriam opinionem complurium cla-
rissimorum Iurisperitorum communem constituentium
sententiae praeponebat.

INSPECTIO V.

Superiori proxima oritur difficultas, nunquid doctor que-
stionem aliquam ad partes disputans, & pro neutra opinio-
ne concludens, sed solum dicens, cogita, dicatur facere opi-
nionem, & pro qua parte? Hanc quoque controuersiam a
nemine tactam reperio.

In ea tamen conclusio procedendo duos casus distinguo.

Primus est, quando doctor refert argumenta utriusque par-
tis, & singula reprobat, & tunc concluderem, hunc t neutra
opi. approbasse, & pro neutra numerum facere, nam si utrius-
que opinionis fundamenta reprobat, dicitur etiam tollere
vtranque opinionem, sublato enim fundamento doctoris

97 t tollitur eius opi. ut tradit Curt. in conf. 56. super ver. quod
ab ordine. col. 4. circa med. vers. tertia conclusio. nu. 7. quod
etiam clare ostenditur per illud verbum, cogita, quo denota-
tur, nondum statuisse, cui opinioni adherere velit.

Secundus casus est, quando doctor refert solummodo om-
nia fundamenta, & nulla reprobat, & tunc crederem t eum
facere opi. & numerum pro ea parte, cuius fundamenta vlti-
mo loco retulit: nam doctor referens plures opi. & neutram
expresse approbans, vel reprobans, vltimo loco relatam ap-
probasse censetur, secundum glo. fi. in d. l. qui filium. §. fin. ff.
ad Treb. communiter approbatam, ut ex mox dicendis in prin.
seq. Inspectio apparebit. vbi me remitto, sed doctor referens opi-
niones, & eorum argumenta non reprobans, sed concludens
per verbum, cogita, neutram approbat, vel reprobat, ut per
se patet. Ergo &c. Sed hoc intel. ut in seq. Inspectio in fin.

INSPECTIO VI.

Doctor referens duas opi. & neutram expresse approbas
99 t censetur vltimo loco relatam approbare. ita concludit gl.
fi. in l. qui filium. §. fin. & ibi Imol. num. 3. ff. ad Treb. quam re-
ferunt, & sequuntur Hostien. & Io. And. in cap. 1. de sen. ex-
com. in 6. Dy. in sing. 271. incip. l. si filium. Bart. in l. bona fi-
des. num. 2. ff. de pos. Bald. in auth. ex testamento. colum. 2. in
prin. ante nu. 1. & vera est opinio Marti. C. de coll. Nicol. de
Millis in suo reper. in l. 3. §. Neratius. nu. 3. ff. de acqui. posse. in
sing. 92. quere a te. num. 3. & ibi late Nico. Pignol. in addi. in
fin. & in conf. 327. ista sunt rationes. col. 4. sub nume. 8. circa
med. ver. primo quod ipse idem. & ibi alios allegans Hora.
Mandof. in addi. in vers. posterius. Anto. Corfe. in suis sing.
in verb. opinio, in sing. inci. quando Iurisperitorum. Ang. Aret.
in §. item precium. col. 1. nu. 3. prope fi. insit. de emp. & ved.
Feli. alios allegans in cap. 1. col. fin. sub num. 55. vers. 4. no. &
ibi Dec. in lectu. 1. in fin. extra de consti. Ias. per illum tex. in l.
si idem cum eodem. §. fin. num. 3. & ibi Purp. col. 2. nume. 10.
Claud. de Seis. num. 2. cum seq. ff. de iurisd. omn. iud. Hubert.
Zuchar. in rep. rub. ff. si cer. pet. num. 53. & ibi Iaco. Nig. num.
22. Io. Crot. in repe. l. filius familias. in §. diui. nu. 160. in fin. ff.
de leg. 1. Marfi. in singu. 631. vltima opinio. per totum. Do. de
Portu. in repe. l. si alij. num. 19. ff. de usu & usufr. leg. Gomez. in

repe. cap. si pater. nu. 12. de testam. in 6. Io. Cirier. in tract. de
primoge. conclus. 3. q. 11. post prin. Matth. Brun. in tract. de
cess. bonor. in 20. quest. q. princ. num. 21. Quintil. Mandof. in
comment. ad reg. cancel. in reg. 24. q. 1. ante nume. 9. confuse
congestis per Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 5. nu. 32. in fin. Bernar.
Diaz. in tract. reg. in reg. 514. opinio vltima. & nouissime per
Cardin. Alb. in Lucubrat. ad Bar. in d. l. bona fides. num. 2. ff.
de pos. & in summa est omnium receptissima opinio, & nul-
lum habet contradicteorem.

Fallit tamen conclusio ista pluribus modis, & Fallit pri-
mo t quando prima opinio saperet aequitatem, secunda ri-
gorem. quia prima approbata censetur, secundum Francisc.
Aretin. in conf. 162. diligenter, & mature discussis. col. 4. nu.
8. circa med. vers. subdit tamen quod ista ratio: quem referunt,
& sequuntur Ias. in d. l. si idem cum eodem in §. fin. sub num.
3. in 2. limit. & ibi Claud. in 2. limit. nu. 6. & Purp. nu. 12. in 2.
limi. idem Ias. in l. pacta nouissima. col. 2. nu. 3. in fi. ver. istud
limi. D. Franc. C. de pact. & in l. placuit. in med. ver. item ad
istam reg. C. de iud. & alibi Neuiz. ibidem sub nu. 33. in 3. limi.
Marfi. in d. sing. 631. nu. 2. & generaliter Diaz. in d. reg. 514.
idem alios allegans Card. Alba. vbi supra, & alij passim adeo,
ut ista sit recepta sententia.

101 Fallit secundo, t quando pro prima opinione, meliores,
& efficaciores essent adductae rationes, quia prima censetur
approbata, ita voluit Glo. in d. l. qui filium. §. fi. Io. And. in d.
c. 1. de senten. excom. in 6. quem refert, & sequitur Ias. in d. l. si
idem cum eodem. §. fin. sub num. 3. in limit. 1. & ibi Purp. nu.
11. & Claud. nu. 3. ambo in limit. 1. Praeposit. in c. 1. §. sed va-
fallus. col. 2. in tit. hic si lex, dein, consue. quem refert, & sequi-
tur Neuiz. d. nu. 33. in prin. Restau. Castal. in §. sed ea omnia.
col. 3. nu. 15. Insti. de hered. quae ab intest. Io. Crot. in §. diui.
nu. 160. in fi. sequitur Dias ibidem, & est communis opinio,
ut ex numero & auctoritate Doc. clare constat.

102 Fallit tertio, t & quando doctor refert vnam opinionem
simpliciter, aliam vero per dict. aduersariam, licet, vel qua-
uis: quia prima opinio approbata intelligitur. ita clare pro-
bat tex. in l. 1. in prin. in ver. dolum autem. & ibi tradit Glo.
in verb. quamuis. ff. de eo per quem fac. erit, per quem tex. ita
limi. Clau. in d. §. fi. in 4. limit. nu. 8. & Neuiz. sub d. nu. 33. an-
te med. in 5. limit.

103 Fallit quarto, t quando doctor refert vnam opinionem,
simpliciter, & postea dicit, Alij tamen dicunt, vel quidam co-
trarium volunt, vel similibus utitur verbis, nam & hoc casu
primam opinionem approbasse dicitur, ita tradit Ias. in d.
§. fi. sub nu. 3. & Purp. nu. 13. & Claud. nu. 7. omnes in 3. limi.
Math. Brun. in d. tract. de cess. bon. in 20. q. 4. q. in prin. nu. 23.
Corn. in l. cum antiquitas. prope fi. vers. quae etiam videtur
de mente. C. de testa. idem Purp. in d. rub. ff. si cer. pet. sub nu.
24. post princ. vers. ex hac gloss. & ibi sequitur Iaco. de Nig.
sub nu. 22. Dec. in d. c. 1. in fi. de consti. alios allegans, Neuiz.
nu. 33. post princ. vers. in 2. limi. & Diaz. in d. reg. 514. & alij.
ita ut ista sit communis opinio.

104 Fallit quinto, & vltim. t quando opponeretur in diuersis
Glossis, seu locis, quia tunc non statur vltimae, ita post And.
Barb. vbi per eum tradit idem Neuiz. sub d. nu. 33. in 4. limit.
Dubitatur modo, nunquid talis doctor, qui quandoque pri-
mam, & quandoque vltimam opinionem censetur approbas-
se, faciat opi. & numerum in eis.

105 Et quod non faciat t numerum, suadetur arguenpo a for-
tiori, nam si Doct. simpliciter absque disputatione aliquid
firmans expresse, non dicitur facere opin. ut tradit Fulgos. in
conf. 101. sub nu. 3. quem Docto. communiter sequuntur, ut
late ostendimus supra in prima Inspectio. multo minus faciet in
proposito, vbi non solum absque disputatione, sed nec etiam
clare suam sententiam exprimit.

106 Sed in contrarium, quod talis doctor t faciat opinionem,
& num. in communi forte videtur stringere, nam licet iste
Docto. expresse, vel vere neutram opi. approbet, tamen pre-
sumitur vltimam, & quandoque primam approbasse, & ista
presumptio est adeo vehemens propter vim communis opi.

107 ut tanquam sit iuris, & de iure t non admittit probationem
in contrarium, ut post gloss. Alex. Fel. & alios concludit Alci.
in tract. praesump. in 2. par. nu. 3. in fi. & reddit eam certam
non minus, ac si vere esset verbis expressa. Quid dicendum?

108 Equidem pro resolutione distinguerem t illos tres casus,
quos supra consideraui, in d. prima Inspectio. Nam, aut sumus
in doctoribus, qui non solent disputare: & tunc dicerem, ta-
lem doctorem facere opinionem & numerum quia perinde
est ac si expresse hoc simpliciter traderet. Aut loquimur de
Doctoribus, qui semper disputant, & tunc concludendum est,
non

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tracta.

non facere numerum: quia licet hoc sentire videantur: tamē vere non sentiunt arguendo a cōsuetō eorum more. Aut tractamus de Doctōr. qui quandoque disputant, quandoque non, & tunc si de ea materia principaliter agunt, faciunt opinionem, & numerū: si vero de eo incidenter aliquid asserunt, non faciunt numerum in communi per supradicta.

INSPECTIO VII.

Aliquando Doctōres tenentes vnā opinionem allegāt 109 t̄ auctorem, qui aliam non tenet, & ipsi eius auctoritate mouētur, vt facit Ias. in §. fuerat. col. 26. nu. 89. insti. de actio. allegās ibi Sali. qui id ad quod allegatur, non dicit. dubitatur modo, an isti Doctōres, vt puta Ias. & similes, faciant opinionem, & numerum pro ista sententia.

In hac quoque dubitatione neminem scribentem inueni, pro eius tamen resolutione duos casus distinguendos esse 110 censeo, quorum Primus est, quando doctōr t̄ tenens illam opinionem, mouetur solummodo auctoritate illius auctoris, quem allegat, & hoc casu concluderem, non facere opinionem, & numerum pro ea: nam clari iuris est, sublato fundamentō doctōris corrūere eius opinionem, vt supra alias diximus, & congruit regul. capit. cum cessante, extra de app. cum simi.

111 Secundus casus, est, quando doctōr t̄ ad tenendam illam opi. non adducitur simplici auctoritate illius, quem allegat, sed vnā legibus, vel rationibus mouetur ex quibus appareat, illum veram iudicare opinionem ex alio, quam auctoritate illius primi doctōris: & tunc dicerem istum facere opinionē, & numerum pro cōmuni, & ratio est, quia licet tollatur fundamentum auctoritatis, non corrūit ista opinio, cum remaneat fundamentum rationis, vel legis.

112 Nam dispositio fundata duabus rationibus t̄ nō corrūit per remotionem alterius dummodo altera firma maneat. l. si non lex, & ibi not. Bart. & alij. ff. de hered. insti. §. affinitatis, & ibi not. doctōr. insti. de nupt. tradit Ias. in lvt liberis. num. 16. ante fin. C. de colla. & post Salic. & Alex. Alcia. in d. tract. prāsump. reg. 1. prāsump. 24. num. 1. & ibi Nico. Arel. in addit. alios congerit.

Vnde bona est cautela inspicere an primus Doctōr. qui allegatur, pro aliqua opinione illam vere teneat, quia si non ita velle, vt accidit in compluribus opinionibus, quorū auri-ga allegantur antiqui, qui vel nunquā, vel raro dicūt id ad quod allegantur, facile communes subuertentur.

INSPECTIO VIII.

Antiqui fuerunt contrarij in aliqua quæst. Moderni, ponant vnā opinio. pro regula, contrariam pro limitatione, Exemplum.

Dubium erat, an citatio nulla induceret perpetuitatē iurisdictionis: & partem affirmatiuam tenent Host. Anto. de But. Go. nes. & alij, contrarium firmanunt Card. Archid. Ancha. & alij Rom. & Felin. postea approbantes partem negatiuam limitant, quando citatus aliunde habuit plenam notitiam. Dubitatur, nunquid doctōres tenentes partem affirmatiuam, puta Host. But. & Gomes, faciant numerū in hac limit. quando citatus habuit notitiam aliunde.

113 Et primo aspectu videbatur dicendum t̄ quod sic. nam cū isti teneant opin. affirmatiuam in genere, videntur etiam in isto casu particulari idem tenere, inro multo magis, cum in hoc sit minor difficultas.

114 Nam generalis dispositio t̄ completitur quoscunque casus particulares, licet maior sit ratio in vno, quam in alio, vt iuribus & auctoritatibus late more suo comprobat Tiraq. in tract. de vtroque retrac. tit. 1. §. 1. glo. 14. nu. 101. in repe. l. si vnquam, in prafat. nu. 108. de reuo. don.

115 Contrarium tamen t̄ credo verum, quod isti Doctōres nō possint allegari pro limitatione, ea potissimū ratione, quia auctoritates Doctōrum debent allegari in indiuiduo casu, in quo loquuntur, nec alias, iuxta dictum Aret. in consi. 6. in princ. quem alij sequuntur.

Nec obstat dicere quod si loquuntur in genere, ergo multo magis sentiunt in casu, in quo maior est ratio, quia potest dici, vel illud fortē locum habere, quando opinio generalis non esset reprobata, & non adessent alij in indiuiduo tenentes, vel fortius, non valere, doctōr ita tenuit hoc casu, ergo multo magis idem sentit in isto, qui habet maiorem rationē, nam non sufficit, quod aliqua opinio propter veritatem sit digna approbatione omnium, sed necesse est, quod eam Doctōres in actu expresse approbent ad hoc, vt faciant numerum. Et ita credo seruari.

INSPECTIO IX.

Quoniam hodie cuncta reguntur hominum opinione, vi-

demus quotidie miseros litigantes, vt quo ad fieri potest, sumptibus parcant, & voti sui compotes facilius efficiantur, petere ab Excel. viro consilium, & illud postea simplicibus plurium Doctōrum subscriptionibus comprobandum curare, vt suadeant iudici, se bonum ius fouere.

Vnde sapius dubitare contingit, nunquid isti doctōres simpliciter se alterius consilio subscribentes faciant opinio-nem, & numerum in communi.

116 Et dubium t̄ facit, quia Doctōres plerunque ad aliorum preces absque lectione consilij, vel si legunt, matura conside- ratione iustitiæ ipsius non adhibita faciūt istas subscriptio- nes, præterquam quod neque disputant, neque vllam diligē- tiam in perquirenda veritate ostendunt.

Verum ista parum vrgent, quia doctōr præsumitur vidisse, diu considerasse, & etiam iura, & rationes pro opinione consilij perpendisse, & præsertim quia ipsimet asserunt in prin. istarum subscriptionum, quæ plerq̃que initium habēt, Visis, & mature, vel diligenter ponderatis, vel perpenfis, vel simil. qui non censentur dicere mendacium.

Quamobrem contrarium, quod doctōres subscribentes 117 se simpliciter alterius consilio t̄ faciant opinionem, & nu- merum, in communi, tenuerunt expresse Thom. Gram. post Rub. proœm. Insti. in positione casus cum verborum conte- xtu, sub. num. 13. dicens subscribentem haberi, ac si ipse con- silium fecisset, & in eo præstare auctoritatem. & latius exi- mius D. meus Franc. Canturius interpretado, d. l. Centurio. de vulga. & pupil. in illa quæst. An fideicommissaria sit pro- prie substitutio? in qua pro parte affirmatiua adest consi. Maria. Iun. 128. lib. 1. subscriptum a plusquam 20. Doct. hoc idem in necessariam cōsequentia voluerunt D. meus Thob. Noni. in ead. l. & q. & Excel. D. meus Sfor. Odd. in suo copio- so, & subtili tract. compen. substi. in prælud. par. 1. q. 5. post med. in illa eadem q. vers. contrariam igitur sententiam. dū volunt propter illas simplices subscriptiones d. consi. Maria.

118 Tu. opinionē, quod fideicom. sit proprie substitutio, esse ma- gis com. & istud idem in effectu volunt doctōres, qui aliorū consilij se subscribunt, proprijs subscribi ab alijs curant, & subscripta in lucem emittūt, vt plures, & innumeras tam an- tiquorum, quam modernorum subscriptiones impressas vi- demus, adeo quod ista opinio apparet ab omnibus recepta, & etiam verissima ex duobus.

Primo, quia in dubio debet fieri interpretatio, vt actus ali- quid operetur, non vt reddatur inanis. l. quoties, cum vulg. ff. de reb. dub. At si diceremus, doctōres subscribentes non ta- cere opinionem, subscriptiones inanes essent, cum ad alium finem non addantur consilio, nisi vt auctoritas Doct. subscri- bentium habeatur. Ergo &c.

Secundo, & vlti. quia Doct. subscribens se simpliciter con- 118 silio alterius, t̄ in totum illud approbare censetur. l. si ita stipulatus. la 6. §. Chrysogonus, & ibi not. Ang. num. 1. Castr. nu. 2. Imol. colum. 3. vers. item not. quod ille. nu. 10. Aret. nu. 5. Alex. nu. 2. Ias. nu. 5. & alij communiter. ff. de verb. obliga. istud idem voluit Bald. in l. fin. per totum. & præcipue in fin. & ibi Andr. Barba. in addit. C. plus val. quod agit. &c. quem referunt, & sequuntur Barth. Bologni. in rep. auth. habita. nu. 164. C. ne fil. pro pat. Thom. Gramma. dict. nu. 13. & alij pas- sim, & est communis, & recepta opinio, vt ex num. & autho- ritate istorum clare apparet.

Quinimo si doctōr signet tantummodo sigillo suo consi- 119 lium alterius absque alia subscriptione, dicitur t̄ illud ap- probare, ita inquit Bald. in l. tribunus. §. 1. per illum tex. vers. item not. hic. arg. ff. de testam. milit. quem refert, & sequitur Bologni. sub dict. nu. 164. quod est intelligendum, si appareat sigilli dominum illud apposuisse, secus alias, arg. l. pen. ff. de testam. cum adductis per Inno. in c. 2. circa prin. in verb. sigil- lum. nu. 2. extra de fide instrum. cum simil.

120 Fallit tamen t̄ hæc conclusio, quando doctōr non legisset consilium, quia tunc non facit opinionem, ex quo non cen- setur illud approbare, cum ignoret contenta in eo. d. l. Tribu- nus. §. 1. & ibi not. Bald. idem tradunt Angel. & ceteri in d. §. Chrysogonus. In hoc autem creditur Doctōri subscribenti, qui asserit in subscriptione, Visis, & consideratis, &c.

INSPECTIO X.

Reperiuntur quandoque nonnulli, qui nondum doctōra- ti, sed solum licentiatī, seu approbati aliqua & dicunt & scri- bunt. Vnde dubitatur, an isti faciant numerum, & auctori- tatem pro communi. Et hanc quæstionem nemo examinat, quem viderim.

In ea tamen prima fronte dicendum videtur, licentiatum 121 non facere opinionem, t̄ & numerum, nam cum ad consti- tuendam

tuendam communem duo coniunctim requirantur, videlicet, numerus & autoritas doctorum, ut diximus supra tit. 2. nu. 1. cum seq. ille, in quo deest alterum requisitum, non poterit facere numerum in communi. sed in licentiato deest auctoritas. Merito &c.

Minor deducitur, nam auctoritas nihil aliud est, quam opinio, quæ emanat ex præsumptione illa iuris, qua doctor præsumitur peritus: Vnde cum licentiatus non sit doctor, cessat præsumptio, & consequenter opinio, & auctoritas.

122 Contrarium tamen credo verum, nempe licentiatus in eo, quod asserit, vel scribit, facere opin. & numerum in communi. Tum quia licentiatus est proxime doctorandus actu vel saltem potentia, ut per se patet. Sed proxime Doctorandus 123 habetur pro doctorato, iuxta l. pen. & ibi not. per gloss. & ceteros. ff. de testam. milit. de qua plene per Tiraq. in tract. de legib. connub. glo. 2. nu. 2. cum pluribus seq.

Quinimo in indiuiduo casus nostri, approbatus vel licentiatus in fauorabilibus habetur pro doctor, ut voluit Bal. in l. 1. colum. pen. sub nu. 9. prope fi. vers. quid si filius. ff. solut. matr. Soc. in cons. 70. utrum primo licentiatus. col. fin. sub nu. 6. vers. 5. principaliter. lib. 4. quos refert, & sequitur Tiraq. sub d. nu. 2. Ergo &c.

At Doctor absque dubio facit numerum in communi. Merito &c. Tum etiam quia Laurea doctoratus, licet tribuat præsumptionem, & auctoritatem, quia probat doctrinam & peritiam doctoris, tamen non sequitur, quod licentiatus habeat auctoritatem, quia doctrina, & scientia potest ex alio, quam doctoratu probari, ut supra per scripta, & alios actus simil. At nos præsupponimus, licentiatum aliqua in iure scripsisse, vel dixisse, & approbatum ad doctorandum esse, per quæ eius peritia cognosci valet. Ergo &c.

125 Et videmus, quod licentiati retinent, & admittuntur ad dignitates Ecclesiasticas, ad quas solum doctores assumuntur, ut sancitum extat in Synod. Trid. in 22. sess. in decret. de reformatione. c. 2. quia non consideratur, nisi peritia.

INSPECTIO XI.

Scholares quoque simplices etiam non licentiati in iure, dicunt, & scribunt, ut fuerunt Horat. Lucius, qui scholaris fecit tractatum de privilegiis scholar. Restaur. Castal. qui in lucem misit quædam singularia, Franc. Herc. qui conscripsit tracta. de proban. negat. & alij plures, qui varia monumenta in iure etiam scholares reliquere. Quæritur, an talis scholaris faciat opin. & numerum in communi?

Hæc quoque difficultas a nemine tangitur, & satius fortasse esset eam indecisam relinquere, ne ipse etiam scholaris propriam causam agere videar. Lectorum tamen humanitate, & integritate confisus, quid super hac re sentiam, non filebo.

126 In hac quæst. pro parte negativa, quod scholaris non faciat opi. & numerum in communi, faciunt ista.

Primo, quia is facit numerum in communi, qui & scit, & scire præsumitur, ut mox dicemus: At scholaris non scit, quia scholares profitentur se velle addiscere, item licet esset peritus, tamen non præsumitur, quia scholares non periti, sed scientiæ cupidi censentur. Ergo &c.

Secundo, & vltim. vrget contra scholares, nam doctores iuvenes, certi iuris est, modicæ admodum esse auctoritatis, & tamen habent præsumptionem ortam ex doctoratu. Ergo scholaris, qui & iuuenis, & non solum præsumptione caret, sed etiam habet præsumptionem contrariam, videlicet non sciendi, cum, si sciret, non esset scholaris, nullius erit auctoritatis.

127 Sed pro parte affirmatiua, quod scholaris faciat opin. & numerum in communi, videtur vrgeri infrascripta, & primo, quia, quemadmodum ubi dubitatur, an vulnus sit mortale nec

128 ne, attenditur non solum opinio Medicinæ doctorum, sed etiam peritorum, qui doctores non sunt, ut respondet Alex. in cons. 14. viso processu inquisitionis. col. fin. au. 1. lib. 1. quem referunt, & sequuntur Ias. in l. 2. prope. fin. nu. 5. ff. quod quisque iur. & Alciat. in l. 1. in §. eadem. sub nu. 34. vers. sed in contrarium facit. ff. de verb. obli. per l. 1. §. ne autem quantitas. C. de com. seruo manu. cum siml.

Ita in proposito in communi constituenda opinio scholaris attendi debet, qui aliquo scriptorum genere, vel disputatione, vel alio modo peritum se ostendit.

Secundo, quia facere numerum in communi is potest, qui habet auctoritatem, cum communis constituatur numero & auctoritate Iurisperitorum, & is habet auctoritatem, qui est,

129 & præsumitur doctus, & peritus: sed scholaris non est huiusmodi, nam scholaris est peritus, cum diu, nocturnusque versatus sit in legali philosophia, nam qui scholaris aliqua vel dicit, vel in iu-

re conscribit, semper proximus Laureæ existit, imo istius eadem est doctrina quæ in doctore, cum doctoratus non det, nec peritiam, nec scientiam, sed solummodo, ut diximus, eam probet.

Item & præsumitur, tum quia unusquisque censetur callere artem, in qua versatur, iuxta illud vulgare, quam quisque norit artem, in hac se exerceat. Tum etiam quia scripta, disputationes, & alia hoc genus non minus, quam Laurea doctoratus probant, & attestantur de doctrina, & peritia scribentis, vel disputantis. Quid concludendum?

130 Equidem distinguere duos casus: Quorum primus est, in opinione scholaris, qui eam firmavit iuribus, vel rationibus, vel auctoritatibus, & tunc censerem eum facere numerum in communi: primo auctoritate Bart. qui licet iuris Lucerna sit tamen in suis qq. in quæst. 2. Pisanae Civitatis. in princ. in q. 6. Lapis. in solu. in prin. in quæst. 7. mulier habens. in solu. in prin. in q. 9. iudex in solu. in princ. & in q. 14. iudex malefactorum. in solu. in princ. se remittit iudicio doctoris, & scholaris melius sentientis.

Secundo, quia in tali scholari cessat præsumptio contraria, cum sumus in claris.

131 Tertio, & vlt. quia in actibus, in quibus habetur ratio doctrinæ non consideratur Laurea doctoratus, quod ex eo deducitur, quia scholaris peritus præfertur doctori ignorant, ut probatur in l. 1. iuncta glo. 1. C. de ann. civil. lib. 1. tradit Quintil. Mandos. in comment. ad Regul. Cancel. in reg. 16. q. 17. nu. 2. Ant. Tassar. in Compen. error. notar. c. 23. nu. 2. cum siml. At in casu nostro habetur ratio doctrinæ, Merito &c.

Alter casus est, quando sumus in aliquo dicto scholaris, ad quod probandum nihil allegavit, & tunc non faciet numerum, & opi. quia viget præsumptio imperitiæ.

Fallit tamen hoc quando istud pronunciatum esset in tractatu, in quo reliqua contenta & conscripta ostenderet eum peritum, & doctum, quia etiam in eo faceret numerum in communi, talis enim scholaris eiusdem est doctrinæ, ac si esset doctoratus, cum isti tractatus, & reliqua fiant non a Tironibus, sed a scholaribus diu in iure versatis.

INSPECTIO XII.

Doctores interdum tractantes aliquam materiam, veniunt ad aliquod caput, & dicunt, de materia istius casus pertractat doctores in l. &c. ubi Ias. partem affirmatiuam communem asseuerat.

Dubitatur, an isti Doctor. per solam attestationem, vel relationem attestationis de communi opin. censeantur communem illam approbare, adeo quod faciant in ea numerum: & nemo hanc difficultatem dissolvit. pro eius itaque resolutione conclusivè procedendo, duos distinguendos esse casus existimo.

132 Alter est, quando doctor loquitur de quæstione ex argumētum, quod ipse principaliter pertractat, & tunc concludet re, non censi eum approbasse, & non facere opinionem, & numerum pro ea. Nam cum de ea principaliter non agat, si se remittit ad alios de ea tractantes, clare apparet, quod non vult opinionem suam constituere, & quando dicit talis opinio est communis, vult tantummodo ostendere quid sentiant alij quemadmodum in allegatione aliarum auctoritatum.

133 Alter casus est, quando quæstio est de materia propria sui tractatus, & tunc dicerem pro ea facere opi. & numerum, quia sunt multa in vno tractatu, quæ adeo clara sunt, ut nulla indigeant discussionem, & ideo doctores breuitati consulentes ad alios remittunt, amplectentes communem opin. tanquam veram, & claram.

Præterea cum rem illam principaliter agant, & totam habeant præmanibus, si sententiam aliquam dicunt communem, fatentur etiam veram, cum communis vera præsumatur, & tanquam veram, & de materia ab ijs principaliter tractata, velle omnino amplecti censentur.

INSPECTIO XIII.

134 Iurisconsultus formans, seu proponens quæstionem, nec aliter eam decidens præsumitur decidere, & resolvere, prout proponit, unde si proponit affirmatiue, puta, An princeps legibus solutus sit, dicitur approbare partem affirmatiuam, & princeps sit legibus solutus, & si proponit negatiue, puta, an princeps legibus non sit solutus, partem negatiuam & princeps non sit solutus legibus, approbare dicitur.

Istud pronunciatum probatur in l. in rebus. in fin. prin. ver. sed videndum. cum gloss. ff. commod. in fin. vers. videamus ne ea pecunia. & ibi not. Fulgo. ff. de eo quod cer. loco. in l. fin. ff. de ser. rustic. præd. in l. si indebitum. in prin. ff. rem rat. habe. & ita tradit Irner. in gl. pen. in l. sed & si quemcunque. in verb. dubitat. ff. ad l. Aquil. Soc. in trac. reg. in posterior. in reg. 5. 1. Iuris.

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

Iurisconsultus, qui format. Ias. in l. cum fundus. §. seruum tunc. col. 4. nu. 6. ff. si cer. per. refert. & sequitur Nic. Euerard. in suis loc. lega. in loc. ab auctorit. circa med. versic. si autem Iurisconsultus. cum simi. Modo dubitatur, an si doctor proponeret quest. & non resolveret, præsumeretur decidere pro ea parte, secundum quam proposuit questionem, & in ea faceret opinionem, & numerum.

Equidem, licet neminem inuenerim hunc casum in specie tangentem tamen indistincte concluderem, talem doctorem
135 † neutram censerī approbasse opinionem, & per consequens non facere neutram in communi. nam neutram expresse firmavit, ut clarum est, ergo non potest facere numerum.

Nec obstat quod dictum est de Iurisconsultis: quia eorum dicta hodie pro lege custodiuntur, & in legibus nullum verbum debet esse superfluum, sed aliquid operari. l. j. cum ibi not. per Doct. ff. quod met. causa. cum similib.

Secus est in dictis doctorum, quia non est absurdum, ut nihil operentur, vel quod non faciant opinionem, quia deseruiet saltem ad memorandum.

INSPECTIO XIII.

Doctor asserens vnam opinionem veriore, & æquiore, inquit contrariam seruari in practica, istud fuit dictum Lancel. Dec. in l. hæres absens. ff. de iudic. ut refert, & sequitur Cesar Contar. in repe. l. diffamari. in quest. 11. prope fin. nu. 84. C. de inge. & manumif.

Quæritur modo pro qua opinionem faciat numerum iste doctor, pro ea, quam dicit veriore, & æquiore, an pro ea, quam inquit seruari in practica? In hac difficultate ego imprimis valde dubito de isto dicto Lancel. & sic indistincte intellectu
137 falsum † omnino existimo, nam clarissimum est, in practica attendi opinionem veriore, & æquiore, licet contraria esse communis, unde absurdum est, quod doctor dicens opinionem aliquam veriore & æquiore, innuat contrariam in praxi seruari.

138 Quamobrem ipse in hoc primo † dubio ita distinguerem, Aut talis doctor prius, vel posterius dixit contrariam opinionem esse communem, & tunc bene potest esse verum, quod innuat istam seruari in practica, dicendo contrariam veriore, & æquiore: tum quia si non de iure, saltem de facto iudices hodierni in herent communibus opinio, tanquam securo carotio, licet interdum non parum errant, ut inquit Maria. Iun. conf. 131. questio proposita. colum. 1. num. 3. lib. 1. tum etiam, quia opinio contra communem potest esse verior per iura & rationes, quæ, & quas viderint tenentes communem opinio, quo casu licet opinio contraria sit verior, tamen seruanda est communis, ut infra suo loco dicemus, & hoc casu iudicio meo potest saluari dictum Lancel. Decij. Aut Doctor simpliciter dicit hanc, vel illam sententiam veriore, & æquiore nulla habita mentione communis contrariæ, & tunc falsum credo, quod innuat contrariam seruari in praxi, in qua verior, & æquior opinio attenditur.

Redeundo modo ad principalem dubitationem omiſſa
139 disputatione concludo, Doctorem talem † in casu, quo innuit, contrariam seruari in praxi, approbare sententiam veriore, & æquiore, & pro ea opinionem, & numerum facere ex duobus.

Primo, quia potius adhrere debemus expresso tanquam certo, quam tacito, seu præsumpto incerto. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. obliga. l. qui ad certum. ff. loc. cum vulga. Sed talis doctor expresse dicit hanc opinionem veriore, & præsumptiue, ac tacite innuit contrariam seruari in praxi.

Ergo. Secundo, & vlti. quia veritas in omnibus debet principalem locum habere, cap. quæritur. 2. quest. 7. & æquitas in omnibus spectanda est, & anteponenda. l. in omnibus. ff. de reg. iur. l. placuit. C. de indi. cum simi. Ergo, licet essemus in dubio, tamen debemus credere, talem doctorem approbare opinionem veriore, & æquiore.

INSPECTIO XV.

Glossatores quandoque & etiam alij Doctores vel propter altitudinem intellectus, ut post Ang. & alios, quos fuisse ad id congerit, voluit Neuiz. in d. Syl. nupt. lib. 3. num. 33. ante med. vel propter aliud, adeo obscure, & perplexe, loquuntur, ut non intelligatur, quid ipsi sentiant.

Vnde huic malo remedium datum est, ut tales doctores
140 † seu eorum obscura pronunciata intelligantur secundum leges, quas allegant. doctri est Barro. in l. non solum. §. liberationis. colum. 1. num. 7. in fin. vers. & gloss. ista. & ibi alios late allegant Pomat. in addi. & Card. Alba. in lucubr. num. 3. ff. de lib. leg. & Barro. sequuntur Roma. conf. 211. allegaciones do-

ctoris, in vltim. dubio. colum. fin. nume. 5. ubi late alios cumulat. Horat. Mandos. in addi. in verb. allegat. Alexan. in l. sepe. colum. 8. num. 27. in fin. ff. de re iudic. Salic. in l. si ex cautione. colum. 6. vers. quarto 2. succes. C. de non num. pec. Steph. Bertr. in consi. 128. pro pleniori. nume. 5. lib. 1. Cesar Lamberti. in tractat. de iur. patr. in 2. lib. par. 1. quest. 6. art. 18. num. 7. late Ias. in l. cum filiofamilias. colum. 21. num. 129. ff. de lega. 1. Restaur. Castald. post alios in §. cum filio. sing. gloss. 1. colum. 3. nu. 7. instit. de hære. quæ ab intest. Pau. Leon. in tracta. subtit. in prælud. num. 77. Iacob. Menoc. in tracta. de retin. pos. in 3. remedio. num. 270. Horma. Det. in repet. l. hoc edicto. in §. hoc autem edictum. colum. 8. num. 22. ff. de noui. oper. nunc. Cor. in consi. 124. ardua primo aspectu. colum. pen. nume. 25. lib. 2. Soc. in l. a Diuo Pio. in princ. nume. 47. ff. de re iud. Marfil. in rub. ff. de fideius. nume. 45. Guliel. de Bened. in repet. cap. Raynutius. in verb. testamentum. colum. 1. num. 62. extr. de testam. Io. Igne. in l. necessarios. §. non alias. num. 118. ff. ad Syl. Nico. Bellon. consi. 16. stat. statum. prope fin. num. 10. Hiero. Butig. in repet. l. edita. num. 101. C. de edend. Cagnol. in l. diem functo. num. 22. ff. de offic. assessor. Maria. Iun. in l. 1. nume. 432. ff. de acquiren. posses. Anto. a Leut. inter cons. crimin. diuers. To. 2. in consi. 18. viso superscripto. nume. 25. & nouissime Gasp. Cabal. in tractat. de euid. §. 4. nume. 28. & est receptissimum apud omnes.

Modo dubitatur, an doctores isti faciant numerum in cō-
141 muni. Et omiſſa longiori disquisitione concludo, istos † facere opinionem, & numerum, tum quia est receptum pro indubitato, ut doctores eam partem approbasse censeantur, pro qua faciunt iura & rationes adductæ, ita ut perinde sit, ac si expresse firmassent, tum etiā quia quemadmodum sublato fundamento doctoris corruiet eius opinio, ita e contra posito fundamento debet constitui opinio.

INSPECTIO XVI.

Doctor sepe aliquo casu firmat opinionem suam, & postea dicit, se contrarium vidisse iudicari, utrum iste censeatur a sua opinione recessisse per illa verba, quod contrarium vidit iudicari, & pro qua parte faciet opin. & numerum.

142 Et videbatur eum † censerī recessisse, & facere numerum pro opi. pro qua vidit iudicare, nam cum pro iudice, & sententia præsumatur, ut late per Alciā. in d. tract. præsumpt. in reg. 3. præsumpt. 9. opinio pro qua iudicatur, verior censebitur, & eam tanquam veriore approbasse intelligetur.

143 Contrarium tamen, quod iste Doct. † non censeatur recessisse a sua opinione, & per consequens pro ea facere numerum tenuit Pe. Caleſa. inter cons. crim. diuers. in cons. 105. spe & abiliſſimi domini. prope. fin. nu. 15. Tom. 12. impress. quod verum credo ex infraſcriptis, licet ipse nihil alleget.

Primo, quia cum opinionem suam firmauerit, si ab ea expresse non recedat, in dubio per illa verba, quod vidit contrarium iudicari, non præsumitur † incontinenti se corrigere. l. non ad ea. ubi glo. & Doct. ff. de condit. & demon. Bart. in l. 1. §. & parui. col. 2. sub nu. 5. vers. non est enim verissime. ff. quod vi, aut clam. cum adductis per Alc. in d. tract. præsumpt. reg. 2. præsumpt. 28. nu. 1. cum seqq.

Præterea, & vlti. quia licet pro iudice, & sententia præsumatur, non tamen clarum est, opinionem, contra quam iudicatum est, esse falsam, quia potest etiam esse, ut iudex securus sit sententiam deteriore. Vnde ex ista præsumptione non est dicendum doctorem recessisse ab opin. iam firmata, cum id, si voluisset, exprimere potuisset.

INSPECTIO XVII.

Videmus sapissime quod Doctores scribes super l. dota ta, pluribus & diuersis materijs, alij vnam, & alij aliam præcipuam materiam pertrahendam assumunt, reliquis omiſſis, dubitatur, an Doct. in materijs omiſſis dicantur approbare dicta aliorum, puta gl. Barto. & simi. & in ijs facere opinionem. & numerum: & partem † affirmatiuam tenet D. meus Thob.

145 Noni. in §. Posthumorum. col. 17. sub nu. 11. vers. ita voluit hic Accur. in instit. de exhære. lib. & nihil allegat.

Sed ipse omiſſa disputatione contrarium concludo, nempe
146 doctorem istum † non censerī approbasse, neque numerum pro ijs facere, tum quia nulla ratio ad id dicendum nos impellit, tum etiam quia hoc non voluit: quia quemadmodum opinionem suam expressit in materijs, quas ibi pertrahauit, ita, si voluisset, & in alijs expressisset, non fecit, ergo noluit, at, l. vnic. §. fin. autem ad defic. C. de cadu. tol.

INSPECTIO XVIII.

Dubitari posset, nunquid cōsultentes in aliqua causa faciāt numerum pro constituenda communi in illo casu ad vtilitatem sui clientuli. Et breuitati consulendo, concludo Docto-

147 rem scribentem in vno casu † non debere villo pacto numeri

rari in constituenda communi in illo casu in utilitatē sui cliē-
tis, ex duobus.

148 Primo, quia aduocatus est suspectus propter affectionem,
quam habet causā, propter quam affectionem dicitur † ad-
uersarius eius, contra quem consuluit. l. i. §. si. cum gl. in verb.
aduersario. ff. de calum. Doct. omnes, & præcipue alios alle-
gantes Aug. Bero. col. 12. nu. 38. & Marc. Mant. col. 10. nu. 11. in
c. 1. extra de iud. cum concord.

149 Vnde aduocatus in vna causa, si in ea sit datus iudex potest
† tanquam suspectus recusari. cap. postremo. & ibi gloss. in
verb. aduocati. Abb. & alij, extra, de app. Doct. in d. cap. 1. de
iudic. & est receptissimum.

150 Quinimo Doct. aduocando contra eum, cum quo fecit
pacem, in multis casibus dicitur † pacem rupisse, vt late per
Iul. Ferret in tra&. de feri. seu induc. milit. treug. & pac. nu. 185.
vsque ad 190. cum simi. At absurdum est dicere, doctorem su-
spectum facere mentionem in communi, Ergo, &c.

Secundo, & vltim. quia si aduocati facerent numerum pro
communi in causa, cuius patrocinium susceperunt, sequerentur
duo maxima absurda, vnum est occasio maximorum sum-
ptuum, tot enim consulerentur Doctores, quousque commu-
nis, & magis commu. efficeretur. alterum est absurdum, quia
vincerent causas saltem dubias, non qui iustitiam fouerent,
sed qui maiorem pecuniarum quantitatem haberent, quibus
plura consilia peterentur, at consequens non est admittendū.

Merito intel. hoc quo ad consilium redditum in illa causa,
secus si eandem opin. prius vel consulendo, vel tra&ando, vel
alio modo firmasset, quia in aliis locis faceret numer. in com-
mu. etiam in illa causa.

151 Sed non propter hoc litigantes † debent aspernari habere
plures & principales aduocatos, quia & maximum est in-
diciū eius boni iuris: & quia bona capita, & rationes faci-
lius excogitant plures, & excellentiores, quam pauci, & mi-
nus docti.

INSPECTIO XIX.

Quandoque reperitur inter consilia vnus insertum consi-
lium alterius Doc. qui & ipse habet propriorum consiliorum
libros separatos, inter quæ non reperitur consilium insertum
inter alterius cons. exemplum habemus de quodam cons. Bal.
inserto inter cons. Ang. cons. 265. verba, autem succedere va-
leas, quod inter cons. Bald. non inuenitur.

152 Quæritur, an talis doct. in eo cons. faciat num. & opin. in
communi. & D. meus Franc. in suo quodam pleno, & docto
resp. incip. tota vis præsentis controuersie in 2. inspe. in 2.
fund. in fin. loquens de d. cons. Bal. voluit tanquam suspectum
non debere † attendi, nec Bal. numerum facere ob illud cōf.
ea vrgenti ratione, quia aut illud cons. non fuit Bald. ex quo
non reperitur inter eius consilia, aut si fuit, vtique Bald. vi-
detur illud reiecisse, & consequenter recessisse ab illa opin.
ex quo non numerauit inter sua consilia. Ego tamen pace tan-
ti viri in casu d. cons. Bald. non credo veram opinio. eius per
infra scripta.

153 Pro resolutione tamen præsentis dubitationis distinguo
† duos casus. Quorum primus est, quando doct. inter cuius
consilia reperitur consilium alterius, habet cum eo vel af-
finitatem, vt Angel. cum Bald. vel consuetudinem, vt scho-
laris cum præceptore, vel simi. vel amicitiam, vel amicitie
præsumptionem, vt inter Doct. eiusdem ciuitatis, vel simil.
& tunc credo talem Doctorem facere opin. & numerum in
communi.

Nam facile potest esse vt aliquis istorum potuerit habere
consilium alterius, & propter affinitatem, & amicitiam tra-
ditum originale consilij spe recuperandi, vnde copia apud
autorem non remanserit, & id melius est dicere, quam quod
consilium non sit authoris. nam cur doct. inter propria cō-
silia interseruerit cōsiliū sub nomine alterius, alia ratio esse
non potest, nisi consideretur fraus, quæ non debet præsumi,
præsertim quando alia legitima interpretatio potest adapta-
ri. Item hanc opinionem tenendo euitatur, doctorem cen-
seri opinionem mutasse, quod est contra reg. l. Lucius in fin.
ff. de legat. 2.

Secundus casus est, quando consilium reperitur inter con-
silia doct. cum quo author vere, vel verisimiliter nulla fa-
miliaritate, affinitate, vel necessitudine fuit coniunctus, puta
quod vnus sit Italus, alter Gallus, & sic de simi. & tunc habet
locum opinio D. mei, quia potest esse consilium fictum in ali-
qua causa ad obtinendum, & postea sic impressum: vel si vere
fuit proprii authoris, ab eo improbatum censebitur, cum co-
piam non retinuerit.

INSPECTIO XX.

Reperiuntur in iure opuscula & libelli, quibus nullus est

inscriptus autor, vnde istos incerti autoris libros appellare
solemus.

154 Dubitatur, an isti incerti autores faciant numerum in com-
muni. Equidem arbitror, istos † facere numerum, tum quia
video, eos passim a Doct. allegari, tum etiam quia ne-
gari non potest, iuris peritum aliquem opus illud confecisse,
& prout ibi opiniones protulit, voluisse, & sensisse, neque no-
minis autoris incertitudo debet reddere illud opus inane, &
frustratorium, vt esset, si allegari nequireret.

155 Verum tamen est, huius incerti auctoris † modicam, & exi-
guam esse auctoritatem.

Primo, quia nō potest cognosci, an auctor iste sit antiquus,
scripserit in senectute, maximi nominis viuens extiterit, & si-
mil. & licet liber posset testari de singulari eius doctrina, cum
tamen malus, & iniquus esse potuerit, quod posset argui ex il-
la incerti auctoris inscriptione, auctoritas nō probatur, quia
deficit alterum requisitum, videlicet vitæ probitas.

Secundo, quia credo, istos libros plerumque non excedere
in bonitate, & elegantia, quia si alias esset, vel veri auctoris,
vel alterius, qui librum illum in lucem emisit, nomen esset
appositum.

Tertio, quia quando in aliqua quæst. iste allegatur, potest
esse. vt sit idem cum altero in illa quæst. citato.

Quarto, & vltim. quia potest esse, quod opus illud fuerit ab
auctore penitus reiectum, vel saltem, quod manifeste colligi-
tur, neglectum.

INSPECTIO XXI.

Proposita mihi fuit dubitatio a D. O&auio Simoncello
Calliensii iuvene, & ingenij acumine, & legali scientia valde
prædito, & mihi semper honorando, vtrum doct., qui in In-
dice, seu tabula, seu repertorio, seu summario alicuius operis
aliquid asserat, vel testetur de communi opin. vel aliud agat,
quod in opere isto non reperitur, faciat opin. & numerum in
communi, vel eius attestatio attendenda sit.

156 Et in hac difficultate sane pulchra, conclusiue procedēdo,
† ita † distinguendo concluderem, Aut iste Index est locuple-
tatus ab eius auctore iuribus, auctoritatibus, & rationibus
præter contenta in opere prout est Index Innocentij, pro quo
est apposita Margarit. Baldi, Index Abbatis Panor. Feli. Sand.
Franc. Are. & aliorum, & tunc concludendum est, istos facere
numerum & opinionem, & ratio est, quia isti Indices non so-
lum indicis, sed additionis vicem gerunt. Aut iste Index est
simplex, prout sunt regulariter indices, & tunc nec opinionē,
nec numerum faciet nec attestatio de com. quicquam reuela-
bit. Siquidem index per se nihil disponit, sed indicat solū vbi
res in opere pertractetur.

INSPECTIO XXII. ET VLT.

Doctores quandoque defendunt, & firmant aliquam opin.
in genere, & postea dicunt: quæ sententia saltem locum ha-
bet in tali casu. Vnde dubitare contingit, An isti per illam ad-
iectionem, quæ sententia saltem, &c. censeantur recessisse ab
opinionē in genere firmata, & an pro ea numerum faciant? Et
omissa disputatione vna cum D. meo. Franc. Cantutio in pul-
chro respon. incip. donationem, de qua agitur reuocandam.
circa med. in 5. cap. post princip. versic. & licet Didac. Duen-
& Forster.

157 Concludo, talem Doct. † non censerī recessisse ab opinio-
ne in genere firmata, & pro ea numerum facere, nam cum ex-
presse tenuerit eam in genere non censetur incontinenti se
corrigere velle. Nec quicquam facit adiectio illa, quæ senten-
tia saltem, &c. quoniam animaduertere debemus, quod con-
stituere opinionem, consistit in sola voluntate Doct. quæ
hoc casu clara apparet, cum expresse firmauerit opinionem
in genere, vnde, quando subdit quæ sententia saltem, &c.
quo ad voluntatem propriam non recedit ab opin. genera-
li, sed quo ad alios ostendit, opinionem illam in eo casu par-
ticulari esse clarissimam, & omnino seruandam, ita in simili
probat clare text. in l. vnic. C. de emen. propin. Vbi vellet Im-
per. domestica laudis exempla seniorum prouocare propin-
quos minores ad vitæ decora, sed quoniam ex parte istorum
id non perficitur, iubet saltem correctionis medicinam com-
pellere, sed non per hoc negat, quin exempla in bonis suf-
ficient.

Et de his hætenus plures alias difficultates suboriri posse,
qui Doctores faciant numerum, & opinionem in commu-
ni, non ignoro, sed ex his aliarum resolutionem facilem esse,
mihi persuadeo.

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tracta.

TITVLVS VII.

Doctori attestanti de communi opinione an, & quomodo sit credendum.

S V M M A R I A.

- 1 Doctori attestanti de communi opin. non creditur. Contrarium. nu. 3. Ampliat. nu. 7. limit. nu. 8. cum seqq.
- 2 Doctori attestanti de consuetudine non creditur. Contrarium num. 4. Declar. nu. 5. Fal. nu. 6.
- 9 Veritatem non immutari ex nostro affirmare, vel negare.
- 10 Quid, quando in eadem quæst. sunt attestations hincinde, Primo creditur Doctori recentiori. Fall. nu. 11. & 12.
- 13 Postea Doctori principaliter de ea pertractanti. Fal. nu. 14.
- 15 Deinde Doctori plures auctoritates adducendi.
- 16 Postmodum pluribus attestationsibus.
- 17 Tandem si nulla adsint qualitates supradictæ, nulla attenditur.

Ognitis satis superque ex quibus constituatur vera, & perfecta communis opin. Reliquum est pro complemento huius primæ partis discutere, & videre, nunquid attestatio de communi opi. ab hoc, vel illo Docto. facta ipsam communem plene probet, & consequenter an, & quomodo credatur doctori attestanti de communi opinione.

Et in hac difficultate duæ sunt scriben. sententiæ, quarum prima est negatiua, vt doctori de communi attestanti ÷ nō sit credendum, & hanc tenuit solus Cagno. in l. 1. nume. 265. ff. si cer. pet. & mouetur ea potissimum ratione, quia quemadmodum non creditur Doctori excellenti attestanti de consuetudine, ita eadem ratione non est fides habenda Doctori de communi attestanti.

Quod vero non credatur Doctori ÷ de consuetudine attestanti est recepta sententia, & ne singulas auctoritates enumerem, hanc esse communem opi. testantur Pet. de Rau. in tit. de consue. sect. 5. num. 16. Roch. Curt. in cap. fin. sess. 8. quæst. 5. num. 9. post med. extra eo. tit. de consue. vbi testatur per relationem, & numerationem auctorum, quæ est validior attestatio, Cagnol. in l. vni. in prin. nume. 24. ff. si quis ius dicen. non obtem. Dec. in cons. 402. in causa illustris principis. col. fi. nu. 15. prope fi. ver. ex quibus patet. vbi dicit communem recentiorum, Stépha. Betr. in cons. 181. circa processum causæ. col. 6. nu. 15. versic. & licet Bart. lib. 3. vbi dicit magis communem, cum alijs allegatis per Anto. Gabriel. lib. 1. comm. conclus. tit. de prob. conclus. 4. vers. contraria Bal.

Sed hæc ratio fragilis est, vt ex infra dicendis apparebit. Cōtraria igitur est sententia, quod Doctori attestanti de communi opin. ÷ credendum sit, & hanc tenent Ferd. Loaz. in repet. §. diui. l. filiusfamil. colum. 12. in fi. versic. & Doctori approbato. nume. 37. ff. de legat. 1. Rimin. in cons. 98. viso processu agitato colum. penul. sub nume. 75. & consi 120. disputabilis sane est materia. colum. 2. nume. 5. lib. 1. Neuiz. in d. Sylu. nup. lib. 5. nume. 2. Iacob. de Leonar. in consi. Maria. Iun. in consi. 121. eleganter, & non minus. nume. 17. lib. 2. Hier. Grat. in consi. 88. teneo quod hæres. colum. 1. nume. 2. libr. 2. Lancel. Conrad. in lib. de Prætor. §. 2. in tit. de senten. num. 26. August. Bero. in consi. 99. non recedendo ab ijs. nume. 4. lib. 1. Io. Franc. Vicei. inter cons. crim. diuer. in consi. 146. veris præsuppositis. in fin. num. 4. lib. 1. 2. impress. Ioan. Hiero. Alban. modo Card. amplif. in consi. 3. si quis aut hodie est. nume. 46. Franc. Herc. in tracta. de prob. nega. num. 302. ante fin. versic. hæc eadem trahi possunt. D. meos Io. Paul. Lancel. in d. sua disput. an, & quando attend. sit commu. opin. in fin. cum similibus, & hæc est communis, & recepta sententia, vt ex numero eam tenentium clare apparet, & etiam meo iudicio verissima.

Pro qua imprimis retorqueo rationem in contrarium adductam. Nam quemadmodum creditur doctori excel. ÷ de consuetudine attestanti, vt voluit Barto. in repet. l. de quibus. nume. 21. ff. de legib. cuius opinio est communiter a doctorebus approbata, vt testantur Alexan. in l. post dotem. colum. 10. nume. 29. in princ. ff. solut. matrim. Christ. Port. in §. apum. colum. 3. nume. 10. in lit. de rer. diuis. Dec. in consi. 420. queritur an ad Archidiaconum in fin. & consi. 694. pro resolutione eorum. colum. 1. sub nume. 3. vbi per numerationem plurium de com. testatur. Ioan. Bap. Ferret. in consi. 102. super casu decimarum. colum. 2. nume. 6. Rolan. a Vall. in consi. 71. viso processu. colum. 4. nume. 21. cum seq. & consi. 87. non insistendo. colum. 2. num. 12. lib. 1. & hæc opinio Bart. est magis commu-

nis, vt asserunt Dec. in l. 2. §. mutui datio. nume. 12. & 13. ff. si cer. pet. Lud. Gozad. in cons. 59. prima facie dicendum. col. 4. in princ. sub num. 18. Curt. Iun. in consi. 60. casus in facto ita se habet. colum. 4. sub num. 5. Grat. in consi. 12. contra quam plures. colum. 7. num. 58. & 59. lib. 1. Mari. Iun. consi. 60. videbitur fortasse. colum. 3. per totum, nume. 10. vbi per relationem complurium hanc magis com. dicit, lib. 2. Franc. Herc. in d. tracta. de proba. nega. num. 301. Crauet. in consi. 166. licet plurimi. colum. 3. num. 9. nouissime, & plenissime alios cumulans Nico. Festas. in trac. de collec. par. 2. in tit. an, & quand. foren. in dic. num. 33. vsque ad 42. vbi habito respectu ad numerum, & auctoritatem Doct. hanc tenentium dicit eam magis comm. cum relatis per Ant. Gab. in d. conclus. 4. in prin. item ista Bar. opin. est verior, vt testantur fere omnes isti, & præcipue Maria. Iun. Nic. Festas. & Io. Dilect. in trac. de art. testan. in tit. de sub. caut. 35. hæres cui alius. sub nu. 3. vers. & licet secundum quosdam. cum concord.

Et absque dubio, hæc est vere communis, & magis communis, vera, & verior opinio tam ex numero, & auctoritate eam tenentium, & rationibus ab illis adductis, quam per tot attestations de communi, magis commu. vera, & veriori opin. factis non fortuito, sed per relationem, numerationem & ponderationem auctorum, & non ab antiquis, sed a nouissimis prout sunt Rolan. & Nic. Festas. qui cum indies communes nascantur, crescant, & intereant, melius veritatem huius rei reperire possunt.

Hæc tamen opinio intelligenda est, vt doctori ÷ credatur præsumptiue, hoc est, donec contrarium probatum non fuerit, non autem vere, vt intelligatur facta plena probatio, sed solum, vt transferatur onus probandi contrarium in aduersarium. ita vere voluit Barto. in d. l. de quibus. & in his terminis est magis commu. opinio, & vera, vt per Dec. Curt. Gozad. Grat. Maria. Craue. Festas. in locis supra adductis, & per Gasp. Cabal. in trac. de euitio. §. 3. sub num. 39. vers. vel resp. intellige. cum adductis per Anto. Gabriel. d. conclus. 4. post med.

Secundo hæc Bar. opinio procedit, vt credatur Doctori ÷ de consuetudine loci in quo doctores diu est versatus, ita declarat Paris. de Put. in trac. de sindicat. in verb. doctores. cap. 2. incip. an doctores, seu aduocatus. vers. consuetudo enim contra ius, in colum. pen. num. 10. Alex. in cons. 5. circa primum dubium. colum. pen. sub nu. 11. in fin. vers. item respondeo. lib. 3. & post alios ita tradit Io. Dilect. d. nu. 3. per totum, vbi testatur se ita in praxi seruasse, & sequitur Ant. Gabriel. in d. conclus. 4. prope fi. vers. concordat istas. nu. 3.

Et credo verissimum. Quemadmodum, inquam, creditur Doctori attestanti de consuetudine, ita debet credi Doctori attestanti de com. opin. de qua ipse cognitionem habet.

Secundo iuuatur hæc commu. opi. nam hanc, vel illam opi. esse vel non esse communem, quæstio est facti, cuius cognitio consistit in iure: non enim alius, quam iurisperitus cognoscere potest. At Doctores præsumitur posse, & velle cognoscere, ea, quæ sunt iuris, & secundum ius affirmare, vel negare cum doctus & bonus censeatur iuxta tradita per Alciat. in trac. præsum. reg. 3. præsumpt. 2. & 19. per tot. Ergo, &c.

Vlt. roboratur opinio ista, nam si diceremus, quod non credatur Doctori attestanti de communi, sequeretur, vel impossibile, vel valde difficile esse, cognoscere in casibus occurrentibus com. opin. At hoc est quam absurdissimum, merito &c.

Maiores deducitur, nam communis in casu particulari, aut cognoscitur per numerationem, & ponderationem singulorum Doct. super illo casu scribentium.

Aut per testes: cognoscere communem per numerationem, & ponderationem auctorum est adeo difficile propter innumeros, & diuersos scriptores, & præsertim hodie, quando libri in diem excrescunt in diuersis partibus orbis in eam quantitatē, vt qua facilitate sidera cœli numerari possunt, eadem libri, & librorum loca, vt certe possit dici impossibile.

Per testes vero communis probari non potest, nisi per iurisperitos, alij enim, quæ sit communis, vel non, cognoscere nequeunt, cum id in iure consistat, si ergo nec Doctores credendum esset, improbata remanet ipsa communis, & inanis penitus efficeretur.

Concludamus ergo pro communi opinione, quod Doctores de communi attestanti credendum est. Quæ conclusio ÷ procedit etiam, licet doctores attestans de communi nullum, aut paucos omnino auctores eam tenentes allegaret: & ratio est, nam si aliter diceremus, vtique doctores non crederetur.

Si enim doctores adducendi tot auctoritates, quibus communis, & magis comm. conficeretur, esset solum credendum, non diceretur credi doctores, sed ipsi veritati crederetur, & sic inanis redderetur communis opinio supra firmata.

Hæc

† Hæc autem conclusio respicit veram, notabilem, & omnino mentitenēdam declarationem. vt habeat locum solummodo præsumptiue, & quo ad transferendum onus probandi contrarium dicenti, non autem verēnam si contrarium, hoc est magis communem in contrarium esse si demonstratum fuerit per maiorem, numerum & auctoritatem Doctorū contrariam sententiam amplectentium, tunc non credetur, neque illa attestatio vllius erit momenti, ita defendit in causa maximi momēti D. meus Fran. Cantutius, & postea reperi ita in specie tenere Fran. Hercu. in d. tract. de proband. negat. nu. 302. ante fin. versic. hæc eadem trahi possunt. & est de mente omnium & verissimum.

Primo, quia quemadmodum Doctori attestanti de consuetudine creditur solum præsumptiue secundum magis communem sententiam supra relatam, ita præsumptiue debet credi doctori de com. attestanti.

Secundo, quia ex nostro affirmare, vel negare † non immutatur veritas. l. illicitas. §. veritas. ff. de off. præsid. l. cum falsa, & ibi not. Docto. C. de iur. & fac. igno. tradit Luc. de pen. in l. origine propria. post princ. C. de munic. & orig. lib. 10. Iacob. Menoch. in tract. de arbi. iud. quæst. lib. 2. centur. 4. cas. 336. nu. 29. cum simi. & talis Doct. non facit, sed solum dicit hanc, vel illam opinionem communem, sed nos præsupponimus vere magis communem esse in contrarium, Merito &c.

Tertio, & vlt. quia doctor de communi attestans nō solum non facit communem, sed neque etiam vult facere, sed solum reddere de ea testimonium, vnde si constat, in contrarium esse magis communem, & per consequens eius attestatio non feruetur, non contra sit eius voluntati, præsertim quia id nullius sit ei præiudicij, cum per hoc non arguatur mendax, nam potest esse, quod tempore, quo doctor de communi testatus fuit, vere esset communis, tractu vero temporis contraria magis communis effecta sit.

Vnde iudices, quando inueniunt aliquam attestationem de commu. non debent quiescere, sed quærere an orta sit magis com. contraria. Et quando aduocatus deducit opinionē contra attestationem esse magis communem per cumulationem plurium & grauiorum doctorum, debet attendere, neq; pertinaciter, vt multi faciunt, inherere attestationibus, quæ plerique sunt inconsiderate, & præsertim si sit attestatio Doctoris non Moderni.

Sed hic insurgit pulchra dubitatio, quid agendum, quando in eadem quæst. sunt plures attestations de communi opin. hincinde, vt hodie videmus accidisse in compluribus qq. cui Doctori attestanti magis credendum erit? Equidem breuitati consulendo.

Imprimis crederem Doctori Iuniori, vel recentiori † magis habendam esse fidem, ita Grat. in d. confi. 88. nu. 2. lib. 2. & Franc. Herc. sub d. num. 302. ante si. vers. hæc autem trahi. & ratio est, quia cum omnes communes opin. indies nascentur, crescant, & intereant, vt post Salo. tradit Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 5. nu. 4. & experientia docet, debemus credere Iuniori, qui de vltima communi, quæ seruanda est, verissimiliter testatur: & præsertim quia hoc pacto sustinentur singulorum attestations veræ secundum diuersitatem temporum.

Fallit hoc, quando † alius Doc. antiquior testaretur per allegationem plurium, & eorundem numerationem, & ponderationem, modernus vero paucis auctoritatibus allegatis simpliciter testaretur, per mox dicenda.

Fallit secundo, quando † modernus testaretur de communi extra materiam quam pertractat, antiquior vero principaliter tractaret, quia magis credetur antiquiori per infra dicenda.

Secundo hac deficiente qualitate censerem magis credendum † doctori principaliter pertractanti materiam, de qua est illa communis, & ratio est, quia iste præsumitur vsus maiori diligentia in reperiendis auctoritatibus.

Fallit hoc, quando † Doctor de communi opin. contraria testans etiam incidenter longe plures auctoritates reperisset, quia tunc in isto viget maior ratio diligentia, & consequenter eius attestatio est magis attendenda.

Tertio istis cessantibus crederem esse attendendam † attestationem eius qui plures Docto. pro sua communi cumulat, ita Franc. Herc. ibid. & ratio est eadem cum superiori, quia constat de maiori diligentia, & per consequens est magis attendenda. §. optionis. cum simi. instit. de leg.

Quarto, si ista omnia desint, ea communis † est attendenda pro qua plures sunt attestations de communi, hoc est, pro qua plures Docto. de illa com. testantur in quo est aduertendum, quod etiam plurium attestatio diceretur, si collegium Doct. vel Rota testarentur, quia licet singulorum ratio non

habeatur, tamen plures sunt, quam vnus, & huius conclusionis ratio est, quia veritas facilius per plures, quam per pauciores reperitur. l. fi. C. de fideic. c. extra. 64. dist. cum simi.

Tandem si nulla istarum qualitarum adsit, nullæ attestations † sunt attendendæ, sed recurrendum est ad ponderationem, & numerationem Doctorum vtriusque partis, & ea opinio erit magis commu. & attendenda, quæ maiori numero, & auctoritate Doctorum fulcita erit. Et per hæc sit explicata prima pars huius tractatus.

FINIS LIBRI PRIMI.

TRACTATUS DE COMMUNI OPIN.

V. I. DOCTORVM,

LIBER II.

OSTQVAM ad satietatem vsque cognouimus, qua nam sit communis opinio Doctorū, & quæ pro sui perfectione requirantur, reliquum nunc est, vt ad secundam partem huius tractatus transeamus, videlicet, an, & quando ipsa communis sit seruanda. Et quoniam nonnullis durum videtur, communem opinionem attendendam esse, ideo imprimis videbimus, an id de iure subsistat.

TITVLVS VIII.

An Communis Opinio sit attendenda.

SUMMARIA.

- 1 Communem opinionem legendo, in tractatibus, & simil. non attendendam esse. Lim. num. 2. sublimit. nu. 3.
- 4 Communem consulendo & iudicando non attendendam esse. Contrarium. nu. 16. amplia. 2. modis. nu. 17. & 19.
- 5 Legum puritas omnino amplectenda.
- 6 Declaratio §. sed neque. l. 1. C. de vet. iur. enuclea.
- 7 Veritas semper est eadem, & semel verum, semper verum. Fal. nume. 8. & 9.
- 8 Ius non semper idem, sed indies mutatur.
- 10 Opiniones humanam conditionem imitantes nascuntur, pubescunt, & senescunt.
- 11 Ius ciuile non potest glossari. Sed contrarium seruatur, & quomodo, nu. 12. & 13.
- 14 Opinionum diuersitatem repellendam.
- 15 Multitudo arguit imperfectionem.
- 18 A communi recedere nefas. Et communis nō debet reddi elusoria.
- 20 Veritas perfecta facilius potest haberi a pluribus, quā a pauciorib.
- 21 Opinionem omnium, vel maioris partis attendendam.
- 22 Opinioni Doct. adherere, vbi non est ius clarum, dedignari non debemus.
- 23 Doctor splendor, & lucerna iuris.
- 24 Opinio Doct. vbi non est lex, pro lege seruanda.
- 25 Opinio a multis approbata dicitur quotidie conualescere.
- 26 Iudicio populi vnus non debet contrariuenire.

Communis opinio Doct. an sit attendenda, discussuri, ne confuse procedamus, duplex adhibenda est inspectio. Prima, quid in actibus, qui tertio præiudicium nullum afferunt, vt puta legendo, in tracta. singu. & simi. Altera quid in actibus tendentibus ad tertij præiudicium, vt consulendo, & iudicando.

INSPECTIO I.

In hac prima inspectione absque alia disputatione concludendum est vna cum Franc. Turzan. in trac. com. opi. in opin. 160. probationes circa. princ. versic. si primam rueri volueris. Ioan. Bolognet. in l. 1. sub num. 43. in 3. limit. ff. si ceri pet. & ex mente omnium Docto. communem opin. † non esse attendendam, & pro hac sententia adducitur semper l. si ita vulneratus prope fin. vers. multa autem. ff. ad l. Aquil. & comprobatur optima ratione, nam legendo disputando, & in alijs simi. actibus,

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

bus, iuribus & rationibus, non auctoritatibus quaeritur, quid verius sit, unde necessario receptæ traditiones in dubiū reuocandæ sunt.

2 Et hinc est, quod videmus ab interpretibus dubitari, & t̄ cōtrouerti diffinitiones in legibus etiam expressas, vt faciūt Docto. in rub. C. qui admit. de diffinitione bonorum possessionis tradita a l. C. in l. 3. §. bonorum igitur. ff. eo. & sic de alijs pluribus. Et hoc nullam habet difficultatem.

Hæc conclusio fallit, quando disputando adducitur aliqua communis extra quæstionē, de qua disputatur, quia tūc etiam disputando est seruāda, ita tradit Hippo. Rimin. in rub. instit. de dona. nu. 59. & est in ore omnium, & verissimum, tū quia alias totum ius confunderetur, tum quia disputatio iret in infinitum. Sed hæc fallentia non procedit, quando t̄ decisio quæst. de qua disputatur, omnino dependeret ab illa communi allegata, ita subtiliter more suo declarauit in Circulis D. meus Fran. Cantutius, & verum credo, quoniam in ista viget eadem ratio, quæ est in communi, de qua principaliter disputatur, hoc est, quia alias tolleretur disputatio.

INSPECTIO II.

Altera modo subsequitur inspectio, an communis opin. Doct. iudicando, & consulendo sit attendenda. Et in hac difficultate duæ sunt principales Doct. sententiæ, quarum 4 prima est negatiua, vt nullo pacto t̄ attendi debeat communis, & huius opinionis reperi solum Vlder. Zas. in l. 2. §. post hunc maxime. in verb. innouare. circa med. sub num. 78. vers. nec cōmunes opiniones sequimur. ff. de orig. iur. & lib. 2. sing. respon. c. 1. in fi. nu. 27.

5 Et complures in voce audiui huius esse opinionis, quæ fulcitur ex pluribus & primo, nam legum t̄ scita, legalisque sapientie puritatem, vt Zasij verbis vtar, sequi omnino nos debere, nemini dubium est, At communes opiniones non modo legum puritatem non infestantur, sed potius in ambiguum detrudunt, cum sæpe in eadem quæst. hinc inde adsint attestations de communi, & receptæ sententiæ non pro veritate, sed pro quæstu huc, & illuc mentitis forte testimonijs fingantur, & refingantur, Merito &c.

Hæc ratio contrarium sustinendo facile diluitur. Primo, quia opiniones pro quæstu firmari in dubio non præsumitur & qui hoc dicit, suum potius detegit, quam aliorum ostendat defectum. Præterea cum veritas oculis cerni nequeat, non est absurdum in eadem quæst. esse cōmunes hincinde. cum quot capita, tot sententiæ, nec quis sibi tantum arrogare debet, vt suadeatur melius solus veritatem reperiisse, quam tot viri illustres communem opi. constituentes fecerint, cum facilius esse possit, vt quemadmodum plures falli videntur, solus multo magis fallatur, unde cum certa veritas reperiri nequeat merito sequimur præsumptam.

Secundo igitur pro hac sententiā negatiua adducitur text. qui hanc quæstionem in terminis dirimere videtur in l. 1. circa med. vers. sed neque. C. de vet. iur. enucl. Sed neque ex multitudine auctorum, inquit ibi Impera. quod melius, & æquius est, iudicatur, cum possit vnus forsan, & deterius sententia multos, & maiores aliqua in parte superare, at communis est sententia multitudinis auctorum. Ergo &c. Stringitur ille cōtex. quia in vim rationis ibi dicitur: quod vnus sententia potest esse melior.

6 Huic tex. dupliciter respon. Et primo, quod decisio t̄ illius non potest habere locum in casu nostro nā ibi ea verba proferuntur de eis, qui debebant compilare ius ciuile, & potestatem habebant addendi, & minuendi non secundum id, quod scriptum reperiiebant, sed illud debebant statuere, quod magis humano generi prodesse sentirent, vt aperte cauetur in ca. l. infra. §. sed & in hoc studium vobis. & in l. 2. §. tanta autem. C. eo nos vero loquimur de Doct. oribus nostri temporis, qui non id, quod magis hominibus prodesse sentiunt, sed illud solum, quod in iure scriptum reperiunt, amplecti debent.

Secundo respon. tex. illum non dicere, quod multorum opinio sit contemnenda, & vnus seruanda, sed veile quod omnia multorum sententiæ attendatur opinio vnus, quando illa opi. est melior, æquior & verior, cum possit sententia vnus forsan multorum opinionem superare, & hoc est, quod vult dicere ille tex. quod nos non negamus, quando sententia vnus est verior ipsa communi.

7 Tertio iuuatur opinio ista hac ratione, nam veritas t̄ semper est vna, & eadem, & semel verum semper est verum, vt patet ad sensum & tradit Bal. in cap. 1. col. 4. in prin. nu. 16. in fin. extra vt lit. non contest. & in cons. 89. D. Thomas Asmarus, col. 2. post prin. sub nu. 5. ver. nam veritas semper. lib. 1. Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 5. sub nu. 9. circa med. vers. & tamen dicit Bal. pulchre Franc. Conna. in suis commen. iur. ciuili. lib. 1. c. 1. nu.

3. circa med. vers. at de natura quicquid. cum simil. & veritas omnino attendenda est. c. quæritur. 2. q. 7. sed communis non est semper eadem, nam in vna q. modo affirmatiua, modo negatiua est communis, vt late supra in præf. nu. 5. Merito, &c.

Hæc quoque ratio euitatur duobus modis, primo quia veritas est semper eadem t̄ secundum naturam, secus vero de iure, nam ius indies mutatur, secundum tempora, & personas. l. 2. §. sed quia diuinæ. C. de ve. iur. enucl. facit. l. exigendi, cum ibi not. C. de proc. cum simil. & tradit late Conna. ibi. num. 3. per totum.

9 Secundo resp. quod veritas est semper eadem, quando t̄ sumus in veritate certa, & clara, secus in præsumpta, quæ mutatur ex mutatione præsumptionis. at communis opin. non est, sed solum præsumitur vera, vt late diximus supra in præf. nu. 42. cum seqq.

Neque ista præsumptionis mutatio afferre debet admirationem, cum oriatur ex opinionibus, quæ t̄ ab hominibus procedentes humanam conditionem imitari debent. & sic t̄a quam homines nasci, pubescere, & senescere, vt egregie tradit Gomes. in commenta. ad reg. cancel. in reg. de trien. pos. q. 5. post prin. vers. itaque ex supradictis.

Quarto sustinetur Zasij opinio, quoniam communes opin. plerunque constituuntur auctoritate doct. orum interpretantium, & Glossantium: & Commentarij, seu interpretationes 10 ad ius ciuile prohibita t̄ sunt, vt expresse sancitum extat in l. 1. §. nostram autem consummationem. & in l. 2. §. hoc autem, quod ab initio. C. de vet. iur. enuc.

Sed contrariam sententiam tuentes possumus respondere 12 pluribus modis: & primo, quia decisio t̄ istorum iurium est sublata, per potestatem, & licentiam interpretandi, & Glossandi, quæ conceditur Doct. oribus in Doct. oratu, ita tradit Alcia. lib. 1. dispen. cap. 23. per totum: quem sequitur, licet nō referat, Cagno. in l. 1. num. 159. ff. si cer. pet. & si forte dicatur, quod ista licentia interpretandi, & Glossandi non intelligatur tradi, quo ad extendendas leges ad novos casus, & commentarios conscribendos, sed solum quo ad exponendum, & declarandum verba, & sensus legum obscuros Tironibus, & alijs non intelligentibus in scholis, quæ interpretatio conuenit cum dispositione dictarum legum, in quibus conceditur potestas trāsformandi latinas voces in Græcas, & hoc, vt Græci ignari linguæ latinæ possint intelligere quid iure cautum sit.

Secundo igitur, & melius meo iudicio respon. decisionem 13 illam t̄ esse abrogatam per consuetudinem, seu vsum contrarium ab Irnerio cœptum, & ab Accursio, & alijs auctum, & huius opinionis fuit idem Alciat. in d. cap. 23. in prin. & in d. l. 1. in verb. Celsus. nu. 42. quem ibi refert. & sequitur Io. Bolog. sub nu. 43. in 3. limit. ff. si cer. pet. quicquid dicat Cagnol. ibi, nu. 138. nam non est dubium, quod consuetudo potest tollere etiam leges scriptas. l. de quibus. & ibi Doct. ff. de legib.

Quinto facit pro Zasio. nam rara est communis opin. quæ non habeat contradictores, & sic non inest diuersitas opinio- 14 num. t̄ At opinionum diuersitas penitus est repellenda, cum reddat ius dubium, & obscurum. d. l. 1. §. nostram autem consummationem. C. de vet. iur. enucl. & tradit post alios Roderi. Suarez. in alle. 25. quidam miles habens, circa fin. num. 6. cum sim. Merito &c.

Sed hæc ratio retorquetur, nam communis non parit obscuritatem in iure, sed cōtrarietates, & obscuritates remouet, si in dubio ei accedamus quæ vera præsumitur.

Sexto igitur loco contra communem adducitur tex. in l. q̄ dicitur, in §. ff. de impen. in reb. dota. fac. vbi l. C. recipit opinionem Marcelli, licet plerique contrarium tenerent.

Sed facilis est responsio, tum quia opinio Marcelli erat æqua, quo casu secundum quosdam communis non attenditur, tum quia contra Marcellum non erat com. opinio, nec tex. ille hoc dicit, sed solum asserit, habere plerisque contradictores: sed dictio, plerique, verificatur etiam in duobus. arg. §. singulorum. instit. de rer. diuis. & duo non faciunt communē. Ergo, &c.

Septimo iuuatur negatiua hæc sententia ex l. Plautius. in prin. ff. ad l. Falc. vbi opinio solius Cassij præfertur sententiæ Atilicini, Neruæ, & Sabini, & sic communi.

Hic quoque tex. facile potest euitari, primo, quia decisio illius tex. non est contra communem. Et quia illa tria nomina, Atilicinus, Nerua, Sabinus, possunt esse vnus Iurisc. cuius sit nomen, cognomen, & nomen, regionis, in qua esset oriundus, q̄ suadetur, quia illa tria nomina sunt simpliciter absque vlla copula appositæ, quæ ea possit separare, vt plerunq; solet fieri, & quia licet essent tres, non faciunt comm. opin.

Secundo resp. quod licet communis contra Cassium, tamē non

non est mirum, si ibi non attenditur, quia pro contraria interuenit rescriptum principis. ut apparet clarè in fi. prin. ibi, nam & Diuus Pius, q̄ rescriptum non solum communem, sed & legem, & consuetudinem potest tollere.

Octauo facit pro Zasij sententia, quia multitudo arguit
15 † imperfectionem, & imperitorum infinitus est numerus, arg. c. multi. 40. dist. & tradit D. meus Io. Pau. Lancel. in d. sua disp. an, & quand. attend. sit com. opin. in princ. sed communis sit multitudine Doct. Ergo &c.

Sed facilis est solutio, quia communis constituitur multitudine Iurisperitorum, non imperitorum.

Nonò, & ult. contra communem adducitur, nam sequi cōmunem opi. videtur repugnare menti, seu dispositioni ipsius iuris, quoniam si legislatores voluissent seruari communem opin. vtique statuisent, quemadmodum statuerunt, in dubio attendendum, quod est verisimilius, quod æquum, & simi. sed non fecerunt, ergo noluerunt, argu. l. vnic. §. fin. autem ad deficientis. C. de cadu. tol. Sed neque ratio ista admodum vrget, vel quia negatur, id expressum non esse in iure, vt infrà videmus: vel quia si non expresse saltem in necessariam consequentiam, id iure cautum est: nam quod communiter approbatur, & verisimilius est, & magis æquum, & fauorabile censeatur, quàm quod à paucis tenetur.

Plura alia possent induci pro hac opinione, verum quia parum, aut nihil vrgent, & facile ex his tollit possunt, consultò præmitto: & ex his patet, q̄ ista Zasij opinio nulla nititur lege, vel ratione, cui non possit facile, concludenter rñderi.

Quamobrem altera superiori cōtraria est opi. affirmatiua,
16 vt si. consulendo, & iudicando † cōmunis sententia sit attendenda. & hanc amplexus est Host. in c. 1. de constit. quem ibi secuti sunt Io. And. Ant. But. Abb. col. fi. nu. 15. & ibi Add. latè alios allegantes. Io. de Imo. col. 7. post prin. sub nu. 16. circa med. ver. si verò licet ius. Feli. col. pen. sub. nu. 54. Fr. Cosci. in ult. quæsi. nu. 23. Dec. in 1. lect. col. pen. ver. 6. & ult. conclusio. nu. 28. & in 2. lect. nu. 11. & ibi latè duo Adden. Aug. Bero. col. pen. ver. 7. concl. nu. 268. Marc. Mant. n. 109. & reliqui omnes hanc eandem sententiam sequuntur. Bar. in l. fin. propè si. sub. num. 5. C. de pœn. iud. mal. iudi. Bal. in cap. ne innitaris. col. 2. nu. 6. ext. de consti. & in c. iudices. col. 3. ver. sed adhuc reuocò in dubiū. nu. 4. tit. de pac. iura. firm. in vsib. feud. & ibi latè And. Barb. in add. Io. Fab. in præfat. commen. ad Insti. col. 2. sub. nu. 2. ver. hoc hortor, q̄ non sis. & ibi Io. de Garro. alios congerens in Addi. in verb. communes opi. Do. Gemi. in c. 1. col. 1. in 6. no. ver. no. argumentū. de sum. Trin. in 6. Guido Papæ sing. 5. 12. communis opi. Roma. confi. 179. amplissimè Doctor. col. 5. in prin. sub. nu. 12. ver. 1. quia communis. & ibi Horat. Mandos. alios cogerens in addi. in verb. recedendum. Io. de Imol. in l. filio præterito. nu. 27. ff. de iniust. rup. &c. & in cle. ne Romani. col. 1. sub. num. 2. & sequenti, de elect. & ibi etiam And. Barb. coll. 1. sub. nu. 1. & seq. Paris de put. in tract. de find. in verb. iudicare. c. 3. incip. an si iudex qui dedit. sub. nu. 1. & ibi Gabr. Sarain. in add. Anto. Corset. in suis sing. in verb. opinio, in sing. incip. vbi Doctores. Tho. Ferra. in tract. cautel. in cautel. 3. manifestum est, q̄ iudex. nu. 1. Horman. Det. in rep. l. 4. §. Cato. nu. 283. & ibi alios congerens Aldobrandi. in addit. ff. de verb. obl. Alex. in confi. 7. videt prima fronte. col. 3. nu. 10. lib. 4. in l. cū prolatis. col. 1. nu. 4. vol. 2. nu. 11. & col. 4. nu. 23. & ibi alios latè allegas Vinc. Herc. col. 4. sub. nu. 10. ver. & q̄ supra aliquid tactum. ff. de re iud. Ang. Barba in confi. 10. animaduerso puncto. col. 6. sub. nu. 2. lib. 2. Corn. in confi. 173. in præsentī stipulatione. col. 2. nu. 17. libr. 2. Bened. Capra. in tracta. reg. in reg. 18. vidimus quomodo. nu. 16. conf. 2. cum viso, & considerato. nu. 25. Diony. de Bariffa. inter confi. crimi. diuer. in confi. 39. ex dubijs elicitis. confi. 1. nu. 5. & ibid. Excell. D. Ludo. de Alpher. in confi. 145. in præsentī casu. col. 5. num. 21. Tom. 1. 2. impress. & ibid. Tom. 2. Anto. Corset. in confi. 25. difficile admodum. num. 115. Io. Bap. de Ros. in confi. 34. viso processu formato. num. 17. Gabr. Casat. Hiero. Crot. Fran. Anto. Crisp. & Anto. de Sanson. in confi. 59. quo ad fundamentum. nu. 28. & sequen. & Mar. Asini. in confi. 111. casus in facto ita proponitur. num. 7. hoc idem amplectuntur. Anto. Neguf. in tracta. de pigno. in 3. par. in 2. memb. sub. num. 10. post med. ver. & est communis. Vincen. Saluiol. in repe. rub. ff. solu. matr. col. 16. sub. num. 89. ver. & profecto à communi. Iacob. Aemil. in confi. 13. an fructus percepti. in fin. num. 5. Anto. Nicel. in tracta. de concordan. glo. num. 33. quem refert, & sequitur Ioan. Fran. Vicei inter dd. confi. crimi. diuer. in confi. 146. veris præsuppositis. col. fi. num. 3. & ibidem Rol. de Cur. in confi. 75. relatis duabus querelis. col. 4. nu. 18. Tom. 1. 2. impress. Ari. Pinel. in l. 1. in 3. par. nu. 100. ante med. ver. ob æquitatem em huius. C. de bonis. mat. Io. Crot. in confi. 4. casus præsupposi-

ti. col. 2. nu. 2. Rober. Maran. in suis disp. in dispu. 10. filia quædam. nu. 48. Fr. Balb. in tract. de præsc. in proce. sub. nu. 2. ver. & noui tirones. Hiero. Butr. in rep. l. 1. nu. 19. C. de pact. Rimi. in confi. 120. disputabilis sanè materia. in prin. nu. 1. lib. 1. Io. de Amic. in confi. 150. præstantissimi domini. col. 4. nu. 19. Stepha. Bert. in confi. 236. consultationis thema. nu. 1. lib. 3. Curt. confi. 45. sæpè reuoluta narratione. col. 5. in fine. ver. transitū faciamus ad secu. nu. 11. Cur. iun. confi. 56. super eo. col. 3. per totum. nu. 4. & 5. Balilo. de nobilib. in rep. auth. ex cā. col. 6. n. 12. C. de libe. præte. Nico. Arelat. in repe. l. gñaliter. col. 8. ver. si tamen velles. nu. 28. C. de sec. nup. Io. Pyr. in tract. de suis. & hēre. per fict. transm. prope fin. ver. & breuiter opin. nu. 17. Luci. Pau. Rosel. in reper. commen. Fran. Aretin. in verb. communis opin. & in ver. iudicando, & consulendo. Pet. Rebuff. in repe. l. vnic. in 1. gl. nu. 115. C. de sen. quæ pro eo, q̄ inter. Iaso. in l. 2. col. 3. nu. 16. & alij passim. ff. de iureiur. Grat. in confi. 77. duo principaliter. col. 2. nu. 4. lib. 2. Alciat. in tract. præsump. reg. 1. præsump. 5. 1. nu. 2. & ibi copiose Nic. Arela. alios cumulat in addi. idem Alcia. in confi. 104. non obstantib. subtilib. in 2. lib. 5. Purpur. in l. 1. col. 17. ver. & adeo p̄babilis est. nu. 136. & ibi Alcia. in verb. Celsus. nu. 42. in fi. Cagnol. nu. 157. Io. Bologne. nu. 41. ver. q̄ debet intelligi. Pet. Loriot. in verb. Celsus ait D. meus Thob. & alij. ff. si cer. pet. Sigisimun. Lofre. in confi. 14. in causa mag. D. Marellæ. col. 2. nu. 5. hoc idem plenissimè prosequitur Neuiz. in sua Syl. nup. lib. 5. in prin. & per totum. latè etiam Lancel. Conrad. in lib. de Prætor. §. 2. in tit. de sen. nu. 21. cum sequi. Nicol. Euerard. in suis loc. legal. in loc. à contrario sensu, prope si. ver. hoc tamen arbitrio boni viri. & in loc. ab auctori. circa med. ver. & quia hęc est cōmu. Capic. decis. 176. in capsa D. Domitij. nu. 20. Maria. iun. in l. stipulationes non diuiduntur. nu. 361. ff. de verb. obl. & in confi. 76. stantib. pluribus. inst. col. 2. nu. 2. lib. 3. & alibi sepissimè. Chassane. in Cōment. ad consue. Burg. rub. 9. post. §. 9. in quodam confi. ibi, in 6. incip. antequam ad articulum. ver. item, & q̄ plus est. n. 34. And. Tiraq. in tract. de pœn. temp. cau. 5. 1. sub. nu. 64. Aug. Bero. in confi. 17. testamento Vincentij. confi. fin. nu. 29. lib. 2. Io. Bap. à Villalob. in tract. com. opi. in litera. C. in verbo, cōmunis opi. nu. 107. Fran. Turza. pariter in tract. com. opi. in opin. 160. probationes post prin. ver. à communi tamen. Catt. Cott. in suis Memoral. in verb. opin. communis. Matth. Mathesil. in tract. de elect. ver. opin. col. 1. in fi. ver. & vna pars clara nō p̄batur. nu. 2. in fi. & seq. latè Camil. Plaut. in rub. ff. de verb. obl. lib. 1. c. 1. nu. 81. cum seq. Dec. in confi. 30. & pro tenui facultate. col. 2. nu. 2. in fi. Io. Cephal. confi. 244. testator vxoris suæ. col. pen. nu. 20. Laur. Syl. in confi. 3. quo ad primum dubiū. col. 30. nu. 52. Iacob. Henric. in confi. 1. ardua, subtilis, & difficilis, in 20. funda. nu. 441. lib. 1. Catald. de bon. cōp. in tract. de find. q. 61. nu. 35. Ant. Tassar. in cōpen. error. notar. c. 65. nu. 4. Nico. Boer. in confi. 40. viso processu moto. nu. 33. Nic. Bello. in cōfi. 59. ingeniosa admodum, sub. num. 11. Io. Bap. de Scaramp. inter confi. feudal. diuer. confi. 112. casus super quo. in fi. nu. 8. & ibidem Iac. de Leonar. confi. 114. in causa. & causis. nu. 467. idem approbat confi. Sacratif. Imper. inter resp. reddita in cā Finarien. inserta post tract. Iaco. Menoch. de recup. poss. in respon. 1. cum lis, quæ coram. col. 5. ver. nam cum in hac sentētia. nu. 10. Io. de Deo, in sua doct. aduoc. lib. 5. c. 21. nu. 4. Frā. viui. in suo tract. com. opi. lib. 1. opi. 182. Iudex in iudicando. Quint. Mandos. in commen. ad Reg. cancel. in suis quæst. fam. lib. 1. q. 6. pulchra ea est. nu. 8. & lib. 2. q. 20. testator quidā. nu. 10. fuse alias allegans Valent. Forster. in tract. de succes. ab intest. in tit. de succes. noui iuris ascen. in 4. conclus. in 4. fun. ver. à communi. fol. 278. Sebast. Medi. in tracta. de legib. & statut. par. 2. q. 12. nu. 2. Port. Imo. in confi. 8. in hac facti specie. col. 15. ver. quo circa constat. nu. 44. Eman. Zuar. in Thesaur. recep. sent. in verb. opinionib. receptis. Nic. Festa. in ver. in tracta. de esti. & collect. par. 2. in tit. q̄ coll. indi. sub. nu. 37. Bernar. Alphan. in collecta. iur. ciuil. ad l. 1. ff. de off. Questor. hāc eādē sententiam subtiliter disputando, more suo defendit clariss. D. meus Io. Pau. Lācel. in d. sua disp. an, & quando attend. sit commu. opi. in prin. & alij ferè omnes Doct. passim, & supra relati non semel, sed in pluribus locis, idem repetūt, quæ breuitatis causa nolui referre, imo sententia ista nullum videtur habere, contradictorem, cum & ipse Zas. sibi contrarius eam approbet in confi. 3. casus talis nobilis. num. 23. lib. 2. adeo q̄ non sit dubitandum, quin ista sit receptissima, & verissima opin. q̄ præter innumeras supra relatas auctoritates testantur libri receptarum sententiarum Iulij Pauli Iurisconsulti, aliterius Iulij cognomento Clari, & aliorum plurium, quos quotidie præ manibus habemus.

17 Quinimò etiam in foro conscientia, † communis opin. seruanda est, nam hanc sententiam etiam Summistæ approbant, Commu. opin. Tom. j. C bant,

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

- bant, vt per Sum. Ang. in tit. de opin. §. 1. post prin. ver. si verò non possunt. & per Sum. Thabien. in tit. pariter, de opin. §. 4. post. princip.
- 18 Vnde nefas esset à communi recedere, inquit Por. Imo. in d. confi. 8. num. 23. & communis debet ita interpretari ne reddatur elusoria, secundum Fran. Ripa in tracta. de pest. sub numero 263.
- 19 Eteadem communis opinio etiam in negotijs fidei seruatur, vt est tex. in cap. in canonicis. 19. distinct. & post Philip. Franc. vbi per eum tradit Lancel. Conrad. in d. lib. de Prætor. §. 2. in titu. de sent. sub. nu. 23. in 6. Ampliat.
- 20 Nititur autem hæc recepta sententia ex pluribus. Imprimis, nam à multis, vel pluribus veritas perfecta haberi potest, quod non est in paucis. l. si. post med. verfi. lex etenim. C. de fideicom. & quia integrum est iudicium, q. plurimorum sententia comprobatur. cap. extra. 64. distin. & c. prudentiam. in fin. princ. vbi id tradit Abb. in 3. no. nu. 4. extra de off. deleg. & quia facilius inuenitur, q. à plurib. queritur. c. vlt. & ibi gl. vlt. 20. dist. refert Abb. sub d. nu. 4. Cur. in confi. 56. super eo q. l. i. nu. 7. & 19. ff. de neg. gest. & alij passim. Vnde merito cõis vera psumitur: at veritas, & opinio verior seruanda est. Ergo.
- Nec dicatur, prædicta locū habere, vbi veritas aliter haberi non potest, nisi per testes, secus verò in casu nostro, in quo rationibus potest reperiri.
- Quoniam facile resp. Tum quia plerumque rationibus veritas potius offuscatur, quàm aperiatur: tum quia non attenditur communis, quando conuincitur rationibus.
- Secundò inuatur hæc opinio, quoniam vbi de aliquo dubitare contingit, & adsint opiniones hinc inde, ea sententia est attendenda, quæ à maiori parte, vel ab omnibus est approbata, tex. est in terminis in c. in canonicis. 19. dist. quem ad id passim allegant Doct. At communis dicitur omnium, vel maioris partis opinio. Ergo &c.
- Sed dicet quis, decisionem illius tex. procedere in sententia eorum, quorum dictis omnino standum est, vt sunt dicta Sanctorum roborata auctoritate veteris, vel noui testamenti, secus verò in opinione Docto. quorum auctoritas probabilis est, non necessaria, vt vtrumque probant Docto. communiter in l. i. ff. si certum petatur. cum adductis per Euerard. in d. loc. ab auctorit.
- Sed facilis est responsio. Primò, quia vbi habemus iura clara, & non debemus indignari adhærere opinioni Iurisperitorum. arg. l. i. ff. si cert. pet. l. Diui. ff. de iur. patr. cum fini. nec quis sibi tantum tribuere debet, vt solus credat melius sentire, quam plures simul Docto. celeberrimi, qui sunt splendor, & lucerna totius iuris, & quasi radij solis, quibus multa iuris obscura loca illuminantur, & illustrantur, secundum Gram. in no. i. per totum, & præcipue. nu. 9. & seq.
- 24 Præterea, & secundò, quia opinionibus Docto. standum est, vbi lex non reperitur. c. i. vbi id no. Ant. de But. Abb. & ceteri, ext. de decim. Arch. in c. nolite. l. i. q. i. Doct. vbi post alios quos allegat Fel. in c. i. ver. 9. fallit. nu. 54. ext. de confi. Purp. in l. cum quid. col. 10. nu. 84. in fi. ff. si cer. pet. Neuiza. in confi. 2. viso testamenti. Fran. nu. 16. vbi complures ad id congerit. Ferran. Gorgia. inter confi. crimi. diuerso. in confi. 126. suafus fui. col. 12. nu. 42. lib. i. Euerard. in loco. à leg. cess. post med. ver. hinc etiam est: & alij passim, quibus constat text. hunc in terminis decidere hanc quæstionem.
- Tertiò adducitur pro hac opinione affirmatiua. l. athletas. in princip. ff. de his, qui not. infam. Vbi l. C. sequitur opinionem Sabini, & Calsij tanquam generaliter ab omnibus approbatam.
- Nec obstat si diceretur, Iurisconsultum ibi moueri non ex auctoritate, sed ex ratione per eum allegata, ibi, & vtile videt.
- Quoniam potest responderi, quod Vlpianus mouetur ex auctoritate, clara, ex eo, quia ab omnibus confirmatur, & qñ dicit, & vtile videtur, non fundat se in eo, sed comprobatur, quod deducitur per copulam illam, & quasi velit dicere. l. C. præterquam quod ista opi. est clara, & secuta, ex quo ab omnibus est comprobata, accedit etiam, quod est vtilis, & sic illa verba ad exaggerationem, & cõfirmationem sunt appositæ, potius quam ad probationem.
- Quartò fulcitur hæc opi. in l. quæsitum. in §. sed si fundus. 25 ff. de fund. instru. vbi sententia à pluribus approbata & quotidiana increscere, & conualescere dicitur, vnde merito debet præualere. l. cum quidam. §. quod dicitur. num. 2. ff. de acquir. hered. per quem tex. tradit Diony. de Barissa, inter confi. crimi. diuer. in confi. 29. ex dubijs elicitis. col. 1. num. 4. lib. 1. At communis est à pluribus approbata, Merito, &c.
- Quintò adducitur pro hac opinione huiusmodi ratio,

quemadmodum consuetudo, quæ inducitur sola iudicis auctoritate, & populi consensu, inuolabiliter seruanda est. l. de quibus. & ibi tradunt Docto. ff. de legib. ita, imò multò magis communis attendi debet, quæ non ab vno, sed à pluribus & non à populo rudi, & imperito, sed à viris Illustribus, & sapientissimis constituitur, præsertim cum populus hodie nullam potestatem legis condendæ habeat: quia in principem translata est. §. sed & quod principi. Instit. de iur. nat. gent. & ciuili.

Et quòd sit maior ratio seruandi communem opin. deducitur etiam ex eo, quia consuetudo, quæ contra legem quocunque expressam introducit, habet principia iniusta, & iniqua. nam consuetudo inducitur per tres sententias iudicis, & spacio decem annorum, vt volunt communiter Docto. in d. l. de quibus. vnde prima sententia, cum sit contra legem, negari non potest, quin sit nulla, nedum iniqua. l. si expressim. ff. de appel. Communis verò & principium, & medium, & finis legitimus est, & iustus, nam plerumque constituitur, vbi ius est dubium, si ergo consuetudo attenditur multo magis communis attendi debet.

- 26 Sextò facit pro hac opinione vulgatum illud, & iudicium populi nunquam contempseris vnus: quod ad id allegat Tiraquel. in d. tract. de pen. temp. caus. 5. sub. nu. 64. nec mirum: quia vt sæpè diximus, nemo sibi tantum arrogare debet, vt plus sapere præsumatur, quàm plures simul fecerint.

Septimò expresse probari videtur hæc sententia affirmatiua in c. nouimus. in §. i. extra. de verb. sign. cui concord. ca. de inducijs. circa med. 3. q. 3. & Insti. de hered. insti. in prin. nam in d. §. i. traditur, q. ex diuersis Pontificum rescriptis ea recipiuntur, quæ à Plurib. Pontificib. fuerint approbata, & pluriū opinio attenditur, sed communis est huiusmodi, ergo &c.

Sed posset opponi, longè diuersos esse terminos d. c. nouimus. à terminis quæst. nostræ, cum ibi simus in rescriptis summorum Pontificum, quæ necessariò sunt seruanda, nos verò loquimur de opinionibus Doctorum, quæ solum sunt probabiles: verum solutio est in promptu, nam diuersa ratio est inter summum Pontificem, & iudicem: nam Papa potest reprobare rescripta, & tollere leges, vnde non erat opus q. adhereret rescripto à plurib. approbato, sed summus Pontifex facit vim in hoc, & ex eo mouetur, ergo apparet, q. habetur ratio opinionis à pluribus firmata, & si Papa eam approbat, iudex non debet improbare.

Octauò comprobatur ista opi. ex l. scire oportet. in §. aliud. ff. de excusa. tut. vbi legislator cū verba expressit legis, sequitur sententiam Ceruidij, Sceulæ, Pauli, & Domitij Vlpiani, & sic plurium. & stringitur ille contextus, quia l. C. fundat decisionem in auctoritate istorum, nam dicitur ibi: ita enim & Ceruidius. ponderando dict. enim, quæ est redditua rationis. l. fin. §. penul. ff. de excep. dol. apparet, quod ista est ratio: præterea non refert eos simpliciter, sed addit, quod sunt Choryphei Iurisprudentum, quod clarè ostendit l. C. moueri eorum auctoritate.

Nonò inuatur hæc sententia ex tex. satis pulchro in l. Diui. ff. de iur. pat. Vbi Imp. relatus ibi, à l. C. mouetur ad mutandam sententiam, quia contraria à Saluio Iuliano, & pluribus alijs erat comprobata.

Decimò, & vlt. pro communi induci potest hæc ratio. Nam si communis non attenderetur, suborirentur plura incommoda, & absurda, at ista fugienda sunt. Ergo &c.

Maior ex pluribus deduci potest, & præcipue ex tribus. Primò, quia oriretur tanta confusio, vt nulla vnquam lis vel ratio ad finem perduceretur.

Nam aut causa decidenda est legibus, & vtiq. cum rarus accidat casus, qui lege expressa decidatur, leges à simili hinc inde velut corium extorquentur, adeo quod incerta remanebit resolutio. aut causa terminanda est rationibus, & quidem tot, & tantæ ex vtraque parte afferuntur rationes, quibus veritas potius obruitur, quàm ostendatur.

Secundò deducitur, quia facilius veritas reperiretur à paucioribus quàm à pluribus, quod est contra rationem naturalem. l. si. C. de fideicommiss.

Tertiò, & vlti. quia potius standum esset Phantasij vnus, quàm vigilijs, & laborib. tot Excellentissimo. virorum, quorum auctoritate constituitur ipsa communis. contra. cap. 1. & sequen. 65. distinct.

Et ex his satis clarè apparet, etiam in puncto iuris, communem iudicando, & consulendo esse attendendam, quod alijs pluribus iuribus, & rationibus posset probari, sed omitto, cum per hæc clarissima appareat veritas huius opinionis. Concludo ergo in iudicando, & consulendo comunem opinionem Doctorum esse attendendam.

TITVLVS IX.

Cōmunis Opinio quando attendenda sit, vel non.

S V M M A R I A.

- 1 Communis opi. de qua dubitatur, an sit communis non attenditur.
- 2 Communis opin. in conflictu communium non attenditur.
- 3 Magis communis praefertur communi.
- 4 Praesumptio vna tollit aliam minus efficacem.
- 5 Generalia, ubi de sunt indiuidua, possunt allegari ad decisionem causarum, secus aliis. nu. 7.
- 6 Communem opin. a remotis non attendi.
- 8 Specialia potius attendenda, quam generalia.
- 9 Magis commu. generalem videri praefendam communi in limitatione. contrarium. nu. 11.
- 10 Doctor generaliter loquens debet generaliter intelligi.
- 12 Magis commu. potest limitari per communem contrariam.
- 13 Communis in limitatione non contrariatur magis commu. generali.
- 14 Exceptio praesupponit regulam in contrarium. Etiam specificè. n. 15.
- 16 Communis attenditur, licet contra eam tenuerit Innocen. vel Bar. vel Baldus, vel sim.
- 17 Communis non attenditur, si habeat in contrarium Archidiaconi super 6. contrarium. nu. 20.
- 18 Opinio Archidiaconi super 6. praefertur ceterorum sententia. Declar. numero 19.
- 21 Communis non attenditur, si contra eam tenet gloss. Contrarium. numero 28.
- 22 Glossa auctoritate omnes alios Doct. antecellit. Declar. nu. 23.
- 24 Opinio Glossae omnino est seruanda. Fall. nu. 25.
- 26 Auctoritas Glossae probabilis est, non necessaria.
- 27 Glossa Idolum aduocatorum.
- 29 Communem contra opinionem in praepetoris non attendi. Contrarium. nu. 33.
- 30 Opinio praepetoris est defendenda.
- 31 Praepetor tanquam pater amandus, & colendus.
- 32 Praepetori esse credendum.
- 34 Veritas anteponenda amicitiae, & affinitati.
- 35 Communis, contra quam consuluit collegium Doctor. non attenditur. Contrarium. nu. 36. limit. nu. 52. Sublimi. nu. 53.
- 37 Collegium potest constitui per tres tantum personas.
- 38 Collegium remanet, & conseruatur in vno solo.
- 39 Doctorellorum infinitus est numerus.
- 40 Omnes de collegio censentur vna persona ficta.
- 41 Collegium dicitur vnum corpus.
- 42 Collegium venit appellatione persona.
- 43 Collegium potest contrahere cum vno de collegio.
- 44 Vnusquisque de collegio duplicis persona vice fungitur.
- 45 Collegium aliud, aliud singuli de collegio.
- 46 Aduocatus collegij non dicitur singulorum aduocatus.
- 47 Res collegij non sunt singulorum de collegio.
- 48 Libertus a collegio manumissus non tenetur habere honorem singulis de collegio.
- 49 Collegium remanet mortuis singulis de collegio.
- 50 Consilium collegij habet maiorem praesumptionem consilio particularis Doct.
- 51 Auctoritas collegij Doct. equiparatur auctoritati antiqui.
- 54 Cōis habens in contrarium decisionem Rotae, non attenditur, contrarium. nu. 60. Limi. nu. 65. Sublimi. n. 67. Quid in ipsa Rota. n. 68.
- 55 Decisio Rotae facit communem, & magis com. Contrarium. nu. 63.
- 56 Auditores Rotae singuli Excellentiss.
- 57 Auditorum Rotae laudes.
- 58 Rota quandoque rotat.
- 59 Decisiones Rotae contrariae.
- 61 Decisiones Rotae non sunt approbatae a Pontifice, unde sunt solum probabiles.
- 62 Rota non est maioris auctoritatis, quam Bar.
- 64 Rotam auctoritate equiparari Doct. antiquo Eccellen.
- 66 Decisiones Neapo. habere vim legis.
- 69 Communis habens contra se auctoritatem sancti non attenditur. Intel. nu. 71. & 73.
- 70 Sanctorum dictis omnino standum. Intel. nu. 72. & 73.
- 74 Legistis magis creditur, quam canonistis in materia legali.
- 75 Canonistis magis creditur, quam Theologis in materia vsura vel simpliciter.
- 76 Communis constituta a non peritis non attenditur.
- 77 Communem non attendi, contra quam tenuit Papa magistraliter loquendo. contrarium. nu. 78.
- 79 Dicta a principe animo non condendi legem non seruantur pro lege.
- 80 Communis non seruatur, quoties contraria videtur verior. Contrarium. nu. 81.
- 82 Communis attenditur, licet contra eam fuerit iudicatum. fall. numero 84.
- 83 Exemplis iudicare non debemus.
- 85 Communis non seruatur, quando contraria fauet potestati clauium.
- 86 Communis conuicta viua, & vrgenti ratione ad huc videtur attendenda. Contrarium. num. 87. Fall. nume. 88. 91. & 92. Quid de facto. nu. 95.
- 89 Leges ante omnia seruandas esse.
- 90 Rationem frustra quaerimus, ubi habemus legem.
- 93 Rationes vrgentes ad conuincendam communem quae sint, repositum est in arbitrio iudicis.
- 94 Index in sindicatu debet defendere rationes fuisse aptas ad conuincendum communem.
- 96 Nihil tam clarum in iure, quin aliquam possit recipere dubitationem.
- 97 Communis non attenditur, quoties contraria est roborata consuetudine. limi. nu. 97.
- 98 Consuetudo etiam praua excusat a pena.
- 100 Communis dura, & rigorosa non seruatur. Contrarium. nu. 104. Prima opin. limit. pluribus modis. nu. 106. & 108.
- 101 Doctores esse speculatores boni, & equi.
- 102 Aequitas praefertur rigori, & ob aequitatem receditur a reg. iur. Declar. nu. 103. Fal. nu. 107.
- 105 Regula debemus stare, donec non probetur limit.
- 109 Communis non seruatur, quando contraria fauet causa apprimè fauorabili, puta matrimonio, & simil. Contrarium. numero. 110. Prima opin. limi. nu. 113. 114. 115. & 116.
- 111 Fauorabilibus non est adeo indulgendum, ut ceteris fiat iniuria.
- 112 Priuilegia in tertij prauidicium non sunt multiplicanda.
- 117 Error facit ius. Fallit. nu. 119.
- 118 Communis opin. euidenter erronea non attenditur.
- 120 Communis nulla lege, sed ratione tantum munita non attenditur. Contrarium. nu. 124.
- 121 Erubescimus sine lege loqui.
- 122 Rationem adducens non dicitur loqui sine lege.
- 123 Lex ubi non reperitur, ad principem pro decisione recurrendum.
- 125 Ratio naturalis pro lege allegatur, ubi deficit lex.
- 126 Consistens in ratione lex esse dicitur.
- 127 Ratio vna ubi viget, frustra quaeritur lex.
- 128 Communem nulla lege, & ratione munitam non seruandam. Contrarium. nu. 130.
- 129 Doctori Excel. nihil alleganti non creditur, & quomodo.
- 131 Communis habens contra se regulam a remotis seruanda est, secus si sit in terminis. nu. 134. fal. nu. 133.
- 132 Regula idem est, quod ius.
- 135 Communes opin. contra legem.
- 136 Communis contra. tex. in terminis visum a tenentibus comm. seruanda est, secus si non sit visus textus. nu. 137.
- 138 Communis contra auctoritatem Theophili super Institu. attenditur, contrarium. nu. 139. conclusio 140.
- 141 Communis in vno ex equiparatis habet locum, & in alio. Fallit. numero 142.
- 143 Communem non seruari, quando in casu equiparato contrarium fuit iudicatum. Contrarium. nu. 144. Fallit. nu. 145.
- 146 Communis quando adest iusta causa non attenditur. Fallit. numero 149.
- 147 Ex causa receditur a lege, & a regulis iuris.
- 148 Consuetudo ex causa potest auferre ius ab vno, & dare alteri.
- 150 Iusta causa recedendi a com. quae sit, remissiuè.
- 151 Comm. Canonistarum quando praefertur communi legistarum, & e contra. Primo in materia peccati, postea in alia. num. 154. 156. 157. 159. & 160.
- 152 Ius Can. contrarium iuri civili in materia peccati, & in terris imperij praefertur iuri civili, etiam in foro seculari. nu. 153.
- 155 Ius cano. seruatur indistinctè in terris Ecclesiae. Et in viroque foro. nu. 156.
- 158 Ius civile seruatur in terris imperij extra materiam peccati.
- 161 Communem tempore litis contest. praefertur communi superuenienti. contrarium. nu. 163.
- 162 Ius superueniens post litem contestatam non prodest.
- 164 Quando sunt communes hinc inde nec datur magis com. difficile est iudicare. Et quae opinio sit attendenda.
- 165 Prima opinio verior in conscientia amplectenda.
- 166 Index in causis dubijs debet recurrere ad orationem, & spoliare se peccatis, quae impediunt, ne veritas reperiatur, & nu. 167.
- 168 Deinde opinio, quae fauet habenti pro se aliquam iuris regulam, ut pro reo, vel sim.
- 169 Postea consulitur princeps.
- 170 Praeterea index debet hortari, & cogere partes ad concordiam. nu. 171.
- 172 Postmodum esse bonum habere amicum iudicem, qui potest pro Commu. opin. Tom. j. C 2 amico

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

- amico iudicare, contrarium. nu. 174. & 175.
 173. Aduocati debent studere facere sibi iudices beneuolos.
 176. Iudicans amicitia, vel odio, peruertit iustitiam Christi, & dam-
 natur.
 177. Postremò index debet diuidere per medium.

M Idimus, q̄ iudicando, & consulendo communis opi-
 seruanda est, tam auctoritate Doctorum, quàm etiā
 de veritate, sed quoniam semper verum non est, &
 multi reperiuntur casus, in quibus absque dubio communis
 non attenditur, & multi etiam, qui non modicam continent
 difficultatem, ideò modo singuli referēdi, & explanadi sunt.

CASVS I.

- Primus casus est, quando dubitatur, an opinio, quę dicitur
 communis, sit verè communis, putā, q̄ sint plures auctori-
 tes contra eam, nec constet de magis communi, & tunc con-
 cludendum est, communem istam ¶ non esse attendendam ita
 Neuiza. in sua Syl. nupt. lib. 5. num. 74. & Lancel. Conrad. in li.
 de Prætor. §. 2. tit. de senten. num. 25. in 14. limit. post Deci. in
 cap. 1. in 1. lectu. nu. 32. extra de consti. & credo verissimum,
 nam si non apparet communis, non possumus dicere, seruandam
 esse, vel non esse, cum non entis nullæ sint partes. l. cum
 qui ades. cum vulg. ff. de vsucap.
 2. Præterea in conflictu communium opin. ¶ non attenditur
 communis, vt tradit Nico. Moron. in tracta. de fid. treg. & pa.
 part. 2. q. 12. nu. 4. nam perinde est, ac si nulla daretur commu-
 nis. Rip. in respon. 1. nu. 10. in tit. de substitu. quem refert: & se-
 quitur Lancel. Conrad. d. nu. 25. prope fin.

CASVS II.

- Secundus casus est, quando contra communem opin. est
 magis com. & hoc quoque casu absq; vlla dubitatione con-
 cludendum est, communem ¶ non esse attendendam, sed ma-
 gis commu. ita vult. in specie Gemi. in cap. 1. in 6. no. de sum.
 Trinit. in 6. Negusan. in tracta. de pigno. par. 2. in 1. memb. nu.
 5. post med. ver. tamen indubitanter. Ias. in Auth. si qua mu-
 lier. nu. 14. C. de sacrosan. eccl. Purp. in l. si idem. §. si vna actio.
 col. fin. nu. 14. ff. de iurisd. om. iud. Alciat. in l. 1. in verb. Celsus
 ait. nu. 44. ff. si cert. pet. & cum hac conclusione pertransseunt
 Doct. omnes, probatur iuribus, & ratione, iuribus per l. 1. ibi,
 & sanè crebrior. ff. de off. Quæstor. l. Diui. ff. de iure patr. l. 1. in
 prin. ff. de vent. inspic. c. 1. cum seq. 65. dist. c. nouimus, extra
 de verb. signi. cum simil.

- Ratione demum probatur, quia magis cōis seruatur, quo-
 niam presumitur verior, cum maiori numero, & auctoritate
 4 Doct. fulcitur, sed præsumptio efficacior ¶ tollit præsum-
 ptionem minus efficacem. l. Diuus. ff. de in integrum restit.
 cum adductis per Alciatus. in tracta. præsump. regu. 1. præ-
 sump. 9. in fi. Ergo. & c.

Et hæc est sola differentia inter communem, & magis com-
 munem opinionem, in reliquis simul conueniunt, & in vna
 dispositum habet locum, & in altera.

CASVS III.

- Tertius est casus, quando habemus communem in gene-
 re, & à remotis, & in specie, vel in indiuiduo habemus aliquā
 auctoritatem. Et hoc casu videbatur dicendum, communem
 esse attendendam, nam quoties non habemus iura, rationes,
 5 vel auctoritates in specie, sat est ¶ generalia allegare, secun-
 dum Præposit. in c. 1. in 1. not. extra. de frig. & malef. quem ad
 id passim Doct. allegant. Contrarium tamen, q̄ communis à
 6 remotis ¶ attendi non debeat, concludunt Neuiza. in d. Syl.
 nupt. lib. 5. in 8. limit. nu. 72. Lancel. Conrad. d. lib. de Prætor. §.
 2. in tit. de sen. nu. 25. in 15. limit. & D. meus 10. Pau. Lancel. in
 d. sua disput. an. & quando atten. sit commu. opin. in 10. limi-
 cum concordant.

- Et huic sententiæ ipse quoque accedo, tum quia, licet per-
 mittatur allegare generalia, tamen non conceditur per ea iu-
 dicare, & ideò Generalia ¶ sunt omittenda secundum Aret.
 in consi. 6. viso instrumento diuisionis. in prin. quem referūt,
 & sequuntur Neuiz. in consi. 67. dicit Decius. in prin. sub nu.
 1. Rolan. à Val. in consi. 1. viso themate ex iurib. nu. 4. lib. 1.
 8 Tum etiam quia potius standum est ¶ iuribus in specie
 quam in genere, vt concludit Alexand. in l. sed & si quis. §.
 quæsitum. colum. fin. num. 15. in fin. ff. si quis caut. cum alijs
 iuribus, & auctoritatibus copiose adductis per Neuiza. d. nu.
 72. per totum.

Hoc tamen est aduertendum, quòd licet dicamus com-
 munem istam non esse attendendam, non per hoc fatemur
 esse attendendas auctoritates singulares, nisi quantum ap-
 parebit earum sententiam veram esse iuris, vel rationibus:
 quia compertum est, auctoritatem Doctoris non necessariā,
 sed probabilem esse.

CASVS IIII.

- Quartus casus est, quando communis est in limitatione,
 magis communis est in regula, seu in pronunciato generali,
 verbi gratia, Doctores 20. tenent extraiudicalem confessio-
 nem parte presente plenè probare: Doctores 10. tenent id nò
 procedere, quando confessio facta est calore iracundiæ. Ne-
 mo casum hunc in specie tangit. Imprimis tamen ¶ magis
 9 communis attendenda videtur, nam indubitati iuris est, q̄
 vbi habemus communes cōtrarias, magis communis est at-
 tendenda: at magis communis generalis videtur contraria
 communi in limitatione, ergo & c.

- Minor deducitur, nam doctor indistinctè, & generaliter lo-
 10 quens ¶ debet indistinctè, & generaliter intelligi, argu. l. 2. §.
 generaliter, cum vulg. ff. de leg. præstan. & tradit in proprijs
 terminis Doctorum, & communis opi. Soci. in consi. 55. præ-
 stantissimè Docto. col. 3. nu. 7. lib. 2. & generalis dispositio cō
 præhendit singulos casus, licet sit maior ratio in vno, quàm
 in alio, vt latè per Tiraq. in tracta. de vtro. retract. tit. 1. §. 1. glo.
 14. nu. 101. & alibi. Sed magis com. generalis affirmat, com-
 munis verò in limi. negat. quæ sunt contraria, Meritò. & c.

- Contrarium credo verius, communem videlicet in limit.
 11 ¶ seruari debere: Primò quia, vt respondit Grat. in consi. 105.
 videtur treguam. col. 1. nu. 7. lib. 1. communis opi. pluribus, &
 12 insignibus auctoritatibus fulcita ¶ potest limitari per Doct.
 pauciores, & minoris auctoritatis, & limitatio erit attenden-
 da, dummodò Doctores limitantes tot, & ij sint, vt faciant cō-
 munem, & ego credo verum per infra scripta.

- Secundò moueor retorquendo rationem in contrarium
 13 adductam, quia communis in limitatione ¶ non discordat
 nec contrariatur magis cōmuni generali, quia limitatio non
 modo non negat regulam, sed potius eam probat, & omni-
 14 no ¶ præsupponit. cap. dominus. & ibi gl. 32. q. 7. l. quæsitum.
 §. denique. vbi gl. Bar. & cæteri. ff. de fund. instruct.

- Quinimò adeo præsupponit, vt inducat expreſsionem con-
 15 trariam ¶ etiam specificè, vt post alios, quos allegat, tradit
 Dominus meus Cæsar Fiumag. in repet. l. in quartam. nu. 186.
 ff. ad leg. Falcid. si ergo hoc casu communis non est contra-
 ria magis communi, nihil obstat quin attendi debet.

CASVS V.

- Quintus est casus, quando contra communem tenuit Inn.
 vel Spec. vel Bar. vel alius Illustris Doctor, & hoc casu absq;
 alia disputatione vna cum Neuiza. in d. Syl. nupt. lib. 5. in 2.
 amp. nu. 25. per totū, vbi omnes ferè celebres Doct. tam anti-
 quos, quā mod. & tam in iure Pontificio, quàm Cæsareo, re-
 16 censet, firma facienda est conclusio, vt communis ¶ omninò
 sit attendenda, & ratio est in promptu, quia auctoritas, licet
 suprema Doctoris solius non potest adæquare, vel superare
 auctoritatem omnium Doctorum simul communem consti-
 tuentium, vnde maior est præsumptio veritatis pro commu-
 ni, quàm pro sententia vnus cuiusvis Doctoris.

CASVS VI.

- Sextus casus est, quando contra communem est auctori-
 tas. Arch. super 6. Et hoc casu Doct. nò fuerūt concordēs, alij
 17 enim voluerunt, vt non ¶ communis, sed opinio Archidiao-
 ni attendenda sit, ita voluit Feli. in c. 1. col. pen. sub. nu. 54. in
 4. limit. & ibi post alios Cosc. in vlt. quæſito. num. 25. extra de
 consti. quem referunt, & sequuntur Lancel. Conrad. d. lib. de
 Prætor. §. 2. in tit. de sent. sub. nu. 24. in 4. lim. Cassan. in consi.
 10. viso processu moto. in fi. verbis. nu. 3. 1. Euerar. in suis locis
 leg. in loco ab auctor. post med. versi. 4. occurrit, Guido. & D.
 meus Thobias in l. 1. in 4. limitat. ff. si cert. pet.

- Mouetur Feli. ad id dicendum, quoniam opinio Archi. su-
 18 per 6. ¶ præualet cæterorum sententiæ, vt ipse ibidem tradit,
 quem sequitur Thom. Ferrar. in tracta. cautel. in caut. 19. sen-
 tentia scriben. in fi. & Io. Hier. in addi. ad Bertach. in reper. in
 ver. Archidiaconus. in vlt. ver. & isti ad id comprobandum al-
 legāt Rot. in decis. 348. in antiq. credo Feli. voluisse adducere
 dec. 1. in no. q̄ pater potest. in tit. de don. alijs dec. 248. in an-
 tiq. vbi Rota approbat opinionem Archid. licet contrarium
 videatur dispositum de iure communi. Sed huic rationi volē-
 tes contrarium tueri, faciliè possumus respondere, & primò, q̄
 Rota non mouetur auctoritate Archid. sed per tex. ibi allega-
 tum, & æquitatem iuris canonici.

Secundò dato, quòd moueatur auctoritate Archidia. dico,
 quòd non præfert eam cæterorum auctoritati, cum Rota ne-
 minem in contrarium adducat.

- Tertiò, & vlt. resp. dato, verum esse, q̄ opinio Archid. præfe-
 19 ratur sententiæ aliorum, tamen hoc ¶ intelligitur de opinio-
 ne singulorum, non cæterorum plurium simul tenentium, p-
 ut sunt in communi, cum ne Hercules contra duos.

Quamobrem contrarium, vt scilicet nò obſt. contraria au-
 thoritate

20 auctoritate Archid.super 6. communis opinio \dagger seruari debeat, concludit Neuiza. d. num. 25. post princip. versi. etiam si esset Archid. super 6.

Et huic opinioni tanquam veriori, & ipse accedo; nam ea opinio tenenda est, quæ vel est vel præsumitur verior. at communis opin. multò verior præsumitur sententia Archid. quia communis fulcitur auctoritate plurium, inter quos debet adesse saltem vnus maximæ auctoritatis, & sic æquandus ip- si Archidiacono. Merito, &c.

C A S V S V I I.

Septimus est casus, quando contra communem tenuit Gl. & hoc quoque casu duæ sunt scriben. opiniones, quarum pri-
21 ma est negatiua, vt communis opi. \dagger non sit attendenda, sed opinio Glossæ, & hanc tenuerunt Fel. in c. 1. col. fi. sub nu. 54. in 2. lim. & ibi Fran. Cosci. in vlt. q. in 2. limi. nu. 25. apostil. ad Abb. & alij ext. de consti. Deci. in consi. 23. & pro tenui facultate mea, & temporis. prope si. ver. non obstat si dicatur. ibi simpliciter opi. glossæ. hoc idem amplexi sunt Purpur. in l. si idem cum eodem. §. si vna actio. col. fi. nu. 13. ff. de iurisd. omni. iud. Cur. iun. in consi. 160. præsupponitur in fac. fuisse. in fi. nu. 12. quem refert, & sequitur Laur. ab Occa. inter consi. eri. diuersi. To. 2. consi. 66. in casu occurrenti. col. fin. sub num. 21. Lancel. Conrad. vbi supra sub num. 24. in 2. limit. Ioan. Bap. Ferret. in consi. 18. in causa matrimoniali. col. 1. num. 3. Jacob. Nouel. ad reliq. reg. 1. et. Quam in reg. 6. glossæ opinio. versi. fallit etiam, quando contra com. num. 6. cum simil. & huius sententiæ auctor allegatur ab istis Iac. Butr. in l. 1. in fi. C. qui pro sua iurisd. sed Butr. ibi hoc non dicit, vt aduertunt Dec. & Io. Bolognet. vbi infra, & nos supra titu. 3. sub nu. 2. eius formalia verba retulimus, & illa videtur recepta opinio.

Mouentur isti ad opinionem istam tenendam ex pluribus. sed duo sunt, quæ magis videntur, & primò, quia Glossa aucto-
22 ritate \dagger ceteros omnes Doctores antecellit, vt tradant Bart. Bal. Alex. Ias. & reliqui omnes vno ore in l. vt vim. ff. de iusti. & iurati. Ant. Coriet. in tract. de auctor. gl. per totum. cum late congestis per Thom. Ferrar. in tract. cau. in caut. 17. magna est questio. num. 1. in fi. & nu. 2. 3. & 4. Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 5. sub nu. 25. in prin. Iaco. Nouel. d. reg. 6. in prin. Fran. Viu. in tract. com. opi. lib. 5. opi. 182. iudex in iudicando. ante si. versi. nec recedendum est. Rolan. à Val. in consi. 14. & si ambigui iuris. nu. 39. & 40. lib. 3. & nouissimè per Card. Alban. in Lucubrati. ad Bar. in l. certi condicito. nu. 5. ff. si cert. pet. Lauren. ab Occa. d. nu. 2. cum simi. at communis constat numero, & auctoritate Doctorum, Ergo, &c.

Sed huius rationis dissolutio facilis est, nam vt diximus et de Arch. quando dicimus, Glossam antecellere omnibus, in-
23 telligitur \dagger de omnibus singulis, non omnibus, seu pluribus simul iunctis, & ita debent intelligi dicta Docto. supra relato rum, sed ad constituendam communem plures Docto. concurrunt, Merito, &c.

24 Vlt. mouentur, nam opin. Gl. \dagger est omnino attendenda, nisi vlt. sit in contrarium. Butr. in d. l. 1. in fi. C. qui pro sua iurisd. quem sequuntur Doct. in d. l. vt vim. Bal. in l. fi. nu. 9. & ibi Ad- den. C. de pœn. iud. qui mal. iud. late alios cumulans Paris de Put. in tract. de findi. in verb. iudicare. c. 2. incip. an si iudex q. dedit. nu. 11. Curt. in consi. 49. memoriæ recolendæ. nu. 32. Ale. in l. qua dotis. nu. 4. ff. sol. matr. & in l. 2. §. harum omnium. nu. 19. ff. de verb. oblig. in consi. 92. vlt. & discusso laborioso. col. 2. nu. 4. & ibi Ad den. lib. 2. & alibi saepe, copiose Deci. in consi. 146. & pro tenui facultate mea examinatis, col. 4. nu. 7. Bertr. in consi. 113. fateor tamen, & est verissimè. col. 1. in prin. nu. 1. lib. 3. Christ. de Castel. in consi. 37. post quoddam consiliu. nu. 35. & 40. plenè Neuiz. sub d. nu. 25. in prin. Grat. consi. 75. quæ- uis si prius. col. 4. nu. 2. lib. 2. Io. Bapt. Ferret. d. consi. 48. col. 1. nu. 3. Euerard. in d. loc. ab auctori. circa med. versi. verum tñ est Rolan. à Valle consi. 94. præsupposita Communi sententia pro vera. nu. 25. lib. 1. Marc. Mant. consi. 2. visis scripturis præ- sentis causæ, col. fi. nu. 79. lib. 1. Hipol. Rimin. in §. hoc quoq. nu. 18. insti. per quas person. nob. acq. Guliel. Mayn. in lin. to- tum. nu. 35. ff. de regu. iur. & alij plures passim, & est receptis- sima opinio: si ergo contra communem est Glossæ opinio, & omnino seruanda, Communis attendi non poterit.

Huic quoque rationi facile possumus respondere, Tum quia dictum Butrig. & aliorum non procedit de necessitate, sed profertur in modum consilij, nam cum veritas non facile possit reperiri, vtile est accedere opinioni Glossæ, cuius au-
25 thoritate defendimur, & excusamur: non autem cogimur eā sequi, quia auctoritas Glossæ \dagger probabilis est non necessaria, ita tradunt in specie Bal. in l. conuenticulam. col. 2. sub. nu. 3. post prin. ver. alio modo a probabili. C. de epis. & cler. Augus. Bero. in d. c. 1. col. fi. nu. 272. ext. de consti. Maria. Iun. in l. cettu-

rio. col. 10. in fi. nu. 36. ff. de vulg. & pupil. alios allegans Hip. Rimin. in §. fi. nu. 68. & seq. Insti. quib. alien. lic. vel non. Gasp. Cabal. in tract. de cuius. §. 3. nu. 113. & generaliter de quibus-
26 cunq. Doct. loquentes tradit cōter doct. in l. 1. ff. si cer. pet. Tum etiam quia supradicta propositio \dagger habet locum in dubio, vt in specie aduertunt Alex. in consi. 51. cum dicatur, col. 2. nu. 4. lib. 4. & Euerard. in d. versi. verum tamen est. Lau- rent. ab Occa. d. consi. 66. nu. 21. in fi. post alios, & sentiunt fe- rē omnes supra allegati Docto. secus verò quando sumus in claris existente comuni opi. contraria. quod clarè deduci- tur, quia omnes supradicti fatentur Glossæ sententiam non esse seruandam, quoties lex, vel consuetudo est contra eam. At communis habet vim legis, & consuetudinis, & legi æqui- paratur, quò ad hoc, vt attendi debeat, vt late supra diximus in præfat. num. 30. cum seq. ergo, &c.

Præterea non est dubium, maiorem veritatis præsumptio- nem habere Communem, quàm habeat opinio glo. Ex qui- bus concludendum est, Glossam solum in casu dubio nos se- qui debere exemplo antiquorum, qui recurrebant ad respon- sa suorum Idolorum, quando de aliquo dubitabant, nam gl.
27 \dagger dicitur Idolum aduocatorum secundum Cyn. quem refe- runt & sequuntur Alex. d. consi. 51. nu. 4. lib. 4. Io. Bologne. Rimin. & Recentiores omnes in d. l. vt vim. ff. de iust. & iur.

28 Itaq; altera superiori contraria est opi. vt communis, \dagger nō opin. Glossæ attendenda sit, huius sententiæ fuit Pet. de Lena- dier. in tracta. de Doctor. in 4. par. q. 47. Cassador. in decisi. 1. contractus meo tempore. prope fi. nu. 3. in tit. de vsur. Affict. decis. 21. dubitatur apud regiam. col. 2. nu. 4. idem sequit Dec. sibi contrarius in d. c. 1. col. fi. nu. 30. in 1. lect. & ibi Ad den. in ver. aduertendū. nu. 34. Augu. Bero. n. 71. & seq. Marc. Mât. 113. per tot. & alij, extra. de consti. idem Dec. in l. vt vim. sub nu. 34. circa prin. versi. & in tantū hoc procedit. & ibi Claud. de Sei- fel. in lect. circa fi. sub nu. 89. ver. aut verò sumus in actu iudicā di. Io. Bolog. nu. 86. circa med. versi. in tñ hoc procedit, Hipol. Rimin. nu. 95. & alij. ff. de iust. & iur. hanc eandem sententiam amplectuntur. Neuiz. sub d. nu. 25. circa prin. versi. etiā si esset opi. Glossæ. Rolan. à Val. d. consi. 94. nu. 25. lib. 1. Franc. Diui. de opin. 182. ante si. versi. nec recedendum est. D. Io. Paul. Lancel. in d. sua disput. in 2. ampliati. & alij passim, adeo q. non sit du- bitandum, quin hæc sit magis communis, & recepta opin. vt ex numero, & auctoritate Doct. clarè apparet, & verissima.

Primò quia, vt dicit Neuiz. ibidem, Doctores non præsu- muntur tenere contra Glossam, cuius nouerunt quanta sit au- ctoritas, nisi habeant legem vel rationem.

Secundò, & vltim. quia magis præsumitur pro communi opin. cum maiori numero & auctoritate Doct. nitatur.

C A S V S V I I I.

Octauus Casus est, quando contra communem est opi. Præ- ceptoris. Fingas, q. iudex, vel aduocatus habeat præ manibus casum, cuius pars affirmatiua communiter à docto. recepta sit, negatiua verò tenuerit eius præceptor.

Et hoc casu primo aspectu videbatur dicendum, commu-
29 nem \dagger non esse seruandam, sed sententiam Præceptoris, nam 30 vulgatissimum est, vnumquemque teheri, \dagger opinionem Præ- ceptoris sui sequi, ac defendere. l. dicere. in §. 1. ff. de arbitr. l. 5. ff. de manu. vindic. tradit Aluif. de Alber. in sing. 177. debemus saluare. Bar. & ibi post alios Ias. in l. interdum. §. 1. in fin. ff. de verbor. obliga. pulchrè Rayner. contra Signorol. inter consi. eiusdem Signorol. in consil. vltim. in prin. Caccialup. in tra- cta. de mod. stud. in 3. documento, in fi. Cagnol. in proem. ff. in §. fi. in prin. nu. 292. Camil. Plaut. in tract. de no. Crauet. lib. 1. c. 1. nu. 12. Io. Fran. Far. in tract. de essent. infant. & c. c. 4. in fi. nu. 8. cum late adductis per Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 2. num. 37.
31 prope fin. & ratio est duplex: prima, quia præceptor \dagger æquē, ac pater amandus, & colendus est. l. libertò. iuncta glo. vlt. ff. de obseq. à liber. & libertis. quam referunt, & sequuntur Cac- cialupus Plautus, & Ferrar. vbi supra, & alios late congerens Neuiza. ibidem num. 38.

32 Secunda est ratio, quia discentem \dagger oportet credere suo præceptori, vt post philosophos tradit Zasius in l. 2. §. post hunc maximæ auctoritatis, in verb. perseverabant. nu. 71. ff. de orig. iur. & consonat rationi naturali, nam alias nihil, aut pa- rum proficeretur.

33 Ceterum contrarium, q. communis, & hoc casu \dagger tenenda sit, firmat Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 5. in 2. ampl. d. nu. 37. prope si. ver. etiam si esset opi. præcep. quem secuti sunt Plaut. in rub. ff. de verb. obl. lib. 1. cap. 1. in fi. nu. 13. Lancel. Conrad. in d. lib. de Prætor. §. 2. in tit. de senten. nu. 23. prope fi. in 7. ampliati. & Dom. Io. Paul. Lancel. in d. disput. in 5. ampliati.

Et est verissimum, nam, aut respicimus personam Præcep- toris, Commu. opin. Tom. j. C 3 toris,

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

toris, & tunc nemo dubitat, attendendam esse communem opin. cum propter maiorem numerum eam tenentium maiorem habeat auctoritatem, & præsumptionem. Aut habemus rationem personæ Iudicis, vel Aduocati, & tunc idem est dicendum: nam licet unusquisque teneatur defendere opinionem præceptoris, tamen cum communis vera censeatur, communis est attendenda, nam amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica. ¶ veritas secundum Philosophum, quem adducit Neuiz. sub d. nu. 38. post Alber. Abb. Io. de Ana. Cacialup. Cæpol. Deci. Petr. Gerard. Paul. Pic. & alios per eum collectos, & post Corn. Cagnol. & alios. approbat Plantius ibidem nu. 10. ubi enim de veritate agitur, nemini est parcendum, sed posthabita parentum, & amicorum obseruantia, omnino veritas est amplectenda, ut alios referens tradit Garz. in repet. l. Gallus. in §. item credendum. col. 4. nu. 9. ff. de liber. & posthu. & qui affectione motus contrarium faceret, peruerteret iudicium Christi. c. quicumque. r. 1. q. 3.

C A S V S I X.

Nonus Casus est, quando contra communem opin. est auctoritas Collegij Docto. puta, quod Collegium Bononiense, Patavinum, Perusinum, vel simil. consuluerit in casu aliquo contra communem.

Et hoc casu intrepidè concludendum videtur communè ¶ non esse attendendam, nam consi. Collegij parem, & forte maiorem præfert veritatem tam ratione numeri Docto. in Collegijs enim plerumque maximus est Iuris peritorum numerus, & ratione auctoritatis quia adsunt Senes, qui propter maturitatem insignis sunt auctoritatis, quam ratione diligentia, nam ista consilia fiunt habita prius diligenti discussione iurium, & rationum vtriusque partis, & communicato inuicem consilio inter omnes de Collegio, communis verò efficitur per adhesionem complurium Docto. diuersis temporibus, unde Doctor. isti tanquam singulares veritatem ipsius communis non omnimodam arguunt.

36 Sed contrarium, & etiam hoc casu communis ¶ sit attendenda concludunt Neuiza. in d. 2. ampl. sub nu. 35. circa med. vers. etiam si esset auctoritas vnus collegij. & D. Ioan. Paul. Lancel. in d. sua disputa. in 4. ampliat. quam sententiam & ipse approbo, quia communis verior præsumitur, cum pro ea interueniat maior numerus, & auctoritas Doctorum.

Primo quia in Collegijs a communiter accidentibus non est præfinitus certus Doct. numerus, unde per paucos possunt ¶ in eo adesse. Collegium enim ¶ potest constitui a tribus tantum personis, l. Neratius. ff. de verbor. signifi. Imò in vno solo ¶ remanet, & conseruatur Collegium, arg. l. sicut, §. si. ff. quod cuiusq; vniuersi. c. 2. de postul. prælat. tradit Innoc. in c. postu. lasti. sub nu. 1. vers. item si in collegiata. extra de iur. pat. Bal. in sua Magarit. in verb. collegium, vel eius ius, Franc. Nicomit. in repe. rub. ff. solut. matr. col. 30. nu. 12. Dec. in consi. 15. 1. maximi ponderis, col. 19. nu. 18. & fuit decisum in Parla. Delphi. ut per Franc. Marc. in q. 134. quæritur an ius, per tot. par. 1.

Præterea in istis Collegijs pleriq; doct. sunt rudes, & ingnari, ut ipsa experientia docemur. Vnde ferunt, Alexandrum sæpè solitum dicere, Doctores eorum infiniti ¶ esse numerum. & confirmat Purpur. in l. 1. nu. 45. ff. de officio, & c. Sed Doctores constituentes communes complures sunt, & singuli excellentes saltem respectu doctorum Collegij. Merito, &c.

Secundò, & vlt. dato, in Collegio adesse multos Doctores; & singulos bene doctos, tamen in consilio Collegij non ¶ considerantur ¶ singula persona per se, sed omnes simul continentur vna persona ficta. l. mortuo reo. & ibi Bal. in 2. not. nu. 2. ff. de fideiuss. & vñ corpus ¶ ut voluit Bar. in l. 1. nu. 2. C. de rei vtor. action. nam collegium constituitur ex pluribus personis, quæ tanquam membra iuris fictione conciliant vnum corpus, ut post complures, quo ad hoc congerit, tradit And. ab Exe. in cap. cum omnes. nu. 130. extra de constit. unde per ¶ sona ¶ appellatione venit Collegium, & vniuersitas secundum Bald. in l. quicumque. col. 3. nu. 9. prope. si. vers. item vniuersitas. C. de seru. fugi. cum cumulat. per Alex. in l. si quis mihi. §. seruus. nu. 9. t. de acquir. hæred.

Et quod nullo pacto in actu Collegij considerentur singula ¶ persona, clarè apparet ex istis. Nam Collegium ¶ potest contrahere cum vno de Collegio. l. 1. §. si autem collegium. & ibi tradunt Bar. & Ang. in fi. Roman. sub nu. 1. in vlt. no. Alex. nu. 4. Socin. in 3. not. nu. 2. Ias. circa fin. nu. 8. Rip. nu. 4. & alij. ff. ad Trebel. & est communis opin. ut per se patet. At contrarius sunt inter diuersas personas: ergo &c.

44 Sedò, quia unusquisq; de Collegio ¶ duplicis personæ vice fungitur, ut tradit Roma. in d. §. si autem collegium. nu. 3. arg. l. si colul. ff. de adop. & c. pen. §. nisi fortè. de concess. præben.

45 Et hinc est, ¶ aliud est ¶ collegiū, aliud singuli de collegio

ut tradit Ias. in d. §. si autem collegium. nu. 2. & alij passim.

46 Tertiò, quia Aduocatus Collegij, vel vniuersitatis non ¶ est aduocatus singulorum de collegio, ut ex alijs tradit Dom. Bened. Boni. lib. 1. de post. princ. vers. aduocatus etiam.

47 Quartò quia res collegij ¶ non dicuntur esse singulorum, l. ita. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuisi. §. vniuersitatis. Insti. eo.

48 Quintò quia manumissus a collegio honorem, qui a libero patrono debetur, collegio ¶ non singulis debet habere, unde eos non prohibetur vocare in ius. l. sed si hæc. §. manumittitur. ff. de in ius vocan.

Sextò, & vlt. cōprobat, nam mortuis singulis de collegio ¶ remanet ¶ ipsum Collegium. ita post gl. Inno. Barto. Abb. & alios respondet Alex. in consi. 74. viso puncto, & diligenter. col. 1. nu. 2. in fi. & seq. lib. 4. cum concord. Si ergo in actibus collegij non considerantur singuli de collegio, siue sint multi, siue pauci, siue docti, siue ignari, nullum producent effectū, cum non entis nullæ sint partes. l. eum qui ædes. ff. de vscap.

Ex quib. omnib. concludendum est, cōem maiori numero, & auctoritate doct. niti, quā consiliū collegij, & consequenter maiorem habere veritatis præsumptionem, præsertim quia in istis consilijs saltè de facto nō laborant oēs de collegio, sed eliguntur, ut audiunt, tres, vel ad summum quatuor, qui faciunt consilium, & factum cum reliquis de Collegio communicant.

50 Bene verum est, consilium Collegij ¶ multo maiorem habere præsumptionem consilio simplicium Doct. ut aduertit. Abb. in c. prudentiam. col. 2. in 3. not. nu. 4. in fi. extra de offi. deleg. Dec. in consi. 400. viso eleganti consi. lib. 1. col. 1. quem refert. & sequitur Ant. Gab. lib. 1. cōium conclusi. tit. de test. conclus. 4. prope. si. in 39. illat. nu. 9. hoc idem voluit Curt. in consi. 56. super eo. col. 3. nu. 5. circa med. vers. & magis est præsumendum. Lancell. Galia. in repe. l. centu. nu. 459. & ibi sequitur Ferdin. Loaz. in addit. ff. de vulg. & pupil. & nouissime refert, & sequitur Bernard. Alphan. in coll. iuris civil. ad l. 1. ff. de offi. Qu. prope. si. & est communis opi. ut ex nu. & auctoritate Docto. apparet. Vnde magis creditur consilio Collegij, ut inquit Gabriel vbi supra, quicquid in contrarium & malè dicat Hier. Lanch. inter consi. vlti. vol. diuersi. in consi. 169. mature, ac diligenter. nu. 17. & seq. lib. 1.

Et ego crederem Collegium maximæ auctoritatis, ut Bononiense, vel simil. æquiparari ¶ auctoritati vnus antiqui doctor. & celebris, licet de hoc non possit tradi certa regula cū vnum collegium Doct. est maioris auctoritatis altero, & idē Collegium sit maioris auctoritatis vno tempore, puta quando sunt in eo Doctores plures, & illustriores, quàm alio tempore, & ideo id arbitrio iudicis relinquimus.

52 Supradicta tamen conclusio Fall. ¶ secundum Dom. meum Io. Pau. Lancell. in loco ipsius Collegij, nam ibi non seruaretur communis, sed opinio Collegij, argum. l. de interpretatio ne. ff. de legib. & mihi probabile videtur, nam cum ciuitas vta tur interpretatione suorum iuris prudentum, si omnes tenet illam opinionem, videntur inducere quandam communem particularem illius loci.

53 Hoc ¶ tamen intelligerem in loco, vbi omnes Docto. sunt de Collegio, secus verò, vbi aliter sit, prout Bononiæ. vbi ¶ tantum Doctores sunt in Collegio, nam cum remaneat maior pars extra collegium, quæ contrarium sentire potest, cesset ratio consuetudinis, & communis in eo loco introductæ.

Secundò & vlt. intelligerem in causis, in quibus non consuluit Collegium: secus in ipsa causa, in qua pro altera parte consuluit: nam propter affectionem tanquam suspectum Collegium non faceret opinionem pro ea, ut supra tit. 6. Inspect. 18. nu. 147. cum seq.

C A S V S X.

Decimus est casus, quando contra cōem est Decisio Rotæ Romanæ: Et hoc casu duæ sunt. Docto. sententiæ. Altera, ut ¶ communis ¶ non attendatur, sed Decisio, & hanc amplexi sunt Ioan. de Imol. in cap. olim, prope. fin. sub nume. 13. post med. vers. non obstat etiam quod dicatur. & ibi And. Barb. colum. 12. in prin. extra de lit. contestat. quos refert, & sequitur Hieron. Chucal. in addit. ad Deci. in l. iura sanguinis. sub nu. 7. in verb. contrarium tamē concludit. ante fi. Additionis. vers. & vbi est decisio Rotæ. ff. de reg. iur. & latissimè Gomef. in comment. ad Regu. Cancel. in procem. q. 2. in 4. fund. partis affirmat. vers. 4. pro ista parte non desunt, per tot.

55 Mouentur isti primò, quia Decisio Rotæ ¶ facit communem & magis communem opinionem ita tradit Gomef. ibidem, & sequitur Sebastia. Vant. in tractatu de nullit. in tit. de nullit. senten. ex defectu. Iurisd. deleg. num. 20. & Anto. Grauat. in addit. ad Vest. in pract. lib. 6. c. 1. in verb. æque omnib. nu. 18. quod ex eo, deducitur, nam Decisio Rotæ habet plures Doctores,

Doctores, cum auditores sint 12. & admodum graues.

56 Nam in Rota Romana † eliguntur viri vnde quaque excellentis. qui per rigidas examinationes in ea, velut aurum in fornace deputatur, vt inquit Galiaul. in repe. l. Centurio. col. 10. prope fi. nu. 49. vers. & Auditores sacri palatii. ff. de vulg. & pupil. Purpur. in l. 1. col. 35. nu. 292. ff. de offi. eius. & c. & quotidie ex multiplici Iurisprudendum de causis differentium cō cursu peritiores, & excellentiores efficiuntur.

Mutue. n. & frequentes disputationes, & opinionum cōmunicationes singularem producant scientiam & perspicax red dunt iudiciū, & aptum ad oīum rerum cognitionem & p-
57 ceptionem. ex quo horum auctoritas † adeo in excelso reposita est, vt nullus iudex ab ea audeat recedere, & eorum virtutes tanq̃ stellæ in firmamento splendent, & elucent, alijsq; cōpluribus laudib. decorantur, de quibus latē possumus videre per Gomes. vbi supra, per Vant. ibid. num. 17. & 20. per Marc. Mant. lib. 40. obseruat. Iuris ciuil. in obseruat. 38. Auditorum Rotæ. Gratus in consi. 2. 1. in causa Illustrium Comitum. in fi. lib. 1. Dec. in consi. 2. 18. in casu ad me transmissio. in prin. Neuiz. in d. sylu. nupt. lib. 5. sub nu. 26. Ant. Galle. de vsu iudi. palat. apostol. circa med. vsque ad fin. Fran. Viui. in tracta. com. opin. lib. 1. opin. 182. Iudex in iudicando. post princ. Crot. in consi. 1. 14. commissio facta fuit. col. 4. nu. 19. Iacob. Menoch. in tract. de arbitr. iud. q. lib. 2. centu. 1. cas. 70. nu. 7. & 8. Nicol. Ant. Grauat. in addit. ad Vest. in prax. lib. 2. c. 7. nu. 3. Fran. Marzar. in Epit. mater. fideicō. in 2. par. q. 4. post. med. & per alios passim. Sed Doct. communē constituentes sunt tantummodo septem, & parum graues, cum vnusquisque licet minimus faciat numerum in communi. Merito, & c.

Verū hęc ratio euitatur negando, Decisionem Rotæ facere opinionem communem, vt infra deducemus.

Secundō, & vlti. mouentur isti, nam communis opi. constituitur per opiniones firmatas legendo, consulendo, tractando, attendendo vel alio simili actū, & per adhesionem pluriū Doctorem varijs, & diuersis temporibus, nec aliter communicato simul consilio, quo casu non potest argui omnimoda veritas opinionis, cum Doct. faciant, sicut aues, quæ quando vna volat, omnes sequuntur, vt tradit Dec. in consi. 494. q. supra mature. prope fi. sub. nu. 15. cum simil.

Econtra verō Decisio Rotæ fit iudicādo, in quo maius inest periculum, & firmat maturo consilio prius inter Auditores, & inter eāum patronos verbis & scriptis pluries exagitata causa, ex quib. veritas facilius elici pot̃, & magis presumit.

Cæterum si volumus contrariam partem tueri, possumus respondere, quod quamuis istud verum sit regulariter, tamen sapius fallit, nam vt solebat dicere Gafarellus aduocatus Romanus, quandoque Rota † rotat, vt post alios referunt, & sequuntur Neuiz. sub d. nu. 62. circa med. & Mant. in d. obseruat. 38. vers. & plus, q̃ plerunq̃: nam quandoque bonus dormitat Homerus, & hinc oritur, quod reperiuntur decisiones Rotæ † contrariæ & inuicem pugnantēs, vt in quibusdā casibus eas adducunt Antō. Galle. in tracta. ad formul. camera. obli. in titu. de processu ipso. sub num. 4. per Iacobum Menoch. in tracta. de arbitr. iud. quæst. lib. 1. q. 52. nu. 14. & alibi passim per alios allegantur.

Et econtra presumitur quoque pro cōmuni opini. quæ licet per adhesionem Docto. diuer. temporibus fiat, non tamen per hoc priuatur sua presumptione.

Quamobrem contraria superiori est opinio, vt communis
60 † attendatur, licet in contrarium sit Decisio Rotæ, & ita voluit Corn. in consi. 332. licet plerunq̃. colu. 2. sub. nu. 1. vers. tamen his non obstat. lib. 1. & sequuntur Neuiz. sub d. num. 62. post prin. vbi refert idem sequi Barba. in c. 1. colu. 12. de probat. Grat. consi. 141. in causa Francisci de Gambo. col. 2. nu. 7. lib. 2. Fran. Viui. in opin. 182. post prin. vers. hinc est, quod iudex, & nouissimē D. meus Io. Pau. Lancel. in d. disputat. in 4. ampliat. & mihi placet ex pluribus.

Primō, quia communis omnino seruanda est, sed Decisio
61 nem Rotæ non cogimur sequi, nam Decis. ista † sunt probabiles tantum, non necessariae ex quo à Pontifice non sunt approbatæ, ita concludit Card. Zabar. in c. pastoralis. circa med. vers. not. ex hoc. ext. de fid. instr. quem referunt, & sequuntur Gemi. in c. duob. col. 6. circa med. ver. sed domini de Rota, de rescri. in 6. And. Barba. super Cle. in rub. de sum. trini. colu. fin. vers. & si esset dicendum. nu. 18. Feli. in c. ex parte. nu. 26. vers. decisio. & ibi Rip. nu. 83. ext. de rescri. omnes ferē Moderni in l. 1. vt ibi præcipue Iac. col. 5. nu. 30. & ibi Purpur. in Addit. in ver. D. de Rota. Dec. in lectu. 1. nu. 25. & in 2. nu. 75. Iaco. Nig. nu. 62. circa prin. Rip. nu. 64. Io. Bologn. nu. 38. post prin. vers. & cōtra decisiones Rotæ, & reliqui, ff. si cer. pet. Bap. de S. Blas. in repeti. rub. pro. m. Decre. in 8. q. Nicol. Euerar. in suis locis

leg. in loc. ab Auctoritate, cir. med. versiculo, ex quo sequitur, q̃ argumentum ab auctoritate. Cagnol. in rubr. ff. de reg. iur. prope fi. nu. 26. & ita fuit decisum p̃ ipsam Rotā, vt per Chas. san. decis. 17. erant in eccles. Aque. prope fi. vers. nec iudex cogitur. nu. 7. in tit. de præben. Marc. Anto. in dicta obser. 38. circa med. vers. imō est semper. vbi id memoriæ tenendum inquit Fran. Viui. vbi supra, & alij: & est receptissimum, vt per se patet, & testatur Viui. ibid. si ergo cōis de necessitate attendi debet, decisio verō Rotæ minus, quā absurdissimum esset dicere omittendū esse cōem, & decis. Rot. amplectendam,

62 Secundō Rota nō est † maioris auctoritatis, quā sit Bart. vt tradit Corn. in d. consi. 332. sub. num. 1. ver. his tamen non obstat. lib. 1. quem referunt, & sequuntur Neuiza. sub dict. nu. 62. post prin. vers. & dicit Cor. & Fran. Viui. dicta opi. 182. ante med. vers. de hoc non est mirandum. at communis præfertur opi. Bar. vt supra in 5. casu. Merito, & c.

Tertio, & vlt. quia quicquid dicat Gomes. Vant. & Grauat.
63 Decisio Rotæ non † constituit communem opinionem. Tū quia, licet auditores sint 12. tamen sex tantum, & pauciores possunt facere decisionem, vt est clarissimum, & deducit pulchre Ant. Galle. de iud. vindic. Pala. Apost. post med. vers. per actis informationibus, cum vers. seq. qui numerus non facit communem opin. & maior auditorum numerus, cum possit abesse, non debet haberi in consideratione, iuxta reg. l. non hoc. C. vnde legi.

Tum etiam, quia licet auditores omnes aessent, tamen nō facerent communem, cum non singuli auditores considerentur, sed omnes simul iuris fictione faciant vnum corpus, & personam, per ea, quæ supra dixi in præcedenti casu de collegio: & communis non constituitur numero plurium, qui habentur loco vnus, & post alios tradit Ioannes Crot. in consi. 34. viso. colu. 3. num. 18.

64 Rota autem † propter auctoritatem æquiparabitur Doct. antiquo excellentissimo, vt fuit Barto. & similiter iuxta dictum Cornei, Neuizan. & Viui. supra relatum. Ex quibus concludo, communem esse attendendam, licet contrarium tenuerit Rota Romana.

65 Id tamen non procedit, † q̃ cōtra communem est decisio Neapolitana, vel alia simil. & ratio est, quoniam decisiones

66 Neapolitanæ † habent vim legis, ita per illud consilium decisum fuit, vt per Affliet. in decis. 96. fuit in sacrosan. sub nu. 1. vers. sed quia in hoc. & decisio. 169. in dicta causa. post sententiam. in fi. nu. 9. post alios quos allegat, quem referunt, & sequuntur Io. Bolognet. in d. l. 1. sub nu. 38. post prin. vers. sed decisio sacri. ff. si cert. pet. Robert. Marant. de ordin. iudi. parte. 2. 6. partis prin. acti. 2. sub num. 4. & in 3. parte, in 2. acti. sub. num. 241. eiusdem 6. partis prin. Anton. Graua. in addit. ad Vest. in prax. lib. 6. cap. 1. nu. 17. Fran. Viui. in dicta opinio. 182. circa med. vers. sed reuertendo ad institutum. Prospe. Carauit. super Rit. magn. Curi. in Rit. 190. nu. 6. cum similib. at non est dubium communem omittendam, quando in contrarium est lex. Ergo, & c.

67 Hoc tamen procedit, † solum in locis ad quæ iurisdictio consi. Neapoli. extenditur: secus verō alibi, iuxta l. extra territorium. & ibi tradita à scribentib. ff. de iurisd. omn. iud.

68 An verō supra firmata conclusio † habeat locum in ipsa Rota, vt recedat à decisione propter communem, de iure videtur, quod sic.

Nam rationes supra allegatæ, militant etiam in ipsa Rota, præsertim cum non sit nouum, vt rota recedat ab eo, quod alias fuit decisum, vt supra aduertimus. In hoc tamen standum est consuetudini, & stylo ipsius Rotæ.

C A S V S X I.

Vndecimus Casus est, quando contra communem opinio
69 nem † est auctoritas alicuius sancti: & in hoc omissa disputatione concludendum est, communem non esse attendendam, ita Neuiza. in dicta sylua nupt. lib. 5. in 2. limita. nu. 66. quem referunt, & sequuntur Lancel. Contra. in dicto lib. de Præto. §. 2. in tit. de senten. nu. 25. in 8. limita. D. Io. Paul. Lancel. in dicta sua disput. An, & quando attenden. sit com. opi. in 2. limita. & alij passim. & huic sententiæ ipse quoq; adhæreo.

Nam vbi habemus ius clarum, non debemus initi presumptionibus. si pater. §. quoties. cum vulg. ff. de manu. vind.

70 At communis non est, sed presumitur † vera: Dicta vero sanctorum tāquam lex verē, & certē sunt attendenda, c. sunt nōnulli, circa med. 16. q. 1. c. 2. circa fi. de cler. non baptiz. tradit Abb. in c. cum sint. in 1. notab. nu. 2. extra de deci. Doct. communiter in l. 1. ff. si cer. pet. vt post alios testatur de communi ibi Cagnol. nu. 163. Rober. Mara. de ord. iudic. par. 3. nu. 78. & seq. cum adductis per Euerard. in dicto loco ab auctoritate. pag. 4. vers. hinc etiam est, quod validum. Merito, & c.

Comm. opin. Tom. j.

C 4

Hæc

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

- 71 Hæc conclusio intelligenda est, si dicta sanctorum sint roborata auctoritate Veteris vel Noui testamenti, secus alias, ita Neuiza. & reliqui vbi supra. Nam ita demum statuitur & dictis sanctorum, si sint roborata auctoritate Veteris vel Noui testamenti, Glo. est singu. in c. de libellis. in verbo, illorum. 26. dist. quam referunt, & sequuntur Doct. communiter in d. l. r. ff. si cert. pet. Marian. vbi s. & alij adducti sup. per Euerar. ibid.
- 73 Secundo ipse intelligit hanc conclusionem in materia spirituali vel concernente peccatum, vt est materia iuramenti, vsurarum, vel simil. Secus vero in materia merè legali, quia tunc crederem seruandam esse communem ea ratione, quia Doctores sunt periti de materia legali, Sancti vero non. Ex qua ratione videmus, qd in his, quæ spectant ad leges,
- 74 magis creditur Legistis, quæ Canonistis, ita post Anto. de But. in c. at si clerici. ext. de iudi. tradit Nicol. Mil. in suo Reper. in verbo, Doctores Decretaliū. sub nu. 28. circa prin. Neuiza. ibid. sub nu. 69. post prin. ver. ideo in materia legali, cum simil. Et eadem ratione maioris peritiæ, in materia morali de iure Diuino vt vsurarum, & similibus. magis creditur Canonistis, quàm Theologis, quorum studium pertinet ad interpretandum ius Diuinum quo ad opera. Domini nostri. Iesu Christi, ita concludit Petr. de Anch. in q. sua incip. antiquis, & modernis temporib. quæ referunt, & sequunt, alios et ad id cumulant Neuiz. sub dicto nu. 69. circa med. vers. vbi, qd qn Canonistæ, & Euerar. in dicto loco ab Auctoritate, circa med. vers. sed circa istud cadit pulchrum. cum alijs concordant.

CASVS XII.

- Duodecimus Casus est, quando auctores communis opinionem non debent attendi, ita tenent Neuiz. dicto. nu. 69. in 5. limita. Io. Bologne. in d. l. r. nu. 43. in fi. in 6. limit. ff. si cer. pet. & Do. Io. Pau. Lancel. in dicta dispu. in 6. limit. & mihi verissimum videtur ea potissimum ratione, omisissis iuribus, auctoritatibus, & exemplis fuse per Neuiz. collect. dicto nu. 69. quia cessat alterum requisitum communis: nempe auctoritas, cum enim pro rudibus & ignaris non presumatur, cessat opinio, & auctoritas, iuxta tradita. s. tit. 2. per tot. & faciunt tradita per Fulg. Constant. in prin. Instit. de donat. in 4. notab.

CASVS XIII.

- Tertiodecimus est Casus, quando contra communem opinionem tenuit Papa magistraliter loquendo, non legem condendo. Exemplum erit historia Anton. de Rosellis posita à Bertachi. in tract. de Episcopo. in 4. lib. & relata per do. Io. Pau. Lancel. in dicta disputa. in amplia. 1. quæ est,
- Papa promissit Antonio quædam sua scripta edenti, creare eum Cardinalem: & cum Antonius in lucem misisset scripta illa, & dignitatem petisset, Pontifex repellit eum tanquam bigamum, qd ad Cardinalatus dignitatem promoueri nequit, cui replicauit Antonius, communem esse in contrarium: at Papa subdit, se non teneri seruare communem, & sic magistraliter locutus est.
- 77 In hoc casu videbatur omnino respondendum, & communem non esse seruandam: Nam si summus Pontifex, qui omnia iura in scrinio pectoris habere dicitur, aliquid firmat, illud omnino est seruandum, s. sed & quod Principi. Instit. de iure natu. gen. & ciui. c. nouimus. cum gloss. in verbo, pluribus, de verbor. signifi.
- In contrarium tamen est veritas, vt scilicet communis etiam isto casu amplectenda sit, vt voluit Host. in c. pastoralis. extra de decimis. quem referunt, & sequuntur Io. Bertachi. in dicto tract. de Episcopo. Neuiza. in dicta sylua nupt. lib. 5. nu. 25. in 2. amplia. Conrad. in dicto lib. de Prato. in tit. de senten. nu. 23. in 2. amplia. Mant. in ca. 1. nu. 110. in fi. extra de constitutu. Viuia. dicta opi. 182. post prin. vers. nec est curandum si Papa. Ioan. Bolognet. in l. 1. sub nu. 42. vers. item procedit. ff. si certum petatur. & Do. meus Ioan. Paul. Lancel. vbi supra cum concordant. & est communis opin. vt testatur Neuiza. dicto. nu. 25. & per se pater, atque etiam vera. Nam si Princeps non disponat animo condendi legem, vt rescribendo, vel aliter statuendo, prout facit in d. c. nouimus.
- 79 Cætera ab eo prolata non seruantur pro lege, nec attenduntur. argum. lex stipulatione. in fi. ff. de senten. & interlocu. omn. iudic. s. sed & quod Principi. & ibi glo. 1. Aren. Port. & alij, Instit. de natu. gen. & ciui. Ar hic Papa magistraliter loquitur non condendo legem. Merito, &c.

Vnde dixit Claud. Seifel in repe. l. vt vim. nu. 177. ff. de iusti.

& iure: qd opinio Papæ magistraliter loquentis, non habet plus roboris, quàm dictum alterius viri. & sic Anto. de Rosel. poterat se tueri hac conclusione, secundum Do. Lancel.

CASVS XIII.

- Quartodecimus est Casus, quando opinio contraria communi videtur verior. fingamus, opinionem contra communem niti bonis rationibus, sed non talibus vt eam penitus veram ostendant: & hoc casu videtur communem non esse seruandam: nam si opinio contra communem videtur verior sumus in claris, vnde non est opus præsumptionibus, vulg. l. continuus. s. cum ita. ff. de verb. obl. & ita sentit Ripa in resp. 1. nu. 10. in tit. de subtit. & pact. in mat. adiect. vbi dicit communem non attendendam, quoties habet aliquam coniecturam in contrarium.
- 81 Verum opinionem contrariam, vt etiam hoc casu attendenda sit communis opinio, tenet Fulgo. in consi. 33. Titius in testamento suo. circa med. sub num. 1. vers. ego autem cum stricta. quem referunt, & sequuntur Neuiza. in dicta syl. nupt. lib. 5. in 3. amplia. nu. 61. Conrad. ibid. nu. 23. in 4. amplia. Ioan. Bolognet. in d. l. r. nu. 42. in fi. in 4. amplia. ff. si cert. pet. Fran. Viuia. in dicta opin. 182. post prin. vers. nec est curandum. & alij passim, & mihi vera videtur.

Nam cum non constet de certa veritate contrariæ opinionis, non possumus dicere esse in claris, sed in dubio: quo casu opinionem, quæ vera præsumitur, sequi debemus. At communis opinio est vera, ergo &c.

CASVS XV.

- Quintodecimus Casus est, quando contra communem fuit iudicatum: & hoc casu concludendum est communem non esse attendendam, auctoritatibus, & ratione. Primò quia ita tradunt Neuiz. vbi supra in 4. amplia. nu. 62. Lancel. Conrad. in dicto lib. de Prato. s. 2. in tit. de senten. sub nu. 23. in 5. amplia. Do. Io. Paul. Lancel. in dicta sua disputa. an, & quando attendenda sit communis opinio. in 3. amplia. cum simi.

- Ratione demum, Quoniam iudicando, & consulendo veritatem ante oculos habere debemus, non tamen verò moueri exemplis, l. nemo. C. de senten. & interlocu. om. iud. cum fuse adductis per Neuiz. in dict. nu. 62. sed communis habet præsumptionem veritatis pro se, Merito, &c.

- 84 Hæc tamen conclusio non habet locum, quoties contra communem toties esset iudicatum, vt consuetudo contra eam fuerit inducta, quia tunc in loco consuetudinis, non communis, sed consuetudo est seruanda, vt infra Casu 18.

CASVS XVI.

- Sextodecimus est casus, quando opinio contraria communi fauet Potestati Clauium, & in hoc Felin. post Host. & Io. Andre. ab eo relatos, in c. 1. col. fi. sub nu. 54. in 5. limitatio. & ibi Fran. Cosc. in ultimo quæsito, sub nu. 25. extra de constitutionib. & Conrad. vbi supra, sub nu. 24. in 5. limita. concludunt communem non esse attendendam, quod luce Meridiana clarius est, cum absolute Papa omnia possit, vnde cessat præsumptio veritatis, quæ est pro communi, l. continuus. s. cum ita. ff. de verbor. oblig.

CASVS XVII.

- Decimoseptimus Casus est, quando communis opinio conuincitur viua, & vrgenti ratione, vel contraria melioribus, & efficacioribus nititur rationibus.

- Et hoc casu videbatur communem esse attendendam. Nā indubitati iuris est, ante omnia leges, & consuetudines esse attendendas, cap. 1. & ibi Docto. extra de consti. l. de quibus. cum ibi not. ff. de legib. Instit. de offi. iud. in prin. cum similib. sed communis habet vim legis, & consuetudinis, vt supra pluries diximus, ergo, &c.

- Cæterum facilis est responsio, qd communis habet vim legis, & consuetudinis, qn per rationes non detegitur falsa.

- Itaq; contrarium sequi, absq; dubio, satius est, vt videlicet, communis non sit attendenda, ita namq; tradunt Host. Io. Andr. Anto. Butr. Abb. col. fi. sub nu. 15. vers. vel posset conuinci. Feli. col. fi. sub nu. 54. in 1. limita. Franc. Cosc. in ultimo quæsito, sub nu. 23. Dec. in prima lect. nu. 29. August. Bero. nu. 270. Mar. Mantua. num. 111. & cæteri, in dicta cap. 1. de constitutu. Idem Abb. in consi. 85. in præsentia quæstione. colum. 1. num. 1. lib. 1. Ioan. Fab. in proem. Commen. ad Instit. colum. 2. sub num. 2. vers. bene tamen placet. Ioan. de Anna. in c. tua nos. colum. 2. in fi. & sequen. sub nu. 4. versicu. & istud etiam extra de vsuris. Petr. de Lenaudier in tracta. de dot. parte. 2. priuileg. 7. Curt. in consi. 66. super eo, quod ab ordine. colum. 3. sub num. 5. Alex. in l. cum prolatis. propè fin. sub num. 23. versic. tamen hoc limita verum. & ibi post alios Zas. post med. in 7. declar. propè fin. ff. de re iud. Maria. Salo. in 6. responsa. Instit. de iure natu. gent. & ciui. quem refert, & latè sequitur Neuiz.

Neuiz.in d.fyl.nup.li.5.in 3.limita.nu.67. Iaf.in auth.nouiffi-
ma.col.5.sub nu.22.C.de inoffi.test.Deci.in cōf.23.& pro te-
nui facultate mea.col.fi.sub nu.6. verf. nec obstat fi dicatur.
Tyndar.in tract.de testib.par.2.c.10.nu.21.Mathefila.in tract.
de elect.ver opinio.col.1.nu.2.circa med. ver.primo casu,aut
aliqua.Purpura.in l.fi idem cum eodem.§. si vna actio.col.fi.
nu.13.ff.de iurisd.om.iud.Catel.Cotta.in suis Memorialib. in
verbo,opinio cōmunis in iudicando. circa med.verfi.ista om-
nia quæ dicunt.Mayner. in l.in totum. nu.34.ff.de reg. iuris.
Ioan.Coraf. in l.qui liberos. num.121. in fin.& seq.ff.de ritu
nupt.Claud.Seifel.in repet.l.vt vim.col.fin.num.180.de iusti.
& iure.Euerard.in dicto loco,ab auctoritate.circa me.verfic.
sed hoc dictum impugnat.Maria.iunior.in consilio 89.mag-
na profecto est quæstio.colum.3. num.7.libro 4. Ioan Bapt.
Ferret.in consi.176.circa primum quæstū.in fi.nu.6.Gratus,
in consil.88.teneo,qd heres.col.2.nu.5.lib.2.Marc.Ant.Natta.
in consi.358.contra fratres de Massa.col.pen.nu.10. Curt.iun.
in consilio 63.præsupponitur in facto.col.3.nu.3. Nicol.Are-
lata.in additionib.ad Alci.in tract.præsump.reg.1.præsump.
51.sub num.3.in addit.incip.& inter cæteras olim.Stepha.de
Feder in tract.de interpreta.iur.parte vlti.prope fin.quem re-
fert & sequitur Ioan.Baptist.à Villalob.in tracta.comm.opi-
nio.in litera.C.in verbo,communis opinio.nu.107. in princ.
Camil.Plau.in rub.ff.de verb.oblig.lib.1.c.1. num.8. Guiliel.
Ponta.in l.diurtio.col.3.in fi.nu.14.circa med.verfi.tu con-
sidera.ff.sol.matr.Roland.à Valle.in consil.vltimò reuocatur
in dubiū.in fi.nu.49.lib.2.Valenti.Forster.in tract. de success.
ab intesta.verf.non obstat postremò.sol.278.in fi.& seq.Grā-
ma.conf.ciuili.4.in causa eadem mag.col.4. nu.13. Contrad.
d.lib.de Præto.§.2.in tit.sub nu.24. in prima limi.Port. Imol.
in consil.85.pro dicti facta clara.col.4.nu.21.Io.Cephal. cōf.
166.testator primo legauit.col.4. num.16.Iaco.Henri.in cōf.
1.ardua,subtilis,& perdifficilis.in 15.respon.nu.380. lib.1.Et
pro hac opinione fuit decisum per Parlamentum Delphina.
vt per Franc.Marc.in quæ.692.quæritur de modo præstandi.
nu.5. parte prima.Hanc eadem sententiam amplectuntur Ari-
Pine.in l.1.in 3.parte.nu.75.circa med.verfi.qua in re nūquā.
C.de bonis mater.late alios allegans Ant.de Matth. in tract.
de editione.in princ.nu.1.Ferrant.Gargiare.inter consilia cri-
mina.diuer.in consi.126.suasus fui.col.7.num.19.Tom.1. se-
cundò impress.& ibidem To.2.Hercul.de Syluestra. in cōf.97.
sequendo ordinem. col.2.nu.3.Alcia.in l.1.in verbo,Celsus
ait.num.43.& ibi post alios Do.meus Thobias. ff.si cer. peta.
Iaco.Nouel.in tract.regula.ad reliq.regu.Pet.Duen. in reg.6.
glossæ opinio.num.7.Cæsar Conrad in l.diffamari. in quæsti.
18.num.113.C.de inge.& manu. Quintilia. Mandos.in com-
ment.ad regul.Cancel.in regul.de subrogatio.q.10.in fin.nu-
mer.7.Grauat.in addi.ad prax.Vest.lib.4. cap.5. sub num.28.
circa med.Eman.Suar.in Thesau.recept.sentent. in verbo,opi-
nio.nu.18.Bernard.Alpha.in Collecta.iuris ciuili.ad l.1.ff. de
offic.quæsto.post prin.Do.meus Io.Paul. Lancel. in dicta sua
disputat.in 4.limita.Nouissimè,& late Ioan. Baptista Asin.in
prax.iudic.5.32.c.35.prope fi.& alij plures passim,& isti non
semel,sed pluries repetierunt,& est omnium receptissima cō-
clusio,vt per se patet,& testantur Curt.iunior,Quintilia. Mā-
dos.Grauat.& Emanu.Suar.in suprā. citatis locis, & nullum
habet contradictorem & verissimam credo iuribus, & rōne.
Iuribus,Primò probatur expressè.in l.1.5.sed neque. C. de
vet. iure enucl. vbi Imperator sancit, non ex multitudine
auctorum,quod iustius & æquius sit, iudicandum fore, cum
possit vnus,& deterioris sententia multos, & maiores supe-
rare,& sic vult consequentiam, Opinionem etiam vnus me-
lioribus rationibus roboratam præferri ipsi communi. Dein
de probatur.in l.potioris.in prin.C.de offic. rect. prouin.in l.
quique.ff.de in ius voc.in litem si verberatū.5.fi. ff. de rei vdi.
in §.item precium.verficul.sed Proculi sententia. Institut. de
empt. & vend.cap.primo. de his quæ fiunt à maio. parte cap.
& alibi passim.

Ratione demum probatur, nam hoc casu cessat ratio, pro-
pter quam seruatur communis,siquidem præsumptione ver-
ritatis quam pro se habet attenditur communis sed cū hic
simus in claris, veritatem propter viam & vrgentem ratio-
nem esse contra communem, meritò cessat præsumptio, &
consequenter communis nō attenditur,vulgari.l.continuis,
in §.cū ita. ff. de verb.oblig.

Ex quib.patet, cōem non esse attendendā, si conuincat vi-
uā & vrgenti rōne,vel contraria meliorib.nitatur rationibus.

Ex qua conclusione admonebat Dom. meus Thobias. in
dicta.l.1. ff. si cer.pet.scholasticos illos, qui relicta subtilitate
sola exquisione communis opin. contenti sunt, nam sola
commu. non sufficit absque subtilitate,sine qua nec commu.

pōt conuinci melioribus,& efficaciorib. rationibus, nec rō-
nes ipsas repellere,quod & turpe, & maximi est detrimenti.

88 Fallit tamen hæc conclusio, † quando pro communi esset
aliqua lex,nam tunc,licet pro contraria esset viua ratio,tamē
communis seruaretur.

89 Et ratio est,nam antè omnia † lex seruanda est. l. leges vt
generales.C.de legi.cap.1.& ibi tradunt Docto.omnes extrā
de consti.& insti.de off.iud.in prin.etiam si dura.& iniqua es-
set.l.prospexit.ff. qui,& à quib.

90 Et vbi habemus legem,† frustra quærimus rationem,arg.l.
non omnium.ff.de legib.& probatur.in l. Gallus. §. si eius. &
ibi not.Docto.omnes,Imol.in 3.not.sub nu.49. Alexan.in 2.
nota.sub nu.2. Iaf.in 5.notab.num.16.vbi id verum dicit, li-
cet neget probari in illo tex. ff. de lib. & posthu. latè, doctè,&
pulchrè pluribus id comprobāt Ant.Galles. lib. 2. de exerci.
Iurisperi.nu.72.cum seq.& ibi passim.

91 Fallit secundò ista conclusio, † quando communis esset
consuetudine approbata,ita in specie tradit Anto.de Matth.
in tractat.de editio.in princ.numero 1.in fine.& ratio est ea-
dem cum superiori,quia consuetudo ante omnia etiam antè
legem seruanda est.l.de quibus. ff. de legi. & ibi tradunt Do-
ctor.omnes.

92 Fallit tertio & vlti.† quando rationes vrgentes contra cō-
munem fuerunt consideratæ à Docto.tenentibus communē,
& fuit eis, licet malè,respondum:nam seruaretur communis:
ratio est, quia cum ea sit factorum diuersitas, vt nunquam
possit affirmari hanc,vel illam rationem plenè, & clarè deci-
dere quæstionem,si ratio etiam vrgentissima à pluribus fuit
reiecta,oritur præsumptio, vt illa ratio vel non probeat opi-
nionem,pro qua inducitur,vel quod iusta causa reprobetur:
præterea cōprobatur id ex his, quæ dicuntur infra.in 25.casu.

Sed iuxta hoc occurrit dubitatio, quis debeat cognoscere,
& decernere,an,& quæ rationes allatæ adeò vrgentes,& viuæ
sint,vt per eas à communi recedere liceat: & in hac quæstio-
ne breuiter concludendum est, † id repositum esse arbitrio
iudicis casus occurrentis,ita concludunt.Ant. de Butr. Abb.
Ioan.de Ana.col.3.in princ.sub num.4. & reliqui.in cap. tua
nos.extrā,de vsur.idem Abb.in c.1.col.fin.sub num.15. ver.
posset conuinci.& ibi post alios Marc.Mant.nu.111.in princ.
extrā de constit.idem Abb.in consi.85.in præsentī q.nu.1. lib.
1.Alex.in d.l.cum prolatis.sub nu.23.ff.de re iudi.Iaf.in auth.
nouissima.col.5.sub nu.22.C.de inof.test. & in l.vt vim. col.
vlt.in prin.nu.34.in fi. ff. de iust. & iur. Purpur.in l. cum quid,
col.10.sub nu.84.circa med.verf.& ab hoc pendent. ff. si cert.
pet.Grammat.conf.ciuil.157.interrogatus, vt de iure.col.1.
nu.4.& 5. Cott.in dd. Memora.in verb. opinio communis in
iudicando.circa med.in 1.limitat.Roland.à Vall.in d. consil.
vlti.in fi.lib.2.& alij plures de hac materia tractantes, adeò;
quod ista sit communis, & recepta sententia, imò nullum,
quem viderim, habet contradictorem, & verissimam credo
hac ratione.

Nam quemadmodum repositum est arbitrio iudicis cre-
dere,vel non credere dictis testium aliquid probantium. l.3.
§.1.& ibi tradunt Bart.& alij. ff. de testib. cum concord. ita re-
poni debet iudicis arbitrio, an standum sit rationibus per
Doctores iuris testes adductis.

Cæterum est aduertendum, quod non adeò creditur Iudi-
ci dicenti communem viua,& vrgenti ratione cōvinci, quin
94 possit in syndicatu † conueniri, ita vt opus sit, Iudicem su-
stinere,& defendere,qd rationes, quibus ipse ad pronuncian-
dum contra communē motus fuit,sint adeò efficaces, & vr-
gentes,vt per eas licitum fuerit à communi recedere,aliàs in
syndicatu damnaretur,ita tradit Maria.iun.in l. qui Romæ. in
§.duo fratres.sub num.78.circa princ.ver. caue tamen. ff. de
verbo.oblig. & verum credo,ex quo ego existimo,quod hoc

95 casu † licet ab omnibus receptum sit, tamen difficile, imò
impossibile esset contra communem obtinere, saltem apud
minores Iudices,qui tenentur in syndicatu,quoniam isti ma-
lunt cum multis insanientes tuti à periculo syndicatus cum
communi pertransire,quàm plus sapientes,quàm sapere o-
porteat,rationibus,quid verius sit,perquirere,cū in iure no-
96 stro nihil tam clarum sit,quin † possit capere aliquam sub-
tilem dubitationem,vt iuribus, & auctoritatibus latè com-
probant Purpur.in d.l.cum quid.col.10.num.84. circa med.
verfi,non tamen.& Neuiz.d.num. 67.ante med. verf. non ta-
men propterea ad conuincendum.

Vnde per subtiles aduocatos Iudicis rationes facile pos-
sent conuinci,& ipse in syndicatu condemnari.

C A S V S X V I I I.

Decimus octauus est Casus quando opin. contraria com-
muni est consuetudine approbata, & hoc casu omiffa dispu-
tatione

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

97 tatione concludendum est, communem ¶ non esse attendendam: sed contrariam consuetudine receptam.

Ita voluerunt Paris de put. in tract. de sindic. in verb. iudicare, ca. 3. incip. an si iudex qui dedit. nu. 7. Matt. seifel. in d. tract. de elect. veri. opi. in prin. nu. 1. qui licet expressè id non asserat, quando in contrarium est communis, tamen in effectu ita voluit, cum ante omnes concludat, attendendam sententiam consuetudine approbatam, quem refert, & sequitur Alciat. in tract. præsumpt. reg. 2. præsumpt. 30. num. 3. hoc idem sequuntur Adden. ad Abb. in d. c. 1. sub. num. 15. in fi. in Add. incip. limita finaliter. ext. de const. Dec. in c. at si clerici. col. 16. sub. num. 25. circa fi. vers. & ista conclusio videtur etiam, & d. c. interpretando sequebatur Excell. D. meus Marc. Anto. Eugenius extrà de iudic. Claud. Seif. in l. post dotem. colum. penul. sub num. 26. versicul. nam ista regula. ff. solut. matr. Neui. in d. Syl. nupt. libr. 5. in j. limit. num. 64. vbi alios plures allegat. Grat. conf. 111. casus talis est. col. penult. num. 51. lib. 2. Adden. ad Dec. in c. 1. de const. sub num. 30. in verbo aduertendum. num. 34. Lancell. Contra. in d. lib. de Prætor. §. 2. in tit. de senten. sub numer. 24. in 7. limitat. Port. Imol. in consil. 42. iuri & æquitati. num. 4. 10. Bologn. in l. 1. sub num. 43. in 2. limit. ff. si cer. pet. Eman. Zuar. in thesaur. recept. sentet. in verb. opinio. nu. 19. Curt. & alios referentes Gabr. Cæsar. & alij tres doct. in consil. 59. quo ad fundamentum. col. 6. num. 29. inter con. crimin. diuer. Tom. 2. D. meus Ioah. Paul. Lancel. in d. disput. in 1. limit. cum simil. Et hæc receptissima opinio, vt per se patet, & testantur Neui. sub d. num. 64. & Eman. Zuard. vbi sup. post Remig. in tract. de charita. subfi. in q. an Ecclesia, vel cler. sint immun. reg. 240. per eum relatum, & verissima, nam in claris non est opus præsumptionibus. l. si Pater. §. quo ties. ff. de manumiss. vindic.

Sed in casu nostro communis seruatur, quia præsumitur vera, consuetudo autem clarè & non propter præsumptionem est seruanda. l. minimè. l. de quibus. & l. si de interpreta-
98 tione. ff. de legibus. & adeò verum est, vt consuetudo ¶ etiam praua seruanda sit, & excuset à pœna secundum gloss. 1. in fi. in cap. cum veneralibus. & ibi Abba. & ceteri extrà de consuetud. cum relatis à Iason. in d. l. de quibus. colum. secunda. num. 8. Merito, &c.

Præterea si vinco vincentem te, multo magis vinco te. l. de accessionibus. ff. de diuer. & temp. præscript. sed consuetudo tollit legem scriptam. l. de quibus. in fin. & ibi firmant Bart. & reliqui. lex verò tollit communem, vt per se patet, & dicemus infra. in 25. cas. ergo, &c. Hæc tamen conclusio intelligenda est procedere in loco vbi viget consuetudo, secus verò
99 ¶ alibi, nam ibi seruari debet communis, & ratio est, quia cō-
suetudo vnius loci non extenditur extra territorium, in quo populus consuetudinem constituens habet iurisdictionem, vt planè iuribus, & auctoritatibus comprobatur Petrus Duen. in tract. reg. in reg. 146. & 149. consuetudo.

C A S V S X I X.

Decimus nonus Casus est, quando communis est dura, & sapit rigorem, contraria verò sententia est æqua, & benigna,
100 & hoc casu communem ¶ non esse attendendam, sed sententiam æquam & benignam amplectendam concludunt Purpur. in ladmonendi. colum. 9. propè fi. sub num. 55. vers. & à communi opi. ff. de iureiur. & in l. cum quid. col. 10. nu. 84. ff. si cert. pet. latè Vincen. Hercul. in l. cum prolatis. colum. fina. in vlt. limit. num. 13. ff. de re iud. Neui. in d. Syl. nupt. libr. 5. in 4. limi. num. 68. Grat. in consil. 2. rursus in causa. colum. 8. num. 68. lib. 1. Lancel. Conrad. in d. lib. de Prætor. §. 2. in tit. de sent. sub num. 25. in 9. limit. Quintil. Mandos. in comment. ad reg. 29. de subrogat. q. 10. in fin. ver. & signatura. Port. Imol. conf. 42. iuri, & æquitati consonum. col. 2. num. 3. Ioan. Bolognet. in l. 1. sub nu. 43. in 5. limit. & ibi post alios D. meus Thobias. in 3. limit. ff. si cert. pet. Io. Cephal. in consil. 93. cum in testamento. colum. 3. num. 6. & in consil. 166. testator primo legauit, columna 4. num. 17. & 18. Marc. Mant. consil. 121. Quamuis communis opin. num. 3. lib. 2. D. Ioann. Paul. Lancell. vbi supra. in 5. limit.

Mouentur isti ad hanc opi. tenendam. Primò quia ea opin. seruari debet, quæ proprius accedit iuris dispositioni, & hoc clarum est, at opi. æqua est magis iuridica, quia ius nihil aliud
101 est, quam ars boni & æqui. vnde Docto. ¶ dicuntur speculatores boni & æqui, vt post Bald. tradit Neui. in consilio 67. dicit Deci. in prin. ergo, &c.

Hæc ratio parum vrget, nam si opin. ista est æqua, communis & bona, ex quo enim à tot viris illustribus amplexa est, absque dubio communis bona præsumitur, vnde si contraria est æqua, communis verò est bona, & ius est ars tam boni, quàm æqui, communis non erit minus iuridica quam sit contraria

æqua, & per consequens non minus seruanda.

102 Secundò mouentur isti, nam æquitas ¶ præfertur rigori. l. placuit. & ibi notant Doct. omnes. C. de iudi. & propter æquitatem receditur à iure communi. l. scauola. ff. ad Treb. l. si tibi. ff. si cer. petat. l. 2. §. item Varus. ff. de aqua plu. arcen. l. si tibi. ff. de donat. cum similibus adductis per Nico. Vigel. in suo metho. iur. lib. 1. cap. 1. tit. 11. sub num. 2. quoniam in omnib. præcipuè in iure æquitas spectanda est. l. omnibus, & ibi gloss. & doct. concordantias congerunt. ff. de reg. iur.

Verum & hæc ratio nullius est momenti, nam quando dicimus æquitatem præferri rigori, intelligitur ¶ quando termini sunt pares, & sic sumus in dubio, vt puta quando essent duæ leges contrariæ, vna rigorem, alia æquitatem continēs, vel quando adessent duæ opin. diuersæ, nec adest communis vel magis commu. tunc enim benè verum esset attendendam esse legem, vel opin. æquiorē, & sic rigori præferendam esse æquitatem: secus verò si pro rigore adsit lex, vel consuetudo, vel communis opin. pro æquitate autem esset opinio vnius, quia tunc seruaretur communis consuetudo, vel lex licet dura, arg. l. prospexit. ff. qui, & à quib. & ita in specie respondet Alexand. in d. l. cum prolatis. col. fin. numero 23. in fin. ff. de re iud. Nec dicatur id esse contra. l. si tibi. cum aliis supra adductis. in quibus apparet, quòd receditur à iure propter æquitatem, quoniam respondeo, id fieri licuisse ibi, à Iurisconsul. qui legis condendæ auctoritatem habebant. §. responsa. Inst. de iur. nat. & c.

Secus verò in Doctoribus, tam aduocatis, quàm Iudicibus nostri temporis, qui secundum ius, quod scriptum reperiunt, licet durum, & respondere, & iudicare tenentur.

Tertiò igitur, & vltim. facit pro istorum sententia, nam vbi non habemus iura clara, & sic quæstio reducitur ad opiniones Docto. negari non potest, quin simus in dubio. at quæstio dubia de bono, & æquo terminanda est, & si æquitas omitteretur, non parum erratur à volentibus vt iuris auctoritate, vt ad literam inquit tex. in l. si seruum. §. sequitur. ff. de verborum obligat. & facit illud Tullij libro primo Offic. q. existunt sæpè iniuriæ calumnia quadam & nimis callida iuris interpretatione. & per hæc ita tradit Io. Sap. or. in tracta. de mora. cap. 1. num. 4. & c.

Ceterum & ista ratio non admodum stringit, tum quia in d. §. sequitur. sumus in Iuriscon. habente potestatem recedendi à summo iure, tum quia dicemus quando adest communis, per eam ius dubium, & obscurum effici clarum, & certum, cum hodie pro comperto habeatur communem omnino tãquam ius seruandam esse.

Quamobrem ipse hoc casu contrarium omninò tenerem vnà cum Alex. in d. l. cum prolatis. nu. 23. in fin. quem postea
104 reperi, nempe communem ¶ esse attendendam licet durum habentem contrariam opi. æquiorē, ea potissimum ratione, quia cum habeamus regulam, quod communis est attendenda, neque probetur ista limi. vt hoc non procedat, quando
105 do contraria opin. est æqua, regulæ ¶ stare debemus. l. 2. ff. si quis in ius voc. no. ier. ca. fi. de resti. spol. in 6. & post alios tradit Dec. in c. præsentia. nu. 55. extrà de probat. habens enim regulam pro se, rem certam, & intensionem fundatam habere dicitur, vt tradit Bart. in l. quoties. num. 1. ff. si quis caut. cū adductis per Dec. sub nu. 6. ver. & ideo dicit Barto. & Cagnol. nume. 21. in l. 1. ff. de reg. iur.

Qui autem vult priori sententiæ adherere, eam pluribus
106 modis declarare debet: & Primò quando ¶ æquitas est scripta in iure: secus aliàs. Ita Neui. sub d. nu. 68. circa med. & ratio est, quia tum æquitas præfertur rigori, ¶ si sit scripta in iure. Secus aliàs, vt post alios tradit Iaso. in d. l. placuit. in 1. limit. num. 3. C. de iud. Alex. consil. 121. si quis veras. col. fin. nu. 8. lib. 5. Cagnol. in d. l. in omnibus. nu. 9. ff. de reg. iur. & est opinio omnium, secundum Neui. ibidem.

Secundò non procedit opin. prima, quando æquitas fuit considerata à tenentibus communem, quia tunc communis
108 ¶ absque dubio seruaretur per ea, quæ diximus supra. in casu 17. num. 92.

C A S V S X X.

Vigessimus Casus est, quando opin. contraria communi, fauet causæ apprimè fauorabili, vt puta matrimonio, piæ causæ, libertati, testamento, Doti, vel simil. & hoc casu duz sunt principales Docto. sententiæ, quarum prima est, vt non communis, ¶ sed contraria opinio fauens causæ fauorabili sit attendenda, & omnes in specie distinguendo hanc sententiā, in matrimonio tenuit Hosti. in cap. 2. & ibi sequuntur Abb. num. 3. & alij extrà de cogn. spirit. idem Abb. in cap. fin. col. 1. num. 3. extrà de re iudic. Anto. Corset. in suis sing. in ver. opinio. in sing. incip. vbi Docto. nu. 2. And. Barb. in cons. 6. scriptum

tum est præclare.col. 1. sub.num.2. ver. præmitto etiam, li. 1. & confi.40.ab Ioue principium.colum.4.in fi.versicu. ex quo infertur mirabile.nu. 11. lib.3. Curt.in confi.55. super processu inquisitionis.col.penu. sub nu.25.vers. sed pondera an ista vlt.Fel.in c. 1.colu.penu. sub.num. 54. in 3. limit. & ibi Fran. Cosci.in vltim. quæst.in 3.limi. sub.num.25. Marc. Mant.num. 114. de consti. Vincent. Hercul.in l. cum prolatis.col. fin. in 2. limit. nu. 12. ff. de re iud. las. in l. 2.col. 1. sub. num.8. & ibi latè Maria Iun.nu.71. cum seq. ff. solut. matr. Decius in confi.501. in Ciuitate Alexandria.in fi. Thom. Gram. in confi. ciuil.50. in causa Nicolai Francisci.in fi. nu.46. Purpur.in l. si idem. §. si vna actio.col. fi. nu. 13. ff. de iurisd. omn. iud. Rube. Alex. inter confi. matrim. diuers. in confi. 73. in causa matrimoniali. nu. 9. & ibi Tho. memo. in confi. 62. coram vobis Reuerend. col. 2. nu. 1. lib. 1. Vldari. Zafi. in confi. 3. casus talis nobis. nu. 22. lib. 2. Neuiz. in d. sylu. nupt. lib. 5. in 9. limitat. nu. 73. Euerard. in suis locis legalibus in loc. à contrario sensu. in fin. versicu. quandoque tamen singularis opinio. Nicol. Boer. in confi. 40. viso processu moto. nu. 89. Lancel. Conrad. d. lib. de Pretor. §. 2. in tit. de sent. nu. 24. in 3. limit. idem Fel. in rub. extra de spō. fal. col. 7. sub nu. 6. in 9. priuil. Jacob. Nouel. ad reliq. regul. Pet. Duen. in regu. 7. glossa opinio. in fi. nu. 8. Marc. Mant. in confi. 121. quamuis communis opin. nu. 3. lib. 2. D. meus Thobi. in d. l. 1. in 3. limit. ff. si cer. pet. & alij passim. in testamento idem tenent And. Barbat. in d. confi. 6. col. 2. nu. 3. & sequ. Ias. in d. l. Gallus. §. quod si is. col. 3. sub nu. 14. vers. imò fortius opinio vnius. ff. de lib. & posthu. Curt. in d. confi. 55. colu. pen. sub nu. 25. Zach. in addit. ad Abb. in d. c. 1. sub nu. 15. in addi. inci. limita finaliter. vbi etiam Fran. Cosci. in vlt. quæst. sub num. 25. de consti. In causa pia hoc tradit Purpura. in l. si idem. §. si vna actio. nu. 13. ff. de iurisd. omn. iud. & post Mathefil. vult D. Io. Paul. Lancel. in d. disputa. sub 11. limit. In dote tenet Ias. in d. l. 1. col. 3. sub nu. 8. ff. solut. matr. & nouissimè Bernar. Alphan. in colle. iur. ciuil. ad l. 1. ff. de offi. Quæstor. cir. med. vers. nam opinio vnius. vbi allegat Fely. sed loquitur in matrim. In libertate hoc idem in specie voluit Zachar. in d. Addit. Abb.

Et eandē pro omnibus causis fauorabilibus tenent omnes supra relati in genere, & vt apparet, est cōmis, & receptissima opinio, quæ nititur ex duobus. Imprimis, quia vbi agitur de causis fauorabilibus receditur à regulis iuris, quia alias nullus esset fauor. Ergo communis, quæ regulariter attendi debet, fauore matrimonij & simil. omittenda erit.

Hæc ratio nihil efficit: nā tunc recedimus à reg. iur. fauore huius, vel illius, qñ id exp̃ssum est in iure, secus alias. nam priuilegia non sunt multiplicanda. l. q. verò cōtra. ff. de legib. cū cōcord. Sed in casu nostro id iure nō est exp̃ssum, Merito, &c.

Secundo & vltim. fulcitur hæc opinio. huiusmodi ratione: nam quemadmodum ex duabus sententijs contrarijs à duobus iudicibus ordinarijs latis sustinetur sententia pro actore lata, qñ actor habet causam fauorabilem matrimonij, vel testamenti, licet alias regulariter sustineatur sententia lata pro reo, vt probatur in d. c. fin. de senten. & re iudica. ita in proposito debet attendi opinio singularis Doctoris pro matrimonio, testamento, & simil. habens contra se communem opinionem, licet alias regulariter seruetur ipsa communis.

Ista quoq; ratio, seu tex. in quo se fundant potissimum tenentes hanc opinionem clarissimè tollitur tribus modis: & primò, quia in d. c. fi. termini erāt pares, cum nō esset nisi vna sententia pro parte, & vtraque seruari posset, vnde non mirū si in pari, & in dubio præfertur sententia pro causa fauorabili lata: secus verò est in casu nostro, vbi non vtraque opin. sed communis tantum attendenda erat, vnde cum non sit pro ratione, non est inferendum à terminis, d. cap. fi. ad quæstionem nostram. l. Papinianus exul. ff. de minor.

Secundò resp. quia sententia pro reo lata regulariter sustinetur ex eo, quoniam eius causa fauorabilior est causa actoris, & sic rōne fauoris, ergo cessante cā per accessione maioris fauoris matrimonij, & testamenti, debet quoq; cessare effectus prælationis sententiæ rei: sed in casu nostro communis non sustinetur aliquo fauore, sed veritatis præsumptione, vnde non debet remoueri adueniente fauore matrimonij, & testamenti, cum veritas, & fauor nihil habeant commune.

Tertiò, & vlt. resp. huic text. nam sententia pro reo lata ex eo regulariter sustinetur, quia non constat de bono iure actoris, & sic in eius pœnam, quia omnia petita regulariter probare tenetur, q̃ verisimiliter non fecit actor, quando latæ sunt duæ sententiæ contrariæ: at hæc ratio non est in communi, quæ non ex eo attenditur, quod contraria non probetur vera, sed quia communis ipsa vera præsumitur.

Ex quibus prior ista opinio penitus reprobata, & infensa ostenditur.

Quapropter altera superiori contraria est opin. vt communis, & etiam habens contrariam fauentem causæ priuilegiatæ & fauorabili seruanda sit, & hanc sententiam in matrimonio tenet Andr. Barbat. sibi contrarius in confi. 3. stat dubitatio, vtrum d. possessio. colum. penult. sub numero 9. versicu. nec obstat, quod in dubio. lib. 1. vbi inquit, primam opinionem non attendi, quando sententia verior, & approbatio esset in contrarium, & sic omittit rationem fauoris, & destruit communem opinionem, cum opin. commun. semper verior præsumatur, & approbatio sit, quem ad hoc refert, & sequitur Catell. Cott. in Memor. in verb. nuptiarum causa circa med. versicu. & vltra eos benè, hoc idem voluerunt Deci. in d. 8. cap. 1. in l. lectura. num. 31. & ibi August. Berou. num. 27. extra de constitu. & ibi quoque Adden. ad Deci. in verb. matrimonium. dum volentes limitare destruunt pœnitentiam superiorem sententiam. Alciatus in tract. præsump. reg. 1. præsumpt. 40. nu. 2. latè disputando sequitur Ioan. Coras. in l. qui liberos. prope. fin. nu. 121. & seq. ff. de ritu. nup. Cagnol. in genere in l. libertas. nu. 2. ff. de regul. iur. D. Io. Paul. Lancel. in d. dispu. in 11. limit. cum concordan.

Item contra testamentum volunt Alciatus lib. 3. Paradox. cap. 7. post medium. Marian. iun. in d. l. 1. num. 74. ff. solu. matrimo. & in confi. 179. aliquantisper subsistebam. colum. penult. versicu. nec placet. num. 5. lib. 2. refert, & sequitur D. meus Thob. in d. l. 1. in 5. limit. ff. si cert. pet. cum concordan. Hanc eandem opinionem, in pia causa in specie tenet Augu. Bero. in d. c. 1. sub nu. 271. de constitut. In dote idem asserunt. Ioan. Imo. in d. l. 1. col. pen. circa medium. nu. 11. in fin. sub vers. in eadem gl. in fi. & adde. & ibi Marian. iun. nu. 73. ff. solut. matr. Alciat. in d. præsump. 40. nu. 2. & alij.

In libertate, istud idem voluit Alciat. sub d. nu. 2. & tandem pro alijs simil. causis in genere tenent omnes supra relati, & hanc opinionem etiam in matrimonio, quod est omnino menti tenendum in praxi seruari, testatur Io. Coras. vbi supra & eam verissimam credo, & sequor ex pluribus.

111 Primò, quia non debemus tantum indulgere & causis fauorabilibus, vt cæteris iniuriam faciamus, cap. ex tenore, cū simili. extra, de foro compet. Bald. in confi. 5. quæritur vtrum viduæ. in prin. nu. 1. lib. 1. & tradunt omnes hanc sententiam amplectentes, at si hoc casu omitteretur communis, fieret iniuria habenti pro se communem, quia hodie communis est tanquam lex. ergo &c.

112 Secundò probatur hæc sententia: nam fauores, & priuilegia & in præiudicium tertij non sunt multiplicanda, sed restringenda. l. q. verò contra. & ibi Doct. ff. de legib. cum latè traditis per Felin. in c. causam, quæ. per tot. extr. de rescrip. At fauor istorum non reperitur hoc casu expressus. Merito, &c.

Tertiò, quia clarum est hodie, communem opinionem esse seruandam, vnde legi. & consuetudini æquiparatur, vt latè supra in præfat. nu. 30. cum seq. At nemo dubitat legem contrariam causæ fauorabili seruandam esse. ergo &c.

Quartò probatur ista opinio, in §. vnum siquidem, in vers. mulier. in Auth. de resti. & ea, quæ par. iunctis traditis per Alciatum in d. præsump. 40. nu. 2.

Quintò & vltim. quia nos habemus regulam, communem esse seruandam, vnde donec, contrarium non probetur in hoc casu, ab ea recedere non debemus. l. 2. ff. si quis in ius vocan. non ier. cum simil.

Et per ista cum hac 2. opinione pertranseo. Si quis autem priori sententiæ, quæ est magis communis, accedere vellet, q̃ tamen non ita facile est faciendum propter attestationem de obseruantia in praxi contrariæ opin. à Io. Coras. factam, & etiam quia hæc secunda absque dubio verior est. & tenentes primam mouentur solummodo per d. c. final. quod verè nihil facit, debet eam pluribus modis declarare.

113 Et primo non procedit, quando communis & fulciretur aliquo textu, nam tunc seruanda est communis, ita limitat Anto. Corset. in d. sing. in verb. opinio. sub nu. 2. & clarum est, quia lex scripta etiam durè seruanda est.

114 Secundò fallit, quando & matrimonium, vel alia causa fauorabilis non est de iure valida, puta q̃ matrimonium non sit legitimum, ita Neuiza. sub d. nu. 73. circa med. vers. intellige nisi esset. quia non adesse, vel nulliter adesse paria sunt.

115 Tertiò fall. quando & dubium non habuit principium in causa fauorabili, vt puta quòd ipsa successerit in locum non priuilegiati pendente litē, ita Mathefil. in tracta. de elect. veri. opin. col. 2. vers. prædicta autem intelligo. nu. 6. quem sequitur D. Lancel. in d. 11. limit. quia subrogatum sapit naturā eius, in cuius locum subrogatur.

116 Quartò & vlt. fall. & qñ cōis esset meliorib. rationibus fulcita, ita Abb. Corset. Neuiz. & alij in supra citatis locis.

Verum

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tracta.

Verum si ista limitatio subsistit, ut ipse existimo, tota corruit ista magis communis opinio, quia si non inspicitur fauor, quando meliores adfunt rationes pro communi, utique nunquam attendetur opinio contra communem pro causa fauorabili, quoniam communis semper aut verè, aut præsumptiuè melioribus nititur rationibus, & sic istorum auctoritas posset indici pro secunda opinione, meo iudicio, veriori.

C A S V S XXI.

Vigésimus primus casus est, quando communis opin. est euidenter erronea, & falsa, & hoc casu dubium facit, quia quemadmodum communis error, & sic communis opin. de facto aliquo etiam falsa facit ius, vulg. l. Barbarius. & ibi not. Doct. ff. de offi. Prætor. cum adductis per Pileum in suis qq. in quæst. 77. Henricus de Guarda. in 2. opin. in princ. vers. quia putatiuis. nume. 4. Federic. de Sen. in consil. 112 amice carissime. colum. 2. vers. & si dicatur. num. 5. Alex. in consil. 138. opportunè consideratis, ferè per tot. lib. 1. late Cott. in memor. in verbo, opin. com. quamuis falsa, & latissimè per Ant. Gabriel. lib. 1. comm. conclus. in tit. de probat. conclus. 8. per tot. Ita & communis Doct. in iure consistens licet falsa, ius facit, & attendi debet.

Contrarium tamen, quod communis opin. euidenter falsa, non sit attendenda, tenuerunt Hostien. & Io. And. in d. c. 1. ubi eos referunt, & sequuntur. Abb. col. fi. sub nu. 15. vers. hoc verum secundum Hosti. & ibi Adden. alios congerunt. Augu. Bero. nu. 269. Mant. nu. 111. & alij, de const. idem Abb. in c. vt debitus. col. 8. nu. 29. de appel. & in consil. 85. in præsent. q. nu. 1. lib. 1. Ioan. de Ana. in c. tua nos. col. 2. sub nu. 4. vers. & istud etiam, ex de vsur. Tyndar. in tract. de testib. lib. 2. c. 10. col. pen. vers. & pro hoc optimè facit. nu. 21. And. Barb. inter cõs. crim. diuers. in consil. 93. scribitur sapientiæ. col. 8. nu. 29. lib. 1. 2. impref. Benedict. Capra in tract. reg. in reg. 18. vidimus quando iudex. nu. 17. Ioan. de Garo. in rep. auth. ex testamento. nu. 35. C. de secun. nup. Vincent. Hercul. in l. cum prolatis. col. pen. in prin. in l. limi. nu. 11. post Alex. ibid. col. fi. sub nu. 23. vers. tamen hoc limita verum. ff. de re iud. Rolan. a Vall. consil. vlt. reuocatur in dubium. in fi. nu. 56. lib. 2. Quintil. Mandos. in comment. ad reg. cancel. in reg. 29. de subrog. q. 10. in fi. cum alijs & est, vt patet, communis opin. & etiam vera, nam communis, vt sapius diximus, seruatur propter præsumptionem veritatis. At hoc casu cessat præsumptio, quia sumus in claris, communem esse falsam. Ergo &c.

Nec quicquam obstat, quod contrarium de communi errore dictum fuit, quoniam illud habet locum in errore vero in se, sed non tamen aperto, & manifesto, quod etiam in communi Doct. locum sibi vendicat, quæ licet falsa, donec non constet de falsitate, propter præsumptionem attenditur, secus verò post quando error detectus est, & veritas venit in lucem, ita loquitur tex. in d. l. Barbarius. & concord. & Doct. de materia tractantes.

C A S V S XXII.

Vigésimus secundus est casus, quando communis nulla lege sulcitur, sed tantum ratione: & in hoc casu duæ sunt sententiae Doctorum, quarum prima est, vt communis non sit attendenda, & huius opinionis auriga fuit Archi. in c. nolite. nu. 2. ante fi. vers. hoc contra Scholares, qui dicunt. 11. q. 3. & ibi Nicol. Superant. in addit. quæ referunt, & sequuntur Ant. de But. in c. tua nos. col. 2. de vsur. Fel. in c. 1. col. pen. sub num. 54. prope fin. vers. & in hac fall. & ibi sentit Mant. nu. 111. in fi. & seq. licet videatur dubitare, extra, de const. Iaso. in lillam. nu. 9. C. de collat. Gomes. in comment. ad reg. cancel. in reg. de anna. posses. 52. circa med. vers. videndum est igitur. in fi. Benicasin §. actionum. nu. 342. Inst. de actio. Cephal. consil. 166. testator primo legauit. col. 4. nu. 19. hoc idem voluit incertus autor in quodam tract. de crim. l. si maiest. inserto inter tract. crim. diuersor. q. 1. sub num. 8. Hippol. Rimin. in l. vt vim. nu. 398. in fi. ff. de iust. & iur. cum concord. & est communis opin. vt ex numero, & auctoritate Docto. eam tenentium clarè apparet: nititur autem hæc opinio ex pluribus, sed duo sunt quæ videntur vrgerè.

Primo quia erubescimus sine lege loqui. l. illam. & ibi not. omnes. C. de collat. §. consideremus. in authen. de trien. & semiss. confuse congeitis per Euerard. in loc. à leg. cessante. in princip.

Hæc ratio contrariū defendendo faciliè diluitur, negando in casu nostro, nos sine lege loqui, qm rationem adducens non dicitur sine lege loqui, ita respondit Corn. in consil. 256. viso puncto, & allegationib. col. 4. nu. 4. lib. 1. & post plures Ias. in d. l. illam. nu. 10. cum adductis per Euerard. ibidem circa med. vers. hoc autem volo te scire, & est receptissimum.

Secundò igitur & ultimo, nam vbi non habemus legem, nõ nostro ingenio quæstiones resolvere debemus, sed ad Principem pro decisione recurrendum est. l. 2. §. sed quia diuina cum simil. C. de vet. iur. enucle.

Sed ista quoque ratio faciliè summouetur. Tum quia non possumus semper Principem adire, vel ob distantiam locorum, vel aliam similem causam: Tum etiam quia vbi viget ratio, ibi lex esse dicatur, cum rationibus licitum sit leges extendere ad casus in lege non comprehensos. l. non possunt. in fi. de legibus.

Contraria igitur est opinio, vt communis nulla lege, sed ratione tantum roborata attendi debeat, & hanc sententiam amplexi sunt Ant. Corseti in suis sing. in verb. opinio, in sing. incip. vbi Doctores. nu. 2. Neuiz. in d. Syl. nup. lib. 5. num. 20. cum seqq. Lancel. Conrad. dict. lib. de Prætor. §. 2. in tit. de sen. in 1. amp. nu. 23. Purpur. in d. l. 1. nu. 137. in fi. & seq. & ibi post alios Io. Bolognet. sub num. 42. vers. quod procedit. ff. si cert. pet. & hoc idem verè volunt. Fel. sub d. nu. 54. in fi. & Ias. in d. l. illam. nu. 10. dum limitant omnia supradicta. & ita credo seruari in praxi quia aliàs aut uulla, aut rara communis seruaretur, cum pauca omnino sint communes quæ habeant leges expressas, & etiam verissimum credo.

Imprimis quia vbi deficit lex, ratio naturalis pro lege adducitur. c. cõsuetudo. & ibi gl. in verb. ratione. l. dist. c. frustra. 8. dist. c. si Romanorum. 19. dist. l. cum ratio. in prin. ff. de bon. damna. cum adductis ad hoc per glo. in c. ex eo, in verbo, rationis. de elect. in 6. per Corset. vbi supra. d. num. 2. Guid. Pap. sing. 653. præscriptio non currit. ver. no. quod sufficit. Roma. sing. 781. reconuentio in causa. num. 2. late alios congerentes Fel. in c. tua nos. col. 2. circa med. sub nu. 3. post princ. extra de iure iur. Ias. in d. lillam. nu. 10. Cagnol. in l. qui in alterius. nu. 1. ff. de reg. iur. & post alios plures Euerard. in d. loco. cess. rat. circa med. vers. hinc etiam notabiliter dicunt, & est receptissimum apud omnes.

Secundò quia, quod in naturali ratione consistit, lex esse dicitur. d. c. consuetudo. in §. porro si ratione. dist. 1. quia ratio est anima legis, iux. tradita à Bald. in l. si quis seruo. C. de furt. quem sequitur Ias. in l. de quibus. nu. 5. ff. de legib.

Tertio quia vbi habemus viam rationem, frustra querimus legem, imo querere est infirmitas intellectus. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excus. tutor. & post Aristot. & Philosophos tradit Bal. in l. testium. col. fi. circa med. nu. 2. in fi. C. de testib. Angel. consil. 275. thema, super quo consilium. col. fi. circa med. sub nu. 8. post princ. vers. & eodem modo resp. refert & sequitur Ias. in d. lillam. col. 3. sub num. 10. vers. Alibi dicit Ang. Claud. Scifel. in rub. ff. sol. matr. in prin. & post alios Neuiz. vbi supra, sub nu. 21. & Euerard. ibid. prope fin. vers. imo querere rationem.

Quarto & ultimo, faciunt ea, quæ diximus in seq. casu.

C A S V S XXIII.

Vigésimustertius casus est, quando communis nulla lege, vel ratione nititur. Et hoc casu omnes relati in superiori casu pro vtraque parte partim expressè asserunt, partim sentiunt communem non esse attendendam, & præter istos idem in specie tenent Grammat. consil. ciuil. 4. in causa eadè mag. nu. 12. & Iacob. Henric. in consil. 1. ardua subtilis, in resp. ad de cimum sextum obiectum. nu. 437. lib. 1. cum simil. & facit pro opin. alijs pluribus omisiss. reg. d. lillam. cum ibi traditis a Doct. de collat. quæ omnino verificatur in quo pro communi neque lex, neque ratio vlla adest.

Sed ratio ista in proposito non vrget, nam fatemur singulos Doctores non posse absq; lege quicquam agere. Sed si simul idem dicerent, secus esset, nam singula, quæ non profunt collecta simul iuuant, præsertim in Doctoribus habentibus auctoritatem ex præsumptione iuris, quæ habet Doctorem, & bonam & peritum censeri.

Imo ego non credo omnino verum, quod passim effundit Docto. nempe Doctores etiam Excell. nihil alleganti non credi, vt tradit Bal. loquens de glo. in l. republica. C. ex quib. caus. maior. Curt. in consil. 66. super motiuis traditis. col. 2. sub nu. 2. post med. vers. & sic directo. Grat. in consil. 105. videtur trengam. col. 1. nu. 4. & consil. 131. nobilis vir. col. fi. nu. 19. libr. 1. Grammat. consil. ciuil. 32. in eadem causa. nu. 2. & seq. Silua. consil. 25. viso puncto, & facto. nu. 28. Rolan. a Vall. in consil. 1. in præsent. consultatione. num. 187. lib. 2. & alij passim adeo quod ista sit communis opin.

Nam ego credo, quod doctores Excell. nihil alleganti credatur, sed minus, quam si allegaret: nam tales Doct. censentur moueri iure & ratione, licet non adducant, prout videmus in sententia iudicis, & consilij. Decisus, quæ possunt fieri absq; iurium allegatione, vt compertum est, & ita credo seruari:

feruari: quia videmus passim Doct. plura asserere nihil allegando, & tamen non respuuntur, sed minus eis creditur, & si feruatur opinio Baldi, utique nec ipsi fides haberetur, qui & consulendo, & legendo multa effudit nihil allegando.

Quamobrem ipse hoc casu contrariam sententiam, ut communis ¹³⁰ omnino sit attendenda, semper veriore iudicavi, & nunc quam maxime, qui reperi idem tenere Purp. in d.l. i. nu. 138. ff. si cert. pet. hac ratione.

Nam aut Doct. volunt, hoc casu non feruari communem, quia habeat contra se iura, & rationes: & tunc dico eorum sententiam veram esse, sed non quia communis non fulciatur aliqua lege, vel ratione, sed quia contraria opinio habet meliores rationes, & sic sumus in casu 17. supra relato. Aut volunt non feruari communem, quia non habeat legem, & tunc dico hoc falsum esse, nam si hoc verum esset, sequeretur, quod communis nunquam esset seruanda. At hoc est absurdum, Merito, &c.

Maiores probatur, quoniam Communis feruatur ob solam presumptionem veritatis, non autem tamquam habens legem, vel rationem: quia si ob istas feruaretur communis, sequeretur, quod non tamquam habens iura & rationes, quæ singula per se seruantur absque communi, attendetur, & sic non differret ab opinione vnius, & ita etiam reperi considerasse Purpur. in d.l. i. nu. 137. in fi. Et sic nihil esset habere communem, quod est ridiculum.

Præterea si hoc esset, sequeretur aliud, videlicet, quod communis feruaretur, quia præsumeretur vere contra receptam, & veram opin. supra relatam in præfat. nu. 41. & 42.

C A S V S XXIII.

Vigesimusquartus casus est quando contra communem opin. est Regula aliqua iuris. In quo conclusiue procedendo tres sunt subdistinguedi casus: quorum primus, quando regula iuris est in genere, & à remotis, & tunc communis ¹³¹ feruanda est, ea ratione, quia licet regula ex iure sit emanata. l. 1. ff. de reg. iur. & idem ¹³² sit, quod ius, & de illa argumentetur sicut de iure. c. canon, casu seq. 3. dist. not. Bald. in l. si quis seruo. col. fi. nu. 6. prope fin. ver. nec mireris. C. de furt. Franc. Pauin. in tract. de offic. & pōt. c. sed. vacant. in q. 1. col. fi. quos refert & sequitur Gomes. alios etiam adducens in commen. ad reg. cancel. in procem. in 2. q. in 3. fundam. partis affirmat. vers. 3. pro ista parte. cum simil. tamen regula est ius fragile, cū facile limitetur, & restringatur, vnde quoties habemus legē, vel authoritates docto. in specie à regula generali, & à remotis recedere debemus, ut tradit Aretinus in consil. 6. in princ. sapius adducto.

¹³³ Secundus casus est, quando ¹³⁴ sumus in regula in specie contraria ipsi communi, & ista fuit visa & considerata à doct. tenentibus communem, & tunc quoque communis non attenditur per ea, quæ dicemus infra in seq. casu.

¹³⁴ Tertius, & vlt. casus est, quando ¹³⁵ regula est in specie communi contraria, neque visa, vel considerata à tenentibus communem, & tunc concludimus communem non esse attendendam, ita Grat. in consil. 113. præfens casus prima fronte. col. 1. nu. 3. lib. 2. qui licet generaliter loquatur, tamen in his terminis est intelligendus.

Et ratio est duplex. prima, regula tamquam ius ¹³⁶ seruanda omnino est, ut tradunt Doct. in d.l. i. ff. de reg. iur.

Secunda, quia præsumitur, quod si Doctores tenentes communem vidissent, d. regulam, utique aliter sensissent, arg. l. si in tres. ff. de arbitr.

A D D I T I O.

Regula est ius. Nota tamen quod regula non facit ius, sed ipsa colligitur ex iure quod est. Et illud verum quo ad illos casus qui regulam præcedunt, ex quibus ipsa regula constituitur & formatur: & hoc modo dicitur regula iuris transitiue: quia de regula fit transitus ad ius: ita quod ius est separatum & distinctum ab ipsa regula. Secus est quo ad alios casus qui ante regulam determinati non reperiuntur, in quibus regula facit ius: ut patet in regula Catoniana, quæ dicitur regula iuris. l. cum legato. ff. quando dies legat. ced. Item sæpenumero fit decisio casus occurrentis per regulam iuris. c. inter dilectos. in fi. de fid. instr. c. diligenti. de for. competi. cum simil. Et isto casu dicitur regula iuris intransitiue: quia ipsa regula immediate est ius, & non fit transitus: quia tali casu ius non est distinctum & separatum ab ipsa regula.

C A S V S XXV.

Vigesimusquintus casus est, quando contra communem est textus legis in terminis, & plura afferunt exempla. in hoc ¹³⁵ casu. ego alijs omisis pono ¹³⁶ duo, quorum alterum est de opinione Martini communiter à cæteris approbata in l. dos à patre. C. sol. matr. quæ verè est contra illum tex. Alterum est

exemplum. §. præterea. inst. de fideicom. hære. vbi clare probatur, legata non posse relinqui ab intestato. & tamen contrarium concludunt Doct. ibi. & in l. i. ff. de leg. 1.

Modo in hoc casu conclusiue procedendo duos subdistinguedo casus. Primus est quando communem tenentes, viderunt illum tex. & ei licet malè responderunt, & tunc est ¹³⁶ concludendum communem opin. ¹³⁷ esse attendendam, ita tradunt à contrario sensu. Io. de Garro. in rep. auth. ex testamento. nu. 34. post med. vers. & cū tex. sint clari. C. de secun. nup. & Ari. Pinel. in l. i. in 3. part. num. 104. prope fi. vers. & reiecta communi. C. de bo. mater. & ex intentione omnium latè, & expresse D. Io. Paul. Lancel. in d. vlt. amp. & verissimum credo ea ratione, nam cum nihil sit tam clarum in iure, quin in dubium reuocari possit, cumque tot viri illustres viderint illum tex. & contra eum tenuerunt, oritur vrgens præsumptio, ut vel tex. ille non probet in terminis, vel si probet, iusta aliqua causa, vel ratione ab eo recesserint, quod fieri potest, ut infra in 29. casu. & ista est ratio, forte, quod opi. Martini in d. l. dos à patre. à cæteris sit approbata, quoniam videbatur iniquum, ut mortua muliere cum filiis, eius dos non deberet apud eos remanere.

Fallit tamen ista conclusio, secundum Pinel. quando vidissent text. sed non respondissent: verum hoc falsum est, nam si vidissent tex. & contra eum determinant, signum est, quod reprobant inductionem illius textus, ac si expresse respondissent.

Secundus casus est, quando tenentes communem non viderunt, aut cognitionem nullam habuerunt illius tex. & tunc ¹³⁷ communis ¹³⁸ non attenditur. ita Io. de Garro. Ari. Pinel. & D. Lancel. vbi supra in 3. limit. Mathesila. in d. tracta. de elect. verb. opin. circa prin. sub. num. 1. vers. aut de hac consuetudine non apparet. qui licet in terminis loquatur, tamen in his terminis intelligi debet. prout etiam Augusti. Bero. in suis qq. famil. in quæstio. 62. an tempus inchoandi. nume. 1. Crot. in consil. 228. vidi, & maturè. colum. 2. num. 11. cum seq. Ioan. Bolognet. in d.l. i. sub nume. 43. ff. si cert. pet. Borgnin. Caualca. in tracta. de tutor. & curat. num. 246. circa fin. vers. & ista opinio est sequenda. & est de mente omnium, & clarissimum, tum quia hic cessat præsumptio veritatis, propter quā attenditur communis, cum sumus in claris habentes text. in terminis, qui ante omnia attendi debet. d. cap. 1. & ibi Doct. extra de consti. Tum etiam quia, si Doct. communem tenentes illum vidissent, præsumitur, quod aliter sensissent. iuxta d. l. si in tres. ff. de arbi.

Fallit hoc modo, ut infra in casu 30. nu. 159.

C A S V S XXVI.

Vigesimus sextus casus est, quando communis opin. est contra autoritatē Theophili super intellectu alicuius tex. istud exemplum habemus. §. præterea. insti. de fideicom. hæred. vbi Theophilus tenet, ibi probari, legata non posse relinqui ab intestato, & contrarium tenent Doct. communiter ibi, & in l. 1. ff. de lega. 1.

Hanc difficultatem excitauit Excell. D. meus Franc. Can- ¹³⁸ tutius, in qua in primis communem ¹³⁹ esse attendendam suadet ex eo, quia nullibi reperitur auctoritatem Theophili esse necessariam, quo ad interpretationem instit. in Græca lingua ab eo cōscriptam, econtra verò communis est omnino seruanda, ergo communis ob auctoritatem Theophili omitti non debet.

¹³⁹ Sed in contrarium quod opi. Theophili sit præferenda ¹⁴⁰ communi vrget plurimum, quia communis attenditur propter solam presumptionem veritatis: vnde si pro contraria adsit præsumptio efficacior, communis non debet attendi, sed efficacior videtur præsumptio veritatis pro opinione Theophili: quia cum ille fuerit vnus ex tribus compilatoribus Instit. quis dubitat eum melius scire sensum tex. à se compositi, quā alij Doctores? Imo auctoritas Theophili, est quasi necessaria propter vrgentem præsumptionem.

In hoc tamen casu ex intentione eiusdem D. mei pro resolutione distinguerem ¹⁴⁰ duos casus positos etiam in superiori casu, aut Doctores contra intellectum Theophili: viderunt interpretationem ipsius, & tunc communis erit attendenda, aut non viderunt, & tunc opinio Theophili præferri debet, per ea, quæ supra diximus in casu præcedenti.

C A S V S XXVII.

Vigesimus septimus casus est, quando communis est in vno ex æquiparatis, an feruetur, & in altero? breuiter distinguendum est.

Aut sumus in casu æquiparato, puta, quod æquiparatio est facta per modum regulæ, vel in aliquo casu particulari, in quo est communis, & tunc concludendum est, omnino com-

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tracta.

141 communem, & in altero æquiparato attendendam esse, nam dispositum in vno ex æquiparatis, in alio etiam dispositum intelligitur. l. Stichus seruus meus. ff. de manu. testa. cum vulg.

Aut sumus in casu, in quo non est facta æquiparatio, & tunc communis non seruatur in alijs casibus, nam ex separatis, & diuersis non fit illatio. l. Papinianus exuli. ff. de minor. cum vulg.

C A S V S XXVIII.

Vigesimalus octauus est casus, quando in altero æquiparato est contra communem iudicatum, an in altero æquiparato attendenda sit communis. Et partem negativam tenet Dominus Ioan. Paul. Lancelot. in dicta sua disputatione, an & quando attendenda sit communis opinio. in 9. limitatione, & mouetur per l. Plautius in fi. prin. ff. ad l. Falcid. Verum hic tex. nihil facit. Tum quia ibi nulla adest communis, tum quia non fuit iudicatum, sed decusum per rescriptum Principis, quod non solum communem, sed & legem, & consuetudinem tollere potest.

144 Quamobrem existimo, communem & hoc casu esse seruandam, nam si attenditur communis, quando expresse contra eam fuit iudicatum, vt supra in casu 15. Ergo multo magis attendi debet, si contra communem in casu æquiparato est iudicatum.

145 Posset tamen sententia & D. Lancel. sustineri, quando toties esset iudicatum, quod consuetudo introducta esset: nam tunc consuetudo & in æquiparato attenderetur per ea quæ supra diximus in 18. casu.

C A S V S XXIX.

Vigesimalus nonus casus est, quando adesset aliqua causa per quam iudex potest adduci ad non seruandam communem. Et hoc casu indistincte concludendum est, communem & non debere attendi. ita tenent Neuiz. in d. sylu. nup. lib. 5. nu. 70. Lancel. Conrad. in d. lib. de Prætor. §. 2. in tit. de sententia. 15. in 11. limit. D. Ioan. Paul. Lancel. in d. dispu. in 7. limit. cum alijs simi. & est verissimum: nam ex causa & receditur à lege, & à reg. iur. l. si hominem. ff. manda. tradunt Feli. & cæteri in cap. 1. ext. de constit. Thom. Parpal. in rep. l. 1. C. de præcib. Imp. offer. Franc. Cremen. in sing. 151. mandatum fuit actum, in fin. Ant. Strig. in sing. 32. Deci. & Cagnol. in l. in ambiguis. in §. quoties. num. 1. ff. de reg. iur. Ari. Pinel. in rub. C. de bon. mater. in 1. part. num. 35. Didac. latissime in lect. c. peccatum. in prima part. circa med. de reg. iur. in 6. cum adductis per Neuiz. in d. nu. 70. q. consuetudo ex causa & potest auferre ius vnius & dare alteri, vt post Bart. & alios tradit Pet. de Rauenna in titu. de consuet. in princ. sect. 1. num. 11. & non habet difficultatem. Ista tamen conclusio habet locum in iudicijs maioribus, secus verò & in iudicijs minoribus, vt puta potestatibus terrarum, vel similium, vt post Deci. tradit D. Lancel. in d. 7. limit. Nam à lege quoque ex causa receditur, per iudices maiores, non verò minores, vt per Ant. Columb. in suis sing. pœnal. in sing. 12. iudex ex offi. num. 2. cum simil.

150 Quæ verò sit iusta causa & recedendi à communi, & à lege, non insisto, quia non est præsentis indagationis, & partim apponunt Doct. in supra citatis locis, partim etiam residet in arbitrio ipsius iudicis.

C A S V S XXX.

Trigesimus casus est quando in eadem questione sunt duæ communes contrariæ, altera Legistarum, altera Canonistarum, & in hoc casu distincte procedendo, plures sunt subdistinguenti casus.

Primus est, quando sumus in materia spirituali, vel alia concernente peccatum, vt in materia iuramenti, vsurarum, vel simili. & tunc concludendum est, communem canonistarum

151 & vbique, & in vtroque foro seruandam esse.

Ita respondet Socin. in consi. 77. In præsentis consultatione plura. col. fi. nu. 20. lib. 1. & ita est intelligendum, quod tradit Hierony. Cuccal. in addi. ad Deci. in l. iura sanguinis. sub nu. 7. in verb. contrarium tamen concludit. prope fin. vers. & sic vides. ff. de reg. iur. & est verissimum.

Nam in his materijs, quando ius ciuile est contrarium canonico tam in terris Ecclesiæ, quam Imperij, seruatur & ius cano. & opinio canonist. cap. fin. & ibi doct. ext. de præscrip. tradit Abb. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. col. 7. in 2. cas. num. 11. & ibi post alios Felyn. col. 11. vers. limita. 2. dicta regula, nu. 41. & Marc. Mant. nu. 17. extra de consti. Io. And. & alij. in c. possessor. de reg. iur. Bar. in l. priuilegia. col. 2. sub num. 2. & alij C. de sacrosanct. eccl. Geminia. in consi. 114. si Procurator Episcopi. col. fi. nu. 5. Ferrat. in tract. cautel. in caut. 38. explorati iuris est, per tot. Afflict. decif. 322. D. Ciccus. Abb. col. 2.

nu. 5. Deci. in consi. 432. cum sit quod Almerigus. col. 2. nu. 19. Robert. Marant. de ordin. iud. in 3. part. sub nu. 73. Port. Imo. in consi. 36. Contingit D. Baptistam. col. 7. nu. 28. & consi. 154. Quod ad primum attinet. col. 4. nu. 18. Jo. Cephal. in consi. 40. Mag. communitas Nouarum. col. 4. nu. 16. latè Aug. Bero. in consi. 11. Viso instrumento depositi. nu. 1. & fere per tot. lib. 3. & post Alex. & alios tradit Ioan. Bapt. Boui. in tracta. de stat. vrb. præscrip. glo. 1. nu. 16. cum alijs latè congestis per Fely. in c. in causis. col. 1. sub nu. 1. ext. de testibus. & est omnium rece

153 ptissima sententia, quæ procedit etiam in foro & seculari, vt in specie post Anto. de Butr. Abb. Imo. & Fel. vbi per eum tradit Corne. Benincas. in tract. de pauper. in 5. q. nu. 31. & Robert. Marant. ibid. cum simil.

Secundus casus est quando sumus in materia non concernente peccatum, & in terris Ecclesiæ, & hoc quoque casu concludendum est communem canonistarum & esse attendendam & ratio est in promptu, quia in terris Ecclesiæ seruandum est & ius cano. & opinio Canonistarum, quia Pontifici, canonum conditori terræ subiectæ sunt. c. 1. & ibi Doct. ext. de const. Abb. in d. c. Ecclesiæ S. Mariæ. col. 8. in 4. causa. nu. 14. & ibi Fely. post plures quos congerit. col. 22. ver. limi. 3. de reg. nu. 43. & Mant. nu. 24. Bar. in d. l. priuilegia. sub nu. 2. & ibi cæteri. C. de sacrosanct. eccl. Corne. in consi. 169. In hac consultatione. col. 2. sub nu. 4. vers. his tamen non obstan. lib. 3. quem sequitur And. ab Exea. in d. c. 1. nu. 195. ext. de constit. Robert. Marant. sub d. nu. 73. & est communis opi. & in vtroque foro seruatur & ius cano. vt post Inno. Fulg. Lanfran. & alios concludit Foller. in sua practica. cens. in verb. iur. mode. rigorem, nu. 22. & ante eum hos omnes cōgessit, licet ipse non alleget. Ioan. Bert. in suo repert. in verb. opinio canonistarum præualet, Marant. vbi supra cum simil.

Tertius & vlti. casus est quando sumus in materia non concernente peccatum, & in terris Imperij, & tunc concludendum est, communem Legistarum & esse attendendam in vtroque foro: & ratio est eadem: nam in terris Imp. quando sumus in materia non concernente peccatum, seruantur & leges, non vero canones. Ita tradunt Abb. d. nu. 14. Fely. d. nu. 43. Mant. d. nu. 24. in d. c. Ecclesia S. Mariæ. de const. Bar. in d. l. priuilegia. sub d. nu. 2. Cor. And. ab Exea. & alij in locis modo supra relatis, & alij passim.

Nam cum Imperator sit Dominus totius Orbis, eius leges seruari debent. l. leges sacratissimæ. C. de legib. & ista conclusio adeo est vera, vt etiam si contra communem Legistarum esset tex. de iure canon. tamen in terris Imperij & seruanda est communis ista, vt in indiuiduo tradit Marian. in c. significantibus. col. 36. nu. 60. circa prin. vers. sed ad hoc potest respon. extra de libell. oblat. vbi dicit se plura ad hoc induxisse in c. 1. de noui. oper. nunc. quem ipse non potui videre, & id suadet ex eo, quia, quando Doctores firmant communiter aliquam opi. præsumuntur moti ex dispositione si non expressa, saltem tacita, vel præsumpta iuris ciuilis.

160 Fallit tamen supradicta conclusio & quando ageretur de rebus ecclesiasticis, quia tunc debet seruari ius cano. etiam in terris Imperij. Ita tradunt Abb. Guliel. Anch. & reliqui in d. c. 1. vbi post alios latè hoc defendit Deci. in 2. lect. colum. 2. in 3. not. numero 3. & alios allegans Andr. ab Exea. num. 81. de const. & post alios Ange. Bero. in consi. 196. In causa illorum de Velis, colum. fin. num. 23. libro 1. Robert. Marant. in dict. 3. parte. num. 76.

C A S V S XXXI.

Trigesimus primus est casus quando tempore litis contestatæ opinio affirmatiua erat communis, tempore verò ferendæ sententiæ, opinio negatiua est magis communis, quod facile posset hodie accidere, quando lites efficiuntur penè perpetuæ, & libri in dies maxime excrescunt.

Hunc casum neminem attingentem reperi, & sanè pulcher est. In eo tamen aspectu dicendum videtur opinionem affirmatiuam & attendendam fore ex duobus. Primò quia magis communis negatiua superueniens operabitur in alijs in futurum, non autem ad præterita extendi debet. arg. l. leges. & constitutiones. C. de legib. c. fin. ext. de constit. cum vulg. Sed hæc ratio facile submouetur ex eo, quia ius superueniens non trahitur ad præterita, quando de nouo conditur, secus si iam conditum diu latens detegitur: quia licet ante lateret, non per hoc omisit vires suas, at ita est in magis communi, quæ non ius nouum inducit, sed antiquum obscurum ostendit, Ergo, &c.

Secundo, & vlt. facit. Nam debet esse par ratio commodi, & incommodi. l. scio. in prin. cum vulg. ff. de annu. legat. sed ius superueniens post litē contestatā, non prodest & Actori, vel Reo. l. non pot. ff. de iudic. c. fin. & ibi Doct. tradunt ext. vt lite

lite pendente. cū simil. Sed ius, qđ quis habet tpe litis cōtest. attenditur. l. morā. C. de rei vend. & in eius materia tradunt Docti. in l. in contractibus. C. de non nume. pec. Ergo, &c.

Hac quoq; ratio tollitur tum quia prādicta procedunt in iure superueniente ex facto hominis, tum etiam & melius, qđ loquuntur de iure nouo: magis communis verō non immutat ius, sed solum antiquum patefacit, vt modo supra.

Quamobrem ipse contrarium credo verum, vt magis communis negatiua superueniens inter tempus litis cōtest. & fe

163 rendā sententię † seruanda sit.

Nam quoties oritur aliqua cōtrouersia, in qua adsint opinionones Docti. ius in rei veritate est semper idem. Sed cum sit dubium & obscurū, modo videtur esse pro vna, & modo pro altera parte, prout aliqua prāsumptio magis pro vna, quā pro altera vrget, itaq; quando communis erat pro affirmatiua, videbatur ius esse pro ea, quando verō magis communis contraria superuenit, ius pro negatiua esse videtur, & non diuersum, sed idem.

Vnde cum habeamus ius, nec id certum est, & clarum, debemus sequi pro ea parte. pro qua magis ostenditur, at magis communis verior, & iuri magis propinqua censetur Merito, &c.

CASVS XXXII.

Trigesimus secundus, & vlt. casus est, quando sunt communes hininde, nec discernitur magis communis, & hoc opus, 164 hic labor est: nam vbi est conflictus opinio. † per difficile est munus iudicandi, vt tradit Abb. in cap. cum sint. in 2. not. nu. 2. ext. de decim.

Et quidem valde periculosum, in hoc tamen casu plura successiua dantur remedia quā singula suo loco reponenda sunt.

165 Primum est remedium, quod ea opin. † sit amplectenda, quā verior in conscientia Iudici & Aduocato videtur, hoc est, quā magis iuris dispositioni accedit, vel melioribus nititur rationibus, ita fuit decusum per Parlamen. Delphin. vt per Franc. Marc. in q. 5. quæritur, quando. sub nu. 3. part. 1. Lancel. Conrad. in d. lib. de Prætor. §. 2. in tit. de sent. num. 28. latè per And. ab Exc. in c. 1. nu. 137. cum seqq. ext. de const. & omniū latissimè iuribus, rationibus & autoritatibus comprobatur Neuiz. in d. sylu. nup. lib. 6. in prin. nu. 2. cum seqq. & est verissimum, vt per se patet.

Sed cum valde difficile sit asserere hanc vel illam opinionem veram esse, diligenter isti omni prorsus affectione remota animaduertere debent, ne propriam conscientiam lædāt, & ideo huic aliud adiungitur remedium, vt iudices & aduo-

166 cati † in casu dubio recurrant ad Deum media oratione quā impetrat lumen intellectui, scriptum est enim, quod D. Thomas faciebat orationem, quando veritatem reperire cupiebat, nam à Spiritu Sancto veritas, & bona omnia proficiuntur. quibus addi potest, optimum esse spoliare se pec-

167 cati per confessionem. nam sæpe propter peccata † nescimus dubia causā resolvere, vt inquit Bal. in cap. quia procurator. colum. 6. de elect. quem referunt, & sequuntur Afflict. in decis. vlti. in fin. latius Neuiz. alios allegans. d. libro 6. num. 5. Crauet. in consil. 15. factum ita proponitur. num. 1. & D. Ioan. Paul. Lancel. in d. suā disputa. & quando com. opin. fit attend. prope fin.

Secundum est remedium quando causa est adeo dubia 168 quod quā sit verior opinio discerni nequeat, vt illa † amplectenda sit, quā fauet parti habenti pro se regulam aliquā iuris. vt puta reo possessori, & simil. pro quibus in dubio pronuntiatur, ita tradit Matthesil. in d. tracta. de elect. veri. opin. col. 2. post princ. vers. aut sumus in materia. nu. 4. & 5. & fuffissimè vsque ad 41.

Casus numerans, in quibus in dubio pronuntiandum est. Neuiz. d. lib. 6. nu. 20. prope fin. vsque ad nu. 86. & id quoque optimum & verissimum est, nam in dubio pro reo, pro possessore, vel simil. iuribus vulg.

Tertium est remedium supradictis deficientibus qđ prin- 169 ceps † consulatur iux. prāceptum Imper. l. 2. §. si quid igitur. C. de vet. iur. enucle. & in proprijs terminis tradit Lancel. Conrad. vbi supra. nu. 30. & est de intentione omnium, & verum. Sed quoniam sapius id iusta causa fieri nequit.

170 Quartum † est inuentum remedium, vt iudex vel aduocatus hortetur partes ad cōcordiam, proponendo eis sumptus ingentes, inimicitias, rixarum pericula, victoriam incertam & alia plura id genus ex litibus emanantia, quā penè, & pulchrè recenset Neuiz. in d. sylu. nup. lib. 6. nu. 8. cum pluribus seqq. Oct. Vest. in sua prax. lib. 3. c. 1. in fi. nu. 4. & ibi latius Nicol. Grauat. in addit. nu. 11. cum seq.

Et si preces, & orationes non sufficiunt, debet iudex eas

171 † ad concordiam compellere, quod potest. arg. c. placuit. 90. dist. per quem tex. ita post Ant. de But. Abb. & alios tradit Ias. in l. quidam existimauerunt. col. 3. sub num. 4. circa med. vers. 2. principaliter limit. ff. si cert. pet. Felin. post complures, quos ad id congerit in rub. ext. de treg. & pac. col. 3. versic. 3. fallit. nu. 5. Nicola. Boer. in decis. 155. & quo ad primum dubium, sub nu. 28. Summ. Ang. in tit. de iudic. §. 4. incip. vtrum iudex possit. D. Ioan. Pau. Lancel. in dicta disput. prope fin. in 2. gradu, cum simil. quod & mihi in quibusdam causis, & personis satisfacit, sed quoniam in pluribus id non facile potest procedere.

172 Quintum datur remedium, quod iudex possit † iudicare pro qua parte velit, & sic bonum sit habere iudicem amicū, qui in dubio pro amico potest iudicare. ita post Ioan. Andr. tradit Bal. in cap. ne innitaris. col. 2. circa med. vers. item Ioā. And. nu. 7. de const. Abb. in c. 1. col. fi. sub num. 15. in fi. vers. si vero non est dare. & ibi Dec. in 1. lect. num. 12. Bero. nu. 255. & alij ext. de const. Ias. in l. post dotem. col. pen. nu. 105. ff. solu. mat. Neuiz. in d. syl. nupt. lib. 5. num. 74. post prin. vers. igitur talis casus. Conrad. in d. lib. de Prætor. §. 2. tit. de senten. num. 28. in princ. & ita tradit Fran. Mar. in d. q. 5. prope fin. sub nu. 3. part. 1. & in proprijs terminis nostris sequitur Purpur. in l. admonendi. col. 25. num. 155. ff. de iureiur. & est communis, & probata sententia, vt p se patet, ex quo debemus elicere recte

173 agere † aduocatos, & procuratores, qui in suis allegationibus, & informationibus reddunt sibi iudicem beneuolum, vocando eum Doctis. Excellentiss. celebr. acutissim. alijsq; similibus nominibus honestando, vt ex Tull. & Quintil. deducit Abb. in c. consuluit. col. 2. in 3. not. nu. 2. extra, de offi. delega. & latissimè titulos istos singulorum iudicum recensendo hortatur potius ad excessum, quā defectum laudis Marian. in cap. 1. colum. 48. per totum. in vlti. memb. 8. artic. prin. num. 146. extr. de libe. oblat. quia, vt ipse inquit, homines Loda carnis esu vt plurimum delectantur. idem monent Purpur. in l. 1. num. 313. ff. de offi. eius. & c. Octa. Vest. in sua prax. lib. 7. c. 3. sub num. 31. And. ab Exc. in dict. cap. 1. num. 563. de constitu. cum similibus.

174 Et contra quā malè † facere eos, qui verbis tumidis contemptu dubiorum datorum credentes reddere ius suum clarum exasperant iudices, ita vt vix legant eorum scripta, nedum credant, & totum damnum redit in miseros Clientes, qui debent esse cauti in eligendo patronos non tam iuris, quā morum peritos, vt etiam aduertunt omnes supra relati.

Ceterum quicquid dicant communiter Docti. licet ipse nō diffitear, optimum esse habere iudicem propitium, quoniam facilius audit, & credit, tamen quoad, id vt iudex, p amico iu 175 dicet, tanquam falsissimum † & omnino respuendum mihi videtur, & non solum de honestate, sed etiam de veritate, & in conscientia, ex duobus.

176 Primò, quia iudex, qui † iudicando ducitur aut confaguitate, aut amicia, vel hostili odio, peruertit iudicium Christi, qui est iustitia, & fructum illius vertit in amaritudinem damnationis, ita ad literam dicit tex. in cap. quicumque 11. quæst. 3. Nec dicatur istud procedere. quando iudicatur contra iustitiam claram, secus, quando sumus in dubio, vt in casu nostro: quoniam resp. dupliciter. primò quòd etiam hoc casu iudicatur contra iustitiam apparentem, vt in alio fundamento constabit.

Secundo ille tex. loquitur generaliter fundās se in sola affectionis ratione, qua omnino iudex carere debet, vt ibi.

Præterea, & vlt. quia quoties duo litigant de aliqua re, vterque pro parte bonum ius fauet, donec de iustitia alterius nō constet, saltem respectu iudicis, qui secundum allegata debet iudicare: vnde si nunquam constet, quis verè rem, de qua agitur obtinere debeat, vt sic sumus in dubio, vtique si iudex pro amico iudicat, aufert alteri litiganti partem, in qua bonum ius fouebat, & per consequens iniustitiam facit.

Quamobrem sextum, & vlt. est remedium, & hoc meo iudi 177 cio tutum, æquum, & bonum, qđ hoc casu iudex † diuidat per medium, ita tradit Bar. in l. si duo. col. vlt. ante fi. vers. & sic mihi videtur. ff. vti possid. sentit Bald. in l. si pater. col. 1. in 2. no. ff. de hæ. inst. latè Pet. de Anch. in cons. 10. inter contraria varia, per totum. Feli. in d. cap. 1. col. fi. num. 55. & ibi Dec. in 1. lect. sub nu. 32. vers. talis casus. latè Mant. nu. 117. & alij, de consti. Alex. in l. Titius. col. 1. in 3. not. nu. 3. ff. ad Trebel. idem Dec. in cons. 177. viso themate. col. pen. in prit. vers. & omnibus diligenter. nu. 6. & in proprijs terminis Purpur. in d. l. admonendi. nu. 155. circa med. Conrad. ibidem. num. 29. latè alios allegans. Boer. in decis. 42. dico qđ glo. prope fi. col. pen. nu. 39. D. Io. Paul. Lancel. in d. dispu. in fi. in 4. gradu, nouissimè

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

uissimè plures ad id congerens Borgn. Caualecan. in tract. de tut. & cura. ppe fi. nu. 338. & alij plures passim, ita vt absq; dubio ista sit receptissima opinio, quæ probatur iuribus, & ratione. Iuribus in primis in terminis, quando opi. sunt hincinde, in §. cum ex aliena. circa med. ibi post multam Sabinianorum, & Proculianorum ambiguitatem placuit media. Inst. de rer. diuis. cui concord. l. antiqui. C. si pars hære. pet. §. fin. Insti. quib. ex cau. manu. non lic. cum simil.

Ratione demum probatur, nam cum sumus in dubio, vterque litigans fouet pro se bonum ius, vnde iudex diuidens per medium facit iustitiam, reddens vniciq; quod suum est, vel esse videtur.

Et ex his sit explicitum, an & quando communis opinio, attendi debeat, & per consequens ista secunda pars præsentis tractatus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

TRACTATUS DE COMMUNI OPIN. V. I. DOCTORVM.

LIBER III.

Va sit communis opin. & quando seruanda, ex supra dictis clarè apparet.

Reliquum nunc est pro complemento huius Tractatus, vt ad vltimam eius partem accedamus, quæ habet. Quæ pœna imposita sit recedentibus à communi opin. in casibus, in quibus ipsa est attendenda. Et quoniam plures sunt personæ, quæ à communi recedere possunt, vt res facilius percipi possit, de singulis in specie tractabimus. Et imprimis de pœna imposita litigantibus, qui habent communem contrariam.

TITVLVS X.

De pœna contra communem litigantium.

SUMMARIA.

- 1 Litigans contra communem amittit causam.
- 2 Et condemnatur in expensis. Fall. nu. 10.
- 3 Victus victori regulariter in expensis condemnatur.
- 4 Communem habens dicitur habere iustam causam litigandi, & contra.
Litigans temerè condemnatur in expensis.
- 5 Autoritas doctoris excusat ab expensis. Ampl. nume. 6. Limi. numero 8. & 9.
- 7 Consilium docto. excel. excusat partem ab expensis. Intell. nume. 8. & 9.

Litigantem, siue actorem siue reum, contra communem opin. Doctor. duabus pœnis subijci reperio. quarum

- 1 Prima est, vt amittat causam, & litem, quod & verissimum & receptissimum est apud omnes, nam si communis iudicando seruanda est, qui contra se communem habet, proculdubio sententiam contra se reportabit, & causam perdet, & est clarissimum.

- 2 Secunda est pœna, qua afficiuntur litigantes contra communem, vt condemnentur in expensis, ita tradit Ant. de But. in c. fi. col. 7. in prin. num. 21. in fi. quem ibi sequitur Abb. col. 10. nu. 15. in fin. & sequenti. ext. de dol. & contum. & Ant. referunt, & sequuntur Alex. in l. properandum. in §. siue autem in alterutra. colum. 2. nume. 12. prope fi. vers. quod intell. nisi communis. C. de iud. & Marc. Ant. Natt. in confi. 149. verissima fuit conclusio. colum. 4. num. 7. in 1. Tom. cui sententiæ & ipse me subscribo.

Fulcitur autem opinio ista ex tribus, & primò secundum Ant. ex not. per Bart. in l. quod Nerua. colum. 6. sub num. 19. ff. de posi. vbi dicit Bart. ignorantem, & contrauenientem iuri, in quo sunt opi. Doct. esse in lata, & leuissima culpa, prout in ignorantia facti: non vero in lata tantum, & sic sentit Barto. quod si adesset communis, talis dicitur esse in lata culpa, & per consequens debeat in expensis condemnari secundum Anto.

- 3 Præterea quia victus habens iniustam causam litigandi, debet regulariter in expensis condemnari ipsi victori. cap. 1. de dolo & contu. lib. 6. vbi id tradit Inn. circa med. quod c. in cōmentarijs Inn. est positum. pro cap. finem. extra eo. & ibi alij, auth. qui semel. C. quom. & quando Iud. Doctor. omnes in d. §. siue autem in alterutra. l. properandum. C. de Iudic. Anto. Abb. & reliqui in d. cap. finem. ext. de dol. & contu. Guid Pap. in q. 436. in materia appellationum. in 48. concl. nu. 56. Cap. Tho. in q. 111. item fuit quæsitum an victus. & ibi latè Steph. Aufr. cum concord. per istos, per Didac. Couar. in suis pract. qq. §. 2. cap. 27. in princ. & nouissime, ac plenissime per Ioan. Bap. Asini. in prax. iud. §. 32. cap. 2. per tot. congestis, & est receptissimum qd absq; dubio obtinet, quando litigans est improbus. §. hæc autem. Inst. de pœn. temer. litig. Sed litigans contra communem opin. item habet iniustam causam litigandi arguendo à contrarijs.

- 4 Nam quemadmodum communem opin. habens iustam causam litigandi habere dicitur, vt volunt Ant. de Butr. sub nume. 23. circa med. & Abbas ibi nume. 23. & 26. in d. cap. finem, Alexan. in §. siue autem in alterutra. nume. 12. & alij passim, ita econtra communem contra se habens iniustam litigandi causam habere dicitur, & consequenter est improbus, Merito. & c.

Tertiò, & vlt. probatur hæc opinio, quia recedens à communi opinione dicitur temerarius, vt infra tit. 12. num. 36. At temerè litigans condemnatur in expensis. l. eum quem temerè. ff. de iud. l. properandum. §. siue autem alterutra. C. eod. & post Bart. Abb. Lanfr. & alios vbi per eum tradit Didac. Couar. d. cap. 27. in prima declar. nu. 1. post prin. vers. etiam vbi quis. Ergo, & c.

- 5 Et per ista ita conclusio. Cæterum contra hanc conclusionem duo videntur quamplurimum obstare. alterum est, quia communis plerumque, & ferè semper aliquos habet contradictores, vt experientia docet, sed authoritas Doct. excusat ab expensis, vt firmat Angel. in l. terminato. col. 1. sub. num. 2. vers. fiant talia consilia. C. de fruc. & lit. expen. & post Feli. sequitur Alcia. in tract. præsum. reg. 1. præsum. §. 1. in fi. nu. 8. vbi id comprobat Nico. Arlat. in addi. autoritate Bal. Cardin. Alex. Barb. Corn. Ang. Aret. Ias. Marfil. & aliorum, quos ibi allegat, & est receptissimum.

- 6 Quinimò i secundum Alcia. d. nu. 8. id locum habet etiam si contra authoritatem Doct. sit communis opin. & sic in terminis contra d. conclusionem.

- Alterum, qd obstat supra firmata conclusioni, est, quia nemo est adeo rudis, & ignarus, qui antequam incipiat litigare, non consulat peritiores, sed consilium Excel. Doct. excusat ab expensis, vt concludunt Henrich. Boic. in suis sing. in verb. interesse. nu. 2. Corn. in cōf. 148. in præsentis consultatione. col. fi. nu. 30. lib. 2. Mathesil. in sing. 81. nota regulam. nu. 2. & ibi latè Adden. Deci. in c. vt debitus. col. 8. nu. 21. ext. de appel. Marfi. in l. patre, vel marito. nu. 32. ff. de quæstio. Alex. post alios in d. l. properandum. §. siue autem alterutra. col. 2. nu. 10. & seq. C. de iudi. Alcia. in l. 1. in verb. Celsus ait. nu. 46. ff. si cer. pet. cum adductis per And. Tiraq. in tract. de pœn. tempo. caus. §. 1. nu. 108. per Io. Bapt. à Villalob. in tract. com. opi. in litera C. in verb. consilium doctissimi. num. 168. Eman. zu2. in thesau. recep. sen. in litera C. nu. 273. in verb. consilium Card. Alban. in Lucubrat. ad Bar. in l. in bonorum. nu. 1. ff. de bon. poss. & est comm. opi. vt per se patet, & post Cur. iun. testatur Villalob. & Suarez. ibidem.

- 8 Ista tamen, quæ plurimum videntur obstare, in proposito nihil vrgent, siquidem procedunt, quando sumus in dubio, vt puta quando sunt opiniones hincinde, nec datur communis, vel magis, vel quando sumus in casu adeò sterili, vt nulla authoritas reperiatur, vel alio modo, tunc enim benè verum est, authoritatem Doctor. & consilium Excel. Viri excusare quem ab expensis.

- 9 Secus verò i quando sumus in claris, vel per legem, aut cōsuetudinem, aut communem opin. quæ vtriusque vim habet: nam cum per communem aduersarius ius clarum habere dicatur, non est dubium, quod ei debent refici impensæ, vt tradunt Ant. de But. & Abb. in d. c. finem. per quæ redditur omnino falsa opinio Alcia. quando contra auctoritatem Doct. est communis.

- Ex quibus omnibus remanet firma conclusio, vt litigans contra communem sit cōdemnandus in expensis. Limit. eam i tamen Abb. in d. cap. finem. colum. 10. vers. sed ego puto. nume. 26. ext. de dolo, & contu. quando sumus in 2. instantia, & sic in causa appellationis: & in prima fuit iudicatum contra cōmunem per iudicē magnæ, vt ipse inquit, reputationis, nam tunc litigans contra communem excusaretur, & ratio est,

est, quia fortè communis poterat conuinci melioribus rationibus, & per consequens non seruari, & quidem est rationalis, & æqua restrictio, & ideò ipse quoque cum ea petrasco.

Hæc ita resoluta conscripseram, & maior pars huius tractatus erat impressa, quando peruenit ad manus Praxis quædam Iudiciorum Eximij viri Io. Bapt. Asinij nuperrimè typis madata, ubi ipse in fi. §. 32. c. 35. & vlt. contrarium tenet, videlicet litigantem contra communem opinionem non esse condemnandum in expensis, licet contrarium videatur firmare supra d. §. 32. c. 2. in l. limit. per totum.

Mouetur autem in d. c. 35. ex pluribus: Primò, quia quilibet causa, ubi variæ sunt opiniones, excusat à condemnatione expensarum iuxta tradita ab eodem in d. 4. limit. Communis verò plerumque habet contradictores. Ergo. & c.

Secundò, quia communis non semper attendenda est, vt supra latè. tit. 9. per totum.

Tertiò, quia communes opi. non ex veritate, sed affectione potius conficiuntur.

Quartò, & vlt. quia communis constituuntur ex negligentia, & sic ex crimine: nam Doctores tanquam aues absque alia veritatis indagatione sequuntur aliorum dicta, & ista sunt, quibus mouetur in effectu Asini.

Quibus tamen non obstat. contrariam opi. supra firmatam veriorum esse credo, & approbo per supradicta.

Nec obstat. in contrarium adducta, quia facilis est responsio.

Ad primum enim respondetur, illud procedere, quando inter varias Doct. opi. non datur communis, vel magis communis secus aliàs, vt in casu nostro, quia tunc sumus in claris, vt diximus modo supra. num. 8. & 9. & ita intelligit idem Asini. in d. 4. limit.

Ad secundum resp. quod litigans cõdemnari debet in expensis in casibus, in quibus debet attendi communis, secus aliàs: vt diximus supra. in prin. huius 3. lib.

Ad tertium resp. non præsumi doctores moueri affectione, sed veritate ad tenendam hanc, vel illam opi.

Ad vlt. resp. negligentiam, & incuriam in doctoribus non præsumi, sed potius diligentiam, cum ad eos spectet perquirere, quæ opinio sit verior, & vnusquisque censeatur fungi officio suo. Per quæ remanet firma, & vera conclusio, vt litigans contra communem in expensis condemnari debeat.

TITVLVS XI.

De pœna contra Communem patrocinatium, vel aduocantium.

S V M M A R I A.

1 Doctor consulens contra Communem, pœnam non meretur Contrarium num. 4.

2 Doctor potest cogi consulere.

3 Ex consilio nemo obligatur.

5 Contra Communem consulens malum facere dicitur.

6 Consulens contra communem tenetur parti, pro qua consuluit ad interesse.

Tenetur reficere omnia damna parti contraria. nu. 11. Fall. nu. 13.

Facit litem suam num. 14.

Idem sequi debet in causa propria. nu. 16.

Tenetur ad restitutionem in foro conscientia. nu. 18.

7 Doctor dolo iniustam causam defendens tenetur ad interesse parti læsæ.

Idem si ex imperitia. nu. 8. & facit litem suam. nu. 15 I.

9 Imperitia culpæ ascribitur.

11 Doctor etiam de culpa tenetur.

12 Doctor iniquam causam defendens tenetur reficere damna parti contraria. Fall. num. 13.

17 Consulens in aliena causa, idem sequi debet in propria.

19 Aduocatus ex ignorantia tenetur in foro conscientia.

Idimus qua pœna plectantur litigantes contra Communem, nunc videamus ad quid teneantur eorum patroni, vel aduocati. In qua quidem inuestigatio ne, vt omnium plena habeatur resolutio, duplicem adhibebimus inspectionem. Prima erit, an tales Doctores sint aliqua pœna afficiendi. Altera dato quòd debeant puniri, qua pœna plectendi sint.

I N S P E C T I O I.

Circa primam videtur concludendum Doctorem consulentem, vel aduocantem contra communem non esse puniendum ex duobus.

Primò quia quod lege permittente fit, pœnam non mere-

tur. 1. Graccus. cum vulg. ff. de adulter. Sed Doctoribus permittitur generaliter consulere in assumptione gradus Doctoratus, vt clarum est, quinimò etiam inuiti consulere & cogi possunt. l. 2. & ibi glos. in verb. concessum. Bar. circa med. versi. nota quem cogi. nu. 1. & ceteri. C. de prox. fact. scri. lib. 12. Idem Bar. in l. proxime. in fi. princ. nu. 2. & ibi Bald. propè fi. versi. cum aliis autem potest, & alj. ff. de his quæ in testament. delent. Io. Fabr. in prin. Instit. de oblig. quæ ex quasi delict. nu. 4. Sali. in l. sancimus. in fi. & ibi Addentes. C. de aduoc. diuers. iudi. Ant. de Butr. in c. si pro debilitate. col. 4. de offic. deleg. Abb. & ibi post alios Fel. in c. 1. in prin. num. 1. extra de offic. iudi. Corn. in consil. 238. reperio superiori anno. in prin. num. 1. lib. 4. Ias. in l. eum qui res. num. 13. C. de procur. Rip. in l. fi. nu. 32. C. de reuo. donat. Addent. ad Bertach. in suo repertor. in verbo. Doctor consultantibus. Aug. Bero. in c. quoniam contra. nu. 44. extra de probat. & alij passim, & est communis, & recepta sententia, vt per se patet, & post Fel. Ias. & Rip. testatur Fran. Viui. in tract. commu. opi. lib. 2. opin. 8. Aduocatus potest compelli, circa prin. Ergo & c.

Sed huic rationi potest facile responderi, Doctori permittitur esse generaliter consulere, & etiam cogi posse, quando causa est iusta, secus aliàs, & ita declarat Corn. in d. consil. 238. nu. 1. & est de intentione omnium, & verissimum: sed in casu nostro adest iniustitia. cum communis consulendo omnino sit attendenda. Merito. & c.

Secundò, & vlti. pro hac opin. videtur vrgere, quoniam ex consilio nemo tenetur, seu obligatur, ex quo nemo compellitur alterius consilium sequi. l. 2. ff. mandat. l. ob hæc verba. in fi. ff. de his qui not. infam. l. consilia. & ibi Doctores. ff. de reg. iur. c. cum olim. & ibi not. Bellam. col. 3. versi. & propter hoc nullus tenetur. nu. 2. de arbit. c. nullus. & ibi Din. & alij, de reg. iur. in 6. cum concordant.

Hæc quoque ratio euitatur, nam ex consilio nemo tenetur, quando is cui datur consilium, etiam sine eo idem fecisset, secus verò quando impellit ad aliquid faciendum: quia tunc consilium benè obligat. Vel possumus dicere, id non procedere, quando consilium est dolosum, & criminis, seu peccati inductiuum, vt videmus in his, qui dant consilium ad facinus aliquod perpetrandum, qui puniuntur perinde, ac si ipsi deliquissent, vt latè per Egid. Boss. in sua pract. crimi. in tit. de mand. ad homicid. propè fi. versiculo, quæro quid iuris sit in consulente. nu. 59. & post alios nouiss. Iul. Clar. lib. 5. recept. sent. §. fi. in pract. crimi. q. 88. per tot.

Sed Clientes mouentur ad litigandum solo consilio suorum peritorum, & consilium est dolosum, cum sit contra iuris dispositionem. ergo. & c.

Quamobrem contrarium, quòd imò Doctor contra communem consulens, vel aduocatus puniri debeat, ex omnium intentione concludendum est, ea ratione, quia cum communis pro lege seruanda sit, vt latè supra tit. 8. per totum, qui contrarium facit, malè facere & dicitur vt post Bald. ubi per eum tradit Lauren. Siluan. in consilio decimo. Punctus super quo consilium. numero 37. & per consequens puniendus est. & præsertim quia istud consilium est inductiuum criminis, & peccati, per supradicta.

I N S P E C T I O I I.

Cum igitur Doctor contra communem consulens, seu aduocans puniendus sit, secunda succedit indagatio, qua pœna videlicet puniri debeat: & reperio quinque pœnas iniunctas esse tali Doctori, quas coniunctim recenset Lancell. Contra. in li. de Prator. §. 2. in tit. de sent. sub nu. 32. in 2. ampli. in fi. Quamobrem singulas separatim referam.

6 Prima est, quod Aduocatus teneatur ad interesse parti læsæ, pro qua ipse contra communem consuluit, vel aduocauit, & id manifestè deducitur. Nam aut Doctor contra communem consuluit dolo, aut ignorantia, q. in dubio præsumitur iuxta dictū Bal. in l. fi. nu. 9. C. de pœn. iud. qui mal. iud. & vtroque casu tenetur ad interesse. siquidem Doctor dolo & iniustam causam defendens, tenetur parti læsæ, cuius causam tuetur ad interesse. l. 2. ubi id not. Bar. ff. mand. referens Spec. in tit. de requisit. consil. col. 3. sub nu. 5. versi. & contra inique consulentem, sed Spec. ibi loquitur in consultore, sed verè id voluit Spec. in tit. de Aduoc. §. fi. col. vlt. versi. illud autem certius. nu. 18. & licet Specul. & Bar. non loquantur expresse de interesse, tamen ita intelliguntur à cæteris Doctoribus.

Hoc idem vult expresse Abb. in ca. si culpa. num. 3. de iniur. in ca. tua nos. num. 3. de homicid. & in cap. pastoralis. §. quia verò. nu. 7. & ibi post alios Fel. sub nu. 22. circa med. extra de offic. deleg. ubi refert Ang. in repet. l. si vacantia. C. de bon. vacantibus. lib. 10. Dec. in l. consilij. num. 3. ff. de reg. iur. Sebastia. Sap. in repet. leg. 3. col. 3. nu. 11. ff. quod quisque iur. Comm. opin. Tom. j. D & alij

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tractat.

& alij passim, & est communis opinio, vt ex numero, & aucto-
ritate eam tenentium apparet.

- 8 Eodem modo, Doctor male consulens ex imperitia tene-
tur ad interesse, vt post Hostien. vbi per eum tradit Thom.
Grammat. in §. si propè fin. num. 11. insti. quib. ex caus. ma-
num. non lic. Dec. in l. 2. nu. 2. ff. quod quisque iur. idem Dec.
& Cagnol. in d. l. consilij. nu. 3. cum concord.
- 9 Et ratio huius dicti est, quoniam ignorantia t ascribitur
culpæ. l. imperitia. & ibi post alios declarant Dec. & Cagnol.
ff. de regu. iur. Io. de Anan. in cap. excommunicamus. §. mo-
neantur. col. 3. ver. est enim regulare. num. 8. extra de hæret. &
post Alexan. contra Bal. Catell. Cott. in memor. in ver. Do-
ctor male iudicans, cum similib.

- 10 At Doctor t non solum de dolo, sed etiam de culpa tene-
tur iuxta latè tradita per Ale. in rubr. C. de procur. nu. 2. quia
culpa dolo æquiparatur, vt tradunt Doctor. in l. quod Ner-
ua. ff. de pos. cum locis concord. Ergo. & c.

Secunda est pœna, quæ doctoribus contra communem re-
spondentibus est imposita, vt teneantur t reficere omne dam-
num parti, contra quam consuluerunt, & ratio est, quia Do-

- 11 ctor inique, & iniuste causam defendens t ad omne præiudi-
cium tenetur, quod proprio patrocínio parti contrariæ at-
tulit, ita concludit Dec. in d. l. consilij. numer. 3. de reg. iur. q.
aduertendum dicit Chassa. in comment. ad consuet. Burgund.
rub. 4. §. 7. in verbo, *Si ce n'est consentement*: in versic. adde an
quando in ferenda. in fin. num. 37. & credo verissimum, nam
pœna debet sequi auctorem delicti. l. sancimus. C. de pen. cap.
2. de constit. cum vulg. & aduocatus est causa præcipua, vt
pars aduersa damnum patiat: siquidem Cliens eius consi-
lio litem aggressus, & persecutus est.

- 13 Fall. tamen t hoc, quando Clientulus esset Iuris peritus,
quia tunc non aduocatus, sed ipse teneretur parti contrariæ,
ad damna. ita post Ang. sequitur Socin. in l. si quis iniquum.
in §. si procurator. col. 2. sub nu. 10. versic. & hoc sequitur Ang.
ff. quod quisque iur. nam tunc cliens non consilio aduocati,
sed propria malitia, vel dolo iniustam causam defendere creditur.

Tertia est pœna imposita Doct. contra communem aduo-
cantibus vt faciant t litem suam, cum iniustitiam defendere
dicantur, vt supra fuit conclusum. & huius dicti ratio est,
quia Doct. consulens contra communem, censetur per im-
peritiam consulere, vt supra diximus.

- 15 At Doctor t per imperitiam defendens iniustam causam,
facit litem suam, vt tradit Spec. in tit. de aduocat. in §. fin. col.
pen. ver. quid si per imprudentiam. nu. 17. & ita fuit decisum
per Parlam. Delph. vt per Franc. Marc. in quæst. 649. quæritur
an aduocatus. in prin. nu. 1. partic. 1. cum simil.

Quarta est imposita pœna contra commun. respondentem-
16 bus, & forte omnium durissima, vt t illud idem consilium se-
qui debeant in causa propria, si idem casus ipsis cõtingat, &
sic siue communis sit pro eis, siue contra, semper causam a-
mittent, nam communis non proderit, cum ipsi contrarium
sequi debeant, & communis contraria nocebit, cum pro ea
sit iudicandum.

Et ratio est, quoniam receptissimum est pronuntiatum, vt
17 Doctor t consulens in aliquo casu, siue bene, siue male, illo
eodem consilio in causa propria vti debeat, & id probatur
naturalitè ratione quod quisque iuris in alterum statuerit,
ipse eodem iure vtatur. & in propriis terminis tradit Ange.
in l. 1. §. 1. circa prin. versic. & est argum. quod Doctor. quem ibi
sequuntur Pau. de Cast. num. 7. Alex. num. 1. Socin. num. 11. &
12. Iason. num. 10. Sebast. Sap. num. 10. & seq. Claud. de Seifel.
num. 3. & alij vno ore. ff. quod quisque iur.

Hoc idem in specie concludunt Andr. Barbat. in Cle. 1. col.
2. num. 5. de testi. Zaf. in l. 2. in §. primus diuus Augustus. circa
prin. in verbo. pro beneficio. in fin. ff. de orig. iur. Andr. ab
Exea. in ca. cum omnes. numero septuagesimo. de constitut.
cum concord. & est communis opin. vt per se patet, nec vl-
lum habet contradicteorem.

Nec dicatur id solum habere locum in consultore, nō ve-
rò in aduocato, quoniam id est falsum, vt supra relati omnes
asserunt, & in specie Sap. d. nu. 12. & Claud. d. nu. 3.

Quinta, & vltim. est pœna, quæ imponitur Doctori contra
18 communem aduocanti, & consulenti, vt teneatur etiam t in
foro conscientie ad restitutionem, si quidem si communis
omninò attendenda est etiam in foro Poli, vt suo loco dictū
fuit, non est dubium, quod consulens contra commu. etiam
in foro conscientie male facit, quia id propter ignorantiam
agere dicitur.

- 19 At Doctor consulens iniquè t ex ignorantia, tenetur in fo-
ro conscientie ad restitutionem, & resarcienda damna vt tra-
dit Abb. in cap. ad aures. col. 1. in 4. not. num. 3. ext. de etat.

& qualit. Fel. in d. cap. pastoralis. §. quia verò. sub num. 22.
ver. item dicas, extra de offi. deleg. & post Anto. de Butr. in c.
tua nos. in 1. not. versic. ex quo infert Anto. de homic. Card.
Alban. in lucubr. ad Bart. in l. 1. §. ait prætor. sub num. 5. ver. &
aduocatus. ff. de postul. & tradit sum. Ang. in tit. de Aduocat.
§. 12. incip. vtrum Aduocatus teneatur. & summ. Armil. cod.
titul. de aduocat. §. 11.

Et istæ omnes pœnæ rationabili causa inductæ, sunt con-
tra Doct. iniustas causas defendentes, quæ vtinam seruaren-
tur, quia in primis valde prodesset ipsis Aduocatis, qui saltè
timore pœnæ ab huiusmodi excessibus se abstinentes pœna
ignis æterni euitarent. Deinde iuuaret ipsos litigantes, qui
iustitiam fouente s, quod suum est, absque tot impensis, curis,
& laboribus consequerentur, & e contra ius non habentes e-
tiam inuiti ab initio liti cederent, si ab omnibus essent repul-
si, & superfluis impensis parcerent: & demum id omnibus ap-
prime vtile esset, quando ius nostrum non esset obumbratum
innumeris cauillationibus, quibus pro maiori parte repleta
sunt responsa doctorum, quæ impressa circumferuntur.

TITVLVS XII.

De pœna contra Communem iudicantium.

SUMMARIA.

- 1 Arbitrator, & arbitratur contra communem laudantes in quo pu-
niantur.
- 2 Arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum.
- 3 Consultor contra comunem respondens tenetur parti laesæ ad interesse.
Idem sequi debet in causa propria. num. 4.
Item facit litem suam. nu. 5.
Eius consilium contra communem rescindetur. nu. 7.
Et ad plura alia tenetur nu. 8.
- 6 Consultor iniquè consulens facit litem suam.
- 9 Sententia lata contra communem tanquam iniqua retractatur.
- 10 Sententiam latam contra comm. esse ipso iure nullam. Contrarium.
num. 13. Fall. num. 18.
- 11 Sententia lata contra legem, vel consuetudinem est nulla.
- 12 Iniquitas manifesta æquiparatur nullitati.
- 14 Sententia nulla dicitur, quæ est lata contra leges, Senatusconsult.
vel constit. principis.
Item lata contra expressam iuris formam. & num. 15. Fal. 17.
- 16 Prasumptio efficacior nō adeo elidit cōtrariā, vt pœnitus annullat.
- 19 Sententia notoriè iniqua nō exequenda, sed retractanda num. 20.
- 21 Sententia lata contra comunem est notoriè iniqua. Cōtrariū. nu. 22.
- 23 Notorium quid sit.
- 24 Sententia notoriè iniqua est nulla.
- 25 Iudex iudicans contra communem tenetur in syndicato.
Fallit primo modo. nu. 28. & 2. modo. nu. 29.
Contrarium. nu. 33.
Tenetur ad interesse partibus. nu. 34.
Presumitur ex ignorantia iudicare. nu. 35.
Facit litem suam. nu. 28. Fall. nu. 44.
Contrarium. nu. 35. Ampl. nu. 46.
Fallit 2. nu. 47. & 48.
Omnes supradictæ pœnæ ampliantur. nu. 50.
Peccat, & tenetur in foro conscientie. nu. 51.
Non verò tenetur actione iniuriarum. num. 53.
- 26 Iudex male iudicans tenetur in syndicato. Ampl. nu. 27.
Ex ignorantia ad interesse. num. 37.
Facit litem suam. num. 39. Ampl. etiam ex ignorantia. num. 40.
Peccat, & tenetur in conscientia. num. 52.
- 30 Iudex sequens opinionem præceptoris excusatur. Fal. nu. 31.
- 32 Scholares debere eligere præceptores peritos.
- 36 A communi opinione recedere temerarium.
- 41 Iudex ferens sententiam nullam non facit litem suam. Et quare.
num. 43.
- 42 Pœna maior arguit maius delictum, quia imponitur ex eius qua-
litate. Fallit nu. 43.
- 49 Litem suam facere, quid.
- 54 Iudex condemnatus in syndic. potest repetere quod soluit ab eo,
pro quo male iudicauit.
Contrarium. nu. 55. Fal. nu. 56. reprob. num. 58. Fal. nu. 59.
- 57 Iudex potest pacisci cum parte de conseruando se indemnem.

Ictum est supra qua pœna plectantur litigantes con-
tra communem, & eorum aduocati, seu patroni:
modo videndum est de pœnis contra eam iudican-
tium, & quoniam plures sunt qui iudicant, ideò vt omniū
clara habeatur resolutio, triplex adhibenda est inspectio.

Prima

Prima erit: qua pœna afficiatur arbiter seu arbitrator: secunda qua consultor: tertia, & ult. qua ipse iudex, contra communem iudicans.

I N S P E C T I O I.

Quo ad primam breuitati consulendo, concludendum est, arbitrum vel arbitratorem in casibus in quibus de iure pronuntiare tenetur omnem pœnam ꝑ subire, qua & ipse iudex. ita tradit Lancel. Conrad. in lib. de Prætor. §. 2. in tit. de sentent. sub nu. 32. in 2. Ampl. & credo esse verum. Nam hodie arbitria ꝑ sunt redacta ad instar iudiciorum. l. 1. & ibi glo. & ceteri concord. congerunt. ff. de arb. & tradit Doct. ubi post alios Guil. de Tatal. num. 3. in §. arbitrorum. l. societatem. ff. pro soc. cum similibus.

I N S P E C T I O II.

Circa secundam inspectionem, qua pœna, videlicet afficitur consultor contra communem respondens, vna cum Lancel. Conrad. in d. cap. 2. Amp. dicendum est, plures pœnas subire: nos singulas separatim referemus, licet ipse coniunctas apponat.

3 Prima est pœna ut consultor ꝑ teneatur in quantum altera pars læsa fuerit, & id per ea, quæ supra diximus tit. præceden. de aduo & infra de iudice dicemus.

4 Secunda est pœna, ut ꝑ idem consilium in propria causa amplecti teneatur, & ratio est quia consultor tenetur sequi id, quod deciderit etiam pro se iuxta dictum Ang. communiter receptum in l. 1. ff. quod quisque iuris.

5 Tertia est, pœna, quod cōsultor ꝑ faciat litem suam ea ratione, quia iste dicitur iniquum, & iniustum consilium reddere, at consultor ꝑ inique consulens facit litem suam, ut post alios tradit Franc. Marc. in deci. Delphi. in 1. part. quæstio. 649. quæritur, an aduocatus. nu. 2. Ergo &c.

7 Quarta est pœna quod eius consilium decisum ꝑ tanquā iniustum, & iniquum rescindatur de iure per ea quæ dicemus infra de Iudice in 1. pœna.

8 Quinta & vltima est pœna consultoris contra communem consulentis, ne singulos casus frustra enumerem, ut teneatur ad omnia, ꝑ quibus punitur consultor iniuste, & inique respondens, congesta per Specul. in tit. de requisit. consi. col. 3. & seq. nu. 5. cum seq.

I N S P E C T I O III.

Quantum ad tertiam & vltimā Inspectionem, nempe qua pœna afficiatur iudex iudicans contra communē opinionē. ad plura teneri concludendum est, &

9 Prima est pœna quod sententia tanquam iniqua, & iniusta ꝑ rescindatur, quod graue, & molestum est ipsi iudici, si quidē si per appellationem arguitur imperitia, & iniquitas iudicātis l. 1. & ibi gloss. & ceteri tradunt, ff. de appell. per rescissionem, & retractationem sententiæ ab alio iudice faciendam aperte, & clare manifestabitur eius nequitia, & ignorantia: & quod sententia lata contra communem sit iniusta, & iniqua, & per cōsequens retractanda nemo dubitat.

Quinimo quam maxima est dubitatio, nunquid sententia lata contra communem sit iniusta, & iniusta, an potius etiā ipso iure nulla? & in hac quæstio. duæ sunt scribentium opiniones. Quarum.

10 Prima est, ut sententia lata contra communem ꝑ sit ipso iure nulla, & huius opi. Autor allegatur Barto. in l. cum prolatis ff. de re iudica. qui re vera non dicit, sed solum asserit, talem iudicem esse puniendum, sed mitius, sed hanc opi. vere sequitur Abba. in c. 1. extra de re iud. Ange. in l. qui Romæ, in §. duo fratres. col. 4. in prin. sub nu. 6. circa med. vers. vlti. hanc lectionem Hugol. & in l. 4. §. hoc autem indicium. colum. 1. nu. 3. in fi. vers. sculo. & si fertur sententia. quem ibi sequuntur Imol. colu. 1. nu. 20. in fi. ver. quod tamen intelligit hic Ange. & Rip. prope fi. sub ver. quid tenendum. Bart. hic. nu. 107. ff. de damn. infect. Neuiz. late. in d. Syl. nup. lib. 5. nu. 71. Francisc. Cosci. in ca. 1. in vlt. q. nu. 27. ext. de consti. quem refert & sequitur Francisc. Viui. in tract. comm. opi. lib. 1. opin. 182. Iudex iudicādo. in fi. cū simil. & ista est communis opin. ut ex pondere & numero Doctorum eam tenentium apparet.

Fulcitur autem ex pluribus, & primo quia communis pro lege, & tanquam ius seruatur, ut diximus supra in præfat. num. 130. & seqq. At sententia lata cōtra legem, vel ex iuris errore, test ipso iure nulla l. si expressim. ff. de appella. l. 2. C. quando pro uoc. non est necess. tradunt communiter Doct. in d. l. cum prolatis. ff. de re iud. & in d. §. duo fratres, l. qui Romæ. ff. de verbo. obliga. Merito. &c.

Hæc ratio contrariam opin. sustinendo facile subuertitur: Nam quando dicimus communem pro lege seruari, debet intelligi in ijs, in quibus non est diuersa ratio: sed in casu nostro

non est eadem ratio, nam sententia lata contra legē est cōmmerā & certā veritatē: sententia vero lata contra cōmunem, est contra veritatem præsumptam; quæ facile euanesceat per contrariam præsumptionem. ergo. &c.

Secundo igitur adducunt pro hac opinione præfati. scribent. nam manifesta iniquitas ꝑ æquiparatur nullitati. ut tradit Inn. in c. cum Bertoldus. col. 2. sub numero 4. in verbo concessimus. circa prin. & ibi Paul. Rosell. in addit. extra de sentent. & re iud. Abb. in c. si quando. col. 1. in 2. no. nu. 2. extra de offi. de leg. & alibi. Card. Zabarell. in cons. 55. in casu d. Christophoti, prope fin. sub nu. 2. ver. item subest. Curt. post complures per eum relatos in cons. 65. super præmissa narratione col. 3. sub nu. 3. prope fin. ver. faciunt, quæ not. d. Card. late cū alios congerens Neuiz. sub d. nu. 71. prope fin. vers. præterea manifesta. & est receptissimum, ut per se patet: Sed sententia lata contra communem, dicitur notoriē iniqua, & iniusta. Merito. &c.

Hæc quoq; ratio facile tollitur negando sententiam latam contra communem esse notorie iniquam, ut infra latius.

Tertio, & vltimo pro hac opinione addo hanc rationem, Si vinco vincentem te, multo magis vinco te. l. de accessionibus cum vulg. ff. de diuer. & tempo. præscri. At sententia lata contra legem est ipso iure nulla. d. l. si expressim. ff. de appellat. cōmunis vero vincit legem, iux. tradita supra tit. 9. casu 25. num. 136. Merito &c.

Huic etiam rationi facile respondetur, nam Doct. quando communiter tenent contra aliquam legem, dant ipsi legi intellectum diuersum & contrarium a vero, adeo quod lex illa diuersos habeat intellectus, verum videlicet, & falsum: sed sententia lata contra legem habentem varios intellectus non dicitur ipso iure nulla, ut mox infra dicemus. Ergo &c. Et sic ista opin. penitus corrumpitur, sublati eius fundamentis.

Quamobrem altera superiori contraria est opinio, ut sententia lata contra communem ꝑ sit iniqua, & iniusta, non aut ipso iure nulla. & hanc tenuit Ant. de But. in c. 1. quem ibi secuti sunt Imol. sibi contrarius col. 7. post prin. sub nu. 6. circa med. vers. & tamen aduertendum. Felin. col. fin. num. 56. in in fi. & alij, extra de consti. hoc idem vere voluit Barto. in d. l. cum prolatis. in fi. & ibi eum referunt & sequitur Alex. col. 1. nu. 4. & 5. & col. 2. nu. 0. & 11. Iason. col. 3. sub nu. 12. latissime Vinc. Hercul. col. 3. & 4. num. 8. cum seqq. Zasi post med. in 7. declar. & alij. ff. de re iud. Pau. Castré in d. l. qui Romæ. in §. duo fratres prope finem sub numero 9. versic. vel dic secundum Barto. & ibi Imol. colum. 1. ver. item nota, quod licet. num. 25. Ripa sibi cōtrarius nu. 33. late Maria. in n. 74. & seq. Io. Bolog. sub numero 94. versiculo vnde sententia contra communem. & ceteri. ff. de verbo. obliga. Benedict. Capra in tract. regul. in regul. 18. videmus, quando iudex. colum. 3. numero 19. Gratus in consilio 77 duo principaliter obiciuntur. columna 3. num. 14. lib. 2. Lancel. Conrad. in d. lib. de Prætor. §. 2. in titulo de sentent. nu. 75. in 12. lim. Sebast. Vant. in tract. de nullit. in tit. de null. ex defect. proces. nu. 120. Cagnol. in l. 1. nu. 157. ff. si cer. pet. & D. Io. Pau. Lancel. in d. disput. an, & quando seruanda sit com. opi. in 8. limit. cum concord.

Et hæc absque dubio est magis communis opinio, ut ex numero, & auctoritate eam tenentium apparet, & meo iudicio verissima ex pluribus.

14 Primo quia sententia nulla ꝑ illa dicitur, quæ specialiter cōtra leges, vel Senatusconsult. vel Principum constitutiones profertur, ut ad literam dicit tex. in l. si expressim. ff. de appella. At sententia lata contra communem non est huiusmodi, quia cōmunis non est specialiter lex vel Senatusconsult. vel constitutio Principis ut per se patet, & alias supra pluries deduximus, Merito, &c.

Secundo quia communis opinio non facit Ius clarum, certum, & firmum, adeo quod si contra eam sententia feratur, debeat dici contrauentum formæ ipsius iuris, cum plura possint adesse, quæ eius robur tollere valent ut supra titulo. 9. per totum. Sed ea ꝑ est sententia nulla, quæ contra manifestam, certam, & claram iuris formam profertur. l. 2. C. quando pro uoc. non est necess. Ergo, &c.

Tertio ubi duæ sunt præsumptiones contrariæ, licet efficacior tollat præsumptionem minus efficacem. l. diuus. ff. de re iud. in integ. tamen non adeo ꝑ elidit, ut annullat penitus præsumptionem contrariam nam cum præsumptio fiat in dubio quo casu veritas potest esse contra præsumptionem, non debet in totum tollere actum contrarium, sed satis est quod eo suspenso contrarius actus præsumptione fulcitur præferatur, & seruetur. At in casu nostro sunt duæ præsumptiones contrariæ: altera pro communi, & ista re vera efficacior, ex quo per eam attenditur communis; altera pro iudice Comm. opin. Tom. j. D 2 ce

et, & sententia, iuxta tradita per Alciat. in tractat. præsumpt. reg. 3. præsumpt. 9. Merito. &c.

Quarto & vlti. iuuatur hæc opin. quia communis à communiter accidentibus habet contradictores, adeò quod ius illo casu diuersimode intelligatur, & sententia contra comm. dicatur lata contra ius varios habens intellectus. At sententia ¶ etiam contra legem habentem varios intellectus. pro-
lata non dicitur nulla. l. cum prolatis. & ibi vno ore tradunt Doct. ff. de re iud. Doct. etiam in §. duo fratres. l. qui Romæ. ff. de verb. oblig. & est clarissimum, Ergo. &c.

Ex quibus omnibus remanet clara ista magis Commu. opinio, vt sententia lata contra communem sit iniusta, & ini-
qua, non autem nulla. Hanc tamen conclusionem limitarem, 18 quando ¶ communis nullum haberet contradictorem, & plurimos haberet auctores, prout est consuetudo Martin. in l. dos à patre. C. sol. matr. & plures doct. Bartol. & aliorum, quæ nunquam in dubium refricata fuerunt, & tanquam leges custodiuntur, nam cum nemo dubitet de his si sententia contra feratur, erit ipso iure nulla. arg. d. l. si expressim. & d. l. 2. C. quand. pron. non est neces. & maximè quia talis iniquitas videtur manifesta, & ita postea reperi in fortioribus terminis limitare Vinc. Hercul. in d. l. cum prolatis. numero decimo. circa princ.

Sed iuxta hanc conclus. dubitatur, nunquid sententia lata contra comm. sit simpliciter iniusta, & iniqua, vel etiam notoriam iniquitatem contineat, & ista indagatio non caret vtilitate, nam si esset iniqua, & iniusta notoriè non mādaretur
19 executioni, secus aliàs: quia sententia notoriè iniqua ¶ non est exequenda, ita tradit Lanfran. de Oria. in c. quoniam contra, in prin. sub nu. 36. vers. item fall. reg. supradicta, de proba. And. Barbat. in conf. 1. prælare scribitur. col. 1. num. 4. lib. 2. Afflic. decis. 89. per binas relationes. num. 5. Io. Cephal. conf. 263. D. Marcus Anto. col. 4. num. 18. cum simil.

20 Sed omnino ¶ est, retractanda. c. inter ceteras. & ibi Doct. not. extra de re iud. & post Host. Inn. Ioan. de Ligna. & alios vbi per eum, tradit Imo. in consil. 347. in causa inter Franciscum. col. 6. vers. & pro hac parte. num. 14. Barbat. d. consil. 1. num. 4. & 5. cum simul.

Hanc tamen q. a nemine tactam reperi, sed solum audiui in
21 voce quendam volentem, talem sententiam ¶ esse notoriè iniquam, pro qua opinione videntur vrgere infra scripta,

Imprimis quia hodie compertum est, quod communis iudicando est attendenda. Vnde qui contra communem iudicat, manifestam iniustitiam facere dicitur, & eius sententiam claram iniquitatem continere.

Secundò & vlt. quia statim atque videmus sententiam contra communem prolatam esse, fatemur iniquam, & qui contrarium dicit, defectum communis probare tenetur: ergo iniquitas ista per se apparens notoria, & manifesta dici debet.

Caterum contrarium sustinendo his rationibus possumus respondere, quod communis seruatur, & attenditur, non quia sit, sed quia præsuntur vera, ex quo fit, vt in multis casibus communis non attendatur. Vnde cum veritas sit præsumpta in communi, iniquitas etiam ex ea proueniens non certa & clara, sed præsumpta esse dicitur. Quamobrem ipse sum in
22 contraria opi. vt sententia lata contra comm. non sit ¶ notoriè iniqua. Primo quia effectus debet esse eiusdem qualitatis, cuius est ipsa causa: Sed causa iniustitiæ, & iniquitas talis sententiæ est veritas præsumpta. Ergo. &c.

23 Secundò, quia notoria ea ¶ dicuntur, quæ omnibus constare possunt, colore nullo offuscantur & probatione nulla indigent, vt palatium in vrbe esse, vel simil. Ita ex aliis tradit Iacob. Spiegel. in suo Lexic. iur. ciuil. in verb. notorium. at iniquitas ex sententia lata contra communem emanans non est huiusmodi, quia non omnibus patet, cum non ex certa, & clara veritate oriatur, & offuscatur quam maximè præsumptione, quæ est pro iudice, & sententia. Ergo. &c.

Tertiò, & vlti. quia si verum esset, quod hæc sententia esset notoriè iniqua, sequeretur, quod esset nulla. At consequens est falsum, vt modò suprà latè ostendimus. Merito. &c.

Maiores probatur, quia receptissima est Doctorum conclusio, vt sententia notoriè iniqua ¶ sit ipso iure nulla. Ita Inn. in c. fraternitatis. col. 1. num. 5. circa prin. in verb. dicimus in fin. ext. de frig. & malefic. Ant. de Butr. Abb. & alij in c. inter ceteras. extra de sent. & re iud. Gemi. in consil. 48. pro examinatione clariori. col. 4. vers. patet ergo quod licentia. num. 9. Ro. sing. 46. iudex pronunciat dico. num. 2. & ibi Adden alios allegant. Alex. consil. 77. visis dubitationibus. col. 1. sub nu. 3. vers. item cum contineat, & ibi latè Adden. alios congerunt. lib. 3. Joann. Berrach. in suo repert. in verb. sententia notoriè iniqua, Lanfranc. Barbat. & Afflic. in suprà relatis locis fusè.

Curt. in consil. 65. super præmissa narratione. col. 3. circa med. nu. 3. prope fi. vers. & apertius. Dec. in consil. 8. viso puncto, & diligenter. col. 4. vers. & manifesta, & notoria. num. 5. Alex. de nœuo. in consil. 72. lata fuit sententia, circa med. num. 3. Nicol. Euerar. in consil. 93. stante sententia lata. prope fi. vers. cum ergo ex ipso. Guliel. Mayn. in l. qui vetante. §. eius est. col. 2. nu. 3. ff. de reg. iur. & est receptissima opinio.

Ex quibus concludo, sententiam latam contra communem opin. non esse notoriè iniquam, & iniustam, sed solum simpliciter, & præsumptiue, sed nihilominus retractandam, quod, vt diximus, valde est permolestum iudici, & hæc quo ad primam pœnam.

Secunda est pœna, & hæc generalis, vt iudex iudicans contra
25 tra communem ¶ teneatur in syndicato, ita concludit. Ang. in d. l. cum prolatis. sub nu. 3. & ibi sequuntur Imol. post med. sub nu. 2. ver. nam hoc est verum. Alex. col. fi. sub num. 22. Ias. in fi. nu. 18. Vincent. Hercul. col. 4. num. post 9. par. & alij. ff. de re iud. Paris. de Put. in tract. de syndic. in verb. iudicare. cap. 3. incipien. an si iudex qui dedit. numer. 2. cum seq. Antoninus Rondin. in tract. de syndica. off. in 7. q. prin. ver. quid si iudex male iudicat. num. 152. & 157. Fel. in c. 1. col. pen. nu. 54. post prin. vers. & ideo. & ibi post alios Mant. sub nu. 109. extra de constit. Dec. in cap. ad hæc. nu. 43. extra de postul. præl. Ias. fred. Bal. in suis decis. centuria 1. deci. 15. iudex qui iudicauit, per tot. Neuiz. in d. syl. nupt. lib. 5. num. 63. Iacob. Aemil. in consil. 13. an fructus percepti. in fin. Lancel. Conrad. in d. lib. de Prator. §. 2. in tit. de senten. num. 23. in 7. ampl. Maria. iun. in l. qui Romæ. in §. duo fratres. sub numero 78. ff. de verborum obligatio.

Et est communis opinio, & vera, nam iudex faciens iniusti-
26 tiam ¶ tenetur in syndicato, qui alia de causa non est introductus, nisi in pœnam iudicum iniquè iudicantium, & in laudem, & gratiam bone se gerentium, vt pulchrè deducit Amed. Iustinianus. in tractatu de syndic. in princ. numero primo. cum 2. seq.

27 Imo vera est ¶ conclusio ista, etiam si pars contra quam male iudicatum fuit, appellauerit, & postea appellationem deseruerit, nam nò per hoc iudex excusatur in syndicato, ista est communis opin. Doct. de qua testatur, & sequitur Abb. in c. sæpè contingit. colum. 6. num. 17. vbi id pluribus comprobatur, extra de appel.

28 Quod verò dictum est, Iudicem ¶ contra communem iudicantem teneri in syndicato, restringitur, vt quando opinio contra communem habet complures & graues auctores, mitius iudex puniatur, ita dictum Bartol. in d. l. cum prolatis. in fi. nu. 3. ff. de re iud. intelligit ibi Ang. circa med. vers. sub dēs, quod iudex. nu. 3. quem ibidem referunt, & sequuntur Alex. col. fi. nu. 22. Ias. in fin. nu. 17. in fin. & seq. Vincent. Hercul. col. 4. sub nu. 9. & ceteri vno ore quod comprobatur coniungendo dicta Bar. ibi, & in l. fi. nu. 5. C. de pœn. iud. qui mali iudi. vbi declarat in quo debeat puniri.

29 Ad hanc tamen pœnam euitandam Doctores dāt ¶ cautelam vt iudex, qui vult contra communem iudicare, & non teneri in syndicato, reperiatur aliquem suum præceptorem contra ipsam communem tenentem, quia tunc secutus opinionem præceptoris contra communem non tenebitur in syndicato, ita tradunt Ias. in l. interdum. §. 1. in fin. & ibi Purp. in addit. ff. de verb. obli. Thom. ferrat. in tract. cautel. in cautel. 31. manifestum est quod iudex. per tot. Neuiz. in d. syl. nupt. lib. 5. num. 38. post prin. vers. & propterea opinio præcep. & in 5. amplia. sub num. 63. in fi. vers. secundò modo rant, Marc. Mant. in d. c. 1. num. 110. ext. de consti. cum simil.

Mouentur isti ex celebri dicto Oldr. quod qui sequitur opinionem sui præceptoris ¶ excusatur, ita Oldr. in l. quæsitum. §. 1. ff. de fun. instruc. quem referunt, & sequuntur Abb. in cap. 1. colum. 7. in fin. ver. sed vide not. dictum Oldra. num. 25. de postul. praela. And. Barb. in procem. cl. in 2. lect. in §. salutem. col. 11. in priuileg. 49. num. 73. Vincen. Paleot. in l. 1. vers. adde, quod iudex. ff. si cert. pet. quem refert & ferrat. ibid. numero 3. Fel. alios allegans. in d. cap. 1. col. fin. ver. 5. no. num. 56. de consti. & ibi Benedi. Vaden. in addi. Soc. in consil. 44. in præfenti consultatione loquar. col. 3. vers. nam dicebat Old. num. 7. lib. 1. cum adductis per Neuiz. vbi suprà. num. 73. in fi. & alij passim vno ore, & est approbatum, & verum, tum quia debemus defendere opinionem præceptoris, tum etiam quia discentem oportet credere.

31 Quod dictum intell. ¶ quando præceptor est excellens, secus alias, quia omittens communem teneretur in syndicato: ita Purpura. Neuiz. & alij iisdem locis, quia opinio imperiti non censetur bona.

32 Ex quo scholares aduertere ¶ deberent, quem sibi in præceptorem

ceptorem eligant, & sola doctrina, & scientia Docto. non verò precibus, & precio moueri deberent, vt multi faciunt, & male, vt pluribus aduertit Caccialup. de mod. studen. in 3. document. nam præterquam quòd à perito meliorem, & saniozem haurient doctrinam, tuebùtur etià eius præsidio in syndicato.

33 Ceterum quicquid isti dicant, videlicet, Iudicem opin. præceptoris secutum, & excusari in syndicato, si contra communem iudicauerit, id mihi nullo pacto satisfacit, cuius etiam opi. est apostil. ad d. caut. Ferr. & hoc in effectu voluit Camil. Plaut. Neuiz. & Conrad. relati suprà. tit. 9. cas. 8. num. 33. volentes communem esse attendendam, licet contra eam teneat præceptor.

Et id ex duobus. Imprimis, quia præceptor est solus, & modernus, Docto. verò tenentes communem sunt plures, & grauiore, vnde maior est veritatis præsumptio pro communi.

Postremo, quia sequeretur, quòd non secundum veritatem, sed solam affectionem esset iudicandum, quod est peruertere iudicium Christi. c. quicunque. 1. 1. quæst. 3. Nec quicquam obstat dictum Oldra. quoniam illud procedit in dubio, secus verò quando apparet de contraria veritate certa, vel præsumpta, quia tunc amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica veritas, & est clarissimum, vnde indistinctè concludendū est, iudicantē contra cōmunem teneri in syndicato.

34 Tertia est imposita pœna contra communem iudicantibus. & hæc specialis, vt in syndicato, & teneantur ad interesse partibus. ita post alios tradit Lancellotus Conradus vbi suprà. nu. 38. & Roland. à Val. in consil. 46. quia in quacunque materia. sub nu. 2. lib. 2.

35 Et verum est, nam iudex contra communem iudicans, & ceteretur ignarus, & propter ignorantiam iudicare, ita tradit Bal. in l. si. colum. 2. vers. quæro nunquid imperitia. num. 9. C. de pœn. iud. qui mal. iud. quem ad id referunt, & sequuntur Alexand. in consil. 95. visis processibus. colum. 2. in fin. lib. 2. Ias. in l. sciendum. §. fin. col. pen. sub num. 7. vers. imò iudex dicitur. ff. qui satisda. cog. Ferdin. Loaz. in repet. l. filiusfamilias. §. diui. col. 67. in prin. vers. quia vt inquit Ang. num. 171. ff. de legat. 1. Thom. Ferr. post alios. in d. caut. 3. 1. num. 1. in fin. & ibi Adden. Curt. in consil. 42. quia inquit Bald. col. 4. in fin. num. 14. circa prin. Neuiz. ibidem. num. 3. Catel. Cot. in Memorial. in verb. opinio communis in iudicando. post princ. vers. hinc no. Bal. Nico. Arelat. in addit. ad Alciat. in tracta. præsumpt. in regu. 1. præsumpt. §. 1. sub num. 2. in addit. incip. ad de no. textum. post med. vers. & inquit Angel. Lancel. Conrad. vbi suprà. num. 22. Valent. Forster. in tract. de succes. ab intestat. in 4. concl. sub 4. fundamen. vers. & Alexan. consil. fol. 278. Marc. Mant. in d. c. 1. sub numero 109. post Franc. Cosci. in vlt. quæsit. sub num. 23. in Addit. in litera B. de consti. idem Mant. consil. 134. cum his proximis exactis. col. 2. nu. 11. lib. 1. Roland. à Val. consil. 60. ponderatis diligenter. num. 39. lib. 1. & consilio decimosexto. viso themate. columna 4. num. 23. lib. 3. & alij plures passim.

Et ista est commu. & recepta senten. nullum. quem viderim, habens contradicentem, quinimò iudicans contra communem, & temerarius dicitur secundum Ioan. Igne. in l. 3. §. si quisquam. colum. 7. vers. quare cum hæc opinio. num. 20. ff. ad Syllan. quem refert, & sequitur Franc. Cosci. in d. c. 1. in vlt. q. sub num. 23. de consti.

37 Sed iudex ferens sententiā iniustam ex ignorantia, & teneatur ad interesse, vt tradit Io. Fab. in §. si. sub num. 2. & ibi Ange. Aret. in fi. Gramma. prope fi. num. 9. & alij Inst. quibus ex caus. manu. non lic. & post alios Card. Alban. in Lucubra. ad Bart. in l. quia etiam. §. ex quibus. numer. 1. ff. de alie. iud. mut. cau. fact. Ergo. &c.

38 Quarta est specialis pœna, vt iudex iudicans contra communem, & facit litem suam, ita tradit Bartol. in d. l. fin. prope fin. sub num. 5. C. de pœn. iud. qui mal. iudic. Angel. Aretin. in prin. Instit. de oblig. quæ ex quas. delict. sub num. 7. Thom. Ferratius. in dicta cautel. 3. 1. sub num. 1. circa medium. vers. aliàs si iudex. Feli. alios allegans in dicto cap. 1. col. pen. sub. num. 54. vers. & ideo iudicans. & ibi Mant. sub num. 109. de consti. Alciat. in dict. reg. 1. præsumpt. §. 1. nu. 6. Franc. Rip. in respons. 1. nu. 8. in tit. de resti. spoliat. & remed. can. reint. Lancell. Conrad. in d. lib. de Prætor. §. 2. tit. de sent. num. 32. vbi plures cumulat. Aug. Bero. in consil. 153. an locatio ad afflictum. col. 3. sub num. 19. lib. 1. & in consil. 78. in præsentia causa super. col. 3. sub num. 3. lib. 2. Cagnol. in l. 1. num. 157. ff. si cert. pet. Rober. Marant. in suis disput. infertis post Specul. de ord. iud. in disput. 10. filia quædam à patre. sub num. 48. Camil. Plaut. in rubric. de verb. obli. li. 1. nu. 10. & seq. Rolan. à Vall. dict. consil. 46. nu. 9. lib. 2. Franc. Viui. in tracta. commu. opin. lib. 1. in d. opi. 182. circa prin. Card. Alban. in Lucubrat. ad Bartol. in l. si

iudex. n. 1. ff. de var. & extraord. cog. Ioā. Bap. Af. in prax. iudicior. §. 32. cap. 35. post prin. ver. & ideo dicitur. & alij passim, & est communis, & recepta opi. vt ex numero, & auctoritate eam tenentium apparet, cui & ipse adhæreo.

Tum quia contra comm. iudicans iniquè, & iniuste pronunciat, & iniquè iudicans, & facit litem suam. l. si filiusfam. & ibi Docto. ff. de iudic. d. l. si. C. de pœn. iud. qui mal. iud. Inst. de oblig. quæ ex quas. delict. in prin. Bartol. in l. 1. nu. 6. & ibi alij. C. quomo. & quand. iud. Corne. in consil. 120. licet in hac consil. in fi. li. 3. Claud. de Battand. in sua præct. crimin. in reg. 42. Iudex in criminalibus. nu. 1. cum simil.

40 Tum etiam quia Iudex per imperitiam malè iudicans, & facit litem suam. tex. clarus. in l. fin. ff. de var. & extraord. cog. in d. prin. Inst. de oblig. quæ ex quas. delict. Glof. Bartol. & ceteri communiter per illum tex. in d. l. si filiusfam. ff. de iudic. Corn. in consil. 15. videtur prima facie dicendum. col. fin. nume. 6. lib. 3. Claud. de Battan. in d. præct. crimin. in reg. 42. numero 2. cum concord. & iudicans contra com. per imperitiam iudicare dicitur, vt suprà.

Ceterum contra hanc receptam traditionem videtur ob stare quòd Iudex ferens sententiam nullam, & non facit litem suam, vt tradit Glof. in d. l. fin. & ibi Bartol. remittens se ad ea, quæ tradidit in suis quæst. in 9. q. Iudex per imperitiam, in 1. part. num. 5. & ceteri. ff. de var. & extraor. cog. Ang. in l. 1. §. hæc verba. nu. 2. & ibi Alex. nu. 3. Rip. col. 1. num. 4. & reliqui. ff. quod quisque iu. Imol. in l. 1. col. 3. sub. num. 4. vers. sed iux. prædicta occurrit. ff. de appel. in cap. si venditori. col. 5. nume. 12. ver. & pro prædictis etiam, ext. de empt. & vend. Paris de Put. in tract. de syndi. in verb. lis sua. cap. 4. incip. an Iudex qui facit. num. 2. & alij passim, & est communis opinio, cui nō inueni contradicentem, & tamen Iudex ferens sententiam nullam, magis delinquit quam qui profert iniustam, cum maior excessus requiratur in annullando actum, quam in reddendo iniustum, vt in sententia tradunt vno ore Doc. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. & patet ad sensum.

42 At vbi maius est delictum, ibi quoque maior debet esse pœna. l. respiciendum. cum simil. ff. de pœn. merito. &c.

Verum facilis est solutio, nam reg. d. l. respiciendum, procedit, & quādo pœna infligitur ratione delicti, secus verò aliàs, quia non entis nullæ sunt partes, sed iudex ferens sententiam iniquam facit litem suam non ratione maioris, vel minoris iniustitiæ, sed solum ad refarciendum damnum partilæ, quæ ratio non militat in iudice nullam sententiā proferente, quæ nullo pacto obest parti, contra quam est lata, cum non transeat in rem iudicatam, nec excusationem mereatur. Ergo. &c.

Stat igitur firma conclusio, iudicantem contra communē opin. facere litem suam.

44 Quæ conclusio est vera, & secundum Alci. in d. præsumpt. §. 1. num. 6. quādo interuenit dolus ipsius iudicis, secus aliàs, motum per d. l. si. C. de pœn. iud. qui mal. iudic. & melius videtur facere ad hoc d. l. si filiusfam. ff. de iud.

45 Sed ista restrictio, & mihi non placet, nam ex culpa etiam Iudex iniquam sententiam fere nō facit litem suam, cū propter ignorantiam inique iudicans faciat litem suam secundum glof. communiter approbatam. in d. l. si filiusfam. & ignorantia culpæ ascribitur, non dolo. l. imperitia. ff. de reg. iur.

Nec obstat d. l. si. & d. l. si filiusfam. pro Alci. inducitur, quoniam. d. l. fin. continet rescriptum redditum ab Imperatore in quodam casu occurrenti, in quo Iudex precio, vel gratia corruptus malè iudicauit, & interuenit dolus, sed non negat ibi tex. neque tacite, neque expresse, quin iudex malè iudicās ex culpa faciat litem suam. Ad d. l. si filiusfam. quæ valde vrget, resp. quòd ille tex. non procedit, quo ad hoc, vt iudex faciat litem suam, sed vt teneatur ad veram litis æstimationem, ita Glof. ibi in verb. intelligitur. & ceteri, qui intellectus saltem admitteendus est pro concordia dict. legis, si filiusfam. cum d. l. fin. ff. de var. & extraor. cog. quæ alias essent contrariæ, & sic conclusio ista est ampl. licet iudex sit in culpa tantum. Ampl. se-

46 cundò, & etiam si iudex, qui contra communem iudicauit, secutus sit consilium sapientis, quod vigore Stat. vel alterius dispositionis sequi tenebatur, nam & hoc casu iudex ferens sententiam iniquam facit litem suam, ita tradit Bartol. in l. si conuenerit, circa med. vers. quæro quidam iudex. num. 4. & ibi sequuntur Paul. de Castr. post prin. vers. quid autem si fuisset dictum, Alex. col. pen. vers. item in quantum Bart. Ias. col. pen. vers. extra gl. quærit. nu. 18. & reliqui communiter. ff. de re iudi. Abb. in c. 3. col. fin. nu. 8. & ibi post alios Feli. col. pen. nu. 5. in fi. vers. vtrum autem is, extra de offic. deleg. Socin. in consil. 24. visis, ac diligenter. col. 2. in prin. vers. vltius etiam posito. nu. 3. & 4. li. 1. Bolognin. in repet. auth. habita. nu. 143.

Comm. opin. Tom. j.

D 3

C. ne

Anto. Mariæ Cora. Corton. Tract.

C. ne fil. pro patr. & alij passim. & est cōmunis, vt per se patet.
47 Fall. tamen prædicta t̄ conclusio, quando iudex ferret sententiā ex consilio sapientis, cui stat. vel alia dispositio stari omnino iubet, ita tradit Bar. in l. si cōuenerit. nu. 4. Fel. in d. c. 3. sub nu. 6. & sequuntur Doct. communiter. vt testatur Paul. de Cast. ibidem vers. & per istam legem. vnde Barto. ibi tradit pro cautela, vt iudex in tali casu curet apponendam talem clausulam.

48 Fall. t̄ etiam, si potest dari casus in proposito, quando iudex ipse neque in dolo, neque in lata culpa, sed solum esset in leui, vel leuissima, vt puta quando Iudex errare. in aliqua iuris subtilitate. quia tunc non faceret litem suam iudicando contra communem, & id tradunt Doct. passim, & est clarum, ideo non insisto.

Pro complementō istius pœnæ sciendum est, quod litem suam facere t̄ partes eius qui iniuria absolutus est, suscipere, ipsiusque causam pro sua coactum defendere; ita explicat doctus, & elegans Francisc. Hotom. in commen. ver. iur. in ver. litem facere.

50 Et ad omnes supradictas pœnas tenetur t̄ iudicans cōtra communem, etiam si pars læsa non appellauerit, vel non potuerit appellare, vel si appellauerit etiam si succubuerit, vel appellationem, deseruerit, vel appellationi expresse renūciauerit ita post alios tradit Lancelot. Conrad. in d. tit. de senten. sub numero 32. & sequen. in 3. & 4. 5. & 6. amplia. & credo verum, nam ista omnia parti contrarię profunt, non autem Iudici, vt dixit Casti. in d. l. si filiusfamilie columna prima sub numero 7. ff. de iud.

Quinta & vltima imponitur pœna Iudici contra communem t̄ iudicanti, vt teneatur in conscientia, & sic in foro polita a contrario sensu voluit Marian. Jun. in consi. 131. q. proposita. col. 1. nu. 2. lib. 1.

Et verum credo, nam iudex per imperitiam malè iudicans t̄ peccat, & tenetur in conscientia, vt post Innocent. & Petrum de Bellaper. concludit Cyn. in auth. hodie. post med. C. de iud. & clare patet. quia admittunt etiam summistæ, communem attendi debere ut per Summ. Ange. in tit. de opi. §. 1. post prin. ver. si vero non possunt concordari. & Summ. Tabien. eo. titu. de opi. §. 4. post prin.

Præterea posset dubitari, an iudicans contra communem teneatur actione iniuriarum, & Conrad. ibidem sub nu. 27. in 13. limit. respondet t̄ non teneri, & est verissimum. quia factum Iudicis non inducit actionē iniuriarum, etiam quod iniustam sententiam proferat, vt est text. clarus in l. iniuriarum. §. si quis in honoribus, vers. si quis, & ibi gloss. in verb. idem, & reliqui. ff. de iniur.

Et hæ sunt pœnæ quę iudicibus contra communem iudicantibus sunt impositæ in syndicato.

Sed non parua est hæsitatio inter doctores an iste Iudex in syndicato condemnatus possit repetere, quod pœnæ ratione soluit, ab eo, in cuius fauorem tulit sententiam iniquam?

Et in hac quæst. duæ sunt principales doct. sententiæ, quarum Prima est affirmatiua, vt t̄ possit repetere, ita tradit Spec. in tit. de expen. §. postremo. columna 2. vers. & si iudex. num. 5. quem refert, & sequitur Luc. de Penna. in l. nisi opinatores, col. pen. in verb. seruata, ver. ex hoc colligitur. C. de exact. tribu. lib. 10. Amed. Iust. in tract. de syndic. sub nu. 126. licet cū moderamine. idem videtur sequi Catald. de bono. comp. in tract. pariter de syndic. q. 46. nu. 29. in fi. pro hac etiam sententia adducitur Ange. in l. iudicem. §. si mandato. post med. nu. 1. ff. de solu. Sed Angel. tenet contrarium in casu nostro, & vbi videtur facere contra loquitur in longe diuersis terminis, vt declarat ipsemet in l. mancipia. in prin. nu. 2. & 3. C. de seru. fugit. & infra latius ostendemus.

Mouentur autem isti præcipue ex dicta lege, missi opinatores. C. de exact. tribu. libro 10. vbi iudicibus qui per annum non exigentes, quod militibus debetur de proprio exoluere coguntur, reseruata est repetitio aduersus obnoxios, a quibus exigi pecunia non potuit.

Huc text. resp. imprimis Bald. in §. iudices. & Ang. in l. mancipia, infra allegandis, procedere decisionem illius text. in executore simplici, qui facit litem suam ex negligentia mera executionis, secus in iudice qui ex sententia iniqua facit litem suam, vnde non tantum debet p̄niri negligentia in faciendō quantum culpa, seu dolo inique iudicantis.

Secundo, & melius iudicio meo respon. Angel. Imol. & Roma. in locis mox allegandis, quod iudex ibi soluit illud, ad quod hi, contra quos reseruata est actio, debite tenebantur fisco iure actionis: vnde cum iudex istorum negotia vtiliter gerat liberando eos a debito propria solutione, iuxta l. soluendo. ff. de nego. gest.

Non mirum, si habeat contra ipsos actionem repetendi, sed secus est in proposito quæstione in qua iudex soluit, non quod pars victrix, sed ad quod ipsemet propria culpa, vel dolo obligatus erat: vnde cum pœna suos tenere debet auctores. Non mirum, si non est reseruata actio ipsi iudici contra partem victricem innocentem.

Quamobrem altera huic superiori contraria est opinio, vt 55 t̄ iudex in syndicato condemnatus non habeat actionem ad repetendum, quod soluit parti pro qua male iudicauit, & huius sententiæ auriga fuit Bal. in l. sancimus. in fi. C. de iud. & in in c. 1. §. iudices. col. 2. sub nu. 2. ver. sed nūquid iudex qui in ti. de pace iura. firman. in vrb. sen. Ang. in l. si quis dolo. §. si quis. post med. versiculo. in glo. accepit. quem ibi sequitur Alexan. post med. nu. 2. & 3. ff. de re iudica. idem Angel. in l. Stichos. §. si mandato. in fin. ff. de solutionib. & in l. mancipia. in princip. numero 2. & sequentib. C. de seru. fugit. hoc idem voluit Io. de Platea in dicta l. missi opinatores. columna penul. in fin. in quarto notab. post. princip. vers. & per hoc allegat hanc. C. de exact. tribu. lib. 10. Imola in l. si tertius. §. fin. post med. vers. & propter illam legem. & ibi Rom. prope fi. nu. 7. ff. de aqua plu. arcend. latè Paris de Puteo in tract. de syndic. in verbo, lis sua. dicto capitulo 4. incipie. an iudex qui facit in prin. & numero primo. per totum. idem Alexand. in l. properandum. §. siue autem alterutra. columna penultima. versiculo quærit hic Salic. num. 30. & ibi Iason. col. fin. versiculo quarto. & vltimo. numero 23. & 34. C. de iudi. hanc quoque opin. vere tenent Cataldi. in d. tract. de syndic. q. 46. nu. 29. per totū. & præcipue in fi. quia eius dicta debent intelligi secundum Ruge. in d. l. mancipia. cum quo ibi concludit, licet eum malè referat, & Lanc. Conrad. dicto libro de Præto. §. secundo. in titulo de senten. num. 36. cum hanc vltimo loco referat, & plures pro ea alleget, iuxta gloss. communiter approbatam in l. qui filium. §. fin. ff. ad Trebell. & hanc eadem sententiam sequuntur alij passim adeo quod non sit dubitandum, quin ista sit recepta, & communis opinio.

Mouentur isti, in primis ex dicta l. mancipia. iuncta glo. fi. in prin. Bald. colum. fi. nu. 6. & alijs, C. de seru. fugiti. vbi si defensor ciuitatis fuerit negligens in requirendo sollicitatore, & reuocando seruo sollicitato, tenetur reddere duos seruos, & pœnam soluere, & id secundum glo. Bal. & alios ibi, in pœnam quasi litis æstimationem præstando, nullumque ius acquirit contra sollicitatorem, cui ipse negligentia propria fauit. At hoc idem euenit in casu nostro, quia iudex cōdēnatur in syndicato, propter negligentiam, vel ignorantiam, vel malitiam commissam in ferendo sententiam iniquam. Ergo, &c.

Secundo condemnatur in syndicato ob delictum a se perpetratum, proferendō sententiam iniquam, & sic quo ad iudicem: ista condemnatio est mera pœna, vt tradit Bal. in d. l. mancipia. nu. 6. & alij.

Pars vero victrix ex iniusta sententia in nulla est culpa, cum iudex secundum propriam cōscientiam, non secundum partis voluntatem sententiam proferat: at pœna debet sequi autorem delicti. l. sancimus. C. de pœn. cum simil. Ergo, &c.

Tertio, & vltimo alijs omisissis, comprobatur opinio ista ex eo Nam Reip. interest, ne delicta remaneant impunita, lita vlnneratus. §. quod si quis absurde. ff. ad l. Aquil. vbi glossa. concordantia congerit. capitulo vt famæ. extra de senten. excommunicationis. cum vulg. At si iudex in syndicato condemnatus haberet regressum contra eum, in cuius fauorem iniquam tulit sententiam, eius delictum remaneret impunitum. Ergo, &c.

Ex quibus ipse pertranseo cum hac posteriori sententia, & communi tanquam de iure veriori.

56 Fallit t̄ tamen ista conclusio secundum Lancelot. Conrad. sub dicto nu. 36. in fi. quando fuisset facta conuentio inter iudicem, & partem de conseruando ipso iudice indemni, quod asserit se vidisse seruari in quodam iudice condemnato in syndicato, cui pars indemnitate promiserat.

57 Nam iudex t̄ antequam sententiā ferat, potest a parte cautionem recipere de indemnitate. l. si quis vxori. in §. si fugitiuum. vbi not. Barto. sub nu. 2. & ibi sequitur Alex. in additio. in verbo, de conseruando. Ang. circa med. ver. item allegatur. num. 3. & alij. ff. de furt. & Bar. refert, & sequitur Hippoly. Mar. fil. in rubr. ff. de fideiuss. col. 62. in prin. in q. 44. nu. 316. Conrad. ibidem. num. 37.

58 Cæterum istam fallentiam t̄ ipse penitus falsam existimo, Nam doctrina Bartoli in d. §. si fugitiuum. non procedit in terminis quæstionis nostræ, in qua iudex recepit cautionem de indemnitate ex turpi causa, videlicet. vt pro se iniquam sententiam proferat, quod est prohibitum. l. prima. & ibi Doct. de fals.

Nam.

Nam ex cautione facta ob turpem causam, nihil potest peti. l. 1. & ibi latè Bal. & ceteri. C. de condi. ob turp. caus. & ita in propriis terminis restringit Alex. in dicta Additio. per dictam. l. 1. & not. ibi Bald. quæ limitatio clarè deducitur ex dicto §. si fugitium. ubi iudex recipit fideiussores de indemnitate, non propter damnum proueniens ex errore iuris, & sic ob turpem causam: putà quod ille fugitiuus sit iuste, an iniuste relaxandus, sed propter damnum proficiscens ex errore facti, videlicet, an ille, qui curat relaxandum fugitium, sit verus creditor, necne: cum error facti excuset: non mirum si iudex potest recipere cautionem indemnitis.

Itaque conclusio supra facta est ampla meo iudicio, etiam si pars promississet iudici de conseruando indenne, aliàs delictum remaneret impunitum in iudice: verè tamen limitatur supra dicta conclusio, quando sumus in pœna earum rerum, ad quas pars iniuste absoluta, iure actionis tenebatur, vt putà quando iudex est condemnatus in syndicatu in reficiendis expensis, ad quas altera pars iure actionis tenebatur ex dispositione statuti, vel alio modo, & iudex non condemnauit, nam tunc reus habebit regressum contra partem iniuste ab his absolutam, ita Imo. in dicta l. si tertius. §. fin. & ibi Roma. in fi. Alex. in dicta l. si quis docto. in fi. sub. num. 3. & alij, & ratio est, quia cum pars ad ea teneretur, iudex soluendo eam liberauit, & sic eius negotia vtiliter gessit, vnde meritò regressum per illarum restitutionem contra partem absolutam habere dicitur per supradicta.

TITVLVS XIII.

Ignorantia Communis opinionis, an excuset à pœna recedentes ab ea.

S V M M A R I A.

- 1 Ignorantia Communis non excusat. Contrarium. num. 5. Resolutio per distinctionem trium casuum. num. 12. 13. 18.
- 2 Communis habetur tanquam ius, & eius ignorantia dicitur iuris. Contrarium. num. 5. cum seq.
- 3 Communem opinionem scire vnusquisque tenetur. Fallit. nu. 18.
- 4 Ignorantia facti, quod ignorans inuestigare tenebatur ratione officij, vel alio modo, non excusat. Item facti manifesti. num. 14.
- 6 Differentia inter legem, & communem opinionem.
- 7 Lex debet publicari ad hoc vt effectum suum operetur.
- 8 Ignorantia iuris dubij & obscuri excusat.
- 9 Difficultas excusat à pœna legali. Fallit. num. 19.
- 10 Difficultas maxima equiparatur impossibilitati.
- 11 Communes opiniones reperire, est valde difficile.
- 15 Doctores colligentes communes opiniones, maxima laude digni.
- 16 Libros Communium opinionum esse emendos.
- 17 Moderni antiquos referentes, magis sunt allegandi.
- 20 Libros plures habere vtile, & studendum esse.
- 21 Cautela pro litigantibus locorum, vbi non est copia librorum.

Atis superque explanauimus, qua pœna afficiantur recedentes à Communi opinione Doctorum, nunc pro complemento huius tractatus quæro de pulchro & vtili dubio, à nemine, quem viderim, adhuc explicito, An ignorantia communis opinionis excuset à pœna partem, Aduocatam, & Iudicem ab ea recedentes? Fingamus, aliquem in casu proposito ignorare, quæ opinio sit communis, & adherere opinioni contrariæ ipsi communi, quam ignorabat, quod pluries potest contingere saltem ob penuriam librorum.

- 1 Et in hac quæstione pro parte negatiua, vt ignorantia non excuset, videntur vrgeri plura, & in primis, quia ignorantia communis est ignorantia iuris, siquidem communis ignorantia quod habet præsumptionem pro se, tanquam ius seruatur, vt latè supra in Præfa. num. 30. cum seq. & sic ius ipsum dicitur, vnde vnusquisque communem scire tenetur, vt voluit Aldobr. in add. ad Horman. Dec. in repe. l. 4. §. Cato. sub num. 284. in verbo, iudicando. circa me. ver. & si quis. ff. de verb. oblig. sed ignorantia iuris non excusat. l. 1. l. regula. & ferè per tot. ff. de iur. & fa. igno. Ergo. & c.

- 2 Secundo, quia licet ignorantia communis non diceretur iuris, sed facti, adhuc non excusaret. Nam tenemur omnino perquirere, quæ sit Communis opin. cum ea seruanda sit. Sed
- 4 ignorantia facti, quod quis inuestigare tenetur ratione sui officij, vel alio vinculo, non excusat. c. innotuit. & ibi Anto. de But. Abb. Imo. & alij, de elect. l. regula. §. & facti, ver.

diligenter inquirendo. ff. de iur. & fac. igno. l. error. C. co. cum fi. & post alios ita concludit Paulus Castren. in consilio 168. viso puncto suprascripto. propè fin. ver. similiter nec prætenfa libro secundo. Socin. in tract. regu. in reg. 176. ignorantia circa factum alienum. in 1. fallen. num. 1. Crauet. in consilio 225. de tribus principaliter. col. 3. num. 4. circa prin. ver. tamen istud fallit. in 1. To. Iaco. Mandel. in consil. 18. si tutor iste. col. 2. vers. 2. modo. nu. 4. Io. Cephal. in consil. 218. Valentia magnifica. col. 3. num. 15. in 2. To. Rolan. à Valle. in consil. 72. stante statuto. inclitæ. col. 4. nu. 21. & 22. lib. 3. & est receptissima opinio, vt per se patet, & verissima propter negligentiam. l. si pupillus. in fi. ff. de his quæ in frau. cred. & tradit Rolan. dicto consil. 72. num. 22. Merito. & c.

Tertiò & vltimò iuuat hanc partem negatiuam, quia si verum esset ignorantiam communis excusare debere, sequeretur, quod nihil interesset attendere, vel non Communem opinionem cum vnusquisque posset dicere se eam ignorasse, & scientia esset probanda. At consequens est quàm absurdum ergo. & c.

- 5 Pro contraria verò parte, quod ignorantia communis debeat excusare à pœna, suadent ista. Primò, quia hæc non est ignorantia iuris, sed facti: nam licet verum sit, quod quando constat de aliqua Communi opi. de ea iudicetur tanquàm de iure propter præsumptionem, quæ est pro communi, tamè hanc vel illam opin. esse vel non esse Communem est quid facti, cum constituatur dictis plurium Doctor. item & scire quæ sit communis ex duabus, vel pluribus opin. pariter est facti, cum communis cognoscatur per exquisitionem, numerationem, & ponderationem auctorum. Nec dicatur, si hoc pacto consideraretur ignorantia facti, sequeretur, quod etià ignorantia legis diceretur facti: quia in condendo legem interuenit animus, sed & voluntas & verba Principis condentis, quæ sunt facti, & eodem modo in sciendo, quid velit lex, concurrunt legis inuètio, inspectio & lectio, quæ pariter sunt facti, quod est quàm absurdissimum.

- 6 Quoniam respon. quod diuersam hoc casu esse rationem in l. & Communi opi. nam lex in suis terminis semper idem decedit, sed in vna quæstione hodiè vna opinio potest esse communis, cras verò contraria magis Communis, vnde frequentius factum interuenit in communi, quàm in l.

- 7 Præterea factum quod in l. consideratur, est notorium, & manifestum: nam lex ad hoc vt suum effectum operetur, debet publicari, aliàs eam non seruans non debet puniri, vt post Bal. Dec. Capol. & alios respondit Rolan. à Valle in cōf. 99. viso statuto. num. 4. lib. 2. quem refert & sequitur excellen. D. meus Fran. Cantutius in quodam suo pleno respon. inci. quatuor videntur esse dubia. in 2. dub. vers. tertiò principaliter non obst. Communis verò non solum non publicatur, postquam est inducta, sed etiam vix potest reperiri maximo labore, & diligentia, sed ignorantia facti notorij non excusat, vt infra, ergo. & c.

Ex quibus apparet ignorantiam communis esse facti, non iuris: at facti ignorantia excusat. d. l. regula. ergo. & c.

- 8 Secundo facit, quia dato, quod ignorantia communis opi. diceretur esse iuris, tamen talis ignorantia diceretur esse iuris dubij & obscuri. Tum quia communis plerumque habet contradictores, & sic propter diuersitatem opinionum ius dubium efficitur. Tum etiam quia communis nititur præsumptione, quæ solum in dubio locum sibi vendicat, sed ignorantia iuris dubij, & obscuri excusat, quia equiparatur ignorantia facti. cap. 1. cum ibi no. per Io. And. de postu. præla. in 6. Ant. de But. Abb. Card. Imol. & alij in c. cum dilectus. de consue. Abb. & post plures, quos ibi congerit Felin. in c. de quarta col. 12. ver. limita vtiliter hanc doctri. nume. 27. de præscri. Cor. in consil. 307. in hac consultatione dicendum. col. pen. sub num. 11. vers. & ignorantia iuris. lib. 4. Fran. Balb. in repet. l. Celsus. sub. 4. not. sub nu. 17. vers. primo limita. ff. de vfucap. facit quod tradit Luc. Crass. inter consil. vlti. volunt. diuersi. in consil. 126. idem videtur mihi. in fin. num. 8. lib. 1. cum similib. Merito. & c.

- 9 Tertiò, & vltimo vrget pro ista sententia affirmatiua, nam difficultas excusat à pœna legali. l. 1. §. si frater. ff. de colla. bo. per quem text. ita in specie tradit Ripa. in l. quod te. col. 10. sub num. 38. ver. item loquitur de obligato. ff. si cer. pet. & id pro claro admittere videntur omnes Doct. in d. l. quod te. & in l. continuus. §. illud. ff. de verb. oblig. Tiraquell. in tract. de vtroque. retract. tit. 1. §. 1. gl. 10. propè fin. sub nu. 120. & tit. 2. §. 1. gl. 2. sub nu. 56. vers. & quod difficultas cum congestis per Pet. Duen. in tract. regu. par. 1. reg. 199. difficultas non excusat. dum solummodo quarunt, an, & quando difficultas excuset à pœna conuentionali.

Macagnani Azoguidi Tractat.

10 Quinimò magna + difficultas æquiparatur impossibilitati ad effectum, vt quis excusetur. l. 2. §. ex quo. & dicta l. continuus. in §. cum quis. & ibi doct. ff. de verb. oblig. Aug. Bero. in consil. 88. in causa mota. col. penult. vers. præterea magna difficultas. num. 35. lib. 1. cum similib.

11 At communes + opin. reperire est valde difficile, tum quia omnes libri haberi nequeunt propter ingentes sumptus, tum etiam quia tempus non sufficit ad quærendum. in singulis casibus, quæ sit Communis Opin. per reuolutionem omnium librorum, cum tot & tanti sint, vt qui omnes videre vellet, nõ expediret vnã causam in anno. Ergo, &c.

Quid concludendum? Equidem in hac quæstione satis dubia æquitatem antè oculos præcipue habeas, pro resolutione plures distinguere Casus, quorum Primus est, quando + ignorantia communis proficiscitur à mera negligentia ignorantis, quia communis de qua agitur, possit facile reperiri, & ignorans non quærat, cum possit & debeat, vel aliter de negligentia constet, & tunc concludendum est, ignorantiam non excusare. Nam ignorantia etiam meri facti, quod quis ex officio explorare tenetur, & absque difficultate potest, & sic à negligentia orta non excusat. vt supra. nu. 4.

12 Secundus Casus est, quando + communis, quæ ignoratur, absque difficultate possit reperiri, & sit ferè nota, & manifesta, vt putà, quod sit de materiis, quæ in scholis ordinariè tractantur, vel eius complures sint attestationses diuersorū Doctor. & pluribus in locis, & ferè notis. vt putà in istis libris Receptar. sentent. Iulij Clari, Antonij Gabrielij, & similium: & ignorantia istius communis non est emanata a negligentia ignorantis, sed potius ab eius imperitia, & paruo rerum vsu: vel quia non sit copia istorum librorum ordinariorum, vt euenit in compluribus oppidis, in quibus vix reperiuntur Commentarij Bartoli, & nonnullorum antiquorum: vel alias ignorantia absque negligentia orta sit, & hoc casu concludendum ignorantiam Communis Opinionis non excusare nam

14 ignorantia etiam facti + manifesti & ferè notorii non excusat. c. qui & diuini. l. 2. quæst. 2. gloss. 1. in fin. Abba. & ibi post alios Feli. in c. quosdam. col. 2. vers. in glo. 1. in fi. nu. 5. extra de præsumpt. Maria. iunior. in consil. 39. in casu ad me transmissio. col. 2. num. 3. lib. 3. Ioan. Cephal. in consil. 242. D. Ioan. Fran. col. si. vers. quæ conclusio licet. num. 18. in 2. Tomo. cum similib. & præsertim, cum nulla, vel modica adsit difficultas, cum tales libri propter modicos sumptus emi possint, neque multum temporis consumatur in his reuoluendis, vnde crassa, & supina ignorantia ista dici poterit.

15 Ex quibus noto duo, Primum contra nonnullos, q. + isti collectores Communium opi. hodie sunt maxima laude digni, nam licet incumbant operi magis laborioso, quàm subtili, tamen student hominum vtilitati, commodo, & salutis, cum ingentes labores subleuent, maximis librorum sumptibus consulant, & veritatem saltem præsumptam patefaciant, adeo quod proprio labore innumera curent mala, quæ ex librorum multitudine prouenire videbantur.

16 Alterum notandum est, libros istos + Receptarum sententiarum omnino esse emendos, nam horum maxima est vtilitas, & fructus, & modicus sumptus, & incommodum. In his enim præter attestationses de communi opin. habentur etiam infinita loca auctorum recondita, vnde istorum vnū allegans complures adducit: in hoc moderni sunt melioris conditionis, quàm antiqui: quia illi hoc referentes + magis allegandi sunt, quàm antiqui, vt tradit Iaco. Aemil. in consil. 101. & si veritas. in fin. num. 12. & ita audio seruari in vrbe, & præcipue in Rota, vbi Aduocati in suis alleg. breuitati consulentes allegant auctoritatem vnus antiqui, & vnus moderni alios congerentis, vt etiam innuit Ant. Gallef. in libello, de vsu iudic. Pala. Aposto. post med. versicu. spectat etiam ad officium Aduocati.

18 Tertius & vltimus casus est, quando + communis, quæ ignoratur, debet colligi ex inuentione plurium auctorum sparsim diuersis in libris de illa scribentium, neque vlla adest attestatio, vel si adest, non est in locis ordinariis, sed reconditis & sparsim, vt putà in aliquo consilio, Singulari, Additione, vel simil. ita vt non nisi longo tempore maximo labore, & in genti librorum quantitate reperiri, & colligi possit Communis ista: & tunc concluderem, ignorantiam omnino excusare.

Nam licet communis opinio sit factum, quod vnusquisq; inuestigare, & scire teneatur, tamen, cum inuestigatio contineat difficultatem adeo ingentem, vt fortè impossibilitati possit æquiparari, ignorantia ex difficultate orta excusare debet, iuxta dictum Ripæ. in dicta l. quod te. supra relatum, per quæ hoc casu existimo non procedere dictum Aldobrād. de quo supra. num. 3.

19 Nec dicatur + difficultatem tunc excusare, quando remoueri non potest, secus aliàs. l. qui com meatus. & ibi Bartol. & ceteri. ff. de re milit. & à contrario sensu. l. quibus diebus. in prin. & ibi Bar. num. 3. & alij. ff. de condi. & demonst. & post alios tradit Ripa. in d. l. quod te. col. 12. sub num. 47. versic. 4. declaratur. ff. si cer. pet. cum similib.

Et hoc casu difficultas potest remoueri diligentia, labore, & emptione omnium vel plurimorum librorum, quorum + copiam habere apprimè est vtile, & vnusquisque debet studere plures libros habere, vt cum opus fuerit, eos consulat, vt docet Luc. de Pen. in Proæ. Commen. trium li. Cod. propè finem. vers. & nota quod Doctor. & latè defendunt Oldra. in consil. 84. an expediat habere. per totum. Caccialup. de modo studen. in §. documentum in prin. Neuiz. in quæst. an oporteat habere plures libros. impressa in fi. Indic. lib. Ioan. Baptist. Zile. cum concord.

Quoniam respond. negaado, difficultatem istam posse remoueri, si quidem in emendis libris fiunt impensæ, quæ à paucis omnino fieri valent, & præter sumptum adest difficultas laboris & temporis.

Nam impossibile est in quocunque casu reuoluere omnes libros, quia alias lites fierent immortales, quod omnes leges abhorrent, & qui libros habent. vel habere possunt, sunt minima pars eorum, qui librorum copia carent, vnde per eos solos non possunt expediri causæ.

21 Itaque litigantes locorum, vbi non sunt libri, + debent esse cauti consulere Doctores forenses libros habentes, ne beneficio Communis fraudentur, & Iudex ignorantia prætenfa possit excusari.

Et ex his ad laudem, & gloriam indiuiduæ TRINITATIS, & Gloriosæ Virginis MARIE fit explicitus præsens Tractatus.

FINIS LIBER TERTII.

ALTER TRACTATUS DE COMMUNI OPI. AUCTORE MACAGNANO AZOGVIDO BONONIEN. V. I. D. IN TRES LIBROS DIVISVS.

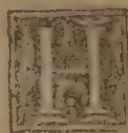
LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Quod opinio mortalibus irrepsit ob prioris hominis lapsum: quodque dum quisque propriam plus æquo diligit opinionem, ad communis opinionis remedium deuentum fuit, ac de præsentis diuisione.

SUMMARIA.

- 1 Homo abutens potentis intellectualibus comparatus est iumentis.
- 2 Scientes pauci sed magis opinantes reperiuntur.
- 3 Nemo est qui quemquam meliorem se arbitretur.
- 4 Communis opinionis auctoritas & vis.
- 5 Diuisio in partes facilius nos ad cognitionem totius inducit.

Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. Psal. 48.

Homo ille, inquam, omnium parens cum esset honoratissimus, nempe immortalis, omnium virtutum, omnium rerum scientia diues, non intellexit, cum abutendo + potentis intellectualibus & peccando comparatus est iumentis, ac pro immortalitate mortem, pro virtutibus vitia, pro scientia ignorantiam, sibi posterisque comparauit. Quibus ignorantia tenebris obrutus fortè non iniuria Empedocles exclamare potuit, abstrusa esse omnia, se nihil sentire, nihil cernere, nihil omnino quale sit posse reperire, hominesque à veritate ab eis naturaliter expetita plurimum aberrare, sapissimeque pro illa eius imagines, atque umbras, coniecturâ, scilicet, suspicionem, præsumptionem, credulitatem, præsertim verò opinionem amplexari, vt merito opinantes + magis quàm scientes inueniantur. Quoniam autem ob philautiam, naturalemque hominum facilitatem ad dissentiendum, qui-

libet

libet propriam opinionem, veram veri germanum esse contēderet, iuxta illud,

- Quot capita, tot sententiæ: & suum cuique pulchrum, & adhuc neminem cognoui Poetam qui sibi non optimus videretur. Item, sic enim se res habet, tetua, me delectant mea. nemo vnquam neque Poeta, neque Orator fuit qui quenquam
- 3 † meliorem se arbitraretur: Satis constat idcirco falsim receptum, vt in legali scientia & (ni fallor) in quacunque arte, ac disciplina id sectari teneamur, quod & si non ab omnibus, crebrius tamen & frequentius, atque per maiorem partem opinari videamus. Nostri communem opinionem appellant cuius
 - 4 apud eosdem tanta est autoritas, † vt veritatis Sedem inuasisse, illique pellicem quodammodo superinuestam arbitreris, qui enim iudicando, consulendo, interpretando, communi opinioni inhæret, optatam metam communi omnium opinione contigisse reputabitur. Ad hanc communem opinionem totus hic noster spectat tractatus a nobis in tres partitus libros hoc enim anteriore & sequenti separatim de ipsa opinione ac de illius verbi communi, seu communi significatione potestate & posteriore vero coniunctim de communi opinione tractabimus. more Iure consulti, qui leges 12. tabul. Prætorum edicta, Rescripta que Principum, per singula verba
 - 5 interpretari consuevit, cum facilius per partes † in cognitionem totius adducamur. arg. §. sed non vsque. verfi. sed in primis. vbi egregius text. Instit. de leg.

CAPVT II.

De definitione in genere.

SUMMARIA.

- 1 Doctores si in explicando aliquando non reperiunt definitionem in iure traditam, sibi ipsi aliquam componunt.
- 2 Amans periculum, in illo perire solet.

Vamuis apud Iureconsultos traditum reperitur definitionem omnem in iure nostro esse periculosam. I. omnis definitio. de re. iur. ideo que faciem ad suberuendum, destruendūque, de qua etiam Tiraquel. libro suo Primag. q. 1. vbi allegat Galen. ab ea nos arcentē.

- rari tamen eorum tractatus apparent absq; aliqua definitione, aut descriptione. Multi quoque ex interpretibus, vbi definitionem † in iure scriptam non habent, aliquam ipsi sibi cōponunt: nonnulli nihil commune cum re tam periculosa habere volunt memores eius sacri eloquij, qui amat † periculū, peribit in illo. Quis autem rectius senserit non est mei iudicij. Statuere enim quis eorum sit sapientior, vel maxime videtur esse sapientissimus. Nobis sat erit eas opiniones definitiones descriptionesque hic opponere, quas apud multos probatos Autores iuuenimus. Eruditus autem lector vel omnes, vel vnam, vel nullam, prout magis placuerit, sequetur: quid ergo sit opinio videamus.

CAPVT III.

Quid sit opinio.

SUMMARIA.

- 1 Opinio varijs modis definitur. & seq.
- 2 Definitio ab effectu toleratur apud legistas.
- 12 Fides quid sit.
- 14 Oculi saepe fallitur, ideo dicuntur potius opinari, quam scire.
- 15 Fides tenet medium inter scientiam & opinionem. scientiæ & fidei effectus. ibid.
- 20 Scire id dicimur quod vehementer opinamur. Mulier solita parere masculos & feminas, an pregnant possit esse, certa an sit paritura marem vel feminam.
- 21 Inter credere & opinari quæ sit differentia.
- 29 Opinio cur diuersimode diffiniatur.

- Vlla lex aperte hoc aperit. sed tex. l. fin. C. de impub. dicit quod super facto, de quo in illa l. dubitabatur, quid iuris, ideo † ibi Papinianus opinabatur, & glo. exponit, non pro certo dicebat. Sed ibi non definitur substantia opinionis, licet Iurisc. opinetur super eo, quod est dubium in iure. Simil. modo † tex. in l. 3. §. e. i. d. m. de testib. ibi ex sententia animi tui

- te existimare oportet: quid aut credas, aut parum probatum tibi opineris: præbuit occasionem Bar. in l. admonendi, de iur. iur. tractandi de ipsa opinione, in cuius doctrina videntur virtualiter contineri infrascriptæ diffinitiones, seu descriptiones. Opinio † est inclinatio animi iudicis ad aliquam partiū ultra suspicionem per fortia argumenta, remanente aliquo modico dubio de contrario eius, quod opinatur: eum tamen reprehendit Card. in c. literas. de præsump. dicens quod opinio importat notitiam magis communem, & generalem.
- 4 Secundo, opinio † dici potest vehemens suspicio seu informis credulitas.
 - 5 Tertio, multum † propinqua credulitati, & plenæ probationi.
 - 6 Quarto, † inhærendo etiam literæ dicti. §. eiusdem. probatio insufficiens facta Iudici. Hæ ex Bartolo in citato loco: sequuntur aliæ ex ipso etiam & alijs.
 - 7 Quinto, definiendo ab effectu † quod non est peccatum mortale apud legistas, dic quod est illa quæ rem dubiam efficit. Bart. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo obli.
 - 8 Sexto, † est cum dubitatione responsio. glo. §. responsa. prudentum. Inst. de iur. nat. gen. & ciuil.
 - 9 Septimo † est pro certo non habere, seu pro certo non dicere. glo. d. l. 2. verb. opinabatur. C. de impub.
 - 10 Octauo, † est aliquo modo dubitare † nisi opinioni subiungatur ratio e visu. Bal. l. fi. C. de edic. di. Adr. tol. opi. 15. quinto item contin.
 - 11 Nono, † est credere ex verissimilibus coniecturis, id, quod verum est. Bal. l. cum antiquioribus. C. de iur. delib.
 - 12 Decimo, † est habitus probabilis cum formidine ad oppositum. & per hoc differt a fide, quæ est adhesio, licet non certa, id est non per demonstrationem, & scientiam, tamen certissima, quæ sine dubitatione. Cardin. in Clement. ne Romani de electio.
 - 13 Vndecimo, † est de his, quæ vere non sciuntur, Card. in cap. literas. de præsump. allegat. c. a nobis. el secundo, de sent. excom. vbi quod opinio fallit, & fallitur.
 - 14 Duodecimo, † de his quæ opinantur, quandoq; opinio est cum quadam certitudine, vt in his quæ percipimus sensu, in quibus potest esse error, cum saepe fallatur oculus, ideo dicuntur potius opinari quā sciri: talis opinio certo respectu vocatur scientia, quandoque talis opinio nō est cum tanta certitudine, & hanc generali vocabulo possumus vocare præsumptionem. Card. in d. c. literas. de præsump.
 - 15 Tertiodecimo, † est dubia particularis arbitratio, quæ a doctoribus scientiæ auctoritatem assumit. Imol. in clem. ne Romani. de elect. & ibi per eum, quod fides tenet medium inter scientiam, & opinionem. Scientia enim facit nos scire per causam, fides inclinatur animum nostrum ad vnam partem cū certitudine. Opinio inclinatur cum dubitatione, vt ex supra dictis colligitur.
 - 16 Quartodecimo, † est illa, quæ causatur in te dubia ex probabilibus argumentis. Abb. c. 1. de constit. nu. 13.
 - 17 Quintodecimo, † est putamen, vel suspicio nihil certi significans, sed per verisimilia potius quærit quod apprehendit.
 - 18 Sextodecimo, † est quasi pro vero aliquid tenere quod quis ignorat an sit falsum. Marian. Socin. in c. qualiter & quando. de accus. num. 126. vbi refert antiquos.
 - 19 Decimo septimo, † dicitur illa, quæ non per sensum, sed per probationes, & media concludendi acquiratur, Mat. de Affli. in Tract. de iure protho. §. 2. nu. 6. vbi subiungit vocari vehementem opinionem, seu credulitatem.
 - 20 Decimo octauo, † opinio consona veritati est idem quod certitudo, & id scire dicimur, quod vehementer opinamur. glo. in l. repudianda. de acqui. hered. glo. l. in summa. §. idem Labeo. de aqua plu. arcen. Anch. conf. 255. visis. & 292. visis. in quibus duobus consilijs respondit super eodem casu pulcher rimo quidem, & notabili, vbi tenuit quod mulier pregnant solita parere masculos, & feminas, possit esse certa an sit paritura marem, vel feminam.
 - 21 Decimo nono, † dicit Aug. in li. de med. c. 2. quod inter credere atque opinari hoc distat quod aliquando ille, qui credit sentit se ignorare quod credit. quamuis de re, quam ignorare nouit omnino non dubitet si eam firmissime credat. Qui opinatur autem putat se scire quod nescit.
 - 22 Vigesimo, † secundum S. Thomam. 2. 2. quæstio. prima articulo quarto. est assensus intellectus alicui non sufficienter notius obiecto proprio per quandam electionem voluntatis declinantis in vnam partem magis quam in aliam cum dubitatione. & formidine alterius partis. Si autem deerit formido & aderit certitudo, erit fides, & paulo infra. Vnde manifestū est quod nec fides, nec opinio potest esse de ipsis visis, aut secundum

Macagn. Azogui. Tract.

dum sensum, aut secundum intellectum, seu hæc doctrina discordat ab his, quæ dicta sunt per Card. supra in 12. definitio ne, potest solui quod S. Thomas loquitur proprie. Card. secundum improprietatem & largius.

- 23 Vigesimo primo, † Aristo. primo. Poster. text. 44. Opinio est circa verum, & falsum, sed contingens est, & aliter se habere.
- 24 Vigesimo secundo, † ex eodem opinio incerta est, & natura huiusmodi est.
- 25 Vigesimo tertio, † ex eodem, nemo propterea tamen opinari quippiam arbitratur, cum illud putat aliter se habere non posse, sed scire, sed cum esse quidem sic putat, existimat autem & aliter se habere posse, nihil prohibet illud opinari, propterea quod rei quidem talis opinio est, necessariè vero scientia.
- 26 Vigesimo quarto, † est imbecilla, & cum falso incognitoque communi, ut infra scripta. Ciceronis verba indicant in Academicis. Et si id erat comprehensum, ut conuelli ratione non posset scientiam, si aliter inscientiam nominabant, ex qua existeret etiam opinio, quæ esset imbecilla, & cum falso incognitoque communis.
- 27 Vigesimo quinto, † imbecilla assensio, secundum eundem quarto. Tusculan. ubi ait, opinionem autem (sic enim ibi opinionem vocat) volunt esse imbecillam assensionem.
- 28 Vigesimo sexto, † potest dici mixta cum errore, propter eiusdem Cice. verba. lib. 2. Academic. videlicet, Nam qui voluit erroribus obuiare Epicurus iis, qui videbantur conturbare veri cognitionem, dixitque sapientis esse opinionem à perpiscuitate se iungere, nihil fecit, ipsius enim opinionis errorem nullo modo sustulit, si fortè opinionis error ibi non iacet pro erronea opinione. Reliqua de opinione videantur in lib. 2. Peri hermenias. & in 1. Posteriorum. Rectè autem intuiti facile erit dignoscere supra scriptarum definitionum diuersitatem prouenire à diuersitate † authorum, quorum aliqui opinionis naturam in communi, aliqui in specie, & suæ propriæ facultati congruentem, nec semper tam ostendentes quid ea sit propriè, quàm in quo significato ibi sumatur, coningere visi sunt. Item diuersitas potest esse respectu diuersitatis causarum, vel efficientium vel materialis, vel formalis, vel finalis: nunc videamus de causa eiusdem opinionis.

C A P V T I I I I,

De causa opinionis.

S V M M A R I A.

- 1 Opinio à qua re ortum habuerit.
- 2 In scientia est mater opinionis.
- 3 Ignorantia rerum non solum est opinionum causa, verum etiam falsitatum.
- 4 Virtus in profundo opinionibus locata dicitur, & institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris confusa esse, dixerunt aliqui.
- 5 Philosophi potius plura opinantes, quàm scientes dicuntur.
- 6 Opinio quid operetur in homine.
- 7 Cognitio rerum, cur multis sit obstructa difficultatibus.
- 8 Opinio ex ignorantia procreatur.
- 9 Ignorantia veri nos in fabulosas opiniones inducit.

Voniam nihil sine causa esse potest, videnda est nobis causa efficiens ipsius opinionis. Diximus autem in initio præsentis operis, & quidem transitoriè. Sed hic plenius attingemus eam † ab ignorantia ortum ducere, in quâ prior homo ob eius inobedientiam præcipitatus fuit: effectus ob id ex homine illud animal quod non percipit ea, quæ Dei sunt, & in quo ut ait Psal. non est intellectus. Quod etiam Cice. non vno in loco nos docuit, opinionem scilicet ex inscientia duci. Nam in Acad. quæst. ait, & si id ita erat comprehensum, ut conuelli ratione non posset, scientiam, si aliter inscientiam nominabatur: ex qua existeret etiam opinio. Vi de inscientiam † opinionis matrem. Sed melius in 3. Tuscul. Nunc autem simul atque editi in lucem, & suscepti sumus, in omni continua prauitate, & in summa opinionum peruersitate versamur, ut penè cum lacte nutricis errorem fluxile videamur. Vide quomodo prius errore inbuimur, postea in opinionibus versamur. Idem primo de fini. Nam cum ignorantia rerum bonarum, & malarum, maxime hominum vita vexetur, ob eumque errorem & voluptatibus maximis sape priuentur, & prauissimis animi doloribus torqueantur, sapientia est adhibenda, quæ & erroribus cupiditatibusque detrahit, & omnium falsarum opinionum temeritate direpta certissimam se nobis præbeat ad voluptatem. Vides ex rerum ignorantia nos non opinionibus, † solum, verum etiam falsis

opinionibus teneri, quibus medendum est sapientia. Idem in Lucullo, Cum Zenone Arcefilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia, aut studio vincendi, sed earum rerum obscuritate, quæ ad confessionem ignorationis adduxerunt Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes penè veteres, qui nihil sciri posse dixerunt, angustos sensus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, & (ut Democritus ait) in profundo virtutem esse locatam opinionibus. † & institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris confusa esse dixerunt.

Ut iure diuus Augu. in quodam loco appellauerit Philosophos plura opinantes † potius quàm scientes. Sed ipse præstantissimus Pater in epistola 174. cõt. Arian. piè explicauit ignorantiam diuinarum scripturarum gignere opiniones † iniqui, Homines autem minus intelligentes, quid propter quid dicatur potentes volunt habere sententias, & scripturis non diligenter perscrutatis, cum arripiunt defensionem cuiusque opinionis, & ab ea vel nunquam, vel difficile deflectantur, dum docti atque sapientes magis putari quàm esse concupiscunt, ea quæ propter formam serui dicta sunt, volunt transferre ad formam Dei. &c.

De ignorantia verò nobis innata quaeritur, & Cice. in Lucullo. inquit, Si enim omnis cognitio † multis est obstructa difficultatibus, eaque est & in ipsis rebus, & in iudicijs nostris obscuritas, ut non sine causa, & doctissimi, & antiquissimi inuenire se posse quid cuperent, diffisi sint.

Et Bart. noster non ignorauit ex ignorantia † opinionem procreari. Nam in d. l. admonendi. quanto magis remouet ignorationem ex iudice, eo magis, & opinionem. Sed Paul. Iureconsultus. in l. antiqui. si pars hæred. pet. longe elegantius, ipsum audi. Antiqui libero ventri ea prospexerunt, ut in tempus nascendi omnia ei iure integra reseruarent, sicut apparet in iure hæreditatum, in quibus qui post eum gradum agnationis sunt, quo est id, quod in utero est, non admittuntur, dum incertum est, an nasci posset: ubi autem eodem gradu sunt ceteri, quo & ventrè, tunc quæ portio in suspensio esse debeat, quaesierunt, ideo quia non poterant scire quot nasci possent, ideo multa de huiusmodi re, tam varia, & incredibilia tradiderunt, ut fabulis annumerentur: nam traditum est, & quatuor pariter puellas à matrefamilias natas esse. Alioquin tradiderint non leues Auctores, quinquies quaternos enixam Peloponnesiam, & multas Aegypti vno utero septenos. Sed & tergeminos Senatores cuncti vidimus Oratios, & Lelius scribit se vidisse in Palatio liberam mulierem, quæ ab Alexandria perducta esset, ut Adriano ostenderetur cum quinque liberis, ex quibus quatuor eodem tempore enixa (inquit) dicebatur, quantum post quadagesimum diem, ex quibus non solum deprehendimus viros prudentes ob veri ignoracionem in opiniones incidisse. Sed & in fabulosas † opiniones, & quod nos magis mouere debet, fuere ex Iureconsultis nostris. ut testatur etiam Imperator in Procem. Institut. in §. cumque. versi. non antiquis fabulis: Alias causas opinionis à Philosophis mutuatus videtur adducere Petr. Andr. Gamma rus, in suo tracta. de veritate, & Excellen. legalis scientiæ: quæ tamen superscriptis non contradicunt, ut bene intuenti facile apparebit. Hæc enim ille. Cum homines tot Mundi pulcherri ma Cælum, Solem, & clarissima ætheris lumina conspicerent, admirati sunt? ex admiratione, rerum illarum causas naturamque dignoscendi natum est desiderium, quod ut adimplerent philosophari cœperunt, hic opiniones, & sententiæ diuersæ: hinc volumina excreuere multiplicia.

C A P V T V.

De opinionis nominibus.

S V M M A R I A.

- 1 Opinio quot modis nuncupetur. & nu. seq.
- 2 Responsum prudentum qualia sint.
- 3 Opinio vehemens, qualis sit.
- 4 Verba quæ potius sunt magistralia, quàm iuris, minime sunt habenda in consideratione.
- 5 Opinio dicitur medium, quo deducimur ad cognitionem, & scientiam incognitorum.
- 6 In habentibus symbolum, facilis est transitus.

Ultis quidem nominibus vtuntur Auctores in ea designanda.

Primò dicitur sententia: † ut est videre passim apud Iurisconsultos, & Doct. qui indifferenter de opinionibus, & sententijs aliorum loquantur, præsertim in §. illud

illud. Insti. de rer. diuis. in l. diuus. de Iur. patro. in l. quaro. de vscap. ibi abolita est enim quorundam veterum sententia. & text. in §. Responfa. Instit. de iur. natu. gent. & ciui. Responfa
2 ¶ prudentum sunt sententiæ, & opiniones eorum, quibus erat permissum iura condere. Abba. cap. prudentiam. de offic. de leg. & in c. literas. de restitu. spol. promiscue recenset, & loquitur de sententijs, & opinionibus doct.

Secundo existimatio. l. 3. §. quod obseruari. C. de iur. calum. ibi tum quod quisque credit, & existimat, hoc est iurandum. in l. si in fi. de crim. expil. hare. ibi & nihil mutat existimatio surripientis. in l. si a Pupillo. pro emp. ibi vt plus sit in re, quā in existimatione. tex. est ad literam in l. qui rem. de fur. & glo. magistra in l. flumen. de flumi. in verbo, existimatione. quæ exponit. i. opinione.

Tertiò credulitas d. l. 3. §. q. obseruari. vbi Bart. C. de iura. cal. ibi & licet vera causæ natura alia forsitan est, tamen quod quisque credit & existimat, hoc iurandum est. & per Paul. de Cast. confi. 19. in 2. col. Quarto, scientia. l. summa. §. item Labeo. de aqua plu. arc. ibi si quis sciat factum esse, hoc est si factum esse non ambigitur. vbi glo. exponit. illa tamen erit, quæ
3 potest falli, quæ t alio modo dicitur opinio vehemens.

Quintò, sensus, cap. relatum 37. distin. vbi sensus proprius pro opinione propria, & illud Aposto. Quilibet abundet in suo sensu.

Sexto consensus. l. 1. C. de testa. ibi si communi consensu liberorum loco habitus sit. exponitur. numero 1. communi opinioni.

Septimo, præsumptio. l. cum quidam de acq. hare. ibi toties, ergo & sua præsumptio proficiet. & c.

Octauò, error, vt multoties legitur, sed notabiliter in l. asumptio. ad municip. quia illa l. fuit extracta ex lib. opi. Vlp. loquens igitur de errore, exponi debet pro opinione, vt congruat titulo. l. Imperatores. de in diem adiec. cum alijs.

Nonò consilium. l. Fulcinus. §. qui si aduersus. quibus ex caus. in poss. eat. secundum inductionem glos. in l. eum qui. §. si. verb. putet me. de iniur.

Decimò, voluntas. l. quia poterat. ad Treb. vbi postquam loquutus est Iurifconsul. de opinione eius, qui noluit adire, subiungit, Variæ sunt hominum voluntates, & l. 2. verb. mirabile. de vet. iur. enunc. ibi, & voluntate iudicum magis quam legitima lites dirimebantur. glo. c. iudicum. 3. q. 7.

Vndecimo, putatio. l. eum qui. §. si. de iniur. ibi, nec transferri personæ putatio ex persona filiorum ad eos potest.

Duodecimò, cogitatio. Cice. 2. Academic. ego vero ipse, & magnus quidem sum opinator, & meas cogitationes sic dirigo, & cætera.

Tertiodecimò, opinatio. Cice. lib. 2. Acad. credo quæ Cligomano ita scribenti Herculis quondam laborem antelatum à Carneade, quod vt feram, & immanem beluam, sic ex animis nostris assensionem, id est, opinionem extraxisset. idem in 4. Tusc. postquam tradidit plures definitiones subiungit. Opinionem autem, quam in omnes definitiones inclusimus.

Quartodecimò, consuetudo, vt in 8. dist. per tot. ad differentiam veritatis. Sciendum est tamen, q. opinio, suspicio, præsumptio, arbitrium, iudicium, credulitas, imo & certitudo, & scientia, præsertim in materia subiecta, aliqua huiusmodi nomina & vocabula sunt potius magistralia. t. quam iuris: ideo
4 super illis non est facienda vis magna, nec de illis pertinaciter disputandum, vt per Abb. in c. quanto. de præsumptio. in 2. col. verum ego. & in col. si. & per Pau. de Cast. confi. 2. vol. 1.

Visis omnibus, vbi de credulitate, & opinione promiscue loquitur, & pariformiter determinat. & Bald. in l. cum antiquioribus. C. de iure delibe. quæst. 3. dicit, quod certitudo, & vehemens opin. æquiparantur. & Cice. in 3. Tusc. sapissime iungit tanquam synonyma, opi. iudicium, & cogitationem. sunt enim
5 opinio, & t alia supradicta gradus, & media, quæ deducunt ad cognitionem, & scientiam incognitorum, vt docet Barto. in l. admonendi. de iureiuran. quæ cum sint multum propinqua ad inuicem, non est mirum, si secundum accidentia, & facti contingentias, vnum pro altero vsurpatur. in habentibus
6 enim similitudinem t facile, & vsitatum hoc esse solet. l. Centurio. de vulgari, & pupillari. cum alijs, sed videnda sunt opinionis significata.

CAPUT VI.

De opinionis significatibus.

SUMMARIA.

- 1 Verbum opinio, quas significationes habeat, & q accipiat pro iudicis sententia, & eius voluntate, pro ritu, & consuetudine,

pro effectione, pro fama, pro rumore, & pro peccato.

2 Fama dupliciter considerari solet.

3 Et auctoris opin. refertur.

4 Diuersitas nominum facit diuersificare speciem.

Rimo denotat sententiam t iudicis in scriptis latam, vt in l. eos. §. super ijs. iuncta glo. C. de appel. ibi: opinionesque suas iudices, & exempla ad scrip-
nia transmittant. & in l. a proconsulib. eo. tit. ibi: ita vt appellanti iudex præbeat opinionis exemplum. in l. sciendum. C. de appel. rec. ibi: cum qui appellationem non recipit, opinionem suam cōfestim per relationem manifestare.

Secundò: voluntatē iudicis. l. decertationib. C. de episc. laud. ibi, & eos secundum eius opinionem disponat. & per Bartol. in l. de minore. §. plurium. de quæ. dum inducit l. de quibus de legibus.

Tertiò, pro ritu, vel consuetudine ponitur in cap. fin. qui filij sint legitimi.

Quartò, affectionem, & constitutionem. l. locus. de verbor. signifi. vbi dicitur, cæterum adeo opinio nostra, & constitutio nostra locum a fundo separat, vt & modicus locus possit fundus dici, non enim magnitudo locum separat, sed affectio nostra.

Quintò, famam, vt volunt glo. in l. 1. C. ex quibus caus. inf. irroga. in l. pen. §. existimatio. C. de var. & extraordin. cogni. & in alijs locis, quod Bar. in l. de minore. §. plurium. de quæst. & Bald. in dicta l. 1. C. ex quibus cau. inf. irroga. & Bald. in l. ea quidem. C. de accusa. intelligunt de fama quæ est in homi-
ne, non de ea, quæ est inter homines, & sic duplex t reperitur fama, quæ est in homine quæ semper est in bona parte, & quæ appellatur illasæ dignitatis status. d. §. existimatio. alia quæ est inter homines de aliquo genere bonitatis vel malitiæ, & quæ appellatur communis opinio. Sed obiter volo hic dixisse, quod nunquam satis percepi hanc differentiam. mihi enim
3 videtur, quod vna t tantum sit fama, illa scilicet, quæ est inter homines de aliquo homine, vel de aliqua re, quæ sic dicitur à fando iux. illud, fando aliquid si forte tuas peruenit ad aures Belidæ nomen Palamedis, & inciyta fama, gloria. vult Bart. in d. §. plurium. illa vero, quam dicunt esse in homine non vocatur fama ab aliqua lege, nec quidem vocari debet, quia ille homo, qui habet eam non loquitur seu non fatur de se, & quæ vocatur status & dignitas illasæ, vnde mihi videtur dicendum in effectu quod non sit fama, sed illa bonitas, quæ ex iuris præsumptione censetur esse communiter in omnibus. l. merito. p. socio. & donec non committunt aliquod scelus, omnes homines tenentur ita credere, & opinari vnus de alio. l. non omnes. §. a Barbaris de re milit. opinio ergo significabit eam, quæ est in mente vnus, vel eam, quæ est apud omnes. quæ tunc vocatur communis opinio, & si proferatur est fama, vt suo loco videbimus. vnica ergo est fama non duplex, & ea est inter homines. quæ verò est in homine dicitur æstimatio. cum ergo di-
4 uersa nomina, t & diuersas definitiones habeant, cur non etiam quid diuersum censenda sunt? l. si idem. C. de codicil. Hac dicta sint dubitandi gratia, prout vere semper dubitavi, non animo recedendi à communi doctrina, præsertim cum Moderni non dissentiant ab antiquis. Marian. in c. qualiter, & quando. de accus. Marfil. in l. de minore. §. plurium. Paul. Gril. in suo tracta. de fama.

Sextò, Rumorem denotat. Liuius lib. 3. loquens de decem viris. opinio etiam sine Authore exierat, eos non in præsentis modo temporis iniuriam conspirasse, & c. Rumor enim est, qui caret Authore non opinio.

Septimò, peccatum. Nam opinari pro peccare legitur apud Cice. lib. 2. Acad. Carneadem autem etiam heri audiebamus solitum esse delabi, interdum vt diceret, opinaturū, id est peccaturum esse sapientem. sequuntur opinionis qualitates.

CAPUT VII.

De opinionis qualitatibus.

SUMMARIA.

- 1 Opinio vera an dicatur cum leges particulares non habeantur decisæ.
- 2 Opiniones vera quales sint ex mente auctoris.
- 3 Opinio quæ discrepat à vero vel verosimili falsa dicitur.
- 4 Opinio an possit se habere & ad verum & ad falsum.
- 5 Opinio euidenter falsa pote. appellari temeritas, & præsumptio.
- 6 Credens vehementer adhuc falli potest.
- 7 Opinio bona ex quibus fundari dicitur.

Quan-

Macagnani Azoguidi Tracta.

CAPVT VIII.

An eadem sit opinio vnicuique.

S V M M A R I A.

Quando non habemus legem particularem de aliqua re, sed tantum opinionem alicuius doctoris, quæ adeo prope est veritatem, vt nihil amplius desideretur, nec queratur, illa dicitur vera & opinio, seu verior quando comparatum fiat pro suo positio. l. dedi. §. si quis quasi. de cond. cau. dat. cum simil. hinc dicitur opinio glo. est vera, opinio Bar. est vera. & aliorum, & Cicer. 2. de fin. Mihi quidem ea vera & videntur opiniones, quæ honestæ, quæ laudabiles, quæ gloriosæ, quæ in senatu, quæ apud Populum, quæ in omni cœtu consilioque proferendæ sunt, vt id nos pudeat sentire, quod pudeat dicere. vbi habes etiam descriptam ipsam veram opinionem. Si opinio & discrepat à vero, aut à verosimili, dicitur falsa. d. l. dedi. §. si quis. ibi, opinione falsa deceptum. & l. interdum. §. fin. de fur. ibi, si verè siue falso putet. c. hæreticus. 33. quæst. 3. Hæreticus est, qui falsas opiniones vel gignit, vel sequitur. & Augulib. 3. con. Acad. cap. 13. in falsas autem opiniones huiusmodi turba præsertim est ruere parata. & Cice. 1. de finibus. Sapientia est adhibenda, quæ & terribus, & cupiditatibus detractis, & omnium falsarum opinionum temeritate direpta, certissima se nobis præbeat ad voluptatem. Sed Abb. in c. à nobis. de senten. excom. aperte dicit, quod opinio & potest se habere ad verum & falsum, & id per illum text. vbi quod opinio fallit. & fallitur. & idem Abb. in c. quantæ. de sent. excom. dicit quod opinio & euidenter falsa potest appellari temeritas, & præsumptio quædam per illum tex. Vehemens. de qua per glo. in l. 2. §. idem Labeo. de aqua plu. arcen. & aliam glo. in l. scire. de legib. Differt autem hæc à vera opinione, quia vera dicitur illa quæ videtur non posse falli, & quando non videtur amplius aliquid ignorari. qui verò vehementer opinatur & adhuc falli potest. vt dicit glo. in d. l. scire, item dicitur ignorari id de quo habetur vehemens opinio. Bar. l. si quis extraneus. §. sciendum. de aquiren. hered. Bona. l. 2. §. quibus. C. de vet. iur. enucl. ibi Constantin. qui semper nobis ex bona opinione & gloria sese commendauit, nec refert quoad propositum nostrum quod ibi intelligatur de opinione, quæ est communis, & idem quod fama: Hæc autem bona opinio formatur & ex bonis morib. vt vult glo. in Auth. de hered. & fal. §. hinc nobis. verb. si vero. Potior idest, melior in c. Capellanus. de fer. Electa, in l. tres tantum modo. C. de Epif. aud. Fortis, idest, potens. Barto. in l. fi. C. de pœn. iud. qui mal. iud. Nepharia. in c. in quadam. de celeb. mis. ibi fuisse nepharium opinari. Noua in cap. hæreticus. 33. q. 3. hæreticus est qui nouas opiniones, vel gignit vel sequitur. Verus à Cice. lib. 1. de diuina. in primis verbis. Mendax. Cic. mendacium esse opiniones, non oculorum Timagoras inquit cū duæ videntur ex lucerna nasci flammulæ. Insolita. argu. l. 1. de senat. ibi, q. nec vsquam relatum est, nec vsquam receptum vt l. 1. §. quia autem. de vet. iur. enu. ibi quorum scripta a nullis Auctorib. recepta nec vlitata sunt.

Incerta, in §. incertis. Insti. de leg. vbi quam incerta opinio ne animo suo testator subiiciat. Imminuta, in l. quisquis. C. de postul. ibi: opinionis tuæ imminutionem patitur, in cap. infames. 3. q. 7. verb. item si quis ibi opinionis suæ imminutionem patietur. Integra & summa in l. testium. C. de test. ibi, testes summæ atque integre opinionis. Eximia. Caesar. lib. 2. de bello Gal. primò & propter multitudinem hostium & propter eximiam opin. virtutis prælio superfedere statuit. de Belgis loquens. Publica, in l. 2. C. si fer. aut lib. ad decur. ibi, si verò cum opin. publ. mater eius pro libera haberetur. Erubescenda. Baldus in quodam in suo consilio inserto inter consi. Paul. de Castr. num. 244. volum. 1. Noxia. Ange. lib. de quant. animæ, & in varias noxiasque opinio. ita labuntur, vt inde liberari nequeant. Grauis. Cice. lib. 4. Tuscul. scientia quædam & opinio grauis non temere assentiens. vnde dicitur e contra leuis, quæ temere assentitur. vt infra. Probata in cap. lite. de test. ibi, probatæ vitæ & opin.

Leuis in cap. licet de probat. vbi Abb. ponit aliqua de leui opinione, supra. nu. 24. Deprauata. Cicer. lib. 3. Tuscul. natura paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis morib. opinionibusque deprauatis sic restinguimus, vt nusquam naturæ locus appareat. Sinistra. in cle. 1. verb. nos autē. de relig. dom. Incerta in §. in optionis. vers. tertia. Insti. de leg. Errans. Cice. 2. de fi. præcipitis vt nostram stabilem conscientiam conseruemus, aliorum errantem opin. aucupemur. Carnalis. c. si cut in sacramentis. de consecra. distin. 4. Singularis l. Labeo. §. neque enim de suppel. leg. neque enim ex opinionib. singulorum, an verò eadem sit vnicuique opinio videamus.

- 1 Homines plures quomodo vnus tantum dici possit.
- 2 Quot homines tot sententia. ibidem, & rationem vide inf. nu. 7.
- 3 Diuersitas corporum diuersificat animos.
- 4 Anima creatur post creationem corporis.
- 5 Contrarius sibi ipsi aliquando dicitur homo.
- 6 Diuisio populi circa electiones votis faciendas non est reprobata.
- 7 Homo perspicere nequit ea quæ sunt spiritus Dei.
- 8 Homines sicut sunt diuersi facie ita & animo, voluntate, moribus, & opinionibus.
- 9 Negotia humana varijs de causis pertractantur, alij dolore, alij cupiditate, alij iracundia, & alijs similibus.
- 10 Nature hominum dissimilitudo.
- 11 Bella ex diuersitate opinionum orta dicuntur.
- 12 Discordia etiam reperitur inter exteriora & interiora hominum.
- 13 Discordia inter ciuitates, & prouincias.
- 14 Discordia seu disparitas voluntatis dicitur fuisse etiam in origine rerum.
- 15 Angeli inter se fuerunt contrarij & discordes.
- 16 Discordia posita à Deo inter nos & Draconem Diabolum.
- 17 Contradictiones & pugna rerum omnium vniuersalium non sunt admisse absque supremi motoris prouidentia.
- 18 Antiqui virtutibus & operationibus contrarijs gloriam asecuti dicuntur.
- 19 Tempora diuersa quæ nobis inserviunt.
- 20 Operationes quæ in Deo sunt, quomodo sint inter se contrariae propter eius maximam omnipotentiam.
- 21 Contrarietas Philosophorum circa cognitionem rerum, & varia dicta secundum eorum varias opinionum resolutiones referuntur. Et primo de vana aliquorum præsumptione de se ipso.
- 22 De optima præsumptione aliorum de se ipso.
- 23 De initio rerum & mundi creatione.
- 24 De anima quid sit, & vbi sit, de eius intelligentia, & quotuplex.
- 25 De summo bono quid sit.
- 26 De fortuna: an sit vel non sit, & quales sint eius partes.
- 27 De Dijs: an varia natura.
- 28 De veritate quid dicatur.
- 29 Insipientes varias habere opiniones.
- 30 Opiniones secundum ætatem regulari.
- 31 Opiniones diuersas Iuris peritorum extitisse tam Ciuium quam canonistarum.
- 32 Martinus Iurifcon. fuit solus in opinionibus suis cōtra quoscunq.
- 33 De baptisimi effectu varia opiniones inter Theologos.
- 34 De qua & vino an in sanguinem conuertantur cap. 8. num. 33. & num. sequen.
- 35 Accidentia quandoque mutant subiectum, sicut subiectum accidentia mutare dicitur.
- 36 Corpus humanum, ex quibus rebus componatur.
- 37 Vnusquisque potest habere suam opinionem in obscuris ac indeterminatis dubijs.
- 38 Ioan. Andre. propter opinionem separauit se ab amicitia præceptoris sui.
- 39 Augustinus & Hieronymus Ecclesia columnæ sibi inuicem contrariarunt, adeo vt vnum ab alio discedere necessarium fuit. & rationem vide infra.
- 40 Dissensio absque odio esse potest.
- 41 Ex malo plerunque oritur bonum.
- 42 Veritas ex contrarietatibus provenire dicitur.
- 43 Varietates opinionum aliquando bonæ sunt, & in iure ponuntur quatuordecim casus, quos recenset auctor. Varietas opinio. facit quod qualibet pars dicitur iustam causam litigandi habuisse.
- 44 Opinio doctoris reddit rem dubiam cap. 8. num. 44. & 47.
- 45 Fundans se super tex. habente varios intellectus, dicitur habuisse iustam causam litigandi.
- 46 Index videns diuersitatem opinionum in aliquo facto, vnam eligere debet, & secundum illam iudicare, diciturque punctus pro amico.
- 47 Index videns super vno articulo plures opiniones doctorum, si eligat peiorem, & secundum ipsam iudicet an sententia erit valida.
- 48 Index errans in iudicando propter opiniones fortes & potentes hinc & inde, an dignus sit excusatione.
- Limitatio ad istos tres casus.
- 49 Error Iuris excusat Iudicem à syndicato.
- 50 Index an faciat litem suam, si eius sententia fuerit reuocata per Iudicem appellationis.

Index

- 51 Iudex secutus opi. magistri sui, si errauerit an excusetur.
 52 Scolaris debet tueri opi. praeceptoris sui.
 Et an de necessitate.
 53 Credendum an magis sit in dubijs Papae & ecclesiae, vel dictis san-
 ctorum.
 54 Non seruans praeceptum circa quod reperiuntur plures opini. an
 excusetur.
 55 Haereticus an ille dicatur qui elegit in disputationibus doctorum
 vnam opin. sibi aequiorem.

Sicut quilibet habet eandem animam specie, vn-
 de Porph. lib. praedica. 1. participatione speciei
 plures homines sunt vnus homo, ita & eandem
 opinionem, id est consimilem modum aliqua co-
 gnoscendi.

- Sed quod ad iudicium de eadem re vel scientia vel facto,
 2 quisque habet suam propriam opinionem. 1. Labeo. verbor.
 non ex opinionibus singulo, & c. de suppel. leg. eo. modo, quo
 dicitur habere suam propriam animam numero diuersam
 ab alijs, eo quia diuersum, & corpus habet, cum diuersitatem
 3 corporum sequatur diuersitas animorum. c. quia diuersita-
 tem, de concess. praben. quomodo autem hoc contingat, si
 4 non contingit quia anima creatur post creatum corpus il-
 lique infunditur ac illud informat, & implet, tale quale inue-
 nit, sed potius ac verius, vel quia creatur a Deo & ordinatur
 ad hoc corpus perficiendum, discutiendum Philosophis re-
 linquamus, nobis sufficit testimonium Pontificis in d. c. quia
 diuersitatem. item & Iuricon. in l. ob quae vitia. de edic. edic.
 ibi. sed vitium corporis vsque ad animum penetrat forte si
 propter febrem loquantur aliena, vbi apparet corpus affice-
 5 re animam, & experientia docet homines laborare in opinio-
 nibus diuersis & ad inuicem contrarijs, vt multoties etiam
 quis opinando a se ipso dissideat, & secum pugnare videat-
 ur. vt videbimus in suo loco, Cicer. 2. de leg. non enim recte
 existimamus quae poena diuina sit, & opinionibus vulgi rapi-
 mur in errorem, nec vera cernimus morte aut dolore corpo-
 ris, aut luctu animi, aut offensione iudicij, hominum miseras
 ponderamus. & in 1. lib. Sed perturbat nos opinionum varie-
 tas hominumque dissensio: facit illud Virgilianum.

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

- Hinc dictum est nec nouum nec reprehensibile esse popu-
 li vota in faciendis electionibus se in duas partes diuidere.
 c. non est nouum. 8. quast. 1. propter quod minus mirandum
 si ij qui praeficiuntur non semper ceteris meliores intelligun-
 tur, vt dixit Aug. cuius verba inuenies in ca. sunt in ecclesia.
 in fin. 8. quast. 1. Aug. in c. sicut in sacramentis. de conse. dist.
 4. si posset fieri vt singuli diligenter interrogarentur, tot di-
 uersitates opinionum forsitan inuenirentur, quot homines
 6 numerantur, vbi pro ratione allegat, quia animal homo post non
 percipit, ea, quae sunt spiritus Dei, ex quo etiam patet igno-
 rantiam ipsam non solum genuisse opinionem, vt superiori
 cap. demonstrauimus. Sed & opinionum diuersitatem, de qua
 hic. diuersa enim sunt hominum studia, & suo quisque studio
 maxime ducitur, & alibi dicitur, quot capita tot sententiae, gl.
 cap. quia diuersitatem de concess. preb. Cice. 1. de fin. sed quot
 homines tot sententiae. falli igitur possumus, & alibi sicut su-
 7 mus differentes facie post & moribus, ita & animo, voluntate, &
 opinione, & primo de natu. Deo, & c. non est vna omnium fa-
 cies. Ad Brutum quoque ait, in omni re, difficilimum est for-
 mam exprimere optimi. quod aliud alijs videtur optimum.
 8 varia enim sunt iudicia, nec post facilis explicatio quae forma
 9 maxime excellat. & 5. de fini. Alij dolore post mouentur, alij cu-
 piditate. iracundia etiam multi afficiuntur, & cum in mala
 scientes irruunt, tum se optime consulere arbitrantur, itaque
 dicunt nec dubitant, mihi sic vsus est, tibi vt opus est facto, fa-
 ce. & in lib. de fat. Multae in naturis hominum dissimilitudi-
 10 nes sunt, vt alios dulcia, alios sub amara delectent, alij libi-
 dinosi, alij iracundi, aut crudeles aut superbi sint, alij a tali-
 bus abhorreant. Et 5. Tuscul. alij gloriae feruiunt, alij pecuniae.
 non enim, vt idem ait pro Roscio, in omnes omnia conue-
 niunt, & alibi, suis cuique modus est, quod etiam cecinerunt
 Poetae. vnde Ouidius,

Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figurae.

Et Persi,

Mille hominum species, & rerum discolor usus,
 Velle suum cuique est, nec voto viuunt vno.

Et egregius Poeta Tuscus de discordia philosophantium
 miratus dixit.

Hora ch'è questo.

Ch'ognun del suo voler par che s'appaghi?

- 11 Sed nec fratres post vno vtero editi eandem referunt opi-

nionem. vnde illud, Fratrum quoque gratia rara. & alius, Fra-
 terno primi maderunt sanguine muri. de Romulo & Remo
 loquens, vt refert glo. in l. fin. de rer. diuis. Item Hieronymus.
 Roma autem condita duos fratres simul reges habere non
 potuit, & parricidio dedicatur. in Rebecchae vero vtero Esau,
 & Iacob bella gesserunt. c. in apib. 7. q. 1. Caim fratrem Abel
 interemit. Hanc eandem pugnam nedum in mentibus, sed
 etiam in membris humanis eiusdem corporis quandoque
 fuisse finxit Menemmius Agrippa concionabundus, ad ple-
 be quae in montem sacrum cesserat, vt habetur apud Liuium
 lib. 2. cuius oratio est haec.

Tempore quo in homine non vt nunc omnia in vnum consenti-
 rent, sed singulis membris suum cuique consilium suus sermo fue-
 rit, indignitas reliquas partes sua cura suo labore ac ministerio
 ventri omnia quari, ventrem in medio quietum nihil aliud quam
 datis voluptatibus frui conspirasse ne manus ad os cibum ferrent:
 nec os acciperet datum, nec dentes conficerent, hac ira dum ven-
 trem fame domare vellent.

- Sed quis est, qui nesciat, aut potius, qui non sentiat hanc
 12 contrarietatem post in vno eodemque homine reperiri? vide-
 licet inter exteriorem, interioremque hominem: inter legem
 membrorum, & legem mentis. inter carnem & spiritum: audi
 quae Paulum dicentem non est colluctatio nobis aduersus
 carnem & sanguinem tantum. & eundem ad Roma. 2. video
 aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae
 & ad Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus au-
 tem aduersus carnem, haec enim sibi inuicem aduersantur.
 Imo quod plus est, haec eadem proprietates & singularitates, &
 vt ita dicam suites opinionis, & voluntatis non modo in sin-
 gulis hominibus reperitur, sed & quodammodo in animan-
 tibus quoque (haec & multa sequentia sint. per proposita
 dicta) qui rationis sunt expertes, ob eam enim causam saepe
 dissentiant vsque ad pugnam & caedem, quemadmodum egre-
 gie docet Vlpianus in l. 1. §. cum Arietes. ff. si pauper. fec. dic.
 vbi quaerit quis arietum vel taurorum commissentium pri-
 mus aggressor & prouocator fuerit, quasi inferat iurisconsul-
 tus, etiam in brutis habendam rationem eius: qui iure opi-
 nionem suam tueatur. Idem affirmandum in mysticis corpo-
 13 ribus post puta ciuitatibus, & prouincijs, vnde illud quamli-
 bet ciuitatem & prouinciam in sensu suo abundante cap. vti-
 nam. 76. dist. & Cato maior, cuique ciuitati sua religio est, no-
 stra nobis. Huiusmodi quoque voluntatis disparitas fingitur
 14 fuisse ab initio vt ita dixerim, etiam in ipsis rebus post princi-
 pijs procul dubio inanimatis iuxta illud Ouidianum de
 primo chaos, obstabatque alijs aliud, quia corpore in vno fri-
 gida pugnant calidis humentia siccis, Mollia cum duris, si-
 ne pondere habentia pondus. item & intelligentiae diuinae
 15 hoc est Angeli post ipsi contrarias opiniones, & voluntates vsque
 ad exitiale bellum habuerunt. Factum est enim inquit Apo-
 cal. c. 12. prelium magnum in caelo, Michael & Angeli eius pre-
 liabantur cum Dracone, & Draco pugnat, & Angeli eius.
 Certum est autem quod pugna illa fuit non alijs armis quam
 mentis voluntatibus. & opinionibus: statim autem creato mun-
 do, & primis hominibus peccatoribus constitutis, disseminat
 16 Deus post (cum omni pietate semper loquendo) hostilitatem
 inter humanum genus & diabolum, dicens Genesis 3. ad ser-
 pentem, inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen
 tuum, & semen illius, ipsum conteret caput tuum, & tu insi-
 diaberis calcaneo eius, quod confirmat Petrus inquit: ad-
 uersarius vester Diabolus tanquam leo rugiens circuit qua-
 rens quem deuoret. Et Ecclesiastici. 3. 3. habetur, hanc vniuersa
 lem omnium rerum contradictione & pugnam non esse absque
 17 Dei post prouidentia, dum ibi legitur, contra malum bonum est,
 & contra vitam mors: sic & contra virum iustum peccator, &
 sic intueri in omnia opera Altissimi: Duo contra duo, & vnu
 contra vnum. & August. lib. 4. de ciuitate Dei cap. 18. dicit,
 Deum ordinem seculorum tamque pulcherrimum carmen
 ex quibusdam quasi antithetis hoc est contrarijs, & contra
 appositis honestasse, & sicut contraria contrarijs opposita ser-
 monis pulchritudinem reddunt, ita quadam non verborum,
 sed rerum eloquentia contrariorum oppositione seculi pul-
 chritudo componitur. Et in praeceptis Rhetoricis lib. 4. ad
 Herenn. in cap. de contentione sic legitur, quod si hoc genere
 contrariorum distinguamus orationem, & ornati & graues
 esse poterimus. exempla sunt haec: Habet assentatio incunda
 principia: eadem exitus amoenissimos affert, inimiciste pla-
 cabilem, amicis inexorabilem praebes, in ocio tumultuarius, in
 tumultu solus es otiosus, in re frigidissima cales, in feruentis-
 sima friges, tacito cum opus est, clamas, cum loqui conuenit,
 obmutescis. Ades, abesse vis, abes, reuerti cupis, in pace bel-
 lum quaeritas, in bello pacem desideras, in concione de virtu-
 te

Macagn. Azogui. Tract.

te loqueris, in prelio per ignauiam tubæ sonitum pferre. nō potes. Itē Quintil. libr. 9. vicit pudorē libido, timorē audacia, non nostri ingenij, vestri auxilij est dominetur in concionibus
18 iaceat in iudicijs. Apud Salust. in comparatione Catonis † & Cesaris, Cesar beneficijs ac munificentia magnus habebat, in tegetate vitæ Cato, ille mansuetudine, & misericordia clarus factus est, huic seueritas dignitatem addiderat, Cesar dandō, subleuando, ignoscendo, Cato nihil largiendō gloriā adeptus est, in altero miseris perfugium erat, in altero malis perniciosus, illius facilitas, huius constantia laudabatur. hæc autem figura legitur suauiter explicata à D. Paulo 2. ad Corint. ca. 6. cuius verba quoniam D. Augustinus recitat in supra citato loco. nos quoque transcribemus. sunt enim hæc, Per arma iustitiæ a dextris, & a sinistris, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, vt seductores, & veraces, vt qui ignoramur, & cognoscimur quasi morientis, & ecce viuimus, vt coerciti, & non mortificari, vt tristes, semper autē gaudentes, sicut egeni, multos autem ditantes, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Hic duxi non pratermitenda diuina Antitheta quæ leguntur Ecelesia. 3. vbi tractatur temporis inferuendum a nobis, prout omnia fere temporis ipsi in
19 feruunt, Tempus † nascendi, Tempus moriendi, Tempus plā tandi, Tempus euellendi quod plantatum est. Tempus occidendi, & tempus sanandi, Tempus destruendi, & Tempus ædificandi, Tempus flendi, & Tempus ridendi, Tempus plangendi, & Tempus saltandi, Tempus spargendi lapides, & Tempus colligendi, Tempus amplexandi, & Tempus longe fieri ab amplexibus. Tempus acquirendi, & Tempus perdendi, Tempus custodiendi, & Tempus obliuiscendi, Tempus sciendi, & Tempus loquendi, Tempus dilectionis, Tempus odij, Tempus belli, & Tempus pacis. Nulli vero dubium, quod si mundus & elementa omnesque supra narratæ creaturæ possent fari, responderent se in huiusmodi contrarietatibus non ob aliud versari quam ob propriæ naturæ conditionem, & quodammodo opinionis defensionem. Sed & ipse Augustinus ingenij sui diuinitate fretus Antitheta ipsa in Dei operationib. constituit non quidem vt contrarietatem in Summo Opifice detegat sed vt illis omnipotentiam magnificet. Ille enim libr. 1. Confess. c. 4 ait loquens ad Dominum Deum, immutabilis, † mutans omnia, nunquā nouus, nunquā vetus, innouans oīa & in uetustate pducēs superbos, semp agēs, semper quietus, colligēs & non egens, portans, & implens, & protegens: creans, & nutriendus, & perficiens, quærens cum nihil desit tibi; amas nec æstuas, zelas & securus es, poenitet te, & nō doles, ira seris & tranquillus es, opera mutas, nec mutas consilium, recipis quod inuenis, numquam amissi, numquam inops, & gaudes lucris numquam avarus, & vfuras exiges, & supererogatur tibi vt debeas, redis debita, nulli debens, donas debita nihil perdens. Ex quibus satis constat vnicam eandemque opinionem non inesse omnibus. Sed quemlibet hominem, immo quamlibet etiam rem creatam, suam propriam, vt ita dixerim possidere opinionem. Philosophorum autem monumenta † hanc pluralitatem, contrarietatemque opinionum indicant, ea potissimum ratione quod nullam aliam philosophiæ vel alterius cuiuscunque scientiæ disciplinam quisque eorum probet, præter eam quæ sequitur. Academicus, Peripateticus, Stoicus, Epicureus, Cyrenaicus, Cynicus, & alij. Academici nihil affirmant, & quasi desperata cognitione cæci, id sequi volunt, quodcunque verisimile videatur. Socrates ad vñon tantum se scire nihil scire, nil amplius. Metrodorus autem negat scire nos sciamus ne aliquid, an nihil sciamus ne id ipsum quidem nescire, aut scire nos, nec omnino sit ne aliquid, an nihil sit. Empedocles, abstrusa esse omnia nihil nos sentire, nihil cernere, nihil omnino quale sit posse reperire. Alij nihil posse comprehendere, sciri, nosci, percipi, non differre vera a falsis, omnia incerta reddi. Econtra † Hippas gloriatus est, nihil esse vlla in arte rerum omnium, quod ipse nesciret. De initijs rerum † & creatione Mundi acriter litigant. Democritus voluit innumerabiles esse mundos, omniaque ex corpusculorum, seu atomorum concursione, idque fortuito gigni. Thales ex aqua dicit constare omnia. Anaximander infinitatem nature esse dixit, a qua omnia gignerentur. Anaximenes infinitum aera, sed ea quæ ex eo oriuntur, definita, gigni autem Terram, Aquam, Ignem tum ex his omnia. Anaxagoras materiam infinitam sed eas particulas similes inter minutas eas primum confusas, postea in ordinem adductas mente diuina. Xenophanes vñum esse omnia neque id esse mutabile, & id esse Deum, neque notum vñquā & sempiternum, & conglobata figura. Parmenides, ignem qui moneat, terram, quæ ab eo formetur.
Lencippus plenum & inane. Empedocles hæc peruulgata

& nota quatuor scilicet elementa. Heraclitus ignem.

Melissus hoc, quod esset infinitum, & immutabile, & fuisse semper & fore. Plato ex materia in se omnia accipiente Mundum esse factum censet à Deo sempiternum.

Aristoteles quintam essentiam vocat.

Pythagorei ex numeris & mathematicorum initijs proficisci volunt omnia. Aristoteles nunquam ortum esse mundum quod nulla fuerit tam præclari operis inceptio, Stoici fore aliquando vt omnis hic mundus ardore flagret. interim vero esse sapientem, habere mentem omnia moderari, mouere & regere, Solem, Lunam, Stellas, mare, Deos esse. De anima † nō minus inter eosdem certamen. An sit, Quid sit, vbi sit. An sit vna & simplex, mortalis an immortalis. An sit ignis, An sit sanguis, An quid aliud. De summo † bono etiam obstinate contendunt.

Aliqui virtutem, Epicurei voluptatem.

Calipho voluptatem, & honestatem.

Hieronymus vacare molestia.

Carneades, frui his reb. quas primas natura conciliauisset.

Alij indolentiam, seu vacuitatem doloris. seu non dolere.

Aristoteles, virtutis vsum cum vitæ prosperitate coniunxit.

Pugnant Stoici cum Peripateticis. Alteri negant quicquam esse bonum, nisi quod honestum sit. Alteri, plurimum se, & longe longèque plurimu tribuere honestati, sed tamen in corpore, & extra corpus esse quædam bona.

Rursus qui voluptatem summum bonum esse consentiunt in statuendo quid si voluptas non parum inter se dissentiant. Alij enim iucundum motum in sensu, seu eam quæ maxima dulcedine sensum mouet. Alij vacuitate doloris, seu eam quæ dolore caret. Vt in summa concludi posse videatur, nihil bonum nisi honestum, vt Stoici. Nihil bonum nisi voluptatem, vt Epicurei. Nihil bonum nisi vacuitatem doloris vt Hieronymus. Nihil bonum, nisi naturæ primis bonis aut omnibus, aut maximis frui, vt Carneades contra Stoicos diserebat.

Vides, omnes sapientes cum dissident de diffinitione summi boni de omni vitæ ratione dissidere. ratio enim vitæ diffinitione summi boni continetur.

De officio consolantis sunt qui putent, malum illud omnino non esse, vt Cleanthi placet. sunt qui magnum malum, vt Peripatetici. Sunt qui adducunt à malis ad bona vt Epicurus. Sunt qui satis putat ostendere nihil inopinati accidisse, nihil mali. Crisippus autem caput esse censet in consolando detrahare illam opinionem morienti si se officio fungi puter iusto, atque debito. Præterea non solum circa vniuersalia, ac rerum principia, sed de reb. particularibus & non tantū ab inuicem, sed communi consensu omnium discordantes. Pri-

26 mum dissentiant in statuendo sit, vel non sit fortuna: † quæ tamen eorum omnium fuit præcipuum numen, vnde Pacuuius: Fortunam insanem esse & cæcam & brutam perhibent philosophi, Saxoque insistere globoso prædicant volubili. Ideo quo saxum impulerit fors, eo cadere fortunam autumat. Cæcam ob eam rem esse iterant, quia nihil cernat quo sese applicet. Insanem autem aiunt, quia atrox, incerta, inabilisque sit. Brutam, quia dignum atque indignum nequeat internoscere. Sunt autem alij philosophi, qui contra fortunam, negat Miseriam esse vllam, sed temeritate omnia regi, id magis. Veri simile autem quod vsus reipsa experiundo edocet. Vnde Orestes modo fuit rex, modo medicus factus, & hæc de fortuna.

27 De cæteris dijs eorumque natura † variæ sunt Doctissimorum hominum discrepantesque sententiæ. plerique Deos esse dixerunt. dubitare se Protogoras. nullos esse omnino, Diogenes melius, & Theodorus Cyrenaicus putauerunt, qui vero Deos esse dixerunt, tanta sunt in varietate, ac dissensione constituti, vt eorum molestum sit omnium numerare sententias. Quemadmodum. D. Pau. in Episto. ad Rom. cap. 1. melius cæteris hoc explicat, ibi, cum cognouissent Deum, nō sicut Deū glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & quadrupedum, & serpentum.

28 Circa veritatem † autem Protagoras, id cuique verum esse putauit, quod cuique videatur. Cyrenaici solas peremotiones intimas, Epicurei, in sensibus, & in rerū initijs & in voluptate constituerunt. Plato, omne iudicium veritatis; veritatemque ipsam adductam ab opinionib. & a sensib. cognitionis ipsius & mentis esse voluit. Aliqui dixerunt non esse sapientis opinari. Alij similitudines tollunt. Xenophanes habitari in Luna, eamque esse terram multarum vrbiū, & montium. Nicetus Syracusanus, Cælum, Solem, Lunam, Stellas, supera deniq; præter terram rem vllam in mundo moueri, quæ cum circum axem

axem se summa celeritate conuertat, & torqueat, eadem effici omnia, quæ si stante terra cælum moueretur, Anaxagoras niuem nigram dixit esse, quia sciret aquam vnde illa concreta esset, nigram esse. Stoici omnia peccata esse paria tradiderunt, quos Horatius in his carminibus reprobatur.

Quais paria esse ferè placuit peccata, laborant:

Quum ventum ad verum est senius morèsq; repugnant,

Atque ipsa vtilitas iusti prope mater & equi. & infra.

Nec vincet ratio hoc tantundem, vt peccet idemque,

Qui teneros caules alieni fregerit horti.

Et qui nocturnus diuum sacra legerit, an sit.

Regula peccati, quæ penas irroget aquas.

Nen scutica dignum horribili se fere flagello.

Huiusmodi igitur chaos opinionum iustam causam præbuisse videtur Gellio illi, Athenis philosophos qui tum erant in locum vnum conuocandi, ipsique magnopere authorem fuisse vt aliqui controuersiarum aliquem facerent modum. Et non ignoro qd Petrus And. Gammat. in suo tract. de veritate ac excell. leg. scientiæ. nu. 8. recenset ferè omnes suprascriptas diuersas opiniones, sed vtrumq; legisse non pigebit.

Non solum autem philosophi, sed & grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.

- 29 Quinimo & insipientes † licet careant sanitate intellectus, & ferme opinionibus, opiniones tamen suas quodammodo habere ipsi quoq; dicuntur inanes quidem putà cum dnt in cordib. suis non esse Deum Psal. 13. Et quidem sicut officia nō eadem disparib. ætatib. † tribuuntur, aliaque sunt iuuenum alia seniorum, alia constantis ætatis, & sunt extrema quædā studia senectutis, ita non eadem opiniones cuiq; ætati, iuxta illud Terentianum, Nunc hæc ætas aliam vitam affert, alios mores postulat, vt explicat Horat. in arte poetica:

Ætatis cuiusque notandi sunt tibi mores.

Mobilibusque decor naturis dandus, & annis:

Reddere qui voces iam scit puer & pede certo

Signat humum, gestit paribus colludere, & ir m

Colligit & ponit temere, & mutatur in horas.

Imberbis iuuenis tandem custode remoto,

Gaudet equis canibusque & aprici gramine campi.

Cæcus in vitium flecti mcnitoribus asper.

Vtilium tardus prouisor prodigus æris.

Sublimis cupidus & amata relinquere pernix.

Conuersis studijs atas animusque virilis

Querit opes: & amicitias inseruit honori.

Commisisse cauet quod mox mutasse laboret.

Multa senem circunueniunt incommoda, vel quod

Querit & inuentis miser abstinet ac timet vti:

Vel quod res omnes timide gelidæque ministrat.

Dilator. spe longus mers auidusque futuri,

Difficilis, querulus, laudator temporis acti

Se puero censor castigatôrque minorum.

- De quarum ætatum morumq; diuersitate Aristo. method. in Retorica ad Theodec. vt non dubites etiam eundem hominem a se ipso opinando dissentire. quemadmodum diximus in initio præsentis capitis, & habes de hoc. apud Cicer. exemplum de Antiocho Philosopho, qui non acrius ea accusauit in senectute, quam antea defensusauerat. vnde subiunxit ibi Cicero. quam igitur fuerit acutus vt fuit, tamen inconstantia leuatur autoritas. Quid tandem dicemus de primis illis authoribus, & sacerdotibus huius nostræ legitimæ philosophiæ? nonne prius vt ita dixerim in sectas † diuisi quam in lucem editi leguntur? & quidem non aliam ob causam, quam quod non vna omnibus fuit opinio.

Scribit Pomponius in l. 2. ff. de orig. iur. loquens de Capitone, & Labeone: Hi duo primum veluti diuersas sectas fecerunt

Nam Attæius Capito in ijs quæ ei tradita fuerant, perseuerauit: Labeo ingenij qualitate & fiducia doctrinæ fretus, qd præ cæteris sapientiæ operam dederat, plura innouare instituit, & ita Attæio Capitone, Massurius Sabinus successit, Labeoni Neruæ, qui adhuc eas dissensiones auxerunt. & paulo infra loquens de Sabino, Huic successit C. Cassius, Neruæ successit Proculus, appellatique sunt partim Cassiani, partim Proculiani, quæ origo à Capitone & Labeone cœperat. Cassio Cælius Sabinus successit, Proculo Pegasus, Cælio Sabino, Priscus Iabolenus. Pegaso Celsus pater, Celfo, Celsus filius, & priscus Neratius. Iaboleno Prisco, Aburnus, Valens & Tuscianus, item Saluius Iulianus. Hæc Pomponius. Licet autem ibi terminet lex Pomponij, non tamen opinionum sectarumque ardor, & studium terminatum fuit, nam in l. diui. ff. de iure patrō. dicit Vlpianus. Comperimus à peritioribus dubitatum aliquando, an nepos contra tabulas auiti liberti bonorum posses. petere possit, si eum libertum pater patris cum anno-

rum viginti quinque esset capitis accusasset, & Proculum sanè non leuem iuris authorem in hac opinione fuisse, vt nepoti in huiusmodi causa nō putaret dandam bonorum possessionem, cuius sententiam nos quoque secuti sumus, cum rescriberemus ad libellum Copidæ Longinæ, sed & Volusius Martianus amicus noster, vt & iuris ciuilis præter veterem, & bene fundatam peritiam anxie diligens religione rescripti nostri ductus sicut coram nobis affirmavit, non arbitratum se aliter respondere debere, sed & cum ipso Matiano & alijs amicis nostris iuris peritis adhibitis plenius tractaremus, magis visum est nepotem neque verbis, neq; sententia legis aut edicti prætoris ex persona vel nota patris sui excludi à bonis Auiti liberti: plurium etiam iuris Authorum, sed & Saluij Iuliani Amici nostri clarissimi viri hanc sententiam fuisse. Item quæsitum est si patroni filius capitis accusauerit libertum, an hoc noceat liberis ipsius, & Proculus qdem in hac fuit opinione, notam, aspersam patroni filio, liberis eius nocere, Iulianus autem negauit. Sed hic idem quod Iulianus dicendum est. Simile duellum opinionum habetur in l. adeo. §. cum quis. de acquir. rer. dom.

De Proculianorum quoque Sabinianorumque prælijs meminuit in particulari Imperator in §. cum ex aliena. Instit. de rerum diuis. nec discordat ille locus à superioribus, dum loco Cassianorum habet Sabinianorum, quia Sabinus fuit successor, & assecla Cassi. Peruentumque est ad nostra vsq; tempora cum huiusmodi opinionum contrarietatibus, nec enim amissis illis veteribus, defecerunt recentes duces & satellites cuiuslibet opinioni. Est enim plusquam notum, qd quamprimum cœptum est interpretari leges Iustiniani, statim quilibet Glossator propriam opinionem edidit, sequaces comparauit. Deinde citramontani ab ultramontanis suas sententia habuere dispersitas, omnesq; & singuli successores defensoresq; vsque in præsentem diem rellexerunt.

- 32 Quid vobis videtur de Martino † illo singularium opinionum turbidissimo fonte? à quo ortum est adagium contra nouarum opinionum inuentores, & sectatores, vt Martini opinionum vocentur, qui semper solus erat in opinionibus suis, vt refert gl. Reg. de annal. Quid illis qui hodie eum sequi imitariq; gestiunt? qui dum sibi ipsis solis placent, cæteris omnibus displicent.

- Hic Martinus legum humanarum, profecto fuit umbra, & typus Martini legum diuinarum, immundissimi scilicet Lutheri, qui ad hoc saltim deterri potuit à suis sacrilegis opinionibus, quod in illis inuenitur solus, solus enim iure dicitur, quod eius opiniones Romana & sacrosancta Mater vniuersalis ecclesia, aut semper damnauit, aut nunquam acceptauit. Sed ad inceptum reuertamur ab ipsis Pontificij iuris authoribus in Cle. 1. de sum. trin. vbi hæc habentur de baptismo paruulorum. verum quia quantum ad effectum baptismi in 33 paruulis reperiuntur doctores quidam Theologi † opiniones contrarias habuisse, quibusdam ex ipsis dicentibus per virtutem baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri, alijs contra asserentibus, quod & culpa eisdem in baptismo remittitur, & virtutes, & informans gratia infunditur, quo ad habitum, & si non pro illo tempore quo ad vsum. Nos attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptismum applicatur pariter omnib. baptizatis, opinionem secundam quæ dicit tam paruulis, quam adultis, conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliorē & dictis sanctorū & doctorum modernorum Theologiæ magis consonam, & concordem, sacri approbatione consilij diximus eligendam.

- Item in c. cum Marthæ. de celebr. miss. Quasiuisi et vtrum 34 aqua † cum vino in sanguinem conuertatur, super hoc autē opiniones apud scholasticos variantur. Aliquibus enim vī, qd cum de latere Christi duo præcipua fluxerint. Sacramenta redemptionis in sanguine, ac regenerationis, in aqua, i illa duo, vinum & aqua, quum commiscantur in Calice, diuina virtute mutantur, vt in hoc Sacramento plenè sit veritas & figura. Alij verò tenent, qd aqua cum vino transubstantiatur in sanguinē, cum in vinum transeat mixta vino, licet physici cōtrarium asseuerent, qui aquam à vino per artificium posse asserunt separari: præterea potest dici qd aqua non transeat in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentib. circumfusa, ita qd vini saporem assumit, qd inde conuincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum immittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem nec sanguini commisceat, sed accidentibus prioris vini commistum, qd sub eis latet vndiq; circumfunditur, non madidans circumfusum, ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit appositā, vini saporem assumit.

Contin-

Macagn. Azogui. Tract.

35 Contingit igitur accidentia ¶ mutare subiectum, sicut & contingit subiectum accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur: sed inconueniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur de eius corpore processisse, verum inter opiniones prædictas illa probabilior iudicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, vt expressius eluceat proprietates sacramenti, & quæ sequuntur. Et in c. in quadam eo. tit. in quadam nostra decretali epistola asseris te legisse illud fuisse nepharium opinari, q̄ quidam dicere præsumpserunt, in sacramento videlicet eucharistia, aquam in flegma conuerti, nam & de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exisse. & inferius soluendo in vers. ceterum. dicitur, sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita procul dubio, vera aqua, nam si non fuisset aqua, sed flegma, q̄ de latere Saluatoris exiuit, ille qui vidit & testimonium veritati prohibuit, profectò non aquam sed flegma dixisset, nec in hoc verum regenerationis. Sacramentum fuisset ostensum, cum per Sacramentum baptismi non regeneremur in flegmate, sed in aqua: neq; per hoc posset vero argumento probari, quod in Sacramento eucharistia miscenda sit à qua vino, si de latere Christi non aqua sed flegma cum sanguine profluxisset: sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit: in veteri testamento, quoniam Moyses virga percussit silicem, & ex ea non flegma, sed aqua emanauit. Restat igitur vt qualiscunque fuit illa aqua, siue naturalis siue miraculosa sit de nouo, diuina virtute creata, siue de componentibus ex parte aliqua resoluta proculdubio vera fuit, cum naturaliter possit & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolui. Cum autem ad compositionem ¶ humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aer, & ignis, & ad vegetationem eiusdem corporis quatuor humores consimiles illis conueniant, videlicet sanguis, colera, flegma, & melancholia, vt veritatem humani corporis expressius demonstraret vnum ex illis, & vnũ ex istis Ioannes expressit, illa quæ potius ex illis & ex istis quæ magis misterio congruebat, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem. in quibus duobus duo maxima Sacramenta redemptionis videlicet & regenerationis elucet.

Et in eodem c. nos igitur ad tuæ supplicationis instantiã respondemus, quod quidam dixerunt, sed errauerunt, Christum non fuisse verum Deum, sed adoptiuum vt miseri Ariani. Alij Christum non fuisse verum hominem, sed fantasticum, vt impij Manichei, sed aduersus huiusmodi hæreses Ioannes Apostolus in epistola sua loquitur dicens, Tres sunt qui testimonium dant in cælo, pater, verbum, & spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt, in Clemen. ne Romani, de elect. Ne Romani pontificis electioni, indeterminata opinionum diuersitas aliquod possit obstaculum vel dilationem asserere, & c. in cap. Capellanus. de fer. in fin. Quia ergo consulti fuimus vtra istarum opinionum potior videatur. in cap. literas, de restit. spol. vers. sanè. Sanè circa solutionem propositæ questionis diuersæ sunt sententiæ diuersorum, & c. Et postea recitatis singulis opinionibus subiungit Pont. Rom. nos autem ad præsens nullam de prædictis sententijs reprobamus. Ex quo appar. et, diuersitatem opinionum esse quandoque adeo magnam vt nullam eligere sciamus. Tollerabile tamen esse for
37 san videretur, quod quisque ¶ suam propriam opinionem in obscuris ac indeterminatis negotijs haberet, iuxta illud, quilibet in suo sensu abundat, vt demonstratum esse credo, dummodò in illius amore non insaniret. Quis autem crederet quod Ioannes Andr. lumen iuris Canonici separasset se
38 ab ¶ amicitia magistri sui, vt reor Archidiaconi, ob opinionis propriæ defensionem, nisi ipse hoc diceret in Reg. quod alicui gratiose. in Mercu.

Præterea fuit necessarium promulgari specialem legem per Roma. Pont. contra nonnullos, qui autumabant, hæreticum esse celebrare officium conceptionis gloriosissimæ Dei genitricis vt in extrauag. Six. 4. incip. graue. de reliqu. & vener. sanc. tanto illi propriæ opinionis studio ducebantur, August.
39 ¶ & Hieronym. columnæ ecclesiæ, alter in Africa, in Illirio alter, adeo proprijs opinionibus tribuunt, vt Italia media prælium inter eos prohibere non potuerit: quod eorum epistola ad inuicem conscripta demonstrant. Legitur. Act. 15. quod dixit ad Barnabam Paulus. reuertentes visitemus fratres per vniuersas ciuitates. Barnabas autem volebat secum assumere & Ioannem qui cognominabatur Marcus, Paulus autem rogabat eum (vt qui discessisset ab eis de Pamphilia, & non esset cum eis in opus) non debere accipi. facta est autem dissentio ita vt discederent ab inuicem. huiusmodi tamē dissensio ¶ fuit sine odio, & tanquam ipse homo secum tanquam

rarissima dissensione condiciens consensiones plurimas, vt in alio proposito dicit August. lib. 4. confes. cap. 8. & non fuit ambitiosa, nec circa dogmata vel articulos fidei, sed contigit ob defectum ignorantiamque humanam. Non enim fecerat Apostolus vt desinerent esse homines, & vterque intendebat bonum, sed vni videbatur esse bonum, alij aliud, secundum. S. Thom. & Chrysostom. vult in Paulo fuisse seueritatem, in Barnaba lenitatem prospicientem saluti Marci. Ex quibus hucusque deductis constare videtur non posse dici, quemlibet vna eademque opin. duci, sed potius propria, & diuersa, ab alijsque contraria, adeoque illam nonnunquam colere, vt ad sectas aliasque res maiora incommoda vt plurimum deducta fuerit. Sed quia ex malo, vt plurimum oritur ¶ aliquid bonum, ideo quodammodo per circulum quandam, & rerum vicissitudinem ex præmiss. opin. varietatibus, & contrarietatibus rursus quandoque deuenitur ¶ ad expetitam veritatem in pri. parente obtenebratam, quemadmodum ait Plat. omne iudicium veritatis, veritasque ipsa ab opin. deducitur, & scriptura inquit. Post industriam, sequetur sapientia. id enim quod à pluribus quæritur facilius inuenitur, & per exercita. & multipl. magistrorum dubia in iure clarescunt. Abb. cap. de multa. de præben. Item resultant quoque nonnulli boni effect. ex contrarietatibus opin. huiusmodi, vt ex dissensione Pauli, & Barnab. opera enim est illud bonum, quod secundo ad regiones plures, magis latè peruulgata fuit veritas Evangelica, quod non euenisset, si vterque eodem profectus fuisset. Augustini quoque & Hieronym. altercatio profuit ad dilucidationem aliquarum difficultatum noui testam. Quare, & à nostris Docto. not. nonnulli casus quibus opinio. discordia est proficua. Primus, quod ¶ vbi est varietas opinio. qualibet pars dici potest habuisse iustam causam litigandi, & excusaretur ab expen. Castr. consil. 308. Dec. ad capit. 1. de consti. in fin. & post eum alij ibi. Secundus, quod idem procederet si haberet consultum alicuius doct. tantum pro se, quia exinde appareret illam causam esse dubiam in iure. opinio ¶ enim docto. reddit rem dubiam, & ipse habuit iustam causam credendi approbato viro. Videatur Marfil. qui post omnes refert iura, & rationes ad hoc in l. patre vel marito, de q. 35 nu. Tertius, q̄ idem erit si iudex appel. reuocaret. i. sentent. per illam opi. approbatam, vt per eundem Marfil. ibi. nu. 36. Quartus quod idem esset si pars fundasset ¶ intentionem suam super tex. habente varias lectiones. Abb. ca. calumniam. de pæn. quia eius, quod multipliciter exponitur veritas ignoratur, vt per eundem Marfil. vbi supra. nu. 38. Quintus, quando est diuersitas opin. in aliquo facto ¶ iudex potest eligere vnam, & secundum illam iudicare, & vocatur punctus pro amico. Rot. in antiqu. de rescrip. decisi. 774. dic. quod aliquoties, & secund. nouiss. impress. 55. per doct. in cap. ne innitaris. de const. & Abb. in cap. 1. in fin. de constit. Sextus quando super aliquo passu, sunt opiniones docto. tunc si iudex eligat vnam, licet malam, non erit sententia ¶ nulla. Bartol. l. qui. Romæ. §. duo fratres. de verbor. obliga. vbi dicit quod opin. Doct. faciunt rem ambiguam. & ad hoc glo. in vers. certa, in §. quib. in pri. consti. Septimus, quod quando in casu iudicando sunt opor. ita fortes ¶ quod quandoque seruatur vna, quandoque alia, tunc iudex excusatur, quia errauit errore probabili. Bar. in l. pen. C. de pæn. iud. iud. qui mal. iud. in fi. Limita supradic. tres casus per ea ponit Fel. referens alios in c. fin. in 2. fal. in 2. limit. ver. resp. potest in fi. de constitu. quod non tenet actus gestus ante l. declaratoriam vigore opi. vnius Doct. pro qua non esset consuet. in illo loco, & ideo de acquisitis ex tali opin. tenetur quis ad restitu. licet aliam pæn. non incurrit. Octauus error ¶ iuris excusat iudicē in synd. quādo est prob. propter vari. opi. Mil. in ver. error iuris. Abb. c. 1. in fi. de const. Nonus, iudex ¶ non facit litem suam quando iudex. appel. reuocat pri. sequens alte. opin. ex mente Bald. vt refert Marfil. 51 in d. l. pat. vel mar. num. 36. Decimus, si iudex ¶ seq. opi. magistri sui, quando tamen est Doct. appro. & doctiss. & non solitus, præsumitur enim imperitia in eo qui seq. tales opin. per eundem Marfil. vbi supra. nu. 37. Et intellige supradic. seruata tñ veritate Abb. ca. 1. de postul. præl. nu. 25. Quilibet enim debet ¶ defen. opin. magistri sui. l. dicere. §. quamuis. de arb. ita fecerunt discipuli Seruij Sulpitij, qui secuti sunt opi. magistri sui in l. quæsitum, in prin. de fun. instr. l. an manumit. de manu. vin. ego quidem inquit memini Iabolenum præcep. meum in Africa, & in Siria fer. suos manumississe cum con. præberet, exemp. eius sequutus. & in Pratura, & in consulu meo. quosdam ex seruis meis vinctos liberaui, & quibusdam Pratoribus consulentibus me, idem resp. & dix. Oldr. in d. l. quæsitum, q̄ probabil. seq. quis opi. sui Docto. & Abb. in d. c. 1. de postul. præl. quod discipulus in practica debet sequi Docto. suum, & defen.

defen. eius opi. seruata tamen veritate, vt dictum est, & est glo. in c. cum beatiss. 24. q. 1. reliq. vide in syl. nup. lib. 5. nu. 38. si-
 pra scripta tamen non intelligas de necessitate, iure enim po-
 tuit Hora. dicere. Nullius addictus iurare in verba magist. nec
 cui quam probantur Pythagorici, quos ferunt si quid asser-
 marent in disputan. cum ex eis quæreretur: quare ita eliet, rñ-
 dere solitos, Ipse dixit. de præcep. intelligentes. Vndecimus, q.
 53 in ambiguitate opi. magis creditur Pap. & leg. Canon. quam
 dictis sanctorum, Mar. Lau. in tract. de Prin. conciu. c. 5. alleg.
 Io. And. in c. per venerab. qui fil. sunt legi. Duodecimus, non
 54 seruans t. præceptum, circa quod reperiuntur plures opi. ex-
 cusatur a peccato. Abb. c. capellanus de fer. nu. 6. Tertiusde-
 55 cimus, quando est disputatio t. inter Doct. eligens vnā opi.
 quæ sibi magis placet, non est hære. ibi. in postil. vbi allega.
 Bal. Quartusdecimus, multiplicitas opi. quæ deuenerat ad se-
 ctas, & schismata, fuit causa vt res deduceretur ad vnitatem, &
 vnus pastoris electionem. arg. c. leg. 93. dist. vbi sunt hæc Hie-
 rony. verba. Quod autem postea vnus electus est, qui cæteris
 præponeretur, in schismatis remedium factum, ne vnusquisq.
 ad se trahens Ecclesiam Christi rumperet: licet enim ibi lo-
 quatur in particularib. Ecclesijs & Episcopis: militat tamen
 ratio eadem in vniuersali quoque.

CAPUT IX.

An sit plus in opinione quam in veritate.

S V M M A R I A.

- 1 Verum differt a veritate, & quomodo & qualis præstantior.
- 2 Veritas diuina quid sit.
- 3 Pium vnde dictum.
- 4 Pulcher quomodo differat a Pulchritudine.
- 5 Castitas a casto.
- 6 Mendax fuit primus Diabolus.
- 7 Iesus non solum veritas dicitur, sed est plenus veritate.
- 8 Iesus cur dicatur via, veritas, & vita.
- 9 Veritas est incommutabilis, super omnia vincit, arctatque nos su-
 pra naturam ad credendum.
- 10 Veritas diuersimode consideratur.
- 11 Veritatis laudes, diffusus.
- 12 Iudex dicitur minister Dei.
- 13 Bonorum ingeniorum insignis est indoles in verbis verum amare,
 non verba.
- 14 Veritas reuelata debet opinionibus præualere.
- 15 Veritas contrariis cum fictione quando vincat.
- 16 Scriptura in contractib. non magis quam veritas inspicari debet.
- 17 Veritas disputationibus, & oppositionibus magis elucescit, & me-
 lius inuenitur.
- 18 Veritas magis oculata fide quam per aures in aures hominum in-
 figitur.
- 19 Simplicitas contrabentium abutens vor. abulis non inficit veritate.
- 20 Ocultans veritatem & mendax pari passu ambulant.
- 21 Iesus interrogatus a Pilato quid esset veritas, cur nihil respon-
- 22 Veritas humana est triplex.
- 23 Filius pro veritate potest patrem corrigere.
- 24 Veritas sensus plerunque amittitur, dum proprietates verborum
 attenditur.
- 25 Qui adulatur decipit, qui vero affectione postposita secundum ve-
 ritatem dicit: consilium.
- 26 Melius est pro veritate pati supplicium: quam pro adulatione be-
 neficium.
- 27 Iudex tenetur indicare secundum veritatem, qua sibi constat ex
 actis coram eo factis, non secundum conscientiam.
- 28 Predicator non tantum non dicitur, qui pro veritate mendacium
 loquitur, sed etiam ille qui liberè veritatem non pronuntiat vt
 debet.
- 29 Sacerdos debitor est predicare veritatem, quam a Deo audiuit.
- 30 Natura cupiditatem ingenuit homini veri inueniendi.
- 31 Veritas alio modo diuiditur.
- 32 Veritas facit veritatem & stat in veritate.
- 33 Veritas aliqua an in diabolio existat.
- 34 Veritas quid significet.
- 35 Veritas licet in aliquo obscuretur non tamen in totum tollitur.
- 36 Veritas odium parit, quomodo hoc dictum intelligatur.
- 37 Veritas cum omnia superemineat, ideo præfertur opinioni.
- 38 Error aliquando pro opinione sumitur.
- 39 Possidet pro emptore, qui re vera emit.
- 40 Estimatio surripientis nihil mutat.
- 41 Clam fieri contra eum dicitur ad quem negotium verè pertinet non
 ex opinio.
- 42 Ius & bonum a natura non ex opin. constitutum est.
- 43 Natura propensi sumus ad diligendos homines.
- 44 Bonum an consistat in opin. vel in natura.

- 45 Aditio hereditatis in animo consistit.
- 46 Furtum ad hoc vt proprie dicatur, quid requiratur.
- 47 Deus respicere dicitur animos hominum.
- 48 Iurans licitum, quod credit illicitum, & iurans verum quod cre-
 dit falsum, est periturus.
- 49 Præiudicium ei generari non dicitur, qui de iure aliquid habere dēt.
- 50 Bigamus quando dicatur.
- 51 Advocatus vnus parus quando, & quomodo dicatur vocare al-
 teri parti.
- 52 Sacerdotes cur aduocare non possint.
- 53 Titulus putatius præbet causam præscribendi.
- 54 Vxor putatua comitens adulteriu paritur verè ac si vxor esset.
- 55 Vsurarius in loco in quo putabatur licita vsura an sit vsurarius.
- 56 Vsurum est delictum merè ecclesiasticum.
- 57 Homo debet considerare quid Deus sit, opinio non definitio.
- 58 Veritas an opin. in criminalibus attendatur.
- 59 Et quod opin. præferatur secundum opin. Philosoph.
- 60 Mos, & consuetudo nunquam vincit naturam.
- 61 Ira & amor in opin. dicuntur, & 62.
- 62 Perturbatio animi in opinione dicitur.
- 63 Aegrotationes, & dolores, an sint in opin. vel in natura.
- 64 Virtus moralis requirit verum subiectum circa quod agat, non au-
 tem opinabilem.
- 65 Veritas, & opin. quandoque simul attenduntur.

Vlgaris est quæstio apud Doct. an magis attendatur
 veritas, an opin. de quibus videbimus, sed operepre-
 tium duxi, aliqua prius de veritate ponere. Scien-
 dum ergo est, quod verum & veritas sunt duo verba, & duas
 res significant, sicut duæ res sunt castum & castitas, & vero ve-
 ritas est præstantior, cum si quid verum est, veritate utiq; ve-
 rum est, & cum interit aliquid quod verum est, non interit ve-
 ritas, illa enim est immortalis, hæc Aug. lib. 1. Soliloquij. quæ
 tamen nostri non ita exacte, vt qui rebus ipsis principaliter
 intenti sunt. I. scire leges. de legi. ideo veri, & veritatis signifi-
 catum passim confundunt. Deinde gl. nostra in Auth. de fid.
 inst. in prin. & in extrauag. sedes. Io. 22. ponunt duas veritates
 vnā diuinā, alterā humanā.

Veritas diuina est t. cognitio diuinitus tradita supra facul-
 tatem intellectus creati siue in sacris literis explicata. Item &
 multo præstantius: veritas diuina est ipse Deus. Hinc dictum
 est, qui veritatem sequitur Deum seq. It. quæst. 3. c. quisquis, &
 Io. 14. Iesus Christus de se loquens, ait, Ego sum via, veritas,
 & vita, & pater, qui me misit verax est. super quibus verbis au-
 di August. in tract. 39. Et hæc est illa veritas, quam idem Aug.
 incommutabilem vocat super Io. Tract. 41. Hæc eadem dicitur
 super omnia vincere. 3. Esdr. c. 3. glo. c. frustra. 8. dist. pater
 verax, filius veritas, quid putamus esse amplius? cogitemus si
 possumus, quid sit amplius verax an veritas? de quibusdam
 quærimus, pius homo, an pietas? Sed plus est ipsa pietas, pius
 enim t. a pietate, non pietas a pio. potest enim esse pietas, &
 ille, qui pius erat, factus est impius, ipse perdidit pietatem,
 pietati nihil abstulit. Quid item pulcher & pulchritudo? plus
 est pulchritudo t. quam pulcher. pulchritudo enim facit pul-
 chrum, non pulcher facit pulchritudinem, castus, & castitas
 plane plus t. est quam castus, si enim castitas non esset, vnde
 esset iste castus non haberet: si autem noluerit esse castus, casti-
 tas integra pseuerat. Si ergo plus pietas quam pius, plus pul-
 chritudo, quam pulcher, plus castitas quam castus, nunquid
 dicturi sumus plus veritas, quam verax? si hoc dixerimus, fi-
 liam incipientius dicere patre maiorem, filius veritas, pater ve-
 rax, quid plus sit quæro, sed æqualitatem inuenio. Verax enim
 pater, non ab ea veritate verax est, quam genuit, cuius partem
 cepit, sed quam totam genuit veritatem. Hæc ille, & alibi ta-
 men D. Iesus Pilato dixit, Ego ad hoc veni in mundum, vt te-
 stimo. perhibeam veritati. q. ita expo. Aug. in tract. 155. super
 Euang. Io. Cum itaq; Christus testimo. perhibeat veritati, p-
 fecto. testimo. perhibet sibi, eius quippè vox est, ego sum ve-
 ritas, & dixit alio loco, ego testimoniu perhibeo de me, & si-
 cut Deus est solus verax, vt dicit Psal. & omnis homo mendax,
 ea ratione quia solus Deus est, ipsa veritas essentialiter, omnis
 autem veritas creatura est participata ex prima, & sic solus
 Deus dicit veritatem ex proprijs, omnis aut creatura ex pro-
 prijs loquit mendacium, item loqui mendacium ex proprijs
 attribuit diabolo principaliter. Ideo euangelista dixit de dia-
 bolo loquens, cū loquitur mendaciū ex proprijs loquitur, & a
 mendax est, & pater mendacij, q. fuit primus t. mendax, oēs san-
 tē alij loquunt mendaciū, vel eius suggestionē, vel eius imita-
 tione, licet aut homo cū loquit ex proprijs semp dicat men-
 dacium, non tñ econuerso cum dicit mendacium loquitur ex
 proprijs, sed aliquando hoc ab alio accipit, idest, ex diaboli
 Comm. opin. Tom. j. E suggestione.

Macagn. Azogui. Tract.

suggestione. Et si Iudæi fuerunt illi, qui protulerunt verba illa, malos male perdet, de quib. in parabola vineæ, circa quod me remitto ad sanctos expositores, propter quod videtur quod dixerint verum, cum tamen essent membra diaboli. Respondetur quod dixerunt verum contra se, non ex se sicut Cayphas dixit, Necesse est quod vnus moriatur pro populo. vel dixerunt veritatem, quia veritas illis violentiam fecit. Idem quoque Do. Iesus non solum est ipsa veritas, sed etiam
7 plenus † veritate. Ioann. 1. quod exponitur, quod habuit
8 omnem, & primam veritatem † in se. Item quia ipse nouit omnem veritatem, iuxta illud Pauli, in ipso sunt omnes thesauri scientiæ, & sapientiæ Dei absconditi. & paulo post, in ipso inhabitat plenitudo diuinitatis corporaliter. quomodo autem exponi debeant verba Dom. Iesu. Spiritus Sanctus docebit vos omnem veritatem, an videlicet in hac vita, an in alia, te remitto ad August. super Ioan. tractat. 96. Veritas † est
9 immutabilis. teste Aug. super Ioan. Veritas super omnia vincit. 3. Esdr. cap. 3. glo. c. frustra. 8. dist. Articulus fidei est indiuidualis veritas, supra naturam, nos arctans ad credendum, Abb. in rub. de sum. Trinit. colum. 3. vers. 2. quia glo. & hæc de
10 veritate diuina. Veritas humana † in genere dici potest, quæ naturali vigore intellectu humani de rebus haberi potest. Item veritas apud philoso. signifi. conformitatem intellectu ad rem cognitam, Et veritas humana potest dici notitia certæ rei, max. per visum. gl. in Authem. de Instru. caut. in prin. vel dubitata rei certitudo maxime per visum. glo. in extrauag. Io. 22. de concess. præb. Veritas est sola. & iuxta illud. c. 2. Acad. Nostra inquit sola vera sunt. certè sola si vera. plura enim vera discrepantia esse non possunt. & in fi. lib. plus vno verum esse non potest. Veritas est, quæ ostendit id, quod est. Aug. lib. de vera relig. cap. 36. & ibi, quod est forma verorum. verum non vincendi, sed inueniendi gratia querendum est. Aug. de error. Manic. lib. 12. c. 3. & sup. relatæ ferunt opi. phiso. cir. veri defi. Tan-
11 tam semper poten. † veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiusquam hominis ingenio, aut arte subuerti potuerit, & licet in cau. nullum patro. aut defensorem obtineat, tamen per se ipsam defenditur. Idem. o magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, solertiâ contraque fictas omnium insidias facile se per se ipsam defendat.

Magnus Cæsar est, sed maior est veritas.

Bald. l. Aemilius. de minoribus.

Veritas filia temporis.

Sanctorum est præhonore veritatem. dicit Philosoph.

Veritas non habet angulos.

Veritas non querit fucum, non pigmenta, non cincinos.

Veritas dicitur illud quod est actum inter partes, secundum Bar. in l. 1. C. plus valere quod agit. in add.

Non declinabit iudex a veritate propter coniudices votant. contra veritatem.

Veritas est semper erroris correctiua. Ioannes And. in Reg. possessor. in Mercu.

Veritas, nec quadrata est, nec rotunda, nec longa, vbiq; præsens est, si cordis oculus ad eam pateat. Aug. super Psalm. 30. hoc autem forte congruit diuinæ veritati.

Veritati semper locus esse debet. l. pen. de probat. Et ne Veritas occultetur, non intelligit Papa excludi citationem, & iuramentum, per suam commissionem alicui factam simpliciter sine strepitu, & figura iudicij. Ciemen. sape. verbo citationem, de verb. signifi. Veritas rerum, erroribus gestorum non vitiatur. l. illicitas. §. veritas. de off. præsid. Veritas est mater
12 Iustitiæ Paul. de Castr. confi. 38. vbi etiam dicit iudex † est minister Dei in terris, & honorificentissime loquitur de veritate, cuius omnes rationes, & auctoritates refert Marsil. confi. 49. addens multa alia omnino videnda, & semper male offenditur veritas, & si potest defendari, iudex defensor veritatis esse debet. Paul. de Castr. in confi. 233. in causa. volum. 2. veritas lenocinio verborum non indiget. Veritas fides verborum adminicula non desiderat. l. 1. C. si mino. ab hæred. se abstineat. veritas non consistit in verbis scripturarum, sed in eorum sententia, non in superficie sed in medulla, non in folijs, sed in radice rationis: vt post alios refert Marsil. confi. 16. nu. 46. & sunt verba Hieronymi posita in cap. Marchion. 1. quæst. 1. Bonorum ingeniorum insignis † est indoles in verbis, verum amare, non verba. Aug. de doct. Christ. lib. 4. cap. 11. vnde Cicer. primo de Orat. verbi controuersia iamdiu torquet homines græculos, contentionis cupidiores, quàm veritatis. Veritas sæpenumero mortaliter vulneratur, sed finaliter mori non potest vt per Mar. confi. 40.

Multorum improbitate depressa veritas emergit, & innocentia defensio interclusa respirat. Cic. pro Cluen.

14 Veritas † reuelata debet opinionib. præualere. Io. And. in

Reg. non præstat. in Mercu. ver. ad hunc casum. & est casus in c. veritati. 8. distinct. qui vtitur ver. consuetudo. & Paul. de Cast. confi. 199. dicit quod huic Veritati cedit etiam ipsa communis opinio. Veritas † tendens ad eundem finem cum fictione vincit. Bar. l. filio. de lib. & posthu. per illa verba ibi, ne imagine naturæ veritas obumbretur.

16 Veritas † rei potius, quam scriptura, debet in contractibus perspicui. l. 1. C. plus valere quod agit.

Veritas sæpius exagitata, magis splendet in lucem. cap. grauem. 35. quæst. 9.

Veritas per ampliores homines perfectissime reuelatur. l. penul. C. de fideicom.

17 Veritas notando † & disputando melius inuenitur. Bart. l. munerum. §. mista. per illum tex. de mune. & hono. Alias enim veritatem sine disputatione perquirentes similes sunt nescientibus quò ire debeant, secundum Philoso.

Veritas nec fallere, nec falli potest. c. à nobis. de sent. excõ. Veritas à quocunque prolata à Spiritu sancto est. Veritas à quocunque prodita, semper est præferenda. gl. c. ego. 9. distin.

Veritas à quocunque prolata amplectenda est. glo. c. queritur. 2. quæst. 4.

18 Veritas magis † oculata fide quàm per aures, in aures hominum infigitur, inquit Imperator in §. fin. inst. de grad. cogn. in iudicando cordi magis esse debet custodia veritatis, quàm obedientia voluntatis. e. iudices. in fi. 3. q. 7. sunt verba Ambr. Hinc illud peruulgatum Aristo. amicus Plato, amicus Socrates, magis amica Veritas. Simplicitas † contrahentium abutens vocabulis non inficit veritatem, Felin. in procem. Gregori. colum. 2.

Interdum expedientius est in totum veritatem tacere, quàm non perfecte dicere. glo. in clem. constitutionem, in verbo de nouo, in fin. de elect. vterque reus est, & qui veritatem † occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. verba sunt Augustini registrata in ca. quisquis. l. 1. q. 3. an autem in teste & an semper sit peccatum tacere veritatem, vide per Abb. c. 1. de test. cog. qui ponit rationes canonistarum, & theologorum, & in cap. 1. de crim. fal. & no. quod D. Iesus interrogatus à Pilato, quid esset veritas,

21 non respondit. † vnde nonnulli dicunt, quod ratio fuit, quia Pilatus statim exiuit ad clamorem populi non expectato responso. vide gloss. in cap. quisquis. 22. quæst. 2. quæ mouit hoc dubium, & non soluit.

Verum aliquando tacere, falsum autem dicere non inuenitur sanctis concessum. cap. neque. in fin. 22. q. 2. & sunt verba Augustini. A veritate omnis fallacia est aliena. c. in quadam. de celeb. mis. Et recedant verba quæ veritatem inflant, & claritatem vulnerant. d. c. in quadam de celebr. mis.

Veritas est communis omnib. non est mea, nec tua, non est illius, aut illius, omnib. communis est. Aug. in præfat. psal. 75. Quid admirabilius, quid speciosius ipsa veritate, ad quam omnis spectator peruenire se cupere confitetur? & infra.

Ita omnis palma cognitioni datur & artificio, & comprehensioni veritatis. hæc August. Hæc veritas † humana, de qua agimus est triplex. prima bonæ vitæ, quæ nunquam omittenda est, propter scandalum, & ad quemlibet pertinet. alia iustitiæ, hæc ad iudicem pertinet. alia disciplinæ, & hæc pertinet ad prælatum. In his duob. vltimis quandoque aliqua omittuntur propter scandalum euitandum. in alia vero non. cap. qui scandalizauerit. de regu. iur. in antiq. vbi dicitur, vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur, & ibi in glo. de hac triplici veritate, in his versibus.

Est verum vitæ doctrinæ iustitiæq;. Primum semper habet, duo propter scandala linque. In rescriptis intelligitur semper clausula seu conditio si preces veritate nitantur. cap. 2. de rescript. Non æquamus filium patri in honore, sed præponimus filium patri in Veritate. cap. queritur. 2. q. 7.

22 Et pro veritate † filius corrigit patrem. l. dedi. §. si quis. de cond. caus. dat. vbi gl. & glo. d. c. queritur. non ob. §. sed quod sancitum. in Auth. de nup. ibi, erubescit lex genitoribus filios castigatores statuere. quia non loquimur de scientijs, & veritate eorum quæ continent publicam vtilitatem, sed de administratione bonorum, & sic de priuatis rebus.

24 Veritas † sensus plerumque amittitur, dum proprietates verborum attenditur. c. propter. de verbor. signifi. Qui adulatur
25 † decipit, qui verò affectione postposita secundum veritatem dicit, consulit.

26 Melius est pro veritate † pati supplicium, quam pro adulatione beneficium. cap. nemo peritorum. l. 1. quæst. 3. Diuturnitas temporis sine veritate est vetustas erroris. Io. And. in reg. qui contra. in Mercu.

27 Iudex tenetur iudicare † secundum veritatem quæ sibi cõ-

stat exactis coram eo factis, non autem secundum eam veritatem, quam sibi dicat propria conscientia; & ista sit Regu. per illicitas. §. veritas de offic. praesid. & ponit in cap. pastoralis. §. qui vero. col. si. de off. deleg. & Syl. nupt. lib. 3. ampli. x. folio 131. vide quæ de hoc dist. rat. Didac. Conar. Doctor Hispan. in primis grauis. in primo li. variar. resol. cap. 1. Non
 28 solum proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille, qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet, aut non libere libertatem defendit, quam libere defendere conuenit, proditor est veritatis. Nam sicut Sacerdos
 29 debitor est, ut veritatem, quam audiuit à Deo, libere prædicet, sic laicus debitor est, ut veritatem quam audiuit à sacerdote defendat fiducialiter, quod si non fecerit, prodit veritatem. c. nolite. 2. 10. q. 1. & hæc ad diuinam veritatem attinent. Et adeo diligenda est veritas, & abhorrenda falsitas, quæ perhortandum est de Deo, ne aliquid falsi dicatur, licet ad eius laudem pertinere videatur, quia non minori, sed maiori fortassis scelere in Deo laudatur falsitas, quam vituperetur veritas secundum Aug. exponit verba illa Pan. Corint. 13. multi sunt falsi testes. Insuperabilis & immensa veritas, etiam inuitis pectoribus violentiam facit teste Chrysosto. Et melius est veriores quam deteriores audire sermones. ca. sedulo. 28. dist.
 32 Natura cupiditatem, qui ingenuit homini veri inueniendi, quæ facillime apparet, cum vacui curis etiam quid in cælo fiat scire aueamus, his initijs inducti omnia vera diligimus, idest, fidelia, simplicia, constantia. Cic. lib. 2. de fin. ex quibus verbis colliguntur etiam aliquæ qualitates veri, fidele, scilicet simplex, & constans. Alia succedit diuisio, veritatis humanæ seu creaturæ, quia est duplex, oris scilicet, & operis. Idcirco in
 34 Euangelio sæpe legimus dicere veritatem, & facere veritatem, & stare in veritate. Ioan. 3. habetur, quod diabolus non stetit in veritate, ibi intelligendum scilicet oris, quia mentitus est, dicens primis parentibus, eritis sicut Dij. Non stetit in veritate, quia non seruauit ordinem naturæ suæ à Deo præfixum, ut esset per humilitatem, & reuerentiam subditus Deo, sed in superbiam elatus peccauit. An autem diabolus vnquam fuerit in veritate oris, aut operis, vel fuerit semper malus natura, aut voluntate, relinquendum est theologis.

Ratio autem quare non steterit in veritate, ea est, quia veritas in eo non est, idest, ut quidam, nec inrudite exponunt, quia non est in eo amor veritatis, quia enim non amauit veritatem fidei, sibi diuinitus ostensam, non stetit in ea. est tamen in eo aliqua veritas, sicut & aliqua natura, sed non est in eo veritas ori, quantum ad intentionem suam, quia & si aliquando veritatem dicat, tamen intendit tandem fallere: nec veritas operis, quia omne opus eius est malum, ad malum finem ordinatum. omne inquam opus quod ex voluntate determinata facit, non ex instinctu naturæ bonæ.

36 Sed quæro quid significat veritas, apud Paul. Phil. primo ibi, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur in vobis. Respondeo, quod veritas potest ibi stare pro vera causa, & vero fine, & bono zelo, & occasio stabit pro causa non vera. iux. illud sapientis, occasionem querit, qui discedere vult ab amico. vel causa insufficienti, Do. Card. in Clem. causam. de elect. opin. idest, vel iniusta, vel remota, vel falsa, vel fortuita, vel accidentali, vel captata, ut recit. Tiraquell. in suo tract. de Cels. causa, limit. 53. & verba Pauli antecedentia aperte declarant mentem eius.

Item quæro quomodo responderetur ad cap. longinquitate. 2. q. 2. vbi dicitur, longinquitate sæpe fit temporis, ut non pateat conditio originis, adeo quod ibi veritas obscurari dicitur, ut est etiam de mente Ioan. Andr. in Reg. nemo potest, in
 37 Mercu. & tamen vidimus quod est incommutabilis, dicas, quod & si obscuratur non tamen in totum tollit, vel quod obscuratur quo ad nos, idest, nos efficiamur obscuro non quo ad se ipsam, vel dic quod ideo ibi fuit obscurata, quia non habebat secum manifestationem, & rationem. iuxta. c. si consuetudinem, & c. veritati. 8. distinct.

Item quæro, cum veritas sit res tam excellens, tam rara, &
 38 verè diuina, quomodo intelliguntur illæ authoritates, veritas parit, & inimicus ego vobis factus sum verum dicens. Respondet Aug. lib. 10. confess. cap. 23. quia sic amatur veritas, ut quicumque aliud amant, hoc quod amant velint esse veritatem, & quia falli nollent, nolunt conuinci, quod falsi sint: itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant, amant eam lucentem, oderunt eam redarguentem, quia enim falli nolunt & fallere volunt, amant eam cum se ipsam indicat, & oderunt eam cum seipsum indicat. Reliqua de veritate, vide in Syl. nupt. lib. 5. vers. amplia 10. num. 12. cum multis sequen. Non erit ergo absolum, ut ad pro-

positum redeamus, si veritas cum omnia supereminet, regulariter anteibit opinionem, prout tradit Abb. pro reg. in c. nuper de big. in secundo not. & sunt iura aperta de hoc, nam in cap. veritate. 8. distinct. cum sua glori. habetur quod veritati manifestata, quando veritas & opinio simul concurrentes tendunt ad eundem finem, omnis opinio cedere debet, & glori. in extrauagan. sedes. Ioan. 22. de concess. præben. dicit, quod veritati omnis opinio habet succumbere, & in l. si mihi & Titio. §. fin. de verbor. oblig. dicitur quid in re sit æstimari debet, non quid senserit promissor, & glori. ibi exponit in re, idest, in veritate. & in l. cum quidam. quod dicitur, de acquir. hære. Toties ergo ei sua presumptio, idest, opinio proficit, quoties concurrat cum veritate, & ibi glori. requirit, quod cum veritate concurrat opinio propria, & communis. in l. cum is. §. si in ea. de condi. indebi. subiata enim falsa opinione relinquatur pietatis causa. in l. 1. ad municip.

Assumptio originis, quæ non est, veritatem naturæ non perimit, errore enim veritas originis non amittitur. & in fine, neque mentiendo de patria quam non habet veritatem mutare potest. Et notandum, quod error ibi ponitur pro Opinione, ut lex illa congrueret libro opinionum Vlpiani, de
 40 quo extracta fuit in l. 2. pro empt. Pro emptore, qui possidet, qui re verè emit, nec sufficit tantum in ea opinione esse, cum ut putet se pro emptore possidere, sed etiam subesse, debet causa emptionis. & in §. sub conditione. secundum Sabinum, qui potius substantiam intuetur, quam opinionem, & substantia ibi exponitur à glori. pro veritate. in §. si à pupillo, ut hic plus sit in re, quam in existimatione, in l. si. de crim. expil.
 42 hære. existimatio, qui surripientis nihil mutat. in §. si quis rem suam. instit. de leg. plus valet, quod in veritate est, quam quod in opinione. in l. cum qui. §. si iniuria. de iniur. præualeat quod principale est. l. si pater. C. de hære. insti. in l. regula. §. qui ignorauit. de iur. & fac. ignor. plus in re, quam in existimatione mentis. in l. si pater. §. 1. de manumiss. vindic. plus enim in re est, quam in existimatione. gl. l. & hoc Tiberius. de hered. insti. ibi testantis opinio est veritati contraria, in ca. nuper. de big. quod opinioni sit veritas præferenda. in cap. cum Bertoldus. de re ind. ne tamen præiudicet opinio veritati. Item dicitur

43 clam fieri contra eum, ad quem negotium verè pertinet, non ex opinione. Barto. l. aut qui aliter. §. si quis dum putat. per illum text. quod vi, aut clam. & Cic. primo de leg. voluit, non opinione, sed natura constitutum esse ius & bonum. inquit. At qui si natura confirmatum ius non erit, virtutes omnes tollantur. vbi enim liberalitas, vbi patriæ charitas, vbi pietas, vbi aut bene re merendi de altero, aut de referenda gratiæ voluntas poterit existere? nam hæc nascuntur ex eo,

45 quod natura propensi sumus ad diligendos nomines, quod fundamentum iuris est, neque solum in homines obsequia, sed etiam in Deos cæremoniarum, religionisque tollantur quas non metu, sed ea coniunctione, quæ est homini cum Deo conseruandas puto. Quod si populorum iussis, si principum decretis, si sententijs iudicum, iura constitueretur, ius esset latrocinari, ius adulterari, ius testameta falsa supponere, si hæc suffragijs aut scitis multitudinis probarentur, quæ si tanta potentia est stultorum sententijs, atque iussis. ut eorum suffragijs rerum natura vertatur, cur non faciant, ut quæ mala pernicioseque sunt habeantur pro bonis, ac salutariis, aut cur cum ius ex iniuria lex facere possit bonum, eandem facere non possit ex malo? At qui nos legem bonam à maiora nulla alia nisi naturali norma diuidere possumus, nec solum ius à natura diiudicatur, sed omnino omnia honesta ac turpia. Nam & communis intelligentia nobis notas res efficit, easque in animis nostris inchoauit, ut honesta in virtute ponantur, in vitijs turpia. Hæc autem in opinione existimare, non in natura ponere dementis est, nam nec arboris, nec æquæ virtus quæ dicitur, in quo abutimur nomine, in opinione sita est, sed in natura, quod si ita est, honesta quoque, & turpia natura diiudicanda sunt. Nam si opinione vniuersa virtus eadem, eius etiam partes probarentur. Quis igitur prudentem, & ut ita dicam castum non ex ipsius habitu, sed ex aliqua re externa iudicet? est enim virtus perfecta ratio, quod certè in natura est, igitur omnis honestas eodem modo, nam ut vera & falsa, ut consequentia & contraria sua sponte non aliena iudicantur, sic constans & perpetua ratio vitæ quæ est virtus, itemque inconstantia, quod est vitium, sua natura probatur. Nos ingenia iuuenum non ratione ab ingenti naturæ virtute, sed vitijs quæ existunt ab ingenijs iudicamus, an ea non aliter quam honesta & turpia non ad naturam referri necesse erit? Quod laudabile bonum est, in se habeat quod laudetur necesse est. ipsum enim, quod bonum, non est in opinionibus, sed in natura, nam si ita esset, beati quoque opinione
 Comm. opin. Tom. j. E 2 essent,

Macagnani Azoguidi Tractat.

essent, quo quid dici potest stultius? Quare cum & bonum & malum natura iudicetur, & ea sint principia naturæ, certe honesta quoque & turpia simili ratione diiudicanda & ad naturam referenda sunt. Sed perturbat nos opinionum varietas, hominumque dissensio, & quia non idem contingit in sensibus, hos natura certa putamus, illa quæ alijs sic, alijs secus, nec iisdem semper vno modo videntur, ficta esse dicimus, quod est longe aliter, nam sensus nostros, non parens, non nutrix, non magister, non poeta, non scena deprauat, non multitudinis consensus abducit à vero animi omnes tenduntur infidiam, vel ab his quos modo enumeravi, qui teneros & rudes cum acceperunt, inficiunt, & inflectunt, ut volunt, vel ab ea, quæ penitus in omni sensu implicata insidet imitatrix boni voluptas, malorum autem mater omnium, cuius blanditijs corrupti quæ natura bona sunt, quia dulcedine hac & scabie carent, non cernimus satis. Et 2. de Inuen. Ac naturæ quidem ius est, quod nobis non opinio, sed quædam innata vis afferat, ut religionem, pietatem, gratiam, vendicationem, obseruantiam, veritatem. Item naturæ ius est, quod non opinio genuit, sed quædam innata inseruit, ut religionem, & reliqua. Et de Nat. Deo. 1. Opinionum commenta delet dies, naturæ indicia, confirmat. Regula fallit primò in l. is qui putat. de acquiren. heredita. ibi, nam plus est in opinione, quam in veritate, & ea ratio redditur per gloss. quia aditio hereditatis, de qua in illa l. consistit animo, & eandem rationem reddit & gloss. in §. si quis rem suam. institu. de lega. tamen ipse Bar. ibi dicit gloss. non dedisse solutionem ad contraria. eandem rationem afferunt Imol. Ias. & alij dicentes, quod contraria loquuntur in his, quæ in solo animo non consistunt.

Hæc tamen solutio visa est aliquantulum ieiuna Angel. & Imol. Ideo se plus dilatando dicunt, quod ubi ad essentiam actus requiruntur veritas & opinio, tunc requiritur utrumque adesse, alias deficiet actus, ut patet in furto, ubi requiritur, & quod res sit aliena, & quod intentio sit dolosa, ideo si alterum prædictorum deficit, non committitur furtum. l. interdum. §. recte. de furt. si verò ad essentiam actus sufficiat alterum prædictum, tunc si verba dispositiua sint relata ad factum, præualet veritas. exemplum. Sufficit seruum occisum esse, ut imponatur poena ratione culpæ, licet occidens non fuerit opinatus occidere, & sic non fuerit in dolo. l. si putator. ad l. Aquiliam. si autem sint relata ad voluntatem, inspicitur opinio. Exemplum, dicit. l. quod ille vfucapit, qui habet bonam fidem. facit quod habetur in §. alia. institu. de actio. ideo tunc vfucapit, licet credat eam suam, hæc illi. Et hæc ratio, quod in dependentibus ab animo inspicitur potius opinio, 50 quia non veritas, procedit etiam multis, quo ad Deum, & qui respicit animum hominis, homines solum vident ea quæ parent, Dominus autem intrinsecus cor. 1. Regum. 16 unde iurans 51 licitum quod credit illicitum, & iurans verum quod credit falsum, nihilominus est periurus. Abbas capit. quanto. vit. not. de iureiur.

Secundò fallit regula in l. eum qui. §. si de iureiur. quia iniuria ibi inferitur per consequentiam, & non principaliter.

Tertiò fallit in c. consultationibus. de iure patro. cum glo. & illud euenit, quia præsentans erit bonæ fidei possessor, & non generabatur perpetuum præiudicium patrono vero, ut sonant illa verba, Cum hoc ei qui de iure debet habere nulum in posterum præiudicium generetur.

Quartò in c. ex tenore. qui fil. sint legit. favore matrimonij.

Quintò fallit in c. nuper. in fin. de biga. ibi, licet in veritate 53 bigami non existant, & hoc propter affectum, & cum opere subsequuto, quod lex considerat in delictis, unde ille text. est tanquam cothurnus, qui utrique pedi adaptatur: in prima enim sui parte præponit veritatem opinioni, in secunda opinionem veritati. Sextò fallit in l. at si quis. §. si quis dum se heredem. de relig. quia ille qui funeravit, habuit animum gerendi negotium proprium & dabat operam rei nedum licitæ, sed etiã piæ.

Septimò fallit in l. de atate. §. si cum esset. de interrog. actio. ibi interdum tamen iusta ratione potest opinari.

Octauò fallit in l. hæres institutus. de acq. her. ratio redditur à glo. ibi, in ver. restat. quam sequitur Bart. quia sumus in acquisitione hereditatis, quæ consistit in animo.

Nonò fallit in l. si quis extraneus. §. sciendum. de acq. her. ubi Bartol. & ibi de totali ignorantia, de nescientia, & de vehementi opinione. Decimò fallit in l. illud. §. fin. de iniurijs. ubi Bart. assignat duas rationes, prima quia ille non habuit animum percutiendi, quem percussit, secunda, quia dabat operam rei licitæ, volebat enim percutere seruum proprium.

Vndecimò fallit, quando veritas etiam manifestata quæ haberet contra se communem opinionem, esset præiudicialis tertio, ut recitat Io. And. in reg. & ob gratiam in Merc. quam D.

Ioan. Andre. ita declarat Paulus de Castro in consilio 199.

Duodecimò fallit propter publicam vtilitatem in casu l. Barbarius. de off. prato. sed aduerte quod glo. intelligit illam l. circa factum tantum.

Tertiodecimò fallit in l. 3. in fi. de supel. leg. in l. 3. ad Maced. in l. 1. C. de testa. in quib. iurib. error communis facit ius contra veritatem. Quartodecimò in casu. §. sed cum aliquis. Insti. de testam. ibi. Cum eo tempore quo testamentum signaretur omnium consensu hic testis liberi loco fuerit. Quintodecimò

54 in l. interdum. §. si de furt. ob euitandum delictum.

Sextodecimò in l. qui rem. de furtis. similiter ob euitandum delictum.

55 Decimosexto, quod aduocatus & vnus partis dicitur nocere alteri parti, intelligitur non quo ad veritatem, sed quo ad opinionem. Abb. in cap. cum Sacerdotis. in princi. de postul. ex quo notat idem Abb. ibi in 2. not. quod officium aduocati est odiosum in opinione, item quod ille text. ideo 56 prohibet aduocationem sacerdotibus, & quia non debent alteri nocere, nec in veritate, nec opinione. Decimooctauo titu. 57 putatiuus, & opinabilis præter causam præscribendi, ut per Pau. de Cast. consi. 406. nu. 6.

Decimonono in casu c. plerunque. de don. inter vir. ubi mulier, quæ non erat in veritate vxor, sed in opinione tantum, dicitur nihilominus adulterari, & poenis adulterij subijci, sequitur Pau. de Cast. consi. 147. reuocatur. vol. 2. sed ibi opinio non habet concursum veritatis.

Vigesimalo in traditis p Bar. in l. si quis sit fugitiuus. de adul. edic. per illum tex. ibi, ego puto non esse eum fugitiuum. ubi dixit quod qui facit actum, qui communiter æstimabatur licitus, & tamen contrarium est in veritate, quod attenditur 59 opinio. & infert ad facientem & vsuram in loco, in quo communiter tenetur esse licita, quod non sit vsurarius, ubi vide concordantias in Apostilla, ego tamen semper habui talem pro vsurario, & pro tali in contingentia facti cõdemnaui propter 60 peccatum, quia vsura & est delictum mere Ecclesiasticum. Abb. c. cum sit generale. de foro comp.

Vigesimalo primo in his, quæ tradit Aug. q. 17. versic. & not. 61 tex. ubi dicit quod homines & quantum possunt aciem mentis extendere aspiciunt quid Deus sit opinione non definitione. Hoc idem fere explicauit Cic. pro Planco. Nulla est erga Deum pietas nisi honesta de numine Deorum ac mente opinio. & clarius primo Tuscul. nemo omnium tam immanis, cuius mentem non imbuerit Deorum opinio.

62 Sed pulchrum esset videre quid in criminalibus, & an inspicatur veritas vel opinio, & aliqui casus habentur in superscriptis fallentijs, sed quia longum requirit discursum, te remitto ad Bartol. & Ange. in l. diuus. de sica. ad Cy. & Sal. & Angel. in l. quoniam multa. C. ad l. Iul. de vi. ad Bal. in l. si quis seruo. C. de fur. ad Io. And. in Mer. in reg. cum quis. Bald. in c. 1. quib. mo. feu. amit. post glo. ibi, in quibus locis videbis de illo, qui cogitauit delinquere in vna re, & deliquit vltra, & præter cogitatum. & quando opinio versatur circa delicti productionem, aut circa delicti specificationem, ut quia putauit delinquere, sed delicti specie errauit, & quando circa ea quæ sunt de genere permissorum, vel prohibitorum, puta in attentione meretricis quæ est permessa, vel virginis quæ est prohibita, & de eo qui credebatur verberare laicum, & verberauit Clericum, & verberare seruum, & verberauit liberum: & facere iniuriam virgini, & erat meretrix, & percutere Titium, sed occidit Seium, & surripere vnam rem, sed surripuit duas, & verberare vnum, & verberauit duos, & de illo qui captus amore virginis, vel solute, à Lena, quæ maritum habebat deceptus fuit, quia se ipsam submisit illius loco, si per illius Lenæ maritum de adulterio accusetur, an sit ut adulter puniendus, qui casus accidit Onidio. Et de Clerico cognoscente mulierem solutam, quæ ab ipso, & omnibus communiter habebatur pro maritata, vel econuerso, maritatum quæ modo prædicto habebatur pro soluta, an veritate detecta sit puniendus ut adulter poena iuris communis, vel synodalis statuti quo cauetur adulterantem cum alterius vxore, beneficio fore priuatum. Item de vasallo, qui iacuit cum vxore domini, non credens eam esse dominam suam: & de vasallo qui interficit vnum, & delinquit in plus, quia ille fuit postea reperiendus dominus suus. Item quando veritas & opinio habent se ut excedentia, & excessa, aut tanquam contraria, aut vnum alteri compatitur per omnia. & in delictis, in quibus animus est, vel non est de substantia delicti, & quando veritas sola, vel opinio sola, vel vtraque est causa delicti, quando attendatur opinio, aut veritas circa qualitatem rei vel personæ, quando circa eas delinquitur, quæ omnia videbis apud Ang. Aret. in suo tracta. malef. in ver. & appensatè. §. quæro quid in aliquis

aliquis cogitant cum additionibus. An in inibi, & vide Bart. in l. de iure. §. sine ad municip. de illo, qui adulteravit uxorem Titij, ut omnino teneatur siue crediderit, & sciverit eam uxorem esse Titij, an reputaverit pro tali. Cice. in 3. Tuscul. fecutus nostram opinionem nonnullorum antiquorum, philosophorum dicentium inspicere opinionem non veritatem circa dolorem, agnitum, iram, & amorem, aliasque animi agnitiones, & molestias, dum ubique aherit. huiusmodi affectus, & passionis non in re, nec in natura, nec in veritate, sed in opinione esse.

Cum vero parentibus redditi (inquit ille) deinde magistris traditi sumus, tum in varijs imbuimur erroribus, & vanitati veritas, & opinioni confirmata natura ipsa cedat. Deinde, est igitur causa omnis in opinione, nec vero agnitionis solum, sed etiam reliquarum omnium perturbationum. Item quare accipio a Cyrenais hanc arma contra casus, & euentus. Quibus earum advenientes impetus diuturna praemeditatione fragantur, simulque iudicio malum illud opinionis esse, non naturae, si enim in re essent, cur fierent praevia leuiores? Item ita sit sententia cogitantibus, ut quantum sit euentus opinio appareat. Item hi omnes cogitantes de rebus humanis, intelligebant eas nequaquam pro opinione vulgi esse extimescendas. Item loquens de causa agnitionis, est enim nisi opinio, & iudicium magni praesentis, atque urgentis mali, itaque dolor corporis cuius est morsus acerrimus, praefertur ipse proposita boni. Sed ad hanc opinionem cum illa etiam opinio accessit, oportere, rectum esse ad officium pertinere, ferre illud agere quod acciderit, tum denique efficitur illa grauis agnitionis perturbatio. Ex hac opinione sunt illa varia, & obreptabilia genera lugendi pudoris, muliebres lacerationes genarum, pectoris, femorum, capitis percussiones. Item, vides ergo opinionis esse, non naturae malum. Item, quid est autem, quod plus valeat ad ponendum dolorem, quam cum est intellectum nihil profici, & frustra esse susceptum. Si igitur, deponi potest, etiam non suscipi potest. voluntate igitur, & iudicio suscipi agnitionem, confitendum est, idque indicatur eorum patientia, qui cum multa sint saepe perpessi, facilius ferunt quicquid accidit, obdormiuntque se contra fortunam arbitrantur. defatigatio igitur miseriarum agnitiones cum faciat leuiores, intelligi necesse est, non rem ipsam, causam atque fontem esse mororis. Philosophi summi, nec dum tamen sapientiam consecuti, nonne intelligunt in summo se malo esse? sunt enim insipientes, neque insipientia vllum malum est. neque tamen lugent. quid ita? quia huic generi malorum non attingitur vlla opinio, rectum esse, & aequum & ad officium pertinere agere ferre quod sapiens non sit, quod idem attingimus huic agnitioni in qua luctus inest, quae omnium maxima est. Item ex quo intelligitur, non in natura, sed in agnitione esse dolorem. item cogitatio igitur diuturna nihil esse in re mali, dolori mederetur, non ipsa diuturnitas. Item satis dictum esse arbitror agnitionem esse opinionem mali praesentis, in qua opinione illud insit, ut agnitionem suscipere oporteat.

Item, quicquid esset in agnitione mali, id non natura esse, sed voluntatis iudicio, & opinionis errore contractum. Et concludendo finem dicti tertij libri.

Sed ad eundem finem reuertendum est, agnitionem omnem procul abesse a sapiente, quod inanis sit, quod frustra suscipiatur, sed opinione, sed quadam inuentione ad dolendum, cum id decreuerimus, ita fieri oportere: hoc detractio, quod totum est voluntarium, agnitione erit sublata illa mororis, morsus tamen, & contractuuncula quadam animi relinquentur hanc dicant sane naturalem, dum agnitionis nomen abest graue, eternum, funestum, quod cum sapiente esse, atque ut ita dicam habitare, nullo modo possit. Et in quarto libro ait. Sed & agnitionis, & reliquorum animi morborum vna sanatio est, omnes opinabiles esse, & voluntarios esse, eaque re suscipi, quod ita rectum esse videatur. Item nunquam naturam quod mos vinceret. est enim ea semper inuicta, sed nos vmbis, delitijs, otio, languore, desidia, animi inficimus opinionibus, maloque more delinitum molliuimus, & lib. de finibus etenim si dolores eosdem tollerabilius patiantur, qui excipiunt eos pro patria, quam qui leniore de causa, opinio facit, non natura vim doloris, aut maiorem, aut minorem. & 2. lib. Tuscul. voluit iram & amorem esse in opinione, ubi ait: Alexan. rex cum interemisset Clytium, familiarem suum, vix a se manus abstinuit, tanta vis fuit poenitendi. De amore autem si naturalis amor esset, & amarent omnes, & amarentur, & semper amarent, & idem amarent, neque alium pudor, alium cogitatio, alium facietas deterreret, amorem autem esse in opinione clarius, & petulantia satyri-

ca explicat Hora. dicat. Illa exibi suppe fuit dentis corpori mini, Latet illa, & Agoris est, & non est, & non est, & non est, quibus cognitis (sequitur Cice.) quis est, qui debet, qui debet, quique quoque motus animi sit tota opinio, & voluntarius? Idem de auaritia, & ambitione. Quis enim debet, qui debet, quae agnitiones animi, qualis est auaritia, gloria cupiditas, ex eo, quod magni asseruntur ea res ex qua animus agnitionis, oritur? Vnde intelligi debet, & perturbationem quoque animi esse in opinione. Sed cognita iam causa perturbationum, quae omnes oriuntur ex iudicio opinionum, & voluntatibus, sit iam huius disputationis modus. Sed dicant Philosophi isti quantum velint, agnitiones omnes, & dolorem praecipue esse in opinione. nos enim tenemus illum esse in re, & in natura, & in veritate. alioquin varia, quod absit, fuisset diuina sententia contra primam parentem data, in dolore paries filios, non enim necessario subicerentur veris doloribus mulieres, sed ex opinione earum. Et aliud diuinum oraculum, oportet nos per multas tribulationes, & angustias introire in regnum caelorum, & quae beatitudo, quod meritum esset fidelibus patientibus persecutionem propter iustitiam, si illa esset in opinione, non in veritate. & in rebus quid dixerimus gloriosos martyres, & eorum principem Do. nostrum Iesum non sustinuisse veros dolores, sed opinabiles? absit: verum enim non opinabiliter languores hostros ipsi tulit, & dolores nostros ipse portauit. vere factus est in agonia. vere tristis fuit eius anima, vere in die carnis, id est, passionis suae cum clamore valido, & lachrymis preces, & supplicationes obtulit Deo. & verissime dixit Propheta in eiusdem Do. persona ad nos loquens: inspicite si est dolor similis huic, ad quod enim diuinus vates extolleret istum dolorem super alios, si esset in opinione, & imaginatione, non in veritate? Quomodo latuisset diuinam iustitiam, placari diuinam iram, conciliari genus humanum aeterno patri, doloribus, & cruciatibus eiusdem dilectissimi filij non veris? Praeterea rationes, & exempla contraria videntur elidi per elegantissima verba Vlpiani in l. i. de quaest. Quae rationi fidem non semper, nec rationem nunquam habendam constitutionibus declaratur: etenim res est fragilis, & periculosa, & quae veritatem fallat. Nam plerique patientia, siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, ut exprimi ab eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia ut in quouis mentiri, quam pati tormenta velint. Si ergo virtute patientiae, & fortitudinis dolores tollerantur, non sunt in opinione, sed in veritate. Virtus enim moralis requirit verum subiectum circa quod agat, & se exerceat, non autem opinabilem, alioquin virtus, non esset virtus, & ubi esset illa fortitudo, illa tolerantia, illa patientia, ab ipso Cicerone passim laudata in Mario, & alijs: de qua etiam ipse 3. Tuscul. dicit, Quae est enim alia fortitudo nisi animi affectio cum in adeundo periculo, & in labore ac dolore patientis tum procul ab omni metu. In eandem sententiam sonant carmina poetae Hetrusci de dolore loquentis.

*Non e minore il duol, perch' altri il prema,
Ne per girsi mai sempre lamentando.
Per fittion non cresce il duol, ne scema.*

Alia deducit Beroaldus noster in comment. dicti tertij lib.

Tuscul. ad probandum dolorem esse in veritate, & natura, quae videri poterunt. Quo ad iram, & an sit in opinione, vel in natura, declarant verba August. super Psalm. 4. ibi, irascimini & nolite peccare, ubi ita distinxit. Si loquimur de ira, id est, de motu animi, qui iam propter poenam peccati non est in potestate: vnde a Paulo dicimur seruire legi peccati, eo casu ira dicitur esse in natura, & impunita. tu subiunge etiam de iure civili. quicquid calore. de regul. iur. Si loquimur de consensu rationis, & mentis liberae voluntatis, quae intus regnerata est secundum Deum, ut mente seruiamus legi Dei, eo casu ira est in opinione, & voluntate, & est peccatum, & pro tanto peccatum quia voluntarium. Quandoque & veraque veritas videlicet, & opinio attenduntur, ut innuit Cicero in partitionibus de narratione loquens. Probabilis autem si personis, si temporibus, si locis ea quae narrabuntur, conuenient, si cuiusque facti, & euentus causa ponatur si restata dici videbuntur, si cum hominum opinione, aut, si cum lege, cum more, cum religione coniuncta.

Item in eodem libro, & clarius, & quoniam non ad veritatem solum, sed etiam ad opinionem eorum, qui audiunt, accommodanda est opinio, & c. Idem secundo de inuentione, ubi de rationatione, & hoc cum magnopere considerare oportebit, non quid in veritate modo, verum etiam vehementius quid in opinione eius, quem arguit, fuerit: sed huius est ratio, quia in his authoritatibus instruitur orator, Comm. opin. Tom j. E 3 qui

Macagnani Azoguidi Tracta.

qui nihil intentatum debet relinquere, vt finem suum consequatur, qui est persuadere. Nolo tamen omittere, quod hic articulus est forte in iure problematicus, seu vt nostri dicunt, Brocardicus, nam si opinio vincit in his, quæ in solo animo consistunt, vt diximus, tam multi reperiuntur casus in iure, consistentes in animo, quod forsan aliam regulam perse constituturæ videbuntur. Item glo. in d. l. is qui putat. vbi dicitur plus esse in opinione, dicit illud esse generale. verba autem huiusmodi sonant in regulam non in fallentiam. Et Ioannes Andr. in regu. quod ob gratiam. in Mercu. vbi sciendum, dicit, quod opinio ¶ est potens facere de inualido validum, & sic præualet veritati, nec distinguit in his, quæ consistunt vel non consistunt in animo, & sic sub emendatione peritiorum videtur quod generaliter præualet opinio, videtur ergo vtraque firmare regulam suam. Solutio tamen potest colligi ex discursu prædictorum. De veritate autem quatenus est virtus moralis vide Aristot. 4. Ethic. & S. Thomam secunda secunda. quæst. 109. sed hanc opinionem de qua tam multa explicauimus, liceat ne homini mutare, sequenti capite tractabo.

C A P V T X.

An liceat mutare opinionem.

S V M M A R I A .

- 42 Leges factæ sunt, vt earum metu humana coerceatur audacia, &
tuta sit inter improbos innocentia, & alijs rationib.
43 Constitutiones Ecclesiæ, æt superflue aliquo modo dici possint.
44 Lex noua inducit præsumptionem, vt veteri aliquid deficeret.
45 Omnis lex quoad se ipsam est perfectæ, licet ex necessitate tempo-
ris alia de nouo fiat.
46 Lex Mosaica superflua dici non potest.
47 Lex omnis natura perfectæ, & necessaria fuit, & est.
48 Christianus Catholicus quid indicare, & opinari debeat circa or-
dinationes & canones ecclesiasticos.
49 Violatores sacrorum canonum in Spiritum sanctum peccant.
50 Lex de sui natura debet futuris providere, non præteritis.

I **E**solutio pendet ex eo, an liceat mutare, & varia-
re legem, cum qua opinio † nascitur, & semper
sequitur vt ymbra corpus.

Primo in cap. non debet. de confang. & aff. dicitur non de-
bet t. reprehensibile iudicari si secundum varietatem tem-
porum, statuta quoque varientur humana, præsertim cum
urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcat. Nam inter
condi-

12 conditiones requisitas in lege, debet esse et tempori conueniens. cap. erit. 4. dist. unde Hieronym. de Abraham loquens, seruiuit ille legi, & tempori suo, seruamus & nos legi, & tempori nostro. c. quis ignorat. 32. quæst. 4. & Ambrosius, quando mos erat, crimen non erat ducere plures uxores, quia ex dispensatione diuina. c. obijciuntur. 32. q. 4.

Et Chrysost. non solum igitur respiciamus ad opera, sed ad tempus. c. occidit. 23. q. 8. Interdum enim consideratis locorum, & temporum qualitatibus, seueritati aliquid est detrahendum. c. super eo. de sent. excom. Defectus enim nostri temporis, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, distractionis illius antiquæ non patitur manere censuram. cap. fraternitatis. 34. dist. Et humani iuris conditio semper in infinitum decurrit: & nihil est in eo quod perpetuo sta-

13 re possit. multas et enim formas edere natura nouas deproperat. l. tanta. §. sed quia. de veteri iure enuc. quoniam nulla iuris sanctio quantumcunque propenso digesta confici. ad humanæ naturæ varietatem, & machinationes eius inopinabiles sufficit, nec ad decisionem lucidam suæ nodosæ ambiguitatis attingit, ut habetur in procem. Clem. quæ naturæ multis undique nouitatibus utitur. in Auth. de consanguini. & affini. & in procem. 6. Amplectimur quippe voluntarios pro subditorum quiete labores, ut scandala remoueamus ab ipsis, & quas humana natura nouas semper deproperans edere formas, lites quotidie inuenire conatur, nunc antiquorum declaratione, nunc vero nouorum editione iurium, reprimatur. Et dicit Imperator in Authen. de trien. & semis. in princip. nitimur aliquid adinuenire semper, & naturæ consequens, & quod possit priora corrigere.

14 Varietas et autem causarum, & natura eas frequenter mutans, egere leges illas emendatione nostra præparant, in Authen. de testam. in prin.

Et decursio ac varietas humanæ naturæ paulatim egens curatione, non aliter ad bene se habendum reuocatur, nisi etiam quod particulariter ei resistit corrigatur. in Authentica de restitutione & ea quæ par.

Resteque dictum est à prudentibus, quia nulla lex, neque senatusconsultum prolatum in Repub. Romanorum videtur ad omnia sufficienter promulgatum, sed multa indigere correctione, ut ad naturæ varietatem, & eius machinationes, sufficiat. in Auth. quib. mod. natu. efficitur leg.

Nec inuenitur dicere, quanta natura generans innouat. Im-

15 perium et enim propterea Deus de cælo constituit, ut leges aptet, secundum naturæ varietatem. in Authen. de instrument. caut. & fide.

Et in futurorum euentibus sic humana fallitur incertitudo iudicij, ut quod coniectura probabilis ex nunc interdum attenta consideratio utile pollicetur, reperiri damnosum quæque contingat, nonnunquam enim, quod consulte statuitur, ex sanioris inspectione iudicij consultius reuocetur, in extrauagan. Ioan. 22. de Torneam.

16 Et quia nonnunquam, quod coniectura et profuturum credidit, subsequens experientia nocuum ostendit, non debet reprehensibile iudicari, si canonum conditor canones à se, vel suis prædecessoribus conditos, vel aliqua in eisdem contenta canonibus reuocare, modificare, vel suspendere studeat, si ea obesse potius viderit, quam prodesse. in extrauagan. Ioan. 22. quia nonnunquam. de verbor. significa. Et quod medicina morbis, hoc exhibent iura negocijs, unde consequitur, ut non-

17 nunquam à iudicio discordet effectus, et quod credebatur coniectura prodesse, experimento inueniatur inutile. in Authen. hæc constitutio innouat: unde sumpta fuere, quæ in supra proximis extrauagi: Præsertim quod vix aliquid adeo cer-

18 tum, et clarumque statuitur, quin ex causis emergentibus, quibus iura iam posita mederi non possunt, in dubium reuocetur, nostras leges emendari non piget. ubique utilitatem subiectis inueniri volentes, quod enim secundum nos est in redundancyis comprehensum tumultum, gubernatiua indiget sapientia, ex legibus superueniente negocijs. inquit idem Imperator in Authen. neque uir. quod ex dote. Sed & ea, quæ subtili obseruatione cauta sunt, plerumque turbauit emergentium varietas rerum. in Auth. de his, qui ingr. ad appel. Et in Authen. de non alien. in prin. inquit. Vnam intentionem hæc semper proponimus, omne quicquid prius imperfectum, aut confusum videbatur, hoc & expurgare, & perfectum ex imperfecto declarare, quod etiam in omni legislatione facientes, credimus oportere, & in alienationibus, &c. Et ipsum quod perfectius datum est, à maioribus existimamus oportere adiectionibus ampliare. subiungit in Authen. ut libe. de cætero. Natura enim inductum est, ut plura sint negotia,

19 et quam vocabula. l. naturalis. de præscrip. verb. Unde idem

Imperator in Authen. ut defuncti. seu fun. cor. quosdam namque verisimile est multitudinem legum, quæ per singula à nobis adijciuntur culpæ non considerantes, quia opere semper vacante consonas causas ponere leges compellimur, cum semper inopinabile emergat aliquid, quod ab ijs quæ iam posita sunt mederi non valeat. Et diuinæ, et quidem res perfectissimæ sunt, humani vero iuris conditio semper in infinitum decurrit, &c. dicto. §. sed quia. l. 2. C. de vet. iur. enuc. hinc dixit Bald. in l. 1. C. de his, qui ante apert. tab. Non est mirandum, si ex varietate temporum, generentur etiam noua phantasmata, & nouæ speculationes. non enim posterioribus

20 et auferrī debet facultas ulterius cogitandi. Et per hanc rationem dixit Anto. de Butr. in cap. cum venerabilis. de excom. quod Aduocatus citra notam contrarietatis potest hodie vnam legem allegare ad vnum propositum, & cras in alia causa melius cogitando dicere quod nihil facit. Item doctor

21 et testis et possunt hodie credere vnum, & cras mutare propositum, & dicere se aliud credere citra præiudicium periu-rij. Bald. l. de tutel. C. de in integrum restit. mino. Cuius quidem mutationis tanta est vis, & necessitas, ut ipse & Deus, ex his, quæ in veteri testa. statuerat, nonnulla mutauit in nouo.

22 d. cap. non debet. de consanguini. & affinit. & intellige necessitatem ex parte nostra, & mutationem quoque; et in his quæ substantiam non tangunt legis, ut sup. num. 5. Nam in cap. vnusquisque. in fin. 22. q. 4. dicitur, denique ipse Dominus sicut scriptura indicat frequenter suam mutare sententiam, intellige citra vllam ipsius Dei mutationem, & de sententia comminatoria, & huiusmodi. Et in cap. incommutabilis. incommutabilis Deus, idemque semper existens, denique summa natura

23 tura sape sua et in sacris literis legitur mutasse promissa. quotiens enim protestatur se daturum legem nouam, conditurum testamentum nouum, percussurum pactum nouum, nil aliud quam legis mutationem annunciat. Adæ conceditur vesci fructibus, & pomis. Noe autem omne quod mouetur, & uiuit permittitur in cibum excepto sanguine. Sed per Moysen coarctat legem prohibens multa animalia, & multas aues, multosque pisces ut habes Leuit. 11. & Deut. 14. oracula vero nouæ legis personant, omne quod intrat in os non conquinat hominem, comedite quæ apponuntur vobis. omnia munda mundis, lex vero noua non tantum mutat, quæ in veteri fuerant ordinata testa. sed & aliquæ ex his quæ in eadem lege noua. Nam Do. Iesus mittens Aposto. ad prædicandum, præcepit eis ne haberent sacculum, aut peram. postea idem Do. iisdem Aposto. dicit, portate sacculum, & peram, & gladium, & in concilio Hierosolymis per Aposto. celebrato prohibentur immolata idolis, & suffocata: cum tamen Aposto. iam tradidissent nihil esse reiiciendum, quod cum gratiarum actione sumatur. Nulla ergo manet dubitatio quod propter hu-

24 mani et iudicij imbecillitatem, propter naturæ nouas machinationes, & rerum formas editas, propter temporum, locorum, & personarum varietatem, propter infinitatem emergentium negotiorum, aliasque rationes deductas, nedum licet, sed necessarium est in dies mutare, corrigere, ampliare, & tollere leges, & vna lex semper & omni tempore non est satis, quare Gellius in quodam loco dixit, leges pro temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, & pro utilitatum presentium rationibus, proque vitiorum, quibus medendum est, mutari, atque flecti, neque vno statu consistere, quin ut facies Cæli, & Maris, ita rerum atque fortunæ tempestatibus variari. Ut etiam Linius egregie lib. 44. ait, quas tempora aliqua desiderant leges morales, ut ita dicam, & temporibus ipsis mutabiles esse video, quæ in pace late sunt, plerumque bellum, quæ in bello, pax abrogauit, ut in nauis administratione, alia in secunda, alia in aduersa navigatione visum sunt. & Claudianus Priscamque resumunt canitiem leges, emendanturque vetustæ, acceduntque nouæ. ut id etiam explicat Specul. & ad practicam deducit in procem. ponens de lege

26 naturali. et Mosaica, prophetica, Euangelica, Apostolica, & Canonica, quæ successiuis temporibus ob causas supra narratas alia post aliam promulgatæ fuerunt: & Dom. Cardinalis copiosius ponit seriem omnium diuinarum, & humanarum legum in procem. Grego. ver. sane. in fin. vltimaque semper addidit, aut abstulit priori, aut illam penitus abrogauit. quod inspicimus etiam in ipsis ciuilibus, & municipalibus cuiusque ciuitatis, & oppidi legibus quas quotidie alterari, mutari, & reformari constat. Verumtamen Pet. Andr. Gammatus in tract. de excel. ac verit. legalis scientiæ adscri-

27 bit huiusmodi legum mutationem et non temporibus, locis negotijs & causis, sed Authorum opinio. sub his verbis, & si aliud Moyses, aliud Licurgi, aliud aliorum videantur dogmata, & traditiones iniungere, hoc factum est non ex scientia

Macagnani Azoguiddi Tractat.

tiæ huius defectu, sed ex diuersis legislatorum opinionibus, qui hoc naturali diuinæque æquitati congruum magis arbitrati sunt, quam illud, quod per Antecessores fuerat institutum, mihi vero hæc non probantur, sicut nec forte nullis alijs. qd etiam probatur in casu contrario in d. l. secunda. de origine iuris, vbi fit bis mentio populū sine lege vixisse, & nulla tūc dicitur fuisse interpretatio vel opinio. ex quo sequitur quod
28 posita ¶ vel remota lege, ponitur vel remouetur interpretatio, & opinio.

Nec id quidem malum est, sed tanto est maioris sapientiæ
29 reuocare ¶ hominem, quod male locutus est. capitulo magnæ 22. quæstio. 4. ex August. & nonnumquam Prætor varietatem non repellit, & consilium mutantia non aspernatur. l. nonnumquam, de col. bonor. & habemus hoc pro expedito in iure ciuili, & canonico, licitum esse mutare consilium, & opinionē non tamen in alterius iniuriam, vel detrimentum. c. nemo potest mutare. de reg. iur. in sexto. idque admittunt libentius, cū in melius mutatur. adducentes exemplum Diui Augustini, qui scripsit libros retractationum, qui quidem in procem. dicti operis sic loquitur. Neque enim quisquam nisi imprudens ideo quia mea errata reprehendo, me reprehendere audebit: sed si dicit non debuisse a me dici, quæ postea etiam mihi displicent, uerum dicit, & mecum facit, eorum quippe reprehensor, quorum & ego. neque enim ea reprehendere deberem, si dicere debuissē, sed qui primas non potuit habere sapientiæ secundas habeat partes modestiæ, ut qui nō valuit omnia impenitenda dicere, saltem peniteat, quæ cognouit dicenda nō fuisse. Idem Augustin. in capitulo ecce. 12. quæstio. prima dicit, ecce in conspectu Dei, & vestro muto consilium. & hæc satis sint ad ostendendum licere opinionem mutare, reliquæ de mutatione opinionis. vide in Silu. nup. libr. 5. versicu. etiam si consil. communem tenet Bald. in fi. Opinio quoque dicitur
30 crescere ¶ & recipere augmentū, ut vult. gloss. in l. milites. 2. C. de re milit. libro. 12. & text. ad litteram in l. quæsitum. §. si fundus. de fund. instr. ibi, quam Sabini sententiam quotidie in
31 crescere & inualescere videmus. Opinio rusticorum test quæstiones per medium diuidere. glo. fin. in l. Nefennius. de negotiis. & opinio dicitur ¶ adhortari fidem ab Aug. in serm. de S. Laurentio. vbi ait maiorem enim effectum ibi debeo vbi credulitatem, meam cogit contemplatio, quam vbi fidem meam hortatur opinio.

Cum verbo hoc opinio iunguntur multa quæ innumerabiles conficiunt formas, & figuras loquendi quæ videre poteris
33 per te in thesauris. Ab opinione fit opiniosus, ¶ & opiniosissimus. Cic. in Acad. Duo vel princeps dialecticorum Antipater & Archidemus opiniosissimi homines nonne multis in rebus dissentiunt? D. Alciat. libro 8. Pareg. capitulo. 12. vocat opinatos homines existimatos. ¶ & magnæ authoritatis item opiniosissimos id est omni exceptione maiores. Opinatores autem secundum eundem in eod. loco, qui ponuntur pro exactoribus. in l. opinatoribus. C. de erog. milit. an. & in l. opinatores. C. de exactio. & translatio. milit. libro 12. dicti sunt ab eo quod opinabantur, id est existimabant quanti species existimandæ essent.

Quia vero conclusum fuit leges positas esse sub continua mutatione & variatione, videbitur forte aliquibus posse dici scientiam nostram legalem esse incertam, & consequenter
35 non esse scientiam, cū scientia sit ¶ de incorruptibilibus & de impossibilibus aliter se habere, ut habetur primo Poster. Sed respondetur quod licet mutantur constitutiones particulares, non tamen mutatur ipsum dictamen, causa finalis iuris nam semper lex proditur ut honeste viuatur, alter non lædatur. ius suum unicuique tribuatur, & ut appetitus noxius sub
36 iuris regula terminetur. finis ¶ ergo iuris est inuariabilis: sed constitutiones variabiles deferuientes tantum fini, semper enim debet esse variabilis: & sic fundata super ratione naturali & immutabili, alias non esset lex. capitulo erit. quarta distinctio. & ponit omnia hæc Abbas in capitulo non debet de cōsang. & affini. ratio autem quære constitutiones sunt incertæ
37 ¶ & immutabiles est quia nunt super particularibus factis emergentibus de tempore in tempus, quæ sunt infinita, & ideo inscibilia, & de quibus non est scientia secundum philosoph. poster. ut etiam sapientissimos fallant. l. 2. cum gloss. de iur. & fac. ignor. & dictum est supra.

Stante autem præmissa naturali, & necessaria variatione legum. & per consequens necessaria etiam interpretatione Doct. ut ex Iustiani authoritatibus apparet, posset non immerito queri a tanto principe, quam fretus ratione editum illud suum contra interpretes ediderit, quod D. Alciat. indignabundus, forte non iniuria vocat iniquissimum. libr. 4. de verbo. sign. in fin. & Syl. nup. lib. 5. num. 24. refert Doct. di-

centes quod Iustinianus nos male tractauit, & quod male fecerimus sine Doctoribus, & cum etiam ea quæ a pluribus
38 ¶ quæruntur facilius inueniuntur, & per exercitationem & multiplicationem magistrorum dubia in iure clarescant. Abbas capitulo de multa. in prin. de præb. Et mihi nunquam placuit vlli maledicere, maxime vero principi, propter eorum prohibitionem. C. si quis Princ. maled. modo propter legem diuinam, dicentē qui maledixerit Principi morte moriatur, & præcipue Principi de iuris prudētia tantum benemerito, nec eius consultissimos consiliarios eiusdem iuris conditores tam cautæ negligentia res habere ut credendum sentent. ignorare, quod constet eos deseruisse. inseruerunt enim in Digestorum compilatione. l. 2. de orig. iur. vbi ponunt quod non possit consistere ius nisi sit aliquis iuris peritus per quē quotidie dubia in iudicijs elucidari possint.

Sed pro solutione satisfacit vnica responsio, quod Iustinianus ad arcendam multitudinem interpretum, & (ut nostri dicunt) ad terrorem tam seuerē contra interpretes locutus fuerit. argum. c. si quis episcopum. 2. quæstio. 3. & eorum quæ dicit Host. in sum. de pœn. & remis. ut dicit Bal. de bannis per potestates terrarum latis, quæ potius ad terrorem quam ad valorem fieri dicuntur relinquens tamen peritioribus alias rationabiliore solutiones. Vltimo ex supradicta resolutione quod leges humanæ ob infinitatem emergentium negotiorū, temporumque instabilitatem aliasque ob causas. naturaliter, & necessario subiaceant perpetuæ variationi, videlicet quoad particulares constitutiones non quoad finem & substantiam legis, ac etiam quod ipsæ diuinæ leges, varia pro temporum aut personarum conditione præcepta contineant, ut supra dictum est.

Eueritur funditus modernorum hæreticorum impiissima
39 opinio. Inquiunt ipsi: constitutiones ecclesiæ ¶ & concilia sūt superuacanea, nec illis modo aliquo parendum est pro consequenda salute alias sequeretur quod nouum testamentum esset imperfectū, & quod fideles, qui ante huiusmodi ecclesiasticas sanctiones obissent, tanquam non habentes perfectam legem damnati essent. Nam respondetur quod, ut supradictum est, leges sunt super emergentibus casibus iuxta illud Aposto, lex propter transgressū. posita est. & sicut ¶ omnes casus nō eueniunt vno eodemque tempore, sed successiuis temporibus. ite
40 leges non possunt omnes poni vno tempore: sed hodie vnæ, cras alia emanat, unde traditiones patrum emanarunt, non
41 quia testamentum ¶ nouum esset imperfectum, quod apparet ex eo quia huiusmodi constitutiones nihil addiderunt euangelicæ perfectioni consistenti in cognitione veri Dei, eiusque vnigenti filij D. nostri, & sanctissimæ ac indiuiduæ trinitatis, & in articulis fidei diuinisque sacramentis. sed ideo factæ sunt huiusmodi leges post promulgatum euangelium, quia effrena cupiditas sui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia iurgiorum, tot quotidie noua litigia, & scandala generauit, ut nihil iustitia conatus eius sua virtute repressisset, & quæstiones ipsis implicatas explicasset, ius humani fœderis litigatorum & delinquentium abusus extinxisset. ac etiam factæ sunt, ut ea
42 metu humana coerceatur audacia, ¶ tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur audacia, & nocendi facultas. c. 1. 4. distinct. Item factæ sunt propter nouas rerum formas, quas natura ac humana malitia in dies nititur edere & machinari, ac propter insolitos inopinabilesque euentus propter continuas mutationes instabilitatesque temporum, ac varietates emergentium negotiorum tempore euangelij penitus incognitorum, & quia etiam ut inquit Seneca, quotidie aliquid subtilius, aliquid elegantius excogitat luxuriæ furor. Item ne ob prædicta incommoda dato libello repudij concordia extra mundi terminos exulasset, & denique ut appertius noxiis sub iuris regula terminetur, & homines honeste viuant, alterum non lædant, ius suum unicuique tribuant, ut dicitur in procem. Gregoriano; quibus particularibus nouitatibus noui testamenti veritas ideo providere non debeat, quia aliqua ex eis tunc temporis
43 non acciderat. Quare licet constitutiones ¶ ecclesiæ non sint necessariae p. perficiendo nouo testamento quo ad illius finem & substantiam, circa quæ est perfectissimum ut dixi, dici possunt nihilominus necessariae etiam ad salutem, ex eo, quod nos necessitamur ad eas tenendum, eisque credendum, si salutem consequi volumus. Quia editæ sunt ab habentibus potestatem clauium, quæ potestas semper fuit, & semper erit in ecclesia Dei catholica Apostolis, scilicet & eorum successoribus Episcopis concessa. Ita ergo nos necessitant ad eis parandum sicut necessitati fuere patres ad eas promulgandum, & hæc quo ad primam partem oppositionis aduersariorū. Quo ad secundum dicimus, quod testamento nouo seruato, ij qui decesserunt,

decefferunt, salui credendi sunt, (nec enim legem imperfectā, sed perfectissimam habuerunt) tametsi Ecclesiasticas leges ipsi non seruauerunt. Ideo enim non seruauerunt, quia eis datae non fuerunt. datae autem non fuerunt, quia eorum tempora talibus legibus non indigebant. nec procedit absolute consequentia si editur lex noua, ergo antiqua erat imperfecta. si enim intelligas imperfectionem quoad ipsam legem, non est vera consequentia. quaelibet enim lex quo ad se ipsam est perfecta: quo vero ad necessitatem temporis non est inconueniens, ut quae vno tempore fuit perfecta succedente alio tempore efficiatur imperfecta, etiam in legibus diuinis multis ex causis saepius dictis, quidem accidentaliter. Tollitur etiam de medio praedicta consequentia aduersariorum alia euidentissima ratione.

Nam indubitatum est, quod patres, qui sub lege naturae fuerunt credentes in Christum dominum venturum, & sanctum Deum ambulantes beatitud. consequi potuerunt. nunquid ergo dicemus legem Mosaicam fuisse superfluum, eo quia lex naturae sufficiebat ad salutem, modo supradicto? nequaquam: cum habuerit authorem Deum, qui nihil agit frustra. sed si non fuit superflua, reputanda ne ideo lex naturae imperfecta? non quidem ex quo potens erat ad saluandum, eo modo quo diximus, & cum Deus illiusque author, opus imperfectionis non nouerit. c. maiores. de baptis. ver. ad hanc. v. naquaue ergo lex est naturae, & scripta fuit suo tempore, & perfecta, & necessaria. Sed bone Deus, si illae antiquae, & adumbratae, & figuratae leges dici non merentur defectinae, nec otiosae pro temporibus earum, quis erit tam impius, qui hoc audeat affirmare de sacrosanctis Ecclesiasticis dogmatibus tempore gratiae reuelatae publicatis? alioquin sequeretur quod summus Deus Ecclesiae suae vnigeniti eius filij sanguine consecratae praelisset antiquam synagogam, si illa secundum temporum exigentiam successiuus legibus numquam imperfectis, nec superfluis abundasset haec sponsa sua dilectissima, aut imperfectas; aut non necessarias habuisset. Sit ergo resolutio quod concilia, & statuta Ecclesiastica, & canonica sunt necessaria, non autem superuacanea necessaria inquam ad politicum regimen populi Christiani in ordine ad cultum Dei, ac beatitudinem ad conseruandas in moribus, & ritibus Patrum traditiones, quae per temporum longitudinem abiissent, nisi pastorum sollicitudo addidisset ad depellendos Haereticorum errores, qui scripturas deprauantes haereseis suscitauerunt ad explicandam in multis veritatem, quae non ita clare, & aperte in scripturis apparebat & pro obseruatione legis Evangelicae, constituendo poenas temporarias transgressoribus. Item, quod qui ante illa obierunt parendo Euangelio tanquam legi perfectissimae gloriam aeternam possidebunt.

Non tamen est permittendum, quod verus est & Catholicus Christianus aestimare debet praecipua maiorum, ordinationes, & canones, Ecclesiasticos non tanquam humanas, sed diuinas, utpote per manus ab Apostolicis temporibus ad nos deriuatas. c. vtinam. 36. dist. c. illa. 12. dist. facti enim sunt instinctu Spiritus sancti, unde & violatores peccant in Spiritum sanctum. quare praesumptuosum est asserere, quod statuta sacrorum canonum in sua firmitate manentibus per solam Bibliam regi possit Ecclesia sancta Dei prout consueuerunt asserere ius canonicum ignorantes, ut est doctrina Hostien. in sum. de poen. & remis. verbo, cui Episcopus. nu. 30. Item firmiter credimus nobis imminere necessitatem ad vnguem eas obseruandi, utpote nobis conscriptas. non enim qui post huiusmodi sanctionum publicationem nascimur sub illarum etiam potestate constituti reperimur: id autem non est dicendum de illis, qui tales antecesserunt leges, cum natura legis fit non providere praeteritis, sed futuris. ca. cognoscentes. & c. si. de constit. cum simil.

FINIS PRIMI LIBRI.

DE COMMV. OPINI.

AVCTORE MACAGNANO

AZOGVIDO BONONIENSI, I. V. D.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Commune quid sit.

S V M M A R I A.

1 Commune quid dicatur, & quot modis.

- 2 Aequitatis vis duplex.
- 3 Omne commune est in medio.
- 4 Commune quid dicatur secundum Cic.
- 5 Commune, quod est meum, dici non debet.
- 6 Proprium quod est commune an quid dici possit.
- 7 Iustitia quid proprium dicatur.
- 8 Commune id dicitur, in quo habeo aliquam partem domini.

Communis, seu commune dicitur, quod non vni soli, sed pluribus conuenit, quod non est singulorum, quod non est proprium cuius. cap. sicut. 47. dist. ibi, proprium nemo dicat, quod est commune. Item, quod cum esset singulorum ex eorum voluntate communicatum est. §. si duorum. institut. de rerum diuis. & ibi de metallis, liquoribus, frumento, & grege communicato. Item, quod est quodammodo oppositum ipsi proprio. ut in l. 2. §. his legibus. de orig. iur. ibi. Hoc ius, quod sine scripto venit, propria parte aliqua non appellatur, ut ceterae partes suis nominibus designatur, sed communi nomine appellatur ius ciuile. & Cic. 1. de orat. sub persona Scauolae aduersus Crassum. Hoc amplius si quid poteris, non id mihi videbitur orator, sed Crassus sua quadam propria non communi oratorum facultate posse. idem & in Bruto, loquens de arte oratoria. Hoc autem studium non erat Commune Graecis, sed proprium Athenarum. & in partitionibus loquens de iure diuino, humano, ac de aequitate inquit.

- 2 Aequitatis autem vis est duplex, cuius altera directi, & veri, & iusti, & ut dicitur aequi, & boni ratione defenditur, altera ad vicissitudinem referenda gratiae pertinet, quod in beneficio gratiae, in iniuria ultio nominatur. atque haec communia sunt naturae, atque legis, sed propria legis, & ea quae scripta sunt, & ea quae sine literis aut gentium iure aut maiorum more retinentur. Et compilatores Iustiniani Codicis, & Pandectarum in eo hanc nobis communis a proprio diuersitatem indicauerunt, dum ipsi de eisdem rebus, & proprios, & communes tractatus separatim dixerunt exempli causa. Manumissionum plura sunt genera, de vnoquoque genere singulares titulos posuerunt, in quibus pertractantur ea, quae vniquique manumissionum generi proprie competunt, deinde quia remanebant aliqua omnibus manumissionibus communia, de illis quoque particulares titulos subiunxerunt, ut videre est in vscapionibus, successioneibus, & quamplurimis aliis: extant enim rubricae, communia de leg. & fideicom. communia de vscapionibus, communia de manumissionibus, communia praed. tam vrb. quam rustic. communia de success. Item communi diuid. communi seru. manumif. si in communi, eademque causa in integ. rest. pet. communia vtrius. iud. communium rerum aliena. si communis res pig. dat. si. vend. rerum cum fideicom. Item gloss. in l. quid tamen. de arb. exponit commune, id est, connexum. Item secundum D. Augustin. in praefat. Psal. 75. quicquid est omnibus commune est, in medio est, quare in medio dicitur, ut tamen distet ab omnibus, & tantum propinquet omnibus, quod non in medio est, quasi priuatum sit. quod publicum est, in medio ponitur, ut omnes qui veniunt percipiant, nemo dicat meum est, ne in parte sua velit facere, quod in medio est omnibus, & gloss. in cap. 1. de summa Trin. in verbo communem naturam hominis, exponit, id est, mediam inter Angelicam, & mundanam, vel communem, id est, conformem vtrique, quia in pluribus conformatur se cum Angelis scilicet in ratione, & in multis cum inferioribus creaturis, quia sentit cum illis. Cic. 1. de inuentione. commune est, quod nihilominus in hanc quam in contrariam partem causa potest conuenire. & §. Tuscanam & obscenas voluptates, de quibus multa ab eis, scilicet Epicureis, habetur oratio faciles communes, & in medio fitas esse dicunt. Ex his ergo facile apparet communia, non vni soli conuenire, non esse propria, vel singularia vnius, immo tanquam propriis opposita, & contraria censerent, ut merito dictum fuerit ab illo in arte Poetica. Difficile est proprie communia dicere, quod si acciderit aliquid, quandoque simul dici proprium & commune, id erit diuersis respectibus: ius enim ciuile vocatur commune, & proprium. proprium respectu iuris naturalis, & gentium. commune respectu iuris municipalis, vel singularium partium iuris ciuilis. §. ius autem ciuile. inst. de iur. nat. gentium & ciuil. l. ius ciuile. & l. oēs populi. de iust. & iure. l. 2. §. his legibus. de orig. iur. ibi communi nomine appellatur ius ciuile. & Cic. lib. 5. de finibus. pietas, bonitas, liberalitas, bonitas, ita iustitiae propria sunt, ut sint reliquarum virtutum communia, pietas enim & alia ibi dicuntur simul propria, & communia, quia respectu iustitiae consideratur proprietas respectu aliarum

Macagn. Azogui. Tract.

aliarum virtutum communitas. Intelligendum tamen erit, quod etiam illud recte, & proprie dicitur commune alicui, quando in eo habet aliquam partem dominij, ut est elegans tex. in l. recte. de verb. signi. Recte dicimus eum fundum totum nostrum esse, etiam cuius ususfructus alienus est, qui ususfructus non dominij pars, sed seruitus sit, ut via, & iter & ponit Socin. consi. 107. vol. 3. Sed videamus de alijs multis, quæ vocantur communia plurium, eo quia non sunt propria vnius.

C A P V T II.

De his, quæ dicuntur communia, quia non sunt vnius.

S V M M A R I A.

- 1 Pater communis quis dicatur.
- 2 Filius communis quis dicatur.
- Communia, quæ non sunt vnius qualia sint.
- 3 Stipulationum quot sunt species.
- 4 Scriptura exhibitæ in iudicio ab actore, & reo efficiuntur communes utrique.
- 5 Pares communis, quomodo dicatur communis pro diuiso, & pro indiuiso.
- 6 Nomen commune vtrunque sexum significat.
- 7 Seruis legatis, an ancilla debeantur.
- 8 Commune, & vulgare, an differant.
- 9 Spiritus sanctus dicitur communis inter patrem, & filium.
- 10 Homo dicitur creatura communis, constans ex corpore, & spiritu.

Vis dicitur pater communis filiorum, quia non est vnius, quin sit alterius. Pau. de Castr. consi. 283. de vtroque. vol. 2. E contra quis dicitur filius communis, quia & patris, & matris non alterius tantum. I. Sulpitius. de dona. inter vir. liure nostro. de testa. tut. Pau. de Castr. conf. 348. viso. vol. 2. Idque etiam in filio mystico, & spirituali locum sibi vendicat. c. communis filius. 23. dist. ille enim Diaconus erat spiritualis filius, & proprii Episcopi, & Summi Pontificis merito appellatur à Papa communis filius. Fortuna communis plurium, qui pariter damnis. tur ab ea. l. filius fami. §. diui. de leg. Lucrum commune, & damnum commune. in l. cum duobus. §. damna. pro soc. Detrimentum commune. in l. si laborante. ad leg. Rhod. de iactu. Stipulationum alia iudiciales sunt, alia pratoria, alia conventionales, alia communes pratoria, & iudiciales. præmittit Iurisc. tria genera stipulationum postea subiungit communes, quia tamen respiciunt tantum duo genera. l. §. de verb. oblig. licet Alcia. præceptor meus. lib. 1. par. d. c. 1. interpretando l. illam ponat tres tantum species stipulationum, omittit enim conventionales.

4 Scripturæ exhibitæ in iudicio ab actore, & reo efficiuntur communes utrique. Spec. de refer. præsen. §. dicto. Pares communis. in l. inter quos. de dam. infect. vbi Bar. declarat, quomodo

5 dicatur communis pro diuiso, & pro indiuiso, & Pau. de Castr. consi. 134. incipiendo vol. 2. & idem consi. 21. declarat quomodo quis dicatur habere murum commune. Negotium commune gerere. in l. cum duobus. in prin. pro soc. Instrumenta communia. in l. procur. §. de eden. Arbor communis. in §. si Titius. inst. de rerum diuisio. l. in fin. de acquir. rer. dom. Lapis communis. l. arbor. communis diuid. Aqua communis. in l. qui aliena. §. fin. de neg. gest. bona communia. in l. duo fratres. de acq. her. Nomen commune, quod vtrunque sexum significat. in l. inter stuprum. de ver. sig. vbi Modestinus ait, seruis legatis et ancillas debentur quidam putant, quasi cōe nomen vtrunque sexum cōtineat. Verum cōe. August. de lib. arb. c. 10. quod ergo vnum verum videmus ambo singulis, nonne vtriusque nostrum cōe est. Veritas communis est omnibus. August. in Præf. Psal. 75 Actio communis plurium. in l. si idem. de iurisd. omn. iudi. Aedes communes. in l. si communes. communi diuid. Seruus communis in l. si fundum. in §. si seruo. de lega. 1. vbi dicitur communis seruus quasi duo sunt. Vassallus communis. de vassall. qui constit. loth. in prin. Libertas communis. l. illud. de rit. nup. Causa communis duorum, puta Episcopi, & Capituli, ut Spec. in titu. de acto. ver. item nunquid prælato agenti. Platea communis. in clem. dudum. §. nos autem. de sepul. Prædium commune tam pro diuiso, quam pro indiuiso. in l. magis puto. §. si. de reb. eorum. Vineæ communis. in l. 2. C. communi diuid. Arca communis in l. 1. q. cuiusque vniuersi nomine. Pactum commune. in l. si socius pro filia. pro socio. Argumentum commune, quod nihilominus ab aduersario, quam à nobis stat. Argumentum vulgare, quod in aliam quoque rem non pro-

babilem, si nunc concessum sit, transferri potest. Hic vides commune non differre à vulgari, vide in 1. oratore. & in 2. in loco de exordio. dicitur enim, nam si quando id primum inuenire volui, nullum mihi occurrit, nisi aut exile, aut nugatorium, aut vulgare, atque commune. sunt enim tria verbalia, seu synonyma. Spiritus sanctus dicitur communis patri, & filio ab August. de ciuitate Dei. lib. 11. c. 24. (intellige ratione processionis, quia ab vtroque procedit) Verba August. vtrum autem boni patris, & boni filij, Spiritus sanctus, quia communis ambobus est, recte bonitas dici possit amborum, non autem deo temerariam præcipitare sententiā. Homo dicitur creatura communis ex corpore, & sui spiritu constituta, in c. 1. de sum. trin. vbi vide glo. Poeta quoque loquens de Helena dixit Troiæ, & patriæ communis erymnis. Vfus communis pro utilitate communi duorum. in cap. peruenit. de empt. & vendit. Ne autem ob superius dicta quispiam existimet communio, nem cadere solum inter duos vel paulo plures, & eos ut singulos apponemus nonnulla, quæ vniuersitati, generalitati, collegio, corpori, populo, humanoque generi toto communia dicuntur, & communiter competunt, idque ut corpori, & ut pluribus, & ut vniuersis: & etiam ut singulis dicunt. iuxta glo. in cap. quod nostrum. de regu. iur. in 6. & glo. in cap. in re communi. de regu. iur. in 6.

C A P V T III.

De his, quæ sunt communia vniuersis.

S V M M A R I A.

- 1 Communia vniuersis qualia sint.
- 2 Ius piscandi commune est.
- 3 Coniuges communes quales.
- 4 Bona, & facultates Ecclesiæ non propria dicuntur, sed omnibus communicanda.
- 5 Ius commune pro naturali aliquando interpretatur.
- 6 Ius commune opponitur iuri proprio tanquam ius generale iuri non generali.
- 7 Ius commune in terris Ecclesiæ dicitur ius canonum: in terris autem Imperij ius ciuile.
- 8 Lex omnibus est communis.
- 9 Lex communis pluribus nominibus vocatur.
- 10 Roma est communis patria.
- 11 Oratio communis, & publica, qualis dicatur.
- 12 Iustitia communis, virtus vocatur.
- 13 Appellatio nuncupatur remedium commune.
- 14 Infirmitas communis hominum dicitur ignorantia.
- 15 Benedictio communis qualis sit.
- 16 Mors filij ante patrem dicitur contra cursum naturæ.
- 17 Mundus, quasi vrbs communis vocatur.
- 18 Commune exponitur in quotidianum.
- 19 Vfus artis communis, & vulgaris promiscue vocatur à Cicerone.
- 20 Vfus communis loquendi, in omnibus attendi debet.

Item quidem communia sunt omnium, aer, & aqua profluens, mare, & littora maris. §. & quidem. institutu. de rerum diuisio. l. quædam. de rerum diuisio. intelligendo tamen quo ad vsum, non quo ad proprietatem. unde non poterit agi communi diuid. nisi postquam facta fuerint occupantium. gloss. in ver. communia. d. §. & quidem.

2 Ius piscandi omnibus commune est. §. flumina. institutu. de rerum diuisio.

Vniuersitatum sunt non singulorum, quæ in ciuitatibus sunt Theatra, stadia, & his similia. & si qua alia communia sunt ciuitatum. §. vniuersitatis. eo. tit.

Vfus omnium quæ sunt in hoc mundo communis omnibus esse hominibus debuit facultatum. l. & possessionum in statu innocentia, non tamen vxorum, & filiorum. id enim absurdum fuisset secundum S. Thom. 1. q. 98. art. ad tertium. licet Britanni tempore Caesaris Dict. vxores haberent deni, duo denique inter se communes, ut ipse refert lib. 5. de bel. Gal. sed per iniquitatem alius hoc dixit esse suum, & alius istud, & sic inter mortales facta est diuisio. Denique quidam Græcorum sapientissimus, hæc ita sciens esse communia, omnia debere, ait, Amicorum esse communia, in omnibus autem sunt sine dubio, & coniuges, & sicut inquit, non potest diuidi aer, & splendor solis, ita nec reliqua, quæ communiter omnibus data sunt ad habendum diuidi debere, sed habenda esse communia. c. dilectissimis. 12. q. 1. vbi glo. in ver. coniugibus. interpretatur

- 3 tatur coniuges.† communes, non quo ad vsum carnis, sed quo ad vsum obsequij, vel quo ad dilectionem. Græcorum autem illum sapientissimum siue eius sententia, refert quoque Arist. 2. Polit. c. 3. vbi ait, oportet enim omnino, vt res sint propriæ, sed quodammodo communes. & paulò infra, at verò ob virtutem erant ad vsum, vt est in proverbio, amicorum communia. facultates Ecclesiæ † non sunt propriæ, sed communes. c. expedit. 12. q. 1. hoc est omnibus comunicadæ, maxime in necessitatibus secundum Pau. de Cast. conf. 4. 14. vol. 1.
- 4 Ius † commune de quo in cap. quæ à iure. de regul. iur. in 6. ponitur pro naturali, ad differentiam iuris proprii, id est civilis. ius autem civile. cum gl. de iust. & iur. quæ dicit esse commune omnibus animantibus.
- 5 Ius commune † quoque opponitur iuri proprio tanquam ius generale iuri non generali. gl. l. omnes populi. de Iustit. & iur. & ibi non solum dicitur ius commune, sed ius commune omnium hominum sub his verbis, omnes populi, partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure vtuntur secundum Pau. de Cast. conf. 42. 1. vol. 1. quod ista mulier. in
- 6 terris Ecclesiæ ius commune † est ius canonum, in terris Imperij est ius civile. Item ius commune ad differentiam iuris specialis in corpore iuris clauso. l. Cetero. de vulg. & pupil. ibi iure cōi capiet, post eam aut ætatem ex privilegio militum. Iurisdicatio communis pro iure communi. in cap. cum venissent. de iudic.
- 7 Lex communis † in Auth. de nupt. in prin. hoc autem q. a nobis fit lex quidem communis est omnibus. Et in authen. vt nullus mutuan. agric. lex communis prouincialibus, & militibus, & in Auth. de depol. communi, & generali lege definire. Et in Authen. nullum creden. agric. lege saluberrima fancire, & comunem omnibus deponere medicinam. Et in authen. de exhib. reis. §. si vero simul. optimum quoque est etiam hoc propter dubitationem quæstionem l. communi determinare. Et secundum communem vsum loquendi vocamus ius commune id quod non est ius municipale, licet quandoque ius commune, & lex communis appelletur statutum. vt in li. feud. c. 1. de stat. con. libert. Eccle. refert. Fel. c. 1. de cost. col. 1.
- 8 Vocatur etiam lex † communis aliis nominibus. in l. 1. & 2. de leg. videlicet.
- 9 Præceptum commune viro. in prudentum. vbi Bartol. per illum tex. dicit non admitti mulieres in legum compositione. Sponsio communis Reip.
- 10 Compositio communis ciuitatis secundum quam omnes decet viuere qui sunt in ciuitate. Quæ verba manifestant communem legem esse legem generalem, & vniuersalem, prout etiam superius adducta aperiunt. Considerabis an ius commune, & lex communis sint idem vel ne, ex infrascriptis, quæ habentur in libro secundo ad Herenn. deinde contrariam sententiam aut nullam esse, aut stultam, aut iniustam, aut non posse fieri, aut non consistere cum superioribus, & inferioribus sententiis, aut cum iure communi, aut cum aliis legibus communibus, aut cum rebus iudicatis dissentire. Idem Cice. libro secundo. de inuent. vocat legem communem commune præscriptum ciuitatis dicens, nam & iudices neque quid sequantur habituros, si ab eo quod scriptum sit recedant, neque quo pacto alios improbare possint, quod contra legem iudicant, & ceteros ciues quid agant ignoraturos si ex suo quisque consilio, & ex ea ratione, quæ in mentem aut in libidinem venerit non ex communi præscripto ciuitatis vnam quamque rem administrabit. extraneantes communes diuerforum Pontificum, & singulares alicuius Pontificis, vt Ioan. 22. de quibus alio loco. Vox communis pro lingua communi. in §. alienationis. in authen. de nupt. forum commune omnibus est curia Papæ, ad cap. fin. de for. compe. & secundum Mar. laud. in tract. de princip. concin. 80. Roma † communis patria. l. Roma. ad munic. & commune forum, & tribunal. c. fi. de for. compe. vide omnino D. Alc. lib. 2. dispunc. cap. 2. 1. & hic intellige de vniuersalissima communione. Mars communis belli, & communes casus belli multoties apud Auctores probatos. Exercitatio communis. Cic. 3. de Orat. hic noster vulgaris orator si minus erit doctus, attamen in dicendo exercitatus hac ipsa exercitatione communi, istos qui dem nostros verberabit. Prudentia communis, quam omnes qui cuique artificio præfunt, debent habere. Cic. 3. de fin.
- 11 Tempus dicitur esse commune omnibus. per Ioan. And. in Reg. peccatum. in Mercur. Natura est communis omnium. §. de finibus. Oratio † communis vel publica dicitur illa quæ fit à ministris Dei pro vniuerso populo. alia est priuata, quæ debet fieri secretò saltem quo ad animum, & de hac loquitur Dominus in Euangelio. *Et autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem in abscondito.*

- 12 Iustitia † vocatur communis virtus à D. Ambrosio, & exponentes verbum illud Domini. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*, intelligunt pro iustitia virtutes omnes. Arist. 5. Ethic. dixit illam Regionem omnium virtutum, & Cic. in partitionibus loquens de ea, in communione autem, quæ posita pars est, iustitia dicitur. Consilium commune. in c. olim. 95. dist. Vbi quod olim Ecclesiæ, cōmuni consilio clericorum regebantur. Cultus vitæ communis, & visitatus. in 3. Tusc. vbi loquitur de furoris stultitiæque differentia. Vbi etiam quod communis, & visitatus sunt idem.
- 13 Nomen commune id est generale. in l. 2. §. his legibus. de orig. iur. vbi pars illa iuris quæ carebat specifico nomine, assumptum nomen commune, quod ibi exponendum est generale, quia omnibus iuris partibus nomine carentibus conuenire potest.
- 14 Appellatio † nuncupatur remedium commune à Io. And. in regul. nullus ex consilio, Marc. Vtilitas communis. in cap. Abbate in fin. de re iudic. in 6. præsertim cum nonnulla pro utilitate communi contra iuris asperitatem ex æquitate mansuetudine tolerari noscuntur. Mensura communis. in cap. ex parte. de cens. Honor communis, id est, sepultura seu pompa funeralis mortuis debita. Cic. lib. primo de Orat. in fin. inimicorum in manibus mortuus est hostili, in terra turpiter iacuit insepultus à feris diu vexatus, cōmuniq; honore in morte caruit Laus communis. Cicer. in Brut. loquens de Cesare, hanc cum habeant præcipuam laudem in communibus. In-
- 15 firmitas communis hominum, id est, ignorantia. † Cic. secundo de inuen. non enim parum cognosce, sed in parum cognito stulte, & diu perseuerasse turpe est, propterea quod alterum communi hominum infirmitati, alterum singulari vnicuiusque vitio est attributum. Materia communis, & propria communis dicitur quæ tenet rationem generis, sicut aqua dicitur communis materia omnium liquidorum. Propria quæ consideratur secundum speciem specialissimam, sicut stannum fit ex ære tanquam ex materia. Card. in
- 16 præm. Decret. vers. quoniam. quæst. 4. Benedictio † communis quæ fit cum simplici signo crucis à presbyteris omnibus, & Abbatibus celebrantibus ad differentiam benedictionis solemnæ quæ fit cum verbis, fit nomen Domini, quæ conceditur solis & piscopis, prohibetur aliis. cap. ministrare. 26. quæ. 6. ea venialia peccata expiat. Decima communis est, quæ debetur de iure diuino ad differentiam eius, quæ debetur ex pacto, per Ioan. Andr. in Cle. dispendiosam. versic. decimis. de iud. Conditio communis omnium, id est, status. Cic. 3. Tusc. itaque dicuntur nonnulli in mœrore, cum de hac communi omnium conditione audissent, ea lege nos esse natos, vt nemo in perpetuum esse posset expers mali. votum commune quod est necessitatis sine quo quis non saluatur diuersum à singulari, & voluntario. Silues. in vers. votum primo. §. septimo. Stylus communis notariorum. Paulus de Cast. consilio 279. super ver. 3. volumine primo. Cursus communis nature magis quam artis, attendi debet. Paulus de Cast. consil. 277. vol. 1. Cursus † communis nature non habet finem mori ante patrem, nec hoc est appetibile, vnde illud, ordine turbato succedis Bulgare nato. Cursus communis caritatum per Bartol. in l. fundum titianum. de præscript. Eruditio communis. in c. relatum. 38. dist. absurdum non erit si aliquid etiam ex eruditione communi ac liberalibus studiis, quæ fortè etiam in pueritia attingit ad assertionem veri dogmatis conferat. omnes enim scientiæ profanæ vocantur communes. hoc est immundæ, & viles in comparatione sacræ scripturæ diuinarumque disciplinarum, prout veræ sunt, quia iuxta illud Paulus cōtinentia inflat. Tacitus verò in alio sensu intellexit communem eruditionem de Apro loquens. At Aper communi eruditione imbutus, magis contemnebatur, quam nesciebatur. de eruditione enim vulgari intellexit. Locus communis seu loci communes oratorum omnibus patent. in lib. ad Herenn. de inuentione, de oratore, & aliis, qui de arte illa tractant. Hæc ergo argumenta inquit Cic. quæ transferri in multas causas possent, locos communes nominamus. nos quoque habemus authores, qui de locis communibus legalibus pertractarunt. Literæ communes quæ idem quod eruditio communis. Cic. 2. de Orat. omnium cæterarum rerum oratio mihi crede, ludus est homini non hebeti, neque in exercitatio, neque communium literarum, & politician humanitatis experti. Mensa communis canonicorum. in c. cum M. Ferrar. de constit. Interest commune, singulare, & conuentum. in l. 1. c. de senten. quæ pro eo quod interest. Forma communis id est generalis, consuetæ, & ordinariæ, quæ vtitur curia in eius literis, ad differentiam formæ pauperum, ac aliarum formarum. in ca. quia diuersitatem. de conces. præb. vbi de confirmatione à sed.

Macagn. Azogui. Tract.

fed. ap. obtenta sub forma communi. Ordinatio communis Ecclesia per vnum cuius non interest non debet impediri. c. ex ore. de his que fia. a maio. par. Caudium commune. & communis letitia, id est vniuersalis. in l. 3. C. de epis. audien. vita communis. Apostoli, eorumque discipuli, vnam nobiscum, & vobiscum communem vitam duxerunt. cap. dilectis. 12. q. 1. & habetur sermo D. Augusti. de vita communi ad fratres in eremo: Cicer. lib. 2. Academic. quest. Socrates mihi videtur prius a rebus occultis auocasse philosophiam, & ad vitam communem adduxisse. ibi perpende quam intelligat vnam communem. si enim philosophia significabat contemplatiuam vitam, ergo communis actinam. Idem primo de Orat. Aliud est enim esse artificem cuiusdam generis atque artis, aliud in communi vita, & vulgari hominum consuetudine non haberi, nec radem. Item, cumque multa colligeres, & ex legibus & ex Senatus consultis, & ex vita, ac sermone communi. Commendatio communis inter homines. Cicer. lib. 3. de fia. ex hoc nascitur, ut etiam communis hominum inter homines naturalis sit commendatio, ut oporteat hominem ab homine ob id ipsum quod homo sit, non alienum videri. & in eodem libro appellat Mundum quasi urbem communem. Mundum autem regi censent nomine Deorum, eumque esse quasi communem urbem, & ciuitatem hominum, & Deorum. & primo de legi. Vnde etiam vniuersus hic mundus vna ciuitas communis Deorum, atque hominum existimanda. Vfus communis loquendi. l. Labeo. §. neque enim de supel. leg. neque enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi vfu nomina exaudiri debent. vbi aliqui exponunt commune

17 in eodem libro appellat Mundum quasi urbem communem. Mundum autem regi censent nomine Deorum, eumque esse quasi communem urbem, & ciuitatem hominum, & Deorum. & primo de legi. Vnde etiam vniuersus hic mundus vna ciuitas communis Deorum, atque hominum existimanda. Vfus communis loquendi. l. Labeo. §. neque enim de supel. leg. neque enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi vfu nomina exaudiri debent. vbi aliqui exponunt commune

18 pro quotidiano alibi vocatur communis modus. in c. 2. §. sicut iuxta. de trans. epis. & alibi communis intelligentia. in c. ex literis. de spons. infra scripta verò verba Cic. in partitionibus alia nomina imponunt communi verborum intelligentia, ait ille, & vter ad communem verbi vim proprius accesserit, hic vincat necesse est. & paulò inferius, ad communem sensum, vique verbi suam definitionem, sententiamque confirmet. Item, sit ergo hæc contentio prima verborum, in qua etiam si proprius accedat ad consuetudinem mentemque sermonis, defensoris definitio, tamen accusator sententia legis nititur.

19 Vsum artis, communem, & vulgarem promiscue vocauit Cic. lib. 3. de fin. in prin. Stoicorum autem, inquit, non ignoras quam sit subtile vel spinosum potius differendi genus, idque tum Græcis, tum magis nobis, quibus etiam verba parientia sunt, imponendaque nomina nouis rebus nomina, quod quidem nemo mediocriter doctus mirabitur, cogitans in omni arte, cuius vsum vulgaris, communisque non sit; multam nouitatem nominum esse, cum constituantur earum rerum vocabula, qua in quaque arte versentur. Felyn. post alios in

20 proem. Gregor. tradit pro regula, quod communis vsum loquendi semper, & in quibuscunque dispositionibus attendi debet, nisi esset nimium infensatus, vel contra honestatem, vel iustitiam, vel vocabulum quod accipitur, non haberet vocabulum in vulgari. quæ tunc datur communi vsum loquendi peritorum, puta si tractaretur de hoc verbo liberi, quod non habet vulgare.

Atriuscus Poeta vocat commune a dolorem, vniuersalem, quo affecti sunt crederes in die dominice passionis. *Quid mihi quai vel communi dolor dicitur?*

Sermo communis. Cic. primo de Orat. cumque multa colligeres, & ex legibus, & ex Senatus consultis, & ex vita ac ser-

21 mone communis. Cic. primo de Orat. Definitionis autem quatuor sunt disceptationes. autem quæritur, quid in communi mente quali impressum sit. Substitutio communis idem quo vulgaris substituitur vult Accur. in fin. de vulg. & pupia. sed ille dicit cum ibi quod vulgaris est magis communis, quia cuiuslibet, & a quo libere accipi potest.

22 Purgatio vulgaris de qua in titulo de purg. vulg. dicitur dici communis, id est vniuersalis cum glossa in rub. illa dicit quod fuit inuenta a vulgo. & f. ab vniuersitate, & communitate hominum. si praenim ostendimus ex sententia Cic. commune, & vulgare aequaliter sumi. Cic. lib. 3. de fin. et verò conseruetur, omnis hominis circa non hominis communitas, coniectio, charitas, & emolumenta, & detrimere communia esse voluerunt, quorum altera profunt, necent altera, non solum ea communia, verum etiam paria esse dixerunt, incommoda autem, & comoda communia esse voluerunt, paria noluerunt, illa enim quæ profunt aut quæ nocent, aut bona sunt, aut mala, quæ sunt paria necesse est, comoda autem, aut incommoda in eo genere sunt quæ proposita, & reiecta dicimus, ea possunt paria non esse, sed emolumenta communia esse dicuntur, recte autem facta, & peccata non habentur

communis: vbi videmus aliqua non solum esse communia, sed etiam paria, utpote bona & mala, quæ non solum participanda sunt cum amicis, id enim reor esse habere ea communia, sed etiam omnia habenda ut propria, & id est ea esse paria. nec memini alibi legisse differentiam hanc inter par, & commune.

Vide quid dicat Rebus. circa crimen commune in pract. beneficii, in forma vicariatus. numero 158. Bona hæc temporalia & communia sunt bonis & malis, utprehenditur ex aureis verbis D. Augustini. libro 1. de Ciuitate Dei. cap. 8. Ista verò temporalia inquit, bona & mala vtrisque voluit esse communia, ut nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur, nec mala turpiter euitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur. Bonum commune, id est, vniuersale de quo per Feli. in c. cum omnes. de constit. col. 3. post Bal. in Authen. habita. C. ne fil. pro pat. vbi quot modis dicatur ordinari aliquid ad bonum commune. Augustinus autem alibi dicit, quod in omnibus sanctis est vnum commune donum gratuitum, quod est charitas. Item quod in singulis membris corporis est vnus communis sensus, id est tactus. in capite verò sunt omnes. & in commendatione libri Psal. appellat illum communem quandam bonæ doctrinæ Thesaurum. Et lib. 12. de ciuitate Dei. cap. 1. loquens de Angelis bonis appellat Deum ipsum commune bonum, dum alij, scilicet boni, consistentes in communi omnium bono, quod ipse illis

24 Deus est. & c. Iugum commune Philosophorum seu sapientum quid sibi velit indicant illa Cic. verba 3. de Orat. Hæc autem ut ex Apenino fluminum, sic ex communi sapientum iugo sunt doctrinarum facta diuortia, & philosophi tanquam in superum mare Ionium defluerent, Græcum quidem & portuosum: oratores autem inferunt hoc Tuscum, & barbarum scopulosum atque infestum laberentur.

25 Legatio communis. C. li. 3. de bel. gal. de coniuratione quadam Populorum eorum loquens, omni ora maritima celeriter ad suam sententiam perducta, communem legationem ad P. Crasium mittunt.

Item opinio communis de qua libr. sequenti. Habet autem hoc nomen varios apud Iurisperitos, & doctores vsus de quibus videamus.

CAPVT IIII.

Casus aliqui in quibus quid dicitur commune improprie, & figuratè.

SUMMARIA.

- 1 Verba aliquando ponuntur figuratè, metaphoricè, translatiue siue improprie.
- 2 Stylus communis obseruari debet.
- 3 Commune interpretatur pro immundo: & quot modis commune quod dicatur.

1 Onitur vox nostra nonnunquam figuratè. & arg. gloss. in l. non solum. vers. neque enim de lib. leg. videlicet metaphoricè seu translatiue ac improprie. in l. quid tamen de arb. ibi, se pluribus contrariis nihil sibi communibus, & c. nihil se contrariis.

2 Et communis forma seu stylus curia, id est consuetas & generalis de quo supra prox. c. & Bartolin l. Quintus. de ann. leg. dicit quod communiter significat idem quod aequaliter. Et apud Paul. de Calt. col. 1. pactum æquum & æquale inter duos vocatur pactum commune. Et Bar. in l. 2. de test. ved. vbi habetur de pretio communi, exponit de pretio iusto. Horat. lib. 2. carm. ode 12. Priuatis illis census erat brevis, commune magnū, sume ut libet. vel pro republica vel pro publico bono, vel prout nos Itali passim vocamus commune ciuitatis vel oppidi, quod mihi videtur re incidere in primam expositionem, de quo in sequenti cap. & Imper. in Authen. hæc confirmatio. in prin. vocat conuersionem mundanæ conuersionem communem. Cic. 1. de Orat. nam principio illud quod est homine ing. non liberaliterque educato dignū, non negabo me illa omnium communia, & contrita præcepta didicisse. ponit, & improprie sume in 2. col. C. gl. enim in verbo. communibus interpretatur propriis. id est, singulorum. Paul. Rom. 14. loquens de cibis, scio & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, id est, per se ipsum nisi ei qui existimat quid commune esse illi commune est. vbi commune pro immundo & ab omnibus exponitur, quæ expositionem habuerunt ab Aug. lib. 1. de errorib. Manich. vbi ait, cui autem dubium est commune illud immundum, & inquinatum vocasse. idem in lib. quest. ver. & not. rest. q. 9. aliquando commune dicimus quod indiuisum est, aliquando quod

quod immundum est: duobus enim modis appellatur commune. Denique Petrus Apost. Act. 10. commune & immundum non intrauit in os meum. Et alia huiusmodi multa inuenire licet, quæ ex industria omittuntur.

CAPUT V.

Alia quæ à verbo communi formantur.

SUMMARIA.

- 1 Communitas quas habeat interpretationes.
- 2 Communio quid sit.
- 3 Socius nemo compellitur in societate, & cōmunionē permanere.
- 4 Ciuitas vocatur communio quædam ab Arist.
- 5 Communis Ecclesiastica, quæ sit.
- 6 Communio laica, quæ dicatur, & quæ peregrina.
- 7 Communicatio quid sit.
- 8 Communicare, id est consentire.
- 9 Pretia rerum non ex affectione, nec utilitate singulorum, sed communiter fungi.
- 10 Monachi communiter comedere debent.
- 11 Socius an possit communiter agere citra societatem.
- 12 Verbum communiter qualiter interpretetur.
- 13 Vota in communi publicari debent.
- 14 Proprietas nihil commune dicitur habere cum possessione.
- 15 Nomen commune quale sit.

Atenus quid sit commune, & de illius significatibus. Nunc videndum de multis quæ ex illo verbo descendunt, & quodammodo formari videntur, vt communitas, communio, communicatio, communicare, communicator, communiter, de communi, in communi, habere commune, esse cōmune. Cōmunitas † Cic. in Lucul. & cur id potius contendis, quod rerum natura non patitur, vt non suo quidem genere sit tale quale est, nec sit in duabus aut pluribus nulla re differentibus vlla communitas? Idem 5. de finibus, nam cum sic hominis natura generata sit, vt habeat quiddam innatum, quasi ciuile atque popolare, quicquid aget quæque virtus id communitate, & ea quam exposui charitate, & societate humana non abhorret. Idem latius intellexit. lib. 3. de fini. Ex hac animorum affectione testamenta commendationesque morientium nata sunt, quoq; nemo in solitudine vitam agere velit, ne cum in finita quidē voluptatum abundantia facillē intelligatur, nos ad coniunctionem congregationemque hominum & ad naturalem cōmunitatem esse natos. Iura etiam Imperialia, & Pōtificia vocauerunt communitatem, populi siue vniuersitatem vnius ciuitatis vel prouinciæ. l. si duas. §. est autem. de excu. tut. ibi, manifestum est ex epistola Antonini Pij, quæ scripta est communitati Asiae. & in Auth. Item nulla communitas. C. de epis. & cler. in c. fi. de proc. & apud Doct. passim legitur commune, cōmunitas Genue, Florētiæ, Perusij, & Bar. l. 1. C. de Metropoli. Perit. lib. 10. in l. 1. nequid in loco pub. in l. fin. C. de extract. tribut. libro decimo.

- 2 Communio † in l. cum pater. §. dulcissimis. de leg. 2. inquit Papinian. cū discordiis propinquorum sedandis prospexerit, quos natura communionis solet excitare. & in l. qui neque. de reb. eor. in fin. dicitur, nam quod excipit oratio ad hoc tantū pertinet vt perimatur communio, non vt augeatur difficultas communionis. in l. quæ autem. pro soc. Delictorum turpis atque scæda communio est. in l. cum duobus. in fin. pro soc. q. quisque tamen socius non ex argētariæ causa quæsiuit, id ad communionem non pertinere explorati iuris est. in l. in hoc iudicium. commu. diuid. manente rei cōmunionē. in l. 1. fam. l. hercis. namque cohæredibus volentibus à cōmunionē discedere necessarium videbatur aliquam actionem constitui, qua inter eos res hæreditariæ distribuerentur. In cōmunionē vel societate † nemo compellitur inuitus detineri. l. fin. C. commu. diuid. in l. sancimus. §. ne autem. C. de donat. Ne autem cōmunionē, adiecta donatori, & ei qui liberalitatem suscepit aliqua oriatur contentio. & c. Generalius vsurpatur communio à Cic. in partitionibus sub his verbis, in cōmunionē autem, quæ posita pars est iusticia dicitur, & c.
- 4 Et Arist. 1. Politic. ait, ciuitas † est communio quædam, & c. Communione quoq; sanctorum vnum ex nostræ fidei articulis legimus in symbolo Apostolico, quod sic interpretatur August. de temp. in vigil. Pentecostes serm. 1. Sanctorū cōmunionē, id est cum illis sanctis qui in hac quam suscepimus fide defuncti sunt societate, & vita communionem habere volumus, de imitatione eorum cogitemus. debent enim in nobis aliquid recognoscere de suis virtutibus, vt pro nobis dig-

netur domino supplicare. ecce vt id obiter dicam quæ hi sanctissimus Doctor sentiat de intercessionibus sanctorum, tam impudenter ab aduersariis Ecclesiæ Catholicæ repudiatis. Iustin. Imperator statuens contra Appollinaristas & Eutyrianistas hæreticos. in l. quicumque. C. de hæret. ait, militari cingulo soluti, honestorum hominum, & palatij cōmunionē priuentur. & in c. de commune. 24. q. 2. dicitur quibus uiuentibus non communicamus, mortuis, communicare non possumus. Reddere communionem, restituere communionē. in c. cum desideres. de senten. excom. Communio Ecclesiastica † id est participatio corporis, & sanguinis Christi. cap. 1. de concess. præb. cum gl.

- 6 Communio laica † in ca. Osius. de elect. & in c. quisquis. 84. dist. quæ est communis laicis, & clericis. Communio peregrina. c. hæc huius placiti. 12. q. 2. Et Hieron. scribens ad Aug. vsurpauit hæc vocem, ni fallor, pro religione, & fide, epist. 15. vbi ait. Non enim conuenit vt ab adolescentia vsque ad hanc ætatem in monasterio cum sanctis fratribus labore defudans aliquid contra Episcopum communionis meæ scribere audeam. & c. Communicatio † in l. 1. de rit. nup. Nuptiæ sunt cōiunctio maris, & fœminæ, & consortium omnis vitæ, diuini & humani iuris communicatio. Cic. 3. de Orat. communicatio in oratore est quasi cum ipsis apud quos dicas deliberatio, morum ac vitæ imitatio. D. Paulus. 1. Corin. c. 10. calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Dñi est? vbi participatio, & communicatio idem.

Communicare. in l. cum duobus. in fin. princ. pro Soc. hoc solum actum sit, vt fundum Lucij Titij vicinus emeret, & mecum communicaret. in l. 1. si. in communi eademque cau. ibi. Vobis tamen ad communicandum edicti perpetui beneficii. & in ca. cum desideres. de senten. excom. vbi communicare allicui, & communicare cum aliquo. & in cap. à nobis. eod. tit. ibi, nec obstat quod legitur non communicatur mortuo, cui non communicatum est, & viuo, cum, & si communicatū non fuerit, communicandum illi fuisset. Paul. 1. ad Timot. c. vltim. diuitibus huius seculi præcipe, facillē tribuere, communicare. Idem in exquisitiori sensu assumpsit communicationem scribens ad eundem. c. 3. dum ait, nemini cito manum imponas, neque communicaueris peccatis alienis. & ad Ephes. 5. & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum. Sancti enim interpretes exponunt communicare † pro cōsentire, & omnes habuerunt ab Aug. lib. 2. con. epis. Prama. c. 20. & 21.

- 9 Communiter. Padius ait † pretia rerum nō ex affectione nec utilitate singulorum, sed communiter fungi. l. si seruum meū. ad l. Aquil. pretia rerum non ex affectu. nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur. l. pretia rerum. ad l. fal. Communiter definire. in cap. communiter definimus. 33. dist. Et filius eius nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus. c. per tuas. de proba. Tractatum communiter habere. in c. ex parte. de his quæ fi. à maio. par. Arbitros communiter eligere. in cap. pastoralis. de rescrip. Communiter comedere † præcipitur monachis. in Auth. de monach. §. sancimus.
- 11 Communiter † autem res agi pōt citra societate. l. vt sit. pro soc. & in fi. aut si hæreditas vel donatio cōmuniter nobis obueniat. Communiter † id est, vt plurimum. in cle. causam. de elect. ibi, in domo quam habitare communiter consuevit. Cōmuniter agere. Cice. 3. de fi. sic equidem diligentius sapiusq; ista loquemur inter nos: agemusq; communiter. Collationem beneficii si. ri per duos communiter. in c. à collatione. de appel. li. 6. Oportet enim ea quæ communiter, & generaliter in omnium utilitatem sanciantur potius valere, quàm ea quæ circa aliquos studentur agi ad corruptionem communis legū. in Auth. de non alien. §. quia verò. l. vlt. De loco à communiter accidentib. alibi opportunus. De cōmuni reddere, Saufeius vni ex his frumentum reddiderat de cōmuni. leg. in naue Saufeij. loc. vbi glo. exponit dictum verbum de communi.

Si fortē conuenisset inter socios, vt de communi dos constitueretur. l. si socius pro filia. pro soc. In commune conferre in l. 2. §. cum in eadem. in fi. ad l. Rho. de iac. & in l. si. §. Lucius, de leg. 2. ibi, si modò vxor parata sit in cōmune bona sua cōferre. In communi vota † publicari debent. c. quia propter. de elect. quod Ab. ibi, in nono substantiali exponit, id est, in capitulo. Nouerint Episcopi debere cum aliis presbyteris. in communi Ecclesiam regere. c. olim. 95. dist. Veluti cum in cōmune pascendum aut agrum pollicitatori damus. in cominu ne quarendis fructibus. l. cum duobus. §. si in coeunda. pro soc. In communi redigere. in l. si fratres. pro soc. In communi dormire. in §. cogitandum. in Auth. de monach. Habere commune.

Macagnani Azoguidi Tracta.

¶ mune. nihil commune habet proprietatis. cum possessione. l. naturaliter. §. nihil commune. de acquir. posses. l. quid tamen. de arb. cum vulg. placet ut nihil commune Clerici cum publicis actionibus habeant. l. placet. C. de episc. & cler. Omnes artes quæ ad humanitatem pertinent habent commune quoddam inter se continenter Cic. pro Arch. Esse commune. Huic itaque hominum generi. id est hæreticis. nihil ex moribus. nihil ex legibus commune est. cum cæteris. l. manicheos. C. de hæret. & in l. procurator. C. de eden. instrumentorū. quæ sibi esse cōmunia cum fisco dicit. & c. Rogo ut quicquid ego reliquero. aut vos ipsi habetis. commune vobis sit. l. fin. §. lucius. de leg. 2. & in l. in hoc iud. at si putarem mihi esse cōmune cum alio. Cic. in Academ. & id quidem commune omnium ferè est artium. aut enim noua sunt rerum nouarum faciendæ nomina. aut ex aliis transferenda. Item li. 4. de fin. quæ sunt igitur communia nobis cum antiquis. his sic vtamur. quasi concessis. quæ in controuersia veniunt de his si placet disseramus. & in top. tantum est dicendum qui sit diffinitionis modus. sic igitur veteres præcipiunt. cum sumptis ea quæ sunt ei. & ei quam diffinire velis cum alio communia. & c. & inferius hoc differendi genus attingit omnino vestras quoque in respondendo disputationes. sed philosophorum magis quibus est cum oratoribus illa ex repugnantibus sententiis communis conclusio. idem in Orat. nolo enim mihi commune esse crimen. Communi nomine. ¶ in l. cū duobus. §. damna. pro foc. nisi socius ad merces cōi noie cōparandas. p̄fici sciretur.

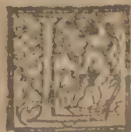
CAPVT VI.

Conclusiones aliquarū de communibus verbis. rebus. & aliis.

SUMMARIA.

- 1 Statuta sunt intelligenda secundum ius commune.
- 2 Acquisitum iure commune. fortius est. quam acquisitum iure speciali.
- 3 Redire ad ius commune quando exit per viam specialem. quando aut possit.
- 4 Verba communia in legibus. qualia sint.
- 5 Lex loquens per verba communia non obligat contrahentem.
- 6 Verba communia. qualia dicantur in substitutionibus.
- 7 Lex secundum eius naturam. & proprietatem debet esse conscripta ad communem utilitatem.
- 8 Lex. seu decretum principis sunt interpretanda secundum communem sensum. non particularem legislatoris. vel Principis.
- 9 Extraneantes quales in iure dicantur.
- 10 Iniuria vni de agnatione facta omnibus facta censetur.
- 11 Virtualia communia dicantur.
- 12 Appellatio vnius partis communis est alteri.
- 13 Vita æliua magis fructifera dicitur. quam contemplatiua.
- 14 Communiora dicantur meliora.
- 15 Commune quod est. propter meum non est.
- 16 Et quomodo hoc procedat.
- 17 Iurans aliquid suum non esse. debet addere. neque commune.
- 18 Iurans suum non esse. si probetur commune. an sit puniendus.
- 19 Commune meum dicitur in indiuiduis.
- 20 Legatum si sit factum de re sua. quæ postea est recepta communis. an tota debeatur. vel pars.
- 21 Obligatus reddere rationem Titio. si potest. reddere de negotiis particularibus. & communibus de quibus intelligatur obligatus.
- 22 Legatum de re communis cum herede. an tota. vel pars legata dicatur.
- 23 Communis cursus. quando actus. & habitus attendatur.
- 24 Regnum an commune esse possit.
- 25 Bona communis capituli non possunt distinguere per prebendas absque Episcopo. vel vicario. habente ad hoc speciale mandatum.
- 26 Princeps habens rem communem cum priuato. an totam possit vendere etiam sine causa. & quomodo intelligatur.
- 27 Aditio hereditatis an intelligatur per habitationem communem.
- 28 Statutum loquens de delicto facto ad domum. an intelligi debeat. loqui etiam de facto in domo communis.
- 29 Vasallus diuidens emphyteusim cum aliis vasallis. in requisito Domino. an cadat à iure suo.
- 30 Valor fructuum beneficiorum est exprimendus in supplicationibus secundum communem estimationem.
- 31 Communia. & publica. an inter se differant.
- 32 Socius. an possit filiam dotare de bonis communibus cum alio.
- 33 Frater quibus casibus præsumatur dotare filiam de communis.
- 34 Frater habens territorium commune cum alio fratre. an inuito fratre possit castrum edificare.
- 35 Pater faciens expensas pro filio in studio. vel pro nuptiis. an præsumatur facere de communis fratrum.

- 36 Socius negocians nomine proprio de pecunia communi post societatem finitam. non tamen diuisum lucrum. an si acquisierit aliquid. commune dicatur.
- 37 Socius expendens in causa rei communis. quomodo recuperet expensas à socio.
- 39 Socius vendens rem communem ob iustam. & necessariam causam socio. an dicatur facta diuisio.
- 40 Empta per socium de re communi. an propria sint. vel communia.
- 41 Res communis ab vno socio possessa. ab omnibus possessa censetur.
- 42 Empta per tutorem. quando cum pupillo sunt communicanda.
- 43 Testator si disponat ut simul habitet. an præsumatur societas omnium bonorum.
- 44 Testator potest ordinare. quod bona propria heredum cōcentur.
- 45 Vestes quotidiana repertæ in hereditate. an sint communicandæ. & quid de festiuis. & preciosis.
- 46 Socius iubens fieri per heredem Ecclesiam. vel hospitale in re communi socius alter cogitur vendere partem suam. ne impediatur constructio Ecclesie.
- 47 Socius quid si faciat in re communi. plusquam exigat ratio.
- 48 Communicatio omnium bonorum. tam respectu fructuum. & lucrorum. quam proprietatis. quando præsumatur.

Ite hætenus dicta. circa vocem ipsam tantum lectoribus ingrata penitus esse non debeant. sequitur tamen aliquarū conclusiones pro illis. qui ex vnaquaque re nihil præter compendium quærunt.

- 1 Statuta sunt intelligenda secundum ius commune. l. ut gradatim.
- 2 §. & si l. de mun. & hon. Fortius ¶ acquisitum est illud. quod competit iure commune. quam quod competit iure speciali. l. eius militis. §. militia missus. de milit. test. §. quia verò verificabile. in Authen. de non alien. Ad hoc ut aliquid ¶ redeat ad ius commune. a quo per specialem viam exierat. potest per inferiorem iri contra dispositionem superioris. quod alias non liceret. ut refert Fel. in c. cum omnes. de constit. c. l. 4. & in c. cum accessissent. eod. tit. per illum tex. vbi conuincit alios casus quibus reditur ad ius commune. quos dicit aliquem etiam modernissimum ante eum non posuisse. Verba communia ¶ in legibus sunt statuta. de c. no. & eiusmodi. Abb. c. in concupiscentiam de constit. Lex loquens ¶ per similia verba communia non obligat contrahentem scilicet in quo ad mortalia. ut per Fel. in d. c. nam concupiscentiam. vbi allegat S. Tho.
- 6 Verba ¶ communia in substitutionibus dicantur illa quæ possunt habere utraque significationem directam scilicet & obliquam. ut quis vel de manu sua accipiat. vel alterius. & sunt huiusmodi. perueniat. pertineat. habeat. remaneat. succedat. reuertatur. id est deuoluatur & similia. directa enim vnā tantum habent significationem. ut ille scilicet cui relinquitur de sua manu accipiat non alterius. ut verbum. hæres esto. simili modo verba obliqua vnicam habent significationem. ut quis capiat de manu alterius non sua. illa sunt. detur restituatur. reddatur. de quibus omnibus per Barto. in l. Centurio. de vulg. & pupil. De proprietate ¶ legis est ut pro communi utilitate conscripta sit. c. erit. 4. dist. Ideo lex quæ non est ad commune utilitatem dicitur iniusta. per docto. in cap. 1. de constit. vbi Fel. num. 20. Lex & constitutio ¶ principis est dictanda non secundum linguam propriam. sed communem secundum Mar. Landen. in tract. de princ. concl. 2. §. 1. allegat. Alienationis. in Authen. de non alien. vbi dicitur propterea hanc proposuimus & protulimus. & non paterna voce legem conscripsimus. sed hac communi Græca. ut omnibus sit nota propter facilem interpretationem. vbi glossa quærit quare lingua Græca dicatur communis. cogita. Constitutiones ¶ particulares Romanorum Pontificum non inclusæ in corpore iuris. id est. non promulgatæ in generali compilatione iuris. sed quæ extra illud vagantur dicte sunt extraneantes. c. pastoralis. de fin. instr. Horum duo leguntur libri. primus extraneantium communium. quod constitutiones. & secundus extraneantium Papæ Ioannis vigesimisecondi. quod ex illius Pontificis tantum propriis constitutionibus cõstet. & in dicto cap. pastoralis. huiusmodi constitutione extraneans opponitur iuri communi. Iniuria ¶ facta vni de agnatione dicitur communis omnibus de illa agnatione. Bal. in l. prim. C. de rap. virg. Omnia virtualia ¶ sunt communia tempore necessitatis. & caritatis. Abb. cap. primo. de en. pt. & vend. m. 6. Appellatio vnius partis est communis alteri. ¶ l. ampliore. C. de appel. in princ. vbi Bald. ideo licet quis non possit tertio appellare. poterit tamen postquā bis appellauerit adherere appellationi aduersarij. Fran. cap. 13. directa. de appel. numero septimo. Vita ¶ communis. seu actiua est magis fructifera. & magis utilis. quam contemplatiua. licet illa magis suauis. & secunda. cap. nisi. in fi. de renunc. Ioan.

10. And. in reg. quæ a iure. in Mercur. & vita communis plus valet, quam eremitica. glo. capit. si clericatus. 16. quæst. 1. vide
 14 Boer. in tracta. mag. consi. num. 14. Communiora sunt meliora, quia Deus plus lætatur in bono populi, quam in bono sacerdotis, ita dicit Chrysost. exponens parabolam vineæ. multitudo enim facilius exauditur a Deo, quia amat quod multi pro vno rogent. capit. fleant. de pœnitent. distinctio. 1.
 15 Quod commune est non est nostrum, proprie loquendo. gloss. l. id quod nostrum. de reg. iur. gloss. l. pupillus. in fin. de verbo. signific. l. serui electione. §. Labeo. de lega. 1. videtur tamen negari non posse quin sit nostrum. l. illud. de rit. nup. di-
 16 citur autem nostrum proprie quoad dispositionem et partis non quoad dispositionem totius. Alex. consi. 86. ponderatis.
 17 volum. 6. post Bart. in l. 1. de leg. 1. ideo qui iurat et suum non esse, debet adijcere, neque sibi commune. l. pupillus. in fin. de verbo. signific. & hoc dicitur fieri gratia tollendæ dubitationis, ut ibi exponit gloss. in versic. commune. vide Ioan. Andr. in cap. fin. de verbo. signific. in nouel. & Paul. de Castr. consi. 221. in hoc passu. & tradit Dec. consi. 282. lib. 2. nume. 4. & plenius post omnes in l. quod nostrum. de reg. iur. & in capit. ratio nulla. de præb. An autem, qui iuravit et quid suum non esse, & deinde illud probetur commune, puniendus sit tanquam periurus? videtur dicendum, quod sic, ut refert D. Alciat. in d. l. pupillus. post Docto. in l. prima. §. si stipulanti. de verbo. oblig. Aret. tamen, & Soc. aduersantur huic sententiæ, & volunt commune esse proprium meum, ut refert plene idem Soc. consi. 240. volum. 2. materia examinatur a Docto. in d. §. labeo. quia Bart. ibi posuit Theori. vide ergo ibi præcipue Iaso.
 19 post alios, & signa quod in indiuiduis commune dicitur nostrum proprie, puta in his, quæ ad honorem, & salutem domini pertinent. l. communis. de in ius vocando. l. illud. de rit. nup. quæ l. ita intelligitur, ut per Iason. in d. §. labeo. col. 4. versic. sexta, & vltim. conclus. & per Barto. & D. Alc. in d. l. pupillus. de verbo. signific. Item si quis legat et seruum, qui suus erit, & reperitur habere eum communem cum alio, debetur pars non totus. d. l. serui electione. §. Labeo. de legat. 1. Et dixit Paul. de Castr. consi. 148. viso. quod si Bindus et conuenit reddere rationem Guidoni de gestis per eum de quibuscunque negotijs d. Guidonis, & duplex fuerit gestio facta per dictum Bindum vna de negotijs communibus Guidonis, & Nicola i, altera de negotijs solius Guidonis, quod tenebitur solum de gestione facta nomine Guidonis tantum, non de facta nomine Guidonis, & alterius communiter, per illam rationem, quod nostrum non est id, quod est nobis cum alio commune. idem tamen Paul. consi. 413. præmit-
 22 tendum, vult quod legans et rem quam habet communem cum hærede suo, videtur totam legare. Prædictis autem videntur conuenire verba Cic. 3. de fin. sed quemadmodum Theatrum cum commune sit, recte tamen dici potest eius esse eum locum, quem quisque occupauerit, sic in vrbe, Munde communionem, non aduersatur ius quominus suum
 23 quidque commune sit. Quando communis cursus et rerum attendatur actu, & habitu ponit Bertach. in tractat. de episcopo. in quinta parte quarti libri. quæst. 47. numero tertio: fallit, ubi refert alios. Commune plurium ut corpus neutri prodest, vel nocet contra alterum, quia cum illi plures sint vnum, quis videretur sibi ipsi nocere, si autem sit commune plurium non ut corpus, sed ut singulorum, erit secus propter diuersam rationem Ioan. Andr. in reg. in iudicijs. in Merc.
 24 ibi vide iura, & rationes. Regnum et non potest esse commune pluribus. iuxta illud Philos. non capit Regnum duos. & ob hoc Fraternali primi maduerunt sanguine muri. l. fin. de rerum diui. intellige quo ad dominium, secus quoad administrationem, & exercitium, ut per Felin. cap. quæ in ecclesiis. colum. antepen. de constit. post. Barto. in l. tres tutores. de administ. tut. & in d. l. fin. de rerum diui. Bona communia
 25 capituli et non possunt distingui per præbendas absque episcopo, vel eius vicario habente ad hoc speciale mandatum, ut per Felin. post Ioan. de Lign. & Anch. in cap. cum omnes. de
 26 consti. colum. 4. Princeps et habens rem communem cum priuato, sicut potest partem suam pro libito vendere, ita, & cum illa parte consortis etiam sine causa, soluto tamen ei pretio suæ partis etiam quod ad principem, vel eius fiscum minima portio pertineret in dicta re. est tamen æquum quod princeps venditurus dictam rem communem prius requirat consortem quam alium, si tamen consors vult dare quantum daret alius. Fel. in cap. quæ in ecclesiis. de consti. col. 2. vers. sextodecimo. & ibi etiam quod si princeps destrueret rem communem ob delictum alterius ex consortibus, tenetur reddere pretium partis suæ consorti infanti. Sola habitatio domus
 27 et communis non inducit aditionem hæred. l. duo fratres.

de acquirend. hæredit. Paul. de Cast. consi. 114. procedendo.
 28 statutum et puniens magis insultum factum ad domum aliquius, an habeat locum si insultatus habet domum communem cum alio. ponunt Ang. & Aug. in tractat. Malef. verb. in platea communi. §. an autem si domus sit communis. & decidunt ex mente Bald. quod sic quando est communis cum
 29 alio quam cum insultante. Vnus ex emphyteutis et seu vassallis diuidens cum alio conuassallo vel cõemphyteuta feudum vel rem emphyteuticam irrequisito Domino non cadit a iure suo, quia dicitur potius quædam renuntiatio, quam alienatio, ut refert Felyn. in ca. quæ in Ecclesiis. de const. col. antepenult. versic. octaua declaratio. & tradit Bartolus. in l. & ideo. in fin. de cond. furt. per l. imperialem. §. præterea duca
 30 tus. de proh. feud. alien. per Fede. Valor fructuum et beneficiorum est exprimendus in supplicationibus secundum communem estimationem, ut iubet Regul. cancel. 61. & ita vidimus obseruari.
 31 Communis et publica in quo differant, ponit gloss. in l. 2. §. si quis. in ver. vtile. nequid in loc. pub. & gloss. in §. littorum. instit. de rerum diuisio. & in l. item lapilli. ff. de rerum diuisio. ubi habes quod communia cum sint in communi omnium vsu occupanti conceduntur, publica verò cum itidem sint in communi omnium vsu, occupanti tamen non conceduntur. & hanc gloss. Bart. ibi summopere commendat. Paul. de Castr. consi. 369. consuluit quod socius non potest dotare et filiam de bonis communibus. per l. si socius. pro filia. pro socio. immò quod plus est. Socin. consi. 46. volum. 1. dixit hoc procedere in socio omnium bonorum. & ibi attestatur de communi opinione, sed in suo consi. 291. volum. 2. videtur terminasse contrarium. & latius in consilio 4. volumin. 5. ubi facit quatuordecim fundamenta pro 1. parte, postea concludit, quod de communi videtur dotata. & nullibi facit mentionem de
 33 consi. Pauli. Quibus casibus frater et vel patruus præsumatur dotare filiam de communi ponit Paul. de Cast. consi. 211. ad primum volum. 2. & 358. ad primum. & 366. omnipotentis. num. 2. in fin. & melius in consi. 304. super 1. volum. 2. ubi & de expensis factis pro nuptiis, & quando alter ex fratribus habet plures filias quam alius, & an debeant conferri in communi dotes nuntium & an priuigni & alij huiusmodi sint a-
 34 lendi de communi. Si duo fratres habent et territorium commune, alter potest altero inuito Castrum ædificare. l. sed si inter te, & me. §. si in communi. de seruit. vrba. prædio. Roma. cons. 52. vide Boer. Dec. 320. Licet pater faciat expensas et nuptiarum vel studij pro vno ex filiis, non tamen per hoc videtur voluisse, quod pro alio post eius mortem fiant de communi, secundum Paul. de Cast. cons. 211. ad primum. vol. 2. Si vnus ex socijs negotiatur nomine proprio de pecunia com-
 36 muni post societatem finitam et non tamen diuisam lucrum erit illius tantum, & sic hoc casu acquisitum ex re communi, non erit commune. Paul. de Castr. cons. 415. ista fuit. Fructus
 37 pendentes post societatem verbotenus et finitam non sunt communes, sed vnus. Angel. filius Paul. de Castr. in quodam suo cons. inserto inter consilia patris. nu. 266. & dicendum. vol. 2.
 38 Socius et expendens in causa rei communis quo modo recuperet expensas a socio, habetur in l. qui aliena. §. fin. ubi Bart. de neg. gest. Et expendens in refectione domus nomine communi ad sumptus pro rata agere potest. l. si ut proponis. C. de ædific. priuat. secus si expenderit scienter nomine proprio in re communi, quia ædificatum solo cedit. l. si is contra quem.
 39 de ædific. priuat. Quando et alter ex socijs habentibus rem communem pro indiuiso non prouocat ad diuisionem, sed adiudicat vel vendit eam socio ex causa necessaria, censetur facta diuisio, ut consuluit Paul. de Cast. cons. 144. dubium. An em-
 40 pta et de bonis communibus per socium sint eius propria, an communicanda cum socio. vide per Alexan. consi. 37. lib. 4.
 41 Res communis et ab vno ex socijs possessa ab omnibus possideri censetur. l. communis. de acquirend. possess. ubi Barto. infert ad vnum ex hæredibus administrantem hæreditatem, & percipientem fructus, quod per hoc dicuntur alij hæredes possidere. & Roch. in tractat. de iur. pat. infert ad vnum ex patronis præsentantem, quod per illum actum conseruetur quæ si possessio aliorum. vid. illum in vers. competens. quæst. 17.
 42 fol. 40. in paruis. Empta per tutorem et quando sint communicanda cum pupillo, & quæ requirantur, ut pecunia dicatur communis. ponit Paul. de Castr. consi. 18. in causa. volum. 2. Si
 43 ad iussu testatoris filij habitant et viuunt in communione, an censeantur inire societatem omnium bonorum, decedit Alexan. consi. 76. & 77. volum. 4. Testator potest ordinare
 44 et quod bona propria hæredum communicentur. Paul. de Castr. consi. 396. promittenda. ubi alia de communione, & videatur omnino Socin. consi. 4. volum. 4. Vestes quotidianæ
 repertæ

Macagnani Azoguidi Tractat.

- 45 [†] reperta in hereditate non sunt communicanda, praeiوسف
verò & festiua sic. Paul. de Castr. consil. 358. ad primum. &
46 366. omnipotentis. volum. secundo. Si socius [†] iussit fieri per
heredem Ecclesiam vel hospitale in domo communi, cogitur
alter socius vendere partem suam, ne impediatur constructio
Ecclesie, vel hospitalis secundum Bald. in l. fin. C. de communi
ser. manum. & Berrach. in tract. de Epis. quarta parte quarti
libr. numero 61. vers. addo hoc aliud fauore p^{re} caula. re-
fert Iason. in l. 3. §. Labeo. de lega. 1. & est vna fallentia ad l.
47 nec emere. C. de iure delib. Quando socius [†] in re communi
facit ultra quam facere ei licet iure communitatis, & si se in-
terponit ultra quam exigat ratio partis suae, non praesumitur
facere pro iure suo, sed iure communionis, nec potest vti re
communi ad alium vsum Alexand. consil. 104. volum. 1. Qua-
48 do intelligatur facta communicatio [†] omnium bonorum ta-
respectu fructuum & lucrorum, quam proprietatis, videatur
per Alexand. consilio 48. diligenter. volum. 2. & consil. 37. co-
sideratis. volum. 4. vbi de pupillo fratre coherede. & socio
quando dicantur communicasse omnia bona. Licet onera
imposita habentibus bona in communi non extendantur ad
Mendicantes, quia ea non habent, tamen si de facto ea te-
nent, extenduntur ad eos, nec possunt prerogatiuam Mendi-
cantium allegare, cui per abusum renunciauerunt, dicit Fel.
in c. cum accessissent. colu. 13. in fi. de constit. alleg. consilium
Ancha. quod est. num. 109. contra fratres.

CAPVT VII.

Nemo cogitur stare in communione.

SUMMARIA.

- 1 Nemo cogitur in communione stare, & an testator id iubere possit.
- 2 Ignorans propriam possessionem dicitur in vitio naturali.
- 3 Conuentio seu pactum de semper stando in communione an valeat.
- 4 Communio quomodo super aquis, pascuis, herbis, & lignis inter duo castra contrahatur.
- 5 Spoliatus communione bonorum quomodo adiuvare possit.
- 6 Communio bonorum, quos pariat effectus.
- 7 Frater habens domum communem cum fratre si se absentauerit, & reuersus petat pensionem fratri, quid iuris.
- 8 Verberans seruum communem an dicatur id facere causa iniuria.

Regula est, quod nemo [†] cogitur stare in communio-
ne. l. fin. C. com. diui. cum simil. & per Marsil. sing.
9. etiam quod testator id iusserit, puta prohiben-
do diuisionem saltem ad tempus, quod potest.
Bartol. in l. Quintus. de ann. leg. Bald. l. si quis ita. quae est l. 4.
per illum text. de cond. insti. Paul. de Castr. in l. si non fortem.
§. si centum. de cond. indeb. etiam si iurasset stare secundum
Old. consil. 241. factum tale est paterfam. vel quis ita conue-
nerit. l. in hoc iudicium. §. si conuenierit. communi diuid. im-
mo etiam infra tempus prohibitum a testatore licet a com-
munionem ex causa recedere, vt consuluit Dec. consilio 349. &
consuluit Gramm. deci. 7. ratione illa, quia communio solet
excitare discordias inter propinquos. l. cum pater. §. dulcis-
simis de leg. 2. Et quia naturale vitium [†] est negligi quod co-
muniter possideretur, vt se nihil habere arbitretur, qui totum
non habet, denique suam partem quis consumpi patiatur
dum inuidet alienae. l. secunda. C. quando. & quibus quar. pars
debeatur. libr. 10. segnius enim expediunt commissa negotia
plures. gloss. l. si plures. in prin. ver. facilius. de admini. tut. &
voluit Paulus de Castr. consil. 108. videtur dicendum, quod
3 conuentio [†] de semper stando in communione non valeat.
per dict. §. si conuenierit. l. in hoc iudicium. communi diuid.
ex quo etiam inferri non valere, laudum quod praecipit ali-
quos manere seaper in communione, etiam quod statutum
arctet ad parendum laudo, quia potestas arbitrarium restrin-
gitur ad id quod licet de iure communi, sed contra iam scilicet
cet quod possint conuenire partes de stando in perpetua co-
munionem, tenuit Dec. in suo consil. 116. in instrumento. volu.
2. vbi respondet ad §. si conuenierit. Rationes autem quare co-
munio sit damnanda ultra iam dictas videtur copiosius ex-
pendisse Aristo. libro 2. Polit. qui improbens Soc. rempubl. in
qua omnia constituebantur communia, inquit, cap. 2. Quod
enim multorum commune est, in eo minima adhibetur dili-
gentia, nam de propriis maxime curant homines, de com-
munibus autem minus, quam de eo, quod singulis competit.
tanquam enim alio curante ab aliis negliguntur, quemad-
modum in seruilibus ministeriis famulantes, multi interdum
deterius inserviunt quam pauci. & cap. tertio omnino autem

conquisitus, & communitas rerum humanarum difficilis est. Pro-
bant autem eorum, qui vna peregrinantur societates, quoru
plerique ferè inter se dissident de paruis vilibusque rebus of-
fensis, nos quoque ministris illis plurimum aduersamur, qui-
bus maxime vtinur ad circularem famulatum. communes
igitur habere res has, & alias huiusmodi constituet difficul-
tates. & paulò inferius. oportet enim omnino, vt res sint pro-
priae, sed quodammodo communes. cura enim diuersa incu-
sationes ad inuicem non parient, immò proficient, vtpotè ad
proprium vnoquoque sedulo incumbente. At verò ob virtu-
tem erunt ad vsum, vt est in prouerbio amicorum commu-
nia, & postea est sanè inenarrabile quantum interfit ad volup-
tatem considerare aliquid esse proprium sui, non enim fru-
stra quisque ad se ipsum amicitiam habet, est verò id natura-
le. & infra. etenim, & largiri, & opem ferre amicis, vt hospiti-
bus, aut sodalibus. dulcissimum est, quod fit si propriae sint fa-
cultates. hoc autem non contingit illis, qui nimis vnam effi-
ciunt ciuitatem, & praeter hanc duarum virtutum opera ma-
nifestè tollunt. temperantiae erga mulieres alienas (ab ea e-
nim quae aliena est honestatis opus est ob temperantiam se
abstinere) & liberalitatis circa res possessas, neque enim dis-
cerni potest liberalis, neque liberalem operationem faciet vl-
lam, nam in vfu earum rerum, quas ipsi possidemus libera-
litas est opus. & concludit ipse Aristot. eos errare, qui arbi-
trantur incommoda rerum publicarum, seu litigia ex contra-
ctibus, falsorum testium iudicationes, diuitum adulationes,
prouenire eo, quia non sunt communes omnium facultates.
horum enim inquit, nihil fit propter proprietatem, sed prop-
ter improbitatem, cum etiam res in communi habentes, vten-
tesque communionem, multò magis inter se dissidere videam-
us, quam eos, qui separatim possident. hanc ille. Excipiun-
tur autem a reg. praedicta casus multi, quorum quindecim
ponit Iacob. de Belu. in sua pract. titu. de iureiur. numero 47.
vers. & sic regulariter alios vide in locis comunibus. Et quan-
do contrahitur communio [†] super aquis, pascuis, herbis, &
lignis inter duo castra, vel duas ciuitates, quibus casibus te-
nentur perseuerare in communione etiam altero recusante,
refert Afflict. decis. 254. saepe fuit. Communione bonorum spo-
5 liato [†] datur possessorum recuperanda, vt reintegrum ad
statum personae, & vsus. Mili. in ver. possessorum recuperan-
da. vbi alleg. Butr. vide eum. Communio bonorum parit plu-
6 res effectus, nam vnus ex sociis [†] eis vtens nò praesumitur vel-
le interuertere ius alterius, sed simpliciter vti iure suo, & prop-
terea contra talem non posset agi furti act. l. merito. pro soc.
Alciat. 3. regu. praesumpt. praesumptio. 1. Item non iudicatur
inferre violentiam alteri, vel illum spoliare, si illis bonis com-
munibus vtatur ad libitum suum, etiam contradicente alte-
ro socio. Paul. de Castr. consil. 195. in causa, vol. 2. Item si sunt
7 duo [†] fratres habentes domum communem, & vnus se ab-
sentat, alter inhabitat totam domum, si postea reuertitur al-
ter, & petit pensionem a fratre pro parte sua, quod non tene-
tur ille, qui inhabitauit. Cepol. consilio 4. vbi etiam de supe-
rioribus casibus. & Ias. in l. 5. §. Labeo. col. 4. de leg. 1. vbi po-
8 nit alios casus pulcherrimos. Et verberans [†] seruum commu-
nem, non praesumitur id facere causa iniuria. l. item apud La-
beonem. §. si communem. de iniur. sed iure dominij. & glo. ibi
dicit, quod hanc est notabilis praesumpt. ponit D. Alci. in reg.
3. praesumpt. praesumpt. 24. Et si placet videre alios notabiles
effectus communionis, eos refert Marsil. in sing. 180. & 501.
illud quoque non omittendum censeo, de quo per Socinum
consil. 4. vol. 4. num. 21. quod stare in communione, & diui-
sionem non petere sunt diuersa.

CAPVT VIII.

De communitate, prout est vniuersitas, seu po- pulus.

SUMMARIA.

- 1 Communitas an & quando possit reuocare immunitatem concessam
certis ciuibus quando est facta per contractum cum promissione
de non reuocando, & habet confirmationes requisitas & con-
trouersas.
- 2 Communitas quibus casibus possit concedere immunitatem.
- 3 Communitas si dat pecuniam ad vsuram, intelligendi sunt vsurarij
illi de communitate, quorum auctoritate & consensu id fit.
- 4 Communitas quae propter iustum metum commisit rebellionem co-
tra dominum an incidat in poenam.
- 5 Commune Mediolani, & homines Mediolani differunt.

Quia

DE COMMV. OPINI.

A V C T O R E

Macagnano Azoguido Bononiensi, I. V. D.

LIBERTERTIVS.

CAPVT I.

Communis opinio, quare inuenta.

S V M M A R I A.

- 1 Homines ob varias opiniones eorum faciliores sunt ad dissentien-
dum, quam consentiendum.
- 2 Vniuersitas consentire non potest vbiunque singuli semper volunt
propriam opinionem prauale.
- 3 Decisiones causarum quomodo fieri soleant ob varias opiniones.
- 4 Conformitas consiliorum parit salutem.
- 5 Iudicium integrum quale dicatur.
- 6 Quasitum a pluribus facilius inuenitur.
- 7 Presumitur facilius pro consilio collegij, quā consilijs particularib.

Ostquam ergo veritas rerum multarum longe abest a nobis, vt priore libro visum est, & ea de causa satis constat (fidem nostram sanctissimam semper excipio) omnia fere opinionibus teneri, quodque ob nimiam ergo opiniones nostras studium naturalemque hominum ad dissentiendum facilitatem. I. item si vnus. §. principaliter. de arb. propter quam dicitur per hiperbolen quidem in l. i. in fin. de acq. poss. vniuersitatem cō sentire non posse, & dum singuli semper vellent propriam opinionem prauale, nunquam cōuenire possent omnes ad decidendum, statuendumve quid in vnaquaque re sequendum esset, & id quidem quasi in omnibus scientijs, & artibus, præsertim vero in iuris prudentia, quæ in decidendis casibus particularibus, qui infiniti sunt, consistit. Idcirco fuit huic malo adhibitum remedium, vt scilicet non ex opinionibus & singulorum, sed ex communi vsu (ea est communis opin.) nomina exaudirentur, & cuncta terminarentur. I. Labeo. de supel. leg. hoc est, vt in hac controuersia, in hoc conflictu opinionum, saltem quod a multis, & pluribus, seu maiori parte fieret, ab omnibus factum diceretur, iuxta illud Salomonis in Prouerbijs, ibi salus & vbi multa consilia, scilicet cōformia. & est tex. in l. aliud. §. refertur. de reg. iur. & in l. quod maior. ad munici. in l. vbi. de tut. & curat. dat. ab his. ibi dummodo maior pars conueniat. in l. Pomponius. de re iud. ibi, sententia plurium obtinebit. Hinc dictum est in cap. prudentiam. de off. delega. integrum & esse iudicium, quod plurimorum sententijs cōfirmatur. facilius enim inuenitur & quod a pluribus queritur. c. fin. 20. dist. & dixit Abb. in d. c. prudentiam. nu. 4. quod magis præsumendum & est, pro consilio alicuius collegij Docto. quā pro consilijs particularibus. facit l. i. C. de profess. qui in vrbe Constantinopo. lib. 1. 2. ibi & cœtu amplissimo digni fuerint existimari. & in l. diui. de iure patr. ibi plurium etiam iuris authorum. & instit. de hæred. instit. in princ. dicitur proprios autem seruos secundum plurium sententiam non aliter, quā cū libertate instituere licebat. & videatur cap. 1. 2. 3. & 4. 64. dist.

CAPVT II.

An hæc communis opinio nota esset in lege Naturæ, & Mosaica.

S V M M A R I A.

- 1 Opinio communis, an in lege natura nota esset.
- 2 Deus optim. maxi. sicut per se omnia fecit, ita & per multos annos
rexit.
- 3 Cæpit postea tempore Noe per ministros, & creaturas regere.
- 4 Index in ambiguis, quid in lege veteri facere tenebatur.
- 5 Dissensus vt plurimum præcedit consensum.
- 6 Iason fuit primus relator opinionum diuersorum, secundum Alcia

Vb lege tamen naturæ, & Mosaica quātum scriptura sacra indicat, habita nō fuit ratio huius nostræ communis opinionis. Circa legem naturæ potest esse causa, quia lex & illa scripta non erat, & cū nō
Com. opin. Tom. j. F adesset

Via vero superius visum fuit communitatem & cōmune sumi a nostris pro vniuersitate, seu populo ciuitatis, nolui omittere pauca quædam circa huiusmodi communitatem & commune. Commu-

- 1 nitas & non potest reuocare immunitatem concessam certis ciuibus quando est facta per contractum cum promissione de non reuocando, & habet confirmationes requisitas, & cōuentas. Alex. conf. 40. ponderatis. volum. 4. nume. 7. Commu-
- 2 nitas & quibus casibus possit concedere immunitatem. vide per Alex. conf. 101. visis. volum. 1. Si communitas vendat Gabellam salis alicui priuato, & postea ipsamet emat sal, non tenebitur soluere gabellam, quia ipsa communitas non sentetur transulisse in emptorē ius exigendi gabellam ab ipsamet vendente, vt per Alex. conf. 149. viso. volum. 2. nume. 7. cum nemo censeatur cedere actiones cōtra seipsum. Si communitas
- 3 dat pecuniam ad vsuram & intelligendi sunt vsurarij illi de communitate, quorum autoritate, & consensu id fit. Car. in cle. pri. de viu. nume. 7. Communitas, & quæ propter iustum metum commisit rebellionem contra dominum suum, non incidit in pœnam, vt voluit Imol. consil. 34. visis, & ponderatis, & latius Deci. consil. 690. visis, & ponderatis. consilens pro Illustr. Duce Grauanienfium. Vt commune possit aliqua vendere vtatur cautela tradita per Bart. in l. i. ne quid in loc. publ. Vide tamen Alex. conf. 27. in causa. volum. 6. dicentem quod aliud est dicere & commune Mediolani, aliud homines Mediolani.

CAPVT IX.

An societas, & communio sint idem.

S V M M A R I A.

- 1 Communio & societas an inter se differant.
- 2 Actio pro socio non habet locum, quādo nulla adest societas: licet
in communi sint bona.
- 3 Communio an absque societate esse possit.

- 1 Vero pro complemento huius libri, an societas & communio sint idem. & videretur dicendum, quod sic per superius dicta, vbi promiscue de vtraque habetur, maxime per l. fin. C. communi diuid. in qua dicitur in communione, vel societate nemo compellitur inuitus detineri. & Cic. 3. de fin. probare enim Chrisippus cætera nata esse hominum causa, & Deorum. eos autem communitatis, & societatis suæ. videntur enim nomina verbalia, hoc est nomine tantum differentia, non autem re ipsa, vt cætera synonyma, tamen veritas est in contrarium. nam si idem essent, cur diuersis nominibus nuncuparentur? argum. l. si idē. C. de codi. Præterea in illa l. si societas. stat pro communione, quod dignoscitur ex situatione tit. arg. l. Imperatores. de in diem adiec. sicut econtra communio appellari potest societas incidenter. gloss. l. vt sit. vers. societatem. ff. pro soc. accedit ad prædicta, quod quælibet actionem propriam producit societas actionem pro soc. communio actionem communi. diuid. quæ omnia elegantissime aperuit nobis Vlp. in l. vt sit. & in l. seq. pro soc. cuius eruditissima verba nō te pigeat hic legere. Vlp. 30. ad Sabin. Vt sit pro soc. actionem & societatem intercedere oportet. nec enim sufficit rem esse cōmunem, nisi societas intercedat. communiter autem res agi potest etiam citra societatem, puta cum non affectione societatis incidimus in communionem, vt euenit in re duobus legata, sed & si a duobus simul empta res sit, aut si hæreditas, vel donatio communiter nobis obuenit, aut si a duobus separatim emimus partem eorum non socij futuri. Idem libr. 2. ad edic. Nam cum tractatu habito societas coita est, pro soc. actio est, cum sine tractatu in re ipsa negotium communiter gestum videtur. & pro hoc dicit Romanus in consil. 168. circa prædic. quod communio & sine societate esse potest, vnde probata communione societas non censetur inducta, nisi manifestentur illæ coniecturæ, aut præsumptiones, quæ ponuntur per Bartol. in l. Titium, & & Mæuium. §. altero. de administr. tuto. & Bald. in l. si patruus. C. communia vtriusque iud.

FINIS LIBRI SECVNDI.

Macagnani Azoguidi Tractat.

CAPVT III.

adesset scriptura, per consequens nec interpretatio, nec interpretes, nec eorum contrariæ opiniones, quibus haberet prius discordare, postea conuenire omnes vel maior pars ad cōflandum communem opinionem. arg. l. 2. §. his legibus. de orig. iur. & eorū quæ posuimus sup. lib. 1. cap. 10. in princ. sed Deus benedictus creator celi, & terræ, & omnium quæ in eis sunt angelicæ humanæque naturæ, spiritualium, & temporalium

2 sicut ipsa per se ipsum fecit, ita & rexit † per multos annos, & iurisdictionem exercuit, sicut factor solet suam rem gubernare, & homini dedit præcepta, & prohibitiones, & ipsis transgredientibus, & peccantibus pœnam imposuit per se ipsum, s. Adæ & Eux, Cayn, & Lamech, & quibusdam alijs vsque ad

3 tempus Noe. per illum † enim cœpit creaturas suas regere per ministros, dicunt Inno. Host. & Ioan. And. in cap. licet. de for. compe. & sunt verba Old. in consi. suo 69. consuevit dubitari. Ideo cessabant ambiguitates, & contrariæ sententiæ quæ du-

4 cunt ad communem opinionem, vt supra dictum est. Circa legem Mosaicam potest esse ratio, quia licet ea esset scripta, & ideo verosimiliter eam statim consecuti sint interpretatio, & iudices ex quibus oriri solent opiniones, vt de iudicijs habetur Deuter. 16. ibi iudices, & magistros constitues in omnibus portis tuis. tamen placuit ipsi D. Deo benedicto sedare discordantium opinionū conflictum per alium modū, † quo

5 mediante non fuerit adhuc tunc necessarium fabricare communem opi. dicitur enim, cap. 17. Deuter. si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinē, & causam, & causam, & iudicium intra portas tuas videris verba variare, surge & ascende ad locum, quem elegerit dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Lenitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, ecce quod in discordia iudicium populus Dei alio, quam ad communem opinio. iuxta l. Pomponius. de re iud. reijcitur. Volumus tamen certior-

6 rem facere, quod per hæc non negamus temporibus vtriusque legis naturæ & Mosaicæ, fuisse in homine opinionem, & cuique suam propriam, iuxta tradita in 1. lib. cap. 8. non enim dubitamus illis quoque tempestatibus viguisse naturalem illam facilitatem hominum ad dissentiendum, de qua sepius a nobis dictum est, immo arbitramur tempore legum prædictarū fuisse sectas, & diuisiones. Verisimileque esse † illarum fautores super vnaquaque re prius dissensisse, postea conuenisse vel omnes, vel maiorem partem, & sic opinionem communē con-

7 fecisse, idque per tradicem, & per manus descendisse vsque ad ea tempora, quibus huiusmodi non scriptæ sententiæ (ab authoribus noui testi traditiones nuncupatæ) fuere a sanctis patribus in scriptis redactæ, illudque ius non scriptum (vt ita dicam) effectum fuit scriptum, quo & circa mores, & circa dogmata, augmentumque, ac perfectionem religionis semper libenter vsa fuit, & vtetur sancta ecclesia Dei, hodieque nobis licet patrum scriptas sententias, & numerando, & ponderando communem inuenire opinionem. In nostris vero legibus nihil æque notum habemus, quam hanc communem opin. ne dum apud cuiusvis ætatis doctores, sed & apud iuricons. ipsos, legumque, & canonum autores: & recentiores interpretes semper laborant inuenire, ac nobis in suis chartis præsentare in quavis conclusione hanc communem opin. Hinc D. Alc. lib. 5. Parerg. c. 26. dixit † Iasonem tēporibus nostris præstitisse nobis hoc commodum, videlicet quod veterum sententias in vnum secundum ordinem congestas communem opi. mira facilitate explicauit. Sed profecto dubitarem (si tamen de tanto præceptore mihi id permittitur) an omnes conuenirent in hoc, quod Iason, & non potius alij summi viri, præsertim Alex. id nobis præstiterint. Cum etiam ipse idem D. Alc. videatur hoc tribuere Alex. lib. 2. eiusdem operis. cap. 42. in carmine de iudicio interpretum legum, vbi ait: opinionum totius symplegadas superabis Alex. duce. quid enim aliud est superare difficultates, & ambiguitates opinionum, & vt ipse appellat cōfusiones interpretum, quam inuenire veritatem, aut eius loco communem opin. quod quidem Alex. ipsum & affectasse, & consecutum fuisse eius scripta testantur, simulque communis omnium consensus, qui eum veritatis interpretē appellat, vt cogamur, ni fallor, credere tantum præceptorem nostræ ætatis decus ita sensisse ob præceptoris charitatē, quā tamen in iudicando se posthabere protestatur. & si quis respondet, quod Alex. inuentor, Iason ordinator fuerit, videat quonam modo vnum magis, quam alterum Alex. concedat: nisi forte vellet intelligere D. Alciat. sensisse, quod Iaso. præstitit hoc nostris temporibus, non excludendo, quod Alex. & alij id præstare potuerint eorum temporibus.

Quare sit dicta communis opinio ea, in quam maior pars consentit.

S V M M A R I A.

- 1 Ratio earum rerum, quæ a maioribus nostris tradita sunt, reddi non potest.
- 2 Opinio communis vocatur crebrior, & pluribus alijs modis.

Vare autem a doctoribus nostris dicta sit communis opinio, omnis resolutio, in quam multi, & plures, & maior pars eorum, in quavis iuris parte interpretando, inclinatur, alia mihi ad præsens ratio

- 1 non adest, nisi quod omnium † quæ a maioribus nostris tradita sunt, ratio reddi non potest.

Certum est enim illam non communem opin. sed crebriorem † opin. dictam fuisse. in l. 1. de off. quæst. ibi, & sane crebrior apud veteres opinio est, Tullum Hostilium primum in Rempub. induxisse quæstores. & in c. per tuas. qui fil. sint legi. dicitur opinio maioris partis. ibi, quam mulierem secundum opin. maioris partis vicinæ in concubinam habebat. & in c. nouimus. de verb. sig. Vocatur opinio a pluribus approbata. in c. de inducijs. 3. q. 3. dicitur id, in quo plurimi concordant. & in l. Athletas. in prin. de his qui not. infam. dicitur id, quod generaliter omnes opinantur. in clem. 1. in §. nos igitur auctorum. & instit. de hæc. instit. in prin. dicitur, proprios autem seruos secundum plurium sententias non aliter, quam cum libertate instituere licebat. & videatur c. 1. 2. 3. & 4. 65. dist.

CAPVT IIII.

Quando sequi debeamus communem opin.

S V M M A R I A.

- 1 Verum quid in iure dicatur.
- 2 Quando leges non habemus recurrimus ad communes opiniones.
- 3 Opiniones variæ doctorum indicant maximas dubitationes illius rei, de qua agitur.

N primis ergo, & ante omnia inspicere debemus, & sequi veritatem, si adest, & in iure illud dicitur esse verum † super quo habentur casus legis, aut canonis. l. ancillæ. cum gloss. C. de fur. si vero non

- 1 habemus legem, nec canonem, nec rationem, nec authenticam scripturam, tunc recurrimus † ad dicta, & opiniones doctorum. capitul. 1. de decim. ibi, traditionem quoque accipimus Hebræorum non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inolitam. & in cap. sunt nonnulli. 16. quæst. 1. ibi, tantorum igitur patrum instituti exemplis, quibus periculosissimū est refragari. & in cap. 2. de presbyt. non baptiz. ibi, suppositis igitur quæstionibus doctorum, tantorum patrum sententias teneas, & facit pulcher tex. in l. si idem cum eodem. de iurisd. om. iud. vbi recitantur dicta maiorum pro vtraque parte. & simili modo in l. diui. de iur. pat. vt refert post alios Felin. in c. 1. colum. pen. de constit. & est pulcher tex. in clem. 1. in fin. de sum. trin. ibi, opi. secundam dictis sanctorum, & doctorū modernorum theologiæ magis consonam, & concordem. Huiusmodi autem sententiæ & opiniones necessario trahunt secum
- 2 dubitationem † & formidinem, præsertim quando sunt discrepantes ad inuicem, & contrariæ. quod quidem sæpissime accidit, & eo casu illam opi. eligimus, pro qua plures doctores existunt, hoc est illam, quæ a maiori parte approbatur cōmunem, vt dicit vocatam, intelligendo tamen iuxta infra dicenda, vt tradit Sylu. nuptia. lib. 5. nu. 24.

CAPVT V.

An melioris, saniorisve partis, aut quæ meliori nititur rationi, dicatur communis opinio.

S V M M A R I A.

- 1 Communis opi. an absolute illa dicatur, quæ pro se plures Doctores habet. & ponuntur quatuor opiniones.
- 2 Appellatio interposita coram maiori parte iudicum, valet.

- 3 Mortua maiori parte aliquorū, an remaneant in officio superstitēs.
- 4 Factum a maiori parte, ab alijs seruari debet.
- 5 Auctoritas sola Doctorum, an faciat communem opinionem.
- 6 Et quomodo procedat.
- 7 Dignior, seu sanior pars dicitur respectu subiectæ materiæ.
- 8 Electio capituli generalis, quomodo intelligatur facta.
- 9 Persona non sunt solum numerandæ, sed potius sententiæ ad videndum communem opin.
- 10 Opinio communis illa dicitur, quæ melioribus fundamentis, & rationibus est fundata.
- 11 Vnus de vniuersitate potest contradicere toti vniuersitati, si iustā causam habeat.

Sed quæro, an absolute dicatur communis opi. ¶ illa, quæ solū habet pro se plures doctores, an verō aliq. requiratur, hoc est an attēdi debeat numerus auctorū tantūmodo, an etiā simul eorum zelus, & sanioritas, & auctoritas, & grauitas, & dignitas & simili modo melioritas rōnum, vt monet gl. in l. si vni ex pluribus alijs, Pomp. de re iud. & gl. in c. ecclesia. 2. de elec. Et circa hoc recitabo quatuor opi prima est, quæ vñ dicere sufficere numerū solū auctorū ad faciendum cōem opi. adeo quod illa, quæ est maior num. dicatur etiam sanior, vt declarāt iura superius alleg. & habetur etiā in d. c. ecclesia. 2. de elec. ibi, maiore capituli partē habebat, per hoc debebat pars sanior reputari: cū vbi maior nu. est, zelus melior præsumatur. & in l. fin. C. qui bon. ced. possibi, pari autē quātitate debiti inuēta, dispari vero creditorū numero, tūc amplior pars creditorū obtineat, ita vt q. pluribus placet, hoc statuatur, & in l. suū. de pac. ibi. & sequat maioris partis voluntatē. & in l. nō distinguemus. §. cū in plur. de arb. facit tex. in l. 2. de decre. ab ordi. fac. ibi, non legitimo nu. decurionū coactio, & §. ex testamento, insit. de satisfd. tuto. ibi, quæ maior pars elegerit. & tex. in c. Romana. §. ex quorū. de cens. lib. 6. ibi. vel de omniū, aut maioris partis episcoporū eiusdē prouinciæ processerit cōsilio, & assensu. Hinc est q. cōrā maiori parte ¶ iudicū appellari potest. cle. 1. de appe. Hinc quærit Pau. de Cast. cōf. 2. 18. ad primū. vol. 2. an mortua ¶ maiori parte aliquorū remaneant in officio superstitēs. Hinc & Hora. Nimirum insanus paucis videatur, eo qd maxima pars hominū morbo iactatur eodē. & D. Hier. in c. legimus. 93. dist. Quid mihi profers vnius vrbis cōsuetudinē, quid paucitatē, de qua natū est superciliū in ecclesiā indicas? illa enim auctoritas probat a cōtrario & dicit gl. in c. ex parte. vers. 1. dicens.

4 Quod maior ¶ pars facit, alij seruare tenētur, facit c. scriptū. de elec. ibi, nisi forsan oēs, aut maior pars postulantiū, & in c. ea enim. §. hoc ius. 10. q. 2. dicitur maiori parte ibidē seruientiū consentiēte. & in c. per tuas, qui fil. sint legi. secundū cōem opi. maioris partis viciniæ. & in c. nec episcopi. de temp. ordi. maiori nume. metropolitanus assentiat. & in c. dudū. de elec. est casus, vbi attenditur num. exclusa expressa sanioritate. sed dic. q. nu. habebat adiūtū zelū. & per gl. 1. l. 3. §. eiusdē. de test. Bar. d. l. de minore. §. tormēta. de quæst. Soc. cōf. 59. vol. 1. & est pulcher tex. in cle. ex iui. §. demū. de verb. fig. ibi illa, quæ a maiori parte capituli nu. (nulla zeli, vel meriti cōsideratione habita fuerit) celebrata, exceptione, seu contradictione alterius partis nō obstātē cōfirmetur. rādē hoc traditū habemus pro reg. in d. l. quod maior. ad munic. in d. l. aliud. §. refertur. de reg. iur. Secūda opinio est q. vñ contra sufficere solā dignitatē ¶ auctoritatē & sanioritatē ad cōstituendū opi. cōem. l. maiorē. de pact. d. c. ecclesia. 2. iunct. glo. de elec. vbi aperte dicitur quod illa est maior pars, quæ nō numero, sed zelo & pietate nititur. quā conclusionē volunt procedere qñ ab vna parte est auctoritas, ab alia numerus par, quod tñ vix accidere posse, dicit Aug. in c. in canonicis. 19. dist. & nota ¶ quod sanior & dignior pars dicitur respectu subiectæ materiæ. Abb. c. 1. de his quæ fi. a ma. par. Tertia opinio est quod nec nu. solus, nec sanioritas sola sufficiat, sed quod vtrūq. requiratur copulatiue, vt probatur expresse in d. c. ecclesia. 2. ibi cū ex Lateran. cōf. in ordinationibus ecclesiarū maior, & sanior pars capituli exigatur. & statutū concilij generalis cōtinet inter cetera vñ is eligatur ¶ in quē oēs, vel maior, & sanior pars capituli consentit. & facit tex. in c. 1. de his quæ fi. a maiori parte capituli. ibi præualeat semper, & suū sortiatur effectū quod a maiori, & saniori parte capituli fuerit constitutū. vbi Abb. nu. 8. & in c. ex ore. eo. tit. ibi, intelligentes etiā te a maiori parte tam dignitate, quā nume. eorū, quos eligēdi ius cōstabat habere, electū fuisse. & in c. quia propter. de elec. ibi, in quē oēs vel maior, & sanior pars cōsenserit. & in c. ea. de his quæ fi. a prælibi. si cōstituerit cōuētus, vel melioris, & sanioris partis affuisse cōsensum. & vide ibi gl. Et huius tertie opinionis ad stipulatur sententia illa Pliniana. nō debēt solū numerari ¶ personæ, sed pon-

derari snia. nil enim est ita inæquale, quā vbi impar est prudentia, sit par ius. & Thom. Ferrat. cau. 3. 1. dicit quod Cōis dicit illa quā plures & grauiorē complētuntur. & Alex. cōf. 202. vol. 7. dicit quod cōis opin. est illa pro qua sunt doc. maioris ponderis, & auctoritatis, & quod non attenditur numerus.

Quarta est opinio, quod nec numerus, nec dignitas attēda tur, sed illa maior pars dicatur, & seu cōmunis opinio ¶ quæ meliori nititur rōne. verba formalia glo. in c. si testis. ver. multitudinē. 4. q. 3. elegātis. in l. 1. C. de vere. iur. enucle. ibi. sed neque ex multitudinē auctorū, quid melius, & æquius iudicatore, cū possit vnius forsan, & deterioris snia multos, & maiores aliqua in parte superare. & tex. in cap. 1. de his, quæ fi. a maio. par. c. ibi. nisi a paucioribus, & inferioribus aliquid rōnabiliter obiectū fuerit, & ostensum. & l. ob carmen. in fin. de testib. ibi, nō enim ad multitudinē respici oportet, sed ad sincerā testimoniorū fidē, & testimonia, quibus potius lux veritatis asistit, quæ verba reperiuntur registrata in c. si testis. 4. q. 3. & c. Nicena. 3. 1. dist. vbi qd tota synodus laudauit sententiā vnius Paphnutij, vbi gl. dicit, q. vnus ¶ potest contradicere toti vniuersitati, si habet rationabilē causam. & gl. in vers. rationabiliter. in c. 1. de his, quæ fi. a maio. par. c. dicit, quod melior pars est illa, quæ maiori rationi, & pietati nititur, quæ omnia videtur concludere illam dici debere maiorem partē, & illam esse opinionem communem, quæ fulcitur maio ri ratione.

CAPUT VI.

Solutio præcedentis quæstionis.

SUMMARIA.

- 1 Communis opinio secundum auctorem quomodo intelligi debeat.
- 2 Dignitas non consideratur in rebus prophanis ad dicendum Communem Opinionem, sed numerus non attenditur.
- 3 Maior pars quæ proprie dicatur.
- 4 Vniuersitas seu capitulum in dirimendis suis actibus quomodo voces dare debent.
- 5 Summus Pontifex an eligatur ab illustribus Cardinalibus per lupinos.
- 6 Suffragia in vniuersitatibus an melius sit dare palam, vel clam.
- 7 Electiones antiquitus solebant fieri per voces, scedulas, bullettas, paleas, & cartellas.
- 8 Communis opinio, an constet ex solo numero.
- 9 Sententia lata per eos de collegio singulariter non valet, sed oportet quod collegialiter consentiant.
- 10 Voces non ponderantur, sed numerantur.
- 11 Præsumitur minus pro toto populo, quam pro aliquibus prudentibus de populo.
- 12 Doctores grauiorē an sint illi, quorum frequentiores sunt lecturæ, & approbationes in scholis.
- 13 Intellectus ad c. in canonicis. 19. dist.
- 14 Iuricons. an differant inter se auctoritate, & grauitate.

Ntequam declarē, quæ sit verior opinio ex prædictis quatuor, scias, quod cōis opi. intelligitur eorū qui scire debēt, & ad quos pertinet id, de quo agitur. & sic secundū materiā subiectā, nā cum loquimur de aliquo artificio, requirimus opinionē illorū artificū, si de aliquo articulo iuris stamus. cōmuni opinionē iuriscōsultorū. Si de statu, dignitate, & prudentia alicuius viri, vel de approbatione alicuius, vel negotij, recurrimus ad cōem opinionē vniuersitatis, & populi: ideo lectoris erit accomodare casus per nos adductos ad materiā subiectā, secundum eorū diuersitatē: non enim semper de cōsententia doctorum, noster est sermo, sed & de cōi opinio. cōiudiciū, priuatorū, vniuersitatum, & ipsius etiā populi, ac vulgi. ideo nec mirandum erit si ex huiusmodi diuersitate diuersi resultabunt effectus, sicque cōmunem opinionem, quandoque etiam cum saniori iura coniungant. Hoc præmissis, & intellecto dicas pro solutio

1 ne, quod numerus solus ¶ non sufficit, sed requiruntur simul, & copulatiue dignitas, auctoritas, & sanioritas in collegijs, & capitulis ecclesiasticis, & etiam in vniuersitatibus secularibus, per glo. & Bar. & alios in l. Pomponius. de re iud. vt refert Abb. in d. cap. ecclesia vestra. 2. qui dicit hanc rem esse cōmunem opinionem, licet text. iuris ciuili loquantur de solo numero. vnde forte propter id Fel. in cap. cum omnes. col. 14. versic. modo ad intellectum. de consti. dicit quod in actibus

2 ¶ mere prophanis, attēdatur numerus solus, quare cogitabis. Quando vero legitur aliquando illam cēferi maiorem partem, quæ habet pro se numerum solum, vel sanioritatem solam, vel meliorem rationem, sunt casus particulares, vt suo in Com. opi. Tom. j. F 2 co vi-

Macagnani Azoguidi Tractat.

eo videbimus. & idem Abb. in d. cap. 1. de his quæ fi. reprehēdit glos. ibi. in ver. rationabiliter, quæ dixit, quod illa est maior pars, quæ sanior est, vide eum ibi, & in effectu dici potius debet contrarium, quod maior pars utique est, & sanior. ut affirmant Doct. in supra citatis locis. Ex hac communi conclusione, quod requiratur copulatiue maior pars, & sanior, sequitur, quod in disponendis per vniuersitatem, seu capitulum, non deberent dari voces per lupinos, quia tunc non potest apparere, quæ pars sit sanior, sed solum quæ maior respectu numeri, ut animaduertit Abb. in d. cap. ecclesia. 2. vltimo not. & tamen habetur in quadam Apostil. ad Abb. in loco præalleg. quod per totum mundum practicator, quod dentur voces siue per fabas, siue per lupinos, ita patet ad sensum & sic cum per huiusmodi vniuersalem practicam non possit apparere de aliqua sanioritate, sequitur attendendum numerum solum, immo in electione summi pontificis, quæ est tantæ importantiæ, amplissimus ordo Cardinalium, non dat voces per lupinos, tamen nunquam auditum quod de alio curetur, quam de numero ipso. cum etiam in effectu nihil aliud requiratur. cap. licet. de electio. Cic. tamen 3. de leg. non omnino subscripsit huic consuetudini, dum disserit, an melius sit ferre suffragia clam aut palam in voce, ait enim. Nam ego in ista sum sententia, quæ te fuisse semper scio, nihil ut fuerit in suffragijs voce melius, & deinde sub persona Quint. bona tua venia dixerim ista tua sententia maxime & fallit imperitos, & obest sapientissime Reipublic. cum aliquid verum, & rectum esse dicitur. & paulo post. Quis autem non sentit auctoritatem omnem optimatum tabellariam legem abstulisse, quam populus liber nunquam desiderauit, idem oppressus dominatu, de potestate principum flagitauerit? Itaque grauiora iudicia de potentissimis extant voce, quam ob rem suffragandi nimia libido in non bonis causis eripienda fuit petentibus, non latebra danda populo, in qua bonis ignorantibus, quod quisque sentiret tabella vitiorum occurreret suffragium. Si vis videre quod etiam in electionibus prælatorum, & officialium secularium processum fuerit per voces, scedulas, bullettas, paleas, & cartellas, lege Boer. in sua 1. decis. Videtur ergo concludendum quod communis opin. & maior pars constet ex numero solo inspectis generali consuetudine. & dum videtur, quod docto. vtriusque censuræ communiter concludant requiri numerum & sanioritatem copulatiue, id debet intelligi habuisse locum ante introductionem generalis consuetudinis de dando voces per lupinos, fabas & calculos, vel quando recederet ab aula vniuersalis consuetudo prædicta. Siue autem dicamus requiri numerum solum, siue sanioritatem quoque scire debes quod neutro casu sufficeret sententias eorum de collegio singulariter præstari, puta, quod quilibet consentiret in camera sua, sed oportet quod collegialiter consentiret. Abba. d. capit. quia propter. colum. 5. versicu. vltimus queritur. Sed quicquid sit in superioribus casibus, videtur posse indubitate statui, quod in conficienda communi opinione docto. de qua principaliter noster hic Tractatus loquitur, numerus solus, ut supradictum est, attendatur, quia illi non congregantur collegialiter ad huiusmodi eorum sententias, & opiniones dicendas, nec tanquam collegium, nec tanquam singuli, quibus casibus iura requirunt etiam sanioritatem sed eas proferunt singulariter. & seorsum quilibet in sua camera, & in sua cathedra, & in suis scriptis successiuis quoque temporibus. Item, & alia ratione numerus solus considerandus est in communi opinione doctorum, quia si in gestis per collegium ut a singulis inspicitur solus numerus, saltem secundum legistas. d. l. Pomponius. de re iud. quanto magis in casu nostro, vbi doctores quidem tanquam singulari, absque vlla tamen forma collegij vel vniuersitatis, vel mystice, ac representati corporis in eorum opinionibus considerantur, similiter videtur habere minorem difficultatem quod solus numerus attendatur, quando sumus in communi opinione populi, & vulgi, vbi voces non ponderantur, sed numerantur, vnde remanebit firma resolutio communem opinionem, & maiorem partem generaliter dici illam, pro qua maior sit numerus licet non maius pondus. & D. Alc. in reg. prim. præsumptionum. præsumpt. 5. 1. non dissentit ab hoc, dum ait, vbi maior est numerus eligendum, ibi etiam præsumitur maior zelus. postea subiungit quod est verum, maxime in electione facta per viros prudentes, quia naturaliter in eis melior opinio præualet, alias in electione in qua interueniunt vulgares, videtur secus, per id quod not. Abb. in cap. 2. de elect. vbi dicit quod præsumitur minus pro toto populo quam pro aliquibus prudentibus de populo: quia in toto populo reperiuntur multi viles non habentes certum iudicium rationis, sed corruptibiles, & propterea præsumitur in toto populo aliquis qui non habeat

synceram fidem. Hæc ille. sed tenendo quod reddantur suffragia per calculos, videtur cessare hæc differentia eo magis, quod ipse D. præceptor lib. 4. pareg. c. 17. dixit, apud nostrates doctores semper sacrosancta fuit communis opinio, & in consilijs publicis necesse fuit numerare potius quam ponderare sententias. nec illud dictum Abb. multum obstat. quia stant simul, quod minus præsumatur pro toto populo, propter illos qui non habent synceram fidem, & tamen quod eius sententia sit sequenda, quia magis communis, cum maior pars populi representat totum populum, etiam quod erret, non illi aliqui, qui præsumuntur non habere synceram fidem. concludendo tamen postea ipse D. Alc. in dicto loco subiungit, & intellige communem opinionem illam esse, non quæ plures habeat auctoritates simpliciter. sed quæ plures grauiores habeat auctores allegat c. in cano. 19. dist. 1. diui. de iure patr. l. pen. C. de cond. indeb. & sunt verba Fel. in c. 1. de consi. in vlt. col. & sic in his verbis videtur subscribere tertiæ opinioni, maxime quoad opi. doctorum. declarat etiam ibi requiri, ut communis opinio sit approbata a docto. non incidenter, & vide ibi reliqua per eum, & alij etiam voluerunt illam esse communem, quæ constat etiam ex grauioribus docto. alleg. Tom. Ferrat. caute. 3. 1. Alex. conf. 202. vol. 7. Ias. l. 2. C. de inst. & substi. & alios de quibus supra in tertia opinione. sed tenendo, quod communis opinio doc. constitui debeat ex solo num. Responde breuiter omnibus contrarijs, primo ad l. diui. dicas quod illi, quorum opinio fuit approbata ibi non erant grauiores alijs habentibus diuersam opin. sed consideratus fuit numerus, vbi ait plurimum etiam iuris authorum & c. ad l. pen. C. de cond. indeb. responde quod Imperator non sequitur ibi communem, & sic numerum non respicit, sed forte veriore, vel habentem pro se meliorem rationem. approbat enim sententiam duorum, Pap. scilicet & Iuliani. reijcit sententiam trium. Vlp. f. Marcel. li. & Celsi. Item dum præsupponit, quod dicantur grauiores illi doctores quorum frequentiores sunt lecturæ, & approbatior in scholis. arg. d. cap. in canon. 19. dist. & eorum quæ ponit Bart. in l. 1. si certum per. est aduertendum quod c. in canon. 19. dist. loquitur in negotio fidei, in quo casu communis error non facit ius, prout in interpretatione iuris ciuili & canonici, nimirum si ibi non attenditur solus numerus. Itæ approbatio ibi a pluribus, & grauioribus facienda intelligitur a pluribus, & grauioribus ecclesijs non a personis singulis, & sic illud c. loquitur in casu diuerso a nostro, & probat contrarium. Ad Bart. in l. 1. si cert. per. responde quod si inducitur in illa parte, vbi loquitur de Iuriscons. certum est quod illi habebant auctoritatem, & grauitatem parem a principe, ut est notissimū, & approbavit infra statim, si adducitur vbi loquitur de docto. nostris, quorum scripta vocat magistrales probationes, dico quod in illis nullam requirit grauitatem. ad id autem quod frequentiores lecturæ, & approbatior redant docto. grauiores, dico quod innumerabiles sunt docto. lecturæ quorum sunt æqualiter approbatæ, & frequentes in scholis, quomodo ergo inueniemus inter nos communem opinionem, si ex auctoritate, & grauitate pendebit? quod autem Iurisconsul. non differat auctoritate, nec grauitate, probat tex. in l. tanta. §. has itaque leges. in fi. C. de vet. iure enuc. ibi, legislatores autem vel commentatores elegimus, qui digni tanto opere fuerant, & quos anteriores pijsimi principes admittere non sunt dedignati, omnibus vno dignitatis apice impartito, nec sibi quoque aliquam prærogatiuam vendicante. & paulo infra. Quid amplius, aut minus in quibusdam esse intelligatur, cum vna dignitas, vna potestas omnibus est indulta? & si dicatur ille tex. loquitur de Iuriscons. æqualiter approbat ab Imperatore, sed inter docto. nostros vnus est grauior altero, cōcedam quidem in alijs, non autem in formando communem opi. quia iura & consuetudo contentantur de numero. siue reperiri duas opiniones contrarias habentes parem numerum doc. pro qualibet, de his, scilicet grauioribus, vna tamen superet alteram vno tantum doctore, quis negabit illa dici debere communem, quæ excedit in numero, quamuis contraria haberet secum etiam ipsum Bart. vnde sub correctione tantorum patrum & præceptorum crederem opin. com. Doctorum & maiorem partem ex numero simpliciter constare, ut experientia docet. Ferrat. in d. caut. 3. 1. & Alex. in d. conf. 202. loquentes de grauitate nihil allegant. Imol. & Ias. in l. 2. C. de instit. & substi. de num. solo loquuntur.

C A P V T VII.

Ampliationes.

S Y M M A R I A.

- 1 Maior pars attendi debet.
- Extenditur pluribus modis.

- 2 Maior pars si est feudalitatis, omnia præsuntur feudalitatis.
- 3 Fideicommissum ibi petendum, ubi maior pars hereditatis adest.
- 4 Tutor quomodo possit se excusare a tutela, dicens, quod habet litē cum pupillo.
- 5 Tutor si non fuerit electus a testatore, is gerat, cui maior pars tutorem tutelam decreuerit.
- 6 Exceptio spoliū facti a tertio quando admittatur.
- 7 Fideicommissarius in quo loco sit conueniendus.
- 8 Socij debet habere vnum sigillum societatis, & penes maiorem partem extare debet.
- 9 Alienans maiorem partem rerum præsuntur facere in fraudem, ac si omnia alienasset.
- 10 Inimicitia quando dicatur capitalis.
- 11 Domini duo in solidum vnius castri, an ambo debeant ponere officiales, vel qualis.
- 12 Donans duobus pro indiuiso, ille qui habet maiorem partem potest offerre asimationem ei qui habet minorem partem.
- 13 Vniuersitas scholarium, quomodo dicatur Ecclesiastica.
- 14 Accidens quomodo denominet subiectum.
- 15 Possidens maiorem partem honorum beneficij dicitur pacificus possessor.
- 16 Domicilium, in quo loco dicatur.
- 17 Ecclesia consecrata non debet amplius consecrari, nisi pro maiori parte fuerit combusta.
- 18 Ieiunus quo ad celebrandam missam, quomodo quis dicatur.
- 19 Vniuersitas si promiserit soluere, quando alia vniuersitates soluerent, quomodo intelligatur.
- 20 Decretum factum a maiori parte cōsederatorum Principis valet, non obstante contradictione minoris partis.
- 21 Deliberatio in exercitu a maiori parte valet.
- 22 Error ex parte maiori plus attenditur, quam benedictio ex parte pauciori.
- 23 Error communis, quando facit ius.
- 24 Adducens communem opinionem pro se, debet scire veritatem esse contra se, & quomodo procedat.
- 25 Gestā secundum communem opinionem, non firmit officium, quia detecta veritate, est amouendus.
- 26 Opinio, & credulitas iniusta non firmat gesta.
- 27 Lex non fingit iniuste erratum validum.
- 28 Beatum id non dicitur, in quo quid mali reperitur.
- 29 Medici interrogati de vulnere mortali, & sint discordes, statur maiori parti.
- 30 Senatores in quo loco respondere debeant.
- 31 Habens plures habitationes, ubi citari debeat.
- 32 Iustinianus Imperator noster, quo tempore fuerit in humanis. Titulus C. de summa Trin. & fide cath. & omnia iura sub illo contenta, quas contineant decisiones & casus, & nu. seq.
- 33 Apostolica disciplina, quam dicatur.
- 34 Mandata a maioribus nostris tradita a nobis obseruanda.
- 35 Sedes Romana est caput omnium ecclesiarum.
- 36 Episcopi omnes beatissimi vocantur.
- 37 Reliquia, & corpora Sanctorum, quomodo sint custodienda.
- 38 Tit. de Episcopis & Clericis, cum omnibus iuribus declarantur.
- 39 Solemnitates martyrum quales sint.
- 40 Episcopi sub nomine beatitudinis, & gloriositatis nuncupantur.
- 41 Muri ciuitatum, sancti dicuntur.
- 42 Caput ecclesie a Petro Apostolo sumpsit originem.
- 43 Pontifex semper præsere debet Ecclesie in remedium schismatum.
- 44 Homines nisi cogentur parere vni, se continue in diuersas sectas diuident.
- 45 Gentiles Barbari fuerunt prudentiores istis euangelistis nouis.
- 46 Heretici non negant Ecclesiam vocari corpus Christi, & significari per Arcam Noe.
- 47 Christus dicitur caput vniuersale, & militantis, & triumphantis Ecclesie.
- 48 Et secundum interiorem influxum gratie.
- 49 Caput orbis dicitur ubi est Ecclesia.
- 50 Pontifex dicitur caput Ecclesie eo modo, quo Princeps terrenus se mundi dominum.
- 51 Christus parabolice, & similitudinarie, quo caput Ecclesie vocet.
- 52 Christus, ut homo dicitur caput Ecclesie, & quomodo.
- 53 Anima quomodo insita sit in corpore humano.
- 54 Sensus omnes in capite sunt.
- 55 Pontifices successores Petri, quomodo dicantur caput Ecclesie.
- 56 Christus quomodo plures nos per parabolas varijs nominibus nuncupauit.
- 57 In Pontifice tria sunt verba idem significantia, videlicet, summus Pontificatus, apex pontificatus, & fons sacerdotij.
- 58 Summum, id est, quo nihil est superius.
- 59 Apex quid sit.
- 60 Factum ex equipollentibus, uti vere factum dicitur.

- 61 Pontifex (ut probatur) dicitur caput Ecclesie.
- 62 Petrus Apostolus, ex quibus uerbis fuerit rector generalis constitutus, & Dux suorum fidelium.
- 63 Petrus an dicatur pastor omnium Christianorum, an gubernator, & caput, nihil refert.
- 64 Christus uocauit se pastorem, & caput Ecclesie.
- 65 Petrus fuit deputatus pastor necessaria causa.
- 66 Ecclesia semper fuit, & erit exposita insidijs Satanae usque ad consummationem seculi.
- 67 Auctoritas ecclesie non fuit data soli Petro, sed omnibus success.
- 68 Oues Christi quales sint.
- 69 Quilibet quamuis uilis prouidet non tantum filiis natis, sed & nascituris.
- 70 Caput Ecclesie tam dicitur Petrus, quam Christus.
- 71 Vicarius, & successor Christi dicitur caput mysticum uisibile, assistens, & gubernans uisibilem Ecclesiam.
- 72 Ecclesia habens duos pastores, non propterea dicitur monstruosa.
- 73 Duo capita diuersa in una, eademque re admittuntur.
- 74 Vassallus an quis esse possit duorum dominorum.
- 75 Vassallus iurans fidelitatem domino, excipere debet Imperatorem.
- 76 Christianus subiiciendo se Pontifici, semper excipit subiectionem, & fidem in Christum.
- 77 Res emphyteutica duos dominos habet, alterum directum, alterum utilem.
- 78 Subiectus alterius potest pluribus rationibus dici.
- 79 Ecclesiastica persona, quomodo fuerunt Imperatori subiecta.
- 80 Palatium Imperiale factum dicitur uoluntate diuina.
- 81 Statuta laicorum, & leges Imperiales, licet comprehendant clericos, & Ecclesias, non tamen id procedit in legibus specificē dispositis super Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis.
- 82 Statuta facta a iudice incompetenti non sunt seruanda.
- 83 Obseruantia legum denotat superioritatem erga constituentem.
- 84 Non subditus potest priuilegiari.
- 85 Leges, uel statuta concernentia peccatum, non sunt obseruanda.

I Conclusio siue regula prædicta quod attendi debeat communis opinio, & maior pars, & pluralitas, ampliatur multis modis, extenditurque ad plures alios casus quam ad numerum.

Primo in casu l. queritur. de stat. hom. ubi Hermaphroditus aestimatur eius sexus qui in eo præualet.

Secundo in traditis a doct. in c. & si perfodiens. de homici. ubi iudicatur esse dies, vel nox, vel delictum commissum de die vel de nocte, secundum quod hora inclinatur magis ad vnum quam ad alterum. Tertio in c. fin. de controuer. inter mas. & fem. ibi, cum maior pars est feudalitatis, omnia præsumuntur feudalitatis.

Quarto in l. fideicommissum. in princip. de iudi. ibi, ut ibi petatur fideicommissum & ubi maior pars hereditatis est. Quinto propter litem quā quis cum pupillo habet excusare se a tutela non potest, nisi forte de omnibus bonis, aut plurima parte & eorum controuersia sit. Sexto si non erit a testatore electus tutor, aut tutelam gerere nolit, tunc is gerat, cui maior pars tutorum tutelam decreuerit. l. 3. §. fin. de adm. tut. Septimo in casu c. i. de resti. spol. lib. 6. ubi exceptio spoliū facti a tertio admittitur quando & criminaliter agitur, & expoliatio fuit secuta de tota substantia, vel maiori parte. Octauo erit maior numerus hominum qui damnabitur, quam qui saluabitur: ut videtur concludere Card. in cle. i. de sum. Trin. q. 12. per illa verba euangelij, multi sunt vocati, pauci vero electi. & memini uidisse Ros. aur. super illis verb. innixa cuidā dicto D. Thomæ in 4. differentem, quod erit maior numerus christianorum, qui saluabuntur, quam qui damnabuntur. eo quia illud verbum pauci, non est intelligendum comparatiue ad christianos damnandos, sed ad totum mundum qui vocatur ad fidem, non tamen ad gloriam nec ad gratiam.

Nono oportet ibi fideicommissarium conueniri, & ubi vel domicilium habet, vel maior pars relictæ hereditatis habetur. l. qui ita. §. fi. ad Trebel.

Decimo ut sigillum & quo vsi sunt plures socij remaneat penes maiorem partem eorum. Bald. in rub. C. pro soc.

Vndecimo alienans & maiorem partem rerum, præsuntur facere in fraudem ac si omnia alienasset. Bartol. in nomen. §. filio. in fin. de lega. 3. post gloss. ibi in vers. omnia. & ibi Alex. in apostil.

Duodecimo, inimicitia & dicitur capitalis quando est causata a lite vertente super omnibus bonis vel maiore parte eorum. gl. in Auth. si testis productus. in vers. pecuniaria. de test. Alex. conf. 99. t. vol. Abb. c. i. de iud.

Tertiodecimo quando duo & domini possident iurisdictionem certi castri pro indiuiso, & vnus habet maiorem partem

Macagnani Azoguidi Tractat.

- alio, qui habebit maiorem partē, habebit ponere officarios. l. sancimus. §. ne autem communione inducti. & ibi Bal. ver. si habeamus commune hospiciū, tu & ego. C. de donat.
- 12 Quartodecimo si donatur res duobus pro indiuiso, ille qui habet in ea maiorem partem, potestatem habet offerendi estimationem ei, qui habet minorem partem. d. l. sancimus. §. ne autem. C. de dona.
- 13 Quintodecimo, q̄ vniuersitas Scholarium t̄ dicatur Ecclesiastica, si maior pars sunt Clerici, videtur tenere Feli. in c. ex literis. de consti. post alios quem vide.
- 14 Sextodecimo ad hoc vt accidens t̄ denominet subiectum, oportet quod ipsi subiecto conueniat in totum, vel pro maiori parte, secundum Ioan. Andr. in c. sicut. de verb. sign. in No. uel. per l. legatis. §. si vnus. de leg. 3. vbi legatis seruis diuerforū artificiorum ille qui sciebat plura artificia cedit legato eius artificij, in quo plurimum versabatur.
- 15 Decimoseptimo qui maiorem t̄ partem bonorum beneficii, possidet dicitur pacificus possessor glo. in Reg. Cancel. 33. & ponit Cassiad. in suis Deci.
- 16 Decimooctauo domicilium t̄ fortitur quis in loco, in quo maiorem partem rerum suarum possidet. Feli. ca. dilectus. 2. de refer. in ver. domicilium. vbi de alijs requisitis ad fortitendum domicilium.
- 17 Decimonono, vt ecclesia t̄ consecrata iterum non consecratur nisi tota vel pro maiori parte combusta fuerit. c. ecclesiis. cum glo. de consecr. dist. 1.
- 18 Vigesimo quod ieiunus dicitur t̄ quoad celebrandam missā qui maiore parte noctis fuerit ieiunus, idest qui comedit ante mediam noctem, ita dicit Bertac. in suo tract. de episco. 2. parte quarti. lib. nu. 68. allegat glo. in c. nihil. 7. q. 1.
- 19 Vigesimo primo quod communitas promittens t̄ soluere in terminis in quibus alie communitates soluerent intelligitur quando omnes communitates vel maior pars soluerit. & si maior pars non soluit totum tenetur promittens ad illam ratam quam soluit maior pars per Paul. de Castr. in conf. 152. vbi vide quando aduenit tempus quo maior pars soluere debeat, an promissor teneatur, seu expectetur tempus solutionis.
- Vigesimo secundo quod facit maior pars confederatorum
- 20 Principum, vel communitatum t̄ debet haberi ratum, licet minor pars confederatorū contradicat, quia regunt ad instar vnius corporis. Mart. Lau. in trac. d. confederata. Princ. 44. cōcl.
- 21 Vigesimo tertio etiam in exercitu, t̄ in castris statur sententiæ maioris partis. Caesar. lib. 3. de bel. gal. loquens de Galba legato obfesso ab Heluetiis, dicit quod concilio celeriter conuocato sententias exquirere cōpit, & recitatis aliquibus sententijs postea subiungit, maiori tamen parti placuit.
- Vigesimo quarto in casu l. domum. de contrahend. emptio. ibi, vt si quidem amplior domus pars exusta sit, non compellatur emptor perficere emptionem.
- 22 Vigesimo quinto ampliatur etiam t̄ regula, vt procedat in his quæ maior pars facit. & credit etiam errando. iuxta illud tritum, melius est errare cum multis, quam benedicere cū paucis, unde etiam dictum est errorem communem ius facere. l. 3. in fi. de supelle. leg. glo. l. Barbarius. per illum text. de off. Prat. & vide omnino Bart. per totam illam legem. c. de inferius. in fi. cum sua glo. 3. q. 7. quæ glof. dicit, ecce quantum operatur communis opinio. & glo. in §. cum aliquis. instit. de testa. quæ dicit not. errorem probare. & communis error facit ius vt patet de his versibus. Error t̄ communis ius efficit, vt manifestat Testificans seruus qui liber credit esse, intellige tamen semper prædicta in his quæ sunt iuris publici, & publica p̄sona, puta in iudice ordinario, secus in Delegato, quia non sufficit probatio communis reputationis vt per Nicol. Milis. in verb. error communis. intellige etiam quando ille iudex, circa quē erratur est in possessione iuris quod putatur habere c. consulationib. vbi Abb. nu. 7. de iur. pat. vide deci. 14. de iur. patr. in ant. & gl. in c. ad probandum. de re iud. quæ dicit, vnde cum cōmuni opinione liber, & absolutus habeatur, & credatur, quicquid interim facit, valet, & dixit Bald. in l. non mutat. de lib. cau. quod communis error, de quo in l. Barbarius. operatur tantum in temporaliter facto, non autem in spiritualiter factis. allegat Innocen. in cap. nihil. extra de elec. Non habet tamen locum præsens ampliatio, quando ille qui vult se t̄ ex cōmuni opinione inuare, debet scire veritatem esse contra communem opinionē. Nicol. Mil. in verbo, error communis. Item non habet locum præsens ampliatio in tutorib. & alijs administratoribus. Bal. in l. non omnis §. si pupillus. si cer. pet. Item non habet locum in eo, qui sciebat illum communem errorem, & tacuit. Marfi. plene in pract. crim. §. aggredior. nu. 33. & Bal. in l. 2. C. de seru. & aqu. dicit quod in d. l. Barbarius. concurrunt tria, videlicet superioris autoritas, communis error, & publi-

ca utilitas. alleg. not. in auth. de Tabell. §. penul. subdit tamen quod licet communis opinio firmer gesta, non tamen firmat officium, t̄ quia detecta veritate est amouendus. alleg. nota. per Inno. in d. c. nihil. & ad hoc, vt communis error faciat ius, necesse est quod concurrat communis opinio saltem maioris partis vt tenet Spec. in tit. de testa. §. 1. vers. item quod est seruus. ver. qui se a maiori.

26 Et opinio, & credulitas t̄ non validat gesta, quando nō esset iuxta sed supina, quia lex t̄ non fingit erratum huiusmodi pro vero sed pro errato vult haberi, cum supina ignoratia noceat. l. nec supina. de iur. & fac. ignor. & pro hoc videtur tex. secundum vnam lect. in l. Actuarios. C. de actuar. lib. 12. & quod voluit Saly. in l. Zonodorus. C. ad Maced. & hæc omnia ponit Soc. in conf. 60. nu. 8. ver. circa quartum. vol. 1.

Vigesimo sexto amplia in his, quæ ponit Cic. in 5. Tuscu. vbi dicit non enim licet his, qui laudem cum dolore petendam esse dicunt, negare eos esse beatos, qui illam adepti sunt. quamquam enim sint in quibusdam malis, tamen hoc nomen beati, longe, & late patet. nā vt quæstiosa mercatura, fructuosa oratio dicitur, non altera semper omni damno, altera omni tempestatis calamitate semper vacet, sed si multo maiore ex parte extet in vtroque felicitas, sic vita non solum si vndiq; referta bonis est, sed si multo maiore & grauiore ex parte bona perpendens, bona recte dici potest.

Vigesimo septimo, & in alijs quæ idem libr. 5. de finibus. ait 28 enim si qua in vita t̄ est aliquid mali, ea esse beata non potest ne leges quidem igitur spicis vberibus, & crebris, si aueniam vspiam videris, nec mercatura quæstiosa si in maximis lucris parum aliquid damni contraxerit. An vsquequaque aliter in vita, & non ex maxima parte de tota iudicabit? an dubiū est quin virtus maximam partem obtineat in rebus humanis, vt reliqua obtinent? & infra semper enim ex eo, quod maximas partes continent, latissimeque funditus tota res appellatur, dicimus aliquem hilare viuere, igitur si semel tritior effectus est, hilaris vita amissa est.

Vigesimo octauo, & ad ea etiam quæ Horatius in arte poetica. Verum vbi plura nitent in carmine non ego paucis Offendar maculis quos aut in curia fundit, Aut humana parum cauit natura & infra. quādoque bonus dormitat. Homerus. Verum opere in longo fas est obrepere somnum.

Vigesimo nono ampliatur quod ea videntur esse in fundo quæ maiore parte anni ibi sunt. l. cum de lanionis. §. Sabinus. de fundo instruct. ibi, quæq; maiore parte anni morari & c.

Trigesimo si eligantur Medici qui videant, & referant an 29 vulnus sit mortale t̄ vel cicatrix sit remansura, & sint discordes statur dicto maioris partis. vt referunt post alios Angelus & Arim in trac. maleficiorum in versiculo, vna alia percussione. per discursam totius illius capitis, & idem debet posse dici de alijs artibus, & artificibus.

30 Trigesimo primo quod senatores t̄ in pecuniarijs causis, & prouincijs vbi larem fouent, aut vbi maiorem bonorum partem possident, & assidue versantur respondebunt. l. senatores. vbi senat. vel clarif.

Trigesimo secundo in casu l. maiorem. de verb. signi. vbi de maiori parte temporis.

Trigesimo tertio item amplia ad maiorem partem temporis non solum quoad tempus ipsum, puta quo ad annum, sed etiam quo ad alia loca, vt vult Ioan. And. in clem. causam vevro communiter. de elec.

31 Trigesimo quarto t̄ qui habet plures habitationes debet citari ad eam, in qua pro maiori parte anni habitat. arg. eorum quæ tradit Bart. in d. l. cum de lanionis. §. Sabinus. de fund. instruct. & in l. 2. §. Prator. de noui oper. nunc. in 2. colum. Ex his vltimis ampliacionibus satis constare videtur attendenda, & sequenda esse ea quæ pro maiori parte temporis obseruata fuere. Quo stante non parum est mirandum vnde sit quod moderni hostes Sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ nolunt acquiescere his, quæ circa religionē pro maiori parte temporis, quo Christus natus colitur, credita, & absque vlla temporis interruptione vsq; in præsentē diē ab vniuersis Christianis intacta illibataq; custodita fuere. Id certe repugnat communi sensui hominum, repugnat naturali rationi, repugnat sacris literis, quemadmodū innumerabiles nostra tempestate Theologi in eruditissimis piissimisque eorum scriptis docuerunt, vt mihi non sit opus rem tam arduam, & iam actam agere, vt nequaquam meæ profectioe propositi. Illud tamen modo ad me pertinere arbitror ex Iustiniani Sacratissimi Principis sanctione probare ipsam Pontificis ecclesiæq; Romanæ potestatem, dignitatem, illiusq; dogmata, traditiones, instituta, quæ hostes nostri in sensum reprobū traditi dum pro nihilo habent, ac penitus tollunt ecclesiasticum ordinem omnem conturbant

turbant & subuertunt, & quidem nostra hæc machinatio (aut ego fallor) tanto magis eos confundet, cum non diuinarum scripturarum oraculis, non Theologorum testimonijs, non conciliorum inuincibili auctoritate, quæ omnia ipsi inuerecunde negare solent, sed solis Imperialibus prophanisque ut ita dicam, legibus (neque enim alia arma nobis subministrat armamentarium) debellatos, sed videbunt. Non alijs igitur armis quam Imperatoris legis voce ab vniuerso Christiano orbe, & ab ipsismet aduersarijs eorumque maioribus plusquàm per mille annos, & sic pro maiori temporis parte Christianæ veritatis obseruatæ, bellum nobis parandum est de victoria non dubij nisi forte ipsam quoque sacrarum legum venerad. potestatem & locum a maiori parte temporis, pene ex natura fontibus haustum negare sint ausuri. Prohibet ꝑ Iustinianus princeps, qui fuit circa annum Christi nati quingentesimum, nequis priuatus publice audeat de summa Trinitate, fideque catholica contendere. Rubr. C. de sum. Trinit. & fid. cat. quo ergo ausu isti per plateas, & Tonsuras ab indoctissimis quotidie legi tam Sanctæ contraheniri permittunt? In l. i. iubet omnes populos versari in ea religione & fide, quam Petrus Apostolus tradidit, & vsque ad sua tempora credebatur & docebatur, & appellat ibi Apostolicam disciplinam id quod suo tempore credebatur, cum tamen Apostoli per quadringentos annos ante mortui essent. ad ostendendum, ut id obi-
32 ter dicam, apostolicam ꝑ disciplinam esse quoque illam, quæ non in libro Euangeliorum tantum, sed & quæ in sanctis quoque patrum institutis obseruan. traditur. iuxta. cap. illa autem.
34 3. quæst. 7. vbi sunt verba Augustini. in l. 2. mandat ꝑ obseruari tradita a maioribus. In epistola, Nos reddentes, scribens ad Papam dicit. Nos reddentes honorem Apostolicæ sedi, & vestræ sanctitati, & paulo infra dicit, honorantes vestram beatitudinem, appellatque ipsum Papam patrem, seque subijcit sedi Apostolicæ, dicitque eidem subiecisse Sacerdotes, & Ec-
35 clesias orientis. ibi quoque habetur quod Sedes Romana ꝑ est caput omnium ecclesiarum, acceptat quatuor concilia. Hipotium, & Demetrium Episcopos vocat beatissimos, Patriarcham Constantinopolitanum sanctissimum. & aperte dicit quod sequitur sedem Apostolicam. Quare inferior ei dici debet, ut not. ibi glos. & tandem omnes episcopos ꝑ vocat beatissimos. in vltimaque parte eius epistolæ vbi cuncte incidit sermo Apostolicæ doctrinæ, fit quoque mentio Sanctorum Patrum, & tandem ibi dicit: in hac veneratione Apostolicæ sedis cuius principatum conseruatis in omnibus. vocat ecclesias sacrosanctas. in Rubr. de sacr. sanct. eccle. magnoque cum zelo pertractat tam anxie de rebus priuilegijsque earum. in l.
37 2. & 3. tam piam gerit ꝑ curam de reliquijs corporibusque sanctorum martyrum. isti autem quomodo illa conculcant? In l. placet. tractat de immunitate ecclesiarum. quo colore isti eas spoliant? in l. omni. mandat seruari canones ecclesiasticos antiquorum. in l. priuilegia. abrogat leges Imperiales factas contra canones. In lege generali. tam curiosa habetur cura Særimonialium. & in l. si quis. tit. sequentis. iniungitur capitalis pœna eas, nullo modo violanti, sed tantummodo attentati. idē in l. raptores. Titul. sequentis. isti autem eas prostituere præsumunt. In l. iubemus. prohibetur alienatio rerum ecclesiasticarum, & in l. sancimus. prohibetur etiam earum pignoriatio, illa vero isti in priuatos vsus manu sacrilegia conuertere. In lege sancimus. secunda, habetur immunitas ecclesiarum, ut sit diuersitas inter diuinas res, & humanas, isti nullo habito di-
38 scrimine, omnia confundunt. Tractat deinde ꝑ particulariter de episcopis & clericis, eorumque priuilegijs. In lege prima. eximuntur a muneribus extraordinarijs, & ab hospitandis militibus. In l. 2. eximuntur a sordidis muneribus. In l. sed neque. detestantur clerici, & monachi, qui vxores ducunt, & in l. eum qui eis. interdicunt etiam cohabitatio mulierum affinium. qua fronte ergo dicunt christianos omnes esse sacerdotes, quæ impudentia sacerdotibus vxores adiungunt? in l. presbyteros. describuntur singuli ordines ecclesiastici, quos Sancta Ecclesia semper habuit, & hodie habet presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus, exorcistatus, lectionatus, hostiarius, & Acolitatus, quid est quod illos isti nihil faciunt? In lege si quis in hoc genus. cum Auth. supposita, mandat vindicari sententia capitali iniurias importatas ecclesijs, sacerdotibus, & cultui, & turbatoribus sacrorum mysteriorum, & celebrare prohibentibus. Dij boni nonne isti omnes rei capitis sunt? In l. decernimus. maxima habetur cura de cruce, & reliquijs
39 sanctorum. Item l. 2. C. de fer. habetur ꝑ de solemnitatibus martyrum. Adest rubrica prohibitiua nemini licere signum Saluatoris humi scribere, vel pingere. in cæteris ergo locis licebat, ut exceptio firmet regu. in contrarium. l. nam quod liquida. de pen. leg. sed quis istos docuit sanctorum imagines,

præcipue autem ipsius sancti sanctorum passim abradere? In authenticis tractat. de monachis. vbi, & de Monasterijs, & quod monachi abstineant a nuptiis etiam in minoribus constituti. illi vero dissipauerunt monasteria. In Authen. de non elig. 2. nub. arcentur Bigami ab altari. Item de ordinatione clericorum, in titulo quomodo oporteat episcopos, & cæteros clericos ordinari, illi reiiciunt ordinationem volentes omnes esse sacerdotes. Prohibet alienationem & permutationem rerum ecclesiasticarum. In Authen. iusiurandum quod præst. ab his qui admini. accip. ponitur forma iuramenti iudicis, in qua non solum per Deum, sed etiam per Virginem Beatissimam Mariam, per Sancta Evangelia, & per Archangelos iuratur. quid ergo ipsam virginem cum alijs beatis inhonorarunt, cultumque debitum illis subtrahunt? Item in Rubr. ut ecclesia Romana centenaria gaudeat præscriptione. concessum videmus Roman. ecclesiæ amplius priuilegium quam alijs ecclesijs. quod quidem non fecisset Imperator. si illa non esset eminentior & excellentior, sed æqualis cæteris ecclesijs ut falso prædicant aduersarij. Et in nigro ita exorditur, ut legum originem anterior Roma sortita est, ita & summi pontificatus apicem apud eam esse nemo est qui dubitet. quid ad hæc dicunt? Si inspicimus interesse, cuius magis interest apud Romam non esse summi pontificatus apicem, quam imperatoris? Si dignitatem testis, quis Cæsare dignior? Si possessionis longitudinem, iam & ante per mille annos hæc de summo Pontificatu tradita reperiuntur. In authen. ut nullus fabricet oratorij domos sine episcopo. tractat de cultu Ecclesiæ & de luminaribus, & ibi eruditissima episcoporum præminentia. In authen. hæc constitutio interpretatur: pijsime de monasterijs disponit, & moniales appellat mulieres Reueren. In Auth. de Monachis appellat Abbates reuerendissimos. Quid ergo est, quod tam delicatas aduersarij habeant aures, ut audire non queant S. R. E. summos prælatos a nobis vocari reuerendissimos, cum idem Iustinianus sacratissimi. Imperator, ipsos etiam Archimandritas, immo, & synodum, Abbates, & Monachos, & Monachas, ac inferiores clericos tali nomine honoret, ut per discursum supra allegatarum legum, & constitutionum facile est inuenire, præsertim in epistola inter claras. & in l. cum clerici. C. de episcopo. & clericis quos tandem se ipsos faciunt, nunquid maiores ipsi sunt Imperatore? Sed magis mirandum est quomodo isti scandalizentur audiendo nos vocare pontificem Romanum sanctissimum, & beatissimum, cum idemmet Iustinianus eundem his encomijs exornet in Authen. ut Eccles. Roman. cen. an. gaud. præscrip. quin & his, & dignioribus, nedum Pontificem ipsum, sed, & episcopos particularium ecclesiarum vocet nominibus, ut iam dixi. nunquam enim eorum quemquā
40 alloquitur vel salutatur, nisi sub nomine Beatitudinis ꝑ vel sanctitatis, immo etiam gloriosissimos episcopos dicit l. nemo. C. de episcopo. aud. Vel dicant isti quæso, quare etiam non offenduntur quod huiusmodi epitheta attribuuntur rebus inanimatis? nam in l. tertia. C. de summo. trinitate. & vrbs Constantinopolitana vocatur sacratissima, & sacrosancta, & le-
41 gati, ꝑ & Muri ciuitatum sancti dicuntur. in l. sanctum. cum sequen. de rerum diuinarum. & statua principis vocatur sacra. tot. titulo. C. de his qui ad stat. confug. & Vlpi. ff. de obseq. a liber. præst. dicit liberto, & filio semper honesta, & sancta persona patris ac patroni videri debet. Sed vltra Iustinianum nonne Hieronymus scribens ad Augustinum episcopum, appellat eum Papam sanctum, & beatissimum? & scriptura dicit, ego dixi quia Dij estis, & filij excelsi omnes. Item quo ad primum
42 ꝑ Petri & eius successorum ab eis tam audenter negatum quando nullam ex prædictis authoritatibus haberemus. præcipue in l. i. & in epist. Nos reddentes. C. de sum. Trinitate. & in Authen. ut eccle. Rom. cen. gaud. in princ. nobis quasi sufficeret ratio presentis ampliacionis, quod scilicet pro maiore parte temporis, immo pro toto tempore ex quo fundata est ecclesia a Christo in humanis agente, Romanus pontifex eiusdem ecclesie caput prædicatur, nec aduersarij probare valent contra
43 rium. facit item & alia ratio, Romanum pontificem ꝑ præfuisse semper, & præesse debere ecclesie in remedium, videlicet Schismatum, capite enim constituto schismatis tollitur occasio, ait Hier. lib. primo con. Iouin. quæ schismata propter naturalem facilitatem hominum ad dissentiendum quotidie pullularent. di. l. si vnus. §. principaliter, de arb. nisi enim co-
44 gerentur ꝑ homines subesse, & parere vni, se continue in diuersas scetæ diuiderent, & sic ad se vnusquisque trahens Ecclesiam Christi rumperet. cap. legimus. 93. distinct. de quo supra lib. i. capitu. 8. in fin. & experientia hoc manifestat, quia ecclesia etiam cum capite non est immunis a scissuris, non tamen etiam caret remedijs: sed nonne etiam gentiles Barbari habuerunt inter sacerdotes suos Principem? certe sic, vnde

Macagnani Azoguidi Tractat.

45 fuerunt prudentiores istis euangelistis nouis, lege Casarē lib. 6. de bel. gal. ubi loquens de Druidibus, id est sacerdotibus qui rebus diuinis intererant, qui sacrificia publica ac priuata procurabāt, religiones interpretabantur. His autē (inquit) omnibus Druidibus praeest vnus qui summam inter eos habet auctoritatem. hoc mortuo si quis ex reliquis excellit dignitate, succedit, at si sunt plures pares suffragio Druidū eligitur. apud Romanos quoque erat Rex sacrificulus, & in collegio Pontificum Pontifex maximus. Item facit & alia ratio, quia nullus quantumvis haereticus negat (neque enim potest) ecclesiam vocari corpus Christi, significari per arcam Noe, & per nauim, sed quomodo stare potest corpus illud sine capite? arca sine Principe Noe? nauis sine gubernatore? Nec dicatur quod ecclesia habet quidē caput sed solū Christū, ne alias appareat biceps, si asseramus Petrū, Petriq; successores esse caput eiusdē, quia responderetur quod Christus est caput, & Papa est caput, exclusa omni absurditate, & monstruositate, ut ex infra dicendi. Sciē-
47 dum est igitur quod Christus dicitur & caput vniuersale, & militantis, & triūphantis ecclesiae, iuxta illud, & ipse dedit caput super omnem ecclesiam, & ipse est ante omnes, & est principium, & primatum tenens. Colos. 1. & Dominus, fundator,
48 & fundamentum eiusdē ecclesiae, dicitur etiam & caput ecclesiae secundum interiorem influxum gratiae, in quantum Deus quidem per auctoritatem, in quantum homo vero instrumentali-
49 ter, si quidem eius humanitas est instrumentum deitati coniūctum. Item quia est caput & orbis in quo continetur ecclesia, & quia ex viuorum & mortuorum, quia est principium & finis portans omnia verba virtutis suae, per quem omnia facta sunt. utique & ecclesia ex quo omnia, in quo omnia, qui est omnia in omnibus, cui data est omnibus potestas in cōlo & in
50 terra, item & est caput ecclesiae eo modo (si tamen licet celestia cōponere terrenis) quo princeps terrenus vocat se mūdi dominum in l. de precatō. ad l. rhod. de iac. illud enim intelligitur quoad generalem protectionem & principaliter, non tamen destruens dominia particularia. Et in hoc sensu satis constat Christum & dici caput ecclesiae parabolice & similitudinarie (ut dicit scriptura de libro quod habeat caput: psal. 39. in capite libri scriptum est de me) sicut ecclesia eadē ratione vocatur corpus. Magis autem apposite Christus & est homo, & secundum formam serui, dicitur caput ecclesiae, & ecclesia dicitur esse illius corpus, quam secundum naturam diuinā ratione cōformitatis naturae (oportebat enim illum per omnia a simili fratribus) ut sic vnus naturae sint caput & corpus. sicut
53 enim & anima totum corpus nostrum animat, & viuificat, sed in capite sentit, & videndo, & audiendo, & odorando, & gustando, & tangendo, in ceteris autem membris tangendo tantum, & ideo capiti cuncta subsunt ad operandum caput autem supra collocatum est ad consulendum, sic vniuerso populo sanctorum tanquam vni corpori caput est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. ipse igitur est caput, ceteri vero membra, quia in ipso est omnis gratiarum plenitudo sicut in capite & omnes sensus in ceteris vero quaedam partes gratiarum distributae sunt iuxta mensuram vniuscuiusque membri, & ipsa vniuersa regit, omnia vero membra illi
55 adherent. Sed successor Petri & non est hoc modo caput, sed membrum ecclesiae sub capite Christo, est tamen caput ecclesiae militantis alio quodam modo, hoc est dux, rector, & gubernator illius. ea enim ratione qua ecclesia, & vniuersitas fidelium vocatur mystice corpus, conueniens videtur illum qui praeest corpori, vocari quoque caput, ut sermo habeat cōsonantiam & decorem. huiusmodi enim concinnitatem ipse quoque D. Iesus seruare solitus est & in parabolis, nam dum vocat suos fideles sub nomine ouium, vocat & se pastorem, si dicit illos palmites, dicit se vitem. Sed aduersarij negant vsquam probari Petrum & eius successores esse caput ecclesiae, nos vero profite-
56 mur id maxime probari ultra iam dicta infra scriptis auctoritatibus, rationibus, & exemplis. Primo in Authen. ut eccles. Roma cen. an. gaud. praescript. in princip. sic enim ibi exorditur Iustinianus, ut legum originem, anterior Roma sortita, est ita & summi Pontificatus apicem apud eam esse nemo est qui dubitet, vnde & nos necessarium duximus patriam legem, fontem sacerdotij, spiritali nostri muniminis lege illustrare. An
57 ma duerendum enim sunt haec tria verba & summum Pontificatum, apicem Pontificatus, fontem sacerdotij, quae quidem aequipollent & equipollent verbo caput. & idem omnino metaphorice significant. summum enim & ut inquit Cic. id dicitur quo nihil est superius. quod etiam declarat eius antithetō quod est infimū. sic Iupiter summus dicitur. similiter apex
59 designat cuiusque rei summitatem & excelso rem partem. Cic. apex senectutis est auctoritas. fons etiam per metaphorā denotat causam, originem & principium rei alicuius, sed cum

haec verba ut dixi, aequipollent & aequipollent verbo illi caput, succedit regula trita quae non refert quid ex aequipollentibus.
60 & fiat vel dicatur. l. si sub vna. cum glossa de verbo obliga. si sub vna, inquit ibi Pau. significatione diuersis nominibus ea res quae in stipulatione deducitur, appellatur, non infirmat obligationem si alter altero verbo utatur. & glo. explicat ibi in eo qui stipulabatur ab aliquo tres solidos, & ille respondit se daturum denarios triginta sex, quod non vitatur stipulatio, & Florentinus in l. quae extrinsecus. eod. tit. stipulati denarios eiusdē quantitatis aureos spōdendo obligaberis. vide quae-
61 so de qua magna relitigamus, nempe an Roma sit vrbs à Romano condita, vel scēnum sit herba sicca, ex quo in controuersiam ponitur, an ille sit caput ecclesiae, qui est summus pontifex, qui habet apicem pontificatus, qui est fons sacerdotij. Se-
62 cundo probatur Pontificem Romanum & esse caput ecclesiae in Epist. nos reddētes. C. de summ. trinita. ubi Imperator scribit ad Papam ibi, ut vestra innotescat sanctitati, quae (referendo secundum gloss. ibi. ad Romanam ecclesiam) caput est omnium sanctarum ecclesiarum, certe si nihil aliud quaerunt aduersarij quam locum facientem mentionem de capite in specie. vicimus. Tercio probatur Io. 20. cum dominus Iesus dixit ter Petro pascue oues & agnos meos negari enim non potest
63 tunc constituerit & Petrum generalem rectorem & ducem suorum fidelium. (nunquid enim Deo est cura de bobus, & pariter de ouibus, ut ait Paulus) sicut ergo oues ibi sumuntur pro ecclesia ita cogimur dicere quod pascere stet pro gubernare
64 & is ad quem dicitur pascue, cōstituat rector. Nil & ergo distat an dicas Petrum constitutum pastorem ouium Christi, an gubernatorem & caput fidelium, nisi quantum distat sermo figuratus a sermone proprio per Regulā aequipol. de qua supr.
Quarto probatur sic, in lege euangelica ille qui est pastor ouium, est etiam caput ecclesiae, exemplum habetur de Christo
65 & qui dixit se pastorem, & Paul. vocat eum caput ecclesiae. Petrus ergo qui ordinatus fuit pastor ouium est etiam dicendus caput ecclesiae, est tamen notandum quod sicut Christus est alio modo pastor, ipse enim est pastor qui ponit animam suā pro ouibus, & illis vitam donat aeternam, Petrus vero est pastor qui tantummodo pascit.
Et quando haec inficiari non queant, nemo tamen audeat dicere quod Petrus fuit quidem caput & pastor, sed ipse solus & non eius successores, quia respondebo quod hoc dictum est nimis periculosum, cū Iustinianus supra citatis locis testimonium reddat, Petri successores fuisse pariter potestatis & a Iustiniano vsque in praesentem horam id verissimum videamus. Præterea non est dubitandum quin Dom. Iesus deputauerit
66 & Petrum pastorem ex magna & necessaria causa, ut scilicet eius oues protegerentur a lupis incumberet ergo necessitas aduersariis probandi, quod post obitum Petri huiusmodi causa cessasset si vellent obtinere potestatem finitā cum Petro ut sic cessante causa institutionis pastoris, cessaret quoque institutio, sed cum ecclesia & semper futura sit exposita insidijs satanae vsque ad consummationem seculi, (aduersarius enim ille noster diabolus semper circuit quaerens quem deuoret) nō possumus dicere eam vnquam vacare pastore, qui licet hodie sit Pius, cras Gregorius, vnus tamen pontificatus est. arg. l. me minisse. de off. procon. ubi ait Vlpia. Meminisse oportebit vsque in aduentum successoris, omnia debere proconsulem agere cum sit vnus proconsulatus, & utilitas prouinciae exigit et se aliquē per quē negocia sua prouinciales explicent, sed si prouincia vna terrena exigit aliquem per quem prouinciales negocia sua expediant, iudicent infantes & aniculae, an vniuersalis ecclesia Christi id exigit. Corroboratur etiam alia ratione non soli & Petro, sed successoribus quoque tributam potestatem. Certum est quod Christus commendauit Petro oues suas id est fideles in illis verbis pascue, & c. ut saepius dixi,
67 Sed oues & Christi non intelliguntur esse illi soli fideles quibus ipse coram loquebatur, sed oēs qui credituri erant vsque ad diē iudicij ut probatur Io. 10. ubi Dñs loquens de ouibus suis dicit animam meam pono pro ouibus meis, vitam aeternam do illis clarum est enim D. Iesum non posuisse vitam pro illis solis credentibus: qui cum audierunt, nec illis solis dare vitam eternam, sed omnibus fidelibus qui futuri erant vsque ad consummationem seculi quantum est ex parte sua, & quo ad sufficientiam, & valorem meriti, & satisfactionis suae, ergo commendando oues suas Petro instituit officium perpetui pastoris & vniuersalis, & ordinarium quendam pastorem, adeo ut per totum labentis seculi spacium aliquis semper esset qui fideles commendatos haberet, & c. Sed quia Petrus non poterat semper viuere, & quia commendatio non fiebat intuitu Petri & non erat personalis, sed fiebat intuitu rei commendatae ecclesiae scilicet quae est perpetua in hoc seculo, necesse est
fateri

fateri illam commendationem non presentia tantum, sed futura quoque respexisse: & consequenter transiisse ad Petri
 69 successores. Vterius cum quilibet faber † & rusticus, & negotiando & testando prouideat nedum filij iam natis, sed etiam descendentibus & nascituris in infinitum cum tutoribus, cum fideicommissis & substitutionibus & alijs huiusmodi: quis audebit credere quod D. Iesus non gesserit curam de credentibus suis qui successuri erant illis quibus praeferat Petrum? cum in horas pro illis etiam oraret? iuxta illud, non solum oro pro
 70 eis, sed pro illis etiam qui credituri sunt. Vterque † ergo est caput ecclesiae militantis & Christus, & Petri successor, sicut dictum est in initio, nec tamen ipsa deformitate vlla afficitur ob hanc duo capita: quia Christus est caput nedum ecclesiae, sed & visibiliū, & inuisibiliū. caput inquam spirituale vitæ, ac solum interne influens, conseruans, & informans terrenam, & celestem Hierusalem secundum omnem locum tempus, & statum, toti ecclesiae propria virtute praesidens, eius vero vicarius
 71 † & successor est caput mysticum, visibile assistens, & gubernans solam visibilem ecclesiam secundum determinatum tempus, sui pontificatus, vti Christi vices in terris gerens sub ipso pastorem pastorem D. Iesu Christo. Quemadmodum eadem
 72 ecclesia † duos habens pastores, Christum, qui dixit, ego sum pastor bonus, & Petrum cui dictum est, pasce oues meas nec monstruosus est exercitus qui habet duo capita, Regem & Ducem, neque grex qui habet etiam duo capita, dominum, & pastorem. Nec mulier cui Christus, & vir caput est, vt in epistolis Paul. ad Corint. ad Ephes. & ad Colos. vbi toties inculcat virum esse caput mulieris, quia huiusmodi duo capita
 73 † sunt diuersa, & compasibilia, diuersaque habentia officia, & vnum est principale, aliud subalternum, vnum indepēdēs, aliud vero dependens. possunt namque omnia praenarrata in genere suo vtrique capiti subesse absque vlla iuris vel facti repugnancia. Ad exemplum eius qui est vasallus † duorum dominorum, de quo per Specu. in tit. de feud. quæst. 11. & 12. & aduocati, & medici qui duobus obligant eorum operam, de quibus Ioan. And. in Reg. contra. in mercuriali. & obiter
 75 dicendum videtur quod quemadmodum † quis constituendo se vasallum alicuius domini. & in omni sacramento fidelitatis, semper Imperator nominatim excipitur. l. imperialem. in fin. de prohib. feud. alien. per Feder. ita etiam quilibet Christianus † subiiciendo se, vt tenetur dominio Papæ semper excipit subiectionem, & fidem in Christum, cui ea debetur cum
 76 tota Trinitate vt continet symbolū. & qua ratione in tre emphyteotica, & feudo adest vnus directus dominus adest & alter vt ilis, sic videtur posse dici quod dominus Iesus habeat in ecclesia directum dominium, pastor Rom. pastorem, curam exteriorēque gubernationem pro vsu habet. Potest quoque
 78 adduci exemplum de illo qui subiicitur † non solum duobus, sed etiam pluribus puta ratione originis, incolatus, studij, militiæ, mercaturæ, beneficij ecclesiastici, maioris partis bonorum, delicti, contra. & si Romæ reperiatur, & similia de quibus Doct. loquuntur ad satietatem extra, de for. comp. per totum. Nec plura nobis nunc cōcurrunt denotantia nō Christum, & Petrum solos, sed etiam quemlibet eorum successorē pontificē Rom. fuisse & esse caput militantis ecclesiae. Cetera petantur ex thesauris Echijs, Rossensis, Castrensis, Pighij, Verati, Dierd. Illust. Cardinalis Varmien. & aliorum. Quamuis ergo aduersarij seipfos, temere quidem, exemptos a canonicis, & ecclesiasticis constitutionibus iacent, & ob id pœnis illarum obnoxios se negent, fateri tamen coguntur humanarum legum vltionem eos expectare, quibus velint nolint (nisi tanquam bruta sine lege volunt esse, subiici noscuntur nec desperandum est quandoq; Imperatorem christianum, qui sanctæ Romanæ ecclesiae miles, defensor, & aduocatus existit, de eis dignum sumptuum supplicium, postquam tam impudenter abiecerunt post ecclesiasticas, Cæsareas quoque leges, consuetudinemque optimam legum interpretem, & ea quæ pro maiori parte temporis, imo quæ toto tempore Christianæ religionis vniuersaliter recepta fuerunt. Ne autem rudibus lectoribus scrupulum inieciisse videamur ob supra citatas imperiales leges, propter quarum promulgationem, & in quibus imperatores exercuisse videntur potestatem in clericos, & ecclesias, vt probatur præcipue in Auth. vt ecclesia Romana centum annorum gaudeat privilegijs. circa principium. & in ca. Constantinus. 96. distinctio. scire debeat quod non per hoc probatur vlla subiectio, quia responder Innoc. in c. 2. de maior. & obediens. eos hodie esse exemptos, & hoc fuisse factum voluntate Imperatoris vt in c. ego Ludouicus 63. distinctio. vel potius etiam per constitutiones super hoc factas eximi, tanquam res spirituales, quibus ipse Papa præest, vt ibi latius per eum. vel dicas quod omnes ecclesiae, & ecclesiasticæ personæ fue-

79 runt † subditæ imperatori, quo ad defensionem & protectionem. iuxta gloss. in ver. nostras. in d. auth. vt ecclesia Romanæ & in c. conuenior. 33. quæst. 8. vel processit ex donatione per ipsum Constantinum Siluestro facta, nam illam faciendo donauit fere omnem Imperialem potestatem, & multas ciuitates, & prouincias, ac Imperiale etiam palatium † quod factum fuisse etiam putandum est instinctu, & voluntate diuina, vt per Alb. de Rosa. in l. bene à Zenone. C. de quadri. præsc. & dicit Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitutio. col. 16. vers. recipit autem. quod licet statuta † laicorum, & leges Imperiales, puta quæ hntur in C. & auth. comprehendat clericos, & ecclesias, non tamen id procedit in legibus specificè disponentibus super ecclesijs & ecclesiasticis personis, licet non sint in
 82 damnum ecclesiarum, nec repugnent cano. Non enim † sunt seruandæ etiam de honestate, quia est inferior clericis, & quia
 83 obseruantia † illarum legum denotaret superioritatem, vide Alexan. conf. 8. primo volum. non enim potuit Imperator circa huiusmodi disponere ponendo falcem in messē alienam, etiam quod tales leges sint incorporatæ in decretis quia nisi aliqui canones faciant de ipsis mentionem non dicuntur canonizatæ ex eo solo quod Gratianus eas inseruit, nisi essent mere privilegiariæ huiusmodi leges quia tunc cessat ratio superioritatis, cum non subditus † possit privilegiari. c. nouit. de iudicijs. vel nisi huiusmodi lex esset fundata super ratione naturali, quia illa poterit allegari, non ratione legis, sed ratio
 85 ne naturali. Item † non sunt seruandæ quando concernerēt peccatum, & videatur decil. Boer. 69.

CAPUT VIII.

Limitationes.

SUMMARIA.

- 1 Opinio vnius Doctoris quando magis attendatur quam communis.
- 2 Autoritas. glo. praualeat communi opi.
- 3 Opinio vnius Doctoris pro matrimonio concurrens. cum communi opi. praualeat opinio illius Doctoris.
- 4 Archidiaconi opin. super 6. omnib. praualeat.
- 5 Opinio quæ fauet potestati clauium attenditur, licet sit contra communem.
- 6 Sententia Papæ praualeat communi opinioni.
- 7 Opinio vnius sancti comprobata auctoritate sacra scriptura praualeat com. opin.
- 8 Opinio communis rigorosa concurrens cum singulari æquiori qualis attendatur.
- 9 Peritis in arte credit, & plus vnico perito, quam centū imperitis.
- 10 Iudex potest ex causa recedere à communi opin.
- 11 Opinio singularis secundum veritatem attenditur reiecta communi in contrarium.
- 12 Pharisei quomodo prestabant consensum in vniuersitatibus.
- 13 Grauatius relinquere fundum in familia satisfacit relinquendo vñ ex familia.
- 14 Missa non debet audiri pro maiori parte, sed tota cum benedictione inclusive.
- 15 Contradictio vnius sufficit ad vitandum vnionem factam sine causa.
- 16 Consensus omnium requiritur si illi qui consentire debent sint eiusdem gradus.
- 17 Feudum an diuidi possit cum consensu omnium, vel maioris partis.
- 18 Res minima quando potius attendatur quam maior pars.
- 19 Factum a maiori an omnibus praiudicet.
- 20 Princeps ingrediens principalem ciuitatem prouinciæ acquirit possessionem totius prouinciæ.
- 21 Appellatum quando fuit à pluribus delegatis apostolicis, & maior pars nō deferat, praualeat delatio minoris partis propter reuerentiam summi Pontificis.
- 22 Collegium an possit residere in vñ, & quomodo.
- 23 Delictum factum a maiori parte non dicitur factum ab omnib.
- 24 Collegium si aliquid fecerit cum minori parte an & quomodo possit a maiori parte extra collegium ratificari.
- 25 Hæretici an possint eligere Episcopum.
- 26 Electio an possit fieri a maiori parte collegij, vel ab omnib. quādo vnus recessit ex necessitate cum licentia.
- 27 Electio per inspirationem, non potest fieri etiam per maiorem partem.
- 28 Extraneus eligendus in capitulo, collegio, vel vniuersitate quibus suffragijs acceptari possit.
- 29 Minor numerus testium praualeat maiori ex causa.
- 30 Penitentiarij sedevacante an ab omnibus vel parte maiori. Cardinalium augeantur.

Collegium

Macagnani Azoguidi Tractat.

- 31 Collegium volens condere statutum non generale, sed derogans iuri singularium personarum debet adesse consensus omnium non maioris partis.
- 32 Ordinatio maioris partis ab vno impediri potest.
- 33 Pontifex an a maiori parte vel ab omnibus Cardin. eligatur.
- 34 Capitulum quomodo possit committere vices suas in certo actu aliquibus de capitulo.
- 35 Contradictio maioris partis impedit id quod faciendum est a maiori parte eiusdem.
- 36 Officialis, quomodo in ciuitate debeat reformari.
- 37 Ordinatum ab omnibus non potest reuocari a maiori parte.
- 38 Actus factus a maiori parte expulsa propter partialitatem, vel seorsum non valet.
- 39 Remissio vindictæ a quibus possit fieri.
- 40 Vniuersitas quomodo citari debeat.
- 41 Sapientia sæpe sub sordido paliolo later.
- 42 Communis opinio non attenditur in spiritualibus, & quo ad ordines suscipiendos.
- 43 Melior pars licet minor præualeat maiori.
- 44 Iudex qui assumpsit tres consultores super diffinitiva, quorum duo consuluerunt reum condemnandum esse, & tertius absoluedum, attenditur absolutio.
- 45 Testes duo affirmantes plus probant, quam mille negantes.

Imitatur quoque conclusio nostra sequendam esse opinionem communem, & id quod fit per maiorem partem, in pluribus casibus, sed antequam illos enumerem pono quod in iure habemus duas regulas oppositas. & quæ sunt altera alteri fallentia, vna est in cap. quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari. de reg. iur. in 6. & hæc habet locum in his, quæ competunt vniuersis vt singulis, altera in d. §. refertur ad vniuersos, quod fit per maiorem partem, & hæc habet locum in his quæ competunt vniuersis, vt collegio. & ambas recitat glo. & doct. in c. cum omnes. de constit. vbi ponunt suas fallentias vtrique, & ideo aliqui casus pertinentes ad dictam regulam, qui omnes adducuntur hic pro limitationibus ad nostram conclusionem. Primo ergo non procedit conclusio quando est opinio paucorum doctorum vel vnius fundaretur subtiliori & meliori ratione, quia illa præponitur communi opinioni. ca. capellanus. de fer. l. 2. §. si quis. C. de veteri iur. enu. per doc. omnes in c. i. de constit. rel. ibi per Fel. in l. limit.

Secundo quando contra communem opin. stat autoritas glo. illa est enim quantum ad veritatem præualeat, secundum Fel. ibi, & Corf. in sing. ver. compromissum (licet Sil. nupt. lib. 5. nu. 25. teneat contrarium) ab opin. enim gl. facile non est recedendum, vbi firmat pedes secundum Iac. But. in l. i. C. qui pro sua iurisd. melius enim testimonium haberi non potest testimonio Accursij ex mente Bald. qui asserit se in consulendo ausum non fuisse recedere ab eius opinione, vt refert Alexan. confi. 43. volum. 4. & Imo. in l. i. de vulg. dicit quod glo. sufficit pro tex. quando text. non reperitur. reliqua de gl. vide per Ias. in l. vt vim. in fin. de iustit. & iur. cum sua apostil. vide Archiep. Flo. 4. parte tit. 11. §. fin. ponentem errores glossarum iuris canonici.

Tertio quando opinio singularis & vnius doctoris vel minoris partis esset pro matrimonio: est quia illi statur contra communem, secundum Host. & Abb. in cap. si vir. de cognat. spirit. & Fel. d. cap. 1. in 3. limit.

Quarto nisi esset opinio Archidiaconi super 6. quia est illa præualeat alijs, secundum Rotam in antiq. decis. 348. & per Fel. d. c. 1. in 4. limit.

Quinto est quando opinio fauet potestati clauium, quia præualeat non fauenti etiam communi.

Sexto quando contra communem opinionem, & etiã contra totum mundum esset sententia Papæ. illi est enim stari debet. Marti. Laud. tra. de princip. conclus. 135.

Septimo quando contra comunem esset opinio vnius sancti munita auctoritate noui vel veteris testamenti: talis enim est opinio præfertur communi. Sil. nupt. lib. 5. nu. 66. alleg. glo. in c. de libellis. 20. dist. Ias. in l. i. col. 7. si cert. pet. Panor. in c. qualiter & quando. 2. de accus.

Octauo nisi cõis est rigorosa, contraria esset æquior. Sil. nupt. li. 5. nu. 68. alleg. Dec. in l. ea quæ in partes. de reg. iur.

Nono nisi illi qui tenent communem opin. determinarent de eo in quo non habent peritiam, & tenens contrarium esset in illa facultate peritior. Sil. nupt. ibid. nu. 69.

Decimo nisi iudex est ex causa recederet a communi opinione, qui iudex tenetur facere in actis mentionem de causa per quam recessit. Sil. ibi. nu. 70.

Vndecimo in casu cap. in præsentia. de spon. nõ sufficit cõ-

munis opinio, sed requiritur certus nuntius. Duodecimo cõmunis est opinio non curatur quando opinio singularis habet secum veritatem. Imo. in l. cum quidam. §. quod dicitur. de acq. hæred. in fin. qui id probat quando scilicet illa communis opinio non est pro, nec contra. ita intelligi debet Bart. in d. §. quod dicitur.

Tertiodecimo opinio quæ habet pro se rationes, & argumenta talia quod sufficienter illis responderi non potest, præualeat communi, vt dixit Mathesil. in tra. de elec. opin. quod tamen dicit raro inueniri. arg. l. non possunt. cum l. seq. de legib. & l. illud. §. quod autem. de ali. & cib. leg. l. 1. §. 1. de offic. eius. & ibi subiungit quod Bart. in l. i. C. de sacrosanct. eccles. tenuit vnã opin. quæ approbatur per Italiam, licet sit contra communem. Quartodecimo iuxta ea quæ vult Dec. cõf. 23. videlicet quod quando communis opinio est rigorosa, est consonans, vt restringi possit. Quintodecimo in quadam sententia Essæorum quæ fuit tempore Phariseorum, quæ est inter aliorum instituta hoc habebat, vt cum decem ex eis simul sederent, nullus loquebatur, nisi omnes simul consensissent.

Sextodecimo in regu. quod omnes. de reg. iur. lib. 6. quia ibi tractatur de re communi vt singulis.

Decimoseptimo non habet locum in indiuiduis, quia in partes diuidi non possunt, ideo totum requiritur nõ sola maior pars l. per fundum. cum glo. de ser. rustic. præd. l. i. in fi. de acq. possess. ibi, quia vniuersi cõuenire nõ possunt. Decimooctauo non habet locum in l. si finita. §. si plures. de damn. infect. vbi si plures sunt qui postulant, vt caueatur, omnes mitti in possessionem solent, non maior pars tantum. idem in §. ex hoc edicto. & §. si iam per rationem d. Regulæ quod omnes.

Decimonono in casu l. de pupillo. §. si pluribus. de no. operis nunc. vbi si opus nouum fiat in pluribus locis, non sufficit facere nunciationem in maiori parte locorum.

Vigesimo si accusauerim aliquem de pluribus delictis omnium petenda est abolitio. l. i. §. si plures. ad Turpil.

Vigesimo primo grauatus est relinquere fundum in familia, satisfacit, relinquendo vni ex familia. l. filiusfamil. §. cum patre filio. de leg. 1. ibi, verum est enim in familia relinqui, licet vni relinquatur. Vigesimo secundo in casu l. 3. §. si in fin. de administ. tut. vbi si tutores dati a testatore non consentiant deputationi vnius ex ipsis factæ a Prætoribus, sed velint omnes gerere, Prætor permittet eis omnibus morem gerere. Vigesimo tertio vbi tractatur de reuocando libertatem ad seruitutem. l. si quis hæc. §. quoties. qui, & a qui. ibi, sed omnium cõsensum necessarium. & ponit Felin. in §. fal. Vigesimo quarto vbi tractatur de auferendo alicui ius suum, vt in l. venditor. §. si constat. communia præd. & ponit Felin. in 10. Fal. & Dec. in 7. Vigesimo quinto non sufficit audire Missam est pro maiori parte, sed necesse est audire totam cum benedictione inclusiue. cap. omnes fideles cap. missas. cap. cum ad celebrandum. de consecr. dist. 1. est enim indiuisibilis.

Vigesimo sexto contradictio est vnius sufficit ad vitiandum vnionem factam sine causa. Rebus. de vni. glo. 11. nu. 4. in præd. benef. Vigesimo septimo nõ procedit in casu l. si plures. de arb.

Vigesimo octauo item in c. cum sicut. de eo qui mit. in pos. rei ser. vbi vnus ex tribus iudicibus aliquid facit & valet.

Vigesimo nono in casu c. sancta 15. dist. vbi scripta catholica in omnibus acceptantur, nec licet omittere vnum iota, nec dum minorem partem. Trigesimo omnium consensus est necessarius si illi qui consentire debent sint eiusdem gradus. l. si quis hæc. §. quotiens. qui satisd. cog. Trigesimo primo ad diuendum est feudum requiritur assensus omnium non maioris partis. Fel. post alios in c. quæ in ecclesiis. de const. col. pen.

Vigesimo secundo non attenditur maior pars rei est sed minima. in l. i. C. de vend. re. fisc. lib. 10. ibi: quoties ad fiscum vel minima pars rei pertinet, vbi quotiens ad fiscum, vel minima pars rei communis cum alio pertinet, potest totam vendere. Fel. c. quæ in ecclesiis. col. 2. i. vers. sexta declaratio.

Vigesimo tertio factum est a maiori parte non præiudicat omnibus. in l. quod autem. §. fin. cum duabus legibus seq. de in diem. adiec. propter præiudicium tertij quod resisteret. vide Tiracquel. de retrac. consang. §. 23. glo. 1. nu. 1.

Trigesimo quarto princeps est ingrediens principalem ciuitatem provincie acquirat possessionem totius provincie. Marti. Laud. in tra. de princip. conclus. 177 & sic non requiritur ingressus omnium ciuitatum, nec maioris partis earum. arg. tex. in l. i. de acquir. possess. vbi non est necesse omnes glebas

attrectare, &c. Trigesimo quinto quando fuit appellatum a pluribus delegatis apostolicis, & maior pars non deferat, & minor deferat, præualeat delatio minoris propter reuerentiam summi pontificis. succedit enim regula, Maius dignum &c. vt est Decis. Rotæ. 20. alias 222. de appel. in ant. nota quod vbi

vbi appellatur a tribus iudicibus. & decis. 55. alias. 569. vtrum si agrauamine. eod. tit. Felin. tamen in 6. fal. reliquit cogitandum propter contrariam opin. sed Dec. in d. c. cum omnes. in prima lect. nu. 16. ver. fallit. dicit aperte quod communis est in contrarium, cogita tu quoque.

22 Trigesimosexto si penes minorem partem resideret & potētia capitularis propter inhabilitatem maioris partis glo. cap. gratum. de postul. præl. ver. pauciores. & Abb. nu. 5. cum autē collegium possit residere in vno, & quomodo tunc possit vel non possit se ipsum eligere. vide Abb. ibi cum apostil.

23 Trigesimosexto non habet locum in delictis. & nam factum a maiori parte non censetur factum ab omnibus. glo. l. quod maior. ad municip. Abba. c. gratum. per illum tex. vers. erit. nu. 5. de postul. præl. Dec. in c. cum omnes. 9. fal. de const.

Trigesimo octauo in casu ca. in causis. de elect. vbi nec maior pars, nec etiam omnes de capitulo possunt ratificare factum a maiori parte maioris partis electi a toto capitulo.

24 Trigesimonono vbi maior & pars nō fuit in collegio, & vult ratificare extra collegium illud quod fecit minor pars, quia requiritur consensus omnium vt per Feli. in 7. fal. per tex. in d. c. in causis. de elect.

Quadragesimo quando collegium remanet in duob. vnus eligit alium, quod sic non est maior pars, quæ eligat, d. c. gratum. & per Io. Andr. in reg. in toto. in Mercu.

25 Quadragesimoprimum hæretici & non catholici etiam faciant maiorem partem non poterunt eligere episcopum. 9. q. prima. cap. vlt.

26 Quadragesimosecundo electio & non valet, nedum a maiori parte, sed nec ab omnibus quando vnus recessit ex necessitate cum licentia. Innocen. in c. considerauimus. de elect. Bal. in Marga. verbo electio. 22.

27 Quadragesimotertio non sufficit electio & maioris partis in electione per inspirationem, sed requiritur consensus omnium adeo quod vno dissentiente non valet. capitu. quia propter. vers. nisi forte. de elect.

Quadragesimoquarto in traditis per Abb. in c. scriptū. de elect. vbi dicit per illum tex. post compostel. quod ad admittēdum & extraneos in collegio, capitulo, vel vniuersitate nō sufficit consensus maioris partis, sed requiritur omnium. nemine discrepante, videlicet ad decidēdum, ad hoc autem vt consul tent sufficit admissio a maiori parte. refert Feli. in 3. fall. d. c. cum omnes.

Quadragesimoquinto vbi ex forma legis vel statuti, vel cōsuetudinis requireretur consensus omnium. Feli. fal. 12. Dec. d. §. refertur c. ea autem. de his quæ fiunt a ma. par. Abb. c. constitutus. de appell.

29 Quadragesimosexto quod minor & numerus testium præualet maiori ex causis adductis. p. Pau. de Cast. cōf. 192. vol. 2.

Quadragesimosexto in augendo numero penitentiario 30 rum & minorum sede vacante requiritur totus catus cardinalium. Clem. ne Romani. §. eo tamen in gl. ver. catus. de elec. vbi Card. q. 8. Quadragesimosexto in casu. quem notat. gl. in fi. in cap. lugestum. de iurepa. & post eam Abb. ibi.

31 Quadragesimooctauo vbi collegium & vel vniuersitas vult facere statutum non generale, sed derogans iuri singularium personarum, quia non sufficit consensus maioris partis, sed omnium consensus requiritur.

Quadragesimonono in casu quem ponit Abb. in c. r. de his 32 quæ fi. a ma. par. cap. vbi vnus & impedire potest ordinationem maioris partis.

Quinquagesimo in casu quem ponit Abb. in c. quoniam. de vit. & honesta. cleric. in quo vnus potest se opponere his quæ fiunt per maiorem partem.

33 Quinquagesimoprimum in collegio cardinalium & eligentiū Papæ vbi nō sufficit quod maior pars facit, sed requiritur cōsensus duarum partium. c. licet. de elec. & ibi ratio assignatur.

Quinquagesimosecundo, item quando minor pars vult facere contra id quod iam statuisset, vide doct. in ca. cum oēs de consti & Apostil. ad Bart. in d. l. quod maior.

Quinquagesimotertio cum requiritur iudicium plurium per viam consilij, tunc enim licet minorem partem præferre maiori Feli. fall. 11.

34 Quinquagesimoquarto capitulum & vult cōmittere vices in certo actu aliquibus de capitulo quia debet fieri de licentia omniū, Feli. 14. fall. Hoc tamen fallit in casu posito per Gemini. in c. cum expediat. nu. 6. de elect. in 6. vbi non totum capitulum sed maior pars cōmittit vices capituli, intellige scilicet limitate non simpliciter.

35 Quinquagesimoquinto vbi agitur de impediendo & actum ne fiat per vniuersitatem, quia tunc sufficit contradictio minoris & artis. c. r. de his quæ fi. a ma. par. vbi omnes, immo etiā

contradictio vnus sufficit. c. Nicena. 31. dist. dummodo pro parte, q̄ stat & maiorē allegetur cā rationabilis. Feli. in fal. 9.

36 Quinquagesimosexto in reformatione & alicuius officialis in ciuitate requiritur oīm consensus. Feli. post alios. d. fal. 4.

Quinquagesimosexto in casu quē ponit Dec. in d. c. cū oēs. in 10. fal. qd̄ nolo hic extēdere, q̄a nō caret p̄traditione.

Quinquagesimooctauo si illi de capitulo vellent aliquid facere contra priuilegium, vel consuetas constitutiones suas, quia vnus solus potest contradicere, vt per Feli. in 2. fallen.

37 Quinquagesimonono qñ tractatur a maiori parte de reuocando & id quod omnes ordinassent, vt per Feli. in d. fal. 2. q̄a requiritur consensus oīm. hæc tamen conclusio habet maximas contradictiones. ideo. Moder. reduunt ad concordiam. vide ibi Decium qui id declarat procedere quando omnes constituisent data opera, & non ex accidenti.

38 Sexagesimo si maior pars esset expulsā & ratione partialitatis, vel sectæ actus ab ea factus non tenet. Feli. in d. c. cum omnes. col. 14. ver. tertio not.

39 Sexagesimoprimum in remissione vindictæ & a pluribus fienda, quia omnib. paribus inspicuntur digniores. Bar. l. 4. §. Cato. in fi. de verb. oblig.

Sexagesimosecundo in casu. c. pastoralis. de rescrip. cū glo. vbi non statuit maiori parti, sed eliguntur arbitri.

40 Sexagesimotertio in citatione vniuersitatis & vel capituli non est opus maiorē partem requirere, sed sufficit prælatum, siue præsidentes vniuersitatis citare. glo. in c. bonæ pri. ver. regulares. de elect. Bar. l. fi. quod cuiusq; vniuer. cū simil. & Dec. post alios in d. cap. cum omnes. in 2. lect. col. fi. in vlt. limit.

Sexagesimoquarto non procedit in opinione vilissimorū, vt ponit Marsil. in l. de minore. §. plurium. nu. 109. Multitudo enim onerosa nihil habet honestum, qm̄ in paucis ex multis, quæ secundum virtutem est vita, saluatur, sitq; hæc lex nostra multitudinem quidem expellens, introducens vero virtutem inquit Imperator in auth. de referen. Dixit nihilominus Horatius, interdum vulgus rectum videt. & alius poeta, sæpe etiā est olitor valde opportuna locutus. & scriptū est, iudiciū populi, vox Dei. & gl. c. fi. de test. dicit, qd̄ vbi est aliqua multitudo, p̄sumit inter eos aliquis bonus, nā sæpe sub sordido & palliolo latet sapientia. & summi gubernatores, in magnis nonnunquam tempestatibus a rectoribus admoneri solent. dic quod hi casus sunt particulares.

41 Sexagesimoquinto cōis opin. & cōis reputatio & nō habet locum quo ad spiritualia, & quo ad ordines suscipiendos. per Inn. in c. nihil. de elect. per Bal. in l. non mutat. de lib. caus.

Sexagesimosexto, quando vniuersitas legitime congregatur, & nolentes venire ad vniuersitatem faciunt se alienos, ita quod totum ius vniuersitatis residet penes venientes, licet sint minor pars vniuersitatis c. bonæ. secundo, verbo. verum. prope fin. vbi Abb. in q. not. de postul. præl.

42 Sexagesimosexto in decisi. Boer. 49. vbi melior & non maior pars fundi inspicitur.

43 Sexagesimooctauo si iudex & assumpsit tres consultores super diffinitiuā, quorum duo consuluerunt reum condemnandum, tertius absoluentem, valet absolut. & sic nō attenditur pars maior. Io. Andr. in c. nullus ex p̄si. de reg. iur. in 6. in Merc.

44 Sexagesimonono fallit conclusio in duob. testibus & affirmantibus, quibus magis creditur, quā mille negantibus. gl. l. diē proferre. §. si plures. de arb. id. tamen non procederet in criminalibus, vbi statuitur testibus deponentibus negatiue fauorabiliter. c. clerici. 81. dist.

CAPVT IX.

Declarationes.

SUMMARI A.

- 1 Communis opinio, quando probat a remotis non attenditur, secus quando habetur in terminis quæstionis.
- 2 Communis opinio, an illa dicatur, quæ ita a Doctoribus nūcupatur.
- 3 Communis opinio non approbata a lege aliqua non attenditur.
- 4 Quid si contra ipsam esset iudicatum.
- 5 Communis opinio, an attendatur si contraria opi. verior videatur.
- 6 Vota illorum de vniuersitate an possint super aliqua electione diuersis temporibus præstari.
- 7 Factum contra prohibitionem legis non valet, etiam si sit factum a maiori parte.
- 8 Vniuersitati siue collegio aliquid facere contra se est permissum qd̄ aliā non permetteretur.
- 9 Maior pars capituli, collegij, vel vniuersitatis, quando possit præindicare absentibus.
- 10 Opinione Canonistarum, & opinione Legistarum concurrentibus qualis attendatur.

Pronin-

Macagnani Azoguidi Tractat.

- 11 *Provincialis de ordine minorum, quibus suffragiis eligatur.*
- 12 *Statutum quod in aliquo actu requiratur consensus omnium, quando verificari possit in maiori parte.*
- 13 *Voces seu suffragia multorum in vnum congregatorum et vnu corpus, quomodo computari debeant.*
Et quando eo casu maior pars vocum sufficiat.
- 14 *Concilia quomodo terminent quaestiones.*
- 15 *Factum a maiori parte collegij, quod valeat quod istud sit intelligendum.*
- 16 *Vniuersitas potest statuere, et factum a maiori parte non valeat.*
- 17 *Dictio sanior posita in statuto et puta quod factum a saniori parte collegij valeat, quomodo intelligatur.*
- 18 *Factum a medietate capituli cum consensu Episcopi, an dicatur factum a maiori parte.*
- 19 *Electus si sit vnus extra capitulum ab omnibus vel maiori parte Capituli, et electus alius de capitulo ab vno, vel minori parte Capituli, qualis preualeat electio.*

Eclara primo conclusionem semper intelligi de communi opinione eorum, qui scire debent, & ad quos pertinet secundum Bar. in l. tormenta. §. plurimum. nu. 1. de quaest. per tex. in l. cum quidam. §. quod dicitur. verbo, obsterices. de acq. hær. & hoc sentit Abb. in c. 1. de his quæ fiu. a maiori parte. pri. nota. cum dicitur requiritur, quod maior pars sit sanior respectu consilij, & subiectæ materiæ, & diximus supra. Secundo, quod si qui debemus communem opinionem, quando illa habetur in terminis quaestionis, de qua agitur, secus quando probaret a remotis. Sil. nup. lib. nu. 75. Tertio quando liquet apparet de communi opinione ibid. nu. 75. Quarto quod licet habeat locum in collegijs, & vniuersitatibus, & in his, quæ sunt illis communia vt vniuersitatibus, nõ vt singulis tñ verificatur et in communi opinione doctorum nostrorum, quæ non dicitur, nec colligitur in communi, sed singulariter, & diuisim, & successiue, vt sapius dictum est. Quinto standum est communi opinioni et etiam, quod non haberemus legem de eo, quod determinat com. opi. Sil. nup. lib. 3. nu. 20. Sexto etiam si contra illam communem opinionem fuisset iudicatum. Sil. nup. nu. 62. vbi supra per regulam. l. nemo. C. de sent. hoc tamen non ita simpliciter intelligere. Septimo etiam si contra opinionem videretur verior. et Sil. nup. lib. 5. nu. 61. Octauo, vt procedat, siue actus gestus a maiori parte sit necessarius, siue voluntarius, vt concludunt docto. in d. c. cum omnes. contra glo. ibi. videlicet Abb. & Fely. & Dec. in prima fallen. Nono si vota reddantur in communi ostiatim, & in camera. Bar. in l. omnes populi. 4. quaest. 2. quaestio. princip. de iustit. & iur. cap. quia propter. de elect. vbi Abb. in 4. col. ver. vltimus. vbi dicit hoc esse generale, & regulare in omnibus explicandis per vniuersitatem nec enim eorum voces, tanquam plurimorum admittuntur, quos temporis et quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit. c. nihilominus. 3. quaest. 9. & licet videatur dici contrarium in capit. bone 2. de elect. in fi. ibi licet diuersis temporibus conuenerant. soluetamen quod ibi valuit electio, nimirum si consensus superuenientes non impediunt. ita respondet Abb. in d. cap. bone super glo. pen. Decimo, quod si lex prohiberet et resisteret, non solum nõ attēditur factum a maiori parte, sed nec ab omnibus iubemus. §. scientes. C. de sacros. eccle. Bar. in d. l. quod maior in fi. Vndecimo, dummodo minor pars non contēnatur. Abb. in c. cum in veteri. col. 4. de elect. Duodecimo, quantum, ad prejudicandum et ipsi vniuersitati, secus quantum ad prejudiciū singulorum. d. reg. quod omnes. & per Bar. in d. l. quod maior. Tertiodecimo, quando faciunt aliquid ad vtilitatem communem ipsius vniuersitatis, secus si ad vtilitatem singulorum, cum omnes. de constit. Bar. in d. l. quod maior. Quartodecimo maior pars tunc prejudicat absentibus et quando versatur circa actus vniuersitatis secus si circa negotia singulorum. & ista est reg. quod omnes. de regul. iur. in 6. & ponit Fel. in d. ca. cum omnes. col. 4. in fi. vbi. 4. not. Quintodecimo, quando sumus in materia canonica, & spiritali, & ab vna parte stat communis opinio canonistarum, ab alia communis opinio legistarum, et magis standum est canonistis, quam legistis. Soc. conf. 77. in fi. consilij. Sextodecimo, vt in tantum requiratur pars maior totius corporis quod non sufficit habere maiorem partem, respectu aliarum partium. & sic cōparatione maiorū partiū, sed respectu totius collegij. ca. ecclesia vestra. de elect. Tamen in electione provincialis minoris et de ordine minorum, sufficit habere maiorem partem respectu partium minorum. Cle. exiui. §. demum. de ver. sign. & hæc est limitatio ad casum superiorem. Decimo septimo et si extaret statutum et in et aliquo actu faciundo omnium consensus requiratur, si tñ ex eo publica vtilitas resuleret, suffice-

ret quod maior pars in facto huiusmodi constitueret. Ab. e. constitutus. de const. Decimo octauo, vbi diuersa corpora cōiunguntur in vnum ad aliquem actum explicandum, non vt diuersa vniuersitates, sed vt faciant vnu corpus. computatur et voces per capita, & non secundum corpora, casus est in c. scriptum. de elec. & ibi Abb. in q. notab. vbi dicit esse simile, cum conueniunt homines diuersorum officiorum, vigore alicuius statuti ad aliquid explicandum: nam si conueniunt in illo actu, vt vnu corpus, satis est habere maiorem partem singulorum, licet nõ cōueniat maior pars ipsorum corporum. Sed quoniam duo corpora, vel collegia conueniunt ad aliquem actum explicandum tanquam corpora diuersa, non aut vt faciant vnum corpus, tunc ad validitatem actus non sufficit maior pars singulorum, sed oportet, quod conueniat maior pars ipsorum corporum. Vnde si sint tria corpora, quæ cōueniant, saltem requiritur maior pars duorum corporum, vt per Abb. in d. c. scriptum. & reliqua ibi vide de quæ sunt pulcherrima, præsertim de consilio, et in quo proceditur per nationes, & sic per corpora, nõ autem per capita. quare ad validitatem actus, oportet quod concurrat pars maior nationum, licet in maiori parte nationum essent pauciores numero, vt quia alia nationes dissentientes sunt plures numero personarum, & tunc deprehenditur eos conuenire, vt diuersa corpora quoniam dant voces in cōi. & vide eundem in c. pastoralis in fi. de refer. & ponit Fel. in 8. fall. Decimonono, quod si vbi lere factum et a maiore parte collegij, intellige a collegijs vniuersalibus, & congregationibus licitis. tot. tit. C. de col. illic. Vigesimo, vniuersitas potest statuere, vt non valeat actus a maiori parte factus. c. et quia propter. de elect. nisi per tale statutum impediretur vtilitas ecclesie, secundum Abb. in c. constitutus. de appel. & hæc ponit Fel. in d. c. cum omnes. col. 14. de constit. vers. secundus casus. Vigesimo primo, quod licet loquat tantum per verbum saniori, et tñ subintelligendum est etiam de maiori. c. quanto. de his, quæ fiunt a prel. nisi verbum sanior exponatur ibi pro maiori. Vigesimo secundus factum a medietate capituli cum consensu episcopi et non dicitur factum a maiori parte, si episcopus interueniat, vt prælatus: secus si interueniat, vt canonicus. Ioan. And. in c. 1. §. 2. vers. asseris. ne sed. vac. & ponit Mil. in ver. episcopus est caput. Vigesimo tertio, si omnes, vel maior pars de capitulo eligat et vnum extra capitulum, vnus, vel minor pars eligat vnum de capitulo præferret electus ab omnibus, vel a maiori parte. videretur enim fieri debere contrarium, cum primo eligi debeat vnus de Capitulo. c. cum inter. & c. ne pro defectu. de elect.

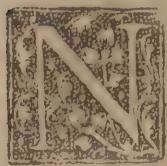
CAPVT X.

Effectus communis opinionis quales sint.

SUMMARIA.

- 1 Errans in communi opinione, excusatur.
 - 2 Litigans ex parte communis opinionis dicitur habere iustam causam litigandi.
 - 3 Vicarius an fuerit, quis probatur per communem opinionem.
 - 4 Episcopus sic pariter probatur.
 - 5 Domina, & Regna sufficienter an probentur per eodem opinionem.
 - 6 Appellatio ab eo, quod maior pars fecit, non admittitur.
 - 7 Communis opinio dicitur facere de valido inualidum.
 - 8 Occidere licet hominem quando occisor non venit vi superandus a communi opinione.
 - 9 Opinio peritorum hominum defendit etiam a peccato, etiam quod veritas esset in contrarium.
 - 10 Bannitus qui communi opinio. pro non bannito habetur, an possit impune occidi.
 - 11 Opinio communis transfert onus probandi in aduersarium.
 - 12 Episcopus non tenetur pro malefactis eius Vicarij, qui communis opinio. tempore electionis erat bonus.
 - 13 Consuetudo etiam iurata pluries, non valet contra communem opinionem, præsertim in negocijs Ecclesiarum.
 - 14 Statum seu consuetudo, vt due partes ad minus debeant concordare, non valet, sed semper preualere debet dispositum a maiori parte.
 - 15 Cardinales quoniam sede vacante representare dicantur caput Ecclesie.
 - 16 Verbum vniuersi vel omnes, aliquando restringitur ad maiorem partem.
 - 17 Intellectus ad dictum Matth. cap. 4.
 - 18 Item, et cap. 21.
 - 19 Item, et Io. 12.
- Totus mundus, id est maior pars.

- 20 *Diffio, omnes, exponitur pro maiori parte.*
 21 *Romani nunquam habuerunt subiectum vniuersum orbem.*
 22 *Opinio an possit esse communis, sed falsa.*

Nonnulli quoque resultant effectus ex prædicta regula, quæ sequi debeamus factum à maiori parte, & communem opin.

- 1 Primus, quod doctor & errans in sequendo communem opinio excusatur Abb. c. ex literis. de spons. nu. 2. post Doct. in clem. ne Romani. de elect.
 2 Secundus habens & pro se communem opinio videtur habuisse iustam causam litigandi. Abb. c. finem litibus. de dol. & cont. nu. 2. post Doct. in clem. ne Romani. de elect.
 3 Tertius pro communem opinio probatur fuisse Vicarium & illud, de quo dubitatur. Rot. in nouis. de offic. vic. decis. 1. de offic. ord. 4 in ant. secundum nouam impressionem.
 4 Quartus per communem & opinio. probat Episcopus se esse Episcopum Speculator tit. de probat. §. 1. vers. qualiter autem aliquis. & de not. vide per Bar. in l. Barbarius.
 5 Quintus, quod dominia & regna sufficienter probantur per communem opinio. ut vult Mart. Laud. in tracta. de pig. conclus. 144.
 6 Sextus, quod non appellatur & ab eo, quod maior pars facit. Spec. tit. de appell. §. in quibus. vers. 20.
 7 Septimus facit de valido inualidum, & secundum Io. Andr. in reg. quod ob gratiam. in qua. Merc.
 8 Octauus, quod licet occidere hominem & quando occisor non venit vituperandus à cōi opinione. Paul. de Cast. c. 278.
 9 Nonus, opinio peritorum hominum defendit peccatum, etiam quod veritas esset in contrarium. Paul. de Cast. cons. 129. intellige de ignorante veritatem esse in contrarium, & de non agente contra propriam conscientiam.
 10 Decimus, bannitus, qui communi & opinione reputabatur pro non bannito, non poterit impune occidi, etiam stante statuto, quod bannitus possit impune occidi. Marfil. in pract. crimin. §. aggredior. nu. 24.
 11 Undecimus, quod transfert onus & probandi in aduersarium. Paris. cons. 160. in fi. vol. 4. ubi refert alios multos id dicentes.
 12 Duodecimus, Episcopus non tenetur & pro malefactis sui Vicarij, qui communi omnium opinione erat bonus tempore suæ electionis. Rebus. in prac. de Vic. nu. 189.
 13 Tertiusdecimus, quod non valeret consuetudo & in contrarium in multis casibus, etiam iurata præsertim in negotijs ecclesiarum, videlicet, quod deberent omnes concordare, nam talis consuetudo est contra utilitatem ecclesiæ, cum homines sint difficiles ad concordiam. Ita refert Abb. esse communem opin. in c. 1. de his quæ fiu. à maio. par. cap. per illum tex. ubi subdit, inferendo, quod in vniuersitatibus ecclesiasticis non
 14 valet statutum & nec consuetudo, ut duæ partes ad minus debeant concordare, sed semper præualere debet dispositum à maiori parte. & faciunt quæ ponit Dec. in c. cum omnes. in 2. lect. col. 4. de constit. & vide Oldr. cons. 259.
 15 Quartusdecimus, quod maior pars collegij Cardinalium & sede vacante repræsentat caput: adeo quod collegium nunquam dicitur esse sine capite, etiam quod Papa sit mortuus, ut recitat Fel. cap. ex literis. de constit.
 Quintusdecimus quod tamen si legum cōditor, & interpretes utantur verbo omnes, & vel vniuersi, & similibus, tamen aliquando intelligitur de maiori parte tantum glo. c. cū apostolicam se. contrario. de elect. quæ super illis verbis cum totius cleri tractatu, atque consensu exponit totius, id est maioris partis. Dec. in d. c. cum omnes. in 2. lect. col. 4. nu. 17. vers. & adde. Vnde super illis verbis Evangelij, omnis qui se humiliat, exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur, dicunt sancti, quod quando est aliquid in communi consuetudine hominum, dicimus id vniuersaliter fieri, vel esse, licet ita non sit, ut cum dicimus quod omni anno fructificant vites, vel quod omnis homo prius bonum vinum ponit. Et dum dicitur. Matth. c. 4.
 17 quod diabolus ostendit Christo omnia regna mundi, & certe aut est sermo hyperbolicus, aut est modus loquendi. cum enim volumus designare aliquem locum excelsum, ex quo late, & longe prospicitur, dicimus, ex tali loco videtur totus mundus, aut, & forte probabilius, intelligitur de magna parte. Nec dicatur quod Christus poterat videre ultra visum humanum, ob eius diuinitatem, quia responderetur quod hoc potuisset fieri in valle, absque ascensu montis. Et
 18 Matth. 21. & cum intraret Iesus Hierosolymam commota est vniuersa ciuitas, id est principales ciuitatis qui inuidia premebantur, qui dicebant, quis est hic? populus autem non commouebatur, sed confitebatur eum esse Iesum, ut appareret in tex. Et Ioan. 12. & totus mundus post Christum abiit,

quod exponitur de maiori parte hominum præsentium, & mundus ibi stat pro ciuitate, vel populo. Matth. 21. omne quod intrat in os in ventrem vadit, & in secessum emittitur, & tamē patet ad sensum, quod omne intrans in os non vadit in secessum, sed maior pars eius. Dicitur alibi omnes & illi testimoniū dabant. exponitur, id est maior pars, non enim pharisæi comprehenduntur. Item facit alius locus Evangelij Lucæ 2. Exiuit edictum à Cæsare, ut describeretur vniuersus orbis. clarum est enim, quod Romani & non habuere subiectum vniuersum orbem, sed intelligitur de maiori parte orbis pulchioris, & amœnioris, & sancti expositores dicunt, quod sit hyperbole, seu synecdoche. Et in eodem ca. dixit Angelus pastoribus, ecce euangelizō vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, sed tamen omnes populi nō sunt gauisi de Christo, nec vniuersus populus Hebræus, expone igitur de maiori parte populorum, vel si vis intelligere proprie, quod ante diem iudicij fiet vnum ouile, & vnus pastor. Et act. 2. dicitur, quod in Hierusalem erāt de omni natione, quæ sub cœlo est, & tamen enumerat solum populos Asiæ, & nonnullos Græciæ. Sextus decimus, & vltimus effectus communis opinionis erit, quod poterit esse non
 22 vera. non enim hoc est nouum, quod vna opinio & sit communis, & tamen sit falsa, ut refert Abb. in c. cum sit. per illum text. de decim. & docet experientia. Quare non est censenda ineptitudo, nec superfluitas, si sæpe Doctores dicunt, talis opinio est communis, & vera. vide Abb. in c. ut debitus. de appe. nu. 32. & in c. 1. de postul. prælat. nu. 24. ubi dicit, quod communis opinio potest habere intellectum legis, qui non sit verus. idem in capitulo primo de emptio. & venditio. dicit, sed ponendo veriorē opinionem. & Io. Andr. in reg. pro possess. in Mercur. dicit, sic habet communis, & vera doct. opinio. & faciunt ea quæ diximus de errore communi, qui facit ius, & tamen nihil magis contrarium veritati, quam error, idque accidere potest nō tantum in communi opin. doctorum, sed in communi, & vniuersali opi. vulgi circa quamlibet rem.

CAPUT XI.

Quanta omnis generis homines anxietate, bonam, & communem de se appetant opinionem.

SUMMARIA.

- 1 Doctores, sequendo communem opinionem imitantur aues.
- 2 Melius est nomen bonum, quam vnguenta pretiosa.
- 3 Narratio ex mente Cicer. quomodo efficiatur probabilis.
- 4 Dicendi ratio dicitur posita in medio quodam, & in communi hominum usu uersari.
- 5 Orationes multitudinis iudicio probari dicuntur: & eloquentia effectus est audientium approbatio.
- 6 Opinio uirtutis in homine plurimum ualet.
- 7 Homines id ratum habent quod ab eo, quem probant iudicatum uident.
- 8 Vulgus ex veritate pauca, ex opinione multa existimat.
- 9 Homines non minus opinione fama, quam aliqua certa ratione commoueri solent.
- 10 Honestum id a vulgo creditur, quod a plerisque laudatur.
- 11 Testis deponēs de auditu id quod audiuit à viro optime fame, & opinionis non punitur de falso.
- 12 Inuitia an speciale nomen virtutis sit, vel potius significet omnia bona opera.
- 13 Tuba ponitur pro iactantia, & inanigloria.
- 14 Bona opera, quæ sunt de precepto debent palam fieri, nec curandum, quod quis scandalizetur, quia erit scandalum acceptum.
- 15 Quæ autem non sunt de precepto, sed rotina, quomodo sint facienda.
- 16 Bona opera quando, & quomodo prohibeantur.
- 17 Facta propter homines in ventos effunduntur.
- 18 Oratio alia publica alia priuata.
- 19 Oratio, est quoddam tributum spirituale, quod omnia offert Deo de visceribus suis.
- 20 Testimonium multitudinis grauissimum non dicitur. & nu. 24.
- 21 Sententia decem bonorum virorum grauior est, quam totius multitudinis imperita.
- 22 Populus, & vulgus nihil iudicat scientia, & prudentia quadam, sed absque consilio temeritate potius, quā sapientia, & omnia quæ faciunt à quolibet sapienti viro aspernenda sunt potius, quam laudanda.
- 23 Varietas, ac inconstantia, in imperita multitudine reperitur.

Cum

Macagnani Azoguidi Tractat.

Vm igitur tanta sit vis, & dignitas communis opinionis, non sunt vituperandi nostri doctores si studio illius dicuntur imitari aues: ¶ quando vna volat omnes sequuntur, vt refert Dec. conf. 418. in casu. nec etiam est mirandum (sumendo communem opin. in alio sensu) nihil tanto labore aliud nisi æstimatio humana cogitatur, secū dum Gregor. 3. moral. & pari ratione si nulla virtus tam excellens reperitur quæ cupiditate gloriæ, & huius communis opinionis, & reputationis non tangatur, teste Chrysost. Ecclesiast. 2 quoque dicit, melius est nomen bonum ¶ quam vnguenta pretiosa. & c. 41. curā habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quā mille thesauri pretiosi & magni. quod Cic. breuius perstrinxit. 2. de orat. inquit, bona existimatio petu niis præstat. vnde & Demost. illo susurro delectari se dicebat aquam ferentis mulierculæ. & Cic. 1. de nat. Deorum, de Pythagoricis loquens, inquit, qui siquid affirmarent in disputando eum ex his quæretur, quare ita esset, respondebant ipse dixit. ipse autem erat Pythagoras, ita subiungit, tantum opi. præiudicata poterat vt etiam sine ratione valeret autoritas. & Horat. in arte poet.

Aut famam sequere, aut sibi conuenientia fingere.

Sed & Pomp. Iurisc. in l. 2. de orig. iur. recensurus seriem iurisc. plurimorum, & maximorum, habere tamen se velle dicit mentionem ibi tantummodo eorum qui maxime dignationis apud pop. Rom. fuerunt. Similiter apud Cic. sepius mone-mur quanti sit facienda hæc hominum, & vulgi, & populi cō-mu. opi. existimatio, & reputatio. Ille enim lib. 1. de inuen. probabilis erit narratio ¶ licet in ea videbuntur inesse ea, quæ solent apparere in veritate. & paulo infra, si res & ad eorum qui agunt naturam, & ad vulgi rumorem, & ad eorum quæ accidunt opinionem accommodabitur. Item 1. de oratore. Dicendi autem 4 omnis ratio in medio posita, cōmuni quodam in vsu, atq; in hominum more, & sermone versatur, vt in ceteris id maxime excellat, quod longissime sit ab imperitorum intelligentia sensuque diiunctum. in dicendo autem vitium, vel maximum sit a vulgari genere orationis, atq; consuetudine communis sensus abhorrere. & tamen vt ipse dicit in Bruto, vulgus interdum non probandum, orator probat. sed probat sine comparatione, cum a mediocri, aut etiam a malo delectatur, eo & contentus esse melius non sentit, illud, quod est qualecunque est probat. Et 1. Tusc. orationes ¶ multitudinis iudicio probari volebamus. popularis est enim illa facultas, & effectus eloquentiæ est audientium approbatio. Idem quoque in partitionibus: Probabile autem genus est orationis, si non minus est com-pum, atque expolitum, si est autoritas, & pondus in verbis, si sententiæ vel graues, vel aptæ opinioniones hominum, & auribus. Item de narratione. Probabilis autem erit si personis, si temporibus, si locis, ea quæ narrabuntur, consentient, si cuiusque facti, & euenti causa ponetur, si testata dici videbuntur, si cū hominum opinione & auctoritate si cum lege, cum more, cum religione coniuncta. Item in Topicis, in homine ¶ virtutis opinio valet plurimum. Item, nam & ingeniosos, & opulentos, & ætatis spacio probatos dignos quibus credatur putant, nō recte fortasse, sed vulgi opinio immutari vix potest, ad eamque omnia dirigunt, & qui iudicant, & qui existimant. qui enim his rebus, quas dixi excellunt, ipsa virtute videntur excellere. Item, itaq; quos ingenio, quos studio, quos doctrina præditos videt quorumque vitā constantem, & probatam, vt Catonis, Lælij, Scipionis aliorumque plurium, retur eos tales esse, quales seip-sos velint, nec solum eos cēsent tales esse qui in honoribus populi, atque in repub. versantur, sed & oratores & Philosophos, & poetas, & historicos, ex quorum & dictis, & scriptis sæpe autoritas petitur ad faciendum fidem. & primo de nat. Deorū. 7 Id raturū ¶ habent homines quod ab eo quem probant iudicatum vident. & primo de finibus, tuemur ea quæ dicta sunt ab ijs quos probamus. & alibi, sic & vulgus ¶ ex opinione multa 8 æstimat. & pro lege Manilia. Homines opinione ¶ minus famæ 9 quam aliqua certa ratione etiam commoueri solent. & nostri iurisperiti etiam ex vestimentis bonam alicuius concipi opinionem dixerunt, de qua re leguntur hi versus apud. Specu. loquentem de aduocato, quod non debeat esse pannosus,

Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus

Creditur a mille, licet idiota sit ille:

Si careat velle nec sit vestitus honeste,

Nullius est laudis licet sciat omne quod audis.

Legitur quoque 2. Tuscu. fama, & multitudinis iudicio mo- 10 uentur homines. vt id honestum ¶ putet, quod a plerisque lau- 11 datur. & Marfil. sing. 608. dicit, quod testis ¶ de auditu, deponēs id, quod audiuit a viro bonæ opinionis, famæ non potest puniri de falso. Nec D. Paulus tacuit de hac hominum opin. non

paruifaciēda a Christianis, ad Rom. 13. dixit prouidens bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. & 2. Corint. 10. prouidemus enim bona nō solum coram Deo sed etiam coram hominibus & c. 14. loquens de ieiunio: qui. n. in hoc seruit Christo probatus est Deo, & probatus est hominibus. Dicit quoque Lucas c. 2. quod Christus proficiebat ætate, sapientia & gratia coram Deo & hominibus. Item ipse D. Iesus monuit discipulos dicens, sic luceat lux vestra coram hominibus vt videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum & c. Sed & idem D. Iesus potius vt nos instrueret quā vt instrueretur, & extra omnem inanem gloriæ cupiditatem, (dixit enim alibi ego gloriā propriā non quæro) percunctatus est discipulos suos quā opinionem haberet mundus de eo, dicens Math. 16. Quem dicūt homines esse filium hominis? & quidem inuenit varias de hoc opiniones. alij enim Io. Baptistam, alij Heliam, alij Hieremiam, alij vnum ex prophetis, alij Iesum Dei filium (is fuit Petrus diuinitus inspiratus) esse dixerunt. Super omnes Iulius Cæsar animo illo suo elato & Ambitioso huius opinionis tam circa res aliorum, quam sui ipsius fuit nedum studiosus, sed valde curiosus & sedulo memor, vt eius commentaria passim indicant loquens de Sabino eius legato, qui prouocantibus eum hostibus ad pugnam, nihilominus castris se tenebat, hæc subiungit, tantamque opinionem timoris præbuit, vt iam ad Vallum Castrorum hostes accedere auderent: & alibi. Hac re perfecta Crassus cum sua cunctatione atque opinione timidiore hostes, nostros milites alacriores ad pugnam effecisset: & oratores Vbiorum ad ipsam Cæsarem in eorum oratione: Tantum esse nomen atque opi. exercitus Romani, vt etiam ad vltimas Germanorum nationes opinione, & amicitia pop. Rom. tūti esse possint: & in princ. Commentarij sexti reddens rationem de nouo delectu ab eo habito, dicit: magni interesse etiam in reliquum tempus ad opinionem Galliarum existimans & c. & loquens de Gentibus circa Siluā Herciniam: Quæ gens ad hoc tempus his sedibus se continet, summamq; habet & bellicæ laudis opinionem. Item alibi. Nāque altera ex parte Bellouaci, quæ ciuitas in Gallia maximam habet opinionem virtutis instabant. Item alio loco: Duces hostium sexaginta millia ex omni numero deligunt eorum Ciuitatum quæ maximam virtutis opinionem habebant, & lib. 3. de bel. ciui. Nūciatnm est adesse Scipionem cū legione magna & opinione & fama. Item. Pompeius autem vt famā, & opinionem hominum teneret, sic pro castris exercitum constituerat vt tertia acies vallū cōtingeret. Solus inuētus est tñ Cato Vticensis huius communis opinionis contemptor, qui esse quam videre bonus malebat, vt habes apud Salust. de quo etiā dixit ille Vindex causa Diis placuit, sed victa Catoni.

Idem dico de maiori Catone de quo libro tertio de fini. inquit Cicero. ne reprehensionem quidem vulgi inanem reformidans in ipsa curia solebat legere sæpe dum Senatus cogeret. Ij tamen conferendi non sunt cum Christianis, qui pro regno cælorum nedum mondanam gloriā, sed omnia arbitrati sunt tanquam stercorea. Nec prædictis obstant nonnullæ autoritates Pauli & Euangelij, quæ habentur ad Galat. 1. & Math. 5. inquit Paulus, si adhuc hominib. placerem, Christi seruus non essem. & Math.

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominib. 12 vt videamini ab eis. vbi ¶ iustitia non est speciale nomen virtutis, sed significat omnia bona opera. & de Phariseis cap. 6. Exterminant enim facies suas, vt videantur hominib. ieiunantes. Item, tu autem cum ieiunas vnge caput tuum & c. ne videaris hominibus ieiunans.

Item cū facies elemosynam, noli tuba canere, sicut faciunt 13 hypocritæ, vt honorificentur ab omnibus. vbi tuba ¶ ponitur pro iactantia inaniqu; gloria. Item, cum oratis, non eritis sicut hypocritæ qui amant in plateis orare vt videantur ab hominibus. Ad auctoritatem enim Pauli dicitur, & loquitur de doctrina suæ prædicationis, quæ debet solum tendere ad gloriā Dei nō autem ad hominum adulationē. Ad auctoritates Euangelij dicit primo Chrysostomus, quod prædicta sunt dicta per exaggerationem, & vt inanem gloriā fugiamus, & bona opera 14 ¶ quæ sunt de præcepto debent palam fieri, nec curandum qd quis scandalizetur, quia erit scandalum acceptum, alioquin tolleretur bonum exemplum. bona vero opera, quæ non sunt 15 de præcepto ¶ sed sunt votiua, debent ab imperfectis celari, quia imminet periculum inanem gloriæ, a perfectis nequaquā, vt clarificetur in eis Deus & luceant eorum bona opera vel dic pro- 16 hiberi ¶ bona opera ad laudem humanā, non autem prohibetur fieri coram hominibus ad laudem Dei. qui enim operatur publice propter Deum, operatur solum coram Deo, quem solum habet præ oculis, nec talis operatur vt ipse videatur, sed vt opus suum videatur. quod enim propter homines fit in ventos ¶ effund-

17 *effunditur. Et dum dixit Christus, sic luceat lux vestra, locutus est praelatis, qui sunt in statu perfectionis, quibus ita de facili non imminet periculum inanis gloriæ. Et cum reprehendit hy-*
 18 *pocritas orantes in publico, non intellexit quod de oratione pu-*
 19 *blica & communi, quæ sit in præsentia omnium, sed priuata, ut*
apparet in tex. quam hypocritæ faciunt in pub. ob gloriâ ina-
nem. & no. quod oratio est quoddam spirituale tributum, quod
anima offert Deo de visceribus suis. Quo ad authoritates Cic.
intellige eas habere locum in actionibus publicis exterioribus
Popularibusque, puta concionibus, persuasionibus, communi
que conuersatione. extra autem illa est secus videlicet in arti-
bilibus liberalibus, scientijs, & virtute. ubi sola veritas attenditur
ut ex eiusdem Cic. authoritaribus infra scriptis apparet. ait. n.
 20 *2. de fi. sed tamen non tam grauissimum est testimonium multi-*
tudinis. in omni enim arte, vel studio, vel quauis scientia, vel
in ipsa virtute optimum quodque rarissimum est. & primo
Tuscul. philosophia est paucis contenta iudicibus multitudi-
nem consulto ipsa fugiens. & in 2. qui in oculis multitudinis
cum illius iudicio stare nolit, nec quod illa purat idem putet
pulcherrimum. Item primo parad. plus apud nos ratio valeat
 21 *quam vulgi opinio. Item pro Planco, Grauior & validior est*
 22 *decem virorum bonorum sententia quam totius multitu-*
nis imperitæ. Item non comitiis iudicat semper populus, sed
mouetur plerumque gratia, cedit precibus, facit eos a quibus
sit maxime ambitus. denique si iudicat, non delectu aliquo, aut
sapientia ducitur ad iudicandum, sed impetu nonnunquam, &
quadam etiam temeritate. non est enim consilium in vulgo,
non ratio, non discrimen, non diligetia, semperque sapientes ea
quæ populus fecisset ferenda non semper laudanda duxerunt.
facit illud, populus est docendus, non sequendus. Item pro
Muren. nullum fretum, nullus euripus, tot motus, tantas, tam
varias habet agitationes fluctuum quantas perturbationes &
quantos ætus habet ratio comitiorum. dies intermissus vnus
aut nox interposita sæpe perturbat omnia, & solum opinionem
parua nonnunquam commutat aura rumoris. sæpe etiam sine
vlla aperta causa fit aliud atque existimamus, ut nonnunquam
ita factum esse etiam populus admiretur, quasi vero ipse fecerit.
 23 *Et pro domo sua, in imperita multitudine est varietas, &*
inconstantia & crebra tamquam tempestatum, sic sententiarum
commutatio. Et 2. de fin. differens cont. Epic. philosophus no-
bilis a quo non solum Grecia & Italia, sed etiam omnis Barba-
ria commota est, honestum quid sit, si id non est in voluptate,
negat se intelligere, nisi forte illud quod multitudinis rumore
laudatur. ego autem hoc etiam turpe esse sæpe iudico, & si quæ
do turpe non sit tamen non esse turpe cum id a multitudine lau-
datur, quod si sit ipsum perfectum atque laudabile, non ob eam
causam tamen dici illud honestum esse, quia laudetur a mul-
tis, sed quia tale sit ut vel si ignorarent id homines, vel si obui-
 24 *tuissent pulchritudine sua, tum esset specie laudabile. & paulo*
infra, Quid turpius quam sapientis vitæ ex insipientium ser-
mone pendere? & infra, quæ est ista laus quæ possit è macello
peti? & eodem libro, sed tamen non grauissimum est testimo-
nium multitudinis. in omni enim arte vel studio, vel in ipsa vir-
tute optimum quodque rarissimum est. & in 5. vide ne plus com-
mendatio in vulgus, & hæc quæ expetitur gloria molestia ha-
beat quam voluptatis. Item, intelligendum est igitur ne gloriâ
popularem ipsam per se expetendam. Item, an tibicines, ijque
qui fidibus vtuntur, suo non multitudinis arbitrio cantus nu-
merosque moderantur? vir sapiens multo arte maiore prædi-
tus, non quid verissimum sit sed quid velit vulgus exquiret?
an quicquam stultius, quàm quos singulos sicut operarios bar-
barosque contemnas eos aliquid putare esse vniuersos?
 Nunc subiungemus nonnullas pauculas breuesque quæ-
 stiunculas, & cum illis nostrum hoc opusculum termina-
 bimus.

CAPUT XII.

Quid sit communis opinio.

SUMMARIUM.

- 1 *Fama, & communis opinio, quid sit.*
- 2 *Opinio communiter oritur ex suspitione & ignorantia.*

Quæro quid sit communis opinio. Responde quod po-
 test dignosci ex definitionibus opinionis singularis
 positis supra in prima parte, tamen ut nihil omitta-
 mus, vide Bar. in l. de minore. §. plurium. de quæstio. qui dicit
 1 definiendo famam quod ea est communis opinio ex suspi-
 cione proueniens, & id quidem conuenire etiam videtur singu-
 lari opinionini, opinio enim communiter oritur ex suspitione

2 *quod ignorantia, ut pluries dictum fuit, sed in proposito nostro*
dici potest id quod sequitur maior pars doctorum. Vel id quod
deciditur, sed non a Canone vel à lege, iux. tradita per Fel. in c.
primo. de constitutio. fal. nona. vel est de iure non aperto ab
omnibus probata sententia, ut dicit Syl. nupt. libro quinto vi-
de Paris. conf. 73. vol. 1.

CAPUT XIII.

An vltima opinio glo. & Doct. sit sequenda.

SUMMARIUM.

- 1 *Vltima opinio ex pluribus relatis tam à Doctoribus, quam à gloss.*
sed non confirmata aliqua ex illis, censetur approbata. Et de ve-
ritate discutitur.
- 2 *Loquens alternativè qualis sermo ex illis duobus censetur appro-*
batus.
- 3 *Limitatur regula supra posita nu. 1.*

Væro retento eodem Themate quid si gloss. vel
 vnus doct. ponit plures opiniones, & nullam
 approbat, & quæ sequi debeamus. iux. l. quid
 de creditore. de dam. infec. l. qui filium. §. Sabinus.
 ad Trebel. cum gl. l. bona fides. cum gl. de-
 posi. absolute loquendo interpretari debemus

- 1 vltimam approbatam quod videri, hæc est. n. communis opinio
 fundata super gloss. in d. §. Sabinus. l. qui filium. ad Trebel. de
 qua per Barto. in l. bona fides. deposi. cum Apostil. ibi copiosif-
 sima. Dominus tamen Alciat. in d. l. bona fides. videtur habuisse
 se opinionem contrariam communi. dixit enim non vltimam
 sequendam, sed illam quæ pluribus rationibus defenditur, alle-
 gat d. l. qui filium. §. Sabinus. Item illam quæ maiori æquitati
 nititur. alleg. gloss. in l. si cum exceptione. §. sed & si quis. de eo
 quod met. caus. & Aret. conf. 163. Item, quæ ex verbo aliquo
 electiuo, vel similitudine sequentium exemplorum, confirmat-
 2 tur, ut ibi dicit fecisse Trifonium, tamē communis est ea quam
 dixi, ut nouissime etiam attestatur Marfil. noster in l. 1. §. cum
 quædam de quæst. necesse tamen est fateri quod glo. in d. §. Sa-
 binus. non dicit absolute vltimam esse sequendam, sed requi-
 3 rit alias qualitates, ut in ea, & ut D. Alc. considerat vide omni-
 no apostil. ad Bar. in d. l. bona fides. Item subiungit idem præ-
 ceptor, quod qui solum vel alternativè loquitur, non vnā
 magis quam alteram partem approbasse censetur. alleg. l. alie-
 nationis. in fin. & l. sæpe, de verb. signi. in si. limita dicta conclu-
 sionem, quod nisi præcedens opinio esset melioribus opinionibus
 fundata. Item nisi prima saperet æquitatem, secunda rigorē,
 Sylua nupt. libro quinto. numero 32. Pari modo quando Inno.
 refert plures opiniones. & nullam firmat, censetur vltimam ap-
 probare, ut vult. Ioan. Andr. in c. 1. de pœn. libro sexto. & in ca.
 primo. de sententia excommunicationis. libro 6. & Baldus in
 auth. ex testamento in vlti. col. C. de collat. cum concord. de
 quibus per las. in l. si idem cum eodem. §. fin. de iurisdic. omn.
 indic. Fel. in c. cum ex officij. de præscript. col. 14. Alex. confil.
 100. 1. vol. super primo casu causæ verioris. col. pen. confil. 175.
 2. vol. punctus talis est. & ibi quod quando Innoc. non attribuit
 alicui vltimam opinionem censenda est sua.

CAPUT XIII.

Quid agendum cum non adest communis opi-
nio, hæc lex expressa.

SUMMARIUM.

- 1 *Casus oriens extra legum dispositionem, & communem opinionem*
quomodo decidatur.
- 2 *Iudex proferens sententiam contra communem opinio. an dicatur*
iniquè iudicasse.

Quæro quid agendum si oriatur dubitatio super quod ali-
 quo nouo facto, de quo non reperitur lex expressa,
 nec adest communis opinio, quia interpretes sunt. di-
 scordantes: dic quod prodita sunt remedia, ut ad auctoritatē
 glossæ ad eam opinionem, quæ opiniones doctorum reducit
 ad concordiam, ad consuetudinem, significationē verborum,
 ad benigniorē partem, ad tutiorem, ad humaniorem ad illam
 quæ facit pro religione, ad legem similem casui occurrenti, ad
 eam quæ minus lædit ius commune, ad eam per quam redi-
 mus ad ius antiquum, ad principem recurramus, prout docet
 nos

Macagnani Azoguidi Tractat.

nos Matthesil. in tracta. de elect. opin. & Iacob. de Bellouisu in sua practica iudiciaria, titulo quotuplic. sint caus. crim. & habetur per Docto. in toto tit. de legib. ff. & C. ubi Bar. Bal. & alij.
2 & si iudex ꝑ iudicaret contra communem opinionem, an debeat dici protulisse sententiam iniquam vel nullam te remitto ad Sylu. nupt. lib. 5. nu. 71.

CAPVT XV.

Si doctor tenet vnam opinionem legendo, contrariam consulendo, cui standum.

SUMMARIA.

- 1 *Opinio doctoris approbata legendo, contraria opinioni approbata consulendo, an valeat, & qualis earum praeualeat.*

Quæro si Doct. sequatur vnam opinionem legendo, contrariam consulendo cui magis sit inhærendū, & dic quod illi quam tenet legendo. ꝑ Paris. consil. 110. vol. 1. Soc. consil. 25. vol. 3. qui ponit de præceptore suo D. Alexan. qui tenuit vnam opinionem consulendo, contrarium legendo per illam rationem vltra alias quia non potuit induci ad ita consulendū in lectura, amicitia vel lucro.

CAPVT XVI.

Quomodo vocetur communis opinio.

SUMMARIA.

- 1 *Opinio communis pluribus nominibus nuncupatur.*

Quæro quomodo. vocetur communis opinio? dic quod uocatur ꝑ communis estimatio à Bart. in l. de minore. S. plurium. de quæst. in definitione famæ, & communis reputatio & communis sensus. iuxta l. Labeo. de supel. lega. ibi non enim ex opinionib. singulorum. sed ex communi sensu nomina exaudiri debet & sententia plurium. insti. de hæred. insti. in prin. & crebrior opinio. l. 1. de senat. & cōmni consensus l. 1. C. de testa. & ei accommodari possunt plurima nomina opinionis singularis quæ supra recensui mus, & Cic. 2. de leg. uocat eam multitudinis consensum ubi ait. Nam sensus nostros, non parens, nō nutrix, non magister, non poeta, non Scena deprauat, non multitudinis consensus abducit a uero.

CAPVT XVII.

An subiaceat mutationi.

SUMMARIA.

- 1 *Communis opinio an mutari possit.*
- 2 *Et quod mutetur temporis cursu, et quanto tempore duret.*
- 3 *Et quibus modis mutetur.*
- 4 *Cogitationes posteris non possunt auferri.*
- 5 *Iudicium an possit esse vno tempore iustum, alio tempore iniustum.*
- 6 *Opiniones hominum quod senescant, & in pœnam mortalium.*
- 7 *Opiniones hominum eorum tempora sequuntur.*
- 8 *Opinio antiquorum, an praeualeat opinioni modernorum.*

Quæro an communis opinio sit subiecta mutationi sicut opinio singularis, ita quod eadem opinio sit communis vno tempore, alio non. & certe videtur habere
1 dubitationem ꝑ cum non sit diuersa ratio in vna magis quam in alia. & Abb. in c. vt debitus. de appell. nu. 22. recitat quasdam opiniones quæ olim erant communes. suo autem tempore nō erant. & dicit Marian. Soci. iunior præceptor meus in cōs. 158. num. 70. & non est dubium communem opinio. posse mutari
2 ꝑ temporis cursu, vt est notoriū sæpe enim cōtingit vt aliqua opinio, quæ à 50. vel 60. annis supra communiter tenebatur definat esse communis si plurimi ex sequentibus contrarium teneant, exemplum in particulari habes per Ias. in l. veditores.

de verb. oblig. vbi disputatur quando venditor teneatur ad expensas emptori in causa euictionis. ibi enim apparet qd vsq; ad Bart. fuit communiter tentum quod teneatur si succubuerit: à Bar. citra quod teneatur siue succubuerit, siue obtinuerit, nisi tamen dictas expensas recuperasset ab eo qui succubisset. & de hac varietate communis opinionis successiuis temporibus est indubitabile, adeo quod recensere particulariter opiniones communes mutatas esset magis laboriosum quam ingeniosum. & hæc variatio & mutatio reperitur contigisse etiam in summis consiliis Neapolitano, & Tholosano, & Delphinatus, & alijs vt in decisionib. eorum apparet. Sed multo magis
3 in Decis. Romanæ rotæ ꝑ hæc variatio deprehenditur. quarum variationum magnam partem refert Gomes, in reg. de Triē. q. 5. & 53. qui etiam dicit vt ante eum dixerunt Lap. Hostien. & Stafil. quod Stilus Roma. curiæ modo est albus, modo niger. vide Boer. in tract. de auth. mag. consil. num. 69. & 70. non enim
4 auferri debet posterioribus facultas ꝑ vterius cogitandi, vt vult Bald. in l. 1. C. de his qui ante aper. tab. Vnde non inconuenit
5 vnum iudicium ꝑ esse vno tempore iustum, alio tēpore iniustum,
6 & hoc malum videtur datum mortalibus ꝑ in pœnā, vt eorum opiniones secundum varietatem temporum senescant, & inter moriantur, & aliquæ diuersæ vel prioribus contrariæ eorum
7 loco nascantur, & deinde pubescant. Opiniones ꝑ enim hominum eorum corpora sequuntur, quæ cum tempore veterascunt & pereunt tandem sicut rerum omnium, ita quoq; est opinio-
8 num quedam vicissitudo. & an praeualeat opinio antiquorum ꝑ vel modernorum tract. Syl. nupti. libro quinto. per quatuor columnas. vide ibi aduerte tamen quod promiscue ponit rationes pro Docto. modernis & antiquis & pro Docto. senibus & iuuenibus. quæ tamen sunt quid diuersum Doct. nam senes, & iuuenes quoad ætatem possunt esse contemporanei & sic vtrique moderni.

CAPVT XVIII.

An redigenda sit in scriptis communis opinio.

SUMMARIA.

- 1 *Scriptura an sit de substantia communis opinionis.*
- 2 *Memoria hominis labilis.*
- 3 *Verba verberato aere transeunt.*
- 4 *Opinio communis continet interpretationem prudentium & magistrorum.*

Quæro an communis opinio sit redigenda in scriptis. Respondeo quod gloss. c. 1. de cens. ponit casus in quib. de necessitate requiritur scriptura, inter quos non annumeratur iste, sed possumus dicere quod
1 quamuis ad substantiam opinionis ꝑ non requiratur scriptura (mea enim opinio ad hoc vt sit opinio, non requirit necessariò scripturam) tamen ad eam conseruandā & vt possit à posteritate sciri, quis negabit scripturam necessariissimam? Certum
2 est enim quod memoria hominum ꝑ est labilis, nec tãta est, vt omnia excogitata seruari possit, quam ob causam scribendū est, vt inquit Aug. libro 10. Soliloqui. Et cum verba verberato
3 aere statim ꝑ transeant, nec diutius maneant, quam solent, ideo institutæ sunt literæ, & ita voces oculis ostenduntur, non per se ipsas, sed per signa quædam quales sunt literæ, vt habes per Aug. lib. 2. de doct. Christ. c. 4. & diximus alibi. Cum autem cō-
4 munis opinio ꝑ contineat interpretationem prudentum, & magistrorum, quæ tota interpretatio non fuit vno tempore sicut nec interpretes simul in mundum prodierunt. quomodo esset possibile absque literis tot, & tanta memoria retinere? Ideo non insto hic an communis opinio sit redigenda in scriptis, eo modo quo quærit de lege Ioan. Andr. in regu. nemo potest ad impossibile. in merc. vbi an sit scriptura necessaria, & de essentia, substantia, & forma legis, & an ea sit in scriptis publicis, seu authenticis redigenda, sed concludo cum Abba. post gloss. in capitulo primo de postul. præla. numero vigesimotertio. quod cōis opin. potest, & optimum est redigi in scriptis, vt videmus seruatum ab olim in lecturis Docto. & dici etiam potest id esse necessarium, ad scientiam inducendam & ignorantiam euitandam;

FINIS LIBRI TERTII.

de Commu. opi. Quomodo iudicandum. 49

TRACTATUS TERTIVS.

DE COMMV. OPIN. EX SYLVÆ NVPTIALIS

IOANNIS NEVIZANI.

LIBRO QVINTO.

ARGVMENTA.

- 1 Iudex quam opinionem sequi debeat in iudicando.
- 2 Doctōri dicenti dictum suum esse opinionem communem, creditur.
- 3 Iudicans contra communem opinionem reputatur ignarus.
- 4 Iudex debet esse non iuris novator, sed religiosissimus observator.
- 5 Opinio, quando dicatur communis.
- 6 Advocatus iuuenis confusor sapissimè est litium.
- 7 Senectus inhabilis est ad studium.
- 8 Opinio doctōris lege roborata præponenda est opinioni sine lege.
- 9 Opinio antiquorum sapissimè emendatur à moderis.
- 10 Deus sapissimè reuelavit minoribus quod abscondit maioribus.
- 11 Maritus adbibens iuuenem medicum pro curanda vxore, an sit excusatus.
- 12 Doctores iuuenes quare sint in multis senioribus præferendi.
- 13 Papinianus cuius ingenium ab Imperatore extollitur, mortuus est iuuenis.
- 14 Minor, an possit doctōrari.
- 15 Speculatori adhuc iuueni commissa fuit causa arduissima.
- 16 Liber Speculatoris ab omnibus commendatur doctōribus.
- 17 Senes lucent experientia, iuuenes astutia, & ingenij sagacitate.
- 18 Memoria dici potest inordinata & fatua.
- 19 Senes in quo differant à iuuenibus in materia consultationis.
- 20 Opinio communis, vt particulari præponatur debet esse lege fulcita.
- 21 Legis ratio multum ad eius intellectum operatur.
- 22 Ratio est naturæ munitio.
- 23 Ratio naturalis, quid legibus & veritati afferat.
- 24 Doctōrum auctoritas vim legis habere dicitur.
- 25 Papa magisraliter loquens potest communem opinionem confundere, non obstantibus quorumcunque etiam doctissimorum opinionibus.
- 26 Stante doctōris varietate, cui illius opinionum stabitur, vsque ad num. 34. & 35.
- 27 Alexander dicitur lucerna ardens, cathedra iuris ciuilis, & aureus doctōr.
- 28 Miranda canunt, sed non credenda poeta.
- 29 Doctōri sibi in consulendo contrario, an sit credendum.
- 30 Notitia totius vix haberi potest, nisi distinctis & cognitis eius partibus.
- 31 Conditiones in lege non subintelliguntur, sed exprimuntur.
- 32 Doctōri distinguenti standum est tanquā magis veritati propinquo.
- 33 Indistinctè volens casum aliquem distinguere, necesse esset vt in confusionem labatur.
- 34 Leges non intelligens non debet eas allegare.
- 35 Regula, quod stante doctōrum varietate sequatur commu. opi. recipit plures ampliationes.
- 36 Doctōr legum legere incipiens recipit sibi nomen clarissimi, si 20. ann. legit vocatur illustris, Dux, vel Comes.
- 37 Consiliarij principum sunt illustres.
- 38 Magistri persona debet erga suos auditores esse honesta.
- 39 Verba obscura in legendo sunt euitanda.
- 40 Doctōr sine scientia est vt comes sine comitatu.
- 41 Argumentum de bonitate scholaris ad bonitatem doctōratus admissibile est.
- 42 Magister nobilitatur p. scholares, pater p. filios, præses p. subditos.
- 43 Docere plus quàm doceri fatui est.
- 44 Assiduitas in literis multum prodest, & ea deficiente non præsumitur quis in eis eminens.
- 45 Tradita in scholis discutienda sunt in cameris, & practicanda in curijs.
- 46 Doctōr malus vix faciet bonum scholarem.
- 47 Aer temperatus multum confert ingenio.
- 48 Electus ad distribuendum bona pauperibus, an in casu necessitatis possit pro se retinere.
- 49 Necessitas non potest legis doctōrem augere.
- 50 Mercator vix potest Deo placere, cum absque mendacijs vix possit negotiatio talis exerceri.
- 51 Scientia non acquiritur, nisi cum labore & diligentia.
- 52 Venter pinguis pinguem sensum facit.
- 53 Ignarus præsumitur qui paucò tempore studuit.

- 54 Doctōratus gradum indignè suscipiens peccat.
- 55 Scholaris debet septem habere conditiones.
- 56 Scientia in omni ætate est acquisibilis, nec est ætas ad hoc fera.
- 57 Priuilegijs scholarium gaudere volens qualis esse debeat.
- 58 Sapientum multitudo est orbis rigor & sanitas.
- 59 Ciuitas Venetia illustris dicitur, & paradysus deliciarum.
- 60 Nulla fides, pietasque viris qui castra sequuntur.
- 61 Communis opinio est insequenda, non obstante veritate contraria opinionis.
- 62 Ampliatur regula, q. commu. opi. sequatur, etiam si aliquando contra eam fuisset iudicatum.
- 63 Communis opinio excusat iudicem ab omni incommodo.
- 64 Regula, quod communis opinio sequenda sit, multas limitationes recipit.
- 65 Consuetudo habet vim decreti iustitia.
- 66 Opinio vnus doctōris sancti, sacre scriptura auctoritatib. munita, præferenda est communi.
- 67 Commun. opin. conuinci potest per casum legis, vel rationem concludentem.
- 68 Com. opin. rigorosa confunditur per aliam mitiorem & æquioram.
- 69 Opinio Imperatorum non potest dici communis.
- 70 Iudex potest ex causa recedere à com. opi. & etiam à lege.
- 71 Sententia contra com. opi. lata non semper dicitur iniusta.
- 72 Regula, q. com. opi. est sequenda limitatur vbi esset in terminis questionis quæ agitur.
- 73 Communi opinioni non statuitur, quando causa contra quā stat esset valde fauorabilis & priuilegiata.
- 74 Communis opinio non potest dici partialis, aut diuisa.
- 75 Lex ciuilis dicitur cum diuina concordare.
- 76 Iustitia dicitur omnium virtutum præclarissima.
- 77 Iustitia in multo præualet medicina.
- 78 Medicina ars non est legali equiparanda.
- 79 Iurisperiti possent dici Philosophi.
- 80 Lex ciuilis ad nil aliud tendit quàm ad minorum præceptorum obseruantiam.
- 81 Verum non potest ex falsis concludi.
- 82 Prudentum & sapientum dicta non carèt ratione, & legis vim habere dicuntur.
- 83 Scientia logicalis non est ad iustitiæ obseruationem necessaria.
- 84 Scientia dialectices non est legis necessaria.
- 85 Metaphysici, an sint legis præferendi vel equiparandi.
- 86 Iurisperitus maioris auctoritas quàm metaphysicus.
- 87 Iurisperitus præferendus est medico.
- 88 Casus à iure non exp̃sus aut decisis iudicis relinquit dispositioni.
- 89 Bonus vir quis dicatur.
- 90 Iudex debet habere salem scientiæ & conscientiæ, aliàs mens eius diabolica esset & insipida.
- 91 Requisita in iudice sex sunt.
- 92 Iudex debet æquitatem & veritatem obseruare, & se iudicio diuino conformare.
- 93 Iudex debet auaritiā cauere.
- 94 Auarus non præsumitur fidelis.
- 95 Pecuniam dans pro obtinende beneficio, præsumitur animum habere malè faciendi.
- 96 Iudex, an & qñ possit licite salarium recipere pro sua iudicatura.
- 97 Iudex Ecclesiasticus, an absque simonia possit exigere salarium pro suo iudicio à partibus litigantibus.
- 98 Iudex ordinarius debet esse contentus stipendio principis.
- 99 Munera excecant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.
- 100 Iudici, an & quando & à quibus liceat pro iudicatura esculenta & poculenta capere.
- 101 Principibus licet à communi pro pace, & republ. tuenda gabelas, & alia pedagia recipere.
- 102 Sententia lata per iudicem pecunia corruptū est ipso iure nulla.
- 103 Iudex male iudicans, quod damnum incurrat.
- 104 Iudicium corruptum damnabilius est vsura.
- 105 Iustitia quare similitudine stateræ depingatur.
- 106 Consulere habentes de rebus dubijs quid debeāt animaduertere.
- 107 Sententia lata breui tempore præsumitur defectuosa.
- 108 Deliberatio in iudicijs quid operetur.
- 109 Celeritas quandoque præualet virtuti in rebus bellicis.
- 110 Iudex debet esse virtute potens.
- 111 Res iudicata habetur pro veritate, & tribuit ius non habenti.
- 112 Iurisperitus debet ante conclusionem integrum possessorem de primo ad vltimum considerare.
- 113 Veritas dicitur in omnibus principatum habere.
- 114 Veritas est mater iustitiæ.
- 115 Veritatis vis maxima.
- 116 Veritas omnia vincit, nec ab aliquo ladi potest.
- 117 Iudex potius debet scandalum permittere quàm veritatem omittere.

Commu. opi. tom. j.

G

Irām

Syluæ nuptialis Lib. V. Tract.

- 117 *Iram diuinam in se prouocat, qui veritatem opprimi perspicuens eam pro viribus non tuetur.*
 118 *Iudex debet in omnib. suis iudicijs diligenter veritatē inquirere.*
 119 *Testes in iudicijs produci caueri debent ne partibus, sed veritati faueant.*
 120 *Iudex præsumens testem esse suspectum, debet eum cautè ex suis dictis inuoluere.*
 121 *Iudex, an semper debeat iudicare secundum allegata & probata, an ut sibi constet, propriam insequi conscientiam.*
 122 *Probatio, & fides testium tota est in iudicijs arbitrio.*
 123 *Testi singulari, si nobilis sit, potest fides adhiberi.*
 124 *Depositioni verisimili debet iudex adharere.*

T vt melius possit colligi, quæ opinio ex præcedentibus tenenda sit, videamus quam opinionem debeat iudex sequi in iudicando. hanc quæstionem latè posuit dom. Matthæus de Mathesilanis in suo tracta. de elect. verioris opinionis. cuius doctrinam videtur sequi Angelica, & Pet. de Raue. in suo alphabeto. in ver. opinio. latè tradunt Stephanus de Federicis in tracta. de interpretatione l. vlt. char. vbi ponit 7. regulas, & Paris de Syndicatu in ver. iudicare. tradunt etiam Panorm. & Canonistæ in c. i. vlt. char. de constitu. vbi Barba. Fely. & Dec. ponentes regulam & fallentias. pulchrè Salomonius in repet. §. responsa. instit. de iure natur. gen. & ciui. nam quam quisq; nouerit attem in ea & exerceat. Euripides, quem refert Aug. Dathus in lib. i. episto. incip. accepi tuam. Quibus addam plura hincinde collecta. Sit ergo 1. regula, quod in iudicando iudex debet sequi communem opi. Doct. cap. nouimus. de verb. sign. ibi, & quorundam sit opinio à pluribus approbata. l. i. ff. de offic. quaest. ibi, & sanè crebrior apud veteres opin. est bonus tex. instit. de hered. institu. in prin. ibi, plurimum sententias. & c. Bar. in l. 2. C. de pœna iud. qui malè iudic. Barba. latè inclem. ne Romani. de elect. Iason in auth. nouissima. 6. colum. C. de inoffi. testam. in l. si is qui pro emptore. colum. 68. ff. de vscap. in l. sciendum. §. si. colum. pen. ff. qui satisda. cogan. vbi dicit, non esse recedendum à communi opinione, propter nouas phantasias, & quod iudicans contra communem præsumitur per imperitiam. hinc dicit Iason in l. i. §. sublata. colum. 3. ff. ad Trebel. quod quando doct. dicunt 2. quod est communis opin. illud est bonum verbum in practica, & creditur Doctori sic attestanti. Ferdinandus in repe. §. diui. num. 93. & nume. 442. 3. quæ contra eam iudicans est nimis ignorans. facit Tremolus in addit. ad practi. Bonacursij. char. 27. colum. 2. Alex. libro 6. confi. 25. viso processu. not. 2. in l. 2. colum. 3. & 4. ff. de iureiur. vbi dicit, quod debemus sequi communes opin. & non adharere singularibus opinio. & in tracta. de iure emphyt. colum. 20. vbi bona apostilla. & in iudicando non est recedendum à communi per argumenta scholastica. Felyn. in cap. ex officij. colum. 6. ver. 4. de præscri. Io. Fran. Mirandola lib. de fide & ordine credendi. theoremate 18. Fabianus de Monte S. Sabinæ in tract. de empt. & vendi. char. 15. colum. 4. Et in 5. quaest. colum. 7. refert Bald. in l. nemo. C. de sen. & interloc. omnium iudicum. quod magnorum virorum exempla sequenda sunt. dixi in 4. & 5. ratione, quod sit vtile nubere. & idem Bald. lib. 1. confi. 162. punctus quaestio nis. col. 2. dicit, quod non audet damnare, quod totus mundus approbat, quia iudicium populi vniuersi non contempseris: vt inquit Sapiens, & Io. Fab. in proœmio instit. colum. 2. facit Platina de optimo ciue. libro 2. char. 7. frater Bernardinus de Busti in Defensorio montis. char. 44. col. & dicit Bal. lib. 2. vltimæ impressio nis consilio 112. quod raro bene loquitur qui contra omnes loquitur. plura allegat Curtius confi. 39. quod inci. memoria. colum. 30. vbi dicit, quod reliquens commuopi bene fundatam, præsumitur per imperitiā iudicare. pro quo Igneus in disp. an rex Franciæ recognoscat imperatorē. col. 3. & M. Var. dicens, quod contra omnes sapere, desipere est. se quitur Ferrat. alia adducens caut. 3. incip. manifestum. latius idem Curt. confi. 56. q. inci. super eod. col. 4. Dec. confi. 13. 1. ad fi. Et in prædictis locis isti moderniores infinitas præcorum auctoritates allegant. Et dicit gl. in reg. Cancel. 32. char. fi. q. Martin. glo. semper erat solus in opi. suis. Et ita fiendū exemplum Iuriscons. quem refert Monferrat. in tract. de success. regum. char. 1. in fi. Et dicitur cōis opin. de iure non aperto ab omib. probata sententia. secundum Salomonium in repe. §. responsa. instit. de iur. natu. char. 10. & char. fi. vbi paulò infra subiicit, quod iudex debet esse non iuris nouator, sed religiosissimus obseruator, & quod in scholis nascunt, crescunt, intereunt cōs opi ex scholis in iudicia exeunt, atq; probantur. Et sic contingit quandoq; quod vna erit communis vno tempore, & contraria alio tempore. Ias. in l. sciendum. colum. 10. ff. de verbo.

obligatio. non tamen propterea debebant destrui gesta illo tempore virtute talis communis opinio. secundum Imol. quem refert Salomonius vbi supra. & dicitur communis opinio, illa quæ plurimum Doctorem illustrium testimonio comprobata est. Ias. in l. 2. colum. 1. de instit. & substit. Ferratius d. cautel. 3. 1. Anto. de Prato in tract. de secun. nupt. char. 8. col. 3. & Hadr. Papa noster in quodlibet. quaest. 1. est chart. 7. colum. 1. dicens opinio. antiquorum propter auctoritatem æquiparari saltem multitudini modernorum. & dicit Alex. libro 7. confi. 202. viso themate. ante fin. 1. quod dicitur communis, quando Docto. maioris ponderis & auctoritatis sunt pro ea. Et faciunt iura superius allegata, nec in hoc placet mihi illa differentia quam aliqui faciunt inter Doctores antiquos & Modernos, prout Paris de Puteo in tract. de Syndica. in verb. iudicare. ca. an si iudex qui dedit. col. 2. Practicus Papi. in for. capitulorum ad æternam rei memoriam, in fi. vbi dicit, quod Moder. ita sunt pomposi, vt nihil reputet scire, nisi legem faciant per se. Præpos. in cap. de quibus. 2. 1. dist. facit tex. in cap. hoc ipsum. circa med. 3. q. 2. quia eam non attendit Calcan. confi. 37. tota col. pen. & contra ponentes nouas opin. inuehit Io. Fab. in §. 1. instit. de act. bonus tex. in c. relatum. 37. dist. Et pro senibus Ias. in l. cum quid. 2. lect. col. fi. ff. si cert. peta. & Capol. in tract. de imper. mil. delig. chart. 1. & 2. vbi enumerat 50. priuilegia senectutis. & Dec. confi. 52. 1. col. dicit præferri maiores. Scrutinium. char. 10. & pluribus sequent. Lilo perita char. 39. conclus. 9. & conclus. 5. glo. in cle. dudum. de sepul. in verb. probatas. Ioan. de Ana. in rub. de delict. puer. Soci. lib. 3. confi. 98. alias consului, quod non esset multum curandum de modernis, qui se in varias sententias & legendo & consulendo diuidunt. Pet. de Lesnaudiere in tractatu de Doct. 3. par. q. vlt. & 4. par. q. 29. vbi in fin. tacito auctore refert illud dictum Pract. Papi. facit Salomonias in §. responsa. char. 10. q. 3. Barb. in c. l. col. 1. de iura. cal. Mapheus Veg. de educatione libarorum. circa med. lib. 4. Card. Papi. in epistolis. & dicit Ange. in l. seniam. C. qui testa. fac. poss. plus valet vmbra senis, quam sen sus iuuenis. Felin. in cap. si qui test. col. pe. de test. 10. Montolon. in Promptua. iur. in verb. antiquus. & dicit Ange. in l. 1. §. pueritiam. ff. de postul. 1. quod aduocatus iuuenis est confusor litium. latè Bolog. in repet. auth. habita. C. ne fil. pro pat. col. 26. & Catelia. 2. parte Memoral. in verb. nuptiarum causa. ad fin. refert Bart. dicere, quod antiqui Doctores magna veneratione fuerunt præstantiores modernis, pondere, numero, & mensura. pro quo Præpos. in c. literas. col. 2. de frigid. & mal. dicit Bald. in cap. 2. col. 3. de postula. pralat. quod nemo eligit iuuenes Duces. facit Hadrian. Papa noster. quodlibet. 2. est chart. 20. col. 3. quod in deliberationibus incipimus à iunioribus, ne formidarent recedere à sententia antiquorum. Codrus sermo. 1. 1. incip. nescio vbi est. chart. 24. & in modico tempore non potest quis multa addicere. glo. in verb. instruētis in cap. tum ex literis. de in integ. restit. Et experientia est rerum magistra. vt dixi in 5. ratione partis affirmatiuæ: ideo in electionib. iuuenes incipiunt loqui, & referunt diffinitio nem antiquioribus. Gaspar Portugalen. in l. imperium. col. 3. versi. 6. limita. ff. de iurisd. omni. iudi. & iuuenes saepe errant in practica, vt Ias. in l. post dotem. col. antepen. ff. solu. matri. est nu. 202. Alex. in l. quod meo. col. 6. ff. de acquir. poss. prout refert. Bald. in tract. de præscript. in repet. l. Celsus. colum. 29. circa fin. at senes sunt adeo præfici & instruēti in regulis iuris & doctrinis, quod eo ipso, quod audiunt casum etiam extraneum, accommodant se regulis. Et si in casu illo æquitas repugnet sequitur æquitatem fundamentum iuris. l. 1. ff. de iustit. & iur. & quæ facit fallentiam ad regulas. vbi dixi, & sic de raro erat etiam sine reuolutione chartarum. 1. intellige de senes qui bene studuit in iuuentute: nam si expectent, quod sint senes, labor est eis nimis grauis: hinc Pichus præceptor meus sæpe allegabat illud Catonis, Factibi succurrant iuuenis quæ feceris ipse. Ideo dic, quod senes, & iuuenes sunt laudandi. Luc. de Penn. in l. 1. C. de consul. lib. 12. Rosarium Bustij. parte. ferm. 29. litera g. & ferm. 3. litera t. vbi dicit, quod inter antiquos & Modern. illi magis adharere debemus, qui magis habet rationem & veritatem. facit Gulielmus Rouille de descript. iustitiæ. lib. 3. cap. 2. & lib. 3. facit, quod scholaris iuuenis bene doctus præfertur antiquiori indocto. Bono. in tract. de nobilit. 3. par. num. 63. & 66. Modern. in l. cum quid. ff. si cer. peta. Capol. de imper. mil. delig. col. pen. dicit tamen Lauren. de Rodulphis in tract. de v. sur. part. 3. col. 13. quod in collegio, qui prior est in tempore, prior est in sede: non habita distinctione, an primus sit secundo deterior: & quod videamus præcedere eum, qui non esset dignus soluere vincula calciamenti sequentium: & ibi assignant rationem, quia ista nō possunt faciliter cognosci, & vt tollantur scādala & inuidie

8 dia si ad imparia iudicarentur. Et dicit Alber. in l. sed licet. ff. de offi. praesid. ¶ quod plus feruari debet opinio parui Doct. lege roborata, quam magni sine lege. & dicit Hostien. in summa. de testi. cog. §. in quibus. circa med. quod ipse recedit ab opin. antiquorum, quia plerumque mentiuntur senes, & iuuenes sunt laudandi. Luc. de Penna l. i. C. de consul. lib. 12. Et ista differentia posset procedere, quando antiquiores vidissent omnia fundamenta, quae faciunt posteriores, attento, quod dicta antiquorum diutius fuerunt ruminata, & steterunt ad supplicium tanquam aurum in fornace, & etiam quia senior bos grauius figit pedem, vt inquit Hier. quem refert Iason in l. si seruum. §. sequitur. vlt. notab. ff. de verborum obligat. Erasim. Adag. charta. 14. numero 46. 3. parte. Prouerb. 41. facta iuuenum, consilia mediocrium, vota senum. Et propterea ad seniores recurrunt iuniores aduocati ignari tanquam ad expertos negotiorum. gl. in l. i. in §. aduocatos. in verb. aduocatos. ff. de var. & extraord. cogni. Sed quando Doct. Moder. tenent contra antiquos, moti ex aliqua lege, vel ratione ad quam verisimiliter non aduerterunt antiqui, tunc putarem non procedere hanc differentiam: iniquum est enim dicere quempiam voluisse tenere contra eum, cuius fundamenta non vidit. dixi supra in quaestione, an vidua perdat propter adulterium. Sequitur ergo tunc, quod dicit Philosophus, quem refert frater Isidorus de regim. prin. lib. 3. cap. 8. quod omnis doctrina omnisque disciplina a iunioribus in dies perficitur. Idem vult Petr. de Vbaldis in proem. sui tractatus de quarta canonica. dicens quod antiqui dederunt nobis principia, quae successiuis naturae, & ingeniorum beneficijs suscipiunt incrementum. Et Cicer. in principi. Tusculanorum, dum agit de Latinis, quod habuerunt a Graecis, & in 1. char. Topi. corum ad Trebatium, quod nulla res a principio in republica videtur sufficienter promulgata. Speculator in proemio sui operis col. 4. versi. ceterum. pro quo Columel. de agricultura, quod nulla est ars, quae singulari consummata sit ingenio. Afflictus in proemio constitutionum regni. colum. 2. Et faciunt plura, quae tradit Carolus Borboniensis in processu fidei. parte. 2. artic. 5. vsque in finem illius secundae partis. Est ergo necesse fateri, ex quo iuniores viderunt scripta antiquorum sunt perspicaciores. gloss. in l. Gallus. in prin. in verbo. filius. ff. de liberis & posthum. facit quia in dicto debemus tenere opinionem praecceptoris, vt infra dicam, & tamen communiter praecceptores sunt Moder. facit Philosophus 2. Rhetoric. quod tam iuuenes quam senes habent quosdam mores laudabiles, quosdam vituperabiles, vt refert Afflictus in constitutionib. regni. char. 119. col. 1. versi. 10. requiritur. facit August. de Ariminio in additis ad Ange. de Maleficijs. gloss. comparent dicti inquisiti, & continentur totum. colum. 1. dicit, ¶ quod plura habemus etiam singularissima; quae ignorabant antiqui. Ideo nunc scientia est longe excellentior. Et videmus, quod vna opi. vno tempore fuit communis & nunc contraria est communis. Iason in l. venditores. ff. de verbor. obliga. facit, quia antiqui non potuerunt ita veritatem investigare, sicut Moderni patet, in credo; condito ab antiquis, qui tenebant Spiritum sanctum solum procedere a patre & Moderni, a patre, & a filio, vt in vlt. Decret. in capi. de spiritu. in gloss. penulti. & de veritate conceptionis beatae Virginis, in qua antiqui magis communiter urgebantur tenere contra id quod nunc communiter tenemus, & tamen dicit Bald. in c. 1. col. 3. vt lite non contest. quod semel verum semper verum. Non tamen facio consequentiam, Talis est vltimus doctor, & vide omnes Doct. antiquos, ergo melius sentit. Ange. in l. 1. in princip. ff. de appellatio. ad praedicta facit Rota in nouis decis. 359. incip. circa tertium col. fin. dum loquitur de Collegio, dicens, quod fuit vltimus & practicus Curiae. faciunt quae dixi in fin. mei inuentarij librorum vtriusque iur. in 2. q. an oporteat habere plures libros. dum loquor de interpretatione. & dicit Cur. in rep. admonendi. col. 65. versic. 34. quod quotidie in nobis generantur nouae intellectiones, & meditationes, & quod antiqui non videbant originaliter: ideo quandoque errabant vnus post alium: alter dicebat, quod erant sicut grues, & vna sequebatur aliam, absque vltiori inuestigatione: nec maiori irrogatur iniuria, si minor veritatem inuestigauerit, quia Deus multa abscondit sapientibus, quae paruulis reuelauit. Alb. in proem. C. incip. quoniam. col. 3. dicam statim. Barb. lib. 1. consi. 6. col. pen. & consi. 27. scripsit doctissimus. col. 20. Et consi. 28. scripsit bellissime. col. 4. Arist. par. 5. proble. 45. & in rubr. C. qui admit. colum. 8. in fi. Bal. in c. signficauit. col. fi. de rescri. dum loquitur de Catolicone, qui erat tunc vltimus. Scrutiniū. chart. 78. Bustus in Defensorio montis. char. 22. col. 1. Fel. in c. proposuisti. col. fin. de proba. Rota. 10 in nouis decis. 49. circa 3. col. fin. ¶ Sape enim Deus reuelat

minori, quod celat maiori. Host. in proem. summa. col. 2. Ioan. Blanchi. in proem. summae feudalis. Alberic. in proem. C. incip. quoniam. col. 3. pulchre Barb. de Card. in fi. 2. q. in c. proposuisti. col. 14. de probat. Pich. in rep. §. Titia. col. 64. allegans illud Ouid. Sape necat morsu spaciosum vipera taurum. A cane non magno saepe tenetur aper. facit bona gl. in auth. de mona. in §. ordinat. super ver. tempus. quam sequitur Socii. in l. cum quid. col. 3. ff. si cert. pet. facit Campeg. in tract. dotis. 9. 11 part. q. 5. dicens, ¶ quod maritus excusatur si ad curam vxoris adhibuit medicum iuuenem bene disciplinatum, sicut si adhibuisset senem. pro & contra iuuenes post Philos. in tracta. de regim. prin. 1. par. 4. cap. 2. & cap. 3. idem de senibus facit Hadr. Papa noster quolibet. 3. char. penult. propter quod dicit Apost. Et quandoque corrigunt senes. Barbat. in repe. rub. qui admit. col. 8. & seq. Ias. in l. si seruum. §. sequitur. vlt. not. ff. de verb. oblig. Bolog. in disput. de praecedentia Docto. & mil. col. 9. in fin. vbi dicit, quod iuuenes reperiuntur saepe excellentiores antiquioribus. Pich. in repe. §. Titia. col. 58. vbi inter cetera allegat Ouidium dicere; A cane non magno semper tenetur aper. & iuniores ingeniosiores omnino fatetur. Bulg. in proem. suae dispu. inci. Sempronius. late Rosarium Busti. 2. par. serm. 29. litera b. qui incipit secundum. Et sapientia non numeratur annis. hinc Ouidi. de arte. Parcite natales tumidi, numerare Deorum, Caesari virtus contingit ante diem. & 1. ad Corint. 14. si alteri sedet relatum fuerit, prior taceat. licet alias dicamus, quod praesente maiore taceat inferior. Bald. in l. qui indignus. ff. de senat. quia plures sunt iuuenes, qui habent sapientiam senum. vt Bald. in epist. ad Ducem Sab. in prin. sui tractatus de praescrip. facit Dodus in sua apologia contra fratrem Samuelem. chart. 41. dum dicit, quod olim materiae non erant ita dilucidatae sicut nunc. & dicit Specu. in titu. de 12 aduo. §. vtriusque. col. 2. ¶ quod antiqui sunt aliquando desides & pigri. Ripa in tract. de peste. chart. 75. nu. 63. Et iuuenes gloria cupidi vtuntur nimia diligentia. facit text. in l. praecipiant aediles. ff. de aedili. edict. & etiam quandoque confidentes in scientia & experientia sua, non curant querere allegationes pro eorum dictis, vt de lectura Bald. super Decretalib. dicit Alex. in l. quod meo. col. 3. ff. de acqui. poss. facit Petrar. cha epist. 9. seniculum. Erasmus 1. part. Prouerb. 5. 16. Sape est olitor valde opportuna locutus. Et refert Lancel. Polit. in repet. l. re coniuincti. chart. 6. col. 4. quosdam Moder. qui didicerunt vnum textum a discipulo suo, & dicit. Besutius in l. capitis rei. ff. de fideiussor. quod ille text. in quaestione de facto fuit allegatus per quendam scholarem iuuenem. Et antiqui aduocati illum ignorabant. propterea subiicit, quod licet dicatur, Medico iouene noua sepultura. Prete nouello bestia cornuda. tamen dicit post, Auocato iouene quaestio venzuda. Caccialup. tractatu de modo studendi. col. 3. monet iuuenem de hoc gloriari non debere: quia in hoc latissimo praeto iuris ciuili, bos herbam, canis leporem, ciconiaque laceratam inuenire potest. nec etiam propter pauca addita oportet gloriari. Felin. in cap. causam quae. col. 3. de rescript. praesertim cum ea, quae scimus sit minima pars eorum, quae ignoramus. 13 Barba. in cap. noſtit. col. 2. de iudic. Et ¶ Papinianus, cuius ingenium tantum extollitur ab Imperatore, vt in l. cum acutissimi. C. de fideicom. & alibi saepe, vt Ias. in l. post dotem. in primis verbis. ff. solu. matri. tamen mortuus est iuuenis, scilicet aetatis annorum 37. vt refert Soc. in repet. l. cum auus. col. 1. ff. de condit. & demonst. & Nerua filius in 17. anno publice de iure respondit. l. 1. §. pueritiam. ff. de postul. Doct. in l. quidam consulebant. ff. de re iudi. bona apostilla ad Benedictum de Plumbino in l. apud filium. ff. de man. vindic. & Ceruotus filius Accursij ante 25. annum fuit doctoratus. vt Bologn. in 14 repeti. auth. habita. C. ne filius pro patre. col. 24. vbi late ¶ An minor 25. annis possit doctorari. Iason in rub. C. de procura. Felin. in cap. cum vigesimum. colum. fina. de offic. delega. vbi de pluribus aetatibus, de quibus Ioan. Montolonius in promptuario iuri. in verb. aetas. Iaco. de Beluifio in tit. de pace iur. firm. col. 2. Petrus de Lesnaudiere in tract. de Doctor. libro 1. q. 15. & seq. vbi etiam dicit, quod Bald. in 17. anno repetijt l. centum Capuae. Anan. in rubr. de delict. puerorum. Felin. late in rub. de mag. col. 1. Et idem videmus quotidie in pluribus 15 alijs. & ¶ Speculatori nondum excedenti trigintaquatuor annos fuit commissa vna causa coepta ante eius natiuitatem, in qua nondum erat lis contestata. Speculator ipse habuit experientiam totius practice vtriusque iuris, & bene nouit scripta antiquorum secundum Bald. lib. 3. consi. 33. 1. incipiente quaeritur. col. 1. Iason in l. properandum. C. de iudic. 102. col. Paul. de Cast. in l. ante sententiam. C. quo. appe. non recip. dicit quod miratur, quod Speculator in iuuentute sua composuerit illud opus, quod est quid miraculosum, & est pater practicae.

Silvæ nuptialis. Liber V. Tract.

Sicæ Romanæ. In hac consultissima. col. 1. C. qui testa. face-
re poss. & magnæ autoritatis. Roma. consi. 127. posito. & li-
cet more suo recitet opin. & nihil firmet secundum Cynum
in l. 1. col. pen. C. de summa trinit. tamen illud suum opus per
utile reputatur. secundum Gaudium in titu. quomodo co-
gnoscat in maleficijs per inquisit. col. 4. vers. veruntamen.
& audiui quosdam præceptores meos dicere, quod audiue-
runt Alex. de Imol. dicere, quod dempta lectu. Barto. † nul-
lus liber est quo non mallet carere, quam Speculatore, qui
semper adducit bona loca, ubi etiam commentatores exten-
dunt materias, & quod ille liber solus sufficeret ad regimen
orbis. quod nescio, quia ad hoc non sufficeret tota Biblia. se-
cundum Hosti. quem infra referam. Et dicit Barbat. in rubri-
ca de litis contest. nu. 15. quod ipse semper defert Spec. quia suc-
cos legum & canonum gustavit melius quam alius. Et Barto.
in 25. anno composuit illam subtilissimam repetit. l. si is qui
pro emptore. ff. de vsucap. Ias. in l. quidam cum filium. col. 12.
ff. de verb. oblig. & repet. l. si constante. ff. solu. matrimo. Ioan.
Lup. in cap. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. chart. 53. est
ante conclusionem. Alia plura exempla dici possent, ut refert
Caccialup. in l. si qua illustis. C. ad Orfic. col. 17. dum loqui-
tur de tracta. legitimationum. Dom. Antoni de Rosel. Andr.
Alciatus in Paradoxo juris civilis. in proœmio lib. 2. Et Da-
niel adhuc puer senes iudicavit. Luc. de Penna in proœmio
trium lib. C. col. 2. & rub. de lega. lib. 10. col. 4. versicu. 8. & Sa-
lomon iuuenis fecit iudicium, de quo in cap. afferte. de præ-
sumpt. & Regum lib. 3. cap. 3. facit Cardina. Papa charta 105.
epist. 158. quid me pro & contra. Old. consi. 52. quæstio est ta-
lis, an tutela. Et dicit Mapheus Vigius de educatione libero-
rum. lib. 3. quod Valerius Pudens Romæ certamine sacro
Iouis, claritate ingenij coronatus est inter poetas Latinos
omnibus sententijs iudicium, licet decimum tertium annum
non excessisset. Et inquit Linius, & Petrarcha lib. 6. epist. 22.
magnam. circa med. quod Scipioni non excedenti 24. annum
fuit commissum imperium contra Carthaginem. quem & a-
lios refert Claud. in Monarc. Franchiz. parte 3. cap. 7. & de Sci-
pionis laude Gellius libro 3. cap. 18. Scipio. Et diebus nostris
Guasco de Fuxo, non excedens annum decimum nonum,
quot præclara gessit in Italia pro Ludouico 12. Francorum
Rege? Et tandem Rauennæ victor hostibus 20. milibus occi-
sis interijt. † ideo licet seniores sint magis experti, & expe-
rientia sit rerum magistra, ut dixi in 5. fundamento, pro par-
te affirmatiua, in eis tamen non vigent vires ingenij, prout
in iuuenibus secundum Catonem, & acumen ingenij multum
operatur, ut in apostilla ad Bartol. in l. magistros. C. de pro-
fess. & medi. lib. 10. Felin. in rub. de Magist. col. 1. & intelligen-
tem quando necesse est phantasmata speculari, quia intelli-
gere nostrum, aut est phantasma, aut non est sine phantasma.
Philosophus 3. de aniua. quem refert Barb. in Ioanni-
na. col. 164. item quotidie videmus & experimur, quod in
senibus diminuitur sensus. Ioan. Montolo. in Promptuar.
jur. in verb. senes. ubi etiam senescit memoria in illis. & tamen
Iurisconsulto est apprimè necessaria. Sensit Opizo. in repetit.
§. diui. colum. 15. quia est mater intelligentiæ. secundum Au-
gust Barb. in c. cum causam que. col. 1. de iud. in c. tertio loco.
ubi et suam memoriã extollit, & artificiosam damnat. col. 27.
est nu. 67. de probat. latius in c. cum adeo. col. 2. ubi postilla.
de rescript. intantum tamen est delicata, ut eam primo sene-
ctus incurrat. ut Albe. in Dictionario. in er. memoria. ubi tra-
dit artem ad eam conseruandam & augendam. hoc idem vult
Seneca in proœ. declamationum. refert Portius, & Ias. in §. in
fraudem colum. 2. institu. ex quib. caus. mand. non licet. Pra-
cticus Papien. in proœ. practica suæ. facit gloss. in l. 3. §. duæ
causæ. ff. ad Carb. not. 4. q. 3. c. si testes. facit tex. 12. q. 2. c. lon-
ginitatem. refert Barb. lib. 3. consi. 73. incip. Ab Ioue princi-
pium. col. 3. & libr. 4. consi. 40. clementissimum. col. 3. & 88.
18 sapienter. col. 3. † Et habens memoriã inordinatam præsu-
mitur fatuus. Alex. in l. cum seruus. §. constat. col. 1. ff. de leg. 1.
verum quod memoria & speculatio se inuicem non compa-
tiantur: ideo raro in vno concurrunt. Salicetus qui dicit se
hoc audiuisse à Philosophis in l. hac consultissima. colum. 1.
C. qui test. fac. poss. minus in senibus, licet experientia maior:
19 hinc Erasmus in Moria. char. 6. † quod nihil differunt senes
à pueris, nisi quod rugosiores, & plures enumerant annales
quam pueri. & in 1. parte prouerb. 44. Bis pueri senes. Alber-
tanus de senectute. Et tempore Ludouici Ducis Sabaudiz
penes Carignanum in Castro Raynerio dom. Michaeli de Ro-
magnano excedente nonagesimum annum nouiter nati sunt
quasi omnes dentes. plus dicit Bartolus in l. 1. C. qui atate.
lib. 10. quod postquam quis excessit vigesimum quintum an-
num, non præsumitur bene discere, dicam infra loquendo de

opinio. præceptorum, dum subijcio de scholaribus. Est verum
quod Cicero ante medium libri de Senectute, dicit, quod in
eis manent ingenia, modo permaneat studium & industria.
facit Valerius Maximus libro 8. cap. 7. de studio & industria.
20 ubi de Catone & alijs. & ca. 14. de senectute. † Amplia etiam
si non haberemus legem de eo, quod determinat communis
opinio. Corsetus singular. 206 incipiente, ubi Doctores.
nam licet soleamus dicere, quod erubescimus cum sine lege
loquimur. §. consideremus. in auth. de trien. & semiss. Bald. in
rub. C. si quis al. testa. prohi. in consi. schismatis. col. 1. Ias. per
illum tex. in lillam. col. 2. C. de collatio. in l. præses. col. 1. C. de
transact. & licet sit vtile inquirere de ratione legis, quia est a-
nima legis. l. cum pater. §. dulcissimis. de leg. 2. cum limi. ut di-
xi in meis clausulis generalibus in versic. Et hæredes 21. quia
multum confert ratio legis ad eius intellectum & inductio-
nem, in qua consistit tota virtus, secundum Roma singu. 65. 1.
inci. tu scis bene. quia scire est rem per causas cognoscere. l.
scire leges. ff. de legib. Ias. qui allegat Aristot. in l. si pepererit.
§. 1. colum. 1. in l. in suis. col. 5. ff. de lib. & posth. Ioan. Rugerij.
in rub. de causa poss. & proprietat. char. 2. tamen non est de ne-
cessitate, quando habemus legem talem rationem inquirere.
l. non omnium. ff. de legib. Lancel. in l. Gallus. §. si eius. 4. not.
ubi Ias. in 2. lect. col. 4. ff. de lib. & posth. Grammaticus in tra-
de extensione col. 4. & seq. & contra etiam dicimus, quod ubi
habemus rationem naturalem, quærere legem, est infirmitas
intellectus. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excus. tuto. Ias. in d. l.
illam. C. de collat. col. 2. in l. quotiens. C. de rei vendica. col. 6.
in l. si qua mulier. in prin. 3. col. C. de sacrosan. eccle. Claud. in
rub. ff. solu. matrimo. in prin. ubi referunt Bald. allegantem
Auerroem in l. testium. col. pen. C. de testib. in l. actor. col. 1. C.
de proba. in l. exequutores. in fi. col. antepen. C. de execu. rei
indi. in rub. ff. de rer. diuis. col. pen. & lib. 3. consi. 220. in quæ-
stione not. de milani. col. pen. Ang. consi. 294. quoniam. col. 2.
Rimin. in l. venia. C. de in ius voc. col. 2. cap. secundo requiris.
ubi Dec. 3. not. de appella. Gammarus, ubi supra dicens, quod
si deficit ratio, debemus præsumere legislatorem motum rati-
one naturali, qua quilibet sapiens motus fuisset. & Ias. in au-
then. ex causa. col. pen. C. de lib. præter. dicit, quod vnusquis-
que debet desiderare conscientiam suam secundum rationem
naturalem. Et si vis omnia tibi subijcere, subijce te rationi. Fe-
lin. in c. tua nos. col. 3. de iureiur. Ang. consi. 110. sanctissima.
col. 4. & est clypeus legis. glo. regularum Cæcel. Julij. est char.
22 111. & sequitur natura. † ergo ratio est naturæ munitio. Al-
bertanus lib. de amore rerum incorporalium. & dicit Bal. lib.
3. consi. 38. d. Thomas. ad fin. quod vix reperitur aliquid con-
tra rationem naturalem & discretionem, quod non remor-
deat conscientiam. hinc Virgil. in 6. appellat curas vltices. vn-
de dicit text. in c. quid autem. in fin. 8. q. 1. Ego neminem no-
mino, conscientia sua vnumquemque conueniat. facit Bald.
in rub. extra de iudi. col. 3. Lance. Politus in tracta. de offi. ad-
23 uocati in rub. de prudentia. † quod ratio naturalis quasi for-
mam legibus nostris affert. & dicit Bald. in cap. licet. de trans-
lat. episc. quod ratio naturalis continet necessitatem verita-
tis: & quæ contra eam pugnant odiosa sunt, & Hadrianus
Papa noster quod lib. 3. Qui agit contra remorsum conscien-
tiæ peccat: ita intelligens illud ad Roma. 14. Quia ratio natu-
ralis participat se cum omni homine. Bald. in c. 2. colum. 4. de
iudi. nec circumscribitur loco: quia ipsa à principio nata est
cum genere humano. Bald. in l. nemo. C. de senten. & interloc.
omn. iudi. subiungens, quod consuetudines feudales non ser-
uantur propter earum autoritatem: sed quia sunt rationa-
biles & bonæ: & sine ratione homo est vna bestia. Bald. lib. 3.
consi. 60. Cæcilia. col. 2. & est vrgens disputatio, vel evidens
demonstratio. & propterea debet esse certior dictio: & ratio
est quidam modus animi visum mentis acuens, vera à falsis
distinguens. æquitas verò est rectitudo iudicij, naturalem se-
quens rationem. Bart. lib. 4. consi. 50. clementissimum. col. 2.
& ratio naturalis sola per se est lex. Card. in c. denique. 4. dist.
c. consuetudo. 1. distin. Ifern. in prologo feudali. q. 1. col. fin.
& q. 2. & q. 3. col. 1. latius Hippo. in rub. C. de pba. col. 37. Et si
legem, vel rationem non habeamus, sufficit allegare scriptu-
ram authenticam, ut Ias. in dict. lillam. & in l. diuortio. col. 5.
ff. solu. matr. Socin. consi. nondum impresso. incip. fer Iacobus.
col. 18. & quæ sint scripturæ authenticæ. tradit Ias. in l. 1. col. 6.
ff. si cer. pet. Felin. in c. ex parte. el. 1. col. pen. & fi. de rescr. cap.
qualiter & quando. el. 2. de accus. Panor. in repet. c. cum esles.
de testam. col. 6. Moder. in epistola impressa ante Lombardā.
24 † nihilominus si legem, nec rationem, nec authenticam scri-
pturam habeamus, sufficit nobis, quod Doctor. communi-
ter aliquid teneant & satis dicimur tunc habere authenticam
scripturam; sufficit enim nobis Doctor. autoritas. l. si idem
cum

cum eodem. vbi Ang. ff. de iurisd. omn. iudi. Archid. in c. no-
lite. 1. q. 1. Fabian. in tract. de emp. & vend. char. 15. col. 4. Bu-
stus in Defensorio montis. char. 42. col. 3. Dodus contra stri-
ghas. chart. 26. Barb. in repet. l. cū acutissimi. col. 101. C. de fi-
deic. in cap. 1. in princ. de offi. deleg. & lib. 2. consil. 36. sapien-
ter. col. pen. Ias. in dict. l. illam. Felin. in d. cap. 1. de consti. col.
pen. ver. nono fallit. Et sufficit, quod sit magistraliter dictum:
licet non probetur lege. Socin. consil. 155. præstantissime. col.
3. Nec mirum, quia Iustinianus Imperator adeo restrinxit iu-
ra nostra, quod nisi superuenissent tot docto. ingenia, infiniti
casus remanerent indeci. vt sæpe dicebat Ias. inferens, quod
propterea fuit valde necessarium ingenium Bald. qui tantum
ius nostrum locupletauit, vt infra dicam de Bald. inueni post
ea Philephum deca. 2. Satyrā 2. Ne nimis. qui acriter de hoc
inuehit contra Iustinianum. est de mente Pauli de Cast. in l.
Clodius. ff. de acqui. hæred. quem infra referam in 8. limita-
tione dum dicit, Quid nos faceremus nisi essent antiqui Do-
ctores? quasi velit dicere in tanta penuria legum. facit Philo-
sophus. 5. Ethic. quem refert Salomonius in §. responsa. char.
19. insti. de iure natur. dicens non minus inhærendum exper-
tis & senioribus, vel prudentium opinionibus sine demon-
stratione, quàm demonstrationibus ipsis. pro quo Modestus
in prima oratione contra Lutherum. charta 9. & sequen. &
Hadria. Papa noster in quodlibet. q. 2. 3. puncto. colum. 1. al-
legando 6. Topic. & de authoritatibus sanctorum patrum.
frater Thom. in tracta. de authoritate Papæ. chart. 28. Et dicit
frater Isidorus in tract. de concep. libro 1. cap. fin. quod Sco-
tus dicit, quod non est asseuerandum doctrinæ Doctorum
Ecclesiæ repugnant. & lib. 2. refert Philosophum. c. 1. libro 4.
Topic. quod proferens sollicitè contraria opinionibus sa-
pientum, stultus est. & Galenum de accidēti & morbo, quod
dicta antiquorum debent amicaliter à successoribus susci-
pi, & benigniter impleri. pro quo Syluester contra Luth-
25 rum. chart. 205. † Amplia secundò prædictam regulam, quod
tenenda sit communis opinio, procedere etiam si contra
communem opinio. teneret Papa magistraliter loquendo,
Host. in cap. pastoralis. de decimis. quem refert Felin. & alij.
in d. c. 1. de consti. Paris de Puteo in d. tracta. de Syndicatu in
verb. iudicare. & communiter alij, qui tradunt hanc materiā.
Etiam si esset opin. gloss. nam licet soleamus dicere, quod est
pudor allegare gloss. quando habemus legem. glo. in l. sed li-
cet. ff. de offi. præsid. Bologn. in repet. authen. habita. C. ne fil.
pro pat. col. 42. Caccia lup. de modo studendi. colum. 13. vel
authoritates Doct. Ias. in l. illam. col. 2. C. de collat. Salomon.
in repet. §. responsa. insti. de iur. natur. chart. 8. tamen vbi tex.
non inuenitur, sufficit glo. Anto. de Prat. in tracta. de secund.
nupt. char. 8. col. 2. ver. 5. & vltim. & licet habeamus paucas ex
opinionibus Accursij, quia contētus erat relatione aliorum,
Paris de Puteo, vbi supra, & Bologninus colum. 43. Et in om-
nibus sequebatur opin. antiquorum secundum Paulum de
Cast. in auth. cessante. C. de legit. hæred. Idem faciebat Specu-
vt paulo supra dixi. idem Ioan. And. & Io. de Anan. vt infra
colum. proximi. magna tamen est eius autoritas, vt latè Cor-
set. in fin. sui repertorij. Claud. in repet. l. vt vim. ff. de iustit. &
iur. colum. antepe. Ias. in l. illam. C. de colla. col. 3. Ang. in suo
testamento. col. 3. Decius consil. 146. col. 4. Calcaneus consil.
6. col. 3. vbi dicit, quod glossator est collector veritatis. Fer-
rat. cautela 17. col. 2. Scrutinium. char. 5. Roch. in c. at si cle-
rici. colum. 24. de iud. vbi Barb. in c. quanto. col. 45. dicit *Chi
non sà cauallcare tengasi à l'arzone*. Ita debet facere Iudex,
tenerfi à la glosa. & dicit Bal. lib. 2. consil. 13. v. visis. col. 2. q. Ac-
cursius est magister scientiarum, glossatoreximus. Anto. de
Prato. in tracta. de secund. nupt. char. 8. colum. 2. versicu. 5. &
vlt. vbi plura de glo. char. 9. in fin. & princip. seq. Afflictus de-
cis. 384. non ponam. circa medium. dicit quod Docto. solent
tenere cum glo. controuerfores contra gloss. propterea dicit
Luc. de Penna in l. & lib. 12. quod gloss. congruentius appel-
larentur notæ, quasi notabiles. Et gloss. fuerunt composi-
tæ à diuersis authoribus, qui contrariam habuerunt senten-
tiam adinuicem. Et quia positæ fuerunt prout sunt inuentæ,
hoc est, quod videntur sapius contrariari, secundum Cyn. in
l. 1. C. ad Turpil. ideo tunc statum illi decisioni. Et quia Ac-
cursum glossatorem sæpe taxant isti oratores & grammati-
ci. & profecto sæpe audiui Iaso. dicere, quod in expositione
vocabulary, sapius defecit. eum tamen excusat Vdal. Za-
sius in sua epist. incip. scio. columna prima. ante repet. l. frater
à fratre. editam ab Vlda. secundo. Et maior est gl. autoritas
quando aliquid tenet in pluribus locis. quoniam opin. plu-
rium glossarum vincit vnam, secundum Bald. in l. precibus.
C. de impu. & alijs sub st. Curtius consilio 49. incip. memoriæ
recolendæ. col. 55. verū animaduertere in primis. & consil. 68.

incip. d. Ioan. colum. 4. versicu. his sit standum. Scrutinium.
chart. 92. & 68. Barbat. consil. 37. illud. colum. 8. & consilio 64.
incip. scribitur. lib. col. 1. lib. 1. vbi allegat tex. in c. & si Chri-
stus. de iure iur. Alex. lib. 4. consil. 55. prospectis. col. 15. Feder.
in repet. l. filius. §. diui. de leg. 1. nume. 412. quod not. tu qui
vis semper glo. esse singularem, quia exuberat in memoria
Mithridatem, qui 22. linguarum quibus præerat, meminerat.
Gellius lib. 17. cap. 17. Ennium, vel Themistoclem qui quere-
bat artem obliuionis. Cato Saccus, quem refert Iason in §. ex
maleficijs. num. 37. insti. de act. Bonif. in tract. de nobilitate. 4.
parte. nu. 44. Intantum quod Felin. & Dec. in d. cap. 1. de con-
stit. post Butrigarium, dicunt quod opin. gl. præfertur com-
muni opin. nihilominus hoc non puto verum. Et ita etiam
vult Bolog. in dicta auth. habita. col. 41. & effectualiter & rea-
liter loquendo consideratis considerandis non est præsumen-
dum, quod Doctores communiter moneantur tenere contra
gloss. cuius nouerunt quanta sit autoritas, nisi habeant le-
gem, vel rationem per quam opinio gloss. conuincatur. quo
casu nulla opin. quantumlibet communis est tenenda quan-
do conuincitur, vt infra dicam. Ergo effectualiter dicere pos-
sumus, quod opinio communis sit præferenda opin. gloss. Et
ita not. declarat Ioan. de Lesnaudiere in tracta. de Doctorib.
4. parte. q. 42. prædicta tamen nō intelligas de gl. Aurelianen.
quæ communiter contradicit textui. secundum Aeneam Syl-
uium epist. 123. incip. Io. Fab. insti. de act. §. præterea. col. 5. Gu-
liel. de Monteferra. in commento Pragmaticæ Sanctionis,
chart. 20. in fin. quia talis glossa, vel interpretatio non est bo-
na gl. & Pau. de Cast. in l. ab executore. in fin. princi. ff. de ap-
pel. Est bene verum, quod sæpe glo. insistit circa ea, quæ non
sunt dubia: & vbi est dubium, intactum relinquit. Bartol. in
auth. matri & auia. circa prin. C. quando mul. tut. offi. fungi
potest. Idem faciebat Bald. vt infra dicam loquendo de eo.
Etiam si esset Azo, qui fuit mens legum secundum Cyn. in l.
certi iuris. C. loca. & vas electionis. secundum Bald. in l. con-
tractus. C. de fid. inst. Barb. in rub. de prob. in fi. col. 4. Caccia-
lup. in repet. l. si qua illustris. C. ad Orfic. in fin. col. 18. Curtius
in tract. de Moneta. 3. q. & consil. 44. inci. seriosa. 3. col. Bolog.
in repet. authen. habita. C. ne fil. pro pat. col. 53. Stephanus de
Federicis in tract. de interpretatione legum. chart. vlti. Lan-
cel. in l. fin. col. 2. C. de pact. & fuit subtilissimus apud omnes.
Cyn. in l. si ex cautione. colum. 2. C. de non nume. pecunia.
& tempore quo legebat Bononiæ erant ibi scholares 10. mil-
lia, & nunquam infirmabatur nisi tempore vacationum, &
tali tempore mortuus est, vt Odo. in vltimis verbis sui
commenti, super C. & referunt Moder. in 1. apostilla ad lect.
Odo. super 3. libris C. Ideo aduocati non admittuntur
in collegio Mediolani, nisi illuc deferant illam summam A-
zonis, quam iurent esse suam. vnde ortum prouerbiū. Nis-
sum vada in Palazzo, se non ha la somma d'Azo. Et vas legu-
secundum Ias. in l. si mihi & Titio. ff. de verbo. obliga. Et inter
omnes Glossatores obtinuit principatum, seu paritatem, se-
cundum Corneum, qui plura adducit 3. volumi. consil. 240. in
præsent. litera C. Ioannes de Garronib. in rubr. C. de secund.
nupt. chart. 3. Anto. de Prato in proem. ad repertorium Bart.
dum eum æquiparat Accursio. Non tamen propterea est tan-
tæ autoritatis, sicut glo. Barbat. in rubr. de suc. ab intestato.
ad fin. Etiam si esset Archid. super sexto, cuius lectura & opi-
alijs præualeat, vt Ferrat. cautela 19. incipien. senten. Etiam si
esset Innoc. Cuius autoritatem extollunt Modern. apostil-
lantes eius lecturam. in prin. Ias. in l. 1. col. 6. ff. si cer. pet. Feli.
in cap. ex parte. el. 1. col. 19. de rescr. & dicit Calcan. consil. 15.
visis. col. 6. quod Innoc. est pater veritatis: licet nimis brevis.
Barb. in c. postulasti. col. 6. de foro. compet. Etiam si esset Io.
And. qui licet fuerit filius vnus magistri grammaticæ. Pa-
nor. in c. inter ceteras. 1. not. de rescr. Bertach. in tractatu de
episcopo. chart. 9. col. 3. & spurius. Volater. in commentarijs
suis. charta 301. vbi de pluribus Iurisc. consultis, prout Caccia-
lup. in tract. de modo studendi. & Catell. 2. parte memorat. in
versu. iuris ciuilis sententiam. & deformis, & paruus corpo-
re. Landrianus in epistola ante initium Speculi. fuit tamen
magnæ autoritatis & eius nouellam summæ extollit Bal. in
prælijs feudorum. char. 3. ver. aliqua. sed pauca. & in c. cum
olim. de re iudi. dicit, quod non vult recedere à Io. Andr. tan-
quam à fundamento iuris. facit Opiz. in repet. §. diui. col. 65.
vbi etiam de Oldr. de Iac. Butg. & de Petro. Et dicit Ange. in
l. si certis annis. C. de pact. 3. colum. quod eius reuerentiæ est
deferendum, quia fuit fons iuris. & consil. 281. inci. exorta fuit
inimicitia. 3. col. quod fuit iuris vtriusque lucerna. & Zaba-
rel. in proem. cle. quod à 100. annis infra, nemo melius com-
mentauit ius Canonicum. & Ioan. Cald. in cap. vestra de co-
habit. cleri. & mulie. quod Io. And. fuit fons & tuba iuris Ca-
nonici,
Commu. opi. tom. j. G 3

Silvæ nuptialis Lib. V. Tract.

nonici, & optimus legista, & parum indigebat reuolutione chartarum. Mandagotus char. 4. col. 1. ponit Ant. de Prato in proœm. repertorij Bar. dicens inter cetera, quod in legatione profectus ad Papam, Papa eum hac salutatione recepit, Bene veniat qui lux mundi cognominatus est. eum etiam extollit alter Anto. de Prato nouissimus in tractatu de secund. nupt. char. 15. col. 2. Curt. senior consi. 1. col. 4. & iunior consilio 15. colum. pen. Bolog. in repet. auth. habita. col. 43. vbi etiam de autoritate Hosti. & Innoc. de more suo loquebatur timidissime, & raro firmabat pedem, quod non caret prudentia, & aliorum recitatione in suis lectionibus communiter contentus fuit. Felin. in c. cum dilecta. col. 15. de rescript idem dicens de Io. de Ana. quem tamen excusat Barba. in Ioannina. col. 160. & valde extollit in repetitio l. cum acutissimi. C. de fideicom. col. 83. Idem dici potest de Specu. vt supra loquendo de eius autoritate dixi, tamen profectio scientie potissime in iudicio consistit: non enim satis est aliorum dicta intelligere, & a se multa inuenire, nisi tam de intellectis, quam de inuentis nouiter iudicare, quæ sint tenenda & respuenda. secundum Aegid. de regim. princip. lib. 2. parte 2. c. 9 quia debent firmare anchoras. Barba. in c. clericis. colum. 61. de foro compe. Et propterea Ias. damnat talem stylum in l. non dubium. in fin. 6. col. de legib. sed Barb. excusat Io. de Ana. in sua Ioannina. col. 159. & seq. Et adhuc est peius, quando infideliter recitat. Apologia Dodi. chart. 39. dicam infra char. fin. Etiam si esset opin. Felin. cuius magna est autoritas inter Modern. & habuit bibliothecam curiosissimam omnium Modern. etiam apostillatorum, vt ipse dicit in c. innouamus. col. 2. de treuga & pace. & eius mos est transire cum communi, vt per eum in cap. in nostra. colum. 2. de rescrip. in cap. prudentiam. §. sexta. col. fin. de offi. deleg. & eius stylus erat non alterare decisiones ab alijs non immutatas: vt ipse dicit in cap. sedes. 4. col. de rescrip. & suum non erat tangere materias aliquo vtili omisso, vt dicit in cap. tertio loco. col. fin. de probat. Et fuit vocatus ad curiam Romanam pro auditore, vt dicit in cap. Rodolphus. col. 10. de rescrip. vbi col. præceden. ponit vnde ipse & progenitores sui ortum duxerint. Idem attestatur Formularium prouinciale. charta 37. in fin. subiiciens, quod fuit vir plurimæ lectionis, & splendidæ & opulentæ doctrinæ. Et fuit excellentissimus inter Modern. secundum Curtium iuniore in feudilib. consi. 4. incipien. super controuersia. Et fuit præcipuus bonarum rerum accumulator. Roch. in cap. fin. col. 1. de consuetu. Lancel. in l. 1. colum. penult. ff. de iurisdic. omn. iudic. qui in l. 2. C. de in ius vocan. gloriatur, quod esset compater suus. & in l. traditionibus. colum. 2. C. de pact. dicit, quod diligens calamus. Felin. tantum nesciuit facere quin vnam fallen tiam, de qua ibi omiserit. habuit enim bonam memoriam, vt demonstrauit, quando electus in Auditorem Rotæ, dum soluit 30. argumenta de 60. sibi factis per Card. Alexan. vt in prima apostilla Cardin. super Decreto. & habuit assiduum calamus, vt ipse attestatur in capi. quoniam frequenter. col. 3. versic. tu vero. vt lite non contest. merito Ias. sapius legendo dicebat, Solus calamus adiuvat legistam. & quod ipse tantum scribebat, quantum studebat, & dicebant discipuli Barbat. eum sæpe dixisse, nunquam parcendum calamo. Et fuit doctor super omnes consummatissimus & copiosissimus, vt dicit Claud. in repetit. l. vt vim. colum. 1. ff. de iusti. & in Specu. feu. col. 9. dicit, quod est clarissimus & copiosissimus. & dicit Pic. in repet. §. Titia. circa fin. quæst. 28. quod Felin. est ætate nostra copiosorum princeps, & doctor præstâtissimus, Auditor Rotæ. & frater Jacob. de Marchep. in suo tractatu de animab. incoletibus Purgatorium. char. 17. appellat eum celeberrimum doctorem. & magister frat. Gome. vir vbique notus. & Philephus deca. 9. saty. 3. incip. dicat. col. 1. in sua epistola circa princip. illius tractatus appellat Felin. iuris vtriusque peritissimum Do. de Rot. & magnæ autoritatis apud Iuristas. Et conciuis noster dom. Georg. Natta in cle. sæpe. in prin. col. 13. illum commendat, dicens virum præclarum, licet esset concurrens suus. & Philip. Dec. consi. 194. col. 4. dicit, quod Felin. fuit collega suus honorandus. & consi. 15. col. pe. dicit, quod Felin. est fidelis recitator. & dicit Hippol. no. 92. quod Felin. est iuris vtriusque monarcha, & nota 127. quod est iuris amplissimum pelagus. & no. 196. quod est iuris lumen, & doctor omnium decus æternum. & no. 189. dicit, quod est verus iuris illuminator, quem hæcenus sibi incognitum veneratur & incredibili amore prosequitur propter eius eminentissimam scientiam & doctrinæ integritatem. & in l. 1. §. præterea. col. 14. ff. de quæstionibus. dicit quod Felin. vnicus est in toto terrarum orbe. & Franc. Balbus in proœm. sui tractatus de præscrip. col. 1. dicit, quod fuit doctor copiosissimus. quanti ergo facienda est autoritas tanti viri, qui licet quasi heri

decesserit, eodem videlicet fermè tempore, vt dicitur, quod decessit Alex. Papa VI. & à contemporaneis & posterioribus tot laudibus extollitur, præsertim à conciuie nostro domino Georg. Natta. & Philip. Decio, qui fuerunt concurrentes sui, inter quos, quia pares, Gel. lib. 15. c. 3. inci. quia & docet experientia, esse solet inuidia quæ naturaliter inest homini. secundum Bald. in l. 1. C. de præscr. 30. ann. allegando illud. Vici numque pecus. & c. imò & sæpe inimicitia, & sibijs subuertunt scholares, & faciunt practicas. & practica scholarium caperunt Papiæ tempore domini Christopho. de Castellone, qui ibidem legebat in concursu Bald. secundum Portium. instit. de suspectis tutorib. §. suspectus. vbi Ange. in §. sed si quis dicit. quod possunt puniri vtentes his Practicis. latè Purpuratus in l. cum quid. ff. si cert. pet. in 4. fallen. in materia præcedentiæ. Et resultat illud, quod vera est laus, quæ procedit ab ore inimici: vt Virgilius in primo Aeneidos. Ipse hostis teneros insigni laude ferebat. Et nunc veniendo ad Legistas. Etiam si esset opin. Bartol. de cuius suprema autoritate latè scripsit Claud. in repetit. l. vt vim. vlti. colum. ff. de iust. & iure. latius Iason. in l. quidam cum filium. ff. de verb. oblig. & quidam nouissimi ante lectionem Bartol. vltimo impressam Vene tijs per illos de Tortis, vltra quos adde eundem Ias. in l. si ex legati causa. col. 1. ff. de verb. oblig. qui dicit, quod propterea eius vestigia semper adoratur. Idem dicunt Decius consi. 69. colum. pen. Curtius iunior consi. 5. colum. 13. & consi. 12. colum. 4. vbi dicit, quod est speculum & lucerna iuris Ciuilis, & quod omnes solemus eum venerari, & vt optimum ducem sequi. idem Bologninus in repetit. authen. habita. C. ne fil. pro pat. colum. 43. & dicit Ferratius post Roman. caute. 9. Richardus colum. 2. quod Bartol. est virtus iuris nostri, & in eo semper solet esse substantia veritatis, sequenda iudicando & consulendo. de quo aliquid per Catell. in secunda par. Memorial. in verbo iuris peritus. propterea semper legendo dicebat Ias. quod officium boni scholaris est defendere Bartol. quantum potest, imò debemus dolere, quando aliquis sibi contradicit, vt in simili Cæpol. consi. 34. colum. penult. inci. si vnquam. dum loquitur de Ioan. gloss. quia Bartol. est iuris illuminator, secundum Besutium in repetit. l. re coniuncti. in principi. nec est dicendum eum dare terga. Barba. in rubr. C. qui admit. colum. 15. vbi colum. 55. quod sicut Canonistæ omnia dicta antiquorum attribuunt Io. And. ita Legistæ attribuunt Bartol. Et quando Bartol. fundat se in aliquo textu, credendum est, quod ille text. probat. Ias. in l. si mater. colum. 2. ff. de vulg. & pupil. Et dicit Curtius in repetit. l. admonendi. ff. de iureiur. colum. 56. quod Bartol. fuit subtilis inuestigator, & fuit pater iuris, & iuris humani lumen ardentissimum, in quo solet esse substantia veritatis. Galiaula in repetit. l. Centurio. ff. de vulg. & pup. charta 27. num. 394. Pet. de Lesnaudiere in tract. de Doctorib. 1. parte. quæst. 17. in fin. & nihil boni ignorauit. Pantaleo de Crema in repetit. l. 2. C. de rescind. vendi. colum. 8. vbi colum. 24. dicit, quod miratur illud esse dictum tanti Doctoris. & Bartol. solet vt eleganti ordine, quia post theoriam ponit practica. Fulg. in l. 1. §. in hac ff. commod. colum. 1. Alex. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. col. 3. ff. sol. mat. & dicit Ange. in §. fin. instit. de pupil. substit. col. 3. quod Bart. debet plus credi, tanquam magistro omnium in iure ciuili. & dicit Corn. lib. 1. consi. 332. licet. col. 2. quod auctoritas Bartol. non est postponenda auctoritati Dominorum de Rosa. saltem in terris Imperij. Et dicit Tindarus in tract. de testib. variantibus. charta 19. in cap. 9. quod Dyn. Cyn. Petr. Iaco. But. omnes simul non superabunt Bar. solum. & in regno Castellæ, & ferè per omnia regna subdita Regi Hispaniarum. Bartol. opin. in legis defectum ad vnguem obseruatur. Ferdi. in repetit. §. diui. in l. filius familias. ff. de leg. 1. nu. 93. Caccialup. in tract. de modo studendi. chart. 4. col. 2. dicens, quid ergo faciemus nos Itali? Anto. de Prato in proœm. repertorij ad Bart. dicens, quod vbique ita fiendum esset. & Roma. sing. 142. dico, dicit quod verècundatur se ignorare illud dictum Bart. cum Bart. sit communis doctor suus, & valde eum extollit Bal. vt refert Purp. in l. edita. in primis verbis. C. de eden. Fortun. in l. 1. §. conuentionis. ad fi. ff. de pact. appellat Bar. verum magistrum suum in l. iuris gentium. §. quinimo. col. 3. 1. dolet, quod mortuus sit iuuenis, scilicet ætatis annorum quinquaginta. mortuus enim est de anno 1357. die 12. Iulij. & si superuixisset, mirabiles intellectus dedisset ad iura Pontificia. Barbat. in c. 2. si clerici. col. 1. de iudic. in cap. qualiter. vlt. colum. eo. rit. Et licet vbique sit magnæ auctoritatis, tamen plus in extrauaganti. ad reprimendum. quia ibi procedit per modum glossæ. secundum Caccialup. in tract. de modo studendi. col. penult. Et in eis valde maturè loquitur secundum Soc. consi. 275. in causa fratris. col. 3. 2. vol. & illæ glossæ Bartol. sunt meliores, quam textus

textus secundum Igneum in disputatione, An Rex Francie recognoscat Imperatorem colum. 35. Et illud commentum Bar. postea postillauit Francisc. de Albergotis. secundum Caccialup. in l. 1. C. de sum. Trin. col. 41. & etiam apostillauit Barbat. secundum Feli. in c. Rodolphus. col. 12. de rescrip. in repe. auth. peius loquitur Bart. quam alibi. secundum Alex. in Apo. stil. ad Barto. in l. naturaliter. §. nihil commune, super 3. col. ff. de acquir. poss. Ias. in l. si constante. in princ. ff. solu. matr. & in iuuentute sua fuit iudex malefactorum. Barbat. in cap. licet. de foro compe. nu. 42. & Caccialup. in l. omnes populi. in princ. 6. q. princ. de iusti. & iur. dicit quod Bart. habuit excellens ingenium, cui nullum numen abfuit: quia fuit in eo admirabilis prudentia ultra aliam legum peritiam. & dicit Bolog. in d. repet. auth. habita. col. 35. quod ipse non audet reprehendere tantum doct. prout est Barto. & potius vult dicere quod ipse non intelligit, vel quod liber est corruptus. & Pich. in l. in quartam. colum. 93. quod maiores nostri adeo semper timuerunt fundamenta Barto. quod semper trepidanti animo complexi fuerunt in illo articulo sententiam Bald. licet Bald. appellaret eum Sautrnum. secundum Ias. in l. filiusfamil. col. 1. ff. si cert. pet. & aliquando tantum in speculatione est transgressus, quod non considerauit quid diceret. Ias. in l. petens. ad fin. C. de pact. post Paul. de Castr. Sed de hoc deridet Fortu. in l. iurifgentium. §. quinimo. colum. 25. ff. de pact. Et Bart. loquitur Teutonice, secundum Alexand. in l. miles. §. decem. ff. de re iudic. Et Bald. eum non intellexit, secundum Paul. de Castr. in l. si pro fundo. colum. 2. C. de transact. & aliquando errabat in positione casus. Bal. lib. 5. consil. antepe. incip. licet assessores, & dicebat contra casum legis, secundum Bald. in tract. de prescript. chart. 80. col. 1. licet Bald. reputet hoc ignominiosum non solum doctori, sed & scholari prouecto. vt refert Pich. in repet. §. Titia. quæst. 54. est enim aliud dicere, est casus legis, aliud argumentum legis. Barbat. in consil. 34. preclare. colum. 22. lib. 2. Et Barto. seminat verba: sed post istam suam sementem Bald. cum sarculo extirpauit, sicut vbi male loquitur. ita Bald. lib. 2. consil. 132. quaritur. Et aliquando negligenter processit. Et fortunius in l. iurifgentium. colum. 5. ff. de pact. qui de hoc etiam taxat in l. legitima. colum. 16. eo. tit. & Azonem, vt per eum in d. iurifgentium. colum. 6. & etiam docto. vt per eum ibidem colum. 23. & si Barto. sciisset vnum capitulum Sexti, non sic dixisset. Ange. in l. quamuis. in fin. ff. de damn. infect. & sui contemporanei fuerunt Iaco. Butrig. & Rayner. de Forli. vt per Bart. in l. Gallus. §. quid si is. in fin. commen. ff. de lib. & posthu. vbi in §. instituens. idem dicit de And. de Pisis. & in lea lege. C. de condit. ob cau. idem dicit de Franc. Accursio. dicam aliqua etiam de Bart. infra tangendo quaestionem, quod potius stamus doctori in consilijs, quam in lectione. infra verb. proxime seq. Et generaliter melius loquitur quam Bald. licet Bald. subtilius induceret leges. secundum Paul. de Castr. in l. si aduersus. in fin. C. si aduersus re iudic. Imo Bald. semel deprauauit text. in l. creditor. §. fin. ff. de distract. pign. de quo mentionem facit Ias. in l. qui Romæ. §. cohæredes. colum. 1. de verbo. obligatio. & audiui a Iasone dum legeret. §. diui. colum. 20. quod deleuerat literam n, ob quod oportuit mittere Pisas ad Pandectas, detectaque fraude condemnauerunt Bald. ad bullandum. Sed Barto. eum defendit a tali poena per l. ad bestias. ff. de poenis. quæ vult quod propter excellentiam viri licet leges transgredi. & est singu. secundum Bolog. ibi, & ad eam Barb. in tract. de Card. 1. parte. quæst. 1. col. 16. Paris de Syndi. in verbo poena. colum. 1. & licet Bart. in lea lege. C. de condit. ob cau. dicat quod ipse & Francisc. Accursij miserunt Pisas, tamen potest esse quod ipsi ambo erant aduocati pro eadem parte contra Bald. dicebat tamen Iason quod non auderet firmare, quia hoc non vidit scriptum ab aliquo authentico, licet ita audierit voce dici a præceptoribus suis. & idem ponit in alio casu Hostien. in summa de probat. §. quid debet probare. post medium. & miror de Bolog. qui in suis interpretationibus totiens dicit vidisse Pandectas, & tamen in illo textu non facit mentionem quomodo stet ibi litera. Ego autem quandoque cupiens eas videre inter studendum mihi glomeravi aliquas leges quæ ex dictis gloss. indigerent inspectione Pandectarum. alias quisque pro libito perquirat, & addat, & aliquis poterit ex ipsis Pandectis eruere verum text. & impressuræ dare. in l. eos. ff. de custod. reo. an sit in litera custodiendum vel statuendum in l. si tibi mandauero. §. si centum. ff. manda. an sit cui velles. an quæ velles. in l. 1. ff. de fur. baln. an sit in litera audiendum, vel puniendum. in l. cum inuentus. ff. quæ in fraud. cred. vna causa iuris occurrat: vel, ei vna iuris causa occurratur. in l. ait Prætor. §. actio. Et vtrum ibi sit semel post annum, aut bis. in l. si familia. in fin. ff. si famil. furt. sec. dica. capitu. an abundet di-

ctio forte. in l. si indebitum. in princip. ff. rem rat. hab. an debeat esse ag. vel non. in l. qui decem. de verbo. obliga. an sit obtulit, vel detulit in l. in illa stipulatione per te non fieri. eo. titu. an sit passum, vel possis. in l. de curatore. de cur. bon. dan. an abundet vna negatio. in l. debitor. §. 1. ff. de separat. an sit acquirenda, vel exquirenda, vel ei querenda. in l. cum fideicommissum. ff. de confessis. an sit hæres ex omni, an hæres omne. in l. sape. in princip. ff. de re iudi. an sit scientibus, vel consentientibus. in l. 1. §. si quis edificium. ff. de operis noui. nuncia. an sit fulciat, vel reficiat. in l. 1. ff. si quis ius dic. non obt. an sit, non tamen domina iuris, vel non tantum. in l. ex imperfecto. ff. de legat. 3. an sit verendum, vel inuerecundum. in l. sed & si vscapio. §. fin. ff. famil. ercisc. an sit, quaritur, vt puta si deducto usufructu fundus fuerit ab hæredibus legatus: vel, vt si fundus fuerit legatus. dicit tamen Salomon. in d. §. forsitan. 3. char. ff. de libe. & posthum. quod fallitur qui putat Pandectas, olim Pisanas, nunc Florentinas esse matrices illas Pandectas Iustinianæ: non aliud quippe sunt quam exemplar quoddam vetustissimum, & idcirco ceteris venerabilius. in tribus libris C. quando habeatur diuersa litera, videbis faciliter per postillas in margine lectione Lucæ de Penna, quia hoc contingit ferme in infinitis locis. Etiam si contra communem teneret Bald. de cuius auctoritate late in epistola Bon. de Boninis impressa Brixie ante primum volu. consiliorum Bal. Ferrat. cautel. 22. solemnis. in fin. & in causis decidendis non est parua eius auctoritas, secundum Paul. de Castr. consil. 132. viso puncto, colum. fin. lib. 2. Et in l. si vniuersa. ad fin. C. de leg. maxime vbi non habet contradicentem. sed Alexan. quæ refert Pet. de Lesnaudiere in tractat. de Doct. 1. parte. quæstio. 17. in fin. Bolog. consil. 1. colum. 9. vbi alleg. Fulg. dicere quod iudex in iudicando non debet recedere ab opin. Bald. est doctor excellentissimus vtriusque iuris lumen. Et quod Angel. dicit enim vnicum Iuris professorem, & alijs pluribus laudibus eum extollit. & est maioris auctoritatis quam Salomon secundum Lancel. in l. 1. col. fin. ff. de iud. & fuit magnus textualis. Ias. in l. si quis in fundi vocabulo. colum. tertia. ff. de leg. 1. Et nulla viuentium nunc est auctoritas, quæ possit auctoritati Bald. adæquari: immo tutum & irreprehensibile est iudici, secundum opinio. Bald. iudicare. maxime si contradicentem non habet: quia tunc maxima auctoritatis est secundum Decium consil. 283. colum. 2. Et nullum dubium est in iure quod non possit decidi ex dictis Bald. Catel. 2. par. Memorial. in verbo, ius dicendi nullum. in fin. & nihil intactum reliquit. secundum Ias. in l. 3. col. 5. de leg. 1. & nihil ignorauit. Ias. in l. illa stipulat. §. 1. ff. de verbo. oblig. & sepe voce legendo dicebat quod Bald. multum locupletauit ius nostrum. Est verum quod plures dicunt malum de Bald. vt refert Ferrat. d. cautel. 22. & ex consuetudine Bald. allegat tex. & tamen ibi in eo nihil dicebatur, sed bene in gloss. vt ipse dicit in præludijs feudali-bus. chart. 3. verb. aliqua sed pauca. Igneus in repet. auth. ex causa. C. de liber. præter. colum. penul. Et ego idem in hoc libro facio de problem. Aristot. quia vt plurimum id ad quod allego non inuenies in text. sed bene inuenies in commento Petri de Albano, super illo text. item Bald. & in lectione sua Decretalium dicit miranda & singularia quæ non probat nec legib. nec rationibus: & plerumque male allegat, quia plurimum confidebat de scientia sua, quia erat antiquus. vt dixit Alexan. in l. quod meo. in princ. 3. colum. ff. de acquir. possess. Barb. in cap. at si clerici. num. 128. de iud. dicit quod Bald. nihil allegat: sed ex sola sua ceruice loquitur: licet ultra lectu. ibi etiam fecerit apostillas. Barb. lib. 2. consil. 58. sapienter. col. 17. Et questo non vide baldazo infortunato la vita sua. Barb. in repet. l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. col. 63. Et quandoque negligenter loquitur. Fortu. in l. legitima. colum. 6. ff. de pact. Et pro amore suo semper posuit materias in extraneo loco. Ang. in §. nullius. in fin. inst. de rerum diuis. Barb. in c. ex tenore. col. 10. de rescript. Et deficit in necessarijs, & abundat in superfluis. Barb. in c. vno delegatorum. col. penul. de offic. deleg. & sic Herculem laudat, quem nemo vituperat. secundum Bapti. Pium in annotatis posterioribus. capitul. 1. circa princ. & ea quæ tacet omnes effragitant: ad ea respondet, quæ nullus requirit, vt dixi supra loquendo de gl. & amulatione Bald. tantum subtilizauit quod seipsum fregit. Ias. in l. edita. in princ. C. de edendo. vbi Purpuratus in primis verbis. dicit enim ibi Bald. in repe. Paduana. col. pen. illud. Psalmi sta 54. Quis dabit mihi pennas vt columba, & volabo? Et profecto bene volat: quia modo sursum, modo deorsum, modo a dextris, modo a sinistris, & nunquam persistit in eodem, & quandoque adeo alte volat quod euanesceat ab oculis debiliu, vt de Hostien. dicit Ioan. Montaigne, quem infra referam chart. 5. & in l. executorem colum. 1. C. de execu rei iud.

Syluæ nuptialis. Lib. V.

dicat Bald. modò facio quendam volatum. & dicit Barb. in c. plerunque. col. 1. de rescrip. quòd Bald. habuit ingenium volatile propter copiam rerum. Et dicit Alex. libr. 4. confi. 132. q. ingenium Bal. volebatur sicut auis in aere. Et etiam quando que dabat responsiones fugitiuas, vt fatet Bald. in l. 1. §. nunciatio. circa fi. ff. de oper. noui nunc. item ipse dubitat ne aliàs contrarium dixerit. quia intellectus eius non erat semper in eodem torrente, vt per eum in repet. l. Acemilius. ff. de minor. colum. 4. & colum. 10. dicit quòd eius intellectus volitauit ad extranea in virgultis cancellatis, quia somniabat in Perulio. Et aliquando loquebatur ex capite suo sine intellectu. Curt. confi. 17. viso puncto. col. 3. & 76. super motiuis. col. 2. versic. sed pramissis nò obest. Et aliquando loquitur ex suo volatili ingenio, & non apensatè. Barb. lib. 2. confi. 43. sempiterna. col. 9. & Bald. obloquitur de glo. & de Imperatore, & de pluribus doctoribus, quia habebat malam linguam. Barb. in c. iurauit. col. 18. de proba. Et dicit Pau. de Cast. in l. de tutela. C. de in integ. rest. mino. q. Bald. fuit subtilissimi ingeni, & talis quòd ex nimia subtilitate, licet non malitiosè frequenter variabat. Et dicit Bertach. in tracta. de episcopo. 2. parte. 4. libri. colum. 3. quòd Bald. more suo sibi contrarius ob ingenij sui altum acumen diuersis temporibus diuersa & contra fundamenta faciebat, vt ipse Bald. se excusat consilio 99. sciendum. ad fin. lib. 2. dicens, quòd speculatiua, & æstimatiua, quæ est vtilior pars intellectus. quia est conclusiua, non est semper eadem: & quomodo Cicero se excusaret, vide Longolium in sua defensione habita Romæ incip. quòd est. chart. 18. Et propterea Ias. in l. si insulam. colum. 16. ff. de verb. oblig. in 2. q. Bart. in l. filius fa. §. diui. 2. lect. col. 15. in 2. q. Bar. ff. de leg. 1. habet quasi pro insolito quòd Bald. in illo articulo nunquam variauerit: & ibi voce dixit, quòd in omni articulo difficili habemus quasi semper Bald. contrarium. Et propterea putarem, quòd vbi haberentur plura dicta Baldi in varijs locis, possent reputari tot diuersa auctoritates diuersorum Doctorum, ex quo etiam, vt plurimum vtitur varijs fundamentis: facit pro hoc quòd vult Ias. in l. Gallus. §. ille casus. ff. de libe. & posthu. colum. 2. dum defendit Bald. ab Alexan. cauere tamen deberent Docto. à tali varietate. gloss. in §. illud. in ver. & legem. in authen. de trien. & semel licet aliquando excusetur varietas, vt latè Ias. in l. si ex toto. §. si. col. ff. de leg. 1. in l. edita. col. 3. C. de eden. vbi Purpur. nu. 133. Bald. in c. ne in iuratis. de constit. in l. Prætor ait. §. si aliquando. §. not. ff. de oper. noui nuncia. Barb. lib. 1. confi. 1. col. 30. & lib. 4. confi. 89. col. pen. in c. ne in iuratis. col. 3. de constit. in cap. si clericus laicum. col. 8. de foro compe. in c. si clericus. col. 16. eod. tit. Hippol. in repe. rubr. C. de probat. col. 32. in l. ex libero. col. pen. ff. de quæstion. Bertachi. in tracta. de episcopo. chart. 5. colum. fin. & S. Thom. variat in plerisque locis, vt Ioan. Mirandula in apologia. q. 1. chart. 5. Et plures sancti, vt in progressu illius q. vbi etiam de quatuor Doctorib. Ecclesiæ facit Lancell. Politus in tracta. de officio aduocati. in rubr. quale debet esse aduocati officium. ante fin. Ludou. Bologn. doctor & miles Bononiensis in textu correcto. §. Cato. col. fin. quæ est octaua. & Pet. de Lesnaudiere in tracta. de docto. 4. parte. quæst. 88. Corneus in libro secundo. confi. 36. memini. Et alter Bolog. iunior. in repe. authent. habita. C. ne fil. pro patr. col. 26. pulchrè Socin. confi. 159. incip. & vos introducere. col. 7. vbi tamen dicit, quòd fugienda est nihilominus, ne aperiatur os obloquentibus. vt dicit Fulg. de Martino confi. 41. Franc. de Treuis. col. penult. Et propterea Cyn. in l. 3. C. soluto matr. inuehit contra Alder. qui antequam casus eueniret sibi in persona propria, tenebat opin. Bulg. sed postea mutauit, tenendo opin. Mar. & Fulgo. confi. 41. casus talis. colum. penult. de Mar. qui ex pectore reuoluto mantello secundum suum albo nigroque variabat, vt omnem vitaret celorum amaritudinem. Et Felin. in capitu. ad aures. col. 7. de rescript. in c. cum in iure. col. 3. de offic. deleg. refert Ioan. Monachi. retractantem dicta sua dum erat Cardinalis, quia erat suspectus, & in facto proprio. & in cap. solitz. de maior. & obedi. circa fin. refert quòd Pius postquam fuit Pontifex, si fuisset interrogatus de illa donatione Constantini, dixisset contrarium eius quòd dixerat dum esset in minoribus, & quòd nunquam intellexerat bene illam materiam, nisi tunc exemplo Theologi postea beneficiati, qui antea damnabat pluralitatem beneficiorum. dicit tamen frater Syluester contra Lutherum. chart. 246. quòd digni fugiunt, indigni beneficia capiunt, quærun, petunt, & extorquent, litigant, emunt, etiam cum armis. Et ad variationem Deus etiam nouit mutare sententiam si tu noueris mutare delictum. Barba. in cap. si quis presbyterorum. col. 2. de reb. eccles. non alien. quanto magis in nobis quibus propter diuersa phatasmata quotidie generantur diuersæ intellectiones. Philosophus in 3. de Ani-

ma. Nicol. Boerij de potestate legali. char. 3. col. fin. vide Albe. in fin. ff. de postul. dixi in 7. fundamento partis negatiue de inconstancia mulierum. Sed pro eam excusando dixi in fin. 3. ampliationis principalis. & dicam infra circa medium. 3. lim. quando communis opi. conuincitur lege. Tu autem raro vel nunquam eris contrarius, si diligenter studeas antequam respondere, & semper sequaris veritatem & equitatem. † Sed quaro stante varietate vnius doctoris, quam eius opinio. magis amplectemur? Respondeo, quòd illam quam tenuit in tractatib. Claud. in l. si idem cum eodem. §. si. ff. de iurisdic. omni. iudi. vel consulendo. quicquid dicat Barbat. in c. 1. col. 14. de constitu. allegando vnum consilium Feder. quòd nunquam potui inuenire, & in Ioannina col. 171. versic. item venit contra mentem Feder. nam licet quandoque Docto. in consulendo quando putant se fouere iustam causam, allegent plura, vt laudant Alberi. & Benedi. de Plumbino in l. Licinius. ff. quib. ad lib. procla. non licet. & Spec. in titu. de disput. §. nunc videndum. col. 2. versic. studeat autem multa pro se inducere, &c. Et etiam non concludentia, dummodo persuasiua, vt docet Capo. caute. 77. sunt multi. Panor. in cap. per tuas. ante fi. qui filij sint legitimi. Afflictus constitutione, hac edictali. 2. not. licet quis possit esse contentus paucis quæ sufficiant, vt Alex. lib. 2. confi. 44. incip. viso & discussio. colum. 5. versic. alijs insuper. & tantum sufficit vna lex, quantum mille, vt inf. in principi. 3. limi. Sed illam cautelam Capolæ acriter damnat Lancell. Politus in tract. de officio aduocat. chart. ult. pro quo Ioan. de Ana. in c. fraternitatis. de hæret. col. 2. dum damnat prædicatores adducentes falsa exempla in prædicationibus: tamen eam sequitur Ioan. Montolonius in promptuario Iuris. in verbo, decipere. Brunus in tractatu de forma. col. fina. negari tamen non potest quin ea quæ consulendo dicunt, sint magis appensata & digesta. Cuman. confi. 86. in prin. Curt. confi. 76. super motiuis. ad fin. Landrianus in principi. suarum apostill. ad Angelum de Maleficijs. Et ad Geminianum super Sexto. Alexan. 2. vol. 185. viso titulo quæstio. col. 11. Bart. in authen. cessante. C. de legi. hære. Barba. sibi contrarius in c. cum contingat. nu. 28. de foro compe. plus dicit idem Barbat. in c. nullus. col. 17. eo. tit. quòd adhuc stabitur confi. licet lectura fuerit posterius facta. ita dicit ibi de Panor. & quòd stetur consilij. Purp. in l. edita. numero 14. C. de eden. quam ea quæ dicunt in discursu lectionum, quarum sequens stimulat præcedentem. Feli. in c. causam quæ. col. 12. de rescrip. Et propterea Bar. in lectu. non ita bene ponderabat secundum Bald. lib. 2. confi. 9. incip. super alio. Caccialup. in tract. de transactio. quæst. 13. ante fin. & quando Barto. habebat consilium maturius ponderabat, imò si casus erat dubius conferebat cum mercatoribus. Corf. sing. 269. tu habes. est in versicu. testamentum. Et hoc laudat Lancell. Politus in tract. de offi. aduoca. in rub. de prudentia. circa med. in lectura Doct. quandoque sunt adeo pomposi, quòd studio contradicendi amittunt sanum intellectum. vt Machabai, de quibus statim dicam. quòd maxime procedit quando est consilium decilium. Barba. libro 4. confi. 6. illud. colum. 2. Et hoc patet in consilij. Alexand. quorum autoritas in tam illustri & excelso loco sita est, vt ab eius responsis, in quibus contradictorem non habet, nephas quodammodo sit recedere. vt Decius confi. 62. colum. 3. & est sollemnissimus. Moder. secundum Corn. libro 4. confi. 189. litera d. incip. quamquam. Et vide quantum extollit Catell. Cotta in suis Memoratijs in ver. iurisperitus. vbi allegat Felin. in cap. 2. columna 16. de rescriptis. dicere † quòd Alexander est lucerna ardens in cathedris iuris ciuilijs, & aureum doctorem eum appellat, & illustrem Franc. de Curt. confi. 12. incip. Lucius Titius. col. 2. versic. & ideo. consilio 65. incipien. super pramissa. col. pen. Semper enim amplectitur veritatem, Gallia in repet. l. centurio. colum. 17. nume. 41. Et discurrendo per lecturas Lancell. Decij, inuenies quòd semper gloriatur vocare Alexand. magistrum suum. Et Pantal. in repet. l. 2. C. de rescin. venditio. col. 12. dicit, quòd est excellentissimus inter Moder. licet fecus dicendum sit in consilij. Paul. de Cast. qui licet fuerit bonus Iurista, secundum Ias. in leum qui ita. §. qui tibi. col. 4. ff. de verbor. obligat. Et verissimus doctor. secundum Curt. in tract. positionum. colum. 10. Et doctor veritatis. vt Bertach. in tracta. de episcopo. 2. parte. lib. 4. quæst. 418. & magna auctoritatis. Decius in confi. 212. & propter eius auctoritatem contra eum non audebat consilium Decius consilio 176. colum. pen. versic. pro ista parte. Tamen fuit nimis promptus in consulendo. secundum Alex. in l. quæ dotis. 4. col. ff. soluto matr. & contra eum excandescit quodammodo Aret. in confi. 162. verum est. columna 2. Et idem fortè de consilij. Barbatia. quoniam licet fuerit vir celebratissimus & fecundissima memoria, secundum formularium prouinciale chart. 63. tamen

men vti inquit Hippo. de Marfil. in l. 1. §. si quis vltro. colum. 9. in fi. ff. de quæstio. quod Barba. consulendo plura adducit, licet incorrecte, & ad balistam more suo pessimo. Et quod non est considerandum de allegationibus suis, nisi videantur in fonte: quia plura mirabilia dicit que postea non reperiuntur. vnde posset sibi dici, Nam miranda canunt, sed non credenda poetæ. licet fuisset discipulus Barba. vt vt per eum in l. vnus facinoris. §. cogniturum. colum. 12. ff. eod. titu. & dicit Malcretus in tractatu de elect. chart. 3. colum. 4. quod erat iacobus & temerarius. Et quando licet se laudare, Ripa in trac. de peste. char. 85. nume. 79. Aiber. in l. 1. C. de nouo Cod. comp. Nimirum ergo si in locis præallegatis Barba. dixit potius debere stari dicto in lectura quam in consulendo: quia quis putat in alio quod in se est. Bustus in defensorio montis. chart. 57. col. 2. Socin. in l. cum auus. col. 30. ff. de condi. & demon. & dicit Socin. consi. 131. in presenti. col. 7. quod Barba. more solito paralogizat. & Pich. in repe. in quartam. col. 91. quod licet esset Barba. copiosissimus & præstantissimus doctor, quandoque tamen decipiebatur in fundamentis Et erat ex vili genere ortus. Catel. 2. par. Memor. in ver. doctor literatus. & dicit Felin. cap. ceterum. col. 6. de rescrip. q. Barba. studio impugnandi communes opin. sapissime delirauit, credens ea via facere se immortalem. facit Ias. in l. omnes populi. 2. lect. in primis verbis. ff. de iustit. & iur. vbi dicit quod Machabai studio contradicendi perdidit sanum intellectum. & Bald. amulatione Bart. tantum subtilizauit quod seipsum fregit. Ias. in l. edita. in primis verbis. C. de eden. & de Barba. idem & plura alia contra eum dicit Calcan. consi. 1. arguens eum de pompa, quæ satis videri potest ex scriptis suis, maxime in repe. rub. C. qui admit. per discursum. Et Io. Pyrrhus de donatione coniugum char. 2. dicit eum gloriosum. solet enim gustui displicere fumum olens: licet de tali vitio ipse Barba. soleat alios reprehendere, prout in sua Ioannina. col. 59. vbi reprehendit Sali. quod se laudaret, dicens quod habuit malos vicinos, & quod fuit caput partis, & propterea confinatus. prout etiam refert Felin. in cap. Rodolphus. col. 2. de rescrip. Idem de Mart. cum nobilibus suis Gofianis dicit Cyn. in l. 1. §. taceat. in fin. C. de rei vx. act. ¶ Quod autem si doctor fuerit sibi contrarius in consulendo, quia fecerit duo consilia repugnantia, vel fuerit sibi contrarius in legendo. quia vna lege teneat vnam opinio. in alia aliam: tunc enim standum est in illo loco vbi copiosius examinat. Panor. in capit. bonæ. el. 2. ante fin. de postu. prælat. Claud. in l. si idem cum eodem. §. fin. ff. de iurisd. omn. iud. Barb. lib. 1. consi. 64. scribitur. col. 9. & lib. 2. consi. 36. sapienter. col. 9. consi. 67. clementis simi. colum. 4. Calcan. consi. 39. incip. magnificus. colum. 5. in fin. dicens, non curandum de opinio. doctoris non deliberata & appensata, sed sic in discursu posita. Hadrian. Papa noster quodlib. 2. est char. 13. col. 4. litera b. dum loquitur de sancto Thoma. facit Curt. consilio 68. D. Io. col. 4. vers. his sic stantibus. & 49. memoria. colum. 54. vers. animaduerte in primis. Præpos. in ca. si vir. colum. 1. de cog. spir. Et materia dicitur examinari quando disputatur ad partes: vt supra dixi in princ. vel si distinguatur. Bolog. in repet. authen. habita. C. ne fil. pro pat. colum. 43. text. in §. cum quis. in l. 1. §. de acquir. rer. dom. text. cum glos. in cap. quarenti. de offi. deleg. gl. in c. scierit. de censu. Roch. in cap. si quis contra clericum. char. 7. de foro compe. Et solet reprehendi qui indistincte loquitur. glo. fi. in l. si ff. ad l. Rhodiam. in l. Pomponius scribit. glo. in 2. ff. de nego. gest. Soc. in l. demonstratio falsa. col. 2. ff. de condit. & demon. ¶ quia non potest haberi notitia totius, nisi distinctis eius partibus, & cognitis. 1. Politic. refert Bustus in Defensorio montis. chart. 10. col. 2. quia ex duobus contrariis fit optimum temperamentum Bald. in c. fin. col. 2. de elec. & Dantes in Paradiso cantu. 13. post medium, damnat respondentes sine distinctione, intellige secundum arb. in ca. postulasti. colum. 3. de foro compe. versic. tu diligenter. vbi, scilicet est distinctio necessaria, alias vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. 1. de pretio. ff. de publi. Ias. in l. quamuis 1. not. de in ius vocan. Claud. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omn. iudic. col. 1. & 7. Ant. Baurer. in §. si plures. colu. 2. instit. de hære. instit. Et si tex. simpliciter loquatur, comprehendit omnes casus etiam prinitegiatos. Decius consi. 131 col. 3. in c. sedes. de rescript. colum. 5. Et etiam quod sit maior ratio in vno, quam in alio. l. in fraudem. in fi. ff. de test. mil. Decius consilio 5. col. 2. Purpuratus in l. edita. num. 183. vel minor ratio in vno, quam in alio. Socin. in l. 2. §. 2. colum. 1. ff. de verb. obl. licet videatur velle contrarium. l. si is. in §. item si inter. ff. de reb. dub. col. 1. & debent simpliciter intelligi, non secundum quid. Pepus in repet. auth. præterea. C. vnde vir & vx. col. 5. nec recipiunt modificationem

si sunt præcisa. Dec. consil. 18. col. 3. & trahuntur ad casum fictum, Rosellus in tract. de limitatione, char. 8. col. 1. & prohibendo genus pariter omnes eius species. 1. interpositas. vbi Lancel. vlt. not. C. de transa. & si principium 1. fit generale non restringitur ex qualitatibus subsequenter. Decius in c. cum non ab homine. 2. not. de iudic. fuisset enim facile legislatori distinguere si voluisset. Claudius in d. l. si quis id quod. Ia. in l. sicut. col. 4. C. de test. mil. idem nisi quis aliqua specialiter distinctum probauerit, dist. nihil. valet. Scrutinium char. 71. ¶ quia nec conditiones intelliguntur in lege, nisi exprimantur. l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verb. obli. Salom. in l. Gallus. §. quidam recte. char. 5. ff. de lib. & posth. & debet generaliter intelligi etiam quod veniat ad correctionem iuris antiqui. Natta in c. quamuis. de pact. lib. 6. colum. 77. & comprehendit exceptiones etiam positas in alijs constitutionibus, licet ibi non dicatur. glos. & Salic. in l. ita nobis pudor. C. de adul. glos. in regula Cancel. 12. si tamen materia sit odiosa, non comprehendit nisi ea quæ communiter accidere solent. Barba. in tracta. de Card. quæst. 8. col. 3. Alias fallentias collige ex Ias. in l. non dubium. C. de legib. col. 7. vers. 3. articulus. & vsque ad 57. enumerat Socin. regula 229. limita. tu in dictis sanctorum, vt Hadria. Papa noster in quodlib. 2. char. 19. col. 32. ¶ doctori enim distinguenti videtur standum tamquam magis appropinquanti veritati. Seneca, quem refert Salic. in l. filia cuius pater. vers. expeditis gl. C. famil. eris. glo. & Salic. in l. apud antiquos. C. de fur. quia per diuisiones & interpretationes congruentes omnium colorum euitatur amaritudo. Ang. cons. 376. philosophice. col. 2. Constantius de Bargis in tract. de contractibus vetitis. combinatione 13. in Bonif. tractat. de nobilitate. 3. parte. num. 39. glos. in §. cum ex aliena. in ver. media. institut. de rerum diuis. Ponzinib. in tractat. de lamis. col. 16. versic. quinimo. Idem si ponat regulam sub illa reducendo omnia quæ reduci possint, vt dicit sibi placere Caccialupus in repet. l. admonedi. ff. de iureiuran. colum. 56. & postea subiungere Fallentias: quia hoc in effectu idem est quod distinguere, & opin. concordare. secundum Nicel. in concor. Bart. 160. in ep. deducere. Nam qui omnia indistincte vult intelligere, confuse intelligat necesse est. frater Syluester contra Lutherum char. 163. Et propterea laudandum studium cuiusdam socij mei qui doctrinas Bart. nihil addito ita reducebat, scilicet ad regulam & fallentias in quodam libro separato. Et ego quandoque in margine mei Barto. sic feci: est verum quod alii quando sunt tot fallentia quod posset fieri vna regula in contrarium alterius, vt infra dicam. Et regula debet præcedere fallentias. Barbat. in continuatione rubr. de reb. eccles. non alienan. nec sufficit ponere regulam nisi dentur fallentia gl. 1. in authen. de restit. & ea quæ par. & quando Doctores reprehendunt vnam limitationem, debet tunc poni pro ampliatione. Felin. in cap. super literis. col. 11. de rescrip. in cap. nonnulli. §. sunt & alij. in primis verbis. eod. titu. imo est clarior modus dandi doctrinas per regulas & fallentias vbi fieri potest, seu saltem per casus, quam per distinctiones, vt sepe Ias. me audiente dicebat. Panor. in dispu. incip. statuto. post medium tertij dubij. & Pich. post Pau. de Castr. in l. si. C. de edict. diui Hadr. tollen. super glos. in verbo, legitimas. trusatur de Barto. quod nesciens alium modum euadendi illa contraria, voluit fugere viam magistræ, & contentare scholares, ducendo eos per ambages & per diuerricula illius suæ longæ distinctæ. & Ioan. Pyrrhus in l. in ambiguis pro dubiis. §. 1. ff. de reg. iur. dicit quod theoricæ longæ & implicatæ non bene a lectore nec paruo negotio concipiuntur. idem vult ipse in l. foamina. in primis verbis. eod. tit. est verum quod Fortun. non potest pati has fallentias. vt infra dicam in 8. limitatione, de decis. in terminis. Et dicit Bal. in l. per hanc. 2. colum. C. de tempor. appel. quod id quod dicitur theoricæ dicitur quasi in nube. & in capit. cum accessissent. in fin. colum. penult. de constitut. dicit quod istæ theoricæ generales non illuminant intellectum practicum qui debet esse de rebus singularibus. nā ex quo vadunt per aut, nimium implican. vt inquit Lancel. in l. si a substituto. col. 2. ff. de legat. 1. vt per eum ibi. qui tali modo declarat vnam doctrinam Bartol. prout & Ias. in l. quæ dotis. ff. soluto matr. num. 68. Ex quorum dictis pulcher modus colligi potest declarandi distinctiones Bart. & antiquorum. modum autem eas recitandi in scholis collige ab Alex. in titul. ff. de acquirenda possess. cuius lect. fuit scripta prout eam voce referebat: quia tunc non dabat in scriptis. Si vero vtrobiq; late examinat: tunc stabitur in loco per eum posterius scripto, posterius scribens præsumitur maturus. Rom. in cōf. 327. istæ sunt rationes. col. 2. Barb. lib. 2. consi. 43. sempiterna. col. 9. Scrutiniū chart. 92. & 68. vbi dicit hoc maxime procedere cum ea poneret in pluribus locis, vt iam dixi de auctoritate

Syluæ nuptialis Lib. V. Tract.

ritate plurium gloss. quæ vincunt vnam. facit quod dicimus, quod vltima opinio relata in gloss. censetur a gloss. approbata. l. si idem cum eodem. §. fin. vbi Ias. ff. de iurisd. omnium iudic. l. 3. §. Neratius. vbi Roma. ff. de acquir. poss. Alexan. in l. Iulianus. in fin. in l. non amplius. §. fin. de leg. primo. & lib. 2. consil. 307. viso processu. colum. fin. & consil. 5. primo cum dicatur. colum. 2. & lib. 5. consil. 10. domini. in fin. Panorm. lib. 1. consil. 42. ex multis. colum. pen. Barbat. lib. 1. consil. 3. in fin. 27. scripsit doctissimus. colum. 25. latius consil. seq. colum. 11. & consil. 30. colum. 3. & 39. colum. 9. Zabarel. consil. 24. in causa Amareti. Tremolus in addit. ad practicam Bonacursij. chart. 47. in fin. 2. colum. Ioan. Lupus in cap. per vestras. de donat. inter virum & uxorem. 2. not. versicu. sed est pulchra dubitatio. est in opere. charta 66. colum. 4. Canonista in dicto capitulo primo de constitut. Igneus in repetit. Authen. ex causa.

33 C. de liber. prater. colum. 83. & Ias. † & Canonista limitant, nisi precedens esset melioribus rationibus fundata. Prapof. in capitulo primo. §. sed vasallus. colum. 2. in titul. hic finitur lex, deinde consuetud. Idem de text. Monferrat. in §. diui. in principio. colum. 49. de legatis 1. Felin. in cap. cum ex officij. colum. 10. de præscript. & in dictis Doctor. Alexan. 4. volumine consilio 32. in causa executionis. colum. 1. & consilio 55. prospectis his. colum. 15. & libro secundo consilio 307. viso processu. colum. 1. Secundo limitant quando gloss. simpliciter refert, puta dicendo, Alij dicunt, vel simile. Corne. in lantiquitas. C. de testamen. in l. extraneum. C. de heredib. instit. & lib. 4. consilio 72. colum. 2. versicul. rogatus. Dodus in Apologia contra fratrem Samuelem. charta 37. Tertio limitant quando prima opinio saperet æquitatem: secunda rigorem. Aret. consilio 164. colum. 5. Ias. in l. si tibi. in fin. penult. colum. in l. cum fundus. §. seruum tuum. in fin. in 3. colum. ff. si cert. petat. in l. si seruum. §. sequitur. in secundo not. ff. de verbo obligatio. in l. placuit. C. de iudic. in l. filio pater. secundo not. de leg. 1. Quarto limita si opponeretur in diuersis glossis: quia tunc forte non stamus vltimæ prout in doctore. Barbat. 2. volum. consil. 67. clementissimi. colum. 4. quem allegauit colum. proxim. preced. Quinto limita quando referret cum ista dictione, quamuis vel licet. l. prima. in fin. principij. cum gloss. ff. de eo per quem fact. erit. & nota istas fallentias ad intellectum glo. quia gloss. aliquando loquitur obscure propter altitudinem intellectus. Angelus in l. qui interrogatus. ff. de petit. heredit. colum. 2. versicul. sequitur. loquendo de Placent. vel vt faceret nos musare, ne nimia facilitate redderet difficultates legales communes cum idiotis. Iaso. in l. iurisperitum. §. quini. mo. colum. 10. ff. de pact. facit Dionysius discipulus Pauli, quem refert Io. Picus Mirandula in proem. chart. prima, dicens, sanctum & ratum institutum fuisse ne dogmata secretiora per literas, sed tantum voce his qui rite essent initiati communicarentur. & in Apologia char. 4. & ibi quæst. 5. char. 4. & in oratione habita in cœtu Romanorum. char. 6. dicit quod mysteria secretiora & sub cortice legis rudique verborum prætextu latitantia altissimæ diuinitatis arcana plebi palam facere, quid erat aliud quam dare sanctum canibus, & inter porcos spargere margaritas? allegat pro hoc Paulum & Pythagoram & picturas Aegyptiorum. Et illud Platonis ad Diomedem, quædam per ænigmata scribenda. & Aristotelem de libro suo Metaphysices dixisse, editos & non editos. & in dictis locis dicit Mirandula sic traditam fuisse scientiam Cabalisticam Hebræis: nam Cabala Hebraice, id est receptio Latine: ob id scilicet quod illam doctrinam non per literarum monumenta, sed ordinarijs reuelationum successionebus alter ab altero quasi hereditario iure recuperet. pro quo Gregorius Nazianzenus in tractatu de moderandis disputationibus. pagina vigesima octaua. Et ita faciebat Saluator, vt Matthæi 13. circa medium. Ioan. 16. hinc inuehit Vdalricus Zasius in l. secunda. ff. de origine iur. colum. 17. & 44. contra traducetes ius tuiile in vulgari. hinc dicit Lucas de Penna in l. 1. colum. 17. C. de professo. qui in vrbe Constantin. quod ideo decuit leges interdum obscura eloquentia describi, vt in eis proficeret noster intellectus, non solum inuentione sed exercitatione, prout in diuina scriptura. facit pro prædictis Vincentius de bello Italico chart. 13. dum allegat gloss. in capitulo inuenta. 27. quæstione secunda. vt Ioannem Augustin. Pantheus in arte transmutationis Metallica, in principio & in fine. & dicit Bald. in l. 1. colum. 3. C. commu. de legat. quod difficilis sermo placet vulgaribus: quia communiter non cadit in idiotas. & etiam Barto. aliquando loquitur Teutonice, id est obscure, vt paulo supra dixi, & dicit Bologn. in text. correcto. §. Cato. in l. 4. de verbo obligatio. 3. colum. quod hoc fa-

ciunt etiam Iurisperiti, & dicit Ias. in l. infantis in primis verbis. C. qui admit. quod Imperator plerunq; dabat responsa ambigua, ne ab omnibus intelligeretur. & idem Ias. in l. si vnus. colum. 4. ff. de pact. quod Paulus iurisperitus ex verbis suis a principio videtur velle vnum dicere, & tamen recte considerando aliud dicit. Clau. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo obligatio. quod Scauola solet truncate respondere, adeo quod dicta sua indigent suppletionem, & Aphricanus solet adeo obscure loqui quod inoleuit prouerbiu, Lex Aphricana, ergo difficilis. Ias. in l. si prius. in primis verbis. ff. de oper. nou. nunc. tamen isti obscure loquentes male faciunt, secundum Felin. in proce. Decretal. colum. 2. Dec. in cap. quoniam. colum. 1. de constitut. Barb. lib. 2. consil. 56. sapienter. colum. 3. & lib. 4. consil. vltim. colum. 2. Et Fortun. in l. iurisperitum. §. & ideo. colum. 9. ff. de pact. Item Barb. in cap. postulatum. §. & ideo. colum. 9. ff. de pact. inuehit contra Doctores qui dederunt semper nobis doctrinas obscuras, facit Calcan. consil. 1. colum. 25. & consil. 14. viso instrumento. colum. 7. Rosarium Busti. libr. 1. serm. 14. litera dd. & Seneca epist. 84. dicit quod ambiguitas verbi quærit locum fraudi. quod faciendum non est vbi veritas quæritur, facit Barbat. d. consil. 56. sapienter. col. 5. in cap. super literis. de rescrip. nume. 139. Et videmus Imperatorem fecisse claram decisionem ad auferendum ambiguitatem simplicium. l. fin. C. de indict. vidui. tollen. † Et quando leges sunt adeo obscuræ quod intelligi non possunt, non debent allegari. Ias. in l. cum prolatis. in fin. ff. de re iudic. in l. admonendi. in lectura. colum. 12. de iureiur. in l. captatorias. in fin. colum. penult. C. de testamen. milit. gloss. in regula Cancellariæ 33. chart. penult. Bald. Socin. & Sandol. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. vbi idem vult d. Ludouicus Tessera. dicit tamen ibi. Christophorus de Castellione; quem habeo scriptu, quod est male dictum dicere quod vna lex habeat plures lecturas, quia non habet nisi vnam, scilicet illam cui conuenit vox & mens: sed plures ponuntur, quia nescimus mentem legis. facit Fortun. in repet. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. num. 158. Decius in l. quotiens idem sermo. ff. de regul. iur. vbi late ponit quem intellectum in similibus amplecti debeamus, non tamen est credendum quod Feli. & Decius velint reprehendere iurisperitos: quoniam peccarent in spiritum sanctum. Lancel. in l. si creditori. 8. colum. de leg. 1. Iason in l. 3. §. ex contrario. in primis verbis. ff. de acquir. poss. vbi non audet tenere contra Trebatium, licet credat eum male reprehendere Labeonem, & eum ab obliuione defendit Opin. in repet. §. diui. colum. 15. non tamen sic Felin. Papam in cap. cum a nobis. colum. 3. de testib. & semper loquuntur propriissime & Latinissime secundum Iason. in rub. ff. de acquir. heredita. colum. 2. in l. Gallus. §. videndum. colum. 2. in 2. lect. ff. de libe. & posthum. Vdalric. Zasius in oratione incip. iuris ciuilibus studia. Barba. in Ioannina, colum. 83. Amedeus in dialogo de Amicitia. chart. 12. nimis enim laudandæ & venerandæ sunt leges, præsertim forum, vt Laurent. Val. in proem. lib. 3. Elegantiarum. licet ibi obloquatur de iure Canonico & Imperatore, poterat dicere vt Ias. in l. quotiens. colum. antepen. C. de hered. instit. & Monferratus in l. Gallus. §. & quid si tantum. colum. 35. in l. si constan. ff. solut. matrimo. in fin. 2. chart. quod imper. qui composuit iura Authenticorum erat totus plenus pompa, & quando aliquid de nouo inducebat, hoc ostendebat ex pompa verborum. facit Corn. in l. fin. §. necessitate. in fin. colum. 3. C. de bon. quæ lib. sed contrarium apparet in authen. de fil. ante instru. dot. nat. circa finem vbi dicitur quod facit subtrahi nomen suum. & istam obscuritatem in legibus damnat sanctus Augustinus quem refert Afflictus de iure protomiseos. colum. 2. capit. erit autem. 4. distin. & proprium legis nihil magis est, quam claritas. Alberic. in l. 1. C. de no. cod. comp. colum. 4. Luc. de Penna in l. ea lege. col. 2. C. de excusat. mun. lib. 10. Decius in l. 1. in fin. 1. not. ff. de regul. iur. Et Salomon. in §. responsa. in fin. de iur. nat. charta. 7. Iason. in l. post rem. ff. de transact. Cal. consil. 14. colum. 7. Et propterea idem Salomon. in l. Gallus. §. quidam recte. charta. 3. ff. de liber. & posthum. inuehit contra gloss. quod quandoque faciat tex. obscurum qui clarus est & in §. quid si is. char. 2. dicit quod vbi gloss. non intelligunt, vel corrumpunt tex. aut applicant interpretationi quæ non reperitur in Calendarijs: sic obscuritates legum non ascribamus culpæ scribentium, sed ignorantie non assequentium: vt inquit Sex. Cæcilius, quæ refert Gellius lib. 20. c. incip. Sex. Cæcilius. facit Lud. Tessera. de reb. dub. ff. char. 6. col. 1. potest dici istis obscure loquentibus. vt dominus Colucius Persio. Si nõ vis intelligi, nec ego volo te intelligere. refert Barba. in c. post sessionem. col. 2. de prob. facit Vdal. in l. 2. de orig. iur. col. 64.

35. † Redeundo ergo ad ampliacionem vt regula quæ habet quod seruanda sit communis opin. procedat cuiuscunque sit auctoritatis, tenens contra communem opinio. Et dicendum est, quod procedit etiam si contra eam teneret Albe. de Rosate, qui fuit fidelis conseruator antiquitatis, secundum Ias. in l. triticum. col. 3. ff. de verb. obliga. & in l. Gallus. §. instituens. col. 2. lect. 2. ff. de liber. & posthu. & fuit magnus practicus secundum Ias. ibidem. in §. & quid si tantum. col. 26. & Catellianum in 2. part. Memorial. litera I. vers. de iuris peritis. chart. 8. Et fuit Doctor & commemorator eximius, secundum Fulgo. consi. 47. ser Michael. circa medium. & consi. 66. ser Guarnerius. in fi. Caccialup. in tracta. de modo studendi. in fin. col. 7. & fuit aduocatus consistorialis. Curtius consi. 19. memorie recolenda. col. 13. & ei plus deferunt aduocati Mediolanenses, quam alteri doctori. secundum Ias. l. 1. col. 5. ff. de oper. noui nun. Et fuit claro & solido ingenio, qui recte & sane leges intellexit. Ioan. Pyrrhus in l. non vult esse hæres. ff. de reg. iur. Et de auctoritate plurium doctorum, vide per Baptistam de Caccialup. in tracta. de modo studendi. & Catellianum in secunda parte Memorial. litera I. de iuris peritis. & in tabula consiliorum Curtij senioris. in verbo, doctor. vbi eos nominat per ordinem alphabetic. Volaterranus in commentarijs. Etiam si esset auctoritas vnius collegij, quod licet debeat præferri sententiæ vnius doctoris. Ferrat. cautel. 17. incip. magna est quaestio. col. 3. Galiula in repet. l. centurio. ff. de vulg. & pup. num. 393. est char. 27. Decius in capit. prudentiam. colum. 1. de offic. deleg. per illum tex. rationem ponit Calcan. consi. 1. colum. 3. facit Salomon. in §. responsa. institu. de iure natur. chart. 1. vbi quando plura collegia dissident, vt patet in questione quam refert Bald. in capit. 1. de alien. feudi. colum. 3. & videmus variè consultum per collegium Bono. & collegium Mediolan. in quaestione præcedentiæ canonicorum regularium, & monachorum, in qua pro monachis consuluit Collegium Bononiense, Patavinum, Ferrariense. & Do. Baptista Caccialup. pro canonicis consuluit collegium Papiense. & Ias. in vno dubio collegium Paduanum, & pro monachis Decius in capit. Nicolao. columna 2. de appella. Nicol. Boetij in tract. de sacro Regio consistorio. char. 20. & inclinatur Iason in authen. ingressi. in fin. 3. colum. C. de sacros. eccles. dum ponit differentiam inter vnum ordinem & alium, & Formularium prouinciale char. 20. circa medium, dum dicit, qd in scribendo primo nominantur monachi, secundo canonici regulares: quia monachorum institutio est antiquior. vide pulchram epistolam Matthæi Bosij, epist. 107. & sequ. non tamen debet præferri communi opin. doctorum, quia aliquando in collegijs sunt etiam Doct. ignari, sed scribentes vt plurimum sunt

36 præstantiores. † imo quamprimum incipiunt legere, appellantur clarissimi. Bolog. in d. auth. habita. col. 19. in fi. allegat Alex. in l. 1. in prin. 6. col. ff. de offic. eius. imò sunt doct. illustr. quando legerunt 20. annis. seu saltem duces & comites, vt inquit Ias. in l. 1. col. 3. ff. de offic. eius cui man. est iuris. vbi post Alex. non vult admittere, qd sint illustres, & in hac opin. persistebat adhuc legendo. l. quidam cum filium. ff. de verborum oblig. num. 36. Sed respondet Bolog. in repe. auth. habita. C. ne fil. pro pat. colum. 13. vbi col. 2. 1. propterea infert ad plura. & idem videtur tenere Corset. in tract. de pote. regia. q. 2. 1. Caccialup. de deb. fug. q. 5. col. 2. dicens quod Ioan. de Grassis ita obtinuit de iure. & quod per clausulam, non obstantibus talibus priuilegijs, sint inserta in corpore iuris, non censetur derogatum, sunt enim repleti splendore, sicut sol. Barb. in ca. postulasti. colum. 3. de foro compet. Et ultra alios dic, quod doctor non est illustris, ex eo solum, quod sit dux, seu comes, sed ex eo quia doctor est de consi. principis. l. fin. C. de offic. diuer. iudi. & volunt omnes qui enumerant priuilegia doctorum. † Sed consiliarij principum sunt illustres. Ias. in d. l. 1. 3. colum. vers. 4. ff. de offic. eius. Roch. in cap. nouit. vlti. not. de iudic. vnde remanet sublati impugnatio Alex. & Iason, quos in hoc etiam impugnat Iaco. Niger in d. l. 1. col. 8. Et quod dicantur illustres, tenet Ioan. Lupus in rubr. de donat. inter vir. & vxor. char. 17. col. 2. & 3. Gaspar Portug. col. 27. ver. item in eodem. in l. Imperium. ff. de iuris. dom. iudi. Et est communis opi. prout volunt omnes enumerantes priuilegia doct. vt Alex. in rub. de digni. lib. 12. Bolo. in repe. auth. habita. C. ne fil. pro pat. colum. 12. & sequen. Lanfranchinus Brixienensis in tractat. quis sit præferendus, doctor an miles. char. 4. Barba. in proce. cle. Calcan. consi. 8. col. 15. & sequ. Pet. de Perusio in proemio sui tractatus de quarta canonica. Bono. in tractatu de nobil. parte 3. num. 100. & 110. Ludouic. Bolog. in Theodosiana, in verb. ad magistratus dignitatē est char. 30. habetur in defensorio montis Busti. char. 66. Ange. in §. item Roma. institu. de excus. tut. Et legentes sunt plus priuilegiati. Soci. l. cum quid.

4. col. ff. si cer. pet. Bar. in l. in medicos. C. de profess. & medicis lib. 10. Bar. & Bald. in l. sed & reprobari. §. amplius. ff. de excus. tut. Ioan. de Platea in l. qui immunitatem. C. de mu. patri. lib. 10. latè Vdal. in l. 2. ff. de orig. iur. col. 63. vide tamen Claud. in l. Centurio. 2. col. ff. de vulg. & pupil. vbi videtur velle quod etiam procedant priuilegia doct. in patrocinantibus, vt Ias. in l. ad egregias. vltim. col. ff. de iure iur. Nicel. concor. glo. 52. fallen. 22. est bona apostilla ad Pau. de Cast. in proce. C. in fin. 2. col. Etiam si esset opinio. præceptoris. Nam licet teneamur præceptorem defendere. l. dicere. §. si. de arb. Spe. in proce. libri sui. col. 4. ver. ceterum. Bart. in c. ceterum nu. 91. de iudi. Caccialup. in tract. de modo studendi. col. 3. & 15. Ias. in l. interdū. in fi. ff. de verb. oblig. in l. generaliter. ad fi. ff. de in ius voc. Ferrat. cautel. 3. 1. incip. manifestum. Bolog. in d. auth. habita. col. 41. Mapheus Vegius de educatione liberorum. lib. 4. Clau. super Lucam. char. 168. litera. vbi allegat Io. 1. Vdal. in l. 2. col. 67. ff. de orig. iur. & col. 84. & vide quantum Ferd. extollit præceptorem suum & meum Curt. iuniorem in repetitio. §. diui.

38 chart. pen. num. 548. † Ratio est, quia persona magistri semper debet videri honesta discipulo. l. liberto. cum gloss. de obseq. Iacobin. in sua inuestitura. in ver. & dicti vasalli. colum. 5. Pet. de Lesnaudiere in tract. de doctoribus. 4. parte. quaest. 20. 44. & Barbar. in c. ceterum. col. 18. de iudic. facit Lancel. Politus in præfatione l. re coniuncti. vbi cæteris præfert scholares diligentes præceptorem re & verbis. nec potest quis aliquid tradere, nisi quod hausit à præceptore. Anto. de Prat. in proce. ad repertorium Bart. & præceptores doctos legere debemus, vt refert Barb. in cap. prudentiam. col. 1. de offic. deleg. Et propterea opin. præceptoris, quando est famosus doctor, excusat iudicem à Syndicatu, qui pro ea contra communem iudicauit. vt dicam infra in 5. ampliatio. tamen dicere debemus, amicus Socrates, amicus Plato, magis amica veritas. Panor. in c. 1. col. 5. de postula. prælat. in cap. omnes. de maio. & obed. in c. qualiter & quando. l. 2. 8. not. de accusat. vbi Io. de Ana. col. 2. Caccialup. in repe. l. si qua illustris. C. ad Orfic. col. 3. 1. Capol. consi. 54. l. si vnquā. col. pen. Dec. in consi. 24. col. 1. Alber. in l. Labeo. col. 2. ff. de alimen. & cib. leg. Petrus Girard. not. 62. scholares Pich. in repet. §. Titia. col. 66. Catel. 2. parte Memorial. in verbo. inimicitia capitales. Petrus de Lesnaudiere. d. quaest. 44. Socin. in l. si me & Titium. 2. not. ff. si cert. petat. vbi dicit, quod duobus existentibus amicis, sanctum est veritatem præferre: id est, & hic prædicta vera, nisi talis præceptor esset imperitus matheos. Spec. in tit. de dispu. §. porro. in fi. quem refert Humber. in sacrilegio. chart. 10. in verb. parte vel vna vacheta. Bolog. in auth. habita. colum. 26. & 43. in fin. Pet. de Lesnaudiere in d. tractatu de Doctoribus. 2. parte quaestio. seu priuilegio 24. vel asinus plumbeus, seu castra porcellæ. Marian. de testib. char. 5. versicu. circa sextum. vel vna bestia humanina. Curt. in repet. l. admonendi. col. 29. defendens ab hoc vituperio. Anton. de Butr. vel asinus sine bardis, qui tantum intelligit curiam, sicut mula. gl. ad Regulam Cancellariæ, charta 106. vel qui non sit literatus, sed asinus deferratus, vt ibi chart. 113. nisi longo tempore asinus seruiuisset Ecclesiæ: quia deberet præferri in habilibus nominatis ex reuelatione carnis. Hostien. in summa. de præben. §. & qualiter. col. 1. vel qui comedisset nimias fabas. Ias. in l. nemo pot. col. 7. 1. lect. de leg. 1. vel qui gustasset parum de brodio iuris. Roma. sing. 154. testator. Spec. in addi. in tit. de instru. edit. §. porro. col. 6. vel de brodio legum. Soci. in consi. 155. præstantissime. col. 2. vel de grasseto. Curtius in repet. l. admonendi. colum. 41. vel grossi capitis. Bald. in l. seruum quoque. §. publice. col. 3. ff. de procurat. vel grossi ingenij. Ioannes Lupus de donat. inter virum & vxorem. colum. 3. vel de secretarijs Iustiniani, id est grossis, & nescientibus vnam legem. Caccialup. in repetit. l. diem functo. ff. de offic. assess. columna penultima. quaestione 46. vel qui non intelligit quid loquatur. Lucas de Penna in l. omnes. C. de decur. lib. 10. colum. 16. vel qui in legibus clavis obscuritatem inducit. vt ibi col. 10. versic. nam & sunt. in l. 1. col. 5. versic. sed sunt. de profess. qui in vrb. Constan. lib. 10. est enim tunc signum, quod seipsos non intelligunt, vt de gloss. dicit Barba. in cap. quærenti. de offic. deleg. nume. 23. & ideo coguntur obscure loqui & inordinatè: quia, vt sæpe Ias. legendo dicebat, signum bene intelligentis, est scire bene docere: quia verba obscura debent euitari tanquam scopulus.

39 Gellius libro primo. capitulo decimo. Phauorinus in libro vndecimo. capitu. 7. verbis. Et simplices scholares credunt talem obscuritatem causari ex imbecillitate sui ingenij, non ex ignorantia docentis, quem propterea tanquam subtilem extollunt & admirantur. Lancell. Politus in tractatu de aduocato. in rubri. de eloquentia. charta secunda. prout Bald. dicit in l. 1. columna 3. quod obscurus sermo placet idiotis.

Silvæ nuptialis Lib. V. Tractat.

tis. Alij glomerabunt omnes tex. quos docto. allegant in ali-
 qua theorica contra vnum text. generaliore, vel eos qui
 allegantur in omnibus fallentijs contra vnam regulam, &
 videbitur subtilis. alij omnes docto. qui allegant vnam do-
 ctrinam ad diuersa tamen proposita allegabunt remissiue
 perinde, & apparebit magna cumulatio: & sic docentes de-
 cipiunt auditores, quibus non minuitur, sed augetur labor:
 non acuitur, sed obtenebratur ingenium ex tali confusione:
 quia si singula per suos casus vel membra recitarent, cla-
 ra & ordinata existerent, nec appareret tanta subtilitas, vel
 cumulatio. Et sunt aliqui qui dum volunt declarare, qua-
 runt ænigmata. vt, Aio te Aeacida Romanos vincere posse.
 gloss. in l. veteribus. ff. de pactis. qui vt dicit Luc. de Penna in
 dicta l. omnes. columna 16. propter nimium studium factus
 esset stultus. Luc. de Penna in d. l. 1. C. de profess. qui in vrb.
 Constan. vel qui magis curet se ostendere quam scholaribus
 prodesse. Lucas de Penna in l. magistros. C. de profess. & me-
 di. lib. 10. vel de his quibus non loquitur Bald. lib. 2. confi.
 143. incip. punctus. colum. 2. dum dicit, quod loquitur intel-
 ligentibus leges, non hominibus grossi capitis, qui non in-
 telligunt subtilia. Et dicit Ange. confi. 259. quædam. colum.
 penult. quod incapaces aures non capiunt quæ sunt de apici-
 bus iuris, quia de subtilibus, & speculatiuis nõ gustat asinus,
 secundum Claud. in repet. l. vt vim. ff. de iustit. & iure. colum.
 15. est in fin. gloss. 1. & dicit Aristot. 3. Metaphysicæ, quod sol-
 uere vinculum ignorantibus est impossibile. vnde si tales sunt
 iudices, possunt recusari in causis subtilibus. Iason l. apertis-
 simi. colum. 2. C. de iudi. vel aduocati ignorantes qui nun-
 quam studuissent. in l. qui se patris. C. vnde liber. vt ibi Cyn.
 circa princip. vel esset vt ille Portugallensis, qui dicebat cap.
 omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remiss. solum procedere
 in hermaphrodi. Dec. in cap. ad audientiam. colum. fin. versic.
 confessio. de rescri. vel vt ille doct. de Vareixio qui venit Me-
 diol. ad alleg. pro hærede, quod non teneretur soluere credi-
 torib. defuncti, quia mors omnia soluat. §. deinceps. in auth.
 de nupt. glo. pen. insti. de leg. Fuscan. tol. Bauer. insti. de testa.
 col. 10. Sandolin l. si cognati. col. penult. de reb. dub. Corsetus
 sing. 157. Hippol. in rub. C. de prob. col. 53. clarius in l. fin. col.
 5. & sequ. de quæst. in l. accusatio. ante fin. ff. de Fal. vel qui es-
 set imperitus matheos. Spec. in tit. de aduo. §. 1. colum. 3. vel
 vt Publius Confa. qui se iuriconsultum iactabat, & cum vt
 testis interrogaretur, & se nihil scire diceret, Cicero in eius
 imperitiam iocatus: Disce quæso, ait, forsan de iure te inter-
 rogatum credas. refert Vdalr. in l. 2. ff. de ori. iur. colum. 57. vel
 doctorelus, vt Bolog. in d. auth. habita. colum. 21. vel qui non
 esset docto. sed dolor. Barb. in cap. in pertractandis. 1. no. de
 iur. calum. Pet. de Lesnaudiere in d. tract. de Docto. 4. parte.
 quæst. 20. glo. regularum Cancellariæ. char. 27. & 121. Caccia-
 lup. d. quæst. 46. Et verè bene est dolor, attenta ratione quam
 in vulgari ponit Besuz. in 2. par. ff. Noui. non memini d. l. vbi
 inquit, quod vellet potius esse aptator calceorum, quam do-
 cto. sine legibus: cui est necesse retinere impensam dignita-
 tis gradus sine vtilitate: & hoc vltra turpitudinem, de qua
 in l. 2. col. antepen. ver. Seruius autem Sulpitius. ff. de orig. iur.
 de quo infra. Vel qui non doceret vtilia, sed vana: & qui non
 instrueret, nec corrigeret scholares, & nesciret docere. Ro-
 sarium Bussi. 2. parte serm. 29. litera 2. vel cui puluis cecidit
 super libros. Felin. in cap. veniens. el. 1. col. pen. de testi. vel qui
 conductus in palatio nesciebat quid loqueretur. Bartol. in l.
 cum quid. ff. si cert. petat. vel docto. de Placebo Domino. gl.
 Reg. Cancell. 48. est chart. 80. vel qui declarant ignotum per
 ignotius, vt ibi char. 98. & propterea gloss. in §. cum ex aliena.
 in verbo, & spicas. dicit quod docentes debent ire per exem-
 pla. Paris de Syndicatu. char. 52. colum. 2. vbi dicit, quod pro-
 pterea ipse designat libenter quæstiones facti, quia illæ ape-
 riunt intellectum. faciunt quæ supra dixi de claritate legum,
 vel qui allegaret leges tantum facientes ad propositum, si-
 cut asinus volat. Roman. consilio 174. amplissime. ante fi-
 nem, vel quæ non merebantur allegari. Riminald. in l. post-
 quam liti. colum. 3. C. de pact. vel qui somniaret & mirabilia
 diceret, propter quod esset dignus ipuolui in cæno. Azo in
 summa. C. de rei vendic. in l. cogi. vel positus sit in titulo de
 stylo ignorantium, vt ibidem in dict. Regu. Cancellariæ. char.
 99. vel idiota siue phantasma. Et docto. Legum, vel decreto-
 40 rum, † quia docto. sine scientia, est vt comes sine comita-
 tu. vt ibidem. in 6. parte regularum Iulij, quæ est chart. 121. &
 dicit Pet. de Lesnaudiere in tracta. de Docto. 1. parte q. 5. quod
 sunt fontes sine aqua vel spazagamin: dicens, Dio te la man-
 di boua. vt imperitus medicus, vt in dicta regula Cancellar.
 char. 130. vel non iur. ciui. sed forbilis potius, quam intelli-
 bilis. Martinus Luther. pag. 353. vel iur. perdit. vt per eum in

princ. pag. 538. Vdalr. Zasius in oratione post ferias æstiuas,
 inci. ex multis. char. 2. vel qui ad ea respondet quæ nullus re-
 quirat, & ea tacet quæ omnes efflagitant, vt dicit loquendo
 de Baldo, vel esset docto. de duodena. vt in simili Paulus de
 Castro in l. si minorem. C. de integ. restit. colum. 1. dum lau-
 dat repet. Barto. vel qui solum excitaret dubia, & nesciret sol-
 uere, vt dixi in decisi. quæstionis huius Syluæ. & supra loquen-
 do de auctoritate Ioannis Andreæ, vel qui fuisset bonus scho-
 laris. in tit. de iur. & fac. ignorantia. secundum Cynum in lli-
 berti. colum. penult. C. de oper. liber. vel qui faceret, vt doct.
 Pap. qui disputant de lana caprina. Erasmi. in parte. prouerb.
 251. dixi inter feudalia Bruni consilio 12. vel doceret, an de
 aqua possit fieri acetum, vel quot requirantur ad faciendam
 falsam. Cuma. sing. 78. si marius in fine. vel si vna gallina fecit
 ouum, alia fouerit, cuius sit fœtus. Signorol. consilio 199. in-
 cip. in curia quædam tamen gratia docendi dicuntur, quæ
 alias non dicerentur. gloss. fin. in §. cum ex aliena. insti. de re-
 41 rum diuisione, vel qui non fuisset bonus scholaris. † Nam
 valet consequentia, bonus scholaris, ergo bonus docto., vt
 sæpe legendo dicebat Iason, vel de his qui legunt solum pro
 repertorio, & se & scholares decipiunt. Barbatias in capitul.
 in præsentia. columna 14. de probationibus. vel qui esset
 somniator. vt de Petr. Bald. quem refert Iason in §. item Ser-
 uiana. numero 24. insti. de actio. vel qui daret doctrinam
 malè compositam. Ias. in §. præiudiciales. numero 44. insti. de
 act. vel qui non esset lector, sed cantor. Lucas de Penna in l.
 magistros. C. de profess. & medic. lib. 10. col. 2. vel qui non es-
 set lector, sed predicator. Bal. in c. quia propter. col. 4. de elect.
 ista enim ita lectorem dedecet, sicut predicatori legere quæ
 do est in pulpito. Dantes in Paradiso cātu 29. chart. pen. cum
 debebat docere leges, docebat rhetoricam. Fulg. in l. si. col. si.
 ff. si cer. pet. est tamen necessaria aduocatio, secundum Lucam
 de Penna in l. 1. C. de stud. liber. lib. 11. col. 3. Lancel. Politus in
 tract. de offi. aduoc. in rub. pen. vel qui in cathedra sciebat so-
 lam loqui vulgariter, seu Gallice. Io. Fab. in §. similiter. insti.
 de excus. tut. vel qui legendo se remittit ad loca in quibus ni-
 hil dixit. Opiz. in repet. §. diui. col. 73. vel qui cū pecunia que-
 rit sibi scholares. Bal. in proce. Greg. in fin. col. 5. vel ducit fa-
 mulos in scholis, vt videatur habere plures auditores. Bolog.
 in d. auth. habita. col. 42. sed sufficit vnus bonus scholaris, vt
 Platoni Aristoteles. latè Codrus serm. 5. char. si. vel non habet
 42 bonos scholares, † quia nobilitatur magister per scholares,
 pater per filium, præles per subditos. glo. in auth. constitutio.
 quæ de digni. §. pen. in versi. & nobiliores. Bon. in tractatu de
 nobilit. 3. parte. nu. 200. glo. antepe. in fi. proce. ff. pro qua Co-
 drus serm. 5. char. penult. & si. & serm. 6. char. si. Est enim doct.
 quidam regulus discipulorum suorum. Bal. in proce. Grego-
 43 riano. col. 4. vel † qui noluit prius doceri quam docere. Bald.
 in c. cum magistrū. in prin. de elect. quia talis melior esset ad
 ad discendū, quā docendū. Luc. de Pen. in l. 1. C. de profess. qui
 in vrb. Constantinop. col. 8. lib. 12. vel qui nõ habebat aliqua
 vltra ea quæ dicebat scholaribus. gl. in proce. ff. col. 4. in ver-
 bo, imperitia. cōtra quam tenet Lucas de Pen. in l. 1. C. de pro-
 fess. & med. lib. 10. Iser. in prolog. feudali. col. 2. Cardi. in c. hoc
 habet. 46. dist. Vdalric. in l. 2. ff. de orig. iur. col. 44. & vide gl. in
 c. cum beatissimus. 24. q. 1. quæ dicit, qd non habemus audire
 magistrum, nisi qui bene sciat, cū id prædicare debeat. & non
 ex proprio ingenio inuenite. & tamen sunt aliqui, qui vt vi-
 deantur aliquid noui dicere apud ignaros, solent docere im-
 pertinentes, & trahere materias remotas & extrauagantes
 Barba. in rub. C. qui admit. col. 29. latè Maria. in c. significāte.
 col. 1. de lib. obl. dicam inf. in 8. lim. vbi de nõ facientib. argu-
 menta concludentia, quia non omne morium est determi-
 natium. Bal. in rep. l. Aemilius. ff. de minor. col. 6. vel qui so-
 leret aliorum dicta transplantare de carta in papyrum, vt di-
 cam char. pe. vel qui esset negligens, vt dixi, loquendo de Bal.
 vel qui causam rationabilē suis dictis nõ adiūgit. Caccialup.
 in tracta. de modo studendi. col. 4. vel non auderet inducere
 tex. quos allegabat. Barb. in rub. C. qui admit. col. 63. in c. 1. de
 lit. cōtest. nu. 56. vel ibat per generalia more positiui docto. ris,
 quos vulgus procuratores appellat. Felin. in c. 1. col. 4. de præ-
 scrip. vel qui allegat iura quæ non merentur allegari. Rimi-
 in l. postquam liti. colum. 3. C. de pact. vel qui faceret differen-
 tias magis verbales, quam naturales. Caccialup. in l. 1. C. de
 sum. Trinit. col. 54. vel qui non studet in fundamentis iurium,
 sed in Alphabetis, id est repertorijs. Paris de Sydicatu. chart.
 91. col. 4. vel quem natura ita excæcasset, qd etiam cum sum-
 mo studio nulla discere valeret. Barb. de cardi. tractat. 1. q. 10.
 quia quod natura negat, nemo feliciter audet. Nicol. de Nea-
 poli in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excus. tut. faciunt carmi-
 na Alber. in l. Stichus. ff. de leg. 3. in contrariū facit Aristot. quæ
 refert

refert Lancel. Decius in præfatione. ff. si cer. per. Felin. in rubr.
 44 in cap. 1. de mag. col. 2. † quia assiduitas facit bona ingenia.
 Rosarium Butri. 2. parte serm. 29. litera d. de documentis da-
 ris scholaribus est char. 278. facit Bald. post Senecam in præ-
 fatione Decret. d. cens. quod ingenia grossa studiorum sollici-
 tudine redduntur efficacissima. & Felin. vbi supra. in rubr. &
 in c. si. subicit quod priuilegiis Doctorum ibi enumeratis, de
 quibus Alex. in apostil. Bar. in l. 1. C. de dig. lib. 12. non gau-
 dent Doct. ignari. Et doctor iuuenis qui nondum diu labora-
 uit in exercitio doctoratus, non debet habere priuilegia dig-
 nitatis suæ secundum Felin. subiungit quomodo cognosca-
 tur doctus & indoctus, vel minus instructus. nam si vocatur
 ille qui contra iura respondet, secundum Cyn. in l. secunda. C.
 de acquir. pos. licet etiam Bart. quandoque responderet con-
 tra casum legis, vt dixi loquendo de eo: nam quandoque bo-
 nus dormitat Homerus, secundum Horatium, quem refert
 Barb. in cap. si clericus laicum. nu. 42. de foro compet. & libr.
 1. conf. 5. colum. 4. & lib. 2. conf. 23. incip. clementissimi. co-
 lumbina 6. Pich. in repet. l. in quartam. ff. ad leg. Falc. colum. 52.
 Et est mirabile videre hominem eminentis scientiæ, qui
 sine reuolutione librorum respondeat de casu legis. Baueri.
 in §. si. instit. de testamen. milit. colum. penult. omissa semper
 gloria & pompa Barb. vel qui propter scientiam esset infla-
 tus & superbus. gloss. in l. non vt ex pluribus. in fin. ff. de regu-
 lis iuris. Bald. in conf. schismatis. colum. final. Dodus in apo-
 logia contra fratrem Samuel. char. 4. ideo superbe responde-
 ret, vt l. Domitius. ff. de testa. licet humaniter hoc facere de-
 beret. l. vt responsum. C. de transact. l. precibus. C. de impub.
 facit gloss. in cap. nisi cum pridem. §. pro defectu. de renunt.
 vbi Ancha. refert Bernardum & Cicer. Insuperbiunt enim ta-
 les vt tyrannus per tyrannidem, afinus per ignauiam, vulpes
 per malitiam Bald. in cap. licet de vitanda. de elect. vel qui
 in scholis legeret libros reprobos. Bal. in proem. rem pa-
 45 cificus. col. 5. vbi colum. 7. † quod quæ tradunt in scholis,
 sunt discutienda in camera, & in iudiculis practicanda. pro
 quo facit quod ipse dicit in rep. l. Aemilius. ff. de minor. quod
 leges in scholis deglutiuntur, & in palatiis digeruntur. vt su-
 pra retuli. vel sunt ita debiles quod Quadragesima eis aufert
 intellectum. Aretiu. in l. eius qui in prouincia. colum. fin.
 ff. si cer. pet. sed Iaso. dicebat nunquam in toto anno sibi su-
 peresse tempus ad bene studendum lectioni, nisi in Quadra-
 gesima. vel calores timent vt Ioan. Fab. & Di. in §. actionum.
 vbi refert Ias. ad fin. instit. de act. Et Quintil. loquitur de pue-
 ris, dum dicit, quod in ætate si valent, satis discunt. vel qui
 nimis timet frigus. Bald. in ca. cum inter. col. 1. de elect. Et di-
 cit Barb. in proem. clem. lect. 1. colum. pen. & fin. quod do-
 ctiores ignari sunt doctorelli, quibus boni scholares in hono-
 ribus præferendi sunt, & possunt reprobari, licet habeant in-
 signia doctoratus. imò nec sufficeret eos esse doctos, nisi in
 legendo se præbeant viles scholaribus, & quod quando as-
 cendunt cathedram non sedetur sed incubatur ab eis. Bald.
 in c. 1. in fi. quo tempor. mil. Barb. in c. clerici. numero 16. de
 iud. Et subdit. in d. proem. quod quandoque consulunt cōtra
 casum legis, & promouentur per saltus & corruptelam Do-
 ctorum, & scholares eos audire non deberent, licet in defe-
 ctum boni tristis sedeat in bancho. pro quo facit ratio Iaso.
 46 in l. qui in aliena. §. interdum. vlt. not. ff. de acquir. hæred. † q
 malus Doctor non potest facere bonum scholarem. Et subici-
 cit Barb. in d. proem. quod nec deberent admitti in colle-
 gio, qui artem non nouerunt: nec excusantur quod post do-
 ctoratum possint addiscere: idem dicens quando non habet
 libros necessarios ad artem. faciunt quæ dixi in fi. mei inuen-
 tario librorum vtriusq; iuris. adde Lucam de Pen. in proem.
 in libr. de iur. fisci. li. 10. Barb. in rub. C. qui admitt. colum. 1.
 in fin. Paris de Syndicatu. char. 64. in fi. 1. col. vbi deridet eum
 qui habet nisi recolletas. facit Lancel. Politus in tract. de of-
 fic. aduoc. in rub. qualis scientia. ad fi. dicens, quod debet le-
 gere omnes opinio. & tractatus qui ferè innumerabiles sunt.
 facit Humbertus in sacrilegio. char. 11. in vers. de iure licen-
 tiam & bene, quia effecti iudices, oportet aduocatos eis cō-
 ponere centum folia allegationum in referendo docto. quos
 ipsi non habent, & piget adhuc eos cum legunt, mittere cap-
 rum libros quos si haberent sat esset vna linea. allegant ali-
 quam copiosam quottā. Moder. & Barb. ad vnumquodq; di-
 ctum iura & auctoritates allegat, quas ibidē repetit in 2. lect.
 col. 15. & seq. & in d. c. clerici. col. 4. de iudi. addens q
 vocan-
 tur dolores. Et q salaria non dantur doctoribus pro dignita-
 te, sed p meritis, quia bene legit, & satisfaciatur officio suo cui
 est præpositus, & in d. proem. col. 8. inuehit contra illos paupe-
 res indoctos qui volunt appellari Molisignore. Et contra Iu-
 ristas qui vt in c. 1. de eo qui si. sec. ag. volunt se vocari sapien-

tes, inuehit Petrarcha epist. 1. char. 2. dicens, quod tota Græ-
 cia habuit nisi septem, qui quales adhuc fuerint, ponit ipse
 in tractatu de remedio vtriusque fortunæ, dialogo 12. de sa-
 pientia. & propterea suadebam cuidam consilio vnus ciui-
 tatis q nuncupatur consilium sapientū, & ita se inscribit, mu-
 tandum tale nomen quod videtur arrogans. Et conditiones
 doctoris legentis ponit Aegid. de regim. prin. li. 2. parte 2 c. 9.
 Luc. de Penna in rub. C. de profes. qui in vrb. Constan. lib. 12.
 in rub. C. de leg. li. 10. Et dicit Prapof. in c. insinuante. col. 5. q
 cleric. vel vouen. q debet primò expedire tex. cum dependen-
 tibus, secundò gl. tertio dicta Inno. & dicit Bal. in c. super li-
 teris. col. 6. de rescrip. q lector debet per singulas partes de-
 clarare tex. & gl. per ordinem, scilicet primò primā partem,
 & gl. eius, & c. clarius Host. in summa de magistris §. & quali-
 ter debeat docere, vide Caccialupum in tract. de modo studē
 di. col. 3. Sed solent dicere quod est impossibile docentē sin-
 gula prosequi. Salamo. in repet. l. Gallus. char. 34. sed contra
 char. 36. & seq. & si sit negligens & nōn legat, potest priuari
 salario. Bald. in c. quoniam. §. si verò. vt lit. non contest. Et de-
 bet legens se coaptare propriis vocabulis. Barb. in rub. C. qui
 47 admitti col. 17. vbi col. 63. dicit q aer temperatissimus nu-
 trit alta & sublimia ingenia propter amœnitatem & tempe-
 riem loci liberi penitus à nubibus pluuiosis, vel qui iustitiæ
 cereum fecerit nasum, vt latè simia Salernitani chart. 1. vel ni-
 si talis doctor esset vt Paulinus Doctor Mediolan. qui recep-
 ta mensura intra parietes, quod intra murum ligni pars esse
 deberet, non animaduertit, sciditque trabes & perdidit ædifi-
 cium. Aeneas Syluius epist. 111. incipien. Aeneas. vbi epi. seq.
 incip. magnifico, refert Laglarensem furti villicum accusasse,
 qui suam fœtam vndecim porcellos, Afina vnum duntaxat
 enixam pullum retulerat. Et Gomicium Mediolan. qui gra-
 uidum se putauit, diuque partum veritus est, quia se vxor as-
 cendit, vel quia esset vna necessitas, secundum Amedeum in
 dialog. de Amicitia. char. 36. Salernitanus in simia chart. 2. &
 hoc quia necessitas leges non habet. de qua regula Barbat. in
 cap. quanto. col. fi. de consuet. Feli. in c. cum accessissent. col.
 8. de constit. in cap. querelam. col. fin. de iureiur. Ias. in l. prima.
 ff. de offic. eius. colum. antepen. in l. si ex toto. de lega. 1. col. 1.
 in l. Marcellus. §. res quæ. col. 1. ad Treb. Iac. in inuestitura. in
 ver. cum pacto de alienando. colum. 4. Afflictus de iure pro-
 thomiseos. col. 26. versiculo iuxta hoc. Dec. in l. quæ propter.
 ff. de reg. iur. Curt. senior in repet. l. admonendi. col. 69. vbi de
 armigeris tempore necessitatis. de quo Ias. in l. 1. ff. de offic.
 eius. col. 23. & de hac regula Steph. Malereti in tract. de elect.
 chart. 36. clarius chart. 18. & seq. & char. 81. latius Petrus Ge-
 rard. not. vlt. incip. necessitas. latissimè Ferdinandus in repet.
 l. filiusfam. §. diu. col. 40. & tribus seq. de leg. 1. Et dicit Petrus
 Gerard. q propter necessitatem potest filius vendi per patrē.
 adde Hippol. not. 101. incip. pater. Et dum dicit de extrahē-
 te frumentum causa necessitatis, adde Hippol. not. 86. statu-
 tum. Et propter necessitatem examinatur testes ad æternam
 rei memoriam. Petrus Gerard. not. 69. pone reus. Et excom-
 municato existenti in necessitate non valenti petere abso-
 lutionem, debet prouideri ne fame pereat. Decius in c. verum.
 48 col. 3. de appel. † Et electus ad distribuendum bona paupe-
 ribus in casu necessitatis potest pro se retinere. Hipp. in l. v-
 nius. §. seruo qui vltro. col. 3. ff. de quæst. Et propter necessita-
 tem possumus vti arte Magica ad fugandam tempestatē. Cor-
 set. in tract. de pot. regia. q. 89. Feli. in rub. de hæret. Bertac. in
 tracta. de Episcopo. char. 26. col. fin. est. 2. parte. lib. 4. quæst. 17.
 & charta 58. col. 3. est 8. parte. 4. lib. cap. dicamus nunc. vide v-
 num experimentum quod refert Paris de Syndic. chart. 52.
 col. 3. Et tempore extremæ necessitatis licitè possum capere
 rem alienam vt subueniam proximo sic indigenti. Corradus
 in tract. de schismate. cap. 3. num. 8. Item propter necessitatē
 dispositio iuris ad tempus suspēditur, si non relaxetur in to-
 tum. Ias. in repet. l. admonendi. col. 76. in fin. ff. de iureiur. vbi
 plura. & ibi Curtius senior. col. 19. Brunus in tract. de forma.
 char. 63. col. 2. & sequen. Item propter necessitatem pōt ferri
 sententia super non contentis in libello. Soci. in l. vinum. col.
 fin. ff. si cert. pet. Et plura quæ excusent, scilicet necessitas, tē-
 pus, pectis, impossibilitas: enumerantur per Hippol. in l. 1. §.
 præterea. col. 19. & seq. ff. de quæst. Et dicebat voce Ias. quod
 necessitati quilibet paret, nisi sit stultus: tamen ille qui dicit
 se fecisse ex necessitate, probare debet. Dec. in c. cum M. colū.
 14. de consti. Et actus qui fit ex necessitate officij non q vo-
 luntarius. Dec. in c. sollicitudinem. col. 4. de appel. & aliquan-
 do propter maiorem necessitatem paretur minori iudici &
 non maiori. Dec. in c. cum parati. col. 4. de appel. Non erit o-
 mninò impertinens: licet hæc videantur magis delectabilia
 quàm vtilia, & laboriosa quàm subtilia. gl. in rubr. de diuer. &
 temp.

Syluæ nuptialis. Lib. V. Tract.

temp. præscrip. Ioan. Montaigne in tract. de regio cōfistorio. char. 66. in hac nostra Sylua penes palmam doctorum, vt supra exornatam saltem mediante arbutto necessitatis, aliā arborem pro scholaribus decorare. dixi arbutto necessitatis:

49 † quoniam necessitas aduersus bonos doctores verticē nequit extollere: vt in proce. instit. in fine neque in paupertate vivere: neque in anxietate mori leges quemquam eorum possessorum permittunt in auth. de hæred. & fal. in fi. Luc. de Penna. in lin. sacris. C. de prox. fac. scri. lib. 12. Vdalr. Zasius in oratione post ferias æstiuas, incip. ex multis. char. 1. quia dat Galenus opes, dat sanctio Iustiniana. Ex aliis paleas, ex istis collige grana. gl. in proce. ff. in §. nos verò. in verb. notissimi. quā refert Card. Burbonij in processu fidei. par. 2. art. 5. licet quando vita cedimus, si auri parū, sufficit q̄ boni nominis relinquamus plurimum. Simia Salernitani post mediū. Quicquid dicat Practicus Pap. in for. lib. quo agitur contra plures reos debendi. in fin. quod Iurista faciat etiam mercantiam, saltem per alium: sed non placet. quia per seipsum facere videtur. l. 1. in fi. ff. si men. fal. mod. dix. l. ita. §. ita gessisse. vbi Bal. ff. de adm. tut. & sic exerceat officium vile q̄ non conuenit nobilibus. l. nobiliores. vbi Salic. C. de commer. & merc. Ale in Bart. in l. 1. C. de dignit. li. 12. col. 4. vbi allegat cōtra Venetos. Bon. in tracta. de nobilit. 3. par. num. 135. maxime procedit in istis deceptoribus: quia in conscientia non licet se inuicem decipere. Ias. in l. penu. col. 2. C. de pac. vbi subiicit. Quo ergo ibit anima mercatorum: prout & Bal. in c. cū causam. in fi. de testib. Purpu. in l. 1. nu. 18. C. de edendo. sed saluat Bal. in c. si pro-

50 ponente. de rescript. & dixit tex. in c. ciens. 88. dist. † q̄ mercator nunquam potest Deo placere: quia talis negotiatio nō potest vix fieri sine periuriis & mendaciis. ideo Salic. in auth. ad hæc. C. de vsuris dissuadet Christianis mercantiam. plura ponit Luc. de Penna. in l. 1. C. negot. ne mil. lib. 12. Et dicit Panor. consi. 22. li. 1. incip. quanquam consultatio. & in c. ad nostram. r. nō. de emp. & ven. q̄ mercatores nostri temporis qui vendunt carius ad tempus quā ad pecuniam numeratā, ita indigerent cautione pro validitate suorum testamentorū, sicut publici feneratores. c. quamquam. de vsur. lib. 6. sequitur Parpal. in l. 1. C. de fac. san. Hinc vsura vorax, audumque in tempore fœnus gl. in c. 1. in ver. animas, de vsur. lib. 6. licet cōtrarium teneat. Pau. de Ca. lib. 1. consi. 160. ad primum. vide Anch. consi. 156. in primis verbis. Decium consi. 161. Bon. in tract. de nobilitate. 3. par. nu. 135. Sed ista contingunt in reuenditoribus. Luc. de Pen. in l. maximā. col. 3. C. de exc. mu. lib. 10. non in legalibus mercatorib. quorum exercitium est vtile valde reipublicæ. vt Pe. de Vbal. in sua epistola antē tractatum, De duobus sociis. Fortun. de fi. iuris. col. 83. allegando Cic. in Offic. facit Anch. consi. 156. incip. summæ prudentiæ. in primis verbis. Sed redeamus ad scholares, qui ex prædictis possunt cogitare quando ob amicitiam, vel quia mutuuntur sibi mola, vel pecuniæ vel vestes, vel sunt conuiuia, vel ad subornationem mulierum, vel sociorum, relictis bonis & peritis præceptoribus intrant sub imperitis. facit pulchrē Barb. in c. prudentiam. col. 1. de offi. dele. latē probans quod semper debemus eligere bonos præceptores. Item parum sperandum est de scholaribus qui vtuntur transitorio studio, vt faciunt desides & pigri, qui negligunt suas lectiones recordari. glof. penul. in vers. transitorio. in authen. de quæstore. Ias. in §. in fraudem. in fi. 7. addit. inst. quæ ex quib. caus. man. non licet. facit Bald. in c. si. de elect. quem refert Barbat. lib. 1. consil. 41. illud. col. 7. dicens, *negligenza pare dano. Oggi farò, doman farò, caccia altrui for de guadagno*: quia pigri & negligētes sunt ordinariē pauperes, frater Arnaldus contra Alchimistas. colū.

51 pen. vbi plura adducit, † quia scientia nisi cum labore & diligentia acquiritur. Humbertus in sacrilegio. char. 11. in vers. in iure licentiatū. vbi ver. seq. dicit, quod est non honor sine labore. Vel qui dum sunt in scholis nō attendūt lectioni, sed edificāt in aere, vel numerāt regulas. gl. in l. 1. C. de stud. liber. lib. 11. Petrus de Lesnaudiere in tract. de Doctorib. 4. parte. q. 6. vel cogitant de epulis. glo. in l. 1. in gloss. 3. C. de comit. & trib. schol. lib. 12. vel qui dormiunt in scholis. Barba. in c. pastoralis. §. quoniam. col. 3. de rescript. & in tract. de Card. tract. 1. q. 10. quem transferibit Parpal. in l. cum quid. char. 6. ff. si cer. pet. per gl. in c. sunt qui. de pœn. dist. 1. vel qui sunt nimis delicati, & mittunt repetitores ad scholas. & ipsi in lecto iacēt. Feli. in cap. 1. col. 2. de summa Trin. Purp. in l. 1. C. de summa Trin. nu. 66. vel mittunt librum suum ad scholas, & ipsi restāt in lecto, quia nec tunc dicuntur seruire Ecclesiæ. Barba. de Card. in tracta. 1. q. 10. in fin. Etenim delicatiorum votis iura non fauent. glof. in l. vt pomum. ff. de seruit. faciunt illi quatuor vulgari versus Ange. in proce. instit. 5. nota. Ioan. Montag. in tracta. de regio cōfistorio. charta 45. oportet enim si

quis vult multum scire, quod multum studeat de nocte, & ante & post prandium, & millies facere mensam de libris. Roma. sing. 91. incip. quæro à te. Propterea dicit Bolog. in rep. di. etæ auth. habita. col. 30. quod qui debet esse perfectus in studio, oportet quod vitam suam exponat periculis, ieiuniis & vigiliis. † Nam pinguis venter tenuem sensum non gignit, nec dormitatio perficit opus sed intellectum nubilat & offuscet. Had. Papa noster in quolib. q. 4. est char. 37. col. 3. & subiicit Bol. quia vigilantibus & non dormientibus iura subueniunt. Et debent surgere nedum antē lucem. sed ante campanam Sancti Proculi, & studere, aliās esset corpus inanibus vigiliis macerare. Et qui non student sunt similes illis qui veniunt ad hauriendum aquas: & reportāt vasa vacua, & confusi remanserūt pariter & afflicti. & ibi iura & auctores semper adducit, & dicit Caccialup. in l. proce. sui tractatus in debitorib. fug. quod *chi fa ogni festa, non fa mai Codice ne Digesta*. cui adde Ias. in l. Diuus. ff. de feriis. 1. no. imò etiam legentes in festo excusantur ob consuetudinem. Roch. in cap. si. de consuet. col. 11. in fi. vide Ioan. Thierry in vno consil. quod posuit ante comprehensorium feudale incip. qui multis. Ripa in tract. de Peste. chart. 81. num. 167. Item Caccialup. quod vagus scholaris nunquam efficitur magister. gl. in l. 1. C. de tyron. lib. 11. adde Soci. reg. 229. lex generaliter. fallen. 35. facit Feli. in rub. de magistris. col. 1. Et dicitur vagus, licet domum nō exeat: tamen frequenter iocatur, & sero ad libros redit, secundum Caccialup. ibidem, qui dicit quod non debet gaudere tunc priuilegio scholarium, pro quo Ias. in l. 1. ff. solut. mat. tri. in l. scriuarios. C. de test. milit. Et subdit Caccialupus, q̄ non sufficit stare in studio: sed oportet studere. gl. in l. vnicuique C. de prox. fac. scri. lib. 12. nam qui parum studet parum scit. Barba. in d. tract. de Cardin. pro quo idem Barba. in cap. pastoralis. per illum text. in verbo, sollicitē. de off. deleg. Ias. in l. si quis antē. 6. not. per illum text. ff. de acquir. poss. † & propterea qui pauco tempore stetit in studio, præsumitur ignarus vt ibi. & dicit Paul. de Castr. in l. Pomponius la 2. prope fi. ff. de neg. gest. q̄ scholares non se *secano de bona terra, perche bisogna che se iudica chi vol sapere & che sono 45. anni che lege, & adesso quella lege li ha dato fatica come cominciassero a desfo b neche per le parole sue conofca che fin all' hora duraua fatica*. propterea Lancellotus. in liustum est. C. de eden. inuehit cōtra scholares qui petunt insignia doctoratus antequam studuerint debito tempore. glof. in Pragmatica. char. 98. in §. itē vt de cætero in verb. idoneus. & in verb. præcipitatas. quia ne mo repentē fit summus. Carolus Burbon. in proce. l. fidei parte secunda. artic. 4. & paucissimi doctoratus apicem rectē attingunt. Ias. in rep. l. admonendi. columna 80. vbi dicit

54 quod sufficit promotores iurare de credulitate: † quia peccat accipiens gradum doctoratus indignē. glof. in clem. 2. de magistr. quoniam ad eum pauci dignē attingunt, Ioan. de Selua. in tractat. de beneficio. 1. parte. quæstione 6. colum. 2. præsertim attento iuramento quod præstant in assumptione: est enim impossibile multum discere in modico tempore, nisi ingenium suppleret tempus. glof. in cap. tum ex literis. de integ. restit. in verbo, instructus. nam habens præstans ingenium potest doctorari, etiam quod non sit sufficiens. Socin. reg. 219. fal. 5. dum tamen sit bonorum morum: alias sola sciētia non sufficeret. l. magistr. C. de profess. & med. lib. 10. pulchrē Purpuratus in l. 1. numero 7. C. de in ius voc. vel qui obstreperat verbis contentiosis, vel vociferat, contra Doctorē. legentem. Nicol. Boerij in tracta. de seditionis. chart. 36. vel nisi bene & sollicitē studuerit, secundum Barb. in dict. cap. pastoralis. vbi subiungit quod offic. in princ. regiminis, & Doctores in princ. studij solent esse solliciti. pro quo Fulg. in l. 1. §. q̄ si meretrici. ff. de condit. ob turpem causam, dicit, quod aliqui student fortiter vsque ad festum omnium Sanctorum: & profecto qui sic in princ. studij non studeret esset infamis infamia facti. Ias. in l. 1. C. de sum. Trin. vbi Purp. num. 65. dicit quod melius facerent parentes suos ab inanibus expens. liberare. Item quod sunt infames illi qui non viuunt secundum mores scholasticos, secundum Purpur. Et subdit Fulg. quod aliqui student vsque ad festum S. Martini, aliqui vsque ad Natiuitatem Domini: quoniam ibi stant in dulcedine vsque ad finem noctis in taxillis: sed non ita audirent lectionem. Aliqui, & quarti durant quousque. Sol percurrit fenestras: quia tunc incipiunt diuertere à studio. Aliqui sunt perfectiores, qui etiam in caloribus student, licet moderate: illi sunt valentissimi qui ceteros excellunt: quia sine labore graui nō parantur magna: licet gauderent omnes homines qui naturaliter scire desiderant. vt glof. in l. legatis seruis. §. ornatricibus. ff. de legat. 3. Barbatias in cap. sciscitatus. 1. not. de rescript. in cap. postulasti. 3. col. de foro compet. in c. quoniam

§. ceterum

De Commu.opin. Quomodo iudicandum, 56

§.ceterum.in fi.de offi.deleg. & in cap.prudentiam.col.1. eo. rit.in c.nouit.1.not.de offi.leg.& Bolog.ante repet.auth.habita.C.ne fil.pro patr.frater Gregor. Britan. ferm.funobr. 82. cupio.Codrus ferm. 13.chart.1.& Barbat. dicit in d.c.prudentiam. quod peregrinantur vt discant:quæ peregrinatio facit homines pauperes.glo.in auth.de exhib.reis.in prin.in verb. aguntur.tamen vellent omnes addiscere citò, & sine labore. secundum Philosophum.par.18.problem.3.sed vide rosarium Busti.2.parte.ferm.19.litera d.& litera c.est char.279.Item volunt se ostendere & disputare, & ponunt conclusiones indubitabiles. Lupus de donatio. inter virum & uxorem char.78. colum.1 & communes.Barbatias in ca.cum in iure peritus.1. not.de offi.deleg.vbi etiam in 2.not.inuehit contra eos, qui volunt loqui in plurali,prout faciunt seniores. Item qui præ sente eorum præceptore vel conferente, volunt ipsi loqui: quia præ sente maiore taceat inferior.Bald.in l.qui indignus. ff.de senat.item volunt arguere, & etiam circa facilia nesciunt quid dicant,licet sint prouecti, quibus tunc præceptores debent acriter respondere.secundum Galiaulam in repet.l.Gallus. ff.de lib.& posthu. col.1. Et quando magni sunt dies,non debemus tantum vigilare de nocte, sicut quando sunt parui, quod dicit se malè seruare gloss.in authen. vt iudic.sine quoquo suffrag.in prin.in verbo,vtentes. Et dicit Felin.in cap.1. col.1. de magistris. quod studium debet se conformare temperato stomacho, vt non capiat plus vnà vice quàm requirat virtus digestiua: aliàs sequitur indigesta confusio. facit, quod dixi de Doctore stulto propter studium. Et dicit Salic. quod fileant qui scripta tantum discunt, & propter frigiditatem stomachi in eis contenta non digerunt. refert Alex. in l.qui Romæ. §.Cryfogonus.colum.10. ff.de verb.obli. l. as. in proæ. in tit. de act.col.4. in l. non dubium. C. de leg. colum.2. Claudius in l. Gallus. §. quidam rectè. col. ff. de libe. & posthu. & debent ipsi scholares esse bene dispositi ad addiscendum: aliàs præceptor inaniter laboraret. Lanc. Dec. in præfatione. C. de edend. ff. de legat. 1. & prouectus debet iuuenes docere. Nam, Discere si quaris, doceas, sic ipse doceris: Nam studio tali tibi proficis, atque sodali. Ifern. in auth. habita. col.1. C. ne fil. pro patre. vbi apostil. fuit dictum Apostoli ad Roma. 2. 55 facit Luc. de Penna in l.1. C. de stud. lib. lib. 11. §. Et conditiones septem quas debet habere scholaris colliguntur ex dictis Rosarij lib. 1. ferm. 2. 20. enumerat Luc. de Penna in l.1. C. de stud. lib. lib. 11. gl. in Pragmatica de collationib. in verb. iuuenibus. & in verbo, virtuosus. est charta 58. facit Vdalt. Zasius in oratione habita in laudem legum, quæ incipit, Ex multis, Lancel. Decius in præfat. lectionum suarum, ad primam C. & 2. Infortiati. vbi allegat Quint. dicere, quod frustra sparguntur semina, nisi ager & sulcus sit præmolitus. facit Bal. in l. cū mulier. col. 12. ff. sol. mat. & contra scholares vagos, & pigros. Barbat. in d. cap. pastoralis. §. quoniam. col. 2. de rescr. Et contra scholares, qui mutant sæpe hospitium, vide tex. cum gloss. in c. qui dignior. 24. q. 1. Luc. de Penna in l. 1. C. de tyronib. in fin. lib. 12. Ioan. Montaigne in tractatu de regio consistorio. chart. 43. Alber. lib. ultimo de conuersione ad dominum. colum. 2. Et contra affectantes cameras suas supra viam, vt videant puellas vicinas, vel transeuntes. Lucas de Penna in l. 1. C. de stud. liber libro 11. colum. 2. & contra euntes ad Ecclesias vt videant dominas, est glo. in c. odi, & proieci. 24. quæst. 1. Pan. in c. 1. de collu. deteg. colum. 1. Nic. Boetij de potesta. leg. char. 22. colum. 3. Item & desiderant quæ desiderare non debent, vt scholares puellas, secundum Bald. in l. desiderium. C. de pos. Quia sunt luxuriosi, & nolunt stare sine meretricibus. Et propterea locator ex hoc non potest eos expellere à domo conducta, quia verisimiliter hoc debuit cogitare. Bolog. in repe. authen. habita. C. ne fil. pro patr. colum. antepen. Angel. in §. penulti. in authen. quomodo oporteat episcopos. collatio. 1. quamuis in camera communi inuito socio ganeam ducere non posset. secundum gloss. in d. auth. habita. Ripa in tractatu de Peste chart. 71. nu. 7. licet alia personæ possint cogi honestè viuere, & expellere meretrices de vicina. Paul. in lex parte. §. 1. ff. de verb. oblig. in l. iustitia. vbi Ias. col. pen. ff. de iusti. & iur. Capol. de seruit. rusti. capit. 9. de iure pascendi. quæst. 1. Barbat. lib. 1. consi. 23. Dec. in cap. 1. in fin. 6. col. de constit. in l. semper in tractatibus. ff. de reg. iur. Guliel. Rouille in tract. de descriptione iustitiæ & iniustitiæ. lib. 1. c. 13. Ripa in tractatu de Peste. char. 41. nu. 144. quia secundum Decium in dicta l. semper. honestas est vnum præceptum iustitiæ. Ideo meretrices possunt cogi portare certum signum, & mariti ad dimittendas concubinas: quod si non faciant, mulier potest petere diuortium, & repetere dotes, & lucrari donationem propter nuptias. Et si ipsa adulteraretur non perderet dotes: quia fiet compensatio secundum eum. Non ta-

men propterea credas, quod meretrices scholarium eorum priuilegio gaudeant: quia non sunt dignæ legum laqueis innodari. Afflictus de iure protomiseos. col. 3. versicu. 2. fallit Alij autem famuli beue gaudent. Dec. in l. in omnibus causis. nu. 9. ff. de regu. iur. Et contra scholarem gloriosum & cupidum inanis gloriæ est glo. in l. cum ea. C. de transact. Et contra facientes publicas repetitiones sine licentia præceptoris. Pan. in cap. 1. de magist. Sed non gaudeant de eorum malè gestis quia vindictam sumet, quando erit doctor. illud Horatij in ferm. 1. Ad galii cantum consultor vbi ostia pulsat, & importunitas clientulorum, vt de Anibarlaro Hispano Salernitanus in Simia, post medium. & ab experto discant, quod isti sic sollicitantes aduocatos solent etiam malè & parçè solueret. Et contra scholares capitosos, qui dedignantur intrare, credentes plus discere soli, quàm voce magistra, quæ magis imprimit, inuehit Caccialup. quem ad verbum eo tacito refert Pet. de Lesnaud. in tract. de doctorib. 4. part. q. 1. dicens, quod non merentur vocari scholares, nec gaudere priuilegio scholarium, imò tanquam mendaces sunt puniendi. habet enim vox nescio quid latentis energiæ. secundum Hieronym. epist. 36. quem refert Feli. in rub. de fide instr. ferè in primis verbis. Ioan. Pichus Mirandula. incip. solidius nunquam. Matthæus Bosius in tract. de tolerandis aduersis. col. 2. Prædicta limitat Caccialup. in scholare prouecto, quem tamen adhuc credo debere intrare, quia non potest esse quin audiat aliquid noui, quod non cogitauit dominam sapiens audiens sapietior erit. Bald. in c. si ante fi. de offi. iudic. gloss. Pragmatica. char. 98. in verb. præcipitata. Guliel. Moferrat in præfatione ad tractatum de succell. regum. incip. magnifico. ante fin. & ibi circa prin. allegat Hierony. dicere, Nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediariis viam quam nunquam ingressus es. Item quia auget animum præceptoris numerus scholarium iuxta illud Ouid. quem refert Bertach. in tract. de episc. secunda parte. lib. 4. q. 7. col. 5. Excitat & studium auditor, laudatæque virtus crescit, & immensum gloria calcar habet. Et quando scholarius incipit studere post vigesimum quintum annum non præsumitur, quod amplius discat. Ideo non gaudet priuilegio scholarium. Ange. in §. item minor. col. 2. insti. de excus. tuto. Ifern. in auth. habita. col. 5. Moder. in tracta. de perfecto clerico. 2. par. char. 52. Gell. lib. 16. c. 30. incip. qui facit. Io. Fab. in proæ. instit. col. 6. vbi Ang. in §. not. & Ripa in tracta. de Peste. char. 63. num. 437. dicit Io. Fab. quod si vides institutarium senem, potes sibi dicere quod erit aduocatus in alio seculo. refert Petr. de Lesn. in tract. de Doctoribus. 1. par. quæst. 8. Sed Bolog. in sua epist. ante repet. dictæ authent. habita. plura adducit in oppositum. vt l. apud Iulianum. ff. de fideicom. libert. 56 facit Amed. in dialog. de amicitia. char. 12. §. quia nulla ætas est sera ad discendum, vt ibi. Luc. de Pen. in l. 1. C. de stud. lib. lib. 10. col. 4. & in rub. C. de decur. lib. 10. col. 10. Barba. in cap. nouit. 1. no. de offi. leg. in cap. quoniam. col. 7. & 8. vt lite non contest. dum loquitur de Catone, & de Ioanne Lignano. dicit idem Barb. in c. cum causam. col. 4. de iura calum. Et dicit Vdalt. Zasius in l. 2. ff. de orig. iur. col. 56. quod Seruius Sulpitius, & Bald. tardè venerunt, sed citò se expediuerunt: sed quo ad Bald. repugnat quod supra dixi loquendo de auctoritate iuuenem, quod Bald. in 17. anno repetijt legem, centum Capuz. bene facit Aristot. parte 30. problema, 4. dum fatetur iuniores facilius discere, sed subiicit, quod senes habent plus de intellectu. Et pro veritate licet quis saturetur de omnibus mundanis, de addiscendo tamen nunquam, secundum Ioan. Thierry in epistola ante repertorium summæ Archiepiscopi Eloquentini. & August. ad Hieronym. scribit, quod nulla ætas sera ad discendum, quod & si senes magis decet docere quam discere: magis tamen decet discere quam ignorare. & Seneca epist. 76. quod omnis ætatis homines schola admittit, & quandiu viuas, etiam seni discendum est. Et damon qui est tam sapiens ob senectutem & experientiam suam. gio. in capitu. sciendum. 26. quæstione 4. adhuc quotidie discit glo. in cap. pudor. 32. quæst. 2. frater Gregor. Britan. fermo. fun. 22. melior. col. pen. gloss. Pragmatica. de collat. in verbo, iuuenibus. est char. 63. Et scholaris contumax, & inobediens rectori, vel qui non vult ei iurare obedientiam, potest priuari priuilegio vniuersitatis. Baueri. instit. de testamen. milit. col. 1. licet postea non obediendo: quia sunt in talibus assueti deierare. non incurrant magnum periurium. Taurin. in l. certi conditio. §. si nummos. 3. nota. ff. si cert. pet. per l. euident. ff. de ædili. edict. vbi in §. hætenus. colum. 1. dicit, §. quod ad hoc vt gaudeat priuilegio scholarium, oportet quod studeat, item in studio publico. Item quod sit descriptus in matricula: item quod intret. tu vide Iason in l. 1. col. penul. ff. soluto matri. Et idem Baueri. ibi in §. sed & si quis. col. 1. quod malè facit

Syluæ nuptialis Lib. V. Tract.

facit deferre annulum, & biretum, quæ sunt insignia doctoratus. de quibus vide Zabari. in cle. 1. de mag. Bal. in procem. Grego. col. 5. Signorol. in disput. de præcedentia doct. & militis. consil. 23. est etiam post tractatum Mathefil. de success. ab intest. vbi Bolog. in addit. qui etiam ponit in commento Theodosianæ. in verb. & librum ab Archidiacono. est chart. 30. Enchiri. militare char. 70. in quibus locis habetur quot sunt doctoris insignia, & quid vnumquodque eorum designet. & de annulo, Calca. consil. 8. in causa pendente. col. 16. vbi multa in laudem doctorum. Et de Cathedra, gloss. in clem. dudum. in vers. cathedram. de sepul. ponit illos versus, Rex solium, cathedram doctor, iudexque tribunal Possidet: ad sedem præful, prætorque curule. de ea etiam ponit Vdalr. Zasius oratione 12. incip. apud literatos. col. 1. & ibi col. 1. inuehit contra nobiles doctores, qui dedignantur assumere insignia doctoratus. & idem repetit in l. 2. ff. de orig. iur. col. 75. pro quo Paul. de Cast. in l. 1. in princ. ff. de iustit. & iur. Archiepisc. Flo. in 4. parte summæ. tit. 5. cap. 2. §. 2. Et tamen nihil magis conuenit nobilitati, quam literæ vel arma per quæ respub. conseruatur. in procem. Insti. in prin. Et vtra sit dignior, vide Signorol. in dict. disput. & Lanfranchinum Veronensem, qui fecit vnum tractatum de hoc. Barb. in cap. ex transmissa. col. 3. de for. compe. in cap. cum esset. col. 2. de test. Capol. in tract. de Imperatore mil. delig. colum. penul. Baueri in §. sciendum. col. 7. instit. de testa. mili. Galiaula in l. centurio. chart. 2. num. 20. ff. de vulg. & pupil. Cornazanus in procem. sui libri de re militari. commentum Petrarchæ in triumpho Famæ. in procem. cap. 3. Dec. in cap. clerici. col. pen. de iudic. quia consulens est causa effectiua eorum quæ fiunt in ciuitate. 2. Rhethor. facit idem Cicero quem refert Barb. lib. 1. consil. 23. scripsit. col. penul. dum loquitur de senibus. Hadr. Papa noster in quodlib. quæst. 10. colum. 1. & multitudo sapientum est sanitas orbis. Sapien. 6. facit Bapt. Pius in annot. posterior. cap. 187. plura gloss. in Pragmatica Sancti. in procem. char. 12. in ver. conciliis. & Cicero 1. Offic. est char. 39. & in oratione 22. contra Lucium Pisonem. char. penul. dicens, Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ. Et ille: Maxima consiliis, quam armis bella geruntur. Illa quidem faciunt iussa, sed ista iubent. patet in Venetis qui sunt ita sapientes quod nolunt vti legibus Imperatoris. Ias. & Lancel. in l. creditor. ff. si cert. peta. qualiter ergo ius dicant vide in annota. variorum. charta 178. per Cornelium Vite-
59 lium contra Merulan. † est enim Venetia Ciuitas illustris, & quodammodo Paradisus deliciarum. Ias. in l. insulam. col. 4. ff. de verb. oblig. & qui longè plus viuunt consilio, quam armis. Romani faciebant econtra: ideo longe plus durauit respub. Venetorum, quæ durat adhuc, quam respub. Romanorum, quorum mores, dempta seditione, hætenus, à qua nisi caueant etiam eueniet vt illis. sectatur respub. Heluetiorum, quorum ope Mattheus Cardin. Sedunensis, suo consilio tamen vt dicitur, temporibus nostris bis exercitum Ludouici 12. & semel Francisci primi Francorum Regum ex Italia fugauit. patet in Ant. de Prato magno Franciæ cancellario prælibato Regi Francisco, superanti Heluetios, & præfatum Cardinalem assistenti apud Marignanum. vt in epist. Alexand. Minutiani ante lectu. Ioann. Pyrrhi. ff. de regulis iuris. hinc Aesopus, ingenium vires superabat. & Cato: Ingenio pollet cui vim natura negauit. Et Valer. Maxim. lib. 9. de morte non vulgari. in fin. cap. 12. dicit nimio robore membrorum vigorem mentis hebescere, quasi abnuente natura vtriusque boni largitionem, ne supra mortalem sit felicitatē eundem & valentissimum esse & sapientissimum. Et cur Romana resp. tantum creuerit, vide in Plutar. post vitam Pompeij. ponit Ruffus de regia, consultari imper. aliæque dignitate, ac de accessione imperij Romani. Blondus in princ. 1. de cad. ponit. Alber. in l. 1. C. de iusti. Cod. confir. col. 1. Sed quia, vt inquit Hispanus, virtus procedit quando forza cede. nam contra vim ratio parum prodest secundum Bal. in consil. schismatis. quod posuit in rub. C. si quis aliq. testa. prohib. versic. præterea licet genus. qui in l. executorem ad fi. C. de exec. rei iud. dicit quod lis cedit victricibus armis. propterea Bulg. magis timebat scandalum, quam iudicium. gl. in §. apu. instit. de rer. diuis. licet Aesopus dicat quod ingenium vires superat. ideo Lancel. Politus in tract. de substit. in materia compedio-
60 fæ. col. 4. dicit quod si eum consulis, si manu res disputata est cede militi: sed ratione doctor debet præferri. facit quia in malis passibus honora compagnum, id est, socium. sed Deus me sub Marte fallaci militare prohibuit, sequi iussit inuitæ castra Mineruæ. Et si arma, Cæsares; literæ, summos Pontifices CHRISTI vicarios produxerunt: & quia cōmuniter nō tantum egemus militibus sicut doctoribus, quia diuturniora

sunt tempora pacis quam belli. etenim entia volunt bene disponi. secundum Bal. de pace Constan. col. si. quia vt dicit Plutarch. in vita. C. Marij. col. 18. instrumentum militare in pace contemptui habetur. propterea dicitur illum belli ducē, cui Papa in salutando dixerat, Deus det tibi pacē. iratum respon-
61 disse. Et tibi auferat Deus Purgatorium. nec est adeo periculosum, nec animæ, nec corpori doctoris exercitium sicut militis. † quia, Nulla fides, pietasque viris qui castra sequuntur. Et si neutrum exercere velit vnus nobilis, ad aliud de tribus se conuertit, vel ad venationem, scilicet ferarum: & nunquam vidi venatorem sanctum, vt dictum est: vel fœminarum, quod est damnosum corpori & animæ: vel ludo chartarum, seu taxillorum, quod est malum. §. illud in procemio Digestorum. col. pen. Ias. in liurisgentium. §. Prætor ait. col. 1. ff. de pact. in l. singularia. col. 6. ff. si cert. pet. Barbat. in consil. 65. lib. 3. Dec. consil. 163. Soc. lib. 1. consil. 16. Ang. in Malefic. gloss. fa metidore de mali dadi. Bauerus in §. item prodigus. col. 1. instit. qui testa. facere poss. Iodoc. in tract. de nobilitate. ca. 16. Ioan. Thierry in alphab. Petr. Rauē. in ver. ludus. Barbat. lib. 3. consil. 66. illud Anto. de Prato in tracta. de ludo scacorum. Steph. Costa, Caccialup. & Paris de Puteo in suis tracta. de ludo. & dicit Ias. bi supra magnum dictum, quod si in ludo quis perderet totam pecuniam suam, excepto vnico nummo, cum quo statim recuperat ab eodem suam pecuniam perditam, non potest eam retinere, sed debet eam erogare pauperibus. Lude modo tu, quia perdere pores, sed nullo modo licet lucrari, & vt Ouid. de Arte amandi. etiam perdens perseuerat ludere, sperans recuperare, & semper plus perdit. ideo ille sapiens Venetus non dolebat de filio quod perderet, sed quod postea vellet in ludo perditam recuperare. Per has vias oportet nobilem incedere, qui non vult literis vel armis vacare, alias otium est sibi mors. Quia ad insignia doctoræ quis non conferre posset qui doctor non est. Ias. in l. qui in aliena. §. interdum. col. 3. ff. de acquir. hæred. nec potest quis à seipso assumere. Bolog. in repet. d. auth. habita. col. 12. Ias. in rub. C. vt nemo pri. tit. & de birreto. & lib. vide Bal. in procem. Decret. Nicol. de Neapol. in l. Athletæ. ff. de excus. tu. in prin. Panor. in c. 1. de his quæ fiunt à ma. par. ca. Luc. de Pen. in l. 1. C. de Athletis. lib. 10. in l. 1. C. de profes. qui in vrb. Constan. lib. 12. & non credas si sis ignarus, quod illa insignia doctoralia faciant te doctum, quia esset nimis subita & miraculosa transformatio, & scientia fungina, vt dicam in questione medicorum contra Cice. facit Petrarcha de remedio vtriusque fortunæ parte 1. dialogo 12. de sapientia. chart. si. vbi paulo supra dicit idem, licet quis scribat tibi sapientissimo viro, & c. quia istis titulis nihil est liberalius. nam licet sciant se mentiri, vrbani tamen mendacio fieri volunt, & titulos etiam imperatoris irridet Codrus chart. 89. est serm. 12. & Pontificis. Huius in dialogo, Tirias Romana. idem licet sapientis nomen à te tibi assumes. l. assumptio. ff. ad municipal. faciūt quæ dixi charta proxi. cura tamen semper præsentari à bono doctore: quia præsumeris bonus scholaris. Hippol. in l. 1. §. 1. ff. de quæst. col. 5. à quo præsentante quis postea doctorari debet. Bal. in l. qui indignus. ff. de senator. & in pluribus ciuitatibus promotores non iurant de sufficientia scholaris. Dec. in cap. proposuisti. col. si. de probat. Ioan. Montolonius in Promptuario. Iuris, in vers. discipulus. sed omnino Roch. in c. 1. de consuet. col. 10. dicens quod etiam si promotores periurarent, non possunt puniri in foro contentioso. & sufficit quod iurent de credulitate. Ias. in repet. l. admonendi. col. 80. Imò plus potest promotor dare vocem, secundum quod doctorandus præstat de non veniendo contra principem illius loci, intelligitur si stabit in sua patria. Pic. in l. actione. C. de transact. char. 4. & iuramentum de non capiendo doctoratum alibi, non ligat si superueniat pestis, vel inimicitia. Barb. in rub. C. qui admit. colum. 24. nec valet iuramentum. quod Doct. non remittent pecuniam, seu gratiam non facient scholaribus doctorandis. Dec. in ca. ex literis. col. 2. de constit. vbi plura de collegiis doctorum. & dicit ibi Felin. quod non possunt immutare contra formam antiquitus obseruatam, prout contra nec potest immutare scholares contra doctores. vt ibi per eum. & Caccialup. in repet. l. omnes populi. col. 15. ff. de iustit. & iur. Or redeamus ad institutum.

† Amplia tertiò principaliter superscriptam regulā, quæ habet quod inhærere debemus communi opin. vt procedat etiam si contraria opin. videretur verior. Fulg. consil. 30. incip. Titius in testamento. circa med. propterea Ias. me audiente dicebat quod opi. Aret. sunt subtiles: quia ingenio superauit Alex. Et nimirum, quia etiam diutius vixisset. Idem vult Felin. in procem. tit. de rescrip. Et dicit Natta in cle. sapē. §. non sic tamē.

men.col.25. quod fuit tantus vir, quod illa ætate nemo maior nec excellentior: & in prin. in col.78. quod fuit celebratissimus iuris vertex. Et fuit Iuriconsultus primarius: vt inquit Collegium Bononiense. in consi. pro monachis contra canonicos. Et formularium prouinciale chart. 52. dicit quod fuit vir acutissimus & variæ lectionis. & Ias. in l.2. col.3. ff. de iurisd. omni. iud. dicit quod Aretin. fuit ætate sua Iuriconsultorum facile princeps. & colum. 5. quod fuit summus iuriconsultus. Et dicit idem Ias. ad diem. circa fin. ff. de verb. oblig. quod Aret. inhæret textibus. Alex. auctoritatibus Doctinnitur. primum plus ingenij, secundum plus laboris ostendit hinc Cy. quem refert Barb. in cap. nouit. colum. 2. de iud. dixit, quod maxima est admiratio sapientis copiosè dicentis: quæ quia audiunt plus sapere & intelligere arbitrantur. facit Ennius relatus à Gellio. libro 12. cap. 4. descriptum ad fin. dicēs. Multorum veterum leges, diuiniq̃ue hominumq̃ue prudentum, qui multa loquive tacerēve posset. Multa tamen alleganda non sunt vbi non expedit, gloss. in c. tales. 23. dist. dixi supra chart. 2. & has cumulationes ferre non potest Lancelot. Politus. in tract. de offic. aduoc. in rub. de eloquentia. licet in practica sint vtiliores quàm subtilitates. Et tūc voce dixit q̃ vtrumque cognouit. Et licet videremus in lecturis subtilitatē ingenij Aretinus tamen nihil erat respectu eius quod demonstrabat in circulis. Et dicit quod vnus scholaris Mediolan. tempore studij multum vacabat lecturis Aretin. quia multum conuenirent ingenio suo. & in circulis erat summus: cui Ias. dicit, Amice, istæ subtilitates Are. sunt viles dum es scholaris, quia acuunt ingenium: sed quando eris domi in actu practico, sequere alias opiniones magis reales & communes: tamen quàm primum fuit doctor, in prima causa, quæ fuit sibi commissā, iudicauit contra communem pro vna opin. Aret. quæ sententia fuit per Senatum reuocata. & ille iudicans condemnatus in expensis parti. & videns tantum dedecus sibi factum in suis principiis, præ dolore mortuus est. Ideo caueamus ne ita primo aspectu moueamur ex subtilitatibus ad iudicandum contra communem. Dicam infra. in 3. limitatione principali licet profit subtilitas ad enucleandum factum, & illud reducendo ad ius.

62 † Amplia quartò etiam si fuisset aliquando contra illam communem iudicatum: quia non debemus iudicare exemplis etiam eminentissimorum præfectorum prætorio. l. nemo. C. de sent. & interlo. omni. iudic. Panor. in c. si quando. super gl. pen. & si. de rescrip. Ang. de Aretio. in l. si expressim. colum. 2. de appel. Soci. fallen. 225. Capol. consil. 8. dicen. in fi. 2. col. vbi limitat, nisi essemus in casu dubio. Felin. & Dec. in rub. de rescrip. vbi limitant in sententia principis. Et propterea etiā de Rota Curia Romanæ, cuius tanta est auctoritas Lancelottus Politus. in tract. de offic. aduoc. in rub. de scientia. circa princ. & in rub. de prudentia. post medium, & eorum titulus est excellentissimus. Barb. in c. 1. col. 4. de probat. & Hadr. Papa no ster in Quodlibet. q. 5. est chart. 44. col. 4. dicit Maria. in tract. de lit. contest. in c. 1. col. antepe. quod quandoque dicit contra iura. & ibi refert Aegidium Bellameram dicere q̃ Domini de Rota aliquando in exitu consiliorū aliquid omittunt, vel ex inaduertentia responderunt, sicut quandoque vidit accidere. & dicit ibi Barb. col. 12. quod auctoritas Rotæ non præfertur communi opinioni. Et dicit Cor. lib. 1. consi. 332. licet. col. 2. quod auctoritas Bart. in terris Imperij non est postponenda auctoritati dominorum de Rota. Et dicit gl. in proce. Regularum Cancellariæ, quod rota quandoque rotat. Et dicit Feli. c. cum Bertholdus. col. fi. de re iud. q̃ licet contra vnā decisionem Rotæ allegaret Imol. tamen non fuit exauditus: licet pro tunc aliter Rota non concluderit: quia etiam cōtra Rotam tenebat Ant. de But. & Panor. Et dicit Alex. in l. si cū dotem. §. eo autem tempore. 2. colū. ff. sol. matr. quod quando Roma volebat dicere aliquod mendacium, allegabat aliquā decis. Rotæ, quam nunquam postea inuenies: quia sunt adeo numerosæ quod non veherentur vno curru. Idem in Curia Capellæ Tholosanæ: quia propterea dicitur Capella, non Ecclesia: quia Capella potest errare. Ecclesia non. Ioan. Montaigne in tract. de biga. q. 5. col. 38. Ex paritate ergo rationis idē de decisionibus regni Neapolitani, & de decisionibus Curia Delphinatus. Sed quicquid sit, licet iudices inferiores nō habeant auctoritatem supra legem quam habent præfecti prætorio, & talia consilia principum quæ illis æquiparantur: vt Curia Delphinatus q. 50. inci. quia hæc curia. Tamen semper debet aduertere quod eorum sententiæ vt plurimum per talia consilia reuidentur. Et si sumus in causa Ecclesiastica per Rotam Curia Romanæ. Ideo in iudicando debent se conformare cum eorum opin. & cogitare, quod ibi adsunt tot prudentissimi, doctissimi & iustissimi viri, quod verisimiliter

non errarent. l. humanum. C. de legibus. l. hac consultissima in fin. C. qui testa. fac. poss. Et vt plurimum sequuntur opi. benigniores & æquiores. Et propterea audiui à præceptoribus meis quod consilium ducis Mediolani quod non solebat obseruare pœnas. l. si quis maior. C. de transact. & vidi in causa nobilium de Casafchio, in qua fuerant latæ tres vel quatuor sententiæ conformes in rigore illius legis, fuisse postea contrarium iudicatum per summam Curiam. Solent enim communiter illi patres illud dicere, quod sunt iudices æquitatis, & non nullitatis. Et propterea commendandi sunt qui decisiones suas ponunt in scriptis, & imprimi faciunt, vt deueniāt in notitiam omnium, vt possint seire quomodo partes habeant in litibus se continere, & quibus opin. adhærere.

63 † Amplia quintò vt procedat prædicta regula etiā quantum ad excusandum iudicem: nam iudicans contra communem opinionem, tenetur in Syndicatu. Felyn. in d. c. 1. colū. pen. vers. 9. fallit. de cōstit. l. pen. vbi Bar. & alij. C. de pœn. iud. qui malè iudi. Paris in tract. de Syndicatu. in verb. iudicare. col. 4. & seq. Cataldinus in tract. de Syndicatu. q. 29. incip. adde & nota bene. & q. 59. incip. adde quod iudices excusantur. vbi moderant prædicta, nisi esset casus valde subtilis & ambiguus: quoniam tunc talis ambiguitas eum excusaret à pœna, pulchrè Curt. iun. consil. 6. col. 19. Dec. consil. 63. col. pen. in c. nam concupiscentiam. 3. col. vers. 3. fallit. de constit. vbi allegant gl. in fin. princ. institut. de oblig. quæ ex quasi delic. facit ratio quā ponit gl. in l. latæ culpæ. ff. de verb. sig. secundò moderant nisi secutus fuisset opinionem præceptoris, vt supra dixi. vers. etiam si esset opin. præceptoris. faciunt etiam quæ infra dicam de casu dubio. Amplia sextò etiam si esset statutum prout erat Mediol. Et in Hispania, vt dixi supra, loquendo de auctoritate Bar. quod quando Bart. concordat cū glo. quod eorum opin. debeat seruari in iudicando: nam tale statutum debet intelligi secundum ius commune. l. 2. de noxal. Sed ius commune dicitur quod nulla opin. cuiuscunque sit, & quantumlibet communis debeat obseruari, quando conuincitur lege vel ratione, vt infra dicam in tertia limitatione. ergo debet ita intelligi tale statutum: scilicet nisi opi. gloss. & Bart. conuinceretur lege vel ratione: vt potius deberemus dicere tale statutum superuacuum, quàm quod quis damnum indebite patiatur. Alex. in l. 4. §. prætor ait. col. 3. ff. de dam. in fecit. Fulg. cōsil. 201. domina Gualdrada. † Limita modò prædictam regulam quod debeamus inhærere communi opi. non procedere quotienscunque alia opi. esset consuetudine approbata: quoniam tunc tali opinioni standum esset contra communem. l. minimè. & l. si de interpretatione. ff. de legibus c. cum dilectus. de consuet. opinio communis an tenenda sit, vide Rotam in nouis, decis. 459. circa. 3. colum. 2. vbi tenet q̃ non sed responderi potest quod ibi fuit de mandato Papæ. l. an in totum. C. de ædif. priua. vbi Salic. c. cum stilectus. de cōfuet. Salom. in §. responsa. char. 7. instit. de iure naturali, gent. & ciuili. latè Ant. Modestus in prima oratione contra Lutherum. chart. 9. vbi de viribus talis consuetudinis: licet in contrarium videtur Rota in nouis, decis. 959. incip. circa tertiū. col. 2. sed ibi fuit de mandato Papæ. & dicit Rota in antiquis, decis. 454. sequuntur nouæ decis. quibus Domini Auditores palatij vtuntur: & in nouis, decis. 38. incip. fuit dubitatum. in fin. dicitur quod illæ decis. fuerunt collectæ de consensu d. Coauditorum quibus in futuris causis similibus stari, & secundum eas iudicari voluerunt. & in antiquis, decis. dec. incipien. nō. quod stylus. dicitur, quod licet stylus. palatij oria tur ex facto: est tamen ius. & sic vides quod Rota tenet hanc limitationem: pro qua facit, quia plures leges conditæ fuerunt, quia à conditoribus credebantur bonæ, quas vsus postea docuit esse malas. cap. statutum, in princ. de rescrip. lib. 6. & hanc limitationem tenet Alex. lib. 7. consil. 19. incip. domini. col. fin. & tenent omnes scribes examinantes hanc materiam. Panor. in c. cum ad sedem. de restit. spol. colum. 10. Ias. in l. post dotem. num. 100. ff. sol. matr. Claud. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iud. colū. 4. Decius in c. cum omnes. 1. nota. de consi. in c. at si clerici. col. 17. de iudic. & consil. 131. ante fi. Bal. lib. 1. consi. 11. incip. præmissis. ver. contrariū. Alexan. 4. volu. consi. vlt. col. 5. vbi dicitur, quod est consuetudinarium, non est arbitrarium: & † quod cōsuetudo habet vim decreti & iustitiæ. & fuit consilium Barbat. qui idē tenet li. 2. consilio 26. sapienter. col. 4. & alibi sæpè. & Soc. consil. 209. columna fin. dicit, quod sequi debemus intellectum à consuetudine approbatum, etiam verba impropriando. nec facile discedi debet ab eo quod diu æquum visum est. Bustus in Defensorio montis. chart. 7. columna 1. vbi dicit quod seruandū est illud quod ab antiquo fieri consuevit, & Catell. in 2. parte Memorial. in ver. practica. Bald. lib. 1. consi. 11. incip. præmissa

Syluæ nuptialis Lib. V. Tractat.

verò contrarium. vbi dicit idem in interpretatione statutorum. Monferra. in cap. 1. de consti. lib. 6. col. 4. vbi dicit quod omnis dispositio potius recipit interpretationem à iure consuetudinario, quam à iure communi: & consuetudo interpretatur etiam ius diuinum. Roch. in tract. de consuet. chart. 10. col. 2. versi. secunda conclusio. licet Lancel. Politus. in tractat. de offic. aduoc. rub. de prudentia. in 3. oppos. sentiat contrarium. Et si talis consuetudo interpretatiua sit generalis, non indiget probatione, & nunquam illi censetur derogatum, nisi specialiter dicatur. Ias. in l. de quibus. ff. de legi. Felin. in c. primo. de re iud. Cremen. sing. 91. incip. tu scis quod appellatione. Barb. in repet. l. cum acutissimi. C. de fideic. dum loquitur an appellatione filiorum veniant nepotes. Decius in cap. cum M. col. 3. de consti. & consil. 148. 3. colum. Nec requiritur quod sit præscripta. Roch. in rub. de consuet. q. 4. & char. 13. col. 3. versi. 3. limita. Dec. consil. 156. statutum. ad fin. Aduerte tamen quod si talem opinionem consuetudo obseruat, generaliter ubique talis opinio dicitur vera de iure. Si verò eam obseruaret solum in certis casibus, talis consuetudo esset fortè exorbitans à iure & restringenda, vt solum procederet in terminis suis, prout voluit Alexand. in l. post dotē. col. 11. ff. solut. matr. post Bar. ibi. & ibidem Claud. clarius colum. penul. quem semper vide, & nota eius dicta pro declaratione
66 prædictorum, quia sunt notanda. † Limita secundò, quando contra communem esset opinio vnius sancti munita auctoritate Noui vel veteris Testamenti: quia talis opinio præfertur communi opin. gloss. in c. de libellis. 20. distinct. Ias. in l. 1. col. 7. ff. si cert. pet. Dec. in cap. ne innitaris. de consti. col. fin. cap. noli. el. 1. vbi Card. Alex. 9. dist. Panor. Aret. Felin. & Ioan. de Ana. in cap. qualiter & quando. el. 2. col. 1. de accusat. Io. Montaigne. in tract. paruo de bigam. char. 37. column. 3. Petrus de Lesnaudiere. in tract. de Doctorib. 4. parte q. 39. Felin. in cap. ex parte. el. 1. colum. antepen. de rescript. Scrutinium char. 8. & seq. vbi chart. 20. & 23. de suprema auctoritate sancti August. facit Rom. in l. de pupillo. §. nuntiationem. col. 2. ff. de oper. nou. nunt. dicens, qd dicta sanctorum patrum debent defendi vsque ad sanguinem. intellige sanè hanc limitationem, prout moderat Felin. in dict. cap. qualiter & quando. el. 2. postquam ibi posuit de aliis auctoritatibus, dicam in
67 vltima chart. Limita † tertio quando communis opin. conuinceretur per casum legis vel rationem concludentem. Had. Papa noster in Quodlib. char. 20. colum. 1. l. fin. ff. de contrahen. empt. §. item pretium. inst. de empt. l. 1. in princ. C. de sen. pas. vbi Papinianus præfertur Vlpiano & Paulo. cap. capellanus. vbi Panor. de fer. l. 1. §. sed neque. C. de vete. iur. enucl. gloss. in l. 1. de legib. Anan. in cap. tua nos. de vsur. 3. column. Dec. consilio 23. colum. 5. Curtius in consil. 56. super eo. 4. col. & 76. super motiuis. ad fin. & 82. Deus pius. col. 3. Corset. singu. 26. vbi docto. Pich. in repet. §. Titia. colum. 13. versicul. venio ad secundum. & omnes examinantes hanc regulam in locis prædictis. Et in consil. 284. in fin. Anton. de Prato. in tracta. de secund. nupt. chart. 10. columna 1. cap. ego solis. 9. dist. Ang. in §. responsa. instit. de iur. nat. vbi Salomon. chart. 10. dubitat. Capola in tracta. de imperat. mil. delig. chart. 13. col. 3. & 4. Pet. de Lesnaudiere in tract. de Doctoribus. parte 2. septimo priuilegio. & dicit Ang. consil. 150. incip. sanctissima. colum. 3. quod debemus illi sententiæ inherere quæ est melioribus rationibus fulcita. licet Imperator sit in opin. contraria, hoc tenet Erasim. 1. parte prouerb. 526. hæc potior. videt omnino fratrem Syluest. contra Lutherum. lib. 1. cap. 16. puncto 3. & sequent. est char. 97. Vdalr. in l. 2. ff. de orig. iur. col. 67. & duabus seq. Ioan. Franc. Mirandula. in lib. de fide & ordine credendi. theoremate 22. Claud. in Monarchia Franciæ. parte 2. cap. 4. & cap. 7. Et hoc est quod vult Lancel. Politus. in tract. de offic. aduoc. in rub. de prudentia. & in rubr. de eloquentia. Gem. consilio. 48. pro examinatione. colum. 3. vbi dicit se composuisse tractatum de veriori opin. quem tamen nondum videre potuimus. & Barb. sapius. in consiliis fundat se in hac limitatione, vt videatur eius peculiare dictum. facit illud Exod. 23. neque in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à veritate deuies. refert frater Michael Dominicus in Guelfis & Geibel. char. 12. cap. tertia malignitas. Had. Papa noster in quodlib. 2. est char. 20. colum. 3. & 21. columna 3. & potius permittitur scandalum, quam quod veritas deferatur. c. qui scandalizauerit. de reg. iur. Angelica in versi. iudicare. §. 7. Rosarium li. 2. ferm. 3. litera t. propterea quia hoc incubat bono aduocato, sequitur quod melius est habere bonum aduocatum quam bonum iudicem. Fulg. qui loquitur de semetipso. in l. quod si nolit. §. si mancip. ff. de edil. edict. prædicta intellige sanè, scilicet quado illa ratio seu illæ leges concluderent in materia: per ea quæ dicam statim. in 18. limi

tatione huius regula. licet alias quandoque sufficiat vnum bonum motiuum. licet non sit inconvincibile. Bal. in c. cum tanto. col. 2. de consuet. in c. accedens. in fin. vt lit. non contestat. Casus aut legis secundum Cyn. in l. 1. col. fi. C. de legib. est illud quod scriptum est in terminis de quo queritur, vt in terminis indifferentib. ad materiam de qua tract. & licet Bal. foleret dicere, casus est rotundus. tamen Bart. in c. cum cam. col. 3. dicit casus est formalis. & est pudor dicere contra casum legis. secundum Pich. in repet. §. Titia. col. 90. in fi. Barb. in c. clerici. nu. 16. de iudi. est tamen mirabile videre hominem eminentis scientiæ, qui sine reuolutione librorum respondeat de casu legis. Baueria. in §. fi. col. pen. instit. de testa. milit. Et tantum sufficit vnus bonus tex. quantum mille. in tract. quando res habeat orig. à contractu. col. 8. Igneus in repet. auth. ex causa. col. 32. Calcan. consil. 57. visis consil. col. 1. Rosarium Buti. lib. 1. ferm. 1. litera q. Imò sufficit allegare librum absq; capite legis. gl. in c. vt euidenter 1. q. 1. Card. in cle. constitutionem. col. 1. de elect. vbi refert Spec. dicere hoc esse vtile, ne instruat aduersarius. Contrarium dicit Gemin. in c. 1. de cler. coniug. lib. 6. pro quo Ioan. Picus Mirandula in Apologia. q. 7. char. 8. allegando Rufinum contra Hierony. dicere, locum non profers, ne me possim defendere. prout ipse Hierony. alias respondebat Augustino: & contrariū procedit inter doctos. Præpos. in c. 1. 2. not. an agn. vel fil. Sed pro concordia vide alium Cardina. in c. sed illud. §. hinc etiam. 45. dist. Specul. in tit. de disputatione. §. porro iocose. Aret. in l. eius qui in p. uincia. col. fin. ff. si cert. pet. imò sufficit dicere in genere, ita in iure cauetur. Bolo. in repet. auth. habita. C. ne filius pro patre. col. 27. vbi etiam dicit quod quando loquimur cum principe, non est opus allegare iura. & dicit idem esse quando fiunt consilia decisiua. Panor. in cap. vestra. 2. nota. de cohab. cler. & mul. consil. 21. in ci. In quaestione quæ ad præsens 2. volum. Corn. consil. 332. incip. licet. 2. volum. & in 3. vol. consil. 215. incip. viso. & consil. 301. incip. in præsent. Fel. post antiquos in cap. sicut. de re iudi. Ioan. de Lesnaudiere. in tract. de Doctoribus. 4. par. quaest. 41. Brunus in feudalibus. consil. 108. casus. col. pen. & consil. seq. in fin. Salomon. in §. responsa. char. 9. versi. hinc quaestio est insti. de iure naturali. Quia nec causa debet exprimi in sententia: quia si exprimeret falsam causam, sententia redderetur nulla. d. cap. sicut. de re iudi. vbi Felin. col. 7. Sed quia ista sunt verba consilij quæ non necessitat, mihi semper placuit in sententia & consiliis decisiuis allegare causam propter quam quis moueatur. nam si iusta est, illo modo melius satisfat animo condemnati, cum ita rationibus conuincitur, vt vel inuitus se merito condemnatum affirmet. Ias. in præfatione ad 1. ff. veter. & 2. C. pro quo Papa Pius ad Ducem Austriæ. in epist. 3. char. 4. dicens, quod hoc procedit ex magna vi iustitiæ. facit illud Iob 10. Indica mihi cur me ita iudices? & Oenone apud Ouid. Leuiter ex merito quicquid patiæ ferendum est. Quæ venit indignè poena, dolenda venit. Et est minus malum quod sententia pronuncietur nulla, quam quod quispiam damnum indebite patiat ex ignorantia iudicis: & animæ iudicis melius consulitur quod eius ignorantia detegatur, quam quod teneatur ad restitutionem. Non tamen propterea ad conuincendum communem opi. sufficeret aliqua subtilis ponderatio seu cauillatio alicuius tex. l. penult. ff. ad exhib. Felin. in c. cum Bertoldus. 3. col. de re iudi. in c. cum ex officij. col. 8. versi. 4. de præscript. vbi etiam dicit quod non debet iudex recedere à communi, propter argumenta scholastica, quia tali modò nihil esset tñ clarum in iure quin capere posset aliquam subtilem dubitationem. in auth. de tabellion. in princ. & in proce. cle. & in c. omnem. 36. dist. & res etiam certa per sollicitam quaestionem in dubio reuocatur. l. 2. in princ. ff. de dolo. l. ita diuus. ff. de arbit. gloss. in l. & eleganter. §. non solum. ff. de dolo. Et Cicero in prin. Paradox. dicit, quod nihil est tam incredibile, quin dicendo fiat probabile. & aduocatus subtilis facit malā causam apparere bonam. gl. in l. quod si nolit. §. culpam. ff. de edil. edict. & si non persuadet orator. gloss. in l. illicitas. §. sicut. ff. de offic. præsi. nec debent verba legū Iudaicè intelligi nec calūniari, nec cauillari. Ias. in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. col. 2. nec interuerti, diuinari, nec derideri. Igneus in dispu. an Rex Franciæ recognoscat Imperatorem. col. 13. facit l. pen. ff. ad exhib. Et nihil est quod vir malitiæ deditus nō inueniat. §. 1. in authen. vt hi qui obli. se perhi. habere res minor. Igneus in rep. authen. ex causa. col. 25. & bonus aduocatus nouit omnia mala. tab Anastasio. C. manda. vbi Bal. colum. secunda dicit, quod aduocatus multum sollicitus in causa præsumitur omnia mala cogitare. Feli. in c. tua nos. de homic. Barb. in c. 1. col. 5. de iuram. calum. vbi & in ca. ceterum. col. 2. in eod. tit. Lucas de Penna. in l. 1. C. de lucris aduocat. li. 10. quia candida

didā de nigris, & de rubentibus atra efficiunt. & 12. eorū vitia enumerantur in tract. de cultu vineæ Domini. 5. par. ca. 9. colum. 12. sed Specul. in titul. de aduocato. §. prima. colum. 3. dicit, quod peccat si non defendit clientulum pro viribus, & committit latrocinium. Caccialup. in repet. l. diem functo. q. 8. columna secunda. & si per impetitiā perdit causam tenetur emendare damnum clientulo. Bartol. in l. quod Nerua. ff. deposit. Hadria. Papa noster in quodlib. char. 45. in princ. Et quid debeat facere aduocatus. Bald. in cap. bonæ. el. 1. de postulat. prælat. Card. in c. infames. 3. quæst. 7. Lucas de Penna. in l. 1. C. de lucr. aduoc. lib. 12. vbi inter cetera dicit quod senes non debent amplius aduocare: & quærant à clientulo veritatem: nam medico & aduocato est dicenda veritas Bald. lib. 3. conf. 13. l. tit. colum. 2. Spec. in tit. de aduocat. §. nunc tractemus. col. 1. facit Nauis Stultifer. charta 18. de delatorib. & litigiorum promotoribus. & char. 81. de rixosis. Alber. de Rosate in præc. C. incip. quoniam vbi. colū. 1. dicit quod officiū aduocati est laboriosum, tædiosum & periculosum. & col. fin. quod non debent vti cauillationibus. nec instruere partem vel testem dicere falsum. & caueant. quia prauī aduocati moriuntur sine loquela. gl. in §. item surdus. instit. quibus nō est permis. face. test. & ita dicit Buss. in Rosario. serm. 8. 1. par. col. fin. quod Paduæ vno anno pestis mortui sunt 7. aduocati, qui omnes fuerunt inuenti sine lingua. facit ipse secunda parte. ser. 29. litera P. incip. quarto vobis. & seq. & plura de eis Paris de Puteo. in tract. de Syndicatu charta 5. in rub. de exces. ad no. Natta in clem. sapē. in fin. principij. Humbertus in sacrilegio. char. 10. in verbo, parte & nomine. vbi plura adducit contra eos. latē Barb. in cap. pastoralis. column. 2. de iudi. & in 4. not. allegat Cice. propterea dicit Calc. consilio 28. magnificus. 6. colum. quod vā animabus consulentium, & non rectē consulentium. de quo Alberic. in Dictionario, in verbo lingua. & de illo qui pro suo consilio merebatur præmīum laquei, vt Opiz. in repet. §. diui. colum. 66. Felin. in cap. de cætero. de homic. Iason. in l. si ab hostibus. §. si. columna fin. ff. sol. matrim. & refert Barbat. in cap. Raynutius. colum. 58. & cōfi. 65. clementissimi. libro 2. colum. 4. quod vni sancto viro apparuit Dynus in somniis, dicēs, quod erat damnatus. refert Decius in l. ea demum. C. de colla. Purpur. in l. edita. numero 18. & tamen quando Dynus vnum decidebat, dicebatur ibi esse tota synodus legalis sapientia. Socinus lib. 4. consil. 16. numē. 25. & dicit Bald. quod Bart. erat damnatus, refert Ioā. de Plat. in §. publica. instit. de publi. iudi. in fin. Alex. ad Bar. in l. vtrum. ff. ad l. Pomp. de parricid. 10. Montolonius in promptuario iuris in verbo relatiuo. Ioan. de Vilemati. in rep. l. diuus. ff. de fidei. col. 9. numero 44. habent quādoque aduocati manus nimis procliues ad aurum. Barb. in c. in præsentia. colum. 13. de probat. & in locis prædictis. Et tamen si rectē & iustē procedant, vt docet Alber. lib. 1. super verb. Curt. & Vdalr. Zasius in oratione in laudem Legum, incip. ex multis. & in l. 2. ff. de orig. iur. colum. 63. & in oratione incip. superiore anno. colum. fin. facit Guliel. Rouille in tract. de descriptione iustitiæ. libr. 3. cap. 5. colū. fin. Hippol. in l. fin. ante fi. ff. de fidei. plus merentur quā fratres prædicatores, vt dixi suprā in 9. ratione seu fundamēto partis affirmatiuæ, vide de aduocato per Cardin. in cap. 3. quæst. 7. Et nunquam defendit verisimile, licet non sit verum vsque ad manifestationem causæ. Cicero. circa medium 2. Offic. Vincentius in allegationibus primò impressis. charta 46. col. 3. & causam malam facit videri bonā. glo. in l. quod si nolit. §. culpam. ff. de ædil. ædict. Et quandoq; imprimunt aliquā opin. licet falsam in cerebrum iudicis, qui postea erit capitosus, taliter quod nunquam exinde eueli poterit, vt inquit Alex. in l. cū filio col. 10. de leg. 1. quæ capitositas est mala, imò sapientis est mutare consilium. l. non nunquam. vbi gl. ff. de collat. bon. Igneus in rep. auth. ex causa. col. 19. C. de lib. præter. dummodo non mutant in partem deteriorem, vt de Anch. dicit Barb. in Ioannina. col. 164. verb. 17. adduco glo. Et melius est se corrigere quam expectare qd ab alio corrigatur. in auth. de nupt. in prin. Felin. in c. qualiter & quando. el. 1. 3. not. de accus. Lancel. Politus in tractatu de offi. aduoc. in rub. quale debeat esse aduocati officiū. circa fi. Quia humanum est peccare cap. inter hæc. el. 1. de pœni. dist. 3. l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoff. test. & quandoque bonus dormitat Homerus. Barb. lib. 1. consil. 5. col. 4. & in d. Ioannina. col. 4. & Pic. in repet. l. in quartā. ff. ad l. Falc. col. 52. Et inquit Hierony. ad August. epist. 2. Te quoque ipsum orare non dubito, vt inter nos contententes veritas superet, non enim tuam gloriam quæris, sed Christi. Cūque tu vinceris & ego vincam, si meum errorem intellexero, & e contrario me vincente tu superas. Et Ambrosius 1. Officiorum. Hæc sunt arma iustitiæ vt credendo vincat, sicut periti iaculandi

di cedentes solent vincere, & fugientes grauioribus insequētes vulnerare ictibus. Et propterea iudices aduertant ne nimium inhæreant scrupulositati, quæ non debet attendi. l. posthumus. ff. de iniust. rup. test. Et sub auctoritate iuris sciētiæ propter nimiam subtilitatem quandoque perniciosè erratur. l. si seruus. §. sequitur. vbi latē Ias. ff. de verb. oblig. facit. l. lege 12. tab. in princ. C. de leg. hæret. in l. ita vulneratus. §. pen. & si. ff. ad l. Aquil. Spec. in præc. in antepen. col. Paul. lib. 1. consil. 193. incip. in causa. ad fin. Bal. in cap. dilecti. 1. not. de iud. nam qui nimis subtilizat, seipsum frangit, vt de Bald. dicit Ias. in l. edita. C. de eden. in primis verbis. Ripa in tractatu de Peste. char. 63. nu. 442. & dicit Bald. in l. veteris. C. de contrah. & commit. stip. quod nimia subtilitas est odiosa legibus, maxime quando venit ad infringendum contractum, & licet toleretur in disputando, non tamen in iudicando, Prædictus Papien. in for. sententiæ diffinitiuæ. gloss. 1. facit Host. in c. nouit. colum. 2. de iudic. Idem in materia rescriptorū dicit Lopus alleg. 89. col. fin. Monteferra. in rub. de resc. lib. 6. col. 2. præsertim circa eius formam, quia de ea contentari debemus postquam curia eam adinuenit. Luc. de Penna. in l. prædia. C. de loca. præd. ciuili. lib. 1. chart. pen. col. 1. vers. & ego vidi priuilegia, vide tamen Bald. in c. fin. de translat. Episco. Dec. in l. ea est natura. ff. de reg. iur. Idem quando sumus in depositionibus testium. Felin. in c. quotiens. col. 4. de testi. idem in causis Ecclesiasticis. Barbat. in cap. 1. colum. 9. de lit. contest. & religio iurisurandi non debet impediri per cauillosas exceptiones & subtiles, quia iudex perniciosæ subtilitati debet occurrere. Vitalis in tractatu clausularum sub rub. an iuramentum validet contractum simulatum. colū. 7. Idem quando agitur de bona fide: quia tunc non curamus de apicibus iuris. l. si fideiussor. §. pen. ff. mand. l. pen. C. ad Treb. Ias. in l. alienam. 2. col. C. de procur. Simplicitas enim est illa quæ commendatur. Dec. in c. ad audientia. secundo not. de appel. facit quod dicebat Iason de illo scholare insistente opinio. Aret. vt suprā retuli. in 3. ampliatione. & contra istos subtilizantes etiam gratia disputandi, plura ponit Isocrat. in oratione de pulchritudine Helenæ, quæ est impressa ante Herodotum, & Scrutinium charta 98. Et dicit Petr. quem refert Cyn. in l. ex persona. C. de probat. quod istæ subtilitates turbant intellectum audientium, & non potest abbreviari. Felin. in c. omnes leges. 1. distinct. colum. antepen. Pet. de Rauē. in fine sui alphabeti, in disputatione incip. valet. colum. 3. dicit qd vitrum quia est subtile citius frangitur, quā res grossa: propterea Ioan. Montaigne in tractatu de bigam. quæst. 1. colum. 13 dicit quod Host. adeo altē volauit per aera quod ab oculis debiliū euauit, & in multis seipsum fregit. hinc dicit proverbium, quod nimis subtilibus decidunt femoralia, & materia moralis non patitur perscrutationem subtilem. Aegidius de regim. principum. cap. 1. facit Ioan. Motolonius in promptuario iuris in verb. fides. col. 4. Poncionibus in tractatu de lamiis. col. 29. versic. non obstat. quod Bald. in cap. 1. de postu. præla. Pau. de Castr. lib. 1. consil. 380. incip. iudex est minister Dei. in princ. in l. 1. col. 1. C. si seruus extero. quod nulla subtilitas est sine vtilitate saltem acuminis intellectus. Prouerb. 27. Ferrum ferro acuitur, & homo exacuit faciem amici sui. facit Salomon. in §. responsa. institut. de iure natura. charta secunda. dicens, quod proprium epitheton interpretātis est subtilitas: & licet non iudicanti, tamē speculanti est semper permiffa, secundū eum in repetit. l. Gallus. §. quidam rectē. charta 2. ff. de liber. & posthum. & Felin. in cap. graue. columna secunda. de offic. ordin. dicit quod vulgares & parum subtiles tenerēt hanc opin. Et dicit Bald. in 1. columna 1. C. si seruus exte. qd nulla est subtilitas sine vtilitate saltem acuminis intellectus. Sed caue, quia loquuntur de bona subtilitate, non perniciofa & sophistica. Et quæ sit bona subtilitas. vide Lancel. in l. illam. ad fin. C. de collat. allegantem Platonem. Luc. de Penna. in l. 1. C. de profess. qui in vrb. Constantin. colum. 7. Ifernina. in §. fin. de natura feudi. latē Barbat. in cap. dilecti. colum. 4. de iudic. Et sapē videmus Doctores dicere, ista opin. in puncto iuris est verior: sed contraria seruaretur in practica. Cyn. in l. fin. in fin. C. de acquiren. possess. Aluar. in cap. 1. vltim. not. de natu. feud. quia nihil prohibet quædam falsa esse probabiliora quibusdam veris. 5. Topicorum: Corradus in tracta. schismatis. cap. 4. num. 5. Ange. de Areti. in §. 1. institut. quibus modis ius patr. pot. sol. & alibi sapē scribentes. Imò plus dicit Lancel. in l. hæres absens. ante fin. prin. ff. de iudic. quod quando doctor dicit, & ista opinio est de iure verior: quod vult dicere, ergo contraria seruaretur in practica. & ita declarat dicta D. Alexand. pro quo facit idem Alexand. in l. sciendum. colum. 6. ff. de verb. oblig. dum ibi dicit opi. Dyn. esse veriozem. postea subdit quod opin. Bartol. seruatur. facit Commu. opi. Tom. j. H. 2. text.

text. in clem. quamvis rigor. de appe. ibi communem obser-
nantiam. quam ad hoc allegat Feti. in cap. ex literis. in fin. 6.
col. de consti. Est verum quod Lancel. Politus in repet. l. re
coniuncti. colum. 4. inuehit contra sic dicentes, quasi ve-
lint quod in iudicio veritas non sit sectanda, pro quo Vdal-
ricus in l. 2. ff. de orig. iur. colum. 68. & in oratione incip. iu-
ris civilis studia. columna prima. facit Salomon. quem supra
retuli, dicens quod communes opin. nascuntur & intereunt
in scholis: sed non aduertit ad l. minimè. ff. de legibus. cum
similibus præallegatis ad Igneum in disputat. an Rex Fran-
cia recognoscat Imperatorem. colum. 3. Et licet ex imbecil-
litate ingeniorum nostrorum nesciamus nos resolvere de ali-
quo fundamento contra communem: tamen venient aliqui
posteriores quibus hoc reuelabitur, facit Hadrianus Papa noster
quodlibetis 2. litera c. est charta 15. colum. 1. unde ne argua-
mur à posterioribus, bonum est semper inhærere communi
opinionem in dubio. Præterea communis opin. ut plurimum
solet obseruari in practica: unde ex eo quod fuerit obseruata,
licet superuenerint aliqua fundamenta concludentia con-
tra communem: nonne illam debemus nihilominus obser-
uare, per ea quæ dicta sunt in prima limitatione? Unde nisi
adducerentur noua fundamenta contra communem opin.
quæ verisimiliter non fuissent visa per tenentes communem
opinionem non recedentem ab ea: adhuc si deberem recede-
re vellem quod responderetur omnibus fundamentis com-
munis opinionis, alias etiam si adduceretur vnum funda-
mentum concludens contra communem, & esset aliud con-
cludens fundamentum pro communi, dato, quod neutri re-
sponderi posset, adhærerem communi. Quando autem essent
plura fundamenta insolubilia pro vna parte quam pro alte-
ra. Spec. in tit. de disput. & allegationib. §. nunc videndum
occurrit. colum. 2. versic. studeat autem, dicit debere stari
pluribus fundamentis, pro quo Capol. in tracta. de imper.
mil. delig. char. 13. colum. 3. & versic. licet plures rationes, vbi
dicit hoc procedere quando sunt æque bonæ. Non tamè per
hoc est damnanda subtilis inductio legum, quia in inductio-
68 ne stat virtus legis: ut dixi in prima ampliacione † Limita
quarto quando communis opinio esset rigorosa, & alia con-
traria opin. esset æquior. l. in omnibus quidem. vbi latè De-
cius. l. ea quæ in partes. §. 1. ff. de reg. iur. quam allegat Ante-
eos Frego. char. 11. cap. fin. de transact. l. placuit. vbi Ias. post
alios C. de iudic. l. Aemilius. ff. de minorib. Et Cato, Aequum
iudica. Guilielm. Rouille in tracta. de descript. iustitiæ. libro 1.
cap. fin. & Luc. in princ. offi. in rub. de animi elatione, quod
qui vult omnibus complacere, difficulter seruat æquitatem,
quæ est iustitiæ maximè propria, & multa in iure contra stri-
ctam rationem disputandi pro vtilitate publica recepta sunt.
l. ita vulneratus. §. penult. ff. ad l. Aquil. cap. fin. de transact. l.
Barbarius. ibi, humanius. ff. de offic. Præt. quàm inducit Ba-
uer. in §. testes autem. in fin. instit. de testam. debet enim om-
nis interpretatio esse bona & æqua, quia ius est ars boni &
æqui. l. 1. ff. de instit. & iur. & Lancel. Politus in tracta. de offic.
aduoc. rubrica de scientia. qualis requiratur in aduocato. al-
leg. Cicer. & alios summè laudantes quosdam iuriconsultos,
quia nunquam Ius ab æquitate separauerunt, vide Ioann.
Montolonium in Promptuario iuris. in versic. æquitas. Anton.
de Prato in tracta. de secund. nup. char. 15. colum. 4. vbi dicit,
quod illa dicitur æquior per quam euitatur absurdum, per l.
ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & de absurdo, supra in mate-
ria argumentorum, & quod æquior opin. sit sequenda, tenet
Curtius senior. consilio 51. super testamentis. columna deci-
ma. versic. ecce ergo. Corf. sing. 206. vbi Doctores. Ioan. Lup. in
cap. per vestra. 3. not. de donat. inter vir. & vxor. est in toto
opere. char. 71. columna quarta. Igneus in auth. ex causa. col.
99. maximè quando talis opinio æquior est fundata in ratio-
ne naturali. Socin. in l. qui agnitis. 3. col. ff. de except. Hippo-
ly. in rub. C. de probat. colum. 37. & seq. gloss. in regula Can-
cellaria. 12. vbi dicitur quod in dubio recurrimus ad rationem
naturalem. & regulas iuris communis. Ias. in l. filio pater. 2.
not. de leg. 1. in l. si seruum. §. sequitur. col. 1. ff. de verb. oblig.
cum aliis supra adductis in præcedenti limitatione contra scrup-
ulositatem. Iustus enim quandoque in iustitia sua perit.
glo. in cap. nisi cum pridem, in ver. elicit, de renunt. Et dicit
Syrus apud Terentium in Heautontimorumenos: Ius sum-
mum sapè summa malitia est. Et reassumpsit pulchrè Cicero
circa medium 1. Officiorum. de offic. à circumstantia, Polyd.
prouerb. 110. Guilielm. Rouille in tracta. de descript. iustitiæ. li.
1. cap. penult. Erasim. 1. parte prouerb. 832. Ioan. Montolon. in
Promptuario iuris. in versic. iustitia. col. 3. Aeneas Syluius E-
pist. 62. reuersus. Matthæus Bosius 3 §. incip. omnes. Ioann.
Pyrrhus in repet. l. quoties. 2. char. ff. de reg. iur. Luc. de Penna.

in l. præcepit. col. 2. C. de can. larg. colum. §. 1. lib. 10. vbi dicit
quod Aristides Rex Græcorum ob nimiam iustitiam expul-
sus fuit. Archid. in cap. denique in fin. 4. distinct. non enim o-
mne quod licet honestum est. l. semper in conuentionibus. ff.
de rit. nupt. dicit tamen Card. in clem. 1. de reliq. & vene-
sanct. 4. not. quod iustum vnius partis præfertur honesto al-
terius partis: imò quod nunquam separatur iustum & hone-
stum, licet contrarium appareat. Et quandoque aliquid ste-
iustum, cuius contrarium est iustius. Anch. in reg. peccatum.
in fin. col. 18. de reg. iur. lib. 6. Et in fin. suæ disputationis quæ
incipit, Antiquis temporibus. text. in l. exigendi. C. de pro-
cur. facit Hippol. in l. si quis vltro. col. 13. ff. de quæst. facit A-
lex. & Ias. in l. placuit. de iud. vbi Paul. de Castr. allegat Salo-
monem dicere, Noli esse nimis iustus, vt Ecclesiastic. 7. & in a-
serpens. de pœnit. distinct. 1. cap. nimium. 23. quæst. 4. Felin. in
cap. purgantium. de re iud. Dec. in cap. ex parte. el. 2. de offic.
deleg. in cap. quoniam contra. colum. 3. de prob. & Scruti-
nium char. 97. dum examinant quando æquitas præferatur
rigori. In quibus locis semper intelligunt de æquitate iuris
scripti: non autem quod quis debeat sumere æquitatem de
bursa sua. Curtius consilio. 83. quod est vltimum. colum. an-
tepenult. etiam in repet. l. admonendi. colum. fin. ff. de iure iu-
alias licet opinio esset æquior, non esset seruanda. Are. in l. ita
stipulatus. §. possum. colum. 2. de verb. oblig. dum dicit, licet
ista sit æquior, contraria tamen seruaretur. Iason. in l. nemo
rem suam. in fin. ff. de verb. oblig. & alibi sapè prout nec æ-
quitatem abusuam. Barbat. libro primo. consilio 16. clemen-
tissimi Dei patris. columna 3. dicit tamen Hadri. Papa noster
quodlib. 6. est chart. §. 7. litera c. quod debet tunc iudex scribe-
re principi, qui præferet æquitatem non scriptam rigori scrip-
to, vt ibi etiam. quæst. 10. columna 17. & quot modis capiat
rigor, Panor. in cap. si clericus laicum. 4. not. vbi Roch. de fo-
ro compet. Ioan. pronepos Bart. in tracta. de arbit. lib. 10. quæst.
seu cap. 3. Iudæis autem bene seruatur merus rigor, & non æ-
quitas, Ias. in l. si insulam. ff. de verb. oblig. 3. not. Curtius sen.
consilio. vlt. colum. antepen. In quibus quod ius seruandum
sit. Ferrat. cautel. 24. quæritur. Et istud est quod fecit magnum
honorem opin. Bartol. quia sequabatur libenter opin. placent
laicis, vt dicit Bald. quem refert Barbat. in cap. dilecti. col.
fin. de iudic. Iason. in l. quidam cum filium. num. 3. de verb. ob-
lig. Nec mirum, quia isti intellectus qui non consonant au-
ribus vulgi, dicuntur extranei, secundum Bald. in l. maximum
vitium. C. de liber. præter. in cap. 1. de pace Const. in ver. Opi-
zoni, ad fin. dum dicit quod omnis intellectus, qui non sonat
auribus vulgi, est extraneus, & sic euitandus. refert Ias. in l. eū
qui ita. el. 2. in l. qui ante Calendas. colum. 2. ff. de verb. oblig.
Barb. in rep. rubr. de fide instru. colum. 15. & in l. cum acutis-
simi. colum. 68. C. de fideicommiss. & in consil. 34. incip. præ-
clare optimus. colum. 22. 2. volum. in cap. tertio loco. colum.
19. versic. 3. mouetur. de prob. Alexand. in apostil. ad Bartol. in
l. Labeo. ff. de supel. leg. facit quod sermones de moribus quæ-
do discordant ab his quæ secundum sensum videntur, negli-
gi solent. in princ. 10. Ethicorum. Hadria. Papa noster in quo
libet. chart. 10. columna prima. facit Barbat. per illum tex-
tum. in cap. sicut consuetudo. colum. 3. de probat. vbi allegat
Bald. post Auerroim dicere, quod experimentum verorum
sermonum est vt concordet cum rebus sensatis, vt verificetur
in communem hominum opin. intellectu fruuentium, & idem
in infinitis vicibus repetit Barbat. legendo & consulendo, qui
facit satis bonum forum de hoc dicto: non tamen intelligas
de vulgo sine ratione, de quo dixeram in secunda parte affir-
69 matiua, versic. nec meretur solutionem. † Limita quinto, nisi
isti qui tenent communem opinionem determinarent de eo
in quo non habent peritiam. Et tenens contrariam opinionem
esset in illa facultate peritior. Erasim. prima parte, prouerb.
513. Ne sutor ultra crepidam. Bon. de nob. parte 3. nume. 37.
Barbat. in rub. de precariis. in primis verbis. in c. proposuisti.
columna 5. de probat. Bolog. in Theodosiana in ver. ab eisdē
Philosophis. & in verbo, librum ab Archidiano. columna 3.
Luc. de Penna. C. de profess. & medi. li. 10. in l. magistros. col.
3. Dec. in cap. nec innitatis. ad fi. de constit. Est enim credendū
peritis in arte. l. 1. in princ. de vent. inspi. vbi dom. Ale. in apo-
stillis. & in l. semel. C. de re milit. lib. 12. Felin. & Decius in ca.
proposuisti. in 3. colum. de probat. Socin. fallent. 294. faciunt
quæ supra dixi. in §. ratione principali partis affirmatiue cir-
ca fi. Et est bona glo. in cap. vt veterum. 9. distin. quæ dicit qd
in disputationibus propterea plus credimus August. in mo-
ralibus, Gregorio in historiis, & in translationibus Hiero. Et
sic tollitur quæstio Petrarchæ Epist. 63. dicta difficile. & seq.
vbi quærit cuius auctoritas sit maior, Hieronymi, an Augusti-
ni. facit illud Philosophi, qd vnusquisque eorum quæ cognos-
cit

cit bonus est index. refert Socinus in consilio 164. visa bulla. colum. 9. versi. ex parte. facit Scrutinium referens illam gloss. char. 200. & 68. & 92. Panor. in cap. 1. vltim. notab. de cōlang. & affin. vbi dicit quod ille cui est commissā causa matrimonialis, si non habet peritiam canonum, debet consulere peritiores: aliās peccat. idē in materia legali stamus Legistis: in canonica stamus Canonistis, vt volunt omnes. in c. 1. & 2. de oper. noui nunt. Et dicit Ioan. And. in cap. relatum. in fin. de offic. deleg. q. Azo allegabat illum text. quem habuerat a quo dam canonista, sed quia fuit oppositum de cap. seq. incip. gratum. dixit Azo, gratum relatum si manet vituperatū. Et propterea in materia feudali plus credimus Iac. de Beluifo, quam aliis, quia ipse sapius legit illum librum. Iac. in inuestitura. in versi. & dicti vasalli conuenti coram ordinario. colum. 1. latius Afflictus in constitutionibus regni. lib. 8. rub. 5. colum. 4. est chart. 269. antē si. præsertim cum sit quædam scientia de per se. secundum Bald. 1. lib. consil. 394. incip. quod consentiens domino, & habet suas singularitates quæ vocantur naturæ, vt per eum. lib. 3. consil. 302. materia. col. 1. & dicit Bald. in l. omnes populi. colum. 7. ff. de iust. & iur. quod pro habendo intellectu literali Grammaticali, recurrimus ad speculatiuos Grammaticos, puta Catholiconem nondum viderat Nestorem, qui eum totiens dicit somniasse: & bellum Grammaticale, vbi dicitur, Catholicon inuentus cum asino onusto vocabulis hinc inde raptis: fuit propterea acriter tortus & coactus fateri furtum. & frater Bapti. Carmelita. in Apolog. antē Parthenices Marianas. incip. quoniā. char. 4. dicit quod est aspersus pluribus erroribus quā pardus maculis. Et in ludo Azardi plus creditur vni barro quā vni magnifico doctori. Ange. in §. præterea quod per alluionem. instit. de rer. diuis. Et facit Curt. consilio 20. incip. Dominus labia mea. in primis verbis esset verecundia si ipsi non scirent plus. l. 2. colum. antepenultim. versic. Seruius autem Sulpitius. ff. de orig. iur. Rom. consilio 330. incip. circa primum. ad fin. & dicit Felin. in c. qualiter & quando. el. 2. §. ad corrigendos. de accusa. quod est verecundia Legistis, quod Hostiensis canonista sciuerit l. antē eos, licet in fauendo episcopis habuit malā scientiam, & peiorem conscientiam. Bald. lib. 2. consil. 166. punctus quæstionis. post medium. & ea quæ non sunt aperta debent subtilitatibus seu verbis exquiritis obfufcari. Panor. lib. 1. consil. 181. viso puncto in prin. & licet dicat Rom. sing. 654. habens. & Ioan. Rugerij. in cap. 1. de causa pos. & propriet. 1. notab. quod Legista senza cap. vale pocho: Canonista senza l. vale niente. Idem refert Igneus in disput. an Rex Franciscus recognoscat Imperatorem. colum. 4. facit Barbat. in rubric. de testament. col. 1. hinc Felin. in capit. Ecclesia S. Mariæ. colum. 22. de constit. inuehit contra puros canonistas, qui putant omnia posse decidi inter clericos solis canonibus. Et dicit Host. in summa de pœnit. & re. §. cui confitendum. col. 9. versi. 3. quod per solam Bibliam regi non posset Ecclesia sancta Dei. ergo malē dicit frater Mart. Luther. pag. 515. qui dicit solam legem Euangelicam sufficere: licet non debeamus tantum videre Decretales quod deferamus Bibliam. Dantes in Paradiso, cantu. da poi. circa fin. Imō Ioan. Faber. in §. item precium. instit. de emptio. & venditio. inuehit contra simplices Legistas qui nihil sciunt de libris Poetarum & Philosophorum, nec de moralibus quod est peius & damnabilius pro salute: nec mirum, quia moralitas est summa summarum in regimine mundi. secundum Bald. lib. 3. consil. 276. Rex Romanorum. colum. 2. & dicit Panorm. in cap. constitutis. 3. not. de appel. quod episcopus non solum debet attendere studis literarum, sed etiam aliis exterioribus. hinc dicit Ouid.

Disce bonas artes moneo Romana inuentus,

Non tantum trepidos & tueare reos.

Pro quo facit Petrarcha. in Epist. 69. sic est vlt. char. S. August. ex lib. Cice. Plat. & Hortensij, multa ad Christianam religionē transtulit, & Cicero. valde extollit inter Iurifconf. Periglius in repe. l. in suis. colum. 5. ff. de liber. & posthu. licet in oratione pro Murena ex causa dixerit contra legistas. sed ad eius d. vide elegantem excusationem per Vdalri. Zasium in repetitio. ne. l. 2. ff. de orig. iur. col. 56. & Epist. ibidem sequen. incip. Laurent. Valla. & quomodo dicta Cicero. & Poetarum. Non tamen tantum studeant istis quod obliuiscantur leges: quia ex aliis paleas, ex istis collige grana. vt dicam. & ita suadet Ioā. Jacob. de Canibus in tract. de modo studendi. col. 8. sub rub. non est necesse Iurisperito Mathematicas discere disciplinas ad fin. Non debet pudere Canonistam in materia legali consulere Legistam, nec e contra. Ioan. Lup. in introductione cap. per vestras. de donat. inter virum & vxorem. colum. 1. & ibi 2. not. colum. 4. vbi pulchrē est in opere. char. 66. columna 4. Anchar. in disput. quæ incipit, antiquis & modernis tempo-

ribus. col. 10. vbi quod quando Canonistæ differunt a Theologis in materia vsurarum, standum est Canonistis, quem sequitur Alex. consil. 1. incip. circa primum. colum. 4. ver. & si aliqui. & consil. 107. pro inuestigatione. col. 5. versi. & aliqui. 4. volum. Et est idemmet consilium repetitum. Defensorium montis Busti. chart. 42. col. 3. & chart. 49. colum. 3. Ale. de Neuo. in suo consilio contra Iudæos fœnerantes, impresso post Pisanellam. char. 13. col. 3. Petr. de Rauenn. in suo aureo Alphabeto. in notabilibus post materiam consuetudinis. versi. hoc in loco volo. Scrutinium char. 68. Dec. consil. 111. colum. 2. & 151. in fi. 3. col. frater August. in scrutinio. chart. 68. Bustus in Defensorio montis chart. 42. col. 3. plus dicit Dodus in sua apologia contra fratrem Samuelem. char. 35. versic. 1. illa doctrina, quod Innocentius Papa mandabat opinionem diu Thomæ obseruari, opinione canonica semper excepta, & quod etiam leges sint a prædicatoribus allegandæ, pulchrē defendit frater Iacobus de Merchepalu in suo tract. de animabus incolentibus Purgatorium. in vlt. parte. Dicit tamen Burgos in cap. 2. colum. 2. de empt. & vendi. quod rarō vel nunquam Canonistæ differunt a Theologis: & quando iura canonica volunt aliud seruari in foro contentioso, aliud in foro conscientie hoc exprimunt. Decius in l. culpa caret. ff. de reg. iuris. col. fin. licet canonistæ vsque adeo ad theologicos terminos non ita subtilissimē tenent. frater Syluest. contra Luth. char. 206. vbi chart. 21. latē ponit qualiter dicatur quid de iure diuino. facit Fortun. in repet. cap. 1. de pact. col. 5. q. ius canonicum semper est conformē iuri diuino. c. fin. 9. dist. & iuri naturali. cap. filius, & cap. cum esses. de testam. & col. 44. & col. 61. q. ius canonicum semper veram iustitiam imitatur. allegat etiam cap. 1. vt Eccles. benef. in princ. Et idē Fortu. in lib. de fine vtriusque iur. col. 15. dicit quod rarō est differentia inter forum ciuile & conscientie, saltem in iustitia, quia procedit a principiis naturalibus, & sic semper est vna, & tota sibi consentit & constat. allegat Cicer. & ipse copiosius tradit in repet. d. cap. 1. col. 10. & pro hoc facit quod vult Bald. in repet. l. Aemilius. col. fin. de minor. quod nulla est ratio quæ non participet etiam diuinitatis. & idē Fortu. in l. si vnus. §. pactus. col. 10. ff. eod. quod omnis lex humana habet participationem & vinculum a lege æterna & naturali. prout enim causæ inferiores a cœlestibus reguntur, & cœlestia agunt in corporibus humanis: ita omnis lex a lege naturali, & naturalis ab æterna, & æterna a Deo regitur, S. Thom. prima secundæ. quæst. 96. artic. 4. & quæst. 91. articulo secundō. dicens sic intelligi illud regum, Per me reges regnant, & principes dominantur. & alibi sæpē vtitur Fortun. his dictis, vt per eum de vltimo fine iuris. columna quarta. & sæpē adducit ad probandum, quod lex naturalis & diuina est eadem & immutabilis, & quod iura ciuilia seu canonica contraria non valent, quia non habent esse legis. allegat Cicer. in duobus locis. & omnia prædicta. & S. Thom. in 4. sententi. dist. 334. 1. artic. 1. ff. de iustit. & iure. §. sed naturalia. institut. de iur. natu. l. eas obligationes. de cap. dimi. c. fin. de præscri. iuncto. cap. fin. de consuet. cap. 1. & 2. 1. dist. §. lege. 6. dist. quæ iura habet præ manibus, & sæpē allegat, vt patet in eius scriptis vltra loca prædicta, videlicet. ff. de iustit. & iure. col. 46. & in lib. de vltimo fin. iur. col. 12. & 72. & in l. legitima. columna 13. ff. de pact. & col. 29. & 34. & in l. iurifgentium. §. si ob maleficium. ff. de pact. col. 4. §. quinimō. col. 15. versic. 3. infero. in l. si vnus. §. pactus. col. 6. & in repet. cap. 1. de pact. columna 9. 36. 60. & antepenult. & in repet. l. Gallus. ff. de liber. & posth. §. idem credendum. num. 48. & aliās audiui a reuerendo Theologo fratre Benedicto Monzeto, dum contra eum in publica disputatione arguerem, quod etiam suprascripta consideratio habetur in Pizanela, & si bene memini, circa princ. facit Gammarus in tract. de extension. char. 4. colum. 1. post medium. facit, quia sermones de moribus quando discordant ab his quæ secundum sensum videntur, spreti atque reiecti habentur. in pri. 10. Ethicor. Hadrianus Papa noster in Quod libetis. char. 10. col. 2. & sensus & ratio naturalis est vniformis. ergo non cadit discordia. & dixi paulō suprā. Est tamen notandum quod si legistæ inter se discrepant, & reperiatur casus expresse decisis in iure canonico, quod stabimus iuri canonico, etiam in foro Cæsaris: & e contra variantib. canonistis etiam in foro Ecclesiæ stabimus decisioni factæ per ius ciuile: vt volunt omnes in cap. 1. & 2. de oper. noui nuntiat. Maria. in tract. de citatione. artic. 23. quæst. 4. Felin. in cap. in causis. col. 1. de testib. & in cap. fraternitatis. col. 2. eo. tit. dicens quod in causis feudalibus præualet ius canonicū propter iuramentum in fidelitate. Alias enim quilibet lex seruabitur in foro suo, legistarum scilicet in foro Cæsaris, canonistarum, in foro Ecclesiæ. Alex. in apostillis Bartol. in l. pri. Comm. opi. Tom. j. H 3 uilegia.

Syluæ nuptialis. Lib. V. Tract.

uilegia. C. de sacrosanct. Eccles. Felin. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. col. 13. & seq. de constitut. in cap. 1. ver. tertia declaratio. eod. tit. in cap. in causis. in 2. not. in cap. fraternitatis. col. 2. in cap. testimonium. col. 3. de testib. Barb. in lib. 1. consil. 13. col. 3. Ale. in l. 1. col. 6. ff. sol. matr. & lib. 2. consil. 167. in fia & 92. viso themate. lib. 4. Panor. in c. clerici. col. 1. de iudic. in cap. quod clericis. de foro compet. & lib. 2. consil. 94. col. 4. dubio 4. Perus. in procem. rub. de testa. lib. 6. Aret. in c. decernimus. de iudic. consil. 48. Vitalis in tract. clausularum. chart. 13. col. 3. Ioan. Rugerij post Panor. in cap. 1. primo notab. de causa possess. & propriet. Limita tamē quod supra dictum est, quod stante varietate canonistarum stetur legi expresse decidenti, etiam in terris Ecclesiæ non procedere, quando talis lex esset damnosa Ecclesiæ. Ias. in l. generaliter. §. cum autem. column. secunda. C. de insti. & substi. facit Panor. in cap. nuper. ante fi. de test. quod licet lex sit canonizata, non tamen est seruanda in foro canonico si contrariatur canon. Felin. in c. super eo. col. 2. eo. tit. Item limita in causis piis: quia in utroque foro seruatur ius canonicum. Baueri. in §. 1. col. 5. insti. qui testa. fac. poss. per d. l. priuilegia. Felin. in cap. in causis. col. 1. de testib. Et aduerte, quia plures errant credentes, quod quam primum lex civilis reperitur inserta inter canones, vel in lib. Decretalium, quod dicatur canonizata: licet secus in lib. Decreti: quia Gratianus non habuit auctoritatem canonizandi leges. Car. 2. quæst. 7. cap. si quis. §. 1. ad fin. Felin. in d. ca. super eo. de testi. Fed. consil. 76. domini auditoris. Sed puto quod veritas dependeret ab illo, nunquid liber Decreti sit authenticus? de quo in procem. Lombardæ. Ias. in l. 1. ff. si certum pet. Sed hoc non sufficit quia oportet quod sit inserta in vno capitulo. Ias. in l. 1. prima lect. col. 9. C. de summa Trinit. Felin. in d. cap. Ecclesia. col. 14. de constit. & hoc vltimum fortē potuisset conuenientius adducere Ias. in l. centurio. col. 3. ff. de vulg. & pupil. quam illud de ca. 1. de reliq. & vener. sanct. dum propterea ibi satis inutiliter damnat Mod. Senens. qui dicunt quod opin. Bartol. est canonizata à Moder. Perusinis: sed non erat memor eius quod ipsemet Iason. dixerat in præl. feudal. col. 12. dum post Ioan. Andream inuehit contra eos qui multis mediis student impugnare opin. antiquorum quæ inutiles sunt. & not. quod licet Il. sint sacratissimæ, quando tamen allegamus simul canones & leges, debemus præmittere canones: quia videntur promulgari instinctu Spiritus sancti. Pan. in c. inter alia. 2. not. de immun. Eccles. sed hæc sua ratio non concludit. quare etiam leges per ora principum sunt diuinitus promulgatæ. sed responde vt Gemin. in c. 2. in 2. opp. 70 de præscrip. † Limita sexto, nisi iudex ex causa recederet à communi opinione: quoniam tali casu non solum à communi opi. verum à lege recedi potest. l. si hominem. ff. manda. ad quam Fel. in d. c. 1. de constit. col. 13. & in c. ex parte decani. 10. col. de rescrip. & in c. pastoralis. 2. col. de except. Papal. in l. 1. C. de precib. imper. offer. Dec. in ca. sicut. de prob. col. 6. Corset. singul. 15. tempore pacis. Cremē. sing. 150. Barb. in repet. rub. C. qui admit. col. 23. & tribus seq. refert Iason. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in fi. Idem Barb. in tract. de Cardin. 2. parte. q. 5. col. 5. Idem Ias. in l. non solum. §. morte. col. 17. ff. de oper. noui nunt. in §. ex maleficiis. num. 15. & 16. instit. de actio. Natta in cle. sapē. col. 71. & faciūt plura posita per Hip pol. in l. 1. §. si quis vltro. col. 5. ff. de quæstio. dum examinat quando aliquid de nouo superueniens, seu iusta causa excuset. Ias. in §. ex maleficiis. col. 2. instit. de actio. intelligit hoc procedere in maioribus magistratibus, secus in minoribus, quibus non licet etiam ex causa. Debet tamen iudex in actis facere mentionem de tali causa per quam à lege recedat, & à communi opinione: & volunt Felin. vbi supra, & Decius in c. 71 consulti. el. 1. de appel. † Limita septimò, vt regula quod iudex debeat sequi communem opinionem, procedat quantum ad iniquitatem sententiæ: quia sententia bene diceretur iniqua seu iniusta. Secus autem quantum ad nullitatem, quoniam talis sententia non diceretur nulla. Bar. in l. 4. §. hoc autem iudicium. de dam. infect. Burgos in c. cum dilecti. column. 9. de empt. & vend. vbi dicit quod dummodo aliqui Doctores teneant contra communem, sententia tali casu non dicetur nulla. Paris de Puteo in tract. de Syndicatu in vers. iudicare. c. an si iudex qui dedit. col. 2. vers. & dicit Bal. in l. 4. Felin. in c. 1. 6. not. de consti. Ias. in l. qui Romæ. §. duo fratres. 3. nota. ff. de verb. oblig. Facit Formularium prouinciale, chart. 36. vbi dicit, quod nihilominus tali casu curia non solet dare literas. Ego dubito de ista limitatione: nam sicut sententia lata per expressum iuris errorem, seu contra legem, non valet. l. 2. C. quando prouoc. non est neces. Claud. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. column. 4. ff. de verb. obligat. ad quam Socin. fall. 354. dat sexdecim limitationes: Et sententia lata contra con-

suetudinem notoriam etiam est nulla. vt Ias. post Bald. in l. iudicemus. C. de iudic. pari modo videtur dicendum quod sit nulla, quando est lata contra communem opinionem Doct. Nam illud de quo apparet decisio libris apertis, ita dicitur esse indubitabile, sicut illud de quo est lex. Ias. in l. si quis in conscribendo. C. de pactis. Scrutiniū char. 69. & clarius chart. 87. & seq. infra charta seq. in 10. limitatio. Et quia non possunt omnes articuli sigillatim per leges decidi. l. non possunt. ff. de legib. Tunc communis opi. doct. seruatur pro lege. Angel. in l. si idem cum eodem. ff. de iuris. omn. iud. cum fin. vt dixi in prima ampliatione ad hanc regulam in fine. Præterea manifesta iniquitas æquiparatur nullitati. Curtius consil. 65. super præmissa. column. 3. Claud. in repet. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. column. 1. Felin. in cap. inter ceteras. de re iud. column. antepen. Barb. in c. in præsentia. col. antepen. de probat. Perus. in c. dilecto. quod legit pro fi. de app. column. 41. Et quod talis notorietas postea apparuerit, Corse. sing. 304. incip. si notorie. Sed nemo negat sententiam latam contra communem opinionem esse iniquam: ergo perinde est ac si esset nulla. Ideo diligentius esset inuestigandum super ista limitatione. † Limita octauò. vt prædicta regula procedat quando communis opi. esset in terminis quæstionis quæ agitur: aliàs secus: quia licet dicamus quod sufficit allegare in genere. Præpos. in cap. 1. 1. not. de frig. & mal. allegando Horatium, Nanque opere in grandi fas est obrepere somnum. si aliqui Doct. tenerent in terminis quæstionis quæ vertitur, pro illis esset iudicandum: etiam licet communis opin. à remotis aliquid decideret in contrarium, prout dicit Alexā. in l. sed & si quis. §. quæsitum. col. fin. ff. si quis caut. Ias. in l. 1. §. sed & si mihi. ff. de verb. oblig. quod quando habemus text. specificē loquentem in materia, non debemus ab eo discedere propter legem loquentem in materia remota. facit Decius. in ca. intelleximus. col. 4. de iud. vbi dicit quod potius debemus stare iurib. magis specificē in materia loquentibus, quam iuribus generalibus per regulam generi. Et dixit Alexand. lib. 1. consil. 87. in causa accusationis. column. pen. vers. nec prædictis. q. probatio in specie præualeat probationi in genere. Et dicit Barba. rub. de fid. instrum. column. 4. & in rub. de consu. column. 2. in c. cum M. nu. 233. de const. vbi bona postilla. & in rub. de post. præl. col. 2. quod omnis cognitio incipit à generalibus, postea deuenit ad specifica & particularia. idem repetit ipse in cap. in præsentia. column. 3. de probat. facit glos. 1. in princip. in l. 1. C. plus val. quod agi. facit Aegidius de regim. princip. lib. 2. parte 1. cap. 19. dicens, quod ignorando vniuersalia, facit plerumque particularia ignorare. Et quod dicunt rhetores, quod pulchrius est loqui per vocabula adeo propria, quod nihil possint importare nisi id de quo loqueris. Et dicit Bald. in cap. cum M. col. pen. de appel. quod verba generalia indigent quadam expositione. secus in verbis specialibus. Et dicit glos. in l. quis sit fugitiuus. §. quod autem. in verbo. cauet. ff. de ædli. edict. quod vbi est clausula specialis non indigemus generali. & dicit Aret. consil. 6. incip. viso instrumēto. column. 1. quod ista generalia solent apponi ornatus causa. & consil. 13. viso diligenter. col. 1. quod virtus non est in dicendo multa, seu multum ex particularibus: quando circa vniuersalia sermones sunt faciliores, circa particularia autem veriores. alleg. Philosophum 2. Ethic. est tex. commenti 7. quæ etiam alleg. Lisoperita. column. 2. & idem Aret. consil. 99. longitudo. in princip. & 105. præsent. Had. Papa noster in quodlib. 1. est char. 6. col. 4. Et patet ad sensum. Nam si interrogo duos vbi est Prætor: vnus respondeat est in ciuitate, alter quod est in platea, cui dubium quod erit verius & clarius responsum dicentis quod est in platea, quam quod est in ciuitate? quia facilius inspexero plateam, quam totam ciuitatem. sunt enim ista generalia brocarda, id est regulæ, quæ patiuntur plura argumenta pro & contra, & habent aliquas solutiones, vt patet in brocardis Azo. secundum Imol. in l. quicquid astringendæ. column. 3. ff. de verbor. obl. est verum quod frater Hierony. de Ferrariis. in lib. suarum assertarum reuelationum, excusat se quod non est possibile particularia quæque voluminib. contineri: quia tot libris capiendis vix mundus sufficeret. idē iubeat Plato descendentem vsque ad particularia quiescere. Et Salomon. in l. Gallus. §. idem credendum. col. 2. ff. de lib. & posth. dicit, quod tradentis dogma non est singula prosequi, sed in §. & quid si tantum. col. 2. dicit, quod optimē speculantis est omnia minutatim prosequi. & column. seq. dicit quod sufficit in qualibet dispositione substantialia attingere, tacite vel expresse, vel etiam generali sermone apto talem casum de quo agitur comprehendere. tamen ad prædicta facit quod tradit Corradus in tract. de schismate. cap. 3. col. fi. faciūt quæ dicam statim. Et quod Igneus in auth. ex causa. col. 19. quod vbi

vbi est clara decisio, cessant omnia argumenta. Decisiones enim quæ sunt in terminis sunt securiores, prout est de mente Bruni Asten. in tract. statutorum. 6. artic. quæst. 2. in fin. col. 3. dum dicit quod in illa materia extensionis non est minus periculosum adhaerere decisionibus, quam regulis communibus. Et dicit Ange. conf. 14. nos Carolus. colum. 2. quod allegare regulas generales est refugium miserorum. Et dicit Ias. in l. non eo minus. col. fin. vers. 3. facit. C. de procur. q. Paul. de Cast. qui habebat illum casum de facto, allegabat text. per quem sic dicebat Angel. & non potuit tantum cantare, quod iudex voluerit iudicare pro eo, quia nesciuit allegare decis. Ange. contra tales iudices. facit quod contra aduocatos inuehit Paul. de Cast. in l. Clodius. ff. de acquiren. hære. ante fin. dicens quod doctor non audens consulere quando habet bonam rationem, nisi inueniat casum decisum, non est laudandus, & si antiqui ita fecissent, quomodo nos faceremus? Et ita inuehit contra quendam aduocatum ceruicosum Roma. conf. 42. incip. visis quæ egregie. ad fin. facit Ponzinibius in tract. de Lamij. col. 6. allegando Paul. de Cast. vbi supra. Iaso. in l. non eo minus. C. de procu. col. fi. vers. 3. dixit. Felin. in c. 1. in fi. 4. colum. de præscrip. quod debemus respondere per speciales decisiones, non per generales regulas more pauperum doctorum. & in c. cum ordinem. col. 4. de rescript. dicit quod licet cumlatio decisionum displiceat ingenijs eleuatis: tamen in actu practico laboramus, vt inueniamus decisionem: quia consulere secundum regulas est doctoris positiui. quos vulgus procuratores appellat. Sed consule e secundum decisionem in terminis, est doctissimi doctoris. Et tamen leges in scholis deglutuntur, & in palatijs digeruntur. Cate. 2. parte. Memoral. in verb. practica. tunc enim sapiunt cum fructus ex eis percipiuntur. Felyn. in cap. ex tenore. 2. not. de testa. Bald. in l. Aemilius. ff. de mino. colum. antepenul. Et facit, quia erit aliqua regula, & tamen habebit tot fallentias quod posset fieri vna regula in contrarium. gloss. in §. si quis alij. institut. de inutil. stipu. in vers. nihil agit. ante fin. Curt. de sequestro. col. 5. dicam infra. quod in dubio pro regula. & licet doctor sit in lata culpa ignorando regulas. l. non fatetur. ff. de confess. Ias. in l. sed & si quis. §. quæsitum. col. 5. si quis caut. secus tamen est de aliquo casu speciali, vel singulari. Ias. in l. quotidie. col. 14. vbi Socin. colum. fin. ff. si cert. pet. Est verum quod Fortun. in l. iurisperitum. §. quiniomo. col. 2. in §. pactus. colum. 33. ff. de pact. nō potest pati has fallentias, nec istas cumulationes, vt per eum ibi. in §. & ideo. col. 20. & repet. c. 1. col. 1. 25. & 26. extra eo. Et tamen fallentia omnes sunt fundatæ in æquitate. l. qui æquitate. ff. de excep. doli Dec. in l. in omnibus quidem. nume. 7. ff. de reg. iur. Signor. consil. 160. casus. colum. penult. Ang. in rub. insti. de excep. col. 6. vers. capiamus tertium commentum. Cic. de officijs char. 20. de officijs à circumstantia. c. existunt. vbi dat pulchrum exemplū. Galiaula in rep. l. cetur. ff. de vulg. & pupil. char. 22. nume. 126. & de Traiano. de furto Iudæorum. vt dixi in constitutione, quod liceat dispensare super matrimonio carnali copula consummato ob adulterium coniugis. & dicit glo. in Auth. vt sine prohib. matres. in prin. super verb. existimamus. quod ineptum est regulam non fallere vbi æquitas suadeat: vt Curt. iunior conf. 19. circa fi. post suum tractatum feudorum. Decius vbi supra. Et per illam glo. dicit Perus. in c. vt debitus. colum. fi. de appel. quod ratio naturalis sufficit ad faciendum regulam fallere. idem vult Ias. in l. à diuo Pio. §. in venditione. num. 12. de re iud. Et facit idem Ias. in l. quamuis. ff. de in ius vocan. cum simi. vt infra dicam de ratione naturali. frater Thom. Illyricus de potestate Papæ charta. 67. in prin. pulchrè & clarè Corradus in tract. de schismate. c. 3. colum. fin. Et hoc maxime procedit quando exceptio reducit nos ad ius commune, & antiquum. Bellamera. conf. 507. conclusio. quod in casu dicam infra. char. penul. sed statim oppones de l. prospexit. in fi. principij. ff. qui & à quib. man. libe. non fiunt. cum sim. vt Dec. cōf. 32. col. 1. Corf. sing. 164. col. 3. cui non licet contrauenire etiam in cōscientia. Cēpol. in tract. de contractib. simulatis. 2. præsump. col. 2. Quia vbi lex firmat pedes, non est vltius quærendum. gl. in l. si nō fuerit. §. 1. gl. pen. ff. pro socio. quam in d. tract. Cēpol. allegat. col. 6. Salomonius in repet. l. Gal. char. 17. Pantal. in repet. l. 2. C. de resein. vend. colum. 48. versic. 16. Sed respondet Lanfr. de interpretatione statu. col. 5. in 2. conclus. Felin. in cap. si quando. col. 7. de rescrip. Iaso. in l. filio pater. 2. not. de leg. 1. dic vt per eos. pro quibus facit quod vult Hadrianus Papa noster in quodlib. quæst. 6. litera h la 2. est chart. 56. col. 1. vbi allegando Philosophum. 1. Ethic. dicit quod humanorum actuum tanta est circumstantiarum varietas, vt generali sermone magis tradi non possit quæ causa ad hoc sufficiat, quæ non, quam medico: quæ causa est potens mortem inferre, & quæ

non. Facit quod plura sunt negotia quam vocabula. 1. naturalis. ff. de præscri. verbis. Dec. in rub. ff. de reg. iur. Et propterea, quando aduocatus partis contrariæ allegat aliqua impertinentia valde à remotis, potes dicere, iubete iudices Senecæ causam dicere, non vulgari. Ias. in l. centurio. col. 3. ff. de vulg. & pupi. vel quando male fundat argumenta, quod dicitur ligare arenam sine cemento. Capol. de ser. vrb. præd. cap. 40. in prin. vel arenam sine calce, vt Senecæ scripta Caius princeps irridet. refert Ioan. Bapt. Pius in commento Sidorij. chart. 1. & etiam contra legentes, qui trahunt materias remotas & alienas, inuehit Io. Fab. in §. 1. in fin. insti. de act. & Alex. in l. si patroni. §. qui fideicommissariam. col. 3. ad Treb. Bolog. in repe. authen. habita. C. ne fil. pro pat. col. 42. & dicit

73 Polyd. Prouerb. 213. quod cupressum simulant. † Nonò limita, quando causa contra quam stat communis opin. esset valde fauorabilis & privilegiata, prout in matrimonio dicit Hostien. in capitu. si vir. de cogn. spiri. Barbat. Felin. & Decius in d. ca. 1. de constit. sequitur Barbat. lib. 3. conf. 4. à Ioue. col. 4. Curt. conf. 55. super processu. colum. penul. in 1. additione. vbi dicit idem pro testamento. Scrutinium chart. 87. & Felin. & Decius in d. cap. 1. de constit. colum. fin. versic. quintò limita. Iason in l. Gallus. §. quid si is. 2. not. 2. lectu. ff. de libe. & posthu. vbi Salomon in §. in omnibus. in fin. Galiaula in repe. l. centurio. ff. de vulg. & pup. nume. 395. quod procedit etiam ad elusionem filiorum. Decius conf. 11. colum. fin. Cur. conf. 68. statutum. col. 2. hinc dicimus, quod impugnans testamentum, defectu numeri testium, peccat mortaliter. Panorm. in cap. cum esses. de testa. col. 1. vbi Barb. in notabilib. Et dicit Bart. in authen. sed cum testator. colum. 1. C. ad legem Falcid. quod licet hæres nullum commodum pecuniarum percipiat ex testamento, tamen ex eo, quod faciat actum pium implendo voluntatem defuncti. & cōsequitur meritum apud Deum, dicitur multum lucrari. Et Felin. in d. c. 1. de constit. dicit idem in opinio. fauente potestati clauium. Idem Iason in l. 1. colum. 2. & 3. solu. mat. vbi dicit idem in testamento & dote. & in l. inter pares. ff. de re iudi. Felin. in cap. fin. eo. titu. Intellige nisi esset matrimonium contra legem Dei cōtractum. Decius in cap. 1. de proba. colum. 24. vbi dicit, quod contra illud in dubio pronuntiandum est. vide in alijs locijs. supra alleg. in 8. fundamento negatiuo de incontinentia. circa fin. 2. inconuenientis. Est verum, quod ista limitatio videretur destrui per aliquos: nam Decius in d. c. 1. limitat illud dictum Hosti solū procedere, quando essent variæ opin. inter doctores. Secus autem, quando clarè constaret, quod communis opin. esset contra matrimonium, vel quod opi. singularis doctoris esset notoriè falsa: quia non debemus tantum pijs causis fauere, q. cæteris iniustitiam faciamus. c. ex tenore. de foro compe. cum concordantibus, vt per eum ibi, & Catel. 2. parte Memoral. in verbo, nuptiarū causa. q. dicit ita cōsuluisse Decium, & Ias. præceptores meos. idem tenet Rochus in d. cap. 1. ad fi. constit. post Barb. conf. 1. 3. vol. col. 3. 1. Dec. conf. 133. ad fin. & Corfet. sing. 206. inci. vbi doct. est. in verb. opin. And. Alciatus in Paradoxis. lib. 3. c. 7. est char. 26. vel quando pro cōmuni opi. esset vnus tex. Pet. de Lesnaudiere in tracta. de Doctorib. 4. par. q. 39. quia tunc non diceretur esse dubiū, vt statim dicam, & iste fauor præpōderat illi, de quo dicimus q. in dubio debemus fauere reo. Dec. in c. 1. col. 53. de proba.

74 versicu. 6. limita. † Decimo limita, vt prædicta procedant quando apparet liquidè de magis cōi opin. puta, quia doct. dicunt, & sic ita se habet cōis opin. Et propterea Ias. solebat dicere, quando docto. attestantur ita esse communem opi. q. est bonum verbū in practica, vt retuli in prin. huius conclusionis. Secus autem, quando non apparet de communi opin. vel quia aliqui docto. attestantur vnam esse communem: Alij contrariam. Tunc res dicitur esse dubia propter cōflictum opin. Socin. in rubri. & in l. si fuerit. ff. de reb. dub. facit Ange. conf. 110. sanctissima. colum. 4. quod multipliciter à sapienibus exponitur, eius veritas ignoratur. Paris de Syndicatu in d. verb. iudicare. vers. an si iudex qui dedit. col. 1. Alex. libr. 2. conf. 222. visa facti. colum. 4. vers. denique. & lib. 5. conf. 142. viso processu. col. pen. Panor. in c. at si clerici. colum. 8. de iud. Lancell. & Rimin. per illum text. in l. penul. C. de pactis. De eo enim de quo est casus legis, nō dicitur esse dubium. Lancell. vbi glo. & Bart. C. de furt. tex. cum glo. fin. in §. & nos. in auth. quib. mo. nat. effi. leg. Est enim proprium legis esse claram, vt dixi. & Ias. in d. l. pen. col. pen. C. de pact. dicit idem esse quando libris apertis statim apparet de decis. facit Corf. sing. 343. incip. si iudex. Scrutinium. char. 88. Barba. lib. 2. conf. 36. sapienter. colum. fina. supra in 7. limitat. in chart. præced. Clau. super Lucam. chart. 34. litera d. allega. Actuum 1. & chart. 68. ad Roma. 7. Igitur tales casus dubios solebat appellare Ias. Commu. opi. Tom. j. H 4 esse

Syluæ nuptialis. Lib. V. Tract.

esse casus pro amico. vt per eum. in l. dotis causa. colum. 1. nu. 35. in l. post dotem. nu. 105. ff. solut. mat. in l. in suis. col. 2. ff. de lib. & posth. in l. qui in aliena. num. 35. ff. de acquir. hare. quoniam tunc fit bonum habere iudicem amicum & fauorabilem vt concludunt omnes examinantes hanc materiam, quia potest secundum eos eligere cui dicat: Tu mihi sola places. Host. in proœ. summæ. col. 2. & adhærere opin. quæ sibi magis placuerit, & sic fauere amico. gl. in c. venerabilem. in verb. fauere. de elect. Idem Ias. in l. diem functo. ff. de offic. assel. col. 6. in l. cum prolatis. ad fi. de re iud. dicens, quod iudex non potest reprehendi sequendo opi. quam vult, sicut si sunt diuersæ sententiæ Theologorum, neutra sapit hæresim, secundum eū. & Ang. in l. inter stipulantem. §. 1. in fin. ff. de verbor. obligat. vbi subaudit si faciat bona fide: & tunc concor. Anchar. confi. 211. de quo infra Sed licet fatear vtile esse habere iudicē fauorabilem. Soci. in c. 1. de lib. obla. colum. 42. debet intelligi non claudicantem. Bald. in cap. ne innitaris. de constit. nec dicentem tu mihi sola places. Host. in proœ. summæ. colum. 2. nisi ponderatis rationibus, vt ibi. Tamen quod sententia diffinitiuā relinquatur arbitrio puro iudicantis, esset inconueniens: quia iudex primæ instantiæ erit mihi fauorabilis. Iudex secundæ erit fauorabilis aduersario: vel vnus habebit vnam opinionem, alius aliam. Et sic nec partes, nec aduocati vnquā scirent, an fouerēt bonam vel malam causam: & sic staremus sub incerto. contra tradita per Hipp. in rub. C. de probat. columna 73. Burgos in cap. cum causa. de empt. & vend. colum. secunda & tertia. Ias. in l. ita stipulatus. magna. 1. not. de verb. oblig. Ius etiam semper debet esse certum. l. ornamentorum. ff. de aur. & arg. leg. & constans & perpetua voluntas. l. iustitia. ff. de iust. & iur. Et non ars incerta. Bartol. in l. si is qui ducēta. §. vtrum. ff. de reb. dub. in §. oppo. Et sequeretur illud quod opponunt nobis artistæ, quod professio seu notitia legalis non est scientia, quia consistat in opinionibus: vt Lisoperita. chart. 5. Sed errant, quia imò est vera scientia: quia leges sunt nobis scriptæ tanquam prima principia, quæ in qualibet sciētia pro claris & veris ponuntur. Et quoniam per legem scriptam impossibile est omnes casus comprehendere, subintrat legis interpretatio, quæ deducendo argumenta & rationes à legibus scriptis, sicut aliæ scientiæ à suis principiis, generat habitum scientificum, aperiendo multas conclusiones, & decidendo multa dubia ex virtute aliarum legum. & sic verificatur dictum Philosophi, Scire est rem per causas cognoscere. ita inter cetera probat Card. in proœmio Decret. columna quarta. latius eo tacito Gammarus. in tractatu de extensione. columna prima & secunda, vbi respondet ad quatuor fundamenta quæ fiebant ad oppositum latissimè. Ponzinibius in tracta. de Lamiis. & excellentia iuris. chart. 2. vbi probat hanc opin. per quinque fundamenta, & respondet ad 11. fundamenta examinando adducta, & istam opin. tenet Imo. in proœ. Decret. incip. quoniam. colum. fin. Bart. in tract. testimoniorum. chart. 5. §. cap. prudentia est, vt inquit Aristot. idem Pañor. Imò. & Præpos. in c. non debet. in notabilibus de consang. & affin. Vdalr. Zasius pulchrè in locis statim allegandis. Gilbertus in quæstione post 4. c. in lib. 1. œconomorum Philosophi. & dum dicitur quod est ars, respondet Albe. in proœ. ff. incip. omnem. in fin. princ. Imò dicunt Bartol. Imo. & Ponzinibius in locis antè dictis quod est sapientia & sic scientia diuina. nam per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Prouer. 7. Gammarus de extensione. columna 9. & quæ suprâ dixi referendo Fortunium in tot locis, quod lex ciuilis cum diuina concordat: & quod rarò ius canonicū discordat à theologia, facit Ponzinibius. in d. tract. de Lamiis & excellentia iuris. char. 2. & 3. maximè. columna 4. versi. præterea. Fortun. de fine iuris. colum. 4. Ioan. Montolonius in promptuario Iuris. chart. 137. in prin. col. 2. frater Isidorus. in tract. de Imperio militantis Ecclesiæ. lib. 1. titul. 8. q. 1. col. 3. ver. regit quoque. frater Syluester contra Lutherum chart. 16. & 22. vbi clarè probat leges esse de iure diuino, & chart. 232. prout summa Pisanelle. latè & subtiliter Vldar. Zasius post suam repet. l. 2. ff. de orig. iur. in orationibus. præsertim in habita in doctoratu Francisci Pauli: quæ incipit, non possum. & in 4. incip. pro ea. & in 8. sequentibus. & quod sit sciētia diuina, tenet Aret. in cap. qualiter & quando. el. 2. de accusat. 2. not. quia per ora principum diuinitus promulgata. Barba. in c. 1. col. 9. de iura. calum. vbi latè. & in Ioannina. col. 45. Bal. in conf. schismatis. col. 1. dicens quod de cælo processerunt, & sine eis loqui non licet. Feli. in c. in omni. colum. 2. de testib. in c. Ecclesia. colum. 14. de constit. Boschinus. in repe. rub. de constit. col. 4. Fortun. de fine iuris. colum. 63. & etiam quod latè essent per Romanos qui erant pagani. nam quandiu iustitiam coluerunt, habuerunt monarchiam. gl. in proœ.

Pragmaticæ in verb. excoluerunt. est char. 9. propter quàm & propter pietatem & ceteras eorum virtutes Deus eis permisit tantum Imperium, ne eorum benemerita sine præmio relinquerentur, secundum Aug. quem refert Lancel. in l. nemo potest. colum. 8. de leg. 1. Hadr. 6. Papa noster in Quodlib. quæstio. 10. col. 7. & quod leges sint à Deo, non solum Christiani fatentur: sed & Iudæi, Gentiles, & Turcæ, quos refert Ioann. Bapt. Castellioneus, in præfatione ad Dictionarium Alberici, dum assignat rationem cur potius legibus, quàm medicinæ incubuerit. referendo Moysen & alios. prout & frater Iacob. de Marchepalu in tracta. de animabus incolentibus Purgatorium. char. penul. Stephan. Niger in commento ad carmina Pythagoræ. char. 1. eos etiam refert Vdalr. Zasius. in repet. l. 2. ff. de orig. iur. facie seu col. 3. & 68. & in oratione de qua suprâ. Ioan. Montolonius in promptuario Iuris. in verb. lex. colum. 1. Archiepis. Florentinus. in 1. parte summæ. in tit. de iure ciuili. §. 3. Mancinellus in sermonibus. lib. 2. tit. 3. Guilielmus Mara oratione 4. incip. quanquam. & oratione 2. in quibus locis etiam plura subdunt de laudibus iustitiæ, præsertim Ioan. Bapt. Castellioneus idem ponens in præfatione ante singularia Ludo. Roman. Iason in præfatione ad primā. ff. veteris. Paul. de Cast. in l. 1. in prin. ff. de iusti. & iur. Hip. in præfatione ad tit. ff. de sicar. Rosarium Busti latè lib. 2. ferm. 8. chart. 1. & 2. & ferm. 24. litera f. Macrobius char. 1. magister Nico. de Clamengis latè in tract. de lapsu & reparatione iustitiæ. Somnium Viridarij. lib. 1. cap. 139. Est enim initium sapientiæ facere iustitiam. Sapien. 16. frater Michael Dominicus in tract. de Guelfis & Gebellinis. char. 18. vers. quo ad tertiam. Et primò quærite regnum Dei & iustitiam eius. Lucæ 12. Et beati qui sitiunt & esuriunt iustitiam. Et beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum Cœlorum. Matthæi. 5. Et certa pro iustitia vsque ad mortem. Ecclesiastic. 4. circa fi. Papa Pius contra Malatestam episto. 6. char. 14. Hadr. Papa noster in Quodlibet. quæst. 11. colum. 19. & quæst. 12. col. penult. Et vide Lactan. libr. 5. diuinarum instit. cap. 117. & sequē. vbi eam defendit à Carneade logico, qui dicebat iustitiam esse stultitiam. Et quia eam adeo Origenes volebat auferre, fuit damnatus de hæresi. 23. quæst. 2. cap. fin. cum glos. fin. Quia iustitia est præclarissima omnium virtutum. 5. Ethic. pulchrè Bald. in proœ. rex pacificus, antè fin. in cap. venerabilem. colum. 3. de elect. in cap. bonæ memoriæ. per illum text. eodem tit. col. 2. Guil. Rouille in proœ. libr. 1. & 2. sui tract. de descriptione iustitiæ & iniustitiæ. frater Michael Dominicus. in tractat. de Guelfis & Gebellinis. char. 15. cap. quo ad septimum. vnde ortum est prouerbiū: Iustitia in se virtutes cōtinet omnes. Polydorus prouerb. 236. Eras. in Moria. chart. 15. colum. 2. Platina de optimo ciue. libr. 2. char. 3. hinc infert Guilielm. Rouille vbi suprâ. lib. 1. cap. 1. quod pro subditis melior est iustitia regnantis, quàm fertilitas temporis. & dicit Albe. in l. iustitia. ff. de iust. & iur. quod iustitia est anima ciuitatis. Et sine ea respublica constare non potest, secundum Aegidium de regim. princip. lib. 1. parte 2. cap. 2. allegantem Philosophum vbi suprâ. nam vulgò dicitur vbi non sit iustitia, habitandum non est. Calcan. confi. 5. r. col. 1. eam tolle de medio, & quis audebit dicere, hic campus, vel hæc domus est mea? c. quo iure. 8. dist. Cice. in 2. de Legibus. Stephā. Niger vbi suprâ. sine iustitia regna sunt latrocinia. gl. in pragmatica, de causis. in ver. iustitia. est char. 109. frater Thomas Illyricus de potestate Pontificis, char. 117. & de necessitate legum. Flor. in rub. ff. finium reg. Carolus Burbonius. in processu fidei maximè. par. 2. dixi aliquid in fine mei inuentarij librorum iuris. † Non sic de medicina, quia sine ea Roma tanto tempore floruit, secundum Plin. quem statim referam: & audio quod dominij Heluetij in eorum patria paucos vel nullos habent medicos. Et quæ non est scientia, sed ars, secundum Natalam de Montefauo Veronensem. in tractat. de morbo Gallico. in fin. in quæstione de subiecto medicinæ. latè & subtiliter magister Marcus Ant. de Vero successor in lectione Magistri Sab. de Laquila Papiæ, in oratione quàm habuit in initio lectionum. inci. Euclides. & patet, quia procedit magis per experimenta quàm per rationes, vt in rheubarbaro quod rationabiliter deberet generare, seu nutrire choleam. & tamen eam purgat & expellit: vt docet experientia. idem in aliis infinitis medicinis, maximè in eis quæ operantur à proprietate occulta. Ac statim vt vtar verbis Dodi in apol. contra defen. strigas, char. 36. venient cum sarrabula distinctionis dicentes, quod qui nescit distinguere, nescit disputare. 7. Metaph. circa pub. cont. Cie. in 1. Offic. char. 8. vbi alleg. Cic. de Ora. & sic distinguunt quod duplex est iustitia, prout & ille impugnans festum Concep. Beatę Virginis volebat auferre argum. distinguendo, quod duplex erat beata Virgo.

Quia

De Commu.opin. Quomodo iudicandum, 61

Quia replicari potest, quod si Christus & alij scribentes voluissent distinguere, hoc facere sciuisent, & declarassent, de qua iustitia intelligerent. Bal. inc. 1. de success. feud. col. 2. supra late dixi in quaestione, an debeamus stare doct. in lectura vel consi. Item dicunt quod duplex est medicina, Poli. in Panepistemon. col. 2. ver. naturalis. Idem dici potest de omni scientia. Albe. in proœ. C. incip. quoniam. col. 3. Et quod prædicta procedunt in medicina consistente in practica: secus de medicina consistente in theorica: quia respondetur quod imò procedunt in medicis, quos vt plurimum habemus. l. nam ad ea ff. de legib. scilicet quæ post antlatos labores & longa studia in philosophia & artibus & medicina se ad praxim cōuertunt, curantes infirmos, quos non dupliciter, sed simpliciter medicos nuncupamus, quamuis vtrunque calleant. solos præterea practicos non vocamus medicos, sed parabolanos, vel herbolarios, seu empiricos, licet etiam theoricis adducant plerunque experimenta. & longè reipublicæ est vtilior practicus etiam empiricus, quàm merus theoricus nolens practicare. nam vt dicit Zerb. de cautela medic. ca. 1. col. 4. & 5. medicus non potest esse perfectus, nisi exercitatus, & ad perfectionem medicinæ requiritur duplex actus: vnus acquisitus per doctrinam, alius per frequentiam actionum in ægris. late Ripa in tractatu de Peste, chart. 74. & sequenti, vbi ponit plures quaestiones circa medicos, & quomodo puniendi quando infirmus moritur eorum culpa, & quis honor medico adhibebitur, seu quæ vtilitas si practicare noluerit. Clau. in proœmio Monarc. Franc. in locis. & quæ dixi supra in quinta ratione de exemplis med. facit, quia artis dignitate vel beneficio non gaudet qui illius exercitium negligit. Barbatias libro primo consilio quarto. præclare. columna tertia. Gell. libro decimoterrio, capitulo octauo, eximie res enim denominantur à fine. secundo Physicorum in capitulo mandatum. columna septima, de rebus imò et si aliquando pro amico voluerit se ingerere, certè a solo theorico ægrotus potest curam expectare, in die iudicij. & empiricus citius sanabit. & dicit Cicer. in Officijs, quem refert Iod. in præfatione ad suum tract. de nobil. ante fin. quod medici quamuis artis præcepta perceperint, quicquid laude dignum sine vsu & exercitatione consequi non possunt. Et quia de practico sit magis curandum, plura ab eo exiguntur, quàm ab alio. Archiepiscop. Floren. in tertia parte summæ libro septimo capitulo 2. de elig. medic. §. quinto. vbi §. sequenti post Philosophum laudat quod ægrotus habeat plures medicos: licet Petrarcha epistola 96. scribas. dicat vnum de multis medicis eligendum, non eloquentia, sed scientia & fide conspicuum. pro quo Hubertinus in Sacrilegijs char. fin. in ver. polluat, circa medium. Quinimo fortè melius esset medicos ire per simplicia & tract. Galeni, de facile acquisibilibus. & nō ita frequenter deciperentur ab aromataris ministrantibus drogas & medicamina vetera & sophistica vel misculata. Ange. in lannonam. ff. de extraord. crimi. Ripa in tractatu de Peste. chart. 40. num. 132. & chart. 76. numero 89. unde pudor medico & damnum contingit infirmo. præsertim si adsint simplicia valentia à proprietate quæ non nocent vt aliæ medicinæ, quibus vtuntur pro stomacho: quia calidæ, & nocent hepati. & hæ medicinæ generaliores sunt vtiliores: quia plerunque medici non possunt bene cognoscere nomen ægritudinis. & tempore nostro Mediolanensi tot medici errarunt adhibendo medicamina ad hydropisim mulieri quæ erat prægnans, & alibi cuidam principi qui erat spleneticus, vt compertum est ex inspectione cadaveris: & tamen credebant hydropicum. & Galenus in semetipso errauit de colica ad iliacam: ideo si utantur medicaminibus quæ ualeant ad utrumque securius erit. Noui ego tinctorem nescientem Latine loqui, plures & uarios ægrotos curasse, à peritis medicis solis sacerdotibus derelictos, & plusquàm vīgintiquinque annis etiam sese opponentibus medicis medebatur, & ipsi soli plures urinæ deferebantur quam tribus ex peritis medicis illius urbis: quanquam more imperiti omnibus eandem purgationem exhiberet indistinctè in omni ægritudine. capitulo finali in fine, uigesimasecunda distinctione, quam semel in anno in magna quantitate componebat, & infinitos sanabat. Quando ergo periti medici facilius hæc facere possent si uellent, sed euenit ne displiceant aromatario, qui est oculus medici, & exemplum ponit Hadrianus Papa no. in Quodlibet. quaestione decima, litera enim secunda, est chart. centesima quarta, columna quarta. & ne reddant artem facilem mulieribus, quæ postea fortè scirent mederi. Quinimo solent damnare aquam ardentem seu aquam uitæ, quæ tamen ut docet experientia, est ualde utilis, & tantum ab Arnaldo de Villanoua commendata,

Secundò non obstat dum se iactant quod ad instar Theologorum appellantur magistri: prout se Christus vocari iubebat, & Theologi vocantur: quia respondetur quod Christus & se iubebat vocari dominum. præterea in aliquib. regionib. Legistæ vocantur magistri. In Italia autem vbi ingenia vigent, inter laicos titulus dñi habetur in maiori honore, quàm Titulus. magistri, vt videmus Romæ & alibi. vide Felinum in cap. 1. de magist. in fin. Barba. in capitulo ex literis. col. 4. de consi.

Tertiò non obstat dum adducunt illud Ecclesiastic. 38. in principi. quod refert Ioannes Montolo. in promptuario iuris: in versiculo medicus, videlicet, honora medicum propter necessitatem. Quia respondetur quod saluator cuius potior est authoritas, in primis præmittit quærendum regnum Dei, & iustitiam eius, vt supra probaui. Præterea si ratio quare debet medicus honorari, est necessitas, ergo habens exercitium magis necessarium quàm sit medicina, erit præhonorandus medico, prout est molendinarius, licet sit fur. secundum Fulg. in l. Iulianus. in princ. colum. secunda, de act. emp. idem de furto re dicit gloss. institut. de rerum diuis. in §. si tamen alienam. in ver. siue ipse. item quandoque etiam scenerator sine cuius suffragio multi sæpe perirent. Bald. in cap. 1. colum. prima, de iureiuran. Barba. lib. 4. consi. 8. illud. colum. 6. Bald. in l. 1. colum. 3. C. de sum. Trinit. pro quo Host. in summa. de vsu. §. qualiter. circa fin. dicens quod imperator propter mundi necessitatē non potuit vsuras in totum tollere, essent præhonorandi. quia eorum exercitium sit magis necessarium, quàm medicina quia non est opus sanis medico. Luca 5. Regimen castitatis. colum. na secunda, allegando Galenum 3. Tegni: quia omnia sana sanis. Panor. cap. ad vltimum. de homicid. colum. penult. & malè faciunt sani viuendo medicinaliter. Inno. Ioan. And. & Card. in capitu. tua nos. de homici. refert Ripa in tracta. de peste, chart. 80. num. 164. quinimo agricultura est magis necessaria quàm medicina, vt Cicero de Senectute circa medi. Rodericus in Speculo humanæ vitæ. 121. Corn. lib. 1. consilio 155. quanquam. colum. secunda. Ripa in tracta. de peste, chart. 43. & sequ. vbi enumerat plura privilegia agricolarum. facit Giliertus in 1. Oeconomicorum. cap. 2. & in quaestionibus ibi post secundum librum. char. 4. & seq. Codrus ferm. 8. incip. Philosophiæ. vbi etiam de vita pastorum. Item Romæ militia, & agricultura potissimè exercebantur: opificium enim Romanis prohibebatur. Vdalr. in l. 2. ff. de origin. iur. colum. 7. & tō quibus Philosophus 3. Politicorum. Optima ciuitas non fert vtilem artificem ciuem. refert Baptista pius in anotat. posterior. cap. 26. hinc tantum est agricultura priuilegiata, secundum Mancinel. in sermonib. lib. 1. tit. 1. & priuilegia cuius enumerat Rip. vbi supra. & Io. Montolon. in Promptuario Iuris. char. 16. in versu. agricola. & in bona patria si quis habeat tot agros qui mereantur sollicitudinem domini, etiam si sit aduocatus, plus lucrabitur in illa sollicitudine, quàm in aduocando. Item & medicus quàm medendo: & fraudā terram, lacera, viola, fac quicquid vis, semper fertilior & iucundior erit, & re Deo & reipub. gratiosam efficies. item Arist. in Politic. quem post Card. in c. quoniam. col. 4. 15. dist. supra retuli, in decima ratione adiutorij, non posuit necessarium medicum. Sed bene in republica dixit necessarios iudices, & agricolas. & præterea authoritas Ecclesiastici non iubet Legistæ, patet, quia ibi post medicum, idem dicitur de vnguentario, cui tanta veneratio deberetur prout medico, quod est absurdum.

Quartò non obstat dum irrident Legistas de libris cautelarum prout etiam Lance. Politus in tract. de off. aduoc. char. fi. quia ridetur, & ipsi tales habent: vt lib. de cautelis medicorum per magist. Gabr. Zerb. Veronensem, qui nihilominus vnam omisit, quam pudet referre, traditur à Iacobo de Forliuio in secunda primi. in secunda de vrinis. c. 1. super illo tex. Auicenn. scias autem quod vrina quanto plus eam tibi appropinquas, &c. Item & nonne Theologi superius tradunt cautelas: est enim cautela euitatio deceptionis cum diligenti attentione: secundum eundem Gabrielem in d. lib. vel est propriè consideratio rerum futurarum, vt Vincentius Cingault in consi. de alienatione iurisd. char. 7.

Quintò non obstat dum etiam nos irrident de quibusdam gl. exponentibus vocabula leuia vel inhonestæ, quia respondetur quod licet videantur leuia idiomati nostro Italico non sic Teutonico vel Anglico, cui propter diuersitatem cum suo vulgari oportuisset recurrere ad aliquod vocabularium, & ad illud de auribus respondet Barb. in c. ex tenore. 3. not. de foro compet. de inhonestis etiam oportet quandoq; loqui, vt expresse se excusat Auicenna. 20. fen. 3. canonis. dum loquitur de magnitudine virgæ. & ibi facit vnum capitulum excusatorium. & verba Auicennæ declarat Præpos. in capit. fraternitatis. col. 13. de frigid. & malefic.

Silvæ nuptialis. Liber V. Tract.

Sexto non obstat, autoritas Ciceronis appellantis Leguleos, credebat enim, ut Politianus in Lamia, col. pen. esse scientiam funginam, ut una pluvia statim procreetur: quia clare respondet Vdalric. Zasius post repet. l. 2. ff. de orig. iur. in epist. incip. Lauren. Valla, quod quandoque malum dicebat etiam Cicer. de amicis suis, & de pluribus alijs, ut congerit Longolius in sua defensione habita Romæ incip. quod charta 18. & sequen. dicam in quinta limita. quod sit tenenda communis opinio. Et fuit Stoicus Philosophus & Iurista eximius, secundum Bald. in l. 1. §. ius naturale. el. 2. ad fin. ff. de iust. & iur. & Cicer. quantum extollit leges in suo tracta. de leg. lib. & alibi dicit ipse, quod iuris civilis cognitio semper summo in honore fuit. refert Practicus Papien. in forma interrogatorium ante fin. gloss. prima. cuius difficultas ibi de varietate statutorum ita procedit in medico in diversitate complexionum & aeris, & modo vivendi ægrotorum: sed discretus & sapiens omnibus se accommodat.

Septimo non obstat, quod adducunt Moderni. in apostil. Barbat. in cap. cæterum. col. 6. de iuramen. cal. & cap. clerici. de iudic. quod de corruptibilibus non habetur scientia, sicut leges, quæ quotidie mutantur. cap. non debet. de consang. & aff. fin. ut irridet Codrus serm. 1. est in opere char. 25. Mirabilis liber Prophetiæ. chart. 24. capit. 30. dixi in quæstione quod ob adulterium relicta prima liceat aliam uxorem capere: & dicunt Moderni esse concludens argumentum. Sed respondetur quod sequeretur quod Theologia esset scientia attentis prædictis, quod est falsum.

Secundo cum nihil sit sub cælo stabile & incorruptibile. Boetius de consolatione. lib. 1. metro. 5. ô stelliferi, & c. & lib. 3. metro. 9. ô qui perpetua. quem refert Panorm. in proem. ad rub. de iudi. cum omnia comparantur. Claudius in Monarchia Franciæ lib. 1. c. 3. Bal. in l. si viua matre. C. de bon. maternis. & præfati Moder. in apostillis Barbat. in cap. si quando. col. 4. de rescriptis. Ergo sequeretur quod nec de cælo, nec de his, qui sunt sub cælo posset haberi scientia. facit, quia secundum Philosophum. 3. de Anima, nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Sed sensus, & quæ sunt in sensu sunt corruptibilia. ut frater Gregorius sermone funebri vigesimo quarto, & educ Domine. & serm. decimonono, sicut ergo, & c.

Tertio respondetur quod Legista principaliter considerat de stabilibus, ut de Deo, Boetius ubi supra, item quia iustitia est constans & perpetua voluntas ius suum unicuique, & c. i. iustitia. ff. de iustit. & iur. & si Moderni ibi, & institut. eodem super verbo, constans, vidissent Doctor. & Cardin. in d. cap. non debet. 2. no. & Imol. in 3. Barto. in tracta. testimoniorum. char. 5. capit. prudentia est, ut Aristotel. Ponzinib. in d. tracta. de La mijs, & excellen. iuris. colum. 10. versi. non obstat. quod sit variabilis. ubi accommodant aliam solu. & Fortun. quem paulo supra in tot locis allegavi tenere, quod lex naturalis, & divina est eadem & immutabilis, non tantum considerent in illo argumento. & si medici darent medicinas in illa dosi quam dabant antiqui, nescio quæ corpora sufficere possent: ergo nec eorum scientia est stabilis, si scientia est, nisi velles dicere quod omnis scientia mendax, ut nititur Codr. sermo. 6. Iam quindecim. chart. quarta. & sequen. Octavo non obstat. quod medicina sit scientia, ut frater Isidorus in loco prædicto, titu. 10. q. 10. colum. 1. Et plura pro ea congerit Erasmi, post suum Encomium Matrimonij. Marsilius Ficinus in episto. charta 12. 13. 21. & 83. ubi chart. 83. plura. Et de laudibus philosophiæ, & chart. 95. dicit quod gignit sapientiam, licet cum diuitijs, & fortuna non coniungatur, ut per eum chart. 108. sed bene copulatur cum legibus. & dicit Gand. in rubric. de aliquibus quæstionibus varijs. colum. fin. quod res defendunt aduocati, corpora medici, animas defendit Ecclesia. Item medici sunt doctores, & consequenter in dignitate approbata. Petrus de Lesnaudie in tractat. de Doctoribus. quarta parte. quæstione. 31. & 56. Bonus in tractatu de nobilitate. tertia parte. nume. 105. & sequen. E contra plures dicunt malè de Legistis, ut Nicoletus verme. in quæstione de præcedentia Doctoris, & Medici, quum ponit initio Burlens super physica. Quia respondetur ex prædictis quod est ars. & secundo respondetur quod dato quod esset scientia, est eo modo quod Homerus etiam fabrum lignarium scientem dicit. & refert Politianus in Lamia. columna tertia. & melius dico quod etsi sit scientia: non tamen propterea debet præferri legali. ut statim dicam, & qui eam laudant, bene faciunt: sed non propterea legalem contemnant. quoniam hoc vitium est, secundum Hieronym. Codrus sermon. 13. chart. 4. & facit Nicoletus & alij obloquentes de Iuristis. ob quod adeo detegunt se habere malam linguam quod nemo dictis suis credit. Item plures obloquuntur etiam de medicis, ut Plinius de naturali historia. libro 29.

capit. 1. Sidonius Apollinaris, & Seneca, quos refert Polycraticus. & eos omnes Lucas de Penna in rubr. C. de profess. & medic. libro decimo. Morus in Republic. Vtopiæ. charta 19. & de eis meminit Ripa in tractat. de Peste. chart. 75. nume. 74. Moderni. in tracta. de malis siue ignaris medicis. & Petrarcha contra malos medicos. & Gallicus in Lesabus du Monde: post medium, ubi latet. & aliqua contra eos tradit ubi supra Politianus. Rodericus in Speculo humanæ vitæ. cap. 32. Rosarium Busti. lib. 2. sermo. 8. litera. q. colum. 2. & 29. litera m. col. penul. nunquam mihi placuit iste modus vituperandi unam pro laudando aliam. Codrus ubi supra. & ibi charta secunda. plura contra medicos. nec iurgandi. Lancel. Politus in tracta. de offic. aduoc. in rub. de prudentia. charta penult. quia iuribus, & non iniurijs certandum est. l. quisquis. C. de postulans. Portius insti. quibus modis tute. finit. colum. 3. facit l. 1. C. si quis imper. maled. ad quam Hadr. Papa noster in Quodlibet. tis. quæst. 7. col. pen. & q. 11. c. 2. ut clarius. col. 2. Bauerus. in §. item furiosi. col. 9. insti. qui testa. facere possunt. Ifern. in feudis. in rub. de statutis contra libert. Eccle. in versi. satisfactio. nem. ultim. colu. facit Dodus in Apologia contra defensores strigarum. char. 34. & Labia stulti immiscent se rixis, & os eius iurgia pronocat. Amedeus de Amicitia. chart. 4. latè Giliertus post Philosophum libro 2. Oeconomicorum in quæstio. chart. 3. est enim malum signum quando quis vult se maledictis defendere. cap. 1. §. 1. de schismaticis. lib. 6. Spec. in tit. de aduoca. §. iam nunc videndum. col. 2. versicu. verum si aduocatus videatur. nam fecit ad hoc quando videt se succumbere, ut prouocando ad iram turbetur, ut nesciat aduersarius quid dicere. Et dicit Aristo. 1. Elenchorum, quod ista est una cautela sophistarum, refert frater Ludo. de Veritate contrit. charta 190. de ira, quod impediatur & obnubilet rationem. in fi. Sed hanc cautelam damnat tanquam diabolicam Rosarium Busti, lib. 2. sermo. 29. litera. a. colum. fin. & per totum illum. §. est charta. 286. frater Tho. Illyricus de Potestate Papæ. char. 104. ubi charta 118. inuehit contra medicos. tamen Archiepiscopus Florentinus in tertia parte summæ. tit. 6. cap. 2. §. dicit quod esset licita quando quis esset certus de iure suo, & alter sua scientia & cauillationibus vellet offuscare. pro quo Purpuratus in l. edita. C. de eden. nume. 19. & sequen. facit illud Apostoli, quod refert Augusti. quem etiam refert Petrarcha epistola. 49. altitimum. ante fin. dum dicit, non in contentione, & emulatione, sed induimini dominum Iesum Christum. facit Ioan. Montaigne in tracta. de præcedentia sacri regij consistorij. dum detestatur ambitionem. propterea frater Syluester contra Lutherum. charta. 108. versiculo deficit quinto. dicit se omittere illius detractiones, & maledicta, ne videatur similis sibi. pulchrè Gelli. libro 7. capit. 11. cum inquinatissimis, allegando Quint. Metellum Numidicum hoc idem dixisse. & licet facilliter quilibet possit talem cautelam euadere utendo patientia, tamen per prædictas autoritates poterit eam retorquere in caput illa utentis, scilicet dicendo, & probando quod hoc faciat, quia nequeat ius suum tueri. posset etiam responderi ut refert Plutarchus in vita Marij, eum respondisse in simili Pompilio. Si eximius es doctor, coge me inuitum ad tecum exascendendum. faciunt pulchra responsa Diogenis, quod maledicenti sibi non respondebat, quia contendere volebat in his in quibus qui obtinet, vilior reputatur. & quia illi non posset respondendo tantam dehonestatem asserere, quantum ipse sic loquendo sibi ipsi inferebat, & quod oportebat sapientiam ab insipientibus impugnari. Est enim meliorem indicat lingua mala quem carpit. Et Socrates dicebat. Si asinus me calce percutiat, nunquid eum in iudicio conuenirem? Xenocrates verò respondit, Ut tu linguæ tuæ, ita ego aurium mearum dominus sum. Quis enim non potest cogi præcise ad irascendum, prout nec ad transglutendum cibum. Ioan. Selua in tracta. de iure. columna. 8. versic. 5. ita hinc vulgus dicit, quod commune Venetorum compellere nequit unum asinum ad bibendum. cui enim dubium quod boni medici sunt valde laudandi: Bald. in capit. cum omnes. colum. fin. de constitu. & necessarij ad abbreviandum ægrotudines, & iuuandum naturam: licet non sit in medico semper liberetur ut æger. gloss. in l. illicitas. §. si medico. ff. de offic. præsidis. in capit. ad aures. de æta. & qualita. Specul. in titul. de aduoc. §. nunc tractemus. versicul. quia dubius. licet ipsi multa promittant infirmo, & bene. quicquid dicat Ripa in tract. de Peste. charta 79. columna prima. ut intertineant eum spe, & non leue salutis indicium est spes languentis. Amedeus in dialogo de Amicitia. charta 4. iuxta illud: Vtique resurgunt. Quousque putes nunquam posse iacere cadunt. Præpos. in capitulo quarto. qui fil. sint legitim. qua Duce morituros viuere vidi, dicit Aesopus, hanc promittunt medici, tractant fabri,

bri, vt Hierony. quem refert Zerbis de cautelis medicorum. charta 8. columna secunda. Barbat. in capit. clerici. colum. 2. de iudic. in capit. 1. prudentiam. in fin. princip. de offic. deleg. in capit. Raynutius. colum. penult. quia sanat solus languores Deus, vt exorditur Mesue in lib. Medicinarum particularium in lib. meo est char. 86.

Nonò non obft. quòd ipfi funt philofophi, cuius ratione præcedere debent, cum fit ſcientia vera quæ inueſtigat res per cauſas. Sed reſpondetur quòd Philoſophi ab vrbe expulſi ſunt, vt Politianus in Lamia per ſenatuſconſultum. Codr. ſermo. 1. charta 21. & ſequen. & ſerm. 5. charta 3. ¶ Secundò reſpondetur quòd etiam Iuriſtæ ſunt philoſophi. l. 1. ff. de iuſtit. & iure. Et præſuppoſito quòd fit ſcientia, tamen ſcientia Legalis eſt dignior: quia nò ſolum ſcientia, ſed & ſapientia, quia de Deo, vt Lucas de Penna. in l. 1. C. de ſtud. liberal. lib. 11. col. 5. & 6. Bar. in tracta. teſtimoniorum, charta. 5. c. prudentia eſt, vt ait Ariſto. vbi declarat quid fit ſapientia, ſcientia, & quid prudentia. dixi ſuprà. præterea etiam ſi remaneat in puris terminis ſcientia, adhuc eſt dignior. Nam vnaquæque ſcientia eſt dignior altera vel ob nobilitatem ſubiecti, vel certitudinem demonſtrationis. Philoſophus in proœ. de Anima, quem referunt Nicoletus, & Natalis de Montefauo in locis ante dictis. Bon. in tracta. de nobilitate, part. 2. num. 26. Bol. in ſ. ne autem. in proœ. ſorum. Quantum ad ſubiectum de ſubiecto medici ſecundum Natalem vbi ſupra, & Roſarium lib. 2. ſerm. 29. litera n. ad ſi. vbi in antecedentibus declarat in omni ſcientia quòd fit eius ſubiectum, & quomodo cognoscatur. Natalis vbi ſuprà & Archilinus in tracta. de Phyſiognomia. dum agit de eius ſubiecto, & quotuplex fit, clarè Alber. in proœ. ſ. veter. chart. 1. ſicut finis medicinæ eſt corporis ſanitas: ita finis legis humanæ eſt mentes hominum facere, & conſeruare ſanas. Barb. in cap. cum tanto. colum. 10. de conſuetu. Ioan. nina colum. 80. Fortun. de vltimo fine iuris. colum. 2. & per totam chart. & ibi col. 19. allegat. 1. Polit. quòd qui ius Ciuile inſtituere debet, de anima quoque ſciat oportet. & in l. 1. §. hu ius ſtudij. ad ſi. ff. de iuſtit. & iure. & allegat. 1. & hic quòd proximus finis legum eſt animi ſanitas. & ibi in §. ius naturale colum. 8. allegat hoc tenere Plato. ſed bona animæ ſunt maximè bona. 1. Ethic. 7. Polit. frater Gregor. Britan. ſermo. funebri. 15. ſpiritus. Anchar. vero. in reg. poſſeſſor. colum. 2. dicit quòd ciuilibis conſideratio ſolum tendit dirigere actus noſtros in pace, & ciuili amicitia, quæ ſecundum Philoſophum. 8. Ethic. videtur ciuitas continere. & ſic ad charitatem quæ potiſſima eſt dirigere animas in cœlum: ad quæ fine ea nemo tranſit. vt ſuprà dixi contra partialitates, facit Roſelus in Monarchia, chart. 8. colum. 3. & char. 14. colum. 2. Et ſic patet ſubiectum iuriſtarum eſſe dignius ſubiecto philoſophi: quòd indubitanter procedit reſpectu iuris canonici, quòd communiter profitentur omnes Legiſtæ. nam ſine eo parum valerent, vt Roma. quem inferam. & ius Canonicum omnes antecellit, ſecundum Fortun. vbi ſupra colum. 5. Hoſtien. in ſumma. colum. 6. & 10. Iſernia in proœ. feud. quæſt. 1. colum. 3. & ſequen. & q. 6. colum. fin. Roſarium Buſt. litera d. in colum. 3. dicens, quòd ſcientia canonica eſt ſcientia ſcientiarum. & excepta Theologia eſt alijs ſcientijs præponenda, quia eſt à Deo, ipſam ſpecialiter inſpirante: non ſic in philoſophia, quæ licet à Deo eo modo quo dicimus à Deo omnia eſſe: hoc tamen eſt mediante natura. ita frater Alexan. de poteſtate Eccleſiæ. tracta. 2. ca. 3. & cap. 4. & dato quòd eſſet à Deo, non tamen per ora principum, prout lex. & ſic per tam dignos miniſtros, & idem frater Alexan. in d. cap. 4. ante medium. plura adducit pro ſpiritualitate contra temporalitatem, & cap. 8. colum. antepenult. faciunt quæ ſuprà dixi in 1. ampliacione, & in 5. limitatione ad illud quòd ſi tenenda communis opin. allegando Fortunium in tot locis tenere, quòd omnis lex debet eſſe ſimilis legi diuinæ. ergo cum fit fundata & demonſtrata per authoritates Spirituſſancti, cui dubium quòd eſt certior demonſtratio, & ſic dignior per ſecundam rationem Philoſophi, de qua ſupra, quàm philoſophia: quæ vadit per rationes & argumenta hominis. quorum quot capita tot ſententiæ, vt inquit Comicus. capit. quia diuerſitatem. de elect. gloſſ. in cap. ſuper literis de reſcript. mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor vſus: Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuatur vno. gloſſ. in l. Barba. in verb. feciſſet. ff. de offic. præte. vide plura exempla in annotationibus varijs, chart. 20. per Iaco. Bono. in prælectione ad Boetium. incip. conſtitueram. nam vnus non vult quicquam decernere, ſed ſolum inquirere, vt Phauorinus, quem refert Gell. lib. 20. cap. 1. alius. & lib. 11. cap. 5. quòd eſt ſemper ſperare diſcere, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenire, vt infra dicam. tamen eſt longè facilius dubitationes mouere, quàm ſoluere. Aret. conſi. 13. viſo. col. 8. in ſi. primi dubij. cum

ſimi. vt dixi in determinatione quæſtio. An ſit vtile nubere. alius non vult credere, niſi quòd expertus eſt. Auerrois 8. Phyſic. colum. 4. alius niſi quòd videt vel ſentit: tamen ſenſus qui certiores ſunt, vt viſus, & auditus. Bal. in proœ. Greg. col. 4. ſunt quandoque fallaces, vt Dodus in Apologia contra deſenſores ſtrigarum, char. 1. & 26. conſi. 7. quomodo ergo ita certitudinaliter demonſtratur. cum ſint à ratione naturali, & ſic à principio creato: ſicut probationes ſacræ ſcripturæ Canonum & Legum quæ ſunt immediatè à principio increato: id eſt Spiritu ſancto. Cyprianus Venetus in tracta. de Authoritate Roma Eccleſiæ. char. 3. & 4. facit frater Lud. Vualdus in opere Regali. charta. 101. 2. not. vbi dicit etiam quòd ſcientia diuinarum ſcripturarum præponitur Metaphyſicæ. hinc dicimus quòd argumentum ab authoritate diuina vel humana in virtute Dei eſt fortiſſimum: ſi ſolum ab humana debiliſſimum Sylueſter contra Lutherum. charta. 146. eſt lib. 2. cap. 10. vbi charta 214. dicit quòd non tenemur reddere rationem de fide. & charta. 89. & 205. & 231. & 268. contra Lutherum. pagina. 538. adducit illud not. dictum Auguſti. contra epistolam fundamenti, Euangelio non crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ catholicæ commoueret. & contra ſpernentes authoritates antiquorum, Gell. lib. 5. capitu. 21. plurima. plus dicit Papa Pius episto. 7. in opere. & charta. 66. quòd vana eſt argumentatio ſine diuinæ legis veritate, & teſtimonio. Et diſcurre libros Theologorum, libros legales, nihil inuenies niſi vnum & idem eſſe. vt late probat Vdalr. Zafius in oratione incip. Fabius ille Quintilianus. & Ponziniſius de Lamijs columna 3. verſiculo 4. quia ſubiectum legalis ſcientiæ.

80 ¶ quid enim aliud laborant Legiſtæ niſi vt obſeruentur præcepta Chriſti? Mar. 10. ante medium. Et prædicta ſunt de mente Alexand. de Hales. 1. parte ſummæ, quæſt. 8. & Scoti in prologo. Roſar. Buſti lib. ſerm. 29. litera n. colum. 5. Bolog. in d. tracta. de nobilitate. numero 26. & ſequen. Præterea ratio naturalis vni philoſopho vnum ſuadebit, alteri aliud. ſecundum inclinationes, & paſſiones amicorum, quo effectum eſt vt ſe in varias ſectas diſgregauerint: in Stoicas, Academicas, Peripateticas, & alias penè infinitas. 180. ſectas enumerant Codrus ſerm. 1. chart. 34. poſt Auguſt. de ciuit. Dei. lib. 19. vltra tot nunc ſectas hæreticorum, quos Codrus ibi enumerauit chart. 25. facit Eufebius de Euangelica præparatione. lib. 14. c. 1. & ſic nunquam ſit finis diſputandi cum ſuis diſtinctionibus. Sylueſter contra Lutherum, char. 207. col. 2. imo ſepè conſulere dediscunt dum diſputare diſcunt. Marſi. Ficinus in episto. 100. vbi charta. 25. plura ponit de l. & de iuſtitia, & char. 26. quæ ſint legitimæ iuriſconſulti partes. & chart. 13. q. præſtantior eſt legiſta quàm ſophiſta, & Grego. Nazianzenus in tractatu de moderandis diſputationibus. maximè columna, ſeu facie vigefimatertia. ppter ea contra Philoſophos plura Lutherus præſertim contra Ariſtotelem, char. 218. Fortun. de fine iuris col. 8. in ſi. glo. expreſſa per illum tex. in l. mulier bona. ff. de iure dot. licet pro eo Auerrois quem refert Barbatias in cap. cum olim. colu. 12. de litis conteſt. & in rub. C. qui admit. col. 6. vbi etiam laudat Iuriſconſultos. & colum. 8. Codrus latè ſerm. 5. char. 3. & ſerm. 6. char. 2. & charta. 7. & contra Auerroim in apoſtillis. Barbatias in cap. ſuper literis. col. 3. de reſcript. Moderni in quodam lib. incipiente, quemadmodum. vbi plures authoritates Sanctorum contra Philoſophos aggregauit. facit Marſi. Ficinus in epistolis charta 13. Seneca episto. 89. incipiente, de liberalibus, & trib. ſeq. Gell. lib. 18. c. 8. Domitio. Specul. in tit. de aduoca. §. nunc de exordijs. colu. 7. verſi. vel ſic ſi naturales. Luc. de Penna in l. prima, colum. quarta & quinta. C. de ſtud. liber. 11. Beroaldus Bononiensis in ſua declamatione, An orator ſit philoſopho, & medico antepoſendus: de qua habetur in declamationib. Quintiliani, char. 15. c. 248. de ea etiam meminit Codrus ſermo. 2. char. 3. & eſt proprium etiam medicorum circa agritudines variare, vt Vualdus in opere regali. char. 101. ſecundo notando. Et quandoque hoc faciunt ſtudioſe, vt ſubtiliores videantur apud vulgares. Zerbis de cautelis medicorum. in cap. de cautela, & interrogando. col. 2. eſt charta octaua. vnde nec mirum ſi ob varietatem opinio. & diſputationes ac argumenta euenit leſtori illud in quinto ſaſtorum, Vt ſtat, & incertus quæ ſit ſibi neſcite eundem, Cum videt ex omni parte viator iter: Sic quoque poſſe datur diuerſas noſcere cauſas, Quo ferat ignaro, copiaque ipſa nocet. Et illud, Hinc atque hinc vaſta rupes geminique minantur In cœlum ſcopuli. Et ſi vnus adducat concludentia fundamenta, tunc non minus vrentes mittit for mica ſagittas. Lucas de Penna in l. omnes. colum. 4. C. de decur. libro 10. & hoc eſt quòd de Ariſtotel. conqueritur Ioan. Annius in commento Beroſi char. 2. aliquando vnus vnâ, alter aliam ſectam tuetur, vt Lucanus, quem refert Barbat. in cap.

Silvæ nuptialis Lib.V. Tract.

cap. pastoralis. colum. 4. de iudic. Namque alij Magnum, alij
Cæsaris arma sequuntur. & aliquando aliud Lucani, magno
se iudice quisque tuetur. Barbat. in Ioannina. colum. 73. in ca.
licet. num. 5. de foro competen. in cap. significasti. colum. pe-
nultim. eod. titu. vbi quis iustius induat arma scire nephas &
in cap. si clericus laicum. colum. 13. addit, victrix causa dijs
placuit, sed victa Catoni. raroque firmant anchoras, vt per
eum in cap. quod clericis. colum. 16. eod. titu. de foro compe-
ten. vt in tanta ambiguitate nemo sciat quid tenere. At di-
cent quod Barba. hæc adducit contra opiniones legistarum
non contra varietatem philosophorum. Sed replicatur, quod
Doctores habet sua principia, idest tex. legum scaturientes ab
æquitate & veritate, ad quæ semper recurrunt & fiunt concor-
des. prout Apostoli Actuum. 15. Sed philosophi obstinatissi-
mè suam sectam vel iure vel iniuria tueri volunt: nec aliam se-
ctam admittunt, vt patet ex latè dictis per Lactantium in ter-
tio diuinarum Instit. vbi per plurima capitula Philosophiam
detestatur. & Apostolus ad Colossenses secundo. & etiam ar-
tes mathematicæ nil conferunt ad pietatem, secundum Eu-
sebiu de euangelica præparatione. libro decimo quarto, ca-
pitulo quarto. pulchrè Seneca epistola. 89. de liberalibus. &
duabus epistolis sequentibus. Et volunt omnia sibi probari,
prout Aristoteles irridens Biliam quod ille rusticus multa di-
xit: sed nihil probauit. Barba. in capitulo proposuisti colum-
na decimatertia. de probat. Et tamen ipse non potest omnia
probare, vt patet ex glomeratis in Rosario Busti, libro secun-
do. sermone 9. literas. dum agit de curiositate. facit Baptista
Pius in annotationibus posterioribus Tullij ad Hortensium.
colum. 2. versicu. nec ea quæ elancula. vbi irridet Aristotelem,
dum dicit, Separatur hoc ab hoc dicens, quod fugit, Lauren-
tius Valla. plura contra eundem in sua dialectica. Maxil. libro
primo. Vellem quod responderent mihi ad quæsitæ Iob ca-
pitulo 38. Propterea Marcus Antonius de Verona. in dicta
oratione, chart. penult. allegando Platonem in Gorgia, sua-
debat scholaribus vt relicta Philosophia tanquam puerili, ac-
cederent ad medicinam, tanquam reipublicæ magis profi-
ciam. Fuit consilium Gellij lib. 10. cap. 22. incip. Plato. & sic
Philosophia non habet ita certam demonstrationem, sicut
habent Iuristæ. Imò philosophia habet principia quamplura
notoriè falsa: vt, quod cælum sit æternum, quod est contra il-
lud, in principio creauit Deus cælum & terram. Genes. 1. Itè,
Cælum, & terra transibunt. Matth. 24. Ex quo solo erroneo
principio videat Philosophus quot eius propositiones cor-
ruant. Et tamen alia plura etiam falsa. Rosarium Busti. 2. par.
serm. 29. litera m. col. 3. frater Isidorus vbi s. lib. 1. tit. 9. quæst.
6. Fortunius de fine iuris. col. 8. vers. Non obit. quod vulgares
physici. Quomodo ergo potest ex falso principio deriuari
vera conclusio? cap. principatus. in fi. & c. seq. 1. q. 1. Philoso-
phus. 1. Posteriorum. Bustus in Defensorio montis. chart. 10.
col. 2. Ant. de Prato in proæm. tractatus de secund. nup. col. 2.
& Syluester contra Lutherum, charta. 222. quod maior debet
esse certitudo principiorum quam conclusionum: quia pro-
pter principia nota, noscimus conclusiones. & Cicero. in 2. de
31 Diuinatione dicit, † quod ex falsis verum effici non potest.
& Bald. in præfatione Decretalium ad fin. dicit. quod in scien-
tijs error fundamenti totam massam corrumpit. & Hadrian.
6. Papa noster in Quodlib. q. 10. chart. pen. litera a. allegando
Philosophum 12. Ethic. dicit, quod vitium principij est corru-
ptum, ex quo omnis processio est ex principio. secundum
Philosophum, quem refert Ang. conf. 1. 10. ex sanctissima. col.
pen. & vbi defunt principia, de est principatum. quia princi-
pium est potissima pars operis. Barbat. in capit. cum in iure.
colum. 14. de offi. deleg. vbi apostilla, & in cap. 1. colu. 4. de lit.
contest. hinc dicimus, quod tunc perfecte scimus aliquam
rem, quando perfecte cognoscimus causam & principium.
Philosophus in pluribus locis, quem refert frater Gregor. Bri-
tannicus in serm. funebri. 5. cupio. Codrus serm. 7. colu. 2. las.
in l. & si pepercepit. §. purè. col. 1. in l. in suis. colu. 5. ff. de liber.
& posthu. & hoc sapius repetit Barba. in varijs locis, & in lo-
cis prædictis. & in c. sedes. col. 5. de rescript. dicit post Philoso-
phum, quod circa principia oportet adhibere magnam soli-
citudinem. Ad hæc igitur aduertens Dominus magister Se-
bastianus de Aquila, legens tempore meo Papæ Theoricam
medicinæ, videntque infinita principia philosophorum, &
metaphysicorum falsa esse, & repugnantia fidei nostræ: adeo
tamen persuasua quod iuuenes de facili trahunt in errorem
& hæresim. vt in bulla concilij Lateranen. tempore Leonis 10.
in materia fidei est 9. in ordine meo cum oportuerit discen-
tem credere. Caccialopus de modo studendi. colum. 15. in
princ. Lancelotus in præfatione ad 2. ff. veter. Purpuratus in
præfatione ad primam, C. frater Thomas Illiricus in tract. de

potestate Papæ. char. 118. ideo suadebat scholaribus suis vt
audirent modicum in theologia, quæ tales errores ab eorum
mentibus extirparet. Et audio quod nisi ita fiat, Patavij non
admittuntur ad doctoratum in medecina, quod præsertim
est hoc tempore necessarium, quò relicta via S. Thomæ om-
nes volunt sequi viam Auerrois, quem dicunt melius com-
mentasse, & secutum mentem Aristoteli. qui Auerrois est maior
hæreticus. & propterea medici antiqui libentius sectabantur
S. Thomam, postquam omnino non student philosophiæ, nisi
pro quanto est necessaria ad iacienda fundamenta medicine.
Sed nostri Moderni volunt sapere plusquam oportet, non ad-
uertentes ad illud Augustini, audita fama Sancti Antho. 4.
quod surgunt indocti, & rapiunt cælum, nos autem cum
scientijs nostris mergimur in profundum. Facit quod dicit
Marcus Antonius Veron. in d. oratione incip. Euclides. chart.
pen. & licet non referat, fuit dictum Gellij lib. 10. ca. 22 quod
cum grandis natu adhuc philosophatur, ridicula res est. Prin-
cipia autem Legistarum sunt vera & solida, pro quorum pro-
batione vide Rosarium Busti sermo. 24. litera m. colum. 2. fra-
trem Syluestrem contra Lutherum, charta. 48. 23. quæstione
quinta, quia non est modicum probare vnum principium, vt
frater Samuel contra fratrem Vincent. charta prima, & Co-
82 drus contra illum Dialecticum quem statim referam. † De-
cimò non obit. dum dicunt quod responsa Iurisperitorum
non habent autoritatem aliquam, sed princeps. vt latè Sa-
lomon. in repetitio. §. responsa. institut. de iure. natur. quia
respondetur quod sufficit quod princeps vel respon. illam au-
thoritatem sibi dederit, quæ nunquam data comperitur Phi-
losophis naturalibus. Secundo respondetur quod & respon-
sa prudentium rationabilia, licet non fuerint autorizata à
principe, seruantur tamen pro lege, vt dicitur de libro Decre-
torum Gratiani. Item de libro feudorum. Item de capitulo
primo. de frigid. & malef. secundum Præpos. ibi columna ter-
tia, dum dicit, quod ignoratur eius author. facit Bald. in l. ne-
mo. C. de senten. cum simil. vt dixi circa finem inuentarij mei
librorum iuris. addo Corne. in l. final. §. necessitate. C. de bon.
quæ liberis. columna tertia, dum loquuntur de exemptis ab
imperio Romano, qui nihilominus seruant leges non pro-
pter autoritatem, sed propter bonam rationem. Item si le-
gistæ non se interposuerunt in legibus condendis, cur est,
quod ipsi nolunt eas pati quod allegentur contra se tan-
83 quam conditas à suspensis? † Undecimò non obit. quod di-
cunt quod Legistæ nesciunt formam arguendi, quia logicam
ignorent, & tamen Stoici dicunt, neminem ignarum dialecti-
ces futurum sapientem. Summa Tabiena in versiculo Logica.
in commento Cicero. de Officijs lib. 1. est charta 15. Sed vltra
Ponzinibium in dicto tractatu de Lamiis. colu. 8. versicu. non
obit quod legistæ. responderi potest quod logica non ducit
ad vitam. cap. viuo. & capit. omnia. & cap. legimus, & sequen-
37. dist. Lucas de Penna in l. 1. C. de stud. liberal. lib. 1. & in l.
1. C. de profess. qui in vrbe Constantinopo. lib. 12. Spec. in tit.
de aduocato. §. nunc de exordiis. colum. 6. versicu. subtilitas
enim immoderata, & versic. sequ. & Signorol. conf. fin. colum.
2. deridet illum qui volebat se ostendere dialecticum, & di-
cit Bald. in l. 1. Codice de sent. quæ pro eo quod interest. colu.
2. quod non est insistendum in dialecticis, pro quo Afflictus
de iure protomiseos. colum. 2. post Dom. Augustinum. pul-
chrè Albericus in proæmio ad suam lectionem. ff. veter. colu.
1. Et Salomon in l. in exercendis. colum. 1. C. de fide instru-
mento. ponit stultitiam illius scholaris, qui volebat probare
patri, quod tria oua essent quinque, quia duo & tria sunt quin-
que. Bartol. Sen. & Texera in l. si is qui ducenta. in principio
de rebus dubijs. Iason in l. manumissiones. in fin. ff. de iustitia
& iure. & Codrus dialecticam etiam deridet, sermo. 1. charta
20. & Seneca in proæmio declamationum. & epistol. 45. lib. 4.
impugnat schismata. facit Apuleius de philosophia, charta
tertia. Et dicitur in proæmio Augustini Dathi, de laudibus
eloquentiæ. circa fin. charta 2. argutiæ sunt sophistarum ca-
ptiuncula, dialecticorum laquei, calculatorum, & mathemati-
corum inuolucra, recessus latebræ nominalium. sic enim iu-
uenes philosophi nuncupantur, qui ad terminos, & oratio-
nes referre omnia voluerunt minutæ interrogatiuncula qua-
si puncta atque contorta quædam, quibus effici commo-
dius singula sunt opinati: & ibi esset de philosophis reali-
bus, facit Baldus in lege Aemilius. colum. 10. ff. de minoribus.
quod in realitate rationis, non in ambagibus debet fundari
intellectus practicus, & substantialis. facit Morus in republi-
ca Vtropiæ, charta quinquagesimo octaua, & dicitur Ecclesiast.
37. quod qui sophisticè loquitur, odibilis est. latè Rosarium
Busti, secunda parte, sermone vigesimonono, litera m. co-
lumnæ secunda, facit Linquo coax ranis, cra coruis, vanaque
vanis.

De Commu. opin. Quomodo iudicandum, 63

vanis. Ad logicam pergo quæ mortis non timet ergo. facit Petrarcha in triumpho Famæ. capitulo quarto, dicens, quod non per saper, ma per contender chiari. vbi postea subiicit de Corneade. & ibi in commento respondetur ad illud quod logica sit ars artium, & scientia scientiarum facit Lactan. diuinarum institutionum, libro tertio, cap. 13. facit Zacharias in sermone conciliabuli Pisani. colum. 2. dicens, quod sic facere est semper sperare discere, & nunquam ad scientiam veritatis deuenire. pulchrè frater Thomas Illyricus in tractatu de potestate pont. charta 148. & sequente. Laurentius Valla in sua dialectica. in proœmio libri secundi & tertij. Et propterea Ioannes Iacobus de Canibus, in tracta. de modo studendi. 84 colum. 2. dicit, † quod non est necessaria Legistæ. Secundò responderi potest, quod vbi est opus dialectica, ipsi Iuristæ ea vtuntur. Albericus in proœmio. ff. Noui. columna 3. vt patet ex dictis Iurisconsultis: an eam calleret, in lege si is qui ducenda. maximè in §. sed vtrum. ff. de rebus dubijs. Et si sciuit arguere enthymematicè in l. 1. vbi Iason quarto no. ff. si certum petatur, & quam logici fatentur esse pulchriorem formam arguendi & breuiorem: quia consistat solum ex antecedenti & conclusione. Item videant si glossa sciuit syllogizare in l. 1. §. 1. ff. si quis ius dicenti non obtemperauit. & alibi sæpe. & syllogismum soluere. glossa prima. l. 3. §. incertam. ff. de acquirenda possessione. & si ipsi sciunt discurre per decem prædicamenta vbi opus est, de quibus meminit Codrus sermone 3. charta prima, vt patet per Azonem in summa C. charta 1. & Bald. in l. data opera. colum. 7. C. qui accusar. in l. de quib. colum. fin. ff. de legibus in c. cum causam. clem. 1. de testibus. colu. quinta, & Brunus in tracta de forma. charta 2 l. colum. 4. Ioannes Montolonius in promptuario Iuris. in verb. fingere. & alij quos refert Iaso. in repetitione legis si is qui pro emptore. de vsucap. & qui sint. Bald. in cap. canonum statuta. col. fin. de Consti. Et si doctores in practica quando faciunt libellos, sciunt facere syllogismum in forma, vt Ias. in l. 1. colu. 3. ff. de edendo. Lanfrancus de Oriano in repetitione capit. quoniam contra. in ver. petitiones. de probatio. Oldradus consilio 108. Titius ad fin. Et tot modos arguendi glomerarunt Dynus in tractatu de argumentis. & Bald. in l. conuenticulam. C. de episcop. & cleric. Alberic. in dictiona. in ver. argumentum. quos non posuissent nisi scirent arguere. Est verum quod vbi non expedit, legista non curat de tali forma. quia frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Purpuratus in l. edita. not. 26 l. Salomonius in repe. l. Gallus. char. 25. in fin. nec curamus de forma, dummodo habeamus effectum. c. 3. de verborum significatione. in l. si mater. C. de institut. & substitut. nam cum obiectum intellectus sit veritas, quanto citius eam habemus melius est. Salomon. in repetit. l. Gallus. §. & quid si tantum. chart. 1. Et quando Logici seu Philosophi disputant cum Legista, solent & bene Legistæ negare eorum principia, quia plura sunt falsa, vt statim dicebam: ideo licet neganti non incumbat probatio. l. 2. ff. de prob. tamen si rectè considerabimus, inueniemus semper aliquam instantiam per quam tollitur eorum consequentia. gl. & doct. in l. creditori. ff. de noui oper. nun. Codrus pulchrè sic facit, vt per eum sermo. 6. char. 4. præsertim si adhæreamus sacræ scripturæ, quam negare non audet: & antequam probauerint talia principia, & assignauerint & probauerint rationem specialitatis ad instantiam datam per Iuristam, erit hora dimittendi disputationem. hinc dicunt quod contra negantes principia non est disputandum. Philosophus, quem refert comment. Cicero. de Off. lib. 3. est chart. 107. Sed replicat Codrus vbi supra. hoc est quod cupio, ne mecum disputes. & sic principia tua probare non poteris. Et quia ipsi incedunt per terminos ignotos, petas vt declarent terminos: vel tu pariter procede per terminos eis ignotos: vt per leges loquentes de seruitutibus vrbanis, vel de præscriptionibus, bonorum possessionibus, & alijs 85 penè infinitis. † Duodecimò non obstat, dum dicunt quod sint Metaphysici: ergo præferendi, quia Metaphysica est dignior scientia, quam extollit frater Isidorus vbi supra. frater Ludo. Viualdus in Opere regali. trac. de cogni. electorum à reprobis. 2. notab. Aegid. de reg. prin. lib. 2. par. 2. c. 8. vbi de omnibus scientijs licet de legib. notitiam nō haberet, vt probat Bolo. in Theodosiana. in versu. philosophorum & poetarum. tractat enim Metaphysicus de ente tanquam primo motore, secundum fratrem Isidorum vbi sup. facit Eusebius de Euangelica præparatione. lib. 11. ca. 6. qui dicit, qd eius subiectum est ens tanquam ens. & Io. Picus Mirandula fecit vnum tractatum de ente, & vno: quia respondetur fatendo quod Metaphysica est laudanda, sed etiam ipsa non caret errore, quia vult qd ex nihilo nihil fit. Rosarium Bussi. 2. par. serm. 22. litera m. col. 3. qd est falsum, quia Deus de nihilo creauit celū, & terram. Gen. 1.

præterea adhuc metaphysica non est dignior. nam Metaphysicus non considerat illud ens explicitè, & clarè, vt Hadria. Papa noster in Quodlibetis. quæst. 3. col. 3. sed solum vnum Deū primum motorem, quem Auerroris vult agere necessario. Legista autem in tit. de summa Trinit. & fide catho. considerat explicitè & clarè. Et præcepit Metaphysico credere Deum trinum & vnum. vt Ponzinib. in tract. de lamijs. col. 3. & seq. Purpuratus in rub. & in l. 1. C. de sum. trinit. col. 1. qui omnia regit pro libito: & qui dixit, & facta sunt, & cui data est omnis potestas in celo & in terra. Mathæi ult. Barb. in ca. nouit. col. 28. de iudic. Syluester contra Lutherum libro 1. capit. 2. chart. 1. Merito Iuristæ ergo sacerdotes appellantur. l. 1. in princip. & in §. publicum. ff. de iustit. & iur. facit Valerius de institutis antiquis. cap. 1. numero 33, incip. ius ciuile per multa, &c. Si ergo magis clarè & certitudinariè quam metaphysicus: ergo scientia legistæ verior, & dignior secundum Philosophum, quem supra retuli, & Bart. in tractatu testimoniorum. chart. 5. prudentia est, vt ait Aristote. Et propterea cum philosophus cognouisset se in metaphysica nesciuisse in claro procedere, dixit librum illum editum & non editum, refert Ioan. Picus Mirandula in oratione in cœtu Romanorum chart. 9. & Gellus lib. 20. capitulo 4. incip. commentationum. ad finem. Scire enim in nube non est scire. Bal. in l. Aemilius. colum. 2. de minor. Imò nec in moralibus clarè processit Philosophus, sed in confuso, secundum Panor. in proœm. Gregoriano, & hæc etiam videntur esse de mente Alexand. de Hales, Scoti, & 86 Rosarij in locis antedictis. † Item in hoc iurista contra metaphysicum procedit imperiose, & inobedientem punit. Barba. in Ioannina, charta antepenult. est columna 182. Vdalt. in dict. oratione, non possum. Et propterea dicit ibi Barba. colu. 149. quod à studio artium ad leges conuolauit: nam qui imperant, digniores sunt. Esaias quem refert Barba in cap. mandatum. colum. 3. de rescrip. Syluester contra Lutherum, charta 45. allegando ad Roma. 13. facit Bald. libro 4. consilio 429. dicta particula. Et licet Papa & imperator appellant quadam præcipua philosophiæ moralis, & naturalis religiosæ, tamen non dant philosophis potestatem authorizandi seu iudicandi, qui est maximus honor quo Christus Apostolos recompensat. Math. 19. & Cyprianus Venetus in tracta. de autoritate Ecclesiæ. char. 6. Et tamen iuristis eam tribuunt, qui tempora naturæ & gratiæ, exteriorem, & interiorem hominem complectuntur, diuinæ Theologiæ adhærentes animæ, & corpori spiritualibus, qui & temporalibus vinculum imponunt: ius diuinum etiam in præceptis Decalogi moderantur, ac diuina autoritate coarctant, prophana sacrant, ecōtra vbi expedit, totam ecclesiam mutilantem cum tota republica gubernant, errores philosophorum & metaphysicorū extirpant. Imò tanta doctoribus reuerentia exhibetur, vt iurifconsultus audeat cōstitutioni principis derogare. Luca de Penna in l. medicos. col. 1. C. de profes. & med. lib. 10. col. 1. & vide Alber. in proœ. ff. Noui, sicut scientia legalis omnes scientias. & vide Bald. in consi. schismatis. col. 1. & penul. ad fi. Item de sacramentis, cōfilio, de Pontifice. & Theologus super istis debet cum canonista conferre: quia non valeret sine. dixi in l. limitatione de peritis in arte quod communis opin. sit tenenda. Item legista conseruat pacem sine qua Deus non colitur. clem. dudum. de sepul. dixi supra contra partialitates. Præterea medici non vacant vel admodum parum metaphysicæ: ergo sine exercitio perditur nomen. Feli. in rub. de fid. instr. col. 7. Bonif. in tracta. de nobilitate. 3. par. nu. 88. & si re priueris nec nomen habere mereris. Ias. in l. id qd apud hostes. ff. de leg. 1. col. fin. iudicatur enim quis esse de illa arte cui magis adhæret. Alexand. lib. 4. consi. 108. viso themate. facit philosophus in 3. de Anima. tex. commenti. 39. pulchrè Petrar. episto. 64. incip. sic est. dicens 87 inter cetera quod perseuerantia requiritur. † Et sic patet iuristam præferendum medico. vt casus in cap. clerici. de iudic. vbi latè Barbat. Dec. & posteriores. Idem Barb. in ca. ceterum. col. 6. de iur. calum. Gilbertus post cap. 3. secundi Oeconomorum. in quæstio. char. 2. Taurinenses post alios in l. cum qd. ff. si cert. pet. Io. Montaigne in tract. de regio consistorio. char. 21. Petrus de Lesnandiere in tract. de doct. parte 3. quæst. 1. gl. Pragmatica in tit. de collation. §. videlicet. in versu. medicina est. char. 74. Luc. de Penna in rub. de profes. & med. lib. 10. aliquid Panor. in c. nouit. de iudic. colu. 3. vbi Moder. addunt. & adeò res clara est vt histriones dare sciant hoc iudicium, vt dixi supra respondendo ad 6. de fatuitate, loquendo de testamento fatui. mihi placet conclusio quam in hac q. ponit Archid. Flor. 3. parte summæ. tit. 5. cap. 2. §. 4. Io. Montaigne in d. tract. char. fi. in fi. Rosarium Bussi. 2. parte serm. 29. lite. c. in fi. & Lifoperita col. fin. scilicet vt seruetur dictum Apostoli per eos relatum, charitate fraterna inuicem diligentes, honore inuicem

Silvæ nuptialis. Lib. V. Tract.

in vicem præuenientes, &c. quia honor est honorantis secundum Philosophum, quem refert Aegid. de regim. princip. lib. 6. cap. 8. frater Gregor. Britannicus serm. funeb. 3. 1. melior. col. 4. facit illud Luca 22. q. 3. cap. nullus. Qui maior est in vobis fiat sicut minor: & qui præcessor. sicut ministrator. & illud Cicer. quod refert Gulielmus Mara Oratione 7. incipiente, reuerende. & eum & alia plura Io. doct. in tract. de vera nobilitate c. 12. char. 2. & 3. Instructio clericorum, char. 13. dicens, quanto superiores sumus, tanto nos submissius geramus. nam qui se exaltat, humiliabitur, & econtra, Math. 23. & si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus. Marci 9. sed si humiliatus fuerit, erit in gloria. Luca de Penna in l. humilioribus. C. de pon. & auri illatione. lib. 10. vbi plura. q. a præcedentia questio est vana. Card. Pap. in epistolis char. 198. epistola incip. subscripseram, & ducentesima postridie. ducentesima quinta dubitare. & quis non potest nisi commendari de honorando socium. nam aut socius est dignior, & sanctum est honorare maiores: aut est æqualis, vel inferior, & humilitas semper solet commendari. Et inquit Ptolemeus, q. inter sapientes qui humilior est, sapientior existit. Quia post longam digressionem ad arbitrium iudicis redeundum. Dicit propterea Bald. in ca. quia nonnulli. de rescrip. in fi. 2. col. in l. 1. col. 12. C. qui accu. & lib. 3. consi. 134. incip. proponitur. col. 2. referendo Philosophum, q. oportet leges esse bene positas, & omnia determinare, & quam paucissima relinquere arbitrio iudicantis. facit Salomon in l. in exercendis. 3. q. C. de fide instrum. vbi dicit, quod doctrina quanto melius fieri potest, debet tradi, ne iudicum affectio vel non bona consideratio alteri partium sit nocua, & pro philosopho latè Aegidius Rom. in tract. de regim. prin. lib. 3. parte 2. cap. 20. & philosophorum. refert etiam Florian. in rub. ff. si. reg. in fi. 1. col. Hadrian. Papa noster quodlibet. 4. col. 10. Latius & plenè illud dictum examinat in 6. quæst. prin. cip. videlicet in illius 1. quæst. siue argum. est char. 58. colum. 88 fin. & ita pro veritate est consideratis considerandis. nam licet vbi casus non est iure decisis, lex illum relinquat in arbitrio iudicis. l. 1. in fin. ff. de iure deliberan. cap. de causis. de offic. deleg. cap. fin. de transact. plures enumerat Dec. in cap. sedes. in gl. 3. de rescrip. Rochus de consuetu. char. 11. col. 2. latius Barbatias lib. 4. consi. 65. illud. col. pen. & si latissimè Hippoly. in l. quæstionis modum. col. 1. & seq. & in l. de minore. col. 8. de quæst. in l. in l. col. 2. ff. de fide. Intellego quendam doctorem Taurinensem alios plurimos aggregauisse. Lex tamen illum non relinquit in libera voluntate iudicantis: vt exinde possit iudex esse nimis fauorabilis vni parti. Bal. in l. fin. C. de pœna iudic. qui mal. iudic. pen. not. sed quod debeat regulare arbitrium suum prout quilibet bonus vir secundum negotij qualitatem, & personarum, & temporis, & alias circumstantias. Bonus enim iudex nihil ex arbitrio suo facit. cap. iudicet. 3. q. 7. Lucas de Penna l. medicos. 3. col. C. de profes. & med. lib. 10. & arbitrium semper significat bonum & æquum. Bal. in cap. nisi cum pridem. col. fin. de renun. & dicit Bal. quæ refert Cepol. in l. si fugitiui. C. de ser. fugit. col. 6. quod iudex debet arbitrari secundum mentem legis, sine iuris & arbitrij sui intellectu seu rationis. facit cap. iudicantem. 30. q. 5. Curt. Senior in repet. l. admonendi. col. antepenul. ff. de iureiur. Bar. in l. si qua pœna. in fi. ff. de verb. signific. Dec. in cap. ex litteris, tertio not. de probat. Pich. in repet. l. in quartam. colum. 56. & sequen. ad leg. Falcid. & dicam infra dum ponam quod probationes sunt in arbitrio iudicis: & dicitur enim bonus vir, conscientia quæ intra te loquitur. & propterea qui non habet conscientiam, non potest dici bonus vir: prout nec ille frater qui habet diabolum sub cappa. Ias. in dicto. §. sed ista. col. 26. nu. 10. vbi postilla instit. de actio. Et si non regulet arbitrium, vt bonus vir potest appellari. Alex. in l. & si seuerior. col. fi. C. de infami. & lib. 3. consi. 107. incip. viso themate. col. 2. Natta in cle. sepe. col. 32. Curt. in d. l. admonendi. col. antepen. Quoniam esset difficile legem de talibus condere, propter diuersitatem personarum, rerum, & qualitatum: prout etiam dicunt Physici, quod plura relinquuntur in iudicio æstimationi medici. Nam si iudex non habet statutum, consuetudinem, nec legem, nec dicta doctorum determinantia casum coram eo vertetem, debet recurrere ad similia statuti vel legis. l. non pos. sunt. vbi Claudius. ff. de legibus, & senat. Felin. & Dec. latè in cap. translat. de constitut. Ias. in l. inter stipulantem. §. sacram. 7. nota. ff. de verbor. oblig. Socin. fallen. 29. Curt. consi. 11. statu. to. col. fin. Gammarus in tracta. de extensione. chart. 7. col. 2. vbi dicunt quod sufficit quod sint similia in eo de quo arguitur: licet in omnibus non sit omnimoda similitudo. Etenim similegis vel statuti habetur pro expresso. Iason in l. fin. colum. pen. vers. secundo aduerte. ff. de ius vocand. Et ex officio iudex debet tale simile sequi, etiam si pars non petat. Bal.

in l. 1. circa medium. C. vt quæ def. aduoca. iud. suppl. Stante igitur tali dubio, iudex in primis aduertat ad vires ingenij sui, quia magistratus virum ostendit. 5. Ethicorum. text. comment. 9. & 3. Erasmus prima parte prouerbiorum 984. Liso perita charta 24. colum. 2. est in princip. 9. distinct. Aegidius de regimin. princip. lib. 3. parte 1. ca. 13. Et fuit originale dictum Pittaci, vt refert Margarita poetarum in dictis Laertij, vt sit idoneus ad dubij decissionem; saltem secundum humanam fragilitatem. l. si quid venditor. ff. de ædil. edict. Felin. in capit. per tuas. el. 1. de simon. nam in puncto subtili grossolanus recusari potest. Iason in l. apertissimi. C. de iudicijs. Et si dubitet, conferat cum peritioribus. Dixi supra in 5. limitatione de peritis. allegando Panorm. in ca. 1. vltimo not. de consanguinitate & affinitate. & Debet enim iudex habere salem scientiæ & conscientiæ, aliàs mens eius est diabolica, & insipida. Barbat. in cap. quoniam. §. in alijs. vt lite non contesta. facit 1. ad Corinth. 8. quia melius erat eis non cognoscere viam iustitiæ quàm post agnitionem retrorsum conuerti. Petrus 2. canonica. capit. 2. quem sequitur Dodus in Apologia contra fratrem Samuelem. charta 25. facit Vdalricus Zasius oratione 12. incipien. apud literatos. vbi pulchrè & succinctè quomodo debet se continere iudex in iudicando. Gulielmus Rouille in tracta. de descriptione iustitiæ. lib. 3. capitu. 3. Bald. pulchrè in l. 2. C. de senten. ex peric. recit Felin. in cap. per tuas el. 2. colum. 1. de simon. bonus text. in capit. cum non solum. de regu. libro 6. Ioan. Pyrrhus in l. imperitia. ff. de regulis iuris. 91 & vbi enumerat etiam sex requisita in iudice, scilicet peritiam, bonitatem, diligentiam, eloquentiam, constantiam, prudentiam, q. sex pœnas quas incurrit iudex corruptus. facit Aegidius de regimin. prin. lib. 3. parte 2. capit. 21. & tribus sequen. habeatque semper iustitiam naturalem ante oculos. Bald. in disputatione inci. accusatus de vi turbatiua. col. pen. plura Curt. senior in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. col. fin. & quæ de Gallo tradit Cicero, quem refert Salomon. in repetit. l. Gallus. ff. de liberis & posthumis. charta 7. & Et veritas, & æquitas sunt duo lapides angulares, quos debet seruare iudex. Bald. in capit. quoniam contra, de proba. per illum rext. Et debet iudex esse velut pater. gloss. in Authen. de defen. ciuita. in princip. in versicu. iudex. & se conformare iudicio diuino. capit. Deus omnipotens. 2. quæst. 1. Barba. in cap. in præsentia. de probatio. colum. 51. Et habeat semper in mente illud quod dicit text. in l. properandum. §. si autem reus. in fin. C. de iudicijs. quid aliud nisi pro omnibus Deum in omnibus causis iudicem esse credendum est, & quod si non facit quod debet, hic & in futuro seculo recipiet in terribili iudicio magno Dei, & habebit partem cum Iuda, & lepra Giezi, & tremore Cain. in Authen. iusiurand. quod præstatur ab his, in fin. De quo Ioan. Montolonius in Promptuario Iuris. in vers. Giezi. & insuper quitet auaritiam quæ potissimè adscribitur iudicibus. Aristote. chart. 18. problem. 4. hinc pictores dum pingunt quinque, videlicet Papam, iudicem, militem, agricolam, & sceminam, & subscribunt Papæ, quod orat pro illis quatuor: militi quod defendit illos quatuor, agricolæ quod alit illos quatuor, mulieri quod decipit illos 93 quatuor, iudici autem quod furatur illis quatuor. & est enim auaritia omnium malorum mater. §. cogitatio. in Authen. vt iudic. sine quoquo suffrag. Hippol. not. 190. incipien. iudices. Iaso. in l. 1. col. 2. ff. de condict. ob turp. causa. Barbat. in capit. ex parte. colum. 3. de rescript. vbi postilla. & Paul. de Cast. in l. si quis. §. legis. C. de inoffic. testamen. Cæpol. in tractatu de imperatore milita. diligendo. charta 13. vers. & item præsumi potest infidelitas ex auaritia. Ange. in l. nolumus. C. quemadmodum. testamen. ordina. Merula inter consilia Barbat. libro 1. consil. penult. incipien. mulcos. columna fin. dicit quod Hesiodus appellat tales iudices dorophagos, idest, munera comedentes, quorum auarum animum, & iniqua iudicia Deo vliscenda reliquit. facit Nauis Stultifera charta 13. de auaritia. Amedeus in dialogo de Amicitia, charta 30. vbi docet qualis debet esse magistratus, & charta 33. de nummi potestate. Lucas de Penna in l. ad splendidiore. C. de diuer. off. lib. 10. vbi dicit quod aurum rumpit fores adamantinas. & plura Paris de Puteo in tracta. de Syndicatu in versicu. barataria. & in versicu. corruptio. baratariam enim committit iudex corruptus. & quid sit, declarat Iaco. Niger in l. diem functo. columna 39. ff. de off. assess. vbi subiungit etiam alias causas propter quas potest quis priuari officio. facit tex. in c. 11. quæst. 1. vbi Cardin. colum. 9. dicit quod vendentes officia iustitiæ etiam de licentia principis, grauiter peccant, licet ibi in cap. quos constituit. colum. 2. dicat secus in episcopo vendente banchum notariæ. bene facit Laudensis in tractatu de 95 officialibus dominorum. quæstio 58. & dicens, ibi probari quod

quod qui dat pecuniam pro habendo officium, præsuntur habere animum male faciendi. l. 2. C. de murilegulis. latè Guilielmus Rouille in tract. de descriptione iustitiæ. lib. 3. cap. 3. col. fina. † Amplia hæc maxime procedere in Ecclesiasticis iudicibus, quia dicuntur committere simoniam. Ioan. de Selua in tracta. de beneficio. charta 34. in fin. col. 3. Biblia Aurea. capit. 2. de acceptione munerum. capitu. 17. † Amplia secundò etiam in iudice ordinario laico capiente sportulas, quia debet esse contentus stipendio principis. Hadrianus Papa noster in Quodlibet. q. 9. est charta 93. litera g. ubi in 10. quæst. in primo. per totum. Ias. in §. tripli. institu. de act. Corset. singu. 298. sub versiculo sportula. Et sic malè dicit Barto. si est sua lectura in authen. de iudicib. §. ne autem. Amplia tertio etiam si iste ordinarius iudicaret in causa sibi à principi delegata, in qua tamen sine delegatione omnino habuisset iudicare, quia sportulas capere non potest. Felin. in cap. de hoc. 2. col. de simon. Et de hoc habemus decretum expressum in ciuitate Astensi. Amplia quarto etiam si quis sponte daret tales sportulas. Felin. in rub. & in c. 1. ad fin. de simon. in cap. tua nos. de homicid. Bustus in Defensorio montis. char. 4. colum. 3. Iason in l. 1. colum. 2. ff. de condict. ob cau. in l. penulti. colum. 5. C. de pact. Hippol. in l. vnus. §. serui nec si. ff. de quæstio. Corsetus dict. singul. 298. latè Marian. in tractatu de visitatione. libro 11. quæstione 6. est charta 10. colum. 4. licet non dicatur sponte, quando præcedit taxatio, vel petitio. secundum Felinum in cap. dilecti. colum. 1. de simon. secus tamen in aduocato & medico, qui potest capere à sagacibus sponte dantibus pinguius salarium, & iuste relinquere hæredibus suis. Pantaleo in repetitio. l. 2. C. de rescin. vendi. colum. 45. qui bene sciunt illud, dum dolor est accipe. Ioan. Fran. Ripa in tracta. de Peste. charta 81. in fin. 2. colum. 1. quia dum causa ventilatur & infirmus egrotat, tunc cures accipere, nam ægroto restaurato, & causa concordata nihil curant soluere. Et ille dicebat, Pota & penna non vol crena. Et Gallus, De con. & de sentence on ne doit faire creance. Et in eis procedere posset quod dicit Hippol. sing. 190. incipi. iudices. circa fin. non autem in iudicibus, quia esset turpe. & quod dicit Afflictus de iure protomiseos. in verb. prohibemus. 9. nota. quos supra retuli loquendo de prouisionibus virorum erga amicos. Et de salario aduocati. Ias. in §. tripli. col. pen. inst. de actio. potest capere etiam pro laboribus præteritis, quia calzolarius tantum capit pro sotularibus factis quatum pro fendis. Barbat. in c. ex literis. col. 9. de constit. Amplia quinto etiam si esset consuetudo de hoc. Felin. in c. ad apostolicam. de simo. Dec. in cap. cum M. col. 13. & seq. de constitu. dum loquitur de consuetudine, quod nouus Canonicus debeat aliquid soluere, & in c. nam concupiscentia. in fi. 2. col. ubi Roch. eo. tit. de quo Angelica in verbo, iudex. §. 15. vtrum consuetudo. Amplia 6. etiam si capiat post sententiam, quando potest præsumi fraus ex qualitatibus & circumstantiis, imò & in dubio tali casu præsumitur, de tempore ante sententiam, ad tempus post sententiam. arg. l. iuris gentium. §. prætor ait. cum gl. & ibi Ange. ff. de pact. sunt verba Laudensis in tracta. de officia. dominorum. q. 81. incip. si iudex. ergo multo minus quando ante sententiam præcessit promissio, licet non recipiat nisi post sententiam. Felin. in cap. tua nos. de simo. facit Sallust. circa prin. Catilin. & tenetur iudex etiam, quod contra eum non militet aliqua suspicio. auth. sed nouo iure. C. de pœna iud. qui malè iudi. Curt. in l. qui accusare. chart. 2. C. de eden. Amplia 7. etiam in xenijs, esculentis, & poculentis. Maria. ubi supra gl. in Pragmatica. char. 39. in fi. 2. col. Practicus Papien. in forma rescindendi sententiam latam prætextu falsi instrumenti. glo. 1. & xenia, & dona excæcant oculos iudicum. Ecclesiast. 20. & Deuter. 16. Hadr. Papa noster in Quodlibetis q. 10. col. 4. & per totum. & in quodlib. 4. col. antepe. alleg. Hierony. dicere, quod in tantum Doctorum rabies processit. vt accipiant pretium in iudicio. & omnia pro muneribus faciant. facit Bo lo. in l. si pars. ff. de inoff. test. in interpret. 1. parte. est char. 28. & Card. in l. 1. q. 3. qui rectè in vedentes ad fi. 1. q. 3. ubi de auditoribus Rotæ procuratibus sibi fieri propina. sunt enim aliqui nõ anginam, sed argentanginam patiuntur, vt Demosthenes, idest qui propter pecuniam differunt, vel nolunt ferre sententias. Gel. lib. 9. cap. 9. Crisostolus. & ca. seq.

98 Et dicit Ang. in l. non dubium. C. de testam. † quod munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Alberi. in l. plebiscito. ff. de offi. præsi. quia pro iustitia facienda non licet aliquid capere. c. qui rectè iudicat. l. 1. q. 3. latè Mathæus Bosius de gerendo Magistratu. c. 13. ubi inter cætera alleg. illud Amos. cap. 5. pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo, domum quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis, vineas amantissimas plan-

tabitis, & nõ bibetis vinum earum. facit Petrus Iacob. in rubric. de statu Curiarum ubi dicit, quod si totus mundus veniret, non posset credere, quod si vna pars det, & alia non, certe iudex erit danti naturaliter fauorabilis, & non dans habebitur aliquali odio, & si aliud non faciat iudex, saltem aliquandiu stabit & instruet dantem, & ei dabit gratiosas dilationes, & parti non danti nocuas: quò casu tenetur nihilominus ad restitutionem damnorum, & interesse, præsertim si quis fastiditus litigio propterea cogatur aliquid remittere de iure suo. Host. in summa de poeniten. & remiss. §. cui confitendum. colum. 21. versic. cui marchio. in fin. Imò fortius dicendum erit, quod iste iudex quando debet proferre diffinitiuam, adeo inclinabitur ex affectione pro parte dante, quod omnes opiniones, quæ dicent pro ea videbuntur sibi concludentes, & veræ, contrariæ sibi videbuntur iniquæ: quia homines faciliter credunt id, quod vellent, vt dixi supra de Guelphis, & Gybellinis. propterea dicit Paris de Puteo de Syndicatu, in verbo esculenta, est charta. 60. quod litigans dat iudici vnam gallinam, vt recipiat bonem: & quod xenium intrat per portam, & diabolus exit per fenestram. facit Ludouicus in tracta. de veritate contrit. in 7. præcepto diuinæ legis, in octaua specie furum. Est verum quod aliqui iudices faciunt: vt Ecclesiastici in eleemosyna meretricum: qui spernunt parua, sed non magna. Fulgo. post Cyn. in l. 1. §. quod meretrici. in fi. ff. de condict. ob turpem causam. faciunt quæ dixi supra de aquila, quia de minimis non curat prætor. l. scio. ff. de integ. restit. Ias. in l. sciendum. col. 4. ff. qui satisf. cog. Corset. de potestate regia. in tractat. de minimis. propterea dicitur quod mal va per li signi, quando el nibio caza à li grili. Alij sunt qui non ipsi sed per vxores, vel filium faciunt capi xenia. contra quos Ang. in l. 2. §. familia. ff. vi bon. rapt. Afflictus in constitut. apud iusticiarios. col. 2. Dicent modò iudices, quod si ita facerent, zonas quas argento plenas deferunt ad officia, vacuas reportarent vt Gracchus, quem refert Gell. lib. 15. capit. 13. Et consequenter, quod cum labor est in damno, mortalis crescit egestas. Azo in summa. C. de sportul. colum. 1. gloss. in autem. de iud. §. si quis autem. in verb. ne autem. † Limita istam ampliationem in esculentis, & poculentis minimis: quia possunt capi in defectum sui salarij, secundum gloss. in l. plebiscito. ff. de offi. præsid. ubi dicit Alberic. quem refert Ioan. Montolonus in Promptuario Iuris. in verb. xenia, vt procedat dummodo non capiat à calumniatoribus. Item nec ab iniuste vexatis, item nec ab infamibus. Item nec passim. accipiat: quia est signum auaritiæ. Adde tu item dummodo in toto anno non capiat, quod excedat centum aureos. l. 1. q. 1. ca. non licet. ubi gloss. Item dummodo à principio ipse iudex nesciret quod cum tam modico stipendio non posset se intertinere in officio: quia non potest dicere quod sit in defectum sui salarij, ex quo à principio hoc debuit cogitare. vt in simili Barbatia in cap. cum sit generale. colum. 18. de foro compet. dicens, quod ferens sententiam iniquam per metum tyranni, licet excusetur à dolo, non tamen excusatur quando à principio quo acceptauit officium hoc verisimiliter potuit cogitare. facit Hadrianus Papa noster in quodlibetis. quæst. 10. colum. antepenult. & seque. vsque in fin. & quod dixi supra de eo qui vadit pro iudice, & scit quod propter partialitates non poterit facere iustitiam. Merito ergo inuehit Caccialupus in l. diem functo. ff. de offi. assess. qu. 20. ubi Iacob. Niger. col. 9. & 10. dicens, quod sunt quidam qui detrahentes ordini doctoreo, pro salario exiguo suas operas locant tanquam mercenarij ad vecturam, & postea litigantes non solum rode re, sed deuorare volunt. Adde etiam quod quando videatur tolerandum aliquid capere de permisso principis, qui omnino non solet stipendia sufficientia officialibus ministrare: sed mutilare: quia illud pauculum est calcar expediendi causam, & partes minus fatigantur perditione temporis, & expensis hospitij: vt de xenijs dicitur in l. solent. ff. de officio procons. & leg. sic enim legendum, non ex xenijs vt dicunt ibi Bolognius, Anton. Pius & Budeus post Politianum. Est verum quod Erasmus illud proverbium Græcum, de quo ibi in §. quantum. quod Latine vult dicere, nec omnia, nec passim, nec ab omnibus. dicit praticari à iudicibus modernis: aliter & conuerti, scilicet capienda omnia passim, & ab omnibus, melius tamen fraus euitatur in consilijs principum, quando caput consilij processus distribuit clam. & relatori salariunculum taxat: quia isto modo quia pars ignorat relatores, auferitur occasio illum corrumpendi, & relatori nimis extorquendi. & audio quod in Rota Curia Romanæ relator non dat votum.

Amplia 7. in secretarijs, seu notarijs, quia & ipsi tenentur: quia sunt proxeneta, imò & lenones extrorsionu, & baratariarum

Syluæ Lib.nuptialis.V.Tract.

rum quas iudices committunt, & iudices plerumque petere non
audent: at secretarius qui est oculus iudicis, non timet petere
& minari parti, quæ succubet in causa, quia passus est valde am-
biguus, vel consistens in iudicis arbitrio. & quæ aduersarius vo-
luit tantum dare, & sic quodammodo arbitrium iudicis offe-
ret plus offerenti. & eademmet verba eius aduersario dicet,
vt postea dicet iudex, etsi iustum proferat iudicium, erit tamē
certus ab vtraque parte habēdi xenia à victore: & excusat no-
tarius se cum conscientia sua, quæ ipse emit banchū notariæ. &
ideo eius interest, quæ causæ expediantur. & plurimæ sententiæ
proferantur propter emolumentū, quæ nisi sic laboraret, fortal-
sis amitteret ex concordia litigantium, vel quæ causa differre-
tur anno secuturo quo alius talem notariam emet, sed nihil
valet. facit Angelic. in verb. proxeneta. & in verb. leno. itē pro-
pter talia iudices eis postea tolerant eorum extorsiones &
rapinas, quas faciunt partibus: quia vt plurimum in exigēdo
salario metas rationis excedunt. c. statutum. §. notarium. de
rescrip. libro 6. præsertim quando emunt tales notarias. quia
tunc dicuntur publicani. Bald. lib. 3. consi. 2. casus talis. in fin.
vbi quantæ audaciæ, temeritatis sint & auaritiæ. Cuma. consi.
5. nauta quidam. circa medium. Luc. de Penna in l. 1. C. de lito.
cust. lib. 12. vbi dicit, quod sunt furibus deteriores. Ias. in l. 1.
col. pen. C. de eden. æquiparat eos nautis. caup. & stabularijs.
& in dubio iudicandum contra eos. Corne. libro 1. consi. 199.
circa primum. litera g. ideo Petrus Iacobi. dicit, quod nullo
modo deberent vendi tales notariæ. vt per eum in sua pra-
ctica. in titu. de statu curiarum. colum. 2. vbi latē insitit. vide
Platinam in vita Nicol. 3. circa mediū. dicit tamen Cardi. 1. q.
1. col. 9. per illum tex. quæ episcopus licitē vendit banchū no-
tariæ. de quo cogita propter prædicta. † Amplia 9. in prin-
cipibus negligentibus, seu scientibus, & hæc toleratibus. nam
ex quo constituti sunt ad iustitiam conseruandam, & liberan-
dum oppressos de manibus calūniantium, vt boni inter ma-
los qui longē excedunt numerum bonorum, viuere possint.
vt dixi inter feudalia Bruni consi. 12. partes. char. 1. Et ob hæc
causam duntaxat subditi eis obediant, vestigalia & census tri-
buant & gabellas. vnde dicuntur socij furum, nisi prouideāt,
& tenentur ad restitutionē. Esaiæ. c. 1. & 52. refert frater Ludo.
in tract. de veritate contritionis. chart. 136. de prima circun-
stantia personæ: quia criminum patientia consensui proxima
est. Petrarcha epistola 91. heu. & error cui non resistitur. ap-
probatur. latē Rosarium Bussi lib. 1. litera N. & dicit Hippol.
in l. nihil interest. ff. de sicar. quod princeps tenetur parti ad
interesse de iniustitia facta per iudicem. Nec excusantur dicē-
tes, quod credunt elegisse viros idoneos: quanto ergo minus
quando iudices deputat per pecuniam, vel ad requisitionem
mulierum. Claud. in Monarchia Franciæ. par. 2. cap. 16. & par-
te 5. cap. 9. imò tales reip. præficiunt, quibus nemo rem suam
familiarē crederet. vt inquit Isocrates in oratione de bello
fugiendo. inci. omnes in opere. col. 28. & tunc dicit Simia Sa-
lernitani. char. 3. quod hoc nihil aliud est quam ponere gla-
dium in manu furiosi. Quales autem sint eligendi, ponit Ha-
drianus Papa noster in quolibetis q. 10. col. antp. Quid ergo
dicemus de illis, qui iubent iudices facere contra ius? glossa
in regula Cancellariæ. 27. circa medium. quia nec deberent
causam alicuius recommendare iudici in suo bono iure: nam
iudices semper sunt postea timidiore in iudicando contra
illum recommendatum. etiam quod iniquissimam foueat
causam. Et deberent principes se rigidos ostendere contra
iniquos iudices, & munera capientes, illosque sæpius muta-
re: quia, vt Aegidius de regim. prin. lib. 3. par. 1. c. 13. post Phi-
losophum, mutare aliquando magistratus facit ad pacificum
statum reip. pro quo Vdalt. Zasius in l. 2. ff. de orig. iur. col. 33.
vbi etiam allegat Philosophum dicere. quod magistratus qui
longo tempore durant, incidunt in tyrannidem. est verum quæ
Guil. Rouille in tract. de descriptione iustitiæ & iniustitiæ. lib.
3. cap. 6. circa medium, est alterius opinio. vide Luc. de Pen. in
l. neminē. col. 3. C. de suscept. lib. 10. Ripam in tract. de Peste.
char. 50. col. 3. Quinimò deberēt principes de talibus iniquis
iudicibus, & baratoribus facere, vt refert Valterius in 6. de
Cambyse, qui fecit excoari iudicem pecunia corruptum. re-
fert Rosarium Bussi. lib. 2. ser. 8. litera a. Guilielmus Rouille in
tract. de descriptione iustitiæ. lib. 3. c. 3. col. pe. Mancinellus in
sermo. lib. 3. tit. 1. Et Cagui. in Chronica Franciæ, in vita Phi-
lippi Valefij, refert Hugonem Trusiæ Parisiensis Parla-
menti Præsidem ob corruptum à sede iudicium patibulo sus-
pensum. Amplia decimò fortius & indubitanter procedere
in parte iudicem corruptente: licet plures ex istis amplia-
tionibus congruentius possent appellari illationes pro nunc
non curo de nomine, sed de ordine. fortius vide in quo pe-
riculo ponat se pars iudicem corruptens: quia etsi iustitiam

101 foueat, † sententia lata per iudicem pecunia corruptum est
ipso iure nulla. l. venales. C. quando pronō. non est necesse.
cap. cum ab omni. de vita & honesta. cleri. Archid. in c. rectē.
1. q. 3. facit Hadr. Papa noster pulchrē in Quodli. q. 10. præ-
sertim. col. 2. Hipp. in rub. de prob. col. 39. vbi dicit quod qua-
rens corrumpere iudicem, testem, vel notarium, debet puniri
in amissione causæ: & hoc procedit etiam si detur, vt faciat iu-
stitiam, facit Ang. in l. 2. ff. de condi. ob turp. cau. vbi etiam po-
nit de instigante iudicem, vt eximat quem à carceribus, & quæ
eum releuabit in syndicatu: & nullus posteriorum ibi men-
tionem facit. & idem vult Cardi. in cap. qui rectē. 1. q. 3. in 1.
q. c. vendentes. ad fin. vide Hadr. Papam nostrum in Quodli-
betis. q. 9. col. 9. 18. & 21. siue detur pecunia, siue alia res. Bo-
log. in suis nouis interpret. in prima. editione. in l. si pars. ff. de
inoffi. testa. est chart. 27. vbi limitat dictam l. venales. non pro-
cedere, quando esset data modica pecunia. Duas alias limita-
tiones ponit Socin. in fallent. 356. limitans in arbitrio. Item
quando inter plures iudices vnus solus fuisset corruptus. &
fallent. 37. limitat, quando datur iudici pecunia pro debito
salario. Itē quando datur palam. de quo etiam Lancel. in l. si.
col. fin. ff. de iusti. & iur. Item limita, quando daretur post la-
tam sententiam. Hipp. in l. lex Cornelia. ff. de falsi. & not. 190.
inci. iudices. dummodo tamen non præcesserit promissio an-
te sententiam, vt per eum. & dixi supra proxi. in 6. ampliat. §.
102 cogitetque iudex, † quod si malē iudicet plus perdit, quam
pars quam iniquē condemnat, quæ solum aliquid de faculta-
tibus suis, sed iudex honorem perdit & animam: quia tene-
tur ad damna & interesse vtrique parti, vt per docto. prædi-
ctos. Alber. in dictionario. in versi. iudex. Rosarium in 1. par-
te. serm. 25. litera S. incip. tertio. Et parte 2. sermo. 19. litera E.
sub tit. de consi. datis iudicibus. in 4. documento. & duobus
103 seq. † Et sic est deterius quam fœnerari. nam fœnerator re-
stituendo quod accepit potest sperare misericordiam à Deo.
Sed iudex corruptus pro 10. ducatis non poterit absolui, nisi
restituat damna & interesse, quæ ascendent fortē ad mille. Et
propterea dicitur in c. cum æterni. de re iudi. lib. 6. quod ca-
ueant iudices maximē in sententijs. quod nulla sit acceptio
personarum, siue sit ciuis ille, siue peregrinus, nulla erit distan-
tia personarum. Ita paruum audietis vt magnum, nec accipie-
tis cuiusquam personam: quia Dei iudicium est. Deuter. c. 1.
Feli. in c. cum quidam. col. 3. de iure iur. frater Luc. in tracta. de
Veritate contrit. in 8. præcepto diuinæ legis. est char. 60. in fi.
& seq. magister Renald. in Speculo iudicum char. 2. & 4. Et di-
cit Rota in antiquis decisio. 820. ne quod quilibet. quod iu-
dex debet firmiter habere animū ad iustitiam, non obstantibus
precibus magnatum: quia illa magis ei famam dabunt.
Hosti. in summa de offic. ordi. col. 3. & aduenæ non sunt ideo
spernendi. Guiliel. Monferrat. in proœ. tit. de succes. regum. &
dicit Apostolus, quod Græcis, & Latinis, & Barbaris debitor
est. refert Barb. lib. 1. consi. 43. præclare. col. 1. in c. nouit. in fin.
prin. per illum tex. de iud. nil vendicet odium, vel fauor vsur-
pet, timor exulet, præmium aut eius expectatio iustitiam non
104 euertat, † stateram gerat in manibus, & lances appendat
æquo libramine, præ oculis habeat solum Deum. de quo Bal.
in l. si. C. de pœn. iudi. qui mal. iud. & Boetius lib. 1. de consol.
metro 7. inci. nubibus atris. inquit: Tu quoque si vis lumine
claro cernere verum. Stamine recto carpere cælum: gaudia
pelle, Pelle timorem, spemque fugato. Nec dolor addit, nubi-
la mens est, vinctæque frenis, hæc vbi regnant. refert Maria.
in tract. de visitatio. lib. 1. q. 6. latius Afflictus in constitutio-
ne, vt vniuersi. col. antepe. amor & odium corrumpunt iudi-
cium. Arist. parte 27. proble. 3. Biblia aurea. c. 73. de iudicijs
hominum falsis. Petrarcha in præfatione epistol. char. 1. Alex.
de Neuo in consi. contra Iudaos fœnerantes. col. 27. Are. cō-
si. 165. Bustus in defensorio montis. char. 26. col. 4. pulchrē in
suo rosario. lib. 2. ser. 29. litera i. & seq. Dātes in Paradiso cātu
14. ante fin. e poi lasseto l'Intelletto. legat pulchrē Hadr. Pap.
nost. in suo Quodlib. quæstio. 2. col. 1. & chart. 18. col. 1. & q. 3.
col. 6. allegando. 2. Rhetor. & quæst. 4. col. 7. versi. ad quartum.
& ibi in fi. col. 9. & q. 6. pe. char. allegat Philosophum 3. Polit.
c. 24. dicere, quod sicut mens sine affectu, seu passione est lex,
ita cum affectu est sanissima bellua. vbi col. pen. Ant. de Prat.
in 1. vol. consiliorum Barba. consi. pen. incip. si contra vasa-
lum. col. fin. facit Papa Pius contra ducem Austria. episto. 3.
chart. 5. Matthæus Bosius de regendo magistratu. c. 13. & tri-
bus seq. Polyauthea. verb. iudex etiam. in ver. iudicium. Guil.
Rouille. in tract. de descrip. iustitiæ & iniustitiæ. li. 3. c. 3. col. 5.
105 Catilina in prin. suæ responsionis cōtra Cic. dicebat, † Om-
nes qui de rebus dubijs consultant, debere in primis animad-
uertere, ne cuiquam voluptati temere assentiant: neque libe-
rum ingenium fauore, aut iracundia pessundent, imò eniti
debent

debeant ut durent inuitis animis, ut omnium rationes æque concupiscant, nec in alterutram partem inclinent, donec luce clariores in apertum deductæ & satis peroratæ causæ videantur. Difficile est enim commotis animis & cōcitatis ingenijs verum cuique persuadere. de ira latè Lucas de Penna in l. 2. C. de exa. & trib. lib. 19. col. 2. & Diodorus apud Thucydidem. li. 3. dicit quod duo sunt præcipue ad bene consulendum contraria: celeritas & ira. c. ponderet. 50. dist. c. Deus omnipotens 2. q. 1. Specul. in tit. de req. consi. col. 6. vers. item not. Felin. in c. ecclesia Sæctæ Mariæ. col. 13. de constit. Albertanus. lib. 1. de syllaba quis. & lib. 2. de consilijs dandis. col. 7. & rub. ne petas consilium ab irato. est in rub. de Amicitia iracundi hominis vitanda. Bolog. in Theodosiana in vers. unde est. char. 10. Luc. de Penna in l. his tantummodo. C. de cursu public. lib. 12. Decius in præf. sermonis, post suum consiliū. 151. Et dicit Imo. 106 in clem. pastoralis. col. 7. vbi ampla apostilla, quod sententia lata tam breui tempore. quod verisimiliter apparet defectus causæ cognitionis, est nulla. latè Brunus in tract. de forma. chart. 84. col. 1. Hippol. in l. qui eadem. col. 4. ff. de fidei. Et dicit Bald. in l. ab eo. 3. oppos. C. quomodo & quando iud. quod quando pars est præsens, debet iudex admittere probationes, hincinde audire, ventilare, discutere & trutinare in magno conflictu. quoniam, ut inquit Rota in Antiquis. decisio. 107 774. dic. quod aliquotiens deliberatio sæpe trahit hominem, & facit videri bonum quod antea malum apparebat. & Apuleius de Deo Socratis. char. 1. nulla res potest esse eadem festinata simul & examinata, facit proverbium Gallicorum, De fol inge breue sentence. & quod dicunt antiqui, quod tempus est pater veritatis, refert Gellius lib. 12. cap. 11. philosophum. in fi. & veritas est mater amicitia. Bald. in l. libertini. ff. de stat. hom. pulchrè facit Aret. conf. 65. in præf. dicens, quod est magnæ mentis opus, licet ad pauca respicientes de facili continent. secundum eum in princ. post philosophum. & dicebant Bias philosophus & Socrates, quod consilio maxime contraria sunt festinantia & ira. licet secus in rebus bellicis, 108 in quibus plerunque plus valet celeritas, quam virtus. Erasmus 1. par. prouer. 835. tenenda bipennis. & 2. parte prouer. 1. festina lente. & 3. parte prouer. 52. ne in lite pronunties. & si non audiat allegationes, iudex tenetur de dolo. Ange. in l. ex maleficijs. §. si iudex. ff. de act. & oblig. & propterea Ias. in præf. 1. ff. veteris. & 1. C. laudat eum qui sic cognoscit, ut is qui iudicatur, ita prius rationibus conuincatur, ut sese merito iudicatum fateatur. Richardus 4. dist. artic. 1. q. 1. dum ioquitur de causa iudicij vniuersalis. temerarium ergo puto victoriam causæ cuiquam promittere. ut quidam aduocati nimium audentes faciunt, attentis tot contrarijs quibus iustum iudicium peruertitur. Spec. in tit. de aduoc. Rip. in tract. de peste. char. 79. nu. 189. Imo laudandus est qui in quæstionis casu quamuis claro vbi per vnam sententiā succubuit, adhibet socium in aduocatione, ut boni medici in cura egroti: imò quandoque aduocatus ob affectionem qua prosequitur clientulum non bene cognoscet verum, ut dixi de iudice: propterea adeundo aduocatum finge te arbitrum, & propone sibi casum iudicandum. non consulendum pro aduocato, & cessabit affectio & non decipieris. Purgato itaque animo & mundatis manibus. Paris de Syndicatu. in vers. iudices puras debent habere manus. est char. 45. & char. 6. col. 2. vers. per syndicatores. Recordetur quod onus iudicandi est graue. Lucas de Penna in l. fin. colum. pen. C. de ven. re. ciuit. lib. 11. Aretin. in conf. 155. periculosum. in princ. Nāvis Stultifera char. 12. de offi. iudic. pulchrè Hadrianus Papa noster in Quodlibetis. q. 10. col. antepenult. vbi allegat Ecclesiast. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi virtute potens sis, &c. Albe. in præf. C. col. 4. nec debere reputari tale onus leue, quod Iosaphat tam graue existimauit. & ibi pulchrè, & quod in eo iudicio quo iudicabit iudicabitur. Albert. vbi supra. & cap. Deus omnipotens. 1. q. 1. facit Zachar. in sermo. conf. Pisani. col. 1. Albertianus de vindicta faciendâ & officio iudic. lib. vlti. Lucas de Penna in l. omnes. colum. 2. C. de decur. lib. 10. faciunt pulchri versus Senecæ, quos refert Iodocus in tract. de nobilitate. c. 13. vos quibus, &c. Quicquid a vobis minor extimescit, maior hoc vobis Dominus minatur. vbi alia adducit. Facit. Ange. in §. curare. col. antep. inst. de act. vers. restat. & fuit dictum Xisti Pythagorici. Iudicans homines, scito quod iudicaberis a Deo: & propterea maius est periculum iudicantis, quam iudicati. Nam iudicabit iudices iudex generalis: ibi nihil proderit dignitas Papalis, siue sit episcopus, siue cardinalis, reus condemnabitur, nec dicetur qualis. Ibi nihil proderit quicquam allegare, neque excipere, neque replicare, neque ad sanctam sedem appellare. Reus condemnabitur, nec dicetur quare. Cogitate miseri qui vel quales estis, quid in hoc iudicio. dicere pote-

stis. ibi non erit locus Codicis. nec Digest. Reus condemnabitur, nec quæretur testis, etenim res iudicata pro veritate habetur, & tribuit ius non habenti. Iulianus verum debitorem. ff. de condit. indeb. vbi Ias. col. 2. dicit quod iudex facit de albo nigrum, & de nigro album. I. res iudicata. ff. de reg. iur. Socin. in l. singulis. ff. de excep. rei iud. Cur. sen. conf. 65. col. 15. & 24. & alijs pluribus. ut in eius tabula. in versic. sententia, præsertim conf. 75. col. 8. Alex. lib. 2. conf. 22. 123. col. 2. 136. col. 4. & lib. 5. conf. 30. colum. 2. & lib. 4. conf. 12. & 17. Et sententia falsum mutat in verum non essentia litis, sed quoad effectum. Bal. in c. in præsentia renunciatur. facit eum filium qui filius non est, & patrem, qui pater non est. & (ut ita dicam) sententia est altera natura: quia ius facit & originem creat secundum Bald. qui allegat pro hoc. l. 1. in fi. ff. de lib. agn. idem Bal. in l. placet. C. de sacrosan. eccle. in repe. col. 7. dicit quod origo & finis pari passu procedunt, quia pro iudice præsumitur. Frater Syluester contra Lutherum. char. 71. prout præsumitur pro mandato Principis in præiudicium tertij. Decius consil. 225. colum. 3. Et procedit etiam pendente causâ nullitatis vel restitutionis in integrum. Felin. in cap. quoniam contra. colum. 22. de probat. Etiam si pendeat appellatio dicitur res decisa per sententiam. Decius in cap. super literis. colum. 6. de rescrip. Hippo. in rub. C. de prob. colum. 33. vbi dicit quod facit notorium antequam retractetur: licet sit retractabilis. nisi esset lata contra absentem. Felin. in cap. cum Bertoldus. colum. 9. de re iudic. Sit etiam memor iudex quod multum præsumitur contra officiales scilicet quod plura mala sciant & committant, quam alij. glo. in l. defensionis facultas. C. de iure fisci. lib. 10. præsertim quando statim fiunt diuites, vbi facit Bald. in cap. cum in iure. ad fi. de elect. quod quando statim locupletati ultra solita stipendia, potest ei fiscus auferre: quia præsumitur turpiter quæsiuisse. & in l. 1. ante fi. C. de hæred. vel act. ven. dicit hoc obseruare tyrannos, quia raro officiales ab eis recedunt cum pecunijs, & licet in hoc ultimo Barto. in d. l. facultas. & Angel. ibi impugnent. Et Lucas de Penna & Iac. Rebu. distinguant, tamen Barb. in cap. 2. de pecul. cler. Nicellus in concordia Bart. 102. incip. officiali. Dec. consil. 6. & 175. colum. 2. transeunt cum glo. Item sit memor ipse iudex quod si aliquid faciat contra conscientiam, maxime si est doctus, præsumitur per dolum. Bald. in cap. in nostra. de procur. Item quod ipse habet plures inimicos, & est tanquam signum ad sagittam. c. qualiter & quando. el. 2. de accus. Amedeus in dialogo de amicitia char. 36. Sidonius lib. 7. epist. seu concione 2. incip. refert historia. ante medium, quia veritas odium parit. Dec. conf. 189. col. 3. vers. 2. incip. lætatus sum. Luc. de Penna in l. quotiens. C. de naufrag. lib. 11. colum. pen. Et dicit Pittacus, quem refert Margarita poetarum post Laertium. Campanus de regendo magistratu. char. 3. se malle inter inimicos quam inter amicos sententiam ferre. nam ex inimicis alterum amicum, ex amicis alterum inimicum futurum. Propterea non est satis prudens qui suscipit in se compromissum. Bal. in c. suspicionis. col. 2. de offi. deleg. hinc And. de Isernia doctor egregius fuit propter quādam finiam quam tulerat contra quandam Gallicum Neapol. notis tempore interfectus. refert Paris de Puteo in tract. Syndicatus. char. 6. de excessibus consiliariorum. ad fi. refert, & alia adducit Nic. Boerij in conf. de custodia clauium portarum. char. 5. col. 2. & iureconsultos male finientes refert Vdalr. Zasius in oratione in laudem Legum habita, quæ incipit ex multis. & caueant a societate malorum, ne postea promittant parti quæ faciunt eundem dare sententiam pro se, & a meretricibus, ne sciant eorum secreta, quia propalant omnia. Ange. in l. item apud. §. idem ait. ff. de iniur. Et quod si in officio aliquid comedit tempore syndicatus, illud ad instar cibi digeret. gl. in l. 1. C. de coh. li. 12. Paris de syndicatu in prin. Et ibi char. 6. de officio syndicato. col. 2. dicit quod Ange. de Aret. fuit in syndicatu carceratus per annum. & nisi quod omnia collegia Italiz cōsuluerunt in sui fauorem, decapitabatur. Et conetur totis viribus se intrinsecare inter medullas negotij, & quod tendat aperire oculos intellectus & ad finem dirigere: oculi non sunt pro vna die, nec 111 pro vna conclusione, sed iurisperitus totum processum debet considerare: & quod principium concludat cum fine. & finis in suum principium recto procedat ordine, ut sit a & w, principium & finis: id est quod conclusio & conclusum conuertantur, sicut diffinitio & diffinitum, & ex persona actoris metimur actionem, & ex persona rei metimur exceptionem, & sic actio formatur & cōdemnatio moderatur. sunt pulchra verba. Bal. in repe. l. Aemilius. col. 10. ff. de mino. Item & iudex debet cuncta rimari. c. iudicantem. 38. q. 5. Matthæus Bosius in tract. de gerendo magistrat. col. 3. & ideo iudex dicitur oculus iustitiæ. qui debet omnia videre, in annotationibus varijs, Commun. opin. Tom. j. I chart.

Silvæ nuptialis Lib. V. Tractat.

chart. 118. c. 40. ante fi. & char. 152. ver. asseuerantibus. sunt posteriores Baptista Pij. Et inquirere veritatem præsertim facti. 1.2. C. de eden. vbi omnes Moder. not. Feli. in rub. de calumnia. vbi refert de illo Sycophanta de quo habetur in vita Aesopi, qui negabat comedisse ficus quos bibita aqua calida postea euomuit, & diligenter videre processum, & elicere bene & prudenter dubia elicienda, super quibus si habet collegas, ab eis debet habere cõsilia: & collationem cum aduocatis partium qui debent allegare, ne postea possint dicere quod alia dubia dimisit. ita formaliter Rota in antiqua decis. 761. sciendum vbi decis. 805. incip. not. dicitur quod non sufficit videre processum per functionem, sed bene perfecte, ne incurrat illud Esaiæ 9. quod refert Hadr. Papa noster in quolibet. quæst. 10. col. 24. ¶ veritas enim in omnibus principatum obtinet, & est a quocunque præferenda. 2. quæst. 7. cap. 7. quærit benefacit Ange. conf. 391. sub alijs. col. 2. vbi dicit quod triplex est veritas Rosarium Bussi lib. 2. ferm. 3. 1. liceat. literal. & seq. Dec. in ca. quoniam contra. de proba. 4. not. per illum tex. & in cap. si duobus. col. 3. de ap. pel. Et hoc conari debet quilibet vir bonus & iustus iudex, secundum Hippol. in l. 1. §. si quis ultro. col. 4. de quæst. Marian. in tract. de testib. in ca. fraternitatis. 3. colum. 1. cum ad aliud deputatus non sit. Paul. de Cast. lib. 2. char. conf. 169. viso puncto. in prin. Bar. in Ioannina. colum. 56. dicens. quod propterea illam inuestigare tenetur. idem Corn. lib. 3. conf. 278. viso ¶ 113 & diligenter. literal. l. subiiciens ¶ quod veritas est mater iustitiæ. do. Alex. de Neuo contra Iudæos senerantes, in consiliis impressis post supplementum Pisanelle. colum. 32. allegat Esdræ cap. 3. quod veritas magna est, & fortior præ omnibus. ¶ 114 & Isidorus de summo bono, sic exclamans. ¶ O quam magna est vis veritatis quæ omnia ingenia, astutias, & calliditates superat, quæ contra fixa simulataque figmenta seipsam defendit, quæ denique post Deum collenda est. Imo Deus est veritas & vita. ergo amanda super omnia. l. cum ita legatum. ff. de condi. & demon. quia est mater iustitiæ. Bart. in l. libertum. ff. de stat. homi. & in consi. schismati. in prin. & est vera entitas. Bal. in l. scire leges. ff. de legib. vbi Mode. in apof. plura glomerat, put etiam Bertach. in reper. in ver. veritas. Cypol. conf. 55. vnus filiorum. col. 1. Barbat. in Ioannina. col. 164. versic. 14. & Angel. in lab. antiquis. C. de testa. allegat illud Sæuolæ. Veritati semper locum fore: & dicit Affilius in decis. Neapo. 253. duo regij. col. 2. quod vbi opponitur de stilo potest replicari de veritate pro quo facit Alberi. in dictionario, in ver. veritas dicens, quod Christus dixit. Ego sum veritas: non autem dixit, ego sum consuetudo. facit Cyprianus Venetus in trac. de auctoritate Romanæ ecclesiæ. char. 7. allegando Isidorum in ca. consuetudo. prima dist. vide pulchre Codrum ser. 6. vbi de modo eam inueniendi secundum philosophos. Et Claud. in Monarchia Franciæ, parte 2. c. 14. dicit, quod ¶ veritas bene demonstrata & sustentata semper vincit: quia nullo modo tolli nec ladi potest. Anchar. in reg. possessor. col. 13. & licet vulnerari, nunquam tamen mori potest Alberi. vbi supra per text. in ca. ne quis. 22. q. 2. qui mihi non probat, facit Lancel. Politus in tract. de offi. aduoc. in rub. de prudentia. circa medium. ¶ 116 & ¶ potius debet iudex permittere scandalum, quam veritatem relinquere. Hadrian. Papa noster quodlibet. 1. est char. 6. col. 4. & quodlibet. 3. char. 29. col. 3. facit liber Mirabilis prophetiæ. char. 40. per Hieronymum Beniuenum. Non enim est veritas immutanda propter subtilitatem Doctorum l. in reb. C. de iur. do. not. Albe. in l. 1. C. si vt se ab hære. absti. Et addiunda est, non cum ingenij subtilitate laceranda c. cum æterni. de re iud. lib. 6. cum alijs pluribus similibus, vt Calc. conf. 1. colum. 1. & debet iudex veritatis probationes ampliare, & eis fauere, vt saluæ sint, iuribus allegatis per Hippol. in l. 1. §. si quis ¶ 117 ultro. colum. 4. ff. de quæstionib. ¶ Et iram Dei supra se prouocat, qui veritatem opprimi prospiciens eam pro virib. non defendit. 1. 1. q. 3. cap. quisque. & cap. nolite. Hadrian. Papa noster. in Quodlibet. q. 1. literal. f. Scrutinium char. 2. vbi char. 4. dicit, quod non solum est proditor veritatis, qui palam mendacium dicit: sed qui libere veritatem non defendit. vbi plura in chart. sequen. & char. 133. vbi dicit, quod veritas falsitate aliquando oppugnari potest expugnari vero nunquam: quia veritas omnia vincit. gl. in verbo, iniuriarum. in fi. in cap. consuetudo. 80. dist. Host. in ca. in audientia. de senten. excom. & veritati omnia cedunt. c. fraternitatis. de frigid. & malef. & veritas super omnia est amanda. l. si cui ita legatum. ff. de cond. & demon. Alexan. libr. 4. conf. 62. in Christi. in prin. & in paucis consistit, nec desiderat verborum adminicula. Barba. lib. 1. cõ filio. 62. col. 2. Aret. conf. 149. paucis ver. mediocriter. de consecra. distin. 5. c. odi. 24. quæstio. 1. l. 1. C. si vt se ab hære. absti. Propterea dicebat Lactan. in 3. quod Deus hanc rei voluit esset naturam, vt simplex & nuda veritas esset luculentior: quia

per se ornata satis est. Ideoque ornamentis extrinsecis additis fucata corrumpitur: mendacium vero specie placet aliena refert Erasmus 1. parte. prouer. 286. & 2. parte prouer. etiam 286. putre salsamentum amat origanum. hinc dicimus veritatis simplex oratio. superuacuo igitur quærenda est egregia dicendi persuadendique vis aliqua. sed per se purus nitidusque sermo in laborata pictaque putetur dubia veritas ipsa. qui autem illam impugnare vult talis inuadit vt cumque potest: qui autem veris aggreditur rationibus, re vera semper expugnatus debetque iudex illa inuestigare, vt dixi etiam per dissimulationem. exemplo Salomon. in c. afferte. de præsumpt. de quo Paul. de cast. in l. sciant. C. de probatio. Ias. in l. si is. qui pro emprore. col. 5. de vsucap. & Caroli Magni, quem supra retuli in sexta oratione partis affirmatiuæ de bono prolis. facit l. obseruandum. in fi. ff. de offi. præsi. glo. in c. quomodo virginibus. 21. q. 1. Dec. conf. 151. col. 12. Hippol. in l. de minore. col. 3. ff. de quæst. vbi loquuntur de dissimulatione iudicis. & singul. 177. malitijs. Dec. in l. ea est natura. ff. de reg. iur. Et dicit Bal. in rubr. de probat. quod iudex debet facere, vt medicus. pulchre Barbat. in c. si sacerdos. col. 3. de offi. ordi. Anchar. in regula. possessor. colum. 13. est circa fi. 1. q. & circa fine. 3. q. ¶ 118 ¶ Et quod iudex debeat inquirere veritatem per plura, & pulchre tradit Paris de Sydicatu. in ver. sententia. §. restat. est col. penult. versic. & aduertendum, quod dictum est char. 76. Paul. de Castr. libro secundo. confil. 302. ego Paulus. vbi dicit quod iudex debet toto posse defendere veritatem, & eam iuuare quæ ipsam manifeste comprehendit, & resistere calumniis, & punire periuros, & mendaces in eis onus probationis transferendo. Idem Barbat. lib. 2. conf. 47. incip. præclare Anchar. confil. 317. in causa in primis verbis. Lucas de Penna in l. quotiens. C. de naufrag. lib. 11. Et propterea dicunt Doctores. in l. 2. C. de eden. vbi Ias. 4. col. ¶ quod testes debent iurare & deponere pro vtraque parte, & si recusent redduntur suspecti pro quo Bal. in l. peremptorias. colum. fina. C. sen. rescin. non poss. quæ sequitur Riminald. in l. si de certa. C. de transac. colum. 1. facit Marian. in c. fraternitatis. de testib. colum. penult. versic. 49. si per alteram. vbi Felin. colum. 10. Bartol. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. col. penult. de iureiurand. Baldus libro 3. conf. 160. factum. in fi. col. 2. Curt. in auth. hoc sacramentum. col. 1. C. de iuramen. calum. Angel. institutio. de his qui sunt sui vel alie. iur. in fi. Alexand. in l. 1. circa finē. C. vt quæ def. aduoc. iud. suppl. Et per auctoritates prædictas saluatur id quod alias vidi practitari: nam reus contra auctorem exhibuit libellum reconuentionalem, iuxta materiam in authen. & consequenter C. de senten. & interloc. & titulum extra de mut. pet. quando actor voluit probare intentionem suam, & fecit iurare testes dato termino reo ad exhibendum interrogatoria, ne alias examen esset nullum. Practicus Papien. in forma iuramenti testium in glo. in verbo, citati. reus producit libellum suum reconuentionalem loco interrogatorum, super quo petit testes aduersantes interrogari. Caue tamen, quia sic reproducendo videris renuntiare oppositioni contra personam testium quia videris eos approbare. Innocen. & omnes in c. præsentium. de testib. Lanfr. in repetit. cap. quoniam contra falsam. in versic. testium depositiones. col. 12. versic. sed pone testis. contra est notab. 53. Et quod possint interrogari etiam de reconuentione, seu exceptione competente reo. Specul. in titu. de teste. §. nam de interrogatorijs. col. 4. ver. in summa. Hippol. in l. de minore. §. tormenta. colum. 2. versic. ulterius circa. ff. de quæstionib. vbi si testis producit contra me ego eundem produco contra partem, prius examinabitur expensis partis contra me, postea expensis meis pro me, hoc verum quando super diuersis articulis: sed quando super articulis vnus partis, debet veritatem pro vtroque dicere, & hoc videtur obseruare curia Romana, vt colligitur in formulario aduocatorum 205. vbi ponitur forma interrogatorum. hinc alias dicebam non placere illam practicam qua vtuntur examinatores testium quia si adiunctus vult interrogare testem super materia de directo contraria, nolunt quod testis respondeat quasi sit tale interrogatorium impertinens. & dicunt, faciat pars aduersa capitula, & probet si vult, nam vt patet ex præmissis, testis debet respondere pro vtraque parte. Ergo debet etiam deponere ea quæ scit de materia de directo contraria capitulis producentis. Non obstat, quod esset iniquum sic facere, nam pars mea aduersa ex quo semel produxit, si ille testis aliquid dixerit contra eam, non poterit impugnare, quia videtur eius personam approbasse. Innocen. in dicto capitulo præsentium. & Lanfr. vbi supra. Quia responderetur, quod quantum ad personam, fateor contrarium, sed sibi imputet si producet testes inhabiles. quantum ad dictum respondeo, quod nihilominus poterit impugnare, quia non videtur approbare id quod ignorabat, scilicet

scilicet quod deberet deponere contra eam Henric. Boich. in d. c. presentium. col. 1. & sentiunt omnes dum dicunt ibi de suspicionem non uiter superueniente testi. & Inno. met ibi ante fi. & sequitur Bal. in Margarita. in verbo testis. in fi. col. 7. versic. protestans contra testes, sentit, quod circa hoc non dicuntur approbati non obli. Ioan. Andr. & Spec. ubi supra col. 2. quem sequitur Alberic. in tract. de testi. char. 13. sub rubr. de interrogatoriis. colum. 1. ubi si capitula sint de mutuo non debet fieri interrogatoria de solutione, sed debeo facere nouum capitulum. Quia responsio patet ex dictis Aret. in d. l. 2. C. de ede. limitatis hoc non procedere quando solum iurauit testis super illo articulo de mutuo facto per producentem, & adiunctus interrogabat testem, nunquid conuentus rediderit eidem pecuniam mutuam. dicit enim Aret. quia non erat iuratus, de hoc non tenetur respondere. Imo si responderet non crederetur. Secus autem secundum eum, quando testis iurauisset super tota causa, quia tunc bene procederet eius opi. & aliorum supra relata etiam si pars daret postea articulos super quibus uellet dictos testes examinari. Felin. in capit. de testibus. colum. fin. de test. & utraque vel altera parte petente, debet testis iurare super tota causa. Fel. in cap. per tuas. col. pen. de testib. & in d. c. de testib. col. fin. eod. tit. dicit quod in dubio ita presumitur iurasse, post Imo. quem tamen aliter refert Lanfr. in d. c. quoniam contra. in ver. testium depositiones. col. 3. versic. quareo nunquid istud. & idem quod Felin. tenet Ang. in l. si quis libertatem. §. quotiens in fine. ff. de per. hære. & de mente Lanfr. in princip. d. glo. testium depositiones. Idem uolunt Alberic. & Alexand. quos ibidem refert Iaso colum. penul. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. de iureiur. Aduerte tamen quia hoc iurare super tota causa potest esse commodum & damnum producenti. Marianus in c. fraternitatis. de testib. col. 28. est in fi. 7. artic. principalis. commodum patet, si deponant aliquid pro eo extra articulum, damnum, quia publicatis attestationibus non possunt etiam super diuersis articulis amplius testes recipi. esset bene cogitandum, quia non inuenio hoc bene declaratum, & practica uidetur obseruare quod supra dictum est licet iudico meo melius esset seruare oppositum ad euitandum impensas & abbreviandum lites l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. Præterea si parsmet tenetur respondere veritatem contra se propter iuramentum calumniæ quod præstat in quo continetur. Et si queratur verum, non inficietur. Practicus Papien. in for. lib. in act. reali. glo. fin. quæ incip. per iuramentum calumniæ quanto magis testis in quo cessat ratio.

120 pro. §. his autoritatibus. ver. sibi dico de poen. dict. 1. Item pro veritate defendenda si iudex videat testem esse suspectum, debet illum ad uaguem examinare, & inuoluere si potest Bal. in l. 1. colum. 1. de const. in c. 2. in fin. de confes. Alexand. lib. 5. consi. 133. visis narraris. colum. 4. & seq. co. 3. Dec. in c. licet cā. colum. 7. de proba. Felin. in c. cum in tua. col. 1. de testib. non tamen facere interrogatoria impertinentia. Fel. in c. per tuas. col. pen. de testa. ubi dicit quomodo debeant fieri & rescari. Et dixi quod veritatem facti debet diligenter iudex inquirere quoniam ex facto ius oritur l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad l. Aquil. l. oium. C. de omni agr. deser. lib. 1. Et Carmelita ecloga 9. Vera loquar, tu iura tenes: ego facta docebo. Iudicium verum reddit enarratio vera. bene facit. Bald. lib. 1. consi. 390. à capite. imo nec ecclesia potest sequi veritatem quam nescit. Præpos. in c. literas. col. 4. de frigi. & malef. Bal. in c. quæ in ecclesiarum. col. 3. de constit. quæ veritas de terra orta est: de factis hominum, & iustitia iudicium, postea de celo prospexit. in allegationib. dom. Baptiste Castellionei impressis post singularia. Cremen. col. 1. ubi allegat. l. ea est natura. ff. de reg. iur. quæ modica facti variatio inducit magnam diuersitatem iuris. Et propterea Scenola de more respondebat secundum ea quæ proponerentur. Barb. lib. 4. consi. 70. ubi episcopus col. 6. Dec. sape in prin. consiliorum suorum. Et in facto etiam prudētissimi errant. c. licet. de constit. lib. 6. l. si. ff. pro suo. clarius in l. 2. ff. de iur. & fac ign. non enim presumuntur facta nisi probentur. d. c. licet, allegat vulgo l. in libello. §. facte. ff. de capt. & post limin. reuerf. Tu pro solatio vide quomodo hoc probetur in illo text. Ideo melius probatur in l. quæcunque. §. pe. ff. de publi. cum similib. ut Bal. lib. secundo. ultimæ impressionis. consi. centesimo nonagesimo octauo. incip. statuto ciuitatis. Tergef. Panorm. per illum tex. in c. cum in iure peritus. de offi. deleg. Aret. consi. 88. in præfenti. col. fi. allegat l. consilio. §. fi. ff. de cur. fur. Soc. in consi. 27. colum. 3. alleg. l. 1. C. de proba. & la. seueratio. C. de non nu. pecu. Ideo potius allega ista iura quam §. facte. Et propterea oportet quod coram iudice sit probatum: quia iudex cui nihil constat, nihil agit. Est enim iudex quoddam prædicamentum quod prædicatur de pro-

121 bat. Bald. in c. fin. de iureiur. & ideo debet iudicare secundum allegata & probata. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præf. ad quam Ange. instit. quib. mod. tut. fi. in princ. in §. si munus. col. 5. inst. de act. Paris de syndicato. char. 49. in verb. iudicare. col. 3. Bertach in tract. de episcopo. 4. parte 4. lib. est char. 47. q. 11. latè & moraliter Luc. de Penna in l. quicunque. C. de tab. & scribis. lib. 10. quem semper vide. Angelica in verb. iudicare. §. 7. incip. utrum iudices. Feli. post Barbat. in c. pastoralis. §. quonia. col. fi. de offi. dele. ubi ponit 7. fallē. ad quartam, dum limitat in iurisdictione uoluntaria: quia in illa iudex debet sequi indistincte conscientiam: quia pro omnibus Deū in omnibus causis iudicem credendum est. l. properandum. §. si nau tem reus. in fi. de iudic. Hadrianus Papa noster in Quodlib. q. 11. est chart. 58. col. 2. ubi reprobat Host. & Card. qui tenebant contrarium. Adde Philip. Dec. in l. antep. quæ incipit, bonorum ad fi. C. qui admit. ubi dicit idem quando conscientia iudicis nemini nocet. facit Anchar. consi. 210. facit dubium. in fi. dum dicit quod si inter coniuges sit lis: nec liqueat de causa, eorum conscientia est in manibus eorum relinquenda. dixi in 3. ampliacione de sene. Idem uult Curt. iunior in d. l. antepen. qui addit ultra Felin. aliam limitationem: uidelicet quod si pars fatetur iudici in secreto veritatem causæ, licet ex actis non possit de veritate constare, tamen iudex, nunquam debet iudicare contra illam confessionem. Feli. in c. cum venerabilis. col. 13. de excep. Alex. in l. si is ad quem. ff. de re iud. Catell. in 2. parte memorat. in verb. iudex debet iudicare, quia ad subleuamen bonorum, non ad tutamen malorum inuenta est sella iudiciaria. Papa Pius. epist. 5. char. 1. ubi dicit quod veritas est iudicij domina. huic seruiant iudices, necesse est. & ibi melius char. 6. facit Cicer. circa medium 2. Officiorum, dicens, quod iudicis est semper in causis verum sequi partem nonnunquam uerisimile, etiam si minus verum sit defendere. pulchre Vdair. Zasius oratione 12. incip. apud literatos. latè & pulchre Rosa. Busti. lib. 2. serm. 3. l. 1. litera 10. & sequen. Et dicit Bal. in l. fi. C. de pen. iud. qui male iud. pen. not. quod qui facit secundum conscientiam, licet faciat contra iustitiam scriptam, non incidit in penas. cap. cum æterni. de re iudic. lib. 6. facit Ancha. consi. 190. de pluribus queritur. & quod dicam infra charta proxi. Angelica, in verbo, restitutio. el. 1. §. 8. dicens quod iudices non excusantur si scripturæ porrectæ appareant de contractu licito, si conscientia eis dicat quod sit usurarius. Lud. Nitaldus in tractatu de reprobata. scientiæ Pilati. quem refert Ioan. Montolon. in promptuario iuris. in verb. Iasus. est in prima parte. char. 336. in fin. & char. seq. facit Pau. de Cast. primo vol. consi. 380. incip. iudex est minister Dei. in princip. Ang. in l. fin. C. de testam. dum dicit veritati semper locum fore. licet Corne. contra saltem in causis pecuniariis. lib. 2. consi. 23. ego quoque. circa fin. vide Ioan. Andr. in addit. Specul. in titu. de disput. & alleg. §. sicut 3. & autoritas l. non potest veritatem naturalem tollere, secundum Bald. in c. contingit. colum. 2. de restit. spol. & Bertach. in dict. tracta. de episcopo, limitat etiam ubi agitur de ætate. Item quando agitur de materia confinium. Item quando ipse videt aliquem portantem arma: quia in istis potest iudicare ex his quæ vidit, licet non constet de actis. pulchre in proposito. Ang. consi. 343. in causa. col. fi. & seq. incip. primus punctus. Et hæc fortius procedunt in arbitratore qui tenetur sequi veritatem, vndeunque eam habeat etiam per garritum auum. Curt. senior consi. 23. ego quoque. circa fin. fortius in Principe, qui secundum Paridem de Syndicato. in verb. sententia. col. 9. in fin. solum debet iudicare secundum naturalem æquitatem & substantiam veritatis. ommissis solennitatibus iudiciorum inductis à iure ciuili: quia coram Principe iura ciuilia non allegantur p. autoritate, & de eius proprietate semper est, ut quodocunque causa sibi de iure decidenda committitur, intelligitur sola facti veritate inspecta. Curt. senior consi. 65. super præmissis. col. 6. vers. in absoluta. Dec. consi. 11. col. fi. Brunus in feu. consi. 82. col. 1. & in tracta. de forma. char. 89. col. 2. Iacobin. in inuestitura. in verb. princeps. col. 3. vers. nunc addo vobis. & vers. octaua specialitas. ubi dicit quod debet iudicare secundum suam conscientiam, & si aliter facit, peccat. hoc etiam dicit Curt. ubi supra. Ias. in §. sed ista. col. 29. inst. de act. Et quia sententia eius est irreuocabilis, ideo debet fieri cum maiori maturitate. Bald. in l. ne causas. C. de appel. & conscientia est sensus sanæ mentis. Ias. in l. si sic. 8. notab. de leg. 1. & forus conscientiæ & veræ iustitiæ idem est. Bal. Præpos. in cap. 1. col. 1. in tit. quæ sunt regalia. & in quo nec fictiones nec presumptiones attenduntur. Ias. in rub. ff. de acqui. hæred. in fin. l. & si inutiliter. col. 2. C. de fideicom. Et an leges in foro conscientiæ sint seruandæ, vide per eum in dictis locis. & in l. nemo potest. ff. de lega. 1. Perus.

Sylvæ nuptialis Lib. VI. Tractat.

in c. si pater. col. fi. de testa. lib. 6. Nattam in clemen. sape. §. 1. col. 12. de verb. signifi. Dec. post Fely. in c. 1. de const. colum. 9. Felin. in c. Ecclesia S. Mariæ. col. 14. & seq. eod. tit. Ferratum cautela 19. incip. sententia. & Fely. & Dec. & Ias. ponunt quid in præscriptione, in iure accrescendi, in fraude gabellæ, in deceptione contrahentium, in electione non servata forma. per Bal. in l. vniuersa. colum. penul. C. de preci. imper. offer. Quid in pœnalibus? Quid in damno dato? Corset. sing. 121. in foro animæ. & in verb. forus. & Bald. in prælud. feudali. chart. 4. vbi ponit an contrahens legi peccet mortaliter de quo dicit Christophorus Castet. in disput. statuto. colum. 1. Monfer. in capitulo 1. de constitutionibus. libro 6. el. 2. Et quæ dicantur bona nostra de iure, & non de conscientia, vel contra Bald. in disput. incip. statuto cauetur. col. 4. & seq. & an habens rem indicatam pro se, facta executione, compertus habere iniustitiam, sit tutus in conscientia. Fel. in ca. nouit. colum. 5. de iudic. quod non, imo potest conueniri per denuntiationem Euangelicam. Veritatem itaque facti intelliget iudex, vel ex partium assertionibus. l. fi. C. si per vim, vel alio modo, vel ex probationibus. Et propterea dicimus quod in probationibus stat causarum pondus. Bald. in l. ingenuum. ff. de statu homi. in l. matrem. post Cyn. C. de probat. & licet ius non deficiat, deficient tamen quandoque probatio. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. vbi dicit Bal. quod deficiente probatione deficit substantia causæ. & debet bonus iudex animum suum confirmare argumentis & testibus, quæ rei aptiora, & proximiora sunt: & non dirigere animum ad vnam solam speciem probationis. Fulg. conf. 133. proponitur. colum. fin. Paul. de Cast. lib. 2. cōf. 302. ego Paulus, & 169. viso puncto. col. 2. Anchar. confil. 317. in causa princip. & 277. Cur. in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. col. 78. Barba. lib. 2. conf. 47. incip. præclare. in primis verbis. & alibi sæpe in consiliis suis. Et debent coniungi probationes imperfectæ ad faciendum vnam plenam probationem glo. fin. vbi Felin. in c. cum causam. col. 4. de probat. in c. cum Ioann. col. 4. de fide instru. Catel. in 2. parte Memorial. in verb. iudicia. Alex. lib. 1. confil. 53. in causa vertente. colum. 3. Anch. confil. 317. in causa. in prin. & 277. Fulg. conf. 133. proponitur col. fi. Ias. defendens Bal. in l. Gallus §. fin. col. 3. ff. de liber. & posthum. Rom. sing. 202. & seq. Et dicit Bal. per glo. ibi in cap. accedens. ad fi. vt lit. non contestata. q. non oportet q. omnes allegationes concludant de necessitate: quia vna allegatio iuuat alteram. ex pluribus considerationibus fit vna consideratio sufficiens. & dicit esse notabile, quoniam & quæ non profunt singula multa iuuant. c. illo vos. de pig. l. spadonem. §. qui iura multa. ff. de excus. tut. cum sim. vt Barbat. lib. 1. confil. 43. præclare. colum. 2. lib. 2. conf. 6. & seq. Socin. qui dicit q. etiam destruunt confil. 118. pulchre Barbat. lib. 4. conf. 72. sapienter. col. 6. Prædicta tamen intellige sane secundum q. late declarat Ias. in repet. d. l. admonendi. ff. de iureiur. col. 83. & tribus
122 sequentibus. † Et sic patet q. probatio & testium fides tota est in iudicis arbitrio. l. 3. §. 1. ibi tu magis scire potes. ff. de testib. cap. ex literis. vbi Decius 3. not. de probat. vbi post Bart. D. Paul. de Cast. dicit quod licet testes clare probent: iudex si ei videbitur poterit fidem non adhibere, & contra. tale tamen arbitrium debet iudex regulare prout bonus vir, & sic secundum leges reū absolueret. Bar. in l. Lucius in fin. ff. de infamib. & l. in crimine. ff. de adulteriis. Hippol. in l. quæstionis modū. col. 5. ff. de quæst. sequitur simpliciter opin. Barto. & Paul. idē Decius conf. 94. col. 1. 105. col. 5. & 163. in causa matrimonia li. col. 2. & confil. 233. col. pen. & idem vult Paul. de Cast. confil. 143. viso processu col. 2. lib. 2. quem sequitur Soci. conf. 242. in causa magnific. colum. antepenult. dicens, q. licet testes singulares non probent: potest tamen iudex illis fidem adhibere si ex eorum dictis in credulitatem deducitur: licet iudices capitosi credere nolint. idem Socin. conf. 187. in controuersia. col. 3. in 3. vol. conf. 97. col. penul. Hippol. in singul. 114. incip.
123 vulgatum & tritum. † q. iudex potest plene credere testi singulari quando esset persona nobilis. Idem tenet ipse in l. 1. §. quod vulgo. col. 4. & 12. & in l. si quis ne quæstio. col. 33. ff. de quæst. Francif. Brunus in tractatu de iudicijs & tortura. char. 1. colum. 2. Caccialupus in repet. l. admonedi. de iureiur. colum. 29. & 55. vbi Cur. Sen. col. 33. de quo dubitat Caccialupus ibi propter tex. in l. iurifurandi. C. de testi. gloss. in §. 1. in verb. per dignitatem. in auth. de testib. tu vide Iason. in l. Gallus. §. ille casus. 3. col. 2. lect. de lib. & posthu. maxime vbi proceditur sola facti veritate inspecta, quo casu iudex potest credere probationibus persuasuis, licet non perfecte concludentibus, secundum Areti. conf. 84. & 126. quem sequitur Ias. & Socin. in l. certi conditio. §. si nummos. col. 6. ff. si cert. petat. Claud. in l. si ita stipulatus. §. Cryfogonus. col. 5. ff. de verbor. obliga. Felin. in c. 1. col. 15. de consti. Dec. conf. 2. col. 3. & in c.

dilecti. col. 3. de iudi. Idem Socin. conf. 126. col. 2. contrarium tamen uoluit Paris de Syndicatu. in verb. sententia. c. vtrum iudex. vers. & adde Bar. est char. 73. Alexan. lib. 4. conf. 80. viso processu. col. fi. Soci. conf. 221. col. 9. quorum opin. forte non procedet, quando etiā talis clausula est adiecta solum in procedendo, non in decidendo. Ias. in simili. in l. ius autem. ff. de iust. & iur. col. 3. vers. 4. istam materiā. Et quod sit in arbitrio iudicis, late tenet Barb. conf. 7. incip. sapienter non fallor. col. 6. in fi. & conf. seq. col. 10. lib. 2. & dicit Riminal. in l. 2. vlti. notab. C. de eden. q. est in facultate iudicis adhibere fidem vni testi, vel non, ex his quæ vidit & audiuit in testificatu. Idē vult Ias. in l. si is ad quem. colum. 5. ff. de acquir. hæred. quod iudex etiam potest non credere instrumento. & dicit Feli. in c. auditis. col. 11. de præscrip. quod iudex si videt instrumentum continere non verisimile, licet contineat possibile, nō debeat eidem credere. Facit Soci. in 3. vol. conf. 28. col. 4. vers. præterea & conf. 98. col. 2. Currius iun. conf. 17. col. 2. Barb. lib. 1. confil. 32. scribitur. col. 2. & lib. 4. conf. 84. supremus. colum. fin. & 80.
124 quā egrediē. col. 4 vbi dicit † q. semper debemus sequi verisimile. c. quia verisimile. de præsumptio. vbi Feli. l. non est verisimile. ff. quod met. caus. Curt. in tract. de testib. concl. 29. & 32. Corf. sing. 358. Fel. in c. auditis. col. 12. de præscrip. Et minus verisimile excluditur per magis verisimile. Calcan. confil. 61. ventura. col. 6. vers. & ideo tollitur. Ias. in l. si extraneus. col. 2. de condit. causa data. Hipp. in rub. C. de probat. col. 25. in l. 1. in prin. col. 15. de quæst. & in §. 1. col. 6. eo. tit. Debet tamen iudex in sententia causam exprimere propter quam non credit plenæ probationi, ex quo recedit a regulis communibus. Deci. in c. consuluit. el. 1. de probat. Feli. in c. 1. col. 13. veri. ex prædictis adde. & in c. quæ in ecclesiarum col. 19. in ca. ecclesia. col. 9. vers. 2. limita de consti. & alias tenetur stare ad id qd est scriptum, ne teneatur in syndicatu. Felyn. in cap. cum venissent. col. 1. de testibus & sibi debet constare de qualitate vicini testis, cui plenē vult credere propter illam qualitatem, ita Barba. conf. 29. illud. col. fi. li. 1. & alibi sæpe doct. Istis enim auctoritatibus & dictis nouiter aggregatis potest aduocatus & iudex vti ad conualidandum probationes veritatis: non autem iniquitatis & mendacij.

Ioannes Neuizanus de Butigleria capitaneatus Asten. dig. cesis Taurinensis, ciuis Asten.: incola Taurinensis.

FINIS LIBRI QVINTI.

SYLVAE NVPTIALIS LIBER SEXTVS.

ARGVMENTA.

- 1 Iudex de communi opinione non informatus sequatur textus legislatoris.
- 2 Stante opinionum ambiguitate aut diuersitate, insequenda est mens legis.
- 3 Opinionum differentium illa sequenda est, quæ est iurium amica.
- 4 Iudex redditur excusabilis, vbi existens in dubio eligit opinionem quam sua dicit conscientia.
- 5 Peccatum quandoq; impedit veritatis decisionem & agnitionem. In maleuolam enim animam non introibit sapientia.
- 6 Dubium rationabile & circa legem difficilem quandoq; iudicem excusat a decisione iudiciali.
- 7 Stantē opinionum dubietate standum est saniori & sanctiori, & pugnandum est pro veritate.
- 8 Iudex teneatur partibus concordiam persuadere.
- 9 Lites iudiciales euitandæ sunt.
- 10 Desistens a lite an præsumatur de iure suo dubitare.
- 11 Doctores non debent se litibus iudicialibus immiscere.
- 12 Boni viri lites iudiciales execrantur, eligentes potius suum ius in discussum relinquere, quàm liti se exponere.
- 13 Pax certa præualeat sperata victoria.
- 14 Aduocati multa possunt animarum suarum pericula incurrere.
- 15 Mens reſtrix est dispositionum.
- 16 Deus solus scrutator cordium est: potest tamen per indicia præsumi voluntas, & intentio alicuius an sit recta vel non.
- 17 Vita tenor conscientiam ostendit.
- 18 Mens & voluntas testatoris est in testamentaria dispositione consideranda.
- 19 Testatoris voluntati contrahens dicitur pietatis iura violare.
- 20 Mens contrahentium semper est inspicienda potius quàm verba.

Regula

- 21 Regula iuris in dubio adhaerendum est, & pro ea in iudicijs pronun-
tandum.
- 22 Regulas iuris ignorans in lata culpa esse dicitur: secus de fallentijs
seu limitationibus.
- 23 Dubio stante ea opinio amplectenda est qua minus laedit ius comu-
ne. Item eam per quam redimus ad ius antiquum.
- 24 Stantibus paribus probationibus quibus standum sit.
- 25 Recessus a iure communi est odiosus, & redditus fauorabilis.
- 26 Voluntas testatoris potius interpretatur secundum ius commune
quam secundum consuetudinem.
- 27 Viduae, pupilli, pauperum & similium personarum causa qualiter
sint in dubio decidenda.
- 28 Personis miserabilibus non est in praedictum aliarum fauendum.
- 29 Mercator dum est in actu mercantiae, est ut persona miserabilis
habenda.
- 30 Vidua dici potest illa qua caret marito, licet nunquam fuerit nupta:
uel qua habet maritum sed inutilem: vel bannitum, vel absentem.
- 31 Personae miserabili fauendum & patrocinandum est etiam sine salario.
- 32 Dives litigans cum paupere an teneatur ei expensas ad litigandum
ministrare.
- 33 Debilioribus in iudicio quare fauendum sit.
- 34 Iudicis arbitrio remittitur inspicendum quae sint personae miserales.
- 35 Vidua vel pupillus an paupertate non concurrente dicantur perso-
nae miserales.
- 36 Persona quae per se non potest esse in iudicio an dicatur miserabilis.
- 37 Beneficium nomine miserabilitatis impetrare volens, debet qualita-
tem miserabilitatis allegare.
- 38 Persona miserabilis an lite pendente posset mutare litem.
- 39 Ratione adiuncti consequitur quis ex persona alterius quod ex sua
non posset.
- 40 Regula quod magis dignum trahit ad se minus, an procedat etiam
non obstante maiori aequalitate minoris dignitatis.
- 41 In connexis delictis absolutoria seu condemnatoria non extendi-
tur de uno ad alium.
- 42 Sententia arbitri contra duos quorum unus est clericus & alius
laicus, an virtute connexitatis in dubio procedat.
- 43 Connexitas an aliquid operetur in causis diuuis.
- 44 Personae miserales dicuntur esse sub protectione iudicis ecclesiastici.
- 45 Dubio stante in causa iudex debet benigniorem amplecti viam.
- 46 Casus multi quibus benigne agendum est in dubio.
- 47 Stante dubio diuersis vijs utendum est diuersis causis exigentibus.
- 48 Iudex qualiter si habeat in exequendo.
- 49 Principium rescripta an semper sint in executionibus obseruanda.
- 50 Decreto iniusto an sit parendum.
- 51 Supplicium pro veritate pati melius est quam beneficium pro adulatione.
- 52 Principes quandoque plus voluntate quam ratione mouetur.
- 53 Princeps non debent petentium inuerecunda inhiatione sic constrin-
gi ut non concedenda tribuant.
- 54 Principum indebita rescripta praesumuntur per importunitatem
concessa.
- 55 Legitima reddit principem quandoque leuem ad illicitum concedendum:
quo casu concessio est habenda nulla.
- 56 Mulieres per sepe solent a principibus illicita impetrare: quapropter
talis concessio antequam exequatur, consideranda.
- 57 Potestatis plenitudo non extenditur ad iniquitatem.
- 58 Potestatis plenitudo non debet exerceri nisi discretionis clauis premissa.

- 1 Cognita igitur veritate facti. cap. 1. de poen. dist.
6. illud applicet ad ius: & si habet communem
Doct. opinionem, illam sequatur iudex, ut su-
pra dixi. & si vero non habeat, consideret diligē-
ter textus Legum in materia loquentes, ne fa-
ciat contra conscientiam fonte veritatis omis-
so opinionum riuulos sectari. Hiero. in proem. Ecclesiast. in
fi. frater Angust. in scrutinio char. 8. Salic. in l. 1. C. de rapt.
virg. dicit quod in dubijs ad principia, id est leges, est habē-
dus regressus. & Barba. in Extrauag. ad reprimendum. in ver.
2 non obstat circa medium dicit, & quod quando est perplexitas
seu ambiguitas, debemus recurrere ad mentem legum. & dicit
tur vera mens legis, illa quae procedit ex bono, & aequo, secun-
dum Salom. in repet. §. responsa. instit. de iur. natur. char. 1.
Grammarum in tract. de extensione. char. 4. col. 1. post med.
Et dicit Formularium prouinciale, char. 23. quod Cancellaria
apostolica maxime innititur testibus. Et glo. regularum
Cancellariae, char. 23. dicit, quod in dubijs debemus recurrere
ad regulam iuris. & rationem naturalem. & dicit frater Isid. in
tract. de concept. lib. 2. c. 4. quod in dubijs euenientibus in fide
catholica, quae excedunt naturalem rationem, recurrendum
est ad ea quae ex diuinis scripturis possunt haberi, quae a san-
ctis Doctoribus, qui Spiritu sancto fuerunt insufflati, & ab Ec-
clesia acceptati, allegat Dionysium de diuinis nominibus. ca.

4. & Inn. in ca. ne innitaris. de consti. & sic dicitur ire per viā
filiatā, secundum Bal. quem refert Caccialup. in repe. l. admo-
nendi. ff. de iureiur. in fi. co. 88. & idem est de mente Ias. in l. ita
stipulatus la grande. ff. de verb. oblig. col. antepen. dum dicit,
3 & quod sequitur illam opin. quae est magis amica iurium. & in l.
diuortio. in prin. col. 6. ff. solu. matr. quod cum habeat decisio-
nes legum claras, illis potius vult inhærere, quam gl. & doct.
Si vero eundo per tex. legum & rationes naturales, & coactas
circumstantias rimari cap. iudicantem. 30. quæst. 5. nec festinet
nec praecipit sententiam. Feli. in prin. suae lect. ver. in gloss. 1.
libr. Hipp. in l. statuliber. col. pen. ff. de quæst. Dec. in c. cum ve-
nerabilis. col. 5. de excep. Ias. in l. iudices. C. de iud. & quae di-
xi in car. praeced. sed mente tranquilla peragat. Card. per illū
tex. in c. illa. 1. 1. quæst. 3. cum subtili inuestigatione diligenter
perquisierit veritatem, & eam inuenire nequeat: quia prae-
missis istis res tunc dicitur dubia. Soc. in l. si fuerit. §. planē. ff.
de reb. dub. occurrunt enim plura indissolubilia, ut refert Ste-
pha. de Pheder. in tract. de interpret. Legum. col. 53. & ibi in-
ter cetera refert vnum post Gellium. 5. Noctium Atticarum.
c. 10. de Pythagora & Crisallo eius discipulo, qui Pythagorā
centum promiserat dare ea die qua primam causam orasset,
& vicisset. & quamuis valde edoctus fuisset a Pythagora, cau-
sas non accipiebat, ne solueret illa centum. unde Pythagoras
egit contra eum concludendo hoc modo: si viceris, necesse ha-
bebis soluere propter sniam: si tu viceris hēbis soluere propter
pactum. & econtra discipulus retorquebat in eū: si viceris, iā
sum tutus opae sententiae: si succubero, tuebor ex pacto. Hāc
q. refert. etiam Barba. in proce. clem. Ias. in l. ita stipulatus. la
grande. col. 15. ff. de verb. oblig. Et in voce licet non tradide-
rit in scriptis, in l. post mortē. in pri. ff. de legat. Et dicit quod po-
terat decidi per regulam, constat. li. 6. sed postea iuueni hoc di-
cere Caccialupum in tract. de transact. q. 30. aliud sophisma
simile praedicto recitat Codrus serm. 6. chart. fi. Aliam etiā vo-
luit decidere Aulus Gellius. ut referunt Ias. & Lancel. in l. qui
accusare. C. de eden. aliud ponit Prepos. quē supra tetuli in §.
inconuenienti. de incontinentia muliebri: aliud ponit Pet. Iac.
in pract. post arborē regū Franciae. col. 4. & plures casus emer-
gunt qui egerēt Potestatem vel Caesarea decis. ut patet ex discus-
su Doct. & Barb. in c. literas. de iura. calum. dicit se tot aggre-
gauisse quod faceret vnum volumen maius quam Clementi-
nas. idē dicit ipse in c. qm. col. 2. ut lite non preest. vbi subdit quod
aperiret i morte nisi dubitaret quod alius sibi attribueret. & in c.
accedens. col. 12. eo. tit. dicit quod Papa Paul. hoc fecisset nisi fuisset
4 set morte praeventus. & iudex tunc apud Deum & omnes excu-
sabitur, si tanta varietate & dubio eligit illa opinionē, quā se-
cundū eius bonam consciētiam credit esse veram etiam si postea
Prius declaratur per auctoritatem habentem: ut §. dixi circa
prin. huius 10. ampliatio. Bal. lib. 5. cōf. 1. incip. qualiter. vide
Gell. lib. 14. c. 2. incip. quo primū. Bal. in c. 1. col. 2. de off. ord.
Hadr. Papa noster. in quodlibet. 2. char. 2. col. 2. uer. ad secun-
dum. & char. seq. col. 1. ver. ad quintum. Tunc potissimē recur-
5 rere ad auxiliū diuinum, quia & aliquando propter peccata
nescimus dubia resoluerē. Bal. quem refert Afflictus in sua vl-
ti. decis. ad fi. Papa Hadrianus noster quod li. 4. char. 36. col. 1.
quia secundum eum. q. 9. col. 16. omnis viri cognitio a Spiri-
tu sancto est qui non intrat in maleuolam animā: & Spiritus
sāctus disciplina effugiet fictū, & auferet se a cognitionibus.
Sapientiae 2. exemplo Moyse, quem refert frater Lud. de Veri-
tate contritionis. char. 10. alleg. 1. 1. q. 3. c. summopere. & pro-
pterea principe debent aduertere, quod in iudices eligant nō so-
lum peritos, sed & habentes conscientiam timoratam. tūc. n.
Anchar. conf. 2. 1. incip. inter contraria & varia. quem sequi-
tur Caccialup. in tract. de transact. q. 12. col. 2. Soc. conf. 150.
incip. & nos. col. 29. seu antepenul. Dec. conf. 68. in fi. colum. 5.
& conf. 475. co. pen. in c. 1. prima lect. colum. 9. de probat. ver.
illud vtiliter nota. Sando. in l. si fuerit. colum. 3. ff. de reb. dub.
facit glo. instit. de oblig. quae ex quasi delict. in fin. princ. quae
6 dicit, & quod excusatur qui dubitat circa l. difficile. ut est l.
Gallus. ff. de lib. & posthu. vbi Ias. in princ. 2. lect. facit mentio-
nem de illa glo. Et Decius conf. 63. colum. penult. Cur. Iun. in
feudal. conf. 6. col. 19. & dicit glo. dummodo non fuerit data
pecunia. facit Felyn. debita peritia excusatur deponens iuxta
ingenium suum informatum ex rebus apparentibus cum di-
scursu mentis. multa enim conceduntur ratione dubij quae
alias non. Cyn. in l. fi. C. de transact. Bal. in tract. de praescript.
3. parte 6. partis prin. 2. q. prin. in 2. q. est char. 68. col. 2. & dicit
ibi Anch. & Docto. praedicti, quod si hoc facere nolit videat
partes componere aut saltem diuidere per medium. de quo
gloss. in l. Nefennius. ff. de nego. gest. quae dicit hanc esse sentē-
tiam rusticorum de qua D. Iaso. in l. si tibi decem. §. pactus. ff.
de pact. col. 2. facit Anto. de Prato in tracta. de secund. nupt.
Com. opi. Tom. j. I 3 char.

Silvæ nuptialis Lib. V. Tractat.

car. 35. col. 1. Bauerius in §. si seruum. in fi. instit. de hered. inst. Angel. in l. si expressim. colum. 3. ante fin. de appel. vbi in conflictu opin. iudex debet sequi illam quæ sibi magis iusta videtur in conscientia Bal. lib. 4. conf. 370. in causa in fi. 2. col. vbi post Inno. dicit quod in dubijs opinio. vni adhærere non reputatur peccatum: tamen sanctum est in ealibus pro veritate pugnare. Purpur. in l. 2. C. de eden. allegando philosophum 1. Ethic. Barb. in d. c. pastoralis. §. qui vero. col. 8. de offic. delegat. in clem. ne Romani. nu. 13. de elect. facit Angelica in ver. restitutio. quam suprâ retuli. bonus text. in l. non sine. C. de bon. quæ liber. quem alleg. Caccialup. in repe. l. precibus. C. de impuber. chart. pen. col. 4. facit Afflictus decis. 384. incip. non ponam. ad fin. † & persuadendo partibus concordiam prout iudex tenetur. Dec. in c. vt debitus. 2. not. de appel. potest illis memorare. id quod dicitur in clem. dudum. de sepul. & illud quod est sepultum in lapide marmoreo penes scalas per quas ascenditur palatium Broleti Mediolani, quod in cōtrouersijs causarum corporales inimicitiz oriuntur, sit amissio expensarum, labor animi exercetur, corpus quotidie fatigatur: multa & inhonesta crimina deinde consequuntur, bona & vtilia opera postponuntur & qui sæpe credunt obtinere frequentius succumbunt: & si obtinent computatis laboribus & expen. nihil acquirunt. Item & memorare illud quod dicit Saluator Matth. 5. c. si quis voluerit tunicam tuam tollere. & iudicio contendere, dimitte ei & palliū. 14. q. 1. c. 1. vt refert Flor. in l. si. ff. famil. ercisc. dicens, † quod propterea quis non debet esse nimis promptus in litigando & est ratio: quia siue quis habeat iustam causam, siue non, non potest litigare sine inemptibus. Bal. in c. cum dilecti. col. pen. de dolo & contu. Pragmatica de causis. in gl. in ver. litium. est char. 109. facit diuus Hieron. in tertia parte tract. 8. epistol. 36. incip. cuncti mei sensus. & dicit Ang. in l. nemo. ad fin. C. de acqui. posses. quod ille cui mouetur controuersia, licet ipse non dubitet, tamen præsumitur de iure suo vacillare: quia dubius est euentus belli, hinc Erasmus 3. parte prouerb. 398. cū licet fugere, ne quære lites, Ioan. Montolonius in Promptuario iuris, in verbo, tunicam.

10 † hinc qui desistit à lite, non dicitur diffidere de iure suo: sed lites execrari. Felin. in c. illud. colum. 1. de præscript. Cuilibet ergo consulimus bona fide quod pronior sit ad componendum, quam ad contendendum. 90. dist. per totum Marianus in c. 2. colum. 61. ver. 14. princip. artic. in 1. conclusionem de libel. oblat. vbi subiicit: hoc ego in primis ex charitate vobis consulo, † potissimè cum eritis doctores, vt cum dictis auctoritatibus non solum persuadeatis, verum etiam impellatis & astringatis partes ad compositionem & concordiam: & à causis proprijs omnino abstineatis propter prædicta: & etiā quia dubius sit euentus litis, si propriam causam amitteretis, esset vobis magnum dedecus: & sic perderetis causam & honorem: & propria affectio posset inducere intellectum vestrum ad perniciem. Et ibi allegat Marianus Thomam doctum dicere quod posset contingere, quod doctor non haberet soluentem sibi mercedem, propter quod causa de facili perderetur. Et si non bene satisfat aduocato: non potest bene studere. Cardin. in clem. 1. de reliq. & vener. sanct. col. 10. ver. & excellentissimum: Fugiendas ergo esse causas proprias tanquam rem perniciosam: exemplo pistoris qui panem ponit in furnum, & nō se. Et si necessitaris litigare in causa propria, aduocatum quære.

12 re. Et Dec. in c. cum venissent. colum. 4. de iudic. † vnde boni viri lites execratur. Ias. in l. filio pater. 2. not. ff. de leg. 1. Nauis Stultifera. char. 81. de litigantib. in iudio, propterea dicit Fel. in d. c. illud. colum. 5. & in cap. nihil, in primis verbis. de præsc. quod plures ob execrationem litium dimittunt ius suum indiscussum. Nec mirum quia est difficile obtinere sententias, sed difficilius obtinere executionem. l. quod debetur. ff. de pecul. quam si non obtineas, frustratorium fuit tuum iudicium, cuius executio tendit in vanum. Bal. in c. ecclesia. col. 1. vt lit. pend. & quia in executione stat vis. Alex. & Ias. proæmio rub. ff. de re iudic. dicunt quod ille titulus est plenus auro. propterea dicit Felinus in c. nihil. in primis verbis de præsc. quod plures propter execrationem litium dimittunt ius suum indiscussum: & isti perpetuo litigantes præsumuntur caluniosi, & sunt exosi legibus. Barbat. in clem. vt calumnijs. de re iudic. lib. 2. conf. 7. incip. sapienter. colum. 11. & conf. 31. omnia quæcunque. col. 2. lib. 4. & in dicta clem. vt calumnijs. col. 2. dicit quod hoc in tantum procedit, vt ille qui de leui litigat non sit admittendus in testem, nec in accusatorem. idem Barbat. lib. 4. conf. 32. omnis. col. 2. Est bene verum quod licet concordia possit suaderi, non tamen potest imperari nec quis cogi potest ad transigendum regulariter Ias. in auth. si verò contigerit. col. fin. C. de iudic. Lanfran. in tract. de arbit. quæst. 15. Caccialupus in tract. de transact. quæst. 20. Felin. in cap. quæ

in ecclesiarum: col. 14. de constit. latius in rub. de treu. & pace. Dec. conf. 125. col. 2. Galliaula in l. 1. §. ex his igitur. ff. de verb. oblig. col. 5. Ias. in l. si conuenerit. col. 2. ff. de re iud. in l. quidam existimauerunt. 2. col. in vlt. not. ff. si cer. petat. & ibi Socin. & dicunt Felin. in dicta rub. ad fin. & Lanfran. quod non solum partes non possunt cogi: imò si iudex videt alteram partem litigantium fouere iustitiam non modò cogendo sed persuadendo facere compromissum, facit contra conscientiam, si propterea pars fouens iustitiam aliquid relaxet de suo. & de hoc contra Socin. inuehit Lancel. Politus in tracta. de substitut. 8. quæst. in materia pupillaris. col. 3. quod tamen limitat ibi Felin. nisi alia pars relaxet sibi scienter, quia videtur dona re: vel secundum Caccialup. vbi supra. & Barbat. lib. 3. conf. 1. col. pen. nisi forte videat expedire parti iustitiam fouenti ex aliqua causa: puta quia lis possit multum protelari per appellationes: nam posset tunc persuadere actori, & etiam reo quod velint potius transigere quam diu sic litigare: † quia melior est certa pax, quam sperata victoria. Aeneas Syluius epistola 346. fuimus, & epist. 77. quæstus. dicit quod melius est de iure suo aliquid tradere cum pace. quam totum litigando consequi pro quo Cicero in officijs. chart. 91. quod est non modo liberale paululum nonnunquam de suo iure decedere, sed interdum fructuosum. Idem Aeneas. postea Papa Pius epist. 6. satius cēsuit dubia pacis bona, quam certa belli mala subire. est verum quod a rustico nunquam consequeris quod velit de suo iure aliquid detrahare Cardin. Papien. dixi supra de capiente vetulam propter diuitias. Et potius dietim ex municipio ad urbem cum asino lignis onusto: & forte furatis, statim pretium aduocato, vel procuratori deferet, & sapius reprehendi eos quod faciant, eo quod eos pigeat agricultura, & tamen infamiam otij litigio excusant. Sed eis euenit vt fur, qui si rempus & impensam quam cum tot periculis consumit in furando, exponeret in aliquo honesto exercicio, ditior & quietior esset. idem vult Felin. vbi supra, quando esset vnus pauper qui litigaret cum vno diuite: nam licet foueat iustitiam, non poterit eam consequi contra illum potentem: nam contra maiorem nemo præsumat honorem. glo. 2. in l. quia etiam. ff. de alie. iud. mut. cau. fact. faciunt quæ dixi respondendo ad 6. ampliationem de diuite: & quod lex est araneæ tela, vt dixi in materia partialitatis: licet fieri deberet oppositum, vt infra dicam. quod in dubio iudex debet sequi viam benigniorem. Tunc enim iudex partes concordando si aliquid detrahat de iure illius pauperis, non peccat, secundum Corset. in tractatu de potest. regia in 23. priuilegio pacis. Roch. in cap. nouit. 8. not. ff. de iudic. plures alias fallentias & casus in quibus quis possit cogi facere compromissum seu concordare, ponunt Ias. in dicta l. quidam existimauerunt. Felinus in dicta rub. & Caccialupus in dicta quæst. 20. vbi in fi. dicit quod inter alia pericula aduocatorum illud est primum, quando scit partem suam fouere iniustitiam, & illam inducit ad transactionem: & sic consulit quod alienum capiat: & allegat beatum Thomam dicere, quod si in progressu litis videt causam clientuli sui iniustam, debet eum inducere ad cedendum, vel ad componendum sine damno aduersarij. In talibus ergo iudex semper debet aduerrere & insequi mentem disponentis. Socin. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. Ias. in l. iurisdictionum. §. Prætor ait. col. 2. ff. de pactis. Ang. conf. 271. visis & examinationis. col. fin. Barb. lib. 1. conf. 13. clementissimi col. 2. etiam verba impropiando, vt Barbat. conf. 61. col. 2. incip. scribitur. li. 1. & lib. 2. conf. 10. sapienter. col. 6. nam mens, ratio, & causa idem sunt. Bald. in conf. schismatis. col. 11. vbi subiicit, quod iustificat suum causatum: licet in sua constitutione princeps spiritualis possit de minima ratione magnam facere. ex quo placet Host. in summa de rescrip. §. quas vires. col. 2. ideo non in folijs sed in radice rationis consistit Euangelium. 1. quæst. 1. Marcion. Hadrianus Florentinus de Traiecto Cancellarius Bononiensis, nunc Papa noster in suis Quodlibetis. quæst. 2. col. antepenul. facit Mareseotus in cap. 1. de constit. lib. 6. col. 2. & qui tantum verba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, est custos prudentiz. Prouerb. 19. & Felin. in c. ad audientiam, el. 1. colum. 3. de rescrip. dicit quod virtus humanorum actuum non stat in modico atramento, idest in verbis, sed in eo quod maximum est, scilicet in mente hominis, latè Barbat. in c. 1. col. 10. de iur. calum. Paul. de Castr. lib. 1. conf. 380. incip. iudex est minister Dei. in prin. & dicit Seneca, quem refert Barb. in repet. rub. C. qui admit. col. 44. philosophia non est popolare artificium, neq; ostentatione parata, non in verbis, sed in rebus consistit Philosophia: sicut anima regit corpus, † ita mens regit dispositionem. Curt. conf. 44. statuto. col. 6. Calcanens conf. 1. col. 18. & ibi col. 15. dicit quod ratio & mens idem sunt. l. cum mulier. ff. solut. matrim. prout Barbat.

Barbat. in d. consil. 10. vnde in legibus & statutis debemus attendere rationem & mentem: vt per eum, & Barb. lib. 4. consil. 81. præclare. col. pen. Lancel. Politus in tract. de offic. aduoc. rub. de scientia. chart. 1. Natta in repe. c. quamuis. de pact. lib. 6. col. pen. dixi in meis clausulis generalibus instrumentorum in verbo, & hæredes. vbi late de ratione legis. Et hoc etiã procedit in diuinis scripturis. Roch. in tractatu de consuetud. char. 10. col. 2. Et non solum ex coniecturis elicitis ex dispositione, sed extra dispositionem. Ange. in l. hoc iure. ff. de euict. Bald. in l. voluntatis. C. de fideicom. quas tamen secundum aliquos oporteret probari per septem testes, si sint in materia testamenti. Bart. in l. cum proponebatur. ff. de leg. 2. distinguẽtem vt per eum, quem sequitur Curt. Sen. in repet. l. admonendi de iureiur. col. 58. Ias. in l. errore. colum. fin. C. de testamen. Felin. in cap. ex literis. colum. 3. de fide instru. Alex. in rub. ff. de acquir. possess. Et non solum attenditur expressa, sed etiã præsumpta, videlicet illa de qua verisimiliter statuentes seu disponentes interrogati respondissent gl. in l. tale pactũ. ff. de pact. vbi Ias. dicit hoc præcedente in legibus, statutis, conuentionibus, & rescriptis, vt illud habeatur pro disposito, quod verisimiliter fuisse statutum, si de hoc fuisset interrogatus. Idẽ vult Felin. in cap. cum ecclesiasticę de excep. formaliter Curt. consil. 44. statuto. col. 5. Ias. in l. cum res. per illum tex. col. 3. ff. de leg. 1. tex. melior de iure secundum Claud. ibi in l. mulier. in prin. ff. ad Treb. qui de hoc remissiones allegat in l. facto. col. 2. ante fin. ff. de vulg. & pupil. Ang. de Maleficijs. gloss. facit insultum 4. col. Campezius de dote. vlt. parte q. 24. Decius consil. 89. col. 5. in cap. suggestum. col. 2. de appel. Hipp. in l. si quis vi duam. col. 3. ff. de quæst. & licet. Ias. in d. l. tale pactum. ad fin. impugnet vnã limitationem d. Ant. de Butr. ad hoc dictum, tamen ego vidi vnum consilium eius, vbi in chart. fin. illam sequitur. Aliter limit. Lancel. in l. Gallus. colum. penul. ff. de lib. & posth. vt procedat quando talis casus erat in potestate disponentis alias. † Vnde licet solus Deus sit scrutator cordiũ. 16 82. dist. cap. erubescant. quia nec demon potest scire cogitationes hominum. Panor. in c. nouit. primo not. de iudic. vbi Decius. Marsilius Ficinus lib. 6. epist. mitto vaticinium. char. 116. potest tamen mens & intentio alicuius esse nota prudentibus per indicia & coniecturas, sicut vultus respicientium respundet in aquis. Angel. in l. inter stipulantem. §. 1. col. 3. ff. de verb. oblig. ad quem locum se remitti ipse in l. ab executore. ad fin. prin. ff. de appel. Idem Ang. consil. 39. visis & inspectis. colum. 3. circa medium. & 314. viso dicto testamento. ante fin. Quæ mens non solum declaratur ex verbis, ex quibus iusta mens ipsa probatur. Fortunius de fine iuris. col. 56. Felin. in rubr. de fid. instrum. in primis verbis vt Barb. lib. 4. consil. 76. magnus col. 2. & 82. ad fin. in eodem & etiam ex factis. Quia magis realitatem actus, quam verba. Bald. in c. 1. de postul. præla. col. 1. ideo facta sunt fortiora ad declarandum mentem quam verba, quæ sæpe proferuntur contra intentionem proferentis l. de quibus. vbi Ias. col. 9. in 4. nota. ff. de legib. Socin. consil. 133. profecto. in fi. col. 3. & 192. capio. col. 3. per l. Paulus non tantum verbis. ff. rem ratam habe. Lance. in l. cum filio. col. 9. in fi. ff. de leg. 1. Nico. Boerij in tract. de seditio. chart. 28. Alex. lib. 6. consil. 133. redemptoris. nu. 5. & col. 35. nu. 43. replicato consil. 119. idem Lancel. in l. reprehendenda. C. de insti. & substit. Paris de duello & re milit. chart. 40. sub rubr. quando vnus pugnatiũ. dixit Ioan. Mirand. col. fin. vbi allegat Iudæos dicentes, Ave rex Iudæorum. & tamen dabant ei alapas. facit Monferra. in repet. l. si constan. ff. sol. mat. col. 35. allegat cap. ex ore. de his quę fiunt a maio. par. cap. facit Dec. in serm. cõf. Pisani. post suum consilium 151. col. fin. Igneus in repet. l. dudum. C. de contrah. empt. col. 4. Soc. consil. 160. in præsent. col. 2. Perr. de Vbaldis in tractatu de societate. 3. parte. c. cum isti fratres. est consilium Roma. Bal. in proæ. tex. pacificus. col. 3. & in fi. allegando Iob. Animam meam in manibus porto. id est cor meum in operibus meis. & in c. ne innitaris. de constit. dicit, 17 † quod tenor vitæ ostendit conscientiam. bene fateor quod illud quod venit ex mente & verbis censetur fortius quam id quod venit ex mente solum. Signor. consil. 175. factum. §. in fi. versic. 3. sic vt Barb. lib. 4. consil. 36. magnus. colum. 2. & 82. 18 ad fin. in eo. sed etiam ex factis. † Et propterea dicimus, quod voluntas testatoris in vltimis voluntatibus semper est inspicienda. l. in conditionibus primum locum. ff. de condit. & demon. l. 3. vbi Ias. aggregauit concor. C. de lib. præter. Dec. consil. 15. & 80. col. 3. 89. col. 2. & in cap. in præsentia. col. 34. de probat. vbi dicit quod est illa quæ facit totum. & hoc procedere etiam si faciat contra religionem. Angel. consil. 294. quoniam. vbi in primis verbis hoc dicit procedere etiam si verba repugnant. Galiaula. in repet. l. centurio. ff. de vulg. & pup. chart. 15. nu. 244. pulchre Fortunius in repet. l. Gallus. §. & quid si tã

tum col. 39. num. 99. ff. de lib. & posth. & col. 38. num. 94. dicit quod est metrum & mensura iuris testamentorum & dicit Ias. fon. in l. si res obligata. 1. not. ff. de lega. 1. quod omnis regula contraria fallit in hoc: quia in vltimis voluntatibus præter in l. nemo potest. de lega. 1. voluntas testatoris tanquam regina est illa quæ dominatur & attenditur. & sola mens testatoris attendi debet, etiam q̃ sit tacita & ex coniecturis colligatur. l. pen. ff. de lega. 1. l. cum proponeretur. in fin. ff. de leg. 2. cum similit. vt Dec. consil. 122. col. 2. Panorm. consil. 78. punctus. in 1. colum. libro 2. Bol. consil. 43. col. 7. pulchre Ang. consil. 294. incip. quoniam in prin. Alex. lib. 4. col. 52. col. 1. & 2. Et dicit Claud. in l. Gallus. in prin. ff. de lib. posth. col. 2. quod verba impropriatur ad hoc vt mens defuncti seruetur in forma specifica. l. Proculus. ff. de usufruct. & dicit hoc esse singulare: pro quo Curt. consil. 75. dominus Lud. col. 5. & 51. super. colum. 1. Et dicit Aret. in l. verbis ciuilibus. 3. not. ff. de vulg. & pupil. per illũ tex. quod debet seruari voluntas defuncti, etiam si dispositio redderetur innutilis. dicit semper menti tenendum. Et post multa alia dicit Bal. Nouellus in tracta. de dote. in princip. 5. 19 partis. † q̃ veniens contra voluntatem testatoris dicitur iura pietatis violare, etiam si huiusmodi voluntas tendat cõtra fauorem libertatis. l. contra voluntatem. C. de testamen. manu. Et dicit Igneus in sua subtili repet. authen. ex causa. C. de libe. præte. colum. 2. 2. quod voluntas testatoris debet impleri in forma specifica: præsertim vbi lex non inuenitur resistere tali voluntati, licet non assistat. Et ibidem colum. 3. 3. quod opinio testantis præfertur significationi terminorum l. seruo manu. misso, cum gloss. ff. de condit. indeb. facit Ias. in l. quotiens in stipulationibus. 6. col. ff. de verb. oblig. Calc. consil. 68. magister Toninus col. 3.

20 † Item mens contrahentium semper est inspicienda. l. fin. C. quæ res pin. oblig. poss. l. in conuentionibus. ff. de verb. sign. est enim ipsa quæ dat esse contractui in genere. Igneus in l. cõtractus. col. 6. ff. de reg. iur. Socin. consil. 43. in præsent. col. 4. & consil. 313. in præsent. col. fi. Deci. consil. 98. col. fi. & 43. col. pen. 199. col. 2. Ias. in l. 3. C. de liber. præter. vel exhæred. Et adde q̃ regula Pau. de Cast. lib. 1. consil. 118. viso & examinato. col. 1. vbi etiam ponit quomodo cognoscitur talis mens contrahentium. facit Corn. lib. 1. consil. 16. repet. lib. 3. consil. 12. in præsent. colum. 2. in fi. Alexan. in l. si tibi. ff. si cõtr. pet. Ias. & Socin. in 3. not. dicit & si oporteat impropriare verba. Riminal. in l. si de certa. C. de transact. dicens quod verba generalia contrahentium restringuntur secundum eorum mentem. facit Bon. in tract. de nobilitate 3. parte nu. 181. Pauinus in tract. de authen. capitulo sede vacante, in 3. præludio. vbi dicit idem in rescriptis. latẽ Hippoly. in l. sed sciendum. col. 2. ff. de parric. Panor. in c. pastoralis de decim. in fin. Calca. consil. 13. viso instrumento. colum. 8. vbi dicit, quod ad mentem contrahentium & nõ ad verba inspicere debemus prout & fit in legibus: quæ autẽ sint de mente contractus dixi in meis clausulis generalibus. in vers. contenta intellige semper prædicta procedere quando disponens processisset ad dispositionem: alias enim non sufficeret ita voluisse, nisi disposuisset. ita Ias. in d. l. 3. C. de de liber. præte. 1. fallen. in l. quicquid astringenda. col. 3. vers. adde in 1. membro. de verb. oblig. in l. si res obligata. col. 5. vers. circa secundam partem. ff. de verbo. oblig. Pich. in rep. §. Titia. colum. 57. Ruynus in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. 18. post med. ubi Monfer. in fin. colum. 14. de libe. & posth. Soc. in l. in ambiguo. ff. de reb. duq. vbi facit 10. cõclusiones circa hoc, quamquam Igneus in d. auth. ex causa. col. 85. dicat q̃ vbi expressa morientis voluntas apparet licet non sit testatus: tamẽ seruetur illa voluntas ex quadam equitate legis. per §. quambrem. in auth. de nupt. l. ab intestato. ff. de iur. codicil. per rationem. l. quædam. ff. de acquir. hæred. Et quia Ias. in d. l. 3. C. de lib. præter. ponit quatuor fallen. adde aliam quam ipse ponit in d. l. si res obligata. 1. no. vt nõ procedat quando talis dispositio esset contra legem.

21 Item in dubio † in princip. causæ & sic in his quæ respiciunt ordinationem litis, magis fauetur auctori quam reo in medio causæ. & sic circa processum & probationes pariter fauetur vtrique. In decisione, & sic in fine causæ plus fanemur reo. Bart. Ias. & alij in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. oblig. fuit doctrina Azon. quam late examinant Moder. in l. de die, vbi Ias. col. 2. & 3. ff. qui satisf. cogant. & dum dicitur fauendo reo, limita nisi in causa testamẽti, dotis vel alias fauorabili: quia ille fauor preponderat. Dec. in c. 1. col. 3. de proba. ver. 6. limita. facit Philosophus, part. 29. prob. 13. & seq.

Item in dubio adharendum est regulæ, & pro ea pronuntiandum. l. ab ea parte. ff. de proba. c. 2. de coniug. leprof. Et ei tenaciter inharendum. Bart. in l. si tutor. in fin. C. de fer. pign. dat. man. Ias. in l. ex quacunque. col. 6. ff. si quis in ius voc. nõ

Syluæ nuptialis Lib. V. Tractat.

ierit. in l. fin. colum. 5. C. de edicto. diui Hadria. tol. in l. qui se patris. colum. 15. C. unde lib. in l. ab antiquis. C. de testam. colum. 3. Felin. in cap. 1. colum. 3. & sequen. de re iudic. Alexand. in l. ex diuerso. §. in iudicio. colum. 3. ff. solut. mar. Rom. consil. 208. incip. hæc impetratio. Barbat. libro 1. conf. 2. colum. 1. Et ei inherere debemus, vt Bononiensis Carrocio. Ias. in l. a diuo Pio. num. 8. ff. de re iudic. in l. si constante. num. 15. ff. solu. mar. Roch. in tractatu de iure patrona. in verbo honorificum. colu. penul. Et quando à regula receditur, debet exprimi causa. De ei. in capitulo consulu. el. 1. de appel. & qui habet regulam pro se, dicitur habere rem certam. Dec. in c. cum adeo. 3. not. de rescript. Et dicit Ias. in l. cætera. 3. not. ff. de lega. 1. quod semper est pro regula pronunciandum, & pro regula ponit Dec. in c. translato. 4. not. de constit. & in 2. lectu. & in c. cum adeo. in fi. 2. not. de rescript. & in c. sicut. colum. 2. & in cap. in præsentia. col. 6. de probat. & in c. ad nostram. in fi. & in conf. 142. colum. 4. in rub. ff. de reg. iur. nu. 8. & dicit Curt. Iun. conf. 7. colu. 8. q. in dubio tenendus est intellectus per quem minus læduntur

32 regulæ iuris communis. † Est lata culpa ignorare regulas: fecus de fallentijs. Ias. in l. quod te. col. 4. ff. si cert. pet. vbi Socin. col. fi. Ioan. Pyrrus in rubr. ff. de reg. iur. in l. qui cum alio circa medium, eod. tit. dixi supra 8. limit. de decis. in terminis, vbi qd est nihilominus ineptum regulam non fallere, vbi æquitas suadeat. & quod exceptio est fundata in æquitate, dic vt ibi. Et dicit Salic. quem refert Caccialup. in tractat. de modo studendi. col. 1. quod debemus stare regulis, non ponere caput ad casus singulares, & peregrinos: quia est doctrina periculosa. Salomon. in §. responsa. institutio. de iure natur. char. 5. Afflictus de iure protomiseos, col. 2. Nec mirum, quia dicit Fortunius in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. nu. 287. quod quando Doct. aliquid iniustum eliciunt ab aliquo textu. illud notandum dicunt singulariter, & menti tenendum: est tamen temerarium dicere tex. vel gl. singularem, vt supra dixi loquendo de autoritate glossæ.

33 † Item in dubio amplectimur eam opi. quæ minus lædit ius commune. Galiaula in repet. l. centurio. char. 10. nu. 152.

Item in dubio amplectenda est opin. per quam redimus ad ius antiquius. Codrus ferm. 1. nescio. vbi char. 1. dicit Legib. quidem antiquis vtere in cibis vero recentibus. quotiens tractamus de redeundo ad ius primæuum, siue commune etiam si sumus in materia correctoria, semper dicitur fauorabilis & extendenda glo. not. in c. statutum, in verbo, numerandum, de præbend. lib. 6. quam ad hoc reputat notabilem D. Alex. in l. si constante. in princ. in 3. col. ff. solut. mar. quam per plura comprobatur Ias. in l. nemo potest. 2. lectura col. 8. de legat. 1. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. colu. 3. ff. de pact. & in l. omnium. in prin. 3. col. C. de testa. in l. properandum. in prin. col. pen. C. de iud. Monfer. in d. l. nemo potest. colum. 12. Soc. conf. vlti. 2. vol. ad fi. Brun. de statutis. 7. art. q. 2. Feli. in ca. cum omnes col. 3. in c. cum accessissent. col. 3. de constit. c. veniens. col. 3. de præscr. Gulielmus Monferat in tracta. de successione regum. char. 8. nume. 10. quibus omnibus locis inter cætera dicunt per illam glo. quod si populus fecit aliqua statuta contra ius commune quæ postea fecit confirmari a principe, si idem populus voluerit postea tale statutum destruere, poterit hoc facere sine licentia principis. Hinc est quod Cur. Iun. conf. 2. in fi. per illam glof. dicit quod in diuersis consuetudinib. statum illi pro qua

24 est ius commune. † Hinc est q. stantibus paribus probationibus statum illi quæ concordat cum iure communi. Bald. in authen. omnes peregrini. C. commu. de success. cum simi. vt tradit Franc. de Curte in tract. testium. conclus. 9. & consil. 24. col. 2. Dec. in c. in præsentia. col. 28. de probat. Corse. sing. 358. incip. statuit. Hinc dicit Aegidius Bellamera decis. 507. conclusio. q. in casu q. si ius commune concedit aliquid specialiter in aliquibus casibus si obtineatur postea aliquod priuilegium, reducens nos ad ius regulare, dicitur fauorabile. idem tenet Arcetinus in c. fi. col. antepen. de rescrip. Campezius inter feudalia Brun. consil. 2. col. 10. Et dicit Hierony. Zanetinus in disput. incip. in sacro. col. 108. quod vbi possumus aliquid interpretari secundum ius commune & secundum ius speciale, semper debemus interpretari secundum ius commune. Et dicit Dec. conf. 114. col. 4. quod factum superioris debet semper intelligi secundum ius commune quantum fieri potest. & consil. 118. dicit, quod pactum consonans iuri communi nunquam potest dici simoniacum. Et dicit Curt. Iunior conf. 3. col. 17. & conf. 9. col. fi. & conf. seq. col. 3. in l. qui se patris. char. 20. quarta. C. unde libe. quod statuta excludentia feminas à successione propter masculos, quia reducunt nos ad ius primæuum 12. Tabulorum, sunt fauorabilia. Et dicit idem Cur. conf. 6. col. 11. post Philip. Corneum per eum relatum quod l. fin. C. de indict. vid. col. quæ corrigi. l. Viscelliam, est fauorabilis & extendenda, li-

cet sit correctoria, ex quo reducit nos ad ius primæuum, quo et reiciebatur conditio viduitatis. Et dicit Ioan. de Montefer. 25 rato in rub. de rescrip. lib. 6. col. pen. † q. sicut omnis recessus a iure communi est odiosus: ita omnis reditus ad ius commune est fauorabilis. Et dicit Brunus in tracta. de forma. char. 58. versic. 18. inuenio limitari. quod regula, quod actus sit nullus, non seruat a forma, non procedit quando pertalem actum redimus ad ius commune. & plures decisi. allegat ad hoc. Et debemus redire ad ius commune quantum possumus etiam per improprietatem verborum. Rom. conf. 328. colum. fi. Et dicit dom. Fabianus de monte Sancti Sauini in tractatu de empt. & vend. in 3. quæst. 7. quæstio. princip. quod ideo priuilegia contra ius facilius tolluntur: quia vnaquæque res de facili redit ad ius commune, quod vocatur natura. & ibidem in fine subdit, quod propterea tenenda est opinio illa quod non præscribatur pacto quod quis possit perpetuo recatare rem venditam quia res facilius reuertitur ad priorem Dominum: ideo inter prætatione iuuandum. Et dicit Igneus in authen. ex causa. colu. 2. in fi. † quod voluntas testatoris potius debet interpretari secundum ius commune quam secundum consuetudinē. Et dicit Rochus de Curte in d. capitulo cum accessissent. de constitu. cha. 10. quod talis materia bene est fauorabilis, nisi quis priuaretur iure suo. Et dicit Roma. conf. 318. incip. quæritur etiam, quod verba nouæ constitutionis per quam reditur ad ius commune primæuum, sunt latissime intelligenda. Et dicit Corn. libr. 2. conf. 14. ad huius colum. 2. quod statutum derogans iuri communi reducens ad ius antiquum dicitur fauorabile & extendendum. Et 54. viderur. litera p. quod in interpretatione cuiusque legis nouæ debemus minus recedere à iure antiquo, quam sit possibile. dicit Soc. conf. 4. in Bononiensibus. col. 5. & sequen. incip. super quæst. quod exemptus potest se submittere ordinario sine licentia: quia res facile reuertitur ad naturam suam. & ideo Castrum quod ab antiquo non erat de demaiano, licet postea factum de demaiano potest alienari: quia de facili redit ad naturam suam. Et dicit Caccialup. in repet. l. omnes populi. colum. 1. quod statutum disponens q. idem ius reddatur clericis in foro seculari quod reditur laicis in foro ecclesiastico, valet quia reducitur clericos ad ius commune.

27 † In dubio etiam iudicandum pro pupillo, vidua, paupere vel infirmo, intellige quando dubitatio habuit originem in propria persona talium personarum fauorabilium, vel saltē postquam ius deuenit ad personam fauorabilem. alias secus Matthesila. in tract. de electio. verioris opi. colum. 1. Isti enim tales sunt miserales personæ vt dicit Alber. in suo dictionario. in ver. mirabilis. Barb. Felin. post Canonistas in c. significantibus. de officio. deleg. Bartol. & alij in l. prima. C. quando

28 imper. inter pupil. & vidu. † Non tamen propterea illis tantum fauere debemus quod cæteris iniustitiam faciamus. cap. ex tenore. de foro compe. facit l. fi. §. sed si quis. in fi. C. comm. de legat. Dec. in capitulo 1. colum. fi. de constit. in c. in præsentia. colum. 35. de probat. frater Ludouicus Vivaldus in opere regali, de laudibus trium liliorum. circa fin. 3. quæst. allegat il

29 lud Deuter. 23. pauperis non misereberis in iudicio. † Et dicuntur miserales etiam mercatores, dum sunt in mercimoniis & peregrinant. Alexan. libro 7. conf. 131. omnipotentis. ad fi. Demum dicuntur miserales, secundum Alber. vbi supra. oēs ad quorum comiserationem natura nos inclinatur. Afflictus in constitutione, lege præsentis. 3. not. licet ipse sentiat contrarium in constitutione, omnes nostri. 2. not. quia meretrix esset miserabilis, & tamen non est digna legum laqueis innodari. idem tamen quod Alberic. tenet & Ioan. Lup. in tracta. de dona. inter virum & vxor char. 66. colum. 3. est in repet. c. per vestras.

30 vbi dicit † quod quantum ad hoc dicitur vidua illa quæ caret marito, licet nunquam fuerit nupta: vel quæ habet maritum inutilem puta bannitum, vel absentem, vel damnatum ad perpetuum carcerem. l. fi. C. ad leg. Flau. de plag. vbi glof. & Bald. Alex. 4. volum. conf. 126. incip. in hac hæsitacione. & intelligere debemus de vidua honeste viuente. Felin. in d. cap. significantibus.

31 † Item orphanus dicitur miserabilis. Formularium prouinciale. char. 24. Item pauper est miserabilis. hinc dicimus quod in dubio pro paupere. in authen. de ecclesiast. titul. §. si qs in nomine magni Dei. & causa pauperis debet citius expediri, quam causa diuitis. glof. in cap. in primis. 2. quæstio. prima. Et pauperi litiganti debet aduocatus patrocinari sine salario Ias. in l. prima. in fi. 1. col. ff. de offi. proconf. & leg. in §. tripli. col. penul. instit. de actio. vbi subiungit q. notarius conficiens instrumentum inter pauperes nihil debet ab eis perere pro salario. idem vult Dec. in cap. 1. col. 54. de probat. & Rota in ant.

32 tiquis. deci. 804. incipiente not. idē dicit de alijs scripturis. † Et si diues

si diues litigat cum paupere, diues cogitur sibi ministrare expensas ad litigandum. l. si instituta. §. de inofficio. el. 2. ff. de inoffic. testam. vbi Paul. de Cast. in simil. vt Paris de Puteo in tract. de Syndicatu. in versic. expensę. col. 2. est char. 24. Baldus Nouellus in tract. de dote. 9. parte 7. speciali. in cap. si qui test. col. pen. de testib. Et hoc facit Rex Francorum pauperibus se eum litigantibus. dixi inter feudalia Bruni consil. 12. col. 3. intellige quando pauper habet pro se presumptionem iustitię. Io. Lup. de donat. inter vir. & vxor. char. 61. col. 3. vers. ampliabitis.

33 8. & 20. † Et rationem quare sit fauendum debilibus, ponit Isocrates in oratione panegyrica, incip. illos. char. 6. ad rem redeo, ad istam misericordiam quę est instinctus naturę secundum Fabia. in authen. nouissima. C. de inoffic. testam. 2.

34 quęstione, moueri possumus pluribus de causis: † ideo lex remittit in arbitrio iudicis quę dicatur persona miserabilis: vt per omnes Doctos. in dictis locis. Ias. in l. Titia textores. col. 4. delegat. 1. qui refert Alexan. consil. 121. lib. 1. ad fin. dicere

35 † quod vidua seu pupillus non dicerentur miserabiles, nisi concurrat etiam paupertas. & fuit originale dictum Spec. in tit. de instrum. edit. §. nunc aliqua. versic. 63. pro quo Petr. de Vbald. in sua canonica episcopali. 10. cap. principali. Sed illud dictum resoluit Dec. in c. ceterum col. 10. de iudic. versic. aut si agatur, dicens quod etiam vna Regina inspecta qualitate eius personę potest dici miserabilis. arg. l. sed si suscepit. cum gl. in versic. modica. ff. de iudic. Et quod etiam si sit diues, est sub protectione Ecclesię. licet d. Roch. ibidem pro Alex. al. leget Panor. in c. ex parte B. col. pen. per generalitatem illius rex. & c. ex tenore. de foro compe. Illud dictum Alex. & Spec. secundo resoluit Bulg. in l. 1. ff. solut. mat. col. 7. vers. tertius casus post Bal. Nouellum in tractatu dotium. nona parte. in 16. speciali, dicens quod opinio Specu. procedit quantum ad effectum, de quo ibi, scilicet an relictum eis factum dicatur relictum ad pias causas. Sed quantum ad effectum competentię iudicis, omnis vidua diceretur indistincte miserabilis. facit,

36 † quia per se non potest stare in iudicio. Card. quem refert Afflictus in constitutione, presentil. 3. not. licet dicat quod opin. quod requiratur etiam paupertas, est verior, quod videtur casus in d. capit. significantibus. Ad rubricam quam ponderat Alex. C. qñ imper. inter pupil. & vid. respondet Parpal. in l. 1. C. de sacrosan. Eccl. quod ibi subiicitur verbū, alias, quod non obstante disunctiua importat similitudinem & æquiparationem. Felin. in c. sedes. col. fin. de rescript. vnde sequeretur quod illa rubrica non loqueretur nisi in diuitibus propter disunctiuam, vel, & sic oporteret incurrere in alterum de duobus inconuenientibus: nam si tenemus quod in princ. illa rubrica loquatur de nō miserabilibus propter disunctiuam sequitur contra Alex. & Spec. quod etiam diuites gaudebunt illo priuilegio: quia ibi textus æquiparat. Si vero tenemus quod loquatur de pauperibus, oportet concludere quod siue diuites siue pauperes semper sunt miserabiles. & propterea dicit Parpal. melius esse tenere quod relinquatur arbitrio iudicis. Afflictus dicta constitutione, omnes nostri. 2. not. subiiciens,

37 † quod impetrans priuilegium a principe propter miserabilitatem debet exprimere qualitatem miserabilitatis. Et illud priuilegium illius tit. C. quando imper. inter pup. & vid. quod habet vt non possint cogi litigare extra prouinciam. Item & vt possint quodocunque petere se remitti coram supremo principe omisso medio: in tantum procedit quod non potest illi renuntiari secundum gloss. in d. l. 1. in ver. excedere quam ibidem fing. reputat Bolo. post alios ibidem. & in l. pen. C. de pact. Rom. consil. 269. incip. non est dubium. Felin. in cap. si diligenti. de foro compe. in 4. fallen. in 2. correlario. Bertach. in tract. de gabellis. 7. parte. quęst. 27. Bald. in cap. de causis, col.

38 antepen. de offic. deleg. † Et propterea D. meus Thom. Parpalia in d. l. penul. dicebat se vidisse in causa cuiusdam viduę quę coram ordinario iam erat apunctuata ad ius, & quę petijt se remitti coram principe, quod ipsa ibi remissa fuit: quia per consensum pręstitum in litigando coram ordinario, non potuit renuntiare priuilegio d. l. 1. Idem tenet Afflictus constitutione, statuimus. col. 10. q. 13. limita tamen nisi cum miserabili esset admixta persona non miserabilis: quia ratione connexitatis debet remanere coram priori iudice. Aret. consil. 83. quia multa. col. 4. vers. vltim. dicebam. quod videtur durum, quia magis priuilegiatus deberet trahere minus priuilegiatum. Ias. in l. Imperium. ff. de iurisd. omn. iudi. col. 3. vbi infert quod ubicunque in eodem negotio interueniunt clericus & laicus, semper iudex ecclesiasticus tanquam iudex clericus, qui est dignior, de eo cognoscet: quia magis dignum trahit minus. Bart. in l. pręcipimus. §. eodem obseruando. C. de appel. Barb. lib. 2. consil. 1. in fin. col. 6. & consil. 31. clementissimi. col. 2. Roman. consil. 275. in casu proposito. Monferrat. in

tract. de success. regum. char. 10. nu. 22. facit Panor. in ca. super quęstionum. in §. si vero. de offic. deleg. vbi in causa commissi inquisitori & ordinario appellabitur ad Papam superiorem inquisitoris: & sic ad digniorem, non autem ad Metropolitanum. Hinc infertur quod si plures laici inquiruntur a iudice seculari, si inter eos reperiatur vnus solus qui sit clericus, debent omnes remitti coram iudice ecclesiastico tam laici quam clerici. ita in terminis Ant. de Prato, quem refert & sequitur Maria. Socin. relatus per Hipp. suo not. 180. incip. plura. vbi valde extollit istud dictum vltra omnia eius dicta singularia. poterat dicere vt in simili Barb. in c. 1. col. 1. de proba. nec est de plebe Deo, vt inquit Ouid. & Cice. in Paradox. quę Stoici vix in otio, in gymnasijs probant. & Hippo. etiam hoc dictum extollit in l. de incestu. ff. de quęst. Socin. in l. cum fenatus. ad fin. ff. de reb. dub. & Felin. quem late refert Thom. Ferr. caut. 10. incip. si contingat. Roch. de Cur. in c. ex literis. 3. not. de constit. facit etiam quia de connexis idem est iudicium. Ias. in l. 1. C. de transf. Dec. in cap. translato. 4. not. de constit. vbi Roch. col. 2. post Felin. dicit, quod connexum dicitur quando vno & eodem tempore quid factum fuit, per illum text. ibi, sub eadem sponione. vnde continentia causę diuidi non debet. Ias. in l. nulli. C. de iudic. Felin. in c. ex tenore. col.

39 fin. versic. extra dictos casus. de rescrip. † facit, quia ratione adiuncti quis consequitur ex persona alterius quod ex persona sua consequi non posset. Alex. lib. 4. consil. 122. viso puncto. col. 3. Barbat. lib. 2. consil. 36. Sapienter. col. 9. & tribus seq. Hip. in l. de minore. §. tormenta. col. 3. de quęst. late Natra in repet. c. quamuis. col. 3. de pact. lib. 6. & in locis relatis per Bonif. in tract. de nobilitate. 3. parte. nu. 186. Stepha. Malereti in tractat. de electione. char. 20. & seq. Est fortis decisio & vtilis, quia longe mitius agitur cum delinquentibus in foro ecclesiastico, quam in foro seculari. Et licet non inueniam illam decisionem hactenus ab aliquo impugnata.

Tamen contrarium facit quod vult Spec. in titu. de cleric. coniug. colum. 3. versic. qui si clericus habens. vbi si clericus & laicus fratres habent patrimonium diuisum: tamen laicus propter hoc non consequetur excusationem a muneribus, quia publica vtilitas non debet vacillare obtentu priuilegij clericalis.

40 † Secundo facit quod vult Bart. in l. fin. col. 3. versic. coram quibus. ff. de colle. illic. vbi si in vniuersitate sint tot laici quot clerici, bene procedit illa regula, quod magis dignum trahit minus: secus autem quando laici essent plures, & licet allegetur Bar. contrarius, vt per Nicel. concor. 204. incip. notum est. post Mathefi. no. 144. incip. no. quod si in causa indiuidua. tamen ipsi eum concordant.

Tertio adduco quod vult Bald. in l. fin. vlt. char. in 6. quęst. princ. C. de edict. diui Hadr. toll. vbi dicit quod forus delicti tanquam principalior debet attendi: & quia maior pars patrimonij spectat laico: ideo punitio spectabit iudici laico.

Quarto facit quod vult Nico. de Neap. & Bald. in l. iuris peritos. §. 1. ff. de excu. tut. vbi dicunt, quod si vnus arbitratorum sit clericus, alter laicus, ambo iudices superiores, arbitratorum debebunt adiri. in delictis autem, quia de eis non conuenit sapius quęri, is procedet coram quo prius lis fuerit contestata.

41 † Quinto facit quod vult domi. Alex. in l. sæpe. ff. de re iudic. col. 1. vbi etiam in connexis delictis absolutoria siue condemnatoria lata de vno ex delinquentibus, non nocet, nec prodest alteri.

42 † Sexto facit quod vult Panor. lib. 2. consil. 33. incip. pręsidio. colum. fin. vbi lata sententia per arbitros contra duos socios, quorum vnus erat clericus, poterit iudex secularis adiri pro executione contra alium socium qui erat laicus, non obstante connexitate causę.

Septimo facit quod vult Felin. in rubr. de appel. col. penul. vbi vult quod quando qualitas clericatus non concurrit necessario ad actum qui tunc fit, puta ad exercitium iurisdictionis, tunc nihil repugnat quominus possit adiri superior laicus.

Octauo facit Feli. in cap. quam sit. de Iudæis. 1. nota. quem pro contrario allegat Hippol. in dicto singulari, in fin. vbi laicus ita demum gaudet priuilegio clerici consocij, si aliter priuilegium clerici non valeret, sed hic bene valet: ergo laicus nō gaudebit.

43 † Non obstat quod pręmissa procederent vbi causa esset diuidua. Sed Anto. de Prato loquitur vbi est indiuidua, quo casu omnes videntur velle quod Ecclesiasticus etiam cognoscat de laico, saltem vbi sunt æquales. Roch. in cap. quanto. 2. not. de iudi. Roma. consil. 195. in casu pręmissio. ad Bolo. cōf. 34. col. 3. Bertachin. in tract. de episcopo. secunda parte. lib. 4. q. 72. est charta 27. Felin. in c. cum M. 5. col. versic. est tamen, de constit.

Syluæ nuptialis Lib. V. Tractat.

constit. in capit. fin. colum. 1. versic. fallit quarto. de exceptio. & in terminis questionis nostræ, in cap. 1. colum. 4. de præsen. ubi semper doctores faciunt istam considerationem, An sit pro causa diuidua, vel indiuidua, unde cum hæc causa sit indiuidua: ergo cognitio spectabit Ecclesiastico. imo si esset diuidua, dummodo tamen cum difficultate fieret diuisio, ex quo deberet tunc integra vni assignari. §. fin. insti. de offic. iud. Moder. in l. si idem cum eodem. §. 1. ff. de iurisd. omn. iud. ideo Ecclesiastico vt digniori assignabitur. Sed respondet Felin. in d. cap. ex tenore. col. fin. versic. extra dictos casus. dum dicit inspicendam esse originem facti, unde cum a principio potuerit diuidi processus, & formari inquisitio contra quemlibet de per se, videtur quod possit adhuc hoc fieri remittendo clericum coram Ecclesiastico. Et sic causa erit diuidua. Aliter potest responderi, prout Dec. in d. cap. ex literis. §. notab. Et ibi Roch. allegando Marianum in cap. 1. versic. 14. declarando. & versic. seq. de foro competen. Et propterea bene cogita: quia disputative id dictum velim, iuxta illud, Apelles faciebat, vt in 44 simili dicit Ioan. Pyrrhus in l. 1. C. unde liberi. † Tales enim miserabiles personæ sunt etiam sub protectione iudicis Ecclesiastici: taliter quod ipse de eis, licet essent personæ laicæ, posset cognoscere. Barbat. Felin. & alij in d. c. significantibus. pulchre Imo. in cap. nouit de iudic. col. 8. Et si ius Civile contradicat iuri canonico, stabimus iuri canonico. Felin. in cap. in causis. col. 1. de testib. in d. c. significantibus. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. colum. 15. Alexand. in Apostilla ad Bar. in l. priuilegia. C. de sacrosanct. Eccle. in Defensorio montis. per Bustum, char. 45. col. 3. Et Afflic. decisione. 57. incip. dicit constitutio. ampliat priuilegium hoc procedere in Ecclesia quod dicatur miserabilis. & limitat procedere, nisi ille qui aditur pro iudice habeat iurisdictionem in conuentum a miserabili persona.

Item limitat quando reus esset priuilegiatus de iure communi, vt per eum. sed pone quod persona miserabilis petat se remitti coram præfide, quia non est comp. regis vel supremi domini, nunquid debeat remitti? credo quod sic, per rationem iurium prædictorum: tamen non inueni in specie decisum. & quod istis pauperibus & miserabilibus sit fauendum, & in dubio pro eis pronuntiandum, tenet Mathefil. in d. tracta. de elect. verior. opin. Ias. in l. inter pares. ff. de re iudic. colum. 1. vbi dicit etiam quod in omnibus casibus in quibus ius vult alicui fauere in iudicando: pari modo, idem fauor debet præstari in probationibus. idem Ias. in l. de die, ad fin. princ. ff. qui satisf. cog. Barba. in tractatu, de Card. quæst. 11. col. 1. & benignior dicitur illa quæ minus obligat. Angel. consi. 337. non reuocando, lib. 2. col. 2. Et illa quæ fauet doti & matrimonio, maxime vbi agitur de impedimento inducto a canone. Felin. in cap. licet ex quadam de testib. col. 2. & quod fauendum sit benigniori, pulchre tex. in c. fin. de transact. vbi in quibus ius non inuenitur expressum, equitate seruata procedendum est semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personæ, causæ, loca, & tempora postulant. Signorol. consi. fin. col. 12. quod tantum procedit, quia licet in dubio probatio sit interpretanda contra probantem. l. non hoc. C. unde legit. tamen benignior interpretatio solet etiam sumi. Et ideo in cōcursu istarum interpretationum hæc vltima præualet ita quod in dubio interpretatur probatio pro producente, si hoc sit benignius. Alex. in l. diuortio. 3. col. ff. solut. matr. Ruin. in repet. §. Cato. col. 42. in fi. ff. de verb. obl. Benignior etiam dicitur quæ fauet testamento.

45 Et idem in dubio iudex debet amplecti viam benigniorem. l. benignius. ff. de legi. cap. fin. de re iudic. idem pro miserabilibus personis & alijs de quibus infra. Ias. in l. inter pares, 1. notab. ff. de re iudic. vbi limitat, nisi esset euident nullitas seu iniquitas: vel nisi vbi agitur de vtilitate animæ, quod illa præfertur viæ benigniori. Hipp. not. 151. incip. semper.

46 † Item in dubio pro dote, matrimonio, testamento, pro potestate clauium, vt etiam supra dixi in 9. limitatione.

Item pro causa studij. Dec. consi. 70. in fin. Item in dubio capimus partem tutiorem pro corpore. l. imo. ff. de lib. caus. Ripa in tractatu de Peste. char. 67. nu. 484.

Item pro ea opin. qua euitatur peccatum: & sic quæ fauet animæ. c. ad aud. de homicid. cap. iuuenis. de sponsal. Rosariū Busti prima parte. serm. 27. litera x. ad fin. Ripa vt supra in c. audibitis. col. 21. de præscrip. versic. 2. limita. Ias. in auth. quas actiones. col. 8. C. de sacrosanct. Ioan. de Ana. in cap. in ciuitate. de vsu. col. 3. Anto. de Prato in tractatu de secun. nup. char. 15. col. 1. & 2. Angel. in versic. dubium. nu. 1. & 2. dicens serus in foro contentioso. inferens propterea an in dubio quis debeat iudicari irregularis.

Item in dubio existentes in iure matrimonij melius est di-

mittere copulas, quam disungere coniunctos contra statuta Dei. c. licet ex quadam. de testib. Angelica vbi supra. in fin. ex quo infertur, quod in dubio debemus tenere opin. quæ facit seruare iuramentum. Anto. Baueria in tracta. de virtute iuramenti. col. fi. versic. item hoc præcipuum. Barb. in tract. de Card. consi. 49. incip. paucis. in fin. & propterea dicebat Gemin. consi. 112. in fin. quod in dubio iudicandus est contractus vsurarius. Calcanes consi. 25. col. 12. incip. prima facie. & 73. quod dictus. in fin. facit Hippol. notab. 102. semper. Marianus in repet. c. ad audientiam. de homic. Cepol. de contractibus simulatis. col. fin. sed contrarium vult Socin. in l. rogasti. in fi. prin. ff. si cer. per. Burgos in c. ad nostram. de emptio. & vend. col. 1. facit, quia in dubio quantum ad forum iudiciale iudicamus potius quod quis non sit excommunicatus. Decius in cap. præterea. colum. fin. de appel. Et sic dicere possumus quod contraria procedunt in foro pœnitentia. Marianus vbi supra & Corneus vol. 2. consi. 201. in hac. ad fi. dicens quod licet sit fauendum animæ, per hoc tamen non debemus a iuris censura recedere.

47 † Item in dubio tutior via est eligenda. cap. nisi. circa fin. de renunt. Et in dubio tene certum, relinque incertum. c. nullus. de pœnit. dist. 7. Calcanes consi. 210. spectabilis. col. 4.

Item in dubio pro causa funeraria seu primipilari. Ias. in l. 1. col. 2. ff. solu. matri.

Item pro illo qui est in possessione. Ias. vbi supra. facit §. cōmodum. insti. de interdictis. hinc dicimus. Beati possidentes. glo. in c. 1. §. si tres. in vers. a duobus. de pace tenen. Alex. lib. 1. consi. 129. col. 1. Dec. in cap. ex literis. col. 2. de probat. Sando. in l. si inter. col. 2. ff. de reb. dub. decem alias vtilitates possessionis ponit Curt. Senior in repe. admonendi. col. 86. & seq. ff. de iureiur.

Item in dubio iudex debet esse procliuor ad probandum donationem factam per maritum vxori. Monfer. in repe. l. si constante. col. 58. in fi. ff. sol. matr. Et quod non sit reuocata, Socin. & Sando. in d. l. si inter virum. ff. de reb. dub.

Item in dubio quod instrumentum non sit falsum, glo. in l. inrisgentium. §. quod fere. ff. de pact. Alex. lib. 1. consi. 74. viso testamento. col. pen. & 70. viso processu. col. 1. Cepol. qui in illo casu consuluit consi. 21. col. 8. & consi. seq. col. 4. Idem vult Barb. in rub. de fid. instr. col. 5. Corset. sing. 217. in vers. probatio. dicens esse gl. singularem, vt Bolo. & Ias. super ea. Alex. lib. 5. consi. 93. in causa & lite. col. penult. Curt. Senior consi. 50. incip. præfens consultatio. in fi. col. 11.

Item in dubio quod actus potius valeat quam pereat. l. quotiens. & l. vbi est verborum. & vtrouque Socin. ff. de reb. dub. Hipp. in l. 1. §. si seruus. 3. col. ff. de quæst. Dec. consi. 140. colum. 2. Ias. in l. verbis ciuilibus. 2. col. ff. de vulg. & pupi. in l. 1. 1. not. ff. de eo quod cer. loc. Latius in l. quotiens in stipulationibus. ff. de verb. obli. vbi quod in dubio tenenda est opi. quæ fauet substantiæ actus. Et ista præsumptio alijs præfertur. Dec. consi. 77. col. 5. quod facit ad multa. Sed Ferdinandus in repetit. §. diui. nu. 26. dicit quod interpretatio vt odium excludatur, præfertur isti. Ias. in l. nominatim. ad fi. ff. de lib. & posth.

Item in dubio quod contractus sit potius censualis quam emphyteuticus. Ias. in auth. qui rem. C. de sacrosanct. eccles. in tract. de iure emphy. col. 79. versic. 8. Modern. in apost. Panor. in c. constitutus. col. fin. de relig. domib. Hippol. not. 95. incip. contractus. vide tamen Sociu. consi. 167. col. 2. & 3.

Item in dubio debet intelligi vt minus liget, quam magis. Natta in cle. sæpe. §. fin. col. 4. de verbo. signifi.

Item compromissum non esse fiendum. Soci. consi. 300.

Item actus principis potius adaptetur ad iure factum, quam ad non iure. Felin. in c. ex literis. col. 9. de constit.

Item quod quis excusetur a muneribus, Ang. insti. de excusat. tut. in prin. in col. pen.

Item pro religione & pro Ecclesia. l. sunt personæ. ff. de relig. & sum. funer. Roch. in c. at si clerici. char. 12. de iud. non tantum quod propterea desit iudicium rationis. c. non solum. de reg. lib. 5. circa prin. Ias. in l. si sic. in prin. de leg. 1. Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum. col. 4. de constit. nec in tantum quod propterea eneruetur iurisdicatio laicorum. Ioan. And. & alij in ca. nouit. de iudi. cap. per venerabilem. vers. rationibus igitur. qui fil. sint leg. Moder. in tract. de perfecto clerico. char. 85. Bosch. in rep. rubr. de constit. col. 15. Hadr. Papa noster. in Quodlib. charta 14. & charta 15. quia Ecclesia est cultrix iustitiz. Dec. consi. 151. col. 13.

Item pro reo. Dec. in cap. ex literis. col. 4. de proba. Ias. in l. de die. ad fin. princ. vbi limitat quatuor modis. ff. qui satisf. cog. Mathefil. vbi supra.

Item contra illum qui probat, Decius in cap. in præsentia. de pro-

de probatio.col.11.dicens hoc procedere etiam si materia sit fauorabilis.

Item in materia successionis in dubio pro agnatis contra agnatos.Bolog.conf.69.vt in presenti.col.fin.

Item in dubio pro hærede contra legatarium l.vnum ex familia.§.si rem.de leg.2.Lancel.in l.talis scriptura.4.col.de leg.1.Paulus de Castr.& Socin.in l.si fuerit. ff.de rebus dubijs.Decius conf.92.col.2.

Item in dubio iudicamus id quod est vtilius filio in materia filiationis.Dec.in c.per tuas.col.2.de probat.

Item iudicamus in dubio substitutionem esse prout erit vtilior filiis.Socin.in l.1.col.60.de vulg.& pupil.

Item in dubio iudicamus quod substitutio potius sit directa,quam fideicommissaria.Socin.in l.centurio.col.12. ff.de vulg.& pupil.vbi Aret.col.19.

Item in dubio iudicamus quod dispositio sit potius modalis quam conditionalis.Alex.lib.1.conf.102.incip.vifis.col.2.

Item in dubio quod verbum stet specialiter,non regulariter.Bart.in l.hoc legatum. ff.de leg.1.

Item in dubio verba statuti adaptantur ad frequentius contingentia.Bolog.conf.41.col.2.

Item in dubio tenere debemus opi. per quam fratres reducuntur ad æqualitatem.Soc.conf.4.lib.ante fin.& lib.3.conf.108.casus,ser.ad fin.in repet.l.cum auus.col.20.dixi in meis clausulis generalibus, in verbo & hæredes.

In dubio appellatio debet admitti.Ias.in l.1.col.3.in 6.nota. ff.si quis cau.Dec.conf.33.col.2.& ff.34.col.2.& 49.col.2.162.colum.3.in c.vt debitus.col.antepe.de appel.Præpos.in c.ex ration.col.2.eo.tit.Soc.conf.195.circa primum.col.3.Feli.in c.significauerunt.de testi.in prin.2.col.Alex.lib.7.cōf.139.vifo pūdo.col.10.in c.super eo.3.col.de app.vbi etiam dicit, quod in iudicio debemus dicere appellationem non esse desertam,quia secundum eum in dubio iudex debet eligere viā per quam vtrique parti consulitur,quod limitat Dec.ubi, nisi essemus in materia in qua regulariter appellatio non admittitur: nam in dubio debemus stare regulæ,vt late dixi paulo supra.Itē in dubio omnia interrogatoria debēt admitti.Imola & Panor.in cap.per tuas.de testib.Idem de positionibus & capitulis.Cur.de positio.in 9.Breuioloquio Ias.in auth.ad hæc.C.de iudic.Item in dubio contra fiscum l.non puto. ff.de iur.fis.& contra volentes eum impinguare,practica Petri Iacobi de contradi.l.§.quadrupli.insti.de act.col.antepe.& rubr.seq.col.3.Intellige tamen semper,quādo fiscus tractaret de lucro captando,& priuatus de damno euitando: puta quia fiscus ageret de pœna sibi acquirenda:secus si veniret ex contractu,vel successisset alicui priuato: quia tunc in dubio faueremus fisco,vt est de mente Bolog.ubi in suis nouis interpretationibus.in prima part.& in Theodosiana, in verbo, die nono.est charta 25.cum & Alex.in l.1. ff.sol.mat.vbi Ias.col.11.Ang.de Aret.que sequitur Ias.in l.de die.ad fin.princ. ff. qui satisfada cog.Et vtrobiq; allegat Angel.de Aret.& dicit Ias.se ita cōsultuisse.Fel.in c.pastoralis.col.5.de rescript.in c.duobus,col.2.de re iud.Roch.de Curt.in rub.extra de iudic.chart.fin.vbi Dec.in 2.lectu.ad finem.intelligit eam procedere quando agitur de privilegio fisci contra priuatum quia in dubio contra fiscum,ne fiat multiplicatio privilegiorum: prout etiam ipse dixit.in c.3.colum.3.de prob.Hipp.in repe.rub.C.de probat.col.79.versic.teneas tamen menti.confirmatur hæc opi.ex eo quod supra dixi,quod in dubio fauendū est pauperiori & debiliori contra fiscum qui est ditior & potentior.Item quia cōmuniter quodammodo iudex in causa propria,quod est valde absonum.Bauerius in §.si seruum.colum.3.instit.de hered.instit.Maleretus in tractatu de electione.capitu.89.Corset.in tractatu de pot.regia.quæst.45.Propterea dicit notanter Bar.in l. qui iurisdictioni.in secunda lectura. ff.de iurisd.omn.iudic.quod sicut recusatur quis ne sit iudex in causa propria: Pari modo potest recusari ille quem ille in iudicem dare voluerit,nec memini me alibi legisse.Est verum quod intellectus illius l.non puto.multum trutinatur per Modernos in d.l.1.solut.matrim.vbi Socin.colum.2.& Bulgar.colum.4.& Curt.in l.1.C.de edendo.tenebat opin.Bulgar.quod ille tex.non probaret hanc regulam, sed solum ibi dicatur quod iudex non errat si pronuntiat contra fiscum, quasi velit quod fiscus non sit privilegiatus,quod pro eo in dubio debet iudicari: sed relinquat in dispositione iuris communis: & secundum eum si hæc regula esset vera,destrueretur tota materia tit. C.de iur.fis.& priuil.fis.Bal.Nouellus autem in tract.dotium.in 9.part.in 1.priuilegio,dicit d.l.non puto, solum procedere quando esset aliquod dubium super aliquo articulo iuris: quia tunc fieret interpretatio contra fiscum,subdens idem esse quando esset super dubio facti.

Item in dubio proniores sumus ad absoluendum quam ad condemnandum.l.absentem.in princ. ff.de pœn.Barbat.lib.3.conf.51.illud.ad finem. Et propterea Dec.conf.175.in causa falsitatis.colum.fin.quod curia maiorem honorem consequitur ex absolutione,quam ex condemnatione.fuit dictū Pittaci philosophi quando pepercit occisori filij sui. In dubio minor pœna est eligenda.l.penul.& ff. de pœn.facit Iac.in inuestitura.in versicu. dicti vasalli promiserunt recognoscere dictum feudum.colum.5.dicens quod pœnæ ponuntur magnæ vt homines magis timeant,non vt exigantur ad vnguem.facit quod vult Angel.in §.furtum.instit. de oblig. quæ ex delicto nascuntur.vbi dicit quod quando pœnæ fuerunt taxatæ,homines erant doctiores,quia habebant rempublicam,nunc autem sunt sub dominis.Ideo nō possunt in totum exigi.facit Bald.in l.1.C.de secun.nupt.in figuratione casus, dicens quod pœnæ imponuntur ad malos mores corrigendos,non vt fiscus locupletetur.facit Feli.in c.irrefragabili.§.ceterum.de offic.ordin.dum inuehit contra conditores legū, qui dum fingunt tendere ad correctionem morum,gerunt curam marsupij.pro quo gloss.in clem.2.in verb.consumit. de censu.Faciunt enim vt Iudas: Ioan.12.dum fingeat pietatem pauperum, dicens, Poterat vnguentum hoc venundari multo,& dari pauperibus:& volebat implere oculos.Facit illud quod dicitur de lupo, qui dum agnum errantem sine matre conspexisset,compassionem fingens quod ex pauesceret agnus, quia solus esset,& sit teneræ ætatis,illum deuorauit.& vide glo.in regula Cancellariæ 8.& 26.& 29.& 33.vlt.char.& 46.dixi in meo inuentario librorum iuris, charta penultima. addo nunc Hadr.Papam nostrum in Quodlib. quæst. 6. litera h. est charta,56.colum.1.a Luc.de Penna in l.mulieres.colum.7.C.de incol.lib.10.Item in dubio debemus tenere illum intellectum ad legem per quem videtur eam fuisse conditam super casu magis dubitabili.Io.Lupus de dona.inter virum & vxor.charta 78.colum.1.in versic.10.& vlti. quia lex debet esse de dubitabili.l.quod Labeo.vbi gloss. ff.de Carbo. edic. capitul. cum in iure peritus.vbi Panor.& Barbat. primo not. de offic. delega.cap.rursus.vbi Præpos.vlt.not. qui cler. vel vouen. qui subiungit quod in quæstione indubitabili non est aliter respondendum,nisi quod non habet dubium.Panor.in cap.super quæstionum.§.si vero.col.3.de offic.deleg. Et dicit Roch. de consuet.charta 11.col.1. quod ratio est, quia lex debet esse edita ob necessitatem: ergo non debet esse de casu indubio, quia esset superflua.pro quo facit Salomon.in repet.l.Gallus. §.& quid si tantum.col.2. ff.de libe.& posth. dicens quod aliquid noui debet lex decidere. Limita tamen prædicta vt sufficiat quælibet minima ratio dubitandi.not. in leuuchis.C. qui testa.fac.poss.ita Gammarus in tract.de extensione.col.8.versicu. quintum igitur. Secundo limita in casu quo essemus clari,quod legislator decidit etiam de casu indubitabili:quia tunc non procedunt prædicta.& propterea formata est conclusio in dubio.Dec.in cap.1.prima lect.de iudic.col.11.vers. & ideo alias senis.& sæpe exemplificari potest in legibus Imperatoris,quia ipse respondebat super facti contingētia,ideo si proponebatur factum indubitabile, oportebat quod super illo responderet.Lancel.in l. quod in rerum. §. colum. 3. ff.de leg.1. Tertio limita vt sufficiat fuisse dubium ante talem legē conditam,& quod nō fuerit postea.l.3. ff.de nat.restit. & instit. pro socio.ubi,nec vnquam fuit.Barto.in repetitione l. vbiunque. ff.de inter. act. colum.6. in versicu.vltimo opp.vbi ponit quartam limitationem vt sufficiat fuisse dubium apud imperitos,licet non esset apud doctos,facit l.fin.C.de indict.vidu, tol.circa principi.vers. nec tamen.

Item in dubio debemus euitare absurdum,dixi supra in argumentis Præpos.in c.rursus.col.5. qui clerici, vel vouen. Capol.in l. si fugitiui.col.6.& seq.C.de fer. fug. Claud.in l. ex facto.§.ex facto.col.fin. ff.ad Trebel.vbi inter plures decisiones quas referunt,not.vnam quam ibi ponit.& etiam in repet.l.vt vim.col.26.vers. ad idem. ff. de instit. & iur. quod si statutum pro delicto ponat pœnam capitalem vel capitis, intelligitur de minori,& sic de deportatione, quæ etiam pœna capitis dicitur: dicens esse signandum, quia quis posset de hoc lucrari vnam bonam vestem: quia vbi agitur de vita, pecunia concurret: quia vbi agitur de causa capitali,debet aduocato bene solui.Ang & Roch.in l. si pater. ff. de don. & quod intelligatur de minori vult Ioan.de Vilemati in repet. l. Diuus. ff. de fideiuss. no. 57. Idem Ias.in l. transigere.col.3.C. de transact.in l. si quis iniquum. §. hæc pœna.col.1. quod quis iur. in l. diuortio. col.3. ff. sol.mat. Dec.in c. si clerici.in prin.col.25. de iudic. Alexan. lib.3. cōf. 116. in causa inquisitionis.Bolog.in suis nouis interpretationibus primæ partis.in l.2. C. ne Christianum mancipium.Felin.in c. ex literis.col.10.vers. & tenendo hanc partē, de consti.

Syluæ nuptialis Lib. V. Tractat.

de confi. Card. in c. dictum est a domino. §. quod dicam. in fi. 1. q. 1. vbi dicit quod propterea Bonon. fuit liberatus quidā falsarius monetæ. Idem Gaspar Portugalensis in repet. l. imperium. ff. de iur. omn. iud. col. 47. vers. circa tertium gradum. & col. 44. vers. est tamen aduertendum. Est verum quod in contrarium vidi alias ponderari l. quoniam nouella. C. ad legem Iul. de vi publ. vbi appellatione supplicij venit pena mortis. & tex. cum glo. in l. 1. §. si ibi. supplicio capitali. iuncta etiam alia glo. fi. l. 2. C. de fal. mo. Ideo vide Riminal. in dicta l. imperium. col. 18. ff. de iur. omnium iudic. vbi disputat nunquid prædicta procedant quādo statutū vteretur verbo capitis. Et ibi limitat. nisi aliter apparet de mente statuētium. Item nisi effemus in casu quo ius civile penam mortis imposeret, quia tunc tale statutum deberet intelligi secundum ius civile. super quo cogita, quia mihi non placet. Intellige primo hanc regulam, dummodo per eam non recedamus a proprietate vocabuli. Ias. in l. stipulatio ista. §. cum qui ita. ff. de verbo. oblig. in l. si quis testamento. in prin. de legat. 1. Lancel. in l. fin. ff. de annu. legat.

Intellige & secundo regulam procedere prout loquitur, sci licet quando agitur de maiori vel minori pena: scilicet quando dubitaretur an pro delicto, de quo constat quis sit puniendus vel absolendus in totum, quia potius est condemnandus, quam absolendus. Soc. qui dicit esse not. in l. quidam relegatus. colum. 3. ff. de rebus dub. Ias. in l. cum quidam. colum. fin. vers. & si contra istam. ff. de liber. & posthu. Et isto modo potest saluari dictum Bar. in l. quemadmodum. C. de agri. & cels. lib. 1. vbi circa med. dicit quod cum sit fauor reipublicæ delicta coercere quod lex penalis est extendenda, refert Ias. in l. si certis annis. in princip. C. de pact. in l. si quis quod. col. 9. & in verb. §. ff. de iurisd. omnium iudic. vbi etiam Clau. col. 2. Ias. in l. si is qui pro emptore. ff. de vscap. col. 76. vers. 6. pro ista. Decius in conf. 67. col. 1. Roch. in cap. quanto. col. 5. de iudi. in cap. at si clerici. §. de adult. char. 1. 2. eo. tit. vbi permulta ponit qualiter exorbitantia possint dici fauorabilia. Clau. l. vt vim. col. 25. ff. de iusti. & iur. in l. 1. 2. col. ff. de oper. noui nuntia. in l. qui Romæ. §. ea lege. vlt. col. ff. de verb. oblig. in l. 2. col. penul. C. de in ius vocand. vbi etiam ponit quādo dicatur pena statuti esse fauorabilis, & sic extendenda. Angel. in maleficijs, in verbo, nec non ad denūtiationem. col. 14. in §. in personam. 8. col. instit. de act. in §. ius autem civile. col. 17. instit. de iur. nat. facit Bal. per illum tex. in cap. 1. §. porro. quæ fuit prima causa benef. amit. dicens esse meliorem tex. de iure, quod statuta penalia extenduntur. Anch. in c. canonum statuta. penult. chart. Alex. in l. 1. in princ. ff. de verb. oblig. vbi Soc. col. 3. dicit, quod causa mediata est odium delinquentis. Et immediata est utilitas publica. Lancel. in l. cætera. §. sed & si quis. ad fin. ff. de leg. 1. Nota. in c. sape. §. fin. col. 33. de verb. signi. Corset. sing. c. inci. pien. licet. est in verb. extensi. Monfer. in c. 2. col. fi. de cōsti. lib. 6. Et dicit Ias. in l. fratres. in fi. 2. col. C. de inoffi. testa. quod in correctorijs dummodo agatur de fauore publico secundario, licet non principaliter, licita est extensio.

¶ Tertio limita in grauioribus delictis, quia in illis seueritatem legum subsequi oportet. l. respiciendum. ff. de pen. Cēpol. conf. 34. incip. si vnquam. col. antepen. vers. 10.

¶ Item in dubio dicimus, quod quis censetur condemnatus eo modo quo euitatur infamia. Dec. in l. certi cōdictio. 7. col. ff. si cer. pet.

¶ Item in dubio pena videtur temporalis, nō perpetua. Decius in cap. ex literis. col. 5. de constit. vbi col. 9. dicit, quod in dubio quis præsumitur potius condemnatus ex contumacia, quam ex delicto.

¶ Item ad penam euitandam in dubio contractus diceretur conditionalis. Dec. conf. 2. col. 2.

¶ Item in dubio sequitur illud quod est minimum. l. cum testamento. vbi Soc. limitat. ff. de reb. dub.

¶ Item in dubio fauemus illi qui tractat de damno euitando. l. si. §. si vero. C. de iur. delib. Item est aliquando ita fauorabilis vna causa sicut alia: vt in causa filij, quæ est ita fauorabilis sicut causa Ecclesiæ. Propterea infert Soc. in l. 1. 3. col. ff. de reb. dub. quod sicut in legato fundi facto Ecclesiæ veniunt adiacentia postea emptæ: ita in legato fundi facto filio: quia sicut dispositio cap. in præsentia. de probat. locum non habet Ecclesia instituta: ita non habet locum filio instituto, & quod ita fuit iudicatum Senis. Catel. in 2. parte Memorial. in versic. amor licitus, & idem Socin. in repet. l. cum auus. ff. de condit. & demonstr. col. 20 infert, quod dispositio l. si vnquam. C. de reuoc. don. procedit etiam in donatione facta Ecclesiæ. Idem vult Alex. lib. 3. conf. 92. super eo. col. 2. Fab. in in repet. auth. nouissima. char. 14. quæst. 14. Corset. sing. 87. incip. licet donatio. est in ver. donatio. Quod tamen non procederet in dona-

tionem remuneratoria. Marian. in d. tractat. de oblat. lib. 15. in primo casu. Imo in legitima plus fauetur filio quam Ecclesiæ glo. in l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cler. Panor. in repet. cap. cum esses. col. 6. de testam. Signorol. conf. 68. quædā mulier. in fin. Baueria. instit. de testamen. in princip. in colum. 33. & in §. testes autem. col. 5. quia filius etiam si sit hæres patris, illam detrahit de legatis factis Ecclesiæ. Marian. in tract. de obla. lib. 15. in primo casu. Doct. in l. 1. §. ad municipium. ff. ad leg. Falcid. Felin. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. col. 36. vers. vbi lex. de constit. Scrutinium char. 23. Ias. in l. si fundum sub condit. §. Stichum. col. 2. de leg. 1. Bar. conf. 32. Maxius. Barb. 1. volu. conf. 14. clementissim. col. 7. 32. scribitur. col. 1. 29. illud. col. 2. 34. clementissim. co. 1.

¶ Item limita dictum gl. l. si quis ad declinandam, non procedere in legato facto pro exoneranda conscientia testatoris. Barb. lib. 2. conf. 5. præclare. col. 11.

¶ Item limita vt procedat quantum fit pro legitima debita filio: quantum vero ad residuum ultra legitimam bene plus fauetur Ecclesiæ quam filio. Barb. Fab. Maria. & Soc. alij in locis prædictis. Dec. in c. in præsentia. col. 37. vers. & circa istam. de probat. Ias. in l. 1. 2. lec. col. 5. C. de sacros. Eccles. in l. licet. 4. not. C. de pact. in l. tale pactum. §. si. col. 3. ff. eod. in l. generaliter §. cum autem. col. 2. de instit. & substit. in l. si cui legetur. §. hoc autem. col. fi. de lega. 1. Alex. & Riminal. in l. pactum quod dotali. col. 2. C. de pact. Et propterea inferunt Alex. in d. conf. & Soc. in d. l. cum auus. col. 20. quod si est substituta Ecclesia, non habet locum dispositio l. cum auus. cum simil. Idem vult Hercul. in disputa. incip. Perusinus. col. pen. Pau. de monte Picho in rep. §. Titia. q. 14. Corn. lib. 1. confil. 276. viso. Et sic vna causa est fauorabilior altera. Item pro causa fauorabili in dubio iudicabimus contra reum, licet alias diceremus quod in dubio pro reo. Ias. in l. de die. ad fi. prin. ff. qui satisd. cog. Dec. in rub. de probat. col. 53. vers. 6. limita. & conf. 109. col. fin.

¶ Item quia potius pro mulieribus religiosis quam pro religiosis masculis. Præpos. in cap. verum. colum. 4. de cond. app. Dec. in c. in præsentia. col. 10. de probat.

¶ Item plus fauemus minori, quam mulieri in dote. Monfer. in rep. l. si constante. col. 52. ff. sol. matr.

¶ Item in materia feudali plus fauemus filio. Præpo. in c. 1. col. 3. de eo qui sibi vel hæred. suis masc.

¶ Item plus fauemus libertati, quam pupillo, vel reipu. l. illud sciendum. la 2. de app. imo plus quam pæ causæ. l. Papin. §. quarta autem. vbi Fulg. 3. not. ff. de inoffi. testam. Ias. in l. si cui legetur. §. hoc autem. vbi Fulg. 3. not. ff. de inof. testam. Ias. in l. si cui legetur. §. hoc autem. col. fin. in l. si fundum sub conditione. §. Stichum. col. 2. ff. de leg. 1.

¶ Item in dubio plus fauemus Ecclesiæ Ro. quā alijs Ecclesijs. Card. Alex. in c. omnes. 22. dist.

¶ Item plus fauemus animæ, quam cunctis alijs rebus. cap. præcipimus. 12. q. 2. cum infirmitas. de peni. & remis. l. sancimus. C. de sacrosanct. cum simi.

48 ¶ Viso qualiter debeat se continere iudex in iudicando, superest videre qualiter debeat se continere in exequendo. Sed quia duo magna luminaria. scilicet dom. Alex. & Felin. cumulatissime commentarunt illos tit. extra. & ff. de re iudi. ad eorum dicta recurri potest.

49 ¶ Qualiter autem debeat se continere in exequendo rescripta principis, dicendum est, quod si iusta sunt, illis parendum est: si iniusta, debet iudex super sedere, & rescribere principi, & expectare secundam iussionem. §. si. in auth. de iudicib. in authen. vt nulli iudic. §. & hoc vero iubemus. Ias. & Parpal. in l. nec damnosa. C. de prec. imp. offe. Dec. cōf. 137. col. 2. Barba. dicit, quod si Papa peccat, est sine reparatione ad instar diaboli, vt ipse no. in c. at si clerici. col. pen. de iud. not. 15. 1. Præsumuntur enim talia rescripta per importunitatem obtenta, quādo lædunt tertium, vt per eos, & Riminal. in l. causas. col. 1. C. de transact. Alex. lib. 1. conf. 37. incip. in causa mota per Ang. colum. 2. ver. & ita repetitio. 3. vol. conf. 37. Imo tales malitiose impetrantes puniuntur. Bal. in rub. de rescript. col. 3. vers. quæ ro nunquid debeat. Guid. Pap. lib. 3. conf. 195. incip. in causa. col. 3. Etenim princeps contentatur, si rescriptum quod videtur iniustum continere, non mandetur executioni per inferiorē: & ei nullam iniuriam facimus, si eum bonum & æquum reputamus. Barb. inter conf. Alex. lib. 4. conf. 123. Riminal. in d. l. causas. Marascotus in repet. c. 1. col. 54. de constit. lib. 6. vers. amplius adeo. post Cēpol. cautel. 2. in fi. col. inuehit contra miseros prælatos, qui intantum literas domini Papæ timent, quod contradicere non audent. facit Papa Pius epist. 19. Bald. lib. 3. conf. 44. d. Baillardinus. Ioan. Montolon. in Promptuario Iuris. in vers. Ozias. ante fin. nam quando imperator facit contra ius, dicitur vnum pecus. Lau. in cap. si facta. si de feud. fuer. controuer. inter

inter domi. & agnat. & propter peccatum citius moreretur: dixi inter feudalia Bruni conf. 12. in fine primę orationis hinc dicit Socin. conf. 165. colum. 8. in fin. quod mos regum est frequens. facit Ioan. And. in cap. 1. colum. 2. de priuileg. lib. 6. qui subiungit, quod si esset. cōtra publicam vtilitatem, deberet rescriptum auferri de manibus exhibentis. Cardin. consil. 142. incip. punctus quæstionis. colum. pecul. dicens, quod saltem cogitur impetrans cum literis, redire ad principem, licet quidam officiales, qui consueuerunt seruire domino per fas & nefas. Felin. in cap. in literis. colum. 2. de testib. pulchre Vdalr. l. 2. ff. de orig. iur. colum. 22. & seq. Bald. in cap. quanto. de transla. epis. & qui forte sunt hi de quibus loquitur Sidonius lib. 5. epistola 7. incip. indagauimus. qui faciunt vt Pilatus, qui ob timorem CHRISTVM iniuste damnauit, & stulti præponentes amorem principum diligentium obedientiores non aduertunt quod obediendo peccet. Lancel. Polit. in tracta. de offic. aduoc. in rubr. de seruili timore. tex. & ibi Ange. in §. fin. in authen. de iud. Afflictus decif. 391. colum. pen. in simili. Iacobi. in inuest. in vers. & promiserunt debita seruitia. colum. 3. quæst. 1. an vasallus debeat iuuare dominum in bello iusto, & deberent dicere, da veniam o Imperator, tu carcerem, ille gehennam minatur. cap. qui resistit. l. 1. quæst. 3. Cyprianus Benetus in tractat. de autoritate Romanę Ecclesię, chart. 8. & plus obediendum Deo, quam hominibus, Actuum 5. Hadr. Papa noster quodlib. 2. litera g. est chart. 19. col. 1. Pet. Bertradi in tract. de orig. iuris. q. 2. Et videtur rationabile, quia principes aliquando iubent in iracundia, quæ quantum noceat principi, ponit Guid. de Mōtefer. in cōsilio pragmaticę Sāctionis. 5. par. est char. 65. frater Lud. de veritate contritionis, in tract. de ira. c. 4. quod ira tollit misericordiam & compulsionem, & alia pulchra. & frater Isidorus de regim. prin. lib. 3. c. 10. Iodocus in tract. de nobilitate. c. 13. char. 2. allegando versus Senecę & c. 14. vbi latius. hinc dicimus quod si dominus iratus expellat famulum qui debebat seruire per annum, non intelligitur famulus liberatus. Benedic. de Plumbino in l. statuliberos. §. si ita sit, qui est §. si ff. de statulib. dixi supra de ira mulierum, vel inaduertenter aliqua concedunt, postea dolent esse executi: vt dicitur de Theodosio Imperatore in c. apud Thesfalonicam. l. 1. q. 3. qui propterea. facit l. si vindicari. C. de pen. ad quam Cepola caurel. 2. col. 2. Fely. in c. purgantium. col. fi. de re iud. Ias. in l. 1. 2. lect. col. 3. C. de sum. trin. in l. puniri. in fi. C. si contra ius vel vtil. public. in l. debitoribus. col. fin. ff. de re iud. vbi enumerat 7. casus in quibus supersedetur ab executione sententię. Paris de Syndicatu, chart. 5. de excels. consiliario. rum. & chart. 89. c. mandauit. & chart. 69. est in vers. resistentia. col. 2. Iodocus in tract. de nobilitate. cap. 14. Marti. de Lau de in tract. de consiliarijs princ. q. 6. incip. consiliarij. maxime Igneus in repe. l. donationes. col. 5. & in disput. seq. incip. cum me legente. col. 48. vbi respondet ad quædam dicta Cy. Honoratus in Arbore bellorum, lingua Gallica composito, char. vlt. de quo meminit curia Delphinatus. q. 14. in facto guerrarū. circa fi. facit Guil. de Monteferat. in cōmento Pragmaticę Sāctionis. 5. parte char. 65. Bene faciunt quæ moraliter dicit Pōtanus in tract. de obedientia. lib. 4. in rub. † an parendum sit decreto quod iniustum videtur, vbi refert plures principes antiquos & Moder. in iracundia quosdam iussisse interfici, quos postea desiderauerunt. late Dec. in capi. si quando. 2. not. post Felin. de rescrip. vbi dicit quod saltem debet rescribi principi, & expectari secunda iussio. Riminal. vbi supra & dicit esse tutius Igneus d. colum. 48. & Parpal. in l. non damnosa, paris in tract. de Syndic. char. 12. versic. si per statutum. & chart. 58. colum. 2. versic. officialis non debet, & char. 69. in fi. colum. 2. quæ si emanauerit adhuc non debet obedire, vt late inuehit Fortun. in repe. l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 230. ff. de lib. & posth. facit Corfet. in repertor. ad abbatem in vers. absolutio. col. 2. maxime vbi agitur de vita hominis. Arist. quem allegat Afflictus d. decif. 391. vbi vult quod licet aliquando ex causa toleretur factum iniustum principis, nunquam tamen vbi agitur de vita hominis. facit d. c. qui resistit. & potius debet renunciare officio, si vult esse tutus in conscientia, quam parere. Felin. in cap. consanguinei. de re iudi. in cap. veniens. col. fi. de fimo. vbi loquitur de rectore collegij, & ita tenet glo. Pragmaticę. char. 27. col. 1. reprehendendo Cyn. † melius est enim pro veritate pati supplicium, quam pro adulatione beneficium. cap. nemo peritorum. l. 1. q. 3. potius pati omnia mala, quam malo consentire. 3. 2. q. 5. ita Hadr. Papa noster in quolibet. 2. est char. 20. col. 2. pulchre Afflictus in constitutione inquisitionis. §. etiam dura. in fi. Luc. de Penna in l. quotiens. C. de naufra. lib. 1. colum. 3. vel inter religionem, vt frater Io. de Capistr. quem refert Hippol. in l. de minore. col. 3. ff. de quæst. Afflictus in constitutione patarenorum. col. 3. Barbat. in c. 1.

52 colum. 3. de iura. cal. † quia hodie quandoque principes plus mouentur voluntate, quam ratione. Ias. in l. si testamentum. col. 1. C. de testam. ideo si principibus seculi plus liceat quam par est, plus volent quam licet. Steph. Malereti in tractat. de elect. char. 44. in fin. col. 3. vbi char. 65. col. 4. quod a Deo non 53 capiunt potestatem peccandi. Quandoque & secundo † princeps ita inuerecunda petentium inhiatione constringitur, vt etiam non concedenda tribuat. l. 1. C. de petitionib. bon. sublat. lib. 10. cum sim. vt Dec. post Felin. in c. quæ in ecclesiarum. col. antepen. de consil. Hippo. not. 6. incip. in. Barbat. lib. 2. cōsil. 24. clementissimi. col. 3. Are. conf. 15. reuerendissime. col. 3. versic. præterea quādo. Fulg. consil. 20. pro pleniori. vers. super est tertius. & consil. 61. domina Caterina, col. 2. vers. 4. quia rescriptum. Io. Lup. de donat. inter vir. & vx. char. 49. ver. tertius 54 calus. Quandoque & tertio † princeps per curiales & magnates in curia infestatur: & alia rescripta etiam præsumuntur impetrata per importunitatem. l. 1. C. de fund. limitroph. libr. 10. & dicit ibi And. de Barulo, quem sequitur Bart. & Iac. Rebus. quod est ipso iure nullum, quando infert alicui præiudicium. Lancel. in l. si mihi & tibi. in §. in legatis. colum. 4. vers. 2. not. de leg. 1. Fulgo. d. conf. 20. Et allegat illud Lucani, Nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur, & c. Corf. sing. 285. rescriptum. Ioan. Lup. in rub. de donat. inter vir. & vx. chart. 55 49. Quandoque & quarto † præ nimia lætitia, quo casu quod faciunt nihil valet, tanquam sint extra mentem, arg. ca. vnusquisque. iuncta gl. 2. 2. q. 4. tex. cum glos. bene intellecta. Instit. de liberti. §. serui vero. in vers. balneum. glo. in procem. regularum Cancellarię. Io. de Selua in tract. de benefic. 1. parte. q. 2. col. 10. versic. beneficium est, chart. 5. vbi dicunt quod signaturæ quas facit Papa antequam exeat de conclauis, sunt nullæ, propter nimiam lætitiā Papæ, & Ioan. Lup. in rubr. de donatio. inter vir. & vx. char. 43. colum. 4. dicit quod donatio per Regem facta tempore guerræ, vel in principio acquisitionis status & Regni, non valet. Est enim lætitia consilio inimica, vt Petrarcha epist. 52. ancipiti. & dicebat Cato senior, quod secundæ res lætitia transversum trudere solent a vero consulendo & intelligendo. Vdalr. in l. 2. ff. de orig. iur. colum. 51. 56 ¶ Quandoque & quinto † ad requisitionem mulierum, propterea Burgos in capitu. peruenit. colum. 5. de emptio & vendit. refert Barb. mirari quod Papa ad allegationes vnus mulieris fecerit illam decisionem, ideo tunc succedit, quod in simili dicit Felin. in cap. si quando. colum. 8. versicul. vbi vero. colum. 2. de rescrip. dum loquitur de rege Franciæ. Bald. in cap. 1. colum. fin. de consil. vbi refert Imperatorem dicentem quandam mulierem, cuius amplexus dicebat illicitos, Imperatori dixisse: Domine, si libet. scilicet facere quid vis de plenitudine potestatis. Et merito. Bal. adducit quod est dictum mulieris impudicæ, prout in simili de virgin. dicit Cepol. in tractat. de imper. mil. delig. char. 13. est in cap. pro Imperatore vero gentili. colum. 7. vbi dicit quod merito Virgil. induxit illud, Dolus an virtus quis in hoste requirat? esse dictum pueri non autem viri granissimi. † Quia plenitudo potestatis nō extenditur ad aliquid iniquum. Curt. consil. 73. colum. 29. in fin. Fulg. in d. conf. 61. colum. penult. Barb. lib. 2. d. consil. 24. colum. 4. Card. consil. 142. incip. punctus. colum. 2. Barba. in c. quanto. de iureiur. dicens figendum cordi in cap. cum omnes, in princ. de consil. Moder. in l. rescripta. C. de precib. imper. offer. Nec debet exerceri nisi cum magna causa. Ias. in l. Barbarius. colum. 7. ff. de offic. Prætor. Inno. vbi Panor. ad fin. in cap. innotuit. in cap. illa quotidiana. 2. not. de elect. alias diceretur vt plenitudine tempestatis. Ioan. de Selua. in tractat. de beneficio. 1. quæst. 2. partis. col. 6. & tribus. sequen. Soc. lib. 1. conf. 120. memini. col. penult. Alberic. in Dictionario, in vers. argumentum. col. 6. Perus. in rubr. de testa. lib. 6. colum. fin. vbi loquitur in Papa qui habet maiorem potestatem in subditos, quam Imperator, secundum Præpos. in rubr. de appel. colum. 6. versic. sed diceret quispiam. posui inter feudalia Bruni, consil. 26. & dispensatio sine causa dicitur dissipatio Archidiacon. in capit. consequens. l. 1. distinct. Ioan. Andr. in capit. de multa colum. 5. de præbend. Roc. in capit. fin. de consuet. char. 10. 58 colum. 1. vers. extra istam. † Et non debet exerceri plenitudo potestatis: nisi præmissa clauē discretionis. Innocen. in d. cap. quanto. de iureiur. Et de raro. Bald. in l. 1. §. cum autem. C. de cad. tol. in l. 2. C. de comm. rer. alien. & non in præiudicium subditorum. Petr. de Rauē. in alphabeto Iuris. versic. priuilegium. colum. 2. alias peccat mortaliter. Paul. de Castro. consil. 26. incip. super primo videtur dicendum, est in 2. vol. consil. 34. Paris de Syndicatu. 3. char. de excelsibus. colum. 2. in fi. & propter peccatum princeps quandoque perdit dominium. capit. fin. de rebus. 24. quæstione 1. & citatus moritur. cap. episcopi.

Syluæ nuptialis Lib. VI. Tractat.

11. quæstione 3. potest ad prædicta videri. Socin. consil. 164. incipien. visa bulla. & ex pluribus alijs etiam causis quandoque coguntur principes ad complacendum postulantibus indebita quæ vix enumerari possent. Sed caueant indebite cum istis impetrationibus opprimentes tertium a precibus quas dicit se pro episcopo suo effudisse Francisc. Vuillonius in suo testamento lingua Gallica composito: nam cum vxor oppressorum clamitet ad cælum, visi sunt plures annum non superuixisse.

Et hæc pro nunc sufficiant, & omisissis quæ dicit Andr. Barb. in si. rubr. C. qui admit. si quid boni est, laudetur Deus, si mali, compatiatur benignus lector, & dignetur corrigere sensumque verbis præferre. Cupiebam enim prodesse, & nemini displicere, quod est valde difficile loquenti de moribus, quin saltem seruare deberet illud Horat. quod refert Persius satyra 1. vbi Britannicus commentator, Omne vaser vitium ridenti Flaccus amico, &c. & quod feci quo ad potui: veritas enim, quia corrigit, odium parit. Matth. Bosius epistol. 7. colum. 1. processusque celeri facilique compendio, vt se dicit fecisse Gelius in ultimo capitulo Noctium Atticarum, & potius per modum cuiusdam repertorij, vt se facere dicit Nellus in tractat. bannitorum. colum. 1. licet aliter Præpos. in pro. feudo. ad fin. sed ibi erat lectura licet tacita, hic quisque ex inspectione facile percipiat non me repertorij collegisse, sed longo discursu variorum operum: quia de his copiosius differui de quibus nulla mentio in aliquibus repertorij habetur, nullius auctoritatem spreui, modernam vel antiquam, postquam omnes scripturæ, de quarum improbatione non constat possunt allegari. Ioannes Bagnionus in tractatu de potestate dominorum, imo & hæreticorum in his quibus non errarunt. Barto. in cap. fin. de summa Trinitate. vbi de Origene, facit Lucas de Penna in epistola ante lecturam trium librorum C. de Iserni. in prologo feudorum. quæstione 6. colum. fina. facit frater Syluest. contra Lutherum char. 67. dum loquitur de Ioanne Taulero. facit Barba. in capitu. cum omnes. colum. duodecima de constitution. vbi dicit quod licet in causis allegare Philosophos & sacram Scripturam. late Ias. in l. 1. colum. 6. ff. si certum petatur. Felin. in capitulo ex parte. el. primo. de rescrip. char. penultima in capitulo qualiter & quando. el. secundo de accusat. Bertachinus in tractatu de episcopo. 1. parte libro 2. quæstione 47. est chart. duodecima. facit illud Ouidij quod supra retuli, loquendo de exemplis in quarta ratione quod est utile nubere, fas est & ab hoste doceri. Et quæ supra dixi respondendo ad sextum de fatuitate, quod etiam dicta fatuorum, imo & ab anniculo paratus est Augustinus edoceri. Bertachinus vbi supra pulchre Symphorianus in libello Medicinali, chart. 9. allegando Augustinum de Christiana religione dicere, quod ab Ethnicis ea quæ ad doctrinam faciunt Christianam esse furripienda, tanquam ab iniustis possessoribus. Et dicit Hug. libro tercio. Didascalicon, quod sapientior omnibus eris, si ab omnibus discere volueris, & allegat Chrysippum: Quod tu non nosti, forsassis nouit asellus. facit quod dixi supra de iuuenibus doctoribus & de laudibus Homeri, & quod allegetur a Iureconsultis. Codrus ferm. 2. late & in illo opere, chart. 29. 56. 65. 66. & septem vrbes certant de eius ortu, vt ibi. & Iacobus Bonon. in annotationibus variorum. chart. 197. ad epistolas Plinij, & in eo bene verificatum est illud quod cæcorum sunt perfectiora phantasmata. Lancellot. in l. cæcus. ff. de iudic. & ad illud Hieron. quod fuerit vapulatus, quia legeret Ciceronem, vide Carmelitanum in Apologia ante Parthenices Marianas incipien. quoniam, chart. penult. Imo quod fuerit somnium, non veritas, testatur ipse Hieronymus, quem refert Politianus centuria. 1. capitulo primo, colum. secunda. quinimo & Vetus testamentum allegauimus, quia licet omnis obligatio dispositione veteris legis inducatur, morte CHRISTI sit extincta. Hadrianus Papa noster in Quodlibet. quæstione quinta colum. 5. & multa permittuntur in veteri testamento, quorum exemplis hodie vti non licet. 13. quæstione 2. capitulo quod ait fratribus suis Ioseph. multa que concedebantur, quæ nunc prohibentur. capitulo nos si incompetenter. 2. quæstione septima. colum. secunda. §. his ita, & patet in exemplo quod ponit Præpos. in rubrica de sponsa. duorum. ad fin. quod hodie etiam probanda prole, quam quis non potest habere ab vxore, non est licitum tenere concubinam. Item multa sunt Dei opera quæ admirari magis conuenit, quam imitari. Papa Pius epistola quinta colum. septima. & dicto capitulo nos si incompetenter. §. his ita. Mart. Laud. in tracta. de primogenitu. 2. colum. penultima. Hostiensis in summa de cleric. pugn. in duello. §. an sit offerendum, tamen si quis negat historias Veteris testamenti, pertinaciter est hæreticus. Afflictus constitutione, in-

confutilem. colum. 7. in 9. quæstione. vbi an liceat tenere libros hæreticorum. Et vetus testamentum & Iudæis & Christianis & Sarracenis commune est. Papa Pius epistola 7. in opere est charta 66. vbi subiungit, quod vana est argumentatio sine diuinæ legis veritate, & testimonio allegauimus etiam philosophos, & poetas, & historicos, & medicos, quoniam veritas a quocunque dicatur, a Spiritu sancto est. Zacha. in sermone concilij Pis. in principio. varietas huiusmodi omni operi plurimum ornatus & gratiæ solet afferret, secundum Iodocum in tractatu de nobilitate, in sua peroratione, quam posuit in fine operis, chart. penult. & vt varietas ciborum inducit appetitum, ita varietas allegationum excitat appetitum videndi. facit Bagnionus in tractatu de potestate dominorum, in 1. membro, secunda ratione. Item quia multiplici lectori melius est satisfactum ex aliqua allegatione suæ professionis. Et etiam quia forte horum scripta sunt diutius duratura quæ Legistarum, cum propter multitudinem scriptorum necesse sit iura reformare secundum Petrum Iacobi de statu Curie Romanæ, quem refert Formarium Cancellariæ. chart. 5. & sequent. Et inter iuristas nouissimos libentius allegauimus non pro auctoritate: quia fons non riui, esset adducendus. capitulo ieiunium. el. 2. 76. distinctione. Augustinus in Scrutinio consiliorum, chart. 49. sed hoc feci studio breuitatis: quia per hos riuiolos fontes possumus inuenire de facili, qui ad eos nos ducant, cum moderniores, antiquos referunt, & ita fieri docet Felinus in capitulo Rodolphus. colum. 14. versi. ortus autem. de rescriptis. Afflictus in decis. Neapol. quæstion. capitulo incipien. in causa Petrus Franciscus. de Ripa. in tractatu de Pestis, chart. 72. numero 23. vbi propterea damnat consuetudinem taxandi salarium allegationum per numerum chartarum, nullius nomen subiticiui quia vt Aeneas Syluius in tractatu de educatione liberorum in rubric. qui oratores legi debent post Plinium, nullus liber est tam malus, ex quo non possit aliquid utilitatis excerpti. Et quamuis liceat de libris antiquis elicere & in suos transportare, gloss. 4. in authen. de mand. princ. & quæ dixi supra, chart. 1. facit Lucas de Penna in proœmio trium librorum C. Ross. post suum tractatum libellorum, in proœmio suarum quæstionum Sabbatarum. Antonius Zaxi. in florida corona medicinæ. capitulo secundo. d. Sapientia in oratione funebri. Ias. chart. 3. imo magnarum virium est auferre clauam de manu Herculis: vt respondebat Vergilius, quem refert frater Ludouicus Vivaldus in tractatu de Veritate contritionis. dum loquitur de inuidia. vbi per plura capitula sequentia ibi proxime. Verum si aliqua cogitamus quæ scripta & cogitata sunt, non minus nobis debetur quam his quis prius illa cogitauerunt. intelligendum tamen semper est, dum tamen furtum non committamus: nec credendum eos modernos fures qui diuitijs ingenij sui satis fruuntur. Fortunius in l. iurifigentium. §. Prætor ait. columna decima ff. de patris. quanquam quidam dedignantur modernos allegare, vt inuehitur Barbatias contra dedignantur allegare Panormitanum, in capitulo. in præsentia. colum. 80. de probatio. in capitul. significasti. colum. final. de foro competen. Alij dedignantur referre aliquos, contra quos Igneus in disputa. an rex Franciæ recognoscat Imperatorem. columna. 2. Benignum tamen & plenum ingenui pudoris est, fateri per quos proferis, secundum Plinium, quem refert Cardin. Alexan. in fin. commenti ad 4. Decretal. Ias. in fine commenti Instituti. de a. d. io. Barba. in fine proœm. de constitu. in capitu. nonnulli. §. sunt & alij. colum. quinta. de rescrip. regula Cancellaria. 27. in commento in annotatis varijs. Baptista Pius in posterioribus. capitulo vigesimoprimum. facit Curt. Senior consil. 65. super præmissa, dicens quod secus facientes possunt dici fures alienæ laudis. l. hæreditatum. §. fina. ff. ad l. Falcid. Ias. de iure emphyt. colum. 99. Sandol. in repet. l. quod te. ff. si certum. pet. colum. 25. Parpal. in princip. prælud. feud. Lucas de Penna in l. 1. C. de stud. liber. lib. 11. col. 8. vbi allegat Vitruuium. Barb. in rub. C. qui admit. colum. 6. Alber. in proœm. C. incip. quoniam. colum. 2. & contra tales etiam inuehit Lancellot. in l. licet. in fin. ff. de iudic. Felin. in capitu. ex parte. in versicul. periturus. ad fin. est colum. 3. de rescript. Opizo. in repe. §. diui. colum. 71. & 44. vbi taxat de hoc Alexandrum. colum. 83. 2. fallen. Et ibidem de hoc eum damnat. postea Monfer. colum. 18. versicu. demum. Barto. merito ergo Lancel. Politus in tract. substitut. in materia exemplaris. colum. 4. exclamant quod homines quandoque in alijs reprehendendis sunt adeo incircumspecti quod in illud vitium in reprehendendo incidunt: cuius alterum arguunt, vt quidam qui composuit tractatum contra superbiam, & vanam gloriam, & ipse semper inter scriben. illum suum tractatum adeo extollebat, quod se gloriosissimum demonstrabat, videtur Plato de Diogene. quod factum

factum fastu calcaret. taxant enim alios de furto, ipsi qui nedum fures, sed trifures existunt, secundum Codrum. At non sic fecit Host. in summa. de testib. §. quis possit esse testis. col. penult. dum dicit, quod nescit, si scriptor errauerit etiam de tali furto. Bal. taxat Bart. in l. precibus. col. antepenul. C. de impub. Et in l. si donatione. col. 2. C. de collat, quod ibidem sibi attribuit quædam dicta Nicol. de Matarel. eum etiam taxat. Barb. in c. licet. col. 5. de foro compe. dicens quod Bar. sibi appropriauit vnam distinctionem Pauli. de Leaza. & Ioannes Petrucius idem facit de motiuis Imo. secundum Barbat. in Ioannina. col. 109. vbi col. 113. dicit, quod multi hac ætate mihi ascribunt sibi dicta. Et ambobus Raphaelis idem de opi. dom. Christophori de Castel. subtilitatum principis eorum præceptoris. cuius nouas opi. semper sibi impudenter ascribunt, secundum Ias. in l. 1. col. 54. ff. de pact. idem facit Ias. de dictis Cornei, vt detegit Lancel. in l. 1. C. de secund. tab. & de Salic. d. Alex. vt idem Lancel. in l. si quis duobus C. de impub. & Ioan. Aud. in addi. Spec. de consilijs Oldr. vt Ia. sepe legendo dicebat, & patet ex locis glomeratis in fin. consiliorum Oldr. & dicit Brunus in tracta. de augmento. chart. 83. col. 2. quod illorum consiliorum solebat Ioan. Andr. esse fur. & fecit idem practicus Pap. de practica Petr. Iacob. secundum Cæpo. de seruit. vrb. capit. 50. de furno. & Alber. d. Signorol. in rubr. ff. de verb. oblig. col. 1. prout & Raynerius, vt in consilijs Signorol. conf. 68. quædam. col. 4. in prin. & Ioan. Igneus allegando pulchrum tex. in disput. sua, An rex Franciæ recognoscat Imperatorem. col. 2. & contra quæritur. Ang. de Aret. Instit. de exhered. lib. in fin. principi. qui quidem sibi appropriauit quosdam casus, quos sibi cumulauerat. Et etiam Fel. in cap. 1. de treug. & pac. col. 6. de vna apostilla sua quam alius sibi appropriauit, nimirum si doleant de tali furto, vt Virgilius dum fecit, Sic vos non vobis. Dicerentur enim nati quarta Luna, hi qui exemplo Herculis alijs tantummodo laborant. Politianus ceterum. 1. in cap. 7. licet ipse non curet in si. primæ centuriæ, & facere vt candela quæ se consumit pro illuminando alios. cap. fi. 15. q. fi. vbi ille piger Neapolitanus nolebat operari, dicens quod nobilis suus sibi postea pecuniam extorquebat, a nobili postea baro, a barone rex, & quod rex ipse operaretur si vellet, alteri tamen prodesse cogitis si tibi vis viuere. Bald. in l. liberti libertæque. col. 3. C. de oper. liber. Et licet Ias. legendo sepe diceret talia furta non mereri furcam, pro quo Luc. de Penna vbi supra, & Græci magni fures fuerunt, vt Eusebius in Euangelica præpa. lib. 10. cap. 1. sunt tamen irridendi. Politianus in Lamia. col. 1. Fel. in cap. postulasti col. 9. de rescrip. vbi irridet Barb. quia multiplicata impressura omnia eius furta detegit, & ideo nullo modo committenda, vt patet ex prædictis. Quinimo nedum alia dicta furari prohibemur, sed & eorum longa recitatione vt vituperosum semper fuit de tempore antiquorum: vt Cy. & Ioan. Fab. statim allegandi, quanto magis in tanta librorum vbertate, quam vt dicit cauda addita gloss. in verb. tribus annis. in l. 2. C. de vet. iur. enucl. Fel. in d. c. postulasti. impressura nobis præbuit. & de recitatione vide quomodo Cy. in l. iudices. in prin. C. de iud. irrideat Spec. quod referat tractatum Ioan. Fasioli de Pisis de verbo ad verbum, more corniculæ ad consilium accedentis, facit quod dixi supra, chart. 1. & Barbat. in c. quærenti. 1. not. de offic. deleg. nec debemus transplantare de charta in papyrus. Ias. in l. non dubium. in fin. 6. col. C. de leg. Panor. in c. relatum. de cler. nõ resi. Fel. in c. etsi conquestus. de fimo. col. fi. Igneus in auth. ex causa. C. de lib. præter. col. 68. Afflict. in cõstitutione, si quis in posterum. in fin. post Io. Fab. in §. adeo. instit. loca. ad fin. qui dicit quod dicuntur lauare sinapum: id est mutare de vna scutella in aliam. Monfer. in repet. §. diui. col. 13. nisi fieret cum aliquo additamento. Bon. in tractatu de nobilitate. 3. par. nu. 99.

possunt enim vocari pedarij senatores: id est qui sententiam in senatu non dicerent, sed in aliam sententiam pedibus irerent. Gellius lib. 4. c. 18. non pauci. hinc Barb. in c. si diligenti. col. 4. de foro compet. dicit quod non curat referre alios: quia habito vno videntur haberi omnes, quia nihil noui afferunt. hinc Bal. in l. 1. ad fi. C. de sacros. dicit, quod non intendit esse transcriptor, sed aut inuētor, aut declarator, vel nisi in legibus dubijs: quia non debet pudere totum repetere. Igneus in d. auth. ex causa. col. 60. facit Gellius lib. 9. cap. 9. quando. & sic vides quomodo vnus doctor alium mordet. vt etiam in l. Gallus. ff. de liber. & posthu. per discursum. & frater Ludo. Vinaldus de Veritate contritionis, dum agit de inuidia, vt Polydorus Proverb. 268. & Erasmus in parte. 1. Prouer. 998. suspendio arbor eligenda. in annotationibus varijs, char. 29. Ang. polit. centur. 1. cap. 90. post medium, & in char. 105. Baptista Pius c. incip. August. Luc. de Penna in epistola ante cõmentum suum triu librorum C. & Celsus irridebat sententiam Labeonis in l. sed an ultio. §. 1. ff. de neg. gest. postea Labeo irridebat consultationem Celsi. l. Domitius Labeo. ff. de testam. ad quam Fortu. in l. Gallus. §. idem credendum. col. 3. ff. de liberis & posth. vbi Galiaula in primis verbis illius l. in prin. Buxeria in §. sed hæc. col. penul. Instit. de testa. Et plures valentes scriptores qui habuerunt detractores, refert Rom. & inuehit, singul. 671. incip. quid aliud. & de Grammaticis & Philosophis quomodo vnus alium mordeat, Lancel. Paxius in proœ. Quintil. de literatura non vulgari. vbi in fin. excusat eos per illud Columellæ de re rustica, quod nulla est ars quæ singulari consummata sit ingenio: & sufficit alijs viam parare veritati inuestigandæ. Alber. in proœm. C. incip. quoniam. col. 2. & secundum Quintilianum, rerum cognitio quotidie crescit, facit Bald. in cap. post translationem. 1. not. de renunt.

Et sic finem capit. Syua Nuptialis, in qua vt inquit Felin. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. in vltimis verbis, nihil proderit emendasse librum nisi emendatio Librariorum diligentia conseruetur: quia impressores sæpe deprauant, vt videmus quotidie. & de deprauatione lect. Alex. dolet Ias. in l. maritus. col. 1. C. de procur. facit Codrus sermone. 1. char. 20. Sabellius in annotationibus Linij. lib. 21. est char. penul. vide vnam epistolam post Diodorū Siculum & Nicolaum Sipontinum in si. Cornucopiæ, epistola incipien. solebam nuper. vbi col. 1. deplorat hanc corruptelam. & col. 2. ponit remedium quod posset adhiberi. Adde quod esset necesse quod impressor haberet tot literas quæ possent sufficere cõpositoribus pro duobus diebus, absque eo quod oporteat eos discomponere formas iam compositas proponendo subsequenter: nam quando vna aliam sic statim infectatur, & stimulat, non est possibile quod correctores adhibeant eam diligentiam quæ esset necessaria. Item esset opus quod transiret per manus trium vel quatuor correctorū qui essent docti, & experti, vt quod vnus non aduertisset alius suppleret: quia plus vident oculi, quam oculus. c. in nostra. de testib. l. hac consultissima. in fi. C. qui testam. facere possunt. c. prudentiam. de off. deleg. At Bibliopoliæ conqueruntur quod libri sunt in tam vili pretio quod non possent hanc ferre impensam: sed bene sciunt quod male dicunt: quia lucrantur ultra ceteros artifices, & optime, vt experientia docet: sed eorum auaritia hæc causat: ideo bonum esset, vt principes quando concedunt eis priuilegia, quod nemo possit imprimere vel vendere aliquod opus præter eos, vt imponerent eis conditionem: dum tamen tales codices emendatissimos proferant: alias careant tali priuilegio. Bene scio quod non fiet, sed sufficiat dixisse. Audiui tamen quendam principem super huiusmodi speciales deputasse officiales qui habeant aduertere, & contra facientes punire, quod esset opus sanctissimum & reipub. vtilissimum.

S Y N T A G M A T I S
C O M M V N I V M O P I N I O N V M.
S I V E R E C E P T A R V M V. I. S E N T E N T I A R V M,

In locos communes per titulos & capita distinctos.

De Deo, & vniuersa ecclesiastica economia.

Locus Primus.

D E D E O O P T. M A X.

TITVLVS PRIMVS.

Vt Deus mundum creauit, ita & semper cum rexit, ac regit: & de nonnullis arcanis eius operibus atque virtutibus.

C A P V T V N I C V M.

- D**EVS Benedictus Creator cœli & terræ, & omnium quæ in eis sunt angelicæ humanæque naturæ, & spirituum & temporalium; sicut hæc omnia per seipsum fecit, & ita & homines per multos annos rexit, & iurisdictionem in eos exercuit: & sicut factor rem suam gubernare solet, ita etiam per seipsum dedit illis præcepta & prohibitiones, & eis transgredientibus & peccantibus penam imposuit: scilicet, Adæ & Eux, Cain, & Lamech, & qui busdam alijs vsque ad tempus Noe: in quo per illum cœpit creaturas suas tegere, & postea per alios ministros eius. Inno. Host. & Ioan. And. in cap. licet. de foro comp.
- Deus ex his quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo, cap. non debet. de consang. & affinit. Quod intellige secundum necessitatem ex parte nostra, & mutationem in his, quæ substantiam non tangunt legis. Nam in cap. vnusquisque in fine. 22. quæst. 4. habetur, quod etsi Dominus, sicut scriptum indicat, dicatur suam mutare sententiam; hoc intelligendum est citra vllam ipsius Dei mutationem. Nam incommutabilis est Deus, & semper existens. cap. incommutabilis ead. quæst.
- Deus solus est scrutator cordium. 32. dist. cap. erubescant. quia nec demon potest scire cogitationes hominis. Panor. in cap. nouit. prim. not. de iudic. vbi Decius. Et vnus ipse est, qui respicit animum hominis, qui videt solum ea, quæ apparent, Dominus autem intuetur Cor. 1. Reg. 16. Vnde per eum iurâs licitum quod credit illicitum, & iurâs verum quod credit falsum, est periurus. Abb. in cap. quanto. vlt. not. de iureiur.
- Deus saepe reuelat minori quod celat maiori. Hostien. in proœm. summæ feudal. Alberic. in proœm. Cod. col. 3. pulcre Barb. de Card. in fin. 2. q. in cap. proposuisti. col. 14. de probat. Rich. in repet. §. Titia. col. 64.

D E F I L I O D E I I E S V C H R I S T O.

T I T V L V S I I.

Vniuersalis Ecclesiæ tum militantis tum triumphantis caput, quomodo & cur Christus dicatur.

C A P V T V N I C V M.

- C**Hristus dicitur caput vniuersale, & militantis, & triumphantis Ecclesiæ, iuxta illud, & ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, & ipse est ante omnes, & est principium, & primatum tenens. Colof.
1. & Dominus, fundator, & fundamentum eiusdem Ecclesiæ dicitur etiam caput ecclesiæ secundum interiorem influxum gratiæ, in quantum Deus quidem per autoritatem, in quantum homo vero instrumentali, si quidem eius humanitas est instrumentum deitati coniunctum.
- 3 Item quia est caput orbis in quo continetur Ecclesia, &

quia ex viuorum & mortuorum, quia est principium & finis portans omnia verba virtutis suæ. per quem omnia facta sunt. Vtique & Ecclesia ex quo omnia, in quo omnia, qui est omnia in omnibus, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra,

- 4 Item est caput Ecclesiæ eo modo (si tamen licet cœlestia cōponere terrenis) quo princeps terrenus vocat se mundi dominum in l. de precatio. ad l. Rhod. de iac. illud enim intelligitur quoad generalem protectionem & principaliter, non tamen destruens dominia particularia.
- 5 Et in hoc sensu satis constat Christum dici caput Ecclesiæ parabolice & similitudinarie (vt dicit scriptura de libro quod habeat caput: psal. 39. in capite libri scriptum est de me. sicut Ecclesia eadem ratione vocatur corpus.
- 6 Magis autem apposite Christus vt est homo: & secundum formam serui dicitur caput Ecclesiæ, & Ecclesia dicitur esse illius corpus, quam secundum naturam diuinam ratione conformitatis naturæ (oportebat enim illum per omnia assimilari fratribus) vt sic vnius naturæ sint caput & corpus.
- 7 Sicut enim anima totum corpus nostrum animat, & viuificat, sed in capite sentit, & videndo, & audiendo, & odorando, & gustando, & tangendo, in cæteris autem membris tangendo tantum, & ideo capiti cuncta subsunt ad operandum, caput autem supra collocatum est ad cōsulendum, sic vniuerso populo sanctorum, tanquam vni corpori caput est mediator Dei & hominum homo Christus ipse.
- 8 Ipse igitur est caput, cæteri vero membra, quia in ipso est omnis gratiarum plenitudo sicut in capite omnes sensus, in cæteris vero quædam partes gratiarum distributæ sunt iuxta mensuram vniuscuiusque membri, & ipsa vniuersa regit, omnia vero membra illi adherent. Macag. Azog.

D E V E R I S E T C A T H O L I C I S
Christianis.

T I T V L V S I I I.

Christianus Papæ subiiciendus, & qua ratione. Quid æstimare is debeat de constitutionibus Ecclesiasticis, & maiorum præceptis. Et an liceat ei iuramentum a iudæis vel infidelibus accipere, vel contra illos testimonium ipsimet ferre.

C A P V T V N I C V M.

- V**ilibet Christianus subiiciendo se, vt tenetur, domino Papæ, semper excipit subiectionem, & fidem in Christum, cui ea debetur cum tota Trinitate vt continet Symbolum, & qua ratione in re emphyteotica, & feudo adest vnus directus dominus, adest & alter utilis, sic videtur posse dici quod dominus Iesus habeat in Ecclesia directum dominium, pastor Rom. pastorem curam, exterioremque gubernationem pro usu habet.
- 2 Potest quoque adduci exemplum de illo qui subiicitur, nō solum duobus, sed etiam pluribus puta ratione originis, incolatus, studij, militiæ, mercaturæ, beneficij Ecclesiastici, maioris partis bonorum, delicti, contractus, & si Romæ reperiatur, & similia de quibus Docto. loquuntur ad satietatem extra, de For. comp. per totum Macagn. Azog.
- 3 Non tamen est prætermittendū, quod verus & Catholicus Christianus æstimare debet præcepta maiorum, & ordinationes, & canones Ecclesiasticos non tanquam humanas, sed diuinas,

DE ECCLESIA CATHOLICA.

TITVLVS IIII.

Ecclesia est mater omnium fidelium, & quibus, quando, & quomodo vel legataria, vel donataria, vel fideicommissaria ab intestato succedat. Bonis autem temporalibus inhieri non debet.

CAPVT I.

Celesia licet sit mater omnium fidelium. 12. quæst. 2. capit. qui abfulerit: tamen non semper veniet appellatione coniunctarum personarum, quia secundum communem Docto. sententiam, in cap. nonnulli. de rescriptis, iura permittentia aliquid coniunctis, intelliguntur de coniunctis, ratione sanguinis, & non de ecclesia, quæ largo modo dicitur coniuncta, quemadmodum refert Bened. Capra. reg. 16. nu. 16. quod licet verum sit, si tamen ecclesia pro anima aut ad pias causas res aliena ignoranter legatur, valebit legatum, perinde ac si coniunctæ persone factum esset, saltem quo ad estimationem: & ita communiter tenent utroque iure, ibidem num. 18. refert ibidem Benedictus. 2. Capra per not. in l. cum alienam. C. de lega. Quod procedit, nisi res legata ecclesiæ foret, quia tunc sine ignoranter, etiam coniunctæ personæ, vel ad pias causas relictum sit, non valeret, secundum Innoc. c. filius. de Testamen. cuius opinionem Petrus Anchara. Imoi. & D. Nicolaus ibidem communiter tenent, & difficile esse ab ea recedere fatentur, ut refert ibidem numero vigesimo. Benedictus Capra.

Ecclesiæ testator si legauerit. 100. aureos nec tamen mentem & sententiam declarauerit, cui ecclesiæ illos relinquere voluerit, intelligitur illud legatum ecclesiæ parochiali, in qua testator sacramenta percipiebat, relictum esse. Cyn. in l. 1. nu. 7. vers. 5. quæro. C. de sacrosan. eccles. Barto. in l. quæ conditio. §. fin. num. 1. ff. de condit. & demonstr. l. fin. §. ex maleficijs. num. 46. instin. de act. & idem in d. l. 1. num. 1. & eiusdem Rep. num. 4. Et hanc communem Docto. sententiam esse inquit. Bar. Socin. in d. l. quæ conditio. d. §. fin. nu. 1. in fi. & Hier. Gagn. in d. l. 1. nu. 24. C. de sacrosan. eccles. argumento. Illius. §. fi. Sicut si testator iusserit aliquid in foro fieri, intelligitur in foro domicilij ipsius testatoris, eo quod maiorem affectionem censeatur habuisse ad illum locum, ita consulendo scribit Ludo. Roma. conf. 408. nu. 5. Kirchouius.

Ecclesias aut parochiales si habebat duas, intelligitur relictum pauperiori. Est com. opin. secundum Ias. in l. prima. C. de sacrosan. eccles. Charian.

Dedicatio facta de se, & bonis, ecclesiæ seculari, intelligitur de bonis presentibus, non autem futuris, ut libera facultas testandi in futurum non impediatur, secundum Bart. in Authen. ingressi. C. de sacrosan. eccles. num. 14. & ista est communis opinio. ut refert. Socin. in tracta. de oblationibus in 8 lib. F. Viuius.

Ecclesiæ si quis dederit omnia bona sua presentia, & futura, an talis donatio subsistere possit, multi Docto. dubitarunt, eamque non valere consulendo scribunt Angel. de Vbald. in consil. 179. num. 5. vers. 1. & ex prædictis infero. quia pactio per quam impeditur libera factio testamenti, est legibus, & moribus reprobata apud laicos, ergo multo fortius apud ecclesiasticas personas, quæ non temporalibus sed diuinis vacare debent. Petrus de Anchara. conf. 231. num. 2. vers. his tamen non obstantibus. ubi ipse non contemnendis rationib. hanc sententiam approbat. Sed Barto. & alij communiter sententiam contrariam amplectuntur. Barto. in l. fin. num. 13. C. de pactis. nam cum quis possit personam suam dedicare ecclesiæ antho. ingressi. C. de sacrosan. eccles. multo magis bona presentia, & futura. & Bald. in Authen. si qua mulier. num. 15. vers. 6. not. C. de sacrosan. eccles. Panor. in c. in presentia. nu. 2. vers. no. 5. extra de prob. & in cap. 2. num. 11. vers. & inducitur ad questionem. extra de concess. praben. & in cap. fin. num. 2. ext. de succes. ab intest. & in consil. 102. incip. circa personarum, & bonorum oblationes. num. 2. post princ. in 2. par. consil. & Ias. in d. l. fin. num. 33. Et hanc omnium docto. commu. opin. esse refert Mar. Socin. sen. in suo insigni tracta. qui inscribitur, de materia oblatio. in libel. 10. num. 1. vers. vnde conclusio fit. Et hanc sententiam communiter approbatam testatur Philipp. Dec. d. l. fin. nu. 31. vers. finaliter tamen & idem Dec. d. cap. in presentia. nu. 5. vers. 7. not. Jo. Crot. in l. stipulatio. hoc modo. nu. 97. & 98. ff. de verb. obl. & præceptor Hieron. Cagno. in d. l. fin. num. 238. Kirchouius.

Commu. opi. Tom. j.

K

Eccle-

diuinas, ut potè per manus ab Apostolicis temporib. ad nos deriuatas. cap. vtinam. 36. distinct. capit. illa. 12. distinct.

4 Facti enim sunt instinctu Spiritus sancti, vnde & violatores peccant in Spiritum sanctum: quare præsumptuosum est asserere, quod statutis sacrorum canonum in sua firmitate manentibus per solam Bibliam regi possit ecclesia sancta Dei, prout consueuerunt asserere ius canonicum ignorantes, ut est doctrina. Hostien. in Summa de pœn. & remis. verbo, cui Episcopus. num. 30. Item firmiter credimus nobis imminere necessitatem ad vnguem eas obseruandi, ut potè nobis conscriptas. non enim qui post huiusmodi sanctionum publicationem nascimur sub illarum etiam potestate constituti reperimur.

Id autem non est dicendum de illis, qui tales antecesserunt leges, cum natura legis.

5 Sit non prouidere præteritis, sed futuris. cap. cognoscen- tes. & cap. fin. de Constitu. cum simil. Macagh. Azogui.

6 Christianis licitum est recipere iuramentum à Iudæis, vel infidelibus per Deos suos iurantibus. Ita tenet Innoc. in c. & si Christus extra. de iureiur. Adde quod non peccat Christianus sic faciens secundum Bal. in rub. ff. de iust. & iure. Et tenetur Iudæi seruare iuramentum. Corn. in 1. volum. conf. 45. in 2. col. ibi, nam ex quo. Bonacoss.

7 Testis esse potest Christianus de iure contra Iudæum: ut not. in Clement. 1. & in capit. Iudæi. de testib. & in l. quoniam. C. de hæret. Speculat. tit. de testib. §. 1.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

6 Ita Parisiis indicatum esse scribit Ioannes Gallus in quæst. 64. Petrus tamen Gregorius lib. 22. Syntagmatis iuris vniuersi. ca. 3. omnem Iudæis fidem in Gallia prorsus esse adeptam. Scribit autem Bal. in c. 1. §. Sacramenta de pace iure. fr. c. quamuis. non habere locum in repudiatione Iudæorum aut hæreticorum an ratione quia iuramenta non cadunt in eos affluere non possunt, ut l. penult. C. de hæret. & in Rubr. ff. de iust. & iur. dicens licet iure Digestorum Iudæus possit esse Christianus, tutor ut l. spadonem §. iam autem, & Iudæi de excusat. into. attamen iure hodierno non possunt, quia non potest in eo cadere iuramentum, quod requiritur ab eo præstari dum tutelam assumit cuius forma notat. C. de administra. tuto. l. fin. & pro Bald. induci potest gloss. in Ambon. insinrandum, quod præstatur ab his. circa principum dicens quod ideo Iudæus aut Hæbræus officiales esse non possunt, quia in eis cadere non potest iuramentum quod officiales præstare tenentur posita in Ambon. insinrandum allegata. His tamen non obstantibus (inquit Ludouicus) teneo quod tenui in l. qui superstitis, (in ea enim Baldum refutauit) primo quia licet non possunt iurare per religionem nostram, tamen iurabunt per suam quam æque teneatur seruare sicut, & nos nostram. 22. quæst. 1. mouet te. firmat Specul. in titu. de iura calumni. §. restat. vers. sed ponit Iudæus. Scdo idem probat per reductionem ad illud absurdum quia sequeretur quod Iudæus nullo modo posset esse testis contra Christianum, cum non possit iurare per nostram religionem, quod quidem iuramentum est de forma substantiali ipsius, testificationis de testibus, l. iusiurandi, hoc autem falsum est, quia in eo potest contra Christianum testificari in probanda interruptione præscriptionis secundum casum singularem secundum gloss. C. de hæreticis. l. penult. & tenetur iurare per suam religionem. Non obstat auth. iusiurandum quia non est illa ratio quam ipse ponit quare Iudæi ad officium assumi non debent, sed est illa, quia iudæis omnis dignitas est interdicta. C. de Iudæis. l. final. Non obstat, quod dicit Bald. in dicta Rubrica, quia possumus dicere, quod dictum suum est falsum per reductionem ad illa duo absurda, de quibus supra; Vel si volumus tenere illud, quod dicit esse verum, alia ratione fortificari potest, scilicet, quod ideo iure hodierno tutor esse non potest, quia singula eius bona de iure sunt publicata, C. de Hæreticis authent. Gazaros, licet hodie de facto teneant: & ideo cum non possint idonee satisfacere, secundum formam de tutor & curator, qui non satisfacit. quod est speciale in administratione tutela, ut ibidem ergo & c. & ita per hanc rationem consilij sustentando Baldum, in ciuitate Bononie, & obtinui contra famosissimos Doctores. Hæc Ludou.

5 Ecclesia facta donatio cum pacto, modo, vel conditione donationem resolvente, non magis valet, quam pactum, conditioq; valebit ac seruabitur. receptum ponit Arius Pinel. in l. 1. parte. 3. vers. infertur. nu. 21. C. de bon. mater. Suarez.

Fideicommissaria ecclesia non subiaceret detractiōi Trebellianica, etiam si mediatē tantum succedat, secundū equiorem & magis communē per Burf. consi. 55. nu. 32. lib. 1. Bonac.

Ecclesia fideicommissaria non subiaceret detractiōi Trebellianica, secundum veriore & magis communem, per Burf. consi. 55. nu. 34. lib. 1.

6 Ecclesia si succedit priuato, aduersus quem fuerat inchoata praescriptio, pro tempore praeterito vitur iure priuati, in futurum verò iure suo. argum. text. in l. fisci. ff. de iure fisci. Sic communiter concludunt Doct. in Auth. quas actiones. C. de sacros. eccle. & Cano. post Io. Andr. in c. vnico. de iure patro. in 6. Et hanc communem opin. docto. esse consulendo scribit Panor. in consi. 14. nu. 2. in 2. parte consi. Kirchouius.

Hinc dixit Bar. in d. auth. in fi. q. si contra priuatum effluxu erat tempus decem annorum (intellige in casu quo viginti ad praescribendum requiruntur) si postmodum succedat ecclesia, completa nō erit medietas praescriptionis, nec sufficet contra ecclesiam complere reliquam medietatē, videlicet aliorum decem, sed triginta requiruntur. Cū contra Ecclesiam regulariter non currat praescriptio nisi quadraginta annorum. c. de quarta. de praescriptio. E. Turzanus. Villa. & Vezinus.

7 Ecclesia habebit bona praemorientis, etiam non expectata morte alterius: cum vir, & vxor ingressi sunt monasterium, statuentes quod bona sua post mortem illorum venirent ad ecclesiam. Ias. in l. cum quidam. nu. 7. C. de impub. & alijs substat. communem dicit Gilal.

Ecclesia non debet inhiare bonis temporalibus. Barb. in 3. vol. consi. 1. in 19. col. & in 4. vol. consi. 65. in 5. col. Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Ita Parisiis in curia consilij decretum esse 21. Martij, Anno 1558. scribit Aegidius Mag. in tractatu de Amortiza. inter administratores X. nodochij trinitatis Lutetiae, & Dominam Mariam Brissonet, de feudo de Lhiemille, cuius illic quinque rationes assignat. Et Roma, 11. Martij. 1550. de praedio Senensi. Decisionum Sacri Palatii parte 3. decis. 184. & 27. Februarij, 1581 earundem decisionum parte 2. decis. 140. & Perulij pro legato quodam consequendo a quadam Clementia contra Monachum & Guerrerium, fratres. D. Ioseph Ludouic. decis. 23. numero 32. 33. 34. 35. 36.

2 Ita in Delphinali curia Galliae obseruari notat D. Franciscus Marcus, Decisionum in Sacro Delphinatus Senatu, discussarum. queli. 338. num. 14.

3 Ita Roma decretum. 24. Ianuarij 1578. habetur Decisionum Sacri Palatii parte 1. decis. 154.

4 Passim in praxi seruari Bar. oli sententiam scribit Dom. Godofredus praxis ciuili. lib. 2. tit. 24. de patris. & in hac Senatu Pedemontano decisum est, Dom. Cachet. accis. pedemontano. 93. numero 8. communē autem personae factam, inutilem indicauit idem Senatus, mense Martio anno 1558. & Iulianus Cachet. decis. Pedem. 107.

5 Ita in praxi seruari scribit Boetius decis. 353.

6 Eandem opinionem passim in praxi reduci, & ita Decisum esse scribit Ioseph. Ludou. decisio. 29.

7 C. Videndus est Andr. Tiraquel. tracta. de priuileg. pia caus. priuileg. 101. & decisiones nouissimae Sacri Palatii, parte secunda decisio. 25.

Ecclesiae res an, & quando, & per quos, & quibus solemnitatibus seruatis, vel non seruatis, alienari possint.

CAPVT II.

Alienari non possunt res ecclesiae ex propria natura, quia humanae conuentioni nullatenus subiectae sunt: vt cumulatissimē not. Afilictus. decis. 75. & ibi Casar Vrinus in addi. nu. 1.

Ideo minimē huiusmodi cōtractus, seu alienatio confirmat iūro, & consequenter si iūro praestitum foret ab alienante, nequaquā iure alienationis posset in emptorem transferri, cum iurantis potestati non substat. apud Iulianum. §. fi. ff. de leg. 1. & inter stipulantē. §. sacram. ff. de verb. obl. & ita voluit Bart.

col. fi. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. cuius opinionem indicat communem esse Cor. in Auth. sacramenta puberum. q. 16. C. si aduer. vend. & Alcia in c. cū contingat. nu. 79. de iureiur.

Imò emptores, & venditores ipsi bonorum ecclesiae tam immobilium, quam mobilium pertinentium ad diuinum cultū in casu nō licito, seu in casu licito, sed non secundum formā c. episcopus. & c. si quis episcopus. extra de rebus ecclesiae nō alienā. & aliorum canonum sup hoc promulgatorum, sacrilegium committeret, & mortaliter peccaret, secundū industria refertissimum Fratrem Ioannē conciuem nostrum in sermonibus quadragesimalibus in sermone. 59. de sacrilegio. qu. 3. col. antepen. vers. decimus modus est.

Et licet lex prohibeat alienationem rerum ecclesiae, vt sup. ostensum est: tamen talis prohibitio non trahitur ad res mobiles, vt tradit Iacob. de Aret. quem refert Cy. in l. vnica. §. & cum lex. C. de rei vx. actio. adde nisi mediante noua puiſione facta super hoc. l. sancimus. C. de sacros. eccl. & §. sacre. insti. de rerum diuis. quae puiſio p praememorata iura si de nouo facta non esset, q res sacre etiam mobiles portinentes ad cultum diuinum, vt sunt paramēta, calices, & huiusmodi alienari prohibeantur, & vt ipsa vasa sacra, vestes, & calices vēdi ne queāt, procedit post concessione praedictarum rerū, non aut ante: quia tunc vēdi possunt, vt caterg. sed post consecrationem ipsam, quia spiritualibus annexa sunt ratione consecrationis, alienari prohibent, sed ratione materiae referendo intentionem ad temporale, non ad spirituale, vendi possunt ecclesijs, & in eadem forma.

Verum laico, seu priuato vendi non potest calix, nisi conflatus, vel confractus praemissa prius oratione. c. hoc ius. 10. q. 2. sed Petr. de Paluin. 4. c. cōtractum. cōcludit, quod vasa sacra laicis vendi non debēt, nisi conflata quib. tamē obligari possunt. & subdit etiam ibi. q. idem est de reliquis, quae gratia auri, & argenti vendi possunt, & obligari non aliter: hoc enim negotium nullam habet difficultatem, neminem martyres distrahere, mercarique posse. l. nemo. C. de sacros. eccl.

3 Et hodie quoque res ipsa mobiles, vt sunt fructus, qui ex praedijs ecclesiae percipiuntur abiq; alia iusta causa, & sollemnitate passim alienari possunt, vt a pte demonstrat quā alijs aggregetis per eum Menochius de arbitrarijs iudicium quatuorlib. 2. centuria. 2. casu. 172.

Imò hoc eatenus procedit, & ampliatur, quod si episcopus res mensales ecclesiae iuraret non alienare, & postmodū illas alienaret. q tunc alienatio facta ab ipso Episcopo rerum praedictarum ad vitam suam valeat, & teneat, non obstante iuramento suo de non alienando, ita Moeda. decis. 7. & 210.

Et quamuis Episcopus periurus remaneat in praesenti casu, nihilominus alienatio facta per eum de reb. memoratis valet, atq; firma remanet, secundum Cresc. decis. 150. Inn. in ca. dilecto. extra de praeb. & Paul. de Cast. consi. 339. dico non obstante iuramento. nu. 3. vol. 1.

Si vero Episcopus alienaret res ecclesiae non mēsales, non incurreret quidem vllō modo periurium, & teneret alienatio, quia iūro de illis interpositum nullatenus intelligitur. c. si de feu. & no. Pau. de Cast. consi. 134. q. in varijs tribunalib. & causis allegari intellexi, & nunquam illud reperire potui.

Itidem Gl. in c. quamuis de deci. ponit tres alios casus, in quibus licitum sit etiam vasa mystica alienari.

Primus ergo casus est, vbi necessitas vrgeret, puta si parochiani illius ecclesiae caperentur. c. sicut omnino. 12. qu. 2. & l. sancimus. & ibi Bar. in prin. C. de sacros. eccl.

Et pro pauperibus alendis, & consimilibus quoq; alienatio rerum sacrarum, fieri posset. c. aurum hnt. 1. q. 1. Gl. Bar. & alij omnes in d. l. sancimus. in prin. C. de sacros. eccl. Et similiter captiuitatis causa ipsa vasa mystica pignori dari posset, c. ijs autem pēnis. de non alie. reb. eccl. & no. Ant. de But. in c. nullus de pig. in fi. & praemissorum reddit rōnem Ant. de But. in d. c. nullus. nēpē Christum velle pretium suarum rerū fundi pro redēptione animarum, pro quib. fudit sanguinē propriū. Sed hoc non procederet vbicunq; bona ecclesiae, ea qppē cōditione, vel l. acquisita foret, vt nullo modo ea alienari possent, tunc. n. illa bona, ita alienari prohibita, nec redimēdorū captiuorum gratia, nec ex quacunq; alia causa, etiam alias à iure pmissa alienari valerent. §. sanctissimas. in Auth. de alie. & emphy. gl. in c. verū. de cōdi. appo. Alex. col. 1. & Maria. Soc. nu. 63. in l. filius familias. §. Dini. ff. de leg. 1. Augu. Bero. cōf. 49. facti specie. nu. 11. vol. 2. vbi ad Lucē adducit istā esse cōem opi. Necnon si res ecclesiae reperirentur alienatae, puta laicis datae, vel cōcessae, vt ecclesiam defenderēt, valeret quippē, & teneret alienatio, seu ipsa concessio. d. c. quamuis.

Vbi profert Ant. de But. in vltima oppositione gloss. quod olim ex dispensatione ecclesiae fuit cōcessum, vt decima pos-

sunt dari in feudum, & hoc necessitate instante, vt defenderet ecclesias ab hæreticis, & oppressiõibus. Postea vero causa cessante non fuerunt aliter concessæ imò prohibita, ca. cum apostolica, de his quæ fiunt à prælat. vnde decimas ab antiquo concessas hodie possident eorum successores & addit, q̃ noualia, quæ insurgunt in decimatione laicorum non accrescunt eis. c. sua vobis de decim.

Sexto valet, & tenet ipsa alienatio etiam rerum ecclesiasticarum, dummodo in ea interueniat iusta causa, & non aliter, & sic in alienatione rei ecclesiæ exigitur, requiriturq; ad hoc vt subsistat, & valeat, quod in ea interueniat iusta causa. s. necessitatis, & euidentis vtilitatis ipsius ecclesiæ, interueniantque solemnitates à iure introductæ. aliàs his cessantibus ipso iure nulla est text. est in c. 1. de reb. eccl. non alienan. in 6. & ita per illum. tex. firmanunt. Corn. conf. 243. col. 3. vol. 2. Rui. conf. 86. col. 1. vol. 1. & conf. 40. col. 1. vol. 5. Barb. conf. 40. col. 1. vol. 1. & cõf. 14. col. 2. vol. 2. & conf. 61. col. 2. vol. 3. Soci. conf. 15. col. 2. vol. 1. & conf. 52. col. 2. vol. 4. Dec. conf. 174. col. 1. & conf. 42. col. 2. & gl. in c. 1. de in integr. restit. vbi Abb. admonet istam esse cõm opinionem. prout attestantur etiam de ipsa cõmuni plerique ex allegatis Doctoribus, & Io. Bapt. Ferret. conf. 294. viso consilio reuerendi. ac excellentis. nu. 4. vol. 2.

Et iusta, necessariaque causa alienandi res ecclesiæ ea esse videtur, qualis est aris alieni soluendi. aut reparationis ecclesiæ. vt in Gl. in summa. 12. q. 2.

E sic intellige necessitatem omnem iustā causam alienandi. secundum. Lau. quem refert, & sequitur. Arch. in c. placuit. 12. q. 11. q̃ nota procedere, & de plano locum obtinere, vbi cunq; debitū vrgeret. nec ecclesia haberet aliunde, vnde illud soluere valeret. iuxta. c. hoc ius porrectum. 10. q. 11.

Imò hoc intantum procedit, & amplificatur, vt licitū quippe sit etiam. Prælati stante necessitate alienare nedum bona præmemorata ecclesiæ ab antiquo concessa. sed etiam bona prohibita alienari à testatore, vt cõcedit, & firmat in proprijs terminis. Io. And. in c. verum. de condi. appo.

Septimo præmissa limitantur etiam non procedere vbiq; alienatio rei ecclesiasticæ utilis esset ecclesiæ. tunc enim, etiā, quod ea facta foret sine iuris solemnitate, & forma à iure requisita valeret, & teneret. secundum. gl. in l. cum hi. §. eam transactionem in ver. alimentarius. & ibi Bal. & Ang. ff. de transactione. Abb. sic. & alios omnes in c. 1. de his, quæ fiunt à præla. Glo. in c. 1. ne sede vacan. & Alex. in l. cum lex. de fideiussio. Ro. conf. 316. circa propositam. & conf. 453. visa principali & ibi Horat. Mandosi. in add. & Iacob. Philip. Port. seu potius Anto. Gabr. cum alijs propè innumeris relatis per eum in suis cõcl. lib. 4. concl. 13. ex quib. facile constat istam esse communem opinionē. licet ibi recenscat alterā opinionē similiter cõm.

Sed retenta prima sententia tanquam sacrosanctissima, ea quippe probatur in d. §. eam transactionem. vbi valet transactio ad fauorem pupilli super alimentis, non seruata solemnitate legis. si pupillus conditionem suam vtiliorem, ac meliorem fecerit.

Et comprobatur hoc idem etiam, siquidem huiusmodi solemnitas à iure requiritur ad fauorem ecclesiæ ad finem, & effectum, vt ecclesia vtiliter contrahat præsumptiue, vt inquit Bal. in c. 1. col. 2. qui feud. dar. poss. & sequitur. Alex. conf. 79. vol. 1. & idem Bal. in c. sicut. in fi. de re iud.

Octauo alienari possent bona ecclesiæ sine iuris solēnitate ex causa, & sic ex causa incommoditatis, vbiunque res ipsa alienanda parua esset, foretq; magis damnosa ecclesiæ, quam utilis. c. terrulas. 12. quæst. 2. & not. Abb. in cap. nulli liceat. de rebus eccl. non alien. Glo. in summa. 12. qu. 3. Canophylus Sangrius monachus casinas in tracta. de rebus eccl. non alie. in limit. 4. fol. par. 4. & Io. Bapt. Ferr. conf. 294. viso consilio reuerendi. num. 2. & 8. volum. 2. vbi tradit genuinum sensum, & intellectum ad d. c. terrulas.

Nonò res ecclesiæ ex causa maioris vtilitatis alienari possent. si quippe ecclesia ipsa reciperet alteram rem meliorem, vt in c. vt super. de reb. eccl. non alie. & not. Augst. Berous. in conf. 88. in causa mota. vol. 1. nu. 25. vbi nu. sequenti declarat etiam vtiliter quomodo consideretur vtilitas maior in re ecclesiæ, & in consi. seq. quoq; sub. nu. 13. & seq.

Decimo alienatio bonorum ecclesiæ facta in potentem, vt occupata bona ipsius ecclesiæ, de manu alterius potentis recuperaret, valeret equidem, & teneret. textus est in c. 2. de feu. in 3. & vltimo casu ibi, alicui laico in feudum concedere, qui, & illud recuperet, & in feudum recognoscat, & in fine eiusdē capituli, ibi, poteris ei licenter concedere, per quem illud ecclesia valeat rehabere, quem textum summe extollunt ad hoc ibi Doctores. Alias verò limitationes circiter. 56. in quibus ecclesiastica res sine solemnitate alienari regulariter queant

ponit vtiliter Canophylus in dicto tract. de rebus eccl. non alie. fol. par. 12. cum alijs seq. Viuius opin. 39.

Alienari non possunt res ecclesiæ nisi ex causa necessaria vel vtili ecclesiæ, vel ex causa pietatis, vel damni euitandi. Cur. iun. conf. 130. nu. 3. communem dicit. I. Villal.

Alienatio rei ecclesiæ regulariter prohibita est. Barba. in 2. volum. conf. 14. in prin. Bologn. in conf. 33. vbi dicit, quod inter cetera requiritur tractatus ad partem, & de per se: maxime in 3. col. Philip. in cap. 1. in 1. colum. de rebus eccl. non alie. in 6. Decius. conf. 17.

Fallit si fiat pro remuneratione. Ias. in l. si non sortem. §. libertus. in 4. col. vers. sextus effectus. ff. de condit. indeb.

Alias limitat. vide per Philip. in d. c. 1. in 9. col. & seq.

In re relicta fratribus minoribus, non requiritur solemnitas in alienando. Corn. in 2. vol. conf. 117. Hippol. sing. 132.

Ad sustinendum regulam in contrarium ad annullandum. vide eundem. Corn. in 2. vol. conf. 243. & Dec. in c. quæ in ecclesiæ. in 2. col. de consti. vbi. 5. not.

Ad sustinendum alienationem rei ecclesiasticæ, vide amplissi. Corn. in 2. vol. conf. 181. & Barb. in 5. vol. conf. 6. in 2. col. & seq. Ludo. Rom. conf. 36.

Rerum ecclesiasticarum alienationes, quomodo fieri debeant, & quæ requirantur ad earum alienationem solemnitates passim. doct. in c. 1. & in c. cum apostolica. extra. de his, quæ fiunt à præla. sine consensu c. & præsertim ibi. Io. de Imo. & in conf. 115 & 116. & gl. & ibidem. Dom. de S. Geminian. in c. de rebus eccl. non alien. & Marian. Socin. sen. in conf. 15. & in conf. 29. in 1. volu. & Barto. Soci. in conf. 55. in 4. vol. Alex. de Imol. in conf. 17. in 4. vol. conf. & nouissimè. Rolan. à Val. in conf. 15. in 1. tom. tractant. Sed quæritur cum tractatus de forma in alienatione rei ecclesiasticæ sit, an iste tractatus pluries fieri debeat an vero vnus sufficiat? Ad hanc quæstionem respondet dubitatiue Speculator, inquiens, quod iste tractatus debet pluries fieri, saltem ter, & de qualibet vice publicum debet fieri instrumentum, quod durum videtur in titu. de loca. §. sequitur. vers. & scias. lib. 4. parte. 3. Verum vnicum tractatum sufficere firmat ibidem. Io. And. in verbo, videtur: nisi in nigris monachis. §. benedicti, vigore constitutionum dieti ordinis. requirunt tractatus duorum dierum interpellatorum. Et hanc sententiam approbant Domini. d. S. Geminian. in d. c. 1. ibi. glo. in verbo, tractatus. Maria. Socin. sen. in d. conf. 29. nu. 19. ver. & debet. Quare vnicum tractatum sufficere com. opi. doct. receptum est. Io. de Imo. in d. c. 1. nu. 15. vers. an autem sufficiat vnicus tractatus ext. de his quæ fiunt à præla. sine consensu. ca. Maria. Socin. in d. conf. 15. nu. 33. & in d. conf. 29. nu. 16. circa. fi. Cuius quæstionis quoque mentionem facit. Io. Bertachi. in tract. de episcop. in 4. par. §. de potestate episc. in temporal. circa res eccl. nu. 113. 38. q. in 2. vol. tracta. doct. & Rol. in d. conf. 15. nu. 10. Kirchouius.

Rerum ecclesiasticarum alienationes duo copulatiue requirunt, videlicet formam, idest, solemnitatem, & iustam causam alienandi. c. 1. de reb. eccl. non alie. in 6. & in cle. 1. eo. tit. glo. in verb. redire. in c. 1. extr. de in integ. resti. & ibi. Abb. nu. 17. dicens, hanc. gl. doct. tam antiquos quam modernos communiter sequi. And. Barbat. in conf. 14. num. 2. inquiens, hanc communem esse doct. sententiam. in 2. vol. Similiter Phil. Dec. in conf. 142. num. 4. vers. est ergo videndum. & in conf. 174. & 12. q. 2. §. his omnibus. vnde existentia alterius causæ non sufficeret. Archidia. in cap. hoc ius porrectum. 10. quæst. 2. docto. in cap. 1. de rebus eccl. non alienan. causa autem potest esse duplex, necessaria scilicet, & utilis: vnde si non adsit causa necessaria, aut saltem utilis, non sustineretur alienatio, quamuis alia solemnitates interuenirent. Soci. conf. 15. in prin. 1. vol. Kirchouius.

Ecclesiasticarum rerum alienationes absque diligenti, & causæ cognitione, & negocij transactione irritæ, atque inutiles futurae sunt. commune aio ex Socin. conf. 25. lib. 1. Decius conf. 142. Rebuff. in c. sine exceptione. 12. q. 2. Nec solemnitates in illis requisitas consuetudo poterit antiquare, & si eas possit augere: vt crebris exceptum suffragijs affirmant Pet. de Benint. decif. 13. nu. 7. Roch. Curt. in c. vlt. q. 5. nu. 25. & seq. de consuetud. Suarez.

Ad validitatem alienationis rei. Ecclesiasticæ non est necesse probari, q̃ fuerit in casib. cõcessis facta, vel pecuniam fuisse versam in vtilitatē ecclesiæ: sed sufficit probari solēnitates debitas, & formales in ipso actu alienationis interuenisse. Est communis opin. secundum. Soc. conf. 15. visis prædictis. vers. tamen communis. vol. 1. & Decius in conf. 36. vers. cu. Tertio principaliter non obstat. vol. 1. M. Charian.

Tractatus & aliæ solemnitates, quæ in rebus Ecclesiæ alienandis requiruntur, præsumuntur propter antiquitatem tē-

Com. V. I. Opin. De Deo, &

poris interuenisse. Est commu. opin. secundum Dec. consi. 36. vers. ult. non obstat. Mat. Charian.

Solemnitates requisitas à Canone in alienatione rei ecclesiastica, non potest consuetudo diminuere. communis est opinio per text. in capit. causa. de re iud. & ibi. gl. & c. i. de const. Abb. in cap. nulli. de rebus. eccl. non alienan. Fallit in casib. vt per Marfil. sing. 132. Fallit. in 12. quos no. Feli. in d. c. cum cau. fa. col. 4. Fallit in 6. casib. in quib. res ecclesiæ possunt alienari absq; solemnitate, quos ponit Socin. in tract. fallent. reg. 110. & si ista alienatio sit utilis, an valeat videas Por. in lib. 4. suarum. conclus. reg. 13. & solemnitas quæ requiritur in alienatione rerum ecclesiæ, an requiratur in alienatione rerum hospitalis vide. Por. lib. 5. regul. 8. Don. à Fina.

Limitatur tamen ista communis opinio secundum Dec. in consi. 481. in casu. vel qñ testator ultra prohibitionem adiecit etiam, & qñ voluit bona remanere in familia: nam eo casu propter enixam voluntatem testatoris. mater excluditur. Et Dec. ibid. in fin. consi. indistinctè tenet contra communem, & dicit aliam omnino veriore & tenendam. Mat. Charian.

Solemnitas requisita per cano. sine exceptione. 12. qu. 2. in alienatione rerum ecclesiasticarum. non potest tolli consuetudine. solemnitas autem introducta per auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccl. tollitur consuetudine. Ias. in l. de quib. ff. de legib. nu. 62. com. dicit. B. Villal.

Solemnitas extrinseca præsumitur ex tempore longissimo. 30. an. Aym. de antiquit. temp. part. 3. in verbo primo. nu. 25. com. dicit. Idem.

Amplia istam communem ad mādatur procuratoris insertum in alio instrumento antiquo. Boer. decis. 181. num. 15. com. dicit ex Alex. consi. 101. vol. 7.

Limita primò, quando ex eius aspectu apparet defectus. Curt. in consi. 30. nu. 4. com. dicit.

Amplia etiam in alienatione rerum ecclesiasticarum. Io. à Ripa. in c. 62. de recrip. c. 22. com. dicit. Idem.

Solemnitas intrinseca materialis non præsumitur, vt pretiū in venditione. Alb. Brun. de forma & solemn. in parte. de p. ba. & præsum. form. consi. 5. com. dicit. Idem.

Consuetudo non tenet, quæ solemnitates requisitas à iure canonico remittit in alienatione rei ecclesiastica, & sic introducere nequit consuetudo, quod iuris solemnitas requisita nō interueniat in alienatione ecclesiasticarum rerum, vt voluerunt Inn. Abb. & ceteri omnes cōmuniter, in ca. nulli de reb. eccl. non alie. Rochus. Curt. in c. fi. de consuet. q. 5. nu. 25. & Petrus de Benintendis dec. 13. nu. 7. vbi recitat istam esse communem opi. sed bene valeret consuetudo, quæ auget solemnitates in alienatione rei ecclesiæ, secundum Io. And. Abb. & omnes in d. c. nulli. & Rochus. Curt. in d. c. fin. q. 5. sub. num. 25. & seq. vbi ait istam esse communem opi. ac eam per exempla, & auctoritates latissimè declarant. F. Viuius.

Consuetudo alicuius Ecclesiæ in alienationibus rerum Ecclesiasticarum non potest tollere solemnitates introductas de iure Canonico, communis conclusio, & opinio omnium scribentium est, dicit Bar. Cass. super consuetud. Burg. in Rub. Des mains mortes. § 9. nu. 26. I. Fich.

Consuetudo de alienando vtile dominium ecclesiæ certo modo non pōt extendi ad alium modum etiam vtiliorem ecclesiæ. Curt. iun. consi. 158. nu. 12. communem dicit. B. Villal.

Confessio prælati & capituli in rerū ecclesiasticarum alienatione, quod talis res alienatur pro exoluendis debitis ad quæ ecclesia tenebatur. nō sufficit quia apertè debet de debitis cōstare, quia confessio de mutuo recepto facto per ipsum episcopū & capitulum non pōt dare robur alienationi, vt per eū videatur tale mutuū factū esse pro necessitate vel vtilitate ecclesiæ. Archi. 10. q. 2. c. hoc ius porrectum. & c. i. de reb. eccl. non alien. lib. 6. Anch. in c. i. de positi. Soci. consi. 15. nu. 3. articu. 1. quare de mutuo est probandum, & quod illud fuerit verum in ecclesiæ vtilitatem. doct. in Auth. hoc ius porrectū. C. de episc. & cler. & Socin. in co loco. Bonacosi.

Dubia, et si quæstio sit, an rector, vel prælatus de reb. ecclesiæ, signatè quæ absq; capituli consensu, & tractatu, ac superioris auctoritate alienari non pōt, compromissum de iure, & in arbitrium, sine cōsensu capituli, & superioris auctoritate, facere possit, vt videlicet in c. cum tpe. de arb. vbi vñ negatiua, quam nonnulli secuti sunt. pro quib. facit q. voluit. gl. fi. & ibi. Host. in summa. in tit. de arb. §. de quare. verb. quid de clerico. vbi indistinctè concludit. clericum super rebus ecclesiæ suæ, quas per se liberè alienare non valet, compromissum facere non posse, licet secus sit de proprijs reb. ea (vt inquit,) ratione, quia in re propria quilibet est moderator, & arbiter. l. in re mandata. C. mand. alij vero quos Inno. in d. c. cum tempore. comminiscitur, contrarium voluerunt. Magis tamen cō-

munis & receptior illorum est sententia. qui negatiuam assumpserunt, illamq; tuentur, cum quib. fuit. Ant. de Butr. & Imo. in d. capit. cum tempore. quo in loco idem. Imol. scribit, quod licet super proprijs rebus, & fructibus præteritis huiuscemodii persona compromittere absque capituli consensu, loquendo de prælato, & sine superioris auctoritate possint, super fructibus tamen futuris, & iuribus ecclesiæ, secus esse: & alij quamplurimi, quos Socinus qui hanc magis communem affirmat, refert. consi. 18. prosequendo. libro 1. sequuntur, cum quibus fuit. Abb. in d. capit. cum tempore. vt ibi videre licet. E. Turza.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Res temporales immobiles, vel quæ pro immobilibus habentur, ecclesiis donatæ ad cultum diuinum exequendum alienari aut vendi nequeunt regulari iure, c. nulli liceat. de reb. eccl. non alien. l. in. bemus. C. de sacros. eccl. Non à prælatis nec ab ipso summo Pontifice. cano. non liceat Papa. 12. q. 2. Imo et si ipsi alienauerint, poterunt iterum reuocare. cap. si quis presbyterorum. de rebus ecclesiæ non alienam. vt maritus prædium quod alienauit dotale. Gloss. in §. 1. quibus alienan. non licet. in verbo interdicta. Et idcirco vocamus manum mortuam ecclesiæ, quia sicut mortui non alienant, sic & bona quæ ad eam peruenerunt sunt in alienabilia. reditq; res ad ecclesiæ, nullo per eam etiam restituto pretio cap. 1. de Schism. capi. final. de rebus eccl. non alienan. Et qui emit retentione non vtetur: aget tamen si velit contra venditorem pro repetitione pretij, & in hoc punietur qui vendidit. Et hanc penam alia comitantur, nempe depositio ab ordine. ca. quicumque in 1. 17. quæst. 4. ca. diaco. ni. 12. quæst. 2. dicto. cap. si quis presbyterorum. & c. gratis. de restitut. spol. suspensio clem. vnic. de Reb. eccl. non alienan. quib. additæ alia ciuiles de quibus in l. in. bemus nulli l. 14. C. de sacros. eccl. Sed & emptio ipso iure irrita fit d. cap. sine exceptione, & emptor tenetur idcirco ecclesiæ perceptos fructus restituere. d. cap. si quis presbyterorum qui enim contrahit lege prohibente contrahere, mala fidei possessor sit l. quemadmodum de Agric. & c. cons. lib. 11. C. quare nec facit suos quos recipit fructus l. cum fundus. Si ceperit ff. Imo & pro sacrilegio habetur. can. omnes ecclesiæ 17. q. 4. Et perituro, quod ecclesiæ præfatus inuenerit se non alienaturum, vel immittiturum res sue ecclesiæ, cap. prohibemus. De censib. disto capit. presbyterorum Quæ omnia extenduntur ad omnes ecclesiæ præpositos, episcopos, Abbates, Curiones, Vitarios, Oeconomos: ad hospitalium, monasteriorum, leprosariorum curatores seu rectores, aut præfatos, & prædictorum locorum, & aliorum piorum res, §. nos igitur de non alienan. rebus eccl. in Auth. & collegiorum, & ad eorum economos, & collegiatos. Rebuff. in repetitio ne Cano. sine exceptione. num. 51. 12. quæst. 1. & ibidem à Gregorio variè huius prohibitionis causa assignantur. Ceterum permittunt iura quæ prohibuerunt venditionem & alienationem rerum ecclesiasticarum, certis ex causis certaue adhibita forma, easdem distrahendi interuenientibus, & concurrentibus (iudicio Gregorio loco citato) quinque peris. 1. causa legitima, alienandi, 2. tractatu capituli, 3. consensu interueniente eorum qui capitulum faciunt, vel clericorum deseruientium ei ecclesiæ cuius res alienanda erit. 4. Accedente instrumento alienationis cum subscriptane canonico vel clericorum Et c. adhibita licentia seu cōsensu Episcopi, Hæc petrus Gregorius lib. 225. Syntag. iur. Vniuers. capit. 8. Vide Rebuff. in Compendio alienan. rerum eccl. num. 24. & 25. & in repet. c. sine exceptione. 12. q. 2. nu. 1.

2 Cum peccato mortali incurrere etiam sententiam excommunicationis innuere videtur. Iacob. de Grassis decisionum casuum conscientie. lib. 2. capit. 47. Dom. de Soto. 4. senten. distinct. 18. quæst. 2. articu. 4.

3 Roma tamen Luna 24. Octobris 1583. decretum est, episcopum non posse alienare res sua mensa episcopalis, nisi copulatiue interueniat solemnitas de qua in capitul. sine exceptione. 12. q. 2. & cui dens vtilitas. Gloss. in sum. 12. quæst. 2. de communi Dec. consi. 142. sub. num. 4. & consi. 283. sub. nume. 6. Decis. Rot. Roma. part. prima. decis. 756. num. 1.

4 Roma decisiam citata. visum est Episcopum de bonis sua mensa episcopalis posse donare, & alienare capitulo sine solemnitatibus, & ratio est, quia non potest dici alienatum ab ecclesiæ, quod semper in dominio ecclesiæ retinetur. Potest etiam de Bonis sua mensa episcopalis loco religioso donare. Nec obstat illud quod episcopus se restrinxit ad facultatem sibi per litteras Apostolicas tributam, quia id verum est, quo ad applicationem factam beneficiatis, sed quo ad applicationem factam canonicis, non se restrinxit, quia processit etiam auctoritate ordinaria. Decisiam citata. nu. 3. 4. 5.

In Gallia, editto regio cautum est. 2. Aprilis, anno 1549. vt quis Ecclesiasticus bona sua ecclesie alienet, nisi in casibus iure prescriptis, & sancte religioseque seruatis solemnitatibus, qui vero secus fecerit grauib. mulctandum penis, Ioan. Papon Arrest. lib. 1. tit. 13. Arrest. 11.

Ecclesiasticarum rerum contractus, non seruati solemnitatibus, est nullus: & cui reclamare illumque reuocare liceat.

CAPVT III.

Contractus gestus cum Ecclesia non obseruatis solemnibus est nullus, authen. hoc ius porrectum G. de sacrosan. eccles. illud tamen non procedit si ecclesia vellet illi contractui stare, quia contractus quidem est nullus ecclesia de nullitate opponente, alias non. glo. in c. 1. ne sede vacante. Innoc. in c. 1. de his quæ fi. à præl. sine cons. c. Bal. in l. 1. C. plus val. quod agit. Ias. in §. actionum. nu. 43. instit. de act. Bonacosi.

Ecclesia declarare compellitur num stet contractui, quem aut irritum, aut nullum potest dicere. communem ait Arius Pinel. meus docto. in l. 1. parte. 4. num. 36. C. de bon. mater. Suarez.

Ecclesia absq; statutis ritibus, etiam vtiliter alienanti, copia est dicendi nullum eiusmodi contractum, vt frequenter receptum inquit Ias. in l. cum ij. §. eam. ff. de transa. & in l. contra iuris. ff. de pact. Felin. in c. causam. nu. 8. de iudi. copiose Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 31. C. de bon. mat. Suarez.

Succesor in dignitate potest reuocare male alienata: nec potest referri questio dominij. Panor. in c. episcopi. in prin. de rebus eccles. non alien. & in c. 2. de dona.

Et si non posset probari dominium petatur possessio, vt dicit Ang. in §. 1. instit. quib. mod. re contrah. obli. & per condi. indebiti. Ang. in §. sic itaq; in 6. colu. de actio. Bonacosi.

Pro bonis ecclesie male alienatis, quilibet etiam non habens legitimam personam interuenire potest. Fel. in c. prælatorum. in 1. col. de accusa. & in c. cum olim. in 2. colu. de testi. Phi. in c. 1. in prin. de resti. in integ. lib. 6. Panor. in c. si quis. in prin. de reb. eccl. Ang. in §. seq. in 1. col. insti. de act. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Ita Parisiis decretum scribit Ioannes Papon, Arrestor. lib. 1. tit. 13. Arresto. 10.

Ecclesie res & bona confiscari non possunt, nec illi (proprie loquendo) infertur poena exilij.

CAPVT IIIL.

Confiscari nequeunt bona ecclesiastica in ciuitate Ferrariæ non obstante illustrissimi, & excellentissimi Ducis Ferrariæ decreto: vt ita consuluit Rui. in consi. 23. & consi. 25. ad fin. in 5. volum. & consi. 109. num. 33. in 3. volum. vbi respondet literis ducalibus, & dicit, quod non valent, ex quo redundant in præiudicium ecclesie. vide Bald. in consi. 284. per totum. in 1. volum. & ista est communis opin. de qua Ruinus. d. consi. 161. in 1. volum. Socin. consi. 191. num. 18. libro 4. vide Iulium Clar. in §. emphyteusis. quæst. 29. Riminal. in consi. 243. num. 85. & sequen. in 2. volum. vbi pro Comite Paulo Costabili. Moro. de fide. treuga, & pace. quæst. 25. in fin. Similiter bona feudalicia in fiscum non transferuntur secundum dispositionem statuti Ferrariensis. Et idem est de iure communi, vt per Dec. consi. 442. num. 29. vbi signanter de statuto Ferrariensi meminit. Et idem in bonis emphyteuticis dicit, quæ non transeunt in fiscum facta publicatione bonorum, si sit talia, quæ non transeat in extraneos, vt ibi latissime per eum, quæ applicat ad superscripta. Bonacosi.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Generali totius Gallie consuetudine receptum est, vt bona clerici, si perpetuo relegatur carceri, mobilia omnia Episcopo mobilia vero Domino directo adiudicentur, & ita in magno consilio regio iudicatum esse Parisiis anno in carnationis dominice 1586. scribit Ioannes Papon, Arrestorum. libro 24. tit. 13. Arrest. 3.

Ecclesie res an, & quando, & quomodo in emphyteusim concedi valeant.

CAPVT V.

Ecclesie res vel alterius venerabilis loci in perpetuam emphyteusim, ita vt ad quoscunque etiam extraneos transeat hæredes, concedi posse, & licet in emphyteusi à priuato concessa hoc iure expeditum sit illam perpetuo concedi posse, & ad omnes extraneos transire hæredes. §. adeo. institu. de loca. l. iam veritas. C. eo. l. 1. C. de iure emphy. Tamen ecclesiastici vtriusque consensu Doctores varij & contrarij hac in re fuerunt. Aliqui enim in hanc declinarunt sententiam, quod ad extraneos minime, sed ad personas tantum, in §. emphyteusim. in Auth. de non alie. aut permut. re. expressas, cum quibus Specu. in tit. de emphyt. §. nunc vero aliqua. vers. 113. prope fi. Bal. in l. cum virum. C. de fideic. Bar. in l. ex diuerso. §. etiam. in gl. ibi. ea que. ff. solut. matr. in l. quod dicitur. ff. de verb. obli. in l. vt iurifurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. in l. si tibi decem. §. si pactus. ff. de pact. in l. Gallus. §. quidam recte. alias, §. et si à parente. ff. de liber. & posth. Bal. in l. 2. C. de suis & legit. Rom. in d. l. etiam. ff. solu. matr. Imo. in l. ex facto. la grande. ff. ad Treb. inquiens. hac comunem, & huic non ob stare sententiæ tex. in §. licentiam, in Auth. de alie. & emphy. quia corrigitur per text. in ca. nulli. de reb. eccles. non alien. canon. apostolicos. 12. q. 2. vbi perpetua locatio, seu emphyteusis concessio immobilis rei ecclesie, ex Consilio apud Syluanum habito, interdicitur, & prohibetur, p quo facit tex. in c. hoc consultissimo. quod est secundum, de rebus eccles. non alie. eodem titulo, in 6. & pro huius opinionis corroboratione idem Rom. loco præallegato adducit text. in §. illud. in Auth. vt de cetero commu. non fiant. arguendo à speciali, quod inductum ait in vna ecclesia, vt alij in perpetuam emphyteusim rem suam immobilem concedere valeant, ergo in contrarium est ius commune. l. quod. verò l. ius singulare. ff. de legi. Hanc eandem sententiam Roman. ibidem. alijs comprobatur iuribus, præcipue ex tex. in c. ad aures. cum gl. eo. tit. de reb. eccl. non alie. & in Auth. si quas ruinas. iuncta gl. C. de sacros. eccl. & alijs modis, vt ibi videre licet. Alij quidam, puta Iacob de Beluif. & Angel. sectati sunt glo. in §. alienationis. in Auth. de non alie. aut permutan. rebus. quæ ex duabus sententijs ibidem relatis. primam sequitur, quæ fuit, quod in perpetuum, id est donec reditus (vt verbo suo vtat) siue canon solvatur, & sic in perpetuum, & quoscunque transire, ad quam gl. in d. §. emphyteusim. pariter se remittit. Hancque tenet. glo. in §. illud. in Auth. vt de cetero commuta. ibi, sed hodie communiter fieri in perpetuum. allegat dictum. §. licentiam. & in d. §. adeo. insti. de loca. & d. auth. si quas ruinas, & ibi Pet. Cyn. & Bal. Bar. in Auth. perpetua. C. de sacros. eccl. Spec. (qui in hoc fuit sibi contrarius) in dicto. §. nunc vero aliqua. versic. 7. de loca. & alij complures quos referre non expedit, cum sufficere arbitrer magis communem, & receptiorem referre. Istam tamen opinionem limita procedere, & veram esse, quando in concessione dictæ emphyteusis subest necessitas, vel vtilitatis ecclesie causa, & adhibentur solemnitates, quæ necessario adhibentur, & requiruntur in alienatione rerum immobilium ecclesie, vt Alex. tradit in l. si patroni. ff. ad Treb. allegat Imo. in l. ex facto. la grande. ff. de hæred. insti. & in consi. 182. viso & mature discusso. 2. vol. optime subnixum, videlicet ratione. sumendo argumentum à fortiori, & à maiori ad minus, nam si legitimis subsistētib. causis, & solemnitatib. de quib. in tex. in c. in summa. & in c. sine exceptione. 12. q. 2. & in Auth. hoc ius porrectum C. de sacros. eccl. cum simili. Intercedentib. plena, & perpetua ipsarum ecclesie stabilium rerum alienatio pmittitur, iurib. præd. & habetur in c. 1. de reb. eccl. non alie. & in cle. 1. eo. tit. ergo & eo magis huiusmodi emphytica concessio, quæ non proprie, & strictè, sed large dicitur alien. d. §. alienationis. in Auth. de non alienandis, seu permutandis rebus, & prædicto capitulo, nulli. extra eodem tit. de rebus eccl. non alien. facit reg. cui licet. de regu. iur. in 6. cum simili. Hanc quoque sententiam quod ad omnes transeat. secutus est legendo Alex. Imol. in d. lex diuerso. alias est. l. nam. ff. solu. matrim. contrarijs pro prima allegatis abundè respondendo: trib. duntaxat exceptis casibus: quorum primus est, ex doctrina Ang. in præallega. §. emphyteusim. vbi ecclesie cuius res conceditur, consuetudo iuuabit quod ad extraneos non transeat. arg. tex. in l. semper in stipulationibus. ff. de regu. iur. & per alia iura & authoritates per eundem adductas. Secundus est ex Commu. opin. Tom. j. K 3 doctri-

Commu. V. l. Opin. De Deco, &

doctrina Imol. in d. l. quid dicitur. ff. de verb. obli. & Abb. in c. in presentia: de proba. & casus iste tangit quod paulo ante dictum est de obseruatione solemnitatibus: videlicet quando res ipsa ecclesie alias solemnitatibus requisitis adhibitis, & seruatis concessa fuisset: quia etsi postmodum ad ecclesiam redeat, & deuoluatur eadem solemnitate omissa, & non adhibita, rursus sub eisdem qualitatibus, quibus primo facta fuit, concedi poterit: & ad extraneos transibit heredes. fretus auctoritate glo. in cle. vnic. §. quidam etiam. in ver. ad mensam. de excess. prelat. & per alia iura per eum ibi citata. Tertius, & ultimus est in concessione rei Constantinopolitane ecclesie sancte Sophiae: & ceteris illi subiectis ecclesie: quia in illa, & in ipsis tex. in d. §. emphyteusim: remanet correctus per text. in §. alienationis in d. Auth. de non alienan. Primam autem opinionem quod ad extraneos non transeat, firmat idem Alex. in cōs. 23. oportune consideratis. lib. 1. per tex. in d. §. emphyteusim. & in §. alienationis: & in §. si vero etiam perpetuum: in Authent. de non alienan. aut permutand. rebus: & hanc magis communem attestatur, adducens omnia superius pro ista opinione allegata: & iuxta istam pariter consuluit cons. 9. viso themate vna cum instrumentis. vers. secundo ad idem adduco: libro secundo. & consilio 38. & consil. 189. eodem libro hanc itidem communem obseruari affirmat, subdens. d. §. emphyteusim. in emphyteusi ecclesiastica incorrectum persistere; alleg. Specu. in supra alleg. §. nunc vero aliqua. vers. 7. & vers. 155. Contrarium tamen tradit cons. 334. viso. vers. 2. responderetur. lib. 2. superius enim dixit ecclesie consuetudinem inspiciendam, ut si quod ad extraneos transeat, concedere consueuerit, transeat, etsi, ut non transeat. ad illam extranei non admittantur, & ab ipsa consuetudine recedendum non esse, per tex. in ca. secundo, de ferijs. ad si. & trad. per Bar. in Auth. qui rem. C. de sacros. eccles. in fine, si vero de ipsa consuetudine non liquet, inspiciendum, & attendendum esse, an in ipsa concessione intercesserit aliqua ex causis de quibus in tex. in d. c. in summa. 12. q. 2. & solemnitas, de qua in d. c. sine exceptione eadem causa, & quaestione. & si interuenerunt, tunc dubio procul, ad quoscunque transit heredes. Si autem causa non adfuit, neque solemnitates accesserunt, tunc si alias saltem semel illis adhibitis & obseruatis concessa extitit illis isto casu aliter non adhibitis, & non subsistente causa concessa ad extraneos indubitanter transibit, sicq; à Doctoribus communiter concludi, sed si de concessione modo praemissa facta non apparet, tunc fatendum est, quod si fiat sine causis, & solemnitatibus praedictis, ad extraneos non transit, in d. l. post modum. vers. 2. responderetur, praallegato, audacter, & indistincte affirmat verum non esse quod ad extraneos transeat, & sic communiter teneri ait. Aliam quidem sententiam, quod non transeat ad extraneos, confirmat idem cons. 180. consideratis. vers. alia ratione. lib. 1. quo in loco attestatur hanc magis communem, concordat Pau. de Cast. cons. 147. parte prima in impressione Papiae, Anchar. in cons. 33. mortua dicta domina, & cons. 44. primo de virib. & efficacia, & cons. 134. plenè, & subtiliter, qui ait ab ista opinione recedere tutum non fore in consulendo, & deniq; ista videtur magis communis. ut ex cumulatis per Dec. in d. c. in presentia, vers. fit ergo conclusio & proba. ubi etiam communem attestatur, & probare videtur, quam tamen limitat, & declarat procedere quando ecclesia concedit rem in emphyteusim, eo tantum respectu, quia sic concedi, & locari consueuerit, & sic ex consuetudine, & non ex eo, quod subsit aliqua ex causis, de quibus in praallegato, tex. in ca. in summa. duodecima. q. 2. & non adhibitis solemnitatibus. de quib. in ca. sine exceptione. eadem cau. & q. secus verò ubi concessio ipsa fit alicui, & heredibus suis ex causis praedictis, & cum solemnitatibus praemissis, quia tunc non valeat plenaria, & omni respectu facta de rebus ecclesie alienatio in quoscunque; ut iuribus praedictis, & alijs concordantibus probatur. ita & multo magis isto casu quo tantum utile dominium transfertur, & alienatur, transire debeat ad extraneos, & hoc modo concordat ipse Dec. has opi. ubi videre poteris, & ibi habes responsiones ad contraria, indistincte quoq; concludit. d. §. emphyteusim. per §. licentiam. immutatum, & correctum solum quo ad numerum personarum, & heredum, non autem quo ad qualitatem heredum. & sic quod concedi possit recipienti pro se, filijs, nepotibus, & descendentes in infinitum, non autem quod extraneis heredibus deferatur, & ad alios transeat, & in hoc similiter omnes conuenire Docto. testatur. Tamen glo. & Imol. in ca. potuit. vers. aduerte tamen, extra de loca. inquit voluerit d. §. emphyteusim. per §. licentiam. indistincte corrigi, concurrere, & ipse in eandem distinctionem, an ex consuetudine ecclesie, vel ex causa: ut primo casu non secundo transeat ad heredes extraneos, & licet aliqui, inter quos Bald. in l. 1. q.

34. ff. de rerum diuisione, & in cap. Imperialem. de prohibet. feud. alienat. & alijs quos citat idem Dec. & Alexan. d. l. etiam. ver. in eadem glo. ff. solut. matr. huius fuerint sensus, & opinionis, quod licet quae superius dicta sunt, procedant, quando simpliciter dictum fuit pro se, filijs, & heredibus, secus tamen sit, ubi expressum fuit, pro se, filijs, & heredibus quibuscunque, quia isto casu extranei includuntur, etiam in materia sui natura ad extraneos non transitoria, ut Alex. loco supra proxime allegato voluit, cum quo ceteri per eum ibidem, & Dec. dicto c. in presentia, vers. & hoc procedit, relati transeunt. Hoc quoque verum sit, & procedat, si dicatur, pro omnibus heredibus, propter vniuersalitatem huius dictionis, omnibus, quae neminem excludit. ca. in presentia, de probatio. scribit. Contrarium tamen dixit in c. vnic. §. donare. ver. sed dubitari potest. in fine. qualiter olim seu alienar. possi. quem ipse Dec. refert ibi, quod illud verbum, quibuscunque, intelligitur de habilibus, & ad illos restringitur secundum subiectam materiam, quam Bal. sententiam Aret. & Moder. in d. l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de liberis & posthumis, sequi attestatur Deci. qui hanc de iure veriore sententiam affirmat, pro qua allegabat eundem Bal. in l. cum virum. circa. fi. C. de fideic. & alios, quos ibi per te vide, & hoc maxime verum esse, & procedere in contractibus, in quibus verba dubia contra illum qui se in & ex illis fundat interpretantur. l. veteribus. ff. de pact. cum simili. Præterea Barto. in supra alleg. l. si patroni. ff. ad Trebellia. in fideicommissio non venire emphyteusim dixit, ea ratione, quod ad heredes, ut heredes non transeat, sed domini, siue ecclesie concedentis beneficio, iuxta glo. & not. in d. l. etiam. ff. soluto matrimo. Dyn. vero in l. heredes. C. de omni agro deser. lib. 1. r. contrarium determinat, & sequitur, ijs potissimum rationibus, quod in hereditatis petitione non solum iura veniunt directa, verum etiam fideicommissaria, consequenter veniant in fideicommissio. l. item videndum. in fi. ff. de pet. hære. iuncta gl. quae tamen in feudo locuta est. veniret quoque in familiarum, eriscundæ iudicio veluti corpus hereditarium, ex text. in l. item prædia. ff. famil. erisc. quo tamen in loco sermo est de priuati, & municipum, non autem ecclesie, siue ecclesiastica emphyteusi, inter quas illa cadit differentia, ex qua vna ab altera distinguitur, ut puta, quia prima ad extraneos transitoria, secunda nequaquam est, ibi, & quia specialiter legari potest, ergo & fideicommissi, seu per fideicommissum relinqui. l. si domus. ad finem. ff. de leg. 1. Bal. verò cons. 70. lib. 2. incip. concessio, horum opinio. declarat, & distinguit sic. quandoque aliquis recepit ab aliqua persona ecclesiastica emphyteusim pro se, & filijs simpliciter, non adiecto verbo heredibus, & tunc vera est, & procedit Bar. doctrina. Aliquando vero cum adiectione verbi huius, heredibus, & isto casu procedit, & locum sibi vendicat Dy. sent. restricta, & limitata secun. Io. And. opi. quam Dyn. sententiā loco praallegato Barto. in d. l. si patroni. in emphyteuticarijs bonis Reipublicæ, ut tributarijs, quæ ad omnes transeunt heredes, & legari possunt, ut dictis legibus, per Dynum allegatis, procedere ait, secus in rebus ecclesie, vel etiam priuati, quæ ad extraneos, non uti heredes, sed domini concedentis beneficio ad liberos transeunt, quia in fidei commissi restitutione non veniunt, sicut & opera libertorum, dicta. l. ut iurifurandi. §. si liberi, ff. de oper. libert. & dum Barto. in d. l. ut iurifurandi. vtriusque concursus qualitatis non exigi voluit, videlicet quod sint filij, & heredes, Ale. d. §. etiam si parente. ff. de liberis & posthumis, eandem sequutus sententiam hanc magis communem testatur, argum. l. ea tamen adiectio. ff. de leg. 3. eundem sequutus quoque fuit Ang. ibidem, passum hunc profundum esse dicens, quam tamen conclusionem duobus non procedere casibus inquit, primo, quando resultaret absurdum, de quo in l. Publius. ff. de conditio. & demonstr. puta quod testator extraneum filio prædilexerit, quoniam ad absurdum illud euitandum, vtriusque concursus exigitur. d. l. Publius.

Secundo fallit in contractibus, in quibus semper, quoniam pater recipit, aut stipulatur pro se, filijs, & heredibus. requiritur vtriusque concursus quo ad filios, cum in dubio pater filio tanquam heredi stipulari videatur. adde no. per gl. & doct. in l. si tibi decem. §. si pactus. ff. de pact. quo ad extraneos aut copula illa, & auget, & eos comprehendit, si sint heredes, intelligendum tamen ait prout Bar. declarat in d. §. si pactus. prout ipse quoque; intelligit in d. §. si liberi. hancque conclusio. notab. dicit quia passus est valde ambiguus, & male declaratus in dictis locis, & doct. multum variasse, & eam veriore affirmat Cast. in d. §. et si parente: vtriusque qualitatis concursus exigit, tamen cum opi. reprobata. E. Turzan.

Ecclesie fauor est, ut magis emphyteusis quam census praesumatur, secundum communem per Burfat. cons. 26. num. 20. libro 1. Bonacoss.

Ecclesiæ res in casu, in quo potest dari in emphyteusim, potest concedi in perpetuum filiis, & nepotibus, & successoribus. non tamen extraneis. Lud. Gozad. consi. 25. nu. 20. ait commun. ex Panor. in c. in præsentia. de proba. nu. 29. Villal.

Ecclesiæ redditus etiam laicis possunt locari. ca. in nostra. de loca. c. querelam. ne præla. vices suas. Dec. in c. decernimus. ver. extra glossam. de iud. quia eo casu non agitur de præiudicio ecclesiæ. Bonacossi.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1. Hanc opinionem consuetudine Franciæ probatâ innuit D. Franciscus Martius decisionum Parlamenti Delphinalis, quæst. 253. nu. 2. His verbis, isto casu de consuetudine Franciæ Ecclesia appellatur ad penendum extra manum suam, infra annum sibi retenta æstimatione rei, quia alias emphyteusis laicis efficeretur inutiles, quando emphyteusis transferretur ad ecclesiam, quæ dicitur manus mortua: cum non possit alienare. Idem Clarus quæst. 534. nu. 6. posse tamen concedi in emphyteusim res ecclesiæ, decretum est Romæ 14. Nouemb. 158. in causa, nullius montis Portij. decis. sacri palatii. part. 1. decis. 664. nume. 1. 2. Imo etiam in Francia diligenter notat Nicolaus Boerius decis. 69. nu. 2. 3.
2. Hic in Gallia seruari notat D. Franc. Martius decisionum Parlamenti Delphinalis. q. 253. nu. 2. 3. 4.
3. Contrarium tamen consuetudine observari notant Nicol. Boer. consi. 10. Francisc. de Cremon. in sing. 70. & Salic. in l. 3. C. de iure emphyt. idem tenent Bart. in consi. incipien. quæstio ista habet duos dubios. & in consil. incip. Dominos amare. & Bald. l. quoties. C. de suis & legit.

Ecclesiæ emphyteusis, cui, & qualiter concedatur, & qui in ea succedant, & ad quos transeat.

CAPUT VI.

1. mphyteusis ecclesiastica quin alicui, & omnibus eius descendens concedi possit, nemo iure ambiget. commune inquit Alex. consi. 110. libr. 3. Gozad. consi. 25. num. 20. versic. ad decimum. lul. Clar. §. emphyteu. q. 6. versic. quæro ad quam. ut & dubitatio nulla esse debet, quin ea alicui, & extraneis eius hæredibus expressim præstari possit. commune dogma attestatur Socin. consi. 266. num. 33. lib. 2. Grat. consi. 128. num. 6. lib. 2. & si perperam aliud receptum asseruerint Alex. in l. etiam. nume. 3. solu. mat. Rube. in l. Gallus. §. quidam recte. num. 197. & nume. 203. ff. de lib. & posthu. quos merito refutat Clar. d. q. 6. versic. sed nunquid. Suarez.

Emphyteusis ecclesiastica, quæ filiis & nepotibus concessa est, ad illos licet institutione non honestatos redit. commune ponit Cur. iun. consi. 78. num. 4. Quin & ad eos etiam tunc pertinebit cum hæreditatem repudiassent proponentur, receptum prodit Alc. de præsum. reg. 1. præsump. 3. in prin. E. Suarez. & Vezinus. & Villal.

Additio. An autem per dicta verba transeat ad filias feminas, ad quas etiam emphyteusis ecclesiastica transit, ut habetur in §. emphyteusim. in auth. de non. alie. & masculum concipiat femininum. vulg. iurib. Sali. videtur dicere, quod sic in

2. l. 2. C. de iur. emphy. in q. 17. contrariam tamen opin. commune dicit Cors. in reper. ad Abb. in verb. emphyteusis facta pro se. Illud aut, quod masculinum concipiat femininum, distinguit Arch. in c. si quis suadente. nu. 4. cum duob. seq. 17. q. 4. cum addi. Superan. Sed si diceret pro se & liberis, ad differentiâ pro se & filiis, tunc non contineret filia fem. ut in latiori vocabulo Pet. de Anch. in c. 125. visis. nu. 2. Alex. c. 61. Super eo. p. tot. vol. 1. Amplia, & si filius repudiet hæreditatem. Alc. de præsump. reg. 1. præsump. 3. in prin. commune dicit.
- Amplia secundo, & si non sit facta de filiis mentio, quia in dubio præsumitur & pro filiis recepta. Ias. in l. in emphyteuticarijs. nu. 188. C. de iur. emphy. c. om. dicit. Et ideo cum indistincte conceditur, non transit ad hæredes extraneos. Cur. iun. c. 130. nu. 5. c. om. dicit. & Dec. in consi. 171. & Segura magis commune dicit. in l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulg. & pupi. nu. 160. & Anto. Rube. in repe. l. Gallus. §. quidam recte. de libe. & posthu. ver. pen. colligitur conclusio. Dec. ex c. 411. Amplia istam secundâ partem istius communis, quia sicut tacite non comprehenduntur hæredes extranei in concessione emphyteutica. de reb. eccles. ita nec expressè potest concedi, ut ad extraneos transeat. Ant. Rube. in d. §. quidam recte. d. l. Gallus. ff. de lib. & posthu. commune dicit ex Dec. consi. 71.

Restringe tamen istam ampliatiōem, si concedatur in perpetuum cum solemnitate. c. sine exceptione. 12. q. 2. quia tunc potest concedi, ut transeat ad hæredes extraneos. idem Anto. Rub. ex Dec. in d. consi. 71. commune dicit.

Et ex hoc dicit dictus Segu. ibi, quod stante l. 9. For. ll. tit. de las mandas. quod stantibus liberis non potest testator tertiam bonorum legare extraneis, quod si fiscus succedit in bonis defuncti, non succedit in dictam tertiam: & ad corroborationem. dicta l. 9. est l. 25. tau. Et nota, quod emphyteusis priuati si sit concessa tali lege, quod non transeat ad extraneum: si bona emphyteuta confiscentur, non transit ad fiscum. Segu. in d. §. nu. 262. commune dicit. ex Bar. in l. si finita. §. si de vectigal. ff. de dam. infect.

Amplia istam restrictionem, si recipiatur emphyteusis pro se, & pro heredibus quibuscunque: quia tunc comprehenduntur hæredes extranei. Ant. Rub. in d. §. quidam recte. versic. pro responsione. commune dicit.

Restringe istam ampliatiōem secundam, si aliâ sit appositâ in emphyteusi clausula, & de quibus dederit, quia tunc bene transit ad extraneos hæredes. Curt. iun. consi. 130. nume. 2. commune dicit.

Amplia tertio, quod pater recipiens emphyteusim Ecclesiasticam pro se & filiis suis, non potest vni donare, nec signare. Steph. Bert. consi. 138. vol. 2. quem refert, & sequitur. Nicol. in addi. Alc. in tract. præsump. reg. 1. præsump. 3. com. dicunt.

Amplia quarto, quod pater non potest vni ex filiis prælegare emphyteusim. Alex. consi. 24. vol. 4. magis com. dicit. Ias. autem in l. in emphyteuticarijs. de iur. emph. C. nu. 211. distinguit, quem vide.

Amplia quinto, etiam si pater recipit emphyteusim mediante pecunia. Anto. Rub. in repetitio. §. quidam recte. d. l. Gallus. de liber. & posthu. ff. ver. quartus casus. commune dicit, licet dicat in puncto iuris veriore esse contrariam. per l. fin. ff. de assigna. liber. Villal.

Nota, quod emphyteusis concessa pro se, & filiis, non facta mentione de hæredibus non comprehendit feminas. Dec. in l. feminæ. de reg. iur. com. dicit, & in consi. 336. num. 3. quia in contractibus appellatione filiorum non veniunt feminæ. Bar. in l. 1. ff. de ver. obl.

Nota secundo, quod cum emphyteusis sit accepta per patrem pro se, & filiis, & hæredibus non potest succedere filius, nisi sit hæres. Alex. in consi. 129. vol. 5. & Io. Duran. de arte testat. tit. 11. cau. 10. commune dicit.

Nota tertio, quod si pater acquisiuit emphyteusim pro se & filiis à priuato, tunc acquiritur filiis, ut hæredibus. Ant. Rube. ver. quintus & ultimus casus. commune dicit. Villal.

Emphyteusis Ecclesiæ potest concedi ultra filios & nepotes. com. dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 6. ver. quæro. P. Fich.

Emphyteusis, in emphyteusi Ecclesiastica filios non hæredes non succedere: secundum commune dixit Paris. consil. 48. nu. 10. lib. 4. doct. in aposti. ad Ale. c. 129. col. 2. lib. 5. pro cuius rei & quæst. intelligentia, vide quæ scribit Rom. consil. 35. vbi quærit, an emphyteusis de qua ibi, transire possit in filios, licet non hæredes: & alleg. gl. tenetem quod non. in l. etiam. ff. solu. mat. Alex. autem d. consi. 129. col. 2. lib. 5. loquitur in emphyteusi Ecclesiastica, & dicit eam transire etiâ ad filios non hæredes: secus tamen in concessa à priuato, cum ipsa sit transitoria ad quoscunque hæredes: & ideo pro filiis, ut hæredibus accepta censetur, teste Bar. qui communiter approbatur, in l. Gallus. §. 1. nu. 9. ff. de lib. & posthu. in l. si sibi. §. si pactus. nu. 9. ff. de pact. quam sequitur Dec. consi. 149. col. 1. licet, ut sup. dixi, doct. in aposti. ad Alex. d. consi. & Paris. vbi sup. teneant filios non hæredes in emphyteusi ecclesiastica non succedere secundum commune ibi relatum. Bellac.

Emphyteusis ecclesiastica accepta pro se, & nepotibus transit ad eos, etsi non sint hæredes. hanc esse commune opinionem tradit Curt. iun. in consi. 79. nu. 4. fallit in 4. casibus. ut per Io. Bolog. in l. quæ dotis. nu. 99. solu. mat. Ampliatur in 5. casibus. quos refert Baptist. à Villa. concl. 59. Dona. à Fina.

An autem emphyteusis ecclesiastica transeat etiam ad extraneos hæredes, & sic an in perpetuum dari possit. Spec. tenet quod sic. in d. §. nunc aliqua. ver. 7. Bar. & doct. in l. etiam. ff. solu. mat. Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccl. idem Bar. in auth. perpetua. 1. oppo. eo. titu. Cur. iun. consi. 4. in principi. vide Ang. in §. adeo. insti. de loc. col. 2.

Contrarium tenet idem Bart. in l. si finita. §. si de vectigalibus. vers. 2. quæro quid de fundo emphyteuticario. ff. de dam. infect. & in l. ut iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. lib. & docto. alij alleg. per Ias. in d. l. 2. col. 78. ibi. 18. quæro. de iure emphyt. & ibi alleg. per eum, Addo Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 136. & consi. 139. Alex. in 2. vol. consi. 9. & in 4. vol. consi. 89. & Barb. in Commu. opi. Tom. j. K 4 1. vol.

Com. V.l. Opin. De Deo, &

1. volum. conf. 64. Alexan. in 2. volum. conf. 28. col. ult. & in 4. volum. conf. 89. Adde Curt. iun. conf. 130. nu. 5.

Emphyteusis ecclesiastica de sui natura transit ad filios, vt filios, non vt hæredes. Alex. in 3. vol. conf. 8. facit quod vult in 1. vol. conf. 80. col. ult. & ita in 4. vol. conf. 89. & in 5. volum. conf. 22. col. 2. vers. 3. ratione. vbi dicit hanc esse communem opin. & in conf. 126. Corn. in 4. vol. conf. 100. Bolog. in conf. 48. Dec. conf. 171. Ludo. Rom. conf. 35.

Contrarium tenet Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 137. Alex. vol. 2. conf. 189. in penul. col. cum seq. vbi dicit hanc esse communem opin. Vezinus.

Emphyteusis ecclesiastica, quæ secundum consuetudinem solet dari vsque ad tertiam generationem masculinam, si datur vsque ad femininam, vel in perpetuum, vitatur pro parte pro qua non erat consuetudo: valet tamen quo ad aliam partem, Ias. in l. qui rem aliquam. C. de sacros. eccl. nu. 21. communem dicit: licet sibi non placeat. Decio tamen placet, nu. 22. & nota vnam conclusionem per eum traditam ibi. nu. 19. & 20. quod res ecclesiastica, quæ solita est dari in emphyteusim, potest concedi absque solemnitate, per tex. in c. 2. de feu. & ibi Abb. & solitum probatur per duas vices concessas intra 40. annos, & per Bald. in l. de quib. ff. de leg. B. Villal.

Quid si duo fratres ab ecclesia receperint emphyteusim pro se & filiis, ita quod post eorum mortem reuertatur ad Ecclesiam: an vno mortuo sine filiis reuertatur ad ecclesiam, an vero accrescat alteri. Ias. in d. l. 2. col. 78. ibi 17. tenet idem q. Panor. in d. conf. 103. allegat alia multa. Addo Alex. in d. l. si mihi & Titio in 4. col. Ludo. Roma. conf. 19. Mich. Chærian. E. Suarez. P. Fich. & Don. a. fi.

Si ecclesia concessit rem in emphyteusim duobus fratribus, ita quod post mortem eorum, & filiorum ac nepotum suorum, talis res ad ecclesiam reuertatur: si vnus illorum fratrum decedat sine liberis, portio sua non accrescit fratri superstiti, sed deuoluitur ad ecclesiam, & consequenter illa dictio, eorum, resoluitur in singularitates. Est comm. opin. pro Bart. contra Spec. sec. Alex. in conf. 167. visis. vol. 7. M. Chærian.

Naturales liberi ad ecclesiasticam emphyteusim, quæ alicui, & eius filijs concessa est, non admittuntur. communē aiūt Rip. in l. ex facto. §. si quis rogatus. 10. 1. nu. 62. ff. ad S. C. Treb. Paris. in c. in præsentia. nu. 86. de probat. Quamuis ad emphyteusim ab alijs indultā generaliter, & indistincte admitti debeant. communē inquit Rip. vbi supra. nu. 58. Paris. d. ca. in præsentia. nu. 87. Rub. in l. Gallus. §. quidam recte. num. 154. & seq. ff. de liber. & posthu. E. Suarez.

Et quod in emphyteusi ecclesiastica non succedat legitimatus. tenet Ias. in Authen. si qua mulier. in 9. col. ibi. 2. & fortius, C. de sacros. eccl. & in l. generaliter. §. cum autem. in 7. col. C. de instit. & substit. allegat infinita, & dicit, quod ab ista conclusione nemo discrepat. idem vult in d. l. 2. in 79. col. ibi 20. quæro. Addo Curt. conf. 13. in 1. col. Corne. conf. 9. in 4. par. Prepo. in c. per venerabilem. §. quod autem. in 46. 72. & 81. col. Alex. in 1. vol. conf. 128. & aliquid in l. quod dicitur. in 27. col. de verb. obl. Dec. conf. 171. Rip. in rub. de iud. fallit in 4. casib. quos no. Diaz. reg. 23. 1. Ampliat. in 3. casib. & limitatur in 3. Rip. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. nu. 62. Don. a. fi.

Limita tamen istam conclusionem nisi esset legitimatus per subsequens matrimonium: quia tunc succederet in emphyteusi etiam ecclesiastica. ita tenet Ias. in d. §. cum autem. in 7. col. ibi, limita istam conclusionem. allegat Impe. in d. l. q. dicitur. in pen. col. & Pet. de Anch. conf. 229. in ci. ex tenore priuilegij. quod tamen est. 241. allegat etiam Alex. in l. ex facto. §. si qs. rogatus. ff. ad Treb. vbi dicit, q. istud cōmuniter tenetur. quamuis Ang. contrarium consuluerit, & malè, in conf. 29. in c. ex themate. & c. Et dicit. ibi Ias. post Alexan. & alios, q. istud procedit etiam in feudo: in quo vltimo addo Bal. in terminis, quem nemo allegat in 1. part. conf. 330. Subdit tamen Ias. in §. cum autem. in 7. colum. verba formalia. Caue tamen & multum signa, quia Andreas de Iser. summus feudista in d. c. naturales. quem Bal. ibi simpliciter refert, & sequitur, limitat istud vltimū, q. legitimati per subsequens matrimonium succedunt in feudum si non extant filij legitimi, & naturales, sed si existerent, legitimati per subsequens matrimonium non admitterentur. in quo vltimo (dicit ipse) valde dubito, attenta ratione quod legitimatus per subsequens matrimonium censetur in omnibus pro vere legitimo.

Addo Ang. in conf. 29. vbi indistincte tenet talem legitimatum per subsequens matrimonium non succedere.

Subiungit etiam ibi Ias. q. illud, q. concluditur per Bald. ibi est indubitatum, quod in emphyteusi ecclesiastica accepta simpliciter pro se & filiis, non succedunt naturales tantum sicut nec in feudo: quia si non succedunt legitimati, quanto

minus naturales. Limitatur secundum Bal. in c. quæ in ecclesiis. in penul. col. extra de constit. nisi ecclesia à prin. concessisset vni qui esset naturalis tantum: quia tunc omnes naturales inde descendentes succederent, ex quo concedens non abhorruit naturalem tantum considerato initio. cap. 1. §. ead. in tit. de l. Conrad. cum ad initium contractus semper recurrendum sit. l. qui id quod. in prin. ff. de dona. & quia ab exordio tituli posterior formatur euentus. l. 1. C. de imposit. lucr. de scri. lib. 10. & dicit ibi Ias. & hoc diligenter not. quia hoc modo potes limitare. d. c. naturales.

Addit tamen quod licet istud nedum impugnatum, imo nec tactum inueniatur, puta q. in contrarium fac. text. in d. §. cum autem. ponderatus vt per Ang. & Paul. Vbi licet testator instituerit naturalem tantum, ex quo declarat quod non abhorruit talem sobolem: tamen alij naturales ab eo descendentes non faciunt deficere conditionem fideicommissi. & dicit, & super hoc tex. cogitabis de responso. vide tamen Bolog. in conf. 6. 1. vbi consuluit, quod legitimatus succedat in illo casu in emphyteusi ecclesiastica. Bellaconba.

Quid autem in legitimatione facta per nominationem in testamento, vt quia pater in testamento nominauit filium naturalem tantum, eius filium legitimum, & naturalem? an tunc succedant in emphyteusi ecclesiastica. Bart. tenet, quod non in conf. 120. incip. Verutius.

Admitterentur tamen filij, licet inuestitura dicat, pro filiis legitimis, ita Ias. in l. vnica in 2. col. C. quando non peten. all. multa max. Alex. in 3. vol. conf. 55. Idem.

Emphyteusis ecclesiæ ad legitimatum per subsequens matrimonium spectat, secundum comm. per Burfa. conf. 17. nu. 3. libro 1. Idem.

Emphyteusis ecclesiastica, quamuis ad filios transeat, nihilominus ad extraneos hæredes non transiret aliquo modo: & sic emphyteusis ecclesiastica concessa pro se, & hæredibus nunquam transit ad extraneos hæredes, sed duntaxat ad filios, seu descendentes ipsius recipientis. §. emphyteusim. & ibi not. in Auth. de non alie. Gloss. & omnes Doct. in l. etiam ff. solu. matri. Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. vers. 115. Bar. Bald. Ange. & ceteri in l. Gallus. §. etiam si à parente. ff. de lib. & posthu. & in l. in conuentionibus. ff. de verbor. oblig. Calde. conf. 6. in tit. de loca. & istam sententiam magis communem fore affirmat Alex. in l. quædam. §. nihil. nu. 6. ff. de eden. conf. 23. colum. 2. volum. 1. conf. 8. col. 4. conf. 37. col. fin. volum. 2. conf. 89. vol. 4. & conf. 129. vol. 5. Imol. in l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebel. Gul. Benedic. in capit. Raynutius in vers. Si abiq. liberis. secundo, nu. 29. de testa. Areti. conf. 55. in fin. Dec. conf. 171. col. 1. & in cap. in præsentia. num. 44. de probatio. Ruinus conf. 117. col. 1. 1. vol. 1. & conf. 109. num. 30. vol. 3. Gozadin. conf. 39. nu. 6. Curt. iun. conf. 130. nu. 5. Segura in l. cohæredi. §. cum filijs. nu. 160. ff. de vulgar. & pupil. Paris. conf. 98. nu. 8. vol. 2. Socin. iun. conf. 71. num. 3. vol. 1. & conf. 79. num. 5. & seq. vol. 4. & vltra prædictos sequitur quoque eandem opinionem, & ait, quod consuetudo ferè vbique eam approbat Corn. conf. 100. col. 1. 1. vol. 4. & Afflic. decis. 100. nu. 1. qui testatur de communi, & refert ita extitisse iudicatum in Sacro Regio prætorio Neapo. & Cæsar Vrsillus etiam copiose ibi in additio. Afflicti, & Iulius Clarus cum alijs propè innumeris signatis per eum in tracta. de emphyt. q. 28. incipiente, quæro nunquid emphyteusis transeat ad extraneos hæredes. vbi vtiliter, & laboriose quidem declarat dictam opinionem, sequit, & ait ita in facti contingentia consuluisse Collegij Papien. In contrariam verò partem videlicet, quod emphyteusis ipsa ecclesiastica transeat ad extraneos heredes, inclinavit Imo. titubanter in l. quod dicitur. ff. de verbor. obliga. quem refert Corn. conf. 131. nu. 13. & conf. 172. nu. 17. vol. 2. & Socin. iun. conf. 124. col. fin. volum. 1. & Clarus cum alijs relatis per eum eiusdem sententiæ in dicta quæstio. 28. vers. contrariam vero sententiam. vbi affirmat istam esse communem post citatos per eum, & antedictæ opinioni Imolæ, quod emphyteusis ecclesiastica transeat ad extraneos hæredes, inhæret similiter Natta conf. 117. Insignis Doctor, nume. 3. vol. 1. & Cæphalus cum quodam moderamine, seu distinctione consulendo consilio nono. bona præposituræ Ecclesiæ. nume. 8. cum alijs sequen. volum. 1.

Tamen in decisiuis noli aliter recedere à priori sententia, quæ apparet tutior, verior, & communior, quod dicta emphyteusis ecclesiastica indistincte concessa nunquam transeat ad extraneos hæredes. & cum ea concurrat Ioannes Baptista. Ferretus conf. 103. nu. 1. 1. vltra præcitatos Scribentes. vol. 1. vbi vocat eam magis communem, & consuetudine approbatam Paul. de Monte Picho in l. Titia. §. Titia cum. q. 37. ff. de leg. 1. Alciat. conf. 27. placet mihi conclusio. nu. 1. fol. 15. & conf. 39. licet

licet magis communis. tomo 1. lib. 1. fol. 17. & Bertran. confi. 129. viso, & ponderato casu. nu. 13. vsq; ad nu. 24. volum. 8. & scripsimus etiam in Opinio. 98. regula est ante finem.

Sed ista sententia magis communis ita retenta, limitatur secundum Bald. in l. 1. ff. de rerum diuisione. in quaestio. 24. non procedere vbiq; quis accepisset fundum, seu emphyteusim pro se, & hæredibus suis quibuscunque: quia dictio illa quibuscunque, tunc porrigeret feudum ipsum ad omnes hæredes, etiam extraneos. per text. in c. 1. de feudo non habente propriam naturam. & ita cum Bal. concurrat Rom. in l. etiam in prin. ff. solut. matrimo.

Limitatur etiam quotiescunque inuestitura feudi concessa foret pro se, & successoribus quibuscunque: quia Bald. in c. 1. in prin. de prohib. feud. alienatio. per Feder. firmat, quod si recipio feudum pro me, & successoribus quibuscunque, quod ista verba non solum comprehendunt tria genera hæredum, scilicet voluntariorum non suorum, & necessariorum tantum, de quibus institutio. de hæred. qualita. & diffe. in princip. Sed etiam continent legatarium, l. quædã. §. his autem. ff. de eden. quia legatarius in re legata quodammodo est hæres, l. id tempus. §. 1. ff. de vsucap. pro quo, licet non alleget, facit l. 1. §. permittitur, ibi qualitercunque hæredem, & successorem. ff. de aqua quotidiana. & esti. & huiusmodi opinionem, q. emphyteusis concessa ab Ecclesia pro se, & hæredib. quibuscunque; transeat ad extraneos hæredes, sequitur etiam, & meminit ita in facti contingentia obtinuisse in Sacro Regio Concilio Neapolitano, Vrsillus in adnotationibus ad Afflictum in d. decisio. 100. post prin. Et ratio est ista, secundum Bar. Socin. in consil. 45. capiend. circa prin. col. 2. vol. 1. quia tunc veniunt hæredes ipsi extranei ac si mentio expresse de eis facta fuisset. Imo tunc transit emphyteusis ipsa ad legatarium etiam, de quo vide itidem Bal. in l. etiam filios. ff. solut. matrimo. & Corne. confi. 13. in præsent. vol. 3. Viuius opin. 248.

In emphyteusi pariter filij, filiaque succedunt, & sic vbiq; emphyteusis Ecclesiæ suscepta esset pro se, & hæredibus suis, comprehenderet tam fœminas, quam masculos, vt per Alex. cum alijs signatis per eum in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius vocan. & latè Socin. iun. confi. 79. nu. 6. vol. 4. vbi deducit istam esse magis communem opin. Et hoc casu procedit argumentum de feudo ad emphyteusim, vt scripsimus diffusius supra in Opinione exordiente Argumentum de emphyteusi ad feudum.

Sed dicta communis de plano procederet, dummodo filia per statutum stantib. masculis à successione non excluderentur, tunc enim emphyteusis ipsa concessa, vt supra, ac etiam pro se, & filijs masculis, & fœminis, stante memorato statuto, intelligeretur ordine successiuo, & sic transfret ad filios masculos primo, & eis deficientibus ad fœminas, secundum Bar. in l. vt iurifurandi. §. si liberi, sub. nume. 5. ff. de oper. libe. Anchar. confi. 125. nu. 6. Alex. confi. 9. in prin. volum. 5. Socin. confi. 5. 1. num. 36. volum. 4. & Socin. iun. in dicto confi. 79. nu. 9. cum cæteris allegatis per eum, vbi fatetur istam esse communem opin. & Curt. iun. quoque confi. 171. materia præsentis. nu. 3. Viuius opin. 249.

Emphyteusis ab ecclesia simpliciter concessa non transit ad extraneos. Magis communem dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 38. contra dicit Corne. confi. 13. 1. & confi. 173. libro 2. Si tamen ab ecclesia concessa sit pro se & hæredib. quibuscunque; & debite solemnitates in concessione interuenerint, transibit etiã ad extraneos. communem dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 48. vers. sed quæro quid si idem dicendum erit si ab ecclesia alicui pro se, & hæredibus, & quibus dederit, concessa sit. communis in d. q. 28. vers. idemque. P. Fichard.

Nisi hoc dicatur, quando legitime facta est concessio sicut enim potest ecclesia in casu à iure permissio in totum alienare, & sic quod transeat ad extraneos hæredes: ita quoque potest rem ritè & rectè in emphyteusim concedere, vt transeat etiam ad extraneos hæredes, vt firmat Alexan. in confi. 9. vol. 2. & in confi. 189. & confi. 38. 3. colum. eod. vol. & confi. 9. 1. vol. 1. cum plurib. per eum alleg. Hanc dicit esse communem Por. instit. de loca. §. adeo. Et hanc dicit esse veritatem Mathæ. de Afflict. in decis. 100. n. 3. & ita iudicatum esse dicit in decis. 386. nu. 7. Hanc etiam opinionem vti veriore tenet Alexan. in l. etiam. ff. solu. matr. vbi refert opiniones, & tandem in hac residet. Secus tamen est, quando emphyteusis concessa est minus solemniter pro se & hæredibus. Namque tunc indubitatum est, eam non transire ad hæredes extraneos, vt firmat Curtius iun. confi. 109. nu. 7. Et ita iudicatum esse dicit Mathæ. de Afflict. d. decis. 100. Mich. Grassus.

Emphyteusis ecclesiastica indistinctè non transit ad extraneos hæredes, commune placitum ait Dec. confi. 171. & Curt.

iun. confi. 130. nume. 5. magis communè affirmant Segura. in l. cohæredi. §. cum filia. nu. 160. ff. de vulg. & pupil. Rub. in repet. §. quidam rectè. l. Gallus. ff. de liber. & posthum. & ante eos Alex. confi. 15. 1. viso themate. in fi. lib. 2. glo. in verb. etiam filios. l. etiam. ff. solu. matrim. allegans. §. emphyteusim. in Authen. de alien. & emphyt. collat. 9. & hanc opin. magis communem esse scribit Alex. de Imol. consulendo, in confi. 23. nu. 4. in lib. 1. vers. 3. pro hoc. & in confi. 89. in prin. lib. 4. de qua sententia ipse Alex. in d. l. etiam. & ibi additio in verbo, in eo consule. latius tradit. meminit quoque eleganter huius doctrinæ Apostillator ad confi. Alexan. in verb. extranei. in confi. 120. in lib. 1. Quod etiam procedet cum alicui, & eius hæredibus concessa fuerit, receptum enunciant Socin. iun. confi. 1. 1. num. 1. lib. 3. Gozad. confi. 39. nume. 6. & sequen. & qui latius hac de re agit Iuli. Clar. §. emphyt. quæst. 28. vers. 3. est casus, cum sequentibus, vbi multos ac multa in contrarium adducit, & tandem hoc magis commune asseuerat. Limitabis tamen vt isthæc non habeat locum cum emphyteusis ecclesiastica alicui, & quibusvis eius hæredibus ritè concessa erit, vt receptum ait Didac. à Couarru. quem refert, ac merito probat Iuli. Clar. d. quæst. vers. sed quæro quid si ab ecclesia. limita. 2. cum alicui & eius hæredibus, & quibus ipse illam dederit, hæc emphyteusis ecclesiastica indulta erit, quemadmodum frequenter probari auctor est Curt. iun. confi. 4. nu. 1. & confi. 103. nu. 2. E. Suarez, & Kirchouius.

Emphyteusis ecclesiæ potest etiam ita concedi vt transeat ad extraneos hæredes. Magis communem dicit Clarus in §. emphy. q. 6. vers. Sed nunquid. contra Imol. in l. ex facto. ff. de hæred. instit. Curt. iun. in confi. 4. super controuersia. volu. 1. & vide quæ scribit Alex. confi. 9. lib. 2. P. Fichard.

Emphyteusis ecclesiæ quæ secundum consuetudinem solet dari vsq; ad tertiam generationem masculinam, si datur vsq; ad fœminin-, vel in perpetuum, concessio vitatur pro parte pro qua non erat consuetudo. Nihilominus tamen valet quo ad aliam partem. Iaso. in l. qui rem aliquam. C. de sacrosanct. eccles. nu. 2. 1. commu. dicit. Licet sibi non placeat. Vezinus.

Emphyteusis ecclesiastica concessa in perpetuum transit ad extraneos hæredes. Bal. in l. 2. nu. 6. C. de iure emphyt. & in c. 1. §. quidam obligauit. vers. ego de facto fui consultus. nu. 2. tit. de feu. dato in vicem legis commis. in vsib. feud. allegans tex. in §. licentiam in Auth. de alien. & emphyt. colla. 9. vbi ex noua constitutione datur licentia, vt emphyteusis ab ecclesia perpetuò concedatur. & per consequens etiam ultra descendentes, qui interdum non sunt hæredes in perpetuum. gl. in §. adeo. in verb. auferre licet. Institut. de locat. & conduct. & per multas alias rationes quas passim Docto. afferunt. Sed magis communis opin. Doct. reprobata Baldi sententia, est in contrarium. Alex. de Imol. in d. l. etiam. nu. 4. ff. solu. matr. & confi. 9. nu. 9. in lib. 2. Phil. Dec. in c. in præsentia. nu. 48. & in consil. 171. nu. 6. vers. non obstat successiuà. & Ludo. de Gozadin. in confi. 39. nu. 8. quia d. §. licentiam. vtens verbo, perpetuò, intelligitur in infinitum, quantum ad numerum hæredum, sed respectu qualitat is hæredum ibi nil innouatur, sed attenditur q. asseritur in §. emphyteusim. in Auth. de non alien. aut permut. reb. eccl. colla. 2. Et sic concedi potest filijs, nepotibus, & omnib. descendentib. in infinitum, non tamen extraneis. Ita post alios declararant valde pulchrè, Alex. de Imo. in d. confi. 9. d. nu. 9. attestans hanc veriore Doct. sententiam esse. Philip. Dec. in d. c. in præsentia. nu. 48. Ludo. Gozad. in d. confi. 39. nu. 8. & Rolan. à Valle, in confi. 96. nu. 18. qui inquit, hanc Docto. esse opinionem. nu. 19. in 1. part. Kirchouius.

Emphyteusis ecclesiastica si alicui concessa fuerit, licet regulariter in ea non admittantur hæredes extranei, quando fit mentio de hæredibus indefinite: tamen secus si in ea dictum sit de omnib. hæredib. tunc etiam extranei venient. Ita Bal. in d. c. in præsentia. vers. nota q. nomen hæredis. nume. 20. extra de proba. cuius sententiam cõmuniter Doct. probarunt, vt referunt Alex. de Imo. in confi. 185. vers. vnde dicit singulariter Bal. nu. 4. in 6. vol. confi. Lud. de Gozad. in confi. 27. nu. 22. circa fi. & in confi. 59. nu. 15. vers. tamen si dictum fuerit pro se & omnib. hæredib. veniunt indifferenter omnes, etiam extranei. & Rol. à Valle, in d. confi. 96. nu. 28. cum seq. Kirchouius.

Emphyteusis non transit in fiscum in casib. in quibus ad extraneos transire non potest. communis est opi. Soarez vers. emphyteusis. nu. 75. Gabriel. confi. 123. nu. 6. Bonac.

Correctio. §. emphyteusim. in Auth. de nō alien. aut permut. rebus ecclesiæ, indulta est per §. licentiam. in Auth. de alien. & emphyt. quo ad tempus duntagat, non autem quo ad successorum qualitates, vt tenuit Bal. in l. etia. ff. solu. matr. in l. 1. de suis, & leg. vbi dixit, emphyteusim ecclesiasticam ad alios, quam liberos & hæredes copulatiuè non transire, allegat glo. quam

quam valde notandam dicit in d. letiam. quam tamen non reperi, puto voluisse allegare gl. in l. precedenti. in verb. eaque. ibi, & in eccles. emphyteusi, quæ alleg. text. in d. §. emphyteu-
sim. in authen. de non alie. Ad extraneos autem hæredes eam non transire tenuit Spec. in tit. de emphy. §. nunc verò aliqua. vers. 115. Bart. Bald. & Ang. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de liber. & posthu. & in l. in conuentionalibus. de verbo. obligat. Hancque receptiorem esse sententiam consulu. Alexan. in conf. 15 r. visis themate, & instrumento. & in conf. 9. vol. 2. Cald. in conf. 6. tit. de loc. 3. Non transit etiam huiusmodi emphyteusis ad filium legitimatum tantum, si naturalis, & legiti-
mus extet, vt Alexan. in conf. 60. num. 4. vol. 2. & Ioan. de Imo. conf. 27. dixere. sed si alicui perpetuò concessa fuerit pro se, & quibuscunque hæredibus, tunc eam ad hæredes etiam extraneos transire censuit Gozad. in conf. 39. & Alex. d. conf. 9. vol. 2. ex sui autem natura transit ad descendentes, vt glo. Bar. & alij voluere in d. l. etiam. foli. matri. Ioan. Andr. & alij in c. in præsentia, de prob. Alex. in conf. 38. vol. 2. F. Turzan.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Sic obseruari in praxi scribit Petrus Benintendus decis. 91. nu. 1.
- 2 Quando tamen femina conduxit emphyteusm pro se & filiis, ita vt emphyteusis originem fortiat a femina comprehenduntur & includuntur femina. Pet. Benintendus. ibid. Andr. Tiraquellus in lib. legum consubialium in §. lege. num. 22. 23.

Ecclesia si teneat ipsa vel ab alia ecclesia, vel à priuato rem in emphyteusm, an incidat in commissum?

C A P V T VII.

QUID si ecclesia teneat ab ecclesia rem in emphyteusm, an incidat in commissum ob canonem non solutum, vel propter indebitam alienationem. Bald. in 1. part. conf. 224. allegat multa p. & contra. tandem videtur tenere quod incidat in commissum. vide ibi per eum. Idem.

Ecclesia emphyteuta priuati, an propter non solum Canonem cadat à iure suo? glo. est quod sic. in auth. qui rem. C. de sacrosan. eccl. & in d. cap. potuit. & ita vult Bal. in l. placet. C. eo. de sacrosan. eccl. cum alijs allegatis per Iaso. in d. l. 2. in 15. col. q. 10. vbi inter cetera allegat Spec. in d. §. nunc aliqua vers. 14. & seq.

Vbi etiam dicit idem esse in minore & in vers. 17. idem dicit in ciuit. vide ibi per eum. & Ias. ibi in 16. col. quest. 12. querit an requiratur tunc biennium vel triennium: & concludit q. triennium. ne quod fauore, &c. Idem.

Sed an tunc minor, ecclesia, vel ciuitas restituantur in integritate quod sic secundum Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 15. Ias. ponit in d. l. 2. q. 11. in 15. & 16. col. vbi dicit quod debent restitui infra quadriennium post tempus lapsum soluendi, secundum Spec. in loco præallegato. vers. 16. allegat etiam Bar. & Doct. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. & Ludo. Ro. conf. 407. incip. Cum præsupponatur quod terra, &c.

Idem in eo qui ignorabat rem esse emphyteuticam, vel vt hæres successit, quia propter non solum canonem res incidit in commissum, sed potest petere restitutionem in integritate vt vult Alex. in terminis in 2. vol. conf. 14. & in 5. vol. conf. 124. in fi. allegat glo. & doct. in d. l. 2. de iure emphy. & Bar. & doct. in l. cum filius. §. in hac. ff. de verbo. obl. Idem vult Barb. in 1. vol. conf. 40. in 15. col. de quo etiam per eundem in 2. vol. conf. 18. in 9. col. & per Iaso. in d. l. 2. in 72. col. cum seq. ibi, in ea glo. ad fi. vbi infinita allegat. Idem etiam in terminis tenet Cur. in cōf. 58. in 1. col. vbi dicit, quod restituitur ex clausula. Si qua mihi iusta causa. & in locis prædictis infinita allegant. Dec. conf. 58. in fi. Alex. in 1. vol. conf. 71. & conf. 79. in fi. Cor. in 2. vol. conf. 165. col. 6. Phil. in regula, cum quis. quæ est 14. Soci. in d. §. in hac. num. 21. & ibi Alex. Dec. conf. 164. in vlt. colum. Ludo. Rom. conf. 166. in fi.

Limita nisi esset ignorantia supina. Ludo. Rom. conf. 172. in fi. Sed quid si pro re magna exbursata prius grandi quantitate pecuniæ, teneatur emphy. soluere vnum solum denarium, & non soluat an cadat à iure suo, & perdat rem tanti pretij? glo. est quod sic in d. auth. qui rem. quam sequitur Bar. Bal. & doc. ibi. idem tenet Bal. in l. cum allegas. in 7. oppo. C. de vsu. Ias. in d. l. 2. in 16. col. q. 15. vbi inter cetera allegat Alex. conf. 470. incip. Magnifice Prætor. quod est in 3. vol. conf. 109. in 5.

col. addo Barb. in 1. vol. conf. 40. in 15. colum. Eundem Tassard. auth. qui rem. in 4. col. & in l. si non fortem. §. si. ff. de condi. indeb. Soc. in 2. parte. conf. 167. in 3. col. Bellac. Ecclesia tenens ab ecclesia an incidat in commissum. vide Bal. in 4. par. conf. 265. Idem.

Miscelanea: hoc est, de emphyteusi & emphyteuta Ecclesiæ communes quædam conclusiones mixtim posita: præsertim verò quid Prælati in eius concessione vel infeudatione possint.

C A P V T VIII.

EMPHYTEUSI ecclesiastica finita per tertiā generationē cognati existentes in tertio gradu petentes renouationē inuestituræ, debent præferri omnibus extraneis, & si denegetur, poterūt à denegatione appellare. hanc esse communem opinionem attestatur Franc. Turza. concl. 164. & Vini. vers. emphyteusi finita. fallit in 15. casib. quos not. Rip. in l. 1. ff. de priui. cred. colum. 2. Ampliatur in 3. casibus, & fallit in 12. vt per Port. in lib. 1. suarum conclusio. reg. 12. Don. à Fina.

Ecclesia emphyteuticum prædiū ad se reuersum alteri tradere non constringitur, si vult illud pro se retinere. vt reprobata Decij opi. conf. 131. & conf. 28. hanc sententiam vti veriorē, æquiorē & communionem sequuti sunt Ripa in l. 1. num. 9. ff. de priuileg. credit. Gozad. conf. 39. nu. 21. & alij per multi quos citat Burf. conf. 127. num. 2. lib. 2. I. Mail.

Emphyteusis ecclesiastica si personarum, aut legitimū modum aut, conditionem iustam egreditur, ea fini, qua potest, valet, illa, qua nequit eueritur. commune ponit Ias. in auth. qui rem aliquam, num. 21. C. de sacrosan. eccl. Tiraq. de retract. cōuen. in fi. operis, nu. 144. latē Iul. Cla. §. emphy. q. 6. E. Suar.

Emphyteusis ecclesiastica non potest alienari, nisi in quatuor casibus. Cur. Iun. conf. 130. num. 3. com. dicit. Vezinus.

Emphyteusis quam non constat aliās fuisse ecclesiæ, ad extraneos & monasteria transit, sin minus extranei hæredes non admittuntur, secundum communem per Burfat. confil. 48. num. 22. lib. 1. Idem.

Quaro, An emphyteusis ecclesiæ de sui natura transeat ad extraneos hæredes? Resp. Cōmunis & recepta est Doct. sententia, quod solummodò transeat ad filios, & descendentes, & non ad extraneos, vt testatur Matthæ. de Afflict. in decis. 10.

Emphyteusis vel feudum ecclesiæ hæreditaria mixta venit in fideicommissio inter filios, & alienata in legitimam debitam filijs computatur, secundum communem per Burfat. conf. 48. nu. 24. lib. 1. post clarum. §. feudum. q. 46. q. 85. in fi. Idem.

In emphyteusi recipiens ab ecclesia rem propriam, non vt propriam, sed vt rem ecclesiæ, contractus non valet, communem dicit Francis. Ripa in l. si aliquam. nu. 34. ff. de acquit. possessio. Villal.

Iura ciuilia loquentia de emphyteusi non habent locum in emphyteusi Ecclesiastica. communem dicit Clar. §. emphyteusis. q. 48. I. Fichard.

Emphyteuta ecclesiæ potest donare, saluo iure ecclesiæ. Ias. in d. l. 3. C. de iur. emphy. num. 42. commu. dicit. Vezinus. & Villalob.

Emphyteuta ecclesiæ potest donare, saluo iure ecclesiæ. Ias. in auth. qui rem. nu. 3. C. de sacrosan. eccl. communem dicit. Idem & alienare irrequisita ecclesia, cum reserua, & protestatione, q. omnia iura ecclesiæ semper salua & reseruata sint. Perso. de adipiscen. poss. num. 488. limita vt per eum. Bonac.

Emphyteusis ecclesiastica, quæ in aliquem & eius filios cōfertur, vni ex filijs à patre nec donari potest, communē effantur Bertr. conf. 138. lib. 2. Alc. de præsump. reg. 1. præsump.

Quin nec prælegati poterit, vt receptius affirmat Alex. cōf. 24. lib. 4. amplia & si huiusmodi emphyteusis ob pecuniæ interuentum data sit. communē scribit Ant. Rub. in repet. §. quidam recte. l. Gallus. in fin. versic. quartus casus. ff. de lib. & posth. E. Suarez.

Emphyteota ecclesiæ an teneatur stare colono? Curtius in conf. 10. allegat pro & contra. & pro opinione affirmatiua allegat Rom. conf. 64. per l. cognouimus. C. de mancip. & colo. lib. 11. & dicit quod istam partem videtur tenere Alex. in l. emptorem. in add. C. loca. Pro parte contraria, quam ipse tenet, al. multa, maxime Alexan. in l. si filio. §. si vir. ff. sol. matr. & pro hac. op. ipse adducit multa quæ omitto. Bellac.

Emphyteota ecclesiæ si conueniatur pro vtili dominio, non potest nominare in iudicio ecclesiam. Barb. in 4. volum. conf. 84.

Emphyteuta ecclesiæ si differt soluere, & citatus differt per sex menses, priuatur iure suo non expectato biennio. Doct. in apostil. ad Bar. in l. locorum. C. de omni agro. desert. lib. 1. Et adde quod emphyteuta ecclesiæ vel fisci potest rem vendere & donare irrequisito domino. & hoc est speciale in l. i. C. de fund. patrim. lib. 10. & per hoc cõcordatur Bart. in his quæ ibi dixit cum dictis per eum in l. 3. C. de iure emphi. & l. si domus. §. si. de leg. 1. & in l. in conuentionalibus. ff. de verb. sign. Bellac.

Infra quantum tempus possit emphyteuta saltem ecclesiæ, purgare moram? Ias. in d. l. 2. quæstione 30. relatis aliquibus opi. tenet quod illud verbum, celeri, referatur ad modicum tempus, arbitrio iudicis. quod in emphyteuta diuite minus tempus debet arbitrari, quàm in paupere. allegat Card. & Imo. in d. c. potuit. & Panorm. in d. conf. 67. & Petr. de Anchar. conf. 42. incip. quidam ser anth. quod in ordine meo est 420. de quo etiam vide Bal. in 1. par. consil. 21 & Ludo. Rom. conf. 103. Idem.

Prælatus recipiens pensionem ab emphyteuta qui per biennium cessauit, præiudicat ecclesiæ, si non sit collegiata, tunc non potest ecclesiæ sine consensu capituli per tale suum factum præiudicare. com. dicit Clarus in §. emphyteusis. q. 10. vers. aut verò. P. Fichard.

An prælatus possit infeudare rem emphy. vide no. Alex. in 3. vol. conf. 9. Fel. in c. auditis. col. 7. de præscrip. Vezin.

Prælatus potest res ecclesiæ solitas in emphyteusim concedere, absque solennitatibus in rei ecclesiasticæ alienatione requisitis. com. dicit Clar. §. emphyteusis. q. 6. in prin. P. Fich.

Res solita in emphyteusim, vel feudum concedi causa quo reuenteretur ad ecclesiam, ecclesia quippe posset illam concedere absque solennitate autoritateque superioris, iuxta doctrinam Feder. de Senis conf. 174. quem sequuntur scriben. in c. vt super. de rebus eccle. non alie. Spec. in §. sequitur. vers. & hoc circa si. in tit. de locato. vbi Io. and. audacter asseuerat ita in practica seruari. & Moder. in c. 1. de precariis. F. Viuius. opi. 243.

Et aduerte, quia in renouatione inuestituræ rei ecclesiasticæ non est necessarius consensus capituli. Præpo. in 1. tit. feu. c. 1. in 3. col. alleg. multa. Alex. in 1. vol. conf. 69. in 2. dubio. & clarius in 7. dubio. & in 2. vol. conf. 14. in vult. colum. Cor. in 2. vol. conf. 181. Calde. in tit. de his quæ fiunt. conf. 1. aliàs. 257. & in tit. de feu. conf. 11. aliàs 313. Phi. in ca. 1. col. 10. de reb. eccl. non alie. in 6. Panor. limitat in c. vt super. num. 11. de reb. eccl.

Vnum diligenter nota, quod etiam si concessio in emphyteusim facta per ecclesiam, esset nulla, quod nihilominus debetur pensio. tex. est & ibi Angel. in §. si verò. in auth. de non alie. col. 2. refert & sequitur Ias. in d. l. 2. in 3. col. ibi, vnum tamen. C. de iur. emphi. Idem.

Ecclesia an præscriptionem pariat? & num. restituitur in integrum.

Et quibus casibus, & contra quos: & nunquid vna contra aliam ecclesiam præscribat.

CAPVT IX.

1 **Q**UONIAM ecclesia, excepta Romana, patitur præscriptionem 40. anno. tam de iure ciuili d. auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. quàm de iure canonico. c. de quarta, & c. ad aures, & c. illud de præscrip.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 2. per Balb. in tract. præsc. in 5. parte princ. col. 1. Don. à Fina.

2 Ecclesia Romana patitur præscriptionem centum annorum, c. ad audientiam, de præsc. auth. quas actiones, C. de sacrosan. eccl. Bal. in l. 2. C. de ser. & aqua.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 6. per Fel. in d. c. ad audientiam. in d. auth. quas actiones. nu. 7. videas Paris. in d. c. ad audientiam, num. 10. Don. à Fina.

Ecclesia non patitur minorem præscriptionem, quàm 60. annorum. d. auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. cap. de quarta. & c. ad aures. & c. illud. de præscr.

Fallit in 5. casib. quos no. Diaz reg. 22. & contra ecclesiam exemptā currit præscriptio. fallit in 3. casib. secundū Paris. in d. c. ad audientiam. de præsc. num. 13. Don. à Fina.

3 Ecclesiæ restitutio in integrū aduersus præscriptionem elapsam datur. Etsi in hoc sint varie discrepantes sententiæ, an ecclesia restituatur aduersus præscriptionem, & tres principales referat Ias. in auth. quas actiones. nu. 43. & 44. C. de sac. eccl. illa tñ magis cõis est, eod. Ias. referēte, vt restituatur intra quadriennium à tēpore lēisionis & præscriptionis completæ, p. tex. in cle.

1. & ibi glo. in ver. admittenda. & Card. Zabarel. num. 3. 4. 7. & 9. & alij doct. de restit. in integr. nu. 6. & Philip. Decius in conf. 36. vers. tertio & vltimo. quaritur de præscript. num. 9. Et hæc quoque cõmunem opinio docto. esse attestatur Nico. Bellon. in conf. 46. vers. ad vltimam an possit peti restitutio. num. 1. & Kirchouius.

Ecclesiæ competit restitutio, etiam contra præscriptionem 40. annorum. Est communis opi. secundum Deci. conf. 283. vlt. fo puncto. & conf. 29. in prin. & con. 36. M. Charian.

Ecclesia potest petere restitutionem in integrum aduersus laudum ratificatum & iuratum, etiam post quadriennium à morte prælati iurant. Hippo. sing. ibi.

Restitutio datur ecclesiæ & monasterio aduersus contractus ex quibus resultat læsio, item contra sententias iudiciales, aut arbitramentales, secundum Rom. conf. 123. col. pen. & si. conf. 369. nu. 22. vbi an post quadriennium ad restitutionem datum, detur restitutio? & dic. vt per eum locis præalleg. præsertim conf. 123. col. 4. & 5. conf. 166. col. pen. Ias. conf. 55. nu. 2. lib. 1. Emanuel à Cost. in §. & quid si tantum. l. Gallus. secundum da parte. nu. 80. ff. de liberis & post. Suarez. in vers. Ecclesiæ.

4 Nota quod quadriennium quod datur ad restituendum ecclesiæ, non currit in vita prælati alienantis. Baldus idem communem dicit.

Ecclesia iure minoris infra quadriennium ob modicū dānum non restituitur. cõmune & falsum meritò ait Emanuel à Costa in §. & quid si tantum. l. Gallus. 2. part. num. 76. ff. de liberis & posthum. quod nos alibi latius, & enucleatius probamus. Suarez.

Ecclesia aduersus præscriptionem infra quadriennium à læsionis tempore restituatur. commune inquit Ias. in auth. quas actiones. num. 33. C. de sacrosan. eccl. Suarez.

Ecclesia contra præscriptionem restituatur in inte. Panor. in 1. parte. conf. 32. Lud. Rom. in conf. 166. vers. præmiss. tamen & conf. 369. in 4. col. ver. quo ad 4. Ias. in auth. quas actiones. in 10. col. de sacrosan. eccl. Dec. notabiliter in cõf. 367. col. Idē.

Ecclesia ob omissam probationem in iudicio restituitur absque eo quod probetur læsio: secus extra iudicium, vel in contractu: tunc enim prius probari læsio debet, teste Abb. in cap. auditis. 9. not. de in integ. restit. in c. suscitata. eod. tit. Et qualiter, ac quando ecclesia vel minor restituatur post publicatas attestations: vide Abb. in d. c. auditis. 8. not. Idem.

Restitutione in integrum vtitur ecclesia aduersus ecclesiā, sicque priuilegiatus contra priuilegiatum, teste Abb. in c. auditis. col. 2. de restit. in integ. Rom. conf. 166. in fi. & dic. quod restituuntur nedum res pub. sed ciuitas, & pagus, secundum Bar. & Bal. in l. respublica. C. ex quib. caus. maior. Alex. conf. 1. lib. 4. & hanc communem dicit Dec. conf. 42. in fi. de quo vi de quæ scribit Ias. in l. domus. §. si fundus. nu. 19. ff. de leg. 1. in l. vt inter diuinum. nu. 15. C. de sacrosan. eccl. vbi loquitur de ciuitate & repub. quam conclu. intellige, procedere, nisi in rure, puta, sex vel octo commorarentur homines, ex not. per doct. in d. l. respublica. Affl. in prælud. const. reg. Neapol. q. 5. prin. ex quibus resultat conclu. restitutionem in integ. reipub. ciuitati, & villæ seu pago competere. Charianus.

Ecclesia præscribit contra ecclesiam. Ias. in auth. quas actiones. num. 13. C. de sacrosan. Eccl. communem dicit. Villal.

Nota qd hæc præscriptio, qua vtitur ecclesia contra aliam debet esse quadragenaria. Balb. de præscriptio. parte quinta. in prin. communem dicit. Idem.

Ecclesia contra Ecclesiam præscribit spaciò 40. annor. Est communis opin. secundum Iaso. in Auth. quas actiones. ver. sum in secunda parte. C. de sacrosan. eccl. per regul. Quia quandoque sunt duo priuilegiati, & vnus tractat de damno, & alter de lucro, tractans de damno gaudet priuilegio, alter verò non. l. verum. §. si. de mino. Igitur Ecclesia gaudet beneficio præscriptionis passiuæ contra aliam Ecclesiam, nō autem actiuæ: licet Bart. fuerit in cont. opi. Charian.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Sic est indicatum Gratianopoli 5. Septembris, anno partus Virginei 1549. Papon. Nicolaus tamen Boerius decis. 182. num. 12. scribit in Gallia: Omnes res præscriptibiles tempore triginta annorum præscribi, & ita pluries per curiam esset indicatum.

2 Ita Gratianopoli indicatum scribit. Franc. Mar. decis. Delph. q. 353. posset tamen per viā consuetudinis præscribi aduersus Romanam Ecclesiam spatio quadraginta annorum, probat idem author loco citato.

3 Intelligendum si iusta subest causa. & decreto sacri palatii. Veneris 23. Ianuarij 1573. decis. sac. pal. p. 1. decis. 428 nu. 1.

4 Nec quadraginta anni (inqt Io. Papo. lib. 12. Arre. tit. 3. Arre. 4) rerum ecclesiasticarum præscriptionis non procedunt superflue Pralato

Com. V.l. Opin. De Deo, &

pralato qui male, & contra formam lege præscriptam, bona Ecclesie alienauit, sed ab eius excessu capit procedendi principia, cap. sacerdos. 16. q. 3. & per Innocentium in capit. cum ex litteris. in principio, de restitut. in integ. & Bal. in l. 1. C. de bonis mater. ubi præcisè de Pralato qui male alienauit tantum. Si enim iure res fuerit alienata, viuo adhuc Pralato procedit præscriptio: Et sic indicatū est Gratianopoli, 16. Februarij 1458. in causa Episcopi D. Pauli, & D. de Targes.

Ecclesia ad quæ onera, tributa, subsidia, &c. teneatur, vel nō: & an eius exemptione gaudeant eius subditi, seu coloni laici, vel eius bona ementes.

C A P V T. X.

ECCLESIA non tenetur ad aliquod onus reale, personale, vel mixtum, nisi esset reale ordinarium, quod cum re ipsa emptā ab Ecclesia vigore statuti transferret in eam, secundum magis communem per Burfat. conf. 42. num. 7. l. b. 1. ubi omnes fere casus enumerat, in quibus Ecclesia teneatur, vel non teneatur, & ibi quid de famulis, colonis & aliis. cui conclusioni adde quod Ecclesia circumscripso statuto est immunis à collectis & oneribus realibus super rebus impositis, etiam antequam illas acquisiuisset, ex magis communi per eundem Burfat. conf. 16. num. 10. eod. lib. ubi contrarium sustinet ex magis communi, stante statuto quod bona obnoxia sint oneribus & collectis, & Ecclesia postea acquirit.

Sed an teneatur contribuere ad refectionem murorum ciuitatis? glo. l. ad instructionem. C. de sacros. Eccl. determinat quod non Iac. Butr. Bal. Sal. & Alb. in d. l. ad instructionem distinguunt, aut illi muri fiunt ad ornatum, & non tenetur Ecclesia, aut ad necessitatem & tenetur. subdit ibi Alb. quod vidit Ecclesiam ad hoc compelli. Panor. in c. non minus. de im. Eccl. & in conf. 3. inc. casus super quo consilium petitur, per multa fundamenta tenet totum contrarium, concludens quod quoniam casus contingeret, esset Papa consulendus. Adde Ias. in l. placet. col. 3. C. de sacros. Eccl. ubi post Bar. in l. nullus. C. de cursu public. lib. 12. tenet quod Ecclesia tenetur contribuere ad munus extraordinarium quod respicit publicam utilitatem. cū limitatione tamen, dummodo talis necessitas æque imminet Ecclesiis, & imponatur onus, non per seculares, sed per iudices Ecclesiasticos. Et addit, quod clerici tenentur ad custodiā murorum ciuitatis tempore imminētis belli. Et quod Ecclesia tenentur contribuere ad refectionem viarum publicarum: quod hoc tangit cōm utilitatem. all. multa vide Barb. vol. 3. conf. 1. max. in col. 6. & seq. & in 4. vol. conf. 29. F. Turzan.

Ecclēsia tenetur ad refectionem viarum, pontium & ad vigiliis castrorum, & similia, iuxta communem per Burfat. conf. 2. nu. 3. lib. 1. Et dic quod Ecclesiastica personæ tenentur ad omnia onera causa publicæ utilitatis, necessitatis, vel pietatis imposita, secundum communem per eundem conf. 16. nu. 3. 2. eo. lib. vide Ripam lib. 2. de rescript. c. 30. num. 16. Vezin.

Ecclesia quando & quibus casibus contribuere teneatur. Bald. in tit. de pace constan. in prin. col. 5. Bar. in l. nullus. C. de cursu public. lib. 12. in l. 2. C. de muner. patrim. Ias. in l. si ex toto. in prin. ff. de leg. 1. Alex. conf. 30. lib. 5. Abb. in c. peruenit. & in c. non minus. extra de im. Eccl. Bart. in l. quod semel. ff. de decret. ab ord. faciend. in l. 2. ff. de iure iur. Bald. in l. etiā C. de execut. rei iudic. Luc. de Penn. in l. cum ad felicem. C. quibus muneribus. lic. se excus. in l. vacuatis. C. de decurion. Hostien. in sum. de im. Eccl. Iacob. de Homag. ver. sed hic cadit. col. 10. Bart. in l. omnes populi. q. 3. de iust. & iur. Anchar. conf. 2. Ias. conf. 107. lib. 1. 117. 170. lib. 2. 25. 83. 89. lib. 3. 102. 112. lib. 4. in l. placet. col. 3. C. de sacrosan. Eccl. ubi dicit quod ille text. est contra opin. Bar. in d. l. nullus. & vide Bar. in l. 1. C. de superind. Et dicitur Bart. in d. l. nullus. quod Ecclesia teneatur, limita ut per Ruin. conf. 219. lib. 1. Et ad quæ onera teneatur Ecclesia, vide Alber. in rub. ff. de munerib. & honorib. nu. 85. in d. l. placet. & in l. ad instructionem. C. de sacros. Eccl. Abb. conf. 3. 6. 9. 52. 53. 108. lib. 1. col. 13. li. 2. Et quomodo, ac quo casu teneatur. vide Guliel. Bened. in repe. c. Raynaldus. nu. 244. de testa. Afflic. tit. quæ sint regal. in prin. nu. 8. 92. Bellamer. conf. 45. Sylua. col. 20. col. 5. conf. 32. Aufer. in repetit. elem. 1. de offic. ordin. Ripa respons. 20. Paris. conf. 225. lib. 1. Afflic. in §. illicitas. tit. de pac. iuram. firm. in c. 1. de cleric. qui inuest. sec. nu. 23. Luc. de Pen. tract. de charitat. subid. q. 74. Bal. in auth. sed periculum. ubi Salic. C. sine censib. vel rel. Vinus.

Idē fauor qui debetur reipublicæ, debetur & Ecclesiæ: imo maior. c. quid ergo. 23. q. 4. Fel. in c. nonnulli. col. 19. de refe.

Vezin. Cui magis fauendū sit Ecclesiæ, an filiis. Ias. l. licet. col. 1. & 2. C. de pact. dicit, quod excepta legitima magis fauetur piæ causæ, & sic Ecclesiæ quàm filiis per multa quæ alleg. & idē vult in l. hac consul. §. si quis autem. col. 2. & in l. iubemus. col. 1. C. de testa. & in l. generaliter. §. cum aut. col. 2. C. de instit. & subit. re. & in l. si cui lege. §. in fi. de leg. 1. & inter alia Al. conf. Petr. de Anc. 43. quod mihi est. 46. Soc. in 2. par. col. 229. col. 2. Alex. in 3. vol. con. 92. ibi posset etiam. Dicit tamen Alex. in 5. vol. con. 182. quod fauorabilior est causa filiorum quàm Ecclesiæ. Barb. latē. in 3. vol. conf. 38. col. 2. Ecclesiæ in dubio fauendum est. Soc. in 2. parte. conf. 247. col. 5. & multa ponit Barb. in 3. vol. conf. 1. col. 3. in fi. Idem.

Non tamen ei fauendi est cum alterius iniuria. quia debet Ecclesia esse autrix & cultrix iustitiæ. Barb. in 1. vol. conf. 13. col. 7. & conf. 32. col. 4. & conf. 50. in fi. & in 2. vol. conf. 35. col. 5. & conf. 36. col. 1. Addo Ana. conf. 68. Barb. in 3. vol. conf. 1. col. 3. in pri. Car. col. 20. Pan. in c. nup. de do. int. vi. & vx. 0.

Ecclesia nō tenetur ad collectas pro rebus solitis collectari: cum imponantur personis. Bellon. conf. 40. num. 3. comm. dicit. Villalob.

Intellige istam communem secundum legem 55. par. 5. tit. 6. in bonis datis Ecclesiæ in dotem: cum de nouo edificatur Ecclesia: vel datur pro sepultura: tamen de bonis postea quæ sitis, vel ex emptione, vel ex alio titulo tenetur Ecclesia collectas soluere: vel ad dandum hominibus bona qui collectas soluant. in l. 52. eo. tit. Et hanc distinctionem, quam leges istæ sentiunt, ponit Car. in cle. 1. de immu. Ecclesiæ. q. 2. quem refert Bertran. de Gabel. par. 6. num. 12. Et istam distinctionem intellige: cum onera sunt certa, & perpetua annexa ipsis rebus: secus tamen in aliis, ut per Panor. conf. 53. vol. 1. ubi communem dicit de quo per Cal. in conf. 2. de censu. & Gemini. conf. 303. & Ang. conf. 19. & Pet. de Ancha. conf. 303. & Ang. conf. 73. & pro hac opinione communi, & intellectu Panor. est l. 1. titu. 3. lib. 1. ordin.

Fallit primò hæc communis, in quo sentit quod Ecclesia, nec personæ Ecclesiasticæ non tenentur ad collectas, quæ imponuntur personis: quia limitatur pro refectione pontium, murorum & fossatæ, quia in his casibus tenetur ad collectas. Io. de Ripa de rescript. lib. 2. c. 2. nu. 6. & in c. 26. nu. 25. com. dicit.

Concordat cum communi. l. 25. & 54. tit. 6. par. 1. & cum l. 20. tit. 32. par. 3. & cum l. 1. tit. 3. lib. 1. ordi.

Fallit secundò, cum collecta imponitur pro redimenda vexatione imposita tam laicis, quàm clericis, & sic pro bono communi totius reipublicæ. Io. de Ripa de res. lib. 2. c. 20. num. 70. comm. dicit.

Concord. cum l. 1. tit. 3. lib. 1. ordi. & cum d. l. 52.

Fallit tertio in clerico coniugato, qui tenetur ad collectas. l. 13. tit. 1. lib. 1. ordi. & hoc est de iure communi: cum nō gaudeant nisi privilegio fori & canonis. c. 1. de cler. coniug. li. 6.

Fallit quarto, in gabellis, quæ apud nos dicitur Alcauala, quia Clerici vendentes tenentur ad illas. d. l. 13. & l. 3. tit. 4. lib. 6. ordi. quæ leges sunt corruptæ per l. 3. in quaternione de gabellis: ubi disponitur idem quod de iure communi est statutum in c. fi. de vita & honest. cler. quod clerici qui se abstinent à negotiis: gaudent privilegio clericali: immiscētes autem tenentur ad dictas gabellas soluendas. Et nota, quod in casu, in quo clericus tenetur ad dictas gabellas, laicus qui emit, tenetur ad illas soluendas, iuxta dictam legem quartam: & in hoc non est reuocata ad instar illius qui emit ab extraneo, qui tenetur retinere gabellas, ut habetur in l. 100. de quatern.

Nota quod si bona retenta ab Ecclesia: vel à clerico transeant ad laicum, tenetur laicus ad omnia onera: quia mutata persona mutatur qualitas rei. l. Paulus. & l. licitatio. ff. de pub. & vecti. Dec. in l. in omnibus. num. 2. ff. de regul. iur. & Ripa in lib. 2. de rescript. c. 72. nu. 17. cōmunem dicit. Et sic arrendatores fructuum Ecclesiarum tenentur ad gabellas, ad quas clericus non tenetur ut in expresso tenet Archi. in c. quamquam, de censu. in 6. & Ias. in auth. quas actiones. nu. 41. C. de sacros. Eccl. quod intellige, quoniam res, quæ transit ad alium, non est exempta: si tamen sit immunis, ad quemcūque transeat, non collectabitur: ut dicimus de re emptā per ignobilem à nobilibus: quod si res est exempta à collecta, ignobilis nō tenetur: ut per Ioan. And. in addit. ad Spec. de censu. l. etatē. §. rebus. ff. de censu. quam refert Tiraq. de nobili. c. 20. nu. 165. & nota pro intel. d. l. 73. tit. 1. lib. 1. ordi. ubi dicit quod clericus emēs tenetur ad gabellas. Ex qua lege colligitur, quod emptor teneatur ad gabellas: illud est conforme iuri communi: ut per decis. Capel. Tholos. 451. per l. debet. ff. de edil. edict. quæ per plura comprobatur eius addit. Sed tamen contrarium est determinatū de iure regio per l. 2. d. quater. de gabel. ubi disponitur, quod venditor teneatur ad gabellas, & non emptor. Nota quod cum

cum in d. quater. l. i. taxat gabellam in 10. parte rei vendita: illa decima pars debet intelligi, deductis expensis proxeneta, & aliorum, & sic si vendita est pro centum, & proxeneta habuit decem, nonaginta erit pretium, vt ab illis deducatur decima, vt per Bart. in l. sed si. §. cuidam. ff. de conditio. & demonstra. que refert Gomez. in l. 8. nu. 10. in decis. Taur. & tenet Ias. in l. non amplius. ff. de lega. i. Item nota aliud notabile in hac materia, qd si partes dissentiant de venditione, nondum re tradita, non debetur gabella, quæ per plura comprobant Moder. Paris. in consuet. feuda. rub. 1. §. 3. glo. 5. q. 2. per tot. qd intelligendum est per traditionem veram, non tamen fictam, vt not. Alber. Fulgo. Pau. & Ias. in l. ab emptione. ff. de pactis. Et hanc dicunt veriore d. Mod. Paris. d. num. 1. licet contrarium videatur tenere Bal. & Ang. d. l. ab emptione. & alij quos referunt d. Mod. Paris. & Ant. Gomez. in l. 95. Tauri. nume. 95. Sed vide plura de hoc per Tiraq. de consi. limita. 26. parte 3. nu. 6. & quæ habes in ver. emphyteuta. B. Villal.

Ecclesia, sacerdos, vel pius locus non debet collectas pro rebus, ex quib. colligi aliquid soleat, cum personis imponitur, commune ait Bellon. cons. 40. num. 3. conferet tamen ad Pontium murorum, & fossarum refectionem, atque ad redimendam, seu sacerdotum seu aliorum vexationem. communia ponit Rip. lib. 2. resp. de rescr. c. 20. nu. 6. & 7. Suarez.

Prædia vsibus cœlestium secretorum dedicata, sordidorum munerum fece vexari non debent. in l. placuit. C. de sacrosan. eccles. Bellon.

Exemptiones concessæ per imperatores ecclesijs, pro rebus per eos ipsis ecclesijs donatis, seruandæ sunt, etiam qd iura imperij diminuerentur, secundum communem per Burfa. consi. 25. nu. 9. lib. 1. Bonacoss.

Priuilegia concessa ecclesijs, quoad earum bona, non extenduntur ad clericos, quoad eorum patrimonialia, nisi in casibus iure expressis, de quibus Abb. & Fel. in c. ecclesia. Sanctæ Mariæ. de consi. Hanc communem dicit Dec. in d. c. ecclesia. nu. 18. refert Didac. Couar. libro 1. variarum resolutio. capit. 4. I. Fichard.

Ecclesia perinde, atque clericus, vel quilibet alius possessor prædiorum tenetur ad decimas prædiales, ipsi ecclesiæ in cuius parochia prædia sita sunt, etiam si talia prædia ipsi pro dote assignata forent, prout notatur in c. 1. de censib. & 16. q. 1. c. laicus. secundum D. Nicol. in c. nouum. de decim. qd communiter teneri refert Bened. Capra reg. 99. nu. 3. quod licet regulariter verum sit, tamen fallit si vel priuilegio vel consuetudine, vel transactione cum ecclesia inita excusetur, iuxta tex. in c. ex parte. c. ad apostolicæ. c. ex multiplici. eo. titu. de decimis. ibidem nu. seq. Capra.

Laici si sunt de terris Ecclesiæ, viuere debent secundum canones, & non secundum leges ciuiles, etiā si sint infideles. c. si duob. & ibid. not. de appellatio. not. in ca. quod super his. de voto & voti redemptio. ita communiter a Docto. dicto. cap. si duob. teneri refert Benedic. Capra conclusio siue regula 4. nume. 10.

Quæro, quid si esset statutum, quod omnia prædia alicuius territorij sunt tributaria, vt scilicet annuatim soluant certum quid communitati? Respon. Bar. l. rescriptum. §. fina. ff. de muneribus & honoribus. num. 5. tenet. quod tunc clerici teneantur, quem sequitur ibi Alex. in addit. hanc opinionem tenet Bald. l. fina. C. sine censu. nume. 7. & consil. 280. volumi. 2. Ancharan. cap. 1. de immun. eccle. lib. 6. Dec. cum Doct. per cum relatis capit. ecclesiæ sanctæ Mariæ. numero 214. de consi. Mauri. in rub. l. vnic. pagina 57. C. de mulie. libro 10. Contrarium opinionem tenet Iacob. Butri. Authen. item nulla. C. de episcop. & cleri. Hanc opinionem dicit esse communem Feli. dicto capit. ecclesiæ sanctæ Mariæ. num. 76. Et eam dicit esse communem Iason dict. l. placet. 2. lectura. numero 21. C. de sacrosanct. eccles. hanc dicit esse veriore opinionem Bald. dicto consil. 280. & Bartol. opinionem esse falsam dicit in d. l. placet. Eam tenet Abbas. numero. 13. & Ioannes de Imola nume. 16. versicu. an autem. cap. fin. de vita. & honesta. cleric. Mich. Grassus.

Sed quæro, quid ratione imminentis belli? Respon. Nicol. Bellon. in consi. 1. nume. 1. tenet, quod teneantur contribuere. per cap. peruenit. de immunita. eccles. Ita tenet etiam Casfan. consi. 64. numero 2. Matthæ. de Afflic. capit. 1. §. fina. de capita. qui cur. vendi. Ioan. Mauri. dicta l. vnic. pagin. 63. Paul. Paris. consi. 178. numero 14. & 17. volum. 1. Carol. Rui. consi. 218. vol. 1. nu. 12. Hanc dicit esse communem opin. Curtiun. consi. 61. num. 14. Idem.

Ecclesiæ ipsi, vel illi subditis damnosum statutum nec directe, nec indirecte condi. potest. vt. magis commune attestantur Iason in l. quo minus. quæstione 35. ff. de flumin. Boe-

rius decisio. 125. Viuius libro 1. opinio. 302. Villalob. in sua collect. Suarez.

Coloni clericorum, & ecclesiarum sunt vti ecclesiæ & clerici exempti, secundum communem per Burfat. consi. 25. num. 1. libro 1. Quæ tamen conclusio procedit pro tempore, quo ecclesiæ seruiunt: quia tunc gaudent priuilegio & immunitate ecclesiæ. fallit tamen respectu gabellarum & datiorum, quæ pro portione fructuum ad eos spectantium impositæ reperiuntur. vt dicto consi. nu. 2. de quo vide Ozasc. decis. 73. Bonacoss.

Immunitas seu exemptio concessa ecclesiæ, an extendatur ad homines subditos ecclesiæ? vide Barb. in 2. vol. consi. 26. in 4. col. vbi dicit, quod sic. quia appel. rerum veniunt homines. alleg. l. senatorum. & ibi And. de Barrulo. & Bart. C. de dignit. lib. 12. habetur aliquid per Lud. Rom. consi. 180. & qd rerum appellatione veniant homines, vult Bald. in l. omnia. §. cum ita. ff. de leg. 2.

An extendatur ad hospitalia. Bologn. in consi. 33. in 1. col. tenet, quod sic.

Emptor rei ecclesiæ non gaudet immunitate gabellæ: licet cet ecclesia gauderet, communem testatur Andr. Tiraq. de retract. tit. 1. §. 1. gl. 13. nu. 12. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Ita indicatum scribit Franciscus Martius decisio. Delphinal. decis. 224.

2 Per magnum regale consilium (inquit Nicolaus Boerius) tractatu de custodia clauium num. 48. Fuit latum arrestum contra personas ecclesiasticas villæ Diuion. quod contribuere tenentur pro reparatione murorum dictæ villæ Et Taurini ita indicatum anno 1554 ferente bello inter Christianissimum Gallorum Regem, & Ducem Sabaudia, scribit Octavianus Cacheranus decis. Pedemon. decis. 68. Byturiges quoque teneri ad reparationes murorum dictæ vrbis indicatum Molinis 7. Octob. 1550. Io. Papon. arrest. lib. 5. tit. 11. arrest. 19.

3 Ita in Gallia indicari scribit Francis Mart. decis. Delphina. decisio. 457. nu. 20. Guid. Papæ decis. 7. & 78. & Burdigala, Ecclesiasticos ad reparationem murorum, carreriarum, & pontium ciuitatis Burdigalæ teneri decreto publico sanxit parlament. Nicol. Boer. decis. 216. num. 4. & Parisijs contra Episcopum Matisconensem 2. Martij 1555. & prius 29 Iulij 1404. Parisijs tamen 9. Decemb. 1405. decretum est Ecclesiasticos teneri ad collectas pro stipendijs latrunculorum, ianitoris, & eorum quibus fontium cura mandata est & cloacarum. à pontium reparatione, & horologiorum cura immunes esse decreti sunt Io. Papon.

4 Hoc passim in regno Gallia clericos, pro rebus venditis soluere gabellas scribit Nicol. Boer. decis. 246. num. 4. & ad soluendum à iudice seculari posse cogi, addito sanxit Ludovic XII. Gallorum rex, anno Domini 1522. idem Boer. ibid. & à Francisco eius nominis primo Gallorum rege, anno 1540. quod Parisijs arresto publico firmatum est anno 1278. Ioan. Papon. arrest. libro 5. titu. 11. arrest. 24.

5 Ita indicatum (inquit Octavianus Cacheranus decis. Pedemon. decis. 68.) In exorta quadam controuersia inter Magistros Dominos deputatos ab vniuersitate vrbis Vercellarum petentes ex vna, & Venerandum Monasterium S. Andrea eiusdem Ciuitatis seu pro ea agentes, & se opposentes ex altera. Et Parisijs arresto publico confirmatum inter Consules vrbis Lugdunensis ex vna parte, & Archiepiscopum, & clericum eiusdem vrbis ex altera, 28. Maij 1369. Et postea nouo decreto ibidem decisum est inter Episcopum Rellaniunum in Aluernia, & Consules eiusdem vrbis (hodie vocatur Sancti Flour) 20. Iunij 1979.

6 Vide Guido. Papæ in singulari 273. §. laicus. Ecclesiæ inquit licet sit exempta, & non teneatur soluere decimas de terris quas proprijs manibus excolit, tamen coloni, & conductores eius non sunt exempti, Imol. in clementina 1. de decimis. &c. Nisi secundum eum habeant priuilegium, quod de terris, & possessionibus eorum, quas alijs traderent excolendas possent decimas percipere, & habere, quas coloni quæ eas excolunt soluere alijs teneantur: quia tunc essent exempti, vt ibi per eum. Sed quando princeps gratiam, & immunitatem facit aliquibus à solutione gabellarum, tenetur firmarijs deducere, & ita se vidisse testatur Nicolaus Boerius decisio. 213. anno 1526. Et latum fuit arrestum mense Iulij 1522. Referente processum Domino Rogerio de Sandeley. Boerius. Ibidem.

Eccle-

**Ecclesiarum, seu templorum fundatio, reparatio,
dotatio, immunitas, violatio, reconciliatio qua-
lis; & de oratorijs publicis, & priuatis.**

CAPVT. XI.

1 cclesiam fundans, debet eam sufficienter dotare. Barb. in 3. vol. consi. 22. in 1. col.

2 otest etiam Ecclesia edificari in fundo subiecto fideicommissio, & non potest detrahi quarta, & potest fideicommissarius cogi ad vendendum. Lamber. in ver. restringe hanc limitationem si totus fundus.

3 Ecclesia non est reparanda per communitatem, nisi in contrarium esset consuetudo. Barba. in 3. volumi. consi. 25. & Parpal. in l. placet. in 26. colum. de sacrosanct. eccle. Panor. in cap. 1. de eccles. edific. aliquid. in capitu. si quis. nume. 8. de reb. eccles. Bonac.

Statutum autem conditum per ciuitatem de praestanda eleemosyna ecclesiae quolibet anno, potest reuocari per eandem ciuitatem, etiam post acquisitionem factam ipsi ecclesiae, secundum Cynum, Imo. Alex. num. 5. & Ias. nume. 9. cum alijs sequen. in l. non amplius. §. 1. ff. de lega. 1. Fulgo. & Paul. Cast. in l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccle. Sali. in auth. Cassa. in 5. quaestio. eodem titu. Dec. in cap. ecclesia sanctae Mariae. de constit. num. 23. 1. & seq. ubi etiam Feli. in quaest. 12. ostendens istam esse communem opinionem. In contrarium vero partem, videlicet, quod ciuitas eleemosynam, quae vigore huiusmodi statuti religionis dari consuevit, reuocare nequeat, inclinatur Bar. in d. l. priuilegia. nu. 3. Gemin. in c. q. in eccles. de constit. in cap. 1. de constit. in 6. Rom. in auth. similiter. in 9. speciali. C. ad l. fal. Caccialup. in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. & Anto. Fran. de doctoribus, in scholijs ad Alex. in d. l. non amplius. §. 1. in litera C. ubi fronte aperta attestatur isto rum sententiam veriore fore, & secundum eam consueuisse apud partes Germaniae collegium Paduanum: tamen sprete opinione hac concurro cum prima Cyn. & sequacium assertione communi, cui videtur inherere Ias. etiam cum aliquo moderamine consi. 1. volum. 1. prout facit in d. l. non amplius. §. 1. num. 15. Alex. consi. 260. volu. 2. Calcan. consi. 12. & Aegidius Bossius in practi. crim. in titu. de principe, & priuilegijs eius. nume. 222. ubi pariter meminit de communi opinione. F. Viuius opi. 780.

Ecclesia habet immunitatem, ita vt in ea nemo personaliter capi debeat. communem dicit Maranta in spec. suo. n. 29. & delinquentes fugientes ad ecclesiam consequuntur immunitatem. communem dicit Gomes. instit. de actionib. in prin. 67. & hanc pro regula ponunt omnes Canonistae, & legistae, vt ait Remig. de immunita. eccles. in regula. Hae autem immunitas in duobus consistit, primum, vt qui eo confugit, violenter extrahi non possit: secundum, vt licet non violenter extractus, sed ab ipso Episcopo vel Abbate sponte rraditus fuerit, non possit amplius ex eo delicto condemnari ad mortem vel poenam corporalem, sed pecuniariam tantum. Ita communem esse dicit Abb. in cap. inter alia. de immunita. eccles. num. 8. magis etiam communem. d. summa Angelica. in §. immunitatis. num. 16. sed hanc posteriorem partem immunitatis hodie non esse in vsu attestatur Remigius de immunitate eccles. Prædicta vero immunitas locum habet etiam in ecclesia constructa quidem, sed nondum consecrata, vt communem dicit. Remigius de immunita. eccle. & Didacus in quest. 20. libro 2. variat. resolut. Idem est etiam in ecclesia interdicta, commu. dicit summa Ang. in verbo, immunitas. q. 27. honos enim, qui ecclesijs debetur ob Dei reuerentiam praestatur: quae propter hominum culpam cessare non debet. Idem quoque dicendum est de Ecclesia distructa, sub spe tamen reedificationis. vt com. dicit Remigius in loco praallegato, in ampliat. 20. Secus tamen dicendum est de oratorijs priuatis, licet in iis diuina celebrentur, vt com. attestatur Abb. in c. si. nu. 4. de consi. & Remig. de immu. nu. 10. quia talia oratoria omni die possunt de voluntate domini adium commutari, ita vt quod hodie oratorium, cras camera sit. Caterum non omnes gaudent illa immunitate. Latrones enim viarum, depopulatores nocturni, & homicidae qui ex insidijs interfecerunt, non merentur illam immunitatem. com. dicit Igneus in l. 1. §. subuenitur. nu. 107 in ff. ad S. l. nu. 117. Remig. de immu. Et licet de iure ciuili etiam raptores virginum, homicidae, & adulteri, excludantur ab illa immunitate, per tex. §. quod si delinquentes. auth. de mandat. prin. tamen textus ille corrigitur per ius

canonicum, ita vt illi rei gaudeant immunitate, vt communem attestatur summa Angelica. §. immunitas. num. 17. & summa Syluestrina. §. immunitas tertio. in prin. quaest. num. 2. & hanc dispositionem iuris Canonici etiam consuetudine approbati attestatur Io. Fabri. §. sed hoc tempore. nume. 2. Instit. de his qui sunt sui vel alieni iur. Alex. consi. 145. num. 4. libro 7. num. 11. Boss. in titu. de captura. num. 21. in specie vero de raptoribus virginum, quod gaudeant immunitate. communem dicit Henric. Boich. in cap. ecclesiae. de immunita. eccle. Dida. d. quaest. 20. num. 8. & quamuis aliqui distinguant, an delictum sit commissum stimulo naturali vel non, tamen eorum opinio communiter damnatur, vt ait Alex. consi. 145. numero 9. An vero talis immunitas etiam illis profit, qui in ipsa ecclesia delinquant. com. est, quod non. vt dicit Angel. de Castro inter consi. Pauli de Castro patris sui. consi. 458. nu. 1. in fin. lib. 2. Pract. Milei. num. 21. & Cardinalis tenuerit, quod sic, tamen communis opinio est contra illum, vt attestatur Remig. de immu. eccle. fall. 3. nu. 5. Intellige tamen hanc communem de illis qui delinquant sub spe immunitatis, secus in alijs, vt commu. dicit Remig. ibidem. nu. 3. Adde quod delinquens in vna ecclesia si aufugiat ad aliam, non tamen gaudebit immunitate, vt commu. dicit Remig. ibid. fall. 11. nu. 2. Hae omnia refert Clarus in dict. lib. 5. §. fin. q. 30. per totum. P. Fichard. & Bonacoss.

Ecclesia sicut & clericus potest vt i statuto laicorum generali & fauorabili, quia in eo non perinde, atque in speciali superioritas continetur, communem dicit Benedi. Capra regu. 15. nume. 35.

Delinquens in ecclesia non potest capi per iudicem temporalem, sed per Episcopum, qui debet remittere temporali. Auth. si quis ei. C. de adul. Cyn. & doct. in l. praesenti. C. de his qui ad eccles. confug. Alex. in l. si cui. §. si. de accusa. ubi communem dicit. Vezinus.

Et quod delinques in ecclesia possit extrahi, vide Barb. in 4. vol. consi. 33. Idem.

Quid autem in delinquente extra Ecclesiam, & ad eam confugiente, an possit ab ea extrahi per iudicem temporalem. text. est, quod sic. in Authen. de mand. princi. §. sed neque homicidis.

Vide latius Panor. in c. inter alia. & in cap. fin. extra de immunita. eccles. per Alex. in d. l. praesenti. aliquid per Ang. Are. in tract. malf. in ver. fama pub. in 20. col. ibi. Quarto quaero. & in ver. in scalis sancti Petronij. Lud. Rom. in cōsi. 227. & Alex. in 2. vol. consi. 24. in 6. col. Barb. in d. consi. 33. Old. consi. 154. Calca. consi. 70. cum duob. seq.

Et Barb. in d. consi. 33. ponit an domus canonicorum gaudeat immunitate ecclesiae. Don. à Fina.

Quid de cimiterio? vide Ang. in §. si. circa fin. instit. de his qui sunt sui vel alie. iur. Idem.

Quid si vnus est captus in ecclesia, & pronūtiatur relaxari: & relaxatur, sed iustitiarj extra ecclesiam capiunt? Bartol. in l. 1. §. 1. ff. de acqui. rer. domi. dicit, quod non intelligitur esse data libertas. & quod debet relaxari. Ange. in §. fere. insti. de rer. diuis. Idem.

Quid de eo qui ducitur per ecclesiam, an possit extrahi. Oldra. in consi. 54. in fi. tenet quod sic. alleg. Arch. in c. sic anti quitus. 17. q. 4.

Et ibi ponit quid de Iudæo vel infideli: & de eo qui fugit ad corpus Christi. de quo etiam vide in versicu. fugiens. §. 1. Idem.

Executio etiam sententiae capitalis differtur, si reus confugit ad ecclesiam, vel Beroarij cum eo in ecclesia transeunt, ducentes ad patibulum, vt est communis opin. Clar. q. 98. in prin. Idem si confugiat ad sacramentum Eucharistiae per clericum portatum, vt est communis opin. Clar. d. q. 98. ver. sed pone. Licet non posset euadere reus isto colore, quod suscepisset sacramentum Eucharistiae. Clar. vers. sed quaero. Nec differtur executio, si reus dicat se votum fecisse intrandi religionem. Clar. ibi. vers. sed quid. Differtur autem sententiae capitalis executio, dum ad supplicium ducitur reus, si obuium habet Cardinalem, qui pileum suum purpureum in capite ipsius rei imponi faciat, secundum Clar. ibi. vers. Vltorius & posset reus ad triremes mitti, nisi esset reus criminis atrocissimi, quia propter hoc non euaderet mortem. Item differtur executio, si quis meretricem accipere vult in coniugem. Clar. vers. quaero etiam. Item differtur sententiae executio, si de innocentia rei constat manifestè. communis opin. Clar. d. q. 98. ver. sed nunquid, quae debet per iudicem Principi referri, cum ipse iudex nequeat, cum sit officio suo functus. vt ibi per Clar. differtur etiam executio, si laqueus sit contritus, vel securis non expleuit executionem; & similia, si tamen prius

prius ipse reus sit protestatus suam innocentiam. vt ibi per Clar. latissimè. Bonacoss.

Extrahens aliquem de ecclesia punitur morte, vt est communis opinio. Clar. q. 68. vers. Extrahens neque extrahi possunt rei à domibus Cardinalium S. Rom. Ecclesie. & ita hodie communiter obseruatur. Clar. q. 30. vers. Item adde. vide Alex. in cons. 145. per totum in vlt. vol. & est communis opinio, vt ibi per Alex. nu. 10. vide etiā Oldr. in cons. 154. Moro. in tract. de Fide, treuga, & pace. q. 103. Fallit in latrone publico, & nocturno depopulatore. vt ibi per Alex. & Oldr. Quisnā verò sit latro publicus, ponit Bossi. in tit. de inquisitione. nu. 32. Fallit in quibusdam aliis casibus, vt per Castr. in Rub. de iis qui ad eccl. confug. vide omnino Abb. in c. inter alia. num. 29. de immu. eccl. vbi distinguendo dicit, quod ecclesiasticus iudex tunc extrahere potest violenter de ecclesia, propter delicta in ecclesia commissa. quando reus esset sacrilegus, & in ecclesia deliquisset, aut sacrilegium fecisset. Bonacoss.

Quæro, an debitor fugiens ad Ecclesiam, si sit suspectus de fuga, possit ab ea extrahi? Resp. Ias. in l. vinum. nu. 3. ff. si cert. pet. tenet, quod non, per quatuor fundamenta: & principaliter arg. istius text. Idem tenet in l. plerique. nu. 26. ff. de in ius vocan. & in l. 1. §. sed excip iuntur. nu. 9. ff. de feriis.

Contrariam opinionem tenet Oldr. in cons. 54. Dec. l. vinum. 2. no. ff. si cert. pet. D. Coua. in lib. 1. variar. resol. c. 20. nu. 14. Hipp. Rep. l. vnica. nu. 111. C. de rapt. virg. Boer. decis. 215. num. 6. Io. de Visquis, c. definit. nu. 55. 17. q. 4. Rip. c. 1. nu. 88. de iudi. Steph. Aufre. in addit. ad decis. Tolos. 422. Cyn. l. p. senti. C. de his, qui ad ecclesiam confug. Lud. Gomef. §. superest. nu. 66. insti. de actio. eam quod tenet Roge. Schuarez. l. 2. tit. de los gontornos. lib. 3. for. q. 5. nu. 1. fol. 191. Eandem opinionem dicit esse veram & communem, ita seruari Remig. de Gonny. in trac. de immunitat. eccl. fallent. 27. nu. 4. 5. & 6. vbi respondet motiuis Iasonis. Mich. Grassus.

Occidens aliquem deliberare, in ecclesia tamen capi non potest. & ita seruatur. Blan. in pract. crim. fol. 4. nu. 26. Bonac.

Affassinus licet confugiat ad ecclesiam, non tamen ibi tutus erit, nec gaudebit eius immunitate: Sed poterit inde extrahi per quemcumque iudicem secularem: vt est communis opinio. Clar. in d. §. affassinum. vers. item licet. Bonacoss. & P. Fichard.

Delinquens confugiens ad statum principis, non debet inde auelli. com. dicit Remig. de immu. eccl. ampliatione. Clar. d. §. si. q. 29. in fi. P. Fichard.

Contractus celebratus, publicatus, ac initus in ecclesia valet, & tenet, & nullus reddi non potest, vt voluit gloss. in c. decet. in ver. processus de immu. eccl. in 6. quam sequuntur ibi Ioan. Mona. Archid. Ioan. Andr. Gemina. in ver. Ordinarij, & Phil. Franc. in ver. Processus, & Bar. in l. nemo Apostolorum. C. de sacrosan. eccl. & ista est communis opi. Et ratio mentionata communis assignatur isthac: quia dictum capitulum decet. dato quod irritet dumtaxat sententias, & processus, & pœnalis sit constitutio, non esset vtique extendenda, regula, in pœnis. de reg. iur. in 6. cum aliis concord. Viuius opin. 166.

Statuto generali laicorum postquam in eo non perinde atque in speciali superioritas denotetur, clericus, vel ecclesia modò fauorabile sit vti poterit, ita communiter teneri affirmat Bened. Cap. reg. 15. nu. 35. ex iis quæ not. Bal. in l. omni. C. de sacrosan. eccl.

Contractus in ecclesia celebrati valent. l. nemo martyres. C. de sacrosan. eccl. & est gl. ord. communiter approbata in c. decet. de immu. eccl. lib. 6. de quo vide Alex. in l. iurandum & ad pecunias. §. qui iurandum. ff. de iureiur. vbi dicit, quod etiam decreta quæ non requirunt causæ cognitionem, possunt in ecclesia interponi, sicut in iuramento testium, quod potest in ecclesia deferri.

Vide Phil. in d. c. decet. & Ang. instit. de lib. §. 1.

Adde quod causæ ecclesiasticæ possunt in ecclesia tractari, secus in iudice temporali. Phil. in c. qua fronte. in 1. col. de ap. pel. & in c. decet. de immu. eccl. in 6. Vezin.

Protestatio potest fieri in ecclesia. Ias. in l. non solum. §. morte. in 27. col. in prin. ff. de oper. noui nunt. Idem.

Violatores ecclesiarum sunt ipso iure excommunicati. Card. in clem. 2. in 13. not. de cens. & tenentur crimine læsæ maiest. l. 2. C. de his qui ad eccl. confug. & pœna capitali puniuntur. l. si. quæ incipit, præsent. eo. tit. Bonac.

Reconciliatio ecclesie debet fieri sumptibus violatoris, si sit soluendo. arg. c. si canoni. de off. ord. in 6. vel sumptibus ecclesie & parrochianorum. c. 1. de eccl. ædifi. vel si nō sunt soluendo sumptibus episcopi. c. cauendum. 10. q. 3. & c. placuit. 1. q. 2. & in auth. de mand. prin. §. si tibi. de quo per Car. in cle.

1. §. 1. 4. q. de exces. præla. & in c. proposuisti. in §. q. de consec. eccl. vel alta. & in cle. 1. in 13. q. de cel. b. mis. Vezinus.

Et pro reconciliatione non debetur procuratio episcopo, nisi in contrarium sit consuet. Card. in cle. 1. in 14. q. cum seq. de cele. missa. Vezinus.

Ecclesiarum appellatione non veniunt monasteria vel alia pia loca, nisi expriment c. scientia. & ibi Phi. in 1. no. de elect. in 6. & in c. generali. eod. tit. de quo vide eundem. Phi. in c. grā di. de sup. negl. præla in 6.

Vide tamen Phi. in c. 1. in 1. col. de resti. in inte. lib. 6. Idem.

Oratorium an & quando construi possit, & in eo celebrari: Card. cons. 8. & cons. 11. & per Fel. remissiuè in c. de quarta. de præscrip. Vezin.

Oratorium quando est cum campanili præsumitur auctoritate episcopi constructum. glo. in c. quia contingit. circa fi. de relig. do. Pau. de Cast. cons. 181. vol. 1. & cōf. 299. aliās 297. vol. 2. Barb. cons. 33. vol. 2. & cons. 35. col. 8. eo. vol. & cons. 1. col. 5. vol. 4. Rom. sing. 321. Card. d. cons. 11. Idem.

Oratoria priuata, etiam si in iis diuina celebrentur officia, non gaudent immunitate ecclesie, vt delinquens in iis non capi possit. com. dicit Abb. in c. fi. num. 4. de censibus. Remig. de immu. eccl. in 20. ampliāt. Clar. §. fin. quæst. 30. vers. sed quid dicendum. P. Fichard.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Id decreto sacri palatii conclusum est Roma, Luna, 13. Februarij. 1576 decis. sacri palatii par. 1. decis. 230.

2 Sic in curia parlamenti Delphin. anno Domini, 1518. decretum est, inter D. Aymarum Albi priorem villæ Costæ Sælli. Andrea & eius conuentum contra quosdam religiosos obseruantia Sælli Francisci, qui volebant de nouo edificare ecclesiam de auctoritate Papæ in prato quodam mouente de directo Dominio Nobilis Guglielmi Albi Et iterum in vrbe Gratianopolitana, de Domino quæ quondam fuit nobilis Petri Rolandi domini Argensonis conigua conuentui monialium Sanctæ Clare, Gratian. quæ domus cum horto mouebatur de caphyzeusi, & dominio directo domnorum capituli ecclesie Beatæ Mariæ: dicto tamen conuentui concessa ei, data dictis dominis honesta recompensa, sic loquitur Franciscus Mare decis. Delphinat. quæst. 534.

3 Sic Tholose decisum contra Abbatem Sancti Aegidij scribunt. Ioannes Papæ & Nicol Boerius decis. 204 nu. 48.

4 Hoc stilo & consuetudine Francia non seruatur, sed punitur, ac si nunquam ad adem sacram confugisset, & ita in curia parlamenti Parisiensis indicatū fuisse scribit Nicolaus Boerius quæst. 109. de vulnerante sacerdotem & seruitutem Regium cui fuit amputata manus dextra. Alias fuit latum arrestum, apud montem Peshulanum tempore quo parlamentum ibi erat, contra Guilielmum Ioannis Presbyterum, qui irruerat contra seruientem. Hac Boerius, & Ioannes Myleus in praxi criminali ita per senatus cons. siue Arel. curia Parisiensis decisum scribit 22. Aprilis anno Domini mill. simo quingentesimo trigesimo quinto, contra & aduersus Ioannem Androy. Parisiensem, qui cum Ioannem Auger Sequanæ Parisius portitorem paruo cultro pēsatis (Ioanes Papon. ex processu non deliberatas fuisse insidias, sed subitam iram compertum fuisse scribit) insidiis occidisset, in ludo palmarum, cum pralibatum Androy ad altari principali sanctorum Innocentium ecclesie dicti loci, ad quod fugerat extrahi mandauit Ioannes Myleus cum esset prepositus, & iudex Parisiis, & extractus ecclesie immunitate priuauit, necnon patibulo affigi, & vitam finire condemnauit. Et iterum 8. Octobris, Anno Domini 1533: contra Carolum de sancto Vincentio, quem ab ecclesia ereptum pro sacrilegio per eum commissio patibulo affigi, & extremum diem claudere mandauit Idem Myleus Tres casus quibus per ipsos canones quis priuatur immunitate ecclesie vide apud Boerium, & Myleum locis citatis. Accedit & ordinatio Regis art. 166 si pro quocunq; maleficio delinquens ad ecclesiam fugerit, cuius tenor est talis, qu'il n'y aura lieu d'immunité pour debtes, ny autres matieres ciuiles: & se pourront toutes personnes, prendre en franchise, & sauf a les reintegrer quand y aura prinse de corps decerne à l'encontre d'eux, sur les informations faictes des cas dont ils sont chargez, & accusez, & qu'il soit ainsi ordonné par le iuge. Latum est in hanc sententiam senatusconsultum. contra canonicos ecclesie Sancti Martini, Turonensis. 25. Februarij anno 1479. Et Burdegala 14. Maij 1529. contra Raymondum du Bois, & Martinum Bray homicidas, qui rupto carcere in ecclesiam confugerunt. Anno etiam domini 1394. Clericus nomine floridus homicidiis conuictus ab ecclesia extractus supplitio vitam finiuit, & ultimo Iunij 1475. Debitorem ciuilem sub obligatione corporis, & omnium bonorum etiam ex loco sacro in carcerem posse

Com. V.l. Opin. De Deo, &

posse detrudi senatuscons. Paris. curia decretum est. Ioann. Papon. Arrest. lib. 1. tit. 1.

5 Ex stylo tamen curia Romana, aliquando nomine ecclesiarum comprehendendi etiam monasteria, notatur decisionum sacri palatii par. 1. decisione 233. num. 10.

6 Sic Roma in sacro palatio decretum est, Mercurij 27. Nouembris 1577. decis. sacri palatii par. 1. decis. 508. ubi quatuor assignantur necessaria ut locus sacer dicatur ecclesia.

7 Non modo oratoria quæ habent onus specialiter annexum nempe celebrationem continuam diuinorum, verum etiam domos cardinalium immunitate gaudere scribit Nicolaus Boerius decis. supracitata.

Miscellanea de Ecclesia.

C A P V T XII.

CCLESIAE pecuniam surripens fur est, & homicida. Barb. in 1. vol. conf. 20. in princ. Vezinus.

Ecclesie bona furata auocantur non restituto pretio, secundum communem per Burf. conf. 43. num. 31. lib. 1. Clar. in pract. §. furtum. in fi. Idem.

Effractores ecclesiarum cum spoliatio, sunt excommunicati. c. conquesti. de sen. exc. ad hoc tamen ut locum habeat dispositio d. c. conquesti. non sufficeret sola effractio, neque sola spoliatio, sed requiritur vtrunque. com. dicit Remig. de immu. eccles. fall. 33. Clar. d. §. fi. q. 77. ver. effractores. P. Fich.

In ecclesiam transfertur dominium ex solo titulo donationis sine traditione. l. fi. C. de sacrosan. eccl. tamen ipsi ecclesie publiciana non competit, nisi actualiter tradatur possessio. l. 1. & l. traditio. rem. ff. de pub. & ita voluit Spec. in tit. de emph. tunc aliqua. ver. 58. Bal. in l. quotiens. 1. C. de rei v. d. 10. And. Ant. Card. Floren. Imo. & Pan. in c. 2. extra de consuet. & in terminis Corn. conf. 288. nu. 7. & seq. vol. 4. & conf. 117. nu. 2. vol. & istorum opi. declarat Ias. in §. sed ista. nu. 36. & 75. instit. de act. & Gom. d. §. sed ista. num. 26. ubi recitat esse com. F. Vinius opin. 17.

Dominium in ecclesiam solo titulo, sine traditione transfertur. l. fin. C. de sacrosan. eccl. gloss. & docto. in cap. ex literis, de transactionibus. Fallit quando contrahitur cum procuratore. Angel. in l. 1. §. per procuratorem. ff. de acquir. poss. l. 10. in d. l. fin. col. 2. Idem.

Ecclesiastica res scienter legata, an debatur eius aestimatio? vide amplè Alex. in d. l. cum alienam. & Ias. in d. l. si fundum. §. si in 8. col. Cor. in d. confil. 32. Vezin.

Quid in re feudali? vide, Bal. & doc. in cap. 1. §. donare. in titu. qua. olim posu. alle. Et quid in re emphy. vide Alex. vol. 2. conf. 9. in 4. col. & Cor. confil. 84. in 2. vol. Idem.

Ecclesia quando acquirit tanquam heres, tenetur ultra vires hereditarias inuentario non confecto, glo. in cap. 1. de testa. c. 1. de sol. tex. §. si in auth. de har. & fall. communem dicit Ias. in l. §. fin. col. fi. in prin. C. de iur. delib. Rol. de inuent. q. 12. num. 5. Bellacom.

Ecclesia succedens iure hereditario, restituitur in integ. aduersus omittam confectionem inuentarii, secundum Rol. de inuent. q. 12. num. 10. Idem.

Ecclesia admitti hereticum redeuntem quocunque tempore, etiam ante executionem sententiae misericordiam implorantem, ex magis communi. per Burf. confil. 90. num. 34. licet in hoc seruetur multum iudicis arbitrium. Bonacosi.

Ecclesia nunquam claudit gremium redeunti. Decius in confil. 137. Bald. in l. cum ancillis in 1. colum. C. de ince. nup. Idem.

Quaro, nunquid ecclesia spoliata possit quoque eligere iudicem ecclesiasticum, vel secularem cum velit conuenire laicum expoliatores? Resp. communis & recepta est sententia, esse in eius electione coram quo velit agere, ecclesiastico vel seculari. ita tenet Io. And. & Doct. in c. cum sit generale. de foro comp. Et eam communem esse testatur Alexan. in confil. 103. ad fi. lib. 4. & Io. Imo. c. si clericus. ext. de foro comp. Mich. Grass.

An autem ecclesia condemnet in poena sanguinis? dic q. non. secundum Ias. in l. transigere. in 2. col. ibi, 2. aduerte. C. de trans.

Ut quod possit incarcerari pro delicto. Ecclesiastic. vide Phi. in c. cum episcopus. de off. ord. in 6. Vezinus.

Ecclesia ex pacto reuendendi obligatur, verius & communius dicit insignis Pinel. in l. 1. part. 3. nu. 53. C. de bon. mater. æquius affirmat idem Pinel. in l. 2. par. 1. c. 4. nu. 1. ad finem. C.

de rescin. vendit. Suarez.

Solutio diuturna census & pensionis patens per libros ecclesie, probat ius ipsius ecclesie in leuandis & petendis illis pensionibus. Chass. conf. 15. num. 4. Bonacosi.

Pactum de non expellendo colonum ecclesie, operatur quod non possit statim expelli intra biennium. Ias. in l. qui rem. num. 13. C. de sacrosan. eccl. communem dicit. Villal.

Ecclesie in quærendis non in quæsitis præiudicari potest, ita tradit Bar. in l. iubemus nullam. nu. 4. de sacros. eccl. quare consulendo scribit Fred. de Sen. conf. 9. quod prælatus possit repudiare hereditatem delatam ecclesie, cuius sententiam communiter doct. sequuntur. Bar. in l. tutor. nu. 3. ff. de bo. pos. Bal. in l. pupillorum. ubi bona est add. And. Barb. litera M. & lit. A. C. de repu. vel abst. hare. Pet. de Anc. conf. 136. & Lud. Rom. conf. 184. Abb. in c. 1. nu. 41. ext. de dol. & cont. Et hanc communem doct. opi. esse tradit Fel. c. in præsentia. num. 57. ver. 10. quæro. ext. de prob. licet Alex. de Im. sententiam contrariam communiorem esse voluerit. in l. legatum. nu. 2. ff. de leg. 1. tamen eius sententiã Ias. ibid. reprobatur, quem ipse quoque sequitur, in conf. 108. nu. 2. lib. 1. conf. Et hæc reliqui doct. tanquam communi voto approbatum confirmant. Dec. in c. ecclesia Sanctæ Mariæ. nu. 53. ver. tertia conclus. ext. de constit. Crauet. conf. 152. num. 9. 1. par. conf. Rol. Valle, conf. 15. num. 33. cum seq. in 1. tom. conf. Kirch.

An autem prælatus possit hypothecare bona ecclesie pro contractu? Dic quod sic, secundum Alex. qui multa alleg. in conf. 119. in 5. col. Idem.

Contrahens cum Ecclesia tenetur probare pecuniam versam in illius vtilitatem. Dec. confil. 35. col. 5. An autem confessio prælati in hoc releuet contrahentes: vide Ang. confil. 244. col. 3. Vezinus.

Si episcopus interposuit decretum in actu alienationis rei ecclesiasticæ, non poterit iudex inferior concedere restit. in inte. aduersus illi contractum. per not. per Bar. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. ubi ita inferunt Fulg. & Alex. Vezin.

Ecclesia potest agere contra prælatum patientem rem ecclesie præscribi. Corse. in vers. præscrip. car. 20. Cherian.

Prælatus ecclesie licet non possit hypothecare, vel obligare rem ecclesie specialiter, generaliter tamen potest. Anto. de Fano. de pigno. in 2. parte, mem. 1. communem dicit. Villal.

Ecclesie vacantis bona administrabuntur per Episcopum, vel instituere valentem. Panor. in c. 1. nu. 12. de appel. communem dicit. Villal.

Except. non numeratæ pecuniæ pro mutuo facto prælato ecclesia potest semp opponere, Ang. con. 245. in 2. col. Suar.

Laicus non potest vendicare ius habendi banchem in ecclesia inuito episcopo. Host. & Pan. in ca. Abolenda de sepul. Vezinus.

Ecclesia collegiata quæ, & quomodo dicatur. vide Alex. in 4. vol. conf. 74. Idem.

Collegio ecclesiastico destructo, vel quia decesserunt omnes, vel fuerunt priuati propter delictum, remanet ius, & priuilegium penes ipsam ecclesiam, secus in collegio seculari, quia non remanet aliquod ius, Pan. in d. cap. 2. de postula. præl. communem dicit. B. Villal. & Bona c. & Vezinus.

DE SUMMO PONTIFICE,

qui est Papa.

T I T V L V S V.

Papa an recognoscat superiorem, & aliquo vnquam crimine accusari possit, vel propter insufficienciam deponi?

C A P V T I.

VDICEM superiorem Papa non habet præter concilium generale, & ideo si de hæresi accusetur (vt quidem potest, sed de nullo alio crimine, vt magis communem dicit Berous in ca. cum venisset. num. 31. & 43. de iud.) concilium est iudex competens. Communem esse attestatur Card. Alex. in can. Papa. 40. dist. Ias. in conf. 95. lib. 4. Clar. d. §. fi. q. 35. vers. 1. Pesi. Bonacosi.

Papa de nullo crimine accusari potest, præterquam de hæresi. communem dicit Zabarella in can. si Papa. 40. dist. gl. tamen ibidem dicit, q. ex quocunque crimine notorio, & ex quo scandalizetur etiam ecclesia, Papa possit accusari, si admonitus sit incorrigibilis, & illam communiter teneri dixit Abb.

Abb.in cap.significasti.nume.4.de elect. vt illum refert Card. Alex.in d.c.si Papa.vbi dicit qd. gl. sit canonizata per concilium Constant.& dicit Deci.conf.151.nu.4. qd illa gl.communiter placuit canonistis licet reprobata sit a theologis. similiter dicit Synodia concilij.circa med. quod illa glo. cõiter ab omnibus sit approbata. Idẽ dicit Io. Brunel. post relectiones Dida. & Ias.conf.90. Siman.de hæret.c.11.nu.12. Contra vero hanc gl.communiter reproba. dicit Berous in c. cum venissent. nu.4. de iudic. imo tractatus Abba. super concilio Basiliensi, quia in eo d.glo. communiter teneri dixit, positus est inter libros damnatos in indice librorum prohibitorum tempore Pauli IIII. edito, sed postea in indice sub Pio IIII. edito, rursus omisus. Cla.d.lib.5. §.fi.q.35. vers.videndum. P.Fichard.

Papa non potest de aliquo crimine accusari, conuinci, ac damnari, etiam si delictum notorium & scandalosum foret, & ipse corrigibilis esset, nisi de crimine hæresis veræ, propriæ, & vbiçunque dubius esset in fide, ac in tenui articulo fidei etiã erraret. iuxta c.1. de hæretic. cum l.2. C. eo. tit. & hoc tenuerunt glo. in can. si quis pecunia. 78. dist. & in can. non nos. 40. dist. Imo. in c. licet. de elect. & præpos. in can. si Papa. 40. dist. asseuerans istam esse cõmunem opi. omnium Theologorum, & idẽ profitentur moder. in c. at si clerici. de iud. & Ioan. Nicol. Arelatanus, in tract. de hæretic. in 12. notabili. nu.1. & seq.

Contrarium vero voluit audacter, & expresse gl. in d. cap. si Papa. quando Pontifex in crimine notorio, & scandaloso esset constitutus. quam inquit singularem Barb. in d. c. at si clerici. nu.151. & seq. Pan. in tract. de conc. Bas. Rom. conf.523. & Bellame. in d. c. si Papa. Zabar. in tract. de schismat. ver. quintus modus. in fi. & Pân. in sua disputa. exordiente, Episcopus. vbi ait quod totus mundus approbat. d. glo. Sed quæstionem istam diffinire, ac determinare ob varietatem doct. non ausus fuit Io. Nic. Arelatanus in loco præcitato, ego vero ne permaneam vt pecus ante tonsorem, sequor primam opinionẽ omnium Theologorum communem omisso omni multiloquio, & eam comprobarem verissimis rationibus, tamen certe antiquorum ingenia ita fuerunt illustria, quod nullum nobis relictum est ocium dicendi noua, vnde curiosi poterunt videre rationes, & fundamẽta vrgentissima, verissimaque citata per d. doct. hanc partem amplectentes. F. Viu. lib.2. opi. 212.

An vero Papa quoque propter insufficientiam possit depõni? Dicunt quod non, & ita receptum esse attestatur Gomes. in cap. 1. num. 215. de constit. in 6. Clar. d. §. fin. q. 73. vers. prælati. P. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Ita passim ab omnibus veris Catholica Religionis principibus conseruatur hæc opinio vt nulla vngam praxis in contrarium venire possit. Vide Francis. Marc. decis. Delphin. decis. 455. & 749.

Papa quam potestatem habeat in beneficialibus, quamq; iurisdictionem in temporalibus: & num suprema eius potestas sit præscriptibilis? & quid de eius autoritate in quolibet iuramento?

C A P V T II.

Dapa in beneficialibus obtinet plenissimam potestatem: clem. 1. vt lite penden. c. 2. de præb. lib. 6. & notat Marfil. fin. 634. Credo te scire. in princ. & Mantua. in c. quæ in Ecclesiarum. nu. 53. de constit. & Hierony. Gabriel. conf. 186. hæc translatio pensionis. nu. 1. vol. 1. Et istud

non solum procedit in conferendo, sed in auferendo etiam postquam contulit.

Vnde ipse Pontifex ad libitum potest priuare clericum beneficio, etiam sine causa: secundum Gemin. in c. si gratiose. col. 3. post Glo. ibi de rescript. lib. 6. idem voluit Gemi. conf. 8. col. 3. in conf. 88. col. 1. conf. 99. col. 2. & conf. 141. col. 1. Feder. de Senis conf. 200. col. 1. Pau. de Cast. conf. 253. col. 2. & conf. 287. col. 1. & seq. & conf. 414. lib. 1. per tex. in c. per principalem. q. 9. fi. Rom. conf. 359. in §. dubio, vbi dixit quod Papa potest in totum tollere ius quæsitum vni Ecclesiæ, etiam ex contractu aduersus aliam Ecclesiæ. Soc. cõf. 13. col. 6. & seq. lib. 1. Alex. conf. 2. col. fi. vol. 1. Corn. conf. 90. col. fin. vol. 4. Calcan. conf. 7. Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum. col. 11. de constit. in cap. fi. col. 3. de confirma. vti. vel inuti. conf. 141. circa fin. conf. 157. col. 2. Ias. in l. Barbarius. col. 8. ff. de officio Præt. in l. quoties,

col. 3. C. de rei vendic. conf. 19. col. 4. vol. 3. quamuis in d. l. quoties, dicat se non ponere pro constanti, & in l. fin. col. fin. ff. de pact. vbi examinat quæstionẽ istam ab vtraque parte, nec aliter determinat. Caterum Ripa in 2. lib. responsum, de refer. in c. 19. col. 3. affirmat Papã posse absoluta potestate priuare quem beneficio absque causa, & Ioannes de Sylua. in tract. de beneficijs in 3. par. q. 8. & Marfil. in d. singulari 634. post prin. & Mantua. in d. c. quæ in Ecclesiarum. nu. 53. & ita consuluit Soc. conf. 156. pro fundamento decisionis. & conf. 164. vifa bulla Bonifacij. vol. 2. & Hierony. Gigas. in tract. de pensionibus q. 10. nu. 4. cum alijs seq.

In contrariam vero sententiam inclinavit Roma. sibi contrarius, videlicet, Pontificem non posse clericum, seu prælatum priuare beneficio absque iusta, & probabili causa, conf. 345. num. 5. conf. 467. num. 5. & seq. & conf. 369. num. 2. 3. 4. & 27. per tex. in cap. conquerente. de restit. spol. & in cap. quamuis. 7. quæst. 1. Barbat. in cap. quod transactionem. nu. 121. de offic. deleg. & conf. 13. col. 5. volum. 3. Iason titubanter, & sibi parum constans, in d. l. fin. ff. de pactis. col. 2. conf. 145. col. 2. & seq. conf. 213. col. 5. lib. 7. & conf. 46. col. 4. lib. 3. Fely. in d. c. quæ in Ecclesiarum. num. 40. cum tribus alijs seq. Ripa in primo lib. responsum, de legib. cap. 14. col. pen. Ioan. de Sylua, in memorato tract. de beneficijs. in 3. par. q. 60. Rebuff. in tract. de beneficijs. in 21. quæst. prin. nu. 55. Franciscus Marci. la tissime decis. seu q. 120. per totam, & Abb. in c. quæsitum. de rerum permut.

Vbi expresse voluit clericum posse priuari beneficio a Pontifice ratione imminentis scandali. & ista est communis opinio: vt asserit Dec. in c. cum teneamur. nu. 13. de præben. & dignit. & Marfil. sing. 683. alias post princ.

Facit optime Glo. in c. 2. 62. distin. quæ probat electionem aliqui iuste factam irritam fieri, & reuocari ob euitandum scandalum, notat Abb. in c. 1. col. 2. de elect. & Fely. in c. nihil cum scandalo. de præsc. col. 2. quibus ad stipulatur tex. sing. in cap. nisi cum pridem. §. pro graui quoque scandalo. de renunciat. & in d. cap. quæsitum. vbi Panor. Porius quidem expedit reipublicæ, quod quis re propria priuetur, quam quod scandalu oriatur: cum id aliter vitari nequeat, nec ex malitia procedat. Ideo gratia Sancti Spiritus deuote inuocata videtur mihi in puncto iuris quod hæc pars vltima sit verior, & tutior tam in foro fori, quam poli rationibus, & iuribus supra allegatis, imo est communis: teste Felyn. in d. c. quæ in Ecclesiarum. sub nu. 43. Bene tamen verum est quod Berous ibi nu. 167. cū alijs seq. videtur prædictas opiniones ad optimam concordiam, & consonantiam reducere.

Et iusta causa, ob quam mouetur Papa ad priuandum clericum beneficio est, veluti propter bonum pacis, & concordie: vt per Ant. Corset. in tract. de priuil. pac. ver. 49. & in singu. in ver. Pax, ver. propter pacem habendam.

Et dato quod Papa de plenitudine potestatis cum causa, vel sine causa priuaret aliquem beneficio Ecclesiastico, cuius titulum canonicum habebat, tenetur eidẽ prouidere de alio æque bono beneficio, & idoneo, vel de compensatione totius læsionis, & damni passi; vt tradunt Marfil. copiosissime in d. sing. 634. post prin. vers. an autem prædicta sint distinde vera. Glo. in c. Episcopus de loco. 7. q. 1. & ibi Archid. Inno. in cap. nisi cum pridem. de renunc. Card. in Cle. 1. q. 3. de rerum permut. & Fede. de permut. benefic. quæst. 25.

Et dato etiam quod Papa possit clericum priuare sine causa de plenitudine potestatis: nihilominus hoc non procedit in bonis patrimonialibus ipsius clerici: secundum Ant. de But. & Abb. in c. cum dilecti. in 3. not. per illum tex. ex. de iure par. & Doct. omnes in d. cap. quæ in Ecclesiarum, & præsertim ibi Mantua. nu. 54. qui demonstrat istam esse communem opinionem. & circa hoc vide aliam conclusionem similem, positam infra in ver. Princeps.

Item præmemorata opinio minime iudicio meo procederet in Episcopo, qui sine causa Episcopatu suo per Papam priuari nequireret: secundum Domi. in d. cap. si gratiose. Paul. de Leazar. & Imo. in d. Clem. 1. vt lite penden. Butrium in c. constitutus. de relig. domi. & Hierony. Gigantem cum alijs aggregatis per eum in tract. de pensionib. q. 6. sub nu. 10. vbi reiecta opinione Abb. contraria, ait istam partem tutiorem, & veriorẽ esse.

Et quemadmodum Papa potest tollere in beneficialibus ius quæsitum: ita etiam potest minuere & ex toto tollere pensionem. etiam sine causa: vt in capitu. prohibemus. de censibus. & ibi per Doct. Sed intellige de plenitudine potestatis, & absolute, quæ vti videtur: cum dicit ex certa, vel specificè exprimit: vt tradit Caccialupus in tract. de pensio. quæstio. 24. Viuius opin. 581.

Com. opi. Tom. j.

L

Papæ

Com. V. l. Opin. De Deo, &

Papa tanta est authoritas, ut possit alicui etiam auferre beneficium, vel Episcopatum. gloss. in capit. per principalem. 9. quæst. 3. & possit creare, hoc est, de nihilo aliquid facere. gloss. in cap. proposuit. extr. de concess. præben. nec ei quis audeat dicere cur ita facis. ita not. gloss. in capitu. quanto. de transl. epif. Bellon.

Papa potest pro libito sine omni causa transferre Episcopos, & permutare, ut notatur in capitu. proposuit. de concess. præben. sec. Imol. in capitu. exhibita. de rerum permutatio. & not. in capitu. cum venissent. de iudic. & ita communiter teneri refert Bened. in tractat. permut. post reg. nume. 88. posito sub num. 43.

Papa cum mandat alicui prouideri de beneficio proxime vacaturo includitur beneficium, quod vacabat tempore data, secundum gloss. in clem. 1. de concess. præb. in vers. notitia. nam beneficium ipsum quod tempore data vacabat, vacauit quoque in futurum antequam esset alteri collatum, & hoc verum est absque distinctione aliqua, & per consequens siue Pontifex sciuerit beneficium vacare, siue non, & cum d. gloss. sentiunt simpliciter, & indistincte canonistæ omnes: & idem voluit glo. in cap. si postquam. de elect. lib. 6. communiter approbata, cum qua etiam transit Imol. in l. si ita legatum esset. de condi. & demonstra. & in l. hoc articulo. de hæredi. instit. Lap. & Dominic. in c. si propter. de rescrip. in 6. & Soc. in l. hæc conditio. §. fin. de condi. & demonstra. ubi scribit istam esse communem opinionem, quamuis aliqui aliter senserint, de quibus ibi per eum, & Alex. in l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. & posthum. F. Viuius opi. 582.

Papa alicui clerico ad canonicatum habili præbendam vni canonico assignari consuetam, & vacantem confert, siue conferri mandat, canonicatus quoque collatus censetur, quod ideo inquam est, quia præbenda magnam cum canonica habet connexitatem, qua ratione hoc indudum est, quod & pari ratione id converti dicendum sit, argum. text. in cap. translato. de constitut. aliaque hac ratione comprobandum, quia præbenda ad canonicatum accessoria est, quo fit ut si collata præbenda canonicatus collatio sequitur & sic principali, quāto magis econuerso, cum non accessorium a principali, sed hoc ab illa reguletur. l. ex pupillari. & ibi not. ff. de vulg. & pupil. reg. accessorium. de regul. iur. in 6. conclusio probatur ex trad. per glo. in cap. proposuit. in vers. inuestitus. de concess. præb. quam doct. communiter sequuntur, quibus & si Pet. in capitu. clericus, de præben. contradixerit, & ea fretus confideratione, quod aliud sit canonica, aliud præbenda, ac merito ad vnius collationem alterum non sequi dixerit, prima tamen communis est, teste ipso Imo. in d. cap. proposuit. de concess. præb. F. Turz.

Papa in terris Regis non habet iurisdictionem quo ad temporalia: ut in cap. per venerabilem. §. rationibus & ibi Innoc. & ceteri, qui filij sint. leg. & Hostien. Ioan. Andr. & alij in causam. lib. 2. de od. tit. Et hinc est, quod Pontifex in terris Imperij quo ad profana legitimare non possit.

Potestas suprema Pontificis est impræscriptibilis, cap. cum nobis, de præscript.

Fallit in 3. casibus quos not. Feli. in d. cap. cum nobis. nu. 3. Don. a Fina.

Pontificis authoritas, in quolibet iuramento semper excepta intelligitur, ut not. gloss. in cap. significasti. in verbo, auctoritate, de elect. & ibi in gloss. præcedenti. in verbo, pro unitate habentur casus quibus iuramentum licite requiritur, his duobus versibus explicati. videlicet: Pax, & fama, fides, reuerentia, cautio damni. Defectus veri, sibi possunt magna caueri, quod tamen procedit in ijs, quæ dependent a libera, & plena Pontificis dispositione, in ceteris vero non, ut tenet Abba in capitu. venientes. de iureiurand. Quinimo pontifex neminem sine causa absolvere potest a iuramento, ut tenuit gloss. in cap. quando. de consuetudine, & Innocen. in capitu. 1. in fin. de renuntia. quam quidem opinionem communem esse dicit Abba. in d. capitu. significasti. num. 8. ubi tenet idem esse dicendum in ceteris omnibus quæ sunt de iure diuino, videlicet, ut causa non subsistente, Papa non possit absolvere, nec dispensare, & quo ad Deum, illum nequaquam esse tutum, qui sine causa dispensationem Apostolicam obtinuit. ut audacter tenuit gloss. in cap. non est. in verbo, adimplere. de voto, & voti redemptione. Ego tamen in his & ceteris spiritualibus vel quasi, excipio ipsius Pontificis & potestatis plenitudinem secundum quam omnia posse arbitror, ex his quæ voluit gloss. in cano. principalem. 9. q. 3. & cle. dudum. §. verum. de iepult. F. Turz.

Papa an simoniacus dici possit, & quando.

C A P V T III.

Papa non inuoluitur in crimine simonia. Felin. in cap. ex parte. nume. 2. de offic. deleg. comm. dicit. D. Hieron. a Monte in suis quæstio. 10. numero 5. limita, ut ibi per eum. Bonacoff. Verum.

Simoniam etiam Papa committere dicitur, si recipit aliquid pro collatione alicuius beneficii habetis administrationem ordinis, vel executionem clauium. com. dicit Felin. in c. 1. num. 2. de simon. Alij ita distinguunt: Aut loquimur de simonia quæ prohibita tantum est de iure positio, prout est vendere beneficia, & huiusmodi. & non dicitur Papa committere simoniam. Aut de simonia quæ de iure diuino prohibita est, ut vendere sacramenta: & tunc dicitur Papa committere simoniam. Et hanc distinct. dicit esse com. Ana. in d. cap. 1. num. 7. quæ Clar. magis placet. d. §. simonia. versic. quæro etiam. Idem, & Bonac.

Et hoc mirum non est, si in summum Pontificem cadat simonia: quia ipsa simonia est contra legem diuinam, de qua Matthæi 10. super quo dicit Glo. ordina. quod Christus per illa verba condemnat perfidiam simoniacæ hæreseos. De iure ergo diuino est, quod pro spiritualibus actibus, & pro administratione sacramentorum, & prædicatione, atque consimilibus nihil accipiat, quasi pretium. Vnde Petrus Simoni mago (a quo simonia dicta est) dixit Act. 8. pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei (scilicet gratiam sanitatum, & miraculorum) existimasti pecunia possideri.

Et quia papa est subditus legi naturali, & diuinæ, ut ceteri homines: ideo illa opinio est erronea, quæ dicit, quod in summum Pontificem non cadit simonia: ut firmat beatus Thomas in 4. sentent. dist. 25. si ergo Papa pro aliquo spirituali munus accipit, simoniam committit, sicut & ceteri homines, & ista est communis opin. ut prædicat Couarr. in d. reg. peccatum in 2. part. §. num. 9. versic. ex eadem fol. 197. & Card. Albanus in lucub. ad Bart. in l. Barbatius. nume. 2. ff. de offic. Prætor. Et quamuis res Ecclesiæ sint aliquo modo Papæ: non tamē sunt omnibus modis habendi, sicut illud quod habet ad manum. Vnde si recipiat pecuniam pro aliqua re spirituali, siue talis pecunia sit de redditibus Ecclesiæ, siue offeratur ab aliquo laico de bonis suis, non caret vitio simoniæ: in Papam ergo potest cadere peccatum simoniæ quo ad Deum. Bene tamen verum est quod non incurrit penas iuris positui, cui non subest, ut potest dari exemplum de excommunicatione, quam non incurrit percutiendo clericum, quamuis peccet mortaliter, si malitiose ipsum percutiat, & quamuis sedens in sede Petri possit conuinci de simonia per malitiam, & cum infidelitate commissam.

Tamen si idem Papa ex cupiditate, & accepto pretio, non ex malitia conferret beneficium: tunc utique non incurreret simoniam, si quidem in dubio præsumendum est quod non animo vendendi Ecclesiastica beneficia munera receperit: secundum Glo. Ant. de Butr. Imo. & Fely. in c. ex parte. il. 1. de offic. deleg. & Gasparem de Perusio in tract. de reservationibus beneficiorum. in princ. nu. 24. cum alijs seq. & Card. Albanum in d. l. Barbatius. num. 3. cum alijs seq. ubi demonstrat istam esse communem opinionem, licet contrariam sententiam veriorē esse asseruerit Couar. in d. reg. peccatum. in 2. part. §. 8. num. 9. vers. & licet quibusdam visum fuerit.

Papa in quibus dispenset, vel non.

C A P. IIII.

Papa potest dispensare contra ius humanum etiam ab Apostolis traditum, ut per concilium generale promulgatum. Couar. in epitomē ad 4. decret. c. 6. §. 9. nu. 6. communem dicit ex glo. in c. proposuit. de concess. præb. Villal.

Papa non potest dispensare cum existenti in ordine sacro ut matrimonium contrahat, nisi ex maxima causa. Hier. Cagn. in l. actus legitimi. nume. 8. ff. de regul. iur. com. dicit. Villal. & Vezi.

Papa non censetur dispensare, etsi dissimulet, nisi ipse scribat quod dissimulet. Couarru. in epitomē. 4. Decretal. capitu. 6. §. 9. nume. 15. communem dicit ex Fely. in cap. 1. de treug. & pace. Vezi.

Dispen-

Dispensatio tunc ex Pontificis dissimulatione gignitur, cū ipse se dissimulare dicit, non vero cum tantum conuiet. commune enuntiant Felyn. in capitul. 1. de treug. & pace. Didac. a Couarru. de sponfal. 2. part. capitul. 6. §. 10. nume. 15. tametsi alij alibi non de nihilo in diuersa omnia abeant. E. Suarez.

Papa non potest dispensare sine causa in matrimonio nondum consummato Et dispensatus non est tutus in foro Dei. Curt. Iuni. in consil. 170. nu. 1. communem dicit. Bonac.

Papa potest dispensare in matrimonio nondum carnali copula consummato. Couarru. in epit. 4. cap. 7. §. 4. nu. 13. communem dicit, secundum canonistas. Theologi autem tenent contrarium. Imo quod non potest dispensare, & dicit communem theologorum. Conar. ibi num. 14. & ipse residet cum ista vltima communi; quippe quæ fuit opinio Pan. in cap. ex publico. de conuer. coniug. Curt. iun. in consil. 170. nume. 1. dicit, quod ex causa potest dispensare sine causa autem non, & dicit communem, & cum hac potes concordare opiniones contrarias. Villal.

Romani Pontificis dispensatio in affinitate, proueniente ex coniunctione carnali, & matrimonio oportet quod vtrunque exprimat, videlicet affinitas, & publica honestas. Cou. in epit. 4. c. 6. §. 7. nu. 4. com. dicit. Villal.

R. P. Dispensatio (vt doctores principibus blandientium commenta loquar) ad fratrum, & sororum matrimonium, vel vt neptis patruo aut auunculo nubat, nulla ab vllō indulgeri potest, commune dicit Porc. in §. vltim. nume. 14. inst. de gradibus. E. Suarez.

Dispensatio Pontificis crimen remittentis, & inquisitionē, & accusationem tollit. commune loquitur Decius consilio 136. quamuis aliud verius, æquiusque sit, vt alibi demonstratur. E. Suarez.

Dispensatio Romani Pontificis de crimine operatur, non solum in via inquisitionis, sed etiam accusationis. Dec. consil. ... vol. 1. communem dicit. Soarez verbo dispensatio. num. 81. Bonac. & Villal.

Dispensandi potestatem habens a Papa cum quibuscunq; in qualicunque statu, non poterit dispensare in prohibitis a iure diuino. Vnde clausula suppletes omnes defectus, referatur tunc ad solennitatem iuris positiui non naturalis vel diuini, vt est communis opin. Grammat. in tract. extensio. nu. 103. ideo simpliciter dispensatus ad duo incompatibilia restringitur, vt non procedat in eadem Ecclesia, vt est tandem communis opi. ibi. nu. 194. Bonacoss.

Dispensatio Pontificis sine causa, etiam si tantum sit contra ius ab hominibus commentum, tuta animo non est, commune testatur Didac. a Couar. de sponfal. 2. par. cap. 6. §. 8. nu. 9. at contra ius diuinum, vel canones, seu lege diuina, seu naturali ratione innitentes sine causa expressa non valet, commune ait Rip. in capitul. 2. num. 19. de restitutio. spol. quin nec cum causa temere admittendam alibi lata, & diligenter ostendo. E. Suarez.

Dispensatio mera Papæ, simpliciter ad spiritualia, velut odiosa est stricte interpretanda, vt sic per eam minus recedatur a iure communi, prout communiter fit de qualibet dispensatione, iuxta capitul. 1. & 2. & in eis tradunt Docto. extra de filiis Presb. lib. 6. cum concordantibus, vt per Barbat. in consilio 57. præclare scribitur apud &c. nume. 3. volum. 2. Tradit Felyn. in capitul. mandato. nume. 3. de simo. Dec. in consil. 476. pro resolutione casus. & c. nume. 7. Ruyn. in consil. 140. clarum est, quod de iure. &c. nume. 9. 5. volum. Paris. in consil. 136. stante defectu, &c. nume. 23. 4. volum. Et hanc opinionem, seu distinctionem inter legitimationem, & dispensationem, in simili ponit Corn. in consil. 93. primo aspectu videtur &c. 3. volum. Vbi alios allegat, vt per eum. Et ita etiam recte intuenti voluit. Felyn. in d. capitul. mandato. nume. 4. de Simo Quod autem ita in effectu se habeat communis opinio, attestatur etiam Socin. iunior in consilio 48. nume. 27. volum. 4. E. Muscul.

Miscellanea de Papa.

C A P V T V.

Papa non potest conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos. comm. dicit Menchiaca. lib. 3. de testament. §. 32. nume. 60. Clarus d. §. fina. quæstio. 41. versicul. sed quid. P. Ficharh.

Delegare potest causas criminales laicis summus Ponti-

fex etiam meris laicis. vt est communis opinio. Non autem causas criminales clericorum Principibus puniendas, vt est communis opinio. Cla. quæst. 40. versicul. quid dicendum. Bonac.

Auocatio causæ a Pontifice intercedēs eius est vis, ac momenti, vt acta postea per iudicem etiam auocationis irrita, inualidaque ducantur, vt commune testificatur Rip. recte explicans in cap. cum M. nume. 96. de constit. quæ eo ipso facta censebitur, quod Pontifex de causa cognoscere auspicatur: vt commune fatetur idem Rip. eodem in loco num. 97. E. Suarez.

Auocatio causæ facta per Papam operatur, quod facta per iudicem etiam ignorantem auocationem, non valeat. Ioan. de Ripa in capitul. cum M. de constitut. nume. 56. communem dicit.

Intellige si fiat motu proprio Papæ, secus tamen si ad petitionem partis. Idem ibi communem dicit. B. Villal.

Auocatio causæ dicitur eo ipso quod Romanus Pontifex incipit cognoscere. Idem Rip. ibid. nume. 197. communem dicit. Villalob.

Papa & princeps supremus possunt sententias non suo nomine, & sic plane nulliter latas, ex plenitudine potestatis ratificare ac confirmare, iuxta comunem, vt refert Bened. Capr. reg. 54. nu. 33. vide infra in verbo ratihabitio.

Sententiam non suo nomine, & sic prorsus nulliter latam Papa vel supremus princeps ex plenitudine potestatis ratificare ac confirmare potest. commune refert Bened. Capr. reg. 54. num. 33.

Papa non potest sibi non subditum legitimare: vt est communis conclusio doct. vt per Socin. iun. cum concordantibus multis in consil. 91. sub nume. 22. volum. 4. vbi ultra allegatos dicit, hanc opinionem etiam firmasse Paul. de Castr. in consil. 227. super primo dubio. in antiquis. In nouis est nume. 32. in 2. parte. Curt. Senio. in consil. 65. super præmissa narratione facti. Ias. in consil. 70. super vtraque legitimatione. lib. 3. E. Muscul.

Papa si aliquid concedat, semper intelligitur sine præiudicio alterius per Dec. in cap. dudum. nume. 10. de decim. comm. dicit. B. Villal.

Papa etiam ardua sine consilio Cardinalium explicare potest est communis opin. secund. Dec. in Rubr. de constitut. versu, 2. conclus. M. Chæria. Barb. consil. 1. volum. 1. comm. dicit. B. Villal.

Papa propter statuta contra libertatem Ecclesiæ non est excommunicatus, vt est commu. opin. Soc. seni. in cap. nouerit. nu. 9. de sent. excom. Bonacoss.

Papa & princeps in dubio non præsumuntur ius tollere nisi concedatur dilatio, aut secunda iussio emanat, aut opponatur clausula non obstant tali lege, &c. idque communiter receptum refert Bened. Capr. reg. 10. nu. 56. & seq.

Papæ verbis narratiuis non est credendum in probando delictum, & vt bona confiscentur alicuius, vt est magis comm. opi. de qua latius D. Hiero. Gabriell. in consil. 79. nu. 5. vbi dicit absque dubio sequendam. Bonac.

Fama æquipollet verbis enuntiatiuis emissis in priuilegijs Papæ: & illa non probant ergo, &c. ita Felin. in c. per tuas. in 4. col. vers. 3. concl. de probat.

Licet per mortem Papæ expiret mandatum vicarij: licentia tamen quam vicarius iam dederat ad aliquid faciendum non expirat: vnde licentia data ab Episcopo de non residendo ad tempus non expirat per mortem Episcopi. Roch. in capitul. licet. de electio. in 6. & Decius consil. 404. nume. 3. Bonac.

Papa potest dare facultatem testandi de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis. Dec. consil. 157. Ioan. Duran. in arte testandi. cautel. 3. titul. 3. nu. 1. communem dicit. Villal.

Papa de plenitudine potestatis potest committere suspecto sine facultate recusandi. Pan. in c. hoc. de testi. in fin. communem dicit. Villal.

Amplia, quia potest committere causam appellationis iudici, a quo est appellatum. Ant. de Trem. in add. ad Bonac. in prac. excep. in rub. quæ contra rescriptum. nu. 8. in verb. libellum. communem dicit. Idem

Papa non potest tollere priuilegium canonis, si quis suadente diabolo, vt est commu. opinio. de qua Socin. in capitul. peruenit. nume. 395. nisi ex causa vt ibi de sententia excomm. Bonacoss.

Com. V. I Opi. De Deo, &

DE CARDINALIBVS.

TITVLVS VI.

Cardinalium maior pars, quando caput repræsentet; potestque Cardinalis impetrare a Papa licentiam testandi; & Cardinalem offendens incidit in crimen læsæ maiestatis. Conuincitur denique Cardinalis testibus duobus.

CAP. VNICVM.

MAior pars collegij Cardinalium sede vacante repræsentat caput: adeo quod collegium nunquam dicitur esse sine capite, etiam quod Papa sit mortuus, vt recitat Felin. in cap. ex literis. de constit.

Cardinalis potest a Papa impetrare licentiam testandi de bonis quæsitis ex fructibus suorum beneficiorum. Clar. §. testamentum. q. 27. vers. Sed ante poterit. P. Fich.

Cardinalem offendens incidit in crimen læsæ maiestatis, & puniri potest, quemadmodum percussisset propriam summi Pontificis personam, ac maiestatem, secundum Ioan. And. in cap. ad apostolicam. §. perpetravit. de sentent. & re iudi. in 6. in versic. Cardinales. Præpositi. in cap. in primis. §. de persona. nu. 20. 2. quæst. 1. Anchar. in capitu. felicitis. de pœn. in 6. colum. 2. per illum textum. Andr. de Isena. in constitutio. Regni Neapoli. exordiente, vt participatio. colum. 2. & Aff. in cap. 11. col. 8. in tit. quæ sint regal. in vsibus feudorum, quorum opinio late probat, sequitur, & dicit communem Hieronymus Gigas in tractat. de crimine læsæ maiestatis, in lib. 1. quæst. 5. num. 1. cum alijs seq. fol. 7.

Imo excommunicantur, & anathematizantur in bulla Pij Quinti lecta in die Cœnæ Domini de Anno 1568. omnes temere mutilantes, verberantes, vulnerantes, interficientes, capientes, incarcerantes, & detinentes ipsos Cardinales S. Romanæ Ecclesiæ.

Vbi etiam extenditur d. capit. felicitis. cum omnibus penis in eo contentis ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & disque Apostolicæ Nuncios, vel Legatos, aut prædictos, Nuncios, & Legatos e suis terris, seu dominijs eiicientes, eaque mandantes, seu consilium, vel auxilium præstantes.

Sed hoc fallit non procedere vbicunque quis offenderet Cardinalem ad sui necessariam defensionem, tunc enim hoc impune permittitur, secundum Glo. in cap. fin. in verb. percussit. de penis in 6. quam sequitur ibi Ioan. Andr. Angel. Iaso. num. 1. & Dec. nu. 7. in l. vt vim ff. de iusti. & iur. & Curt. sen. conf. 20. nu. 29.

Fallitque secundo etiam non habere locum, quotiescunque forent prolata verba contumeliosa aduersus Cardinalem, siquidem ex prolatione hac verborum quantumvis contumeliosorum offendens Cardinalem ipsum, non deberet vtique puniri læsæ maiestatis crimine, & pœna, sed mitiori potius, prout firmat Petrus a Plaza in epito. delictorum causarum criminalium. lib. 1. cap. 1. sub num. 27. cum alijs sequen. vbi reprobatur sententia Io. de Anania in cap. 1. de maledic. num. 5. contrarium sententis, quod proferes verba iniuriosa in Cardinalem, sibi imponenda sint, debeantque pœnæ statui, in d. cap. felicitis.

Et quemadmodum in præsentī casu non dicitur crimen læsæ maiestatis, ita etiam non dicitur insequi Cardinalem ille, qui vadit etiā malo animo ad dandum insultum domui Cardinalis, ita Anchar. & Domin. in d. c. felicitis.

Et licet ex dispositione d. c. felicitis, & prælibatæ bullæ Cœnæ Domini incurrat excommunicationem, qui hostiliter insequitur Cardinalem, non tamen incurrit illam per solam insequutionem ipsius Cardinalis, nisi percutiat, capiat, vel bāniat eum, iuxta Clement. si quis suadente. de penis.

Et hinc limitatur postremo etiam antedicta communis, non obtinere locum in conatu, a quoque attentato cōtra Cardinalem, seu Episcopum. Nam ad incurrendam excommunicationem cap. si quis suadente diabolo 17. quæst. 4. nō sufficit voluntas percutiendi, neque conatus ipse ad percutiendum, quamvis fuerit percussioni proximus, secundum consumatissimum in legali scientia D. Nauarrum cum alijs aggregatis per eum in Manuali Confessoriorum & penitentium c. 27. nu. 30. & seq.

Et quamvis conatus debeat puniri, iuxta c. si forte. de peni

tent. distinct. 1. & alia quæ tradit ibi Felin. an tract. debeat puniri non sequuto effectu, in princ. Tamen hoc fallit quo ad cœsuras, nam impositas contra facientem non quippe incurrit, qui conatur tantum facere, per ea quæ ipsemet Feli. citat ibidem fallentia 6.

¶ Et communem præmemorata limitat quoque in duobus alijs casibus D. Nauarrus in d. capit. 27. num. 67. Viuius opin. 88.

Testibus duobus conuinci possunt Cardinales, sicut & Pontifex duorum testimonio condemnatur: secundum Abba. in capitulo per tuas. in fin. de maior. & obediens. Roma. in repet. authen. similiter. C. ad leg. Falcid. in 34. priuilegio vltimarum voluntatum. Dec. numero 2. cum seq. & omnes in cap. at si clerici. de iudic. vbi August. Berous asserit, num. 8. & seq. istam esse magis communem opinionem: licet ipse, & male, senserit contrarium. & cum communi præmissa videntur concurrere etiam omnes Theologi præcipuèque August. de Anchona, in tract. de potestate Ecclesiastica. in 5. quæstio. artic. 5.

Concludentes quod quantum ad conuincendum de crimine inter summum Pontificem, & Cardinales, nulla differentia constitui possit: ideo omnes isti, aut duobus, vel tribus testibus conuinci poterunt. & hoc quoque voluit Felin. post quamplures congestos per eum, in dict. cap. per tuas. Et post quam ostendimus apertissime Cardinales duorum dicto conuinci posse: adde quod duo etiam testes requiruntur ad econdemnandum Papam: prout late scripsimus in Opinio. in vers. testes duo sufficiunt ad condemnationem cuiuscunque delinquentis. Viuius opi. 91 5.

DE EPISCOPIS ET PRÆLATIS.

TITVLVS VII.

Episcopatus quo sit iure. Item Episcopus cui datur, & an si electus tantum erit, pro Episcopo habeatur. Num ist territorium habere dicatur in dominio Principis secularis. Vbi & quando possit esse iudex, aut causas delegare. An statuere possit in præiudicium inferiorum, & in criminibus cōmunis fori laicos carceri mancipare, aut punire, aut contra ius canonicum facere. Et quid de suspecto Episcopo.

CAP. I.

Episcopatus est de iure diuino strictissime sumptus, & ex Christi institutione, secundum communem, per Burfat. consil. 125. num. 37. lib. 1. vbi num. 11. quod Episcopatus est ordo vt sacramentum. secun.

Episcopus, seu præsul, nisi magnis ciuitatibus non datur, frequenter placitum ait Ale. vir summæ eruditionis, ac doctrinæ in cap. perniciosa. num. 2. de offic. ordi. E. Suarez. & Villal. & Vez.

1. Electus in Episcopum an habeatur pro Episcopo. Iason in l. quamuis. C. de inoffest. dicit quod non potest Episcopalia exercere. Adde Feli. in c. meminimus. de accus.

Limita tamen quo ad iurisdictionem: quia electus venit appellatione Episcopi. ita Barba. in 2. volum. consil. 2. in 3. col. Dom. fin.

2. Episcopi an dicantur habere territorium in dominio principis secularis vbi habent Episcopatum, vt possint facere citationes reales, hoc est per capturam personæ. vide tex. in c. 1. §. contrahentes. vbi gl. de foro compe. lib. 6. & in c. cum episcopi. de off. ord. eod. lib. Vezinus.

Episcopus in causis suæ Ecclesiæ potest esse iudex. Oldra. consil. 156. possessio Ecclesiastici beneficii. & coram ordinario populi iudice in disceptationem vocari potest, atque illius causa expediri. commune aio ex Rip. num. 19. Aemil. Ferret. num. 7. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. Boer. decis. 69. num. 23. Tho. Gram. decis. 78. Chassa. in consuet. Burgund. titu. 1. num. 109. Rebuff. ad constitu. Gallic. lib. 3. num. 3. Aym. Crauet. consil. 258. Didac. a Couat. præct. quæst. cap. 35. & in epito. 4. lib. decret. cap. 8. §. 12. nu. 5. Nic. Ant. Grauat. qui complures alios cōgerit ad Vestrium lib. 5. c. 1. nu. 6. E. Suarez.

Episco-

Episcopus potest cognoscere de causis subditorum suorum prælatorum etiam habentium ordinariam iurisdictionem: quod verum est, si voluerit per se dictas causas cognoscere, cum sit iudex ordinarius de sua diœcesi, vt tenuit Bart. Brix. in gloss. Can. in c. 50. distinctio. 11. quæst. 1. cap. de persona. & cap. qui resistit. & 8. distinctio. capitu. quæ contra. in fin. argumen. l. fin. ff. de iurisd. omni. iudi. quod etiam tenuerunt Hugo. Tancred. Vincent. Laurent. Philip. & Goffred. & Hostiens. in capitu. pastoralis, de offic. ordin. cum quibus videtur ibid. residere D. Nicol. & ita communiter teneri asserit Benedic. Capr. regul. 33. nume. 4. fallit. nisi prælatus inferior ordinarius Episcopum præuenisset per citationem partis, quo casu cum impedire non possit, secundum Bonaguidam in capitu. cum ab Ecclesiis. de offic. ordin. quem sequitur Ioan. Andr. in d. capitu. pastoralis, cum quo ibidem residet D. Nicol. & communiter Docto. & ibidem nume. 5. refert idem Capra. Similiter fallit quando consuetudo aliud induceret: sed si priuilegium aliud disponderet, vel si prælatus inferior sit regularis, vel ipsius iurisdicatio eadem esset cum Episcopi iurisdictione, vel si ex longæua consuetudine seu prescriptione iurisdictionem haberet, quod postremum verum esse, & communiter teneri & procedere dicit ibidem Capr. nume. 19. & seq. quando videlicet expresse præscriptum foret priuatiue, cum in dubio nunquam priuatiue, sed accumulative præscriptum esse censeatur, prout sentit Ioan. Andr. in d. cap. pastoralis, & id notandum dicit. quia licet contrarium verius videatur, id tamen ita in practica obseruari ibidem nume. 23. Capra asserit.

- 3 Quæro, An Episcopus possit statuere in præiudicium aliorum inferiorum? Respon. Abbas in cap. vestra. de locat. tenet, quod non, nume. 2. quem sequuntur Doct. ibi communiter secundum Archidia. cap. 1. de consecr. ibi Cardi. de torre crema. ta. Cardi. Alexan. cap. a nobis el. 1. num. 3. de senten. excom. Io. de Im. c. quæ in Ecclesiis. nu. 26. de constit. Fab. §. sed quod principi. institut. de iur. nat. Soc. conf. 272. num. 8. vol. 2. Mich. Grassus.

Episcopus delicti priuationis beneficii digni, potest ferre sententiam super beneficio existenti extra suam diœcesim. Panor. in capitu. postula. de foro compet. communem dicit. Vezinus.

Episcopus non tenetur sequi acta facta contra clericum, per iudicem secularem, clericum remittentem in actis tendentibus ad punitionem: secus in tendentibus ad instructionem secundum Bald. in Authen. clericus. C. de episc. & cler. & Guil. de Cu. in l. magistratibus. ff. de iurisd. omni. iudic. vt refert Bald. vbi supra. Balb. decis. 399.

Episcopi clericorum causas delegare nulli sacris non imbuto possunt seu Præsules, vt commune attestatur Curt. iun. in rubr. nume. 20. ff. de offic. eius, cui manda. est iurisdic. E. Suarez.

- 4 Episcopus non potest delegare laico causas criminales clericorum. comm. attestatur Ripa in capitul. decernimus. nume. 34. de iudic. Amplia. vt etiam non possit, etiam si laico adiungere vellet clericum, & ita vtrisque simul delegare. commu. dicit Decius in d. capitul. decernimus. nume. 5. in fin. quem refert Rolandus consil. 4. nume. 4. libr. 1. Amplia secundo quod Episcopus etiam clerico coniugato tales causas non possit delegare. commu. dicit Ripa in d. capitul. decernimus. numero 61. Fallit d. communis in Pontifice, quia ex plenissima potestate sua posset tales causas etiam mero laico committere, per glossam in cap. bene quidem. in verbo, præter 96. distinctio. quam totus mundus sequitur, vt ait Berous quæstio. 7. nume. 1. Non tamen possit conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos. vt commu. dicit Menchiaca libr. 3. de testament. §. 22. name. 60. P. Fichard. & Bonac.

Episcopus non potest in criminibus communis fori laicos personaliter capi, aut carcerari facere, aut punire, sed potest tantummodo contra eos procedere per censuras, commu. Io. Andr. in addit. ad Specul. vt illum refert Foller. in pract. crimin. canon. nume. 52. & seq. Aufrer. in tractat. de potestate Ecclie. super laicis. num. 1. quem refert Didac. Pract. quæst. 10. num. 2. Hanc etiam commu. dicit Menchiac. libr. 3. de testament. §. 22. & licet ibidem dicat eundem fere esse numerum contrarium tenentium: tamen Clarus a dicta communi dicit esse non villo modo recedendum. In clericis vero aliud est, nam episcopus potest illos capere & in carcerem mittere, etiã sine auxilio brachij secularis. comm. dicit Didac. in d. q. 10. nu. 2. vers. 4. non est. Clar. d. libr. 5. §. si. q. 37. vers. vnũ tamen. F. Fich. & Bonac.

Episcopus vt suspectus recusatus, vel causam minori remittere, vel delegare de consensu partium debet, non tamen elige

re delegatum. Panor. in c. si quis contra. de for. compet. communem dicit. Vezinus.

- 5 Si Episcopus est suspectus, poterit statim eius vicarius ex sua persona vt suspectus recusari: & hoc siue ille vicarius procedat vt vicarius, siue vt delegatus, c. insinuante. & ibi Panor. nu. 2. de offic. & potestate delega. Bonacosi.
- 6 Quæro, An episcopus possit facere contra ius canonicum? Respon. Hosti. cap. fin. de offi. Archid. tenet quod sic. Eam sequitur ibi Ioan. Andr. Card. Ant. de Butr. Eandem opinionem tenet Abb. c. cum dilectus. num. 10. de consue. vbi dicit constitutiones Episcoporum iuri canonico aduersantes non obli.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Ita in Burdegalsensi parlamento iudicatum scribit Ioannes Papon ex Nicolao Boerio quæst. 171. num. 25. vbi ab huiusmodi Episcopo qui nondum possessionem nactus est ordinatum incapacem beneficii decreuit Senatus nixus autoritate Baldi & gloss. in l. autor. C. in quibus causis rest. in integrum non est necess. gloss. in l. iusiurandum ex conventionione §. 1. in verbo non competit ff. de iureiuran.
- 2 Aegidius magister tractatu de appellationibus. cap. 4. scribit obtinere in Gallia quod Episcopi & alij iudices Ecclesiastici nullum habent territorium, adeo vt caput cum Episcopus de offic. ord. lib. 6. quod tradit Episcopum posse sedere pro tribunali in quolibet loco sua diœcesis non exempto: existimans diœcesim Episcopi esse ipsi territorium. nunquam obtinuerit in Gallia: imo ex aduerso receptum est Episcopum habere suum prætorium aut tribunal in quo potest sedere & super quo potest apprehendere & incarcerare quempiã, sed extra prætorium non potest: Imo si capi quempiã a suis apparitoribus iubeat extra suum prætorium, & ab eo pronocetur tanquam ab abusu, incarceration pronunciat abusu, tanquam usurpata in præiudicium iurisdictionis secularis, hæc ille. sic per Arrestum est decretum Parisiis 10. Maij 1535. pro Canonico quodam Cenomano Io. Pap. lib. 7. Arrest. tit. 7. Arrest. 61. fusius de hac materia Nicol. Boerius q. 264. num. 4. Sunt plures (inquit) Episcopi, qui secundum Alber. de Rosat. habent ab imperatore & rege Francia territorium & iurisdictionem, & vocantur Duces, & comites, vt sunt sex ex duodecim paribus Francia & multi alij in regno, & Abbates, & Priores habentes iurisdictionem, & illam per Officiarios exercentes. cap. ult. ne clerici vel monachi. lib. 6. Alias Albericus putat eos nullam habere iurisdictionem territorio contrahente, licet ratione diœcesis in spirituali & rebus Ecclesiasticis habeant iurisdictionem. & extentionem cap. cum Episcopus, de offic. ord. lib. 6. vt dixi in §. 15. de iurisd. omni. iudic. & per Domin. & Philip. Franc. in cap. 1. §. & cum iuxta parisiensem. de cler. coniug. lib. 6. & ita pluries fuit indicatum per Arresta tam Parisiis, Tholose, quam Burdigala lata. vt habetur in stylo parlamenti in 4. parte de Arrestis §. 26. & & seq. & §. 29. & §. 46. Credit tamen Albericus esse in crimine hæresis speciale in inquisitore hæreticæ prauitatis & Episcopo, qui non habet territorium & tamen confiscare possunt bona hæreticorum cap. secundum leges. de hæret. lib. 6. de quo per Alex. in addit. ad Barthol. in Rub. C. de iure fisci. lib. 10. & Bald. in Rubr. C. de priuilegiis fisci qui licet non habeant, (vt inquit) fiscum, de consuetudine contrarium seruatur. Hactenus Boerius. vide Guid. Papa. quæst. 76. & Guil. Benedic. in repetit. cap. Raynutius nume. 244. & super quadam causa matrimoniali (inquit Franc. Marc. decis. Delphinal. quæst. 448. nu. 7.) Guidone cochatti, filia Vincenrij Cochatti contra Michaellem Cerlim, parochia riparum mandamenti Montis Regalis, quia dicta Guigona, prætendebat esse matrimonium per verba de presenti cum dicto Michaelle Cerlim, & recurrerat ad dominum officialem Gratianopolitanum, qui concesserat litteras capturae contra dictum Cerlim, et commiserat seruitoribus nobilis Nicolai de Gauaeria, qui ceperat dictum Michaellem Cerlim, et fuit ei succursus per eius parentes et amicos, et ipsum remouerunt in nemore de Cicles, deinde fuit facta querela in curia parlamenti Gratianopolitani, et partibus auditis fuit ordinatum per modum provisionis, quod dicta captura non processerat recte, nec rite.
- 3 Roma die mercurij 27. Maij 1573. fuit resolutum, esse regulam pro Reuerendis D. Episcopo, prout alias del. 1559. in vna Perusina. coram non fantutio, & alia Chauraugustan. coram beneme. Grato constituta fuit, quod tam in criminalibus, quam in ciuilibus de iure communi Episcopus habet contra Abbates intentionem fundatam, et iurisdictionem et correctionem in regulares, de quibus in pract. Innocent. Hostiens. Ioann. Andr. Henric. Boich. Aegid. Butric. et Anchar. in capitul. quam de offic. ordi. Capell. Tholos. decis. 308. cum alijs per informantes Episcopi allegatis, et addebant Domini Guid. Papa. decis. 559. et Bartac firman. in tractat. de Episcopo lib. 4. q. 6 par. 2. nu. 80 et Soc. de visit. nu. 16. versic. 1. igitur quero. Dec. in c. tua nobis. in 4. not. de confir. vtili. vel inutil. qui respondit exacte et accurate iuribus, rationibus et auctoritatibus in contrarium allegatis, et ex illis apparet, quod ista est communis, et vera opinio prout firmanunt Domini regulariter loquendo. et. quæ Com. opin. Tom. j. L 3 fusius

fusus discutuntur decisionum nouissimarum sacri palatii parte prima decis. 78. Abbatem esse competentem monachi sui claustralis iudicem cum deliquerit, non autem eius Diocesis Episcopum, Parisiis Senatusconsulto decretum esse ex Enchiridio M. Imberti scribit Io. Pap. lib. 7. Arrest. tit. 7. Arrest. 45. Curia tamen, solet omnia ad Episcopum relegare, Hæc autem Abbatis iurisdictione circumscriptam esse, nempe quoad statuta monasterij Pap. ibid. affirmat.

- 4 Libet ad hanc opinionem adscribere quæ multis Nicolaus Boerius quæst. 69. explicat. Sed in actione inquit, personali & criminali Episcopus cognoscere debet. Anthen. statuimus. Et quia sæpe Episcopi, seu eorum vicarij vel officiales post clericorum remissionem & r. n. u. ad ipsos factum ipsos clericos criminosos relaxant, & dimittunt, ex eo plerumque oritur in plebem scandalum, videre clericum & laicum pro enormissimo delicto commissio diuersimodè condemnari: laicum per frusta scindi & laniari, & clericum pro eodem delicto in carceres poni perpetuos, & ab eis amore vel pecunia, vel aliter elargiri & liberari: ratione cuius populus contra clericos & praelatos intumescit: & murmurat, ut dicit Anthon. in regula ea quæ sunt, de reg. iuris lib. 6. & c. Et super hoc fundata est quadam ordinatio Philippi iij. quæ est in ordine ij. tit. de vita & honest. offic. per Offred. in tit. ideo dicit text. in l. 2. in fine C. de priuileg. schol. lib. 12. quod propter priuilegia fori malefactorum crescit auctoritas & publica vacillat utilitas. Et quare curia suprema hoc videntes solita sunt compellere Episcopos ad constituendum aliquos ex dominis consiliarijs clericis vicarios qui de tali crimine clericorum cognoscant, quia hodie pauca sine clerico aut monacho auctore committuntur delicta, tamen pluribus casibus & criminibus mixtis est locus præuentioni in quibus in cap. cum sit generale, & ibi per omnes, de foro compet. & c. & est notandum quod tales clerici omnes remissiones, plerumque fiebant ex eo, quod de iure communi requirebatur clericos non coniugatos (ut priuilegium perderent clericale) fuisse per Episcopum monitos cap. in audientia, & c. contingit de sentent. excomm. Et ideo non puniebatur propter monitionem eis factam. Propter quod Leo X. Papa ad requæstam regis fecit vnam constitutionem incip. Leo Episcopus, quæ ordinauit, & voluit clericos solutos, a ceteris in genere quotannis per Episcopos, in eorum Ecclesiis cathedralibus primis tribus dominis quadragesima fore monendos, ac incedere debere in habitu & tonsura clericalibus decem tribus. Alias si clerici delinquentes tempore perpetrati delicti, per quatuor menses, ante, reperti non fuerint in habitu, per iudices seculares puniri poterunt: cuius constitutio: nis tenor statim inferius inferetur, quæ est contra tex. in d. clem. 1. de vita & honest. clerico & opinionem Ioan. Andr. & Doct. ibi. in vers. nominatim: volentium ad personam & non in genere tale debere fieri mentionem & c. tamen ex quo mandatur per dictam extrauag. fieri in genere, sufficit, ut voluit singulariter Abbas in cap. quoniam frequenter S. fin. quem ibi Fel. laudat. & sequitur in seq. versiculo aliud notabile, cum vers. seq. aduert. ut lit. nō cont. & idē Abbas in cap. fin. de vit. & honest. cleric. volens etiam Episcopum hoc posse statuere. Tamen Card. Alex. in cap. clerici. ante finem 23. distinctione multum dubitat, Episcopum posse hoc statuere. De Papa nō est dubium quin possit hoc per legē ut dictum est constituere. & c. Et statim dicam: quod est summum bonum propter iustitiam ministrandam & scrupulum conscientiarum timoratorum ac opiniones doctorum tollendas: Nam opin. Zabarel & Abb. in cap. perpendimus de sentent. excomm. & sequat. signanter Capol. consil. 11. & Socin. in consil. 12. vol. 1. & Offred. in repetitione dictæ clement. 1. de offic. ordin. in tertio notabi. hodie per dictam extrauag. Leonis non seruantur. quoniam clericus qui dimisso habitu & tonsura clericalibus decentibus deliquerit, sine alia speciali monitione, potest per iudicem secularem puniri. Sed fuit dubium an clericus qui infidias & ex proposito interfecit fratrem presbyterum aut alium laicum, non repertus tempore homicidij & captionis in tonsura & veste clericalibus gaudere debet priuilegio fori, & omnes domini paucis exceptis tenuerunt quod non sequentes opinionem Abbatis antiqui. Hostien. secundum quam referunt Guido Papa & Offredus fuisse iudicatum. Ex quo ergo (secundum Abbat ibi. & Tho Grammat. vol. 33. nu. 11. 12. & 19) clericus fuit tot monitus: & hoc olim secundum ius commune: hodie vero sufficit quod fuerit trina generali monitione, modo & tempore prædictis facta monitus, ut habeatur pro degradato: quia illa trina monitio sufficit ut clerici seculari relinquuntur iudici quorum debet eis fortius fieri per Episcopum traditio, quando delictum commiserunt enormissimum. & c. tamen hodie per dictam extrauagant. Leonis Papa non est opus traditione per Episcopum scienda: quinimo seculares possunt eos capere & punire. si tempore delicti & ante quatuor mensibus sine tonsura & veste clericalibus decentibus incessisse reppererint. Et ita pluries per curiam iudicatum extitit. Primo contra quendam de la Roquette ciuem Libernia qui per infidias occiderat quendam tonsorem eiusdem ciuitatis habitorem. Secundo contra quendam vocatum de quatuor pontibus, & tertio contra quendam nominatum

de Casse. Et latum arrestum die 22. Augusti. Anno 1534. & nouiter contra quendam Ioannem Regis clericum, qui cognouerat & intertenuerat uxorem cuiusdam, & moderante pecunia mandauerat quibusdam maritum verberare tantum & non occidere licet de facto occiderint: et dictum fuit ipsum non debere gaudere, quamuis esset in habitu et tonsura clericalibus, quia per assassinamentum fecerat et in simili dicit Ioannes Gall fuisse Parisiis iudicatum. Et idē Tholosæ habetur in stilo parlamenti 4. parte de Arrest. §. 271. Et similiter hic contra Gulielmum Dauance Burdegali. latum Arrestum die 14. Ianuarij, Anno 1529. et idem tenet. Socinus in quodam suo consilio posito inter cons. Franc. Curtij cons. 20. vers. omitto possumo dicens idem in Episcopo per tex. in cap. 1. et si. de homicid. lib. 6. quia tales praelati ut inquit sunt ipso iure degradati: adeo quod a iudice seculari possint puniri. Hæc Boerius. in pauciora rem reuocat Petrus Gregorius in explicatione cap. conquerente num. 21. Imperator (inquit) conuenus quatuor viros iudicij præfecit, quorum vnus erat Episcopus a quibus iusiurandum exegit, ut nulla habita personarum ratione incorruptè iudicarent, nempe ἀπρόσωπο λήπτως πεκαὶ ἀδωροκρίτως ποιῶντας τὰς κρίσεις Niceforus Gregoras li. 9. Hist. Roma quem imitati Gallorū reges constituerunt Senatus vel parlamentorum curias ex personis Ecclesiasticis et laicis, cum suprema auctoritate iudiciorum: Sic enim recte leges Ethnorum tractari et cum iustitia censuerunt, si ad normam voluntatis Dei dirigerentur, eaque de causa essent qui religioni conseruatores inter Papiniani Vlpiani et aliorum responsa christiana doctrina et auctoritate temperarent. Senatusconsulta seu Arresta contra presbyteros 26 Octobris, Anno 1549. lata in parlamento Tholosæ et alia etiam quadam in alijs Gallie Curijs prolata, irrita fecit Consilium priuatum regium penultimo Aprilis, Anno 1551. vide Ioan. Papon lib. 7. Arrest. tit. 7. Arrest. 1.

- 5 Romæ, Die lunæ, 24. Ianuarij 1575. Conclusum est, Episcopus si sit inspectus, non posse eius vicarium ut suspectum delegari, nisi causa suspicionis in utroque concurrat, ex sententia Baldi in l. 1. nu. 4. versic. ita nota C. si quacunque prædit. modo civili iure disceptetur, et iure canonico, si vicarius sit ab alio quam ab ordinario deputatus, vel vicario separatim ab ordinario habitante. Decisionum diuersorum Rotæ Romanæ parte 2. decis. 2. nu. 32. 23.
- 6 Eandem sententiam praxi firmatam esse scribit Francis. Marcus decisionum Delphinal. decis. 802. et Dionysius Godofred. praxi civilis lib. 1. tit. 3. modo iusta subsit causa.

Episcopus quid possit, quid uè non, sine consensu aut in consulto suo capitulo.

C A P V T II.

Episcopus cum sui capituli consensu potest condere statuta in præiudicium aliorum praelatorum inferiorum, aliarumque Ecclesiarum concernentia dum tamen praelati inferiores, & agentes pro Ecclesiis subiectis præsentem consensum præstiterunt. alias statuta huiusmodi non valebunt in præiudicium aliarum Ecclesiarum subiectarum, vel inferiorum subditorum non consentientium. ut Ioan. Andreæ. & alij communiter tradiderunt in cap. vestra. de loc. per ea, quæ not. in cap. pen. & in cap. fin. de ijs quæ fiunt a præl. si. con. ca. Valent tamen huiusmodi statuta licita cum solo consensu, quando super ijs duntaxat fiunt, quæ ad Episcopi iurisdictionem spectant, non autem in præiudicium inferiorum Ecclesiarum. cap. ut animarum. de constit. in 6. & cap. 2. de maior. & obed. & not. in cap. constitutio. nem. de verbo. signi. quod & Alef. tradit in consil. 248. per spec. tit. lib. 2. F. Turz.

- 1 Episcopus in arduis, & delictis grauib. & pena graui imponenda non potest procedere absque consensu capituli, ut est communis opin. Anto. Gabriellij in suo communium conclud. lib. 7. conclud. 36. Bonacoss.

Pacem facere non potest pro iniuria facta Ecclesiæ solus Episcopus, ut est communis opin. Sed bene cum consensu capituli, ut est communis opin. Cla. quæst. 58. versic. præterea quæro. Bonacoss.

Episcopus etiam capitulo non consentiente, licet videatur posse facere statutum, seu constitutionem de percipiendis vel non percipiendis fructibus in absentia, ut per tex. in cap. cum dilectus. de cleri. non resid. Doctor. tamen in cap. cum omnes. de constit. contrarium communiter concludunt. Ad tex. autem in d. c. cum dilectus. respondetur quod ibi intelligi possit, statutum huiusmodi conditum fuisse, accedente capituli consensu, licet hoc expresse non dicatur, vel forte ibi hac de re non

non erat quæstio, aut nemo fuit qui talem constitutionem oppugnaret: ad quod facere videntur not. in c. cum consuetudinis de consuetu. Illud tamen nō est ignorandum, Pontificios familiares fructus suarum præbendarum posse in absentia percipere, constitutione contraria qualibet non obstante, vt probatur in d. c. cum dilectus. & ibi Imo. not. in fin. quod licet religiosus ordinis mendicantium efficiatur capellanus Pontificis, non tamen ob id habilitatus censetur aduersus cle. 1. de regula. cuius dispositione mendicantes huiusmodi beneficia ecclesiastica obtinere prohibentur, nisi cum ipsis aliter dispensatum fuerit. F. Turzan.

- Exequendi potestas sicut communiter spectat ad Episcopū & capitulum, tunc licet mortuo Episcopo potestas ad capitulum non transferatur, c. postulasti. de concess. præb. c. fi. de supplen. neglig. prælat. vt tenet in addit. ad spec. Io. And. tit. de instrument. edit. §. nunc vero. ver. Item circa legitimos. tamē potestas exequendi quam habuit capitulum viuo Episcopo remanet apud ipsum, & in ea succedit, cap. vtrum. ne sede vacan. & posito quod dicatur quod non succedat in executionem, tamen succedit in executorum compulsionem quæ iurisdictionis est, c. is, quem. de maior. & obed. vt vult ibidē Io. And. in c. Ioannes. in verbo. Diocesanus. de testam. vbi dicit, quod licet negetur capitulum in officio legitimæ executionis succedere, tamen succedit in iurisdictione compellendi, licet nō succedat in ministerio conferendi, vt not. in cap. 1. ne sede vacan. & c. verum. de for. comp. cum quo Doct. cōmuniter transire refert Bened. Capr. in tract. execut. vlt. volunt. membr. 8. num. 48. sed Episcopo existente infirmo vel absente, capitulū exequi vel adimplere non poterit, argumento. c. quia diuersi. de concess. præb.

Facit præterea quod vult Bal. in l. 1. in 6. q. C. de cōtrahen. empt. vbi dicit q̄ beneficium statuti nō competit clericis qui non sustinent onera reipub.

Facit insuper quod vult Bald. in l. de quib. vers. 6. quæritur. ff. de legib. vbi dicit quod si beneficia statutorum denegentur non subditis, app. non subditorum clerici includuntur.

- Episcopus potest ius autorizandi sine consensu capituli, dignitates & iurisdictiones, & non ordines præscribere, iuxta c. audiens. de præscrip. prout voluit Petrus de Perusio, in d. c. quæsitum. de rerum permutat. cum quo ceteros communiter transire refert Benedictus Capra in tracta. permutationis beneficiorum. post regulam 88. posito. nu. 72.

Episcopus si præscripserit ius autorizandi, ita vt solus collationem habeat, tunc licet capitulum sede vacante non possit perficere ipsam permutationem, tamen poterit recipere resignationem ex causa permutationis factam quam post creatus episcopus perficiet. prout voluit Petrus de Perusio in cap. quæsitum. de rerum permutatio. & Imol. in cap. exhibitā. eod. tit. cum quibus reliquos Doctores communiter transire refert Benedictus Capra. in tractatu permutationis. num. 77.

Præscribitur per Episcopum, vt possit alienare res Ecclesiæ inconsulto capitulo, per tempus tamen, de cuius memoria non sit in contrarium, idem ibi quæst. 17. commu. dicit. Vezinus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- Roma die Lunæ, 20. Iunii, Anno 1580. fuit conclusum, Episcopum in causis criminalibus, arduis etiam correctionis capitularium debere procedere cum adiuncto deputando pro parte reuer. capituli. decisionum nouissimarum sacri palatii part. 1. decis. 615. Quæ tamen hanc materiam prius fuisse discussam per dubia particularia tam quo ad auctoritates, quam quo ad rationes, & nihil potuisse firmari propter rei difficultatem & ambiguum doctorum sententiam ibidem scriptum est. & ibid. decis. 455. scribit idem Author Dominos nihil hac de re certi firmare voluisse, quia materia inquit multum est difficilis, & hac disputatione visa fuit eis non necessaria, stante confirmatione Apostolica.

- Ita Roma in sacro Palatio seruari, ex his verbis, quæ decisio. sacri palatii parte. secunda. nu. 13. habentur, satis constat. capitulum sede Episcopali vacante in iurisdictionalibus succedit in locū Episcopi. cap. cum olim, de maior. & obed. Sic de hac materia scribit francis. Mar. decis. Delphinal. q. 93. nu. 3. Vbi collatio pertineret communiter ad prælatum & capitulum, tūc sede vacante capitulū potest conferre c. 1. ne se. vac. lib. 7. licet facultas instituendi aut confirmandi bene transeat ad capitulum sede vacante, c. 1. & 2. de inst. lib. 6. & clarius decis. 1234.

- Plene quid hac de re iudicandum habetur, de sonum nouissimarum sacri palatii part. 1. decis. 743. & apud Anastas. Germonium. lib. 2. de sacrorum immunitatibus. cap. 6.

Episcopo an dispensare permittatur, & in quibus & quatenus.

C A P. III.

- Episcopo regulariter dispensare permittitur, nisi specialiter, & expresse prohibitum reperiatur, & sic episcopus dispensare potest vbicunque non prohibetur, secundum Doctores omnes in c. atsi clerici. §. de adulterijs. de iud. & Spec. cum cæteris signatis per eū in tit. de dispen. vers. Nunc de episcoporum. vbi perhibet istā esse communem opinionem. Viuius opin. 254.

Episcopus cum adultero, & incestuoso dispensat. ibi. Felin. communem dicit. Fichard. & Bonac. Vezinus.

- Episcopus potest dispensare ante dispositionem cum adultero, vt est communis opin. de qua Soc. sen. in c. clerici. nu. 12. de cler. excom. vel disposi. Episcopus tamen nō potest absolue ab atroci, & minori iniuria, non modo a mediocri, vt est communis opin. de qua idem Socin. in c. officij. nu. 58. de sententia excommunicata. Bonacoss.

Episcopus non dispensat. super adulterio, nisi inueniatur concessum. Felin. in c. atsi clerici. de iud. nu. 1. §. de adulteris. communem dicit. Vezinus.

Episcopus non dispensat in delictis maioribus adulterio, nisi inueniatur concessum, Felin. in cap. at si clerici. §. de adulterijs. nume. 1. de iudic. communem dicit. Fichard. & Bonacoss.

Canon si personaliter concedit dispensationem, ex hoc videtur concessa dispensatio etiam in delictis grauioribus adulterio. Franc. Aret. in cap. at si clerici. §. de adulterijs. nume. 13. de iudi. communem ait ex Ioan. Andr. in cap. dilectus. de tempo. ordi. B. Villal.

Dispensatio non extenditur ad casum maiorem, vel habentem maiorem rationem. Curt. iun. nume. 95. num. 7. commu. dicit. Villalob.

- Quæro, an Episcopus possit dispensare contra statuta synodalia? Respon. Inno. in cap. ad monasterium. nu. 4. de stat. monac. tenet quod sic. Eam sequitur Ioan. Andr. ibi, & in cap. dilectus. de tempo. ordi. ibi Cardi. Zabarel. Ioan. Andr. in reg. cui licet. & reg. qui tacet. de reg. iur. lib. 6. Cardi. d. cap. ad monasterium. quæst. 5. Gemin. & Philip. Franc. cap. licet tamen. de elect. lib. 6. Hanc opinionem dicit communiter tenere Doctor. Fely. cap. atsi clerici. §. de adulterijs. num. 6. de iudic. Philipp. Deci. ibi, num. 98. fas. l. 1. §. fuit quæsitum. nu. 9. ff. ad Trebel. Hanc quoque dicit communem Anto. de Rosel. in tract. de concil. in dubitatione, an in simplici beneficio, quod habet Ecclesiam parochialem annexam, Episcopus possit in eo dispensare. num. 20. Ratio, quia facilius est dispensare, quam constitutionem tollere. Nam legatus non potest contra canones statuere, tamen dispensare potest, sed Episcopus potest tollere statutum suum, ergo multo magis dispensare. Hanc opinionem dicit communem Petrus Rauē. in compen. iur. cano. tit. de indi. vers. sed solet dubitari. Lancello. Cahani. l. cetero. ff. de vulg.

Contrariam opinionem tenet Inno. sibi contrarius. d. c. dilectus. nu. 5. Archidia. d. c. licet canon. Zabarel. sibi contrarius cons. 130. nu. 4. Mich. Grassus.

- Quæro, An Episcopus ex magna causa, necessitatis puta, vel vtilitatis possit dispensare contra concilium? Respon. Archidia. in cap. licet canon. de elect. lib. 6. tenet quod sic. quem sequitur Hostien. cap. cum dilectus. de elect. Ita quoque tenet Abb. d. §. de adulter. num. 9. d. cap. cum dilectus. cap. fin. de fili. presby. Eandem opinionem tenet Lambert. in tractat. iuris patro. 1. part. 2. lib. artic. 19. quæst. 7. princ. nume. 2. fol. 222. Bald. l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. vbi dicit. Episcopum posse dispensare contra canones ex magna causa. Cattel. Corra in memorabil. verb. episcopus. Rom. singul. 492. Fel. c. 1. 7. fal. de constit. quam limitationem intelligit tamen Aretin. d. §. de adulterijs. nume. 20. vbi de facili superior consuli non possit. Contrariam opinionem tenent Ioan. Andr. Anchara. in capitu. 1. de etat. & qualitat. lib. 6. & ibi Domi. de S. Gemi. vbi volunt Episcopum etiam ex magna, necessaria & vtili causa non posse dispensare cum patiente defectum ætatis in dignitatibus curatis propter concilium generale. Et contra Archidia. esse communem Docto. opinionem firmat Domi. de S. Geminia. in d. cap. licet canon num. 7. Eandem tenet. Philip. Franc. d. cap. 1. Ioan. Monachus cap. cupientes. nu. 124. de elect. lib. 6. Et eam communiter tenent omnes Docto. d. c. cum dilectus. de elect. Puto tamen vtranque opinionem

Com. opi. Tom. j.

L 4

& com-

Com. V. I Opi. De Deo, &

& communem. & Archidiaconi sustineri, quia communis loquitur in casu, quo concilium generale prohibet Episcopis, & punit contra facientes, & liquet in c. cum in cunctis. §. clerici. de elect. Archidia. autem sententia loquitur quando concilium vel permittit dispensare, vel loquitur impersonaliter, nec vetando nec permittendo, nec imponendo aliquam poenam.

Episcopus licet secundum quosdam in beneficiis simplicibus a clerico coniugato in titulum detinendis dispensare possit, ut voluit Abb. in c. Ioannes. de cler. coniug. per 32. dist. c. si qui vero. & 12. q. c. quia tua. Goffred. & Philip. in cap. cum de corem. de cler. coniug. & Speculat. in tit. de Bigamis. §. nunc dici. vers. 25. & Hostien. in c. sane. & c. diuersis. de cler. coniug. & ibidem D. Anto. qui idem cum Petro de Peru. in d. c. tenet, & ita communiter tenet, nisi scandalum immineret, tamen si dispensare in ijs episcopus non possit, referat Bened. Capra. reg. 97. num. 41. tamen contrarium. quod episcopus in ijs dispensare non possit, verius videtur, & per Moderniores, puta Aegid. Imol. Floria. & Nicolaum in d. c. Ioannes. per dictum cap. diuersis. magis communiter tenet ibidem nu. 43. refert idem Capra: quia cum coniugatus clericus praterquam in duobus casibus de quibus supra in verbo, clericus. habetur pro laico, & non est capax beneficii ecclesiastici in titulum ex dispensatione episcopi, prout notatur in c. causam. de praser. quia quod laicus habeat beneficium, est contra ius commune. d. c. diuersis. & c. r. de cler. coniug. & ibidem gloss. maior in fin. contra quod episcopus dispensare non potest nisi in casibus expressis a iure, sed solus Papa, prout not. in cap. dilectus, de tempo. ordi. Capra.

Episcopus licet non tantum super beneficiis pluribus simplicibus differentibus, in eadem Ecclesia obtinendis, sed etiam ut quis habeat in vna eademque Ecclesia dignitatem suae personae & canonicatum cum praebenda dispensare possit, cum tunc numerus canonicorum non interrumpatur, iuxta not. per gloss. in cap. i. de consue. lib. 6. tamen super pluribus beneficiis vacantibus simplicibus singulis residentias exigentibus habendis, in eadem Ecclesia, non poterit dispensare, sed Papa. gloss. & Ioan. And. in cap. literas. de praben. lib. 6. quia tunc numerus canonicorum mutaretur, quod communiter teneri refert Bened. Capra. reg. 90. nu. 143. in diuersis autem Ecclesiis secus est, quia de pluribus licite dispensare poterit, prout voluit Host. in c. super inordinata. de prab. & Io. And. D. Ant. & Imo. in c. cum iam dudum, eo. tit. Benedictus Capra. dicta regula 60. nu. 144.

Dispensatio est iuris communis relaxatio. glo. in c. requiritis. l. q. 7. & in c. ut constitueretur. 50. dist. Bellon.

Dispensatio sine causa non est tuta quod ad Deum. gloss. fing. in c. non est voti. ext. de voto, & vot. redem. Idem.

Dispensationem exorbitantem a iure oportet velut odiosam restringi in c. i. §. si. de fil. presb. lib. 6. Idem.

Dispensatio autem Principis sine causa, valet: si tamen alteri committat faciendam non valet nisi causa sit adhibita. Cur. iun. conf. 73. communem dicit. Villalob. & Vezinus.

Nota istam communem ad intel. l. 20. tit. 26. part. 5. vbi dicitur quod Episcopus potest dispensare in omnibus casibus, in quibus non est prohibitum, quam intellige in criminibus maioribus adulterio: ut habetur in verbo, Episcopus.

Fallit in dispensatione facta per Papam contra ius diuinum, vel canonicum fundatum in ratione diuina, vel naturali: quia in hac dispensatione debet esse causa expressa, alias non valet. Ioan. de Rip. in capitu. de restitu. spolia. nume. 19. communem dicit. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Quomodo hac regula concipi debeat vide Anastasium Germonium lib. 3. de sacrorum immunitatibus. cap. 8 nume. 37. 38. vbi an sit communis doct. dubitat. quid de tota hac materia sit iudicandum vide Speculatorem. tit. de dispensationibus. vbi centum & septuaginta duos casus recenset in quibus dispensare potest Episcopus. §. nunc ad episcoporum. vide Concil. Trident. Sess. 14. cap. 7. & Lancellottum. lib. 2. temp. omni. iudic. cap. 5. §. 4. nu. 6. vsque ad 11. & a nu. 22. vsque ad finem.

2 Vide Germonium loco citato, nume. 42. & Cardinalem. §. de adulterijs.

3 Vide Francisc. Marcum decisionum Delphin. decisio. 1123. numero 5.

4 Quid iudicandum, & praxi confirmatum sit vide Borgnini Causalcani decisionem. 29. nume. 17. Sic Petrus Gregorius de hac dispensatione lib. 1. de rescrip. cap. 3. num. 19. Episcopi contra canones vel concilia dispensare, nisi in quibus expresse permittatur, cap. dilectus. de temp. ordin. aut nisi per consuetudinem praescriptam li-

ceat, cap. fin. de consuet. vel si maxima id suaderet necessitas, vel utilitas, quae non fuerit cogitata tempore constitutionis prohibentis, ut tradunt Ioan. de Liguar. & c. vel nisi sit in canone dictum, quod canone possit dispensari: quamuis enim de episcopo nihil dictum sit, eo modo permittum illi videtur. cap. nuper de sent. excommu.

5 Fuisse hanc materiam tractat Nicolaus Boerius. Consil. 16. & consil. 31. nume. 8. 11. & 13. Borguinus Causalcanus. decis. 29.

Episcopus an Iudicem laicum, & alios excommunicare queat, & in monachos iurisdictionem exercere: & num charitativum subsidium petere possit & Fiscum habere.

CAPUT IIII.

1 **E**piscopus non potest excommunicare laicum Iudicem secularem exemptum: cum petitur brachij auxilium, si non praestat. Aleiat. in cap. perniciosam. de offic. ord. nu. 127. communem dicit. Vezinus.

2 Episcopus dioecesanus excommunicans exemptos in casibus, in quibus regulariter non potest cognoscere, vel excommunicat exemptum, qui ex privilegio non poterat ab alio excommunicari, quam a summo Pontifice, non tenet excommunicatio, ut est communis opinio, de qua Soc. sen. in cap. recipimus. nu. 89. de privileg. Bonacoss.

Episcopus si excommunicat aliquem sub conditione, & ea pendente de ipsius episcopi iurisdictione & foro esse deserit, sic excommunicatus an censeatur conditione postmodum existente, Ioan. Andr. in Mercu. reg. cum sunt iura. de regul. iuris in 6. post aliquorum opiniones, quas refert, denique concludit, quod si conditio, sub qua excommunicauit, non fuit potestatiua, sed casualis, censeatur, & sit excommunicatus, huiusmodi conditio casualis in sententia retrahitur ad diem condemnationis. sequitur Ias. in l. si is, qui pro emptore. ff. de usufructu. quod bene notandum ait. Ratio est, quia etiam assignat Bart. in d. l. si is qui. ver. praedicta. quia in casuali conditione non est in potestate (in terminis nostris) eius, quem sic Episcopus excommunicauit, conditioni parere, secus est in potestatiua, ideo tunc aequitas suggerit, quod retrahatur conditio, & fingatur ab initio extitisse: est enim ipsa solus aequitas causa fictionis. Barto. vbi supra. versicu. vbi aequitas. nam aequitas fingit iam natum qui non est. l. qui in vtero. ff. de sta. homin. l. fin. eod. titu. & fingit eum viuere. qui mortuus est. §. sed si in belio. Instit. de excus. tuto. & l. fin. ff. de vaca. mune. F. Turzan.

3 Excommunicatio etiam per literas fieri potest, ut est communis opi. de qua Soc. sen. in c. perpendimus. nume. 151. de sent. excom. Bonacoss.

4 Clericis potest imponere poenam pecuniariam Episcopus, ut est communis opi. Clar. q. 80. vers. in hac. Bonacoss.

Episcopi licet de iure deberent penas pecuniarias quas a clericis delinquentibus exigunt, applicare camerae, & non suae tamen de consuetudine hodie seruatur contrarium, ut communem dicit Didac. lib. 2. resolutio. c. 9. nu. 11. Foller. in pract. crim. Canon. nu. 14. Gomez. Arias super l. 7. Tauri. nu. 75. Clar. d. §. si. q. 80. vers. in hac autem. P. Fichard. & Bona.

5 Episcopus in Monachos etiam si iudicialiter ad penam legis procederetur, non habet iurisdictionem, sed Abbas, nisi consuetudine aliud obtinuerit, aut Abbas notorie correctionem negligeret, aut tale crimen Monachus commisset ob quod possit degradari, quo casu Episcopus etiam per viam inquisitionis contra eundem, & non Abbas procederet, communem refert Benedictus Capra. regula 84. nu. 24. 28. & 37.

6 Charitativum subsidium si petatur per Episcopum: & subditi dicunt non adesse causam rationabilem ad soluendum, sunt eligendi arbitri, ut de causa cognoscant, si tamen subditi conuerantur de Episcopo quod ipsos grauat sine rationabili causa metropolitani iudex erit. Remig. de charitate subsidii. q. 6. in fi. communem dicit. Villalob.

Nota quod cum agitur de charitativo subsidio, plenarie est cognoscendum. Remig. ibi in q. 7. communem dicit. B. Villal.

Charitativum subsidium non potest remitti, idem q. 64. communem dicit. B. Villal.

Charitativum subsidium quod in totum non petatur, non praescribitur. Idem q. 50. communem dicit. B. Villalob.

Charitativum subsidium debet solui per illum qui fructus percepit: non autem per nouum possessorem. idem q. 59. communem dicit. Idem.

Charitativum

Charitativum subsidium non exigitur a monasterijs, idem q. 34. communem dicit. Idem.

Charitatiui subsidii exatio est de iure Cæsareo: idem q. 14. communem dicit. B. Villalob.

- 7 Episcopus habet fiscū, seu procuratorē fiscalē, & sic omnia potest confiscare, vel applicare suæ Camera, & in snia contra aliquem clericum iurisdictionarium proferenda pōt pœnam eius Curia Episcopali deuoluere; & applicare, nō aut Camera Romanæ, secundū But. & Imo. ex mente gl. ibi in c. quia diuersitatis. de concess. præb. Abb. Anan. & Soci. in c. excōicatus, de hæret. in prin. Oldr. conf. 302. Affli. in præludijs cōstitut. q. 15. nu. 9. D. Folleriu iuris peritissimum, & summo ingenio præditum, qui ait hoc omnes tenere in præct. canonic. crimi. tit. de denunciatione facta. c. 5. nu. 14. & seq. Io. Bernar. Diaz in præct. crimi. canonica. c. 134. vbi deducit istam opinionem veriore esse, & obseruari de consuetudine generali, & Francisc. Marci. quoq; decisione, seu q. 339. nu. 10. cum alijs seq. in 1. par. & Fely. cum cæteris signatis per eum in c. cæterum. de offi. ord. nu. 10. ex quibus apparet istam esse cōm opin. & vsu frequentissimo, & cōsuetudine immemorabili approbatam.

Imò pœnam pecuniariam, quam imponit Eps, seu eius Vicarius laico pro crimine ecclesiastico perpetrato per eū, pōt similiter applicare Camera Episcopali: ex eo, q̄ ipse Episcopus habet fiscum, vt elegantissimè, & doctissimè consuluit Barbat. conf. 39. posito inter conf. crimin. diuersorum collecta per Ioan. Baptistam Ziletum in 1. vol. Viuius opi. 255.

ANNOTATIONES PRACTICAE

- 1 Sic dominis Rotæ Romana visum est, Veneris. 18. Aprilis. Anno 1581. nou. decis. Rotæ Romana, part. 2. decis. 145. nu. 5.
- 2 Ita in praxi seruandum notat Borgninus Cuaucanus. decis. vice-sima octaua. num. 46. & 47.
- 3 Vide Dominicum à Soto 4. sentet. dist. 22. art. 2. col. 3. & 9. Iacobum de Graphijs à capua decisionum aurearū casuum conscientialib. 4. cap. 8. Nauarrum. cap. 27. manualis.
- 4 Vide Dionys. Goffred. lib. 2. praxis ciuil. tit. 1. de iurisd. omn. iudi. & Nicolaum Boerium decis. 69. vbi & hanc opinionem quibusdā Parisiensis curia decretis confirmatam esse notat.
- 5 Vide quæ supra ad caput primum adnotauimus in hanc sententiam ex enchiridio Imberti & Ioanne Papon. lib. 7. Areslo.
- 6 Vide fusc hanc materiam explicatam a Francisco Mar. decisio. Delphin. decis. 1023. ad Senatuscōsultum Gratianopoli prolatum in hac sententiam regnante Carolo octauo Gallorū rege, & Nicolao Boerio. q. 134. qui varias diuersorum regnorum consuetudines notat. nu. 2. 3. & 4.
- 7 Vide Dionys. Godofre. praxis ciuilis. lib. 2. tit. 1. pag. 216. Franciscus Marcus decis. 339. nu. 12. scribit Archiepiscopum Tholosanum habere procuratorem fiscalem, & hoc ex consuetudine memoriam excedente: quando inquit bona sunt propria clerici damnati, debet deuolui ad fiscum seu cameram Episcopi, idem affirmat Guid. Papæ. decis. 76.

Prælatus num de iure suspectus possit allegari.

CAPVT V.

Suspectus allegari potest prælatus, & de iure recipitur, ac admittitur isthæc suspicio, quotiescunque indicaret, & iudex esset in causa suæ Ecclesiæ. secundum Siculum in cap. ex insinuatione, de officio deleg. & in cap. postremo, de appellat. & alios Canonistas ibi. & ista est communis opinio, teste Stephano Aufer. in tract. de testibus. in ver. Prælatus.

Tamen nisi allegetur vti suspectus ipse Prælatus, nō repelleretur à iudicando in causa suæ Ecclesiæ. c. si quis ergo. 2. q. 7. & cap. cum personæ de priuileg. libr. 6. & notant Doctores in cap. cum venissent. de iudicijs. Innocen. in cap. ex parte. extra de verborum signif. & Ant. in cap. 1. de maled. & cum opinione hac transeunt omnes Canonistæ communiter in dicto cap. cum venissent.

Et ratio ea est, quoniam suspicionis causa debet necessariò allegari, atque probari. Item si suspectus, & ibi glo. ff. de procurat. Bald. colum. fin. & Ias. in l. apertissimi. C. de iud. & Paul. Castrenf. conf. 40. & sequen. & notatur in cap. secundò requir. & in cap. cum speciali. de appellat. & est textus etiam in Regno in pragmatica 1. Caroli Quinti. emanata in anno 1540. in titu. de suspitionibus officialium. in qua disponitur, allegantem suspectum aliquem ex Consiliarijs Sacri Consilij,

vel aliquem ex Præsidentibus, seu ex rationalibus Regiæ Camera, & vel ex iudicibus magnæ Curia Vicariæ, teneri causas suspicionis in scriptis proponere, coram omnibus alijs non suspectis iudicib. illiusmet tribunalis, in quo reperitur iudex recusatus, ac illos degustata, repertaq; suspitione proposita iusta, atq; rationabili, teneri ad amouendum suspectum iudicem ab officio iudicandi in causa tunc vertente.

Imo producta petitione contra aliquem ex memoratis officialibus, allegatus tunc suspectus, dum legitur, prouidereturq; petitio ipsa, debet auditorium exire atq; expectare extra auditorium ipsum, donec & quousque fuerit talis petitio decretata. vt in cap. Regni 23. 1. Voluntas libera, apertissime disponitur.

Sed si allegas suspensiones cōtra officiales præmemoratos, & illas postmodum non ostenderet, atque probaret, puniri deberet, & posset arbitrio illius iudicis electi à iure ad procedendum super suspensionibus ipsis, vt disponitur in ordinatione Regis Ferdinandi primi, impressa, renouata, insertaque per Illustrissimum Ducem de Alcala, piæ memoriæ, in nouissimis prag. in reformationibus Sacri Concilij. §. allegantibus. fol. 16.

Nam isthæc suspicio dicitur calumniosa & temeraria, quæ semper meritò repellitur. cap. 12. quæstio. 1. & cap. canones. 6. quæstio. 1.

Nec sufficit huiuscemodi suspensionem allegatam probati mediante iuramento allegantis, atq; proponentis suspensionem ipsam. secundum Staphileum, in tract. de liter. gratiæ, & iustitiæ. fol. 185. vers. Et ista etiam de causa non solet concedi auocatio causarum.

¶ In contrariam verò partem, videlicet, quòd per iuramentum probetur suspicio iudicis, & quòd in partibus non sperat habere iustitiam propter perhorrescentiam, &c. prout iurare paratus est, inclinauit Paris. conf. 98. Asserta sententia contra Cæsarem. num. 1. & seq. vol. 3. Marfil. post Spec. & Bar. relatos per eū, in repet. rub. nu. 157. C. de prob. & Iaffred. Lanfr. decis. 236. de iure ciuili. cent. 3. Sed isthæc opinio mihi non arridet: nam non sufficit aliter offerre iurare, verū debet allegas, proponensq; suspensiones actualiter iurare: & ideo practici dicunt in precibus, prout iurare paratus est, & de præfati iurat. cap. pen. de iureiur. & Dec. conf. 295. col. fi.

¶ Imo si allegans ipse suspensiones, actualiter iuraret, antumarem etiam tale genus probationis. & iuramentum nullatenus eum releuare, ex traditis per Doct. in l. apertissimi. C. de iud. & ita firmavit quoq; Paris de Put. in tract. de Syndicatu, in verb. Suspicio, sub nu. 1. in fi. ipsius nu.

Et ratio est; quoniam iuramentum non dicitur probatio, nec probationem inducit. l. Lucius. ff. de cond. & demonstrat. & Marfil. in d. repet. rub. nu. 130. cum alijs seq. C. de probat. vbi ad lucem adducit istam esse magis communem opinionem, eamq; vtiliter etiam limitat in aliquibus casibus.

Et esto: q̄ aliquando iuramentum diceretur probatio: tamen tunc esset facta probatio, & non aliter, nec alio modo. teste Bal. in l. 3. C. de procur.

Vtpote quia iuramentum non dicitur modo aliquo plena, nec legitima probatio, sed quasi probatio, vel semiplena. secundum gl. & Bal. in c. 2. de inuest. inter dom. & vas. & Spec. de offi. om. iud. in ver. Sextò quærendum.

Et cum in præfati re indubitanter requiratur legitima probatio, succedit illa ad propositum conclusio verissima, q̄ iuramentum aliter non sufficit, quando iure requiratur legitima, liquidaq; probatio. ita glo. in l. fi. ff. quod met. cau. & in l. cum de indebito. in prin. ff. de probat.

¶ Vnde si præstaretur hic iuramentū, illud tunc nullatenus contineret illa tria requisita substantialia, scilicet, iustitiam, veritatem & iudicium: ideo non mirandum est, si illud hodie non deferretur ad euitandum animarum discrimen, cum homines faciles, promptosq; sese offerant ad iurandum, & frequentissime etiam per eos deieratur. attestante Staphil. in d. tract. de literis gratiæ, & iustitiæ. fol. 185.

Itaq; re ipsa iuramentum debet habere tres comites, scilicet, veritatem, iudicium, & iustitiam. c. animaduertendum. 23. q. 4. c. & si Christus. de iureiur. Card. in clem. 1. §. fi. q. 10. de iureiur. Alex. in l. si stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de verb. obl. Spec. in tit. de iureiur. §. nunc ostendendum. vers. 24. & Soc. cōf. 67. Circa primam q. vol. 1. vbi expresse concludit, q̄ vt iuramentum sit seruandum, & ad hoc vt illud obliget, debet necessario habere iudicium, iustitiam, & veritatem, quorum si alterum deficeret, non foret vllō modo seruandum. Et probatur hoc, etiam Hier. 4. c. vbi dicitur: Et iurabunt in veritate, & iustitia, & iudicio.

Et ratio ea est, secundū S. Bonauen. in 3. dist. 39. artic. 2. q. 2. quia

Com. V. l. Opin. De Deo, &

quia iuramentum comparatur ad tria scilicet ad rem, de qua fit: & sic debetur veritas, quæ est adæquatio rei ad sermonem & ad iurantem. Secundo cōparatur, a quo procedit: & sic debetur iudicium, scilicet discretionis. Tertio cōparatur ad causam, p qua fit: & sic debetur iustitia, scilicet vt causa sit iusta.

Sed si alij iudices inferiores ordinarii allegarēt suspecti, variis de causis, & illi nullo modo probarentur: tunc nullam poenam a iure reperio statutam contra proponentes suspitiones ipsas. Est bene verum, quod iniuste recusatus, tunc pro suspecto posset agere actione iniuriarum cōtra recusantem, ita Bal. in c. super quæstionum, de off. deleg.

Verum si probarētur suspitiones allegatæ cōtra prædictos iudices ordinarios, eo nempe casu minime remouerentur de iure civili, sed daretur eis adiunctus, auth. si vero cōtingerit, & ibi Albe. in fi. C. de iud. Capic. decis. 137. In cā iurisdictionis, & decis. 146. In cā D. Comitum Cameracæ, & decis. sequen. & D. Carauit. in ritu 265. sub nu. 13. & seq. & Paris de Put. in tractatu de Syndicatu. in verb. Suspicio. sub nu. 1. & seq.

Et licet aliquando iudex allegetur suspectus, tamen si recusatus ipse iudex tunc procederet simul cum non recusato, valeret utiq; atq; teneret processus, data iurisdictione in solidū. ita Achil. decis. 319. vel 328. Et ratio est quare non remoueat iudex ipse suspectus in præsentī casu: quia alij iudices non suspecti suspicionem eiusdem iudicis recusati supplebunt, atque purgabunt. secundum Paris. de Pu. in d. tract. de Syndicatu, in ver. Suspicio, nu. 8.

Item postremo potest repelli vti suspectus etiā iudex a iudicando ratione iurisdictionis aduersari mei: Verbi gratia, Si esset vassallus, & suffraganeus ca. accedens. il. 1. ext. vt lit. non contestat. vbi omnes doct. hoc communiter firman. & istam communem esse scribunt Moder. inibi, & Maran. in tracta. de iudiciis in 6. par. 3. part. super 2. actu, vbi affabre congerit quædraginta alias causas recusationis, & nonaginta & tres casus ponit, atque discurrit etiam Steph. Aufrer. in tract. de recusat. 2. Sed isthæc suspicio, licet debeat allegari regulariter ante litem contest. d. l. apertissimi, & ibi gl. & oēs alij Legistæ communiter, & vniuersaliter, & præsertim Ias. & Canonistæ conformiter etiam omnes in c. inter monasterium. de re iu. & D. Carauit in ritu 265. sub nu. 10.

Tamen posset quis ex causa antiqua, si ad ipsius notitiam de nouo peruenerit, vt suspectum recusare iudicem ipsum, non obstante q ante notitiā causæ coram eo, absq; protestatione comparuit. vt voluit Caput Aquens. decis. 206. lib. j.

Et sic si causa suspicionis de nouo emergeret post litem contestationem, similiter tunc non obstante litem contestatione posset allegari, admitti, atque probari ipsa suspicio: vt est tex. expressus in Regno in c. 217. Prolixitatem. & ibi Io. Ant. de Nigris, Bero. in cō. 16. In causa recusationis. sub nu. 15. vol. 3. & Io. de Amicis cum aliis signatis per eum p. 190. nu. 4. vbi concludit istam suspicionem emergentem allegari posse in quacunque parte iudicij ante conclusionem, non autem post conclusionem in causa. Ita Io. Aud. & Abb. in c. cū dilectus. de ord. cog. Ant. de But. & Abb. & Fel. nu. 8. & 17. in c. pastoralis, de excep. Spec. in tit. de recusat. §. 4. & in tit. de dilat. §. nunc videamus, ver. 5. & pen. & in tit. de except. §. 4. ver. Et not. Rom. sing. 356. Tu scis quod exceptio declinatoria. Feli. in c. insinuante. col. pen. de off. & potest. iud. deleg.

¶ Et ratio est; quoniam vbi necessaria foret causæ cognitio, tunc obstarēt dubio procul conclusio in causa. c. auditis, de procurat. & d. c. cum dilectus.

Et inde est, quod iudex allegatus suspectus atque recusatus teneretur desistere, superfedereq; in pcedendo in causa, ex quo suspicio ipsa tunc iurisdictionem suspendit, sicut appellatio secundum gl. in c. quoties, il. 2. q. 6. Io. de Amicis cum alijs agregatis per eum, d. conf. 109. nu. 3. & Dec. in c. postremo. de appel. vbi firmat etiam, quod licet appellatio, atque recusatio paria sint & sic de pari procedant: tamen remota etiā appellatione, minime censeatur remota recusatio.

Vnde si iudex recusatus procederet in causa spreta recusatione, tunc processus factus coram iudice recusato esset ipso iure nullus. ita Zanch. decisio. 101. & Caput Aquens. decis. 88. libro 1. Chif. decis. 77. & Peregr. decis. 191. lib. 2. Io. de Amicis d. confil. 109. nu. 5. & Io. Anto. de Nigris in d. cap. 217. Prolixitatem. num. 16.

¶ Sed si post recusationem recusator ipse comparuerit, fueritque præsens in processu, & iudicio, valeret utique, & teneret processus nisi extitisset appellatum: & sic intelligitur opinio Inn. & Ant. Butr. in c. cum speciali de appellat. quia processus per iudicem recusatum fabricatus post appellationem, est adeo nullus, vt licet renouans non fuerit prosecutus appellationem, nihilominus est nullus ita Achil. decis. 320.

¶ Verum si post recusationem recusans non comparauit coram iudice recusato, quamuis citatus extiterit, processus postea subsecutus est nullus. & ita intelligitur opinio Host. in d. c. cum speciali.

Ceterum aduerte quod præsens processus compilatus, seu factus per iudicem recusatum parte non opponente, valet & tenet secundum Achil. decis. 318. & habetur pro valido in Rota Roman. Zhan. decis. 101. & Mohed. decis. 327.

Nec non Papa indistincte committere posset cām iudici suspecto ex certa scientia recusatione remota. ita glos. in l. eos C. de appell. & in l. apertissimi. in ver. Recusaret. C. de iud. Philip. Franc. in rub. de appel. & in d. c. postremo. Saly. in l. fi. C. de senten. & Fel. in c. cum inter. vers. Limita secundo. nisi & c. de offi. deleg. vbi planum facit istam esse communem opinionem: licet & male Abb. ibi, & in ca. ad hæc. in fin. de rescrip. contrarium asseruerit.

Imo idem Papa de plenitudine potestatis posset ratificare etiam sententiā latam a iurisdictione carēte. secundum Inn. in c. prudentiam. de offi. deleg. cui accedit cum aliis signatis per eum Marf. sing. 10. Tu scis quod exceptio. proueniens ex defectu iurisdictionis. ante fi.

Imo similiter sententiā lata per iudicem ex legitimis causis recusatum licet sit nulla, tamen si reperiretur iusta, posset confirmari. secundum Ghif. decis. 77. Viuius opi. 866.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Ita Tholose in supremo Senatu iudicatū est. 28. Iulij, Anno 1463. Ex opinione Lanf. de Oria. in c. qm cōtra falsam. in verbo recusationes. num. 5. & iterum 3. Iulij, Anno 1471. Io. Pap. lib. 7. Arest. tit. 9. Arest. 7. & 8.

2 Sic est parisijs decretum 19. Nouenbris, Anno 1555. & 25. Ianuarij, Anno 1389. Ioannes pap. vbi supra. Arest. 13. 14. & libro 8. titulo 3. Arest. 2. Cetera quæ ad hoc caput annotari possunt secundo volumine vbi de Magistratibus erit quæstio commodius notabuntur.

Miscellanea de Episcopis & Prælati.

CAPVT VI.

Episcopus tenetur adimplere mandatum Ro. Pontificis directum capitulo sede vacante, si inuenit nō adimpletū. Pan. in c. eā te. de rescrip. num. 4. communem dicit Vezinus.

1 Absoluere potest solus Episcopus incidētem in canone. Si quis suadente diabolo. de sententia excommunication. vt est communis opinio. de qua D. Hier. à Monte d. q. 15. nu. 17. Bonacossi.

Episcopus bene potest absoluere moniales exemptas ab excommunicatione propter iniectionem manuum in clericum Panor. in c. de monialib. de sen. excom. com. dic. Vezinus.

Episcopi palatium licet commune sit q de iure non minus ac ipsa ecclesia gaudeat immunitate, vt nemo inde extrahi debeat propter delictum, vt testatur Dida. lib. 2. resolut. c. 20. nu. 5. in fi. & Remig. de immunit. eccl. in 15. ampliacione, etiam si in eo nulla capella constructa sit vltra 40. passus ab ecclesia distet. Tamen in praxi forensi per frequentem vsum contraria opinio recepta, nempe q non gaudeat tali immunitate, nisi sit cōstructum intra dictos 40. passus ab ecclesia, vt attestatur Dida. ibidem Clarus d. §. fi. q. 30. ver. scias tñ P. Fichard. & Bonal.

Quæro, an familiares alicuius priuilegiati gaudeant priuilegio fori competente ipsi priuilegiato? Resp. si loquamur in familiaribus episcopi, speciale est quod indistincte gaudeant priuilegio fori competente domino episcopo. De hoc est tex. in c. fi. de off. Arch. Et ibi hoc firmat cōiter Doct. vt dicit Ant. Capyc. in decis. 12. nu. 2. Sin vero loquamur de familiaribus aliorum priuilegiatorum, controuersia est inter Doct. Namq; Imol. in c. 2. de foro comp. existimat q tales familiares, interim dum seruiunt, sunt de ecclesia, argu. d. c. fi. q indistincte loquitur, licet non bene audet se firmare. Idem uidetur firmare Bald. in familiari alicuius temporalis priuilegiati, quod scilicet gaudeat priuilegio durante tempore, quo inferuit ei, quæ sequitur Soci. in c. 1. de foro compet.

2 In contrariam tamen sententiā magis communiter itum est quod scilicet familiares alicuius priuilegiati, si nō sint perpetui, sed seruitores mercenarij, non gaudeant priuilegio fori competente ipsi domino. Vt firmat Capyc. d. decisio. 12. Et eam tenet Ant. de But. in d. c. 2. de foro. comp. Et ibi expressè Abb. & Feli. qui dicunt opinionem Abbatis esse tutiorem. Eandem dicit Spec. tit. de comp. iud. adit. Soc. d. c. 1. declaratione 5. Mich. Grassus.

Beneficia

Beneficia episcopus excommunicatus non potest conferre sed nec eius vicarius, & collatio facta a vicario episcopi qui est excommunicatus non valet. Rebuffus in sua praxi beneficiorum in illo tit. de forma vicariatus. nu. 217. Bellacon.

Episcopus in aliena Diœcesi, absque licentia Diœcesani potest portare anulos, & celebrare in pontificalibus. Pano. in c. 1. nu. 7. vt lite penden. communem inquit ex glo. in Clem. Archiepiscopo 3. de priuileg. Villa.

Episcopus audiens missam sine solemnitate priuata, etsi sit excommunicatus, non efficitur irregularis Præpo. in c. si quis episcopus. 11. q. 3. communem dicit. I. Fich & Bonac.

Episcopus in omnibus inquisitori, & inquisitor episcopo potest vices suas demandare, secundum communem, per Burfat. conf. 24. nu. 32. lib. 1. Bonacoff.

Commissio facta episcopo non extenditur ad eius locum tenentem Alex. in l. quæ liberis. §. hæc verba in vlt. col. ver. vnū incidenter. ff. de vulg. & pup.

Videtamen latius per Dec. in c. quoniam Abb. in 9. col. de offic. deleg. Bonacoff.

Prælatus inferior habens iurisdictionem ordinariā, si episcopum per citationem partis præuenerit, vel si consuetudine priuilegii obtinuerit, regularis sit aut præscripserit, aut eandem cum episcopo iurisdictionem obtineat, non poterit ab episcopo tanquam superiore ordinario, per totam suam Diœcesin impediri, alias secundum communem ac receptam Doctorū sententiam episcopus de causis subditorum suorum prælatorum etiam ordinariam iurisdictionem habentium cognoscere potest vt refert Bened. Capr. reg. 33. nu. 4. & seq.

Prælati habentes iurisdictionem fori contentiosi, excommunicare possunt. vt est communis opinio in c. super eod. nu. 16. de sen. excom. & delegatus potest excommunicare, dūmodo sit delegatus a iudice ecclesiastico, & iurisdictionem possit exercere. vt est communis opi. Soc. in d. cap. super eo. nu. 37 Bonacoff.

Prælati factum in acquirendis ecclesiæ potest nocere. arg. l. si. ff. de acq. possess. In iam quæsitis autem si contrahendo, nō præiudicat quando alienatio fieret sine debita solemnitate, de qua in ca. sine exceptione. 12. q. 2. Sed patiēdo præscribit re ecclesiæ præiudicat. cap. 1. de præscript. tenetur tamen ecclesiam conseruare indemnem secundum gloss. in c. placuit. 2. q. 3. At delinquendo si prælatus cum toto capitulo delinquat, nocet ecclesiæ. glo. est in l. iubemus. C. de sacrosanct. eccles. Si autem solus prælatus delinquat, si poena potest adaptari contra prælatum, non præiudicat. l. meminerint. C. vnde vi. si vero non potest adaptari contra prælatum, nocet ecclesiæ: vt in ca. d. l. iubemus. tamen prælatus tenetur. de suo ecclesiam seruare indemnem. De hac materia not. in capitulo delictum de reg. iuris. in sexto. Panormi. in capitulo 1. de dol. & contumac. M. Charian.

Prælatus, si deliquit vna cum capitulo præiudicat ecclesiæ, vt est com. opi. de qua Aret. in conf. 114. nu. 5.

Prælatus non potest remittere iniuriam factam ecclesiæ. communem opinionem dicit Boer. in dec. 120. nu. 5. vt illum refert Plaza in lib. 1. delict. cap. 6. nu. 21. Intelligi tamen, quod non possit solus, sed cum consensu capituli potest, vt communem opinionem dicit Fely. in capitulo contingit. de sententia excommunicationis. num. 8. vt illum refert. Foller. in practica crimi. cano. nu. 58. Clar. d. §. si. quæst. 58. ver. præterea quæro. P. Fichar.

Mandatum prælati seu rectoris ciuitatis in causa suæ ecclesiæ aut vniuersitatis, morte ipsius constituentis finitur, etiam re non integra. clem. si. de procur. Et dicitur res non esse integra, quo ad iudicem per solam citationem. c. gratum. extra de offi. deleg. & secundum Bart. Bal. & Angel. in l. more. & seq. ff. de iurisd. omn. iudic. Balb. decis. 364.

Pecuniarias penas possunt prælati clericis pro delictis imponere, communem dicit Abb. in c. vt clericorum. num. 10. de vit. & honest. cler. Diaz. in pract. crim. can. cap. 124. in fi. Fel. in c. irrefragabili. §. 1. nu. 11. de offic. ord. Et quamuis episcopi deberent de iure tales penas pecuniarias applicare Cameræ Romanæ non suæ: tamen cum hodie generali cōsuetudine ipsi met habeant fiscum, vt dicit Francisc. de Pauinis, quem refert Diaz. in pract. crim. can. cap. 134. nu. 2. illi hodie de consuetudine contrarium seruant vt dicit Bal. in auth. bona damnatorum. nu. 2. C. de bon. proserip. Barb. conf. 22. nu. 12. lib. 3. Marcus decis. 339. nu. 12. & hanc communem dicit Didac. lib. 2. re solut. cap. 9. nu. 11. vbi subdit, qd licet hæc communis sit, tamē non temere permittendum, ad expiendam episcoporum auaritiā, sed vt ea quæ eorum fisco delata sunt in pios vsus erogentur quod tamen Clar. dicit in paucis locis obseruari. d. §. si. q. 80. ver. in hac. P. Fich. & Bonac.

Prælati successor, prædecessoris contemplatione ecclesiæ gestum, licet ratum habere possit, eo quod ecclesiæ semper du ret, nec vnquam moritur, capitulo liberti. 2. 12. q. 2. l. annua. §. fin. ff. de annu. legat. auct. licentia. C. de episcop. & cler. tamen si tanquam priuata ac singularis persona prædecessor quid gessisset, non posset ratum habere, secundum Dy. Ioan. Andr. Zenzell. & Bald. in c. ratum. de reg. iur. lib. 6. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 54. nu. 50. idque procedit, si expresserit, id abs se tanquam singulari persona gestum, siue id aliqua præsumptione in contrarium ostendi possit, quod verum est, nisi ipsi prælato successisset ecclesiæ. tunc enim idē quod in hærede dicendum est secundum Dynum & Io. Andr. ibidem, & procedunt hæc in successore prælaturæ, & nō in canonicatu, cum in iuribus canonici succedat ecclesiæ & eius capitulum, licet alius in præbenda, secundum Innoc. in c. quod sicut. de elect. & ibidem gloss. in versiculo propter bonum. quæ sequitur ibidem Dom. Nicol. & communiter canonistæ, & Barto. in l. bonorum. circa finē. ff. rem ratam hab. & Baldus in l. generaliter. C. de reuoc. donat. vt recenset ibidem. num. 54. idem Capra.

Quæro, An successor prælati vel rectoris ecclesiæ, teneatur stare locationi per prælatum factæ nomine proprio, & ad propriam vtilitatem Resp. Cōmuniter ea approbata est sententia, locationem finire morte locantis, ita tenet gloss. quam communiter ibi approbatam testatur Abb. c. querelam. verb. terminum. in fi. ne prælat. vices suas. Hanc opinionem quoque tenet Ang. d. l. emptorem. nu. 3. Pau. de Cast. conf. 2. nu. 3. libro 1. Rom. d. §. si vir. num. 22. & in conf. 160. vol. 3. Eandem firmat Rota decis. 232. in nouis. Anch. in conf. 16. Socy. conf. 32 nu. 6. vol. 1. & in conf. 34. nu. 4. vbi dicit hanc esse communem opinionem. vol. 3. Mich. Grassus.

Prælatus non potest facere duas locationes, videlicet primam per tres annos, deinde 2. per alios tres annos inchoandos a fine primæ locationis, quia videtur facere in fraudem extrauag. ambitiosæ. Card. in clem. 1. ver. verum. q. 5. de reb. eccl. non alien. licet ipse loquatur in terminis. d. clem. quo tempore nondum erat edita extrauagans ambitiosæ, de quo vide quæ scribit Bal. conf. 327. lib. 3. Vezinus.

Prælati hæres tenetur solū ad debita sui prædecessoris, quæ non fuerunt facta pro ecclesiæ necessitate: in alijs autem quæ pro ecclesiæ necessitate facta essent aut vtilitate ecclesiæ, is qui succedit in beneficio, tenetur. c. 1. de solu. Soci. con. 3. in 1. vol. communem dicit. Vezin.

Prælati insufficientes debent deponi vt est com. opi. Episcopus autem negligens non potest ab aliquo alio deponi, præterquam a summo pontifice, com. est opin. Papa autem propter insufficientiam deponi non potest, vt est com. opin. Clar. q. 73. ver. prælati. Abb. in c. excommunicatus. in fin. de hæreti. P. Fichard. Bonacoff.

Nobilitas non supplet defectum literaturæ in cler. Bal. in l. in dando. ff. de tut. & cura. da. ab his. Vezin.

Prælatus non habes filios, vel propinquos, poterit in bonis suis patrimonialibus testando, extraneum instituere, & eum præferre ecclesiæ. communem dicit Clar. §. testamentum. quæstio. 27. ver. circa. P. Fich.

Prælatus conferens alicui beneficium ecclesiasticum, nō poterit ex causa aliqua ingratitude collationē reuocare com. inquit. Clar. in §. donatio. q. 21. ver. sed hic quæro. P. Fichard. ex Claro.

Archidiaconus, vel alius inferior prælatus, nec imponere, nec petere charitatis subsidia potest. si nec priuilegio, nec cōsuetudine fulciatur. commune dicit Boer. decis. 133. num. 2. E. Suarez. & Vezinus.

Sepultura prælati, licet sit honestum & sepeliatur ante electionem: non tamen est necessaria. Guil. conf. 206. nu. 1. com. dicit. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICÆ

1 Vide quæ casibus Episcopo reseruatis scripta sunt, apud S. Antoninam in 3 parte. tit. 12. cap. 11. Angelum Clauasiensem. Ordinis Minorum obseruantium, in verbo casus in principio. Syluestrum Prieriensem. eodem verb. q. 2. Doctorem Nauarrum. ca. 27. Manualis. num. 262. Anastasium Germonium de sacrorum, immunitatibus. lib. 3. cap. 8. num. 26. 27. 28. 29.

2 Et in hanc sententiam itum est, Romæ, veneris 25. Maij, anno 1576. decis. sacri Palatii. part. 2. decis. 303. Et iterum in eandem opinionem inclinare videtur decis. sacri Palatii in Episcopos familiarēs suos ordinantes, lata, Veneris 3. Decembris. 1582. ibidem part. 1. decisio 731.

3 Excommunicatus tamen inquit Francisc. Marc. decis. Delph. q. 967. num. 3. conferre potest beneficia, vbi per appellationem præten ditur

Com. V. l. Opin. De Deo, &

ditur nullitas excommunicationis, aut si collatio facta sit per exco-
municatum tollerari quoniam sententia excommunicationis lata est, non in lo-
co proximo sed longinquo. per Panor. ca. ad probandum. de re iudic.
et alios doctores ab eo allegatos nu. 13. vide eundem. q. 1243. & q.
1232. & quest. 1098. nu. 10.

4 Non modo delegatum, sed etiam laicum si privilegium apostoli-
cum accedat posse excommunicare scribit Iacobus a Graphijs lib.
4. Decisionum aurearum. c. 5. vide Dominicum a Soto. 4. sen. dist. 22.

5 Ita Iacobus a Graphijs, Decisionum Aurearum casuum consci-
tie lib. 2. cap. 66. num. 18. Franciscus Mart. decis. Delphin. q. xcvi.
nu. 2. & ita Roma iudicatum est, de rebus Eccles. Senensis pradij,
Decisionum Rotæ Romanæ parte 3. lib. 2. decis. 209. nu. 3.

6 Franciscus Marcus Decis. Delph. q. 375. Verumtamen in prelato
Ecclesiæ quando omittit scienter proponere, debet audiri, quia non
potest præiudicare Ecclesiæ. cap. delictum, de reg. iur. lib. 6. secundum
Felin. in capit. inter monasterium. vide eundem. quest. 1120. nu. 39.
vide Fusius discussam Materiam decisionum sacri palatii. parte 2. de
cis. 22. nu. 2. 3. 4. 5. 6.

7 Prælati et si iniuriam illatam Ecclesiæ remittere non possit
bene tamen iniuriam religioso factam, ut tenet Doctores in caput
cum desideres & c. non dubium. de senten. excommunic. Io. Faber
& Angel. Aret. & Nicol. Boer decis. 120. nu. 4.

8 Hoc sæpius ita iudicatum scribit Borgnin. Canalecanus. decis.
45. nu. 67. Florentiæ anno 1574. & iterum 1575 & anno 1550. et
14. mensis Iunii, 1569. & Franciscus Mar. decis. Delphi. quest. 102. in
arbitramento quodam Episcopatus Valentini.

9 Ita Nicolaus Boerius decis. 204. nu. 48. iudicatum scribit Bour-
degale 4. Iulij, anno 1531. pro Ioanne Caminude, mercatore Ca-
durtij actore contra D. de Carreto Episcopum Caturcensem, &
Sabbathi. 9. Februarij. 1537. pro quodam noie Debonnaire actore con-
tra Dominum Renatum Boursaut Abbatem Senatusc. decretum
est teneri dictum Dominum Abbatem ad debita prædecessoris con-
tracta nomine dignitatis. Ioann. Pap. Arrest. libro 21. tit. 8.
Arrest. 4.

10 Ita Nicolaus Boer. conf. 48. nu. 1. & generali consuetudine Gal-
liæ etiam ab intestato Episcopis succedere cognatione proximos
scribit Io. Pap. & Parisiensis Sanatusc. comprobata esse consue-
tudinem. lib. 11. arrest. tit. 8. arrest. 5.

DE VICARIIS EPISCOPIVM.

TITVLVS VIII.

Vicarius Episcopi num laicus esse possit, aut bene-
ficia conferre sine mandato, aut iurisdictionem
habere nomine proprio dicatur, si perpetuus
erit? Et an constitutione secundi vicarij per Epi-
scopum facta primus reuocatus videatur? Et
quid si Episcopus vicario suo præmonitur? Quan-
do tandem & quomodo possit vicarius recu-
sari.

CAPVT VNICVM.

Vicarius episcopi non potest esse laicus. Pan. in c. decer-
nimus. nm. 12. de iudicijs. commu. dicit. B. Villal.
& Vezin.

Laicus potest esse assessor, non autem vica. episcop. Felin. in
c. decernimus. in 3. col. de iud. Gemi. in c. statutum. § assessor.
de refer. in 6. Ias. in rub. ff. de off. eius, cui mand. est iurisdictio & in
rub. ff. de off. asse. vide Dec. in c. decernimus. 16. colum. & seq.
Phi. in c. 1. de off. vic. in 6. & in c. 1. de procur. eo. li. Panor. in c.
cum causam. de elect. Bellacomb.

2 Episcopi vicarius, etsi non possit conferre beneficia sine spe-
ciali mandato tamen bene potest instituere vigore sui officij
præsentatum a patronis, quamuis ad hoc non habeat manda-
tum speciale. Nicol. Boer. in decis. suis. q. 30. nu. 6. Rochus de
Curte, in tract. de iure patro. in verb. competens. 31. q. nu. 66.
dicit hanc communioem opi. esse, in 15. vol. tract. quamquoq;
amplectitur Rollan. à Valle, plurib. adductis auctoritatib. in
conf. 47. nu. 45. in 1. Tom. conf. Kirchouius.

Vicarius perpetuus an dicatur habere iurisdictionem no-
mine proprio, vel habere titulum, vel posse expelli? vide text.
in c. 1. vbi gl. & Abb. & c. 3. & c. pen. vbi etiam Abb. de off. vic.
& quis dicatur seruus vicarius. text. est in l. seruos. ff. de leg. 3. &
l. si peculium legetur. ff. de pecul. leg. & quod vicarij ad vniuer-
sitatem causarum dicantur delegati prout sunt vicarij fora-

nei episcopi. not. Abb. in ca. si quis contra de foro compet. in
quo autem differat dignitas episcopi à dignitate vicarij, not.
Ias. in l. sed. & si hac. §. Prætor ait. ff. de in ius voc. glo. in c. 2. de
off. vicar. in 6. Bar. in l. filij. ff. de legatio. & in l. 1. ff. de off. eius
cui mād. est iurisdictio. il. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de off.
Proconf. & quæ possit facere vicarius officialis, & per quem
possit constitui. Bar. in l. observare. ff. de off. c. pro conf. Bal. in
d. l. sed si hac. item adde quod vicarius episcopi debet tenere
locum & sedem episcopi. Felin. in rub. de maiorit. & obed. Dec.
in c. sane. de off. deleg. vbi an & quando qui alium repræsen-
tat, dicatur habere eandem prerogatiuā: & de vicario vicege-
rente, vel rectore, aut alio qui nomine alterius interuenit, vide
Alex. in rub. ff. de off. eius. Bar. in l. 1. ff. eod. tit. de vicegerente,
Bar. & Alber. in l. 1. & 2. C. de off. eius qui vic. alter. ger. & in l.
2. ff. de tut. & cur. dat. ab his. §. interim. in aut. de mand. prin. &
quod eo in loco ponendus sit vicarius, quo esset collocandus is
cuius locum tenet, not. Alber. in l. 2. C. de off. vic. & quis proprie
dicatur vicarius, & ab eo ad quem appelletur. Brun. in consil.
102. Bal. in l. 1. §. ab eo ff. quis & a quo appellat. & an iurisdic-
tio vicarij dicatur ordinaria vel delegata. tex. in c. G. perpe-
tuus. de fid. instr. & in materia vicariorum vide Feder. de Sen.
conf. pen. & plura. nota. Iacob. in inuesti. ver. vicarius. & quod
sunt species vicariorum. Ru. conf. 148. lib. 4. & quomodo co-
gnoscat quod quis sit vicarius, vel delegatus, & quod ab eo
appelletur ad superiorem, scribit Bar. in d. l. 1. §. ab eo. ff. quis
& a quo appel. Viuius.

3 Constitutione secundi vicarij per episcopum facta non vi-
detur primus reuocatus, secundum communem de qua per
Boer. decis. 347. nu. 71. & neque habet episcopus aliquod ter-
ritorium, & neque potest suam sententiam mandare execu-
tioni. Nam iudex secularis hoc debet facere. Oldradus conf.
17. Bonacoff.

Vicarius ab episcopo constitutus per eius mortem cefetur
reuocatus. c. si gratiola. de resc. in 6. docto. in c. quoniam Abb.
de officio. deleg. Rebuff. in practica causarum benefi. in 1. par.
in titulo forma vicariatus, numero 216. Panor. in c. 1. nu. 5. ne
se de vacante. Idem.

4 Episcopi vicarius potest recusari quando militat iusta cau-
sa. contra episcopum. Phi. in c. dilecti. in 7. col. ibi. 14. quæri-
tur. ext. de appel. Vbi commu. dicit. Vezinus.

Vicarius episcopi quando recusatur dabet adiri episcopus,
qui de causa suspicionis cognoscat: non autem irur ad arbi-
tros. c. 2. de consuet. in 6. Ang. in l. præcipimus. C. de app. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Idem concludit Franciscus Marcus decisionum Delphinalium
quest. 999. iuxta not. in cap. in noua 16. q. 7. & in c. contingit de ar-
bit. & per gloss. in cap. decernimus. de iud. & quod ibidem tenet Pa-
normitan. Imo nec clericus coniugatus potest esse vicarius, seu of-
ficialis Episcopi in spiritualibus secundum Docto in capitul. Ioan-
nes. de cler. coniug. & in cap. vnico. eodem tit. lib. 6. secus est si
etiam Episcopus haberet temporalem iurisdictionem, quia bene pos-
set committere laico. cap. fin. ne cleric. vel monach. lib. 6.

2 Vide quæ Franciscus Marcus decisionum Delphinal. quest. 36.
numer. 3. in causa beneficii possessoria Parochialis Ecclesiæ. B. In-
liani Montiscleari alijs Bellifortis Dyæ Diæcesis, inter Dominum
Franciscum Reynery contra Dominum Iacobum de Riوريا, quia
Dominus Antonius Fabri renūciauit ad utilitatem dicti de Riوريا,
& venerabilis Dominus Petrus Raboth Vicarius Dyæcesis ad-
miserat dictam renunciationem, & non apparebat de speciali man-
dato ipsius, & pariter dictus Fabr. non supervixit per viginti dies,
& ideo dictus Dominus Reynery impetravit per mortem, & obti-
nuit eius provisionem a dicto Domino Raboti Vicario, licet non-
dum appareat de dicta eius speciali potestate conferendi. Attamen
dictus de Riوريا est prior in titulo & possessorio: & c. Et Nico-
laus Boerius decis. 30. num. 8. legatum a latere posse extra suam
provinciam beneficia conferre scribit, idq; in Burdegalensi Curia
suprema Arresto confirmatum. primo Februarij, Anno Domini
1518. ipso Boerio Presidente, & autoritate decis. Rotæ nou. in tit.
de off. vice. decis. fin. & notant. in cap. nouit. de offic. lega. & per
Innoc. in cap. quia diuersitatem. de conces. præben.

3 Curia Burdegalensis (inquit Io. Papon. libro 2. Arrest. tit. 2. Ar-
rest. 4.) in processu beneficij Hautfaye, in tribus diu multumq; ha-
sit anxia primū, si Vicarius ad beneficia reuocanda, nominato &
creato altero, censetur reuocatus, etsi nulla accedat expressa reuo-
catio, Secundo, si constituto secundo, primi potestas abrogatur,
an adhuc necessario sit admonendus primus, etsi a reuocato, sed
nondum admonito facta collatio valida sit. Tertiū si admonitus
primus, & reuocatus adhuc sciente, & prudente Episcopo, an vi-
deatur reuocata eius potestas. Ad primum Statum est creato se-
quēdo non reuocari potestatem primi. Muniaq; sua posse exequi iure
admonea-

admonetur, siue non admonetur: per gloss. magnam in can. in Galliarum 25. quæstio. 11. & Alber. de Ros. in l. si quis cum procuratorio. §. fina. de procur. & quamuis contra sit in procuratore, multum tamen à vicario dissident procuratores: Duo siquidem procuratores in concursu se impediunt per Notat. in ca. penul. de elect. lib. 6. Duo tamen sine impedimento esse possunt vicarij, per not. in cap. prudentium. de offic. deleg. ad secundum ex pluralitate vocum. Dom. dicta Curia: validam esse collationem à vicario reuocato, sed nondum admonito factam. per tex. in l. si forte ff. de offic. presid. & Bal. in l. solent. §. sicut. per illum tex. ff. de offic. procons. Ad tertium, iudicauit senatus renouatā esse vicarij potestatem, valideque cōferre, vt de procuratore inquit gloss. in l. qui mutum. §. non ideo. in fin. ff. mandati. contrarium tamen praxi obseruatum scribit Francis. Marcus. decis. Delphin. quæst. 1098. nu. 10.

4. Vide quæ supra notauimus ad titulum de Episcopis.

5. Licet (inquit Francis. Marc. decis. 778. nu. 4.) iurisdictio ordinaria non expiret morte concedentis: hoc verum nisi veniat accessorie ad aliam dignitatem, vt in Vicario Episcopi, qui exprat morte Episcopi, secundum gl. in clem. si principalis de rescrip. & c. & ita iudicatum esse notat. Guid. Pap. decis. 234.

DE ABBATE.

TITVLVS IX.

Abbas, an Episcopus iurisdictionem habeat in suos monachos delinquentes? & num. ipse solus, sine concursu monachi, possit hæreditatem vel legatum illi delatum agnoscere, vel repudiare?

CAPVT I.

Abbas in suos monachos vbicunque delinquant, vel contrahant, iurisdictionem habet, hanc esse communem opin. attestatur Fran. Turzan. concl. 186. Do. a fina.

Abbas, & non Episcopus, in monachos habet iurisdictionem & correctionem, etiam si via ordinaria iudicialiter ageretur. hanc magis communem testatur Benedictus de Benedictis de Capra. regu. 84. numero 2. & 3. idque etiam procedit dicit in Abbate confirmato, nec dum consecrato aut benedicto, quia etiam ante benedictionem recipit iurisdictionem, secundum communem opinionem ibid. nume. 16. Bened. Capra.

Abbas solus, seu monasterium potest hæreditatem, vel legatum monacho delatum absque eius consensu repudiare, seu agnoscere. & sic si monachus vellet adire hæreditatem, & monasterium vellet illam repudiare, & refutare, præferretur monasterium ipsi monacho, secundum Cyn. & Iaco. de Aret. in l. Deo nobis. C. de episcop. & cleri. Barto. in l. tutor in fin. ff. de bon. poss. Bald. in l. 1. quæst. 10. C. qui admit. Paul. Cast. & Alexan. numero 2. in l. legatum seruo. ff. de lega. 1. & Canonistas omnes vnanimiter in cap. in præsentia de probat. præsertimque Felyn. colum. pen. quæst. 10. & eruditissimum D. Brunorum ibi in addi.

Quia monachus ipse per se non dicitur habere velle, neque nolle. c. si religiosus. de elect. in 6. Sed omne suum velle dependet à velle Abbatis, cum monachus profitendo, sicut proprijs renuntiavit, ita voluntati suæ renuntiassent censetur vouendo illa tria substantialia regulæ. c. nullam. 18. q. 11. & opinionem istam meminit magis communem esse. Alex. in d. l. legatum seruo. nu. 2. & in l. 1. nu. 24. ff. de vulg. & pup. substit. Bertran. cōf. 68. ad euentum dicendorum præmitto. sub num. 1. vol. 6. & Vasquius cum alijs signatis per eum in tracta. de success. process. lib. 2. de acqui. hæred. §. 18. nu. 1. & veriore dicit Pomares in scholis ad Barto. in d. l. tutor. & Berous in c. Raynutius. nu. 384. de testamen.

Contrariæ verò parti, videlicet, qd monachus in acquirendo magis seruo, quam filio æquiparetur, cuius certè factum omnino requiratur, & domino præiudicare possit: & consequenter, qd antedicta hereditas, siue legatum deferantur immediate, non monasterio, sed monacho, acquieuerunt omnes legistæ. Inno. in c. cum olim. de priuileg. Spec. in tit. de statu mona. ver. 8. quæritur. Bar. in l. cum hæredes. in prin. ff. de acquir. pos. Bal. & Rom. in l. 1. C. qui admit. Ang. in l. Papin. in prin. ff. de acqui. hæred. Bar. Bal. & Fulg. in l. si in prin. C. de bonis quæ liber. & Rom. in l. si hæres. in fin. ff. de acqui. hære. & ita consuluat Ang. cōf. 91. sancta Carmelitarum religio fundata est

sub regula mendicantium. col. 1. & seq. & ita firmant ceteri legistæ magis communiter in locis præcitatis, & istam esse magis cōmunem sententiam enodate deducit Bertrā. in d. cōf. 68. sub nu. 1. Berous in d. c. Raynutius. nu. 283. circa mediū, & nu. seq. circa si. Sed omissa omni disputatione, prima quippe opinio videtur verior, communior, & tutior in actu practico, quam legendo, consulendoq; sequutus est Berous, vt ipse recensuit in d. c. in præsentia. nu. 115. & in d. c. Raynutius. & cōprobat pariter, atq; magis communem esse. actuetur efficacioribus rationibus, quam alius, quem hucusq; viderim Illustris D. Riminaldus in rub. nu. 37. cum alijs seq. inst. p. quas pers. ius nobi. acqui. & Francis. Marci. decis. 311. in 1. parte. & Vasq. in d. §. 18. nu. 1. cum ceteris seq. & Iulius Clarus in tract. de testa. lib. 3. quæst. 30. vbi ponit etiam utilitates maximas huius quæstionis, & suadet iudicibus, qd non errarent sequendo in foro Cæsaris opinionem istam, & in foro canonico primam sententiam canonistarum.

Sed melius loquutus est Barbatius in d. c. in præsentia. nu. 127. in casu hoc attendi, & considerari debeat utilitas monasterij, quod si melius esset monasterio, qd monachus æquiparetur filiofamilias, tunc æquiparetur filiofamilias. Si vero utilius foret monasterio, quod æquiparetur seruo, tunc ipsi seruo æquiparetur. & hoc amplectitur cum alijs aggregatis per eum, & tuetur Riminal. in d. rub. inst. per quas pers. ius nobi. acq. nu. 42. cum alijs seq.

Imo tutius loquutus est Bertran. in d. cōf. 68. nu. 2. afferendo ibi, quod in omnem euentum monachus non posset adire hæreditatem, ac capere legatum sine licentia, & & autoritate superioris.

Ceterum ista communis ita dilucidata, & amplexa interpretatur utiliter non habere locum in prælato, ac Rectore ecclesiæ, qui hæreditatem, seu legatum ipsi ecclesiæ delatum repudiare nullo modo potest absq; capituli consensu: quia huiusmodi repudiatio dicitur esse alienatio, secundum Bal. in l. cōtra. §. 1. ff. de pact. Paul. de Cast. in d. l. legatum seruo. Anch. & Im. in cap. 1. de reb. eccl. non alie. & alios relatos per Lamber. in tract. de iure patro. lib. 3. quæst. 2. artic. 9. per Alexan. in d. l. legatum seruo, vbi supponit istorum opinionem magis communem esse contra Feder. de Senis cōf. 9. contrarium asseuerantem.

Sed aduerte, qd sententiæ Federici de Senis, qd Prælatus cum capitulo possit hæreditatem, vel legatum sibi delatum repudiare, acquieuerunt. Abb. in c. abbate. sub nu. 20. de verb. sig. & in c. 1. nu. 22. de dolo, & contu. Francus in c. 1. nu. 26. & seq. de reb. eccl. non alie. lib. 6. Barba. cōf. 3. scribitur. nu. 24. & cōf. 41. illud nu. 29. & 31. vol. 1. Soc. in tract. fallentiarum. reg. 110. sub nu. 6. Bal. titubanter reuocando consilium in melius in l. pupillorum. C. de repu. hæred. Aret. in l. si qui hæres. §. si. ff. de acqui. hære. vbi meminit opinionem Federici communem esse apud Canonistas, & obseruari in practica, & sequuntur etiam Lopus in allegat. 25. disputat primo. sub nu. 4. & seq. Rolādus a Valle cōf. 15. in præsentia causa, num. 29. cum quatuor alijs seq. vol. 1. Ro. cōf. 184. visis quæ narrantur in facto post prin. & ibi cautus D. Horat. Mandos. in addi. in litera A, qui in medium exposuit eandem opinionem approbasse Rotam Romanam de anno 1549. & eam comprobatur etiam Anch. cōf. 10. ex consilijs. sub nu. 3. Gemi. in c. 1. nu. 19. de reb. eccl. nō alie. lib. 6. & Ias. nu. 13. & 16. Soc. respondendo obstaculis, & contrarijs omnibus, & Ripa nu. 9. in d. l. legatum seruo. qui similiter ad lucem adducunt istam esse communem opinionem, cum qua tanquam canonica, sacrosanctissima, & verissima libenter concurro. Viuius opi. 1.

ANNOTATIONES PRACTICAE

1. Quomodo explicet hanc iurisdictionem Papon supra tit. de Episcopis diximus, vide Francis. Marc. decis. Delphin. q. 1241.

2. Fusc hanc opinionem discutit Nicolaus Boerius. decis. 354. In Gallorum tamen regno non est (inquit) circa hanc rem insistendum cum de generali ipsius consuetudine, monachi, & religiosi cuiuscunque ordinis fuerint non succedant ab intestato suis parentibus, vt refert Masuer. in sua praxi tit. de successionib. vers. item pro consuetud. regni istius. secundum quam latum Arrestum, contra quendam religiosum ordinis Cluniacens. vt patet in stilo parlamenti parte 4. de Arrest. §. 56. & c. & ideo disputatio de bonis ingredientis videtur hodie in hoc regno superflua.

3. Sic in supremo Delphinali Senatu in causa Dalmatij de Vascio religiosi, qui sine licentia superioris repudiavit vsumfructum legatum per Nobilem Alisiam de Toloniano dominam Rupis fortis iudicatum esse Gratianopoli scribit Francis. Marc. decis. Delphin. quæst. 311.

DE CANONICATV, CANONICORVM PRÆBENDIS & CAPITVLI IVRIBVS.

TITVLVS X.

Canonicatus esse non debet sine præbenda: Ex duobus in eadem ecclesia receptis Canonicis, quis nam ad primo vacaturam præbendam admittendus. Et quid de præbendis ipsis.

CAPVT I.

Canonicatus esse non debet sine præbenda, capitulo relatum. & cap. dilectus. extra, de præb. in antiq. J. Bellon.

In canonicum si vnus ex capituli prouisione receptus sit, alter vero post, idque mandati apostolici vigore quamuis receptus auctoritate capituli ad primo vacaturam præbendam admittendus videatur, per text. in c. eum cui. de præb. in 6. contrarium tamen verius esse censetur secundum Abb. in c. relatum. de præb. dicentem text. illum procedere quando prior, & alter receptus, ius habent pariter affectum. Sic autem in casu receptus, auctoritate Capituli ius habere non dicitur ad præbendam primo vacaturam, sed ad petendum vt sibi de præb. prouideatur. c. hi qui. eo. tit. de præb. in 6. Et licet Inno. tenuerit, quod receptus auctoritate apostolica mentionem suis in literis facere teneatur de recepto auctoritate Capituli, alias literæ huiusmodi subreptionis vitio subiiciantur, & ob id excipi Possit prouisum auctoritate apostolica admittendum non esse, communiter tamen Doctores voluere, vt refert Abb. in d. c. relatum mentionem hanc necessario non esse faciendam, alias sequeretur, quod canonici, & Capitulum facile possent pontificiam potestatem illudere sicq; communiter obseruari ait. F. Turzan.

3 Canonici licet in ecclesia statutus sit certus numerus canonicorum, & per Papam confirmatus, possunt, modo in confirmatione non fuerit appposita clausula Decreti ultra constitutum numerum aliquem voluntarie recipere, & tenet receptio quia potest tali fauori renunciari prout voluit gloss. in capitulo dilecto in verbo, clausula. de præb. & communiter a Canonistis teneri refert Bened. Capra, conclusio. 9. num. 66. Quod etiam obrinet, quamuis appposita sit in confirmatione clausula Decreti, modo facultates ecclesie ita excreuerint, vt possit noua præbenda creari, quia poterunt canonici non obstante dicta clausula, ultra numerum præstitutum aliquem sibi confratrem recipere prout voluit Hosti. & Ioan. And. in d. c. dilecto. de præb. & communiter teneri testatur idem Bened. Capra, ibidem nu. 68. Item quoque obrinebit, licet facultates non excreuerint, modo tamen ille qui receptus est non procurauerit recipi contra iuramentum, sed sponte receptus fuerit vt tenet in dict. capitu. dilecto. Petrus de Peru. do. Ant. eo. Floria. & do. Nicol. & ita communiter teneri asserit idem Bened. Capra, ibidem nu. 74. & 76.

Ordinarius non potest deponere promotum à Papa, Fel. in c. per tuas. de ma. & obe. comm. dicit. Villal.

Canonicum regularem ecclesie seculari præfici posse, iuxta communem opin. dicunt doctores in ca. quod dei timorem. de stat. mon. Rot. decis. 5. de iure patron. in nouis. de præsentatione siquidem canonici regularis ibi nequaquam dubitatur. Cui conclusioni suffragatur Tridentini concilij dispositio, session. 14. c. 11. in fi. vbi canonicus regularis traslatus tantum prohibetur præfici ergo in suo ordine non prohibetur. & in d. concil. cap. 10. fit mentio de beneficiis regularibus conferendis. Bonacoss.

Canonicus non potest agere pro canonico sine mandato. Ioan. de Ripa in cap. cum M. Ferrar. nu. 61. communem dicit. B. Villal.

Ad recipien. possessionem iuris canonici vel præbendæ requiritur speciale mandatum. Rota in nouis decis. 290. incip. ad recipiendum.

Et generaliter in spiritualibus. Panor. in c. accedens. nu. 5. de præben. Vezinus.

4 Canonicorum præbendæ non possunt capi pro executione rei iudicatæ glo. in l. stipendia. C. de executio. rei iudicatæ. nisi in subditum, quia tunc posset fieri executio in ipsis præbendis Boer. decis. 226. nu. 3. Bonacoss.

5 Præbenda est quæ provenit ex institutione, & officio: canonici est ius proveniens ex electione, & receptione in fratrem

Ioan. Arri. in cap. cum M. de const. nu. 170. communem dicit. B. Villal.

Præbendarum numerus non augetur ex receptione aliquis in canonicum, idem ibi numero 16. communem dicit. Villal.

Præbenda vacatura si promittatur cum recipitur aliquis in canonicum, valet receptio: & vitatur promissio. idem ibi. nu. 165. communem dicit. Idem.

6 Permutatio præbendarum eiusdem ecclesie inter canonicos eiusdem ecclesie, si diuerso iure censeantur, vt si vna deputata sit officio cantoris, alia annexum habeat sacerdotium, non possunt permutari sine auctoritate superioris. Sin autem eodem iure censeantur, nec diuersis annexa fuerint officiis, tunc aut permutatio fit de ipsarum præbendarum titulis, qui cum sint spirituales, similiter non poterunt sine auctoritate superioris permutari, iuxta notat. in c. quæsitum. de rerum permutat. aut fit permutatio præbendarum, id est, prædiorum præbendis assignatorum, quæ consistunt in temporalitate, & potest fieri sine auctoritate superioris, & ita secundum Dom. Florianum procedit opi. Inn. in d. c. quæsitum. cuius distinctio nem Imola satis probabilem dicit, in c. exhibita. de rerum permut. cum qua reliquos communiter transire refert Bened. d. tract. permut. nu. 31.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Contrarium sunt recipere aliquem in canonicum & nolle ei dare præbendam, cum non possit esse canonicatus diu sine præbenda. cap. relatum. de præbend. Pet. Gregor. in Scholijs ad titu. de constit. cap. 9. numero 10. vide quæ tradit hac de re Rebuff. ad §. statum ad verba, canonicatum, & præbendam de collationibus in concord. & idem Gregorius lib. 17. Syntag. iuris. capitu. 2. num. 4. Quare canonicus (inquit) creatus sub spe, seu vt dicunt, tum expectatione præbendæ, qui dicitur canonicus in herbis receptus, Item mandatarij Apostolici in Ecclesia vbi Completus est numerus canonicatum, vel præbendarum non vacantium non censentur beneficiati, nec capiunt diaria, seu quotidianas distributiones, nec annonam, quam grossam vocant, vel de mensa, vt conclusum est in Rota. decisione 445. in nouis. titu. de præbend. & subscribit Ioannes Staphileus, auditor Rotæ in 1. for. gratiar. privilegia.

2 Quomodo huiusmodi mandata Apostolica in Ecclesia Gallicana sublata sint ex conuentione summi Pontificis, & Galliarum Regis, in titu. de forma mandati, in concordatis, vide P. Rebuff. loco citato P. Gregorius de rescrip. libr. 1. cap. 7. nu. 22. & Nicolaum Boerium tracta. de auctoritate magni Consilij, & parlamentorum Francorum, nu. 81. Additq; in marginem, nec valere consuetudinem in contrarium, per Ioan. Andr. collata, & omnes cap. 1. de maiorit. & obedientia.

3 Vide Rebuff. ad §. fin. de reseru. benef. in concordat. quando. vero capitulum, sponte in canonicum supra numerum constitutum recipit, videtur ius canonicatus plene concedere, quamuis non conferat tunc præbendam, verumtamen nihilominus talem canonicum, sine præbenda non dicemus beneficiatum, Panor. in cap. in nostra. de præb. & eo maxime, quod talis canonicatus, sine præbenda cum alio beneficio non faciat pluralitatem beneficiorum, beneficium quippe non datur sine fructibus. c. si quis obiecerit. 1. q. 3. c. de multa. de præb. vide Gomes. ad regulam de annali possessore. Pet. Grego. in scholijs ad titu. de constit. cap. 9. nu. 2. & lib. 17. syntagmat. iuris vniuers. cap. 2.

4 Tamen hodie capi possunt fructus præbendarum, & redditus beneficiorum, & dari creditoribus, vt per Abb. in capitu. peruenit. quia sunt temporales, dum tamen aliquid pro victu eorum honesto dimittatur: vt dictum est, quia habent privilegium ne conueniant, nisi in quantum possunt quemadmodum milites armata militia, vt dicit gloss. à doctores approbata in l. miles. ff. de re iudic. & doctores in cap. Odoardus. de solut. & sic seruatur in curia Metropolitana & primaciali Bituricensi, quia admittuntur ad distributionem suorum beneficiorum, quorum valorem dant creditoribus, per declarationem prius agnito debito per d. capit. Odoardus; Hac Boerius dicta q. 226. num. 3.

5 Sic decisum est Romæ, mercutij 22. Februarij 1580. in causa cuiusdem Archipresbyteri, an constet habere præbendam canonicalem. decisio. Rotæ Romana, parte 1. quæstio. 684. numero 3. & iterum, Luna 11. Februarij, Anno 1577. de præbenda loci de Auges. quæ vacauerat per obitum Iacobi Gomez ibidem decisione 597.

6 Vide Franciscum Marcum decisionum Delphinalium q. 509. & q. 1124. & 1125. Nicolaum Boerium q. 205.

Canonicorum capituli sede vacante, vel sine Episcopi consensu, quæ nam sit, autoritas atque potestas in rebus statuendis, vel expediendis.

CAPVT II.

Sede vacante ea quæ pertinent ad episcopum tantum non possunt per capitulum expediri ea vero quæ ad solum capitulum pertinent, vel quæ insimul pertinent & ad capitulum, & ad episcopum, ab ipso capitulo expediri poterunt sede vacante. c. edoceri. de resc. & hanc regulam generalem tradit Hostiensis in rub. ne sede vacante. ver. sic patet. Rebus. in sua praxi beneficiati.

2 Capitulum sede vacante licet poterit creare vicarium qui demum poterit providere super beneficijs, quorum collatio erit necessaria, ne contingat diuturna vacatio. Panor. in ca. cum nobis. de maior. & obed. Rebus. in tract. nomi. in 8. q. nu. 30. & illi vicario insinuatio fieri poterit. vt ibi p. Rebus. potest etiam instituere ad præsentationem patroni ipsum capitulum sede vacante. Dec. consil. 224. nu. 3. Bonac.

3 Capitulum sede vacante auctoritatem præstat in beneficiorum permutatione, quorum collatio ad ipsum, vel ad ipsum & episcopum spectat, per not. in c. his quæ de maiorit. & obedient. c. vnic. ne sed. vac. lib. 6. non tamen potest conferre beneficia, quorum collatio ad solum episcopum pertinet. c. illa. ne sede vacante, quod præcedit etiam si talis collatio per Papam confirmaretur in forma communi. Rebus. in sua praxi causa. beneficiatum. in titu. de deuolutio. nu. 101. adhuc talis collatio non esset valida, quando ea confirmatio facta esset à Papa in forma communi: quia nusquam capitulum fungitur vice Episcopi in collationibus præbendarum aut aliorum beneficiorum. Ita Ioan. Fran. in tit. de officio & potestate capituli sede vacante. in 2. par. Poterit tamen beneficia vacantia commendare & œconomum creare, donec per superiorem prouisum fuerit. Panor. in cap. bonæ. de appellat. Rebus. in tract. nomi. quæst. 8. num. 30 & potest etiam ipsum capitulum sede vacante instituere ad præsentationem patroni Dec. consil. 224. numero 3. Bellacomb.

Capitulum vacante sede potest auctoritatem præstare in permutatione beneficiorum, quorum collatio spectat ad ipsum, vel ad ipsum & Episcopum, iuxta ea quæ habentur in cap. his quæ. de maior. & obedien. & cap. vnic. ne sede vacante. lib. 6. quando autem ad solum Episcopum spectat collatio, licet capitulum non posset perficere ipsam permutationem, tamen poterit recipere resignationem ex causa permutationis, quam post creatum Episcopum perficiet, prout voluit Petr. de Perus. in cap. quæsitum de rerum permut. & Inno. in cap. exhibita. eod. tit. cum quibus ceteri communiter transferunt, vt refert Bened. Capra in tract. permut. post regul. 88. posito. num. 77.

4 Capitulum potest facere statutum seu constitutionem super spectantibus ad ipsum capitulum, etiam sine consensu Episcopi, secundum gl. in c. 1. de his quæ sunt à maio. par. cap. in verbo, constitutum in fine per illum textum. ex quo ibi de Episcopo non fit mentio, cum qua glo. communiter Doct. dicit transire Bened. Cap. conclusiue. reg. 9. nu. 1. iuxta not. in c. constitutionem. de verb. signif. lib. 6. & ea quæ no. in cap. si. de his quæ sunt à maio. par. Bened. Cap.

Capitulum non potest statuere super his quæ tangunt statum generalem Ecclesiæ, vel iura Episcopi, sine consensu eiusdem, vt voluit gl. communiter approbata in cap. cum omnes. de consti. & c. cum consuetudinis. de consuetud. refert Bened. Cap. reg. 9. nu. 3. & seq. ubi idem ex no. in c. requisisti. de testa. & ibidem Inno. in c. edoceri. de rescriptis, obtinere dicit. Si ardua sint super quibus vult aliquid statuere, quod tamen vtrobiq; fallit, si capitulum ex priuilegio, vel alio iure speciali possit. iuxta no. c. super quibusdam. de verb. signi. secundum Imo. d. c. de his quæ sunt à maio. par. c. ibidem. nu. 5. & reg. 93. nu. 16. in fi. Bened. Cap.

Capitulum vel maior pars eius, vno etiam contradicente, non potest statum ecclesiæ alterare vel dirimere, vt clerici in communi viuunt, si ante separatim viuebant. c. quod omnes. de reg. iur. lib. 6. c. 2. de verb. signi. lib. 6. d. Nicol. in c. quoniam, de vita & honest. cler. & ita communiter tenetur. Bened. Cap. reg. 23. in fi.

5 Capitulum non potest statuere in præiudicium absentium, nisi sub sit rationabilis causa, & eosdem vocauerit, & ex vocatis concurrant duæ partes, vt voluit glo. in c. 1. in verb. constitutum, de his quæ sunt à maio. par. c. cum qua communiter

transire Doct. asserit Bened. Cap. reg. 9. nu. 7. & seq. accedit quod notat Inno. in c. vestra. de loca. & voluit Floria. in d. c. 1. & Inn. & Io. And. in ca. in nostra. de iureiur. & in c. cum in Ecclesiis. de const. Bened. Cap.

Capitulum seu vniuersitas iurans seruare statutum, & id quod in statuto continetur, si contraueniat. tollit quidem statutum, sed periurium incurritur, vt voluit Io. And. & d. Ant. in c. cum in cunctis. de his quæ sunt à maio. par. Pau. & Lignan. in cle. vt professores. de regularibus, & ita communiter teneri asserit Bened. Cap. reg. 9. nu. 94. Secus si simpliciter iurant seruare contenta in statuto, quia vtrunq; tollatur statutum, non tamen incurritur periurium, vt voluit Petr. de Perus. & Floria. in c. dilecto. de præb. vt refert idem Bened. Cap. ibidem nu. 95. & seq.

Capituli consilium & consensus requiritur in postulando per Episcopum charitativum subsidium. idem Remig. q. 32. communem dicit. B. Villal.

Caducitas à solo prælato sine capitulo non remittitur, secundum communem per Bursat. consil. 26. nu. 23. lib. 1. Ias. in l. 1. nu. 53. C. de iure emphy. in arduis enim semper capituli consensus requiritur, licet in leuioribus consilium. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICAE

1 Die Veneris, decimo septimo Decembris. Anno 1574. visum est Dominis Rotæ Romanæ. capitulum sede Episcopali vacante, non solum in locum Episcopi non succedere in litigijs, & ijs quæ ad Prælatum pertinent, sed expresse prohiberi, se illis intromittere, vt per Felinum in cap. his quæ. num. 2. vers. limita primo. Decisionum nouiss. Rotæ Roma. part. 2. decis. 1. nu. 9. 10. 11. vide Francisc. Marcum decis. 72. succedit tamen in iurisdictionibus, id est ijs quæ ad spirituales iurisdictionem spectant ibidem nu. 11. & sic in supremo Parisiensi Senatu Senatus consulto decisum. 15. Octobris 1534. Molinis contra capitulum Niuercense, qui sine consensu Episcopi canonicum misit in carcerem. Io. Papo. Arrest. lib. 1. tit. 3. Arrest. 3. vide Anast. Germon. tit. de inuene. §. cum ratione. nu. 21. 22.

2 Vide Franciscum Marcum q. 1238 & q. 1394.

3 Hanc ipsam distinctionem adfert Francisc. Marcus decisionum Delphinalium. q. 92. num. 2. & 3.

4 Opinio hæc auctoritate Senatus supremi Parisiensis. probata est Anno 1391. quæ innixa sententia Panormi in cap. irrefragabili. §. excessus. de officio ordin. iure Decanum Caruntensem à capitulo distributione ordinaria. propter iniuriam affectum canonicum spectare capitulo ab eodem capitulo priuatum fuisse indicauit. Ioan. Papon. lib. 1. Arrest. tit. 3. Arrest. 4.

5 Consuetudine Ecclesiæ Valentinae in Delphinatu ratum est id quod à presentibus probatur, nec vocatis absentibus. Francisc. Marc. decis. Delphinal. q. 194. & in hanc consuetudinem inclinare videtur Arrestum Parisiense. latum in Camera Equistarum. 21. Februarij Anno 1534. referente domino Britton. Io. Papo. lib. 1. Arrest. tit. 3. Arrest. 9.

DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

TITVLVS XI.

Collatio beneficij quando sit nulla, & in quos facta minime teneat, & quid de duabus collationibus de eodem beneficio factis? Num ius conferendi laico præscribatur, & per vnum collationis actum possessio probetur? Beneficia patrimonialia sunt realiter ecclesiastica. Successio in beneficialibus an sit admittenda? Renuntians beneficium in manibus Prælati an possit poenitere & quando.

CAPVT I.

Beneficij collatio ad capitulum siue canonicorum collegium vbicunque pertinet, si fiat absente. canonicis qui tamen sunt in ciuitate, non vocatis, est nulla vel tamen nulla declaranda Felin. in cap. cum omnes. & ibi Decius versiculo tertia conclusio. & ibi communiter alij scrib. de constitutio. in antiq. & voluit Oldrad. consilio 159. impugnatur. quod absentes à ciuitate sunt vocandi, alias non subsistit collatio. Limitatur tamen Oldra. senten. secundum Craue. conf.

Com. V. l. Opin. De Deo, &

conf. 88. quæritur. non procedere, vbi talis vocatio periculum esset cap. & collegio allatura, vt dubitatur de præuent. Papæ, vel Apost. sedis legati, nam isto casu ita absentibus etiam non vocatis ad ipsam collationem, ad euitandum præiudicium q̄ eis, & eorum iuribus inferretur, procedere posset. allegat. glo. in pragmat. de collatō. §. item. visum. ver. non valeant. cart. 88. quod an verum sit affirmare tibi nequo: quia dictam pragmaticam nunc videre nequo, cum penes me non extet, tu autem qui illā possides per te videas. ista tamē absentia à ciuitate nō præsumitur, nisi probetur ex eo q̄ canonicus sua in ecclesia reside re tenetur, ne præsumamus delictum contra Iuris regulas Oldradus. consilio 198. incip. circa primum punctum. Hinc est quod clericus a sua ecclesia absens præsumitur ex proposito abesse. Imo. in capitulo fin. de eo. qui mit. in possess. sito in tract. suo de benefic. par. 4. q. 5. col. 1. in latiori impressione. F. Turzan.

Collatio facta illiterato non tenet, nec homicidæ vt est cōmunis opi. Rebuff. in tracta. de priuilegijs Scholarium priuilegio 39. nu. 5. tomo. 5. Bonacoff.

- 2 Beneficium ecclesiasticum, ordinem præsertim annexum habens, homicidam retinere non posse etiam post peractam pœnitentiam probatur ex tex. in c. miror. 50. dist. & in c. in qui busdam. de pœnis secundum Io. And. ibi, quod ideo, est quia ille, qui non potest dicere officium non potest obtinere, & recipere beneficiū. c. quod à te. & c. diuersis fallacijs. de cler. con. iug. c. cum secundum. de præb. quia beneficium datur propter officium, ca. fi. de rescript. in 6. & tradunt Legistæ in l. qui sub pretextu. C. de sacrosanct. ecclesijs. Homicidam ipso iure non esse priuatum beneficio, sed priuandum volunt communiter Doctores in cap. inquisitionis. de accusat. & in c. cum non ab homine. de iudi. & in cap. cum nostris. de concessio. præbend. vbi præsertim Innocen. ante finem gloss. primæ: quam conclu. tanquam commu. sequitur Felin. in d. c. inquisitionis. vers. in contrarium. tradens cautelam, vt ante priuationem homicida taliter renuntiet amico, qui post absolutionem & dispensationē ei retro credat. Fallit tamen dicta conclusio in homicida committente homicidium qualificatum, puta cum assassinio secundum ipsum Fel. in d. c. inquisitionis. Quare talis homicida ipso iure est priuatus beneficio per tex. in cap. 1. de homicid. in fi. lib. 6. ibi, ipso facto & c. & quantumcumque aliquis beneficiatus, vel prælatus, sit notoriè criminofus non propterea est priuatus beneficio, neque dignitate, nec depositus ipso iure, etsi sit homicida, dummodo non qualificatus, vt dixi secundum Bald. in l. cum fratrem. ver. circa instrumentum. C. de his qui. vt indi. dicentem notorium nunquam habere vires ad aliquem deponendum, vel priuandum. nisi sequatur sententia priuationis, vel depositionis. & dixit Anch. in c. peccati venia. de reg. iur. in primā opposit. lib. 6. illud certum esse, quod si homicida promoueat ad beneficium, recipit titulum. Allegat Inno. in præallegat. capitulo in literis de concess. præben. voluit Abba. in capitulo fin. not. 5. de excess. prælat. quod homicida, vel irregularis non sit ipso facto beneficio suo priuatus, si homicidium, vel irregularitas secuta est collationem beneficij, vt optimè probare dicit in capitulo ex literis. eo. tit. & in c. clericis. ne cler. vel mo. & Fede. de Sen. conf. 50. quod incipit, a collatione. & c. voluit quod collatio facta periuro, nō sit nulla, sed annullanda: allegat Ioan. And. post Compost. in c. capitulum. de rese. in glo. vers. quid si eligitur. Adde & vide Rot. decis. 262. incip. religioso. in nouis. F. Turzan.

Collatio beneficiorum inter fructus annumeratur, glo. communiter approbata in c. cum olim. extra. de ma. & obe. Bellon.

- 3 Beneficium ecclesiasticum si vni conferatur, & iterum secundo præfertur prior. & si secundus adeptus sit possessionem. Coua. in resolutio. c. 16. lib. 13. communem ait ex Dyn. in reg. qui prior. de reg. iur. lib. 6. B. Villal.

- 4 Beneficijs præbendis, aut gratijs pluribus in eadem Ecclesia, nulla appofita clausula emanantibus, tunc si ad idē expresse, vel tacite reiterantur, secunda collatio nō vallebit propter surreptionem. Si autem non referantur ad idem beneficium, puta si mādetur prouideri vtrique de præbenda de proximo vacatura tunc aut secunda gratia emanat prima pendente, & propter pendentiam, & grauiamen iuxta communem similiter non valebit. Aut secunda emanat, prima executioni iam mandata: & iuxta receptam Docto. sententiam similiter non valebit, quod Bened. Cap. reg. 5. 2. nu. 22. & seq. affirmat procedere: etiam si secunda emanasset motu proprio. Bened. Cap.

Beneficiorum conferendorum ius nec ex immemorabili præscriptione laicus, seu sacris non initiatus quæret, commune aio ex Felino in c. dilecto. in prin. de testib. prob. addit. ad Monach. in c. 2. nu. 6. de præb. in 6. Selu. de benef. in 2. part. q. 23. nu. 16. Palat. Ruu. in introduct. rub. de donat. inter virum

& vxorem, in principio, numero 28. qui tamen inconsideratē contrarium autumauerat de benefic. in curia vacant. §. 9. E. Suarez.

- 5 Per vnum actum collationis vel præsentationis probatur possessio, dum tamen talis præsentatio vel collatio fuerit immediata. c. cum de benef. de prædendis. in 6. Franc. Marc. decis. 109. & ille qui vltimo loco præsentauit, dicitur esse in possessione. dum tamen illa præsentatio sit facta bona fide, & q̄ amissa fuerit & præsentatus fuerit in possessione. Dec. conf. 124. Bella.

Institutio clerici de beneficio, confert ius plenum, institutio sine apprehensione possessionis, quando nullus est in possessione beneficij. Rochus in ver. ius. quæst. 5. nu. 9. com. dicit. M. Chærianus.

- 6 Successio in beneficialibus non est admittenda. c. 1. & 2. extra. de testa. c. 1. extra de præb. sanctuarium enim iure hereditario possideri non dēt. in c. ad decorē. de instit. extra. P. Rich.

Collatio beneficij facta cū conditione, si vacat, valet, licet non electio. Couar. Resol. c. 16. lib. 3. nu. 2. communem dicit ex Gomef. in reg. de verosimi. notit. obitus. q. 1. B. Villal.

Additio. Ratio quare collatio teneat, videtur esse hæc, ne quando existentia cōditionis iuris, (quæ tempore collationis ignorabatur) apparet. vana reputetur. l. multum interest. ff. de condit. & demonstrat. prout in simili si mulier contrahens secundas nuptias, non certificata ad plenum de morte primi viri, matrimonium tenet, si eo tempore mortuus fuerat. c. in præsentia. de spons. & ibi glo. & Scribent. Idem.

Nominationum in materia & carū insinuatione, vide Rebuff. in tract. nominat. maximè. q. 7. & 14.

Beneficia patrimonialia, quæ hodie dantur in titulum perpetui beneficij, sunt verè, & realiter perpetua beneficia ecclesiastica, & hinc est quod quando quis esset ordinatus ad titulum patrimonij, tenetur necessario facere mentionem de illo titulo patrimonij, quia vt supra ostēdimus, verè est beneficiū, & de eo fieri debet mentio, vt concludunt Ioan. And. Abba. & Fel. nu. 5. c. postulasti, de rescrip. & idem Ioan. And. in c. si pauper. nu. 2. de præben. lib. 6. & hoc dictum Io. And. & sequaciū communiter tenetur, teste Syl. de beneficio. par. 3. q. 10. num. 27. Vinus opin. 82.

Beneficia in dubio censentur realia Bello conf. 20. nu. 8. cōmunem dicit ex Bar. in l. fi. de serui. lega. & Deci. conf. 262. Bellon. conf. 20. nu. 8. E. Suarez.

Renuntians Beneficium in manibus prælati. potest pœnitere antequā alteri facta sit collatio. Boer. dec. 350. num. 3. com. dicit. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE

- 1 Vide Arrestum Parisiense supra citatum apud Io. Papon. lib. 1. Arrest. tit. 3. Arrest. 9.
- 2 Ita Romæ Dominis Rotæ visum est in causa Dertusensis Sacrista decis. nouiss. Rotæ part. 3. lib. 3. decis. 3. num. 3. tenet tamen collatio indigno, aut homicida facta, donec priuatur, secundum Innocen. in c. cum nostris, de concess. præben. Panormit. tamen distinguit, q̄ homicidium vel irregularitas præuenerit collationem, quo casu non tenet: secus si superuenerit, quia tunc requiritur sententia, vt fuis ibid probat Panormit. in c. inter dilectos. vide Franc. Marc. de c. Delphin. quæst. 475. num. 15.
- 3 Ita censuit in præxi tenendum, Nicol. Boerius consil. 33. nu. 21.
- 4 Quomodo hæc opinio Gallicanæ Ecclesiæ præxi confirmetur explicat fuse Ioannes Papon. lib. 2. Arrest. tit. 9. Arrest. 9. 10. & 11.
- 5 Vide hac de re Arrestū supremi Senatus Parisiensis, 10. Aprilis, Anno 1554. ante Pascha, Referente Dom. Ferrerio in eodem Senatu consiliario Regio. apud Ioan. Papon. lib. 2. Arrestorum. tit. 9. Arrest. 18. & Romæ, 17. Iunij, anno 1577. decis. diuers. Rotæ Rom. p. 1. decis. 167.
- 6 Sic indicatū est Tholose vigilia Pentecostes, anno 1534. in causa Ioannis de Nuptijs filio legitimo ex filia magistri Rogerij le maiestre. vide Ioan. Pap. lib. 2. arrest. tit. 4. arrest. 1. & 2.

Beneficiorum permutatio an, & quando, & quomodo fieri liceat, vel non.

CAPVT II.

- 1 Ermutatio beneficiorum quando collatio ad solum episcopum spectat, licet sede vacante per capitulum perfici nequeat, potest tamen recipere reassignationem ex causa permutationis factam, cum possit beneficiatos priuare, & sic renuntiationes recipere, per not. in clem.

clem.vnica.de rerum permut.quam episcopus postea creatus poterit perficere, prout voluit Petrus de Perusio.in ca. quæsitum.eod.titu.de rerum permutat.Innoc.in c.exhibita.eo.titu. cum quibus reliquos transire refert Bened.Capra ibidem nu. 77.non obstante quod Frider.in tract.suo permutat.aliud sentire videatur.q.36. Capra.

Beneficia ecclesiastica quocunque modo vacent per resignationem; licet generaliter permutari possint.ca. quæsitum. de rerum permut.c.vnico.eo.tit.lib.6.& clem.vnica.eo.tit. id tamen inter alia fallit, quando talia beneficia fuissent per papam generaliter reseruata, vel specialiter proprio motu, quare tunc sine speciali mandato Papæ permutari non possunt, quia inferior a Papa in his, quæ sibi Papa generaliter, vel specialiter reseruauit, intromittere se non poterit, per id quod habetur in c. vt nostrum. de appel.& in extrauag.dudum.& extrauag.execrabilis. Alias si sit facta specialis reseruatio, non proprio motu, sed ad impetrationem alterius: cum non sit perinde fauorabilis, & amplianda, atque prædicta generalis & specialis facta proprio motu.c.si pluribus.de præben.libro 6. non impedit ipsam permutationem, sicut nec eam impediunt literæ Papæ expectatiuæ, prout habetur in d.c.vnico.& hoc fuit de mente Frider.in confi.112.secundum Pet.de Anch.& Innocen.in d.c.exhibita. eo.tit. de rerum permuta.eius opinionem communiter approbari refert Bened.Cap.in d.tract.permut.num. 83.& præcedentibus.

2 Permutatio beneficiorum fieri non potest, nisi ab ijs quorum sunt, aut qui ius in ijs habent.capi.vnico. de rerum permuta.lib.6. & ita communiter teneri refert Bened. Capra in tracta.permuta.post regu.88.pposito.nu.29. Quare expectantias habentes in beneficijs pro quibus affectæ sunt præbendæ ita ius ad rem non possunt permutare, secundum Petrum de Perusio.& Floria.in c.quæsitum. eod.titu.& Imo.in c.exhibita.eodem titu. licet contrarium teneat Frideric. in tract.permutatio. quæst. 13. Sed hi qui ius in ipsis beneficijs, & sic ius in re habent, possunt permutare, licet possessionem non teneant: sufficit enim, quod titulum habeant per quem beneficia eorum affecta sunt, prout notat Inno.in c. inter cetera. de præbend.& not.in cap.si tibi.& capi.fina.eodem titu. libro 6. & d.cap.vnico.& ita communiter teneri refert ibidem.nu.30. idem Capra.

Permutans suum beneficium cum alio, quod non erat permutantis, non perdit suum beneficium, & neque valebit ea permutatio: quia antequam valeat permutatio beneficiorum, oportet permutantes habere ius in beneficijs. Rebuff. in practica causarum beneficalium.in titu. de permuta.num.9. non potest tamen permutans ad suum redire beneficium sine noua collatione.Panor.in cap.cum venerabilis. de exceptio. & ibi Felin. num.11. de consuetud. non petitur tamen noua collatio, quando quis redit ad suum beneficium, vt de stylo Franciæ ita obseruatur, licet de iure secus, ideo agere poterit possessorio is qui redit ad suum beneficium. ita Rebuff. in eo loco.nu.12. quod etiam tenet Boer. decisio.97. Bellac.

4 Permutatio beneficij curati potest fieri cum beneficio simplici, siue non curato & econtra, prout tenuit Io. de Ligna. vt refert Pet. de Anchar.in c.exhibita. de rerum permut. Sufficit enim quod ambo sint intitulata, licet qualitates sint diuersæ, iuxta c.vnicum.eo.tit.lib.6. & in c.cum olim. eo.tit. secundum Inno.& idem voluit Pet. de Perusio. in d.c.quæsitum. & ita communiter teneri refert ibidem num.36. Bened. Capr. Habens ex dispensatione duo curata beneficia non potest permutare cum habente similiter curatum, quia dispensatio facta super duobus curatis intelligitur de primis: quare si permutetur, vacabit, illud quod remansit, iuxta not.in c.1.& 2. de filijs presbyt. libr.6.& clem. si plures. de præbend. Secus est cum permutet eum habente simplex, quia illud retinere potest, saltem ex dispensatione Episcopi, cum alio curato, prout no.in c.dudum. secundo. de electio. cap. literas. de concess. præben. secundum Imol. dicto capitu. exhibita. & Petr. de Perusio. d. capitu. quæsitum. cum quibus reliquos transire refert Bened. Capra. ibidem nu.46.

Beneficia curata duo ex dispensatione habens, non poterit vnum ex ijs cum alio curato permutare, & si faciat, vacabit illud quod sibi remansit, cum dispensatio facta super duobus Curatis, de primis intelligatur, per not.in c.1. & 2. de fil. presbyter. libr.6.& clem. si plures. de præbend. Secus autem erit si permutet cum simplici, cum illud cum alio curato retinere possit, saltem ex dispensatione Episcopi, iuxta not.in cap. dudum.2. de elect. cap. literas. de concess. præben. secundum Innoc. cap. exhibita. de rerum permuta. quod placuit Petro de Perusio. d. cap. quæsitum. ceteros transire infert ibidem. nume. 40. Capra.

Beneficiorum sola inæqualitate non rescinditur permutatio. Est communis opinio secundum Dec. in confi.210. viso puncto. vol.2. M. Charian.

Permutatio beneficiorum, in quibus habet locum optio, siue potestas optandi, cum vacarent, fieri non potest. c. fin. de consuetudine. lib. 6. nisi fieret ob vtilitatem ecclesiarum, quia tunc tanquam fauorabilis est admittenda: secus si ob vtilitatem ipsorum permutantium, quia tunc tanquam odiosa restringenda eritque locus optioni, vt voluit Lapsus in addit. suis ad Frider. in tract. permutationis. q.28. alias 38. dicens id procedere, nisi consuetudo optandi disponderet super ipsis beneficijs ex causa permutationis vacantibus; quia tunc esset attendenda ipsa consuetudo. dicto cap. fin. & cap. cum dilectus. eodem titu. quod dicit Imol. in capitu. exhibita. de rerum permuta. cum quibus ceteros transire. ibidem num. 89. refert Capra.

5 Beneficiorum inæqualitas sola, nisi alia sufficientes coniecturæ fraudis concurrant, & fraudem arguant, non reddit permutationem inuvalidam, vt tenet Ioan. Monach. & Ioan. Andr. in cap. vnico. de rerum permutat. libr.6. & capi.2. de renuncia. lib.6. & Frideric. in tracta. permutationum. quæst. ult. cum quibus reliquos transire communiter refert Benedictus Capra in tract. permut. benefic. post regul.88. pposito. nu.121. & not.in c. quia verisimile. de præsumptionibus: lectorem relegans. Idem.

6 Beneficium tertio collatum poterit cum alio permutari, etiam ante leuationem Bullarum, etiam si sit collatum per simplicem signaturam. Rebuff. in comme. in concordatis in titu. de mandatis apostoli. § 1. in verbo, literas. mandata autem cum alijs literis, nec e contrario non possunt permutari: nec beneficium, cum literis mandati apostolic. ita Rebuff. ibi, Bellacomb.

Permutatio beneficiorum licet fieri non possit sine auctoritate & consensu ipsorum permutantium, cum inuiti non possint auelli a suis beneficijs, siue sint Episcopi, siue prælati, siue alij inferiores clerici beneficiati: vt notatur in c. quæsitum. de rerum permuta. id tamen inter alia fallit, quando permutatio fieret per Papam, qui potest etiam inuitos pro libito sine causa transferre, & auellere. per not. in cap. proposuit. de concess. præben. secundum Imo. in cap. exhibita. de rerum permuta. & cap. cum venissent. de iudic. & communiter teneri ibidem refert Benedict. numero 43. Similiter fallit, quando legitima subesset causa, quia tunc etiam inferior a Papa, puta Episcopus, vel eius superior, permutationem facere, ac prælatos etiam inuitos transferre posset, iuxta nota in cap. cum pridem. §. propter malitiam. de renunciat. & ibidem Innoc. argumen. capitu. nouit. de his quæ fiunt a prælatis. Frideric. in tracta. permuta. quæstio.3. quod tamen solus sine consensu capituli facere nunquam posset, nisi id ita præscripsisset, vt not. cap.3. de consuetudine. lib.6. & cap. cum ex eo. de electio. libro 6. vt voluit idem Frideric. in dicto tract. de permuta. quæstio.25. vt Petr. de Ancha. & Imol. in d. capitu. exhibita. & vtrunque communiter teneri refert ibidem numero 44. Benedict. Capra.

Ex quo enim ius autorizandi in Ecclesijs sibi subiectis est dignitatis & iurisdictionis, & non ordinis, rectè præscribitur, iuxta cap. audiens. de præscriptio. prout voluit Petr. de Perusio in d. cap. quæsitum. de rerum permutatio. cum quo ceteros quoque communiter transire refert ibid. nu.27. alias 72. idem Capra.

7 Permutatio beneficij, quod est de iure patronatus: si fiat irrequisitis patronis, non est ipso iure nulla. Ro. in ver. honorificum. nu.8. quæst.3. communem dicit. sed intellige, prout est conclusum in meo compendio iuris patronatus. §. 14. nu. 14. cum seq. B. Villal.

Beneficium si permutatur irrequisito patrono, tenet permutatio, licet veniat annullanda. Bertr. confi. 193. vol.2. nu.2. communem dicit. Vezinus.

Beneficia permutanti non competit remedium. l.2. C. de rescind. vendit. vt commune aio ex Rebuff. ad leges Gallicas. 2. tom. tit. de rescind. contract. glo. 15. nu. 10. Did. à Couar. lib. 1. resolut. c. 15. Ario Pinelo, nostri & iuris insigni interprete, & temporis nostri mediocri ornamento, ad eandem l.2. part. 1. c.3. nu. 16. E. Suarez.

Beneficiorum permutatione se procuraturum per pactum astringens, illicitè facere videtur, secus si sine pacto voluntatis de permutatione facienda permutauerit, quod licitè fieri potest, vt tenet Imo. in cap. exhibita. de rerum permuta. allegans Fridericum d. tract. q.38. & ita communiter teneri ibid. num. 118. refert Bened. Capra.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide supra titu de capitulis.
- 2 Vide hac de re Nicolaum Boerium decisio. 205. fuse disputantem, & arrestum contra Magistrum Petrum Larmaydie Sedis Apostolica Protonotarium actorem, in fauorem Magistri Alani de Fratribus, & Antonij de Ferrieres reorum.
- 3 Tres sunt hac de re Doctorum sententiae. Prima est non posse redire sine noua collatione. Anto. de Butr. in cap. cum venerabilis, de except. Secunda est, posse sine vlla prouisione redire ad suum beneficium. Ioan. And. cap. vnic. de rerum permuta. libro 6. & Ioan. de Sel. in tracta. benefic. 3 par. questio. 32. Tertia est opinio requirens declarationem superioris, declarantis ipsos permittentes posse ad sua beneficia redire, propter quam superioris auctoritatem presumitur fraus non interuenisse, vt tenet Albert. Lampagnan. in repetitio. dist. cap. vnic. de rerum permuta. quest. 7. Ex secunda sententia, que est Ioan. Andr. iudicatum est Bordegala 3. Aprilis, anno 1520. Et hoc communi totius Gallie consuetudine passim confirmatur, & in ea prolutum est Senatusconsultum in magno consilio Regio Parisijs 2. Maij, anno 1525. pro electione Prioris de Beaulieu. Ioan. Papon. libro secundo. arrest. titu. septimo. de permutatione beneficiorum. arrest. 2. & 3. & Nicolaus Boer. decisio. 97.
- 4 Permutatio tamen beneficij cum non beneficio, vel Capella, que tantum qualitatem prestimonij sortita est inanis est. c. vnic. de rer. permutatio. & capitu. vnic. eodem titu. libro 6. & capitu. auctoritatem. de priuilegijs. eodem libro. talis siquidem permutatio esse debet actus indiuisibilis, & ita decretum est Parisijs, anno 1545. Vide Ioannem Papon. lib. 2. arrestorum. titulo 7. de permutatione beneficiorum. arrest. 1.
- 5 Qua conditiones accedere debeant, vt huiusmodi permutatio careat suspitione symoniae, vide apud Franc. Marc. decis. Delphynal. quest. 1125. & quomodo eam authorisare possit Episcopus ibidem numero 3.
- 6 Fuse hanc questionem tractat Rebuff. titu. de mandatis Apostolicis. §. 1.
- 7 Quomodo valida esse possit permutatio beneficij, que de iure patronatus est, non admonitis patronis, decisum est Romae 8. Februarij, anno 1549. in permutatione Capellania cuiusdam Salamantinae. decisio. Rota Romana. parte 3. libro 3. decisio. 203. nume. 3. Eodem modo iudicatum scribit Papeus decisio. 374. Rebuffus 3. part. praxis benefic. titu. de permutatio. numero 11. Et ita decidit Rota decisio. 307. de rerum permutatio. incipiente permutatio facta in nouis.

Beneficia, quando vacare dicantur, vel non: & si vacant, cui debeantur: successorque in beneficio ad quid teneatur. Deque tituli defectu.

CAPVT III.

- 1 **B**eneficium primum per adeptionem pacificam secundi vacat. cap. de multa. de praben. & Oldra. confi. 1. & ibi inquit, qd beneficia promotorum non vacant, nisi cum plenam & pacificam quis fuerit adeptus possessionem. Rebuff. in concordatis. in §. volumus. in verbo, per istum. Bonac.

Clericus habens beneficium curatum, recipiensq; tunc aliud similiter curatum beneficium, vacat ipso facto, ipsoq; iure primum, eoq; priuatur, ac debet per habentem potestatem conferendi illud infra 6. menses conferri. c. de multa. de prab. Cassado. decis. 1. sub nu. 1. de consti. & Staphi. de literis gratia, & iustitia. fol. 70. a tergo.

Et hoc interpretatur vtiliter procedere, vt ipse clericus per receptionem simplicem secundi beneficij curati non perdat primum, sed per receptionem pacificam, realem, actua-lem, & corporalem, secundum Lauren. de Fano in l. in quorum. colum. 27. de pign. & gloss. in d. c. de multa. in verb. post receptionem.

Vt ibi etiam Abb. nu. 16. vbi expresse etiam voluit, & determinauit, vt vacet primum beneficium ipsum curatum post pacificam possessionem primi, & sic dicta receptio secundi beneficij, vt inducatur vacatio primi beneficij, debet esse corporalis, & simul pacifica, & est tex. in ext. auag. execrabilis. §. qui vero. de prab. & not. Cassad. decis. 1. sub nu. 1. & Staphil. de literis gratia, & iustitia. fol. 71.

E huic opinioni accedit quoque Cassadorus decisio. 9. de causa possessio. & propriet. sub num. 2. vbi hoc ampliat etiam vtiliter procedere allegando ibi textum, & glo. in cap. si tibi concessio. de prabend. in 6. quod in ademptione secundi beneficij, vt quis ipso iure incurrat priuationem primi beneficij, necessario quidem requiritur non solum pacifica exercitij: cura animarum possessio, verum omnium fructuum, vel maioris partis perceptio, atque actualis possessio etiam eiusdem secundi beneficij.

Sed hoc ita, & taliter declaratum limitatur non habere locum, quando clericus accepisset secundum beneficium curatum calore iracundiae, tunc quippe non vacaret aliquo modo primum si incontinenti ipsi pœniteret, quoniam calor iracundiae eundem clericum in presenti casu excusaret secundum Doctor. omnes in dicto cap. de multa. & ibi etiam Abbas. numero 13. qui perhibet istam esse communem opinionem.

Limitatur secundo etiam dictum capitulum de multa, vt non procedat vbicunque clericus ipse reciperet beneficium non curatum, etiam quod requireret residentiam continuam, tunc enim per adeptionem dicti beneficij non curati, & requirentis residentiam, non vacaret primum ipso iure, secundum Ioan. And. in additio. Specu. in titu. de cleri. non residen. Innocen. in capitu. fina. eodem titu. & ita consuluit Oldrad. in confi. 220. & Ancha. confi. 59. num. 4. & seq. vbi in fin. asseruit ab hac opinione non esse recedendum in actu pratico, quam sequitur quoque in d. capi. de multa. nume. 2. & 10. vbi meminit istorum sententiam magis veram, ac magis communem fore.

Claudicat etiam tertio. d. capi. de multa qd primum beneficium non vacet per ademptionem secundi, si superior primi beneficij nollet habere ratam collationem secundi, sed repeteret ipsum clericum. Tunc enim, vt clericus non potest directe, & expresse renunciare beneficio suo absque sui superioris licentia, ita nec directe percipiendo secundum. cap. admonet. de renun. Et hinc est, quod requiritur consensus cuiuslibet, qui necessario adhibetur, atque exigitur in renunciatione expressa, vt collatoris, & patronorum, teste Abb. in d. capi. de multa. colum. 4. versicu. additur. Si tamen superior acceptaret istius tacitam renunciationem, tunc vtique ea valeret, & teneret, vt cōcedit Abb. in c. ex ore. col. 1. de his, quae fiunt a maio. par. cap.

Claudicatque quarto loco praelibatum cap. de multa. vt beneficium, qui in primo beneficio erogauerit expensas de proprio patrimonio, nullatenus cogatur dimittere illud, accipiendo secundum incompatible, nisi sibi prius refusus, & restitutis omnibus ipsis expensis. argumen. capit. quicunque. 12. questio. 11.

Et sic ex his colligitur apertissime, retentionem pro expensis facile locum obtinere in beneficijs.

Et idē est, qd si clericus moreretur intestatus, posset vtique eius haeres repetere expensas, quas clericus erogauerit de patrimonio suo in beneficio. Quodq; facilius procederet, si specificē clericus illas repetendas decreuerit, secundum Abb. in d. c. de multa. col. 4. ver. secundō fallit.

Coardatur quoque postremo conclusio praedicta habere tantum locum in beneficijs curatis, non autem in simplicibus. Et sic iura praecitata procedunt, atque extenduntur dum taxat ad obtenta beneficia curata, & alia expressa in d. §. qui vero. & non ad simplicia, vt determinauit Rota Roma. attestante Cassad. in dicta decisione prima. sub numero 1. & sequent. & Staphileo de literis gratia, & iustitia. folio 71. versicu. secundō debent intelligi in beneficijs incompatilibus.

Vnde ex his omnib. ita discussis, collige duo in practica necessaria. Primum quippe erit, qd citari deberet possessor beneficij, qd vacauerit ipso iure per assecutionem secundi similis beneficij, vt traderetur possessio eius alteri, cui fuerit collatum. c. licet. el. 2. de prab. in 6. & Card. in cle. 2. q. 23. de iudi.

Secundum verō erit, quod clericus infra spatium sex mensium a tempore assecutionis secundi beneficij incompatible, realiter, & cum effecta, & omni fraude remota, tenetur dimittere primum beneficium curatum, & eius possessionem, alioquin tam secundum ipsum beneficium curatum, quam beneficia omnia, quae obtinet ipso iure vacare censentur, vt determinat sancta Synodus Triden. in sess. 24. sub ca. 17. cum ecclesiasticus ordo peruertatur. & in sessione. 7. decreto de reformatione. sub capi. 2. nemo quacunque etiam dignitate Viuius opin. 97.

Beneficij curati apprehensione, aut si per acceptantem stet, quod minus possessionem apprehēdat, licet primum beneficium

beneficium ipso iure vacare censeatur: quia habens curatum, aliud recipiendo, censeatur primum pro derelicto habere. glo. in c. de multa. de præben. id tamen inter alia fallit, quando acceptasset secundum beneficium curatum sine licentia superioris beneficii primi, quare tunc licet vacet primum, quo ad se, non tamen vacat quo ad superiorem. dicto cap. de multa. & ibidem gloss. & not. in cap. adinonet. & cap. quod in dubijs. de renunc. quare non poterit ut vacans impetrari, nisi superior ipsam renunciationem expressam, vel tacitam ratam habuerit, iuxta notata in cap. si tibi absenti. de præben. lib. 6. & Imo. in c. ex ore. de his quæ fiunt à maiori parte. cap. q. communiter teneri contra gl. dicti c. de multa. refert Benedictus Capra regu. 90. nu. 46. & licet nonnulli argu. cap. super hoc. de renunc. similiter id fallere putant, quoniam primum beneficium erat pingue, & secundum tenue ea tamen opin. secundum Capram, ibidem num. 62. communiter reprobatur, quare sibi imputare debet acceptans tenue, iuxta not. 71. dist. quorundam.

Beneficium curatum, ut sit atque cadat sub constitutione capituli. de multa. de præben. & extrauag. execrabilis. eo. titu. non sat est, quod curam habeat temporalem, sed requiritur quod habeat perpetuam, ut innuit dicta extrauag. execrabilis. in fin. & etiam voluit Innoc. d. c. de multa. q. in clem. vnica. de offic. vicar. communiter tenent Modern. & Oldrad. consil. 15. quos sequitur Imo. doct. Nicol. d. capitu. de multa. inde Nicolaus ibidem refert, quod acceptans secundum beneficium: temporalem curam tamen annexam habens, non perdat primum, ut refert Benedictus in reg. 90. num. 69. Similiter inter alia fallit, quando secundum beneficium esset curatum, habitu tamen & non actu, quare ad hoc, ut locum habeat poena dicti cap. de multa. requiritur ut actu & non habitu tantum curatum sit, prout voluit Hostien. in capit. quare nonnulli. de cler. non resid. argum. l. nomen. §. habere. ff. de verborum signific. & not. per glo. & Archidia. in cap. licet canon. de electio. libro 6. & Pau. de Leaza. in clem. vnica. de offic. vicar. idem tenuit Frideri. consilio 132. & ita communiter teneri refert Benedictus in regu. 90. num. 76. addens periculum animarum, quod Canones perpenderant non videri subesse, nisi actu & habitu sit beneficium curatum, secundum Dom. Anton. dicto capitu. de multa. Et licet Innocen. & Abb. ibidem teneant, contrarium tamen idem Capr. nume. 78. à communi non esse recedendum suadet.

Beneficia omnia etiam simplicia regulariter requirunt residentiam continuam, prout voluerunt in capitu. clericos. de cleri. non resident. Innoc. Hosti. Ioan. And. dom. Ant. & communiter Docto. excepto dom. Floria. nisi aliud consuetudine, privilegio vel statuto inductum sit, unde per acceptationem secundi continuam residentiam requirentis, videbitur primo renunciatum, & vacabit primum, secundum Inno. ibid. refert Bened. Cap. reg. 90. nu. 108.

Beneficium simplex residentiam continuam requirens, licet acceptatione secundi secundum Innoc. in d. clericos. & c. ex tua. de cleri. non residen. quem in dicto capitu. clericos. sequitur Petr. de Pernio, Petr. de Anchar. & Calderin. ipso iure vacat, adeo, ut possit sine alia priuatione alteri conferri, tamen curia seruat aliam opinionem, quod non vacat primum per acceptationem secundi, in beneficijs simplicibus, etiam residentiam requirentibus, ut refert ibidem Calder. quam curiæ opinionem videtur quoque tenere Ioan. And. in addit. ad Spec. in tit. de cleri. non residen. argu. cap. referente. cap. præterea. & cap. ad hoc. de præb. quæ in simplicibus perinde atque in curatis, dignitatibus & personis per cap. de multa. de præben. non videntur correctæ. l. præcipimus. C. de appellat. quod & originaliter tenuit Old. consil. 185. Inno. do. Anto. do. Flor. & d. Nicola. in d. c. clericus. & Petr. de Ancha. dicto ca. de multa. & veriore dicit Bened. Capra regu. 90. nu. 113. cum in materia penali, & correctoria non fiat extensio, prout communiter not. in l. si verò. §. de viro. ff. solut. matri. & Auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. & in clem. 1. de elect. quare non est eadem ratio in simplicibus, quæ est in dignitatibus, personatibus, vel curatis beneficijs. secundum Innocen. in dicto capitu. clericos. iuxta nota. in glo. 21. quæst. 1. cap. relatio. & Lapum in allegat. 116. & ita communiter teneri, ibidem refert Bened. Cap.

Beneficium simplex non habens annexam curam, nec dignitates, si eiusmodi sunt, ut residentiam non requirant, prout habetur 15. quæstio. 1. capitu. quia. & not. capit. 1. de consuetudin. & cap. cum omnes. de constit. non perditur per acceptationem secundi, neque etiam primo renuntiare videtur, ut sentit glo. in cap. clericos. & ibi Innoc. de clericis non resident. & ita communiter teneri refert Bened. regula 90. nu. 92.

quod licet regulariter verum sit, tamen fallit, quando plura eiusmodi beneficia habens non deseruit neque per se, neque per substitutum, iuxta not. in cap. cum omnes. in fin. de constit. quod verum est, nisi valde exilia essent. iuxta not. in cap. cum te. de atate & qualitate. prout voluit Do. Anto. in elem. gratiæ. de rescriptis. quem sequitur Imo. in d. capit. clericos. cum quibus ceteros transire dicit. regu. 90. nu. 99. refert Benedictus Capra.

Beneficium Ecclesiasticum per contractum matrimonij per verba de presenti vacat, licet non fuerit consummatum, per sponsalia tamen contracta per verba de futuro non diceretur vacare. est decisio dominorum de Rota decisio. 26. in antiquis. Decius tamen tenet consil. 166. clericum matrimonium contrahentem non priuari beneficio, quamuis de facto contraxerit, sed debere priuari. Vide Panormitan. in capitu. 1. de cleric. coniuga. Iason in l. si stipuler. in princip. num. 5. ff. de verborum obligat. Roman. consilio 483. num. 6. Vezinus.

Beneficia, quæ vacant per resignationem non debentur graduatis, aut nominatis. §. volumus autem. de collatio. in concordatis, & hoc siue resignatio fuerit facta causa permutationis, siue simpliciter. Rebus. in gl. in verbo, vacare. in §. præfatique ordinarij. in concordatis. & in tracta. nominati. in q. 15. nu. 48. ver. 39. Bellac.

In beneficijs is qui obtinuit beneficium, vel per resignationem, aut alio modo, non tenetur docere de titulo sui prædecessoris, sed illi sufficit demonstrare suum prædecessorem fuisse reputatum pro tali beneficiato, secus si veniret per viam subrogationis in locum alterius, quia subrogatus in beneficio, qui venit in ius alterius, tenetur docere de iure alterius in cuius locum subrogatur. Boerius dicto capitulo 42. numero 3.

Valorem fructuum beneficii impetrans, non tenetur probare, quod satis est, si dicat verum valorem expressisse. Ioan. de Rip. in cap. ad aures. de rescrip. num. 77. communem dicit Villalob.

Beneficij successor tenetur ad debita, quæ debentur ratione ipsius beneficii, ut sunt debita realia talliarum, decimarum, aut aliorum onerum, quæ respiciunt res ipsas, & ipsum beneficium, & quæ debentur ratione rerum ipsius Ecclesiæ. capitu. 1. de solut. & Ioan. And. in capitu. 1. de immunita. eccl. in 6. & clement. prima. de cens. tamen si successor ea onera, & debita soluerit, & quæ iam debita erant per suum prædecessorem, poterit demum ille agere contra eius heredes, aut bona tenentes: Geminianus consilio tertio. pro debitis verò personalibus non tenetur successor. capit. 1. de solutio. Ioseph. Lud.

Possessio beneficii est coloranda per agentem possessorio recuperanda, vel titulo, vel alio modo. Præpo. in c. q. restitui. 3. q. 1. commu. dicit Vezin.

Spoliatus beneficio non est aliquo modo restituendus, si contra eum obijciatur notorius tituli defectus. capi. ad decimas. de resti. spol. in 6. tenet, & firmat Innoc. in c. constitutus. de fil. præb. Præpo. in c. 2. 3. q. 1. Domin. in d. c. ad decimas. col. 3. Henric. in c. cum venissent. de insti. Ant. col. pe. & Fran. in 7. differentia. in c. bonæ. de appe. in 6. Imo. & Abb. in cap. in literis. num. 2. & 28. de resti. spolia. idem Abb. & Aret. in c. si constiterit. de accusa. & Cassad. in decis. 3. num. 4. & seq. in tit. de resti. spol. qui fatetur istam esse communem opinionem, & Gom. in regu. de annal. possess. quæst. 58. Sed ipsemet in reg. de non iudican. iuxta formam. quæst. 5. meminit quandoque in Rotæ prætorio prædictam Innocentij sententiam communem reprobata fuisse.

Ipse verò sprete assertione ista friuola non discederem à prænominata communi, tanquam in iure verissima, imò eam totis viribus sequendam fore in iudicando, consulendoque suadeo.

Et huic opinioni Innoc. & sequacium inter alia vnum fundamentum obstare videtur, videlicet, quod prædo in beneficio ecclesiastico restituendus foret ante omnia. d. cap. in literis. Cui quidem fundamento realiter responderi potest non habere locum hoc, quando constaret in iudicio spoliatum esse prædonem: tunc certè negari ei debet omnino restitutio: secundum Innoc. & Imo. ibi, & Corset. in tracta. de excellentia Regis. q. 72.

Item spoliatus minimè restitueretur ante omnia, quando ex huiusmodi restitutione irreparabile damnum sequi posset: secundum Pau. Cast. Alex. & Ias. in l. 2. C. de edic. diui. Adr. tollen. Legistas omnes, præsertimq; Alex. & Franc. Ripam in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. & Iacobum Menochium cum alijs per eum congestis. in tract. recuper.

ran. possess. in i. remedio. num. 279. & seq. vbi fatetur istam esse communem opinionem, & optime eam explicat, & declarat Viuius opin. 731.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide de hac materia fuse Petr. Gregorium libro 7. Syntagmat. iuris vniuersi. c. 18. Pet. Rebuff. in §. monasterijs. de reg. ad pralat. nominand. in verbo, vacantibus. in concord. & in praxi beneficio. par. 1. nu. 59.
- 2 Sine dispensatione obtinens secundum beneficium, curatum, dignitatem, vel personatum, peccat mortaliter, si post adeptam eius possessionem, aut postquam sua culpa eam non fuit adeptus non renunciat primo, quod ipso iure perdit. d. capit. de multa. Syluest. in verbo, beneficium. 4. numero 6. & ita iudicatum scribit in Delphynat. Francif. Marcius quaestione 1159. Imo etiam secundum si pergat retinere vtrumque, & sit incapax ad quodlibet aliud, ac etiam ad ordines. Nauarrus capit. 25. numero 116. versiculo sexto. Quinimo hoc non solum procedit per adeptionem secundi beneficii curati, dignitatis, vel personatus, sed etiam per consecrationem, confirmationem, & acceptionem Episcopatus, quia ipso iure vacant beneficia, quae Episcopus habebat antea. capitulo cum in cunctis. §. cum vero. de electio. Quamquam per adeptionem beneficii curati nequaquam vacat Episcopatus. text. ad hoc singularis in capitu. cum in nostris. de concessio. prebend. quia sine Papa voluntate, dimitti non potest. capitu. quanto. de translat. Episcop. capit. nisi. de renunciatio. Iacobus de Graphijs libro 2. decisio. aurearum. capi. 96. num. 23. Clericus tamen plura beneficia simplicia non requirentia residentiam personalem, quorum vnum non sufficit, potest sine dispensatione obtinere, alias secus si sufficeret, nam peccaret mortaliter, & requireretur dispensatio etiam si iustam causam retinendi haberet, & ita habetur in Concilio Tridentino. sessione 24. capit. 17. Nauarrus capit. 25. manualis confessio. num. 127. Consuetudo tamen est generalis quam Papa seit & tolerat, vt quis habere possit plura beneficia simplicia, vel vnum non simplex cum simplici. capitu. primo. de constit. libro 6. Dummodo non causa auaritia, vel causa illicita, & iam sine dispensatione, adeo quod non est peccatum, etiam si vnum ex illis pro victu sufficeret, contra gloss. in capitu. dudum. verbo retinere. de electio. alias secus dicendo esset illaqueare multas animas, vt inquit Zabarella. in clementina multa gratia. de rescriptis. & Abbas in capit. dudum. numero 34. Diuus Thomas in quodlibet. 9. articulo 13. Hodie tamen huic consuetudini antiqua derogatum est per dictum Concilium, vbi decernit, quod in posterum vnum tantum beneficium Ecclesiasticum, singulis conferatur, quod quidem si ad vitam eius, cui confertur honeste sustentandum non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex. dummodo vtrumque personalem residentiam non requirat, eisdem conferri. Iacobus de Graphijs capite nuper citato numero 24. & 25.
- 3 Boerius quaest. 205. nu. 6. ita scribit conclusisse Dominos Rota decis. 404. alias decis. 10. de rerum permuta. in antiq. & in nouis est 99 incipiens, agenti & petenti. alias decis. 4. de rerum permut. vide fusius Boerium loco citato.

DE ELECTIONIBVS Ecclesiasticis.

TITVLVS XII.

Electio quot modis fiat. Deque ea mixtim varia, & quamplurima.

CAPVT VNICVM.

ELECTIO Ecclesiastica tribus modis fieri potest, per viam Spiritus sancti, per viam scrutinij, & per viam compromis. cap. quia propter. extra de elect. Bellon.

- 1 In ecclesiasticis electionibus, qui non est iuste impeditus non potest committere vi ces alijs de capit. contradicentibus. Phil. in c. constitutus. Io. vlt. colum. 2. extra de appel. Aduerte, quia excepta electione Papae, ex iusto impedimento, potest vox alteri committi. Phil. in cap. vbi periculum. §. sanc. in 2. not. de elect. in 6. Don. à Fina.

- 2 Qui electioni interesse non vult, ab ea se reddit indignum. Baldus in tertia parte, consilio 290. & est text. capit. vbi periculum. §. sanc. & ibidem Phil. de electio. in 6. Et tunc minor pars potest eligere. Lud. Roma. consil. 352. colum. 3. in fine. Bonac.

- 3 In electione, & similibus an absentes debeant citari. videri potest amplè. Cor. in 2. vol. consil. 181. in 9. col. Don. à Fin.

Si in electione, aut alio actu fuerit omissa aliqua ex solemnitatibus iuris positui, modò ea quae sunt necessaria secundum ius naturale, seu gentium, & diuinum internenerint, non per hoc, quo ad Deum, & in conscientia corrumpitur actus, vel peccat sic electus, nec tenetur sibi facere conscientiam. Innoc. valde singulariter in c. quia propter. extra de electio. quem sequitur Panor. in c. 1. in fi. extra de in integr. restitutio. Balb. decis. 510.

Electio facta de nocte valet, licet sit inhonestum. Ioan. de Rip. resp. lib. 2. c. 13. nu. 5. com. dicit. Villalob.

An quando pluribus concessa est electio, possint vnum ex seipsis eligere? Vide Bart. & Alex. in addit. in lab omnib. §. si à Titio. ff. de leg. 1. & Barb. in 2. vol. consil. 33. col. 8. vbi dicit, q. sic alleg. glo. in l. planè. ff. q. cuiusque vniuer. nom. Panorm. in c. cum in iure. de elect. Bald. in l. quod si vno. §. verum. ff. de in diem addit. potest etiam pater eligere filium. vt in versu. pater. §. 13.

Et respondet ibi Barb. ad illud, q. inter eligentem & electum debet esse differentia. cap. fin. de instit. ad quod tamen facit q. vult Ias. in l. 1. col. 1. C. de ser. fug. Vide tamen Alb. in 1. par. q. 174. & in 2. par. q. 16. & Cald. tit. de testa. consil. 31. alias 359. Bonacoff.

- 4 Mala electio est in culpa. Lud. Rom. consil. 475. alle. infinita iura, quae omitto. est text. in l. periculum. & ibi Doctor. ff. si cer. peta. Ang. in §. praeterea. inst. quib. mod. re contrah. oblig. Bellonus.

Habens electionem iure ordinario, si primam absque dolo irritam fecerat, ad secundam procedere potest. Lud. Roma. consil. 492. Don. à Fin.

Variare, an post primam electionem liceat: vide Fel. in c. praesentata. col. 2. de testi. vbi remissum. alleg. Bar. in l. de rebus. ff. rer. amo. & Pet. de Anch. consil. 210. inci. Franc. mihi 214. & Rot. in antiq. decis. 37. & alia multa.

Addo Panor. in 2. parte. consil. 11. vbi dicit, q. in stipulationibus. licet variare donec voluntas in iudicium deducatur. l. si quis stipulatus. ff. de verb. obliga. secus in electione ex vltimis voluntatibus. l. huiusmodi. §. Stichum. de leg. 1. l. statuliberum. §. 1. de leg. 2. & l. apud Aufidium. ff. de ope. lib. Phil. in c. 2. col. 1. de rescr. in 6. & in c. gratia. eo. tit. & lib. & in c. in captand. de concess. preb. eo. lib. & Alex. in l. 2. §. 1. col. pen. & vlt. ff. de verb. obliga. Bellon.

Electio in vltimis voluntatibus est inuariabilis. Curt. iun. in consil. 159. nu. 1. com. dicit. Villal. & Suarez.

Concor. cum ll. 15. & 16. tit. 9. par. 6. Idem.

Archidiaconus, qui est Archidiaconus, & Canonicus in eadem Ecclesia, duplicem vocem habet in electionibus. vt Archidiaconus (inquam) & vt Canonicus. c. cum olim. vbi Abbas, & Doct. post glo. quorum opinionem asseuerat esse commune ibi Feli. similiter, qui est Archidiaconus, & Canonicus debet obtinere ob praesentiam personalem duplices distributiones, eas inquam, quae Archidiacono tantum, & Canonico tantum debentur, secundum Io. Andr. & Abb. Fel. in d. c. cum olim. Bal. & Card. ei subscribentem in consil. 53. quauis iudicio meo praecipitanter Ant. in d. c. cum olim. teneat contrarium, videlicet, q. Archidiaconus, & Canonicus simul ob personalem praesentiam non possit habere, nisi simplices distributiones, & cum Ant. sentiunt Rochus Curt. in c. fi. de consuet. & Gomez. in tract. de expectatiuis. num. 54. & licet praefata opinio Io. And. sit aliquantulum dubia, vt putat Aret. in c. 3. de prob. tamen ea verior est & magis communis, vt referunt Doct. in d. ca. cum olim. & tanto magis procederet de plano, & absque dubio sententia Io. Andr. & obtineret, si per consuetudinem fuerit recepta secundum Bald. & Card. in d. consil. 53. Dec. in c. cum omnes. lect. 1. & ex ea ibi. nu. 52. de consti. quamuis Curt. in loco praecitato male, & absque aliqua ratione asserat adeo esse veram Anto. opinio. q. nec contraria consuetudine possit admitti. F. Viuius.

Qui hēt duas voces non pōt eas diuidere, & dare vnā, vni, & alteram alteri. c. si quis iusto. de elec. in 6. Bal. in l. si plures. in prin. C. de cōd. iser. Ale. l. si cōuenerit. §. si nuda. ff. de pig. act.

Limita, nisi haberet speciale mandatum ad eligen. certam personam, quia tunc potest diuidere voces: si eligendus est persona digna. c. quia propter. de elect. per gl. ibi. Vide Decan. c. quamuis. de offi. deleg. Don. à Fina.

Eligere

Eligere quis seipsum potest ubi plurib. competit elect. Bar. & Alex. in l. si a Titio. de leg. 2. Pan. in c. cñ in iure de elect. q. si vni tantū aut duob. electio cōpeteret. & tūc quis seipsum nō potest eligere. Io. de Imola. in dicto capit. cum in iure. de electione. numero quarto. Bartolus in l. si consul. in fine. de adopt. & Bertachinus in suo Repertorio. in verbo. electio. Bartolus in l. planē. ff. quod cuiusque vniuersi. Socinus consilio 11. in 1. volumi. & Iason in l. cum filio. ff. de lega. primo. Bellonus.

Vbi fit mentio de propria persona, non sufficit speciale mandatum. Phil. in c. circa. §. fin. in fi. de elect. in 6. Bonac.

Eligi potest dignus quamuis extet dignior. Barbat. volumi. 2. consilio 20. colum. 12. adde Federi. in consilio 95. & Dec. consi. 129. colum. 1. Bald. in dicta l. cum quidam. Eligi tamen debet magis virtuosus & prudentior. Bald. in l. vidua. de nuptijs. Cives nostri prae ceteris eligendi sunt. vt sup. versic. ciuis. §. 13. Belloni.

Indignum eligentes scienter priuantur ipso iure electione. capit. cum in cunctis. in fine de electio. Barbat. consilio 33. volumi. 2. nec excusatur dicens ignorasse. Socin. in capitu. cum filiusfam. §. in hoc. de verborum obligatio. Bald. in l. cum quidam. de lega. 2. quod intelligendum est pro illa vice pro qua indignum elegerunt. capit. inter dilectos. de except. vnde Episcopus eligendo. vel instituendo quem indignum. est priuatus iure instituendi pro ea vice in eo beneficio. in quo indignum instituerat. Et patronus clericus praesentans minus idoneum priuatur facultate praesentandi pro ea vice. Guido. Pap. consi. 71. in prin. Electio tamen facta vno ex electoribus contempto. si ille contemptus non contradixerit. tenebit. talis electio alias ferus. Oldrad. consil. 64. & Corne. consil. 181. volu. 2. Bart.

Eligens scienter indignum priuatur electione. Barb. vol. 2. consi. 23. col. 6. nec excusatur dicens ignorasse. Socin. in l. cum filiusfam. §. in hac. col. 2. ff. de verb. obli. Bal. in l. cum quidam. ff. de legat. 2. An autem subdelegans indignum. perdat iurisdic. vide Iasin l. planē. de leg. 1. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Quid loci relictum sit electionibus in Gallicana Ecclesia, vide P. Gregor. ad l. de elect. c. 3. nu. 24.

2. Vide Nicol. Boer. q. nu. 41. & Fran. Marc. q. 1250.

3. Fran. Marc. decis. Parlamen. Delphy q. 1332.

4. Vide decisionem 44. Ioannis Ludouic. fise in hanc sententiam disputantem a nu. 22.

5. Electus ad aliquod officium. & praesentatus ad officium iuris patronatus. non potest seipsum eligere. praesentare. & nominare in electione. & praesentatione. sed post electionem. & praesentationem. potest electioni & praesentationi de se facta consentire. & talis consensus operatur augmentum vocis ita est iudicatum Florentie. anno 1561. inter Carolum Canalcanum. & D. Ioannem Baptistam Stradellam. Et iterum. anno 1575. in morte Sereniss. Ducis. Hetruriae. inter eundem Ioannem Baptistam. & Magistricum Dionysium Canalcanum. Borgninus Canalcanus decis. 40. nu. 1. & in illa electione non solum ille. qui est de consilio & capitulo poterit assentiri electioni de facta. publicato scrutinio. & nominatione facta. sed etiam poterit nominare & praesentare. patrem. filium. & nepotem suum. & ei dare vocem. dummodo sit capax. & idoneus. alias secus. Ita tenet Speculator in titu. de iure patrona. colum. fin. nume. 14. & ibi Ioan. And. Roma. singu. 813. An in collegio. Areti. in §. praeterea. lib. 2. num. 38. versicu. ad vnum tamen institu. de except. Roch. de iure patronat. in verbo. Honorificum. numero 20. Abbas in consilio 96. volumi. 2. latē Lamber. de iure patronatus. libro 2. articu. 12. quaestione 8. principa. 1. parte. & articulo 13. cart. 87. & ita fuit iudicatum anno 1561. & anno 1575. Idem numero 23.

6. Quae incapacitas. indignitas. & inhabilitas consideratur tempore electionis. non exercitij. quando lex. & statutum considerat tempus electionis. & extraktionis. secus si consideraret tempus exercitij. & sic officij exercendi. & elegerentur officiales ante tempus exercendi officium. per duos aut quatuor menses. vt aliquando solet fieri in creandis. quolibet anno. prioribus. & officijs. Ita ad propositum plura adducit Hippol. in pract. crimi. §. diligenter. nu. 184. & seq. Rom. consi. 59. circa propositam consultationem. And. Tiraq. de retract. lignag. §. 14. in glo. 2. sub num. 17. versic. nec mouet. & c. & ideo fuit iudicatum Volaterris. per D. Indicem appellationis. anno 1565. Ioannem de Ioannis minorem. tempore exercitij exercendi non fuisse idoneum Dogauerium Salis. & alium eligendum. cum reformatio illa Volaterrana. potius consideraret tempus electionis. & extraktionis. quam exercitij officiorum. Idem Canalcan. eadem decis. 40. nu. 17.

7. Rationem huius priuationis hanc assignat Guido Papaeus l. r. c. c. 374. dume. 8. Quia praesentatio cleri patroni vim habet electionis. vt notatur per Ioan. And. in cap. cum autem in fi. extra de iure patro. Sed sic est in electione iquod eligendi in dignum priuatur ipso iure. sap. cum in cunctis. maxime etiam quati appellatione electionis. continetur. praesentatio. capi. querelam. de electio. notat. per Ioan. And. in rub. de electio. lib. 6. priuatur tamen pro illa vice. inter dilectos. de excessib. prebat. vnde eundem Papaeum quaestio. 507.

DE PRESBYTERIS. ET CLERICIS.

TITUL. XIII. de clericis. & presbyteris.

Clericus patrimonium habens. an. & quando. & quatenus de bonis. ac fructibus Ecclesiae vivere possit. & num de acquisitis ex beneficij prouentu testari queat.

C. A. P. V. T. I.

1. Clericorum appellatione in fauorabilibus veniunt canonici. & dignitates. in odiosis non. Atoia. in §. 2. ff. de verb. obli. nu. 9. com. dicis. Idā Finasol.

Clericus habens patrimonium sufficiens. si feruit Ecclesiae. potest vivere de bonis Ecclesiae. Praepos. in cap. illi autem. 12. quaestio. 1. communem dicit. B. Villalob. & Vezina. & Donā Fina.

2. Clericus habens sufficiens patrimonium. licet potest vivere de bonis Ecclesiae. ac redditibus beneficiorum. atque capere de fructibus. & prouentibus suis Ecclesiasticis. quantum ad congruam eius sustentationem. eiusque familiae opus est. & reservare suum patrimonium cum omnibus fructibus suis haeredibus. secundum Abb. post alios relatos per eum in cap. postulasti. de rescrip. quaestio. 2. & ibi num. 16. vbi Syluester Al dobrandi. in additio. ad ipsum Dec. refert Ferraria ita consuluisse. & sequitur quoque Gulielm. Redoan. in tracta. de spolijs ecclesiasticis. quaestio. 1. sub num. 25. fol. paruo 15. Innoc. & alij in cap. Episcopus. de praeben. vbi Dec. num. 13. meminit istam esse communem opinionem. Praepos. in cap. illi autem. 12. quaestio. 1. Felin. in c. ex literis. colum. 2. de constit. Soci. consi. 91. colum. 4. volum. 3. Abb. in disputa. 4. dubio 4. Syluester in ver. clericus. il. 4. quaestio. 16. & Bero. consi. 7. dubitatio. 1. sub nu. 1. cum alijs seq. vol. 2. vbi docet practiam. quomodo facienda quippe sit diuisio inter Ecclesiam. & haeredes ipsius clerici lucratorum. & acquiritorum per eum ex bonis paternis. & maternis. & proprijs. & ex bonis ecclesiasticis. Et quomodo etiam in primis. & ante omnia per eosdem haeredes clerici sint deducenda de fructibus beneficij recollectis. atque perceptis. expensae erogatae pro alimentis. alijsque necessarijs. & Fel. Barb. col. pen. in d. c. postulasti. licet ipsi ibi. & male. discedant a communi praedicta.

Imo retenta ista communi. quam sequitur. & citat etiam Bertran. consi. 54. Reuerende pater. sub num. 2. volu. 8. Paulus Rom. in tract. pensionum ecclesiasticarum. cap. 7. num. 19. & 20. fol. paruo 22. & Martinus ab Azpilcuera Doctor Nauarrus in in tractatu de redditibus beneficiorum ecclesiasticarum. quaestio. 1. corollario 24. num. 78. folio 98. vbi mentionatam communem ampliat etiam procedere in pensionarijs pensionum ecclesiasticarum.

Imo amplia similiter. & dic vltius. quod praesbyter. propria bona habens. in Episcopum eligi potest. & illa bonaficite retinet. quod Gratianus. ex concilio Agatensi capitul. 48. comprobatur in capitu. Episcopi. 12. quaestione. 1. & Panormit. in capitu. 1. de testam. plures autoritates doctissime congerentes.

Sed antedicta communis opinio. quod clericus possit vivere de redditibus beneficij. & conseruare bona patrimonialia. ita. & taliter ampliata. procedit dummodo ipse beneficiatus dicat officium debito modo. & ex cupiditate auaritia. hoc non agat. dummodo vtatur fructibus beneficij. & non abutatur. puta tenendo concubinam. vt voluit. & probauit Hieronymus de Zannettinis in tract. de foro conscientiae. & contentioso. nu. 33. & seq.

Et quamuis illud. quod possidet praelatus post adeptam praelaturam. & clericus post beneficij impetrationem. in dubio praesumatur esse Ecclesiae. secundum Io. And. in cap. 3. de testa. quem sequuntur communiter doct. vt per Soc. consi. 91.

Communi. opi. tom. j.

M 3

volu.

Com. V.I. Opin. De Deo &

vol. 3. & istam fore communem sententiam ostendit Corne-
etiam consilio 88. volumi. 2. & consilio 314. & consilio 288.
volum. 4.

Nihilominus si verificaretur, & probaretur, quod clericus
ipse patrimonium haberet, vel aliquod exercitium, vel offi-
cium, vel aliquid aliud ex quo illas res acquirere potuisset,
tunc quippe præsumeretur acquisiuisse secundum, quod ma-
gis verisimile esset, & in hoc communiter concordant omnes
Doct. ut per Corn. consil. 83. vol. 2.

- 3 Sed ubicunque apparet clericum tempore adepti benefi-
ci, & ante habuisse patrimonium, & eius hæres post mortem
suam possideret bona acquisita, relictaque per eundem cleri-
cum, tunc utique in dubio præsumeretur illa acquisita exti-
tisse ex proprijs bonis ipsius clerici, non autem Ecclesiæ. Et si
Ecclesiæ, vel eius successor fortè assereret contrarium, ac illa
bona acquisita fuisse ex bonis, redditibusque Ecclesiæ, sibi in-
cumberet onus probandi. Caterumque si hoc dubium fo-
ret, tempore adepti beneficii clericum habuisse bona pro-
pria, eo quippe casu in dubio præsumeretur pro Ecclesiæ, ni-
si hæres probaret contrarium, videlicet, acquisita per cle-
ricum fuisse de bonis proprijs, & sic sua industria, & labo-
re: prout istam distinctionem approbavit Ioannes Andr. in
capitu. & vnus. de peculio clericor. & Abbas etiam ibi, vbi
facile deducit istam esse communem opinionem, & Berous
quoque in dicto consilio quarto. sub num. septimo. Viuius
opin. 100.

Clericus, seu prælatus habens administrationem de bene-
ficii fructibus, vel alijs rebus ex fructibus Ecclesiæ, vel intui-
tu Ecclesiæ acquisitis, non potest testando disponere: quia
in vita usufructuario, & in morte usufructuario comparatur, secun-
dum gloss. in capitu. præfenti. de officio ordinar. libro 6. Bald.
in consilio 80. ad euentiam. libro 5. Cardinal. consil. 110.
tria sunt. & in capitu. fina. vbi etiam Barbat. de pecu. clerico.
Fratrem Gulielm. Pepin. in sermonibus. de destructione Nini-
uæ. in sermone 38. columnâ decimâ. folio par. 313. & alios
quamplures citatos per Bellonum consil. 3. numero 2. vbi scri-
bit istam esse communem opinionem, & Beroum etiam con-
silio 7. dubitationibus. sub num. 9. vol. 2. vbi eam limitat in
quatuor casibus.

- 4 Contrariam verò sententiam videlicet, quod clericus de-
cedens possit transmittere suæ præbendæ fructus ad hæ-
res suos, tenet cum alijs signatis per eum Iulius Clarus in
tractatu de testamen. §. testamentum. libro 3. quæst. 27. versic.
quintò dixi, q. clerici. & eam asserit communem Corset. sin-
gula. in verbo, clericus. & Couarru. in capitu. cum in offi-
cijs. numero sexto. folio par. 276. de testamentis. vbi eam
falsam esse asserit optimis quidem rationibus, & istam quæ-
stionem latissime exagitat ad vtranque partem Gul. Redoan.
in tractatu de spolijs Ecclesiasticis. in quæstio. tertiâ. §. i. & se-
quent. vbi tandem in §. stantibus istis repugnantijs. sub num.
6. videtur residere cum prima opinione negatiua, cum qua
transeundum est in decisivis tanquam sacrosancta, & in pra-
ctica receptissima.

Imò nota secundum veriore opinionem, q.
procedat antedicta communis negatiua, etiam si clericus
simpliciter beneficium sine administratione habeat, ut con-
cludit Abbas in repetitio. capitu. cum esset. colum. 7. de tes-
tamen. & Geminian. in dicto capitu. præfenti. & nonnulli
alij relati per Barbat. in dicto capitu. fina. & rationabilis quip-
pè est hæc sententia, & magis æqua, & fauorabilis, ut osten-
dit, eam sequendo, Redoanus in tracta. de spolijs Ecclesiasti-
cis. quæst. 49. & seq.

Quoniam clericus ex redditibus sui beneficii ecclesiastici vl-
tra honestum victum sibi quicquam attribuere non potest.
cap. Episcopus. 12. q. 1. & quicquid superest, erogandum est
in alimoniam pauperum. c. quoniam quicquid. 15. q. 1. & c. au-
rum. 12. quæst. 2.

Et hinc est, q. clericus, salua conscientia, de fructibus bene-
ficii providere nequit, cum re ipsa fructus qui supersunt, non
sunt proprii, sed communes sibi, & pauperibus, vel Ecclesiæ,
per notata in c. fi. 16. q. vlt. in fin. Et licet dicatur dominus eo-
rum, tamen hoc intelligitur cum grano salis procedere, quo
ad fidelem dispensationem faciendam sibi, & suis. c. omnino.
21. dist. cap. studeat. in fin. 50. dist. & c. non satis 86. dist. Et
not. Maria. Soc. consil. 32. ex his. circa prin. vol. 1. vbi cõcludit,
q. clericorum de bonis Ecclesiæ illud est duntaxat, q. proba-
bili ratione consumitur, & quatenus necessitas urgeat, ut ex
primit Apostolus, victu, & tegmento, his contenti sumus. &
Fel. in c. de quarta. col. 10. de præscr. vbi constanter affirmat,
q. si clericus distribuat fructus beneficii in usus nepharios, te-
neri absq; dubio aliquo ad eorum restitutionem.

Et si ex Ecclesiæ fructibus clericus ipse sibi, vel suis præ-
dium emerit, hoc ad Ecclesiam pertinet, & ab illa, ut domi-
na poterit vendicari, secundum glo. in cap. inquirendum. de
pecul. clericor.

Imò ipsi Ecclesiæ tunc acquiritur dominium absque tra-
ditione. ita glo. in cap. 1. de pecu. cleric. & est tex in l. fin. C. de
sacrosan. eccle.

Et quemadmodum clericus emens fundum de pecunia
Ecclesiæ, si in instrumento facit poni nomen alterius, præsu-
mitur facere in fraudem, secundum Innoc. in cap. cum in offi-
cijs. in glo. in ver. remanere. de testam. Bald. in l. mancipia. C.
si quis alteri vel sibi. & Lauren. in l. in quorum. columna 5. de
pign. ita etiam clericus emens equum de bonis Ecclesiæ non
est dominus equi vilo modo. cap. res Ecclesiæ. 14. q. 1. & c. sa-
cerdos. 44. dist.

Sed contrariam partem, quod clericus simpliciter benefi-
ciatus, tam in vita, quam in morte etiam æquiparetur usufru-
ctuario, & vtroque tempore faciat fructus suos, sentit gloss. &
omnes in d. c. præfenti. & istam gl. ponit esse communem Imo.
in c. peruenit. extra de fideiuss. & sequitur, attestaturque Bero.
in d. consil. 7. sub num. 9. ver. præterea. Clarus in d. q. 27. versic.
quartò videndum est. & Bellon. in d. consil. 3. num. 6. & Boer.
consil. 48. & ita de cõsuetudine communiter observari inquit
Butr. in d. c. peruenit. Imo. & Cald. in cap. fi. de pec. cler. & Cor-
consil. 314. vol. 3. Sed prima sententia, quod clericus siue habeat
administrationem, siue non, indistinctè prohibeatur testari,
siue illi succedat Ecclesiæ, siue successor, apparet magis com-
munis, ut deducit Redoan. in d. q. 3. §. & in hac materia. sub nu-
33. cum alijs seq. fol. par. 130.

Ampliatur etiam secundò præmissa cõmunis eatenus pro-
cedere, ut non solum bona mobilia, ac immobilia per clericum
ex Ecclesiæ redditib. percepta, verum nomina etiam, & actio-
nes cõpetunt ipsi Ecclesiæ, secundum Abb. & ceteros omnes
in c. relatum. il. 2. de testa. vbi Couarr. nu. 1. perhibet istam esse
commun. opin.

Sed dicta prima communis negatiua ita enucleata, inter-
pretatur non habere locum, ubicunque clericus impetraret
à Summo Pontifice privilegium testandi, ac de huiusmodi re-
bus disponendi, q. Papa ex causa concedere non potest, cum
ad ipsam vniuersarum Ecclesiarum plena dispositio pertineat.
clicet. de præb. libro 6. clem. 1. ut lit. pend. ut per Abb. in d.
cum esset. Alex. Ias. in l. ut militibus. C. de testa. mil. Alex. consil.
15. vol. 2. & Soci. consil. 13. præfens consultatio. & est cõmunis
opinio, ut prædicat Dec. consil. 147. quæritur de expensis. &
Couar. in d. c. cum in officijs. nu. 7. idemque secundum Doct.
congestos per Ias. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccle. & ita
observatur in Curia, & extra Curiam Rom. attestante Bero. in
d. consil. 7. ante nu. 10.

Et hoc de plano procedit, quãdo Papa moueretur ex iusta
causa ad concedendum clerico testandi facultatem, ut voluit
Abb. in d. c. cum esset. quem sequitur Fel. in c. constitutus. col.
antep. de rescrip. & Barb. in d. c. cum in officijs. col. 6. de testa.
cum alijs coaceruatis per eum ibi. Et causa isthæc, etiam q.
expressa non sit per Papam in concessione licentiæ de testado,
sed solummodo tacita concurrat ista causa, operatur ea qui-
dem tunc effectum suum, sicut expressa, ut voluit Berous in d.
consil. 7. nu. 10.

Et iusta causa esset, si clericus suis pauperibus consangui-
neis subuenire vellet: Nam ideo bona Ecclesiarum compara-
ta sunt, ut ex eorum fructibus pauperum inopiæ succurratur.
c. videntes. 12. q. 1. & faciunt not. per Abb. in cap. 1. de cohabi-
cler. & muli.

Interpretatur postremo mentionata communis non pro-
cedere, quando consuetudo reperiretur in contrarium, quia
clerici vigore huiusmodi consuetudinis disponere, ac testari
sine licentia possunt de fructibus suorum beneficiorum, se-
cundum omnes Doctores præcitatos indifferenter, Gemi-
nianum, & ceteros in dicto capitu. fina. de officio ordinar.
Calderinum in consilio 2. colum. fina. de pecul. clericor. Do-
mini. in capitu. præfenti. columna quartâ. de officio ordina-
in sexto. & Abbat. in dicto capitu. cum in officijs. in secunda.
fallentia. & facit textus in capitu. ceterum. de donationibus.
& Ioannes de Imola. in capitu. fina. de peculio clericorum.
& istam opinionem asseuerat esse communem, vltra men-
tionatos Scribentes. Bellonus in dicto consilio tertio. nume-
10. & 12. & sequitur Couarru. in dicto capitu. cum in officijs.
numero 9. vbi fatetur opinionem contrariam, videlicet, quod
talis consuetudo admittenda non sit, fore magis commu-
nem ex signatis per eum, idemque testatur Frater Gulielmus
Pepin. in dicto sermone 38. colum. 11. & ita meminit vidisse
se in Vrbe Roma. seruari Gulielm. Redoan. in dicto tractatu.
de

de spolijs Ecclesiasticis. quæstio. 3. §. fin. numero 19. & ista est veritas.

Alias vero multas limitationes, & quidem vtilis, & communes, quod clericus testari possit. ponit Clarus in d. quæst. 27. & Alex. de Neuo. consil. 13. nume. 1. & sequen. & Guil. Redoan. in d. tracta. de spolijs Eccles. quæst. 3. §. & in hac materia. & §. seq. Viuius opin. 101.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Panormitanus in cap. cum tibi. tenet quod verbum clericorum in privilegio prolatum comprehendit canonicos, etiam Ecclesia Cathedralis: secus in rescriptis ad lites, quæ sunt odiosa, de quo etiam se remittit ad notata per ipsum in rubrica de vita & honestate clericor. circa finem. vbi tenet, quod large sumpto vocabulo appellatione clericorum veniunt omnes in quacunque dignitate sint positi, ex quo sunt clerici ad seruitium Dei deputati: cum duo sint genera Christianorum vnum clericorum aliud laicorum. capit. duo sunt 11. quæstio. 1. privilegium ergo tributum simpliciter clericis comprehendit omnes clericos, etiam si sit Episcopus: sed in stricta significatione, & in materia odiosa appellatione clericorum non comprehenditur Episcopus. capit. quia periculosum. de senten. excommuni. libro 6. capit. in fidei fauorem. de hæret. eodem titu. Et idem de alijs clericis in dignitate constitutis, & canonicis Cathedralium Ecclesiarum. capit. quamuis de præbend. libro 6. capit. statutum de electio. eodem libro. cum ibi notatis. Et ratio est secundum Panormita. in dicta rubrica. quia in istis clericis in dignitate constitutis inest qualitas, quæ non est in alijs simplicibus clericis. secundum Imol. in capitu. sedes. de rescript. & hoc in materia stricta, secus si non sit odiosa. Vide Franci. Mar. decis. Delphyn. q. 1122.
- 2 Quomodo hoc in foro fori sumi debeat, vide Iacob. de Graphijs libro 2. decis. aure. casuum conscientie. capit. 99. numero 19. 20. & 21. vbi fuisse opiniones, quæ hoc cap. citantur explicat nu. 22. 23. 24. 25. & seq. vsque ad fin. c.
- 3 Hanc opinionem communi consuetudine ratam haberi scribit Nicolaus Boerius consil. 48. nume. 1. & Ioan. Papo. libro 21. arrest. titu. 8. arrest. 5. Communi Gallie consuetudine affirmat, Episcopis, Prælati, & Presbyteris qui non sunt professi regulam, in suis bonis succedere proximos sanguine. Et ita iudicatum est Romæ, ab Dominis Auditoribus Rotæ 18. Martij, anno Domini incarnationis 1560. de bonis Episcopi Constantiensis: cum constaret de paupertate Ecclesie, & de bonis proprijs, & diuitijs Episcopi. Decisionum diuersorum Rotæ Romanæ. parte 3. libro 3. quæstio. 582. & Voluterris anno 1579. & iterum Papiæ, vt author est Borgni. Caualecan. decisio. 44. Quod si Prælati, seu presbyter ante adeptam dignitatem vixerit, & fuerit professus regulam, hæreditas partim pauperibus sanguine iunctis prælato distribuetur, partim reparationibus beneficij venit adiudicanda, & ita de bonis Episcopi Eboricen. qui prius D. Francisci regulam professus fuerat, decreuit suprema Parisiensis Curia, vt scribit Ioan. Papo. arresto lib. 21. titu. 8. arrest. 5.
- 4 Hoc (inquit Guido Papa, autoritate nixus Hostiensis) verum est in simplici clerico, vel sacerdote administrationem, vel curam animarum non habente, Episcopus vero, vel Abbas, vel alius habens curam animarum testari non possunt, nisi de eis, quæ antea eis obenerunt iure consanguinitatis, vt in authent. licentia. C. de Episcopis & cler. nisi sit consuetudo in contrarium, quo casu valeret consuetudo in capitu. ceterum. §. licet. extra de testamentis. Hac illæ quæstio. 110 Bartolus in l. neque tutores. C. de procur. videtur velle, quod Episcopus censeatur etiam vsufructuarius. Papæo tamen fauet perelegans ratio quam assignat Anastasius Germonius de indult. §. Hieronymo. nume. 75. Namque (inquit) Canonicus non succedit Canonico in onere, & in honore: secus vero in ijs, qui dignitatem personatumque habent, quia habent successionem in onere, & in honore. capit. pastoralis. §. 1. de offic. ordina. successor eadem persona cum prædecessore censeatur, & Innocentius notat ad capitu. quid sicut. & generalis Gallie consuetudo, vt in dignitate positorum bona mobilia parentibus, immobilia cedunt respectiue superiori Episcopo, vel Abbati si modo regio gaudeant indulto. Habentque actionem tantum petitoriam, cum possessoria sit penes parentes, idque Senatusconsulto Parisiensi ratum est, pro quodam Abbate contra Gallie Cancellariam prioris, cuiusdam hæredem, Io. Papon. libro 21. Arresto. titulo 8. Arrest. 6.

Clericus vbinam residere teneatur, & quid si eò non resideat.

C A P V T II.

Omicilium principale clerici est in loco sui beneficij, in quo tenetur facere residentiam, teste Feli. in cap. postulasti. in princip. de foro compet. qua in materia, hoc est circa domicilia clericorum & religiosorum, vide eundem in capitu. dilectus. el secundo. extra de rescript. Villal.

- 1 Clerico, etiam si beneficium teneat, quod residentiam non requirat, non licet vagari, quinimò ob delictum vagationis tali beneficio priuari potest. §. quæst. 1. c. non oportet. & capi. seq. prout voluit post Host. Io. And. in c. ex tuæ. de cleric. non residen. quod procedit etiam si consuetudo sit, quod sine causa vagari liceat. Talis enim consuetudo cum sit irrationabilis & contra bonos mores, & tendat in læsionem Ecclesie, non valet. c. 1. de consuetudine. Io. And. post Host. & Innoc. d. c. ex tuæ. & ita vtrunque communiter teneri refert Benedict. Cap. reg. 91. nu. 8. & 45.

Clerici non residentes in Ecclesijs, in quibus habent, seu obtinent beneficia Ecclesiastica, tenentur omnino ad dicendum priuatim preces horarias à Romano Pontifice, Ecclesia, priuatim institutas, alioquin ipsi clerici restituere tenentur fructus beneficij, quos perceperint eo tempore, quo à dicendis precibus canonicis cessauerunt, secundum Calde. in capi. 1. de celebra. missa. Dom. in cap. fin. de præscrip. in 6. in 1. not. quorum opinionem veriore esse scribit Dec. in capitu. cum omnes. in 2. lect. nu. 15. & seq. de constitu. & Andr. in 4. sententiarum. in tracta. de restit. in q. An clericus teneatur restituere vltra victum de redditibus beneficij. & Ripa in l. fina. q. 65. C. de renoc. donat. & eandem sententiam arbitratur tutiorem. gloss. in pragmat. sanctio. Qualiter horæ canonice sint dicendæ. col. 2.

- 2 In contrariam verò partem inclinauerunt, videlicet, quod antedicti clerici non teneantur aliquo pacto ad restitutionem fructuum. Abb. & Cardin. in dicto capi. 1. de celebratio. missa. Præpositi. in summa 44. distinct. Sylvestri. in verbo, clericus. 4. quæstio. 23. & Felyn. in cap. postulasti. numero 7. de rescript. post alios, quorum opinionem communem, esse fatentur Moder. inibi. Et magis communem ait, eam amplectendo cum magna caterua Doctorum relata per eum. Benedictus Canophylus in compendio tractatus, qualiter iudicandum sit in foro fori, & in foro poli. tom. 4. de religiosi. titu. de vita & honestate clericorum. fol. parte 5. Sed tamen priorem sententiam, tanquam veriore comprobauit Synodus Lateranen. sub Iulio II. sessione 9. prout de hoc decreto mentionem faciunt Diaz. in practica crimin. canonica. capi. 49. Martinus Azpilcueta in capitu. quando. de consecratio. distinctio. 1. nume. 31. Et hoc idem confirmatum extitit expressissimè etiam per Pium V. in suo motu proprio vbi similiter noua sanctione tradidit contra clericos prætermittentes horas canonicas, & earum recitationem congruis temporibus, pœnam, & normam quantitatis fructuum amissorum, quorum ratæ ratio sit habenda, & istam opinionem contra communem tanquam tutiorem, & veriore, (vt sup. docuimus) sequendam fore duximus. Et hoc triplici ratione. Primo quidem ratione dati; nam possessiones, redditus, & oblationes ideo dantur ecclesijs, vt offerantur preces, suffragia, & sacrificia ad Dominum pro illis, qui talia dederunt. Secundo ratione sacrilegi: nam tales sunt sacrilegi, & defraudant totam Ecclesiam, quam suis precibus, & officijs iuuare debent, & illis prodesse pro posse suo. Vnde Alexander Papa, & recitatur. 1. q. 1. in c. ipsi. Ipsi (inquit) sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia suis precibus ea delent, atque consumunt, qui quanto digniores fuerint, tantò facilius in necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Tercio ratione odij, quia prouocant iram Dei contra populum: nam, vt dicit Greg. in suo Pastoralis. c. 10. & similiter recitatur in decr. dist. 49. c. 1. cū is, qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur.

- 3 Et istam communem ita approbatā limitat Paulus de Roma in tract. pensio. ecclesiast. cap. 7. in quæstu. inci. Postquam visum est de beneficio. sub nu. 8. fol. 26. habere locū in clerico habente beneficium, vel constituto in sacris ordinibus, non autem in alijs clericis non beneficiatis, nec in sacris constitutis ordinibus, qui non obligarentur ad dicendum septem horas canonicas, sed ad officium beatæ Mariæ, vel ad septenam.

Com. opi. Tom. j.

M 4

Et

Com V.I. Opin. De Deo &

Et ibidem etiam. nu. 5. & seq. concludit, quod ista hora canonica dici debeant à clericis de iure diuino. Et ponit itidem qualiter officium dici debeat, & qui excusentur propter occupationes ab officio ipso dicendo.

Limitat etiam secundo loco antedictam communem Hieronymus Paulus, Doctor ille antiquus, practicus Hispanus in libello, qui vulgo appellatur Practica Cancellaria. fol. 51. non procedere in pensionario, qui licet percipiat pensionem non tenetur dicere officium, & sequitur Caccialupus in tractatu de pensio. quaestio. fina. Iacob. de Ferra. in tractat. de horis canonicis. & Pet. Andr. Gammar. in tract. de offi. leg. ubi assignat rationem. & Hiero. Gigas in tract. de pensio. quaest. 30. nu. 1. & seq. ubi distinguit. Sed Pius V. in præallegato motu proprio determinauit contrarium, quod quicumque pensionem, fructus, aut alias res ecclesiasticas, ut clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium paruum B. Mariæ Virginis fore obligatum, aliàs amissioni fructuum esse obnoxium.

Septem autem horæ canonica (quæ sunt matutinale officium. 1. 3. 6. 9. vespere, & completorium) diuinitus inspirata, secundum illud Psalm. septies in die laudem dixi tibi, fuerunt ab Apostolis obseruata. Vnde Act. 3. dicitur Pet. & Io. ascenderunt in templum ad horam orationis nonam. & ab ecclesia fuerunt præcepta, ut omni die dicantur à ministris existentibus in sacris ordinibus ad laudandum Deum, & gratias agendum de beneficijs, inter quæ maximum est beneficium creationis, & redemptionis.

Quorum primum septem diebus completum fuisse dicitur. Secundum verò beneficium septem quodammodo horis per actum est, ut habetur in officio sanctæ Crucis, quod dicentibus Ioannes XXII. dedit quadraginta dies indulgentiarum, ut testatur Sanctus Antoninus in 3. parte suæ summæ titu. 13. cap. 4.

5 Et inuenta sunt horæ canonica in reuerentiam septem actuum, qui fuerunt illis horis in corpore Domini Nostri Iesu Christi. Primò, quia matutino fuit captus, in tertia crucifixus, in sexta tenebræ factæ sunt, in nona emisit spiritum, in vespere fuit repositus in monumento, in completorio fuerunt deputati custodes, in prima hora resurrexit à mortuis, ut plenè per Io. And. in c. 1. de celeb. missa. & Ioan. de Imo. in clem. 1. eo. tit. & præceptum harum horarum habetur in cap. dolentes. de celeb. missa.

6 Nec Papa, secundum Abb. in d. c. 1. de celebra. missa. potest dispensare, ut clericus non teneatur ad officium, licet possit dispensare super tempore, & commutatione officij, quia de iure diuino est ipsum officium, secus in distinctione, & mutatione, quia est de positiuo. Tenentur pariter ad eas beneficiati, etiam non existentes in sacris, ut habetur in c. clericus. 90. dist.

Tenentur etiam religiosi professi, ac etiam conuersi religionis approbatae per Ecclesiam, eò quod sint instituti non solum ad orandum pro se particulariter, sed etiam pro vniuersali vtilitate fidelium: & eò etiam, quod sint totaliter applicati ad cultum Dei: ideo dicuntur habere beneficium interpretatiuè, scilicet viuendi de elemosynis, vel redditibus monasterij, vel collectis, quæ eis conceduntur ab Ecclesia ratione applicationis prædictæ.

Tenentur, & prædicti ad officium Diuæ Virginis, & defunctorum, psalmorum, letaniarum, & nocturnorum, secundum quod in eorum statutis cauetur, in his enim vnaquæque provincia, & religio abundat suo sensu: & hæc obligatio procedit ex generali consuetudine Ecclesiæ, vel religionis, cuius officium dicunt.

Sed bene verum est, quod clericus faciens officium in ecclesia, sed in mortali peccato, tunc quippè, & verè faceret fructus suos, quia orationes communes (ut officia, missæ, vigiliae, & similia, quæ facit malus minister) profunt viuus, & defunctis, prout hæc pro magna parte extracta sunt ex summa Antonini illius sanctissimi in 2. parte. titu. 11. capitu. 3. Viuius opin. 109.

7 Clericus absens à beneficio sine causa, vel ex causa sine licentia superioris, vel cum licentia si ita cum causa, absque requisitione, ac monitione regulariter priuari beneficio non debet, prout voluit Innocen. & Gasp. de Calderi. in cap. ex tua. de cleric. non residen. & ita communiter teneri refert, regu. 90. numero 29. idem Capra, quod licet fallat in monito tempore licentiæ sub pœna priuationis, iuxta not. in cap. ex parte. eodem titu. secundum Imol. in dicto cap. ex tua. id tamen limitatur non solum in parato, sed iuxta ex causa impedito redire, ut sentiunt Hostien. & Io. Andr. in c. clericos. de præben. sed etiam si in loco beneficij superuenisset pestis,

quia quantumcunque absens monitus redire ad residentiam non tenetur, ut videntur. in d. c. clericos. velle. Hostien. & Io. Andr. accedit quod not. Barto. in l. sed sciendum. ff. ad Trebellianum. & ita communiter teneri refert, ibidem nu. me. 22. Cap. quod verum est, nisi ecclesia, pateretur ob defectum ministrorum, defectum cultus, quoniam ob defectum talem reuocari potest licentia ex iusta causa concessa, quo casu si monitus non redeat, priuari potest beneficio. Bened. Cap.

Clericus absens à beneficio, quando scitur ubi est, si potest commodè requiri seu citari, erit personaliter citandus, siue requirendus, etiam si sit extra prouinciam. cap. ex parte. de cleric. non residen. prout voluit in cap. ex tua. eodem titulo. Innocen. Calderi. Florian. & communiter tenetur, ut refert, regu. 91. num. 28. Bened. per not. in cap. Rom. de foro compet. §. contrahentes. libro 6. & in ipsa requisitione commodum tempus erit assignandum, secundum loci distantiam, & personæ qualitatem. dict. cap. ex parte. & cap. inter quatuor. de cleric. non residen. Sin autem commodè requiri, aut citari non potest, quum sit ultra mare, perinde citabitur, atque is qui ignoratur ubi sit, puta tribus edictis, prout patet. dicto cap. ex tua. nec sufficiet vnum peremptorium pro omnibus: nam licet citatio per edictum regulariter permissa non sit, nisi in casibus specialiter à iure expressis, prout notatur in clem. 1. de iudic. tamen in his casibus quibus permittitur citatio per edictum debet esse trina perinde, atque illa, quæ fit ad domum, iuxta nota. in gloss. 23. quaestio. 4. capit. de illicita. & l. tres denunciations. C. quomodo & quando iudex, quia nec hoc casu sufficiet vnica peremptoria, sicut etiam vnica non sufficit vbicunque à iure requiritur trina per edictum, prout voluit Dom. Anto. Petr. de Perus. & Do. Nicol. dicto cap. ex tua. & Ioan. Andr. in additio. ad Specu. titu. de cleric. non residen. in 3. quaestio. & ita communiter teneri refert Bened. ibidem. nume. 33. quod secundum Imol. dicto capit. ex tua. maximè procedit, quando citatio illa fieret ad finem pœnæ imponendæ, iuxta gloss. notab. & singu. in clem. 1. de vita & honesta. clerico. cui accedit text. & gloss. capit. 1. de milite vasallo qui contumax est. in vñbus feudorum. id tamen fallit, quando iudex secularis clericum ad contributionem debitam cogeret post vnica monitionem, quia incurreret excommunicationem, ut communiter teneri refert Bened. Capra. reg. 96. nu. 8.

Clericus absens reuocatus, licet propter contumaciam in non residendo, beneficijs residentiam non exigentibus priuari non possit, nec in talibus locum habeat. capit. ex tua. de cleric. non residen. tamen si cum ipsa absentia concurrat vagatio, poterit talibus beneficijs propter delictum vagationis priuari 7. quaestio. 1. capit. non oportet. prout voluit Innocen. & Ioan. Andr. in dicto cap. ex tua. & ita communiter teneri refert regu. 91. nume. 45. quod contra clericos ac beneficiatos, vagantes per totum mundum est notand. secundum Imo. d. c. ex tua. Bened. Cap.

Clericus vel prælatus, licet ex probabili, ac iusta causa se regulariter absentare non debeat, iuxta not. in ca. relatum. & c. inter quatuor. de cleric. non residen. prout voluit in d. cap. ex tua. eodem titu. Innocen. & Hostien. tamen inter alia fallit, si se absentaret ex iusta causa cum licentia superioris, etiam inferioris episcopo, prout notat. d. c. relatum. & ibid. Innoc. Hosti. & Io. Andr. & glo. in c. cum ex eo. de elect. lib. 6. & not. d. cap. inter quatuor. & ita communiter teneri refert regu. 91. nu. 11. idem Bened. Cap.

Clerici absentes, ac contumaces beneficium licet ad hoc, ut alteri conferri siue ad ipsum eligi possit regulariter necessaria sit ipsa priuatio, ita ut sententia priuatiua post ipsam contumaciam sequatur, iuxta tex. in c. inter quatuor. de cleric. non resid. Io. Andr. in c. qualiter. in c. ex parte. eo. titu. id enim inter alia fallit, quando certum esset, quod ipse clericus abesset sine iusta causa, & citatus vel monitus non rediret, quia tunc alteri conferri poterit, secundum Hosti. & Io. Andr. d. cap. qualiter. cum quibus ceteros transire refert Bened. Cap. reg. 91. nume. 51.

Clericus licet regulariter non possit deseruire per vicarium in beneficio, siue sit Ecclesia parochialis, iuxta cap. extirpandæ. §. quia verò. de præben. siue sit personatus, siue dignitas. cap. ex parte. de cleric. non residen. siue sit præbenda, iuxta cap. penu. eodem titu. siue aliud quoduis beneficium, etiam 20. solidorum, ut in cap. quarente. eodem titu. gloss. & Ioan. Andr. post Hostien. d. cap. extirpandæ. §. quia vero. id tamen inter alia fallit, si consuetudo vel constitutio ecclesiæ ferat, ut quis per vicarium posset deseruire, ita deseruendo, beneficium, & eius fructus in absentia percipere posset, prout tenent Alan. & Goffrid. in cap. quia nonnulli. de cleric. non resid.

resident. vt post Innocent. Ioan. Andr. dicto capitulo extirpanda. §. quia verò. & ita communiter teneri refert Benedictus Capra. regula 92. numero 29. quid est verum, modo vicario ex fructibus tantum relinquatur, vt inde se sustentare posset, aliàs non valeret, iuxta cap. 1. & fin. de consuetudine. Capra.

Clericus licet ex consuetudine, vel constitutione ecclesiæ, etiam non deseruendo per vicarium fructus in absentia ex beneficijs residentiam non exigentibus, percipere posset, iuxta nota. in capitu. cum omnes. de constitutio. ex beneficijs tamen residentiam exigentibus, si idem sine iusta causa consuetudine, vel constitutione induceretur, non valeret, tanquam irrationabilis, & ecclesiæ onerosa, iuxta not. in C. & ff. de consuetudi. & not. per Hostien. in d. capitu. cum omnes. & communiter teneri ibidem d. regula 92. nume. 31. refert idem Bened. Capra.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Hanc opinionem senatusconsulto approbavit suprema Parisiensis curia, die 22. Martij, anno 1547. Ioan. Papon lib. 1. Arrest. titu. 3. Arrest. 8.

2 Nullum dubium est præter peccatum mortale teneri pro restitutione pro rata beneficiatos non recitantes preces horarias: & ratio est, quia cum datur aliquid ob causam, causa non secuta repetitur, id quod datum est vt ff. de condic. ob caus. sed beneficium datur propter officium. capitu. vlt. de rescrip lib 6. notat Calderi. in cap. 1. de celebra missa. ergo officio non dicto fructus restituendi sunt. hanc opinionem post Deci. in cap. cum omnes. colum. 2. lect. 2. quem adducit Couar lib. 3. variar. resol. num. 10. Ripam in l. f. quasi. 66. C. de reuocan danatio. Archid. in capitu. si canonici. §. scituri. in princip. de officio ordinar. in 6. Amplectitur concilium Lateranense sub Leone X. Pontifice Maximo. sessione 9. capitu. statuimus, quod & extrauagan. Pij V. Pontific. incipiente, ex primo Lateranensi. confirmatum est referente Nauarro in suo manuali confesso. cap. 25. numero 122. & Chat. Neapol. de recitatione hor. Canonic. capi. septimo. libro quarto. in qua quidem extrauagan. statuitur, vt post sex menses, quo quis beneficium Ecclesiasticum obtinuerit, sit adstrictus sub pena restitutionis fructuum ad dicendum officium, quamuis à peccato mortali non solum ante sex menses, sed à die acceptatæ collationis, nisi legitimum interfuerit impedimentum sit obligatus illud recitare, ita Doctores loco citato, statuitur insuper vt qui horas canonicas recitare neglexerit, teneatur ad restitutionem pro rata, verbi gratia, qui omnes vno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur, aut qui matutinum tantum dimidiam, qui ceteras alias horas, aliam dimidiam, qui harum singulas sextam partem fructuum eiusdem diei amittat. Quæquidem restitutio in fabricas Ecclesiæ ipsorum beneficiorum, vel reparationem, vel in elemosynas pauperum erogetur. ita Nauar. d. cap. quand. nume. 7. & 32. de consecra. diuin. 1. Imo secundum Nauar potest confessarius fructus dispensare ipsi non recitanti tanquam pauperi, modo verè talis sit. Iacob de Graph. decis. aurear. lib. 2. c. 50. nu. 2. 3. 4.

3 Quin etiam ad id tenentur monachus, & monialis professa ad chororum deputati, per tex. in fin. versi. deputatus. disti. 92. Nauar. manual. cap. 25. num. 96. & c. 1. num. 1. de horis canon. quod procedit, etiam si monachus non sit in sacris, & habitu derelicto, siue sponte, siue ob culpas suas, aut retento habitu viuit extra monasterium. idem Nauar. d. c. 7. nu. 20.

4 Quæquidem constitutio comprehendit pensionarios non quoscunque, sed tantum illos, qui pensionem percipiunt, vt clericici: cuiusmodi sunt plures prælator. seruitijs insistentes, aut adolescentes vacantes literis, non autem illos, qui pensionem percipiunt, vt laici: quod sit quoties pensio viro benemerito propter commodum assignatur, ad hoc faciunt notata à Doctore in cap. quamuis. de præb. in 6. & Card. in clem. quia regularis. de suppl. negli. prælato. pensio etiam laicis assignari potest. 16. q. 1. c. possessiones. & 4. q. 6. illud. & vocari etiam solet præbenda: & desiniri solet, quædam pensio temporalis, quæ datur etiam de rebus ecclesiasticis pro labore temporalis alicui tanquam benemerito, puta aduocato, aut simili. Ita Zabarel. in clem. si iuxta. de præben. & digni. q. 1. 2. & in clem. 2. §. eadem. q. 3. pensio verò, quæ datur alicui, vt clerico est pars fructuum beneficij. ita Hierony. Gig. in suo tract. Resp. 10. nu. 7. De Gra phijs vbi supra. c. 49. nu. 15.

5 Mysteria autem cur septennarius est numerus canonicarum horarum fuerit institutus, nec plus aut minus, sunt quod septem sint dies hebdomadæ. quibus conditus est mundus, septem Spiritus sancti dona, quibus recreatus est mundus, septem mundi ætates,

quibus duraturus est, septem petitiones dominica quibus septem hæc dona postulamus, septem tandem horis consummata est Christi passio. Vide Gless. in capit. 1. de celebratione missarum. Hinc illis horis, quibus Domini passio fuit inchoata, continuata & consummata, canonica hora eiusdem temporibus deputantur. Idem, ibidem num. 3. & 4.

6 Sciendum est obligationem recitandi horas partim in iure diuino, partim verò in iure positio esse fundatam. De iure diuino est, vt persona ecclesiastica celebret sacrificium laudis, illudque Deo omnipotenti offerat, de fructu laborum, vt à contrarijs optime probat Apostol. 1. Corinth. 9. Nam cum temporalia laici clericis ministrent æquum est, vt spiritualia metant, cum ergo clerici de laicorum bonis viuunt, consonum est rationi, vt pro eis orent. capitu. cum secundum. de præbend. Circumstantiæ verò illas recitandi sunt de iure positio, scilicet, tempus, ordo, qualitas, locus, modus, & numerus. Itaque dubitandum non est, quin circa has dispensare possit Papa, cum sint in iure positio. capitu. proposui. de præbend. quamuis, vt omnino illa non dicantur (quod est ex iure diuino) dispensare non possit. Panormi. cap. 1. de celebra. missar. Dec. in cap. quæ in ecclesiis. nu. 53. de constitu. Ange. in verb. hora. nume. 6. & ibid. Rossella. idem vbi supr. nu. 9. & 10.

7 Vide hanc materiam fusè explicatam, & quomodo in Curia Romana obseruetur. vide Anastasium Germonium. de indulg. §. tibi quo ad vixeris, Franciscum Marc. decisio. Delphyn. questio. 726. decisio. diuersor. Rota Roman. parte 3. libro 3. Nicolaum Boerium. decisio. 63.

Clericus, an vsufructuarius potius, quàm vsuarius sit de bonis, & fructibus Ecclesiæ: & cui distributiones, quotidianæ. & quomodo debeantur.

CAPVT III.

Clericus est vsufructuarius & non vsuarius in bonis ecclesiasticis, hanc esse communem opinionem, attestatur Baptista à Villa. conclu. 92. in littera C. vbi limitat. Do. à Fina.

Clericus est vsufructuarius, & non vsuarius de fructibus beneficij. Francisc. Aretin. in capitu. ex literis. de probationib. Ioan. Lupus in repetitio. rubr. de donat. inter virum & uxorem. colum. 355. communem dicit. hoc verum est in vita, sed in morte, est vsuarius. Bellon. confi. 3. nu. 2. com. dicit. Don. à Fina.

1 Clericus in beneficij fructibus vsufructuarius non vsuarius censetur. commune inquit Aretin. in cap. ex literis. de probatio. Palat. Ruuios in rubrica. de donatio. inter virum & uxorem. & qui declarant. Bellon. confi. 3. Vi. lib. 3. opin. 41. E. Suarez. & Vezi.

Clericus est vsufructuarius, & non vsuarius de fructibus beneficij. Francisc. de Are. in capitu. ex literis. de probatio. Ioan. Lupus in repeti. rubr. de donat. inter virum & vxor. com. munem dicit.

Intellige istam communem in vita, nam in morte est vsuarius tantum. Bellonus consilio 3. numero 2. communem dicit.

Limita hunc intellectum in beneficiato simplici, quare semper est vsufructuarius. idem Bellonus numero 6. communem dicit.

Limita secundò, si est consuetudo in contrarium, quod semper sit vsufructuarius, & quod possit testari. Bello. ibid. nume. 9. communem dicit ex Gemin. in cap. fin. de offi. ordin. & vide latè per Nunium in respons. 19. per totum. & præcipue numero 15. post tract. de exequendis mandatis regum. B. Villal. & Vezinus.

Clericus vel prælatus si habuerit administrationem, in vita æquiparatur vsufructuario, in morte verò vsuario, ideo de fructibus beneficij nihil disponere potest. Si autem fuerit simpliciter beneficiatus, & vtroque tempore, in vita & in morte æquiparatur vsufructuario, quo ad faciendos fructus suos. Hanc distinctionem refert glo. in verbo, reseruari. in ca. præfenti prohibemus. quod est fin. de offi. ordin. in 6. eamque per generalem consuetudinem vbique approbatam esse circa fin. glo. additur. Cuius distinctionem multi Doctores referente Ioan. de Imol. in cap. fina. num. 8. cum sequen. extra de pecul. clerici. & in cap. peruenit. num. 31. extra de fideiuss. tanquam sententiam communem approbarunt. Ita quoque consulendo scribunt magnæ autoritatis viri. Pet. Phil. Corn. in confi.

Com. V. I. Opin. De Deo &

confi. 3. 14. nume. 2. vol. 3. & Nicol. Bello. in confi. 3. num. 6. Licet multi alij de hac communi sententia dubitare videantur, vt manifestè apparet ex Commen. Do. Panor. in d. c. fin. nu. 5. extra de pecu. clerico. & in cap. cum esset. nume. 2. i. versicu. 2. principaliter quæro. extra de testam. & vltim. volun. De quo articulo satis quoque eruditè disputat Steph. Bertr. in confi. 296. in vol. 3. par. 2. Kirchoius.

Distributiones quotidianæ non debentur consiliarijs canonicis in absentia: secus in grossis fructibus. Boer. decis. 17. nu. 16. communem dicit. Vezinus.

- 2 Distributiones quotidianæ, etiam ex consuetudine absentibus, & non ministrantibus dari non debent. c. vnico. de cleric. non residen. in 6. vbi Doctor. cap. fin. & ibi Gloss. in verb. exceptis. de rescript. in 6. & c. licet. de præben. vbi Io. de Imol. & alij, qui concludunt etiam, quod huiusmodi damnatio consuetudinis derogaret tam consuetudini antea inductæ, quam etiam tunc futuræ, & istam opinionem sequitur cum alijs aggregatis per eum, & ait veriorẽ Alex. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. 1. & magis communem scribit Bertr. confi. 118. super casu mihi exhibito ex parte venerabilium virorum. sub nu. 6. vol. 6.

- 3 Et licet hoc consuetudine induci nequeat, nihilominus per ipsam consuetudinem induci posset, quod si clerici aliqui ex officijs diuinis, seu horis canonicis absisteret, perinde reciperet totam quantitatem distributionum, ac si omnibus, & si omnibus, & singulis horis illius diei interfuisset, vt consuluit post Gloss. citatam per eum Bertra. in dicto confi. 118. sub num. 6.

Imò nec canonicis, secundum iuris dispositionem, existentibus in Episcopi seruitio, & ministerio debentur istæ distributiones. c. de cætero. de cler. non resid.

Imò nec eis, qui reperiuntur in seruitio Summi Pontificis dari debent, vt in dicto cap. & voluit gloss. in dicto cap. fin. in ver. exceptis.

- 4 Similiter nec illis, qui literis in aliquo studio operam dant, distributiones quotidianas recipiunt, vt not. in capitu. licet. de præben. vbi gloss. Abbas, & Doctores communiter in capitu. in præsentia. de probationib. vbi Modern. hoc latè ampliant.

Imò etiam studentibus in Theologia minimè huiusmodi distributiones consignari possent, & qui eas perciperent utique tenerentur ad restitutionem, secundum Glo. in d. c. fin. in ver. exceptis. quibus adstipulatur istud not.

Quod habens à Papa priuilegium, vt fructus beneficij, etiã absens recipiat, non posset quotidianas distributiones ex eo habere, text. est. & ibi glo. communiter approbata in cap. fin. de rescript. lib. 6. Gloss. & ibidem Doctor. in cap. 2. de priuilegio. eodem libro. Glo. in d. cap. vnico. in ver. Adfuerint. tradit Io. Staphil. in tract. de literis gratiæ & iustitiæ. fol. 193. colum. 1. Et quamuis Pontifex proprio rescripto iubeat reddi fructus beneficij, ac si clericus præsens esset, non ob hoc ei distributiones quotidianæ debentur, secundum Gloss. communiter receptam in d. cap. vnico. de cler. non resid. in 6. & ibi Probus. numero 50.

Et hoc idem dicendum erit vbicunque Pontifex absenti permetteret fructus percipere, & ei debere statueret, ac si resideret, adhuc enim ex hac indulgentia fructus beneficij distinctos, & separatos à distributionibus quotidianis percipiet, non autem ipsas distributiones quotidianas, quod adnotauit Cassad. post alios in decis. vnico. in titu. de cleric. non residen. Viuius opin. 195.

Clerici etiam de quotidianis distributionibus testari possunt. communem dicit dicto §. testamentum. quæstio. 27. versicu. 5. Contrarium tenet Nicol. de Vbald. de success. ab intestat. par. vlt. P. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Beneficiarios aliquos dicimus habentes administrationem, aliquos vero non sed simpliciter & personaliter: Beneficiarij cum administratione dicuntur pralati, vel habentes curam animarum, vel iniungendi penitentiam, vel habentes beneficium simplex cum titulo, cui est assignata certa dos: Beneficiarij simpliciter, & personaliter sine administratione dicuntur Canonici gloss. in cap. fin. de offic. ordi. lib. 7. cum qua gloss. communiter transeunt Doctores, vt dicit ibi. Francus, & dicuntur simpliciter, quia tantum habent beneficium, non autem dignitatem vel personatum, sed personaliter ideo dicuntur, quia præbenda datur personæ, attamen sine administratione, quia illam non habet in Ecclesia. Rursum verò compa-

rat eadem gloss. Beneficiarios vsufructuario in vita, cum vero ceperint infirmari vsuario. Beneficiarios autem simpliciter, & personaliter vsufructuario, tam in vita quam in morte, quo ad faciendum fructus suos, qui de ipsis possint testari, si tamen ab intestato decederent eis Ecclesia succederet, & ita inquit gloss. est consuetudo generalis, quæ seruatur. & cum hac opinione Gloss. transeunt cū muniter Doctores, & ita seruatur, vt inquit Francus in d. cap. fin. Hanc tamen consuetudinem, vt sit valida dicimus non tribuere potestatem quam in iure videatur expressum. Nam licet valeat consuetudo, vt pralati & regulares possint distribuere de bonis ecclesiæ, intelligitur moderatè tantum. c. cæterum. de dona. atque est de mente Hugonis in cap. si Episcopus 12. q. 5. dicentis valere consuetudinem tribuentem pralatis facultatem testandi, de aliquibus mobilibus Ecclesiæ, & sic in parua quantitate, non autem de omnibus mobilibus Io. And. in cap. ad hæc. de testam. quia esset contra legem diuinam, & naturalem. cap. quæ contra. cap. mala. cap. frustra. dist. 8. Sylu. in verbo, clericus. 4. q. 2. Hinc mediam opinionem tenentes affirmamus, quod cum hac consuetudo debeat regulari secundum iura, Francus vbi supra, dicimus beneficiarios esse magis quam vsuarios, sed minus quam vsufructuarios magis quam vsuarios, quia ipsi possint in suos, & alios pios vsus de omnibus redditibus beneficiorum disponere. cap. quia Ioannes. iuncta gloss. 12. q. 2. Cum vsuarij in re aliqua, in qua vsu habent nihil capere possint, præterquam solum vsu quotidianum. Insitu. de vsu & habita. in prin. Et minus quam vsufructuarios, quia illi possunt libere donare ob solam amicitiam & liberalitatem, tam in vita quam in morte, fructus suos quibuscunque voluerint. Beneficiarij vero minime, sed tantum ad vsu pauperum. Ita Concil. Tridenti sess. 25. De Reformatione. cap. 1. omnino vsque decernit. Iacob. de Graphijs. lib. 2. de cessionum aurea. casuum conscientie. lib. 2. c. 99. nu. 8. 9. 10. 11. Vide quæ supra notauimus. c. 1.

- 2 In banc sententiam latum est Arrestum in Supremo Parisiorum Senatu in causa Canoniorum Ecclesiæ B. B. virginis vrbis de Orillac, & consulum eiusdem vrbis. 22. Martij, anno 1547. Io. Pap. lib. 1. Arrest. tit. 3. Arrest. 8.

- 3 Die martis 20. Ianuarij 1544. Parisiensis Curia suprema decreuit iniuria Officium Carnutensem priuilegijs Theologalem distributione manuali, quod officium matutinum non cecineret præsens in choro. Io. Pap. lib. 5. arrest. tit. 3. arrest. 10.

- 4 Idem Senatus Laudensis capituli Canonico Parisijs operam nauti literis summam 60. librarum tournou. sibi à capitulo, tam ex distributionibus quotidianis quam ex grossis fructibus constitutam annuatim persoluendam Senatusconf. indicauit. Vide fusius apud Io. Pap. lib. citato. arrest. 11.

Clerici, an & quando, & quousque in ciuilibus exempti sint à iurisdictione laicorum.

C A P V T. IIII.

Clerici & ecclesia exempti sunt à laicorum iurisdictione de iure diuino, secundum magis communem per Bursat. confi. 41. numero 2. libro 1. post Alciat. in capitu. cum non ab homine. in princip. de iudic. Triplex enim priuilegium est clericorum: quorum duo personam, tertium verò immunitatis res respicit. de quibus per glo. in cap. vnico. in verbo, priuilegio clericali. de bigam. in 6. quorum priuilegiorum tertium est adeo à legib. & canonibus ampliatur, vt nec clerici, nec eorum possessiones, etiam patrimoniales, vel earum fructus grauari per laicos possunt, etiam si imminuat communis utilitas & necessitas, quandiu facultates laicorum ad onera sufficiunt. Quam conclusio. declara, vt latius per eundem Bursat. d. confi. 42. nu. 3. & alijs seq. & confi. 16. nu. 23. eo. lib. Vinculum iniectum ante clericatum operatur, vt clericus ligetur statutis laicorum: secus si iniiciatur post, secundum communem per Bursat. confi. 93. nu. 30. & 40. lib. 1. Bonac.

- 1 Clericus, seu sacris initiatus, vsque adeo profanæ iurisdictioni obnoxius non est, vt constitutiones ipsum ab illa exemptes, magis ius vetus enarrent. quam quidpiam noui ferant. commune dicunt Cardi. in repetitio. cap. perpendimus. de senten. excommu. Alciat. in cap. cum non ab homine. num. 2. de iudic. Viuius latè lib. 1. opin. 37. & qui accuratissime de hac materia differit cum receptis sententijs. Iul. Clar. in §. vlt. quæst. 36. per totam. vbi complures ampliationes, atque exceptiones ponit. Intellige autem hæc, atque illa omnia, quæ infra de ijs, qui sacris imbuuntur, vel ad sacra quoquo modo spectant, scribo eò prorsus referri debere, quo ius germanum, & fas, ac ratio dicant, quamuis enim compitalia nomina vsurpemus, & multa ad religionem pertinentia simpliciter,

citer, atque vt vulgo inter Cafarei, Pontificiique iuris commentatores tractantur, interferamus, tamen illorum veritatem ac probationem, vel improbationem ab illis omnino hauriendam censemus, qui sacre doctrinæ seriò sese à primis annis addixerunt. E. Suar.

Clerici nunquam fuerunt de iurisdictione laicorum: & constitutiones de hoc loquentes potius sunt declaratoriae, quam de nouo promulgatoriae: glo. in c. Imperator. 96. dist. communem dicunt Card. in cap. perpendimus. de senten. ex comm. in repet. & Alciat. in cap. cum non ab homine. de iudic. Villal.

Amplia etiam quòd laicus non pòt esse iudex: clerici èt in realib. nec corà eo conueniri. Ant. de Tromo. in add. ad Bona. in tib. quib. mod. suo. nu. 36. in verb. sed iudicibus secularibus communem dicit.

2. Concordat cum hac còmun. l. 57. tit. 7. part. 1. nisi regalia procefferunt à Rege vel alio potenti coram eo. vel si clericus est hæres laici, & ratione eius conueniatur, debet coram iudice laico respondere, vel si vendidit coram iudice laico, tenetur de euictione, per d. l. 57. quod planè est contra glo. in cap. clericus nullus. in versi. seculari. l. 1. q. 1. & glo. in eis qui in ius. de reg. iur. lib. 6. & tenet Ant. in c. quia V. de iudi. Et Ias. adiicit alios plures tenentes in auth. quas actiones. nu. 39. de sacrosan. eccl. C. vbi videtur dicere hanc esse communem opinionem, sed iudices seculares obseruant. d. l. 57. & vide Robe. in Spec. aure. in 5. part. prin. nu. 13. vbi dicit, quòd licet lis cœpta, denuò est inchoanda coram iudice ecclesiastico, & dicit magis communem. Petrus autem Nunius in c. 1. de execut. mandati Regij. nu. 29. dicit illam l. 57. intelligendam quando lis erat cœpta cum defuncto, & nò ita indistinctè: quæ interpretatio (salua eius pace) violat literam: Verba legis hæc sunt, *Quando el clerigo hereda los bienes del hombre lego: y alguno demanda contra aquel clerigo por razon del auer que heredio de dño que vnieste hecho, tenudo es el clerigo de falzer derecho ante aquel inzagador segbordo le feure. aquel de qui en heredo et auersi fuesse viuo.* Ecce enim legem non distinguentem si lis sit cœpta necne: quia licet sit verum quod quando lis est cœpta cù defuncto, hæres tenetur coram illo iudice litem finire, vbi cœptum est iudicium, per l. vbi cœptum. ff. de iud. secundum communem opi. vt per Anto. de Trem. in addit. ad Bona. in pract. excep. in rub. quib. mod. ad fi. versi. item non audiuntur in hærede clerico. Magis communis est contraria: & sic non quadrat distinctio, cum vnum & reliquum sit prohibitum: sed est dicendum d. l. 57. respicere ius ciuile, & opinionem Doctorum antiquorum, qui tenuerunt per l. hæres absens. ff. de iudic. vbi Alber. dicit Pergami fuisse conclusum clericos hæredes laici posse conueniri coram iudice laico, licet contrarium sit de iure canonico, quod nota.

Fallit in clerico degradato actualiter: quia iudex laicus potest eum punire absq; aliqua traditione. Alc. in d. c. cum non ab homine. communem dicit.

Nota istam communem pro intellectu l. 60. tit. 6. par. 1.

Fallit secundò, si reconueniatur per laicum, quia in illo casu iudex secularis erit suus iudex. Curt. Iun. in l. 2. nu. 48. ff. de iurisd. om. iud. communem dicit. concord. cum d. l. 57. titu. 6. par. 1. si non data opera laicus molestet clericum vt reconueniatur per Maran. in Spec. aureo. part. 4. distinct. 7. num. 44. B. Villal. & Vezinus.

De clerico aurè hærede laici, vide plura apud Dida. Pract. q. c. 8. nu. 2. & 3. vbi refert communem esse, quod clericus litè cœptam cum defuncto cui successit, coram illo iudice laico debeat persequi. I. Fich.

4. Fallit tertio, si clericus est vasallus: quia subest domino laico: & coram eo potest conueniri de feudo, Fel. in c. cæterum. nu. 3. de iud. communem dicit.

Amplia istam tertiam limitationem procedere non solum si vertitur quæstio super proprietate: sed etiam super possessione. Areti. in c. cæterum. nu. 24. de iud. communem dicit ex Panor. ibi. Quam ibidem intelligit, quando agitur per interdicta possessoria: secus tamen si intentatur emenda iniuriæ, vel damni passî, vel quando agitur criminaliter de possessione ad pœnam. Tunc enim iudex ordinarius, & non dominus cognoscit. Imo. & Moder. in d. c. cæterum.

Restringe istam tertiam limitationem, si clericus vasallus Regis vocetur à Rege & à Papa, eodem tempore, nam eo casu potius tenetur obedire Papæ, quam Regi. Prap. in ca. cum parati. nu. 20. de appel. communem dicit.

Nota istam restrictionem ad intel l. 24. tit. 2. li. 3. ord. impo-
nentis pœnam ecclesiasticis non venientibus ad mandatum Regis.

Fallit quartò, si clericus inueniatur in flagranti delicto, quia

potest capi à familia Potestatis, vt tradatur iudici ecclesiastico, Fel. in c. si verò. nu. 2. de sent. excom.

Amplia istam fallentiam ad priuatum, qui potest capere clericum in flagranti crim. ne fauore republicæ. Fel. in d. c. si verò. communem dicit.

Amplia secundò, si clericus in delictis est suspectus de fuga, nam tunc à laicis potest capi, vt Episcopo suo tradatur si ne metu excommunicationis, Episcopo ratum habente, verò, vel fictè. Alciat. in c. cum non ab homine. de iud. nu. 94. communem dicit.

Amplia tertio, in creditore, quia potest capere clericum absque mandato. Alciat. in d. cap. cum nò ab homine. nu. 74. communem dicit.

Fallit quinto, de consuetudine regni, quia Princeps cognoscet de vi, & de iniuriis inter ecclesiasticos. l. 5. tit. 1. lib. 2. ord. quæ habuit ortum à cap. principes. 23. quæst. 5. & c. Regum. ead. causa & quæst. & tex. iuncta glo. in verb. Reges. in cap. filiis. 26. quæst. 7. licet contra ista iura & consuetudinem, vide tex. in cap. placuit. & in cap. inolita. l. 1. quæst. 1. cap. qualiter & quando. de iudi. auth. statuimus. C. de epis. & cler. & Rota decis. 840. in antiq. dicens, consuetudine non posse introduci, quod clericus subiaceat iudici seculari: quibus iuribus vni co verbo respondetur, quod hæc iura generalia sunt: alia autem specialia, per reg. gener. de reg. iur. in 6. Speciale enim est in violentijs; & iniuriis præcipuè cum superior non sit in Regno, qui de illis possit cognoscere; vt notat Naua. in præfat. cap. cum contingat. in. 16. causa cum agitur de remedijs. in al leg. in litera Y. de rescrip. & de d. l. 5. vide Nunium de obseq. mand. Regum. capitulo 1. numero 25. & vide Guil. Bene. in capitulo Rainutius. in verbo. & uxorem. nume. 40. & 347. & in versi. absque liberis. verb. 2. nu. 45. B. Villal. & Vezin.

Additio. Limita etiam quia clericus qui ante clericatum deliquit, potest de illo delicto à seculari iudice puniri, & hanc limitationem limita, nisi ante commissum delictum votum clericatus fecisset, & sic retrò trahitur, & hoc si fraudulenter fecisset. Oldr. in consil. 4. Quod laicus. & refert hoc dictum M. Anto. Bard. in tracta. de temp. vii. & contin. in c. 11. num. 13.

Clericus, ecclesia seu monasterium succedens iure successionis vel legati laico iam conuento coram iudice seculari, tunc litem ipsam inchoatam cum defuncto coram illo iudice finire, peragerèque tenetur vbi iudicium cœptum est, secundum Bald. consil. 207. vol. 2. An. & Paul. Castren. in l. hæres absens. ff. de iudi. Alexand. in addit. Bart. in auth. & consequenter. num. 19. C. de sent. Barbat. consil. 1. vol. 3. & in cap. quia. de iud. num. 45. cum aliis sequen. Imol. in l. si eum hominem. ff. de fideiuss. Cagn. in l. 2. nu. 175. ff. de pact. inter empt. & opinio hæc obseruatur in pract. teste Boer. decis. 69. num. 32. cum aliis seq. Alexan. vbi supra, & Guliel. Bened. in c. Rainutius. in ver. uxorem nomine. num. 124. de testa. & est communis quoque prout ostendit Rogerius de Mara. in l. 1. num. 71. de iud. ff. & magis communem, ac veram esse ait Boer. in memorata decis. 69. num. 32. 34. & seq.

In contrariam verò partem inclinarunt: videlicet quòd instantia cœpta cum defuncto laico non transeat in clericum hæredem, & sic quòd lis cœpta cum ipso laico denuò inchoanda sit coram iudice ecclesiastico, Ioan. And. in regula qui in ius. de reg. iur. lib. 6. Bald. titubanter in c. in præsentia. de probat. & in l. 1. C. si pen. appel. mors inter. Ang. in l. tam ex contractibus. ff. de iudic. Ant. Abb. Fel. & Dec. in d. c. quia. & Iacobinus de Sancto Georg. & idem Dec. in prin. in d. l. hæres absens, vbi dicunt ita in actu practico obseruari & ista est magis communis opin. vt meminit expressè Maranta, & quidem ex semetipso, suòque capite in tract. iudiciorum in 5. part. num. 13. & ita parum cautè, imò relaxatis censuris, habensque iuris ita superiori anno per iudicem secularem ciuitatis Aquilæ in causa non leuis momenti iudicari vidimus, tamen reiecta opinione istorum tanquam iniqua, & plebi suadenda, imò in nube fundata teste Boer. in d. decis. 69. num. 49. mihi semper placuit prima sententia, quam in iudicando, consulendòque sequeretur intrepidè vt verior, æquior, & communior, cui profectò acquiescunt etiam Iaso. in auth. quas actiones. num. 39. C. de sacrosan. eccl. Rom. in l. si constante. §. fin. & ibi Paul. Castren. sub num. 5. ff. solu. matrim. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem, & æquior, eam appellat Annibal Ca uensis in ritu 235. & verior, eam sequendo, & tuendo Couart. in sua pract. c. 8. num. 2. & seq. Et ita in facti contingentia iudicatum: religiosè quippè extitit de præsentis anno 1579. in Regia Aprutina Audientia in causa inibi vertète, & trutinata, atq; discussa hinc inde per Aduocatos sagacissimos,

mos, expertissimos, & intelligentissimos, & sic ita victorias
& sententia in praesenti negotio obtemperat, extrit non absq;
maximo certamine. Nam ubi captum est iudicium, ibi finiri
debet, ubi captum, & ibi Doct. ff. de iud. & Berrach in suo re
pertorio. in versi. Iudicium. ubi hoc ponit pro regala. esto;
quod alterius conditio, qui iudicium inchoauerat, fieri non
deberet deterior ex persona hanc dis. l. 1. ff. ex his ff. de verbor.
obligat.

6 Et dicitur captum iudicium ipsum ante illis eodem Guid.
Pap. decisi. 421. & Felin. in c. super questionum. col. 1. ff.
de offic. deleg.

Quinimo etiam per solam citationem, vel mandatum cum
clausula, si te senseris. & c. Cassa. consi. 45. num. 27.

Imo lis quoad actorem introducit etiam in litteris non ex
peditis, ita Gom. in regu. 70. & Peregr. decisi. 90.

Sed adverte, quod sola productio mandati non faceret;
seu induceret litem modo aliquo, secundum Anto. August.
decisi. 38. & 117. & Peregr. decisi. 88. Viuius opin. 108.

Quaro, an clericus haeres laici defuncti, non tam capta ad
uersus eum lite, possit conveniri coram iudice laico vel secu
lari? Resp. quod non, sed conveniendus erit apud iudicem ec
clesiasticum, etiam si ut haeres laici vocetur his actionibus;
quia aduersus defunctum iure dantur, ita tenet glo. commu
niter recepta, c. is qui in ius succedit. de reg. iur. in 6. glo. Ar
chid. Dominil. & Praeposit. clericum nullus. ff. quasi. Bar.
haeres absens. in princ. ff. de iudic. Cyn. num. 27. Bal. Fulg. &
Ias. num. 39. Auct. quas actiones. C. de sacrosan. eccles. Ang.
Alber. Fulgor. & Jacobus. de Sancto Georg. d. l. haeres. & ibi
Chr. Junior. qui dicit hanc esse communem opinionem. Et
tam tenet Dec. assensu non esse in hoc dubitandum, post
Abbat. & alios c. l. 1. de iudic. Bald. l. 2. C. ut in possessio.
legat. Nec obstat text. in d. l. haeres absens, quia intelligen
dus est eum non excusari privilegio particulari per princi
pem sibi indulto, non de generali per legem concessa & in
ri coamuni inserto, ut not. gloss. ibi verb. excusatur. Mi
chaël Grassus.

Clericus agens contra laicum coram iudice laico, volunta
riè dimisso iudice ecclesiastico cuius copiam habebat, potest
ibi reconueniri, secundum glo. Host. & Ioan. Andr. & ple
rosque canos. in c. si clerici. extr. de iud. Nisi in fraudem
hoc fecerit aut reconueniatur in actione famosa, vel re spi
rituali, & nisi ageret p. iniuria vel damno: secus si ex neces
sitate, ut quia causa erat mere prophana, & tunc procedat
opinio Petr. Cy. & Iac. But. tenentium quod non possit re
conueniri secundum Arch. 3. quasi. 8. in c. cuius in agendo.
in c. nullus. extr. de for. compet. in c. 1. extr. de mut. petito.
Spec. titu. de reconuen. §. nunc dicamus. versic. sed pone cle
ricus. & ver. & not. Angel. in l. consensisse. §. sed si agant. ff. de
iud. Bald. & Saly. in authen. & consequenter. C. de sent. & in
terloc. omn. iud. Balb. decisi. 64.

Clericus inceptum iudicium coram seculari iudice ab eo
cui ipse successit, persequi apud eundem iudicem cogetur,
ut frequenti doctorum sententia probari scripserunt Boer.
dec. 69. num. 32. & sequent. ac late contra Marantam, contra
rium receptius asserentem, merito inuectus. Viuius lib. 2.
opih. 48. E. Suarez.

Clericus non sacris imbutum coram iudice seculari con
ueniens, intentatam ab eodem aliam litem coram eodem ius
dicente cogitur excipere, ut commune inquit Felin. ca. at
si clerici. num. 8. de iud. Cur. Junior. in l. 2. num. 48. ff. de iu
risdict. omn. iudic. E. Suarez.

Clericus inceptum iudicium coram populi iudice, ab eo
cui ipse successit, persequi apud eundem iudicem cogetur.
tam. testatur Boer. decisi. 69. num. 32. Viui. lib. 2. opin.
8. Idem.

Quaro, an clericus in causa civili, possit reconueniri co
ram iudice seculari? Respon. Glo. c. 1. verbo. super suis. de mut.
pet. tenet quod sic. Et probatur per glo. in c. at si cleri. verb.
non tenet. de iud. Et ibi tenet eam Phil. Dec. num. 23. Eam di
cit esse communem Iac. de Sancto Georg. l. 2. §. fed. si agat. nu.
4. ff. de iud. Mich. Grass.

Clericus quatenus facere potest solum conveniri, & con
demnari potest. commune testatur Deci. in c. reprehensibilis.
num. 28. de appel. Ias. col. 3. Rip. num. 7. in l. miles. ff. de re iud.
Viui. lib. 2. opi. 24. Idem.

Clericus debitor si aufugiat cum pecunia aut re creditoris
laici, poterit ab eodem capi & ad iudicem ecclesiasticum du
ci, communem refert. Bened. Card. reg. 75. num. 7.

7 Clericus debitor alienae pecuniae, inopia seu egestate labo
rans, non potest conveniri nisi in quantum facere potest de
ductis necessariis alimentis, ne cogatur mendicare in oppro

brum clericatus, secundum glo. Bar. & alios oēs supra. alias
in l. miles. ff. de re iud. glo. in c. student. 50. dist. quae sequitur.
Ioannes Stap. de literis gratiae & iustitiae. Gig. in l. ad glo. pen
bonibus. q. 35. & Cappel. Tolosan. & Aufrerius ibi decisi. 245.
& Fel. in c. cum ex officij. de praescrip. & communem esse pro
fitemur, Dec. in c. reprehensibilis. nu. 28. & seq. de appel. Ias.
& Rip. nu. 7. in d. l. miles. & quamvis de iure contrariam par
tem veriorum esse meminerint Matth. not. 65. nota quod de
riori non gaudenti. & Alberic. & Pau. Cast. in d. l. miles. ob hoc
non multum tribuendum est opinioni istorum, sed sequen
da est sententia communis praemissa in practica, tanquam ma
gis aequa, & vera, ac melioribus rationibus vallata.

Et hoc quippe procedit, locumque obtinet in simplici
etiam clerico, ut is quoque conveniri minime possit ultra
quam facere possit. Et sic dispositio d. c. Odoardus. de solut. to
culetiam habet in simplici clerico. Siquidem in appellatione cle
rici, venit etiam clericus ipse primae tonsurae, c. cum contin
gat. de eta. & qualitat. & Ioann. Neuizanus in dist. consil.
59. num. 5.

Verum reducendo omnia haec ad effectum ad practica.
Si clericus ipse haberet beneficium, & esset pro solutione de
biti conventus, nec haberet alia bona index ecclesiasticus ad
evitandum excommunicationem, & carcerationem contra
ipsum clericum posset, ac teneretur adiudicare creditoribus
annuos fructus illius beneficii, reservatis congruis alimentis
ex eis dicto clerico. arg. text. in c. pervenit de fideius. & ita pra
cticator, seu hoc observatur in Romana Curia, secundum
Collectarium in d. c. Odoardus. de solut. Aufrerius in d. decisi.
Tholos. 245. & Rebuffum in auth. habita. priuileg. 2. c. ne fil.
pro patre. & Guil. Redoanum in tract. de spoliis ecclesiast. q.
3. §. 1. sub num. 28. & seq. & hoc modo servatum extitit in facti
contingentia multis vicibus coram iudice ecclesiastico. Cui
tatis nostrae me patrocinante, & ista est communis opinio,
quam sequitur etiam cum aliis aggregatis per eum, & citat
Maranta in tract. de iud. in 6. par. in 3. & ut actu principum
44. fol. par. 196. & ita etiam extitit indicatum, votatum, &
observatum in Sacro Regio Concilio Neapolit. in facti contin
gentia, teste Ursillo in scholiis ad c. in decisi. 240. sub num.
26. & seq.

8 Imo ipse clericus, secundum omnes mentionatos Doct. &
Abb. & Card. in c. pervenit de fideius. per text. ibi, teneretur
de redditib. sui beneficii satisfacere creditorib. et si sint credi
tores illi de debito suo et privato, nec intuitu ecclesiae facto.
Imò quoque si Camera Apostolica succederet in spoliis, seu
bonis per clericum defunctum relictis, deberet, & teneretur
illius debita omnia soluere, ut firmavit Rota Roma. decisi.
855. cum camera. in antiquis.

Clericus licet per principem fuerit ad aliquod officium
seculare admissus, & in ipso officio aliquid deliquerit, non
tamen poterit a seculari iudice puniri, etiam si in minori
bus tantum ordinibus constitutus esset. commune dicit
Aufr. in clemen. 1. num. 23. de offic. ordin. quem refert Di
dac. in pract. quasi. 33. num. 6. addit tamen ibidem, quod
non servetur in practica. refert Clar. de §. fin. quasi. 26. versic.
Quaro pone. P. Fichard.

Clericus datus fideiussor coram iudice temporali, non
potest privilegio fori renunciare, ut possit coram eo con
veniri, secundum Angel. in l. 1. ff. si quis in ius voc. non ie
rit. per cap. si diligenti. extr. de foro compet. & cap. signifi
cantibus. extr. de offic. delega. & allegat idem tenere Inno.
ibi faciunt tradita per Specul. in titu. de compe. iudi. adi. §.
1. versic. in clericis autem. & versic. utrum autem clericus.
Balb. decisi. 69.

Clericus perinde atque ecclesia statuto generali laico
rum uti potest, maxime si sit fauorabile, quoniam in gene
rali statuto non denotatur superioritas, sicut in speciali,
comunitur receptum dicit Bene. Capra, regula 15. nu. 35.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Undecimum liliorum ius citatur in styl. parlam. de iuribus ac pri
vilegiis regni Francorum, quod (inquit altum & precipuum esse co
gnoscitur ex cognitione causarum civilium inter personas ecclesia
sticas, in possessorio in causis spiritualibus, vel annexa causam spiri
tualibus habentibus, et hoc ex antiquissima consuetudine procedit,
que

que consuetudo iurisdictionem tribuit, c. si laicus. extra de foro cō-
pet. Etiam non capaci propter personæ excellentiam, c. cum dile-
ctus de arbit. Quam iurisdictionem Regi Francie competentem, nō
est intētionis Summi Pontificis tollere, vel diminuire, c. nouit. extra
de iudic. & iudices sui de pleno possessorio retinenda possessionis in
beneficialibus & aliis causis spiritualibus cognoscunt. Et ita de-
clarauit Martinus Papa multis ex causis in sua bulla contentis.
cuius tenor eodem loco subnectit auctor annotationem ad d. stylum
Parlamenti.

2 Hoc in Gallorum regno seruari scribit Boerius decis. 64.
3 Rationem huius opinionis adfert Nicolaus Boerius. decis. 69. nu.
27. quia est tanquam merus & necessarius defensor emptoris, vt te-
net Petrus de Anchar. in regula ea quæ à iudice. q. 17. de regul. iur.
lib. 6. & in c. si. de emptione & venditione, in 3. notabili. & sin-
gula. lata in hanc sententiam multa Arest. in Gallorum regno, citat
autor styli Parlam. §. de Arestis. §. 15. & idem in Arestis per Ioan-
annem Gallum collectis. & Borgninus Cauceanus decis. 9. idem à
dominis Rota Romanæ indicatum affirmat. nu. 4.

4 Archidiaconus in c. vnico. de clericis coniugatis lib. 6. super ver-
bo, condemnari. tenet quod clerici in causa feudali non tenentur liti
gare coram domino seculari à quo tenent feudum. Sed Ioan. Andr.
tenet contrarium, & ita dicit tenere omnes modernos glossatores,
dummodo non fiat distinctio personalis clerici, sed solū civilis causa
inter vassallos auditur, vt in d. cap. vnico. in verbo quicquid dicat
Arch. & hanc opinionem in curia parlamenti Delphi. probatam
esse scribit Guido Papa. quæst. 139. prout ipse pluries obseruatum
se vidisse testatur.

5 Ita in Bordegalen. senato senatusconsulto decretum fuit. 14.
Ianuarij. Anno, 1529. in causa cuiusdam clerici nomine Ioannis
Regis, quod & nouo iterum Aresto in eadem causa. 13. Maij. eodem
anno, 1529. confirmatum fuit. Io. Pap. lib. 1. tit. de iurisdictione tem-
porali. vide Guid. Papa decis. 73. nu. 1. 2. 3.

6 Si quis aliquem conuenierit coram aliquo iudice, non poterit de-
mum coram alio iudice de eadem re eum conuenire, l. vbi captum.
ff. de iudicijs. Et hoc procedit etiam si citatus coram primo iudice
non comparuerit nam ad huc coram alio non poterit conueniri su-
per eadem causa, super qua iam fuerat coram alio conuentus, ita
Luc. de pana. in l. fin. vers. 5. quaritur. de re militari. lib. 12. C. quod
procedit. vbi ex prima citatione coram primo iudice effectus ali-
quis fuerit consecutus, vt quia actor positus fuerit in possessione
bonorum debitoris & contumacis, tunc enim reus coram alio iudi-
ce trahi non poterit. quod si ex ea citatione nullus fuerit effectus
subsecutus, poterit reus coram alio iudice conueniri. Bart. in d. l.
vbi captum. Felin. in c. ex tenore. in q. nu. 5. de rescrip. neq; ille reus
contumax conuentus alibi poterit litis pendentiam allegare Bart.
in l. sepulchri. ff. de sepulchro viol. nam quamuis citatio missa exe-
cutioni causet litis pendentiam, Fel. in c. ceterum. vers. obstat se-
cundo. de rescrip. tamen quia reus citatus coram primo iudice, non
comparuit, & ibi fuit contumax, si demum conueniatur alibi, non
audietur allegans eam litis pendentiam. Quare si in vna ciuitate
adsint plures iudices, si quis fuerit conuentus coram vno iudice,
& ibi fuerit contumax, si demum coram alio vocetur, cogetur ibi
se defendere, eum coram alio non comparuerit. Est quidem verum
quod si vnus ex iudicibus causam occupauerit, & coram eo vterq;
& actor & reus comparuerit, alius iudex non poterit se intromit-
tere de eadem causa: quia iam per citationem causa fuit occupa-
ta. ita Ioan. de Plat. in ea l. fin. de re militari. Sed hæc regula quæ
habet, quod conuentus coram vno iudice, non possit coram alio cō-
ueniri, limitatur, si ille conuentus opponat de præuentione: alias iu-
dex procederet in causa, & tenebit tale iudicium latum coram
alio iudice. Fel. in eod. loco. Item & hæc regula limitatur in eo ca-
su, in quo actor, relicto primo iudice, impetrauerit litteras executo-
rias alicuius curiæ rigorose: vel si impetrans cum iam reum, seu
debitorem vocasset coram suo iudice, & demum ea via relicta, ob-
tinuerit ille actor litteras executorias alterius curiæ, quæ est ri-
gorosa: & tunc debitor ipse non poterit allegare litis pendentiam
in alia curia neq; causæ præuentionem, & hoc si statuto aut stylo
illius curiæ prohibitum esset, sicuti prohibitum est, eam litis penden-
tiam allegare in ea curia parui sigilli vbi tantummodo tantum tres
exceptiones allegari possunt, pacti scilicet de non petendo, solutio-
nis, & falsitatis. Verum si esset causa pendens coram iudice supe-
riori, & qui esset iudex superior ipsi iudici parui sigilli, eo casu lice-
ret allegare litis pendentiam, quæ est coram iudice superiori illius
iudicis. Hæc Stephanus Ranchinus in annotationib. ad Decisiones
Gratianopolitanas. Guidonis Papa. quæst. 421.

7 Vide quæ de hac materia supra annotauimus. tit. de beneficijs.

8 Non solum hoc in ciuilibus, sed etiam in criminalibus seruari
notat Guid. Papaus. idq; conclusum fuisse à dominis parlamenti
Gratianopolitani, vocatis Doctoribus multis, eiusdem vrbis, ne-
mine repugnante, Anno 1457. die 9. mensis Augusti, in deliberatio-
ne consilij, an Claudius Marbodius panaterius Gratianopol. cum vni-

ea virgine coniugatus, insidijs Raymundum Fabri Notarium &
eiuem dictæ ciuitatis Gratianopolitane interfecit. Decis. 138.

Clerici in criminalibus nunquid iudici laico subii-
ciantur, & quibus in casibus, & quando.

C A P V T V.

 Clericus etiam simplicis tonsuræ non potest conue-
niri neq; in ciuilibus, neque in criminalibus coram
laico etiam principe, etiam si nō incedat in habitu.
vt est cōis opinio de qua Plotus inter consi. criminali diuer-
forum per Domi. Zileum conf. 109. nu. 26. li. 1. limita, prout
in Conclio Triden. lib. 4. ca. vnico. de priuilegio clericorum.
Bonacoff.

Clerici in criminalib. non subiiiciuntur laico, & possunt de-
clinare forum, vt est communis opin. Clar. quæ. 36. Et q. indi-
stincte clericus sit ad ecclesiam remittendus, est cōis opi. vt p.
Vanti. de nullita. professus. fol. 79. nu. 50. Et ideo si ex forma
statuti in criminalibus nemo debet admitti ad aliquas exce-
ptiones proponendas, nisi personaliter compareat: Si tamen
ille, qui citatur est clericus, poterit implorare officium iudi-
cis, vt ipse capiat informationes, q. ipse inquisitus est cleri-
cus. vide Gramati cōf. 1. post decis. nu. 14. vide Soc. Jun. in cōf.
34. in 2. vol. vbi dicit, q. clericus est in minorib. cū complicib.
simul possunt declinare forum seculare, quicquid in contra-
rium practica seruet. de qua Clar. li. 5. §. fi. q. 36. cōem dicens.
vers. procedit. n. in foro de quo loquitur. Nec valet consuetu-
do in contrarium, nisi in clericis in minoribus. Nec possunt
clerici huic renunciare priuilegio. Clar. ibi. in vers. secundo
infertur. Nec opus est allegare incōpetentiam iudicis, et per
procuratorem, vel excipere, nisi esset vassallus clericus. Clar.
ibi. vers. est aut. nec efficitur clericus contumax, si non com-
pareat, quia oīa acta sunt nulla. Et potest ista exceptio nulli-
tatis opponi et post sententiam ibi Clar. etiam si reconuenia-
tur clericus, vt est cōis opi. Etiam si clericus esset illegitimus.
Clar. ibi vers. habet etiam. Etiam si clericus est coniugatus,
dummodo non sit bigamus, vt est cōis opin. ibi. vers. quæro.
Bigamus aut non dicitur, qui propter adulteriū fecit diuor-
tium, & postea sit ei reconciliatus, vt est cōmunis opi. ibi ver.
sed an ille. Etiam si tēpore delicti fuerit coniugatus, & postea
solutus, vt est communis opi. Clar. ibi. vers. sed pone. fallit si
clericus coniugatus negotietur, & armis det operam, vt est
communis opi. Clar. ibi. vers. hæc verò omnia. Bonacoff.

Clericus pro crimine nec ciuilitè nec criminaliter, coram
iudice seculari reconueniri potest. Secus si agatur ciuilitè
tantum, in causa merè ciuili, & non pro crimine: quia tunc
bene potest reconuenire. Est communis opinio secundum
Dec. post alios, in c. at si clerici. vers. in eadem glos. ibi,
clericum. &c. & vers. sed difficultas. & vers. sed hoc. & re-
spondetur. extra. de iudic. Mar. Charian.

Clericus pro crimine nec ciuilitè, nec criminaliter coram
iudice seculari reconueniri potest, est comm. opi. secundum
Dec. in c. at si clerici. ext. de iud. Don. à Fina.

Clericus in flagranti delicto, & à publicis apparitoribus ca-
pi potest, & à priuatis, fauore republicæ, vt frequenter placi-
tum enunciat Fel. in cap. si verò. num. 2. de sent. excomm.
Iul. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 77. sed hic quæro. Quin & fugi-
tius clericus à creditore etiam non initiato impunè capi
potest, vt commune ait Alc. in cap. cum non ab homine. nu.
74. de iud. E. Suarez.

Clericus delinquens potest capi à laico, repertus in fla-
granti crimine, & tradi curiæ ecclesiasticæ, vt est commu-
nis opinio. Ber. Diaz. in pract. crim. cano. cap. 114. Bened. de
foro Sempro. in reperto. Fel. in vers. clericus criminofus. num.
2. Fel. in ca. cum non ab homine. num. 3. de iudi. communem
dicit. Quando autem capi possit canonicus ab Episcopo,
qui sibi saluum conductum fecit. tradit Corn. in conf. 325. in
4. volum. quod est vltimum vltimorum. Searez vers. clericus.
num. 110. Bonacoff.

Clericus potest etiam capi à familia iudicis secularis, non
vt puniatur, sed vt iudici ecclesiastico tradatur. Com. dicit
Fel. in c. si verò. nu. 2. & 4. de sent. excomm. Imò potest etiam
à quocunque laico capi, in flagranti crimine, communem
dicit Aret. in c. cum non ab homine. de iudicijs. Clar. d. §. fi.
quæst. 28. vers. si verò. P. Fichard.

Clericus vt capi possit, etiam à Prælato, debet esse susce-
ptus de fuga, & prius debet cōstare de delicto, vt est commu-
nis opi.

nis opi. de qua Corn. in cons. ult. vol. ult. litera. C. aliàs est excommunicatus etiam prælatus. Et quando clericus in carcere detruditur, non debet carcer esse ad pœnam, sed ad custodiam, ut est communis opi. de qua ibi in litera E. Est enim ad pœnam, quando carcer est locus subterraneus, & carce lumine. Nec debet ferreis catenis, & manicis detineri, ut faciebat quidam Hispanus Sfrifatus Episcopus olim Tergelli. Sed taliter custodiri, quod non sit sibi pœnale. Et debet fideiussoribus liberari, si res & casus expostulat, ut ibi litera F. Bonac.

Clericus suspectus de fuga in delictis potest capi, ut episcopo suo tradatur sine metu excommunicationis, Episcopo ratum habente verè vel fidei. D. m. Alciat. in ca. cum non ab homine. nu. 94. de iudi. Bonacoli.

Clericus potest convinci testibus secularibus, & si agitur civiliter, lata, sententia, potest eius superior privare illum beneficiis vigore illius sententiae, formata de nouo inquisitione, & assumpta illa sententia, tanquam incidente notorium, communis est opinio Ber. Diaz. in pract. crimin. canon. cap. 120. laicus tamen qui sit corpore vitiat, & mutilo membro, non potest esse testis contra clericum. Marf. singu. 379. Bonacoli.

Testificari vero in criminalibus negociis contra clericum non potest, qui tale vitium corporis patitur, quod a promotione, & sacerdotio repellat: & sic mutilati membris, seu corpore, testes aduersus clericos non admittuntur: secundum Abb. antiquum, Felyn. Dec. ceterosque in c. 1. de except. & omnes in cap. ipsi Apostoli. ubi a Gratiano, Fabiani decretum adducitur. 2. quæst. 7. scripsit enim Fabianus Papa epistola 2. ad Episcopos Orientales, non fore testem idoneum in criminali causa contra sacerdotem eum, qui clericus non sit, nec clericus esse possit. & opinionem istorum sequitur quoque Bald. in sua Margarita. in vers. Mutilati. & Marf. in pract. crim. §. nunc videndum. num. 52. & communem esse scribunt Fel. & Dec. in d. c. 1.

Sed aduerte, quod vitiat, seu corpore, non diceretur digito carens, dummodo non sit pollex, vel index, unde digito ipso carens, modo non sit pollex, vel index, ad sacros ordines promoueri potest. c. qui partem. & cap. lator. §. 5. distinct. & cap. si de corpore vitiat. & not. Petr. Rebuff. in tit. di. despenfat. cum corpore vitiat. nu. 13. Viuius opin. 973.

Clericus potest torqueri. Pano. in c. post cessionem. de reg. iur. commu. dicit. hoc tamen verum est si sit diffamatus. Dec. in c. at si clerici. de iud. nu. 9. & Marf. in sing. §. 5. commu. dicit. Don. a Fina.

Clericus ob assassiniij crimen ab ordinario populi iudice & capi, & plecti potest. com. ait Bern. Diaz. in pract. crim. c. 21. Viuius lib. 1. nu. 13. Idem.

Clericus ob assassiniij crimen ab ordinario seculari iudice, & capi, & plecti potest. comune aiunt Bernard. Diaz. in pract. crim. cap. 91. lib. 5. opin. 163. E. Suarez.

Clericus super crimine Assassini tradendus est curiæ seculari, non expectata incorrigibilitate. com. dicit Guliel. de Bened. in q. de homicid. quam posuit post repet. cap. Rainutius, quem refert Plaza lib. 1. delict. cap. 19. nu. 26. Clar. d. §. si. q. 36. vers. quæro etiam. P. Fichard.

Clericus assassinus potest puniri per iudicem ecclesiasticum & laicum, ut est communis opi. & tanquam diffidatus a quocunque impune offendi potest. ut est comunis opi. Clar. q. 36. vers. item quæro. Nec requiritur alia degradatio, nec est pronuntiandus assassinus per iudicem laicum, & ita obseruatur, & est communis opi. Clar. ibi. vers. sed quæro. Et clericus assassinus statim debet tradi curiæ seculari, non expectata incorrigibilitate. ut est comunis opi. ibi vers. quæro etiam. Et clericus incorrigibilis verè potest puniri a iudice laico degradatus, & curiæ seculari traditus, ut est comunis opi. Et quædo non potest corrigi a iudice ecclesiastico, potest ipso iure comprimi a iudice seculari absq; aliqua degradatione, ut est comunis opi. Clar. ibi vers. successiue quæro. Quis autem dicatur clericus incorrigibilis, & an sit declarandus incorrigibilis, & a quo iudice. ibi Clar. q. 36. vers. sed quæritur. Clericus verò in sacris constitutus non potest propter quodcunque etiam enormissimum crimen a iudice seculari puniri, nisi sit prius a iudice ecclesiastico degradatus, & curiæ seculari traditus, ut est comunis opin. Clar. ibi vers. secus autem. nã duo concurrere debent ad hoc, ut iudex laicus possit punire clericum, primo, quod sit degradatus. Secundo quod sit curiæ traditus seculari. Bonacoli.

Clericus condemnatus pro enormi homicidio, licet aliqui dicant q. non statim sit tradendus curiæ seculari, sed debeat expectari quod sit incorrigibilis, ut comunem esse dicit Arret. in cap. cum non ab homine. de iudi. nu. 80. quem refert Dec.

in cap. at si clerici. de iud. nu. 258. Diaz. in prat. crim. can. c. 99. relatus per Did. lib. 2. resol. c. 20. nu. 7. Foller. in prat. crim. nu. 45. Bolland. tit. de foro comp. nu. 141. in fi. Contrariam tamen opinionem q. scilicet, clericus pro enormi homicidio, aut alio delicto tradendus sit iudici seculari, dicit magis communem Guliel. Bened. post tertiam partem repet. cap. Rayn. in q. de homicid. num. 40. in fin. quem refert Didac. in loco præal. Menchiaca, de test. lib. 3. §. 22. num. 52. Pract. Carrer. num. 59. hæc opinio seruatur in pract. ut scilicet, clericus propter homicidium proditorium, vel aliud enorme & grauissimum delictum degradatus, tradatur Curiæ seculari non expectata incorrigibilitate, in facto quandoque seruatum fuisse refert Dec. in d. cap. at si clerici. Diaz. in d. ca. 90. quem refert Foller. in pract. cri. & cano. & se ita aliàs practicasse refert Aug. & Ang. de malef. in verb. & ibi caput. num. 43. Clar. d. §. si. q. 36. vers. Pariter. P. Fichard. & Bonac.

Dispositio cap. 1. de homicid. in 6. non solum locum habet in certo illo hominum genere qui assassini appellantur, sed omnibus homicidis. com. attestatur Boss. in tit. de mandato ad homicid. num. 16. Refert Clar. lib. 5. sent. §. Assassinus. in princ. Et extenditur illa dispositio etiam in episcopum assassinum. com. dicit Soc. in consiliis Curtij Senioris, cons. 20. num. 43. vers. omitto postremo. Clar. ibi. ver. quæro. P. Fichard. & Bonac.

Clericus qui sit verè incorrigibilis, potest per iudicem secularem absque vlla degradatione puniri etiam si in sacris constitutus sit. Com. attestatur Didac. pract. q. 33. nu. 2. vers. secundo est anotandum. Et quando clericus incorrigibilis non potest puniri ab ecclesia, potest ipso iure comprimi a iudice seculari absque alia degradatione. com. dicit Arret. in c. cum non ab homine. nu. 39. de iudi. quem refert Diaz. pract. crim. canon. c. 131. Clar. d. §. si. q. 36. vers. Successiue quæro. An verò super huiusmodi incorrigibilitate requiratur declaratoria: Respondet Fely. in d. c. cum non ab homine. de iudi. nu. 10. q. potestas quæ datur iudici seculari super clerico incorrigibili, non exercetur, nisi declaratur prius qualitas incorrigibilitatis, & dicit quod communiter colligitur ex omnib. dictis doctorum, eundem refert & sequitur Diaz. in pract. crim. canon. cap. 131. Bossius autem in tit. de for. com. num. 132. dicit, quod clericus non incedens in habitu, post trinam monitione dicatur incorrigibilis. Si verò incedat in habitu, & primo depositus, secundo excommunicatus, tertio anathematizatus, & adhuc in contumacia perseueret, similiter dicatur incorrigibilis, qua forma seruata, dicit quod absque alia declaratione efficitur fori secularis, subdens quod ita docto. communiter teneant. refert Clar. d. q. 36. sed quæritur. P. Fichard. & Bonacoli.

Clericum delinquentem contra personas, vel res alterius, laicus prohibere potest, ut est communis opi. Cla. d. q. 77. vers. sed hic quæro. Bonacoli.

Clericus productus in testem coram iudice laico, deponens falsum, non potest per iudicem laicum puniri, ac condemnari, nec principaliter, nec incidenter, sed est remittendus ad ecclesiasticum, secundum Hostien. Inn. Io. And. Ant. But. Imo. & Felyn. in c. verum. de foro compet. Ioan. de Ana. col. 1. Soc. col. 14. & alios in c. 2. de crimi. fals. Bart. in l. Diuus. col. si. ff. de falsis. Castren. in l. nullum. C. de Testi. Ias. in l. 1. §. qui mandatum. ff. de offic. eius. col. pen. & Ang. in l. si vacante. col. 26. C. de bon. vacan. lib. 10. & omnes in c. at si clerici. post Ioan. And. de iudiciis. & istorum opinionem sequitur, declarat, & scribit esse communem Maranta in tracta. iudiciorum. in 6. part. 2. partis prin. super 12. actu. nu. 4. & seq. Cappy. decis. 5. nu. 13. & Afflict. decis. 230. vbi opinionem hanc appellat communem, tuetur, sequitur, & inquit Dominos de Rotà in eam inclinasse, licet casus iste ob varietatem sententiarum, & opinionum conflictum, non fuisset decisus in sacro Regio Concilio. Et in effectu reiectis duabus aliis opinionibus relatis per Afflict. in d. decis. 230. ipse sequor opinionem Hostien. & sequacium communem, quam magis tutam fatetur Afflict. in d. decis. nu. 4. & ibi Vrsillus in add. num. 1. & in practica obseruari testatur August. in additio. ad Ang. in tracta. malef. in vers. falsario, vbi ipse simul cum Angelo concurrunt cum præmissa opinione communi, & Francisc. Scaglione in commentariis super pragmaticis Regni in practica, testem falsum. col. 3. in prin. Iulius Clarus in pract. crim. lib. 5. q. 38. §. si. col. 5. vers. sed hic quæro. quid si clericus deponat falsum testimonium coram iudice laico, & Rolan. à Valle consi. 12. prima etenim est dubitatio. num. 48. & seq. vol. 2. & ita habui in facto de præsentis mense Iulij 1573. & obtinui coram D. Triuntio Gualterio Auditore Serenissimæ Margaritæ ab Austria, & eandem veriore, & communiorem dixit Ioan.

Io. Berna. Diaz in pract. crim. can. in c. 87. in fi. & Soc. in trac. fal. in reg. 428. testis falsum testimoniū deponens. Et caue ne te decipiat suis suasionibus Barbatias, qui per plura colorata fundamenta nititur contrariam partem sustinere in d. ca. verum. num. 52. vsque ad num. 62. quia eius rationes parum, aut nihil obstant, prout ostenditur apertissime per Mod. & alios in dicto capi. at si clerici. Bene verum est, quod eam apud Gallos seruari, & passim admitti asseuerat Gulielm. Benedict. in capitu. Raynutius de testamen. versic. & uxorem nomine Adelam. num. 434.

Et iste clericus in causis, quæ sub iureiurando finiendæ sunt, præbensiuramentum, biennij tempore à cōmunionē repellitur, si post rebus eidentibus detegitur peierasse, secundum Concilium tertium Aurelianense, canone 5. de clerico conuictō de furto, aut falsitate, & de periurio.

Imò clericus periurus magis puniatur, quia plus delinquerē videtur, ex quo priuatur beneficijs, quam si veniret contra fidem suam, quia non priuaretur, nisi de consuetudine fides esset idem quod iuramentum. c. cum non ab homine. de iudi. Canonista. & præsertim Abb. & Anton. de Butri. in cap. querelam. de iureiur. & in c. ad aures. quod in et. cau. Hosti. in cap. querelam. il. 2. ne præla. & Capel. Tholof. decis. 17. numero 3. Viuius opin. 103.

Clerici trahentes clericos coram iudice laico. perdunt causam per sententiam non ipso iure. Panormita. in capitu. si diligenti. de foro comp. nu. 8. communem dicit. Don. à Fin. & Villalob.

Clericus citatus coram laico, an teneatur comparere? videatur Bald. in l. generaliter. col. 1. C. de episcop. & cleri. Bart. in l. 2. ff. de appella. recip. & confi. 225. & vide quæ idem scribit in l. si quis ex aliena. ff. de iudi. Abb. & Dec. in cap. ex duobus. extra de appella. Et quod tex. in d. l. si quis ex aliena. non habeat locum in clerico, qui citatus non tenetur comparere: & si compareat agitando processum, & dicat se clericum, nō poterit condemnari in expensis ex eo, quod distulerit allegare priuilegium. capi exceptionem. extra de except. sed debet remitti ad iudicem ecclesiasticum absque expensarum condemnatione. Dec. confi. 241. Adde quod clericus citari potest coram iudice laico. cum clausula, si sua putauerit interesse. Bald. & Iason. in l. testamenta. C. de testamen. Dec. confi. 187. colum. 3. Verum Dux Sabaudia habet indultum à Summis Pontificib. ut clerici non incedentes in habitu & tonsura non gaudeant priuilegio. & hoc de simplicibus clericis. Bonac. & P. Fichar.

Clericus debet remitti à laico ad suum forum sine aliquo dedecore, aut ignominia, & ista est iustior & honestior consuetudo. Clar. d. quæstio 36. versic. quarto. quomodo. idem est in muliere aliqua, quæ commisit fornicationem cum ipso clerico. Marsilius singu. 180. Amplia etiam, quod fuerit à iudice laico in contumaciam hūmilitus, & postea captus, quia debet remitti clericus ad forum suum. Pau. de Cast. in l. statuimus. C. de episco. & cleri. Laici tamen potest pecuniariter punire clericum turbantem eius iurisdictionem, & impediētem. Pau. de Cast. in l. addictos. C. de episc. audien. Et non tenetur index ecclesiasticus stare processui iudicis laici remittentis, tanquam à iudice incompetenti facto. ut est communis opinio. Clar. dicta quæstio. 36. versic. ultimo quarto. vide tamen Ang. in auth. de sanctiss. Episcop. §. si verò. & licet instantia causæ criminalis duret biennio. l. properandum. in princip. C. de iudic. tamen quando causa est cum clerico, non durat, nisi duobus mensibus. ita dicit Ange. in Auth. ut clerici apud proprios episcop. in fin. vide Soarez. versic. clericus. num. 122. Bonacossi.

Clericus ut gaudeat priuilegio fori, & ut rectè dicatur ordinatus, debet saltem primam tonsuram obtinere. Francisc. Marc. decis. 637. in 1. par. & Rebus. in tracta. nominat. quæstio. 14. num. 42.

Clerici primæ tonsuræ (ut fandi mos increbuit) exempti sunt ordinarijs secularium iurisdictionibus, ut communæ latè asserit Viuius lib. 1. opi. 37. E. Suarez.

Clericorū familiares, ac famuli sacris non imbuti, clericali foro non potiuntur, & si Episcoporum famuli potiantur. commutaiunt Capic. decis. 12. num. 1. & 2. Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 35. ver. quarto. E. Suarez.

Familia Ecclesiæ non gaudet priuilegio fori: secus tamen in familia Episcopi. Pan. in c. 2. de for. comp. nu. 6. com. dicit. Nota, & vide l. 5. tit. 6. par. 1. Villal. & Vezin.

Famuli autem, quando gaudeant priuilegio domini, vide Fel. in c. 1. in 1. col. & seq. ext. de foro comp. Pano. in c. 1. nu. 9. de locato. Chærianus.

Clericus tandem non potest renunciare exceptioni, quod

non teneatur comparere coram iudice seculari in criminalibus. Commu. docto. opinio. esse in capitu. si diligenti. de foro competen. attestatur Boer. super consuetud. Biturigen. Clar. d. §. fin. quæstio. 36. versic. secundo infertur. Et hæc exceptio tantæ est efficaciar, ut etiam à se proponatur, ita ut clericus per iudicem secularem citatus non teneatur comparere, ut exceptionem illam alleget. Communem dicit Fel. in capitu. veniens. de accusat. Intellige, nisi in citatione talis causa exprimeretur propter quam teneretur coram iudice laico comparere, ut quia esset vasallus. &c. Clarus d. quæstio. 36. versic. ult. autem. P. Richard.

P R A X I S.

Diuersa in diuersis criminibus Senatusconsulta contra clericos à supremis Gallorum Regni Parliamentis lata, notat Ioan. Papon. libro 1. arrestorum. titu. 5. de iurisdictione temporalis iudicis in personas Ecclesiasticas. Et quid secundum praxim vniuersa de hac materia iudicandum sit explicant P. Rebuff. in tracta. de nominatio. Iul. Clar. lib. 5. §. fin. q. 36. Boer. in consue. Bituric.

Clericus factus post commissum delictum, an euitet iudicium seculare.

C A P V T VI.

Clericus effectus post delictum, & causam motam forsitan per iudicem secularem, quomodo possit euadere. vide Docto. in l. cum quædam puella. in princ. ff. de iurisdic. omnium iudi. vbi Ias. dat cautelam, quod talis proponat, quod fecerat votum clericatus, seu intrandi religionem ante delictum, ut cum stari debeat suo iuramento in hoc, euadat pœnam mortis, ut ibi per eum. cui adde Cast. in l. si quis apud. §. si plures. ff. iudica. sol. Abb. confi. 85. libro 1. vbi dicit secus esse si fuit præuentus. de quo principali articulo de clerico, & alijs simul priuilegiatis, vide quæ scribit Bart. in l. 1. ff. de pœnis. vbi docto. in apostil. plura not. Vezinus.

Clericus, qui se fieri fecit clericum in fraudem, ut euitaret iudicium secularis, hoc sibi prodesse non habet, quominus possit conueniri coram iudice, & præsumitur in fraudem fecisse, quo ad pœnam, scilicet pecuniariam, non quo ad personalem, seu corporis afflictiuam, vel ut possit distringi persona, faciendo ipsum detineri, vel incarcerari. communis est opinio. de qua Imola. in consilio 118. per totum, & in consilio 119. vbi similiter communem dicit. Alias tamen si est clericus, & nominatus sit à laico in iudicio, potest forum declinare, & alterare iudicium de persona in personam. Et ita de consuetudine obseruatur. ut dicit Socin. in consilio 91. num. 14. vbi dicit, quod ista opinio est communiter approbata à Legistis, & Canonistis, à qua in iudicando, & consulendo non est recedendum. volumine 3. vbi etiam dicit, quod clerici solent omnia trahere ad eorum molendinum. Bonac. & E. Suarez.

Clericus factus post commissum aliquod delictum, si absq; fraude suscepit ordinem ecclesiasticum, liberatur & eximitur prorsus à iurisdictione iudicis laici, & relinqui debet puniendus iudici ecclesiastico. frequentiori Docto. calculo receptam opinionem ait Plaza lib. 1. delict. c. 35. num. 1. Si autem ordinem in fraudē assumpisset, ut si se eximeret à iurisdictione iudicis laici, tunc non liberatur, sed potest contra eum per iudicem laicum procedi. Communem dicit Imol. consil. 119. nu. 1. Dida. pract. q. 32. nu. 4. ver. 2. conclusio. Plaz. in loco allega. nu. 1. Bene verum est, quod hoc casu non poterit puniri corporaliter à iudice laico, sed tantum in confiscatione bonorum, aut pœna pecuniaria, & sic remanet subditus ratione causæ & bonorum, non autem respectu personæ, & ita communiter teneri dicit Aufrer. in d. clem. 1. in reg. 1. nu. 19. de off. ordi. quem refert Dida. in d. q. 32. nu. 4. ver. 3. concl. & Nunius De los Corrigidores. ver. imo fortius. Plaza in d. c. 35. nu. 3. Boss. in tit. de pœnis. nu. 38. pract. Conrad. ver. ultimo fallit. Iudices tamen seculares hanc opinionem non obseruāt. Refert Clar. d. §. si. q. 36. ver. Sapenumero. P. Fich.

Clericus effectus post delictum, non debet per iudicem secularem coerceri, ut dixi. communis est opin. Cherian. in suo communium opi. ver. clericus. num. 1. & clericus pro crimine, nec ciuilitè, nec criminaliter coram iudice seculari reconue-

Com. V. l. Opin. De Deo, &

niri potest, ut est communis opi. ibi. nu. 2. & si clericus tempore commissi criminis assumpfit habitum & tonsuram, privilegium clericale non amittit, nisi prius à suo prelato fuerit monitus, & interpellatus. ibi. nu. 3. Bonac.

Clericus effectus religiosus post commissum delictum, si non in fraudem, non potest puniri à iudice seculari, secus si dolose, ut se eximeret ab eius iurisdictione. Et tunc est degradandus, & curiæ seculari tradendus, licet non attendatur hodie talis degradatio. Non potest tamen puniri corporaliter, à laico tali casu, sed pœna pecuniaria, vel eius bona confiscantur. Clar. d. q. 36. ver. sæpenumero? Et tunc suscepisse clericatum, aut ingressum religionem in fraudem, præsumitur, si prius fuerat de delicto delatus, vel defamatus, ut est com. opinio. Clar. ibi. sed in hoc. Multò magis si fuisset iam condemnatus ante ingressum religionis, vel clericatus, ut ibi. Et tenetur monasteriū pro eo quatenus ad eum res peruenit, ut est communis opi. Clar. ibi. ver. sed nūquid. Et si clerici & laici simul commiserint delictum, iudex clericus puniet clericos, & laicos laicos. Nec clericus trahit laicum isto casu ad curiam suam, ut est communis obseruantia, ut dicit Clar. d. quæst. 36. versi. euenit. Bonacoss.

pœnis. lib. 2. & depositos magistratui seculari tradituros, ut condigna delicto de eis pœna sumantur. ut notant nostri ad illam Cælestini III. ad c. cum nō ab homine. de iud. & ad c. cum ab homine. de sent. ex com. constitutionem. Imo in ea sum sententia, ut existimem, quoquo modo constare possit aliquem in fraudem non suscepisse ordines, vel ingressum fuisse religionem semper admitti debere ad fori præscriptionem, esseq; apud iudicem ecclesiasticum conueniendum, si ea videlicet, quæ sacrosancta Tridēna synodus. c. sexto. de reformat. sessio. 23. postulat in eo concurrant, ut scilicet beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum deferendo, alicui Ecclesiæ mandato Episcopi seruiat, vel in Seminario clericorum, aut in aliqua schola vel vniuersitate de licentia eiusdem Episcopi, quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur. Si verò post commissum delictum, & ante susceptum ordinem fuisset accusatus, vel denunciatus, aut sane infamatus, non absque dolo & fraude ordines suscepisse præsumetur argumento eius quod Martianus, & Paulus Iurisperiti tradiderunt, ille in l. vltima. in prin. ff. de bonis cor. qui sibi mort. consciu. hic in l. vlt. ff. de re milita. & nostri ibidem notarunt, & ad l. si quis postea. ff. de iudic. & ad l. si adulter. §. si eo tempore. ff. ad leg. Iuliam. de adulte. Hæc Anastas. diferte & copiose.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

Fusè hanc materiam explicat Anastasius Germonius de sacrorum immunitatib. lib. 3. c. nu. 71. & 78. & seq. His fere verbis. Hinc alia suboritur dubitatio, an is qui aliquo commissio delicto, ordinem accepit Ecclesiasticū eisdem quibus alij clerici gaudeat exemptio-nibus, ita ut effugiat forumulare. Qua in re nostri illam adhibēt diffinitionem, q. aut in fraudem fori suscepit ordinem, aut absq; vlla fraude, & dolo in clericorum munere adscriptus est: hoc casu eximitur omnino à temporali iurisdictione, uti communi interpretum consensu traditum est, Ausfrer. ad clem. 1. de offi. ordi. reg. 1. & c. Cui conclusioni argumentum præbet, q. responderunt Venuleius in l. 12. ver. item magistratum. ff. de accusa. & Vlpian. in l. 15. §. legis. ff. ad leg. Iuliam de adulter. Illo autem non item. Sed remanet adhuc sub iurisdictione iudicis secularis, hoc est, quo ad multam, & bonorum amissionem, non æque quo ad corporalem pœnam, ut est frequentior nostrorum sententia, testimonio eorundem Ausfrerij, Didaci, & Iulij Clarij locis iam citatis. Cuius sententiæ ratio illa esse potest, quod imprimitur character, quo quisquis sacer efficitur, & eximitur imperiali iurisdictione, atque ideo si tale commiserit crimen, pro quo mereatur mortem, aut membri mutilationem, erit per Episcopum deponendus, & degradandus, ac demum Curia seculari tradendus: prout alij solent clerici, qui post susceptos ordines enorme committunt delictum. ut rectissime existimarunt, Gulielmus de Cuneo, Iacobus Butrigarius, Bart. ad l. 1. ff. de pœnis. Bald. ad l. 1. num. 2. C. an seruus pro suo facto. Dynus ad litem Vlpianus. ff. de accusatio. Iason ad l. cum quadam. ff. de iurisdic. om. iud. Ancharanus ad reg. ea quæ de regu. iuris lib. 6. quæst. 13. & Ausfrerius in d. fallen. 1. Et si aliter indices faciant seculares, eos male facere scribit Didacus Conuarius d. c. 32. nu. 4. ver. tertia conclusio. post Barto. & alios citatos. Illud verò maiorem dubitationem, quomodo præsumi possit huiusmodi delinquentem sine dolo, & fraude ordines suscepisse, cum hæc in animo consistant, ac consequenter occulta esse soleant, cui dubitationi respondet Iason ad d. l. cum quadam. nu. 2. Laicum alicuius criminis rerū effugere tribunal magistratus civilis, eiusque coercionem, si ante perpetratum delictum religionis vel sacri ordinis suscipiendi votum emisit, cui sanè subscripserunt Hyppolitus in singul. 84. Gerardus in singul. 41. Cassianus in consuet. Burgund. rub. 1. §. 5. ver. Archidiaconus. citaturq; pro eodem Baldus ad d. l. 1. C. an seruus pro facto. assuerans, q. qui ante delictum votum emisit, ut post delictum efficiatur voti solutione clericus, aut religiosus, per iudicem secularem conueniri non potest, quasi maxima sit præsumptio bonæ fidei, & nulla subsit fraus mutationi status, sed dubitari iterum potest qua ratione dignosci poterit votum fuisse conceptum, cum & ipsum animo concipiatur. Responsio est in promptu, quod scilicet in ijs quæ in animo consistunt probatio sufficiens iure censetur, ea quæ proprio fit iuramento, ut asserit glo. ad c. significasti. 1. de homicidio. vbi omnes notati. & ad c. si vero. 2. de sent. ex commu. quam sequuntur etiam iidem Iason. ad §. sed ita. vbi etiam glo. nu. 89. & Hipolitus ad rubr. C. de probat. nu. 122. Hanc sententiā non probat Dida. in d. c. 32. circa si. præst. quæst. Quicquid tamen (inquit Anastasius) dicat Didacus, mihi magis placet Iasonis opinio, & videtur rectior, & libertati Ecclesiastica magis congruens: Nihil enim interest Reipub. à quocunque flagitia puniantur, dummodo non transeant impunita: nec est verisimile Magistratus Ecclesiasticos, velle delinquentes clericos impunitos dimitti: Imò si degradatione digna commiserint eos deposituros. capit. 2. de

Clericus delinquens, an & quando, & qualiter degradandus est; & quotuplex sit degradatio, quidue importet.

CAP. V. T. VII.

Clericus si per insidias interfecerit aliquem, debet verbaliter degradari, non autem actualiter, & sic intelligendus tex. in capi. 1. de homicid. in antiq. Francil. de Aret. in capitu. cum non ab homine. numero 80. de iudi. communem dicit. B. Villalob. & Vezin. & Don. à Fina.

1 Degradatio verò est duplex, verbalis scilicet & realis. Si est verbalis, requiritur traditio curiæ seculari, secus si actualis, quia absque d. traditione secularis clericum punire poterit. communis est opin. Clar. ibi. ver. scias autem. Tribus autem ex causis fit degradatio, propter hæresim, propter falsum commissum in literis Papalibus, & conspersionem in proprium Episcopum. ut est communis opin. Clar. ibi. versi. scias etiam. & clericus depositus non debet tradi curiæ seculari, nisi sit incorrigibilis, ut est communis opin. Clar. ibi. versi. dixi etiam. item clericus propter calumniam, vel contumeliam illatam Episcopo est deponendus, & curiæ seculari tradendus, si sit incorrigibilis, aliàs non, ut est communis opinio. Clarus ibidem versicul. hinc inferitur. item clericus de falso conuictus statim est deponendus: & curiæ seculari tradendus. Sed regulariter contrarium seruatur, ut inquit Clarus ibidem. quæstione 36. vide Suarez. in ver. clericus. numero 115. Bonacoss.

Clericus non est degradandus, nisi pro tribus criminibus, scilicet hæresis, falsi commissi in literis apostolicis, & conspersionis in proprium Episcopum. Communem ait Guliel. de Benedict. post tertiam partem repetitionis. capit. Raynuttius. in quæst. de homicid. nume. 3. & sequen. quem refert Follet. in practi. crimi. canon. nume. 23. in alijs autem quantumcunq; grauib. sufficit sola depositio: adeo ut si etiam occidisset Summum Pontificem, & paratus sit se corrigere, non debet degradari: sed in perpetuos carceres detrudi, vel in monasterium. Communem dicit Boss. in titu. de foro competen. num. 136. Sed quicquid sit de iure. contrarium obseruetur in practica. Refert Clar. d. §. si. quæstio. 36. versi. scias etiam. P. Fichard.

Clericus, qui à iudice suo ecclesiastico iudicatus est reus criminis læsæ maiestatis, non actualiter, sed verbaliter tantum degradandus est. communem dicit Curtius iunior consilio 159. numero 1. Et quamuis Abbas in capi. si clerici de iudicijs. in fin. putauerit, quod deinde etiam iudici seculari tradendus sit, tamen communis opinio, videtur esse in contrarium, ut ait Boss. in titu. de foro competent. numero 137. & in titu. de crimin. læsæ maiestat. numero 86. refert Clarus dicto §. fina. quæst. 36. versi. quæro nunquid clericus. P. Fichard.

2 Clericus non debet propter assassinium actualiter, & solemniter degradari. com. dicit Lamber. in c. 1. q. 1. num. 88. de hæret. in 6. Diaz in practica crim. canon. cap. 91. quem refert Practi. Conradi. versi. 18. fallit. requiritur tamen sententia declaratoria,

claratoria, per quam iudex pronuntiet ipsum esse assassinum. com.dicit Pract. Carrer. num. 11. Capic. decisi. 112. num. 2. qua declaratione sic facta, non requiritur alia sententia, per quam imponantur pœna solita, sed statim incurrit illas ipso iure & facto, ita tenere communiter docto. Alexand. conf. 166. num. 5. li. 7. Cla. d. 5. fin. quæst. 36. versic. Sed quæro. tu scis. P. Fichard.

Degradatio in clerico reo criminis læsæ maiestatis non debet fieri actualiter sed verbaliter tantum. commu. dicit Curt. Jun. conf. 159. nu. 1. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 36. vers. quæro nunquid Clericus. Similiter quoque propter assassinium non debet clericus actualiter & solenniter degradari, communem dicit Lamber. in c. 1. q. 11. nu. 88. de hæret. in 6. Diaz. in pract. cri. cano. c. 91. Did. lib. 2. resolut. c. 19. nu. 26. Pract. Conrad. ver. 18. fallit. Cla. d. 5. fi. q. 36. vers. quæro, tu scis. P. Fichard.

Degradatio licet auferat priuilegia clericalia, prout not. in c. 2. de pœnis. tamen non tollitur character & votum continentia, quare degradatus non poterit matrimonium contrahere. 1. q. vt notatur secundum Imol. d. c. 2. & D. Ant. in cap. Ioannes. de cle. coniug. multo minus depositus ab officio. 81. dist. c. dictum. vt not. in c. 1. qui cler. vel vouent. communem refert Bened. Cap. reg. 97. nu. 4.

B Degradatio ab inferiore Episcopo neque verbaliter, neque actualiter fieri potest. c. degradatio. in pr. de pœnis. c. transmissam. de elect. & Doct. communiter teneri refert Bened. Capr. in c. at si clerici. de iudiciis. reg. 84. nu. 37. plura infra nu. 22.

Degradatio verbaliter tantum, facta, iudex laicus nullam adhuc habet in eum potestatem, nisi etiam illi tradatur. Sed si actualiter est facta, tunc potest eum iudex secularis puniri absque aliqua traditione, vt est communis opi. Clar. q. 36. vers. scias autem. Et duplex degradatio, verbalis & actualis. Verbalis si Episcopus pronuntiat sententiam contra clericum, per quam remanet priuatus ordinibus clericalibus. Actualis quædo actualiter degradatur personaliter, & spoliatur ecclesiasticis beneficiis. Clar. q. 74. in prin. Et clericus non debet degradari, nisi propter graue crimen, vt est communis opi. Cal. ibi. ver. regulariter. Bonacoss. & P. Fichard.

Degradatio autem hodie ex consilio Tridentino actualis potest fieri à solo Episcopo adhibitis prælatis. Clar. ibi. vers. sed quæro. vbi dicit, quod verbalis degradatio fit aliter, vt ibi per eum. Bonacoss.

Degradatio potest dici pœna corporalis in clericis, cum tradantur curiæ seculari, & postea ad mortem corporaliter puniuntur. Clar. q. 70. vers. credo etiam. Bonacoss.

Clerici in minoribus ordinibus constituti sunt capaces sententiæ degradat. & sic degradari possunt c. 2. de pœn. in 6. & ibi Doct. commun. Ant. in c. at si clerici. de iudic. Barb. in c. cum non ab homine. eo. tit. & Bernar. Diaz, in pract. crimina. c. 132. post prin. nec refragatur tex. in c. clericus. il secundo, de vita, & honest. cleric. dicens clericos in minoribus constitutos ordinibus esse sine gradu, quoniam intelligitur absque gradu sacro, secundum glo. receptam communiter ab omnibus ibi. quam sequitur quoque Corset. in sing. in vers. accusatio, sed huiusmodi actualis degradatio insignitis minoribus ordinibus veritatem profitendo minimè moribus recepta est, vt per Canonistas, in d. c. clericus. Bene tamen verum est, quod clericus in minoribus ordinibus constitutus, lato sumpto vocabulo, dicitur esse in gradu sacro, id est in ordinibus sacris, secundum Glo. 32. dist. in summa, & Gramat. in voto. 33. nu. 3. Viuius. opin. 3.

Clericus ordine, ac loco motus, seu degradatus (vt vulgus garrit) à iudice seculari absque vlla traditione plectetur. commune scribit Alc. in c. cum non ab homine. num. 108. de iudic. E. Suarez.

Degradatus licet amittat priuilegium immunitatis personalis, non perdit potestatem conficiendi Eucharistiam. Sed potest conficere Eucharistiam, vt est communis opin. de qua Soci. Senior. in cap. si quis presbyter. de cler. excommunicat. num. 15. Bonacoss.

Degradatus ab ordine ecclesiastico, non ideo est excommunicatus, & celebrans ipso facto non incurrit excommunicationem. Sed si præmissa monitione persistit in contumacia, debet excommunicari, & sic requiritur sententia, vt est communis opi. de qua Soc. Senior. in c. si quis presbyter. nu. 5. de clerico excommunicato vel deposito. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICÆ

Hanc materiam ad Iulium Clar. loco hic citato, Cuiacius Nouell. 79. pulchra adhibita distinctione criminum explicat. Arest. sen

municipalia decreta, partim citat Ioan. Papon. lib. 1. Arest. tit. 5. partim superius allata tit. de immunitate ecclesie.

2 Nos supra plura Parisiensis curia decreta in hanc sententiā attulimus tit. de immun. eccl. es.

3 Anastasius Germonius de indult. §. tam ratione. num. 34. Sic de hac opinione disputat. Sed an Cardinalis non Episcopus possit cognoscere de causa criminali clerici ratione sui tituli sibi subiecti, quæstionis est. Nam diximus, Cardinalem non Episcopum esse similem episcopo confirmato, non tamen consecrato: At hic videtur non posse cognoscere cap. transmissam. in fin. de elect. Immo ibid. Abbas num. 4. quinque refert opiniones, diuerse variæ que existimantium, alij dicunt non posse cognoscere, alij contra posse, non tamen sententiam dicere: nonnulli posse cognoscere & iudicare clericum non esse deponendum, non posse tamen deponere: sunt etiam qui indistincte asserant posse, & qui negent. ipse tamen Abbas sibi aduersatur, nam ad d. c. 1. num. 18. in fine, de transla. Episc. dicit, Episcopum non consecratum, haud posse cognoscere de causa criminali, ad deponendum quem ab ordine, sed ad d. cap. transmissam. num. 4. versic. mihi placet. secutus glos. dicit, posse omnia excepta depositione, quod sane dictum mihi videtur rectissimum: quia sicut ante consecrationem episcopus non habet facultatem, seu potestatem conferendi ordinem, ita nec auferendi, nam maior potestas desideratur in auferendo, quam in conferendo can. fin. 15. quæst. 7. argumento est etiam cap. 2. de translat. episc. sit cardinalis non episcopus de causa criminali poterit cognoscere, etsi clericus erit depositione dignus, sententiam proferre, actum tamen degradationis episcopo committere, cum hoc sit ordinis dict. cap. transmissam. can. felix. cum sequent. ead. quæst. 7. Hæc authoris sunt verba que nos hic propter præclaram de Cardinale non Episcopo potestate iunctam quæstionem inferendam duximus.

Clericus depositus nūquid iudici seculari tradi possit, & quibus maleficijs beneficio suspendi, vel priuari debeat: quidue depositio operetur.

C A P V T VIII.

CLERICVS etiam si depositus sit, non tamē poterit tradi curiæ seculari, nisi sit incorrigibilis. Communem dicit Abb. in c. at si clerici. num. 37. vers. & sic residet. de iudic. Si verò sit incorrigibilis, tunc potest iudex laicus etiam absque traditione facta illum punire. Communem dicit Alex. de Neuo consil. 95. num. 28. quinimò ibidem. num. 30. dicit communem opinionem esse, quod etiam absque degradatione possit clericum talem punire, dicens quod hanc quoque communem esse attestatur Butrius in d. c. cum non ab homine. de iudic. Clar. d. q. 36. vers. Dixit etiam. P. Fichard.

1 Clericus qui episcopum calumniatus est, licet deponendus, & iudici seculari tradendus sit, tamen id non aliter procedit, nisi etiam incorrigibilis sit, per glo. in fi. in c. cum non ab homine. de iudi. communiter approbatam, vt ait Abb. in c. at si clerici. de iudi. nu. 37. Summa Syluestrina, in verb. degradatio. q. 2. Ang. quoque communem dicit, de malef. in verb. & ibi caput. nu. 42. Diaz in pract. crim. canon. cap. 109. Clar. d. quæst. 36. vers. Hinc infertur. P. Fichard.

Clericus non debet priuari beneficio, nisi delictum sit graue, communis est opinio Bernar. Diaz in pract. crimi. canonica. c. 123. Bonacoss.

2 Clericus homicida non priuatur beneficio ipso iure, vt est communis opinio. Diaz in practi. cano. cap. 88. & clericus consulens homicidam, vt fieret homicidium, efficitur irregularis Benedict. de foro Sempronio. in reperto. Felinus. in vers. clericus. qui consulat homicidium fieri, fallit multipliciter, vt ibi. Bonacossa. Gabriellus in consil. 106. per totum. Bonac.

Clericus homicida, non est ipso facto priuatus titulo beneficij, nec perdit ipso iure beneficium, sed venit priuandus per sententiam. Com. Anan. in cap. inquisitionis. nu. 3. de accusatio. Corsetus in suis singularibus in verbo, sententia ver. clericus. Diaz in pract. crim. canonic. cap. 88. refert Clar. lib. 5. §. homicid. vers. de iure. P. Fichard.

Clericus licet de iure canonico, quando est tale delictum, quod non impedit retentionem beneficij, vel executionem ordinis, post peractam pœnitentiam mitius puniatur, quando proceditur per viam inquisitionis, quam quando per Comm. opi. Tom. j. N viam

viam accusationis, quia primo casu non imponitur poena ordinaria, sed longe mitior: Secundò verò ordinaria. Tamen quando est tale delictum, quod impedit beneficii retentionem, vel ordinis executionem, tunc non est differentia, an procedatur per viam inquisitionis, an per viam accusationis, quia utroque casu, i. siue procedatur per viam accusationis, siue per viam inquisitionis contra clericum, eadem poena ordinaria delicti imponitur. ut est communis opinio. ut per Doct. in c. inquisitionis. de accus. de qua Pasethus in consi. 179. numero 2. ubi et dicit, quod homicidium est ex his delictis, quae impediunt beneficii retentionem, & ordinis executionem, ut est communis opinio. ut per Doct. in d. c. inquisitionis. Pasethus ibi num. 3. vide omnino Tiraq. in suo tract. de poenis temperandis. causa 53. Rui. consi. 153. nu. 16. in 4. vol. Bonacoss.

3 Per iur. clericus potest priuari dignitate obtenta, nec tamen est ipso iure illa priuatus, sed priuandus. com. dicit Felin. in c. ex parte. primo. nu. 2. & seq. de rescri. Gomez. in §. item si quis. nu. 28. insti. de actio. verum tamen est si talis clericus per iur. instituitur in aliquo beneficio, non valet institutio ipso iure. communem dicit Lambert. de iure patron. in par. 1. libr. 2. quæst. 9. artic. 15. intellige tamen, si ob illud periurium factus esset infamis. Clar. dict. §. periurium. versic. item clericus. P. Fichard.

Clericos periurij reos, non dignitate, ac beneficijs ius ipsum euertit, sed exuendos, ac priuandos constituit, & si statim capaces nouae institutionis, ac dignitatis reddat, ut communia vberissime affirmat Iul. Clar. in pract. §. periurium. versic. item clericus. & Diaz. in pract. canon. c. 86. E. Suarez.

Clericus committens delictum, ob quod venit beneficio suo, priuandus, licet habeat ius in re, quousque sit priuatus, post priuationem tenetur restituere fructus perceptos à die commissi delicti, vel quos percipere potuit, siue extent, siue sint consumpti, & siue effectus sit locupletior, siue non, communis est opinio. Clar. d. q. 37. ver. & scias. Suarez. versic. clericus, nu. 106. Bonacoss.

Clericus, ubi crimen non sit valde graue, non solet clericali beneficio priuari, vel ab ordine deponi, sed suspendi, quae suspensio est censura ecclesiastica, per quam ei interdictur officium, seu beneficium vel administratio, seu executio ordinis, vel iurisdictionis. Clar. d. q. 79. in prin. Boss. de for. comp. nu. 139. vide D. Hierony. de Monte in suis varijs quæst. q. 18. Bonac.

Beneficio nemo priuari debet, nisi per sententiam priuetur præter homicidium, ut est communis opinio. Gabriel. consi. 196. nu. 1. & seq. Bonac.

Negligentia autem quando sit iuxta causa priuandi quem ab officio, & quomodo probetur, vide Felin. in c. irrefragabili. de offi. ord. & Alex. consi. 81. vol. 4. Cardi. consi. 55 & contra negligentes vide Barb. consi. 57. col. 7. ubi adducit multa notabilia. vol. 2. & negligentia reprobatur, maxime in praelatis. Card. in clem. dudum. verb. super cathedram. de sepult. quando autem quis dicatur negligens, residet in iudicis arbitrio. Phil. in c. quanto. de elect. in 6. & in c. si clericus. de praben. eo. lib. Et est cautela ut moneatur per superiorem, ad hoc ut possit post ea priuari tanquam negligens. Phil. in c. ad apostolicam. §. si. in fi. de re iud. in 6. Idem.

Clericus qui non dicit officium, neque incumbit horis diuinis, priuandus est beneficio, & tenetur etiam, reddere fructus perceptos. com. dicit Bellon. consi. 56. nu. 3. Clar. d. §. si. q. 73. ver. paritet. sub fin. P. Fichard.

Clericus conspirator contra Episcopum, vel clericos, & in iuriam ipsis inferens, è gradu suo penitus proprio abijcitur, ut est communis opinio. de qua Ber. Diaz. in practi. crimi. cano. c. 109. Bonacoss.

Clericus parricida, debet deponi & puniri, ut est communis opinio. Ber. Diaz. in practi. crim. can. c. 9. Bonacoss.

Clericus effectus miles secularis, amittit beneficium. Communem attestatur Imo. in c. si. nu. 6. de cler. non residen. Barb. consi. 1. ver. præterea facit. lib. 1. quem refert Gigas de pensio. q. 55. nu. 2. nam eo ipso quod secularem militiam assumit, videtur renunciare clericali. Clar. d. q. 73. ver. item clericus. P. Fichard.

Clericus parua parochia potest diffamari. Panor. in c. inquisitionis. §. si. in gl. de accus. communem dicit. Bonac.

Sacerdos benedicens secundas nuptias, est suspensus officio & beneficio. c. 1. de secun. nup. non tamè incurrit hanc poenam ipso iure, sed per sententiam suspendendus. commu. attestatur Diaz. in practi. crimi. can. c. 68. in fi. Clar. d. §. si. q. 75. ver. Sacerdos. P. Fichard. Bonacoss.

Clericus actualiter depositus non gaudet priuilegio canon. ut est communis opinio. Soci. senior in c. peruenit. num. 138. de sent. excommu. Bonac.

Suspensi à spiritualibus vel ecclesiasticis, circa ea, quae ab

ijs exercentur absque ordine, seu ordinis officio, ut si elector ab eligendo, collator à conferendo suspendatur, contra interdictum eligendo vel conferendo, non incurrunt irregularitatem, ut voluit Inno. & Host. in c. si. de excess. praela. Io. Cald. in c. si celebrat. de cler. excom. secundum Inno. & Anch. & c. 1. §. caueant. de sent. excom. lib. 6. cum quibus ceteros sentire refert Bened. Capra. regu. 83. nu. 3. Quando autem suspensi à spiritualibus circa ea, quae exercentur ratione ordinis vel officij ordinis, contra interdictum faciunt, irregularitatem incurrunt, ut dicit Io. Monach. & post eum Io. And. d. §. caueant. Bonacoss.

Suspensus à iurisdictione licet eam exercendo contra interdictum, irregularitatem non incurrat, cum exerceat sine executione ordinis, tamen si exerceat eam exercendo illud, quod habet ad mixtum ordinis ministerium, puta si absoluat excoicatum cum solemnitate. de qua 1. q. 3. c. debet. & c. seq. tunc irregularitatem incurrit, ut tenuit Inno. & Host. in c. tacita. de excess. praela. quos sequitur Pet. de Anch. in §. caueant. cum quibus reliquos transire refert Bened. Cap. reg. 83. nu. 20.

Suspensio ad tempus absque absoluteione tollitur elapso suspensionis ipsius tempore. ut comune accuratè ponit Dida. à Couar. de spons. 2. par. c. 6. nu. 16. E. Suarez.

Suspensi sunt aliqui à canone, non propter crimen, sed propter defectum ut illegitimi, & corpore vitati. Si celebrant ante dispensationem, non incurrunt nouam irregularitatem, ut est communis conclusio, de qua Petr. Rauener. in suo aureo alphebe. fol. 176. Bonac.

Suspensus non priuatur à testificando. Fran. de Are. in cap. olim. de accus. nu. 2. com. dicit, licet ipse arguat in contrarium, & videatur distinguere inter temporalem suspensionem, & perpetuam. per tex. in c. testimonium. de testib. & d. c. olim. cui dicit non posse responderi, & concludit istam esse veriore opinio. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 De iure Canonico (inquit Boerius tract. de seditiosis. §. 7. nu. 58.) seditiosi si sint clerici puniuntur pro simplici seditione, quia promoueri ad sacros ordines prohibentur. c. seditiosarios 46. dist. & iam promoti priuantur honore, quo utebantur. cap. coniuratorum. & c. seq. 11. quæst. 1. Et si fiat contra proprium Episcopum, & sint incorrigibiles, debent deponi, & tradi Curia seculari, ut tenent gl. Abb. & Doct. in c. si. de test. cog.
- 2 Fuit hanc materiam tractant Iul. Clar. locis hic citatis. Dida. Couarruuias epitom. ad 4. Decretal. And. Tiraq. in tract. de poenis temperan. caus. 53.
- 3 De periurio fufius dicitur suo loco.

Clerici matrimonium contrahere non possunt; & si contrahunt quam poenam incurrant.

CAPVT IX.

Clerici non possunt contrahere matrimonium. ca. Ioannes. de cler. coniug. c. vnico. eo. tit. lib. 6.

Fallit in multis casib. quos colligere potes ex distinctione, quam ponit Bene. de Bene. in suo tract. regu. 97. Don. à Fin.

Clerici contrahentes sponsalia, non perdunt beneficia. Panor. in c. 1. de cler. coniug. commu. dicit. Bonacoss.

Clericus in sacris non potest contrahere matrimonium, est tex. in c. dilectus. & ibi Pan. in 1. not. de spons. Adde Pan. in rub. qui cler. vel vouen. & in c. 1. eo. tit. Vezin.

Clericus in sacris constitutus non potest matrimonium contrahere, & si contrahat, non tenet, quod etiam procedit licet ab officio foret depositus, quia per depositionem ab officio, non eximitur à voto continentiae. c. vnico. de cler. coniuga. libro 6. cap. 2. in fin. qui clerici vel vouent. §. distin. cap. clericorum. adeo ut ne quidem degradatus, utcunque degradatio tollat priuilegium clericale, prout notat. c. 2. de poenis. posse matrimonium contrahere cum retineat characterem. 1. q. 1. c. quod quidem. secundum Inno. d. c. 2. & D. Anto. in c. Ioan. de cleric. coniug. quod communiter teneri refert Bened. Capra. reg. 97. nu. 14. quod quidem fallit in ordinato ad ordines in pupillari aetate, nec dum doli capace, quia ei non imprimitur character, & propterea si postmodum uxorem ducat, tenet matrimonium.

matrimonium, per not. in c. vnico, de cler. per saltu promot. & in l. q. i. c. si quis eorum. secundum Imol. d. c. Ioannes. de cler. coniug. & similiter communiter teneri ibidem. num. 17. refert. Bened. Capra.

Clericus in sacris constitutus vxorem ducens, non intelligitur ipso iure priuatus beneficio, sed venit priuandus per sententiam, sicut voluit gl. c. i. de cleric. coniugat. quod ideo receptum est, quia matrimonium non tenet. quod secus est in clerico in minoribus sacris constituto, quia ex quo in sacris constitutus non obligatur vxori, poterit inferuire beneficio. vt voluit D. Ant. & Imo. d. c. i. quam opinionem licet communem & tutiorem, & a qua iu iudicando & consulendo in praxim recedi non debeat, ibidem nu. 62. dicat Bened. Cap. contrarium tamen quod clericus in sacris constitutus, perinde atque is qui in minoribus constitutus est contrahendo nuptias ipso iure perdat beneficium, veriore asserit sicut d. c. i. tenet Petr. de Perus. & post eum D. Nic. & glo. ibidem argumento eorum quæ not. in cap. ex transmissa, de renunc. & cap. i. de apost. & per Bart. Brixif. c. quanto. de trans. Episc. Cap.

Beneficiatus contrahens matrimonium, ipso iure perdit. beneficium. Couar. in epitom. ad 4. Decretal. c. 6. §. 4. num. 4. & per Raue. in comper. iuris. de clerico. coniuga. communem dicunt.

Intellige dictam communem in matrimonio de presenti, secus tamen in sponsalibus de futuro. Panor. in c. i. de cle. cōiug. communem dicit. Bened. Cap.

Clericus beneficiatus matrimonium contrahens, priuatur beneficio etiam, q̄ non sit in sacris, & sit in minoribus. communis est opi. Clar. q. 73. ver. clericus. Etiam quod matrimonium esset nullum ex causa consanguinitatis. communis est. ibi. Soarez num. 107. Capra regula 97. vbi fusiùs & Soarez in ver. clericus. nu. 108. & seq. & ipso iure priuatur si non sit in sacris. & nullum adsit impedimentum in ipso matrimonio. Aut est nullum, quia erat in sacris, vel minorib. & scienter contraxit cum consanguinea, & non est secuta copula carnalis, & non perdit beneficium ipso iure. communis est opi. ibi. & si contrahitur nulliter matrimonium cum impubere, & non amittit beneficium. communis est opi. ibi. & si mulier ante copulam ingreditur monasterium, non recuperat beneficium. vt est communis opi. & clericus contrahens matrimonium nō amittit beneficium solummodo, sed & quoscunque regressus, accessus, & alia quælibet iura vt est communis opi. ibi. & pensionem, quā sibi reseruauit in resignatione beneficij super fructibus. vt est communis opi. Clar. ibi. item clericus qui remanet excommunicatus per annum, priuatur beneficio, vt est communis opin. item clericus periurus priuatur beneficio, & simoniacus, & effectus miles secularis, vt est communis opin. Clar. ibi. ver. item clericus, idem si est excommunicatus, quia est ipso iure priuatus fructibus beneficij. communis est opi. Clar. ibi. ver. item clericus. Pariter etiam clericus. Er nihil datur ei ex fructibus & redditibus sui beneficij, vt est communis opi. ibi. item clericus hæreticus, ac eius filij ipso iure sunt beneficiis priuati: & si clericus sit senex, qui sit infirmus, si permutat pingue beneficium cum nepote, vel consanguineo dante beneficium exile, talis renunciatio præsumitur facta in fraudem, vt est communis opin. Clar. q. 73. ver. si. pariter. item clericus, qui non dicit officium, & horas diuinas priuatur beneficio, & tenetur ad fructus perceptos, vt est communis opin. Clar. ibi. item clericus assassinus perdit beneficium ipso iure. Sed propter homicidium non perdit ipso iure, sed venit per sententiam condemnandus. item clericus perpetuo bannitus est priuandus beneficio, quia qui altari non seruit, de altari viuere non debet. Clar. ibi. Bonac.

Clericus beneficiatus contrahendo matrimonium amittit beneficium, etiam si matrimonium ratione consanguinitatis esset nullum. Communem dicit Imo. in cap. Ioannes. num. 24. versic. 4. casu. de cleric. coniug. An verò ipso iure amittat, aliqui dicunt communem esse quod non. vt Euerard. consil. 111. versic. in contrarium tamen alij contra dicunt communem quod sic, vt Did. in epitm. super 4. decr. num. 4. & Menchiaca. lib. 3. de testa. §. 22. num. 45. in fin. Alij distinguunt, dicentes, Aut matrimonium de iure valet, & priuatur ipso iure, aut non valet; & tunc non priuatur ipso iure. & ita communem esse dicit Bermond. de concubi. quæ & Claro magis placet. in d. §. fin. quæst. 73. versic. clericus. P. Fich. & Bonac.

Clericus contrahens matrimonium licet perdat beneficiū ecclesiasticum, & ipso iure vacet, etiam si contraxerit sponsalia per verba de presenti, absque copulatione, & nota. per Doc. c. i. de cler. coniugat. vt voluit Io. And. in c. Ioannes. q.

8. eod. tit. idque adeo verum est, etsi mulier ante copulam ingreditur monasterium quod inuito possit iuxta ca. ex publico, de conuer. coniugat. ipse clericus sine noua collatione ad illud beneficium reuerti nō posset ex quo ita contrahendo eidem renunciauit, per ea quæ habentur in c. ex transmissa. de renuncia. & voluit Vincen. in d. c. i. de cler. coniug. & Spec. d. tit. in fi. vt tenuit Io. And. d. c. i. similiter communiter teneri refert Bened. ibidem nu. 51. arg. eorum quæ no. c. vnico. eo. tit. lib. 6. & in cle. gratiæ. de rescript. tamen sententia priuationis contra ipsam lata, neque ipsi contra sponsam, neque sponsæ contra ipsum proderit, quia res inter alios acta. c. quamuis. de re iudic. cum simul. quod etiam procedit, etiam si matrimonium contractum per clericum ob consanguinitatem nō teneret vt voluit Io. And. d. c. i. communiter quoque teneri refert ibidem nu. 53. Bened. quia tale matrimonium inducit impedimentum publicæ honestatis, iuxta no. in cle. i. de cōsang. & affinit. id tamen inter alia fallit, si matrimonium non teneat ratione minoris ætatis, quia tunc beneficium non vacat, quia tale matrimonium non valet vt matrimonium, sed vt sponsalia de futuro, iuxta no. in c. i. de spon. lib. 8. sicut enim per sponsalia de futuro non soluitur matrimonium carnale preambulatum, iuxta notat. in c. ex literis, de sponsalib. ita vicissim non soluitur coniugium spirituale argumento eorum, quæ no. in l. ea quæ. & l. Imperatores. §. idem rescrip. erunt. ff. ad municipal. & hoc tenet Io. And. in d. c. i. de cle. coniug. & Domini de Rota, decis. 24. incipit, item si impetrans. quod communiter teneri ibid. nu. 56. refert Bened. Cap. quæ omnia nu. 60. de clericis in minorib. constitutis & coniugatis accipienda dicit, quia non potest seruire beneficio & vxori, quia non bene conueniunt. c. diuersis. de cler. coniug. Cap.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Concilij Tridentini sess. 25. omnē de matrimonio, adulterio, et fornicatione clericorum dubitationem sustulit.

De clericis adulteris, aut concubinarijs, & quæ nam pœna illos maneat.

C A P V T. X.

CLERICVS adulter deponitur ab officio, & in monasterio detruditur toto tempore vitæ suæ, vt est communis opinio. Diaz. in practi. cano. c. 79. Soarez versic. clericus. nu. 110. Bonac.

Clericus propter adulterium detruditur in monasterium, & deponitur ab officio, & beneficio. Couar. in epi. 4. cap. 7. §. 7. num. 19. Ias. à Luco in pract. crimin. Can. c. 79. com. di. Don. à Fin.

Adulter clericus deponitur ab officio, ac beneficio, & in monasterium pariter detruditur toto tempore vitæ suæ, vt habetur in cap. si quis clericus. 81. dist. & idem tenet gloss. & Archi. in c. lator. 2. q. 7. Goffre. Bernar. Lauden. Io. And. Abb. & Imo. in cap. vt clericorum. de vita & honest. cler. Ioan. de Ana. in c. vt significauit. extr. de adult. & ista est communis opinio, teste Ana. ibi, 10. Ber. Diaz in pract. crim. 179. in prin. & Paulo Grillando in tract. de pœnis omnifariam coitus illiciti. quæst. 6. num. 1. cum alijs seq. licet & malè ibi contrarium sustinere, probareque audeat. Et mulieres quæ reperiuntur prolapsæ in adulterium cum clericis districtione adhibita, districtioni subiacent prout sacerdoti visum fuerit, & à ciuitatibus vt sacerdos præceperit, propelluntur, vt apud Concilium Aurelianense quartum constare videtur, cap. 17. de mulieribus in adulterio cum clericis deprehensis. Viuius opin. 35.

Clericus adulterij damnatus deponitur ac totum vitæ tēpus in monasterio degere cogitur, vt commune interpretum effatum affirmant Bernard. Diaz, & qui eum laudat Duennas reg. 101. limit. 2. Grillan. de diuers. crim. lib. 3. q. 2. nu. 1. & seq. & q. 6. nu. 51. Villalob. quem cum alijs latè refert Iul. Clar. in pract. §. adulterium. ver. sed quæro. E. Suarez.

Clericus concubinam habens beneficio excludendus est, & ad fructus perceptos restituendos adigendus. commune inquit Bellon. consil. 56. latè Iul. Clar. in pract. §. fornicatio. versic. & in primis. Viuius lib. 2. opin. 55. At si matrimonium contrahat, iure ipso labitur beneficijs. commune dogma scribunt Petr. Raue. in compen. cler. coniug. Iul. Clar. in pract. §. vult. q. 73. versic. clericus. Quod tamen ius non erit in contrahentes sponsalia, vt commune fatur Panor. in cap. i. de cleric. coniug. nec etiam in contrahentes inualidum alioquin matrimonium, Com. opi. Tom. j. N 2

Com. V. l. Opin. De Deo, &

trimonium, vt commune attestatur Iul. Clar. vbi supra ad finem. Villalob. & E. Suarez.

Clericus concubiniarius est priuandus beneficio: & tenetur ad restituendum fructus perceptos. Bell. conf. 56. communem dicit. ex Fel. in c. postulasti de rescrip. vide tamen concilium Basileum de concubinariis. B. Villal.

Clericus habens concubinam, si admonitus fuerit, & relinquere illam noluerit, ab ecclesiasticis beneficiis vsque ad satisfactionem congruam suspenditur. c. sicut. imò priuari potest eisdem c. si autem. 11. de cohab. cler. quod etiam de iure civili procedit. l. eum qui. C. de epis. & cler. Quæ sententia communiter est recepta referentib. Ripa in l. si vnquam. in q. 28. n. 74. cum seq. & Roland. à Valle, in consil. 98. num. 7. in 1. Tom. Cum clericus non sit solutus, sed ligatus ecclesiæ. c. inter corporalia. extra. de translat. episc. Kirchouius.

Clericorum concubinas nō esse de foro ecclesiæ, & posse per laicos puniri, contra communes Doct. multis argumentis tradit Vdalric. Zas. sing. respon. lib. 2. cap. 17. Kirchouius.

Concubiniarius, seu fornicator publicus, ac notorius in sacris ordinibus constitutus est suspensus ipso iure ab officio, & beneficio, & celebrans ante peractam pœnitentiam, efficitur irregularis: ea quidem irregularitate, quæ à solo Pontifice deleri potest, secundum Abb. in c. vestra. de cohab. cler. & mulier. Host. in c. si celebrat. de cler. excom. minif. Syluest. in ver. concubiniarius. §. 4. Anan. & Fel. in ca. cum dilectus. de accus. Ant. in cap. 1. nu. 32. de iudi. Albuin. in tract. de concubinariis clericis. conclusio. 7. Florent. in 3. par. tit. 27. cap. 3. Palud. in 4. sententiarum. dist. 27. q. 4. & Ioannes Bern. Diaz. in pract. canon. crim. in tit. concubinariis. c. 73. & istorum opinionem inquit esse communem Io. de Imo. in d. cap. 1. Nicol. Plotius de irregularitate. reg. 41. & plerique ex præcitatis scrib. & Guid. Pap. in q. 558. vbi eam sequitur: & concilium Gratiopolitana secundum eandem iudicasse: & meminit. & hoc ampliatur. Florent. in d. c. 3. vtiliter & doctè allegans Inno. Host. Archid. & Ant. quod non solum sacerdos, sed etiam in quocunque ordine constitutus, etiam minori est suspensus ab omnibus actibus ordinum ex notoria fornicatione, & tandiu suspensus est, quandiu in vitio perseverat, & interim exequens officia sua etiam semel irregularitatem incurrit, & indiget Pontificis dispensatione, quod sequitur quoque Syluest. in d. ver. concubiniarius, & statutum fuit in concilio Basiliensi in sessione vigesima, quod publici concubinarij vsquequo cum eis per suos superiores dispensatum fuerit, post ipsarum concubinarum dimissionem, ac manifestam vitæ emendationem sint inhabiles ad susceptionem quorumcunque honorum, dignitatum, beneficiorum, & officiorum, si verò post huiusmodi dispensationem vomitu reciduo ad talem notorium concubinatum redierint, quod absque spe alicuius dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles existant. Sed hic congruenter pro animarum salute, & pro amouendo scandalo, quod in mentibus aliquorum quotidie exoritur, disquirendum est vtrum missam audire debemus ab isto publico concubinario, & breuiter verò concludendum quod sic. quoniam licet in hoc, & circa hoc sit valde reprehensibilis, exemplo tamen Iesu Christi redemptoris nostri censetur permissus accessus ad missam prædicti notorij concubinarij qui nempe Christus nec Iudam, & si falsus esset discipulus, ab apostolatu eiecit, & qui solem super bonos, malosque oriri facit, cuius actio nostra est instructio, & quia nos cum laici sumus, de presbyteris iudicare, nec de illorum vita quærere debemus, & hoc modo Nicol. ad consultationem Bulg. respōdisse legimus, cap. consulendum. 29. dist. Caterum hoc non est simpliciter verum, ideoque pro resolutione distinguendum arbitror sic: quod aut concubinatus crimen est notorium, vel per sententiam, vel per concubinarij confessionem, ita quod nulla tergiuersatione celari possit, & tunc abstinendum est ab eo, secundum Abb. in d. ca. vestra. in 2. 3. & 4. q. & hoc procedit quoque, quando clericus tenet publicè concubinam sicut vxorem, & publicè nutrit filios, ita quod ipse minimè audeat diffiteri, eo casu, secundum Abb. non est licitum audire diuina ab eo, etiam sine aliqua monitione superioris. Aut est occultum sicuti eorum qui ab ecclesia tolerantur, nec operis euentiam habent, & hoc casu ab huiusmodi quandiu ab ecclesia ipsa tolerantur, diuina mysteria, aliaque ecclesiastica suscipere sacramenta libere, & licite possumus, tex. est in d. c. vestra. & in c. tua. eo. tit. de cohab. cler. & mulier. & glo. in cap. nullus. 32. dist. Et publici concubinarij ad dilucidandum præmissa, intelligendi sunt secundum concilium Basiliense in d. sessione 20. non solum hi, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in iure factam, seu per rei euentiam, quæ nulla possit tergiuersatione celari, no-

torius, est, verum etiam, qui mulierem de incontinentia suspectam, & infamatam tenet, & per suum superiorem ipsam cum effectu non dimittit. Contrariam verò partem videlicet publicum fornicatorem, seu concubinarium irregularem non esse, si diuina officia celebrauerit tempore suspensionis, & publici concubinatus, putauerunt Inno. & Ioan. Andr. in d. c. si celebrat. Spec. in tit. de dispensatio. §. iuxta propositionis. num. 20. Card. in d. c. vestra. Archid. in c. præter. §. ad hæc verò. 32. dist. Io. de Imo. in d. c. 1. de iudi. & Nicolaus Plotius, in d. regu. 41. quorum opinio iudicio meo censetur magis communis, sed ipse nunquam auderem iudicare, consule-reque contra priorem sententiam Abbat. & sequacium communem. & citatur ab omnibus ferè contrarium asseuerantibus, & licet appareat dura nimis, tamen est obseruanda, tanquam communis, & in iure verissima, quam equidem multum timere deberent omnes, & singuli clerici in quocunque ordine constituti, & ne illam ignorarent, omnibus illis quotidie prædicanda foret, & præsertim quia etiam ipsi concubinarij patiuntur 30. alias pœnas, quas connumerat Rebuffus in interpretationibus per eum factis ad dictum concilium Basiliense. quod concilium inuenies insertum in concordatis inter Leonem Decimum, & Regem Franciæ, intantum quod plura sunt damna, & incommoda concubinatus, quam pœnæ, quæ possent irrogari per iudices: & concilium Tridentinum sub Pio Quarto in sessione 25. capitulo 14. contra clericos concubinarios detinentis concubinas, aut alias mulieres, de quibus suspicio haberi possit in domo, vel extra, confirmavit omnes, & quascunque pœnas à sacris veteribus canonibus, vel statutis ecclesiarum impositas, vbi etiam statuit, quod si clericus concubiniarius post monitiones factas concubinam dimiserit, & postea dimissam, aut aliam publicè reassumpserit præter pœnas ibi statutas excommunicationis gladio plectatur, & determinauit quoque quod cognitio contra & aduersus concubinarios, spectet ad episcopos, qui sine strepitu, & figura iudicij, sola facti veritate inspecta, procedere valeant, atque possint. F. Viuius opin. 123.

De clericis fornicariis, & nocturna polutione.

C A P V T XI.

CLERICVS notorius fornicator, vel simoniacus in ordine, est ipso iure suspensus ab officio. Clar. q. 75. vers. clericus. Bonac.

Clericus fornicator notorius ipso iure ab officio suspensus est. com. dicit. Abb. in c. cum non liceat. num. 4. de prescrip. refert Clarus. lib. 5. sen. 5. fornicatio. vers. seq. quæro. in fin. P. Fich.

Clericus fornicarius non deponitur. communis est opin. Diaz. in prac. canonica. cap. 72. Sed punitur iudicis arbitrio. Duen. regula. 101. & no. quod clericus, cui sunt genitalia incisa, non est opus vt ea secum portet. Petr. de Baisio in tract. de Elect. c. 18. in 2. par. nu. 2. tomò 4. Bonacoss.

Clericus per simplicem fornicationem nō deponitur. Fely. in c. at si clerici. nu. 8. de iud. com. dicit. Kirchou.

Clericus propter simplicem fornicationem non incurrit pœnam depositionis, sed solummodò suspensionis. Communiter tenetur per gl. in c. maximus. in verb. remoueamur. 81. dist. & doct. communiter in c. at si clerici. de iudi. & in specie Imol. nu. 11. & Fel. nu. 14. contrariam verò communem dicit Aret. in c. cum non ab homine. de iud. sed priorem veriorum esse tradit Clarus lib. 5. sen. 5. fornicatio. vers. sed quæro quod tamen limitaretur in fornicatione quæ haberet insignem deformitatem. prout communem attestatur Menchia. ca. lib. 3. de test. §. 22. nu. 48. & seq. P. Fichard.

Clericus propter simplicem fornicationem non potest deponi, sed suspendi, communis est opin. Clar. in §. fornicatio. vers. sed quæro. Si autem esset insignis, & de formis fornicatio, esset deponendus, vel si esset notoriè fornicator, ipso iure ab officio esset suspensus. communis est opinio, vt ibi Soarez in vers. carcer. Ioan. de Selua. de beneficio. q. 3. nu. 13. par. 3. Bonacos.

Clericus ob fornicationem ab eo commissam hodie non est deponendus, secundum Glof. in cap. Maximianus 8. distinct. & in cap. lator. 2. quæst. 7. Card. in Clementi. ad nostram in 2. quæst. de hæret. Imol. in cap. vt clericorum, de vita, & honest. cler. colum. 2. & in cap. si autem. eod. tit. Abba. in cap. fin. de purg. vulgar. Ioann. de Ana. in cap. significauit col. 3. de adulter. Barbat. consil. 13. in fin. volum. 3. Dec. num. 223. cum aliis seq. Abba. Fely. num. 8. & Beroum. nu. 165. in c.

in c. at si clerici. de iud. Vbi profitentur istam esse communē, & Corsetus in singu. suo in verbo, fornicatio. & Paul. Grillan. in tractatu de pœnis omnifariam coitus illiciti. q. 6. sub nu. 1. Sed huic communi contradicit Paul. Eleaza. cum multis aliis in Cle. 1. de off. ord. asserendo, q̄ clericus in sacris ordinibus constitutus propter simplicem fornicationem deponi debeat & possit, Idēque tenet Ant. de But. in d. c. at si. quorum sententiam recitat esse communem Aret. in c. cum non ab homine. col. 10. de Iudiciis. & Dec. in d. c. at si clerici. Ceterum opiniones istorum ad optimam consonantiam, & concordiam reducere nixus est Corsetus in allegato singu. Quamuis ipse in iudicando, & consulendo nunquam discederem à prima sententia, tanquam sacrosancta, quæ corroboratur per Dec. & Beroum latissimè in d. c. at si clerici.

Et corroboratur quoque hodie per tex. expressum in Concilio Tridentino. sessione 25. cap. 14. Quam turpe, vbi statuit Sancta Synodus, q̄ ipsi clerici fornicarij si à fornicatione, seu concubinato non abstinerint, tertia parte fructuum beneficiorum suorum, & pensionum ipso facto sint priuati. Si verò in eodem crimine perseverarēt, & secundæ monitioni adhuc non paruerit, non solum fructus beneficiorum suorum, & pensiones eo ipso amittant, sed etiam suspendantur à beneficiorum prædictorum administratione. Et si ita suspensi non desisterent ab eadem fornicatione, tunc beneficiis, portionibus, ac officiis & pensionibus quibuscunque ecclesiasticis perpetuo priuentur, & inhabiles, ac indigni quibuscunque honoribus, dignitatibus, beneficiis ac officiis in posterū reddantur.

Et similiter Episcopi laborantes eodem morbo à Synodo prouinciali admoniti, vt abstinerent ab hoc fornicationis crimine, si se non emendauerint ipso facto sint suspensi, & si perseverarent, ab eadem Synodo ad summum Pontificem deferantur.

Benè verum est, q̄ Ecclesia catholica docet ipsam fornicationem simplicem esse peccatum mortale, & contra legem diuinam, & sic ista est communis omnium Sanctorum Doctorum opinio. super Matth. 15. de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes. Simplicem fornicationem esse peccatum mortale, nec vllus vnquam ex his doctoribus, qui ab Ecclesia approbati sunt, oppositum asseruit.

Imò hoc adeo verum est, vt asserens pertinaciter ipsam simplicem fornicationem non esse peccatum, hæreticus esset, vt firmat, & copiose discurret frater Alphosus de Castro in trac. aduersus omnes hæreses. lib. 4. in c. seu verbo, coitus incip. de hac re fuit, vers. Græci tamen, vt Guido illis impingit.

Et sic credens mœchari non esse delictum, ea praua opinione hæresin committit, & aduersus quædam alia faciens, quæ Sacris literis vetantur ex facti genere nomen contrahat delicti, & mœchando mœchia, & fænerando fænerationis reus fit at; cum & aliud licere credens vno nomine hæreticus sit, vt si furari, & occidere licere putet, hæreticus erit. c. hæresis. 24. q. 3. cum vtrunque faciens fur sit, toto tit. ff. de furt. & homicidia, vt toto tit. ff. & C. de fur.

Quæ quidem communis ita amplexa interpretatur vtiliter, non habere locum in sacerdote cognoscente filiam spiritualem, id est quam baptizauit, aut chrismauit, aut audiuit eius confessionem, tunc enim deponeretur absque dubio aliquo, secundum Abb. in c. si. de pur. cano. 10. de Ana. in c. cum dilectis de accu. col. 2. & in d. c. significauit col. pen. Fely. in prin. Dec. num. 232. & Berous num. 169. in d. c. at si clerici. & Ioan. de Selua. in trac. de benefi. in 3. par. q. 3. in fi. & ista est communis, & indubitata opinio, quam sequitur etiam, & declarat eloquentissimus frater Ioannes noster in sermonibus quadragesimalibus in sermo. 50. de sacrilegio. q. 3. col. 4. vers. quintus modus.

Vbi firmat quoque, q̄ ambo isti ob hoc nephandissimum sacrilegium magnam pœnitentiam facere debent.

Et aduerte, quòd filia spiritualis circa hoc illa dicitur, quæ sit de eius parochia, vt tenet Abb. in d. cap. fin. de pur. cano. Dec. in dict. cap. at si clerici. num. 233. & Ioan. de Selua in loco præcitato.

Et eadem pœna quoque puniretur sacerdos ipse cognoscens commatrem suam, secundum Abb. in d. c. fin. colu. pen. & Fely. in d. c. at si clerici. col. fi. & similiter aduerte, quòd coitus soluti cum soluta, dicitur fornicatio.

Et sic fornicatio simplex, est habitatio carnalis soluti cum soluta, secundum præcitatos Doct.

Et denique aduerte quòd quemadmodum clericus ob huiusmodi fornicationem puniri solet à iudice Ecclesiastico, ita & fœmina, quæ concubuit cum ipso clerico punienda venit per eundem iudicem Ecclesiasticum, non autem per se-

cularem, vt consuluit Anch. conf. 196. Magnifice Illustris, & Domine mi singularissime. num. 4. cum aliis seq.

Vbi hoc limitauit vtiliter non procedere, quando iudex secularis præuenisset, intromittendo se in tali crimine contra eandem mulierem fornicariam, ob negligentiam iudicis ecclesiastici, quia tunc concurrente ista negligentia, & præuentione, idem iudex secularis posset vtī competens cognoscere, & diffinire dictum negotium.

Et aduerte etiam, & nunquam obliuioni tradas, quòd disponitur 82. dist. Vbi habetur, quòd presbyter, ac sacerdos pro fornicatione debet pœnitentiam agere decem annis, & duobus primis in pane, & aqua, aliis quinque sequentibus, ter in hebdomada in pane, & aqua, & in residuis etiam aliquam pœnitentiam facere, secundum formam ibi traditam, & intelligitur de fornicatione publica, secundum Host. Hodie verò talis pœnitentia est arbitraria.

Accedit etiam præmissis, quòd sacerdos, qui cognouit carnaliter filiam spiritualem, id est quam baptizauit, vel chrismauit. si est Episcopus, vel audiuit eius confessionem, sacerdos debet pœnitentiam agere 13. annis. Episcopus 15. & mulier religioni tradenda. c. si quis sacerdos. & c. non debet 31. q. 1. & c. de filia 27. q. 1. Et hoc intelligitur, cum peccatum esset notorium de iure, vel de facto. hodie tamen huiusmodi pœnitentia similiter est arbitraria. & ex hoc perpenditur quā tum horrebant sancti Patres hoc sacrilegium.

Et in tantum Ecclesia sacerdotes concubinarios, vt iumenta insipientia despiciat, vt prohibeat eos à celebratione missæ, & diuinorum officiorum, & fidelibus præcipiat ne audiant missas, vel officia eorum, vel percipiant sacramenta ab eis, quando essent notorij fornicatores, c. præter hoc. & c. seq. dist. 32. quòd propterea statuit Ecclesia, non quin eorum sacramenta sint vera sacramenta in se, sicut confecta à bonis, sed vt videntes se vitari, saltem verecundia resipiscant.

Et hinc est, quòd melius est non confiteri, quàm hæretico confiteri, sicut sanctius est mori sine communione, quàm de manu hæretici communicari. Vnde narrat Grego. de Hermigildo Rege quòd martyrizatus extitit in sabbato Paschæ, eo q̄ de manu Arriani Episcopi communicari nolisset.

Vnde o clerice intellexisti quam detestandum sit hoc vitium carnis, tanquam nocuum, esto q̄ per ipsum ad ignem æternum peruenitur.

Ama igitur studia scripturarum, & vitia carnis non amabis, vt suadet Hierony. de Conse. dist. 5. & Io. de Neuiz. in sua sylua nuptiali. lib. 1. n. 118. vbi etiam. n. 117. ostendit, pbatq; impossibile fore homini absq; Dei auxilio continentē esse.

Debet ergo quis in tentationibus luxuriæ positus, ita carnem affligere, vt periculum non sequatur, sicut egit S. Benedictus, cum tentatus in solitudine reperiebatur, proiecit se nudum inter vepres, & vrticas, & dolore corporis abstulit vulnus mentis.

Sic etiam egit Sanctus Bernardus, dum tentatus misit se in aquas gelidas ad reprimendum huiusmodi tentationem.

Ita quòd legitur in vitis Patrum de quodam sancto Eremita, ad quem accessit quædam publica meretrix, quæ se iactauerat cum amatoribus suis, quòd illum sanctum ad opus nepharium pertraheret, accessit ergo ad cellam, seu eremitorium eius quodam sero, hora tarda, & pulsans cellam eius, simulabat se errare in deserto, & viam rectā amisisse, propter quod rogabat, vt in aliquo angulo eremitorij sineret tantum ita nocte manere, ne foras inuenta deuoraretur à feris syluestribus: ille autem videns necessitatem extremam & simulationem, prauamque eius intentionem ignorans (licet inuitus ob periculum) tamen charitate coactus introduxit, separatim manere faciens. media verò nocte diabolus cœpit terribiliter illum patrem vexare tentatione carnis, qui sibi ipsi loquens, aiebat opera mala in tenebris fiunt, bona autem in luce. accendit ergo lucernam, & cum tentatio cresceret, cœpit remedium ad reprimendum excogitare de igne inferni, qui secundum scripturas paratus est luxuriosis, iuxta illud, Fornicatoribus, & homicidis pars illorum in stagno ardenti igne, & sulphure, quòd est mors secunda, vt Apo. 21. Apосто. Heb. 13.

Quòd fornicatores, & adulteros iudicabit Deus, scilicet eos deputando ad æterna supplicia. & Eph. 6. quòd fornicatores, & immūdi non habent partem in regno Christi, & Dei, & cum non cessaret tentatio caput sibi ipsi dicere. Incipe, nūc experiri pœnam illius ignis æterni, qui longe grauior erit, cuius te debitorem constituis faciendo ad quod incitaris, posuitque vnū digitū manus ad ignē lucernæ. & tantū tenuit, q̄ totū combussit, tā vehemens erat tēratio carnis, q̄ ad huc per hoc non cessabat, & ipse apposuit sequentem digitum, deinde

Communi. opi. tom. j.

N 3 omnes

Com. V.l. Opin. De Deo, &

omnes alios successiue, sicq; combusta manu tentatio cessauit. Illa autem misera, quæ tempus expectabat aptum ad inuitandum ad malum, cum per aliquas rimulas videret, quid iste agebat, ita stupore horrui, vt obiit. mane autem facto, illi lasciuu iuuenes, qui submiserant ipsam pessimam meretricem ad mentionatam cellam, interrogantes si præterito sero fortuito applicuisset illic aliqua mulier, quæ deuia erat, respondit Pater, ibi iacet illa pessima femina: nam & mihi hoc fecit, & videtis, ostendens manum combustam, & ordinem facti, videntesque eam mortuam, veniam postulabant de malo, quod tracta uerunt, & commiserant: commendando eam sibi, qui oratione suscitauit eam.

Ita simi liter egit Sanctus Franciscus tentatus, cum disciplina chordæ non sufficeret ad mortificationem tentationum, nudus stetit inter nives formando de nive vxorē, & filios, &c.

Ideo non mirum fuit, si isti sancti homines abominati sint suum contrarium, cum Deus sit mundissimus, & ex mundissima matre natus: consequens est dicere, quod omnem immunditiam carnis vilipendat, atque omnes fornicarios, & immundos contemnat.

Nam in tantum videtur Deus abominari hoc vitium, quod non dignatur corrigere delinquentes in præsentia, sed dimittit eos secundum desideria cordis sui, vt vadant in adinventionibus suis: & huius ratio est, quia tales seruat puniendos in futuro scilicet, in inferno. Vnde Osæ 4. loquitur Dominus dicens, non visitabo super filias vestras, cum fuerint fornicatae. Non visitabo (inquam) in præsentia, sed bene in futuro.

Et ideo salubriter consuluit Apost. Ephes. 5. cum ait. Fornicatio, & omnis immunditia non nominetur in vobis, idest quæcunq; alia species luxuriæ non nominetur in vobis.

Nec quidem immerito, quia tales sunt tanquam porci, vel iumenta putrescentia in fecibus suis. Vnde Greg. li. 24. mora. c. 8. exponens illud Ioelis 1. computruerunt iumenta in stercore suo, dicit, quod iumenta in stercore suo computrescere, est carnales homines in fœtore luxuriæ suæ vitam finire. Ecce quo modo abominatio fornicatorum magna est coram Deo, Angelis, & hominibus.

Vnde refert ad propositum monstruosum exemplum Beatus Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus in epistola ad Augustinum de obitu Beati Hieronymi 206. dicens, quod in Ciuitate Candia contigit corpus cuiusdam sacerdotis fornicarij intra Ecclesiam honorifice sepeliri, sed nocte sequenti tantus strepitus auditus est intra eandem ecclesiam, quod omnes inhabitantes ipsam Ciuitatem nimio terrore excitati ad ecclesiam concurrerent. Stabant igitur omnes circa Ecclesiam audientes strepitus vehementes, atque campanarum sonitus: facto autem diluculo, cuncta quæ fuerant in ecclesia, reperta extitere reuoluta, & quasi vndique flammis ignium violata. quo quidem terrifico spectaculo viso, Episcopus illius loci ieiunium, & orationem imposuit populo. vt dignaretur Dominus huius prodigij causam indicare. nocte tamen sequenti maior, quam prius strepitus ibi auditus fuit, sed mane facto omnibus in ecclesia congregatis orandi gratia, gloriosus Hieronymus septies splendidior sole, illic in ecclesiam veniens, & ad altare gradiens, cunctis videntibus, & mirantibus per curriculum fortè vnius horæ sub silentio manens, obstupenti populo intimauit ante dictum strepitum contigisse, ppter prædicti sacerdotis infelicissimi cadaver putridum, indigne sacris locis sepultum: ad terrorem concubinariorum, & luxuriosorum, mandans Episcopo prædicto, vt huiusmodi cadaver mirum post generalem omnium resurrectionem tartareis mansionibus deputandum, de sepulchro extrahi faceret, & statim flammis concremandum traderet: alioquin pestilentia, quæ iam Ciuitatem ipsam inuadere caperat, non cessaret. Executum ergo extitit, vt gloriosus Hieronymus iusserrat, ac ordinauerat, & sic pestis ipsa penitus cessauit.

Item ad propositum legitur in dialogo Gregorij lib. 3. quod cum Vandali fidem catholicam impugnarent in Africa, illis viriliter restituerunt quidam venerabiles senes Episcopi: ob quod tandem illis (in manibus, & in eorum potestatem peruenientibus) linguas ab eis penitus absciderunt. Mira res (inquit Gregorius) nam post talem abscissionem ita disertè loquebantur pro defensione fidei catholicæ sine lingua, sicut prius cum lingua. Verum cum vnus ex eis in luxuriam lapsus fuisset, statim priuatus extitit dono miraculi, secundum eundem Gregorium ibi.

Vnde hæc tam authentica exempla meritò terrere miseros fornicarios, & concubenarios clericos deberent, quibus refertur Dominus inaudita, & importabilia, atq; inexcogitabilia tormenta in alio sæculo, nisi citò pœnitentiam egerint, & à fornicatione sua cessauerint.

Imò aduerte etiam, quod eadem, & maiori pœna plectuntur quoque Episcopi, qui si detecti fuerint execrabilibus flagitiis cum quibuscunq; feminis pollui, ac familiari peculiaritate versari, nouerint se irrevocabili sententia patrum vlcisci, idest, & loci, & ordinis dignitate priuari.

Diaconi verò, & presbyteri si omnino coerceri nequiverint, vsque ad exitum vitæ suæ monasteriis deputati, disciplinis monasticis maneat omnino subiecti. Hoc idem statuimus de subdiaconis, qui hoc deinceps vulnere fuerint sauciati. ita vt vsque ad extremum vitæ suæ sub pœnitentiæ oneribus in monasteriis relegantur, secundum Concilium Toletanum octauum canone 4. de castitate Episcoporum.

Iam quidem in superioribus, prout occurrerunt testimoniis, & exemplis ab ecclesiasticis viris sumptis ostendimus, & docuimus remedia oportuna, congrua, & tutissima ad euitandum, & penitus adnihillandum fornicationem. Restat igitur in præsentiarum, vt hoc etiam addendum vtiliter sit, vt quis tentatus, in virtute crucis Domini nostri Iesu Christi omnino confidat, & speret ea sancta, & deuota meditatione liberari à tentationibus ipsi absq; peccato aliquo. Vnde debet accedere ad gloriosam præsentiam ipsius sacratissimæ Crucis, eamque adorare, & se commendare omnipotenti Deo. Scribit itaq; Origenes in expositione Epist. Pauli ad Rom. lib. 6. Est enim (inquit) tanta vis crucis Christi, vt si ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, ita vt in ipsam mortem Christi intentis oculis mentis aspiciat, nulla concupiscentia, nulla libido, nulla superare possit inuidia, sed continuo ad eius præsentiam totus ille, quem supra enumerauimus, peccati, & carnis fugatur exercitus.

Scribit itaq; Ioannes Chrysostomus Tom. 3. in homilia de cruce, & latrone: Hodierna (inquit) die noster Dominus pendit in cruce, & nos festiuitatem eius eximiam, nimia lætitia celebremus, vt discamus crucem totius spiritualis gratulationis esse substantiam. Etenim ante ipsum, vocabulum crucis pœna fuit, sed nunc ad gloriam nuncupatur. antea condemnationis ferebat horrorem, nunc salutis indicium est. crux enim nobis totius beatitudinis causa est. hæc nos à cæcitate liberauit erroris, hæc ex tenebris reddidit luci, hæc debellatos quieti sociauit, hæc alienatos Deo coniunxit, longè cōstitutos proximos præsentauit, hæc peregrinantes ciues ostendit, hæc discordiæ amputatio est, hæc pacis firmamentum, hæc benorum omnium abunda largitio. Sola enim Christi crux est, quæ dissoluit tenebras, & regnum dæmonum dissipauit, & omnem terrorem malignantium abstulit. Crux sanctitatem prouidit, crux nobis sol iustitiæ facta est, vt illuminati misericordia eius, glorificemus Patrem, Filium, & Spiritum sanctum in sæcula sæculorum. Amen.

Imò ex eodemmet fonte, seu stipite emanare videtur illud quoq; quod explicat diuinitus Bernardus in sermone primo festiuitatis Sancti Andreæ, asserens, quod certè crux pretiosa, & crux amari potest, & crux habet exaltationem: si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat iucunditatem, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat spirituali chrismatum. non est syluestris arbor: lignum vitæ est apprehendentibus eam. arbor fructifera, arbor salutifera est: alioquin quomodo dominicam occuparet terram? illā dico pretiosissimam glebam, cui clauorum est infixæ radicibus? si non esset hæc pretiosior cunctis, fructuosior vniuersis, nunquam in illo plantaretur horto, nec illam permetteretur vineam occupare. felix anima, quæ in cruce gloriatur, & triumphat.

Necnon pro hac re efficax etiam testimonium est Damascenus in vita Sancti Iosaphat, inquires ibi religiosè & remissè, salue crux, clauis paradisi, infirmorum baculus, pastorum virga, conuertentium manu ductio, proficientium perfectio, animæ salus, & corporis, omnium malorum auersio, & omnium bonorum datrix.

Acceditq; similiter ad hanc veritatem ostendendam diuinus vates Sanctus Martialis Apost. ita prorumpens, Salue crux armatura inuicta contra sathanam, galea custodiens caput, lorica protegens pectus, clypeus tale maligni repellens, gladius iniquitatem, & angelicas insidias peruersæ potestatis sibi propinquare nullo modo sinens. hoc solo signo cælestis victoria data est nobis.

Proinde assuetus erat S. Antonius proferre, signum crucis, & fidem ad Dominum, murum esse nobis inexpugnabilem.

Elucescit autem veritas hæc ex his, quæ commemorat etiam Cassiod. in expositione quarti Psalmi, ibi suauiter intonat. Si ignatum est super nos lumen vultus tui domine, sicut Imperatoris portat imaginem, ita, & fidelibus signa cælestis Principis imprimuntur, hoc munimine diabolus multiformis expellitur, & fraudulenta machinatione non præualeat superare tentatum,

tentatum, quem habuit primi hominis suafione captiuum. Crux est enim humilium iuncta tuitio, superbiorum deictio, victoria Christi, perditio diaboli, infernorum destructio, celestium confirmatio, mors infidelium, iustorum vita. Ecce vera munera, ecce dona presentia, quibus medicorum lingua damnatis faucibus instruunt.

Et denique Chrysostomus in homilia de cruce Dominica. de cruce, ita dulciter instillat celestem manna, & tutam spem omnium fidelium, & terribiliter intonat rigida depopulationem, & ruinam obstinatorum peccatorum, ita asseuerans. Crux spes est Christianorum, crux resurrectio mortuorum, crux eorum dux, crux desperatorum via, crux claudorum baculus, crux consolatio pauperum, crux refrenatio diuitum, crux destructio superbiorum, crux male uiuentium poena, crux aduersus daemones triumphus, crux denictio diaboli, crux adolescentium pedagogus, crux sustentatio inopum, crux spes desperatorum, crux nauigantium gubernatio, crux periclitantium portus, crux obsessorum murus, crux pater orphanorum, crux defensor viduarum, crux iudex iniustorum, crux iustorum consiliarius, crux tribulatorum requies, crux paruulorum custos, crux virorum caput, crux senum finis, crux lumen in tenebris sedentium, crux regum magnificentia, crux scutum perpetuum, crux insensatorum sapientia, crux libertas seruorum, crux Imperatorum philosophia, crux lex impiorum, crux prophetarum preconizatio, crux annuntiatio Apostolorum, crux martyrum gloriatio, crux monachorum abstinentia, crux virginum castitas, crux gaudium sacerdotum, crux ecclesiae fundamentum, crux orbis terrae tutela, crux templorum destructio, crux idololorum repulsio, crux scandalum Iudeorum, crux perditio impiorum, crux inualidorum virtus, crux agrotantium medicus, crux emundatio leproforum, crux paralyticorum requies, crux exuritium pauperum, crux sitientium fons, crux nudorum protectio. Hac itaque scriptum duntaxat ob recordationem salutiferam passionis dominicae, & ut crucem tuam domine adoremus, & resurrectionem tuam laudemus, & glorificemus. Siquidem non est nostri propositi, ut aliquid hic discurratur: quantae vero vexillum crucis virtutis, quantae laudis sit, quia me imparem materiae tantae presentia ad intelligendum, & elingui ad proferendum, satius ratus sum interim meis temperare verbis.

Item curatur postremo hoc luxurie peccatum per dietam, idest per ieiunium, & abstinentiam. Vnde in quadam collecta quadragesimali dicitur, quod ieiunium corporibus, animabusque curandis salubriter institutum est, & istud procedit potissimum in ipsis peccatis carnalibus, quae non possent melius curari, quam per ieiunium, & abstinentiam, cum inuocatione gratiae Spiritus sancti. Et sic intelligi potest illud Christi verbum Matth. 17. & Marci 9. hoc genus demoniorum, idest peccatum carnis, de quo praecipue tentant daemones, non eijcitur, nisi in oratione, & ieiunio. Sed nunquid peccatum quodlibet eijcitur per solam contritionem? respondendum est, quod sic. Est ergo sensus eiusdem Christi, quod peccata carnalia non possint melius curari, quam per ieiunium, & orationem. Et de hoc habetur historia in legenda Beati Andreae de quodam homine, qui vocabatur Nicolaus, qui diutino tempore perseuerauerat in feda luxuria: pro quo cum B. Andreas ieiunasset, atque orasset: tandem audiuit vocem de caelo diuinam, dicentem. Andrea, obtines pro Nicolao. Nihilominus sicut te ieiunijs pro eo afflixisti, ita, & ipse se affligat. Viuius opi. 98.

Clericus, per simplicem fornicationem non deponitur. Feli. in capit. at si clerici numero 8. de iudi. communem dicit. B. Villal. Vezin.

Quaero, an clericus deponatur propter fornicationem, aut concubinatum? Respon. Io. de Imol. ca. ut clericorum mores. de vita & honesta. clerico. tenet, quod non, quem sequuntur ibi Doct. Corset. sing. inci. fornicatio. Hanc opinionem dicit esse communem Bernardi de Luc. in practica. 72. Eandem opinionem communem dicit Bermon tract. de pub. concub. pag. 251. nu. 10. Eandem dicit communem post Doctorem Fel. c. at si clerici. nu. 8. de iudi. Mich. Grassus.

Sed quaero, quid si clericus fornicatus cum virgine vel nupta? Respon. Glo. 1. in cap. lator. 2. q. 7. tenet, quod tunc deponatur propter stuprum & adulterium, quam ibi sequitur Archid. & Docto. Hanc dicit esse communem opinionem Paul. Grillan. tract. de poen. q. 7. nume. 2. Eandem dicit communem Bernardi de Luc. in pract. crim. c. 99. Idem.

Clericus fornicans cum soluta non dicitur sacrilegium, vel adulterium commississe, ut Clar. in §. fornicatio. versi. sed simplex fornicatio. Bonac.

Clericorum coitus, etiam cum coelibe foemina, dicitur, ac ducitur incestus, ut communem sententiam asserit Grillan. de diuers. crimin. lib. 3. q. vlt. & communem regulam affirmat

pract. Conrad. nu. 13. & si eum duntaxat adulterium esse testetur receptum Did. a Conarru. de sponsal. 2. par. c. 8. §. 5. nu. 17. placet tamen solum simplicis fornicationis loco esse habendum, ut ex alia non minus recepta sententia asseuerat Iul. Clarus in pract. §. fornicatio. versi. cum presbytero. & §. incestus. versi. sed nunquid. E. Suarez.

Pollutio autem nocturna clerici dormientis & somniantis, sola, & de per se non est peccatum mortale, nec veniale, etiam quod procedat a praua vigilantis cogitatione, ab ingluuie, secundum Thom. de Aquino. in secunda secunda. q. 154. art. 15. sed ubique pollutio haec dormientis haberet ortum a causa, occasione, & culpa ipsius, tunc ratione culpe esset peccatum mortale, vel veniale, secundum Thom. de Aquino in dicto articulo 5. Ioannem Maiorem in quarto sententiarum. distinct. 9. quaest. 2. Paluda. in quarto sententiarum. distinct. 9. quaest. 3. & Thom. de Aquino ibi. quaestio. 4. Floren. in 3. part. titu. 15. cap. 6. §. 10. & Theologos omnes communiter & canonistas. in cap. testamentum. 6. distinct. & Caieta. in secunda secunda quaest. 104. ubi ait, quod nocturna pollutio est peccatum, ubi quis data opera ita, & taliter dormit, quod polluitur, & hinc est, quod huiusmodi pollutionem nocturnam a culpa veniali procedentem sacerdos debet eo die abstinere a celebratione missarum de consilio, sed ubi culpa esset mortalis, tunc necessario, & de praepcepto deberet a dicta celebratione abstinere, ut voluerunt Thom. in 3. parte. quaestio. 80. articulo. 7. & in alijs locis praecitatis. Flor. in d. §. 10. Palud. in d. quaest. 3. & ibi Thom. q. 4. Syluest. in verbo, eucharistia. 3. q. 10. & est text. & ibi glo. in versi. humiliter. in d. c. testamentum. ceterum Paluda. in d. q. 3. declarat hoc procedere cum grano salis, & tenet sacerdotem non incurrere peccatum mortale celebrando, ac se communicando post pollutionem nocturnam ortum, seu principium habentem a culpa mortali. etiam intra decem horas praemissa prius debita, & requisita contritio, & confessione dictae culpe, & opinionem istam Paluda. sequitur Syluest. in loco praemisso. & Io. Maior. in d. q. 2. ego vero in casu hoc admonerem sacerdotes omnes, ut si commodum fieri posset, abstinere eo die a communione propter maximum honorem praestandum sacramento sacrosanctae eucharistiae. I. Viuius opin. 618.

De clericis coniugatis.

C A P V T XII.

Clericus coniugatus non perdit propter coniugium privilegium fori ecclesiastici, dummodo cum unica tantum, eaque virgine, matrimonium contraxerit, & habitum clericalē, tonsuramque deferat. Com. ait Dida. pract. q. 31. nu. 7. versi. prima igitur. & ideo talis clericus non poterit puniri in criminalibus a iudice seculari. Intellige, dummodo abstineat a negotiationibus, & armis. Com. dicit Bertrandus conf. 13. nu. 5. lib. 8. Clar. d. §. fin. q. 36. versi. quarto. & seq. P. Fich.

Clericus coniugatus beneficiumulare retinet, & habere potest. cap. ad audientiam. de praescript. Ecclesiasticum autem maius qualia sunt curata, dignitates, vel personatus, non potest habere. c. sanē. & ibidem. not. de cler. coniug. nisi ex dispensatione Papae id ei concedatur, ut voluit Io. And. in c. Ioannes. de cler. coniug. & Do. Florian. q. Doct. communiter sequi refert Bened. Cap. reg. 97. num. 34. iuxta no. c. 1. & c. diuersis. eo. tit. & c. de multa. de praeb. Ecclesiasticum vero simplex potest clerico sine dispensatione, ex misericordia si pauper sit, in stipendium, non autem in titulum concedi, dummodo id fiat propter utilitatem ecclesiae, & eius seruitijs causatim 32. dist. c. si qui. & 12. q. 2. c. quia tua. secundum Eloria. in d. cap. Ioannes. & id quoque communiter teneri iuxta not. in c. cum M. de cōst. & c. clericus. de vita & honest. cler. & Io. de Imol. 1. c. 1. de cler. coniuga. refert ibidem nu. 37. & licet in titulum tale simplex beneficium ecclesiasticum habere non possit. c. 2. de inst. c. diuersis. de cler. coniuga. potest tamen esse ex dispensatione Papae, sicut secundum Floria. d. c. Ioannes. communiter teneri refert ibidem num. 40. Benedi. cum & in simplicibus beneficijs dispensari possit, ut voluit in d. c. Ioannes. Abbas. per 32. dist. c. si qui vero. & 12. q. 1. c. quia tua. & Goffri. cū Philip. in c. cum decorē. de cler. coniug. Spe. in tit. de bigamis. §. tunc dici potest. vcr. 25. & Host. in c. sanē. 1. & in c. diuersis. & ibid. D. Ant. de cler. coniug. Idem cum Petro de Perus. in d. c. Ioannes. & communiter teneri refert ibidem nu. 41. quod licet secundum iura allegata in glo. c. 1. de cler. coniuga. procedere dicti Doctores locis allegatis putent, nisi inde scandalum nasceretur, quo casu episcopus dispensare super talibus pluribus Commu. opi. tom. j. N 4 bene-

Com. V. l. Opin. De Deo, &

beneficiis per clericum vxoratum habendis non posset, tamē contrarium in iis verum, episcopum dispensare non posse, verius tamē & secundum Modernos magis communiter teneri in d. c. Ioannes. Aegidius. Imol. Floria. & D. Nico. in d. c. diuersis, per po. in c. causam de prescript. refert ibidem num. 43. Bened. Capr.

Clericus coniugatus licet per contractas nuptias non desinat esse clericus, cum retineat characterem secundum Io. And. in rub. de cle. coniug. vt notat. in c. vxoratus. & in c. placet. de conuer. coniugat. tamen regulariter censetur & habetur pro laico, & nō pro clerico, vt videtur probari in c. vnico. de cle. coniug. lib. 6. in fine quod verum est, si aut bigamus sit, aut non incedat in habitu & tonsura, aliās enim si quis clericum vxoratum non bigamum, & incedentem in habitu & tonsura percuriat, incurrit pœnam: clement. si quis suadente diabolo. de pœnis. & 7. q. 4. cap. si quis suadente diabolo. vt voluit gloss. in c. vnico. de cle. coniugat. lib. 6. quam communiter approbatam refert regul. 97. nu. 24. Bened. vbi nu. seq. addit talem retinere priuilegium fori ex concilio Parisiensi tam in criminalibus quā ciuilib. in reliquis autem pro laico haberi, glo. d. c. vnico. Cap.

Clericus coniugatus debet ferre tonsuram, si est beneficiatus, vt à contrario sensu colligitur ex c. Ioannes. de cle. coniugat. sin minus, non poterit cogi vt tonsuram deferat, nisi in contrarium staret consuetudo, secundum Ioan. And. c. cum Ioannes, cum quo ceteros Doc. communiter. & passim transire refert Bened. Cap. regul. 97. nu. 66.

Clericus coniugatus deferens habitum & tonsuram, licet regulariter gaudeat priuilegio fori tam in criminalibus quā ciuilib. c. si quis suadente diabolo, 17. q. 4. & non aliis priuilegiis, vt patet ex c. vnico. de cle. coniug. li. 6. id tamen inter alia fallit si clericus diu sine habitu ac tonsura incesisset, ac longo post tempore habitum & tonsuram reassumpsisset sicuti Paduæ in quadam disputatione decisum refert Bened. ibid. nu. 96. iuxta no. in c. si. de vita & honestate cler. & Io. Mo nach. d. c. vnico. & notat. in clem. 1. eod. tit. de vita & honest. cle. quod tamen ibidem doctoribus communiter displicuisse asserit, vt cūque æquum videatur, ne priuetur quis nisi per seueret, argumento eorumquæ not. in c. clericus si tonsuram. de vita & honestate cler. secundum Io. And. cap. Ioannes. de cler. coniuga. Bened. Cap.

Clericus coniugatus si ante tempus commissi criminis nō incedebat in habitu & tonsura, postea verò assumpto habitu & tonsura statim commisit crimen, nihilominus gaudet priuilegio clericorum. Com. dicit. Dig. q. prac. 3. 1. nu. 7. ver. Quin to potissimum. Alex. conf. 8. nu. 4. lib. 1. conf. 149. nu. 7. lib. 6. quem refert Marf. singu. 480. Clar. d. 5. fin. q. 36. vers. Sed hic quæro. P. Fichard.

Clericus deferens habitum & tonsuram, licet sit coniugatus gaudet priuilegiis clericorum. Sed non coniugatus non deferens, nisi sit ter monitus vt deferat habitum & tonsurā, & spernit monita, quia non gaudet priuilegio, vt est communis opin. Clar. q. 37. vers. hæc autem. Et clerici in minoribus constituti gaudent priuilegio fori, vt est communis opi. Si incedant tamen in habitu, vt decidit sacrosanctum Tridenti. Concilium. Clericus tamen beneficiatus delinquens, etiam quod non incedat in habitu & tonsura, non potest puniri à iudice laico, licet etiam incedat armatus vt miles, & vnica monitio in synodo sufficit pro trib. communis est opi. Clar. ibi. vers. sed quid si. & clericus captus à iudice laico, debet detineri penes ipsum donec fuerit cognitum per iudicem suum quod sit clericus. Et clericus, qui dimisso habitu clericali aliquod enorme delictum committit etiam nulla monitione precedente, amittit priuilegium: & potest à iudice laico puniri. Si tamen clericus incedat in habitu & tonsura, & committat quacumque grauiā crimina, & illa reiteret, & in eis perseueret, nunquam efficitur de foro seculari. communis est opi. Clar. d. q. 37. vers. ceterum Clericus autem officialis domini, vel principis si delinquat in officio, non potest puniri à iudice seculari, vt est communio opi. Clar. ibi. vers. quæro pone. Bene autē potest officio illo priuari. Bonacoss.

De clericis habitum & tonsurā minimē, deferētibus:
& qd si deferēdo deliquit, vel postea reassumūt.

C A P V T XIII.

 LERICVS non coniugatus, si non deferat habitum & tonsuram, nihilominus gaudet priuilegio fori, nec potest à iudice laico puniri. c. si iudex laicus. de senten. secus in coniugato. si tamen clericus non con-

iugatus post trinam admonitionem adhuc incedat sine habitu & tonsura, tunc in omnibus reputatur pro laico. Clericus verò coniugatus eo ipso quod non deferat habitum & tonsuram etiam nulla facta monitione, amittit priuilegium fori. Ita communem esse opin. ait Dida. pract. quæst. 32. nu. 1. & ita communiter praticari dicit Imo. in cap. fin. nu. 7. ver. aduerte tamen. de vita & honest. cle. Licet Alex. de Neuo conf. 59. nu. 4. dicat non esse verum qd ita feruetur. refert Clar. d. 5. fi. q. 36. ver. Hæc autem. Et nota si dicta monitio sit generalis in Synodo & vnica, æquiparatur trinæ monitioni. Com. dicit Alex. de Neuo conf. 60. nu. 14. Talis enim monitio habet vim constitutionis. Clar. ibid. P. Fichard.

Clericus non coniugatus, non deferens habitum & tonsuram, non amittit priuilegium fori, nisi prius ter monitus fuerit, etiam si se immisceat enormib. Com. dicit Rol. conf. 4. nu. 3. 1. ferens id attestari Alex. conf. 8. lib. 1. Menchiac. lib. 3. de testa. 5. 22. nu. 63. Clar. d. 5. fi. q. 36. ver. quæro modò. Dicit tamen ibid. in prin. secundum Doct. magis communiter ex c. perpendimus. de sen. excom. colligi videri qd talis sacerdos amittat priuilegium fori. Et qd talis immiscens se sauis, perdat omne priuilegium arteftatur communem esse, Alex. de Neuo in conf. 59. Alij tamen dicunt, qd quidem non requiratur monitio, si talis se immisceat sauis, & enormibus, ita tamen si non solum se immiscuerit, sed etiam diu perseuerauerit. & ita tanquam magis communē obseruarit asserit Aufre. in repet. cle. 1. de offi. ord. in 1. reg. nu. 27. quem refert Bosl. in tit. de for. compe. num. 132. Pract. Conrad. in 19. limit. Didac. prac. q. 32. nu. 2. vers. 3. his erit. Boerius quoque decis. 69. nu. 16. & seq. dicit hanc opinionem, qd non requiratur monitio, tanquam magis communē obseruatam fuisse in clerico qui occiderat ex proposito quendam Barbitonfore. & dicit Chaff. super consuet. Burgun. nu. 55. qd vidit hanc opinionem communiter obseruari, refert Clar. d. 5. fi. q. 36. ver. quæro modò p totum. vbi tandem pluribus aliorum recitatis opinionib. concludit, qd clericus siue in sacris, siue in minoribus constitutus, qui dimisso habitu clericali aliquod enorme delictū comittit, etiam nulla monitione pcedente. amittit priuilegiū fori, & potest à iudice laico puniri, à qua opinione putat neq; cōsulendo, neque iudicando recedendum esse. P. Fichard.

Clericus in minoribus ordinibus constitutus, in habitu & tonsura non incedens, si faciat actum clericatui contrarium, puta si vxorem ducat, arma sumat, aut similia enormia committat aut sese iis immisceat, perdit priuilegium clericale. ca. vnico. de vita & honesta. cler. lib. 6. & tenuit D. Anto. in c. ex literis. eo. tit. & ibidem Imo. Inno. in c. 1. de apost. facit quod not. in c. 1. de cler. coniug. lib. 6. & ita communiter teneri refert Bened. Cap. regul. 94. nu. 11. & 17. Si autem non faciat actum clericatui contrarium, tunc licet in habitu & tonsura non incedat, tamen non perdit priuilegium. 17. q. 4. ca. si quis suadente. & c. si quis suadente diabolo. de pœnis. nec priuilegium fori, nisi post trinam monitionem nō celsit. per ea quæ no. in c. si laicus. de sent. excom. lib. 6. quod ita communiter teneri, ac praticari refert ibidem nu. 12. Bened. Cap.

Clericum in habitu, & tonsura non incedentem enormitatibus sese immiscentem & in iis perseuerantem, etiam non monitum, scienter percutiens, vel offendens, etiam si priuatus sit, non patitur pœnam clement. si quis suadente diabolo. de pœnis. aliās ante trinam monitionem id faciens incurreret pœnam, prout voluit Io. And. & Imo. c. ex literis. de vita & honesta. cler. & in c. contingit. & ibidem gl. de sen. excom. & prælectam. in c. perpendimus, eo. tit. cum quibus alios transire refert Bened. regul. 94. nu. fin.

Clericus si tempore commissi criminis reassumpsit habitum, & tonsuram, priuilegium clericale non amisit. est com. opin. secundum Alex. conf. 8. col. fi. vol. 1. Don. à Fina. & Charia.

Clericus non deferens habitum, & tonsuram, & immiscens se enormitatibus & sceleribus, fori tamen priuilegium non amittit, nisi prius à suo prælato fuerit monitus, & interpellatus. Est magis communis & verior opi. secundum Alex. conf. 8. videtur. vol. 1. Matt. Charian. & Don. à Fina.

Clericus absque decenti habitu captus in homicidij tempore, nec fori priuilegio potitur, nec ad suum iudicem remittitur. com. inquit Boer. decis. 63. nu. 16. Idem.

Clericus absque decenti habitu captus in tempore homicidij, non gaudet priuilegio fori, nec fit de eo remissio ad iudicem competentem, vt est cōmunis opinio. Soarez in vers. clericus. nu. 105. Bonac. & Boer. decis. 36. nu. 16. E. Suarez.

Clericus, qui ante crimen nō incedebat in habitu, si postea incedat, gaudet priuilegio fori, vt est communis opin. Clar. q. 36. vers. sed hic quæro. Dummodo in fraudem non fecerit. idem si tonsuram ante delictum non deferbat, postea sic. vt est

est communis opinio. ibi. vers. sed quid. Nisi in fraudem deferre coepit. idem si non desert tonsuram, quia non habet capillos: quia excusatur. Clar. ibi. vers. quæro nunc. & clericus coniugatus recuperat omnia priuilegia clericorum mortua coniuge, quam habuit virginem. Clar. d. q. 36. ver. quæro nunc vnum etiam scias. Bonacoss.

Clericus incedens in habitu & tonsura, non amittit priuilegium fori, quantumcunque graua crimina committat, & ita reiteret, in eisque perseueret. communem dicit Boss. in titu. de foro competen. numero 134. Clar. dicto §. fin. quæstio. 36. ver. cæterum. P. Fichard.

Clericus secularis dimittens habitum, si est beneficiatus, dicitur apostata, si verò non est beneficiatus, non dicitur apostata, sed relinquere habitum. communem attestatur Anan. in cap. tuæ. num. 11. de apost. Clar. d. §. fin. quæst. 78. ver. apostata. in fin. P. Fichard.

De clericis excommunicatis: & an illi excommunicentur, & quando, qui eos percutiunt, vel iniurijs afficiunt.

C A P V T. XIII.

Clericus excommunicatus, est ipso iure priuatus fructibus beneficij. communem dicit Ripa in ca. 1. num. 27. de indi. Didac. Couarr. libro 3. resolu. cap. 3. num. 8. & licet clerico qui fuerit propter crimen depositus, aut suspensus, exhibenda sint alimenta ex redditibus sui beneficij, tamen clerico excommunicato etiam egeno & pauperi nihil datur. ita frequentissimo omnium consensu receptum esse ait Didac. lib. 3. variarum resolutio. capit. 13. numero 8. hæc tamen omnia intellige, si iusta sit excommunicatio, ita refert Clar. d. §. fin. quæst. 73. ver. pariter. P. Fichard.

Clericus beneficijs priuatur, si per annum stat excommunicatus, & miles efficiatur, vt est communis. Suarez vers. clericus. nu. 116. Limita, si sit excommunicatus pro causa ciuili, quia tunc beneficio non potest priuari, etiam si mille annis steterit excommunicatus. Arno. folio quio ultimo. Bonacoss. & Suarez.

Clerici participantes scienter cum excommunicatis à Papa sunt excommunicati, ad incurrendam tamen hanc excommunicationem, quinque requiruntur: primò, vt participant: secundò, vt scienter, terriò vt sponte: quartò, quòd in diuinis, quintò, quòd talis sit à Papa nominatim excommunicatus. Communem attestatur Summa Syluestrina. in verbo, excommunicatio. in sexta excommunicatione. Et hæc est maior, non minor excommunicatio refert Clar. in d. §. fin. quæst. 77. ver. clerici qui. P. Fich.

Clerici, qui scienter participant cum excommunicatis à Papa sunt excommunicati. Sed requiritur, vt participant scienter, sponte, & quòd in diuinis, & quòd talis sit nominatus à Papa excommunicatus. Clar. d. quæstio. 77. vers. excommunicatus. Et dicitur excommunicatio maior. vt ibi. Bonacoss.

Clericum percutiens est excommunicatus, & non nisi à Romano Pontifice debet absolui. c. si quis suadente. 17. quæstione 4. capitu. 1. & capitu. non dubium. & capitu. ex tenore. de sent. excom.

Fallit in multis casib. vt per Rom. sing. 710.

Ampliatur, vt per Marf. sing. 192. & sing. 204.

Ampliatur in 11. casibus & limitatur in 3. à Petr. Duen. reg. 99. Idem. Don. à Fina.

Clericos, sua cum sponsa de præfenti (vt Doctores fantur) roeutes, quiuis impunè percutiet, quippe in id frequentius itum à doctoribus auctor est Did. à Couarru. de spons. 1. par. c. 1. num. 12. E. Suarez.

Clericus confocius verberando clericum confocium facilius absoluitur, & in excommunicationem incidit, vt est communis opi. de qua Soci. senior in c. quibusdam. num. 45. de penis. Bonacoss.

Excommunicatur percutiens clericum, vel eum offendens, absque vulnere, communis est opin. Clar. quæstio. 77. vers. percutiens. etiam, q. sit primæ tonsuræ, nec potest absolui, nisi à summo Papa. Etiam si sit excommunicatus. ibid. vers. sed nunquid. idem, si actualiter non degradatum percutiat. ibid. ver. seq. Bonacoss.

Excommunicatur ipse clericus etiam seipsum percutiens. communis opinio. Clarus dicta quæstione 77. vers. adde. Bonacoss.

Clericum percutiens, vel vestem eius scindens, vel frangens equi ipsius cingulum. vel extrahens frænum ad hoc, vt clericus super equo incedens cadat. vel occidens equum, super quo clericus incedebat, cum dicatur iniuria inferri, etià in personam, erit excommunicatus, vt est communis opinio. de qua Socinus senior in capitu. peruenit. numero 168. & pluribus sequent. Secus si voluit percutere clericum, & percussit eius equum, quia non incidit in canonem. ibi. nu. 166. Bonacoss.

Clericum offendens vel iniuria afficiens. punitur in vtroque foro, communis est opinio. Clar. dicta quæst. 36. vers. quæro. quia vterque index est offensus in hoc. plura Duen. regul. 99. & not. quòd si clericus agat contra laicum, etiam coram iudice seculari, in iudicio in decisiuis seruabitur lex canonica, & eadem ratione seruabitur consuetudo clericorum, vt est communis opinio, de qua Rochus de Curte in tract. de consuetudine. num. 779. clericum tamen scienter percutiens etiam incedentem, in habitu, sed non in tonsura in enormitatibus perseuerantem, non incurrat in excommunicationem, secundum communem opinionem. Capra regula 64. nu. 17. Bonacoss.

Clericum se defendendo percutiens, non incidit in excommunicationem, etiam si defendendo modum excedat, communem dicit Socia. consi. Curtij senioris consi. 20. num. 41. vers. confirmatur prædict. gloss. in c. significasti. 2. in verb. tutela. de homicid. Clar. §. homicidium. vers. præterea. in fine. P. Fich. & Bonacoss.

Capitulum autem cum non ab homine. de iudic. habet locum in homicidio qualificato, vt est magis communis opinio, de qua Gabrielus in consi. 196. nu. 4. Idem.

Percutiens clericum præter intentionem habita diligetia, secus si animaduertit & cognoscit illum clericum esse, pro defensione extraneorum non incidit in pœnam excommunicationis. Soc. sen. in ca. peruenit. nu. 216. communem dicit. Bonacoss.

Clericum si quis iniuriat, est excommunicatus. c. super. de sent. excom. Fallit in 8. casibus secundum Feli. in d. cap. nu. 12. Don. à Fina.

Excommunicari non debet pro leui iniuria illata per laicum clerico, & ideo potest absolui ab episcopo, vt est communis opi. Clar. vers. scias tamen. Bonacoss.

Clerici rem offendens, dicitur inferre iniuriam personæ illius, quod sufficit, vt quis cadat in excommunicationem, vt est commu. opi. de qua Soc. sen. in c. peruenit. nu. 175. de sent. excommu. Bonacoss.

Excommunicatur, qui clericum excommunicatum percutit, vel offendit. Clar. d. q. 77. vers. sed nunquid. communem dicit. Bonacoss.

Excommunicatur, qui percutit clericum degradatum, communis est opin. vt ibi per Clar. q. 77. vers. quæro etiam. Bonacoss.

Clericum excommunicatum percutiens, incidit in excommunicationem. Panormit. in cap. contingit. 1. num. 12. ad fin. de senten. excommunica. communem dicit. B. Vilal. & Bonacoss. & Vezinus.

Clericum percutiens, seu lædens, incidit in excommunicationem, etiam nullo vulnere interueniente in persecutione hac, inciditque in canonem. Si quis suadente diabolo. 17. q. 4. atq; tenetur accedere Romam pro impetranda absolutione ab huiusmodi excommunicatione.

Et aliquando in tali casu per Papam nullatenus conceditur absolutio. Vnde meminit Paulus de Roma in tracta. pensionum ecclesiasticarum. cap. 6. sub num. 30. se vidiisse tempore Pauli Tertij Pontificis denegatam extitisse absolutionem ob manuum iniectionem in Prælatus propter criminis atrocitatem.

Vbi ponit etiam octo alios casus, in quibus absolutio ab excommunicatione deneganda veniat.

Quod ampliatur in tantum procedere, q. percutiens etiam clericum degradatum, similiter incidat in d. c. si quis suadente. secundum glo. in cap. degradatio. in fin. de pœn. libro 6. in cap. 2. in glo. fin. 44. distin. in c. accedens. 50. distin. & ibi Præposit. Abb. in c. 1. qui cleri. vel monac. S. Antoninum Archiep. Floren. in 2. par. suæ summæ. tit. 25. c. 1. Fely. in c. continet. il. 1. de sent. excom. Marf. sing. 179. viget communiter statutum. col. 2. & Dec. in l. in omnibus causis id obseruatur. sub nu. 8. ff. de reg. iur. & ibi Hieron. Cucha. in addit. qui ampliat etiam dictum can. si quis suadente. in alio casu, & istorum opinio communis est.

Item ampliatur habere locum etiam in clerico coniugato. Vnde si quis eum verberaret, incideret quippe, & absque dubio

Commu. V. l. Opin. De Dco, &

dubio aliquo in d. canonem si quis suadente. c. vnico de clericis coniugatis in 6.

Ampliat quoque eadem regula eatenus procedere, q. si clericus seipsum percuteret, incideret quippe etiam dubio procul in excommunicationem, ex quo agit irato animo: sicut sapè faciunt illi, qui tadio vitæ, vel alia concupiscentia ducti seipsum interficiunt, seu vulnerant, secundum Doct. communiter omnes in d. c. contingit. facit, tex. in c. si non licet. 23. q. 3. & Ioan. And. in ca. vnico de vita, & honest. cleric. lib. 6. vbi firmat, clericum sciuentem in seipsum incidere in penam. d. c. si quis suadente diabolo.

Ampliat etiam alio modo, quod clericus hæreticus posset similiter percuti sine pena. dicta capit. si quis suadente diabolo. secus verò si foret excommunicatus, ita Gloss. in cap. si quis deinceps. 17. quæst. 4. & Cardinal. in Clemen. 2. §. ceterum de elect.

Postremo ampliat similiter conclusio prælibata, quod scemina percutientes clericos, sunt etiam excommunicati, sicut masculi. d. c. si quis suadente diabolo. & ibi Glo. & Doct. omnes. Et vti excommunicata mulieres ipsæ absolui nequeunt, nisi à Papa. c. mulieres, de sent. emcom. & Tiraquel. in tract. de retracta. §. 1. gl. 9. nu. 212.

Imò eatenus procedit, q. clericus alterum clericum percutiens notoriè, & manifestissimè, & ita quod factum celari nequeat, est excommunicatus à iure, nec est opus declaratoria, vt firmat Felin. in cap. Rodolphus. colum. 31. de rescrip. & hoc modo coarctatur decisio Mart. Quinti in Concilio Basi. disponentis ibi, q. percussor clericus necessario per ordinarium prius debeat declarari, atque publicari pro excommunicato. vt ea quippe constitutio, seu decisio locum obtineat, vbicunque factum non foret notorium. vt explicat, & explanat. Io. Bapt. Ferret. consil. 342. præsupponitur in facto pro notorio, num. 2. volum. 2.

Sed antedicta conclusio ita ampliata non procederet vbicunque esset illata levis iniuria, etiam personalis ipsi clerico, quia tunc inferens talem iniuriam leuem, vti excommunicatus non teneretur certè Romam proficisci, ceterum posset illum Episcopus absolvere, secundum Abb. in c. monialibus. & in c. peruenit in fi. de sentent. excom. per tex. ibi, vbi deducit istam esse communem sententiam, & sequitur et, & citat Rom. sing. 710. incidens in excommunicationem. & Deci. in c. peruenit, nu. 6. cum alij. seq. de appel. vbi ponit tres vtilissimos, & frequentissimos casus, in quibus Episcopus clericos percutientes inter se absolvere possit, & Nicolaus Pignola etià in addit. Roma. in d. sing. 710. Et ita obtinimus, & seruare vidimus de præfenti anno, 1569. inter duos clericos Aquilanos, qui in ecclesia, dum celebraretur officium percusserant se inuicem manibus solummodo, & tamen ob hoc ab Episcopo Reuerendissimo nostro absoluti extiterunt ab excommunicatione incurra per eos. Et licet eius Vicarius D. Aemilius Guadagnus Aretinus, vir equidem integerrimi iudicii, & ob morum, doctrinæ, iustitiæque claritatem nusquam satis commendatus, tunc dubitasset de huiusmodi absolutione, profitendo propter dispositionem. d. c. si quis suadente. ipsos clericos ita, & taliter ab episcopo absolutos debere Romam accedere pro impetranda altera absolutione, stante nullitate primæ absolutionis à dicto Reuerendissimo D. Episcopo concessæ. Nihilominus recognita mentionata communi opinione statim acquieuit veritati.

Imò in aliquibus casibus percutiens clericum non censetur excommunicatus aliquo modo.

Et primus quippe casus est, vbicunque quis ludendo percuteret clericum ipsum, tunc profectò ob talem percussione non incurreret excommunicationem aliquam. c. 1. de sentent. excommu. & firmat, & probat Paris de Puccio in tracta. de ludo sub. nu. 55. per illum tex.

Secundus verò casus est, quando pater verberaret filium clericum, eo quippe casu non incideret in excommunicationem, secundum Floria. post Tancredum in l. sed & si. §. si magister. ff. ad legem Aquil.

Quoniam clerici patriæ potestatis vinculis soluti non sunt, c. si annum. de iudic. in 6. & Rota in decis. Bellamer. decis. 731. nu. 3. Viuius opin. 104.

An autem offendens clericum bannitum periudicem sæcularem puniatur. vide per Alb. in l. statum. nu. 1. C. de episc. & cler. Et notet etiam, quod quandoque plus offendit, qui ingit se mediare inter se rixantes, & vnum ex eis tenet, & alteri non oblittebat, Ang. in l. 1. excusantur. ff. ad Syllani. item no. quod offensus in summe publico non dicitur offensus in via publica, secus si in ponte, quia punitur statuto de offendente in via publica. Marfil. sing. 68. Et dicitur offensa grauis, homi-

cidium, & membri mutilatio, aliàs est in arbitrio iudicis, quænam dicatur grauis offensa. Menochius de arbitri. iudicium. Alex. consil. 203. nu. 4. Bonacoss.

Clerici nunquid restari possint, & quando.

C A P V T X V.

Clericus testari potest etiam de bonis ab ecclesia acquisitis impetrato ad hoc priuilegio à Summo Pontifice. commu. dicit. Dec. consil. 157. Didac. de arte testan. caut. 3. Clar. in tract. test. quæst. 27. vers. sed quæro. Bonacoss.

Clericus à summo Pontifice impetrare priuilegium testandi, & disponendi de reb. & redditibus ecclesiæ, potest: cum hoc Papa ex causa concedere possit: quia ad illum ecclesiarum, personatum, dignitatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio pertinere noscitur. cap. licet. de præb. lib. 6. Clem. 1. vt lite pendente. iunctis legib. 1. si quando. C. de inoffi. testamen. l. si mutus. ff. de testa. Marian. Socin. sen. in consil. 13. per totum. consil. in 1. vol. Alex. de Imol. in consil. 15. lib. 2. & in l. & militibus. C. de testamen. milit. Et hanc Doctor. communem sententiam esse Dec. in consil. 157. & Io. Dilect. in tract. de arte testan. tit. 1. de his q. nō hēnt testamenti fact. caut. 3. nu. 3. quam conclusionem Dec. & Dilectus latius explicarunt. Kirchouius.

Clericus de bonis ab ecclesiæ redditu comparatis testamenti iure potuerit disponere, si ad id à Pontifice illi fiat copia, commune inquit Ioan. Dilect. de caut. testamen. caut. 3. vel si consuetudo illius testamenti fauens eo loci viguerit, vt commune affirmant Bello. consil. 3. nu. 10. & nu. 12. Dida. à Couar. in c. cum in officijs. nu. 9. de testamen. vbi contrariam tamen opinionem constituit magis communem, aliàs autem neutiquam poterit testari de eiusce generis bonis, vt commune interpretum placitum attestatur late ea de re agentes Iulius Clar. §. testamen. q. 27. versic. dixi quod clerici. Viuius libro 1. opin. 41. E. Suarez.

Clericus testari potest etiam de bonis ab Ecclesia acquisitis, impetrato ad hoc priuilegio à summo Pontifice. Commune dicit Decius, consil. 157. refert Dilect. de testamen. tit. 1. caut. 3. P. Fich.

Clericus potest testari de fructibus extantibus, collectis ex bonis Ecclesiæ, siue habeat administrationem, siue non habeat, modo sanus sit, nam si ceperit infirmari, æquiparatur tantum vsuario, nec habet aliam facultatem de illis bonis, quam dandi in elemosynam. Hanc magis communem dicit Clar. §. testamentum. q. 27. vers. 4. videndum. Contrarium tamen tenent Arch. Nico. de Vbald. & Ias. consil. 75. lib. 3. P. Fich.

Clericus potest testari de bonis, quæ constat ipsum acquisiisset ex suis laboribus. idem Clar. d. §. testamen. quæst. 27. vers. sed quid. P. Fich.

Clericus potest testari de bonis quæ constat ipsum acquisiuisse ex suis laboribus. commu. testatur Clar. in tract. test. q. 27. vers. sed quid. Idem.

Clericus autem præsumitur in dubio quæsiuisse bona sua intuitu ecclesiæ. com. testatur Clar. in tract. test. q. 27. vers. sed quid si. Idem. & P. Fich.

Acquisita per curatum, præsumuntur de bonis ecclesiæ. c. 1. & ibi Panor. de pecu. cler. Inno. in ca. cum inter. de verb. signi. Bal. & Pau. de Cast. in Auth. licentiam. C. de episc. & cler. gl. in c. Pontifices. 12. q. 3. Barb. in 3. vol. consil. 19. in 1. dub.

Limita tamen nisi ex coniecturis appareat de contrario, vt quia ante beneficium habebat patrimonium, & redditus. ita notabiliter Soc. in 2. parte. consil. 216.

Limita etiam nisi hæres prælati, seu curati sit in poss. quia tunc successor in beneficiis incumbet probandi esse quæsitæ de bonis ecclesiæ. vt latius dixi ver. iur. supp. §. 13. vers. 75. ibi dum etiam alleg. c. nulli re. Don. à Fina.

Clericus filius, licet testari possit, tamen de fructibus bonorum tam aduentitiorum, quam maternorum patri quæstorum non testabitur. Aria. Pinel. in l. 1. par. 1. nu. 43. C. de bon. mater. commu. dic. idem.

Clericus nepotes ex filio quos iam sacris initiatus suscepit natos, non prohibetur hæredes instituere, vt receptum ait Dida. à Couar. de spon. 2. par. c. 8. §. 5. nu. 14. Idem.

Clericus habet omnia priuilegia concessa militibus armata militiæ. Iason. in l. miles. num. 11. de reg. iur. commu. dicit. & sic non potest conueniri ultra id, quod facere potest. Dona. à Fina. B. Villal.

Clericus in patrimonialibus non fraudatur priuilegiis concessis

cessis ecclesiæ, nisi in casibus à iure expressis. Balb. in tracta. præscript. parte. 5. quæst. 5. nume. 2. commu. dicit. Viuius. lib. 1. opin. 40. Don. à Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide quæ supra adnotauimus ad cap. primum huius tituli, & quæ scripta sunt ad titulum de testamentis.

Clerici, & eorum bona an teneantur ad collectas, munera, onera, & contributiones laicorum.

C A P V T. XVI.

QUARO, iuris est, quod clerici & psonæ ecclesiasticæ sint immunes à muneribus personalibus, nec tenentur soluere collectas. c. non minus. de immu. eccl. An clericus vel ecclesia teneatur ad collectas soluendas ratione possessionis æstimatæ & registratæ in libro communitatis, quæ ad clericum vel ecclesiam peruenit quocunque titulo? Resp. Specu. in tit. de cle. coniug. nu. 1. 1. vers. alij dicunt. tenet, quod clericus vel ecclesia tenetur soluere collectas per laicos imponendas, sicut sui antecessores, eam tenet Guido Papæ decis. 79. Lucas de Penna. l. fi. C. de exa. trib. lib. 10. Contrariam tamen opinionem dicit esse communem Remigius de Connij, in tracta. de charit. subf. pag. 246. M. Grassus.

Clerici, & personæ ecclesiasticæ, licet generaliter ad subeunda munera personalia iusta, qualia sunt quæ exhibent corporali obsequio alienis sumptibus, & absq; erogatione proprii patrimonij cogi non possunt siue sordida sint, siue non, vt videtur velle Anch. in c. 1. de immuni. ecclesia. lib. 6. l. placet. C. de episc. & clericis. c. non minus. de immunit. ecclesiarum. & ibid. per Inno. cap. sed nec procuratores, ne cleric. vel mona. l. generaliter. C. de episc. & cler. id tamen inter alia quoque fallit, quando clerici habent bona & possessiones à Principe, quia tunc ad onera personalia qualia sunt Angaria & Parangaria tenentur, vt not. in c. non minus. per Inno. & per d. Ant. quod communiter teneri refert Benepict. Capra, regula. 96. nu. 2. 1. similiter fallit in oneribus custodiæ ciuitatis, quum non solum quando ciuitas est de temporali iurisdictione ecclesiæ, sed etiam generaliter in omnibus ciuitatibus quæ oppugnantur ab hostibus fidei, ad custodias compelli poterunt, vt not. in cap. peruenit, de immunita. ecclesia. & per Francisc. de Ramporibus, in c. quanquam. de censib. & ita communiter intelligi. d. c. per notata contra Ioan. Andr. refert ibid. nume. 23. Benedict. Capra.

Clerici & eorum coloni sunt immunes à muneribus personalibus & alijs, secundum communem per Bursat. conf. 25. num. 1. lib. 1. Bonacoss.

Clericorum bona, ex beneficijs obuientia licet immunia sint à collectis, tamen si cum fratre communia habeat clericus, non poterit obtentu sui priuilegij vniuersa bona à collectis eximere, sed soluet frater, pro rata: quod procedit etiam si frater clerico in fraudem partem suam, aut omnia bona vel maiorem eorum partem donet, Spec. tit. de cler. coniugat. §. 1. ver. ad huius autem. l. 2. C. quando & à quibus appel. l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. cred. l. 1. & 2. C. de repud. & in c. ex literis. de vita & honest. cler. communiter tenuit Benedict. Capra, regula. 96. accedit. l. sicut. §. superuacuum. ff. quibus modis pigno. & hypoth. soluitur. & Imola cap. ex literis. de vita, & honesta. cler. quod communiter teneri refert Benedict. Capra. regul. 96. nu. 9.

Clericus in bonis patrimonialibus non fruitur prærogatiuis ecclesiæ concessis. Præterquam in casibus à iure expressis. commune inquit Balb. de præscrip. 5. part. q. 5. nu. 2. Io. de Amicis cōfi. 146. nu. 1. Viuius. lib. 1. opi. 40. alias & priuilegijs omnibus armatæ militiæ indultis potitur. commune dicit Iaf. in l. miles. nu. 1. 1. ff. de re iud. E. Suarez.

Clericus non vtitur priuilegio pro bonis patrimonialibus, nisi in casibus tantum à iure expressis, secundum communem per Bursat. conf. 93. nu. 46. lib. 1. Balb. in tract. præscrip. par. 5. quæst. 5. B. Villalob.

Clerici pro bonis patrimonialibus non sunt immunes à collectis ordinarijs, & extraordinarijs, & consequenter non gaudent priuilegio ecclesiæ, nisi in casibus à iure expressis, vt concludunt omnes Canonistæ, communiter in cap. fin. de foro competenti. Decius in cap. Episcopus. nu. 19. de præb. & di-

gnita. & in c. cum M. de constitu. Illustris Do. Restaurus Castaldus præceptor meus in tracta. de Imperatore. quæst. 101. & Balbus in tract. de præscrio. par. 5. q. 5. nu. 2. vbi narrat istam esse communem opinionem, & Ioan. de Amicis confil. 146. nu. 1. Gl. verò in d. c. Episcopus. inclinavit in contrariam partem, & Ripa etiam post alios citatos per eum in suis singulis responsis tit. de legibus, & longa consuetu. c. 2. num. 7. & Ioan. Bapt. Plotus in confil. 93. in causa quæ vertitur, num. 5. & sequi. Tamen quicquid Doct. præmemorati suadeant contra communem, ob hoc difficile, imò impossibile nempe foret contra eam in actu practico obtinere, & ita consuluit Io. de Amicis in d. confil. 146. q. clericus non teneatur ad solutionem collectarum pro rebus patrimonialibus, Nat. confil. 280. de iure communi. sub. nu. 5. vol. 2. Consummatissimus Do. Io. Ant. de Nigris super capitulis Regni in c. 98. item statuimus, quod clerici. num. 4. vbi ait hoc non habere difficultatem, & vtiliter ampliat, & Roland. à Valle etiam in confil. 16. etsi clarissimi iuris sit. in fin. vol. 4. & ita obseruatur in Regno Neapol. Viuius. opin. 105.

Clerici tenentur ad instructionem murorum, ac portarum ciuitatis, & viarum potiusque in quibus est pietas, & publica versatur vtilitas. l. ad instructionem. C. de sacrosanct. eccles. & in l. ad portus. C. de operi. publ. gl. & alij in ca. non minus. in ver. releuandas. de immuni. eccles. Lucas de Penna, in l. fin. in fi. C. de exacto. tributo lib. 10. Ripa. in lib. 2. responsorum. c. 22. nu. 5. & seq. Cyn. Alberi. Bart. & omnes, in d. l. ad instructionem. Bellamera confil. 45. Guid. Pap. q. 78. & Ripa. in tracta. de peste. in tit. de remedijs ad conseruandam vbertatem, nume. 233. & sen. vbi recitat istam esse communem opinionem, approbat viua ratione, & concordat cum opinione contraria, prout ita facit, & concordat quoque additionator in d. q. Guid. Papæ 78. Bertrand. pariter confil. 53. nu. 9. vol. 1. proficitur opinionem istorum esse communem, eam ampliat, ac refert ceteros contrariam asseuerantes. Et sequitur quoque Lancel. Corrad. in pract. seu tract. de decur. lib. 1. c. 9. de Preto. re. §. 1. nu. 27. & seq. vbi ostendit istam magis communem fore, & obseruari Mediolani & Papiæ. & sequitur etiam & citat Nat. confil. 280. & de iure communi. in fin. volum. 2. vbi refert duos alios casus in quibus clerici tenentur contribuere cum laicis. Viuius opin. 102. & E. Suarez.

Clerici in casibus quib. tenentur ad onera & contributionem laicorum, nunquam ad eam cogi aut cōpelli poterunt per iudicem laicum, sed debet fieri executio per ecclesiasticum, de cuius foro sunt, vt voluit Inno. & post eum Io. And. in c. 1. de immunita. ecclesiarum. Bal. in l. ad instructionem. C. de episc. & cler. Matth. de Roman. in clem. vnica. de immunit. eccles. & ita communiter teneri, regul. 96. nu. 79. refert idem Capra. Et si iudices laici moniti semel non desistunt, incurrunt excommunicationem, quoniam. de immuni. eccles. idque odio tyrannorum, & fauore ecclesiæ aliàs trina monitio requiritur, clem. 1. de vita & honest. cler. ibidem. Cap.

Exempti sepelientes excommunicatos, vel alios similes, possunt ab ordinarijs puniri. Secundum communem opin. Socin. in c. recepimus. nu. 64. de priuilegijs. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Guido Papæ, decis. 79. hic citata, dicit in locis in quibus consueuerunt esse registra pro rebus registratis idest, in æstima & catastro descriptis quas ipsi acquirunt quoquo titu. debere contribuere sed postea. quæst. 381. aliter inquit ponderando hanc materiam credit contrarium imò quod non debent contribuere per textum qui hoc dicit ad literam in cap. clericis. §. nos igitur. de immunit. eccles. lib. 6. & hoc inquit esse de mente trium statuum patriæ Delphinalis, dum in donis quæ faciunt, exceperunt à contributione eorundem clericos clericaliter viuentes, & ita secundum hanc opinionem fuit decisum, & determinatum per dominos Parlamenti 28. mensis Ianuarij, 2460. dum in reuisione generali fiebat visio focorum patriæ Briançonij in qua patriæ consueuerunt esset registra. Nota tamen quod Bart. quem allegat Guido in l. rescripto. §. fin. loquitur in alio casu: videlicet quando per statutum prædia sunt facta tributaria, sub censu collectarum, & pro talibus prædijs ecclesia potest collectarij, & in huiusmodi specie loquitur Bartolus, quem sequitur Salice in litem nulla. in 1. quæst. C. de Episcopis, & clericis, motiua tamen elegantia Baldi in l. fi. vers. alij super hoc puncto c. siue censu vel reliquis fand. compar. non posse. vergentis in contrariam sententiam omnino, & adde quod dicit Specul. in titu. de cler. coniug. vers. ad huius autem articuli euidentiam, & Arch. in cap. primum. vers. sed certe de immunit. eccles. porro, & in cap. clericis hodie est reuocatum

Com. V. I Opin. De Deo, &

renocatum, & pro infecto habetur cum omnibus suis declarationibus exinde secutis ut in clem. 1. & ibi Card. de Immunita. eccl. in super viri ecclesiastici in Gallia ex edito Regio condito à Rege Francisco primo tenentes bona ruralia teneri ad contributionem talliarum cessante omni privilegio personali, & non solum ad talles, sed & ad contributionem denariorum qui imponuntur pro militibus praesidiarijs, quos Galli vocant Garnison, Ita Io. Papon tituli 11. lib. 5. Arrest. Arrest. 15. & ad talem solutionem compelli possunt per saisiam, & executionem bonorum temporalium, ut eodem Arrest. notat Papon indicatum esse contra ecclesiam Lugdunensem. 28. Maij. Anno, 1369. & iterum. 10. Iunij. Anno, 1379. contra episcopum, & clericos vellannensem in Aluerna. verumtamen clerici in prima tonsura non coniugati litterarum studijs incumbentes ab huiusmodi tallijs, & collectis sunt immunes l. 2. C. de episc. & clericis. l. 2. qui etat. & profess. se excus. lib. 10. C. & c. vno. de cler. coniug. in 6. ibi in litteris. & Bald. in l. presbyteris. C. de episc. & clericis. & ita fuit decisum Gratianopoli in suprema Delphinatus curia, 4. Iulij. Anno, 1455. & iterum in eodem Senatu 28. Ianuarij. Anno, 1460. bona eorum ruralia, aut quouis modo illis acquisita ab omnibus collectis iudicata sunt libera. Guido Papaeus. Decis. Gratianopo. quæst. 83. & Ioann. Papon Arresto. lib. 5. titu. des tailles, & imposts Arrest. 20. Accedit regis Philippi constitutio, ultimo Decembris edita, Anno, 1274. Secus tamen si sint coniugati, quia tales clerici non gaudent in persona, nec in rebus privilegio aliorum clericorum, per cap. 1. de cleric. coniug. lib. 6. per textum ibi in ceteris, iuncta Glo. & ibi Panormit. in 1. not. & ita filius Ioannes Panoti Gratianopol. clericus coniugatus primæ tonsuræ, debere contribuere ad subsidia Delphinatus conclusum est in Senatu Gratianopolitano Guid. Papaeus. decis. Delph. q. 383.

Viri ecclesiastici tenentur ad contributionem pro refectione mœnorum civitatis una cum alijs contributoribus, l. ad refectiones, C. de sacros. eccl. masuer. titu. de Taillys. §. item illi qui. & ita in Camera consilij Graton. conclusum est, vocatis domino episcopo dictæ civitatis nec non canonicis facientibus capitula in ecclesijs B. Mariæ & Sanct. Andrea Gratonopol. contribueruntque per compositionem, capitulum scilicet B. Mariæ sexaginta florenos, capitulum B. Andrea 12. florenos, & Dominus Episcopus fecit reparari mœnia civitatis, videlicet partem sibi contingentem, & id se vidisse scribit Guido Papaeus. Decis. Graton. q. 78. Addit tamen, si dicti viri Ecclesiastici præceptis Gubernatoris quem Dom. Delphin. urbi præfisse voluit obtemperare voluissent non poterant de iure cogi per ipsum dominum gubernatorem, sed per eorum iudicem competentem, ut dicunt Cynus, & Bald. in d. l. ad instructionem, & non solum ad id tenentur sed & ad pontium & iterum reparationem, & ita fuit iudicatum Parisiis in causa Episcopi Matisconensis 2. Martij 1552. & pro civibus Laudensibus contra clericum dictæ civitatis 9. Decembris 1405. & Molinis pro civibus Bituricen. contra dictæ urbis ecclesias 7. Octobris Anno, 1550. Ioan. Papon lib. 5. Arrestorum. titu. 11. des Tailles, & imposts Arrest. 16. 17. 18. 19. Idq; p quantitates, & rata honorum quæ tenent tametsi ibi non foueant Domicilium, masuer. tit. de Taillys. §. item illi qui. Et notandum est, quod vniuersa patrimonialia, alia sunt merè realia ordinaria, ut tributa collecta, & cetera huiusmodi, à quibus nemo excusatur, homines omnino. de Annon. & trib. lib. 10. C. Alia sunt mœnura merè realia extraordinaria, & quæ imponuntur secundum emergentiam casuum qui superueniunt, ut sunt refectiones pontium, viarum & murorum & cetera huiusmodi, & ad tales reparationes si ecclesiæ, & forenses, possidente ibi prædia tenentur. d. l. ad instructionem Ioan. de Pla. in l. 11. de muner. pat. & in quantum pertinet ad pontium refectionem & viarum, dic quod ecclesia tenetur ad refectionem viarum publicarum, ad refectionem autem itine ris priuati, non tenetur ecclesia, & neque tenetur ad refectionem murorum, si muri illi reficiuntur solum ad ornatum, sed si ad necessitatem, & pro tuitione loci tunc tenetur ecclesia, Salic. d. l. ad instructionem. Stephanus Ranchinus in annotat. ad quæst. 7. Decis. Guidonis Papæi.

Miscellanea de clericis.

C A P V T XVII.

Clerici debent abstinere à negotiationibus. Communiter firman doctores in c. fin. de vita & honest. ait Alex. de Nepo consi. 60. nu. 4. Clem. d. §. fin. q. 36. vers. Hæc vero. P. Fich.

Clerici vilia, & sordida artificia exercentes, moniti, si non desistant, licet careant privilegijs clericorum, ut si id tamen fallit si occultè talia exercerent, prout not. in cle. 1. de hæret. per tex. in c. 1. de vita & honest. cler. & ibidem Paul. de Leazar.

quem communiter Doctores sequi refert Benedic. reg. 5. nu. 7. similiter fallit exercente talia prohibita per tertium, & non per se, ut no. d. cle. 1. de hæret. & d. cle. 1. de vita & honestat. & ibid. Pau. de Leazar. quem similiter Doct. communiter sequuntur. d. regul. nu. 8. refert ibidem Capra.

Clericus exercens, post vnam monitionem, cautionariam, vel stabulariam, si est coniugatus, perdit privilegium, c. vniço de vita & honesta. cler. lib. 6. quo ad res & personas. non coniugatus vero quo ad res tantum, & si monitus relinquat prohibita illa munera non coniugatus, modo clericaliter incedat, reassumit privilegia etiam quo ad res, coniugatus non item. clemen. 1. de vita & honestate. & ibidem Donzellus, & Matth. de Roman. quod communiter teneri refert Benedic. Capr. reg. 94. nu. 5.

Clericus licet secundum multos ludum q ex industria ingenij consistit, exercere non possit, contraria tamen opinio verior est & communior, ut refert Benedic. Capra. reg. 86.

Ludere ad scachos clericis licitum est. comm. dicit Abb. in cap. cleric. secundo, de vita & honesta. clerico. num. 4. Aug. ad Angel. de malefi. in vers. Metitor de mali. dadi. nu. 3. Clar. d. §. ludus. P. Fichar.

Clerici etiam in minoribus non possunt esse venatores, ut est communis opin. Socin. sen. in c. episcopum. nu. 13. de clerico venatore. Bonacoss.

Clerici licet regulariter etiam contra Turcas & Saracenos non alijs armis quam lachrymis, ieiunio, & precibus pugnare debeant, iuxta not. 23. q. 8. c. 1. & seq. id tamen fallit, ubi imminet periculum suæ ipsius personæ, nec aliter euadere possint, quum tunc sine irregularitatis pœna quemlibet offendere armis possit clericus, per not. in cle. Si furiosus. de homicidio. & in l. vt vim. ff. de iusti. & iure. ac communiter teneri refert regula. 96. num. 29. Benedic. Capra.

Clerici regulares debent communiter & simul viuere, atq; stare, ut patet ex gl. in d. c. quoniam. de vita & honest. cler. & in c. cum ad monasterium. de statu regularium. quam communiter approbatam refert Benedic. Capr. reg. 93. nu. 3.

Sacerdotis officium est nulli nocere, omnibus autem velle prodesse, c. denique. 14. q. 5. c. cum sacerdotis. de postul. extra. sacerdotium enim datur, non tantum ut præsit, sed etiam ut profit. c. si qui. 1. q. 1. Bello.

Sacerdos secularis constitutus procurator ab aliqua vniuersitate potest agere in iudicio & litem contestari. Capella Tolos. in suis decisio. q. 131. Hinc contra clericum secularem post litis contestationem non posset opponi exceptio. Steph. Aufrer. in suis addit. in quibus, hoc intelligendum ab illo qui sciebat illum esse clericum, aliàs post litis contestationem posset opponi. Gulielm. de Suza. & Salicet. in l. ita demum. C. de procur. Kirchouius.

Clericus non potest esse procurator laici coram iudice laico, quando est generaliter constitutus: secus si specialiter ad aliquam causam, no. Inno. singulariter in ca. 1. ad fin. extra de oblat. ratio, quod communiter sequuntur Canon. in ca. p. venerabilem. extra qui fil. sint legit. Balb. decis. 112.

Clericus est feudi capax modo pro tali feudo præstet seruitium reale tñ. com. testatur Clar. in tract. feudo. q. D. à Fina.

Clericorum bona ultra triennium non possunt arrentari, nec fructus beneficiorum ultra illud tempus non possunt dari in firmam sub pœna excommunicationis, per extrauagantem quæ incipit, ambitiosa cupiditati. de reb. eccl. non alie. sed malè obseruari asserit Boer. decis. 2. 4. nu. 2. Idem.

Clericus non admittitur contra laicum in causa sanguinis, & criminaliter, cap. testium, ubi glo. 2. quæst. 1. Abb. Felinus & docto. communiter in c. de cætero. de testibus. Vide Clar. q. 24. vers. vltimus.

Fallit in 7. casibus ut per Lancil in tracta. de Pratore in tit. de testib. c. circa personas. nu. 77.

Fallit in 4. casibus ut per Campeg. in tract. de testib. conclu. 91. imo non cogitur.

Fallit in 5. casibus ut per eundem conclu. 92. & 97. ubi limitat in 9. casib. & debet clericus petere licentiam à suo episcopo ut possit testificari.

Fallit in 4. casib. ut per Campeg. in d. tract. reg. 297. & quando testificatur magis creditur clerico.

Fallit ut per Por. in lib. 2. suarum concl. reg. 28. Don. à Fina.

Clerici possunt inducere consuetudinem contra canones, ut est communis regula, de qua Rochus de Curte in tracta. de consuetudine. nu. 115. Bonacoss.

Clerici licet tempore interdicti possint sepeliri, extrema tamen vnctio eis non administratur. Panor. in c. quod in te. de peniten. & remissio. communem dicit. Bonacoss.

Clericorum filij natalibus possunt restitui à Comite Palatino,

tino, facultatem natalibus restituendi ab Imperatore adepto, vt commune pronunciant Socin. consil. 65. Cur. iun. consil. 84. nume. 7. E. Suarez.

Clericus fugitiuus potest capi per creditorem etiam laicum, absque mandato. D. m. Alcia. in d. c. cum non ab homine. de iud. com. dicit Bonacoss.

Absens causa studiorum, integrè debet fructus sui beneficii percipere. c. super specul. extra de magistr. capitu. tuæ. de cleric. non resident. & capitu. 2. de priuilegijs. in 6. exceptis tamen distributionibus quotidianis. in cap. licet. de præben. in antiq. Vezinus.

DE RELIGIOSIS TVM FRATRIBVS,
tum monachis, & monialibus.

TITVLVS XIII.

Religiosorum vita, & professio qualis in dicenda sit:
& num bona ipsorum religioni quarantur: &
qui eorum ex testamento institui possunt, aut ab
intestato succedere, vel non.

CAPVT I.

Religiosis potest induci durior vita, secundum regulam, & ordinem. Panorm. in capitu. ad nostram. numero 4. de appellatio. communem dicit. & Decius numero sexto. B. Villal. & Vezinus.

Religionis professio sub ea conditione, vel modo suscepta, qui vel continentia, vel paupertatis, vel obedientia voto relictetur, irrita prorsus est. commune ait Dida. à Couar. de sponsa. 2. parte. cap. 3. §. 1. nume. 18. Quin & si quocunque metu, vel etiam reuerentiali, vt doctor. fantur, vel obsequiali, seu officioso inducatur, nullius erit ponderis, ac momenti. commune interpretum dogma pronunciat Didac. à Couarr. d. c. 3. §. 6. nu. vlt. E. Suarez.

1 Quando quis ingreditur religionem fratrum minorum, bona non quarantur religioni, sed venientes ab intestato succedunt, non expectata morte naturali.

Fallit in 3. casib. secundum Paris. in c. in præsentia. de probat. nu. 175. Don. à Fina.

2 Religionem aliquam, puta fratrum minorum, si quis ingreditur postquam est institutus, talis institutio pro nō scripta habetur, teste Iason. in l. si quis mihi bona. §. seruus. ff. de acquirenda hæredita. Quid de eo qui ingreditur monasterium? & dic, licet non possit per pactum sibi reseruare dominium aliquarum rerum, quia hoc repugnet regulæ, potest tamen sibi reseruare potestatem disponendi de parte bonorum, vt possit testari vel contrahere, teste Catel. versicu. monasterium. vbi alleg. Iason. in authent. ingressi. columna penultim. C. de sacrosanct. eccles. & not. Syluest. in summa. versicu. religio. 3. numero 8. Cagnol. in l. fina. numero 186. vsque ad 209. C. de pactis. Quid de hæredibus illius, qui ingreditur religionem, & qui dicit se dolo inductum ad religionem? & dic, quod bona debentur hæredibus ipsius ingredientis, & non monasterio: secundum Capol. cautel. 201. Aymo. consilio 160. vbi de ingrediente religionem, & cedente iura suis fratribus in sæculo remanentibus, quod lationem allegare non possit, in casu de quo ibi, & dicto consilio. numero 4. & 6. vbi loquitur de nouitio, qui non potuit cedere iura sibi competentia fratri suo, & ibi quid de cessione facta ante ingressum, distingue, vt per eum dicto numero 6. Bellac.

3 Quaro, an fratres minores possint ex testamento capere, & ita an habeant testamenti factionem passiuè? Respond. quod non. ita probat text. expressus in clementi. exiui. de verborum significatio. §. proinde. & in capitu. vnico. & ibi gloss. in verbo, domum. de religios. domib. Hanc opinionem tenet Abbas, & Doctor. in capitu. in præsentia. de probatio. & ibi in specie, ita à doctor. concludi, dicit Paris. num. 170. & tenent Doctor. in authent. ingressi. C. de sacrosanct. eccles. Decius consilio 449. & consil. 559. vbi communem dicit. Federic. de Sen. consilio 12. numero 3. Betrand. consil. 178. nume. 1. volum. 2. Paris. consil. 21. numero 1. cum alijs libr. 3. Nicol. de Vbald. tractatu de success. in principio. numero 1. Guald. in tractatu de arte testan. titu. 1. cautel. 11. Alexand. consil. 88. num. 1. vol. 2. Marant. l. is potest. nu. 73. ff. de acquir. hæredi. Michael Grass.

4 Prædicatores, & alij mendicantes exceptis minoribus possunt capere ex testamento etiam bona immobilia, non tamē vt retineant, neque in proprio neque in communi, sed vt vendant, & eorum precium in suas necessitates conuertant. communem dicit Clar. in §. testamentum. q. 29. ver. hoc præmisso. P. Fichard.

Prædicatores Monachi non dicuntur incapaces bonorum immobilium ex eorum regula, sed ex suis constitutionibus. Clarus in §. testamentum. q. 29. versicu. debes. communem dicit. Idem.

5 Mendicantes possunt hæredes institui in testamento aliqui, non vt ea bona teneant, sed per Episcopum venduntur, & pretium in eorum necessitates conuertetur. ita Benedict. in repetitio. capitu. Raynutius. de testamen. in verbo, & uxorem. numero 217. & licet alijs mendicantes & alij religiosi cuiuscunque ordinis etiam si non sint ex ordine mendicantium non possint ab intestato succedere eorum parentibus aut consanguineis, sed & neque ab intestato monasteria succedere possunt. Per professionem enim bona ingredientium religionem accrescunt, & acquiruntur parentibus proximioribus in gradu. & ita obseruari generali consuetudine asserit Benedictus eodem loco. numero 220. 221. & 262.

Monachus succedit parentibus, sicut alij filij. l. Deo nobis. C. de episco. & cleric. 18. quæst. 2. cap. 1. habetur plene in cap. in præsentia. extra de probatio. Et ita in terminis vult Areti. vbi loquitur de moniali. in consil. 113. colum. 1. adde Bald. qui loquitur in moniali sanctæ Claræ. in 2. parte. consil. 309. I. Fichard.

Monachus retinet iura suorum, secundum communem per Aymo. consil. 152. numero 2. Iason in l. patre furioso. numero 47. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. vbi etiam dicit, quod solutus est à patria potestate. Quod autem possit monachus præfici beneficio curato sine dispensatione, communem dicit Abbas in capitu. quod Dei. nume. 7. de statu monachorum. Quid de monacho instituto hærede, & repudian. & dic, quod monasterium potest acceptare, & adire hæreditatem. teste Ias. in l. cum proponas. C. de hæredib. instituen. Zaf. tractatu substitui. capitu. 1. versicu. primo casu. Quid de abbate, & dic, quod potest abbas solus hæreditatem monacho delatam adire, secundum eundem Iason. in l. si quis mihi bona. §. seruus municipum. colum. 1. ff. de acquir. hæredita. Quid de ingredien. monasterium vel profitem. sub conditione retinen. bona? & dic, quod vitiatur ea professio, teste Villal. inter commun. opinio. libr. versicu. professio. vbi refert duas communes opiniones contrarias, quæ concordari possunt ex not. per Ias. d. authent. ingressi. nu. 30. & 37. vbi in apostil. plura not. Bonacoss.

Religionem professuris, vel professis si qua statuta succedendi ius adimant, nihil generaliter, atque indistinctè valent. commune inquit Alexand. consilio 139. viso themate. libro secundo. Bolognet. numero 105. Marc. Mantu. numero 78. cum sequen. in l. vltima. C. de pactis. Viuius libr. 1. opin. 312. an autem illi, & quando non solum hanc, sed & aliam testamenti factionem habeant, differit latissime ex receptis interpretum sententijs. Iulius Clarus. §. testamentum. q. 28. cum duab. sequ. ad quem de materia acturus recurrito. E. Suarez.

Monachij, & alij religiosi parentibus ab intestato non succedunt, secundum Masuer. in titul. de success. versicu. item per consuetudinem. vnde si filius hæres instituitur, & ei fiat substituo si decedat sine liberis, patre mortuo ingreditur religionem, faciet locum substitutioni, secundum Bald. capi. in præsentia. de probat. & ibi Felin. Bald. in l. cum acutissimi. C. de fideicom. Socin. l. cum auus. de condit. & demonstr. Intellige tamen si ingreditur religionem mendicantium. secus in alijs. Alexan. consil. 13. vol. 3. Boer. decis. 354. nu. 11. ius autem substitutionis non perditur per simplex sacerdotium, vt per Corn. in authent. nisi rogati. C. ad Trebel. Ancha. in c. in præsentia. de proba. vbi Imol. & hæc est communis conclusio secundum Boer. d. decis. 354. nu. 3. & 12. Bellac.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Dicitur fuit per Arrestum (Parisij) quod quidam religiosus Cluniacensis non erat admittendus ad dicendum se saisitum, nec ad conquerendum in casu nouitatis de successione cognati sui, Ratio: quia religiosi non succedunt in patria consuetudinaria. Ioan. Gall. quæstio. 122. Addit Gulielmus Benedi. repe. cap. Raynutius. versu.

Commu. V. l. Opin. De Deo, &

vers. & vxo. no. Adela. nu. 220. de testa nec etiam monasterium pro eis, idque in patria iuris scripti locum sortiri, vide Masuer. in sua prax. tit. de successoribus.

Vide fusè discussam hanc materiam à Nicolao Boerio. Decis. 354. tam in patria consuetudinaria, quam in ea quæ Imperiali iure subiecta est.

3 Fratres minores ordinis diui Francisci Montispeffulani repulsi sūt ab hereditate cuiusdam mortui cuius heredes se esse testamentum contenderunt, idque decreto seu Arresto curiæ Tholosanæ, Anno, 1393. ex doctrina Bartoli in l. 1. ff. de legat. 1. & Bald. in Authent. si qua mulier. C. de sacrosan. eccles. Ioann. Papon, lib. 5. Arrest. titu. 9 Arrest. 11.

4 Et contra Monasterium. D. Augustini Ambianense, in supremo Parisiense Senatu statutum est, 5. Decembris, Anno, 1371. non licere illis retinere bona immobilia, iniunctumque, ut domum illis testamentum relictam diuendant. Io. Papon, ubi supra Arrest. 5.

5 Senatusconsulto Parisiensis curiæ conclusum est, septimo Aprilis, Anno, 1385. Annuatim quandam pensionem quatuor ordinibus mendicantium testamentum relictam, non posse ab illis retineri: sed diuendita pensione sortem esse illis æqualibus portionibus sub eisdem legibus quibus pensio relictæ fuit, singulis ordinibus partiendam, ut videlicet preces annuas pro salute animæ testatoris publico fundant, & est text. in clement. exini de Paradiso. de verb. significat. & Bar. in tract. de fratrib. ordinis minor. id ipsum enim de ceteris trib. ordinibus & il censendum, nisi expresse adsit privilegium ut notat Bald. in l. cum acutissimi. C. de fideicommiss.

6 Egregiam ponit distinctionem, Guido Papæus. qu. 563. & inquit aut loquimur in simplici monacho, & claustrali, aut in monacho habente administrationem primo casu dic quod non, sine superioris sui Abbatis vel episcopi Licentia cui immediate subest, ut tenet Gloss. ordin. in cap. presentium. l. 5. q. 1. & cap. monachi eadem quest. & caus. & not. Ioan. And. in clem. 111. extra de rescript. & ibi tetigit Gloss. secundo casu, imo indices esse posse affirmat: rationem assignat, quia tunc concedatur administratio, & sic per consequens conuersatio, & frequentatio tunc hominibus laicis, & alijs, & in causis secularibus multo magis iudicare in causis spiritualibus, & laicis presidere, nam cum eis permittatur id quod minus, multo fortius id, & maius. Et ita se vidisse seruari in curijs officialatus Viennæ, et Lugdun. de vno monacho priore, qui fuit officialis, Viennæ, & postea Lugdun. & in hanc sententiam iudicatum est à dominis Rotæ Romanæ, 28. Iunij. 1557. decis. diuers. d. par. 3. lib. 3. decis. 449. Non satis perspecta hæc distinctio à prædicatore quodam non infima notæ, in vrbe quadam comitatus Venetiens. in qua Officialatus dignitate fungitur monachus quidam ordinis. D. Benedicti dum eo ad prædicandum quadragesima Anno, 1591. ab episcopo nitteretur, non exiguos excitauit tumultus in populo, ut potè. Catholico, dum neminem ab huiusmodi officiali in confessionibus absolui aut sine excommunicationis nota missæ ab illo celebrata interesse multis sermonibus contenderet.

Monachus si hæres institutus repudiarit, & moriatur, num monasterium adire valeat: & an omnia bona sua, & quicquid acquirit, acquirat monasterio: & quid si transeat ad aliud monasterium, aut interim occidatur.

C A P V T II.

Monacho instituto hærede, & repudiante, potest monasterium acceptare, & adire hereditatem, Ias. in l. cum proponas. de hæred. institut. C. commu. dicit. Villal.

Monacho instituto & repudiante, potest monasterium acceptare & adire hereditatem Ant. de Treuol. in addi. ad practi. Bonacur. rub. Quib. mod. suo no. mi. num. 18. in versi. caue. etiam communem dicit. Vezinus.

Monacho instituto hærede, cui substitutum sit vulgariter, repudiante hereditatem, Abbas cum conuentu, vel monasterium, ipso monacho inuito potest adire hereditatem, & substitutum excludere, quod non tam vigore iuris, quam ex æquitate canonica procedere, dicit Bald. in l. Deo nobis. C. de Episcopis & clericis, & in l. 1. C. qui admitti ad bon. & Inno. & Io. And. in c. in presentia. de probat. Imol. in c. Raynutius. de test. Fran. de Ramponibus in l. post aditam. C. de impub. & alijs substitutionibus. Bar. in l. 1. ff. de vulg. & pup. & ibid. Imo. & communiter can. d. cap. in presentia. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. in tract. substit. post regulas posito in prima specie. nu. 61. & 63.

Monasterium non potest adire mortuo monacho, imò nec inuito. Corn. in 2. vol. confi. 13. & confi. 88.

Vide tamen Bened. in confi. 24. ubi tenet, quod filius qui ingressus est monasterium, transmittit in monasterium ius adeundi iure suitatis.

Et quod etiam mortuo monacho, competat ius monasterio, tenet Bened. in confi. 40. circa fi. Ang. in §. alienus quoque. Insti. de hæred. insti. Vezinus.

Monachus quicquid acquirit, acquirit monasterio. auth. ingressis. C. de sacrosan. eccl. Villal.

Monachus professionem faciens omnia bona sua acquirit monasterio, teste Dec. cap. in presentia. extra de probat. quam conclu. limita, ut per Bertac. versi. monachus acquirit. nu. 20. de monacho autem vide quæ scribit. pract. Papien. for. lib. 2. real. ver. iure dominij. nu. 57. & seq. Mathe. sing. 43. Abb. in c. 2. de consuetud. Rol. confi. 2. nu. 111. lib. 1. ubi quo modo, & quid acquiratur ecclesiæ, & quomodo in eam sine traditione vel apprehensione transeat possessio. Mathes. d. sing. 43. ubi doct. in apostil. tractant de materia. l. fi. C. de sacrosan. eccles. Quid de monacho & Abbate? & dic, ut per doct. ad pract. Bonacur. tit. quib. mod. suo no. ciuil. nu. 18. & seq. & quando quis professionem facere censetur: & quib. casib. no. Guid. Pap. q. 502. quid an monachus æquiparetur filio, & dic, ut per doct. ad Bar. in l. 3. ff. de codi. furt. Ias. in l. cum fundus. §. seruum. col. pen. & fi. ff. si cer. petat. & ibi. nu. 18. an filius egressus monasterium debeat habere hereditatem patris, & quid si monachus instituitur hæres: dic, quod poterit Abbas solus sine monacho adire hereditatem, secundum eundem Ias. qui plura not. in materia monachi, in l. si quis mihi bona. §. seruus municipium. ff. de acquir. heredita. & ibi. num. 4. & 5. quid de monacho effecto episcopo vel Cardinali, & si monachus institutus nolit adire, an monasterium excludat substitutum. vide Ias. in l. 1. num. 42. ff. de vulg. Zaf. tract. substit. titu. de vulg. nu. 43. ubi an monachus magis æquiparetur filiofam. quam seruo. de quo per eundem Ias. in l. quicquid filius. ff. de acq. poss. quibus adde quod monachus est suus, & habet omnia iura suitatis, ac si remansisset in patris potestate: & sic patris hereditatem non aditam transmittit ad monasterium ex potentia suitatis, secundum communem per Ias. in l. sub conditione. nu. 1. ff. de liber. & posthu. in d. §. seruus municipium. in l. Gallus. §. & quid si tantum. num. 7. ubi dato quod per monachationem filius designat esse in patris potestate, retinet tamē iura suorum, & succedit patri ut suus, teste Alex. confi. 57. col. pen. lib. 2. confi. 13. lib. 3. Deci. in c. decernimus. col. 11. & seq. de iud. Et an Abbas vel prælati legatum vel hereditatem monachi solus absque consensu capituli vel conuentus repudiare possit? dic, ut per eundem Ias. in l. legatum. nu. 13. & seq. ff. de legat. 1. ubi concludit, quod sic, secundum communem ibi relatum. pro qua vide quæ scribit Rom. confi. 184. quid si monachus decedat ante aditam hereditatem, non transmittit ad Abbatem vel monasterium, teste Barto. in l. 3. ff. de condi. furt. Bonacoff.

Monachus si transeat ad aliud monasterium, an recuperet bona. Socin. in 2. part. confi. 222. distinguit, quod aut licite recedit, & recuperat bona ne aliud monasterium grauetur, aut illicite, & non recuperat. de quo etiam vide per eundem in confi. 270. & per Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantu. col. 12. ff. de liber. & posthu. ubi tenet quod non recuperet, etiam si sit dispensatus à Papa. Et in materia monachi transeuntis ad aliud monasterium, cuius monasterij esse debeant bona. vide Corn. in 2. vol. confi. 88. Bened. in confi. 96. Barb. not. in 3. vol. confi. 19. dub. 2. Card. ample & subtiliter in confi. 28. Alex. in l. 1. §. item acquirimus. col. 1. ff. de acquir. poss. Bella comba.

Monachus si interficeretur, & postea interueniret transactio, ut daretur certa pecuniæ summa rōne factæ occisionis, illa Abbati ac monasterio, non autem eius patri, si quempiā haberet, relinqueretur, ita voluerūt multi doct. referente Dec. in cap. in presentia. num. 57. extra, de prob. quorum sententiā commu. esse Alci. arbitratur in l. 4. §. Cato. ff. de verb. obli. licet ab ea discedat Boer. asseuerans contrariam esse communionem, decis. 12. nu. 8. 9. cuius sententiam Pet. à Placa, in epito. delictor. lib. 1. c. 6. nu. 18. approbare videtur. Kirchouius.

3 Monachus si occidatur vel offendatur, & habeat filium legitimum quem ante monachatum generauerit, tum ius faciendæ pacis vel remissionis, pertinet ad filium non ad monasterium. ita com. dicit Boer. decis. 12. 1. nume. 9. quem refert Plaz. cap. 6. delict. num. 16. & Caraita super 275. ritu mag. cur. in fina. Contrariam vero commu. dicit Alciat. in l. 4. §. Cato. nu. 175. ff. de verb. oblig. quem refert dom. Anto. de Padilla in l. transigere. nume. 38. C. de transact. Clar. distinguendum putat, an fiat offensio respectu religionis, an respectu personæ offensi.

offensi tantum. & in illo casu monasterium, in hoc verò filiū præferendum putat: in dubio verò vtrunque admittendum, & hoc in casu quo offensus religionem professus sit, aliās enim simpliciter præferendum filium. & ita dicit se vidisse iudicari d. s. q. 58. vers. vlt. quæro. P. Fichard.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Et in hanc opinionem cedit Arestum parlamenti Delphynalis, contra quendam religiosum Dalmatium de Vaesco nomine latum, qui vsufructum illi Legatum sine Abbatis licentia repudiavit. Francisc. Marius decis. Delphyn. q. 311.
2. Generali tamen Gallie consuetudine monachi ad successionem nō admittuntur. Nicol. Boerius. quest. 344. & Masuer. in prax. titul. de successione.
3. Ad conclusionem huius questionis dic quod licet hodie de consuetudine, & stylo curiarum Francie, iura successionis monachi perdant, & non succedant parentibus, tam in recta linea quā in collateralibus, non tamen perdunt iura sanguinis l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. nihilominus pater pro interesse vindictæ necis filij poterit admitti, vel è contra filius etiam attentæ naturalitate, per ea quæ notat Bart. in l. quesitum. de sepul. viol. & pariter Abbas & monasterium quibus videtur iniuria esse quodammodo facta & ita fuit per curiam Parisiensem ordinatum in causa mota inter Petrum Luchet patrem, & Abbatem de Madio ratione homicidij in personam Luchet monachi, et nobilem Petrum Gombault Dominum de Briano, quoniam patri fuit adiudicata mille librarum Turonen summa pro omni interesse & expensis, & Abbati prædicto nihil, quia dictus de Briano pendente processu composuerat cum dicto Abbate. Boerius. dic. decis. 121. num. 12.

Religionis professio vicem subit filiorum quò ad excludendum substitutum: & an id locum habeat in minoribus Sancti Francisci, & in alijs mendicantibus.

CAPVT III.

RELIGIONIS professio vicem filiorum subit quo ad excludendum substitutum: vt frequenter placitum inquit Fulg. consil. 53. Ang. consil. 80. incip. questio subtilis est. & vide quæ hanc etiam in re obseruo. vers. Substitutio in liberorum defectu. E. Suare.

Substitutum non excludunt fratres minores sancti Francisci: secundum Bart. in l. fin. C. quando, & quibus quarta pars deb. lib. 11. & in l. filiusfamilias. §. cum quis. ff. de leg. 1. Bald. in c. in præsentia. colum. 3. de probatio. Alexand. consil. 13. col. 2. volum. 3. & Dec. consil. 259. & consil. 419. viso eleganti consilio. num. 2. vbi planum facit istam esse communem opinionem, post Alexand. in d. consil. 13.

1. Et hoc ideo est. Nam fratres ipsi minores nullo modo capere possunt, suntque incapaces bonorum & successionis, ac pro mortuis, & penitus extinctis habentur. Clem. exiui de paradiso. de verb. signif. & ibi Doct. Bart. in tract. Minor. Iacob. Butrig. & Bal. in anth. ingressi. col. 8. C. de sacros. eccles. & in l. cum acutissimi. col. fin. C. de fideicommissis. Dec. & alij conformiter omnes in dicto cap. in præsentia. de probat. & idem Dec. in d. consil. 419. num. 2. & consil. 499. num. 5.

Imò frater minor professus, tantum abest vt patri succedere possit, vt etiam si post patris mortem ex cœnobio exierit, non solum à fratribus partem suam vendicare non possit, sed etiam cogi, & compelli queat ad reuertendum ad monasterium. ita Feder. de Senis consil. 26. Cardin. Zabar. consil. 112. Roma. consil. 268. in casu proposito breuiter dicendum. Alex. consil. 14. volum. 3. & consil. 92. volum. 4. Dec. consil. 259. num. 7. & consil. 419. num. 1. & seq. Paris. consil. 65. num. 7. 8. & 18. vol. 2. Bertran. consil. 78. viso. ante fin. volum. 3. & Iacob. Philip. Por. Imolens. consil. 23. num. 12. & ista est communis opinio, attestante Roma. consil. 296. circa declarationem propositi thematici, sub num. 1. Ias. in l. cum fundus. §. fin. ante fin. ff. si cert. pet. & in lex facto. §. fin. in fin. ff. de vulgar. & pupillar. substitut. Dec. in d. cap. in præsentia. post nu. 68. de probat. & Tiraquel. de vtroque retract. titul. 1. §. 1. Gloss. 9. num. 103. Et sic ex ipsa communi sententia, si aliquis religionem fratrum minorum ingrediatur, ibique professionem faciat, mox verò recedat abiecto habitu: hereditas patris tunc nimirum spectabit, & per-

tinebit ad consanguineos, nō autem ad ipsum filium professum, nec ad monasterium tanquam incapax, & bona possidere non valens. Et ita consultus in facti contingentia in anno 1575. respondi ad fauorem Vincentij, & Stephani Matane de ciuitate nostra, dum Fœlix frater eorum, abiecto habitu post emissam perfectionem, aliās assumpto per eum in religione sancti Bernardini, accessit ad domum Angeli sui patris, eique suavit, vt condere debet testamentum, prout ita egit, instituitque in testamento hoc prædictum Fœlicem, simul cum memoratis. Vincentio, & Stephano: respondi inquam, antesignatum testamentum, & institutionem nullas vires habere potuisse, sed penitus nullum, inutile, & frustratorium appare, tam quò ad ipsum Fœlicem, quā etiam quò ad monasterium, & hereditatem totam, & integram ipsius Angeli spectauisse, & spectare ad eosdē Vincentiū & Stephanū eius filios.

Cæterum antedicta communis ita explanata, claudicat, non fortiri locum in fratribus sancti Dominici, & sic prædicatoribus. Nam fratres ipsi prædicatores possunt capere ex testamento, & sunt capaces, non quidem ex regula, sed ex priuilegio Papæ, vnde substitutum excludunt: secundum Bald. in l. cum acutissimi. C. de fideicommissis. & in anth. nisi rogati. colum. 1. C. ad Trebel. Alex. consil. 83. vol. 2. Card. in Cle. eos. in fin. de reg. Fely. colum. 25. & alios omnes in dict. cap. in præsentia. Viuius.

Substitutio euanesceit per ingressum religionis fratrum minorum, ac aliorum mendicantium, vbicumque testator daret substitutum sub hac conditione, si institutus decederet sine liberis ex se legitimè descendantibus, vel ex suo corpore nascentibus, & consequenter monasterium excludit substitutum ipsum sub conditione, si grauatus decesserit sine liberis ex suo corpore, & legitimo matrimonio procreatis, casu quo grauatus monasterium ingrediatur, & professionem fecerit: vt voluerunt Cyn. Bargarottus Bononien. & Ricar. Mal. & Barto. in anth. nisi rogat. ff. ad Trebell. Dyn. & Bartol. in l. si ita quis. ff. de verbor. oblig. Lapius in alleg. 129. Factum super quo iuris consilium quæritur. sub num. 19. Angel. consil. 80. Ripa cū alijs allegatis per eum in lex facto. §. ex facto. num. 12. ff. ad Trebel. vbi deducit istam esse communem opinionem; & magis communem fatetur D. Quintil. Mand. magnus practicus in add. Lapi. in d. allegat. 129. in litera D. la seconda. quam sequitur, & citat, atque tuetur cumulatissimè Berous in cap. in præsentia. num. 482. cum alijs seq. de probat.

In contrariam verò partem videlicet, quòd substitutus ipse non excludatur per monasterium, inclinarunt Hostien. & Ioan. And. in cap. Raynaldus de testam. Fely. in cap. licet vndique. sub nu. 2. de offi. & potest. iud. deleg. Bald. & Saly. Paul. Cast. Fulg. & Florian. in d. anth. nisi rogati. & Imol. in dicta l. si ita quis. in fin. vbi aperit istam esse communem opinionem, & veriorē ait Ripa in d. §. ex facto. sub num. 12. & ei inhæret etiam Alex. consil. 13. vol. 3. Dec. & Mantuam nu. 61. in dicto cap. in præsentia. vbi respondet omnibus contrariis.

Et de hoc mirandum non est: quoniam in præsentia casu, cum substitutus hæres religionem bonorum incapacem ingressus sit, mors illa ciuilis idem operatur, quod naturalis respectu illius fideicommissi: & iuxta explanationem traditam per Doct. hanc partem sustinentes, est locus fideicommissio, vt concedit Ias. consil. 132. volum. 2. Crauet. consil. 152. Doct. in l. cum patre. §. hereditatem. ff. de leg. 2. & Roland. à Valle consil. 97. num. 41. volum. 2.

Sed quid ego infelix peccator dixerim in tam dubitabili passu? concurrā igitur amoto omni timore cum prima opinione tanquam tutiori, rationabili, ecclesiæ fauorabili, & frequentioribus votis approbata. Quam communem ita retentam vtiliter ampliat, & in aliquibus casibus limitat Berous in d. cap. in præsentia. num. 478. cum alijs seq. vt vberius discurrā in proxima sequenti opinione.

Est benè quidem verum, quòd si hæres institutus ingressus foret monasterium bonorum capax: tunc cessaret equidem quælibet difficultas, & res plana, & absque discrimine aliquo redderetur, & non esset aliter locus substitutioni: secundum Bald. consil. 426. super puncto præmissio vol. 2. & consil. 253. casus talis est. volum. 3. Anchar. consil. 165. questio talis est. colum. 1. Doct. omnes in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. & in dict. cap. in præsentia. & Tiraquel. cum quamplurimis signatis Doct. per eum in l. si vnquam. versicul. Suseperit liberos, num. 42. C. de reuoc. donat. Viuius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Ita Parisiis iudicatum est 10. Maij, anno 153. in causa appellationis inter fratres Minores religiosos ordinis D. Francisci, montis Brisonis, & cuiusdam spiritualis eius ordinis amici ex vna parte, & Carolo Labeset ex opposita, decretum siquidem est dictum Labeset debere persolvere sortem principalem cuiusdam annua pensionis dicto monasterio testamento legatam, ad summam quingentiarum librarum Touronen. Recipi tamen posse dictam summam per spiritualem illum amicum, uti postulabant dicti religiosi pernegatum est, conclusumque eam summam duobus eiusdem ordinis amicis non religiosis presente & vocato procuratore regio committenda, qui fideliter eam in reparationes ecclesiarum, & alia eiusdem monasterij necessaria impendant. Arriragia porro dicta pensionis requirente, illustrassi. Domina Ludouica de Sabaudia Regis matre Sereniss. qua comitatum foresta cuius hac vrbs Montis Brisonis capitalis est, eisdem duobus elect. persoluenda, & in eisdem monasterij vsus distribuenda decreuit senatus. Ioan. Papon. lib. 1. Arest. tit. 8. de religiosis mendicantibus Arest. 4.
- 2 Sc iudicatum fuit Florentia mensa Augusti, 1578. & confirmatum per iudicem appellationis Rote Florentinae, mense Ianuarij, 1579. & anno, 1561. & per excellentem c. Ioan. Maria Paulotium conservatorum auditorem confirmatum Florentia, anno 1563. Borzn. Causale. decis. 9.

Monachus an fiat intestabilis, ita ut testamentum eius, etsi rite factum, ante ingressum religionis, rumpatur: & quid si monasterio iam ingresso, testetur.

CAPVT IIII.

MONACHVS factus, statim fit intestabilis, & sic testamentum eius per ingressum in monasterium, fit irritum, auth. ingressi. C. de sacros. eccl. Et hanc opinionem communiter sequi doc. attestatur Imo. in cap. 1. vers. quid autem, si aliquis. de testa. de qua vide Duran. in arte testan. tit. 3. cau. 9. I. Fich.

Testamentum rumpitur per ingressum religionis. Ioan. Dur. in arte testan. tit. 3. cau. 9. com. dicit. Villal.

Testamentum monachi rite conditum ante ingressum monasterij, utique non rumpitur nec irritatur, & sic illud monachus post professionem destruere, mutare, aut reuocare nequit, secundum Ang. & Imo. in l. 1. ff. de testa. Ant. Butr. Abb. num. 61. & Aug. Beroum. nu. 513. cum aliis seq. in c. in praesentia. de probatio. & Ias. in auth. si qua mulier. sub num. 27. cum ceteris seq. C. de sacros. eccl. vbi existimat istam opinionem veriore esse, atque communem dicit. Dilectus, in tract. de arte testan. tit. 3. de liberis instituen. cautela 9. nu. 1. & Vasquius, in tract. de successione processu. tit. qui testari non poss. lib. 1. §. 1. num. 52. In contrariam vero partem inclinarunt Bart. Bald. & Paul. Cast. in d. auth. si qua mulier. Dec. in d. c. in praesentia. nu. 349. cum aliis seq. & Vasquius vbi supra. Tamen reiecta sententia hac Bart. & sequacium in harendum esse puto in actu pratico communi praemissa, cum qua sentit etiam Rubeus conf. 155. & Coua. in c. 2. de testa. nu. 9. & Clar. in tract. de testa. lib. 3. §. testamentum. q. 28. F. Viuius. opin. 883.

Monachus si testetur ante religionis ingressum, contemplatione tamen ipsius ingressus poterit, testari, etiam sine solennitate iuris communis. Clarus dicit comm. in §. testamentum. q. 28. vers. in primo. P. Fichard.

Monachismus superueniens rumpit testamentum antea confectum, adeo ut nec legitima debeat Monasterio. communem dicit Deci. conf. 318. alij plures passim.

Contrariam vero communem esse dicit Ias. in auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. Et sequuntur alij, sub distinctione tamen, utrum testator ille tempore testamenti conditi cogitauerit de ingrediendo monasterium, vel non cogitauerit, & c. prout utranque opinionem refert Fern. Vasq. lib. 3. Illustr. cōtro. c. 102. num. 2. Et postea ibidem subiungit. itaque omnes fere conueniunt, ut si tempore testamenti, testator cogitauit de monachismo futuro, tunc per monachationem subsequen- tem non rumpitur testamentum: quod si tempore testamenti non cogitauit de monachismo futuro, tunc per ingressum religionis rumpitur testamentum: non secus ac postumi agni-

tionem, secundum vnam communem sententiam, licet secundum alteram communem sententiam, etiam hoc casu non rumpitur, quod etiam tenuit Viglius in prin. Instit. quib. mod. testa. infir. Et hac opinio magis placet, & c. postea lectorem remittit ad Dida. Couar. in c. 2. de testa. num. 4. vbi plenè tractat idem Io. Fich.

Monasterium post testamentum abs se factum ingrediens, quod nil potest habere proprij, ut est ordo mendicantium, quia ciuilliter censetur mortuus, bona sua statim post ingressum ad institutos testamenti, sicuti testamento non facto de uoluerentur ad venientes ab intestato. c. vnico. & ibidem Iap. de relig. lib. 6. quia hoc casu mors ciuilis comparatur morti naturali, & eundem operatur effectum, iuxta notata in l. 1. & ibid. Bart. ff. de testa. ut canonista. d. c. vnico. & clem. exiui. de verb. sig. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. regula 103. nu. 31. Si verò monasterium proprium habere possit, tñ si minus legitima relinquatur mortuo testatore monacho, ad supplementum aget. Sin nihil relictum sit, rumpitur testamentum instar posthu. natiuitate. l. 1. & 2. ff. de lib. & posthu. l. posthumus. C. de bo. pos. contra tab. & ibid. glo. quod communiter, similiter teneri ibi. nu. 43. refert Bened.

Testamentum eius qui post ingreditur religionem quae proprium habere non potest, ut est ordo mendicantium, valet, ac statim post ingressum veluti per mortem ciuilem confirmatur, bonaque eius deuenient ad eos quibus testamento reliquit, mors enim ciuilis ex hoc inducta eundem effectum habet in testamento, quem habet mors naturalis, prout not. in l. 1. ff. de testa. & ibid. per Bart. & canonistas. in c. vnico. de relig. domib. lib. 6. & in clem. Exiui. de verb. sig. quod communiter teneri refert ibid. nu. 37. idem Capr.

Testamentum eius qui post ingreditur religionem quae in communi proprium habere potest, si tempore testamenti non cogitauit de ingressu, per ingressum, quia tacite videtur mutare voluntatem suam, ingrediendo bona acquiruntur monasterio. auth. ingressi. C. de sacros. eccl. Si verò cogitauerit de ingressu, tunc licet glossae communiter dicant, quod si ad ea reliquit, rumpatur testamentum, quippe cum monasterium leco filij habeatur, glo. c. in praesentia. de probat. & in auth. de sanctis. episcop. §. sed & hoc praesentia. col. 9. tamen si monasterium fuerit institutum in aliquo, tunc monasterium utitur fructu relictis illis ad vitam, quo mortuo redibunt ad institutos in testamento, ac confirmabitur eius morte testamentum, ut voluit Bar. in l. 1. ff. de testa. & si monasterio minus legitima relictum sit, ad supplementum agere potest. iuxta. not. in auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. & in l. omnimodo. C. de inof. testa. Si verò monasterio nihil relictum sit, tunc monasterium loco filij habetur, & rumpitur testamentum tanquam nato posthumus l. 2. de lib. & posthu. l. posthumus. C. de bo. pos. cont. tabul. & ibidem. glo. quod communiter teneri ibidem num. 39. & 43. refert Capr.

Testamentum quod fit per monachum post ingressum monasterij, & sic post promissionem, ex permissione authent. si qua mulier. C. de sacros. eccl. est propriè testamentum, & omnia iura loquentia de testamento, habent locum in eo. est cōmuni. opin. cont. Azo. sec. Soci. cōf. 13. praesens consultatio. vers. item non requireretur. vol. 1. M. Charian.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Paucis quid hac de re iudicandum sit iure communi explicat Anastas. Germon. lib. 2. de sacros. immunit. cap. 3. num. 13. 14. 15. 16. His fere verbis: Monachi siue Clerici sint, sicut non item, omnibus fere quibus illi qui verè clerici sunt immunitatis gaudent beneficijs. Habent ex Valentis, & Martiani constitutione. l. 1. 3. C. de sacrosan. Eccl. bona propria & testamenti factionem, nec irritum fit eorum testamentum religionis ingressu. quamquam Accursius, ad Auth. si qua mulier. C. eod. tit. putet rumpi, atque omnia competere Monasterio, sed malè. Nam Iustiniani Nouella 123. ex qua illud Accursij authenticum est desumptum, loquitur de eo, qui nullis exstantibus liberis intestati exitum fecit quo casu succedit monasterium prout in scripto. Theodosij, & Valentiniiani habetur. l. 20. C. de Episc. & cler. quod si ante monachismum testamentum non fecerint, non possunt postea fatere, Nouella 5. Iustiniani. Omnia enim quae eorum fuerint propria, tacito iure ad Monasterium trāseunt excepta falcidia debita successione, quae liberis conseruatur in quam tamen debent imputare liberi dotem, & donationē propter nuptias, prout ius commune exigit. l. 29. C. de inof. testament. Excipitur etiam vxoris dos, & lucrum nuptiale ex casu mortis. l. vltim. §. nam & maritis. C. de Episc. & cleric. atque ita casus mortis trahitur ad casum monachismi. Non aequè excipitur donatio inter coniuges, licet Ioannes Andreae, ad cap. vltim. de donat. inter virum, &

*uxor. existimauerit ciuili morte, hoc est monachismo, perinde confir-
mari donationem inter virum & uxorem, atque confirmatur mor-
te naturali. Ipse tamen alias docui (lib. animadu. 2. cap. 13. dona-
tionem religionis ingressu perituram, nisi elapso professionis anno
confirmata sit. Hodie ex eiusdem Iustiniani Nouella 22. & d. No-
uell. 123. monachus inter liberos potest facere testamētum. virili por-
tione monasterio quod ingressus est, relicta. Et ex Leonis Nouella
5. etiam de ijs qua post ingressum acquisiuit, testamentum facere po-
test, vel in assem, si quid rerum suarum monasterio in ingressu contu-
lerit: vel si non contulerit in bensem, triente monasterio relicto. Ha-
bet ius legitimarum hereditatum monachus d. l. vlt. § hoc etiā. nec
vt ingratus potest exheredari, quod inuito vel ignorante patre reli-
gionem sit ingressus. Hæc ille de ijs qui monasterium ingrediuntur,
quod in communi proprium habere potest. de Franciscanis alia lon-
ge est ratio quibus ne in communi quidem bona immobilia habere
concessum est. vide Nicol. Boerium. q. 354.*

**Monachus an habeatur pro mortuo, quo ad omnes
actus ciuiles tam actiue, quam passiue. Item de
monacho habitum suæ religionis deferente, vel
coopertum & in abscondito portante.**

C A P. V.

**Monachus habetur pro mortuo quo ad actus ciui-
les. l. Deo nobis. C. de episc. & cler. cano. placuit.
16. q. 1. secus tamen quoad actus naturales. not.
Accur. in auth. idem est C. de bo. quæ lib. Bellon.**

Monachus non potest esse actor nomine pro-
prio. not. in c. cum dilecta. de rescrip.

Fallit in 8. casib. vt per Fel. in d. c. col. 25.

Fallit in 5. casib. quos not. Bened. Capra in suo tract. reg. 85.

Monachus neminem potest in iudicio denunciare nisi pro-
prium Abbatem: extrajudicialiter autem, & ad poenitentiam
potest quemcunque denunciare. com. dicit Abb. in c. ex parte.
nu. 6. de accusat. sed hoc raro contingit in pract. Clar. d. §. fi. q.
8. ver. item quæro. P. Fichard.

**Monachus claustralis simplex in ciuilibus conueniri non
potest, cum non habeat proprium. 12. q. 1. c. nolo. & c. non di-
catis. de statu monachorum. & ibidem notatis, sibi enim im-
putare debet qui contrahit imprudenter cū monacho, & hoc
tenuit Inn. & Host. in c. quanto. de offi. ord. Lignan. in clem. 2.
de statu monac. & D. Nic. in cap. cum contingat, de foro com-
petenti, & capitulo, si quis contra. de foro compet. & ita com-
muniter teneri refert Bened. Capr. reg. 84. nu. 44. Quod tamē
fallit quādo monachus de licētia Abbatis esset in studio, quo-
niam tunc videtur concessa potestas contrahendi in ijs sine
quibus commode in studio versari non possit, vt not. in c. ex
parte. de accus. quia obligatur monasterium ex mutuo vsque
ad probabilem summam. gl. in c. non dicatis. 12. q. 1. Archid.
in c. vt periculosa. ne clerici vel monachi. & Inn. in d. c. quāto.
& D. Nic. d. c. cum contingat. & d. c. si quis contra. & commu-
niter tenetur quod monachus tali casu agere & cōueniri pos-
sit, quo tamen casu, cum Abbas monasteriū defendere tenea-
tur, non poterit esse iudex, neque enim par est partem iudicē
esse, c. nullus. 4. q. 4. & ideo conuenietur monasterium coram
Episcopo, secundum D. Nic. d. c. si quis contra aut si sit adhuc
in remotis coram rectore, vel iudice ordinario studij, vel loci.
vt dicit Imo. d. c. quanto. argumento. l. si longius. ff. de iud. vt
refert Bened. ibidem. nu. 49. & seq. Quod tamen non procedit
quando monachus sine licētia Abbatis versaretur in studijs,
quo casu cum monasterium non obligetur, coram Abbate
erit conueniendus: quia cessat suspicio, vt tenet Inn. & D. Nic.
d. c. quanto. & Archid. in cap. vt periculosa. ne clerici vel mona-
chi. & Ligna. d. cle. 2. & ita quoque communiter teneri refert
ibid. nu. 32. idem Bened. Capr.**

Monachus licet nomine proprio neque agere, neque con-
ueniri possit, cum non habeat proprium, & ne Cappam qui-
dem, quam monasterij nomine detinet, quare nec restitutio-
nē ablatae suo nomine petere potest, prout not. 12. q. 3. c. no-
lo. & c. non dicatis. de statu monach. id tamen inter alia fallit
in causa criminali, quia potest Abbatem malum accusare, ex
pensis monasterij, gl. in c. ex parte. de accusat. perinde atque
Abbas accusatus vel remotus se monasterij expēsis defendit.
atque tuetur, secundum Alanum & Vinc. & Io. Andr. d. cap. ex
parte. cum quibus cæteros communiter residere refert Bened.
Capr. reg. 85. nu. 3. similiter fallit inter alia, si monachus agere

vellet pro causa suæ electionis, quia id potest quoque expen-
sis monasterij, quod procedit quando eligeretur in prælatum
monasterij cuius est Monachus, alias si in prælatum alte-
rius, non potest agere sine licentia sui prælati: prout notatur
in c. si religiosus. de elec. lib. 6. & ita quoque communiter tene-
ri refert ibi. nu. 4. idem Capr.

Monacho contrahenti, an solui possit, vide aliquid per Ale-
xan. in l. eum qui ita. §. 2. de verb. oblig. Ange. Instit. quod cum
eo. in prin. Vezinus.

Monachus potest esse tutor legitimus. Panor. in c. ex parte.
de sepul. & in c. non minus. nu. 15. de immu. Eccl.

Vide tamen Bal. in l. pen. C. de curat. furio.

Quæro, An monachus possit esse testis? Resp. quod sic, ita
tenet glo. §. cogitandum. auth. de monac. quæ glo. est ordina-
ria Hanc opi. tenet quoque Bal. auth. ingressi. C. de sacro. Ec-
cles. & est commu. opin. secundum Ias. l. hac consultissima. in
prin. C. de test. Contrarium videtur. in c. 2. de postul. & c. mo-
nach. 16. q. 1. Vide Campeg. concl. 94.

2 Amplia etiam procedere in testamentis. Namque mona-
chus potest esse testis, ita probat tex. c. nuper. extr. de testib. &
hanc opi. tenet Bal. l. 1. verbo, super. q. 10. C. de sacrosan. Eccl.
& firmat Spec. tit. de teste. verbo, quid de monacho. & sequi-
tur ibi Io. And. in add. Eandem opi. approbat Bar. in l. in tan-
tum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuis. pract. Papien. for. iuram.
testium. verb. protestante. vbi dicit quod hæc est veritas, & ita
consultum esse per excellentes iurisperitos. Hanc quoque
dicit communem esse opi. Syluest. Aldobr. instit. de iure per-
so. in prin. nu. 40. Mich. Grassus.

Monachus deferens habitum, vel portans illum cooper-
tum, dicitur apostata. Phi. in capit. 2. colum. 1. ne cler. vel mo.
in 6. vide tamen in ver. apostata. Et Phi. in c. fi. de reg. iur. in 6.
Vezinus.

Monachus habitum suæ religionis non deferens, incurrit
pœnam excommunicationis. c. vt periculosa. ne clerici vel mo-
nach. in 6. Et licet aliqui dicant quod si occulte deferat non in-
currat pœnam excommunicationis, sec. Archid. d. c. vt pericu-
losa. cuius opi. Claud. in repet. l. vt vim. nu. 99. ff. de iusti. & iur.
dicit docto. communiter sequi. Tamen contrariam, scilicet q.
monachus nihilominus incurrat excommunicationem, etiā
si occulte habitum deferat. com. dicit Calc. conf. 123. nu. 1. per
gl. in cle. fi. in vers. extrinseci. de vi. & hon. cler. quæ opin. Clar.
magis placet quam prior, ita tamen, nisi cum causa & licentia
superioris occulte habitum ferret. Clar. d. §. fin. q. 77. vers. mo-
nachus. P. Fich.

Habitum religiosus si post factam professionem dimittat,
non poterit successionem recuperare: nam quod semel amif-
sum est, non potest sine aliorum facto recuperari. bona enim
iam sunt per religionis ingressum consanguineis acquisita: &
quamuis demum ille fiat secularis, bona iam alijs acquisita
non recuperabit. l. quod si minor §. 1. ff. de minor. Rebus. in
tract. de resti. art. 1. in gl. 2. nu. 2. & in procem. consti. regiarum
in gl. 5. nu. 23. & sic sunt tales religiosi inhabiles ad succeden-
dum, & si semel facta professione monasterium exeunt, & de
facto matrimonium contraxerint, adhuc erunt inhabiles ad
succedendum. Verum si fuerint coacti exire monasteriū quia
facultates non erant sufficientes, tunc solet illis decerni & ad-
iudicari prouisio quandiu viuent pro eorum al. mentis, & vi-
ctū, non quod eis tradatur proprietas, aut rei al. iuriu. posses-
sio, sed solum pensio. & ita pluribus arrestis decum fuisse re-
fert Guliel. Bened. in repe. cap. Raynutius in verbo, & uxorem.
nu. 262. Bonacossi.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide qua supra notata sunt, titulis de Abbatibus & de Cle-
ricis.

2 Absit (inquit Guido Papæus: decis. Delphin. q. 517) quod testa-
menta, vel alia vltimæ dispositiones, in quibus religiosi etiam mendi-
cates pro testibus adhibentur, debeant propter hoc irritari, imo quod
tales pro testibus adhibeantur in vltimis voluntatibus. se habet cō-
munis obseruantia, nec obstat dictum Io. Fabr. instit. de testibus. §.
testes. qui videtur tenere quod non valeat, quia siue lege loquitur:
licet enim tales religiosi pro testibus adhibiti, testimonium in iudi-
cio ferre non possint, sine superioris licentia, vt in cap. 2. de posthu.
non propterea sequitur quod ipsa dispositio vitietur. Sicut dicimus
in excōicato, qui a testimonio ferendo repellitur, vt in c. veniens. ex-
tra de testib. attamen testamentum vel contractus in quo adhibetur
pro teste non vitatur, ita tenet Specul. tit. de testib. §. instrumentum
publicum, versicul. quid si testis inscriptus in testamento & c. idem
tenet Innocen. in cap. pia gloss. super verbo, duraturis. extra, de ex-
ceptionibus. Hoc etiā probatur in religioso dato executore in testa-
mento: Nam datio valet, licet ipse officium illud exerceret non pos-
sit sine

Com. opi. Tom. j.

Q

lit. sine

fit, sine superioris licentia, ut in cap. fin. de testibus lib. 6. Sic etiam idem erit in teste. & ita secundum hanc determinationem vidi iudicari in hac curia parlamenti. Hec Papens. Vbi & duas non infirmæ obscuritatis quæstiones vide discussas, alterum de excommunicato, alterum de religioso.

Religionem vouens, antequam committat homicidium, an per Iudicem secularem possit puniri. Item monachi claustralis correctio in criminalibus ad quæ pertineat: & cui ipse magis & prius parere teneatur, Episcopo scilicet, an Abbati.

C A P V T VI.

Monachus faciens intrandi religionem, antequam committat homicidium, non potest puniri per iudicem secularem. Bald. in l. i. C. an seruus ex facto suo. Et statuit iuramento suo, an ante commissum delictum votum fecerit. Ias. in l. cum quædam. nu. 2. ff. de iurisd. om. iud. Et hæc quidem est magis com. opi. ut probat Viuius in suo commentum opi. ver. ordo Ecclesiasticus, ad fi. in vers. clerici. fol. 22. in prima impressione, & in secunda est opin. 38. in 1. part. iuramentum autem suum non sufficeret, quando aliqua coniectura esset contra eum. Menochius de arbitr. iudicis casu 241. nu. 6. Bonacoss.

Monachi claustralis correctio videtur ad Episcopum pertinere in criminalibus, si in forma iudicij agatur, ut est com. opi. secus si non in forma iudicij. Sed contrarium est verius ad solum Abbatem spectare, ut est om. opi. Capr. regula 84. num. 2. & 3. Abbas autem non cognoscit de crimine sui monachi, si privilegium extaret in contrarium alterius superioris. Idem in notorijs, scilicet actu permanentibus vel actu interpolatis. ut est com. opi. Capra ibi nu. 28. Bonacoss.

Monachi claustralis correctionem, si agatur in forma iudicij, licet Inno. Host. Abb. Ioan. Andr. Collect. & Aegid. Bellamer. in c. quanto. de offi. ord. videantur tenere, ad Episcopum & Abbatem pertinere, per gl. in c. de persona. 1. q. 1. & gl. 18. q. 2. c. 1. quod voluit Hug. ibid. & communiter videri, tamen contraria opinio, scilicet iurisdictionem siue correctionem etiam in grauioribus criminibus ad solum Abbatem, paucis quibusdam exceptis pertinere, non solum si agatur ad correctionem iuxta regularia instituta, sed etiam si agatur ad penam iuris & via ordinaria, verior est, per c. ea quæ. de statu monac. & ibid. gl. c. reprehensibilis, in fi. de appellat. c. corripitur, 24. q. 3. c. Abbatis. 18. q. 2. c. quæ ab Ecclesia. de of. ord. & glo. in c. quanto. eo. tit. gl. in c. experientia. 1. q. 1. gl. in c. pe. de of. ord. gl. in c. de persona. 1. q. 1. gl. in c. pastoralis. de of. ord. & ita in d. c. quanto. tenuerunt Laurent. Vincent. Philip. Goffred. & D. Nicola. in c. cum contingat. de foro comp. quam firmat Ioan. de Ligna. in clem. ne in agro. de statu monach. cuius dicta Aegidius Bellamer. ibidem approbat, & hanc ut communem tenendam asserit Bened. Capr. reg. 84. nu. 2. & 3. & num. 16. dicit hoc procedere, etiam in Abbate confirmato, necdum consecrato, quia etiam ante benedictionem statim post confirmationem recipit iurisdictionem, iuxta not. in c. transmissam. & c. venerabilem. de elect. gl. in cle. 2. de statu monacho. & hoc tenent, d. c. quanto Host. d. Ant. Imo. D. Nic. & communiter Doctores, quod tamen inter alia fallit, quando in contrarium extaret consuetudo, tunc enim cum iurisdictionem etiam contentiosam det, est seruanda, Barto. in l. fin. ff. de aqua pluuiæ ar. cen. cap. cum contingat. & ibidem gloss. & Docto. communiter, de foro compet. item in notorijs actu permanentibus, nam in his Abbatis negligentia excusari non potest actu transeuntibus, sed Episcopus corrigit & punit suos, c. Romana § notoria. de cens. lib. 6. c. super eo. de cohabitatione cle. & in c. dilectus. de appellat. c. cum tu. de vsur. item fallit quando ageretur super crimine, ob quod sequi possit degradatio, tunc enim non Abbas, sed Episcopus cognoscet, & corrigit monachum, quia inferior Episcopo non potest actualiter nec verbaliter degradare, c. degradatio. in princ. de penis. c. transmissam. de elect. & docto. communiter, in c. at si clerici. de iudi. quod procedit etiam si per viam inquisitionis procederetur, ut refert Bened. d. reg. 84. nu. 24. 25. & 27.

Monachus cui magis, & prius, Episcopo, an vero Abbati parere teneatur? & quia materia utilis, & quotidiana est, teste Pan. in cap. cum contingat. num. 21. de foro compet. Ideo aliquorum opiniones referre non præmittam, demumque

quid respondendum sit subiungam. Et quidem primo Matthæ. quem Zabare. clem. ne in agro. §. quia vero, q. 8. de statu monachorum, refert, & passim sequitur, huius fuit sententia, quod ubi monachus ab Episcopo animarum curæ præficatur, quo ad ipsam curam concernentia, in reddenda quoque primitiarum, & decimarum ratione, ac in causis iuris ordine per tractandis, ipsi Episcopo potius, quam abbati: in fractione vero voti abstinentiæ, & silentij, obseruatione, ac cæteris, ad regulæ & ordinis monachalis obseruantiam attinentibus, Abb. obedire debet, & tenetur. Sed quod in omnibus Episcopo parendum sit, testari nobis videtur quod Aug. lib. confessionum secundo ait, maiorem, inquam, potestatem minori ad obediendum præferri, canon. quæ contra mores, octaua dist. ubi propositio maior probatur, prout quod Episcopo monachus subiectus, & illi merito obsequendum sit, probat text. in can. monasteria, el. 1. 18. q. 2. ubi quod monasteria, & monachorum disciplina ad eum pertinent Episcopum. in cuius territorio sunt instituta, & text. in cano. cognouimus. eadem causa & quæst. quo in loco Greg. Vitali. Sardinia defensori, cum ad ipsius Greg. peruenisset auditum, quod pro suo quisque libito voluntatis, diuersisque de causis tam feminarum quam Dei seruorum virorum monasteria perturbabat, rescribens illi, ut in posterum illa sic perturbare, & vsurpare sua auctoritate nequaquam permitat, admonet, & ut Episcopus sub cuius moderamine sunt desuper intendat, & ipsius sollicitudo sit: causas quoque & utilitates inter monachos disponere iubet, & monachos itaque Episcopis subditos fore ibi legitur. Ad idem facit tex. in can. non semel. eadem causa & quæst. ubi Aurelianensis concil. constitutio, Episcopis ut non semel, sed sæpius monachorum monasteria visitent, & si quid corrigendum putauerint: & fuerit, corrigant iniungit. huicque gl. in can. hoc tantum. 18. q. 2. dñi correctionem ad Episc. pertinere ex textu illo arguit. ex text. in can. qui vere. 16. q. 1. ubi ex Calcedoniensi concilio monachi solitariam in eremo vitam ducentes, ut honore quo propter ea meriti dijudicantur veneretur, ab Episcopi subiectione exemptos: eos vero qui in monasterijs per singulas ciuitates, & possessiones existentibus degunt, illis subiectos existere sancitum legimus. Episcopum quoque monachis præcipere, & legationis munus iniungere posse eiusdem concilij auctoritate in c. quidam monachi. eadem causa. & quæst. iuncta gl. comprobatur habemus ex textu in c. relatu. ne cler. vel monac. secular. nego. se immisc. ubi Episcopus monachos religione neglecta, seculari more viuentes, ad regularem obseruantiam impellit, atque cogit, ipsumque Episcopum in monachos potestatem habere firmat glo. in c. nulla. 18. q. 2. Verum alij sic distinguunt, quod aut pro minimis excessibus contra monachos agendum est, & isto casu Abbati, vel priori subfunt, ab illoque plectendi sunt. aut de grauius quæritur, & agitur excessibus, & ab ipso sunt Episcopo puniendi, refert gl. in d. can. hoc tantum. 18. q. 2. allegat text. in c. monachi. de sententia excom. & in can. si quis monachos. 90. dist. & in can. no dicatis. 12. q. 2. quæ tamen gl. aliter distinguit, hanc saniorè inueniens sententiam, quod aut contra monachum iuris ordinem proceditur, & agitur, & tunc coram Episcopo agendum est, ad glo. in can. persona. 1. q. 1. Aut non in forma iuris, & tunc secus, allegat textum in c. reprehensibilis, de appellat. qui textus loquitur indistincte de excessu, & monachum ac religiosum cum aliquo excessu fuerit corrigendus contra regulam prælati sui, capituli disciplinam appellare prohibet. sicque Matthæ. & Zabarel. opinionem supra citatam corroborat: eamque textus in c. ad nostram. el. 1. eo. tit. comprobatur: ab ipsa tamē non prohibetur Episcopus correctione, ubi in ea Abbas negligens, & remissus fuerit. ut probat tex. in d. c. relatum. ne cler. vel monac. seculari. nego. se immisc. & glo. in d. can. de persona. 1. q. 1. ac text. in cano. corripitur, 24. q. 3. & in c. quanto. de of. ord. ad Abbatem quidem in monachos, tam quo ad regularem disciplinam, & correctionem, iuxta tex. in c. ea, quæ. de sta. mona. quæ etiam quoad reliqua extra illam, plenariam pertinere iurisdictionem nonnullorum sententia testatur. ut gl. d. c. de persona. ait, ipsosque suos monachos excoicationis sententia aculeo feriri posse, ex tex. in c. cum in Ecclesijs. de maiora. & obediens. quod probari pariter videtur ex glo. in allegat. can. quæ contra morē. 8. dist. ibi ergo magis obedit monachus Episcopo quàm Abbati. quod falsum est, & in can. 1. & 2. 59. dist. Inno. vero. in d. c. quanto. de offi. ord. illam sectatus est sententiam, quod si agatur contra monachum ad correctionem secundum regulam, primo loco correctio spectat ad Abbatem: sed si accusatur criminaliter, debet coram Episcopo accusari. Si vero agatur contra eum de pecuniaria, vel ciuili causa, & principaliter ad monasterium in quo dictus monachus residet spectat, non ipsius monasterij Abbas, sed Episcopus, siquidem ad aliud

ad aliud dicto Abbati subiectum monasterium pertinet, tunc vterque cognoscit, & est iudex, scilicet Abbas, & Episcopus, & in actoris optione est, coram quo ipsorum conuenire velit. Quid denique in tanto opinionum conflictu approbandum, sequendumque sit percipiendum est: dic non recedendum esse ab ea opi. quæ primo fuit Ioan. de Ligna. in d. clem. ne in agro. de sta. monac. quam Abbas, & ceteri Scriben. in d. c. cum contingat. ver. & in istis de foro compet. sequuntur, videlicet Abbatem in monachos suos vbicunque delinquant, contrahant, vel resideant, tam in ciuilibus, quam in criminalib. & tã correctionaliter quam iurisdictionaliter & priuatim ad episcopum, non autem cumulatim iurisdictionem habere. Fel. quoque idem in c. pastoralis. versiculo septimo limita. de offi. ord. dummodo de crimine quod depositione, & degradatione dignum sit puta hæresis, capitulo ad abolendam. de hæret. in 6. de literarum apostolicarum falsitate, capitulo ad falsariorum de crim. fal. non agatur. iurisdictionem habere, & coram ipso Abbate primo conueniendos fore, si tamen commode adiri possit, & loci distantia non repugnet, sed aptum, & commodum præbeat aditum: alias & data Abbatis negligentia, coram ipso conueniretur. Episcopo. d. c. quanto. canon. Abbates. 18. q. 2. c. religiosus. de testa. in 6. c. religiosus. de electio. eodem li. c. sicut. de simo. & præallega. cap. in ecclesiis. de maio. & obed. & si ordo iste peruertatur, fori declinatoria & exceptio obstat. Hanc eandem opinionem secutus est idem Abbas in cap. cum ab ecclesiis. nu. 10. ver. in monachis tamen. & in cap. pastoralis. nu. 6. de offi. ord. & in d. c. quanto. in quantum se ad ea quæ in prædicto c. cum ab ecclesiis, dixit, ad quæ pariter in c. si quis contra clericum. 2. not. eodem tit. de foro compet. se remittit. eamque passim Rom. conf. 375. in proposita questione, & Cal. conf. 20. an Abbas, de regula. & stat. monacho. secuti sunt vtroque & attestati, sic in dict. cap. quanto, de offi. ord. ac Doctores cõmuniter cõcludi, ab ea igitur ut iã dixi in iudicando præcipue & consulendo non est recedendũ l. 1. ff. de offi. quæsto. F. Turzan.

PRAXIS.

Quod de hac materia sit in praxi dicendum supra, titulis de episcopis, & clericis dictum est, Vbi & Imberti, Arestum pro Authoritate Abbatis in suos monachos, ex Paponis sententia exposuimus.

Monachus an eligi possit in Episcopum, in canonicum, & in beneficium curatum. Item & de eodem nonnulla mixtim posita.

CAPVT VII.

Monachus factus episcopus, non desinit esse monachus. 19. quæstio. prima. cap. 2. doct. in clem. 1. de elect. Soc. in l. demonstratio falsa. §. 1. ff. de de cond. & dem. Alex. in 5. vol. conf. 32. ver. & similiter. Phi. in c. quorundam. de elect. in 6.

De quo vide pulchre Ias. in d. aut. ingressi. col. 2. & 3. vbi dicit, q̃ non potest habere proprium, nec potest comedere carnes nec mutare habitum, & si assumat roch. est excommunicatus. vide tamen Phi. in d. c. quorundam. Don. à Fina.

Monachus effectus canonicus non potest esse iudex delegatus. Gome. in c. statutum. nu. 3. 2. de rescr. in 6. communem dicit. si tamen esset constitutus in dignitate, iudex delegatus potest esse. Aret. in c. causam. de iudi. nu. 27. communem dicit, ex glo. in cle. & si principalis. de restit. Villal.

Monachus non potest admitti ad regimen ecclesiæ parochial. sine dispensatione episcopi. Alexand. in 3. volum. consilio 70. Vezinus.

Monachus potest præfici in beneficium curatum sine dispensatione. Panor. in c. quod Dei timorem. nu. 7. de statu monach. com. dicit. B. Villal.

Amplia etiam ad præsentationem, idem ibi com. dicit. Idẽ Monachus potest petere ab Abbate, quod eum vestiatur, & c. Bal. in l. 1. §. sed scimus. C. de lati. lib. tol. Vezinus.

Monachus portans arma, est ipso iure excommunicatus. Panor. in c. clerici. nu. 8. de vita & honest. cler.

Vide tamen Card. in cle. 1. §. præfatæ. de sta. monac. Vezin.

Monachus fugitiuus magis æquiparatur filio, quam seruo. Ias. in l. possessio. §. seruum. nu. 14. ff. de acq. poss. communem dicit, sed Are. ibi cõem contrariam: sed pro concordia dic q̃ æquiparatur seruo quo ad effectum acquisitionis, sed in acquisitione æquiparatur filio. Ias. ibi. Villal.

Monachus indebite tortus, potest exire de monasterio. Ias.

in l. cum seruus. col. 1. ff. de cond. ob caus. Vezin.

Nobilitas non perditur per ingressum religionis. Boerius in consuetudine Bitur. rubr. des coustumes concernant les mariages. §. 5. communem dicit. Villal.

Monialis an possit legitimam petere: & quid si moniatur impubes: deque monialem carnaliter cognoscente.

TITVLVS VIII.

Monialis non potest petere legitimam, quando pater posuit super altari. Fel. in c. non satis. de simo. Vezinus.

Si monialis moriatur impubes, dos data restituenda est. Soc. conf. 221. alleg. Cald. conf. 9. in tit. de regula. incip. dedit pater. alias est. 393. Vezin.

Monialem carnaliter cognoscens, vel etiam attentans, vt rapiat, & carnaliter cognoscat, vel cum ea de facto matrimonium contrahens, punitur pœna mortis. Cla. q. 68. vers. monialem. Suarez ver. isto. Bonacoss.

Monialem subagitant incestum committit, vt est communis opinio. Soarez verbo monialem. nu. 210. vide omnino per D. Ofasum decis. Pedemonta. 103. & not. quod si Episcopus carnaliter cognoscat monialem, deponi debet. idem si est clericus: sed laicus excommunicatur. Bertach. in tract. de Episco. parte 7. partis prin. nu. 33. & monialem subagitas committit incestum, adulterium & sacrilegium. D. Ofasc. vbi supra. Dec. conf. 338. nu. 1. & conf. 579. nu. 5. & punitur capite, eius bona confiscantur, & monialis ipsa in aliud durius monasteriũ cautius custodienda detrudi debet, & vterq; iudex præuenire in puniendo potest. Fran. Mar. decis. Delphi. 966. Forma autẽ purgationis monialis a tali crimine habetur per Lapum alleg. 54. nu. 6. & rapiens monialem debet habere pacem a Papa Boss. de pace. nu. 27. Bonacoss.

Monialem qui subagitauerit, incestus crimine obstringetur, quod eiusce generis coitus generaliter incestus dicatur. communiter receptum apud iuris Pontificij interpretes ait Bermond. de concub. nu. 2. in fin. E. Suarez.

Monialem corrumpens, qua pœna puniatur, & per quem possit absolui: vide Phi. in c. vnica. in prin. de stat. reg. in 6. Pan. in c. monasteria. in fi. de vita & hon. cleri. dicit, q̃ laicus debet decapitari, & eius bona monasterio applicari. Vezinus.

DE SACRIS ORDINIBVS.

TITVLVS XV.

Ordinibus sacris promoueri aut insigniri qua etate quis debeat. Et num qui post delictum commissum, sacro ordine imbutus est, a iudicis secularis iurisdictione liberetur.

CAP. VNICVM.

Ordinari, promoueri, seu insigniri sacris ordinibus nemo potest ante legitimam etatem, concilio Tridentino, sessio. 23. c. 11. & seq. ac iure pontificio diffinitam. cle. generalem. de eta. & quali. vbi glo. inquit, in ver. obseruantiam, susceptum ac promotum ad sacros ordines ante etatem legitimam, non posse ordines istos exercere, nisi accedente ipsius legitima etate, qua quidem accedente impedimentum cesset, ideoq; poterit iste in ordinibus susceptis ministrare, ac eorum vsum exercere, & sequitur Archid. & Præpos. in c. placuit. 77. dist. Im. in d. clem. generalem. nu. 8. Henric. in c. consultationi. de temp. ordi. & omnes can. communiter, per illum tex. c. vel non est compos. eo. tit. & ordinarius iste, seu ante legitimam etatem promotus minime est suspensus ipso iure, verum veniret, vel foret suspendendus. tex. est clarus, & rotundus, in d. c. vel nõ est compos. quem ita intellexere, ac interpretati sunt Arch. Card. & Præposit. d. cap. placuit. Floren. in 3. par. tit. 14. c. 16. §. 15. Henri. d. c. consultationi. & Alber. Trotus de vero & perfecto cleric. lib. 2. cap. 17. quorum opi. recitat esse communem. Præpos. in d. c. placuit. & Card. d. c. vel non est compos. in fi.

Cæterum hodie ordinatus ante legitimam etatẽ, vel extra tempora, vel ordinatus absq; sui ordinarij licentia, & absque literis dimissorijs ab alieno episcopo, est ipso iure suspensus, & celebrans interim efficitur irregularis a solo pontifice absolueendus, & beneficio iure permittente priuari potest, vt habetur. Com. opi. Tom. j. O 2 betur.

betur in extrauag. Pij 2. exordiente, cum ad sacrorum ordinem quam refert Syluest. in sua sum. ver. irregularitas. §. decimo quaeritur. & Rebuff. in tract. de benef. part. 2. tit. de cleric. ad sacros ordines male promotis. gl. 4. & extrauag. istam obseruari iussit Leo 10. in suis regu. cancellaria. reg. 22. & Paulus 3. regu. 23. & celebrans in hoc casu contra determinationes pontificum & conciliorum irregularitatem incurrit, sec. Ab. in c. si celebrat. de cler. excom. minist. & istam ponit esse communem opi. Ioan. Bern. Diaz. in pract. crim. c. 2. post med. F. Vinus opin. 563.

Ordo ecclesiasticus post delictum commissum fraude, & dolo, vt Forū iudicis declinet, non liberat eum à iudicis secularis iurisdictione, vt tenet, & probat Oldr. conf. 4. Bar. in l. 1. col. 2. ff. de pœnis. Io. And. & alij in c. 1. de oblig. ad ratiocinia. quorum sententia communis est, vt apparet ex citatis per Aufre. in clem. 1. de offi. ord. reg. 1. fallen. 1. Marf. sing. 534. & Lamber. in c. 1. de hæret. in 6. q. 13. & Marquardū de Sufannis in tract. de Iudæis, & infideli. in 3. par. c. 5. nu. 3. Io. Ant. de Nigris. in extrauag. Clementis VII. concessa in regno contra clericos nō incedentes in habitu, & tonsura circa fi. sub nu. 29. fol. 28. Cottam in memoriali. in ver. laicus, qui post delictum commissum. in prin. & per Petr. à Plaza in epito. delictorum causarum criminalium. lib. 1. c. 35. sub nu. 1. & Bossum in pract. cri. in tit. de penis. nu. 28. Et sic per huiusmodi fori mutationē non impeditur secularis iudex eū punire. Sed Bellamera in c. proposuisti. q. 2. de for. comp. asserunt contrarium, q̄ absq; vlla fraudis distinctione non possit crimen hoc à seculari puniri. Tamen in practica nunquam discederem a communi prædicta, tanquam sacrosancta, & in iure verissima.

Et fraus in casu isto præsumeretur, si quis post delictum, & ante ordinem susceptum fuisset accusatus, seu denunciatus, vel infamatus; secundum Dyn. in l. Vlpianus. ff. de excus. tut. & Doct. in locis mentionatis, & præsertim Petr. à Plaza in d. epito. delictorum causarum criminalium. lib. 1. c. 35. sub nu. 1. vbi meminit istam sententiam communem fore.

Sed hoc limitatur non procedere, vbiq; quis fecisset votum clericatus, vel introeundi religionē ante patratum delictum, tunc n. nullo modo posset a iudice laico puniri, cum votum hoc delicti commissi tempus præcesserit, vt concludit Ias. in l. cum quædam puella. nu. 1. ff. de iurisd. om. iud. Io. Ant. de Nigris in loco superius citato, sub nu. 29. post medium. fo. 28. Thom. Ferra. cau. 23. & Cæpol. caut. 9. si quis commisit. Contra in d. memoriali in verbo, laicus, qui post delictum commissum. post principium. Gerardus sing. 51. Marf. sing. 134. Io. de Arnono sing. 29. volo tibi, & Marcus Anto. Blancus in pract. crim. in caut. 2. nu. 3. circa fin. qui referunt ita tenere. Bal. in l. 1. C. an seruus ex suo facto. asseruntq; hoc esse valde notabile. pro euadendo aliquem a mortis pœna.

Et præsertim quia staretur iuramento suo, secundum mentionatos Doct.

Et tanto magis, cum non tantum in præsentis casu, sed etiā in oībus alijs casibus iuramento asserentis standum foret in his quæ dependent ab animo suo, & consistūt in propria eius conscientia: vt firmat Alciat. in tract. de præsumpt. reg. 3. præsump. 16. nu. 1. & Nicol. Arelatan. ibi, cum cæteris quamplurimis Doct. & exemplis relatis per eum in add. & Rom. conf. 398. vt clarior. nu. 5. & ibi Horat. Mandosius in add. in litera E, vbi adducit alios fere innumeros eiusdem sententiæ, & refert exempla, & planum facit istam esse regulam, quā limitat Bertachinus, seu apostilla, ibi, in suo repertorio, in verbo iuramentum, veritatis succedit loco iuramenti de calumnia. in quatuor casibus. Paul. de Lya. in clem. constitutionem. de elect. Abb. in c. quosdam. extra de præsump. Domin. de S. Gemi. in c. eos de temp. ord. in 6. Ias. in §. sed ista. institut. de actionib. in gl. magna. vers. in primis ergo limitat. Marf. sing. 65. memoria. & Fel. in c. significasti. de homi. & in c. cognoscentes. col. pen. vers. fallit tertio de constitutio.

Chassaneus tñ in consuetu. Burgund. rub. 1. §. 5. testatum reliquit se non credere, q̄ opinio ista communis in actu practico admittenda sit, & eandem sententiā reprobatur quoq; Claudius Seyfel. in d. l. 1. C. an seruus ex facto suo.

Verum opinio Bal. Ias. & sequaciū est magis cōis, attestante Petro à Plaza in d. epito. delictorum causarum criminaliū. lib. 1. c. 35. nu. 3. & 5. & eam sequuntur omnes criminalistæ variis in locis, & Io. de Ana. in c. ad falsariorum. col. fi. extra de crim. fals. & in practica seruari dicit Gerard. in d. sing. 51. sed Illustris D. Iul. Clarus, quem ego hunc locum comperi citasse in pract. crim. lib. 5. §. fi. q. 98. vers. sed quid, ait nimis audax librum suum hoc non dicere, tñ decipitur, quia de practi. Gerardus expresse testatur, vt meminit etiam M. Ant. Bard. in tracta. de tempore vtili, & contiguo c. 1. nu. 13. & Ias. in d. l. cum

quædam puella. sub nu. 11. Et casus iste euenit in facto hodie in ciuitate nostra, discutiturq; corā iudice seculari, & adhuc indecisus pender. Sed parum post præsentis opusculi impressionem relata causa Reuerendi Marini Pādulphi clerici Aquilani, discussaq; in contradictorio cum iudice Aquilano corā Illustris. Gubernatore prouinciali, suisq; Auditoribus, mediante meo patrocínio, ob memoratam doctrinam Bald. & communem reportauit sententiā antedictus Marinus in sui fauorem, & consequenter obtinuit remissoriam ad iudicem ecclesiasticum, qui cōmiserat homicidium, & ob id formata aduersus eum inquisitione, & posito in carceribus, ac illis fractis per eum, fugam arripuerat, & assumpto habitu clericali post hæc, atq; accedente cum eo vigore prædicti homicidij inquisitionis, & fugæ, iterum in eosdem carceres reductus, & detrusus exiit: tamen allegato voto ante homicidium emissio de assumendo habitu clericalem, ac probato mediante iuramento dicti Marini, fuit remissus ad iudicem ecclesiasticum ordinarium.

Sed Illustr. D. Pinarius Hispanus tunc Auditor Regiæ Aprutinae audientia, & iudex in præsentis causa, & nunc meritisimus consiliarius Sacri Regij Concilij Neapol. vnicum nostri Regni lumen, fundamentaliter penetrando hanc materiā assererat, q̄ ex quo Tho. Ferra. & Ias. & alij mentionati Doct. fundant limitationem hanc ex dictis Baldi in d. l. 1. & dicunt, q̄ si fecerit votum quis simpliciter ante commissum delictum nec aliquid dicunt an fuerit adimpletum ante capturā, cum Bal. in l. 1. expresse supponat, quod iam fuerit adimpletum, Ipse tñ D. Pinarius subtiliter, & nouiter ultra alios distinguebat, q̄ si statim post commissum delictum fuerit quis captus, adeo q̄ non potuerit adimplere votū, & tunc procederet opinio Ias. & sequacium: si aut postquam commissum delictum potuerit votum adimplere, & non adimpleuit, non procedat cautela Ias. & sequacium, cum hoc videatur fieri in fraudem, argumento eorum, quæ dicuntur per Bar. & alios in d. l. cum quædam puella. & facit tex. in l. 1. ff. de pœnis. Tamen recognita veritate, q̄ fraus ex varijs rationib. præsumi non poterat, nec debebat, lucidis & clarissimis verbis, atq; grauissimis, protulit antedictam sniam Tho. Ferra. Ias. & aliorū indistincte procedere, pt ita, vt sup. veritatē ante oculos habendo iudicauit.

Sed isthæc cōis opinio ita in practica recepta, limitatur si gnanter, & vtiliter non procedere, vbiq; reus efficeretur post crimen perpetratum per eū, de fratribus tertij ordinis, tñ enim nō obstante huiusmodi habiū assumpto religionis tertij ordinis, & voto ante crimen commissum emissio, minime euitaret forum iudicis secularis, cæterum ab eo tanquam competente puniri posse, vt firmare Federic. de Sen. conf. 97. nu. 4. Card. & alij Canonistæ commuiter in c. perpēdimus. de sent. excom. Ias. in d. l. cum quædam puella. nu. 13. Marfil. d. singu. 534. ante fi. & Petrus à Plaza in d. Epito. causarum criminaliū lib. 1. c. 25. sub nu. 6. Et ita in facti contingentia iudicatum vidimus de anno 1571. in Regia Aprutina Audientia, a qua extiterat captus Iacobittus de Vulpe de Ciuitate Sancti Angeli in ecclesia Sancti Andreæ Fratrum Minorum, inibi militans, & existens cum habitu tertij ordinis, qui ante ingressum religionis perpetraverat infinita fere facinorosa crimina, & allegato voto per eum emissio ante delicta ipsa commissa, & probato etiā ad effectum euitandi, & declinandi forum secularem. Tamen referente præclarissimo, & vndiq; integerrimo D. Alphonso de Hoyo Hispano, tunc Auditore, & præsentis causæ commissario, & in præsentiarum Auditore Sereniss. Margaritæ Austriæ Caroli Quinti Imperatoris Filia, extitit, sententiatum, & iudicatum per memoratam Regiam audientiam, causam prædictam in eadem remanendam, cognoscendam, & terminandā fore, non obstante voto emissio ante delicta a qua quidem snia, mediāte appellatione fuit habitus recursus ad magnam Curiam Vicariæ, vbi seruatis de iure seruandis confirmationem meruit, & habito deniq; recurso ad sacrum Regium Concilium, & relata eadem causa, & discussa ibi, prælibata sententiā iterum approbata extitit: taliter, q̄ existente commissario vt supra ipso D. Alphonso, tormentatus fuit antedictus Incobittus. Et ideo merito Doct. omnes, qui sub profundissima, & castigatissima disciplina, eiusdem D. Alphonfij militarunt, & militant, & quotidie patrocinantur felices, beatiq; tanquā ab oraculo Apollinis pendentes semper iure omnes arbitrati sunt.

Limitatur etiam secundò antedicta communis in principio posita nō procedere regulariter tunc enim remota fraude, & dolo committentis delictum, licet postmodū efficiatur clericus puniri non posset, nisi in foro ecclesiastico, & voluerunt Riccar. Dy. & alij in d. l. Vlpianus. Bart. in d. l. 1. ff. de pœnis. Oldra. in d. conf. 4. Ioan. Andr. & alij in d. c. 1. de oblig. ad ratio.

ratio. Alex. in l. nemo potest. col. pen. & seq. ff. de leg. 1. & Albe. de Rosa. de statutis in 3. parte q. 41. sub iudicio etiam talem questionem. col. penul. ubi deducit istam esse communem opi. & magis communem ait Io. Anto. de Negris in d. extrauag. sub nu. 28. fol. 28. Pet. Plaza in d. epito. delictorum causarum criminalium lib. 1. c. 35. nu. 1. & Io. Bapt. Ferrer. conf. 366. fuit formata inquisitio. num. 16. vol. 2. & ita bis conclusum extitisse in casu occurrenti aiunt Io. And. Card. & Anch. in d. cap. 1. de oblig. ratiocin. Viuius opi. 112.

DE IVRE PATRONATUS.

TITVLVS XVI.

Ius patronatus cuius gratia competere dicitur, & patroni qui dicantur. Pontifex autem non censetur iuri patronatus laicorum in dubio præiudicare.

CAP. I.

Ius patronatus de gratia patronis competere dicitur, vt per Doct. communiter in c. 1. de præbend. & in capitulo quanto de iud. & in capitulo quoniam de iure patron. in quibus locis Scriben. assignant rationem quare gratia hæc fuerit concessa introductaque cōtra iuris regulas. & concludunt hoc fuisse introductum fauore Ecclesiæ, vt cultus diuinus augetur, & per consequens, vt inuitarentur Laici, aliaque personæ ad constructiones, fundationes & deniq; ad dotationes Ecclesiarum, & communem istā sequuntur & attestantur per dictam rationem omnes Moderni. in d. cap. quoniam. & huiusmodi sententiā com. ampliāt Moder. in c. non sine multa. de arbitris. post Doct. communiter omnes in capitulo ad hæc. de officio ordin. seu vicarij. F. Viuius. opi. 436.

1 Patroni dicuntur nedum qui fundant, construunt, vel dotant ecclesiam vel altare, vel capellam, vel alium pium locum. c. præ. mentis. 16. q. 7. & per Doct. in rub. & cap. 1. eod. titul. sed etiam illi qui præscripserunt ius patronatus, quod præscribi potest: vt firmant. Io. And. in c. quod alicui, de reg. iur. in 6. Fed. de Senis conf. 234. Card. in clemen. 2. de iure patr. & conf. 79. Alex. conf. 74. nu. 25. vol. 4. Abb. & omnes alij Canonistæ in c. quarelam de elect. & in conf. 124. & conf. 126. vbi admonet istam opinionem cōmunem esse, & Dec. quoq; conf. 134. nu. 3. & sequen.

2 Vbi etiam adiicit, quod laici quoque possunt præscribere huiusmodi ius præscriptione 40. annorum contra alios laicos, & sequitur etiam Casar. Lambertinus in tract. de iure patronatus, in vndecima principali questione, & vltima secunde partis. 1. lib. vbi admittit istam fore communem opinionem & aduertit ab ea non esse vllō modo recedendum in praxi.

Sed aduerte, quod præscribens antedictum ius patronatus debet esse in bona fide. vt late tenet, & probat Lambertinus in d. tract. de iure patr. in 3. artic. 2. q. prin. 2. par. 1. lib.

Potest etiam dici patronus is, qui est in quasi possessione præsentandi, & ex vnica præsentatione vltima. c. consultatio. nib. & ibi Doct. de iure patr. & in d. c. quarelam, & Dec. in d. cō. fil. 134. conf. 126. & conf. 127.

Cæterum Concilium Tridentinum sess. 23. c. 9. post princ. disponit, vt titulus iurispatronatus sit ex fundatione, vel dotatione, qui ex authenticō documento, & alijs iure requisitis ostendatur, siue ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, aliasque secundum iuris dispositionem.

Vnde ex his aduerte, secundum Calder. in consil. 12. titu. de iure patr. q. acquiritur prædicta quasi possessio ex tribus. primo q. præsentatio fuerit facta bona fide. Secundo q. fuerit admilla. Tercio quod per eam fuerit sequuta institutio: vt voluit Dec. conf. 129.

3 Cæterum aduerte hic vtiliter, & necessario, quod fœminæ tantum vocis habere videntur in præsentando clericum in ecclesia, seu capella patronata, quantum masculi: & sic mares, & fœminæ æquale ius habere cēsentur succedēdi in iure patronatus pro rata vocis ita Barbat. ca. quanto, extra de iud. qui ibi affirmat, quod tantum habet vocis in præsentando vna paupercula vidua, quantum vnus magnus Rex.

Et consequenter in præsentī casu iurispatro. nullum etiam minimum discrimen quippē est inter mares, & fœminas. cap. si. de concess. præben. & not. in c. 1. de iure patr. & cumulatissime per Roch. Curt. in tract. de iure patr. q. 1. Calder. conf. 4. de iure

repatro. Clem. 2. eod. tit. & refert, sequiturq; Io. Franci. Ferrer. conf. 131. vol. 1.

4 Nam si ius patronatus competere alicui Vniuersitati, in præsentando deberent profecto tunc vocari virgines, maritæ, & viduæ. ita Anch. conf. 81.

Sed Gaiet. & Capra in c. si. de elect. firmant, quod si fundator iurispatronatus velit ipsum ius patronatus transire in hæredes, & successores sanguinis, transibit ad eos etiam q. non sint hæredes, & si repudiavit filius vel filia hæreditatem patris tamen haberet tunc ius patronatus. & hoc tangit Glof. in cap. considerandum. 16. q. 7. inquit quod quamuis filius vel filia renunciaret hæreditati, haberet & consequi posset ius patronatus patris, vel matris, allegat. l. filij. ff. de iure patro. quod firmat, & strenue tuetur Salyce. in l. 2. C. de iure empyt. & ista est communis opinio, teste ibi Ias. nu. 188.

Eteo magis cum ius patronatus hoc sit quoddam ius de per se & nō dicatur modo aliquo esse in bonis, & minime veniat appellatione iuriū & reguletur vt ius ecclesiasticum ita Abb. in c. quia. in si. de iure patr. Bal. conf. 185. quædam mulier, vol. 3. & sit alterius naturæ, quam alia iura.

Et Canonistæ in d. c. quanto, arg. c. sedes. de rescr. & Grammat. consilio. ciuili. 62. numero 8. discutiunt, quis sit præferendus præsentatus à mare vel præsentatus à fœmina, & idem Gramma. concludit, quod cæteris paribus præfertur præsentatus à mare.

Et bene verum, quod ius patronatus transit in fœminam hæredem. ita Abba. in ca. cum seculum. de iure patro. & Deci. conf. 128. col. fin.

Vnde ius patr. patris in quo licet filij veniant vt filij, non vt hæredes, pater posset vni soli assignare, & omnib. alijs præiudicare, alios excludēdo. ita Mar. Soci. in cō. 25. D. Frac. vo. 1.

Imo etiam ius patronatus transit ad hæredes fœminas, & tam ex testō, quam ab intestato. secundum. Glof. & Cardin. in Clem. si. de iure patr. & sic doctissime, atque fufissime vidi consulum per nouas, & raras rationes per nostræ Ciuitatis Aquilianæ fulgentissimum lumen & ornamentum. D. Terentium Turcanicum mihi vt fratrem colendissimum, in causa non leuis momenti, quæ in præsentiarum exagitur.

Imo deniq; ius patronatus transit quoq; ad hæredes extraneos. ita Glo. in l. si operarum. ff. de oper. lib. Glo. & Archid. in c. considerandum. 16. q. 7. Glo. & Card. in d. Clem. si. de iure patro. Bal. in c. decedēti. q. feud. dar. poss. & in l. venia. C. de in ius vocan. & Inno. in c. 1. de iure patr. Viuius opin. 608.

Iuri patronato Laicorū non censetur nec præsumitur Pontifex in dubio præiudicare, nisi illi expresse derogauerit, vt nota. glo. in clem. 2. de præb. quam sequitur Abb. in c. dilectus. de offic. deleg. vbi asseuerat cum dicta glo. omnes Doct. communiter sentire in c. dilectus, de iure patr. & c. quoniam. eod. tit. & cōmunis ista probatur ex eo, quod voluit Inn. in c. innotuit, de elect. q. in dubio Papa non præsumitur velle vt plenitudine potestatis nisi hoc expresse constet, si quidem ipse magis se cauere debet ab iniustitia, quam alius, argumento c. ex ore. de priuileg. & hoc idem notat Alex. conf. 86. vol. 1. & sic explorati iuris est constare debere de voluntate Papæ, q. vt velit plenitudine potestatis, nam in dubio non præsumitur, sed potius censetur circumuentus, vt per Socin. conf. 240. vol. 2. & in dubio quoque neq; præsumitur Papam vt voluisse clausula de plenitudine potestatis, secundum Paul. Castr. & Moder. in l. in testamento, C. de testa. milit. & conf. 318. lib. 1. & Ias. consil. 1. volum. 1. M. Chær.

Iuri patronorum nunquā censetur Romanus Pontifex per literas derogare, nec præiudicare. Hostien. in c. dilectus. de offic. deleg. Abb. in c. cum dilectus. de iure patr. fallit in 11 casib. quos not. Felyn. in tract. quando literæ Apost. noceant patr. eccles. Don. à Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE

1 De his vide Fel. in suo tract. de iure patron. vbi multis dubijs de cisis suo magnifico sensu omnia cumulat quæ ad ius patro. pertine re videntur. Porro de Institutione Iurispatri. sic disertè differt Anastasius Germonius li. 3. de Sacrorū immunitatibus c. 12. nu. 24. Nec dubium est quin hoc ius q. iure pontificio patronatus dicitur, ab illo cuius in pandectis extat titulus, nomen formamque accepit: Quæ n. homines aut liberi sunt aut serui. l. 3. ff. de sta. hom. lib. etas ut placuit Florentino Iuriconsul. l. 4. ff. eo. est naturalis facultas eius q. cuiq; facere libet; seruitus vero est constitutio iuris gentiū, qua quis domino alieno contra naturam subicitur & c. & nu. 17. facta manumissione quāuis seruus nō sit manumittēti, at certe ait Martianus (in l. si in fine. ff. de hredit. instituen.) libertus est: amissum enim & extinctum prorsus manumissione dominium, sicut ipsa seruitus enan. fuit, sed aliud ius manumittēti acquiritur, quod patronatus Com. opi. Tom. j.

Com. V. I Opi. De Deo, &

nuncupatur, nec seruitutem respicit iam mortuam, sed viuum manumissionis beneficium, & libertatem recens natam, unde ius patronatus dici posset, esse ius, quod patronus habet in libertum pro libertate in eum collata: quod in liberto sit officium, seu debitum remunerationis, patrono gratis referenda causa tanti beneficii, cum ex seruitute ad ciuitatem Romanam perducatur, adeo ut astiti mari non possit, idcirco lex voluit patronum in liberti persona, bonisq; habere operarum exactionem, intestati successionem, &c. Vniuersum igitur hoc ius patronatus dicitur: Idem dici potest de iure patronatus Ecclesiastico, ius enim patronis competit, c. 12. 22. 27. & 29 de iure pat. designandi, & offerendi aliquem, ut instituat, & praeficiatur Ecclesiae, quod praesentare vulgo dicimus: atq; hoc ei, qui de Ecclesia est benemeritus, eam condendo, & edificando, vel locupletando tribuitur. Cui pro beneficio mutua referri gratiam antiqui patres statuerunt, ut non solum honore afficiatur c. 26. cum seq. 16. q. 7. & de facultatibus eius alatur, c. 30. cum seq. ead. q. 7. & c. 25. de iure patro. si inops fiat, sed etiam asserere, & designare possit Sacerdotem altero mortuo, his quorum est eligendi potestas ut Episcopis, & alijs superioribus. ca. 32. ead. q. 7. c. 3. & d. c. 12. cum alijs citatis, eamq; Ecclesiam ipse quam maxime potest tueri debet. c. 31. ead. q. 7. Hisq; de causis patronus dicitur, & totum hoc ius eius ius patronatus.

Imò Tridentina Synodus. cap. infra citato de reformat. pleniorē & exactiorem probationem ad docendum titulum requirit in principibus, seu communitatibus, vel vniuersitatibus, in quibus id ius plerumque, ex usurpatione potius quæsitum præsumi solet; nec immemorabilis temporis probationem aliter eis suffragari voluit, quā si Prætor cætera ad eam necessaria præsentationes etiam continuata, non minori, saltem quam quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectura sortita sint authenticis scripturis probentur, & ita a Rota Romana coram viro doctissimo Hyppolito Aldobrandino nunc S. R. E. Cardinali in causa Sabinenſi beneficiorum scribit Germonius d. c. 12. num. 26 & iterum ab eisdem Rota dominis mense Iunio, anno 1543. in causa Lunen. Zarzan. inter dominum Centurionem, & Lepidam ex Marchionibus de Malaspina decis. Rota Roman. p. 3. lib. 3. decis. 254. & in causa Sabinenſi beneficiorum Mercurij. 15. Decembris, Anno 1581. de iure patronatus familiæ dominorum de Vrsinis ibidem par. 2. decis. 19.

Quomodo femina sit capax iurisdictionis Ecclesiasticæ explicat Anagt. Germonius. lib. 3. de sacro. immunit. cap. 10. nu. 35. & quæ non sunt ordinis sed iurisdictionis exercere valent præsertim beneficia, quæ etiam ad earum collationem (non modo præsentationem) pertinere possunt conferre. Abba. ad cap. cum dilectus. num. 20. de consuetud. vide hæc de decis. Rota, num. 21. in antiq. tit. de præb.

Vide fusè Franciscum Marc. decis. Delphi. q. 450. in facto de præsentatione ad capellam Loysia in patria Brianſonensi, cuius ius patronatus relictum fuit syndicis loci.

Apposita ad hanc opinionem, scribit Stephanus Ranchin. in annotationibus ad q. 507. Guid. Papa. ius patronatus (inquit) Ecclesiæ bene transit ad filios, si sunt hæredes vniuersales: alijs non, quoniam illud ius ad hæredes semper transit, etiā si sint hæredes: quāuis Bartolus in hoc videatur contrarium tenere in l. quia proinde. §. restituta. ad Trebell. sed præcedens opinio verior est, quam tenet Henr. Boic. in c. ex insinuatione. de iure patro. Gulielmus Benedictus in cap. Raynutius in verbo eodem testam. in princip. nu. 261. de testa. quod ius patronatus per se vendi non potest, tamen venit in consequentiam in venditione omnium bonorum Innoc. in c. cum Bertholdus de iure patro. an autem ius illud patronatus veniat in fideicommissum vniuersali, & an pertineat ad fideicommissarium vniuersalem. Bar. tenet quod non in l. quia restituta. ff. ad Trebell. quem videtur sequi. Alex. conf. 73 in 4. volu. & idem tenent Paul. Castr. & Iason. in l. precibus. nu. 17. C. de impub. & ibi expresse tenet iura patronatus ad fideicommissarium non transire: sed ea iura penes hæredem mansura. Vide contra sentientem Guid. Papæ. dicta q. 507.

Pro iure patronato acquirendus quid requiratur; deque patronorum iure ac potestate. Ius autē patronatus an & quando transeat ad hæredes, vel in legatarium, vel in feudatarium, vel in emptorem: & num donari potest, & præsertim laico? & quid de iure patronatus pluribus competente.

CAPVT II.

 Vendare, & construere ecclesiam pro iure patron. acquirendo non sufficit, sed requiritur eius perfectio. Ampliatur in 14. casibus & limitatur in quatuor. Lābert. in d. tracta. in prima parte. 1. lib. in 14. articul. quæstio. 4.

Dos de necessitate debet ecclesiæ, vel pio loco sufficiens & perpetuo tradi in limine foundationis, vel acquisitionis iuris patrona. hanc regulam cum 20. ampliatur. & 6. limitatur. ponit Cas. Lambert. in tract. iur. patro. in 1. par. 1. lib. in 22. art. 5. q. nu. 3. Dom. à Fina.

Iuris Patronatus possessio acquiritur etiam ex vnica præsentatione secuta institutione, & ille patronus vltimo loco præsentans dicitur esse in possessione præsentandi. c. cum in ecclesia. de causa possel. & propriet. Fich.

Ius patronatus parochiani & populus ex antiqua consuetudine præsentandi, acquirunt. Est com. opi. secundum Dec. in consil. 117. & pro tenui. versiculo 2. non obstat. volum. 1. M. Chær.

Testatoris ordinationem factam in foundatione alicuius beneficii, patronij possunt alterare & remittere. Panorm. in c. cum accessissent. de constit. Bald. in l. si quis presbyter. C. de Episco. & cleri. Decius conf. 121. Et talis alteratio de consensu ipsorum patronorum fieri potest, ut ibi per Dec. Bonac.

Patrono autem infcio nihil potest fieri in præiudicium iuris patronatus. Abb. & communiter doct. 1. c. cum accessisset. de constit. fallit in 4. casib. ut per Soc. reg. 68. in addit. Turz.

Licet patronus propter negligentiam perdidit potestatem præsentandi, tamen superior conferens, iure deuoluto, non poterit aliter conferre quam se habeat institutio, beneficii. fallit in 3. casib. secundum Felyn. in c. cum accessissent. de constit. nu. 28. Item.

Ius patronatus liquido in hæredem transit. commune inquit.

Curtius Iun. conf. 92. nu. 6. at in legatarium tum demum transmittitur, cum legandi copiam episcopus fecit illius patronatus iuris in alium transferendi, ut commune ponunt Lambert. de iure patro. lib. 1. par. 2. q. 6. Ioannes dilect. de arte testan. tit. 6. cau. 67. F. Turz.

Patronatus ius transit ad quoscunque hæredes etiam extraneos. clem. plures, & ibi doct. de iure patro. in Clementinis & etiam in fœminam hæredem Dec. conf. 127. allegat. Abba. & alios in c. 1. de iure patro. in clem. nisi in foundatione esset dictum, quod non transiret ad hæredes extraneos vel ad fœminam Bal. in l. 2. C. de in ius vocan. In fideicommissarium quidem non transit, sed illud patronatus penes hæredem remanet. Bal. in l. cum virum. C. de fideic. Alexan. conf. 73. in 7. vol. & Rochus de Curte in tract. de iure patro. §. ipse vel is. nu. 17. & 20. & ibi tenet hanc esse communem opin. Item quia ad fideicommissarium transeunt ea quæ concernunt commodum pecuniarium & cum ius patronatus & iura sepulchrorum non sunt huiusmodi, ergo non transeunt ad ipsum fideicommissarium, neque ius patronatus neque iura sepulchrorum. l. quia proinde. ff. ad Treb. Bonac.

Quāuis aliqui tenuerint ius patronatus ad hæredes extraneos non transire: Inno tamē in rub. de iure patro. in fi. & Io. An. in c. cum seculum. eo. ti. contrarium voluere, quorum sententiam veriore, & communem esse dixit Abb. in conf. 54. videtur. lib. 1. F.

Iuris patronatus legatum transfertur in legatarium, si testator habeat potestatem transferendi ab episcopo. Lambert. in tract. de iur. patro. lib. 1. par. 2. q. 6. Durand. de art. testa. tit. 6. Caut. 65. com. dicunt. Sed Cur. iun. conf. 73. num. 6 dicit quod ius patronatus sine difficultate transit in hæredem vniuersalem, in legatarium tantum esse & aliter non transit, nisi accedente consensu episcopi. & dicit commune. Vezinus.

Ius patronatus annexum villæ, transit cum villa in feudum concessa, Lambert. in tract. de iur. patro. lib. 1. par. 2. quæst. 7. art. 1. com. dicit. idem.

Ius patronatus potest vendi cum vniuersitate, & transit in emptorem. c. cum seculum. de iure patro. not. in c. ex literis. eod. tit. sed non debet exprimi in libello, neque in sententia, nec in venditione quia non valeret iudicium, sicut nec venditio. fallit in 3. casib. quos no. Ant. de Tremul. in addit. ad præd. Vber. de Bonacur. in tit. quib. mod. exa. iud. decli. nn. 3. vers. iurisdictionis. fallit in quatuor casibus, ut per Paul. de Citad. in tract. de iure patro. in 9. par. in ver. 9. quæro. D. à Fina.

Patronatus ius si vendatur, nec amplius pristino patrono, nec deinceps emptori comperit, sed prorsus intercidit. commune ait Prapo. in c. qui studet. 1. q. 1. nu. 3. Quamuis ad extraneos hæredes rite transeat. commune ponit Abb. conf. 54. videtur. lib. 1. Atque ideo etiam in fiscum ob generalem bonorum proscriptionem transferre ut late receptum testatur ac currate id declarans. I. Cla. in præf. §. vlt. q. 78. ver. quero modo. Non tamen idem erit si ob læsa maiestatis crimen, bonaISCO addicantur. quia in ea specie non fisco cum bonis cæteris sed legitimis, pristini possessoris hæred. deferretur. commune pronun-

pronunciant Gigas in tra&. de cri. l. f. maieft. in rub. de penis commit crim. l. f. maieft. l. 2. q. 4. & Marc. Mant. conf. 5. Quid nec ad fi. leicommissarium transferetur, sed penes ipsum hæredem remanebit. commune dicit Anton. Gomef. de testa. ca. 5. nu. 20. Em. Suarez. & Villal.

4 Donatio iuris præsentandi facta à patrono cum consensu episcopi. valet. Et hanc communem Doct. sententiam esse referunt Philip. Dec. in conf. 541. nu. 2. Rochus de Curte. in tra&. de iure patro. in verb. pro eo. in 2. q. nu. 3. in 15. vol. tra&. Quæ tamen sententia intelligitur, qñ sit donatio de beneficio vacante, secus autem si de beneficio vacaturo facta esset. c. fi. extr. de concess. præb. & ibi Abb. in ultimo notab. num. 6. ait, quod sicut collator non potest promittere beneficium vacaturum, ita nec dare in specie alicui potestatem conferendi an tequam vacet. c. constitutus. 2. extr. de concess. præb. sic & patronus non potest promittere præsentationem alicui, nec dare in specie alicui potestatem præsentandi cum vacabit, quia ea ratio quæ est in collatione, militat in præsentatione nam sperans se præsentandum desideraret mortem proximi. Quæ conclusionem plurib. autoritatib. confirmat Rol. à Valle, in conf. 47. nu. 53. cum seq. in 1. Tom. conf. Kirchouius.

Donari ac concedi potest ius patro. religiosis per Laicum patronum sine consensu Episcopi. cap. licet. vbi Abb. de iure patro. & in c. illud. eo. tit. & est tex. in c. vnico de iure patro. in 6. per quem tex. hodie sublata est omnis dubitatio, quæ de iure antiquo erat inter glo. & Doct. an patronus posset donare loco religioso ius patrona. absq; consensu Episcopi, quia aliqui volebant quod sic, aliqui verò quod non, vt habetur in d. c. illud, hodie autem emanauit dispositio. d. c. vnici, ad præcidendum dubium istud: sed vbiunque (nota) laicus donaret ecclesiæ vel pio loco, ecclesiæ de consensu Episcopi, eo casu ex huiusmodi donatione transfertur non solum ius patronatus, verum etiam dominij proprietates, & omnia iura temporalia quæ habebat Episcopus in ecclesiâ transferuntur, secundum glo. in cap. de monachis. in ver. de prouentibus. de præb. quam sequuntur Car. But. & Abb. in c. illud. de iure patr. glo. & Abb. in c. quod autem eod. tit. Abb. in c. pastoralis. de donat. Host. in Summa de iur. patr. §. quid competat patrono. & Domi. c. vnici. de iure patr. in 6. & ista est communis opi. teste Dec. in d. c. monachis nu. 24. cum alijs seq. & donatio hæc magis valeret etiam quoad proprietatem & iurisdictionem temporalem, quando cunq; patronus laicus donaret ecclesiæ cū consensu Episcopi, loco religioso, in casu, in quo patronus ipse occuparet de facto ecclesiā, & ab eius manibus ob suam potentiam aliter ecclesiā eripi non posset, nisi mediante donatione prædicta, ita tenet Abb. & omnes communiter, & indifferenter in d. c. illud. & in c. cura. & in c. nullus. de iure patr. & ita intelligunt communiter Doct. in dictis locis. tex. in d. cap. quod autem. vt ibi refert August. Beroius. nu. 51. sed ista cessant, quando patronus Laicus donaret ecclesiæ, seu pio loco absque Episcopi consensu ecclesiā, tunc quippe ea donatio facta sine Episcopi consensu non valet etiam quo ad ius patronatus, & per consequens ex ea nihil transfertur, secundum glo. Calderi Abb. Dec. & omnes in d. cap. quod autem. & ista est magis communis opi. secundum Dec. in d. c. de monachis. nu. 27. circa medium. contrarium vero tenuit glof. in summa 16. q. 2. quæ sequitur Anch. Butr. & Imm. in d. c. de monachis, quorum fundamentis sequendo, & attestando dictam communem responder Aug. Beroius in d. c. quod autem. num. 40. cum 10. alijs seq. & fatuū esset ab ea discedere in actu practico per optimas rationes citatas per relatos scriben. In præsentiarum verò vtiliter limitatur regula ista ita declarata non habere locum in priuata persona & sic in laico, ad quem patronus absque consensu sui Episcopi, ius patronatus transferre, legare, vel donare non potest. d. c. nullus. & d. c. illud. vbi Abb. alijsq; Doct. tenent, & firman, & Abb. in sua disputatio. inci. Augerio. & istam scribit esse communem opi. Dec. conf. 541. sed vt valeat hoc legatum, testator debet obtinere, ac impetrare consensum Episcopi prius quam leget: quia tunc valebit legatum, vt constat ex relatjs per Cas. Lamb. in tra&. de iure patro. lib. 6. parte 2. q. 6. principi. & eadem q. arti. 2. vbi refert istam esse comm. opi. & Roma. sing. 427. accidit mihi Romæ. F. Viuius. opi. 217.

Donatio iuris præsentandi facta laico non valet sine consensu Episcopi. Magis communem ait Phil. Dec. consil. 541. B. Villal.

Consensus Episcopi qui debet interuenire in donatione iuris patronatus, potest interuenire post donationem factam. Lambert. in tra&. de iure patro. in 2. par. 1. libri. q. 1. art. 10. nu. 5. communem dicit. B. Villal.

Ius patronatus ecclesiæ, vel capellæ, aut alterius loci pij ca-

nonicè constructi, & erecti, vbiunque ad plures non tanquā vniuersos, idest, non tanquam collegium aut vniuersitatem, sed tanquam singulos pertinet, tunc de necessitate in præsentatione rectoris, vel Capellani ad ecclesiā, vel capellaniā vacantem, omnium patronorum vocatio non exigitur, neque quod in simul & in vnum ad effectum dictæ præsentationis conueniant, sed sufficit, quod singuli, & separatim præsentent, etiam si agatur de præiudicando minori parti patronorum ex præsentatione maioris partis, quia satis est habere consensum maioris partis seorsum, & separatim. Ita tradidit Abb. conf. 76. incip. plura sunt. 2. dubio. lib. 2. assuilians hanc communem opinionem & licet Roch. Curt. in tra&. suo de iure patro. in ver. honorificum contrariū voluerit, attamen fundamento Roch. licet de eo non faciat verbum. respondet Dec. in c. cum omnes ver. retenta tamen de consil. qui pariter hæc communem attestatur: non tamen arbitreris idem esse in institutione, quæ præsentationis vigore fit, quia in ipsa, antequā is ad quem instituere spectat ad illam procedat in genere saltem omnes, quos id tangere potest negotium, & sua quomodolibet interesse putantes, ad contradicendum ne sic præsentatus instituatur, & institutio confirmetur, suo debet edicto in ecclesiā, ad quam sic præsentatus existit, legendo, vel illius valuis affigendo, vbi certi nō sunt qui se præsentationi, & institutioni opponere velint, vt infra certū peremptoriū terminum illis eodem præfigendum edicto compareant corā ipso, ad quem pro institutione recurritur admonere, iuxta tex. in c. fi. de elect. in 6. qui tex. procedit etiam in institutione secundum glo. ibi in verbo elect. communiter approbatam. vt inquit Crane. qui etiam attestatur & sequitur dictam com. conf. 63. primum dubium. parte prima. quomodo autem vbi vniuersitas ius patronatus habet, præsentatio fieri debeat, scribit Feder. de Sen. cōf. 65. infra scripte questionis 4. & 5. dubio. Cald. conf. 9. de iur. patr. & quid ac quomodo quando per Abbatē tradit Rot. decis. 5. in Ant. vbi etiam quando ad capitulum pertinet formam habes. F. Turzan.

Ius patronatus competens pluribus Laicis, vel clericis, vt singulis ex constructione, ac fundatione sui patrimonij, hoc casu præsentatio facta a maiori parte cōparatione minorum dicitur esse legitima, vt per Io. And. in c. 1. de iure patro. cuius sententiam scribit esse communem Abb. in c. cum omnes. de consil. & in c. quoniam de iure patr. vbi Moder. assignant exemplum istius communis opi. videlicet, quando omnes patroni diuiserunt se in tres, vel plures partes: tunc electus consensu plurimorum præferendus est. Viuius. opin. 437.

Ius patronatus coram iudice seculari tractari non potest. c. quanto. de iud. fallit in 3. casib. quos no. Soc. reg. 217.

Ius patronatus regulatur prout alia iura spiritualia. cap. quanto. de iur. patr. fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 54. in addit.

Etiam pro iure patronatus, & generaliter pro omni iure incorporali nedum pro seruitutib. competit actio confessoria vel negatoria. Est communis sententia contra Bal. secundum Ias. in l. si prius. nu. 5. de ope. nou. nunt. M. Char.

Excommunicantur vsurpantes de nouo sibi ius patronatus a locis pijs vacantibus. communis est opi. Clar. §. fi. q. 77. vers. si vsurpantes. vbi fufius. Bonacoff.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide decisionem Rotæ Romanæ prolatam 18. Nouembris, Anno 1578. pro parte dominorum de Zartagnis prætendentium ius patronatus ad Capellaniā Sancti Sigismundi in Ecclesiā Sanctæ Mariæ in regula ciuitatis Imolen. ius patronatus fuisse ab eis acquisitum, autoritate aut consensu Abbatis d. Ecclesiæ S. Mariæ, contra D. Scipionem de Calderinis prouisum Apostolicum, decisionum diuersorum Rotæ Romanæ parte secunda. decis. 85. & fufius Fran. Marc. decis. Delphin. q. 113.

2 Vide quæ præcedenti capite ex Rauchino notauimus & decretū Rotæ Romanæ, die 14. Decembris 1546. quo censuerunt domini, nomine omnium bonorum, iurium & actionum, non censeri ius patronatus, autoritate Baldi in l. fin. penul. col. nu. 48. vers. item si dixi omnia iura. C. de edict. D. Adria. toll. & est ratio, quia huiusmodi legatio vel donatio omnium iurium est generalis, & resoluitur in suas species. si chorus. ff. de leg. 3. decisio. diuersorum Rotæ Romanæ. par. 3. lib. 3. decis. 1152. & Franc. Marc. decisionum Delphinal. q. 1136. & decis. Rot. Rom. parte 3. lib. 3. decis. 1348.

3 Sic paucis hanc materiā explicat Germonius. Nā licet (inquit) patronatus cum vniuersitate bonorū detrahi possit. c. 6. 7. & 16. de iure patro. saluus tamē & absq; simoniaca culpa, tunc nequaquam possit, etsi valet concessio cū Episcopi autoritate gratis facta. Habent tñ monachi hoc ius singulare, vt si eis ius patronatus delatum fuerit, melius inibi Episcopi consensus desideretur. c. 7. eod. tit. de iur. patr. memini me aliquando in paratilis. C. eodem titulo) ratio. Com. opi. Tom. j. O 4 nem.

Com. V. I Opi. De Deo, &

nem huius rei non insulsum attulisse: quia scilicet cum ius patronatus sit spiritualibus annexum c. 3. de iud. ius nostrum libenter admit-
tit, ut quicquid est spiritualibus annexum, a laico ad ecclesiam trans-
feratur c. 7. §. taliter. de ijs quæ fiunt a prelat. sine consens. capitu.
Hæc Anastasius Germonius lib. 111. de Sacror. Immunita. c. 1111.
nu. 45. 46. & seq.

4 Ita decisum est a dominis Rotæ Rom. Veneris. 6. Octobris, 1576.
in causa Valentini beneficii decis. diuerso. Rotæ Rom. p. 1. deci. 574.

4 De quo sic differit idem Germonius. Sed dubitatio (inquit) est
an causa iuris patronatus coram civili, aut Ecclesiastico magi-
stratu proponi debeat. Ad id respondens Regi Angliæ, Alexander
III. c. 3. de iud. dixit causam iuris patronatus, ita coniunctam esse
& connexam spiritualibus causis, quod non nisi ecclesiastico iudi-
cio valeat definiri. Huius rescripti ratio illa esse potuit: quod cum
res quæ alteri adheret sumit naturam eius, cui adheret. l. 44. ff. de
rei vindic. sit, ut res profana, quæ sacra, dignori scilicet, adheret
desinat humani iuris esse, & diuini fiat, nulliusq; in bonis, & quod
& paulo iurisc. placuit l. 1. ff. de rerum diuis. quemadmodum etiam
res publicis vsibus in perpetuum relicta, humani quidem iuris est,
sed tamen nullius in bonis, vniuersitatis quidem esse creditur, ut ibi-
dem Paulus ait, & vsque adeo ista vera sunt, ut Vlpian. dixerit. l.
83. ff. de ver. ob. si res q. dare promisi fiat sacra, religiosa, vel publi-
ca, me ab obligatiõe liberari. Hæc ille. eo. li. 3. c. 12. n. 9. 10. 11. 12.

Ius patronatus nunquid præscribatur, & quanti tē-
poris præscriptione acqui potest?

CAPVT III.

Præscribi nō pōt ius patronatus, capitulo cura. de
iure patron. Fallit ut per Franc. Turz. conclus. 11.
Don. à Finæ.

Ius patronatus acquiritur præscriptione. Dec.
conf. 134 num. 4. Ioan. à Ripa in lib. 2. de legi. c. 2.
nu. 13. communem dicit. B. Villal. & Vezinus.

1 Ius patronatus præscribitur tempore cuius memoria non
extat in contrarium. com. dicit, & quod etiam communis cō-
suetudo eam sequitur, & c. Pau. Citad. in tract. de iure pat. in 3.
part. in 5. cau. in fi. I. Fich.

2 Ius patronatus præscriptione tanti temporis cuius initij
non extat memoria etiam a laicis acquiri potest Panor. in
c. dilectus. & ibi apostil. hanc opin. communem esse asserit, ex-
tra, de offi. leg. Pau. de citadin. in tract. de iur. patro. in 5. causa
aquired. ius patro. nu. 16. Io. And. in c. quærelam. de elect. con-
tra Panor. qui ibi tenet contrarium. Sed Decius conf. 124. as-
serit Ioannis Andreæ opinionem magis communem, & in pra-
ctica seruari, & possunt patroni ipsum ius patronatus acqui-
rere, vel ex donatione, fundatione, vel ex præscriptione. & De-
cius conf. 126. & ex vno actu præsentationis facti a patrono
acquiratur quasi possessio iuris patronatus. Corn. conf. 47. vo-
lum. 3. & probatur ius patronatus per famam sine titulo in an-
tiquis. Boer. decis. 42. nu. 32. Bonac.

Præscribitur ius patronatus, cum constet ecclesiam esse pa-
tronam, idem Balb. ibi, q. 9. com. dicit, si currat tempus 40. an.
cum titulo, vel immemorabile sine titulo, quod nota.

Amplia etiam si dubitetur per tempus de cuius initio me-
moriam non sit in contrarium. Balbus ibi numero 100. comm.
dicit. Vezinus.

Præscribitur etiam ius patronatus præscripta villa, vel ca-
stro, cui annexum est ius patronatus, idem ibi com. dicit. Idē.

Ius patronatus tanto tempore, cuius initij memoria non ex-
tat in contrarium, per laicum præscribitur, Panor. in c. dilectus
ubi apostillator in verb. in contrarium hanc opinionem, com-
munem esse asserit. extra offic. leg. Pulchrè Paul. de Citadin. in
tract. de iure patro. in 5. causa acq. ius patron. nu. 16. veb. istā
met opinionem. in 6. vol. tract. Doct. ut ipse in fi. inquit. Aduo-
catus vel iudex male consuleret & indicaret, qui contra hanc
communem opin. iudicaret, vel consuleret. Sed quid in eccle-
sia liberare respondendum, in illa vel in ipsius præiudicium non
posse acquiri ius patronatus per præscriptionem, multi Do-
cto. voluerunt, quos referunt Ioan. Fran. de Ripa. in rubr. nu-
mero 79 extr. de iud. & Roland. à Valle, in conf. 47. numer. 33.
in 1. Tom con. Kirc.

Ius patronatus præscribi potest aduersus patronum qua-
draginta annor. curriculo, secundum Feder. de Sen. conf. 133.
& nonnullos alios Doct. congestos per Rochum Curt. in trac.
de iure patron. in ver. ipse vel is à quo. quæst. 36. Pau. de Citadi.
in tract. de iure par. in 3. par. in 5. causa acquirendi ius patron.
in quæst. 1. & per Balb. in tract. de præscriptio. in 9. quæstio. 1.
part. prin. præcipueque in secunda conclu. in quibus locis se-

quitur opi. hanc atque profitentur eam esse magis communē
ac magis veram. & Ripa quoque in lib. 2. de legib. ca. 2. nu. 13.
& ius patronatus hoc acquiritur etiam populo præscriptione
ut voluit Ioan. Andr. in d. cap. quærelam. cuius sententiam au-
daçter affirmat obseruari in practica ibi Abb. imo. Dec. in ca.
cum venerabilis. de exceptio. 140. ait communem fore. F. Vi-
uius. opin. 438.

Parochiani alicuius ecclesiæ. vel quis alius laicus in ea ius
patronus licet regulariter præscribere non possint, ut collecta-
rius & alij tradire in c. cura. de iure patr. quoniam omnis eccle-
siæ dispositio ad episcopum pertinet, & quicquid iuris eccle-
siarum fundatores in illis habent, id totum ex superioris gra-
tia proficiscitur, meritoque ab illis trahi non debet in exem-
plum, c. quod alicui ob gratiam, de reg. iur. in 6. de priuile. c. sa-
ne. illud tamen verum esse & locum habere intelligitur in ec-
clesia libera, sed si constaret ecclesiam esse iure patronatus lai-
corum affectam, tunc si laicus per se, vel etiam parochiani cū
ipso, ad ecclesiam huiusmodi rectorem pro tempore præsen-
tarent, sane ius patronatus præscriberent. c. 2. de capel. monac.
& c. ad audientiam. & ibi docto. de præscriptio. cuius rei illa
est ratio: quia huiusmodi ius competens laico, ex sui natura
per alium laicum præscribi potest, ut post lōgam disputatio-
nem concludit Io. And. in d. c. q. alicui ob gratiam. de reg. iur.
in merc. idque à doct. communiter tenetur. ut notatur
in apostil. ad ipsum collecta. in d. c. cura. & in c. quærelam. ubi
etiam Io. Andr. de elect. & Fel. in ca. quanto. de iud. ubi videre
poteris ad saturitatem. cum res ipsa postulabit. F. Turzan.

Ius offerendi præscribi posse iure receptum est, ut testatur
Guid. Pap. decis. 906. Ut & patronatus ius præscriptione quæ-
ri communiter placuisse interpretib. affirmat. Dec. confil. 134.
num. 4. F. Turzan.

Ius offerendi præscribitur. Guid. Papa sing. 906. commun.
dicit. B. Villal.

Hanc opinionem esse magis communem testatur etiā Alex.
in l. si finita §. Iulianus. ff. de dam. in se. Et communem dicit
Ang. in §. actionum. colum. 31. Instit. de actio. Et purpuratus.
in l. petens. C. de pact. & alij quos vide apud Did. Couar. lib. 1.
variarum resolutionum. c. 9. I. Fich.

Fallit quo ad proponendum ex vi exceptionis, quia nō præ-
scribitur, sed solummodo iure actionis. Balbus de præscript.
in 4 part. 5. part. q. 2. com. dicit. B. Villal

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Vide quæ supra notauimus. cap. 1. ex sacrosancta Tridentina Sy-
nodo. sess. 25. cap.

2 Ut ius patronatus præscribatur, non satis est non vsus iuris patro-
natus, siue negligentia patronorum in præsentando, quæ in præscri-
ptione libertatis requiritur. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsu cap. l. si
sic constituta. & l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadm. seruit.
amit. aut bona fides quæ in præscriptione libertatis exigitur. Balb.
de præscript. 3. par. 4. par. princip. q. 3. in fin. & tempus 20. vel 30.
annorum. cum ius patronatus magis seruituti vrbane, quam rusti-
cæ assimiletur, ad quam præscribendam ad hæc tria requiritur fa-
ctum directe contrarium seruituti. l. hæc autem. & ibi omnes. ff. de
seruit. vrb. præd. & ex d. l. inferunt doctores in argumentum, quod
si ciuitas habeat iurisdictionem in castrum, illamq; per centum an-
nos non exercuerit, castrum non dicitur præscripsisse libertatem ser-
uitutis iurisdictionalis, nisi p. libero se gesserit, & sic fecerit actū
directe contrarium seruituti, ita Bal. in d. l. hæc autem. vers. vnde est
Ang. nu. 2. Fulgos. ad fin. Florian. num. 3. Paul. de Castr. nu. 5. ver.
propter quod patet. insuper requiruntur duo alia, nempe scientia
& patientia aduersarij. tex. est in l. et si forte. §. sciendum in fin. &
ibi Paul. de Castr. num. 4. ff. si seruit. vendic. Angel. in d. l. hæc au-
tem. num. 3. post medium. vers. requiritur etiam ad acquirendam, &
num. 4. vers. quarto, & ultimo & ibi Paul. de Castr. num. 3. Coraf.
l. seruitutes. num. 41. in fin. Preterea etiam necesse est, ut ille qui
facit actum seruituti contrarium faciat iure libertatis non autem
ex gratia vel necessitate; & sic requiritur intentio præscribentis or-
dinata ad acquisitionem libertatis, ita ut excludatur gratia, & ne-
cessitas. ita trad. Angel. in d. l. hæc autem. num. 3. ad fin. vers. quæ-
ritur etiam, & num. 4. vers. 3. intentio ordinata, & allegat. notat.
per Innocen. in cap. bone, sub nume. 1. vers. queritur, cum lex dicat,
de postul. prælat. & hoc idem firmat Corafius in d. l. seruitutes. nu.
42. vers. tectio desideratur, & ita iudicatum fuit per dominos
Rotæ Romane. 19. Octobris, 1579. in causa Imolensis iurispatro-
natus. decis. diuerso. Rotæ Romane par. 2. decis. 109.

Beneficij de iure patronatus laicorum institutio aut collatio, permutatio, & renūtiatio quando, quomodo, & a quibus facta minime valeat. Item de præsentatione miscellanea quædam.

TITVLVS IIII.

Nstitutio beneficij de iure patronatus laicorū, spre-
tis patronis, est ipso iure nulla. Bertrand. consil. 24.
vol. 2. communem dicit. B. Villalob.

Permutatio beneficij Ecclesiastici existentis de
iure patro. laicali, facta in scijs & non vocatis patronis, ipso iu-
re non redditur nulla, sed valeret, & teneret, quamuis postea
per sententiam cassari, rescindi, & annullari posset agentibus
patronis laicis super cōtemptu infra quatuor menses: secun-
dum Paul de Leaz. in Clemen. 1. de rerum permut. Federic. de
Senis in tract. permut. quæst. 30. Rota Rom. decis. Item quod
permutatio facta per ordinarium. tit. de rerum permut. Panor.
capitul. cum dilectus. circa medium de iure patr. Philip. Fran.
in cap. 1. versic. ex quo infertur, quod licet permutatio, de re-
rum permut. in 6. Felyn. in cap. cum Berthol. versic. 5. in permu-
tatione. de re iud. Ioan. de Imol. in cap. exhibita. versic. 3. quæ-
ritur. de rerum permut. & Rochum de Cur. in tract. de iurepatr.
super versic. Honorificum. quæst. 3. versic. 3. quæro. & Bertran.
consulendo consil. 9. viso, & considerato casu. num. 1. & seq. vbi
perhibet istam fore magis communem opinionem, nec ab ea
discedendum esse refert Couarruias etiam in sua practica,
c. 36. sub num. 9.

In contrariam vero partem, videlicet quod huiusmodi per-
mutatio facta absque consensu patroni ecclesiastici, vel laici
sit ipso iure nulla: inclinauerunt Calderi. in consil. titu. de re-
rum permut. Paul. de Citadi. in tractat. de iurepatr. in 6. part.
art. 9. quæst. 5. 2. Bellamera deci. 181. Steph. Caiet. in repet. cap.
fi. de elect. in 6. Petr. de Vbal. in tract. de rerum permut. benef.
versic. An permutatio facta per Episcopum. Collec. in cap. cum
olim. colum. 1. versic. sed nunquid. de permut. & Domin. in c.
nemo deinceps. colum. 4. de elect. in 6. vbi concludit quod si
laicus patronus huiusmodi permutationem impugnet sine
eius consensu factam, poterit etiam illa permutatione non
cassata, vel reuocata alium præsentare. Id tamen procedere
ait, quando permutantes fuerint in culpa scientes Ecclesiam
esse patronatam. & Lopus allegatione. 96. beneficia vacantia
in curia Romana, & ibi consumatissimus, & doctissimus D.
Quintil. Mandos. in addi. in litera N. vbi ex allegatis autori-
tatibus per eum, & ex alijs præcitatis videtur quasi isthæc esse
communis opinio, quam sequitur etiam cum alijs signatis
per eum Bertran. sibi contrarius consil. 18. multa sunt de qui-
bus quæritur. sub num. 3. & seq. volum. 8. licet ibi inuitis den-
tibus fateatur primam sententiam esse magis communem, &
Cæsar Lambert. in tractat. de iurepatro. lib. 2. artic. 6. quæst. 6.
part. 2. sub nume. 6. cum alijs omnibus seq. vbi per distinctio-
nes resoluit præsentem quæstionem fufissime, prout dicta pri-
ma pars magis vera, magis tuta, & magis communis apparet,
& cum ea concurre in decisivis: ac eandem primam sententiã
sequitur, & ait magis communem reuocando iudicium in me-
lius idem Bertran. consil. 322. ex processu dudum cepto. num.
15. volum. 8.

Item vnio facta de huiusmodi beneficijs sine consensu pa-
troni minime valet: vt voluit Thomas Fastol. in suis dubijs in
2. causa. in 6. dubio, vbi ita ait decidisse Rotam Rom. cui con-
sentit Felyn. in suo tractat. quando lit. apost. noc. pat. eccles. in
prin. & Roch. Curt. in d. tract. de iure patr. in versic. Honorificū.
q. 3. versic. Inquantum etiam.

Nec etiam permutatio Ecclesiarum, ad quas competit ius
patronatus, facta in Romana Curia sine mentione iuris præ-
sentandi laicorum valet: secundum Lapum in d. alleg. 96. in fi.
vbi memorat ita vidisse seruari. & idem firmat Bellame. decis.
179. & 181. & Calder. consil. 2. in rub. de rerum permut. Couar-
ruias in sua præct. c. 36. sub nu. 9. & D. Quintil. Mand. in add.
Lapi. in d. alleg. 96. in litera O. vbi affirmat istorum opinionem
communem esse.

Nec denique Episcopus clericum depositum ab Ecclesia
patronata restituere potest sine cōsensu patroni: vt voluit Ge-
mi. affirmans istam fore communem opinionem in c. quauis.
de rescrip. lib. 6. super Glo. pen. cum qua concurrunt etiã Bar-
batus cōf. 23. script. Prophetæ. col. 7. vol. 1. & Ant. de But. Ab.
& alij in c. transmissam. in fi. de renun.

Ideo stante, quod ipsa permutatio beneficij subsistit, nec ir-
ritatur ac annullatur ipso iure, sequitur vt illiciter iste effectus ex
hoc, vt eadem permutatio ita & taliter facta pollet roborari,
ac validari vbicunque interuenisset ratificatio, aut consensus
ex post facto: & sic ipsa permutatio validatur ex subsequenti
consensu dicti patroni: vt voluit per aliquas non spernandas
rationes consulendo Rom. consil. 356. circa primum consulta-
tionis artic. sub num. 7. cum alijs seq. & ibi D. Hor. Mandos. in
addi. in litera Q. & seq. & Cæsar Lambert. in tract. de iurepatr.
lib. 2. art. 6. q. 6. prin. part. 2. nu. 24. & 46. vbi hoc admittit, & de
plano procedere inquit post Caiet. Paul. & Rotam ibi allega-
tos per eum dummodo consensus ipse interueniat infra tem-
pus datum ad præsentandum, idest infra semestre si sunt pa-
troni Ecclesiastici, si vero patroni sunt seculares infra quadri-
mestre, & dummodo etiam post permutationem factam in-
terueniat consensus tacitus, siue expressus sufficere cōcludit,
& optimis quidem rationibus, & profecto ista est veritas.
Vinius opin. 614.

Beneficij patronati renunciatio debet fieri cum consensu
patroni, alias non valet: & facta tali renunciatio cum con-
sensu illius, est aperta via ipsi patrono ad præsentandum, cum
iam beneficium vacet. Dec. consil. 229. Bonac.

Conferre Ecclesiam inuito patrono legatus de latere non
potest, intellige tamen quando ius patronatus ad ipsos pa-
trones pertinet ex dotatione quam ille patronus, aut eius an-
tecessores fundarunt, quod si ex priuilegio concessio ipsis pa-
tronis competeret ipsum ius patronatus, tunc legatus a late-
re posset Ecclesiam conferre etiam inuito patrono. Decius
consil. 573. Bonacoss.

Legatus de latere non solum potest conferre beneficia iu-
ris patronatus acquisiti ex præscriptione, sed etiam ex consue-
tudine & priuilegio, cum hæc tria parificentur. capit. nouit &
ibi glo. in verb. consuetudinem. extra. de iud. Feli. in c. accedē-
tes. nu. 6. extra. de præscri. Et hanc esse communem doct. opi-
niant Alex. de Imol. in consil. 149. in 4. vol. consil. Dec. in cōf.
149 nu. 6. Rochus de Curte in tract. de iure patr. in verb. hono-
rificum. in 3. q. in 3. limitat. num. 6. circa fi. in 15. vol. trac. Rol.
a Valle, in consil. 46. nu. 9. cum seq. vbi ipse hanc materiam ex-
plicat. in 1. Tom. consil. Kirchouius.

Collatio facta ab Episcopo sine præsentatione patroni est
nulla. c. decernimus. 16. q. 7. c. cum dilectus. extra. de iure patr.
quam quæstionem latius explicat Guido Papa in decis. Gra-
tianopol. q. 374. Et hanc sententiam magis communem esse
inquit Rochus de Curte, in tract. de iure patr. in verb. hono-
rificum. in 1. q. nu. 1. q. 1. in 15. vol. tract. Doct. Sed optime illam
explicauit Rolan. a Valle, in consil. 47. nu. 22. cum sequen. in 1.
Tom. con. Kirchouius.

Collatio de Ecclesia viuentis non valet, licet conferens eã
vacare putaret: sed neque talis patronus priuatur propterea
iure præsentandi alterum clericum adueniente vacatione. ca.
illud. & ibi de Ancharan. de iure patronat. Roman. consil. 46.
Bonacoss.

Ius patronatus habens in aliqua Ecclesia collegiata nō po-
test præsentare principales dignitates illius Ecclesiæ. Boer.
decis. 30. nu. 5. com. dicit. Vezinus.

Intellige istam communem in electione, quia laicus etiam
Princeps non potest præterelectionem prælati Ecclesiæ
collegiatae vel cathedralis secus tamen in præsentatione, quã
potest sibi reservare in principio cōstructionis, vel post acqui-
rere præscriptione: si cōstruxit, vel dotauit, vel fundauit, Co-
ua. in reg. posses. de reg. iur. in 6. §. 10. nu. 50. magis communem
dicit ex Io. And. in reg. cui alicui. de reg. iur. in 6. Et ex hac cau-
sa Hispaniæ reges non solum ex priuilegio qui ab ore inimi-
corum fidei proprio sanguine totam Hispaniam redemerūt,
vt dicit gl. in c. Adrianus. 63. list. sed etiam ex eo quod funda-
runt construxerunt, & dotarunt Ecclesias cathedrales: ex præ-
scriptione præsentant prælatos Ecclesiarum. quod nota. Idē.

Patronus seipsum præsentare non potest: tamen ei Ecclesia
per Episcopum conferri potest Panor. in c. per vestras. de iur.
patron. & ratio quare patronus seipsum præsentare non pos-
sit, est, quia debet esse.

Patronus potest filium suum proprium, si idoneus fuerit,
præsentare glo. in verb. filij. in c. quia clerici. extr. de iure patr.
& hanc glo. communiter doct. sequi inquit, ibid. Panor. nu. 5.
quam communem sententiam esse refert Rol. a Valle, ex alijs
doct. in consil. 47. nu. 49. in 1. Tom. consil. Quæ tamen sententia
tum non admitteretur, si mediante precio præsentatio facta
fuisset, quia talis præsentatio est simoniaca, ita notabiliter de-
clarat Pap. in d. c. quia clerici. d. num. 5. in gloss. in ver. compa-
rant. Dec. in consil. 541. nu. 12. & Rol. a Val. in d. consil. 47. nu. 62
cum seq. Kirchouius.

Creditor

Com. V. l. Opi. De Deo, &

Creditor cui datus est fundus pignori, cui anneau est ius patronatus beneficij: non potest presentare. Io. Igne. in l. 1. §. seruus pignori. nu. 3. ff. ad Sillan. communem dicit.

De iure regio est. l. 9. tit. 1. part. 1. quæ videtur disponere contrarium etiam in locatore. Sed dictam legem intellige in pignore, in quo non est spes luitonis: de quo per Io. Igneum in d. §. seruus nume. 8. & in locatore non ad modicum tempus per gloss. in cap. ex literis de iu. patro. & Paul. de Cast. cōf. 361. volum. 1. & Cesar. Lamb. de iu. patro. art. 2. quæst. 8. part. 2. lib. 1. Villalob.

Presentati duo ad beneficium, & colligantes, si vnus moriatur, patroni non possunt presentare alium. Gome. in regul. cancel. de subrogan. quæst. 12. communem dicit. Villalob. Vezinus.

Differentia inter presentatum & presentantem. cap. fin. de institu. poterit tamen pater patronus filium suum presentare. c. consulu. vbi glo. & Panor. de iure patro. & idem Pan. conf. 99. vol. 2. & neque obstat quod dicitur patrem & filium esse vnā personam. l. fin. C. de impube. quia illud procedit fictio ne iuris in rei autem veritate sunt duæ personæ. Panor. in d. c. consulu. Gulielm. Bene in repet. cap. Rainutius. in verb. mortuo itaque. 2. num. 5. de testa. Chas. conf. 17. nu. 12. & Episcopus pater filio suo legitimo & naturali potest beneficium conferre dummodo sit idoneus. Idem.

Episcopus monachos vel mendicantes sibi a patrono presentatos teneretur eos instituere, nec eos reicere poterit. capit. in parrochia. & ibi gl. magna, 16. quæst. 1. Panor. in cap. quod Dei nu. 7. de statu monach. zabarella in clem. 1. nu. 13. de regularibus Ioan. de Selua in tract. de beneficio. in 3. parte, quæst. 2. nu. 3. Bonacoff.

Edictum facta presentatione beneficij, est ponendum, iuxta c. fi. de elect. in 6. Lamb. de iur. patr. par. 2. tit. 2. q. 6. art. 2. nu. 4. communem dicit. Villalob.

Edictum iuris patronatus est prohibitorium, & omnes ex fundatione cōstructione, & dotatione acquirere possunt ius patr. qui specificè a iure prohibiti non sunt. Ampliatur in 9. casibus, & limitatur in 3. a Lambert. in tract. iuris patro. in 1. part. lib. 1. art. 15. q. 7. princ. nu. 10. Don. a Fina.

Edictum de presentandis dicitur permissiuum, vt quilibet admitti possit, dummodo in Ecclesia, vel locis pijs sit clericus, in alijs locis, iuxta qualitatem eorum. Ampliatur in 11. casibus. & limitatur in 5. a Lambert. in d. tract. in 1. part. lib. 2. art. 18. q. 7. nu. 7. Don. a Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Collatio ab cuius beneficij cuius electio vel presentatio pertinet ad patronos, non potest fieri per superiorem sine consensu patronorum, qui consensus requiritur pro validitate illius collationis quæ fieri debet de consensu eorum quorum interest. Ita faber de sen. in suo tract. de permut. in q. 19. alioquin esset nulla; patronis demum contradicentibus Quod si patroni tacuerint neque contradixerint, confirmaretur ea collatio per tacitum consensum qui fit in non contradicendo, vt de permutatione beneficij est decisio dominorum de Rota. decis. 307.

DE FERijs.

TITVLVS XVII.

Qui iudiciales actus fieri, quæuè causæ expediri possunt die feriata. Aliaque de ferijs mixtim posita.

CAP. VNICVM.

Omnis actus extraiudicialis potest fieri die feriato. Bart. in l. cum filius. §. fi. ff. de verb. obli. Fel. in c. cū M. Ferrari. in 18. col. de consti. per l. dies. C. de fer. Ias. in d. l. 1. in 1. col. & in l. more Romano. in 3. col. ff. eo tit. & in l. diuus. eo. tit. Vezin.

Die feriata in honorem Dei, executio sententiæ fieri potest Vincen. in c. fi. de iudi. & interponi appellatio coram iudice. l. 1. & ibi gloss. C. de ferijs. & citatio per executorem fieri etiam potest die feriata in honorem Dei, ad diem non feriata. Io. And. in cap. fin. de ferijs. & etiam donationis insinuatio, quia nulla causæ cognitio ibi requiritur. Guid. Pap. conf. 178. num. 7. 8. & 9. & conf. 205. nu. 6. Alex. vol. 3. cōf. 53. in 1. col. Idem in

ferijs repentinis Alex. in l. 1. §. nunc. in 5. col. de oper. nou. nunc.

Secus in fauorem hominum. Alexand. vbi supra & in l. 1. §. nunc. in 4. colum. ff. de oper. nou. nunc. Angel. in §. 1. in 23. col. institut. de exceptio. & in §. appellatione. in 11. colum. eo. titu. Bellacoff.

Feriata die capi potest fideiusio a carcerato. de se representan. Ias. in d. l. 1. §. sed excipiuntur in 2. col. P. Andora.

Carceratorum causa siue ciuilis, siue criminalis potest expediri die feriata. l. diuus. & ibi Ias. ff. de ferijs. & eo die quilibet delinquens propter fugæ præsumptionem potest capi ob tenta licentia quæ committi potest ad eum capiendum, Ias. in d. l. diuus. l. fi. C. de ferijs. Ias. in l. fi. fideiusor. §. si satisfactū. nu. 20. ff. qui satis. cogan. & in l. 1. §. sed excipiuntur. nu. 11. ff. de ferijs. & potest accipi fideiusor die feriata vt carceratus relaxetur. Bald. in l. lea. ff. si cert. petat. Iaso. d. §. sed excipiuntur. Bellacoffa.

In matrimoniali causa potest procedi die feriata. Ias. in l. 1. §. sed excipiuntur. ff. de fer. Limita nisi sint feriæ in honorem Dei. ita Fel. in d. rub. in 6. col. ibi 10. Vezinus.

Alimentorum causa fauorabilis est, & tractari potest diebus feriatis. l. 1. §. 1. ff. de fer. vbi Ias. limitat, si agatur de alimentis. Item in his quæ debentur officio iudicis: vt quando petuntur per patrem a filio, vel econtra non autem si promissa fuerint per stipulationem: quia his casibus non sunt fauorabilia, vt ibi. & an in causa alimentorum sententia habeat executionem paratam, vel possit ab ea appellari, vide Angel. in l. fi. iudex. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Et quando alimenta videantur donata, si infans expositus fuit alimentatus, vide Abba. in cap. vnic. de infant. expos. vbi doct. in apostil. disputant ad quem spectat onus alendi expositos. Cui adde quod alimenta præterita debita iure sanguinis & officio iudicis non repetuntur nisi interpellatio interueniat, & res alienum dicta occasione contra actum fuerit, secundum communem per Burfat. conf. 83. nume. 7. lib. 1. vbi numero seq. plura notat in materia alimentorum. Bellac.

Libelli oblationem die feriata fieri non posse, magis communem esse opi. dicit Maran. in 6. par. Spec. tit. de libel. oblat. nu. 12. quam limitat, nisi periculum esset in mora, vel res tempore peritura. item limitat in libello appellatorio, qui etiam die feriata in honorem Dei offerri potest. I. Fich.

Sententia lata die feriata in honorem Dei, est nulla. l. si vt proponis. la. 1. & ibi doct. C. quomodo & quando iudex. ca. fi. extra de ferijs. & l. si feriatis. & ibi Doct. maxime Alex. ff. de ferijs. Limita nisi instantia sit peritura, quia vltima die feriata ferri potest gl. in c. fi. de iud. Alex. in l. 1. ff. de fer. Limita etiam nisi pro causa pia, & miserabili persona. Spec. in tit. de fer. §. pen. in prin. & est tex. in l. 1. §. fi. ff. eo. de fer. Bellacoff.

Feriarum exceptio. Qui tempore feriarum ob hominum necessitates citatus comparuit, & aliquem actum iudicalem fecit etiam litem contestando, non per hoc excluditur ab exceptione feriarum in alijs actibus iudicialijs, per tex. qui dicitur singularis cum Ang. in l. 1. ad fi. ff. de fer. & secundum Imo. in c. fi. in fi. extra eo. Do. Præpos. in c. ex parte tua. in 2. col. extra de appel. Balb. decis. 511.

Feræ vindemiarum profunt etiam non habentibus vineas. Felin. in capitu. fin. in 6. colum. extra, de iud. Ias. in l. 1. in 1. colum. ff. de ferijs. facit quod vult Pan. in cap. fin. nu. 24. de fer. Vezinus.

Iudex qui dedit tenutam die fer. an possit die feriato reuocare. vide Alex. in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. noui. nun. & in 2. vol. conf. 5. & Fel. in c. fi. in 7. col. de iud. & in c. qualiter. in 6. col. de accus. Vezinus.

Ferijs repentinis, & in honorem Dei inducitur. renunc. nō potest. Felin. in d. c. fi. dilig. in 4. col. in fi. alleg. Spec. in tit. de fer. §. nunc. videamus. Host. eo. tit. §. fi. glo. in Cle. sape. de verbo. fig. & in l. omnes C. de fer. & in l. si vt proponis. la. 1. C. quomodo & quando iud. Ias. in d. l. 1. in 1. col. vide etiam Angel. in §. 1. in 23. col. instit. de excep. Idem.

Ferijs statuarijs renunciari potest. Alex. volum. 2. cōf. 36. & conf. 188. circa fi. Barb. in 1. vol. conf. 16. in 4. col. Ias. in l. 1. in 2. col. ff. de fer. Fel. in cap. si dilig. in 4. col. in fin. de foro compe. Vezinus.

Ferijs ob necessitates hominum possunt partes renunciare ab initio, non post actum factum tali tempore, vt conualidetur, secundum Bald. in l. cum antea. C. de arb. domi. Præpos. in cap. dilecto. extra, de appe. col. pen. posset tamen actus tunc valere in vim pacti per l. 2. C. communia vtriusque iudi. Balb. decis. 313.

Renunciatio feriarum non extenditur ad futuras, nisi dicatur. Bar. in l. 1. ff. de fer. & ibi Ias. Alex. in d. conf. 188. in 2. vol. in fi. Ang. in §. appel. in 11. col. instit. de excep. Nō dicitur quis ferijs

ferijs renunciaſſe ſi citatus non compareat. Alex. vol. 2. conſil. 213. Vezinus.

Piſcari in diebus feſtiuiſ propter neceſſitatem licet. c. licet. & ibi no. ext. de ferijs. & faciunt multa accumulata per Feli. in cap. querelam. col. 4. de iureiur. & in c. cum acceſſiſſent. col. 8. de conſtit. & in c. 2. in ſi. de ſponſ. & per Iaſo. in l. 1. col. 25. ff. de officio eius cui manda. eſt iurisdic. & per Barba. in 3. vol. cōſi. 1. Vezinus.

Studere & conſulere licet diebus feſtiuiſ, dummodo ceſſet lucri ſpes, & dummodo quis vacet diuinis officijs, vt eſt communis opi. de qua Corſet. in repert. Abba. in ver. ſtudere. nu. 3. vide Panor. in c. 1. de ferijs. Niſi neceſſitate ſuadere, quia doc. poſſunt conſulere pro expediendis forenſibus, & ibi per Corſet. Studere etiam diebus feſtiuiſ poſſunt ſcholares. quia res non patitur dilationem, & hominum labilis eſt memoria, vt probat ibi Corſetus. Bonacoſ.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide ſuſe explicatam hanc materiam ab Anaſt. Germ. lib. 3. de ſacr. Im. cap. 20.

1 Conſuetudine generali totius Gallie debitoris bona oppignerari poſſunt die Dominica, aut alio die feriato, nec auditur debitor ſi nullitatem, l. ſin. C. de ferijs. oppoſuerit, propter religionis tamen chriſtiana conſeruationem & decorem Regio procuratori licet nullitatem oſtendere, eiſque interuentu obtinebit debitor, quod per ſe tacente procuratore regio non poſſet, ita Pariſiis in ſupremo Senatu, Arreſto indicatum. 15. Maij, Anno 1528. Ioan. Papon. lib. 7. Arreſt. tit. 10. Arreſt. 2.

2 Vide quæ ſcribit Ioannes Pap. lib. 7. Arreſto. tit. 10. de ferijs. Arreſt. 5. & Nicol. Boer. deciſ. 259. nu. 8.

3 Vide Bullam Pij V. Pontificis maximi propter reuerentiam feſtorum publicatam.

4 Sententia lata die dominico inualida dicta eſt decreto ſupreme curie Pariſienſis, eo ipſo quod Dominica lata eſſet, 13. Martij 1542. Io. Papon. dicto Arreſt. 5.

5 Quod Arreſto Pariſienſis Senatus indicatum eſt 22. Maij, 1532. contra vrbiſ Pariſienſis præſectum. Io. Pap. ibid. Arreſt. 1. De feriarij inſtitutione & earum renuntiatione vide ſuſe Franc. Marc. deciſionum curie parlam. nti Delphi. quæſt. 619. & in eadem decreta quedam dicta curie Grarionopolitana, item quare in curia Regis Gallorum vindemiarum & aliorum iuſticiarum tempore litigantium cauſæ expediantur.

DE DECIMIS.

TITVLVS XVIII.

Decimæ quo ſint iure introductæ. Ex quibus fructibus, & an integræ debeantur, & num præſcribi poſſint in totum vel in partem, de quo etiam hic infra cap. 3.

CAPVT I.

1 **D**ecimæ ſunt de iure diuino, & ideo peccat nolens eas ſoluere, vt eſt communis opi. Capr. reg. 96. nu. 1. & ſeq. nec valet conſuetudo in contrariū. vt ibi. nu. 9. communem dicens. Et etiam clerici tenentur ad decimas prædiales. Capr. reg. 99. nu. 1. & ſeq. Et debet dari decima etiam de noualibus. vt per Curt. Iun. in conſ. 333. nu. 55. & ſeq. in 3. vol. vbi communem dicit. Nec aliter præſcribi poteſt libertas non ſoluendi decimam, vt eſt communis opin. Curt. ibi. nu. 75. etiam quod adſit conſuetudo, cuius initij memoria non habetur, quando eſt decima prædialis, ſecus ſi perſonalis, vt ibi. Bonac.

2 Decimæ omnes ſunt de iure diuino, quarum laici ſunt incapaces, ſecundum communem per Burſ. conſ. 50. nu. 9. lib. 1. & nu. 10. vbi quod portantur vſque in horreum prælati. quod tamen de conſuetudine non ſeruatur: quæ decimæ in perſonis laicorum de antiquo ante Concilium Lateran. vbi proprium patrimonium laicorum reputantur, ſecundum communem. d. conſ. nu. 14. quam conclu. declara. vt latius per eum ibi. Cui adde, quod tempus immemorabile ſufficit ad præſcribendū decimas per laicos poſſeſſas infeudatas ab Eccleſia ante Concilium Lateranenſe, ſecundum magis communem per Burſ. d. conſ. nu. 13. Bonac.

Decimæ ſunt de iure diuino. 16. q. 1. reuertimini. & c. decime.

c. tua el. 1. c. parochianus. de deci. & eſt communis opin. canoniſt. cui ſtandum eſt expoſita Theologorum opin. teſte Abba. in c. tua. el. 1. col. 1. & in Rub. eo. tit. & debentur parochiali Eccleſiæ. c. cum in tua. in ſin. eo. tit. & adeo ſunt de iure diuino: quod debentur etiam Eccleſiæ & prælatiſ diuitibus, ſecundū Abb. poſt antiquos in d. rub. de decim. idem.

Et debentur de omni fructu qui ex terra prouenit. c. 1. eod. tit. ibi. omnium frugum, vbi Abb. declarat, dicens, quia appellatione frugum veniunt omnes fructus ex terra proueniētes. l. frugem. ff. de verb. ſign. vbi quod frugum appellatione nō ſolum veniunt frumenta & legumina, ſed & viti.

3 Et adeo decime ſunt de iure diuino: quod non valet contraria conſuetudo etiam diminuens tantummodo quotam decimæ, vt puta, vt ſoluatur duodecima, vel vigesima, niſi talis conſuetudo eſſet approbata a Pontifice ita gl. in c. in quibuſdam. in gl. ſi. reſtringens tamen hoc in laicis, in clericis vero dicit poſſe induci conſuetudinem & præſcriptionem clericorum contra clericos, nedum partis, ſed etiam totius decimæ. Fel. in c. cauſam. col. 1. de præſcri. Abba. in d. cap. videtur intelligere benigniter hanc cōſuetudinem, vt videlicet taciturnitas Pontificis cenſeatur approbare iſtam conſuetudinem, nec requiratur expreſſa approbatio, & hoc ne tanta hominum multitudo non ſoluentium, vel minus integre ſoluentium, pereat: concludit tamen in ſi. quod in effectu de iure diuino decimæ debentur cum integritate, & quod in hac materia ſtandum eſt deciſionibus ſummi Pontificis, & non rationibus Theologorum. Fel. in c. cauſam. col. 1. de præſcrip. ſe reſoluit quod reſpectu decimarum perſonalium, quæ videtur non eſſe de iure diuino: valeat conſuetudo contraria, dummodo rationalibus: ſed in prædialibus quæ ſunt de iure diuino, nulla conſuetudo excuſat: & ſubdit, quod nec excuſat tolerantia Papæ, glo. in c. 1. de decim. in 6. quam videtur ibi ſequi Dom. vbi tenet. quod & prædiales & perſonales ſint de iure diuino, nec conſuetudine poſſint tolli: nec excuſet tolerantia Papæ, & ita in effectu videtur concludere Anch. conſ. 196. 1. dub. Idem.

Decimæ non ſolum prædiales, ſed etiam perſonales, non tã de humano, quam de diuino iure ſunt, tex. apertus in c. tua. de decim. vt Deutero. c. 12. in prin. ſecundum Inn. in rub. de deci. quem ibid. ſequitur D. Nic. pro quo facit gl. 15. q. 7. c. quicunque. quam ibidem ſequitur Arch. & gl. ſi. notabilis, & communiter approbata in c. in aliquib. eo. tit. de decimis. quæ opi. ſecundum Martinum c. 2. eo. tit. lib. 6. tutior eſt, quicquid dicat. Arch. 16. q. 1. c. Decimæ. & pro maiore parte Theologi, præcipue mendicantes, illud verum eſſe quod præceptum de ſoluēdo, ſit de lege diuina & morali, ſed præceptum de quota ſoluēda, eſſe Eccleſiæ conſtitutionem, & poſſe aliam quotam terminari. refert Bened. Capr. reg. 98. nu. 2. & 19.

Decimæ ſecundum communem Doct. ſententiam integræ debentur, vt voluit Innoc. in rub. de deci. admirans quosdam nouos concionatores qui oppoſitum tenerent: ſicut refert Io. Andr. in cap. prior. de reg. iur. libr. 6. pro quo facit vt ex dictis quatuor Doctorum Eccleſiæ colligi poteſt, ſolutionem etiam quotæ decimarum eſſe de præcepto Euangelij, vt apparet ex dictis Auguſtini, 16. q. 1. c. Reuertimini, & 16. q. 7. c. maiores. Ambroſi. eadem q. c. quicunque. Hieronym. 16. q. 1. c. apoſtolicis. & Greg. ead. q. 1. c. peruenit. & ideo non ſoluentes decimas integraliter, eſſe in periculo damnationis, ſecundum cōmunem Canonistarum opinionem, de qua per D. Ant. in cap. parochianos. de dec. & D. Nic. in rub. & in c. aliquib. adeo q. ſecundum eum proferens verba, ob quæ auditores retraherentur ab earum ſolutione, eſſet ipſo iure excommunicatus, & quaſi ſuſpectus de hære. clem. & de pœnis. refert Bened. Capr. d. reg. 98. nu. 3. & 6.

Præſcribuntur decimæ prædiales in partem, licet non in totum. Balbus ibi in 5. part. q. 7. communem dicit. Contrariam, quod imo nulla conſuetudine poſſint introduci per laicos, q. non ſoluant integram decimam, dicit communem Curt. in c. ſi. de conſue. Sed pro concordia dic, vt per Bello. conſ. 55. per totum, vbi videtur innuere, q. opi. Balbi habeat locum in præſcriptione, de cuius initio non eſt memoria. Curt. autem de alia minori quam ſic probat: nulli dubiū eſt, quin per Romanum Pontificem poſſit concedi: vel dando priuilegium, vel approbando conſuetudinem, vt minus decima ſoluatur: per gl. in c. a nobis. 1. de deci. & ibi Doct. & Abbas dicit hoc indubitātū in c. in aliquibus. & Deci. conſ. 147. & cōſ. 113. & Bello. dicit de hoc eſſe communem opi. Et conſuetudo, de qua non extat memoria in contrarium habet vim priuilegij. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſti & c. ſuper quibuſdam. de verb. ſign. & ibi Pan. & Fel. in cap. accedentes, de præſcri. & Barba. in conſ. 41. vol. 1. & in conſ. 45. vol. 2. in fortiori caſu, ſcilicet in laicis acquirētib. decimas, ergo conſuetudine po-

teat

Com. V. I. Opin. De Deo, &

test introduci, vt minus decima solvatur. Et hoc etiam tenet Alex. consi. 6. vol. 1. vbi dicit hanc esse mag. com. opi. Viuius.

Amplia istam communem ad laicum qui potest prescribere per tantum tempus, qd non sit memoria hominum in contrarium ius percipiendi decimas: & obtinebit, allegato titulo, cum possessione dicti temporis. Pyrrhus in consue. Aurel. de posses. iudicij. cap. 2. in fin. magis communem dicit. sine titulo cum sint incapaces; non prescribunt: vt per plura probat noster Couar. in reso. cap. 17. lib. 1. num. 6. ex Ioan. Mona. in c. 2. prae. in 6. Et nota in hac materia, cum per concilium Lateranense sit tolleratum laicis vt percipiant decimas, quae ante illud concilium solitae erant per eos percipi: quod probata possessione immemoriali dicitur probatum sufficienter ante concilium Lateranense percepisse. Couar. in cap. possessor. in 2. §. 3. nu. 9. vers. 3. fortius, eom. dicit ex Doct. in cap. cum apostolica. de his quae fiunt a Praelat. Villalob.

Nota istam communem cum praecedenti ad intell. l. 1. titu. 7. lib. 1. ord. ibi. 6. en los otros lugares que antiquamente suelen tener los legos.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. A praestatione decimae nullus eximitur in cap. ea nobis extr. de decimis. in antiquis, & ideo curia parlamenti, Gratianopolitani, Anno 1459. decreuit, qd nobilis Gulielmus Vasque Castellanus craue, soluat decimas priori dicti loci pro possessionibus quas tenet ipse Castellanus. in dicto loco nomine Delphini, quas Castellanus soluere recusabat. Guid. Papa. deci. 266. nu. 1.

2. Ante concilium Lateranense laici erant incapaces decimarum: tamen post Concilium Lateranense laicos saepe iniuria spoliatos fuisse decimis ideo & restitutos se vidisse determinat scribit Guid. Papa. deci. 288. in Curia Delphi quod fieri non posset nisi possideant extra de res. spol. c. ex parte Hodie tamen (inquit Ranchin. in d. quaest.) decima laicis in feudum concedi a personis Ecclesiasticis vel secularibus non possunt, vt prius c. ob causam.

3. I. o. ten in summa. in tit. de decim. post multa quae ibi de materia decimarum, dicit quod licet decimae a laicis non possint prescribi, quia tamen bene prescribi potest & ita (inquit Guido Papa.) generalis consuetudo in patria Delphi. in locis circumvicinis se habet, & secundum talem consuetudinem, se vidisse iudicari in curia officialitatus Gratianopoli, & etiam determinatum in curia parlamenti in multis & diuersis causis quae in materia possessoria ibidem ventilabantur Guido Papa. deci. 289. & Ioan. Papon. lib. 1. titu. 12. de decimis. Arret. 2.

Hanc qu. sionem doctae & diserte explicat Anastasius Germanus lib. 3. de sacrorum immunitatibus. cap. 19. nu. 66. 67. 68. 69.

Decimae in cuius sint dominio. Episcopus num eas soluere debeat, & an laico in feudum valeat. Laici, vel etiam si sint Reges num eas donare possint, aut de vno in alium transferre: & an Pontifex ab earum praestatione per priuilegium eximat.

CAPVT II.

Decimae sunt in dominio Ecclesiae & non tantum dicuntur debita, secundum Abb. in c. commissum in fi & in c. cum tua nobis vbi est tex. col. 1. nu. 5. & col. 2. in fi de decim. Vezin.

1. Decimas ad Ecclesiam reuersas non potest prelatus laico in feudum. Calde in tit. de deci. cos. 1. alias 383. Idem

Epif. opus perinde atque quilibet alius possessor praediorum Ecclesiae in cuius parochia praedia sita sunt, decimas praediales soluere tenetur, idque non tantum pro praedijs proprijs sed etiam pro praedijs Ecclesiae, cum Ecclesia quoque ad decimas praediales teneatur Ecclesiae in cuius parochia praedia sita sunt, etiam si praedia illa Ecclesiae pro dote assignata foret prout voluit gl. & Io. Andr. post Host. in c. nouum, de decimis, vt not in c. 1. de censib. idem voluit D. Nicol. d. c. nouum, & ita & committere teneri, nisi priuilegio, consuetudine, aut transactione cum Ecclesia inita, excusetur, cap. ex parte. capit. ad apostolicam. cap. ex multiplici. de decimis refert Bened. Capr. regula 99. nu. 3.

Transactio seu compositio facta super solutione decimarum per praetatum cum aliquibus clericis debentibus Decimas non ligat successorem: sed durat tantummodo in vita transigentis, nisi facta sit cum auctoritate superioris, c. veniens de transact. glof. & Abb. in cap. ex multiplici. l. 1. not. de deci. & c.

de transact. glof. in cap. nuper. de decim. & eodem modo si tali compositio seu transactio fiat cum laicis cum auctoritate superioris tenet, vbi vero non interueniret superioris auctoritas non teneret, glof. in cap. 2. versic. personam. de decim. quae dicit, quod sufficit auctoritas Episcopi. quam gl. sequitur Host. fallit tamen hoc secundum dictum respectu Decimarum praeteritarum, de quibus fieri potest compositio cum laicis etiam sine Episcopi auctoritate, secundum Abb. in c. cum homines. ult. not. de Decim. per cap. vt super. cum ibi not. de reb. Eccl. non alien. & cap. fin. de rer. permut. Abb. vero in d. c. 2. de trans. col. 2. num. 1. concordat opin. & dicit, quod super praeteritis Decimis vtique cadere potest compositio etiam sine auctoritate Episcopi, super futuris vero cum auctoritate Episcopi ad tempus: vbi vero compositio fieret in perpetuum: requiritur auctoritas Papae, nisi ius Ecclesiae non esset clarum, ponendo exemplum vt ibi per eum. Summa Ang. in versicul. transactio. post num. 3. tenet, quod respectu futurorum non potest fieri transactio nec compositio cum laicis, nisi cum auctoritate Papae per c. pen. de confir. vtil. vel inutil. vbi gl. Idem tenet. Bonac.

Laici etiam si essent reges, non possunt donare decimas, sicut nec alias res spirituales, nec ex eorum titulo praestatur causa praescribendi, c. dudum. vbi Abb. de deci. c. tua nobis. eo. tit. imo sacrilegium committit, qui aliquid spirituale de manibus laici recipit. vt d. c. dudum. Vezinus.

Decimae non possunt per laicum in alium laicum aliquo titulo transferri: c. prohibemus. vbi Abb. notat. extr. de decim. Quae sententia adeo vera est, eodem Abb. referente, quod Ecclesia possit vindicare istas decimas, etiam si laicus illas possideret tanto tempore, de cuius initio non extat memoria quia habet intentionem fundatam, & nisi probetur titulus ex aduerso, debet obtinere, cum nec laicus decimas praescribere possit. capitu. causam. de praescrip. lict Ioan. Andr. contrariam sententiam duobus tantum concurrentibus primo quod iste laicus possederit decimas tanto tempore, cuius initij memoria non sit in contrarium, tanquam vasallus. Item quod sit fama quod eas habuerit ante Concilium Lateranense, amplexus fuerit in cap. cum apostolica. nume 12. extr. de his quae fiunt a praetatis sine consensu capituli. Sed communem sententiam in contrarium contra Abbatem esse, nec Ioan. Andr. id asserere, ac quod a Panor. adducitur, asserit Ias. in consil. 156 in 2. volum. consi. a cuius sententia tamen recedit Mode. Parisiens. in suis Commenta. in consuetu. Paris. §. 46. num. 16. Kirchouius.

Laicus qui ante concilium Lateranense habebat decimas Ecclesiae, non potest alteri laico concedere, etiam cum auctoritate Episcopi. Boerius in consuetudin. Bitu. des costumes prediales. §. 11. comm. dicit. B. Villal.

2. Priuilegium potest concedere Pontifex, per quod religiosi a decimarum praestatione eximantur. text. est in cap. ad audientiam. cap. ex parte, il primo, & il secondo c. ex multiplici. dilecti, & c. super de decim. Et consequenter summus ipse Pontifex potest concedere aliquibus locis priuilegium immunitatis a decimis. ita Deci. in c. cum ordinem. in princ. de rescript. & Craue. cons. 21 nu. 11. & Io. Bapt. Ferret. cons. 249. in facto. nu. 2. vol. 2. & docuimus supra in Opinione. Consuetudo non soluendi decimas. circa fin.

Et potest Pontifex per huiusmodi priuilegia eximere eos, liberareque a praestatione ipsa decimarum etiam ab alijs possessorum, dummodo de hoc mentionem faciat. tex. est clarus, & apertus in c. dudum. de priuilegiis & ibi Inno. Card. Ant. Abb. & alij, & Oldrad. cons. 268.

Imo priuilegium hoc ne quis teneatur ad decimas, tributum vel collectas pro praedijs, extenditur etiam ad praedia futura: & sic ad praedia post priuilegium, & immunitatem concessam quaesita, ita Bart. in l. damni. §. si is, qui aedes vicinas ff. de dam. infect. in vlti. quaest. dudum allegat c. quia circa. de priuilegiis & est tex. etiam in cap. ex parte. & in cap. pen. de decim. & firmant Doct. omnes in l. 1. ff. de leg. 1. Imol. & alij in d. l. damni. §. si is qui aedes. Alex. cons. 178. vol. 2. & Ias. cons. 170. nu. 6. vol. 2. & in l. si stipulatus fuero. §. cum stipulamur. ff. de verbo. obligat.

Imo etiam priuilegium concessum religiosi ne teneantur ad vllas collectas, minime intelligitur reuocari per potestatem concessam legato de latere de collectis imponendis contra quoscunque, non obstantibus quibuscunque priuilegijs, & gratijs contrarijs, etiam si de eis esset facta mentio specialis: secundum Cyn. in l. 1. quando Imper. inter pupil. & Alex. cons. 91. volum. 1. & consi. 103. volum. 4. & ita vidi iudicatum in Regia Camera Summaria ad fauorem Vniuersitatis, & hominum oppidi Praetorij olim comitatus Ciuitatis nostrae Aquilae sub

1æ sub die 27. Ianuarij 1575. mediante patrocínio D. Turentij Turcanici ciuis mei, virtute, memoria, & integritate laudatissimi. qui quidem homines licet reperirentur immunes a solutione regie fidei, seu doghanellæ pro ouibus suis ex decreto alias promulgato ad eorundem fauorem per Illustrissimum D. Doghanerium Regiæ Doghanæ: & dum eodem anno extitisset destinatus Commissarius ab ipso met D. Doghanerio in ptonincia nostra Aprutina cum authoritate, & cōmissione, vt exigere deberet regiam fidem ex ouibus, etiam non accedentibus ad Apuleam, a quibusuis hominibus, & personis, nō obstantibus quibuscunque priuilegijs, exemptionibus, & decretis, & coegisset homines præmemoratos ad soluendum regiam fidem pro suis pecudibus: nihilominus tamen eadem Regia Camera vigore ipsius decreti prolati sub die, & anno mentionatis, ordinauit, vt per prædictum Commissarium restitueretur quicquid pro tali causa exactum fuerat, prout re ipsa ipsam pecuniam restitutam vidi.

Sed si priuilegium hoc per 30. vel 40. annos continue, pacifice, & absque lite aliqua seruatum non sit, & sic decimæ post impetrationem priuilegij huius solutæ sint in dicto tempore, & spatio: tunc per actum, consuetudinem, ac vsum contrariū perditur, & omnino extinguitur prædictum priuilegium concessum, text. est in capitu. accedentibus. de priuileg. & ibi Glo. quæ alias opiniones contrarias, tanquam erroneas reprobant, & Gloss. ipsam sequuntur Innoc. Card. Anto. & alij communiter ibi in cap. cum accessissent. de constitut. vbi Felyn. col. 15. multa congerit.

Et hoc idem voluit Alex. cons. 33. in prin. vol. 5. qui ex mente And. de Barno. in l. 2. C. de his qui mu. spon. sub libr. 10. determinat, quod quando priuilegium actum reiterabilem continet, ei nullo pacto præiudicari potest, nisi spatio triginta, vel quadraginta annorum: & sic opinio ista communis est, & indubitata quidem, tam ex relatis authoritatibus, quam ex omnibus Docto. vtriusque iuris consulentibus, & iudicantibus varijs in locis, & ita fuit conclusum, licet in alio proposito in Rota Bononiensi attestante Petro de Benintendis deci. 13. sub nu. 9. Viuius opin. 641.

3 Priuilegium non soluendi decimas prædiales de possessionibus quas suis manibus colunt, concessum monachis, non refertur ad colonos eorum: quia siue illi sint coloni partiales, siue pensionarij, siue etiam colunt nummis, siue pro certa pensione fructuum, tenentur tales coloni ad integram decimam tam pro eorum parte, quam pro parte domini: & antequam dominus consequatur suam partem, quia decima est onus reale, & sequitur detentatores fructuum. gloss. in clem. si religiosi. de decim. in verbo, excolendas. & ibi Zabarella. nume. 22. Socin. consil. 93. volum. 3. refertur ergo ad monachos qui suis manibus colunt, aut qui eorum sumptibus faciunt colere eorum possessiones data pecunia ipsis colentibus, & laborantibus. de Ancha. in capitu. ex parte. 1. & in cap. licet. de decim. & hoc procedit vbi priuilegium de non soluendo decimas eximeret personas, ita vt per hoc tale priuilegiū esset personale. quod si tale priuilegium eximeret & terras, & sic esset reale, tunc tale priuilegium non soluendi decimas eximendo terras a tali solutione, prodesset tale priuilegium & colonis, qui non tenerentur ad eas decimas exoluendas. gloss. in d. clem. si religiosi. & ibi Zabarella. nu. 2. & de Anchar. in eo c. licet. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Ita in suprema Parisiensium Senatu indicatum esse pro Episcopo constantiensi scribit Ioannes Papon libro Arrestorum, titulo de decimis. Arrest. 13.

2 Licet hic annotare quæ in hanc sententiā scribit Anastasius Germonius lib. 3. de sacrorū. immunit. cap. 19. nu. 82. Ergo tolli vel diminui quæunt decimæ ab homine: si ab homine, non erunt iuris diuini: est enim immutabile & perpetuum. can. 6. 25. q. 1. sicque nullo iure nulla summorum Pontificum indulgentia, nulla etiam immutabili consuetudine fieri potest, vt quod iure naturali aut diuino Euāgelico inductum fuerit, tollatur aut violetur: Responso non est difficilis: Nulli enim dubium est, quin Deus ipse valeat ea, quæ statuit quādoque sibi placuerit, mutare, quod & in Concilio Lateranensi Generali sancti illi Patres dixere cap. 8. de consang. & affin. Hoc vero facit per Romanum Pontificem cuius authoritas & potestas tanta est, vt ea quæ ab ipso de plenitudine officij sunt, non ab homine sed a Deo facta esse videantur, vt ait Innoc. 3. in cap. 3. de transla. episc. & elect. non enim beatissimus Papa. puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, cui soli a CHRISTO dictum est Matth. 16. Quodcunque ligaueris super terram, ligatum erit & in celis, & quodcunque solueris solutum erit. Si igitur Catholica Ecclesia Princeps alicui priuato vel oppido, vel ciuitati,

vniuersisue ciuibus decimarum obligationem remittit, non homo sed Deus ipse remississe intelligitur: mihi tamen longe magis satisfacit prior resolutio vt decimæ ex Pontificis authoritate, in aliud valeant commutari, consuetudine vero quantumvis longissima nec tolli nec diminui possint. Hæc eo loco Germonius. Has autem decimarū commutationes factas fuisse scribit ibidem nu. 77. ne animarum salus in incerto esset, nam cum res alienas inuadat (vt inquit D. Augustinus) qui debitas Sacerdotibus decimas retinet. Nec dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, regul. 4. de reg. iur. lib. 6. quamplurimi non soluentes æternum periculum subibant: Quocirca opportunum fuit commutationis remedium. quo pereuntium animarum damnum anteuertere facillime potuit summus Pontifex, sacrorumque ministrorum ius & dignitatem sartam tellam conseruare: parum enim refert si pro decimis earum pretium detur, vel aliud. solutionis verbum, (ait Paulus Iuriscons. l. 54. ff. de solution. & liberat.) pertinet ad omnem liberationem quoquo modo factam: magisque ad substantiam obligationis refertur, quam ad nummorum solutionem, quod si domus vel quæuis alia res temporalis data fuerit pro futuris decimis, & casmate perierit, tunc Ecclesia non erit obnoxia composi. sed decimas de nouo exigere poterit quod non displicuit Barbatio, cap. vt super. immo ille qui transigit. potest nomine Ecclesiæ agere ad rescissionem transactionis, ne detur occasio malis administratoribus rem dimittendi. cap. 6. eo. tit. de reb. Eccles. alienan. vel non alienand. Sicque in Parisiensi Senatu indicatum fuisse testatur. Rebuffus. tractat. de decimis. q. 13. nu. 34.

3 Anno domini 1459. & die 21. mensis Iunij in Venerabili curia parlamenti Delphin. fuit lata sententia inter venerabile capitulum Beata Mariæ Gratianop. & Dominum præceptorem Echivolarum, & certos eius colonos reos in manibus Antonij de Molena Secretarij Delphinatus cuius tenor sequitur. Licet secundum dispositionem iuris communis de benignitate sedis Apostolicæ sit templarijs Hierosolymitanis, & Hospitalarijs indultum, vt de laboribus, terris & possessionibus, quos & quas proprijs manibus vel sumptibus colunt, nemini soluere decimas teneantur: Tamen non est eis licitum decimas de terris ipsorum subtrahere, quas alijs tradunt excolendas: & quia non constat dictos reos proprijs manibus nec sumptibus colere terras, seu campum de Ysartis, de cuius decimis agitur: ideo his & alijs causis ex processu resultantibus ad hæc nos iuste mouentibus, dicimus & ordinamus ipsos actores fore reintegrandos in possessione ipsorum percipiendi decimas in parochia S. Iacobi de Schirolis, & maxime in campis de Ysartis, de cuius spoliatione agitur, & quos per presentes reintegramus. Sic & de hoc Arresto post Guidonem Papæ. decis. 207. meminit Ioannes Papon. lib. 1. Arrestorum. titu. 12. de decimis, Arrest. 4. Hi enim qui sunt exempti a contributione decimarum, habent tale priuilegium non soluendi decimas ex proprietatibus quas colunt proprijs manibus cap. ex parte. de rescript. Rebuffus in tract. de decimis in 14. quæst. num. 6. Ergo si eas proprietates alijs soluendas tradiderit tenebuntur ad earum solutionem. Cessante enim causa priuilegij, & ipsum priuilegium debet cessare. l. athleta §. 1. ff. de excusat. tut. cum simil. facit & cap. ita per. ext. de decimis quod statuit vt hospitalarij & templarij soluant decimas de possessionibus quas acquisiuerunt post Concilium Lateranense.

Consuetudo non soluendi decimas, vel super decimis disponens, quid operetur.

CAP V T III.

Consuetudo non soluendi decimas excusat a debito earum, & sic decimæ ipsæ præscribi possent, & utique valeret consuetudo in contrarium, secundum Theologos communiter per id, quod habetur Numeri 18. & de opinione ista communi faciunt mentionem Canonistæ in cap. 1. de decim. in 6. Afflicti. in constit. quāto cæteris. nu. 11. lib. 1. rub. 7. Vincentius Maxilla in consuetudinibus Ciuitatis Bari. in tit. de sacrosanct. Eccles. in consuetudine, incip. Decimis, & primitijs. nu. 9. & seq. fol. 20. & Ioā. Brunellus in repet. c. 1. de homicid. nu. 14. quæ reperitur in fi. relectionis Couar. super Clem. si furiosus. de homic. & ita cōsultuit Alciat. cons. 4. Tomo 1. lib. 1. fol. 3. & sequitur Lallus de Tuscia in constitut. quanto cæteris. sub nu. 3. Cæterum cōtraria pars, videlicet, quod non valeat consuetudo de non soluendis decimis videtur verior, & sustentabilior de iure, secundum Rochum Curt. post alios relatos per eum ibi in c. fin. de consuet. in prin. post præfationem, nu. 22. folio paruo 18.

Et primo, quia decimæ sunt de iure diuino, ergo consuetudo contraria nihil valet, 8. dist. cap. quæ contra morem maior probatur

Com. V. I Opi. De Deo, &

probat *Leuit. c. fin.* omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum domini sunt, & illi sanctificantur, & *Numeri 18.* filijs Leui dedi omnes decimas in possessione, pro ministerio, nā seruiunt mihi in tabernaculo foederis, & *Exod. 22.* Decimas, & primitias tuas nō moraberis offerre. Itē *Luc. 18.* Decimas do omnium, quæ possideo, & pluribus alijs in locis sacræ Scripturæ idem tradi videtur, vt notat profuse *Frater Guil. Pepm.* in *Serm. de destructione Ninivæ*, sermone 39. fol. 13. folio paruo 322.

Secundo Pontifex solus, & multo magis in concilijs generalibus, interpretari potest sacram scripturam, canones condendo ab omnibus seruandos, c. per venerabilem. §. rationibus, qui filij sint legiti. Sed canones aperte clamant decimas esse de iure diuino, c. tua nobis, c. cum non sit in homine, & c. in aliquibus. de deci. c. decimæ, & c. in sacris. 16. q. 1. & in c. parochianos. extra de deci. & in c. cum Apostolica. extra de his, quæ sunt a prælat. sine consen. cap.

Et antedictæ decimæ ideo debentur, non obstante consuetudine in contrarium, siquidem multa bona tribuit solutio ipsarum decimarum, secundum *Ioan. Andr. & Doct.* in c. 1. de decimis. in 6. & *Vincetium Maxilla* in d. consuetudine. Decimis, & primitijs. nu. 3. & seq. Primum ergo bonum sanctitatis corporis. Secundum vbertatem fructuum. Tertium remissionem peccatorum. Quartum bona cælestia. Adde quintum scilicet pacem inter homines, vt est *Gloss.* in c. Apostolicæ. de re iudic. in 6. vide c. maiores 16. q. 7. hoc tollit *Fiscus*, quod nō accipit *Christus*.

Ex quo dicto inferobāt *Doct.* in d. c. 1. & *Ioan.* de *Imo.* in c. propter sterilitatem. de locato. quod licet conductor non teneatur ad solutionem pensionis ob sterilitatem. d. c. propter sterilitatem. tamen tenebitur si non soluit decimam, quia sua culpa venit sterilitas propter non solutionem decimæ, & c. Ideo sint cauti domini opponere exceptionem, & probare nō solutionem decimæ, quod est notabile.

Et istæ decimæ sunt Deo debitæ in recognitionem vniuersalis dominij ipso iure, d. c. tua nobis. & Canonistæ hoc firmat omnes in d. c. 1. de deci. in 6. vbi *Francus* meminit istam fore communem opinionem. & *Alciat.* in d. conf. 4. nu. 2. quam sequitur *Abbas* in c. fi. extra de rerum permutat. *Illustris D. Afflic.* noster in d. constit. quanto cæteris. nu. 11. cum alijs seq. *Boer.* decis. 236. & *Capic.* decis. 20. nu. 5. Et amplectitur pariter, atque communem esse præstantis. *D. Cornelius Benincasius* in tract. de paupertate. quæst. 7. 6. speciali. num. 2. & ponit etiam pro regula cum vndecim limitationibus cōsummatissimus *Dominus Ioan. Anton.* de *Nigris* super capitulis regni in c. volumus. nu. 10. cum alijs sequent. fol. 112.

Tertio, quod consuetudo non soluendi decimas non valeat, saltē in decimis prædialibus, seu realibus, firmant omnes Canonistæ, quī ob hoc exandescunt quodammodo in Theologos. ita *Innoc.* in c. fin. de paro. *Hostien.* & *Ioan. Andr.* in c. a nobis. de decim. *Anto.* & *Imo.* in c. statutum de transactio. *Ancha.* conf. 196. in primo dubio. *Archid.* in d. c. decimæ. *Imo.* & *Abb.* in rub. de decim. *Gloss.* *Hostien.* & omnes in dict. cap. in aliquibus, & *Rochus Curt.* in d. cap. fi. de consuetu. in prin. post rubr. nume. 22. fol. 18. vbi recitat istam esse communem opinionem, & *Vincetius Maxilla* etiam in d. consuetudine Decimis, & primitijs. sub nu. 10. *Couar.* in suis resolutionibus lib. 1. cap. 17. num. 8. licet ibi perhibeat sententiam cōtrariam pariter communem fore. Et ita consuluit etiam in terminis *Bertra.* conf. 80. quamuis consuetudo, vol. 5. quod cōsuetudo, vel præscriptio per tantum tempus de cuius initio, vel contrario hominum memoria non existit, non soluendi decimas prædiales, valeat, & teneat. Quarto, & vltimo apparet verior hæc vltima, seu secunda opinio Canonistarum: siquidem contra assertionem Theologorum propisum est per *Georgium Nonum*, vt patet in d. cap. 1. de deci. in 6. vbi iniungit prædicatoribus, & minoribus specialiter, ne audeant ea in sermonibus prædicare, ob quæ laici a decimarum solutione retrahantur, imo contrario operi sint intenti. Et ita consuluit *Alex.* confil. 60. *Romana.* volum. 4. quod hodie debeantur non solum decimæ prædiales, sed etiam personales.

Et in hoc absque dubio standum esset potius Canonistis, quam Theologis: sumus enim in interpretatione iuris diuini, in his præcipue, quæ pertinent ad moralia, vt in decimis, de quibus agitur. Et idem dici posset in voto, iuramento, matrimonio, simonia, vsura, & alijs similibus, secus vero si ageretur de interpretatione iuris diuini in his, quæ spectant ad nostri *IESV CHRISTI* opera, & ad agnitionem veræ fidei contra hæreticos, secundum *Ancha.* in dispu. exordiente, *Antiquis*, & modernis temporibus. Et hoc idem videtur firmare *Sanctus Antoninus Archiepiscopus Florenti.* in sua Summa

in 2. parte cap. 7. quia vsuræ vorago. sub versic. Quis autem sit Index competens in causa vsurarum. dum ibi cōcludit, quod quantum ad ea, quæ instituta essent per Canones contra vsurarios, interpretatio, ac declaratio dubiorum contra vsurarios potius spectaret ad Canonistas, quam ad Theologos, & firmat etiam *Natta* conf. 250. superiotibus diebus scripti, nu. 2. volum. 2.

Et ideo aiebat quam obtime *Host.* & *Io. Andr.* in c. 1. de cōsang. & affini. quod in electione præfulatus, & sic in obtinendis beneficijs, præferendus foret Canonista Theologo in loco, quo hæreses non pullulant, & sequitur *Fely.* in c. fin. de magist. *Io. Lupi* in repet. c. per vestras §. 26. nu. 16. de donat. inter vir. & vxor. & *Staphil.* de literis gratiæ, & iustitiæ sub tit. de vi, & effectu clausularum vers. Videndum est fol. 129.

Sed quid ego infelix peccator dixerim in tam dubitabili passu? nec primam certe, nec secundam sententiam mentionatas firmare audeo, at opinionem relata per *Hostien.* in d. c. tua nobis, tanquam tutiorem pro salute animæ totis viribus amplector, & sequor, vbi ait, quod in partibus, ac regionibus, in quibus decima ipsa de more non soluitur, nec prædicatur, non peccant mortaliter homines non soluendo, quasi *Romana Ecclesia* videatur in his, saltem quo ad præterita dispensare, ne tantam multitudinem ex hac causa damnari contingat. Si vero post prædicationem, & monitionem retineant, mortaliter peccant, & in sententiam istam inclinare videtur inibi *Ioan. Andr.* & idem videtur sentire *Sanctus Thomas* in 2. 2. q. 77. quem refert *Archi.* in c. maiores 16. q. 7. licet non sequatur, & ita transit quoque *Abb.* in d. c. in aliquibus. in fi. *Afflic.* in d. constitutio. quanto cæteris. nu. 15. *Anchar.* licet obscure conf. 196. *Magnifice*, & *Illustris Domine mi.* sub num. 2. & *Rochus Curt.* in d. c. fi. de consu. loco, de quo supra, *Vincetius Maxilla* in d. consuetudine, decimis, & primitijs. nu. 12. cū alijs seq. & *Hierony. Zaneti.* in tract. de foro conscientiæ, & cōtentioso. nu. 49. & seq. Licet, & male contrarium asserat *Alex.* in d. conf. 60. vol. 4.

Et istorum opinio ita retenta, non procederet profecto in priuilegio Pontificis: nam priuilegium a Papa concedi potest aliquibus locis, ne teneantur ad decimas, licet in totum, quo ad omnia loca, tolli non possint, vt not. *Dec.* in c. cum ordinē, in prin. de rescript. *Vincetius maxilla* in d. consuet. decimis, & primitijs, sub nu. 24. cum alijs seq. & *Bert.* conf. 15. recolendæ memoriæ, in prin. vol. 6.

Vbi consuluit etiam, quod Papa potest concedere Fratribus minoritanis immunitatem non soluendarum decimarum, quantumcunque etiam papalium, & tam de bonis præsentibus, quam futuris.

Et aduerte hic ad præmissorum declarationem, quod quatuor genera decimarum reperiuntur, quæ explicite ponit *Pepi.* in d. ser. 39. col. 21. fol. paruo 324. & *Io. Brun.* in d. c. 1. de hom. num. 14. & se.

Et alia quamplura pertinentia ad materiam decimarum, posuit moraliter, pulchre, & conclusiue. *D. Cornel.* in d. tract. de paupertate. in d. q. 7. in 6. speciali per totam, & *Ioan. Anto.* de *Nigris*, in d. cap. volumus. nume. 1. cum alijs seq. & cap. seq. incip. item statuimus. nume. 1. cum omnibus seq. & *Vincetius Maxilla* in d. consuetudine, Decimis, & primitijs, per totam. *Viuius opin.* 153.

Consuetudo operatur circa decimarum quantitatem, & si minus decima soluatur. *Balbus* tract. de præscript. part. 5. q. 5. communem dicit. *Villal.* & *Vezin.*

Consuetudo disponens super decimis, earum quotam diminuendo, vel in totum tollendo, quæ laici contra clericos vel Ecclesiam se tueri volunt, non valet, nec laicos excusat, vt voluit *gl.* in c. in aliquibus. de decimis, & 15. q. 7. c. quicunque, & *Inno.* in rub. de decimis, quod communiter per Canonistas teneri refert *Bened. Capra.* reg. 98. nu. 13.

Decimarum quota, licet consuetudine tolli aut minui non possit, & laici contra clericos prætextu talis consuetudinis a decimarum ac quotæ solutione non excusentur, vt voluit *gl.* *D. Ant. D. Nic.* in c. in aliquibus. de decimis, & 15. q. 7. c. quicunque. & *Inn.* in d. rub. de decimis, & ita communiter per Canonistas teneri refert *Bened. Capra.* reg. 97. nume. 13. & 19. quia præceptum de soluendis decimis sit morale & diuinum: id tamen fallit inter alia quando consuetudo non tolleret ipsas decimas, sed disponderet quod soluantur certæ mensuræ, vel corbes pro decima: siue colligatur, siue non, quia talis consuetudo valebit ratione multitudinis, & ita intelligi potest text. in d. cap. in aliquibus. in fin. secundum *Ioan. Andr.* & *D. Nic.* vt assert *Cap.* ibid. nu. 19. addens, id facere pro Veneris qui non in vita, sed in morte soluunt decimas, secundum *D. Nic.* d. cap. in aliquibus. *Cap.*

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vnde Sanctus Hieronymus, can. 65. d. 25. q. 1. si quādo fames & penuria & rerum omnium egestas opprimunt mūdum, sciamus hoc ex Dei ira descendere, qui in pauperibus, si non accipiant, eleemosynam, fraudari se loquitur: suas autē possessiones possumus decimas & primitias interpretari, &c.
- 2 In hanc sententiā D. Augustinus sermo. 219. de tempore de quo can. 68. d. 16. q. 1. Deus noster (inquit) qui dignatus est totum dare decimas a nobis dignatus est recipere, non sibi sed nobis sine dubio profuturam: sed si tardius dare peccatū est, quanto magis peius est peccatum non dedisse? de militia, de negotio, de artificio redde decimas. Et Innocentius III. c. 26. de decimis.
- Nimis profecto iniquum videtur, si decima quas Deus in signum vniuersalis dominij sibi reddi praecepit, suas esse decimas & primitias asseuerans, occasione praemissa, vel excogitata magis fraude diminui valeant, cum debita sit solutio decimarum in tantum, vt ad eas clerici exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, laici si forte moniti reddere noluerint, Ecclesiastica sint distributione cogendi.

DE PECCATO ORIGINALI
& Baptismo.

TITVLVS XIX.

Peccatum originale quid. Baptismi virtus & efficacia: & num paruulis, in vtero matris existentibus, communicatū, valeat? aut aliquid remittat ex foro iudiciali? Deque vino admisto sanguini post consecrationem.

CAPVT VNICVM.

Peccatum originale est illa macula, seu sordes, cui est annexa illa pronitas ad peccandum, vt est communis opi. de qua Abb. in c. maiores. §. verum. nu. 2. de Baptismo. Bonac.

Baptizatus baptismo Ioānis, iterum debet baptizari baptismo Christi. Praposit. in cap. dedit Baptismum. 1. quæstio. 1. communem dicit. B. Vil. & Vezinus.

Baptismus tollit omnem poenam spiritualem, non temporalem. Communem dicit Io. de Ana. in cap. de his. de accus. & Deci. conf. 130. nu. 2. B. Villal.

Baptismus an valeat praestitus puero nondum vterum matris egresso: & dic vt per. Ias. in l. 3. 1. respon. nu. 29. ff. de acq. possel. vbi concludit quod sic secundum communem ibi. cuius tamen contrarium tenent doct. ad Capel. Tolos. q. 156. vbi vide distinctionem. & quæ ponit Viui. com. opin. lib. 2. concl. 32. idem Ias. in l. vxoris abortu. C. de posthu. hered. instit. vbi etiam quærit an monstruosi debeant baptizari. & de principali quæst. an sufficiat baptisari membrum aliquod, vt quis sit Christianus: vide Bartol. & docto. in l. 3. C. de posthu. hered. instit. Don. a Fina.

Baptizari non possunt paruuli in matris vtero, c. si ad matris corpus. & c. seq. de consecra. dist. 4. vbi tex. ostendit rationem, quia cum natus non sit, regenerari nequit, vt hoc alijs quamplurimis rationibus, & authoritatibus approbat Tiraque. in repet. l. si vnquam. in versic. suscepit liberos. num. 153. C. de reuocan. donat. & Francisc. Marci decisio. 952. in 1. part.

Sed vbicumque puer haberet caput extra matris vterum, quamuis omnia alia membra incisa in eo forent, si tunc sub esset periculum aliquod posset omni dubio remoto baptizari, secundum Guil. Lau. & Card. in clem. 1. de summa Trinit. Angel. Claua. in summa. in ver. bapt. Discipulum in sermone 76. nisi quis renatus fuerit. col. 2. in litera V. Henric. in c. maiores. de bapt. Petr. Aur. Lau. Tho. & Ricar. in 4. sententiarum dist. 4. q. 1. & Tiraq. cum magna caterua Doctorū in d. l. si vnquā. in ver. suscepit liberos, sub nu. 156. & istam opinionē sequitur quoque, & commendat, ac profitetur esse communem, tamen canonistarum, quam theologorum Boer. in tract. de autoritate magni consilij. nu. 21. qui tractatus positus reperitur in fine suarum decisionum. Et sic si caput ipsum pueri asperge-

retur aqua, dicēdo, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, est vere tunc baptizatus, & si nasceretur postea puer non deberet amplius baptizari. Et ratio est, quia caput est principalior corporis pars, & in eo quippe vigent omnes sensus ipsius corporis, totaque virtus in eodem capite viget. & per capitis imaginem cognoscimur.

¶ Et hinc est, quod locus in quo humanum caput sepelitur, humaturque religiosus efficitur, l. cum in diuersis ff. de relig.

Quia baptizato capite totum corpus censetur baptizatū, secundum Gloss. Alexan. num. 20. & ceteros in l. 3. ff. de acqui. possel.

Et hoc videtur ampliare, vt similiter procedat in alijs partibus corporis ipsius pueri, scilicet manibus, & pedibus apparentibus extra matris vterum, vt ad cautelam baptizari possint. Discipulus in d. sermo. 76. & hoc apertius firmat Bartol. in l. quod certatum. C. de posthu. hered. instituen. vel exhered.

Vbi post canonistas concludit, quod sufficeret, vt aliquod membrum baptizetur pueri non perfecte nati, vt Christianus efficeretur.

Item baptismus necessitatis tempore, & consequenter in articulo mortis licite ab hæretico, & excommunicato quoque suscipi posset, secundum communem opinionem omnium Theologorum, quam sequitur, declarat & citat Couarruias in consti. alma mater. de senten. excom. §. 6. sub num. 8. & Francisc. Marci decisio. 50. in 1. par.

¶ Imo si quis assereret baptismum sumptum ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum, anathema foret, secundum Concilium Trid. sess. 7. canone 4.

Et quemadmodum Baptismus ab hæretico excommunicatoque in articulo mortis suscipi licite queat, ita etiā in eodem mortis articulo idem baptismus a laico, si desit sacerdos, conferri posset, c. sanctum. de conse. dist. 4. c. ad limina. 30. q. 1. c. quod quidam. 1. q. 1. & c. super quibus. 30. q. 3.

Necnon eodem tempore baptismus etiam a foemina suscipi valeret, vt ibi, & c. mulier. de conse. dist. 4.

Et demum quoque a Diacono, absente sacerdote in casu necessitatis conferri etiam posset baptismus ipse, ita Card. in clem. 1. de Bapti. Vitius opin. 81.

Baptismus nihil remittit ex foro iudiciali, quin quis puniatur. communis est opi. Tiraq. de penis. causa 25. nu. 6. Bonaco.

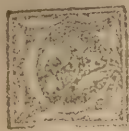
Baptismus (vt vulgo loqui mos est) seu aquarum initiatio, poenam temporariam (vt doctores fantur) seu corpori infligendam non tollit. commune aiunt Ioan. de Anan. in c. de his. de accusat. Deci. conf. 130. nu. 2. E Suarez.

DE SACRAMENTALI SEV PECCATORUM
confessione, remissione, &
pœnitentia.

TITVLVS XX.

Confessio peccatorum cui & quomodo facienda; & num per Sacerdotem reuelari possit, aut debeat; & si reuelatur, an probet. Potestque Sacerdos de magnis etiam criminibus absolvere: & quid de pœnitentia.

CAPVT VNICVM.

Onfiteus confessori sua peccata, tenetur patefacere confessori etiam notoria, & nota ipsi sacerdoti. Naua. in c. 1. ver. status cui officium, nu. 61. de pœnit. dist. 2. communem dicit.

Nota istam communem ad intel. l. 25. & 26. tit. 4. par. 1. loquentium de sacramento pœnitentiæ. B. Villal.

Confessio alteri, quam proprio capellano fieri non potest, vt est communis opi. Zannetti, de foro conscientiæ, num. 118. to. 1. fallit vt ibi. Bonacosi.

Confessiones peccatorum audire possunt sine licentia parochiani, fratres prædicatores, minores, Carmelitæ & eremitæ. Nam isti sunt specificè privilegiati, quantum ad hoc, vt est communis opi. de qua Soci. senior. in c. omnis. nu. 39. de pœnit. & remissio. & ita communiter prædicatur. Bonacosi.

Sacerdos non potest reuelare, si quis confiteatur sibi in confessione se hominem velle interficere, sed debet celare, vt est com.

Com. V. l. Opin. De Deo, &

communis opin. de qua Soc. in c. omnis. nu. 71. de pœni. & remissio. Bonacoss.

Confessio facta sacerdoti non debet reuelari, & dato quod reuelet, sibi nulla fides est adhibenda. fallit vt per Viui. in suis conclu. in ver. confessio, seu ea quæ. fallit in 3. casib. vt per Rip. in trac. de peste. in tit. de remed. ad curandam pestem. nu. 107. Don. a Fina.

Confessio, seu ea, quæ fuerunt dicta sacerdoti in confessione per confitentem, per ipsum sacerdotem reuelari nequeunt. & dato quod reuelaret istam confessionem, sibi nulla fides adhibenda esset.

¶ Sed hoc fallit quotiescunque sacerdos esset fide dignus, assereretque mortuum, seu morientem dedisse sibi licentiã de reuelanda confessione, tunc enim creditur dicto sacerdotis, secundum Lapum in allegatione sua 94. mulier in confessione, cuius doctrinam refert, sequiturque Fely. in c. veniens, il 2. col. 9. de test. pro quo ipse adducit ibi dicta per Io. Calde. cõf. 25. testator habens filios.

¶ Et q̄ clericus, seu sacerdos possit reuelare confessionem de consensu, & licentia expressa sibi data a confitente, firmat omnes Canonistæ in c. significasti. de adulte. & istam dicunt esse communem opinionem Fely. in c. testimonium. col. 10. de test. & Ripa in trac. de peste. in titu. de remedijs ad curandam pestem. nu. 108. & sequitur Cotta in memorali. in vers. iuramentum probat difficultatem. post medium, Fely. in c. nemo. de simo. & in d. c. veniens. ex mente Archidia. in c. ipsi Apostoli. 7. q. 2. vbi adiicit etiam, quod debet deponere iuratus, & Marfi. in l. si quis ne quæst. col. 3. 2. ff. de quæst.

Item fallit, q̄ licet confessori dicere bona de persona, quam audiuit in confessione, quia sacerdos tantum tenetur celare peccata audita in ipsa confessione de quibus nullo modo loqui potest, nec directe, nec indirecte. Hinc optime concludit Petrus de Pal. 4. sententiarum. dist. 21. q. 1. art. 11. conclusio. 3. q̄ licet absolute dicere confessori bona, quibus laudatur persona sibi confessa, puta quia virgo, vel quia nunquã peccauit mortaliter & huiusmodi.

¶ Sed hoc non licet, quando per hoc, quod vnus laudatur, peccatum alterius reuelatur, quia quod de vno dicitur, de altero negatur, vt ait Greg. in Homilia super illud Ioã. 8. Ego demonium non habeo. Vnde duobus confitentibus, si postmodum confessor diceret de vno, iste est virgo, vel iste nunquã peccauit mortaliter, statim posset esse suspicio contra alium. Viuius opin. 142.

Confessionem sacerdos reuelare non potest, & reuelans punitur iuxta cap. omnis vtriusque sexus. in fin. de pœni. vbi mandat Papa cuilibet confessori, dicens: Caueat omnis sacerdos, ne verbo, aut signo, vel alio quouis modo aliquatenus prodatur peccatorem. Sed si prudentiori consilio indigerit ipse sacerdos, illud petat caute absque vlla expressione personæ. Vt autem magis sibi caueat confessor a reuelatione confessionis, mox ibidem pœna transgressoribus debita subiungitur, cum dicitur: Qui peccatum in pœnitentia iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudatur.

Idemque ad idem propositum loquitur Magister sententiarum in 4. dist. 21. dicens, Caueat sacerdos ne peccata pœnitentium alijs prodatur, alioquin deponatur.

Et notat etiam Summa Raymundi in trac. 4. tit. de qualitatibus sacerdotum, c. 3. 2. partis, sub nu. 12. & Summa Armilla in vers. confessor, nu. 13. vbi ait, quod confessor ipse peccat etiam mortaliter, & Scotus etiam in 4. dist. 21. q. 2.

Imo Papa præcipiente, & mandante hoc sub pœna excommunicationis minime teneretur, nec posset sacerdos ipse confessionem reuelare, seu propalare, secundum Beroum in suis quæstionibus familiaribus q. 12. num. 1. & seq. & summa Tabiena in vers. Confessio, el 3. § 2.

Quia celatio, & sigillum confessionis est de iure diuino, & de necessitate sacramenti, vt tenuerunt Ioan. de Turre Cremat. Card. in cap. sacerdos. col. 2. de pœnit. distin. 6. & Petr. de Pallude in 4. dist. 21.

Imo fortius antedictus sacerdos in confessionis actu gerit veri Dei vices, vt est tex. iuncta gl. in cap. dilectus. de excels. prælat. & habetur in c. sacerdos de offi. ord. & effectualiter in hoc est maior Summo Pontifice, ideo a Papa, tãquam in isto actu inferiore, compelli nequit, vt per Beroum in d. q. 12. & per Neuiza. in Sylua nuptiali. lib. 3. sub nu. 45. vbi firmat etiam, quod si sacerdos ipse interrogaretur iuramento, posset respondere se nihil scire.

Et sic ipse sacerdos in huiusmodi casu posset licite iurare se nihil scire, non enim adiuratur a Papa, seu Episcopo, nisi in-

quantum homo, & in quantum subditus suus, vt sic autem nihil scit, sed tantum in quantum Vicarius Christi. Ita vt dicat Augustinus ad Fratres in eremo, sermone 30. Illud quod per confessionem scio, minus scio, quam illud, quod nescio.

Item si Papa, Episcopusve excommunicaret omnes confesos alicuius criminis, nisi illud reuelauerint, hoc non obstat quod audiuit aliquis sacerdos in confessione, non debet crimen reuelare, nec in tali casu contra eum currit prædicta excommunicatio, quia Papa. aut Episcopus non intendunt talem ligare: quod si intenderent, nihil facerent, & cum hoc mortaliter peccarent, vtpote ponentes falcem suam in messem alienam, vt voluit Glo. in c. sacerdos de pœn. dist. 6.

Sed vbicunque quis confitetur sacerdoti, quod vult homicidium patrare, Titiumque interficere, seu aliquod simile facinus committere, & quod tentationi huic resistere non potest, nec ab ea abstinere aliquo pacto, tunc sacerdos debet quanto cautius potest reuelare confessionem, vt peccatum impediat, & non propalare personam quoquo modo, secundum Iaco. Zocum Ferrarien. præceptorem Fely. in 20. quæst. Inn. Host. Anch. Abb. colum. fin. Card. Zaba. col. fin. Anto. col. 8. & omnes in d. cap. omnis vtriusque sexus. Archiepisc. in d. c. Sacerdos. & Ripam in trac. de peste. §. ult. fol. 115. Francisc. Concium Decanum Senensem in c. 1. de offi. deleg. nu. 92. & Ioan. Lupi. in repet. c. per vestras §. 26. nu. 9. de don. inter vir. & vxor. Et ista est vera, canonica, pia, & communis opin. secundum reatos Doct. & Hieron. Gigant in trac. de crimin. læsæ Maiestatis. lib. 2. in tit. qui accus. poss. in crimine læsæ Maiestatis. q. 18. nu. 8. & seq.

Et idem iudicio meo videntur sensisse omnes Theologi cõmuniter in 4. senten. dist. 21. Vbi præter alios, Gabriel. quæst. 1. conclusio. 3. & Io. Maior q. 3. Hadr. in 4. sent. trac. de confess. sigillo. Caiet. in opusculis. 27. q. caus. 15. & Dominicus Soto in relectione de secreto. membro 3. q. 4. conclusio. 2. in quibus locis dicunt, quod confessionis sacramentalis secretum non est detegendum, etiam quo ad crimen committendum, saltem nominato auctore.

Item sacerdos cogi posset reuelare in negotio matrimoniali ea omnia, quæ in confessione habuit, secundum Neuiza. in loco præcitato cum alijs aggregatis ibi per eum.

Item laicus posset reuelare confessionem: nam quãdo quis sacerdos non est, & in secreto, & confessione dicatur aliquid iuramento etiam ei præstito, q̄ nemini illud propalare debeat, nihilominus si in testem producat, debet hoc reuelare non obstante iuramento, secundum Innoc. in d. cap. omnis vtriusque sexus. in fi. & in cap. qualiter, & quando. de accus. Abb. in cap. si sacerdos. colum. 2. de offi. ord. Ias. in l. si colum. 3. ff. qui fatid. cog. Et hoc dictum refert, sequitur, & multum commendat Marfil. sing. 424. accipe quæso vnum dictum valde periculosum. & Neuiza. vbi supra, qui hoc vtiliter declarat, & Ange. de Clauasio in sua Summa Angelica. in verbo, Iuramentum. il 5. sub §. 22. versicul. similiter intelligitur, quod non tenetur reuelare.

Similiterque promittens, iuransque tenere aliquid secretum, & illud nullatenus reuelare, potest nõ obstante iuramento, & tacite absque periurij reatu illicita, & turpia reuelare illis duntaxat, quibus possit prodesse & non obesse, & non alijs, c. hoc videtur. 12. q. 5. & sentiunt Gl. Abb. Fel. col. pen. & alij. in c. ego. N. extra de iureiur. Roma. sing. 506. & Ange. de Clauasio in d. vers. Iuramentum. il 5. sub §. 22. vers. idem dic, cum quis promittit tenere secretum. Viuius opin. 143.

Confiteri quilibet potest peccata sua laico, propter impossibilitatem expectandi sacerdotem. Et sic laicus posset intervenire ad confessionem ex causa necessitatis, puta tanquam interpret, vel in defectum sacerdotis, secundum Glo. fin. in c. 2. de pœnit. & remis. in 6. & Glo. in cap. cum inferior de maio. & obed. & in c. vnum. §. nomine autem criminis 25. dist. & voluit tex. in c. quem pœnitet. de pœn. dist. 1. & in cap. quis vult. de pœni. dist. 6. & no. Guil. Pepin. in Sermonib. Dominical. totius de Epist. & Euang. in Dominica 14. post Trinit. Sermo. 2. de Euang. col. 2. vers. quarta veritas. & Marfil. in l. qui ædem. nu. 7. C. ad l. Corn. de fidei. qui allegat ad hoc corroborandum Gl. in c. pastoralis de offi. ordin. in ver. mortem. quæ ait. ob necessitatem, & quando res tempore erat peritura, laicus laico peccata sua confiteri posset.

Et huic opinioni quod in articulo, casuque necessitatis urgente mortis periculo, debeat quis confiteri laico peccata mortalia deficiente sacerdote, inhareret etiam Duran. Palluda. Riccar. Gabriel. Maio. Beda, Marfil. & Magister sententiarum in 4. Senten. dist. 17. & S. Thom. eadem dist. q. 3. art. 3. quod li. 2. vbi concludit, quod vbicunque necessitas imminet, tenetur pœnitens facere quod ex parte sua est scilicet, confiteri cui potest,

test, qui licet sacramentum perficere nequeat, vt agat id, quod est ex parte sacerdotis, & consequenter relaxare, concedere uel absolutionem, tamen defectum sacerdotis summus sacerdos supplet. & confessio ipsa laico ex desiderio sacerdotis facta, sacramentalis est quodammodo, quamuis sacramentum non sit perfectum, deest enim ei id, quod est ex parte sacerdotis. Et in corpore, & argumentis in fi. firmat idem S. Thom. q. in necessitate etiam laicus vicem sacerdotis supplet, vt ei confessio fieri possit: & ratione necessitatis iudicium accipit super confitente, secundum quod confitens ex sacerdotis desiderio se ei subdit, licet ille, qui laico confessus in articulo necessitatis consequutus sit veniam à Deo, eo quod propositum confitendi, secundum Dei mandatum, quod concepit, sicut potuit, impleuit, non tamen Ecclesie reconciliatus est, vt ad sacramenta Ecclesie admitti debeat, nisi prius à sacerdote absoluitur. Et ideo oportet quod iterum confiteatur sacerdoti, cum copiam habere potuerit, & præcipue, quia vt dictum est, sacramentum penitentiae perfectum non fuit. Vnde oportet vt confiteatur, vt ex ipsa perceptione sacramenti plenior effectum consequatur, & vt mandatum de sacramento penitentiae impleat.

In contrariam vero partem inclinavit Scotus in 4. sententia. dist. 17. ubi inquit, quod nullum est præceptum de accusando peccata sua laico, & fortè utilius esset non accusare se illi, si posset æqualem verecundiam habere apud se recogitando eadem peccata, & hoc, quia laicus nullam habet sententiandi auctoritatem in isto foro conscientiae, & sequitur Frater Angel. de Clauasio in sua Summa Angelica in versi. Confessio il. 3. num. 1.

Sed quicquid suadeat artificiosis rationibus Scotus ubi supra, non audeo me opponere contra torrentem Doctorum, & iudiciorum ecclesiasticorum, imò concurro libenter, tanquam verè cultor, & defensor communium opinionum cum prima opinione communi, tanquam sacrosancta, & communiter recepta ab utraque schola Theologorum, & Canonistarum, quam sequitur etiam Frater Io. Tabienensis in sua Summa Tabiena in verb. Absolutio. il. 1. nu. 43. & Frater Franciscus à Vitoria in sua Summa Sacramentorum Ecclesie. in tit. de confessione. secunda penitentiae parte. nu. 145. ubi tollit omnia fundamenta Scoti, & ostendit istam partem communiter à Theologis approbari, & admonet admitti, ac procedere in confessione non sacramentali, non autem in sacramentali.

¶ Benè tamen verum est q. quis non tenetur de præcepto confiteri puro laico in huiusmodi articulo sacerdote deficiente, sed potius de consilio, vt aduertit Tabiena post alios congestos Doct. per eum in d. Summa in versi. Absolutio. il. 1. num. 35. & cum hac opinione videtur concurrere etiam S. Bonaventura in 4. sententia. dist. 17. q. 1. Vbi discurre. An sufficiat confiteri puro laico, & respondet q. de confessione potest loqui dupliciter. Vno modo, prout est opus virtutis directè repugnans hypocrisi, in quo quis seipsum accusat, ne alius quam sit appareat, vel mala sua aperit ad inuestigandam morbi curationem, & hoc modo cuilibet potest fieri, qui potest instruendo, vel orando adiuuare. Alio verò modo, Confessio est opus sacramentale, prout ordinatur ad reconciliationem, quæ fit per absolutionem, & ligationem, & quoniam hæc potestas est collata solis sacerdotibus, ideo hæc nulli, nisi solis sacerdotibus est facienda.

¶ Et hoc idem videtur concludere etiam Vigerius in suis institutionibus. in tract. de sacramento penitentiae. ver. 16. nu. 179. littera b, ubi firmat, quod inter alias conditiones ad confessionem, hæc prima requiratur, vt sit sacerdos, qui non sacerdos, quamuis in necessitatis articulo possit confessiones audire, & ei peccator ex charitate, & propter humilitatem confiteri valeat, non tenetur tamen ex necessitate, quia talis non habet clauis ecclesie, & si attentat absolvere nihil facit, & frustra laborat, & sic non est confessio sacramentalis, ubi etiam respondet omnibus obstaculis contrariis, & adducit rationes pro ista sententia.

¶ Et laico isti confitenti in casu necessitatis, non est licitum reuelare confessata secundum omnes Doct. communiter in cap. significasti. de adul. Guil. Pepin. in d. Sermonem 2. de Evangelio in Dominica 14. post Trinitatem, ubi assignat tres optimas rationes, & Neuiza. in Sylua nuptiali lib. 3. sub. num. 45. Et Ripam in tract. de peste in tit. de remed. ad curandam pestem. num. 116. cum aliis sequen. ubi meminit istam fore communem opinionem, & eam approbat, & ponit pariter penam, qua veniat plectendus iste laicus confessionem reuelans.

¶ Et certè reuelans laicus ipse confessionem sibi factam, veniret proculdubio detrudendus in arctum monasterium, secundum Panor. in c. omnis. de penitent. & remiss.

¶ Imò peccat mortaliter idem secularis reuelando confessionem, tanquam violator sacramenti, & spreter præcepti diuini, & iuris positui, vt per Summam Tabienam in ver. Confessionis celatio. il. 3. nu. 16. Et hoc probatur naturali ratione, quia inferretur confitenti non levis iniuria. Et quia etiam dicitur in d. c. omnis. q. qui non celauerit confessionem, detrudatur in arctissimum monasterium, ibi perpetuo agendo penitentiam, & quoniam si in hoc daretur aliqua exceptio, tolleretur nempe confessio ipsa, nemo enim auderet confiteri peccata graua. Idcirco propter nullum bonum, quodcunque sit illud, licet sigillum confessionis frangere: vtpotè, quia nullum potest esse æquale bonum, nec tam necessarium, vt est confessio.

Ita similiter idem laicus, & sic alius, quàm sacerdos in casu necessitatis baptizare possit cap. constat, & c. veritate. de consecr. dist. 4.

Et denique aduertè, q. est tam magna vis, & potentia mentionata confessionis, quod si laicus audiret confessionem mulieris in necessitate, non posset quidem postea cum ea contrahere matrimonium, sed si contraheret, fortè teneret matrimonium, videtur enim hoc tantum sacerdoti prohiberi, cum eius officium duntaxat sit audiendi peccata confitentium, vt ita notabiliter firmat Glo. in c. omnes 30. q. 3.

Sed si quis forte confiteretur puro laico omnia peccata sua quem credebatur esse sacerdotem, & communi opinione reputabatur sacerdos, licet non erat, quid respondendum? Conclude breuiter, q. ex quo iste laicus habebatur pro sacerdote, & tolerabatur in quasi possessione sacerdotij à superiore, valet confessio, & absolutio, secundum Glo. in ver. Decepto. Inn. & alios in c. dudum. de elect. & omnes Canonistas in c. Apostolicam de presb. non bapti. Io. de Fan. in c. baptismi vice. de consecr. dist. 4. Ias. in l. Barbarius. nu. 63. de offic. Prætor. & Ripam in d. tract. de peste. in tit. de remed. ad curandam pestem. nu. 45. ubi recitat istam esse communem opi. Viuius opi. 144.

Confessio sacerdoti facta, & reuelata multum probat. commune testificatur aliquibus concurrentibus. Fely. in cap. testimonium. nu. 10. de testib. Viu. lib. 1. opi. 50. Don. à Fina.

Confessio sacerdoti facta, vt doctores commentantur, ac perillum reuelata multum probat, si vnà & sacerdos fide dignus sit, & palam illam facere sibi per ipsummet confitentem licere iuret: aliàs secus, vt commune testificantur Fel. in c. testimonium. nu. 10. de testi. Cotta in memor. versi. iuramentum probat difficultatem. Viuius lib. 1. opi. 50. E. Suarez.

Confessio non valet, nec satisfactio facta à non existente in statu gratiæ, quia cum quis sit extra charitatem, & inimicus ac rebellis Deo, non potest dignè satisfacere, vt est communis opinio de qua Soci. Senior in c. q. quidam. num. 7. de peni. ibi etiam dicit, q. bona opera in caritate, & postea mortificata propter sequens peccatum mortale, secuta tandem postea vera penitentia, non reuiuiscunt, vt est communis opi. de qua Soc. ibi. nu. 8. Bonacof.

Sacerdos potest absolvere de magnis criminibus, etiam si sit homicidium, vt est communis opi. Soci. in c. Deus. nu. 12. de peni. & remissio. Nec quis ob id tenetur adire Papam, vel episcopum, vt ibi. Bonac.

Oratio particularis plus pdest, quàm generalis in remissionem peccatorum, Præp. c. sacrosanctam. 22. dist. post princ. in c. fraternitatis. de sepul. comunè dicit. B. Villal. & Vezinus.

Penitentiam implorans quicumque hæreticus ante executionem sententiæ, admitti debet, vt est com. opin. Burf. confi. 14. nu. 31. Bonacof.

Penitentia in hæretico admittitur semper, etiam post condemnationem. Hanc magis communem opinionem dicit Boerius decis. 343. nu. 3. & 4. Idè dicit practica Carre. nu. 510. Et licet aliqui dicant communem opinionem esse, quod non admittatur penitentia, nisi statim post deprehensionem erroris sponte ad ecclesie veritatem redierint, vt affirmat Gril. land. in tract. de hæretic. q. 5. quem refert Simancas de hæretic. cap. 46. nu. 8. tamen priorem opinionem seruari ait Boss. tit. de foro compe. nu. 137. & in tit. de hæretic. num. 20. idque etiam attestatur Cardina. in c. ad abolendam. de hæret. & ita in facti contingentia consuluit Bertran. conf. 212 lib. 2. in prima par. Clarus lib. 5. sentent. 5. hæresis. versi. sed vsque. P. Fichar.

Apostata non minus ad penitentiam admittetur, quàm hæreseos crimine obstrictus. commune aiunt Simac. de hæret. c. 7. num. 2. Iulius Clar. in pract. 5. viti. quæst. 78. versi. apostata. E. Suarez.

Penitentia delinquentis post commissum delictum non excusat, quin possit accusari. Et licet in aliquibus casibus excuset, non tamen in crimine hæresis. Et licet hæretico penitenti parcat, si quis tamen aliū de hæresi falso accusauit.

Com. opi. Tom. j.

P rit, non

rit, non potest pœnitere, immo est puniendus. Aut quem pœnitentem ante condemnationem, & patratum delictum, quia facere non potuit, & non excusatur. Aut pœnituit, & potuit facere, & noluit, nec in totum excusatur, ut est com. opi. Clar. q. 60. vers. fui quandoque. Bonacosi.

Pœnitentiæ omnes hodie sunt arbitrariæ. Socinus Senior in cap. ecclesia. vestra. de sortileg. nu. 43. & arbitrium sacerdotis nullum operatur in mutatione & diminutione pœnæ, aliâs debita pro peccato, ut est communis opi. de qua Burgos in cap. 2. de empt. & vendi. il. 2. §. ut mensuræ. nu. 2. fol. 16. quod arbitrium debet intelligi de arbitrio boni viri, & periti sacerdotis, ut est com. opi. de qua ibi nu. 5. Bonacosi.

Purgatio canonica indici non potest, nisi ex causa à iure approbata, idest vel propter infamiam publicam, vel propter vehementem suspicionem, quæ contra reum sit, aut penes suum episcopum, aut penes alios, ita ut posset timeri de scandalo, ut est comm. opi. D. Hier. Gabr. conf. 178. nu. 34. Bonacosi.

DE IURIVRANDO.

TITVLVS XXI.

CAPVT. I.

IURIVRANDVM omne regulariter ac generaliter, quod peccato causam non suggerit, feruari debet. comune ponit Alc. in c. cum contingat. nu. 101. de iureiur. nec ab eo etiam Pontifex sine causa quempiam potest absolvere, ut comune testatur Abb. Pan. in c. significasti. nu. 8. de elect. Non tamen iusiurandum secundum primo alteri contrarium feruari debet, ut receptum scribit Aret. in liura. nu. 28. ff. de iureiur. Nec generaliter ac regulariter aliquod iusiurandum, quod peccati causa, vel ansa esse possit, feruari oportebit, quemadmodum frequenter placitum accuratè scribit And. Alc. in illud c. cum contingat. nu. 101. de iureiur. E. Suarez.

Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis, c. inter cetera. 22. q. 4. & c. quanto. de iureiur. cum simul. Et hanc opinionem tenent magis communiter doct. in auth. Sacramenta puberum. C. si aduer. vendit. & aliis locis, ut per Socy. Iun. in consil. 47. nu. 14. vol. 4. E. Muschul.

Iusiurandum trib. comitib. ac pedissequis muniatur necesse est, veritate scilicet, iustitia, & iudicio: ut frequenter placitum renuncio ex Ang. in §. æquè si debitor. Instit. de excep. Ias. ibi. nu. 68. Ludo. Go. in §. si quis postulante. instit. de act. Cur. Iun. conf. 141. nu. 9. auth. quod eis. C. de nup. 22. q. 2. c. aduertendū. c. si Christus. de iureiur. Pan. in 2. par. cōf. 8. in 3. dubio. Barb. in 1. vol. cōf. 1. nu. 33. & in 2. vol. cōf. 53. in 4. col. E. Suarez.

Iuramentum inducit obligationem. Io. de Selua. de iureiur. par. 3. col. 2. com. dicit.

Fallit si sit sine causa: adde Fely. in cap. 1. de pactis. qui communem dicit. sed hanc intellige de iure civili: quia iuramentum non vestit pactum nudum. Ias. in l. si quis maior. C. de transactio. num. 23. com. dicit. & vide quæ habes in verbo, actio. B. Villal.

Quid quando fit promissio sub vinculo iuramenti iam prestiti, an & quando valeat: vide Bart. in l. si. C. de vend. re. ciuit. lib. 11. Et an hæres iurantis sortiatur forum ecclesiasticum ratione iuramenti per defunctum prestiti. Guid. Pap. quæst. 414. Gemi. in cap. si. de foro compet. lib. 6. de iuramento apposito in contractu, ponit Ias. consil. 9. lib. 1. Dec. consil. 414. col. ult. & consil. 432. vbi an iuramentum conualidet contractum in quo plures sunt defectus. Bellac.

Iureiurando ad factum obligatus, ad illud quod promissit, faciendum omnino, & (adde plenius ad rem ipsam Ant. Gabriel. lib. 2. tit. de iureiur. cōcl. 8. Facit quoq; D. Ioseph. Ludou. eod. tit. concl. 3.) præcisè tenetur, nec liberatur, si id soluat, quod interest, ut commune interpretum dogma constituo ex Panorm. in cap. veniens. de iureiur. Imo. in l. 2. §. sed & si quis. de donat. & in c. 1. de iudic. & in c. per tuas. de arbit. Corfet. de iuram. nu. 26. cum seq. Alc. in c. cum contingat. nu. 250. de iureiur. Ant. Gom. de contract. c. 2. nu. 20. Ias. in conf. 9. nu. 10. in 1. vol. est tex. in c. cum contingat. de iureiur. & in c. quamuis. de pact. in 6. & utrobique tradunt DD. Et est commune dictum in authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. cum concord. per Soc. Iun. conf. 45. nu. 9. & conf. 94. nu. 12. vol. 4. & in terminis de iuramento, de non veniendo contra sententiam arbitrorum tradit Cor. in conf. 2. in hac consultatione. & c. litera N. & Z. 2. vol. & in conf. 221. viso processu. litera D. & E. eod. vol. Suarez. Bonac. & Muscul.

Iuramentum obligat in forma specifica. ca. ad nostram. de empt. & vend. Alex. in conf. 37. in 2. vol. Ias. in §. item si quis in fraudem. el. 2. in 2. col. de actio. vbi. alle. gl. in l. si pecuniam. & ibi etiam ipse Ias. in 9. col. ff. de condi. ob cau. Limita ut per Pan. in c. ex parte. nu. 3. de cler. non resi. circa materiam. d. gl. in l. si pecuniam. vide notabiliter Bolog. in conf. 46. & Corn. in 4. vol. conf. 256. Habet enim iuramentum vim specialis consensu. d. l. cū pater. §. filius matrem. de leg. 2. Bal. in l. 1. C. com. mod. cum aliis alleg. per Alex. in 5. vol. conf. 133. in 2. col. Bal. in c. ex rescripto. vbi Fel. in 5. col. de iureiur. Barb. in 1. vol. cōf. 25. col. 19. Ias. in d. §. item si quis. in 2. col. & in l. 1. in 6. col. ff. si quis in ius vocat. & in l. sub pretextu. la. 2. in 1. col. C. de transact. & in l. sed & si quis. §. quæsitum. in ult. col. ff. si quis caut. Bolog. in conf. 3. in fi. Bellac.

Iuramentum debet obseruari in forma specifica, & nõ sufficit per æquipolles, Ias. conf. 4. vol. 3. comunem dicit. & in l. qui per salutem. ff. de iureiur. Villalob.

Iusiurandum in ipsamet specie, in qua conceptum est, obseruari debet, nec satis erit per equipollens expleri. ut comune proferunt. Ias. conf. 4. lib. 3. & qui multos in contraria profectos recenset Viui. lib. 1. opi. 189. Efficietque semper iusiurandum, ut actus eo omni modo valeat, quo melius, ac perfectius potest commune inquit Alc. in c. cum contingat. num. 159. de iureiur. Non tñ idcirco nudo pacto vestem suppetet ut inde actio creetur. commune aiunt Alex. & Ias. nu. 23. Cag. & Cur. in l. si quis maior. C. de transac. Ias. in l. iusiurandum, quod ex conuentione. de iureiur. For. in ca. nu. 23. de pact. ac magis commune pronunciat, Alc. d. c. cum contingat. nu. 24. Nec item propterea iusiurandum vel consensus defectum tollit, ut commune effatur Cur. Iun. conf. 24. nu. 3. vel læsionem oppido enormen teget ac sustinebit. commune efferunt Cur. Iun. conf. 15. 1. nu. 6. & cum aliis Viuius li. 1. opi. 221. E. Suarez.

Iuramentum etiam dolo extortum non potest autoritate propria sperni. Ias. in auth. sacramenta puberum. in 8. col. C. si aduer. vend. Vezinus.

Iuramentum & sententia obligant quem præcisè ad factum, ut non liberetur præstando interesse. Est com. opi. secundum Ias. in conf. 9. vers. istud idem deduco. vol. 1. Charian.

Iuramentum tollit obligationem naturalem. l. Stichum aut Pamphilum. §. naturalis. ff. de solu. gl. & Bartol. in l. 2. ff. de iureiur. Ias. in §. item si quis. el. 2. in 1. col. insti. de act. Bellac.

Iuramentum sine causa non inducit obligationem. Ioan. Silua. de iuramento 3. par. col. 2. com. dicit. Vezin.

Iuramentum iocose prolatum obligat, saltem ad veniale peccatum. gl. in c. nam. §. si. 25. dist. Viui. commun. opin. par. 2. opin. 242. Bonac.

An autem iuramentum temerarium obliget venialiter, vel mortaliter. Et dic ut per Glof. Archid. in cap. Archidiaconum Florentinum. 85. distin. & per Abb. in c. 1. de his quæ sunt à maiori part. cap.

Fallit etiam ante dicta communis secundò locum non obtinere, vbiunque adulatoria verba relata reperirentur ad honoratum: tunc quippè fauore libertatis dispositionem inducerent. Et sic si testator diceret seruo suo: scio, quod filius meus tibi gratiam conferet. hæc quidem verba absque dubio aliquo vim relicte libertatis haberent, inducerentq; libertatem ipsam, tenereturq; filius seruum prædictum manumittere: ut firmant Bal. & Bened. Plumb. per tex. ibi in l. Paulus respondit. §. Paulus. ff. de fideicom. libertat. quem promittit. pro pagare radices suas, & consequenter extendere etiam propriam vim, & virtutem ad omnem piam causam, Rom. in rub. ff. de arbit. in 26. speciali, & Tiraq. in tract. de priuilegiis piz causæ priuilegio §. 1. in fi. Viuius opin. 668.

Temerarium iuramentum non est seruandum. Fely. in ca. si verò. in 3. colum. ext. de iureiur. de quo vide latè per eum in cap. sicut ex literis. illo eod. titulo. Et quando dicatur contra bonos mores. Ange. in §. æquè. in 2. colum. instit. de excep. Bellacomb.

Iuramentum p metu pstitū obligat, Fel. in c. si vero. de iurei.

Fallit in 6. casib. ut per Ioan. Silua. in tract. de iureiur. fol. 6. col. 1. declaratur à fely. in c. si vero. de iureiur. nu. 7. D. à. Fin.

Iuramentum in actu metu gesto nihil operatur: requirit tamen absolutionem iuxta magis communem per Bursat. cō filio 72. num. 24. lib. 1. Bonac.

Metu interpositum iuramentum venit relaxandum. capitulo ad audientiam. & ibi omnes not. quod metus caus. Inno. in capitulo, venientes. de elect. & in capitulo, ad aures. quod metus causa. Arch. in capitulo, quamuis. de pact. in 6. Sal. Pau. de Castr. & mode. in dict. authen. sacramenta puberum. & in dict. l. si quis maior. imo. Socin. in 2. part. cōfilio 214. in vltim. colum. dicit nõ esse opus absolu. Et quando periculum esset in mo-

in mora, nec posset haberi copia iudicis, tunc non debet peti relaxa. à iur. metu præstito. Ludo. sing. 493. alleg. Bal. in l. nō dubium C. de legibus. qui hoc vult in pen. colum. Bellac.

Enormissima lesio, est iusta causa petendæ relaxationis iuramenti, communem dicit Ias. post copiosissimas allegationes in cons. 133. volum. 3. & sequitur. Prob. in add. ad Ioan. Monach. in c. quamuis. de pact. lib. 6. in fi. adde Curt. iunior. cons. 141. nu. 6. I. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

- 1 Regulam hanc vulgarem, quod omne iuramentum sit seruandum quod pote. seruari sine præiudicio salutis æternæ, expressam ca. cū contingat de iureiuran. Supremi Gratianopolitani Senatus decreto confirmatum & approbatum, mense Iunij, Anno, 1469. scribit Guid. Papæus decisione Gratian. q. 146. Vide Chassan. in consuetud. Burg. rubric. des droits & appartenances à gens maries. §. 7. in verbo, suppose. cap. 47. 48.
- 2 In causa appellationis Sophie Scheneck in de Scheneckenstem contra Gasparum Schenecken suum patrum inter cetera in disputatione venit vtrum dicta Sophia, quæ iam nubilis facta, ad persuasio nem patrum suorum sub pretextu assertæ cuiusdam consuetudinis Franconia (quod filia legitimis dotibus prouisa, tenentur renuntiare in fauorē agnatorum) renuntiauerat paternæ hereditati iurato, cum enormissime esset lasa, posset venire contra suam renuntiationem iurata? nam hoc illi non licere, ex eo videbatur dicendum, quod iuramentum haberet vim clausulæ, actum valere omni meliori modo, quo valere posset, l. cum pater. §. filius matrem ff. de leg. 2. quod etiam est de mente Bartoli. in l. si quis pro eo. §. membro. ff. de fideiussori. quam sententiam, vel vt communem refert Alexander in l. stipulatio. hoc modo. num. 20 ff. de verb. obligationibus. idem cons. 27. num. 3. lib. 1. addendo, ab ea in iudicando, vt quam communis stylus, & obseruantia approbet non esse dicendum. Verum Domini Camerales (camera Imperialis) in præfata causa contrariam sententiam velut communiorē, & etiam de iure reuocari amplexi sunt. cum ipsam Sophiam enormissime lasam fuisse ex actis euidenter constiterit. Ideoq; ex capite enormissimæ lesionis ad bona paternæ, fuit per sententiam admissa, non obstante renuntiatione sua iurata. quia quando iuramentum est appositum super contractu per quem quis grauissime leditur, dicitur nō habere comites requisitos scilicet veritatem, iudicium & iustitiam cap. animaduertendum. 22 q. 2. & cap. etsi Christus. de iureiur. cum similib. Deficit enim veritas propter dolum partis: iudicium, id est, discretio iurantis: item & iustitia eius quod iuratur, ppter enormissimam lesionem: ergo non obligat & contrahendi potest: cum talis enormissima lesio, videatur a iuramento & renuntiationibus excepta. Dec. cons. 34. & 38. 139. 176. 180. 181. 183. 203. 216. 479. & 551. post Anchar. c. 1. art. 11. de constitut. Guid. Papæ. decis. 519. Curt. iunior. 141. num. 8. Ias. cons. 133. num. 8. & 9. lib. 4. Benedic. Cap. in suis regul. c. 47. nu. 126. & sequitur Didac. Couar. lib. 2. variar. resol. cap. 4. num. 5. vbi refert ita iudicatum fuisse Romanæ & in regio Granatensi pratorio. Mynsingerius. Centur. 5. obseruat. 59.
- 3 Anno 1460. mense Aprilii iudicatum est in camera consilij Gratianop. iuramentū defuncti præstitum non obligare heredem in causa venerabilis Domini Ioannis Ardissio decretorum doctoris, & officialis Gratianop. qui conabatur quandam laicum ciuem dictæ ciuitatis heredem cuiusdam iurantis coram se trahere in iudicio vigore iuramenti a defuncto præstiti Guid. Papæus. decis. 414.
- 4 Licet iuramentum obliget præciso ad factum: hæc tamen intelligendum quando factum est possibile: aliis sufficit iuramentum seruari prout est possibile, teste Aym. cons. 12. col. 1. ac vlt. & est limitatio ad communem conclusionem Iason. in l. si pecuniam col. 7. ff. de condi. causa dat. quod iuramentum obliget præcise ad factum, de qua etiam per Dec. cons. 274. col. 3. in fin. quod limitat. plenius tractat Iason. in l. quamuis. num. 4. ff. de in ius voc. pro quo vide quæ scribit Villal. inter communes opiniones lib. 13. ver. obligatus ad factum. Declara vt per Viui. comm. opin. lib. 2. conclus. 200. Mathes singu. 54. Gabriel. com. opi. lib. 2. titu. de iureiur. conclus. 8. D. Godof. lib. 2. prax. ciuil. tit. 15. de transactionibus.
- 5 Ita determinatum fuisse in camera consilij Gratiano. scribit Guid. Papæus. Dec. 627. 12. mensis Septembris. 1561. Nicolaus Boerius tamen cons. 14. scribit semper se vidisse aliam opinionem seruari in curia officialatus Bituricensis.
- 6 Vide fuse Diony. Godofred. lib. 2. praxis ciuilis. titu. quarto. de in ius vocando. num. 103.
- 7 Ita Burdegala iudicatum. 8. Nouemb. Anno. 1520. sedente parlamento ex ordinatione regis latumq; Arr. stum in fauorem Ioan. de Saffous, Appellantis à Seneschallo Xentoniens. contra Ioan. nem Saffous appellatum scribit Boerius decis. 101.

Iuramentum an super quacunq; scriptura præstat satis sit, & scriptura ipsa tangi debeat.

C A P V T II.

VANDO dubitatur de forma iuramenti, committitur iudi. arb. l. iusiurandum. & ad pec. §. qui iusiuran. & ibi docto. max. Ias. ff. eo. Vezinus.

Iuramentum sufficit præstari super quacunq; scriptura, licet non sacra de consuetudine, quoniam iam diu communis inoleuit stilus, & cōsuetudo, quod iurare sufficiat super quacunq; scriptura, habito respectu ad sacra Dei euangelia: solet quippè dici per notarium, Titius iurauit ad sancta Dei euangelia manu tactis scripturis: opinio enim iurantis, & relatio ista, quam habet ad scripturam faciunt, quod illa scriptura habeatur loco euangeliorum, quantum ad firmandum iuramentum. Nec iurans dicit, iuro super hæc euangelia, sed in genere dicit, iuro ad sancta Dei euangelia: & huiusmodi consuetudo seruanda est, voluit eleganter Bal. Saly. Corne. & Curt. in auth. sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. Abb. & Fely. nu. 12. in c. fraternitatis. extra de testibus. Imo. in c. cum contingat. de iureiur. Bal. & Afflic. in c. 1. §. item sacramenta. nu. 20. de pace iura. firma. Glo. nota. in Cle. 1. §. porro. in vers. tacita. ad fi. de hæc. & post eam Imo. Cardin. Bonifa. de Vitali. & ceteri communiter, Corset. latè in add. ad Abb. in rub. de iureiur. in 1. par. q. 4. circa fi. Rui. cons. 103. nu. 12. vol. 4. Paul. Cast. & Alex. in l. iurari. de iureiur. cum alijs concordantibus, de quibus ibi per eum, Cassan. cons. 34. nu. 15. & cons. 39. sub nu. 93. & seq. cum aliqua declaratione ibi, quæ vera nō est, & Alcia. in d. rub. de iureiur. nu. 29. vbi intonat istam esse com. opi. & ita iste mos deferendi iuramentū super quacunq; scriptura obseruatur in Regno Neapolitano, & alibi.

Sed ista communis, & indubitata conclusio interpretatur non habere locum in casibus in iure expressis: qui tactum sacrorum euangeliorum requirunt, vt latè declarant Ruinus in dicto cons. 103. nu. 12. & Marquardus de Sufannis in tract. de Iudæis, & infidelibus. in 2. par. cap. 8. num. 5. Marfil. singu. 415. iuramentum est magnæ importantiæ. & Casane. in d. cons. 34. num. 16. Nam sufficit alias euangeliorū scripturas tangere. secundum præcitatos Doct. Licet cautela sit, & rationabilis quippe, vt inquit Bal. Saly. in d. auth. sacramenta puberum. in loco contractus adeile librum euangeliorum, vel aliquam scripturam de verbo euangelij tractantem, super quo, vel qua iuretur: meritò standum est ergo inueterate cōsuetudini, de qua dicti Doct. passim attestantur, quod quilibet scripturam tangere sufficiat.

Verumtamen aduertendum est, quod vbiunque assereretur in instrumento, vel in alijs quibuscumq; actis publicis, me notario iudice, & parte præsentibus iurauit, nec aliter adderetur, tactis sacrosanctis scripturis: præsumeretur nihilominus tunc tactæ scripturæ, vt voluit Ioan. And. in add. it. Spec. tit. de teste. §. sequitur. & si negaretur, operaretur hæc præsumptio effectum istum, vt ei, qui negaret tacturam interuenisse incumberet onus probandi, sequitur Burr. & Abb. in dict. cap. fraternitatis.

Vbi etiam Fely. col. pen. hoc idem extendit, vbi negaretur præstitum fuisse iuramentum, vel fortè si appareret præstitū, negaretur præsentia partis, & faciunt not. per eundem Fely. in c. tuis. col. pen. & seq. de testib. Viuius opi. 432.

Iuriurando non est necessarius. (Adde d. Ioseph. Ludouic. de iureiur. conc. 3.) tactus scripturarum, vt est communis opi. Viuij lib. 1. opi. 193. Alciat. in rub. de iureiur. num. 29. Soarez versic. iuri iuran. num. 329. Nisi secus diceret statutum, prout statutum Ferrariæ de positionibus. vbi corporaliter quis tenetur iurare ad sancta Dei euangelia. quod iuramentum excludit Iudæos, & eorum procuratores qui non possunt in eorum animas iurare, stante d. statuto. Fel. cons. 30. nu. 9. prope fi. vers. nō ob. gloss. per gl. in auth. iusiurandum quod præstatur. vbi etiā Ang. not. quod Iudæi non possunt per Deū iurare. Marquardus in tract. de Iudæis. in 2. par. cap. 7. num. 15. Nec satis est per æquipollens expleri, vt est communis opin. de qua Soarez in eius thesauro. vers. iusiurandum. nu. 271. Vezinus ante eum in suo Aerario communium opinionum. & ante Villalob. per 20. annos, in vers. iuramentum. quacunq; enim forma iuramentum fuerit delatum, nisi ea præstetur, non valet. l. 3. §. fin. & l. sequen. ff. de iureiur. Sublata autem omni superstitione, hodie iuratur per inuocationem diuini nominis, cum relatione iuramenti ad Euangelia, siue in genere ad verbum Dei. Methodica iuris part. 5. cap. 26. num. 10. & iuramentum requirit formalitatem verbo.

Com. opi. Tom. j.

P. 2

rum,

Commu. V. l. Opin. De Deo, &

rum, nec recipit extensionem, sed potius restrictionem. ut est tex. per quem no. ibi communiter Doct. in c. pen. de iureiur. Cur. Iun. in consi. 269. nu. 12. ad fi. in 3. vol. An ille qui venit contra fidem sit periurus, & consequenter infamis? Resp. quod sic. Cur. Iun. in consi. 186. nu. 2. in 3. vol. unde si quis deficit illi, qui se reddit sub fide, promittens sub fide sua illi non deficere, est periurus, & infamis. ut ibi. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Guidonem Papeum de consi. Delphynalium q. 38. & Anastasium Germonium de sacrorum immunitatib. lib. 3. c. 21. nu. 29.

Iuramentum conceptis verbis delatum, si aliter iuretur an valeat: & de religiosorum iuramento.

CAPVT III.

1 **VID** si defertur iuramentum ut iures per Deum omnipotentem, & iurasti per filium Dei, an valeat? Alb. de Rosat. in d. §. iurari. & ibi Alex. & doct. determinant quod sic. quia pater & filius sunt idem in substantia. Secus si detuli iuramentum, ut iurares per caput tuum, & tu iurasti per Deum, quia non valet. ut vult Alex. in d. §. iurari. Bonacoss.

2 Monachi non iurant per sancta Dei euangelia, sed per crede mihi. glo. in l. non erit. §. dato. ff. eo. secus tamen inferendo testimonio. ut in tract. de testi.

Et per hoc infertur, nunquid praestatio fidei aequipolleat iuramento. glo. in c. peruenit. de fideiur. & in cap. fin. ne praela. vic. suas. videntur velle quod ista sint aequipollentia. facit quod habetur in cap. cum tempore. de arb. & in cap. ad aures. quod met. cau. & idem videtur velle Ioan. And. in nouella. in cap. 1. de sepul. in 6. vbi dicit, quod parum vel nil refert aliquid promittere sub fide, vel iurare. ut ita vult Alexand. in d. §. dato. de quo vide Fely. cap. 2. in 5. col. de spons. Phil. in d. c. 1. de sepul. in 6. in 1. col. Guido Papae, consi. 31. Idem dicendo promitto sub periculo animae meae, dicitur iuramentum. cap. fraternitatis. de frig. & malef. Alex. in d. §. dato. Et pariter dicendo. Deus sit mihi testis. Cano. in c. tuis. de testi. Alexand. in d. §. dato. Et ex praemissis infertur ad quaestionem, Transigentes promiserunt sub eorum fide observare an contraveniens incidat in poenas. l. si quis maior. C. de transact. Ioan. And. in c. cum tempore. de arb. videtur tenere. quod non. Alex. in d. l. si quis maior. in fi. com. videtur tenere contrarium. & concludere, quod habeat locum poena d. l. si quis in maior. quando est promissum sub fide sine iuramento. Guido Papae consi. 32. Posset tamen teneri contrarium. quia licet praestatio fidei & iuramentum aequivalentur, tamen ei qui contravenit iuramento imponitur maior poena. glo. in c. pen. de iureiur. ergo est maius delictum quia ex qualitate poenae cognoscitur qualitas delicti. c. non afferamus. 24. q. 1. l. 2. de pub. ind. Praeterea licet conveniens iuramento mereatur privari benef. c. 2. de resc. habetur in c. querelam. de iureiur. tamen secus est in contraveniente praestationi fidei. ita Imo. in d. c. querelam. in super fac. auctoritas Archi. in c. iuramenti. 22. q. 1. denique. d. l. si quis maior. est poenalis & odiosa: ergo non debet extendi contra illum qui contravenit praestationi fidei. fac. quod vult Philip. in c. fi. in prin. de iureiur. in 6. Bellacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Nulla certa concipiuntur verba, sicut nec olim concepta fuisse animaduerti, quamvis non dubitem, quin iuramento quo futura promittimur. quandoque iuretur ex praescripta formula, & verbis conceptis, ut est illud iusiurandum quo subditi principibus, & principes subditis obligantur, & id genus aliis, maxime de eo iuramento, quod viri in dignitate ecclesiastica constituendi Romano praestant Pontifici, cuius forma a Gregorio, cap. 4. de iureiur. descripta eamque septem continere capita ibidem apparet. At vero in alia iuramenti specie, quo scilicet praesentia, vel praeterita homines affirmant, semper iurare oportet, ut delatum est iusiurandum. l. 3. in fin. ff. eo dem. Caterum si ego detuli ut per Deum iurares, tu per caput tuum iurasti vel filiorum tuorum, non esse ratum habendum iusiurandum Respondit Vulpianus d. l. 5. in prin. eod. quod si exegi ut per salutem tuam iurares, & iurasti, stabitur. omne enim omnino licitum esse iusiurandum, per quod voluit quis sibi iurari idoneum esse, idem scribit Vulpianus, quia & iusiurandum conceptum est. & c. Anastas Germonius. lib. 3. de sacrorum immunit. cap. 21. nu. 32. 33. In Serenissimo Allobrogum dominio conceptis verbis iusiurandi formula ob-

servatur, cuius verba adfert Idem Germonius loco citato nu. 40. Iuramenta praestantur in Gallia a presbyteris tangendo sacrosancta euangelia, non autem manu ad pectus adnota iuxta cap. nuper extra de testibus. huiusmodi iuramenta tactu pectoris praestita a religiosis & presbyteris suo tempore nulla & irrita fuisse iudicata in supremo Delphynatus parlamento scribit Guido Papae, & ex eo, Ioannes Papon lib. 9. Arrestorum. tit. 6. de iuramentis Arrest. 14.

Actus contra iuramentum factus, nunquid valeat: & an defectus formae iuramento supplicatur.

CAPVT IIII.

ACTVS factus contra iuramentum non valet, et si sit iuratus, glo. in c. licet mulieres. de iureiur. in 6. & hac est com. opi. ut per Alex. in l. duob. §. de iureiurando.

Fallit ut per Mant. sing. 359.

Fallit in multis casibus. ut per Port. lib. 4. reg. 17. Don. a fina.

1 Actus factus contra iuramentum praecedens an valeat? videtur quod non, per not. per gl. in c. licet mulieres. de iureiur. in 6. vbi si mulier nupta iuravit, non alienare fundum dotalem, postea cum iuramento alienat, non tenet contractus. & cum illa gl. tenet Spec. in tit. de emp. & vendi. §. tertio loco. vers. qd ergo. & vers. & no. generale consilium. Bar. in l. si praedium. C. de iure dot. & in l. si quis pro eo. in 3. membro prin. ff. de fideiur. de quo per cano. in c. cum contingat. de iureiur. In contrarium est tex. in c. sicut ex literis. de spons. vbi patet, quod licet iuraverim contrahere matrimonium cum Berta, non cum alia, tamen si postea contraho cum alia, tenet matrimonium, licet sim periurus. & ita vult Pau. de Cast. in 2. volum. consil. 56. Idem vult Alex. in 3. vol. consi. 16. vbi consuluit valere secundam praesentationem factam non obstat prima facta cum iur. & protestatione de non contrauenien. Actus autem factus, contra iuramentum de non faciendo, etiam si fiat cum iuramento, an sit ipso iure nullus; vide latissime per Ant. Gabr. tit. de iureiur. concl. 1. lib. 2. Bellac.

Tenet tamen gloss. in d. c. licet mulieres. Ias. in d. §. si limitat. 1. ut procedat in terminis suis quando mulier iuravit non alienare rem dotalem & sic iuramentum fuit praestitum super eo quod erat prohibitum a iure communi. Tunc illud iuramentum quod concurrat cum prohibi. iuris communis, bene impedit actum secundum in contrarium: quamvis iuratum. & in istis terminis secundum eum, procedit tex. c. intellecto. de iureiur. & ita limitat Io. de Imo. in d. c. dilecto. & Alexan. in d. consi. 16. Limitat secundum quando ille cum quo celebratur secundus actus sciebat talem actum fieri contra iuramentum prius praestitum. nam non potest conqueri postquam iuravit: sed si ignoravit prout in dubio praesumitur. l. verius. ff. de proba. tunc valebit secundus actus non ob. primo iuramento. leg. Imo. in l. cum vir. in pen. car. ff. de vfuc. & ante eum Ioan. Fab. instit. quib. alie. licet. vel no. in prin. & Alex. in consi. 38. alias 16. in 3. vol. adde Bal. quem nemo alleg. in 3. par. consi. 121. Tercio limitat, quando primum iuramentum fuit praestitum a muliere in manibus partis cuius interesse poterat: alias si mulier iurasset, sed non in manibus alicuius, tanquam iuramentum primum sit nudum, non impediret secundum actum fieri. ita limitat Bal. in d. §. si. & reputat sing. Alex. ibi. licet de hoc dubitet, & inclinaret ad oppositum. tamen firmat in d. col. & ita vult idem Bald. in c. veniens. de iureiur. Adde Alex. in l. non solum. §. morte. in 10. col. ff. de oper. noui nun. Et per ista alias in facto consului. Duae sorores dubitantes induci a suo fratre ad sibi faciendam donationem, protestatae fuerunt cum iuramento quod non intendebant quovis modo facere donationem dicto fratri: & casu quo devenirent ad aliquem actum dictae dona. quod ex tunc prout ex nunc. & contra. faciebant donationem cuidam earum patruo: & constituiebant eo casu bona sua tenere nomine dicti patru. ex post fuerunt inductae a fratre ad faciendam donationem cum iuramento: dixi, & obtinui, quod ista secunda don. non valebat, sed prima: eo quia dictae mulieres non remaserant in meris finibus prote. sed processerant ulterius donan. patruo. & sic primum iuramentum non erat nudum, etiam quia, interuenerat hypo. bonorum, per quam impediabatur secunda don. l. si creditor. §. si. ff. de distr. pig. & vult Paul. de Cast. in 2. vol. col. 146. Et Alex. vol. 5. col. 59. Et illa prima conventio impediabat etiam dominij translationem. Bellac.

Actus sequens in spiritualibus adversus iuramentum tenet. dom. Alc. in c. cum contingat. nu. 180. de iureiur. communem dicens. Bonacoss.

Iuramentum impedit actum secundum fieri, not. in l. duob.

duob. reis. §. idem Pomp. de iureiur. fallit in 3. casib. quos not. Ias. in d. §. item Pompon. nu. 11. Idem.

Iuramentum excludit præscriptionem. Ang. Ro. & Ias. in l. nam & postea. §. si is qui. ff. de iureiurando.

Fallit in 2. casibus quos not. Port. in lib. 1. suarum conclu. reg. 10. Don. à Fina.

2 Iuramentum facit actum valere omni meliori modo quo potest, & sic iuramentum actui etiam aliquo vitio, seu defectu laboranti appositum habet in hoc talem, tãtamque vim, quod eius occasione actus ipse valeat eo meliori modo quo valere possit. text est singularis in l. cum pater. §. filius matrẽ. ff. de leg. 2. & not. Bart. in l. si quis pro eo. num. 1. ff. de fideiussoribus. Anto. in c. si diligenti. colum. 5. de foro compezent. Bar. & Alexand. num. 12. & ceteri omnes in l. 1. §. si quis ita. ff. de verbo. obligatio. Bald. & Saly. in l. sancimus. C. de testa. Ang. in l. hi qui accessionis. ff. de fideiussor. Cotta in memoriali. in verb. emphiteota priuati cessans in fin. & Marcus Antonius Baueria in tract. de virtute, & viribus iuramenti. in princ. vbi intonat istam esse communem opinionem, & ex ea infert ad decem vtilissimos, & necessarios casus, & quæstiones, seu decisiones, quæ breuitatis causa supprimuntur, & ad prolixitatem vitandam illas omnes prætermittimus: & eandem opinionem sequitur, atque declarat Couarru. in cap. Rainaldus. §. 3. num. 10. de testamen. & Alciat. etiam qui communem ait in cap. cum contingat. de iureiuran. nu. 170. & 184. & Ruinus in d. §. si quis ita. num. 27. & Ias. in l. si quis maior. in 10. notab. C. de transactio. & in l. si conuenerit. colum. 2. & sequen. ff. de iurisdic. omnium iudic. vbi tradit hoc pro regula: quam quidem regulam, seu potius communem opinionem latè declarant. & interpretantur Anchar. in repet. d. c. cum contingat. Bart. Rom. Alex. Franc. de aret. & alij in d. l. si quis pro eo. Viuius opin. 434.

Iuramentum operatur quia facit valere actum omni meliori modo quo potest. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. & ibi Bar. & in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obliga. in l. si quis maior. C. de transac. & in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. c. ad nostram. el. 1. ext. de iureiur. Et ita vult Alex. in 1. vol. conf. 37. in §. col. Ias. in §. item si quis. el. 2. in 2. col. insti. de acti. Alexan. in 1. vol. conf. 12. in ult. col. & in 5. vol. conf. 102. in 1. col. & in d. §. si quis ita. in prin. 3. col. Ang. in §. si insti. de adop. & in §. fideiussor. insti. de fideiussor. fallit vt per Mantuan. sing. 219. per Gabr. Sarayn. in annotat. ad Mathesil. singul. 36. Idem.

3 Iuramentum quando validet actum contra dispositionem iuris ciuilib, seu canonici, & quando est contra bonos mores ciuiles, seu canonici. vide Dec. conf. 345. Ias. conf. 5. l. 1. conf. 216. conf. 233. col. 6. li. 2. conf. 88. li. 3. conf. 132. col. 4. li. 4. Quid in donatione inter patrem & filium, inter abbatem & monachum, an validetur iuramento, & an tollatur defectus infirmitatis? & dic vt per Dec. cõs. 414. & dixit Rui. cõs. 141. lib. 1. q. vbi adest iuramentũ de futuro validat donationẽ, secus si de præterito vel p̃senti. Quãdo aut iuramentũ habeat vim exp̃ss. si, not. Ias. in l. 1. col. vl. ff. si quis in ius vocat. nõ ierit. Vezinus.

Iuramentum corrumpit actu princip. corrumpente. Barb. in 1. vol. conf. 42. in 10. col. & in 2. vol. conf. 36 in 15. col. Vezinus.

Formæ defectus non suppletur iuramento. Nam dispositio non valet omnia forma, quam lex ad eius consummationem, seu perfectionem ordinauerat, licet tunc actus valeat eo meliori modo, quo potest, & sic actus requirens formam, si iuramento vallatus appareat, hoc casu non videtur nullus ex defectu formæ, sed valet eo modo quo potest. secundum Bar. Alber. Bald. Ang. Imo. Paul. Cast. & alios omnes in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. peritex. ibi, Abb. nu. 27. Imo. in 8. casu, & Alciat. num. 167. in cap. cum contingat. de iureiur. Bar. nu. 9. Ias. nu. 24. Ruin. nu. 27. & Ripa nu. 27. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. qui aiunt istam esse communem opinionem, & ibi etiam consummatissimus in legali scientia, & illustris D. Guliel. Pontanus præceptor meus. nu. 24. qui hoc vtiliter limitat. Viuidis opi. 433.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide fusc disputatam hanc opinionem à Dionisio Godofredo praxis ciuilib lib. 1. tit. 14. de p̃sulis & renũtiationibus pag. 1983. 1984. 1985. & nos supra cap. primo plura in hanc sententiã diuersorum regnorum decreta citauimus.

2 Quomodo sit hæc regula interpretanda in praxi vide decisione diuersorum Rotæ Romæ p. 1 decis. 107. num. 7. & dectf. 125. num. 20. & 366. num. 45.

3 Ita fuisse determinatum in curia parlamenti Gratianop. mense Iunij. Anno 1469. scribit Guido Papæ quæst. 166. Et hanc in partem inclinare videtur Ioann. Andr. qui dicit contractum patris cum filio in potestate initum, firmari iuramento, vt in addit. Spec.

tit. de Test. ver. pone quod filius. in addit. incip. in fine. Hubertus de Bobio ibi, quæ dicit. & c. iuncto ibi iure, & expresse istud firmat per pulchra media Bald. in l. 3. col. 2. vers. sed quid si fuit. C. de vsuc. pro dona. Et quod iuramentum validet contractum inter patrem & filium, qui alias non valeret videtur text. in cap. quamuis de pac. in 6. & in c. cum contingat in fine extra de iureiur. Et facit, quia in prohibitis fauore persona iuramentum illius cuius fauorem respicit facit valere quod non valebat. vt dicit D. Io. Andr. in regul. non est obligatorium in princ. de regul. iur. lib. 6.

Iuramentum an, & quale per procuratorem præstare potest.

C A P V T V.

IURAMENTA omnia quæ sunt à iure introducta possunt per procuratorem specialiter constitutum præstari. com. dicit Franc. Curt. in l. admonendi. nu. 363. ff. de iureiur. refert Phanu. in tract. de iura. in litem. num. 20. in 2. par. I. Fichard.

Iuramentum potest præstari per procuratorem habentem speciale mandatum c. fin. de iuram. cal. lib. 6. vbi Doc. Card. in cle. 1. in 7. notabil. de iureiur. Ang. Insti. de his per quos ager. possu. & tunc iurare non tenetur nomine proprio, sed pro domino, & per consequens in animam constituentis, sec. Bar. & alex. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. inf. in l. ad egregias. in prin. ff. de iureiur. & in l. vulgo. ff. de in litem iuram. & hoc nõ ab re determinatum fuisse arbitror, quia sec. Io. Andr. in d. c. fi. quando procurator habet speciale mandatum, in effectu ipse dñs dicitur iurare. & his sic breuiter præmissis, collige vnum, qd etiam iuramentum fidelitatis potest præstari pro absente p procuratorem habentem speciale mandatum ad se præsentandum coram dño, & ab eo obtinendum inuestituram, seu renouationem, & hoc præcipue procedit quando ille cui debet præstari, consentit, vel quando debens præstare impeditur aliqua causa, secun. Ro. in rep. l. admonendi. ff. de iureiur. & in d. §. si alieno. in addi. nouissi. quia alleg. tex. in ca. vnico. §. verum. et. de stat. reg. li. 6. & c. si tibi domino. 63. dist. & ibi tenet Arch. & idem voluit Bal. in c. 1. in tit. quo temp. miles. & in c. 1. §. nulla, per quos fiat inuesti. in vsibus feud. Iac. de S. Geor. in sua inuest. ver. qui quidẽ inuesti. præsti. & Maranta in tract. iudiciorum. in 6. par. nu. 30. & opinionem istam esse magis cõe Cur. in rep. d. l. admonendi. nu. 363. & hoc idem videtur sentire Bar. in l. qui absenti. ff. de don. vbi dicit, qd qñ conceditur ab senti inuestitura, nuncius debet esse specialiter destinatus. sequitur Affl. in tit. quid sit inuesti. in vsib. seu. Fran. in ca. si tibi absenti. de præb. li. 6. & no. qd iuramentum hoc dicitur extrajudiciale, quod quippe tenetur vasallus, seu procurator ipsius præstare domino, seu sit vasallus feudatarius, seu burgenis, sec. And. de Iser. in c. 1. qual. vasa. iura. debe. fide. in quo iuramento sex necessario debent concurrere. primum, scilicet qd iuret seruare dñm incolumen, tutum, vtilem, honestum, facilem, & denique præstare auxilium, quæ sex requisita numerantur in c. 1. de forma fidei. & ibi p And. de Iser. & habetur abudẽ in deci. Rotæ Neapolitanæ. 265. & huiusmodi iuramentum non solum tenetur præstare vasallus, verũ et ipsis heredes post mortẽ suam. Vñ aduerte, qd mortuo vasallo, heredes eius tenentur iurare fidelitatem dño in solidum, licet possideant feudũ pro parte, scdm Ang. in l. 2. §. ex his. ff. de verb. obl. arg. illius §. & ibi et Aret. vbi quærit, quid contra, an vnus vasallus teneatur iurare fidelitatem omnibus hæredibus patroni, & concludit scdm com. opi. qd non tenetur nisi vni, & qd erit in eius electione, cui iurabit. per glo. in c. 1. §. oēs filij. si de feudo fuerit controuer. inter dñm & agna. & de dicta communi attestatur etiam Petr. Cor. in add. ad Deci. in l. ea quæ in partes. ff. de reg. iur. Sed aduertendum est, qd quando tale iuramentum præstatur, tenetur iurans excipere personam Imperatoris, seu regis, quæ semper præsumitur excepta, videlicet vt promittat dñm tueri & defendere aduersus quascunq; personas, præterquam contra Regem. c. imperialem. §. fi. & ibi And. de Iser. de phibi. feud. aliena. per Feder. in d. c. 1. de noua forma fidei. & tradit hoc post Spe. Bald. latè in vsib. feudorum. num. 107. Bar. in l. cum acutissimi. C. de fideicom. & in tract. de præstan. Card. 1. q. primæ partis. & Cotta in li. memorialium. in verbo, imperator orbis. Iam ad institutum reuertendo limito præallegatam communem in teste, qui quidem per procuratorem iurare nõ potest etiam habentem speciale mandatum, secundum communem doctrinam doct. quam sequitur, & citat Panor. in c. licet ex quadam. de testi. Bar. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infect. Bal. in rub. de iureiur. sequitur Abb. & alij relati Com. opin. Tom. j.

per Felin. in d. ca. licet ex quadam. In contrariam verò partē inclinavit Rota Rom. quam sequitur Rom. in sing. 8. quod iuramentum testis possit præstari per procuratorem, sed non potest testis deponere dictum suum per procuratorem. Mouetur Rota ibi per nonnulla vrgentia fundamenta & rationes, quas reassumpit Cur. in d. l. admonendi. nu. 39. alias quæ si inhærendo denique vltimæ opinionis Rota Rom. & in hanc opi. inclinavit Ioa. And. in d. c. vt circa. de elect. li. 6. in noel. interpretatur & limitatur similiter dicta cōmunis ex not. per Pan. in c. licet ex quadam. supra citato, vbi infert generalem doctrinam per illum tex. q. quando à iure, seu speciali statuto requiritur pro forma proprium iuramentum, tunc non sufficit iurari per procuratorem habentem speciale mandatum, allegat not. per gl. in c. vt circa. de elect. li. 6. idē tenuit Gōm. post Archid. in c. statutum. §. cū verò. de rescrip. li. 6. Bald. in rub. ff. de iureiur. & Archid. in c. nulli. in vers. proprio iuramento. lib. 6. Viuius opin. 429.

Iusurandum fidelitatis patronis præstandum per procuratorem speciali mandato creatum, expediri tum demū potest, cū aliqua probabilis causa absentie subest. commune affirmant Curt. in l. admonendi. nu. 363. ff. de iureiur. & copiosius Iul. Cla. in §. seu. q. 49. in fi. Viuius lib. 1. opi. 190. vbi nonnullos alios casus addit, in quibus procurator ad id specialis in animam constituentis iurare potest. E. Suarez.

Iuramentum non transit ad hæredes cum sit personale, c. veritatis. de iureiur. Bal. in l. 1. C. de reb. cred. & in auth. sacramenta puerum, C. si aduer. vend.

Ampliatur & limitatur per Diaz. reg. 386. videas Port. in li. 1. suarum conclus. reg. 3. & an & quando ob dolum defuncti iuretur in litem contra hæredes, distinguendo declarat Bar. in l. in actionibus. nu. 21. ff. de in litem iurando. sed facultas iurandi transit ad hæredes. fallit hoc in 5. casib. quos not. Plot. in repet. l. si quando. C. vnde vi. nu. 625. Don. à fina.

Iuramento acquiritur obligatio, & per consequens actio, c. qui sacramento. 22. q. 4. c. si. de foro comp. lib. 6.

Fallit in 24. casib. vt per Ioa. de Silua. in tract. de iureiur. in 3. par. q. 1. fallit vt per Bapt. à. Villa. conch. 121. in litera l. fallit si iuramentum est contra bonos mores, c. non est obligatorium. de reg. iur. vbi Damas. declarat. Don. à fina.

Iuramentum in fauorem alicuius præstitum, potest ab eo sine periurij nota remitti. c. 1. de iureiur. c. 2. de renuntiat. c. si gnificanti, de censib. l. si. ff. qui & a. quibus.

Fallit vt per Fel. in c. 2. de spons. col. 14. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Guidonem Papæum decisionum Delphynalium. quest. 38. & Anastasium Germonium de sacrorum immunitatib. lib. 3. cap. 21. num. 29.

Iuramentum in contracta appositum etiam à minore, & contra dispositionem statuti, an illum confirmet, & quando.

CAPVT. VI.

IURAMENTVM si interueniat ante vel post, contractum validat. Alcia. (c. cum contingat de iureiur.) nu. 133. commu. dicit. Vezin.

Iuramentum appositum super contractum de iure. (An verò iuramentum adiectum in contractibus, qui de sui natura sunt penitentia reuocabiles, eos irreuocabiles efficiat, vide Ant. Gabriel. lib. 2. tit. de iureiur. concl. 9.) inuali do illū validat, si potest sine dispendio salutis æternæ seruari.

1 Et licet iuramentum non transeat ad hæredes iurantis, tñ quando contractum validat, aperatur quòd virtus ipsius cōtractus per iuramentū validati, transeat ad hæredem. Similiter qñ iuramentum non opponitur super actū inualido, sed tendit ad obseruantiam actus de se validi, qui tamen poterat aliquo remedio o. pugnari. Nam tunc licet iuramentū sit à iurante obseruandum, tñ non firmat contractum, neque nocet hæredi. I. st communis opinio secundum Corn. consilio 2. circa primū. versic. & insuper licet in d. 4. vol. 3. Charian.

2 Iuramentum firmat contractum etiam celebratum à minore absque solennitate statuti. Alex. ample in 1. vol. conf. 27. Lud. Rom. conf. 437. circa fi. Pau. de Cast. 2. vol. conf. 218. Iaf. in l. nam & postea §. si minor. in 1. col. ff. de iureiur. & in auth. sacramenta puerum. nu. 83. C. si aduer. vend. Socin. in 2. part. conf. 279. Alex. late. in 4. vol. conf. 102. Idē in distractu. Ang.

conf. 50. & conf. 59. de quo per Alex. in l. Pomp. §. praterea, in 2. col. de acqui. poss. Vezinus.

Iuramentum contractui adiectum nihil addit contractui, sed intelligitur scdm naturam illius, contractus eundē firmare, ac roborare. l. si. C. de non num. pec. quod ita obseruari & cōmuniter praticari, refert Bened. Capra reg. 87. nu. 231.

Iusurandum cōtractui statutis prohibitio, vires addit. cōmune enunciat Iaf. in auth. sacramenta puerum. nu. 53. C. si aduer. vend. Amplia idem prorsus futurum, tametsi cōtractus etiam iuratum statuta infirmant, ac pœnam illis indicant, quæ eo vtentur. vt frequentiorib. loculentiorum interpretum suffragiis vallatum testificantur Alex. conf. 59. nu. 9. lib. 1. & cōf. 28. lib. 4. Greg. Mag. in tract. de secur. Turz. opi. 136. ac Viui. lib. 1. opi. 179. vbi tamen multos contrariam sententiam receptam affirmantes recenset, quib. cum facit qd cōmuniter receptū inquit idē Viuius li. 1. opi. 397. posse. f. à principib. atq. ab statutis prohiberi, ne iusurandum contractib. adhibeatur.

3 Sed non dubito quin & verius sit ac receptius id interdicti non posse: & longè tutius atque etiam frequentius affirmo, si princeps vel statutum aliquem contractum iureiurando innixum improbaverit, iusurandum nihilominus esse prorsus seruandum. Quod tamen non procedet, si contractus fauore publico ac recta via prohibeatur, vel illius prohibitio ad personam ipsius gestricem dirigatur. quamuis non precipue, sed per quandam consequutionem interdicti ob reipub. fauorem censeatur. communia effatur And. Alc. num. 83. & nu. 92. & num. 94. in c. cum contingat. de iureiur. vbi cōmuniter receptum ponit: secus futurum, si prohibitio non in ipsam personam dirigatur, & non recta, sed cōsequenter solum interdictio reip. conducere videatur. E. Suarez.

Iuramentum firmat contractum si per statutum prohibeatur contrahere Iaf. in auth. sacramenta. nu. 53. C. si aduer. ven. communem dicit. Villalob.

Per istam cōmunem videtur euacuari l. 6. tit. 1. l. 3. ordi. de qua vide per doct. de Pala. Ruuius in repet. c. per vestras. de dona. inter vir. & vxor. §. si. nu. 30. prope finem. repe.

Amplia, etsi interuenierit iuramentum ante, vel post cōtractum, Alc. c. cum contingat. de iureiur. nu. 133. com. dicit.

Amplia secundo, quòd intantum hæc cōis, & præcedens est vera: quod iuramentum tollit purgationem moræ. Ant. Rub. conf. 113. communem dicit. Et non requiritur aliqua interpellatio ad hoc quòd incurratur in moram si contractus, vel promissio fiat cū iuramento Gozza. cōf. 25. num. 10. com. dicit, vbi tamen distinguit: aut quæritur ad hoc quòd pœna cōtractus debeatur, requiritur interpellatio, secus tamē ad hoc quòd promittens teneatur ad interessē, & sic intelligitur dictum Bald. in c. 1. §. ad hoc. in fin. & Alex. in l. q. te. ff. licet pet. quæ distinctio est ex mente Boer. de mora. versic. 10. princ.

Amplia tertio q iuramentum supplet omnes defectus, ac solennitates, quæ possunt opponi contra instrumentum, in quo interuenit iuramentum: etsi aliunde perueniat quàm ex defectu ætatis, Cur. lun. conf. 47. nu. 2. com. dicit contrariam. Imò q omissio solennitatis probatoriæ de iure ciuili licet iuramento sit actus decoratus vitiatur actum. Ale. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 151. com. dicit. Sed pro cōcordia est præsupponendum vnum: per quod diluitur omnis hæsitatio: q iuramentum nusquam tendit ad supplendum probationis defectum, sed ad ipsius actus confirmationem, vt plenius asserit noster Coua. in repe. c. quamuis. de pact. par. 2. §. 6. Et ideo non est mirum, sed dicamus q omissio solennitatis probatoriæ non validatur iuramento, in aliis autem solennitatibus sic vt prima communis tenet.

Amplia quarto, q promittens soluere cum iuramento nō recompenfat, Gozza. conf. 23. nu. 15. & 16. comm. dicit reprobatō Bar. in l. amplius non peti. ff. rem rat. hab. Idem.

Fallit primò, quādo prohibetur ex ratione, vel natura rei: vt quia ea non sit in commercio, Alc. in c. cum contingat. nu. 179. de iureiur. com. dicit.

Amplia quintò, ad contractum vel alienationem rei dotalis mediante iuramento, quia per iuramentum firmatur, lo. Igne. in l. 1. §. si vir. & vxor. nu. 145. ff. ad Syl. comm. dicit, licet eam per plura reprobet, quem sequitur addi. ad Alex. in conf. 27. vol. 1. in vers. salutis. tandem concludit quòd licet ipsa mulier teneatur stare contractui iurato: si ex iusta causa restitutionem non impetret, tamen eius hæredes non tenentur nec adstringuntur iuramento.

Fallit secundo, si prohibeatur ex fauore publico, Alcia. ibi. nu. 83. com. dicit.

Restringe istam fallentiam: quando fit prohibitio ex fauore priuato: licet in consequentiā resultet fauor publicus, idē ibidem. nu. 92. com. dicit. Ex hac communi diluitur hæsitatio

de qua quaritur iuxta legem 59. cau. reprobantem donationem omnium bonorum, etiam presentium quod illa lex non habet locum si fiat cum iuramento cum lex in fauorem subditorum sit introducta, ut dicitur in simili de donatione excedente quingentos aureos non insinuata: quod si interueniat iuramentum, valet. Ant. Gomez. in d. l. 69. comm. dicit. ex Pan. & Imo. in c. cum contingat. de iureiur.

Fallit tertio, in contractu simulato: quia non firmatur iuramento, Bello. consil. 48. nu. 4. communem dicit, ut est confessio dotis in fraudem creditorum, Rube. consil. 102. communem dicit.

Restringe istam limitationem: si contrahens iurat omnia, & singula contractus esse vera: nam hæc verba operantur, ut non possit dici contractus simulatus. Curt. Iuni. consil. 110. nu. 5. communem dicit.

Fallit quarto, ex defectu consensus. Curt. Iuni. consil. 74. nu. 3. communem dicit.

Iste consensus non cadit in minori 14. annorum, & ideo etiam cum iuramento, nihil valet quod agit l. 56. tit. 5. licet doctor. variè loquantur in authen. sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. de quo per Ias. ibid. nu. 7. & Panor. consil. 108. vol. 2. & gl. in ciex his. de spon. & Matth. de Afflict. in decisio. Neap. num. 322. per totum, & vide quæ habet nu. 86. in versc. minor.

Fallit quinto, in alienatione facta per filium de bonis in quibus pater habet usufructum. Curt. Iun. consil. 152. nu. 7. communem dicit.

Nota istam communem ad intel. l. 55. tua. vbi dicitur quod mulier non potest facere contractum, nec distractum sine consensu viri durante matrimonio, quod etiam mediante iuramento, non valet talis contractus: quod etiam est ex mente Couarru. in episcop. 4. c. 7. §. 1. nu. 3. quod mihi placet. pro quo etiam est comm. opi. de qua in verbo maritus, vbi dicitur quod maritus habet usufructum bonorum vxoris, durante matrimonio.

Fallit sexto, si ex iuramento inducatur peccatum: non est contractus obseruandus. Alc. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 101. communem dicit.

4 Fallit septimo, si iurans enormissimè lædatur, quia per iuramentum non tollitur enormissima læsio. Cur. Iun. consil. 141. nu. 6. com. dicit. & Io. à Ripa in l. 2. de donat. C. nu. 10. refutans Alex. in consil. 42. & consil. 125. vol. 1. dicentem communem contrariam. B. Villalob.

Additio. Quod prior opinio communis sit, testatur etiam Ias. consil. 133. nu. 8. & 9. vol. 4. I. Fichard.

Amplia istam septimam fallentiam, etiam si mulier cum iuramento renunciaret enormissimam læsionem, nisi appareat velle donare. Dec. consil. 379. com. dicit, contra Alex. postremo pro resolutione istius dubij, vbi doctores variè loquuntur, vide Didac. Couar. in repe. c. quamuis pactum. de pactis, lib. 6. in 3. par. §. 4. a nu. 3. vsque ad nu. 9. vbi ponit duodecim conclus. & ex secunda, & tertia resultat solutio ad nostram communem vbi concludit, quod quando læsio fuit enormissima multo maior quam ultra dimidiam, quod procedat nostra communis de æquitate, si tamen non multum excessit ultra dimidiam procedat communis, Alex. vide per eum. B. Villalob.

Fallit octauo, in iuramento secundo præstito contra primum, quia non est obseruandum, Fran. de Arc. in l. qui iurasse. nu. 38. ff. de iureiur. communem dicit.

Fallit nono, si per metum extorqueatur, Io. de Imo. in c. verum. de iureiurando, communem dicit: licet requirat absolutionem. ut per eum ibi.

Nota in hac fallentia quod iuramentum præstitum in prima venditione, non operatur quin secunda venditio valeat, licet ipse iurans teneatur ad factum præcisè. Ias. in l. quoties. nu. 36. C. de rei vend. communem dicit.

Nota ista communem ad ampliationem l. 50. tit. 5. par. 5. cum qua concordat l. quoties. C. de rei iud.

Fallit decimo in casu fortuito, de quo non præsumitur contrahens cogitasse. Io. de Ripa in l. 1. nu. 10. q. 3. C. de reuo. dona. communem dicit.

Fallit vndecimo, in promissione de non reuocando testamentum, quia tale iuramentum est contra bonos mores, & licet contrahens sit periurus, actus tamen tenet. Alci. d. c. cum contingat. nu. 77. & Anto. de Trem. in addit. ad Bonacursum, in pract. exceptio. in rub. qui. mo. nu. 22. & Dida. Coua. in rub. de testa. part. 1. nu. 15. communem dicit. Idem.

Nota istam communem ex qua confunditur opinio Dida. leg. Seg. in d. filius dum in ciuitate est. ff. de verb. oblig. nu. 23. dicentis quod iuramentum appositum in primo testamento operatur ut secundum non valeat, quia iuramentum habet

vim clausulæ derogatoriæ. per verbum Bartol. in l. si quis in princ. de legat. 3. & Ias. in l. si mihi. §. in legatis. ff. de lega. 1. Et clausula derogatoria habet vim, ut secundum testamentum non valeat. l. 2. tit. 1. par. 6. possit enim dari certa concordia, quæ est ex mente Alciat. in quantum reprobatur opinio. Bartol. in d. l. si quis. quod opinio communis procedat, quo ad effectum iuramenti: & sic quod non impediat secundum testamentum. Alia autem opinio concernat vim iuramenti & quod testamentum valeat eo modo quo de iure valere potest cum secundum communem opinionem relatum. nu. 158. infra & vis iuramenti sit, quod importet idem quod clausula derogatoria: quod secundum testamentum non valeat: nisi de eo fiat mentio, & cum hoc recipit maximam extensionem d. l. 22. cogita. Et nota aliud satis notabile, quod iuramentum operatur, & habet vim clausulæ derogatoriæ circa primum testamentum habens clausulam derogatoriam, quod secundum in quo est iuramentum derogat primo, ac si de eo plana mentio facta esset. ut per Ioan. Lupum in repetit. §. ult. nu. 23. quæ multum concludit ad ampliationem d. l. 22.

Fallit duodecimo, in iuramento assertorio coniugum, quia inter eos non validat donationes. Cur. Iun. consil. 95. num. 5. communem dicit.

Fallit tertio decimo, in pacto de futura successione, quia non firmatur iuramento. Cur. Iun. consil. 25. nu. 7. communem dicit. & vide in verbo pactum. nu. 1. cum seq.

Fallit quartodecimo, in obligatione ad carceres, & renunciatione cessionis bonorum, quia non firmatur iuramento, Alc. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 6. com. dicit. Et vide in verb. obligatio. nu. 7.

Fallit quintodecimo, in iuramento appposito in donatione: quæ reuocatur per superuenientiam filiorum. per l. 2. C. de reuo. dona. Io. Arri. de dona. lib. 3. C. nu. 17. com. dicit.

Fallit sextodecimo, in contractu facto per prodigum, quia non firmatur iuramento, Alc. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 138. & Boer. in consil. Bitu. §. 8. communem dicunt.

Amplia istam fallentiam ad alienationem prodigi: Alc. in d. c. cum contingat. nu. 146. com. dicit.

Fallit decimo septimo, in donatione omnium bonorum, tam presentium, quam futurorum, quæ non firmatur iuramento, Cur. Iun. consil. 25. nu. 6. com. dicit.

Nota istam communem, & secundum eam intellige l. 10. tit. 11. par. 5.

Fallit decimo octauo, in confessione mariti de dote recepta, contra Deci. consil. 202. quam refert Bello. consil. 3. num. 2. B. Villalob.

5 Iusiurandum contractui insertum, qui solennitates statuto requisitas non habet, ut qui vel à minoribus, vel à mulieribus, gestus consensum propinquorum statuto desideratum non præfert, vires, roburque perfectè illi impertitur, ut crebrius interpretibus placitum scribit Soc. consil. 167. lib. 1. quem laudat Turzan. opi. 106. Quod etiam procedet, quamuis aliter discrete atque specialiter statuto sciscatur, ut commune ponit Viu. lib. 1. opi. 297. & vide quæ nu. proximè præcedenti obseruo. Meminerisque semper quod iusiurandum contractui vires impertiens actionem procreare dicitur, non verò contractus ipse qui ab illo confirmatur, atque stabilitur. commune inquit Alc. in c. cum contingat. nu. 113. de iureiur. E. Suarez.

Iuramentum præstitum super contractu solenniter inito, tollit beneficium restitutionis aduersus eundem, l. 1. C. si aduersus vendi. vbi Bar. Bal. & communiter Doctores ita tenent. Iuramentum enim interpositum ad fauorem priuatum etiã contra legem principaliter ob commodum priuatum editam seruandum est, modo id sine interitu salutis æternæ fieri possit, per not. in c. si verè. de iureiur. & c. venerabilem. de elect. & in authen. sacramenta puberum. C. si aduersus vend. refert Bened. Capra reg. 87. num. 119. & 118. quod tamen inter alia fallit quando ex contractu illo iurans enormissimè, & ultra dimidium iusti precij læsus esset: quia tunc iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis. c. & si Christus. de iureiur. & not. in auth. quoties. C. de nupt. ex qua enormissima læsione apparet de dolo re ipsa l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. merito dicitur talem læsionem esse iustam causam petendi, & respectiue concedendi absolutionem à tali iuramento, ut voluit D. Ant. in c. cum contingat. de iureiur. & D. Nic. ibid. & Pet. de Anch. in c. canonum statuta. 1. q. in prin. de constit. & ita communiter teneri refert ibid. nu. 128. idem Bened. Capra, qui num. seq. dicit id procedere, licet quis renunciasset enormissimæ læsioni, quia id præsumitur potius ex consuetudine notarij, quam voluntate siue consensu contrahentis uti passim fit, positum esse, qui eiusmodi ex formularijs scribunt, ut dicit D. Nic. c. cum contingat. Bened. Capra.

Commu. V. l. Opin. De Deo, &

Contractus firmatur iuramento, si per statutum quis prohibetur contrahere: hanc esse comm. opin. attestatur Ias. in auth. sacramenta pube. num. 53. C. si aduer. vendit. Ampliatur & limitatur in multis casib. vt per Baptista. à Villalob. conclu. 123.

Fallit in 14. casibus vt per Francisc. Curt. in d. auth. sacramenta. nu. 56. Don. à fina.

Iuramenti effectus licet non possit tolli per statutum, tamen potest statui quod in contractu minoris in quo interuenit iuramentum, presumatur minor dolo inductus: & valet tale statutum, Curt. Iun. conf. 118. nu. 6. Ias. in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. nu. 85. com. dicit. Villalob.

Iuramentum interpositum à minore super contractu rei immobilis, obligat minorem ad obseruantiam iuramenti, & validat contractum, qui alias erat inualidus, auth. sacramenta puberum. C. si aduersus vend.

Fallit in 14. casib. secundum Fran. Cur. in d. auth. nu. 56. vbi etiam Iaso. limitat in 14.

Ampliatur in 18. casib. & limitatur in 4. ab Ant. Gab. lib. 2. de mino. concl. 5. videas pulchrâ dist. Bened. Cap. in suo tract. concl. 87. nu. 135. & iuramentum in minore, & muliere nõ requirit certiorationem. hanc esse com. opi. attestatur Por. lib. 4. reg. 33. vbi limitat. vide dist. Mars. sing. 299. Don. à fina.

Iuramentum representat minorem esse maiorem, & validat contractum inualidum auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. cum aliis alleg. per Ias. vbi supra. Alexan. latè in 4. vol. conf. 102. Bellac.

Et excludit rest. in inte. Alex. in 2. vol. conf. 222. & in 5. vol. conf. 80. in fi. Cor. in 2. vol. conf. 191. Alex. in l. sciendum. col. 11. & 12. de ver. obl. Vide Ang. in §. 1. col. 18. inst. de excep. subiungit Ias. vnũ esse singulariter nõ. quod si minor vel mulier iurassent non facere aliquem contractum, dehinc facerent, & iurarent, ex hoc. 2. iur. non validaretur contractus, glo. est not. in c. licet mulieres. de iureiur. in 6. de quo tamen cum d. glo. communiter reprobetur remittit ad Bar. in l. si quis pro eo. in 3. membro prin. ff. de fideiuf. Bellac.

Propter iuramentum minor excluditur à beneficio restitutionis in integrum. Est com. opin. secundum Dec. conf. 31. vol. 1. Char. in ver. iuramentum.

Iuramentum præstitum per maiorem de non veniendo contra contractum simpliciter præiudicat ipsi iuranti, vt non possit intentari remedium l. 2. C. de resc. vend. hanc esse comm. opi. attestatur Bened. Capra in suo tract. reg. 87. num. 119. vbi limitat in 4. casib. Don. à fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Rationem assignat Guido Papæus decis. 414. Quia vires & ro-
assumpsit huiusmodi contractus de præterito à principio, & ex per-
sona hæredis robur contractus non mutatur, & hoc sentire vide-
tur Pet. de Anch. in cap. tam laicus. in 3. notat. de foro compet.
lib. 6. vbi in authent. quod obtinet C. de probat. hæres cogitur iu-
ramento defuncti. & ita se vidisse pluries determinari in curia Gra-
tianiopolit. scribit decis. citata Papæus. vide Dionysium Godofred.
praxis civilis li. 2. tit. 14. de pactis & renuntiatiombus pag. 1969.
& fusc Anastasium Germonium. lib. 3. de sacror. immunit. cap. 21.
num. 165.

2 Ita seruat stylus curiæ Delphinalis, & ita fuisse declaratum in
consil. die 4. mensis septembris, Anno 1446 in manibus Ioannis
Cabodi secretarij Delphinalis in causa Margarete Imperatricis
contra Claudium Imperator. Collige hinc, processum ita factum
non peccare quamuis curator non fuerit ab ipso minore constitu-
tus: & sic tunc constitutio curatoris non erit necessaria: & quan-
tumvis hoc videatur absurde dictum, quod minor in iudicio possit
esse sine curatore, vt qui videatur non habere legitimam personam
in iudicio standi, per eum titulum C. qui legitimam personam stan-
di in iudicio habeant, quin imo compelli poterit minor in iudicio
habere curatorem ad lites. in princip. de curat. institu. & ibi Fab.
qui hoc tenet. Tamen id obseruatur, quod constitutio procurato-
ris facta à minore cum iuramento de non contrahendo, & c.
& ratum habendo, & c. Valet & tenet processus ita factus cum
eo procuratore. Ias. in authen. sacramenta. num. 76. c. si aduersus
vend. Et ita nonissime Boerius iudicatum refert multis Arestis
decis. 92 & hoc propter iuramentum quod præstat minor de non
contrahendo, quod red. it. firmum talem processum.

3 Vide Dionys. Godofred. praxis civilis, lib. 2. tit. 14. pag. 2080.
hanc opinionem ex. licentiam, & quomodo locum in praxi for-
tiatur.

4 Vide quæ supra notauimus. hoc ipso titulo et capite ex Dionysio
Godofredo & Mynsingero.

5 Generalitotius Gallie consuetudine, non obstante omni iure-

iurando huiusmodi contractus nulli indicantur. Et ita sepius in
supremis totius Regni parliamentis determinatum esse scribit Ioan-
nes Papon lib. 9 Arestorum. tit. 6. de iureiurando, Arest. 23. & in
summa non confirmari iureiurando quod de iure reprobat.

Iuramentum super contractu simulato, vel qui fieri
non potuit, an aliquid operetur, vel nullum sit.

C A P V T VII.

IURAMENTVM non firmat contractum simu-
latum. Bello. conf. 48. num. 4. vt est confessio dotis
in fraudem creditorum Rube. conf. 120. commu.
dicit. Vezin.

Iuramentum simulato contractui nec formam, nec vires
addit. commune inquit Berous in c. ad nostram. nu. 12. & seq.
de emp. & vend. Rub. conf. 120. Bello. conf. 48. nu. 4. quod etiã
procedet, tametsi fictioni, ac simulationi quis iuramento renũ-
ciarit. comune effantur Rip. atque alij, quos laudat Viui. lib. 1.
opi. 185. Quamuis longè secus futurum sit, si partes in con-
tractu simpliciter iurauerint omnia in eo cõtenta & vera es-
se, & ab illis oppugnatum non iri, vt frequenter placitum po-
nunt Cur. Iunior. conf. 108. num. 12. & conf. 110. num. 115.
Viui. vbi supra, qui idem etiam receptum profitentur, cum
singula & omnia, quæ contractus cõplectitur, vera esse quis
iurauit. Suarez.

Iuramentum super contractu simulato interpositũ est nul-
lum, vt voluit Glo. in l. emptor. C. plus vale. quod agitur: quã
reputat ibi singulare in Ang. & ibi etiam omnes cõmuniter se
quuntur, nõ in l. si. ff. qui sat. cog. Ang. in rub. ff. de iureiur. col.
fi. Bal. in l. rogasti. §. si tibi. col. fi. ff. si cert. pet. & Castr. in l. cõ-
tra legem. ff. de legib. Imò iuramentum ipsum magis facit cõ-
tractum simulatum, & suspectum: argumento eorum quæ ha-
bentur in c. super hoc. de renun. Glof. vbi Bart. in l. si quis sub
conditione. de condit. insti.

Et hoc procedit, quando contractus dicitur simulatus de
seipso ad seipsum, veluti, quando reuera nullus contractus
celebratur, sed cõtrahi fingitur, & ista propriè, & verè dicitur
simulatio, quæ facit contractum nullo modo valere, de qua
loquitur, l. nuda. ff. de contrah. emp. l. imaginaria. ff. de reiur.
d. l. emptor. Et tunc iuramentum appositum super tali con-
tractu, & simulatione non facit contractum valere, neque iu-
rantẽ obligat ad obseruationem eius, quod agitur. Nec in hu-
iusmodi casu est petenda absolutio ab isto iuramento, secundũ
Ias. in §. fuerat. nu. 86. instit. de actio. Marsil. singu. 327. & Soc.
conf. 68. frustra. versi Principaliter: quia consensus deficit, ex
cuius defectu non valet, l. si. C. de non nume. pecu. & per istã
rationem ita tenet Ruinus consil. 126. nume. 6. vol. 1. & ita po-
test intelligi Gl. in d. l. emptor. quam Legistæ communiter ita
declarant, vt ibi per Bal. Salyc. Odofre. & Ange. & idem Ang.
in l. 1. C. de dote ca. non nu. Alex. in l. nemo potest. ff. de leg. 1.
& Gramat. decisio. 76. num. 21. & istam communem sequitur,
citat, vberiusque declarat August. Berous in c. ad nostram nu.
12. & seq. de empt. & vendit.

Et ex quibus cognoscatur contractum esse simulatum, vl-
tra allegata declarat Bar. in l. sicut. §. superuacuum. ff. ex qui-
bus cau. pignus, vel hypo. solui. & de contractu simulato cum
iuramento Ias. in l. 2. ff. de iureiur. in fi.

Sed vbicunque nota, esset facta renuntiatio exceptionis fi-
ctionis, & simulationis in contractu vtrum valeat, responde-
breuiter quod non valet aliquo pacto, ita determinat Bar. in
d. l. nemo potest. nume. 2. quem sequuntur oēs doctor. cõiter,
vt referunt Alex. Ias. & Ripa ibi, cũ qua cõi sentit etiam Ant.
de But. in c. cũ contingat. col. 8. ext. de iureiur. & Io. de Imo. ibi
in 7. memb. Anchar. Domini. Cardi. & Ioan. de Imo. in d. cap.
ad nostram. & Roma. in l. si quis cũ aliter. ff. de verb. obl. &
hoc tanto magis procederet quando quis renouando simu-
lationi, & fictioni iuraret: tunc. n. ista renuntiatio, vt supra do-
cuimus, non nocet, nec valet, secundum cõem opinionem om-
nium Doct. in dicta l. non potest: quam citat inibi Ripa & alij
Moder. Et quamuis renuntiatio simulationis etiam cum iura-
mento facta nõ valeat: nihilominus vbicunque fieret huius-
modi renuntiatio ex intervallo cum iuramento valeret, & te-
neret, vt voluit Bar. in dicta l. nemo potest. & idẽ firmant Ca-
nonist. & Anto. de But. in d. c. cũ contingat. Card. Anch. &
Io. de Imo. in c. ad nostram. de empt. & ven. & Roma. in l. si q.
cũ aliter. ff. de verb. obl. & ista apparet communis opinio.

2 Quando verò iuramentum ipsum non esset in contractu
appositum simpliciter, sed iurarent partes omnia, & singula
prædi-

prædicta esse vera, & in nullo contrafacere, vel contrauenire, in hoc casu renunciatio valeret per dictam clausulā prægnantem, & ista est communis opinio, teste Alexan. & Iason. in 1. lectura. & Ripa num. 75. cum cæteris sequen. in dicta l. nemo potest. Marfil. singul. 327. Ias. in dicto §. fuerat. num. 82. & seq. Cremen. notab. 152. & Curti. iun. in consil. 100. numero 5. & Afflicto in decisio. 60. notarius Goffredus. vbi admonet ita fuisse decisum in sacro Regio concilio Neapolitano, quod iuramentum omnia, & singula esse vera, excludat exceptionem simulationis in contractu non obtenta absolutione à iuramento. Sed istam opinionem communem limitat in tribus casibus. Ripa in dicta l. nemo potest. numero 68. & sequent.

Et limitatur etiam quarto, quando super hoc prius fuisset petita absolutio à iuramento, vt declarat Ioan. de Imo. in d. l. nemo potest. vbi alleg. in argumentum. text. in c. debitores. de iureiuran.

Imò hoc procedit etiam, si post periurium incursum, & post motam litem impetraretur absolutio à iuramento in contractu simulato interposito, etiam cum clausula omnia, & singula esse vera, ex rationibus adductis per Felyn. in cap. primo. de iureiuran. sub nume. 28. versicu. Retenta communi opinione.

Et præsertim primò hac ratione, vbiunque periurium incursum appareret absque dolo. Et secundo, quando absolutionem exposulans in peccato non perseveraret, quia licet in periurium inciderit semel contraueniendo; nihilominus postmodum petere valeret absolutionem, & sibi licitum, permissumque foret agere, & venire contra contractum simulatum, seu metu celebratum: tunc enim cessaret perseverantia in peccato.

Ex his, itaq; Magnifica Domina Magdalena de Capua, & Martinus Antonius eius filius de Aquila obtinuerunt absolutionem à iuramento de præsentis mense Maij 1577. à Reuerendissimo Do. Episcopo Aquilano, interposito, ac præstito per eos in contractu mutui celebrato ad fauorem Magnifici Ioannis Baptiste Viuij, in quo quidem iurauerant omnia contenta in ipso contractu esse vera. Et dum agerent super simulatione huiusce contractus coram grauissimo, & integerrimo D. Alphonso de Hoyo auditore generali Serenissimæ Do. Margaritæ de Austria, per viam præuentionis intentatæ secundum regie pragmaticæ dispositionem, & oppositum esset ante litem contestatam de periurio per antedictum præsentem creditorem: tamen obtinuerunt absolutionem, & habilitationem à iuramento, quæ tanquam rationabiliter impetrata extitit recepta per eundem D. Auditorem penes acta causæ prædictæ.

Siquidem prædicta Magnifica Do. Magdalena, & filius eius minimè præsumebantur periuri intentando, ac vtendo iuribus suis, & præuentione ipsa, esto quod non apparebat per ipsos debitores in specie, vel expressim in memorato instrumento mutui renunciatum præuentioni. Et ideo non obstantibus clausulis apponi solitis, & consuetis in instrumentis per notarios, non præsumebantur renunciaſſe præuentioni, nec incurrisſe periurium, & sic potuisse vt præuentione, vt concedit disputando Marinus Freccia in tracta. de representatione instrumentorum secundum formam ritus magnæ Curie Vicariæ in 9. parte. quæstione 5. vbi meminit ita in facti contingentia fuisse determinatum, & decisum in ipsa magna Curia.

Et prædictis occurrit, quod dicta simulatio contractus potest per testes, & per literas probari, secundum communem opin. omnium Scribent. cui inhaeret Boer. eam audacter attestando consil. 12. nume. 9. licet Cy. & malè in l. 1. C. plus valere quod agitur. & in l. optimam. in 3. opposi. C. de contrahen. & commit. stipula. & Anch. consil. 117. asseuerent contrarium, vt ipse Boer. refert.

Imò in simulatione ipsa probanda probationes perfectæ necessariæ non forent: sufficeret enim tunc illas per præsumptiones, & coniecturas probari, ita Alex. cum alijs aggregatis per eum consil. 197. nu. 7. vol. 7. & Ias. in l. cum ea quæ. nu. 4. C. de transact. Viuius opi. 425.

Iuramentum ex istis verbis, quod cōtrahentes iurant omnia & singula fore & esse vera operatur, vt nō possit dici contractus simulatus. Curt. iun. in consil. 108. nu. 13. & consil. 110. num. 5. com. dicit. Bonacoss.

Iuramentum non firmat contractum, qui non potest fieri fauore publico. Dom. m. Alciat. in capitu. cum contingat. de iureiuran. num. 83. communem dicit. Nisi fauor publicus veniat in consequentiam. Alex. ibidem num. 92. com. dicit Bonacoss. & Vezinus.

Iuramentum non conualidat contractum, quando prohibetur ratione rei, vel naturæ. Alciat. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 89. com. dicit. Vezin.

Iuramento non firmatur cōtractus filij, stante statuto prohibente obligari filium sine consensu patris. Cur. iur. in consil. 152. nu. 2. com. dicit. Idem.

Iuramentum firmat contractum, quando contractus est prohibitus fauore priuato, licet in contrarium resisteret fauor publicus. Alciat. ibi. nu. 92. commu. dicit. Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Fuisse hanc materiam explicat Dionysius Godofredus d. libro 2. praxis ciuilis. titu. 14. Ex Mozza in tractatu de contractibus. articu. 4.

2 Ita in Senatu Pedemontano determinatum esse scribit Octavianus Cacheranus decisio eiusdem Senatus 42.

Iuramentum in contractu, an liget hæredem, qualiter intelligatur, quotuè effectus gignat.

C A P V T VIII.

Vreiurando stabiliti contractus, etiam quoad vtri usque contrahentium hæredes rati, statique sunt. commune ponit latè Ant. Gomez. contract. c. 13. nume. 19. E. Suarez.

1 Hæres, an ligetur iuramento prædecessoris sui defuncti? Innocen. quem sequuntur ibi Doctor. in cap. veritatis. de iureiurando. tenet, quod non. Eandem opinionem amplectitur. Bald. in l. emptione. C. plus valere quod agitur. ibi Salice. Hanc communem dicit Thomas Grammat. decisio. Neapol. 76. nu. 21. vide Lud. Rom. sing. 216. Michael Grassus.

Iuramentum appositum contractui, intelligi debet secundum naturam eius, nec quicquam auget, aut operari potest. capitu. quemadmodum. de iureiuran. l. fina. C. de non nume. pecunia. l. fina. ff. qui satisfacere cogant. & Bald. in cap. quæ in ecclesiarum. de constitutio. & voluit Bartol. in l. si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. Cum quo est communis opinio. vt ibi per Ias. in l. si conuenerit. de iurisdic. omnium iudicum. Barbat. consil. 43. volum. 2. Tradit Dec. in consil. 240. nume. 2. & 3. & in consilio 493. nume. 26. Corne. ibidem consil. 241. litera H. 2. volumi. & in consil. 46. litera M. 1. volum. Socinus senior in l. frater à fratre. numero 36. & 37. ff. de condic. io. indebit. Ruinus in consil. 126. 4. volum. prope fin. Et hoc comprobatur, quia iuramentum non operatur, vbi deficit consensus, nec illum potest supplere. vt docet Bartol. in l. si quis pro eo. in 8. memb. ff. de fideiussor. & ita se habet communis opinio. vt per Curt. iun. consil. 23. nume. 5. alijs consil. 24. num. 3. & dixit Ruinus in consil. 98. nume. 9. & 23. volum. 1. vt refert Socinus iunior in consil. 20. volumi. 4. Intellige secundum naturam primordiam, non accidentalem. ita Iason in l. si pecuniam. ff. de condic. io. ob causam. Idem in stipulatione. l. 1. §. si sub conditione. ff. vt legato. nomine caueat. l. si stipulatus. ff. de vsur. Ias. in rub. de verborum obligat. Paul. Castr. consilio 92. volum. 2. Adde ad materiam egregiè Anto. Gabriel. lib. 2. tit. de iureiur. concl. 10.

Fallit in 8. casibus. quos not. Marc. Anton. in tractatu de virtute iuramenti. in 77. effectu. columna fina. E. Muscul. & Don. à fin.

3 Iuramentum intelligitur rebus sic stantibus. Barb. in 2. vol. consil. 36. in 20. col. Ias. in d. l. si conuenerit. in 2. col. Vezin.

4 Interpretationem à iure communi, iuramentum recipit. c. ex parte tua. de cler. non resid. Barb. in 2. vol. consil. 43. in 8. col. in fi. An autem debeat intelligi, & interpretari secundum voluntatem iurantis. vide aliquid per Phil. in c. 1. 2. col. de iureiuran. in 6. Vezinus.

Iuramenti effectus sunt 40. quos refert d. Iacob. Pet. in d. l. admonendi.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Vide Guidonem Papaum decis. Gratianopol. quæst. 414. quæ supra citata est hoc titu. cap. 6.

Com. V.l. Opin. De Deo, &

- 2 Ita determinatum est Roma, luna 14. Aprilis, anno 1578. in causa reformationis in integrum. Decisionum dierforum Rota Romana, parte 2. decis. 69. num. 10.
3 Ita passim in praxi scribit Guido Papas decis. 199.
4 Vide eundem Papam decis. 96. nu. 3. & Ranchinum in additionibus ad eandem questionem.

De iuramento iudiciali, & an reus accusatori, vel accusator ipsi reo illud deferre, & quando possit; & nunquid etiam iudex ex officio, & praesertim in causis matrimonialibus.

C A P V T IX.

Iuramentum iudiciale est illud, quod in iudicio a parte deferretur parti iudice approbante, ut dicit gloss. in l. 1. ff. de iureiur. & in c. fin. eodem titu. & hoc non dicitur proprie probatio, seu probationem proprie facere, sed habere vim rei iudicatae, transactionis, ac litis finitae, ut in l. 2. ff. de iureiuran. imò in aliquibus casibus maiorem vim habere dicitur, quia hic adest religio iuramenti, & affirmatio iurantis, quae aliqualem praesumptionem, & fidem facit. l. non omnes. §. barbaris. ff. de re militari. item calor iudicii, consensus aduersarij, tacita confessio deferentis, qui censetur confiteri omnia, quae iurans iuraret, secundum not. per Barto. in l. ait prator. la. 1. & in l. nam postea. ff. de iureiuran. & haec omnia simul iuncta dicuntur facere iuramentum iudiciale habere magnam vim, & ferè maiorem, quam res iudicata, quod est notandum pro his, quae habentur per gloss. Barto. & alios in l. 2. ff. de iureiur. & quamvis iuramentum in aliquibus vim rei iudicatae excedat, tamen in multis e contra sententiam virtutem iuramenti excedit, ut habetur plenè per gloss. & Barto. in d. l. 2. qui etiam dicit iuramentum habere executionem paratam, sicut res iudicata, per l. post rem iudicatam. ff. de re iudica. & ideo iuramentum appositum in aliquo contractu habebit (ut ipse arbitratur) executionem paratam, licet de iure communi instrumentum publicum non habeat executionem paratam l. minor vigintiquinq. §. in cuius fide commissum. ff. de minoribus. & ibi ait se mirari, quod cautelam istam consuetudo non adinuenerit, hoc idem tenet, & sequitur. Ias. in d. l. 2. nume. 9. & l. nulli. nume. 8. C. de iudic. ubi audacter asserit istam esse communem opinionem. & Alex. in d. l. 2. Barto. in rub. extra de iureiuran. Pau. de Cast. l. nam & postea. §. si petiero. de iureiuran. & l. post rem. ff. de re iudica. Matthes. in nota. 20. & Marfil. in singul. 356. iuramentum. Ias. in §. item si quis. num. 87. insti. de actio. & Curt. in repet. l. admonendi. nu. 47. ff. de iureiur. Viuius opin. 427.

Accusator reo potest deferre iuramentum iudiciale. gloss. in l. ait prator. ff. de iureiuran. per l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. & Ias. in dicta l. ait prator. quod procedit quantum ad praedictum ipsius accusatoris, sed non quantum ad praedictum reipublicae. Boer. decisio. 86. numero 7. Et cõtra a reo accusatori deferri potest: quia deferens iuramentum instiganti videtur crimen confiteri esse verum, si instigans iurauerit. d. l. eum qui. in princi. & in l. sed & si possessor. ff. de iureiuran. & hanc communem opinionem esse asserit Ias. in dicta l. ait prator. ff. de iureiur. quem sequitur Boer. decis. 81. Bellac.

Probatur ignorantia per iuramentum. gl. in c. praesumitur. de reg. iur. in 6. glo. in c. innotuit. de elect. c. si verò. de sent. excom. commu. dicit.

Fallit in 7. casibus. ut per Felyn. in capit. 2. de consi. col. 6. Dona. à Fina.

- 2 Reus potest iuramentum accusatori deferre. & si instigator tunc iuraret, ob tale iuramentum crimen confiteretur esse verum, iuxta magis communem omniam in iure Scribentium sententiam varijs in locis iuris nostri. cum qua concordat, & conuenit Iason in l. ait prator. colum. fina. ff. de iureiur. & Boer. in decis. 86. sub num. 7. ubi meminit de praesenti communione.

Quae quidem confirmari posset ultra alias rationes adductas per praedictos Doctores, hac etiam ratione. Nam reus ipse similiter pati potest se conveniri sine actione, ut voluit Bart. & Alexan. in l. si Titius. de verb. obliga. & in l. si quis. alias Iulianus. §. quantum. ad exhib. & l. ubi pactum. ff. de transactio. Cyn. & Bar. in l. cum mota. C. eo. tit.

Sed reus hoc casu maximo, euentissimoque periculo se exponit, & sic cantari posset contra eum illud Ecclesia. 3. Quia amat periculum perhibet in eo.

Esto, quod indiscriminatim absque delatione iuramenti accusatori, reus in casu dubio foret absoluendus. l. Arrianus. ff. de act. & obliga. cap. ex literis. de probat. l. qui accusare. C. de eden. & Io. Cephal. in consi. 281. num. 4. & consi. 298. num. 18. volum. 2.

Vnde caueat reus tanquam ab igne à tali obligatione iuramenti, cum ipse absoluendus quippe veniat, cum actor minus plenè probauerit. §. commodum. insti. de interdi. d. cap. ex literis. & d. l. qui accusare. & idem Cephal. consi. 250. num. 1. volum. 2.

Et quamvis reus dicatur à re, quae petitur, qui licet cõscius sceleris non sit, tamen dicitur reus quandiu in iudicio pro re aliqua petitur. c. forus. de ver. sign.

Nihilominus etiam reus excipiens non videtur ad probandum se astringere, nisi actor probaret. ita Bald. in l. alia. col. 1. versicu. quæro nunquid. C. de his quibus ut indign. & in l. exceptionem. colum. penu. versic. Modo sequitur videre. C. de probatio. quia actori incumbit onus probandi. dicta l. qui accusare.

Quare ex his reus tanquam prudens non debet vilo periculo se exponere, quantumvis minimo: cum in decisione causae interpretatio fieri consueverit potius ad fauorem rei, quam actoris. prout in ordinatione, & formatione processus & iudicij magis fauendum sit ipsi actori, quam reo, secundum gloss. Bartol. numero 2. & alios in l. de die. ff. qui satisficere cogan. & Claud. de Battandier in practica criminali. in regula 152. ubi ad lucem adducit istam distinctionem communem fore omnium in iure scribentium. Viuius opinione 1693.

- 3 Iuramentum de veritate dicenda, potest deferri reo in criminalibus, ut est communis conclusio. Marfil. in l. quaestio. numero 83. ff. de quaest. licet hoc sibi displiceat: dicens, quod pluries finxit se velle deferre tale iuramentum, & postea retrahebat scripturam, nolens ut super ea iurarent rei. vide tamen Neuiza. in sylua nuptiali. libro 3. sub numero 44. ubi refert Adrianum Papam quodlibet III. Cla. 29. dicentem, quod iudex tale iuramentum deferre potest, etiam si suspicetur, quod deierabit, licet secus in parte, quia iudex debet communi hominum utilitati prospicere. Et ita magis communem opinionem dicit Clarus quaestio. 45. versicu. sed quæro. Fallit in rea muliere grauida, ut est commu. opin. iuxta illud vulgare. grauida sum, nolo iurare. Monteleo. in practi. criminali. parte 4. titu. exceptiones aduersus dictum facinus muliere. Et licet in criminali debeat iurari de veritate, non de credulitate: Et ita moris iudiciorum inoleuerit, & antiquitas existat. Fallit in casu, in quo credulitas sola sufficit ad inducendum delictum. Angel. in l. Marcellus. §. 1. de actio. rerum amora. De consuetudine autem seruatur, quod accusator tempore quo corrigit accusationem, iurat vera esse contenta in ea nec aliud iuramentum postea exigitur. Castr. in l. colum. 2. num. 9. C. de iureiur. propter calumniam. & nota. q. statutum disponens circa iuramentum est nullum ipso iure. Abb. in c. tua. num. 8. de deci. & est com. opi. ut per Aposti. ibi. Bonacoss.

Iurandum de veritate detegenda super criminibus, quo rñ nomine agitur, & accusato ipsi vel inquisito deferri oportet, commune inquit Bern. consi. 321. nume. 3. lib. 1. meus. iuris doctor Ant. Gom. de delict. cap. 1. num. 65. & qui rectè, ac meritò immurmurat. Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 45. versic. sed quæro. Suarez.

- 4 Sed dubium est, nunquid iudex ex officio, si viderit probationes dubias possit illud iuramentum deferre post conclusionem in causa, si hoc non petatur à parte? Resp. Licet Abb. in c. fin. §. sanè. de iureiur. velit, quod etiam parte non petente iudex possit deferre. & Alex. in consi. 53. volum. 2. tamen communior & receptior est sententia, quod pars debet petere. Ita tenet Barto. in d. l. admonendi. quem sequitur Ang. ibi, & Ias. qui dicit Bar. sententiam esse veram & communem. num. 263. Capic. decisio. 35. num. 1. in his enim quae respiciunt commodum partium, & non vertitur publica utilitas, iudex non debet se impedire, nisi à partibus rogatus fuerit. l. 4. §. hoc autem. ff. de damno infecto. hanc communem opinionem asserit Iason in l. admonendi. num. 316. ff. de iureiur. & antequam deferatur, debent concurrere legalitas personae, cui deferretur, & paritas causae. Ioan. And. in cap. fina. de iureiur. Soci. consilio 155. num. 5. in 2. volumi. & illa qualitas, quae repellit testem à testificando in facto alieno, repellit partem à tali iuramento in facto proprio. Socin. loco quo supra. nume. 9. & in tali

tali delatione iuramenti suppletorii pars debet citari. Petr. de Anchar. in cap. Romana. num. 3. de testib. in 6. & sic debet deferri tale iuramentum parte præsente aut citata. Iaso. in l. nec quicquam. ff. de offi. proconf. & lega. nu. 51. Do. de Rota deci. 299. in nouis. & potest peti, vt deferatur etiam in causa appellationis in defectum vberioris probationis. Corn. conf. 27. in 3. volu. Bellac. & Mich. Grassi.

In materia l. ad egregias. ff. de iureiur. & ca. si quis testium. de testibus. vide Felin. qui limitat in dicto capitu. si quis testium. Rota decisio. 218. in nouis. Roman. singul. 392. & singul. 170. Vezinus.

Iuramentum partis plene non probat. Iason in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Plot. in repetitio. l. si quando. C. vnde vi.

Fallit in 19. casibus, vt per Lancell. in dicto tracta. in tit. de iura. num. 12.

Fallit contra dolosum, non facit plenam fidem.

Fallit hæc fallentia in 2. casib. vt per Iac. Tholo. in l. admonendi. ff. de iureiur. nu. 269. Don. à Fin.

Iuramentum delatum à iudice ad purgationem illati criminis faciendam probat. Ampliatur & limitatur per Francisc. Hercul. in tract. de negativa. nu. 233. Idem.

Iuramentum purgationis deferitur reo accusatore non probante, etiam si nihil probet reus, vt est communis opin. Clar. quæstio. 63. versicu. solet etiam. Et non adsint indicia contra reum ad torturam. In causa hæresis maximè obseruatur. Clarus ibidem. vide Maranta in specu. fol. 213. nume. 17. titu. de iuramen. Plot. in l. si quando. numero 407. C. vnde vi. Formam autem purgationis remissiuè refert Clar. ibidem. & hoc iuramentum purgationis obseruatur etiam in laicis. Et si extent contra reum indicia, quæ ex suis defensionibus non sint sublata, vel elisa, non est locus dicto iuramento, sed deuenitur ad torturam. Clar. ibi. versicu. licet autem. Et de purgatione Do. Alcia. in practica. titu. de purgatio. Et quis potest se purgare vno de decem modis per testes, per instrumentum, per præsumptionem, per facti euidentiam, per iuramenti delationem, item ostendendo se ex bonis parentibus procreatum. Ostendendo se esse hominem bonæ famæ, bonæ conditionis & honestæ. Si probat se alibi fuisse tempore commissi criminis, quam in loco ubi fuit commissum, si probet se affinem, vel de parentela interfecti, vel aliàs amicum specialem antiquum. Vltimò si probet se hominem pacificum, & quietum & talem, qui nunquam commisit, dixit, nec fecit, nec dicere, seu facere consuevit alicui iniurias reales, & verbales, rixas, inuasiones, rebelliones, sine iusta ac legitima causa, & talia qualia sunt illa, ad quæ imputatur. & q̄ pro tali fuit semper, & adhuc est communiter habitus, tentus, & reputatus, & haberi, & reputari consuevit inter illos, qui habent notitiam. Ita Belusius in practica. titu. de probatione negat. nu. 21. & sequ. Et ibi de iuramento purgationis, quod non potest referri. nu. 28. Iodocus in Enchiridio criminali. cap. 41. & seq. ad purgationem autem inducendam, quæ sufficiant. Roma. conf. 351. Sed an purgatus de crimine per sacramentum ex eodem facto poterit accusari. Albe. in rubrica. ff. de iureiuran. & nota. q̄ ubi præcedat diffamatio de crimine, requiritur, q̄ accusatus, etiam accusatore non probante, debeat præstare iuramentum purgationis iuxta l. præsentis. §. sicubi. C. de his qui ad ecclesi. confug. Alex. in l. qui accusare. C. de eden. Do. Hierony. Gabriel. in conf. 160. num. 1. & seq. & ibi num. 7. dicit, q̄ propter leuem suspicionem, etiam in crimine hæresis non deferatur iuramentum purgationis, vt est commu. opin. & nume. 9. subdit, q̄ aliquando purgatio inducitur ex abundanti alicui, qui eum vel petit, vel certè non renuit, vt ab omni suspicionem etiam leuissima & varia liberetur. Et hodie numerus communitatis est arbitrarius, vt est commu. opi. de qua Hosti. in summa. tit. de purga. §. quoties. Soc. sen. in c. quoties. nu. 14. de purga. cano. Bonacosi.

Licet reus non teneatur iurare, quando actor defecit in probationibus. capitu. fina. de iureiuran. Tamen in causa matrimoniali deferatur iuramentum, etiam deficiente actore. capitu. continebatur. & ibi Docto. de desponsa. impuberum. Felin. vbi supra. & in d. cap. 1. in 1. colum. vt lite non contest. Vezinus.

Quod iuramentum purgatorium in causis matrimonialibus semper debeat exigi à reo, licet actor nihil probauerit, Hostien. & Doct. communiter dicere asserit Panorm. in capi. attestationibus. in fin. de desponsa. impuber. & c. Tamen id videtur esse contra tex. in c. si. extra de iureiur. Et doct. in consiliis passim contrarium tenent. I. Fich.

Nota, quod licet pars damna, & interesse dimittat declaranda per aliam partem, & q̄ in eis stetur suo iuramento, ni-

hilominus potest peti reductio ad arbitrium boni viri. Coua. in suis resol. c. 13. lib. 2. nu. 1. communem dicit ex Panor. in c. Quinta uallis. de iureiur. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Hac de re profert Ioan. Papon. duo arreſta lata Pariſijs. Vnum Præſidente Domino de Monthelon in conſiſtor o, quod vocant Parisienſes la Tournelle, Aliud nono Iunij, anno 1550. Vide lib. 9. titu. 6. arreſt 1.
2. Nec ei cui deferitur iuramentū recuſare licet præſertim cum tã de actione quam de exceptione iurandum eſt, ex doctrina Bartol. in l. fina. ff. de in litem iuran & ita iudicatum eſſe in Parlamento Bordegalen. 17. Iulij, anno 1522. Scribit Ioannes Papon eodem titu. arreſt. 4.
3. Vide Dionyſium Godofre. lib. 12. praxis ciuilis. titu. 1. colum. 4. & ita in Senatu Pedemontano deciſum ſcribit Oſtanianus Cacherranus, deciſionum Senatus Pedemontani deciſ. 66.
4. Ita iudicatum Bordegalæ 20. Iunij, anno 1528. ſcribit Ioan. Papon eod tit arreſt. 15.
5. Ita determinatum eſt in ſupremo Pariſien Senatu 10. Octob. 1512. Ioan. Papon. eod titu. arreſt. 16. vide Nicolaum Boerium deciſ. 85. num. 1. 3. 4. & 5. Fran. Marc. deciſ. Delphyn. q. 387. Oſtanianum Cachera. deciſ. Senatus Pedemon. 70.

De iuramento in litem, quandouè, & contra quos deferri, vel non deferri poteſt.

C A P V T. X.

1. Voties concurrit difficultas probationis, & detur respectu partis aduersæ, tunc datur iuramentum in litem veritatis respectu dolosi. gloss. in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Socin. conf. 16. num. 5. 1. volum. præsumitur autem dolus in eo, qui non facit id, ad quod scit, aut scire debet, se teneri ratione officij. l. carceri. ff. de culto. reor. l. si procurator. §. dolo. ff. manda. & contra dolosos iuratur in litem. l. si quando. C. vnde vi. & Alex. conf. 69. num. 3. in 4. volu. glo. in l. in actionibus. ff. de in litem iurand. Quam cõmuniter approbatam esse dicunt Barto. Socin. in consilio 73. numero 7. volumi. 1. conf. & Roland. à Valle in consilio 49. numero 68. in primo Tom. consil. vbi ista conclusio, & à Doctõrib. in dicta l. in actionibus. latius declaratur. Kirchouius in versj. dolus.

Nunquid verò in litem iuramentum detur contra quemcunque; & vnusquisque iurare in litem possit, vide per D. Ioseph. Ludou. de in litem iuran. concl. 1. & 2.

Iuramentum contra dolosum ratione doli in faciendo vel omittendo, vel clandestinitatis, potest deferri, etiam si probaret in genere se esse bonæ vocis, conditionis & famæ, quia talis probatio in genere non tollit specialem probationem doli, nec facultatem iurandi, vt est com. opin. Plot. d. l. si quando. nu. 678. C. vnde vi. Et no. quod modestius est nō iurare, quam iurare. & modestius est referre, quam iurare. Angel. in l. illud. §. i. ff. de consti. pecu. Bonacosi.

Iuratur in litem contra dolosum, vt est commu. opi. Plotus in l. si quando. numero 138. C. vnde vi. etiam q̄ quis hospitii valisiam clausam consignauerit, & alia similia clausa, & non aperta, si fuerunt dissigillata & aperta. Plotus in l. si quando. nume. 199. communem dicit etiam q̄ ipse hospes, nauta, stabularius, vel depositarius, non dissigillasset, vel amouisset, sed eius famulus, gargonius, vel quiuus alius, vt est commu. opin. de qua idem Plotus nume. 400. fallit, vt ibi per eum. num. 401. & sequen. Idem contra depositarium, propter moram in redanda, aut tradenda, vel restituenda, quæ dari, aut tradi, vel restitui debuit, quia dicitur dolus in omittendo, & sic ob dictam moram potest in litem iurari, vt est com. opi. Plot. ibid. num. 613. idem in eo, qui lacerauit instrumentum, quia standum est iuramento aduersarij de contentis in d. instrumento lacerato. Dec. conf. 251. nu. 18. Bonacosi.

Iuramentum in litem non deferatur, nisi contra verè dolosum vel delinquentem, etiam si ille haberetur pro doloso vel delinquente, secundam formam iuris communis, vel statutorum. communem dicit Iason in l. si quando. numero 37. & ibidem Ioan. Bapti. Plotus in repetitio. sua. num. 168. cum sequen. I. Fich.

Iura-

Com. V. I. Opin. De Deo &

Iuramentum dolo interpositum fuisse, intelligitur de dolo ex proposito, & non de dolo re ipsa, ut est communis opinio. de qua Curtius iunior in consi. 301. num. 6. in 3. vol. Bonacoss.

Ob culpam non iuratur in litem. Dec. consi. 9. Pau. de Cast. in l. i. C. vbi sen. vel cla.

Fallit in duob. casib. ut per Plot. in dicta l. si quando. nume. 766. Idem.

Iurari non potest in litem contra laborantes, vel operarios. glossa in l. in rem. §. tignum. ff. de rei vendicatio. vbi Doctores.

Fallit in 7. casib. ut per Plot. in l. si quando. C. vnde vi. num. 780. Idem.

In litem non iuratur regulariter contra heredem. Angel. consilio 308. Et an iuretur contra heredem, qui non presentat bona in inventario descripta. Paul. de Castr. in consil. 211. volum. 2.

Iuramentum in litem non habet locum in actionib. contrariis. Est com. opi. secundum Alex. in consi. 214. quando dolo. vol. 7. M. Cheri.

Iuramentum in litem non deferitur, vbi iudi. officium imploratur. Ias. in l. i. col. 5. ff. de iurisd. om. iud.

In realibus non iuratur in litem. glo. & Bald. in l. harum. ff. si ser. vendicet.

Iuramentum in litem ut habeat locum, inter alia requiritur, quod quis potuerit cogi ad factum precise, & circa actionem cadat affectio. Secundum, quod natura actionis hoc accidiatur, ut quia actio sit bonae fidei directa. Et in quibus secundum naturam eorum potest quis ad restitutionem cogi precise, alias secus. Vel quod actio sit arbitraria, ut actio in rem, vel alia arbitraria. Tercio, quod volens iurare sit habilis ad iurandum. Quarto, quod arguatur dolo aduersarij, & quod dolo requiritur in non parendo iudici in arbitrijs, ita Alex. in consi. 214. nu. 5. in ult. volu. Plot. in l. si quando. C. vnde vi. Bonac.

Iuramentum in litem de veritate ad hoc, ut deferatur, requiruntur duo: primum difficultas probationis secundum dolo aduersarij. glo. & Bar. in l. in actionibus. ff. de in litem iur. Cano. in c. si. quod metus causa.

Fallit in 2. casib. ut per Ias. in dicta l. in actionibus. num. 35.

Vbi non cadit affectio, non iuratur in litem de affectione. Sed iuratur de interesse extra rem, propter moram. l. nummis. & ibi Doct. maxime Alex. ff. de in lit. iur.

Iuramentum in litem affectionis, ut habeat locum, quae requirantur, distinguendo declarat Bar. in l. in actionibus. nu. 3. ff. de in litem iur. Don. a. Fina.

Iuramentum in litem potest deferri etiam in causis criminalibus. Bartol. in l. ait Praetor. ff. de iureiur. vbi & apostillan. Probato, scilicet delicto per partis confessionem, vel per duos testes, ita quod non sufficit dictum vnius testis cum iuramento, in supplementum probationis, vel ad probandum ipsum crimen. Potest tamen iurari in litem contra delinquentem, seu criminofum, dolo sum, vel malitiosum, aut fraudatorem, vel reum criminis cuiuslibet, probando ex ipso iuramento damna, interesse ac expensas rerum ablatas, vel deaflatas, & rerum quantitates, precium & aestimationem, & alia quae commodum partis iurantis pecuniarum respiciunt, ut est commu. opin. de qua Plotus in l. si quando. nu. 686. Etiam quod criminaliter actum esset, non solum pro consequenda rei aestimatione, puta dupli, tripli, vel quadrupli, parti tamen & non fisco applicandi, ut est communis opinio. de qua Plotus ibidem numero 687. Amplia etiam aliter, ut ibi per eum. Et limita, ut ibidem nume. 686. vide Alexan. in consilio 65. nume. 1. in 1. volum. vbi dicit magis commu. opin. esse, quod in criminalibus, quando adest accusator, non deferitur iuramentum. Bonac.

Iuramentum in litem datur etiam in causis criminalibus. glossa in l. cum furti. ff. de in litem iuran. cum quae est communis opinio.

Fallit in 2. casib. ut per Plot. in l. si quando. C. vnde vi. nume. 687. licet Mar. Ant. Blanc. in prax. crim. fo. 37. nu. 63. faciat hanc regulam, quod iuramento non dirimantur criminalia, & limitat. Don. a. Fin.

Iuramentum in litem potest deferri etiam contra minorem annorum 25. adultum tamen, seu doli capax, qui dolum vel delictum commiserit in faciendo, puta commitendo violentiam, vel damnum dando, quia talis non excusatur a pena legis, vel statuti, nec a iuramento in litem. etiam per viam restitutionis in integrum. Plotus in l. si quando. nu. 683. C. vnde vi. com. dicit. Bonac.

Iuramentum in litem deferitur contra tutorem, qui inuen-

tarium non confecit. Soci. consi. 213. lib. 2. Benedict. consi. 167. Et contra quemlibet administratorem. Imol. consilio 35. colum. 6. Idem.

Iuratur in litem contra eum, qui currit fundum dotalem, vel aliam rem de iure inalienabilem. Bartol. in l. i. vbi Doctores. C. de cupres. libro decimo. Iason. in l. fina. C. de indi. viduita. toll.

Fallit in 4. casib. ut per Plot. in repe. l. si quando. C. vnde vi. nu. 438. Don. a. Fin.

Iuratur in litem contra non exhibentes libros in redditio ne rationis, vel contra inordinate illos scribentes, secundum communem per Bursat. consilio 105. numero 5. & 7. libri. Bellacomb.

Iuramentum in litem de re subtracta, non deferitur, quando non constat liquidum de re subtracta, ut est communis opi. de qua Plot. in l. si quando. nu. 757. C. vnde vi. Grat. consi. 10. num. 7. & 12. volu. 2. Imol. consilio 2. Crauet. consi. 287. num. 5. Bonacoss.

Iuramentum in litem deferitur contra raptos, robatores vi bonorum, probato prius delicto per testes, vel confessionem, super rebus sibi derobatis, vel raptis, & super qualitate, quantitate, precio, & aestimatione, etiam respectu dupli, tripli, aut quadrupli, & alterius penae pecuniariae parti lese applicandi, vel applicandae, licet non fisco, ut est commu. opin. de qua Plotus in l. si quando. num. 710. C. vnde vi. Bona tamen vita ex mala procedens, facit alicui esse credendum, vel non credendum sacramento suo. Angel. in l. si quis forte. C. de postliminio reuers. & qualiter quis probari possit bonus, ponit Angel. in authent. de monachis. §. cogitandum. Bonacoss.

Iuramentum in litem contra violentum eximentem transit ad heredem. Ias. l. pen. §. hoc iudicium. col. 2. ibi not. perpetuo. ff. ne quis eum. Bonac.

Iuramentum in odium violenti datur contra eum, qui deliquit in casu. l. si quando. C. vnde vi. sed non datur contra tertium, qui conuenitur ex delicto alterius. Bartol. in dicta l. si quando. talis enim probatio per iuramentum in odium violenti est privilegiata, & sic restringi debet ut solum locum habeat contra violentum. Dec. consilio 591. in fin. & Ias. in ea l. si quando.

Iuramentum in litem locum habet non solum in odium violenti, sed & in odium furis, cum eadem sit ratio & difficile est probare res furto subtractas. probato ergo furto stabitur iuramento illius super rebus amissis, qui furtum illud passus fuit, & hoc ut probationibus subueniatur, & ut maleficia puniatur. Innoc. in c. si. de eo quod metus causa. & Ias. in l. si quando. C. vnde vi.

Valisia, fardellum, seu capsula posita apud hospitem, vel alium quemvis custodem sigillata, & clausa, si forte redderetur dissigillata, eo casu standum esset contra ipsum hospitem iuramento in litem ipsius deponentis super quantitate, qualitate, pretio, valore, & aestimatione rerum, quae in dicta valisia dicerentur per deponentem extitisse, etiam si ipse deponens res ipsas particulares non consignauerit hospiti, nec aliquid dixerit, quod in ea capsula essent aliqua res, & quae, & etiam quae res ipsae per aliquem visae non fuerint, & similiter si hospes ipse esset bonae conditionis, & famae, quia debet nihilominus condemnari ad soluendum res ipsas, ac rerum quantitates, & aestimationem, de quibus in ipso iuramento deponentis fit mentio, ex quo hospes dicitur in dolo eo ipso, quod appareat etiam valisiam fuisse apertam, etiam si non reperiatur, nec probetur hospitem valisiam aperuisse, & ignoretur quis aperuerit, seu sit dubium, & dicitur hospes ipse conueniri ex proprio eius dolo, qui quidem probatur eo ipso, quod appareat valisia fuisse aperta, etiam si ignoretur quis fuerit ille, qui illam aperuit an hospes, vel quilibet alius, & ita tenent, & concludunt Innoc. Anto. de Butr. Ancha. Abb. Imol. Henric. Boic. & alij in capitu. fina. extra de his quae vi. metus causa sunt. Barto. Bald. Ange. & Roma. & Alexan. in actionibus. ff. de in lit. iuran. vbi Ias. nume. 39. & 41. Bartol. in l. in eos. ff. de iur. aduers. naut. caupon. stabular. l. i. §. si cista. ff. de deposit. & Francis. Duaren. Curt. Bologn. nume. 86. & Francis. de Accoltis, Aret. asseuerant istam esse communem opinionem. Corne. etiam consil. 318. pro vecturali. volum. 4. Paris. consi. 47. inficiari. per totum, vol. 1. & nouissime Io. Bapt. Plot. in repe. l. si quando. nu. 381. C. vnde vi. post alios quamplures ibi relatos, congestosque per eum, ibi etiam istam communem limitat in 11. casib. quos ibi a nu. 400. usque ad nu. 416. abunde poteris videre. Viuius opi. 41.

Iuratur in litem in actione tutelae. l. 6. ff. de admini. tut. l. 1. C. de in litem iur.

Fallit

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commeto 6. anni. in 2. par. c. 10. reg. 2. fol. 596. lib. 18. ff. Don. à Fina.

Quamuis in infinitum iurare liceat in litem. per l. videamus. §. iurare. ff. de in litem iuran. tamen iudex non debet taxare, vt duplum non excedat. Barto. in dicta l. vnic. C. de sent. quæ pro eo quod. quam opinionem inquit ibi conuenientem esse illi textui. Rebuff. ibi in ea l. vnic. in glo. r. nume. 90. inquit eam opinionem magis communem esse & sequendam in iudicando & consulendo: & in Curijs seruari, & in prax. & sic illa infinitas, quæ olim erat de iure Digestorum per eam l. videamus. est restricta per constitutionem illius legis vnicæ. de sententijs quæ pro eo. ita Rebuff. ibidem numero 97. Bellacom.

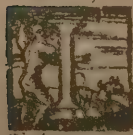
Iurare in litem nemo cogendus est per iudicem, quando vellet probare per testes. l. semper. §. in hoc interdicto. iuncta glo. ibi in ver. iudicij. ff. de quod vi aut clam. veruntamen glo. in l. fin. ff. de in litem iuran. inclinavit in contrariam sententiam, quæ communiter reprobat ab omnibus Docto. teste Alex. ibi in princi. & dato, q̄ quis vellet potius iuramentum deferre, quam aliter probare, etiam si probationem testium, vel instrumentorum propriam haberet, tunc securè iurare posset, secundum Doctores communiter in capitu. sicut. de probatio. quam sequuntur Dec. & omnes Moderni. ibi, sed ubique aliquis nolet iuramentum deferre, sed potius onus probandi assumere, nec probet, eo casu reus absolui debet, nec cogitur iurare, ex quo actor probare non potuit, nec ad iuramentum aliquo pacto redeundi habet facultatem. l. si quis iusiurandum. in prin. C. de reb. cred. & decisioni huic omnes Scrib. communiter inhaerent varijs in locis, præsertimq; Soci. confi. 32. vol. 2. Viuius opi. 430.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide de hac materia copiose Dionysium Godofred. in annot. ad tit. de in lit. iur. ff. & in C. eo. tit.
- 2 Secus tamen determinatum scribit Franc. Marc. in Curia Parlamenti Delphynatus.
- 3 Ita in Senatu Pedemontano decisum scribit Octavian. Cachera. decis. eiusdem Senat. §. 3. nu. 20.

De iuramento calumniæ, & quando, & qualiter, & per quos præstari queat, vel debeat, & an remitti possit.

CAPVT XI.

Iuramentum calumniæ præstari non debet de necessitate, quando proceditur per modum voluntariæ iurisdictionis. Item quando est quæstio iuris, quæ non exigit probationes. l. ornamento. ff. de aur. & argen. leg. Idem si esset quæstio de re notoria, quia notoria probatione non indigent. Idem si quis peteret priuilegium, vel dispensationem secundum Spec. in titu. de iura. calum. in §. sequitur. verfi. quid vbi. & Bald. in l. 1. C. eod. Balb. decisio. 38.

Iuramentum calumniæ non potest præstari à clerico sine licentia superioris. capi. 1. & ibi Panorm. de iuramento calum. Bonacossi.

An iurandum sit de calumnia in causa summaria? Barb. in 3. vol. confi. 48. tenet q̄ sic. Vezinus.

Iurare de calumnia principalis persona tenetur. ca. in pertractandis. vbi Doct. extra de iura. calum.

Ampliatur per Mant. fing. 52.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 207. Don. à Fina.

Coniunctus agens pro coniuncto potest iurare de calumnia sine mandato. Alex. in l. qui bona. §. si alieno. 3. & 4. col. ff. de dam. infect. Vezinus.

- 1 Iurare de calumnia, an possit procurator si agatur causa per procurator. gener. & dominus sit absens. Alex. in l. qui bona. §. si alieno. 4. & 5. col. de dam. infe. Idem.

Iuramentum calumniæ requirit speciale mandatum. Bald. in l. si procurator. C. de procurato. Barto. in d. l. 2. §. si autem. C. de iuramen. calum. de quo vide latius Alexan. in d. §. si alieno. aliquid per Rotam in nou. decisio. 37. Panorm. in capi. 1. num. 15. de iuram. calum. & in cap. in pertractandis. nume. 5. eod. tit. Vezinus.

Iuramentum calumniæ, etiam sine speciali mandato, præstare possunt, tutor, curator, œconomus, prælatus, & ceteri habentes administrationem alieni patrimonij per text. & ibi Bartol. communiter receptum in l. 2. §. quod obseruari. C. de iureiuran. propter calum. Abbas, & omnes in cap. Imperatorum. de iuram. calum. & glo. ab omnib. recepta in c. in pertractandis. eodem titu. Hæc Dida. Couar. in lib. 1. varia. reso. cap. 6. in fin. l. Fichard.

In procurato. requiritur, quod exprimatur certa causa, in qua sit iurandum de calumnia, aliàs de iure procurator generalis datus ad causas cum potestate iurandi de calumnia, non debet admitti ad ipsum iuramentum, licet de consuetudine seruetur contrarium. Ita Philip. in dicto capitu. in pertractandis. nume. 5. Alexan. in dicto §. si alieno. in 3. colum. Charian.

Iurare debenti de calumnia terminus ad deliberandum non datur. Doctor. in capitu. cum causam. extra de iuramen. calumniæ.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 208. Don. à Fina.

Iurare de calumnia actor, & reus recusantes incidunt in penam, vt actor instituta actione cedat, reus vero pro confesso habeatur. c. si. extra de iura. cal.

Fallit in 6. casib. vt per Soc. reg. 209. Idem.

Re notoria, quia notoria probatione non indigent. Idem si quis peteret priuilegium, vel dispensationem, secundum Spec. in tit. de iuram. calum. in §. sequitur. ver. quid vbi. & Bal. in l. 1. C. eod. Balb.

Iuramentum calumniæ videtur repetitum in quodlibet articulo. authen. hoc sacramentum. C. de iuramen. calum. vbi Barto.

Fallit in 4. casib. vt per Lancel in tracta. de off. Præto. in tit. de iura. cal. 3. & seq. Don. à Fina.

Quando petitur iuramentum calumniæ si non præstatur, iudicium redditur nullum. Bar. in l. de pupillo. §. qui opus. de noui oper. nunciat. & ibi Alex. & in l. qui bona. §. si alieno. de damno infect. Barb. in 3. volum. confi. 48. Guid. Pap. confi. 2. & consilio 8. Et perdit causam qui dictum iuramentum requisitus non præstat. Ita Ange. Aret. instit. de pœna teme. litigan. in 3. col. alle. Iac. But. in l. 2. C. de iura. cal. Et ita vult Curt. ibi in 1. col. alleg. Matthesi. in nota. 64. & Phil. in d. c. 1. de iuram. cal. in 6. Vezinus.

Limita procedere, quando petitur à parte. Secus quando petitur à iudice. Are. in d. §. sed quia veremur. in l. 2. C. de iuramen. calum.

Adde, q̄ non tenetur iurare nisi iudice deferente. Bald. in l. 2. in 2. q. ff. de iureiur. Pau. de Cast. in d. l. 2. §. q̄ si actor. in prin. de quo tamen vide latius per Curt. in dicta l. 2. in 1. & 2. columna. Idem.

Adde etiam sufficere, quod iuramentum calumniæ præstetur quodocunque, dummodo non sit conclusum in causa. glo. in c. ex literis. extra de iureiur. Alex. in d. §. si alieno. in §. col. Ias. in l. iusiuran. & ad pecunias. §. qui iusiur. ff. de iureiur. & aliquid. in d. §. qui opus. Et sufficit semel iuramentum calumniæ præstari. Ange. instit. de pœn. teme. litig. Adde in super q̄ ille, qui iam perfectè probauit, non tenetur iurare de calumnia. Bal. in c. 2. extra de proba. per text. ibi. & hoc sequitur Feli. ibi in 1. col. Idem.

Iuramentum calumniæ, licet tacitè remitti possit, nec ex eo processus corruat. cap. 1. & ibi gloss. in verbo, tacitè. & in ver. annullandus. & Doctor. de iuramen. calum. in 6. tamen si pars illud petierit, præstari debet, & si non præstaretur in aliqua parte iudicij, processus totus & sententia inde secuta annullarentur, quia tunc dicitur omisum vnum de substantiabilibus iudicij. Barto. in l. de pupillo. §. qui opus nouum. num. 1. Alexan. num. 2. Ias. num. 3. ff. de noui ope. nuncia. Io. de Imol. in l. qui bona fide. §. si alieno nomine. num. 9. Alex. de Imo. nu. 14. de damno infect. Quod ante illos asseruit. Ias. in l. 2. §. sed quia veremur. C. de iura. propter calum. dan. vbi est tex. apertus, quod tale iuramentum remitti non possit, quia propter vtilitatem publicam præstari debet. Quod cum eo temperamento intelligitur, secundum communioem Docto. sententiam, quando per partem fuerit petitum, licet nonnulli voluerint, nec etiam tacitè remitti posse, per illum text. generaliter loquentem, sed commu. opin. est in contrarium, quod tacitè remittatur, & per eius omisionem processus non vitietur, nisi per partem petitum fuerit. T. Ferr. in tract. caute. cau. 12. consulendo scribit Marian. Soc. iun. hanc esse communem sententiam in consil. 59. nume. 1. in 2. part. consil. Quod adeo verum est, vt non valeret consuetudo vel statutum, q̄ iuramentum calumniæ expresse remitti possit, quia talis consuetudo esset contra publicam vtilitatem, & irrationabilis,

Com. V.l. Opin. De Deo, &

cum hoc fuerit inductum ratione veritatis. d. §. sed quia veremur. c. ceterum. extra de iuramen. calum. Ioan. Pet. de Ferra. in sua Pract. in forma libel. actionis realis. in ver. per sacramentum calumnia. num. 7. & 8. Matthesil. notab. 66. pulchrè Rolan. à Valle in confi. 71. nume. 7. cum seq. in 1. tom. confi. Bernhar. Vumbser. in suis pract. obseruat. titu. de iuramen. calum. verit. mali. & alijs. lib. 1. cap. 2. vbi apostil. addit. obseruandum esse. quod in Camera Imperiali. licet iuramentum calumnie peti- tum sit in prima instantia. tamen huiusmodi nullitas non cu- retur. sed illa non obstante in principali nihilominus pro- nuntietur. dummodo de meritis causæ ex actis prioris instan- tiæ constet. Kirchouius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Sic tenet Papæus quæst. 338. fuisse hanc materiam explicans. & quis sit eius in praxi vsus. Nicolaus Bocrius decis. 334. Petrus de Ferrarijs in sua praxi. titu. de forma iuramenti quod præstatur par- ti à parte. Dionys. Godesfred. lib. 2. praxis civil. titu. 5. col. 1080. ad litteram c. & tit. 14. col. 2056.

De iuramento in supplementum probationis; & cui, & quando, & quibus casib. sit deferendum.

CAPVT XII.

IN defectum probationis deferitur iuramentum. l. si. §. licentia. C. de iure delib. Fallit vt per Aluif. de Alber. sing. 62. D. à Fina. Semiplene probanti deferendum est iuramentum in supplementum probationis. l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. cap. fina. de iureiur. cap. Romana. de testib. in 6. l. admonendi. vbi docto. ff. de iureiur. & si iudex non deferat istud iuramen- tum. ab eo potest appellari. vt dicit Viui. in suis concl. in ver. iudice neglecto.

Fallit in 80. casib. quos not. Sòcin. regn. 204. fallit in 75. ca- sibus. vt per Lancel. in tractatu de offi. Prato. in tit. de iuram. nume. 5. fallit in 38. casib. vt per Io. Bapt. Caccia. in d. l. admo- nendi. numero 98. fallit in 77. casib. vt per Fran. de Curte in l. admonendi. num. 152. vbi etiam Lanf. de Oriano ponit 40. li- mitatio. fallit in 5. casibus. vt per Marsil. in l. maritus. ff. de quæstio. num. 36. videas Bart. distinctionem in d. l. admonen- di. in fin. Item in causis magnæ quantitatis non deferitur iu- ramentum in supplementum probationis. fallit vt not. Marsil. singu. 27. fallit in 17. casib. quos refert Cato Sachi. in d. l. ad- monendi. num. 96. quid in criminalibus. videas Matthesil. in suis conclusionibus. in verbo. iuramentum. fallit in 43. ca- sibus. vt per Iacob. Petr. de Prolo. in d. l. admonendi. num. 73. Don. à Fina.

Iuramentum in supplementum vterioris probationis ad hoc vt deferri possit. debet esse facta probatio per vnum te- stem. qui deponat de negotio principali. Bar. in tit. de consue- tud. recti feud. §. sacramentum. nu. 3. in vñb. feud. & neque de- ferri potest illud iuramentum. quando vterque semiplenè probauit: quia vna semiplena probatio alteram tollit. Boer. decis. 95. nu. 7.

Ad hoc autem vt deferatur dictum iuramentum. requiri- tur. primò quod per vnum testem. vel aliam probationem semiplenam. sit semiplenè probatum. vt not. in locis præal- legatis. quia non deferitur ex leni præsumptione. gloss. not. in l. 3. §. 1. in ver. leuior. ff. de minor. & in l. fin. ff. quod met. caus. Adde Ias. in l. admonendi. ff. de iureiur.

Secundò requiritur. qd iurare debens in supplementum ve- rissimiliter rei veritatem per sensum corporum scire possit. quia. censetur in facto proprio irregularis testis. contra l. nul- lus. ff. de testibus. l. omnibus. C. eodem. de testib. vt dicit Bar. in l. eum qui. in princip. ff. de iureiur. Ita vult gloss. in l. ad- monendi. in ver. ex actio. ibi. qui nouit veritatem. & declarat ibi Barto. in vlt. colum. Et ideo non deferitur hæredi. secun- dum Barto. & Doctores ibi. gloss. in l. maritus. ff. de quæstio. Barto. Salic. & Docto. in d. l. in bonæ fidei. Butr. Pan. & Canon. in d. cap. fin.

Tertiò requiritur. quod iurare debens sit legalis. fide digna & honesta persona. secundum Pau. de Cast. in d. l. admonendi. Debet enim esse bonus & honestus testis. habito respectu ad personæ qualitatem. & causæ quantitatem. vt non sit verissimi-

le. qd pro tanto debeat deierare. gloss. nota. in d. capitu. fina. Et sic vili. vel alias infami non deferitur. secundum Barto. in dicta l. admonendi. in vltima colum. quem sequunt. Anto. Butr. & Panorm. in dicto cap. fin. Bald. in l. qui accusare. C. de eden. Bellac.

Quartò requiritur. quod causa sit modica non magna. se- cundum gloss. in dicta l. admonendi. in verbo. exacto. ibi. si res petita sit modica. gloss. & docto. in d. l. in bonæ fidei. & in dicto cap. fin.

Adde. quod imò quando causa est modica. sufficit proba- tio per iuramentum. Fel. in c. quæ in ecclesiarum. in 16. col. de constit. Idem.

Quintò requiritur. quod semiplena probatio non sit ali- qualiter elisa seu debilitata per aliæ probationem. coniectu- ram. seu præsumptionem in contrarium facientem. glo. Bald. & Docto. in l. 1. C. qui & aduer. quos Docto. in d. l. admonen- di. Idem.

Sextò requiritur. quod fuerit petitum dictum iuramentum ante conclusionem in causa infra tempora. infra quæ pote- rat probari. & ita obseruat consuetu. quod tempore publica- tionis petitur iuramentum supplet. Barto. in d. l. admonendi. colum. vlt. & ibi Bald. glo. in c. ex literis. de iureiur. Innoc. c. pastoral. de caus. & proprie. Bald. in l. 1. ff. de iureiur. & in d. l. in bonæ fidei. in cap. 1. §. si vasallus. de contro. inue. in l. 1. C. de condit. indeb. & in l. 1. C. sent. rescin. non poss. Pau. de Cast. in 2. volu. confi. 96. in fin. Ludo. Roma. confi. 255. Iason in d. l. admonendi. in 6. colum. & melius in 8. lectu. & in repetitio. colum. 152.

Adde tamen. quod Barb. in 2. volu. confi. 31. col. 2. in fin. te- net. quod etiam post conclusionem in causa possit iuramen- tum peti.

Subijcit etiam Bald. in d. l. admonendi. iudicem posse ex officio suo supplere. & deferre iuramentum prædictum. licet pars non petierit. in termino probat. & ante conclusionem in causa. Et idem vult in l. 1. ff. de iureiur. & in d. §. si vasal- lus. & in d. l. in bonæ fidei. & in l. 1. ff. de condi. indeb. & in l. 1. C. senten. rescin. non poss. & sequitur Rolan. in d. l. admonen- di. & Sali. in dicta l. in bonæ fidei. decidens per plura argu. qd possit peti post conclusionem in causa: imò & si nõ petatur. possit iudex illud ex officio deferre. Mouetur per tex. in capi. cum Io. Eremita. de fide instrum. & l. vbiunque. ff. de interro. actio. Aduerte tamen. quia Bald. in d. l. 1. & d. l. in bonæ fidei. loquitur cum ministerio. quod iudex possit ex officio supplere ad declarationem actorum ante conclusionem: non au- tem ad aliquid nouiter probandum. dicens ita debere intelli- gi. dict. l. vbiunque. Sed idem Bald. in d. §. si vasallus. loquitur generaliter. quod post conclusionem in causa non possit de- ferri. Potest tamen intelligi illud verbum deferri ad petiti- onem partis. idest parte petente. ex eo quod allegat Innocen. in d. cap. pastoralis. nam dictum doctoris debet intelligi se- cundum id quod alleg. Bar. in l. non solum. §. liberat. verba. ff. de lib. leg. cum simi. Idem.

Vnus testis regulariter facit semiplenam probationem ex qua deferitur iuramentum suppletium. dicta l. admonendi. & ibi gloss. & doctor. & dicta l. in bonæ fidei. & dicto cap. fina. Et est ratio. quia si duo faciunt plenam. ergo vnus facit semiplenam.

Fallit primò. quando lex seu dispositio requirit pro forma taxatum numerum testium. ita Bald. in dicta l. in bonæ fidei. quia deficiente forma dicitur deficere substantia. sequitur Salic. ibidem Bald. Fulgo. & Docto. in l. 2. C. de bonor. posses. secundum tabu. Bald. in cap. 1. §. cum autem. de controue. in- uestitu. in cap. 1. in princip. in titu. quid sit inuestitu. & clarius in cap. 1. §. sacrament. de consue. recti feudi. Imò hoc casu ne- dum factum per testes pauciores. probari non potest. imò nec error facti. gloss. Bar. & doctor. in l. cum proponebatur. de lega. 2. Bald. in cap. 1. de controuer. inuestit. & in locis præalleg. & in c. si quis feudum. in tit. si de inuestit. inter domi. & agna. lis oriatur. Bal. in l. si Fortidianum. C. de lega. in l. erro- re. C. de testa. & in l. si. C. de fideic.

Secundò fallit vbi agitur de probando errore publici in- strumenti. Bald. notabiliter in l. imperator. ff. de statu homi. & in l. fina. in penult. colum. C. de eden. vbi dicit. quod error de- bet plenè probari. allegat glo. not. in dicta l. cum proponeba- tur. de lega. 2. Tertiò fallit vbi agitur de probando notorio vel consuetudine. quia præsumuntur nota pluribus quam vni testi. ita Bald. in dicta l. de quibus. circa finem. ff. de legib. & est de mente Barto. in dicta l. admonendi. Nam dicit Bald. in dicta l. de quibus. quod vbi agitur de probando notorio. vel consuetudine. quæ fundatur in notorio. mendicata suffra- gia pro nihilo reputantur. Et ideo à cessante ratione. non proce-

procederet vbi ageretur de probando notorio, vel consuetudine alterius loci, quàm vbi ageretur iudicium. argum. nota. per Bartolum in l. omnes populi. in fin. de iusti. & iure. Sic. extraneus non clausa in corpore iuris debet probari. vt not. Bald. in l. leges sacra. C. de legib. & authen. habita. & ibi Bald. C. ne filius pro patre. & q. non deferatur. in proban. consuetu. Adde Alexan. in 1. volu. consi. 136. in vlt. colum. Quartò fallit, vbi circa illud possunt verisimiliter haberi plures testes, vt in proba. publica formæ, contra producentem vnicum testem est non modica suspicio, cum de hoc multi verisimiliter debeant esse testes. sic non creditur exemplo, quando potuit produci originale, & non producitur. l. fina. C. de fide instru. ita declarat Barto. in dicta l. admonendi. versicu. venio ad 3. seq. doct. ibidem Bald. & Salice. in dicta l. in bonafidei. Ant. de Butri. in dicto cap. fin. facit, quod vult Bald. in d. l. de quibus. & ita vult Ias. in dicta l. admonendi. in 25. colum. in lectu. & in repetit. in 89. & 90. Quintò fallit, vbi actor fuisset negligens, dum haberet plures testes, & nō fecisset examinari nisi vnum, quia tunc cum sit in culpa, non debet sibi succurri in deferendo iuramento suppletorio. ita pulchrè Bald. in d. cap. fi. alleg. Bar. in dicta l. admonendi. Sextò fallit vbi vnica proba. non fuisset induta per vnum testem de visu, sed per famam. ita Bald. in dicta l. admonendi. Septimò, fallit vbi vnicus testis non esset omni exceptio. maior. vt dixi in titu. de testib. §. 33. ibi, oportet autem. Octauò fallit, quando ille vnicus testis foret vsurarius: quia non faceret semiplenam probationem. l. improbum. & ibi Bar. Bald. & Salic. C. de infam. Bald. in l. qui accusare. vbi dicit, q. vsurario, vel Iudæo non deferitur istud iuramentum. de quo vide plenissimè Iason in l. admonendi. in 32. & 33. colum. in lectu. & in repet. in 94. & 135. columna. Nonò, fallit, si ille vnicus testis, vel iurare debens, solitus esset deierare, seu ad deierandum proni forent. ita Bald. per tex. ibi in l. quæ sub conditione. ff. de condit. institu. tex. in capit. parvuli. 2. 2. quæst. 5. adde Pet. de Ancha. in consilio 246. Ampliat Curt. in l. admonendi. in 81. colum. etiam si de periurio egisset pœnitentiam à sacerdote iniunctam. Secus, dicit ipse, si esset restitutus à principe: quia principis restitutio omnem abstergeri maculam, etiam vt non remaneant aliqua reliquie nudi nominis. ita dicit singulariter Bald. in l. imperialis. C. de nupt. quod tamen dictum, non habet pro expedito, sed relinquit cogitandum. Decimò, fallit vbi dictum vnus testis esset remotus à solitis, vel à natura contractus, seu contra naturam negotij, quia ex quo deponit similia, mala insurgit contra eum præsumptio: & dicitur extranea testifica. quando nō consonat naturæ, nec iuri quod naturam imitatur. ita Bald. in cap. 1. §. sacramentum. de consuetu. recti feudi. & est text. not. & ibi Bald. ponderat ad hoc in capit. 1. in fin. in titu. quid sit inuest. Ludo. Rom. in d. l. admonendi. vbi etiam Ias. in repetit. in 95. colum. Vndecimò fallit, vbi contra vnicum testem resuleret præsumptio. consue. quia contra præsumptio. consue. non deferitur iuramentum in supplementum. ita Bald. in dicto capi. 1. in fin. in titu. quid sit inuesti. Duodecimò, fallit, vbi contra vnicum testem militaret aliqua præsumptio. seu contra iurare debentem: quia vbi probatur semiplena aliqua præsumptio. ne minorari potest, non deferitur iuramentum suppletorium, vt not. gloss. Bald. & Docto. in l. 1. C. qui & aduers. quos. Bald. in l. qui accusare. C. de eden. gloss. not. iuncto text. l. fina. & ibi Bald. ff. quod metus cau. Bald. in l. de quibus. ff. de legib. Lud. Roma consi. 91. Barto. in dicta l. admonendi. versicu. venio ad tertium. & ibi Iason in 26. colum. in lectu. & in repe. in 91. col. adde Pet. de Ancha. in consi. 227. Alex. in 3. volumi. consil. 71. Aret. consi. 71. Alex. in 1. volumi. consi. 32. in prin. Hippo. sing. 197. Et in materia vide Felin. in cap. in nostra. in fin. de testib. vbi ponit quid si vnicus testis rei contradicat vnico testi actoris, melius tamen deponenti, an debeat actori deferri iuramentum suppletorium. Decimotertiò, fallit quando ageretur de probando aliquid contra iudicem in syndicatu. Puta iniustitiam, baratariam, vel similia. Ratio dicti, quia præsumitur pro iudice, quo casu ex vnico teste nō deferitur iuramentum suppl. per tex. singu. quem ponderat Bald. & expressius Ange. in l. fi. in fin. C. vbi de ratio. agi oportet. ibi, in quo & instructio sufficiens, nota testimonia & verissima possunt documenta monstrari. & potest esse ratio, quia in syndicatu dicitur agi de graui præiudicio. l. iudices. C. de dignita. lib. 12. Et hanc limitationem sequitur Iaso. in d. l. admonendi. in 26. colum. Vide tamen Cur. in d. l. admonendi. in 81. colum. vbi dicit hanc fallentiam sibi videri dubitabilem per fundamenta quæ adducit, & dicit, q. posterius melius cogitandum relinquit. Vide etiam Ange. insti. de obl. quæ ex quasi delict. vbi dicit, quod creditur iuramento de barataria. &c. Decimoquartò fallit, vbi vnicus testis inducitur ad probandum contra aliquam

sententiam vel iuramentum. ita Bald. per illum tex. in l. fin. C. si minor se maio. dixit. Quod limitatur, si petatur retractatio sententiæ vel iuramenti propter iniquitatem sententiæ: secus si propter aliquam nullitatem solemnitatis, puta propter reuocationem procur. vel alia ratione, vt in sec. l. in. & vult Ias. in d. l. admonendi. in repeti. 130. colum. Decimoquintò fallit, vbi agitur de probanda qualitate, seu legitimatione personæ, puta mandati, quia non deferitur iuramentum suppletorium ex vnico teste probante mandatum text. cum gloss. quam ponderat Bald. & docto. in l. non solum. §. qui alieno. ff. de procura.

Secus tamen si tractaretur de probanda reuoc. mand. quia vnus testis faceret semiplenam. tex. not. in cap. ex insinuatione. extra de procura. Bart. in d. l. admonendi. in penul. colum. Bald. in d. §. qui alieno. Innoc. & Docto. in dicto capi. ex insinuatione. Innoc. in cap. cum dilectus. de success. ab intestato. Decimo sextò fallit, vbi ageretur de probanda ingratitudine. tex. not. quem ponderat Bald. in l. fina. C. de secund. nup. cum tex. requirit liquidas & indubitatas probationes. Ias. in dicta l. admonendi. in 30. colum. & in l. 1. in vlt. colum. in l. lectura. C. de sacrosan. eccle. Et facit ad materiam. l. fin. C. de reuocan. donatio. Decimosextimò fallit, vbi ageretur recursus ad Ecclesiam propter defectum iustitiæ secularis iudicis, quia recursus non est efficax, nisi vbi manifestè apparet de conscientia læsa. ita Bald. in cap. si quis per triginta. in fin. in titu. si de feu. fuerit controuer. alleg. Innoc. & ibi Docto. in capit. nouit. extra de iudic. Decimo octauò fallit, vbi fideiuss. repetit à debitore pecuniam quam dicit se soluisse credit. quia tunc ex vnico teste non deferitur iuramentum, sed debet plenè probare. text. not. in cap. peruenit. in ver. leg. constiterit. extra de fideiussor. & ita vult Ias. in dicta l. admonendi. in 130. colum. Decimononò fallit, vbi vnicus testis non concluderet verè necessariò sed præsumptiuè. vt quia dicat scio, quia coniunctus, vel vicinus. Ita Ludo. Roma. in consi. 91. Iason in dicta l. admonendi. in 26. colum. in lectu. & in repeti. in 94. colum. Vigestimò fallit, vbi agitur de probatione doli. Bald. not. in l. 1. C. qui & aduers. quos. ratio dicti est, quia ius præsumit dolum abesse nisi probetur. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de probat. quamuis probetur perspicuis indicij, idest non leuibus. l. dolum. & ibi Barto. C. de dolo. Ange. Are. in §. præterea. institut. de actio. Vigesimo primò fallit, in pœnis vbi agitur de pœna imponenda. Bald. in l. 1. C. de his quæ pœnæ nomine. sentit Barto. in l. fina. ff. de in litem iuran. Flor. in l. in lege Aquia. ff. ad l. Aquiliam. quia probationes debent esse luce meridiana clariores. l. fina. C. de probatio. Et in pœnis debet esse liquidissima probatio. vult Iaso. in 31. col. adde Alex. in 5. volumi. consi. 35. & consi. 87. Barba. in 1. volumi. consi. 15. in 4. colum. & consi. 51. in penul. colum. & in 2. volumi. consi. 47. colum. 5. Vigesimo secundò fallit in proba. præscrip. 30. ann. ita Bald. & Ange. in l. 1. C. de præscr. 30. ann. idem clarè vult Bald. in d. l. admonendi. in princip. vltim. colum. quia except. præscrip. est odiosa: & in odiosis iudex non debet supplere, nec fauere pro ut in præscri. quæ dicitur iniquum præsidium. tex. est in auth. vt Eccl. Rom. cen. an. gau. præscr. quem pro not. alleg. Angel. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Et ideo infertur correlariè, q. ista fallentia non procederet in vsucapione triennij, quæ dicitur fauorabilis. argum. sumpto à ratione cessante. & ita vult Iaso. in dicta l. admonendi. in 31. colum. in lectu. & in 131. col. in repet. Vigesimo tertio fallit, vbi agitur de proban. æstimatione seu interesse singulare. ita Bald. per glo. ibi in l. vnic. in vltimis verbis. C. de senten. quæ pro eo, quod interest. Ratio dicti secundum Bald. est quia ratio testis procedit per viam industriæ non per viam sensus corporalis. & ideo probandum est interesse liquida proba. quæ verba not. sunt. Potest addi alia ratio, quia de æstima. sien. possunt haberi plures testes. vt dixi supra in 4. fallentia. & ita vult Ias. in dicta l. admonendi. in 31. colum. in lectu. & in repet. in 135. colum. Vigesimo quarto fallit, quando examinarentur testes ad æternam rei memoriam: quia tunc solæ attestations publicantur, nec potest aliquid addi vel detrahi testific. l. gesta. C. de re iudica. ideo ex talibus testibus non deferitur iuramentum suppletorium. ita Bald. in l. cum te minorem. C. de probatio. Concludens in probatio. ad æternam rei memoriam non deferri iuramentum suppletorium. & ita refert & sequitur Cur. in dicta l. admonendi. in 83. colum. Vigesimo quinto fallit, vbi testis posset ex aliqua causa posita in l. 3. ff. de testib. repelli: quia iurans supplet vicem testis, vt vult Bart. in dicta l. admonendi. in vlt. colum. quando propter vitium suum repellitur à testimonio, secus si ob defectum naturæ. &c. Vigesimo sexto fallit, vbi fieret mentio de legitima probat. gloss. singul. in l. cum de indebito. ff. de probatio. glo. no. in ver. legitima proba. in cap. at si

at si clerici. extra de iud. & ibi Panorm. adde gloss. in cap. peruenit. ver. leg. extra de fideiuss. & ita vult Felin. in rubr. de probatio. in 3. colum. Ange. in §. item si quis in fraudem. in 2. col. institu. de actio. Posset tamen dici, istud non esse expeditum: quia probatio quæ sit per vnum testem cū iuramento suppletorio dicitur legitima, quamuis solum iuramentum non dicatur legitim. probat. cap. 2. de probat. & hoc casu videntur loqui glo. supra allega. in hoc quæ dicatur legit. probatio. vide Bologn. in consi. 52. vbi dicit, quod dicitur legit. illa quæ sit per testes omni exceptione maiores. Vigesimo septimò fallit, vbi lex requirit plenam probationem, seu plenam fidem. glo. in cap. cupientes. §. quid si per viginti. de election. in 6. idem vult gloss. in cap. 1. eodem titu. & li. quam extollit Bald. in l. si. C. si minor. se maior. dix. Phil. in dicto §. quid si per viginti. Vigesimo octauò fallit, vbi lex requirit de aliquo fidē fieri: quia intelligitur ordinario modo. plenē Ange. per illum text. cum gloss. in l. 1. C. quorum bonorum. Et idem si diceret, sufficienter ostendat. cap. nouit. de iudic. tex. & ibi Ange. in l. fina. C. si ex publi. ratio. faciunt dicta supra in 13. fallentia. Ista tamen fallentia non placet Curt. in dicta l. admonendi. vide ibi per eum. in 48. colum. & Felin. in rubrica. de proba. in 3. colum. de quo vide Ange. Aret. in dicto §. item si quis in fraudem. in 2. colum. Vigesimo nonò fallit, vbi lex requireret apertissimas probationes. tex. not. & ibi glo. in l. fina. ff. quod metus causa. in cap. pia. in ver. apertissimus. de except. in 6. Felin. in dicta rubrica. in fin. 2. colum. Iason. in dicta repetitio. in 27. colum. Phil. in dicto cap. pia. §. 1. in vltima colum. Trigesimò. vbi fieret mentio de euidentissima probatione. text. not. quem ponat Bald. ad hoc. in l. fina. §. illud. C. de temp. appella. per quem tex. deciditur, quia annus appellationis datur ad prosequendam causam appellationis, & ex causa biennium. cap. cum sit Romana. & cap. ex ratione. de appellat. authen. ei qui. de tempor. appel. Modo probatur impedimentum per vnum testem, an deferatur iuramentum suppletorium? videtur, quod sic per nota. in cap. quia propter. de electio. in l. 2. si quis caut. & in l. quæsitum. ff. de re iudica. vbi habetur probari impedimentum per iuramentum. Tamen Bald. in dicto §. illud. decidit contrarium. per text. ibi. dum dicit, euidentissimè probat. & ita dicit Roma. singu. 216. aliàs 208. incip. tu scis, quod datur annus. alleg. tex. in l. fina. in princ. cum glo. ff. quod met. caus. dum dicit apertissimas probationes. quæ gloss. ponderat text. ibi loquentem in superlatiuo. Secus vbi loquitur in positiuo & simpliciter. vt dictum est in 28. fallentia. vnde illam gloss. semper magnificat Curt. vt dicit in dicta l. admonendi. in 85. colum. contra illos, qui ponunt fallentiam, quando lex facit mentionem de liquida, seu euidenti probatione: quia euidentis secundum eum dicitur per coniecturas. licet imperator. de legat. 1. text. ex quo colligit Ang. in l. 1. C. de testamen. mil. quod dicitur liquida probatio, quæ sit per præsumptionem iuris, seu per coniecturas. quod est not. secundum eum. de quo vide latissimè Alex. in dicta l. licet imperator. Trigesimo primò fallit, vbi lex requireret integram probationem. ita Roma. in dicta l. admonendi. tradens regulam, quod vbiunque statutum requirit testes integre opinionis, tunc non deferatur iuramentum suppletorium, & repelluntur testes infames, etiam in fama facti. capitul. 1. qui testes sunt nec. ad probandum in. & ibi Bald. bene facit text. iuncta gloss. in l. 3. de episc. audien. Trigesimo secundò fallit in obijciente exceptionem excommunicationis in vim exceptionis dilatorie, & probante eam per vnicum testem: quia non deferatur iuramentum suppletorium. Curtius in dicta l. admonendi. in 85. colum. & Iason in 129. colum. Phil. in cap. pia. §. 1. colum. vlt. de except. in 6. Lud. Roma. singu. 197. Trigesimo tertio fallit in realibus, videlicet vbi agitur actione reali: secundum plures Modernos in dicta l. admonendi. allegantes Bald. in l. imperator. ff. de statu hom. Mille vicibus, sic dixerim inquit Curt. in d. l. admonendi. col. 85. perquisiui, an Bald. hoc diceret, nunquam potui inuenire. Quotidie generantur in nobis noui intellectus. nouæque meditationes: sed errarunt, dicit ipse, non videntes originaliter: quia loquitur in erroribus, non in realibus.

Attamen ipse Curt. credit dictam limitationem veram per rationes quas adducit, vide ibi per eum. Trigesimo quarto fallit, vbi procederetur per denunciationem euangelicam. de quo in cap. nouit. de iudic. in versic. sufficienter ostendat. Bal. in dicto cap. si quis per 30. potest esse ratio: quia illud est remedium subsidiarium, & iuramentum suppletorium deferatur in subsidium. & ita vult Ias. vbi supra. in 31. colum. & in repet. in 134. colum. in fin. Trigesimo quinto fallit, quia ex vnico teste, seu alia semiplena probatione non deferatur iuramentum producenti ad fundandam iurisdictionem. Exemplum ponit Curt. vbi supra, per statuta vel rescripta sunt aliqui priuile-

giati, vt super iniuria, vel damno fletur eorum iuramento: modo vnus ex istis priuilegiatis accusat forensē super iniuria, vel damno dato. Forensē declinat iurisdictionem & forum. dicens nec fecisse ex quo ibi possit accusari. Accusans probat per vnum testem, quod forensis intulit damnum in illo loco. & petit iuramentum suppletorium. An debeat admitti. & decidit quod non. alleg. Io. And. in nouella. in capi. Romana. §. contrahentes. de foro compet. in 6. & Bal. in l. præscriptione. circa vltimam chartam. C. si contra ius vel vtilit. publ. & Lud. Roma. singu. 264. incipien. Aliud concessum est priuilegium. adde Alexan. in l. fin. ff. de in litem iuran. vbi etiam alleg. Bald. in l. 1. C. de reb. credi. adde etiam Barba. in 2. volum. consi. 17. in 7. colum. Trigesimo sexto fallit, quia non deferatur excommunicato, nisi ad ipsius incommodum. per nota. per gloss. in cap. cum inter. de exceptio. ita Curt. vbi supra circa 86. & 87. colum. Trigesimo septimò fallit, vbi probatio est posita in conditio. Puta testator legauit Titio, si probauerit aliquid, quo niam tunc probando per vnum testem cum iuramento non diceretur probasse ad consequendum legatum. ita Bald. in l. 3. C. de senten. quæ sine certa quantitat. cum alleg. per Curt. vbi supra. colum. 87. vbi facit conclusionem, aut verbum si probauerit, ponitur in actu faciente conditionem: quia illud quod debet probari sit extrinsecum, seu extraneum à natura causæ, & tunc in conditionibus non deferatur iuramentum suppletorium: quia conditio debet perfecte & in norma specificata impleri.

Aut apponitur in rescripto de iustitia, vel in dispositione, vbi quis aliàs obligabatur, vt in testatore, qui tenetur satisfacere creditoribus: & hoc casu ista verba non faciunt conditionem, sed monitionem, vt ipso probante per vnum testem cum iuramento suppletorio sufficiat, & obtinere possit, quia hoc casu videtur se referre ad ius commune, vt in iuribus per eum allega. Si iudex condemnat me si non probauero, tunc non deferatur mihi iuramentum. Petr. Gerar. singula. 86. Trigesimo octauò fallit, quando in casu principali probato per vnum testem ab actore non fuisset petitum iuramentum suppletorium deferri. l. 4. §. hoc autem iudi. ff. de damno infecto. ita Bartol. in dicta l. admonendi. circa vltim. colum. versiculo, quæro vtrum pars. & ibi Cur. & Ias. in sexta colum. & in repet. in 150. col.

Istud tamen limita, nisi actor, à principi. petierit ius, & iustitiam ministrari, quia tunc iudex absque petit. posset deferre iuramentum suppletorium. ita notat Panorm. in capit. fina. in fin. de iure iuran. adde Alex. in 1. volum. consi. 53. circa finem. & in 5. volum. consi. 91. Trigesimo nonò fallit, vbi fuisset petitum. sed post conclusio. in causa. quia ita se habet consuetudo, quod peti debet ante conclusio. in causa. secundum Bart. in d. l. admonendi. in vltima colum. versicu. quæro vsque ad quod. Quadagesimò fallit etiam si foret petitum ante conclusionem in causa: sed post terminum datum ad probandum & probatum habendum. ita Ang. in l. certum. §. si quis absente. ff. de confess. Quadagesimo primò fallit, vbi requireretur perspicua probatio. ita colligitur ex verb. Cyn. in dicta l. in bonæ fidei. dum dicit, ideo non deferri in criminalibus, quia in illis requiritur perspicua probatio. de quo, an in criminalibus deferatur. vide infra versicu. 62. fallit. Quadagesimo secundò fallit, vbi etiam nedium foret vnus testis, sed plures plenè factum deponentes: qui tamen ad interrogatorium pertinens recusassent, seu neglexissent respondere: quia tunc oritur suspicio contra illos testes. ita Baldus in repet. l. data opera. C. qui accusa. non possunt. Bald. post Barto. in l. 2. in 1. colum. C. de eden. Curtius vbi supra adde Felin. in capit. cum causam. in 2. colum. versicu. fallit primò. de testib. facit, quod vult Barto. in 3. volum. consi. 3. in 8. colum. Quadagesimo tertio fallit, quia ex vnico teste non legitimè examinato, pura à solo notario sine iudicis commissione, non deferatur dictum iuramentum. ita Barto. in dicta l. admonendi. versicu. quid si dictum. & ibi Iason in cap. 1. & Curt. in 95. colum. vbi ponit, quod iudex in ciuilibus potest committere examen testium. Secus in criminalibus. de quo etiam vide latissimè Ang. Aret. in tracta. malefic. in versicu. qui iudex videns, quod inquisiti. vbi ponit limita. statuit terminum. Faciunt, quæ vult Barba. in 3. volum. consi. 3. in 8. colum. vbi dicit, quod testis examinatus sine interrog. non probat. & in 4. volum. consi. 11. in 7. colum. Quadagesimo quarto fallit, quando testis examinatus non deponeret plenè factum. ita Bald. in cap. 1. §. sacramentum. de consuetudi. recti feudi. quia testis tenetur plenè deponere factum pro vtraque parte. gloss. in l. Lucius. ff. de infam. ita Curt. & Ias. vbi supra adde Alex. in 1. volum. consi. 3. 32. Quadagesimo quinto fallit in eo, qui ex iracundia instrumentum lacerasset, qui licet ex hoc non amiserit ius suum, tamen

tamen clarius tenetur probare per testes, ut hoc casu non deferatur iuramentum ex vnico teste in defectum proba. cum ipsius culpa claritatem proba. sibi offuscauerit. ita sing. Bald. in l. 1. in fin. comm. C. de fide instru. Ias. in d. repe. in 129. col. & dictum Bal. refert, & simpliciter sequitur Cur. in 96. col.

Limitat ibi Ias. quando tale instrumentum esset de natura vel substantia debiti contracti in scriptis, iuxta l. contractus. C. de fide instru. aliàs secus. alleg. Sal. in d. l. 1. C. de fide instru. adde Pet. Gerar. sing. 16. Quadragesimosexto fallit, quando testes examinati inter alias personas, iterum examinantur: quia non faciunt semiplenam proba. ita Bar. d. l. admonendi. vers. quæro quid si dicta testium. Quadragesimoseptimo fallit, multum singulariter quod vnus nec duo testes deponentes sine redditione rationis non faciunt semiplenam. Bald. in d. §. sacramentum. & Rom. in d. l. admonendi. vbi Ias. in repet. in 93. col. facit optime, quia plus creditur duobus reddentibus rationem dicti, quam decem non reddentibus, licet non interrogatis. Bald. in l. presbyteri. C. de episc. & cler. & in l. data opera. C. q. accu. non pos. adde Alex. in 1. vol. conf. 32. Fel. in c. cū cām. in 5. col. ver. fallit. 4. de testi. Ias. in l. cū hi. §. vult igitur. vers. septimo fallit. ff. de transact. Quadragesimo octauo fallit, quia ex dicto vnus testis singularis singularitate obstatua non deferatur dictum iuramentum. Bald. in d. rub. de contr. inue. & in repet. l. de quibus. in vlti. car. ff. de legibus, in quibus locis constituit differentiā inter singularitatem obstatuam, & adminiculatuiam. Quadragesimonono fallit in iudice executore: quia de mandato iudicis exequētis plenē constare debet. l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. 10. ita Bal. in l. solum. §. qui alieno. ff. de procur. faciunt dicta supra in 25. fallentia. Quinquagesimo fallit, in exequutione vltimæ voluntatis: quia in ea non deferatur dictum iuramentum, eo quia in his vbi deficit probatio deficit etiam ius. l. si vnus. C. de testa. ita Sal. in l. 2. in vlt. q. C. de bon. pos. secundum tabu. Faciunt dicta supra in 1. fallentia. Quinquagesimoprimum fallit, vbi causa deberet decidi de rigore iuris, non autem secundum æquitatem: ut colligitur ex verb. Bald. in cap. 2. in fi. de grad. succes. in seu. vbi dicit, q. delatio iuramenti supp. magis nititur æquitati, quam rigori secundum glo. ibi. ideo subiicit Bald. q. ad dilationem iuramenti suppletorii non est procedendum ex abrupto, sed causa cognita: quia in tali dilatione index debet habere æquitatem præ oculis, & istam sententiam sentit Bald. in d. rub. de contro. inue. circa princ. Quinquagesimosecundo fallit, quia non potest deferri, nisi præcedente causæ cognitione, & istud est bene notandum ut colligitur ex verb. Bal. in c. 2. in fi. de grad. succes. & dictum est proxim. & ita vult Ias. vbi sup. in 7. col. & in repe. col. 158. Quinquagesimotertio fallit, in arbitrio voluntariē assumpto, qui non poterit ex vni co teste deferre dictum iuramentum. ponderand. text. in d. l. admonendi. ibi, cum à iudice arbitet aut ex compromisso voluntariē assumptus omni caret iurisdictione. istam fallentiam sibi ascribit D. Maria. Socin. in cap. fin. in 2. q. princip. de iureiur. ut refert Curt. in d. l. admonendi. in 99. col. Ipse tamen impugnat tribus fundamentis, licet relinquat cogitandum. Quinquagesimoquarto fallit in eo, qui fuisset primo protestatus contra personam alicuius testis, postea illum produxisset: quia non posset ex eo vnico teste petere iuramentum sibi deferri. ita Archid. in cap. si quid velit. 37. dist. ut refert Ludo. Roma. sing. 301. incip. testibus aduersus me. & Curt. vbi supra. Quinquagesimo quinto fallit, vbi ageretur. contra obligatum ex delicto alterius. ex forma statuti. tunc enim oportebit plenē probari, nec sufficeret vnus testis cum iuramento suppletorio, ut colligitur ex doctrina Bar. in l. ne quid ff. de incē. rui. nau. per Bar. & Bal. in l. si quando. C. vnde vi. Curt. vbi supra. vbi dicit istam fallentiam satis colligi ex verbis. Bald. in c. 1. §. conuenticulis. de pac. iur. firmi. Quinquagesimosexto fallit vbi ille vnicus testis foret persona ignota. ita Bal. in addi. Specu. in tit. de iuramē. delat. circa princ. qui idem sentit in iurare debente. facit tex. cum ibi not. in §. si vero ignoti in auth. de testi. Curt. vbi sup. in 100. col. Quinquagesimoseptimo fallit, si iurare debens esset talis persona, quæ verisimiliter ignoraret veritatem, ut in hærede, vel in eo qui non fuisset præsens ætui. Ratio est, quia iurans succedit loco testis: & dicitur testis irregularis. quia ipsamet pars efficitur testis. ut dicit Bal. in rub. de contro. inue. in l. eum qui. in princ. ff. de iureiur. glo. Bald. & docto. in d. l. bonæ fidei. gloss. & Bar. in l. maritus. ff. de quæstio. & in cap. si. extra de iureiur. gloss. in d. l. admonendi. dū dicit auctori, qui nouit veritatem. Et ponderanda sunt verba Bald. in d. l. in bonæ fidei. in vltim. col. & in d. l. admonendi, dum dicit, quod non sufficit scire per famam. & ita dicit Cur. vbi supra. adde Alexan. in 3. vol. consil. 71. & in 5. vol. conf. 39. Car. conf. 107. Phil. in cap. ut circa. §. alioquin. de elect. in 6.

Limita tamen, quia heredi coniuncti qui factum verisimiliter sciuit, deferatur ipsum iuramentum. ita Ludo. Roma. in conf. 290. Ias. in d. l. admonendi. in lectu. in fin. comm. & in repet. in 141. col. Et in simili Ioan. de Imo. conf. penult. in 3. col. quod tamen. conf. est Fulg. Quinquagesimo octauo fallit, vbi agitur de proban. iusto impedimento citati. Ioan. Andr. in Nouel. & seq. docto. in c. 1. de dolo & contu. in 6. vbi concludunt Ioan. Mona. Archi. Ioan. Andr. & Gemi. quod non sufficit regulariter probatio semiplena per vnum testem cum iuramento suppletorio, quamuis relinquunt arb. iudicis consideratis circumstantijs. qualitate personarum & impedimentorum quæ allegantur. de quo vide supra in 30. fallentia. & in vers. impedimentum. Quinquagesimonono fallit in contractu in scriptis semiplenē probato: quia non est locus iuramento suppletorio. ita Sal. in d. l. in bonæ fidei. not. in authen. sed nouo iure. Cod. si cer. pet. Et iō emphyteusis, & similia q. exigūt scripturam, ut per gloss. in c. 1. de cēsi. in 6. & in l. 1. C. de iur. emphy. non verificantur ex vnico teste cum iuramento suppletorio. Cur. vbi supra. & Ias. in 133. col. Sexagesimo fallit in stipendiarijs, ex quorum dictis, seu quibus non deferatur iuramentum suppletorium, quia non sunt vitæ approbata, & bonæ opinionis & sunt infames infamia facti, qui repelluntur ut dixi supra. in §. 4. & firmat Bal. in d. §. sacramentum. Nam stipendiarij sunt infames infamia facti, & eis multum diminuitur, de fide Alber. in l. 3. §. lege Iulia. ff. de testi.

Quod limitat Curt. in col. 101. in stipendiarijs belli illiciti. aliàs secus. & ita vult Ias. in 137. col. vbi dicit illud dictum Alber. esse in rub. ff. de testi. Sexagesimoprimum fallit in teste solenniter examinato, postea tractu temporis extrā iud. variate: quia ex dicto suo non deferatur iuramentum suppletorium. Ioan. Andr. in no. in cap. præterea. de testi. cogen. Sexagesimosecundo fallit in causis criminalibus. Bar. in d. l. admonendi. in vltim. car. vers. Pro cuius declaratione. & in l. fin. ff. de in litem iuran. Bart. Angel. & docto. maximè Ias. in 3. & 4. col. ff. de iureiuran. cum alijs allegatis per Cur. vbi sup. in 109. col. & per Iason in 95. col. Marf. in l. de minore. §. tormenta. in 1. col. ff. de quæstio.

Limitat Cur. non procedere in causa criminali parua, seu vbi de modico præiudicio ageretur: quia tunc deferretur iuramentum. alleg. Panor. in cap. si. in princip. quod met. cau. & alia quæ vide.

Limitat secundo, nisi comperiretur plusquam semiplenē probatum: quia tunc deferretur, etiam in quacunque causa magna, si videretur iudici, inspecta qualitate personarum. ita Sal. & Lud. in d. l. admonendi. per tex. in d. cap. si. de iureiur. & dicit, quod Ludo. miratur. qd legistæ, & canonistæ ad hoc non animaduertunt. allegat etiam Panor. in c. ex literis. de iureiur. & Pau. de Cas. conf. 276. incip. viso processu. mihi. 280 & Sal. in d. l. in bonæ fidei. Faciunt quæ habentur. in seq. fallentia. Et vide Alex. in l. maritus. ff. de quæstio. Sexagesimotertio fallit in causa matrimoniali, contra quod matrimoniū non deferatur iuramentum suppletorium. gloss. Panor. & Imol. in c. mulieri. de iureiur. Pau. de Cast. in l. 3. §. 1. ff. eo. quia actor non probante reus absolvitur. Curt. in d. l. admonendi. in 110. col. alleg. multa.

Subiicit ibi Cur. quod semper tenuit & semel iudicauit, q. in causa quantumcunque graui, puta matrimoniali, vsuraria & criminali, possit index dictum iuramentum deferre concurrentibus pluribus, qualitate videlicet personarum, & huiusmodi. allega. multa. Adde Ias. in l. ait prætor. in fin. princ. ff. de iureiuran. & Bald. in terminis quem nemo alleg. in secunda par. conf. 289.

Contrarium, videlicet quod in causa matrimoniali non debeat deferri iuramentum suppletorium tenet Alex. in 2. vo. conf. 143. & Ias. in d. l. ait prætor. col. 5. & in d. l. admonendi. in 29. col. & Dec. conf. 133. in 2. col. Phi. in c. pcu. aliàs si. de procur. in 6. Sexagesimo quarto fallit in causa monachationis & conuersionis. per not. per gl. in d. c. mulieri. Cur. vbi supra all. multa. Sexagesimo quinto fallit in causa vsuraria. Bal. in l. qui accusare. C. de eden. de quo tamen vide latius per Curt. vbi supra in 111. co. Sexagesimosexto fallit in causa famosa. quia causa irrogans infamiam maior est quacunque pecuniaria. Curt. vbi supra. alleg. multa adde Alexand. in l. 3. in 5. colum. ff. de iureiuran.

Et p. hoc dici posset, q. nō deferatur in actione iniuriarum quæ est famosa l. 1. in prin. ff. de infa. l. iniuriarū. parua. ff. de iniur. Et pro iniuria agitur ad vindiçtā, & penā, ut vult Alex. in 2. vol. conf. 12. Et ideo nō est vagandū cū discrimine alterius æstimationis. id est famæ. Ita Iurisconf. in l. prætor edixit. ff. de iniur.

Et quod iudicium iniuriarum sit famosum. vide Aret. in l. Com. opin. Tom. j. Q decu-

Com. V. I. Opin. De Deo, &

decuriones. C. ex qui. caus. infam. irro. Guid. conf. 142.

Subiicit Cur. vbi supra. quod ex qualitate personarum, & circumstantiis causæ, quando foret plusquam semiplenè probatum, est arbitrium iudici deferre dictum iuramentum. al leg. multa quæ vide per eum. Adde Alexand. in 1. vol. consilio 66. vbi dicit, quod in causa criminali pecuniaria potest deferri iuramentum suppletorium de quo etiam per Ias. in d. l. ait prætor. in 4. & 5. col. & in d. l. admonendi. in 30. col. in lect. & in repe. in 127. col. Vide etiam Soc. in 1. part. consi. 136. in 3. & 4. col. & in 2. parte consi. 155. Alex. in l. maritus. in fin. ff. de quæstio.

Dictum tamen Alex. in d. consi. 66. videtur procedere in reo. dicit enim ipse quod glo. in illa l. in bonæ fidei. loquitur in reo. Sexagesimo septimo fallit in causis beneficialibus. ita Bal. in d. l. in bonæ fidei. & sequitur Sal. ibi.

Limitat Cur. vbi supra in 112. col. vbi est quæstio de beneficiis si de fructibus beneficii. alleg. Gemi. in c. 1. in vlt. col. de eo qui mit. in poss. causa rei seruau. in 6. Sexagesimo octauo fallit in omni causa status filiationis, seu causis præiudicialibus. Bald. in d. l. in bonæ fidei. Curt. vbi supra alleg. alia quæ vide. Sexagesimonono fallit in causa spurietatis. Azo in summa. C. de his qui not. infam. refert & sequitur. Curt. post Bal. in d. l. admonendi. Septuagesimo fallit secundum vltimam q. Bar. in d. l. admonendi. quando actor plenè probauit, & reus semiplenè directò contrarium. ita Cyn. in l. 1. C. de procur. de quo vide latius Curt. vbi supra col. 113. de quo etiam vide Ias. ibi in 120. col. & seq. Septuagesimo primo fallit, quando testis vnicus concluderet in ratione sui, quia sum vicinus. ita colligitur ex not. per Bal. in c. 1. §. sacramentum. de consue. rec. seu. Septuagesimo secundo fallit, quia licet apparente instrumeto debiti penes debitum cancellato, nec constante aliter de furto, vel solu. præsumatur debitor liberatus, tamen ex hoc non deferitur iuramentum suppletorium, quia non apparet de causa, & talis præiunctio resultas ex præmissa repertura & cancellatura instrumenti, potest elidi per alias præsumptiones. Ideo habenti non deferitur dictum iuramentum. Bal. in l. fi. in vlt. col. C. de lati. liber. tol. Cur. vbi supra. Septuagesimo tertio fallit, quando quis se astrinxisset ad probandum vel onus probandi alicui imponeretur ad sui pœnam. ait Bal. in d. l. admonendi. in vlt. col. refert, & sequitur Curt. ibi. Septuagesimo quarto fallit, vbi ille vnicus testis primo dixisset vera fore contenta in capitulo, & interrogatus de causa scientiæ respondisset, quia credit. Curt. qui multa alleg. in d. l. admo. col. 113. & seq. subiungit, quod Bal. ibi restringit istam limitam. nisi per calumniam examinantis testis respondisset credere, qd prius deposuerat. & istud verbum Bal. secundum eum declaratur ex not. per eum in l. solam. C. de testi. Septuagesimo quinto fallit generaliter in omni causa ciuili, non modica, si haberet afferre magnum damnum reo, seu magnum commodum iurare debenti. ita gl. in d. l. admo. ibi, si res petita modica est, & in d. l. in bonæ fidei. & in d. c. fi. & vbiq. doct. & in l. sed & si suscepit. §. 1. ff. de iud. Cur. vbi supra in col. 114. Alex. in 5. vol. consi. 36. in fin. Barb. in 3. vol. consi. 17. in 5. col. Nota tamè quod in omnibus illis casibus si adsunt vltra semiplenam probationem alia adminicula & præsumptiones adiuuantes eam semiplenam probationem, deferri poterit iuramentum in supplementum. & ita multoties iudicatum refert Boer. decis. 185. Alex. conf. 185. in fin. vol. 7. Steph. Bertrand. conf. 175. nu. 18. part. 2. consi. 136. part. 2. Turzanus.

Nota casus in quibus iuramentum deferitur reo & plenam facit probationem. de quibus per gloss. d. l. admonendi. & in l. præsentis. §. sicubi. C. de his qui ad eccles. confu. quæ alleg. plures concord. vbi quis cogitur iurare. & per iuramentum inducitur plena probatio, alio non requisito. de quibus infra seriatim.

Primus est casus, vbi agitur de probando aliquo consistente in animo & corde alterius, quia solius cordis scrutator est Deus. gl. in l. quia plerunque. ff. de iti. aet. que pri. gl. not. in §. alia. instit. de actio. & in c. significasti. de hom. habetur in c. nouit. de iud. Secundus in probanda quantitate fructuum perceptorum, quia statuitur iuramento eius qui melius nouit veritatem. glo. in authe. de nupt. §. quæ vero. in versic. iusiurandum. de qua facit festum Ang. in l. fi. nauis. ff. de rei vendi. Tertius super taxando expensas statuitur sacramento solius vincentis, vel propter contum. rei. vt vult gloss. in d. l. admonendi. alleg. l. properandum. §. fin. autem. & ibi est glo. not. & doct. C. de iud. & in l. fi. C. de bon. auctor. iud. poss. Quartus casus in l. fi. quando. C. vnde vi. & in c. fi. quod d. metus causa. Quintus in electo accusato de crimine, qui purgat. iuramento. l. 1. C. de reis postul. not. in l. is qui reus. ff. de publ. iud. Sextus in eo qui exigit vsuras vltra modum legitimum. l. eos. C. de vsur.

Septimus vbi est suspitio contra aliquem de incendio, ruina & naufr. quia cogitur se purgare iuramento. l. 1. §. si suspitio. ff. de incen. rui. nau. Octauus in excusa. tutelæ propter nouum matrimonium inter filium tutoris & pupillam. l. licet. ff. de excus. tut. Nonus in cred. qui accepit pignus in solutum. l. fi. C. de bon. aucto. iud. poss. Decimus in eo qui dicit perdidisse instrumenta, quæ habebat tempore litis cõtest. quæ præsumitur nunc habere. l. penul. C. de probat. ideo si non iurat se perdidisse succumbit. l. fin. cum gloss. C. de fide instrument. Vnde decimus in accusato de crimine, si alium vult accusare. iurat. l. is qui reus. ff. de publ. iud. Duodecimus in eo qui tenetur manifestare bona, quia nisi iuret super quantitate bonorum, præsumitur vltra illa habere. l. 2. C. quando & qui. 4. pars de lib. ro. Tertius decimus in crimine falsi. l. vbi. & l. maior. C. de fal. Decimus quartus in accusato in consistorio. principis. c. 1. & ibi not. de purg. cano. Decimus quintus in crimine simonia. c. quotiens. de purg. cano. Decimus sextus in diffamato de crimine. c. nos inter. de purg. cano. c. si mala. 2. q. 5. Decimus septimus in eo qui conuersatur inter hæreticos. c. inter sollicitudines. de purg. cano. Decimus octauus in eo qui vult admitti ad aliquam dignitatem. & ei obiicitur. quod est spurius, & sic infamis, quia tales si admittantur, coguntur subire iuramentum. c. accedens. de purg. canonic.

Vltimus casus, vbi actus potest se habere ad licitum & illicitum, qui fuit clam factus: quia ille qui fecit, debet probare per iuramentum se non fecisse animo delinquendi. ar. c. 1. de purg. cano. Facit text. in l. fi. ff. de ritu nupt.

2 Iuramentum suppletitium datur mercatori non liquidato interesse, secundum communem per Bursat. conf. 68. num. 38. lib. 1. Bonacossi.

Iuramentum deferitur in causa matrimonij habenti semiplenam probationem, quando aliquibus coniecturis coadiuuatur. Cur. Iun. in l. admonendi. nu. 67. ff. de iureiur. communem dicit B. Villal. Nota ad ampli. d. l. 2.

Additio. Adde Zas. conf. 9. circa fin. lib. 1. & Rom. in l. admonendi. nu. 85. ff. de iureiur. Sequitur Didac. in Epito. 4. lib. De cre. 1. c. 4. nu. 5. circa fin. I. Fichar.

Videtur in contrarium de hoc iuramento, consilium doc. Germaniæ, quod est inter consilia Zasij lib. 2. conf. 3. in princ. Et quod communis sit in contrarium, simpliciter tenet, & firmat Io. Bapt. Ferretus conf. 197. nu. 7. par. 1. Adde Io. de Selua. in tract. de iura. in 2. par. 3. q. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Ita bis in curia suprema Bordogalensi determinatum est, primo in fauorem viduæ cui nomen erat Ioanna Seuerine. secundo pro L. berto Lancollo appellante, vigilia omnium Sanctorum, Anno 1530 Ioannes Papon. lib. 9. tit. de iureiur. Arresto 9. Et iterum 10. Iulij Anno 1533. inter Dominum de Montguion, actorem & Dominum de Ramefort reum. Papon ibidem. In curia tamen suprema Parisiensi huiusmodi iuramenta, propter rationes à Rebuffo in prologo mitomi constitutionum Regiarum nusquam audiuntur.

2 Ab hac opinione nusquam esse in practica recedendum scribit S. Sephus Ludouicus decis. 9. num. 25. vide eundem authorem decis. 32. à nu. 12. vsque ad finem.

Iuramentum suppletorium deferre, an sit iudici arbitrium nec ne; & cui ex duobus, nempe actori & reo probantibus semiplenè.

CAPVT XIII.

Non est arbitrium iudici in deferendo iuramento suppletorio, imò si non deferat, poterit appellare secun. commu. opin. in d. l. admonendi. contra quam inuehit Curt. ibi. in 19. col. de quo vide per Ias. ibi in repe. in 11. & 12. colum. Iuramentum suppletorium non debet deferri nisi parte citata. Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. in 11. col. ff. de officio procon. & leg. Faciunt quæ dixi infra in §. seq. versic. 51. Fallit & versic. seq. & ita vult Alexan. in 2. vol. consi. 122. in vlt. col. Debet etiam præstari iuramentum in sententia. Alex. in 2. vol. consi. 128. in fin. non autem post vt ibi. Vezinus.

Quicquid dicatur, non esse recedendum à doctrina Bart. in d. l. admonendi. cum qua doctor. communiter transeunt pex text. in l. 4. §. hoc autem iudicium. cum ibi not. ff. de dam. infect. Ex his infert Ang. in d. l. admonendi. quod ante conclusionem in causa non posset peti post terminum datum ad proban-

probandum & probatum habendum. idem volunt in l. certum. §. si quis absente. ff. de conf. & in l. Antistius. ff. de acqui. hæred. Bal. in c. 1. in prin. de contro. inue. & in d. c. si. de iureiu. Gemi. in c. 1. §. 2. de excep. in 6. Ludo. Roma. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hæred.

Aduerte, quia licet iuramentum non fuerit petitum ante conclusionem in causa, seu in causa principali, poterit tamen peti in causa appellationis. ar. l. per hanc. C. de temp. appella. ita dicit Bal. c. 1. §. cum autem. de contro. inue. Idem.

Cum dictum sit supra in primo requisito quod requiratur semiplena probatio in deferendo iuramento necessario, videndum est quando per vnicum testem semiplena probatio inducatur, ex qua deferatur iuramentum necessarium.

Iudice negligente, seu recusante deferre iuramentum in supplementum semiplenæ probationis, ab eo potest appellari stante ista negligentia secundum Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. cum quo sentiunt Bald. cæteri que doctores ibi, & Saly. & omnes communiter, & vno ore in l. in bonæ fidei. C. de iureiur. & Panor. in c. si. extra de iureiur. vbi assignat rationem istam pro corroboranda dicta communi. quod sicut potest appellari, quando deferatur iuramentum non habenti iustam iurandi causam. l. generaliter. C. de iureiur. ita quando iudex nollet deferre præcedente legitima & rationabili causa, & istam communem sequuntur, & citant Moder. in locis præcitatis. Viuius opi. 409.

Quando actor & reus probarunt tantum semiplenæ, si iudex deferat iuramentum alteri eorum suppletium, tunc succumbens non condemnatur in expensis. Ita notabiliter dicit Bal. in auth. generaliter. in 5. colum. C. de episc. & cleric. Balb. decis. 171.

Quæro, Cui deferri debeat iuramentum suppletorium, quando actor semiplenæ probauit, & ambo omnino sunt pares respectu tam personarum, quam ipsius causæ? Resp. in hoc articulo variantibus sententijs tam glossarum, quam interpretum mirifice disputatum est, vt per Ias. d. l. admonendi. nu. 261. nonnullis existimantibus reo deferendum esse iuramentum. glo. d. l. admonendi. & in l. in bonæ fidei. l. maritus. ff. de quæst. & est opinio Azonis. Eandem firmat Ioan. An. & Ant. de But. d. c. si. extr. de iureiur. mouentur per tex. d. l. admonendi. vñ. sed hæc constitutiones, vbi dicit Iurisc. illius l. dispositionem procedere, vbi quis est absolutus. vnde apparet reo delatum esse iuramentum, aliàs si actori delatum fuisset, reus esset condemnatus. Præterea contra reum orta est præsumptio per semiplenam probationem actoris, ad quam purgandam deferatur ei iuramentum. Aliis verò existimantibus id iudicis esse arbitrio relinquendum Spec. tit. de iuram. delat. ver. vt autem instruaris.

Communior tamen & receptior est opinio Bar. & sequacium, qui volunt iuramentum esse deferendum ipsi actori semiplenæ probanti, non autem reo, qui nihil probauit, vt testatur Ias. d. l. admonendi. nu. 261. & ibi Curt. & Do. Saccus. M. Grasus.

Iuramentum suppletitium an peti, & deferri queat post conclusum in causa.

C A P V T XIII.

Iuramentum suppletitium post conclusum in causa peti non potest. Est comm. opi. secundum Hipp. in l. maritus. vñ. teneas primam opi. ff. de quæst. Ratio: quia iuramentum suppletitium obtinet vim probationis: ergo post conclusionem causæ regulariter non admittitur probatio. M. Char.

Iuramentum suppletorium an possit deferri post conclusionem in causa, si pars hoc petat? Res. in hoc artic. sententijs variatum est. Nam Bar. in l. admonendi. de iureiur. tenet deferri non posse, & dicit ita seruari de consuetudine, quem sequitur Bal. in c. 1. §. idem vasallus, de contro. inue. ff. de alleg. Inn. in c. pastoralis. de cau. poss. & propr. & in l. in bonæ fidei. C. de iureiur. Et hanc sententiam dicit esse comm. Ias. d. l. admonendi. nu. 264. Quia per conclusionem in causa partes videntur renuntiare omnibus probatioibus.

Contrarium tenet Sali. d. l. admonendi. quod peti possit de latio post conclusionem in causa, & eum sequitur Alex. conf. 53. vol. 2. Ant. de But. & Imo. c. 1. de iudic. De hoc multa congerit. Ias. d. loco, vsque ad nauseam, qui videndus est. Bellac.

Iuramentum suppletitium an filio naturali, seu spurio deferri possit.

C A P V T XV.

Illo spurio in supplementum probationis non deferatur iuramentum. Rom. in d. l. admonendi. num. 84. vbi omnes. doct.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 4. a Marf. in sing. 273. Don. a fña.

An autem naturali, vel spurio deferri possit: auget dubium dictum Azo. in tit. de his qui not. infam. vbi dicit, quod nedum spurius, imo naturalis tantum est infamis infamia facti. refert & sequitur Bal. in l. 1. C. de iur. au. anul. & in l. generaliter. C. de insti. & substi. adeo quod secundum Azo. & Bald. quia sunt infames posset frater querelare testamentum fratris spurio vel naturali veluti turpi persona instituto. per l. fratres. cum ibi no. C. de inoff. test.

Sic etiam dixit Ant. de Butr. in c. Rainutius. de testa. se consuluisset, quod frater testamentum fratris querelare potest si vsurarium instituatur, cum dicatur turpis persona, & suæ bonæ famæ prodigus. Cui etiam non potest deferri iuramentum suppletitium. bene facit quod not. Bal. & Sal. in l. improbum. C. de infam.

Nec immerito istud dixit Azo, fons & vas legum, vt refert Bald. in l. contractus. C. de fide instr. quia Bal. in c. filij nati. tit. si de feud. fuer. controuer. inquit imperatorem legitimantem spurios extantibus legitimis, & naturalibus esse vnam pecudem, cum non habuerit præ oculis publicæonestatis iustitiam, nec considerauerit per solas nuptias elegans genus humanum conseruari: quia humano generi immortalitatem præstat. tex. in authen. de nupt. in prin. col. 4. vnde spurius non est Deo amabilis, nec honorabilis hominibus, nec bello seculari fortis, nec in fide habilis. ita Bald. in l. 1. C. de his quæ pœn. nomi. alleg. text. aureum in c. si gens Anglorum. §. 6. dist. Fac. quia magis expedit rei publicæ bonum honestum, quam multiplicatio superiorum ex corruptis moribus procedentium: vt refert Valerius Maximus. tit. de instit. antiquis, & no. Bal. in l. 2. C. de indic. vidui. tollen.

In hoc tamen passu videtur tenendum iuramentum suppletitium spurio esse deferendum. Quia ille tantum à iuramento isto repellitur, qui & à testamento. & ita loquitur Bar. in d. l. admonendi. in vlt. col. cum grano salis in vili persona, & infami. quæ aliàs non perfic. probationem. Ideo Bal. cum ministerio in d. l. qui accusare. exemplificat in vsurario qui repellitur etiam à testifican. & à iuramento suppletitio, eo quod infamia facti resultat vitio ipsius: ergo à contrario sensu si infamia facti proueniat defectu naturæ, vel sexus, vel alterius, vt in spurio, cæco, seu muliere, isti non debent repelli ab ipso iuramento suppletitio. Patet in feudis, vbi mulier non admittitur ad testimoniū. c. 1. in tit. qui testes sunt necess. tamen iurare potest in defectum semiplenæ probationis. c. 1. de cōtro. inter masc. & fœm. Et sic, non procedit indistinctè arg. de testimonio, ad iuramentum supplet.

Limita nisi inter legitimum ex vna, & spurium ex altera contentio foret: quia in dubio deferretur potius legitimo, quam spurio. Sic vt potius deferatur masculo quam fœminæ eo quod præsumatur verius dicere propter mulierum instabilitatem. iuxta illud poeticum, Varium & mutabile semper fœmina. Et sic duo testes masculi duabus mulieribus præferuntur. l. fin. & ibi Bal. ff. de fide instr. sequitur Lud. Rom. in rub. de arbitr. in 10. col. & in proposito ita dicit Iac. But. in d. l. in bonæ fidei. Et pari modo postponendus est spurius legitimo, quo est instabilis in fide d. c. si gens.

Facit quod pulchrè voluit Bald. in c. per tuas. de maior. & obed. vbi dicit legitimatum etiam fratrem maiorem debere, in mensa reuerentiam fratri legitimo etiam minori, & ad mensam sedere post legitime nuptias: cum in honoribus debeant præferri legitimi spuris legitimatis. Cum spurij non sint nobiles, nec de stirpe, nec toti stirpi artineant. alleg. text. & ibi not. in §. filium vero. in auth. quib. mod. nat. eff. sui. col. 6. & glo. not. in clem. 1. de Baptis. Bellacomb.

Iuramentum suppletitium an deferatur in causis criminalibus vel ad famam artinentibus. vel ei qui in teste non admitteretur: & quid de necessario iuramento.

C A P V T XVI.

Iuramentum suppletitium an deferatur in criminalibus, Verior, & receptior Doct. opin. est, non posse. ita sentit glo. Bart. & communiter Doct. in l. ait prætor. verb. Comm. opin. Tom. j.

Q 2 aga-

Com. V. l. Opin. De Deo, &

agatur. ff. de iureiur. Spec. in tit. de iura. delat. §. 1. Eandē sniam firmanē latē Bal. & Doct. in l. in bonā fidei. C. de iureiur. Bar. & Doct. cōiter in l. admonendi. ff. eo. tit. Namque in criminalib. iudiciis probationes debent esse apertissimæ, & luce meridiana clariores. l. sciant. C. de prob. Limita hanc communem conclusionem, ut procedat in causis criminalibus, ubi imponenda est pœna corporalis, secus in iis, pro quibus imponitur pœna pecuniaria. ita tenet Anto. de Butr. c. fi. extra de iureiur. Lud. Rom. d. l. ait prætor. Et etiam dicit esse magis communem Alex. sibi contrarius, in consi. 66. incip. viso processu causæ vertentis inter Heliseum. vol. 1. & subdit, ab ea in iudicando & consulendo non esse recedendum, licet cōtrarium teneat in d. l. ait prætor. cum aliis relatis per Ias. ibi. M. Grassi.

Sed quærō, Nunquid in causa ciuili criminaliter intentata, accusator possit pro reo deferre iuramentum voluntarium, vel iudiciale? Resp. quod sic: secundum crebriore Doct. sententiam, ita tenet gl. d. l. ait prætor. & ibi Bal. Sal. & omnes Moderni firmanē, ut dicit Ias. ibi. num. 23. Et eam quoque tenet Panor. d. c. fin. eod. tit. cum aliquibus tñ limitationib. Idē.

Iuramentum suppletorium non deferretur in causis magnis. ita est communis doctrina Bart. & aliorum in l. admonendi. ff. de iureiur. Quæ autem sit causa magna, declaranda est arbitrio boni viri, ut ibi per Doct. & Soc. Iun. in consi. 82. nu. 29. vol. 4. E. Muscul.

Iuramentum in supplementum nusquam locum habet in criminalibus etiam ciuilitate propositis quando causa est magna, vel præiudicialis, nec in causis arduis, nec in famosis. Ias. in l. admonendi. nu. 277. ff. de iureiur. communem dicit Alex. in l. 3. nu. 12. ff. de iureiur. quem refert Simacas de heret. c. 50. Iaso. in repetit. d. l. admonendi. nu. 224. quem refert practica Conrad. nu. 5. Deci. consi. 37. in fin. Gomes. Arias super l. 73. Tauri. Herculan. de probanda negatiua. nu. 235. quod quidem procedit in criminalib. criminaliter intentatis ut communem esse dicit Marfil. in l. maritus. nu. 12. ff. de quæstionibus. Socin. consi. 136. vol. 1. consi. 155. vol. 2. nisi accusator vel actor esset persona honesta, & probaret plusquam semiplenē, tunc enim locus esset iuramento in supplementum. Ias. in d. l. admonendi. nu. 281. Dec. c. 1. vers. secunda conclusio. de appel. Cur. Iun. in d. l. admonendi. nu. 67. quem refert Cephal. consi. 141. nu. 20. lib. 1. nec in causis magnis deferendum est illud iuramentū: cum causæ magnæ ciuiles criminalibus æquiparentur. l. propter litem. ff. de excus. tuto. Soc. consi. 155. nu. 6. vol. 2. nisi esset plusquam semiplena probatio, ut iam dictum est. & hanc limitationem notandā ibi inquit Ias. nu. 281. & idem in lectura illius legis nu. 105. post Romanum ibi. & Pan. in c. mulieri. & in c. fi. de iureiur. & Alex. consi. 185. nu. 9. vol. 7. & consi. 76. in 6. vol. num. 6. ubi autem in causa criminali ageretur de pœna pecuniaria reo semiplenē probanti iuramentum in supplementum deferri posset, actori verò non, etiam semiplenē probanti. Alex. consi. 66. nu. 1. vol. 1. quem refert Ias. in d. l. admonendi. nu. 225. Marfil. in l. maritus. nu. 6. ff. de quæst. Crot. in tract. de testib. nu. 307. Cephal. consi. 141. nu. 20. lib. 1. Ex Clar. §. si. q. 63. in prin. Bellacomb. & Viuius.

In criminalib. non deferretur iuramentum suppletium. Est commu. opi. secundum Dec. in consi. 37. in causa rigorosa. in fi. consi. vol. 1. Fallit, nisi esset plusquam semiplenē probatū: quia tunc etiam in arduis, & criminal. deferri posset iuramentum, secundum Dec. c. 1. vers. secunda conclus. glo. extra de appel. quod in criminalibus indistinctē tale iuramentum non deferatur, concludit Soc. & dicit esse commun. in consi. 136. vol. 1. & in consi. 155. prestantif. volum. 2. Char. in vers. iuramentum.

Iusiurandum in causis ad famam attinentibus ut iuuetur, vel suppleatur probatio, non deferretur, commune ait Marc. Ant. de indic. nu. 175. Villalob. in sua collecta. ut nec in matrimonij causa, vel semiplenam probationem aliunde habenti deferretur, nisi si a iquot p. terea coniecturæ, vel indicia accedant, aut conditio personæ id suadeat. communia ponit accuratē Did. à. Couar. in tract. de spons. part. 1. cap. 4. nu. 5. vers. tunc etiam perpendi. Nec item iusiurandum generaliter ac regulariter in criminalibus causis probationem iuuabit, vel explebit, ut frequentur placitum enunciant Herculan. de proban. negat. nu. 245. I. Cla. in pract. §. vlt. q. 63. in princ. ubi complures allegat. Quod ampliabis ut etiam procedat, tametsi eiusce generis criminales causæ tractantur, in quibus non corporalis aliqua pœna, sed pecuniaria duntaxat imponenda sit, ut eleganter contra Rom. & alios resoluunt Alex. ac Ias. nu. 21. in l. ait prætor. ff. de iureiuran. Cum enim verum absque dubio sit, ut in omnibus causis, in quibus apertissima probatio exigitur, iusiurando probationem expleturo locus non relinquatur, ut censuit Accur. communiter receptus in

l. vlt. in princ. in vers. præsumptioni. ff. quod met. caus. atque extulit idem ille Rom. sing. 197. & in causis criminalibus generaliter seu corpoream pœnam, seu pecuniariam irrogaturis apertissima probatio desideretur. l. vlt. C. de proba. necessario consequitur in omnib. itidem criminalibus causis, vel pœnam corpori, vel pœnam marsupio illi infligant, nullum locū iusiurando probationis vices gesturo assignare posse. atque ita cenfeo, quanquam Alex. sibi aduersus consi. 66. lib. 1. contrarium tanquam verius & cōius obseruet, idemque sentire videatur I. Cla. ubi supra. Quin & in quibusvis causis arduis iusiurandum ad probationem iuuandam non admitterge neraliter ac regulariter, ac si aliquando admissum fuerit, priuilegiariam probationum gignere putabitur, & nouis documentis refutari, refelli que permittetur. communia pronunciat Arius Pin. insignis doctrinæ antecessor in l. 1. 3. vers. ego veriore. C. de bon. matern. ac denique ubi probatio statuto aliquo pro solēnitare exigitur, illius defectus iureiurando non suplebitur. commune scribit Alci. in c. cum cōtingat. nu. 149. vers. sextus. casus. de iureiur. E. Suarez.

Iuramentum suppletium non debet deferri ei, qui non admitteretur in testem: quia iurans auctoritate legis, est tanquam testis in causa propria. l. fi. C. de fideicommissis. l. Theopompus. ff. de dote prælega. quia in hoc inspicere debet conditio personæ, secundum Cynum in l. in bonā fidei. 7. quæst. C. de reb. cred. Bartol. & D. Alexand. in l. admonendi. circa fin. ff. de iureiur. Bal. in l. qui accusare poss. C. de edend. Balb. dccif. 283.

Qualitas quæ repellit testem à testificando in facto alieno furtiue repellit partem à iuramento in supplementum in facto proprio. theorica doct. in l. admonendi. ff. de iureiuran. & Socin. in consi. 155. nu. 9. in 2. vol. Vezinus.

Causæ, quæ repellunt à testimonio, repellunt à iuramento, doct. in l. admonendi.

Fallit in 9. casib. ut per Iacob. Pet. de Ptol. in l. admonendi. nu. 272. Don. à fin.

Iuramento necessario non statuitur, nec iuramentum hoc in supplementum probationis potest deferri ubicunque statutum, seu lex requirit manifestissimas probationes, quæ probatio tunc faciendā est per plures testes idoneos, vel per confessionem aduersarij, vel per instrumenta, ut est per gl. no. in l. fi. in prin. ff. quod met. caus. quam sequitur communiter doct. in c. pia. de excep. lib. 6. Aug. Bero. in c. cum sit Rom. nu. 10. de appel. Soc. consi. 136. vol. 1. Rip. in l. fi. nu. 189. ubi audacter asseuerat istam esse communem opi. nec sufficerent in casu isto præsumptiones à iure approbatæ, quæ aliās habentur pro idoneis & legitimis probationibus, quia ubi per modum conditionis probatio nominatur vera, & concludens probatio requiritur, & iuramentum, & probatio præsumpta nullo modo admittitur. l. Lucius. ubi Dyn. & Bart. & per illum text. ff. de condi. & demo. & Bart. in l. ait prætor. §. si iudex. in fin. ff. de re iud. Bal. in l. ex sententia circa fi. C. de sent. quæ sine cer. quati. & in c. quo ad consultationē. de re iudi. Roma. in rub. de arbi. Bal. & Sal. l. pen. C. de reb. cred. Ias. in l. admonendi. nu. 112. ubi Mod. ff. de iureiur. & ista est cōmun. opi. ut supra deduximus, & attestatur expresse Dec. in d. rub. extra de probat. vers. 3. si fiat mentio. & vers. retenta prædicta. Sed cōmunis ista coarctatur nō procedere in casibus, in quib. veræ, & cōcludentes probationes haberi nō possunt, ut puta si tibi constiterit, vel si probauerit Titium fuisse filium Sempronij, vel si probetur Bertam adulterium commississe, tunc sufficiunt quippe præsumptiuæ probationes, & nō procederet com. ista opi. ita inquit Dec. in d. rub. extra de probat. vers. si tamen, per tex. in c. Michael. & in c. ex tua. de filiis presby. ubi gloss. & docto. & ita istam communem limitat, & declarat Fely. in d. rub. de probat. ou. 3. & sequitur Cotta in libro memorialium, in verb. lex. quæ loquitur cōditionaliter. Viuius opin. 427.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Decretum Senatus Bordegalensis, 17. Augusti, Anno 1535 Gratianum de Cheure prouocantem a Senesciallo de laudes, in actione iniuriarum, ad iuramentum suppletorium esse admittendum. Ioan. Tapon. ubi supra Arrest. 10.

Delato, præstatoq; iuramento, an quid ulterius quærendū sit; qualiterue iuramenti delatio intelligat.

C A P V T. XVII.

Præstato iuramento nihil ulterius quærendum est. l. si deferente. & seq. ff. de dolo. c. & si Christus. de iureiurando. & tunc iuramento statari debet quando non potest con-

constare, quo animo actus sit gestus. fallit in 3. casibus quos no. Ias. in d. l. pro hærede. ff. de acq. hæred. nu. 15.

Fallit in 5. casib. vt per Lancillo. in d. trac. de offi. prætor. in tit. de iura. nu. 10. fallit vt p. Ias. in d. l. ait prætor. i. §. iurari. ff. de iureiur. Don. à fina.

Iuramentum voluntariè delatum à parte parti, & iuratum, nihil amplius quærendum est. l. non erit. §. dato. ff. de iure. verum si lex, statutum aut consuetudo deferat iuramentum, tunc post tale iuramentum à lege, aut à statuto delatum & iuratum, contrarium probari poterit. Ioan. And. in c. 1. de tempo. ordin. Alberi. de Rosa. in d. §. dato. l. non erit. & Ias. in l. fin. C. vnde vi. Tiraquel. de vtroque retract. §. 1. in glo. 1. nu. 2. communem dicit. idem & si iudex iuramentum detulerit: vt quando deferat iuramentum in litem, contra illud poterit in contrarium probari. Albe. & Ias. in l. ait prætor. §. iurare. & in l. non erit. §. deferre. ff. de iure. Rebu. in rep. l. vni. in gl. 1. nu. 100. C. de senten. Bej. lac.

Iuramenti præstationi aduersario deferente standum est in omnibus quo ad litigantes: nec aliud quærendum est: Secus quo ad extraneos. d. l. ait prætor. in prin. & ibi doct.

Limita non procedere in causa matrimoniali: quia etiam post iuramentum potest quæri de veritate. Iaso. in d. l. ait prætor. §. iurari. nu. 6.

Limitat 2. Ias. non procedere in iuramento, quod deferatur à lege, vel statuto. vt si per statutum credatur, iuramento super damno, quia poterit probati contrarium.

Limitat 3. quo ad ligantes, secus quo ad extraneos.

Limitat 4. quo ad ea quæ veniunt ex natura contractus. alleg. tex. in leum qui. §. si. & ibi Lud. Ro. ff. eod.

Limitat 5. quando erit contentio de illa re, & delatum est iuramentum decisorium: secus quando non fuisset contentio, & sic iuramentum non esset decisorium. al. gl. solitariam in l. si cum patruo. & ibi Paul. de Castr. C. communia vtriusque iud. Vezinus.

Delatio iuramenti intelligitur, vt incontinenti iuretur, vel remittatur: sed si omittatur, pro non delato habetur. l. non erit. §. si neque. & ibi doct. ff. eo. idem in sententia q. iuretur quia non valet nisi incontinenti iuretur. Bart. in l. iudex. in 1. opi. C. de sent. Vezinus.

Si ille cui deferatur iur. recusat iurare. delatio nil sibi prodest. Si verò dicat volo deliberare, an debeam respondere, vel ne, potest reuocari delatio. l. iusiurandum & ad pec. §. 1. ff. de iureiur.

Si verò acceptet delationem, sed dicat velle deliberare super modo iurandi, habetur pro acceptato. ita Bart. & doct. in d. §. si neque, vbi concludunt q. saltem hodie deferens iuramentum alicui potest etiam ex interuallo, & etiam post acceptationem delationis reuocare illam delationem: ante tamen præstitum iuramentum, dummodo dicat se velle probare. nec est verisimile quòd hoc per calumniam dicat, ex quo de cal. iurauit. per l. si quis iusiurandum. C. eo.

Et licet Sal. ibi dicat, quod est necesse, quod ipse deferens dicat sibi superuenisse, prob. tamen secundum doct. forte melius est dicere, quòd suffic. vt deferens dicat se velle probare. vide Alex. in d. §. si neque. Bellac.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

- 1 In hanc sententiam est Senatusconsultum Parisiensis Parlamenti prolatum. 10. Octobris, Anno. 1512. & iterum, mense Octobris, Anno. 1531. idem senatus prolatum illud decretum limitauit, curia tamen Bordogalens. 23. Decembris, anno 1532. cameris omnibus presentibus in vtramq. partem perpenso vtroq. aresto Parisensi primum nullis circumscriptum circumstantiis insequendum decreuit, idem Papon. eod. tit. arestis 16. 17. & 18.

Iuramentum deferens, debet de calumnia iurare: & an is cui deferatur iurare vel deferre teneatur.

C A P V T XVIII.

Eferens iusiurandum debet de calumnia iurare. l. iusiurandum & ad pec. §. qui iusiurandum. & ibi doct. max. Alex. ff. eod.

Et si non vult iurare de calumnia, censetur iur. litis decisiuum esse remissum. l. si non fuerit. ff. eod. quam Ias. legit. cum l. si actor.

Referens tamen iuramentum non tenetur de cal. iurare. d. l. iusiurandum. §. ait prætor. Vezin.

Iuramentum ille cui deferatur iurare, vel deferre necesse habet, aliàs est in magna turpitudine, l. manifesta turpitudine is ff. de iureiur.

Fallit in 2. casib. secundum Soc. reg. 205. fallit in 20. casib. vt per Lancil. in tract. de offic. prætor. in tit. de iureiuran. num. 6. Don. à fina.

Iuramentum seruandum est. Canc. in c. si vero. de iureiur. c. florentium. dist. 85.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 206. Vber. de bona. in tit. de peremptoriis exceptio. versic. iusiurandi. fallit vt per Mant. sing. 225. Don. à Fina.

Iurare vel referre tenetur is cui iuramentum delatum est, aliàs pro confessio habetur. l. manifesta turp. & in d. §. ait prætor. ff. eo. Don. à Fina.

Ex iustis tamen causis potest licitè iuramentum recusari. l. generaliter. C. eo. tit.

Primò potest recusari si ille cui deferatur, dubitat, ne alio postea agente eius detegatur periurium. secundum Barto. in d. l. manifesta. alleg. l. aliàs ff. eo. vbi de hoc. vide Alex. & Ias. in l. iusiurandum. §. procur. in 8. col. eo. tit.

Secundò vbiunque competit excep. impediens lit. ingressum, tunc non cogitur quis subire iuramentum, tex. est not. & ibi Alexand. in l. si patronus. ff. eod. & in l. in contractibus. §. illo. C. de non numer. pec. fac. l. tutor. §. fin. ff. eod. de iureiuran.

Tertiò est iusta causa recusandi iur. ratione personæ: puta quia pupillus, procu. & defensor possunt licitè recusare. l. iusiurandum & ad pec. §. pupillus. ff. eod. facit quod vult Alexand. in l. qui bona. §. si alieno. in 7. colum. vbi dicit quòd procu. non potest præstare iuramentum veritatis.

An autem aduersarius cui tutor deferat, possit illud recusare? dic quòd non secundum Alex. in l. tutor. ff. eod.

Quarto qui habet declinatoriam fori non tenetur iurare. Ias. in d. l. tutor.

Quintò qui verisimiliter ignorat veritatem, nò tenetur iurare. Ias. in d. l. manifesta. in 4. col.

Sextò, Si iuramentum deferatur reo qui ideo se defendit vt sibi paret actionem de euictione. ita Barto. & Alexand. in d. l. manifesta. Angel. in §. item si quis. el. 2. in 5. col. de actio. Et dicit Alexand. ibi, quòd in iud. in quo mota est lis emptori per extraneum super re, si producantur positiones concernentes dominium agent. non tene. eis emptor respondere, per rationem. prox. dictam. alleg. Bar. ita not. tenere. in l. at qui natura. §. cum me absente. ff. de negot. gest. & Ioann. de Imol. in cap. fina. ad fin. extr. de empt. & vend. addo Ias. in §. item si quis. el. 2. in 17. col. in tit. de actio.

Septimò est iusta causa recusandi iur. si actori qui iam plenè probauerit intentionem suam, deferatur. iuramentum nec valet consuetudo contraria. tex. not. in c. 2. de prob. & ita vult Alex. in d. l. Manifesta. in 2. col. & Ias. in d. §. item si quis. in 17. colum.

Octauò in casibus in quibus non potest fieri probatio nisi per instrumentum, erit iusta causa recusandi iuramentum. Ias. vbi supra. al. Bal. in auth. sed nouo iure. C. si cer. pet. in ult. col. ver. sed nunquid hoc casu poterit, & c. qui mouetur per l. in contractibus. §. illo. de non nume. pec. & ita vult ipse Ias. in d. l. manifesta. in 6. col.

Nonò quando aliquis detulit iuramentum & ante acceptationem reuocauit asserens se velle probare, si deficiat in proba. non potest postea iterum deferre. Ias. vbi supra. alleg. l. si quis iusiurandum. C. de reb. cred. & idem vult in d. l. manifesta. in 6. col.

Decimò vbi delictum de quo quæritur non cadit in scientiam eius cui deferatur sicut in scientiam eius qui deferat, est iusta causa recusandi. puta si agam contra te actione furti asserens te furtum commississe, & tu defers mihi iuramentum certè possum recusare.

Secus si scientia æqualiter caderet in vtroque, puta quando quis fuisset verberatus. ita Ias. vbi supra in 17. col.

Vndecimò si ille cui deferatur dicat quòd non vult iurare, nec referre: sed vult probare per testes, vel instrumenta. Ias. in d. l. manifesta. in 4. col. alleg. Bar. in nouis lectu. in d. l. in contractibus. §. illo.

Contrarium tamen concludit ipse Ias. dicens dictam l. manifesta. procedere, etiam si ille cui refertur iuramentum dicat se velle probare. vide per eum.

Duodecimò si post biennium oppona. excep. non nu. pecu. & offeratur iur. licitè recusa. Bart. in d. l. manifesta. de quo vide latius per Ias. ibi in 5. & 6. col.

Decimotertio quia si mutauit tibi cētum ducatos, & restituit, Com. opin. Tom j, Q 3

Com. V. l. Opin. De Deo, &

ruisti, ut sit secretè inter amicos: si defero tibi iur. an mutuaue-
rim, non cogere iurare, nisi etiam possis iurare qd si mutuaui,
tu restituisti. ita Ias. in d. l. manifestæ. in 6. col. & in l. iusiuran-
& ad pec. §. ait Prætor. cod. tit.

Decimoquartò si coniunctus agens pro coniuncto defe-
rat cred. ideo tunc potest recusari.

Decimoquintò ille qui habet præsumptionem iuris & de
iure pro se, non tenetur iurare. Crem. sing. 156. alleg. Bal. in re-
pe. l. 2. in 18. col. ff. de iureiur. Bellac.

An autem in casu d. l. manifestæ turpitudinis, requira. sen-
tentia? vide Alex. & Ias. sibi. aduerte tamen, quia licet Alexand.
teneat requiri sententiam, tamen Ias. videtur tenere contra-
rium, quia in d. l. manifestæ. est verbum præsentis temporis,
vide per eum.

Et quòd requiratur sententiæ, tenet Alex. in 2. vol. conf. 128.
in fin. Vezin.

Dilationibus datis ad probandum si quis aduersario detu-
lerit iuramentum iudiciale audiri debet & cogetur iurare ad
uersarius, nisi habuerit iustam causam recusandi iuramen-
tum. Bart. in l. contra & tus. §. illo, per eum textum. C. de non
nume. pecu. & l. manifestæ. ff. de iureiur. & ibi Ias. & iuxta hanc
opinionem iudicatum fuisse refert Boer. decis. 96. nu. 6. Vezin.

Actor si si plenè intentionem suam probauerit, non pote-
rit cogi ad iurandum si reus illi iuramentum detulerit: neque
valet consuetudo in contrarium. c. 2. de probat. & Ias. in l. ma-
nifestæ. num. 3. de iureiur. Vezin.

Delatio iuramenti facta à parte parti in iudicio an possit
reuocari? Resp. quòd frequentius eò itum est, posse eum, qui
detulit hoc iuramentum antequam acceptatum sit ab altera
parte, penitere, & illud reuocare, per l. si quis iusiurandum. C.
de reb. cred. ita tenet glo. l. manifestæ turpitudinis. ff. eo. Secus
postquam iam acceptatum est à parte: quia tunc non potest
reuocari, nisi ex iuxta causa superueniente, puta, quia facultas
probandi, quæ tempore delationis defuit, de nouo superue-
niat. Ita tenet Bart. in l. non erit. §. si. ff. de iureiur. quem ibi se-
quitur Salic. & communiter Doct. ut firmat Ias. l. iusiurandū.
nu. 6. circa. ff. eo. Ang. & Ias. §. item si quis postulante. nu. 3. i.
& ibi Zas. num. 13. Mich. Grass.

Iusiurandum à legis sanctione vel statuti constitutione de-
latum contraria probatione confutari potest. commune ef-
fantur. Tiraq. de vtroq; retract. §. 4. glo. 1. nu. 2. Did. à Couar.
in trac. de spons. 2. par. c. 3. §. 1. nu. 14. Ac si damnum aliquo pas-
sis iusiurandum statuto deferatur, & illi credi iubeatur, iu-
reiurando exterorum seu forensium non idcirco stabitur. cò-
munem inquit Paris. conf. 12. lib. 3. E. Suarez.

Iuramentum si ex dispositione legis, vel statuti defertur,
potest tamen aduersarius probare contrarium. Tiraquel. de
vstroque retract. §. 4. in gl. 1. nu. 2. communem dicit. Bonac.

Iuramentum si ex dispositione legis vel statuti defertur,
potest tamen aduersarius probare còtrarium. Tiraq. de vtro-
que tract. §. 4. gl. 1. de de retract lignagier, nu. 2. communem di-
cit, hæc communis in iuramento statuti vel legis, secus tamè
si deferatur à parte, quia postea non reuocatur per probatio-
nes de nouo repertas. l. 25. tit. 1. part. 3. quod generaliter di-
cit Bald. in l. in bonæ fidei. C. de rebus creditis, partem non
esse admittendam ad probandum contra iuramentum dela-
tum. sed Cona. in resq. c. 13. lib. 2. nu. 1. dicit relinquendum ar-
bitrio iudicis. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Iam iudicatum est in senatu Bordegal. in fauorem Ioannis Godui,
contra Stephanum Vilbam appellantem. 19. Octobris. 1536. Hinc
Senatusconsulto successit constitutio Regia, anno 1539. qua cau-
tum est, ut in quacunque parte litis partes aduersæ cogi possunt ad
prestandum iuramentum. Determinatum autem est. Parisiis 12.
Maij. d. anno. 1539. actorem non teneri ad prestandum iusiurandū,
contenta omnia sub obligatione, iuste sibi deberi, cogi tamen
posse ab reo ad iurandū, an pecunia sibi fuerit numerata vel non. ut
notat Doctores in d. l. admouēdi. Ioan. Papō tit. citato. arest. 6. & 8.

De iuramento futuri promissorio.

CAPVT XIX.

Ompensatio, verò, an per iuramentum excludatur,
habet latissime apud Anton. Gabriel. lib. 2. tit. de
iureiur. conclus. 7.

Promittens soluere certam quantitatem cum
iuramento, compensando postea cū suo creditore non videt
liberatus à periurio, tex. est apertus & clarus in c. ad nostrā.

ext. de iureiur. in prin. & ibi oēs cano. tenent. Abb. et in c. dile-
ctus. de ordi. cogn. & Bene. de Plum. in l. si peculum. §. qd si hæ-
redi. ff. de statuliber. quia iuramentum ipsum debet seruari in
forma specifica, & sic cōpellitur præcisè ad factū, ita qd non
euaditur periurium soluendo interesse gl. est in l. si pecuniā. in
verbo, necesse habeas. ff. de condi. ob. caus. & ita tenet Ias. in §.
in bonæ fidei. insti. de actio. Alex. in add. ad Bar. in l. amplius
nō petit. ff. re. ratam habe. & cōf. 9. 1. vol. 2. Alber. Bru. conf. 17.
nu. 28. vol. 1. & conf. 20. nu. 13. eo. vol. doct. in d. l. si pecuniā.
nu. 4. & per Pan. post Ioan. Ant. de But. & alios in cap. veniēs.
de iureiur. In contrariā verò sententiā inclinauerūt Bart. Fulg.
& Angelin d. l. amplius non peti. Abb. sibi contrarius in d. c.
ad nostrā. Fab. d. §. in bonæ fidei. Alex. sibi ipsi parum constans.
conf. 12. lib. 2. & nouissimè Aug. Boer. per pulcherrima funda-
menta, & optimas rōnes in c. 1. nu. 68. & seq. & nu. 78. de vsur.
& ita in facti cōtingentia per doctrinā Bar. & sequacium fuit
determinatum, superiorib. annis in sacro regio cōsilio Neapo-
litano, ut constat in decis. Capicij 167. & licet opinio hæc pos-
sit sustineri per tā illustriū doct. autoritatē, nihilominus pri-
ma opinio contra Bart. & sequaces videtur magis cōis. ut at-
testantur. Fel. in c. ad nostrā. nu. 8. Ias. in l. eum qui. §. si iura-
uero nu. 5. ff. de iur. & d. §. in bonæ fidei. Gozad. conf. 32. nu. 15.
& seq. & Affl. in decis. 381. nu. 1. & seq. & ita cōsultuit Boer. cōf.
14. Retenta itaq; cōi opinione p. verissima & canonica, dic-
limitaq; eam procedere, qñ ius cōpensandi peruenisset postq;
promissum foret per iurum, & si ex post facto, scdm Abb. &
alios citatos per Tindarū in tract. de compen. vers. attende.
Soc. in l. Iulianus. in fi. ff. de cond. & demon. & Paris. conf. 121.
nu. 40. vol. 1. & istā distinctionē. seu limitationē seq. videt Ca-
picij et in d. decis. 167. Affl. in d. decis. 381. & Ant. Galle.
in tract. de formulis cameralis obligationis, super for. came.
oblig. q. 2. nu. 6. cum aliis seq. Bellac.

Ex iuramento promissorio regulariter nō oritur actio pmissi. l.
si qs. p. eo. ff. de fideiuf. fallit ut p. Cremesing. 120. Don. à fin.

Iurum de futuro promissoriū an producat obligationē &
actionē, concertatio est inter doctores. Nonnulli existimant
post gloss. in l. 1. C. de operi. liber. ex pmissione cū iurto in fu-
turū facta de iure ciuili, & obligationē, & actionem oriri. Alij
cōtra censuerunt qd ex tali iurto de iure ciuili nulla obligatio
& actio oriatur, ut p. Bar. in l. si qs. p. eo. ff. de fideiuf. & in l. ius-
iurandū. & ibi Alber. de Rosa. & Rom. ff. de iureiur. Et hæc est
cōis sententia ut firmat ibi Iaso. nu. 7. & in authen. sacramēta
puerum. nu. 11. C. si aduers. vendi. Mich. Grassus.

Sed dubium est, de iure canonico, & magis communis opi-
est, etiā hoc iure nō nasci obligationē vel actionem, ita com-
muniter receptum esse firmat idem Ias. d. l. iusiurandū. nu. 9.
Quamuis contrarium teneat gloss. singu. cap. quoties cordis
oculus. 7. q. 1. & Bar. d. l. si quis pro eo. Potest tamen talis pro-
mittens per denunciationem euangelicam compelli ad ob-
seruantiam eius, quòd cum iuramento promissum est. Idem
firmat Maran. par. 6. rub. de iuram. num. 23. M. Grassus.

Iusiurandū promittens futurū, nō parit iure Cæsareo actio-
nem, tametsi iure Pōtifício illā pariat, ut magis cōe inqt Alc.
in c. cum cōtingat. nu. 172. de iureiur. & qui sic debet intelligi,
quis indistinctè loquat, Ioan. de Sela. de iureiur. 3. pa. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. An ex iuramento promissorio oriatur actio, & obligatio vide
Guid. Papeum. quæst. 190. num. 4.

Iuramentum an à parte parti, vel de consensu
partium testibus remitti possit, vel eis à nota-
rio deferri sine mandato saltem iudicis.

CAPVT XX.

Iuramentū pōt remitti à parte parti (periuriū autē mi-
nimè remitti, potest, ut per d. Ioseph. Ludau. de
iureiur. cōcl. 1.) c. 2. de spōs. & vult late Fely. in c. 1.
in 1. col. de iureiur. Bart. in l. si quis legatum. ff. de
fal. Lud. Ro. conf. 12. Barb. in 2. vol. conf. 36. in 2. col. Ias. in
l. Labeo. ff. de iureiur. & in l. 1. §. post operis. in 2. col. ff. de ope.
nou. nun. & in l. stipulatio hoc modo concepta. in 7. col. ff. de
verb. oblig. Old. conf. 24. in fin. Ang. in §. æquē. in 3. col. Insti.
de excep. Bal. in auth. quod eius. in fi. C. de nup. Amplia et ta-
citè, ut per Fel. in d. c. 10. in 2. & 3. col. Limitat Fel. in c. tuis. in
2. col. vers. sed in quantum. de testi. qñ ageretur de affinitate
corum

eorum qui contraxerunt sponsalia: quia tunc iuramentum non potest per partes testibus remitti. vide per eum. Limita etiam vt non possit remitti, postquam pars incidit in periurium. Alex. in 3. vol. conf. 17. ibi, sic etiam videmus. Bald. in d. auth. quod eis. Bellac.

Iuramentum testibus de consensu partium potest remitti, prout est tex. expressus in c. tuis. de testib. gloss. in c. fraternitatis. & ibi Hostien. & Io. And. ext. eo. gl. in l. i. verb. sententia. & ibi not. per Bal. & Ias. & hæc opi. verior est, vt per præc. Papiæ. in form. iuram. testium. verb. non iurati. Vezin.

Iuramentum testi notarius absque iudice vel eius mandato deferre non potest partibus etiam assentientibus, neque testimonium dicta recipere. Bal. ad Spec. tit. de testi. col. vlti. vers. nunquam reperitur. in l. illud. C. de sacrosan. Eccl. in l. interrogatâ. C. de lib. caus. tit. de pace constan. vers. secundum mores & leges. Fel. in c. quoniam contra. col. 7. de proba. vterque Imo. in l. acta. ff. de re iud. & q. non possit testes examinare, not. Affli. decis. 317. nu. 5. 245. nu. 8. Boer. q. 258. Ias. in rep. l. admonendi. nu. 183. & seq. vbi Rip. nu. 190. de iureiur. ratio est, quia officio iudicis spectat testes interrogare, quod tamen temperandum est, vt per eos ibi, nisi notarius testes in mortis articulo existētes examinaret, aut illi essent in remotis partibus, aut esset periculum in mora. Quo casu sine iudicis commissi. eos examinare posset, non tamen vt plenam fidem facerent, sed aliqualem præsumptionem. Butr. in c. si. de iureiur. Rom. in l. si vero. §. de viro. §. 4. fall. ff. sol. mat. neque etiam extra locum iudicij poterit eos examinare. Ias. vbi supra, nu. 184. cui de commissione sibi facta & per eum scripta non creditur, cum per alium notarium ea scribi debeant, doc. in d. c. quoniam contra. de proba. Alex. conf. 112. lib. 2. conf. 104. in fin. lib. 5. vbi dicit communem opi. & conf. 212. col. 4. lib. 6. Guid. Pap. q. 126. Affli. decis. 317. Cur. conf. 166. nu. 3. quicquid velit Bart. in l. ex sententia ff. de testa. Quinimo nec confessionem absque iudicis licentia recipere potest, teste Bal. ad Spec. d. tit. de testi. col. vlti. ver. nunquam. Cum recipere testimonium iudicis sit, scribere vero tabellionis, Ias. in d. l. admonendi. nu. 184. Affli. deci. 245. num. 8. quibus accedunt tex. in l. quinquaginta. de proba. in l. eos. in l. si quando. C. de testibus, vbi probationes iudici sunt faciendæ, adeo quod si testes coram notario absente iudice, falsum deposuerint, falsi non tenentur, Bar. in l. si quis legatū. ff. de fals. quem sequitur Ang. in l. 1. C. de sepul. viol. Quod autem supra dicitur, confessionem coram solo notario factam non valere, intellige, ad plenam probationem secus ad leuem. Affli. d. decis. 245. nu. 8. gl. Bald. & Doct. in l. iubemus C. de lib. cau. Albe. in l. si sine. §. 1. de interrog. 2. Tiraq. de vtroque retract. §. 36. gl. 2. nu. 54. fac. Affli. decis. 324. num. 15. quamuis loquatur in casu diuerso. Bellac.

Iuramentum probat ignorantiam eorum, quæ in animo sunt posita; habetq; vim expressi, & aliarum clausularum.

CAPVT XXI.

Iuramentum sufficit ad probandum ignorantiam eorum quæ in animo consistunt. gl. in §. sed ista. vbi Ias. instit. de action. idem Ias. in l. pro. hærede. col. 3. circa fin. vbi limitat tribus modis. ff. de acquir. hæred. not. Rom. conf. 76. hum. 5. conf. 398. in fin. quem vide & conf. 481. doct. in l. inter omnes. §. recte. ff. de furt. vbi in apostil. ad Bart. dicunt quod fallit hæc conclusio nisi aliqua iuris præsumptio esset contra iurantem quid in statuto aut decreto publicato, cuius aliquis vult allegare ignorantiam: quid in notificatione alicuius rei, puta dilationis facta ad domum, vide ibi. & quæ ponit Alex. conf. 71. lib. 1. Et quod non stetur iuramento in his quæ pendent ab animo, si præsumptio sit contra iurantem, not. Alexand. in l. de tutela. in fin. C. de in integ. resti. & vide Bart. in l. si. ff. de crim. expilat. hered. in l. 3. C. de delator. lib. 10. Fel. in c. significasti. el. 1. col. 2. de homicid. Bar. in l. si cui. §. ijsdem. ff. de accus. Vezinus.

Iuramentum habet vim expressi secundum communem per Ripam in l. 1. nu. 16. & 70. ff. de vulg. & pupil. Ias. in l. certum. ff. si cert. pet. Cur. conf. 1. col. 2. plura notab. de effectu iuramenti ponit Ias. conf. 9. lib. 1. * Adde Anto. Gabriel. lib. 2. tit. de iureiur. conclu. 4. Et an pendente causa coram laico possit iudex Ecclesiasticus adiri pro obseruantia iuramenti, vide ibi, col. 2. vbi etiam an habeat executionem paratam, vel obliget præci se ad factum. & dic q. per iuramentū validatur contractus, vt ratione minoris ætatis nō infringatur: quia iuramentū debet repeti si adest alius defectus, vt per Dec. conf. 349. Vezin.

Limitat præmissa Bar. in 2. vol. conf. 16. in 3. & 4. col. nisi sit defectus consensus, quia tunc renun. nō roboratur iur. al. Cyn. in l. 1. C. comod. & gl. in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. & idem vult in cōf. 52. in vlt. col. vbi etiā alleg. Imo. in c. 1. extra. de comod. & in conf. 55. in pen. col. Nam iuramentum nō obligat ultra cōsensum. c. quinquauallis. & in c. pen. de iureiur. & ita tenet Ias. in l. eam quam. 10. col. C. de fideicom. Alex. in 1. vol. conf. 28. in vlt. col. ibi non obft. quod interuenerat.

Limitat etiam mirabiliter Barb. in d. conf. 55. in 15. col. nisi lex requirat pro forma actum specificari. quia tunc iuramentum non supplet illam formam. Vnde secundum eum dicit Nic. de Nea. in l. legitimos. ff. de leg. tut. vbi est glo. q. quatuor debet facere tutor, ad hoc vt possit administrare. Et ipse addit quintum q. debet iurare agere vtilia. l. fin. §. omnem. C. de admitt. tut. Idem.

Iuramentum habet vim clausulæ derogatoriæ Ias. in l. pacta nouissima in 1. col. C. de pact. in l. si conuenerit in 2. col. ff. de iurisd. om. iud. in l. sancimus in 2. col. C. de testam. & in l. si mihi & tibi. §. in lega. ff. de lega. 1. & in §. item si quis. in 2. col. instit. de act. Phi. in c. quod semel. de reg. iur. in 6. Alex. in d. l. sancimus. Bonac.

Item vim clausulæ codicillaris. Ias. in d. l. si conuenerit. in 2. colum. & in l. verbis. in 3. col. ff. de vulg. & pupil. & in d. §. ite si quis. in 2. col. Idem.

Item vim sententiæ. l. sed & si pos. §. si cum de hæredi. vbi Ias. ff. de iureiur. An autem habeat exeq. paratam, vide Iason d. §. item si quis. colum. 17. cum seq. & quæ dixi in vers. instrumentum non habet exeq. Alexand. in l. post rem. in princ. de re iudic.

Item vim clausulæ, rato manente pacto. Ias. in l. si quis maior. in 5. col. C. de transact. in d. §. item si quis. in 3. col. Phil. in regula, bona fides. quæ est 83. in fi. Ang. in §. fin. in fin. instit. de verb. obl. Rober. Marant. in Spec. aduoc. Rub. de app. nu. 253. Et eam tenent Bart. & doct. in l. si quis maior. C. de transact. Ant. Corf. in repe. rub. de iureiur. in priuil. 6. Bellac.

Iuramentum habet vim nouationis & delegationis. l. qui iurasse. §. si & ibi gl. ff. de iureiur. Ias. vbi supra. Bellac.

Iuramentū habet vim solu. scilicet fidei. Ias. vbi supra quod infert post Bar. quem alleg. ad fideius. iurantem, vt non possit repetere a princ. quia non dicitur vere soluisse, sed fidei per iuramentum.

Iuramentum habet vim acceptilationis. Ias. vbi supra alleg. l. iusiurandum. a deb. ex actum. ff. de iureiur. Bellac.

Iuramentum habet vim certiorationis. Alex. in 1. vol. conf. 27. & in 2. vol. conf. 222. Bolog. in conf. 3. in fi. Vezinus.

An vero iuramentum certiorationem requirat, habes plenius per Anton. Gabr. lib. 2. tit. de iureiur. conclu. 3.

Iuramentum habet vim clausulæ, vt actus valeat quemadmodum valere doteft, Alc. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 103. 184. & 170. cōmunem dicit. & Couar. in §. relict. d. c. quæ uis. par. 2. §. 6. conf. 166. B. Villal.

Iuramentum appositum in testamento habet vim clausulæ codicillaris, & sic operatur repetitionem venientibus ab intestato, l. cum pater. §. filijs matrem. ff. de legat. 2. Bald. in l. si iure. C. de testa. manumiss. fallit vt per Soc. reg. 98. fallit in 2. casibus. vt per Soci. reg. 49. in add. Idem.

Iuramentū dicitur esse præcisum & habet clausulā vt valeat omni meliori via & modo quo potest. l. cum pater. §. filijs matrem. ff. de leg. 2. Dummodo non inducat iniquitatē. ita sentit Bar. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. Don. a Fin.

Iuramentum facit actum valere eo modo quo melius valere potest. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2.

Fallit vt per Matr. sing. 219. fallit vt per Gab. Saray. in annot. ad Matth. sing. 36. ex iuramento promissorio regulariter non oritur actio promissi. l. si quis pro eo. ff. de fideius. fallit vt per Cre. sing. 120. Don. a Fina.

Iuramentū habet in se illā tacitā conditionem quā habet promissio cui iuramentū inhæret. intellige si per promissā seer uentur. l. si libertus ita iurauerit. ff. de oper. libe. Ang. in conf. 315. Paul. de Cast. in 2. vol. cōf. 310. alias 308. pulchre Paliorus inter cōf. Cur. cōf. 3. Corn. cōf. 101. max. in fi. & conf. 102. ibi, sufficit enim. & cōf. 121. Barb. in 3. vol. cōf. 74. in 13. col. Villal.

Miscellanea de iureiurando.

CAP. XXII.

Tatur iuramento eius, cuius scriptura est lacerata cit ca illud, quod in scriptura continebatur. Dec. conf. 521. Bald. in l. si de possess. C. de probat.

Com. opin. Tom. j.

Q 4

Fallit

Com. V. I. Opi. De Deo, &

Fallit in 2. casib. vt per Plotum in d. §. si quando, num. 653. Don. a fina.

Probatur iuramento instrumentorum amissio. Barto. in l. emancipatione. C. de fide instru. commu. dicit.

Fallit in 3. casib. vt per Marfi. in repe. rub. de probat. col. 26. Fely. tamen in c. sicut. de re iud. col. 6. facit regulam contrariā, videlicet quod amissio instrumenti debet probari per probationes legitimas, sicut etiam amissio cuiuslibet alterius rei, & limitat in duobus casibus. Don. a Fina.

Iurare faciens aliquem quem falsum iuraturum scit, peccat, l. qui hominem. 22. q. 7.

Fallit vt per Soc. reg. 2. 10. Don. a Fina.

Iuramento licito alibi quam in contractu posito contraueniens, ipso iure infamis efficitur, c. infames. 6. q. 1.

Fallit in 2. casib. vt per Franc. Turz. conclu. 1. Idem.

Iurans non reuocare testamentum, tale iuramentum est contra bonos mores secundum Barto. in l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro socio. Ias. in l. duobus. §. si. ff. de iureiur. & contraueniens est periurus, sed actus tenet. Alcia. d. c. cum contingat. & Anto. de Tremol. in addi. ad præd. Bonacur. tit. quibus mod. suo nom. nu. 22. in vers. contra proprium actum. commu. dicit. Vezin. in suo arario.

Iuramentum de iure communi habet executionem paratam. Est magis com. opi. secundum Ias. in conf. 9. circa primū. in prin. vol. 1. & latius in conf. eo. vers. non obstat vltimum motuum. & conf. 85. eod. vol. M. Charian.

An autem in generali dispositione veniat iuramentum, seu iurata dispositio, consule Ant. Gab. lib. 2. tit. de iureiur. cōcl. 5.

Iuramentum generale restringitur ad licita. Barb. in 2. vol. conf. 53. in 2. col. iurans enim alicui obedire, intelligitur in licitis & honestis. Nam semper iuramentum intelligitur si sit iustum Fely. in c. ex tenore. de sent. exc. Facit quod vult Dec. in c. ex literis. in 1. col. de constit. Phi. c. 1. col. 2. de iureiur. in 6. nec illicitum. c. vbi periculum. §. fin. & ibi Phi. in 7. not. de ele. in 6. auth. quod eis. & ibi Bal. C. de nup.

Iuramentum de non fideiuben. vel mutuando non debet seruari in casu necessitatis proximi. Phi. in c. si. de foro comp. in 6. Vezin.

Iuramentum super principali extenditur ad accessoria. Iason in l. nam & postea. §. si petitor. in 3. colum. ff. de iureiur. Idem.

Iuramentum prodigo, cui est facta interdictio, non præiudic. hanc esse communem opin. attestat. Franc. Turz. conclus. 183. Idem.

Fideiussor simpliciter datus intelligitur pro vera æstimatione rei, non autem etiam pro eo, quod cresceret propter iuramentum in litem. l. 1. & ibi doct. ff. de in litem iurando. Vbi Alex. not. q. licet mora rei perpetuet obligationem, contra fideiussorem. l. si seruum. §. nunc videamus. & l. mora rei. ff. de verbo. obligatio. Tamen non auget obligationem fideiussoris. Turz.

Iuramentum quo singuli de collegio vel corpore iurauerunt seruare constitutiones vel statuta, non impedit quo minus collegialiter illa per eos ad quos pertinet tolli possint, Art. etiam iuramentum singulos ad obseruationem quandiu durant statuta, & non vltius, ita contra Arch. & Io. Monac. & Bart. tenet Io. And. in c. 1. de his quæ sunt a maio. par. cap. vbi comm. dicit. & refert ac sequitur Bened. Capr. conclusio. sue regula 9. nu. 38.

Iurans obligasse fundum pro decem non dicitur confiteri illa 10. habuisse. Ias. post Alex. in l. si duo. §. marcellus. in fin. ff. de iureiur. Vezin.

Iudex secularis cuiusunque præminentie sit, non est competens, quando tractatur de materia iuramenti. Host. in c. tua super. de ord. cog. Abb. in c. significante de pig.

Fallit in 5. casib. vt per Fely. in cap. 2. de spons. colum. 10. Don. a Fina.

Iuramentum excludit remedium l. 2. C. de rescind. vendi. Alex. 1. vol. conf. 42. & in 2. vol. conf. 127. & in 5. vol. conf. 133. Pano. in 1. parte. conf. 171. in 4. col. Cur. in cōf. 64. col. 21. Cor. in 2. vol. conf. 191. & in 4. vol. conf. 17. in 7. col. ver. tamen quia iurauit. Io. de Imo. in conf. 14. Vide Pano. in c. cum causa. num. 11. extra de empt. & vend. Bellac.

Iuramento se astringens coram non suo iudice litigare, non potest pœnitere, Fely. c. 1. de iud. commu. dicit teste Couar. in rub. de testa. B. V.

Iuramentum addit forum foro, & facit vt virtute ipsius laici possit in vtroque foro conueniri laico & canonico, vt est comm. opi. de qua Ias. in conf. 9. nu. 3. in 1. vol. Quod intellige, vt ibi per eum. Bonacoss. vers. iuramentum.

Cautio iuratoria non admittitur, vbi alio remedio consul-

tum esse potest vtrique parti, quam per iuratoriam cautionē. Ita vult tex. in l. si constante. §. quotiens. vbi Pau. de Castr. nu. 3. & Alex. de Imo. ver. sed contra istum tex. annotarunt. ff. sol. matri. Et hanc communem Theoricam esse refert adiunctis exemplis & declarationibus Roland. a Valle, in conf. 43. num. 49. cum seq. 2. tom. con. Kirchovius.

Iuramentum operatur idem quod operatur stipulatio notarij nomine absentis, adeo quod ante ratificationem contractus perfectus dicitur, & iura cessa, non tamen irrevocabiliter, secundum communem per Bursa. conf. 118. num. 6. lib. 1. Bonac.

Iurifurandi conditio non minus in contractibus, quam in vltimis voluntatibus expungitur atque vtrouque res tota pura manet ac valet. commune renuncio ex Alb. & Cuma. nu. 13. in l. quæ sub conditione. ff. de cond. & demon. Ias. in l. si quis cum debitore. ff. de iureiur. Maria Socin. in relect. l. sciendum. nu. 117. ff. de legat. lib. 1. E. Suarez.

Iuramentum & actionem perpetuat, & præscrip. interrumpit l. nam postea. §. is qui temporali. & ibi Bar. ff. de iureiur. & quod tollat præscriptionem, tenet notabiliter Hipp. sing. 141. Pe. Gerar. sing. 18. in 2. col. Bellac.

Iuramentum de iure civili impedit moræ purgationem. Est communis opinio, secundum Ias. conf. 9. circa primū. & conf. 28. vol. 1. & secundum Alex. in conf. 13. in causa. in prin. vol. 1. Ias. in §. item si quis. instit. de act. & habet vim interpellationis. Cremenf. sing. 122. Anto. Rub. conf. 113. M. Charian. & Villalob.

Iuramentum enim, absque interpellatione, constituit in mora; vt per Anto. Gabriel. titu. de iureiurand. conclus. 2. lib. 2.

An autem factio suo iuramento quis contrauenire possit cano. cap. fallacijs. de cler. coniug. & in c. si quis presbyterorum. de rebus Eccles. non alien. tenent quod non habetur per Bal. in l. si creditoribus. C. de seruo pig. da. ma. & in l. post mortem. ff. de adop. per Fely. in cap. 2. nob. in vltim. colum. de excep.

Iuramento actoris non statur de quantitate debiti, si per testes constat de debito, sed non quantitate, si reus confessus fuit debitum, sed non in quantitate, quam asserbat actor. Franc. Purp. in d. admonendi. nu. 265.

Fallit in 2. casib. vt per Plot. in rep. l. si quādo. C. vnde vi. nu. 661. Don. a Fina.

In omni iuramento semper intelligitur excepta autoritas superioris. cap. venientes. cap. ad nostram. de iureiur. Fely. c. constitutus. de rescript. Ias. in §. item si quis postulante. instit. de act. & in l. si qui satisf. cog.

Fallit in 4. casibus vt per Io. de Selua in tract. de iureiur. fol. 6 col. 4. Don. a Fina.

Iuramento denunciantis Euangelice creditur. Alc. de præsumptio. reg. 3. præsump. 16. nu. 1. com. dicit. Vezin.

Iuramentum, an videatur sublatum data dilatione debitori longiore 1. Fely. in d. c. 1. & latius in c. 2. in 12. 13. & 14. col. de spons. & in c. ad aures. de simo. Ias. in l. lecta. in 8. colum. ff. si cer. pet. & in l. 1. §. & post operis. in 2. col. ff. de operis non nun. Aliquid per Card. in clem. 1. vers. nos itaque. in fin. de iureiur. Quid de excommunic. si ad tempus non solvatur, an prorogato termino sit excommunicatus, vide Phi. in cap. præterea. col. 1. de appel. Bellac.

Iuramentum assertorium non validat donationes inter cōiugat. Cur. iun. conf. 95. nu. 5. commu. dicit. Vezin.

Iuramentum non trahitur ad casum incogitatum Alexan. ample. in 1. vol. conf. 28. in 4. col. repetito in 2. vol. cōf. 31. Pau. de Castr. in 2. vol. conf. 310. alias 308. & conf. 352. alias 350. Ias. in l. cum Aquiliana. in 2. not. ff. de transf. Idem.

Iuramentum non traducens pactum est obseruandum. Alcia. in cap. cum contingat. de iureiur. num. 101. commu. dicit. Vezin.

Iuramentum a minore præstitum de non veniendo contra ipsum iudicium, neque sententiam ferendam seruari debet.

Fallit in 2. casib. vt per Francis. Curt. in d. authen. nume. 49. Don. a Fina.

Per iuramentum potest probari impedimentum. fallit in 4. casibus. quos not. Ias. in l. ne quis messium. ff. de ferijs. num. 11. Idem.

Per iuramentum minoris validatur sua confessio ex arbitrio, eo quia in iudicijs quasi contrahitur, not. doct. in auth. sacramenta pube. C. si aduer. vend.

Fallit in 2. casibus. vt per Francis. Corn. in d. authen. num. 23. Don. a Fina.

Iuramento damnum passi contra iudicem, qui tulit sententiam iniquam dolose, statur de suis damnis & interesse inde supportatis, secundum Innoc. in capitul. fin. extr. quod met. caus.

eauf facit quod vult Bartol.in l. quidam tabularum. ff. de fur. Balb. decis. 287.

Communis Doct. assertio est, quod credatur iuramento dā num per violentiam passi, quo ad probandam æstimationē rerum ablatarum, præcedente tamen iudicis taxatione. l. si quando. C. vnde vi.

Sed controuersum fuit, nunquid tale iuramentum possit deferri hæredi spoliati, magis communiter placuit, non posse vt firmat Ias. in d. l. si quando. nu. 37. & ibi Plotus in repet. sua. nu. 768. Et eam sententiam tenet ibi Bar. Bal. Sal. & Alex. l. si ex stipulatu. ff. de verb. obli. Corn. conf. 123. vol. 1. Ant. Capyc. decis. 91. nu. 2. vbi allegat Ias. & omnes post Bar. ita sentire in l. admonendi. ff. de iureiur. pro vt in specie hoc ibi tenet Cur. nu. 215. & Saccus. nu. 54. eandem sententiam firmat idē Bar. in l. in actionib. quem ibi sequuntur Doct. ff. de in lit. iur. Hipp. sing. 388. inci. extant statuta. Bellac.

Statur iuramento eius qui iurat rem non reperiri penes eū, contra quem fuit actum ad exhibendum. fallit in 2. casib. secundum Fran. Herculi. in d. tract. de negatiua. nu. 272. Idem.

Iuramentum tollit solemnitate in sinuationis. Deci. conf. 239. Ias. conf. 118. vol. 2. Durand. de arte testan. tit. 1. can. 10. num. 3. Curt. sen. conf. 59. num. 2. Corne. conf. 186. vol. 2. Cur. iun. conf. 81. nu. 6. Alcia. in cap. cum contingat. de iureiur. nu. 170. commu. dicit. Vezin. in suo ærario.

Et licet hæc sit ardua & difficilis quæstio, in qua doctor. ita varij sint, vt non facile cognosci possit, quæ sit communis opi. vt constat ex ijs quæ scribit Tiraq. in l. si vnquam. in prin. C. de reuo. dona. Tamen superiorem pro clara præsupponit Bal. in conf. 165. verba dicunt, & c. prope finem. in 1. volum. Et prout Pau. de Cast. eam esse veriore affirmit in conf. 100. vi sa quadam scriptura. in antiquis, & dicit Raphael. Cuma. in l. Modestinus. ff. de donatio. quod fere omnes Doctores ita teneant. Et sic potest dici, quod tunc esset commu. opin. pro ista parte, pro qua esse communem asserit illam sequendo, vberri- mus Doct. And. Barba. conf. 19. præclare scripsit. 2. vol. Et hanc opinionem amplectitur Soc. iun. in conf. 8. num. 10. in fi. vol. 4. E. Muscul.

Lex si quis maior. habet locum in omni conuentione iura- ta. Curt. conf. 65. in 18. col. & Lance. Dec. in d. l. si quis maior. C. de transf. Alex. in 5. vol. conf. 76. in 3. col. ver. attento max. Cor. conf. 96. in prin. & conf. 101. in 2. col. & conf. 102. & cōfi. 121. & in 2. vol. conf. 25. ver. quæ lex. & in 3. vol. conf. 266. & in 4. vol. conf. 40. in pen. col. Caccialup. in tracta. de transf. q. 16. Guid. Pap. conf. 31. Bellac.

Facultas iurandi an & quando transeat ad hæredes. vide Alex. remissive in auth. quod obtinet. C. de probat. Felyn. in cap. cum sit generale. in 5. col. de foro compet. & aliquid in c. quæ in Ecclesiarum. in 28. col. de consti. Paul. de Cast. in 2. vol. cōfi. 65. & 67. Fede. in cōfi. 281. per Ias. in l. si quando. in 11. col. C. vnde vi. & in l. pen. §. hoc iudicium. in 2. col. ff. ne quis eum. & fac. quod vult in l. si non sortem. §. si centum. in 3. colum. ff. de cond. indeb. Et dic quod sit distinguendum aut loquimur in iuramento quod defertur a lege, & illud transit ad hæredē: aut in iuramento quod defertur ex voluntate partium, & illud non transit ad hæredem. Et an & quando transeat ad singularem successorem, vide Ias. in l. nam & postea. §. si petitor. in 1. col. de iureiur. Vezin.

Adde Anton. Gabriel. lib. 2. tituli. de iureiurand. conclus. 6.

DE PRAESTITI IURAMENTI ABSOLUTIONE.

TITVLVS XXII.

Absolutionem a iuramento quis petere non possit, ita vt ei minime sit concedenda. Deque ipsa a iuramento absolutione varia etiā ac præclara multa, mixtim posita.

CAPVT VNICVM.

Iuramento sponte præstito, & sine fraude recipiē- tis, absolutio peti non potest. Crebrior opinio teste Alexan. consil. 59. viso. vol. 1. Charian. versi. iuramentum.

Periurus non potest petere absolutionem a iuramento, vt est communis opinio, de qua Fel. in c. 1. nu. 28. de iureiur. col. 11. versi. quæro. de quo Gozad. in cōfi. 69. nu. 21. Curt. Senior. conf. 43. nu. 1. Bonac. versi. iuramentum.

Absolutio a iuramento concedi non potest illi qui contra- uenit iuramento prius, quā petierit absolutionē. est com. opi. secund. Alex. conf. 107. vol. 3. Marfil. in l. de vnoquoque. num. 209. ff. de re iudic. Alb. Brun. conf. 46. ver. secundo non potest. Charian. versi. iuramentum.

Absolui in iudicijs non potest quis vbi adest iuramentum, & quis incurrit periurium, vt excipiat contra instrumentum, fitalis absolutio detur per ordinarium. Abba. in c. 1. extra de iureiur. quia tunc necessaria est absolutio pontificia. Et quā- do concessa est absolutio per ordinarium, etiam quis in periurium incidit: dic quod eo casu absolutio est nulla: & iudex etiam laicus de inualiditate cognoscere potest. ex not. in cap. 2. de spons. Ferrat. caut. 11. Et quod periuro non concedatur absolutio a iuramento, scribit Ias. in l. Labeo. ff. de iureiur. Fed. de Sen. conf. 300. factum. Rom. conf. 226. Deci. conf. 51. num. 11. vbi quod causæ cognitio adhiberi debet quando concedi rur. Cur. Sen. conf. 44. & ibi col. 7. vbi dicit quod errant iudices Ecclesiastici qui absolutionem concedunt, vt quis agere possit, nisi fiat causa cognita & parte vocata. Anch. conf. 382. Prædictam conclusionem quod iudex secularis possit talem absolutionem spernere, sequitur Deci. conf. 82. Et quod iniusta absolutio teneat, vel excuset a periurio. not. Ias. in l. patre furioso. num. 16. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. nec quicquam. §. vbi decretum. num. 24. ff. de offic. proconf. & leg. vbi diuersimode loquitur. Et an pars sit citanda, Dec. in cap. qua fronte. nu. 9. de appel. Quod autem periuro non proffit abso- lutio a iuramento not. Fely. in cap. 1. de iureiur. Et an & quan- do absolutio peti possit, per Dec. conf. 452. quibus adde, q. quando quis petit se absolui a iuramento non potest eodem libello petere contra actum declarari nullum. Socin. in l. roga- sti. §. 1. ff. si cert. pet. vbi quod coram eodem iudice petēda est declaratio nullitatis instrumenti, coram quo petita est abso- lutio a iuramento. Qua in materia absolutionis, quando, qua- liter, & per quos concedi possit, pulchre docet Anch. d. conf. 382. aliqua ponit Afflic. decis. 30. Et licet Papa non possit iuramentum sine causa tollere: potest tamen ad tempus illud su- spendere, vel quo ad vnum actum absoluere. vt per Ioan. de Selua. tract. iuram. in prin. versi. limita. de quo etiam not. Dec. conf. 350. & in rub. extra. de iudic. col. 1. & 2. Quid de iuramē- to appposito super illicito? vide per Alex. conf. 222. col. 3. lib. 2. Et quod absolutus non ligetur, per Corn. conf. 78. colum. 2. lib. 1. Curt. Sen. conf. 44. quæ absolutio ab Episcopo iurantis conceditur. Cald. conf. 6. 91. & 182. & ille absoluit a iuramen- to, qui potest cōdemnare ad obseruantiam. Feli. in cap. cum inferior. colum. 2. de maior. & obed. & non est sine causa con- cedenda. Cald. conf. 10. Quid si iurauit absolutionem non pe- tere? Cald. conf. 505. Curt. sen. d. conf. 44. & dic quod rema- net obligatio ex contractu, licet sit concessa absolutio a iura- mento. Abba. d. cap. 1. de iureiur. Cor. conf. 45. 60. & 71. lib. 2. Bald. & Soc. in l. hæc scriptura. ff. de cond. & demon. Quid de absoluto qui iurauit contra legem? Alexan. conf. 125. lib. 1. & conf. 38. lib. 4. Abb. conf. 5. & conf. 107. lib. 2. & periurus nō opponit, teste Arret. in §. eque. indit. de excep. Et rescriptum di- citur surreptitium, vbi non est facta mentio iuramenti, Bald. & alij in l. præscriptione. C. si contra ius vel util. publ. Alexan. conf. 38. lib. 3. Viuius.

Quæro, Vtrum absolutio a iuramento interposito super transactione, ad hoc, vt possit saltem agere non obstante iura- mento, & de iure suo docere, non autem, vt non teneatur ad obseruantiam iuramenti: possit fieri non citata parte? Resp. Ioan. And. ad Spec. tit. de iureiur. versi. vbi autem iurasset, dicit quod sic. Eam opinionem sequitur Oldr. conf. 120. incip. ad duplicem finem. Cald. conf. 7. de iureiur. Ioan. de Imol. in cap. 1. de iureiur. & cap. debitores versi. alia fuit practica. ibi Anto. de But. cod. titu. Paul. de Cast. conf. 216. incip. circa primum quæsitum. vbi dicit, quod etiam inuita parte possit conce- di. Alexan. consil. 49. volum. 4. & consil. 222. volum. 2. consil. 53. vol. eod.

Ratio est secundum Cald. d. conf. quia per talem absolutio- nem non generatur aliquod præiudicium alteri parti: quo ca- su citatio potest omitti. Eandem opinionem tenet Laur. de Rodulphis, rep. cap. consuluit. q. 125. de vsu. Pet. de Anch. cōfi 18. Lapis alleg. 10. Ias. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de of. proconsul. Maria. Soc. tract. de cita. art. 7. caut. 77. Ludouic. Rom. sing. incip. absolutio. Cepolla caut. tract. chart. 18. Flor. de S. Petro. l. in l. Aquilia si deletum. ff. ad l. Aquil. Math. de Af- flic. decis. Neap. 220. nu. 10. vbi eam communem asserit vltra Doc. supra dict. Ant. Corset. in tab. super Abb. Sic. ver. absolu- tio. Mich. Graff.

In absolutione a iuramento, vel etiam in simplici habilita- tione requiri partis citationem, hoc magis communiter te- neri.

Com. V. l. Opin. De Deo, &

neri a doctioribus attestatur Hippo. Marfil. in repeti. l. de vnoquoque. num. 163. ff. de re iud. vbi allegat Maria. Soci. in repe. rub. de dila. & Soc. in conf. 59. in causa. vers. praterea talis. vol. 3. plene in hac materia loquentem. F. Turza.

Iuramenti absolutio aliter concedi non debet nisi parte prius citata & audita. com. dicit, & sequitur Couar. lib. 1. var. reso. cap. 4. nu. 5. vbi refert Curt. Deci. & Seluam, hanc dicere communem. Hippol. Marfil. in repe. l. de vnoquoque. nu. 163. de re iudic. vbi alleg. Marian. Soc. in rep. rub. de dila. & Soc. in conf. 59. vol. 3. Alex. conf. 222. nu. 8. lib. 2. & ibi apostil. in verb. habitatio. Praterea Bertachi. Firmanus quoque in verb. absolutio a iuramento. & c. hanc similiter dicit communem.

Contrariam vero opinionem magis esse communem testatur Mat. de Afflic. decis. 220. nu. 10. & 11. vbi pro illa alleg. Io. And. in add. ad Specu. Oldr. Cald. Ant. de But. Io. de Imo. Pau. de Cast. in consilijs, Anto. de Pra. veteri inter consilia Alex. Et ipsum quoque Alex. conf. 22. vol. 2. & conf. 53. vol. 3. Petr. Ancha. Lap. Laurentium de Rodolph. Ias. Ant. de Alex. de Neap. Marian. Soci. Florianum de S. Petro, Ludo. Ro. Barth. Cepol. Ant. Corset. in suo Repert. ad Abb. in vers. Absolutio, Io. Milis. in suo reperto. in ver. Iuramentum. Et denique Fel. in ca. 1. de iureiur. Anch. conf. 18. vers. 2. prae supposito. quam etiam laudant cap. Tolos. q. 62. Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procons. in l. patre furioso. ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iur. Natt. conf. 144. 173. Rol. conf. 13. nu. 38. conf. 59. nu. 28. lib. 1. conf. 2. nu. 11. lib. 2. declara. vt per Ofasc. decis. 125. num. 7. Viuium commu. opi. lib. 2. conclu. 1. Gabr. com. concl. lib. 2. tit. de citat. conclu. 1. nu. 91. Burs. conf. 72. num. 25. lib. 1. vbi quod non requiritur partis citatio, secundum communem quam seruari dicit in pract. vide quae scribunt Curt. Sen. cōf. 43. Curt. Iun. conf. 152. lib. 2. Natt. conf. 166. & conf. seq. Ant. de But. in d. c. debitores. de iureiur. vbi dicit, quod licet Fred. de Senis in conf. 300. voluerit, in iuramenti absoluteione requiri citationem: tamen id verum est, si iudex vult, alias potest absolueri sine citatione partis. Sequitur Anto. de Prato veteri. in conf. 49. nu. 20. inter consi. Alexand. in 4. lib. conf. Quod tamen cum eo temperamento intelligendum est, quando non ageretur de prauidicio partis. Dec. in cap. qua fronte. num. 8. extra de appel. alias prior sententia communior est, per ea quae deducuntur, tum ab Abb. num. 13. tum Fel. num. 23. cum seq. in cap. 1. extra de iureiur. atque alijs. Ias. in l. nec quidquam. §. vbi decretum. nu. 49. ff. de off. procons. & lega. Steph. Aufrer. in Dec. Capel. Thol. quaest. 62. & Rol. a Valle, in conf. 2. nu. 11. vers. non obstant adducta. & ibid. nu. 6. in 2. Tom. multis adductis autoritatibus declarat ipse hanc communem Docto. sententiam esse, tunc partem in relaxatione iuramenti citandam esse, quando ea petitur, vt per iuramentum tollatur & cancelletur obligatio contracta. Quia tunc sine causae cognitione & citatione partis non valeret, secus si absolutio a iuramento petatur non ad hoc, vt contractus tollatur, sed vt habilitetur persona ad hoc, vt non obstante iuramento possit agere, & detegere dolum contractus. Quia tunc non est necessaria partis vocatio, cum non agatur de graui prauidicio creditoris, cui remanet in esse ius saluum ad debitum defendendum. Et hanc communem opinionem esse inquit And. Alciat. in c. cum contingat. nu. 44. extra de iureiur. Quam & recentiores multi post veteres approbarunt Io. de Sylua in tracta. de iureiur. in 4. parte. vers. quare sexto. nu. 6. in 2. Fallen. in 5. vol. tract. Maria. Soci. in conf. 47. num. 38. in 3. vol. conf. & Aym. Crauet. in conf. 7. nu. 7. in 1. parte. conf. Kirch.

Absolutio a iuramento, vbi dubitatur vtrum quis absolui debeat ab ipso iuramento, vel ne, nullus inferior a Papa potest de hoc cognoscere, vel talem absolutionem facere secundum Ioan. de Imo. in cap. cum contingat in 3. membro in fi. de iureiur. Alex. conf. 42. vol. 1. & conf. 223. vol. 2. Soc. conf. 115. col. 4. vol. 1. Corn. conf. 71. colum. fi. volum. 3. & hoc idem videtur innuere, & habere pro constanti Afflic. decis. 220. num. 11. Bertran. conf. 65. quoniam & ad bonos. num. 9. & conf. 135. vidi casum mihi exhibitum. sub num. 13. vol. 8. & Fely. in cap. 2. ex literis Syluani, de sponsal. licet ipse, & male variauerit in c. 1. ext. de iureiurand.

Et absolutio ista nihil prodest impetranti parte non citata: quoniam requiritur citatio in obtinendo absolutionem praedictam, secundum Ioan. Andr. in addi. Spec. in tit. de iureiur. super rub. in addi. fin. Ant. Imo. & Card. in cap. debitores. de iureiur. Federi. de Senis conf. 300. factum proponitur esse tale, Anch. conf. 198. praedictis subtiliter, Alex. conf. 36. vol. 3. & conf. 90. visis actis. vol. 2. cum alijs cumulatis per Curt. conf. 43. colum. 7. & fin. & conf. 65. colum. pen. vbi concludit, quod pars semper citanda est, quando absolutio concedi non potest sine causa, quod tenet etiam Soci. conf. 59. vol. 3. num. 15.

& Corn. conf. 45. col. fi. lib. 2. vbi dicit, & firmat, quod semper pars quae laeditur citanda est, quando iuramentum est confirmatorium contractus, & Paul. Castr. in l. si quis pro eo. ff. de fideius. innuit fatuos esse iudices, qui putant posse absolueri a iuramento confirmatorio, & opinionem hanc sequitur etiam Alex. in l. haeres absens ff. de iud. vbi ponit esse veram, & eandem magis communem asseuerat sequendo, & approbando Marfil. in repeti. l. de vnoquoque. nu. 193. & seq. ff. de re iudi. & consulendo Ioan. de Amic. conf. 34. nu. 7. & seq. Berous conf. 50. nu. 75. cum alijs seq. vol. 1. & Bertran. in d. conf. 135. sub num. 11. cum alijs seq. & pro ista parte ait se pluries consuluisse Card. in d. c. debitores.

¶ Licet Doct. in cap. 1. de iureiur. videantur ponere regulam, absolutoriam a iuramento posse concedi parte non citata, & quod habitatio, seu absolutio a iuramento quo ad effectum agendi fieri possit etiam parte non citata, est communis opinio omnium Sriben. teste Alciato in d. cap. cum contingat. nu. 124. & magis communem fatetur Afflic. in d. decis. 220. num. 10. & Hannib. Cauens. in pragmat. 21. & si aliqua partium se grauata senserit. nu. 4. vbi affirmat ita praticari, & Vincen. Maxilla etiam in consuetudinibus ciuitatis Bari in consuetudine a seruitio galearum, num. 30. fol. 30. & seq. in titu. de immu. no. ciui. & Rolan. a Valle quoque cumulatissime conf. 13. visa transactione facta inter dominum Antonium, nume. 38. volum. 1. & Iosephus Ludouici decis. 18. nume. 8. & seq. in prima par. vbi deducit ita vidisse praticari Maceratae, Firmi, & Perusij, & sic extitisse similiter decum in sacro regio Consilio Neapolitano meminit Vrsillus in annotationibus ad Afflic. in d. decis. 220. nu. 14.

¶ Nihilominus quo ad numerum illustrium Docto. iudicio meo prior opinio apparet magis communis. ideo rationabiliter dixit eam magis communem Vrsillus in addi. Afflic. in d. decis. 220. num. 11. & 14. & Marfil. in loco praecitato, & ea tanquam veriore, & frequentiore ipse amplector, & affirmat in practica obseruari Bononiae Berous in capitul. quoniam contra. nume. 93. de probatio. & sequitur Abba. & Fely. nume. 23. in capitu. 1. de iureiur. Gozad. confil. 69. nume. 22. & sequitur quoque pluribus rationibus, atque limitat in sex casibus Tiraquel. in tractat. res inter alios acta. in limitatio. 30. fol. paruo 20. & Albericus Oliua in interpretatione rituum Archiepiscopalis Ecclesiae Neapolitanae in ritu 12. nume. 2. cum alijs seq.

Sed vbiunque peteretur absolutio a iuramento ad finem, & effectum dissoluendi contractus penitus, & omnino citatio requireretur, & necessaria esset absque dubio aliquo, secundum Doct. omnes in d. c. cum contingat. vbi Alci. praedicat istam esse communem opinionem.

Et dato, quod concedi possit absolutio a iuramento interposito in contractu ex causa iusta in rescripto apostolico allegata quoad effectum agendi absque partis citatione, secundum communem praemissam, tamen si Papae, vel Episcopo fuit obreptum, vel subreptum in impetratione huiusmodi absolutionis, talis absolutio non valet, neque tenet, & iudex secularis potest cognoscere de istis causis, & surreptionibus absolutionis a iuramento, secundum Anchar. confil. 382. retento ordine, vbi tenet, quod iudex secularis non obtemperat Ecclesiastico iudici, nisi quando ipse processit iuris ordine seruato, alias secus, & sequitur Felyn. ad id plura adducens in cap. cum sit. de foro competen. colum. 5. Vrsillus etiam cumulatissime in scholijs ad Afflic. in dict. decis. 220. nume. 9. & sequent.

¶ Et sic oppositione facta per partem, quod absolutio est subreptitia, potest de hoc cognoscere iudex secularis, & ita fuit decum per sacrum Consilium Neapolitanum, secundum Afflic. in d. decis. 220. nu. 9. & 11.

Et subreptio ipsa, ne ignoretur termini, illa dicitur quae per veri taciturnitatem, seu per confusam, atque perplexam expositionem, vel narrationem veri fit. Sed obreptio ea esse videtur quae per narrationem falsi committitur, secundum Bal. conf. 252. querela, col. 2. vol. 1. Abb. in cap. cum dilecta, nume. 15. de rescrip. Gemi. conf. 128. in fin. Alexan. conf. 60. in fin. volum. 2. Ruin. confil. 28. nume. 8. volum. 1. Bero. in cap. super literis. lect. 1. sub nume. 1. & lect. 2. de rescrip. num. 1. vbi affirmat istam esse com. opin.

¶ Et vt aiunt plerique ex memoratis Doc. subreptio vitaret rescriptum ope exceptionis, obreptio vero ipso iure, vt apertius concludunt etiam Capicius decis. 32. nu. 12. Gozad. confil. 26. nume. 21. & Crauet. confil. 6. num. 5. & conf. 296.

Item huiusmodi absolutio a iuramento post periurium in cursum minime peti posset, & consequenter constituto in mora debitore, & effecto periuro ob tempus lapsum soluendi non conce-

concederetur aliquo modo ei absolutio. Et si extitisset petita & concessa vtique non releuaret absolutum, secundum Innocen. Ioan. And. Anto. de But. Abbat. & alios in ca. debitores de iureiur. Ancha. conf. 298. prædictis subtiliter, & ad plenū deductus, sub nu. 3. & conf. 200. in quaestione prædicta, sub nu. 4. Afflict. decis. 31. sub nu. 1. Alex. conf. 17. ponderatis his, sub nu. 3. vol. 3. qui explicat istam esse communem opinionem, & Gozzad. etiam conf. 69. videtur prima facie, quod dominus Horarius, numero vigesimoprimum & citat etiam, sequitur, & ait ita vidisse sepe iudicari, & limitat in tribus casibus Fel. in c. 1. nu. 28. de iureiur.

¶ Et isthæc communis opinio, quod concedi nequeat absolutio à iuramento ei qui venit contra iuramentum prius quam petierit absolutionem ab ipso iuramento, probatur ea ratione: quia frustra legis auxilium inuocat, qui in illud committit, l. auxiliū. in fin. ff. de min. auct. nauigia. C. de fur. & c. quia frustra. de vsu. & not. Anc. in c. 1. in 1. col. de res. lib. 6.

¶ Et limitatur quoque in altero quarto casu satis vtili infra positio in opinio. 425. iuramentum super contractu simulato, sub nu. 6. videlicet, quod nullatenus dicatur periurus intentans, vtensque præuentione, secundum regie pragmatice normam.

¶ Vnde non immerito inoleuit practica in curia archiepiscopali Neapolitana, de qua meminit Afflict. in d. decisio. 31. & Alber. Oliua in d. ritu. 12. num. 10. & seq. quod viginti dies debeant superesse ante terminum solutionis pecuniæ prius quam petatur absolutio à iuramento.

Ideo aduertere debent impetrantes rescripta à summo Pontifice ab absolutione à iuramento quo ad effectum agendi, vt petere debeant relaxationem ab ipso iuramento nedum ab vno, sed ab omnibus etiam iuramentis præstitis in contractu, seu contractibus gradatim, ordinatim, successiue, ac explicitè & expressè, non autem relatiue, & implicitè, secundum Soci. in d. conf. 59. nu. 10. & Fely. in d. c. debitores. vbi allegat Bal. in l. 2. ff. de iureiur. in repet. fol. 9.

Et similiter animaduerrere debent impetrantes isti absolutionem à iuramento, vt faciant mentionem in rescripto apostolico, quod impetrans ipse iurauit in contractu ei non contrahere, sed omnia, & singula vera esse, & non petere absolutionem, etiam ad effectum agendi, vbi hoc in contractu ipse promisit modo, & forma vt supra, & prædictis clausulis appositis, aliàs hoc non expresso specificè absolutoria contractale iuramentum non valet, & sic impetrans iste non est absolutus, neque habilitatus, secundum Bald. & Ioan. de Imo. in l. hæc scriptura. ff. de condi. & demon. Curt. in d. conf. 43. col. 8. & seq. & Soc. in d. conf. 59. nu. 10. Ant. & alios in d. c. 1. de iureiur. Bertran. in d. conf. 135. sub nu. 19. & seq. & Afflict. in d. decis. 220. nu. 11. & seq.

Aliàs verò subreptionis species circiter quinque super habilitatione, seu absolutione à iuramento ponit, & explicat Vrsillus in add. Afflict. in decisio. præmemorata 220. per totā. & alteram speciem subreptionis, satis vtilem ponit Bertran. in d. conf. 135. nu. 9.

Cæterum casu quo quis habilitatus foret à iuramento ad effectum agendi, atque excipiendi, censeretur quoque absolutus ad effectum rescindendi contractum, secundum Pau. de Castr. conf. 219. colum. fina. volum. secundo. Afflict. in constitutio. obscuritatem, sub num. 24. rub. 40. libro secundo, & Sacrum Regium consilium Neapolitanum, teste Afflict. decis. 322. Dominus, sub num. 11. & sequen. & ita fuit decisum etiam in Camera imperiali, vt testatur Ioachimus in obseruat. 57. centu. 2.

¶ In contrariam verò patrem, videlicet, quod necessariò peti debeat iterum absolutio, & quod prima nequaquā sufficiat inclinavit Fely. in dicto capitulo primo, colum. penult. de iureiur. & Rota Bononiensis, attestante Petro de Benintendis decis. 14. quidam fuit absolutus, quorum quidem opinionem tanquam tutissimam, verissimamque ipse sequor.

Et denique aduerte, quod aliquando quis ad contemplationem sui creditoris in instrumento promittit, seu obligatur mediante iuramento de non petendo absolutionem ipsam à iuramento, tunc equidem licet iuramentum de non petendo absolutionem validum sit, nihilominus ab illo absolutio peti posset, vt firmat Bald. in repet. l. 2. col. 28. vers. & quo ad primam. ff. de iureiur. ad cuius rationes se adiungit Fely. in d. c. debitores. colum. 5. vers. tertio quæro, Ruin. conf. 103. ponderatis. col. fin. vol. 5. Socin. conf. exordiente causa nobilium, in secundo dubio, volum. 3. & Afflict. in dicta decisio. 220. nu. 12. & ibi Vrsillus in add. & ita doctissime, & cumulatissime consuluit Gram. conf. ciuili 25. in causa honorabilium. nu. 1. cum aliis seq.

Aduerte etiam, quod minoribus vigintiquinque annis donantibus omnia bona sua cum iuramento, ac filiabus nubentibus, renunciantibusque cum iuramento bonis paternis, & consequenter omnibus, & quibuscunque enotmter lais ultra dimidiam concedi posset ipsa absolutio à iuramento, vt voluerunt Ant. de But. in c. cum contingat. in 4. casu principali de iureiur. Ancha. in c. canonum statuta. qua. 2. de consil. Fely. in c. in præsentia. nu. 8. de probat. vbi adiicit istam communem opinionem, & reddit efficacem rationem, & Vrsillus etiam in add. Afflict. decisio. 179. sub nu. 4. & Afflict. decisio. 322. Dominus Ciccus Abbas, nume. 8. cum aliis sequen. vbi meminit antiquiores dominos de consilio asserentes eorum temporibus vidisse hanc sententiam obseruari. Cur. conf. 53. nu. 10. & seq. & conf. 141. nu. 5. & Ruin. conf. 60. nu. 23. vol. 3. vbi refert, secundum hanc opinionem sapissime per viros doctissimos & præstantissimos extitisse consultum, & D. Brunorus veritatis fidelissimus assertor in add. Fely. in d. cap. in præsentia, sub nume. 8. in litera A.

Alios verò casus circiter decem, in quibus licet peti potest, ac etiam concedi absolutio ab ipso iuramento ponit, & explicitè resoluit Sanctus Antoninus in sua summa in 1. par. tit. 10. c. 6. de iuramento promissorio. Viuius opin. 2.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide q̄ de hac materia scribit Anastasius Germonius, lib. 3. de sacrorum immunitatibus. capite ultimo, à numero 170. vsque ad finem operis.

DE PERIURIO.

TITVLVS XXIII.

Periurus quis dicatur, vel non, & num actus à periuro gestus valeat, & teneat.

CAPVT I.

Vthoritate propria non potest quis venire contra proprium iuramentum, aliàs est periurus, c. præ iudicandum. 22. q. 2. c. peruenit. de fideius. c. cum dilectus. de temp. ord.

Fallit in 8. casib. in quib. iuramentum non est seruandum, quos refert Corn. in l. si ad excludendum. C. de reb. cred.

Ampliatur in 4. casibus & limitatur in 2. per Fel. in c. 2. de sponsal. fallit in 8. casib. vt per Soc. regu. 206. Don. à fin.

1 Iuramentum ex iusta causa non seruans non dicitur periurus. l. si. ff. qui satisf. cog. Alex. in 1. vol. conf. 59. Ias. in d. l. fin. facit quod vult in d. §. item si quis. in 15. colum. ibi. aduertite etiam. Insti. de act.

Nec qui ex præcepto superioris deferit iuramentum. Fel. in c. constitutus. in 1. col. cū seq. de refr. Ias. in l. si quis id quod. in 8. col. ff. de iuris. om. iud. & vult Alex. in 1. volum. conf. 124. Nec etiam qui ex difficultate imprævisa iuramentum non seruat. Fel. in c. testimonium. in 7. col. de testi. Vezinus.

Periurij reus non efficitur, qui positionem partim veram, partim falsam iuratus simpliciter negat, velut qui cum quindecim debeat, viginti, quorum petitione infestatur, se nō debere simpliciter eiurat, commune interpretum dogma attestantur Ias. in l. 1. §. sed etsi mihi nu. 10. ff. de verb. ob. Nic. Ant. Gralib. 5. c. 14. nu. 24. ad Vestrij praxim. E. Suarez.

Periurus non dicitur, qui respondendo inquisitioni cum iuramento negat, vel dicit mendatiū, & conuincatur. idē nō debet puniri ordinarie, nec extraordinarie, quia qui in delictis negat, non dicitur esse in dolo, & ideo puniri non potest. vt dicit Bal. in l. si ex causa. in 2. lect. ff. de mino. quia scriptum est, non tibi dico, vt te perdas, & ista est communis opin. Berroij. q. 134. per totū & q. 135. nu. 3. & ita practicatur, vt dicit Bos. tit. de periuris. nu. 3. quia in foro contentioso nō punitur tanquam periurus Soc. Ian. in conf. 8. nu. 5. in 2. volum. vbi allegat l. si. ff. de priuat. delict. vbi licet inquisitus iurauerit de calumnia, licet sibi citra reatum periurij deicere propter sanguinem redimendum. Et inquisitus potest negare impudē, & variare, & hæc sua negatio non facit indicium ad torturam, etiam si esset fur. Io. de Amicis conf. 134. Et nō q̄ periurus, quando prius contrahens, nunquam potest postea impetrare absolutionem à iuramento, quia frustra quis legis auxilium inuocat, qui committit in legem. Alex. in conf. 118. nu. 5. ad fin. in ult. vol. Beneintendi. decis. bono. 49. vtrum autem quando lex, vel statutum deferit iuramentum possit queri de piuro?

Vide

Vide per Bal. in l. i. num. i. C. de reb. credi. Et si minor, etiam doli capax peieravit in inquisitione potest in integrum restitui, & in criminalibus negando. Beroius quæst. 135. Nisi in atrocioribus & nisi in principalibus delictis dolum habentibus, at secus in emergentibus, scilicet circa confessionem, vel negationem etiam iurata. Bonac.

- 2 Peririum ut quis incurrisse dicatur, requiritur ut veniat contra promissionem & contra iuramentum. nam si contra iuramentum tantum, non fit infamis, per gl. in l. Lucius. §. quaro. in verbo, debet autem, de his qui not. infam. quam dicit communiter approbatam Cag. in l. si quis maior. num. 181. C. de trāfact. ideoque si aliquis cum iuramento asserit aliquid de presenti vel præterito, quod falsum sit, non efficitur infamis ex tali periurio commissio super iuramento illo assertorio. Sed si promiserit cum iuramento aliquid de futuro & illud non fecerit, tunc ex tali periurio commissio super iuramento promissorio utique infamis efficitur. communē dicit Lanf. in repe. capituli, quoniam contra. in materia testium. nu. 106. Cla. li. 5. §. periurium. ver. i. sub si. Panor. Imo. & Fel. in c. testimonium. de testib. Limita tamen, nisi propter difficultatem præstare non potuisset promissum, ut communem dicit Gomef. Arias super l. 65. Tauri. nu. 30. Cla. ibid. ver. item excusatur. P. Fich.

Actus gestus contra tenorem alicuius provisionis iurata tenet, licet contra faciens sit periurus, & ideo si quis iurae-rit aliquid non facere, & demum illud fecerit, tenebit quidē actus & factum illud, non obstante eo iuramento, contra faciens autem est periurus. Pan. in c. dilecti. de præb. ubi approbat hanc opi. & Corn. conf. 102. i. vol. nu. 11.

Iurifurandi religione offensa quicumque actus etiam spiritualis, & cuius vel capax, vel incapax laicus sit, gestus valet, quāvis periurium gestor incurrat, ut frequenter placitum late affirmant Alc. in c. cum contingat. nu. 180. de iureiur. Did. à Couarru. in tract. de spons. 2. part. c. 7. nu. 2. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE

- 1 Adde quod non dicitur periurus qui iuramentum non servat ex causa à iure permissa, teste Ias. in l. fin. ff. qui satisfacere coguntur ubi tractat materiam: & in d. l. num. 23. Vbi deserit an lex civilis, vel statutum laicorum possit disponere super iuramento. & ibi concludit quod non, nec illud remittere vel relaxare, etiam ex causa, ut ibi num. 26. & de pœnis periurij, & quomodo puniatur periurus, vide eundem in l. duo patroni. §. si quis iuraverit ff. de iureiuran. Vbi quid in testes? quid de blasphemio? & ibi num. 3. quare debeat formari libellus quando criminaliter agitur contra periurum, ut extraordinarie puniatur, & quæ causa excuset a periurio, vide eundem Ias. in l. qui iurasse col. 1. & 2. ff. eod. ubi declarat & inter alia num. 5. quod difficultas excusat a periurio. gloss. in c. breni. de iureiur. & post num. 9. quod impotens ad soluendum non est periurus, quo ad actum, sed non quantum ad reatum & penam periurij. quas conclus. declarat, ut per Ias. in l. vi deamus. §. 1. num. 9. & seq. ff. de in lit. iur. & vide Casir. in l. indubitati. nu. 2. & 3. C. de nō numer. pecun. ubi ponit quæstionem de debitore paupere, qui sciēs se non esse soluendo, promisit & iuravit solvere intra aliquod tempus, an eo elapso non soluendo dicatur periurus? & distingue, ut per eum ibi. ubi plura de iuramento. Quid in prorogatione facta per creditorem debitori lapso iam tempore soluendi: an fieri possit sine periurio? & an habeat vim apostolici, quo ad remissionem, & dic, ut per Ias. in l. labeo. ff. de iureiur. ubi concludit quod non, distingue tamē ut per eum, & Rol. conf. 34. lib. 4. Anchar. conf. 198. Fel. in c. primum. de iureiur. Quæ in materia periurij vide eundem d. l. videamus. §. 1. ff. de in litem iurando. Quod de canonicis, qui fecerunt constitutionem iurata, de non recipiendo aliquem ultra numerum taxatum, quæ constitutio firmata per superiorem adiecta clausula annulationis: & dic quod ex crescentibus redditibus ecclesie possunt alium recipere supra numerum iuratum, nec per hoc sunt periuri cū iuramentū intelligatur rebus sit se habentibus, etc. secundum Iason. in l. quod feruius num. 11. ff. de cond. caus. data. licet ibi contrarium alibi dicere tentaverit. Hæc ex masuero, Dionys Godofredus.

- 2 Ita in suprema Parisiensi iudicatum, scribit Ioan. Papon. lib. 22. Arrestorum tit. 12. De crime de faux. Arrest. 10. in causa appellationis à præfetto urbis Parisiensis, 13. septembris, Anno, 1543. ex eo quod numeratur in l. 2. ff. de iis qui notantur infam. vide Dionys. Godof. lib. 1. praxis tit. 21. col. 539.

Periurus in illa causa, in qua agit, an repellatur ab agendo? & num a testificando arceatur, ita ut ei neq; torto, minimè credatur? & nunquid aliquo pacto admitti possit ad iuramentum in litem, aut suppletorium? Periurus autem absolutio- nem à iuramento nequaquam perere potest.

C A P V T II.

- 1 **P**eriurus in causa in qua agit, repellitur ab agendo, ut est communis opinio D. Roland. à Valle in conf. 25. num. 28. in 3. vol. Nec pars potest eiremittere iuramentum, & dictum periurium, ut est magis communis opinio, de qua Roland. à Valle ibi. nu. 31. Bonacoff.

Periurus in illa causa repellitur ab agendo secundū communē per Bursat. conf. 35. nu. 47. lib. 1. Quod de teste periuro dic quod ei, licet torto, non creditur, etiam ad formandā inquisitionem iuxta communem per Bursat. conf. 79. num. 11. lib. 1. Bonacoff.

Periurus non auditur, cum sit exceptio litis finitæ, teste Ias. in l. si quis maior. num. 25. C. de transac. cui nō prodest absolutio à iuramento: ut not. Fel. in c. 1. de iureiur. de quo vide quæ scribit Anch. conf. 98. & 300. Quod autem exceptio periurij repellat ab agendo, not. Ias. in l. si duo patroni. §. fin. ff. de iureiur. & in d. l. si quis maior. c. 2. de fideius. Abba. in c. 1. vers. secundum remedium. & vers. seq. de iureiur. ubi Fel. col. 1. i. Corn. conf. 6. lib. 1. Rom. sing. 493. Qualiter autem puniatur periurus, vide Alber. in l. 3. C. de reb. credit. Fel. in c. ex parte. el. 1. de rescrip. Bonacoff.

- 2 Periurus repellitur à testificando. communem dicit Alber. in l. Lucius. nu. 3. ff. de infam. Bursat. conf. 20. nu. 61. conf. 79. nu. 11. lib. 1. Gigas de crim. læsæ maiest. q. 11. num. 1. Alex. conf. 28. nu. 4. vol. 6. Crauec. conf. 6. nu. 19. vol. 1. & hanc sententiam communem ex mente eiusdem, Alex. scribit consulendo Rol. à Valle conf. 7. nu. 22. & 23. vol. 1. Adde in materia, Dec conf. 189. nu. 11. vers. nec obstat. Roland. à Valle. conf. 16. nu. 11. 12. & 13. vol. 1. Nec iurifurandi copiam impetrat, ut mancam probationem expleat. commune ait Soc. conf. 136. nu. 9. lib. 1. & conf. 155. lib. 2. Intellige autem de periuro super iuramento licito, secus de temerario & illicito, ut communē dicit Host. quem refert Abba. in c. testimonium. num. 7. de testi. Cla. d. §. periurium. vers. repellitur. P. Fichard.

Periuro non creditur testi torto, etiam ad formandam inquisitionem, ut est communis opi. Bursat. conf. 79. nu. 11. & conf. 35. nu. 5. & conf. 20. nu. 55. Chircouius comuni. opi. Centuria 4. concl. 39. communem dicit. Bonac.

Periurus, vel infamus testis non potest esse nec admittitur aliquo pacto ad iurandum in litem, nec in supplementum probationis contra alium periurum, vel infamem, seu dolosum: ut per Barto. in l. cum mulier. colum. fina. ff. soluto matrimonio. quem sequuntur inibi Alexand. ceterique Doctor. omnes communiter. Felyn. in capit. testimonium. colū. fina. de testibus. Ferrarien. in practi. Papiensi, in foroma iuramenti testium. §. protestante, num. 6. & sequent. & Ioann. Baptista. Zilettus. cum aliis ferè innumeris signatis ibi per eum, in addit. in litera A. & Ias. in l. in arenam. C. de inoffic. testamen. & Moder. in præcitata l. cum mulier, ubi attestantur de dicta communi, & Lanfran. in cap. quoniā contra, de probat. in vers. Testes, nu. 74. post medium, & Socin. ponit hoc pro regula cū. 4. limitationibus, in trac. fallent. reg. 415.

Imò periurus in teste nunquam est admittendus, nisi id specialiter caueatur: ut firmiter eleganter Abb. in c. per tuas, col. 3. extra de simo.

Imò dic in fortioribus terminis, quod periurus quantumcunque emendatus non admittitur in testem in civili, nec in criminali: ut dicto cap. testimonium. & in cap. quicumque 6. quæstio. 1. gloss. in l. qui cum vno. §. ignominia. ff. de rer. milit. quam gloss. Bald. allegat pro singulari in l. Lucius, in fin. de infam. Hoc idem voluit Ioan. Andr. in addit. Specul. in tit. de teste. §. 1. num. 4. Bal. in authent. ei qui iurat. in princip. C. de bon. auth. or. iudic. possid. per illum textum. Roman. in l. 2. colum. 9. ff. soluto matrimonio. S. Anto. in sua Summa in 2. parte, cap. 6. de periurio. colum. fina. sub versic. Quantum ad quarram, Iason in l. admonendi. num. 117. Ripa nu. 56. Cur. & alij inibi. ff. de iureiurand. idem Ripa in l. damnum. num. 6. ff. de damno infecto. & Marsil. in singul. 273. & Cephalus col.

confi. 234. in presenti casu prima consideratione. sub num. 3. cum alijs sequent. volum. 2. vbi etiam doctissime consuluit, periurum nullo modo posse admitti in testem, etiam si cum tortura testificaretur: prout ita firmavit etiam in confi. precedenti, 233. nu. 7. & seq.

Quoniam talis testis caret eo, quod est potissimum in teste, scilicet veritate, quæ in teste debet esse pura, & simplex. cap. pura. 3. q. 9.

Ideoque violato semel iuramento, quod est confirmatorium veritatis. cap. & si Christus. de iureiuran. remanet semper suspitio periurij. dicto cap. quicunque. & cap. paruuli. 22. quæstio. 1. & violato in vno officio semper præsumitur defectus in eodem. l. si aliquid. C. de suscep. & arcariis. lib. 10. secundum Doctorem. in dicto capitul. testimonium. vbi omnes cõiter excepto Zabar. hoc firmant, & expresse tenent.

Item si absolutus extitisset à periurio ipso, minimè esset idoneus testis in aliqua causa: secundum glossam in d. c. testimonium. Afflict. in constit. Eos qui scienter, sub nu. 25. lib. 3. post alios signatos ibi per eum.

Sed Pontifex posset habilitare criminosos, atque periuros ad ferendum testimonium: secundum Doctorem. in dicto capit. testimonium. & Corset. in singul. in vers. Testis. exordiente, Communis conclusio Docto. vbi ostendit istam communem opinionem fore, & latè limitat.

Et licet periuri, testes esse nequeant: tamen in negotio hæresis admitterentur: & sic contra hæreticos testimonium eorum reciperetur absque dubio aliquo. c. accusatus. licet, de hæreticis in 6.

Item infamis, ac periurus dici non posset ille, qui periuraret sine dolo, & ex inaduertentia: seu quia ad tempus statutum, quod iurauit, soluere non potuit: secundum Zasium post Bal. in §. item si quis postulante. nu. 22. instit. de actio. Et sic periuri non sunt, qui ex rationabili, iustaque causa iuramentum non seruant.

Et aduerte, quod periurans ipse puniri non posset, & consequenter periurium hoc nullo modo esset puniendum, cum periurans satis Deum ultorem habeat: secundum Albe. & Sal. in l. 2. de rebus credit. & iureiuran. Parpaleam in l. si quis maior. num. 64. C. de transact. & Boer. cum alijs aggregatis per eum, in decis. 305. col. fin. vbi meminit istam esse communem, verioremq; opinionem, & ita extitisse decisum in Senatu Burdegalesi. Viuius opin. 958.

Periuro nunquam defertur iuramentum suppletorium communem dicit Soci. conf. 136. nu. 9. lib. 1. quod est duplicatum in conf. 155. lib. 2. Clar. in d. §. periurium vers. item periuro. P. Fichard.

Periurus non potest petere absolutionem à iuramento. communem dicit Fel. in c. 1. nu. 28. Limitat tamen tribus modis vt ibidem. I. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Periurus, non agit (inquit Dionis. Godofred.) scilicet contra iuramentum, sed præter iuramentum, ex sententia Baldi ff. de iureiur. l. alias. ver. item quod periurus lib. 2. praxis civilis tit. 4. col. 406. limitat etiam hanc opinionem Ioan. Monach. defensorio iuris. tit. 4. primo agere potest & accusare in crimine symonie, extra de symonia c. tanta est labes. Secundo in crimine lesa maiestatis 15. q. 3. c. penul. extra de confess. c. 1. Tertio cum suum vel suorum iniuriam prosequitur. 4. q. 6. c. omnibus. Quarto in crimine hæreseos. 2. q. 7. c. sacerdotes. D. Godof. ibid. col. 418.
- 2 Afferit Guido Papeus, reum infamem non posse obicere contra testem contra se productum. & si sit periurus aut infamis. q. 500. num. 3. innixus autoritate Bart. in l. in arena. C. de inoffic. testa. & in l. cum mulier in fin. ff. sol. matr. Periurium (inquit Godofred. repellit a testimonio in criminali, sed in civili diminuit de fide c. testimonium. de testib. Arbitrio tamen iudicis per tex. singularem, & meliorem de iure, secundum Bald. & per Abbat. ibi in c. licet. & ibi Felin. in 8. not. de probat. de quo per Glossam & DD. in l. 1. C. de summa Trin. & per Glossam, & Barto. in l. Cassius. ff. de Sena. Vbi Bart. plene distinguit etc. & hæc sententiam tria Aresta prolata Bordegala, Annis 1528. 1529. quas citat Ioan. Pap. lib. 9. tit. 3. Aresto 10.
- 3 In supremo tamen Parisensi Senatu determinatum est, periurum (etsi vindicta soli Deo reseruetur, l. 11. C. de iureiuran.) arbitrio iudicis multa pecuniaria, vel etiam honoraria plectendum esse. Anno D. 1553. Ioan. Papon. lib. 22. tit. 12. Arest. 10.

Periurus an infamis fiat iuris infamia? an sit beneficio priuatus, vel priuandus veniat? an ab ordine sacro deponatur? an de periurio puniatur, & per quem iudicem? Periurium verò non committitur sine dolo.

C A P V T III.

Periurus non fit infamis infamia iuris. communem dicit Fel. in c. testimonium. num. 20. de testibus. quem refert. præf. Conrad. versiculo, amplia etiã. Cla. d. lib. 5. §. periurium. in princ. P. Fichard.

Periurus non est priuatus beneficio, sed venit priuandus. Ripa in cap. 2. de rescr. nu. 1. communem dicit, & Fel. in c. ex parte. de rescrip. c. querelam. nu. 1. de iureiur. si tamen instituitur non valet institutio ipso iure. Lamb. de iure patro. lib. 2. q. 9. art. 15. com. dicit, cum est periurus. quia contrauenit contractui iurato per illum facto, vt per dictum Lamber. vbi etiam communem dicit Clar. lib. 5. §. periurium. Villal.

Periurus debet deponi, vt est communis opi. de qua Soc. in c. 1. nu. 112. de crim. falsi. Bonac.

Periurus ab ordine deponitur, & ratione periurij emphyteuta priuatur emphyteusi. Et ratione periurij quis agere prohibetur in causa, in qua periurus fuit secus in alijs, quod etiam habet locum in Episcopo qui pro periurio grauius punitur, vt est communis opi. à qua non est recedendum. vt dicit Ioann. de Selua. in tract. de beneficio. quæst. 2. par. 3. nu. 24. Tom. 4. Bonac.

2 Periurium non potest iudicialiter puniri in iurante, si iuramentum defertur in iudicio à parte parti: sed habet solum Deum ultorem. communem dicit Boer. decis. 305. nu. 4. vers. quid dicendum. Cla. d. §. periurium. vers. scias autem. Idem.

Periurus non potest de periurio puniri, si demonstret quod tale periurium nulli præiudicauit, neque poterat præiudicare, nam eo casu etiam si quis deliberatè peierauerit, non potest de periurio puniri in foro contentioso, sed habet in foro animæ solum Deum ultorem. communem dicit Ias. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. 2. nu. 1. ff. de iureiur. Ioan. de Amicis. conf. 109. in fi. Bero. q. 134. nu. 9. Cla. d. §. periurium. vers. potest etiam. P. Fichard.

3 Periurium ab ecclesiastico iudice non à iudice populi ordinario puniri potest. commune pronunciat Boer. decis. 305. num. 24. & nu. 5. Viuius lib. 1. opi. 159. in fi. Si autem neminem damno affecerit, & peierantis libertatem solum respexerit, nulla alia pena, quam Dei ultoris metu vindicatur. commune efferunt Ias. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. in 2. num. 1. ad fi. ff. de iureiur. Ioan. de Amicis conf. 109. in fi. Bero. q. 133. nu. 9. Si quis tamen id esse peccatum mortale negauerit, hæreseos crimen obstringetur. commune scribit Bello. conf. 77. nu. 6. Auin. & Periurium ab eo commissum, cui aduersarius in iudicio iusiurandum detulerit, non alio supplicio, quam Dei omnipotentis proculdubio vindicaturi terrore plectitur. commune affirmant Boer. d. decis. 305. nu. 4. vers. quid dicendum. Bero. d. q. 134. nu. 3. Aegidius Boss. in prac. tit. de periur. nu. 3. quidam in illis processurum communiter receptum ponunt, qui suscepto iureiurando super detegenda criminum veritate, quorum accusantur, illud susceperint, & violarint, Auin. & peierantis crimen ac pena eleuantur, & exinaniuntur, vel si periurium absque dolo commissum ostendatur. vt receptum interpretum dogma esse literis prodiderunt Ias. in l. videamus. in princ. num. 7. de in lit. iuran. Cag. num. 135. & seq. Clau. nu. 41. in l. si quis maio. C. de transact. vel si difficultas in conceptu prius iureiur. contigerit. commune pronunciant Gomez. & qui eum laudat I. Cla. in d. §. periurium. vers. item excusatur. E. Suarez.

Periurium non committitur sine dolo. communem dicit Ias. in l. videamus in prin. nu. 7. ff. de in litem iurad. Claud. in l. si quis maior. C. de transact. nu. 42. Cag. in ead. l. nu. 185. & seq. ideoque si probetur sine dolo commissum, non punitur. Clar. d. §. periurium. vers. excusari. P. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide de pena periurij Borgninum Caualcum, decis. noua per totam. Decisiones Rotæ Romanæ parte 3. lib. 2. decis. 92. Anastasii Germonium. lib. 3. de sacrorum immunit. cap. ultimo. Guidonus Pap. decis. Delph. q. 178.
- 2 Ita iudicatum est in supremo Parisensi Senatu, vt notat Ioannes Papon.

Com. V.J. Opin. De Deo, &

Papon lib. 9. Arest. tit. 6. de iureiurando. Aresto primo.

- 3 Quod iudices cognoscant & puniant de periurio seruant stylus, & consuetudo omnium curiarum presentis patrie Delphinatus, ut videmus in Assisiis quas tenent domini iudices locorum in quibus puniunt laicos de periurio inquit Papon. decis. citata. num. 4. Apposite ad hanc rem, Ranchinus. crimen aliud inquit est mere ecclesiasticum, de quo iudex ecclesiasticus solum potest cognoscere c. inquisitionis. §. prohibemus. de Heret. in 6. Aliud est crimen quod est mistum, de quo tam iudex ecclesiasticus, quam secularis potest cognoscere Panor. in cap. cum sit generale in princ. de foro compet. eo casu quo quis potest coram diuersis iudicibus conueniri, datur actio re electio coram quo velit reum conuenire, Panor. in eodem loco, inter crimina mere ecclesiastica enumerantur crimen hereos. d. §. prohibemus. Panor. in d. c. cum sit generale. num. 29. crimen vstratum, Sed Panor. ibi ponit contrarium: quia & index laicus de eo potest cognoscere. d. c. cum sit generale ergo erit crimen mistum. Crimen simonia est crimen mera ecclesiasticum Panormit. in eod. cap. num. 30. Crimen autem periurij, adulterij, sacrilegij: huiusmodi enim crimina sunt mista, Gloss. & Panor. in dicto cap. cum sit generale. Hec Ranchinus. ad dict. quæst.

DE SACRILEGII CRIMINE.

TITVLVS XXIII.

Sacrilegium commissum quando dicatur, estq; sacrilegium crimen vtriusq; fori. & de facto Papæ, & c. sacrilegos autem quæ nam pœna maneat.

CAPVT VNICVM.

- 1 acrilegium, vt propriè commissum dicatur, duo requiruntur de iure ciuili, primum, vt sit res sacra quæ furata est, secundò, vt furata sit in loco sacro. com. dicit Bart. in l. diu. nu. 1. ff. ad l. Iul. pecul. quæ refert Grillan. de diuers. crim. li. 3. q. 1. num. 5. Cla. d. lib. 5. §. sacrilegium. in princip. De iure verò canonico alterutrum sufficit. Cla. ibidem. P. Fich.
- 2 Sacrilegij crimen est vtriusque fori. Clar. quæst. 37. vers. item quæro. Bonac.
- Sacrilegium est, de facto Papæ, vel Principis iudicare. l. 2. C. de crim. sacrileg. & est communis canonum sententia. Deci. in consil. 602. & 603. Bonac.
- 3 Sacrilegium punitur pœna extraordinaria. communis est opi. Clar. in §. sacrilegium. vers. sed quæro. vide postea. Et sacrilegium punitur statuto laicorum, & statuto canonicorum. vnumquodq; in foro suo, vt est communis opi. Cla. vers. pone in d. §. Bonac.
- Sacrilegij pœna de iure ciuili est extraordinaria, secundum qualitatem rei, personæ, temporis & sexus, semper tamen est capitalis. com. dicit Salic. in rubr. C. de crimine sacrilegij in fi. quem refert Boer. decis. 254. num. 13. & Bertachinus in verbo, sacrilegium. nu. 17. Cla. d. §. sacrilegium. vers. sed quæro. P. Fichard.
- Sacrilegi puniuntur pœna capitis. Clar. quæst. 68. vers. sacrilegi. Bonac.
- Sacrilegi debent deponi, vt est communis opin. Soc. in cap. ecclesia. num. 45. de fortilegiis. Bonac.
- 4 Sacrilegij instar est dubitare de principis potestate, an is quem elegerit, dignus sit. l. 2. C. de crim. sacrilegi. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Sacrilegium committitur tribus modis, scilicet cum sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro aufertur. c. quisquis. in fi. 17. q. 4. & glo in c. sacrilegium. & in l. sacrilegij pœnam. & l. sacrilegij capite. Bart. ff. ad l. Iuliam peculatus. At verum sacrilegium de iure ciuili est quando aufertur res sacra de loco sacro, vt notat. in d. l. sacrilegij pœnam. & sacrilegij capite et l. Diuus & ibi Diuus & Bart. quævis de iure canonico sufficiat alterum. Boer. decis. 154. num. 12.
- 2 Ita in senatu Pedemontano determinatum scribit Octavianus Cacheranus decis. eiusdem senatus. 103.
- 3 Quidam conati sunt asserere pœnam sacrilegij esse ordinariam l. sacrilegi capite puniuntur ff. ad l. Iuliam peculatus. Nam illa est pœna ordinaria quæ pro delicto apponi consuevit vt not. Bart. in l. si quis vna. ff. de priuatis delictis & in l. hodie ff. de pœnis. In contrarium tamen standum est, quod sit pœna extraordinaria, & arbitraria pro qualitate maleficij, l. lege §. mandatis. ibi, sacrilegi extra ordi-

nem digna pœna puniuntur. ff. ad l. Iuliam peculatus. & l. sacrilegij pœnam. ibi debet pro consul pro qualitate. eodem tit. & quamuis d. l. sacrilegij pœna capitis plebendos sacrilegos voluerit, non tamen sunt morte plebendi. Canonistæ enim in cap. qualiter & quando, de accusat. septem constituunt sacrilegij pœnas. tres scilicet capitales, mortem damnationem in metallum, & deportationem siue exilium l. 2. ff. de publ. iud. & Gloss. ij in l. transigere. & ibi omnes C. de transact. & similibus. Et quatuor quasi capitales, relegationem, infamiam, dignitatis amissionem, officij priuationem seu interdictionem. Hostien. in summa tit. de pœnis. §. perpena igitur. & Capol. in consil. 63. incipiente, veniendo ad aliam quæstionem. Quoties autem capitali crimine intelligitur mors, addi solet clausula (vltimi supplicij) vt colligitur ex text. l. presenti. in princip. C. de ijs qui ad eccles. confug. ibi capitali & vltimi supplicij animaduersione plebendis. & text. in l. vbi in fin. C. de falsi iudex itaq; ex circumstantijs criminis, personæ, horæ, temporis vel loci, etc. pœnam mitiorem vel grauiorem debet imponere. Quare contra sacrilegium, qui vas seu custodiam in qua corpus Christi sanctissimum reponebatur custodiendum, acceperat, & ad illud rumpendum pedi substravit, cum in ea adhuc esse sacratissimum corpus Domini nostri Iesu Christi; calceoque ligneo quo induebatur vehementius percusserat in curia Bordogalensi pœna mortis imposita est, vt patet per arrestum, diei 17. martij Anno 1527 Idem & per aliud arrestum in eadem curia iudicatum 10. Septembris, Anno 1525. contra Palamidem de Poy a iudice ordinario de Pontibus ad curiam appellentem. Et cum duo iuuenes die Iouis sancta patenam, & calicem in quo fuerat ad adorandum sacrosanctum Corpus Christi de more & ritu ecclesie repositum, hoc ibi supra altare dimissum cepissent, ideo senatus Bordogalensis eosdem mitius agendo ratione ætatis licet tali die hoc commiserint condemnauit esse duobus sabbathinis diebus per quadria & loca publica parochie, in qua sacrilegium commiserant predictum fustigandos: & qualibet die Dominico proximo in camisia nudos cum face seu tæda (dum ibi magna celebraretur missa) reatum seu chordam in collo gestantes, alta & clamorosa voce tempore eleuationis Corporis Christi benedicti venia & misericordiam ei petendum: ad calicem fractum, vna argenti marcha ei addita reficiendum, eosdemq; iuxta cap. vet. de furtis. a seneschallia Basatensi banniuit perpetuo latum Arrestum die 11. Maij Anno 1528. Boerius vbi supra & Ioan. Papon. lib. 24. tit. 10. Arresto. 3.

- 4 Examinari non debet is, cui aliquid concessum est motu proprio, quia de voluntate principis est, vt illi velit conferre: Et instar sacrilegij est dubitare an dignus sit, quem princeps elegerit. l. 2. C. de crim. sacril. Quod in curia Parisensi non seruatur: & in Rota Romana, ne alioqui locupletes imperiti, pro idoneis, præter ius, & æquum admittantur. Dioniss. Godofred. lib. 1. praxis ciuilis. tit. 4. de constitutio. princip. col. 167. a.

DE SIMONIA.

TITVLVS XXV.

Simonia quid, & quando verè committitur. Commissa autem in ordine suscepto, quid iuris. Est ex criminibus exceptis, & merè ecclesiasticum. Notorius verò simoniacus est ipso iure, ab officio suspensus.

CAP. VNICVM.

Simonia est, quando veditur spirituale, vel illi annexum, vt est communis opin. Clar. in §. simonia. in prin. Bonacoff.

- 1 Simonia vera non committitur, nisi concurrat pecuniæ vel rei alicuius exactio vel promissio, illa enim quæ precibus & gratia fit, non est propriè simonia, nisi preces fiant illa mente & intentione, vt notoriè indignus præferatur digno. com. dicit Gomes. super reg. can. de trienniali possess. q. 12. Cla. d. lib. 5. §. Simonia. in princip. P. Fich.
- 2 Simonia non est: si quis recipiat aliquid pro labore suo, vt pro sacramento ministrando, dummodo non veniat in pactione rei spiritualis & sit aliquid modicum. com. dicit Card. Alex. in c. iudices. ver. in ea. pro sacramentis autem ministrandis, ita vt ipsa sacramenta emanant non licet aliquid dare, & hoc, tam secundum sacros doctores theologos, quam canonicos, vt dicit. Foller. in præf. cri. cano. num. 35. Cla. d. §. simonia. ver. 1. Idem.
- Simoniā non dicitur committere, qui licentiam concedit docendi, sed quasi simoniam, vt est com. opi. Cla. in §. simonia. vers.

vers. vltius quæro. Pro officio autem consequendo principilicet quid offerre & dare, licet palam, non clam. Secus si aliis, vt est com. opi. Clar. in d. 5. simonia, ver præterea. Aliàs esset infamis & puniretur pœna 100. aureorum. Et tenentur initio officij officiales iurare, q̄ non dederunt, nec dabunt aliquid pro tali officio, vt ibi per Cla. Sed hoc recessit ab aula. & vt dicit Alb. in l. 1. de offi. assesso. Iam nunc iudicium nihil est, nisi publica merces. Bonac.

Simonia commissâ in ordine suscepto, non dat, neque præbet aliquo modo executionem huius ordinis, imò impedit executionem omnium aliorum, & sic simoniacus iste est suspensus ab ordine per simoniam suscepto, & ab aliis ordinib. secundum text. in c. præter. §. verum. 32. distinct. Innoc. & omnes in cap. tanta. de simo. Hostien. in summa. tit. de simo. §. quæ pœna. Siluest. in ver. Suspendio. q. 7. Archid. in c. ordinationes. 1. q. 1. Innoc. & Abb. in c. per tuas. il. 2. nu. 5. de simo. & S. Ant. in sua summa. in 3. part. tit. 27. c. 11. quorum opinio communis est: vt per Scriben. in c. si quis. co. tit. & in d. c. tanta.

Et hoc procedit quoque in simonia commissâ in beneficio, videlicet, q̄ simoniacus iste est ipso iure priuatus beneficio: secundum Præpo. in c. præbyter. col. fi. 1. q. 1. & in c. statumimus in 1. & 2. col. in ea. q. Et licet opinio hæc olim per aliquos Doct. dubia redderetur: hodie tamen per constitutiones modernorum Pontificum simoniacus ipso iure beneficio est priuatus. teste Fely. in c. in nostra de rescrip. & in c. 2. eo. tit. & Couarr. in regula. peccatum in 2. par. §. 8. vers. apud veteres. fol. par. 192. de regul. iur. in 6. Imò in concilio Constantensi sess. 43. fuit facta determinatio ita clara, perspicua, & aperta, vt non accadat amplius vllo pacto circa hæc dubitare: vt constat in extrauag. exordiente. Multa. vbi Martinus Papa ita inquit: Sacro approbante Concilio declaramus, quod ordinati simoniace ab executione suorum ordinum sint ipso iure suspensi, electiones, aut postulationes, confirmationes, & quauis prouisiones simoniace ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, personarum, officiorum, & beneficiorum quorumcunque deinceps factæ, nullæ sint ipso iure, nullumque per illas aut cuiusque acquiratur, nec promoti confirmati, aut prouisi faciant fructus suos: sed ad illorum restitutionem, tã quam iniuste ablatorum teneantur: statuentes insuper, quod dans, & recipiens ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, etiam si Pontificali, aut cardinalatus refulgeat dignitate.

Item in alia extrauaganti facta in anno secundo sui Pontificatus, incip. Dâmnabile, confirmat omnes excommunicationes, suspensiones, priuationes, & interdicta, & alias censuras latas à summis Pontificibus contra simoniacos, quas incurrere vult ipso facto omnem simoniacum occultum, vel manifestum, vbicumque simoniam commiserit, cuiusque status, etiam si Episcopus, aut Cardinalatus, aut quauis alia ecclesiastica, vel temporalis refulgeat dignitate, dictarum excommunicationum, suspensionum, & pœnarum absolutione sibi reservans, nisi in mortis articulo. nec vult, quod virtute concessionis, indulti, aut cuiusque facultatis absoluendi concessæ, vel concedendæ à Sede Apostolica possint absolui, nisi specialiter de peccato simoniæ autoritatem absoluendi contineant. Hoc idem statuit Eugenius in alia extrauag. incip. Cum detestabile. vbi excommunicat omnes simoniacos, tam in ordine, quam etiam in beneficio, & absolutione reservat sibi, & successoribus suis præterquam in morte: nec vult (sicut & Martinus) quod possint absolui nisi mentionem faciat de simonia.

Et sic omnes simoniaci in ordine, & beneficio, & omnes mediatores, & procuratores, & consentientes sunt excommunicati, quoniam vt ait Paul. ad Rom. Qui talia agunt digni sunt morte, non solum, qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Et ideo scriptum est: Nemo assumat sibi honorem, nisi vocatus à Deo tanquam Aaron.

Et simoniacus per dictam extrauag. Cum detestabile. Eugenij, seu Paul. 2. in tit. de simonia. est excommunicatus ipso iure, & ipso facto. Vnde hæc verba posita ibi cõtra simoniacum, canonem inducunt latæ, non autem ferendæ sententiæ: secundum Gloss. in c. in pœnis de reg. iur. in 6. & in c. quemcunque de heret. in 6. Ias. in l. 2. col. 4. C. de iur. emphyt. & Abb. in c. 2. circa finem de foro comp. vbi recitat istam esse communem. idemque fatetur Cassadorus in decis. 1. nu. 2. 4. & 5. in tit. de simonia. proferendo quoque hoc vtile, & magnum verbum, q̄ ita in curia Romana tempore suo interpretata fuit dicta extrauag. Cum detestabile.

Imò aduerte, quod obtinere beneficium per simoniam esset crimen hæresis: vt est tex. apertus in d. c. presbyter. & per istum tex. quod emere, vel vendere ordinem, & ecclesiam, seu

altare, id est executionem altaris, decimas, & ipsum sanctum simoniacam hæresim esse nullus ignorat.

Postremò aduerte similiter, quod simonia esset, si aliqua pactio interueniret de soluendo aliquod pro ingressu religionis, etiam dato, quod monasterium sit tenue Et sic monachi, seu moniales facientes pactum super recipiendo, exigendo, accipiendo aliquid quasi pretium pro ingressu religionis, incurrerent certè in crimen simoniæ: secundum Gloss. Abb. nu. 2. & 6. Fely. sub nu. 1. & seq. & alios omnes in c. non satis. de simonia, & Beatum Thomam in 2. 2. q. 100. art. 3. in solu. ad quartum, & ibi Caiet. & S. Antoninũ in 2. par. suæ summæ tit. 1. c. 5. §. 18. & ista est communior & tutior opinio.

Et ita reperio respondisse in facti contingentia Reuerendiss. D. Alexandrum Argulum de Tagliacotio, Episcopum Terracinæ, verè vas summi ingenij, & maturi iudicij plenum, & fontem legum vberissimum & indeficientem: qui à Paulo Tertio consultus super contractu celebrato per Comitem Pitiliani cum monasterio monialium Urbis veteris de recipiendo quandam suam neptem in ipso monasterio sub promissione certæ quantitatis pecuniarum, num ipse contractus valeret: inspexi hisce oculis in suis scriptis consuluisse, respondisseque prædicto sanctissimo Pontifici maximo huiusmodi contractum vanũ, frustratorium, simoniacumque fuisse. & huic opinioni acquiescunt etiam Raymundus in eius summa. in tract. 11. de simonia. in ti. Nunc accedamus ad textũ. ante finem, Ioan. Tabienfis. in sua summa Tabiena in ver. simonia. §. 63. & Bartholomæus Fumus in summa Armilla in verb. Simonia. §. 50.

Imò etiam prætextu paupertatis, aut cuiusque alterius causæ non licet facere pactum pro ingressu cuiusque religionis, sic. n. expressè cauetur in c. quàm pio. 1. q. 11. vbi dicitur: Cesset omnis pactio, cesset omnis conuentio, accedat gratis, & c. & ita firmat Abb. in c. quoniam. sub nu. 5. vers. ad propositum dic. de simonia. & Diuus Dionysius Carthusianus in summa fidei Orthodoxæ. lib. 1. art. 7. & lib. 2. art. 2. de simonia. ad agentes nullo modo excusari à labe simoniæ. Et licet Ang. de Clauasio post Rodo. relatum per eum in sua summa in verbo, Simonia il. 4. sub. §. 4. aliquibus rationibus sophisticis, & in sua ceruice fundatis audeat asseuerare contrarium in foro conscientiæ, videlicet, quod vbicumque monasterium foret tenue, liceret quippe monialibus pacisci cum ingrediente religionem, ac ab ea recipere quantitatem muneris determinatam, etiam ex pacto conuentam, & promissam inter partes. Et quamuis etiam Caietanus in 2. 2. q. 100. art. 3. ad. 4. videatur inhærere opinioni huic, asserendo, quod vbicumque taxatus foret numerus monialium in monasterio, quæ possent absque penuria sustentari, quod tunc supra huiusmodi numerum nulla recipi posset, nisi ea quæ solueret mille aureos, vel aliquid simile pro sustentatione, potius quàm pro ingressu monasterij. Et si etiam Nauarrus in tract. de redditibus beneficiorum ecclesiasticorum. in quæst. 1. corollario 39. sub nu. 99. & seq. fol. par. 150. & seq. ad rationes istorum videatur se adiungere: tamen quicquid asserant memorati Theologi sine lege, vanũ foret recedere à prima sententia tanquam sacrosancta, & in anima legis radicata. Quocirca ad euitandum omnem notam simoniæ iure cautum est, ne in monasteriis reddituarum monialium, aliqua recipiantur ultra facultatem locorum: prout habetur de statu regularium, c. periculofo. lib. 6. vbi disponitur, distinctius inhibemus, ne in monasteriis ordinum non mendicantium mulierum deceterò aliquam recipiant in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorũ bonis, vel prouentibus absque penuria sustentari: q̄ si secus factum fuerit irritum decernimus. Et ita præcipit Concilium Tridentinum etiam sess. 25. cap. 3. ne plures moniales admittantur in monasteria, quàm ex eorum redditibus, absque penuria earum sustentari possint. Et sic denique perstringendo præsentem materiam, si monasterium sit abundans, vllus simpliciter minimè debet esse tractatus, ac peccatum & temporalibus in receptione monialium: secundum S. Antoninũ vbi supra. sed hoc videtur contra communem hodiernum abusum: quia quantò monasteria sunt abundantiora, tantò moniales volunt habere maiores dotes: ideò non absque iustissima causa dicunt parentes frequenter, q̄ habuissent meliorem forum, si tradidissent filias suas nuptui, quam in ponendo eas in monasterio. Vnde abstinendum est omnino ab huiusmodi simonia, cum puniatur spiritualiter, corporaliter, & eternaliter, & temporaliter etiam: vt demonstrat Beatus Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus in fine epistolarum Beati Augustini, ibi referens, q̄ in quodam monasterio monialium talis era consuetudo, vt nulla ibi reciperetur, nisi secum asferret certam pecuniam

Com. V. l. Opin. De Deo, &

summam. Erat autem in monasterio hoc quædam sanctimonialis annosa, & virtutibus prædita, quæ huiusmodi vitium, & labem peccati plurimum abhorrebat. cumq; hæc quædam nocte orationi vacaret, illi apparuit, affuitq; beatus Hieronymus, præcipiens eidem, ut ad Abbatissam iret, & eam admoneret, ut à mentionata simonia abstinere cum ceteris monialibus suis, sin aliàs grauis ira Dei super monasterium citò descenderet, his itaque dictis & narratis disparuit visio. Manè igitur factò dicta sanctimonialis, hæc nota fecit Abatissæ, & toti monasterio: non solum, semel sed bis, & ter etiam, verum semper fatua reputabatur, & deridebatur quoque. post dies igitur decem iterum ea orante affuit Beatus Hieronymus præcipiens, ut iterum rediret ad sorores suas, & illis nuntiaret ex parte Domini, ut abstinerent ab ipsa labe, prout egit, quod iussit vir sanctus, qui paulò ante diem clauserat extremum. sed neque sic sæpè admonitæ penitere voluerunt, quinimò eam minis, & cachinnis repulerunt. post hæc igitur illa admonita diuinitus limites monasterij prædicti egressa, ecce mox totum ipsum monasterium corruit opprimendo, perimendo, & occidendo omnes antedictas moniales.

¶ Et de hoc mirandum non est: quoniam non valet modo aliqua consuetudo ipsa permittens simoniam. c. nō satis. & c. seq. c. iacobus. & c. veniens. de simon. & extrauag. Urbani V. posita inter extrauagantes cōes. li. 5. tit. de simon. incip. Sanè ne in vinea Domini, quam Antoninus ille sanctissimus in sua summa in tit. de censuris. & Fely. in c. simonia cē. ante fin. & in c. quoniam. circa finem, ver. item ad intellectum de simon. asserunt asseritiuè potius, quam dispositiuè eundem Urbanū V. declarasse non extēdi ad moniales pauperes, nec eas comprehendere, quæ aliquid accipere consuevere vigore consuetudinis, sed quicquid isti Doctō. asseuerent asseritiuè, ut suprà, sine lege, & absque authentico testimonio, vanum atque hæreticum foret recedere à determinatione prædicti canonum.

Et licet ex pacto Abbatissæ, seu moniales super recipiendo moniales, aliquid recipere nequeant absque labe simoniæ, nihilominus spontè possunt oblata quantacunque sint recipere, dummodo non interueniat aliqua corrupta intentio, & in hoc concordant, & cōcurrunt cōiter, & concorditer omnes Doct. tā Theologi quā Canonistæ, & hoc idē expresse continetur in c. sicut Episcopum. i. q. 1. i. & in d. c. quā pio.

Sed si qua puella vellet ingredi aliquod monasterium reddituatum, quod haberet suum numerum monialium, quem quicem numerum sustentare præcisè posset, & non ultra: tunc circa hoc tradunt optimam cautelam, seu consilium potius. Ray. Hostien. & Io. And. in c. tua. de simonia. dicentes, q̄ istæ moniales reddituata possent hæc verba, vel similia respondere, seu proferre volenti monasterium earum intrare: Nos libenter, & gratis reciperemus te ad consortium nostrum spirituale: veruntamen, cum bona nostra exigua sint, nec sufficiant nobis & tibi, asser tecum vnde possis viuere, vel sic prouideas tibi vnde viuas, ne cogamus mendicare propter te, & tunc secundum memoratos Doct. si ingrediens tale monasterium bona sua secum afferat, siue in toto, siue in parte: quia fortè magna forent, & multa, non committeretur simonia: dummodo hoc non dicatur in fraudem, sicut pleriq; faciunt.

¶ Sed aduerte, q̄ licet hæc remedia tradantur ad euitandā simoniam, q̄ per viam protestationis, siue intimationis dici debeat per moniales pauperes volenti intrare monasterium, ut se cum aliquid apporret vnde posset viuere: prout ita discurret Abb. in d. c. non satis. sub nu. 6. & in d. c. quoniam. sub nu. 5. tamen ibi profert vnum magnum, vtileq; & fauorabile quippe verbum animæ: cautius, tutiusq; fore abstinere ab istis remedijs, & cautelis tanquam conscientia perniciosas, & hoc idem firmat, & aduertit etiam ibidem. Ant. de But. Sed si pater relinqueret monasterio in suo testamēto pro alimentis filia suæ monachadæ, valeret quippe, & dubio procul legatū ipsum, si redditus monasterij sufficientes non foret: ut firmat Bar. in l. Titio cētū. §. 1. de cond. & demon. & Alex. in l. 2. sub nu. 4. C. de instit. & subit vbi admittit istam esse magis communem opinionem, & illustrissimam, & omni laude dignissimam. D. Card. Alban. etiam in lucub. ad Bar. & l. Barbarius. nu. 18. ff. de offi. prat.

Ceterum secundum Host. vbi sup. casu quo aliqua puella esset gratis recepta ad religionem, cuius parentes post receptionem tanquam ingrati nihil vellent dare, ac soluere monasterio, cum tamen tenue sit, possent moniales agere contra patrem pro alimentis filia, & si pater mortuus esset, possent agere ad partem suæ hereditatis nō enim posset priuari portione siue legitima ob ingressum religionis, nisi ipsa spōte iuri suo renunciasset: ut patet in c. si qua mulier. 19. q. 3. Et sic, q̄ filia post ingressum monasterij possit à patre petere dotem

suam, firmavit etiam Bal. in l. si. col. 2. C. de dot. promiss. Geor. Natta in repe. c. quamuis. col. 3. 2. de pact. in 6. Barthol. Socin. consi. 81. col. 4. vers. sed restat. consi. 230. col. fin. & consi. 141. col. 1. & seq. vol. 2. & Pet. de Ancha. consi. 108. vbi cōcludit statutum excludentem feminas extantibus masculis non excludere monialem professam. Viuius opin. 724.

Simoniam est ex criminibus exceptis, etiam si sit commissæ tantum in beneficio. com. dicit Are. in c. cum P. Manconella. nu. 27. de accus. & consequenter in ea locum habent quæ dicuntur de alijs criminibus exceptis. Cla. d. lib. 5. §. simonia. vers. scias autem. P. Fich.

3 Simonia crimen, est merè ecclesiasticū, ideoq; iudex secularis non potest de eo cognoscere. gl. in ca. cum sit generale. in fin. de for. compet. quem doctō. communiter sequi dicit Ana. in c. 1. de simonia. nu. 9. Clar. d. §. simonia. vers. hoc crimen. P. Fich. Bonacoss.

Simonia crimen non habet locum in curia Romana. com. dicit Fely. in c. cum venissent. de iudi. ut illum refert Apostil. ad Abb. in c. extirpandæ. §. qui verò. nu. 53. de præb. videtur autem dicendum non committi in curia Romana, quum sit ibi præsentē Pontifice tolerata, sicut & crimen ambitus non dicitur committi in aula principis. Hæc Clar. d. §. simonia. vers. Item quæro. Idem & Bonacoss.

Simoniacus notorius est ipso iure suspensus ab officio, ut est comm. opin. Clar. in §. simonia. vers. sed quæro. Et clericus non est beneficio priuatus, vel alius propter conditiones, & illicitas pactiones, modo non contineant veram & puram simoniam. P. Fich. & Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Adde preces porrigere propter beneficium non esse simoniam, dummodo hæc concurrant, primo ut partes interponens habeat respectum solum ad Deum, & ipsius obsequium, & non ad potentias, & diuitias seculares. Secundo quod persona sit digna. c. qui episcopatum. 8. q. 1. Tercio quod preces interponantur ex necessitate pro beneficio simplici, vel in genere, & alias indiget, si autem procurato, id est ut eligatur ad curam animarum, vel in Prælatum, tunc preces sunt iniuste, etiam pro digno. c. ad aures de rescrip. 1. q. 2. clericos. & q. 1. illi autem, & ut inquit textus. 1. q. 1. c. nullus itaque. et Sylua in verbo simonia. q. 16. ver. 3. tāquam honoris ambitiosus exciendus est: nam nihil hac ambitione detestabilius, ut inquit text. & gloss. in extr. Io. Vin. de præben. cum circa spiritualia versetur. C. de Episc. & cler. l. si quemquam. Vnde de hac ambitione scribit Bernardus, o ambitio ambientium Crux, id est pœna, quomodo omnes torquens, omnibus placet. Iac. de Graphijs. libr. 2. de cels. aurear. Casuum conscientia. cap. 96. num. 63.

2 Guid. Papæus quæst. 80. affirmat se in curia parlamenti Delphinali vidisse concedi plures litteras præcisas vim sententia definitiue, continentes contra parentes monialium, qui pro introitu filiarum suarum in monasterium Montisflurij se obligauerant priorissæ cum iuramento, & alijs clausulis opportunis, sed credere se inquit, quod per inaduertentiam fuerint cōcessæ, ex eo quia pars rea hoc non opponebat. hæc ille. Imo de iure fortasse concessæ fuere, ut ipsi autumant. Nam licet sacramenta sint libere conferenda, adeo ut nil nomine sepultura, exequiarum mortuorum, benedictionis nubentium, ingressionis monasterij, & huiusmodi exigi possit, ut in c. audiuimus, & seq. extr. de simonia. veruntamen possunt laici compelli pias & laudabiles consuetudines obseruare, si quæ super his fiunt, ut in c. abolendæ. per glo. in verb. exigere. de sepult. & ad hoc per superiorem cogi possunt officio iudicis implorato: ut dicit gloss. in cap. ad Apostolicam. in ver. laudabilem. extr. de simon. Dom. Innocentius ibi aliter sentire videtur, sed est communis opin. doctōrum, quod prædixi, ut dicit Fely. in d. c. ad Apostolicam super gloss. fin. in fin.

3 Vide quæ supra annotauimus titulo 23. de periurio. & Iacob. de Graphijs diff. cap. 96.

DE VSVRIS.

TITVLVS XXVI.

Vsura an sint omni iure prohibita, ita ut a nemine exigantur: & qñ usura propriè committatur.

CAPVT I.

Suræ sunt omni iure prohibita, ut est com. opin. de qua Cla. in §. usura. vers. sciendum. & vers. seq. primum de iure naturali, ut communem dicit Dida. cus lib. 3. resolut. c. 1. num. 5. Ant. Burgos in cap. ad nostram. numero 20. de emp. & vend. com. dicit. Secundo de

de iure diuino, vt communem dicit Didac. ibidem. Tertio de iure canonico. tot. tit. ext. de vsur. Quarto de iure ciuili per ius authenticorum, vt communem dicit Alber. ind. cunctos. nu. 15. C. de summa trinit. & fide cathol. mo. in l. i. ver. & aduer. ff. de solutio. Abb. in c. cum sit generale. nu. 18. de foro com. pet. Ias. in §. omnes. nu. 14. instit. de actio. & l. cunctos populos. nu. 47. Berous in rub. de vsur. nu. 82. Et licet Alc. in c. i. nu. 78. de offi. ordi. dicat communem esse, q̄ lex ciuilis non prohibeat vsuras, commune ponunt Ias. in §. omnes. nu. 14. instit. de act. Berous in rub. de vsur. Alc. in c. perniciosam. nu. 74. de offi. ordi. latè Didac. Coua. lib. 3. resolu. c. i. num. 5. & seq. Marquard. de iudæis. par. i. c. i. nu. 6. ver. non obstat. cū nu. præcedentibus. tamen Clarus dicit prædictam esse veriore, & magis communem. d. lib. 5. §. vsura. vers. secundum. P. Fichar. in vers. vsura. & B. Villal. in vers. vsura.

Quamobrem consuetudo, vel statutum quod etiam viduis aliquid vsuræ nomine præstari iubet, quoad etiam ipsarū dos illis soluatur, nullius ponderis momenti; est commune proferunt Ias. in §. fuerat. nu. 9. instit. de act. Rochus Curt. in c. vlt. q. i. nu. 18. & seq. de consue. P. Fich.

Vsuras nec iudæis quidem licitas esse. communem dicit Curt. iun. in l. eius qui in prouincia. nu. 5. ff. si cert. pet. Alex. de Neuo. conf. 100. nu. 1. 9. & 13. & conf. 101. nu. 14. Cla. d. §. vsura. vers. hæc autem. Fich.

Vsura per hostes licitè ab hostibus exigi nequeunt: & sic non est permittum, licitūve scenerari hostibus ipsis, & ab eis recipere vsuras: secundum Doct. in cap. ab illo. 14. q. 4. Fratrem Ioānem nostrum Aquilanum, in sermonibus quadragesimalibus, nuncupatis lima viriorum, in sermo. 37. de vsura. col. 11. vers. Quinto facit contra legem. Ioan. de Ana. & Beroum, cum alijs signatis per eos, in c. i. nu. 114. de vsuris. vbi ostendit istā esse communem opinionem contra glo. in d. c. ab illo. Host. in c. salubriter. de vsuris. Roma. singul. 169. Socin. in tract. fallen. in regu. 3. nu. 29. Io. de Arno. problema. 5. Marfil. in l. i. §. præte rea. nu. 34. ff. de quæstio. Carrerium in tract. de hæret. sub nu. 10. & Lallum de Tuscia, in constit. Regni, Vsurariorum. libr. 1. nu. 11. contrarium, & contra sanctam matrem Ecclesiam sentientes. Et dictam communem sequitur & declarat Sanct. Antoninus Archiepiscop. Floren. in sua Summa in 2. par. cap. 7. Quia vsuræ vorago. vers. Quæritur, vtrum sit licitum mutua re hostibus vsuram, vbi firmat, q̄ ab hostibus licitè recipitur non ratione mutui, sed iure dominij, q̄ habet in illos, & vt recuperet rem suam, quam non potest ab iniusto possessore, nisi mediante mutuo recuperare. & ait ita intelligi. d. c. ab illo.

Quia dominia, & iurisdictiones esse non possunt apud Sacrosanctos: secundum Hostien. Ioan. de Lign. & alios in c. super his, extr. de voto, & Sanct. Bernardinum Protectorem nostrum in suis sermonibus de Euangelio æterno, sermo. 42. art. 3. c. i. circa fin. & sermo. 37. arti. 3. c. 8. incip. octauum eorum scutū est, hoc naturale iniustum nulli vtique debet fieri. & Sanct. Antoninum vbi supra, qui meminit istam esse communem opinionem contra Innoc. contrarium asserentem in d. c. super his.

Et communis mentionata in principio posita, hac ratione probatur. Siquidem omnes homines dicuntur nostri proximi, quia sunt nostræ naturæ participes, & eos, siue Iudæos, siue infideles, debemus tanquam proximos diligere, & Deum pro eis orare. c. proximos. de penit. dist. 11.

Et Sanct. Thom. in 2. 2. q. 78. art. 1. dicit, q̄ debemus omnem hominem habere quasi proximum; & fratrem, præsertim in statu Euangelij, ad quem omnes vocantur.

Similiter dicit Origines in homilia Euangel. Matthæi, qd̄ legitur in 6. feria post 1. dominicam quadragesimæ: Diligite inimicos vestros, siue paganos idolorum cultores, siue hæreticos infideles. isti enim sunt inimici nostri: isti veritatis aduersarij: istos ergo diligite, mala eis non faciendo, nec aduersa optantes, sed diligite eos, vt proximos, & eorum errorem spernite, sicut abominationem: propterea iterum orate pro calumniantibus vos, vt ipsi a malis cessent, & desistant ab impietate, & iudicium condemnationis effugiant: orate pro illorum remissione, & vestra pace, pro illorum conuersione, & vestra tolerantia.

Idem firmat Augustin. in libr. de doctrina Christiana, dicens, q̄ omnis peccator, in quantum peccator est, non est diligendus: & q̄ omnis homo, in quantum est homo, diligendus est propter Deū. & in psal. 11. & in libr. 8. de trinit. sic inquit: In bono enim diligendus est proximus, nō in malo. & de hoc habetur apud Magistrum. Sentent. lib. 2. dist. 27. & dist. 29. & c. 1. & seq. in quibus locis concludit plura allegandō, q̄ Deus nullum hominem excipit a præcepto: Diliges proximum tuū sicut teipsum. Viuius opi. 1050.

Vsura propriè committitur duntaxat in contractu mutui,

non autē in cæteris contractibus: & sic vsura regulariter committitur in solo contractu mutui: secundum gl. in c. conquestus. de vsuris. quam sequitur totus mundus, teste Soci. confil. 88. nu. 9. vol. 2. & sequitur quoq; Alex. de Neuo. conf. 95. nu. 9. Alfonso Guerrerius in thesauro Christianæ religionis. in ti. vsuris, in monte pietatis, & interesse. c. 67. in prin. Socin. iun. in notabili casu, in conf. 66. nu. 4. & conf. 27. nu. 8. vol. 4. Frater Ioan. conciuis metis eminentissimus Theologus in sermonibus quadragesimalibus. serm. 36. Non est hic homo à Deo. col. 2. & seq. Rosarium Bussi in sermonibus prædicabilibus, in 1. par. serm. 27. in litera L. Abb. in rub. de vsuris. & in c. fi. co. tit. & cum d. gl. omnes transeunt secundum Dec. qui similiter eam sequitur conf. 119. nu. 3. & ista est communis opin. secundum Soc. conf. 176. vol. 2. & in d. conf. 88. nu. 6. & 16. Lauren. de Rodulphis in tract. de vsuris. in prin. num. 10. & in par. 3. q. 1. col. 1. Hierony. de Luca, in tract. de cambijs. q. fi. nu. 48. Ambros. de Vignate, in tract. de vsuris. in prin. & Dominicum de Soto, in tract. de iust. & iure. lib. 6. q. 1. art. 1. Bero. in d. rub. de vsuris. nu. 37. & 45. cum alijs seq. vbi adducit rationes, & conf. 168. in præsentī causa, prima facie dicendum num. 1. cum alijs seq. & nu. 16. vol. 1. vbi hoc declarat vtiliter, & Cranet. conf. 15. nu. 6. & 17. & S. Bernardinus protector noster in sermonibus suis de Euangelio æterno. in serm. 36. art. 2. c. 1. & seq. & in serm. 37. art. 1. c. 2. vbi hoc efficacissimè probat aliquibus quidem non spernendis rationibus. Viuius opi. 1051.

Pecuniam sub ea conditione mutuans vt gaudeat domus habitatione illius qui accipit pecuniam tandiu accipiens vtatur pecunia, committit vsuram. Pau. Cast. & Salic. in l. si ea pactione. C. de vsuris.

2. Vsura constituitur ex modicitate pretij cum pacto de re-
trouendō. Corne. conf. 4. vol. 1. Thom. Ferr. in cautel. 17. commu. dicit, & si non sit modicitas pretij, hæc duo non sufficiunt, nisi sit solitus scenerari. Alex. conf. 107. vol. 4. quem refert & sequitur Ias. conf. 150. vol. 4. Villal. Nota ad intellectu. l. i. tit. 1. lib. 8. ordinatio. Idem & vezinus.

Vsura consistere potest non solum in pecunia, sed & in alia re æstimabili & reducibili ad pecuniam. l. cum non frumentū. & ibi Cast. C. de vsuris. si enim mutuatur pecunia, & agatur, & fiat restitutio in frumento, vel in alia quantitate mutuabili committetur vsura, si illud quod datur excederet legitimum modum vsurarum. ita ibi tex. & in l. si ea pactione. & ibi Cast. de vsuris. Bellac.

Ementes terras seu possessiones ab ecclesijs, vel Monasterijs cum pacto, q̄ post eorum mortem ad ecclesias ipsas reuerterentur, committerent vsuram: ex eo, q̄ homines speraret diu viuere, & sic sperarent se amplius percepturos de prouentibus possessionum, quam sit pecunia, quam dederunt vt voluerunt Raymundus, & Goffr. in Summa de vsuris, & alij relati per Boer. decis. 444. sub nu. 35.

¶ In contrariam verò partem, videlicet, quod huiusmodi emptores possessionum Ecclesiæ eorum vita durante nou committant vsuram, & valeat talis emptio, inclinarunt Hostien. in summa de vsur. §. an aliquo casu. col. fin. Ioan. And. in rub. de vsur. Archi. & Ioan. de Eantu. in cap. quicunque. 13. q. 4. Pet. Cynusque in l. si pater puellæ. C. de inoffi. testa. & in l. si ea. C. de vsur. vbi etiam Bal. Oldr. conf. 160. Roma. confil. 202. & 424. & istorum opinio communis est, & veriore eam sequendo vocat Boer. in d. decis. 44. nu. 35. & sequen. & sequitur etiam Marf. latè & vtiliter declarat Cesar. Vrsillus in addit. Afflicti in d. decis. 402. num. 1. cum alijs seq. in repe. rub. C. de probat. num. 428. & seq. vbi ponit alium casum similem. Viuius opin. 251.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

- 1 Ita determinatum est Romæ Mercurij 19. Ianuarij, 1585. inter D. Ludouicum & Valerium Vrsinos ex vna parte, & Illust. D. Magdalenam Strotiam de Anguilaria ex altera. decisio. Rotæ Romanæ. parte 2. decis. 197. nu. 2. Nomine autem contractus mutui hoc loco veniunt plurimi alij contractus, quos adfert Io. Papon. lib. 12. Arest. tit. 7. de contractibus vsurarijs Arest. 1. & Nicolaus Boer. decis. 102. vt sunt pactum de retrouendō intra certum tempus. paruitas pretij & huiusmodi: vbi vide tres doctorum sententias quenam requirantur vt contractus dicatur vsurarius.
- 2 Ita iudicatum est Parisijs 9. Aprilis Anno 1513. & iterū contra quendam nomine Chastelpres, vt notat Io. Pap. lib. 12. Arestorum. titu. 7. Arest. 1. & Tiraquel. in tracta. de retract. Linagier. §. 1. gloss. 6. numero 1. plura citat in hanc sententiam Senatusconsulti Parisiensis curia.

Com. opin Tom. j.

R

Vsura-

Com. V. I. Opin. De Deo, &

Vfurarius manifestus quis dicatur, vel non: & num prohibeatur donare, sicut & testari.

CAPVT II.

Vfurarius manifestus dicitur non solum qui palam & publice exercet artem foneratitiam, vel qui in iudicio confessus sit se esse vsura. iiii. Cur. iun. conf. 344. nu. 30. lib. 3. vt per Dida. lib. 3. resolut. c. 3. nu. 4. & gl. in c. 1. verb. Manifestos. de vsur. in 6. sed et is qui sacerdoti confessus est, & in praesentia testium, & mandat vsuras re futui, vt eodem attestatur Soc. conf. 127. nu. 1. lib. 3. Item etiam ille qui tanquam vsurarius in iudicio condemnatus est, vt comm. dicit Did. in d. c. 3. nu. 4. Cla. §. vsura. per totum. P. Fic.

Vfurarius etiam dicitur, qui aliquando exercuit vsuras & postea desit, vt com. dicit. Dec. in c. 1. nu. 22. de probat. Clar. d. §. vsura. vers. vlt. referens se, ad §. testamentum. q. 26. ver. item quaro. lib. suo 4. P. Fich.

Vfurarius dicitur vendens rem carius propter dilationem, c. fi. & c. in ciuitate. de vsur.

Fallit in 5. casib. quos not. Ant. de Burg. in c. ad nostram. de emp. & vend. Salic. in auth. ad hac. de vsur. Dona a Fina.

Vfurarius is non dicitur, qui pecuniā in monte (vt doctores fantur) habet: quoniam sortem petere non potest, cum vult. cōe inquit Alex. in l. item quia. §. 1. nu. 2. ff. de pact. Viuius. lib. 1. opi. 443. sed mihi idem non ea. ratione, verum utilitate publica probandum omnino videtur, nec enim & ij qui fœnori pecunias locant, cum volunt, sortem possunt reposcere: & tamen vsurarij dicuntur etiam cum fœnerari desierunt. commune. proferunt. Dec. atq; alij, quos laudant Iulius Clarus de testam. q. 26. vers. item quaro. & idem Francif. Viuius eadem opi. 443. E. Suarez.

Vsuram non committeret Titius, qui iustum pretium daret cum pacto, vt sibi super certa re certus, determinatus, & honestus redditus constitueretur: & sic huiusmodi contractus annui census ad decem pro centenario, valet, & tenet, nec vsurarius vocari potest, imò, comperimus contractus huiusmodi iuridicos, & iuxta determinationem doctorum licitos fore, & iuri communi conformes: quia hoc casu nō contrahitur mutuum, sed potius contractus emptionis, & venditionis: siquidem certus redditus annuus pro determinato pretio emi videtur, & ex quo pretium certum & res vendita interuenit: vt vltra extravagantes Martini V. & Calisti. I. I. quas habes in extravag. 1. & 2. sub titulo de empt. & vend. & vltra bullam, vel reformationem Pij V. emanatam de anno 1586. super forma creandi census, voluerūt Hostien. Inno. Cardinal. Berous, Ant. Abb. & alij in capitulo in Ciuitate. de vsuris. vbi dictā opinionem sequitur etiam. nu. 9. & prouincit communem esse, & Soci. iun. quoq; consulendo. conf. 27. nu. 6. & 11. & seq. vol. 4. Natta conf. 341. recte, & sancte videtur fuisse iudicatum. nu. 1. vol. 2. docto. omnes in l. 1. C. de summa trinit. & fide catho. Bal. conf. 133. & conf. 210. vol. 3. & Calcan. conf. 84. & seq. & cum eadem opinione concurrat pariter consulendo Roma. conf. 302. sanctus Antoninus Archiepiscopus Floren. in sua summa. in 2. par. c. 1. videndum est etiam de lucro, seu redditu annuali sub vers. sed dices. circa finem. & Alexan. de Neuo conf. 95. nu. 15. cum alijs sequen. & ibi etiam Io. Bapt. Rosellus nu. 29. in subscriptione sua, Rosarium Bussi. in sermonib. predicabilibus, in sermo. 27. in 1. part. in litera B. la 2. & Tiraquel. cum alijs fere innumeris signatis per eum, in tract. de vtroq; retrac. tit. 1. §. 1. glo. 6. nu. 15. & D. Follerius in pragmatica de censibus. in titulo huiusmodi censualia super rebus. nu. 51. & Natta conf. 498. deductum fuit. vol. 3. vbi doctissimè, plenissimè, & subtilissimè, imò sanctitissimè, pariter consuluit, dictū censum annuum absque labe vsurarum emi posse, vbi ex emptione annui redditus quinque duntaxat pro centenario singulis annis perciperentur.

Et licet, & malè, & leuissimis quidem fundamentis asserat consulendo contrarium. Cassan. conf. 63. nu. 1. cum alijs seq. & Alciat. quoq; conf. 3. tom. 1. lib. 1. fol. 3. videlicet dictum contractum esse vsurarium.

Retenta tamen dicta communi tāquam sacrosancta, adde cam sequitur etiam cum alijs aggregatis per eū, tuetur ab omnibus contrarijs, citat, & limitat vtiliter in octo casibus. Ioan. Anto. de Nigris, in capitulis Regni, in c. 238. Pro publici boni compendio. nu. 9. cum alijs omnibus sequen.

Imò aduerte, quod huiusmodi venditio certi annui redditus potest fieri etiam ab ecclesia: secundum Alex. in l. de fidei commissio. C. de transact. & Decius in l. rogasti. §. fin. ff. si cert.

pet. & D. Follerium in d. pragmatica de censibus. & in memorato titulo, huiusmodi censualia super rebus. nu. 17. & seq.

Sed quoniam videmus nunc intolerabiles abusus exerceri hoc colore, & passim celebrari praedictos contractus vix vna, aut altera conditione etiam seruata, & hoc falso titulo emptionis multi praetextunt suas vsuras. ideo visum est necessarium hoc in loco subijcere & explicare conditiones, quibus olim mentionati Pontifices Martinus Quintus, & Calistus Tertius permiserunt eiusmodi contractus, quibus emuntur annui census cum pacto retrouendendi, &c.

Prima conditio, oportet qd vendens designet, & exprimat rem aliquam, quam vendat, & alius emat, puta domum, aut agros, & cetera, & rei, vel rerum designatarum tantum debet fieri emptio, & venditio, & ea sola debent manere obligata ad solutionem antedicti census, & non alia vendentis bona: quia si vniuersa alia bona cum persona vendente obligantur (vt fit apud nos) iam destruitur emptio, & venditio, & est oppignoratio, & fit contractus vsurarius.

Secunda conditio, qd iusto, & competenti pretio, ematur annuus census, & tempore, quo celebratur contractus, integraliter numeretur pecunia.

Tertia quod in eodem contractu expresse venditori detur facultas, quod ipsum annum censum, in toto vel in parte, pro eadem summa denariorum, quam ab emptore recepit, quandoque velit libere (absque alicuius requisitione, aut contradictione) possit extinguere, vel redimere, & se ab ipsius census solutione, ex tunc penitus liberare.

Quarta, quod ad redimendum annum censum venditor inuitus nullo modo obligari possit, sed liberum fuerit, illi vel soluere censum, vel redimere in toto, vel in parte eadem numerata pecunia.

Quinta, quod si contingat aliquando bona ipsa (domos agros, aut alias possessiones, quae obligatae sunt ad solutionem census, & quorum facta est emptio) processu temporis omnino destrui, & penitus interiri, ementes pecuniam ipsam, quam dederunt pro praedictis bonis repetere amplius nequaquam valebunt, quoniam ementis periculo debet perire res empti: alioquin non fuit vera emptio, & venditio. sed contractus vsurarius.

Sexta, non debet obligari ad censum res aliqua, nisi sit vendibilis res, & fructuosa. Et annuus census, ad cuius solutionem talis res est obligata, non debet excedere valorem fructuum, quos ex re ipsa percipere solet, aut potest dominus rei. Si enim plus est in annuo censu, quam in fructibus rei venditae, iam destruitur emptio, & palliatur vsura, & emens accipit rem ipsam in pignus suae pecuniae.

Seruatis igitur antedictis conditionibus, vtcunq; tolerandos iudico tales contractus, aliqua autem earum omissa, nulla ratione puto tolerandos.

Alia vero quamplures conditiones, & omnes quidem trutinandae, & penitus ruminandae pro animarum salute, ponuntur, luce meridiana clariores, in praedictis bullis Nicolai V. & Pij V. Viuius opin. 1052.

Vfurarius manifestus quemadmodum prohibetur testari, secundum dispositionem. cap. quanquam. de vsur. in 6. ita etiam prohibetur donare causa mortis. Hanc magis communem opinionem doctor. esse dicunt Alexand. de Imol. in l. discretis. nu. 2. multis adductis autoritatibus. C. qui testa. facere possunt. & Io. Dilectus in tract. de arte testandi. tit. 1. de his q non habent testamenti factionem. cautel. 8. nu. 2. Kirchowius.

Vfurarij manifesti donatio de omnibus bonis vel de maiori parte, non valet nisi cauerit de restituendo vsuras. Alex. in l. discretis. C. qui testamentum facere possunt. Ioan. Durand. de arte testan. tit. 1. caute. 7. communem dicit. Vezinus.

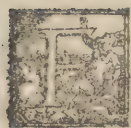
Vsuras qui manifesto exercent, causa mortis donare nequeunt nedum vt testamenti conscribendi ius habant. commune inquit. Curt. iun. in l. eius qui in prouincia. nu. 4. in fi. ff. si cert. pet. l. Cla. qui merito multos contrarium asserentes damnat. de do. q. 7. Quando tamen vsurarius testamentum possit condere, videbis apud eundem Iulium diligenter ea de re tractantem, vbi supra. q. 26.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Ratio omnis constituendi huiusmodi redditus fuse explicatur in bullis Pontificum supra citatis, quomodo autem obseruari soleant in regno Galliae, vide Ioan. Papon. lib. 2. Arestor. titu. 7. Arest. 15. & 18.

Vfurarij an pœna aliqua criminaliter puniri possunt, & nunquid bona eorum sint pro restitutione vsurarum tacite obligata.

CAPVT III.

Eneratores criminaliter puniri non possunt, vt receptum dicit Stracha de mercat. par. 1. num. 37. E. Suarez.

Vfurarius non potest criminaliter puniri, vt tenuit Butrig. in l. improbū. C. ex quibus causis infra. irrog. quā dicit cōm. Corn. conf. 19. in litera G. lib. 3. Alcia. in c. 1. de offi. ord. nu. 76. quem refert Didacus super 4. decreta. nu. 19. lib. 1. Et licet Roland. conf. 75. nu. 29. lib. 1. dicat contrariam esse magis communem, & q̄ Aleiatus decipiatur. Tamen si recensentur authoritates, comperietur Alcia. rectē dixisse. Ita Clar. d. lib. 5. §. vsura. vers. & ex hoc. Portius communi. conclusio. lib. 9. Ant. Gabr. communium concl. 20. libr. 7. concl. fallit in iudais ex consuetudine tanti tēporis tolerata. Cla. ibi vers. hæc autem conclusio. P. Fich.

Vfurarius an pœna aliqua criminaliter puniri possit. doct. dubitarunt, & voluit Butrig. in lege, improbū. C. ex quibus causis infam. irrogatur. vsurarium committere dolum in exigendo vsuras contra iuris prohibitionem, & ideo teneri crimine stellionatus, & puniri pœna extraordinaria. Cum iure sit receptum quod pro quolibet delicto etiam priuato, ratione interesse publici procedatur ad pœnam extraordinariam. llo catio. §. quod illicitē. ff. de public. Io. Baptist. Caccialupus in repet. l. cunctos populos. nu. 49. C. de summa trinit. & fide catholica. Pet. Phil. Corn. in conf. 10. nu. 11. & in conf. 159. num. 4. in 3. volum. Robert. Marant. in tract. de ordin. iudi. in parte sexta. num. 198. cum sequen. & in disput. quinta, quæ est in fine eiusdem tract. de ordi. iud. Et hanc sententiā post aliorum quorundam allegatas authoritates sibi magis arridere, quia est magis communis, inquit Alcia. in cap. 1. num. 54. extra de offi. iudi. ordin. vbi ipse argumenta quæ in contrarium adduci solent, soluit. Alij verò contrariam sententiā sequuntur, cum sit crimen ecclesiasticum. gloss. in verbo, secundum quod. in dicto capitu. 1. cumque criminaliter, quia hoc legibus non exprimitur, crimine stellionatus agi non possit. Nam tale crimen requirit dolum, qui non videtur interuenire, ex quo ipsi contractus sunt partibus consentientibus. Baldus in d. l. improbū. num. 2. versicu. ex quo crimine. & Salicet. nume. 3. Vnde volenti & consentienti non fit dolus. l. nemo videtur fraudare. ff. de regu. iuris. Et hanc sententiā multis argumentis confirmat Philippus Decius in consil. 170. Sequitur eandem idem Decius in l. rogasti. §. si tibi. in fin. ff. si certum petatur. Et horum sententiā approbarunt & alij. Iason. in consilio 153. numero 3. versiculo condescendo ad secundum dubium in quarto volumine. consilio. Ripa in capitu. decernimus. numero 8. extra de iud. Cravet. in consil. 6. nume. 101. Et hanc sententiā magis communem esse, argumentis in vtramque partem adductis, & contrariis solutis, refert Roland. à Valle, in consil. 75. num. 13. cum sequentibus in primo tomo consilio. Licet apostil. priorem sententiā defendens opinionem Butrigarij vbique sequatur in suis addit. ad consilia. Deci. in d. consil. 170. in verbo, stellionatus. & in tract. contract. & de vsur. reddituumque pecunia constitutorum. in 10. quæst. versicu. hic occurrit quæstio. nu. 1. 6. in quinto volum. tracta. Kirchouius.

Vsuras committens extraordinariē puniri potest, secundum Iacob. Butrig. in l. improbū. C. ex quibus causis infra. irrog. Caccialupus in repetit. l. 1. C. de summa trinit. Corne. confil. 19. libro 3. Socinus consil. 258. doct. in capit. 1. de vsur. vbi quod punitus de vsura in foro seculari puniri potest in foro ecclesiastico & econtrā, quia vsura est crimen de iure Codicis prohibitum. authen. ad hæc. C. de vsur. & in authen. de ecclesiast. titu. §. 1. Deci. consil. 39. post Alexand. consil. 48. & seq. libro 4. Salicet. in l. eos. in fin. C. de vsur. vbi dicunt posse puniri etiam per iudicem laicum. Imol. in rubr. extra, de vsur. Anchar. consil. 336. Abbas in capitu. cum sit generale. versicu. secunda principalis opin. vbi dicit, quod est mixti fori, & habet locum præuentio. Et dic quod adeo crimen est vsura, quod ea causa ciuilitate intentata pro habendā veritate habet locum tortura. Socinus consil. 219. colum. fina. libro 2. Sed quod non possit criminaliter pœna imponi per laicum, tenuit Decius consil. 170. Aym. consil. 6. nume. 101. & 104. Abb. in rub. & in capitu. 2. de vsur. & coram laico non admittitur quis excipiendo, & volens probare contractum

vsurarium. Baldus consil. 11. lib. 4. Quod autem dicitur esse mixti fori, intellige quoad compellendum vsurarium ad restitutionē vsurarum, non quoad puniendum criminaliter. Fallit in vsurario manifesto, quem lex voluit criminaliter puniri posse. Dec. dicto consil. 170. & faciunt notata per Aufter. de potest. secul. in eccles. num. 11. & seq. in 4. fallent. & ibi num. 13. quod in quæst. iuris potest arbitrator cognoscere in causa vsurarum. & adde Felinum in dicto capitu. cum sit de foro compe. Quid si pendente causa coram laico super instrumento & citatus compareat coram ecclesiastico dicens contractum vsurarium, an possit tunc ecclesiasticus inhibere ne procedat absque eo quod præcedat citatio. vide Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ver. octauo fallit. ff. de offi. pro. consul. Alex. consil. 68. & 69. lib. 7. Et an laicus possit cognoscere de causa vsurarum, vide Sali. in l. 1. C. de sent. quæ sine certa quantitate. Et quomodo fieri debeat condemnatio pro restitutione vsurarum: vide Cyn. in l. si quis ad se fundum. col. fi. C. ad l. Iul. de vi. Bellac.

I Vsurarum pœna est de iure ciuili pœna infamiae, per l. improbū. C. ex quibus causis infam. irrog. & hæc infamia irrogatur ipso iure, secundum glo. ibid. quam communiter approbatam dicit Did. in cap. 3. lib. 3. resolut. num. 2. Imo hac infamia notantur etiam illi, qui vsuras exercent intra modum a iure ciuili permittum, vt communem esse dicit contra d. l. glo. Sali. in eadem l. improbū. nu. 2. & Didac. d. cap. 3. nu. 2. Gemin. consil. 77. num. 5. Vnde infertur, q̄ vsurarius non potest esse testis. Cla. d. §. vsura. vers. punitur. P. Fich Bonac. in vers. vsurarius.

Vsurariorum bona sunt tacite hypothecata pro restitutione vsurarum. Anton. de Fano in tract. de pig. in 2. par. membr. 4. nu. 5. com. dicit. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Anno 1534. mense Novembri Iudices à Gallorum Rege delegati ad reprimendas Parisiensium vsuras, qui omnes ex præsidibus consiliarijs supremi Senatus & computorum magistris fuerant electi multum de pœnis vsurarijs disceptarunt. Constitutione enim iniungitur, vt vsurarij secundum legis dispositionem plectantur, & casus exigentiam. Lex autem communis à varijs variæ hac de re exponitur. Iacob. Butrigar. in l. improbū. fenus. C. ex quibus causis infam. irrogetur, criminis pœna plectendos contendit. per l. licitatio. §. quod illicite ff. de public. ex altera autem dispositione aspicitur, tum lex delinquenti pœnā non imponit iudicis arbitrio irrogandam, vt docet Baldus in l. nemo martyres. C. de sacros. eccl. Di. citi itaque delegati iudices curiosius tota re perquisita, allatis multis insuper supremarum curiarum senatus consultis inuenerunt primū qui propter vsuram pœnā m sit perpeffus, fuisse quendam cui Martinus quarte nomen erat mediatorem, & vt vocant Galli (courrattier) contractum vsurarium, qui multam ignorantiam condemnatus est, eadem deinde pœna plexus est quidam Ioannes Houel, publice ad tabulam marmoream, quæ in palatio Parisiensis erecta stat. reddant insuper stipendia & salarium propter id munus perciperunt, & quadringentas libras Parisiis in Regium arariū inferant, nec carcere excedant, donec omnia persoluantur, quæ tamen de eo intelligenda sunt, qui dolo & astutia vsura rationem cogitauit: non autem eo qui debitorem mercatorem iudicauit, cum tamen ipse nullatenus se vsura immiscuerit. arg. l. is qui opem, & l. qui pignore. §. qui ferramenta. ff. de furt. Ioan. Papon. vbi supra. Aresl. 27.

Vsura quale sit crimen, & an iudex laicus de causa vsuraria cognoscat. Crimen item vsurarum num per coniecturas, aut per testes singulares probari queat.

CAPVT IIII.

Vsura est crimen ecclesiasticum, & contra laicos exercetur, secundum communem, mixti vero fori, iuxta magis communem per Burf. consil. 90. nu. 27. libr. 1. & plura de vsura, vide per Dida. resolut. lib. 3. cap. . E. Suarez.

I Vsura est crimen ecclesiasticum, & contra laicos etiā proceditur per ecclesiam, vt est com. opi. Burfat. consil. 90. nu. 27. Bonac. ver. vsura. com. dicit Dida. super 4. decreta. nu. 19. Clar. Com. opin. tom. j. R 2 d. 5.

Com. V.I. Opin. De Deo, &

d. §. vfura. ver. Hoc crimen. Vide ibidem plura. Fich. in vers. vfuratum. Et crimen hoc cōe vtriq; foro. Cogni. tñ iuris ad ius spectat canonicum. Factum autem declarat iudex laicus. Clarus d. §. vfura. ver. hoc crimen. Qñ autem constat de causa vfuraria notoriè, vel per confessionem partis, etiam si pronūciatum sit super ipso iure scilicet an contractus sit vfurarius, nec ne, iudex secularis semper pronunciare potest, de reiicienda, vel admittenda accusatione. Menochius remedio retinendæ possessionis. nu. 340. Et debet esse cautus aduocatus. quod ponat in libello, quod pretium, seu vfuras ille talis vfurarius receperit, aliàs succumberet agens. Nam non sufficit probare aliquem dedisse ad vfuras, vel vendidisse carius propter dilationem, nisi probatum fuerit qd vfuras receperit mutuans vel vendens modo de quo supra receperit incrementum illud, quod posuerat ratione dilationis, vt est com. opi. de qua Ant. Burgos in c. ad nostram. nu. 12. de emp. & vend. Et dominium rerum acquisitarum per vfurarium non transfertur in ipsos. com. est opi. Cla. d. §. vfura. ver. item tenetur. vide Monticulū de inuentario. c. 10. nu. 324. contra hanc communem nimirū vfuras esse illicitas. ob. tot. tit. ff. & C. de vfur.

SOL. de iure ciuili erant permiffæ. de iure vero canonico reprobata.

OB. contra istud replicatur, quia vult imperator subditos sequi fidem & religionem quā Petrus Apostolus tradidit Romanis. l. 1. C. de sum. trinit. & fide cath. de iure autem diuino prohibitum est vfuras accipere. Luc. 6.

OB. item iura ciuilia non dedignatur imitari sacros canones. in auth. de eccl. tit. in prin. De iure autem canonum prohibentur vfuræ. in cap. quoniam multi. 47. dist.

SOL. Dic quod vbi versatur lucrum, non possunt peti hodie, sed vbi damnum, petuntur vt interesse, non vt vfuræ, & ita obseruat curia Romana. Bellon.

Vfurarum crimen, quatenus sit, necnè tractatur, omnino ad ecclesiasticum iudicem pertinet quatenus puniendū est, tum ad ecclesiasticum, tum ad secularem iudicē spectat, quatenus verò ipsæ vfuræ solū repetuntur ad laicum, seu popularem magistratum attinet, communia latè atque accuratè afferunt Did. à Couarr. lib. 3. resol. cap. 3. I. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 37. vers. quæro igitur. Poterit tamen absque dubio lege principum reprimi, ac puniri, vt commune interpretum axioma ponit idem à Couar. in tract. de spons. 2. par. c. 7. nu. 18. ad fi. E. Suarez.

Iudex laicus de causa vfuraria non potest cognoscere secundum Bar. in l. quoties. C. de iudi. quem sequitur vltra alios ibi Alex. & Ias. afferentes istam esse communem opi. & omnes Doct. in l. Titius. ff. sol. mat. In Regno vero Neapolitano seruatur contrariū per litteram Regis Ludouici, & Regine Ioannæ contra vfurarios, imò de iure communi iudex Ecclesiasticus cognoscit de omnibus causis spiritualibus, & ecclesiasticis ad ecclesiam spectantibus, etiam si inter laicos agitentur, prout est in causa vfurarum, causa matrimonij, causa iuramenti, & legitimationis filiorum, & de alijs similibus, siue causa sit principalis, siue emergens, vt est tex. in c. tuam. de ordi. cogni. & ibi per Abb. & in c. lator. qui filij sint legit. & Doct. in l. omni nouatione. C. de sacros. eccl. & not. etiam Bar. in d. l. quoties. & in l. 2. ff. de iuris. omni. iud. idem tenet Ang. in §. si quis autem pro pecuniaria. in auth. de sanctis. Episc. reprobata ibi cōmuniter glo. per ipsum, & per allegatos Doct. qui aliter sentiebant. Hinc est, quod iurans falsum coram iudice seculari, non potest ab eo puniri, sed ab ecclesiastico secundum Bal. in l. fi. C. de iureiur. & in l. si duo patro. in q. fi. eod. tit. & ista est communis opinio teste Boerio in decis. 305. num. 2. 4. 5. vbi refert nonnullos Doct. contrarium asseuerantes: nec non iudex ecclesiasticus cognoscit in causis spiritualibus annexis, vt habetur in c. quanto. de iud. prout est ius patronatus, vt diximus supra latè. F. Viuius opi. 402.

Vfuraria in causa an & quando laicus cognoscat: vide Bal. in tit. de contro. inuestit. §. similiter. in prin. Et pro negatiua quod non possit inquirere de & pro vfura. Grat. conf. 39. nu. 7. & 8. lib. 2. nisi in manifesto vfurario. Et quis dicatur manifestus vfurarius, vide eum conf. 49. eod. lib. Socin. iun. conf. 83. lib. 2. Et quādo, per quem, & qua pœna vfurarius puniri possit. not. Ias. conf. 153. lib. 4. post Abb. in c. cum sit generale. de foro compet. vbi inter alia dicit, quod est mixti fori, & habet locum prauentio. Qua in materia vide Doct. in l. 1. C. de sum. trin. Bellac.

Vfuras punire potest iudex secularis in casu claro, vt est communis opinio, de qua Fortunius in tract. de vltimo finē iuris cano. & ciuilis. nu. 102. secus in dubio, quia cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum. Curt. iun. in conf. 279. nu. 16. in 3. vol. sed quando agitur criminaliter, potest vterq; iudex

procedere. Et ita communiter praticatur. secus si ciuilit. & hæc si principaliter ageretur in iudicio super contractu vfurario, secus si incidenter, quia etiam iudex laicus incidenter cognoscit, etiam super quæstione iuris, & contractum vfurarium annullare & rescindere. vt est communis opinio. Clarus q. 37. vers. quæro igitur. vide omnino D. M. Alcia. in c. perniciosam. nu. 78. de offic. ordin. & nu. 8. Suarez vers. vfutarum crimen. Bonacoss.

Vfurarij etiam si per iudicem ecclesiasticū puniantur, possunt puniri per iudicem secularem. Alc. in c. perniciosam. nu. 8. de offi. ord. commu. dicit. Villal. & Vezinus.

Vfurarum iudicium si disputatur de iure est ecclesiasticum si autem de facto potest iudex secularis se intromittere. Alci. ibi nu. 77. com. dicit. Vezinus & Villal.

2 Vfurarū crimen probari potest per coniecturas, vt est communis opinio: de qua Ana. conf. 49. nu. 4. Et accusatio & probatio fieri potest cōtra vfurarium mortuum. Fed. de Senis in conf. 8. vide Riminal. in conf. 450. in 3. vol. & conf. seq. Curtius iun. conf. 279. & 344. nu. 1. vol. 3. Et testamentum vfurarij valet, præstita cautione de restituendis vfuris, vt est communis opinio. de qua Bertachi. in tracta. de episcop. in sexta parte quarti lib. in prin. nu. 43. Etiam, si præstetur d. cautio in articulo mortis, & sic post testamentum. & not. quod iudæus non potest cogere quem ad vfuras post tempus, quo pignus potuit poni in fortibus. Et si iudæus excipiat: quod non posuit, quia non fuit facta solita sollemnitas, replicabit debitor, quod non curat, quia fuit inductum in fauorem debitorum. ita Felin. in c. significauerunt. nu. 11. de iudæis. vide Paul. de Cast. in conf. 295. in 2. vol. Et vfuras nec iudæis licitas esse, communis opinio Cla. in §. vfura. ver. Hæc autem. Bonacoss.

Vfurarum crimen quamuis singularibus testibus probari nequeat, etsi etiam statutum episcopale id iubeat, vt commune aiunt Did. à Couar. lib. 3. resol. c. 3. nu. 5. I. Cla. in pract. §. vlt. q. 53. vers. sed quid. tamen illarum consuetudo per singulares testes & rectè & ritè probabitur. commune pronunciat Aymo. Crauet. conf. 73. nu. 32. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Ita de hac materia Anastasius Germonius. lib. 3. de sacro. immunit. cap. 11. num. 124. Item in crimine vfurarum quod est mere ecclesiasticum, prout communis extat opinio referente Didaco Couarruias. lib. 3. resol. cap. 3. omnium iuris vtriusq; professorum consensu in hanc itum esse sententiam, causam restitutionis vfurarij, etiam si agatur inter laicos ad ecclesiasticum tribunal spectare, neque in ea principem laicum vel eius magistratum esse iudicem competentem, vt voluit Gloss. ad clem. 2. in verb. vfuris. de iudic. quam iuris vtriusq; interpretes, vt Albericus ait, ad rub. C. de vfur. m. 5. communiter sequuntur Atq; cōiter in praxi seruari testatur Lopus in allegationib. 56. quod adeo verum est, vt Alexander ad l. quoties. nu. 4. de iudic. ex catholico doctorum consensu asseuerauerit magistratū ciuilem neq; etiam obiter vel incidenter posse de vfura cognoscere, neq; et si pars exceperit contractum esse vfurarium, neq; etiam statuere terminum, intra quē debeat coram iudice Ecclesiastico probari exceptio vfurarij contractus, vt ex Bart. ad l. presens. nu. 4. de appellatio. haud male colligitur. cui reliqui omnes auctore Ripa, ad l. qui pro tribunali. num. 7. ff. de re iudic. vnanimiter adherent. ita ille, sed quia fuisse ad totam hanc materiā intelligendam disputat capite seq. nu. 50. & sequentib. opere pretium existimari totā illam disputationem in hunc locum transferre. Discutianus (inquit) aliam huc pertinentē quæstionem. An scilicet in ijs quæ mixta sunt, se ingerere possit Ecclesiasticus magistratus, vt puta in crimine vfurarum quod licet communi doctorum consensu teste Did. Couar. sit mere ecclesiasticum. Idem tamen Did. eod. cap. 3. vers. ego vt libere quid. conatur probare non esse. atq; ideo censet eius cognitionem inter seculares & laicos ad iudicem laicum posse pertinere, siue sit quæstio iuris, siue facti, eundemq; magistratum ciuilem, rectissime hac de causa inter sibi subditos cognitum. Verum si quæstio iuris est. (vt si dubitatur an contractus sit vfurarius) cognitionem esse iudicis ecclesiastici, communiter vtriusque iuris interpretes asseuerarunt. Ias. conf. 153. nu. 3. lib. 4. Dec. conf. 170. nu. 3. Soc. conf. 88. nu. 23. lib. 4. Affl. ad c. 1. nu. 77. de offic. ord. Iul. Clar. in pract. crimin. nu. 7. q. 37. Si verò facti erit quæstio (vt si non dubitatur contractum esse vfurarium, sed constet manifeste, & agatur de restitutione, vfuræ) tunc posse laicum magistratum pœnis afficere vfurarium Bald. ait, ad l. quoties. circa fin. C. de iudic. quem communiter ceteri sequuntur, ad stipulante Blanco in suo de compromissis tractatu. fol. 94. nume. 9. & eodem Didaco. d. capitu. 3. vers. vtrunque, & in Epit. libro 4. parte 2. capitu. 6. nume. 19. Eamque communem fatentur. Abbas ad capitu. cum sit generale. num. 17. & Alexander ad d. l. quoties, & alij quos recenset Iulius Clarus in d. quæstio. 37. Qui tradit insuper iudicem laicum, non posse de

de contractu usurario principaliter in iudicium deducto, cognoscere, posse tamen quando incidenter opponitur per modum exceptionis, etiam si quæstio sit iuris vt Guido Papa consi. 180. nu. 2. ex communi interpretum sententia proficitur, & hanc sententiam passim amplectitur praxis.

2 Usurarium crimen quomodo probetur per priuatam scripturam Vide D. Godofred. lib. 1. praxis ciuil. tit. 3. vol. 141. quomodo autem ex coniecturis docet idem eodem lib. 1. tit. 5. col. 310. a b. usurarius (inquit manifestus dicitur is, qui ex coniecturis probatus est usurarius licet aliter non appareat, facit tex. in c. fin. de success. ab intest. Bal. in l. 1. nu. 1. in fi. C. de collus. deteg. vbi dicit qd contra seneratorem præsumptiue probari possit, instrumentum super sorte confectum esse falsum, & illicitas vsuras fraudulentè in sortem comparratas. Idem dicit Ias. in d. l. liget Imperator. facit tex. in l. si quis lo- cuples. ff. de manu vind.

Usuræ quando & in quibus de iure sint permixtæ & veniant, ita vt peti possint. Usuræ autem usurarium, & usuræ dotium an debeantur, & in restitutione veniant.

CAPVT V.

1 **U**suræ intra legitimum modum sunt de iure permixtæ. Alcia. in c. perniciosam. nu. 74. de of. ord. com. dicit. Vezinus.

Usuræ quando petuntur non tanquā usuræ, sed tanquā interesse, omni iure sunt concessæ & permixtæ. c. conquestus. & ibi gl. in ver. de feudo. c. salubriter. vbi doct. de vsur. glo. & doct. in l. curabit, in ver. ratio. C. de act. emp. doct. in l. 2. C. de vsur. c. peruenit. & ibi gl. in ver. peruenit. de fideiussor. Ias. in l. 1. nu. 50. C. de sum. trinit. Soc. sen. in cons. 133. allegans elegantem tex. in l. socium qui in eo. num. 3. in 1. vol. cons. Phi. Deci. in cons. 39. nu. 4. circa fi. Et hanc sententiā communiter doc. approbare scribunt Pe. Phil. Corne. in cons. 145. nu. 7. in 2. vol. & Rol. à Valle. in cons. 14. in prin. in 2. tom. cons. non tamen taxari possunt, & licet taxatæ fuerint, tamen minimè illa quantitas taxatæ peti poterit: sed illud interesse per testes aut per alias legitimas probationes probandum erit. Alber. in l. 1. C. de sacros. eccl. & Dec. cons. 183. in fi. Quam materiam egregiè & copiosè prosequuntur Mode. in tract. contract. & usurarum, reddituumque pecunia constitutorum. nu. 25. cum seq. Kirchouius.

Usuras loco interesse repetere potest creditor qui à debito re moroso pecuniam consequi non potuit: & ipsam pecuniā sub vsuris ab alio accepit. secundum Rom. cons. 517. nu. 13.

Usuræ ad rationem quinque pro cetenario licitæ sunt omni iure etiam canonico in emptione & venditione, in recompensationem fructuum, etiam quod nihil perciperetur, secundum communem per Burs. cons. 11. nu. 14. lib. 1. de quo vide quæ scribunt Paris. cons. 60. num. 2. lib. 1. Gabriel. com. opi. lib. 3. tit. de emp. concl. 4. & in specie Aymo. cons. 105. nu. 11. vbi quod in emptione, & vend. vsura toleratur, tanquā interesse, & illud interesse commensuratur ad valorem fructuum, non ad pretij quantitatem.

Usuræ in tutelæ actionem veniunt. l. 2. in prin. C. de vsu. pupilla. l. 34. ff. de vsur. fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commeto 6. anni. in 2. par. c. 10. li. 18. ff. q. 5. reg. 4. fol. 598. Don. à Fina.

Usuræ currunt post finitam tutelam in diem, quo tutela restituitur. l. 6. §. fin. ff. de admi. tuto. fallit vt per Vigel. vbi supra, reg. 8. D. à Fina.

Usuræ præstantur secundum morem & consuetudinem regionis leuiore. l. 6. §. quæ sint autem. ff. de admi. tuto.

Fallit in 6. casib. vt per Vigel. in commeto 6. anni. in 2. par. c. 10. lib. 18. ff. de reg. 6. fol. 600. Don. à Fina.

Usuram. vt dānum petere potest quis à suo debitore, qui sua mora, vel dolo fecit, vt alteri soluendo grauaretur: & sic petitio usurarum fieri potest vt interesse, & utroque iure permixta est: vtputa si incidissem in aliquam pœnam, vel pignus, quod poteram ea pecunia luere perdidissem, seu aliam pecuniam sub graui sœnore, & sub cambijs accipere coactus fuisssem, potero tunc huiusmodi sœnum, & cambia, vt interesse, querere à meo debitore: vt volunt omnes communiter, tam Legistæ, & Canonistæ quàm etiam Theologi. secundum Archi. in c. vsura. 14. quæst. 3. & in c. fraternitas. 12. quæst. 1. quem sequuntur Paul. Castr. & Salyc. in l. 2. C. de vsur. Anchor. in cons. 376. dubitatur. col. 2. Gloss. & omnes in l. socium qui. ff. pro socio, Canonistæ in cap. dilecti, extra de foro compet. Abb. in ca.

1. in cap. conquestus. & in cap. salubriter. de vsur. & in consil. 7. colum. 3. volum. 2. Ioan. de Imol. in cap. petuenit. & in cap. constitutus. extra de fideiussor. Roma. singul. 341. & consil. 94. num. 1. & consil. 101. per totum. Felyn. in cap. cum venerabilis. nu. 9. extra de except. Afflict. decis. 91. Alex. consil. 221. num. 4. vol. 2. Dec. cōf. 322. Gozad. cōf. 55. col. 3. Soc. cōf. 130. vol. 1. Ias. in l. cunctos populos. col. 11. in 1. lect. C. de sacrosanct. eccles. Gomef. in §. actionum. nu. 18. institut. de actio. Berous in rubr. de vsuris. sub numero 71. Ruin. consil. 61. sub nume. 5. volum. 4. Lupus in cap. per vestras. §. 1. verfic. 2. infertur. extra de donat. Cagnol. in l. curabit. C. de action. empt. Curtius iunior in l. vnica. sub numero 40. & sequen. quæ pro eo, & Alphonsius Guerrerius in thesauro Christianæ religionis. in tit. de vsuris. capit. 67. in vers. Dixi quod aliquando vsura. & hoc idem decreuit Rota Roman. anno 1542. teste Ioan. Moheda. decisio. 1. in tit. de vsuris.

Alios vero casus circiter 32. in quibus vsuræ sunt permixtæ, enumerat Socin. in tract. fallent. in regul. 3. per totam. Docto. in l. si insulam. §. vsuras. ff. solu. matti. & Carrer. in tract. de hereticis, in prin. nu. 9. & Alphonsius Guerrerius in d. tit. de vsuris. c. 67. Viuius opin. 1048.

Usuræ pretij non traditi nō soluuntur nisi pro rata fructuū secundum communem per Burs. cons. 11. nu. 2. li. 1. vbi nu. 26. contrarium scribit, vbi adest pactum ex quo debentur, & taxatio tenet, si probetur taxationem non excedere valorem fructuum, secundum communem. ibi. nu. 26. vbi quod prædictæ vsuræ pretij ex pacto in venditione deberi possunt, etiam qd fructus non percipiuntur, maximè si probetur taxationem non excedere valorem fructuum, secundum communem ibi relatam, pro qua vide etiam Neuiz. cons. 74. Plot. de in lit. iur. §. 4. nu. 77. Bellac.

Quod dicitur, pretij non soluri vsuras deberi ad ratam fructuum perceptorum ex communi per Cagn. in l. curabit. nu. 28. C. de act. emp. locum habet, vbi extra pactum conuentionale venditor facta rei traditione vel oblatione, damnū passus est ob moram emptoris non adimplentis ex parte sua, & non soluentis in termino præstituto, nā interesse petit, quod quidem occasione fructuum perceptorum taxari & limitari debet iuxta terminos. d. l. curabit. At diuersum, vbi pactum & conuentio ab initio adest de soluendo certum quid pro valore rei, quod 10. annis equaret sortem, non dico pro dilatione data ad soluendum, sed donec pretium solvatur per emptorē cum eo casu licita sit taxatio, & conuentio, quam taxationē dicti intere ab initio valere dixit. Neuiz. cons. 74. nu. 5. ex consuetudine vbiq. approbata. Gozad. cons. 55. nu. 11. maximè si probetur taxatum pro interesse non excedere valorem fructuum, secundum communem quam refert Burs. cons. 11. nu. 26. lib. 1. Bellac.

Pactum tenet quod debeantur vsuræ pretij iuxta taxationem si probetur illam non excedere valorem fructuum, iuxta communem per Burs. cons. 11. nu. 2. li. 1. vbi latius declarat.

Usuræ in legatis & fideicommissis post moram hæredis debentur: secundum communem scholam omnium Docto. in l. Titia Seio. §. vsuras. in l. si quis seruo. ff. de legat. 2. in l. si cui. ff. de condit. & demonstrat. & l. 1. C. de vsuris & fruct. leg. in quibus omnibus locis gloss. & Scribentes ita vnanimiter, & concorditer sentiunt. & Illustris D. Cepha. etiam consil. 610. contra. nu. 52. & seq. vol. 4.

Necnon vsuræ ipsæ veniunt etiam in deposito pecuniæ à tempore moræ. l. die sponsaliorum. §. qui pecuniam. & ibi Barto. ff. depo. l. 2. & ibi Bald. C. eod. tit. non autem in deposito speciei, secundum Bald. inibi, per l. fideicommissi. §. si. ff. de vsuris.

Et ea est equidem ratio, quoniam in contractibus bonæ fidei vsuræ ipsæ debentur à tempore moræ. ita Bartol. in l. Lucius. in 3. notabi. in l. lecta. & ibi Bartol. colum. 4. & omnes Docto. vniuersaliter. ff. si certum petat. l. Publica. §. 1. & ibi Barto. ff. depo. Nicol. de Neapol. in l. 1. in princ. ff. de eo, qui pro tuto. & Bero. consil. 193. num. 20. vol. 1. vbi num. 9. ampliat procedere hoc etiam de iure canonico, vt usurarum ratio in ipsis contractibus bonæ fidei, de iure canonico à die moræ debeat. Viuius opin. 1049.

Usura siue pœna conuentionalis appositæ contractui, modo in fraudem usurarum appositæ non sit, etiam a clericis exigi potest, alias secus, & si dubitetur vtrum in fraudem usurarum appositæ sit tunc si appositæ reperiatur dationi quantitatis, censetur in fraudem appositæ: sin dationi speciei, vel facti præstationi, secus: nisi præcesserit obligatio dandi pecuniam, quia tunc in dubio etiam in fraudem usurarum facta præsumitur, quod communiter receptum refert Benedic. Capra reg. 70. nu. 27. 29. 31. & 34.

Com. opin. Tom. j.

R 3

Pœna

Com. V. I. Opin. De Deo, &

Pœna si adiciatur in cōpromisso, solutioni alicuius quantitatis, non debet præsumi esse appositæ in fraudem vsurarū. Apostil. in add. ad Alex. conf. 116. lib. 2. verbo fraudem, communem dicit contra Alex. qui ibi attestatur magis cōmunem conclusionem esse contrariam. & vide eundem Alex. conf. 51. vol. 4. I. Fich.

- 2 Vsuræ vsurarum non debentur, nec in sortem sunt computandæ. l. fi. C. de vsuris. ita nec fructus fructuum, nisi quis rem petierit cum omni causa. Ias. post Alex. & Rom. in l. cum fundus. in fine princ. ff. si cert. pet. Vezin.

Vsuræ dotis non debentur. l. fin. §. præterea. C. de iure dot. fallit in multis casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. par. 2. de peti. dotis. membro 4. de reg. 1. fol. 143. Don. à fina.

Vsuræ dotis non veniunt in eius repetitione. fallit in 5. casibus vt per Vigel. in commento 6. anni in 2. parte tit. quid veniat in repe. dotis. reg. 9. fol. 226. Don. à fina.

Vsuras dotis non solutæ tempore promisso, tanquā damnum & interesse maritus licet petat. Ias. in l. 1. nu. 51. C. de sum. trinit. c. salubriter. & ibi doct. de vsur. Itidem & venditor cui pretium nō datur tempore debito, propter fructus perceptos ab emptore, vsuras recte petet Ias. d. l. 1. nu. 51. & doct. in l. curabit. C. de actionibus empt. Bellac.

Camptiones, communem consuetudinem non egressæ, licitæ sunt: commune ait Ias. in l. 1. nu. 30. C. de summa trinit. E. Suarez.

Cambia dummodo non excedant communem consuetudinem, sunt licita. Ias. in l. 1. nu. 39. de summa trinit. communem dicit. B. Villal.

Additio. Intelligas de cambijs veris, licitis & realibus, vt refert ita multos tenere. Hie. de Luca. in tracta. de camb. in ultimo termino, seu §. nu. 22. Bal. in rub. C. de consti. pecu. & Pari. in conf. 91. Vifo. num. 2. vol. 1. cum alijs. Quo verò ad cambia ficca, & quæ sint cambia ficca, per eundem in eodem loco. num. 19. & 25.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

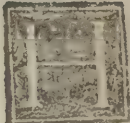
- 1 Casus in quibus licet accipere vsuras enumerat & explicat Iosephus Ludonicus Decisionum Lucensium. decis. 221. & Didacus Couarruias. lib. 3. variar. resolut. c. 1. nu. 4.
- 2 Quando vsuræ vsurarum peti possunt in pupillaribus actionibus vide ex Borghino Cautaleano, decis. 20. nu. 30. eiusq; rei praxim.

DE HÆRESI.

TITVLVS XXVII.

Hæresis crimen quale, quot testes sufficiant ad probandum illud, & quæ hæreticorum bona, & cui veniunt applicanda. Deque hæresim abiurantibus, & pœna relapsorum.

CAPVT VNICVM.

- 1 æresis crimen merè est ecclesiasticum, & de foro ecclesiæ: secus verò pœna pro dicto crimine infligendæ, secundum communem per Bursat. confil. 43. nu. 23. lib. 1. cōf. 90. nu. 16. eo. lib. 1. vide Alciat. in c. perniciosam. nu. 73. de offi. ord. Bonacoss.

- 2 Testes duo sufficiunt ad convincendum aliquem de heresi, com. dicit Ana. in c. excommunicamus. §. adijcimus. nu. 1. de hæret. quem refert Simancas, de hæret. in c. 50. nu. 5. & de hoc videndum est. confil. Crauet. 162. Clar. lib. 5. §. hæresis. vers. habet etiam. P. Fichard.

Hæretici laici bona de iure communi ad dominum temporalem dicti loci spectent sequuta inquisitoris sententia, secundum communem per Bursat. conf. 43. nu. 36. lib. 1. pro qua communi opi. vide quæ scribit Roland. conf. 8. lib. 3. vbi post plura concludit bona de iure canonico. & excom. opi. ad dominos laicos temporales spectare. Bonacoss.

Hæretici bona non dicuntur fisco incorporata, nec apprehendi possunt, nisi prævia declaratoria sententia, secundum communem per Bursat. conf. 43. nu. 1. lib. 1. Et ferri potest ea sententia mortuo hæretico, iuxta communem per Bursat. eo. conf. 43. nu. 2. Bonacoss.

Hæretici bona licet ipso iure cōfiscantur: non tamen occupantur, nisi sequuta iudicis declaratoria, secundum communem per Bursat. d. conf. 43. nu. 21.

Bona acquisita per hæreticum à die commissi delicti citra

vsq; ad sententiam non veniunt in confiscatione bonorū, sed ea tñ veniunt quæ tempore delicti possidebantur, secundum cōem per Bursat. conf. 43. nu. 4. lib. 1. Cuius contrarium videtur velle idem Bursat. conf. 14. nu. 3. eo. li. vbi q. bona omnia à die commissi criminis hæresis publicantur: & ideo illi censetur administratio interdicta, iuxta cōem ibi fructus pendente iudicio contra hæreticum collecti separati à solo sequestrative, seu alias extarent, etiam ab emptore percepti, ad fiscū sanctæ inquisitionis, vel alios ad quos bona pertinerent de iure, vel decreto pontificio spectare debent, iuxta conem per Bursat. conf. 43. nu. 11. li. 1. vbi idem dicit de fructibus perceptis per hæreticum si extant à die commissi delicti & post sententiam declaratoriam, qui omnino restitui debent. Idem.

Bona mobilia hæretici licet de iure applicentur domino iudicis territorij confiscantis secundum cōem opi. ea tamen nō servantur de consuetudine, iuxta tradita per Bursat. conf. 43. nu. 13. lib. 1. Clar. in pract. §. fi. q. 73. vers. sed hic quæro. Idem.

- 3 Bona immobilia hæretici applicantur fisco vbi sita sunt, secundum communem per Bursat. conf. 43. nu. 4. lib. 1. Idem.

Meliorationes super bonis feudalibus hæretici ad quæ spectent, variatum est sententijs: nonnullis dicentibus q. ad fiscū inquisitionis: alias autem ad dominium directum, vel agnatos teste Bursato conf. 43. nu. 18. lib. 1. Idem.

- 4 Hæretici & etiam post sententiam petentes misericordiam, dummodo alias non abiurati, admittuntur ab ecclesia, secundum communem per Bursat. conf. 90. nu. 34. lib. 1. Idem Bonac.

Abiurans hæresim, ante sententiam latam, modò non fuerit alias quoq; de hæresi accusatus, & post penitentiam in eā relapsus, non solum evitat pœnam mortis, sed etiā confiscationem bonorum, licet ipso iure à die commissi delicti sit imposita. Hanc communem esse Doctorum opinionem attestatur Paris. conf. 185. & seq. lib. 4. Ita refert Iul. Clar. Alexandrin. in libro 5. sentent. §. hæresis. vers. sed quæro. in fi. P. Fichard. & Bonacoss.

Abiuranti prima vice hodie de necessitate Episcopus & inquisitor gratiam impartiri, & bona condonare tenetur, quoniam omnes dignitates & honores, ac pristina iura recuperat, vt est communis opin. Bursat. conf. 14. nu. 33. Bonacoss.

- 5 Abiurantis bona sibi & filiis dimittuntur, vt est communis opin. Bursat. conf. 7. nu. 32. Bonacoss.

Abiurans vnam hæresim, si in aliam incidat, relapsus verè dicitur, communis est opi. Bursat. conf. 7. nu. 40. Bonacoss.

Pœna relapsorum, vel hæreticorum est ignis & confiscatio bonorum, vt est communis opinio. Bursat. conf. 7. num. 40. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide Anastasium Germonium. lib. 3. de sacrar. immunitatib. c. 12. num. 113.
- 2 Hanc opinionem in praxi sequendam esse probat Nicol. Boerius decis. 342. nu. 2. & Diui Ludouici Galliarū regis constitutione confirmat. esse dicit ibidem.
- 3 Multæ sunt in hanc sententiam Galliarum regis constitutiones, multa etiam Senatum consueti partim in magnis ordonantijs regijs, partim à Ioane Papon. & alijs citata quæ opere non est pretium hic inferere.
- 4 Vide Duas decisiones Rotæ Romanæ in causa Hispanensis portionis, alterā prolatam a Dominis Rotæ. 24. Ianuarij. Anno 1543. & citatur in tertia parte decisionū diuersorū Rotæ Romanæ. lib. 3. decis. 38. Alteram in eadem causa. lib. 2. eiusdem tertia partis postitam. decis. 105.
- 5 In hanc sententiam eddidit Diploma Franciscus eius nominis primus Galliarum Rex datum Consi 16. Iulij, Anno 1535. quod 29. eiusdem mensis, a supremo Parisiensi Senatu lectum est & approbatum, vide fusc explicatum a Ioanne Papo. lib. 1. Arrestorum. tit. 2. de Hæreticis & Blasphemis. Arrest. 8.

DE BLASPHEMIIS.

TITVLVS XXVIII.

Blasphemia quid & quæ nam eius pœna. Ab ebrio autem emissæ est mitius punienda.

CAPVT VNICVM.

- 1 lasphemia est omne quoduis conuitium, cōtumelia, vel maledictum in Dei nomen, vel eius Sanctos prolatum, vt est com. opi. de qua Soarez ver. blasphemiam. nu. 26. Clar. in §. blasphemiam. per totū. Aug. ad Ange. de malef. in

in verb. verba iniuriosa Couar. in repe. c. quāis. nu. 8. de pact. Praet. Conrad. nu. 5. & q. quis sit blasphemus nō probatur per testē singulārē. Alex. cōf. 72. col. 1. li. 1. Marzari. cō. 16. pag. 150. ad fi. Io. de Amicis cōf. 78. nu. 8. P. Fic. & Dona Fin. & Bonac.

2 Blasphemia ab ebrio emissā semper mitius puniri debet, vt commune asserunt Grammat. in constitutio Regni. num. 6. & qui eum refert Iul. Clar. in dicta practica §. vlt. q. 40. vers. præterea quāro in fi. E. Suarez. & Dona Fina.

3 Blasphemia pœna de iure diuino est pœna mortis. Leuit. 24. De iure autem Canonico cogitur ad publicam penitentiā antefores Ecclesiæ faciendam, modo & forma, posita in c. 2. de maled. quæ tamen pœna in clericis non habet locū. Et ita cōiter teneri attestatur Abb. in d. c. 2. nu. 8. quem refert Simācas de hæret. c. 8. nu. 12. De iure ciuili autem est pœna mortis. per tex. in auth. vt non luxur. contra nat. in fi. & ita cōcludere Doctores affirmat Iodocus in pract. crim. c. 61. nu. 26. Sed hæc pœna de consuetudine (prodolor) hodiernis tēporib. ob defectum religionis & iustitiæ non seruatur, vt dicit Lucas de Penna in l. omnes. vers. 2. quæritur. C. de delator. li. 10. cōcordat Zasius, cōf. 19. nu. 37. lib. 1. hanc tamen Clar. dicit pœsimam cōsuetudinē. Clar. lib. 5. sent. §. blasphemia. vers. fed quāro. P. Fic.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Quot modis fieri dicatur Blasphemia, explicat Nicol. Boer. decis. 301. vbi multa ex DD. Ambrosio & Hieronymo de grauitate huius criminis.

2 Sic factum fuit in persona cuiusdā, qui in festo B. Mariæ Magdalenas, in exitu vesperarum, percussit ense imaginē D. N. Iesu Christi, partemque faciei cū crinibus amputauit, a pœna enim mortis prætextu ebrietatis, licet non satis probata fuisset, excusatus, cōdemnatus est ad iētus fustium, in supremo Bordegalensi Senatu, & aliter prout in Arresto lato 21. Ianu. Anno 1523. Nicol. Boer. vbi supra. nu. 18. & Io. Papon. lib. 1. Arrestorum, tit. 2. Arrest. 3.

3 Varia sūt in diuersis prouincijs Blasphemos puniēd rationes. Rex Philippus Galiarum huius nominis secundus constituit, vt refert Gaguin. in Chronic. eiusdem princip. Si quis eius impietatis reus cōpertus esset, in fluium, aut paludem citra mortē dmitteretur, quod seruatur Tholose, vt scribit Guliel. Bened. in repet. c. Rayn. in vers. sacro coronamēti absoluto. de testa. vsque ad præsentem diē, vbi ter in Garonna flumen proijciuntur, sicuti Bordegala Lenones (vt ait Boer. decis. 301.) siue Macquerella in mare ter proijciuntur in quadam gabiola posita. Sed per aliorum regum Franciæ ordinationes aliter puniuntur blasphematores Dei, & Beatissimæ Virginis, ex ordinatione enim Philippi Valesii VI. ille vel illa quæ Deo & B. Mariæ Virgini maledicere præsumperit, aut turpe seu vile iuramentū fecerit, pro primā vice poni iubetur in pilario, ab hora prima vsque ad nonam per mensem: ad cuius oculos proijci valeant lutū & alia immunditia absque lapidibus, vel alijs rebus eum ledentibus: Dein de vero ad panem & aquam absque alio cibo per mensem morabitur. Sin autem secundo recidere contigerit, in die mercatus solemniter rursus in pilario constituatur, ipsiusque labium superius ferro candenti seindatur vt inde appareant dentes. Tertia iterum vice deprehensus, inferiori labio mulsetur, quarto totum bilabium: sin quinto, lingua priuetur. hæcque puniendi ratio inquit Ferrariens. cautel. 25. per totam Germaniam, præcipue tamen in mulieribus seruatur, idem constituit Carolus VII. hoc dempto, quo prima vice, carceri vnus mensis victus pane & aqua & viginti solidorum multa puniendum rescripsit. Constitutione Ludouici XII. primis quatuor vicibus pœna pecuniaria singulis vicibus duplicata, puniendos esse rescribitur: quinto in pilorium, ab hora octaua matutina ad horam primam a meridie in die solemniter mercatus ducendos, adiecta insuper pœna pecuniaria pro arbitrio iudicis, sequentibus vicibus appositio ferro vt supra sed si vno impetu blasphemauerint Deū BB. Virginem Mariam, & sanctos an vna tantum puniantur pœna. vide Alberic. in 2. parte statutorum. q. 5. & q. 41. per curiam tamen parliamenti Bordegalen. blasphemus cui nomen erat Philippus Huault d. Giraude fuit lingua prius perforata, viuis concrematus, latum est Arrestum die 20. Iunij, anno 1530. & alius in BB. Virginē blasphemus, capite plexus est: prius tamen excessa lingua iuxta Theoricam gloß. fin. l. omnes. C. de delato. lib. 10. quam ibi sequuntur Barto. Io. de Plat. & alij, & Anto. Corset. in sing. pœna latum est Arrestum eodem vel sequenti anno. Sed si tales offendunt Deum de facto vt per iactum lapidis, sputum aut lutum in imaginem domini nostri Iesu Christi, B. Virginis, vel alicuius sancti, grauitur sunt puniendi, l. non contrahit sibi, lapide iactato cum l. seq. & l. famose. ff. ad l. Iuliam maiestatis. qui licet loquatur de proijciente lapidem contra statuam principis consecratam pœna læsæ maiestatis puniatur: tamen multo magis si in despectum diuinæ maiestatis, aut B. Virginis irruerint in eius imaginem aut B. eius matris, & ideo Arresto Senatus Bordegalens. quidam Franciscus de Sus qui malitiose ter pugionem ima-

gini Christi Iesu crucifixi iniecerat, abscissa prius dextera capite plexus est. Nicol. Boer. & Ioan. Pap. vbi supra. Ob ruptam quoque CHRISTI domini crucifixi imaginem quidam Stephanus Rochete d. Iarousse Senatus Parisiensis decreto patibulo suspensus, mortuique corpus igne crematum est, latum est Arrestum. 22. Decēbris, anno 1548. Ioan. Pap. vbi supra. Arrest. 4.

DE EXCOMMUNICATIONIS SENTENTIA EXCOMMUNICATIS, & eorum absolutione.

TITVL. XXIX.

Excommunicatio quæ nam dictio sit, quid lædat, & quomodo feratur; quandouē præuiam monitionem non requirat.

CAP. I.

EXcommunicatio. In materia excommunicationis quærant aliqui, an excommunicatio sit latina dictio, & respondetur quod sic teste Cicerone in oratione pro Cornelio Balbo qui vtitur verbo communico, quod non aliud est, quam participo, & quod priuatum est, aut esse potest, vniuersorum facio. Ciprianus excommunicatos abstentos appellauit, sicque inuentum christianorum non fuit teste Cagnol. in proœm. ff. in rubr. nume. 20. Caesar lib. 7. commentar. Liuius etiam lib. 6. Decadis 3. excommunicationis similitudinem innuere videtur, & lib. 10. decadis 4. Quorum verba latius apud eos videri possunt, vnde dicendum est, quod excommunicare est a communionē separare, vt de eius significatione eleganter differit Didac. in capit. alma mater. num. 1. de sentent. excommunic. in 6. vbi & nume. 2. dicit triplicem esse in ecclesia catholica communionem fidelium, primam interiorem, seu intrinsecam, per charitatem vnientem Christi membra, per fidem formatam capiti Christo, & eius membris quæ communio procedit a charitate quæ est animi affectio qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deū. Aug. de Doctr. Christiana cap. 22. Psalm. 118. particeps ego sum omnium timentium te. De hac vnione quæ nexu charitatis in Deum fit indissolubilis, & omnes fideles vt membra Christo Iesu capiti coniungit: meminit Paul. Roma. 12. ita multi vnum corpus sumus in Christo. idem ad Cor. 12. ad Ephes. 4. Alia est communio extrinseca quæ consistit simul orando in ecclesia & alijs officijs & in colloquio fidelium. Tertia media est interior, & partim exterior, qua omnes fideles participes sumus communium suffragiorum ecclesiæ & sacramentorum, de qua in symbolo, dum dicitur, sanctorum communionem, ea diuisione sic præmissa: facilius erit vim excommunicationis maioris & minoris, item & peccati mortalis percipere. Excommunicationum autem alia est maior, alia minor, alia impropria, quarum declarationem, vide apud Did. loco supra alleg. nu. 3. & 4. & seq. excommunicatus excommunicatione maiori est veluti membrum a corpore abscissum & separatum, tex. in cano. quemadmodum 23. q. 7. ex Augustino, epistola 30. ad bonifacium, peccatores enim non tantū occulti, sed & manifesti in ecclesia sunt vt eius membra, Aug. epistola ad Donatistas, & de fide ad Petru c. 43. sunt etenim peccatores etiam manifesti membra ecclesiæ, nec fides per mortale crimen amittitur, cum ea possit esse apud aliquē sine charitate, & quidem vera licet mortua, quæ sufficit, vt Iesus Christus sit, & ecclesiæ membrum, vt docet Trid. synodus de iustificatione. can. 28. Paul. 1. ad Corin. cap. 5. & 1. ad Timothe. 1. Aug. serm. 68. de verbis apostoli cano. omnis christianus. 11. q. 3. Aug. tract. 27. cap. 6. Ioan. cano. Audi. 11. q. 3. & in c. nihil. Hanc autem potestatem ecclesiæ prælati traditam à Iesu D. N. probatur Matth. 18. cap. nihil. & cap. omnis. 11. q. 3. Did. d. c. alma mater. nu. 8. Paul. 1. ad Thessal. 3. Quæ quidē excommunicatio medicinalis est ex fine, vt excommunicatus resipiscat, poeniteat, ac satisfaciatur ecclesiæ quam sua cōtumacia iniuriā affecit, & q. multū ea profit exēplum est de imperatore Theodosio, cuius mentio fit in cano. cum apud Thessalonicam. 11. q. 3. & talem esse finem excommunicationis constat ex Pau. 1. ad Timot. 1. tradidi, inquit, eos sathanæ, vt discant non blasphemare ex eodem. 1. ad Cor. c. 5. vide Ambr. su per psal. 118. Hinc quærit Doct. maxime Iaf. in l. quod iussit. nu. 41. de re iudicata. an Iudex ferre debeat sententiam excōmuni-

Com. opi. Tom. j.

R 4

muni-

Com. V. l. Opin. De Deo, &

municationis in eum quem scit, aut verisimiliter suspicatur poenitentia non acturum, pro qua quaest. vide Abb. in c. ab excommunicato. de refr. Fel. in c. apostolica. col. 4. & 5. de excep. Adde, quod excommunicatus in iudicio agere nequit licet se defendere possit, c. intelleximus. vbi Butr. & alij de iud. c. r. eo. tit. in 6. Afflic. decis. 268. num. 3. vbi nec actione. l. diffamari. C. de ingen. manum. experiri posse testatur, quem sequitur Dec. in d. c. intelleximus. nu. 14. vsque adeo agendi ei via pracluditur, vt si cum procuratore excommunicato iudiciu ventiletur, illud nullum sit, & inualidum quod locum habet tam si pro alore quam si pro reo procurator interueniat; Abb. & Fely. in cap. post cessionem. de prob. & in cap. significauerunt. de excep. Intellige sane, vt per eos, modo si mandati tempore excommunicatione innodatus fuerit, secus vero si postea, & aduersarius de ea non opponeret, quia tunc iudicium valeret, de quo vide, quae scribit Seb. de null. cap. 11. nu. 136. & seq. & c. 4. nu. 24. nu. 3. Fran. Marc. decis. Delph. 96. q. vbi quando excommunicati gesta iure subsistant, Dec. in c. dilecti. col. 1. de excep. Tiraq. de vtroque retract. §. 1. gl. 9. nu. 276. cum seq. vbi plura more suo cumulat, & vnde excommunicatione ortum habuerit. Supra scripta limita non procedere in causa attentatorum, nam aduersus agentem vt attentata reuocetur excommunicationis exceptio opponi non potest. Dec. cos. 200. col. vlt. Caterum quod diximus excommunicatum ad se defendendum comparere posse, intellige non procedere in loco insigni in quo per procuratorem comparere tenetur. Fely. d. c. intelleximus. quod communi opi. testatur, vbi latius progrediendo dicit ex communi interpretum sententia excommunicatum de nullitate sententiae opponere non posse, excommunicatum autem nedum procuratorem esse non posse: sed nec aduocatum habetur in c. decernimus de sen. excom. in 6. nec etiam arbitri. c. veritatis. vbi Abb. de dolo. & cont. no. Gigas tract. pens. q. 14. Ioan. ligna. tract. censur. eccl. nu. 26. & seq. omnium melius Soc. Reg. 132. Fely. d. c. intelleximus. Rebus. in gl. concor. rub. de excom. p. 383. vbi 61. penas excommunicati enumerat. Imo nec iudicem esse posse, si de hoc constat, nam tunc iurisdicatio & potestas eius suspenditur, & iudicium in tempus absolutionis & habilitationis confertur, Innoc. in c. cum super Abbacia. col. 3. de offi. deleg. dum loquens de iudice ordinario dicit contra illum posse opponi quod est excommunicatus, vel perpetuo ab officio amotus, sequitur Iasr. c. quoniam contra. §. interloq. in prin. de prob. & si talis iudex tempore excommunicationis sententiam ferret, esset nulla, c. excommunicamus. §. credentes. de haeret. Ita Seb. Vantius de null. c. 9. nu. 137. Ratio est, quia excommunicatus est infamis, c. infames. 6. q. 1. Rom. sing. & ab vniuersa fidelium communione & participatione amotus: idcirco iudex esse non potest, sed quandoque detectum fuerit eundem tempore delegationis, vel processus fuisse publice excommunicatum, apparebit eius incapitas, & gesta per eum non valebunt, vt in cap. ad probandum. de re iud. Balb. l. 1. C. de sent. quae. & satis fuerit probare talem ante sententiam vel processum excommunicatum fuisse, quia & de praesenti & quousque de absolutione constiterit excommunicatus praesumetur c. sicuti. de sent. excommu. Rot. decis. 238. in antiq. & ad effectum quod processus non teneat, quis dicitur publice excommunicatus subsequuta denuntiatione, vel declarata sententia publice lata. Anch. cos. 189. Seb. de null. c. 10. nu. 63. & nu. seq. Viuius.

Excommunicatio ledit corpus & animam Barb. in 3. vol. conf. 30. in 1. col. in fin. Vezin.

Excommunicatio non potest ferri sine monitione, c. sacro. de sentent. excommunic.

Fallit in 6. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 4. Don. a fina.

Monitio trina requiritur, vt quis excommunicetur, vt est commu. opin. de qua Soc. in cap. perpendimus. nume. 106. de sent. excom. & si fiat vnica monitio, debet habere dies expressos, sicut faciunt & seruant executores communiter. videlicet, Damas duos dies pro primo, duos pro secundo, duos pro tertio, & peremptorio termino, & ita communiter practicatur & seruatur, vt dicit ibi Soc. nu. 109. & seq. alias sententia excommunicationis est nulla, si talis monitio amittatur. ibi. nu. 132. com. dicens. Vezinus.

Monitio generalis sufficit, vt res singulares sint excommunicatae, nec est opus probare, vt sint haereditariae. Soc. sen. in c. perpendimus. nu. 242. de sen. exc. Vezinus.

Excommunicatus autem maiori excoicatione, ante denuntiationem non habetur pro excoicato, vt per Dec. cos. 522. Felyn. in c. Rodolphus. vers. aduerte tamen. de sent. excom. Vezinus.

Excoicatus ob causam notoriam, non requirit monitionem, vt est cois opi. Soarez. verb. excommunicatus. nu. 192. Bonacoss.

Excommunicatus ob causam in propatulo positam non requirit monitionem: vt commune effatur Dec. in d. c. r. de iud. Villalob. in sua collect. E. Suarez.

Vbi petitur aliquem declarari excommunicatum, non requiritur litis contestatio, sed citatio. Fel. in c. cum non ab homine. in 5. col. de iud.

Excommunicatus pro notoria contumacia, non requirit monitionem. Decius in c. 1. de iudic. nume. 25. communem dicit. Vezinus.

Et an requiratur tunc citatio, vide ample Socin. in d. conf. 20. inter conf. Cur. in 7. col. Don. a Fin.

Omissio monitionis non reddit excommunicationem nullam, sed iniustam. fallit in 4. casib. vt per Fel. in c. cum sit Romana, de appel. nu. 19. Don. a Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Ita in praxi seruari colligi potest ex Borgnino. Caualciano, decis. 28. nume. 38.

Excommunicationis sententia ex falsa, vel iniusta, aut iniqua causa num teneat; & vbi de ea incurrenda agitur, fictiones locum non habent, neque in suspensio potest esse; debetque probari infra certum tempus.

CAPVT II.

Excommunicatio ex falsa causa tenet, vt est communis opi. Soc. in d. c. perpendimus. nu. 176. de sen. excom. Bonacoss.

1 Excommunicationis sententia lata ex falsa causa, valet, quando ille qui excommunicat, etiam si sciisset causam non esse veram, fuisset nihilominus excommunicaturus, vt est communis opi. Clar. q. 61. versic. quaritur etiam, & d. sententia nulla non ligat, lata ab homine, vt est communis opi. ibi vers. solet dubitari, & potest dici nulla etiam non praecedente absolutione. & in sententia excommunicationis requiritur citatio. ibi. vers. quaro nunc. Bonacoss.

Excommunicationis sententia lata ex iniusta causa, & si valeat, atque obstringat, tamen si ratione aliqua sit nulla non obstringet, nec alicuius ponderis, aut momenti erit. commune inquit Soc. inter conf. Cur. sen. con. 20. nu. 24. & nume. 30. Iul. Clar. in practi. §. vlt. q. 77. E Suarez.

Excommunicationis sententia lata ex iniusta causa, etiam teneat & astringat, si ratione tamen aliqua sit nulla, secus est, quia erit nullius effectus, vt est communis opi. Soarez ver. excommunicationis. & si statutum simpliciter imponit penam excommunicationis, debet intelligi de maiori. Soc. senior in rub. de sent. excom. nu. 18. & seq. Bonacoss.

Excommunicatio euidenter iniqua non ligat. Barb. in 1. vol. conf. 47. in 26. col. & in 2. vol. conf. 38. in 3. col. fac. quod vult Panor. in 1. part. conf. 33. & ita vult Hier. tortus in fin. conf. positi post consilia Ant. de But. & Soc. conf. 20. inter conf. Cur. in 22. col. & conf. seq. in fi. Vezinus.

Excommunicatio, siue bona, siue mala semper est timenda, vt est communis opin. Soarez verbo excommunicatio. num. 190. & est meticulosa, etiam in constantem virum, vt est communis opi. vt ibi. Bonacoss.

Fictiones non habent locum, vbi agitur de incurrenda sententia excommunicationis: quia excommunicatio ligat tantummodo in casu vero, & non ficto: secundum Ioan. Andr. in capitu. 2. de constitut. Et nisi sit vera contumacia, quae non dicitur vera, etiam si sit facta citatio ad domum, vel in valuis ecclesiae, nisi probetur notitia citationis, secundum Angel. in l. 1. §. biduum. ff. quand. appel. sit. & per dominos de Rota, decis. 370. Et ita intelligitur. gloss. in capitul. si non sunt. de consecra. distinctio. 2. Ad hoc est bonus tex. in l. ea quae. C. quo. & quand. iud. vbi non valet sententia contra absentem non verum contumacem, vt quia inuentus non fuit personaliter. Quando autem quis est citatus ad domum, praesumitur sciuisse citationem, secundum gloss. & Bartol. in l. si tutor petitus. C. de pericul. tuto. & gloss. in l. si legibus. C. de episcopa. audien. in verbo. probatum fuerit non tamen vt praedixi ex tali praesumptione excommunicabitur: quia ibi requiritur vera contumacia, & non praesumpta, secundum Inno. in c. fin. extr. de eo qui mit. in pos. Fel. in c. cum sit Romana. extra. de appel. Balb. decis. 3.

Excom-

Excommunicationis sententia non potest esse in suspenso, quando lata est purè, nam, aut statim ligat, aut statim nulla est. c. pastoralis. de appel. & no. 9. q. 1. c. 1. nec à tempore actus gesti ligat, ob subsecutam rati habitationem, quæ tamen in eo casu operatur, ut ex illo ex tunc ligetur cū ratum habetur, nō aut ex tunc cum negotium gestum fuit, quod in excommunicationis sententia speciale est. c. licet. de sent. excom. lib. 6. secundum Io. And. in gl. c. cum quis. eo. tit. lib. 6. cum quo ceteros transire refert Bened. Cap. reg. 80. nū. 72.

Excommunicatio debet probari infra tempus, de quo in capia de excep. in 9. no. per Panor. in c. præterea. in fi. de vsuris. etiam si non statuatur terminus à iudice: ut vult Philip. in d. c. pia. §. 1. in 3. col. vbi communem dicit Vezinus.

Excommunicatio ad tempus lapsu temporis non tollitur, sed necessaria est deinde absolutio ut cōmune inquit Feli. Dec. Rip. notab. 6. in c. 1. de iud. & Did. a Couarru. de sponsa. l. 2. par. c. 6. nū. 16. D. Suarez.

Excommunicatio potest ferri particulariter per sententiā contra subditum extra territorium, Fel. in c. cum sit Romana. de appella. vbi limitat.

Fallit in 4. casibus ut per Fel. in c. licet ratione. de foro com petenti, nū. 52. Don. a Fina.

Sententia excommunicationis, etiam appellatione deserta nō transit in rem iudicatam. Phil. in c. qua fronte. in 3. col. de app. communem dicit Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Quæ dicatur iniusta excommunicatio, item quæ dicatur iniusta valida. quæ item inualida, vide Iacob. de Graphijs. lib. 4. Aurear. decisio. cap. 3. nū. 12. 13. 14. & vsque ad finem capituli, & Nauarr. cap. 27. Manual. nū. 3.

In excommunicatione per annum manens & persistens, quid incurrat, & qualis extimetur.

CAPVT III.

1. **E**xcommunicatus si per annum stat in excommunicatione, priuatur beneficijs. cap. rursu. 1. 1. quæst. 3. Don. a Fina.

Excommunicatus pro quacunque causa, etiam ciuili permanens, ac persistens per vnius anni circulum in excommunicatione de hæresi suspectus habetur, secundum Io. And. & Panor. post alios communiter, in c. fi. de pœnis. Et licet suspitio hæc ad condemnationē non sufficiat, ut sentiunt Inno. & Panor. in loco præcitato, Henri. post alios in c. excōmunicatus. extra de hæret. & Ioan. Lupi. in c. per vestras. §. 18. nū. 24. tamen si sufficeret ad inquisitionem formandam contra excommunicatum de hæresi, & ad inducendam sibi purgationem, in qua si fortè deficeret, haberetur pro conuicto, cap. inter. de purga. cano. in fin.

Ita etiam concubinatus vltra annū continuatus facit quæ præsumi de mala fide, & non ante, ut per Guil. Benedict. in c. Raynūtius in ver. nomine Adelasiani. nū. 708. de testa.

Et sic, si excommunicatus perseverauerit in excommunicatione per annum, & monitus noluerit respicere, tunc utiq; posset tanquam hæreticus condemnari, c. cum contumacia. de hæred. in 6. & consequenter possent eius bona publicari, c. cum secundum eod. tit. in 6. vtpote quia excommunicatus iste præsumitur, secundum Panor. in d. c. fi. & Franc. in c. cum contumacia. de hæret. in 6. male de sacramentis ecclesiæ sentire, & de potestate clauium permanendo tanto tempore in excommunicationis censura, nec videtur curare de hoc, imo expresse contemnere excommunicationem ipsam.

2. Et aduerte, qd conuentus super crimine ciuilitè, siue criminaliter ob contumaciā excōicatus postea, & in eadem excōmunicatione perseverans per annū, conuictus censetur de eo crimine, cuius accusatus fuit, secundū Glo. & Abb. in c. cōtingit. de dolo, & contu. Ro. sing. 303. Glo. & Fran. in d. c. cum cōtumacia. Abba. in c. 1. nū. 20. de iud. & ibi Doct. præcipueque Ripa nū. 77. & Alcia. nū. 74. vbi profitentur opinionē istā esse cōmunem, licet Dec. ibi, in 2. lectu. præcipitanter contrarium asseruerit, & Selu. in tract. de beneficijs in 3. par. q. 4. sed sententia Glo. & sequacium est communis, & verissima, secundū Moder. in d. c. 1. & eam sequitur Panor. in c. veritatis. col. 5. de dolo, & contuma. Io. Lupi in d. c. per vestras. §. 18. nū. 24. Petr. Duen. in reg. 153. nū. 4. incip. Contumax in non comparēdo, Ripa in l. si constante. nū. 46. ff. solu. matr. & Maranta in tract. iudiciorū in 6. par. 2. mēbri de cōtumacia. n. 33. fol. paruo 117.

In Regno verò Neapolitano perseverans in excommunicatione vltra annum debet denunciari iudici seculari per prelatos, qui eum excommunicauerunt, vel per eorum successores, & legitima pœna condemnari per iudicem ipsum secularem, c. 102. item statuimus, qd si contingat. quod citat, sequiturque ibi Ioan. Ant. de Nigris, Afflict. in constit. patarenorum col. 9. & in constit. pœnam eorum. in 1. not. & Maranta vbi supra.

Item morantes in excōicatione per annum debent in Regno secundum statum, & qualitatem personarum varie puniri pœnis taxatis in altero c. eiusdem Regni. 163. incip. si quis in excommunicatione a canone lata. vbi Io. Ant. de Nigris.

Et quemadmodum excommunicatus persistens in censuris, per annum, videtur suspectus de hæresi, ita clericus perseverans, infordeſcensque in ipsis censuris dicto tempore uti excommunicatus, posset procedi contra eum tanquam suspectum de hæresi, ita Doc. omnes, præsertimque Ioan. de Ana. & Fely. col. & seq. in c. ex comm. il. 1. de hæret. per tex ibi.

Et talis suspitio operatur tūc, quod si deficiat in purgatione indicta, possit tanquam hæreticus condemnari, arg. c. nos inter. de purg. cano. & ita firmat Abb. in c. fi. de pœn.

Vnde hinc manifeste colligitur, qd clericus per perseverantiam triennalem in censuris, cēsetur priuatus ipso iure, & absque aliqua alia sententia declaratoria suis beneficijs, ita Glo. in d. cap. contingit. de dolo. & contum. & in d. cap. 1. de iudi. vbi omnes concorditer, & potissimum Dec. in 2. lect. Berous, sub nū. 86. Mantua, nū. 29. Ripa, sub nū. 77. & Fely. col. 5. nū. 8. vbi docet istam esse commu. opi. & Ioan. Bapt. Ferretus etiā consi. 342. præsupponitur in facto pro notorio, nū. 1. & se. vol. 2. vbi ita consuluit.

Deducitur itaque ex his vtiliter, quod clericus ipse ita, & taliter priuatus ipso iure beneficijs, non faciat modo aliquo fructus suos, secundum Inno. in c. cum nostris. de cons. præb. cum quo sentiunt omnes communiter ibi.

Siquidē priuatus ipso iure beneficio, potest de facto a suo ordinario amoueri absque alia sententia hominis, nec allegare potest se spoliatum, ut firmat Glo. in extrau. execrabilis Io. 22. §. qui vero de præb. Viuius opi. 261.

Si quis per annum in excommunicatione perseveret, de hæresi suspectus habetur. Abb. in cap. grauem. de pœ. & talis per annum abstentus sacrisque interdictus beneficio priuari potest. c. rursus. & c. quicumque 11. q. 3. Bernard. in prax. ca. 142. Quod tamen intellige, si pro crimine, quia secus si pro pecuniaria causa excōicatus fuerit, Abb. in §. 1. nū. 24. de iudi. in c. contingit. 7. de dolo & contu. Aufr. ad capel. Tholo. q. 265. Ri. d. c. 1. nū. 77. de iudi. Intellige talem per anni spatium sic perseverantē de hæresi suspectū esse, quando ex alio crimine quā hæresis fuerit excōicatus, secus si pro hæresi, tunc. n. lapso an no pro cōuicto haberetur uti hæreticus, c. excōicamus. §. qui autē. & c. cū contumacia. de hæret. lib. 6. sed an contractus factus per excōicatum validus sit. & dic qd sic, & etiā in vtilitate excōicati, teste Did. in c. alma mater. §. 1. nū. 10. not. Abb. & alij in c. veritatis. nū. 35. de dolo & cont. in c. ad probandum. col. 2. vbi Fel. de re iud. Doct. in c. fi. vere. de sent. exc. Accedit, qd excōicatio probari potest per instrumentū ad effectū dilatoriae exceptionis, Fel. in c. cū in ecclesijs. col. vlt. ver. pro ista. de maio. & obed. in c. fi. nū. 13. de excep. & an possit probari per denuntiationē & formā? vide Feli. in c. cum cōtingat. col. 2. ver. qd autē famā. de rescrip. Dec. in c. prudentiā. §. 6. col. pen. & seq. de offi. dele. in c. pastoralis. §. verum. 4. not. de app. & an ad excōicationem probandam in vim dilatoriae exceptionis oppositæ, sufficiat per instrumentū probari violētā manus iniectionē in clericū? vide Rom. cons. 349. nū. 1. vbi nū. 2. dicit, qd excōicatio ad finē repellēdi opposita generaliter probari potest per instrumentum, & ibi excommunicatus quomodo quis probetur & an excōmunicationis timor causet istū metū, ita ut factū ipsius timore veniat rescindendū? vide Rom. cons. 369. nū. 10. & qd excōicatio iniusta quāuis nō liget apud Deum, excōicatus tamen parere debeat, nec ex superbia ligetur qui prius ex puritate cōscientiæ absolutus tenebatur. no. idē Rom. d. cons. nū. 11. nū. 13. & ibi nū. 12. qd excōicatio iniusta quāuis non noceat quo ad Deū, nocet tñ quo ad participantia ecclesiæ sacramenta quo ad ecclesiam militantem. nulla enim maior pœna de iure cano. inferri potest quam excōmunicatio. 24. q. 3. cap. corripantur. neque modica pœna est inter homines esse, & hominum carere commercio, l. hi qui sanctam. C. de apost. stat autem illud, sententiam excommunicationis iustam esse ordine atque animo proferentis: iniustam vero ex causa dicit tex. 11. q. 1. si ergo. Quid de sententia excommunicationis? & dic, quod licet propter grauitatem præiudicij requirat personalem citationē. Rot. decis. 271. 367. in not.

Com. V. I. Opin. De Deo, &

in nou. Cass. ad decis. 12. ad si. tit. de rescrip. decis. 1. nu. 2. tit. de prob. Tiraq. de vtroque retrac. tit. 1. §. 9. gl. 2. nu. 4. tamen in declaratione hoc non requiritur. Rom. conf. 482. num. 5. & seq. Dec. in auth. Cassa. nu. 3. C. de sacr. sanct. eccl. in c. pastoralis. §. verum. 3. not. de appell. in c. reprehensibilis. col. 1. & seq. eo. ti. vide Fel. in c. cum non ab homine. col. pen. de iudi. in c. Rodolphus. col. antepe. ver. intellige. de rescrip. Rip. in l. is cui bo nis. nu. 28. de verb. obl. prout in simili videmus actum declaratorum non requirere illam solemnitatem, quam requirit actus depositus. l. hæredes palam. §. si quid post. de test. & sic excommunicatus per declarationem amplius non ligatur quasi à principio ligatus sit, sed solum declaratur, vt ab alijs euitetur: igitur tanta solemnitas s. apprehensio personæ citandæ non exigitur in declaratione excommunicationis, vt in ipsa excommunicatione, ex quibus sequitur conclusio q. excommunicatio, & declaratio excommunicationis in pluribus differunt, per Rom. d. conf. 482. nu. 9. cu. adde, q. excommunicati sacre synodi autoritate per apostolicam sedem absolui possunt. Rom. conf. 354. nu. 1. Fely. in c. pastoralis. col. pen. ver. fal lit 4. de offi. ord. & an citationis defectus absolutionis suam nullam reddat, vel saltem iniustam? dic, q. si superior vult sententiam excoicationis reuocare vti iniustam, vel etiã denuntiare nullam: & non potest nisi partib. vocatis, aliàs nulliter agit, aut vult simpliciter absolueret, & tunc valet absolutio etiã parte non vocata. Ratio est, quia sicut excommunicatio non præcedente monitione lata non est nulla: sed iniusta ex ordinis defectu, ita dicendum est in sententia absolutionis, vt ea sine monitione prolata nulla non sit: sed ratione deficientis ordinis iniusta. Rom. conf. 354. nu. 3. vlt. iuri in iuriā inferre non dicitur qui alium tanquam excommunicatum vitat, teste Rom. conf. 387. nu. 1. secus si ab omnibus excommunicationibus absolutus esset, quo casu talis euitatio iniuriā infert. Aym. conf. 168. nu. 1. Nam semel excommunicatus semper euitari dēt, donec de ipsius absolutione legitimè probetur, non. n. se absolutū dicēti, absolutionē aut legitimè non probanti, credendum est. Rom. d. conf. 387. num. 20. Absolutio enim legitimè probari debet, cum semel excommunicatus semper ita esse præsumatur, nisi contrarium probetur. Abba. in c. proposuit. num. 4. de cle. exc. ministr. & in c. si cut. 1. not. de sen. excom. Dec. in c. ad audientiam. 1. no. de rescrip. qua in re conclusiue dicas, q. sicut excommunicatio legitimis documentis probari debet, vt in locis sup. alleg. ita absolutio. Præterea dic, q. à sententia excommunicationis lata per hominem confirmata per Rom. Pontificem nullus absoluit præter Papam sine mandato speciali. Ro. d. conf. 387. post num. 4. Fel. in c. pastoralis. nu. 9. ver. & istam reg. de offi. ord. & quem excommunicatum esse euitandum in foro conscientie licet dubium sit de excommunicatione, dicit Rom. d. conf. 387. nu. 5. de quo vide Aug. psal. 54. & in epistola ad festū. 167. quæ excommunicatio ferenda non est nisi pro graui culpa quæ mortalis sit, teste Didac. in d. c. alma mater. §. 9. nu. 1. & an ferri possit sub conditione, si intra certum diem non satisfecerit? vide eundem Didac. d. c. alma mater. §. 10. nu. 4. & seq. vbi plura de excommunicatione conditionali, de qua plura not. Catel. ver. appellari. Anch. conf. 60. item excoicationis nullam afficit, nec ligat ignorantes. Did. d. c. alma mater. §. 10. nu. 7. vbi nu. 12. de ignorātia iusta, qua ratione excuset a peccato, & eius poena, & ibi, an excommunicatio conditionalis trahatur ad diem, quo lata fuit. d. c. & d. §. nu. 6. licet. de sentent. excom. in 6. Quid de excommunicatione lata absque tri na monitione? & dic, q. non est nulla, sed iniusta. Did. d. c. alma mater. §. 9. nu. 7. Abba. & Dec. in c. ad audientiam. de app. Rom. conf. 354. Dec. in c. reprehensibilis. de appel. & idem Did. d. c. & quæ excommunicatio lata post appellationem, q. nullum habeat effectum, neque vires assumat, licet postea appellatio deserta fuerit, vel ei renuntiatum. not. idem Did. d. c. alma mater. §. 10. post nu. 6. quid de absoluto in iudicio animæ etiam penitentia peracta? & dic, quod potest in interiori foro accusari, & puniri secundū Did. d. c. alma mater. §. 11. nu. 16. post Bar. & resol. lib. cap. 10. nu. 3. excoicationis autem lata ex falsa causa valida est, & absolutione indiget, teste Didac. in c. alma mater. §. 11. post nu. 14. vbi tandem distinguit, aut excommunicatio est nulla, & tunc non ligat: aut est iniusta, & tunc ligat, donec absolutio petatur, excommunicatio verò nulla, vel iniusta quos effectus habeat, ponit Did. d. c. alma mater. §. 7. nu. 5. & per Doct. in c. per tuas, de sent. excom. in c. sacro. eo. tit. Quibus omnibus, adde quod excommunicatio vtcunq. iniuste lata sit deficiente causa & culpa ipsius excommunicati non est contemnenda. Imò si quis eam contempserit, peccati mortalis culpa afficitur, secundū cōem om

nium sententiam. Quo in sensu accipiendum est quod D. Greg. scribit, sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta timenda est. can. qui iustus est. 2. q. 3. cuius hæc sunt verba: Qui iustus est, & iniuste male dicitur, præmium illi redditur. Aug. super Psal. 102. pulchrè Did. in d. c. alma mater. §. 7. ante nu. 6. Accedit, q. excommunicatus iniuste non est priuatus communibus, & generalibus suffragiis ecclesiæ catholicæ, etenim ecclesia non censetur velle quempiam, iniuste tanta læsione afficere, iniuste autem excommunicatus non priuatur apud Deum suffragiis ecclesiæ. Did. in d. c. alma mater. §. 7. post nu. 5. 2. conclus. c. illud planè. 11. q. 3. Viuius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 3. de reformat. Jacob. de Graphijs, vbi supra. cap. 14. nu. 4.
- 2 Vide Iacobum de Graphijs, vbi supra. num. 5. Si tamen in eo casu crimentale fuerit, vt priuatione beneficiorum dignus sit, erit illis priuatus. aliàs secus. Couar. in c. alma. §. 7. nu. 10. quamuis Nauar. cap. 27. Manual. nu. 23. vers. 16. asserat non debere beneficijs priuari, sed tantum fructib. etiam a principio. Nauar. c. 25. nu. 124.

Excommunicationem qui incurrunt, & an & quādo excommunicatus sit vitandus.

C A P V T. IIII.

Excommunicantur spoliantes Christianos nauigātes pro honestis causis, vel negotiationibus, vel Christianos naufragium passos in rebus, & dicitur canō lata sententiæ. debet prius fieri monitio. Clar. d. q. 77. vers. spoliantes. Bonacoss.

Spoliantes Christianos nauigantes, vel naufragium passos sunt excommunicati, hic tamen canō non est lata sententiæ sed ferendæ, ita communem dicit Summa Syluestrina in verbo excommunicatio. 8. in 20. excommunicat. in 2. dubio. Cla. d. §. fin. q. 77. vers. spoliantes. P. Fichard.

Excoicationem non euitat quælibet causa, nisi sit iusta, imponentis manus violentas in clericum. Alc. in c. cum non ab homine. de iudic. num. 46. communem dicit. Villalob.

Excommunicatur qui percutiunt personas religiosas, quæ viuunt sub regula, licet non faciant professionem. Clar. d. q. 77. ver. vlt. iuri. Non tamen excommunicatur, qui ignorans clericum in habitu laicali incedētem percutit, vt est communis opin. Clar. d. q. 77. vers. sed an percutiens. idem si iusta, & probabili ignorantia clericum percusserit, vt est communis opi. ibi Clar. vers. successiue. idem si volens percutere laicum, errans percussit clericum, vt est communis opin. Cla. ibi. vers. sed quid. Bonacoss.

Percutiens episcopū, (sic & Cardinalem & c. vt hic, inf. c. 9.) iniuriōse, licet regulariter sit excommunicatus. cle. 1. de pen. tamen si quis propriæ defensionis causa episcopum, vel Cardinalem offenderet, non diceretur temere, aut iniuriōse fecisse, nec in poenam. d. cle. incidisse, per glo. in d. cle. 1. in verbo, temere. & in c. felicis. in verbo, percussit. de poenis. in 6. quas Doctores communiter sequi dicit. Soc. inter conf. Curtij sen. conf. 20. nu. 39. Tortus in conf. vlt. nu. 12. colleg. Floren. inter conf. Cur. sen. cōf. 21. nu. 8. vbi consuluit pro ciuitate Florentina, in qua fuerat furorē populi suspensus Archiepiscopus Pisanus, & captus Cardinalis Saluiatus, in quo casu similiter pro ciuitate consuluit Arét. conf. 165. & Socin. inter confilia Curt. sen. in d. conf. 20. & Tortus inter confilia Ant. de But. in d. conf. vlt. Cla. d. §. fi. q. 77. ver. percutiens. P. Fich.

Excommunicatus est sponsus de futuro, percutiens clericū inuentum cum sua sponsa, gl. communiter approbata in c. 3. de sent. excom. Cou. in epito. ad lib. 4. Decretal. c. 1. nu. 12. cōmunem dicit. Villalob.

- 1 Excommunicationem incurrit communicans cum excommunicato etiam extra crimen, secundum communem opinionem. Cap. reg. 81. nu. 8. Bonacoss.

Excommunicato communicans scienter in casibus, a iure non permisis, nec in consequentiam casus permisi, etiam si per metum participet, incurrit minorem excommunicationem, iuxta c. sacris. de his, quæ vi. quod locum habet non solum, si participet in crimine, quo casu etiam maiorem, excommunicationem incurrit. c. si concubina. de sent. excom. sed et si cōicet ext. crimē, puta in locutione, cōuiuio, vel similib. pp quod incurrit minore excoicationem, prout voluit in d. c. sacris. Host. & Innoc. q. secundum Ioan. And. ibi. communiter tenetur, vt refert Bened. Capra reg. 81. nu. 8.

Excom-

Excommunicato scienter communicans, licet secundum communem opinionem non incurrit mortale peccatū, sed tantū veniale. Abb. & Io. And. in c. sacris, de his quæ vi. quem refert Bened. Cap. reg. 81. nu. 14. id tamen fallit, quando quis in contemptu clauium, vel superioris, vel frequentius cōmunicaret, aut particeps esset criminis, aut communicaret in diuinis, aut si excommunicatus quis sit cum communicantib. & participibus, vt ibidem, nu. seq. est videre. Capra.

Participans cum excommunicato ignoranter in casibus à iure non permissis, non incurrit mortale peccatum, si scienter secus. Sed venialiter peccat, & hoc si non ex proposito, aliàs secus. Immo indistinctè, quod regulariter non peccet, secundum communem opinionem. Capra regula 81. nu. 14. Bonacoss.

Participans in crimine criminoso cum excommunicato, excommunicatus est sententia canonis. Card. in c. nuper. de sent. excom. com. dicit. B. Villalob.

Participans cum excommunicato non peccat mortaliter, Doct. in d. c. si quis suadente.

Fallit in 6. casibus, vt per Bened. Capram in suo tract. conclus. 81. Don. à Fina.

Excommunicatus, vbi est quis ad commodū aliquorum, si ipsi communicent cum ipso excommunicato, non licet alijs cum illo communicare, vt est communis opin. Soc. in c. Petistis. nu. 6. & 7. de priuilegijs. Bonacoss.

Excommunicatum possumus communicare in conuertēdo prædicare, aut in cōfessione audire vt est communis opi. de qua Soc. in c. inter alia. nu. 96. de sent. exc. Bonacoss.

Excommunicatus, si excommunicatio est publica & nota, debet euitari, non solum priuatim, sed etiam publicè: si verò sit occulta, & vni soli nota, debet priuatim tantum eum vitare, s. inter se & ipsum, vt est communis opi. Soc. in d. c. inter alia. nu. 31. de sent. excom. Ita, vt nec contrahendo debemus participare cum excommunicato, vt est communis opi. ibi. num. 42. Nec Episcopus communicando excusatur, vt est cōmunis opi. de qua ibi. nu. 81. Bonacoss.

Excommunicatus secrete an debeat vitari. Philip. in c. si ciuitas. §. si. de sent. excom. in 6. Card. quod non. in clem. 1. in 7. not. de sepult.

Nec ille qui petit excommunicat. declarari nullam Alex. in l. 3. §. si seruus. in 3. colum. de acquir. posses. communem dicit. Vezin.

Excommunicatum occultum quis vitare debet, si ipse solus vidit eum percutientem clericum, vel quid simile, non publicè, sed priuatim debet eum vitare, s. inter se & ipsum. Soc. d. c. inter alia. nu. 31. de sent. excom. Bonacoss.

Excommunicatus tenetur vitare alium excommunicatū, vt est communis opi. de qua Abb. in c. nulli. nu. 3. de sent. exc. Bonacoss.

Excommunicatus debet euitare excommunicatum, vt est communis opi. Soc. in c. illud. nu. 11. de cle. excom. vel deposi. & dicitur quis participare cum excommunicato non solum in facto, sed dicto, etiam si quis dicat illi salue, aut aue. licet ille nihil respondeat. Soc. in c. ad hæc. nu. 10. de priuileg. Soc. in c. inter alia. nu. 12. eo. tit. Bonac.

Excommunicatus cum dubitatur an sententia excommunicationis valeat necne, licet tunc in actibus in quibus illi non præiudicatur, tutius sit eum vitare, in alijs autem extraiudicialibus, vbi eius præiudicium vertitur, tutius est eū cum protestatione admittere, tamen ita admissus, puta ad electionem ex futuro euentu pendetur. Item eius vox, & quod ipse fecit, valet, secundum distinctionem gl. in c. solet. §. in secūda. de sen. exc. lib. 6. & ibidem vult Inn. & Io. And. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 82. nu. 21. & 28.

Excommunicatus an possit beneficium conferre, vel alium eligere; aut ipse impetrare, aut ad beneficia eligi, & an testis esse queat, & acta ab eo ex officio gesta nunquid valeant.

C A P V T V.

EXcommunicatus beneficium conferre non potest, c. quia diuersitarem. de concess. præb. notant glos. & Doct. communiter in c. fin. eod. tit. Nec patronus excommunicatus præsentare potest aliquo modo, secundum Lapum allegat. 8. Abb. & omnes communiter in c. nobis de iure patro. Rotam Roman. decis. 707. in antiquis, Bertach. in tract. de episco. lib. 1. 3. par. q. 31. Rochum Curt. in tract. de iure patro. in vers. Competens q. 8. & Lambert. in tract. de iure patro. in 1. par. lib. 2. q. 2. artic. 2. & Gom. decis. 1. & 77. F. Viuius lib. 2. opi. 104.

1 Sed vbicunque collatio ipsa facta esset ab excommunicato occulto, seu tolerato, tunc absque dubio aliquo valeret, atque subsisteret, secundum Innocen. & alios in cap. nihil. de electio. Feder. de Senis confi. 137. viso, & examinato. Io. Bapt. Ferr. cum alijs aggregatis per eum confi. 9. in quæst. de qua. colum. 3. volum. 1. Henr. Boic. & Abb. sub num. 43. in c. veritatis. de dolo, & contu. vbi prædicat istam esse communem opinionem, & Syluester etiam in sua Summa in ver. Excommunicatio. il. 3. sub §. 23. & 11.

Et similiter etiam confessio facta per ipsum confitentem excommunicato ipsi occulto, & tolerato valeret, & teneret, nec esset aliquo modo reiteranda, postquam confitens memoratus notitiam haberet de excommunicatione eiusdem confessoris, vt firmat & probat Armilla in sua Summa, versi. Absolutio. nu. 30. & Syluester in eius Summa in ver. Excommunicatio, il. 3. sub §. 23. & 11.

Idem ipse excommunicatus minimè posset optare, secundum Aeneam de Falconibus in tract. reservationum Papalium, ac legatorum. in 4. principali. q. in 5. effectu. num. 3. vbi hoc probat aliquibus rationibus, & respondet omnibus contrarijs. Viuius opi. 266.

Excommunicatus an possit eligere. Cardin. tenet, q. sic. in cle. ne Romani. §. ceterum, de elect. Idem.

Excommunicatus, cuius fortè excommunicatio ignoratur, non tenetur detegere excommunicationem suam si eligatur, prouidetur, instituitur, postulatur. communis est opin. Soc. in cap. sacris. num. 488. de senten. excom. vt ibi per Soci. Bonacoss.

Excommunicatus minori, licet eligatur ab eligentib. ignorantibus talem excommunicationem: tamen non valet eius electio secundum communem opinionem, Socin. in c. si celebrat. de cle. excom. nu. 39. Bonacoss.

Excommunicatus non potest impetrare. Fel. in c. si. de except. 2. de tamen Phil. in c. 1. de rescr. in 6. in 1. no. & in 4. & 5. col. ponit multa in materia. Vezinus.

Excommunicatus non potest esse testis, secundum omnes. c. testimonium. & in c. veniens. il. secundo, ext. de testi. c. decernimus. de sententia excommun. in 6. in c. intelleximus. de iudi. Ruin. confi. 7. num. 5. vol. 5. Nellum, in c. vers. excommunicans. Ferrarien. in sua pract. in for. iuramenti testium. in §. protestante. num. 18. Albe. in tract. de testib. Burf. confi. 20. nu. 50. lib. 1. Iodocum Damhauderi. in sua praxi rerum criminalium. c. 50. nu. 16. & Lanfr. in c. quoniam contra. verb. testes. sub num. 76. de probatio. vbi deducit istam opi. communem fore, quæ quippè fallit non procedere, vbicunque excommunicatus absolutus esset, nam post absolutionem impetratam ab excommunicatione recipi debet, & potest in testem, vt voluerunt omnes & maxime Deci. in d. c. testimonium. & Lanfr. in d. c. quoniam contra. in ver. testes. num. 76. vbi recitat istā esse veram, & communem sententiam, licet ipse post Inno. in d. cap. testimonium. hoc coarctet non habere locum, quando quis excommunicatus extitisset ob furtum, vel ob aliud facinus, tunc etenim testis esse nequiret. & sequitur Bertach. in suo repertorio, in verbo. excommunicatus testis esse potest in contractib. sub nume. 50. Fallit secundū præmissa communis, videlicet, quod excommunicatus admitti possit in testē, & pro teste in testamento, secundum Ferrar. in d. §. protestante. num. 20. & Bald. in l. fin. C. de contratab. Phil. ipp. Franc. c. 1. de excep. in 6. quoniam condere potest testamentum quemadmodum alius non excommunicatus, & testamentum vires habet, vt voluit Io. And. & Gemi. in c. decernimus. de sent. excom.

ANNOTATIONES PRACTICAE

1 Plures sunt casus in quibus licet sine peccato, cum excommunicatis communicare, qui his versiculis numerantur. Humile, res ignorata, necesse, vtile lex. Hæc anathema faciunt ne possint obesse. Dominicus Sotus 4. senten. distinct. 22. q. 1. artic. 4. Nauar. cap. 27 Manual. num. 26. Sylu. in verbo excommunicatio. §. §. 4. Iacob. de Graphijs decis. aurear. lib. 4. cap. 14. qui etiam cap. 12. nu. 9. affirmat in quatuor tantum casibus communicare cum excommunicato est peccatum mortale, præter quos in nullo alio est nisi veniale. vide ab illo numeratos. nu. 10. 19. 21. & 22.

Com. V. l. Opin. De Deo, &

com. in 6. Jac. de Bel. in §. omnib. in auth. de sanctiss. episc. Bart. & Are. in l. quaramus. ff. de testa. Archi. in c. pia. de except. in 6. Inno. in c. cum voluntate. de sent. excomm. Bal. in l. fin. C. si a non comp. iudi. & istorum opinionem quod excommunicatus testamentum facere possit, sequuntur quoque, aiuntq; communem Franc. in rub. de testa. lib. 6. nu. 32. Barb. in c. quia ingredientibus. nu. 17. de testa. Clar. in tract. de testa. lib. 3. q. 25. Fely. in d. c. cum voluntate. in fi. Bertachi. in suo repertor. in 1. par. in ver. excommunicatus testatur, sub nu. 20. Dilec. in tract. de arte testan. tit. 1. caut. 10. Couarruia. in rub. de testa. nu. 17. Vasquius, in trac. de succes. progres. lib. 1. §. 1. nu. 120. & Petr. Duennas, in reg. 272. vbi congerit doct. contrarium asseuerantes. & hanc communem planè ampliat in duob. casib. ac in duobus alijs limitat. & quamuis communis præmissa amplietur per Petrum Duen. vbi supra, tamen ultra eum amplia vt excommunicatus ipse tam actiue, quam passiuè testamenti factionem habeat, secundum Feder. de Senis conf. 118. factum tale est. cum alijs signatis per Dilectum in d. cautela 10. nume. 2. vbi supponit istam communem opinionem fore, & tradit pariter remedium, cautelamque congruentè excommunicato volenti testamentum condere, quando testes, & notarij ad eum ob timorem censurarum, excommunicationisve accedere nollent. fallit tertio in contractibus prædicta communis, in quibus quidem excommunicatus in testem admittitur, secundum Bertachi. post alios complures signatos per eum, in dicto versicul. excommunicatus testis esse potest in contractibus. sub num. 50. Item fallit non procedere in crimine hæresis, quia tunc testes excommunicati, & criminis socij admittuntur in inquirenda hæresi. cap. in fidei. de hæret. in 6. cum declaratione ibi tradita, & per Ioan. Francisc. Ponzimbiu, in tract. de lamijs. nume. 84. conclus. 21. sed si opponeretur testem productum per partem esse excommunicatum, vel infamem, ob hoc igitur non retardaretur eius examinatio, verum eceptio hæc referuanda esset in fine iudicij, secundum Spec. titu. de testib. §. 1. ver. quid ergo si præmissa deficiens. vbi hoc ipse limitat, nisi pars obijciens exceptionem huiusmodi vellet incontinenti eam probare, quia est audiendus, si habet probationes in promptu, secundum plura citata ibi per eum, ideo optimè pro cautela tradit Follerius. in pract. crimina. in fragmentis. tit. de excom. nu. 228. circa fi. dictæ pract. quod si testes allegati fuerint excommunicati in iudicio absolui debeant. Viuius opi. 260. & 977.

Amplia quod excommunicatus potest contrahere, & valet contractus celebratus per eum. Panorm. in c. si verò. de sent. excomm. communem dicit. & Herculanus in l. ex facto §. si quis rogatus. el secundo. ff. ad Trebel. vbi dicit magis communem. Villal.

Excommunicatus, & suspensus etiam repellitur, c. conspiratores. 3. q. 4. c. veniens. in fi. de testib. c. infames. 6. q. 1. Abba. & Fely. in d. c. veniens.

Fallit in 5. casibus, vt per Campeg. in tract. de testibus. conclus. 36.

Fallit si est absolutus, hæc limitatio sublimitatur in 4. per eundem Campeg. conclus. 37. fallit in 4. casib. vt per Port. lib. 4. reg. 16.

Fallit in 2. casib. secundum Felin. in dicto cap. veniens, de testibus. num. 38.

Fallit vt per Fel. in c. testimonium. de testib.

Fallit in 4. casib. per Lancil. in tract. de offi. prat. in titu. de testib. in c. circa personas. nu. 37. Do. à Fina.

Excommunicatus non potest exercere suum officium in scribendo acta, & conficiendo instrumenta, vt est communis opinio, de qua Soc. in c. sacris. nu. 407. & 408. de sent. excomm. etiam quod fuerit excommunicatus in contumaciam, vt est communis opi. de qua ibi. nu. 411. etiam q. fuerit excommunicatus tempore constitutionis & acceptationis, sed tempore exercitij erat absolutus, vt est communis opinio, ibi. num. 416. Bonacoss.

Excommunicatus potest expedire actus, qui geruntur iure proprio, seu priuato, ad priuatum interesse, vt est communis opi. de qua Socin. in dicto cap. sacris. num. 485. de senten. excom. Bonacoss.

De gestis ab excommunicato an valeant. vide Fely. in c. ad probandum. de re iudica. & in cap. si verò. de senten. excommunicat.

Et aduerte, quia valent gesta ab excommunicato parte non opponente, secundum Felyn. in cap. intelleximus. in 6. col. de iud. vide tamen Phil. in c. 1. in 2. colum. de rescri. in 6. vbi dicit. q. sententia lata contra excommunicatum non valet, si aduersarius sciebat de excom. Don. à Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide quæ supra notauimus ad titulos de Episcopis, & de Beneficijs.

Excommunicatus an possit esse arbiter, vel arbitrator, & an sententia ab ipso lata valeat. Item num possit ipse in iudicio agere, vel se defendere, aut in integrum restitutionem petere, si spoliatur, aut appellare & similia.

CAPVT VI.

Excommunicatus non potest esse arbiter. Io. And. in cap. dolo. de reg. iur. lib. 6. Specu. in titu. de arbi. §. differt. nu. 10.

Fallit in 3. casibus quos not. Petr. Duen. reg. 269. Don. à Fina.

1 Excommunicatus non potest esse arbiter, vt est communis opi. Soc. sen. in c. sacris. nu. 453. de sent. excommu. glos. in l. pedibus. ff. de arbit. Spe. eod. tit. §. potest. ver. item excommunicatus. & in §. differt. ver. item secundum eum. & vide Alex. & Ias. in l. si quis arbitratur. in 17. col. & seq. de verbor. obligat. Ang. in §. minor. insti. de capi. dimi. Potest tamen esse arbitrator. Bal. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. Phil. in c. 1. in 3. col. de excep. in 6. est magis commu. opin. de qua Anto. de Tremolis. in glo. arbitrium litera B. ad pract. Bonacur. tit. de impedimen. quæ impe. compro. fol. 135. And. in regu. dolo. de regul. iur. lib. 6. Aret. §. penult. nume. 19. insti. de except. Host. in c. cum dilectus. de arbitris. Abba. in c. veritatis. nu. 32. de dolo & contumac. Bertach. in 1. par. sui repertorij. in ver. excommunicatus potest esse arbitrator. sub num. 50. Dec. in c. intelleximus. in 1. not. de iudi. Ioan. de Imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. Domini. de Sancto Gemi. in c. decernimus. nu. 7. de senten. excommu. & istorum opinionem inquit communem esse Alex. in l. si quis arbitratur. ff. de verbor. oblig. & Pet. Duennas, in regu. 269. cum alijs signatis per eum, vbi communem hanc limitat late tribus modis. F. Viuius opi. 664.

Excommunicatus arbitrator, seu arbiter esse potest, secundum glo. Odofred. & omnes in l. Pedius. ff. de receptis arbit. Specu. in tit. de arbitris. in §. differt. num. 10. Ioan. And. in reg. dolo. de reg. iuris. lib. 6. Aret. in §. pen. num. 19. insti. de excep. Hostien. in c. cum dilectus. de arbit. Abb. in c. veritatis. nu. 32. de dolo, & contuma. Bertach. in prima parte sui repertorij. in verb. excommunicatus potest esse arbitrator. sub nu. 50. Dec. in c. intelleximus. in 1. not. de iudi. Ioan. de Imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. Dominici. de S. Gem. in c. decernimus. nu. 7. de senten. excommu. & istorum opinionem inquit communem esse Alex. in l. si quis arbitratur. col. pen. ff. de verbor. oblig. & Pet. Duennas in regu. 269. cum cæteris signatis per eum, vbi communem hanc limitat late tribus modis. Viuius opi. 264.

Sententia excommunicati valet, est communis opinio de qua Corn. conf. vlt. lib. vlti. litera F. si sit toleratus, secundum omnes Modernos, quæ tolerantia tamen debet esse probabilis, & ex probabili ignorantia. Vnde scienti excommunicationem nihil prodest tolerantia. hæc est communis sententia, & vbi patet notoriè vitium, non potest esse probabilis ignorantia, & per consequens sententia: & quæ subsequitur ibi Corneus. Bonacoss.

Excommunicatus agere non potest, c. intelleximus. de iud. Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 132. Don. à Fina.

Excommunicatus non habet legitimam personam standi in iudicio. fallit vt per Damas. reg. 120. Don. à Fina.

Excommunicatus agendo non potest stare, comparereque in iudicio. c. intelleximus. de iudi. Spec. in tit. de actore. versic. item quod est excommunicatus. & Ferrarien. in sua Practica Papien. in forma libel. in action. real. §. veris ac legitimis. sub nu. 31. in for. iuramen. testium. §. protestante. nu. 18. & seq. Pet. Duennas, in regu. 268. & Afflic. dec. 268. quod in tantum verum est, vt tam per se, quam per procuratorem comparere nequeat, scilicet agendo, sed defendendo semetipsum nõ per se, verum per procuratorem in iudicio audiri potest & debet, secundum Doctor. communiter in cap. cum inter. de except. Bartol. in l. de pupillo. §. fin. de oper. nou. nunciat. & in l. non cogendum. §. fin. de procur. & in l. si fideiussor. §. si necessaria. qui satisf. cog. vbi inquit eum posse comparere in iudicio ad neces-

necessariam sui defensionem. & opinionem istam sequitur, declarant, atque communem esse dicunt Bertach. nu. 6. in suo reper. in verb. excommunicatus. in 1. par. sub nu. 20. & Fely. in d. c. intelleximus. & excommunicatus iste officio iudicis repelli potest à iudicio etiam parte non opponente. c. quia. in fi. de except. in 6. & Philip. in c. cum parati. de app. quod procedere habereque locum interpretatur in publico excommunicato. Bertach. in d. versic. excommunicatus. sub versicu. 10. F. Viuius lib. 2. opin. 105.

Excommunicatus agendo non potest stare, comparereque in iudicio, & per consequens ad agendum inhabilis est. c. intelleximus. de iud. Spe. in tit. de actore. ver. Item quod est excommunicatus. & Ferrar. in sua Pract. Papien. in for. libell. in act. rea. §. veris, ac legitimis. sub nu. 31. & in forma iuramenti testimonii. §. protestante. nu. 18. & seq. Pet. Duen. in reg. 268. Caraita in ritu. 236. Item quod in quibuscunque causis civilibus, vel criminalibus. nu. 9. & Affl. dec. 268.

2 Imò antedictus excommunicatus per sententiam repellitur etiam in iudicio absque aliqua alia declaratoria, seu publicatoria ipsius excōicationis, & consequenter antequam fuerit declaratus pro tali, ostensa solummodo in iudicio fide sententiæ excōicationis, ab eodem iudicio penitus repelli debet, vt copiosè, & realiter consuluit Io. Bapt. Ferret. cōf. 351. coram reuerenda. vol. 2.

Imò ipse excommunicatus compensatione vti nequiret & sic aliter recipiendus, ac admittendus non esset ad ipsam compensationem, siquidem qui compensat quodammodo agit, & petit, vt voluerunt Oldr. & Bar. in l. amplius non peti. ff. rem ratam habere. glo. & ceteri omnes. in c. cum inter. de except. Iac. de Are. & Cy. Alex. in l. quoniam. C. de adult. & istorum opinio magis communis est, secundum Tynd. in trac. de compensatio. art. 7. nu. 24. cum alijs seq. vbi tuetur, & sequitur cum alijs coaceruatis per eum contrariam partem, videlicet, q̃ excommunicatus admittatur ad compensationem. Tamen quicquid suadeat noli aliter in decisiuis discedere à dicta cōmuni, tanquam tutissima, atque verissima. Quod etiam in tantum verum est, vt tam per se, quam per procuratorem comparere nequeat, scilicet agendo.

Imò in tantum verum est, etiam q̃ debitores sui, qui promiserunt cum iuramento, non tenerentur, neque ei soluere possent, secundum gl. per illum tex. in c. nos sanctorum. & in c. iuratos 15. q. 6. licet ipsi excommunicati possent à creditoribus conueniri. d. c. intelleximus.

Sed defendendo semetipsum non per se, verum per procuratorem in iudicio audiri potest, & debet, secundum Doctor communiter in c. cum inter. de excep. Barto. in l. de pupillo. §. fin. de oper. nou. nuncia. & in l. non cogendum. §. fina. de procura. & in l. si fideiussor. §. si necessaria. qui satisfat. cogan. vbi inquit eum posse comparere in iudicio ad necessariam sui defensionem, & opinionem istam sequitur, declarat, atque communem esse dicunt Bertach. in nume. 6. in suo reperto. in vers. Excommunicatus in 1. parte sub nume. 20. & Felyn. in d. cap. intelleximus.

Sed aduerte, quod tunc minimè admittitur in iudicio procurator ipse, si foret excommunicatus, cap. post cessionem. & ibi Docto. de probat. Nec excommunicatus potest esse aduocatus. c. decernimus. de senten. excommu. Nec potest excommunicatus ipse esse tutor, curator, vel hospitalarius, vt decidit Marianus Socin. in cap. sacris. quæst. 7. principali. 19. artic. quæstio. 3.

Et excommunicatus iste officio iudicis repelli potest à iudicio, etiam parte non opponente. c. quia in fi. de excep. in 6. & Philip. in c. cum parati. col. 1. de app. Quod procedere, habereque locum interpretatur in publico excommunicato. Bertach. in dicto verb. excommunicatus. sub vers. 10. Io. Bapt. Ferretus cōf. 351. coram reuerenda dominatione vestra. nu. 4. & 9. v. o. l. u. m. 2.

Sed hoc non procederet in regno, siquidem opponens exceptionem excommunicationis contra actorem non audiretur, nec impediret litis ingressum, sed non obstante ista exceptione procederetur in causa, vt voluerunt Glo. And. de Iser. Affl. sub nu. 2. & alij in consi. si civiliter agens. per tex. ibi. li. 2. rub. 20. & Marant. in trac. iudiciorum. in par. 20. & vlt. distin. nu. 14. & 19. fol. par. 78. quia in Regno exceptio excommunicationis, quodcunque, tam ante litem contestatam, quam post in quacunque causa civilis, criminaliue, siue contra partem, siue contra testes opposita non admittitur, nisi opponens in promptu, & in ipso instanti legitime doceat in iudicio de ipsa excommunicatione allegata per legitima documenta, vt est rex. in d. titu. 236. item quod in quibuscunque causis civilibus, vel criminalibus. vbi Caraita, num. 1. & sub

nume. 26. & ibi similiter, & vtiliter mentionatum ritum limitat in duobus casibus. sub num. 2. cum alijs sequen. Viuius opin. 262.

Excommunicatus licet non possit agere potest se defendere. c. intelleximus. ext. de iudi. in d. c. cum inter. de exce. fac. l. libertus. la. 1. ff. de in ius voc. Vezinus.

Et aliquid in materia qualiter dicatur se defendere, quando contra eum est data tenuta ob contumaciam, vide Alex. in l. de pupillo. §. fi. in fi. in 1. col. de ope. no. nunc. Idem.

Excommunicatus se defendens. an possit petere sententiā pro se ferri auctore non instante. vide Feli. in d. c. cum inter. de except.

Et an possit dicere de nul. sententiæ. Alex. in l. de pupillo. §. fi. max. in 3. col. de ope. no. nunc. quod non.

Et an audiatur in capien. suum debi. fugitiuum. Feli. in d. c. cum inter. in 9. col.

An petat reductionē ad arb. boni viri. Feli. in c. significauerunt. in 8. col. de excep. Cald. in tit. de arbit. consi. 1. aliās 110. Alex. in d. §. fi. in 3. col. Vezinus.

Excommunicatus, si est in loco insigni, etiam ad defendendum, non potest esse in iudicio per se, sed per procuratorem. Feli. in cap. intelleximus. de iudic. commu. dicit. Vilal. & Suarez.

Nota istam communem ad intel. l. 4. titu. 10. lib. 2. For. leg. in fi. & l. stili. 176.

Amplia, q̃ non potest agere contra actorem, vt perfequatur iudicium. Feli. ibi. nu. 7.

Amplia secundò, quod nec potest opponere de nullitate sententiæ. Feli. ibi communem vicit. Viuius.

Excommunicatus potest petere reuocationem missionis in possessionem ex primo decreto, vt est communis opi. Soc. in c. sacris. nu. 295. de sent. excom. Bonacoss.

Excommunicatus si spolie. an sit restituendus? Ias. in l. 1. in 3. col. de ope. no. nun. & in l. de pupillo. §. fi. in 2. col. eo. tit. Feli. in c. dilectus. in 4. col. de rescr. Phi. q̃ non, in c. 1. in 4. col. de rescr. in 6. Alex. in d. §. fi. Vezinus.

Excommunicatus non potest petere restitutionem in integrum. Abb. in c. significauerunt, de excep. vbi Feli. nu. 11.

Fallit in 5. casibus quos not. Petr. Duennas regu. 357. fallit in tribus casibus, vt per Paris. in d. cap. significauerunt. nu. 44. Don. à Fina.

Excommunicatus post absolutionem restituitur ad iura lapsu temporis perdita. Abb. in c. 1. de præscrip.

Fallit in 3. casib. vt per Feli. in c. cum inter priorem. de except. col. 9. Don. à Fina.

Excommunicatus spoliatus non restituitur. gl. in c. 1. dist. 23. gl. in c. ex insinuatione. de procu.

Fallit in 6. casibus vt per Feli. in c. dilectus. de res. nu. 11. Don. à Fina.

Excommunicatus absolutione obtenta, potest agere pro iniuria. sibi tempore excommunicationis illata, vt est cōmunis opi. Soc. in d. c. sacris. nu. 295. de sent. exc. Bonacoss.

Excommunicatus reus non potest reconuenire actorem, quia reconuentio non est defensio, sed impugnatio, vt est communis opin. Socin. in cap. sacris. num. 316. de sentent. excommu. Bonacoss.

Excommunicatus potest compelli procuratorem constituere, vt est communis opi. Soc. sen. in c. sacris. nu. 392. de sent. excommu. Bonacoss.

Excommunicatus potest appellare & prosequi appellationem, & omnis legitima defensio sibi in iudicio reseruatur. c. significauerunt. extra de excep. Don. à Fina.

Excommunicatus potest appellare etiam q̃ fuerit actor in causa principali, vt est communis opi. Soc. in c. sacris. num. 344. de sent. excom. Bonacoss.

Excommunicatus si appellauit, & nullam dicat sententiā, & in extraiudicialibus, si cum protestatione admittitur, pendebit validitas eius vocis ab euentu, secundum communem sententiam Capr. reg. 82. num. 28. Si absque protestatione, & idem est. num. 29. in actib. in quibus non est euitandus, statim valet, quod agit actiue & passiuè secundum communem opinionem. ibi. nu. 31. & ibi fusissimè, quando excommunicationis exceptio etiam post litem contestatam opponi possit, vel ne. Bonacoss.

Excommunicatio non suspenditur post appellationem interpositam, vt est communis opin. de qua Socin. in capitu. sacro. num. 74. de sententia excommu. Et debet appellari à sententia excommunicationis infra decem dies à tempore ipsius excommunicationis computandos, vt est communis opin. de qua ibi Socin. nume. 116. & est excommunicatio ita faciendā, ex nunc decerno, quia si non satisfecerit in termino,

Com. V. I Opin. De Deo, &

no, quod tunc sit excommunicatus, ut est communis opinio.
nume. 146. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE

- 1 Vide Iacob de Graphijs d.c. 14. num. 10. Nauarrus. c. 27. Manualis. ubi supra.
- 2 Anastasius Germonius lib. 3. de immunitatibus sacrorum. c. 14. nu. 40. seuerè disputat contra consuetudinem Regni Gallorum, quae exceptio excommunicationis in foro seculari non admittitur. & Dionysius Godofred. lib. 1. praxis civilis. tit. 21. col. 540. credit non valere consuetudinem quae est in regno Francorum, quod in foro seculari non admittatur exceptio excommunicationis, ut refert Alfred. Decis. Cap. Thol. 89. & Heli Rei in c. decernimus. de sent. excō. lib. 6. quia talis consuetudo directo est contra libertatem ecclesiasticam, & ideo non valet, sicut nec statutum. c. nouerit. de sent. excom. & ibi Panor. & Fely. Auth. Cassa. & irrita. & ibi Bal. & Sylu. de sacrosan. Eccl. Bar. in l. 1. col. 9. vers. 5. quæro. C. de sum. Trinit. & fid. cath.

Ab excommunicato occulto seu tolerato gesta
nunquid valeant.

CAPVT VII.

Esta ab occulto excommunicato & tolerato, siue ab eo qui communi opinione pro non excommunicato habetur, tenent & valent. l. Barbarius. ff. de offi. prat. Cano. in c. veritatis. de dol. & contu. fallit in 3. casib. ut per Soc. reg. 166. Don. à Fin.

Gesta per excommunicatum occultum, si concernunt publicum officium tenent, secus si per denunciatum, & publicatum, vel sit ea quæ iure priuato fiunt, secundum communem per Burs. d. conf. 14. nu. 9. eodem. quam conclu. declara. ut latius per eum. nu. 10. Bonacoss.

Excommunicatus occultus non differt à publico, in his quæ geruntur iure priuato: nam siue excommunicatus aliquid faciat, quæ cum eo geruntur non ratione publici iuris, seu officij, sed priuati, concernentia eius priuatam autoritatē seu alterius, si acta huiusmodi excommunicato sunt prohibita, non valent, etiam si putaretur non excommunicatus. cap. cum dilectus. ubi glo. & Doctor. extra de consuetu. Fely. in capitu. ad probandum. nume. 6. 7. & 8. ext. de sen. & re iudic. Calsiodor. in decisio. 1. de praben. Hanc communem Doctor. sententiam esse refert Rol. à Valle in consil. 46. nume. 25. in 1. Tom. conf. Kirchouius.

Excommunicatus occultus, seu toleratus non potest alium excommunicare, ita quod talis sententia non valet modo aliquo, & habetur perinde ac si non esset promulgata, secundum glo. in rub. 24. q. 1. & in c. aduersus. de immu. eccl. & in c. exceptio nem. de excep. Io. Cald. in c. ad probandum. de re iudic. Hosti. & Abb. nu. 4. in c. 2. de ord. ab epif. qui renun. epif. Archid. in c. audiuius. d. 24. q. 1. & in c. 1. de sent. excom. lib. 6. Io. And. & Anchara. in c. pia §. si verò. sub num. 5. lib. 6. Feder. de Senis conf. 137. viso & examinato. post medium. Fel. cum alijs aggregatis per eum in c. ad probandum. num. 7. de re iudic. Ias. post Alber. in l. Barbarius. sub nu. 62. ff. de offi. prat. & Abb. in c. ab excommunicato. sub num. 8. de rescript. & in c. veritatis. sub num. 44. de dolo, & contum. in quibus locis ostendit istā esse communem opinionem, & Summa Tab. etiam in verb. Excommunicatio, il primo. §. 12. Et licet opinionem contrariam, videlicet, quod excommunicatus occultus non sit suspensus ab officio, & quod gesta ab eo valeant, nec irrita censeantur quandiu toleratur ab ecclesia, aliqui Illust. Doct. amplexi sint, & præsertim Innoc. & Panorm. in d. c. veritatis. Ricard. 4. sent. dist. 18. art. 7. q. 1. Syluest. in sua Summa in verb. Excommunicatio. il 3. §. 10. & seq. Inno. & Ant. de But. in c. si verò. de sent. excom. Caietan in Summa in ver. Absolutio, & communem fateatur eam sequendo peritissimus D. Quintil. Mādos. in addi. ad Lapum in alleg. 89. in litera G, la 2. & F. Franc. à Vittoria etiam in Summa sacramentorum ecclesiæ in trac. de excommunicatione. q. 14. & veriore afflueret Soc. in tracta. fallentiarum. regula 166. fallentia 2. & Lamb. in tracta. iuris. patr. artic. 2. quæst. 3. par. 1. lib. 2. nihilominus hæreticum foret discedere à communi præmissa, tam quam sacrosancta.

Quia excommunicatus ipse est in manibus diaboli, & transuerio ordine de familia Dei in familiam diaboli transit. c. audi denique. & ibi glo. 11. q. 3.

Nec Angelus bonus ei assistit, secundum Panor. in rub. de senten. excom.

Nec ei profunt bona opera, quæ facit, secundum Pan. in c. ita quorundam. de Iudæ. Imò excommunicatio ipsa separat à diuinis officiis. Hinc Irido. & recitatur in c. cum excommunicato. 11. q. 3. Cum excommunicato (inquit) orare non licet propter quod dicunt Docto. quod si sit aliquis excommunicatus in ecclesia, quamdiu celebrantur diuina, admonendus est, ut ecclesiam exeat, & si exire non velit, potest violenter inde expelli, & si expelli non possit, quia forsitan potens est, & parat se ad resistentiā, tunc quippè cessandū est à diuinis officiis, ac et missa intermittenda est in tali casu, si modò sacerdos non ceperit sacrum canonem, non autem hoc licet ubi iam inceptus est, verum tunc proseguere debet usque ad communionem sumptam, & postea residuum de ecclesia exeundo in sacristia dicendum est. Est insuper excommunicatus, qui scienter se ingerit, ut audiat diuina, mortaliter peccat, quantumcunque hoc ex deuotione videatur facere, eo quod agit contra præceptū ecclesiæ. Separatque ipsa excommunicatio à perceptione cuiuscunque sacramenti ecclesiastici, ut notatur in c. Engeltrudam. 3. q. 4. excommunicatus enim in huiusmodi statu nullius sacramenti est capax, cuius ratio est, quia talis est extra ecclesiam. Vnde absolui nequit à peccatis in confessione sacramentali, etiam quantumcunque esset contritus, atque dispositus ad omnia facienda, nisi primū absoluitur à vinculo excommunicationis: quia si absolueretur exterius, absolutio non valeret, sed iterum postea ipsum absolui oporteret, ut tenet expressè Beatus Thomas in 4. sententiarum. Et hinc est, quod ad cautelam in sacramentali absolute pramitti solet absolutio ab excommunicatione, & si in tali excommunicatione contraheret matrimonium, teneret quidem matrimonium, sed tamen mortaliter peccaret contrahens, si verò reciperet ordines sacros, vel exequeretur actus eorundem, ut potest celebrando, Euangelium cantando, confessiones audiendo, baptizando ex officio, & huiusmodi, efficeretur absque dubio per hunc modum irregularis, & indigeret dispensatione Papæ. Separat quoque memorata excommunicatio à cælo: In tatum, quod excommunicatus iustè, & debite nunquam intrabit cælum, nisi primū absoluitur in præsentia. ut apertè innuit Christus Matthæi 17. cum ait Petro, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo, id est, à Christo, & à tota curia cælesti separabuntur, & hoc clauē non errante, & si clauis erraret, adhuc autoritas ecclesiæ non deberet contemni. Vnde Chrysostomus super epistolam ad Hebr. & similiter recitatur in decretis. in cap. nemo. 11. q. 3. Nemo (inquit) contemnat vincula ecclesiastica: quia non est homo, qui ligat, sed Christus, qui dedit potestatem talem hominibus, & ipsos fecit dignos tanti honoris. De Christo autem dicitur Apocalyp. 3. q. habet clauem scilicet regni cælestis, & quod claudit, & nemo aperit, id est cui claudir cælum per excommunicationem, nemo præter illum potest ei aperire, qui certè nunquam ipsum aperit illi, qui permanet scienter, & obstinato animo in excommunicatione. Separat etiam excommunicatio à consortio fidelium, non enim potest licite participare excommunicatus cum alijs fidelibus, nec illi cum eo in comedendo, & bibendo in salutando, vel orando. Vnde versus.

Os, orare, vale. communicatio, mensa negatur.

scilicet excommunicatis, & nota, os, id est locutio, mensa, id est comedere cum eis. Qui autem extra casum à iure concessum facit contrarium, incurrit profecto minorem excommunicationem, cum qua si quis scienter accederet ad aliquot sacramenta mortaliter peccaret, à tali tamen excommunicatione, quæ minor vocatur, potest absolui à quolibet sacerdote, qui potest eum à peccatis sibi confessis absolvere, qui autem participat prædicto modo cum excommunicato ex quadam vrbantate, peccat solummodo venialiter, qui verò hoc agit ex contemptu ecclesiæ, mortaliter quidem peccaret, maxime cum omnis contemptus sit mortalis. Et idem iudicium est de excommunicato scienter participante cum alijs. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus permittitur à iure habere communicationem cum excommunicatis, qui continentur in hoc versu,

Vtile, lex, humile, ignota, necesse.

Sed pro declaratione huius versus facit c. quoniam. 11. q. 3. & ibi glo. & quod non debeant fideles participare cum excommunicatis, est ex ordinatione Apostolorum. Vnde 1. ad Corinth. 5. dicit Apostolus, Si quis frater nominatur, id est excommunicatur, secundum Aug. aut fornicator, aut idolis seruies, aut auarus, id est vsurarius: cum huiusmodi nec cibum sumere licet. Priuatur postremo excommunicatus à suffragijs ecclesiæ, ita ut non habeat partem in illis: nam ut dicitur ad Roman. 12. omnes sumus vnum corpus in Christo, scilicet mysticum, & spirituale, modò sicut membrum putridum, & à corpore

pore naturali separatum non recipit nutrimentum, nec partem nutrimenti, quæ, vel quod per cibum sumitur, ita nec excommunicatus: cum sit separatus à consortio Christi fidelium, tanquam membrum putridum non recipit partem suffragiorum ecclesiæ. Et insuper non est capax cuiuscunque indulgentiæ, ex quo relinquitur, quod diabolus habeat maiorem potestatem saluendi in eum spiritualiter, corporaliter, & temporaliter, vt concludit, & expresse firmat M. sent. in 4.

Et excommunicatio est maxima pœna, & ea nulla maior est pœna inferenda de iure canonico. capit. corripiantur, 24. quæst. 3.

Et dicitur tex. in c. nihil. 11. q. 3. quod nihil debet sic Christianus formidare, quàm separari à corpore Christi, idest ab ecclesiâ, quod facit excommunicatio.

Accedat etiam tex. in l. hi qui sanctam. C. de apost. dicens non modicam pœnam esse inter homines esse, & hominum consortio carere.

Ethinc est, quod dicimus excommunicationem nedum corpori, sed etiam animæ detrimentum asserere: cum hominē à Deo separat. c. certum. 24. q. 4.

Item excommunicatus non debet sepeliri in loco sacro. c. sacris. de sepult. & c. ad hæc. de priuilegiis in 6. Quia damnatis obest ecclesiastica sepultura, quæ quanto fuerit preciosior, tanto plus illis obest, secundum Beatum Gregorium in suo dialogo lib. 4. & similiter recitatur in decretis. in c. cum graui. 13. q. 1. vbi tex. sic ait. Cum graui peccata non deprimunt, tunc prodest mortuis si in ecclesiâ sepeliantur: nam eorum proximi, quotiens ad eadem sacra loca veniunt, suorum sepulchra aspiciunt, ipsorumque recordantur, & pro eis ad Dominum preces fundunt, quos autem graui peccata deprimunt non ad absolutionem, sed potius ad maiorem damnationis cumulum eorum corpora in ecclesijs ponuntur. Vnde ad confirmandum dictum suum narrat terribilem, & stupendam historiam, de quodam episcopo, qui nuncupatus fuerat Valentinus. Hic igitur episcopus vitam valde lubricam duxerat, propter quod post mortem nocte quadam media videntibus ecclesiæ custodibus duo teterrimi spiritus pedes eius quadam ligatura stringentes, foras ipsum traxerunt, mane igitur facto sepulchrum eius apertum fuit, sed vacuum omnino inuentum est. Refert etiam aliam historiam ibidem de quodam tinctore Romano valde diuite, cuius miserum cadauer cum fuisset post mortem more diuitum sepultum intra ecclesiam Beati Ianuarij Martyris, sequenti nocte audiente custode ecclesiæ, spiritus ex ipsius sepulchro cœpit clamare dicens, ardeo, ardeo, ardeo, cumque mane facto custos hoc ipsum vxori suæ denunciaffet, & illa veritatem scire volens, sepulchrum eius aperire fecisset, corpus illius ibidem minimè repertum est, & hoc est quod comminatur Propheta Domini Esa. 22. vbi ait, Ecce Dominus asportari te faciet, supple per Angelos de loco sacro, sicut asportatur gallus gallinaceus.

Et excommunicatus ipse ordinari non potest, c. cum illorum. de sent. excom. si tamen ordinatur, characterem recipit, vt notatur in c. si. de eo, qui fur. ordi. recep. & firmat Soc. in d. regula 166. fallen. 3.

Et denique excommunicatus dicitur infamis. Bal. in ca. 1. quo tempore. mil. in vbi. seu. & gl. in §. minor. instit. de capit. dimi. quæ æquiparat excommunicatum deportato, seu damnato in metallum.

Et excommunicatus, seruus peccati effectus est. l. fina. C. de sen. pa. & c. sequenti. §. quia ergo. 2. q. 7. & hæreticus quoque. l. iubemus. C. de epis. aud. & §. quia enim. in auth. de priuilegiis. dot. ideo non mirum est, si excommunicatio excludit ab officio, ita quod excommunicatus est suspensus ab officio, beneficio, & vsu iurisdictionis, vt neque ligare, neque absolueri possit. d. c. audiuius. 24. q. 1. & c. aduersus. de immun. eccl. & ibi gloss. S. Thom. de Aquino in 4. senten. distinct. 18. q. 2. art. 2. quod l. 3. Viuius opin. 263.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide fuisse Iacobum de Graphijs d. c. 14. & Nauarrum vbi supra & de cæteris quæ toto hoc titulo ad finem vsque referuntur, frustra enim plura essent adferenda.

Excommunicatus nunquid vere censeatur is, qui se talem futurum obligauerit, impromissum soluat: & an pro debito excommunicari quis possit: possitque ne excommunicatus contrahere, vel distrahere.

Excommunicatus ex obligatione sua in quam conueniat, vt nisi intra præstitutum diem solueret excommunicatus esset, ipso non veniente aut solvente, etiam si impeditus fuisset, excommunicatus censetur, iuxta tex. expressum in c. venerabilibus. §. idem est. de sent. excomm. lib. 6. Videtur enim tunc iudex se referre ad contumaciam veram vel præsumptam, iuxta no. in l. si. ff. de resti. in integr. & c. cum Bertoldus. de re iudi. sed statim atque constiterit de impedimento, sine difficultate veniret absolendus, vt voluit Inno. & communiter tenetur. iux. not. in c. 2. de testib. cog. & in c. Odoardus. de solut. idque sedere refert Bened. Capr. in conclusione dependente & sequente tractatum suum prorogationis post reg. 54. nu. 21. quando excommunicatio foret contra certam personam. Alias si contra incertam personam, puta contra non soluentes collectam vel censum infra certum tempus, tunc excommunicationis sententia non nisi nolentes solvere, & non impotentes, ligabit: quia verba generalia eiuſi modo intelligenda sunt, argumento. l. si tamen. ff. de seruit. & c. ei cui. de præb. lib. 6. quàm sententia de impotentibus. improbat idem Capr. nu. 23. putans eosdem quoque excommunicatos, sed ostensa sua penuria sine difficultate absoluedos, quem vide ibi.

Excommunicatio an liget, si creditor terminum proroget debitori. Phil. in c. præterea. in 1. col. de app. tenet quod sic, & communem dicit. Vezin.

Excommunicatus quis censetur, si iudex dicat, si non satisfeceris, te excommunico, vel te excommunicatum cognosco. Soc. in cap. perpendimus. num. 215. de sent. excom. com. dicit. Vezinus.

Excommunicatus pro debito, quamuis non satisfecerit, debet absolui. gl. in cle. præsentis. de cens. Feli. amplè in c. 1. in 1. col. de iudi. Phil. in d. c. præterea. el. 2. col. 6. vide Card. in cle. 1. col. 6. de deci. Dec. in c. ex literis. col. 1. ver. ista. concl. de consuet. & in c. 1. col. 4. de iud. Vezin.

Excommunicatio potest ferri contra debitorem incontinenti, quod capit. mutuum si non soluat termino, conuenito. Iafon in l. si conuenerit. in 4. colum. ff. de iurisdic. omn. iudic. Villalob.

Excommunicatus non prohibetur contrahere, & sic sibi permillum est contrahere, distrahereque non obstante excommunicatione, secundum Inn. cæterosque Canonis. in c. veritatis. de dolo, & contuma. Ferrarien. in sua Prac. Papien. in form. iuramenti testium. nu. 23. Card. in c. perpendimus. 35. q. 1. de sent. excom. & Dec. in c. post cessionem. sub nu. 13. de probat. vbi præsupponit istam esse communem opinionem. cui consentit Syluester in sua Summa in versis. Excommunicatio, il sub §. 23. vbi aduertit, quod contrahens cum ipso excommunicato peccat mortaliter, nisi in casu necessitatis contraheret. Viuius opin. 265. & 107. lib. 3.

Excommunicatio non aufert contrahendi facultatem, vt communiter receptum dicit Panor. in c. si verò. de sent. excom. & magis commune placitum censet Herculan. in l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 2. ff. ad Senatuscon. Treb. Nec arbitrij recipiendi facultatem remoratur, vt commune aiunt Alex. in l. si quis arbitratus. ff. de verb. obl. Duennas reg. 269. Quin nec seu aetiuam, seu passiuam testamenti factionem (vt interpretum verba in recensendis interpretum placitis vsurpem) impedit ac lædit. vt crebris doct. suffragijs probatum attestantur Feli. in c. cum voluntate. de sent. exc. Barb. in c. quia ingredientibus. de testa. Io. Duran. de arte testan. tit. 1. cau. 10. Iul. Clar. de testa. q. 24. Viuius lib. 1. opi. 102. Aufert tamen testimonij dicendi copiam, vt commune scribit Lanfr. ad c. quoniam contra. ver. de testib. nu. 76. de probat. E. Suaret.

Excommunicatus maiori excommunicatione, an & quando infamis reputetur. Suntque etiam schismatici excommunicati, & qui alij ipso iure pro excommunicatis habeantur.

Excommunicatus maiori excommunicatione est infamis. gl. est in c. 1. §. 1. quo temp. mil. vbi Bald. & tex. in c. infames. 6. q. 1. Rom. sing. 708. intellige in excommunicato ex causa famosa, vel ex contumacia commissa in delicto infamiam irrogante, alias secus. Inn. in

Com. V. I. Opin. De Deo, &

in c. testimonium, de testib. Rom. sing. 715. Et an opponens exceptionem absolutionis videatur fateri excommunicationem, vide Alex. in l. decem, de verbor. oblig. Et quando cessionario obstat exceptio excommunicationis cedentis, Alb. in l. cum mancipium, ff. de edil. edict. Plura autem de effectu excommunicationis ponit Card. in c. perpendimus, de sent. excomm. Et qui sint actus qui interdicanter excommunicato, no. Bald. in l. i. C. de iur. & fact. ignor. Et an excommunicati debeant absolui absque eo quod evocentur ij ad quorum instantiam processit excommunicatio. Innoc. in c. prudentiam, in fi. de offic. deleg. Quod autem excommunicatus non sit infamis, concludit Bal. in l. quid ergo, §. pena grauior, ff. de his qui no. ta. in fa. qui excommunicatus matrimonium contrahit, teste Feli. in c. i. vt lit. non contesta. Quid de gestis per excommunicatum dic, quod si occultus sit, in his quæ publicum officium concernunt, tenent: secus in denunciato & publicato. Circa ea verò quæ fiunt iure priuato per illos non admittitur distinctio, occulti & publicati excommunicati quoad actus validitatem, quādo nulliter semper agant circa ius priuatum etiam occulte, excommunicati, secundum communem per Burfat. consil. 14. nume. 9. libro 1. quam declarat non procedere quando publica vtilitas suadet quod valeant gesta iure priuato per occulte inhabilem, vt ibi. nu. 10. Bonacoss.

Schismatici omnes sunt excommunicati. c. i. de schismaticis. Si tamen duo vel tres electi in Papam de Pontificatu contendunt, & aliqui bona fide habent vnum illorum pro vero Pontifice, qui tamen legitime non est electus, illi sunt propter probabile dubium excusandi. & ita sentire omnes diuini & humani iuris peritos attestatur Simancas de haret. c. 56. nu. 6. Cla. d. §. fi. q. 77. ver. Schismatici. P. Fich.

Excommunicatus est qui a clericis pro rebus suis gabellam exigit. Card. in d. consil. 12. Bonacoss.

Excommunicati sunt prohibentes ne iudices ecclesiastici sua vtantur iurisdic. Barb. in 3. vol. consil. 7. in 2. dub. al. c. quoniam, de immu. eccl. in 6. Idem.

Cardinalem offendens percutiendo, capiendo vel hostiliter insequendo, excommunicatus est, ita vt possit ab omnib. impune offendi. communem dicit Boss. in tit. de haret. nu. 29. Clar. d. §. fi. q. 72. ver. offendentes. P. Fich.

Excommunicati sunt religiosi, qui extremam Vnctionem, vel Eucharistiam ministrant sine licentia presbyteri parochiae, vel matrimonia solemnizant, communis est opi. Clar. d. q. 77. ver. religiosi. Bonacoss.

Causa in quibus quis est excommunicatus ipso iure, vide remissive per Card. in consil. 12.

Et qui sint Papæ reseruati. Phil. in c. eos, de sen. exc. in 6. vbi communem dicit. Vezinus.

Excommunicatus non debet ingredi ecclesiam, vt est communis opi. de qua Soc. Sen. in c. i. nu. 5. de clerico excommunicato. Bonacoss.

Excommunicatus non potest intrare ecclesiam, nisi vt audiret verbum Dei. hoc est prædicationem, seu sermonem de verbo Dei, vt est communis opi. de qua Soc. in c. sacris. nume. 125. de sent. exc. Bonacoss.

Excommunicatus an sit ab ecclesia expellendus? vide Feli. in c. a nobis. in 1. col. ext. de excep. Vezinus.

Excommunicatus ab vno num. alius absoluat; & qui absolvere excommunicatum possunt, quic non.

C A P V T X.

Excommunicatum ab vno regulariter alius non absoluit. c. pastoralis. §. præterea, de offi. ordi. Fallit in sex casibus, vt per Feli. in d. §. præterea. Don. à Fina.

Ab excommunicato lata ab homine alius non absoluit. Feli. in c. præterea, in prin. de offi. ord. alijs in c. pastoralis. §. præterea. vbi ponit limita. quas vide. Don. à Fina.

Istud limitarem per doctrinam Ias. in l. 2. §. i. ibi, tu aduerte. ff. qui satisd. cog. vbi dicit, quod in his quæ sunt voluntaria iurisdictionis, quilibet iudex tollerat, tamen potest respondere. Don. à Fina.

Limita etiam quia excommunicatus potest absolui à iudice ordinario pro testimonio ferendo, ad quod tamen vide Feli. in d. §. præterea. Idem.

Excommunicatus potest absolui à iudice à quo. Phil. in c. qua fronte, in 1. & 3. col. de app. vbi communem dicit. Vez.

An autem delegatus absolvere possit excommunicatum à se post lapsum anni, vide Calder. in titu. de officio deleg. consilio 1. Idem.

Excommunicatus excommunicatione maiori ab homine debet regulariter absolui ab excommunicatore, vt est communis opi. Socin. in cap. officij. nume. 133. de sententia excommunic. Bonacoss.

Excommunicatum non potest absolvere collegium Cardinalium sede vacante, vt est communis opi. Soc. sen. in c. officij. nu. 29. de sent. excom. Bonacoss.

Episcopus potest absolvere percutientem clericum leuiter si sibi hoc committatur, & in casu speciali, quando iniuria non est enormis, absoluit, vt est communis opi. de qua Soc. senior in c. peruenit, de sent. excom. nu. 1. & 2. Bonacoss.

Episcopus moniales exemptas propter iniectionem manuum in clericum excommunicatas absoluit. Panor. in c. de monialibus, de sent. excom. communem dicit. Villal. Fuch. & Bonacoss.

Abbas regulariter non potest absolvere monachos ab excommunicationibus inductis à iure. cle. i. de priuil. Panor. in cap. monachi, de sent. excom.

Fallit in 3. casib. vt per Diaz. reg. 1. Don. à Fina.

Monachus percutiens alium monachum extra claustrum, potest absolui per Abbatem, vt est communis opi. de qua Abb. in c. cum illorum, de sent. exc. in fi. Bertach. in versu. monachus delinquens. Bonacoss.

Absolvere potest proprius prælatus, etiam si extra claustrum religiosus percusserit, vt est communis opi. de qua Soc. sen. in c. officij. nu. 118. de pen. & remis. & deficiente priore, aut qui similem locum habeat, est recurrendum ad proprium episcopum, vt est communis opi. ibi. nu. 125. Bonacoss.

Ab excommunicatione minore potest quilibet sacerdos absolvere. Feli. in c. a nobis. in 2. col. de excep. Idem.

Sacerdoti dicenti se aliquem excommunicatum absoluisse delicta superioris, credendum est. Felyn. in cap. i. in 1. colum. de exceptione. & notabil. in cap. veniens. in 7. colum. de testibus. Vezinus.

Absolvere potest sacerdos parochus ab excommunicatione maiori, vt est communis opi. de qua D. Hiero. à Monte, in suis quæst. q. 15. nu. 18. Bonacoss.

De absolutione ab excommunicatione.

C A P V T XI.

Appellatione absolutionis ab excommunicatione non venit absolutio ad cautelam. Barb. notabiliter in 3. vol. consil. 7. in 3. col. in 5. dub. Do. à Fina.

Absolutio ad cautelam, non est petenda quando excommunicatio est nulla. Soc. inter consil. Cur. consil. 20. in 22. colum.

Reincidentia excommunicationis an fiat ipso iure, vide Dec. consil. 145. Don. à Fina.

Absolutionem excommunicationis petens ad cautelam extra iudicium non fatetur delictum. Secus si in iudicio. extra iudicialiter inquam, & non solemniter, sed ad cautelam, ad mitigandum dolorem partis, vel ex quadam humilitate, & tunc non præsupponit culpam. communis est opinio, vt per Corset. in addi. ad reper. Abb. in ver. absolutio. num. 7. Idem si petatur venia, Blancus in repe. l. fi. num. 308. ff. de quæst. & in pract. crim. q. 49. ver. Sed hic incidenter. Et magister meus D. Alcia. in consil. 108. num. 10. & seq. lib. 5. vbi ampliat, etiam in eo, qui gratia, aut clementia Principis se submittit, quia iuri suo ideo renuntiare non videtur, vide Fran. Mar. decis. Delph. 389. nu. 2. in 2. par. Bonac.

An absolutio ad cautelam possit denegari? vide Phi. in c. 2. de sent. exc. in 6. Don. à Fina.

Et de materia istius absolutionis ad cautelam, vide ample Phil. in d. c. 2. maxime in 4. col. & seq. Idem.

Absolutio ad cautelam conceditur solum in duobus casibus, de quibus in cap. ven. de senten. excomm. in 6. Feli. in c. veniens. el. 2. in 8. colum. extra de testi. de quo vide Federic. in consil. 198. Vezinus.

Vbi timetur de incorrectione vel maiori periculo, debet excommunicatus absolui, etiam eo non petente. Feli. in c. scribam. de præsump. Vezinus.

Absolutio facta sub conditione quod si similia attentauerit & c. an valeat adiectio talis clausula, vide Feli. in c. cum super. in 1. col. de testib. cog. & Ias. in l. si quis accepto. ff. de condi. causa data. Vezin.

Abso-

Absolutio ab excommunicatione potest dari etiam par-
te non vocata. Fely.in Rub.de re iud.in 8.col. Ludou. Roma.
confil.354.in fin.

Contrarium tenet Barb.in 1. vol.conf.60.in 8. col.

Tu vide Phi.distinguentem.in c.qua fronte.in 4.col.de ap-
pel.& Bald.in l.fi pacto,quo pœnam.in 1.col.C. de pact. ha-
betur aliquid per eundem Phi.in c.2.in 1. col.de sen. exc. in
6. Don.à Fin.

Absolutio ab excommunicatione valet, & tenet nullo prę-
frito iuramento ab absoluto, secundum glos.in c. cum desi-
deres.de sent.excom. cum qua sentiunt Abba. ceteriq; com-
muniter ibi, teste Decio in c. quæstioni. nu.5. de app. vbi. ipse
sequitur quoque istam communem, & vtiliter limitat.

¶ Sed hoc iudicio meo absque dubio procederet in excom-
municatione iniusta, & non aliter: quia absoluendus ab ex-
communicatione iniusta iuramentum ipsum præstare non te-
netur de parendo iudici, vel de restituendo, vt cōcedunt Doc.
in d.c. quæstiones. de appel. & glo. fin. c. ab excommunicato.
de rescrip. cui accedunt omnes Doct. concorditer, & com-
muniter, affirmante ibi Barba. nu.61. & seq.

Et licet iuramentum hic necessario non requiratur, tamen
excommunicatus absolui non debet, nisi prius satisfecerit de
expensis, c. fi. de offic. deleg. gl. in c. venerabilem. de electio. &
Bertach. in suo repertorio. in prima par. in ver. excommunica-
tus, sub ver. seu. nu.40. vbi hoc latè probat, & declarat Ange.
de Clauasio in sua summa. in ver. contumacia post princ. 10.
Tabienfis in eius summa tabiena. in ver. contumacia. §. 3. &
Bartholomeus Fumus in summa armilla. in ver. contumax. §.
3. in quibus quidem locis prædicti summistæ aiunt hoc pro-
cedere in excommunicato per veram contumaciam, nō au-
tem per præsumptam, seu fictam.

Et hinc est, quod absolutio ab excommunicatione requi-
rit causæ cognitionem, & etiam citationem eius, in cuius fa-
uorem emanauit, secundum Cl. in c. excommunicatos. 1. i. q.
3. in verbo. vtriusque.

¶ Et sic ex opinione ipsius glo. absolutio ab excommunica-
tione absque partis citatione cōcedi posset, si ex officio vti-
que excommunicatus, quis extitisset: Secus verò si ad partis
instantiam, & sequitur Inno. in c. ab excommunicato. in glos.
in verbo obtentis. de rescrip. & Philip. Franc. in ca. qua fron-
te. in prima q. de appel.

¶ In contrariam verò partem inclinarunt Host. Ioā. Andr.
Ant. Bū t. Abba. & cateri communiter ibi. & Docto. in d. c. cū
desideres. indistinctè, q. concedi possit absolutio ipsa etiam
parte non citata, sed quod appellari possit.

¶ Immo absolutio ab excommunicatione parte non cita-
ta, etiam vbi citanda erat, valet, & tenet, siquidem ipsa abso-
lutio semper ab arbitrio, voluntateque excommunicantium
pendet, & ab hoc semper valet, siue iusta, siue iniusta sit. c. ve-
nerabilis. §. vbi autem. de sent. excommu. libro sexto. & ita fir-
mat Fely. in rubrica de sententia, & re iudicata. sub num. 15.
verf. non obstat. glo. in l. prima. & in c. 1. de iureiur. sub nume.
23. in fine ipsius numeri. Rom. sing. 590. tu habes. & ibi Nico.
Pignol. in add. vbi firmat absolutionem ipsam nullo casu red-
di nullam ex defectu citationis.

Ex his itaque concludo denique, quod a censuris latis in
Curia Romana ad effectum agendi non absoluitur quis in ea-
dem Curia, nisi parito, ita Io. Pau. in deci. 32. & 119. a latis ve-
rò censuris in partibus semper sine causæ cognitione absol-
uit memorata Curia, saltem ad beneplacitum, atestante Au-
gustino in deci. tertia. & 130. & præsertim si de nullitate di-
catur, secundum Cardina. Put. decisione tertia. in titulo de
absolutione.

Sed aduerte, quod ad iustificandum, probandumq; absolu-
tionem prædictam, sufficit, quod ea probetur per depositio-
nem Pœnitentiarij, ita Crescen. deci. 163.

Et aduerte etiam, ne erres in practica, super impetratione
absolutionis post declaratoriam, quoniam absolutio ipsa spe-
cialis petenda est, nec generalis quippe sufficit a quibuscun-
que censuris, vt efficax testimonium est Moed. in deci. 193.
Viuius opi. 3.

Absolutio excommunicationis valet nō seruata forma iu-
ramenti, vt est communis opinio. d. Hieron. à Monte. q. 15. nu.
37. Bonacoss.

Absol. ab excommunica. non potest obtineri per procura.
obtentam tamen valet. c. 1. col. vlt. de iur. iur. & in c. cum deside-
res. de sent. excom. Vezinus.

Sed quod possit obtineri per procu. vide Phi. in c. qui ad
agendum. §. procur. de procur. in 6. Idem.

Absoluendus debet iurare de parendo mandatis ecclesiæ.
c. cum desideras. de sent. excom. Idem Vezin.

Ad obtinendam absolutionem ab excommunicatione re-
quiritur speciale mandatū. Rota in antiquis. deci. 426. Alex.
in l. post mortem. §. fi. ff. de adop. vide Barb. conf. 7. in 4. dub.
vol. 3. Philip. in c. 2. de sent. excom. in 6. Vezin.

Excommunicata mulier potest absolui ab Episcopo loci,
quia non tenetur ire ad sedem Apostolicam, vt est commu-
nis opi. de quo Soc. in c. officij. nu. 42. de sent. excō. Bonacoss.

Absolutione solummodo probata, non est probata excō-
municatio. Car. in c. perpendimus. de sent. excō. Fel. in cap. in
præsentia. nu. 7. col. de prob. & in c. audit. in 19. col. de præscr.
& in c. testimonium. in 7. col. de testi. facit quod vult. Phi. in
c. pia. §. 1. in vlt. col. de excep. in 6. Vezin.

Nec probata publicatione probatur excōmunicatio. Phi.
in c. pastoral. §. verum. col. 1. & in c. dilectus. in 2. col. de ap-
pel. Rota. in No. conc. 252.

Vide eundem Phi. in c. 1. §. 1. in 3. col. de excep. in 6. Idem.

Excommunicatus vbi offensa dubia est, præstata caution
est absoluendus. c. ex parte. el. 2. de verbo. oblig. c. cum desid-
res. de sent. excom.

Fallit in 2. casibus, quos not. Felyn. in c. cum contingat. de
offic. deleg. nu. 5. Don. à Fina.

Excommunicatus ob contumaciam non debet absolui cū
cautione iuratoria. Fel. in cap. ad nostram. in 3. col. de iureiur.
& in cap. veniens. de sen. excomm. & Phi. in c. qua fronte. in 2.
col. de appel. Idem.

Participans scienter in diuinis excommunicatis non po-
test absolui nisi per Papam. Card. in cle. 1. in §. 1. de priu. Idē.

Excommunicatus pro manifesta offensa non est absolu-
endus, etsi velit satisfacere de satisfaciendo, nisi actualiter satisfac-
iat. c. ex parte. de verbo. signific.

Fallit in 5. casib. vt per Ripam in c. 1. de iud. Fely. in c. cum
contingat. de offic. delega. Don. à Fina.

Absolui ab excommunicatione si quis petat simpliciter,
videtur fateri se excommunicatum, secundum Paul. de Castr.
conf. 193. in fi. vol. 2. Si verò petat se absolui ad cautelam se-
cus. Fel. c. literas. verf. adde tamē. de præsum. las. in l. 1. de ope.
nou. nunciat. Pau. in c. per venerabilem. nu. 22. de elect. Bal. l. 2.
C. de inge. manumif. Don. à Fina.

Mulieres non tenentur ire pro absolutione ad sedem Apo-
stolicam, etiam, q. non sint sui iuris. Soc. in c. mulieres. nu. 5.
de sent. excom. Quando scilicet inciderunt in canonem. Si q.
suadente diabolo communem dicit. Bonacoss.

Mulieres omnes, etiam cuiuscunque sint status possunt ab-
solui ab Episcopo, si percutiant clericos, vt est cōmunis opi.
de qua Abba. in c. muliere. de sent. excom. mulier cōmittens adul-
terium, hodie debet detrudi in monasteriū iure nouo, & hæc
est eius pœna, vt est communis opi. de qua Nicellus de con-
cordia glossarum. num. 162. to. 1. Don. à Fina.

Absolutiones an tot requirantur, quot sunt excommuni-
cationes. vide Alex. remissiuē in l. de pupillo. §. si pluribus. in
2. col. de ope. nou. nunc. & Bal. in l. fi. C. de nupt. & in l. si inter
fratres. §. si plures. ff. pro socio. Vezinus.

Miscellanea de excommunicatione, & excommu- nicatis.

C A P V T XII.

Vlla est maior pœna in Ecclesia quàm excōicatio.
Barb. in d. confil. 30. in 2. col. Dec. in c. de caus. in 7
col. de offic. de leg. Phi. in c. vnico. in vlt. col. quod
met. cau. in 6. communem dicunt. Vezinus.

Excommunicatio est pœna maior, quam habet Ecclesia, vt
communiter dici consuevit. Clar. q. 77. & duplex est, maior,
& minor. Maior priuat à perceptione sacramentorum & cō-
munionem fidelium. Minor priuat a communionem tantum fi-
delium, vt est communis opi. Idem. Bonacoss.

Rescriptum impetratum a Papa per excommunicatum,
qui de excommunicato fecit mentionem, est validum. Phi. in c.
1. in 5. col. verf. 8. quæri. de rescript. in 6. Vezinus.

Excommunicatus etiam maiori excōmunicatione regula-
riter testari potest. Bar. in l. si quæramus in fi. de testa.

Fallit 2. casib. vt per Soc. reg. 133. Don. à Fina.

Excommunicatus potest iterum excommunicari. Ias. in l.
quibus idem. in 4. col. ff. de verb. oblig. & ibi Alexan. in 1. col.
Socin.

Semel excommunicatus præsumitur adhuc excommunica-
tus, nisi probet de absolutione. Panor. in c. proposuit. num. 4.
de cler. excom. communem dicit. Vezinus.

Excommunicantur facientes seruari statuta, vel consuetu-
dines contra ecclesiasticam libertatē, id est cōtra priuilegia
Com. opin. Tom. j. S con-

Com. V.I. Opin. De Deo, &

concessa vniuersali ecclesiæ a Deo, Papa, vel Imperatore, vt est communis opi. Clar. d. q. 77. vers. facientes. Bonacoss.

Excommunicatus a tota synodo dispensari non potest. glo. cōmuniter approbata in c. 3. de cler. excomm. mini. Sed hoc solum soli Pontifici est reseruatū. Albanus in tract. de potestate Papæ. par. 2. nu. 150. Bonacoss.

Excommunicari potest notorius contumax sine monitione. Dec. in c. 1. de iudi. nu. 75. communem dicit. Villalob.

Excommunicatus non potest nuntiare nouum opus. Ias. in d. l. 1. in 3. col. & in d. l. de pupillo §. seruo in fi. de oper. noui nūriat. Vezinus.

Fructus beneficij excommunicato debent subtrahi. Phil. in c. pastoralis. §. verum. in 1. col. cum seq. de appel.

Imo si perseveret in excommunicatione per annum priuatur beneficio vt vult Phil. in d. §. verum. in 3. col. Vezinus.

Excommunicatus non potest petere debitum iuratum, Ias. in l. de pupillo. §. fi. in 2. col. de oper. no. nun. vide tamē ibi. vbi etiā dicit, qd non agit remedio. l. diffamari. C. de inge. & manu.

Intellige iudicialiter sed extraiudicialiter potest petere. Phi. in c. 1. in 3. col. de except. in 6. Vezinus.

Excommunicati procurator constitutus simpliciter ad plures causas cum potestate substituendi, non potest substituere. communis est opi. Soc. in c. sacris. nu. 424. de senten. excom. Bonacoss.

Excommunicatus in vno loco est excommunicatus quocunque vadat. Fel. in c. 1. de treu. & pace. in prin. & in c. testimonium. in 9. col. ver. idem in excommuni. extr. de testi. Phil. in c. pastoralis. §. verum. in 2. col. de appel. Socin.

Excommunicatus cui æquiparetur deportato, scilicet, an relegato. vide Ias. in l. fi. in 3. col. C. qui admi. Vezin.

Excommunicatus dicitur traditus Sathanæ. Panor. in ca. si quis. nu. 3. de reb. eccl.

Excommunicatus an celebrando conficiat verum corpus Christi. Philip. in c. 1. in 3. col. de excep. in 6. al. gl. not. in c. 2. de cler. excom. quæ tamen loquitur de degradato. Vezin.

Excommunicatus non potest præstare iuramentum, quod cedit ad eius vtilitatem, vt est communis opin. Socin. in ca. sacris. nu. 98. de sent. excom. Bonacoss.

Excommunicati & usurarij non debent in cœmiterio sacro sepeliri. cle. vnic. de sepult. item nec se gladio, veneno, vel laqueo occiderent. 24. q. 5. c. placuit. Vezinus.

Sacrilegi omnes sunt excommunicandi, non autem ipso iure excommunicati, gl. in c. conquestus. extra de foro. compet. Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 350. Don. a Fina.

Excommunicatus non est quis, si index dicat, excommunico vel absoluo vel excommunico & absoluo, vt ex communi opi. Soc. d. c. perpendimus. nu. 206. de sent. exc. Bonacoss.

DE IUDÆIS.

TITVLVS XXX.

Iudæi in successio nibus, & alijs, quibus legibus subijciuntur; & num possint habere proprium, seu quacunque honorabilem artem exercere, vel procuratores esse, aut medici; vel rem Christiani præscribere, seu emere; & a principibus de eorum dominio, & ciuitatibus expelli.

CAPVT I.

Iudæus in successio nibus tam ab intestato, quam testato delatis, sacrosanctas Moſis tabulas prorsus seruare debet. siquidem illarum sanctionibus omnino ea in materia gubernabitur, iure alio penitus silente, vt magis cōmunem sententiam asserit Marquar. in tract. de iudæis 2. par. c. 4. nu. 8. qui multos antea. nu. 5. in eādem sententiam laudat. Quamuis in hæreditatis ipsius diuisionibus ius commune seruari oporteat, ac nulla alicui ex fratribus prærogatiua indulgeri debeat, vt commune affirmant Ias. in l. fi. duob. C. com. de legat. & in l. 1. vers. adde prædictis. ff. si cer. pet. Tiraq. de iure primoge. q. 60. nu. 10. ver. tamen cōis. ac Marquar. vbi supra nu. 11. Si tamen rē suis ex principiis metiri vis, & in hac prærogatiuarū disceptatione, ius cōe prorsus obmutescet ac diuinæ constitutiones tenaciter custodientur. Sed hac de re alibi tum opportunius, tum vberius. E. Suarez.

Iudæus quiuſ sigillatim ac separatim ex christianorum testamentis capere potest, etſi totum iudæorum collegium non posse vulgo existimetur, quemadmodum frequentius placitū scribit Marquard. in tract. de iudæis par. 2. §. nu. 24. Suarez.

Iudæi existentes in loco vbi ius ciuile seruatur, dicuntur de

populo Romano quo ad hoc, vt legib. illis viuant, & habeant filios in potestate. Est magis com. opi. secundum Alex. consil. 13. attentis ver. & comprobatur. vol. 7. M. Charian.

Iudæi omnibus statutorum vel immunitatib. vel odijs, vel privilegijs in incolas illorum locorum, vbi ipsi habitant, collatis potiuntur, vt commune constituo ex Alex. consil. 75. libr. 5. & consil. 99. libr. 6. & consil. 13. libr. 7. Corn. consil. 114. licet pro aspectu. libr. 1. & consil. 65. licet in hac. libr. 2. And. Sic. consil. 63. libr. 4. & consil. 75. libr. 5. Soc. consil. 62. libr. 1. Paris. consil. 2. nu. 9. li. 4. Hipp. consil. 101. quod incipit, in præmissa causa. Vnde proculdubio fœminas excludet, vbi christianus illas abigere, atq; agnatorum hæreditatem intercipere potuerit, quod etiam in specie commune ponit Marquard. de iudæis. 2. par. c. 2. nu. 4. & 5. & c. 4. nu. 6. Quamuis nonnulli minorum gentium interpretes absq; vlla iuris, ac iustitiæ ratione contrarium commenti sint. Quin & Iudæus omnib. æquitatib. scriptis contra quemlibet christianum fruatur præmissio iuris rigore, vt verissimum asseuero, & magis cōe arbitror ex Corn. consil. 260. ad fi. libr. 3. Rip. in l. si insulam. nu. 9. cum seq. ff. de verb. obl. Marquar. in d. tract. de iudæis. par. 2. c. 5. nu. 7. Nam iudæi in omnibus suis causis Romano iure reguntur. I. iudæi. Ro. 1. l. nemo iudæorum. C. de iudæis. & est receptum ex doctoribus prædictis iura declarantib. atq; ex Inn. in c. quod super. de voto. Io. And. in c. gaudemus. de diuort. Imo. in cle. 1. de iudæ. Dom. in c. 1. §. vlt. ad fi. ff. de vsu. libr. 6. ex Fel. & alijs, quos laudat. Marquar. in d. tract. par. 2. c. 1. nu. 1. Et proculdubio ius Rom. sit. vt scripta æquitas vel subtilitati vel seneritati iuris præferatur. l. placuit. cum ijs, quæ vbiq; copiose ad hanc rem commentantur interpretes. C. de iud. hoc iure etiam vtentur indistincte ac generaliter iudæi. Suarez.

Iudæi possunt habere proprium sicut christiani, vt probat tex. in l. antep. & in l. fi. in fi. C. de iudæ. & in c. 1. & 2. eo. tit. & auth. gazaros. C. de iudæ. non loquitur in iudæis, sed in hæreticis, & alijs sectis reprobatis: sed iudæi non sunt reprobat ratione sectæ. vt est gl. in l. 1. C. de iudæ. & Bar. in l. cum senatus. ff. de reb. dub. nec esse iudæum est delictum punibile, vt habetur per Bar. in l. apud Iulianum. §. fi. ff. de leg. 1. Alex. in l. multi. de ver. obl. Idem.

In alijs omnibus iudæi vtuntur iure communi excepta eorum superstitione, vt puta in iudicijs & contractibus. I. iudæi. la. 1. C. de iudæ. de quo vide Fely. in c. 2. de iudæ. Idem.

Item & in vltimis voluntatibus & ideo possunt testari sicut christiani. vt vlt. Bal. in l. fideicommissa. in prin. ff. de leg. 3. adde Aret. consil. 158. Imo. consil. 1. in fin. Phi. in rub. de testa. in 6. in 14. col.

Imo fortius iudæi gaudent immunitate concessa incolis, vt vult eleganter Bal. in d. l. spadonem. §. iam tamen. de excu. tut. & sequitur Io. de Ana. in d. rub. de iudæ. circa colum. 2. adde Alex. in 5. vol. consil. 75. Fely. in d. c. iudæi. el. 2. & Ias. in d. rub. in fi. Barb. in 4. vol. consil. 63. in 1. col. Bonacoss.

Iudæi possunt quacunque artem etiam honorabilem exercere: & ideo possunt mercari. tex. est in cap. post miserabile. in ver. Mercimonij. & ibi not. Ioa. de Ana. ext. de vsu. & in cap. quanto. eo. tit. Bellacomb.

Iudæus potest esse procurator: quia procuratoris officium vile est. §. fi. insti. de excep. no. in rub. C. de procura. Bal. in l. spadonem. §. iam tamen. ff. de excu. tutor.

Intellige in procuratore priuati: Secus autē in procuratore principis quia talis dicitur habere dignitatē, vt probat tex. in l. nemo præfectus. C. de digni. lib. 12. & not. in d. §. fi. Charia.

Iudæus potest esse medicus etiā christianorum: quia esse medicum est ars non dignitas. vt habetur per Bart. in l. 1. §. 1. ff. de va. & extraord. cog. & per Bal. in l. 1. C. mand. & probatur optimē in l. 1. §. ne autem. C. de communi seruo ma. vbi seruus potest esse medicus. Et ita in specie dicit Ioan. de Ana. licet prædicta non alleget, in rub. ext. de iudæ. in 2. col.

Non tamen intelligas qd possit esse doctor in medicina: qd esset contra ea quæ dicta sunt supra in §. iudæi non possunt habere. vers. 3. infertur.

Intellige etiam quod potest esse medicus priuatorum, non autem principis, quia talis dicitur habere dignitatem. vt vult notabiliter Bar. in l. 1. C. de comitib. & archiatris. li. 12. quod exclamat Ludo. Rom. sing. 649. quod incipit, nunquid esse coquum sit ars. vbi per illum tex. dicit, quod coquus principis dicitur habere dignitatem.

Aduerte tamen, quia præmissa sunt contra tex. in c. nullus. & in c. omnes. 28. q. 1. vbi prohibetur christianis ne in suis infirmitatibus iudæos aduocent, neque medicinas ab eis recipiant. licet glo. in d. cap. nullus. dicat, quod medicinalia possunt christiani à iudæis emere, & postea præparare ea. Sed nō medicinas præparatas. Cogita & vide Fely. in cap. 1. de iudæ. vbi

vbi dicit, quod possunt esse medici christianorum tempore necessitatis, puta pestis, vel defectu medici christiani: & tunc non peccant christiani sumere medicinam a Iudæo: alias secus. Bonacoff.

Iudæus potest rem Christiani præscribere: vt probat tex. in l. si fur. §. i. iuncta gl. & ibi pöderat Imo. ff. de vsuca. & est text. expressus in c. porro. 16. q. 3. & ibi gloss. limitat vt non procedat in rebus ecclesiæ. quam gl. pro sing. al. Lu. Ro. in sing. 243. adde Fely. in d. c. 2. de Iudæ. & Ias. in d. rub. ff. de iust. & iure. in 1. colum. Idem.

Iudæus potest emere rem christiani. Lud. Roma. in consil. 489. Bonacoff.

Saluus conductus concessus alicui, & socijs suis, comprehendit Iudæum secum venientem. ita not. Ang. in l. vt mur. ff. de sepul. viol. sequitur Alex. in 5. vol. cons. 75. & Fely. in d. ca. Iudæi. el. 2. Et Iudæi gaudent immunitate cōcessa incolis. Bal. in l. spadonem. §. iam autem. de excu. tut. Chærian.

3 Princeps Iudæos a suo dominio expellere an possit? videtur quod non. l. nullus. C. de iudæ. Secundo per c. multorum, & d. c. sic. eo. tit. Tertiò, quia ipsi possunt præscribere. vt dixi supra. §. 17. Item quia per eorum consortium possumus eos lucrari Deo 23. q. 5. cap. infideles. item Papa non debet eos expellere, sed tolerare quandiu potest. Inno. in c. quod super his. extra de voto & voti redem. Pet. Gerar. sing. 59.

In contrarium facit quia propter mortem Christi facti sūt serui, vt habetur in ca. & si multorum: de iudæ. vnde princeps potest eos vendere. ergo multo magis expellere. ar. l. 1. & 2. C. si seruus expor. vñ. Pro hac parte fac. quod no. Arch. in c. si fin cera. 45. dist. vbi dicit, qd per rationem præd. princeps potest eis auferre bona. Fac. etiam quod no. idem Archid. in c. quia fraternitatē. 55. dist. & quod habetur in c. iudæis. ext. de iudæ. vbi habetur qd bona non sunt eis auferenda sine licentia terrenæ auctoritatis, ergo a contrario, cum licentia, & c. Itē tolerantur apud nos ex pietate & gratia. d. c. & si iudæos. & d. c. & si multorum. ergo non debet hoc ad necessitatem trahi. arg. l. non quicquid. ff. de iud. Tu dic, quod si imminet christianis periculum ex iudæorum cohabitatione, potest princeps sine peccato eos expellere. Ita Alber. de Rosat. ex mente Oldra. in tit. de iudæ. de quo vide Ias. in l. si fundum. §. fin. in 6. col. ff. de leg. 2. 1. Old. in cons. 87. & cons. 264. Bonacoff.

Iudæos de ciuitatibus Principes expellere non possunt, sed eos tolerare debent, nisi ex causa. Paris. cons. 2. nu. 16. in 4. vol. Et summus Pontifex debet persuadere ipsis principibus, ne eos expellant, secundum veram & magis communem opin. vt ibi. vide Marquard. de iudæis. Nec possunt cogi ad aliquod signum deferendum, vt cognoscatur ab alijs, nisi ex causa, vt per Fulg. in cons. 159. vbi loquitur de iudæis in ciuitate Ferrariæ cōmoratib. qui non possunt cogi ad aliquod signū deferendū. Vide Rola Val. in cons. 25. nu. 32. in 3. vol. Bonaco.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Fufe hanc materiam explicat Dionys. Godofred lib. 1. Praxis ciuil. tit. 2. col. 16. vbi affirmat, ex Felyno, legem Mosaycam derogare legi ciuili in successione Iudæorum ab intestato. & seruatur, quod habetur numerorum. cap. 26. vt dicit Cald. in consil. 20. in tit. de constitut. quod lex Mosayca est ius speciale Iudæorum.

2 Vide Guid. Papæ q. 361. Dionys. Godofre. lib. 1. praxis ciuil. titu. 5. col. 355.

3 Princeps (inquit de Gazarijs) non potest sine peccato. de Regno & territorio suo Iudæos, & Saracenos expellere, neque eis auferre bona sua: imo debet eos tolerare, neque debet præcipere, vel persuadere alijs Principibus, vt eos expellant, nisi Christianis imminet periculum, vel scandalum. ita not. per Innocen. Hostien. & Ioan. And. in c. quod super his. de voto & voti redempti, vt Godofred. lib. 1. Praxis. t. 4. col. 195.

Iudæi præ alijs infidelibus peiores & odiosi: & num possint aliquam dignitatem retinere: & quid si ad fidem sint conuersi.

C A P V T II.

Iudæi sunt magis odiosi, & peiores alijs infidelibus reputantur. Dec. in c. canonum statuta. in 7. col. de consil. Oldr. cons. 5. 1. all. c. nonne. 1. q. 1. Et licet permittatur comedere cum paganis, tamen non licet cum iudæis. Dec. in c. nouit. in 2. col. de iud. vbi etiam subiungit, quod nec cum Paganis hodie licet comedere. Villal.

1 Iudæi non possunt habere aliquam dignitatem. d. ca. cum

fit. & c. pe. de iudæ. & c. nulla. §. 4. dist. & c. constituit 17. q. 4. & l. si. C. de iudæ. Ex quo inferit, qd iudæi nō pnt esse magistratus, Iudices, vel aliter publici officiales. vt probat iura prædicta.

Secundò inferitur, qd nō possunt esse aduocati: quia aduocationis officium dignum est, & laudabile. l. laudabile. C. de aduoc. diuer. iud. l. si. C. de postul. & l. nemò. la. 2. C. de epis. aud. & ita vult Ias. in d. rub. de iust. & iure. in 1. col.

Tertiò inferitur, qd non possunt esse doctores in aliqua facultate, vt etiam in terminis vult Bart. in d. l. si. C. de iudæ. in l. generaliter. §. fin. & ibi Alex. ff. de decurio. in l. omnes. la. 3. C. de decurio. li. 10. & in proce. C. in 3. col. Ang. in §. 1. in d. auth. iusiuran. quod præstatur. Pan. in d. c. cum sit. & in c. postulasti. ad fin. extr. de proba. Ioan. de Ana. in rub. extra de iudæ. quia doctoratus est dignitas. c. quāto. de magistris. & ita vult Fel. in d. c. 1. de iudæ. & Ias. in d. rub. de iust. & iur. in 1. col.

Iura tamen prædicta recipiunt triplicem limitationem, vt infra. Primò igitur limita quod iudæi non possunt habere dignitatem, publicam administrationem, seu officium pu. scilicet inter Christianos Sed inter iudæos sic. tex. est in d. l. generaliter. §. si. & ibi gl. & Bar. & volunt Pan. & Ana. in d. c. cū sit. & dicit ibi Ana. d. Flor. ita consuluisset, est etiam. gl. in l. fin. in vna solutione. C. de Iudæ. & satis innuit Bar. in d. rub. de iust. & iur. in fi. dum se remittit ad illam l. fin.

Secundò limita, vt procedat in officiis publicis honorabilibus & dignis. Secus in vilibus. ita Bal. in l. spadonem. §. iam tamen. ff. de excus. tuto. Inferens ex hoc quod possunt esse procuratores, vt dixi.

Tertiò limita ad eorum vtilitatem: secus ad eorum incommodū. ita not. Bar. & ibi etiam Ang. in l. omnes. la. 3. C. de decurio. lib. 10. & Ana. in d. rub. extra de Iudæ. Fac. optimè tex. & quod ibi no. Bar. in l. 1. C. de infam. lib. 10. & idem Bar. in l. 1. in antepen. col. C. de digni. li. 12. vbi vult, qd licet quis propter delictum perdat benef. & repellatur ab aliquo officio, verū est ad suum commodum. Sed quatenus est sibi incommodū, non repellitur. quod dictum seq. Lud. Ro. in l. si quis in graui. §. de his. ff. ad Silla. & Ang. Are. in tract. malef. in ver. Semproniam. in ult. col. Addo Fel. in c. dilectus. el. 2. in 2. col. de rescri. Pro hoc etiam fac. tex. iuncta glo. in l. 2. §. pen. ff. de cap. dimi. & in l. relegatorum. ff. de interd. in fin. illius. l. Facit etiam qd not. Bal. Ang. & Imo. in l. si quis solidum. ff. de hered. institu. vbi volunt, qd stante statuto quod certæ personæ non admittantur ad officia publicā, intellig. quatenus eis afferunt vtilitatem, & honorem: alias secus. Facit insuper, & quod no. glo. & docto. in auth. hoc amplius. C. de fideicom. & in specie P. de Anch. in c. intelleximus. ext. de iud. vbi dicit, quod illud quod dicitur in d. authen. intelligitur si hereditas sit opulenta, & lucrosa: secus si onerosa.

Et ita per multa tenet Fel. in d. c. intelleximus. in 1. col. & in c. dilectus. el. 2. in 2. col. de rescri. & Ias. in rub. ff. de iust. & iure in 2. col. Quid de Iudæis ad fidem conuersis, an possint habere dignitatem, vide infr. eo. §. 40. Bellacomb.

Sed quid de Iudæis ad fidem conuersis, an possint aspirare ad dignitatem. text. videtur quod non. in c. constituit. vers. qui ex iudæis sunt. 17. q. 4. & ibi glo. & Archi. quam reputat sing. Ludo. Rom. sing. 15. 1. alijs 44. quod inci. Nunc venio ad lucrum panis.

Limitat tamen Lud. vt procedat in dignitate ecclesiastica: secus in seculari. Tamē re vera tex. præal. loquitur in vtraque.

Sed aduerte, quia contra hoc videtur tex. in c. eam te. extr. de rescri. & ibi in specie dicit Panor. qd iudæi possunt habere dignitates ecclesiasticas si fuerint ad fidem conuersi: quia magis laudandi sunt, qd conuersi sint; quam vituperandi, quod iudæi fuerint. Imò fortius dicit ibi. Bal. qd talis conuersus nō tenetur facere mentionem, quando impetrat beneficium, qd fuerit iudæus. Et idem dicit in eo qui est restitutus ad famam hoc tamen vltimum non pono pro constanti, per ea quæ habentur in c. quia diligentia. extra de elect. & in ca. fin. extra de postul. prælat. Cogita de concordantia iurū prædictorum. Et fortē dici posset, quod expositio glo. in d. c. constituit. quā ibi sequitur Archi. non sit bona, Sed potest exponi, qui ex iudæis sunt. id est qui ad legem iudæorum transierunt. Vel ex iudæis sūt id est, illi, qui prouincias inhabitant, & iudæi sunt. non tamen iudæam inhabitant, & ista videtur verior. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Iudæis omnia publica officia sunt interdicta in c. cū sit. de iudæ. in c. nulla officia publica §. 4. dist. in c. consti. 17. q. 4. & soli christiani sunt capaces iurisdictionis. Bar. & Moder. in rub. ff. de iust. et in. vnde iudeus vel paganus nō pōt esse Imperator. vel rex. et intellige inter Christianos. quia inter ipsos esse possunt. Bart. in l. generaliter. §. fin. et intellige etiam secus si factus esset Christianus: quia Com. opin. Tom. j. S 2 talis

Com.V.l.Opin.De Deo, &

talīs non repellitur ab ordinibus Ecclesiasticis. cap. eam te, & ibi Panor. & Fely. de reser. quanto etiam minus debet repelli a secularibus officiis secundum Felyn. in d. cap. cum sit. licet in contrarium sit text. singul. secund. Ludou. Rom. in singulari 675. incipiente, ut manus ad lucrum panis. in c. constituit. iuncta glo. 17. q. 4. sed ibi loquitur de nouo conuersis qui dicuntur Neophyli qui non possunt promoueri. 48. dist. per totam. & c. Item aduerte, quia officia publica onerosa non sunt. Iudais interdicta, quia exclusus ab officiis publicis, non intelligitur exclusus ab onerosis. text. singul. secundum Bald. Angel. & Imol. ibi. in l. si quis solidum. ff. de hered. instit. & voluit in specie Bart. in d. l. omnes. C. de decurio lib. 10. Dicens Iudæum posse esse decurionem, quatenus est onus, non quatenus est dignitas. Godofred. lib. 1. prax. civil. tit. 21. col. 540.

Iudæi an tabelliones esse possint; an Christianarum ecclesiarum immunitate gaudeant; an nutricem Christianam habere, domos conducere, vel moram purgare queant; & an ad decimas teneantur. Sustainantur autem ex gratia & pietate fidelium.

C A P. III.

NVnquid autem iudæus possit esse notarius. Angel. in d. auth. iusiuran. quod præstatur ab his. tenet quod non. per rationem ibi positam. in tex. quia debet iurare per Christum & Euangelia.

Sed iudæus limitat notabiliter Io. de Ana. in rub. de iudæ. in 3. col. ut procedat in notario principis qui dicitur habere dignitatem. ut probat tex. in l. 1. C. de mand. priu. Et vult Bar. in l. 1. C. de dig. lib. 12. & in l. ea. §. 1. ff. ad l. Iul. repet. Bal. in c. 1. in tit. de feu. guar. Sed notarius priuatorum bene potest esse: quia illud est officium, & non dignitas. ut est gloss. not. in l. si. C. qui mil. non pos. lib. 12. Bellacomb.

Imo tabellio dicitur seruus publicus a seruiendo. l. 2. ff. rem pup. fal. fol. nec enim. ff. de adop. §. cum autem. insti. de adop. gl. in l. libertas. §. 1. ff. de stat. hom. & in §. 1. insti. de iure perso. Vnde per prædictam limitationem, quia est officium vile: quod etiam tenet Barb. in 1. vol. conf. 43. in 5. col. dic. Ioan. de Ana. quod potest exerceri a iudæo. Idem.

Istud tamen non videtur verum duabus rationibus: prima, quia certum est quod notarius adhibetur fides maior quam testis. habet enim vim duorum testium. l. in exercendis. C. de fid. instr. faciunt quæ habentur in l. 1. §. si quis neget. ff. quemad. testa. aper. & in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stip. & in c. cum Io. Eremita. cum si. de fid. instr. in quibus iuribus habetur quot testes requirantur ad reproban. instrumentum.

Sed certum est quod iudæi non possunt esse testes contra christianos. ut habetur in c. 1. & in ciudæi. extra. de testibus. & vult Alex. in l. quoniam. C. de hæret. & Franc. de Cur. in repe. admonendi. in 80. col. ff. de iureiur. Io. de Imo. in conf. 2. Alex. in 1. vol. conf. 70. in fi. Fel. in c. cum sit. de iudæ. & in c. Iudæi. extra de testi. igitur & c. Alex. in 1. vol. conf. 35. repetito in 2. vol. conf. 179. in fi. & in 1. vol. conf. 70. in ult. col. Io. de Imo. in conf. Hipp. sing. 41.

Vide tamen Bolog. in conf. 42. in 4. col.

Secunda ratione non videtur verum dictum Ioan. de Ana. quia notarius dicitur habere iurisdictionem: ut habetur per gl. & doct. in l. 1. ff. de iud. & in l. rem non nouam. C. eod. tit. & in l. 1. C. vbi & apud quem. per Inn. in c. cum a nob. extra de testi. Certum autem est quod iudæi non possunt esse iudices. l. si. C. de iudæis. & iuribus supra al. & in specie vult Ias. in rub. ff. de iust. & iur. in 1. col. & in rub. ff. de oper. nou. nunt. in 1. col. Vnde videtur intrepide tenen. contra Io. de Ana. Bellacomb.

Iudæus non potest habere nutricem christianam. s. in eius domo. Sed extra domum sic. doct. in c. ad hæc. extra de iudæ. Fel. in c. at si clerici. §. de adulterijs. in ult. col. extra de iudic. Marquar. in tract. de iudæ. par. 1. c. 4. nu. 18. & nu. 19. Si tamen iuris rationes intueamur ex personarum ac locorum, & temporum conditionibus rem hanc totam definiemus, quod alibi accurate, & copiose ostendo. Suarez.

Iudæis an possit licite locari domus. Fely. in c. quia. de Iudæ. concludit quod non quando intendunt exercere fœnus. Licet multa adducat in contrarium. vide ibi per eum. Et latissime Barb. in 4. vol. conf. 16. in 2. dubio. vbi tenet contrarium quando ex permissione Papæ possunt exercere vsuras.

Imo etiam domus Ecclesiæ potest locari Iudæo in emphyteosim perpetuam. Calder. in titu. de loca. conf. 3. alias 281. Charianus.

Iudæus non potest purgare moram. Ias. in repe. admonendi. in 136. col. ff. de iur. Suarez.

Iudæi an teneantur ad decimas? vide Pan. in cap. de terris. extra de deci. Bonacoss.

Iudæi sustainantur ex gratia & pietate, nisi christianis immineret periculum vel scandalum, ut est communis opi. de qua Corset. in tract. de potesta. regia. nu. 18. tomo 5. Et cum abusi fuerint gratia, priuilegium amittere debent, tanquam ingrati, ut est com. opi. de qua Corsetus ibi. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide Diony. Godof. vbi supra negatiuam partem confirmantem auctoritate Angel. in auth. iusiuran. quod præst. ab his qui admit. col. 2.

Iudæi an filios habeant in potestate; deque eorum nuptijs & infantibus & quid si cum Christiana coierint.

C A P V T IIII.

Vdæi an sint in potestate parentum suorum. hoc prodest scire propter testamenta quæ fiunt per eos an valeant. & an possint comparere in iudicio sine consensu patris? Dic quod sic, sicut christiani. ita expresse dicit Bal. in l. nam ciuium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. Idem vult Fel. in d. c. iudæi. el. 2. in fin. Alex. in 2. vol. conf. 71. Vide tamen Barb. in 3. vol. conf. 57. in 4. col. Suarez.

Iudæi habent filios in potestate, & sic filij eorum sunt in potestate parentum, secundum Bald. in l. item qui in potestate. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. Doc. omnes in cap. 2. de conuersi. in fide. Card. in cle. 1. in fin. de iud. Alex. in l. multum interest. ff. de verbo. obli. in conf. 99. nu. 6. vol. 6. & conf. 13. nu. 2. vol. 7. vbi citat istam esse magis communem opin. & Paris. conf. 2. vol. 4. & sequitur Abb. in cap. fin. de conuersi. infid. Fel. in cap. iudæi. el. 2. de iud. Dec. in c. consuluit. in 2. notab. de appel. & Cotta in memoriali. in vers. vsuræ trientes. ante fin. & quamuis contrarium asseruerunt Afflic. decis. 151. nu. 4. & 9. ob hoc igitur nouissime Rodericus Suarez in suis allegationibus in l. 9. tit. de los pleitos. num. 7. & seq. & Ioan. Bapt. Bouius in tract. de statut. vrb. præscr. in tit. cont. om. cred. glo. 19. nu. 55. & seq. Marquar. de Susan. in tract. de iudæis, & infidelibus in 3. par. cap. 4. nu. 9. & seq. & dicit eam audacter communem & veriore, respondetque contrarijs omnibus prout ante eum fecit Alex. conf. 71. vol. 2. & de hoc non est mirandum, quia ipsi iudæi communi iure Romano vtuntur. tex. est in l. iudæi. C. de iudæis. & ita consuluit Corn. post Fulgo. & Alexan. conf. 114. vol. 1. & ponit Ias. in l. si insulam. 3. not. ff. de verbo. obli. & Fely. in c. 1. de consti. & Brunus copiose in tract. quod stantib. masculis. q. 5. art. 6. nu. 60.

Sed hoc limitatur, non procedere in spiritualibus concernentibus fauorem animarum: quia, esto quod ipsi iudæi non curent de eorum anima, nullatenus astringuntur, ac ligantur legibus canonicis, secundum Gloss. Imo. & alios omnes in d. cap. 1. de consti. Brun. in d. articu. sub nume. 60. Marquar. copiosissime in d. tract. de iudæis par. 2. cap. 8. & Fely. in d. cap. iudæi. num. 5. vbi ostendit istam esse communem opinionem. Viuius opin. 392.

Iudæus sui ipsius liberos in potestate habet instar cuiusvis Christiani, ut communem sententiam vere asserunt Alex. conf. 13. nu. 2. lib. 1. Soci. conf. 62. vers. 2. pro hac par. lib. 1. Marquar. de iudæis. 2. par. c. 1. nu. 10. & nu. 11. & 3. par. c. 4. num. 10. Viui. lib. 2. opi. 150. E. Suarez.

Iudæus si id genus nuptias contraxerit, quæ cum iure Moysis diuino licitæ, concessæque sint, iure alio humano postea interdictæ fuerint nullis penis hac de causa fiet obnoxius: nec tã generaliter obseruare cogetur. l. nemo. 1. C. de iudæis. ut cõmune ponit Iul. Clar. in pract. §. incestus. vers. vlti. post late tractata a Marquard. in tract. de iudæis. 2. part. c. 4. nu. 9. & nu. 10. & c. 5. & nu. 3. & seq. E. Suarez.

Iudæorum filij infantes, vel paruuli non possunt inuitis parentibus cogi ad fidem suscipiendam, & sic ad baptismum ipsum, secundum Glo. in cap. Iudæorum. 28. q. 1. Card. in Cle. 1. in fi. de iudæ. Io. And. Abb. Io. de Ana. Fely. & omnes in c. sicut. eo. tit. de iudæ. & Calderi. conf. 3. in tit. de iudæ. quorum opinionem in medium referuauit esse magis communem Parisi. conf. 2. vol. 4. col. 4. & seq.

In contrariam vero partem inclinauerunt Ioan. And. in d. c. sicut. & Afflic. decis. 151. post alios Canonistas, & Theologos relatos ibi per eum, & prudentissimus D. Restaurus præceptor meus in tract. de Imperatore q. 28. nu. 4. scilicet, quod filij paruuli Iudæorum ad baptizandum auferri possunt absque patris

patris consensu, dummodo hoc fiat pro saluandis pueris ipsis: nō autē hoc fiat pro compellendis parētibus eorū ad fidem. Sed de opinione ista nōnihil dubitauit Abb. in d. c. sicut. pro- ut rationes citatas per eū, & per alios tenentes cōem dubita- ri contingit, ideo, ne te decipiant sequentes istā partē vltimā, noli discedere in consulendo, & iudicando a cōmuni prēmif- fa: quā non leuibus fundamētis sequitur etiam Marquard. de Susannis, in tract. de Iudæis, & infidelibus in 3. car. c. 2. nu. 6. Et inquit veriorē, & magis cōem, plurimumque declarat, & ita doctissimē, & cumulatissimē in terminis consuluit Natt. cōfi. 434. quā dā puella 8. vel 9. annorū nata. vol. 2. D. meus Restau- rus reuocando sententiā in melius in d. tract. de Imperatore q. 110. casu 3 15. vbi fatetur hoc vidisse vsu comprobatum Ro- mæ, & obseruatū per summum Pontificē, & Diuus Dionysius Carthusianus in summa fidei Orthodoxæ, in 2. tomo, art. 3 1. & sanctus Thomas de Aquī. in 2. 2. q. 10. vbi firmat.

Quod non licet ante annos discretionis pueros Iudæorum inuitis parentibus baptizari, sed quando ad annos discretio- nis peruenerint, possent fidem recipere, etiam parentibus re- nitentibus, & baptizari.

Sed si quis puerum Iudæi in agone mortis baptizaret, sta- tim puer tunc ad cœlum euolaret, si sic moreretur.

¶ Quod quippe procederet etiam vbicunque in isto casu necessitatis talis puer a puro laico baptizaretur, verum si lai- cus nulla necessitate vrgente puerum Hebræum baptizaret: tunc absque dubio irritaretur baptismus, nec valeret aliquo modo, nec hoc fieri posset, vt consuluit Ancha. conf. 195. secū- dum ea, quæ proposita sunt quod dictus per Hebræus nondū baptizatus. Viuius opi. 393.

Dotare filiā, quæ effecta est christiana an iudæi teneantur, vide Ang. Aret. in §. penu. circa 23. col. insti. de excep. vbi dicit hanc q. fuisse de facto Bononiæ. Alex. in l. 1. in 7. & 8. col. ff. sol. mat. Fel. in c. iudæi. el. 2. extra de iudæ. & Ias. in §. fuerat. in 28. & 29. col. inst. de act. & Cāpez. in tra. de dote. q. 474 1. par. E. Suar.

Iudæorum vxores tacitæ hypothecæ prægatiuam pro sua dote in ipsorum maritorum bonis, instar christianarum, habent. vt frequens doctorum pronuntiatum asseuerat Mar- quard. in tract. de iudæis. 2. parti. c. 1. nu. 9. & c. 5. nu. 22. & part. 3. c. 6. nu. 2. & c. 8. nu. 1. E. Suarez.

Iudæa effecta christiana potest filios infantes vendicare a patre remanente in iudaismo. Barb. latissime in 3. vol. conf. 57. 1. dubio per totum. Panor. in c. 2. de conuer. infidel. communē dicit. Vezinus.

Iudæus coiens cum christiana sine matrimonio, non vi, nec stupro, nec adulterio, habensque carnalem copulam cum ea, non pœna mortis, sed alia arbitraria, & sic extraordinaria pu- nitur, secundum Old. qui ita consuluit conf. 333. & sequitur Barb. conf. 63. vol. 4. Dec. in c. 1. nu. 61. in 1. lect. de constit. & in c. consuluit. el. 3. nu. 13. de appe. Alex. conf. 99. vifa. vol. 6. Marf. conf. 101. Pau. Grilan. in tract. de pœ. omnifariam coitus illi- ci. q. 12. nu. 6. & seq. & Boer. dec. 116. alias 3 16. nu. 5. vbi memi- nit istam esse communem opi. & Couarruias cum alijs rela- tis per eū in epito. de matrimonio. in 2. par. c. 7. §. 1. sub nu. 3. quæ cōmunis absque dubio procederet quidē secundum an- tesignatos Doctores, si christiana, cum qua fornicaria copula habita fuerat, erat meretrix, quoniam tunc iudæus puniendus veniret pœna extraordinaria arbitrio iudicis: & ita consue- runt per optimas rationes, ac non spernenda fundamenta Pe- trus de Vbaldis Perusinus conf. 29. factum sic proponitur. Ho- nosrius de Perusio. conf. 38. circa hoc dubium. & Franciscus de Placentia conf. 84. in Christi nomine amen. quæ consilia re- periuntur inter consilia criminalia diuersorū, collecta per Io. Bapt. Zilettum, in 1. vol. & alij consulentes relati per Grilan- dum vbi supra & ita voluit quoque Marquard. de Susannis, in tract. de Iudæis, & infidelibus. in 2. part. c. 3. nu. 2. cum alijs seq. vbi plenius per distinctionem, quam alius quē hucusque viderim resoluit quæstionem præmissam imo in fortioribus terminis consuluit Alex. in d. conf. 99. iudæum adulterium cō- mittentem cum christiana meretrice non fore adulterij pœ- na puniendum. Refert & sequitur Neuiza. in sylua nuptial. lib. 4. sub nu. 46. Viuius opin. 391.

Iudæus cognoscens carnaliter mulierem christianam non quidem pœna mortis. sed tamen alia mitiore, puniendus est. com. attestatur Boer. decif. 3 16. nu. 3. quem refert Did. super 4. Decret. nu. 3. erit ergo puniendus pœna extraordinaria arbi- trario iudicis, citra mortē. & dicit Alc. conf. 458. nu. 1. q. Docto- res magis cōmuniter sentire videntur, q. debeat puniri pœna pecuniaria, ita etiam in facti contingētia consuluit Alex. cōfi. 13. lib. 7. Corn. conf. 106. lib. 1. Oldr. autem in consi. suo vlt. di- cit, quod vidit iudicatum q. cuidam iudæo amputarentur vi- rilia. & Clar. qui hæc refert, dicit quod vidit quendam iudæū

condemnari ad triremes, per decennium, cum tamen mulier illa esset publica meretrix. Hæc omnia intellige si esset sim- plex fornicatio, sed si etiam esset adulteriū, non debet esse me- lioris conditionis iudæus quam christianus. refert Cl. in lib. 5. sen. §. fornicatio. ver. cum iudæus. P. Fichard.

Iudæus committens adulterium cum muliere christiana, in ciuitate vbi statutū sit, q. adulteriū puniatur pœna pecuniaria nō potest puniri pœna iuris cōis, quæ est pœna mortis, sed pœ- na statuti. com. opi. esse dicit Bermond. de concub. num. 32. & nu. 40. & ita cōsuluerūt Ang. in conf. 114. licet primo. & Alex. cōfi. 99. lib. 6. Barb. cōfi. 63. lib. 4. refert Clar. lib. 5. sent. §. adulte- riū. ver. pone stat statuti. ipse tamē putat talē iudæū ad trire- mes perpetuo cōdēnandū, secus vero, si cū iudæa adulteratus esset: nam tunc communem obseruandā esse putat. P. Fichar.

Iudæus qui rē cū meretrice habuit, est puniendus in pœnā pecuniariā iudicis arbitrio imponēdā, vt est magis com. opi. de qua D. Alc. in conf. 11. nu. 3. lib. 7. vide Rol. a Valle conf. 35. in 2. vol. & Ant. Gabriel. in suo com. opi. lib. 7. concl. 21. Cor. conf. 114. in 1. vol. Alex. conf. 13. per totum. in vlt. vol. Bonac.

Copulati sciēter cū iudæa imponitur pœna mortis Felin. in c. in nōnullis. ext. de iudæ. Quid ecōtra, vide notabiliter Barb. in 4. vol. conf. 63. in 4. col. Dec. in c. can. onū statuta. in 7. col. de constit. Alex. in l. si adulterium. §. fratres. de adul. Charian.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Fusc hanc quæstionem discutit Nicol. Boer. decif. 3 16. & pluribus Parisiensis. & Bordegat. Senatuum Arrestis confirmat.

Iudæian contra Christianos in testes admittantur.

C A P V T V.

Vdæus, nec si de nouo religione Christiana initie- tur, contra Christianum testis idoneus habebitur, commune ait Soc. in l. sciendum. §. vlt. ff. qui satisd. cog. Quod intelliges in causis criminalibus dunta- xat processurum, quippe in ciuilibus causis, & in vltimis vo- luntatibus & quasi contractibus, & quasi maleficijs, quibus Iudæus etiam qui nunquam a sua religione defecerit, contra Christianum recte, atque apposite testificabitur, commune ponit Viuius lib. 1. opi. 385. in fi. E. Suarez.

Iudæi haudquaquam possunt testificari, aut recipi in te- stes contra Christianos, vt in præcitatatis iuribus. & not. Specu. in titu. de teste. §. 1. versic. Item, & est Iudæus. Ioan. de Anan. in cap. 1. colum. 1. de hæret. Barto. in l. cunctos populos. colum. 4. C. de Summa Trinitat. Imol. & Cardinal. in d. Clemen. 1. & Alexan. conf. 35. colum. fin. & conf. 70. colum. penult. lib. 1. & conf. 379. prope finem. volum. 2. Felyn. in d. capitu. Iudæi. in princip. & in cap. cum sit. nume. 1. de Iudæis. Marfil. singul. 41. Iudæus non potest esse testis. in princ. Paris de Puteo in tra- ctatu de syndicato. §. fui semel rogatus a doctore. nume. 1. & Bero. conf. 134. nu. 20. vol. 3. cū alijs relatis per Jacob. Nouel- lum in sua pract. crim. super forma inquisitionis contra pro- ducentes falsitates. nume. 19. & ista videtur indubitata, & cō- munis sententia attestante Octauiano Cacherano decisio. 72. Inquiritur. num. 5.

¶ Quæ comprobatur ista optima ratione, secundum Mar- quardum de Susannis, in tract. de Iudæis, & infidelibus, in se- cunda parte, capitulo quinto. numero vndecimo. quia cum commorentur Iudæi in superstitione reprobata, dicuntur esse semper in delicto: vt not. doct. post. glo. in l. non erit. §. Diuus. ff. de iureiur.

¶ Aliam vero rationem adducit, & assignat Iason in ru- bric. de iustitia & iure, in quarto nota. quoniam in teste ne- cessario requiritur iuramentum, quod per Iudæum præstari nequit.

¶ Sed huiusmodi rationem optime, & non ab re mordet, & reprehendit. Marquardus de Susannis in tracta. de Iudæis. cap. 5. nume. 10.

Nam licet Iudæus iurare non debeat per euangelia: secun- dum Bartolum in l. spadonem. §. iam autem. ff. de excusatio. tuto. in l. ait prætor. §. fin. ff. de iureiur. tamen iurat per legem Moyfi, vel per Deum. ita Bart. in l. iusiurandum. §. ait Prætor, in fin. eod. tit.

Et quanquam non teneatur iurare per sancta Dei Euange- lia, nihilominus tamen si iuraret per Christum, cogeretur in- dubitanter seruare iuramentum, nec peccaret Christianus re- cipiens tale iuramentum. teste Barto. in 1. const. Digestorum, & Innocentio in capitu. & si Christus. de iureiur. & Alexan. Com. opin. Tom. j. S 3 in l. 3.

Com.V. l. Opin. De Deo, &

in l. 3. §. primo. eodem titulo. Et huic sententiæ communi ita roborata inhaerent etiam Felyn. in capitul. cum sit, nume. 1. per illum textum de Iudæis, & Afflict. in constitut. mores dissolute viuentium, nume. 8. libr. 3. rubr. 53. vbi profert magnum verbum, ita decisum extitisse a sacro regio Concilio Neapolitano.

Iudæum in causa ciuili fidem non facere, nec probare contra Christianum: prout testatur etiam idem Afflict. de hac eadem determinatione sacri Concilij in decisio. 214. quidam Iudæi.

Ampliatur hoc etiam procedere in Iudæo de proximo ad fidem Christi conuerso, & baptizato, qui quidem non potest esse testis contra Christianum, sicut antea non poterat: vt voluit Gloss. in cap. constituit. 17. quæst. 4. Ioan. Crot. in tractat. de testibus. in quarta parte, sub nume. 136. Felyn. in d. cap. Iudæi, de testibus. & in d. cap. cum sit. sub nume. 1. de Iudæis, Marfil. in l. 1. §. præterea. nume. 5. ff. de quæst. in sing. 107. Priuilegium dignitatis. & sing. 273. incip. Notissimum est. Tiracquel. in tractatu cessante causa. in 6. limit. nume. 10. & istam ait esse communem opinionem Soc. in l. sciendum. §. fin. ff. qui satisd. cogan.

¶ In contrariam vero sententiam curiose inclinauit Anto. Francisc. de Doctoribus in dicto capitulo Iudæi, in additio. ad Abb. & D. Brunorus a Sole in addit. Felyn. ibidem sub nume. primo. in versic. Iudæo. & Marquardus in dicto tractatu de Iudæis. in secunda parte capitulo quinto, nume. duodecimo. vbi hanc partem corroborat pluribus apparentibus rationibus & tandem fatetur audacter eam esse veriore. Sed rationes istius parum, aut nihil me mouent ad discedendum a prædicta communi opinione, cum qua concurrat etiam Feli. in d. c. cum sit. sub nume. 1. vbi tradit alteram ampliationem satis utilem.

Ampliatur itidem secundo præmemorata communis sententia, seu regula, vt quemadmodum Iudæus testis esse nequeat contra Christianum: ita nec ei possit similiter deferri iuramentum modo aliquo in litem, vel in supplementum probationis contra Christianum. ita Bal. in l. qui accusare. C. de eden. Spec. in tit. de teste. §. 1. versic. Item quod est Iudæus, Bartolus in dicta lege. cunctos populos. Anton. de But. in dicto capitulo Iudæi, Alexand. & Ioan. Baptist. Caccialup. in l. admonendi. ff. de iureiuran. Ioan. de Imo. consilio vndecimo. in casu proposito. post princ. Paris de Puteo, in dicto tractat. de syndicat. §. fui semel rogatus a Doctore maximo. numero primo. Marian. Socin. consilio 54. numero duodecimo, volumine secundo. Stephanus Aufer. in tractatu de reprobato. testium. numero 58. Marfil. in d. sing. 41. & Caphal. consilio 65. Honesta. numero 38. & sequen. volum. 2. & ista est communis opinio.

Ampliatur tertio quoque antesignata opinio communis, vt minime Iudæi admittantur, neque probent villo modo contra Christianum, etiam in crimine vsurarum: vt doctissime, ac religiosissime more suo determinauit Sacer. Senatus. Pedem. in d. decis. 72.

Quarto ampliatur prænotata communis intantum fortiori locum etiam, vt Iudæi ipsi nequaquam probent etiam, contra officialem bonæ famæ, & conditionis existente in, vbi cunque contra eum deponerent tempore syndicati in crimine corruptionis, & barataria. vt voluit non ambigue quidam Paris de Puteo in d. tract. de syndicato. §. seu. ver. Fui interrogatus. nu. 1. cum alijs omnibus seq.

Quinto ampliatur similiter prælibata communis habere locum etiam in recognoscenda, interpretandave scriptura manu Iudæi, vel alterius scripta, & sic literis Hebraicis contra Christianum, vt tunc minime debeant Iudæi ad illam scripturam recognoscendam, interpretandamque assumi, & præsertim si in loco iudicij reperirentur Christiani, qui scirent literas Hebraicas interpretari. vt voluit Alex. consi. 179. visa scriptura priuata. sub nu. 8. cum alijs duobus sequentibus, volumine 2. & Card. in clem. 1. de testibus.

¶ Ampliatur sexto, vt obtineat etiam locum ipsa communis, vbicunque Christianus a Christiano conuentus foret in iudicio, vt tunc Iudæus testis minime esse possit. ita Nellus de sancto Geminiano in tractatu de testibus. in prima parte nume. 20. licet Ioan. Crot. in tractatu de testibus. in 4. par. nu. 137. sentiat contrarium, vt Iudæus admitti queat ad deponendum pro Christiano contra Christianum litigantes in simul, & reddit ibi rationem.

Ceterum claudicat primo ista conclusio & regula, ita ampliata in crimine læsæ maiestatis, & in crimine hæresis, in quo proculdubio crimine admittitur in testem Iudæus contra Christianum. cap. contra Christianos. de hæret. in 6. & te-

net Fely. in d. c. Iudæi. nu. 6. Hierony. Gigas in tract. de crimina læsæ maiestatis. lib. 2. q. 10.

Fallitque secundo loco eadem opinio in contractibus, & vltimis voluntatibus, & in quasi contractibus, & maleficijs, in quibus omnibus admittitur, & recipitur in testem Iudæus contra Christianum: vt per Bartolum in l. quoniam. C. de hæret. & Alexan. in 1. constit. ff. veteris. in addit. Bart. in ver. In iuramento. & Feli. in d. c. Iudæi. nu. 3.

¶ Alias vero limitationes ad regulam mentionatam circiter octo tradit Felyn. in d. cap. Iudæi. sub nume. 1. cum alijs sequen. & Ioan. Crot. in tractatu de testibus. in 4. par. nu. 136. cum alijs seq. Viuius opi. 982.

Vide quæ supra de hac materia annotauimus titulo primo.

De iudeorum iuramento in contractibus, & extra, & quid si rei blasphemia sint effecti.

C A P V T VI.

Vdæi an possint cogi ad obseruantiam iuramenti secundum legem mosaicā apposti, dic vt per Ro. consi. 155. col. fi. nu. 8. vbi concludit q non de quo vide Ias. in l. qui se patris. nu. 24. C. vnde lib. Feli. in c. 1. nu. 37. de consi. 10. Cirier. de primog. lib. 1. q. 16. & pro negatiua stat etiam Ias. in l. 3. §. iurari. nu. 10. ff. de iureiur. Felyn. consi. 30. nu. 18. & seq. Dec. in c. 1. 2. lect. post nu. 8. de consi. Soc. consi. 65. col. pen. & consi. seq. col. pen. lib. 1.

Contrarium tamen verius esse scribit Imo. consi. 1. colum. 3. Barb. consi. 15. col. 3. lib. 1. Dec. in l. pactum. col. 4. vers. 9. iuratur. C. de colla. Corn. consi. 45. col. 2. lib. 1. Qua in re distingue, aut iudæus contrahit cum alio iudæo, & tunc veriore dicit priorem opi. Aut cum christiano, & secundam veriore pronuntiant, teste Rob mar. de ord. iud. 3. par. prin. c. 3. num. 55. & seq. Quam 2. opi. intellige, siue iudæus iuret secundum legem mosaicam, siue secundum nostram Christianam. Nam licet iudæus per Christum iurare prohibetur: tamen si iurat: ad iuramenti obseruantiam compellitur, teste Bar. in proœ. Digestorum. in prin. nu. nu. 3. Bauer. de virt. iur. vers. 59. pro quo vide Spec. tit. de iur. cal. §. restat. col. fi. Rol. consi. 35. lib. 2. consi. 25. lib. 3. Goza. consi. 24. Abb. consi. 39. lib. 1. Coras. miscell. lib. 3. c. 16. Rob. loc. supra alleg. Nat. consi. 134. Quomodo autem christi- nus iudex iuramentum offerre possit? & vice versa iudæus christiano, dic, vt per Bart. in l. iusiurandum & ad pecunias. §. ait prætor. ff. de iureiur. Alex. in l. ait prætor. §. iurari. nu. 4. eod. tit. vbi Doct. in apostil. ponunt formam iuramenti pro qua vi de etiā Ro. d. cōf. 155. col. fi. Spec. d. tit. de iura. calum. §. Restat. col. fi. nu. 17. & quæ habentur Deutero. c. 28. Psal 108. Bonac.

Et not. quod Iudæus blasphemus punitur ab ecclesiastico iudice, in defectum secularis, alias non, vt est communis opin. Clar. in §. blasphemia. vers. sed pone quod iudæus. sed qua pena puniatur clericus blasphemus, ponit Alex. in consi. 72. num. 11. in 1. vol. Bonacoss.

De Iudeorum vsuris.

C A P V T VII.

Vdæus si Pontificis Rom. facultatē impetrauerit, ac deinde principis & populi consensum obtinuerit, vsuras exercere potest. cōe ait Marquar. de Iudæis. 1. par. c. 11. nu. 14. ver. quid ergo dicēdū. vnde etiā si publicus sit vsurarius, testari absq; dubio poterit, quamuis Christianus nequeat. cōe aio ex ijs quos laudat Marquard. in d. tract. part. 2. c. 1. nu. 2. ac Viui. lib. 1. opin. 444. Qui quamuis reuera contrarium hic, atque illic prorsus existimem, & summo opere probem hac in re iudicium Did. a Couar. post aliquā multos, quos ipse laudat, lib. 3. resolu. c. 1. nu. 8. Suarez.

Priuilegium concessum Iudæis, vt possint mutuare super rebus alicuius, etiā furatis, intelligitur quando ipsi ignorant esse alienas vel esse furatas. Secus si sciunt, & ideo tenentur tunc eas restituere pro dicto pretio. Feli. in cap. causam, quæ de rescrip. Et si princeps concedit priuilegium Iudæis retinendi res furtiuas sibi ignoratas, donec sibi precium restituatur, tale priuilegium non afficit clericos, nec studentes, & ideo debent restituere perditio precio, etiam si ignorant ipsi Iudæi res furatas esse. Ita Abb. in c. quod clericis. de foro comp. in 7. col. nu. 34. in vers. flex his infero. Quod dicit perpetuo notandū Bened. de Vado. in Reperto. Fely. in vers. priuilegium concessum Iudæis. Cremensis sing. 81. requiritur enim in Diplomate constitutionis clausula nō obstante. auth. habita. C. ne filius pro patre.

tre. Et sic in eo debet fieri specialis mentio d. auth. Bart. in extra. ad reprimen. in vers. non obstantibus. versic. si vero dicitur in l. non obstantibus. Scodobius. in d. auth. habita. C. ne filius pro patre fol. 125. nu. 7. Rebuffus in tract. de priuilegijs schola. Bonacoss.

Iudæi prohibentur omnino percipere vsuras excessiuas & immoderatas, vt in nouella impressa ex græco & latino composita. D. Iustinian. vt particulares vsurarum solutiones in duplum computentur. C. N. CXXI. Iustiniani Imperatoris incip. cum decuriones. & finit. & dat. 17. Calen. Maij Constantinopoli V. C. conf. & extat decretum cuiusdā optimi Principis perpetuum prohibitorium: editum anno 1507. 3. Aprilis. registratum in registro quodam quod habet initium ab anno. 506. per totum 1526. fol. 12. & licet Princeps concederet priuilegia ipsis Iudæis super hoc amplissima, & fecundissima, & locupletissima, cum clausulis prægnantissimis, & efficacissimis, vt nihil fortius, si oriatur controuersia super dictis priuilegijs, & ipse Princeps concedens ad preces supplicantium rescribat, fiat ius, vel talis iudex iustitiam faciat, censetur tacite derogasse suis priuilegijs, & committere quod fiat ius, id est quod tribuatur unicuique, quod suum est. Neuizan. inter conf. Brun. conf. 12. nu. 179. & pluribus seq. vnde si ipse Princeps Manult sua priuilegia prorsus exequi, debet ordinarie iube quod de facto seruentur iudicis officio executiuo, & executiuè procedatur prout in his terminis consuluit Paul. de Castr. in conf. 397. colum. 2. in 2. volum. Nam quod non potest Princeps directo, potest per indirectum, ordinando quod talis non audiat a magistratibus, & officialibus suis. Paris. conf. 1. num. 38. vol. 4. Ruin. conf. 123. col. 3. vol. 3. Ant. Gabr. in suo communian. p. 1. de iure quæsito non tollendo, conclus. 1. nu. 4. & Alex. in terminis vsuræ vsurarum, in consil. 107. per totum. in 2. vol. & per supradicta deducetur, an sint infra dentes retēta, vel extra clare expressa supradicta per me deducta sint. Bonacoss.

Iudæi vsuarij possunt condere testamentum, vt est communis interpretatio, & consensus hominum, contra quem iudicare esset valde durum vt in Italia communiter Iudæi publice exerceant fœnus. Aret. conf. 157. nu. 1. Bonacoss.

Vide quæ in hanc sententiam scribit Dionysius Godofredus. lib. 1. praxis ciuilis. tit. 4. col. 195.

De iudæis delinquentibus ante, vel post susceptum Baptismum.

C A P V T. VIII.

Iudæus delinquens debet puniri a iudice laico, non ecclesiastico, vt est communis opin. Clar. q. 35. vers. modo quæro. Bonacoss.

Iudæos pro criminibus ecclesiasticis, pro quibus etiam Principes seculares possunt punire, ecclesia potest etiam ipsis imponere pœnam corporalem, dummodo in vindictam sanguinis non procedat. Et ideo Papa habet potestatem super iudæos, & alios infideles, si peccarent contra legem naturæ, vel si Iudæi faciunt contra testamentum vetus, quod obseruant, vt est commun. opi. de qua Aret. conf. 157. nu. 3. col. 2. vers. præterea. Et iudæi obligantur iuramento. Abb. conf. 39. nu. 2.

Accusari potest iudæus absolutus per pœnitentiam de crimine ante baptismum commissio, & sic baptismus iste non tollit accusationem, & pœnam delicti, vt concedunt Gl. Hostien. Inno. Ant. Abb. & Pet. de Perusio in cap. gaudemus. de diuor. Card. Alex. in c. deinde 26. dist. & Domini. 25. dist. 1. Ab. Marianus, & Aret. in c. de his. ext. de accus. vbi Io. de Ana. & Berous. nu. 15. asseuerat istorum opinionem magis communem esse, idemque fatetur Dec. conf. 130. Marquard. in tract. de iudæis, & infidelibus. in 3. par. c. 5. nu. 1. & Fely. in c. testimonium. sub nu. 3. 1. de test. & attestationibus. & ibi diligentissimus D. Brunorus a sole, vir & eruditus, & disertus in add. & Additionator ad Tho. Ferrat. in cautela 24. sub nu. 4. in litera A, & Dec. & Marcus Mantua. in c. quæ in ecclesiis. nu. 42. de constit. vbi allegat communem istam, eamque similiter ab omnibus contrarijs tueretur. In contrariam vero partem, videlicet, qd iudæus per baptismum euitet accusationē criminis per ipsum perpetrati, & qd ipsi iudæo baptizato plenaria delictorū præteritorum remissio concessa sit, qd intelligatur facta remissio fori secularis, inclinauerunt Gl. in c. quod autē 32. q. 1. Cald. Ant. Io. de Impo. & Fely. in d. c. de his. & Rui. conf. 13. col. fi. vol. 5. vbi scribit, qd in iudicis arbitrio refidet eligere hanc vltimā

sententiā, & hoc idē cōcedūt Marc. Ant. Blancus in prac. crim. in cautelis pro reis defendēdis, caut. 1. nu. 3. & seq. & Tho. Ferrat. in d. cautela 24. nu. 4. post mediū, vbi nuciatur, qd ita tenent cōiter Theologi. & in facti contingentia mediāte patrociniō præstato per Ruinū cuidā iudæo effecto christiano post commissum magnū furtū fuit obtemperū Paduæ. Et demū istorum opinionēs nō absque modico labore conatur reducere ad facilem consonantiā, & concordiam Berous in d. c. de his. nu. 15. & 19. & Brunorus a sole in add. Fely. in d. c. testimonium: sed ipse fretus stabili fundamēto veræ fidei amplector primā opinionem tanquā magis piam, & canonicam ob rationes citatas, & assignatas per omnes Doctō. præmenioratos: prout hoc idem nouiter mediāte lege fuit stabilitum in catechismo ex decreto concilij Tridentini ad parochos, Pij Quinti iussu edito in tit. de baptismi sacramento, sub vers. iam vero in baptismo non solum peccata remittuntur. fol. paruo 204. vbi determinat Catechismus peccata, & peccatorum pœnas per baptismum remitti, non autem pœnas illas condonari, quæ ciuilibus iudicijs persoluendę forent. Viuius opi. 28.

Iudæus qui post commissum delictū suscepit sacrū baptismum, non potest postea pro eo delicto puniri, per gl. in can. q. autē. in verb. pœnitentis. 32. q. 1. dicit Ferrar. cautela 24. num. 4. hanc esse comunem Theologorū opinionē, vt refert Viuius in lib. com. opi. in verb. Accusari potest Iudæus. intellige vbi nō apparet qd sacrum baptismum in fraudem susceptū sit. Contrariam autem comunem attestatur Ioan. de Ana. in c. de his. nu. 6. quem refert Rui. conf. 13. nu. 3. lib. 5. vbi tamen subdit in arbitrio iudicis esse, vt eligat contrariam tanquam mitiorem & æquiorē. Bene verum est autem, quod in omnem casum, licet talis Iudæus liberatus sit a pœna temporali, non tamen erit liberatus a restitutione & emendatione damni, ad quam tenebatur ante susceptum baptismum, vt ab omnibus probatū dicit Ruin. d. conf. 13. nu. 2. lib. 5. P. Fichard.

Iudæus post susceptum baptismū, non est puniendus pro delictis antea commissis, vt est commun. opi. Sed bene tenetur ad restitutionem, & emendationem damni, ad quam tenebatur ante baptismum. vide Dec. in conf. 130. vbi dicit comunem esse opinionem, quod post baptismum potest Iudæus accusari de furto, & similibus: quia alias præstaretur occasio delinquendi. idem Dec. in cap. quæ in ecclesiis. col. 7. de consti. idem sentit. vide Menochium de arb. iudi. casu. 290. Ferrar. caut. 24. nu. 4. Accusari. Ruin. conf. 13. nu. 3. lib. 5. Bonacoss.

Iudæus non idcirco accusationem, ac pœnas ob delicta antea patrata meritas euadet, qd Christianę religionis baptismum se imbuerit, multoq; minus actionibus liberabitur, quas in illū alij habebant. cōe attestantur Io. de Ana. in c. de his de accus. Dec. conf. 130. Marquard. in tract. de Iudæis. 3. par. c. 5. nu. 1. & seq. Quāuis quo ad criminū accusationes, ac pœnas imminente, & cōtra publicā vtilitatē contrariū cū nonnullis astruat Vi. lib. 1. opi. 16. ac I. Clar. in pract. §. vlt. q. 5. 1. vers. vlt. Si quidē religio per se ipsa nullis alijs propositis illecebris, ac nulla p̄fertim licētiosa facinorosorū hominū impunitate oblata explorari debet. sed hac de re cōmodius alibi ac latius. Suarez.

Iudæus furtum committens, & postea effectus christianus potest puniri, vt est commun. opin. de qua Ruin. conf. 113. nu. 3. in 5. vol. vbi dicit contrariam opinionem esse mitiorem & æquiorē. Nisi metu pœnæ hoc fecisset, & in fraudē potius, quam intuitu Dei, vt pœnam corporalem euaderet. vide Marquard. de Iudæis. Iudæus autem opem præstans, & recipiens res furatas, eadem pœna, qua fur venit puniendus, non potest, nec debet puniri. Rim. conf. 80. per totum. in 1. vol. Item si efficiatur monachus. Marf. sing. 134. Quid si Iudæus ignorabat furtum, ductus crassa & supina ignorantia nō probabili rem ipsam furatam vel raptam emerit, dicetur autem crassa & supina ignorantia, quando communiter alij vicini dicebant, qd res esset de præda & bello iniusto, vel quādo ecclesia hoc prohibeat, & tales publice excommunicabat. Vnde nō excusatur emptor tali ignorantia ductus, si de hoc nihil cogitabat, quādo emit, nec inquisit quantum potuerit, est in culpa, & tenetur restituere. Lupus in tract. de bello & bellatoribus. §. si bene. nu. 4. vide omnino Archiepiscopum Flor. in eius summa. par. 2. tit. 8. c. 4. & 5. vbi de sericis agit. vbi dicit, qd emens sericum licite emit, dummodo non emat ab his, quos verisimiliter credit fuisse furatos vt a filatoribus, textoribus, vel a reuenditrice, vide Ana. conf. 70. nu. 27. Rui. conf. 82. per totum. in 5. vol. vbi de Hebræo rem furtiuam emente. Hebræi tamen Ferrarienses ex Ducali decreto possunt in foro & apothecis palā emere, & excusantur si ignari sint rerum furto subtrahatarum. Similiter strazaroli. vide ad propositum D. Conrardum in repet. 1. si de momēta. possessio. fue. appella. in amplia. seu quali. nu. 86. fol. 60. & Pasethum conf. 1. Bonacoss.

Com. opin. Tom. j.

S 4

De

Com. V.I. Opin. De Deo, &

DE IUDICE ECCLESIASTICO.

TITVLVS XXXI.

Ad iudicem ecclesiasticum an & quando per miserabiles personas recurratur, non adito laico superiore? & quæ sint iudicis ecclesiastici partes, muncra, atque iura.

CAPVT VNICVM.

Miserabiles personæ oppressæ siue a iudice temporali, siue a priuato potētiore, possunt statim per viam denunciationis recurrere ad iudicem ecclesiasticum, non adito superiore opprimentis, secundum Inno. & Panor. in c. significantib. ext. de offi. deleg. Io. And. eundem Pano. communiter Cano. in c. nouit. col. 24. extra de iudic. Bar. in extrauag. ad reprimendā. in verbo, per denunciationē. Spec. in tit. de denuncia. in vers. priuata vero. vbi idē dici potest de omnibus pauperibus oppressis, videtur casus in c. si quis de potentioribus. 24. q. 3. dūmodo secundum Inno. vbi supra nō agatur de castris aut magnis hereditatibus. Et idem in alijs personis quando in foro temporali non est proditum remedium, & tamen consciētia est lesa, vel quando de rigore iuris non datur actio secundum Inno. & doct. in d. c. nouit. Balb. decis. 146.

Iudex ecclesiasticus si aliquem condemnauit, & postea remittat illum iudici seculari puniendum, tunc iudex secularis non tenetur stare processui factō coram iudice ecclesiastico, sed potest de nouo cognoscere. com. dicit Fel. in c. at si clerici. in prin. nu. 14. de iud. quem refert Affli. super 1. par. constit. regni. rub. 27. nu. 32. & Curt. Jun. in l. magistratib. nu. 4. de iurisd. om. iudi. intellige in illis criminibus quæ non sint mere ecclesiastica, secus enim est in hæresi & similibus. vt commu. dicit Cagno. in l. cum quædam puella. in prin. nu. 33. ff. de iurif. om. iud. Et licet Legistæ teneant contrariū, vt com. dicit Imo. c. 1. nu. 19. de offi. ord. quem refert Carrer. nu. 63. & eandē cōmunem legistarum dicit Menchiaca in 1. part. de testam. §. 6. nu. 16. vers. denique. Pract. Rodoci. c. 61. nu. 54. Tamen commu. opi. Canonistarum est in contrarium, vt dicit Berous in d. ca. 44. si clerici. nu. 79. & seq. de iud. Boff. in tit. de hære. nu. 35. Simancas. de hæret. c. 36. nu. 3. Imo quod etiam iudex secularis non possit hoc casu commutare pœnam pro crimine hæreseos. commu. dicit Boff. d. tit. de hæret. nu. 37. Si vero esset crimenulare vel mixtum, non tenetur secularis iudex præstare auxiliū Episcopo, si fiat sibi fides de processu. commu. dicit Alc. in c. 1. nu. 119. de of. ord. Clar. in d. §. fin. q. 96. vers. quæro etiam. P. Fich. Bonac. in vers. iudex.

Nec actis iudicis secularis ecclesiasticus iudex necessario fidem adiunget, secundum Grammatic. conf. crimin. 42. nu. 1. Viuium. lib. 1. opi. 162. Iul. Clar. §. fi. q. 36. vers. vlt. Ruin. conf. 7. lib. 1. Fel. in d. c. at si clerici. Suarez. & Villalob.

Partes quæ diu litigant, possunt etiam per iudicem ecclesiasticum ad compromittendum compelli, c. placuit. cum glo. 90. dist. Idem quando ex priuatorum lite inquietatur status reipublicæ. l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. ff. de capti. & secundum Bal. & Ang. in l. æquissimum. alias est. §. sed si inter. ff. de usufruct. Balb. decis. 410.

Iudex ecclesiasticus potest compellere iudicem secularem ad præstandum sibi auxiliū per excommunicationem teste Alc. qui communem dicit in c. perniciosam. nu. 7. 8. 123. de of. ord. Nic. Ant. Grauat. ad Vestrium. lib. 8. c. vlt. nu. 40. Ias. in l. a diuo Pio. §. sententiam. nu. 16. ff. de re iudic. secularis autem ecclesiasticum cogere nequit, secundum communem vbi supra, de qua etiam per Anch. conf. 382. vbi declarat, intelligendo, qd iudex secularis ecclesiastico parere teneatur & auxiliū præstare, si seruato iuris ordine ecclesiasticus processerit. Fel. in c. cum sit. col. 5. de foro compe. Affli. decis. 220. nu. 9. Roland. conf. 34. nu. 11. lib. 1. Quod procedit, quando non agitur de re mere eccl. alias secus. vt per Ias. in l. magistratib. nu. 10. de iur. om. iud. Alc. vbi sup. n. 100. Marc. Delph. deci. 269. 773. Bellac.

Sed quid econuerso, an iudex ecclesiasticus processui factō per secularem stare teneatur: & dic qd non, secundum communem per Fel. in c. at si clerici. de iud. ad quod quidem seculare brachium non peruenitur nisi elapsis quatuor mensibus post sententiam. ratio est, quia mensis quatuor ad soluendum condemnatis regulariter dari consueuerant, teste Fel. in cap. querenti. de off. dele. Quid de iudice seculari, an processui iudicis eccl. stare debeat, & Distingue, vt per Dec. vbi docto. in

apostil. in d. c. at si clerici. col. 8. circ. med. post Bar. in l. Diuus. nu. 3. ff. de custod. reor. & vide etiā quæ scribūt Boe. q. 90. nu. 1. & 2. par. 1. Foler. pract. cri. ver. penis debitis. nu. 56. & seq. pulchre Cagnol. in l. cū quædā puella. nu. 33. ff. de iur. om. iud. qd vero iudex secularis processui iudicis eccl. stare teneatur: qd delictū est mere ecclesiasticū. not. idē Dec. d. c. at si clerici. col. 8. circa med. ex c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6. licet de hoc dubitet Bar. in l. nō dubiū. ff. de custod. reor. vbi distinguit inter ciuil. & crim. Arch. in c. administratores. 23. q. 5. & disputat Fel. in d. c. at si clerici. nu. 4. de iudi. qua in re dixit Alex. qd brachiū cuius auxiliū imploratur, nō debet adhibere causā cognitionē, Alex. cōf. 130. nu. 3. lib. 4. prædictis accedūt quæ de iudice exequēte sententiā scribit Lanfr. in pract. c. 10. de interloq. & appel. nu. 39. vbi an iudex exequēs sententiā, de ipsius sniā iustitia vel iniquitate cognoscere possit, vel sufficiat pronuntiātū esse, per tex. in l. si prator. 1. resp. ff. de iudi. Quomodo autē vnus iudex alterius iudicis sniā exequaturno. Hipp. sing. 138. Guid. Pap. q. 574. Aufrer. ad Capel. Tolo. q. 411. Cagno. in l. cū quædā puella. nu. 33. ff. de iurif. om. iudi. & qd executio sniā sit per aliū iudicē quam per eū qui eā tulit, an sit necessaria citatio? dic qd sic, ex no. p. Alex. in l. a diuo Pio. §. in veditiōe. nu. 35. ff. de re iud. Ias. in l. 2. num. 112. C. de iure emphyt. Rob. de ord. iud. tit. de execu. sent. nu. 16. & seq. Guido Pap. q. 23. 419. 574. Pro qua citatione adde, quid si cōmissio fiat per iudicē nuncio de citādo, an morte iudicis expiret: & an successor absq; vltiori citatione exequi possit? Dic vt per Ias. in l. & quia. quā legit in l. more. nu. 62. & seq. ff. de iurif. om. iud. Quod autē possit iudex secularis in reali supplere negligentia iudicis ecclesiastici, & cognoscere de reb. cleric. no. docto. in apost. ad Bal. in auth. clericus. litera, A. C. de epis. & cle. pro quo vide Abb. in c. verum. nu. 16. de foro cōpet. vbi an negligentia iudicis ecclesiastici trāserat iurisdictionē in laicū. Casus autem in quibus possit iudex laicus de spiritualibus causis cognoscere, vide per Hipp. sing. 70. Bellacomb.

Ecclesiasticus iudex potest per censuram ecclesiasticā monitione præmissa compellere iudicem secularem, qui derogat eius iurisdic. Phi. in c. si. in prin. de except. in 6. Vezin.

Cognitio causarum matrimonialium de stylo curiæ Rom. competit solis episcopis: adeo quod rescriptum impetratum in talibus ad inferiores præsumitur subreptitiū Fel. in d. rubr. in vlt. col. ibi, 15. alleg. Spec. in tit. de rescr. præsen. §. ratione autem formæ. vers. nunc ad instructionem. de quo per Pan. in ca. 1. de confan. & affi. & per eundem Fel. in d. c. 1. Idem.

Vbi agitur nedum de matrimonio, sed de consequentiis matrimonij, possunt laici recurrere ad ecclesiam. ita Fel. in d. rubr. in vlt. col. & in d. c. 1. Vezinus.

Causa dotis vel matrimonij ad separationem thori, spectat ad iudicem ecclesiasticum, & non ad secularem: veluti si agatur de lucranda vel admittenda dote, propter matrimonium violatum, siue adulterium. Est commu. opin. secundum Dec. conf. 212. in causa. in prin. M. Charian.

Ecclesiasticus legitimus iudex solus est, quando inter cōiugatos agitur de diuortio quo ad thorum propter fornicationem. Et hanc communem opi. Doct. esse scribit Dec. in conf. 212. nu. 2. Licet ipse hanc causam ad vtrumque forum missum pertinere credat communem tamen, cum hic tractetur de cōiugali cohabitatione dissoluenda, sequitur Didac. Couar. in epito. in 4. lib. decr. c. 7. §. 6. nu. 8. 2. partis. Kirchouius.

Iudex ecclesiasticus non potest de causa dotis cognoscere, docto. in l. 1. ff. solu. matr.

Fallit in 3. casib. vt per Bulga. in d. l. 1. nu. 21. & ibi 5. casus ponit Io. Crot. nu. 65.

Fallit in 4. casib. vt per Mari. Soc. in d. l. nu. 132. Don. a Fin. Iudex ecclesiasticus non potest exequi in bonis laicorum sententiam suam, sed debet inuocare brachium iudicis secularis. Fel. in c. significasti. de offi. deleg. nu. 4. com. dicit. Villal.

Nota istam communem ad corroborationem. l. 7. tit. 3. lib. 1. or. & ratio vera istius communis, & legis, est, quia Episcopus non habet territorium, vt tenet Oldra. conf. 18. & vide quæ habes infra vers. præscriptio. nu. 244. & per hanc rationem iustificatur opi. Panor. in d. c. significasti: vbi concludit quod Episcopus non habens iurisdictionem temporalem, non potest habere officiales armatos. licet Deci. ibi teneat contrarium: & Barb. de præstan. Card. in 5. part. 2. part. nu. 18. vbi vide quib. licitus est vsus armorum. Idem.

Iudex Ecclesiasticus, an possit pecuniariter condemnare seu punire. vide Fel. in cap. ceterum. de off. ord. vbi concludit quod sic, maxime quando talis pena pecuniaria magis timeatur. & ponit ibi limita. quas vide. Vide etiā notabiliter Barba. in 3. vol. conf. 21. in 6. col. & conf. 57. in 4. col. & Calder. in tit. de iud. confil. 11. alias 125.

An iudex ecclesiasticus possit punire pro adulterio. Phil. in c. consuluit. de appel. l. 1. tenet quod sic.

Iudex ecclesiasticus de crimine habens cognitionem, non potest reum laicum capere, & in carcerem mittere, vt est communis opin. per Grass. communi. opin. lib. 2. cap. 8. q. 8. Sed bene clericos potest. Bonac.

Quæro, vtrum iudex ecclesiasticus qui alioqui iure de crimine cognitionem habet, possit reum laicum capere, & in carcerem mittere? Resp. Variatum est, nonnullis existimantibus posse, cuius sententiæ authores sunt Do. & Fran. c. cum episcopus. de of. ord. in 6. Et eam probat Fel. c. cum sit generale. nu. 20. de for. comp. Alijs vero contrarium asserentibus scilicet iudicem ecclesiasticum non posse in carcerem proprium mittere, nec capere laicum pro criminis punitione, quæ ad ipsum pertinet, excepto hæresis crimine. tex. in c. excommunicamus. 2. de hæret. & firmat Old. conf. 86. Et eam dicit esse com. opin. Fel. in c. significasti. de of. dele. & Aufred. repet. Clem. 1. de of. ord. q. 5. licet Fel. loquatur in ecclesiastico iudice delegato. Eadem dicit esse communem Anch. reg. ea quæ. de reg. iur. in 6. & Io. Andr. in Spec. tit. de offic. ordin. Mich. Grassus.

Sed nunquid possit clericos capere, & in carcerem mittere? Resp. q. sic, etiam si non habeat in loco temporalem iurisdictionem, nec tenetur auxilium secularis implorare, tex. c. cum episcopus. de of. ord. in 6. Et est communis omnium opi. quæ uis contrarium teneant Modern. Paris. in consuet. Paris. tit. 1. §. 41. nu. 66. Mich. Grassus.

Iudex ecclesiasticus, ad hoc, vt inquirere possit, & procedere contra fratrem, & contra clericum in habitu laicali reperiunt delinquere, & contra eum in foro ciuili processum, debet de nouo processum per eum inchoari, & de nouo indicia recipere, vt est communis opi. de qua Rui. in conf. 7. nume. 6. in 5. vol. Bonacoss.

Clericus an quis sit necne, ad iudicem ecclesiasticum spectat cognitio, communis est opinio. Clar. q. 36. vers. regulariter. licet habitus, an si sit clericalis, vel laicalis ad iudicem spectet secularem, vt ibi. P. Fich. & Bonacoss.

Periurij causa etiam inter laicos non ecclesiæ, sed imperij terris subiectos, ad præscriptum iuris canonici, coramque iudice ecclesiastico tractanda est, glo. in c. cum sit. & ibidem D. Ant. Nic. Inn. & alij cõmuniter in c. nouit, de iudi. refert Ben. Capr. conclu. 4. nu. 23.

Delinquens qui iuris Cæsarei ac Pontificij penis est obnoxius non expeditur penis a legibus Cæsarium statutis, quod accusatus ac punitus apud iudices ecclesiasticos in his atrocioribus delictis fuerit. commune testatur Anto. Gom. de delict. c. 1. nu. 4. Don. a Fina.

Citatus per iudicem ecclesiasticum ad ferendum testimonium sub pœna excommunicationis, si non comparuit, neque aliquem excusatorem misit, & ita fuit excommunicatus, postea vero comparens & legitimum impedimentum prætendens, nõ censetur legitime excommunicatus, ideoque absolueudus est, modo de legitimo constet impedimento. Cõmunem dicit Feli. in c. cum super. nu. 7. de testib. Foller. in Pract. cri. canon. num. 38. Hæc tamen conclusio in puncto iuris non transit sine difficultate, ex quo stante iusto impedimento, quum non sit dolus, neque culpa, non deberet dici excommunicatus, vt Felin. ibidem, sed nihilominus subdit, quod non auderet contra prædictam communem consulere. Clar. lib. 5. §. fi. q. 26. in fi. P. Fich. & Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

I Quomodo hanc iurisdictionem limitauerit suprema parisiensis. vide Ioannem Papon. lib. Arrestorum. tit. 4. de iurisdictione Ecclesiastic. Arrest. 11. quæ hoc titulo, de iudice Ecclesiastico dicuntur, satis ex ijs quæ supra notata sunt, explicantur.

DE DENUNTIATIONE CVM ECCLESIASTICA, tum euangelica.

TITVLVS XXXII.

Denuntiationis ecclesiasticæ remedium an & quando contra tutum exceptione rei iudicatæ locum habeat? Denuntiatio autem euangelica in prælatis est de præcepto: non requirit trinam monitionem: & qui eam facere possunt.

CAPVT VNICVM.

Denunciatio ecclesiastica. Contra tutum exceptione rei iudicatæ potest habere locum remedium denuntiationis ecclesiasticæ, cum forte per cauillationes & practicas obtinuerit, vel scit aliter sententiam fore iniquam, in quibus casibus in foro conscientia tenetur satisfacere, secundum Innoc. & Pan. in c. quia plerique. ext. de immu. eccl. But. & Pan. in c. nouit. in 22. col. & seq. extr. de iudi. nam non potest iudex conscientiam victoris iustificare. l. Iulian. iuncta glos. ff. de condi. indeb. & Bal. in l. 1. ff. eod. tit. dicit, quod aduersus tales sententias, quæ transferunt in rem iudicatam, prouidetur ex capite equitatis, ne fiant illicitæ extorsiones, per l. illicita. ff. de offi. præsid. Vbi enim agitur de peccato, sententia nunquam transit in rem iudicatam. c. lator. & ibi Host. & Panor. ext. de re iudi. gl. magna, ad fin. in c. inter monasterium. eo. tit. Bart. autem rationes, & iura (qui contrariam tenuit opi. in constitutione, ad reprimendam. in verbo, per denuntiationem) possent procedere in ordinario, & directo iudicio, non in iudicio denuntiationis, & ubi agitur de peccato, quod etiam in iudicando tenuit dom. Constan. in tract. de cau. iudi. in 1. part. q. 18. Balb. decis. 149.

Denuntiatio Euangelica in prælatis est de præcepto, Alcia. in c. nouit. nu. 20. de iudi. communem dicit. B. Villal.

Denuntiatio Euangelica non requirit trinam monitionem, vt dicebat Host. sed sufficiunt duæ. Pan. in c. in omni negotio. nu. 3. de testi. communem dicit. Villalob.

Denuntiationem Euangelicam potest facere criminofus, cum denuntiat pro proprio interesse. Alcia. in c. nouit. nu. 14. de iudi. communem dicit.

Amplia ad accusationem pro propria iniuria, quæ potest facere accusatus de aliquo crimine graui. l. 4. tit. 1. par. 7. Idem.

Denunciare potest monachus, vt est communis opin. Clar. q. 7. vers. item quæro. Bonacoss.

Denunciare potest laicus suum clericum parochiæ prælatum, vt est communis opin. Clar. d. q. 7. vers. quæro etiam. Bonacoss.

SYNTAGMATIS
COMMVNIVM OPINIONVM,
SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

In locos communes per titulos & capita distinctos:
DE MAGISTRATV, ET VNIVERSA PRINCIPVM
MODERATIONE.

LOCVS SECVNDVS.

DE IMPERATORE.

TITVLVS PRIMVS.

Imperator Romanus an dominus sit totius orbis?

CAPVT VNICVM.

I Rinceps, siue Imper. Roma. dominus est totius orbis. comm. dicit Vasquius lib. 1. illustr. contro. capitul. 20. nume. 1. multa pro hoc allegans, tamen vltimo sic concludit. Ad hanc tamen tot sunt qui teneant contrarium, vt referunt prædicti. nec mihi satis certum est, vtra pars receptior sit. I. Fichard.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Sub Imperio Romano, & consequenter sub Imperatore, sunt omnes ciuitates & Principes mundi, l. de precatio. ff. ad l. Rhodiam. de iact. & notat. in l. cunctos populos. C. de summa trinitate & fid. cath. Multa tamē sunt ciuitates, quæ nō subsunt de facto, vt ciuitates hostium imperij. l. hostes. ff. de capti. Quædam tamen sunt quæ nō subsunt de iure, subaudi pontificio: vt sunt ciuitates quæ subsunt Ecclesiæ Romanæ, vt ciuitas Romana, Clem. ne Romana. de iureiur. c. fundamenta, de electio. lib. 6. & vide Bart. in d. l. hostes. & Ang. in l. omnibus. ff. ad Treb. Nam de patrimonio Ecclesiæ Romanæ est tota Sardinia & Sicilia gloss. in cap. si diligenti. de præscript. & dist. 99. cap. 1. Et Roma. cum suo Ducatu. 63. dist. 1. cap. tibi domino, & cap. Ego. Et Ferraria, & Marchia, gloss. in Auth. vt Ecclesiæ Romana. & Bononia, & Romandiola, Spec. in tit. de resc. §. 1. & Ioan. And. in cap. mandata. de præsumpt. 17. D. God. ex Martini de Casarijs tracta. de Principe. Refert quoque Guid. Pap. decis. Gratianop. quæst. 239. se audiuisset a nobili Gabriele de Bernicis Domino de Tarze, se semel vidisset Regem Franciæ Carolum VII. & Imperatorem simul incedentes & transeuntes per vnā portam, & quod Imperator non præcedebat Regem, sed simul de latere transibant indifferenter. Et ita etiam contigisse obseruatum est, cum Carolus Imperator venit in Franciam ad Carolum Quintum, vt refert Gagui. in Chronica Caroli V. Nec omnino Regem Franciæ Imperatorem agnoscere habetur cap. per venerabilem. ext. qui filij sint legit. & gloss. in §. 1. institut. de patr. potestat. & expresse tenet Ioh. Fab. in proem. institut. Cassan. in suo catalog. Gloriæ mundi. parte quinta, Consideratione 29. & Nicol. Boer. in tractat. de authorit. magni Consil. num. 47.

DE REGIBVS.

TITVLVS II.

Reges quo nam iure originem ducunt: & an in Regnis suis id possint & sint, quod Imperator in suo Imperio.

CAPVT VNICVM.

Reges originem a iure gentium trahunt. commune inquit Ant. Corset. de potest. reg. 1. q. 1. Iouēque in terris hoc est, Deum optimum maximum proculdubio representant, vt vbiq̃ tum omnis phi-

losophorum schola, tum multifonus poetarum concentus tum denique serium theologorum studium proficitur. Meminisse tamen in primis vel illud maxime omnes ij debent, quod alicubi Horat.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis
Clarigygant æo triumpho,
Cuncta supercilio mouentis. E. Suarez.

1 Rex est Dominus non recognoscens superiorem in suo Regno, vt Imperator in Regno suo vel Principatu; & potest quicquid Imperator in suo Imperio: secundum communem opinionem, ac scholam omnium Scriben. citatam per Curt. Iun. consil. 61. nume. 9. & consil. 100. nume. 3. & per Bertran. consil. 38. ex casu, seu consultationis themate. nume. 3. volum. 6. & consil. 227. prout dicit Oldra. nume. 2. volum. 3. & ita concludit Oldrad. consil. 79. & consil. 231. & plures cumulat Ripa in rub. de constitut. ponit Abb. in rub. de appel. & Ruin. consil. 32. nume. 5. volum. 1. Afflic. super constitutionibus in præludijs, seu prin. q. 1. sub num. 5. Bertran. consil. 181. processum causæ. nu. 11. & seq. vol. 3.

Et Dec. consil. 390. nu. 10. vbi inquit, quod Rex in suo Regno non habet minorem potestatem, quam Imperator in suo Imperio. & idem dicit consil. 221. & 229. nu. 3. & sub nu. 6. & idem firmat Alex. consil. 20. vol. 1.

Et Soc. dicit consil. 67. & consil. 169. quod Rex est monarcha in suo Regno, & habet plus iuris, quam Imperator in suo Imperio, & firmat etiam Afflic. in dictis præludijs constitutionum. q. 13. nume. 1. vbi reddit efficacissimas rationes, & Curt. Iun. con. 1. nu. 30.

2 Rexque, & Imperator æquiparantur. c. super quibusdam. §. 1. de verb. signi.

Et not. Afflic. in d. q. 1. sub nu. 5. & seq. vbi hoc ait procedere in Rege libero ab imperio, prout est Dominus Rex noster Sicilia, qui est liber, & monarcha in Regno: secundum Afflic. ibi, & in decis. 128. fuit dubitatum. sub nu. 4. & Ioan. de Amicis. consil. 22. nu. 10.

Et quæadmodum in iuramento fidelitatis Imperatoris persona intelligitur exempta, ita & Regis: vt tradit Ias. cum ceteris signatis per eum in vñ. seu. nu. 107. Barba. in l. cum accutissimi. col. 49. & 97. C. de fideic. & in tract. de præstant. Card. 1. q. 1. par. col. 9. & Cotta in memorialibus suis, in memoriali in ver. Imperator orbis Princeps est, post prin.

3 Et sic donatio per Imperatorem alicui priuato facta sine insinuatione ultra 500. aureos valet, & tenet: nec eget insinuatione. l. sancimus. §. exceptis. C. de dona. vbi Bal. & hoc quoq; ante eum voluit Oldra. in d. consil. 231. col. 1. Mar. Laud. in tract. de prin. q. 14. Imperator. & Tiraq. cum ceteris signatis per eum in tract. de nobilit. capitu. 37. nume. 53. Et ratio est secundum Bal. in d. l. sancimus. quia nihil occulte fieri potest coram Principe, qui semper multos habet nobiles præsentis. l. omnium. & ibi, gl. & Ias. C. de testam. Et quia insinuaturn dicitur quod agitur coram tanto Principe: secundum Salyc. in l. illud. C. de sacrosan. eccles.

Ita donatio priuato facta per Regem, vel alium dominum non recognoscentem superiorem, ultra 500. aureos, minime requirit insinuationem: secundum Io. And. in addit. Specul. de instru. edit. §. porro. versi. Subscribebat. in fin. Oldr. in d. consil. 231. Rom. in l. Modestinus. ff. de donat. Imo. in c. cum contingat. col. pen. de iureiur. Alber. in d. l. illud. Felyn. in c. cum non liceat. sub nu. 10. de præscrip. & Corset. in tract. de potesta. ac excel. reg. q. 59. & Soc. Iun. consil. 92. nu. 10. vol. 4.

Alius vero casus, & omnes quidem viles, in quibus appareat

pareat par potestas Imperatoris in suo Imperio, & Regis in suo Regno, ponit Afflict. in d. quaest. 13. nume. 1. cum alijs seq. in prælud. constit.

Et sicut emēs rem aliquam a fisco statim redditur securus, etiam si res aliena appareat, sed dominus rei habet regressum contra fiscum intra quadriennium, quo elapso amplius non auditur. bene a Zenone. C. de quadrien. præscript.

Ita lex ista non solum habet locum in Imperatore, sed etiā in quocunque Principe superiore non recognoscēte: secundum Bal. conf. 127. circa fi. vol. 3. Rui. conf. 31. sub nu. 18. vol. 5. qui loquitur de Rege Gallia. Bal. conf. 363. vol. 1. & confil. 359. vol. 3. & Corne. conf. 299. nu. 6. vol. 1. & Beroum in c. que in ecclesiarum. nu. 158. de constit.

Qui dicunt procedere quoque in Duce Mediolani, ac procedere similiter in Ciuitate superiore non recognoscēte: voluit Rom. conf. 310. Soc. conf. 121. nu. 25. vol. 4. Curt. Iun. in l. hæres habens. nu. 17. ff. de iud. & Mart. Lauden. in d. tract. de Prin. q. 11.

Et quod dicta lex extendatur ad Principes, quosunque nō recognoscentes superiorem, tenuerunt Rom. sing. 618. Paris. conf. 1. nu. 122. vol. 1. & Ruin. conf. 48. in fin. vol. 4.

Vbi etiam dicit istam legem bene a Zenone. procedere etiā in quolibet Duce, Marchione, Comite, & similibus, & eandem opinionem sequitur etiam Bellonus. conf. 51. nu. 2. & seq. vbi perhibet communem esse, & citat Doct. contrarium sentientes, & plusquam communem appellat eam similiter amplectendo Pet. Duen. in Reg. 238. Emens. nu. 5.

Et sequitur etiam Afflict. in d. q. 13. sub nu. 4. & seq. vbi ait hoc procedere absque aliqua controuersia in Regno, ob capitulum eiusdem Regni 17. Et si frequenter. §. si quem vero, vbi Io. Ant. de Nigris. nu. 23. in quo disponitur, quod in bonis publicatis propter crimen læsæ maiestatis, præsentī detur concedaturque annus ad agendum, absentī vero biennium, & sic in Regno in bonis, quæ deuenerunt ad fiscū ob crimen læsæ maiestatis, videtur coarctatum tempus præfixum in d. l. bene a Zenone. vt concedatur curriculum anni præsentī, absentique biennium, alias de cætero non audiuntur.

Mediolani vero, ac eius dominio non obseruatur. d. l. bene a Zenone. ob decretum dicti dominij Mediolanensis, in quo referuatur ius tertij, præsertim in concessionibus, & gestis per Principem: vt refert Bosius in præf. crim. in tit. de Principe, & priuilegijs eius. nu. 86. Et d. l. bene a Zenone. disponens, q. priuatus recipiens rem ab Imperatore, seu fisco, licet alienā, titulo donationis, emptionis, vel alio titulo, non potest molestari ab eo, qui dominium eiusdem rei prætenderet, sed debet ad Principem recurrere.

Limitatur vtiliter nō procedere in vndecim casibus, quos ponit Balb. in tract. de præscript. in 2. par. 5. par. prin. q. 8. nu. 1. cū alijs seq. & Io. Ant. de Nigris in d. c. & si frequenter. nu. 24. & seq. & sex alios casus refert Berous in d. c. quæ in ecclesiarum. num. 152. cum alijs seq. & 14. copiose ponit, & resoluit Rim. in §. 1. nu. 56. cum alijs sequent. instit. quib. alien. lice. vel non. & vnum alium casum refert Rom. in d. sing. 608. quem communem ait Nic. Pign. in addit. 161. & Affl. deci. 361. monasterium Sanctæ Mariæ. sub nu. 17. & 42. & in prælud. constitutionum. q. 14. nu. 1. cum alijs seq. & alterum casum ponit idem Roma. sing. 744. anno præterito. cum alijs signatis per Nicol. Pigno. in addit. ibi. Et d. l. bene a Zenone. ampliat in 2. casibus, & in 20. alijs limitat Iaco. Philip. Port. seu potius Anto. Gabriel, in conclus. 42. habes causam. lib. 2. & limitat in 13. casibus, Petrus Duennas in d. reg. 238.

Quæ omnia ampliantur vtiliter procedere etiam in Duce Mediolani, qui habet eandem potestatem in suo Ducatu, quā Imperator in suo Imperio: secundum Afflict. cum alijs multis Doctor. Illustr. signatis per eum in d. q. 13. nu. 11. vbi refert ita alias consuluisse.

Ampliat quoque & fortius habere locum in Marchione Mantuæ, etiam quod nulli dubium sit eum Imperatorem recognoscere: secundum Bal. in d. c. sancimus. Alex. cōf. 156. col. 2. vol. 2. Curt. Iun. conf. 61. sub nu. 8. & seq. & Barbat. in add. ad Bal. in d. l. sancimus. qui asserit ibi ita consuluisse.

Est bene verum, quod contrarium in Duce Urbini tradit Soc. Iun. conf. 69. nu. 41. vol. 1. cum Papam recognoscat.

Et contrarium quoque firmat cōsulendo in Duce Ferrariæ idem Soci. Iun. in conf. 92. nu. 7. cum alijs sequentibus, cum in superiore similiter Sedem Apostolicā recognoscat. Viuius opin. 691.

Quæro, vtrum statutis vel consuetudinibus alicuius regni vel ducatus obligentur ipsi reges vel duces? Resp. quod sic, dū modo eiusmodi statuta regni vel ducatus consensu sint condita & promulgata, & hæc est communis & recepta doct. opi. vt

firmat Soc. conf. 58. vol. 3. Andreas Tiraq. de vtroque retract. par. 1. §. 1. gl. 13. n. 29. Licet enim princeps, quatenus princeps non ligetur lege sua: tamen ipse quo ad patrimonium suum priuatum, vt priuatus obligatur ex dispositione legis suæ. Zas. & doct. in l. digna vox. C. de legib. Mich. Grassus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 De regibus Francia ita esse de iure scribit Nicol. Boerius, tractatu de seditionis. § 6. nu. 17. cap. per venerabilem. §. in super. qui filij sunt legitimi. & ibi per Innocentium. & Moderniores. & ita teneri & authoritate magni consilij & parlamentorum Regni. idem decisio. 8. nume. 4.
- 2 Imo maiorem potestatem habet rex in suo Regno quam Imperator in Imperio, qui ipsum non transmittit ad heredes sicut Rex. capitul. licet de Voto. notat. Andr. de Iser. in capitul. 1. de Vassallo decrep. atat. & Bald. in conf. 276. & seq. incip. pridie consului. vol. 3. Vbi etiam dicit, quod Christus Benedictus appellatus est Rex non autem Imperator, iuxta illud. Attollite portas &c. & probatur Ioann. 18. Vbi Christus Pilato dicenti ei, Ergo. Rex es tu? respondit: tu dicis quia Rex sum. Nicol. Boerius. decisio. 178. num. 9. & 10.
- 3 Vide per Rebuff. in constitut. Regi. tracta. de donationibus insinuan dis. glos. 1. num. 21.

DE PRINCIPIBVS SVPREMVVM, SEV merum & mixtum imperium habentibus.

TITVLVS II.

Principes, & alij supremi terrarum domini quid in suis regionibus præstare possint, vel non, & cum causa vel sine.

CAPVT I.

Principes, Duces, Marchiones & Comites in suis regionibus & terris, ea possunt præstare, quo ad eorum subditos, quæ posset imperator. Ita expresse cōsulendo scribit Paul. de Cast. in conf. 228. circa fi. ver. Reges ergo & Duces, Comites & Marchiones in eorum terris videntur esse principes. cuius sententiā sequitur Alex. de Imol. in conf. 2. nu. 25. & 26. in 1. vol. & in conf. 1. nu. 29. 30. & 31. in 2. vol. Licet Fel. in d. c. quæ in ecclesiarum. nu. 32. vers. sed hanc declarationem, & omnes decisiones, & c. extr. de constit. sententiā contrariam sequi videatur: tamen Paul. de cast. opinio magis communiter recepta esse dicitur. Barto. Soc. in conf. 66. nu. 12. vers. tertio quia. in 3. vol. confil. Ias. in confil. 101. nu. 2. in 4. vol. conf. Curt. Iun. in conf. 61. nu. 9. & Marian. Soc. Iun. in conf. 98. nu. 1. in 3. Tom. conf. qui hanc sententiā. nu. 20. vers. nec prædictis. latius prosequitur, & nonnullas declarationes doctrinæ Paul. de Castr. ibid. addit, quas partim Fel. loco citatō quoque attigerat. Kirchouius.

Princeps qui habet iura imperij, vt Dux Mediolani qui habet iura regalia, & fiscalia, & omnia potest in suo statu, quæ potest Imperator in toto imperio, gaudet prerogatiua. bene a Zenone. C. de quadrien. præscr. vt signanter cōcludit. Bal. in conf. 363. quæritur an sit officialis. vol. 1. & in pluribus alijs suis cōsilijs, vt refert & sequitur Corn. in cōf. 127. primo aspectu videtur in litera H. la 1. 2. vol. Quod etiam voluit idē Bald. in procem. decret. vt refert & sequitur Martin. Lauden. in tract. de principib. 11. q. & idem dicit Rom. in conf. 59. in 6. dubio, loquens de quodam domino, & c. Idem etiam dixit Ias. loquēdo de Duce Sabaudie in cōf. 227. Carolus olim illustrissimus, vol. 3. & firmat Ioan. Fran. Balb. in tract. de præscrip. in 8. q. 2. par. 5. partis prin. cum concordantibus per Soc. Iun. in conf. 17. nu. 9. & 10. vol. 4.

Et licet plerique contrarium tenuerint, tamen ista videtur magis comm. opi. sec. Soc. Iun. in d. conf. 17. vbi allegat Socin. Seni. patrum suum hanc opi. etiam sensisse in cōf. 46. nu. 12. Nam ibi refert pro responsione d. l. bene a Zenone. q. secundum aliquos illa lex solum procedit in Imperatore, & non in ciuitatibus etiā superiore non recognoscentibus, & sic quæ habent iura imperij, sed statim dicit, quod talis responsio nō est tuta, & sic illam non approbat, & consequenter tenet d. l. bene a Zenone. habere locum etiam in inferioribus principibus, modo habeant iura imperij, & fiscalia, & superiorem, de facto saltem, nō cognoscant, & c. Ita adducit & intelligit eum Soc. Iun. in d. conf. 17. nu. 10. in fin. vol. 4. E. Muscul.

Princeps

Com. V.l.Opin. De Magistratu, &

Princeps potest contra habitantes extra eius dominium, pœnam indignationis, & confiscationis bonorum indicare, secundum communem per Burf. conf. 34. nu. 26. lib. 1. Vezin.

Princeps potest omnes pœnas remittere, tam corporales quam pecuniarias, etiam per sententiam & condemnationē inflictas. Etiam si talis sententia in rem transiisset iudicatā, ut est com. opi. Clar. q. 59. vers. & hæc quidem. Bonacoff.

Princeps potest receptionem testium alteri quam notario cōmittere in criminalibus, siue sit ecclesiasticus siue secularis. cōmunem opi. dicit Nuius de los corregidores. vers. Decimo fallit. Clarus d. 5. fi. q. 26. vers. vnum scias. Fich. & Bonacoff.

Princeps sine causa potest tollere hæreditatem illis, qui ab intestato acquisierunt, legitimando spurium. Curt. iun. consil. 15. & consil. 138. num. 10. & com. dicit, vel qui alias sunt vocati, ut ibid. Bonacoff.

Princeps potest sine causa legitimare filium mortuo patre, qui auferat hæreditatem alijs, dummodo ipsi nō adierint vel apprehenderint. Item si apprehēderint subsistente causa, iux. communem per Burf. consil. 76. num. 39. & seq. lib. 1.

Officia, iurisdictiones, & dignitates absque causa etiā Princeps auferre poterit, nisi si vel pecunijs illa distraxerit, vel ob præclare merita elargitus fuerit, communia ex compluribus iuris interpretibus accurate digestis ponit Ar. Pinel. in rub. part. 1. c. 2. nu. ult. C. de rescind. vend. E. Suarez.

In Principe causa non præsumitur quando aufert rem alterius. Abb. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. Ias. in l. quomimus. ff. de flu. fallit in 15. casib. ut per Por. lib. 5. reg. 16.

Fallit in multis casib. quos notavi infra in tracta. de causa. in lib. 5. sed in dubio præsumitur, quod princeps moueatur ex causa rationabili, dato quod non appareat.

Fallit in 6. casib. ut per Feli. in cap. quæ in ecclesia. de const. num. 92. Idem.

Princeps supremus & Papa possunt ex plenitudine potestatis sententiam non suo nomine, & sic prorsus nulliter latam, ratam habere & confirmare: quia substantialia processus mutare possunt, ita ut rati habitio eorum retrotrahatur, & mandato comparetur, quemadmodum communiter teneri refert Bened. cap. reg. 54. nu. 33.

Princeps ex causa præiudicat iuri tertij, secundum magis communem per Burf. consil. 2. post nu. 33. lib. 3. Bonacoff.

Princeps saltem ex iusta causa potest ius vnius auferre, & dare alteri. Item si verberatum. §. 1. ff. de rei vendic. per quem tex. dicit ibi Angel. & plerique sequuntur: quod mentitur, qui negat Principem libere rem vni, & alteri dare. Et ita videtur firmare Albe. in l. quoties. C. de precibus imper. offer. & hanc opinionem sequuntur plures, pro ea, allegando Hipp. in l. de vnoquoque. nu. 16. ff. de re iudic. Et ita alias consuluisse Soci. Iun. testatur ipsemet in consil. 17. nu. 6. vol. 4. vbi etiam communem ait. E. Muscul.

Princeps non potest sine causa priuilegium in præiudiciū iuris alicuius præiudicare, rem illius alteri dando. Bart. in l. fi. C. si contra ius.

Fallit in 7. casib. ut per Fel. & Dec. in cap. quæ in ecclesiarū, de consti. Don. a Fina.

Princeps ius suum alicui sine causa non tollit, secundum magis communem per Burf. consil. 54. nu. 17. lib. 1.

Amplia, quod princeps non potest tollere alicui ius suum sine causa. Feli. in c. quæ in ecclesiarum. nu. 33. de consti. com. dicit. & Bello. consil. 2. nu. 2. & 3. P. Villal. & Vezinus.

Cōtrariam opinionem, quod imo princeps, etiam sine causa, possit rem subditi propriam de plenitudine potestatis auferre, & alteri dare, adeoque in totum cum legibus dispensare, communem esse sententiam scribit Vasq. illustr. contro. li. 1. c. 15. in prin. ipse tamen eam postea improbat. I. Fich.

Amplia ad feudum, quia de illo non potest priuare vassallū sine causa. Aym. de antiquo temp. part. 1. vers. nu. 17. com. dicit ex Bald. in consil. 326. lib. 1. Idem.

Princeps sine causa, & parte nō citata: non tollit dominiū, vel ius alteri quæsitum in contractu, secundum magis communem per Burf. consil. 78. nu. 12. lib. 1. Neque etiam tollit ius quæsitum ex facto ipsius principis, iuxta communem ibi. cōf. nu. 13. minus etiam dominium quæsitum ex contractu cum priuato, vel cum ipso principe, sine causa non tollit, ex communi relata in d. consil. 78. ante nu. 13. Bonacoff.

Princeps de plenitudine potestatis non potest auferre ius perfecte acquisitū alij ministerio iuris ciuili sine causa, veluti per sententiam, præscriptionem, aut aditionem hereditatis, quoniā licet, modus acquirendi sit de iure ciuili inductus, nihilominus ipsum dominium est de iure gentium, sec. doct. cōmuniter in l. Gallus. §. & quid sit tantum. ff. de lib. & post. in l. fi. C. si contra ius vel vti. publi. & in c. quæ in ecclesiarum. de

consti. quam communē sequitur Ias. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. in d. §. & quid sit tantum. nu. 125. & in d. l. fi. C. si contra ius vel vti. publi. in 7. limita. Fel. in d. c. quæ in ecclesiarum. num. 33. Alex. Soc. Gallia. & Moder. Hispani. in d. §. & quid sit tantum. Iac. Nigri. in rub. ff. si cer. pet. nu. 15. & Ruinus consil. 95. nu. 1. & 9. vol. 1. Bellonus consil. 2. num. 2. & seq. & ista est magis com. opi. quam sequitur, & citat Parisi. consil. 101. nu. 70. vol. 1. Soc. Iun. consil. 120. nu. 32. vol. 2. Crauet. consil. 172. nu. 3. consil. 103. consil. 135. nu. 20. & seq. consil. 172. & consil. 7. nu. 10. Cōtrariam vero partem, quod princeps possit auferre ius perfecte alteri acquisitum sine causa, tenuit Ange. in l. Lucius. ff. de eui. & Abb. in c. ex parte. 2. de off. deleg. Steph. Bertr. consil. 301. nu. 5. vol. 3. & Ias. sibi contrarius in consulendo tenet hoc idem in consil. 1. lib. 1. vbi sequitur Bald. in l. fin. C. sent. rescind. non poss. vbi ait, quod princeps potest rescribere contra sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, dicens illud dictum Bal. esse singulare, & posse auferre dominium acquisitum, mediante tali sententia. Similiter idem Ias. consil. 197. lib. 4. arguit pro opinione Pauli de Castr. in l. cum hæredes. in prin. ff. de ac. qui. poss. & in l. 3. ff. de testa. quod princeps possit legitimare spurium, etiam post aditam hæreditatem per agnatos, dummodo possessio bonorum nondum apprehensa sit. Eandem opinio. sentit idem Ias. consil. 93. lib. 1. vbi voluit quod Pontifex eximendo monasterium a decimis, in consequentiā præiudicat laicis, quibus decimæ debentur: quia non attenditur præiudicium, quod venit in consequentiā: His igitur non obstantibus, prima opinio quod princeps nō potest auferre ius quæsitum per aditionem hereditatis, aut per sententiam, videtur magis communis, & sequenda, ut audeat asserere moder. in d. l. fi. C. si contra ius vel vti. publicam. Capicius decis. 166. nu. 4. & 10. Crauet. in d. consil. 172. nu. 3. & alij quamplurimi supra relati. Hæc communis interpretatur & limitatur non procedere, quotiescunque princeps tolleret ius quæsitum de iure gentium ex causa, ut illud ex causa auferri possit requiritur quod sit huiusmodi causa, quæ principaliter respiciat vtilitatem publicam, secundum Bart. in l. quæcunque. in fin. C. de fid. instru. & iure hæstæ fiscal. lib. 10. Old. consil. 224. istæ sunt allegationes. Paul. Castr. consil. 177. consil. 229. consil. 287. lib. 1. Dec. con. 361. & consil. 588. post Feli. in d. c. quæ in ecclesiarum. Ias. in l. Barbarius. ff. de offi. Prato. & consil. 233. lib. 2. Istam scribit esse magis communem opi. Alexan. consil. 361. num. 10. vol. 2. Limita secundo loco dictam communem opin. non procedere, quando princeps ex causa remunerationis seruitiorum auferret dominium alterius de iure gentiū quæsitum: tunc enim certum est principem posse id auferre. l. item si verberatum, vbi Bar. & Ang. ff. de rei vendic. & alij scribent. in l. Antiocheni. ff. de priuileg. credit. & quod remuneratio sit sufficiens causa principi ad tollendum dominium alienum, consuluit Dec. consil. 498. viso casu proposito. & consil. 588. viso puncto. post alios relatos per Grammaticum decis. 66. num. 2. & seq. F. Viuius opin. 635.

Princeps ut tollat ius suum alicui causa requiritur, secundum communem per Burf. consil. 54. nu. 17. lib. 1. post Alex. cōf. 117. lib. 2. consil. 47. lib. 7. Paris. consil. 87. nu. 52. lib. 1. Quam declar. ut per doct. in apostil. ad Rom. consil. 256. in fi.

Licet causa per principē exprimi seu verificari non debeat, sed præsumatur, secundum cōmunem per Burf. cōf. 54. nu. 19. lib. 1. Limita tamen dummodo causa possit verosimiliter excogitari, secus si nulla, quia remaneret sola volūtas principis quæ non est apta ius suum cuique auferre: Burf. d. consil. nu. 20. Curt. Iun. consil. 170. nu. 22. 23. Soc. Iun. consil. 65. nu. 8. lib. 2.

Secundo limita, si princeps procederet ex certa sciētia, vel motu proprio, secus si ad partis instantiam, cum eo casu in principe non præsumatur causa, nisi exprimat, vel probeatur, Dec. consil. 576. nu. 12. Curt. iun. d. cōf. 170. nu. 25. prout nec quando ex certa sciētia procedit, requiritur citatio illius, cui præiudicium infertur, ex not. per doct. in apostil. ad Rom. consil. 369. num. 29. & vbi adsit clausula motus proprii derogatum credatur cuicunque priori suæ concessioni, & quod haberet clausulam derogatoriam ad communem doct. apostil. Rom. consil. 327. nu. 7. vers. prioribus.

Tertio intelligitur, dummodo princeps illi cui bona velius aufert, soluat precium, vel de proprio recompenset. l. venditor. §. si constat. ff. com. præd. Hippo. sing. 634. Ias. in l. fin. C. si contra ius, vel vti. pub. Rol. consil. 69. lib. 2. consil. 71. lib. 3. Burf. d. consil. 54. nu. 20. 21. & consil. 78. nu. 15. lib. 1. & consil. 32. nu. 52. Cod. lib. 1. Bonacoff.

Princeps licet non possit auferre dominium quæsitum ex contractu iuris gentium, ex causa tamen id facere poterit, si causa respiciat publicam vtilitatem. l. locus. C. de eui. l. venditor. §. si constat. ff. comm. præd. probatur etiam secundum Ang.

Ang.in l.2.& in l.bene a Zenone.C.de quadri.præscri.hanc-
que opi.magis esse com.dicit Alex.in conf.361. arg.verfi.pro
hoc.nu.10.vol.2. F.Turz.

Causa non præsumitur in dispensatione Principis contra
ius gentium. Alc. de præsump. regu.3. præsump.8. nu.3. com-
munem dicit. Vezinus.

Princeps causam exprimere non debet, quia in eo præsu-
mitur,iuxta communem,quam limita,& intellige,vt per Bur-
fat.conf.54.nu.19.20.lib.1. Bonacoff.

Princeps, Papa & alij merum ac mixtum imperium, & sic
authoritatem legis aut statuti condendi habentes, in dubio
non præsumuntur ius tertij quod nondum in contractum vel
priuilegium transiit,tollere velle,nisi concedatur dilatio,aut
secunda iusio emanet aut apponatur clausula non obstante
tali lege,vti communiter receptum testatur Bened. Cap. reg.
10.nu.56.& seq.

Princeps non potest tollere alicui,quæ ei de iure diuino,na-
turali vel gentium acquisita sunt secundum ea quæ tractantur
a doct.in c.quæ in ecclesiarum.extra de constit. & in l.fin.C.fi
contra ius vel vtilit.publ. Et hanc communem sententiam ef-
ficat scribit consilendo,Albert.Brun.in conf.1.nu.49.inter cõs.
feudalia. Quæ tamen sententia non procederet,quando prin-
ceps ex voluntate sua fuisset causa requisitionis, tum ille po-
test ipsum ius sola voluntate auferre, secundum Angel. in l.
Lucius. ff. de euictio. volentē, quod Imperator possit sine cau-
sa auferre rem acquisitam ex præscriptione seu vfucapione,
cum talis modus acquirendi inductus fuerit de iure ciuili, vt
Albert.Brunus ibid.nu.50.& 51. cum aliorum docto. vberiori
allegatione prosequitur. Kirchouius.

Princeps statuens aliquid contra ius naturale vel gentium
non præsumitur habere iustam causam, magis receptam scri-
bit Minsing. obser.8.cen.4.Secus, si contra ius positium ali-
quid statuatur, vel scribat: quia tunc semper iusta causa præsu-
mitur moueri. Sed ita, si motu proprio, non ad instantiam par-
tis id faciat,vt ibidem tractatur. Fichard.

Princeps sine causa non potest tollere alicui ea, quæ sunt
iuris naturalis. Curt. iun. conf. 138. num. 5. communem dicit.
Baptist. Villal. & Vezin.

Princeps non aufert quæ quis ex illius sententia habet, se-
cundum communem per Burf. conf. 54. nu. 31. lib. 1. Bonac.

Princeps non potest inuitis hominibus castrum, vel ciuita-
tē alteri alienare, ac subijcere. Curt. iun. in cõs. 184. nu. 17. com-
dicit. Neuiz. inter conf. feuda. Bru. conf. 12. per totū. Vezinus.

Princeps de plenitudine potestatis non potest tollere de-
fensionem reo, vt est com. opi. de qua Mars. in conf. 81. nu. 79.
Effet tamen ponere os in cœlum consulere contra potentiam
principū: quia possent sequi mala & periculosa valde. Bal. cõs.
248. nu. 4. in 1. vol. Bonacoff.

Citatio nec in ciuilibus, nec in criminalibus a principe tol-
li potest etiam de plenitud. potestatis. commune ait late Ari.
Pinel. in rub. par. 1. c. 2. nu. 2. C. de immunit. eccl. Ranchi. ad q. 354.
26. Viu. lib. 1. oppo. 263. Don. a Fina.

In ijs, quæ non depēdēt a libera voluntate principis, prout
sunt contractus, & ibi agitur de priuando aliquem iure quæ-
sito, non potest princeps procedere, parte non citata. idem,
Aym. par. 1. vers. 1. nu. 30. com. dicit ex Soc. conf. 16. Villal.

Amplia etiam de ijs, de quibus princeps ad libitum dispo-
nere non potest, parte nō citata. idem Aym. nu. 32. com. dicit
ex Bald. conf. 326. vol. 1. Idem.

Amplia ad alienationem faciendam per principem homi-
nibus villæ, vel castrum inuitis quod non potest facere: quia ipsis
conuenit non mutare dominum. Curt. iun. conf. 174. num. 17.
com. dicit: quod tamen fallit nisi pro bono pacis, vt per Go-
me. §. item Seruiana. instit. de actio. nu. 43. vbi vide alias limi-
tationes, & vide Fel in c. dilecti. de maiorit. & obed. in vers. in-
uictissi. Idem.

Concor. cum l. 4. tit. 15. part. 2. nec donare potest. l. 4. tit. 28.
part. 2. & quoad redditus regales vide l. 6. tit. 28. part. 2. & vi-
de Io. de Palā. Rube. in c. per vestras. de dona. inter vir. & vxor.
§. 48. num. 41.

Fallit, quia licet princeps non possit auferre alicui ius suū:
potest tamen tollere obstaculum de medio, faciendo de inca-
pace capacem sine causa legitimādo spurium, vt sic succedat
in hæreditate. Curt. iun. conf. 157. nu. 19. & conf. 138. nu. 10. cõ-
munem dicit, Felin. c. quæ in ecclesiarum. nu. 33. de constitut.
non tamen potest legitimare ad hoc quod succedat in bonis
iam acquisitis per hæredem, non solum per aditionem ciuile:
sed etiam acquisitionem iuris gentium. Bello. conf. 2. num. 3.
com. dicit ex Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. &
posthum. Villalob. & Vezinus.

Princeps an possit suis subditis imponere collectas pro si-

lia sua matrimonio collocanda. Et respondent docto. quod si
aliquis dominus elocat filiam, vel vult aliquid facere pro ho-
nore suo, non debeat suos subditos onerare collectis. Paul. de
Castr. in l. neminem. nume. 3. C. de sacrosan. eccle. & idem post
Ioan. Fabri in l. 3. nume. 2. C. de statu. & imag. per tex. ibi, expē-
sis proprijs statuam collocari præcipimus. l. cum satis. §. ca-
ueant. C. de agricol. & censit. lib. 11. & per alias plures autho-
ritates quas adducit Boer. in suis decis. decisio. 126. nume. 6.
& Vasq. lib. 1. controuer. illust. cap. 7. nume. 3. Communis ta-
men doct. sententia est in contrarium. Licet Vasq. arbitratus
fuerit partem negatiuam videri longe veriore. Accurs. in
verb. canonicam. l. placet. vbi Iason in repet. eiusdem. l. nume.
19. C. de sacrosan. eccles. Spec. in tit. de feu. §. quoniam. nume.
67. vers. & not. quod vasalli comitum. vbi ipse voluit hoc non
procedere in filio, quia tunc dominus recipit & fit ditior: sed
quando filiam elocat, tunc dat de suis bonis, & fit pauperior,
ideoque vasallus tunc de iure conferre tenetur. Alb. in suo di-
ctio. in verbo, dominus. Alexand. de Imo. in conf. 35. nume. 3.
in 2. lib. conf. Claua. in summa Ange. in verb. talliam. vers. sed
quando. & in f. m. Rosel. in verb. dominus. versicu. an autem
in aliquibus casibus. Iacob. de S. Georg. in tractat. feuda. in
verb. quiquidem inuestiti præstiterunt iuramentum. nume.
76. versicul. circa alium casum. Zas. in epito. feud. par. 7. cap. ad
quid vasallus domino. & dominus vasallo teneatur. nume. 50.
vers. tenetur etiam vasallus. Et hoc in praxi obseruari testa-
tur Castald. in tracta. de imperat. quæst. 57. nu. 7. in 20. volum.
tract. Kirchouius.

An possit princeps imponere præstantias cleric. vide Parp.
in l. placet col. 38. de sac. sanc. eccle. Bellaco.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Ita seruatur in suprema Curia Delphinatus, & ita decretum scribit
Guido Papæus decis. Gratianop. quæst. 354. Imo princeps potest
priuilegia concedere, in his quæ dependent a sua potestate, etiam
cum damno alterius: licet in dubio hoc non videtur vellet cap. sug-
gestum. de dec. Et Papa etiam in spiritualibus hoc potest conce-
dere Panor. in capitul. ex tenore de for. competen. inferior au-
tem in præiudicium tertij nihil potest concedere l. vacuatis. de de-
curio. lib. 10. C. & Panor. in c. 2. de immunit. eccl. Ranchi. ad q. 354.
decis. Guid. Pap. Vide Boer. decis. 42.
- 2 Vide Bocrium. consil. 24. nu. 57.

Princeps an, & quando, & quibus casibus teneatur
ad obseruantiam contractus seu conuentionis
sue cum subditis, aut cum alijs priuatis initæ? &
num ex suis contractibus obligetur, & obligare
possit successores suos? Itē an a se alijs concessa,
reuocare queat?

CAPVT II.

P Princeps non reuocat contractum cum tertio initū
etiam ex plenitudine potestatis, secundum cōmu-
nem per Burf. conf. 16. nu. 46. 47. lib. 1. Et vidæ quæ
idem scribit conf. 78. nu. 6. eod. Bonacoff.

Princeps contractum suum, nec donationem, etiam de ple-
nitudine potestatis reuocat secundum communem per Burf.
conf. 78. nu. 6. lib. 1. Bonac.

Princeps tenetur ad obseruantiam contractus seu conuen-
tionis initæ cum subditis, secund. Guido. de Sufa. Cy. & com-
muniter doct. in l. digna vox. C. de legib. Albe. in l. princeps. ff.
eo. Vnde cum priuilegium a principe concessum data aliqua
pecunia transeat in vim contractus non poterit de iure illud
reuocare vel rumpere, secundum Bal. in l. qui se patris. C. vnde
lib. col. pen. Bart. in l. quod semel. ff. de decre. ab ord. fac. Pan. in
c. nouit. 10. col. extra de iudi. Balb. decis. 321.

Principem ex contractu cum subditis inito, naturaliter, nō
autem ciuilitur obligari, communiter doc. voluerunt. Ioan. de
Imo. in c. 1. vers. Nota, q. ex contractu principis cum subdito
princeps obligetur saltē naturaliter. Ciuilitur enim obligari
nō videtur. nu. 2. ext. de prob. Adeo etiam vt successor eius te-
neatur ad ipsius obseruantiam. Cy. l. digna vox. ver. vltimo sciē-
dum. C. de legib. Pan. in d. c. 1. nu. 1. late Fel. ibid. nu. 3. vers. mo-
do aduerte. Pan. in c. 1. nu. 7. ext. de consti. Et hanc communem
opi. doct. esse inquit Dec. in d. c. 1. ext. de prob. nu. 1. vers. subij-
cit D. Abb. & Moder. hic sequuntur, vbi plures autoritates
doct. adducit. Quæ obligatio naturalis tamen eum obligat ef-
ficaciter vel vtilis & efficax est ad agendum, sec. cōmuniorem
sententiā referēte Vasqui. Menchacensi. in lib. 1. cōtro. illust. c.
3. nu. 1.

Com. V. l. Opin. De Magistratu, &

3. nu. 1. Licet autem nonnulli alij voluerint illum quoq; ciuiler obligari per pulchra fundamenta, quæ cum authorib. referuntur a Hiero. Schurp. nostro in consi. 72. nu. 8. & ibi illa doctrina egregie ab eo explicatur in 2. cent. consi. In hac tamen sententia omnes doct. persistunt, principem tã efficaciter, sec. sententiam doct. communiori calculo approbatam, obligari, vt nec de potestate absoluta possit a tali contractu recedere, aut illum vlla ex parte violare. Paul. de Castr. in d. l. digna vox. nu. 5. vbi ipse allegat doctrinam Bar. in l. omnes. in 3. q. principali. nu. 2. cum seq. Si statutum transiisset in contractum, illud non posse a statuentibus reuocari. ff. de iust. & iure. docto. communiter in d. c. 1. de consi. in d. c. 1. de proba. & ibi Dec. multas authoritates doc. adducit. Similiter in consi. 528. nu. 6. 580. nu. 1. & 600. nu. 3. Pulchre Ias. in l. 1. post alios. ff. de pact. in prin. & in consi. 1. nu. 1. 2. & 3. imo per totum consi. in 1. vol. Ludo. de Gozadi. in consi. 9. nu. 44. & 45. Maria. Soc. iu. in consi. 60. num. 15. 16. & 17. in 3. Tom. consi. Restaurus Castald. in suo tractat. de imper. q. 111. vers. 81. princeps non potest etiam de plenitudine potestatis contrauenire contractui proprio. & q. 116. dicit, principem etiam ciuiler obligari ex contractu. in 12. vol. tract. Hiero. Schurp. in consi. 7. nu. 1. & 2. & in consi. 59. nu. 45. 6. & 7. in 1. cent. & in consi. 53. nu. 16. & in d. consi. 73. nu. 8. in 2. cent. Nic. Euerard. in locis arg. legalibus. loco a plenitudine potestatis nu. 30. lib. mei. cum seq. vers. secundo limitatur. vt non procedat quò ad legem contractus. Et valde elegãter Andr. Alc. in resp. 167. vers. circa tertium dubium. nu. 10. cõsulendo scribit in alio casu, fidem Domino non seruanti impune non seruari, sed de priori decisione videantur quoque ea, quæ congestis Iac. Philip. Port. lib. 5. conclu. conclus. 18. vers. tertio amplia. etiam si cum suo subdito princeps contraxerit. Kirchouius.

Princeps licet faciat aliquã conuentionẽ, vel aliquod pactum cum priuatis, & illud obseruare teneatur, adeo vt ex illo pacto obligetur, doct. in l. digna vox. ff. de legib. & in cap. 1. de proba. Quæ sententia commun. opi. legistarum & canonistarum dicitur, de qua decisione quoque dictum est in priori incip. Principem ex contractu cum subditis inito, naturaliter non ciuiler obligari. Tamen illa non procedit, nec locum habet, quando superuenit aliqua causa legitima, ob quam promissa obseruari non possunt, cum ex causa noua superueniente recedatur a qualibet dispositione, nec tunc dicatur fieri cõtra voluntatem: quia si de tali status mutatione ille qui disposuit cogitasset, illud idem fecisset, vt per multa exempla egregie deducit Rol. a Valle. consi. 1. num. 158. cum seq. in 2. tom. Per ea quæ scribunt Alexan. de Imo. nu. 5. Ias. nu. 8. & alij, in l. quod Seruius. dispositionem quamlibet, scilicet intelligendam esse rebus sic se habetibus vbi ipsi exempla in testatoris dispositione, vel in vltima voluntate, in contractibus, in priuilegijs, in iuramento & etiam in statutis iuratis referunt. ff. de cond. cau. data. Kircho.

Princeps obligatur per suum contractum, & astringit successorem in dignitate, Ias. in consi. 10. vol. 3. com. dicit.

Nota istam communem quæ facit ad corroboracionem l. 3. tit. 9. lib. 5. ord. vbi rex & regina inuenerunt contractum cum ciuitatibus regni sui, quod non possit alienare villas, aut ciuitates, vel alia loca, vel bona regni, nisi ex iustissima causa. & cum consilio Senatorum magni consilij, & contra factum est nullum, & rex potest propria autoritate reassumere, de quo per Fel. & Dec. in 2. lect. num. 6. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. de consi. In tantum autem est vera nostra communis, quod nec de plenitudine potestatis quidem potest contrauenire. Paul. de Cast. in l. digna vox. de legib. C. Et quod rex non possit alienare bona regni. l. 4. tit. 15. par. 5. et si alienat perdit nomen regis. l. 6. tit. 1. parte 2. de qua per Io. Lupum in repe. cap. per vestras de don. inter vir. & vxor. & vide supra in verb. præsc. B. Villal.

Princeps an ex suis cõtractibus obligetur, & obligare possit suos successores item an possit alienare vnã ex ciuitatibus in præiudicium successorum, vide cumulum allegationũ apud Tiraq. in tract. de primoge. 35. q. nu. 23. & 24. I. Fich.

Princeps reuocans facultates sub his formis, & clausulis, nõ reuocat ob hoc concessas recepto precio, & in vim pacti, nõ reuocaret conuentionem, quod non posset, secundum Bald. in l. qui se patris. C. vnde lib. Roma. consi. 252. nu. 3. Anch. in cap. 1. nu. 8. de consi. lib. 6. Abb. in c. nouit. nu. 25. ibi, quia illud transiit in quasi contractum, quo etiam princeps obligatur. de iudi. Fel. in c. quæ in ecclesiarum. nu. 5. de consi. Dec. consi. 286. nu. 6. consi. 292. nu. 7. & consi. 689. nu. 5. & seq. & Cur. Iun. consi. 174. nu. 24. & 33. vbi scribit istam opinionem esse communem, & Paris. quoque consi. 82. nu. 48. & seq. & nu. 52. vol. 1. & ratio assignatur ista, siquidem princeps in contractibus vide-

tur vt iure priuati, vt per Paul. Cast. in l. digna vox. C. de legi. Rom. consi. 436. nu. 17. & seq. Ias. post alios in l. traditionibus. C. de pact. & Dec. in d. consi. 286. num. 6. imo si princeps ipse motu proprio reuocat ea, quæ tenetur obseruare, fingitur circumuentus, adeo quod contrarium probari non possit, quasi sit præsumptio iuris, & de iure, vt per Dec. consi. 588. num. 19. & prædicta 47. communi ita comprobata accedit hæc altera opinio cõmunis similis, videlicet, quod in illis rebus, quæ motu proprio principis apparent alicui concessa, absque dubio aliquo in eum retorqueri non debent, & sic retorquutio fieri nequit, quando concessio est facta motu proprio, secundum gl. communiter approbatam, in l. 1. in verbo, decernetur. ff. quod quis. iuris. quam sequitur, & recitat esse communẽ Ias. Lanfr. in decis. 368. in his quæ motu proprio. sed hoc limitat, & declarat Fel. in c. 2. de mutuis peti. vbi ponit multos casus, in quibus fit retorquutio etiam quando cõcessio motu proprio esset facta, & vnum casum posuit quoque Ias. in l. si. num. 13. C. de indic. vid. tol. F. Villal. opin. 636.

Exemptionem ab oneribus ex causa remunerationis concessam, princeps reuocare, vel infringere nequit, ac si esset ex contractu, secundum communem per Burs. consi. 16. nume. 53. lib. 1. Bonacoff.

Exemptio concessa ab omnibus oneribus etiam extraordinariis ac insolitis, non extenditur ad onera causa pestis, & belli, vel necessitatis alicuius imposita, secundum communẽ per Burs. consi. 16. nu. 5. lib. 1. fallit, si verba essent geminata, puta, si diceretur, ab omnibus & quibuscunque oneribus, quæ fallentiam limita, in casu valde insolito, & non cogitato, vel ex causa necessitatis famis, secundum communem d. consi. nu. 63. 71. Idem.

Exemptio ab oneribus, seu conuentiones factæ cum communitate, etiam data pecunia non subsistunt, secundum communem per Burs. consi. 16. nu. 18. lib. 1. Idem.

Exemptio ab onerib. mere patrimonialibus concedi potest ab ordine ciuitatis medicis, & doctorib. secundum communẽ per Burs. consi. 16. nu. 30. lib. 1. Idem.

Principis literis quando & quibus casibus standum est, & pro lege seruari debeant. Et quid de eius voluntate? Concessa vero per Principem, an semper cõcessa intelligatur sine alterius præiudicio?

C A P V T III.

Principis literis, ac priuilegijs continentib. seu attestantibus aliquem cõmississe delictum, super quibus se fundat. postea donado bona illius, standũ est, & sic ista assertio, atq; narratio Principis est sufficiens probatio delicti. secundũ Tãcred. Io. And. & Abb. in c. cũ oporteat. de accus. & in add. Spec. in tit. de inquisitione. §. nunc tractemus. vers. hoc autẽ notandum, & Barbat. consi. 46. col. 23. vol. 1.

In contrariam vero partem, videlicet, quod assertioni Principis non stetur, siue fides adhibeatur super crimine commissio: inclinauit consulendo Dec. cum alijs signatis per eum cõs. 410. sub num. 8. cum alijs seq. & consi. 544. & Curt. Sen. consi. 49. sub nu. 94. Crauet. consi. 48. Gigas in tract. de cri. lesa maiestatis. lib. 2. quæst. 19. & lib. 3. quæst. 14. D. Restaurus Castaldus præceptor meus in tracta. de Imperatore. q. 110. casu 248. & Cardi. Put. decis. 130. vbi concludit, quod narratiua Papæ, etiã quod in ea se fundet non statuit ad probandum crimen, & confessionem.

Sed primam opinionem mihi sequendam fore cõstitui, cui inhæret quoque Bossius in pract. crim. in titu. de Principe, & priuilegijs eius. nu. 80. & seq. fol. 248. vbi ostendit istam opinionem Tancri. & aliorum verissimam, & cõmunem fore, quoniam niam verbis, narratiuis ipsius Principis credendum est, vbi quæ in eis Princeps se fundat. Clẽ. 1. de prob. Alex. consi. 15. vol. 5. Aret. consi. antepe. col. 3. & seq. & Fely. in c. cum in iure. de of. deleg. & in c. nonnulli. §. 1. de rescript. col. 4. & hoc casu statuit nempe verbis Imperatoris, vt Papæ. ita Moheda. decis. 278. & decis. 280. & Gomez. in d. decis. 38.

Sed aduerte qd Imperatori, Papæ, vel Principi, seu eorũ verbis in litteris narrantibus factum proprium regulariter creditur: vt tradit pro regula cum ampliationibus, & limitationibus Dom. meus Restaurus in d. q. 110. casu 248.

Attamen præmissa autumarem non procedere in præiudicium tertij: vt explicat ample cum alijs cõgestis per eum Ferretus consi. 249. sub nume. 8. vol. 2. Nam narratiua rebellionis in ma-

in magnum præiudicium tertij nullatenus probaret. ita Crescen. decis. 49. & Gomef. decis. 38.

Imo tunc ipsa narratiua minime probaret etiam si illa esset Papæ, nisi essent in antiquis, & cum adminiculis: secundum Crescent. decis. 89. Moheda. decis. 271. & sequen. Gomef. in d. decis. 38. Anton. Augustin. decis. 410. & Ioan. Baptist. Ferrer. conf. 249. in facto. nu. 3. vol. 2. vbi admonet istam esse communem opinionem: tunc enim etiam in præiudicium tertij statueretur assertioni principis: vt tradit quoque Crauet. in tract. de antiq. temporis. in 1. part. nu. 33.

Postremo coarctantur prædicta itidem procedere, iudicio meo, de iure ciuili, secus vero de iure canonico: quia vt supra ostensum extitit non solum verbis assertiuis Papæ super rebellionem, homicidio, vel aliquo alio delicto standum non esset: sed in materia beneficii etiam minime staretur verbis narratiuis ipsius Papæ, imo illa verbi in præfenti casu nemini præiudicarent: ceterum veritas narratum per testes, seu aliunde legitime per publica instrumeta probari deberet: vt decisum fuit in concilio Basiliensi. in cap. fin. 23. sessio. licet in apostolicis, & in concilio nouissimo Lateranensi. per Leonem Papam X. in 11. sessi. Viuius opin. 639.

Quod literæ principis debeant seruari pro lege. vide Alex. 5. vol. conf. 5. in 1. col. in fin. versic. 2. probatur. Barb. in 4. vol. conf. 55. in 14. col. De literis credentia, vide Iaso. in d. repet. col. 73. & Alexan. in d. l. Lucius. de fideiussor. Bald. in d. l. fin. C. quod cum eo. in 1. col. & in l. quicunque. §. 1. ff. de insti. Et de falsificante tam literas principis quam alterius. vide Ias. vbi supra. Charian.

Principis voluntas debet in suo ducatu seruari saltem de facto, nec in prædicto eius ducatu debet quis posse contrauenire, iuxta doctrinam Cyn. communiter receptam in l. rescripta. 3. & 4. questione in fi. C. de precib. impera. offer. Et tradit Barbat. conf. 34. præclare optimus dixit Psalmista. nu. 41. & 42. 2. vol. Socin. iun. conf. 60. nu. 24. vol. 4. allegans consilium nolum quemadmodum ex facto ius oritur. nu. 35. 1. vol. Muscul.

Principis voluntas conditionem, qua comprehenditur, impossibilem reddit. vt est communis interpretum opi. in l. continuus. §. cum quis. ff. de verb. obl. & in l. apud Iulianum. §. constat. ff. de leg. lib. 1. quam attestatur, ac merito damnat Did. a Couar. de spon. 2. part. c. 3. nu. 8. Quamuis enim difficilis admodum id genus conditio sit, vel a casu pendens, non idcirco tamen impossibilis conditio censeri debet, vt dicat frequenter placita Accursij doctrina in §. impossibilis. insti. de hered. insti. Sed & contra falsum hoc interpretum dogma, est tex. expressus in l. intercidit. ff. de condi. & demon. adiuncta l. 1. §. eū qui. ff. de postulan. verum ea de re latius. Suarez.

Printipi vel temere, atque inique aliquem suspendi iubenti audiens esse potest ab animo inculpati officialis, vt commune inquit Cagn. in l. velle. nu. 15. ff. de reg. iur. Si tamen pretere aliquid causæ, ac moram interponere tuo possit, non præcipitandum certe est, sed dandus locus, quo ille respiciat ac secum animo recolat tanto minus ipsi licere, quanto plus potest. E. Suarez.

In his quæ motu proprio principis conceduntur, non fit retortutio, secundum gloss. communiter approbatam in verbo decernetur. in l. 1. ff. quod quisque iuris. per quam limitatur totus ille titulus. Balb. decis. 368.

Princeps aliquid concedens semper intelligitur sine alterius præiudicio secundum Bald. l. 1. ff. de constit. princip. Beneficia enim principis respicientia damnum tertij sunt strictè interpretanda. l. nec auus. & ibi Bald. C. de emancip. liber. & ita limitatur. cap. beneficium. de reg. iur. lib. 6. Contra autem ipsum principem concedentem late debent interpretari. d. c. beneficium. Fallit tamen quod supra dictum est, quando princeps concederet non obstante præiudicio tertij: quod potest facere. l. 2. §. merito & si quid à principe. ff. ne quid in loco publico. & eo casu sufficeret clausula generalis, cum præiudicio tertij, licet expressè nomen tertij non exprimatur. Paul. de Cast. in l. Titius. per eum tex. ff. de libe. & posth. & quando fit mentio de tertij præiudicio, intelligitur de paruo tertij præiudicio, & non de magno. glo. fin. in l. sed cum hærede. ff. ad Treb. Ias. in l. beneficium. nu. 19. vsq; ad numerum 24. de constit. prin. q. si ea principum beneficia derogarent publicæ utilitati, strictè intelligenda essent. l. si quando. C. de oper. publ. Ias. in d. l. beneficium. nu. 32. item & si ad partis postulationem concederetur, strictè beneficium esset interpretandum. d. l. si quando. Bonacoss.

non indigent. c. cum a nobis. 28. iuncta gl. fi. de testib. & attestat. sed & subscriptione vim ac auctoritatem sortiuntur fidem, vt ex gloss. can. cū redemptor. 12. q. 2. intelligitur. postquam enim Gregorius IX. asserit quod hanc manumissionis paginam paterio notario scribendam distulerit & propria manu vna cum tribus presbyteris prioribus & tribus Diatonis pro plenissima firmitate subscripsit, glo. fin. subiungit. videtur hic inquit, quod sigillum Papæ non facit cartam authenticam, nisi adsit subscriptio. Simile est quod Hilarius Episcopus in synod. præsidens, vt in can. 3. 35. q. 9. de decreto, agens quod vt possit tenacius, si placet sententias causas & subscriptio nes omnes proprias ac commodate, vt synodali iudicio aditus claudatur illicitis. Instrumentorum vero contraria est ratio, nisi enim sigillo Regio muniuntur, executoria non sunt apud Gallos, vt Parisiensis Senatus irritam declarauit executionem factam in vim instrumenti non sigillati. Vide Rebuff. Aret. Gloss. tract. de litteris oblig. nu. 84. Hæc Ranchinus ad dictam q. 481. an vero episcopi litteris solo suo sigillo munitis, sine tabellione & testibus, in his quæ ad officium spectant, si non procedat, vt index. Rom. decis. 22. in nouis fuit dubitatum.

Hæc quidem inquit Pet. Royzius decisio. Litua. 3. nu. 239. recte quidem dici posse quis putarit, tum ei qui tale quiddam exequi iussus est, non constat sons an insons sit is de quo sumere supplicium eum oportet. At cum explorata cui est hominis innocentia veritati locum semper superfore, vt inquit Ceruidius Scauola lib. 22. digesto. l. pen. de probat.

Miscellanea de Principibus, &c.

C A P V T IIII.

Ognoscere de sua causa & iudicare quicumque princeps vel ciuitas non recognoscens superiorem de iure potest per l. & hoc Tiberius. ff. de here. insti. Bar. in l. est receptum. ff. de iurif. om. iud. De honestate tamen debet causam alicui delegare, vel in arbitros committere, aut se submittere aliquibus subditis secundum Inn. in c. ex parte in Christo. extra de verb. signi. vt fecit Imperator Federic. qui in causa contra Longobardos se submisit arbitris, & inde facta est pax Constantiæ. Balb. decis. 107.

Princeps statim atque de causa cognoscere incipit, ad se illam auocare censetur. commune interpretum placitum affirmant Rip. in c. cum M. Ferrar. nu. 197. de consti. Nicol. Anto. Grauatius, diligentissimus iuris interpret, ad Vestrium. lib. 3. c. 8. nu. 18. Quod procedet & si iudex inferior id genus auocationem ignorasset. commune inquit idem Rip. vbi supra Nic. eo. nu. vbi recte declarant cum motu proprio princeps id egerit. Suarez.

Principis actus ex certa scientia absque clausula, non obstat, valet, quando tractatur de præiudicio ipsius principis tantum, & non alicuius tertij, vt per Alex. in l. 3. §. si is pro quo &c. vers. nisi essemus in casu. ff. quod quisque iuris &c. qui dicit, quod ita se habeat magis communis conclusio, quem refert & sequitur Bertr. in conf. 130. nu. 12. vol. 3. ex ultimo impressis, & ita licet etiam generalius loquatur, voluit Bart. per illum tex. in l. idem Vlpianus. §. si vers. ex isto textu not. ff. de excusa. tut. & ita etiam generalius loquendo voluit insignis Moder. Aug. Beron. in c. 1. nu. 7. de constit. dicens, quod vt derogetur simplici constitutioni sufficit certa scientia principis in contrarium disponentis absque clausula, non obstante, vt per eum. Refert Socin. iun. in conf. 60. nume. 20. & 21. vol. 4. E. Muscul.

Princeps ex certa scientia committere causam suspecto an possit. Host. in cap. cum inter. de excep. dicit q. princeps potest hoc facere. Panor. ibi not. distinguit. Aut loquimur in causa in qua princeps habet liberam & plenam potestatem, sicut Papa habet in beneficialibus. clem. 1. vt lite pend. & tunc poterit hoc facere. Sed si esset causa, in qua non haberet plenam potestatem, puta quia ageretur de statu personæ, vel de rebus temporalibus inter laicos, tunc princeps non posset committere causam suspecto, nisi ex causa rationabili, quia recusatio propter suspensionem est de iure naturali. cap. quia suspecti. 3. quæst. 5. & cap. 2. requiris. in fi. ext. de appel. vide Felyn. in d. cap. cum inter. in 4. & 5. col. de excep. & Ias. in dicta l. apertissimi. in 5. col. Phi. in c. iudex. in 1. col. de off. deleg. in 6. Vezinus.

Si princeps in commissione alicuius causæ, quam facit ordinario aliquid addat vel detrahat iurisdictioni ordinariæ, p talem immutationem cõsetur in illa causa esse delegatus, aliàs si nihil immutaretur, durat ordinarius. doct. in l. ius ciuile. ff. de iusti. & iure.

Fallit

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Guidon. Pap. decis. Gratiano. q. 481. iure Pontificio rescripta Papæ alieno testimonio ad auctoritatem, fidem, & probationem

Com. V.I. Opin. De Magistratu, &

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d.l. ius ciuile. nu. 3. Do. a Fin.
Dispensatio principis quin & absque causa valeat, nemo dubitat: si eam tamen princeps alij committat, causa desiderabitur, commune in fit. Curt. iun. conf. 75. E. Suarez.

Dispensationi filij a principe impetranda necessaria est illorum citatio, ad quos inde damnum aliquod redundare potest, commune inquit accurate Did. a Couar. de spons. 2. part. c. 8. q. 8. nu. 15. ver. quarto infero. E. Suarez.

Per rescriptum principis potest concedi debitori dilatio ad soluendum. l. quoties. C. de precib. impe. offer.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d.l. nu. 1. videas Diaz. reg. 582. Don. a Fina.

Dilationem a lege vel principe habens tenetur interim satisficere. l. vniuersa. C. de prec. imper. offeren. secus si habeat dilationem ex suo contractu; & ex prouidentia tunc enim non tenetur satisficere pendente ea dilatione, nisi mutaret suam conditionem, & fieret pauper. l. si creditores. ff. de priuilegijs creditorum. l. in omnibus. ff. de iudic. Bal. in l. si constante. §. quoties. ff. solu. matr. Bellaco.

Princeps auferendo rem alicui pretium soluere, vel de proprio recompensare tenetur ei cui rem aufert, secundum communem per Burf. conf. 54. nu. 22. lib. 1. Bonacoss.

Principis prior concessio attenditur, etiam quod in secundum possessio transferatur, secundum communem per Burf. conf. 78. post nu. 6. lib. 1. pro qua vide quæ scribit Rom. conf. 298. vbi plura etiam de principe & fide illius. Bonac.

Cum princeps ex plenitudine potestatis, seu ex certa scientia facit alteri gratiam, non est necesse ad eius validitatem citari illos, quibus ex ea præiudicium afferri potest, declaratur tribus modis a Felyn. in capit. cum olim. de re iudicat. nu. 19. Don. a Fina.

Comes sub dominio regis in dubio præsumitur habere committatum iure proprio, non autem tanquam feudalem. Host. Io. And. in c. si. de iud. c. nimis. de iureiur. Don. a Fina.

Fallit in 5. casib. vt per Alcia. in tract. præsump. in 2. reg. præsumpt. 3. nu. 2. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE

Vide quæ de hac re scribit Petrus Rebuff. de constitutionib. regijs, tract. de Euocat. nu. 36.

DE LEGIBVS, ET CONSTITVTIONIBVS Principum.

TITVLVS III.

Scriptura an sit de legis substantia. Legis natura qualis. Legis verba ad quid attendenda sunt. Lex quæ per desuetudinem tollatur, quæue non; & quænam obliget in foro conscientia.

CAPVT I.

Ex de sui substantia scriptis opus non habet, atq; ideo clara populi voluntate ferri potest. comune inquit Fulg. in l. de quibus. nu. 12. ff. de legib. Et quamuis humana sit, si tamen de certo aliquid ex iusta causa statuatur, in conscientia foro seruanda erit. commune aiunt Alcia. in c. cum contingat. nu. 99. de iureiur. Ant. Gomez. de testa. cap. vlt. nu. 46. in fin. Did. a Couar. de sponsal. 2. part. c. 6. §. 8. nu. 12. & late c. 7. §. 7. nu. 8. Atenim si legis præceptorum transgressio suapte natura peccatum non gignat, contrariam sententiam communem dicit Alcia. cum quo facio, in c. nouit. nu. 37. de iudic. E. Suarez.

Legis natura est semper futuris prouidere. l. leges. C. de legi. c. si. de const. aliquando etiam ad præterita. Maria. Soc. iun. in rub. ff. solu. matr. nu. 14.

Fallit in 3. casibus, secundum Bened. de Bened. in suo tract. reg. 6. Ampliatur in 3. casibus, & limitatur in 10. a Fely. in d. c. si. de const. fallit in 2. casib. secundum Io. Bolog. in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. nu. 156. vbi latissime videas de ista reg. per numeros sequentes, nam nu. 162. ponit vnam limitationem & postea sublimitat in 4. casib.

Fallit vt per Cor. sing. incip. tex. Don. a Fina.

Legis verba an sint consilij vel præcepti attenditur, & secundum illorum naturam denominatur, & lex quæ non constat an materia eius sit præcepti vel consilij, potest se habere ad vtrūq;.

Fallit in 6. casib. secundum Fely. in c. nam concupiscentia, de consti. nu. 4. Don. a Fina.

Lex qualibet, dispositio, vel declaratio, non sunt alicuius momenti, si per annos decem non fuerint in vsum receptæ, sed contrarium fuerit obseruatum. iuxta. cap. denique. §. fina. distin. 4. & tradunt Ioan. de But. Card. Imo. post. gloss. ibi in c. 1. de treug. & pace. Alex. in conf. 6. viso themate. nume. 4. lib. 1. cum concordantib. per Ias. in l. rem non nouam. num. 4. vers. secundo notabil. generalius. C. de iudi. vbi plura congerit ad propositum. Et fuit dictum Lapi. de Castel. in allegat. 37. stante constitutione ad finem, vt refert & sequitur; & alios etiam allegat Paris. in conf. 106. in causa subsidij. nu. 6. cum sequentib. volum. 4. Soc. iun. in conf. 76. nu. 47. volum. 4. communem ait. E. Muscul.

Lex vel constitutio quæ præcipit, vel prohibet in fauorem Dei, vel ad commodum publicum, si emanat super eo cuius contrauentio alias de se generabit peccatum mortale, non tollitur desuetudine, etiam si a principio recepta non sit, per id quod habetur in cap. fin. de consuet. & Ioan. Calde. in c. 1. de treug. & pace, quod communiter teneri refert Bened. Capra reg. 14. nu. 5.

Lex positua condita ab habente potestatem legis condenda, obligat in foro conscientia, non secus quam in foro contentioso, teste Rol. de inuent. par. vlt. q. 24. nu. 2. quam declarat procedere quando lex, vel canon aliquid disponit super certo: quia tunc illud obtinet in foro animæ & conscientia, secus quando lex positua vel canon fundat se super aliqua iuris præsumptione, quia tunc talis lex præsumptua non seruatur in foro conscientia, quoniam lex diuina innititur veritati, quæ neque fallit neque fallitur. c. a nobis. el. 2. c. inquisitioni de sent. excom. Castr. in l. cum quis. col. 7. vers. in 3. causa. C. de iur. & fac. ignor. vbi refert Bononie alias disputatum fuisse an lex positua excuset vel obliget in foro poenitentia, & quod inter alia dictum fuit, quod quando lex humana condita est præter legem diuinam, si lex humana fundata est super præsumptione non excusat in foro conscientia. exempla vide ibi per Rol. d. q. 24. nu. 9. & 10. Bonacoss.

Lex ciuilis obligat in foro conscientia, & contra faciens legi, peccat mortaliter, Alcia. in cap. cum contingat. de iureiurand. nume. 99. commu. dicit, vt plures limi. per Fely. in cap. 1. de consti. Villal.

Leges ciuiles, debent seruari etiam in ecclesiis, quando non reperitur contrarium de iure cano. Ias. in l. generaliter. §. cum autem. in 2. col. C. de insti. & substi.

Limitat ibi Iaso. hoc esse verum, nisi talis lex imperatoria sit præiudicialis vel damnosa ecclesiis: quia tunc in eis non est recipienda, nisi sit per Romanum pontificem expresse approbata. al. Cano. in c. si. de solu. & Pan. in c. 1. in 4. col. de op. no. nunc. E. Suarez.

Legum determinationi an & quando stetur in foro ecclesiastico, ita vt clericos comprehendant. Leges vel statuta num possint distinguere & limitare ius diuinum, & contra ius naturale dispo-
nere, & quando. Et quid de legibus Gratiani, in decretis insertis, sentiendum.

CAPVT II.

Legum determinationi in foro ecclesiastico, plerumque statuitur, nisi diuersum iure canonico constitutum reperitur, vti patet & communiter not. in c. 1. de noui operis nunc. refert ac sequitur Bened. Capr. conclusio, siue reg. 9. nu. 16.

Lex quæ de clericis quidquam disponit, quatenus canonibus aduersa non est, seruari debet. commune ait Alc. in c. cum non ab homine. nu. 1. de iud. E. Suarez.

Leges Imperatorum regulariter comprehendunt clericos, & omnes, c. 1. de op. noui nunc.

Fallit in 4. casibus, quos no. Fely. in c. ecclesia sanctæ Mariæ de consti. col. 13.

Fallit in 3. casib. secundum Bened. Capr. in suo tract. reg. 4. & reg. 15. vti limitat in 6. casib.

Fallit vt per Fel. in c. cū accessissent. n. 37. de consti. Do. a Fin.

Lex vel statutum potest distinguere vel limitare ius diuinum ad hoc, vt peccatum excludatur vel euitetur, vt patet in eo quod disponit ius diuinum, quod in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, id est, omnis probatio, nam per legem vel statutum potest tale ius interpretari & distingui exigendo quandoque plures testes, vt falsitas, & sic peccatum cesset, iuxta
hac

1.hac consultissima.C.de testa.l.fi.C. de fideicō. & ibidem Cy. quod not.in c.cūm esset.de testamentis.vt voluerunt D.Ant. & Imo.in c.quæ in ecclesiarum. de consti. & ita communiter teneri asserit Bened.Capr.reg.10.nu.24.

Lex vel statutum contra ius naturale siue gentium non tollendo ipsum simpliciter, sed disponendo in præiudicium alicuius emanans, si dubitetur an subsit iusta causa vel non, præsumitur ex iusta causa emanasse, & sic pro principe vel statuete, adeo quod non admittitur probatio in contrarium, prout voluit Cy.in l.fi. & ibidem communiter Legistæ. C. si contra ius vel utilitatem publicam, & idem Cyn. in l. rescripta. C. de precib. Impe. offe. arg. cle. l. de probat. cle. pastoralis. de re iudi. Bened. Capr. reg. 10. nu. 39. Quod tamen fallit quando princeps, vel statuens disponderet cōtra id ad quod est obligatus, puta contra contractum suum, vt si statueret respectu nō subiectorum, quia non præsumeretur pro statuente. Similiter fallit quando ex facto vniuersitatis vel principis statuentis timeretur scandalum euentitium quo casu pro statuentib. non præsumeretur, vt voluit Inn. in c. inquisitioni. de sent. excom. quem sequitur D. Nic. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. cum quibus ceteros quoque transire ibidem num. 42 refert ac sequitur Bened. Capr. quid sit iuris, si contra ius ciuile quid disponatur vel statuatur.

Causa iusta & publica utilitas in re dubia non præsumitur in principum ac legum definitionibus contra non subditū, secus verò contra subditum. Ita pulchrè Panor. in cap. quæ in ecclesiarum. nu. 15. ver. Item limito, vt præsumatur pro principe respectu subditorum tantum, non autem respectu aliorum. Et Fel. nu. 60. 61. & 62. ver. limita tertio. vbi plures auctoritates Doc. ab ipsis, & ab Apostil. ad Commentaria Pano. in ver. respectu subditorum allegatur. ext. de cōsti. Et hanc communem opinionem esse, cum adiecta egregia declaratione illius materiæ, dicit Vasquius Menchacensis. in lib. 1. contro. uers. illust. c. 2. nu. 2. Kirchowius.

Leges per Gratianum decretis insertæ non sunt canonizatae, nec habent maiorem vim in foro canonico, quam si in volumine iuris ciuili essent relictæ. Ioan. And. Domin. Florian. Imo. & D. Nicol. in d. c. 2. de rescri. & Imo. in c. fi. de feud. & ita communiter teneri dicit ac refert Bened. Capr. reg. 7. nu. 5. quantum videlicet in canonib. reperietur contrarium. Gratianus enim ponendo in volumine Decretorum legem canonib. contrarium canonem tollere, vel corrigere non potuit, secundum Io. And. & D. Floria. & gl. in c. 1. de reb. eccl. non alie. Bened. Capr. ibid. vide supra. Decreta. Quod tamen fallit si lex esset incorporata in canone, auctoritate Papæ quo casu eandem vim quam Canon obtinebit, vt est tex. notab. 2. q. 1. c. in primis. iuncta gloss. & 17. q. 4. si quis suadente. & hoc voluit Ioan. Andr. in d. cap. 2. & gloss. ibid. communiter approbata. Bonacoff.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quomodo tota hæc materia de legibus, & statutis in praxim reuocanda sit. vide P. Rebuff. in præfatione commentariorum, constitutionum, seu ordonantiarum regiarum, & P. de Guynoy in collatione constitutionum regiarum.

Lex vel statutum quousque sit in viridi obseruantia, ita vt nequaquam tolli possit: de quæ legibus & statutis generaliter loquentibus, vel speciales aliquot casus exprimentibus. Legis autem casus omnem dubitationem tollit.

CAPVT III.

Ex vel statutū semper est in viridi obseruantia, et si post multum tempus casus legis non veniat, secus tamen si casu euenerit, & contra legem, vel statutū fieret actus. Cur. Iun. conf. 129. nume. 12. communem dicit. B. Villalob.

Lex tametsi contraria consuetudine tollatur, nunquam tamen vel longissima desuetudine abrogabitur, commune aiunt Ias. in l. de quibus. nu. 33. ff. de legib. Curt. iun. conf. 129. nu. 12. ac si expressim consuetudinem aduersam, improbauerit, non modò præteritam cōsuetudinem, sed & futuram antiquare, ac de medio tollere censetur. commune proficitur Ias. in d. l. de quibus. nu. 55. & in l. cunctos populos. nu. 74. C. de Summa Trin. quam in rem videbis etiam quæ inferius obferuo. ver. mos. E. Suarez.

Ciuitia iura tolli possunt. l. non est nouum. ff. de legib. in §. fi. instit. de leg. agnat. tut. & §. pe. Instit. de iur. nat. gent. & ciui li. & §. ar. hi. qui. insti. de hæ. ab intest. Bellon.

Prouisio ordinaria generalis legis non tollitur per prouisionem specialem hominis Bellon. conf. 22. nu. 3. com. dicit ex gl. in l. 2. C. de iu. emph. & Ias. ibid. nu. 176. & Dec. in l. creditor. ff. si cer. pet. secus tamē si sit extraordinaria, quia tunc cessatur per prouisionem hominis. Bellon. ibi. nu. 5. communem dicit exemplum in primo casu, quia si in locatione, per hominem sit prouisum circa non faciendam diminutionem pēfio nis propter casum fortuitum, non tamen cessat generalis dispositio circa interesse locationis. B. Vill.

Lex generaliter loquens generaliter debet intelligi. l. de pre tio. ff. de public.

Fallit in 113. casibus. vt per Sebast. Medic. in tract. de regu. iur. in 1. reg.

Fallit in 55. casib. quos no. Rom. in l. si verò. §. de viro. ff. sol. matr. nu. 22.

Ampliatur in 4. casib. vt per Pet. Duen. reg. 133.

Fallit in 56. casib. quos no. Soc. reg. 229. Don. à Fin.

Lex vel statutum quantumuis loquatur generaliter, recipit tamen restrictionem de habilitate, & de idoneitate. l. vt gradatim. §. & si lege. ff. de mune. & hono. Doc. in l. 1. C. de sacros. ec cle. vnde quantumuis statuto cautum sit, vt quælibet probatio sufficiat, intelligitur de solemnī probatione & legitima. Bal. in l. 1. C. de fide instr. Ias. in §. in personam. nu. 26. instit. de actio. Bonacoff.

Lex vel statutum conceptum verbis vniuersalibus de futuro continens actum, & non concessionem quæ restringitur ad habiles, non habet locum ratione publicæ utilitatis. Ias. in l. hoc edito. §. renuntiatio. nume. 5. ff. de no. ope. nun. communem dicit. Villal.

Speciales, vel priuilegiati alioquin casus generalibus iuris definitionibus regentur, si nullam expressim prærogatiuam in ipsa specie, de qua agitur, habeant. commune aio ex Barto. in l. 2. num. 1. ff. si quis in ius vocat. ex relatis à Dec. numero 8. Cagnol. in §. l. 1. ff. de regu. iur. Bald. in l. 3. nume. 5. C. si regun. Ias. à num. 9. Alciat. à nu. 6. in l. 1. ff. solu. matr. Ias. rursus. in l. vlt. nm. 4. ad fin. C. de testa. & in l. vlt. num. 14. C. de edict. diui Adrian. tollen. Dec. in l. 2. in fin. C. vnde lib. Straccha de mercat. num. 5. adde glo. notab. in l. à dino Pio. ff. de re iudi. quam ibi Pau. ad hoc celebrat, & arbitratur optimā, meus iuris Doctor, Ar. Pin. in rub. 2. par. c. 1. nu. 15. C. de rescin. vend. Vbi tamen semel prærogatiuam aliqua in specie quis habuerit, non illam amittet per nouam legem, vel statutum de nouo conditum, tametsi generalia, atque vniuersalia verba faciat. quemadmodum cum aliquam multis receptum attestatur Francif. Viuius lib. 1. opin. 321. cui addes Dec. conf. 165. viso tenore, & conf. 174. viso conf. ad fin. atque eundem Pinelū in auth. nisi tricennale. num. 59. versic. Tandem hæc opi. post medium. C. de bonis mater. licet generaliter generalem dispositionem non comprehendere casus, nec personas. priuilegiatas censeatur. glo. in l. postquam liti. C. de pact. Rip. in l. 1. nume. 58. cum sequen. ff. de vulg. & pupil. Gozad. conf. 43. num. 11. & sequē. Ruin. conf. 135. nu. 6. lib. 3. & latè Ioan. Caph. conf. 72. nu. 11. & seq. E. Suarez.

Priuilegiati vel speciales alioquin casus generalibus iuris diffinitionibus regentur, si nullam expressim prærogatiuam habeant in specie de qua agitur. E. Suarez.

Lex exprimens aliquos casus ratione frequentioris vsus non intelligitur exclusus aliās minus frequens. Cur. iun. conf. 107. nu. 8. communem dicit. Villal. & Vez.

Limita in pœna statuti concurrente cum pœna legis communis. Hippo. in §. quæritur. nu. 6. in Pract. magis communem dicit. Villal.

Lex quando exprimeret aliquem casum ratione frequentioris vsus, non tamen per hoc intelligitur excludere alios casus minus frequentes, vt est glo. in ver. sponsam. communiter ap probata. C. de rap. virg. inquiring, quod licet in illa lege imponatur pœna viro rapienti mulierem, tamen eadem pœna censetur imposita mulieri si rapit virum, quia casus de viro fuit expressus ratione frequentioris vsus gl. in ver. præfidentes. in cle. 1. de rescri. gl. in verb. reus. in c. 2. de confes. lib. 6. Alex. de Imo. in conf. 65. nu. 39. in 6. vol. conf. Rol. à Valle in conf. 72. nu. 49. in 1. tomo conf. Kirchowius.

Legis casus tollit omnem dubitationem. l. Ancillæ. C. de furt. melius probat. in l. illam. secundum Iaso. ibi. in 2. colum. C. de collat. Charian.

Com. V. I. Opin. De Magistratu, &

Legis vel statuti verba taxatiua num casus similes excludant: num in casibus æquiparatis leges extendantur: num uic nouæ leges debeant secundum antiquas intelligi, & distingui; aut limitatoria iura seu essentialia per eas tolli possint. Item quando lex ligare incipiat, & an & quando leges transgredi liceat.

C A P V T IIII.

Taxatiua legis vel statuti verba nō excludunt casus similes, vt frequenter placitum affirmant Rip. nu. 86. Io. Crot. nu. 56. in l. si constante. ff. solu. matr. Ant. Gomez. de testa. c. 1. l. nu. 12. versic. nec obstat. E. Suarez.

Ex duobus casib. æquiparatis in lege antiqua, dispositum in vno censetur etiam in alio, etiam in materia odiosa. Bello. confi. 69. nu. 1. communem dicit. ex gl. in l. si quis seruo. C. de fur. & gl. in c. de multa. de præb. & ibi Pan. & Dec. in l. factum. §. in pœna. ff. de reg. iur. & Rip. in l. si constante. nu. 69. ff. soluto matr. B. Villalob.

Dispositum in vno ex æquiparatis à lege antiqua, & in alio dispositum censetur, etiam q̄ non essent in omnibus æquiparata, secundum communem per Burf. confi. 120. nu. 2. l. lib. 1. quam latius ibi declarat. Bonacoss.

Quando sunt duo à lege veteri æquiparata circa quædam, tunc si lex noua aliquid corrigat vel inducat de nouo in vno ex dictis duobus æquiparatis, circa ea in quibus erant à iure vet. æquiparata, talis lex noua, aliquid corrigens vel inducens in vno ex dictis æquiparatis, extenditur etiam ad aliud. Est communis opi. secundum Alex. confi. 171. visis & consideratis. ver. in præmissis. vol. 7. M. Carian.

Lex noua disponens in vno casu procedit in alio qui erat æquiparatus per l. antiquam. l. sciendum. & ibi gl. in princ. ff. qui satis. cog. auth. offeratur. de lit. contest.

Fallit in 6. casib. vt per Diaz. reg. 429. Don. à Fin.

Lex noua superueniens extenditur ad æquiparata à lege antiqua. Barb. in 2. vol. confi. 24. in 5. col. al. no. in si quis seruo persuaserit. C. de fur. iuncta. l. 1. §. persuade. ff. de seruo corrup. & est gl. in l. quod vero contra. ff. de legi. & habetur in aliis locis alleg. per Ias. in §. ex maleficiis. in 10. col. insti. de act. Barb. in 4. vol. confi. 2. in 8. col. & seq. E. Suarez.

An autem istud procedat in pœnalib. Ias. reprobata gl. ibi in d. §. ex maleficiis. tenet, quod sic. idem vult in l. 1. C. de in ius vocan. adde eundem Ias. in l. transigere. in 5. colum. C. de transactionib.

Limita in illis terminis præcise in quibus lex noua loquitur, tunc bene fit extensio, & procedit regula. sed si per l. antiquam, non fieret parificatio in illis terminis, vel non fieret in omnibus, secus ita subtiliter Ias. in auth. nouissima. in 12. col. C. de inoff. testa. Idem.

Lex noua debet intelligi secundum antiquas. Iason in d. l. sciendum. in 3. col. ff. qui satis. cog.

Limitatur enim per antiquam. Cor. in 4. vol. confi. 172. Idē.

Lex noua quantumcunque generaliter, & indistincte loquens, debet intelligi & distingui secundum leges antiquas. l. filiuf. fam. ff. de act. & oblig. iuncta l. 1. ff. ad Maced. l. iurifgentium. §. si paciscar. ff. de pact. iuncta l. transigere. vbi gloss. magn. C. de transactionib.

Fallit in 3. casib. quos no. Ias. in l. sciendum. ff. qui satis. cog. num. 4. Don. à Fina.

Quando lex antiqua ponit casum specialem, lex noua generaliter corrigens non habet derogare illi specialitati. glo. & Bar. in l. sciendum. ff. qui satis. cog. glo. in auth. de hæred. que ab intest. in prin. Bar. in tract. Ad reprimendum. in versi. Non obstantibus. Ias. in l. quoniam in prioribus. C. de inoff. testa. & in l. 1. in 2. & 3. col. ff. solu. matr. & in lex facto. in 13. col. ff. de vulg. & pup.

Facit quod vult Barb. inter confi. Alex. vol. 4. confi. 123. in j. col. vbi dicit quod lex noua corrigens antiquam, debet specialiter corrigere.

Limitat tamen Ias. in d. l. lex facto. in 14. col. nisi esset de intentione. l. nouæ derogare etiam casibus specialibus, vt ibi subtiliter per eum. Don. à Fin.

Iura limitatoria, seu essentialia, nunquam videntur sublata per legem nouam, nec per decre. nouam, nec per constitutionem nouam, nec per statutum nouum, etiam si in eis essent clausulæ, non obstantibus legibus statutis, aut decretis, aut

ius alicui specialiter competens, nunquam videtur sublatum, etiam in criminalib. Plotus inter consilia criminalia. consilio 110. nu. 5. tom. 1. Bonacoss.

Per statutum, vel legem nouam iura limitatoria, seu specialia non videntur sublata etiam si in ea, vel in eo reperiretur clausula, non obstantibus statutis & legib. auth. de hæredibus ab intest. vbi gl. in verb. vacantib. & ibi Scrib. l. sciendum. ff. qui satis. cog. vbi gl. in verb. non compelli, & omnes Doct. communiter. Rom. confi. 40. visis confi. 332. in casu. & confi. 399. vt præsens. quia ius specialiter competens nunquam videtur sublatum, & ista est communis opi. l. decurionib. vbi tex. gl. & Doc. C. de silentiar. lib. 12. & gl. communiter approbata in o. præterea si quis infensatus. vbi Bal. Iser. Aluar. Præpos. & alij Doc. de prohi. feud. alie. per Fede. in visib. feud. Fel. in c. 1. ver. declara. de rescri. Ias. in l. sicut certi. C. de testa. milit. Ias. in l. q̄ dicitur. in secundo notab. ff. de ver. ob. & in l. 1. 3. notab. ff. solu. matr. & Cotta in memorial. in versic. dos habet, & c. Vinus opin. 818.

Lex noua imponens pœnam concurrens cum lege veteri etiam pœnali, quælibet pœna potest imponi quam prosecutus est accusator. Panor. in c. de causis. de off. deleg. commun. dicit. nu. 14. Villal. & Vez.

Lex incipit ligare post duos menses à tempore publicationis. c. nouit. de sent. excom.

Fallit in 6. casibus, vt per Fely. in c. cognoscentes. de confi. colum. 2.

Fallit in 3. casib. vt per Bened. Cap. in suo. trac. reg. 5. Videas pulchram Io. Bolog. distinctionem in l. omnes populi. ff. de in sti. & iur. nu. 150. & postea limitat regulam in 4. casib. nu. 152. Don. à Fin.

Leges transgredi ex causa licitum est. l. 1. C. de preci. impe. offe. Inn. in c. 1. de confi.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. 1. nu. 3. Don. à Fin.

Transgredi iura licet propter enormitatem delicti, vt est cōmunis opi. de qua Marf. confi. 52. nu. 16. limita, vt pereundē. sing. 244. Licet aliās transgressor statutorum peccet mortaliter. Abb. in rub. de obseruantia ieiuniorum. nu. 12. limita & intellige, vt ibi per eum. Amplia ē in potestatib. terrarum, licet iurauerint seruare statuta & leges, nec efficiuntur periuri, nec tenentur in syndicator. Bal. in l. obseruare. §. proficisci. ver. vnde decimo quæritur. ff. de off. procons. & leg. & consuetudo habet vim statuti in pœnis imponendis. vnde licitum est iudicibus formam statutorum transgredi propter consuetudinem, vt dicit idem Bald. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infamib. Bonacoss.

In legibus & statutis vbi & quando extensio locum minimè habeat, & fieri nequeat.

C A P V T V.

Votiescunque idem verbum à lege sapius exprimitur, non potest fieri extensio ad aliud quàm nominatum. gl. in cle. 1. in verbo, dicecesanis. de iure patron. Don. à Fina.

Statutum loquens in vno casu, non extenditur ad aliū casum decusum à iure communi, etiam quod sit similis & militet eadem ratio, quia casus omissus decusum remanet in dispositione iuris communis. l. si cum dotem. in fi. ff. solu. matr. l. si vero. §. de viro. ff. eo. l. quod vero. ff. de legib.

Fallit in multis, vt per Io. Bolog. in l. omnes populi. ff. de in sti. & iur. nu. 232. Don. à Fina.

Extensio de casu ad casum alterum non procedit in consuetudine. Hanc communem dixit Alex. in l. quod dicitur. ff. de ver. ob. vt refert post Ruinum Tiraq. in trac. de iure primog. q. 17. nu. 10. I. Fich.

Extensio non habet locum si casus omissus non sit idē cū casu expresso. hanc regulam cum 3. limit. ponit Rui. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. nu. 36. ver. si vero casus omissus. Don. à Fin.

Si vnus casus exprimat per modum conditionis regulariter non extenditur ad casum æquipollentem, quia conditio debet adimpleri in forma specifica. l. qui hæredi. & l. Mæuius. ff. de condi. & demon.

Ampliatur & limitatur per Io. Bolog. in l. Gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posth. nu. 94. Don. à Fin.

Vbi agitur de pœna imposita à testatore, non fit extensio de vno casu ad aliū. l. pater Seuerinam. in prin. ff. de cōdi. & dem.

Extensio in correctoriis non solum à simili, sed à maiori ratione non est licita, secundum gloss. & Doctor. in Auth. quas

quas actiones. C. de sacros. eccles. & in l. si constante. ff. soluto matrim. Ias. in l. fratres. C. de inoffic. testam. & in authent. non licet. C. de liber. prater. Imo. consi. 64. Areti. consi. 27. Corneus consi. 271. volum. 4. Curt. iun. consi. 6. istam opinionem asseuerat esse communem. Ias. in l. de quibus. num. 14. ff. de legib. & in dicta authent. quas actiones. nume. 21. Dec. in l. non debet cui quod plus. num. 4. ff. de regu. iur. quicquid aliter voluerit idem Dec. precipitanter. & sibi contrarius. consi. 333. F. Viuius opin. 270.

Extensio non fit in odiosis. l. cū quidam. ff. de lib. & posth.

Fallit in 21. casibus quos no. Ias. in d. l. cum quidam.

Fallit in multis casibus. vt no. Viuius in ver. in odiosis.

Fallit in 10. casibus. vt per Rip. in l. si constante. ff. sol. mat. nu. 58. videas pulchram distinctionem per Mari. Soc. iuniorem in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. nu. 47. & 48. Don. à Fina.

Extensio fieri non debet in odiosis, & in penalibus, & vbi lex figit pedem, non debemus ultra procedere, quia odiosa restringi debent, vt in reg. odia. de reg. iur. in 6. & est optimus tex. ad hoc in lat. si quis. §. Diuus autem Marcus. ff. de religio. fis. vbi licet hæres delinquat prohibendo testatorem funerari ab eo, quem testator elegerat, seu per quem funerari volebat, tamen non punitur: ratio, dicit tex. quia pœna in hæredē statuta non est, & gl. ibi ait nota quod illicitum non punitur, & illum tex. dicit notabilem Bal. in l. 3. in prin. C. de epis. & cler. Vnde in pœnalibus, quia odiosa sunt, non est licita extensio, vt in regu. in pœnis. de regu. iur. lib. 6. & hoc notat Dec. & Cagnolus in l. factum suum. §. in pœnalib. ff. de reg. iur. Istam etiā opinionem ait esse communem Ias. in l. cum quidam. nu. 10. & 24. ff. de lib. & posthum. & in l. si. ff. de in ius voc. & latē prosequitur Crauet. in trac. de antiquitate temporum. in 4. parte num. 87. Quæ quidem communis regula limitatur non procedere, quando ratio est expressa in l. pœnali. quia tunc fit extensio ad alios casus, in quibus viget eadem ratio, ita tradidit Dom. & Gem. in c. si ciuitas. §. 1. de sent. excom. in 6. Alexā. in l. cum mulier. in 2. notab. per illum tex. ff. soluto matrimo. Dec. in d. §. in pœnali. limitat. 7. Ias. in d. l. cum quidam. limita. 5. & in l. 1. ff. de in ius vocan. & Craue. latius in d. trac. de antiquitate temporum. par. 5. num. 107. cum seq. Interpretatur & limitatur ista communis non procedere in pœnalibus, in quibus fit extensio de casu ad casum. cap. 1. §. porro. quæ fuer. prima causa benefi. amittent. vbi in materia priuationis feudi proceditur de similibus ad similia. & ibi Bald. dicit illum tex. meliorem de iure, quod in pœnalibus proceditur de similibus ad similia, quem sequitur Saly. in l. 2. C. de noxal. Alex. in Auth. nō licet. C. de lib. præt. Cy. & Saly. in l. si. per gl. ibi in verbo, voluerit. C. de reuocan. donat. & istam opinionem quod fiat extensio de vno casu ad alium latē probat Crauet. in loco præcitato, & dicit communem Gomez. in cap. statutum. nume. 39. de rescrip. in 6. & ista communis probatur viua ratione, nam vbi cunque aliās lex fieret elusoria, tunc fit extensio de casu ad casum, ita voluit Iason in d. l. cum quidam. in fine. Dec. in d. §. in pœnalib. in 3. limitat. per gl. in cap. quamquam. de vsur. in 6. vbi dum dicit alias facile esset hanc constitutionem eludere, & ibi not. Domini. Idem in effectu tradit Butrig. in disput. sua inci. Bononienfis. in fin. tertij dubij: vbi dicit, quod fit extensio in materia pœnali, quando aliās magna plaga legis inferretur, & sic quando fieret elusoria, sequitur Socin. consil. 240. vol. 2. & Crauet. in d. trac. in 4. par. num. 110. limitatur etiam præfata communis in quatuordecim aliis casibus, quos ponit Gemin. in c. 1. de tempo. ordin. in 6. sed ultra istos vide sex alios, quos refert Ias. in d. l. cum quidam. nu. 24. cum aliis seq. Viuius opi. 271.

Extensio non fit in penalibus ob identitatem rationis, etiā si sit eadem ratio, & omnimoda similitudo. c. in pœnis. & cap. odia. de reg. iur. in 6. l. cum quidam. ff. de libe. & posth. c. pœnæ. de pœni. dist. 1.

Fallit in 8. casibus. secundum Deci. in l. factum cuiusque. §. in pœnalib. ff. de reg. iur.

Fallit in 13. casibus. secundum Crau. in trac. de antiq. tempo. in 4. par. fol. 125. nu. 146. Do. à Fin.

Extensio in pœnis locum non habet, & sic lex pœnalis nō extenditur ultra terminos, & personas in ea comprehensas & lex imponens pœnam in vno casu, non intelligitur eandē pœnam imponere in alio casu ad quem fit extensio, hanc regu. declarat, vt per Ias. in l. in eum. col. 1. & 2. vsque ad nu. 6. ff. de in ius voc. & in l. cum quidam à num. 9. vsque in fi. d. l. ff. de libe. & posth. vbi etiam quando in pœnis malefactorum fiat extensio. Quid quando lex est pœnalis & correctoria simul? Dic non fieri extensionem ex nota. per Ias. d. l. cum quidam. num. 5. cui adde, quod lex, vel constitutio declaratoria licet trahatur ad præterita, si tamen ea lex declaratoria exponat pœnam de nouo, non trahitur ad præteritos casus respectu pœnæ, secundum Iason, vbi supra. nume. 8. & sequent. vbi latius declarat. Viuius.

Extensio in materia pœnali, & correctoria ex identitate rationis non est facienda, prout communiter not. in l. si verò. §. de viro. ff. soluto matrimo. Authent. quas actiones. C. de sacrosanct. eccle. & clemen. 1. de elect. refert. Benedi. & Capr. reg. 90. num. 112.

Extensio non fit in correctoriis. l. si vero. §. de viro. ff. soluto matrimo. l. fina. & Authent. quas actiones. C. de sacrosanct. ecclesi.

Fallit in 6. casibus. vt per Ias. in d. Auth. quas actiones. nu. 21. videas Pet. Duē. reg. 86.

Fallit in 12. casibus secundum Nico. Euerard. in locis legalib. loco 25.

Ampliatur in vno casu, & limitatur. in 10. per Rip. in d. l. si constante. num. 57.

Fallit in 6. casibus. vt per And. Gab. in trac. extensio. nu. 136. qui trac. est in 1. vol. trac.

Fallit in 8. casibus. vt per Io. Bolog. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Don. à Fina.

Extensio de persona ad personam fieri non debet in oneribus, secundum Are. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthum. & ita in terminis nostris respondet, & declarat Dec. in consi. 217. ver. & ex prædictis decisionibus. & in consi. 377. ver. nec obstat, si dicatur, dicens. Ita communiter teneri, vt per eum. Quem etiam refert Socin. iun. in consi. 29. nu. 23. vol. 4. E. Muscul.

Extensio in consuetudine, seu præscriptione non fit.

Fallit in 25. casibus. vt per Crau. in trac. de antiq. tempo. in 4. par. nu. 22. fol. 209. Don. à Fin.

A ratione quæ consideratur tempore agnationis nō fit extensio de vna persona ad aliam. Bal. in l. sed & milites. ff. de excus. Dec. in consi. 287. nu. 10. Idem.

Dispositio facta in fauorem aliquorum ad alios non extenditur. Dec. in consi. 287.

Etiā ex tacita & verisimili mente disponentis de persona ad personam non fit extensio. l. si quis ita. §. pen. de testa. tutel. Dec. in consi. 287. Idem.

Quod nullum est extendi non potest. l. 1. & 2. de iudi. l. sed si manente. de preca.

Leges, & statuta quando, & quibus in casibus de vno ad aliud extendantur.

CAPVT VI.

Statutum correctorium extenditur ad casus comprehensos lato sumpto vocabulo. no. Doct. in l. maximum vitium. C. de lib. præt.

Ampliatur in 5. casibus. & limitatur in 5. à Ioan. Bolog. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iur. nume. 226. & sequen. Don. à Fina.

In materia indifferenti vel præter ius fit extensio ad casum fictum. hanc regulam cum 3. limitationibus ponit Ruin. in d. §. & quid si tantum. nu. 92. contrariam regulam ponit Io. Bolog. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. nu. 239. vbi limitat in 5. casibus. Don. à Fina.

Dispositio facta in vno casu ad alium similem extenditur ex verisimili, & tacita mente disponentis. l. Titius. §. Lucius. vbi Bar. ff. de lib. & posth. l. si. C. de posth. hære. insti. gl. in l. tale pactum. in fi. de pac. Do. à Fin.

Extensio de vno casu ad alium, non prohibetur, etsi in casu extenso sit maior ratio. Gomez. in c. statutum. num. 39. de rescri. in 6. communem dicit.

Amplia in facultate dispensandi, quia ex identitate rationis extenditur de vno casu ad alium. Rip. in respon. nume. 4. communem dicit.

Amplia secundò, in correlatiuis: quia lex pœnalis extenditur de vno correlatiuo ad aliud. Io. Nico. in l. generaliter. nu. 26. C. de secun. nup. communem dicit. vide Ias. in l. si. C. de indict. vidui. tollen. Villal. & Do. à Fin.

Limita in correctoriis, quia et. am ex maiortate rationis nō extenduntur. Ias. in l. de quib. nu. 14. de legib. ff. & in authent. quas actiones. nu. 21. C. de sacros. eccl. communem dicit.

Restringe istam limitationem, nisi aliās fiat extensio de stricta significatione vocabuli ad latam, quia etiam in correctoriis fit extensio. Ias. in rubr. de re iudic. nume. 13. ff. communem dicit.

Com. V. I. Opin. De Magistratu, &

Restringe secundò, quando agitur favore animæ, & pro ea saluanda, quia tunc fit extensio sine aliqua distinctione. Cur. iun. in l. 1. nu. 80. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. communem dicit.

Restringe tertio, quando lex noua correctoria reducit nos ad legem antiquam, quia tunc tanquam fauorabilis est extendenda. Cur. iun. conf. 99. nu. 3. communem dicit.

Restringe quarto, in l. noua æquiparante duos casus, quia disponens super vnum censetur disponere super alios. Curt. iun. conf. 150. nu. 6. communem dicit. B. Villal.

Ex identitate rationis de stricta significatione ad latam fit extensio. gl. ordi. in auth. vt hi qui oblig. in princ. in verbo ad curationem. & ibi no. Ang. in l. filium habeo. ff. ad Maced. glo. in c. 1. de temp. ordi. in 6. Don. à Fin.

Extensio licita est ex rationis identitate in materia exorbitanti & limitatoria. hanc regulam cum 3. fall. ponit Io. Crot. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. nu. 183.

Fallit in 4. casibus, vt per Rip. in l. si constante. nume. 84. ff. soluto matrimo. fallit, vt per Io. Bologn. in d. l. omnes populi. nume. 235.

Contrariam regulam cum tribus limitationib. ponit Crot. in l. 2. ff. sol. matr. nu. 58. & in d. l. si constante. nu. 86. vbi Ias. limitat in 4. casib. nu. 72. Don. à Fina.

Extensio ex identitate rationis potest fieri ratione publicæ utilitatis etiam in pœnalibus. Bar. notabiliter. in l. 2. §. exercitium. ff. de his qui not. infam. & in l. si constante. in 9. q. 1. part. prin. ff. sol. matr. Ang. & Alex. in l. si à primo. ff. de lib. & post. hu. pulchre Barb. in 2. vol. conf. 48. in 1. col. Ias. in l. si filius. in 2. col. ff. si cer. pet. & in l. si certis annis. in 2. col. C. de pact. & in l. si fratres. in 3. col. C. de inoffic. testa. Maxime si dicatur, vel alio quouis modo. Barb. in 2. vol. conf. 23. in 1. colum. de qua materia habetur late per Alex. in d. l. si constante. & in l. cum mulier. ff. solu. matr. & in l. sororem. C. de his quibus vt indig. Fely. in c. translat. in vlti. colum. de consil. Barb. in 1. volum. conf. 6. in 7. col. conf. 11. in 2. & 3. col. conf. 19. in 3. colum. & latius conf. 42. in 2. col. & Clarius in consil. vltim. in 6. & 10. col. & in 2. vol. conf. 26. in 10. col. & conf. 30. in 2. & 3. col. & conf. 36. in 13. col. & conf. 43. in 6. col. & conf. 53. in 7. & 8. colum. Ias. insti. de actio. in princ. in 9. col. & in §. sequens. in 2. col. Io. Cald. in conf. 12. vide pulchrum tex. & ibi Bal. in l. si furiosi. C. de nupt.

Idem favore animæ. Phi. in c. sciant. de elect. in 6.

Et amplia q. fiat extensio ex identitate, vel maiori tate rationis, etiam si dispositio taxatiue loquatur. Iaso. in l. 2. in 25. col. C. de iur. emph. & in vlt. seu. in 26. col. & in l. 1. in pen. & vlt. col. ff. de offi. eius. cui & c. facit quod vult Iaso. in l. cognitio. illo eo. tit. & in l. 1. in 3. col. ff. si quis ius. & in l. 1. in 4. col. C. de trans. & in l. 1. in 3. & 4. col. C. de bon. poss. contratabul. Barb. in 4. vol. conf. 2. in 9. col.

Et ultra præmissa an in correctorijs licita sit extensio ex maiori tate rationis, vide Ias. in auth. Quas actiones. in 4. 5. 6. & 7. col. C. de sacros. eccl. & in auth. non licet. in 2. & 3. col. C. de lib. præ. & in l. cetera. §. sed si quis. in 3. col. ff. de leg. 1. & in l. 1. C. de in ius voc. & §. ex maleficiis. col. 10. insti. de act. & in l. si ff. de in ius voc. & in l. si prius. in 22. col. de ope. noui nunc. Alex. in 2. vol. conf. 50. in 3. col. ibi & pro ista opi. & in conf. 113. in si. vide etiam Phil. in c. 1. in 2. col. de tempo. ordin. in 6. Aliquid per Alex. in l. 1. in 3. de verb. obl.

Extensio fit ex identitate rationis in materia correctoria, & odiosa, vbi agitur de salute animæ, & euitando peccato, vt est communis opi. de qua Cur. iun. in conf. 203. nu. 20. in 3. vol. Et fit lata interpretatio in materia odiosa, quatenus proprietas, & vis verborum significat. Celsus & honor atus Doctor, Orator, Poeta, & Musicus. Rimi. Vrbis nouissimus. in conf. 23. nu. 72. & no. q. ex sola dissimilitudine in aliquo, nõ fit extensio in materia alias extendibili. Moder. Lucen. de inuentario. par. 7. nu. 36. fol. 230. facia 2. Et ideo in statuto appellatione damnorum nõ veniunt expensæ, quia propriè & strictè debet intelligi statutum. Soc. Sen. in c. in nostra. nu. 4. de iniuriis & damno dato. Bonacoss.

Extensio in iis, quæ à iure abhorrent (exorbitantia Doctores vocant) ex eadem, vel pari ratione rectè ac validè fiet, vt late ponunt commune dogma Tiraq. in l. nunquam. ver. libertis. num. 36. & num. 37. C. de reuoc. don. Roger. in tracta. de interpret. iur. §. 5. Arius Pinel in rub. 2. par. num. 27. C. de bon. mater. At in iis quæ corrigunt, etiam à maiori ratione nõ procedet commune renuntio ex Bar. in l. si constante. num. 39. ff. sol. matrim. Ias. in auth. quas actiones. nu. 21. & 22. C. de sacros. eccl. Ario Pinello in l. 1. par. 1. nume. 78. C. de bono. mater. Viuius lib. 1. opi. 107. Excipe nisi vel ratio sit expressa, vel ex tali extensione ad ius commune illa l. quæ corrigitur antiquius

reduceremur. Excipe rursum, nisi vnica tantum ratio illius constitutionis de cuius extensione agitur, assignari possit, quæ tunc semper à pari vel eadem, vel maiori ratione procedet extensio, vt frequenter placere asseuerat Anto. Gomez. de testa. c. 5. nu. 11. & c. 11. nu. 12. ad fi. Excipe 3. quando à significatione verbi stricta ad latam ampliatio fiet. commune ait Iaso. in rub. nu. 1. ff. de re iud. Excipe quintò si pro animi salute agatur. quod commune effert Cur. iun. in l. 1. nu. 8. ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd. E. Suarez.

Extensio fit in pœnalibus, vt est communis opinio: Viuius in suo communium opi. lib. 1. ver. extensio, vbi hoc deciarat procedere in casibus, vt per eum. Soarez. in vers. extensio. nu. 233. vbi fufius. & nu. 241. D. Hieronymus de Monte, in suis variis quæstionibus. q. 28. nu. 19. communem dicit. Gratus respõ. fo. 155. nu. 27. in 2. vbi contradicit, limita vt per Pet. Duen. regu. 286. & 287. Ias. in l. cum quidam. nu. 19. & seq. ff. de liber. & posth. vbi ponit ampliaciones & limitation. vide Gratum Responso. 154. & respon. 165. Et si non fuerit extensio in materia pœnali, legi magna inferretur plaga. Soc. conf. 406. nu. 7. & conf. 239. nu. 4. vol. 2. vide omnino Alb. in l. Cæsar. nume. 8. ff. de publ. vbi fufissime de hoc. statutum etiam pœnale extenditur ex identitate rationis, Gratus responso 65. in 1. vol. vide Dec. in conf. 406. num. 7. Ex extensione, scilicet à ciua, tanquam fauorabile, quando eadem ratio in casu, ad quem volumus extendere, & hoc si odium est rationabile. Cas. in l. si quis à seruo. num. 7. C. de furtis & seruo corrup. Limita in statuto contra ius commune, quia non extenditur. Dec. in c. translat. in 2. lectura. num. 7. de consitu. Item limita statutum non debere ampliari, siue extendi ad exceptiones ibi non expressas, sed restringi debet. Bart. in l. Cæsar. C. de vectigal. & commissis. Gabrielli. in conf. 17. in 1. numero & seq. vbi de statuto, q. non debet extendi in materia vsurarum, vide Benedicti de foro Semp. in Reper. Fely. in verbo. Extensio. vbi extensio fit in statutis ad casum õmissum, & odiosum ex maiori tate rationis, etiam si essemus in correctorijs, quando alias dispositio noua nihil induceret. Guido Papæ in tracta. de compromissa. literis. q. 19. Tomo 13. vide etiam Alberic. in l. si quis non dicam rapere. nu. 7. C. de epif. & cler. vbi dicit, quod in omnib. illis casibus, vbi est omnimoda similitudo. & subest eadẽ ratio, procedi debet de similibus ad similia. & vbi est simile legis, secus si esset simile hominis, vt ibi latius. & ibi num. 24. dicit communem esse regulam, quod in odiosis, & pœnalibus nõ fit extensio. Nisi, vt ibi per eum. vide omnino Corsetum in reperto. ad Abb. in verbo. Dicitio præcisè, vbi etiam quando possit fieri extensio in statutis, & quando loquitur statutum per verbum præcisè. vide Gabr. conf. 180. nu. 9. Et cõstitutio, quamuis pœnalis, etiam exorbitans, & correctoria, quæ operatur effectum suum in casu expresso, extenditur etiam ad omnes alios casus, in quibus versetur idem fauor animæ, vt est cõmunis opi. de qua Cur. iun. in conf. 244. nu. 20. in 3. volum. Et vbi ratio in constitutione expressa est generalis, licet decisio sit specialis, fit extensio ad omnes casus, ad quos generalis ratio adaptatur, vt est communis opi. Cur. iun. ibi num. 21. Item extensio etiam fit in pœnalibus de vna persona ad aliam, ne elusoria reddatur dispositio. Riminaldus nouissimus in conf. 21. nu. 65. Et extensio in pœnalibus fit ex identitate rationis, quæ sui naturæ continet delictum, ne delictum remaneat impunitum. Secus in materia quæ ex se non continet delictum. Sed solum eatenus, quatenus lex disponit, vt delictum haberi aliquatè coerceri pœna, vt sunt negationes iudiciales, quarum aliquæ permittuntur à iure, & pertranscunt impunitæ, & solum Deum habent ultorem. D. Phanucius. de Phanuciis Lucensis. de inuentario. par. 6. nu. 13. vbi latius. Bonacoss.

In æquiparatis fit extensio in consuetudine, & est correctoria. fallit in 4. casib. vt per eundem vbi supra. numero 55. folio 228.

Fallit in 14. casib. secundum Nicol. Euerard. in locis legalib. loco 35.

Fallit in 16. casibus secundum Domi. in c. 1. nu. 9. de temp. ordi. lib. 6.

Fallit in 22. casibus, secundum Ias. in d. l. cum quidam. nu. 24. ff. de lib. & posth. Don. à Fina.

Priuegia rescripta & alia consimilia ad ea tantum extenduntur de quibus cogitatum est. l. tres fratres. ff. de pac. l. cum Aquiliana. ff. de transac. Don. à Fin.

Dictum etiam limitatum extenditur ratione. l. nomen. §. si ff. de leg. 3. l. regula. §. si de iuris & fac. igno.

Dispositio hominis non tam facile extenditur quam dispositio legis. c. suscepimus. de rescr. in 6. c. cum illis. de præbend. in 6. Don. à Fina.

Argu-

Argumentum à contrario sensu, vel lex directo, aut ex ratione, an sumere liceat, & locum habeat in legibus: & num correlatiuorum idem sit iudicium.

C A P V T VII.

Argumentum ex verbis narratiuis alicuius legis ex narratione facti expositiui in aliqua lege nō licet sumere neque à contrario sensu, neque ex sensu directo. gl. in l. vni. quando non peten. par. Ias. in l. i. nu. 38. ff. de off. eius. Bonacoff.

Argumentum à contrario sensu habet locum regulariter in legibus, seu verbis legis, & canonis. textus est notabilis. in l. i. §. huius rei. ff. de off. eius cui mandat. est iurisdic. & in l. qui testamento. §. mulier. ff. de test. & in cap. apostolica. in fin. de his, quæ fiunt à prælato. in cap. cum virum. de regular. cum alijs similibus.

Et hoc procedit similiter in legibus, vel canonibus conditionaliter loquentibus, secundum Petr. Cyn. & Bald. in l. conuenticula. C. de episco. & cler. Bald. & Castren. in d. l. qui testamento. §. mulier. Alexand. in d. §. huius rei. num. 38. vbi Riminald. Niger, & alij Modern. asserunt istam esse communem opinionem.

Nec mirum, si antedictum argumentum sit in iure fortissimum, vt notant Doctor. in l. i. ff. de off. eius, cui Cagnolus. num. 119. & sequen. deducit istam esse communem conclusionem, quia dicitur mens tex. legis, vel statuti, vt est Glo. ordin. in d. §. mulier. quæ dicit sensum contrarium pro lege accipi, ita quod istud quod venit à contrario sensu habetur perinde, ac si esset in lexpressum, quam Glo. dicunt singularem, & celebrem Bal. & Cast. in d. §. mulier. & Bal. in d. l. conuenticula. & in c. i. col. 4. de consti.

Nec istud argumentum à contrario sensu venit ex interpretatione, & coniectura, sed ex sensu, & mente legis, vt voluerūt Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in l. i. ff. de off. eius post Dyn. & Dec. ibi num. 59. & seq. vbi tenet, qd argumentum à contrario sensu venit ex mente saltem, quæ sumitur à causa finali, idemque firmat ibidem Curt. lun. num. 42. multa adducens, & respondens ad contraria, & Euerardus in sua centuria in quarto loco post prin. fol. 59. hanc opinionem sequitur etiam, & communem esse dicit Sapia, vbi supra. nu. 99. cū seq. quædam adducens pro vtraque parte & nu. 102. dicit argumentum à contrario sensu dici ex lege quantum ad mentem, sed non quantum ad verba, & quod dicatur potius venire ex mente, & intellectu, quam ex verbis, voluit Paul. Oria. in d. l. i. nu. 99. in fi. post Imo. per eum allegatum. Iac. Niger, nu. 42. cum seq. latè discutit articulum, & istam sequitur opinionem, & ibi num. 44. præsupponit contrariam sententiam esse communem, præsupponit etiam, qd contrariam partem teneat Bar. in d. l. i. sed non est verum.

Item hoc argumentum non solum sumitur in legibus, vt supra docuimus, sed etiam habet locum in statutis quoque, & est validum in iure, secundum Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & in l. non possibile. ff. de pact. Alex. conf. 68. col. 2. circa præmissam pecuniam. Corf. in sing. suo primo in ordine, argumentum. Bal. Imo. in l. Gallus. §. ille casus. ff. de libe. & posth. & Doc. omnes in d. §. huius rei. Rom. in sing. 106. Bal. in l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. Fely. in c. significasti. col. fi. de foro compe. Lauren. de Rodul. in trac. de viuris. q. 148. Bertran. conf. 233. quia. & ad patrem. nu. 5. volu. 6. & ista est communis opinio, de qua attestatur Rom. in dicto singu. 106. Fely. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. de constit. col. 23. Curt. lun. in d. l. i. nu. 85. & Euerardus in loco præcitato versicu. & quia supra plenè, & abundè. vbi istam ampliationem nonnihil declarat.

Hoc verò argumentum à contrario sensu, aduerte hic, quia non colligitur in statutis correctorijs, vt per Doc. in d. l. i. vbi Alex. Ias. Dec. nu. 20. & Cur. lun. d. l. i. nu. 86. & conf. 94. nu. 4. Cagn. nu. 131. cum alijs signatis per eum, vbi adiicit istam esse communem opin.

Quod quippè interpretatur, quando statutum nihil operatur in sensu directo, tunc enim posset sumi argumentum à contrario sensu, etiam si sequeretur iuris cōmunis correctio, ne statutum superfluum foret, secundum doctrinam Bal. in l. obseruare. §. proficisci. circa fi. ff. de off. Procōf. quam sequitur Alex. post Imo. in l. si cum dotem. col. pe. ff. sol. matr. & Felyn. in d. c. significasti. col. pen.

Et ex hoc verificatur illa decisio notabilis Dy. & Cy. quam

sequitur Bal. Cast. & omnes in d. l. conuenticula. nu. 4. de statu Florentino disponente, qd non stantibus masculis filijs fœminæ patri succedant, vt. s. sumatur argumentum à contrario sensu ad correctionem iuris communis, ita qd stantibus filijs fœminæ non succedant, aliàs enim nihil operaretur, in sensu directo, & ista est communis opin. vt patet ex allegatis per Alex. & Ias. in d. l. i. quam communem sequuntur Dec. ibi. nu. 59. Cur. lun. nu. 37. Fely. in d. c. significasti. col. fi. multa adducens, & Euerardus in loco præcitato, ver. primo, vt procedat quando lex. & Vincentius Maxilla, in consuetudinibus ciuitatis Bari, in proc. sub nu. 219. & in consuetudine, dos à patre profecta. nu. 3. & seq. in tit. de iure dotium. fo. 79. & istam communem luculenter tradit Alber. Brun. in suo trac. quod stantibus masculis. in 7. art. in 1. q. eam sequens, & defendens, & Laurus de Palatijs etiam in trac. quod stantibus masculis. nu. 120. cum alijs seq.

Nec non mentionatum argumentum procedit pariter in contractibus. l. inter focerum. §. cū inter. ff. de pact. dot. not. Bal. in d. l. conuenticula. & in l. si cū dotem. in princip. ff. soluto matrimo.

Similiter hoc argumentum habet locum in vltimis voluntatibus, etiam si dispositio vltimæ voluntatis sit conditionalis. l. aliquando. ff. de condi. & demonstr. & in l. si legatum purè in prin. ff. de adim. leg. tradit Corf. in d. singu. 1. Iaso. in d. l. i. nu. 50. Dec. nu. 47. & Cagn. nu. 120. & istam ampliationem plurimum declarat Euerardus in loco, de quo supra ver. Item circa præmissa quæro. Ias. in d. l. i. vbi Moder. præfertimque Cur. lun. dicunt communem. nu. 59. & Cagn. sub nu. 120. vbi ait ab ea non esse recedendum.

Ampliat quodque antedictum argumentum, vt procedat etiam in doctrinis Doctorum, & sic in his, quæ scribunt, ac notant Doctor. vt ex eis sumi possit argumentum à contrario sensu, secundum Bertran. in d. confil. 233. sub nume. 5. vol. 6. & conf. 23. dicit Ioan. de Imo. num. 2. volum. 5. vbi in medium referauit istam esse magis communem opinionem. Viuius opin. 71.

Ratio nec par, nec maior etiam in legum correctionibus quicquam operabitur commune asserunt Ias. in authen. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. Turz. opin. 98. & hanc quoque in rem videto quæ superius scribo. versiculo extensio. E. Suarez.

Ratio si non sit scripta, non potest ab ea argui, quando nō est vnica ratio tantum, sed si sit vnica, illa habetur pro scripta & ab ea arguitur, tanquam à ratione scripta, iuxta singularem illam gl. communiter ab omnibus receptam. in l. quamuis. C. de fideic. cum concordant. vt per Dec. in conf. 554. in causa. in qua agitur. per Ruin. in conf. 31. visis, ac diligenter ponderatis. nu. 3. vol. 3. Per. Paris. in conf. 83. pro resolutione. nu. 23. vol. 3. & per Bertr. in conf. 300. in casu. nu. 3. volu. 1. exprimis. & dixit Soc. Iun. in conf. 167. Dom. Bernardi. nu. 1. vol. 2. Soares vers. ratio. nu. 6. & Dec. conf. 333. licet propositi mei. vers. 4. & vlt. & vers. præterea.

Nec sufficit, dicere, imò sunt plures, nisi alia colorata allegetur per quam qui vnicam asserit, reddatur dubia & incerta, & alia non allegetur, illa remanet vnica, & ab ea semper arguitur, alioquin regula. gloss. in d. l. quamuis. communiter per omnes vbique approbata, nunquam posset verificari, quia contra arguentem à ratione non scripta, tanquam ab vnica, facile esset dicere, quod imò sint plures, qd valde absurdum esset, & destrueretur illa communis regula, ita sæpe dixisse in legendo, & etiam dixisse. in conf. 1. num. 33. vol. 1. Vbi ostendit ita etiam voluisse Sal. in l. si serui vestri. C. de noxal. & Cur. Iun. in conf. 80. Vti hæc refert ipsemet Socin. Iun. in conf. 22. num. 12. vol. 4.

Ratio generalior dicto, nunquam ad terminos dicti restringitur. l. regula. §. & licet. vbi Bar. ff. de iur. & fact. igno. & l. cū pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. Bene facit. l. nomen debitoris. §. fi. & ibi tradita per Doc. ff. de leg. 3. & de hoc est gl. communiter approbata in cle. 1. de elec. quam Card. ibi dicit esse singularem. & ita per prædicta firmat Alex. in conf. 52. circa hæc dubitationem. nu. 10. lib. 4. Socin. Iun. in conf. 37. nu. 7. vol. 4. E. Muscul.

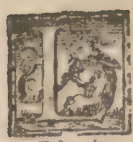
Correlatiuorum iudicium idem prorsus est, etiam in pœnarum causis, commune ait Io. Nic. in l. generaliter. nu. 26. C. de secun. nup. Arius Pinel. in l. 2. i. par. c. 2. nu. 1. C. de rescind. vendi. Viuius lib. 1. opi. 284. E. Suarez.

Correlatiuorum idem est iudicium, nam quod de vno dicitur, de altero necesse est, vt intelligatur. in l. fina. C. de indi. vid. tollen. in l. fina. ff. de accep. in l. prima. C. de cupress. lib. 12. Bellon.

Com. V. l. Opin. De Magistratu, &

Miscellanea de Principum legibus, & constitutionibus, statutis, &c.

C A P V T VIII.

Eges quilibet scire præsumitur, l. leges sacratissimæ. C. de legib.

Limita si informetur à peritis. Alex. in l. 1. §. si quis ita, in 2. col. de verb. oblig.

Limita etiam de vulgaribus, & his quæ frequenter sunt in facto, aliàs secus. Ang. in §. suspectus autem. insti. de susp. tutor. Suarez.

Legis lucra atque effecta tum absens, tum ignorans consequitur & absque vlla agnitione, si modo hæreditas non sit, transmittitur, vt receptum pronunciant Cassan. in consuetu. Burg. rub. 4. §. 14. ad fi. Arius Pinel. in l. 1. nu. 36. vers. 7. ampliat. C. de bon. maternis. E. Suarez.

Lex, Princeps, vel statutum potest prohibere, & non iuretur super contractibus secundum communem Can. in c. cum C. laicus. ext. de foro comp. lib. 6. Bal. in l. non dubium. in fi. C. de legi. per illum tex. dominus Sandilia. in l. fi. qui satis. cogan. Balb. decis. 320.

Statutum, lex, vel Princeps potest prohibere, quod non iuretur super contractibus, & sic relaxare potest iuramentum Imperator, seu Princeps, secundum Bald. in l. non dubium. in fi. C. de legibus. per tex. in l. fina. ff. qui satisfacit. cog. & Doctores omnes communiter. in cap. laicus. de foro compet. in 6. quam communem præcitati Doct. ibidem sequuntur, & pleno ore attestantur. Follerius copiosissimè, in pragmatica. de censibus. in rubric. Nicolaus Episcopus. num. 90. & 102. & alij passim in iure nostro, & Ioachimus in observatione 99. Imperator. centuria tertia. vbi deducit ita iudicatum, extitisse in Camera Imperiali.

Et vide alteram etiam conclusionem. consimilem supra in opinio. Statutum mulierem, vel minorem prohibens, & cæte. Vinus opi. 794.

Legi prohibenti non in cassum cum iureiurando renunciat. commune dicit Pet. Rau. in alphabet. aureo. ver. ne fidei iussores. Villal. in sua collecta. E. Suarez.

Vita legalitas, an faciat discedi à regulis iuris. Ias. in auth. iubemus. 2. & 3. colum. C. de iudiciis. multa notabil. adducit. Vezinus.

Pœna, si apponatur in actu, qui est contra legem, nõ tenet, secus tamen si præter legem. Ias. in l. non dubium. C. de legib. nu. 59. communem dicit. B. Villal.

Lex reprobans consuetudinem non solum intelligitur de præterita, sed etiam de futura. Ias. in l. de quibus. num. 55. ff. de legib. & in l. cunctos populos. nu. 74. C. de summa Trini. communem dicit. Villalob.

Leges non possunt dici anteriores, quamuis sint in tit. anteriori. Iaso. in l. nemo. aliàs pen. in fin. §. col. C. qui testa. face. poss. Cherian.

Lex declaratoria trahitur ad omnes leges non solum futuras, sed præteritas.

Fallit in 3. casibus quos no. Ias. in l. non dubium. C. de legi. num. 10. Do. à Fin.

Lex prohibitoria simpliciter loquens semper intelligitur habere clausulam derogatoriam & annullatiuam actus: vnde non est necesse, quod ultra annullet, quia prohibendo satis dicitur annullare. §. si aduersus. insti. de nup. l. non dubium. C. de legib. Fallit in 5. casibus per Ias. in l. non dubium. numero 17. Don. à Fina.

Qualitates in lege vel statuto expressæ, omnes verificari debent, ad hoc vt imponi possit pœna illius legis, vel statuti, secundum doctrinam Io. And. in c. 1. de homic. in 6. quam dicit esse ab omnibus approbatam Tortus inter consil. Anton. de Butr. consil. vlti. num. 1. in fi. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 85. ver. vbi agitur. P. Fich.

Lex vna per aliam distinguitur, etiã si sit posterior. Ias. in l. quod re. in 1. col. ff. si cer. pet. & in l. bono. in 2. col. C. de bon. poss. sec. tab. Vezinus.

Lex non debet esse imposita verbis. gl. in l. si quando. C. de inoffi. testam.

Nec partes præsumuntur fecisse pactum nugatorium. Pau. de Cast. in 2. vol. consil. 72. Cherian.

Lex quando non assistat, & quando resistat, vide Iaso. in l. non dubium. C. de ll. & in leius qui. in 10. colum. ff. si cer. pet. Cherian.

Illud quod contra ius commune in vna parte legis dictum est, non intelligitur repetitum in sequenti parte legis. Bart. in

l. 4. §. erit quoque. ff. vi bono. rap. Alexan. in 3. volum. consil. 42. E. Suarez.

Duplex causa si sit in casu, & si vna cesset, non tamen cessat effectus. Bello. consil. 8. nu. 5. commu. dicit ex Dec. in cap. cum cessante. de app.

Intellige, quando causa cessans tendit ad eundem effectum, secus, si ad contrarium. Idem ibi communem dicit ex Bar. in l. sciendum. ff. qui satisfacit. cog. B. Villal.

Contrarietas in iure non est admittenda, imò potius superfluum. Cur. Iun. consil. 74. nu. 13. communem dicit. Et si contrarietas sit inter ius canonicum & ciuile, in non concernentibus peccatum, ius canonicum obseruatur in terris ecclesiæ, ciuile autem in terris imperij. Cur. Iun. consil. 136. nu. 4. communem dicit. Deficiente iure regni recurrendum est ad ius canonicum, & non ad leges. Io. Lupus in reg. iur. de donat. inter vir. & vxor. col. 6. B. Villal. & Vezinus.

Potest fieri lex contra certam & singularem personam, ita Ang. per istum tex. in l. impetrata. C. sen. rescind. non poss. al. l. Antiochenum. ff. de priuileg. cre. & l. si priuatus. ff. qui & à quibus. l. doctij. & l. neque Dorotheum. C. de decur. lib. 10. & est gl. in d. l. iura.

Limita tamen procedere iusta causa subsistente. per l. venditor. §. si constat. ff. commu. præd.

De qua materia habetur per Bar. in l. omnes populi. ff. de iur. sti. & iur. Suarez.

Lex habens varios intellectus non potest allegari ad decisionem. Ias. in l. 1. in fin. ff. de transact. & in l. admonendi. in 16. col. ff. de iureiur. & in l. posthumus. in 8. col. C. de contra tab. & in l. captatorias. in 6. col. ff. de testa. mili. Bar. in l. 3. ff. de rebus dub. Cherian.

Lex correctæ etiam in argumen. allegari non potest. Deci. in cap. 1. in 2. lectu. in 2. colum. ibi in gloss. 2. extra de constitutione. Suarez.

Leges multæ non sunt ad vnum propositum allegandæ. Card. in cle. sæpe. de ver. sig.

Et ex multis sufficit vnâ bonam allegare. l. si quis obrepserit. in ver. suffic. vnum referre. ff. de fal. fac. tex. in l. ita vulneratus. in ver. vno contentus ero, & in versu. multa in iure ciuili, & c. ff. ad l. A quil.

Et ex multis fundamentis sufficit vnum vel duo prosequi. Alex. in 4. vol. consil. 25. in prin.

Quando lex Codicis est canonizata, si corrigatur per ius authenticum, tamen non intelligitur correctæ, sed debet obseruari. Petr. Gerar. singu. 28. al. glo. in cap. in primis. 2. q. 1. in ver. capituli. Suarez.

Leges aut ordinationes vniuersales domini de parlamento non possunt facere secundum veram & communem sententiam doctorum, vt refert Boer. in tractatu magni consil. num. 179. & lex, non ambigitur. ff. de leg. est hodie correctæ: quoniam hoc ad solum principem cum suo consilio pertinet, vel nisi illi de mandato principis ad id procederet. Boer. in eo loco num. 178. Bonacossi.

Practica antiqua est seruanda. Dec. consil. 334. nu. 2. vol. 3. Crauetta consil. 91. num. 7. volum. 1. Riminal. consilio 120. in princ. volu. 1. Cotta rerum memora. versu. practica. Nam practica est finis Iuriconsultorum, Corfus indaga. iuris lib. 2. Nā communiter omnes scientiæ constant principaliter in duob, scilicet in Theorica & Practica. Alb. fufius in proce. C. & practica. est facti, vel mixti iuris & facti, & ideo in ea legitime erratur, vt in c. 1. de constit. lib. 6. Bal. in d. consil. 170. in fi. vol. 3. Bonacossi.

Constitutio à principio recepta per consuetudinem contrariam, modò rationabilis sit, & 60. anno. spatio præscripta sit, iure Canonico potest tolli, de iure autem ciuili sufficit, & sit obseruata per longum tempus decem annorum, prout voluit Cy. in l. 2. C. quæ sit lon. consue. quem sequitur. in ca. 1. de treg. & pace. & communiter teneri dicit Bened. Capr. reg. 14. num. 14. & 17.

Constitutio prohibitoria vel præceptorica concernens fauorem Dei, vel commodum publicum, si emanat super eo, cuius contrauentio aliàs generabat mortale peccatum, desuetudine non tollitur, etiam si à principio non recipiatur secundum communem opinionem. de qua Capra reg. 14. num. 5. Ordinationes autem ecclesiæ, vel prælatorum, cum sunt sub pœna excommunicationis postquam fuerint promulgatæ, & acceptatæ moribus vtentium, vtique ligant transgressores ad mortale peccatum. Et hoc non quia illa sint mala, sed quia prohibita & præceptorica per talem modum statuendi. Sed cum leges Canonice & Ciuiles, aliquando non promulgentur, aliquando promulgatæ moribus vtentium non recipiantur. Aliquando receptæ per contrarias leges, vel per contrariam consue-

consuetudinem abrogentur. dist. 4. c. denique. cum sequē. ideo non permanentibus ipsis in robore suo, non ligatur quis peccato, & per consequens non peccat. vnde priuari non posset sacramentis, ita Archiepiscopus Florenti. in summa sua. part. 1. tit. 4. c. 5. c. de præsumptione & ornatu mulierum. §. 8. col. 3. ad fin. Bonacoss.

Constitutio noua ligat post duos menses, nisi in ea exprimeretur tempus, quando incipit ligare. Et hoc quo ad iritationem actus, non vt contrapenens incidat in pœnam, secundum communem opinionem Capræ regula 3. nume. 4. extrauagans tamen ligat statim redacta ad corpus iuris, sicut antea ligabat, secundum communem opinionem. Capr. ibi. nume. 7. Bonacoss.

Constitutiones inferioris à Principe, puta circa statuta aliquis loci vel collegij, cum de iis in iure tempus determinatum, quàm citò videlicet ligent, non reperiatur, relinquuntur arbitrio iudicis, vt voluit Host. in sum. tit. de constitu. in vers. quoniam constitutio. & Io. And. in c. de concess. præb. libro 6. Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Bal. in l. leges sacratissimæ. C. de legib. & ita Moder. communiter tenere dicit Bened. Capr. concl. 5. nu. 18. Bonacoss.

Constitutio priuilegians statim imprimit vires à tempore data, & prodest etiam ignoranti. Sed contrarium est verius, vt est communis opi. Capr. reg. 9. & 10. Bonacoss.

Constitutiones extrauagantes statim atque in corpus iuris relatæ sunt ligauerunt, cum & antea etiam ligabant, vt voluit glo. in d. cap. cognoscentes. de constitu. Pau. de Leazar. in proœmio clem. quem sequuntur Domin. Anton. & Imol. cum quibus ceteri quoque transierunt, vt testatur Bened. Capr. reg. 5. num. 7.

Constitutio noua si concordat cum iure antiquo trahitur ad præterita, nisi habeat annexam inductionem noui iuris, nam tunc quo ad illud non trahitur ad præterita. l. ius civile. ff. de legi. quod etiam voluit Bar. in d. l. omnes populi. & Imol. c. quoniam. de constitu. & ita communiter teneri dicit Bened. Capr. reg. 6. nu. 43.

Constitutio noua, etiam si in ea dica tur quod ad præterita trahatur, non tamen trahitur ad decisa per sententiam licet ab ea esset appellatum, vtque ea adhuc penderet, nisi aliud expresse in ea caueretur, vt est tex. in Auth. vt cum de appellat. cognos. circa prin. accedit gl. in c. licet. Canon. de electio. lib. 6. & in l. sancimus. C. de sacros. eccles. & in clemētina dispensationis. de iudic. & hoc voluit Bar. in d. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. ita communiter teneri refert Bened. Capr. concl. 6. num. 7.

Constitutiones nouæ quæ referuntur ad præterita præsumuntur calumniosæ, & iniustæ, nisi emanauerint ex certa scientia, vt est tex. in l. pe. C. de decurionib. lib. 10. c. fi. vt lit. pen. & ibidem Io. And. quem Moder. communiter sequi refert Bened. Capr. ibid. reg. 6. nu. 17.

Constitutio noua si disponat quod statim à tempore publicationis lex ligabit, quò ad iritationem actus, non autem quò ad hoc, vt contrapenens incurrat pœnam, cum non sit in culpa, vt patet in cap. cognoscentes. de consti. prout voluit glo. in clem. ad nostram. in verbo ex tunc. de hæreticis. quam communiter approbatam refert Bened. Capr. coactus, siue regu. 5. num. 4.

Constitutio noua, si disponderet super actu successiuo habere plures partes, puta si disponderet super ordinatoriis iudiciis, vel rationibus edendis, super administrationibus, quia tunc emanans post actum inchoatum sed non perfectum concernet actum de præterito quò ad partes futuras, licet non quò ad præteritas, vt voluit glo. in c. licet. Canon. de electio. lib. 6. & in cle. 1. de testam. & Bar. in d. l. omnes populi. per l. 2. ad fi. C. de iuram. calum. & l. contractus. C. de fide instrument. & hæc est communis opi. secundum Bened. Capram. conclu. 6. num. 53. idque contra decretalem. d. c. quoniam. quæ indistinctè loquitur, sed ibidem D. Nicò. & Canonistæ cum communi opinione transeunt, vt refert d. reg. 6. num. 56. ibidem Bened. Capræ, & nu. seq. communem procedere dicit, nisi partes ita sint connexæ, quod non possunt à præteritis separari, quia tunc ad ipsas non trahuntur. vt voluit gl. in d. cle. 1. de testa. Bened. Capræ, ibid. nu. 57.

Constitutio noua, disponens circa executionem actus, habet locum in executione quæ fit post ipsam constitutionem, etiam si fiat ex actu de præterito. gl. notat. in c. vt ij qui. de ate te & qualis. in verbo in posterum. & gl. in cle. 1. de testa. secundum D. Ant. in d. c. quoniam. id communiter teneri ac in practica obseruandum. iuxta gl. mag. in cle. de ata. & quali. & glo. in cle. 2. de vita & honest. cler. dicit ac refert. Bened. Capr. regu. 6. num. 72.

Quod quidem procedit nisi executio sit accessoria nec cōmodè ab actu de præterito separari possit, vt exemplo declaratur. ibidem nume. 72. vel nisi constitutio noua disponatur circa executionem, sub certa ratione, quia si ratio locum in executione de qua tractatur non haberet, nec habebit locum in ea talis constitutio, vt est text. iuncta gl. in clem. 1. in verb. maturam. de testamen. secundum Domin. Anto. in d. c. quoniam. de constitu. quem ibidem sequitur Imo. Bened. Capræ ibidem num. 75.

Constitutio noua, si disponat quod instrumēta confessio-nata mandentur executioni, nec opponi possit aliqua exceptio, nisi solutionis, tunc tale instrumentum factum quoque ante statutum illud, mandabitur executioni, nec poterit opponi exceptio quæ competit post factum statutum. Secus si ante, vt voluit Bar. in d. l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. quem ibidem communiter sequuntur DD. vt testatur Bened. Capræ d. reg. 6. nu. 52.

Constitutio noua inducens indulgentiam ac remissionem pœnæ, puta, si dicat quod quicumque bannitus fuerit soluendo, tantum à banno liberetur, trahitur quoque ad bannitos de præterito. l. cum lex. ff. de legib. & ibidem Barto. & Bald. id voluerunt, quod etiam sequitur Florian. & Imol. in d. l. quoniam. & ita communiter teneri. d. conclu. 6. nu. 47. refert. Bened. Capræ.

Constitutio corrigens etiam pœnalis extenditur ex identitate rationis, addi Imo. in cle. 1. de rescript. communem dicit. Bonacoss. & B. Villal.

Constitutionis tempus non obseruans, non dicitur obseruare formam constitutionis Cur. iun. consil. 166. num. 4. communem dicit.

Extende de iure regio quò ad tempus vel pretium rei locata, vt est in l. 4. tit. 8. par. 5. Bonacoss.

Constitutio Pontificis perpetua ac impulsua ligat extracuriam. & sententia contra eam lata, est ipso iure nulla, secundum communem per Burf. consil. 75. nu. 30. lib. 1. vbi loquitur de fructibus beneficiariorum mortuorum. ad quos peruenire debeant, & ibi q. talem constitutionem in vno codice cum aliis descriptam aliegare sufficit absque alia productione, seu extractione ex archiuo publico. c. pastoralis. vbi Doct. de fide instr. Bal. in l. 2. C. quando prouoc. non est necess. cum alijs alleg. per Burf. d. consil. 75. Bonacoss.

Decretum concedens liberationem, seu indulgentiam delictorum, vel disponens, q. banniti cancellentur de banno, non trahitur ad delicta vel banna futura, vt est communis opinio. Clar. q. 59. vers. successiuè quæro. Bonacoss.

Decretum ex falsa causa latum, siue contra præsentem, siue contra absentem feratur, est ipso iure nullum, vt est communis opi. de qua Vantius de nullitatibus processus. fol. 235. nu. 132. Bonacoss.

Clausula decreti annullatiua ligat statim ignorantes, secundum communem per Burf. consil. 43. nu. 49. lib. 1. Bonac.

DE PRIVILEGIIS, ET BENEFICIIS Principum.

TITVLVS IIII.

Priuilegia & beneficia Principum vnde concessa præsumantur, & quò nam tempore eorum vires assumant, suosque effectus, pariant: & an sint latissimè interpretanda? Item num secundum priuilegium deroget primo?

CAPVT I.

Priuilegium in dubio præsumitur concessum ad petitionem partis non motu proprio concedentis. communis est opi. secundum Alex. in l. si quis iniquum. ff. quod quisque iur. fallit in 3. casib. vt per Alex. ibi, & Rimi. limitat in 3. casib. nu. 2. Don. à Fin.

Priuilegium concessum à principe habet effectum à tempore scientiæ. Ias. in l. beneficium. nu. 46. de constit. princ. ff. communem dicit. B. Villalob.

Priuilegium iuxta veriore ac receptiore Doct. sent. non statim à die concessio-nis factæ, sed demum à die notitiæ ipsius priuilegiati, vires assumit, vt patet ex c. 1. de concess. præben. lib. 6. & ita communiter teneri asserit Capr. conclus. siue reg. 5. num. 9.

Com. opin. Tom. j.

T 4

Prin-

Com. V. l. Opin. De Magistratu, &

Principis beneficia ante agnitionem nemini quaruntur. commune inquit. And. Alc. in c. cum contingat. nu. 235. de iur. Etsi enim amplissime exaudiri, interpretarique debeant, non tamen manifestas, ac necessarias iuris definitiones prætergredi opus est. E. Suarez.

In priuilegiis, & beneficiis principis fit latissima interpretatio. l. fin. ff. de consti. princip. l. si quando. C. de bon. vacan. lib. 10. Barto. in l. i. §. initio. de offic. præf. vrb. cap. cum dilecti. de donat.

Fallit in 6. casib. vt per Ias. in l. beneficium. de consti. princip. nu. 3. & seq. fallit in 9. casib. quos no. Bened. Capr. in suo trac. conclu. 102. Don. à Fina.

Priuilegia Papæ vel Principis latissime sunt regulariter interpretanda. l. si. ff. de consti. princip. l. si quando. C. de bo. vac. lib. 10. & ibidem Bar. c. porro. c. pastoralis. c. in his. de priuile. c. ad audientiam. de decimis. in si. Quare si domum, vel aliam possessionem bonorum vacantium concesserint, intelliguntur cum suis iuribus & pertinentiis concessisse, vt castro concessio in feudum omnis iurisdictio cum eodem concessa videatur, vt ciuitate concessa, castra & villæ quæ subsunt ciuitati, & sunt de eius districtu vel comitatu. concessa videbuntur, etiã si id expressum non sit. d. l. si. & d. l. si quando. & l. i. §. initio. ff. de offi. præf. vrb. c. cum dilecti. de don. in si. & ibid. glo. fin. & gl. in c. olim. de ver. sig. quod communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 102. nu. 3.

Priuilegia & beneficia principum licet regulariter late sunt interpretanda, id tamen fallit si contra ius concessa sint iuxta no. in c. cum olim. de ver. sig. & c. si canonici. de offi. ordi. lib. 6. secundum D. Nic. in c. Rodolphus. de rescr. quia vt dicit Arch. & Dominic. in c. quamuis. de præben. lib. 6. omnia excedentia ius commune, strictè sunt interpretanda, præsertim cum de præiudicio tertij agatur. 22. q. 2. c. hoc tamen. c. tua. de decim. argu. l. 2. §. merito. §. si quis. ff. ne quid in loco publi. secundum Bar. in l. si quando. C. de bonis vacan. lib. 10. Innoc. Abbas. & Ioan. And. in c. cum dilecti. de donat. Bar. in l. si finita. §. ex hoc edicto. ff. de damno infect. & in l. fina. ff. de constitu. princ. C. post. in c. causam quæ. de rescr. cap. cæterum. de vsu pall. & ita per Canonistas & Legistas, modò non calumniosè fiat interpretatio. c. in ijs. de priuilegijs. c. si. de translat. epif. communiter teneri refert reg. 102. nu. 16. idem Bened. Capr. Similiter inter alia quoque id fallit, si late interpretando priuilegium aut beneficium inutile efficeretur, tunc enim vt sustineatur, strictè interpretandum est, secundum Io. And. & Pet. de Anch. in d. c. olim. de ver. sig. & Bar. in d. l. si. de consti. princip. per glo. & Bar. l. sape. ff. de offi. præsid. quam communiter Docto. approbare ac sequi refert ibidem nu. 11. Bened. Capr.

Similiter fallit in literis à Principe impetratis ad lites, in quibus strictè faciendæ est cõcessionis interpretatio, tãquam odiosis, cū detrahant ordinariæ iurisdictioni, secundum Io. And. in c. quamuis. de præben. lib. 6. c. Rodolphus de rescr. c. causam, quæ. & ibidem glo. & communiter Docto. eodem titulo. Bar. in l. fin. ff. de constitut. princ. sicut idem nume. 30. refert. Idem Capr.

Priuilegia ita sunt interpretanda, vt aliquam contineant gratiam contra ius. c. sicut Romana. de rescr.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in multis per Ripam. in d. c. num. 41. Don. à Fina.

Priuilegium Principis in alterius præiudicium est strictè interpretandum. glo. in c. literas. de filiis presbyt. cap. sanè. de priuilegijs.

Fallit in 2. casibus quos not. Ias. in l. beneficium. ff. de constitu. nume. 19.

Ampliatur in 3. casibus & limitatur in 10. à Socy. reg. 72. in addition.

Fallit in 5. casibus. vt per Fely. in c. causam quæ. de rescrip. num. 44. Don. à Fina.

Priuilegium alicui concessum non debet taliter interpretari, vt per illud tollatur aliud priuilegium ei debitè cõpetens. Bal. Ang. Alex. in l. Rufinus. C. de testa. mili.

Fallit in 6. casib. vt per Ias. in d. l. col. pen. Don. à Fin.

Priuilegium concessum alicui, non debet operari reuocationem alterius priuilegii. Ias. in l. si Rufinus. nu. 5. C. de testa. mil. com. dicit. B. Vilial.

2 Priuilegium secundum contra primum generale nõ valet non facta eius mentione, siue contineat ius commune, siue ali quid vltra. Host. Io. And. Card. & Doct. in c. i. de rescr. fallit tamen in sex casib. vt per Fely. ibi. Don. à Fina.

Priuilegio primo non derogat secunda dispositio contraria non facta eius mentione. c. veniens. de præf.

Fallit in sex casibus, vt per Felyn. in cap. i. de rescript. col. 8. Don. à Fina.

Priuilegium habens clausulam derogatoriam ad alia priuilegia non facientia de ea specialem mentionem, non reuocatur per clausulam generalem in secundo appositam. hanc cõmunem Doct. opi. esse aliorum sententiis reprobatis, referunt Fel in c. accedentes. nu. 4. ver. hanc partem. ext. de præsc. Io. de Selua. in trac. de benef. in par. 3. q. 14. nu. 20. ver. nunc soluendo. in 15. vol. tract. & Io. Neuiz. in confi. 12. nu. 172. inter conf. feud. Alber. Brun. Licet Io. de Ana. confi. 56. nu. 3. contrariã sententiam communiorẽ esse voluerit. Dec. in l. certum. nu. 4. ff. si cert. pet. Kirchouius.

Priuilegio continenti idem quod ius commune, per secundum derogatur etiam de illo non facta mentione. Ripa in c. i. de rescr. nu. 78. com. dicit. Villalob.

Amplia ad priuilegium insertum in corpore iuris, quia tollitur per aliud non insertum, & de eo mentionem nõ faciens. Idem ibidem com. dicit.

Amplia secundo, si in secundo priuilegio sit inserta clausula derogatoria, non obstantibus priuilegijs in contrarium facientibus, etiam si de illis oporteret facere mentionem, quorum tenores de verbo ad verbum volumus pro insertis haberi. quia per tale priuilegium tolluntur omnia priuilegia cõtraria. Ana. in confi. 56. com. dicit, quam intellige, vt per Rip. in d. c. i. de rescri. nu. 80. Idem.

3 Beneficium seu priuilegium in tertij præiudicium expresse concessum quoties publica versatur vtilitas, licet valeat. l. 2. §. si quis à principe. & ibidem notatur. ff. ne quid in loco publi. col. item si verberatum. §. si. ff. de rei vendit. Lucius. ff. de euic. l. si quis sepulchrum. ff. de relig. & sumpt. funer. secundum gl. in l. si. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. idque procedit etiam si non vertatur publica vtilitas & læsio non ita magna sit. l. 2. C. de precib. impe. off. & Bar. d. l. si. & Inn. in c. cum dilecti. de donatio. l. si quando. C. de bon. vacan. lib. 10. Bart. in l. sed vt reprobari. §. si. ff. de excus. tuto. tamen vbi publica vtilitas non vertitur & de graui alterius præiudicio ageretur, priuilegium alteri concessum non valeret, secundum gl. in d. l. 2. C. de precib. Impe. off. & gl. in d. l. si. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. & ibidem Bar. quod communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 102. nu. 12.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Priuilegium concedere potest quicumque potest legem facere, & in quibus potest, vt Papa in spiritualibus, & etiam in temporalibus in terris Romanæ Ecclesiæ subiectis, vt etiam cum ad eum deuoluitur iurisdictio in temporalibus: faciunt notata per D. Innocentium in c. quando. de consue. & c. ad audientiam de præscr. Item potest concedere Imperator priuilegium, in temporalibus non in spiritualibus, quia de his non licet disponere 96. distinc. c. bene quidem. Item potest Episcopus in sua diocesi priuilegium concedere. ext. de religiof. d. c. constitutus. & de cens. c. venerabilis. & c. cum olim. 2. de priuileg. & 16. q. 2. visis. dum tamen faciat de voluntate capituli. ext. de excess. prala. c. sicut vnire. & de in. patr. c. pastoralis. multo fortius Patriarcha. ext. de cle. non resid. cum ad hoc. c. notatis. vide Guid. Pap. q. 354. Bodinum lib. 1. Reipub. c. 10.

2 Hodie videntur sublatæ difficultates istæ, cum in singulis litteris soleant poni, non obstant valde generales, & clausula, etiam si expressa sit faciendæ mentio. & ob id non frequenter de hac re dubitatur in curijs. vide Rebuff. trac. de rescrip. num. 105. & in forma manda. Apostolic. in concord.

3 Vide Rebuff. tract. de rescri. nu. 165.

Priuilegium ab antecessore suo concessum, an & quando possit Princeps reuocare? & quid de priuilegio ab inferiori subditis suis concessio? quæuic, & quorum priuilegia, & quibus de causis amittantur, extinguantur, cessent, aut minimè extendantur.

C A P V T II.

Reuocare Princeps indistinctè potest priuilegia gratia, ab antecessore suo concessa. Alb. Rosa. in titu. de Instin. Co. confir. nu. 17. communiter Doc. tenere testantur, similiter communem dicit Martin. Laud. in trac. de priuileg. q. 34. I. Fich.

Fallit primò, si essent concessa ob benemerita. Matth. de Afflict. dec. 228. nu. 10. Idem.

Fallit secundò, si fieret sine iusta & legitima causa, Doct. in l. digna vox. C. de legib. Cæterum de iure canonico planè est, quòd

Vniuer. Princip. moderat. Locus Secundus. 149

quod succesor quodcunque sui antecessoris priuilegia & gratias reuocare possit. cap. si is cui de prab. & dignit. libr. 6. Idem.

Priuilegium gratia concessum a principe, per successorem indistincte reuocari potest, communem esse dicit Alb. Ros. in l. digna vox. C. de legi. & Mar. Laudensis in tract. de priuileg. in 34. q. 1. Fichard.

Priuilegium concessum subdito, potest per ipsum concedentem ad libitum reuocari. Est com. opi. secun. Cur. iu. conf. 1. nu. 34. vol. 1. M. Charian.

Priuilegium subdito concessum potest per concedentem reuocari. Fel. in c. nouit. de iud.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in d. c. nouit. fallit in multis casibus, vt per Port. lib. 5. concl. 20. Don. a fina.

Si priuilegium habet effectum momentaneum perditur per vnum actum contrarium.

Fallit in 8. casibus quos refert Iason in d. l. beneficium. nu. 58. Don. a Fin.

Qui negat illud quod est causa priuilegij, perdit ipsum priuilegium. l. qui cum se. & l. sicut autem. §. quod autem, de re iudi.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. qui cum se. vbi Ripa limitat in 6. casibus. Don. a fina.

Priuilegium perditur per mendacium. l. qui cum rei de re iud. l. sed hoc ita. §. si eo. tit. 1. 4. §. interdum. ff. quod cum eo.

Fallit in 2. casib. vt per Rip. in d. l. qui cum se. Don. a fina.

Priuilegium exemptionis regulariter propter delictum perditur. doct. in d. l. beneficium. de constit.

Fallit in 5. casib. quos notat Ias. in d. l. nu. 52. §. fin.

Priuilegio dato ad aliquid faciendum reuocare videtur contrariens ipsi. c. priuilegium. 1. 1. q. 3.

Fallit in 6. casib. vt per Fel. in c. cum accessissent. de constit. a Fina.

Priuilegium aliquid faciendi perditur per lapsum decennij. c. cum accessissent. de constit. doct. in d. l. beneficium.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. beneficium. nu. 53.

Fallit in 5. casib. vt per Balb. in tract. prae. in 4. parte quintae partis princ. q. 4. fallit in 3. casib. vt per Fely. in c. cum accessissent. de constit. nu. 36. Don. a Fina.

Prescriptio immemorialis habet locum in priuilegio concessio a principe certa scientia. Bell. conf. 65. nu. 5. com. dicit, intellige data capacitate in prescribente. Couar. in resol. lib. 1. c. 10. num. 14. com. dic. ex Hyp. sing. 80. Et nota aliud verbum Aymon. de antiq. temp. par. 4. nu. 10. quod in casibus in quibus casus verus æquiparatur ficto, in illis appellatione priuilegij. venit priuilegium fictum. Villal.

Priuilegium personae concessum cum persona extinguitur. l. in omnibus. ff. de regu. iur. §. sed quod principi. inst. de iure nat. fallit in 3. casib. vt per Dec. in d. l. in omnibus.

Fallit in 7. casib. vt per Zas. in lib. sing. respon. 4. c.

Fallit vt per Dyn. in c. priuilegia. de reg. iur. videas Bar. dist. in l. quod principi. nu. 2. de const. prin. Don. a Fina.

Immunitatis priuilegium concessum propter paupertatem cessat diuitiis superuenientibus. l. cura. §. deficientium. ff. de muner. & honor. Ias. in l. si filius a patre. §. filius. ff. de liberis & posthum. Bonacosi.

Priuilegium immunitatis concessum alicui ab oneribus & collectis, non extenditur ad onera quae imponuntur ratione pestis, vel belli humani, secundum Ci. Din. Albe. Soc. Alex. Ias. & Rip. in l. si ex toto. de leg. 1. vbi Rip. nu. 17. scribit istam esse communem opin. Vide Viuium in verb. immunitas concessa. lib. 1. communium opin. Idem a fina.

Priuilegium immunitatis concessum a collectis intelligitur ab extraordinarijs tantum. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 2. per Ripam, in l. si ex toto. ff. de lega. 1. numero 13. Don. a fina.

dentem reuocari. doct. in c. nouit. de iud.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in d. c. nouit. Don. a Fina.

Priuilegium & ius non perditur non vtendo quando non euenit occasio vtendi, etiam si quis staret per mille annos, & ideo dicebat Bar. in l. in filiis. num. 2. C. de decurionib. lib. 10. Quod si ciuitas debet aliquod seruitium Domino tempore belli, & contingat quod per centum annos non vtatur, quia non indigeat, non propterea Dominus amittit ius suum. Et idem voluit Ioan. And. in add. ad Spec. in titu. de feud. super rub. & Pan. in c. ad audientiam. in col. fi. extra de praefer. Et ibi Imo. num. 8. ver. vlt. posset dubitari. & Pan. in c. abbate. num. 18. extra de verb. sign. Et hoc est generale, quod per non usum quis non amittit ius suum, quando non contingit occasio vtendi, vt pluribus decisionibus comprobatur Ias. in l. fin. nu. 53. vers. 3. principaliter quaerunt doct. ff. de const. princ. quarum antea magna ex parte mentionem fecerat Fely. in c. cum accessissent. nu. 25. cum seq. extra de const. Et hanc sententiam communem doct. conclusionem esse dicit. Nico. Bello. in consil. 1. nu. 11. Kirchouius.

Priuilegium de iure canonico per superueniens delictum non tollitur. fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 309. a Fina.

Beneficium seu priuilegium concessum vni pro se & suis descendentibus tam masculis quam foeminis, comprehendit filias si sint virgines aut viduae, & non filias maritatas: quia mutant statum & fortiuntur forum viri. l. cum quaedam. ff. de iurisd. omni. iud. l. si. §. idem respondit. & ibi Bar. ff. ad municip. Bar. in l. quoties. de priuileg. schol. lib. 12. C. Ripa. lib. 2. resp. de rescrip. resp. 2. nu. 11. Fel. in c. nouit ille. nu. 2. de iudi. Et ibi inquit hoc ab omnibus teneri. Ias. in l. quod principi. nu. 18. ff. de const. prin. Dec. conf. 227. quantumuis alias filia nupta originem & patris familiam retineat. Dec. ibi. Viuius.

Priuilegium concessum mihi & omnibus descendentibus masculis & foeminis, non comprehendit foeminas maritatas, vel viduas, doct. in l. cum quaedam. ff. de iurisd.

Fallit in 5. casibus vt per Socin. in d. l. cum quidam. num. 4. Don. a fina.

Priuilegium reale transit ad quoscunque possessores. doct. in d. §. sed quod principi.

Fallit vt per Zasium. lib. 2. sing. res. c. 4. nu. 2.

Priuilegium vel beneficium concessum in principali trahitur ad eius augmentum. §. aliud in auth. de æqualit. dot. col. 8.

Fallit vt per Alber. Brun. in tract. de aug. & dimi. fol. 11. ver. nona conclusio. Don. a fina.

Priuilegium habet Ecclesia, vt pro quocunque crimine ab ea quis extrahi non possit. c. diffiniuit. 17. q. 4. c. reos. 23. q. 5. c. inter alia. de immu. eccles.

Ampliatur in 25. casib. & limitatur in 39. a Remig. de Gon. in tract. de immu. eccl. & per Io. de Vischis in suo tract. de immu. eccles. nu. 18. & seq. vide Ias. in l. vinum. ff. si cert. pet. & ibi Dec. vide Boer. decis. 109. Guid. Pap. q. 121. Alcia. de prae. reg. 3. prae. 33. Don. a Fina.

Scholares clerici habent priuilegium, quod habeantur pro residentibus. c. fi. de magistris.

Fallit in 6. casib. secundum Fel. in d. c. fi. Idem a fina.

Priuilegium reuocandi domum si competat alicui, & cepit alium conuenire durante causa concessiua dicti iuris siue priuilegij, tunc potest conueniri, & cogitur defendere se. l. 2. §. sed si agant. de iud. doct. in c. fi. de foro compe.

Fallit in 5. casibus, vt per Maria. Socin. in d. cap. fin. col. 28. Don. a Fina.

Nobilitatis priuilegium non suppetit vt non procedat conuentio, ultra quam nobilis facere possit, commune affirmat Did. Cou. lib. 2. variarum resolutio. cap. 1. num. 4. Prærogatiua tamen elargitur, ne nobiles vel suspendantur, vel alias viles poenas luant, vt generali vsu receptum asseuerant Marcus decis. 32. Iulius Clar. in prac. §. vlt. q. 60. nu. 24. vers. prodest. E. Suarez. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quomodo priuilegia perpetua indicentur, vide And. Tiraq. ad repet. legis hoc sermone. §. boves sup. regula. nu. 32. vers. nec obstat. inquit Ancha. ff. de verb. sign. car. 10. Borgnin. Canalc. decisio. 1. numero 4.

Miscellanea de priuilegijs & beneficijs Principum.

C A P V T III.

Priuilegia regulariter sunt perpetua. l. falso asseueratur. C. de diuers. res.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 1. Don. a fina.

Priuilegium a principe concessum habita pecunia transit in vim contractus, vt non possit reuocari, secundum Bal. in l. qui se patris. C. vnde lib. Bar. in l. quod semel. ff. de decret. ab ord. faci. Pan. in c. nouit. 9. col. extra de iudi. quod a fortiori procederet in alijs concessionibus, quae non sapient priuilegium. Balb. decis. 125.

Priuilegium concessum non subdito non potest per cōce-

Com. V.I. Opin. De Magistratu, &

DE RESCRIPTIS PRINCIPVM, Litteris, & Clausulis.

TITVLVS V.

Rescripta Principum quando vim legis habeant,
vel non valeant, falsa que censeantur & vitio-
sa, & impugnari possint.

CAPVT I.

Rincipis rescriptum est lex. l. diui Seuerus. ff. de
adimendis lega.
Fallit in 6. casib. vt per Ripam, in l. diuus. ff. ad
leg. Corn. de fidei. Fely. in c. causis. de re iud.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 5. a Ioan. Vell. in l. diuus.
nu. 35. Don. a Fina.

Rescriptum concessum contra ius per Papam aut Princi-
pem, ita demum valet si in tali rescripto apponatur clausula
derogatoria nominatim & specificè iuxta gl. cap. nonnulli. de
rescrip. vt communiter tenetur, aut saltem per verba equipol-
lencia, puta non obstante tali cōstitutione, aut si in rescripto
ponatur factum, ita vt appareat de certa scientia ipsius prin-
cipis, secundum Goff. d. capitu. nonnulli. refert Bene. Cap.
re. 46. nume. 2.

Rescriptum non valet vbi lex canonica vel ciuilis habet
clausulam derogatoriam ad rescripta, nisi faciat mentionem
de illa lege specialiter vel saltem per verba æquipollentia.

Ampliatur in 6. casibus & limitatur in 4. per Felyn. in cap.
nonnulli. de rescr. col. 3. Don. a Fina.

Rescriptum contra legem etiam non habens derogatoriā
clausulam, non valet. Abb. in c. nonnulli. de rescr.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 9. a Fely. in d. cap. non-
nulli. fallit in 8. casibus vt per Rip. in cap. sicut Romana, de re-
scrip. num. 35.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 5. a Io. Bolog. in l. om-
nes populi. ff. de iust. & iur. nu. 134.

Fallit in 4. casib. quos not. Bened. Cap. in suo tracta. concl.
46. & an valeat contra ius commune, videas distinctionem.
concl. 47. Don. a Fina.

Rescriptum vel priuilegium impetratum a principe, lite
pendente, & motu proprio principis non nocet parti aduer-
sæ. l. supplicare. C. vt lite pendente.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2. Don. a Fina.

Rescriptum principis non valet contra sententiam que tran-
sivit in rem iudicatam. l. fin. C. senten. res. non pos. l. causas, vel
lites. C. de transact. l. si p. q. d. l. i.

Fallit in 2. casib. quos not. Dec. in l. res iudicata. ff. de regu.
iur. Don. a Fina.

Impetrans a principe rescriptum ad hoc vt ex eo possit pu-
niri, debet esse vsus eo: impetratio enim debet esse cum effectu
l. ff. quod quisque iur. Bal. in l. i. C. vt lite pend. Alex. consi. 87.
nu. 3. vol. 5. Paul. Castr. in l. si quis maior. C. de transact. commu-
nem dicit. Vezinus.

Rescriptum Principis, vbiq; fisco damnosum est, non
valet. l. neque damnosa. C. de precib. Imper. offer.

Tamen si rescriptum hoc geminatum sit: vtique valeret, vt pro-
batur in auth. vt nulli iudicum. §. & hoc verò iubemus. secun-
dum Bal. in d. l. neq; damnosa. & ista est com. opi. vt per Doct.
varijs in locis iuris nostri. Vinus opi. 689.

Dominium rei meæ non potest princeps auferre per rescri-
ptum, glo. in l. omnes cuiuscunque. C. si contra ius.

Fallit in casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2. Don. a Fina.

Rescriptum principis, quod nouas atque insolitas clausu-
las præ se fert, falsum censetur, & ad rem conferri non debet.
Commune ait Io. Nic. in add. ad Alc. de præsump. reg. 2. præ-
sump. 3. in fi. Si autem Princeps aliquod rescriptum aduersus
legem aliquam futuris principum concessionibus, ac priuile-
gijs non derogantem non indulerit, & nullum graue damnum
inde alteri irrogetur, non opus erit clausula obstat leges re-
pellenti, vt huiusmodi statutum valeat: at si rescriptum illud
gravi damno aliquem macet, clausula illa generali non ob-
stantibus legibus contrarium disponentibus, opus habebit.
Quod si non solum alteri insigne damnum inferat, sed & ad-
uersus legem aliquam futuris eiusmodi concessionibus repu-
gnantem rescriptum præbeatur, specialem clausulam requi-
ret qua lex aduersans nuncupatim appelletur, ac non ob stare
præcipiatur, verum enimvero si damnum insigne enim rescri-

ptum creet, quamuis contra huiusmodi legem præstetur, ge-
nerali illa clausula contentum erit. nec specialem legis aduer-
santis deprecationem requirit. comm. asseuerat Did. a Couar.
de spons. 2. part. c. 8. §. 9. nu. 6. E. Suarez.

Rescriptum vitatur errore nominis proprii, vt si quis rescri-
ptum impetrauerit contra aliquem presbyterum super tali
ecclesia, & sit erratum in nomine proprio illius presbyteri, ta-
le rescriptum vitatum erit: quia rescripta sunt stricti iuris. Ias.
in l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1. nu. 8. & hoc intelli-
gitur in rescriptis ad beneficia. quæ sunt ambigua. & in l. si
nomine. C. de testam. vbi Iason tenet hoc etiam locum habe-
re & in alijs rescriptis cum etiam & illa sint stricti iuris, & ob
id restringenda. Error verò in nomine proprio alicuius rei
non vitiat legatum, dummodo constet de corpore. Ias. in d. l.
si quis in fundi. nu. 8. Error autem in nomine appellatio in-
uenit a iure gentium, vitiat. d. l. si quis. nisi constet de corpore
& de rei præsentia, & error in nominibus appellatiuis inuen-
tis a iure ciuili non vitiat. Lancellotus Galliaula in l. Ceturio.
nu. 109. ff. de vulga. Error autem in substantia vitiat actum. l.
in venditionibus. ff. de contrah. emp. Ias. in d. l. si quis in fundi.
non tamen vitiat stipulationem, nec etiam contractum lucra-
tium, nec legatum. Ias. in d. l. si quis. nu. 31. & in summa error
in nomine proprio, vel prænomine, vel cognomine non vi-
tiatur, dummodo constet de corpore, & hoc in omni materia
procedit, vt per Ias. ibidem. Bellacomb.

Rescriptum non vitatur, licet aliqua de contingentibus in
facto fuerint in supplicatione omissa. l. non idcirco. C. si con-
tra ius: vbi Ias. limitat. Don. a Fina.

Rescripta secundum canonistas non vitantur, licet in ijs
non sit expressa clausula, si preces veritate nitantur, quia sub-
intelligitur: vt expressum est & communiter ab ijs tenetur in
cap. 2. de rescriptis. Secus est secundum legistas in l. vniuersa.
C. de diuersis rescrip. quæ lex inserta quoq; est. 25. q. 2. c. dicen-
ti. Sed quia illa canonizatio est Gratiani, & non Papæ, in foro
canonico seruabitur decretalis d. c. 2. in foro autem ciuili ser-
uabitur. d. l. vniuersa. & hoc ex quo d. l. vniuersa. sic per Gra-
tiani canonizata reperitur contrarium. d. cap. 2. secundum
Io. And. & D. Flor. refert ac sequitur Bene. Cap. conclus. in
reg. 7. nu. 7. & seq.

Impugnari ex hoc rescriptum non potest quod ex gestis ali-
quid omisum sit, dum tamen factum sit simpliciter narratum,
& non tacuerit pars ex dolo illud quod potuisset concedente
mouere ad negandum. l. 1. C. si contra ius. c. postulasti. de rescri.
Rebus. in præfat. de rescrip. nu. 127. Charian.

Multa opponi possunt contra rescriptum quæ enumerat Ant.
de Tremul. in add. ad præf. Vber. de Bonac. in tit. de excep.
nu. 6. ver. nullum vitium. Don. a Fina.

Data tempus regulariter in rescriptis attenditur. c. eam te.
de rescr. facit tex. in c. si super. de off. deleg. l. 6. fallit in 6. cas-
ibus quos not. Felin. in d. c. eam te. col. pen. in rescripto ad lites
pendentiam mentio fieri debet. glo. in c. prudentiam. §. sexta.
de off. delega. glo. in c. vt debitus. de appel.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 2. per Fel. in cap. super
litteris. de rescrip. Don. a Fina.

Data tempus est inspiciendum in rescriptis. c. eam te. c. ca-
pitulum. de rescrip. sed in litteris & rescriptis ad lites, tempus
præsentationis litterarum est respiciendum. Ioan. de Imo. in
cap. 1. de rescrip. num. 7. & 8. & sic in mandatis a diuersis im-
petratis tempus data est inspiciendum. cap. eam te. de rescrip.
c. si eo tempore. de rescr. in 6. & plenè Rebus. in concor. in tit.
de mand. apostoli. in fin. in verbo datum. & Oldradus. Vide Fe-
lin. in d. c. eam te. vbi ponit sex fallentias. Bellacomb.

Rescripta subreptitia quæ sint, quandoque per
subreptionem impetrata censeantur, vel non.
Item rescripta quando expirent.

CAPVT II.

Rescripta per subscriptionem impetrata nec non
ab eis omnia subsecuta, sunt ipsa iure nulla teste
Oldr. cons. 257. Fel. in c. ad audientiam. nu. 22.
de rescr. & est com. opin. teste secundum Diaz.
de rescr. reg. 445. ex doct. in d. cap. ad audientiam. quam
amplia, & limita, vt per Fel. ibi, quæ quidem subreptio ipso fa-
cto gratiam quoque vitiat. cap. constitutus. eod. tit. & cap. si
motu proprio. de præb. in 6. quod comprobat Roma. consi.
326. Dec. in c. constit. in prin. de rescrip. doct. in cap. super lit-
teris. eod. tit. Ias. in l. & si legibus. nu. 1. C. si contra ius vel vit.
pub. sic etiam & obreptio: quinimo ea magis rescriptum vi-
tiatur.

iat. Gozad. conf. 2. nu. 25. Paris. conf. 1. nu. 71. lib. 1. Quot autē modis rescripta impugnentur: vide Host. in summa. tit. de rescript. nu. 30. & dic. quod non sufficit de subrep. solum excipere: sed requiritur qd nedum ab expressa; sed à tacita reiec. appelletur, cum expressè aut tacitè reiici contingat, qua appellatione stante, processus nullius roboris esset, aliàs non iuxta communem doct. sententiam, per Abb. in cap. ceterum. num. 9. eod. tit. Fel. in c. suborta. num. 4. de re iud. nam simplex protesta. ad reddend. processum nullum, non sufficit: teste Abb. in cap. cum olim. 3. not. de offi. deleg. c. ex parte. 2. colum. 1. de appel. Fel. in cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. colum. 2. vers. nec excusatur. de const. Accedit, quod principi causa status narrari debet, vt locum habeat: si in rescripto essent clausula motu proprio, ex certa scientia, de plenitudine potestatis. & clausula non obstantibus, secundum Cur. conf. 49. colum. 22. vers. 13. Dec. conf. 676. in fi. Gozad. conf. 5. nu. 15. nam princeps vbi de negotio & causa certior factus non fuerit: dictis clausulis non obstantibus, præiudicium inferre voluisse nunquam præsumitur, sed rescriptum subreptitiè impetratum intelligitur, vt per Alex. conf. 125. in fi. lib. 2. Cor. conf. 189. col. 3. lib. 4. Bald. 1. fi. col. 2. C. sent. rescin. non posse. Dec. in d. c. de confirmationibus. nu. 10. de confir. vtil. vel inuti. cum tales clausula in his quæ in facto consistunt, nihil operentur, de quibus principem notitiam habuisse non præsumitur, confirmantur prædicta ex not. per Ias. in l. si quisquā. ff. si quis caut. Gozad. conf. 62. num. 17. & conf. 5. num. 8. nu. 9. vnde a principe, vt causa ipsa auocata intelligatur, illius status narran. est, aliàs eam euocare voluisse non est præsumendum, sed princeps causam cognoscere incipiens ad se eam euocare videtur. Dec. in cap. cum M. Ferrar. nu. 36. secunda concl. de const. cōsi. 137. & est com. opin. teste Rip. d. cap. num. 197. & ideo attentata deinde coram inferiore reuocantur, ex not. per prædict. doct. Rip. d. c. num. 96. vbi extendit etiam si inferior ipse euocationem ignorasset, & hanc esse communem opin. quam tamen intellige cum temperamento, si motu proprio, a pontifice fieret ea euocatio, secus si ad partis petitionem, & dixit Aegid. decis. 139. causam esse deuolutam procedendo ad vltiora, sic vt eam iudex reassumere videatur, quinimo per solā commissionis præsentationem absque citatione censetur deuoluta. Aegid. decis. 576. de clausula verò ex certa scientia quæ excludat errorem præsumptum, & tollat vitium surrep. not. Rol. conf. 1. num. 65. 66. lib. 3. & ibi. num. 67. qd rescriptum ex certa scientia remouet commune obstaculum, addita clausula de plenitudine potestatis, & num. 68. quod ea clausula de plenitudine operatur, vt nihil opponi possit quod annullat gratiam, vide latius ibi plura notab. in materia clausul. in rescript. Bellacomb.

Rescriptum per subreptionem impetratum, atq; omnia illud subsecuta nullius ponderis, ac momēti ipso iure sunt, commune inquit Bern. Diaz. reg. 445. & vir commemorabilis diligentia. Nic. Ant. Grauat. ad Vestr. lib. 3. c. 8. nu. 14. Erit tamē appellandum tum a tacita, tum ab expressa allegata subreptionis reiectione, vt commune affirmant Abb. in c. ceterum. num. 9. de rescript. Fel. in c. suborta. nu. 4. de re iud. idem Nico. vbi supra num. 15. E. Suarez.

Rescriptum subreptitium non est nullum ipso iure, sed ope exceptionis annullandum, quia si non opponatur, vaiebit processus per tale rescriptum agitur, secundum commune, etsi hæc exceptio non admittatur, securius ac iustius est, vt inde appelletur. Nam licet contra tales literas subreptio opponi possit: iudices tamen habent iurisdictionem per talia rescripta, quare si non admissa exceptione procedatur, valere videtur processus, nisi prouocetur, quod communiter sequuntur doct. quod verum est, nisi etiam rescriptum obreptitium esset, aut accessorie veniret ad gratiam, quia tunc sicut surreptio vitiaret gratiam, aut nisi surreptio haberet originem a causa fundante nullitatem de per se, quibus casibus non tantum ope exceptionis sed ipso iure annullaret rescriptū, quod postremum cōmuniter teneri asserit Bened. Capr. reg. 41. nu. 17. 9. & 16. vide infra surreptio. Bened. Capr. reg. 42. nu. 44. & reg. 44. nu. 2.

Subreptio regulariter non inducitur ex taciturnitate concernente tantum merita causæ, nec potest contra rescriptum ob talem taciturnitatem de subreptione opponi, puta si taceatur exceptio peremptoria, nisi obiciens offerat se incontinenti eam probaturum. iuxta communem, similiter not. in c. 1. de rescript. lib. 6. & Imo. in c. super litteris. eo. tit. vt refert Bened. Capr. reg. 44. nu. 9.

Subreptio in vno ex alternatiue narratis, vitiat totum rescriptum, secun. Vincent. quem sequitur Ioan. Andr. in cap. constitutus. de rescript. accedit quod notat. in cap. sedes. &

in capit. inter ceteras. cod. titu. de rescript. & cap. si eo nomine. cod. titu. lib. 6. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 50. num. 1.

Subreptio in non alternatiue narratis, aut respicit vtrumque, & tunc neutrum potest adimplere, aut concernit alterum tantum, & tunc aut illud est connexum alteri, & vtrumque vitatur, quia ratione connexitatis subreptitium in parte censetur subreptitium in totum, & totum propter subreptionem vitatur, vt vult glo. in cap. constitutus. de rescript. quam communiter approbatam affirmat Bened. Capr. reg. 50. num. 3.

Rescriptum secundum debet mentionem de primo facere & primis literis iam impetratis, alias censetur subreptitium vel obreptitium. c. postulasti. de rescript. Fel. in c. super litteris. vers. exprimenda. de rescript. & de processu etiā fieri debet mentio. Imo. in c. i. nu. 7. de rescript. sunt enim & omnia in rescripto exprimenda quæ possunt mouere principem ad concedendum difficilem. d. c. super litteris, fallit tamen quando secundum rescriptum tenderet ad eundem effectum cum primo, & eo casu quamuis de primo rescripto in secundo non fieret mentio, secundum non vitaretur, eo quia princeps facile secundum concederet tendens ad eundem effectum cum primo. Corn. conf. 197. in 1. vol. de actu etiam qui nullus est in rescripto non debet fieri mentio. Socin. conf. 120. nu. 3. in 4. vol. Bellacomb.

Rescriptum secundum debet specialiter facere mentionē de primo rescripto. aliter subreptitium redditur, & subreptionis vitio annullatur: vt voluerunt Abb. Fely. Dec. nu. 9. & seq. & omnes in c. ceterum. & in c. ex tenore. de rescript. & in c. inter monasterium. de re iudic.

Tamen vbicumque primum rescriptum esset nullum, vel nō esset nullum, sed posset per exceptionem elidi, valeret secundum rescriptum non faciens mentionem de primo rescripto, secundum glo. pen. in c. ex tenore. de rescript. per tex. ibi. glo. in c. cum in nostris. vbi Fely. ext. de concess. præb. Rota Roma. decis. 178. in antiq. in tit. de rescript. Abb. conf. 38. nu. 5. vol. 1. in c. suggestum. nu. 2. de iure pat. & in c. oblatz. nu. 8. de ap. Barba. nu. 22. Dec. num. 12. & alios in d. c. ceterum. & Dec. in d. c. ex tenore. vbi nu. 15. perhibet istam esse communem opi. & late eam tueri. Et ita obtinui corā Episcopo Aquilano de præfenti anno 1468. in facti contingentia.

Sed rescriptum ipsum secundum ad lites subreptitium, vel obreptitium, non faciens mentionē de primo, & vitio subreptionis, & obreptionis laborans, non foret ipso iure nullum, sed ope exceptionis veniret annullandum, & sic deberet opponi exceptio secundum glo. & oēs in c. ad audientiam. de rescript. Ant. de Butr. Abb. nu. 5. Barb. cū alijs relatis per eū, sub n. 10. cū alijs seq. Fel. col. 6. in d. c. ceterum. & Cassad. in deci. 1. nu. 1. in tit. de rescript. vbi eam vtiliter limitat, & communem aiunt Abb. & Barb. vbi supra, & sequitur quoq; communem dicit, atq; tueri Dec. in d. c. ceterum. nu. 24. cum alijs seq. Ias. in l. præscriptione. nu. 3. C. si contra ius, vel vtil. publ. Paris. confil. 51. nu. 27. vol. 4. & Vantius in tract. nullitatum. in tit. de nullitate ex defectu iurisd. de leg. nu. 60.

Rescripta verò gratiæ ob vitium obreptionis & subreptionis ipso iure irritantur, ac vitiantur: secundum Soci. cum alijs glomeratis per eum conf. 13. col. 3. & conf. 169. in prin. vol. 1. Soc. iun. conf. 77. nu. 83. & 84. vol. 1. Paris. cōf. 31. nu. 22. & Crauet. conf. 68. nu. 2. Viuius opi. 688.

In rescripto quod quis obtinet. ad illius validitatem debet fieri mentio de primo rescripto iam obtento: alias secundum non valet. quod procedit vbi primum erat validum, aliàs si esset nullum aut inualidum, secundum teneret, quamuis de primo inualido nulla fuerit facta mentio. c. bonæ de confir. vtili vel inutili. Alex. conf. 43. num. 5. in 4. vol. & etiam fieri debet mentio de processu iam inchoato: & in summa de omni notabili clausula per quam princeps moueri posset & reddi difficilior ad concedendum. c. ceterum. & ibi Panor. & Fel. de resc. & hoc siue in eo processu sit iam contestatum siue non, vt ibi per Fel. nisi processus ille fuisset inchoatus eamet die qua fuit impetratio: & hoc procedit vbi alteri iudici dirigitur nouum rescriptum, qd si eimet iudici qui iam incipit cognoscere, & qui primo datus fuit, dirigatur secundum rescriptum, valeret, quamuis de primo non fecerit mentionem: nā si in eo primo aliquid fuerit omisum, ita vt secundum sit obtinendum ad eundem iudicem, tunc secundum non vitabitur, quamuis in eo non fiat mentio de primo. Fel. in eo. cap. ceterum. Bonacoss.

Subscriptio in litteris ad lites impetratis nō vitiat eas ipso iure, sed ope except. vt tenet Goffr. Inn. Philip. Petr. & Abb. in c. ceterum de rescript. adeo qd si non opponatur exceptio subreptio-

Com. V. l. Opin. De Magistratu, &

reptionis, valebit processus vigore talium litterarum agita-
tus, cum detur per eas iurisdicatio, cum quibus resident Ioan.
Andr. Imo. & D. Nicol. secundum Imo. est communis opinio,
quæ optimè probatur in cap. si autem. & c. plerumque. eo. tit.
de rescrip. vbi patet, quod valeret post annum, ergo à princi-
pio non sunt, nec dici possunt nullæ, cum alias non conuale-
scent. iuxta. c. non firmatur. de regu. iur. lib. 6. iuxta c. vt debi-
tus, de appel. vnde si procedatur reiecta tali exceptione, vale-
bit processus, secundum Imo. ibid. communiter sequuntur do-
cto. cum reiectio exceptionis dilatoriæ nõ reddat processum
nullum, si non appelletur. iuxta cap. ex parte. 2. & cap. cum di-
lecti. de appel. quod secundum Lignanum in d. c. ceteru. pro-
cedit quando primus impetrans excipit coram secundis iu-
dicibus: & postea coram eis procedat. Alias si excipiat & pe-
tat vt arbitri secundum tenorẽ. c. pastoralis. de rescrip. eligan-
tur, nec amplius compareat, non tenebit processus agitatus
per secundos iudices, cum nec primi nec secundi habeant po-
testatem procedendi per se, & licet multi contra hanc opin.
clament. Imo. tamen. D. Nicol. & communiter Modern. eã se-
quuntur, quorum dictum procedit, quando ageretur de sub-
reptione vnius rescripti, quo casu non sufficit excipere, sed
oportet quoque appellare: secus si ageretur de præualiditate
plurium rescriptorum: tunc enim sufficit quod primo impe-
trans cõpareat coram secundis iudicibus vt excipiat de pri-
mo rescripto & petat arbitros eligi secundum formam. d. ca.
pastoralis. quo casu nec primi nec secundi iudices habent po-
testatem procedendi de per se, vnde non possunt exceptionẽ
reijcere, licet tutius sit quod excipiens protestetur quod non
intendit comparere coram eis, sed procedere secundum for-
mam. d. c. pastoralis. qua de re vide Bened. Capr. reg. 42. & 43.
num. 2. 14. & 22.

Subreptio licet regulariter in rescriptis ad lites non ipso
iure, sed ope exceptionis tantum vitiet rescriptum, id tamen
fallit vbi concurreret obreptio; aut accessorie essent litteræ
subreptitiæ ad gratiam, aut haberent originem à causa per se
fundante nullitatem, quod postremo D. Anto. & Imo. tenent
in c. 1. de rescri. lib. 6. & communiter teneri dicit Bened. Capr.
reg. 41. nu. 1. 7. 9. & 16.

Taciturnitas concernens tamen merita causæ, etsi taceatur
exceptio peremptoria, regulariter non inducit subreptionẽ,
nec potest de tali taciturnitate contra rescriptum opponi. c.
1. de rescri. lib. 6. nisi exceptio illa notoria esset. aut annexam
haberet iudicis competentiam, aut talis esset peremptoria,
quæ perimeret gratiam aut litteras. Aut nisi illam obliens
offerret se incontinenti probaturum, iuxta l. 3. §. ibid. ff. ad
exhib. Sed hoc postremum communiter non tenetur, per not.
in d. c. 1. & Imo. in c. super literis. eod. tit. vt refert Bened. Capr.
reg. 44. num. 9.

Surreptionem rescripti fundans in taciturnitate actus quẽ
prius impugnauit, non auditur. Fel. in c. super literis. de rescri.
col. 8. vbi limitat in 2. casib. Don. a Fin.

Rescriptum impetratum tacens de sententia quæ transiit
in rem iudicatam, est subreptitium. c. exposita. de arb. glo. in
c. super litteris. de rescrip.

Fallit vt per Fely. in d. c. Don. a Fin.

Narrata in rescripto probant contra impetrantem etiam
si rescriptum esset subreptitium. Felinus in cap. capitulum.
circa fin. de rescrip. & in c. examinata. de iudic. l. 2. C. de
instit. & substit. & restit. sub condit. Chassan. consil. 46. nume. 8.
Bonacossi.

Rescriptum quocumque constabit esse falsum, omnia agi-
tata eiusdem vigore declarantur nulla, etiam si non appelle-
tur, prout voluerunt in c. super eo. de offi. & potestate deleg.
accedit quod not. in c. 2. de dilat. quod Bart. & communiter
legistæ sequuntur in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtilit.
public. & Io. de Lignano, & D. Floria. in d. c. super eo. refert Be-
ned. Capr. reg. 19. nu. 47.

Rescriptum expirat morte illius, contra quem concedi-
tur re integra. glo. in cap. significauit. de rescri. vbi docto. com.
fallit in 4. casibus. vt per Bened. Capr. in suo tract. conclus. 34.
Don. a Fina.

Rescriptum regulariter expirat morte illius contra quem
conceditur re integra, sicut finitur mandatum, morte man-
dantis. cap. relatum. de offi. delega. & cap. gratum. & cap. li-
cet. eod. titu. c. fina. de rescriptis. libro 6. glo. in c. significauit.
eod. titu. quam communiter doct. sequi refert Bened. Capr.
reg. 34. num. 2. quod tamen fallit, si quis succederet in vitium,
aut si emanet secundum rescriptum contra successorem, aut
si res esset facta litigiosa, aut si in rescripto mentio facta fuisset
de successore, de quibus ibidem nume. seq. vide eundem
Capram.

Saluus conductus perpetuò durat, & seruari perpetuò de-
bet, vt est magis com. opi. D. Hercula. de cautione de non of-
fendendo. c. 37. num. 1. vbi plura de saluo conductu. plura de
eo. Nouellus reg. 48. Duen. reg. 182. Bonac.

Miscellanea de rescriptis.

C A P V T III.

Rescriptum impetratum ad obseruantiam iuris cõ-
tra habentem priuilegium concernens merita cau-
sæ, non tenetur facere mentionem de priuilegio.
Pan. c. cum ordinem. de rescrip. com. dicit. Villa-
lob. & Vezinus.

Rescripto non præiudicat priuilegium postea impetratũ
lite iam cõcepta ac inchoata, vigore illius rescripti, quo ad illã
causam nisi faciat mentionem de processu, iuxta c. causam,
2. de test. & c. si. vt lite pend. & ibidem Inn. secus si lis non erit
vigore rescripti inchoata, quia tunc rescripto præiudicat, cum
possit priuilegiatus opponere de iure suo in prima citatio-
ne: iuxta. cap. cum olim. de priuileg. arg. l. si quis ex aliena. ff. de
iud. quod verum est, nisi priuilegiatus impetrasset in fraudem
ad supplantandum rescriptum. arg. c. suggestum. de appel. se-
cundum Hosti. in d. cap. 1. de rescri. cum quo transeunt Ioan.
And. D. Ant. ac similiter Imol. & communiter doct. qui tamen
dicit qd ad hoc vt impediatur priuilegium, non requiri cita-
tionem fuisse factam vigore rescripti, & sic litem inchoatam
sed sufficere quod sit facta commissio, vt voluit glo. in elem.
2. vt lite pend. refert Bened. Capr. reg. 40. num. 10. & seq. vbi in
fine addit id procedere in rescriptis siue literis ad lites, in be-
neficialibus autem sequendum esse. c. constitutus. & c. ex litte-
ris. de rescrip. Turzan.

Priuilegium posterius non præiudicat rescripto, cuius vigo-
re lis iam cõcepta sit, quò ad illam litem, nisi faciat mentionem
de processu causæ illius: alias lite necdum cõcepta priuilegium
post rescriptum impetratum præiudicat, cum possit priuile-
giatus opponere de iure suo, in prima citatione, quod verum
est, nisi priuilegium in fraudem ad supplantandum rescriptũ
impetrasset. iuxta communem, vt refert Bened. Capr. reg.
40. num. 12.

Rescriptum seu statutum generaliter tollens omnes exce-
ptiones præter talem, & talem, omnes alias quantumuis ra-
tionabiles tollere videtur, quare vltra specificatas nulla alia
exceptio etiã si sit rationabilis, erit admittenda, vt no. Bart.
in l. 1. §. 1. ff. quod vi aut clam. Cyn. & Bald. in l. ita pudor. C. de
adult. qui idem esse dicunt in statutis disponentibus, qd con-
tra instrumentum non admittatur aliqua exceptio, nisi talis,
quia tunc omnes alie videntur reiectæ, etiam si sint rationa-
biles, quibus accedit quod not. in c. item cum quis. de restit.
spol. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 51. nu.
19. quod tamen generaliter verum sit, fallit tamen quando
exceptio veniret ex alio capite statuti, quia possit opponi, vt
tenuit Bald. & Cyn. d. l. ita pudor. Aut si opponeretur quod ta-
le instrumentum non sit instrumentum, vt dicit Barto. d. §. 1.
quia ex quo euacuat qualitatem instrumenti, potest opponi,
accedit quod notabiliter vult glo. in elem. 1. de sequest. poss.
& fruct. Quod quantumcunque exceptio nullitatis tollatur
tali statuto, tamen non censeatur sublata exceptio nullitatis
proueniens ex defectu iurisdictionis, vt not. Bald. in l. 1. C. de
cond. indeb. & ita communiter teneri refert idem Capra ibi-
dem num. 22. Fallit similiter si impleretur officium iudicis,
quia id licet, non obstante tali statuto. arg. l. plane. ff. de peti-
hæred. quod est verum, nisi statutum vltra disponat. Capra
ibidem num. 24.

Rescripto si certæ exceptiones in specie tollantur, subiecta
clausula generali, tunc non solum expressæ viderentur subla-
tæ, iuxta. gl. in c. ex parte. de offi. iud. deleg. sed etiam omnes alie
similes expressis, vt voluit Host. & post eum Ioan. And. & D.
Nicol. d. c. ex parte. per id quod habetur in c. qui ad agendum,
de procur. lib. 6. Bar. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cau-
tionib. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. regu. 51.
num. 10. quod extenditur ad renunciationes exceptionum, vt
statuta tollentia certas exceptiones, qua de re vide no. in c.
sedes. de rescrip. Capr.

Rescripto de consensu partium recte dantur iudices remo-
ti, vltra vnã vel duas dietas, cum enim ex suo facto & volun-
tate trahuntur partes ad iudices remotos vltra vnã aut al-
teram dietam, non habet locum constitutio. cap. nonnulli. se-
cundum glo. Inno. & D. Nic. ibi. de rescrip. & c. statutum. §. cū
vero. & ibid. Archid. eod. tit. vt vtrouque communiter tenent
doct. quod etiam in practica obseruari refert Bened. Capr. 53.
reg.

reg. nu. 13. & 19. Tametsi autem sublati dict. constitutionib. nonnulli. & cap. statutum. per clausulam generalem derogatoria, aut equipollentia verba, videatur rescripta indifferenter impetrari posse, non solum ultra vnam aut alteram dietam, sed etiam ultra tres vel quatuor dietas, ita vt quis extra suam Diocesim ad remotissimas partes in iudicium trahi possit, secundum D. Anto. in d. c. nonnulli. cuius opinionem veriorē tenet ibid. Imo. tamen contrarium tenuit Fran. Vercellenfis. arg. cap. sedes. de rescrip. Inno. in cap. 2. eod. titu. libro 6. cum quo ibidem residet Ioan. Andr. cuius opinionem in practica feruari & communiter teneri affirmat. d. regu. 33. num. 16. & 19. idem Bened. Capr. quia vt ibidem dicunt Pet. de Anch. & Imol. non sit verisimile, quod pontifex per generalia verba derogatoria voluerit quem extra suā Diocesim ad remotissimas partes trahi. arg. capitu. cum in multis. de rescrip. libro 6. Bonacosi.

Rescriptum per quod dantur iudices incerti, puta si dentur illi quos imperator elegerit, ipso iure non valet, vt est casus in c. ad hęc. de rescrip. sec. lecturam communiter approbatam, quod verum intellige, nisi detur tale rescriptum ex certa scientia, prout voluit glo. ibid. refert ac sequitur Bened. Capr. reg. 48. num. 2.

Rescripti sola impetratio ad diuersos iudices sine vsu non punitur. Gomes. c. dispendia. num. 28. de res. in 6. communem dicit. Sifarez.

Rescriptum a quolibet impetrari potest. l. vniuersis. C. de precib. fallit in 3. casibus, vt per Ias in d. l. nu. 1. Don. a Fin.

Rescriptum in dubio presumitur concessum ad postulationem partis, in l. si quis iniquum. ff. quod quisque iuris. fallit in 5. casib. vt per Ias in d. l. nu. 2. Don. a Fin.

Rescriptum ad beneficium potest quis impetrare pro alio absque mandato. Rip. in c. ad aures. de rescrip. nu. 5. com. dicit. B. Villalob.

Ad impetrandum rescriptum requiritur speciale mandatū. c. nulli. & c. cum ordinem. de rescrip. Alex. in l. ff. de publ. iud. & in 2. vol. conf. 135. Vezia.

Rescriptum impetratum pro persona vel contra personā, licet non transeat ad vel contra successorem singularem, nisi succederet in vitium, aut nisi emanaret secundum mandatū aut res litigiosa esset, vt supra dictum est, tamen transit in vel contra vniuersalem successorem secundum communem opinionem, cum censeantur eadem persona. l. si. C. de hered. insti. l. mortuo. ff. de fideius. quod verum si tempore concessionis in rerum natura fuerit contra quem impetratur, alias non valet. l. Paulus. ff. quæ sent. sine appel. refert Bened. Capr. reg. 35. nu. 16. & seq.

Rescriptum obtentum appellatione remota valet, & refertur solum ad friuolam appellationem, sed si expresse appellatio remoueat, & sic rescriptum a principe concessum per quod remoueat appellatio etiā a diffinitiuā, valeret adhuc tale rescriptum. c. ex part. de offi. deleg. c. pastoralis. de appellat. Barto. in l. §. fin. ff. a quibus appellare non lic. Dec. consil. 339. Don. a Fin.

Rescriptorū data pluralitate si primi & secundi iudices nō concordent, & tunc coram iudicibus coram quibus secundo loco litteræ presentatæ sunt, solum opponitur de aliis litteris primo loco presentatis, nec aliqua pars petat procedi secundum formam. cap. pastoralis. de rescrip. nec procedunt, secundum formam. d. cap. pastoralis. Et illi soli coram quibus de ipsis opponebatur, poterunt super exceptione opposita cognoscere & diffinire. c. super litteris. de rescrip. & si malè diffiniatur, poterit appellari. c. significauerūt. de excep. vt dicit in d. c. pastoralis. Io. Andr. post Inn. & communiter tenetur vt refert idem Capr. d. reg. 42. nu. 42. Sin autem coram vtriusq; iudicibus non solum opponatur de viribus rescriptorum, sed etiam petatur procedi secundum formam. c. pastoralis. secundum illud erit procedendum, vt dicit ibidem post Inn. Io. Andr. Si tamen iudices forma. d. c. pastoralis, non obseruata, pcedant, iuxta cōmunionē nisi appelletur valebit processus, vt refert ibi. nu. 44. & seq. idem Bened. Capr.

Rescriptorum concursu ita dato, iudices de litterarum dubiis ex iurisdictione delegata cognoscunt, prout tenuit Fran. Vercel. in d. c. pastoralis. de rescrip. quia talis potestas accessoria est ad principalem, argumento. c. accessorium. de reg. iur. libr. 6. quam opinionem communiter teneri, & D. Ant. eadem sequi refert. ibid. nu. 46. idem Bened. Capr.

Rescriptis duobus specialibus concurrentibus, si primus impetrans fuerit negligens, tum qui presentando valebit, secundum rescriptum primo preferendum secuta citatione, iux. c. vt debitus. de appel. Sin autem non fuerit negligens, sed ob id quod copiam iudicis impetrati habere non potuit, impe-

ditus, debet expectari primus annus modò fuerit protestatus de impedimento & non amplius. iux. cap. sin autem. cap. plerunque, de rescrip. cum qua distinctione docto. communiter transire ibidem ex Imola affirmat Bened. Capr. regu. 39. num. 16. & seq. Licet Aegid. dicto capitu. sin autem. contra Imo. sentiat protestationem non esse necessariam, quos idem Capr. ita conciliat: vt Aegidij sententia procedat, quando infra terminum, infra quem actus fieri debebat, quis se vult excusare, propter impedimentum, quando autem post terminum, secundum Imol. requiritur quod in termino fuerit facta protestatio. iux. cap. si iustus de appel. & ibidem not. & in cap. ad audientiam. de cleric. non resident. & in l. de pupillo. §. si quis ip si. & ibidem not. per Barto. ff. de noui operis nūciat. Capr.

Rescriptis ita a diuersis impetratis, si annus elapsus sit, eū tunc primo impetrans presumatur negligens præualebunt secundæ litteræ: vt apparet ex c. plerunque, de rescriptis, quod non tantum procedit quando ipsæ litteræ, secundæ prius, sed etiam quando simul aut eodem tempore fuerint presentatæ post annum, etiam si vterque fuisset negligens intra annum, prout in d. c. plerunq; Goffr. Host. & Io. Andr. & ita cōtra Inn. ibidem communiter teneri dicit Bened. Capr. reg. 39. nu. 27. & seq. nu. 3. vbi addit, secundas litteras etiam si secundo loco post annum presentatæ fuerint, nihilominus primis præferri, quia post annum secundæ habent efficaciam, quare non possunt per primas veluti extinctas, ac mortuas præueniri. vt secundum Imo. ex d. c. plerunq; patet: quod verum est. si secundus impetrans non fuisset in dolo, alias quando fuisset in dolo tacendo scienter primas: præualebunt primæ etiā post annum, quia elidentur secundæ replicatione doli: quod obtinet non solum si primus fuit negligens, & sic in culpa, sed etiam si fuisset in dolo in non vtendo: modò data primarum non sit vitiosa, sed secundarum: secundū Host. & Io. Andr. d. c. plerunq; iux. not. in c. super litteris. de rescrip. & ita communiter, secundum Do. Bened. Capr. d. reg. 39. nu. 35. id verum dicens, quando primæ litteræ non fuerunt de communi consensu impetratæ: alias si vtraque pars neglexit vt per annum, si post annum altera pars impediret litteras non valebunt, nisi de primis communi consensu impetratis, mentionem faciant. c. ceterum. de rescrip. Capr.

Rescriptum primum si directo ad alterius impetrationem reuocetur, tunc valebit processus ante reuocationis notitiam agitatus, secundum Imo. D. Floria: & D. Nico. in c. ceterum. de rescrip. c. audita. de resti. spol. Videtur enim tunc inesse clausula illa, si videlicet impetrans eo vti voluerit, & communiter teneri refert Bened. Capr. regu. 42. num. 11. 15. Nisi in talibus litteris reuocatoriis appositæ sit clausula decreti, vel alia verba, per quæ appareat quod princeps voluerit mutare, & tunc quicquid fuerit agitatum per primos iudices, quia tunc processus est ipso iure nullus, etiam data ignorantia, secundum D. Nic. argumento. cap. 1. & ibi. not. de concess. præben. lib. 6. Capr.

Rescriptum qui impetrauit, illi inuito eo aduersus quē impetrauerat: renuntiare volebat: Quærebatur an posset, & Did. in c. ex conuersione. de resti. spol. Bal. in l. petēdæ. C. de temp. in integ. restit. communiter concludunt eum renuntiare posse exceptis tamen quibusdam casibus quos enumerat Felin. in rub. de rescrip. videre poteris. F. Turz.

Rescripto potest impetrator renunciare inuito aduersario. Baldus in l. penul. C. vt lite pendente. & Maria. in c. fi. de crim. fal.

Fallit in 6. casib. vt per Soc. reg. 83. in addit.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 5. secundum Fely. in rub. de rescrip.

Fallit in multis casib. vt per Fran. Turz. cōcl. 33. Don. a Fin.

Rescriptum qui adeptus est illi renunciare iure poterit, tametsi is reluctetur, contra quem impetrandum est. commune interpretum dogma asserit Fran. Turza. opi. 33. vbi cum Felin. nonnullos casus meritò excipit. E. Suarez.

Quod fauore vnius introductum est nō debet in eius odiū redundare. l. quod fauore. ff. de legib. l. non tantum. §. si emancipatus. el. 1. ff. de contratab. Alex. in 5. vol. cōf. 32. vbi pulchra no. adducit ad propositum. Fel. in c. significauerunt. in 5. col. de iud. & in c. ecclesia Sanctæ Mariæ in 5. col. de const. latissimè in c. dilectus. el. 2. in 4. col. de rescrip. & in c. tuis. in 1. col. de testi. fac. quod vult Bal. in lapud hostes. in fi. C. de suis & l. vbi dicit quod priuilegium concessum non tollit ius commune quod est vtile priuilegiato. addo Paul. de Cast. vol. 2. consil. 213. & conf. 323. alias 321. Barb. not. in 2. vol. conf. 15. in 11. col. Panor. in 2. parte. conf. 89. fac. quod vult Ang. insti. quibus modis ius patr. po. sol. in fi. prin.

Facit

Com. V. l. Opin. De Magistratu, &

Facit quod vult Ias. in §. actionum. in 8. col. ibi, vlt. diligenter. instit. de actionib. & in l. si Ruffinus. ibi. 2. not. C. de testam. milit. & in l. 2. in 3. col. ibi, vnum tamen circa istud. C. de iure emphit. & in l. legata inutiliter. in 2. col. ff. de lega. 1. fac. quod vult Ludo. singul. 406. vbi dicit, qd missus in possessionem ob contuma. rei potest nihilominus cogere partē ad prosequendum in causa infra annum. I. Fichard.

Litteræ quam vim habeant, & quando sit eis adhibenda fides vel non.

CAPVT IIII.

Litteræ solæ ius non dant, neque probant. l. epist. ff. de pact. l. non epistolis. C. de prob. Bellac.

Litteræ subreptitiæ sunt ipso iure nullæ. Felyn. cap. ad audientiam. el. secundo. de rescript. nu. 22. B. Villal.

Subreptitiæ litteræ ad gratiam & beneficia non contentiosæ, ipso iure non valent, vt patet ex d. c. ad audientiam, & ibid. glo. in c. ad aures. c. constitutus. & ibid. Inno. de rescript. Compost. in c. super litteris. eod. tit. argum. cle. 1. de præbend. & ita communiter teneri vtroque dicit Bened. Capr. d. reg. 43. nu. 11. & 12.

Litteræ civiles contra arrestum decisorium solent impetrari tales, vt quia illud latum fuerit dolo aduersarij, vel quid tale fuit omisum, quod si fuisset deductum, aliter fuisset iudicatum. Rebuff. in eo loco. num. 7. & 19. contra autem arrestum interlocutorium si sit magni ponderis & præiudicij, solent etiam proponi & impetrari illæ litteræ civiles, vt ibi per Rebuff. nume. 22. sed contra arrestum prouisionale non impetrantur litteræ civiles: & si fuerint impetratæ reiciuntur: vt attestatur Rebuff. eo in loco. in glo. 6. num. 16. & Papon. in suo *recueil. des arrests*: in tit. de la force des iugementz, arrest. 7. Bonacoff.

Sola concessio litterarum inhibitoriarum nihil debet operari, nisi a tempore executionis earum, quia verba sunt cum effectu accipienda. l. 1. §. si. ff. quod quisq; iuris. Guid. Pap. cōf. 66. nu. 9. & sic inhibitiō intelligitur concessa, si exequantur illæ litteræ, tunc enim habebunt effectum, alias non. Guid. Pap. cōf. 69. nu. 19. in appellatione autem per solam præsentationem litterarum constat qd pars vult vt illis litteris impetratis Deci. cōf. 295. nu. 5.

Litteris officialium creditur in his in quibus ipsi habent disponere, in aliis non. Alex. in 2. vol. cōf. 206. vol. 2. Paul. de Cast. in 1. vol. cōf. 390. repetito in 2. vol. cōf. 206. Faciunt not. per eundem Paul. cōf. 290. alias 288. in fin. 4. col. adde Pan. in 2. par. cōf. 53. Et circa impedimentum sibi occurrēs statueret assertioni officialis. Alexan. in 4. vol. cōf. 34. Deci. in c. quæ in ecclesiarum. in 12. col. de cōf. Phil. in c. cum plures. in 2. col. de off. deleg. in 6. Et qd litteris officialis partim non credatur. vide Alex. in 2. vol. cōf. 37. in 5. col. An autem litteræ inferioris à principe habeant vim legis. vide Alex. in 3. vol. cōf. 98. & in materia vide Barb. in 2. vol. cōf. 21. in 1. col. & cōf. 26. col. vlt. Ias. in l. 1. in 1. & 2. col. de cōf. princ. Soci. in 2. part. cōf. 231. in 8. col. Fel. in c. 1. in 7. col. de re indic. & in rub. extra de rescript. Viuius.

Litteræ episcoporum vel aliorum ordinariorum etiam sigillo authentico munitæ, vel testibus, qui se non subscripserunt, non probant. capitu. post sessionem. de probat. Don. a Fina.

Fallit in 12. casib. secundum Fel. in d. c. nu. 11. Idem.

Probatio in genere facta, non probat. l. neque natales. ff. de prob. fallit in 14. casib. secundum Fel. in d. c. nu. 61. Idem.

Litteris testimonialibus etiam episcopi aliquid attestantis de iure non est adhibenda fides, nisi in ijs quæ sunt leuissimæ, aut leuis præiudicij, ita communiter voluerunt docto. c. post cessionem. de prob. refert & sequitur Abb. cōf. 53. attingo dicta dubia. in si. lib. 2. F. Turz. Vide Bal. in l. pacta nouissima. C. de pact. & in l. si qua per calumniam. C. de episco. & clerici. can. max. Pan. & Fel. in c. post cessionem. extra de prob. Et ad istud quod litteræ sigillatæ patentes probent, vide Alex. in 5. vol. cōf. 93. & Ias. remissuè in d. repe. l. admonendi. de iureiur. Aduerte tamen, quia Fel. in d. c. post cessionem. hoc intelligit procedere, si testes se subscribant litteris: alias tales litteræ non probant, nisi ita esset de consuet. vide ibi per eum. & Soc. in 2. par. cōf. 258. in 3. col. Phil. in c. vt circa. in 3. col. de elect. in 6. Bellac.

Litteræ missiæ si retineantur probant Alex. in 1. vol. cōf. 78. Fel. amplex. in c. 2. in 6. col. de si. instr. in c. cum M. Ferrarien.

in 15. col. de cōf. Barb. in 2. vol. cōf. 114. in 4. col. Ias. in l. emptor. §. Lucius. col. 2. ff. de pact. & in d. repet. col. 71. & 72. adde Bal. quem nemo al. in 4. par. cōf. 245. Mathes. not. 22. Ange. §. pe. instit. quod cum eo. Limitat Fel. in proce. decret. col. 5. dūmodo testes qui viderunt litteras legi, & retineri, habuerint prius earum copiam alleg. Mathes. not. 28. in fin. Vide etiam Barb. vol. 4. cōf. 75. col. 6. vbi ponit quid in practica articulandum sit. Bellac.

Si scribo ad te litteram missuam, in qua confiteor me debitorem tuum de mille: si moriar antequam littera ad te peruenierit, non præiudicabit hæredi meo. Cōf. singul. in ver. cōf. fe. vers. si scribo: alias autem probat. Bar. lex sententia. in si. ff. de testa. tut. Bal. in l. contractus. C. de fid. instr. vers. quæro circa istam secundam. Vez.

Litteræ mercatorum fidem faciunt pro vtraque parte, si ille cui scribuntur illas acceptauit, secundum Bald. per illum tex. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. alleg. l. filiusfam. ff. ad Maced.

Litteræ commendatoriæ non obligant scribentem. tex. & ibi Bar. & Bal. in l. fin. C. quod cum eo. Bar. & Alex. in addi. in l. Lucius Titius. ff. de fideiuss. Ias. in repe. l. admonendi. in 73. col. ff. de iur. iur. vide Pan. in c. fraternitati. de cler. non resid. Angel. Aret. inst. de mand. in princ. Vezinus.

Rasura non vitiat litteras, quæ redditæ sunt clausæ, secundum communem opi. Socin. in c. ex conscientia. nu. 10. de crimine falsi. Bonac.

Litteras ad eum scribēs, quorum colloquium interdictum est, nullo se crimine obstringit, ac nullas prorsus penas luet. commune inquit Ale. l. 1. in prin. nu. 22. ff. de verb. oblig. & qui eum laudat. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 82. stat. 1. vers. quæro si statutum. E. Suarez.

Litteræ, quibus rem aliquam mitti, vel solui scriptum est, nisi & expressim rem illam vel pecuniā litterarum latori tradidit præcipiatur, non efficient, quo minus pristina obligatio suo in statu non restet, si res litterarum latori tradita atque amissa, vel intercepta fuerit, vt commune pono ex Bar. Pau. ac Sali. in l. si mei causa. commod. Bald. Sali. & aliis in l. si is cui. C. de furt. E. Suarez.

Quæro utrū epistola probet? Resp. Si recognita fuerit per ipsum scribentem, expeditum est eam plenè probare, per tex. l. Publica. ff. de pos. & tenet Pan. & omnes. d. c. 2. de fid. instr. Sed dubium est, si fuerit per eum, contra quem producit, negata. Et quidem frequentiori consensu in eam itum est sententiam, quod & tunc epistola, facta diligenter litterarum comparatione, plenam faciat fidem, iuxta l. comparationes. C. de fid. instr. Ita tenet Bar. d. l. admonendi. nu. 3. l. nuda ratio. ff. de dona. Hanc sententiam dicit esse communem. Fel. in d. c. 2. nu. 17. Dec. nu. 16. Ripa d. l. admonendi. nu. 132. Curt. iun. num. 41. Alex. nu. 38. asserēs veriore. ff. de iureiur. & Alex. cōf. 58. nu. 1. & cōf. 114. libr. 7. Licet contrarium teneant. Abb. d. c. 2. nu. 8. Ias. d. l. admonendi. nu. 139. Cur. iun. nu. 41. Alexan. cōf. 76. nu. 8. lib. 3. Mich. Grassus.

Epistolam recipiens, omnia in ea contenta approbare præsumitur. Ampliatur & limitatur in multis casibus, vt per Ant. Gabriel. in tit. de præsum. cōcl. 2. Don. a Fina.

Epistola, seu apoca priuata, non facit probationem. l. instrumenta, & l. exemplo. C. de probat. Cano. in c. 2. de fide instrum. fallit in 10. casib. quos not. Ias. in l. admonendi. ff. de iureiur. Don. a Fina.

Epistola habens sigillum authenticum plane probat. Bart. in l. nuda ratio. ff. de donat. Fallit vt per Roma. in d. l. nuda. & Ias. in l. admonendi. in repe. ff. de iureiur. col. 61. Idem.

In litteris missiuis, litteræ comparatio quam probationem inducat.

CAPVT V.

Comparatio litteræ semiplenam probationem inducit secundum communem per Burfat. cōf. 123. num. 21. lib. 1. post Rol. cōf. 26. num. 12. libr. 1. Quæ comparatio litterarum in missiuis vel epistola plenè probat in præiudicium scribentis, secundum communem per eundem Burf. cōf. 39. num. 25. vbi plura not. ad practiam recognitionis litterarum. B. Villal.

Comparatio litterarum vna cum littera ad quam fit comparatio, facit semiplenam probationem, secundum glo. in l. admonendi. ff. de iureiur. & in lin. bonæ fidei. C. eo. tit. quam celebrant, & sequitur Bertran. cōf. 152. ex processu causæ agitata. nu. 12. vol. 6. & Moder. in d. l. admonendi.

Vbi aucter fatetur se vidisse praticari iudicem ex æquitate. l. vbiq; ff. de interroga. actio. compellere debitorem ad respondendum, num illa scriptura sit manu sua, ac etiam scribere propria manu, vt ex ea fiat comparatio, & hoc idem sentit Ang. in §. si quis igitur. auth. de fide instr. Ceterum gl. in l. 3. §. 1. in ver. speciem. ff. de test. inclinavit in contrariam partem, videlicet, dictam comparationem facere plenam probationem, & ita affirmat se vidisse communiter seruari. Albe. in l. comparationes. C. de fide instr.

Hocq; de plano procederet, si talis esset comparatio, quæ ostenderet scripturam simul cum scriptura, ad quam fit comparatio per omnia similem, hoc itaq; casu plenam probationem faceret. d. §. si quis igitur, vbi probatur a contrario sensu, & ita firmat Vrsillus cum alijs multis signatis per eum in addit. Afflict. in decis. 181. nu. 11. & in isto casu incorrecta remanebit. d. l. comparationes. vt per Bal. & Saly. in auth. sed nouo iure, & in d. l. bonæ fidei.

Sed aduerte, q. comparatio ipsa litterarum ad hoc, vt plenā fidem faciat, duo necessario interuenire concurrere debent. Primo, q. scriptura priuata ex qua comparatio fieret, deberet utiq; habere subscriptionem trium testium. Et secundo q. ad ipsam comparationem litterarum deueniri non posset, nisi in subsidium. Et sic petens mentionatam comparationem fieri, teneretur iurare se non habere aliam probationem, & q. nihil fraudis egit contra comparationem faciendam, vt consuluit in notabili casu in patria mea. Corn. & prædicaui istam esse communem traditionem, & concordantiam. conf. 169. num. 15. cum alijs seq. vol. 1. & sequitur Afflict. in d. decis. 181. & Vrsillus ibi in addit. cum alijs congestis per eum. nu. 1. & Areti. conf. 64. diligenter & mature discussis. col. 4. vers. vel si dicamus, vbi profert hæc verba, quod in scriptura ex qua fit comparatio, requiritur subscriptio testium, non autem in scriptura ad quam.

Qui quidem testes iurati deponere debent se interfuisse, & vidisse debitorem sua manu scribere ipsam apocham, & tunc habebitur plena probatio per illam scripturam recognitam, Bart. & ceteros omnes legistas in d. l. comparationes, & in d. authen. & si contractus. C. de fide instr. & in l. nuda ratio. ff. de donatio.

Et licet Bar. in d. l. admonendi. asserat quod comparatio litterarum sola faciat plenam probationem, & fidem sine testibus subscriptis. Tamen contra Bar. & eius opinionem tenuerunt Io. de Imo. in d. c. 2. Saly. Alex. col. 22. & Ias. nu. 89. in d. l. admonendi. ff. de iureiur. Afflict. decis. 181. col. 2. & Paris. conf. 19. nu. 42. vol. 3. vbi meminit contra Bar. esse communem opinionem, & tradit inibi. nu. 36. cū duobus alijs seq. intellectum ad Barto. sententiam, vt locum obtineat, quando extrema in comparatione requisita concurrerent, videlicet, quando in scripturā ad quam fit cōparatio, adsunt testes subscripti, vel inscripti, qui recognouerunt illam fuisse manu illius, qui eā negauit: quia viderunt eum scribere.

Sed aduerte q. vbiq; scriptura priuata haberet subscriptionem testium, & partium, vel saltem debitoris, & testes omnes subscriptiones suas recognoscerent, tunc quippē scriptura illa faceret plenam fidem absq; alia comparatione litterarum, secundum Ant. de But. in c. 2. de fide instr. col. 2. & seq. Bar. in d. l. nuda ratio. & in d. auth. & si contractus, & Rom. in d. l. admonendi.

Ceterum quando scriptura ipsa priuata, foret scripta manu tertij, ad hoc vt ea probaret, faceretque fidem, oporteret, quod esset subscripta tribus testibus, qui fuerint presentes quando scripta extiterit, & quod testes ipsi recognoscerent eorum subscriptiones per eorum depositiones, & quod esset subscripta manibus partium, vel saltem debitoris, & quod denique coadiuaretur comparatione litterarum, aliter non probaret, vt firmant Canonistæ omnes in d. c. 2. de fide instrum. Legistæ in d. auth. & si contractus. C. de fide instr. Bar. in d. l. nuda ratio. & in d. l. admonendi. vbi communiter alij omnes, & præsertim Ripa ibi, qui ad lucem adducit istā esse communem opinionem. Bald. in auth. sed nouo. C. si cert. pet. Marfil. in repet. rub. num. 267. C. de probat. Inno. in c. 1. de fid. instrum. nu. 3.

Vbi concludit, q. scriptura priuata non habeat auctoritatem, nisi hoc confiteatur aduersarius, vel nisi per collationem alterius scripturæ, subscriptionisq; eiusdem aduersarij, & testium qui subscriperunt, probetur.

Et Pau. de Castr. in d. l. admonendi affirmat, quod scriptura priuata. quando scriberetur a tertio nunquam probaret, & Abb. in d. cap. 2. de fide instrum. num. 4. exprimit istam esse communem opinionem, & Alexan. conf. 80. viso processu causæ. num. 5. vol. 4. vbi in medium referauit eandem sen-

tentiam magis rationabilem fore, quod scriptura ipsa priuata non valeat absque vtriusque partis subscriptione, etiam si probata foret concludenter per testes subscriptos, vel descriptos.

Et hoc idem concedunt Io. de Imo. & Fely. nu. 5. in præmemorato c. 2. de fid. instr. vbi concludunt, q. scriptura priuata scripta a tertia persona, Partibus in eadem non subscribentibus, non probat modo aliquo, etiam q. testes in ipsamet scriptura scripti apparent.

Sed cum hoc non sufficiat, requiritur etiam secundū Alex. in loco præcitato, comparatio litterarum. Et sic vnū ex ipsis requisitis non sufficeret, verum ambo requiruntur, videlicet, subscriptio testium, & comparatio litterarum, vt concedunt omnes Canonistæ in d. c. 2. vbi Abb. num. 4. fatetur istam esse communem opinionem.

Vnde primò aduerte in practica ne erres, q. in ipsa comparatione litterarum faciendā, requiritur citatio partis, alias nulla esset comparatio. c. 2. de test. vbi casus.

Secundo eadem apodissa necessariò vt probet, debet continere etiam diem, consulem, & locum, vt efficax testimoniū est Bal. in l. scripturas. col. 11. vers. an ista scriptura. C. qui potio. in pigno. habean. & Alex. post Bar. in l. prator. in prin. ff. de eden. in 1. const. Digestorum.

Et sic vbiq; scriptura ipsa priuata careret loco in quo extitisset scripta, nulla & penitus inualida quippe redderetur, & ista est communis opinio, vt planè deducit Ioan. Bapt. Ferret. conf. 333. dico sententiam. num. 8. volum. 2. vbi etiam dicit istam nullitatis obiectionem, militare similiter, si illa scriptura probata, recognitaque foret per testes in ea subscriptos.

Tertio apocha promemorata necessario causam continere debet, qua partes adductæ fuerint ad celebrandum huiusmodi apocham, sed si nullam causam contineret expressam, utiq; nihil probaret, secundum Oldra. Dyn. Bart. & alios omnes vnanimiter, & concorditer in l. nuda ratio. in princ. ff. de doli exceptio.

Vbi vtiliter concludit, q. non inducit donationem scripturā sine causa, & hanc eandem opinionem, q. scriptura priuata tanquam defectiua, nullamq; causam continens, habetur pro non facta, firmanunt Bal. in rub. C. de fide instr. col. 12. Roma. conf. 373. Io. de Imo. & Fel. nu. 31. in d. c. 2. de fid. instr. Alex. in d. conf. 80. sub nu. 5. vol. 4. & Ias. in d. l. admonendi. nu. 115. vers. limita istum primum casum.

Imò aduerte, quod ista causa necessario deberet esse apta, potens, & coherens, teste Alexan. conf. 182. lectis, & ponderatis verbis dictæ scripturæ, sub num. 5. volum. 2. vbi hoc accuratissimè amplificat procedere, etiam vbiq; in ipsa scriptura forent expressæ rationes, nam rationes istæ nil releuarent, nisi in illa scriptura esset causa expressa, & rationem efficacissimam hanc assignat inibi, siquidem paria sunt causam non esse expressam, vel expressam fore, & non quidē aperte, certitudinarie, & intelligibiliter. Necnon exigit ipsa scriptura priuata scripta per tertiam personam, vt ea lecta, & publicata sit partibus præsentibus & acceptantibus, aliter non probat modo aliquo. Bal. in l. ex ea. ff. de testa. & no. in l. fidei commissæ. §. 1. ff. de leg. 2.

Imo neque probat eadem scriptura, etiam quod in ea scriptor ipsius apponeret illam scriptam extitisse pro cautela ambarum partium, seu alia similia verba exprimeret: sed tenetur apponere in scriptura prædicta verba importantia consensum.

Nam consensus importatur solummodo per verbum consentio, & non aliter, nec alio modo. Bald. in l. si. necessitate. colum. 7. vers. item dico quod sufficit. C. de bon. quæ libet. Nam consensus est substantia contractus. l. 3. ff. de contrahen. emptio.

Et consequenter consensus adhiberi debet, nedum specialiter, sed nominatim, vt puta plus est consentire in indiuiduo, quam specialiter. Corn. conf. 237. viso. vol. 4.

Et sic consensus dici potest expressè præstitus, quando exprimitur verbis, puta si dicat quis, ita consentio, secundum Bar. in l. 1. ff. de vulg. & pupil. & Ang. in §. si verò expressum in auth. de hæred. & falcid.

Et hoc quod in casibus, in quibus sola litterarum comparatio sufficiat, & plenè probet: procederet quippē, quando ageretur ciuilitè, secus si criminaliter, puta in crimine falsi, quia ad probandum falsitatem sola litterarum comparatio non sufficeret, secundum Dec. conf. 615. col. 1. & Ripam in d. l. admonendi. colum. 20. Purpuratus verò inibi. colum. 30. voluit fieri posse indicium ad torturam, secundum personarum qualitatem.

Et

Com. V.I. Opin. De Magistratu, &

Et vtrum ista comparatio sit sufficiens indicium ad torturam, vide Bart. declarantem, & resoluentem in l. fi. de quæstio. & gl. Bar. & Doct. in l. fi. C. famil. erciscun.

Interpretantur prædicta similiter, q̄ in omnibus scripturis priuatis, excepta apocha, sola, & simplex litterarum comparatio plenè probat, vt habetur in d. l. comparationes. Bar. in l. fi. contractus. col. 2. C. de fide instr. vbi ait, q̄ l. comparationes. volens ex comparatione induci plenam fidem solummodo est correctæ in apocha, non autem in alijs priuatis scripturis, quem sequitur Alex. consil. 58. & consil. 114. col. 1. vol. 7. & Soc. consil. 4. col. 1. lib. 3.

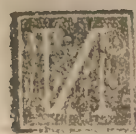
Vbi etiam voluit, quod etiam in epistola sufficiat sola litterarum comparatio, quod ad plenam fidem, & ratio est, quare d. l. fuit correctæ in apocha, quia datur à debitore creditori, & ob id si sola comparatio sufficeret, de facili reperirentur qui litteras alienas æmularentur, aut contrafacere. Et quatenus diximus. Socin. in d. consil. 8. firmare d. l. comparationes. non esse correctam in epistola, alijsque priuatis scripturis, dicendum etiam sequi in epistola Alex. d. consil. 58. in prin. & 114. colum. 1. Dec. in 2. colum. 5. de fide instrum. & consil. 219. in fi. Purpura. in d. admonendi. col. 35. & Curt. iun. consil. 118. col. pen. & consil. 162. & col. pen. Et de materia huius opinionis scripsimus infra in opinio. 833. testes in scriptura priuata. Viuius opin. 113.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide de hac materia fusc Rebuff. tract. de litteris impetratorijs. Petr. Guenois. libro 1. collatio. Ordon. regiarum. titu. 9. des reques. & placet. presentet. au Roy.

Clausula derogatoria quis vti possit; & quid ipsa, atque etiam clausula ex certa scientia, & appellatione remota, & si sine liberis decedat, & prouisio quod quotiens, & eatenus quatenus, &c. operentur & valeant.

CAPVT VI.

Vilius inferior potest vti clausula derogatoria, puta non obstante aliqua lege in contrarium faciente. Fallit in 2. casibus secundum Crot. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. numero 4. vers. infertur tertio. Don. a Fina.

Clausulam non obstantibus legibus nullus inferior à Papa potest apponere. communis est opinio, vt per Ioan. Bolog. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. vbi limitat in v. casib. nu. 51. & seq. Don. a Fina.

Inferior à Papa aut imperatore de iure vti non potest clausula, non obstante lege vel iure in contrarium faciente, nec illa, quod procedatur sine figura indicij, secundum gloss. not. circa medium glo. magnæ, & ibi docto. in l. 2. C. quæ sit long. consue. nam & legatus de latere non rescribit cum clausula, sine figura indicij. glo. in verbo, figura. in cap. fina. de hæret. in 6. & hanc conclusionem etiam tenet Ange. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. Bald. in l. rescripta. C. de precib. imper. offer. Bal. decis. 381.

Clausula, non obstante aliquo, non tollit determinationem legis antiquæ. gl. in auth. de hæred. ab intest. venientib. in prin. Bat. in l. sciendum. in prin. ff. qui satis. cog. facit tex. in l. pudor. ff. de adult.

Fallit in 3. casib. vt per Fely. in c. nonnulli col. 23. de rescrip. Don. a Fina.

Clausula non obstante, in rescripto Principis operatur quod tale rescriptum valeat, etiam contra ius, etiam si auferatur ius tertio. Cur. iun. consil. 157. nume. 23. communem dicit. B. Villal. & E. Suarez. & Vez.

Clausula non obstante in principis diplomate addita, efficit, vt diplomate contenta contra ius commune valeant, atq; etiam ius alicui auferant. commune testatur Curt. iun. consil. 157. num. 23.

Colaclusula, non obstante, &c. nihil operatur quando plura obstant, sed debet vnicuique in specie derogari. Quia si extent plura obstantia, non sufficeret clausula generalis, non obstante, &c. sed opus est quod de singulis defectibus faciat mentionem. Bal. in l. 1. nu. 22. ver. vnum etiam scias. C. de fur. Alex. de Imo. in consil. 90. nu. 20. in fi. vers. accedit. & in consil. 196. nu. 10. vers. ad idem optime facit. in 2. lib. 2. consil. Fely. in c. nonnulli. nu. 21. vers. quinta conclusio. extra, de rescrip. Ias. in l. fi.

nu. 6. C. si contra ius vel vtil. publ. Et hanc communem conclusionem. Doct. esse inquit Io. Neuizan. in consil. 12. nu. 171. vers. resultat illa communis conclusio. inter consil. feudalia. Alb. Bruni. Kirchouius.

Clausula non obstante. cap. naturales. si de feud. fuer. controuer. appositæ in legitimatione, operatur vt in præiudicium domini legitimitas subsistat: secundum communem per Burf. consil. 10. nu. 3. lib. 1.

Clausula ex certa scientia, in rescripto Papæ, vel principis, habet vim clausulæ, non obstante aliquo iure in contrarium faciente, secundum Bald. in l. fi. C. sen. rescin. non poss. cano. in c. cum inter. ext. de excep. do. Fely. in c. nonnulli. ext. de rescrip. vbi plenè loquitur, facit. l. idem. Vlpianus. ff. de excu. tut. & ibi per legistas, & sequitur do. Nicellus in l. quæsitum. ff. quia ap. non lic. Balb. decis. 172.

Clausula ex certa principis scientia non expressim posita, fat est si tacite comprehendatur, vt commune testatur Feli. in c. si quoniam. de sent. excom. Don. a Fina. & E. Suarez.

Clausula ex certa scientia operatur, quod error allegari non potest. Bal. in l. 2. q. 7. in fi. C. de resc. vend. fallit in 2. casibus. quos not. Dec. in l. in totum. ff. de reg. iur. & ista clausula multum operatur in 25. casib. & nihil operatur in 18. quos not. Por. lib. 1. suarum concl. reg. 1. Don. a Fina.

Clausula, ex certa scientia, & non per errorem, quæ solet apponi in instrumentis, inducit præsumptionem scientiæ, non erroris. Bart. Bal. do. Alex. Ang. & Sandil. in l. sed & si quis. si tē quæritur. ff. si quis cau. sed probando rem aliter se habere aut habuisse, probatur error, secundum Bal. ibi. Et vbi est enormis læsio, præsumitur error. l. quisquis. cum glo. & Bart. C. de rescin. vend. Bal. decis. 348.

Clausula, appellatione remota, simpliciter appositæ in rescripto, vel delegatione, inferioris à Papa, vel Imperatore, de iure ciuili & canonico non operatur remotionem appellationis, nisi in interlocutoria, & tunc quando appellatio esset frivola, alias non, secundum Bar. in l. 1. §. interdum. ff. a quib. appel. non lie. Host. in summa. eo. tit. de appe. in tit. de off. deleg. §. q̄ si eius officium. ad fi. & vers. sed quæ est ratio. Spec. in titu. de appel. §. in quibus. ad finem. vers. ego dico. Butrig. in cap. pastoralis. extra eo. gl. Bar. & Salic. in l. fi. C. de sent. & interlo. om. iudi. Imo. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. facit glo. in c. si de heret. in 6. Balb. decis. 463.

Quæro, Vtrum clausula appellatione remota, quæ in delegationibus solet adscribi, obtineat saltem quo ad litigantes, actorem scilicet & reum, an verò etiam quod ad tertium? Resp. Receptor & communior est sententia appellationem permitti tertio, non obstante dicta clausula, ita tenent Abb. Bald. Feli. & Deci. in cap. super eod. ext. de offic. deleg. Fran. in cap. pastoralis. quæst. 7. de appel. Bar. l. 1. §. interdum. ff. a quib. appel. non liceat. nu. 4. Bald. l. cum filius. ff. de milit. test. Fel. cap. veniens. nu. 5. de testib. cap. qualiter. 1. num. 13. de accusat. Ias. l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. Cors. in sing. verb. clausula. Et hanc dicit esse communem opinionem. Cur. iun. consil. 179. nu. 6. Vant. de nullit. tit. quis possit dicere de nullitate. nu. 15. Mich. Grass.

Per primum actum habentem clausulam derogatoriā tollitur sequens. communis est opinio in l. pacta nouissima. C. de pact. vbi Cur. iun. limitat. nu. 13. Don. a Fina.

Clausula derogatoria appositæ in primo testamento, si non derogatur expresse, nec reuocatur in secundo: primum non tollitur per 2. iuxta communem. per Burfat. consil. 47. nume. 1. libro 1. Quæ clausula derogatoria appositæ in primo testamento nihil facit, quando apparet in secundo testatorem voluisse mutare illud, licet in eo reuocatio dictæ clausulæ non fiat, secundum communem per eundem Burfat. d. consil. nu. 20. post Clar. §. testamentum. quæst. 99. vers. ceterum hæc conclus. cui adde, quod arbitrariū est iudici causas cognoscere, & admittere, quibus mutatio prioris voluntatis præsumi possit, quam mentem testantis etiam duobus testibus probari posse volunt Docto. alleg. per Burfat. d. consil. 47. post nume. 20. dummodo de pœnitentia clausulæ derogatoriæ per testatorem declarata, & quod velit secundum tenere deponant. Bellacomb.

Clausula derogatoria ad alias sequentes ultimas voluntates posita in testamento, videlicet si testator dicat, q̄ si contigerit eum facere aliud testamentum, non vult valere: operatur vt tale testamentum per secundum non tollatur. l. si quis in prin. test. vbi Bar. ff. de leg. 1. fallit in 11. casib. quos not. Ias. in l. sancimus. nu. 7. C. de testam. Don. a Fina.

Clausula simpliciter derogatoria voluntatis sequentis operatur sequentem dispositionem ab illa clausula regulari, & per consequens sequens dispositio dicatur sine voluntate, & ira

ita q̄ non sit attendenda ampliatur in vno casu, & limitatur in 5. a Marian. Socin. iun. in l. si quis in princip. testamen. ff. de leg. 2. nu. 24. Don. a Fina.

Clausula, si sine liberis moriatur, subintelligitur in substitutione fideicommissaria facta filio simpliciter. l. cum auus. ff. de condi. & demon. si autem cum filijs institutis sit in simul extraneus institutus vnà cū filijs ipsis, & insimul fuerint grauati, nō subintelligitur ea clausula: nam cum in persona extranei non subintelligatur, nec etiā in persona filij. l. iam hoc iure. ff. de vulg. Soc. conf. 94. nu. 10. in 4. vol. Erasim. Muscul.

Clausula si decedat sine liberis, subintelligitur quidem in filio grauato sub conditione mortis: secus si sub alia conditione quā sub eōditione mortis grauatus esset, q̄a re non subintelligeretur illa clausula, si sine liberis decedat: & in illis casibus in quibus filius esset grauatus restituere sub alia cōditione, quā sub mortis conditione, ea cōditio prius esset verificanda antequā fideicommissum ad hāredes hēredis transmitti posset, & fauor filiorum qui suscepti erunt, nihil operaretur. Salic. in l. cum acutissimi. C. de fideic. Ias. in l. cum secundum. C. de fideic. Chass. conf. 67. nu. 17. Bellac.

Clausula, si sine liberis, quomodo intelligatur, declarat Zas. in tract. subst. fol. 660. & incipit, conditio, si sine liberis.

Fallit in multis casib. vt per Ripam in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. Don. a Fina.

Clausula apposita in sentētia, prouiso q̄ quoties per libros rationum de aliquibus solutionib. cōstituerit, quid importet & operetur? Dic, q̄ importat conditionem resolutionem sententiae, quoties postea constaret per libros rationum vel aliās de aliquibus solutionibus, secundum Bertr. conf. 335. lib. 2. 1. par. nu. 14. & sic licet sentētia prima facie videatur pura: propter tamen sequentem reservationem, efficitur conditionalis. glo. in litem Labeo. ver. sed si purē. ff. famil. ercisc. Bertr. d. conf. vsq; ad nu. 17. pro quo vide quā scribit Dec. in l. plerunque. cir. si. de reg. iur. Ias. in l. qui Romē. §. Augerius. nu. 9. ff. de verb. oblig. & fac. quā not. Bar. in l. Iulianus. nu. 39. ff. de cond. indeb. Quid de dictione nisi, posita in sententia, quid importet? puta si iudex dixerit, pono te in banno, nisi solueris 10. intra mensem? & dic, vt per Ias. in l. si eum. §. qui iniuriarum. nu. 27. & seq. ff. si quis caut. Bellac.

De nihilo seruit clausula, quā pleriq; iudices in fine sententiarum criminalium, apponunt, videlicet, Et eatenus, quatenus dictae sententiae & condemnationes, seu absolutiones essent ultra, vel prater formam statutorum, illas cassamus & annullamus, ac reducimus ad formam ipsorum statutorum, secundum Bart. in l. moris. in §. istae ferē. aliās in l. aut damna. in §. si. ff. de pen. in l. iudex. ff. de re iudic. Bald. in l. non dubium. in 9. col. C. de legib. Ang. in l. non quemadmodum. ff. de iudic. Iac. Butrig. in l. terminato. C. de fructib. & lit. expēs. & Iac. de Beluis. in l. si pacto, quo pēnam. C. de pact. vt refert Barto. vbi supra. Balb. decis. 495.

Clausulae motu proprio, si pars vti voluerit, inobedientes compescendo, sine prauidicio venientium ab intestato, sub pactis & conditionibus infrascriptis, constituti, rato manente pacto, quod tenores, &c. Non aliter nec alio modo, Omni meliori modo, habita licentia, si qua mihi iusta causa, impertinentes & insolite, quos operentur effectus.

CAPVT VII.

Clausula motu proprio suos operatur effectus, licet in rescripto fiat mentio de supplicatione partis secundum Bal. in c. nisi, extra de offi. lega. do. Constan. in tract. de legis potentia. in 3. parte principali in 10. col. & est de mente Gemi. in c. si motu proprio. de prae. in 6. Quia motus proprius potest supplicationem praenire, & princeps moueri reiectis supplicatis secundum eū. Balb. decis. 121.

Clausula siue conditio, si pars vti voluerit, semper in omni rescripto habendum esse clausulam annullatiuam, intellige, secundum communem, per Bursat. conf. 74. nn. 57. lib. 1. vbi q̄ in rescripto clausulam annullatiuam habente semper subintelligitur conditio, si pars ad cuius fauorem est apposita, vtatur, vel ei non renuntiet, sequitur Gabriel com. opi. lib. 6. titu. de clausul. concl. 3. nu. 25. & seq. Bonacoff.

Clausula, inobedientes cōpescendo, apposita in rescripto, intelligitur de inobedientibus de facto, non de iure seu iure permittente, secundum glo. in verbo, contradictores in c. pro

illorum. extr. de prae. Inno. in c. sanē. extra de offi. deleg. communiter doc. in l. 1. ff. si quis ius dic. non obtem. Balb. decis. 396.

Clausula quaelibet quā potest Principem retardare ad concedendum, requiritur q̄ exprimatur in dispensatione. Cuth. iun. in consil. 83. communem dicit. B. Villal. & E. Suarez & Vezinus.

Clausula, sine prauidicio venientium ab intestato operatur vt venientes ab intestato succedant, si pater non testetur: ex testamento autem possunt excludi. secundum Alex. conf. 51. vol. 2. al. Paul. de Castr. conf. 22. incipiente videndum est primo, quod mihi est in 2. vol. conf. 24.

Fortius secundum eum vult idem Paul. conf. 223. incip. dicendum est dictam hāred. alias 225. q̄ illa clausula debet intelligi solum de legitimis hāredibus descendētib. a patre legitimari faciente. & ad istud al. etiam Petr. de Anch. conf. 54. incip. pro fratribus. qđ mihi est 153. adde eundē Alex. in 5. vol. cōf. 187. in 3. col. ibi 7. proba. & Pau. de Cast. in 2. vol. cōf. 222. in fin. & in consil. 225. Ana. in consil. 29. in 4. dubio. latē Soci. in 2. par. conf. 212. & in consil. 246. in pen. col. Cur. in consil. 18. in 8. col. & latius in consil. 19. in pen. & vlt. col. & in consil. 73. in 8. & 9. col. Fel. in c. cum olim. in 11. col. de re iud. Alex. in 5. vol. conf. 188. dicit etiam Alex. in d. conf. 187. in 3. col. ibi 6. proba. q̄ illa clausula potest trahi ad multos sensus. vnus est vt intelligatur de prauidicio venientium ab intestato, quibus ius succedendi in bonis personae defunctae esset quaesitum, tēpore quo fiebat legitimatio. al. Angel. in consil. 299. incip. Dominus Papa. quod mihi est 264. item secundum Alex. vbi supra, posset intelligi de iure, quod posset deferri in successione quā deferretur post legitimationem, ex causa tamen de preterito. vt si tales venientes ab intestato, essent vocati per fideic. cuius dies nondum cesserat tempore quo fiebat legitimatio. vide ibi latius per eum. Vide etiam amplē Corneum in 1. vol. conf. 3. & in 2. vol. conf. 93. & Bened. conf. 157. Crotum in §. & quid si tantum. in 47. col. l. Gallus. ff. de liber. & posthu.

Dispositio §. ex imperfecto, locum non habet in filio naturali. Est communis opin. secund. Dec. in consil. 610. viso themate, nec etiam in legitimato, secundum eius opinionem ibidē: sed communis est in contrarium in l. Gallus. §. & quid si tantum. vbi Ias. Crot. & Mod. Hisp. de libe. & posth. M. Cherian.

Clausula illa posita in aliquo instrumēto, sub pactis & conditionibus infrascriptis, non reddit contraetum conditionalem, sed bene modalem, & illa dictio, sub conditionibus, significat modos, & non conditiones. Cor. conf. 102. in 2. vol. num. 18. Vezin.

Clausula constituti omnino liberat venditorem a venditione, vt commune asserit Ias. in l. ab emptione. num. 13. ff. de pact. contrariam tamen sententiam, imō q̄ adhuc seu ad possessionem seu detentionem re ipsa tradendam, si venditor obligatus, dicunt receptam multi apud Tiraq. de constit. 1. part. nu. 10. & hanc probo. E. Suarez. & D. a Fina.

Clausula constituti ob incertitudinem nullarum erit viriū. communiter ait Cur. iun. conf. 120. num. 5. Villal. & Vezin. & E. Suarez.

Clausula rato manente pacto ponitur in odiū cōtrauenientiu. Fel. in c. intelleximus. de iudi. communem dicit. B. Villal.

Clausula, q̄ tenores, & formae, quorum omnium, & aliorum habeantur pro expressis, etiam si expressa mentio de eis faciēda esset, & cetera, operatur perinde, ac si de verbo ad verbum omnia in indiuiduo expressa fuissent, & tollit clausulam derogatoriam ad futura, secundum Anto. de Butr. conf. 2. Fel. yn. in cap. nonnulli. col. 7. de rescrip. Cassado. decis. 28. super regulis. Dec. conf. 341. num. 1. Craue. conf. 126. nu. 7. & Paris. conf. 1. nu. 84. vol. 4. & ista est magis communis opinio, vt constat ex relatis per glo. concor. in tract. de forma mand. apost. in verb. pro expressis, & cetera. & per Couar. latissime in epit. de testamentis super rub. par. 2. nu. 20. fol. par. 222. & sequen. Viuius opin. 95.

Clausula geminata, & non aliter, nec alio modo, in alienatione rei obnoxia praferuat a caducitate, licet sequatur traditio, secundum cōem per Bursat. conf. 26. nu. 3. lib. 1. post Clarū. §. emphyteusis. q. 12. vers. item quāro. P. Fich.

Clausula omni meliori modo, &c. & hoc suū vltimum testamentum valere vult, &c. apposita in testamento, operatur derogationem specialem ad primum testamentum, secundum communem per Bursat. conf. 47. nu. 21. 23. & eo magis addita copula, & omni meliori modo, &c. B. Villal.

Clausula, habita licentia, & non aliter, ponitur ad euitandam caducitatem, secundum communem per Bursat. conf. 40. nu. 45. lib. 1. Bonac.

Clausula generalis, si qua mihi iusta causa, competit ex Com. opi. Tom. j. V capite

Com.V.l.Opin.De Magistratu, &

capite ignorantia aduersus præscriptionem longissimi temporis, secundum magis communem per Burf. conf. 26. nu. 34. lib. 1. Bonacosi.

Quæro, An clausula, nego narrata, prout narratur esse vendita, operetur, ut respondens non incurrat penam. l. si. ff. de rei vendic. Respon. quod sic, quia per prædicta verba non videtur aliud negare, nisi substantiam debiti, & principalem petitionem, non autem qualitates, seu alias circumstantias libelli, nec in illa vniuersali & generali negatione debet intelligi negatum id, quod penam inducit, & quis verisimiliter in specie non fuisset negaturus. Hanc sententiam firmat Bart. l. si dubitetur. §. ita denu. ibi. Io. de Imo. & Paul. de Cast. ff. de fideius. Sal. in l. vnica. C. de confess. Eandem tenent Alex. l. etiā. §. licet. ff. sol. matr. Ias. in l. cum qui. ff. de iureiur. Vbi dicit hanc esse communem opinionem, & veriore. Licet contrarium teneat Fely. c. ceterum. de iud. Multa enim transeunt vniuersaliter, id est in genere vtrunq; tolerantur, quæ alioquin non transeunt specialiter, id est, non permittuntur, si in specie essent negata. Mich. Grassus.

Clausula insolita appositio suspicionem vehementem inducit, teste Rom. conf. 423. col. fin. in fin. conf. 520. num. 12. Hipp. in l. de minore. nu. 24. ff. de quæst.

Clausula impertinentes instrumentum non vitiat Bald. in l. eo, quod à multis. Cod. si cert. pet. & potest instrumentum pro parte approbari. l. sub specie. Cod. de postu. Bald. in l. si cum exigua. C. de condit. ob causam. At interlineatio quæ reperitur in aliquo instrumento, aut litterarum dissimilitudo, reddit instrumentum suspectum, nisi notarius de his mentionem fecerit. Soc. conf. 24. parte 1. num. 26. maxime quando reperiuntur illæ interlineaturæ in loco suspecto. de Anch. cōf. 43. 1. Bellac.

Clausula etiam principalis recusationem à procedendo demens, refertur dūtaxat ad friuolam, ut cōe loquitur Ant. de Tremo. ad Bonacur. in prac. excep. in rubr. de impedimen. & excep. nu. 8. ver. libellum. Villal. & E. Suarez. & D. à Fina.

Scripturæ publicæ, vel priuatæ A pochæ, subscriptiones, & Chyrographa, quando, & quomodo, & quatenus probent, vel non.

C A P V T V I I I.

Scriptura publica probat sine adminiculo. ca. 1. de fid. instr. doct. in c. si eo. tit. Fallit in 3. casib. ut per Soc. reg. 351. fallit in 3. casibus. ut per Rip. in l. admonen. nu. 143. ff. de iureiur. D. à Fina.

Scriptura priuata plenè probat si habet subscriptionem partium, & trium testium, quorum voce vel comparatione litterarum coadiuuatur. l. scripturas. C. qui pot. in pig. ha. Fallit in 3. casib. ut per Lancel. in trac. de prætor. in tit. de proba. nu. 14. Fallit in 33. casib. ut per Iacob. Philip. Tholo. in l. admonendi. ff. de iureiur. nu. 115. Ripa in d. l. admonendi. nu. 96. facit regulam contrariam, & limitat in 8. casib. videas Barto. distinctionem in d. l. admonendi. nu. 25. Ampliatur in 8. casib. & limitat in 11. a Fel. in c. scripta. de fid. instr. in quibus scriptura non subscripta probat. Don à Fina.

Scriptura priuata ut fidem faciat, tribus masculis testibus munita esse debet. cōe pronunciant. And. Tiraq. de leg. conubial. l. 9. nu. 54. Viuius lib. 1. opi. 342. Nec vlla diei, vel cōsulis expressione opus habet, commune ponit, idem Viuius eodē in loco. Sed quidquid ille, ac Tiraq. dicat duobus testib. fulta fidem applene faciet. l. vbi numerus. ff. de testi. cum iis, quæ alibi ad hanc rem latissimè obseruo. E. Suarez.

Sed quæro vterius quot testes requirantur ad priuatæ scripturæ comprobationem? Resp. Aut testes deponunt de contentis in scriptura, & tunc sufficiunt duo testes, ita tenet Abbat. Imo. & omnes Doct. d. c. 2. teste Dida. Couar. lib. pract. q. c. 22. nu. 1. arg. l. in exercēdis. C. de fide instr. Bar. d. auth. & si contractus. Baptista de S. Seuer. d. l. admonendi. concl. 10. aut testes non deponunt de contentis in scriptura, sed quæ viderint illam scriptam, aut subscriptam ab eo, cōtra quæ producitur, & tunc quidem distinguunt inter ius canonicum, & ciuile, existimantes iure canonico duos sufficere. Spec. tit. de instr. fid. §. nunc dicendum, licet aliud sit de iure ciuili. Alex. verò etiam de iure civili duos sufficere censuit in conf. 181. li. 2. nisi cōtractus excedat libram auri. l. si. C. si cer. pet. §. si quis igitur. auth. de instr. caut. At præualuit illorū snia qui existimant vtroque iure hoc casu requiri tres testes, eius authores sunt Abb. & Fely. d. c. 2. Bar. l. scripturas. C. qui pot. in pign. Baptista de S. Seuer. Franc. Rip. & Ias. nu. 88. d. l. admonendi. Et hanc dicit esse cōmu-

nem. Did. Couar. prac. q. lib. c. 22. nu. 3. Mich. Grassus.

Scriptura priuata non requirit diē & consulem. l. qui tabernam. §. idem. ff. de pig. Fallit in duob. casib. ut per Corn. in authen. quod sine. C. de testa. nu. 4. & fallit in 3. casib. ut per Iac. Pet. de Pholo. in l. admonendi. ff. de iureiur. nu. 193. D. à Fina.

De scriptura priuata videas multa per Marf. in rubr. ff. de proba. nu. 267. & regulariter non probat. Don. à Fina.

Subscriptio idem operatur quod scriptura propria, iuxta magis communem per Burf. conf. 39. nu. 24. lib. 1.

Subscriptio satis superq; est, ut scriptura ipsius subscribentis manu conscripta tota censeatur, etiam quo ad omnes statutorum dispositiones, quamuis alterius manu exarata fuerit. commune ait Dec. in authē. si quis in aliquo. numero 17. C. de eden. magis cōe profitetur Eman. à Costa in l. si ex cautione. ver. tua. C. de non nu. pec. E. Suarez.

Subscribens scripturam scriptam manu alterius, censetur oia in eo contenta approbare, & se obligare videtur, ut not. in l. fideiussor. §. pater. ff. de pign. not. in l. si ita stipulatus. §. Crisogonus. ff. de verb. oblig. Ampliatur & limitatur in multis casibus. ut per Ant. Gabr. in tit. de præsump. concl. 3. Fallit in 3. casibus. ut per Soc. reg. 385. fallit in 3. casib. ut per Ias. in l. si ita stipulatus. §. Crisogonus. ff. de verb. oblig. nu. 2. fallit in 6. casibus secundū Fel. in c. quoniā contra. de proba. nu. 76. D. à Fina.

Apochæ in qua quis ostendit se tribus annis proximis soluisse, retro soluisse præsumitur, nisi contrarium probetur. l. quicumque. C. de Apoch. publ. lib. 10. fallit ut per Ant. Trigo. sing. 125. Do. à Fina.

Ampli. & limita. in 2. casib. ut per Petr. Duen. reg. 54. Idem.

Apocha sola non iuuata aliquo adminiculo, facit solummodò, secundum communem opin. aliqualem præsumptionem. Bart. & alij in l. admonendi. ff. de iureiur. Abba. & Fely. in c. extra. de fid. instr. & hoc propter præsumptionem, quæ est, quod quis de facili non faciat falsam scripturam. Alexan. de Imo. in cōf. 239. nu. 7. ver. vbi autē scriptura priuata non subscripta à testib. & c. in 6. volu. conf. Et hanc sententiam communiter approbatam esse refert. Ias. in conf. 129. vers. Tamen communior est præcedens opinio: vbi ipse hunc articulum egregiè & copiosè explicat in 1. vol. conf. & post eum quoq; Roland. à Val. in conf. 26. num. 14. in 1. Tom. consil. tradit. Kircouius.

Quæro, Vtrum chirographum probet? Resp. ut intelligatur quam fidem faciat priuata scriptura, quæ chirographum dicitur, distinguendum est: aut enim ipse scriptor fatetur scripturam à se, vel per se scriptam, & plenè probat. l. si ex cautione. C. de non nu. pec. l. scripturas. C. qui pot. in pig. ut per Did. à Coua. lib. 2. varia. resolu. c. 11. Aut negat scripturam habentē partis, & testiū subscriptionem, & tunc si testes proprias subscriptiones recognoscant, & testificantur ab eo subscriptam esse, plenè probat, ita tenet Bar. l. admonendi. ff. de iureiur. quæ sequuntur Doc. communiter, ut asserit Did. Coua. lib. pract. q. c. 22. nu. 4. & hoc absque alia comparatione. Idem est si scripta quidem ab eo, nō autem ab eodem, sed a testibus subscripta. Namque si testes deponant esse illius scripturam propriam, interueniente etiam litterarum comparatione, ita firmat Bar. d. l. admonendi. nu. 26. Pan. & Fel. nu. 1. Dec. nu. 2. c. 2. de fid. instr. Rip. d. l. admonendi. nu. 10. asserens ita communiter tenere. glo. Bar. & Doct. in d. auth. at si contractus. C. de fid. instr. & ab hac sententia Bar. non esse recedendū in iudicādo asserit Arret. conf. 66. Soc. conf. 274. li. 2. Licet contra Bar. sit gl. d. c. 2. quam sequuntur ibi. Io. And. Host. & Imo. ibi. nu. 7. existimantes sufficere solam testium subscriptionum recognitionem. His accedunt Rom. Alex. nu. 31. Cur. iun. nu. 35. Ias. repet. nu. 88. admonēdi. asserentes eam esse communem, & intelligit Cur. Bar. opinionem procedere, vbi testes nō fuere subscripti. Namque tunc recognitio illorum non est sufficiens absque comparatione, & intelligendo asserit ab omnibus probari opinionem Bartol.

Aut talis scriptura non est ab aliquo subscripta, nec a parte, nec à testibus, sed probatur tantum per testes, vel litterarum comparationem tantum, quod scripserit illam, & tunc semiple nam tantum inducit probationem, ita intelligenda est gl. d. l. admonēdi. vbi Bar. nu. 26. Baptista de S. Seuer. concl. 9. Eandē sententiam firmat Abb. d. c. 2. ibi Fel. & eam dicit cōmunem. Rip. nu. 113. d. l. admonēdi. aut chirographum nullo omnino munitum est adminiculo, nec comparationis litterarum, nec recognitionis testiū, & tunc nō facit semiplenam probationem, sed præsumptionem tantum inducit, ita tenet Bar. d. l. admonendi. nu. 26. quem sequuntur ibi Alex. Fulg. Pau. de Castro & Ias. nu. 89. Anto. de But. Imo. & Pan. d. c. 2. de fide instr. Et hanc sniam asserunt communem esse. Cur. iun. d. l. admonendi. num. 36. Moder. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. nu. 11. Licet ipsi dubi-

Vniuer.Princip. moderat.Locus Secundus. 154

dubitent de ea propter tex.d.c.2.dum ibi Roma.pontifex respondet, priuatam scripturam nullo communiam adminiculo non habere robur aliquod firmitatis. Bellac

Scriptura in iudicio producta, & in actis registrata, facit fidem, licet demum non reperiatur originalis scriptura. Bal.in l.fi.C.de fide instr.Rebuf.in commen.in confi.regias, in trac.de chirogra.& cedula.recog.in præfa nu.70. Idem.

Scriptura producta in iudicio, & in actis accopiata & inserta per notarium causa, facit plenam fidem, licet originale non reperiatur. Bal.in l.gesta. C.de re iudic. & in auth.si quis. C.de eden.per l.fi.C.de fid.instr.dicens hoc tenere Inn. in c.1. ext.de procur. Balb.decif.344.

Scripturam minus solemnem contra Titium producta per Sempronium non potest ipse Titius acceptare in parte, & in parte non: etiam quando capitula essent separata secundum Corn.conf.81.vol.4.fed debet fieri acceptatio in totum, aut in totum repudiari.contrarium verò sentit Bar.in l.quædam. §.nummularios.ff.de eden.in l.Aurelius. §.item quæsit.in fi. ff.de liber.leg.& in l.Publia. §.fi. ff. de posu. vbi ipse docet modum, quando fit vnum capitulum, & quando diuersa, & illam opinionem Bar.sequitur Abb.in c.2.de fide instr. & confi.36. vol.2. Ant. de Butr.& Imo.in c.bonæ. 2. extra de postul.præla. & in c.ex parte decani.extra de rescri. Rom.conf.346. Ias. in repet.l.admonendi. ff.de iureiur. & ibidem Ripa.nu.123. idem Ias. in l.non solum. §.morte. ff. de ope.nou.hun. vbi rationem adducit, quia approbatio scripturæ dependet a potestate approbantis, seu acceptantis, & huiusmodi sententiam sequitur etiam Guido Papæ.q.593. & plerique ex præcitatis Doct. asserunt eam esse communem, & Bellonus conf.46.nu. 11. & seq. Quæ communis ita retenta tanquam verissima limitatur non habere locum in scriptura alicuius administratoris, vt puta in libro rationum tutoris, nam si aduersarius vellet acceptare in parte, tenebitur stare in toto propter vnitatem officij sui. l.cu. quæritur. ff.de admi.tut. & in istis terminis loquuntur. Corn. in d.conf.81. & Ang.in l.sumptus. C.de admi.tut. vbi ait, quod excepto libro rationum administratoris in alijs scripturis potest fieri acceptatio in parte tantum, quando capitula reperiuntur separata: coarctatur similiter hæc communis non procedere in priuata scriptura facta manu alicuius tertij: illa quippe non potest in parte acceptari, etiam in capitulis separatis, secundum Ias.in d.l.admonendi. limitatur postremo ista communis non procedere quando iudici aliud causa cognita videretur, & ex verisimilitudine, ac qualitate personæ scribentis, quod etiam contineat in alijs partibus liber veritatem. verbi gratia: si ageretur de modica summa, & scribens ipse sit bonæ famæ. ita Bal.conf.156.vol.3. & sic sec. Bal. hoc videtur residere in iudicis arbitrio, & sequitur Dec.in c.2.de fid.instr. & in l.1.C.de edend. Viuius opi.696.

Scripturæ quæ reperta sunt in archiuio publico, & retentæ sub publica custodia faciunt fidem sine subscriptione, & illis scripturis fides adhibetur etiam si non sint subscriptæ, quando scilicet præpositus ad custodiam ipsius archiuij fatetur tales scripturas ibidem contineri. tex. cum gl. in c.ad audientiā, de præscrip. domi. de S. Gemin.conf.62. Bellac.

Scriptura quæ reperitur in archiuio publico probat, ita vt ea quæ sunt in publico archiuio intelligantur de actis cuiusq; causæ esse. Bal.in l.vni. C.de confes. & reperta in archiuio publico dicuntur publica. Bal.in l.2. §.postea. ff. de origi. iur. & inquit Bal. & Io. de Imo. l.1. C. quomodo & quando iud. & in l. exitus controuersia. ff. de acqui. poss. quod illud quod est in archiuio publico, dicitur notorium, & adde quod quælibet scriptura posita in archiuio publico dicitur scriptura publica. Rom.conf.350. & talis scriptura quæ est in archiuio dicitur solemnis & publica, licet non fuerit a notario publicata. Bar. in auth. si quis in aliquo. C.de eden. & in auth. at si contractus. C.de fide instr. & plenè probat Rom.conf.319. & vbiq; faciet plenam fidem, etiam si non habeat nec annum nec diem. Rom.conf.260. nec alias solemnitates, dum tamen habeat testimonium illius qui præest archiuio. Bar. in auth. de his qui ingrediuntur ad appella. §.illud. & Hippol. de Marfi. in rub. de probatio. vers. & vltra prædicta posset debitor. & non solum scripturæ de archiuio probant, sed & scripturæ quæ sumptæ sunt in domo officialis, qui erat præfectus in archiuio, licet hodie ille non sit amplius præfectus. Chassa.conf.15. nu. 4. & intellige q. tales scripturæ in archiuio publico fidem faciunt, dummodo tales scripturæ essent authenticæ, quæ ibi reperiri solent, q. si aliæ non authenticæ ibi reperiantur, non facerent fidem. Dec. conf.458. nec propter locum non dicerentur authenticæ. Cor.conf.142.vol.3.

Scriptura de publicis scrinijs expropria inter eos fidem tantum facit, qui loci illius ditioni parent, vbi scrinia ipsa sua

sunt. commune inquit Moder. in consu. Paris. tit.1. §. 5. nu. 25. & nu.26. Quin & ad hanc rem, & ad vires omnes scripturæ metiendas, locus vbi facta proponitur, non vbi alibi gentium facta producitur, inspicere debet. commune pronunciant Aym. Craue. de antiq. tempo. par.1. nu.9. Viuius, qui alios laudat. lib.1. opi.300. E. Suarez.

Scriptura antiqua reperta in antiqua ecclesia probat, si illa esset reseruata sub publica custodia inter alias publicas scripturas: aliàs simplex facit adminiculum. Inno. & alij in c.2. de fide instr. Soci.conf.258. nu.5. par.2. & scriptura reperta in archiuijs publicis, & quæ posita est sub publica custodia, probat quidem quando inter subditos producitur, alias non. Bal. in l.exemplo. C.de proba. & in rub. de fide instr. & Socin. eod. conf. Bellac.

Scripturis cronicis creditur. c. cum causam. de probat. l.1. ff. de offi. præf. præf. Bart. in l.1. ff. si cert. petat. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in vno per Fran. Purp. in l.1. nu. 156. ff. si cer. pet. Fallit in 2. casib. Niger in d.l.1. nu.59. videas Bar. dist. d.l.1. Don. a Fina.

Scripturas tabellionum sine testibus non creditur. in auth. de tabel. §.1. §. si instrumen. de instr. cautela & fide. in auth. glo. & doct. in l. iurif. gentium. §. quod fere. in glo. 1. ff. de pact. Alex. consil. 37. col. fin. vol.3. in iudicijs tamen valent acta iudicii sine testibus. doct. in cap. quoniam contra falsam. de proba. Alex. conf.13. nu.10. in 1. vol. Limita nisi fiat in publico parlamento. Hippol. sing.56. Alex. in l. omnium. circa fi. C. de testa. Bellacomb.

Scriptura approbata ab eo, qui habet potestatem legis condendæ, probat doc. in l.1. ff. si certum petat. fallit in 3. casib. in d.l.1. nu.56. Don. a Fina.

Campforis scriptura, seu liber rationum, contra alium fidem non facit, tamen si contra ipsum faciat, commune ponit Sali. in l.1. nu.9. C.de eden. E. Suarez.

Scriptura semiplene probat facta comparatione litterarum. Fallit in multis casib. vt per Purp. in l.admonendi. ff. de iureiur. nu.169. Don. a Fina.

Scriptura vbi opus est ex partium conuentione antequam illa conficiatur actus non dicitur perfectus, etiam si partes ipse conuentionem verbo firmassent. Pau. de Cast. in l. contractus. C.de fid. instr. & in l. cum res. C.de probat. communem dicit. Limitat vtranq; opi. Port. lib.5. reg.39. Don. a Fina.

Scripturis eorum qui eliguntur ad recipiendas gabellas vel collectas datur plena fides: quia eliguntur publica autoritate. Bar. & Ias. in l. quædam. ff. de eden. & l.5. ne casu. de discussio. lib.10. C. Vezinus.

Scriptura quæ nec de substantia, nec de forma contractus interposita censetur, testib. contrarijs absq; dubio refelli poterit. cõe dicit Sal. in l. generaliter. nu.2. C.de non nu. pec. Dicitur autem ac ducetur de contractus forma, cū alteruter contrahentium dixerit, vt scriptura de conuentis inter ipsos fieret: quamuis non addiderit, vt aliter nullius momenti gesta sint. commune asserit Ant. Gomez. de contract. c.2. nu. 17. magis commune affirmat. Porc. in prin. nu.4. instit. de empt. & vend. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De rescriptis quod ad praxim tam fuisse P. Rebuff. tracta. de rescriptis. P. Gregorius in scholijs ad eundem titulum in decretalibus vt frustra quicquam addi possit.

DE PRINCIPIBUS MONETAM CUDERE facientibus de quæ eam abradentibus, vel falsificantibus.

TITVLVS VI.

Monetam cudere, eiusque valorem immutare solius est Principis, quauè poena abradentes, vel tondentes monetam sint afficiendi.

CAPVT I.

 Onetam cudere nemini alij, quam principi ius fasque est. commune ponit Arius Pinel. alioqui principum non assentator. in rubr. parte 1. cap. 3. numero quarto. C. de rescin. vend. Poterunt etiam libera quæuis ciuitates illam cudere, vt vbiq; receptum est. Si autem quis monetam Imperatoris Com. opin. Tom. j.

Com. V. I. Opin. De Magistratu, &

toris nomine falsam euderit, vel aliter adulterauit, ignis supplicium dabit: quamuis qui cuiuspiam ciuitatis monetam adulterasse probabitur, non aliam, quam deportationis penam luat. communia affirmant Did. a Couarr. in pract. q. nu. 3. Iul. Cla. in pract. §. falsum. vers. dixi etiam. E. Suarez.

Monetam fabricari facere potest princeps, quæ aliquando minus valeat in forma quam in materia, maxime qui non sit multum diues, & dato, quod de hoc posset redargui per superiorem, non tamen per hoc est, quod expendens talem monetam, non dicatur habere iustam causam expendendi, quæ habeat excusare, non solum a pena ordinaria falsi, sed etiam ab extraordinaria, ut est com. opin. de qua Cur. iun. in conf. 237. nu. 53. in 3. vol. Bonacoss.

Pecuniam solus princeps mutat sine consensu populi. Boer. decis. 227. nu. 7. com. dicit. B. Vill. & Vezin.

Monetarum valorem solus princeps absque populi consensu mutare potest secundum Io. Fabr. in auth. hoc nisi debitor. C. de solutio. & insti. quibus mod. tollitur obligatio. in prin. & Boer. cum alijs congestis per eum decis. 327. nu. 6. & seq. ubi deducit istam opinionem. In contrariam vero sententiam, videlicet quod princeps ipse circa monetam non possit aliquid statuere sine consensu populi, cum circa hoc non solum principi, verum & populo detrimentum afferatur, inclinarunt aliqui Doct. & præsertim Ang. de Clauasio in sua summa Angelic. in verb. falsarius. sub §. 6. Francisc. Marc. decis. 152. in 1. par. & Igneus in l. necessariis. §. non alias. par. 2. nu. 99. & nu. 108. ff. ad senatusc. Syllania. quo in loco affirmat istam esse communem opinionem. Tamē obseruatur prior opinio similiter communis. Et ipsa moneta debet tantum valere in massa, quantum formata. & sic tantum in pondere, quantum in valore esse debet, & expensa debet fieri de publico, secundum Barto. in l. qui falsam. ff. de falsis. & in l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. pet. Imo in l. Paulus. ff. de solut. Soci. in l. cum quid. ff. si cert. pet. Brunum in tract. de mutatio. monetarum. in princ. & Affli. decis. 90. nu. 4. & glo. in l. 1. ff. de contrahen. emp.

In contrariam vero opinionem inclinarunt, quod imò de iure debet detrahi expensa eudendi, & quod minus ponderis sit in ea quam valeat. Inno. & Abb. in c. quanto. Curt. & Zas. in d. §. mutui datio. & Cagm. in l. 2. C. de pactis inter empt. & vend. q. 74. nu. 213. & 214. sed prima opinio glo. Bar. sequaciumque; obseruatur ubique. F. Viuius opin. 518.

Monetam abradens vel tondens, si liber est, bestiis abijcietur, si seruus, ultimo supplicio afficitur, ut est com. opin. Soarez vers. monetam. nu. 196. sed qui eam expenderit, quæ sit euidenter plumbea, vel stannea, lege Cornelia de falsis punietur. Sed si statim non appareat, falsa extraordinarie est puniendus iudicis arbitrio, ut est com. opin. ibi. nu. 197. & 198. Et hæc omnia si quis dolo malo fecerit, quia ubi dolus non est, ibi falsi pena esse non debet, ut est communis opin. ibi. nu. 200. Bonacoss.

Monetam qui abraferit, vel attonderit, si liber erit, bestiis subiicietur, si seruus ultimo supplicio afficietur. commune asserunt Did. a Couarr. in pract. q. nu. 3. Iul. Cla. in pract. §. falsum. vers. radens autem. ac Viuius opin. 520. At qui monetam falsam expenderit, si nummi, quos expendit, euidenter plumbei, vel stannei sint, penas legis Corneliæ de falsis luit: si id genus illos esse haud statim appareat, pena duntaxat extraordinaria pro iudicis arbitratu punitur. commune pronuntiat Alexan. conf. 121. nu. 3. lib. 7. quem refert & probat Iulius Clarus. d. §. falsum. vers. expendens. Quamuis aliud in praxi feruari testetur Marfil. in l. qui falsam. nu. 65. ff. ad l. Corn. de fals. Contra quem æquitas profecto omnis est, & quod generaliter ubicunque est. commune adiungit Soc. iun. conf. 39. num. 83. lib. 2. Viuius opin. 522.

Monetam radens, tondens, vel minuens, si liber est bestiis subiicitur, si seruus ultimo supplicio punitur. l. quicunque. ff. de falsis, ubi omnes Doct. hoc pro constanti tenent, & in l. 2. C. de falsa moneta. & in c. 5. de iureiur. & S. Ant. Archiep. Flor. in summa in 2. par. c. 18. de falsificatione. sub vers. de falsificatione monetæ. Bonifacius in tract. maleficiorum. in rub. de pena falsantis monetam. sub nu. 2. & Affli. in constit. qui nummos, nu. 1. lib. 3. Io. Anto. de Nigris super capitulis Regni, in c. 31. ut quæ ab excellentia. nu. 11. fol. 88. Fabianus de Monte, in tract. de emptio. & venditio. in 5. q. prin. sub nu. 7. Quod procedit in tondente, & radente monetam auream, aut auro tingente nummos alterius metalli, non in alio: secundum Marfil. conf. 71.

Sed constitutione Regni Neapolitani exordiente, qui nummos aureos, condemnatur quicunque raserit, vel minuerit pecuniam auream, vel argenteam ad mortem, cum publicatione bonorum omnium. Verum ista constitutio, & aliæ leges & statuta punientia tondentes monetæ, limitantur, mitiganturque; cum grano salis non habere locum in tondentibus, circumscindentibusque; monetæ, seu aureos grauioris ponderis, & eos re-

digentes ad iustum pondus: qui licet male agant, non tamen committunt delictum, nec puniri debent, postquam lex contra eos nullam penam constituit: ut consiluit doctissime in proprijs terminis Alciatus in conf. 14. Trium inquisitorum. viso processu, tomo 2. lib. 7. per totum, & Iulius Scarlatinus in cons. 115. in quaestione proposita, posito inter consilia crimin. diuersorum. in 1. vol. in folio. Attamen limitatio hæc hodie iudicio meo non procederet quippe in Regno. cum in eo contra incifores quoscunque; monetarum statuta sit pena ultimi supplicij, mediante Regia pragmatica emanata tempore felicissimæ memoriæ Caroli quinti, exordiente. Licet vigore pragmaticarum, & constitutionum Regni.

Et tondens iste per priuatos homines capi potest impunè absque superioris licentia, & ad eum duci: ut probat Marfil. in l. qui falsam monetam. nu. 99. & seq. ff. de falsis. Bonifa. in d. rub. de pena falsantis monetam. sub nu. 2. & frater Ioannes concius meus, & celebris Theologus in sermonibus quadragesimalibus, in serm. 38. de restitutione. q. 2. col. antepen.

Vbi firmat etiam quod tondens ipse, falsificansque; monetæ, & scienter eas expendens, teneantur ad restitutionem. Et S. Antonin. loco, de quo supra sub vers. quantum ad usum. concludit tale lucrum in huiusmodi casu largiendum, erogandumque; esse pauperibus. Et Ang. de Clauasio in sua summa in vers. falsarius. §. 4. ubi post Hostien. Ioan. And. Imol. & alios in c. quanto. de iure iuran. concludit etiam falsificantes monetæ mortaliter peccare. Viuius opin. 520.

Monetam principis falsificantes, quibus poenis subiiciantur: & quid de expendente falsam monetam, vel ratione ligæ defectiuam?

C A P V T II.

Falsam fabricans monetam punitur pena deportationis, ut est communis opin. Et abradens monetam bestiis subiicitur, ut est communis opin. Clar. d. §. falsum. vers. Abradens. vide Gratum Respons. 72. per totum in 1. vol. Bonacoss.

Falsificans monetam principis, flammis comburitur. Cur. conf. 138. all. l. 1. & 2. C. de fals. mo. habetur per Pan. c. quanto. de iur. Idem in falsante rescriptum principis: quia pena mortis punitur. Panor. in c. ad falsarios. de crim. fals. Bonac.

Vasallus falsificans monetam Principis, committit crimen læsæ maiestatis, & priuatur feudo, dato quod sit nouum vel antiquum, hæreditarium, siue ex pacto & prouidentia, in eiusfmodi, agnatorumque præiudicio, ut est communis opin. de qua D. Rol. a Valle in conf. 29. num. 7. in 3. vol. licet postea in casu suo teneat contrarium: quia publicatis bonis vasalli non venit feudum, ut est communis opin. ibi. nu. 14. Et præsertim in sententia confiscationis, quæ est stricti iuris & odiosa. & ista est magis communis opin. ut ibi. nu. 16. & hoc est verum, quando feudum non transit ad hæredes extraneos, ut est magis communis opin. ut ibi. nu. 21. & in conf. 32. Bonac.

Fabricans autem aliam monetam quam principis capitali poena punitur. Cu. ubi supra per d. iura. subiungens. quod hoc casu appellatione penæ capitalis venit exilium perpetuum: nec credit quod hoc casu veniat publicatio bonorum. Et quod tunc non intelligatur de morte, sed de deportatione, tenet in terminis Alex. in 1. vol. conf. 104. Bonac.

Monetam falsam Imperatoris efficiens, aut eudens, igni comburendus est, tanquam verè reus criminis læsæ maiestatis. l. 2. C. de falsa moneta: secundum istius tex. communem interpretationem: quam ibi tradiderunt glo. Cyn. & omnes. Bonifacius in tract. maleficiorum. in rub. de pena falsificantis monetam. Abb. in cap. quanto. num. 7. de iureiur. Rapha. Cuma. post Saly. confil. 138. in fin. Marfil. in l. qui falsam monetam. num. 103. C. ad leg. Corn. de fals. Fabianus de Monte in tract. de emptio. & venditio. in 5. quaest. prin. num. 7. S. Antoninus Archiep. Floren. in 2. par. suæ summæ. cap. 18. de falsificatione. vers. de falsificatione monetæ. & Iacob. Nouell. in sua pract. in rub. contra monetarios. num. 2. & omnia eius bona publicantur.

Sed si quis crimen hoc commiserit circa monetam principis inferioris, qui non sit Imperator, puniendus erit pena capitali. l. 1. C. de falsa moneta, & not. omnes Doct. communiter in d. l. 2. & Glo. Scribentesque; omnes in cap. quanto. de iureiur. & Fabianus in d. q. 5. sub nu. 7. & S. Antonin. loco, de quo supra. Et sic falsificans monetam Regis, Baronis, vel ciuitatis, punitur pena capitis ciuili, non autem naturali, id est deportatione: ita Saly. in d. l. 2. & ibi Bald. per l. si. C. de veter. num. potest. lib. 11. Alex.

Alex.in l.eleganter. §. qui reprobos. ff. de pign. actio. & in cōf. 104. statutum loquens. sub nu. 2. vol. 1. & Io. And. in d. c. quantō, vbi recensuit hoc idem firmasse Io. Cremonensem. q. aliās in facti contingentia in ciuitate Bononię falsificantem monetam ab amputatione capitis liberauit.

Nec quicquam refert in punitione istius criminis, q. sit moneta aurea, area, vel argentea: secundum Sal. in memorata. l. 2. & Afflic. in constit. Neapol. lib. 3. tit. 40. col. 2. Sed pēna vtique non debet esse par, æqualisq. in omnibus istis casibus. Nā moneta aurea corrumpens, deterioremq. faciens, pēna mortis mulctandus est. l. qui falsam. ff. de falsi. & l. 1. C. de falsi. monet. & Marfi. conf. 71. nu. 1. i. vol. 1. Ceterum monetam argenteam corrumpens, vel deteriorem reddens, pēna mortis plectendus quippe non foret modo aliquo: secundum Marfil. in loco præcitato. nu. 12.

Hęc tamen pēna capitalis, de qua in d. l. 2. nota, seu digna deportationis est, gl. in l. fi. C. de veter. numisma. potest. lib. 1. i. notat Sal. in d. l. 2. & Marfi. in l. qui falsam monetam. nu. 52. ff. ad leg. Corne. de falsi. & ista videtur verior, communiorq. opinio Doct. Constitutione verò Neapol. incip. adulterinam monetam: adulterans monetam principis, punitur pēna capitis, & publicatione bonorum.

Ceterum si staret statutum puniens falsificantem monetā, non procederet in falsificante monetam reprobam in loco statuentium. Quoniam statutum loquens de moneta, procedit in moneta vsuali, currentiq. in loco statuti: vt voluit Alex. in l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pign. actio. & in d. cōf. 104. Marfi. in d. conf. 71. nu. 10. & seq. & Iulius Scarlatinus in cōf. 115. in quæstione proposita. nu. 9. & seq. posito inter consilia crimin. diuerforum in folio. in 1. vol.

Et alia quamplura specialia in crimine hoc, plenē deducit Bonifacius in d. rub. de pēna falsantis monetam. nu. 1. cū alijs seq. & Nouellus loco de quo supra. Viuius opin. 519.

Expendens falsam monetam, non tenetur de falso, sed extraordinariē puniendus est. Barb. in 3. vol. conf. 51. in 5. col. Panor. in cap. ad falsariorum. de crimin. fal.

Limita nisi exponat scienter monetam plumbeam, vel stagneam, quia tenetur crimine falsi. Bart. in l. lege Corn. ff. de fal. Ang. Aret. in tract. malef. in verbo falsario. in 10. colum. Adde Cur. in conf. præalleg.

Subiungit ibi Aug. Arimin. q. talis expendens excusaretur, si doceret a quo habuit, nec est necesse q. doceat habuisse a tali: sed suffic. q. per testes doceat habuisse. all. Iac. Butr. in l. maiorem. C. de fal. Barb. in d. conf. 51. Alex. in l. lege Corn. ff. de falsi.

Quod intelligit ipse post Ang. in d. l. maiorem. si persona est honesta, & bonę famę, aliās non. Nam de facili quidam ignotus posset submitti, & tempore submissionis testes adhiberi.

Adde quod expendens bona fide non punitur. ita Barb. in 2. vol. conf. 29. in 3. col.

Nec etiam punitur pēna falsi expendens monetam a principe reprobam. vt vlt Curt. in l. cum quid. in 7. col. ff. si cert. pet. Adde amplē Alex. in 1. vol. conf. 104. vbi vult, q. statutum puniens falsificantem monetam, non habeat locum in moneta reprobata, & loquitur in bagatinis: vide ibi per eum, quia notabiliter loquitur. Bellac.

Monetam falsam sciēter expendens, si nummi plumbei, vel stamnei sint, pēna ordinaria falsi punitur, quæ traditur in l. 1. §. si. ff. de falsis. Si verò nummi sint alterius materię, pēna erit extraordinaria: ita tradidit Bar. eleganter per tex. ibi in l. lege Corn. ff. de falsis. & Abb. in c. 5. col. 2. de iureiur. & sequitur etiam Io. Anton. de Nigris cum alijs aggregatis per eum super capitulis Regni, in cap. vt quæ ab excellentia. 31. nu. 14. fol. 88. Fabianus de Monte in tract. de empt. & vendi. q. 5. prin. sub nu. 9. & S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus in sua summa in 2. patte. c. 8. de falsificatione. vers. quo ad vsu falsę monetę. Ceterum Saly. in l. 2. C. de falsa moneta, tenet indistinctē ordinariam pēnam falsi esse in casu isto infligendam, quem sequitur Marfil. in l. qui falsam. nu. 64. ff. de falsis. intonans opinionem istam seruari in practica, & eandem sententiam sequi videtur. conf. 47. nu. 2.

Sed si quis dolosē pluribus vicibus expenderet falsam monetam: & sic assuetus foret hoc facinus patrare, puniendus veniret pēna capitis, seu ignis: secundum Bonifacium in tract. maleficiorum. in tract. de pēna falsantis monetam. num. 4. vbi refert multos Doct. Paduę in istam partem inclinasse.

Constitutione autē Regni Neapolitani, inchoante, adulterinā monetā, & cetera monetā adulterinā cudentes, accipiētes, & vrentes sciēter puniuntur capitis pēna, & bonorum publicatione, vbi Afflic. in fin. testatur vidisse magnam curiam Vicarię extraordinariē puniuisse expendētes monetam falsam.

Et his occurrit congruenter hic, q. is præsumitur reus falsę monetę, si non indicauerit illum a quo eam monetam adulterinam habuerit, sicuti voluerunt Petr. & Cyn. in l. maiorem. C. de falsis. notat Aret. in l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignoratitia actio. Barbat. conf. 51. vol. 4. & Marfil. in d. l. qui falsam. nu. 97. Vnde constat etiam ignorantiam falsi eius præsumi, qui expendiderit adulterinos nummos, si eum non indicauerit a quo eos habuerit.

Et circa monetarum materiā, vide amplē per Affl. in præfatio. constitutio. Regni. in q. 41. Albert. Brunū in tract. de monetis. Fabianum in d. q. 5. sui tract. de emptio. & venditio. nu. 2. cum alijs seq. & Curtium senio. in tract. monetarum. Aegidiū Bolsium in pract. crimi. in tit. de falsa moneta. fol. 157. & Ioā. Ant. de Nigris in d. cap. vt quæ ab excellentia. & in cap. iam sape. 230. Viuius opin. 521.

Monetam expendens auream defectiuam ratione ligę, vel ratione ponderis, nullo modo potest puniri pēna ordinaria, est communis opinio, de qua Cur. iun. in conf. 137. nu. 2. in 3. vol. Bonacof.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

De pēnis falsam excurrentem monetam, aut tendentem quid in praxi seruetur. vide Pet. Guenoy. lib. 9. collat. ordonant. tit. 14. Varięque hac de re regum Gallia decreta.

DE CIVITATIBVS ET

Vniuersitatibus.

TITVLVS VII.

Ciuitatum iura & quę.

CAPVT I.

Ciuitates non recognoscentes superiorē iura principis habere dicuntur, & illud de illis, q. de principibus, iudicari debet. Barb. in l. 1. in §. de qua re. ff. de postul. l. acta. §. de amplianda. ff. de re iudi. in l. infamem. circa finem. ff. de public. iudic. Et hanc sententiam communem esse scribit. Dec. in conf. 357. nu. 1. in fi. & in conf. 534. nu. 2. in 3. par. conf. Kirchouius.

Ciuitates siue recognoscant principem superiorē, siue non, possunt loca publica, plateas, pascua, emporia, & alia vedere, sed tali ordine, q. primo per statutum faciunt locum publicū priuatum, & tunc possunt vendere huiusmodi loca, non tanquam publica, sed tanquam priuata. Barto. in l. continuus. §. cum quis. num. 5. licet Raph. Cuma. ab illius sententia recesserit. ibidem num. 7. cuius differentiam. Paul. de Castr. numero 4. ff. de verbo. oblig. approbat. Imò eo ipso quo ciuitas locum publicum vendit, pascua, &c. eo momento locus factus est priuatus per legem: quia contractus ciuitatis est lex. l. ciuitas. & quę ibi notantur. ff. si cer. pet. Et quod fora, vias, plateas publicas possit vendere, concedere, vel alienare, textus est in l. prohibere. §. planē. ff. quod vi aut clam. Zas. in dicta l. continuus. §. cum quis. num. 4. sed Barth. Capolla in suo tract. serui. cap. 3. de seruit. vię. nume. 22. vers. sed si donaret. refert Bartoli sententiam communiter reprobari, quem & ipse sequitur. Kirchouius.

Ciuitas puniri non potest ex delicto commissio per aliquos de ciuitate, nisi consilium committendi illud delictum præcederet. quare si homines alicuius ciuitatis facerēt aliquam rebellionem, ciuitas ex hoc non deberet puniri, nisi appareret collegialis deliberatio super ea rebellionē: aliās facientes delictum & talem rebellionem deberent puniri. Bar. in l. aut facta. §. si. ff. de pēnis. & ciuitas tunc puniri debet, quando constat omnes de ciuitate consilio communicato deliquisse. Ias. ibi & Dec. conf. 221. Bellac.

Villa non tenetur pro damno absconsē dato, nisi verē damnum probetur, non periurio damnum pasci. communis est opi. Paris. conf. 158. nu. 28. in 4. Bonacof.

Habitantes extra muros, dum tñ habitent extra barritoria, vel mandamentum illius loci, tenentur ad talem cōtributionem. Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de cens. §. nunc vidēdum. & cum ea murorum refectio spectet ad consules, & non ad dominum loci, sequetur custodiam clauium villę non ad dominum loci, sed ad consules ipsius villę spectare. d. l. turres. Gui. Pap. conf. 1. nu. 7. Bonacof.

Administratores oēs possunt transigere rem seruantes, & aliquid erogantes, cōe inquit Arius Pinel. pclarus iuris, & interpretes responsor. in l. 1. 3. par. nu. 36. C. de bon. mater. E. Suarez. Com. opi. Tom. j.

Com. V.I. Opin. De Magistratu, &

Administratores publi. liquidum debitum nequeunt pacto remittere, & si non curantia & negligendo, possint. vt commune proficitur. Ias. in l. præs. nu. 15. C. de transact. E. Suarez. & Villalob.

Administratores tenentur ad damnum contingens, si aggressi sunt negotia insolita, etiam si ex fortuito casu contingat. Cur. iun. conf. 19. nu. 2. com. dicit.

Concor. cum l. 23. tit. 7. par. 5.

Amplia in tantum hanc communem esse veram, quod non recompensantur lucra cum damnis, quando aggressi sunt insolita. Idem. Iun. ibid. com. dicit.

Per istam & præcedentem communem ampliatur. ll. 27. & 29. tit. 12. par. 5. B. Villal. Suarez, & Vezinus.

Vniuersitatis statuta & acta vt valeant, firmaq; sint, quid requiratur, quamvè potestatem habeant eius Syndici.

C A P V T II.

Vniuersitas vel capitulum vt possit aliquid legitime statuere, requirit vt sit legitime coadunata & conuocata, per id quod notatur in cap. 1. & 2. de noui ope. nun. & Inn. in c. 1. de maior. & obed. & vtroq; iure: tã ciuili, quàm canonico sufficit: vocatio generalis, iux. notata in l. Aliud. §. refert. ff. de reg. iur. & Bar. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. & cõter notatur d. c. 1. & 2. de noui ope. nun. & c. si. de concess. præb. lib. 6. quod tñ in electionib. collationibus, receptionibus, vel quando canonici cessare volunt à diuinis, vel qñ statutum tenderet in præiudiciũ absentiu, fallit, gl. in c. præsentium. in verbo ipso. de testib. lib. 6. cum in ecclesijs, de præben. eo. lib. c. quãuis. de of. ord. & ibi. gl. in verbo euocandi. li. 6. refert ac sequitur Bened. Capr. concl. 9. nu. 26. & seq. adde q in collégio vel aliqua vniuersitate est necesse vt sit maior respectu totius collegij, non autẽ respectu minoris partis, prout est in pluribus patronis laicis, teste Abb. in c. 3. de iure patr. vbi etiã dicit q plures patroni debent simul præsentare vt valeat actus, nõ autem separatim, & an minor pars consilij exequens ordinationẽ adunantiã generalis, videatur id factum a maiori parte, & an episcopus cum aliquib. canonicis dicatur maior pars capituli. no. Rom. cõf. 366. cui adde, q in actib. vniuersitatis debent interuenire duæ partes præsentium, & non euocari absentes, excepta electione & duobus alijs casibus, vt per Abb. in c. cum inter vniuersos. de elect. & dic. q dicitur fieri per omnes quod fit per duas partes ex tribus de ijs q fuerint præsentis, nec tunc absentes sunt vocandi nisi in tribus casib. vt per Castr. in auth. hoc ius porrectũ. C. de sacros. eccles. vbi explicat tres casus in quibus absentes sunt vocandi, & ibi qñ maior numerus sufficiat? limit. autem ac declarationes in materia, præsertim ad l. quod maior. ff. ad municip. vide per Fel. Dec. & alios. in c. cum omnes. de consti. in l. suum. vbi Ias. post alios. in §. hodie. cum l. seq. ff. de pac. vbi etiam quid de re communi pluribus vt vniuersis vel pluribus vt singulis. Et prædicta omnia declara, vt per Abb. in c. cũ nobis. col. 3. de elect. in d. c. cũ omnes. nu. 13. de consti. Old. conf. 100. Bar. in l. nominationum. C. de decur. lib. 10. Dec. d. c. cum omnes. vbi tenet opi. Bar. quam dicit de iure veriorẽ. Et qualiter cogregatur vniuersitas: & quando tunc dicatur aliquid per eam legitime fieri, Ias. in l. & suum. §. hodie. col. 6. ff. de pac. An autem consuetudo possit induci ab vna parte populi: vide Bar. in l. de quibus. col. 6. in prin. l. lect. ff. de legib. Ias. placet. col. 3. vers. accedat. C. de sacros. eccles. vbi tenet opi. glo. in c. præsentium. vers. ipso. de testi. in 6. vbi non sunt vocandi absentes nisi in tribus casibus, vt in d. glo. & glo. in c. quamuis. vers. euocandi. de of. ord. in 6. & in casu c. quia propter. in glo. vers. vice omnium: extra de elec. & quæ requiratur vt syndicus possit valide ab vniuersitate constitui: vide Bald. in d. l. nulli. ff. quod cuiusque vniuers. Bart. tamen Bal. & Castr. in d. l. nulli. dicunt vocandos esse sono tubæ, vel aliter secundum locorum consuetudinem, nec debent vocari absentes regulariter, & inde debent omnes vel maior pars seu duæ partes ex tribus conuenire: & sufficit quod concludatur ibi per ita congregatos per omnes seu maiorem partem eorum, & sic voluit quod non sufficiat omnes congregatos ita concludere, seu maiorem partem, sed sit necesse quod tales congregati saltem faciant maiorem partem vniuersitatis. Abb. d. c. cum nobis. col. 3. de elect. Old. conf. 100. Abb. & Dec. d. c. 1. cum omnes. de consti. & an & quando valeant gesta contra vniuersitatem? Bar. in l. 1. C. de iure reipub. lib. 11. vbi distinguit & qualiter citetur vniuersitas, seu cõitas, vel respublica, vide ibi Bal.

in auth. sed cum testator. col. 1. in fi. C. ad l. Fal. & in c. 1. col. 7. tit. de mil. vafal. qui contumax est. in vsib. feud. Turzan.

Vniuersitatis duæ partes adesse debent ad hoc vt actus valeat. l. nulli. ibi, cum duæ partes. ff. quod cuiusque vniuersital. quod maior. ff. ad municip. Alex. conf. 1. vol. 3. conf. 110. eo. volum. l. nominationum. C. de decur. lib. 10. Et ex his duabus partibus debet ad minus consentire maior pars. l. quod maior. ff. ad municip. Hanc opi. Legistarum & canonistarum communem esse inquit Pan. in c. cum omnes. nu. 11. Fel. num. 33. vers. extra gl. ponit hic d. Abb. & Dec. nu. 11. vers. postremo. ext. de consti. Licet Ioan. de Imo. in c. fi. nu. 13. vers. item not. ex gl. voluerit. hoc solummodo de iure ciuili procedere, secus verò de iure canonico, cum illud nullibi in iure canonico statuatur, propterea secundũ iuris canonici dispositionem sufficere maiorem partem vniuersitatis fuisse præsentem. ext. de maio. & obed. Sed optimè respondet Dec. q licet iura ciuilia simpliciter dicant attendendum esse, quod a maiori parte fit. d. l. quod maior. l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. & tamen ea recipere declaratio nem secundũ alia iura, quæ duas partes præsentis requirunt. Ergo iura canonica quæ simpliciter loquuntur, ita debent declarari, quia cum hoc expressim sit, de iure ciuili, debet etiam habere locum de iure canonico, cum canones expressè non contradicant, per notata in c. 1. ext. de noui ope. nun. Et huius communis sententiã meminit Dec. quoq; in c. licet deuitanda. nu. 30. ext. de electio. Sed an requiratur q omnes sint vocati, vel maior pars tantũ? Resp. com. om. doct. opin. est, quod supra dicta conclusio locum habeat, quando omnes sunt vocati solemniter. l. 2. & ibi gl. C. de decur. lib. 10. Ita communiter teneri refert Ant. Capi. deci. 4. nu. 3. & in hoc quo ad solemnitatem statuit consuetudini loci secundũ Barr. d. l. 2. & debet constare, q nuncio commissum sit de vocatiõne. Absentes autem a ciuitate, vocandi non sunt: Ita dicit tenere omnes doct. in cap. cum omnes. de consti. ide Capi. deci. 4. Kitcho. & Michael Grass.

Vbi agitur de aliquo actu explicãdo ab vniuersitate suffic. quod in illo actu sint præsentis duæ partes illius vniuersitatis, & tunc quod fac. maior pars illarum duarum partium est ratum habendum. glo. & doct. in authen. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccles. Pan. in c. cum omnes. in fi. de consti. Alexan. vbi al. remisiones. in l. & suum. §. hodie. in 3. col. ff. de pact. & in l. maiorem. & ibi Ias. eod. tit. l. vbi absunt. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. quod maior. ff. ad muni. l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. gloss. in l. nulli. ff. quod cuiusque vni. no. cap. 1. de his quæ fiunt à maiori par. cap. cum infinitis similibus. Deci. in d. cap. cum omnes. in 3. colum. vers. 2. reg. habetur aliquid. Pan. in cap. cum dilect. num. 2. de elect. Ang. in §. pen. in 2. l. colum. insti. de excep.

Debent tamen omnes esse vocati, & recte congregati, aliàs maior pars non præiudicaret minori. l. 2. & ibi Bar. & l. nominationum forma. C. de decur. lib. 10. Bar. in d. l. nulli. Bar. & Angel. in l. hæredes mei. §. peto. ff. ad Treb. Alex. in 2. vol. conf. 68. in 2. col. ibi. nec ad hoc obstat. Vide etiam Calde. conf. 3. Ang. conf. 269. Cherian.

Quid in continentibus delictum, an maior pars possit minori præiudicare. vide quæ dixi in verb. cõmunitas. §. 3. & aliquid per Bal. in l. 1. ff. de magi. conue. Idem

Quid de refirmando officiali in officio? dic quod est necesse quod omnes consentiant: & contradictio vnus solius irritaret refirmationem. §. fin. in vers. nisi cuncta ciuitas reluctantante nullo. in authen. de defenf. ciui. colum. 3. & ita volunt omnes docto. max. Alexan. & Iason in d. l. maiorem. vbi multa allegant. adde Fely. in d. cap. cum omnes. in 10. & 11. col. & in cap. significauerunt. in 2. colum. de iud. & Lud. Ro. in conf. 352. & in singu. 65. & in sing. 662. Angel. conf. 280. in prin. Et alias limit. vide notabiliter per Dec. in cap. cum omnes. in 3. & 5. colum. de consti. Adde vnam per Lud. Rom. sing. 44. Si agitur de dando vocem per vnum qui non sit de capitulo, vnus contradictio impedit alios. Alexan. in d. l. quod maior. Bonacoff.

Maior pars quod facit in his quæ sunt communia pluribus vt vniuersis, & sic in his quæ sunt collegij, vel vniuersitatis, minori præiudicat. l. quod maior. ff. ad muni. vbi gl. & doc. l. nulli. ff. quod cuiusque vniuers. dummodo omnes vocati fuerint & ritè appellati: aliàs maior pars non obeffer minori. l. 2. de decurio. lib. 10. C. & dummodo duæ partes ex tribus adessent alijs legitime vocatis absentibus. in his autem quæ multis communia sunt, & pluribus vt singulis, omnes debent esse præsentis. nam tunc factum plurium alijs non obeffer. l. per fundum. ff. de serui. rusti. prædio. nisi in eo casu in quo quis vellet vtire communi ad vsum destinatum, quod potest etiam alijs inuitis. l. arboribus. §. nauis. ff. de vsufr. §. in communi.

muni.insti.de rerum diui.Ias.in §.hodie. ff. de pact. Bonacoss.
In his quę communia sunt pluribus vt vniuersis,vt puta in
rebus collegij,vel vniuersitatis, illud attenditur & præualet,
quod fit à maiori parte præsentium, vt communiter tradunt
Doct.in c.cum omnes.de constit.& Alex.in l.iurifgentium. §.
fin. ff. de pact. Lap.allegat. 131. Quæ tamen opinio locum sibi
vendicat in actibus necessarijs vel saltem vtilibus,secus in vo-
luntarijs,vt Inn.& alij voluerunt in d.c.cum omnes.& Lap. d.
alleg. 131.& glo.in d.c.cum omnes, verbo, constitutum. quæ
communiter approbatur,secundum Dec.d.c. cum omnes. in
fin. F.Turzan.

Vniuersitatis tam ecclesiasticę quàm sæcularis duæ partes
in negotijs explicandis præsentis esse debent.l.nulli. l. planè.
ff. quod cuiusq; vniuer.nom.& l.lege autem.de decre. ab ord.
facien.gi.in c.1. verb. constitutum. de his quæ fiunt à maior.
aar.cap.& hoc etiam ibid.voluit Goff.Phi.Ioan.And.Hoft.&
communiter doct.licet aliud voluerit glo. in c. fi. de maio. &
obe.& Alan.& Guliel.Naso.in d.c.1.vbi dicit,qđ stetur maio-
ri parti.verum cum iure ciuili rectè probetur quod duæ par-
tes debeant esse præsentis in d.l.plane & l.nulli.non immeri-
to stabitur iuri ciuili,ex quo iure cano.nō reperitur aliter sta-
tutum.sec.Imo.d.c.1. vt patet in c.1. communiter per omnes,
quare requiritur vt duæ partes de vocandis sint præsentis. vt
voluit d.c.1.Io.And.& Inn. in c.cum nobis. de elect. vt refert
ac sequitur Bene.Capr.reg.9.nu.14.& 16.

Maior pars non potest ordinare vel dispensare qđ vnus ex-
traneus qui non est de vniuersitate,vel capitulo, det vocem.c.
scriptū.de elect.& contradictio vnus hoc impediret.ita Com
post.in d.c.scriptum.& ibi Io.Andr.in nouel. & Pan.Lud. Ro.
in l.de pupillo. in prin. ff. de oper.noui nun. Refert Ias. in d.l.
maiolem.vbi adduc. bonum simile. nam licet vnus de colle-
gio possit dare vocē per alium etiam inuito collegio nisi in
electionibus,vt tenet Abb.in c.quia.ppter. §.pen.de elect.Non
tamē potest dare vocem suam extraneo,cum interfit collegij,
ne eius secreta extraneis pateant. all. Pan. in c.constitutus.in
pen.col.de appe.Si maior pars vellet ordinare qđ causa per cō-
promissum finiatur,si vnus contradic.non potest fieri cōpro-
missum.Ias.in d.l.maiolem.al.Butr.Imo.& Pan.in d.c. consti-
tutus.& dicit esse valde no.& ita etiam vult. ibi.Phi.An autem
maior pars vniuersitatis possit facere contra illud quod om-
nes simul concorditer ordinarunt prius? dic qđ non, sed requi-
ritur consensus omniū.Ias.vbi supra.al.Lud. in rub. ff. de arb.
Adde eundem Lud.in cōf.352. in 3.col.Intelligit Ias.sanè, nisi
ex necessitate vellet aliàs statuere,vt dic.Panor. in c.humilis.
extra de maio.& obe.Sic dicit esse intelligendum. Bald.in l.1.
in prin.C.de aucto.præstan. Bonacoss.

Quid in his quæ sunt contra priuilegia, vel contra consue-
tum,an maior pars possit præiudicare minori.Ias.in d.l.maio-
rem.tenet qđ non.al.Inn.in c.accedētib; de priuileg. & Pan.
in c.ueniens.de præsc.& Bal.l.1. ff. de magistra.conue. Aduer-
te, quia si maior pars non fuit in collegio, & velit ratificare
extra collegium illud quod fecit minor pars,tunc requiritur
consensus omniū.cap. in causam. de elect. Ias. vbi supra al.
Bald. in l.per fundum. ff. de seruit.rustic. prædio.& Lud.in d.
rub.in 10.col.Benefac. quod vult Phi.in c. si cui. de elect. in 6.
Quando ex forma legis vel sta.requiratur consensus omnium,
maior pars non potest ordinare.Ias.in d.l.maiolem.al.glo.in
c.vbi periculum. §.idem quoque.in vers. singulis.de elect.in 6.
Idem.

Communitas, seu concilium non potest dare immunitatē
cui,secus tamen extraneo qui ciuis efficitur, Bello. conf.37.
nu.1.& 2.communem dicit. B.Villal.& Vezinus.

Collegij ius potest remanere penes vnum.Pan.in c.2. de po-
stul.prælat.communem dicit. B.Villal.& E.Suarez.

Vniuersitas per præfectos aut priores non aliter obligatur
quàm si id illis speciatim cōmittatur. commune inquit Alex.
conf.135.nu.7.vol.1.Nec item vniuersitas aliàs deliquisse di-
citur vel puniri potest,quàm cum conuocato ad aliquid pe-
na dignum consilio,illud postea patrauerit, vt frequens pla-
citum inquit Abb.nu.13.Io.de Ana. nu.12. in c.dilectus. 2.
de simo.& qui accurate id exponit I.Cla.in pract. §. vlt. q.16.
vers.vlterius quæro. & vers. seq. vbi quoniam pacto vniuersi-
tas puniatur tradit. E.Suarez.

Actus per vniuersitatem gerendus si grauis est ponderis,&
ad diminutionem patrimonij ipsius vniuersitatis,veluti rerū,
& bonorum,quæ seruando seruari non possunt ad ipsam vni-
uersitatem obligandam,aut alteri submittendam tendit,tunc
singulorum de vniuersitate specificanda sunt nomina in syn-
dicatus instrumento.iuxta tex.in l.fi.C.de vend.rer.ciu. libro
11.& no.Bal.in l.3. in prin. ff. de re. eo. & in l.ciuitas. vers. alij
dicunt.in fi. si cert.pet.Idque à Docto.communiter teneri at-

testatur Alex.in conf.1. libro 4. F.Turz.

Vniuersitas, an & quibus casibus per possessorios actus sin-
gulorum acquiratur ius vniuersitati, & continetur? vide Pa-
ris.conf.111.conf.27.nu.104.lib.1. Et causa dicitur respicere
vniuersitatem,licet contineat commodum singularium per-
sonarum in incerto.Barto.in l.testatrix. ff. si seruit.vend. Ruin.
conf.129.lib.4.Soc.conf.199.col.fin. Aym.conf.45.55.Et de
eo qđ actū fuit in vniuersitate,an teneatur singuli? vide Abb.
in c.2.ex.de his qđ fi.à præl.fin.conf.capit.Et qualiter fieri de-
beat diuisio rerum quæ acquiruntur vniuersitati, vide Bald. in
l.1. §. qđ si nemo. q.6. ff. quod cuiusq; vniuers. no. Ad quæstio-
nem de pascuis, de qua per gl.& doct.maximè Castr.in l.sicut.
ff. eo. vide Corn.conf.45.& 46.lib.3.conf.111.lib.1.conf.63.
lib.4. vbi concludit qđ possessio singulorum non dicitur pos-
sessio vniuersitatis.Sed de sen.conf.73.Cald.conf.9.Rub.cōf.
4. licet in contrarium stet Curt.sen.conf.76.col. fi. Rui. conf.
129.lib.4. Sed pro prima opin. vide Dec.conf.221. Capol. de
seruit.iuris pascui,secus si cōmunitas vel vniuersitas seu pro
eā agentes sciant & patiatur: vt per Doct.in locis supra alleg.
quia tunc etiam vno singulari duntaxat possidere acquiritur
& restituitur possessio, vt per Soc.vbi Aret. in l.1. §. municipes.
ff. de acquir. pos. Et licet Castr. in d. l. sicut. velit qđ possessio
singulorum operetur retentionem, non tamen excludit quin
possint acquirere vniuersitati, prout possunt retinere. Ruinus
conf. præalleg. Et qđ per animum retinendi inducatur acqui-
sitio possessionis, licet de ea nō appareat, tenet Bar. in l. quod
vulgo. ff. pro empt. Soc. iun.conf.4. nu.22. & conf. 135. nu. 28.
lib.2. Et de materia testium pro vniuersitate vel cōitate, vide
Bar. in l. in tantum. ff. de rer. diuis. Et an per possessionē singu-
larium personarū acquiratur possessio vniuersitati: & an per
talem possessionem in pascuando & nemus faciendo acqui-
ratur iurisdictio in territorio ciuitatis vicinæ? Corn.conf.63.
lib.4. Et qualiter acquiratur ius pascuandi. Dec.conf.199. Et
qualiter probetur possessio pascuorum: & an pastu singulorū
probetur possessio vniuersitatis? Paris.conf.27.lib.1. Et quali-
ter seruitus pecoris pascendi acquiratur tempore. Ruin. conf.
118.lib.4. Dec.conf.483. Aym.cōf.4. Et an actus particulariū
profint vniuersitati: & quādo in pascuis? vide Rub.cōf.4.col.
vlt. Alex. d. l. sicut. Corn.cōf.148.li.1. Cum.conf.158. Et de cō-
suetudine antiqua depascendi, vide Dec.conf.549. Bellac.

Vniuersitatis singulorū nomina in instro alienationis bo-
norum necesse est exprimi. Bar. in l.1. nu. 3. ff. de alb. scriben. l.
fi. C. de ven. reb. ciuit. l.1. l.1. Bal. in l. ciuitas. circa fi. ff. si cer. pe.
Et hanc Doct. cōm opi. esse, qđ tractaretur de actibus multū
ponderosis, vt de actu alicuius alienationis rerum publicarū,
quæ seruando seruari possunt, vel de actu alicuius submissio-
nis, inquit Alex. de Imol. in conf.1. nume.3. in 4. vol. conf. ita
quoque referunt Dec. in d.c. cum omnes. num.12. de consti. &
Rola Valle in conf.90. nu.21. in 1. Tom.conf. Kircho.

Vniuersitas vel collegium ad hoc qđ obligetur ex contra-
ctu vel ex delicto requiritur quod fuerit solemniter conuoca-
ta & congregata, & quod præcesserit propositio & consilio
dato, deliberatio subsequatur. Alias nō dicitur facere vniuer-
sitas, sed singuli. Cur. iun.conf.155. nu.9. in fi. communem di-
cit. Vezinus.

Collegij bona quando sunt alienanda, & in ceteris arduis
& ponderosis actibus singulorum de collegio nomina expri-
menda sunt in alienationis instrumento, aliàs alienatio nō va-
let, vt no. Bar. in l.1. nu.5. de alb. scrib. per tex. in l. fi. C. de vèd.
ren. ciui. lib.1. & Bal. in l. ciuitas. in fi. ff. si cert. pet. & in l.1. de
mag. conue. But. in c.1. de sind. hancq; opin. cōmūnem esse
attestatur Alex. in cōf.1. vol.4. & Arch. in c. sine exceptione. 12.
q.2. quam sequitur Bal. in c. tertio loco. de prob. Exprimenda
sunt etiam bona alienanda, vt scribit Dec. c. cum omnes. de
consti. allegat Bal. tacito loco, quem dicit voluisse, quod non
sufficeret, si in instrumento syndicatus vniuersitatis simplici-
ter diceretur ad vendendum bona vniuersitatis, &c. qui tamē
hoc non dicit, & locus omissus est in rub.3. quæst. C. de con-
trah. emp. Sed hoc tantum inquit, sufficere, mandatum de vè-
dendo talia loca factum per eos, qui habent potestatem sta-
tuendi, si autem talem potestatem non haberent, non valeret,
nec sufficeret, quod generaliter syndicus constitutus esset ad
vendendum loca communis, & ita se ex facto consultum re-
spondisse per tex. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam.
Ex quibus inferri videtur actum alienationis esse valde præ-
iudiciale, & ob id dici posse, quod absentes, qui sunt de
vniuersitate, collegio, vel capitulo, qui & in huiusmodi ar-
duis negocijs vocari, debent, vt no. Imol. in cap.2. de oper.
noui nuncia. & ibi Butr. & in cap. fin. de maior. & obediē.
In huiusmodi quoque alienatione vocandi sint, idque com-
muniter tenent docto. secundum Dec. in cap. cum omnes. de

Com. V. l. Opin. De Magistratu, &

constit. vbi allegatur Feder. in cōf. 287. casus talis est in quodam publico instrumento. & in cōf. 148. casus talis est, aliqui sunt canonici. licet Bal. in auth. hoc ius porrectū. ver. subsequenter quæritur, teneat vocationem hanc absentium esse necessariam, quæ opi. non procedit, qñ absunt a loco, vbi cōgregatur vniuersitas, collegium, vel capitulum. Sunt tamen in ciuitate vel oppido vniuersitatis collegij, aut capituli huiusmodi, quia tunc habet locum communis, secus autem si essent extra ciuitatem, vel oppidum, & actus vniuersitatis, collegij, seu capitularis, alias quàm supra fuit dictum actus non valet, vt tenet glo. in d. cap. cum omnes. de constit. Cal. cōf. 3. eod. tit. in fi. & quamuis aliqui tenuerint, quod absentes tunc quoque sint vocandi, quando sunt extra ciuitatem, vel oppidum: communis tamen opinio est in contrarium, vt dictum fuit, & firmat Inno. in d. c. cum omnes. & in cap. fi. de maio. & obed. E. Turza.

Vniuersitas tunc demum delinquendo, vel ex delicto obligatur, quando vel omnes vel maior pars, communicato consilio, & præcedente deliberatione progressi sunt ad delinquendum. commu. dicit Minfing. obs. 79. Ergo si etiam omnes tamen vt singuli fecissent, nullo scilicet præhabito consilio, tunc non videtur communis deliquisse, secundum Ioan. Lig. vt ibi. I. Fich.

Fallit nisi vniuersitas, vel expressè vel tacitè ratificaret, non puniendo, scilicet delinquentes. Et hanc limitationem similiter communem dicit Lud. Carrelius, vt ibidem refertur. Villal.

Vniuersitas, vel corpus fictum representans vniuersum, acquirit possessionem. Ias. in l. possessio appellata. §. municipes. nu. 9. ff. de acquir. poss. com. dicit. Villal.

Vniuersitas potest per particulares homines possessionem præscribere, absq; eius mandato, dummodo scientia vniuersitatis, vel eum regentium interueniat, quæ scientia per patientiam præsumitur, & patientia loco mandati habetur. Hæc videtur esse com. opin. doct. referente Hier. de Monte. in tract. de fini. regen. c. 72. quam ipse ibi latius prosequitur. Kirchouius.

Quæro, an vniuersitas possit præscribere per particulariū personarum de vniuersitate possessionem, vt si singuli de vniuersitate lignando possederunt syluam? Resp. Bal. cōf. 373. vol. 3. affirmat, qñ vniuersitas per possessionem hominum particulariū non præscribat, nec dicatur possidere, vel possedisse, nisi probetur istos homines possedisse cum mandato vniuersitatis. Eandem opin. tenet Corn. cōf. 333. incip. capio. nu. 29. & cōf. 145. incip. viso, in fine. vol. 1. cōf. 65. & in c. etsi in hoc. vol. 4. cōf. 294. incip. multa in remedium. vol. 3. Paris. cōf. 27. nu. 73. cōf. 104. nu. 13. vol. 1. Aym. Craue. cōf. 317. incip. in causa prohibitionis. nu. 4. vol. 2.

Contrariam opin. qñ scilicet vniuersitas per particularium hominum possessionem præscribat, absq; eius mandato, tenet Cepoll. in d. tract. de seruit. rustic. præd. dummodo tamen scientia vniuersitatis vel eam regentium interueniat, quæ scientia per patientiam præsumitur, & patientia loco mandati habetur. Eandem opin. tenet Dec. in cōf. 22. nu. 10. vbi dicit, qñ si vniuersitatis homines singulares cum eorum animalibus pascuati fuerint in nemore, tanquam esset vniuersitatis, præsumitur qñ ipsa vniuersitas possederit, & præscripserit, licet non appareat de mandato: quia vniuersitatis præsentia loco mandati habetur. Idem voluit Paris. cōf. 111. nu. 64. vol. 1. Petrus Ancha. cōf. 153. incip. ex narratis in facto. col. 6. Fel. c. cum omnes. de constit. ver. 6. declaratio. Hanc communem esse dicit Hier. de Mont. d. tracta. de finib. c. 72. Franc. Curt. sen. cōf. 67. Bertr. cōf. 24. nu. 1. vol. 1. Mich. Grassus.

Communitas dicitur fecisse quādo tacitè approbat seu ratificat gesta per aliquos particulares. & quando hoc fit, vide Afflic. decis. 370. & quādo possit dici delinquere. vt puniatur, vide Paris. cōf. 21. & 91. lib. 4. vbi an ex gestis singulorum, & quando possit puniri vniuersitas in crimine læsæ maiestatis. Afflic. in c. vnic. quæ sunt regal. ver. & bona committentium. nu. 52. Salic. in l. i. C. de seditio. Bonac.

Vniuersitas non constituitur contumax, vel in dolo ex contumacia syndici, sed debet fieri in collegio, vel in vniuersitate citatio. Balb. dec. 60. com. dicit. Villal. & Vezinus.

Intellige istam communem in prima citatione, quæ debet fieri à gubernatoribus ciuitatis: secus tamen in alijs, vt habetur in l. 3. tit. 2. par. 3. & glo. ibi. Idem Villal.

Communitas seu vniuersitas non constituitur contumax, vel in dolo ex contumacia syndici communitatis, vel vniuersitatis, sed debet citari in concilio vel collegio ipsa communitas seu vniuersitas, secundum glo. communiter approbatam in l. non potest dolo. ff. de regi. iur. Nisi recusasset congregare concilium, seu capitulum siue vniuersitatem, quia tunc citatio syndico, habetur perinde, ac si communitas aut vniuersi-

tas esset citata, secundū gl. in c. si in capitulo. de concess. præb. in 6. Bart. in d. l. non potest. Nec dicitur communitas dolum committere vel delinquere, licet plures seu maior pars hominum ipsius communitatis aliquid prohibitum faciant, nisi hoc fiat ex ordinatione concilij & sonata campana. per l. sed si ex dolo. cum glo. ff. de dolo. & gl. in l. sicut. ff. quod cuiusq; vniuersi. Barto. in l. aut facta. ff. de pœnis. quicquid dicatur tenuisse contrarium. Iac. But. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. Balb. decis. 80. & decis. 116.

Vniuersitas per syndicum criminaliter accusare potest, cōmunioem dicit D. Minfing. obser. 76. cent. 4. sic etiam defendere se per syndicum potest, vt ibidem. P. Fich.

Syndicus vniuersitatis non potest aliquem accusare, nomine syndici, sed opus est vt accuset suo nomine, ad vtilitatem tamen ipsius vniuersitatis. communis opinio est legislatorum, vt attestantur doct. in c. dilectus. 2. de simonia. & in specie Ioan. And. super glo. pen. & Anch. Henric. Bohic. & Anan. nu. 19. quos referunt Augu. & Hier. post Ang. de malef. in verb. ad querelam. nu. 20. Sic etiam potest tutor accusare ad vtilitatem pupilli, sed tenetur se inscribere nomine proprio, secundum communem opi. vt dicit Ana. c. 2. nu. 20. de calum. Villalpand. super l. 22. c. 29. nu. 3. in fi. Bald. tamen in l. r. nu. 35. de accus. tenuit indistinctè, qñ syndicus vniuersitatis possit in iudicio capitali comparere pro ipsa vniuersitate tam accusando quàm defendendo, & subdit qñ ita tenent omnes doct. quæ opinio Claro magis placet, & dicit consuetudinem videri illam approbare, addens, quod contraria opinio possit procedere loquendo secundum dispositionem iuris communis, secundum quam accusans subiicitur pœna talionis, sed postquā hodie pœna talionis sublata est, dicit Clarus, se nō videre cur syndicus non possit accusare pro vniuersitate. Hæc Cla. d. §. fi. q. 14. ver. item quæro. P. Fichard. & Bonac.

Syndicus vel actor vniuersitatis perinde atque generalis negotiorum gestor, cum de ommissis obligetur, tenetur non solum appellare, sed etiam appellationem prosequi, vtrique communiter receptum esse dicit Benedic. Capr. regu. 65. numero 11. & 33.

Syndicus potest iurare de calumnia absq; alio speciali mandato. Phi. in c. fi. de iur. cal. in 6. Pan. in d. c. i. nu. 15. & in c. impetratorum. de iur. cal. & in c. cum causam. nu. 1. co. tit. 8. in c. fi. nu. 10. eo. tit. vbi communem dicunt. Vezin.

Vniuersitas vel collegium potest accusari & condemnari, com. dicit Alb. in l. ea quidē. nu. 15. C. de accus. & in l. si quis in tantam. Paris. cōf. 21. nu. 30. lib. 4. Sed nota, qñ ad hoc vt ciuitas, vniuersitas, vel collegiū dicatur delinquere, & consequenter puniri possit, non sufficit, qñ totus populus, vel omnes de collegio aliquid faciant, sed necesse est, quod præcesserit ad id consilij publici conuocatio, & eius deliberatio, vt dicit Bart. in l. aut facta. §. fi. nu. 6. ff. de pœn. & ita dicit com. esse. Abb. in c. dilectus. 2. num. 13. de simon. quem refert summa Syluest. in ver. excommunicatio. 7. in 15. ex com. 4. dub. Tort. inter cōf. Ant. de Butrio. cōf. vlt. nu. 3. colleg. Flor. inter cōf. Curt. sen. cōf. 21. nu. 5. in fi. Cur. iun. cōf. 174. nu. 36. & cōf. 185. nu. 9. Corn. cōf. 224. lib. 4. Et si deliquit vniuersitas, non pœnia consilij deliberatione, non punitur tota vniuersitas, sed qui deliquerunt tanquam singuli. Cla. d. lib. 5. §. fi. q. 16. ver. vltimus quæro. Bosius tit. bāniri qui possint. nu. 1. Cur. iun. cōf. 312. nu. 66. & 67. in tertio. P. Fichard. & Bonacoss.

Vniuersitas, ecclesia, castrum, aut ciuitas si destruaturs facto superioris sine spe reedificationis, amittit omnia iura sua, nec si reedificetur, ea recuperat, vt si destruitur a Tyranno, ea non amittit. Bell. cōf. 1. nu. 8. com. dicit. Villal. & Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Varias vniuersitatum iura vide apud Pet. de Guenois in collatione regia. Ordon. lib. 10. tit. 12. de vniuersi. Parisiensi. Pet. Rebuff. tracta. de litteris obligat. gloss. 7. nu. 5.

De operibus publicis.

CAPVT III.

Administratori reipublicæ conuenit, ne ædificia suæ administrationis pereant ruina. Curt. iunior cōf. 19. nune. 8. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Ædificia publica ne labascant, operam debet nauare Reipublicæ administrator, commune ait Cur. iun. cōf. 19. nu. 13. E. Suarez.

Con-

Concor. cum hac communi. l. 23. de correctoriis. Et nota, qd in tantum est vera hæc communis, quod si alij sint officiales subalterni ad illud opus peragendum, quod si principalis ex causa hac puniatur: non potest petere ab aliis subalternis, idē Cur. iun. d. consi. 19. nu. 8. communem dicit. Et nota aliud, qd opus publicum firmatur per quindecim annos, & si post perit, non dicitur perisse ex defectu magistri operis. l. 2. tit. 32. par. 3. B. Villalob.

Murorum ciuitatis vel vrbs reparatio, de iure pertinet ad incolas, & non ad dominum loci, & refici debent muri expensis ciuium pro viribus singulorum. l. omnes prouinciarum. & l. turres. C. de operi. public. est quidem verum, quod etiam hi qui.

DE STATUTIS.

TITVLVS VIII.

Statuta condere, nedum est summorum Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, & Populorum, verum etiam inferiorum Magistratum, Ciuitatum, Collegiorum, & familiarum: quæ quidem statuta vim habent legis, licet contra ius commune aliquid disponant, etsi illud non tollant: suntque semper in viridi obseruantia: secus verò si non fuissent publicata, neque vtentium moribus approbata. Possunt etiam distinguere ac limitare non solum ius naturale siue gentium, sed etiam diuinum; contra cuius tamen moralia præcepta non valent.

CAPVT I.

Statutum si fuerit à summo Principe, Imperatore, vel Pontifice Romano conditum. Adde infra Iodoc. Enchir. Par. aut simil. in verbo statuta. dicitur ius ciuile: si verò ab inferioribus à summo Principe non recognoscentibus eum, de iure vel de facto, & tunc ex quo habent vim supremi Principis, huiusmodi statutum ius ciuile appellabitur, aut à Ducibus, vel Marchionibus, vicariis perpetuis, & habetibus perpetuam dignitatem, & istud pariter erit ius ciuile: si esset conditum à recognoscentibus superiorem, & ab iis qui non sunt vicarij perpetui, nec qui habet perpetuam dignitatem, tunc erit ius prætorium: quia quicquid statuitur ab istis inferioribus ius prætorium appellatur. ita illa explicant Alb. Bru. in trac. super statu. scem. & cognatorum lineam à successionibus excludentibus. in 13. artic. §. secundo quæro. Gregor. Natta in trac. super eandem materiã. §. circa primam quæstionem principalem. nu. 11. ver. 2. quæro. Rol. à Valle, in suis quæst. super statu. de lucro dotis. in 4. q. vbi Brun. d. loco. nu. 4. & Rolan. hanc veriore & magis communem opinionem Doctores esse testantur. kirchofius.

Statutum factum in ciuitate pro lege communi habetur, vt est communis, & indubitata conclusio Roland. à Valle in consi. 72. nu. 2. in 3. vol. & recipit interpretationem à iure communi. licet contra ius commune, vt est com. opi. ibi. nu. 34. & si fiat statutum super aliquo, super quo sit prouisum de iure communi, non cæsetur derogatum iuri communi, licet diuersimodo de statuatur, & quando statutum ponit aliam pœnã pro crimine, quam ius commune, videtur recessum à iure communi. Nisi ex aliquibus coniecturis appareat, qd statutum noluit recedere à iure communi. iudex tamen tenetur seruare statutum, & imponere pœnam statuti, quod certè iurauit. Castr. in l. 1. §. dixerit. ff. de public. Bonacoss.

Statutum alicuius ciuitatis, dicitur ius proprium illius, quasi quod non sit alterius. l. omnes populi. ibi. ipse sibi ius constituit proprium ciuitatis, & c. ff. de iusti. & iure. & ita no. ibi Doctor. communiter, meritò ergo beneficium talis statuti contra ius commune concessum alteri ciuitati, seu eius ciuibus, non debet dici concessum. Socin. iun. consil. 80. nume. 7. vol. 4. Muscul.

Statuta condere & consuetudinem inducere potest quilibet populus, seu collegium iurisdictione carens, & omnes alię ciuitates Principum dominio suppositæ, legis condendæ ha-

bent facultatem ex potestate ipsi à lege concessa circa negocia spectantia ad ipsas vniuersitates, & collegia, secundum Alber. Bal. & omnes Legistas, tam antiquos, quam etiam Modernos. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. quorum opinionem dicit esse communem ibi Ias. in 2. lect. num. 2. & 26. contra Bar. contrarium inhiberi asseuerantem. sequitur Angel. consil. 139. visis omnibus statutis. colum. 2. Arretin. consilio 8. abundè factis, & sufficienter. in fin. Canonistæ omnes in cap. quod clericis. de foro competen. Alexand. consi. 177. viso themate. colum. 11. num. 2. & Natta, qui ait hanc esse communem sententiam. consi. 12. contra ea, quæ aliàs allegauit num. 1. vol. 1. & Mod. in c. fi. de consue. & Sigism. Loffredus consi. 14. nu. 25. & Lallus de Tuscia in constitutione regni prima, post mundi machinam. num. 12. lib. 1.

Vbi firmat etiam, quod ipsa collegia, ac vniuersitates nullam iurisdictionem habentes, quamuis possint facere statuta super rebus suis: tamen pœnam adicere, seu imponere in eisdem statutis non possent aliquo modo: secus verò si iurisdictionem haberent: siquidem tunc eis licitum, permillumque foret pœnas imponere in mentionatis statutis.

Et similiter quoque potest fieri statutum à capitulo, & canonicis absque Episcopo, dummodò aliàs sit licitum, & non concernat vniuersalem statum ecclesiæ, nec iura Episcopalia, sed de seipsis, puta de distributionibus, vel capitulo certo modo faciendo. ita est Glo. in c. constitutionem. §. 1. de verb. signifi. in 6. vide etiam in c. cum aliquibus. de rescrip. eod. lib. Viuius opi. 743.

Populi, etiam subditi alterius imperio possunt facere statuta. Alc. in c. quod sedem. nu. 59. ext. de off. ordi. communem dicit. B. Villal. & Vez.

Atque hinc Docto. communiter tenent, quod si populus superiorem saltem, de facto non recognoscat, potest ad famam restituere eorum ratione, quæ suo in territorio aguntur: vt Barto. & Ang. voluerunt in l. 1. §. de qua autem. de postul. idē Barto. in l. infamem. ff. de public. iud. Butr. & Abb. in cap. cum te. de re iud. si vero superiorem recognosceret, tunc restituere non posset, vt no. in d. §. de qua autem. nisi infamia esset irrogata ex forma statutorum eiusdem populi, & non de iure communi, vt tradit Bar. d. §. de qua autem. & in l. 4. ff. de testa. Bal. in l. cum mulier. sol. matrim. & canonistæ in d. c. cum te. quorum opinionem sequutus est Alexan. in consi. 256. repetitus. vol. 2. E. Turz.

Quæro, an quilibet populus, vel ciuitas possit statuta condere? Respond. quod sic, & ista est communis opin. siue is populus iurisdictionem habeat, siue non, vt firmat Ias. in l. omnes populi. in lectura. nume. 2. & num. 26. & in rep. nume. 7. ff. de iusti. & iure. Alber. de Rosa. in tracta. statu. par. 1. quæst. 8. canonistæ communiter, & in specie Abba. in cap. quod clericis. extra de foro competen. cap. fina. & ibi Roch. Cur. extra de consuet. Alexand. l. 1. ff. de iurisdic. omni. iud. Eandem opin. firman. Bald. Sali. & Alber. in d. l. omnes populi. Bald. d. l. 2. C. de constit. pecu.

Et hæc conclusio indistinctè procedit in iis rebus, vel negociis, de quibus statuentes liberam habent statuendi potestatem, quæque principis aut superioris præiudicium non respiciunt, aut etiam bonis moribus non repugnant, neque libertatem ecclesiasticam infringunt.

De alijs verò, super quibus disponendi potestatem non habent, statuta condita inualida sunt, secundum communem & receptam doctrinam, sententiam, vt firman. Doc. in locis præalleg. Abb. Fely. & Dec. in c. quæ in ecclesiis. ext. de consti. Bapt. de Caccialup. l. cunctos populos. nu. 169. & seq.

Ex quo infertur non valere statutum, per quod disponitur filios spurios patri suo ex testamento, vel alia vltima voluntate posse succedere, quia tale statutum est contra bonos mores, & præbet occasionem fornicandi. c. quemadmodum. de iureiur. & hanc opi. tenet Are. in l. cunctos populos. nume. 15. Bal. num. 13. Ias. ait prætor. in prin. nu. 12. ff. de iureiur. eandē dicit esse communem Dec. in c. præsentia. nu. 124. de probat. Nico. Boer. decis. 127. nu. 9. Bapt. de Caccialup. d. l. cunctos populos. nu. 160. Hæc quoque dicit esse communem Ferd. Loazes in tract. de matrimo. 2. dubio. num. 7. cum multis per eum allegatis. Io. Gualden. in trac. de arte testandi tit. 1. cautel. 14. nu. 1. Guliel. de Bened. repe. c. Raynuius. in prin. nu. 39. & eā tenet Bar. Soc. in consi. 95. nu. 9. vol. 4. Arret. in l. testamenti factio. ff. de testa.

Secundò infertur, non valere statutum, quo disponitur, qd creditor perdat debitum, nec possit vterius exigere, si infra decennium non petierit, tanquā nutritium peccati, & quod fundatur in mala fide, quæ omnino excludit quamcunque præscriptionem ciuilem siue canonicam, ita tenet Bart. contra

Com. V.I. Opin. De Magistratu, &

tra morem sibi contrarius in rep. l. omnes populi. num. 24. ff. de iusti. & iur. Ang. & Imo. l. quod te. ff. si cer. pet. Alex. in cōf. 3. vol. 5. & hanc opi. Bar. in d. l. omnes populi. dicit esse veriorim Imo. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsue. & eam dicit communem in cōf. 16. num. 1. & cōf. 46. num. 2. eandem dicit esse commun. opin. Crotus in d. l. omnes. & in l. nemo potest. vers. quærit etiam Bar. & ibi Ripa. num. 116. ff. de leg. 1. Balb. in tract. præscrip. 2. par. 3. par. prin. q. 13. & 14. Gomez. in prin. instit. de actio. num. 67. & hanc quoque dicit esse communem Phil. Prob. in addit. ad Io. Monach. in cap. 1. num. 16. de præscrip. lib. 6. & hoc tenet Matth. de Afflict. in constit. Neap. lib. 3. rub. 3. num. 4. Gozad. in cōf. 56. no. 13. Bertran. cōf. 184. num. 5. vol. 2.

Contrarium, quod tale statutum valeat, tenet Bar. in d. l. sequitur. §. si viam. num. 4. & in l. 1. num. 3. ff. de vsucap. idem in fortioribus terminis tenet in d. l. nemo potest. nu. 22. dicens, quod in tantum procedat, vt nec pacto renunciari possit, quia tale statutum introductum est in fauorem publicum, & odium negligentis, & istam sententiā amplectitur Ias. in prin. instit. de actio. num. 100. sed prima opinio verior & communior est, vt ex alleg. patet. pro qua etiam facit, quia causa statuti non excludit peccatum, iuxta doctrinam Bartol. communiter approbatam. d. l. omnes. num. 22. cum res aliena ab eo, qui eam alienam nouit, nunquam absque peccato possit acquiri.

Tertiò inferitur, non valere statutum permittens non seruare iuramentum in aliquo casu, cum sit nutritium peccati, & inuitet homines ad delinquendum, quia iuramentum hoc casu absque peccato periurij nemo transgreditur, quod est contra ius diuinum. ita probat tex. in c. si verò. c. cum contingat. extra de iureiuran. & ibi Doctor. communiter. Hanc opin. tenet quoque Pau. de Cast. in auth. sacramenta puerum. & ibi Ias. dicit hanc sententiā Pauli esse veriorim. nu. 82. Io. And. quem sequuntur ibi omnes Doct. c. tua nobis. el. 1. ext. de decim. Franc. Are. cōf. 8. incip. abunde. eandem opin. tenet idē Pau. de Cast. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. & est communis secundum Ias. in d. auth. nu. 83.

Limita tamen, quod licet statutum contra iuramentum, vel eius obseruantiam directè condi non possit, per indirectum tamen id fieri posse, receptum sit, ita tenet Bartol. in l. omnes populi. 2. quæst. 3. princip. dicens, quod ita vidit obseruari, quem ibi sequuntur Doct. ff. de iusti. & iur. Pau. de Cast. & Salice. d. auth. sacramenta puerum. & ibi Ias. dicit hanc esse commun. opin. num. 85. Panor. in cōf. 72. inc. quinque dubia. vol. 1. Rom. cōf. 12. incip. viso facto proposito. Alexan. cōf. 59. incip. viso instrumento. vol. 1. cōf. 38. incip. visa petitione. vol. 3. Mich. Grassus.

Statuta condere potest quilibet populus, secundum quod Reipublica expedit, & consuetudines. contra ius commune, vt est com. opi. de qua Gram. de extensio. nu. 179. quæ postea debent confirmari à Principe, & talis confirmatio dicitur noua datio, vt est com. opi. de qua Cur. iun. in cōf. 341. nu. 20. in 3. vol. Bonacoss.

Statuta à populo alterius ditioni mancipato condi possunt, vt commune inquit Andr. Alcat. in capitu. quod sedem. numero 59. de offic. ordin. & à ciuitate sine superioris facultate componi queunt. vt receptum affirmat Gozad. consilio 35. num. 16. latè Franc. Viuius lib. 1. opi. 324. intelligique semper debent ne forenses, seu exteri ligentur, & ne quis indebitè damnum patiatur, quamuis alioquin superflua censeantur; communia ponit Franciscus Viuius d. lib. 1. opin. 286. & opi. 288. comprehenduntur tamen exteri si de iis statuta egerint, quæ voluntariè iurisdictionis sunt, commune ait Ias. in l. cunctos populos. nu. 86. C. de summa Trinita. Porro illorum verba præcisè ac strictè exaudiri, accipique debent. communeque affirmant Dec. in l. non vult. num. 4. cum seq. ff. de reg. iur. Berous in c. si quis Episcopus. num. 6. de accusat. vbi tamē statutum aliquo in casu expressim loquatur, & tanta rationis similitudo in alio erit, vt si statuentes interrogati fuissent, aliter respondere non possent, ad illum etiam statuti verba proferemus, vt cum commune renuncio ex Alex. cōf. 83. & cōf. 122. lib. 3. Soc. cōf. 128. atque aliis, quos laudat Viuius d. lib. 1. opi. 314. Notabis præterea quod licet statuta ius commune antiquent, si tamē de vno correlatiuo verba fecerint, ad aliud ampliabuntur. commune asserit Cur. iun. cōf. 6. num. 1. habebitque id locum, quamuis pœna aliqua imponatur. commune profert Ias. in l. si prius. num. 34. ff. de noui oper. nuncia. non tamen id genus statuta, si in casu vero loquentur, & in facto procedent. commune inquit Alexan. cōf. 189. viso statuto. lib. 7. Crauet. cōf. 205. nu. 25. Notabis rursus statuta simpliciter loquentia ad contrarius iureiurando confirmatos

non referri. commune dicit Cur. iun. cōf. 67. num. 1. Notabis deinde quod statuta, si obligationem naturalem vel ciuilem quouis temporis spatio tollent, nulla prorsus erunt. commune asseuerat Bal. de præsum. 2. par. 2. par. q. 5. num. 14. & 5. par. quintæ partis q. 6. Quamuis alios pro aliis obligare & pecuniariis, pœnis subdere posse receptum sit, teste Dec. in cap. cognoscentes. ver. & ex his. de consti. Notabis deinde ac memoria perpetuo indes, quod statuta in alicuius certæ personæ damnum ac præiudicium condi nihil vetat aut remoratur. commune inquit Dec. in c. cum omnes. lect. 1. num. 15. cum seq. de consti. & in c. consuluit. 3. num. 32. de appel. Cur. iun. in l. ult. num. 25. C. de edict. diui Adrian. toll. Quamuis ab illis appellari possit, vt commune ponunt Dec. in d. c. cum omnes. lect. 1. num. 15. Ias. in l. 1. nu. 3. & sequē. ff. de legib. Rip. lib. 1. re. spon. c. 22. num.

Populus non habens iurisdictionem, non potest condere statutum nisi circa administrationem rerum suarum. Bartol. in d. l. omnes populi.

Fallit in 3. casibus, vt per Crot. in d. l. numero 14. & Iason ibi num. 28. sed non possunt pœnam opponere, vt per Ias. ibi num. 35.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. omnes populi.

Fallit in 2. casibus, vt per Felin. in cap. cum omnes. de constit. nu. 14. & si vis videre, an & quando populus possit facere statutum sine superiore, videas Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. Don. à Fina.

Familia aliqua puta nobilium, potest condere pro sui status & dignitatis conseruatione statuta, & ordinationes, etiā scēminas excludentes. commune dicit Ioan. Bologninus. in l. omnes populi. nu. 57. & 58. ff. de iusti. & iur. est enim familia tāquam ciuitas quæpiam, vt auctoritate Aristotelis dicit Bal. cōf. 50. in primis videndum. vol. 4. & commendat Tiraq. in præfat. lib. 1. de retrac. nu. 27. Et talia pacta, etsi non essent iure communi approbata (prout sunt, quia non sunt contra bonos mores) tamen consuetudine essent confirmata, commune dicit Alci. in l. pactum. C. de colla. Vide de prædicta communi latè Tiraq. in trac. de iure primog. q. 17. adde Ias. in l. si quis à filio. §. 1. & ibidem Zas. dicentem hanc opinionem esse verissimam. ff. de leg. 1. I. Fich.

Statuto vt quis ligetur, requiritur, quod statuentes habeant iurisdictionem in loco, vbi dirigitur virtus statuti, vt est communis opin. Rolan. à Valle fufius cōf. 32. num. 44. in 3. vol. Bonacoss.

Statutum recens factum quàm citò liget cum in iure non reperiatur expressum, relinquitur iudicis arbitrio. com. refert Bened. Cap. concl. 5. nu. 18.

Quæro, Vtrum vniuersitas vel collegium approbatū, possit in his, quæ ad ipsum collegium, vel vniuersitatem pertinet, valida condere statuta? Resp. Bar. & Doct. communiter. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. tenent, q. sic. Ita refert Zoannet. d. l. vt vim. par. 3. nu. 63. Mich. Grassus.

Statuta condere non possunt magistratus inferiores à principe contra ius commune, vt est com. opi. Pet. Rauē. in suo Alphabeto aureo. in ver. magistratus. Bonac.

Statutum præter legem, licet inferior à Principe condere possit, vt in ius ciuile, vbi Doc. & Ias. ff. de iusti. & iur. nihilominus regulariter inferior ipse à Principe statutū contra legē superioris facere nequiret, secundum Anto. & Imo. in c. si. ext. de transact. Doct. omnes in l. fin. per tex. ibi. C. de testat. Bart. in l. cunctos populos. C. de summa Trinitat. vbi Ias. post alios. Bal. & Imo. in l. ex duob. §. si. ff. de vulgar. & ista est communis opi. quam sequuntur quoque, & citant Alex. nu. 4. Ias. in 2. lec. nu. 13. & Annibal. nu. 44. cum aliis seq. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. Viuius opi. 753.

Illi qui habent facultatem statuendi, non possunt illam facultatem alij demandare. Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. per tex. in l. 1. in prin. ff. de off. eius.

Fallit, vt per Crot. in d. l. nu. 38. & si vis videre quando laici possint in præiudicium clericorum statuere distinguendo latissime declarat Benedic. Capra in suo tractat. conclus. 10. Don. à Fina.

Statutum perinde atque lex potest distinguere ac limitare, non solum ius naturale siue gentium, sed etiam ius diuinū, vti communiter receptum refert Benedic. Capra. regul. 10. num. 24. & 30. Ius ciuile autem, siue positium in totum tolli potest. Cap.

Statutum sicut nec consuetudo contra præcepta moralia iuris diuini, de quibus in glo. cap. fin. de consue. & Cano. non est. §. his itaque. 6. distin. non valet, vt vult gl. communiter approbata in c. cum tanto. de consuet. vt refert Bened. Cap. regul. 11. nu. 5. Bonacoss.

Statutum

Statutum vel decretum aliquid disponens super eo, quod est de iure communi dispositum in dubio praesumitur se conformare cum iure communi. Bart. & alij doct. in l. 4. §. Prætor ait. ff. de damno infec. quare ea sententia communis doct. resolutio dicitur, quod ubi statutum vel decretum potest aliquid operari, tunc semper restringendum est ut minus deroget iuri communi, quam sit possibile, per l. 2. C. de noxal. Alexand. de Imo. in d. §. Prætor ait. nu. 12. item & fortius debemus potius dicere, tale statutum nihil operari, quam quod aliquis indebite damnum patiatur, iuxta notata per glos. & communiter scribentes in l. fin. §. in computatione. C. de iure delib. Quam communem distinctionem ultra Alex. pluribus confirmat Feli. in c. Rodolphus, extra de rescr. Paris. in cōf. 65. nu. 88. in 1. vol. & in cōf. 110. num. 36. in 3. vol. cōf. Laur. Syluan. in cōf. 28. num. 6. Kirchoius.

Statutum disponens idem, quod ius commune addens, vel minuens poenam, non tollit ius commune. Panor. in capit. de causis. de officio. delegat. Henric. Boich. de Syndono. in 3. part. artic. 1. nume. 236. commu. dicunt. Licet Henricus tendat ad oppositum, & distinguit Ioan. Bapt. Vezinus Hispanus, in suo Aerario communium opinionum vers. statutum, Bonac.

Communis & recepta doct. opinio est, quod statutum simpliciter aliquid disponens, debet intelligi secundum ius commune, etiam si ita intelligendo nihil addat iuri communi quando alias quis indebite damnum pateretur. Ita tenet glo. quam sequitur Bartol. & doct. omnes. l. fin. §. in computatione. C. de iure deliberan. & ibi Ias. nume. 12. dicit ita communiter teneri.

Hinc inferitur, stante statuto, quod instrumentum Guarentigiatum, seu confessionalum habet executionem paratam, non tamen denegari moræ purgationem, ut dixi infra, libr. 2. post doct. communiter. capitul. 1. de mora. quæstio. 16. Mich. Grassus.

Statuta dicuntur recipere interpretationem passiuam, ita ut interpretentur a iure communi, quemadmodum Bartol. in l. omnes populi. num. 60. versic. secundo casu. ff. de iusti. & iure. sequitur Ioan. de Imo. in l. si vero. §. de viro. nume. 15. versic. quarto fallit. ff. solut. matrimo. Licet multi alij contrariam sententiam amplexi fuerint: tamen hanc sententiam Bartol. communem esse dic. Ioan. Crot. in d. l. omnes populi. nu. 194. versic. quærit Bartol. an statuta recipiant interpretationem passiuam. in 1. volum. repet. De qua doctrina egregie disputat Alex. de Imo. in l. 1. §. lex Falcidia. num. 7. & 8. versic. 2. not. ff. ad l. Falcid. Kirchoius.

Statutum generaliter refertur ad ius commune, non solum ne quis puniatur iniuste, sed etiam ne quis perdat legis beneficium, ut est. com. opi. Steph. in tract. de interpreta. iur. nu. 43. & omnes doct. in §. in computatione. in gl. c. consentiunt. & in c. dilectus. de consue. & not. Bal. in l. ab executione. C. quorum appel. non recip. Bonacoss.

Statutum contra ius commune valet & tenet. Aug. de Arimino in tract. malef. in addit. ad Ange. in versic. fama publica. nu. 48. fol. 92. Bonac.

Quæ autem statuta morib. vntium nunquā excepta sunt, nullas vires prorsus habent. commune affirmat Alex. cōf. 6. viso themate. lib. 1. E. Suarez.

Statuta vfu non recepta. Adde ad materiam plenissime & exquisite d. Ioseph. Ludou. de stat. conclus. 1. non ligant, ut est. com. opi. de qua Menoch. cōf. 75. nu. 60. Bonacoss.

Statutum in obseruantiam non receptum, nec vntium moribus approbatum, nullius est vigor. est. com. opin. sec. Alex. cōf. 6. viso themate. vol. 1. Charian.

Lex, vel statutum semper est in viridi obseruantia, etiam si post multum tempus casus legis non veniat, secus si casus euenit, & contra legem, vel statutum actus fieret. Curt. cōf. 129. nu. 12. com. dicit. Bonacoss.

Statutum non publicatum non ligat, ut est. communis opi. de qua Plotus in l. si quando. nu. 858. C. vnde vi. Et quando statuta recipiant interpretationem. vide per Ias. in l. quamuis. ff. de in ius vocan. Bonacoss.

Statuti forma substantialis est omnino seruanda, ut est. com. opin. de qua Roland. a Valle in cōf. 30. nu. 1. in 3. & forma substantialis dicitur, quando disponens ultra proceditur actum annullando, solemnitate nō seruata, ut est. com. opi. de qua Rol. ibi. num. 11. & ubi statutum disponit aliter quam ius commune, tale statutum tanquam substantialia ponens, censetur dare formam, & ideo est omnino seruandum, ut est. communis opi. Rol. cōf. 72. nu. 61. & omisio formæ statuti & proclamatis, etiam in minimo vitiatur actum, ut est. communis opi. ibi. nu. 64. Bonacoss.

Ex procemio sumitur causa finalis statuti, quæ causa procemialis dicitur causa finalis. communis est, ut apparet ex accumulatis per Bened. Vadum in apostil. ad Lanf. de Oria in cap. quoniam contra. in prin. extra de proba. I. Richard.

Procemium statuti & constitutionis, etiam penalis dat causam finalem & rationem, ut est. com. opi. Cur. Iun. in cōf. 166. nu. 1. & cōf. 178. ubi dicit, quod cum sit arbitraria, potest iudex ex causa testi plenè deponenti non adhibere fidem. & cōf. 344. nu. 69. in 3. vol. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

Totam hanc materiam fuisse pertractatam. Quid. Pap. ad Statuta Delphin. signis per litteras. Pet. Rebuff. in comment. consil. regiar. Pet. Gueueys in collationibus, ut facile sit suis locis quæque aptare.

Statuta iurata an tolli possint, & quando. Et quia statuta in qualibet materia sunt stricti iuris, strictè sunt intelligenda, & secundum communem usum loquendi simpliciter interpretanda, iuxta tamen statuentis mentem & rationem, & ut quàm minimum lædant ius commune: imo ut cum eo, si fieri potest, ad concordiam reducantur: quorum etiam postrema semper debent per præcedentia distingui, & in altero ex correlatiuis, de quibus loquuntur, penitus extendi & ampliari.

C A P V T II.

Statutum iuratum, collegij, & vniuersitatis potest tolli, vel mutari ex iusta causa absq; eo quod incurrat in periurium, ut est. com. opin. Capra. reg. 9. nu. 38. Fallit ut ibi. Bonacoss.

Statuta iurata non tolluntur per generalem derogationem. Fel. amplè in c. constitutus. col. 2. de rescrip. Vezin.

Statuta iurata non tolluntur per generalem derogationem statutorum c. constitutus. de rescrip. gl. in c. cum non deceat. de electio. in 6.

Fallit in 5. casib. ut per Fely. in d. c. constitutus. col. 3. & si statutum est iuratum, potest reuocari à statuentibus absq; periurio. fallit in 4. casib. ut per Bened. Capr. in suo tract. concl. 9. num. 32. Don. a Fina.

Statutum iuratum in quo est clausula hæc: Non intendentes quod præstitum impediatur ipsos statuētes, quo minus possint illud etiam nuda voluntate, & sine causa tollere, potest sine metu periurij mutari, & tolli, ut voluit Ioan. And. in cap. 1. de ijs quæ fiunt a maio. part. cap. cui accedit. cap. cum tu. de constit. & ita communiter teneri asserit Bene. Cap. concl. siue reg. 9. nu. 35.

Statutum iuratum tendens ad utilitatem seu præiudicium tertij, licet non impediatur reuocationem, nec contra statuentes incurrant periurium, cum sublato statuto, sublato intelligatur iuramentum iuxta veriore & communiorem sententiam doct. Tamen id fallit, quando talia statuta transiissent, in contractum, quo casu amplius in præiudicium tertij tolli non possint per not. in l. quod semel. & ibidem Bartol. ff. de decret. ab ordi. fac. idem in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & not. communiter Canonistæ in cap. quæ in ecclesiis. de constit. & in c. 1. de probat. similiter fallit, quando talia statuta fuissent approbata per superiorem, aut statuentes, per se, vel eorum syndicum legitime ac specialiter constitutum non solum simpliciter seruare, sed etiam non reuocare iurassent, aut nisi statutis appositæ fuisset clausula, quod non possint tolli, quibus casibus si fiat reuocatio periurium incurritur, ut prolixè refert ac comprobat Bene. Cap. concl. siue reg. 9. nu. 45. & seq. & nu. 94.

Statuta sunt stricti iuris, & ideo strictè intelligenda, D. Rol. à Valle in cōf. 24. num. 9. in 3. vol. com. dicit. Castr. in l. quicquid astringendæ. num. 5. ff. de verb. oblig. & ideo stante statuto, quod si quis sententiæ executionem petierit, incidat in poenā: statutum intelligitur, si executionem petierit, & illam ad finem perduxerit, quæ quando poena à statuto imponitur, delicti consummatio requiritur, cum statuta sint strictè interpretanda. D. Hier. à Monte in suis quæst. quæst. 29. nume. 47. & seq. ubi f. sius. & ubi statutum non loquitur, cessat eius dispositio. Cur.

Com. V. I. Opin. De Magistratu, &

Cur. iun. conf. 276. num. 45. in 3. volum. Bonacoss.

In qualibet materia etiam penali, & tam odiosa, vel stricti iuris, quam fauorabili, communis loquendi vsus est attendendus, vt docto. communiter voluere, praesertim Barto. & Alexan. in rub. de nou. oper. nun. & alijs in locis ibi per ipsum Alexan. adductis, hancque sententiam communem esse refert Zacha. in apost. ad Abb. in cap. nonnulli. de rescr. Quae tamen non procederet, si statuto caueretur, quod verba statuti proprie sint intelligenda, tunc enim communis hic loquendi vsus non attendetur, vt tenet Barto. in l. Labeo. ff. de supell. leg. F. Turzan.

Statuta debent interpretari secundum communem vsus loquendi. Socin. conf. 157. num. 3. volum. 1. Et etiam communis vsus loquendi habet locum in statutis principum, & in verbis legis. Abb. in cap. capellanus. nume. 1. de ferijs. Ias. in rubr. ff. de oper. nou. nun. num. 6. & 7. Limita, vt ibi per eum. Etiam si statutum sit penale, & punitorium, ac odiosum. Amplia & limita per Ias. in l. auiz. colum. si. num. 12. C. de success. edicto. vbi latius. Nam communis vsus loquendi praeualeat propriae verborum significationi, vt est com. opin. de qua Benedictus de Vado in reperto. Feli. in vers. nepotis appellatio. ne. Limita vbi adesset statutum in ciuitate disponens, quod verba debeant intelligi proprie, secundum naturale verbum, vt ibi. Et communis vsus loquendi est largus & generalis, vt dicit Bal. in l. 1. ff. si cert. pet. & debet esse salua semper consuetudo interpretatiua statutorum, vt dicit Bald. in conf. 48. nu. 3. in 3. volum. & non secundum ius commune, vbi agitur de personali pena. Cast. in l. si fugitiui. nu. 7. C. de seru. fugit. Sed prout iacet, & hoc ex generali consuetudine, vt ibi Cast. fufius. Bonacoss.

Verba statutorum sunt interpretanda secundum communem vsus loquendi. Bar. in d. l. omnes populi.

Fallit in 2. casib. vt per Crot. in d. l. nu. 9. etiam si statuta essent penalia, hanc esse com. opi. attestatur Horm. Det. in rub. de no. ope. nun. vbi limitat in 3. casibus nu. 20. & ibi Ias. nu. 7. limitat in 2. casib. Ampliatur & limitatur prin. reg. vt per Soc. iun. in d. rub. ff. de no. ope. nun. nu. 93. vbi Io. Bolog. limitat in 5. casibus. nu. 17. Don. a. Finz.

Statuti verba cum sunt clara, non est ulterius disputandum. arg. l. ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. q. in qualibet ciuitate statuta eius legitime condita, sunt omnino seruanda. l. omnes populi. & ibi tradunt communiter doct. ff. de iust. & iur. Socin. iun. conf. 49. nu. 1. volum. 1. Muscul.

Statuti verba debent regulari a mente, & ratione statuentium, vt est in iure regula infallibilis, vt attestatur Ange. in conf. 296. in vol. statutorum cum concordantibus per Socin. iun. in conf. 13. in nouissimo statuto. nume. 4. volum. 1. & in conf. 4. num. 12. volum. 4. vbi demonstrat, quae sit mens statuti, quod excludat foem. propter masculos inquit enim exploratissimum esse apud iurisperitos, statuentes in statuto feminas excludente propter masculos, eam mentem habuisse, vt scilicet bona in agnatione conseruarentur, & sic dicitur tale statutum editum, fauore agnationis in diuitijs, & dignitate conseruanda, publica quadam vtilitate in eo considerata: & in hoc stat vera ratio huiusmodi statuti, vt plene scribit idem Soc. iun. in conf. 1. factum tale proponitur. num. 38. vsque ad num. 45. 1. volum. & vltra ibi dicta, multa etiam ad propositum dicit, & plures alios allegat Albe. Brun. in suo solempni tracta. de statut. exclud. foem. propter masc. in 3. art. concludens secundum communem opinionem quod ista est vera finalis, & vnica ratio similium statutorum, & quod habetur perinde, ac si statuentibus fuisset expressa, vt per eum qui etiam subdit: quod a tali ratione argui potest, allegans ad hoc plures Docto. ita vt de hoc sit com. opin. (licet aliqui aliter tenuerint) vt per eum ibi ad quem etiam se refert Soc. iun. in d. conf. 10. num. 12. Vbi haec dicit, & haec refert, vt per eum. E. Muscial.

Statuta debent interpretari, vt reducantur ad concordiam cum iure com. Bar. in d. l. omnes populi.

Fallit in multis casib. vt per Bapt. de S. Seuer. in d. l. num. 99. vbi Ias. limitat in 2. casib. col. si.

Fallit in 5. casibus, vt per Ioan. Bolog. in d. l. omnes populi. nu. 186. Idem.

Statutum sic est interpretandum, vt si fieri potest, quam minimum laedat ius commune. Bar. & alij in l. omnes popu. ff. de iust. & iure. Et ibi commu. dicit Ioan. Crot. in repet. nu. 194. l. Fichar.

Statuto si cauetur, q. statuta intelligantur simpliciter praesens ad literam, prout iacent, nec aliquam interpretationem recipiant. Dic q. nihilominus poterunt interpretari declarando vel distinguendo, non autem restringendo, vel ampliando, ma-

xime argumento a simili vel a contrario sensu, vt est com. opi. de qua Steph. de Fede. in tracta. de interpreta. iur. par. ult. nu. 95. Cur. iun. in conf. 340. nu. 3. in 3. vide tamen postea. & no. q. vnum statutum declaratur per aliud. Cur. iun. conf. 329. nu. 44. in 3. vol. Bonacoss.

Statuta simpliciter loquentia, habent locum in casu ficto, vbicunq; casus verus & casus fictus aequiparantur, vt est com. opin. de qua Gram. de extensio. nu. 69. alias secus. Cur. iun. in conf. 329. nu. 36. & seq. in 3. vol. Bonacoss.

Statuto simpliciter loquente, Non obstante quacunq; consuetudine in contrarium faciente, per istam clausulam derogatoriam censetur derogatum consuetudinibus praecedentibus, & etiam futuris, vt est communis opinio, de qua Ias. in l. de quibus. nu. 55. ff. de legibus. Bonacoss.

Statutum simpliciter loquens, non trahitur ad contractus iuratos. Cur. iun. conf. 67. nu. 1. comm. d. ex qua iustificatur alia communis opin. quod statutum prohibens donationes sine decreto iudicis, non habet locum in iuratis, vt per Ioan. de Ripa, in lib. 3. respons. tit. de donat. c. 10. nu. 3. com. d. Et sic si statutum prohibeat minori contrahere: si contrahat, & iurat valet, & tenetur ad obseruantiam iuramenti. Ias. in auth. sacramenta puberum. nu. 5. 1. C. si aduer. vendit. com. dicit. B. Villal. & Vezinus.

Statutum loquens in casu vero non habet locum in ficto. l. 3. §. haec verba. ff. de neg. gest. Bart. in l. omnes populi. ff. de iust. & iure.

Fallit in 3. casibus, vt per Felyn. in cap. in sinuatum. de simo. Don. a. Finz.

Statutum simpliciter & indistincte loquens non comprehendit subditum delinquentem extra territorium. Paris. conf. 159. ult. vol. Cor. conf. 89. in 3. vol. Etiam quod illud territorium sit sub eodem domino. Corn. conf. 106. vol. 3. fallit, vt per Paris. ibi. Bene potest subditus quari per viam accusationis ad penam impositam de iure communi, vt est communis opin. de qua ibi Paris. nu. 8. & 9. Bonac.

Statutum derogatorium iuris, ab ipso iure interpretatione capit. iux. communem per Bursi. conf. 12. nu. 53. li. 1. post Cur. iun. conf. 7. nu. 8. Apostil. ad Rom. conf. 399. ver. non assumat. Rol. de dote. q. 26. nu. 12. Bonacoss.

Statutum quando loquitur praeter ius commune, & sic in casu non prouiso a iure communi, tunc sicut in legibus habet locum argumentum a contrario sensu, ita habet locum in statutis. communiter doc. in l. 1. ff. de off. eius.

Fallit in 3. casibus, vt per Ias. in d. l. Don. a. Finz.

Statutum vltimum debet distingui, & interpretari secundum statutum antecedens, quum vnum statutum declaratur per aliud. l. non est nouum. ff. de legibus. l. si seruus plurium. §. si. ff. de leg. 1. Bar. in l. 1. §. parui. ff. quod vi, aut ciam. Paris. conf. 34. num. 12. vol. 2. nec praesumitur correctio antecedentis statuti, quando non constat de mente statuentium voluisse corrigere antecedens statutum, secundum Ioan. de Imo. in l. si vero. §. de viro. ff. sol. mat. quem sequitur Alex. conf. 107. nu. 6. vol. 5. & Ias. post glo. communiter approbatam, & alios doct. in l. sciendum. ff. qui satis. cog. vbi Ias. nu. 4. qui dicunt, quod quando non constat de mente condentis legem nouam, quod voluerit corrigere legem antiquam, quod lex noua tunc etiam generaliter loquens distingui, & intelligi debet per iura antiqua, allegant iura de quibus ibi per eos. Hinc Parisiensis consilio 44. num. 9. cum tribus seq. in terminis statuti Bononiensis sub rub. de praep. facien. & c. ne illud contrarietur statuto, sub rub. de causa reduct. laudi ad arbitrium, & c. Dixit alternatiuam, vel in statutis resolui in copulatiuam ne vnum statutum contrarietur alteri. Praedictis accedunt aurea dicta per Barto. in extrauag. ad reprimen. in vers. non obstantibus. vbi dicit, quod si statutum praecedens, & subsequens essent omnino contraria, per secundum tollitur primum: si vero alia limitatione, vel distinctione adiuari, & concordari possunt, nunquam primum statutum tollitur per secundum. Viuius opi. 759.

Statutum loquens in vno ex correlatiuis habet locum & extenditur in altero ex correlatiuis. puta loquens de vxore, habet locum etiam in marito. Etiam si sit correctorium iuris communis. & sic fit extensio statuti predicti ad aliud correlatiuum. Barto. in l. iura. num. 1. ff. de legibus. Ang. in l. nec in ea. in prin. ff. ad l. Iul. de adulter. Ias. in l. si cu. bonis. num. 2. C. de in ius voc. Cur. iun. conf. 6. Ias. in authen. quas actiones. num. 33. C. de sacros. eccl. l. qui condemnare. nu. 9. ff. de re iudic. & in l. legem Iuliam. nu. 1. & seq. C. de indic. viduita. tollen. vbi communem dicit, quod fit extensio in correctorijs & correlatiuis, & huiusmodi. fallit, vt ibi fufius per eum Bened. de Vado in reperto. Feli. in ver. correlatiua. vbi etiam infert ad statuta de

de gabellis. Nam si lex facit exemptum monasterium a vendendo, intelligitur etiam facere exemptum emptorem, qui emit. no. Gemin. in cap. i. de temp. ord. in 6. & Ioan. de Imo. in illo cap. i. §. i. & si statutum permittat aliquem emere aliquid sine solutione gabellæ. Intelligitur etiam permittere vendere. Et hæc quidem extensio correlatiuorum, etiam in pœnalibus debet fieri, vnde dicit Abb. in cap. quia clerici de iure patro. quod lex pœnalis loquens de venditione extenditur ad emptorem, & hanc dicit esse communem theoricam Barto. & legistarum in l. fin. ff. de acceptila. refert sic Ias. in cons. 112. in 1. volum. num. 2. vbi & alia ad hoc adducit fusissime, qui omnino est legendus. Bonac.

Statutum loquens de creditore, comprehendit etiam creditorem ex legato, & sic procedit quoque in ipso creditore ex legato vt per Deci. nu. 26. Cur. Iun. nu. 69. & Ias. nu. 46. in l. i. ff. si cer. pet. vbi docet istam communem opinionem fore attentio communi vsu loquendi, & Alex. in ibi. nume. 37. & 40. & Soc. nu. 43. & Ripa nu. 89. cum alijs seq. præterea statutum hoc extenditur quoque ad creditores ius hypothecæ habentes, ideoque debet etiam legatarium comprehendere, qui habet tres actiones, ex testamento, rei vendicationem, & hypothecæ, vt not. Guid. Papæ decisio. 387. F. Viuius libr. 2. opi. 273. & 785.

Quando duo per modum regulæ æquiparata sunt a iure, statutum loquens in vno ex æquiparatis habet locum & in alio secundum Gloss. communiter approbatam, in l. si quis seruo in princ. C. de fur. & tradit. Soci. in l. i. colum. 2. ff. de leg. 1. Curt. Iun. cons. 150. num. 4. & August. Berous in quæst. sua 105. num. 6.

Vbi arguit de literis cambij ad scriptum priuatum, dicens statutum fori mercatorum Ciuitatis Bononiæ loquens de literis cambij habet locum in scriptis priuati vt per regulam æquiparatis. Viuius opin. 805.

Vtrum statutis alicuius Ciuitatis vel Principatus, homines forenses & num subditi ligentur, & quâdo & qualiter id fiat.

C A P V T III.

Eorenses, vel non subditi an ligentur statutis alicuius loci vel ciuitatis? Respon. quod in hoc casu plures sunt considerandi casus.

Primus casus est in contrahibus in quo concludo secundum doctrinam. Bart. communiter approbatam in l. i. C. de sum. trin. vt firmat ibi Ias. in 2. lec. nu. 55. quod in his, quæ respiciunt formam siue solemnitatem contractus, attendi debent statuta loci contractus celebrati, siue contrahentes sint subditi, siue extranei, Bart. Bald. Ias. d. l. i. Card. Paris. cons. 99. num. 54. vol. 1. idem in his, quæ decissionem litis vel merita causæ respiciunt, si ipsa oriantur ex ipso cōtractu, inspicimus enim locum contractus celebrati. Bart. Bald. Ias. num. 22. & 58. 2. lect. & docto. communiter d. l. i. Soc. cons. 266. volum. 2. & cons. 103. vol. 4.

Limita hanc communem non procedere in dotis contractu, quia quo ad effectum inspicimus statuta loci domicilij mariti, non loci contractus celebrati. De hoc est tex. expressus in l. exigere dotem. & ibi communiter Docto. ff. de iudi. vt firmat Gram. decisio. 103. nu. 132. Matthæ. de affli. decisio. 226. nu. 9. & 10. vbi dicit ita tenendum esse. eandem opi. tenet Ang. d. h. exigere dotem. dicens, quod hæc est veritas. Ant. de Butr. c. 1. & ibi Abb. de sponsal. & hanc dicit quoque com. opi. esse Ias. d. l. cunctos populos. nu. 24. & firmat Alex. cons. 101. incip. ex inspectione dictorum statutorum.

In his vero, quæ processum, & ordinem iudicij respiciunt, inspicimus locum iudicij, non contractus, ita tenent Bart. Bal. Ias. d. l. i. nu. 20. lect. 1. & lect. 2. nu. 57. quæ doctrina Bart. communi calculo approbata est.

Secundus casus est in vltimis voluntatibus in quo concludo, statutum minuens nu. 7. testium, in testamento de iure communi requisitum, extendi quoque ad extraneos & forenses in loco vbi statutum viget, existentes, ita tenet Barto. & docto. d. l. cunctos populos. & ibi Ias. dicit hanc esse magis commu. opi. nu. 40. 1. lect. & idem Bart. l. de quibus. ff. de legib. Bald. l. si non speciali. C. de testa.

Tertius casus est in successione ab intestato, in quo concludo, statutum indistincte extendi ad forenses quo ad bona in loco vbi statutum viget, siue tale statutum viget, siue tale statutum vtilitatem forensium, siue damnum vel præiudicium

respiciat, & ista est commun. opi. quam firmat Abb. alleg. 101. Alex. 111. vol. 7. Soc. cons. 36. nu. 7. vol. 1. Pet. de Anch. c. cano-num statuta. ext. de constit.

Hinc inferitur, stante statuto, quod mater non succedat filio nisi in certa parte bonorum, matrem quoque forenses non admitti ad successorem filij ab intestato, nisi in illa parte tantum. Et hæc est verior & communior opi. secundum præalleg. docto. licet contrariam voluerit consulendo idem Alexan. in cons. 41. vol. 7. Namque in successione ab intestato semper attendimus statuta illius loci, in quo bona defuncti sita sunt, non autem vbi defunctus decessit, aut hæres domicilium habet, idque indistincte siue statutum sit conceptum in rem, siue in personam, atque hæc sententia communiter recepta est, vt firmat Alex. in cons. 19. volum. 6. & cons. 128. cons. 16. volum. 1. Corn. cons. 162. lib. 3. & cons. 202. lib. 2. Soc. cons. 298. vol. 2. Mich. Grassus.

Quæro, vtrum statutis alicuius ducatus ligentur homines alterius prouinciæ, castri, vel villæ quæ isti ducatu quo ad districtum & iurisdictionem subiecta est? Respon. quod secundum communem & receptam docto. sententiam, prouincia si adiiciatur regno, vel castrum aut villa comitatu accessorie, neque retineat proprie nomen regalis dignitatis, tunc regi debent secundum statuta & constitutiones istius regni vel ducatus, secus si non accessorie sed principaliter adiiciatur.

Ita not. Bar. l. si conuenerit. §. si insula. ff. de pig. actio. quem ibi sequuntur Salic. Paul. de Cast. & Docto. Barto. post gloss. in l. ea. ff. de postul. Et hæc est com. opi. vt testatur Alex. l. i. nu. 10. & seq. & Ripa. n. 16. ff. de leg. 1. Abb. c. 2. n. 5. ext. de relig. domib. Soc. Iun. cons. 80. nu. 9. vol. 1. Ruin. cons. 219. nu. 7. vol. 1. Craue. in tract. de antiq. tempo. par. 4. §. transio. nu. 35. Et eam tenet Hier. de Mont. in tract. de finibus. c. 3. nu. 5. Ias. l. si eadem. nu. 3. ff. de assessor. Michael Grass.

Statutum si damnet factum a iure damnatum, imponendo nouam pœnam, forensis cum eo casu ceseatur in supina ignorantia esse, non meretur beneficium restitutionis in integrum, vt tenent communiter legistæ, præsertim Cyn. & Bartol. l. i. C. de summa trinit. per l. vulgaris. §. si quis. ff. de fur. refert Bened. Cap. concl. 5. nu. 34. idem obtinet quando statutum damnat factum cōmuniter damnatum per loca propinqua, sicut est, extrahere victualia, &c. Debit enim interrogare de cōditione & qualitate loci, quia qui cum aliquo contrahit non debet ignor. & c. l. qui cum alio. ff. de reg. iur. in lata enim fuit culpa non indagando ea quæ erant perquirenda. Bald. l. 3. C. de nau. fœn. quod voluit D. Ant. & Imo. in c. 2. de consti. & ita cōmuniter teneri affirmat Bene. Cap. ibi. nu. 37.

Statutum habilitans, vel inhabilitans personam alicuius alias inhabilem, seu habilem de iure communi, non extenditur aliquo modo ad forenses, secundum Bart. in l. i. ff. de tuto. vel eu. rat. datis ab ijs vbi asserit eleganter quod statutum ciuitatis, quod disponit circa personam legitimandam ad aliquem actum, non extenditur, nec porrigitur ad omnes, qui non sunt sue iurisdictionis, hoc idem videtur intrepide tenere ipsemet Bart. in l. cunctos populos. in 3. q. C. de sum. trin. & fide cath. vbi concludit, quod si statutum disponeret filium familias posse condere testamentum, tunc filius familias forensis in ciuitate, in qua reperitur huiusmodi statutum, non poterit testari: nam statutum legitimare nequit personam sibi non subditam, nec circa ipsam disponere aliquid, & cum Bart. transeunt omnes doct. in præcitatis locis, & præsertim Ias. ibi in 1. lect. & in 2. Marf. in l. si. vers. hanc tamen conclusionem. ff. de iurisd. om. iud. Alex. cons. 45. vol. 5. Cor. cons. 45. vol. 1. & cons. 14. vol. 2. Ruynus cons. 120. vol. 1. & cons. 201. eod. vol. vbi ait hanc esse commu. opin. Viuius opi. 814.

Statutum loquens in personam, illam excludendo, vel vocando, contra ius commune, non comprehendit non subditum, & sic forenses. Alex. in cons. 41. ex multis, quæ in themate. nu. 6. lib. 3. & in cons. 64. nu. 10. lib. 5. & hanc opi. plures alios allegando firmavit Soc. sen. in cons. 231. cum in præfenti consultatione. ver. 3. quod forensis. vol. 2. & in cons. 128. circa præsentem. nu. 4. vol. 4. vbi plures ita tenentes allegat. idem etiam tenuit Corn. in cons. 94. circa. 1. dubium. in 2. dubitatione, dicens, hanc doctrinam esse communiter receptam, vt scilicet habitatio ad succedendum contra ius commune, non procedat in fauorem forensium, vt per eum. Quod etiam firmavit Dec. in cons. 114. & pro tenui facultate post princ. vbi plures allegat, vt per eum. ita etiam voluit D. Io. Lécirier in suo tract. de primogenitura. in 10. q. lib. 2. num. 7. vbi inquit, quod sicut statuta non comprehendunt forenses, vt illis noceant, ita nec etiam, vt illis profint. vt per eum. sic etiam firmavit Caro. Rui. in cons. 112. nu. 11. vol. 5. qui etiam idem dixit, si talis forensis onera non sustinet in cons. 100. visis statutis, nu. 7. volum. 5. & plenius

Com. V.l. Opin. De Magistratu, &

plenius & clarius in conf. 200. viso themate proposito. nu. 12. volum. 2. vbi multos allegat. Hoc idem egregie per multas rationes voluit Io. Crot. in l. omnes populi. num. 158. ibi, primo statutum concludens. quam conclusionem etiam generalem tenet etiam Paris. in conf. 12. in presenti informatione. nu. 24. 25. 26. 27. vbi plures rationes, & auctoritates allegat. & hanc opi. videtur etiam tenere Hiero. Cag. in l. secundum naturam. nu. 7. ff. de reg. iur. dum de hoc se remittit inter alios ad Alex. in d. conf. 41. ad Dec. in d. conf. 114. & etiam ad alia duo, & ad Alber. Brun. in tractat. de statut. exclud. scem. in 6. art. in 1. mēb. qui omnes prædictam opinionem sequuti sunt, vt hos omnes etiam refert, & allegat Socin. iunio. in consil. 80. sub nume. 14. volum. 4. vt plene ibi cum alijs etiam concordantibus per eum. E. Muscul.

Statuta laici condere non possunt, aut disponere super iure diuino, Papa etiam confirmante, nisi ex certa scientia; nec contra libertatem ecclesiasticam, etiam in criminalibus; super alia denique spiritualia, vt sunt præsertim matrimonium in quibusvis personis & casibus; & iuramentum, cuius vires statuta tollere, annullare, vel infringere nequaquam possunt.

C A P V T IIII.

Laici super iure diuino statuta condere non possunt vt probatur in l. non dubium. C. de legib. & in cap. quamuis. de pactis. in 6. Vnde sequitur quod nec super iuramento: cum sit de iure diuino. cap. & si Christus. ibi reddite iuramenta vestra Deo. de iure iur. & tradit Bart. in l. omnes populi. 3. q. 1. ff. de iust. & iur. Hinc dixit Imo. in cap. cum contingat. eod. tit. de iure iur. quod si statutum redderet contractum, ac iuramentum inualidum, tunc recurrendum esset ad forum ecclesiasticum pro iuramenti obseruatione, & vt iurans illud obseruare cogeretur. Dixit etiam Abb. in d. c. cum contingat. quod licet statutum infringat contractum, ac iuramentum fauore iurantis, tenetur tamen iurans obseruare iuramentum. Barto. opinionem sequuntur Io. de Imo. & Anch. in d. c. quamuis. de pactis. in 6. Hanc magis communem esse dixit Alex. in conf. 38. viso. lib. 4. F. Turz.

Statutum laicorum super iur. disponere nō potest. vulgato. c. ecclesia S. M. de consil. & in terminis vult Alex. in 2. vol. consil. 37. in 5. col. dixi latius in tract. sta. ver. stat. non potest disponere super iur. Vezinus.

Sed quid si tale statutum fuerit a sede apostolica confirmatum. (Adde quæ non extra rem elegantissime habentur apud Ant. Gabriel. lib. 6. de stat. conclus. 10.) Vide Alex. in 1. vol. conf. 59. repetito in 4. vol. consil. 39. vbi dicit. q. non valet nisi sit ex certa scientia confirmatum. Bolog. in conf. 31. Idem.

Statuta laicorum contra libertatem ecclesiasticam, etiam in criminalibus non valent, vt est commu. opin. de qua Plot. consil. 108. nume. 12. inter consil. crimin. Et condens & non abolens incidit in excommunicationem, vt est commu. opin. Socin. in cap. Nouerit. nume. 9. 13 & 14. de sentent. excommu. Bonacoff.

Statuta super matrimoniū, ac super alia spiritualia per quæ intimidantur matrimonia non habent vim legis. Dec. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 36. de constit. Coua. in epi. 2. c. 3. par. 3. §. 8. nu. 6. communem dicit.

Amplia quod etiam dicta lex non habet locum circa accidentia matrimonij. Præpo. in c. 1. de spons. communem dicit. B. Villalob.

Statutum prohibens matrimonium non valet, vt est commu. opi. Clar. q. 82. statut. 3. Bonac.

Statutum prohibens contrahi matrimonium cum forense, & cōtrahenti pœnam impōnēs, non valet neque quo ad prohibitionem matrimonij, neque quo ad pœnam impositam. communem attestatur Curt. sen. conf. 27. nu. 3. quæ refert Corta in memoriali. ver. statuto Mediolani & Laudæ. in fi. Clar. d. §. fi. q. 82. stat. 3. ver. hinc infertur. Fich.

Statutum laicorum disponens circa substantiam matrimonij inhibendo vel impediendo matrimonium. vbi ecclesia nō improbat, non valet. c. 1. extra. de spons. & ibi doct. max. Fel. in 6. colum. alleg. multa max. Angel. in conf. 208. incip. Titius existens. quod mihi est. 29. & facit circa hoc. plures not. declara. Idem.

Statutum laicorum disponens sub pœna, ne filij contrahant matrimonium absque consensu patris, non valet. commu. dicit Alex. conf. 97. in fin. lib. 1. Fel. in cap. 1. nume. 13. de spons. Curt. in conf. 27. Dec. in l. nuptias. nume. 8. ff. de regul. iur. & conf. 231. nume. 2. & hanc magis commu. dicit Clarus. §. fin. q. 82. stat. 3. licet Barto. in l. adijcimus. C. de murileg. lib. 11. tenuerit contrarium, sed eius opin. communiter non seruari attestatur Dec. d. l. nuptias. nume. 13. in fin. dicit tamen Clarus, si de consuetudine obseruaretur opin. Bart. ab ea non fore recedendum, nō quidem circa prohibitionem matrimonij, sed bene circa pœnam priuationis dotis, vel aliam pœnam a statuto impositam. Clarus d. §. fin. quæst. 82. stat. 3. ver. sed nunquid. Fichard.

Statuta laicorum priuantia filiam dote, in casu quo nubat indigno, absque consensu patris, valent, neque de iure Canonico reperiuntur correctæ, & ita seruari in practica attestatur Card. Alex. c. 1. de sponsal. quem refert Paris. conf. 29. num. 35. lib. 3. quod consilium omnino in hac materia videndum. Clar. d. §. fi. q. 82. stat. 3. ver. fi. P. Fichard.

Statutum prohibens ne soror nubat absque consensu fratris, non valet. communem dicit Alex. in conf. 97. nu. 5. Clar. d. §. fi. q. 82. stat. 3. ver. Item. quæro. Fichard.

Statuta laicorum fauorabilia habent etiam locum in ecclesiasticis, quia talia statuta in effectu continent privilegium, quod quoque clericis videtur competere. Panor. in c. ecclesia S. Mariæ. nu. 25. ext. de constit. & idem in c. ex literis. nu. 2. ext. de cohab. cler. & mul. Alex. de Imo. in conf. 209. num. 15. lib. 2. consiliorum. & hanc communem conclus. doct. esse. dicit Dec. in conf. 282. Kirchouius.

Laicorum statuto generali fauorabili, cum in eo non denotetur superioritas, sicut in speciali, clericus vel Ecclesia reipō test, vt communiter teneri asserit Bened. Cap. reg. 14. nu. 35. per ea quæ no. Bal. in l. omni. C. de sacros. eccles.

Laici non possunt statuere contra clericos nec contra eorum bona: nec imponere datia vel collectas clericis vel personis ecclesiasticis. Quid si per indirectum aliquid statuatur. vide Ias. in l. legatum. nu. 10. C. de indict. viduit. tollend. vbi communem dicit. Vezinus.

Statuta non possunt annullare vires iuramentorum. com. d. Cur. in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. vt refert Rimin. super tit. quibus alie. nō licet. nu. 10. 297. vbi limitat duobus modis. I. Fich. per tex. auth. sacramenta. ibi, inuiolabiliter custodiantur. C. si aduer. vendit. & quædam alia vt late consulendo tradit cum multis adductis authoritatib. Alex. de Imo. & conf. 222. lib. 2. conf. sed communis & æquior sententia est, referente Hiero. Cagnol. in l. 2. nu. 109. C. de rescin. ved. ad oppositum, q. data enormi lesione non habet locum dispositio d. auth. sacramenta puberum. & quod minor possit petere absolutionem a iuramento, petiturus in integrum restitutionem, quia propter lesionem iuramentum dolo. censetur extortum. I. si quis cum aliter. cum ibi not. per doct. ff. de verbo. obliga. ergo non debet esse obligatorium. capitu. 2. de pact. in 6. cap. cum contingat. ext. de iure iur. Panor. in capitu. cum causa. nume. 19. ver. si. item iuramentum est de iure diuino. ext. de empt. & vend. Fel. in cap. si diligenti. nu. 15. ver. secū dum corollarium. ext. de for. compe. Dec. in conf. 31. nu. 2. & in conf. 55. 1. nu. 2. & 3. Gozad. in conf. 97. nu. 14. & hanc com. opi. quoque esse dicit idem Dec. in c. in presentia. nu. 36. ver. ultimo secundum Aret. cum multis adductis authoritatibus ext. de proba. Kirchouius.

Statutum non valet, nec potest disponere contra iuramentum, doct. in d. auth.

Fallit in 4. casibus vt per Corn. in d. authen. nume. 95. Dona Fina.

Statutum non potest infringere vires iuramenti, quoniam de re spirituali laicorum dispositio non valet. Est communis opin. secundum Cornæum in consil. quæstio est. volum. 2. M. Char.

Iuramenti effectus, licet tolli non possit per statutum laicorum, tamen potest statui, quod in contractu minoris, in quo interuenit iuramentum, præsumatur minor inductus dolo, vt valeat statutum. Curt. iun. in conf. 118. num. 6. commu. dicit. Bonac.

Statuta & constitutiones annullantes contractus celebratos per minores sine certa solemnitate. (Adde in simil. d. Ant. Gabr. lib. 6. de statut. conclus. 2.) licet iuramentum interueniat, non valent. vbi ipsa statuta & constitutiones iuratos contractus annullant, in contrahentibus, sine requisitis solemnitatibus, dolum & fraudem præsumentes, vt est communis opinio. de qua D. Simon inter consil. crim. consil. 154. Tom. 1. Bonaco.

Vniuer.Princip.moderat.Locus Secundus. 160

Statutum prohibens aliquem actum, siue in rem, siue in personam loquatur, non habet locum in actu iurato. Est magis communis opin. secundum Alex. in cons. 27. viso libello. versi. non obstat id quod vult. vol. 1. & cons. 59. viso instrumento. vol. 1. M. Charia.

Statutum disponens mulierem & minorem contrahere non posse sine consensu duorum saltem consanguineorum, nec uxorem testari sine licentia mariti, neque matrem de bonis suis disponere nisi de vna quarta; qualiter intelligatur sumique debeat.

C A P V T V.

Statutum prohibens mulierem testari, vel contrahere sine consanguineorum consensu, vel sine eorum presentia, debet intelligi in mulieribus quæ habent consanguineos qui possunt adesse, & consensum præstare. Barto. in l. 1. C. vnde vir & vxor. quod si non essent præsentibus in loco vbi actus celebratur, adeo quod non possunt de facili haberi, vel si alias sint inhabiles: poterit mulier tunc contrahere & testari: & talis contractus seu testamentum ita factum sine presentia consanguineorum, qui sunt absentes vel inhabiles, sustinebitur. ita Cornus consil. 316. num. 32. in 1. vol. quod si quis demum istum contractum impugnaret, deberet ille impugnans articulare & probare, quod mulier eo tempore quo contraxit, aut testata est, habebat in eo loco consanguineos. qui enim actum impugnat, debet probare ea quæ sunt causa impugnationis. ita Cornus eodem loco. nu. 34.

Statutum disponens, quod mulier, & minor non possint contrahere sine consensu duorum consanguineorum: poterunt tamen non obstante dicto statuto bona sua offerre ecclesiæ: secundum Bald. in l. generali col. fi. C. de sacros. eccl. quem sequitur Anchar. in c. 1. de const. Abb. in c. relatum. il. 1. de test. Anan. cons. 57. & Dec. in c. in presentia. nu. 98. & Aug. Berous ibidem. nu. 58. de prob. & alij Doct. magis communiter in d. cap. relatum.

Et ratio est: quia est actus spiritualis, super quo laicus statuere non potest. l. priuilegia. C. de sacros. eccl.

Limitatur 2. ac interpretatur istud statutum, quando mulier disponeret donando causa mortis: nam potest mulier ita donare non obstante hoc statuto: secundum magis communem opinionem Doct. quam attestatur Soc. in l. 2. ff. de legat. 1. & sequitur inibi Ias. col. 3. & 4. Aquen. num. 7. Alciat. num. 2. Ruin. col. 14. & 20. & Soc. Iun. num. 60. & Rubens consil. 27. in fin.

Nam prohibitus facere testamentum, non intelligitur prohibitus donare causa mortis. l. tam is. §. fi. ff. de do. causa mort. vt per Dec. consil. 196. in casu proposito. & per Bal. consil. 298. volum. 2.

Contraria vero opinio videtur communis: quam declarat, & citat Ias. in d. l. 2. ff. de leg. 1. & Rip. ibi nu. 10. & Tiraq. in tracta. de legib. connub. in 3. Glö. q. 4. & ei inhærent Abb. consil. 50. col. 2. vol. 2. Corn. consil. 41. col. 2. vol. 1. Anch. consil. 384. col. 2. & Dec. consil. 279. col. 1. & 2. Aret. col. 5. Alex. in prin. & Barb. col. 9. vers. item dico. in l. 2. ff. de verb. obli. Ias. titubāter, & sibi contrarius, in §. 1. col. 6. instit. de act. Cassan. in consuet. Burg. rub. 4. q. 7. nu. 20. Guil. Benedi. in c. Raynuius. de test. in versic. Testamentum. il. 4. nu. 31. Alex. col. fi. Soc. sibi parum cōstans, col. pen. & D. Guil. Ponta. nu. 32. in d. l. 2. ff. de leg. 1. vbi docet istam esse communem opi. quam sequitur etiam, & citat Paris. consil. 97. nu. 4. vol. 3. Sed primam opinionem sequendam fore mihi constitui, quæ videtur magis communis, & æqua: vt patet ex congestis per Alex. Soc. & Moder. in d. l. 2.

Fallit tertio huiusmodi statutum quando propinqui, seu consanguinei mulieri consensum præstarent ad vtilitatem propriam veluti, si mulier vellet propinquis, quorum consensus desideratur ex forma statuti in testamento, sua bona relinquere: tunc propinqui ad proprium commodum consensum accommodare non possunt, per notata per Glö. & Bart. in l. 1. ff. de auth. tut. & Barto. in l. frater a fratre. ff. de condit. indeb. cū allegatis per Soc. consil. 172. & per Cor. consil. 294. eleganter. lib. 1. & ita se habet communis opinio: vt asserit Dec. consil. 612. conclusionem. circa fi. contra Bald. qui in oppositam opinionem inclinavit in consil. 6. hæc est copia. lib. 2. & in l. 1. C. vnde vir & vxor.

Limitatur hoc quotiescunque per propinquos ante testamentum mulieri accommodaretur consensus in genere ad faciendum testamentum arbitrio suo, non autem in ipso testamento: vt probatur per Alex. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel. & per Corn. consil. 242. vol. 2. Et tamen necesse post huiusmodi consensum præstitum, testamentum fieri ex intervallo: vt per Dec. consil. 245. in causa.

Interpretatur 4. dictum statutum disponens, quod mulier non obligetur sine consensu propinquorum, quod si ipsi propinqui sine causa recusent, coguntur a superiore consentire: secundum not. doctrinam Ant. de But. in c. cum consuetudinis. de consue. quam sequitur Abb. per illum tex. in c. nullus. de iurepatr. in c. quod Dei timorem. circa fi. de statu. mona. de quo Bar. & Alex. in l. si cum dotem. §. eo tempore. ff. solu. matr. & ista est communis opi. vt inquit Plot. post alios ibi per eum congestos repet. l. si quando. nu. 352. C. vnde vi.

Interpretatur 5. dictum statutum exostulans in contractibus minorum & mulierum, propinquorum consensum, non habere locum in donatione viri, & vxoris: vt consuluit Cast. consil. 82. in ista donatione. in 2. dubio lib. 2. quem refert, & sequitur Tiraquel. in repet. l. si vnquam. C. de reuoc. don. in versic. libertis. num. 113.

Limitatur 6. huiusmodi statutum exigens, ac requirens consensum propinquorum non verificari in vno: quia plures pro firmiori iudicio requiruntur: secundum Anchar. consil. 35. col. 2. visa quidem petitione. quem refert, & sequitur Dec. in c. prudentiam. nu. 17. extra de offi. deleg.

Sed hoc non habet locum, vbiunque statutum prohiberet, quod contractus vel actus non possit fieri absque patris, & matris, vel duorum agnatorum licentia: tunc enim sola patris licentia sufficeret dum viuit, & eo defuncto sola licentia matris sufficit absque licentia patris prædefuncti, & sine etiam licentia agnatorum: secundum Glö. in l. Gallus. §. quidam recte, in vers. non exprimatur. quam sequuntur ibi Bart. nu. 4. Ray. Bal. Alber. Nic. de Neap. Ang. Cum. Castr. & Alex. & ista est communis opin. teste Ias. ibi nu. 12. & 20. Ripa in c. ex parte. il. 1. num. 54. de rescrip. & Ploto, in d. repet. l. si quando. nu. 342. & seq. cū aliis ibi per eum relatis.

Fallit vltius præcitatum statutum, quod mulier contrahere non possit absque consanguineorum consensu, non comprehendere hermaphroditum: secundum Bal. in l. omnes populi. col. 9. vers. quid si statutum dicat. ff. de iust. & iur. quia hermaphroditus est homo mixtus, non autem proprie mulier. Idem tenuit Ancha. in repet. c. canonum statuta. in ver. venio ad 4. membrum. de const. de quo vide solemnem Doct. Præceptorem meum, Pontanum perusinum, in l. stipulationum. col. 8. ver. quid firmat Bal. & c. ff. de verb. oblig.

Interpretatur 8. hoc statutum, vel huic simile, videlicet, quid eo mediante consensus viri in contractibus vxoris requiratur non habere locum in viro furioso: ideo contractus valet sine consensu mariti. l. cum hæres. ff. de acq. hæred. & ita per illum text. tenet ibi Imo. & Aret. vt refert Ruin. consil. 145. num. 4.

Fallit 9. quando iudex suppleret defectum consensus propinquorum sua presentia, & autoritate: quod potest facere iudex, vbiunque aliquorum consensus ad actum requiritur, si illi sint inhabiles ad consentiendum: vt per Bald. in l. si furiosi. per illum tex. C. de nup. & in l. bonorum, vbi alij Doct. communiter. C. qui admitti. & per Alexan. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel. & sequitur Soci. consil. 87. in presenti colum. 2. volum. 1.

Fallit 10. dictum statutum requirens propinquorum consensum, non verificari in tacito, vel ficto, qui ex sola presentia, & taciturnitate inducitur: quoniam debet intelligi in casu vero, & non in ficto. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. vbi Bart. & ita in hoc casu concludit Bald. in l. 2. §. voluntatem. ff. solu. matr. cum quo sentiunt communiter omnes Doct. vt meminit Dec. in c. at si clerici. de iudi. nu. 77. Plot. in repet. l. si quando. nu. 366. C. vnde vi. Ruin. consil. 62. nu. 1. vol. 3. vbi dicit hoc præsertim procedere, quando statutum copulatiue vult adesse presentiam, & consensum in aliquo actu declarando per mulierem.

Fallit 11. præallegatum statutum requirens propinquorum consensum in contractu mulierum, habere locum in contractibus damnosis mulieribus, secus in contractibus lucrosis: vt voluit Bal. in l. neque. C. de contrahen. & commit. stip. Ang. & Imo in l. mutuum. §. fi. ff. de acq. hære.

Interpretatur 12. præfatum statutum, quando consanguinei essent præsentibus, quorum consensus haberi posset, secus si absunt in longinquo, nec eius consensus haberi posset: nam valebit contractus sine consanguineorum consensu. ita Bald. consil.

Com. V. I. Opin. De Magistratu, &

confi. 458. sequens questio. vol. 1. & confi. 394. statuto communis, volum. 5. Crauet. confi. 12. nu. 5. & Ioan. Cephalus confi. 89. nu. 11. vol. 1.

Hisq; occurrit, siue addendum est vñm valde notabile, quod si statuto cauetur mulierem non posse contrahere sine presentia consanguineorum: tunc si actus fiat sine consensu consanguineorum, non potest ratificari postea per consanguineos.

Quia licet ratificatio representet consensum, nō tamen representat presentiam corporalem: vt voluit eleganter Bald. in l. 1. in verb. extra queritur. C. qui admit.

Fallit 13. quando mulier faceret testamentum extra territorium, vbi non extet huiusmodi statutum. arg. l. 2. C. quemad. test. ap. Bar. in l. 2. col. 6. C. de summa Trinit. & trahitur tunc testamentum ad bona vbiq; sita: vt ibi per Bar. & alios Doct. quamuis titubanter, & sibi met contrarius. aliud senserit in l. si arrogator. col. 6. ff. de adopt.

Interpretatur vltius dictum statutum, quod mulier, non possit contrahere sine duorum propinquorum consensu, vel decreto iudicis, habere etiam locum, vt non possit compromissum facere absque dicta solemnitate, seu consensu consanguineorum: vt per Ang. in l. si. §. necessitatem. C. de bonis quæ liberis. quem sequitur Lanfrancus in tracta. de arbitris. in §. iusta, quest. 4.

Fallit 15. hoc statutum prohibens mulierem contrahere absque propinquorum consensu, quod videatur ex hoc eam prohibere acceptare tutelam: vt per Barto. & alios in l. 2. ff. de lega. 1. licet hoc relinquat cogitandum Alcia. in tract. de pres. in reg. 1. pres. §. 2. nu. 7.

Decimosexto interpretatur quotiescunque statuto cauetur, quod mulier contraxerit sine propinquorum consensu, contractus decernatur nullus: tunc secundum doctrinam Bal. in l. 1. C. qui admitti. partes non possunt huic constitutioni prohibitoria renuntiare. & facit text. in c. denique 4. distinct. in finalibus verbis.

Fallit decimoseptimo istud statutum requirens solemnitatem in contractibus mulierum, non habere locum quando mulier contrahit cum patre, & omitta solemnitate statuti, id est consensu propinquorum in manibus ipsius patris renuntiat: vt voluit Bal. in l. pactum. q. 2. l. C. de collat. quæ sequitur Alex. confi. 106. quo ad presens, circa fin. vol. 1. in conf. 29. cuius exordium est, præciare, subtiliter. col. pen. vol. 3. & in l. si quis mihi bona. §. si. ff. de acquir. hæredit. post Roma. ibi, & Tiraq. cum alijs compluribus ibi per eum congestis, in d. l. si vnquam. in præfatione, nu. 26.

Limitatur decimo octauo hoc statutum disponens nullam esse obligationem factam per mulierem absque presentia propinquorum, quod recipiat interpretationem à iure communi, vt non habeat locum in obligatione necessaria. ita in terminis consuluit Rom. confi. 394. per l. 1. C. quando decre. opus non est. quem sequitur Alex. confi. 215. col. 2. vol. 6. Ias. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. nu. 29. ff. de pact. & Socin. consil. 80. col. fin. vol. 4.

Et hoc statutum, quod minor, seu mulier contrahere nequeat absque consensu consanguineorum, interpretatur decimonono, quod si minor se maiorem iurauerit, & per consequens sine propinquorum consensu contraxerit, non obstante huiusmodi iuramento, vtique posset dicere contractum nullum, & admitteretur ad probandum minorem ætatem, etiam per testes: secundum Io. Andr. in addit. Specul. in tit. de sent. §. vt autem. in addit. in verb. procedendum. quem sequitur Roma. confi. 12. col. fin. Ang. confi. 160. Cremen. sing. 162. Statuto cauetur. Soc. confi. 6. nu. 5. vol. 1. Curt. confi. 118. & seq. & Petr. de Benint. decis. 47. vbi ait ita conclusum extitisse in Rota Bononiensi, ac pariter istam esse magis communem opinionem.

Et non obstat communi præmissa. l. 3. in fin. C. si minor se maiorem dixit. disponens, quod si quis iuraret se esse maiorem 25. annis manu tactis scripturis, & in veritate diceret mendacium, contra tale iuramentum, nullum censeretur habere remedium, ne restitueretur in integrum ex capite minoris ætatis: quia loquitur vbiq; minor ipse venire vellet mediante beneficio restitutionis in integrum, a qua quippe excluderetur per mendacium: secus vero si ex capite minoris ætatis infringere vellet actum iuratum deducendo remedium ordinarium nullitatis actus: prout ita respondent Io. And. & Rom. in locis præcitatis, & d. l. 3. C. si minor se maiorem dixerit.

Limitatur similiter non habere locum vbiq; minor dolo aduersarij inductus foret ad iurandum se maiorem: secundum Doctor. omnes in d. l. 3. & ita fuit decisum in Sacro

Regio Concilio Neapol. teste Afflicto decis. 393. Hieronymo. num. 12. & seq.

Fallit similiter antedictum statutum, q; mulier contrahere non possit sine propinquorum consensu, procedere, vbiq; contraheret nomine proprio: secus si alieno, puta tutorio curatoriove nomine: vt voluit Cast. in l. quicunque. §. si ab alio. ff. de insti. & Alex. in l. quæ filium. col. 2. ff. de in ius voc.

Limitatur etiam postremo mentionatum statutum, quod mulier contrahere non possit sine consensu propinquorum, vt tunc procurator ipsius mulieris solus contrahere possit nō seruata forma statuti antedicti, & sic mulier per procuratorem contrahere potest nulla forma statuti seruata. Barto. Angel. & Cuma. in l. apud Iulianum. §. fin. ff. ex quibus causis in pos. eat. & Ruin. in l. 1. §. item acquirimus. nu. 1. & 5. ff. de acquir. poss. vbi ait istam esse veriore opinionem, & late tuetur respondendo contrariis.

¶ Alios vero casus complures, in quibus mulier potest agere, & contrahere absque mariti, seu consanguineorum licetia, ponit Michael Cifuentes in commentariis super leges Tauri in l. 55. per totam. Viuius.

Statutum prohibens vxorem testari sine licentia mariti, nō habet locum in testamento ad pias causas. Bello. consil. 19. communem dicit ex Ias. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. Villalo.

Statutum, quod vxor testari nequeat sine viri sui consensu non valet, neque tenet. ita Paul. Cast. in l. ex facto. in prin. per text. ibi. ff. de vulg. & pupil. & Alex. confi. 55. consideratis verbis dicti statuti. in fin. vol. 1. & conf. 155. vol. 2.

¶ In contrariam vero partem, videlicet, quod statutum prohibens vxori testamentum condere absque consensu viri valeat, inclinauit Ang. in §. 1. in auth. vt facta no. constit. & conf. 126. testamenti factio. Bald. in l. 3. ff. de testamentis. & Dec. confil. 455. placet conclusio. Quia secundum allegatos doctor. potestas testandi inducta est de iure ciuili, quod ab alio iure tolli posset. Sed quicquid isti doctores suadeant, noli aliter recedere: prima sententia præmemorata tanquam sacrosancta, & communi: cui accedit etiam Io. Lupi. in repet. c. per vestra. §. 81. sub nu. 14. & seq. de dona. inter vir. & vxor. & Cotta in memoriali. in versi. Statutum, q; vxor non possit testari. vbi meminit non obscure quidem de prædicta Pauli Castrensis opinione communiter recepta.

Cæterum vbiq; statutum exigeret tantummodo presentiam mundualdi in testamento vxoris: tunc ex quo tractatur de re mere fauorabili vxori, fragilitatiq; sexus profligata, & nō depedenti aliter ab alieno arbitrio valeret vtique, & teneret: secundum Affl. decis. 160. Nunquā mulier de iure Longobardorum. vbi refert ita extitisse decisum, & iudicatum in sacro Cōcilio, & etiam in consti. Instrumentorum robur. cui innititur non vulgari anchora, Maran. in tract. de iudi. in 3. par. prin. nu. 95. cum alijs omnibus seq. & Vrsil. in additio. Afflicti in d. decis. 160. & ita seruatur quotidie in Regno, sine scrupulo aliquo.

Sed isthæc communis opinio ita explanata coarctatur primo, non sortiri locum in minore. Nam statutum, q; minor viginti quinque annis non possit testari sine consensu, vel presentia propinquorum valet, facitque alias testamentum esse nullum: & sic testamentum ipsius minoris conditum, tunc sine consensu requisito a statuto, non tenet modo aliquo. teste Bart. in l. non idcirco. C. de codicil. cum quo sentiunt omnes ibi communiter, & in l. 2. ff. de leg. 1. & Bal. in l. fin. col. vlt. vers. Extra quæro. C. de fideicom.

Secundo, claudicat eadem cōis etiā, vt locum non obtineat in filiofamilias: quoniam statutum, vt filiusfamilias testamentum absque patris consensu condere possit, valet & tenet. ita Io. Cephal. confi. 256. videbatur prima fronte. nu. 36. col. 2.

Verū stāte huiusmodi statuto, vt testamentū filiofamilias condere liceat, non licebit vtique tunc filiis in testamento dispo- nere de usufructu, quem in eorum bonis ad parentes spectare legulatores decreuerunt: vt voluit expresse, constanterq; Bal. in l. si quæramus. ff. de testam. & Caph. in d. consil. 256. nu. 37.

Nec similiter stante prælibato statuto, vt filiofamilias testamentum conficere possint, minime valet testamentum filij de dote profectitia conditum: secundum Caphal. in terminis in d. conf. 256.

Et licet statutum non valeat, q; vxor testari non possit absq; viri consensu: tamen statutum disponens, q; pupillus possit adire hæreditatem, & se obligare sine tutore indubitanter valeret. ita Angel. in l. more. ff. de acquir. hæred. Viuius.

Statutum disponens, q; mulier non possit se obligare sine consensu, & licentia duorum consanguineorum: hoc casu certe non posset facere pactum de nō petendo, & sic liberare debitorum mediāte quietatione. Vnde statutum hoc obtinet locum etiā in quietatione absque consensu ipsorum consanguineorum:

neorū: secundū Bart. & omnes cōmuniter in l. Mæuia. §. i. ff. so-
lut. mat. Fulgos. conf. 39. col. fi. Soc. conf. 86. præfens consulta-
tio. nu. 26. vol. 4. Rom. conf. 394. Bened. Vad. in add. Fely. in c. fi.
nu. 17. in fi. de foro compe. Tiraq. in legib. conu. Glo. §. nu. 4.
& seq. Bart. Castr. col. pen. Fulgos. & Ias. num. 21. in l. si vnus. §.
pactus ne peteret. ff. de pact. vbi ostendit istam esse esse cō. opi.

Quæ procederet quando mulier ipsa per statutū prohibe-
retur se obligare, secus vero si prohiberetur contrahere absq;
cōsensu distorū consanguineorū: tunc enim secundū Ange. &
Alex. in d. §. pactus ne peteret. mulier nō intelligeretur prohi-
bita liberare debitorem. sed contrarium tenet, & bene Ias. ibi
nu. 25. cum aliis relatis per eum, & ista est magis communis
opinio contra Ang. & Alex. Viuius opin. 750.

Statutum, qd mulier contrahere non possit absque propin-
quorum consensu, ita & taliter interpretatur, atque procedit,
vt illa tunc adire hæreditatem nequeat modo aliquo sine ip-
sorum consanguineorum consensu, & sic quasi cōtrahere, quo
niā pro contractu accipitur omnis obligatio. l. omnem. ff. de
iud. Abb. & alij omnes in c. qua fronte. de appel. Paul. Cast. Ro-
ma. & ceteri vniuersaliter in l. multū. ff. de acq. hæred. Signoro.
conf. 165. Roma. conf. 394. ptæsupposito. in prin. Bar. & alij cō-
muniter in l. mori. ff. de acq. hære. & in d. l. multū. §. i. & ita etiā
tenet Matt. de Aff. in deci. 206. nu. 6. & Ias. in §. omnem. col. 1. r.
& seq. insti. de act. & in l. siue apud acta. col. 1. C. de transact.

Et isthæc communis, cōcorūque opinio procederet de pla-
no, atque indiscriminatim: secundum Roma. in conf. 12. viso
facto proposito, ceterisque consilijs. sub nu. 6. vbicunque ea-
demmet ratio militaret, vigeretque in quasi contractu, quæ cō-
curreret in contractu: vt explicat etiam D. Horat. Mandos. in
addit. Roma. in d. conf. 394. sub litera B, vbi in medium expo-
nit istam esse communem sententiam. Viuius opi. 828.

Statutum mulierem, vel minorem prohibens non posse cō-
trahere sine consensu propinquorum non obstante iuramen-
to, non valet aliquo modo: quia per statutum non potest tol-
li vis iuramenti, quod seruari debet, quando potest sine inte-
ritu salutis æternæ: imo propter huiusmodi statutum daretur
occafio peccandi. quia iuramentum est res spiritualis, nec lai-
cali prouisioni subiacer. cap. cum contingat. de iureiuran. &
hanc conclusionem tenuit Bart. & alij in auth. sacramenta pu-
berum. C. si aduersus vendit. Abb. in d. capit. cum contingat.
verf. 3. de iureiur. Roma. & Ias. in l. si. ff. qui satisf. cogan. Franc.
Aret. conf. 8. Alex. conf. 59. vol. 1. & conf. 126. num. 4. volum. 4.
& Ferratius in caute. 16. vbi scribit opinionem istorum com-
munem fore, & ceteri quamplures Doctores congesti per Mo-
der. inibi, & per Bolognetum in repetit. l. omnes populi. nu.
97. ff. de insti. & iure. vbi prorumpit hanc esse communem sen-
tentiam omnium Doct. quam quidem ibidem limitat, & de-
clarat in num. 98.

In contrariam vero partem, quod vires iuramenti possint
statuto infringi, inclinavit Bal. in d. l. omnes populi. cuius opi-
nio communiter seruatur: secundum Fulgos. & Paul. de Castr.
in d. auth. sacramenta puberū. Et pro ista communi obseruan-
tia, & opinione Bal. per pulcherrimas rationes consuluit Cor-
neus conf. 252. vol. 4. vbi præsupponit istam esse communem
opinionem, & eam titubanter, & nihil sibi constans sequitur
quoque conf. 135. vol. 1. & videtur sequi pariter D. Follerius
in pragmatica de censibus. in rub. Nicolaus Episcopus. nu. 90.
& 102. tamen in hoc conflictu nunquam in actu practico di-
scederem a prima opinione Bar. magis communi, quam citat
etiam, & limitat Cur. iun. conf. 118. nu. 3. & 6.

Imo limitatur etiam, quod iuramentum indirecte per sta-
tutum laicorum tolli potest, & sic concludit, statutum laicorū
posse tollere vires iuramenti præsumendo dolum: secundum
Abb. conf. 72. quinque dubia. & Roma. conf. 12. sub nu. 2. vbi
Horatius Mandosius in addit. ibi in litera A. alios eiusdem sen-
tentia referendo affert istam fore magis communem opinio-
nem, idemque clamat Ias. in d. auth. sacramenta puberū. col.
fin. Viuius opi. 791.

Statutum disponens quod minoris contractus non valeat,
etiam si fuerit iuratus: non seruata certa solemnitate, & aliter
factus præsumatur minor dolo inductus, non valet tale statu-
tum secundum magis communem per Rolan. conf. 99. nu. 15.
lib. 3. post. doct. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. secus si ni-
hil dicat de iuramento, quia quando statutum præsumit cir-
ca contractum & actum temporalem, & de iuramento nihil di-
cit: nec illud tangit reprobandum, valet, teste Abb. in c. ecclesia
sanctæ Mariæ. col. pen. ver. 7. casus. de constit. Rol. d. conf. col.
5. per tot. vbi declarat. Bellac.

Statutum disponens, quod mater non possit disponere de
bonis suis, nisi de vna quarta, reliquas vero tres partes tenea-
tur relinquere suis liberis, valet & tenet: secundum Bart. Ang.

Imol. ceterosque Doct. communiter post Glof. in l. si ita quis
§. ea lege. ff. de verb. oblig. & quamuis dictum statutum sit du-
rum, & odiosum, ac contra æquitatem naturalem & ciuile, ob-
seruandum venit: vt per Ancha. conf. 380. col. 2. Soc. conf. 48.
col. 2. vol. 1. & conf. 93. col. 7. eod. vol.

¶ Et eo magis, cum illud ordinatum quippe sit pro familia
conseruanda, & hinc est, quod mulieres non debent admirari
propter talia statuta: attestante Ange. Aret. in §. hæc quidem.
insti. de exhered. lib.

Imo amplia hoc statutum intantum procedere, quod lu-
crum delatum vigore ipsius possit ad hæredes ipsorum filio-
rum transmitti: secundum communem opinionem omnium
Scriben. quam citat, & sequitur Alex. in l. cum antiquioribus.
C. de iure deliber. Socin. conf. 296. lib. 2. & conf. 67. col. 1. lib. 4.
Dec. conf. 331. col. 4. & in l. si maritus. C. de collat. & Crauet.
conf. 185. licet contrarium, & male tenuerit Ang. conf. 81. Do-
mina Maria, & in duobus aliis consilijs seq.

Ampliatur præfatum statutum, quo mulier liberos habens
prohibetur testari, præterquam de quarta parte dotis, secūdo
loco extendere vires suas etiam ad viduam filios habentem,
quæ dotem recuperauerit, seu non recuperauerit: secundum
Bal. aliosque doct. communiter in l. r. C. vnde vir & vxor, & in
l. qui liberos. ff. de ritu nuptiar. vbi istam communem attesta-
tur, declarat, & optimis rationibus cōprobat Coras. in 2. lect.
nu. 86. & seq. & Laurentius Syluanus conf. 49. nu. 83. vbi decla-
rat qualiter intelligendum sit statutum hoc.

Ampliatur tertio itidem statutum antesignatum, vel aliud
simile disponens quod mulier decedens absque liberis relin-
quere teneatur certam dotis partem fratribus, vt si careret fra-
tribus, teneatur absque scrupulo aliquo vigore istius statuti
relinquere huiusmodi partem sororibus, possent ipsæ sorores
petere prædictā partem. quod vtique est perpetuo menti tenē-
dum: vt per Marfil. sing. 39. Capias vnum de pane lucrando.

Sed statutum præmemoratum prohibens mulierem habē-
tem filios vltra quartam partem bonorum alienare, ita am-
plificatum, limitatur vtiliter quidem locum non obtinere in
bonis acquisitis, relictisque mulieri cum licentia, potestateq;
alienandi: & ita iudicauit pluribus quippe vicibus religiose
more suo Rota Neap. teste illustri D. Vinc. de Frāchis, de quo,
vt de Alexandro dici pōt, *Maximus ingenio corpore parvus erat.*
decis. 4. sub nu. 8. Viuius opi. 790.

Privilegium concessum Comiti creandi tabelliones, nō ob-
stantibus statutis, intelligitur mediante huiusmodi privilegio
derogatum etiam statutis fiendis: teste Ray. de For. in l. si ita
esset. ff. de auro. & argen. leg. Flor. in l. si seruus. in princ. ff. de
seruit. vrb. præd. Dyn. & Barto. in l. si mihi & tibi. §. in legatis,
alias. §. si. ff. de leg. 1. quorum opinio approbatur ibi commu-
niter, & vniuersaliter per omnes: vt non obscure explicat ibi
quoque Alex. nu. 7. & Ias. in 1. lect. circa fin.

Necnon privilegium concessum, ne quis teneatur ad deci-
mas, tributa vel collectas, extenditur etiam absque scrupulo
aliquo ad prædia futura, & sic post privilegium ipsum, & im-
munitatem quæ sita. ita Bart. in l. damni. §. is qui ædes vicinas.
in vlt. q. ff. de dam. infect. per tex. in c. quia circa. de priuil. & est
tex. etiam in c. ex parte. & in c. pen. de decim. & sic firmat Doc.
omnes quoque in l. 1. ff. de leg. 1. Imo. & alij in d. §. is qui ædes,
Alex. conf. 178. in occurrenti casu. vol. 2. & conf. 193. ex thema-
te præmisso. nu. 8. & seq. eodem vol. & Ias. in l. si stipulatus fue-
ro. §. cum stipulamur. ff. de verbo. oblig. & conf. 170. nu. 6. vol.
2. Paris. conf. 64. Quæritur primo. vol. 1. & Guid. Papæ decl.
489. Princeps. nu. 1. & 3. vbi hanc opinionem obseruari in cu-
ria Delphinali de consuetudine expresse testatur. verum illam
videtur nimis coardare Bal. conf. 112. Quæritur qui intelligā-
tur laboratores. nu. 4. & seq. vol. 1. vbi concludit rigide quidē
immunitatem ipsam extendi ad bona postea quæ sita, si illa
succedanea veterum bonorum extarent. id est emptæ ex pecu-
nia redacta de rebus antiquis, vel permutatione.

Sed hoc claudicat re ipsa non procedere vbicunque priui-
legium monasterio, & eius capellis concessum foret: tunc
enim ad capellas postea conditas illud extendendum non ef-
fet: secundum Glo. & ceteros omnes in c. cum capella. de pri-
uileg. Alex. in d. conf. 178. nu. 5. & Alciat. conf. 22. num. 5. Dec.
conf. 523. alias scripsi. nu. 4. vbi plane deducit istam esse cōmu-
nem regulam.

Et quāuis, redeundo ad institutū nostrum, privilegium de-
rogans statuto, intelligatur etiam de futuro: tamē vbicunque
hæc clausula derogatoria in priuilegijs apposita non sit, sed
solummodo in eis inter alias clausulas reperiatur clausula
motu proprio: tunc enim illa nullatenus operatur derogatio-
nem statutorum, vel priuilegiorum, nisi de illis statutis fieret
specialis mentio. cap. constitutus. de rescrip. vbi Imo. col. 10. &

Com. opi. Tom. j.

X

Fely.

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

Fely. colum. 4. & alij, & Gloss. in cap. si motu proprio. de preb. & dign. in 6.

Vnde petens statuto derogari per Principem, tenetur necessario in eius supplicatione non solum de statuto ipso facere mentionem, sed etiam de eius tenore. c. super literis de rescri. vbi Glo. & omnes alij.

¶ Necnon debet de confirmatione statutorum a principe facta idem supplicans facere etiam expressam mentionem. ita Alex. conf. 122. viso puncto, & accurate pensato. nu. 6. & seq. vol. 4. Roma. conf. 327. ista sunt rationes. sub nu. 6. & seq. Fely. in d. c. constitutus de rescrip. & Paris. conf. 140. inspectis indul. tis. nu. 6. vol. 4.

¶ Itidem quoque non modo de ipsius Principis confirmatione, verum etiam de iuramento prestito per tertium super eodem statuto mentio fieri deberet. tex. est in d. c. constitutus, & ibi Abb. Fely. & ceteri.

Et hinc est, qd in omnibus fere Pontificijs bullis huiuscemodi clausula opponi consueverit, videlicet, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac dictae ecclesiae iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscunque, & per hanc clausulam consuetudini etiam immemorabili censetur derogatum: secundum Mis. decis. 34. Viuius opin. 792.

Statuta per quoscunque masculos agnatos a quibuscunque successioneibus & hereditatibus matres, filios, sorores, omnesque tandem feminas excludentia, qualia sint, ad quae extendantur, & in quibus locum habeant vel non habeant.

C A P V T V I.

Statutum excludens feminas. (Adde ad materiam dilucidissime atq; amplissime Ant. Gabr. lib. 6. de stat. concl. 4. & 7.) propter masculos est principaliter fauorabile: vt per Bal. in l. maximū vitium. C. de liber. prater. & per Alexand. conf. 89. & conf. 132. vol. 6. & conf. 141. vol. 7. & per Andr. de Iser. & Affl. in cōstit. in aliquibus. lib. 3. rub. 23. nu. 11. & seq. & Gram. ibi, & Io. de Neuiz. in sua Sylua nuptiali. lib. 1. nu. 169. quia pro cōseruatione agnationis, & familiarū est introductū: vt volūt Bal. & ceteri in d. l. maximū vitium. Corasius in suis miscellaneis iuris ciuilibus, lib. 5. c. 16. nu. 2. Affl. in d. cōstit. in aliquibus. sub nu. 71. & alij quamplures eiusdem sententiae relati per Curt. iun. conf. 87. nu. 5. vbi asserit hanc esse cōmunem opinionem, & per Loffredū conf. 14. sub nu. 13. & seq. & luculēter Georg. Nattā, in tract. q. stantibus masculis. in 1. q. principali. nu. 16. cū aliis omnibus seq. vbi nonnihil corroborat dictam cōmunem.

Socinus iun. vero conf. 1. nu. 46. & 108. lib. 1. circa istam materiam refert quatuor opiniones, & deniq; secundam opinionem, videlicet, qd dictum statutum sit odiosum asseuerat esse magis cōmunem. Sed quid concludendum in tam variis iuris nostri interpretum sententiis? Ego pro nunc inhæreo primae opinioni, hac potissimum ratione omisis aliis.

Quia huiusmodi statu. um in totum legitimam tollere non potest, sed diminuere, ex quo legitimā reduxit ad dotē datam, vel promissam, quae dicitur esse loco legitimae: vt tenent Bald. & Saly. in 2. no. per illū tex. in l. quoniā nouella. C. de inof. test.

Sed opinio hæc de plano procederet, & statutum hoc fauorabile reputaretur, vbi cūque excluderet feminas transuersales: secus vero si excluderet descendentes, vt filiam, vel ascendentes: vt matrem: tunc quippe odiosum diceretur. ita Corn. conf. 90. scrup.iose videtur. nu. 11. vol. 3. Curt. iun. conf. 9. circa præmissam. & Rubens conf. 45. viso statuto. nu. 3.

Ampliatur primū hoc statutū disponens, qd filius masculus excludere possit feminā, vt procedat etiā in nepote ex filio, qui quidem potest dictam feminam excludere: secundū Bald. Alex. & alios doct. in l. venia. C. de in ius voc. Anchar. in c. canonum statuta. de constitu. Ruin. conf. 141. nu. 3. vol. 2. & cōf. 58. nu. 5. post alios ibi per eum congestes. vol. 5. Nattam in d. tracta. quod stantibus masculis. in 3. q. princ. nu. 63. cū aliis seq. & Laurum de Palatijs, in tract. quod stantibus masculis. nu. 25. Affl. in d. cōstit. in aliquibus. nu. 64.

Quoniam appellatione filii nepos comprehenditur. l. liberorum. vbi Bar. ff. de verb. signi. & Modern. in d. l. venia. Roma. conf. 129. Rocchus de Curte in repet. c. fi. de consuet. Gozad. conf. 90. col. 4. Marfil. conf. 85. nu. 14. & latius in sing. 303. Filiorum appellatione. & Ias. in l. de quibus. nu. 16. ff. de leg. vbi attestatur hanc esse cōmunem opinio. & Soc. Nepos, conf. 144. nu. 83. lib. 3. post Decium in l. 2. col. 3. C. de in ius vocan.

Comprobatur etiam ista communis: quia consuetudo extenditur quando casus, ad quem fit extensio, comprehenditur sub casu expresso, saltem ex lata vocabuli significatione: nam ad talem casum extenditur consuetudo etiam contra ius, aut a iure exorbitans. l. filium habeo. ff. ad Macedon.

Comprobatur postremo isthæc conclusio: quoniam nepos in casu nostro locum patris tenet: secundum Paul. Castr. conf. 154. præsens casus. & Franc. de Aret. conf. 64.

Subrogatum etenim sapit naturam eius, in cuius locū subrogatur. l. si eū. §. qui iniuriarū. ff. si quis caut. l. 1. §. hæc actio. vbi Bart. ff. si quis testa. lib. esse iussus fuerit. Et persona subrogata vititur eisdem priuilegijs, quibus ille cuius loco subrogatur. l. decernimus. & ibi per Bart. C. de aqua duct. lib. 1. l. 1. & l. cōperimus. vbi etiam Bar. C. de proximis sacri. scrin.

Amplia secundo præfatum statutum, vt non solum habeat locum in laicis, verum etiam in clericis, qui absque dubio possunt gaudere beneficio dicti statuti contra fœminas, easq; excludere: secundū Sand. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 27. vers. Septimo quæro, & c. de constit. Bald. in l. cunctos populos. in 2. lect. col. 2. vers. Sed hic ulterius quæritur. & conf. 30. vol. 1. Abbas in c. constitutus. de in integ. resti. in 5. not. Lapis in alleg. 100. & seq. in quæst. proposita. Barbat. conf. 54. in fin. Soc. iun. conf. 10. nu. 23. vol. 1. & alios quamplures relatos per Io. Bapt. Castellionei, in addit. ad Roma. in sing. 441. Habeo casum in factis. vbi attestatur hanc esse cōmunem opinionem. Paris. quoque conf. 47. nu. 62. vol. 3. Brun. in tract. q. stantibus masculis. in 12. art. prin. q. 11. & Dec. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 217. & sequitur etiam, aduertitq; ab ea nō esse recedendum, ac tollit omnia obstacula Natt. in d. tract. q. stantibus masculis. q. 3. principali. nu. 82. cum aliis seq.

Quoniam statutū inter laicos est obseruandū etiā inter clericos, quando statutū iniecit vinculū ante clericatū. c. cōstitutus. de in integ. resti. & notat Canonistæ in d. c. ecclesia S. Mariæ.

¶ Contraria vero sniam sequutus est, Laurus de Palatijs in d. tract. q. stantibus masculis. nu. 106. & Soc. iun. in d. cōf. 1. nu. 63. vol. 1. vbi dixit hæc opinionē esse veriorē, tū quicqd ipse Soc. suadeat, ob hoc in iudicādo & cōsulēdo, semper sequer cōm.

Quia iudicare cōtra cōmunem, esset contra stimulum calcitrare: vt per Crauet. conf. 91. nu. 11.

Ampliatur tertio istud statutū excludens fœminas propter masculos, qd excludat etiā pp legitimatos per subsequens matrimonium: secundū Anchar. conl. 242 ex tenore, & Dec. conf. 155. & diligēter pro tenui. col. pen. & fin. & in c. cum in cunctis. nu. 29. de elect. But. in c. innotuit. col. 2. eo. tit. Pau. Castr. in l. si. C. de his, qui ven. ætat. impet. Campeg. in tractat. de dot. in 1. par. prin. q. 59. in fi. Crot. in rep. l. Gallus. §. & quid si tantū. nu. 82. & 169. ff. de liber. & posthum. & Paris. conf. 13. vol. 2.

Ampliatur quarto dictum statutum excludens feminas exstantibus masculis, ligare etiam fœminas ingredientes religionem, & sic operatur contra fœminas profectas religionem, seu moniales: vt per Io. Andr. in regul. sine culpa. de regul. iur. 6. in mercuriali. Paul. Castr. conf. 339. primum dubium, de quo quæritur col. 2. & 3. Rom. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. Abbat. & alios in c. q. clericis. de foro cōpet. Abbat. & Fely. col. 8. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. & Ripā in suis respon. in titu. de longa consuetudine. c. 6. nu. 11. vbi audacter attestatur hanc esse cōmunem opinionem. & Soc. iun. conf. 125. num. 11. vol. 3. & Io. Ceph. conf. 146. nu. 26. vol. 1. ac ei inhæret quoque consulendo, Iacob. Mandei, ostenditq; magis cōmunem fore, conf. 98. nu. 1. & Affl. in d. cōstit. in aliquibus. num. 17. qui ait in hoc non dubitare, præsertimque si statutum conditum esset ab Imperatore seu Rege. Nonnulli vero doctor. & male fuerunt in contraria sententia, quos refert Ruin. conf. 200. nu. 8. lib. 2. & Laurentius Syluanus cōf. 49. nume. 4.

Amplia quinto hoc statutū, qd fœminæ excludatur propter masculos, extēdi etiā ad Iudæos, & sic inter Iudæos hoc casu a filiis masculis fœminæ excluditur: vt volūt Ana. in c. Iudæi. l. 2. col. 5. de Iudæis. & Fely. ibi nu. 4. Coras. in miscellaneis iuris ciuilibus lib. 5. c. 16. sub nu. 8. Laurus de Palatijs in tract. q. stantibus masculis. nu. 258. cū aliis seq. Natt. in d. tract. q. stantibus masculis. q. 2. prin. nu. 105. cū aliis seq. Campeg. in tract. q. stantibus masculis. q. 60. nu. 239. cum aliis seq. vbi refert consulētes pro hac parte, tollit obstacula, & meminit ita extitisse iudicatum, & obseruatum Mantuæ in facti contingentia, & nouissime Marq. de Susan. in tract. de Iudæis, & infidel. in 2. par. c. 2. n. 4. & seq. post alios ibi relatos per eum, vbi audacter asseuerat hanc esse cōmunem opi. Quam arbitratur de plano procedere Brun. in tract. q. stantibus masculis. q. 5. ar. 6. nu. 55. cū aliis multis seq. vbi cūque masculi essent conuerſi & Christiani, ac fœminæ simul cum eis, de quorum successione ageretur la

dei forent, vt tunc haberet locum antedictum statutum.

Amplia sexto loco, q̄ dictum statutum, q̄ stantib. filiis masculis femina excludatur, habet locum, & procedit etiam stante vno secundum Bal. in l. j. C. de cond. infer. per illum tex. quē refert & sequitur Dec. in c. prudentiam. §. adijcimus. nu. 8. de offic. deleg.

Præallegatumque statutum, q̄ femina excludatur superstitibus masculis, amplia septimo, vt procedat, vt tam filia, quā venientes ex persona eius a successione repellantur: vt per Bar. in l. 2. §. videndum. in fi. ff. ad Tertul. & in d. l. liberorum. col. penult. per illam legem. C. de collat. Rui. conf. 120. nu. 2. vol. 1. & conf. 151. nu. 6. vol. 2. cum aliis congestis per Dec. cōf. 656. iuridicam. Laur. Sylua. conf. 1. nu. 65. & Rui. conf. 8. nu. 9. vol. 3. & ista est vera, & indubitata conclusio.

Amplia vltcrius, q̄ sub huiusmodi statuto exclusiuo feminarum, comprehenditur non solum filius legitimus, & naturalis, sed etiam arrogatus in filium ab auo materno.

Quia per omnia similis est filio vero legitimo, & naturali, tam ratione patrie potestatis, quā quoad effectum suitatis, ac etiam respectu successione ab intestato: vt in §. in nostra. Inst. de act. §. pen. Inst. de hære. quæ ab intest. iuncta. l. cum in adoptiuis. circa finem. ff. de adopt. & l. si te parens. & ibi Bart. C. de suis & legitimis.

Imò dic, quod arrogatus filij appellatione continetur. l. filij appellatione. l. iusta. & d. l. liberorum. ff. de verb. significat.

Ergo sequuta arrogatione, cum in eo concurrant vinculu ciuile, & naturale. d. §. in nostra. filius legitimus, & naturalis dicitur, & eadem ratione, qua filius legitimus, & naturalis feminam excludit, eademmet ipse arrogatus excludere videtur.

Ampliat, seu interpretatur nono dictum statutum excludens feminas propter masculos, quod est de iure licitū, & cōsequenter, q̄ valeat, & teneat secundum Bal. in l. cum lege. C. de epis. & cle. Io. And. Anto. de Bu. & ceteros omnes in c. Ray. de testam. vbi deducunt istam esse communem opinionem: quam sequitur etiam, & citat Bru. in tracta. q̄ stantibus masculis. q. 1. art. 1. num. 12. Georg. Natta in d. trac. q̄ stantibus masculis. in q. 1. q. principali. nu. 1. cum aliis seq.

Ampliat decimo mentionatum statutum excludens feminas extantibus masculis, habere etiam locum in masculo virilia sua non habente, vel quomodocunque, & qualitercunque incapaci, ac inhabili ad sobolem procreandam, & conseruandam familiam: vt voluit Bal. notabiliter conf. 68. Martinus Ioannis de Florentia. col. 2. vers. non obstat, q̄ quidam sunt agnati. posito inter consilia Angeli.

Cum istud sit impedimentum accidentale, & non naturale, attendi non debet, & ideo natura communis hominum, & non alicuius speciale vitium attendi debet. l. nam ad ea. ff. de legibus. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucap. cum aliis concordantibus.

Fallit ptimò loco istud statutum excludens feminas propter masculos, non habere locum extra territorium statuentium, & sic nō propagatur, nec extendit radices, & vires suas quoad bona existentia extra territorium statuentium: secundum Bar. in l. cunctos populos. q. 6. C. de summa Trini. & fide cath. Alex. conf. 128. consideratis verbis instrumēti. vol. 1. vbi latissimè respondet omnibus ferè rationibus Sal. contrarium asseuerantis, in l. cunctos populos. C. de summa Tri. & ista videtur communis opinio: vt testatur Alex. in allegato consil. 48. num. 1. circa medium. vol. 3. vbi ait ab ista sententia communi non esse recedendum, & Rol. a Valle post alios relatos per eum in tract. de lucro dotis, in q. 20. num. 14.

Interpretatur secundò dictum statutum excludens filiam a successione patris, q̄ ipso mediante non excluditur ad inuolidandum testamentum inter liberos conditum. Et sic filia simpliciter a statuto exclusa, si in testamēto patris fuerit præterita, potest illud rumpere, si pater extraneos, vel filios instituerit: quia in hoc filia extranea persona non reputatur: secundum Cor. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. col. 3. vers. prædicta faciunt. C. de testa. Cuma. consil. 119. circa fin. cum alijs relatis per Boer. decis. 241. nu. 9. vbi ait hanc esse communem opinionem, & Berous post alios relatos per eum, in repe. c. Raynutius. num. 234. cum alijs seq. de testa. vbi ad vtrāque partem doctē, subtiliter, ac latè hanc quæstionem disputat.

Et ratio dictę communis opinionis videtur ista: quia pater tenetur necessariò vocare filiam in suo testamento, vel eius filios: vt decidunt Bar. Ias. ceteriq; Doct. communiter in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obl. & de dicta communi attestantur. Mod. in ibi. & Guil. Benedic. in repe. d. c. Raynutius. de testa. nu. 81.

Fallit tertio præfatum statutum disponens, q̄ stantibus ma-

sculis filia femina non succedat: non habere locum in filiis legitimatis per rescriptum Comitis Palatini, vel alterius habentis potestatem legitimandi, cū non excludant feminam, secundum Nattam in d. tract. q̄ stantibus masculis. q. 3. nu. 1. cum quatuor seq. Dec. in l. liberos: circa fin. C. de colla. in c. in presentia. nu. 40. ext. de prob. & latè consuluit cōf. 52. & Cur. fenior conf. 16. nu. 5. & seq. & conf. 35. num. 16. cuius consilio complures excellentes, & illustres Doctores se subscripserūt, & ita in opulenta hereditate fuit Mediolani indicatū, & ista est communis opinio: secundum eundemet Dec. in d. l. liberos. & de dicta communi attestatur etiam Franc. Curt. in præallegatis consilijs, & D. Cardinalis Albanus in lucub. in Bart. in l. filium. nu. 2. & seq. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & Gozad. conf. 6. num. 9. vbi sequitur etiam, & dicit ab ea non esse discedendum in iudicando & consulendo. Et de veritate istius conclusionis cōmunis plura scribit Ias. in l. si is, qui p emptore. ff. de vsucap. Crotus in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. Brunus in tract. q̄ stantibus filiis masculis, filia femina non succedant. q. 12. ar. 4.

Declaratur hoc non procedere in filio spurio legitimo per Principem, qui quidem sub statuto prædicto ad exclusionem feminarum comprehenditur.

Quia ipse verè ac propriè legitimus, & naturalis censetur: vt concludunt Bar. & alij omnes communiter, in d. l. si is, qui pro emptore. & latè per Alex. conf. 52. vol. 1. ergo filius iste dicitur excludere feminas, sicut legitimus & naturalis, & hoc voluit idem Alex. in l. sed si hac. §. Patronum. ff. de in ius voc. qui attestatur istud Doctores communiter tenere. & in d. consil. 11. col. 5. & conf. 87. col. 5. vol. 2.

Limitatur quartò, q̄ dictum statutum exclusiuum feminarum cessat, si masculi sint incapaces, vt putà si sint deportati, vel fratres sancti Francisci.

Quia tunc habentur pro mortuis, & pro non stantibus: vt per Bar. in l. 1. §. pen. ff. de bonorum posses. secundum tab. quē sequitur Bal. in auth. ingressi. circa fin. C. de sacros. eccle. Ruy-nus conf. 154. num. 5. vol. 2. & Afflic. in dicta constitut. in aliquibus. num. 10.

Interpretatur similiter hoc statutum habere etiam locum si masculi extarent, & succedere nollent. l. 2. §. sed si sint sui. ff. ad Tertul. & ibi not. Bar. cui huic statuto potest masculus renunciare: vt per Bal. in l. maximum vitium. col. 7. vers. sed pone frater. C. de libe. præ. & Afflic. cum alijs aggregatis per eum in d. constit. In aliquibus. nu. 9. & hoc non habet difficultatem aliquam.

Fallit sextò hoc statutum, q̄ stantibus filiis masculis feminæ non succedant, q̄ si masculi non supersint, sed solum femina, ipsa admittentur: vt per Bar. in l. si in q. 1. ff. ad Tertul. Bal. in l. in quibus. C. de secun. nupt. & ista est communis snia omnium scribentium, & longo, & diutino tempore obseruata: vt refert & attestatur Soc. Nepos, consil. 80. num. 6. vol. 2. & est text. in Regno, in d. constitut. In aliquibus. vbi disponitur, quod pater non habens filios masculos, nec nepotes masculos, sed duntaxat filias feminas, tunc ipsa filia femina succedunt patri in omnibus bonis burgenfaticis, & feudalibus, exclusis agnatis transuersalibus.

Cæterum, si antedictæ filia minores reperirentur, Rex daret eis balium in feudalibus, & cum peruenerint ad aetatem nubilem. 14. vel 15. annorum, prouideret eis dare virum, atq; maritare, secundum paragium earum, & ex hoc text. in d. constitut. In aliquibus. decidit tres vtiles, & quotidianas quæstiones ibi Afflic. num. 5. & seq.

Limitatur septimò, hoc statutum excludens feminam dotatam a successione dotantis, non excludere eam a bonis emphyteoticis cum de ipsis non fiat mentio: prout voluit Bald. in l. liberti, libertatq; C. de oper. liber. & alij doct. communiter in l. vt iusiurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. Imol. & alij omnes, in cap. potuit. de loc. & conducto. & Ruinus conf. 4. num. 6. vol. 1. vbi hoc declarat, & limitat.

Interpretatur octauò loco dictum statutum præferens masculos feminis, non habere locum in adoptiuis: vt voluit eleganter Io. de Ana. conf. 37. viso casu. cuius dictum refert, cōprobat, & sequitur Dec. in d. c. in presentia. nu. 117. & seq. & Tiraq. cum alijs infinitis ibi relatis per eū, in repe. l. si vnquā. C. de renoc. dona. in verb. suscepit liberos. nu. 11. fol. 146.

Interpretatur nonò præallegatum statutum, q̄ licet excludat feminas a successione, non propter hoc excludit a supplemento legitimæ: vt per multa concludit Salyc. in authen. nouissima. C. de inoffic. testamen. in l. serui nostri. prope fin. ff. de nox. in l. sancimus. C. de nup. & in auth. res quæ. C. communia de lega. vbi etiam Raph. Cu. Hoc idem tenet Alex. cōf. 7. col. 2. lib. 2. conf. 49. vel 69. vol. 1. & conf. 78. vol. 4. Et hoc idē Com. opin. Tom. j.

Com. V.J. Opin. De Magistratu,

tenuit Soc. iun. in d.l. Gallus. §. & quid si tantum. & ita consuluit, consi. 30. & 150. vol. 1. & istam scribit esse communem opinionem Soc. in l. haeredes mei. §. cum ita. col. fin. ff. ad Trebel. & Grammat. ultra alios per eum congestos. decis. 101. nu. 46. & in d. constit. In aliquibus. nu. 22. & seq. Et istam questionem late disputat ad utramque partem Aug. Berous. in repet. d. ca. Rayn. nu. 230.

Moderatur, & coarctatur hoc statutum non procedere, quando ex dispositione statuti, femina non posset succedere, sed deberet stare dote contenta: tunc filia non posset petere supplementum legitimae: secundum Bar. & alios in d. §. & quid si tantum. Ang. consi. 105. in fi. & ista est communis opinio ex allegatis per Alex. in d. §. & quid si tantum. & Ias. in d. authen. nouissima. Soc. consi. 150. primo igitur radix. Ias. consi. 82. statuto ciuitatis. lib. 2. Dec. consi. 26. diligenter. in consi. 89. viso puncto. in fi. & consi. 203. in casu, & c. Curt. consi. 37. considerato themate. Brun. in consi. suo posito in fi. dicti tract. q. stantibus masculis. nu. 8. Calca. consi. 11. col. pen. & fin.

Quia legitima non debetur illi, qui ab intestato succedere non posset, ut filia ipsi dotata, quae stante hoc statuto non succederet: secundum Ang. in d. consi. 105. statuto cauetur, q. si aliquis decesserit ab intestato. & Albe. Brunum cum magna catherua Coctorum relata per eum in memorato consi. suo posito in fi. d. tract. q. stantibus masculis. nu. 9. ubi praedicat istam esse communem opinionem.

Et quamuis istud statutum prohibeat supplementum dotis, vel legitimae: nihilominus non habet locum in magno excessu, ex quo detegitur patris dolus. l. unde si Nerua. ff. pro socio. & tenet, ac declarat Pau. Castren. consi. 110. col. pen. quod refert Ruin. consi. 98. nu. 4. post princ. vol. 2.

Et quia etiam dos ipsa in casu mentionati statuti succedit loco legitimae: secundum Bal. in auth. res quae. col. pen. C. communia de leg. Cy. & Bar. in l. sancimus. C. de nup. And. de Iser. & Affli. cum magna catherua Doctorum relata per eum in d. consi. In aliquibus. sub nu. 42. & seq. Alex. consi. 209. nu. 201. vol. 5. Ias. in l. 1. §. veteres. sub nu. 26. ff. de acqui. poss. & Cur. sen. consi. 5. nu. 3. ubi perhibet istam esse communem opinionem: quam sequitur Laurus de Palatiis in tract. q. stantibus masculis. sub nu. 36.

¶ Et quamuis Brunus in tracta. praecitato, q. stantibus filiis masculis. q. 5. sub nu. 34. asserat contrariam partem, videlicet, q. dos non subrogetur, seu succedat loco legitimae, esse magis commune, nihilominus sprete huiusmodi assertionem uti falsa, concurrendum est in practica cum prima opinione, tanquam realiter communi, & sacrosancta, cum qua coeurret etiam Corn. consi. 107. nu. 3. vol. 2. Dec. consi. 260. nu. 3. Affli. decis. 111. nu. 11. Capic. decis. 176. nu. 9. Paris. consi. 63. nu. 5. vol. 2. & consi. 26. nu. 83. vol. 3. Affli. cum ceteris aggregatis per eum sub nu. 42. & seq. & Grammat. in d. constit. In aliquibus. nu. 18. ubi pariter concludit, q. ista legitima portio debetur filiabus ipsis ex rebus, & bonis hereditariis, & ita asserit vidisse de facto feruari: prout latius scripsimus supra in op. 55. Legitima non debetur. post prin.

Fallit decimo, q. filia exclusa a statuto donec supersunt masculi possit aliquando succedere. Vnde scias, q. filia, quam statutum a successione donec supersunt masculi excludit, etiam si post quadraginta annos decesserint masculi ad successionem admittetur: ut per Bar. in l. ff. ad Tertul. cuius opinionem fatetur esse communem Soc. consi. 63. in causa vertente. col. 1. li. 1. Dec. consi. 607. nu. 16. Id. Dilectus. in trac. de arte testandi, caut. 6. nu. 5. tit. 11. & Soc. Nepos consi. 110. nu. 4. & 16. vol. 2. & consi. 1. nu. 1. lib. 1. & consi. 31. nu. 1. eodem vol. quam quidem Bart. doctrinam communem sequuntur Bal. Pau. de Castr. Sal. Corn. ceterique omnes in l. 2. C. de libe. prate. post alios quampures relatos per Soci. consi. 1. nu. 1. lib. 1. Et intelligit procedere ultra praallegatos Docto. ipsemet Soc. iun. in d. consi. 110. nu. 16. & consi. 114. nu. 12. & 3. eod. vol. quando femina non simpliciter excluditur, sed temporaliter, veluti donec, & quandiu masculi supersint; secus autem esset si femina excluderetur simpliciter post statutum extantibus masculis: quia hoc casu exclusio earum esset perpetua.

¶ Et hoc idem procedit etiam in feudo: ut constitutio Regni, in aliquibus amplificetur, atq. locum fortietur similiter, ubicunque tractaretur de successione in feudo plano, & de tabula: adeo quod deficientibus masculis, femina in eo succedat: ut extitit religiole quidem decum in facti contingentia, in sacro concilio Neapol. attestante intelligentissimo domino Vincen. de Franchis, in decis. 7. in causa Angela. sub num. 1.

Interpretatur vndecimo loco dictum statutum, quod filius masculus excludat feminam, simpliciter locum habere etiam in ea, quae momento fuit exclusa, ut in perpetuum excludatur,

& sic sufficit tunc, q. momento masculus feminam excludit, ut sit exclusa in perpetuum: secundum Bal. in l. si quis posthumus. §. 1. col. fin. ff. de liber. & posthum. quam sequitur Dec. consi. 623. col. 1. & Alex. consi. 43. lib. 3. repetito in consi. 53. consideratis his, quae in themate. nu. 4. vol. 6.

Interpretatur duodecimo praedictum statutum excludens feminas dotatas a successione, verificari etiam in ea femina, cui dos promissa fuit, ut per Bal. in l. non sine. C. de bonis quae liber. Affli. decis. 61. & Ias. consi. 11. col. 2. lib. 1.

¶ In contrariam vero sententiam videntur inclinare Iac. de Aret. Pet. Cyn. & Fulgos. in d. l. non sine. C. de bonis quae Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonstra. Alex. consi. 13. col. 4. vol. 3. & Soci. consi. 207. col. 2. vol. 2. Sed in isto conflictu opinionum casu eueniente, semper consulerem pro prima opinione, quae videtur verior, ubi statutum simpliciter excluderet feminam dotatam; secus ubicunque exigeret dotem esse datam: ut per Soc. consi. 92. col. 3. vol. 1. quem sequitur Brun. in tract. exclus. feminarum. in 7. q. col. pen.

Limitatur decimotertio hoc statutum, ubicunque filius masculus moreretur antequam portionem sibi debitam ex forma dicti statuti adiret, & agnosceret: quia tunc portio, ad quam ipse filius admittitur ex dispositione statuti excludentis feminam, non transmittitur ad quoscunque haeredes: ut voluit Salyc. in l. 1. col. 2. & seq. C. de adulter. sed Salyceto noli adhibere fidem, ne te decipiat: quia contra eum est communis opinio, ut per Alex. consi. 20. vol. 1. Soc. in consi. 143. vol. 1. & consi. 296. vol. 2. & per Brun. in suo tract. exclus. fem. in 13. artic. princ. q. 6. Tiraq. in tractat. res inter alios acta, in limita. 42. & seq. fol. part. 54. & Nattam in addit. Alex. in d. consi. 20. num. 1.

Quia secundum praecitos Docto. sufficit, q. filius masculus fuerit momento temporis, ut perpetuo excludat feminam, & sic ex potentia suae ipsa filius infans, si horam vixerit tantum post mortem patris, hereditatem patris sui non aditam, transmittit ad quoscunque haeredes.

Limitatur decimoquarto mentionatum statutum, q. filia ista exclusa per ipsum statutum a successione patris, computentur in numero filiorum ad faciendum partem in legitima: quia non excluduntur in totum, sed vocatur ad dotem ipsam, quae loco legitimae succedit. Vnde si extarent quatuor filiae feminae, & vnus masculus: tunc legitima dicti masculi non esset triens, tanquam femina haberetur pro non existentibus, sed esset semis, tanquam filia ipsa exclusa faceret partem cum masculo, & in numero filiorum computarentur ad calculandum eadem legitimam: ut voluit Cur. sen. cum magna catherua Doctor. relata per eum consi. 5. ubi sub nu. 1. & seq. istam opinionem communem vocat, quam, ut veriore sequitur illustris Affli. in d. constit. In aliquibus. nu. 34. & seq. ubi profert utile, & magnum quippe verbum, se intellexisse ita semper iudicatum extitisse in sacro regio concilio Neapol.

¶ Et licet contrariam partem, videlicet, q. ipse filia exclusa aliter non numerentur in filiorum numero in minuenda legitima, firmauerit Brunus cum alijs Docto. aggregatis per eum in d. tract. q. stantibus masculis. q. 5. art. 13. nu. 19. cum ceteris multis sequen. asserendo eam veriore, & communem, ac ita fuisse in facti contingentia iudicatum in patria sua; nihilominus a prima opinione, uti sacrosancta, & continuo obseruata in ipso sacro regio Concilio, & realiter & re vera magis communi, fatuum foret in decisivis discedere. Et ista opinio ita tentata aduerte, q. est utilis ad multa in practica: ut ostendit Brunus in d. art. 13. nu. 43.

Limitatur decimoquinto antedictum statutum, ubicunque filia vigore eiusdem statuti dotata esset a patre. & post mortem ipsius moreretur vnus ex fratribus suis ab intestato: quia tunc repelli non deberet a successione sui fratris praemortui ipsa soror, esto q. amplius non sunt bona patris a quibus per statutum filia excluderetur, sed patrimonium ipsius fratris effectum apparet, & consequenter soror ipsa posset succedere cum alijs fratribus in bonis quondam patris, quae reperirentur in hereditate ipsius fratris ultimo loco mortui: ut voluit Bald. & Paul. Castr. in l. 1. C. de leg. haered. Bald. in c. 1. §. quineriam. nu. 3. in tit. Episcopum, vel Abbatem. in vlib. feud. Ang. consi. 126. testamento factio. Ioan. Campeg. in tract. de dote, part. 5. q. 67. Roma. consi. 40. visis, ac discussis puncto, & constitutionibus. & consi. 442. ut decisionem accipiat. sub nu. 1. cum alijs seq. & in d. l. 1. §. veteres. ff. de acquir. poss. ubi istam opinionem sequitur Alex. nu. 8. & seq. & Ias. nu. 20. cum ceteris seq. ubi adiicit communem esse, & in l. sicut maior. nu. 3. C. de repud. haere. & in l. lecta. §. quod si stipulatus. sub nu. 8. ff. si cer. pet. Curt. iun. consi. 65. nume. 1. & Affli. etiam in d. constitut. In aliquibus. nu. 21. & seq.

Sed ubicunque soror esset maritata, & dotata a fratre post mortem

mortem cōmunis patris, ei succedere nequiret stantibus alijs fratribus, & præsertim in bonis, quæ habebat tempore dotationis ipsius sororis: deberet enim remanere contenta dote recepta, secundum formam allegati statuti: vt voluit gl. in constitut. Regni, vt de successione in verb. coniugata. Afflic. in d. constitut. In aliquibus. nu. 16. & in decis. 248. nu. 5. & seq. & est tex. expressus in d. constitut. vt de successione in verb. vbi aperte disponitur, q̄ coniugata & dotata a fratrum successione repellantur. Semper enim in excludendo fœminam a successione per existentiam masculorum, consideratur an de bonis illius, de cuius successione agitur, dotem receperit. l. quoniam nouella. in fin. C. de inoff. testa. & l. vt liberis. C. de colla. Andr. de Iser. in c. 1. de nat. success. feud. & in d. constitut. In aliquibus. nu. 32. & in d. constitut. vt de successione in verb. num. 18. & communiter Doctor. in l. 1. §. veteres. ff. de acq. possess.

Nec obstat si sororem extitisse nuptam, ac dotem recepisse post mortem patris, vt sic dicatur dotata de bonis fraternis, & non paternis iuxta l. sed si plures. §. 2. ff. de vulgari & pupil. & per Afflic. in d. constitut. vt de successione in verb. 10. not. quia, cū hereditas peruenerit ad filios cum onere dandi paragium sorori, & sic ex necessitate, non diceretur de bonis fraternis, sed de hereditate patris, & erit dos profectitia a bonis paternis, non autem aduentitia de bonis fratris.

Vnde ex his concluditur excludi ab omnibus bonis, quæ de hereditate paterna fuerunt: a bonis autē postea quæsitis per fratrem succederet fratri vna cum alijs fratribus: quia de illis bonis nouiter acquisitis per fratrem non est dotata, sed tantum de bonis fratris, quæ fuerunt paterna, & transfuerunt cū onere prædicto, videlicet dandi dotem sorori, & ab illis exclusa reperitur per dotationem: vt eleganter determinauit Afflic. in d. constitut. In aliquibus. nu. 23. Et ita in facto vidimus cōsultum, & responsum, obtentumque in anno 1563. per D. Ioānem Franciscum de Nobilibus de ciuitate Ducali compatrie meum, & Iurisconsultum equidem emundæ naris, & insignis eruditionis, in quo quippe consilio apparet elegantissima, & profundissima subscriptio illustris D. Alexandri Oliuæ concuius mei, aduocati consistorialis, & præclaris animi dotibus mirifice ornati.

Et cum præsens res non careat difficultate, ideo inuento alio mari necessario nauigandum arbitror, ne post terga discrimina, obstaculaque obicula remaneant, & lectores in labyrinthum erroris facile incidere possint. Discurro itaque, q̄ hereditas adita per fratrem, non dicatur amplius hereditas patris, nec bona paterna, sed fraterna: secundum Bal. in cap. 1. §. quinetiam. in tit. Episc. vel Abbat. l. 1. §. veteres. col. 3. ff. de acquir. possess. & in l. eius qui in provincia. col. 5. ff. si cert. petat. Ioan. de Neui. in Sylu. nupt. lib. 2. nu. 82. Gramma. cōs. ciuili 53. in causa hereditatis. nu. 9. & seq. & Casarem Vrsill. in additio. Afflic. in decis. 178. num. 3. vbi explodit, deridetq̄ distinctionem Afflicti, & sequacium supra relatam in d. constitut. In aliquibus. sub num. 16. & refert etiam ita obtinuisse in facti contingentia in magna curia Vicariæ.

Et ratio est: Nam mutata persona, mutatur quidem conditio rei. l. per procuratorem. alias Paulus. ff. de acquir. hered. & firmat Andr. de Iser. in cap. 1. in tit. de nat. success. feud. sub nu. 14. cum alijs sequen. quod ad hoc, vt tepellatur mulier dotata a successione alicuius, requiritur, q̄ sit dotata de bonis eius, de cuius hereditate agitur: & refert, sequiturque Afflic. in constitut. ob filiorum culpas. nu. 9. in tit. vt pater foriudicati, nihil ex delicto filij possit condemnari. in 2. part. rub. 9. & idem Andr. de Iser. & Afflic. in d. constitut. In aliquibus. num. 20. & sequen. & Gram. consil. ciuili 31. Vincentius. sub nu. 25. & seq.

Et hinc merito concludebat Andreas de Iser. in d. cap. 1. de nat. success. feud. in vrbis feudorum, q̄ feudum paternū postquam peruenerit ad filium, non dicatur amplius paternum, sed ipsius filij.

Et hoc vt ab hereditate patris excludatur filia, necesse est, vt sit dotata de bonis patris, antequam transeat ad filium: stante maxime, quod præmemorata constitutio, in aliquibus, est stricti iuris, & strictè debet intelligi, & solummodo in casu, de quo loquitur, & non dilatatur Alex. col. 15. i. nume. 3. vol. 2. & cons. 39. vol. 1. vbi proprie loquitur de antedicta constitut. Regni, in aliquibus. Et inter alia ponderat accuratè quidem cōstitut. illam continere illud verbum, debere (quod necessitatem importat) intelligi, quod dotata excludatur solū, & duntaxat ab hereditate dotantis. Et licet ibi loquatur in materia feudalitatis: tamen quantum ad intellectum ipsius constitut. concordat cum alijs. Vnde Afflic. in d. constitut. vt de successione in verb. num. 23. determinat non ob stare, quod filia habuerit dotē de bonis paternis, & frater teneat, & possideat per successionem bona paterna: quia non dicuntur amplius ea bona pa-

terna, sed fraterna: ea ratione potissimū, mutata persona, & vt d. l. per procuratorem. alias Paulus.

Et sic denique statutum excludens simpliciter fœminam a successione, intelligendum vtique foret a successione dotantis, & non vltius: secundum communem opinionem omnium in iure scribentium, trutinatam, discussam, atque citatam per Curtium iun. cons. 65. casus talis est. sub nu. 1. Et hanc partem audiui alias verbotenus, & in scriptis fulcitam subtilissimis & nouis argumētis, & realissimis rationibus per accuratissimū, peritissimūque D. Terentium Turcanicum V. I. D. conciuem meum: quem in consulendo, atque disceptando semper noui in fractione panis veritatis strenuum defenforem. Cum itaq̄ ego infelix peccator videam quæstionem hanc controuersissimam, atque plenissimam sentibus, & spinis, in qua certatim omnes variant, difficulter quidem eius exitum, & veritatem inuenire possum. Vnde in tam dubitabili, & tenebroso passu, expectarem videre decisionem sacri regii concilii Neapolitani pro resolutione, & extricatione præsentis quæstionis: & tãto magis, cum Vrsill. in addi. Afflic. in d. decis. 178. nu. 3. recenseat præsentem casum in eo pendere, & controuerti per remedium appellationis indecisum. Attamen fateor alias præstitisse patrocinium in anno 1573. ad fauorem reuerendi D. Marij de Altonatis, contra magnificam D. Violantem eius forem, ciues meos, penes grauissimū D. Alphonsū de Hoyo, tunc meritissimū, & laudatissimū auditorem serenissimæ D. Margaritæ de Austria, in ciuitate nostra. quæ quidē D. Violantes, cum prætenderet succedere in bonis Pompeij sui fratris ab intestato mortui, simul cum prædicto D. Mario, consului ex distinctione memorata Afflicti, & sequacium, prælibatam sororē non potuisse succedere in bonis antedicti Pompeij sui fratris: & cum partes ipsæ vidissent tam magnum torrentem controuersiarū, non aliter expectato dubio litis euentu, & sententia, inter se ad concordiam deuenerunt.

Sed statutum hoc excludens fœminas dotatas, an excludat eas ab hereditate patris decedentis ab intestato a bonis vbiq̄ existētibus, vel a bonis solummodo in loco statuti situatis? Et quia materia hæc, quomodo, & quibus casibus forensis statuti subiiciatur, confuse admodum tractatur, considerandi vti que necessario forent complures casus.

¶ Et primus est, quando defunctus de cuius successione agitur, & fœmina, quæ prædicitur exclusa ab hereditate, & is qui vult succedere, omnes subsunt iurisdictioni alicuius loci, in quo viget statutum excludens fœminas: defunctus vero alia bona habebat in alieno territorio, in quo huiusmodi statutū viget; & quæritur an vires ipsius statuti porrigatur ad ista bona; & ita quod fœmina exclusa a bonis in territorio statuti existentibus, censeatur ab alijs, quæ alibi reperiuntur exclusa. Et Alex. cons. 16. & cons. 128. vol. 1. Lapis in allegat. 91. num. 7. & ibi Quintil. Mandos. in addit. in litera, P. Card. consil. 2. Corn. cons. 202. nu. 11. vol. 2. & cons. 162. nu. 6. vol. 3. Ias. cōs. 163. per totum. vol. 2. & in l. re coniuncti. nu. 215. ff. de leg. 3. Gozad. cōs. 49. nu. 8. Curt. iun. cons. 110. nu. 7. Paris. consil. 68. num. 9. vol. 2. omnes indistincte firmauerunt statutum non extendi ad bona in alieno territorio sita, & plerique ex eis planum faciunt istam esse communem opinionem: cui inhæret Rota Rom. attestante Puteo, decis. 357. lib. 1. & hæc est quæst. Bar. in l. cūctos populos. nu. 42. C. de sum. Trinit. & fide catho. qui in sua distinctione est communiter reprobatus: vt in medium referauit Curt. iun. cons. 5. nu. 42.

¶ Secundus vero casus est, quando defunctus statuto erat quidem subditus, sed tam is qui vult succedere, quàm fœmina, exclusæ, sunt forenses. Et in his terminis Brunus de stat. fœmi. & cogn. lin. a successione excludi. art. 6. prima q. nu. 26. versic. In hoc difficili. Soci. iun. cons. 25. nu. 15. vol. 3. & Ruin. consil. 48. nu. 4. vol. 3. tenuerunt, q̄ fœmina nō excludatur. Mēs enim statuentium non est statuere in commodum illorum, quibus incommodum, & damnum præstare non possunt. Natt. consil. 148. nu. 1. vol. 1. Nam in huiusmodi successione, quæ ab intestato per statutum defertur, habenda est ratio vocatorum, nō autem defuncti: vt concedit Alex. cons. 100. nu. 2. vol. 3. Et vt idē Alex. inquit cons. 44. nu. 15. vol. 5. requiritur, q̄ & persona defuncti, & is qui vult succedere, sint subditi statuto. & Alexandrum sequitur Paris. consil. 12. nu. 26. vol. 3.

¶ Tertius casus est, quando & defunctus, & fœmina, & is, qui vult excludere, sunt forenses. Et iste est casus, in quo consuluit Ruin. in d. consil. 48. col. 3. qui firmat fœminā non excludi, cuius opinio adiuuatur, & optima ratione: quia forenses non debent gaudere beneficio statutorum. Brunus in d. artic. 6. Paris. vbi supra, & Tiraq. in tra. de primigen. q. 44. nu. 4. & etiam ex his, quæ supra adducta fuerunt; & in hoc casu loquitur etiam Bart. in d. quæst.

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

¶ Quartus casus est, quando persona, quæ venit excludenda, est subdita statuto: forensis autem ille, qui præ tendit succedere & excludere. Et hoc casu Alex. consil. 111. nu. 3. & 14. vol. 7. concedit, quod forensis succedit de iure communi, cum per statutum sit remotum obstaculum fœminæ: sed contrarium firmavit consil. 41. per totum, eod. vol. & hoc casu Rota Roma. tenuit in causa Parmen. de Valentibus, forenses non excludere personam exclusam a statuto, cuius tamen præcipua intentio fuit excludere nubentes extra territorium, non autem includere consanguineos.

¶ Quintus casus est, quando is, qui vult excludere, & fœminæ sunt subditi statuto, defunctus autem forensis. Et hoc casu consiluit Ruin. consil. 195. nu. 5. vol. 2. fœminam non excludi, licet male: secundum aliquos ex præcatis doctor.

¶ Sextus igitur, & ultimus casus est, quando is, de cuius hæreditate agitur, est forensis: persona autem, quæ vult excludere est subdita & incola, & fœminæ sunt forenses. Qui casus cum in specie discussus, & decisus non reperiatur, autoritatibus decidi non potest, sed rationibus in quibus Doctor. inter se discordes reperio, qui enim asseuerant subditum, & incolam posse excludere sorores, mouentur primo.

¶ Quia cum subditus tanquam incola debet gaudere beneficio statuti, & intentio statuti sit non tantum excludere fœminas, quam includere masculos: cum exclusio oriatur propter inclusionem; unde ipse potest sui inclusionem tanquam id quod fuit principium in mentem statuentium allegare contra forenses, dicentem exclusionem sibi non obstare.

¶ Secundo, si quando vterque esset ciuis, masculus excluderet fœminam: multo magis dicendum est, quod ex tacita statuentium mente excludat forenses non agnitam a statuto, & ideo male consiluit Alex. consil. 44. vol. 5. vt ibi in additione.

¶ Tertio cum Bart. distinctio in d. l. cunctos populos. num. 42. quod si statutum loquatur in personam, si defunctus erat forensis, statutum non liget: si autem subditus statuto, secus, sit communiter reprobata; necesse est, quod Doctor. noluerint considerari personam defuncti, & reproband Bart. etiam quando defunctus esset forensis. Doctor. enim vt plurimum generaliter loquendo reproband distinctionem Bart. & consequenter intelligunt statutum habere locum, siue defunctus sit forensis, siue subditus. Cyn. in d. l. cunctos populos. col. fin. & Bald. num. 17. cum seq. Alex. consil. 19. num. 7. vol. 6. vbi apostil. & eadem consil. 44. vol. 5. quod ista est communis, & vera opinio. Socin. iun. consil. 25. num. 8. cum seq. vol. 3. Brunus cumulatissime in loco præcitato. Ioan. Le cirier, de primogeni. lib. 2. q. 7. num. 6. Paris. consil. 84. num. 42. & seq. volum. 1. Tiraq. de primogeni. quæst. 46. nu. 2. qui in fine d. quæstionis planum facit ita seruari in Gallia, & Natt. consil. 148. num. 1. vol. 1. & consil. seq. num. 13. & consil. 14. vol. 3. Et opinio hæc adiuuatur ex eo, quod persona defuncti non videatur habenda in consideratione, cum statuentes provideant non defunctis, sed superstitionibus. Respectu enim defuncti statutum non potest disponere, nisi de rebus: cum enim post obitum personæ tractetur de successione ipsius, ipsa persona non est habenda in consideratione, sed persona potius, cui statuere provideere voluerunt: alioquin nullus daretur casus in quo procederet antiquorum Doctor. opinio, & eorum, qui illos sequuntur, qui constituunt communem opinionem, vt ex eorum numero supra allegato, vt ex autoritatibus eorum, qui testantur de communi, apparet, nisi detur iste.

¶ Quarto, quia doctor. antiqui ea moti sunt ratione, siquidem, statutum quomodocunque sit conceptum, semper de bonis dicitur disponere. Cyn. in d. l. cunctos populos. cum alijs præcatis, & quamplures refert d. apostil. ad Alex. in d. consil. 44. vol. 6. & in consil. 16. vol. 1. quæ dicit, & explanat hanc rationem veram, & distinctionem Bar. verbalem.

Nec illos mouebat maximus numerus, & catherua Doctor, quos refert Rolan. consil. 24. volum. 3. Alex. enim consil. 41. in fin. volum. 7. quærit, an statutum comprehendat clericum, idem consil. 111. num. 3. & 14. eod. volum. loquitur iuxta quartum casum, cuius contrarium tenuit in d. consil. 41. in princ. & in his terminis procedit consil. Bald. 460. vol. 1. & Signo. 168. loquitur in longè diuersa materia, Abbas etiam consil. 52. num. 2. vol. 2. quærit an statutum respiciens solemnitatem actus, liget forenses. Soci. consil. 97. vol. 1. loquitur in statuto habilitate notarium, & sequitur opinionem Bart. quod statutum loquens in rem, afficiat forenses. idem consil. 132. vol. 2. loquitur de statuto habilitante minorem. Corn. consil. 45. lib. 1. ne verbū quidem, & consil. 152. eo. lib. loquitur etiam in alijs terminis. Ias. consil. 59. col. 2. vol. 3. agit de statuto, quod minor habeatur pro maiori. Aret. consil. 54. col. 2. loquitur de solemnitate adhibenda per mulierem. Tiraq. de legib. connub. Gloss. 1. nu. 225.

Marfil. in l. si. num. 91. de iurisd. omn. iud. Brun. consil. 20. Aleiab. consil. 84. nu. 2. Franc. Marci decis. 155. in fine, & Natt. consil. 47. omnes tractat longe diuersas materias ab ista, de qua agitur, & Dec. consil. 276. col. 3. versic. 2. refert doctrinam Bart. sed asserit, quod requirit altiore indagine, qui omnes si deducantur ex his, quos refert Roland. non admodum multi pro sua opinione remanebunt.

Præterea oēs sequi videntur Bar. quando tā is, qui vult succedere, quam is qui vult excludere sunt forenses. quorū opinio cōuenit his, quæ primo, & secundo casui ex supra distinctis dicta fuerunt, qui nihil habent cōe cū proposito: cum is qui vult excludere sit subditus statuto, & consequenter ab eo vocatus.

¶ Qui vero contrariam opinionem tenebant, mouebantur, quod veniens ab intestato, venire dicitur ex tacita defuncti voluntate. l. si quis cum nullum. & l. conficiuntur. ff. de iure codicil. & illa voluntas defuncti censetur conformis statuentium mentibus. Bart. in l. hæres mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. quod nempe intelligendum est secundum legem suæ patriæ. Geor. Natt. in tract. de statu. q. 2. nu. 36. versic. 7. & 8. Si igitur pater in propria patria potuit secundum legem ipsius patriæ vocare filias vnā cum filio, ita & tacite. quod argumentum fuit Iacob. Butrig. in d. l. cunctos populos. in 3. col. versic. Quidam dicunt. & Saly. ibidem, nu. 13. & seq. & Puteus decis. 31. lib. 2. licet non sit decisio, sed votum particulare ipsius datum Ioanni Aloysio Aragoniæ, qui sequutus fuit opinionem Putei, & vidi in voto suo iisdemmet rationibus, quæ leguntur in d. decis.

¶ Secundo, arguebant a causa testati ad causam intestati, Bal. in l. precibus. C. de inoffic. dot. & Euerar. in loco a causa testati. Sicut enim statutum exclusiuum fœminarum cessat stante testamento. Alex. consil. 131. nu. 2. in fin. & nu. seq. vol. 1. Ias. in l. si emancipat. nu. 34. C. de collat. & Ruin. consil. 144. nu. 15. & consil. 152. nu. 3. vol. 2. cum alijs, de quibus per Tiraq. in l. si vnquam. in versic. Susceperit liberos. num. 123. ne filia fœminæ sint deterioris conditionis, quam extraneus. Et quia statutum disponit in causa intestati, cui dispositio ex testamento refragatur: ita etiam debet cessare in causa intestati. Voluntas enim tacita testatoris habetur pro expressa: vt in d. l. si quis cum testamento nullum. ponderanda ex ratione text. in illis verbis: Intelligitur enim is quoque hæres scriptus.

¶ Quibus in contrariam partem inclinantes respondebāt, quod opinio Saly. reprobat per Doct. & Bal. in d. l. cunctos populos. nu. 17. & Alex. consil. 128. col. 3. vol. 1. & Corn. consil. 162. prope finem. vol. 3. & quod in casu Putei defunctus erat ciuis, & inter forenses de ipsius successione agebatur, secundum terminos secundi casus supra constituti: hic vero versamur in casu, in quo ciuis vult excludere forenses a successione bonorum illius, qui non erat subditus statuto, sed habebat bona in territorio statuentium, & allegabatur ad hoc præmemorata decisio Putei 357. lib. 1. incip. Dubitavi ego secundo Octobr. & in Rota fuisse resolutum testatur, quod statutum Parmen. exclusiuum fœminarum non porrigitur ad bona existentia extra territorium, quæ Rotæ decisio vnā cum opinione omnium, qui firmant statutum non extendere vires suas vltra suum territorium: necesse esset concludere, quod sit falsa, si præsumendum est mentem testatoris decedentis ab intestato fuisse conformem statuto patriæ suæ, & ita indirecte statutum habebit locum extra suum territorium.

¶ Quo vero ad argumentum a causa testati ad causam intestati, asseriebant Doct. ipsi, quod ex eo sequeretur, quod nunquam daretur casus, in quo statutum exclusiuum fœminarum locū haberet. Nam si ex præsumpta mente testatoris deberet cessare dispositio statuti, sicut per expressam, certe daretur præsumptio, quod ex æqualitate affectionis erga filios vtriusque sexus defunctus ab intestato ex æquis portionibus semper vocasset masculos, & fœminas: & eo magis, cum mens ipsius adiuuatur ex dispositione legis maximum vitium. C. de liber. præter. quæ cum sit clara adiuuat dubiam defuncti mentem, ex quo statutum redderetur elusorium, quod est absurdum. Ruin. consil. 160. nu. 4. vol. 4. cum mille similibus.

¶ In hac igitur quæstione plena sentibus, & spinis, in quæ certatim omnes ita variant, vt difficulter eius rei exitū inuenire possim, videndū esse duxi de veritate opinionis Saly. in d. l. cunctos populos. nu. 14. versic. Si vero bona. C. de summa Trin. & fide cathol. an sit vera, vel pro ipsa, & an cōtra ipsam sit communis opinio: & infiniti prope Doctor. trutinantes hunc tenebrosū, disputabilemque articulum in medium referauerunt illam esse cōiter reprobata, & præsertim Tiraq. de primogeni. quæst. 46. num. 15. & 23. & contra illam vigent duæ conclusiones pariter communi calculo receptæ, videlicet, quod statutū non porrigit vires suas extra suum territorium. magis communem patefacit Crauet. consil. 30. num. 3. qui plures refert Rub.

Rub. Alexan. consil. 71. in vlt. dubio. & Tiraquel. in loco allegato. nu. 1. & seq. & hanc opinionem sequuta fuit Rota Roma. in decis. Putei 355. lib. 1.

¶ Altera etiam est, qd statutum, siue sit cōceptū in personā, siue in rem, semper afficiat bona. contra distinctionem Barto. quam opinionem esse communem testantur allegati in discursu in 3. fundamento Doctorem asseuerantium, statutum exclusiuum fœminarum habere locum, etiam quādo testator, & persona exclusa sunt forēses: quę quippe opinio vix potest habere locum in alio casu, praterquam in hoc, in quo versamur: vt ex distinctione casuū, quę habetur in discursu videri potest.

¶ Quo vero ad veritatem rationis, quę per Salyc. allegatur, pariter explanauerunt Doctores. illam non subsistere, nititur enim in dispositione l. conficiuntur. ff. de iure codicill. vbi hę redes venientes ab intestato, ideo intelliguntur instituti ex testamento, quia creditur, qd testator relinquēdo ab illis fideicōmissum, illos hęredes instituerit: quę ratio Baldo Corneo, & alijs allegatis in discursu nō placet: quia hęc est p̄sumptio, & supra p̄sumptionem dispositio: & ideo Glossi in versi. Creditur, dicit, quod non admittit probationem in contrarium. ex quo Bald. ibi colligit, quod si defunctus reputauerit hęredem ab intestato indignum, & intestatus decesserit, ipse hęres succedet perinde ac si fuisset institutus, non obstante reputatione defuncti. Lex enim est, quę defert hęreditatem decedentium ab intestato. l. 2. §. hęc autem bonorum. ff. vnde legit. & §. 1. institut. de hęredib. quę ab intestato defer. ibi in illis verbis, ex l. duodecim tabularum, quę denotant eam immediatam. Vnde licet persona defuncti sit causa mediata, tamen immediata debet attendi. Sarn. in regul. de iur. quęsito. non tollend. q. 3. prope finem. versic. Et hoc plurimum. cū alijs congestis per Tiraq. in tract. cessan. causa. limit. 20. nume. 6. Et ideo non a testatore, sed a lege dicuntur habere titulum. Bald. in l. si emancipati. nu. 11. C. de collatio. Ioan. de Garron. in repet. authen. ex testamento. C. de secund. nupt. nu. 7. & sequen. Non enim potest dici institutus, licet veniat ex tacita mente defuncti. Mar. Salom. in repet. l. Gallus. in princ. nume. 39. ff. de liber. & posthum.

¶ Præterea sicut ex p̄sumpta mente defuncti non potest argui, quod in bonis in alieno territorio existentibus succedatur, secundum statutum suę patrię & originis: quia censetur conformare se cum dispositione iuris communis, qd statuta non porrigunt vires suas extra territorium: ita iste forensis censetur se conformare cum dispositione iuris communis volentis, quod succedatur secundum statuta locorum, in quibus sita sunt bona, cum p̄sumatur quodammodo hęc statuta sciuisse: quia de illis saltē in genere potuit cogitare. Aret. consil. 11. nu. 4. Alex. consil. 33. nu. 29. & seq. vol. 2. Ex alio etiam tollebant Doct. dispositionem d. l. conficiuntur. vt non mirū sit, si ibi ex fideicommissio iniuncto hęredibus ab intestato, iisdem ex testamento cēsentur instituti: quia cum aliter grauari non possunt. lab eo. C. de fideicom. in necessarium antecedens censetur eos testator honorasse. Sicut dicitur de seruo simpliciter hęrede instituto, cui in necessarium est relicta libertas, de qua nulla fuit habita mentio. l. quidem. C. de necess. seru. hęre. inst. §. 1. inst. quib. ex cau. manumit. non licet. Non quippe obstant auctoritates. quę allegantur ad probandum, qd quando testator est forensis, statutum loci, in quo sita sunt bona, non debet attendi: quia Ruin. consil. 48. vol. 3. respondet in casu, quo & defunctus, & is qui volebat excludere, & fœmina exclusa erant forenses. Idem consil. 49. nu. 5. eo. vol. recedit ab opinione pro qua allegatur. nu. 7. idem consil. 39. num. 16. vers. Nec p̄dictis. vol. 1. loquitur in casu, quo testator erat subditus, & bona erant in territorio statuentium. Ias. consil. 80. nu. 3. vol. 3. videtur facere in contrarium, dum vult in successionē habentis bona in diuersis locis attendi debere statuta vniuscuiusque loci. Gratus consil. 21. num. 30. vol. 1. fuit potius in contrarium, dum firmat, quod attendatur persona filij subditi statuto excludente matrem, non autem matris forensis. & hanc opinionem dicit magis communem Alex. consil. 19. nu. 7. vol. 1. proponit casum, quando defunctus ratione incolatus erat subditus statuto: nos autem versamur in defuncto forēse.

¶ Præterea ipse testatur de communi, qd statutum siue sit cōceptum in rem, siue in personam, semper afficiat ipsas res. idē consil. 44. vol. 5. reprobat per addit. Curt. iun. consil. 5. nu. 42. vers. Ad septimum. meminit de communi conclusione distinctionis Bart. Et licet asseueret, quod debet attendi domiciliū viri, tamen adiicit copulatiue, & vbi bona sunt sita: nam si simpliciter attendi deberet locus domicilij, sequeretur, quod adhereret opinioni, quam ipsemet reprobatam communiter testatur & Butrigarij, qui p̄riter cōmuni voto Doctorem omnium reijciunt. Berous consil. 60. num. 30. & seq. loquitur in di

uerso statuto, videlicet prohibente aliquid relinqui. Et mouetur, quod statutum loquens in personam, non afficiat forenses, & non ex ratione Salyc. Soci. consil. 36. num. 4. sequitur opinionem Salyceti, quod statutum loci originis porrigat vires suas extra territorium, quę est damnata. Natt. consil. 581. num. 24. volum. 3. est merus relator opinionum, & de veritate illarum nihil affirmat, sed vnamquamque earum supra quo consuluit dicit applicari: & ita Ceph. consil. 309. num. 68. volum. 3. Riminal. consil. 268. nu. 14. vol. 2. nititur ea ratione, quod defunctus censetur relinquere bona venientibus ab intestato, quibus contra suam voluntatem non potest adimere hęreditatem, quę ratio falsa vtique est, cum disponendo de rebus statuta ligent etiam forenses, vt inquit Doct. omnes. Paris. consil. 53. num. 84. sequitur distinctionem Bart. quę vt pluries dictum fuit, discernitur apertissime communiter reprobat. Crauet. consil. 271. num. 4. consuluit in statuto dante formam actui. Votum Putei inter suas decisiones 31. lib. 2. continet diuersum casum a proposito, videlicet, quando defunctus erat subditus statuto. Et non sequitur, quod rationes, quas ipse sequutus extitit, fuisset etiam amplexus quando defunctus est forensis, & is qui vult excludere est subditus. Ex quibus reducendo omnia, quam simplicissime ad veras, & genuinas sententias concurro cum regula, quod quando defunctus, & persona sunt forenses, is vero qui agit ad exclusionem subiaceret statuto exclusiuo fœminarum, excludat sorores vigore l. maximum vitium. C. de liber. p̄terit. p̄tendentes ex æquis portionibus cum fratre succedere. Viuius.

Statutum excludens fœminas propter masculos, non habet locum in hęreditate clerici, ex vna communi, licet contrariā dicat magis communem Burs. consil. 93. num. 16. & 36. & vide consil. 76. nu. 28. lib. 1.

Statutum superstitibus masculis fœminas excludens, ad bonā in alterius ditionis loco sita, non profertur, quemadmodum magis communem esse Doct. sententiam memorię tradidit Alex. consil. 16. viso titulo. lib. 1. censetur autem sola agnationis conseruandę ratione inniti, vt verius arbitror, & magis commune pono ex Bald. in l. maximum vitium. C. de liber. p̄ter. Roma. consil. 32. & consil. 311. Dec. consil. 333. & consil. 372. Ias. consil. 205. & consil. 221. lib. 11. Tiraquel. qui multos laudat in tract. cessante causa. limit. 12. nu. 15. atque ante eos ex Paul. de Castr. in l. si vero. ff. soluto matr. & consil. 40. lib. ij. Angel. Aret. in §. 1. inst. de iur. nat. gent. & ciuil. Alex. consil. 110. lib. 3. & consil. 89. lib. 6. Soc. consil. 128. lib. 4. Quicquid multi contrarium dixerint, de quibus alibi. Suarez.

Statutum exclusiuum fœminarum est simpliciter fauorabile secundum magis communem per Burs. consil. 93. nu. 7. lib. 1. licet secundum aliam rationem respectu masculorum sit fauorabile, respectu vero fœminarum sit odiosum. Quam conclusionē declara vt latius per eū ibi. & vide qd idē scribit cōf. 76. nu. 28. eo. lib. vbi qd statutū excludēs fœminas propter masculos sit fauorabile, iuxta magis cōem ibi relatam, est videre. Villal.

Statutum excludens fœminas propter agnatos a successionē ab intestato, an tollat eis ius veniendi contra testamentum? & dic quod si extraneus reperiatur hęres institutus, nō intelligi certē tunc statutum velle, quod mulier aliquo iuris remedio testamentum infringere nequeat, nec potestate impugnandi censetur in eo casu priuata a statuto, vbicunq; agnatus aliquis non esset institutus hęres, cum in fauorem agnatorum illud statutum editum fuerit: vt ita plenissime consulendo tradit Paulus Castr. consil. 196. in puncto quæratur de quadruplici. vol. 1. & Decius consil. 296. in casu. nume. 4. & cōf. 378. viso motiuo, & consil. 383. viso puncto. Socin. consil. 150. nume. 26. vbi exprimit istam esse communem opinionem: & per multos vidisse consultum. & Alexand. idem attestando quāplurimos congerit consil. 47. abunde. nu. 9. & vbi apost. volum. 2. & Albe. Brunus in tract. de statu. exclud. fœmi. propter masculos. in 10. artic. qualiter, & quando. in quæstio. 4. in prin. in 2. membro, & Doct. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum.

Et retenta ipsa communi in decisiuis, facit etiam, quod statutum quantuncunque exorbitans, & odiosum ex parte fœminarum loquens ab intestato, extēdatur quoque ad causam testati, & sic filia ab intestato exclusa a legitima, quādo statum p̄ferat masculos, multo magis ab ea debet excludi condito testamento, vltra id quod ei relictu est: quia tunc concurreret duplex prohibitio, scilicet legis, & hominis, quę plus solet operari, quā simplex legis prohibitio. §. sanctissima. in authen. de sanctis. Episc. & l. 2. C. de vsucap. pro empt. secundū in tellestū Bar. in l. filiusfam. §. Diui. ff. de leg. 1. cum quo transeūt alij cōmuniter, & not. Glo. in c. verum. de condit. apposit. & in c. licet. de iureiur. in 6. & per Imol. & alios in c. dilecto. de p̄g. Com. opin. Tom. j. X 4 bend.

Com. V.I. Opin. De Magistratu,

bend. cum alijs concordantibus per Alex. in d. §. Diui. in prin.

Congruit et præmissis, quod si consuetudo excluderet matrem à successione, & à legitima, quāuis loqueretur in successione ab intestato, procederet nihilominus & in causa testati, adeo, ut si à filio mater instituta, grauata foret post mortē testatoris fratri hæreditatē restituere, putaretur quippe tūc extranea, ita ut nec allegare posset legitimā sibi deberi in restitutione fideicommissi; qm̄ satis esset, ut mater exclusa esset a successione intestati, & sic et à legitima. Nā eodē modo in causa testati exclusā cēseretur, p̄p̄ea q̄ legitimā ita in causa testati metimur, sicut in causa intestati, à qua sumit initium, & regulam. l. Papinian. §. si quis mortis, & §. qm̄ autē quarta. ff. de inoff. testa. Portius in §. sed hæc quidē. nu. 9. Inst. de exha. lib. Aff. decis. 158. nu. 6. & Bru. in d. trac. art. 9. q. 1. Mater itaq; cū sit exclusā ab intestato, existēte fratre filij defuncti, nō posset in aliqua causa testati legitimē sibi debitā facere mensurationem.

Adducitur quoq; q̄ filia ab intestato exclusā, tunc intestati etiā causa militet statutum, ita ut supplementum legitimæ nequaquam debeat; & sic in hoc casu filia ab intestato exclusā in testamento, non possit petere supplementū legitimæ secundum magis cōm opinionem, quam sequuntur Alex. & Aret. in d. l. Gallus. §. & quid si tantum, vbi etiam Ruinus. col. 71. Barba. in conf. 50. col. 8. & seq. vol. 3. Alex. in l. si emancipati. col. 3. C. de coll. Rui. conf. 17. in prin. vol. 2. & Brun. in d. trac. art. 9. q. 1. vbi respondet omnibus contrarijs.

Quibus quidem omnib. accedat similiter, q̄ cōsuetudo auferens testandi facultatem, fauorabilis cēseatur, & ideo extendenda est: ut cōsultuit Crauet. cōf. 118. in hac cā non mediocriter graui. nu. 7. cū alijs seq. & Rol. à Vall. cōf. 72. statuto ciuitatis Casalis. vol. 1. nimirū ergo est si ista cōsuetudo extēdatur.

Quoniam in exorbitantibus fit extensio de casu ad casum in materia fauorabili, etiam si in casu expresso sit potētiō ratio, quam in alio, & sic quamuis non adsit omnino eadem ratio: ut p̄batur ex notatis per gl. in l. 1. C. de his, qui ante apertas tabulas, dum vult q̄ illa lex exorbitas, quę disponit, q̄ hæreditas delata descendenti ex testamento non adita, transmittatur ad descendentes, locum etiam habeat in hæreditate delata ab intestato & tamen potētiō est ratio, quando deferatur ex testamento propter voluntatem testatoris expressam, quam ab intestato ob voluntatem tacitam. l. conficiuntur. ff. de iure codicil. & ita etiam declarat Imo. in l. si vero. §. de viro. ff. solut. matri. dum tractat de extensione faciēda in exorbitantibus. & Natta conf. 210. legatum factum per nobilem quondam Matthæum. nu. 5. vpl. 1. & Albert. Brunt. in d. trac. q̄ stantibus masculis, artic. 8. nu. 13.

Considerandum est itidem, q̄ si statutum tenet, disponens matrem excludi à filij successione: & quidem illud valet, etiā respectu legitimæ. Ang. cōf. 32. nu. 10. vbi ait hoc dubietatē nō habere quantumuis minimam. Alex. conf. 3. vol. 7. Corn. conf. 276. vol. 4. Soc. conf. 466. nu. 1. & Paris. conf. 20. vol. 2.

Tanto fortius posset cōsuetudo phibere testi factionē mulieri, & institutionē extraneorū: quia fundat ipsa cōsuetudo in rōne cōseruandę agnationis: iux. Bar. in l. si. ff. de hęc. inst. l. cū hi. in prin. ff. de trāsa. & Dec. cōf. 10. nu. 11. & cōf. 683. n. 9.

Facit etiam ad hoc, q̄ si statutum inducere potest, q̄ filia non succedat ex testō, quod quidem statutum valet & tenet ut præsupponit Bart. & omnes in l. si. C. de pact. & voluit Bald. in l. 1. C. de sacros. ecclē. ver. Dixi de statutis. & Ancha. in c. canonum statuta. de const. quare non posset inducere idem statutum, ut non succedat extraneus ex testamento? Viuius.

Statutum excludēs fēminas & cognatos propter agnatos, dicitur odiosum, & ideo stricte interpretandum, est com. opi. teste Dec. in conf. 13. ver. & quod statutum. vol. 1. Cherianus.

Agnatis defertur hæreditas per statutū excludens fēminā, stantib. agnatis masculis: & actio competit eis masculis pro ea consequenda. Ias. in l. seruo legato. §. si testator. nu. 3. de leg. 1. quem refert Ioan. Nico. in l. generaliter. nu. 46. C. de secund. nupt. B. Villalob.

Statutum quod præfert patruos & alios agnatos fēminis licet sit contra ius commune. §. cōsequēs. & §. seq. in authen. de hęc. ab intest. venientib. colla. 9. auth. defuncto. C. ad Senatusc. Tertul. & doct. in rub. extra. de success. ab intestato. Tamen cōiter doct. tradunt, tale statutum fauorabile esse, quia per illud cōseruātur agnationes, dignitates, & familię. l. 1. §. si seruus. ff. de ventr. inspic. cōseruantur enim agnationes & familię per masculos & non fēminas. l. pronuntiatio. §. si. ff. de verb. signi. & Bald. in l. maximum vitium. q. 2. nu. 2. C. de liber. prat. ita consulendo scribit Io. de Anan. cōf. 69. Et hac magis commu. opin. esse, multis adductis authoritatib. inquit. Phil. Decius in l. 2. nu. 5. in fi. C. de in ius vocan. Kirchouius.

Clericus agnatus excludit fēminā propter statutum ex-

clusiuum fēminarum stantibus masculis, ex magis commu. ni per Burf. conf. 93. nu. 27. lib. 1. vbi nu. 44. dicit, q̄ clericus secundo genitus, ligatur statuto laicorum licet sit factus clericus post statutum. secundum magis communem per Burf. ibi & nu. 29. q̄ clericus vtens statuto laicorum ad sui fauorem, & eodem contra se vti debet.

Statutum q̄ stantibus masculis fēminę non succedant, cēsentur indistinctē fauorabilia, quia bona cōseruātur in agnatione. Adde ad rem plenius allegantissime Ant. Gabri. lib. 6. de stat. concl. 6. & licet ex eis resulter odium fēminarū, tamen valet secundum magis communem opi. ut late ostendit Alb. Brun. in solēmi suo tract. de statu. exclud. fēmi. & c. in 4. arti. ver. sed verior. & magis communē opi. vbi post quā plurimos doctores per eum allegatos ita firmat, & probat ratione concludenti. Semper enim ratio finalis & principalis intentio disponentis attenditur, per iura vulgaria: sed motus principalis, & finalis ratio statuentium fuit fauere agnationi, ut dictū fuit, ergo illud debet attendi. & licet ex eo resulter odium fēminarum, tamē dispositio statuti debet dici fauorabilis inspecto eo, quod principaliter intendunt facere statuentes, iux. l. qui exceptionem. & ibi tradunt doct. maxime Bar. Ias. ff. de condit. indebi. prout hoc plenē declarat etiam alia allegādo Brun. in loco prædicto vsq; in fi. 4. art. & per Soc. iun. in conf. 10. nu. 14. vol. 4. communem ait. E. Muscul.

Ratio finalis statuti, excludētis fēminas, & descendentes, ab eis, videtur esse propter fauorem agnationis, ut bona conseruentur in familia & familię dignitas conseruetur. est com. opin. sec. Dec. conf. 372. visis & diligenter. circa. fin. ver. tamen sec. commu. M. Cherian.

Statutum generaliter excludens mulierem dotatam ab hæreditate ascendētis, intelligitur excludere ab hæreditate patris & matris. secundum communem per Rol. conf. 24. nu. 11. lib. 3. vbi nu. 12. quod ascendētis appellatione venit pater & mater, & ibi nu. 13. quod statutum excludens dotatam a successione aui patris vel patris, respicit fauorem agnationis, de quo statuto & maximē loquens in rem siue in personā, an extendatur ad forēsē quo ad bona sita in territorio statuen. & dic q̄ non, secundū magis communem per Rol. d. conf. 24. nu. 17. 29. vbi q̄ statutum loquens in personam, non habet locum in forensi. Quid in statuto disponēte q̄ extan. filijs legitimis & naturalibus filia dotata non succedat; an locū habeat in legitimo per rescriptum? & dic q̄ sic, secundum communem per Rol. conf. 83. nu. 11. & seq. lib. 3.

Statutum excludens matrem ab hæreditate filij ab intestato decedētis, habet etiam locum in pupillo decedente instabili. est magis comm. opi. cum Bar. secundum Barb. in conf. 67. lib. 3. refert Dec. in conf. 563. dubia. circa prin. Sed quia articulus est dubitissimus propter authoritates doct. tenētium oppositum, distinguit: aut pupillus est sine patre, ita q̄ nullo modo potest decedere testatus: & tunc procedat opinio contraria, q̄ mater nō excludatur: aut pupillus habet patrem, qui potest ei facere testamentum, ut Insti. de pupil. substit. in prin. & tunc procedat opinio com. sup̄ra relata. Et ibi subiūgit Dec. q̄ in casu dicti statuti mater nō solum per agnatos masculos, sed etiam per agnatas fēminas excluditur veluti per amittā. & ita concludit in fi. d. consilij: licet videatur rigorosum. Cherian.

Mater si per statutum priuetur successione filiorum stantibus agnatis, priuatur etiam auus maternus. Io. Nigo. in l. generaliter. nu. 45. de secun. nu. comm. dicit. Vezinus.

Statutum excludens matrem existente patruo, non habet locum in patruo magno, i. in fratre aui paterni. ita concludit Bal. post Iac. But. in l. 1. in prin. C. de suc. edict. inquis. ita Bononia cōsultū fuisse. & horum sententiā doct. cōmuniter ibi approbarunt. & hanc com. opi. docet esse inquit ibid. nu. 2. & 3. Philip. Dec. & in conf. 670. nu. 1. & 3. Kirchouius.

Statutum excludens matrem per patruū, non extenditur ad patruum magnum. Ias. in l. si mater. nu. 2. C. de success. edi. communem dicit.

Statutū non solum matrem, sed & filias propter existentiā agnatorum à legitima in totum excludere potest. Est magis communis opin. secun. Alex. in conf. 68. circa præmissam. ver. quinimo secundum. vol. 4. M. Cherianus.

Statutum excludens filiam dotatam ab hæreditate patris, vel matris, requiritur ad hoc ut locum sortiatur, quod filia ipsa vere dotata sit tēpore quo delata extat hæreditas illius de cuius successione agitur. ut est de mente Bar. in l. Titio centū. §. Titio genero. ff. de condit. & demon. & firmat expresse. Bal. in l. si pater. C. de sponsal. & in l. non solum. C. de bon. quæ liber. Pau. Cast. in l. de diuisione. ff. solu. matrim. & Bar. consulendo etiam consil. 31. vbi constanter determinat, q̄ ad hoc, ut filia

filia excludatur a statuto disponente, quod filia dotata non succedat matri, vel patri, requiritur, vt ea dotata nimirum sit tempore successione paterna, vel materna, & sequitur Soci. consil. 12 l. colum. 1. vol. 1. Andr. de Alferijs de Cortona consil. 35. sub num. 2. cum alijs sequen. posito inter consilia ad caus. ult. volunt. vol. 1. & hoc idem in proprijs terminis huius statuti concludit Socinusmet consil. 147. num. 1. eod. volum. vbi non quassato calamo exprimit ita se alias consuluisset super ipso statuto, & quod suo consilio se subscripserunt aliqui doctissimi viri, in quadam causa cuiusdam Bartholomæi de Mignanellis, & terminat, qd si filia dotata non forent tempore mortis matris, succedunt, & successerunt pariter matri cum filio masculo, & qd hæreditas materna extitit vtrique ex filiis delata pro portione sua. idem Alex. consil. 162. colum. 2. vol. 6. Paul. de Cast. consil. 108. Anch. consil. 330. vbi in terminis suadet qd si statutum excluderet foeminam a quocunq; dotatam, ab hæreditate patris, vel matris: requireretur tunc necessariò, qd illa dotata extitisset tempore quo delata fuerit successio patris, vel matris.

Idemque decedit quoque Panormit. consil. 107. sub num. 8. vol. 2. asserens statutum excludens filiam dotatam a successione materna, vel paterna, non excludere aliter filiam ab hæreditate matris, si illa dotata non reperiebatur a patre tempore mortis matris: quia cum statutum hoc odiosum aperte sit, tanquam excludens filiam a successione materna, contra l. maximum vitium. C. de liber. præter. debet strictè intelligi, & non extendi ad casum, in quo non reperitur qualitas requisita a statuto. cap. circa statutum. de elect. lib. 6. sed statutum istud excludit filiam dotatam a successione, & sic requiritur quod tempore successione illa esset dotata, ad hoc vt statutum vendicat sibi locum. Nec debemus recedere a lege communi, nisi quatenus reperiatur in statuto. l. præcipimus. C. de appella. Nec obstare ait, quod filia fuerit maritata a patre: quia respondetur, statutum fore intelligendum, quando tempore successione materna reperiretur dotata a patre; adeò quod non sufficit, quod post hæreditatem delatam matris fuerit dotata.

Ex quo qualitas apposta in aliqua oratione, intelligitur secundum tempus verbi, ad quod refertur. ita Bartol. in l. ex facto. ff. de vulga. & pupil. substit. And. de Alferijs in dicto consil. 35. num. 3. & Dec. consil. 14. In casu. colum. 2. & est tex. in l. Titius. ff. de milit. testam. & in l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxalib.

Nam cum verba statuti dicant, qd filia dotata non succedat: illud verbum dotata, indubitanter refertur ad verbum succedat: vnde debet esse dotata tempore successione, & nõ post. ita Corn. consil. 75. volum. 1. Cephal. consil. 5. num. 26. vol. 1. Ias. in l. fin. C. de pact. Curt. iun. consil. 10. col. 3. in fin. Dec. consil. 71. colum. 1. & consil. 266. col. 1. Natta consil. 74. col. pen. vol. 1. Btun. in tract. excus. fem. in 6. arric. princip. quæst. 16. Socin. iun. consil. 5. nu. 16. vol. 2. Alex. consil. 83. Vifo themate superscripto. nu. 10. vbi non obscure adducit istam esse communem opinionem. vol. 3. Ripa in lex facto. nu. 31. ff. de vulga. & pupil. substit.

Et in terminis præsentis statuti difficultatem tollit, & penitus remouet Alex. consil. 48. Vifo statuto sub rubrica de successione. col. 1. vol. 3. vbi consuluit, quod si statutum dicat, qd si quis intestatus decesserit relictis filiis masculis legitimis, & naturalibus, si filia sint dotata ab aliqua ex personis ibi nominatis, non admittitur ad successione ab intestato, vnà cum fratre vel nepotibus ex fratre in bonis patris, vel matris. & insuper, quod plus est, disponat, quod debeant esse dote contentæ, & non possint succedere, nec aliquid petere in bonis patris, vel matris: quod ad hoc vt filia dicatur esse exclusa a statuto, requiritur, qd fuerit dotata tempore mortis patris, vel matris, de cuius hæreditate agitur. vnde isthæc decisio Alexandri est similiter in terminis proprijs præsentis statuti; imò in fortioribus, cum per alia verba expressiora constet quodammodo de mente propria statuentium, volentium omni fere casu excludere mulieres dotatas: nihilominus cum nominatum, & expressim statutum non loquatur, vt filia excludatur a bonis patris, vel matris, etiam post eorum mortem extiterit dotata, meritò communis doctorum schola cõcurrit cum ista aurea decisione Alexandri, quem refert, & sequitur Rolan. consil. 96. nu. 29. in fine. vol. 4. qui consuluit in materia huius statuti.

Facit etiam aliud consilium Alexand. 15 l. c. ol. 1. vol. 2. vbi ait qd licet valeat statutum, quod dotata a patre, vel a fratre secundum vires facultatum patris, vel fratris sui, debet dote remanere contenta; nec venire possit ad successione cum fratribus in bonis paternis. tamen vt filia excludatur ab hære-

ditate paterna, requiritur eam extitisse dotatam tempore delatæ successione, & consequenter tempore mortis patris: adeò quod actus dotandi superueniens post mortem patris, non debet eam excludere vilo modo a successione paterna sibi delata tempore mortis patris. & idem cum Alexan. consuluit Socin. consil. 12 l. colum. 1. vol. 1. vbi post Bart. per eum citatum asseuerat, quod stante statuto, vt dotata de bonis patris, vel matris, ad successione venire nequeat, quod mulier tunc dotata a fratre post mortem patris de bonis communibus, possit petere residuum dotis suæ: vtpotè quia statutum ipsum intelligi deberet de illa quæ tempore mortis dotata reperiretur, & in his proprijs terminis, videlicet, in filia dotata a fratre post mortem patris, consuluit Natta consil. 74. col. 4. in fin. volum. 1. vbi expressè concludit statutum hoc confidere potentiam, quæ competit, spectatque filia veniendi ad hæreditatem parentum, & excludere eam ab ipsa potentia veniendi: vnde vt excludatur eademmet filia, debet necessario esse maritata vno nimirum tempore, quo venire queat ad hæreditatem, quod syncerè, & absque dubio est tempus delatæ hæreditatis. ita Cornens consil. 13 l. colum. 2. volum. 4. & in his terminis consuluit quoque Roland. in præcitato consil. 96. vol. 4. scilicet in filia dotata post mortem patris: vbi per memoratas decisiones concedit, non obstante statuto prælibato, ipsam filiam posse succedere vnà cum fratribus in bonis patris, cum sit, & fuerit dotata post mortem patris, & ita consuluit de præsentis anno 1581. D. Pompeius Leonardus Iuriconsultus Reatinus, tanquam scrutator claræ veritatis, ad fauorem D. Barbaræ Barnabei Reatinæ, vt non obstante statuto Reatino, disponente, quod filia dotata a patre, auo, matre, fratre, vel de bonis suis, vel relicto in testamento nomine dotis: non possint succedere ab intestato alicui proximiori consanguineo, nec parentibus suis, vnà cum fratre vel nepotibus ex fratre præmortuo, vt ipsa D. Barbara, quæ tempore mortis matris non erat, nec reperiebatur dotata, sed postea dotata per patrem, excludatur a successione materna: cui consilio tanquam fertili, & in stabili fundamentò veritatis radicato, se meritò subscripserunt. D. Horatius Mandosius, & D. Ioan. Baptista Raymundus Iuriconsulti Romani celeberrimi nominis: prout eidem consilio me subscripsi etiam, aliqua fundamenta in medium adducendo pro eius robore & firmitate.

Sed vbicunq; vigeret statutum solummodò excludens filias a patris hæreditate stantibus masculis, tunc illud indubitanter nullum sibi locum vendicaret in hæreditate materna. secundum Corn. consil. 150. colum. 1. volum. 2. Tiraq. in tract. primi. q. 9. num. 1. Andr. de Iser. & Affli. in consti. Regni, in aliquibus lib. 3. de success. fil. com. rub. 23. num. 72. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem. & Lall. de Tuscia etiam ibi post princip. in 1. notab. contra glo. ibi contrarium asseuerantem.

Et ratio viua assignari posset isthæc, quoniam statutum nõ trahitur vilo modo ad casus non expressos, nec ad personas similes expressis, vt efficax testimonium est Bal. in l. illam. col. 1. C. de collat. in l. si defunctus. col. 1. & in l. fin. circa prin. C. de suis & legit. & Anto. Gabriel. concl. 48. col. 4. vers. in c. etiam, lib. 2. Viuius opin. 868.

Statutum filias personæ defunctæ ab intestato excludens stante patre, & fratribus defunctæ personæ, non extenditur ad bona extra statuentium territorium existentia, vt Iac. Rauen. Guilde Cu. Raph. tenuerunt in l. cunctos populos. C. de summa Trini. & fide catho. & ibi Bald. in repet. vbi concludunt hanc opinionem esse magis communem. arg. l. pupillo. ff. de tut. & cura. datis ab his. & l. Titium. §. tutoris. ff. de adm. tuto. & ab eis non dissentit Alex. eam pariter magis communem inueniens in consil. 16. vifo titulo. vol. 1. quem vide. est quidem statutum huiusmodi iuri contrariu, ideò debet restringi, vt doct. superius allegati voluerunt in d. l. cunctos populos. & Alexan. vbi supra. arg. l. certa forma. C. de iure fisci. lib. 10. & l. constitutionibus. ff. ad munici. Quatenus autem dñi loci statutum esse attendendum, id procedit siue in rem, siue in personam loquatur, vt tenuit Anch. in rep. cap. canonum statuta. de constit. F. Turzan.

Amplia ad statutum disponentem, quod stantibus filiis filia non succedat, quod habet locum nisi sint filij legitimati, Curt. iun. ibi magis communem dicit. Licet Cur. sen. in consil. 37. com. dicit contrariam, sed primam dicit communem. Ias. in l. cum acutissimi. C. de fideicom. sed pro concordia dic. vt dicit Dec. in consil. 306. & Paul. de Castr. quos refert Goz. consil. 6. nu. 73. quod prima opinio habet locum, cum quis est simpliciter legitimatus: secus tamen, si sit legitimatus, vt possit succedere in bonis parentum cognatorum in omnibus, & per

Com. V.I. Opin. De Magistratu,

omnia perinde, ac si de legitimo matrimonio esset natus, & sic procedit communis sententia. tamen ab hac distinctione discedunt Moder. in consue. Pari. rub. 1. §. 8. glo. 1. nu. 50. ubi sentiunt legitimatum non excludere filiam, etiam si legitimatio sit plena, ubi dicunt communem, & affirmant communem etiam in addit. ad Alexan. consi. 2. vers. legitimato. volum. 1. sed quod sit legitimato gaudere dispositione, & favore com. ut succedat cum filia legitima, & hæc est magis comm. opin. Villal.

Statutum excludens filias, includit eas quæ post conditum statutum effectæ sunt status clericalis, secundum Brun. de statut. exclud. feminas. 6. artic. 1. memb. col. 2.

Statutum excludens filias a successione patris, præcipiēsq; eas dotari arbitrio propinquorum: tunc non possent propinqui minus legitima arbitrari: secundum com. opin. omnium Docto. quam allegat Grammat. in decis. 101. nu. 20. Et quamvis alleget qd propinqui in casu præallegato minus legitima arbitrari nequeant, nihilominus poterunt arbitrari in plus, quando legitima non sufficeret: secundum Saly. & Fulgos. in auth. res quæ. in 2. notab. C. com. de leg. Alex. consi. 69. vol. 1. dicentē, quod ita consuluit Angel. consil. incipien. Dominus Gregorius Pagoni. &c.

Quia secundum eum, legitima est pars minuscule. 1. si quis plures filios. C. de inoff. testam. & Bal. cons. exordiente, Antonius plures filios.

Utpotē, quia bonus vir non potest arbitrari, qd legitima filiar sit auferenda.

Quæ censetur es alienum, & debita iure naturali. l. Papinianus. §. si quis impubes. ff. de inoff. testa.

Et succedit in locum alimentorum, & legitimæ per no. per Cyn. in l. sancimus. C. de sec. nup. & idem per easdem rationes tenet Alex. consi. 7. vol. 2. consi. 8. vol. 4. & istam opinionem approbare videtur Soc. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. col. pen. dicens & istam sententiam tenet, & firmat Saly. in disputatione inchoante, Statuto cauetur &c. & Bal. consi. incip. materia diuiditur, & consi. exordiente, Statutum tria capita, subdensque ibi, quod secundum hanc opinionem sæpius Moder. Perusini consuluerunt habentes istam opinionem pro canonizata, & quod aliàs fuit iudicatum in ardua causa in ciuitate Florentie, in qua utrinque erant consilia Docto. totius Italie. Et dictam sententiam tenet etiam, sequiturque Corn. consi. 197. vol. 1. consi. 91. 107. 162. colum. si. vol. 2. & consi. 111. in consi. 115. vol. 3. & consi. 1. & consi. 258 vol. 4. & Cur. consi. 27. 38. & seq. & 78. col. 32.

Et si quis opponeret præfata cōmuni conclusioni hoc fundamento, videlicet, qd regulariter substantia contractus in alterius ex contrahentibus voluntatem conferri non potest. l. quod sæpe. §. 1. ff. de contrah. emp.

Responde breuiter, quod dotis substantia potest. l. cum post. §. gener. ff. de iure dot. & non solum per verba resonantia, seu importantia arbitrium boni viri, ut promitto dotem arbitrio meo, & quam æstimauero, seu arbitratus fuero. l. si sic. ff. de lega. 1. sed etiam per verba liberam voluntatem importantia, ut promitto dotem, quam voluero. l. si fideic. §. quamquam. ff. de lega. 3.

Idcirco semper videtur boni viri arbitrium stipulationi insertum esse. l. 3. C. de dot. promiss. ubi omnes not. & in l. 1. ff. sol. matr. Viuius opi. 811.

Statuto ita stante, qd extantibus masculis filiar non succedant, si aliquis accepit emphyteusim pro se & filijs masc. & feminis, tunc feminæ non admittuntur cum masculis, sed in defectum masculorum tandem admittuntur. com. dicit Clar. in §. emphyt. q. 32. vers. vlt. P. Fich. ex Claro.

Statutum excludens filias, stantibus filijs masculis, extenditur etiam ad nepotem. est com. opin. sec. Alex. consi. 203. viso thæmate. vers. sed ita est. vol. 7. M. Charian.

Statutum qd stantibus masculis filiar feminæ non succedat, non habet locum in legitimatis: est magis communis opinio secundum Deci. in consi. 52. col. 2. licet Cur. iun. dicat contrariam esse magis communem, & veriolem in consi. 153. vol. 2. fallit prima opin. ut per Matth. Charian. in suis concl. in vers. legitimatio. in pen. concl. Don. a Fina.

Statutum, quod extantibus masculis filiar non succedant, non habet locum in filio legitimato. Est mag. com. opin. sec. Dec. consi. 52. viso eleganter versu, sed tamen his non obstantib. & consi. 306. in casu proposito. vers. venio ad sec. Ias. in l. si is qui pro emptore. vers. ex prædictis apparet. ff. de vsucapio. Cur. sen. consi. 16. & 35. Bologn. in additio. ad Io. de Ana. consi. 26. contrarium, qd imo statutum etiam legitimatum comprehendat, dicit magis communem & veriolem. Curt. iun. consi. 153. vers. 3. principaliter. volum. 2. post Ias. in l. cum acutiss. C.

de fideic. Ruin. consil. 94. num. 13. volum. 3.

Fallit tamen prædicta opinio in legitimato per subsequens matrimonium, quoniam talis nihil differt a verè legitimo. est comm. opin. sec. Alexan. in rubr. ff. de libe. & posthum. & Dec. in d. consi. 52. in princ. pro qua opinione est tex. in l. nuper. in prin. cum l. seq. C. de nat. lib. ubi naturales per subsequens matrimonium efficiuntur verè legitimi, & in potestate. M. Charian.

Statuti rubrica disponens, vel prohibens, qd filia dotata non succedat in bonis ascendentium. Nigrum verò prædicta rubrica, seu statuti non disponens, nisi de bonis matris vel auie, nullū verbum addendo, ac faciēdo de bonis paternis: hoc casu filia non potest succedere in bonis paternis, secundum Paulum de Castro consi. 83. vol. 2. præfens casus modicam. Ioannes Caphal. eum alijs allegatis per eum consi. 146. nu. 1. vol. 1. Ioan. Baptista Bouium, in tracta. de statut. vrbium præscriptu. contra omnes creditores. glo. 19. num. 61. ratio allegata doctrinæ videtur ista, quia rubrica generalis habens rubricam perfectam, non restringitur per Nigrum, ut dicunt Moderni in d. l. 1. ff. si cer. peta. Imò dic fortius, qd prædicta rubrica generalior Nigro, potest allegari ad decisionē causarum, & protex. & lege, secundum Barto. in d. l. 1. quod intelligunt omnes Scribent. ibi communiter quando rubrica habet orationem perfectam, ut supra docuimus, & tenet et Alex. consi. 13. in prin. vol. 3. consi. 180. mature. digestis. vol. 2. Cor. consi. 67. planè quidē lib. 1 & consi. 104. eo. vol. & consi. 182. in hac cōsultatione. vol. 2. quā quidē cōm ultra alios iam congestos sequuntur, & attestantur Alex. & Dec. in 2. lect. in d. l. 1. & Ioan. Caphal. in d. consi. 146. num. 1. & omnes Moder. corroborant similiter dictā doctrinam Paul. de Cast. per decisionem Petri Gerar. in sing. 7. quod si statutum disponat, ut filia femina non succedat, debet intelligi in bonis dotantis. & per Ias. in l. quoniam nouella. C. de inoff. testam. licet de eo, ad quem ius dotandi spectat, Nigrum nihil dicat. In contrariam verò partem inclinavit per septem fundamenta. Ias. in d. l. 1. quibus omnibus respondet Dec. Niger, & Mantua ibi, & quam optimè respondebat residendo cum doctrina Paul. Cast. fortissimis, & nouis fundamentis, quæ omitto breuitati studendo, illustri Raynaldus Rodolphus Perusinus, singularis præceptor meus Iurisconsultorum eloquentissimus, & acutissimus hac tempestate dum eum Perusij superioribus annis publicè audiebam, & cū dicta doctrina Paul. de Cast. transeunt omnes doct. communiter in locis mentionatis. Corroboratur vterius præfata opinio Paul. de Cast. qd per extensionem ex mente statuentium collectam comprehenditur successio patris, quoniam inficari nequit aliquo modo, qd si statuentes fuissent interrogati de successione patris, quod idem disposuissent: sed omiserunt tãquam clarum, utpote quia maior erat dubitatio de successione matris, quum bona non discedant a familia agnatorum & ista est com. opin. ut per Soci. consi. 128. Alex. consi. 238. & 122. volum. 3. & Alci. in d. l. 1. & mihi videtur esse probabilem, iuri, consonam, & æquam sententiam, quia hoc statutum est favorabile, secundum Bald. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. F. Viuius.

Statutum excludens feminam dotatam, Adde Ant. Gabrie. amplissimè lib. 6. de stat. concl. 5. solum excluditur ab hæreditate dotantis. Cur. iun. consi. 65. nu. 1. nisi statutum procedat exprimendo personas: ex quo colligitur ad omnes extendi, idem ibi. nu. 2. com. dicit. B. Villalob.

Statutum excludens filiam dotatam a successione patris, non excluditur filia a successione fratris habentis bona patris. Ias. in l. possessio appellata. de acquir. possess. ff. nu. 20. cōmunem dicit. Quia hæreditas non dicitur amplius hæreditas. ut per eundem. ibi. nu. 18. Idem.

Amplia ad feminam ingressam monasterium, quia statutum excludens feminas ab hæreditate stantibus masculis, excludit eam. Ripa. libro 1. cap. 2. num. 2. communem dicit. Idem.

Statutum, quod filia dotata non succedat, velut odiosum ad bona sita extra territorium statuentium, non porrigitur Crebrior est opinio, teste Dec. consi. 276. proponitur. vol. 2. Charian.

Quæro, stante statuto, qd extantibus masculis, feminæ non succedant: nunquid testamentum annulletur præteritione filiar, vel impugnari possit? Respon. communis & recepta doctorum opinio est, qd filia nunquam possit testamentum impugnare, si sit præterita stãte tali statuto, quod in successione masculi feminis præferuntur, maxime si masculi sint instituti, ut firmant doc. cōiter, & Ias. in specie in l. Gallus. §. & qd si tantum. & §. in omnibus. ff. de liber. & posth. & in l. filiar dotē. nu. 5. ubi dicit hoc procedere, siue velit impugnare per ius dicen-

di nullum, siue per bonorum possessionem contra tabulas, reprobata opinione Ang. in d. l. filiz. alle. Aret. in cōf. 140. at-
testantem de cōmuni opin. idem las. dicit, hanc esse cōmuni-
onem sententiam auth. nouissima. nu. 57. C. de inoff. testa. Alex.
in cōf. 47. incip. abunde per celeberrimos iureconsultos vol.
2. quem refert Marth. de Afflic. decis. 158. num. 6. eādem dicit
esse cōmuniem Brin. in tract. de statut. exclus. fœmi. artic. 11.
quæst. 5. cum pluribus alleg. per. Ant. Capr. decisio. 176. nu. 3.
Michael Grassus.

Statutum si excludit filiam datatam, non simpliciter mas-
culis existentibus, sed donec supersint masculi illis deficientib.
& mortuis recuperat locum suum, & redintegratur ad patris
successionem, perinde ac si nunquam exclusa fuisset, demon-
stratur: quia si pater ipsa filia præterita in suo testamento, fi-
lium vel filios masculos instituat hæredes, testamentum cor-
ruit, & ex die mortis ipsius nullum est, vt tradunt Bal. & Sal. in
l. Auis. de pac. Ang. & in Imo. l. qui soluēdo. ff. de hæ. inst. vbi
idem Ang. collegium Bononiæ ita cōsuluiffe inquit. ergo suc-
cedit tamquam sua. Dixit quoque Bart. qui quæst. nostram ēt
in terminis ponit in l. fin. ff. ad Sena. consult. Tertull. quod ex
quo pendet dubium, an testamentum ipsum rumpatur, argu-
t. in l. suus quoque. §. siue, ver. & ideo. de hæred. non iudica-
bitur, nec censetur interim validum. ita quod filius sic insti-
tutus hæreditatē adire valeat, & ad solutionem alterius quæ-
stionis, an talis filia dotata præterita testamentū rumpat, ar-
guit sic: ille filius qui non succedat, & ab intestato præteri-
tus, rumpit testamentum. l. 1. §. penult. ff. de bonor. possessio.
contra tabu. ergo filia, quæ ex forma statuti quousque super-
sunt masculi, excluditur a successione patris, si in eius fuerit
testamento præterita rumpit testamentum. Franc. Turzan.

Statutum excludens filias, etiam propter patruos, licet sit
factum fauore agnationis, vt commun. dicunt doct. Et talis
fauor pro vnica ratione solet considerari, prout post alios
plene relatos firmat Alber. Brun. in solemn. suo tractat. de sta-
tut. exclus. fœmi. propter mascu. art. 3. & plene dixit Socinus
iun. consil. 1. factum tale proponitur. nu. 38. vol. 1. tamen non
extenditur in fauorem patrueliū, & sic filiorum patris, licet
sint agnati: sed illa ratio intelligitur tantum in casu expresso.
vt post alios voluit Soci. senior consil. 9. viso statuto 3. volu-
quem & retulit & sequutus est Socin. iun. in consilio sexto.
fioriatur ultimo loco. cum multis similibus decisionibus. nu.
10. vol. 1. & in simili, in testamentaria dispositione firmat Rui-
nus in consil. 102. nu. 14. volum. 4. vt hæc refert Socin. iun. in
consil. 13. nu. 16. vol. 4. E. Musc.

Statutum faciens mentionem de fratre simpliciter, debet
intelligi per prius, & non per posterius. Item excludens fœ-
minas extante fratre, debet intelligi de fratre primi gradus:
non autem secundi. Bal. in l. iuberis. §. si. C. ad Senatusc. Tre-
bel. Et hanc sententiam communem esse referunt Alber. Bru-
nus Astensis in trac. super statutis excludentibus feminas art.
12. nu. 214. Rol. à Vall. in consil. 53. nu. 17. cum sequen. vbi ip-
se plures auctoritates adducit, & in vtrunque partem hanc
materiam prosequitur. in 1. Tom. consil. Kirchouius.

Statutum excludens sorores extantibus fratribus, sortitur
locum etiam indubitanter, vbicunque extarent filia femina
fratris prædefuncti: & sic neptes, quæ vigore ipsius statuti fa-
cile excluderentur a successione patris, quemadmodum & so-
rores. Et ratio est, quia ratione agnationis, & masculorum, vi-
detur conditum statutum hoc, vt bona conferuntur in fami-
lia; imò mens quoque statutis hoc aperte suadere cen-
setur, voluisse comprehendere etiam neptem. vt not. in l. 1. C. ad
legem Iuliam. de adult. & in l. 3. §. videndum. ff. ad Tertul. & ita
Bar. in l. 1. ff. de vent. inspiciē. ne vtiq; melioris conditionis
sit neptis, quæ reperitur in remotiori gradu, quam soror quæ
est in proximiori, contra text. in l. si viua matre. C. de bon. ma-
ternis. vt innuit Fulgo. in l. 2. C. de in ius vocando. & sic quod
disponitur i filio, disponitur & in nepote. teste Bal. in l. quod
verò. quæst. 1. C. de leg. concludens constanter ibi, statutum
excludens filiam datatam, excludere etiam nepotem.

Et quamuis ex capite exclusio feminarum, non videatur
exclusa neptis, cum nominata aliter non extet in statuto: ni-
hilominus, tamen ex capite inclusio masculorum, videtur
exclusa: nam inclusio vnus, est omnium aliorū re ipsa exclu-
sio. l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de legat. 1. & Bal. in d. l. qd
verò. & in l. si verò. §. de viro. ff. so. matr. & in l. maximū vitium.
in 2. not. C. de liber. præter. Berous consil. 151. num. 17. vol. 2.
& Paul. Castren. in l. qui exceptionem. ff. de condit. indeb. vbi
docet, statutū excludens feminas, extantibus filiis masculis.
excludere etiam neptem ex filio masculo, ex quo planè tunc
maior viget ratio illam remotiorē excludēdi. l. cui pater. ff. de
ser. expor. Bal. in d. l. si verò. §. de viro. in l. 3. in fi. C. de in ius vo-

can. & in d. l. maximum vitium. Crau. cōf. 53. nu. 6. & consil. 111.
num. 18. vol. 2. Sylu. consil. 1. sub num. 64. & seq. & Ang. in §. re-
liquum. in fin. in auth. de hæred. ab intest. veni. ponit regulā,
q; si quis excluditur a successione alicuius, censeantur etiam
tunc exclusi filij, eiusque descendentes. & hinc Bart. in l. Ne-
fennius. ff. de neg. gest. merito concludit, quod constitutum,
stabilitumque in matre, obtineat locum etiam in auiā, quia
militat eandemmet ratio. ita Dec. consil. 634. num. 5. & sequen.
ex quo commodè dici potest, quod virtualiter comprehen-
datur neptis sub præsentis statuto, comprehenditur enim sub
ratione statuti, imò à lege dicitur scaturire, quod descendit
ex sententia legis. l. nominis & rei. §. verbum ex legibus. ff. de
verb. signif. l. cum mulier. ff. solu. matr. & ibi Bal. & Doct. in l. li-
bertum. ff. de ritu nupt. quod quidem statutum absque dubio
aliquo conformari videtur cum iure communi antiquo, quo
statuebatur, q; filij fratris, & sic nepotes nullatenus succede-
bant patruo. extantibus alijs fratribus patris, sed dūtaxat suc-
cedebant fratres. l. consanguinitatis iure. ff. de legit. hæred. l. 2.
C. de success. edict. & launculo. C. communia. de success. & §.
si plures. instit. de legit. agnat. success.

Et secundum istam opinionem ita illustratam, religiosè
more suo, iudicauit Rota Romana de præsentis anno 1581. re-
ferente Domino Seraphino, meritisimo auditore, & sydere
fulgentissimo ipsius Rotæ, in causa in ea vertente inter Do-
minos Antonium, & Octauium Emilianos, nobilissimæ pro-
sapiæ ciuitatis nostræ Aquilæ, filios nobilissimæ & illustris D.
Iacobæ Capranicæ de alma vrbe, ex vna parte: & inter domi-
nas Claudiam, & Ientescam Capranicas, filias D. Stephani
Capranicæ ex altera parte, dum tractabatur de successione
hæreditatis D. Cæsaris Capranicæ patris antedictæ D. Iaco-
bæ, & de viribus statuti almæ vrbis, disponentis, defuncto ab
intestato sine filiis succedant pariter Germani fratres, & non
vterini, exclusis sororibus dummodo congruè dotentur, vel
sint parati eas dotare, & quia tempore mortis prædicti D.
Cæsaris, extabat præmemoratus D. Stephanus eius Germa-
nus frater, qui acceperat eius hæreditatē: ideo per ipsam Ro-
tam decisum, determinatumq; extitit, q; sub ipso statuto com-
prehendatur etiam neptis, & filia fratris.

Verum quia tempore sanctionis, atq; publicationis eiusdē
statuti, mortuus reperiebatur prælibatus D. Cæsar: proinde
per Rotā prudentissimè, & religiosissimè procedendo, exti-
tere reseruata iura eisdem dominis Antonio, & Octauio: & pa-
riter concessus, elargitusque terminus ad probandum, docen-
dum, & ostendendum morris tempus eiusdem D. Cæsaris, ex
quo prætendebant, & prætendunt ipsi domini Antonius &
Octauius, statutum hoc respicere tantummodò tempus fu-
turum, non autem tempus præteritum: vt firmant doctores.
omnes in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. Alexan. consil. 141.
Viso testamento, & considerato themate. nu. 8. vol. 2. & Feli-
amplè in c. quoniam contra. de proba. vbi ad lucem adducit
istam esse communem opinionem, & eam in nonnullis casib.
ampliāt & limitat.

In contrariam verò sententiam, videlicet, q; nō excludatur
neptis per præsens statutum, sed succedat cum patris ad hæ-
reditatem aliterius patris: prout disponit ius commune, & sic
tex. in §. reliquum. in auth. de hæred. ab intest. veni. inclina-
runt Bar. & Saly. in authen. post fratres. C. de suis & legit. qui
apertè deducunt, atq; ostendunt, q; solus filius intrat in locū
patris, quando agitur de successione aui, vel patris, & Alexan.
etiam consil. 44. vol. 5.

Et ista est communis regula, filium in successione legali in-
trare in locum patris. secundum glos. & Bald. in l. cum ita. §.
in fideicommissio. ff. de lega. secundo. & Deci. consil. 1. nume.
3. & consil. 553. nume. 1. vbi firmat, quod vbicunque tracta-
tur de successione patris, nepos succedit vnā cum patruo,
per authen. cessante. C. de suis & legi. Alexan. consil. 137. vol.
1. & consil. 26. volum. 3. & Natta consil. 581. num. 1. vol. 3. & So-
cin. consil. 122.

Cumque statutum memoratum non loquatur aliter de ne-
pote ex filio, merito igitur eam nullatenus excludit. ita Corn.
consil. 82. nume. 6. vol. 4. nec eius exclusio deberet extendi ad
personas in ipso statuto nō nominatas. teste Bal. in l. si defun-
ctus. in princ. C. de suis & legit. Alexan. consil. 97. num. 10. vol.
2. Deci. consil. 246. post num. 6. & consil. 451. num. 9. Corn. d.
consil. 82. num. 9. Paris. consil. 47. num. 80. cum alijs seq. vol. 3.
Ruin. consil. 43. num. 9. in fin. vol. 2. & Rolan. consil. 96. nu. 15.
& seq. volum. 4.

Quoniam statutum tantum disponit, quantum ipsius ver-
ba loquuntur, & non ultra. l. si vero. §. de viro. ff. solu. matri. &
Bal. in l. testamenta omnia. C. de testam.

Vnde verba adaptata ad aliquas personas, non porrigun-
tur

Com. V.I. Opin. De Magistratu,

eur modo aliquo ad alias personas non nominatas. l. fina. & ibi Baldus C. de interd. matrim.

Imo dispositio limitata statuti certarum personarum, producit dubio procul effectum limitatum: & non comprehendit aliter alias personas, vel casus non expressos. l. in agris. ff. de acquir. rerum domi. l. cancellauerat. ff. de his quæ in testamen. delent. cap. susceptum. de rescrip. lib. 6. & l. commodissimè. & ibi Bal. ff. de libe. & posth.

Et eo facilius, atq; commodius concludendum venit, qd vigore statuti huius non excludatur neptis, quâto priuatio iuris competentis non sortitur aliter locum, nisi expressè a lege exprimatur. secundum Bal. in auth. ex testamento. C. de secun. nupt. vbi allegat tex. §. cum igitur. auth. de non eligen. secund. nub. & facit tex. etiam in l. at si quis. §. diuus. ff. de relig. & notat. per glo. in cap. si. de iure patrona. & per Decium in d. consil. 553. num. 5.

Et consequenter cum non sit nominata neptis in statuto, meritò concludendum est, qd per id nequaquam excludatur, & vt casus omissus, remaneat in dispositione iuris communis, & quod non mutatur, firmum permaneat. l. sancimus. C. de testa. l. præcipimus. C. de appel. & potissimum quando essemus in odiosis, in quibus non fieret extensio de vno casu ad alium. l. maximum vitium. C. de liber. præter. l. cum quidam. ff. de liber. & posthum. l. Gallus. §. & quid si tantum. eod. titu. l. si extraneus. ff. de condit. ob caus. & l. si vero. §. de viro. ff. solut. matrim. prout in statuto restringente successionem, quod est odiosum. ita Bald. in l. quoties. in princ. C. de suis & legit. & in l. si defunctus. in princ. eod. titu. quo nempe casu fieri extensio nequit modo aliquo ad personam magis remotam. vt efficax testimonium est Alexan. consil. 97. volum. 2. & Decius consil. 346.

Et hinc succedit etiam, qd verba statuti in dubio intelligi, interpretariq; debent, vt minus iuri communi derogetur, etiâ si opus foret ea impropriare. vt firmare glo. Abbas & alij in cap. cum dilectus. de consue. & Dec. consil. 451. sub num. 5. Nam quæ speciali iure conceduntur, veniunt absq; dubio aliquo strictè assumenda, atque intelligenda. l. mihi & Titio. ff. de condi. & demonst. & notat glo. in c. si super gratia. de offi. deleg. lib. 6.

Et cum statutum stricti iuris extet, meritò illud strictè intelligendum, tanquam iuri communi contrarium. ita Bar. in l. cōstitutionibus. ff. ad municip. & in l. omnes populi. in vers. 4. ff. de iust. & iur. & ideo concludendum est, qd soror tantum excludatur, tanquam nominata, non autem neptis, de qua nulla admodum extitit facta mētio. arg. l. cū Prætor. ff. de iud. & l. statuliberum. §. statim. ff. de leg. 2. & l. quos prohibet. cum alijs similibus. ff. de postulan.

Nec posset vilo modo fieri extensio de vna persona ad aliâ, vt de sorore ad neptem. secundum Inno. in c. dilectus. col. 1. de cap. mo. Cyn. in l. 1. in si de emancip. liber. & Paul. Castren. consil. 312. Quoniam adiectione. col. si. quamuis ex tacita mēte statuentis colligatur, appareatque velle etiam includere neptem: vtpotè quia mens coniecturata non attenditur, vt in substitutione facta, si sine liberis decedat, extantibus liberis euanesceat absque scrupulo aliquo substitutio ipsa, etiam si postmodum moriantur filij sine filijs, qui sane faciunt substitutionem, euanesceat: & tamen si testator extitisset, interrogatus, idem disposuisset, ne plus videatur tribuisse nepotibus, quam filiis.

Quia mens coniecturata non extenditur de vna persona ad aliam, vt concedunt Aret. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. Oldr. consil. 21. Io. And. in addi. Spec. in tit. de testa. §. in primis. in vlt. quæst. incip. Quinta quæstio. & Paul. Castren. in l. ex facto. §. pen. ff. ad Trebel. & consil. 170. Ne improprie vocabulis vtamur. glo. in l. Titius. ff. de libe. & posthu. & est tex. in l. si quis ita. §. pen. ff. de testa. tuto. Deci. consil. 211. num. 5. & consil. 465. num. 16. & in lillam. C. de collat. Crau. cōf. 98. num. 13. & Marli. singu. 499.

Quare si hoc procedit in dispositione testatoris, tanto magis sortitur etiam locum in statuto, cum arctius sit reipsa intelligendum statutum, quam dispositio testatoris. l. quicquid astringenda. & ibi Barto. ff. de verbo. oblig. l. cōstitutiones. ff. ad municip. l. in testamentis. ff. de regu. iur. & not. in cap. dilecti, in fin. extra de donat. & per Cephal. consil. 80. num. 7. volum. 1.

Quodque confirmatur ea ratione: quoniam statutum non solum excludens sororem, sed etiam filiam, ex capite exclusio, non comprehendit aliter neptem ex filio. ita Bald. in l. 2. num. 5. cum quo transire videtur Paul. Castren. num. 4. C. de in ius vocan. Anchar. in cap. canonum statuta, vers. His igitur quinque membris de constit. Curt. sen. consil. 44. col. 9. &

13. Socin. consil. 122. num. 2. vol. 3. Ang. Aret. in §. ius autem ciuile, in fin. instit. de iure nat. gent. & ciuil. & las. qui planum facit istam esse communem opinionem. in l. qui exceptionem. num. 1. ff. de condit. indeb. Paris. etiam consil. 41. nu. 79. & seq. volum. 3. Ruin. consil. 143. num. 8. volum. 2. Soci. iun. consil. 168. num. 12. volum. 2. & Rolan. à Valle consil. 82. num. 22. volum. 3. ita pro ista opinione extitit strenuè consultum, atque responsum per nonnullos illustres iurisperitos in alma vrbe, qui tanquam diuini vates ad hanc veritatem ostendendam, inuento alto mari, in eo ad ocium meherclè non laborarunt.

Et cum versa vice adducerentur horribiles illæ dissidentium opinionum procellæ, Domini de Rota meritò per complures dies steterè perplexi, in quam partem inclinare deberent, & considerantes denique, quod agnationis fauore extiterat conditum statutum, vt bona conseruarentur in familia, inclinauerunt atq; iudi cauerunt ad fauorem masculorum, declarando quod per ipsum statutum excludatur neptis, & sic filia fratris. sicut soror.

Cæterum D. Octauius Viuius frater meus, verè lumen & decus ciuitatis nostræ, & vas ingenij, maturiq; iudicij plenum, accuratissimè cōsultit pro parte negatiua, ad fauorem antedictorum Dominorum Antonij, & Octauij eius cognatorum, qui subtiliter defendendo istam opinionem, nonnulla in medium afferebat, maxima consideratione digna, quæ breuitatis studio supprimuntur.

Qui etiam, vt in præsentiarum memoria teneo, ita consideratè illam difficultatem quæ excitabatur: quod si excluditur soror, multò magis debeat excludi etiam neptis, tanquam remotior, per d. l. si viua matre. penitus remouebat hac viuacitate, videlicet quod hoc sortitur locum in nepte ex sorore, non autem in nepte ex fratre. ita Cephal. consil. 46. nu. 36. volum. 1. & Ang. Gabriel. de fideicom. concl. 6. nu. 16. in quibus vtrique locis facile ostendunt, illam conclusionem, quod vbiunque dicitur exclusa filia, censeatur exclusa neptis, ne illa iure relictante melioris conditionis reddatur, procedere in nepte ex filia, & non in nepte ex filio masculino. Et ratio differtentiæ apertissimè colligitur ex traditis per Ruin. consil. 143. post num. 9. volum. 2. Imo etiam quia argumentum d. l. si viua matre, obtinet nimirum locum absq; scrupulo aliquo in linea ascendenti, & descendi, non autem in linea transuersali, quo inquam casu non militat eadè ratio. §. inter eas. insti. de nupt. Et proinde dispositio, quæ rupto testamento conseruat legata liberis & parentibus. vt l. 1. ff. de lega. præst. non vendicat aliter sibi locum in fratribus. tex. est in l. 3. §. liberis. ff. de leg. præst. & ita firmant Decius consil. 688. & Berous consil. 115. Stantibus in proposito themate enarratis. num. 20. volum. 2. quoniam non debet esse melioris conditionis neptis nata ex sorore, quam ipsa soror: & tunc valet argumentum a maiortate rationis, ex quo nititur iuribus matris: & si excluditur mater, multò magis neptis. teste Bar. in l. 2. C. de liber. præst. & in l. 1. §. si sit nepos. C. de coll. dot. & Crauet. consil. 127. num. 1. Sed vbiunque neptis non foret ex sore, verum ex fratre, qui vocetur ad successionem, etiam vigore statuti: & tunc syncrè nititur iuribus sui patris, & cum hic adsit diuersa ratio, meritò militat diuersa iuris dispositio. ita Ruin. in d. consil. 143. nu. 8. volum. 2. & Cephal. in d. consil. 46. num. 36. Imo minor ratio est exclusionis neptis, quæ representat personam sui patris, quam sororis, & cum habeat etiam plus iuris: ideoq; non posset fieri isthæc extensio ad casum, in quo vigeret minor ratio, attestante Socin. consil. 122. nu. 4. volum. 3. & Craue. consil. 6. num. 10.

Nec non illi rationi fauore agnationis adductæ responderi facile posset, quod illa ratio restringitur ad personas specificatas tantum, non autem ad personas non expressas: vt si statutum excluderet matrem extante patruo, non haberet vtrique locum in patruo magno: & nihilominus fauore agnationis illud introductum dilucidè discernitur, & vt bona conseruentur in familia, vt concedunt Bald. Castren. & alij omnes in l. 1. C. de success. edict. Alexan. consil. 97. vol. 2. Rom. consil. 411. Bald. consil. 12. vol. 3. Soci. consil. 30. & Deci. consil. 451. in fine.

Et qd non fiat aliter extensio a ratione conseruandæ agnationis, ita firmat Alexan. in d. consil. 97. Aretin. consil. 27. in fine. Decius consil. 57. num. 10. vtpotè, quia illa ratio fauore agnationis, intelligitur de sceminis descendentibus, de quibus statutum loquitur, non autem de quibus non loquitur, teste Decio consil. 287. sub num. 9. & Barto. in l. liberorum. ff. de verbo. signific. vbi finaliter concludit atque determinat, quod ab illa ratione conseruandæ agnationis, cum expressa non sit, argui nequeat: sed illa ratio extenditur ad personas spe-

specificatas duntaxat, secundum Decium in d.l. 1. C. de success. edict. Bald. in l. si defunctus. C. de suis & legit. & Alex. conf. 20. volum. 1. & Berous confil. 154. Super dubitatione inter partes nunc orta. nu. 6. volum. 2. Et ratio ea est: nam ex identitate rationis, non inducitur correctio legis. authen. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. & facit quod notatur per gloss. in cap. cum dilectus. extra de consuet. & per Decium in d. conf. 45. 1. nume. 9.

Et quia etiam in huiusmodi statutis excludentibus foeminas, est prohibita extensio, etiam ex maiori ratione. ita Alex. confil. 153. sub num. 4. vol. 7. qui ibi planum facit istam esse commu. opin.

Et inde est, quod si patruus excluderet sororem, non excluderet aliter amitam, licet remotior foret. secundum Alexan. confil. 97. num. 9. volum. 2. Bald. in l. sed & milites. ff. de excusat. tuto. in l. illam. in princ. C. de collat. in l. quod vero. vers. item pone. ff. de legi. & in l. & si quis. vers. Et facit ad quaestionem. C. ad Tertull. Ancha. in cap. 1. de constit. & Ioan. de Ana. confil. 69. Pro breui expeditione. quia si hoc statutum voluisset, utique expressisset. l. si seruus. §. non dixit Prator. ff. de acquir. haered. & l. at si quis. §. diuus ff. de relig. & sumpt. fun. & Corn. confil. 82. num. 8. vol. 4.

Vnde si statutum excluderet filias, non excluderet vllō modo filias non dotatas. teste Bart. conf. 3. 1. & Bald. in l. si plures. C. de condit. infer. vbi adicit etiam, quod si illa dotata non sit, extet tunc casus omissus, & remaneat sub dispositione iuris, prout concedit etiam Paul. Castren. confil. 108. Super eo de quo quaeritur, per l. Pulcinus. §. cum autem. ff. ex quib. caus. in posses. eat. & Dec. confil. 383. nume. 2. & Roma. confil. 542. in princ. Et hinc denique concludunt Imol. in d. l. si vero. §. de viro. ff. solut. matri. Deci. confil. 315. ante num. 4. & Baldus in d. l. 1. C. de success. edict. quod si statutum excludat filiam existente filio, illud nullatenus obtinere locum existente nepote ex filio.

¶ Caterum non obstantibus istis rationibus & alijs numerosis, quae adducuntur ad propositum possent, quae me nullatenus detertere potuerunt, concurro libentissime cum prima opinione, tanquam penitus pia, & sacrosancta, quod statutum excludens sororem propter fratrem, fortius excludat neptem ex praedefuncto filio propter patrum, licet de eis in statuto ipso, nulla admodum fiat mentio. Et licet Rota ipsa, diuino afflante spiritu, talem opinionem firmanerit: tamen eidem sententiae accedit etiam Socin. iun. confil. 10. nume. 17. volum. 4. vbi merito in medium referauit illam esse magis communem, & Menoch. quoque confil. 95. Et si doctē num. 86. & 96. vol. 1.

¶ Quoniam statutum praefendo filios masculos agnationem, & familiam patris conseruare voluisse videtur, quae indubitanter per masculos, non autem per foeminas conseruatur. l. 1. §. penult. ff. de ventre inspicien. l. lege. C. de legit. haered. Cyn. in l. 1. C. de adult. Barto. in l. liberorum. colum. penult. ff. de verbo. signifi. & Baldus in l. maximum vitium. C. de liber. prater.

¶ Imò licet statutum ipsum excludens foeminas propter masculos, non expressisset se hoc inducere fauore masculorum: nihilominus tamen ex praesumpta mente statuentium istud facile colligeretur, ex eo quod ad successionem masculos vocauit, illos filiabus foeminis praefendo, vt concedunt Doct. vniuersaliter, & communiter omnes post Bald. in d. l. maximum vitium. & in l. eam quam. C. de fideicom. & Soci. in l. cum auus. in 3. q. principali. ff. de condit. & demonst. Viuius opin. 869.

Statutum excludens sororem a successione fratris non propter hoc cesset frater exclusus a successione sororis, vt nota. voluit Bald. per illum tex. l. lege 12. tab. C. de legit. haered. quem sequitur ibi Paul. & Alex. in l. inter stipulantem. §. sacrā. ff. de verb. oblig. & cumulatissime Laurus de Palatijs in tract. quod stantibus masculis. num. 110. cum alijs sequentibus, & isto. est communis opin. vt per Moder. in rubr. ff. de acquir. posses. & in l. secundum naturam. de regu. iur. quae comprobatur hac potissimum ratione per Bald. in d. l. lege 12. tab. quia dato vno incōuenienti aliud dari non debet. & hoc procedit etiam conseruandae agnationis causa sec. Soc. rub. ff. de acquir. poss. Dec. in l. secundum naturam. ff. de regu. iur. nume. 5. sed si hac causa conseruandae agnationis non esset in isto statuto expressa, vt quod simpliciter loquatur, vt supra haberetur pro expressa. sec. comm. opin. doct. quam celebrat, & allegat Alb. Bru. in tracta. statut. in 3. part. vel quaest. prin. Contrarium vero tenet, per multa & pulcherrima fundamenta. Soci. in d. rubr. circa fin. ff. de acquir. poss. Ias. tamen ibi audacter asserit communem opin. esse contra Soci. quam sequitur, compro-

bat & tuetur ab omnib. contrarijs Bar. Romuleius. ff. de acq. posses. nu. 18. cum alijs sequentibus. & licet dicto statuto caueatur q. soror non succedat fratri, non ob hoc erit exclusa a successione sororis. Eo enim casu masculinum respectu personae cui succedendum est, non continet foemininum, ita per non nullas, & ferè optimas rationes determinat. Paul. de Castr. cōf. 340. haereditas praedicta. alias secundum aliam impressionem est. num. 119. vol. 1. idem concludit Capr. conf. 62. in 4. dubio. Corn. conf. 11. vol. 1. conf. 94. vol. 2. & Ias. in d. rubr. de acquir. posses. Viuius opin. 795.

Statutum excludens sororem propter fratrem, fortius excludit neptem ex praedefuncto filio, propter patrum, licet de eis in statuto nulla fiat mentio, quicquid dixerit Bald. in contrarium in l. venia. C. de in ius vocan. ad fin. Nam eius opinio ibi, & alibi per doctores magis cōmuniter reprobatur, vt plenè multos allegando scripsit Socin. iun. confil. 168. magnificus Comes. num. 45. volum. 2. vti hæc refert in confil. 10. num. 17. volum. 3. remittens se ad d. confil. 168. & ibi dictis addit Ruin. in confil. 140. visa facti narratione. num. 16. volum. 3. & hoc voluisse, si bene aduertatur Alexan. in confil. 36. viso themate. in secundo dubio. lib. 6. Vult enim ibi, quod stante tali statuto, nepos ex praedefuncto filio, excludit neptem ex alio praedefuncto, & sic eius sororem patrualem attenda ratione statuti, quae fuit fauor conseruandae agnationis, vt per eum. Fortius ergo vellet Alex. q. illa neptis excluderetur per filium defuncti patris eius, licet de eo nullum sit verbum in statuto. Hoc indubitatum putat Socin. iunior in d. confil. 10. vt ibi per eum. Idem.

Soror quamuis statuto a fratris haereditate excludetur, non idcirco etiam ab illius haereditate frater abigetur. commune affirmat latè Franc. Viuius. lib. 1. opin. 295. E. Suarez.

An valeat statutum disponens, quod moniales, vel monasterium aut religionem ingredientes, succedere non possint, Doctorum conflictus opinionesque variae.

C A P V T VII.

Statutum monialem excludens a successione, licet D. Bart. distinguat, an statutum loquatur de ingrediente vel ingressa. in l. fin. C. de pact. tamen commun. opin. est contra Barto. statutum, scilicet indistinctè non valere. Ias. ibid. num. 24. cum seq. & Dec. nume. 28. & idem Deci. in c. ecclesia Sanctae Mariae. num. 49. vers. 5. infer. tur. ext. de consti. & in c. in praesentia. nu. 53. ver. similiter non valet statutum. extra de probationi. vbi ipse hoc limitat, nisi in specie dictum fuerit, quod non ingrediatur monasterium Praedicatorum, quia talis conditio non reijcitur, cum multa sint alia monasteria quae potest ingredi. Quod autem indistinctè statutum valere debeat, displicet Moder. Parisien. vt ipse annotauit in suis annotatio. ad lect. Dec. in d. c. eccles. S. Mariae. in verb. tamen, litera g. & in d. l. fina. in verb. contra. litera o. & ibi se remittit ad commentaria sua. in consuet. Paris. Kirchouius.

Statutum non potest disponere. q. ingrediens in monasterium, non succedat. Ias. in l. de quaestio. C. de pact. nu. 25. com. di. Villalob.

Statutum disponens q. monasterium, vel religionem ingredientem patri, vel matri succedere non possint, valet & tenet sec. Barto. in l. fin. C. de pactis. cum iniiciat vinculum ante ingressum, secus autem esset si dictum statutum vteretur verbo futuri temporis, veluti, si ingressa fuerit, &c. Tunc enim secundum eundem Bart. valeret statutum, sed doct. omnes vnanimiter tenent hoc statutum indistinctè non valere, praecipueque Ange. Imol. Roma. Alexan. & Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. oblig. & idem Ias. cum alijs latè ibi congestis per eum in d. l. fina. vbi hoc idem tenent Deci. Claud. Aquen. Riminal. alijque moder. Socin. in l. fin. ff. de his, quae poenae nomine. Georg. Natt. in tract. quod stantibus masc. quaest. 2. princip. num. 58. & ista est vera, indubitata, & comm. opin. contra Bart. vt asserit Alex. confil. 139. viso themate. vol. 2. Dec. in cap. in praesentia. extra de probat. nu. 197. Io. Bapti. Caste. in add. ad Matth. in sing. 145. nota dictum, &c. Ruinus confil. 205. num. 2. volum. 1. Bolog. in d. l. fin. num. 105. & Mantua. ibid. num. 78. cum seq. & idem Dec. in cap. ecclesia S. Mariae. num. 188. de consti. & Felin. in d. cap. in praesentia. num. 38. & ibi D. Brunorus à Sole in addit. & Campeg. in tracta. quod stantibus masc. quaest. 12. nu. 60. cum alijs sequentibus. Item

Com. V.I. Opin, De Magistratu,

nec valet statutum præcipiens quod qui non petierit creditum suum intra tale tempus, puta intra decennium, amplius petere non possit, sec. Bart. in l. omnes populi. in 3. quæst. princ. ff. de iustitia & iure. & alios quamplures congestos per Th. Ferrar. in cautel. 38. num. 1. ubi asseuerat hanc esse communem opin. & nouissimè Anto. Galleus in tracta. de formulis Cameralis obligationis. super formu. Camera. eblig. 3. quæst. nu. 11. quamuis ibi dicat illud statutum non seruari in vrbe Roma. & de hac communi diximus supra in vers. statutum disponens, quod qui non petierit creditum suum à debitore, &c. F. Viuius.

Filios naturales, & spurios ad patris successionem statutum vocans, non tenet omnino: & an tollens debitam filiis legitimam villo iure valeat.

CAPVT VIII.

Statutum disponens, quod naturales & spurij possint succedere patri, quemadmodum legitimi, non valet, nec tenet: secundum Bart. & alios omnes in l. 3. ff. de testa. Bald. in l. 1. C. de iure aur. an. colum. 2. quia statutum præberet fornicandi occasionem. l. conuenire. ff. de pact. dot. & ita per istam rationem tenet Feder. de Senis confi. 225. & confi. 227. colum. 17. Bald. in leam quam. C. de fideicom. & Imol. in l. 3. ff. de testam. & ista est communis opinio: quam sequitur & citat Ioan. Baptist. de Sancto Seuerino in repeti. l. omnes populi. colum. 41. ff. de iusti. & iure. Angel. Aret. in tracta. de test. colum. 40. circa med. Dec. in cap. 2. col. 2. in 2. lect. de constit. & in cap. in præsentia nume. 123. & seq. de prob. & Ruin. consil. 189. num. 7. volum. 1. confi. 202. col. 1. vol. 2. & confi. 138. col. 3. volum. 5. licet ipsemet Dec. parum sibi constans consuluerit contrarium. confi. 271. & istam partem contra communem efficacissimis fundamentis sequitur, & sustinet Paleottus in tract. de nothis, & spurijs. in quæst. 54. tamen quicquid isti suadeant ob hoc non discedo a dicta communi sententia, tanquam magis æqua, ac melioribus rationibus vallata.

Sed limita prædicta, quod quamuis filius illegitimus vigore statuti præfati patri succedere non possit: tamen de iure communi omnis filius illegitimus ex coitu non accusabili natus, ad successionem matris admittitur, nisi mater sit illustris. l. si qua illustris. C. ad Orfic. & voluit Corne. consil. 23. in præsent. in fin. lib. 1. & per consequens ante obitum matris filij habebunt alimentum: quia mater locuples tenetur alere filium spurium. vt no. Bar. in auth. ex complexu. C. de inces. nup. ideoque pater sciens filium naturalem ei succedere non posse ex dispositione huius statuti, potest facere heredem matrem spurij, ad hoc vt post matris mortem spurius possit consequi omnia. Et scias quod etiam concubinæ donare, ac in testamento relinquere possunt. l. donationes. ff. de dona. & l. qui concubinam. & l. uxorem. §. concubinæ. ff. de lega. 3. Viuius opi. 793. Bellac.

Statutum quod spurij succedant, non valet. est com. opin. secū. Dec. confi. 271. in casu transmissio de Hispania. ubi refert Federic. confi. 275. inc. casus talis est, statutum. Tamen contra com. tenet Dec. ibidem. ubi refert Calde. tenere contra communem opi. bonis rationib. cum Calde. transit, eius opinionem confirmando & respondendo contrarijs. Tamen pro communi opinione in odium spurij faciunt multa accumulata per Hip. de Mars. sing. 273. notissimum. & in singu. 303. filiorum. & singul. 488. spurius. M. Chærian.

Quæro an valeat statutum, tollens legitimam filiis debitam, Resp. communis & recepta docto. sententia est, legitimam filiis debitam statuto aut consuetudine vel alio iure ciuili penitus tolli, aut extingui non posse, nisi ex iusta & rationabili causa, ita tenet Barto. in l. Titio centum. §. fin. ff. de condit. & demonstr. Alexan. in consil. 55. volum. 2. confi. 134. nume. 32. volum. 7. Hanc dicit esse communem opi. Jas. in l. quoniam in priorib. nu. 3. & in auth. nouissima. num. 56. C. de inof. testam. Dec. in liura sanguinis. ff. de re. iur. Ratio est, quia legitima in genere descendentibus debita, est iure naturali, quod immutabile est, & certum est, statuta contra ius naturale condita non valere, si ius naturale vel penitus tollant vel absque iusta & legitima causa distinguat. vt communiter tradunt docto. in d. omnes populi. & in specie. Bapti. d. Caccialup. & Crotus. canonistæ communiter, post Abba. Fel. & Dec. cap. quæ in ecclesiis. ext. de consti. arg. c. pastoralis. de sent. & re iudi. Mich. Grassus.

Statutum potest tollere legitimam communis est, secun. Corn. confi. 150. incip. hanc quæstionē. 1. vol. Alb. Bru. in trac. de stat. excl. fœm. nu. 8. Dec. in liura sanguinis. & Bello. confi. 13. nu. 21. l. Fich.

Quid sentiendum sit de statuto disponente, quod maritus, vxore in matrimonio præmoriēte sine liberis, dotem integram, vel eius partem, aut bona mobilia lucretur: & an tale statutum locum habeat in dote non soluta: domicilium autem mariti vel vxoris an attendendum sit, cum de dote lucrenda istius statuti dispositione agitur, valeatque ne statutum disponens, quod vsuræ pro dote, donec ipsa dos restituatur, solui debeant.

CAPVT IX.

Statutum disponens, quod maritus lucretur, lucrarique debeat dotem vxore præcedente sine filiis, ita interpretandum venit, vt lucrum hoc cedat patri ipsius mariti, ac ei illud quærat de iure, ubiunque maritus ipse reperiebatur sub paterna potestate tempore contracti, consumatiq. matrimonij, & pater sustinebat onera præsentis matrimonij: sit enim tunc peculium profectitium, tanquam proueniens ex re patris, idest ex oneribus matrimonij, quæ subit pater, & sic communicandum venit inter filios post mortem patris: secundum Bart. in tracta. de duobus fratribus. quæst. 5. num. 6. Bald. in l. 2. C. famil. erciscu. Abb. confi. 79. col. 2. vol. 2. Roma. confi. 406. quæstio præfens, sub nu. 1. vers. vltima fuit æquissima, & de iure verissima opinio. Pet. de Vbald. in tract. societ. in 5. par. princ. q. 12. Quod est nempe cordi tenendum, ex quo passim ab idiotis ignoratur. teste Marsil. sing. 264. & ista est æquissima, & de iure verissima opinio, vt amplè discurret, & firmat Deci. confi. 67. circa propositum. per totum glo. & alii in l. quod si eo tempore. ff. pro socio. & in l. dotem filio. ff. de castrens. pecul. ubi generaliter dicitur lucrum dotis respicere onera matrimonij: & hoc idem prouectiori ætate: maturiorique iudicio tuetur, & concedit idem Dec. confi. 560. nouissimè. ubi refert sic alias consultum extitisse Senis.

¶ Rolan. vero à Valle in tract. de lucro dotis. in quæst. 110. An lucrum dotis, quod facit maritus. num. 1. cum alijs seq. recensuit in præsent. articulo tres alias opiniones contrarias, & resoluit materiam mediantibus aliquibus casibus, & distinctionibus recitatis inibi per eum, quibus reiectis, aliter non recedo a prædicta opinio. Barto. & sequacium, tanquam sacrosancta: & tanto libentius, cum pro ea viderim hisce oculis in facti contingentia consultum docto, & religiosè quidem, more suo, in anno 1555. per Illustrem dominum Rectorum Castaldum Perusinum præceptorem meum, dum eo tempore militabam sub eius disciplina, ad fauorem domini Philippi confratris, & cohæredis domini Pernicolæ ciuitatis Castelli.

Quæ quidem opinio potissimum mihi arridet: cum principaliter & specialiter concedatur, assigneturque lucrum memoratum pro alimentis, gubernio, & expensis, & consequenter propter onera matrimonij, & ista est virtualis & communis ipsius statuti ratio. attestante Dec. in d. confi. 560. col. pen. & vbertim Tiraquel. in l. si vnquam. vers. Donatione largitus. nu. 175. & seq. & nu. 181. & 188. & Rolan. à Valle in tract. de lucro dotis. q. 4. nu. 10. & seq. & q. 82. nu. 3. & q. 92. nume. 5. & q. 103. nu. 12. & q. 106. nu. 13. & 30.

Et licet vt plurimum occurrere soleat. vt pater tempore promissionis dotis stipuletur lucrum præfatum, p. se & filio: posset facillè hæsitari ipsum lucrum hac de causa quærendum filio. Tamen pro resolutione considerandum. speculandumque foret, quod si pater vellet hoc tantum filio cedere: id certè contingeret per viam donationis de patre in filium familias. l. filia. & ibi glo. C. famil. ercisc. ubi Alber. in fi. prorumpit hoc vidisse per docto. communiter approbati: & firmat etiam Bald. in l. 1. in fi. C. per quas perfo.

Sed isthæc donatio in vita patris non potuit valere. Nam donatio inter patrem, & filium non valet ipso iure. l. iubemus §. 1. & ibi Bal. C. ad Trebel. cum alijs vulgaribus. Nec donatio hæc potest dici confirmata iuramento: cum nullum iuramentum in præsent. casu apponat, seu præstet pater recipiens, maxime inter se & filium, sed concedens tantum.

Neque

Neque etiam morte patris donatio ista posset dici confirmata iuxta regulam vulgarē. d. l. filia. Quoniam hoc non sortitur aliter locum, vbi traditio secuta non est. l. Papinianus. ff. de dona. inter virum, & vxor. Bar. in l. i. C. si quis alteri, vel sibi. Bald. in auth. ex testamento. col. 6. C. de collat. Dec. conf. 239. col. 2. & conf. 296.

Sed esto, q̄ ex ipsa stipulatione facta per patrem proprii lueri filio suo inducatur donatio: vt in d. l. filia. C. famil. ercisc. cū glo. quā licet non valeat in vita patris, vt supra ostendimus: nihilominus tamen illa donatio morte confirmatur. d. l. filia, & l. donationes, quas. C. de dona. inter vir. & vxor. quā nempe tunc transit in vim vltimę voluntatis, quasi legatum: secundū glossam primam in fi. in dicta l. filia. cuius opinio communiter, & vniuersaliter approbatur, & recipitur per scribentes omnes. teste ibi Alber.

Ideo tunc ea donatio præsumpta contrario iudicio reuocari potest: vt est tex. expressus in d. l. filia.

Nam donatio facta per patrem filio potest indubitātē reuocari, & fieri alteri filio. d. l. donationes quas. Bald. in auth. si quas ruinas. col. 6. C. de sacrosan. eccl. & Alex. conf. 78. vol. 4.

Vnde pater conficiens testamentū, instituensq; filios equaliter, id est vnumquemq; eorum in equal. portione reuocatur nempe eo casu prædicta præsumpta donatio per hoc testamentum, & institutionem: vt voluit & in terminis firmavit Saly. in d. l. filia. in 2. nota. Licet & malē ibi Bald. potius arguendo, quam decidendo nonnullas in contrarium rationes & argumenta adduxerit: sed rationes Sali. efficaciores discernuntur.

Nam naturalis æquitas, & par affectio liberorum est. l. illud C. commu. vtri. iudic. & l. vt liberis. C. de collat.

Semper itaq; æqualitas inter liberos cuiuscunq; qualitatis seruanda est. l. inter filios. C. famil. ercisc. l. vt liberis. & ibi Bal. C. de collat. & l. fin. C. communia vtriusq; iudic. Deci. conf. 339. consuluit Excellentissimus doctor. num. 9. & Soci. iun. consil. 160. col. 5. vol. 2.

Hortatur enim lex patrem quantum potest ad seruandam æqualitatem inter filios. §. illud quoque. in auth. de nupt. vbi Ang. asserit inibi probari illud vulgare, quod pater non debet vnum filium legitimum facere, & alterum priuignum. sequitur Dec. conf. 59. nu. 3. Rubeus. conf. 6. nu. 5.

Nam inuidiam, & discordiam parit inæqualitas inter filios. teste Corn. conf. 13. nu. 5. vol. 3.

Proinde meritò inæqualitatem inter filios iura reprobare asseruit idem Corn. conf. 289. nu. 7. volum. 5. & Bal. in tract. de subst. §. diximus supra. nu. 8.

Et præsertim cum filius recte maiori afficiatur dolore, si pater vni fratri donet, quā si extraneo: vt in medium referauit Aluif. de Alber. sing. 7. per tex. in §. & quod sæpe nobis. in auth. de trient. & semiss.

Et hinc est, q̄ voluntas testatoris interpretanda quippē sit, vt æqualitas inter filios seruetur. l. cum pater. §. pater plurib. ff. de leg. 2. & Alex. conf. 81. vol. 4.

Potest tamen pater dare vni filia pro dotē plus quam alteri, ita Gul. de Cun. in l. eum is. §. mulier. ff. de cond. indeb. Dec. conf. 26. Ruin. conf. 56. num. 9. vol. 3. Ioan. Cephal. conf. 280. nu. 12. vol. 2. & Bertachin. in suo repert. in verbo Pater dotat. & Afflict. in constit. in aliquibus. nu. 50. in tit. de success. filiorum Comit. vel Baronum. rub. 23. in 3. parte, vbi quamplura ad punctum facientia congerit. & ad id non parum conferūt quā dicit Paul. Castren. in l. si ita legatum. ff. de condit. & demonstra.

Secundo esto, q̄ donatio fuerit morte confirmata, vt supra docuimus: nihilominus interim dominū fuit, & erat patris. vt est tex. expressus in l. sed interim. §. si vxor. ff. de donatio. inter vir. & vxor. qui licet in donatione inter virum, & vxorem loquatur: tamen idem est inter patrem & filium. d. l. donationes quas.

Et quod pater possit expressē, & tacitē reuocare ius quæsitum filio, vendendo, & relinquendo alteri. firmat vltra præcitatos Doct. Anch. etiam conf. 132. casus talis est. Roma. cōf. 35. visa facti serie. & alij congesti per Tiraquel. de vtroque retract. tit. 1. §. 2. glo. 6. nu. 23. cum alijs seq. qui infinita ferē adducit pro vtraque parte. Afflict. in c. 1. nu. 21. de success. feud. & Ias. in l. 2. q. 22. C. de iure emphyt.

In contrariam vero partem videlicet, q̄ pater feudum, seu emphyteusim receptam pro se, & filijs non possit vni ex ipsis filijs prælegare in præiudicium aliorum filiorum, inclinauit Alexan. conf. 8. visis subtilissimis dubitationibus. num. 15. cum alijs Doct. aggregatis per apostillam ibi in litera E. vbi non obscure quidem deducit istam esse communem opinionem, & Dec. conf. 239. primò non videtur dubitandum. num.

6. & Iul. Clar. quoque in tracta. feudorum. quæstio. 40. quæro nunquid possit vasallus in suo testamento de feudo disponere. versic. Secundo inferitur, quod non poterit pater habens plures filios.

Quam quidem communem asseuerat ibi procedere sine scrupulo aliquo in feudo antiquo, & paterno: non autem in nouo. Sed isthæc distinctio mihi non satisfacit. Nam modica differentia est inter feudum antiquum, & nouum: quia sicuti in feudo nouo non succedunt, nisi descendentes primi acquirētis inuestiti: ita in feudo antiquo, agnati, ac collaterales, qui tamen descenderunt a primo acquirēte inuestito de ipso feudo. c. 1. de nat. succes. feud. & Ias. in tract. feud. nu. 83. versic. Tertia diuisio.

Vnde omnes filij debent inuestiri de ipso feudo, & omnes iurare fidelitatem, non autem vnus solus. capitu. 1. §. omnes, si de feud. defun. content. sit inter dom. & l. Imperialem. de prohib. feud. alien. per Federic. per quā iura patet, quod nec pater possit assignare vni feudum, & alteri alodium. dicto capitu. primo. §. omnes, & argumen. l. vt iusiurandi. §. fina. de operis liberi. & l. liberi. ff. si quid in fraud. patr. & ita concludit Ioan. Blanchi in summa feud. tit. quibus modis feud. amit. vetf. Sed nunquid poterit pro anima, cum alijs seq.

Feudum enim est beneficium personarum, quod transire debet ad omnes filios succedentes equaliter. l. 1. C. de anno. trib. lib. 10.

Quare si aliqui filij forent minus viles, non posset utiq; pater eligere vtiliorem: & illi feudum assignare. nec etiā hoc posset facere dominus: vt in multis verificatur articulis in quæstione, quam affabrè disputauit de hoc Pileus referens Io. Blanchi in d. summa feud. tit. quis ordo succ. sit.

Sequitur ergo necessariò ex his, quod omnes filij mascululi æqualiter succedant: vt in §. hoc autem notandum, qui feuda. dare possunt. & de successio. feud. in princip. & cap. 2. de inuestit.

Et opinionem hanc, quod pater etiam cum assensu domini alienare nequeat feudum nouum ex pacto, & prouidentia receptum pro se, & filijs, firmavit etiam Bald. colum. 2. & Aluar. colum. 7. in capitu. 1. §. hoc quoque. de successio. feud. Laurent. Siluan. cum magna caterua Doctorum relata per eum conf. 15. subtilia sunt dubia. nu. 40. vbi non obscure deducit istam esse magis communem sententiam, & Alexand. quoque consil. 106. viso themate instrumenti concessionis, nume. 8. volum. 4. cum alijs aggregatis per Ioan. Thom. de Marinis in tractatu de generibus, & qualitate feudorum. titu. 3. de feudo. ex pacto. & prouident. nouo. sub num. 16. vbi expressē fulcitur, & sustinet strenuē quidem compluribus rationibus, & argumentis, & autoritatibus contrariam opinionem And. de Iser. in cap. 1. §. & si libellum. nume. 10. de alien. feud. pater.

Sed retenta communi opinione tanquam sacrosancta, aduerte quod vbicunq; in inuestitura expressē conuentum, promissumq; sit, quod vasallus facere posset quicquid velit alienando, testando &c. Quod quidem pactum fieri potest. c. 1. per quos fiat inuest. c. 1. in fi. quando dom. propr. priuēt. & c. 1. an agnat. vel fil.

Quinimò vult tex. in d. c. 1. in fi. per quos fiat inuestit. q̄ valeat pactum appositum contra diffinitionem contractus, & contra eius substantiam: vt in illo. §. fi.

Et feudum ipsum similiter concedi potest, vt feudatarius de eo testari queat. c. 1. in prin. de success. feud. & qualit. olim feud. alien. pot. & ibi Bal. & Aluar. in §. donare.

Et tunc vtique per pactum hoc vasallus potest vendere, donare, in dotem dare, & testari: secundum Bal. in c. 1. de feud. non habente propr. nat. feud.

Nam ipsum feudum non habet propriam naturam feudi. cum ex verbis inuestiturae impropria, & alterata sit natura feudi ita, & taliter, quod vasallus testari valeat de bonis ipsis feudalibus, dummodò in non extraneam personam: vt concedit Ioan. Blanchi in dicta summa feud. in tertia parte, in rub. quis ordo succed. sit. §. sed qualiter succedent domini, si plures sunt.

Et de hoc mirandum non est, quoniam pactum adiectū in inuestitura vincit naturam feudi. l. pacisci. ff. de pacto. cap. 1. §. præterea. quid sit inuestitura. & c. 1. de feud. non hab. propr. nat. feud. Et sic contractus ex conuentione legem accipiunt. l. 1. §. si conuenerit. ff. de po.

Et pacta posse apponi in feudis, vt alteretur natura illorum, ita vt succedant qui alias non succederent, non est dubium. cap. præterea. quid sit inuestitura. cap. 1. de feud. non hab. propr. nat. feud. et cap. nulla. per quos fiat inuestit. nisi forent

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

forent iuri publico, vel naturæ contraria. vt in cap. si duo. de inuest. quam Titius accepit a Sempr. & cap. i. de feud. non habend. propr. natur. feud. & firmat Ioann. Thom. de Marinis in tracta. de generibus, & qualitate feudorum. in tit. 19. de feu. non habent. propri. feudi natur. numero 8. vbi numero 4. & sequen. ponit etiam aliqua exempla feudi non habentis propriam naturam feudi. Et licet hoc apertissimè intueatur in quamplurimis constitutionibus, & consuetudinibus feudilibus, nihilominus colligitur etiam ad saturitatem vsque in summa Odo. rub. 17. notandum est, quod pacta possunt apponi. & de hoc nemo vnquam dubitauit.

¶ Et quamuis feudum alteretur in aliqua re, tamen in aliis non expressis retinet suam naturam: vt consuluit Decius con. fil. centesimo nonagesimo tertio. & pro tenui facultate mea diligenter consideratis.

¶ Et eo equidem casu iste contractus potius videtur donationis, quam feudi, & superioritatis: per doctrinam, & decisionem Io. And. in addi. Spec. in tit. de præscrip.

¶ Et faciunt ea, quæ no. Host. & Io. And. in c. nimis. de iureiur. quod castrum ita concessum potius censeatur allodium, quam feudum.

¶ Vnde in allodiis, & iis quæ pertinent pleno iure, id est directi dominij: vt notat gloss. in l. Iulianus. ff. de rei vendicat. potest quis indubitanter facere, vt vnus solus in vna re succedat, vel vniuersaliter succedat: alij verò sint hæredes particulares. l. ex facto. ff. de hæred. instituen. l. quoties. C. eodem titul. & l. final. C. familiæ eriscundæ. Et facit quod habetur in capitulo quod licet, de voto. & per Bald. in l. hac edictali. C. de secundis nuptiis.

¶ Itaque in præsentī casu testator absque dubio potest vnū vel duos filios eligere in huiusmodi feudo. facit l. i. & totus titulus. ff. de assign. liberto. vbi licet ius patronatus descendat in omnes liberos æqualiter. l. vt iusurandi. §. si liberi. ff. de oper. libert. tamen potest vnum ex illis in eo eligere: ad idem l. vnum ex familiæ. ff. de legatis 2. vbi licet quis rogatus restituere rem familiæ, seu in familiæ: nihilominus poterit præeligere: & sic ex his vnum ex filiis eligere posset pater in feudo. Viuius.

Statutum simpliciter disponens, seu loquens de marito lucrante dotem, aut bona mobilia mortua vxore in matrimonio, recipit interpretationem per l. hac edictali. C. de secund. nupt. id est, nisi supersint filij prioris matrimonij. vt per Bar. Bald. Salic. & cæteros communiter in d. l. hac edictali. in 6. q. & sic filij primi matrimonij, non obstante dicto statuto, possunt totam dotem & bona mobilia petere, iuxta dispositionem tex. in d. l. hac edictali. & istam opinionem sequuntur oēs doct. in l. vnica. C. de inoffic. dot. & dicunt esse magis communem. Ias. & Curt. iun. in authen. præterea. num. 14. C. vnde vir, & vxor. & Aug. Beroius in suis quæst. familiarib. q. 119. nu. 2. istam etiam sententiam communem sequebatur similiter publicè legendo Perusij Raynaldus Rodulp. præceptor meus interpretans annis pruteritis cum non modica vtilitate suorum Scholarium, d. authen. præterea, qui quidem optimis fundamenti respondebat Bar. & sequacibus in l. ea lege. quæst. 4. C. de condi. ob causam. contrarium asseuerantibus; Nota tamen quod vbicumque statutum non faceret mentionem expressè, & specificè quod maritus, etiam existentibus filiis primi matrimonij, lucretur dotem, sed ex coniecturis, ac verbis ipsius statuti, & mente statuentium colligi possit facillimè, & vellet derogare dictæ l. hac edictali. & sic præiudicare filiis prioris matrimonij videtur derogatum dictæ l. hac edictali, absque aliquo dubio, licet expressè statuentes non fecerint mentionem de ipsa derogatione, & maritus tunc lucrabitur dotem, etiam existentib. filiis primi matrimonij, secundum Bal. con. 495. vol. 5. Sal. in d. l. hac edictali. in 6. q. Pau. de Cast. con. 192. vol. 2. vel 1. Rom. con. 44. & istam asseuerat esse communem opi. omn. doct. Par. is. con. 91. lib. 3. in contrariam verò partem præcipitanter inclinavit Soc. cōf. 35. vol. 4. & Curt. Sen. con. 78. videlicet, quod si statutum specificè. d. l. hac edictali. non deroget, non censeatur aliquo modo derogatum: tamen quicquid isti doct. suadeant temerarium, & fatuum esset in iudicando, & consulendo recedere à præallegata communi opinione. quam declarat, sequitur, & tuetur Rolandus à Valle post alios ibi per eum relatos in tractat. de statuto de lucro dotis. in q. 25. nu. 1. & 3. Sed hoc dubium cessat quotiescunque statuto disponderetur, quod vxore præmoriēte sine liberis, maritus lucretur totam dotem, aut partem dotis, vel bona mobilia in præiudicium filiorum primi matrimonij tunc valet dictum statutum, & præiudicat filiis primi matrimonij, secundum Bal. in l. vnica. C. de inof. dotibus. & Paul. Castr. ibi. idem tenet Bald. in d. con. 495. & in d. l. hac edictali. & ibi Sa-

lyc. in 6. q. Pau. de Castro in dicto con. fil. 192. & con. 448. vol. 2. & ita se habet communis opinio omnium doct. de qua testatur Boerius decis. 113. nu. 4. Boerius in dicta quæst. 119. n. 1. Ruynus con. fil. 58. & con. fil. 59. vol. 3. Paris. con. 91. vol. 3. & Rol. à Val. con. 72. Statuto ciuitatis Casalis. nu. 1. vol. 1. Brun. in tract. q. stantibus masculis. art. 1. nu. 15. & Hippol. Riminal. con. 166. magnifica D. Ioanna. nu. 2. & seq. posito inter con. vltimarum voluntatum. vol. 1. Et istud statutum fuit indutum rationabili, & iusta causa, & dicitur fauorabile, ac indutum fauore matrimonij, & publicæ vtilitatis, vt vidue citius, & facilius virum reperire possint, vt per Bald. in d. con. fil. 495. & Dec. con. fil. 19. Alc. in tract. de præsump. in 1. regu. præsump. 8. nu. 6. Paris. d. con. fil. 91. & ita per istam rationem, & alias quæ plures concludebat acutissimus præceptor meus Raynaldus Rodolphus Perusinus, dum eram sub eius disciplina Perusij, interpretans d. auth. præterea. Interpretatur secundo loco prædictum statutum procedere in matrimonio vero, secus in matrimonio putatio. Ideo statutum de lucrando dotem per matrimonium non habet locum in marito putatio, secundum Bald. Salic. in l. i. C. de cond. ob causam. Alex. in l. si cum dotem. §. fin. ff. sol. matr. & Ripam in Rub. eod. tit. & istam ait esse communem opinionem Rol. in tract. de statuto de lucro dotis. in q. 97. num. 1. 6. 7. & 13. Interpretatur tertio dictum statutum disponens maritum lucrari debere dimidiam partem dotis & aliam partem restituat, quod tunc maritus non lucrabitur dotem promissam, sed tantum solutam, secundum Bar. cōf. 133. statuto ciuitatis Augulinæ cauetur. & ista est magis communis opinio doct. de qua meminit Boerius decisio. 22. nu. 7. 9. & 13. In contrariam verò sententiam inclinavit idem Bar. in l. iubemus. §. sanè. C. de sacrosan. ecol. Ang. sibi contrarius. con. fil. 158. Ias. sibi cōtrarius. in l. si donaturus. §. si. ff. de cōdict. caus. dat. Alex. in l. non tantum. ff. de re iud. Soc. in l. de diuisione. ff. sol. matr. Crotus in rub. eo. tit. & ibi Parpal. Ruynus sibi contrarius con. fil. 197. vol. 1. Tiraq. in tract. de retrac. cōf. §. fin. nu. 33. & seq. circa fin. d. tract. videlicet, quod maritus ex forma huiusmodi statuti lucretur dotem non solum solutam, sed etiam promissam. Tamen quicquid isti doctores dicant, prima pars videtur tutior, & magis communis secundum Sal. in l. si constante. C. de dona. ante nupt. & Ias. in rub. ff. sol. matr. Ratio est, quia dare & promittere paria sunt. l. si. C. ad legem Falcid. & quia mulier ex sola promissione dicitur habere dotem, vt notatur in l. cum post. §. i. ff. de administ. tuto. & in l. vnica. §. accedit. C. de rei vxor. actio. & ita residebat cum prædicta communi præcitatus D. meus Raynaldus Rodolphus, quem imitantem vestigia Bar. & omnium illustrium doctorum, ac habendo veritatem ante oculos per septem annos audiui defensore communium opinionum: ideò non est mirum, si Perusij hac tempestate in eum virum euasit, quem totus orbis prædicat. & istam partem sequitur, & tuetur d. Cardinalis Alben. in lucubrat. in Bart. d. §. sanè. num. 3. & seq. Interpretatur quarto loco dictum statutum deferens lucrum dotis marito mortua vxore, vt habeat locum etiam si in vno momento matrimonium carnali copula consummatum durasset, ac vna nocte concubuiisset vxor cum marito, secundum Bal. in l. non tantum. C. de legat. & cum Bal. sentiunt Angel. Corn. & alij doct. communiter ibi, licet ibi Ias. contradicat opinioni Bal. & malè, vt per Moder. in d. a. uthen. præterea. & per Tiraq. qui sequitur communem etiam in repet. l. si vnquam. in verb. donatione largitus. C. de reuocan. donat. & in tracta. res inter alios act. in limitat. 44. imò dic in fortioribus terminis, quod si statutum in ciuitate viri disponderet simpliciter, quod vxore præmoriēte maritus lucretur dotem, habet locum etiam si mulier præmoriatur ante, quam ad domum sui mariti ducta fuerit, & tunc maritus lucrum dotis potest consequi, vt per Bart. eleganter in l. nihil. ff. rerum amota. & istam ait esse communem opinionem. Rol. à Val. in tracta. de lucro dotis, in quæst. 16. num. 9. Interpretatur vltius hoc statutum de lucro dotis locum etiam habere, si vxor post matrimonium per verba de præsentī, ante tamen copulam consecutam, ingressa fuerit in monasterium mendicantium, & in eo professæ fuerit: quia tunc maritus potest consequi, & lucrari dotem, secundum Bar. & Paul. de Cast. in l. Deo nobis. in princ. C. de sacrosanct. eccles. Fely. in rub. de sponsal. Ias. in authen. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccles. & in l. si decesserit. ff. qui satisf. cogant. & l. ex ea. §. insulam. ff. de verb. oblig. & ita consuluit ipsemet Ias. in con. fil. 135. vol. 2. in quibus locis ait hanc esse veram & communem opinionem docto. quam sequitur etiam Alciat. in 2. lib. de verb. signif. Et animaduerte circa præmissa vtiliter, quod dictum lucrum dotis non venit communicandum per maritum cum fratribus, quia tãquam aduentitium præcipuum est mariti, secundum Bar. in l. si cū dotē. §. tran-

transgrediamur. ff. solu. matr. in l. 1. C. de bon. quæ liber. cum quo transeunt Bal. in l. si donatarius. §. si. ff. de cod. causa data. & in l. actione. §. si. ff. pro socio. Floria. Salyc. Angel. Corne. & Fulgo. ibi. & Alexan. in add. ad Bar. ibi. Corn. consi. 149. vol. 1. Aret. in §. fuerat. Insti. de actio. Ista opinio communi calculo ab omnibus scribentibus est approbata, secundum Flor. in l. si filia. §. si filius. ff. famil. ercisc. Crottum in l. frater à fratre. ff. de conditione indebi. & omnes moder. Bal. Nouellus in tracta. de dot. in 6. par. speciali. 37. Campe. in eodem tracta. de dote. in 5. par. q. 7. & Moder. in c. in præsentia. de probat. Sed in ista quæstione reperiuntur tres aliæ opiniones contrariæ, quæ communiter reprobantur per Moder. in d. l. frater à fratre, & per doctores supra citatos. Interpretatur & limitatur vltimus præmissum statutum disponens, quod maritus per mortem vxoris cum liberis, lucretur dotem: non habere locum vbi- cunque maritus transfret ad secunda vota, & sic propter tran- situm ad secundas nuptias maritus perdit huiusmodi lucrum quo ad proprietatem, secundum Bald. in authen. vxore. C. de secund. nupt. in auth. ex testamento. C. eod. tit. & in l. pro hæ- reditarijs. C. de hæred. a. tio. idem voluit Salyc. in l. fœminæ. §. illud. C. de secund. nupt. Roma. in l. si cum dotem. ff. solu. matr. & consi. 190. Alexan. in l. 1. §. hoc autem. ff. ad Trebel. Corneus consi. 269. vol. 4. & in d. auth. ex testamento. Paul. de Cast. in l. si. C. de bon. mater. & in l. 2. ff. solu. matr. & istam fatetur esse ma- gis communem opinionem Boerius decis. 185. nu. 7. cum alijs seq. Ruinus consi. 101. vol. 1. & Ripa in d. l. fœminæ. num. 45. In contrariam verò partem titubanter inclinauerunt Baldus & Corne. in l. si. C. de bonis mater. per illum tex. tamen reperi- o Cremon. in sing. vltimo. asseuerantem se consuluisse contra Bald. in d. l. fin. vbi dicit, quod Ant. de Butr. idem consuluit in consilio exordiente, Circa examinationem. & reperi- o similiter fuisse iudicatum in curia Burdegalensi cōtra dictum Bald. in d. l. si. vt attestatum apparet per Boer. in decis. 185. nu. 78. & 9. vnde reprobata communiter per scriben. ista secunda opin. Bal. quæ de iure optimis fundamentis, & rationibus reproba- ri posset: inhæreo optimæ opinioni communi secundū meum solutum, & constitutum stylum, & morem. Interpretatur præ- dicta septimo loco similiter, q. si statutum loci vxoris, ea præ- mortua absq. liberis: disponeret deferendum esse lucrum to- tius dotis, tunc attendendum esset statutum loci mariti, non autem vxoris, secundum Archidia. in c. illud. 12. distin. Bart. & omnes communiter in l. cunctos populos. C. de summa Trinit. & fide catholica. & in l. exigere dotem. ff. de iudic. Bald. in con- sil. 32. & in consi. 208. vol. 3. & consi. 53. vol. 5. Alex. consi. 100. vol. 1. & consi. 129. vol. 7. Cuna. consi. 26. & consi. 109. vbi asse- rit hanc esse communem opinionem & Curtius in n. cōf. 129. & quamuis nonnulli doctores, & præsertim Angel. in d. l. exi- gere dotem. aduersentur ac contradicant dictæ communi sen- tentiæ: tenendo quod statutum loci vxoris iuspiciendum sit; vbi celebratus fuit contractus dotis, attamen propter hoc nō discedo à dicta communi, à qua discedere hæreticum esset in iudicando; & consulendo, vt asseuerat Socin. iun. consi. 14 vol. 1. Sequendo dictam communem, & Ias. in l. 1. nu. 24. cum alijs sequen. C. de summa Trinit. & fide cathol. vbi istam commu- nem opinionem limitat in septem casibus. Intantum autem hoc procedit, quod si vxor duxerit maritum ad eius domum, attendatur statutum domicilij ipsius mariti in lucro dotis, & non statutum loci vxoris, vt per Bald. in l. cum quædam puel- la. ff. de iurisdictione omnium iudicum. quem sequitur Ioan. Baptist. de Sancto Seuerin. alias Caccialup. in repet. l. cunctos populos. C. de summa Trinita. & fide cathol. Sed contrarium tenuit idem Baldus reuocando sententiam in melius, in l. fin. C. si a non competenti iudic. iudica. fuer. videlicet quod in isto casu attendatur domicilium vxoris, & non viri. hoc idem voluit sequendo Bald. in d. l. fin. Alexan. in add. ad Bar. in d. l. exigere dotem. in princ. & Curt. iunior ibi, & Cagnolus. Decius consi. 293. Felyn. in cap. 1. de sponsal. & Ias. in d. l. cum quædam puella. & ista est communis opinio, secundum Pur- puratum in d. l. cunctos populos. nu. 120. Quam quidem com- munem declarā & intellige procedere, vt per Fel. in d. c. 1. in 3. limitat. F. Viuius.

Statutum simpliciter deferens lucrum marito, non cense- tur derogare dispositioni. l. hac edictali. C. de secund. nuptijs vt plus non habeat, quam vnus ex filiis primi matrimonij, se- cundum communem per Burfatum consi. 12. nu. 38. lib. 1. vbi dicit fecus si deferatur lucrum etiam existentibus filiis primi matrimonij, vel pars filiis, & pars marito, quia tunc maritus in statuto consequitur lucrum statuti absolutè contra dispo- sitionem dictæ l. hac edictali iuxta communem ibi dicto con- silio. nu. 39. Bonac.

Statutum disponens, q. muliere decedente in matrimonio

sine liberis, vir lucretur certam partem dotis datæ, non ha- bet locum in dote promissa tantum, secundum veriorē sen- tentiam pet. Ofsac. decis. 21. nu. 9. vbi hanc conclusionem pro- cedere dicit, si vxore promittente nulla mora imputari possit. Mathes. sing. 73. Distingue tamen vt per Ofsac. d. decis. post nu. 15. Rolan. de dot. q. 5. tex. in §. fin. in authen. de non eligen. se- cun. nuben. contrariam tamen opinionem magis veram & communem testantur Paul. de Cast. & Alex. in l. si donaturus. §. si. ff. de condi. ob causam. Eandem opinionem dicit esse ma- gis veram. Alexan. in consi. 54. volum. vlt. quem refert Anto. Capi. decisio. 176. num. 32. Ias. d. rubri. ff. soluto matrimonio. nu. 23. Bald. in l. post dotem. ff. eod. titu. vbi dicit, quod si sta- tutum non haberet locum etiam in dote promissa, sequere- tur maximum absurdum, quia promissor ex mora solutionis præmium consequeretur, & ita esset aperta via malitijs. Mich. Grassus.

Statuto stante quod decedente vxore in matrimonio, ma- ritus lucretur dotem, non potest maritus plus habere quam vnus ex filiis. Cur. iun. consi. 122. nu. 10. commu. dicit & Bursa. consi. 12. nu. 19. lib. 1. quam intellige, quando statutū disponit simpliciter, secus tamen si adiungat etiam stantibus filiis, se- cundum Ias. in auth. præterea. nu. 15. C. vnde vir & vxor. quod nota. Villal.

Additio. Circa statuta dotium, dicit Bar. in l. iubemus. §. sa- ne. C. de sacros. eccl. q. statutum loquens de dote datæ, non ha- bet locum in dote promissa. Quæ opinio communiter repro- batur, vt Nico. de Neap. rub. ff. solu. matr. Bal. in l. Deo nobis. C. de episc. & cler. & in l. si pater. C. de iure dot. & alij.

Statutum de lucrando dotem, intelligitur secundum termi- nos. l. hac edictali. C. de secun. nupt. cum Bart. est com. opin. doc. d. l. hac edictali. & com. testatur Cur. iun. post alios doc. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. & similiter Soc. consi. 52. super hac. vol. 3. plura consilia deducens, refert & sequitur Bel- li. consi. 13. nu. 2. I. Fich.

Statutum vel pactum deferens lucrum dotis marito, locum etiam habet in dote promissa tantum. communem dicunt Alexan. l. si donaturus. §. si quis. nu. 7. & ibi Ias. ff. de cond. ob causam. & Franc. Aret. l. 2. nume. 2. ff. solu. matr. Soci. consi. 32. in præsentī consultatione. num. 7. & lib. 3. Fran. Cur. iunior cōf. 1. nu. 99. I. Fich.

Statuto Lubecensi, aut alterius vrbs si caueretur, q. vxore præmoriēte maritus lucretur dotem, illud ipsum statutum quoque in dote promissa non verificaretur. Bartol. in l. iube- mus. 2. §. sanè si hæc. nu. 7. C. de sacros. eccl. & hanc sententiam communem esse inquit Rol. à Valle in suis alegatis quæstio- nibus super stat. de lucro dot. q. 6. nu. 3. vbi ea quæstio ab ipso in vtramque partem, adiectis declarationibus & limitationi- bus primo ordine explicatur. Sed ne quis arbitretur nullam esse differentiam inter duas illas relatas quæstiones, obseruan- dum est, primam intelligi, quando statutum simpliciter defer- ret lucrum dotis marito, tunc procedit in dote promissa: sed quando statutum disponit de dote datæ lucranda, tunc non verificatur in dote promissa, vt valde notabiliter Ioan. Crott. in rub. nume. 85. ver. sed iuxta præmissa. ff. solu. matr. explicat. Kirchouius.

Constitutio noua, si respiciat finem, puta si disponat q. vir lucretur tertiam partem dotis vxoris decedentis in matrimo- nio, locum habebit, etiam si vxor ante constitutionem nupta. post talem constitutionem decedat, vt voluit Bar. in d. l. om- nes populi. ff. de iust. & iur. cum quo communiter Doctores transire dicit Bened. Capr. reg. 6. nu. 58. licet addat id nō pro- cedere sine dubitatione, secundum Imo. in d. c. quoniam. vbi idem communem dicit, si statutum puniat illum qui extraxit gladium extra ciuitatem, certa pœna, quia talis constitutio li- gabit etiam illum qui ante ipsam incepit extrahere, sed po- stea perfecit, vt voluit D. Ant. d. c. quoniam. refert ibidem nu. 59. Bened. Capra, quod tamen verum intellige, nisi prius ince- pisset extrahere, sed casu impeditus destitisset, & postea extra- xisset, vt voluit Host. & postea Io. And. in c. 2. de constit. per l. Cæsar. de public. ibidem nu. 60. Bellac.

Statutum disponens in dote datæ, locum habet & in dote confessata, teste Ofsac. decis. 20. nu. 8. quam concl. maximè pro- cedere dicit, quando confessio facta non est sub spe futuræ numerationis, vel renunciatum est except. non numeratæ do- tis, lapsusque est tempus opponend. i. except. quia tunc per confessionem probatur contra ipsum confiten. naturalis nu- meratio. Ofsac. d. decis. nu. 10. Bellac.

Statutum loquens in dote datæ, an locum habeat in dote promissa, vide Alex. consi. 39. col. vlt. in fi. lib. 6. consi. 122. lib. 7. Cur. se. consi. 78. col. pen. & seq. Ang. consi. 335. Et dic qd statu- tum de dote lucranda locum habet in dote promissa. Calca. Com. opin. Tom. j. Y conf.

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

conl. 3. i. vt per Ozaf. decif. 2. i. vbi q. ad partes examinat, & tan-
dem post nu. 15. diftinguit conciliando opi. doc. vt prima lo-
cum habeat qñ statutum simpliciter loqueretur de lucranda
dote, & nō vteretur verbis dotem datā, vel aliam qualitatem
non adijceret. 2. verò opi. locum habeat, quando in ftatuto ex-
preffum effer de dote data, vel addita effer alia qualitas. iuxta
no. p. Iaf. in rub. nu. 23. & feq. ff. fol. mat. de quo vide quæ scri-
bit Mathes. fing. 73. vbi doct. in apofit. art. declarant. Et an ha-
beat locum in dote præfumpta, quæ videtur fecundo marito
data, quæ fuerat data primo. Iaf. conf. 50. lib. 1. vbi dicit quod
non, & tamen tale ftatutum dicitur fauorabile. fec. Dec. conf.
353. & per confequens extendendum. Quid de dote data in
primo matrimonio, an intelligatur in fecundo repetita? Bart.
in l. diuus. ff. de iur. dot. dicit quod fic. pro quo vide Ruin. cōf.
56. 152. lib. 5. conf. 223. nu. 7. conf. 53. lib. 2. Paris. conf. 34. lib. 3.
Aret. in §. fuerat. nu. 21. Infti. de act. Alex. conf. 144. li. 5. Rom.
conf. 314. Et an ftatutum deferens lucrum marito, locum ha-
beat, fi extant filij ex primo viro. Soci. conf. 8. conf. 70. lib. 1.
vbi q. tale ftatutū dicitur fauorabile: & quod de iure mulier
videtur eandem dotem dediffe, etiam vbi adest ftatutum lu-
cratium. Quid fi non assignauit, nec expresse tradidit, fed
paffa eft maritū poffidere, & fructus percipere, vide ibi, & an
tale ftatutum locū habeat fi adfint filij ex alio matrimonio.
Soc. iun. conf. 93. lib. 1. & quod valeat tale ftatutum, etiam
in præiudicium filiorum primi matrimonij, fi defert etiam in
totum marito lucrum. Grat. refpon. 35. nu. 16. lib. 1. Bald. in l.
nulla. & in l. cum citra. C. de iur. dot. tenet habere locum in do-
te præfumpta. Abb. conf. 46. li. 1. Rui. conf. 61. nu. 10. li. tertio.
& quando ftatutum loquitur de dote data, intelligitur de cō-
ceffa, & propterea adaptatur ad cafum, quando maritus poffi-
det bona immobilia vxoris, quæ iam dederat pro dote vel
in caufam dotis exegit, & in folutum habuit, vt ibi, & tale ftatutum
habet locum in dote promiffa. Bar. conf. 128. ciuitatis
Eugubij ftatuto. Bal. l. fi. C. de dot. promiff. licet Bar. in l. iube-
mus. §. fanē. C. de facrofanct. ecclef. tenet contrarium, &
tamen reprehenditur per Mode. ibi, vt etiam refert Calc. d.
confil. 31. Quid in dote promiffa pro fponfa nondum tradu-
cta? vide Corn. conf. 247. lib. 2. conf. 149. lib. 1. conf. 84. lib. 3.
conf. 127. lib. 4. vbi an videatur dediffe alia bona, prout difpu-
tauit Bart. q. 7. Grat. conf. 131. lib. 2. & an in fponfa per verba
de præfenti, & an tale lucrum poffit peti in præiudicium fi-
liorum primi matrimonij. vide eundem Grat. conf. 35. lib. 1. &
an ftatutum de dote data, locum habeat in dote promiffa,
vel in testamento relicta. vide Sylua. confil. 2. & an in fponfa,
etiam non traducta ad domum viri? Alex. confil. 129. libro 7.
& an præiudicet filijs primi matrimonij? Dec. confil. 283. Sal. l.
fi cōftante. Cod. de donat. ante nup. vbi an in tali ftatuto ve-
niat dos promiffa, quando adest verbum reftituere, & ibi di-
cit quod fic. & quid fi ftatuta fint diuerfa in lucro in loco ma-
riti, & loco vxoris. vide Angel. in l. exigere ff. de iudic. & an ta-
le lucrum ftatuti locum habeat fi quis ducat minorem 12. an-
no. Ang. l. nec vllam. §. omnibus. ff. de petit. hære. Ruin. confil.
224. libro 1. vbi quod tale ftatutum extendatur. adde quando
locum habeat ftatutum de lucro dotis, & vide Bart. l. nihil. ff.
rer. amo. Fely. c. 3. loco. de præfump. Guid. Papæ. q. 274. & 565.
& Boer. q. 22. Bella.

Statutum de dote verificatur etiam in promiffa, quando
mulier vel alius à quo dos folui debeat in mora fuerit ne quis
ex fuo delicto commodum percipiat. Io. Crotus in d. rub. nu-
mero 85. ver. quod fallit. ff. folut. matrim. & hanc communem
fententiam effer adductis authoritatibus multorum doct. Rol.
à Valle. q. 7. nu. 3. dicit. Kirchonius.

Statutum excludens filias a fucceffione patris, præcipiens-
que eas dotari arbitrio propinquorum, tunc non poffent pro-
pinqui minus legitima arbitrari, fecundam communem opi-
onem. doct. quam allegat Gram. in decif. 101. nu. 20. & quam-
uis propinqui in cafu præallegato minus legitima arbitrari
nequeāt, nihilominus poterunt arbitrari in plus quando legi-
tima non fufficeret, fecundum Salyc. & Fulg. in auth. res. quæ in
2. not. C. communia de leg. Alex. conf. 69. vol. 1. dicentem, qd
ita confultuit Ang. conf. incip. D. Gregor. Pagoni. & c. quia fe-
cundum eum legitima eft pars minufcula. l. fi quis plures filios.
C. de inoffi. testa. & Bal. conf. exordiente. Anton. plures filios.
vtpote, quia bonus vir non debeat arbitrari, quod legitima fi-
lia fit auferenda: quæ cenfetur æs alienum, & debita iure natu-
rali. l. Papinianus. §. fi quis impubes. de inoffi. testa. & fuccedit
in locum alimentorum & legitime per not. per Cyn. in l. fandi-
mus. C. de fecun. nup. & idem per eafdem rationes tenet Alex.
conf. 7. vo. 2. conf. 83. vol. 4. Iftam opinionem approbare vide-
tur. Socin. in l. hæredes mei. §. cum ita. ad Trebel. dicens, quod
iftā fententiam tenet, & firmat Sal. in difputatione inchoante,

ftatuto cauetur, & c. Bal. conf. incipiente, Materia diuiditur. &
conf. exordiente, ftatutum tria, capita fubdēfque ibi, quod
fecundum hanc opinionem fæpius Moder. Perufini. confultue-
runt habētes iftam opinionem pro canonizata, & quod alias
fuit iudicatū in ardua caufa in ciuitate Florētiz. in qua vtrin-
que erant confilia doct. totius Italię, & dictam fententiā
tenet etiam, fequiturque Corn. conf. 197. vol. 1. conf. 91. 107.
162. vol. 2. & conf. 111. conf. 115. vol. 3. & conf. 1. conf. 2. 8. vol.
4. Curt. conf. 27. 38. & feq. & 78. & fi quis opponeret præfata
communi conclufioni hoc fundamento, videlicet, quod regu-
lariter fubftantia contractus in alterius ex-contrahentibus
voluntatem conferri non poteft. l. quod fæpe. §. 1. ff. de contra-
hen. empt. refponde breuiter, quod dotis fubftantia poteft. l.
cum poff. §. gener. ff. de iur. dot. & non folum per verba refo-
nantia arbitrium boni viri, vt promitto dotem arbitrio meo.
& quam æftimauero, feu arbitratus fuero l. fic. ff. de leg. 1. fed
etiam per verba liberam voluntatem importantia, vt pro-
mitto dotem quam voluero. l. fideicomiffa. §. quamquam. ff.
de leg. 2. idcirco. fæper videtur boni viri arbitriū ftipulatio-
ni infertum effer. l. 3. C. de dot. promiff. vbi omnes not. & in l. 1.
ff. fol. matri. F. Viuius opin. 811.

Statutum, feu lex generaliter loquens non videtur com-
prehendere dotem ac bona dotalia & confequenter caufa do-
tis in ftatuto ipfo generaliter difponente non continetur. l. fi.
C. de iur. dot. vbi Sal. Iaf. in l. 1. 3. nota. ff. folu. matr. & in l. quod
dicitur. ff. de verb. obli. Bal. Nouellus in tract. dotis. in 6. part.
priuileg. 47. Gozad. conf. 43. nu. 11. & fequen. Ruin. conf. 61. nu.
3. vol. 3. & Negufantius, in tract. de pignoribus. in 8. parte pri-
mo membro, fub numero. 23. vbi perhibet iftam effer commu-
nem fententiam, atque Decio contrarium affeueranti refpon-
det. Idem testatur Cardinalis Albanus in lucubrat. ad Bart.
in d. l. 1. nu. 3. ff. fol. mat. & comprobat late Tiraq. in tract. de
retract. confanguinit. §. 1. glof. 14. nu. 91. cum aliis fequentib.
F. Viuius.

Statutum fi simpliciter loquatur de dote, habet etiam lo-
cum in dote promiffa, fecundum magis com. concluf. doc. ita
inquit Alex. de Imo. in l. fi donaturus. §. fi quis. nu. 7. ver. & ma-
gis. ff. de conditio. caufa data. fequitur allegatis multorum do-
cto. authoritatib. Roland. à Valle, in fuis quæftionib. fuper ftat-
tu. de lucro dot. q. 5. nu. 11. vbi & ipfe hanc fententiam lege-
tione, & authoritatibus probat: & contraria quæ adduci poff-
ent remouet. Kirchouius.

Statutum difponens quod maritus debeat lucrari dimidiā
dotis fibi datæ non habet locū in promiffa. Bar. in liubemus.
§. fanē. C. de facrofanct. eccle.

Ampliatur & limitatur in multis cafib. vt per Gab. Saray. in
annot. ad Marth. not. 73. Don. à Fina.

Pactum vel ftatutum de dote lucranda, locum etiam habet
in dote non foluta: & hoc fi maritus incipit fufstinere onera
matrimonij quia vxorem duxit. idem videtur fi non duxit, fi
tamen contractum eft matrimonium per verba de præfenti, fi
cet non fic lucretur fructus dotis: vt pulchre diftulerit Calu. in
l. fi marito. §. fi pater. ff. folut. mat. vbi hoc intelligit procedere
fi ftatutum dicat, vir lucretur dotem vxoris: quia negari non
poteft quin fit vxor. Sed quid fi ftatutum dicat lucretur dotē
datam? vide ibi. cui adde quæ fcribit Nat. conf. 282.

Statutum loci mariti & non vxoris attenditur in lucro do-
tis. Iaf. in l. cunctos populos. C. de fum. trin.

Fallit in 12. cafibus quos not. Cag. in l. exigere dotem. de iu-
dic. nume. 3.

Fallit in 6. cafib. vt per Iaf. in d. l. nu. 24.

Fallit in 7. cafib. vt per Fel. in c. 1. de fponfa.

Fallit in 5. cafib. vt per Marf. in l. fi. ff. de iurisd. nu. 65.

Ampliatur & limitatur vt per Purp. in d. l. cunctos populos
nu. 118. Don. à Fina.

Mariti domicilium eft attendendum, cum agitur de lucran-
da dote per ftatutum. Iaf. in l. cunctos populos. nu. 24. in pri-
ma lectur. & in fecunda nu. 60. de fum. Trin. communem dicit.
Villalob.

Amplia primo quod ad decifionem litis fuper dote eft at-
tendenda confuetudo vel lex domicilij viri, Couar. in epitome
4. c. 7. nu. 6. communem dicit.

Amplia fecundo quia non poteft maritus conueniri de do-
te recepta reftituenda in loco contractus, fed domicilij. idem
Cou. ibi communem dicit.

Limita, nifi alias eo animo contractum fit matrimonium,
vt in loco contractus viuatur. idem ibi. nu. 7. ex dicto Bal. in l.
fi. C. fi à non competenti iudice. communem dicit. Idem.

Statutum enim fide in re, fide in perfonā loquatur, non ex-
tenditur ad bona fita extra territorij ftatuentiū. & eft magis
cōis opinio fecund. Alex. conf. 16. vifo titulo. vol. 1. Vezinus,
Nota

Nota quod si bona tã mariti quam vxoris sint alio loco à loco contractus: consuetudines, ac leges illius loci vbi bona sunt, debent attendi. Anto. Rubeus conf. 71. cõem dicit. Idem.

Domicilium habitatione decennali paratur. cõe. ait Paris. conf. 7. nu. 20. & seq. lib. 1. Intellige cum res ambigua est, & aliter non constat habitantem de perpetua habitatione protestatum esse: aliàs enim statim domicilium quæreretur. vt re-
tete ponit commune Alc. in l. pupillus. §. incola. ff. de verb. sign. & nos consulendo alibi ostendimus: conseruabitur autem, ac retinebitur domicilij ius ad auum vsq; & non vterius, vt cõ-
mune inquit Boer. decis. 13. nu. 8. E. Suarez.

Subditus autem vt quis dicatur, necesse est vt ibi domiciliũ habeat, secundum communem opinionem per Bursatũ conf. 16. nu. 1. lib. 1. Bonacoss.

Domicilium mutare censetur is qui recedit de loco, seu de propriis laribus cum rebus suis & familia, teste Bart. in l. assumptio. §. iurisprudenter. ff. ad municip. & ideo tali casu dicitur quis amittere prius domiciliũ: & nouum constituere. l. domicilium. ff. eo. Bal. in rub. C. si a non comp. iud. Vezinus.

Statutum de restitutione dotis loquens, non comprehendit affecuratiõem dotis factam constante matrimonio ob viri inopiam, secundum magis communem per Burs. cõf. 120. nu. 36. lib. 1. Bonac.

Consuetudo, seu statutum disponens qd vsuræ pro dote, & causa dotis donec restituatur ipsa dos solui debeant ad rationem quinque pro centenario, non valet aliquo modo, secundum Ioan. de Imo. & ceteros omnes, in l. in insulam. §. vsu rias. ff. solu. matr. glo. & Bal. per tex. ibi, in l. eos. C. de vsur. & Canonistas, in clem. 1. de vsu. & Ias. in §. fuerat. nu. 9. insti. de act. vbi recitat istam esse communem opinionem, & communem pariter scribit fore. Roch. Cur. in c. de consuet. in q. 1. nu. 18. & sequen. & magis communem, atq; magis tutam dicit Hierony. Albanus conf. 6. nu. 21. & conf. 19. nu. 13. & seq. vbi cõsulendo sequitur huiusmodi communem, tueretur ac profert in iudicando ab ea non fore recedendum. imò, secundum Bal. in l. 2. & in auth. ad hæc. C. de vsur. huiusmodi statutum, atq; cõsuetudo permittens vsuras, etiam in vno nummo duntaxat, non censetur licita, & iudicans secundum tale statutum incidit in excommunicationem, & in hæresis labem, & prosequitur hoc apertius Ias. in loco præmissio, & ampliat similiter in tribus alijs casibus Cur. in d. q. 1. nu. 18. & seq. Sed Bal. in l. fi. §. præterea. C. de iure doti. & Card. cum alijs compluribus in d. clem. 1. asseruerit contrarium, & optimè, quorum quidè opinionem sequitur, atq; tueretur. Curt. in d. q. 1. nu. 19. vbi profert hoc vtile verbum: quod talis consuetudo, vel statutum communiter obseruatur absque peccato, & hæc eadem consuetudo quod soluantur septem pro quolibet centenario videtur, cui non fuit dos soluta, viget quoque in ciuitate Neapolis, & obseruatur, teste Afflicto decis. 284. in princ. extatque prædicta consuetudo hic Aquilæ, quod ratione dotis non solutæ soluantur septem pro centenario & quotidie seruatur. verum vbi quæstio hæc eueniret, & talis consuetudo non reperiretur, tunc casus foret valde dubius, ac exagitandus ad vtranque partem, & denique decidendus veniret, prout cum deciderit Rota Neapolitana, in d. decis. Afflicto. 284. ad quam casu eueniente tanquam ad portum claræ veritatis, recurrendum esset. F. Viuius.

Statutum generaliter loquens, non comprehendit causam dotis, secundum magis communem per Burs. conf. 32. nu. 11. nu. 27. lib. 1. Idem si disp. super casu aliter à iure communi priuilegiato. vt ibi. Bonacoss.

Statuto de intestato loquente, qui nam comprehendantur: & de hæreditate ab intestato aliter disponenre quam ius commune, ad quæ bona extendatur. Cumque per statutum quis à successione ab intestato excluditur, an excludatur quoq; à legitima, & an meretrix etiam explodatur? Statutumq; de gradibus successionis loquens, debet de gradibus iuris ciuilis interpretari.

C A P V T X.

Statutum loquens de intestato, non comprehendit intestabilem. (Adde ad rem 10. Ant. Gabriel. lib. 6. de stat. cõcl. 1.) est com. opi. sec. Alex. cõf. 211. viso themate. vers. secundo respondeo. vol. 7. & sic nota, qd statutum loquens de non faciente actum, non comprehen-

dit eum qui faciendi potentiam non habet. licet contrarium teneat Polyt. in suo tract. subst. Charian.

Statutum in partibus Tusciæ loquens de intestato, hêt locum in pupillo, pp cõem vsu loquendi in Tuscia, & sic statutum hoc disponens, qd mater filijs intestatis, vel ab intestato non succedat, de verbi proprietate in pupillo, qd propriè intestatus non decedit, locũ habet, & per consequens mater ad hæreditatẽ ipsius pupilli defuncti non admittitur, sec. Bar. in l. 1. ff. de suis & leg. per tex. ibi, quem ait interpretationẽ hmõĩ, seu extensionem facere ex cõi vsu loquendi, & licet magna altercatio sit super hoc dicto Barto. per ea, quæ latè tradit Alex. in l. generaliter. C. de instit. & subtit. vbi ponit duas opiniones principales, & latissimè per Decium cõf. 466. vbi refert & ponit duas cões. & conf. 563. num. 2. vbi inquit magis com. opin. Bart. in d. l. 1. & vberius per Cur. iu. conf. 134. per totũ. & nu. 5. & Io. Ceph. conf. 210. Vgoniæ statuto disponitur. nu. 13. vsq; ad nu. 66. vol. 2. vbi consuluit pro ista parte contra Bart. aliterendo eã magis cõem esse. Tamen quicquid sit, qñ Dec. & alij inferunt contra Bart. videtur se fundare ex diuersitate rationis vnius casus ab altero, sed ratio diuersitatis assignari non potest: & ideo Com. conf. 318. ex plurib. v. nu. 7. vol. 1. firmat, qd oēs fatentur, qd apparẽte cõi vsu loquendi, talia statuta, etiã correctiua, extēdantur, & qd cõis vsus loquendi ampliet, & restringat dispositionẽ, & sic opinio Bar. ex rōnib. & authoritatib. cõgestis per p̄citatos doct. in locis præmissis v̄r verior, & cõior, & eam sequor. prout eam quoque sequitur, fulcit, & ab oĩb. contrarijs tueretur Rui. cõf. 50. nu. 2. 7. & 12. vol. 3. vbi profert hoc magnum, & vtile verbum, qd re vera com. opin. nõ est in contrarium, vt præsupponit inaduerterter Alex. in d. l. generaliter. & ei inhæret et Boer. cõf. 34. nu. 1. Georg. Natt. in tracta. qd stantib. mascul. quæst. 4. princip. nu. 6. Feli. in rub. de fid. instru. sub nu. 3. & D. Brunorus à Sole ibi in addit. F. Viuius.

Quæro, an statutũ de hæreditate ab intestato aliter disponens, quàm iure communi cautũ est, extendatur ad bona extra territorium statuentiũ sita? Respon. in hoc articulo docto. variè loquuti sunt. Bar. in d. l. 1. C. de sum. Trinit. distinguit, an statutum cõceptum sit in rem, vel in personam. Primo casu, vt si statutum dicat, qd bona defuncti perueniant ad filium primogenitum, vel qd bona descendantium perueniant ab intestato ad ascendentes exclusis transuersalibus, tunc debent attendi statuta istius loci, in quo bona sita sunt.

Secundo casu, vt si statutum disponat qd primogenitus discedat, vel qd ascendentes succedant ab intestato descendentib. exclusis transuersalibus, tunc statutũ extendit etiam effectum suum extra territorium ad quæcunq; loca. Ita tenet Practic. Papiens. de for. libell. quo pet. hæred. ex testa. verb. vallatum.

Contraria tamen opinio cõiter recepta est, qd scilicet statutum in successione ab intestato aliter disponens, quàm iure communi statutum est, nullatenus ad bona extra territorium sita extendatur, siue sit conceptum in rem, siue in personam, vt firmat Alex. conf. 128. & conf. 16. vol. 1. Card. Paris. conf. 84. nu. 43. vol. 1. Vide Burs. conf. 6. nu. 35. lib. 1. M. Grassus.

Mulier etiam meretrix non prohibetur statuto succedere defuncto, si ei sit persona coniuncta in gradu proximiori ab intestato, & excludit omnes alios existẽtes in gradu vteriori: & coniunctus poterit relinquere alicui meretrici. §. sed & aliud, & ibi Ang. quibus modis natur. effi. leg. in auth. Vezin.

Nam statutũ disponens super successionis gradibus, vel de gradib. loquens dēt interpretari, & intelligi de gradibus iuris ciuilis, & fieri computatio graduum, secundum ius ciuile. ita tenent, & concludunt per quamplures rationes Iac. Butr. & Bal. in l. fi. C. de success. edict. & inter alias rationes assignant istã, quia computatio graduum secundum ius canonicum est impropria, sequitur ibi Alex. nu. 6. Bar. l. iuriconsultus. §. 1. ff. de grad. affi. & in d. l. fi. & idem ibi Salyc. & Ias. in d. l. fi. nu. 12. & Dec. nu. 14. & Alber. Brun. in tract. qd stantibus masculis. art. 5. nu. 20. sub quæst. 2. vbi etiam latè distinguit ante nu. 20. & idẽ consuluit Bar. conf. exordiente, quæritur vtrum gradus, & ista est com. opin. ut per Cott. in memor. in verb. graduum computatio. & Modern. in d. l. fi. vbi Ias. Dec. et alij scribentes ampliant, limitant, ac latè declarant in pluribus casibus dictam cõem. Et quia etiam cõputatio ipsa graduum regulariter fieri debet secundum computationem iuris ciuilis, non autem canonici etiam in terris ecclesiæ. Nam computatio graduũ quæ fit de iure canonico, habet locum duntaxat quoad matrimonia, & non quo ad alia: vt firmare glo. & alij omnes doctor. in §. hæcenus. insti. de grad. cognat. Cyn. Bal. Alex. Ias. & ceteri in d. l. fi. & Fely. in c. ex litteris. de constitur. vbi dicit istam communem opinionem. Viuius.

Statutũ excludẽs aliquẽ à successione ab intestato an intelligat ipsum exclusisse quoq; à petitione legitimæ? Respõ. qd in

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

his casibus in quibus statutum potest in specie aliquem excludere à legitima, si excludat ipsum generaliter à successione, intelligitur quoque excludisse à petitione legitime, ut firmat Ang. conf. 105. incip. statuto cautetur. Pau. de Cast. conf. 110. incip. si domina Cornelia. & conf. 135. inci. viso puncto. Alex. l. Galus. §. & quid si tñ. ff. de liber. & posth. ubi subdit se nunquam voluisse consulere pro parte contraria. eandem dicit esse communem. Socin. conf. 288. cum seq. vol. 2. & Deci. conf. 26. cum multis per eum alleg. & in conf. 276. Aym. Crauet. conf. 11. & ultimo. Dec. conf. 305. nu. 9. & eam tenet Bald. in l. cum lege. C. de episc. & cler. ubi dicit, qd favore agnationis & familiarum, quæ per masculos conseruatur, potest statutum in totum legitimam tollere. & tenet Cur. iun. conf. 10. licet ab alimentis excludi non possint. Eandem cum pluribus allegatis dicit esse communem. Thom. Grammat. decis. 101. nu. 6.

In iis autem casibus in quibus statutum non potest aliquem in specie excludere à legitima, statutum excludens aliquem simpliciter à successione, non intelligitur ipsum excludisse à petitione legitime, ita communiter teneri firmat Soci. in conf. 150. vol. 1.

Successio fit secundum statutum loci, ubi sita sunt bona, quando defunctus dicti loci erat ciuis, non autem secundum statutum originis, secundum communem pet. Bursa. conf. 8. num. 35. lib. 1.

Statutis disponentibus, quod vicinus quibuscumque emptoribus in emptione rei immobilis præferatur, quando, & quomodo, & ubi locus sit, vel non. Et an facultas rem alienatam redimendi, ex statuto competens proximioribus agnatis, extraneo cedi possit.

CAPVT XI.

Statutum disponens, qd vicinus præferatur cuilibet emptori in emptione rei immobilis, limitatur primo locum non obtinere ubicumque via publica extaret, reperireturque in medio: secundum Bal. in tract. de iure protomiseos, licet & male quidem. Barth. Cypol. in tit. de ripa asseueret contrarium.

Et qd vera sit Bal. opinio, ostenditur hac viuaci ratione. Nā vicinus fundus dicitur, qui ad vnguem cohæret, non autem si reperitur via in medio. l. 4. §. hoc iudicium. ff. finium reg. & ibi Bar. & alij, & eidem sententiæ Bald. inhæret etiam Marc. Matr. in tract. de iure protomiseos. q. 10. ubi illam ab omnibus contrariis tuetur, atque veriores esse enunciat.

Ceterum ubicumque via vicinalis extaret in medio, tunc vicinus indubitanter quidem posset agere iure congrui, & protomiseos, non obstante huiusmodi vicinali via: Et sic ipsa via vicinalis nullatenus impedire videtur ius congrui: secundum Afflict. decis. 62. per magnam Curiam Vicariæ, ubi mentionem facit, alias ita iudicatum extitisse in sacro Consilio.

Quod interpretatur de plano, pcedere ibi Vrsillus in add. sub nu. 1. & seq. ubicumque constaret viam ipsam constructam fore à vicinis: alias hoc non apparente, via vicinalis haberet vim publicæ viæ, & tunc utique cessaret prælibatū ius congrui in via vicinali, quemadmodum & in publica. Sed curiositas hæc mihi non arridet, & eā penitus periculosam esse nō me præterit. Nā in præsentī casu non consideratur utrum à vicinis via vicinalis confecta, constitutaque sit, verum solummodo attenditur, ut accessus per eam pateat vicinis, & nō aliis. Vnde hoc stante satis planè colligitur viam esse vicinalem absque aliqua alia ostensione, & verificatione, ut illa via vicinalis sumptibus priuatorum, & vicinorum constituta sit. Itaque hæc limitatio, & restrictio omnino destruitur ex definitione viæ vicinalis tradita à lege. Nam via vicinalis illa quippe dicitur, ob quam accessus vicinis patet, & non alijs, & exit ad vicinorum prædia duntaxat, & non ad viam publicam: & sic vicinales viæ ipsæ sunt, quæ in vicis reperiuntur, & in vicos ducunt. l. 2. sub §. si quis nemi. prohib. vers. Viæ autem publicæ. ff. ne quid in loco pub. & not. Bal. conf. 385. ex quadam scriptura orta est. num. 2. vol. 5. Ergo eo ipso, quod colligitur viam esse vicinalem, attendita eius natura, & situatione, non posset aliter dici illam sumpsisse vim publicæ viæ. Et licet aliquando naturam viæ vicinalis publicæ viæ assumat, ut quando illæ non collatione priuatorum resectæ sint: & ubicumque etiam collatione priuatorum, sed non extet memoria: tamen tunc non diceretur publica via: ut firmat glo. in d. l. 2. §. si quis nemi. prohi. in ver. Publicas. Vnde ex definitione viæ vicinalis supra tradita, &

ex autoritate glo. præmemorata, apparet nullatenus posse procedere opi. Vrsilli in loco præcitato.

Secundo recipit etiam interpretationem statutum memoratum in datione in solutum vitro emanata alicuius rei stabilis, id est necessitate urgente, & sic pro debito. Nam res ipsa in solutum data sponte creditori pro suo credito à debitore, à propinquieribus retrahi nequiret: imò tunc ius retractus vigore præmemorati statuti, seu constitutionis Regni, sancimus, locū non sortiretur: ut firmare Spec. in tit. de emp. & vend. §. nunc dicendū. & ibi Io. Andr. in add. Franc. Aret. conf. 123. Alex. conf. 52. vol. 1. Lucas de Penna in l. 3. col. 2. C. de præd. curia. lib. 10. Neapod. in 1. constit. sub tit. de iure congrui. in gl. in ver. Emit. col. 3. & Afflict. in tract. de iure protomiseos. §. 3. nu. 16. ubi planè exprimit ita practicari. & eidem opinioni disputando vñ accedere quoque Marc. Man. in d. tract. de iure protomiseos. q. 1. fol. paruo 21. & seq. ubi accuratissime quidē remouet oīa obstacula urgentia pro contraria parte. & eidem snæ ad stipulatur itidem Tiraq. cum magna Scribentiū Illustrium cohorte coaceruata per eum in tract. de vitroque retract. in §. 1. gl. 14. nu. 5. & ista est concursus, & cōis opinio, ut apertè constat ex numero tam probatissimorum authorum. Quæ profecto ratione nō caret: quā præcitata constitutio, sancimus. cum odium contineat, esto qd ad rescindendum contractum tendat, quem tñ partium voluntate finitum, imperiali, seu regio rescripto, extingui non oportet. l. causas. C. de transact. Idcirco nō extendenda de venditione, quæ actus voluntarius reputatur, ad dationem in solutum necessariam. l. rem legatam. ff. de adi. lega. Vnde cum constitutio ipsa sancimus, loquatur solummodo in alienatione per venditionem, vel per emphyteusim, vel per locationem, tanquam odiosa, & stricti iuris, non deberet excedere proprium casum. l. quicquid astringendæ. ff. de verb. oblig. & in c. in nostra. de iniur. & firmat Alex. in d. conf. 52. nu. 4. Et præsertim cum tendat ad contractus rescissionem, quod etiam odiosum est. l. si diuersa. C. de transact. Præterea ipsa datio in solutum fit ex necessitate, ad euitandum potissimum expensas litis, ad euitandum quoque ingratitudinem, & opprobrium redundans ex non solutione debiti: inspecto tamē statu, & tempore transactio ipsius debiti, & denique ad subterfugiendum acclamationes satellitum in exequendo. Et nihilominus d. constitutio, sancimus. in præsentī materia loquens, debet intelligi in alienatione voluntaria: ut not. in l. quemadmodum. C. de agric. & censu. lib. 10. & per Roma. conf. 117. Et esto quod isthæc datio in solutum dici posset voluntaria: tamen solutio quæ fieret mediante ipsa datione in solutum necessaria quippe foret: ut per Cephal. conf. 125. vol. 1. & per Rolan. à Valle. conf. 21. vol. 1. Stante igitur, quod debitor vigore contractus & obligationis potuerit res suas immobiles in solutum tradere loco pecuniarum promissarum in ipso contractu, & hoc fuerit in eius arbitrio, videlicet, vel pecunias, vel bona dare: secundum Dec. conf. 12. & Soc. iun. col. 41. vol. 3. cessaret utique omnis fraus, quæ forte præsumi posset. Et licet Tiraq. in d. §. 1. gl. 14. & Corasi. in miscella. iuris ciuilis, lib. 3. c. 3. nu. 2. & seq. admittant præmissam opi. procedere tantummodo in datione in solutum necessaria cum interpositione decreti iudicis: tamen consideratio, seu curiositas istorum Docto. penitus inutilis, & impossibilis omnino redditur. Nam datio in solutum non fit officio iudicis, sed potius adiudicatio solet fieri ex iudicis decreto: Ideo datio in solutum de iure appellatur, quando debitor sponte creditori dat rem pro aliquo debito. l. pretij. C. de rescind. vend. Quando verò assignatur res debitoris iudicialiter creditori, res illa adiudicatur creditori. l. a Diuo Pio. §. si pignori. de re iudic. Nec obstat videtur illud principale fundamentum pro contraria parte adductum, qd appellatione alienationis contineatur omnis species, per quam dominium transfertur, & sic ipsa datio in solutum: ut in c. 1. de alie. feud. pat. & c. nullum. de reb. eccl. non alien. quia hoc procederet, quando probatum foret, quod consuetudo generaliter disponeret alienationes fieri. Sed cum prælibata constitutio sancimus, loquatur & disponat super venditione, non extenditur quippe ad dationem in solutum, vel ad alium casum similem, etiam si eadem ratio militaret, vel fortius procedit in casu isto, ex quo est contra ius commune, & contra ius quæsitū tertio, & in eius præiudiciū. Et ubicumque tractatur de præiudicio alterius, nedum non fit extensio, sed restrictio fit impropriando verba. Bar. in l. si. §. in computatio. ne. C. de iure delibe. & ibi etiam Alex. Imo toleratur tunc, qd verba nil operarentur: ut fuisse per Moder. C. non in c. 1. de rescip. in 6. cum similib. & est glo. in cap. imperialem. in prin. de prohib. alie. feu. per Fed. quod licentia de alienando in inuestitura concessa, quia est contra naturam feudi, restringitur quantum est possibile. Et cum alia obstacula adducta in con-

contrarium parum, aut nihil vrgeant: & tanto magis cum sufficiant responsiones traditæ per Marc. Mant. in d. tract. de iure protomiseos in 1. q. & per Alex. in d. consi. 52. vol. 1. vbi ita affabre in propriis terminis consuluit: non audent vnquam me opponere contra torrentem tam illustrium Doct. p̄citorū. Concurro itaque ex his rationibus, & autoritatibus antesignatis cum ipsa sacrosancta, & cōi opinione superius roborata, quod ex allegata datione in solutum sicuti voluntaria, & solutione necessaria emanata ad fauorem creditoris non competere vicino rei traditæ in solutum ius congrui.

Tertiò claudicat etiam antedictum statutum, vt illud minimè locum obtineat in seruitutibus accedendi, & recedendi. Nam seruitutes ipsæ nullatenus connumerantur inter res immobiles: & consequenter domini ipsarum ex eis non obtinet ius congrui ad alias res, per quas tales seruitutes habent.

Et primò, quia d. constitutio sancimus: est correctoria iuris communis, & per consequens odiosa, & strictè intelligenda: prout frequentiori Doctorum calculo teneri ait Tiraqu. in p̄fat. retract. municipalis. nu. 60. & seq. vbi id tenentes exprimit esse etate, numero, & autoritate superiores, inter quos Afflic. Bal. & Moder. omnes in d. constit. sancimus. id asseuerant, ita vt de hoc non sit vlllo pacto dubitandum. Vnde concludendum est, q̄ vigore ipsius seruitutis eundi, existente alia re immobili vicina, non potest vicinus prætendere ius congrui. Nā d. constitutio, sancimus. loquitur, & sic omnes Doct. ibi intelligunt, de re immobili, vt ipsius verba sonant: at hæc seruitus eundi, per se considerata, & propriè vti consideranda venit in casu d. constitutionis, sancimus. contra ius commune, non potest vlllo modo dici immobilis: ergo non comprehenditur in p̄senti facti specie. Et quod ita considerata ipsa seruitus nō sit immobilis, firmat Panor. in c. nulli. col. 3. vers. Quid autem in seruitutibus. de reb. ecclē. non alien. cui innititur Alex. cōf. 52. nu. 3. vol. 1. & Tiraquel. in loco p̄citato. §. 1. glo. 5. num. 1 & glo. 7. num. 5. vbi prorumpit, quod propriè ipsæ seruitutes non possunt dici immobiles.

Et primò hoc ideo est. Nam seruitutes non possidentur, sed quasi possidentur. ita Spec. de empt. & vendit. §. 1. versic. Primò autem. & Bar. in l. seruitutes la grande. in 1. opposi. ff. de seruitut.

Imò seruitus dici potest quoque ius coquendi panem in furno alieno: vt voluit Bal. in l. pen. col. 3. vers. Item si debeas. C. de condit. insert. Vnde si habens seruitutem istam, prætenderet ex hac ratione habere ius congrui, fatuus absque dubio aliquo reputaretur. Nam non valeret consequentia, habet quis seruitutem. ergo & ius congrui.

Imò itidem seruitus viā promitti posset per non habentem fundum: secundum Alex. in l. non existimo. ff. de verbor. obligat. per l. hæredes, §. si ea. ff. de constit. pec. itaque ex metæ seruitute non conceditur ius congrui.

Secundò ad hoc, vt agens iure congrui possit obtinere, necesse est, quod rem collateralem habeat, & ipsius rei sit dominus: vt loquitur d. constit. sancimus. vbi Bal. in princ. asseuerans, illud competere marito ratione rei dotalis, cum sit dominus. per l. doca ancillam. C. de rei vend. & Afflic. inibi etiam. §. 1. num. 36. & seq. & ante nu. 41.

Et habens ius hoc eundi per aliquam domum, seu fundū, non est dominus illius soli per quod transit, ex quo remanet in dominio illius, cuius est prædium seruiens; per text. apertum in l. loci corpus, in princ. ff. si seruit. vend. & in l. 2. §. viā priuata solum. sine quid in loco publ. ergo deficit actio, cum hoc substantiale requisitum deficiat.

Tertiò dubium non est, quod habens vsumfructum in aliqua re minus ius habet, quàm vsumfructuarius. Quia habes ius eundi ad domum, seu prædium, videtur vsum habere, quod minus est. Sed vsumfructuarius alicuius fundi non potest agere iure congrui: ex quo res fructuaria non est fructuarij: ergo multò minus agere habens tantum vsum. vt ita affabre concludit Afflic. in d. constit. sancimus. §. 1. num. 37. referens ita tenere etiam Sebastianum Neapol. ibi. & ita me patrocinate extitit indicatum in anno 1577. per Magnificum Dominum Capitaneum Terræ Collis fecati, ex voto, & consilio Excellentis D. Ioannis Vincentij Burri cuius mei sui auditoris, in causa iuris congrui mota per Reuerendum D. Felitianum contra Franciscum Cusoni de eadem Terra super stabulo, in quo rem nullam collateralem habebat, sed tantum vigore transitus, & iuris eundi per ipsum stabulum ad aliud suum stabulum remotum, & non coniunctum, vt ei ob hoc nullum competere ius congrui.

Quartò choarctatur etiam statutum antedictum non procedere vbicunque esset constitutus procurator etiam cum libera, vt tunc illud minimè extendatur ad cedendum, & re-

nuntiandum iuri protomiseos nondum nato. Et primò hoc iustificatur ea ratione. Nam hic agitur de contractu mandati. qui est bonæ fidei. §. actionum. instit. de actio. Nec potest extendi, nisi de verisimili mente mandantis. Quia alias fines mandati diligenter obseruandi sunt. l. diligenter. ff. mandat. Nec procurator potest facultatem, autoritatem prætendere, nisi quatenus ex verbis mandati appareat sibi concessa. l. non distinguemus. §. de offi. ff. de recep. arb. & qui a bi. recip.

Secundo habens mandatum in principali, non censetur habere in accessorio, q̄ potest expediri sine principali: secundum Pau. Castr. cons. 12. vol. 1. Vnde constat procuratorem nō posse præiudicium inferre suo principali aliter, quā loquatur mādum, & consequenter super ipso accessorio, & iure congrui.

Tertio cum in obligatione facta per procuratorem non exprimitur, nec exprimi possint causa ob quas obligari voluerit ad cedendum prædicto iuri congrui: ideo obligatio veluti indiscreta, & sine causa non subsistit. l. 2. §. circa. ff. de doli mali excep. & c. si cautio. de fid. instr. cum alijs per Alex. adductis cons. 13. col. 1. vol. 1. & cons. 18. col. 2. vol. 4. & conferunt plura per Marf. citata in rubr. nu. 90. C. de prob. & per Paris. cōf. 96. nu. 8. vol. 3. & præter eos Bal. in l. 2. §. creditum. co. l. 1. ff. si cert. petat. & Anch. cons. 330. alias 331. visa facti. col. 2. Et ratio est quia vbi non exprimitur causa, ibi præsumitur error, qui excludit cōsensum. l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. ita Abb. & Fel. in c. si cautio. circa prin.

Quarto habens plenum mandatum seu cum libera, etiam potest omnia, quæ potest, dominus excepta dilapidatione: vt voluit Bar. in l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de verb. oblig. & plane colligitur ex no. per Bar. Bal. Ang. Saly. Alex. & alios vniuersaliter in l. si procurator. C. de procur. itaque stante, q̄ procurator dilapidat expresse ex cessione facta pueriliter absq; causa, ac nulla recepta pecunia, seu premio actus in præiudicium sui principalis nullatenus ea subsistere potest.

Quinto habens mandatum ad vendendum cum libero arbitrio simpliciter minimè potest tunc remittere, neque donare: vt no. in l. procurator cui generaliter. & ibi Gl. & Doct. ff. de procur. & l. filius. §. item videamus. ff. de don. l. 3. §. planè. ff. quod vi, aut clam. Imo procurator ipse si bene venderet bona constituentis, tenetur recipere pretium cōuentum rei venditæ, & restituere illud suo principali: & solummodo auctoritate sibi tradita in mandato potest prorogare terminum solutionis. teste Barto. per illum. tex. in d. §. Callimachus in fi. vbi hoc Doct. communiter sequuntur, & præsertim Alex. col. 3. & sic procurator ipse tūc pōt cōcedere tēpus ad soluendū.

Sexto fines mandati non debent præteriri: & in mandatis, & facultatibus alicui concessis, nam procedit argumentum sumptum a maiori, nec potest argui ex tacita mēte cōstituentis. vt ca. cui de non sacerdotali. & c. quamuis. cum ibi not. de præben. in 6.

Septimo in generali mandato cum libera non continetur illicita: secundum Bart. & alios, præsertimque Illustrissimum D. Card. Albanum in l. si procurator ff. de cond. indeb.

Octauo stante, q̄ talis cessio de iure congrui tendat in præiudicium mandantis prælibata clausula cum libera apposta in mandato non obtinet locum in p̄senti casu. Nam in his, quæ solent graue damnum mādata asferre, clausula hæc, potius ex tabellionum stylo, quam mandantis voluntate exprimitur, non habet eam vim, vt speciale mādum inducat & sic clausula præmissa apponitur tunc absque consensu mandantis, & eo profus ignorante: vt vtiliter aduertit Couarr. cū alijs coaceruatis per eum in rub. de testa. in 2. part. sub nu. 14.

Et vltius asserenti mandantem habuisse notitiam, & sciētiam incumbit onus probandi c. 1. de const. in 6. l. verius. ff. de probat. l. si. ff. pro suo. glo. in c. statutum. in prin. in ver. Lucratur. de rescrip. Alex. cons. 135. col. 1. vol. 7.

Item in simili concludendum videtur in donatione causa mortis, quæ, etiam hodie nudo pacto fieri potest. Gl. in l. cum pater. §. Mæuius. ff. de leg. 2. Bal. in l. cum virū. col. 1. C. de fideic. ias. in l. 2. ff. de leg. 1. Quod nō procedat in pacto præsumpto, eadem ratione, ne duo concurrant specialia. voluit Aret. in d. l. 2. Deci. in l. semper qui non prohibet. col. 1. ff. de reg. iur. & cons. 245. in causa. in 2. dubio, & Corn. consil. 254. col. 3. vol. 1.

Et ex his itaq; me patrocinate in anno 1573. ita iudicauit Excellentissimus D. Triultius Gualderius Vrbeuetanus, tūc Auditor Sereniss. D. Margaritæ de Austria ad fauorem Notarij Nardi Pallutij de Terra Montis Regalis vt mandatum factum cum libera ipse enim in personam Ioannis Tudini, non extenderetur ad cedendum, seu renunciandum iuri congrui, & protomiseos: & cum ipse procurator illicita egerit contra formam mandati, merito non potuit constituenti inferre præiudicium quantumuis minimum. Et ideo fuit sententialiter

Com. V.I. Opin. De Magistratu,

prædicta cessio iuris congrui declarata nulla, & inualida, & postmodum eandem sententiam per iudicem ad quem in eodemmet anno confirmatam vidi. Viuius opi. 830.

Statutum, seu constitutio, sancimus. concedens vicinis ius congrui, non vëdicat aliter sibi locum in aliquibus locis Regni, in quibus illa non extiterit vsu recepta, & per desuetudinem antiquata. Nam ipsa lex per non vsu tolli videtur. §. 1. in authent. de hæredibus & Falcid. ibi. Sed quoniam ita positas leges iam neglectas venimus reparare. & §. quibus. in 1. constitut. C. ibi, ab illis, quæ in desuetudinem abierunt, & ita firmat Alexand. consil. 6. viso themate. nume. 2. volum. 1. vbi nunciat istam esse communem opinionem, cui accedit per quàmplurima fundamenta Ioan. Igne. in repet. l. necessarius. §. non aliàs. num. 122. ff. ad Syllan. & Rolan. Val. in tractat. de lucro dotis. q. 99. Proponitur.

In contrariam verò partem, videlicet, quòd per non vsu non tollatur lex modo aliquo, inclinavit Cyn. in l. 2. C. quæ sit longa consuetu. Docto. omnes vniuersaliter in l. rem non nouam. C. de iudic. & in l. falso. C. de diuers. rescript. Aret. magistraliter in proœm. institu. in §. igitur. nume. 2. cum aliis seq. And. de Iser. in princip. libri feud. num. 20. & in cap. si rusticus de pace tenend. & eius violat. Afflict. in d. constit. sancimus. de iure congrui. c. 1. §. scriptu. in 1. not. ad fin. Alber. Bru. consil. 99. Alex. consil. 45. nu. 5. & consil. 196. num. 15. vol. 2. Felyn. in ca. 1. col. 4. & sequen. de treuga, & pace. & Pet. Rauen. in tracta. de consuetu. sectione 4. nu. 58. & sequen.

Et sic præcitati Doct. concludunt etiam, quòd si per mille annos statutum, seu dict. constit. sancimus. non extitisset ob seruata, quia casus non contigisset, non propterea tolleretur d. constitut. vt firmat etiam, & probat Ioan. de Amicis consil. 1. num. 43. & sequen. Roch. Curt. in cap. si. cum cæteris congestis per eum, sessione 4. numero 76. de consuetut. & Chif. decis. 177.

Et dum esset mota lis in Curia nostra Aquilana, in anno 1555. per Gabrielem Grasciam contra Iacobum Colettæ tan quàm emptotem cuiusdam viridarij contigui, & collateralis rebus suis, & oppositum extitisset per DD. Aduocatos ipsius Iacobi non mediocris equidem authoritatis. d. constit. sancimus non fuisse in patria nostra vsu receptam, ac illam in desuetudinem abiisse, fundando se in doctrina Alex. in d. consil. 96. & sequacium. tamen hoc non obstante prolata extitit tunc sententia in eadem Curia Aquilana ad fauorem prædicti Gabriellis, patrocinate pro eo D. Pascali Turanico compatriota meo maximo practico: quòd non obstante desuetudine allegata, eidem Gabrieli competere ius congrui in memorato horto. Quæ quidem sententia extitit postmodum seruatis seruandis confirmata in magna Curia Vicariæ, & denique introducta causa hac per remedium appellationis in Sacro Regio Consilio, eaque trutinata, & facta discussione, me presente, iurum ambarum partium per principales Illustres Docto. Neapolitanos. in anno 1559. vidi eandem sententiam hisce oculis in ipso Sacro Concilio confirmatam, & approbatam. Et exinde in posterum, dictum ius congrui semper extitit, & extat in viridi obseruantia, quamuis antea penitus esset incognitum: sed ex patrocinio supradicti Domini Paschalis Aduocati cepit esse in vsu, & quotidie vtitur tam in hac Ciuitate, quàm etiam in eius comitatu.

Et de hac mirandum non est. Nam opinio præmemorata, quòd per non vsu tollatur lex, procedit absque scrupulo aliquo, vbiq; in illo non vsu implicitus sit cõtrarius vsus, tunc enim lex nunquàm tollitur per desuetudinem, sed per contrariam consuetudinem. ita Bald. in l. non receptitia. C. de constitut. pecu. Ioan. Andr. & alij Canonistæ omnes in ca. Ioannes. de cler. coniug. Cyn. & cæteri omnes vnanimiter, & concorditer in l. si. C. de iure dom. impe. Glo. Bartol. Alex. & reliqui in l. de quibus. ff. de legib. Bartol. in proœm. Digestorum. §. antea. Io. de Amicis in dicto consil. 1. num. 43. Bertran. consil. 255. existimo sub correctione. sub num. 6. vol. 6. August. Bero. consil. 173. in causa nobilium de Gonzaga. nu. 29. vol. 1. & Roderic. Suares in suis allegat. in proœmio fori, post allegat. 28. num. 4. cum aliis sequen. fol. par. 329. vbi ad corroborationem, & clariorem intelligentiam præsentis communis opinionis plurima exempla recensuit.

Vnde alleganti non vsu statuti incumbit onus probandi, postquam redactum est in volumine statutorum: secundum Mis. decis. 170.

Quia omne id, quod facit ad victoriam reportandam, allegari, & probari debet. l. si adulterium cum incestu. §. item Polioni. ff. de adulter. l. cum allegas. de vsuris. l. 1. & 2. C. de iure hast. fise. lib. 10. & Angin. l. nemo carcerem. char. penul. C. de exact. trib. lib. 10.

Et quòd allegans teneatur probare quòd allegat. est rex. in l. actor. C. de probatio. & ibi Cynus, Bartolus, Baldus, & alij omnes.

Sed intra quantum tempus præscribatur contra legem per contrarium vsu. vide Docto. explicantes, & simul resolutentes in dicto cap. 1. de treuga, & pace. & per Marc. Anton. Bauer. in rubr. institu. de testamen. numero vñdecimo. Balb. in tracta. de præscrip. in 5. par. 5. partis principalis, quæst. 10. & August. Bero. consil. 137. consideratis diligenter in hac causa. nume. 35. volum. 3.

Et quemadmodum præscriptio contra legem infra aliquale stabilitum tempus inducitur: ita pariformiter etiam priuilegium alicui concessum continens actum reuerabilem, per contrarium vsu perderetur, vbiunque per triginta annos continuè, pacificè, & sine lite contrarium seruatum fuisset: secundum Innocen. Card. Ant. Butr. & alios omnes vniuersaliter in cap. accedentibus. per text. ibi, extra de priuileg. & in c. cum accessissent. de constit. Alexan. consil. 33. ponderatis his quæ continentur in priuilegio. sub numero 2. cum aliis sequen. vol. 5. & Zafum consil. 16. ordo Cisterciensis. sub nu. 8. & sequen. volum. 1. vbi non obscure explicat istam esse communem opinionem.

Et tunc certè priuilegium ipsum amissum, perditumque ex non vsu: per vsu contrarium nunquam reuiuiscit. l. qui res. §. aream. ff. de solut. & Crauet. consil. 322. Domina Abbatis. fa. numero 3.

Et qualis vsus esse debeat, vt statutum, seu lex tollatur per contrarium vsu, explicat August. Bero. in d. consil. 173. nu. 61. vol. 1. vbi concludi. quòd necessario requireretur, quòd ipse contrarius vsus inductus, obtentusque esset in contradictorio iudicio, vel sciente, & non contradicente domino. Viuius opin. 831.

Statutum disponens, quòd agnatus, seu vicinus possit retrahere rem venditam oblato eodem pretio, nō vendicat aliter sibi locum, si res ipsa fuerit simulatè vendita: & talis simulatio, secundum communem scholam omnium in iure Scribentium, probatur per tres coniecturas. teste Paulo Castre. consilio 74. volum. 2.

Et ratio quare hoc statutum non procedit in cõtractu vëditionis simulato, ea est: quia simulatione gestum pro infecto haberi debet: & sic cõtractus simulatus habetur pro nō facto, & celebrato. ita Spec. in tit. de confessionibus. §. nunc videndum. in fi. & de donat. vers. Item pone. Ripa in 5. respons. num. 28. in tit. de constit. & Pau. Castr. consil. 7. per l. nuda. ff. de contrah. empt. & per l. imaginaria. ff. de reg. iur.

Imò ipse cõtractus fictus non dicitur cõtractus, cum deficiat in substantialibus. vt voluit Ripa in d. respons. 5. nu. 31. & Bar in l. filios. C. de reuoc. his, quæ in fraud. cred. per l. emptor. ff. de aqua pluuiæ arcend. & per d. l. imaginaria.

Et sic cõtractus simulatus non habet veram essentiam, seu substantiam cõtractus, sed dicitur figuratus, seu depictus: extrinsecus enim apparet, intrinsecus nihil habet: secundum Barto. Soc. consil. 67. circa primam quæstionem. vol. 1. Rip. in d. respons. 5. numero 30. & Iaso. in §. fuerat. numero 88. institutionibus. de actionibus.

Et postremò cõtractus iste simulatus est ipso iure nullus, & non firmatur aliter iuramento, vt concedit Gloss. in vers. simulauit. in fin. in l. emptione. C. plus vale. quod agit. cui innituntur Bald. & alij vniuersaliter ibi. Innoc. in 7. membro. & Anto. Butr. in 8. membro, & alij Canonistæ omnes in cap. cum contingat. de iure iur. Barto. & Paul. de Castr. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. & in l. contra leges. in fin. ff. de legi. & Bal. in l. 1. circa med. C. de oper. liber.

Cæterum redeundo ad institutum nostrum, quòd simulatio cõtractus probari possit præsumptionibus & coniecturis, ultra Paul. Castren. in præcitato consil. 74. ita firmant etiam Bar. & cæteri omnes in l. post cõtractum. ff. de donat. Bald. in l. 3. C. plus valere quod agitur. Corn. consil. 4. numero secundo. & consilio 135. numero 34. volum. 1. Alexand. consil. 197. num. 7. vol. 7. Ias. in l. cum ea quæ. numero quarto. C. de trasactio. Soc. consil. 18. nume. 24. volum. 1. Afflict. in tracta. de iure protomiscos. §. quarto. numero 10. Bart. in l. pacta. C. de pact. Crauet. consil. 73. num. 7. Franc. Aret. in l. is qui. ff. de acq. hæred. in princip. Deci. consil. 644. num. 4. & Cephal. consil. 198. num. 16. volum. 2.

Et licet reperiantur innumerabiles ferè species simulationum, quæ probari, verificarique consuevere per inditia, & coniecturas, quæ sparsim tractantur per Scribent. variis in locis iuris nostri: tamen aliquæ disutiuntur, atque trutinantur per Afflict. in dicto tractat. de iure protomiscos. §. 4. numero 10. cum aliis sequen.

Et in tribus casibus præsumitur etiam simulatio ipsa, de quibus in lib. Anastasio. secundum Bald. ibi in l. nota. 6. Cod. mandati.

Est bene verum, quod quæ nam inditia, coniecturæ, & præsumptiones sint probantes, inducentesque simulationem, iudicis arbitrio diiudicandum relinquitur: secundum Bald. conf. 311. volum. 5. Cor. conf. 346. vol. 1. Afflict. decis. 40. num. 19. Crauet. conf. 156. nu. 14. & Cephal. in d. conf. 198. num. 17. volum. 2.

Et cum nullum admodum remedium tradi queat, quo priuari possit vicinus iure congrui. Ideo aliquos reperiri peruerse conscientiæ, qui fraudulenter, laborando contra propriam salutem, mediante donatione, vel permutatione, vel alijs similibus contractibus simulatis, vicinis in iure congrui eis spectante præiudicium attulere.

Et quemadmodum fraudans vicinum iure congrui merito peccat: quia contraveniens prohibitioni legis etiam ciuilibus mortaliter tunc, & indubitanter peccare censetur. cap. 1. de maior. & obed. & probatur in capitu. solitz. eod. titu. & in capitu. qui resistit. 11. quæstio. 3. & in capitu. Iulianus. 11. quæstio. 3. & ita firmant Card. Abb. & ceteri omnes in dicto capitu. 2. & in capitu. concupiscentiam. de constit. & Felin. in cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. num. 37. cum alijs seq. de constit. ubi hoc ponit pro regula cum quatuor limitationibus, & Boer. etiam in decis. 1. nume. 73. cum alijs seq. & ista est communis, & concors opinio, attestantibus plerisque ex memoratis Doct. cum qua videtur concurrere etiam cum quodam temperamento. Couarru. in reg. peccatum. par. 2. §. 5. nu. 2. & seq. de reg. iur. lib. 6. & Illustris. D. Card. Albanus in conf. 27. sub nu. 2.

Quæ etiam comprobatur primò. Nam consultè agit qui præcepto legis obtemperat. l. inciuilem. C. de furtis. & l. filiz. licet. de collat.

Secundo fulcitur quoque, quia lex secularis est donum Dei. l. 3. ff. de legib.

Et leges ipsæ nobilissimos aperiunt thesauros. §. nos. verò. in procem. Digestorum.

Imò leges ipsæ seculares dicuntur emanasse diuino quodam motu, & subtilissimo animo. l. si. Cod. de præscrip. long. tempor.

Et sic leges ciuiles diuinitus per ora Principum fuerunt promulgatæ. d. l. si. ver. Ideoque enim. & §. quia igitur. in princ. in auth. de fid. instr. & c. nemo. 16. q. 3.

Et hinc est, quod Deus de cælo constituit Imperatores, vt leges conderent. d. §. quia igitur. c. quo iure. 8. dist. c. fi. 16. q. 3. Fely. in procem. Decret. in princip. & in d. c. ecclesia in ijs. de consti. Abb. in c. super. ne cler. vel mona. & Bal. in conf. Schismatis. colum. 1.

Legum deniq; omnes serui sumus, vt liberi esse possimus. attestante Cicerone in orationibus. Hoc enim vinculum huius dignitatis, qua fruimur in Repub. hoc fundamentum libertatis: hic fons equitatis, mens, animus & consilium: & sententia ciuitatis posita est in legibus, vt corpora nostra sine mente, sic ciuitas sine legibus, suis partibus vt neruis, ac sanguine, & membris vt non potest.

Et denique lex ciuilibus, & Imperialis, lux est dirigens in iudiciis decernendis: vt in capitu. in istis temporalibus legibus, distinct. 4.

Nam secundum Ciceronem in veteri rethorica. Nulla est lex, quæ aliquam rem inutilem, aut iniquam fieri velit? Omnia supplicia, quæ a legibus proficiscuntur: culpæ aut malitiæ vitandæ causæ constitutæ sunt. Hæc igitur imperialis lux, & lex vetat, & prohibet vsuras, rapinas, furta, homicidia, falsa testimonia, iniustam occupationem alienæ rei, venena, diuinationes, & innumera vitia, sicut patet per totum iuris ciuilibus corpus.

Quia legis virtus est imperare, vetare, permittere, & punire. l. legis. ff. de legib.

Hanc autem lucem, & Imperialem legem peccatores odio habent, fugiunt: & declinant furtum rapinam, vsuram, & homicidia perpetrando: occupando iniuste alienas res: falso testificando, venena propinando, & varias, diuersasque fraudes ad alienam iacturam committendo.

Ita etiam, vt redeat sermo noster vnde fluxit, concludendum est, quod pater fraudans filium legitima sua, similiter peccat mortaliter: secundum Bar. in l. hæreditarium. ff. de bo. auth. iud. possi. & glo. in c. de his. de sepulturis. & cle. pastoralis. de re iudic. ubi ob delictum patris filius non priuatur legitima, & l. quando quis. Cod. ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare, ubi si deportatus, damnatusve de crimine capitali habeat filios, vel nepotes dimidia pars bono

rum remanebit penes filios, & cætera alia penes fiscum, & ideo si furtiue filius ipse tunc partem suam abscondit, non tenetur in foro conscientiæ. Imò quemadmodum sanxerunt filium legitima fraudari nullo modo debere: ita etiam nec tempore, conditione, vel alio onere grauari. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testa.

Vnde non tantum pater fraudans filiam legitima mortaliter equidem peccat, sed etiam dans ei consilium fraudandi huiusmodi legitimam: vt determinat Barto. in d. l. hæreditarium. ubi merito damnat consilium Dyn. super hoc tanquam peccati nutritium, & damnat quoque Aret. in §. item si qs in fraudem. in inst. de act. Io. Dilectus de arte testandi in tit. de exhæred. libe. cautela 17. & Marc. Mantua in auth. nouissima. vers. Secundo dubitare contingit. fol. par. 17. C. de impub. & alijs subft.

Et hinc est, quod ex omnibus remedijs & cautelis circa hoc traditis a nostris maioribus, raræ erunt, quæ non subuertere possint: cum difficile equidem sit priuare filiam suam legitimam. vt Veronens. aduertit cautel. 21. ex eo quod leges plurimum abhorrent quemlibet modum priuandi filium legitimam. teste Alex. conf. 47. nu. 3. in fi. vol. 1. & Cotta in memoriali in verb. Anima.

Quare ex centum limitationibus in materia hac traditis per Vasquium ad d. l. quoniam in prioribus, merito non potuisse cautelam seligi audacter affirmo, quæ potuisset adaptari ad priuandum filiam legitimam.

Et primo subuertere facile potest illa cautela donationis omnium bonorum, quæ tanquam inofficiosa reuocatur, saltem vsq; ad legitimam. l. 1. & toto tit. C. de inoffi. dona. Bar. in l. Titia. §. Imperator Alexander. ff. de leg. 2.

Nec tuta taliter discernitur secunda cautela prælegati faciendi: cum prius detrahenda nempe sit legitima, quam legata. l. si. §. & si præfatam. Cod. de iur. deliberan. Alexan. conf. 175. vol. 6. Bart. in l. in quartam. q. si. ff. ad leg. Fal. ubi Bering. num. 118. cum concordantibus adductis per Rolan. à Valle conf. 39. nu. 24. vol. 3.

Imò etiam de legatis pijs detrahatur legitima. Alexan. consilio 45. volum. primo. in fin. Mantua in d. authen. nouissima. in princ. vers. Quibus præmissis. & vers. Non dubitare contingit.

Alias vero duas cautelas tradit glo. in §. prohibemus. auth. de triente, & semis. quarum vna de seruis manumittendi hic non adaptatur: aliam verò impugnat Marc. Mantua in dicta authentica nouissima. versicu. Restat, eandemque cautelam ponit quoque Veronensis, in dicta cautela. 21. Nec illa sustineri potest modo aliquo: quia filius debet habere legitimam in proprietate, & vsufructu, nec potest in vsufructu grauari. d. l. quoniam in prioribus. ita Anto. Gabriel. in rubr. de legit. conclusio. 1. nume. 3. & Vasqui. in d. l. quoniam in prioribus. nu. 454.

Aliam, & quinto loco tradunt cautelam Docto. vt fiat donatio filio propter benemerita, quæ tamen in specie probentur per notata per Barto. in l. si forte. de castrens. pecu. & per Docto. in l. si donatione. C. de collat. qui dicunt habere vinculum necessarium, pro quibus agere possit contra patrem. Crauet. conf. 165. num. 6. alias donatio propter benemerita non minuit legitimam: vt not. in auth. vnde si parens. C. de inoffi. testa. quæ pariter potest impugnari. per ea quæ tradit Pinellus in l. 1. par. 3. nu. 63. vers. Infertur vndecimò. C. de bon. mater. & Tiraquel. in l. si vnquam. vers. Donatione largitus. nu. 20. C. de reuoc. donat.

Sexta colligitur cautela ex dictis, & traditis per Crau. conf. 41. quod pater donet filio, & asserat cum iuramento acquisita fuisse ex bonis dotalibus, vel ex industria filij, sed & hæc itidem periclitatur, cum non stetur confessioni, assertioniq; patris, etiam cum iuramento in præiudicium legitimæ filij: secundum Barto. in l. cum quis decedens. §. codicillis. num. 4. ff. de lega. 3. Afflict. in tracta. de iure protomiscos. §. 4. sub nu. 11. & seq. Iacob. Menoch. conf. 39. noua excitatur dubitatio. num. 49. & sequen. volum. 1. & Pinell. in d. l. 1. in 3. par. sub nu. 77. C. de bonis mater. Si tamen verè probarentur, prædicta subsisterent.

Vnde in præsentī casu requireretur utique actualis numeratio pecuniæ facta patri, ad euitandam quamlibet fraudis suspicionem. Nam non sufficeret patrem alienantem bona sua confiteri in instrumento recepisse pretium, sed necessaria foret vera, actualis, & realis pecuniæ, & pretij numeratio: vt firmavit Io. de Plat. in §. item si quis in fi. insti. de inutil. stipul. & las. in l. si arrogator. nu. 24. ff. de adop.

Cum confessio ipsa patris de debito ita simpliciter facta non præiudicaret filio modo aliquo quoad minuendam legitimam

Com. V.I. Opin. De Magistratu,

gitimam suam. ita Spec. & ibi Ioan. Andr. in addi. in titu. de confess. §. nunc videndum. Alexan. consil. 45. habita super his in fin. volum. 1. & apostilla ibi in litera E. & Iaso. in d. l. si arrogator. nume. 25.

Septima potest assignari cautela, ut ex quo legitima non debetur de bonis feudalibus. Deci. consil. 269. nume. 15. Paris. consil. 17. nu. 30. volum. 2. Menoch. consil. 104. num. 14. & Marc. Mant. in d. authentissima. vers. Septimò dubitare contingit, vendat pater bona burgenfatica, & emat feudalalia; verum nec ista potest sustineri.

Octava extat cautela, quod pater testetur coram filia, eique aliquam portionem titulo institutionis relinquat, & prohibeat eam amplius non petere de bonis suis, & studeat quantum possibile ei sit (& hic punctus) quod filia præsens consentiat, & expresse testamentum approbet. ita in specie Ruin. consil. 56. nu. 9. & seq. vol. 2. Paris. consil. 1. nu. 104. vol. 3. Ant. Ru. beus Alex. consil. 73. nu. 5. Soc. iun. consil. 122. nu. 9. in fi. & nu. 21. & seq. vol. 1. cum concordantibus per Menoch. adductis. consil. 71. num. 21.

Nona colligitur cautela, & melior cæteris ex allegatis per Craue. in consil. 165. quod pater declaret in testamento, quod talis filius, vel etiam omnes filij multa bona superlucrarent eorum industria, & laboribus, unde pro exoneratione conscientiae suae, & ne ipsi eorum laboribus defraudentur, ante omnia ipsis assignat certa bona præcipua tanquam eorum peculium aduentitium. & hanc crederem posse subsistere: dummodo veritas opituletur. Vt Cotta ostendit in d. memoriali in ver. Anima. & Francis. Aret. consil. 64. vers. Venio. & ita consului in anno 1577. & aliis multis vicibus, & semper obtinui penes grauissimos, & intelligentissimos iudices.

Postremò pro nunc, & sic decima potest assignari cautela, quod pater emancipet filios, & postmodum ipsis bona vedat præsentem pecunia lucrata per ipsos filios eorum industria, eosque postea instituat in reliquis bonis, & filiam in dote assignata: & sic diminuetur legitima ipsius filiae: ut colligitur ex allegatis per Pinell. in dicta l. 1. nume. 76. & seq. par. 3. C. de bonis mater. & per Docto. in l. 1. in fin. Cod. si quid in frau. patro. Sed & hæc cautela eodem morbo laborat: cum non liceat patri alienare simili fucio, ut extrinsecus causa videatur onerosa, intus verò lucratiua contineatur doatio in fraudem filiae, nec poterit filia excludi a iure reuocandi, constituto de fraude, cum plus valeat quod agitur quam quod simulatè concipitur. Ita Pinell. vbi supra. numero 77. Si vero alienatio esset ex causa onerosa, & esset vera, & sine fraude: tunc utique filia non admitteretur ad reuocandum, per eam quæ notat Pinell. in loco præcitato. Viuius opin. 832.

Retardatio. Facultas rem alienatam recattandi ex statuto competens proximiori agnato, non potest extraneo cedi, secundum Pet. Cyn. & Bald. in l. 3. C. communi diuid. Alb. in 1. par. statu. quæst. 88. ad Constantium in l. si stipulatus sum illud aut illud. ff. de verbo. oblig. & nunc tempus præfixum ad recatandum incipit currere a tempore scientiae, secundum Iac. de Are. in l. vero procuratori. & in l. aliud. ff. de solut. Imo. in l. quæ dotis. ff. solut. matr. Barto. & Bald. in l. generoso. ff. de his qui notan. in fa. per l. cum sexum. ff. de ædile. edic. & l. quinquaginta. ff. de excusa. tuto. etsi conuentio facta inter aliquos consortes adstringat consortem ad recatandum consorti, intelligitur ut vendat iusto pretio. l. fideiussor. §. fin. ff. de lega. 1. & ideo licet essent duo plus offerentes, illud plus non attenditur, sed inspiciendum esset quod sit iustum pretium, quo oblato res ea consorti esset vendenda. ita intelligitur glo. in l. 2. C. de rescin. vendi. non enim attendi debet illud quod duo aut tres offerunt, sed illud quod communiter valet. per l. pretia rerum. ff. ad l. Falcidiam. quod si conuentio illa vel statutum non loquantur sub illis verbis, sed disponant per conuentionem vel per statutum, ut consors potius teneatur consorti, vel tali vendere quam isti, & eo casu maius pretium attenderetur, ita ut tunc demum consors præferendus esset offerendo tantum pretium quantum ab alio offertur, satis enim illi est quod fiat illi gratificatio propterea si quis vellet tale ius consequi mediante oblatione debet illud plus offerre quod ab alio plus offertur. c. 1. sed & rei. in titulo, per quos fiat inuestitura. Bald. & Salic. in l. 2. C. de rescin. vend. Ias. in l. qui Romæ. §. cohæredes. in fi. ff. de verbo. oblig. Bald. de. cif. 193. & Bellac.

Sub statuto disponente, quod causæ vertentes inter affines, consanguineos, vel etiam vicinos debeant compromitti, quæ personæ intelligantur. Et statutum hoc dicitur fauorabile, quod si quoque prohibeat laudum reduci ad arbitrium boni viri, quando hoc procedat, & quomodo sit intelligendum.

C A P V T XII.

Statutum disponens, quod causæ vertentes inter affines debeant compromitti, non habet locum, nec procedit si causa vertatur inter quondam socerum, & generum.

Quoniam est dissoluta affinitas propter mortem alterius coniugum: secundum Bart. Bald. Ang. in l. cui eorum. §. affinitatis. ff. de postulan. hoc idem firmat, ac tenet idem Bald. in l. fin. C. de verbo. signifi. & in l. rei iudicata. ff. solu. matr. & Saly. Pau. Cast. & Alex. in ibi, & Ias. in l. non tantum. ff. de re iudi. vbi Alexan. auaacter asseuerat hanc esse communem opinionem. nume. 27. & Crotus in tracta. de testibus in 2. quæstio. 6. quæstionis princ.

Salyc. verò præcipitanter videtur tenere contrarium. in d. l. fin. cuius fundamentis optimè respondet Alex. in præcitata l. non tantum. & consil. 207. vol. 7. vbi consuluit pro dicta communi, quam disputando sequitur etiam, declarat, & citat Marcus Antonius Blancus in tract. de compromissis. q. 3. nu. 23. & sequen. fol. paruo 62.

Item sub hoc statuto minimè comprehenderentur filij legitimi.

Quod quippè non habet difficultatem aliquam, sed intelligitur in filiis naturalibus de agnatione paterna.

Quia quò ad eos non dicerentur coniuncti: tamen quò ad matrem, & coniunctos per matrem, benè comprehenderentur.

Cum inter eos benè sit coniunctio, cognatio, & proximitas. l. si suspecta. §. de inofficioso. ff. de inoffi. test. & §. vulgo. insti. de succes. cog. & not. Ca. in auth. itaque. C. communia de success. Viuius opin. 807.

Statutum, quod fieri debeat compromissum inter coniunctos, & affines dicitur fauorabile: secundum Bald. eolum. fina. Paul. Castren. Salyc. Roman. Alexan. Corne. Ias. Deci. & cæteros omnes vniuersaliter. in l. qui se patris. C. unde liber. Deci. consil. 13. & pro tenui facultate mea. sub num. 6. & seq. & consil. 44. & diligenter, sub nu. 2. Anchar. consil. 187. apud me quæstio ista. Fulgos. consil. 15. in fin. Alexan. consil. 125. viso processu causæ. num. 11. & seq. vol. 7. et in l. 1. colum. antepen. ff. solu. matr. et Marc. Ant. Blanc. in tract. de compromissis in 2. q. princ. nu. 3. vbi tollit omnia obstacula, et intonat istam esse communem opinionem: prout explicauimus etiam supra in opinio. 778.

Itaque statutum hoc tanquam fauorabile non solum comprehendit masculos, verum etiam fœminas. teste Alexan. in d. consil. 125. nume. 4. 13. 14. et 16. vbi planè demonstrat istam esse magis communem, vbi mouetur etiam ad hoc corroborandum, quod statutum memoratum loquitur per adiectiuum, seu terminum communem: ut apertissimè discernitur in illa dictione, Coniunctos. ideo ex propria significatione comprehenditur fœmina etiam in statutis. l. si quis id. quod. ff. de iurisd. omni. iudi. et l. 1. cum ibi not. per Barto. ff. de verbo. signi. etiam non obstante relatiuo, qui ut in d. l. 1. et ibi Barto.

Dum prorumpit hanc dictionem, quisquis, vel quicunque comprehendere ex propria significatione fœminam, et not. Bar. in l. si quis in tantam. C. unde vi. et Dec. in l. fœminæ, sub nu. 100. ff. de reg. iur.

Et sic relatiuum, quis, vel qui, concipit similiter quoque fœmininum: ut vltra Barto. in d. l. si quis in tantam. firmat itidem Alexan. in l. 2. num. 16. ff. de vulga. et pupil. substit. et alij Doct. omnes vniuersaliter, et concorditer in l. quicunque. ff. de fer. fugit. et in l. 1. ff. de verbo. signi. et Deci. consil. 339. consului alias respectu legitimationis. sub nu. 1. vbi prædicat istam esse communem opin.

Et ratio videtur isthæc, quoniam relatiuum ipsum quis, vel qui, declaratiuum est. ut l. omnes populi. ff. de iusti. et iure. et l. cunctos populos. et ibi Barto. C. de sum. trinita. et fide Catho.

Imò ipsummet relatiuum, quis, vel qui, generale est ad masculum, et fœminam, maiores, et minores, liberos, et in potestate

testate constitutos. l. 1. §. de pupillo. & ibi Barto. ff. de constit. pecu. & Dec. in d. consi. 339. sub nu. 1.

Sed hoc vtiq; vendicat sibi locum in materia indifferenti: vt explicat affabre quidem Bart. in l. 1. col. 1. ff. de pecu. & in l. iura. ff. de legi. Cyn. & Bald. in d. l. quicunque. ff. de ser. fugit. vbi determinat, quod si statutum disponderet, quod nullus proficisceretur de nocte sub tali pœna, cōprehenderet absque dubio aliquo etiam fœminam, & sequitur etiam Dec. in d. cōs. 339. num. 2.

Et hinc nō ab re firmat Bal. in l. in multis. ff. de statu homi. statutum disponens, quod nullus audiat volens opponere exceptionem, quod pactum sit nullum, comprehendere etiam non immerito fœminam ipsam: cum in statutis exploratum sit masculinum concipere fœmininū: quia statutum loquitur in materia, quæ par est maribus, & fœminis, in qua profecto viget eadem ratio. l. si. C. de indic. vid. tol.

Et facit similiter doctrina Alex. in consi. 115. circa dubitationem. nu. 10. vol. 2. vbi explicat adiectiuum coniuncti prolatum absque alio termino comprehendere similiter ex proprio significato tam masculinum, quam fœmininum, vbi allegat Bart. in l. 1. per illum tex. ff. de verb. signi. & sequitur Ias. in d. l. si quis id quod. col. 2.

Vbi concedit in materia statutaria indubitanter masculinum concipere fœmininum in se. & Dec. etiam consi. 223. in casu proposito tria occurrebant. nu. 2. & seq.

Vbi huius rei summam excessam tradit, sub nomine coniunctorum venire tam fœminas, quam masculos, & idem quoque appellatione proximorum. & appellatione propinquorum, & idem vult ipsemet Dec. in d. l. fœminæ. nume. 125. ff. de regulis iuris.

Concludens, quod in materia fauorabili masculinum comprehendit etiam fœmininum. & hæc fuit doctrina originaliter tradita per Hostien. in cap. Raynaldus. de testa. & Archid. in c. si quis suadete 17. q. 4. quod præmemoratum statutum loquens duntaxat in masculino comprehenderet absque dubio alio effectualiter, & virtualiter quoque fœminam si ageretur de fauore: secus vero si ageretur de odio. per l. 1. §. sed si. ff. de ventre in poss. mitten. & in l. cum quidam. ff. de liber. & posthum. & ita demum intelligunt sane. l. 1. cum similibus. ff. de verbo. signific.

Et facit etiam glo. in l. Gallus. ff. de lib. & posthum. in versi. Neptis. secundum Alex. in d. consi. 125. quæ probat, atque in medium adducit quod dispositio legis correctior, vt est dispositio illius legis, si loqueretur in masculino, conciperet fœmininum etiam ex identitate rationis, saltem in materia fauorabili. & ad hoc illam gloss. ponderat ibi Rapha. Cuma. potissimum: quia loquitur statutum per adiectiuum, non autem per substantiuum in masculino genere, & etiam loquitur per terminum communem. ex quo concludit, quod comprehendatur fœmina: prout se habet magis communis omnium Scribentium sententia, saltem quando concurreret, atque militaret eadem ratio indifferenter, & sic firma remanet concors omnium opinio, quod stante eo, quod prælibatum statutum fauorabile sit, fœmina fidenter sub eo comprehendatur.

Et de hoc mirandum quippè nullatenus foret. Nam sub propria hominis significatione comprehenditur etiam fœmina. l. hominis. ff. de verb. signif.

Et isthæc communis est adeo vera, vt ea extēdat vires suas, procedatq; etiam in fœmina nupta, vt & ipsamet cum suis propinquis teneatur compromittere, vt concedit Alex. in d. cōs. 125. volum. 7.

Cæterum eadem communis ita explanata, & amplificata claudicat locum non obtinere, si extaret statutum, quod mulier contrahere nequeat, nisi sub certa forma, vt putā cum præsentia duorum propinquorum, vel cum decreto iudicis: nam tunc absque illa solemnitate non posset compromissum facere. vt efficax testimonium est Ang. in l. si. §. necessitatem. C. de bonis quæ li. cui innititur Lanfranc. in tract. de arbitris. in §. iuxta. q. 4.

Vnde statutum hoc de compromissis faciendis inter affines, & coniunctos tanquam fauorabile finaliter haberet locum etiam, vbiunque improprie foret contracta affinitas, ad finem vt inter eos & eorum affines esset locus compromisso: vt firmat Ias. cum aliis signatis per eum. in l. quod Seruius. ff. de condi. ob cau. Sed isthæc opinio erronea, & falsa discernitur: prout contrarium asseuerauit Couarruias in epito. de testa. seu sponsal. in 2. par. c. 6. §. 7. de affinitatis impedimento, in fine.

Quare si sponsalia essent contracta per pueros, nulla censeretur tunc inter eos contracta affinitas. c. 1. de sponsal. in prin.

in 6. & firmat glo. in ver. Affinitas Bar. col. 2. & alij vniuersaliter in d. l. quod Seruius.

Quoniam dispositio in affine loquens nō habet vtiq; locū in sponso, & sponsa. ita amplè Cassan. in commen. consuet. Burg. Des droitz & appartenances des gens maries. §. 5. in princ.

Imò eatenus hoc amplio, vt si extitisset contractum matrimonium per verba de presenti, & illud non appareret consummatum per carnis copulam, non videretur contracta modo aliquo affinitas inter virum, & vxorem, & eorum affines. ita Couar. cum alijs congestis per eum in d. §. 7. sub numero 3. & seq.

Licet enim matrimonium perfectum quidem sit quò ad vinculum, & sanctitatem sacramenti, vt fuit inter Mariam, & Ioseph. c. Beata. c. coniux, & c. omne. 27. q. 11. Imò illud tanto sanctius fuit, quanto a carnali coniunctione alienius. teste August. ad Aeditiam, & Magistro in 4. senten. distinct. 26. & Tabienfe in sua summa Tabiena, in vers. Matrimonium, il 2. §. 6. nihilominus tamen ipsum matrimonium imperfectum extat quò ad significationem: non enim illa omnia significat, quæ significaret carnali copula consummatum: secundum Concilium Colonienfe. in titu. de sacrament. matrimo. cap. sed dicces. Hostien. in summa. in titu. de matrimo. §. quid sit matrimonium. Tabienfe. in d. summa Tabiena. in vers. Matrimonium, el 3. §. 1. & Ang. de Clauasio in sua Sum. in vers. Matrimonium, il 1. quæstio. 3.

Nam affinitas ipsa per solum coitum, & commistionē carnalem contrahitur, & non aliter, nec alio modo. text. est apertus in c. discretionem, in c. super eodem, & in c. pen. de eo qui cogno. consangui. vxor. suæ, & not. in regula, non præstat impedimentum. de reg. iur. in 6. in c. sponsum. de spons. in c. literas. de despon. impub. & in c. de incestis. 35. q. 3.

Quia affinitas ipsa est vinculum causatum ex carnis copula consanguineorum: secundum Beatum Tho. in 4. sent. dist. 12. artic. 1.

Et ideo nō immeritò diffiniebant ipsam affinitatem. Host. & Ray. in summa, esse proximitatem personarū ex coitu prouenientem omni carentē parentela. quibus accedit Io. Andr. in commento arboris de affinitate, & ibi etiam Iacob. de Zochijs, & Præpositus Papiensis, Bartholomæus Fumus in sua summa Armilla, in ver. matrimonium. §. 26. & Couar. in d. §. 7. nu. 1. & seq. & non intempestiue quidem adiiciunt de coitu: vtpotè quia nunquam affinitas hæc sine coitu contrahitur. c. lex diuina. 27. q. 2.

Vnde inibi arbitrantur, quod si interueniret osculum tantum, quod non sufficeret modo aliquo.

Et eodem modo si fieret pollutio extra claustra pudoris, & vasa naturæ: vt not. gloss. in c. extraordinaria. 35. q. 3. & Card. in clem. 1. in 3. q. de consang. & affini. vbi refert tres pollutionis extraordinariæ species, & constanter firmat non induci aliter affinitatem, si vir non fregerit claustra ipsa pudoris: cessante enim commistionē sanguinis, cessat quoque affinitas.

Nec ipsa affinitas contrahitur ex vitio sodomitico: & si vir coiens contra ordinem naturæ cum eius vxore, non inducit affinitatem: secundum Card. in d. clem. in 3. q. de consang. & affinit. nam non fit tunc commistio sanguinis. d. cap. lex diuina. 27. q. 2.

Est bene verum, quod affinitas ipsa contrahitur ex illicito coitu: secundum Ioan. And. in arbore affinitatis. Abb. & Aret. per tex. ibi, in c. in literis. de testib. gl. Abb. Henric. & alios in d. c. discretionem. Syluest. in eius summa in verb. Matrimonium, l'ottauo. impedimento 15. vbi non obscure deducit istam esse communem opin. & Couar. in d. §. 7. sub nu. 3.

Contrahiturque etiam affinitas ipsa per concubinatum, aliumque illicitum coitum. l. liberi. & ibi Bald. C. de nupt. l. 1. §. fin. & ibi gl. ff. de concubinis. gl. Inn. Sicul. & alij omnes in d. c. discretionem. & Bald. in Marga. in verbo Affinitas. & in l. cum acutissimi. col. 1. C. de fideicom. licet, & male contrarium asseueret Coras. in miscell. lib. 1. cap. 3. quem refert Couar. in d. §. 7. sub nu. 3.

Est ergo coitus de substantia, siue interueniat sponte, siue coacte, & per vim. vt in d. c. discretionem. siue interueniat cū dormiente: vt not. Host. in summa. de sponsalib. §. & qualiter, & sequitur Io. And. in commento super arbore affinitatis. & Couar. in d. §. 7. sub nu. 2.

Et quanquam statutum affines cogens ad compromittendum fortiatum etiam locum inter maritum, & vxorem, qui etsi affines non sint, sunt tamen principium, & causa affinitatis. ita Bald. & Salyc. in l. affinitatis. nume. 1. C. commu. de successio. Paul. Castrenf. & Alexan. in l. 1. C. vnde vir, & vxor. Iaso. in d. l. quod Seruius. colum. 2. & ista est communis opinio. attestante Cur. Jun. in d. l. qui se patris. nu. 79. & Annib. Troyfio Cauēse in

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

se in pragmat. Odia quæ inter coniunctos. sub nume. 36. Nihilominus ista communis intelligenda quippe foret cum grano salis, vbiunque, vt supra conclusum extat, matrimonium ipsum per carnis copulam inter virum, & uxorem consummatum esset.

Et quemadmodum sponsus, & sponsa cogi nequeunt ad compromittendum vigore statuti præmemorati cessante copula: ita pariformiter cautione data de non offendendo consanguineos, affines, & attinentes tam actiue, quam passiuè vsque in tertium gradum: illa tunc non comprehenderet modo aliquo sponsum, & sponsam, & consequenter eorum agnatos, & cognatos.

Nam inter sponfos non dicitur propriè affinitas; sed improprie: vt not. Gloss. in d. l. quod Seruius. in vers. Affinitas. quæ communiter approbatur, attestante ibi expresse apostilla a latere posita, & hoc idem firmat Angel. Aret. in §. affinitatis. nu. 6. instit. de nupt. & facit glo. in l. Labeo. in ver. continentur. ff. de grad. affinit. & est bonus tex. in l. si qua. & ibi gloss. in vers. Non proprie. ff. de ritu nupt.

Et ratio potest assignari isthæc. Nam affinitas contrahitur per matrimonium consummatum, non autem per sponsalia, ex iuribus, & autoritatibus antesignatis, & est tex. in c. non debet. de consang. & affin.

Quia affines proprie sunt, quando duæ agnationes, seu cognationes, quæ inter se diuersæ sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationem accedit. iuxta nota. in d. §. affinitatis. instit. de nupt. & in l. non facile. §. affines. ff. de grad. affin. & ita firmat Franc. Hercul. in tract. de cautio. de non offendendo. in c. 32. nu. 8.

Et ad præmissorum corroboracionem facit etiam altera vi uax ratio, si quidem tex. in c. in publico. de conuer. coniug. interpretatur legē diuinā. quod non licet viro dimittere uxore, vt intelligatur de matrimonio copula carnali consummato: quod non habet locum in sponsa: ex eo quia non prohibetur vxor nondum cognita ingredi religionem. c. verum. & c. ex publico. de conuer. coniug. & sic patet, quod copula ad perfectionem matrimonij requiritur.

Et notatur per Dec. in l. nuptias. nume. 6. ff. de regul. iuris quod coniugium vocatur, vbiunque mulier est tradita viro, ita quod ea vratur, ex iuribus per eum allegatis. Et Abba. in d. capitu. ex publico. infert ad quæstionem, quod si statutum disponat, quod maritus lucretur dotem muliere decedente sine liberis, an si decederet ante copulam lucraretur dotem?

Quinimo etiam si cognita sit sponsa per vim a sponso, nihilominus potest contra voluntatem sponsi religionem introire: vt firmat Angel. in l. 1. §. remonet. ff. de postul. cui innititur non vulgari Anchora Marfil. in l. 1. §. præterea. num. 15. ff. de quæst. & Hier. Cuchalon in ad dit. Decij in d. l. nuptias, & Cagnol. ibi. nu. 111.

Et ideo stante statuto faciente mentionem de affinibus, in eo nullatenus includuntur sponsi. teste Barto. in d. l. quod Seruius, vbi subdit se hoc habuisse in facti contingentia in quodam statuto Perusino.

Quia stante differentia inter matrimonium ratum, & inter matrimonium consummatum, & sic inter sponsalia, & matrimonium, verba in statutis proprie intelligenda forent: vt concedit Gloss. in versic. Non continebuntur, in l. librorum. §. quod autem. & ibi Bartol. ff. de legat. 3. & in l. Labeo. ff. de supell. leg.

Imo cautio ipsa de non offendendo dicitur odiosa, & ideo merito restringenda venit: vt explanat Franc. Herc. in d. tract. de cau. de non offendendo. in c. 19. nu. 9. Nam odia semper restringenda sunt: vt habetur in l. cum quidam. ff. de lib. & posth. in l. si in fin. C. de edic. Diui Adr. tol. in inst. de vsucap. in princ. & in regula. odia. de reg. iur. in 6.

Et dum euenit præsens casus in Ciuitate Ducali in facto, in anno 1577. quod frater carnalis sponsæ Curtij Falconij de villa Sanctæ Rufinæ comitatus eiusdem Ciuitatis offensus fuerit per Syluium Giraldum germanum fratrem Paridis Giraldi, inter quos, id est inter ipsos fratres ex vna, & ipsum Curtium ex altera parte præstita extiterat cautio de se inuicem non offendendo, tam pro se, quam pro eorum consanguineis, affinibus, & attinentibus actiue, & passiuè vsque in tertium gradum. secundum ius canonicum inclusiue computandum, fuerunt fideiussores ipsi bis condemnati ad solutionem pœnæ vnciarum 25. promissæ in ipsa cautione, tanquam si illa incurfa fuisset ex memorata offensione: & introducta eadem causa in Magna Curia Vicariæ per remedium appellacionis, ex eisdem actis ipsi fideiussores, in ea me patrocinate, in anno 1578. extiteret absoluti: cum cautio prædicta rupta nul-

latenus extiterat per offensionem factam in personam fratris sponsæ: qui appellatione affinium non fuit aliter comprehensus.

Vnde vt scias te extricare in præsentī negotio, illud signanter aduertendum est, quod matrimonium dupliciter probari posset, vno modo quidem probatur vere, vbiunque testes perhibent per verba de præsentī in faciem ecclesiæ fuisse contractum: quo nempe casu est ad fauorem matrimonij ferenda sententia. Altero vero modo verificatur matrimonium ipsum iuris coniectura: & tunc præsumptiue illud probatur, quando quatuor requisita copulatiue concurrerent, videlicet diutina in eadem domo cohabitatio. Tractatus recipiens ad inuicem. Specialis mentio tractatus, vt iudex qualis fuerit arbitretur. Et vltimo loco eos ita notos extitisse in vicinia, in qua commorabantur: secundum communem omnium in iure Scriben. opin. de qua expresse meminit Soc. conf. 39. vol. 1. Alex. conf. 150. in causa, & lite inter dominam Lucretiam. vol. 5. Dec. in c. in præsentia. nu. 75. & seq. de prob. & Io. Bapt. Ferret. confil. 346. pro asserto matrimonio. nu. 7. vol. 2.

Et ideo non ab re concludebat Inno. in c. attestaciones. de despon. impub. oscula, & simul cohabitationem non inducere aliter matrimonij præsumptionem, nisi sequatur cognitio, & copula carnalis: licet & male cōsuluerit contrarium Marti. Garrat. Laudens. conf. 30. contracta sunt sponsalia.

Quia de iure canonico ex cohabitatione masculi, & femina non præsumitur matrimonium, sed fornicatio. c. aliter. 30. q. 5. & Glo. in c. illud de præ. in ver. uxorem. & Abb. ibi in fi. & in c. ecclesia. de constit.

Itaq; aduerte in articulando o Aduocate ne erres. quia vidi nonnullos ex illis aduocatis, qui consueuere sedere ad Eurotam amississe, præcipitæque varias, diuersasque causas non absque leui aliena iactura. Vnde hæc omnia non didici quidem spatiando frequenter per Ciuitatem, sed potius assidue sedendo, & reuoluendo diu, noctuque libros. Nam qui sedendo assidue studet, continuo sessoru bracas teret, & soleas conseruat. Singulare itaque remedium est, *Hauer le brache rotte, & le scarpe sane.* Viuius opi. 808.

Sub statuto disponente coniunctos, & affines teneri ad compromittendum, non comprehenduntur nouerca, & priuignus: nec aliquo pacto habent beneficium istius statuti, vt alter alterum possit ad compromittendum compellere.

Et sic statutum hoc cessat inter priuignum, & nouercā mortuo patre, stante affinitate sopita: secundum Bal. in l. affinitatis. C. commu. de success. & Alex. conf. 207. circa fin. vol. 2. vbi asseuerat hanc esse communem opinionem omnium Doct. & Moder. apostillantes Alex. in ibi. Annib. Cauens. in pragmatica. 20. Odia, quæ inter coniunctos, & Marcum Anto. Blancum in tract. de compromissis. q. 3. nu. 20. fol. par. 67.

Nec non ipsum statutum minime haberet locum, vbiunque opponeretur aliqua exceptio litis ingressum impediens: tunc enim illa indubitanter impediret cōpromissum. ita Bal. Salyc. Fulgos. & Alex. in l. fratris. per tex. ibi. C. de transact. Bal. in l. si iudex. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & idem Alex. in l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de arbit. Roma. in reprob. colum. 18. ff. de arbit. & Marfil. in sing. 467. Viget statutum, post princ.

Similiterque præsens statutum limitatur, vt nullatenus comprehendat clericos ad compromittendum: secundum Docto. omnes communiter, & vniuersaliter in c. 1. de oper. noui nūcia. & in l. 1. C. de sum. trinit. & fid. cath. & Alex. conf. 210. consideratis his omnib. & conf. seq. vol. 2.

Imo hoc eatenus verum est, vt procedat etiam in clericis in minoribus ordinibus constitutis, vt nec statutū ipsum illos vilo pacto arctare queat ad compromittendum, vt voluit Bald. in c. cum venissent. de eo qui mit. in poss. Alex. in d. conf. 210. & seq. & Socin. conf. 71. & conf. 57. in causa filiorum. col. 7. vol. 3.

Itidem etiam statutum memoratum non sortiretur vtique locum contra eum, qui haberet sententiam, vel instrumentum, habens executionem paratam ex forma statuti: secundum Bart. & Angel. in l. post rem. ff. de transact. Barto. Bald. & las. in l. eleganter. ff. de condic. indeb. Paul. Castr. conf. 79. super primo dubio. Ang. in l. post rem. ff. de transact. Lanfranc. in tract. de arbitr. in 7. part. q. 45. in fin. Roma. in d. repet. rub. col. 17. ff. de arbitr. Francif. Aret. conf. 95. & conf. 129. Marfil. cum alijs coaceruatis per eum in d. singul. 467. col. 1. & Capi-cium decis. 48.

Et est textus in Regno apertissimus in dicta pragmatica, Odia, quæ inter coniunctos. disponens compromissum fieri non posse inter coniunctos ipsos in causis feudalibus, & in casibus etiam, in quibus vigerent, atque concurrerent instru-

mentia, sententia, & obligationes liquidæ: vbi Annibal Troysius Cauensis in suo commento numero 77. & sequent. amplè explicat, quæ dicant instrumenta, & sententia liquidæ.

Imò vbiunque statutum similiter præciperet, quòd ad instantiam rei conuenti fieret compromissum, minimè gentiū illud locum obtineret, quando actor agens fundaret intentionem suam in instrumento p̄missionis iurata, quia iunc ratione periurij compromissum fieri prohibetur: vt firmat Paul. Castren. consilio 13. visis, & consideratis omnibus. volumine 2. Soc. consilio 117. Lanfran. in tracta de arbitr. questio. 50. Marcum Antonium Bauer. in tractatu de virtute iuramenti. 24. casu. Ias. in dicta l. eleganter. colum. 2. ff. de condition. indeb. Marfil. in dicto singul. 467. in princip. Alexand. consil. 37. viso, & opportunè discusso processu. num. 29. vol. 2. vbi recensuit ita alias apud Parmam fuisse iudicatu. Viuius opinio. 809.

Sub statuto disponente coniunctos, & affines teneri ad compromittendum non comprehenditur nouerca & priuignus, nec in aliquo pacto habet beneficium istius statuti, vt alter alterum possit ad compromittendum compellere, secundum Bald. in l. affinitatis. C. communia de success. & Alexan. consil. 207. circa fin. vol. 7. vbi asseuerat hanc esse communem opin. omnium doct. & moder. appostillantes. Alexan. inibi. & in tract. de compromissis. Idem.

Stante statuto, quòd affines vicini cogantur ad compromissum, si ageretur coram iudice ordinario ex contractu iurato, vel instrumento iurato, & reus conuentus post oppositiones peteret compromissum virtute dicti statuti, non habet locum dictum statutum, nec alius potest cogi ad compromissum, quia petendo compromissum reus incideret in periurium, & non est verisimile, quòd statuentes de tali casu cogitauerint, ita dicit Iason in l. eleganter. ff. de condition. indebit.

Fallit in quatuor casibus, vt per Ias. in dicta l. numero 6. Don. à Fina.

Valet statutum, quòd de omnibus causis laicorum illius loci compromittatur, & tamen intelligitur de causis dubiis, & de quibus non est instrumentum vel sententia, & quæ non habent paratam executionem, secundum Barto. & Bald. in l. consil. C. si tamen de voluntate partium iterum coeperit cognosci, valet secunda sententia contra primam, secundum Bald. Salicet. & Dom. Alex. in l. si fratris. C. de transactio. Pau. de Castro. in l. post rem. circa fin. ff. eod. Bald. in l. prima. columna secunda. C. quando prouoc. non est necesse. Balb. decisio. 406.

Statutum disponens compromitti de questione, intelligitur de questione facti, vel facti, & iuris: non autem iuris tantum, cum ius sit certum. l. ornamentorum. ff. de aur. & arg. lega. secundum Bal. in l. cancella. in tertio notab. C. de fur. nisi qñ questio iuris esset dubia propter doct. varias opiniones, secundum Bal. in l. cum proponas. C. de rebus credit. Balb. decis. 271.

Statutum prohibens reductionem ad arbitrium boni viri, nisi dolus vel lata culpa arbitratoris interuenerit, intelligitur Ias. in l. quidam cum filium. num. 25. vt ipse multorum doct. consilia allegauit. de verbo. obliga. quæ non transcribo. ita nouissimè quoque scribit Soci. iunior. in consil. 48. num. 52. in 1. par. consil. inquit hanc sententiam communiter approbatam esse. Kirchouius.

Statutum prohibens reductionem laudi ad arbitrium boni viri non procedit data enormi læsione, ita consulendo scribunt Petr. de Ancha. in consilio 206. cuius sententiam collegium Paduanum per viam sententiæ. in seq. consil. 108. comprobauit. Panor. in consilio. 31. secundò principaliter. in secundò volumine consiliorum. Marian. Socin. iunior in consil. quadagesimo octauo. num. 51. vbi ipse multas auctoritates aliorum doctorum allegat. Propterea minores læsi speciali eorum priuilegio restitutionis in integrum, laudi rescissionem petere possunt. iuxta l. 1. & tot. titulo. C. si aduers. rem iudic. toto titulo. C. si aduers. transactio. nā ex cōpromisso secuto postea laudo oritur quedā transactio. iuxta ea quæ habentur in authent. si verò contigerit, & in corpore vnde sumitur. C. de iudi. Nec per statutum vel aliud simile dicitur hoc remedium sublatum. Bald. in l. si minor. §. minores. ff. de minoribus. & in consil. 208. in primo volumine. & in consil. 177. in 2. vol. consil. & hanc commun. opin. videri inquit Maria. Soc. iunior in dicto consil. 48. nu. 55. Kirchouius.

Appellatio, supplicatio, & recursus an & quando per statutum tolli possint: Et si disponatur, quòd non possit opponi de nullitate, quid de tali statuto sit sentiendum.

C A P V T XIIII.

Lementina, vt calumnijs. de re iudic. Et sic statutum prohibens appellari vel de nullitate dici (Adhibe Ant. Gabr. lib. 6. de stat. cōel. 3. amplissime, quo nihil melius ad rem ipsam) vbi sunt sententiæ conformes, non procedit, quando nullitas sententiarum esset euident per actorum inspectionem vel aliter, secundum Bald. & Salic. in l. 1. C. ne lic. ter. prouoc. Bald. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de de pact. Card. in cle. 1. de sequest. posses. circa. pe. & vlt. col. Ang. consil. 172. incip. in nomine Domini in facto proponitur. Alex. consil. 77. in 2. volum. in 5. col. in verb. & in super. Oldr. consil. 106. Cun. in l. 1. in prin. ff. de oper. noui nuncia. & in d. §. condemnatum. est tex. in cap. inter ceteras. extra de re iud. & ibi Felin. in c. per tuas. extra de senten. excomm. & glos. in verbo, post appellationem. in cap. ex conuestione. extra de resti. spol. Innoc. in c. cum in iure. extra de off. delegado. Alex. in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de operis noui nunc. dom. Prapof. in c. dilecto. col. 402. extra de appel. Non procedit etiā d. Clem. secundum Card. ibi quando executio sententiarū esset irretractabilis. Itē nec quando victor pilius esset cognosci de nullitate per victum opposita, secundum dom. Alex. consil. 218. incipiente, in causa & lite vertente coram reuerendo. col. vlt. ad quod vide Felyn. in c. inter monasterium. col. 16. extra de re iud. Item nec habet locum d. Clem. & tale statutum, quo ad præiudicium tertij, secundum Card. ibid. in 4. q. & Butrig. consil. 18. vt refert & sequitur dom. Prapof. in c. pastoralis. col. 6. extra de appel. item nec per tale statutum censetur remotū remedium restitutionis in integrum aduersus sententias, quæ si competat iure extraordinario, nisi id etiam in statuto specialiter exprimat secundum gl. & Bal. in l. postquam litiver sic. secundo opponitur. C. de pact. in l. 1. C. si de moment post. Cyn. & Fulg. in l. 1. C. quando Imperator inter pupillum. & viduam. Balb. decis. 471.

Statuta inferiorum prohibentia appellationem nullā profecto firmitatem habent: secundum Bar. in l. omnes populi. 3. quest. principali. ff. de iust. & iur. cuius doctrinam sequuti sunt omnes Legistæ vniuersaliter ibi, & Canonistæ in c. sicut Rom. de rescrip. vbi Ripa, nu. 19. intonat istam communem opinionem Doctorum vtriusque classis, cui innititur etiam Bal. consil. 86. vol. 3. & Rolan. à Valle consil. 29. Queritur an à sententia lata. nu. 5. cum alijs seq. vol. 1.

Sed isthæc communis claudicat primò, quòd licet statutū conditum à ciuitate appellationem prohibere, tollereque ne queat: tamen statutum condi vtique posset à ciuitate, quòd in causis summarie procedatur appellatione remota. ita Bal. in l. si. C. quorum appel. non reci. Alex. post Bart. in l. constit. Digestorum. §. omnem.

Secundo claudicat etiam communis memorata, vbiunque ciuitas haberet cognitionem primarum, secundarum, & tertiarum causarum: tunc enim statutum conditum à ciuitate primam, atque secundam appellationem habente, posset indubitanter prohibere appellationem: secundum Rapha. Cuman. consilio 136. colum. tertia. & Rolan. in dicto consilio 29. sub num. 5.

Tertio limitatur quoque eadem communis locum non obtinere in supremo Principe, qui solus posset prohibere appellationem, & committere mediante rescripto, vt procedatur in causis appellatione remota, & tunc appellari nequit modo aliquo. l. prima in fin. & ibi glo. & Bar. ff. a quib. appell. non lic. & c. pastoralis. vbi Dec. & alij. de appell.

Quartò coarctatur similiter præsens communis opi. quòd vbiunque essemus in casibus, in quibus esset prohibita appellatio a sententia: non tamen tunc foret modo aliquo prohibitus recursus ad superiorem per viam supplicationis, & querelæ: quia etsi non valet appellari, potest vtique querelari. l. 1. & auth. quæ supplicatio. C. de precib. Imper. offer. & est glo. in c. querelam. de procurat. communiter approbata ibi ab omnibus. & in clemen. constitutionem. §. in super. de elect. cui in herent etiam Corset. in singu. in verb. Querela. el. 2. & Rolan. à Val. consil. 38. de duobus queritur. nu. 7. cum alijs seq. vol. 2. qui ambo isti Doct. aiunt istam esse comunem sententiam, & obseruandam in consulendo, & iudicando, & sequitur Ioan. Ceph. consil. 163. D. Philip. Giordanus. nu. 6. vol. 2.

Et

Com. V. I. Opin. De Magistratu,

Et infer ex his vtiliter quidem Amod. Iustinus in tracta. Syndicatus. fol. 15. & 35. ad questionem officialis condemnati in syndicato, quod si certo sciret iniuste se condemnatum, posset vtiq; recurrere ad supplicationis remedium: nam nō. esset sibi aliter prohibita supplicatio, per d. auth. quæ supplicatio, & ita obseruatur in practica in terris ecclesiæ: vt meminit Grammat. cum aliis congestis per eum, decis. 35. num. 4. Sed in regno etiam per querelam, & appellationem interpositam non retardatur modo aliquo executio sententiæ prolatæ per syndicatores contra officiales: vt apertissime disponitur in pragmatica 38. Regiæ dignitati. ante fin.

Quinto restringitur quoque prælibata communis, quod Princeps statutum ipsum, ob quod prohibetur appellatio, confirmare possit: vt efficax extat testimonium Salycet. in l. fina. C. de senten. & interl. omn. iudic. Bald. in d. consi. 86. & Marfi. in sing. 71.

Sexto itidem interpretatur hæc eadem communis sententia, quod quemadmodum non valet statutum appellationē prohibens: ita pariformiter statutum disponens, quod exceptio nullitatis opponi nequeat contra statuta, minimè valeret, neque teneret. ita Bal. in l. 2. col. 2. C. de his quæ pœn. nom. Bar. Czpol. in rub. de ver. sig. in vltima par. princ. & Alex. in l. 1. §. & parui. ff. quod vi, aut clam.

Septimo interpretatur etiam vtiliter antedicta cōmunis, quod quamuis valeret statutum appellationem admitti prohibens: tamen nullitas proponi posset tunc, etiam quod statutum ipsum tolleretur appellatio, vel querelam: secundum Papiens. in sua pract. in forma execut. senten. diffin. nu. 8. & sequen.

Necnon nullitas ipsa proponi posset etiam, vbicunque appellatio sublata foret per clausulam appellatione remota: vt voluit Glo. in cap. conquestione. de restitu. spol. Bald. & Ang. in l. 1. C. qui pro sua iurisdic. Doct. omnes in cap. licet. de senten. excommu. in 6. & Bal. in addit. Spec. in titu. de appel. vers. Dicit statutum.

Et esto, q; valeret etiam statutum tollens facultatem opponendi nullitates aduersus sententiam: nihilominus tamen hoc statutum non procederet primò, vbicunque nullitas esset euident, & manifesta, eaq; scaturiret ex actis, & processu: tunc quippe non obstante huiusmodi statuto opponi liceret de nullitate. teste Ant. de Butr. in c. cum Bertoldus. de re iudic. col. penul. Ang. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. Ruin. consi. 74. clarissimè. nu. 2. & consi. 144. visis iis. nume. 5. vol. 4. & consi. 62. discussio laborioso. in fi. vol. 5. Dec. consil. 8. viso puncto. colum. fina. Paris. consi. 97. vt præsentis. numero 20. & 23. volum. 1. & consil. 98. asserta. numero 23. volum. 3. Boss. in sua prac. in titu. de proclam. quod sit bon. publ. nume. 15. & Corne. consil. 4. diu post consilium redditum. num. 8. & seq. volum. 2.

Et ratio est. Nam manifestum habet vim quasi sententiæ. ita Bart. Alexand. col. penul. & alij omnes in l. si constante. ff. soluto matrim.

Et consequenter nullitas euident ex actis nunquam exclusa censetur. Alex. consi. 200. viso, & discussio. in fi. vol. 2. & consi. 47. per spec. iis. nu. 9. vol. 5. Oldrar. consi. 106. quod litera. nu. 4. Cur. Sen. consi. 39. Dux Philippus. nu. 10. Barba. consi. 38. exordior. nu. 2. vol. 2. Riminal. consi. 180. visa facti. nu. 8. & Rui. in d. consi. 74. sub nu. 2.

Imò etiam manifestum ipsum, redeundo ad propositum nostrum, nec indiget probatione, nec expressione aliqua. l. 1. & ibi Bar. ff. de restitu. in integ. & l. 1. ff. de exercitoria. & Spec. in tit. de actore. ver. Quid si iste.

Vnde cum acta ipsa iudicii reddant notorium notorietate iuris. c. vestra. & c. si. de cohab. cle. & mul.

Et tanto magis, cum notorium esse, debeat constare iudici ex actis: secundum Bald. post Cyn. in l. ea quidem. colum. pen. C. de accusatio. & Alexand. consilio 98. volum. 4. Ideò non mirandum quippe est, si nullitas præallegata tanquam manifesta, & patens opponi queat, statuto prælibato non obstante.

Quia vbicunque appareret notoriè de nullitate, ipsemet iudex posset dubio procul retardare, & impedire executionem sententiæ: & tunc ex eodem officio prouideretur: ex quo ipsum officium subest: vt notatur in cap. ex literis. in fine. de restitu. spol. & in cap. alieni. 2. q. 7. & per Archid. in cap. si eo tempore. de rescrip. in 6. per Innoc. in cap. si fortè. de electio. & in cap. constitutus. de filiis presbyte. & per Papiens. in d. titu. seu forma execut. sent. diffin. sub num. 5. & per apostil. ibi post literam B.

Imò Cardin. in clem. 1. de sequest. poss. & fruct. in fin. idem arbitratur dicendum, si non esset adhuc notorium, sed fieri, &

induci posse notorium ipsius nullitatis propter probationes paratas, & sequitur etiam Oldrad. consi. 12. qua sio est prima. in fi. 1. num.

Et denique notorium ipsum resultans ex actis est tam maxima efficacia, vt illud nullatenus indigeat allegatione, seu propositione ita Spe. de iud. deleg. §. 7. ver. Item si est suffraganeus. & de cita. §. 1. ver. Sed quid si vitatus. Rota Rom. decis. 2. de appel. in nouis. & Fely. in c. cum ordinem. nu. 11. & seq. de rescrip. bi hoc interpretatur, atque limitat in duobus casibus non procedere.

Nam notorium prædictum resultans, vt supra ostensum est ex facto iuris, non est opus aliter, quod id à parte allegatur: quia aliunde elicitur. Abba. in cap. asserte. colum. 2. de præsumpt. & l. 1. & ibi Docto. C. qui, & aduer. quos. & est text. iteundum Innocen. in cap. Raynaldus. §. fina. de testamen. & facit ad hoc etiam text. in cap. venerabilis. §. quia vero constitit. de except. & ibi Bald. in positione casus, & Abb. vltimo notabili.

Secundo statutum hoc auferens occasionem proponendi nullitates claudicat etiam non fortiri locum, vbicunque processus esset nullus ex defectu iurisdictionis iudicis iudicantis: tunc enim nullitas proueniens ex defectu ipsius iurisdictionis nunquam sublata intelligitur: secundum Glo. vniuersaliter ab omnibus receptam. in clem. 1. de sequest. poss. & fruct. & Corn. consi. 203. in hac consultatione videtur prima facie dicendum. nu. 8. vol. 2. vbi mentionem facit expressè de ipsa communi.

Et sicut statutum auferens facultatem proponendi nullitatem non procedit, quando nullitas esset manifesta: ita etià statutum tollens exceptionem, non intelligeretur vtiq; tollere exceptionem notoriam: vt concedit Bal. in rub. C. de probat. post princ. Fely. in c. ex parte. el. 2. fallen. 5. de offic. deleg. & Abb. consi. 44. in præsentis questione duo sunt. volu. 1. per glo. in cap. ex conquestione. in vers. Post appellationem. de restitu. spoliat.

Cæterum aduerte ne decipiaris amantissime lector: quia dicentes de nullitate in Regno à sententijs, siue decretis diffinitiuis magnæ Curie Vicariæ, seu vim diffinitiuam habentibus, quæ ex natura causarum, vel ex forma ritus, aut regiarum pragmaticarum haberent executionem paratam, non obstante appellatione, si succubuerint, tunc si sententia, seu decretum fuerit à ducatis septuagintaquinque infra, procurator, seu principalis, qui ipsas nullitates proposuerit, soluere tenetur pœnam ducatorum sex. Si vero fuerit summa supra ducatos septuagintaquinque, proponens nullitates, seu nullitatem, soluere obnoxius est pro pœna ducatos duodecim, absque dilatione aliqua, & actarius, & scriba cause tenentur statim interposito decreto, per quod fuerit declaratum nullitates non subsistere, id denunciare magnifico Perceptorum prouentuum magnæ Curie Vicariæ, alias ipsi ex huiusmodi incuria de propria eorum pecunia in solidum debent ipsam pœnam soluere. Vnde si causa per procuratorem ageretur, isq; compareret coram eodem causa actuarius proponendo nullitates, seu nullitatem, & succumbendo postmodum, teneretur vtiq; ad solutionem pœnæ antedictæ, à cliente non repetenda, nisi haberet mandatum speciale à suo principali. Sed si causa per principalem ageretur, & ipse proponeret nullitatem, seu nullitates memoratas, teneretur quippe ad solutionem antesignatæ pœnæ. Dicentes vero de nullitate à decretis interlocutorijs si militer ad finem differendi, si decreta ipsa fuerint interposita per magnam Curiam facto verbo in banca, succumbentes tunc soluere tenerentur pœnam ducatorum trium: si vero per iudicem domi prouidentem, soluere debent carolennos quindecim, exigendos eadem forma supra seruata, vt sancitum extitit in anno 1574. die vltimo mensis Martij per regiam pragmaticam, exordientem, quotidie apud nos multi conqueruntur actores.

Octauo interpretatur similiter præmemorata commu. opi. quod licet valeret statutum prohibens, q; appellare non liceret: attamen tunc ipso statuto non obstante posset indubitè appellari à sententijs, qua quis pronunciaffet se iudicem in competentem: vt determinat Ang. consi. 195. in fi. cui innititur Dec. consi. 49. colum. 2. & consi. 360. col. 1. & Curt. Junior consi. 124. num. 13.

Nono coercetur quoque mentionata communis, q; vigore statuti disponentis, vt à sententia arbitri non possit appellari, nec supplicari, nec de nullitate opponi, nec aliquo modo excipi, non impediatur quis petere restitutionem in integrum: quoniam per statutum ipsum, nunquam videtur tolli singulare beneficium restitutionis in integrum: vt consuluit Bald. consi. 208. præmissis tribus. & consi. 236. statuto Ciuitatis.

tatis. volumin. 1. Roman. consil. 90. viso themate quaestionis materiae propositae. & Soc. Iun. cum alijs congestis per eum consil. 48. viso puncto superscripto. sub num. 55. vol. 1. ubi expressè deducit istam esse communem opinionem.

Nec utique dissimile videtur huic communi sententiae Bald. quod notat Alexand. in l. ab arbitro. nume. 11. qui falsida. cogan. quod licet per statutum prohibeatur appellari; vel iudicis officium implorari: tamen poterit peti tunc restitutio in integrum. & sequitur Alciat. in l. postquam liti. in fi. C. de pactis.

Decimo cohibetur etiam antesignata communis, quod statutum prohibens remedium appellandi, ac de nullitate opponendi, minimè impediatur iudex officium suum exercere, & minorem in integrum restituere. ita Barb. consil. 80. duo sunt. num. 8. vol. 3.

Imò secundum eum insi si statuto foret iudicis officium sublatum, minimè intelligeretur sublatum officium, quod iudex à seipso interponeret. & sequitur Dec. consil. 524. visis iis. colum. fin.

Vndecimo non extendit communis praemissa vires suas, ubique statutum tolleret omnia remedia: tunc enim illud non videretur tollere remedium extraordinarium, & sic officium iudicis: secundum Caccialup. consil. 28. illud asseram. numero 36.

Et hoc idem videtur concludere Barba. consil. 9. viso. nu. 5. & seq. vol. 1. ubi asserendo, quod statutum excludens omne remedium, intelligatur tantum excludere remedium ordinarium, non autem extraordinarium.

Nam quotiescunque remotum foret omne remedium, non censeretur modo aliquo exclusum officium iudicis: secundum Bar. in d. l. 1. §. & parui. ff. quod vi, aut clam. Alex. consil. 113. viso themate. nu. 12. vol. 5. & ibi apostil. Barba. in d. consil. 80. nu. 8. vol. 3. Bar. & Ang. in l. planè. ff. de peti. hare. Dec. in d. consil. 524. col. fi. & Ias. consil. 133. prima consideratione, nu. 1. vol. 1. & ista est concors, communisque opinio, ut planè constat ex allegatis auctoritatibus.

Duodecimo claudicat praecitata communis, ubique statutum prohiberet appellari, petiq; reductionem laudi ad boni viri arbitrium: tunc etenim stante enormi, enormissimaque laesione, posset absque dubio aliquo peti huiusmodi reductio: ut consiluit Soc. Iun. cum alijs aggregatis per eum, d. consil. 48. nu. 49. & 51. vol. 1.

Sed in regno ex dispositione Regiae pragmatice 12. Et si aliqua partium se grauata sentierit. tit. de reclamatione laudi, seu sententiae arbitrorum. Laudum latum ad fauorem aliquis per arbitros, seu compromissum fuerit necessarium, seu voluntarium, approbatum per iudicem loci, post reclamationem factam mandatur executioni, nec auditur modo aliquo appellans: nisi prius facta reali executione.

Caterum ipsa Regia pragmatica non vendicaret sibi locum, ubique per reductionem, reclamationemque laudi ad boni viri arbitrium, laudum hoc improbatum esset: tunc non obstante dicta Regia pragmat. seu statuto, pars laesa appellare posset ab illa sententia, ut voluit Alexand. consil. 106. viso themate anteposito. colum. 3. volum. 3. & Soc. Iun. consil. 15. duplex inspectio. sub num. 12. & sequen. & 22. volum. 1. Viuius opin. 816.

Appellatio non potest tolli per statutum? Ant. Nice. in cō cord. gl. concor. 6. in fi. communem dicit.

Intellige in statuto inferiorum. Io. de Ripa in c. 1. num. 45. de rescri. communem dicit. B. Villal. & Bonac.

Appellationem si tollat statutum, illud quidem valet, non tamen a tali statuto supplicationis, vel querelae recursus tollitur, cum sint diuersa remedia, ut dictum est in ver. appellare non licet. Appellatio enim arguit iniquitatem vel imperitiam iudicantis. l. 1. ff. de appel. supplicatio vero vel querela respicit proprii erroris veniam, vel aduersarij circumuentionem. l. praefecti etiam praetorio. ff. de minorib. Bald. in l. fi. §. fi. C. de temp. app. Hipp. de Mar. in sua praet. crim. §. opportune. num. 53. mihi vers. ultra praedicta. Et hanc Docto. communem opi. esse inquit Phil. Dec. in consil. 533. num. 2. Quam tamen latius explicat Rolà Valle in consil. 38. nu. 7. 8. 9. & 10. in 2. Tom. consil. Kirchowius.

Statutum remouens appellationem à sententia in dubio intelligitur remouere à diffinitiuā, non ab interlocutoria, secundum Panor. in c. pastoralis. extra de appel. & ibi Do. Praepos. cum appellatione sententiae in dubio, intelligatur de diffinitiuā, secundum gl. in l. 1. C. senten. rescin. non pos. in c. cum olim. de testib. faciunt tradita per Bal. in l. 1. C. ne lic. ter. pro. noc. Balb. decis. 481.

Statutum licet disponat quod non possit opponi de nul-

litate, tamen restringitur in 8. casib. ut per Phil. in c. dilecto de appel. col. 33. Don. à Fin.

Statuta prohibentia rerum immobilium alienationem in extraneos, forenses, vel non subditos, valent; & extenduntur etiam ad ipsarum rerum cessionem, institutionem, & ab intestato successionem: verum an comprehendant etiam Ecclesias, & ecclesiasticas personas, variè Doctores sentiunt. Censentur autem condita contra emptorem non minus, quam contra venditorem, correlationis ratione; qui pari poena puniuntur, nisi in certis casibus.

C A P V T. XIII.

Statutum ne bona extraneo vendantur, validum, & licitum est. Idque communiter tenetur à Doctorebus, ut apparet ex alleg. per Tiraq. lib. 1. retract. in praefat. num. 14. ubi citatur etiam Alber. in 2. parte statuti. quaestio. 2. ex praedictis. ubi dicit hoc communiter teneri. I. Fichard.

Statutum prohibens alienationem in forenses valet, & tenet, secundum Bar. in l. fi. C. de sacros. eccl. Bald. & Ang. in l. ea lege. C. de condi. ob causam. Bar. Ang. Imo. Alex. Ias. & ceteros omnes communiter in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. 1. Alex. consil. 53. vol. 3. & consil. 126. vol. 5. Io. And. Ancha. Dom. & Francum. in c. fi. de immu. eccl. lib. 6. Ruynum consil. 49. circa fin. volu. 3. & Tiraq. cum alijs copiose signatis per eum ita tractat de utroque retractu. in praefatione nu. 14. Deci. consil. 661. nu. 1. & Ripam. nu. 79. in d. §. diui. ubi meminit istam esse communem opin. & huiusmodi statutum prohibens vendere extraneo, aut forensi, non solum tenet, ut supra sed fauorabile est etiam tanquam principaliter conditum. ob publicam utilitatem, ut possidentes ipsi bona immobilia ad onera grauari possint, atque exactio illorum facilius sit, secundum Alex. consil. 116. vol. 6. Pau. Cast. consil. 342. Signorolum consil. 21. nu. 3. & 5. & Ripam. in respon. 2. nu. 11. & in d. §. diui. num. 79. 80. 102. F. Viuius lib. 2. opi. 268.

Statutum prohibens rem immobilem alienari in forenses, sub poena, valet. Doctor. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure communem dicit Alber. in 2. par. statuti. quaestio. 2. nu. 10. Barba. in rubr. de rebus. eccl. non alienan. Cur. sen. consil. 27. numero 8.

Fallit in 15. casib. ut per Ant. de Opizo. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. 1. nu. 35.

Fallit in 5. casib. ut per Crot. in d. §. diui. fallit ut per Ioann. Bap. à Villa. concl. 105. in litera S.

Tale tamen statutum non ligat clericos, communem dicit Barb. consil. 47. nu. 9. lib. 3. Fel. in c. ecclesiae sanctae Mariae. num. 89. de consil. Bar. in l. filiusfamilias. §. diui. de leg. 1. Alex. consil. 214. vol. 2. Io. And. & Gemi. in c. fi. de immu. eccl. lib. 6. Clar. d. §. fi. q. 82. statuto §. in princip. & vers. 1. Non tamen per hoc statutum videtur prohibita haereditis institutio, ut contra glo. in l. 1. in verb. loca sui. C. non lic. hab. lib. 11. communiter teneri ait Ludouicus de Interranne. in l. peto. §. fratre. ff. de leg. 2. quem refert Fabia. de empt. & vendi. in vlti. qō. quaestionis prin. nu. 27. Neque etiam hoc casu censetur prohibita locatio. ut communem dicit Plot. consil. 107. nu. 59. Et si testator rem immobilem alicui legauerit, tenetur haeres eam, non obstante hoc statuto, soluere, communem dicit Alex. in l. apud Iulianum. §. constat. nu. 14. de leg. 1. Ias. ibidem nume. 34. alienationem, non tamen prohibet praescriptionem. ut communem dicit Alex. consil. 1. num. 23. libro 4. quem refert Plot. in repet. l. si quando. num. 266. Item per hoc statutum non prohibetur quis cedere forensi actionem ad rem immobilem. quia computatur actio inter immobilia. communem dicit Clau. in l. Gallus. §. videndum. nu. 10. de lib. & posth. Item nota si quis contra hoc statutum alienet. non censetur translatus dominium in acquirentem. communem dicit Clau. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. obl. possessio tamen transfertur, ut ibidem Claud. Item nota, quod hoc statutum habet solummodo locum in alienatione voluntaria, non autem in necessaria, ut communem dicit Alb. in 2. par. stat. q. 206. Hae omnia Clar. d. statuti. §. per tot. Fichard.

Statutum prohibens alienationem in non subditum, non comprehendit clericum. hanc esse communem opinionem tradit

Com. V.l. Opin. De Magistratu,

tradit Ferd. Loaz. in d. §. diui. num. 82.

Fallit in 3. casibus, vt per Ferd. Loaz. in d. §. diui. nu. 82.

Fallit in 2. casibus, vt per Crot. in dicto §. diui. numero 88. Don. à Fina.

Statutum autem si prohiberet specialiter in ecclesias, vel ecclesiasticas personas alienari, valet. commu. est opin. & hoc statutum habet locum, etiam si quis institueret forensem, communis est opi. idem si locatio efficeretur forensi ad longum tempus, secus si ad modicum, commu. est opin. Clar. §. fi. q. 82. statutis. ver. quæro nunquid Non prohibetur autem forensis legatum consequi, commu. est opin. & statutum etiam prohibet præscriptionem fieri per forensem, vt est communis opin. Clar. ibi vers. sed quid. item quæro. Nec censetur facta dicta alienationis prohibitionem translatum dominium in emptorem, vt est communis opi. Clar. vers. sed quid si cedens autem actionem forensi ad rem immobilem, non incidit ex consensu in pœnam statuti, vt est communis opi. Clar. ibi ver. quæro etiam. Bonacoff.

Statutum autem Ferrar. prohibet fieri cessionem. & statutum ipsum non habet locum in necessaria alienatione, vt est communis opinio. Clar. ibi vers. sciendum est. Kirchouius.

Statutum imponens pœnam vendentibus rem immobilem forensibus non excusat aliquo pacto heredem damnatum à testatore in testamento vendere, quia ob præceptum testatoris de vendendo forensibus, non excusandus est ipse hæres à pœna præfati statuti. l. senatus. ff. de lega. 1. & tenent omnes Scrib. communiter in l. cetera. §. fi. ed. tit. vbi Doct. de ista communi audacter testantur. & Ias. in l. iuste possidet. nu. 18. & seq. ff. de acq. poss. Vinus.

Statutum prohibens alienationem in forenses cum pœna: prohibet quoque successione ab intestato, & legitimos hæredes excludit, secundum communem per Burf. consil. 37. nu. 13. lib. 1. Bonac.

Statuta contra venditorem etiam in pœnalibus censentur facta, ac condita contra emptorem ratione correlationis vbi est eadem ratio, secundum Bar. & Doc. in l. 1. C. de cupress. lib. 1. tex. est in l. fin. vbi Ias. & Scriben. omnes. C. de indict. vidu. tol. Euerardus in sua centuria. nu. 76. in loco à correlatiuis. Et ratio præfati statuti videtur ista: quia statutum puniens venditorem, censetur punire etiam emptorem, esto, q. in statuto de emptore nullum verbum factum fuisset, & econuerso statutum puniens emptorem bladorum, videtur punire etiam venditorem, esto, quod de venditore nulla mentio fuisset facta, quando esset eadem ratio: secundum Euerardum in præallegato tract. de centum mod. arg. vbi asserit hanc esse commun. opi. & Fabian. de Monte Sancti Saui. in tract. contractuum. in 2. q. princ. circa fi. & istam communem sequitur, & tenet Abb. & omnes Canonistæ in proemio decret. Bartol. Ioan. de Platea. ceterique Legistæ. in d. l. 1. C. de cupress. Bartol. Ang. Ias. & Doctor. in d. l. fin. C. de indic. vid. tollen. Curt. Sen. consil. 111. Statuto, & c. num. 7. Dec. in l. iust. bonis. nu. 7. C. de in ius voc. Dom. de S. Gemin. in c. eos. §. clericis. col. fi. de tempo. ordi. in 6.

Limitatur isthac opinio communis, quod ex dicto statuto deuetus bladorum non ligantur clerici pro fructibus bonorum ecclesiasticorum: secundum Ripam in tracta. de pest. in titu. de præfer. remed. contra pestem. in parte incipie. Deuenio nunc ad modum, & normam vbertatis conseruandæ. numero 122. & in capitu. Ecclesia Sanctæ Mariæ. de constitutu. quæst. 40.

Limitatur secundò loco, quod nec ligatur emptor, vel venditor, aut conductor forensis ex dispositione præfati statuti, vbi probabiliter ignorabant dispositionem istius statuti, puta quia non diu commorati fuissent in loco statuti, quo casu forensis præsumitur ignorare statuta loci, secundum Ripam in dicta parte. Deuenio. nume. 120. & sequen. & Gandinum. in titu. de rebus non portandis contra deuetum. versicu. Sed statutum est l. fina. ff. de decret. ab ordin. facien. & c. Viuius opin. 741.

Venditor vbi statuto punitur, & emptor eodem punietur, atque econuerso commune aiunt latè Euerard. Topic. loco à correlatiuis. nume. 76. Franc. Viuius lib. 1. opin. 284. E. Suarez.

Actionem ad soli res extero cedens, non in eam pœnam incidit, quæ illas illi alienanti indicuntur. commun. ait Claud. in l. Gallus. §. videndum. nume. 10. ff. de liberis, & posthum. Suarez.

Pœna ob alienationem in forensem non procedit, vbi alienatio est facta sub conditione. Si princeps consenserit, vt est commun. opin. de qua Plotus inter consil. crimin. consil. 108.

nume. 41. in primo tomo. Bonacoff.

Per statutum fieri potest prohibitio alienationis, scilicet quod non valeat alienatio rei immobilis in non subditum: secundum Bartol. in l. filiusfamil. §. diui. ff. de leg. 1. Barbatus in rubrica de rebus eccles. non alienand. numero 8. Cagnohum in l. fina. nume. 179. C. de pactis. Dec. consil. 661. num. 1. & ista est communis opin. vt deducunt Scriben. omnes in d. §. Diui. præsertimque Socin. Iun. nume. 161. & sequen. & alij Mod. & ponemus copiosè infra in opi. Statutum prohibens alienationem.

Quæ quidem communis limitatur non procedere in ecclesia. Nam statutum ipsum prohibens alienationem in forenses non includit ecclesias, monasteria, vel ecclesiasticas personas, licet iurisdictioni statuentis non subiaceant: his igitur facta alienatio valebit non obstante statuto ipso, vt voluit Bartol. in dicto §. Diui. cum quo transeunt omnes Doctores communiter, vt per Alexand. Iason. Crot. Socin. Iun. numero 166. contrariis sequen. & ceteros ibi. per Barba. in capit. quod clericis. nume. 15. cum aliis sequen. de foro competen. per Castr. in l. iubemus. nume. 3. C. de sacrosanct. eccles. & in l. vt inter diuinum. sub nume. 6. Iacobum Mandellum. consil. 8. nume. 9. Dec. in cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. num. 245. de constit. & Crot. colum. 23. & Ferd. Loazes. colum. 81. in dicto §. Diui. vbi ampliant etiam in clericis in minoribus constitutis ordinibus.

Est bene verum, quod vbiunque non tacite, sed expresse prohiberetur per statutum alienatio bonorum immobilium facienda in personam ecclesiasticam: tunc teneret, & valeret, nec conditum censetur contra libertatem ecclesiæ, secundum Bald. in capitu. clerici. de iudiciis. post Signorolum de Homodæis in consil. 18. vbi Barba. num. 71. cum alijs sequen. refutat, & bene istorum opinionem. & in dicto capitu. quod clericis. nume. 15. cum aliis sequen. post Anchar. relatum ibi per eum. Et sic indistinctè, seu prohiberetur alienationem fieri expresse in personam ecclesiasticam, seu tacite, & generaliter, procedit dicta communis opinio, quod dictum statutum non comprehendat ecclesias, ecclesiasticasque personas: vt voluit etiam Bartol. post Oldrad. in dicta l. inter diuinum. & Natta cum quadam modificatione, & vtili declaratione. consilio 280. de iure communi sub nume. 3. & sequen. volum. 2.

Limitatur secundò eadem communis opin. non habere locum in alienatione necessaria, sed voluntaria, & sic in datione in solutum facta à debitore per iudicem coacto in iudicio: secundum Albe. de Rosa. in 2. par. statut. in 2. quæst. versicu. Ex prædictis. vbi deducit istam esse communem opinionem, cui inhaeret Alexand. in casu simili. consil. 52. viso themate, & statutis duobus. nume. 4. volum. 1. & Capic. decis. 99. in causa Michaelis. num. 3. cum alijs sequen. Alias verò multas limitationes, & omnes quidem viles refert, ac ponit Barb. in rub. de reb. eccle. alienan. vel non. 1. quæst. & Crot. in d. §. Diui. Viuius opi. 755.

Valeat statutum, quod in non subditum non possit alienari res immobilis. hanc esse communem opinionem attestatur Ambros. de Oppiz. in l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de legat. 1. nume. 35. vers. circa princ.

Ampliat in 4 casib. per Emanuel. Soar. concl. 141.

Fallit in 8. casib. vt per Ferd. Loaz. in d. §. Diui. nu. 75.

Fallit in 6. casib. vt per Crot. ibi. nu. 75.

Fallit in 15. casibus, vt per Ambros. de Oppiz. in d. §. Diui. num. 35. Idem.

Statutum de prohibita alienatione in forensem, extenditur ad successionem ab intestato, maxime quado extant verba illa, quocunque titulo, & simil. secundum communem per Burf. consil. 36. post nu. 5. lib. 1. Bonac.

Statutum loquens in rem siue in personam, an extendatur ad forensem quo ad bona sita in territorio statuentium? & dic. q. non, secundum magis communem per Rolā. consil. 24. nu. 17. & 29. lib. 3. Vezinus.

Statutum non extenditur ad bona extra territorium existentia, secundum magis communem per Burfat. consilio 93. num. 21. lib. 1.

Statutum disponens circa ea, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, comprehendit forenses. Iaso. ibi nume. 86. communem dicit.

Statutum concedens executionem paratam contra debitorem scriptum in instrumento publico de contentis in eo, sine aliquo libello, nullaque exceptione in contrarium admissa; vel deponens, quod qui infra certum tempus non petierit creditum suum à debitore, amplius petere non possit, & sic præscriptionem inducat; quotiens & in quibus valeat, & teneat.

C A P V T XV.

Statutum disponens instrumentum publicum habere executionem paratam contra debitorem scriptum in ipso instrumento valet, & tenet: & tunc licet hæres re vera in instrumento descriptus non sit, nihilominus ex mente statuti ipse hæres comprehenderetur, & sic virtualiter, & mentaliter hæredis quoque persona comprehensa in statuto ipso intelligitur: secundum Ang. & Imo. in l. i. in prin. ff. de his, quæ in testa. delen. Bal. in l. i. C. quor. leg. per tex. ibi, Alex. consi. 18. nu. 16. vol. 5. Ang. Imo. Cast. & Alex. in l. postulante. ff. ad Trebel. Dec. sub num. 4. & Cagnol. num. 1. & seq. in l. hæredem. ff. de reg. iur. & ista est communis opinio. secundum plerosque ex citatis Doct.

Et aduerte, quod dicta statuta, quæ reperiuntur ferè in omnibus ciuitatibus Italiæ, disponentia instrumenta habere executionem paratam, intelliguntur, ac interpretantur, si essent liquida, alias non haberent executionem ipsam: vt per Barb. in c. significantibus. nume. 132. cum aliis seq. de libelli oblat. Alex. consi. 95. num. 1. vol. 4. & ita consuluit Bertran. cons. 33. vol. 3. ac ita firmat etiam cum aliis quamplurimis relatis per cum Marinus Freccia in tract. de presentatione instrumentorum secundum formam ritus. par. 7. in prin. num. 13. fol. 17. & D. Caraita etiam, vir quidem acutissimi ingenij. in ritu 166. nu. 7. & in ritu seq. nu. 4.

Necnon statutum hoc de instrumentis exequendis intelligi deberet etiam de veris, non autem de simulatis, & falsis. ita Bar. in l. 5. parui. col. 1. ff. quod vi, aut clam. Bal. in l. 5. in cõputatione. col. 1. C. de in. delib. & in auth. ex causa. col. 1. C. de lib. præd. Ang. in l. 2. §. testamentum. quemad. test. ape. & Alex. consi. 82. Viuius opi. 752.

Statutum executionem paratam personalem instrumenti guarentigati concedens, seu permittens creditori principali mentionato, ac in instrumento descripto, prodest quoque cessionario creditoris prædicti, vt ipse etiam possit vigore istius statuti petere executionem instrumenti contra debitorem obligatum, secundum Ioan. And. in addi. Spec. in titu. de cessione. actio. sub rub. Iac. But. Bald. Saly. Rom. & Dec. in fin. in l. 1. ff. si cert. petat. Ang. consi. 28. Cy. Bal. & Alex. num. 24. in l. si sic. ff. de leg. 1. Saly. in l. si à creditore. C. de actio. & oblig. Bened. de Blas. in tract. de instr. guarentigato. in 1. parte principali. q. 9. Pau. Cast. & Alex. nume. 9. in l. postulante. ff. ad Senatuf. cons. Trebel. vbi scribit istam esse magis communem opin. & Io. Bapt. Bouius etiam in tract. de stat. urb. præscrip. tit. contra omn. cred. glo. 19. num. 48. & ita consuluit Rom. consi. 142. & sic petere posset executionem dicti instrumenti cessionarius, sicut posset creditor principalis, siquidem transit ius in cessionarium cum privilegio suo instrumento coherente, secundum præmissam communem sententiam, & ob hoc certè in regno Neap. cessionarius instrumentum vndique liquidum posset præsentare, secundum formam ritus magnæ curiæ vicariæ, incip. item quod si debitores, aut debitrices. in titu. de instrumentis, & eorum præsentationibus, vt voluit glossator ibi, & Maranta sub dubijs, & irresolutis verbis. in tract. de iudicijs. in 6. par. princ. vers. proposui in principio huius septimæ partis. nu. 9. nihilominus practica contrarium obseruat in regno, teste Bolognetto. in d. l. 1. ff. si cer. pet. num. 59. per rationem ibi assignatam per eum, & expresse firmat, ac optime probat Afflict. in constitut. eos qui scienter. num. 14. rub. 55. lib. 3. & quod hoc fieri, & admitti nequeat, videtur colligi planè ex deductis, ac notatis per Bal. & Sal. in l. per diuersas. q. 10. C. manda. vbi tenet, quod vbiunque ex statuti vel instrumenti forma, ac dispositione capi, & excommunicari possit debitor ad instantiam creditoris nulla citatione interueniente, tunc equidem hoc fieri, ac peti non posse per cessionarium, sicut creditor poterat vigore instrumenti prædicti, nisi in primis, & ante omnia constet de cessione, & eius iuribus, & sic

necessariò apparere debet ante executionem faciendam, auditò & citato prius debitore, istum esse verum cessionarium, & sequitur Ang. in d. l. postulante. Rom. in d. consi. 142. in fin. Alex. consi. 95. & consi. 443. vol. 1. Barba. consi. 15. lib. 1. & ista est com. opi. vt constat ex citatis per Boer. decis. 10. vbi meminit ita fuisse notatum, ac decisum in sacro Burdegalenfi senatu, & sequitur Marfil. in l. si quis ne quæstio. nu. 8. ff. de quæst. & in sing. 26. vbi inquit hoc in actu practico pluries obtinuit se, ideo non mirandum est de assertionem facta per Bolog. in d. l. 1. sed contrarium obseruari vidisse testatur Cotta in memoriali. in ver. hæres censetur eadem persona cum defuncto. post medium. F. Viuius opi. 779.

Statutum disponens, quod instrumenta executioni madentur (quod quidem statutum reperitur in omnibus ferè Italiæ partibus) si aliquod instrumentum esset obscurum, & non liquidum, vt quia contineret promissionem refectionis damnorum, & interesse, hoc casu absque dubio potest peti executio, & satis est, quod in processu fiat liquidatio damnorum, & interesse, secundum Bar. in l. 1. ff. de eden. num. 8. per tex. in l. 2. C. de sent. quæ sine cert. quant. proferuntur. quem secuti fuere Bal. Fulg. Cast. & Ro. in d. l. 1. & hoc idem repetit ipsemet Bar. quæ sequitur ibi Alex. in l. 1. nu. 17. ff. de leg. 2. & Bar. refert & sequitur consulendo Rom. consi. 76. nu. 5. qui quidem Docto. vno ore omnes concludunt instrumenti nondum liquidati executionem peti posse, cuius tamen liquidatio in processu fieri posset. Idem sentit Cast. consi. 165. num. 2. vol. 2. vbi ait, quod saltem post petitam executionem debet conuentum in instrumento liquidari: & hanc opinionem communem esse attestatur Ias. in d. l. 1. nu. 3. 1. ff. de eden. licet ibi Ias. contrariū sentiat, & Rom. consi. 29. nu. 5. allegationes. conetur distinguendo resolvere istam materiam, tamen à prædicta communi fatuum esset recedere, & c. quam sequitur. declarat, ait esse communem, & in practica obseruari Couar. in trac. de variis resolutionib. iuris Pontificij, & Casarei. in 2. lib. cap. 1. vbi refert omnes contrarium alieuerantes.

Et nota hic, quod instrumentum non liquidum regulariter nullam meretur executionem, vt latè ponit Dec. consilio 107. nume. 2. post infinitos Doct. ab eo citatos. Viuius opin. 802.

Statutum quod dat executionem paratam contentis in instrumento publico, non extenditur ad ea quæ tacitè sunt cautà. communis est opinio in l. cum quid. ff. si certum petatur. vbi Cagnol. limitat in 3. casibus nume. 242. & sequentib. Don. à Fina.

Statutum disponens quod instrumentum publicum debeat sine libello mandari executioni, licet Bar. in l. 1. C. de summa tri. voluerit quod liget quoque clericos, tamen eius opi. ibidem impugnat Bald. & communiter damnatur per canonist. secundum D. Ant. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. quem sequitur ibi Io. de Ligna. refert ac comprobat Benedict. Cap. reg. 15. nu. 41.

Si statuto caueatur quod nulla exceptio, vel probatio admittatur contra instrumentum, intelligitur quando quis directò vellet probare contra tenorem instrumenti: sed non prohiberetur probare contra præsumptionem vel solemnitatem instrumenti, vt puta si dixerit eum qui fecit instrumentum, non esse notarium, & hæc bene possent probari. Ias. in l. iurisdictionum. §. quod fere. ff. de pactis. opponetur item exceptio de qua constat ex inspectione instrumenti: puta quia est factum sine causa, vel quod est factum in diem, vel sub conditione. Ias. in l. iurisdictionum. §. quod fere. ff. de pactis. num. 14. & insimul opponi poterit exceptio rei non traditæ. Dec. consi. 421. Item opponetur exceptio rei non traditæ, cum talis exceptio procedat ex ipso instrumento. Bartol. in l. eum qui. §. qui ita. de verbo. oblig. Dec. consi. 471. num. 2. Idem si instrumento caueatur, quod contra instrumentum guarentigiatum nihil opponi possit, & quod habeat executionem paratam, debet intelligi quando agitur contra debitorem principale actione personali, vel hypothecaria: secus si agatur contra tertium possessorem, contra quem statutum locum non habet. Bal. in l. 1. C. de lega. Per. de Anchar. in repet. capit. canonum statuta. de consti. Ias. in l. iurisdictionum. §. prætor. nu. 11. ff. de pact. Bellac.

Si statuto caueatur, quod contra instrum. nulla possit opponi exceptio. opponetur tamen ea quæ venit ex natura, & inspectione ipsius instrum. aut contractus. Bald. in l. ex prædijs. C. de euic. l. quæro. §. inter locatorē. ff. loc. Rom. consi. 42. nu. 3. Vez.

Statutum licet possit tollere quamlibet exceptionem, non tamen potest tollere, secundum communem sententiam, exceptionem defensionis & innocentie. Bald. in repe. l. edita. habita in studio Patauino, ann. 1380. nu. 115. C. de edē. Io. de Ana.

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

in conf. 59. in prin. ver. in quibus locis. Alex. de Imol. in conf. 113. nu. 8. & ibi Apostil. in add. in verb. innocētia. in lib. 5. cōf. Hipp. de Marf. sing. 59. inc. innocētib. iura fauent. & Phil. Dec. in l. vt vim. ver. vnde statutū. nu. 9. ff. de iust. & iu. Kirchouius. Si statutum tollit exceptiones, & defensiones, valet. Bart. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. Ludou. in l. vt vim. ff. de iustitia & iure.

Fallit vt per Marf. in praxi. crimin. in vltima questio. nu. 34. & seq. Don. a Fina.

Si statutum dicat contra instrumentum posse tñ opponi exceptionem solutionis, vel falsitatis, aut alia eodē expressā, & non aliam: poterit tñ opponi exceptio concernens inhabilitatem producentis instrum: puta quod est minor 25. annis, vel non est procurator: quia talis exceptio respicit personā, non instrum, secundum Bart. in l. 1. §. denique. ff. quod vi, aut clam. Saly. in l. ita pudor. C. de adulter. Bal. in addit. ad Spec. in tit. de procurat. in ver. aliud est opponere. item exceptio nullitatis instrumenti secundum Bart. vbi supra. Bald. in l. 1. C. de condi. indeb. Panor. in c. ex parte. el. 2. extra de offic. deleg. itē exceptio proueniens ex alio statuto eiusdem voluminis, secundum Bart. & Saly. vbi supra. Cyn. in d. l. ita pudor. Panor. in d. c. ex parte. & in c. item cum quis. extra de restit. spoliat. Alber. in 1. par. statutorum. decis. 65. & in l. ob 25. iuncta gl. C. de prae. m. item exceptio quod debitum, de quo in instrumento, non est liquidum, vel est conditionale, nec euenit conditio. item exceptio quā perimit ipso iure obligationem, vel actionem, vt monitionis, vel delegationis, & similium. secundum Saly. vbi supra. Bal. in l. 2. C. de execu. rei iudi. in l. si non fortem. §. 1. ff. de condi. indeb. Balb. decis. 173.

Stante statuto quod contra instrumentum factum manu publici notarij, non possit opponi aliqua exceptio: tamen si est instrumentum dotis, potest opponi q̄ matrimonium non est secutum. hanc opinionem cū 2. limitationibus ponit Ias. in litem quia. ff. de pact. nu. 8. Don. a Fina.

Statutum disponens vt non valeat instrum, in quo expressum non sit, ac appareat notarii nomen propriū, pronomen, & cognomen contrahentis, valet & tenet: & tunc si per expressionem solius nominis ipsius contrahētis satis certi esse possemus, & sic si nomen proprium non expressum, & positum in instrumento esset singulare, & de se notum, instrum vtiq; valeret non aliter, quā si expressum extitisset nomen, pronomen, & cognomen: secundum veram, & com. opi. quam latē sequitur, & simul tuetur Bal. Castr. Imo. Cuma. Aret. Alex. col. 2. & Dec. in hac consultissima. C. qui test. fac. poss. Anch. in reg. ea quā sunt, de reg. iur. in 6. Domi. & Imol. in c. 2. de prae. scri. Bal. & Saly. in l. si. C. de sent. quā ex breui. Abb. cōf. 93. in q. quā ad prae. sens vertitur. sub nu. 4. vol. 2. Dec. in c. 2. de testib. Fely. in c. cum dilecta. nu. 10. de rescrip. Alex. nu. 8. Ias. nu. 5. & Alciat. nu. 10. in l. 1. ff. de lib. & post. qui ostendunt istam esse communem sententiam. Viuius opin. 749.

Statutum disponens quod creditor qui infra 10. an. non petierit debitum, non valet. hanc esse com. opi. attestatur Crot. in d. l. omnes populi. nu. 45. de iusti. & iur.

Adde d. Ant. Gabriel li. 6. de stat. concl. 11. eumq; oīno vide.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 3. a Crot. in d. l. n. 46.

Fallit in 12. casib. quos no. Por. lib. 3. concl. 45.

Fallit in 5. casib. quos not. Crot. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. nu. 47. Don. a Fina.

Statutum disponens, q̄ qui non petierit creditum suum a debitore intra tale tempus, vtpotā intra decennium, amplius petere non possit, valet & tenet, secundum Bar. in l. sequitur. §. si viam. nu. 4. ff. de vsucap. & in l. cum notissimi. in princ. C. de prae. scrip. 30. vel 40. an. in l. ambitiosa. nu. 14. ff. de decretis ab ordin. facien. in l. legau. ff. de liberatio. leg. in l. cum mulier. ff. sol. matr. & in l. nemo potest. nu. 22. de leg. 1. vbi concludit in fortioribus terminis, q̄ intātum verum est de validitate prae. fati statuti, q̄ non pōt pacto renuntiari, vtpotē, quia est introductum in fauorem publicum, & in odiū negligentis, & istam Barto. sniam sequitur Ias. in princ. insti. de actio. nu. 100. In contrariam verō partem inclinavit ipsemet Barto. reuocando sententiā, iudiciūq; in melius, in repe. l. omnes populi. nu. 24. ff. de iusti. & iure, q̄ dictum statutum non valeat tanquam nutritium peccati, cui opinioni inhæret. Imo. in d. §. si viā. vbi concludit veriorē esse opinionē Bar. in d. l. omnes populi. & idem Imo. asserit eam esse comunē. conf. 16. nu. 1. & in cōfil. 46. nu. 2. Aff. in constlt. Neapolit. lib. 3. rubr. 31. nu. 4. Bert. cōfi. 84. nu. 5. vol. 2. Crot. in d. l. nemo potest. & ibi Ripa nu. 116. Alciat. in l. quinque pedum. C. finium reg. Th. Ferrar. post alios quamplures congestos ibi per eū in cautela 38. nu. 2. Fran. Balbus in tract. de prae. scrip. in 2. par. princ. q. 13. & seq. Gomes. in princ. insti. de actio. nu. 67. Gozad. cōfi. 56. nu. 13. Gabriel Sa-

rayn. in addit. Matthesil. sing. 23. & nouissimē Ant. Galleffus in tract. de formulis Cameralis obligat super formu. came. oblig. 3. q. nu. 11. licet dicat ibi prae. dictū statutum non seruari in vrbe Roma. & sic ex allegatis mihi sequendam fore constitui opinionem cōem, pro qua snia est tex. in c. si virgo. ver. si autē sciuerit. 34. q. 2. & in c. si. cum similib. de prae. scriptio. & dato q̄ prae. citatum statutum valeret, nihilominus deberet interpretari, qn̄ adesset bona fides in prae. scribente, quia existens in mala fide non prae. scribit. Et si dictum statutum permetteret expresse prae. scriptionem cū mala fide, vtiq; non valeret, sec. Ioan. Andr. Bar. Bal. Anch. Imo. & Anton. de Butr. in locis citatis a Fran. in c. possessor. de reg. iur. in 6. nu. 9. vbi refert Imo. dicentem hanc opinionem esse cōem. & sequitur etiam cum magna caterua Doct. relata per eum, & scribit esse magis cōem, & limitat Gabriel Saraynz in d. sing. Matthesil. 23. licet Bart. in d. §. si viam. aliud voluerit, & malē: secundum Imol. ibi relatum a Franco, & Alex. conf. 99. nu. 9. vol. 4. Et licet asserat Ferrar. in sua prae. Papienf. in for. responsionis rei conuen. in glo. in ver. prae. scriptionis. q̄ ipsa opinio Bar. obseruatur in practica, & Mar. Soc. conf. 203. similiter perhibeat comunem esse, nihilominus in decisuis noli aliter recedere a dicta prima sententia tanquam sacrosancta, ac magis tuta, magis cōi & vera. Interpretatur ac limitatur etiam antedicta communis in principio posita in duobus alijs casibus relatis per Gabrielem Saraynz in addit. Matthesil. in d. sing. 23. Viuius opi. 757.

Statutaria prae. scriptioni, & sic inducitur a statuto debitor renunciare non potest in merum odium creditoris negligentis petere debitum, per ea quā ponit Bart. & alij doct. maximeq; Iaso. & Crotus in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & alij, quos citat Paris. conf. 92. nu. 6. vol. 3. & istam opinionem Barto. attestatur esse comunem. Balb. in tract. de prae. scri. in 6. parte princ. q. 6. Paul. de Cast. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. & Parisi. in rubr. de prae. scri. nu. 32. post alios in dictis locis congestos per eos. In contrariam verō opinionem inclinavit Dy. Bald. Florian. Imo. Io. And. Ant. de But. & alij doct. citati a Ias. in d. l. nemo potest. nu. 83. & a Fel. in rub. de prae. scri. & a Parisi. in prae. citato conf. 92. nu. 43. vol. 3. vbi citat Fabia. & moder. attestantes hanc sententiam esse comunem. Sed tamen in tam diuersis iuris nostri interpretum sententijs, quid concludendum? ego casu eueniente, indubitanter tam in consulendo, quā in iudicando semper amplecterer primam opi. Bar. tanquam veriorē, comuniorē & frequentiorē. Hanc tamen opinio Bar. ita retenta procederet, quando quis renunciaret prae. scriptioni statutariae decursuræ. Prae. scriptioni verō iam decursæ vtiq; renunciare quilibet potest, vt per Bartolum & alios in d. l. nemo potest. & maxime per Crotum. nu. 113. in 6. fallentia, & ponit Roma. conf. 201. nu. 5. quia ad ius semel renuntiatum iura redire non patiuntur. l. quæritur. §. si venditor. ff. de edi. edict. ponit Paris. conf. 69. nu. 20. vol. 3. F. Viuius opin. 744.

Statutum introducens prae. scriptionem, non valet, vt tanquam iniquam non est seruandum. Crot. in l. omnes populi. 71. ff. de iust. & iure. l. nemo potest. de leg. dicit com. Et Alc. in rub. de prae. nu. 5. I. Fich.

Contrariam opinio. dicit comunē Rip. in l. nemo. de leg. 1. & Guid. Pap. dec. 31. & 319. & 409. d. l. prout refert cū multis pro vtraq; opin. alle. Io. Baptif. Bouius in trac. de statu. vrb. prae. scrip. nu. 11. & 12. quam & postea sub nu. 17. tanquam veriorē sequitur. Idem.

Statutum non potest facere, q̄ lapso aliquo tempore statim creditor cadat a iure suo. Soc. conf. 203. com. dicit. sed verior & comunior est contraria, quod possit facere. Ferd. de Suarez in tract. de matri. nu. 23. B. Villal.

Quod sentiendum sit de statutis circa testamenta constituentibus, quod coram quinque, vel quatuor, vel paucioribus testibus recepta valeant, & insinuari debeant: & an comprehendant forenses ibi testantes, eorumque bona vbicunque existentia, & pariter hæredes.

C A P. XVI.

Statutum, vel consuetudo disponens, quod testamentum possit fieri coram quinque, aut paucioribus testibus, tam circa leuia, quā circa grauia, valet & tenet, ac integerrimē seruatur: secundum Cyn. Barto. Bald. & omnes doct. in l. 1. C. de sum. Trinit. in l. cū eos populos. eod. tit. in l. 3. ff. de testa. & in l. si non speciali. C. eod.

cod. tit. Cifuentes in cōmentarijs super leges Tauri, in l. 3. nu. 20. & ista est communis opinio, teste Ias. in d. l. 1. nu. 33. cum 7. alijs sequen. Deci. in c. sicut. de probat. nu. 71. vbi nu. 69. & seq. retulit omnes ferè doctores in contrariam partem inclinantes, licet ipse demum resideat cum communi, & Boer. decisio. 288. nu. 6. & sequen.

Et sic manifestè apparet legem municipale, vel consuetudinem posse addere formam testandi, vltra solemnitatem traditam à iure ciuili. d. l. si non speciali, vbi per illum tex. ita cōmuniter not. docto. vt constat ex congestis per Alex. ibi, & per alia superius relata. Imò consuetudo Venetorum introducens seu disponens, qd testamentum fieri possit coram presbytero parochiali tantum, valida est. secun. Bald. in d. l. si non speciali.

Ampliatur primò dictum statutum, quòd comprehendat non solum ciues, verum etià forenses ibidem testantes: secundum Bar. in præallegata. l. 1. cum quo sentiunt omnes Doct. communiter, vt meminit ibi Ias. nu. 40.

Ampliatur secundo loco præfata cōclusio, qd testamentum secundum formam dicti statuti conditum, vbiq; potest effectum sortiri, etiam quo ad bona alibi existentia: vt volunt omnes Scriben. in d. l. 1. præsertimque Ias. ibi, nu. 44. vbi asserit hanc esse communem opinionem, quam sequuntur etiam Cyn. Bar. Bal. Faber, Saly. & Ias. in d. l. cunctos populos. & Cifuentes in d. l. 3. Tauri. nu. 21.

Interpretatur tertio loco dictum statutum, qd licet quinque testes sufficiunt in confectioe testamenti, dic qd sufficiant etiam iidem in reuocatione ipsius: secun. Dec. & alios ibi relatos per eum, in c. cognoscentes. in 2. lect. nu. 16. de consti.

Fallit primum præfata cōclusio habere locum dūtaxat in testamento, non autē in codicillis: quia statutum nostrum disponens in testamēto sufficere quinque testes: non ob hoc præsumitur qd in codicillis sufficiant tres testes secundum notabilem doctrinam Bar. in l. 2. circa fin. ff. de leg. 1. communiter ibi ab omnibus Scribentibus approbatā: vt referunt Modern. inibi, & Ripa in tract. de peste. in tit. de priuilegijs vltimarum voluntatum causa pestis. nu. 47.

Limitatur secundo dicta cōis. cōclusio, quādo aliquis fabditus vel vassallus conderet testamētum extra territorium statuentium, & in loco vbi seruatur ius commune: tunc enim valet testamentum factum secundum formam iuris communis. arg. l. si fundus. ff. de euct. cum alijs relatis per Corneum conf. 232. circa primum: col. 2. li. 4. & per Cifuentes in d. l. 3. Tauri, nu. 22. vtpote, quia seruanda est forma, quæ seruari consuevit in loco vbi fit testamentum.

Adeo qd Christianus testator existēs in territorio Saraceno- rum pōt condere testamētum seruata solēnitate iurisdictionum, quam seruāt hostes Christianæ fidei in suis testamētis: secun. Paul. de Cast. eleganter, & Ang. in l. 2. C. quemad. testa. aperiā. quos refert & sequit Ias. in d. l. cunctos populos. col. 8. licet Bar. contrariū asseueret in l. qui à latronibus. ff. de testa. & Barb. in rub. de testa. fol. 14. vbi poteris videre multa cōgesta per eum.

Et vide Ang. in auth. omnes peregrini. C. cōia de successio- nib. vbi per illum tex. tenet, peregrinos posse facere testamen- tum non seruata solemnitate iuris ciuilis: cuius piam opinio- nem impugnare nititur Barba. in d. rub. de testa. fol. 15. Ego ve- rò inhæreo dictæ Ang. sententiæ, ne verba d. auth. omnes pere- grini. non aliquid operentur. arg. l. si quando. ff. de leg. 1. & c. si Papa, de priuilegijs. lib. 6. & l. 1. ff. de milit. testa. Viuius.

Quæro, Si adsit statutum disponens, qd testamentum coram quatuor, vel paucioribus testibus possit fieri, nūquid tale sta- tutum valeat? Resp. qd sic. ita tenet Cy. Bar. Bal. & Fulgos in l. 1. C. de sum. Trin. & in l. si non speciali. C. de testam. Hanc opi- nionem dicit esse communem Ias. in d. l. 1. nu. 37. quem refert consulendo Hiero. Schurff. in conf. 92. cent. 2. & in conf. 75. conf. 58. cent. 3. Mich. Grass.

Testium numerus in testamēto si remittatur per statutum, & ad pauciores redigatur, puta ad quinque: talis remissio nō extenditur ad codicillos, ita vt illi tres sufficiant: communi- ter tenere post Bar. doctores in l. 2. §. si. ff. de leg. 1. asserit Bar. So- cin. conf. 85. nu. 6. vol. 4. Bellon.

Quæro, vtrū valeat statutū diminuens solēnitatē numeri septē testiū de iure cōi requisitā? Respō. diuersæ sunt opinio- nes, vt per Ias. in l. cunctos populos. lect. 1. nu. 31. cum seq. & lect. 2. nu. 81. & seq. C. de sum. Trin. sed magis com. est, qd valeat, vt dixi infra. c. 4. q. 36. quia solēnitas testium 7. est solum in- troducta de iure ciuili. l. hac consultissima. C. de testa. & certū est contra ea, quæ iure ciuili disposita sunt, statuta cōdi posse. §. sed naturalia. instit. de iure natur. sic Imperator statuit in te- stamento patris inter liberos duos testes, & à rusticis condito quoq; sufficere, Vnde sicut lege contraria Imperator hoc sta- tuit, ita et statuto vel consuetudine id fieri posse dubiū nō est.

Non obstat qd tale statutū inducat occasionem delinquen- di, falsitatis. sc. committendæ, quia non est præsumendum id fuisse de mente statuentium sed quod plurimum considerent de legalitate suorum ciuium: vnde cum cesset ratio, s. fraud, te- stamentum valet. Namq; licet Princeps ex iusta & rationabili causa possit ius naturale vel gentium distinguere: tamen si eo casu de quo agitur, cessat illa ratio finē causa, constitutio illa seruanda non est. Vnde quoque cum ius diuinum generaliter disponat in ora duorum aut trium consistere. omne verbum, licet leges ciuiles ampliore numerum requirant, falsitatis euitandæ gratia. si illa causa in rei veritate cesset, minore nu- merum statuto induci posse certum est. Vtrum autem tale sta- tutū extendatur ad forenses, in tit. de iurisdic. omni. iud. plena- riè dictum est. ibi vide. Mich. Grassus.

Et potest talis inhabilitas testium, si quidem appareat ex actis, vel alijs notoria sit, etiam post conclusionem causæ alle- gari, vel opponi, secundum eundem Ias. in 2. lect. l. admonedi. nu. 63. ff. de iureiur. Idem.

Quæro vtrum statutum quòd cauetur, vt testamentum corā tribus vel quatuor testibus factum, valeat: extendatur ad bo- na sita extra territorium? Respon. doct. in hac q. fuerunt va- rij, vt refert Spec. tit. de instru. edit. §. compendiosè. ver. quid si de consuetudine. Verior tamen & cōior opin. est, tale statutū extendi quoq; extra territorium, quòd ad hoc, vt in bonis etià extra territorium sitis ratum sit. Et qd ista sit communis opin. firmat Præstij. Papiens. in for. lib. quo pet. hæc. ex testa. Et eam tenet Bar. nu. 36. & 37. post Cyn. in d. l. cunctos populos. & ibi Ias. nu. 91. in 2. lect. dicit hanc esse communem opinio. Namq; communiter receptum est, statuta permittentia id, quod se- cundum iuris communis dispositionem, in genere quidem permittunt: sed ratione solēnitatis, de qua statuto dispo- nitur, prohibitum, extra territorium vigorem suum extende- re, non quidem vti actus secundum solēnitatem statuti extra territorium etiam a subdito celebratus valeat: sed ad hoc vt intra territorium et a non subdito celebratus vbiq; lo- corum valeat, non tantum in iis bonis, quæ habuit in loco vbi actus geritur: sed in omnibus vbiq; locorum sitis, vt fir- mant doctores. allegat. Mich. Grassus.

Communis est hæc snia, qd testamentum conditū in aliquo loco secundum consuetudinē & statuta illius loci habet vbiq; effectum etiam quo ad bona alibi existentia. Bart. in l. 1. C. de sum. Trin. & fide catho. & hanc esse cōm sententiam asserit ibi Ias. nu. 44. per l. in hac. & l. data. in fi. & ibi Bal. C. de donat. licet ipse Ias. in l. si arrogator. nu. 40. ff. de adopt. dicat opi. Pe- tri, quæ huic cōtrariatur, communiter teneri: sed tenet primā. actus enim quæ sortitur effectum in vno loco ex statuto illius loci, habet vbiq; effectum. ita Bald. ibi. Didac. à Couarru. de sponsalibus. 2. par. c. 7. nu. 8. Adde Port. lib. 5. regu. 29. vbi limi- tat. Viuius, & E. Suarez.

Statuto & consuetudine ciuitatis induci potest, vt testamē- tum coram duobus vel tribus testibus confectum valeat. l. si non speciali. & ibi Alex. C. de testa. & hanc opinionem cōm esse asserit Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, testamentum 1. nu. 54. Io. Durand. in arte testan. tit. 2. cautel. 6. Cyn. Bar. Bal. Saly. & Fulg. l. 1. C. de sum. Trin. & fide cath. & Ias. ibi. post il- los in sua repet. nu. 80. vers. contrariam opinionem. vbi ipse hanc sententiam communem appellat. Similiter hanc veram & magis communem esse testatur Hiero. Schurff. in conf. 97. in 1. centur. conf. & si in testamentis hoc recipi possit. vt duo testes sufficiant, idem erit censendum & in codicillis, & in do- nationibus causa mortis. Bal. in l. fin. C. de codicil. & Bened. in eo loco. nu. 46. Villal. & Io. Fich. & Kircho.

Statutum vel consuetudo alicuius loci, qd quis testari pos- sit coram duobus testibus, porrigitur etiam ad forenses ibi te- stantes, etiam quo ad bona alibi sita, est magis com. opin. sec. Ias. in l. 1. vers. secundum dubium. C. de sacros. eccle. Idem.

Statutum vel consuetudo, quòd valeat testamentum con- ditum coram duobus testibus, notario & parochiano, est validum.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in l. cunctos populos. num. 33. & factum secundum istam solēnitatem vbiq; valeat.

Fallit vt per Port. lib. 5. reg. 26.

Ampliatur & limitatur principalis regula per Viu. in suis concl. in ver. statutum, vel consuetudo. Do. à Fina.

Statutum disponens quòd testamenta insinuentur, aliàs non habeant firmitatem aliquam, tunc si testator prohiberet in suo testamento illud insinuari debere, profectò ex defectu huiusmodi insinuationis testamentum ipsum non valeret qd testator prohibere nequit insinuationem à lege municipali requisitam, secund. Bar. nu. 8. & omnes in l. nemo potest. ff. de leg. 1. cuius opinionem communem esse scribunt ibi Iason in

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

secunda lectura. nu. 41. Io. Annib. nu. 272. & Rip. nu. 47. & 57. F. Viuius lib. 2. opi. 275.

Statutū disponens circa testamenta, cōprehendit forensem ibi testantem, & trahitur testamentum ad bona vbiq; existentia, & hæres vbiq; succedit. Ias. in l. cunctos populos. nu. 91. de summa Trinit. com. dicit. Villal.

Cōtrarium imò q; vel statutum loquatur cum reb. vel personis, testamentum non habet locum, nisi in bonis sitis in loco statuentium, tenet Soc. conf. 293. vol. 3. & conf. 288. eo. vbi dicit com. Et magis cōem dic. Alex. conf. 19. vol. 6. & conf. 11. lib. 1. nu. 1. cui applaudit com. opi. de qua per Corn. conf. 162. vol. 3. & in conf. 15. vol. 2. dicentem, q; statutum excludens feminas propter masculos, non extenditur ad bona existentia in alieno territorio. Et cum Soc. referens omnes has communes opi. transit Gozad. conf. 49. nu. 8. & 9. & 11. non referens Ias. reprobantem opi. Bar. in d. l. cunctos populos. Sed opinio quam com. dicit Ias. ego teneo. Scimus enim quod testamentum per forensem factum secundum solemnitate loci, vbi testamentum conficitur, vbiq; valere, etiam in locis, vbi alia vel diuersa solemnitates & formæ requiruntur. l. 1. C. de emā. lib. cum concor. & Bar. in d. repel. cunctos populos. in 3. q. vbi tenet Cy. Saly. & Fulgo. & alij, quos refert Alb. Brun. in tracta. de feu. & solēm. vers. quas res vel quos casus. sed si vbiq; valet, quo ad effectum bonorum, ideo cogita. B. Villal.

Statuta omnia prohibentia extractionem frumentorum, animalium, & similium, de territorio, vel ciuitate, transgressoresq; punientia, vbi & quando locum habeant, & quos comprehendant: neq; restrictionem patiuntur, imo potius ampliantur. Valent etiam ordines & crida pœnales, quæ sūt contra ementes blada causa reuendendi, & intelliguntur etiam factæ contra venditores.

C A P. XVII.

Magistratus & alij iudices. & potestates temporales cuiuscunq; ciuitatis, licet habeant iurisdictionem temporalem, possunt tamen pro suo tempore prohibere, ne frumentum, vel aliud extrahatur, de loco illo cui præsumt: vt est doctrina Bar. communiter recepta in l. omnes populi. vers. 4. quæro nunquid iudices. ibi, aut vult facere ipse solus. ff. de iust. & iure. Soc. iun. conf. 76. nu. 36. vol. 4. communem dicit. E. Muscul.

Statutum, quod prohibet extrahi blada extra territorium, valet etiam quod ad amissionē bonorum, vt est com. opi. Clar. q. 82. stat. 7. in prin. Quod statutum etiam ligat forenses. com. est opi. ibi. vers. quæro nunquid. Sed non comprehendit clericos, nisi mercarentur. Bal. in c. ex literis. nu. 5. de vita & honest. cleri. item non comprehendit portantem per transitum. com. est opin. Clar. ibi ver. item quæro. nec qui pro vsu suo exportant. com. est opi. Clar. ibi vers. vlt. licet postea non vtantur, sed vendant, vt est com. opi. Clar. ibi ver. sed pone. & statutum comprehendit etiam portantem farinam, com. est opin. Clar. vers. præterea. Guid. Pap. d. conf. 373. Boer. deci. 177. non autem comprehendit inuentum portare blada testibus conuictum, licet personaliter non comprehensum. comm. est opi. Clar. ibi. ver. sed hic quæro. Nec comprehendit illum, qui est in itinere repertus, sed ad locum prohibitum nondum peruenerat, com. est opi. Cla. ibi. vers. pone. quod procedit nisi constet de mente ipsius, quod per se non stabat, quin exportaret, sed quia fuit inuentus, fuit prohibitus. Clar. d. q. 82. statu. 7. vers. pone. D. Hiero. à Monte in suis varijs qq. q. 15. nu. 36. vbi etiam ponit, quando actus punitur non consummatus, & si quis portat merces illicitas cum licitis, illicitæ confiscantur, non licita, vt est com. opi. Cla. ibi. Kircho.

Statutum puniens eum, qui portauerit extra territorium, habet locum in reperto in via quando confitetur, quod volebat portare extra territorium. Curt. iun. in conf. 237. num. 40. vide Riminald. nouissimum in conf. 8. vbi de inuento plura. Bonacoss.

Statutum prohibens, quod non possit extrahi frumentum extra ciuitatem, ampliatur habere locum etiam in extrahentibus farinam & c. vide supra lib. 1. tit. de legib. nu. 22. & 269.

Statuta enim talia non recipiunt restrictionem. hanc regulam facit Io. Bolog. & eam limitat in 3. casib. in d. l. omnes populi. nu. 180. ver. regula est. & nu. 183. ponit vnam limitationē, & postea subiimit in 4. casib. Don. à Fina.

Statutum recipit interpretationem restrictiuam ratione præminentia, vel alterius qualitatis personæ.

Fallit in 3. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. omnes populi. nu. 194. Do. à Fina.

Statutum prohibens exportari frumentum, carnes, & similia, ligat etiam forenses. communem dicit Alb. in 2. par. statut. q. 1. nu. 13. Non tamen ligat portantem per transitum. communem dicit Ias. in l. cætera. §. sed & si quis. nu. 21. ff. de leg. 1. Alber. in dicto loco. q. 3. Neq; etiam comprehendit exportantem ad vsu proprium. communem dicit Alciat. in l. censoria. in ver. victus. ff. de verbo. obliga. Ias. & Alex. in d. §. sed & si quis. num. 6. & 7. Imò etiam si talis postea mutet propositum, & vendat, tamen non incidet in pœnam statuti. communem dicit Alb. in 2. part. statut. quæst. 206. Hoc verò statutum locum etiam habet in exportante farinam, vt communem dicit Ripa de peste. in rub. de remed. ad confer. vber. nom. 75. & ita tenuit Barto. in l. quæsitum. §. illud. num. 1. ff. de lega. 3. & licet Alber. in secunda parte statut. quæst. 5. contrariam communem dicat, tamen Clar. dicit se semper vidisse seruari opinionem Bartoli. & nota quod statutum hoc non solum operatur in deprehenso exportante, sed etiam in conuicto per testes. vt communem dicit Rip. in loco allegato. num. 104. vt illum refert Viuius in lib. communium opinio. vers. statutum prohibens. Clar. autem dicit Ripam quidem ita tenere, sed fateari, esse contra communem, vt etiam ipsi Claro videtur. item nota quod is qui cōtra statutū hoc aliquid exportat, non solum amittitur merces illas prohibitas, sed etiam non prohibitas, quas cum prohibitis habuit, siue sint ipsius portantis, siue alterius, qui tamen fuerit de ea sciens & consentiens. ita commu. dicit Boer. deci. 178. nu. 25. alij vero dicunt quod solum illicitæ perduntur. vt communiter seruari attestatur Alber. in loco allegato. q. 5. nu. 5. quæ opinio Clar. quoque tanquam mitior placet, maxime vbi verba legis vel statuti non expresse aliud disponent. Hæc Clar. d. §. fin. q. 82. stat. 7. per tot. Fichard.

Statutum seu edictum prohibens extrahere de Territorio animalia, vel quid aliud, sub certa pœna, non comprehendit vendentem in Territorio rem prohibitam extrahi, & si venditio sit facta in ciuitate, & traditio facta in territorio, vel prope mœnia, ex pacto conuento inter partes, non punitur vendens, vel emens, etiam qui sint in portu cum re prohibita extrahi, etiam quod habeat animum extrahendi, etiam quod sit forensis emptor, quia potuisset pœnitere. Nam duo interni re copulatiue debent, vt pœna habeat locum, vt scilicet quis sit in itinere, & voluntatem extrahendi habeat. & posset, etiam ante extractionem, extrahendi facultatem impetrare. Sed si appareret ex confessione, probationib. & coniecturis eum, qui accusaretur, fuisse extracturum, vel exiturum, esset secus. ita D. Hier. Gabr. in conf. 18. per totum. allegat. l. Caesar. de public. & vbi est casus legis, ibi nulla est dubitatio. l. ancilla. C. de fur. cum similibus. Bonac.

Statutum prohibens, quod non possit extrahi frumentum extra ciuitatem: amplia ac intellige habere locum etiam in extrahentibus farinam: secundum Bar. in l. quæsitum. §. illud. ff. de lega. 3. & in l. Caesar. la. 2. nu. 16. ff. de publi. & vectig. Ias. in l. non dubium. nu. 40. & 45. C. de legib. Bonifa. in tract. maleficiorum. in rubr. quid sit accusatio. col. 16. vers. quidam. Maranta in tract. de iudicijs. in princ. num. 20. & Ripa, in tract. de peste. in titu. de remedijs ad confer. vbertatem. nu. 75. vbi attestatur hanc esse communem opinionem & Gandinus in tracta. malefi. in rubr. de rebus non portandis contra deuetum. nume. 4.

Amplia secundo statutum disponens, q; non possit exportari vinum extra territorium sub pœna, q; minime possit vigore istius statuti extrahi vnum buchale vini: vt voluit eleganter Bald. in l. Barbarium. C. quæ res expor. non poss. Afflic. cōstitit magistrōs syndicarios. nu. 6. nota. Barba. conf. 57. vol. 1. in l. 4. §. Cato. ff. de verb. oblig.

In contrariam verò partem, & malè inclinauit Iason in l. 2. nu. 26. ff. de iurisd. omn. iud. & Tiraq. in tract. de iudic. in rebus exig. ferendo. in limit. 32. fol. par. 53.

Et sic statutū hoc prohibens extrahi vinum, comprehendit etiam vnam merredam, seu amphoram, vt supra, causa gustus, & huic opinioni videntur accedere Docto. omnes & præsertim Ias. reuocando sententiam in melius in l. nan dubium. col. 11. C. de legib. & incertus author in tract. de crim. l. asæ maiestatis. q. 8. nu. 3.

Quæ quidē opinio Bal. & sequacium ita retenta, & amplexa comprobatur primo. Nā statutum puniens amouentē pecuniam communis, obtinet etiam locum in amouente vnum tantum denarium: secundum Ang. in l. si quis dederit. §. Pra-

tor. in fi. commen. ff. de acquir. hered.

Secundò similiter comprobatur, siquidem modica, seu minima contrauentio maximè præiudicat, vbi adest iuramentum vt per Fulgos. conf. 213. & factio. & Cuma. conf. 179. facta fuit. & Parpalia in repet. l. si quis maior. col. pe. q. 11. C. de transact.

Tertiò fulcitur et per id quod dicitur, qd licet quis trahi non possit vltra dietam. c. statutum. §. cum autem de reser. in 6. & ritu Regni 14. ite qd Curia, & altera ipsarum. vbi prohibet expressè audientiam testium infra vnam dietam committi posse, & ibi D. Caraita nu. 1. vt procedat, habeatq; locum et si modicum vltra trahatur: secundum glo. in verbo, Remotus.

Et aduerte ne ignorentur termini presentis speculationis, qd dicta duplex est, videlicet vulgaris, & legalis: vulgaris etenim hñ, intelligiturq; secundum consuetudinem regionis. legalis vero dicta continet viginti miliaria: & sic illa intelligitur de viginti miliaribus. l. 1. & ibi doct. oēs. ff. si quis caut. gl. in c. nonnulli. de reser. in ver. vltra duas dietas. & ibi alij Doc. Bar. Cyp. in l. in itinere. q. 8. ff. de verb. sign. & D. Caraita in d. ritu 14. sub nu. 1. vbi planè deducit istam esse com. opi. Sed aliquando dicta ipsa accipitur pro itinere vnius diei: vt explicat Dec. in notabili q. in c. cum olim. nu. 6. cum alijs seq. de excep.

Amplia tertio loco statutum puniens inuentum exportare frumentum extra territorium, vel ciuitatē, interpretari ac extendi, vt puniat non solum personaliter apprehensum, sed etiā testibus conuictum: secundum aliquos Doct. in l. 1. ff. de acq. poss. & præsertim Ias. ibi. nu. 88.

Et qd hoc casu locus sit pœnæ apparet: quia ius cõe punit habentem seu ferentem arma, extrahentemq; victualia, & secundum ius cõe statutum hoc interpretandum est: cū ius ipsum cõe insequatur. l. 2. C. de noxal. act. vbi Scriben. Paris. cōfi. 98. nu. 43. vol. 1. Gomez. in §. personam. nu. 25. instit. de act. Crauet. conf. 236. nu. 9. & Soc. iun. conf. 29. nu. 8. vol. 1. & istam ait esse veram opinionem Francis. Ripa. in tra. de peste. in tit. de remedijs ad confer. vber. nu. 104. vbi eam sequitur, cōmendat, celebrat, ac ab omnibus ferè contrarijs tuetur. Est bene verum, quòd Illustris D. Iulius Clarus in præct. crimi. libr. 5. §. fin. quæst. 82. statuto. 7. num. 43. & seq. citando hunc locum, & animo consilium meum improbandi affirmat communē sententiam apparere in contrarium, prout de ea ad saturitatem mentionem fecimus supra fusissimè in Opinio. Statutum disponens qd inuentus de nocte. quem locum suppressere voluit ipse Clarus, forsan credens afferre rem nouam.

Imò vbi supra idem Ripa ampliat hoc dictum etiam procedere si statutum puniret apprehensum frumentum exportare: quia hoc casu comprehenderet etiam testibus conuictum: vt per glo. in l. 1. vbi fena. vel clariss. & ista gloss. ab omnibus Scriben. communiter approbatur: vt refert Franc. Ripa vbi supra nu. 105. quia in casu statuti huius paria sunt apprehendere, vel conuincere.

Amplia quarto, quòd statutum inhibens sub pœna extrahi frumentum super equo, asino, vel curru extra territorium, habere locum etiam: secundum Saly. in l. si serui. nu. 24. & seq. C. de noxa. si portet dictum frumentum super humeris proprijs, vel collo bouum. & rationem ibi assignat: quia statutum considerauit factum exportationis, non autem modum exportandi: & expressio facta de equo, asino, & curru fuerit facta causa exempli.

Limita primo loco præfatum statutum puniens extrahentem frumentum extra territorium non comprehendere illum, qui ante conditum, & factum statutum incipit exportare, sed antequam exiret firmavit se: & tunc statutum factum, seu publicatum fuit, & illud sciuit, & prout incooperat, frumentum extraxit. Et ratio est, quare extrahens hoc casu non puniatur aliqua pœna: quia initium spectatur in isto casu, non aut illud qd postea superuenit: vt voluit Io. And. Anch. Ant. Bal. & ceteri omnes, in c. cognoscentes, de consti. & istorum doctrinā dicit esse communem Berous ibi num. 2. & seq. licet de ea non nihil dubitet, nonnulla in contrarium adducendo: tamen esset ponere os in cœlum si vellem recedere ab ipsa communi sententia, quæ re ipsa reperitur adeò vera, vt eius ratio, seu veritas tanquā fundata in l. Cesar. ff. de public. tergiuersari non possit modo aliquo: prout eandem opinionem sequitur etiam Alex. conf. 7. viso themate, & statuto supra scriptis. nu. 2. lib. 3. vbi ponit post Imo. in d. c. cognoscentes. intellectum communem dictæ l. Cesar.

Limita secundo dictum statutum prohibens, & puniens extrahi frumentum extra territorium, non habere locum in extrahente sui vsus causa: secundum Bald. in l. cum proponas. C. de naut. foen. Imo. in l. cetera. §. si. ff. de leg. 1. Marfil. in sing. 86. statutum fit à principe. & Ias. in d. l. cetera. §. sed si quis ad opus. ff. de leg. 1. nu. 7. vbi hanc esse communem opi. affirmat.

Sed casu eueniente, vt facili te possis extricare à presenti labyrintho, seu discrimine, aduerte, qd probatur res ferri causa sui vsus, & pro necessitate mediante iuramento, ferētis res ipsas: & sic tunc staretur eius iuramento, si hoc quippe verissimile foret, aliàs vero non: secundum Bal. in l. 3. C. de naut. feno.

Et facit glo. in cle. si. de censib. dum concludit, iuramento probari clericum ferre res causa sui vsus, suæque familiæ, nisi rerum, & personarum qualitas aliud suaderet: secundum Cardin. ibi in 4. quæst.

Et quemadmodum ferēs res pro vsu suo, eiusq; familiæ extra territorium, pœnam statuti euitare solet: ita etiam portans res ipsas pro vsu proprio, & familiæ, de iure ciuili minimè tenetur ad soluendum vectigal, pedagium, seu datium. l. vniuersi. C. de vectigalibus, & commis.

Imò etiam de iure canonico solui non debet modo aliquo pedagium, nec vectigal, nec datium ipsum pro rebus quæ portantur seu vehuntur sui vsus gratia. Et si fortè consuetudo in contrarium extaret, minimè valeret: quia irrationabilis nempe foret. ita Host. in summa. tit. de censib. §. ex quibus causis. vers. quid si quis faceret portari.

Limita tertio dictum statutum prohibens annonam extra territorium deferri non obligare, nec ligare ecclesias, quin possint extrahere annonam, quam colligunt ex prædijs suis: secundum Ripam in tra. de peste. in tit. superius citato. nu. 122. per c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const.

Et hoc ampliatur procedere non solum in ecclesia, verum etiam in clericis: vt voluit idem Ripa in memorato tra. de peste. post Bal. conf. 198. vol. 2. & ista omnia sequitur, & refert Gramma. decis. 100. nu. 15.

Limita quarto istud statutum inhibēs sub pœna extrahi frumentum, vt ininterpretetur, ac intelligatur de distrahente originalliter de suo territorio: secus si aliunde portaretur per transitum illius territorij: vt voluit Alex. conf. 86. visa inquisitione. num. 2. & seq. vol. 4. Bar. Ang. & Io. de Imo. in l. si quis post hanc. C. de ædificijs priuatis. cum qua sentiunt omnes Doct. cōiter ibi, & in l. cetera. §. sed si quis ad opus. ff. de leg. 1. præsertimq; Ias. ibi nu. 2. vbi assignat rationem istius conclusionis, & testatur de communi: prout ita meminit de eadem communi etiam Bar. Ghitijs conf. 160. Quamuis in causa magistri Augustini. sub nu. 14. & seq. posito inter consilia crim. diuerforum lib. 1. in folio, vbi ita consuluit, & Alex. quoq; conf. 86. visa inquisitione. sub nu. 1. cum alijs seq. vol. 4.

Limitatur quinto, qd statutum prohibens non portari, seu adduci vinum in ciuitatem collectum extra illius fines, & territorium. non comprehendere clericos, & ecclesias: vt per Feli. Dec. & alios in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const. & ita fuit decisum ac definitum in Saero Regio consilio Neap. casu, ac lite eueniente inter ciuitatem Salerni, & Abbatem sancti Benedicti: vt refert Gramma. in d. decis. 100. nu. 16. cum alijs seq. Et hoc idem refert, & sequitur Couarruias, in repetit. c. quamuis pactum, de pactis, in §. 4. nu. 8.

Limitatur sexto dictum statutum puniens emptores, vel extractores bladum extra territorium, non ligare forenses, ignorantes: vtputa, quia non diu morati sunt in dominio statuentium. quo casu forensis præsumitur ignorare statuta illius loci. vt voluit Ripa in tra. de peste. in tit. de præfer. remed. cōt. pestem. in p. arte, quæ incipit, Deuenio nunc ad modum, & normam vbertatis conseruandæ nu. 120. & seq. & Gandin. in tra. maleficiorum, in tit. de rebus non portandis contra deuctum. ver. Sed statutum est &c. quia statutum dictos forenses ligare non potest. l. si. ff. de iurisd. om. iud. l. neque. C. qui dare tut. poss. & c. animarum. §. statutum. de const. in 6.

Et animaduerte, qd statutum in dubio est ita interpretandum, vt non comprehendat forenses: secundum Cyn. in l. 1. quæst. ult. C. quæ sit longa consuet. Io. Cephal. conf. 241. in causa illustrum. nu. 68. volum. 2. & Guido. de Suza. in quadam disputatione incip. Sed pone statutum. & in alia quæst. Quæstio talis est, Bononiensis, &c. dicentem, qd statutum semper ita debet arctari, vt extraneus non contineatur. allegat l. 1. §. fin. ff. quod quisque iuris.

Et dicit Bal. in repe. l. de qbus. ff. de legib. vers. Quarto quaritur, an consuetudo, &c. qd consuetudo immediate compulsiua, & prohibitiua, aut pœnalis non extenditur ad forenses, sed mediante aliquo facto, vel delicto intra territorium commisso bene ligat: quia consentire tunc videtur, qui deliquit. & idem tenet Specul. in tit. de constit. §. 1. Io. And. in rub. de consuet. & Alex. late conf. 44. vol. 5.

Septimo interpretatur dictum statutum pœnale prohibens extrahere frumentum de comitatu, qd non liget minorem: secundum Rom. in sing. suo ultimo. Viuius opin. 765.

De hoc statuto vide Marfil. sing. 88.

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

Statutum prohibens portare frumentū extra territorium obtinet locum, amplificaturq; procedere primo loco etiā in extrahente farinā, qui indubitanter puniri debet poena istius statuti, quemadmodum si extraxisset frumentū ipsum: vt concedunt Rayn. & Bar. in l. quæsitum. §. illud. ff. de leg. 3. Bald. & Ias. nu. 40. & 45. in l. non dubium. C. de legibus. Fely. in c. ad liberandum. nu. 5. de Iudæis. Guido Papæ decis. 373. Vtrum veritum de bladis. post princ. Francif. Ripa in tract. de peste. in tit. de remedijs ad cōseruandā vbertatē. sub nu. 43. cū alijs seq. & nu. 51. & seq. & alij allegati in superiori Opinione in prin.

Et isthæc opinio est adeo vera, vt corroborari facillè possit per doctrinā Bar. in l. quemadmodum. C. de agri. & censit. lib. 1. vbi concludit, qd statutum, seu lex pœnalis, vel odiosa, licet non extendatur de vno casu ad alium, sed potius restringatur ad casum suum: vt in regula. odia. de reg. iur. in 6. & in l. cū quidam. ff. de libe. & posth. & per alias auctoritates aggregatas per Annib. Cauensem in ritu Magnæ Curie Vicariæ 276. Item qd nullus. nu. 25. & ponit pro regula Philip. Dec. cum alijs quibus vtilibus limitationibus in l. factum cuique suum. §. in pœnalibus. nu. 9. cum alijs seq. ff. de reg. iur. & Aymon Crauetta in tract. de antiquitate temporis, in 4. part. nu. 22. cum innumeris ferè alijs sequentibus, & est communis opin. qd statutum, seu lex pœnalis non extendatur: vt firmant Glo. Barto. Bal. Fulgos. Roma. & ceteri omnes in l. si. ff. de in ius vocan. & Annib. Cauens. cum alijs signatis per eum in d. ritu 276. nu. 25. vbi meminit de communi prædicta.

Nihilominus vbiq; extensio tenderet ad fauorē Reipublicæ, ita foret lex, statutum vè extendendum sicut lex, vel statutum fauorabile: & hoc idem firmant ipsemet Bar. Bal. Ang. & Lud. Roma. in l. si quis in graui. §. hi quoq; ff. ad Sillania. Io. de Imo. in l. cetera. §. si quis. ff. de leg. 1. Alex. conf. 116. num. 3. vol. 2. conf. 34. nu. 9. vol. 5. & cōf. 171. nu. 8. vol. 7. & in d. l. quæadmodum. August. in add. Aret. in tract. maleficiorum. in ver. Cbe hai tradito la tua patria. col. 3. & in vers. Sempronium mādatorē in addit. magna. Fely. in c. nonnulli de rescri. & Annib. Cauens. in d. ritu 276. nu. 25. & seq. & Dec. in d. §. in pœnalibus. nu. 12. vbi prædicat istam esse claram decisionē, & Curt. in c. si. de consuet. sectio. 4. nu. 21. Ruin. conf. 60. nu. 5. vol. 5. & Dec. conf. 372. nu. 8. conf. 661. nu. 3. & conf. 65. nu. 3.

Inquiens facere pro doctrina hac, qd notat Io. And. in addit. Spec. in tit. de denunciat. §. 1. vbi terminat, statutum loquens, concedensq; præmium accusanti delinquentem fauore publico, ne delicta impunita remaneant, ad denunciantem quoq; extendi, & hoc approbant Bal. Alex. & ceteri in l. si filiusfamilias. ff. si cer. pet. Franc. de Aret. in c. 2. extra de accus. Ang. in l. Diuus. ff. de cust. reor. & Rōm. in d. §. hi quoque.

In contrariā verò partem, videlicet, qd antedictum statutū prohibens extractionem tritici, non puniat, nec punire possit extrahentē farinā: inclinavit Gandinus in tract. de maleficijs in tit. de rebus non portandis contra deuetum. nu. 4. & seq. & Dyn. in d. l. quæsitum. §. illud. cuius sententiam scribit ibi Bar. communem esse nu. 16. licet contrarium sentiat, & sequitur et Alber. cum quodam temperamento in tract. de statu. in 2. par. q. 5. & 206. vbi similiter attestatur de cōi præmissa, & re ipsa sententia istæ apparuit cōis, & concors vsq; ad tempora Bar. sed postquam Bart. ipse asseruit contrarium, vt vigore statuti præmemorari etiā ferens farinam puniri debeat, eius opinio euasit, effectaq; extitit magis cōis: vt constat ex præcitatis auctoritatibus, imò est adeo communis, vt non habeat contradicteorem aliquem: & consequenter eam tanquam rationabilem, & sacrosanctissimā meritò obseruat, amplectiturq; totus mūdus. Ceterum Illust. D. Iul. Clar. in præf. cri. lib. 5. §. si. q. 82. statuto. 7. vers. Præterea quæro nūquid stante hoc statuto, quæ comperi citasse ante dictum locum in opi. mea. 286. lib. 1. ausus est testari Ripam in d. titu. de remedijs ad cōseruandam vbertatem. nu. 43. & seq. & citatum per me inibi non definire huiusmodi casum, verum in alio proposito loqui, forsan autu mando. Viuium non viuere, & tñ, Deo annuente, viuit & scripsit, & scribit puram veritatem, tam in hoc Cōium Opinonū, quam in alio quocunq; genere. Ideo si quis cuperet videre Ripam, reperireq; veritatem ipsam in loco superius citato, inueniet dubio procul prælibatum D. I. Clarum non vidisse Ripā, vtpotē si vir iste non mediocris equidem auctoritatis, cuius doctrinam singularem, præstantq; ingenium summopere admiror, & laudo, ex quo multa doctē, ingeniosē, & plenissimē scripsit, & ex toto iure, omnibusq; veterum, ac iuniorum scriptis excerpta cumulauit. reuoluisset scripta Franco. Ripæ, inuenisset vtique, prout inuenire potest quotidie eundem Francif. Rip. transire cum Bart. per nonnullas rationes ibi, & vberius quam alium, qui hucusque scripserit super hac nostra literaria, ciuiliq; palestra tractasse præmissum casum.

¶ Verum aduerte vtiliter, qd præmissa nō pcederent, vbi quis hostiū metu, vel ex maris impetu nō seruaret locum nauigij, tunc. n. quanquam reperiretur in loco prohibito, nihilominus tñ tunc non puniretur modo aliquo. l. 2. §. si quis autē. ff. si quis caut. l. imò. de libe. cau. & l. Caesar. ff. de publ. vectigal. Bal. Saly. & alij. in l. cum proponas. C. de nau. feno. in fine.

Et hinc est, quod necessitas excusat nō si eius causa formam à statuto traditam non seruauerimus. l. si. vbi Bal. Nicol. de Matarell. & Saly. C. de testam. Socin. conf. 85. nu. 5. & 9. vol. 4. Alexan. Socin. Ias. & alij omnes in l. 1. ff. de liber. & posthum. Petr. Gerar. sing. 100. Necessitas. nu. 28. & Paris. conf. 46. nu. 23. & seq. vol. 3.

Nam necessitas non habet legem. l. vnica. ff. de offic. cōsul. & ibi Bald. col. 3. & l. non solum. §. si. ff. de execut. l. aliquando. ff. de offic. proconsul. & cano. sicut non alij de consec. dist. 1. & l. 1. C. de oper. lib. & ibi Bar. & Doct. in l. 2. ff. si cert. pet. & Petr. Gerar. in d. sing. 100. in princ.

Imò necessitatis causa quæ fiunt nunquā prohibita intelliguntur, etiam si latissimè pateat prohibitio generalis, & vniuersalis. l. pater filium, in prin. ff. de lega. 3. & l. aliz rationes. ff. famil. ercif. Doct. in l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de leg. 1. Lud. Roma. conf. 219. ex themate consultationis præmissæ. & D. Horatius Mandosius ibi in addit. in litera F. Paul. Castren. conf. 83. col. 2. & conf. 405. col. 2. vol. 1. Alex. conf. 205. col. 2. vol. 6. Afflict. in tract. de iure protomiseos. §. 3. nu. 26. Soci. conf. 80. col. 1. vol. 4. & Aymon Crauet. conf. 6. nu. 91.

Et alios quamplurimos necessitatis effectus refert Fely. in c. querelam. col. pen. vers. in glo. in verb. necessitate. de iureiuran. & Petr. Gerar. in d. sing. 100.

Ceterum vt redeat sermo noster vnde fluxit, prædictum statutum ampliatur itidem secundo, vt puniat quoq; extrahētes panem: & sic locum fortitur non solum in extrahente farinā, verum in portante farinam, & panē etiam extra territorium secundum Francif. Marci. decis. 162. nu. 5. & seq. in 2. parte, & Guid. Pap. decis. 373. in fi. vbi ad lucē adducit ita in curia Parlamenti Delphinalis decisum fuisse.

Amplificatur tertio similiter statutum hoc, vt si inter pecunias auri, vel similes extrahi prohibitas reperiantur aliz monetę non vetitę, seu prohibitz, omnes nimirū tunc indistinctē confiscatę absq; dubio aliquo censentur: vt efficac. testimonium est Guido Papæ in decis. 572. Si fuerit introductum extrahere blada. post princ. vbi in medium referauit ita alias vidisse determinari, & iudicari.

Ampliatur etiam quarto statutum præmemoratum obtinere quoq; locum, qd si inter merces prohibitas extrahi extra territorium reperiantur mercaturę non prohibitz cum prohibitis. videntur omnes merces prohibitz & non prohibitz publicatę & confiscatę, taliter qd ratione illicitorum publicatur licita etiā: secundum Bar. nu. 2. & Paul. Castr. in l. cum proponas. per tex. ibi. C. de nau. feno.

In contrariam verò partem inclinavit Cyn. ibi, Bar. citatēter in l. si publicanus. §. 1. nu. 2. & in l. cotem ferro. §. dominus. nu. 1. ff. de public. & vectigal. Bal. in d. l. cum proponas. & Fely. in c. significauit. nu. 6. de iudæis. Alex. verò in addit. Bart. in d. l. cum proponas. nu. 4. post Iacob. de Aret. videtur affabre distinguendo resolvere præsentem difficultatem, quod si merces ipsę forent mulionis, & tunc omnes publicarentur absq; dubio aliquo: sed si merces essent alterius, & eo casu confiscarentur solummodo prohibitz, & Fely. nu. 6. de iudæis. Sed casu eueniente semper iudicarem, & consulere secundum opinionem Guid. Papæ in d. decis. 572. post princ. constanter asseuerantis, qd portans extra territorium aliquas merces prohibitas, & aliquas alias non prohibitas scienter, atq; dolosē perderet vtique tunc omnes merces ipsas prohibitas, & non prohibitas: sed cessante dolo ipso, & fraude, amitteret profectō prohibitas tantum.

Ampliatur quinto antedictum statutum, vel aliud simile puniens retinentem merces in platea, vt vendicet sibi locum etiam in retinente ipsas merces in manibus, seu in banco, vel in terra, aut si eas per plateam portaret: secundum Bar. & Flor. in l. qui sellam. de ser. rusti. prædio. & Io. Bertach. in tracta. de gabellis. in 7. parte. q. 24.

Amplificatur sexto antesignatum statutum, vt procedat etiam cōtra forenses extrahētes bladum. Nam stante statuto hoc, quod nemo extrahere debeat frumentum de territorio sub pena amissionis. tunc forensis ipse extrahens vtique perderet rem, nec per hoc statutum dicitur ligare personam, sed rem, quod potest. l. an totum. C. de edific. priuat. & ita voluit Io. And. in addit. Spec. in tit. de constit. §. 1. vers. Pone ergo. cuius opinio communiter, & vniuersaliter tenetur, & approbatur: vt constat ex congestis auctoritatibus per Io. Bapt. de

Sancto Seue. in l. cunctos populos. fol. 10. C. de summa Trinit. & fide catho. & ex assertione Cornei conf. 64. in fin. vol. 13. & Imo. in l. si. licet quis. ff. de publ. & prosequitur Brun. in tracta. de stat. exclu. fem. 6. art. prin. quaest. 1.

Tamen opinio ista non procederet quidem iudicio meo contra forenses ignorantes verisimiliter ipsum statutum, vt amplè conclusum est in superiori opinione circa finem: & firmat Afflic. in constit. homines per illu tex. nu. 1. lib. 1. rub. 10. de intransib. Regnum, vt arma portarent. Bertr. conf. 219. nō est dubium, quin sententia. nu. 3. vol. 8. Io. Cepha. conf. 241. in causa illustrium. nu. 67. vol. 2. & Lud. Rom. in d. conf. 64. in fin. quia scientem, non ignorantem statutum ipsum intendit obligari debere: vt in notabili casu consuluit Franc. Beccius conf. 60. proponitur vol. 1. & etiam Lud. Rom. conf. 473. circa etiam consultationem. & Alex. conf. 86. visa inquisitione. nu. 6. vol. 4. vbi in medium affert istam esse communem opin. cui inhæret Soci. conf. 188. col. pen. vol. 1. Frater Ioan. Tabiena in sua summa Tabiena in verb. Ignorantia. §. 4. in 2. parte. Paris. conf. 152. in prin. vol. 4. Fely. in c. 1. col. antepen. de offic. deleg. & Grammat. decis. 25. nu. 3.

Et eo magis hoc procedit vbiq; probabiliter ipse forensis ignorabat dispositionem statuti: vt puta quia non diu moratus fuisset in territorio statuentium: quo quidem casu forensis in dubio præsumeretur ignorare statuta loci. vt per Gandium in d. tract. crimin. in titu. de rebus non portandis contra deuetum. vers. præterea circa materiam quæro. nu. 6. Alex. in d. conf. 86. sub nu. 6. cum alijs seq. vol. 4. & Franc. Ripā in d. tract. de peste. in tit. de præfer. remedij contra pestem, in parte exordiente, deuenio nunc ad modum, & normam vbertatis conseruandæ. nu. 120. & seq. Et allegans statuti ignorantiam excusatur de æquitate: secundum Andr. de Iser. in c. 1. col. 4. quæ sint regalia. & Lud. Rom. conf. 491. sub nu. 1. Grammat. conf. crimi. 25. vbi planum facit ita fuisse decisum in Regia camera Summaria, & Cæsarem Vrsillum cum alijs aggregatis per eū in scholiis ad Afflic. in decis. 290. nu. 5. & seq. vbi ponit quomodo ignorantia debeat articulari, & probari.

Si vero forensis magnam moram in territorio ipso traxisset, tunc proponendo, allegandoq; ignorantiam statuti, certè non excusaretur: secundum Petr. Bal. Cyn. in l. 1. C. de summa Trinit. Martinum Garratum conf. 15. præsupponitur in facto circa si. & Afflic. cum alijs congestis per eum in dict. constit. homines. nu. 6. & Marcum Ant. Nattam conf. 251. super nono dubio. nu. 3. vol. 2.

Imò amplia hoc intantum procedere, vt non solum forensis ipse, vt supra ostensum est, sed ciuis etiam nouellus qui de nouo esset factus habitator, seu nouus subditus statuentium iustam ignorantiam ipsius statuti allegare posset, ac ei parceretur, & non esset locus aliter pœnis statuti mentionati contra eum: secundum Ludo. Rom. conf. 228 sub nu. 8. post Bal. & idē voluit idem Lud. Rom. conf. 251. nu. 3. & in ling. 73. Cur. senior conf. 27. nu. 18. & Cur. iun. conf. 19. nu. 5. Fely. c. 2. post prin. de excep. Ias. in l. 1. post nu. 70. C. de summa Trinit. & Marfil. in l. qui ignorans. nu. 25. & in l. qui falsam. nu. 83. ff. de falsis. & Cæsar Vrsillus in d. decis. 290. sub nu. 5. & ista est communis regula, q; constitutio, seu statutum ignorantes. non liget, attestante Roma. in d. conf. 228. nu. 7.

Et facit ad corroborationem regulæ huius doctrina Iacob Butr. Saly. Alex. & aliorum in l. 1. C. vt nemo priuatus. & Gandini in d. tracta. maleficiorum. in tit. de rebus non portandis contra deuetum. nu. 2. concludentium ibi, q; vbiq; statutū disponeretur, q; extrahens triticum extra territorium puniatur, & animalia super quibus frumentum ipsum fertur publicentur: tunc si animalia ipsa essent alicuius ignorantis huiusmodi extractionem, seu delictum, vtq; non publicarentur, sed teneretur quippe fisco extrahens ipse ad æstimationem talium animalium: & huic opinioni accedit etiam Fely. in d. c. significauit. sub nu. 6. de Iudæis.

Cæterum hoc procederet in delictis, idest vt pœna euitetur allegare probabilem ignorantiam statuti. Bar. in l. cunctos populos. nu. 21. C. de sum. Trinit. & Ias. ibi, num. 67. & alij Doctores.

Et ista statuta pœnalia in delictis, an forenses cōplectantur ac si essent subditi statuentium, persusè, & enodatè etiam resoluit referendo vtranque opinionem Cornel. consil. 199. num. 5. vol. 1.

Ideo ad institutum nostrum redeundo concluditur itaque quod statuta ipsa super gabellis soluendis, ac iure doghanarum, ac super non extractione frumenti, auri, equorum, aliarumque rerum extra Regnum, vel territorium, ligant etiam forenses, nec possunt allegare ignorantiam, vt supra conclusum est ex communi opinione: & ita firmat etiam Afflic. in

d. constitut. homines. nu. 7. vbi testatur sic fuisse decisum, & indicatum in Regia camera Summaria, dum ipse ibi erat præfidentens contra aliquos externos, qui fraudauerat doghanam, qui non obstante allegata ignorantia extiterunt ad pœnam amissionis rerum condemnari.

Hocq; hac ratione saltem iustificari posset. Nam licet ignorans non ligetur constitutionibus nouis: vt in c. si. de constit. in 6. nec decretis, vel bannis. l. si. C. de decretis ab ord. fac. nihilominus intellige ignorantem probabiliter: secus autem si crassa, supinaq; esset ignorantia: vt ibidem. Non enim est necesse singulorum inculcare auribus: vt in c. 1. de postul. præla. Nec est verisimile nec excusabile publicatum edictum non fuisse lectum, vt in l. sed & si pupillus. §. proscribere. ff. de insti. licet & malè Bertrandus in d. conf. 719. sub nu. 3. vol. 8. videatur concludere, respondereque contrarium.

Ampliatur septimò quoque prælibatum statutū prohibens extrahere frumentum extra dominium, q; si quis inuentus nō sit portare ipsum frumentum, si tamen per testes probari possit, aut per alia huiusmodi indicia illud voluisse portare, vtq; & absque dubio incideret etiam in eiusdem statuti pœnam: vt concedit Bal. in l. si fugitiuus. C. de seruis fugitiuis. & Bar. in l. cum præparas. C. de nauit. sceno. & ita disponitur etiam in regno mediante pragmatica, seu banno in anno 1571. promulgato, ac emanato, incipiente, *Bando da parte dell' Illustrissimo, & Reuerendissimo Cardinal Gran Vela luogotenente, & Capitano Generale per sua Maestà nel presente Regno: Benche per bandi, provisioni, & ordini sia stato prohibito, & imposto pena, che dalle prouincie d' Apruzzo non si potesse per terra estrare grani fuor di Regno.* Iubenteq; extrahentes frumentum extra Regnum puniatur ad triremes regias per quinquennium viles personæ: nobiles verò ad relegationem per decennium, etiam in itinere reperti, & quod similiter contra eos recipi, admittiq; debeant etiam testes singulares.

Et licet ex dispositione ipsius regie pragmaticæ inuentus in via portare veit extra territorium puniendus sit: tamen hoc intellige cum grano salis, vbiq; inuentus confitetur delictum: secus verò si negaret, & res illas cum quibus in itinere repertus fuerit ferre ad molendinum tritrandi gratia affirmaret, tunc quippè si hoc verisimile foret, puniendus nō veniret: secundum Gandium in dicto tract. maleficio. in tit. de rebus non portandis contra deuetum. nu. 10.

Et hoc idem videtur obtinere etiam locum contra repertū extra viam publicam. Nam secundum Bar. in l. 2. C. de curs. publ. lib. 12. repertus extra viam publicam habet sinistra, malamque contra se suspicionem, vt est in portante contra deuetum. per tex. in l. si quis. eo. tit. quod sequitur Ioan. de Plat. asserens, q; euntes per viam non publicam, nec consuetam habent contra se præsumptionem. Et idem esse in eo qui ingreditur & egreditur ciuitate aliunde quàm per portam publicam & consuetam.

Et intantum habet contra se suspicionem repertus in via suspecta cum rebus prohibitis, vt tali casu arbitrio iudicis puniri possit: vt firmat Io. de Ana. in c. significauit. extra de Iudæis, & Marfil. cum alijs coaceruatis per eum in l. qui falsam monetam. sub nu. 27. ff. ad leg. Corne. de falsis.

Imò non transiens per iter consuetum occasione fraudandi pedagium, videretur fregisse pedagium ipsum: secundum Guid. Pap. in d. decis. 572. sub nu. 2.

Sed si statutum hoc disponeretur, q; extrahens frumentum de ciuitate, seu eius territorio puniatur pœna manus: tunc libellans. seu accusans si in libello accusatorio aliquem extraxisse frumentum poneret, peteretq; puniri secundum ius commune, militaret quippè libellus ipse non obstante, q; extrahens ipse de iure communi non puniatur, sed secundum statuti dispositionem, vt voluit Bal. in l. vnica. C. de confessis.

Quia statutum, & ius commune idem sunt. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & l. cunctos populos. C. de summa Trinita. & fide cath. c. ius ciuile. 1. dist. & c. 1. de consti. libr. 6. si quicem ille libellus sustentatur, cum ius municipale dicatur ius ipsius populi.

Et sustentatur etiam per doctrinam Abbatis Panor. in cap. in præsentia. de probationib. vbi determinat, q; si quid committeretur de iure, intelligeretur quoque secundum ius municipale. Viuius opi. 766.

Si statutum prohibet emi frumentum, nisi pro vsu suo, oportet q; tempore, quo quis emit, emat animo vtendi pro vsu suo, adeo q; si mutauerit postea voluntatem, & non vtatur, sed vendat, non incidit in pœnā, quia ille animus vtendi debet adesse ab initio, nec curatur qualis ex post facto fuerit animus, vt est com. opi. vt per doct. in l. cætera. §. sed si parauerit. ff. de leg. 1. Pasethus conf. 190. nu. 11. & voluntas extrahedi de-

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

bet probari per daciarium fuisse tempore venditi frumēti ad penam incurrendam, & tali casu standum est iūro ementis, vt est com. opi. de qua per Doct. in d. §. sed si putauerit. & de qua etiam ibi Pasethus. nu. 12. an stante statuto, q̄ nullus possit emere frumentum sub p̄na, i dem intelligatur de vendito re. Bar. in l. si ego. nu. 1. ff. de pratoriis stipulatio. vbi determinat, quod sic, & ibi per Apostillantes. Bonac.

Emens bladum causa reuendendi, vt penuria sequatur, punitur in 20. aureis. Sed hodie non seruatur. Clar. q. 80. in prin. item ponens caristiam in frumento tenetur crimine stellionatus. Bar. l. 3. §. item si quis imposturam. ff. de crimin. stellionat. Bonac. & Vezinus.

Decreta, ordines, & crida p̄nales, quæ fiunt contra veditores bladorum, intelliguntur etiam contra emptores, & e conuerso. vbi sunt contra emptores, vel conductores bladorum extra dominium, intelliguntur etiam contra vendentes scienter fraudatoribus, vt est communis opi. de qua Plotus in l. si quando. nu. 169. C. vnde vi. fol. 77. Bonacoff.

Locus publici fori inspicere debet ad sciendum valorem frumenti vel aliarum rerum venalium, & quantum ibi venduntur. l. septem. de erog. milit. ann. lib. 12. C. & si in alio loco, & extra forum illæ res plus vel minus venditæ sint, tale pretium non debet venire in consideratione, sed solum venditio secundum locum publici fori est consideranda. Bart. in d. l. septem. & Ias. in §. plus autem. nu. 7. de actio. Bellacon.

Qualiter accipienda sint, statuta disponētia, quod de contractibus, vel quibuscunque negotiationibus, de animalibus denique, & de rebus omnibus quæ sui vsus causa deferuntur, soluatur, gabella, seu pedagium, & quod ad onera taxarum, & hospitationis militum etiam exempti teneantur.

CAPVT XVIII.

Statutum disponens, q̄ de contractibus, vel de quolibet negotiatione soluatur gabella, non hēt locū in contractibus nullis, ideoq; de contractu nullo non erit soluenda gabella aliquo modo vigore dicti statuti secundum Alua. in c. 2. quo tempore miles. in vñ. feudo. Bal. in l. non dubium. C. de legib. & ita consuluit Rom. confi. 78. Chriti, & c. interpretatur similiter dictum statutum, quod in illo non comprehendatur legatum, ex quo non est propriē negotiatio, secundum Bar. in l. cetera. §. sed & si quis ad opus. ff. de leg. 1. quem sequuntur omnes Doc. communiter ibi, & passim in iure nostro, & c. Bellac.

Statutū disponens, q̄ de contractib. vel de qualibet negotiatione soluatur gabella, non hēt locum, in contractib. nullis: ideoq; de contractu nullo nō erit soluenda gabella aliquo modo vigore dicti statuti, secundū Alua. in c. 2. quo tpe miles. in vñ. feud. Bal. in l. non dubium. C. de legib. & in l. fin. §. sed quia. C. com. de leg. Guliel. de Cu. in l. ab emptione. ff. de pact. Bar. in l. si constante. C. de dona. ante nupt. Ang. & alios oēs vniuersaliter, & cōiter in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebel. Marf. conf. 117. nu. 54. conf. 120. nu. 4. & conf. 131. nu. 25. volu. 2. Ias. in l. possideri. §. Nerva filius. nu. 7. ff. de acqu. poss. Riminal. conf. 86. nu. 13. vol. 1. & ita consuluit Roma. conf. 78. licet cōi iure, quo vtimur. vbi copiosus D. Horatius Mandosius in addi. in litera A, congerit alios Doc. complures eiusdem sn̄æ.

Et rō viuax huiusmodi cōis assignari posset isthæc. Nam gabella nullatenus soluitur, nisi qñ ex contractu agi pōt. ita Bar. & Alex. in l. lege Falcidia non habetur. in fi. ff. ad leg. Falc. Ruin. conf. 34. nu. 9. vol. 4. & Maria. Soc. conf. 130. nu. 5. vol. 3.

Et quemadmodum gabella non soluitur de contractu nullo: ita pariformiter gabella ipsa cum de libello est soluenda ex forma statuti, de libello nullo tunc soluenda non est, secundū Ias. Claud. Seyfel. Dec. Rip. Cagn. nu. 117. Bolognet. nu. 69. & alios Mod. oēs cōiter in l. edita. C. de edend. quo in loco aliud videtur innuere Bar. & malē quidem, contra quem stare communem omnium Scribē. scholam non obscurē explanat Cagnol. vbi supra. nu. 117. & seq.

Quia libellus nullus non est aliter libellus, l. filiusfamilias. ff. de testam.

Et eo magis cum libellus nullus, vel ineptus, est à iudice sciendendus. ita glo. Bar. & ceteri oēs vniuersaliter in l. 1. ff. de off. assēs. Spe. in tit. de assēs. §. officiū. in princ. & in tit. de libel. concep. §. sequitur. ver. Iudex autem si viderit. Bald. conf. 54. col. 2. vol. 1. Abb. conf. 88. col. 2. vol. 1. in c. cum inter, in fi. de

consue. in c. si clericus laicum. de foro compe. & in c. fi. de libel. oblat. & Cur. iun. conf. 163. nu. 2. vol. 2.

Interpretatur similiter antedictum statutum, q̄ in illo non comprehendatur legatum: vt per Io. Lupi in rep. rub. de don. inter vir. & vxor. §. 68. nu. 13. & per Io. Bertac. in trac. de gabel. in 8. par. de gabel. contractuum. 3. q.

Ex quo legatum ipsum non est propriē negotiatio. secundum Bar. in l. cetera. §. sed & si quis ad opus. ff. de leg. 1. quem sequuntur omnes Doc. communiter ibi, & passim in iure nostro, teste inibi Ias. nu. 16.

Tertiō non intempestiuē declaratur statutum hoc, q̄ de contractu soluatur gabella, vt non intelligatur de contractu sup̄ re inestimabili: vt voluit Bar. in l. 4. §. toties. in fi. quē legit cū §. prator ait. ff. de dam. infe. & in lita tñ. in prin. ff. de admin. tut. Barth. Capol. in rub. col. 14. ff. de verb. sig. Paulus Castr. in l. Benignus. de leg. Cagn. in l. 1. ff. si cer. pet. nu. 61. Ang. Imol. Alex. & alii oēs cōiter in d. §. prator ait. vbi Roma. explanat hoc procedere si res nulla modo posset æstimari, aliās secus.

Quartō interpretatur quocunque statutum memoratum, q̄ gabella soluenda de quolibet instrumento per statutum, vt non debeat solui iterum gabella ipsa de eodem instrumento refecto. ita Ant. de But. in c. 3. in gl. de iudi. & Alex. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de ver. ob. & in l. 1. §. si quis ædificium. ff. de ope. no. nunc. in lec. & in addi.

Sed hoc non fortitur quippē locum, vbiq̄que huic instrumento refecto aliquid adderetur: vt firmat Alex. in d. §. si quis simpliciter. per notata ibi in glo.

Nec itidem procederet statutum prædictum quotiescunque contractus foret omnino refectus: tunc enim cū is nouus censetur, gabella soluenda nempe venit. teste Ant. But. in c. 3. col. pen. de iure pat. & Ias. in l. ius ciuile. nu. 19. ff. de iust. & iu.

Quintō prædicta interpretantur etiam quod licet gabella soluenda sit de negotiatione vini, olei, & similium rerum: tamen ea soluenda non esset ab iis, qui vendunt hmōres in p̄ædiis suis perceptas, sed ab iis qui emunt, & vendunt. c. ejiciens. dist. 88. Abb. conf. 6. in fi. vol. 2. Dec. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. fin. de consti. & Ias. in d. l. cetera. §. sed & si quis ad opus. col. 2. ff. de leg. 1. & Crau. conf. 6. nu. 116.

Sextō interpretandum necessariō venit quoque prælibatū statutum, quod quamuis gabella de contractu soluenda sit, nihilominus tamen gabella ipsa soluenda aliter non est de contractu per restitutionem in integrum rescisso. ita Riminal. conf. 306. præfens articulus. vol. 2.

Septimō similiter hoc statutum de soluenda gabella pro contractu claudicat etiam, vt locum sibi non vendicet modo aliquo in fideiussore propter rationis diuersitatem, ne ille grauetur duplici onere, secundum Rip. col. 10. & alios Mod. omnes in l. 1. ff. si cer. pet.

Octauō statutum disponens, quod de pretio cuiuscunque rei in contractu deductæ soluatur, soluiq; debeat gabella, intelligitur absque dubio aliquo de emptione duntaxat, ob verbum pretij in statuto appositum. teste Bal. per gl. ibi. in l. cum dotem. C. de iu. dot. cui non vulgari quidem anchora innititur Ias. in l. 1. col. 7. C. de iure emphy. Viuius opi. 818.

Statutum non valet, quod soluatur pedagium de reb. quæ sui vsus cā deferuntur, vt est com. opi. de qua Rol. à Valle in conf. 34. nu. 20. in 3. volu. aliās sic. & forenses non excusantur ēt in terminis proclamatis. Riminal. nouissimus in conf. 72. nu. 156. & ideo pro libris qui gratia iuris exercendi portantur per doctores, non debet solui gabella. Rol. ibi. num. 15. & 16. imō exigentes pedagia puniuntur p̄na capitali. ibi. nu. 18. adde, quod incurrunt in p̄nam indignationis Principis nostræ ciuitatis ex decreto Herculis Ducis Ferrariæ doctorum collegio concessio. pro quo vide Syluan. conf. 1. nu. 44. vol. 1. Franc. Marc. decis. Delph. 425. nu. 1. lib. 2. Bonac.

Statutum quod de bestiis soluantur tot pro gabella, an valeat. & vide quæ scribit Nat. conf. 347. quid de damno pecuario. Iodoc. præd. crim. c. 142. & quod pro damno animalium detur actio in dominum not. Dec. conf. 550. de ordin. autem quod pro qualibet bestia ingrediendum prædium alicuius, ea accusata exigantur tot pro p̄na, & banno, nō idem Dec. conf. 199. nu. 4. & quid veniat appellatione bestiarum, vide Ias. in l. possideri. §. Nerva filius. nu. 10. ff. de acqu. poss. quibus adde, quod statutum quod stetur iuramento damnum passi, quod talis probatio est contra regulam iuris cōmunis. ideo requiritur, quod ille qui iurat, sit omni exceptione maior. Doct. in l. qui accusare. C. de eden. faciunt quæ nō. Bal. ibi. nu. 19. in l. in bonæ fidei. q. 7. C. de reb. cred. Bar. in l. admonendi. col. pen. ff. de iure iu. & de debitore qui in instrumento promissit in damnis & interesse stare iuramento creditoris, quod possit eam conuentionem reuocare antequam creditor iuret, scribit Ias.

Ias. in l. si ab arbitro. nu. 4. ff. qui satisf. cog. Sed quid de saltuariis, vel campariis, aut aliis denunciatoribus? & dic, quod eorum accusationi statuitur uti publicum officium habenti, si prius iurauerint officium predictum bene & legaliter exercere. Nat. conf. 550. nu. 8. & seq. Bar. in l. Diuus Adrianus. q. 3. ff. de custod. reor. Idem Nat. d. conf. nu. 9. vbi distinguit, quod quedam sunt maleficia grauiora, & in illis non statuitur denunciatoribus, nec alij iudici corquali. l. ea quidem. C. de accus. l. 1. C. de decur. & station. lib. 12. Quedam sunt maleficia non grauiora, & tunc seculus, & sic creditur officiali referenti se aliquem inuenisse, puta, cum armis, & sim. Ita loquitur tex. in l. 1. §. cura. versicu. quies. ff. de offi. prefec. vrb. alias sufficit tantum ad inquirendum, non ad puniendum. Saly. d. l. ea quidem. q. 10. vbi q. statuitur relationi denunciatoris, vbi leue est delictum ex sui specie, & ex genere poenae, & hoc ad eorum spectat officium. Nat. d. conf. col. 3. vbi loquitur de deputatis a dominis locorum qui sunt inuestiti de mero & mixto imperio, & ibi et quid si ab vniuersitate aliqua creati & deputati fuerint, vide ibi dicto consilio, vbi concludit c. tria. Primum, q. possint agrorum custodes constituere, secundum statuere, quod credatur eorum relationi. Tertium quod danti damnum addere possunt poenam leuem. Idem.

Statutum disponens, quod ad onera taxarum equorum, & hospitalitatis militum etiam exempti teneantur, exceptis iis, qui a principe literas speciales cum speciali derogatione illius functionis habuerint: quo casu non sufficit clausula immunitatis omnibus, & quibuscunque oneribus, cum clausula non obstantibus quibuscunque, et si de verbo ad verbum deberet fieri mentio in specie, & quibus omnibus derogatur, nisi in specie fiat mentio de immunitate, et respectu taxarum equorum, & onerum belli cum derogatione istius statuti, secundum communem opinionem omnium Doc. quam citat, & sequitur Dec. conf. 165. viso. & conf. 168. verecundè. Ias. conf. 121. volu. 4. Feli. in c. accedentes. de rescri. & Gomez. in proce. reg. cancel. q. 5. comprobatur ista communis opinio: nam statutum ipsum circa onera debet transire in contractum, adeo quod non posset reuocari saltem absque eius specialissima derogatione, secundum Lud. Bolog. conf. 4. viso. & Rube. Alex. conf. 9. in ca. onera. n. taxarum, equorum, & hospitalitatis militum sunt onera realia, a quibus nemo potest se excusare, et si esset alias privilegiatus, & exemptus, ut per Paris. conf. 52. tenetur. volu. 1. Rube. Alex. in precatato. conf. 9. nu. 6. per tex. in l. 3. §. munus. & in l. rescripto. §. sciendum. vbi Bar. nu. 3. ff. de mun. & hon. & quia et status pacificus, & publica quies conseruatur armorum intuitu secundum Signo. de Homodeis. conf. 82. nu. 6. in quaestio. nib. Viuius.

Si statutum annullat instrumentum, non soluta gabelia, non tamen annullatur obligatio in eo contenta secundum Feli. in c. cum venerabilis. de excep. alleg. Imo. Pau. de Cast. & Alex. in l. seruum. §. eum qui. ff. de leg. 1. & Pau. de Cas. conf. 99. incip. notandum quod mihi est in 2. vol. conf. 101.

Limitat Feli. nisi instrumentum reprobetur non quia falsum, sed quia non solemne. adducit multa quae vide.

Limitat nisi quis producat falsum instrumentum scienter quia tunc potest aduersarius se fundare in confess. orta ex eius productione quae non corrumpit eo reprobo. vide ibi latius per eum.

Addo in materia Barba. in 2. vol. conf. 36. in 15. col. vbi dicit quod quando instrumentum corrumpit, eodem modo corrumpit omnis clau. in illo appositae. alleg. gl. in l. si patronus. §. patronum. ff. si quid in frau. patro. & Bald. in l. ex testamento. C. de fideicom. & in c. 1. in tit. de feu. da. in vic. l. commiss. vbi qd. quando non tenet instrumentum, eodem modo non tenet precarium. Alex. in 3. vol. conf. 81. in 4. col. fac. secundum eum, quod vult idem Bal. in l. si absent. C. si cer. pet. vbi dicit, quod annullato instrumento videtur annullata confess. appositae in eod. alleg. tex. in l. si. ff. de conf. pecu. de quo etiam per Soci. in l. 1. in 27. col. ff. sol. matr. idem vult. Ias. qui multa allega. in l. non dubium. in 13. col. C. de legib. & in §. fuerat. in 19. col. in l. de act. & in l. eius qui in prouincia. in 9. col. ff. si cer. pet. & in l. impossibilis. ff. de ver. ob. & annullato contractu annullantur omnia subsequuta eius pretextu. Barb. in 4. vol. conf. 14. in 2. col. Marf. in l. quaestio. in 11. col. de quest. Lud. Rom. conf. 42. & conf. 57. Crotus in l. nemo potest in 17. colum. de leg. 1. fac. quod vult Imo. in conf. 144. dum dicit, quae enim a malo prin. &c.

Vide etiam Soc. in 2. par. conf. 213. in 3. col. vbi dicit, quod quando instrumentum a princ. est solemne, defectus superueniens annullans ipsum instrumentum, non facit quominus probet quod iam gestum fuit. alleg. Bar. l. fideicommissa. §. 1. ff. de leg. 3. & Bal. in l. rescripta. C. de preci. imper. offe. & no. in l. si. C. de rebus eorum.

Et ad praemissa fac. quod vult Phi. in c. deliberatione. §. prohibemus. de offi. lega. in 6. vbi dicit quod annullato prin. corruit omnis clausula. Bellac.

Damnum passis, vel creditoribus si iusiurandum statuto deferatur, quando & in quorum fauorem id procedat, vel non.

C A P V T XIX.

Statutum disponens, quod credatur iure damnum passis, vel creditoribus, non procedit in fauorem forensis, ut per Dec. conf. 150. nu. 8. & Paris. conf. 12. nu. 26. vol. 3. vbi dicit istam communem opinionem fore, quod quidem procedit etiam si ipse forensis solueret onera merè realia, ut per Alex. conf. 3. alias 41. volu. 7. sed statutum hoc latius interpretati fuimus in 1. par. in opi. 292. exordien te statutum quod de damno dato stet iuramento damni passis. F. Viuius lib. 2. opi. 274.

Statutum disponens, quod de damno dato stet iuramento damnum passis, isto casu, si alicui sit commissum furtum non stabitur eius iuramento, cum furtum sit mere criminale, licet in furto insit damnum. ita voluit eleganter Bal. in l. nauta. §. quaecunque. ff. nau. caup. & stab. in l. ait prator. in princ. ff. de iureiu. & in l. si seruum. §. oliuam. ff. ad l. Aquil. Host. in summa in tit. de damno dato. §. locum habeat. in prin. Alb. in l. 1. §. oc cisorum. ff. ad Syll. in 2. par. statutorum. q. 6. versu. item quæro aliam & c. Alex. & Rom. in l. 2. ff. de dam. infe. & idem Alexan. conf. 167. requisitus. col. 1. vol. 2. & Marf. post alios ibi relatos per eum. in l. de minore. §. tormeta. not. 3. ff. de qd. & in sua prac. cri. in §. expedita. nu. 75. & Io. Bapt. Plot. in repe. l. si quando. C. vnde vi. nu. 823. circa si. vbi asserit hanc esse communem opinionem. & Rip. in d. l. 2. ff. de dam. infe. num. 2. licet ibi de ea non nihil dubitet complura satis virgentia in contrarium adducendo.

Interpretatur secundo praefatum statutum, ac limitatur, quod accusatoris iuramento de damno illato fides exhibeatur, non procedere, quotiescunque accusatus contra quem iuratum fuit instantiam faceret iudici, ut ad inspiciendum locum accederet: quia ex euidencia & inspectione propriorum oculorum nullum damnum illatum apparebit. eo casu iudex requisitus a parte, non obstante praallegato statuto proficisci poterit ad locum damni, & pronunciare illud, quod ex aspectu constabit, secundum Bal. & Sal. in l. contra negantem. C. ad l. Aqu. & in l. 1. C. si aduer. lib. & Marf. post alios relatos, per eum. in l. 1. §. si serui quasi. nu. 4. & seq. ff. de q. & Barba. in c. perniciosam. nu. 105. de offi. ord. & Cotta in memoriali. in ver. Statuto Ciuitatis Mediolani, & c. & in ver. damnum. & ita refert se vidisse in practica obseruari Cur. iun. in repe. admonendi. nu. 91. ff. de iureiuran.

Et ratio dictae conclusionis vult isthuc: quia nulla lex prohibet, ac excludit probationem per rei euidenciam, ut voluit Azo. in summa. C. ad l. Aqu. & Bal. in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. & in rub. C. de prob. & in d. l. contra negantem. vbi Sal. & Carpol. in caut. 104. nu. 1. licet titubanter, & parum sibi constans ipsemet Bal. in l. 2. ff. de iureiur. teneat expresse contrarium respondendo dictae rationi? Ex glossa tamen ista Bald. snia tanquam in nube fundata, amplector primam opinionem, quae quidem vult eois, ut meminit, & attestatur Cur. in d. l. admonendi. nu. 352.

Interpretatur, ac coarctatur tertio dictum statutum, quod non credatur iure damnum passis, si reus accusatus petat exprimi diem per damnum passum: quia intendit illum redarguere de falso, & probare ipsum damnum passum, vel accusatorem fuisse alibi: tunc necessario debet exprimi dies per damnum passum, alioquin eius iure non creditur, secundum Bal. in l. 1. in fi. C. de iud. & ista est communis opinio de qua per Doc. in l. arbitraria. §. si quis Ephesi. ff. de eo quod certo loc. & in l. libellorum. ff. de accus. Et dictum statutum volens credi iuramento damnum passis, limitat in d. l. si quando. Io. Bapt. Plot. in 61. casib. & in 55. aliis casibus ampliatur. nume. 251. vsque ad nu. 755. Viuius opi. 788.

Damnum passis si iusiurandum statuto deferatur non idcirco illi delatum censetur cui furtum factum est, ut frequenter placitum literis prodiderunt Plo. in repe. l. si quando. nu. 823. ad fi. C. vnde vi. Viuius opi. 788. nec ea est de causa si reus petat ut ad ipsum locum iudex proficiscatur inspecturus nullum damnum datum esse, minus audietur, ut crebro receptum attestantur Cur. iun. in l. admonendi. nu. 352. ff. de iureiu. Viuius vbi supra. E. Suarez.

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

Statutum disponens, q̄ credatur iuramento damnū passi, vel creditoris, non procedit in fauorem forensis: vt per Dec. conf. 550. nu. 8. & Paris. conf. 12. nu. 26. vol. 3. vbi docet istam communem opinionem fore.

Quod statutum 'equidem procedit etiam si ipse forensis solueret onera merè realia, vt per Alex. conf. 3. aliàs 41. volu. 7. Sed statutum hoc latius, & vtilius interpretabimur infra in opi. seq. Statutum disponens, quod de damno dato.

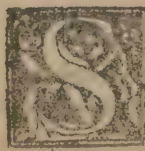
Itidem hoc statutum, q̄ credatur iuramento alicuius, intelligitur, nisi contrarium probetur: vt firmare Angel. & Io. de Imo. in l. qui bona. §. qui damni de dam. infec. Abb. in cap. proposuisti. in prin. de prob. Anch. in c. canonum statuta. de conf. Pau. de Ca. in l. fi. de prat. stip. Salyc. in l. 1. C. de reb. cred. Pau. de Cast. & Alex. in l. 2. §. si absens. si ex noxa. causa agatur. Viuius opi. 786.

Licet statuto caueatur, quod in aliquo casu stet iuramento damnū passi, vel iuramento alicuius, tamen poterit contrarium probari. Est commu. opi. secundum Ias. in l. si quando. C. vnde vi. M. Chær.

Statuto si cautum sit vt villa teneatur pro damno dato in eius territorio, tunc non statuitur iuramento damnū passi in probatione damni. communem dicit Dec. conf. 410. nu. 13. Ias. in l. si quando. nu. 37. C. de vnde vi. Bertr. conf. 218. lib. 8. Damnum verò si datum sit in confinib. duarum villarum, teneatur vtraque. communem dicit Alb. in 2. par. stat. quæst. 75. quem refert Affl. super 1. constitu. regu. rubr. 27. nume. 54. P. Fichard. & Bonacoff.

Stante statuto, quod reus teneatur positionibus simpliciter respondere, affirmando vel negando, aliàs habeatur pro confesso; contra quæ & qualiter id locum habeat.

C A P V T XX.

Statutum disponens, q̄ positionib. simpliciter, & præcisè rñderi debeat, aliàs habeatur pro confesso, si contigerit in casu prædicti statuti, q̄ Titius negaret se recepisse centum à Mæuio, quæ ab eo in iudicio petebantur, hoc est supplendo, q̄ si appareret in aliquem euentū ipsum Titium ista centum habuisse, affirmat, & fatetur in negociis d. Mæuij petentis, seu agentis expendisse vel ei restituisse, hoc casu animaduerte, q̄ non vñ esse dicto statuto simpliciter rñsum, & respondens ipse hñ pro confesso, secundum Bar. Ro. Alex. Fran. de Aret. & Ias. col. 4. in l. 1. §. si quis simpliciter. vbi simul cum Alc. nu. 30. ait istam esse cōem opi. ff. de ver. ob. Bar. & alios in l. 1. ff. de vulg. & pup. An nib. Cauensem, in prag. 8. quinta die dilationum prædictarum. nu. 41. Boer. post alios cōplures congestos per eum. decis. 339. nu. 4. & Vrsillum in add. Affl. in dec. 189. nu. 2.

Vbi refert ita extitisse decusum in Sacro Concilio Neapol. stante dicto statuto, q̄ quis debeat respondere simpliciter, q̄ responsio ipsa deberet esse sine plica. & est tex. in d. prag. 8. decidens, quod omnis positio, cui non fuerit simpliciter responsum per verbum credit, vel non credit, ipso iure habeatur pro confessata. & tradit Nat. conf. 59. nu. 12. volum. 1. vbi ait, quod vbiunque statutum mandat responderi per verbum credit, vel non credit, ad formam, quæ omnino est seruanda.

Sed stante dicto statuto, posset tunc responsio modificari, & sic si mutuum, & restitutio in secreto facta extiterit, posset positioni rñderi modificatè, si mutuaisti, restitui. & admittere tur talis rñsio, vt latè probat Neuiz. in sylua nuptiali. li. 3. nu. 54. Est igitur respondendum tutius in pñti casu, vt aduertit Capol. in cau. 60. f. ego nihil habeo de tuo ad quod tenear.

Fallit et secundo antedicta cōis opi. non procedere quotiescunq; in positione mentio fieret de instrō, tunc quippè p partem rñderi posset: credo prout in instrō continetur, & valida satis, & sufficiens erit talis responsio, vt firmare Spe. in tit. de testib. §. qualiter. nu. 5. Guid. Pap. dec. 334. Annib. Cauensis in d. prag. nu. 43. Bal. in l. de etate. §. nihil. ff. de interro. act. Dec. conf. 118. viso instrō promissionis factæ. nu. 6. & Ioseph. Ludouici cum aliis aggregatis per eum in decis. Umbria. 8. nu. 11. vbi admonet istam esse communem opinionem.

Fallit quoque præmemorata sententia communis Docto. in duobus aliis casibus, traditis per Annib. Cauensem in d. prag. 8. nu. 49. & seq.

Et fallit eadem cōis opi. in altero casu deciso per Ioseph. Lud. in d. decis. 8. per totam. Viuius opi. 800. E. Suarez.

Stante statuto, q̄ reus in sua responsione tenetur positio-

nib. respondere simpliciter affirmando, vel negando: aliàs pro confesso habeatur, si reus respondeat se pecuniam non habuisse, & si appareret eum habuisse, q̄ expendit in negotiis ad vtilitatem petitoris, habetur pro confesso.

Fallit in 3. casib. vt per Pont. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de ver. ob. nu. 6. Don. à Fina.

An libris camporum seu mercatorum adhibenda sit plena fides, statuto id disponente: quod statutum multipliciter interpretatur.

C A P V T XXI.

Statutum iubens libris camporum, seu mercatorum adhiberi plenam fidem, valet. hanc esse com. opi. attestat Viuius in suis cōcl. in ver. statutū iubens, vbi limitat in 5. casib. vide late Marf. fin. 458. Bon.

Statutum iubens libris camporum, seu mercatorum adhiberi plenam fidem valet, & tenet, quasi tunc publica authoritate nitatur, secundum Io. And. in add. Spe. in tit. de instr. edit. §. nunc dicendū. Bal. & Ang. in l. quædam. §. nummularios ff. de eden. Inn. in c. cum P. Tabellio. de fi. instr. eundem Bal. in l. cunctos populos. col. 14. C. de sum. Tri. Anch. in c. canonū statuta. ext. de conf. Benue. Stracca, in trac. de mercatura. in tit. quō in cā mercatoris procedendum sit. nu. 31. cum aliis abundè congestis per Crau. in trac. de antiq. temporum. in 1. par. nu. 27. vbi ait huic conclusioni neminē ex Scribē. aduersari. Et ista cōis snia probatur in c. cum dilectus. de fide instr. vbi latè Mod. in l. admonendi. ff. de iur. iur. & in c. 2. de fide instr.

Ampliatur hoc statutum extendere vires suas extra territorium statuentium, & liber, seu scriptura mercatoris sic roborata à statuto vbiq; probat, sicut in iudicio, in quo producit, non adfit hmōi statutum secundum Io. And. in d. §. nunc dicendum. Bar. & Doc. in l. 1. in 7. q. prin. C. de sum. Trini. & fide cath. Bal. in l. exemplo. C. de prob. & in l. si non spāli. nu. 4. per illum tex. C. de testa. Ant. de But. col. 3. ceterosque Canonistas in d. c. 2. de fide instr. Rocchum Cur. in repe. c. fi. nu. 46. de consue. Dec. in c. 1. col. 17. de prob. Bēue. Stracca, in d. trac. de mercatura. in tit. quō in cā mercatoris procedendum sit. nu. 31. & Ias. in l. si arrogatur. col. 16. ff. de adop. vbi asserit huic ampliationi nunquam inuenisse contradicentem, & Crau. in trac. de antiq. temp. in 1. par. nu. 9. attestatur istam esse cōem opinio. Et rō istius cōis videtur ista: quoniam circa scripturæ fide inspicitur locus, vbi celebrata est, vbiq; postmodum producat: vt voluit. Bal. cōf. 79. lib. 3. per tex. in l. si fundus. ff. de euic. Guid. Pap. in q. 272. & Ias. in lius autem ciuile. col. fin. ff. de iusti. & iure.

Limitatur primum statutū non procedere, si esset indifferens, videlicet, quod omni scripturæ mercatoris pro se creditur, quia tunc careret, imo esset pronum ad falsum committendum, vt per Bal. in l. vnica. nu. 13. C. de cōfess. cuius dictum reputat singulare, & sequitur Pano. in c. bonæ. il. 2. circa finem ext. de postu. præla. Ias. in repe. d. l. admonendi. num. 102. vbi oēs Mod. hoc idem tenent, Marf. in sing. 458. Liber mercatoris. circa medium, & Benue. Strac. in præcitato trac. de mercatura. in tit. quō in cā mercatoris procedendū sit. nu. 37. & seq.

Dicūq; statutum, quod libris mercatorum detur plena fides, interpretatur secundo loco in pertinentib. ad mercatorem, & eorum officiū, non aut in aliis prout tradit Rom. conf. 202. col. 2. post Io. And. in d. §. nunc dicendū. in addi. magnis. Are. conf. 33. col. 1. & conf. 44. Alex. & Ias. in d. l. admonendi. idem Ias. in l. age. nu. 4. C. de transa. Dec. in c. post cessionē. de prob. nu. 39. & conf. 30. col. 2. Crau. cōf. 3. nu. 15. Rimin. conf. 35. nu. 12. & cōf. 279. nu. 1. conf. 297. & 301. nu. 3. Marf. in repe. rub. ff. de fidei iur. nu. 109. & in repe. l. fi. nu. 168. ff. de iurisd. om. iud. & Benue. Strac. in allegato trac. de mercatura. in tit. quō procedendum sit in causa mercatorum. nu. 40. fol. 254.

Licet idem Dec. titubanter, & parum sibi constans contrarium teneat in d. l. age. nu. 5. quem taxat Alcia. ibi, & primam opinionem dicit esse communem, puta si sit mercator pannorum, & in libro sit scriptum aliquid de mercatura pannorum: secus si scriberet de aliquo deposito, vel mutuo, quod nō esset de arte sua. argu. l. tertia. §. eodem modo. ff. nau. caup. stab.

Idem videmus in alio simili statuto disponente, quod potestas teneatur pro sua familia: quod quidem statutū restringitur ad ea, quæ pertinent ad officiū, puta si familia delinqueret in officio, non si extra causam officij, secundum Rom. conf. 111. & conf. 25. Crau. in d. conf. 3. & Alcia. in d. l. age. col. pen. post Ang. in l. 1. C. si rector prouin.

Tertio

Tertio limitatur præfatum statutum, quod credatur libris mercatorum, vt intelligatur procedere nisi talis mercator sit infamis, vel alias incurrerit infamiam. ita voluit Baldus in d. l. cunctos populos. colum. 4. r. quem refert, & sequitur Iason. in §. sed iste, columna 24. instit. de actio. & in repetitio. dict. l. admonendi. numero. 101. & Stracca. in dict. tract. de mercatura. in titul. quomodo in causa mercatorum procedendum sit, sub nu. 39. fol. 253.

Limitatur quarto mentionatum statutum intelligendum, ac interpretandum esse, quatenus liber mercatoris conscriptus sit in territorio statuentium, & non alibi, vnde si Aquilanus Romæ commorans, & ibi in libro suo annotaret se soluisse centum, quæ Martino Aquilano debebat, seu soluere tenebatur: tunc virtute prædicti statuti non probaretur solutio vt voluit Seue. in d. l. omnes populi. nu. 164. post Bal. in c. cum dilectus. extra de fide instrumen. & Ias. in d. l. cunctos populos. Sed contra istam limitationem complura scribit, & refert prætermittaq; authoritate Bald. Corn. conf. 319. circa primum. in vltima dubitatione, vol. 3. vbi dictam quæstionem in solutam reliquit. Viuius opi. 806.

Statuta disponētia, quod Iudex certis in causis procedat nulla iuris solemnitate seruata; quod solum super maleficijs potestatem habeat, quod aliquando teneatur committere causam consilio sapientis, & consultorem adire; quod ipse vicissim adiri possit super consuetudine peccati nutritiua; & quod præcisè audientia denegetur; an valeant, quomodo intelligantur, & quid operentur.

C A P. XXII.

Statutum disponens vt per iudicem in certis causis nulla iuris solemnitate seruata procedi possit, tunc quippe etiam diebus feriatis in honorem Dei procedere possit ipse iudex, secundum Bart. Bal. & Angel. in l. milites. C. de testa. milit. Roma. in rub. de arbitr. quæst. 17. Barto. & Bal. in l. i. ff. de milit. testa. Bartol. in l. prouinciarum. C. de fer. & Anch. in clem. sæpe. de verb. sign. quia hæc feriarum obseruatio inducta iure humano censetur. Contrariā vero partem firmare Imo. & Roma. in l. si cum filius fami. ff. de dona. per d. clem. sæpe. cum ibi not. Alex. num. 4. & seq. in l. milites. & Tiraquellus de priuilegijs pæ causæ. priuilegio 156. tamen quicquid docto. isti suadeant ob hoc igitur in actu practico nullo modo recedendum foret a prima opinione Bar. & sequacium, quæ vera communisque ex relatis apparet. F. Viuius opi. 783.

Statutum tribuens iurisdictionem Potestati solum super maleficijs commissis in suo territorio vetans inquisitionem, cēsetur vetare accusationem, vt est communis opinio de qua Angel. de Aret. inter consil. crimini. conf. 58. nu. 2. in 2. volum. Bonacoff.

Statutum denegans præcisè audientiam, operatur vt iudex ex officio non possit procedere. Corf. in repert. Abb. in ver. dictio præcisè. & in ver. iudex ex officio suo. vbi dicit, qd quando statutum intenderet denegare præcisè audientiam; & tollerēt omnimodam facultatem audiendi, tunc nec iudex potest ex officio procedere; quæ opinio ab omnibus approbatur, secundum Corf. ibi & iudex procedit ex officio suo, quando delictum est euident & notoriū. Nam tunc iudex potest hoc ex officio suo licet non iudicet de eo quod est sibi notum, vt notorium. Bonac.

Statutum per quod disponitur quod iudex teneatur committere causam consilio sapientis, si partes vel aliqua ipsarum hoc voluerit, & quod teneatur illud requirere, & sequi, valet & tenet, prout voluit Io. And. in addi. ad Spec. tit. de requisitiis. consilij. §. i. ver. vt autem. & hoc communiter, de consuetudine seruari dicit Bened. Capr. reg. 28. nu. 36. arg. l. si conuenerit. vbi Bart. quoque idem videtur tenere. ff. de re iud. vt in l. i. §. si plures ff. de exerc. act. quod procedit, vt voluit Io. Andr. in d. addi. quando talis iudex haberet iurisdictionem & potestatem ab ipsis statuentibus. alias si haberet a superiore, non possent ipsum arētare ad requiringdum vel sequendum consilium, nisi esset a superiore confirmatum illud statutum arg. cap. cum inferior. de maior. & obed. Bened. Capr.

Statutum disponens qd iudex adeat consultorem, debet in-

telligi in casu dubio, nam qui in casu certo requirit consiliū, calumniari videtur. Iac. de Aret. in Lille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. 3. vt refert & sequitur Bal. l. i. in fi. C. de legi. Castald. in qq. syndicatus. q. 26. Balb. decis. 288.

Statuto stante vel consuetudine in loco peccati nutritiuo, siue nutritiua, an sæcularis iudex adiri possit, vt desuper, decernat, & illud vel illam non tenere declaret, videtur dicendū quod non quia decernere ratione peccati & super concernētibz peccatum, ad ecclesiasticum iudicem non autem ad laicum pertinet. c. nouit. §. siue. ver. non enim intendimus. de iudici. vbi Papa de quolibet mortali peccato decernere, & quolibet corrigere, ad ipsum & eius spectare officium ait: idem est tex. in §. si vero ecclesiasticum. in authen. vt cler. apud proprium episc. col. 7. Abb. tamen. in c. ex parte. ver. ego puto. de consuetud. voluit, quod ad laicum etiam hoc spectet, & ipsum adiri posse ea inquam motus ratione, quod ad ipsum quoque peccato occurrere pertineat, all. tex. in l. senatus. ff. de offic. præsid. qui tamen mihi hoc non probat. tex. vero in c. Rex debet. 23. q. 5. hoc satis probare videtur. ibi, periuros nō sine re viuere, cum tamen alibi dicatur de iuramento & periurio cognoscere ad Papam, & ecclesiasticum iudicem pertinere, d. c. nouit. ver. licet autem. de iudi. habes igitur ex illo tex. quod periurus ad mortem per laicum damnandus est, gl. tamen declarat hoc intelligi de teste, qui falsum in criminali causa dixit testimoniū. l. i. ff. ad leg. Corn. de sicar. secus vero si aliter puta ex inobseruantia contractus quis periurium incurrat, quia tunc tantum infamatur. l. si quis maior. C. de transactio. vel alias solum Deum habet ultorem, l. 2. C. de reb. cred. vel per principem fustibus castigatur, l. si duo. §. fin. ff. de iureiur. alias quoque pœnas sustinet de quibus in c. quicumque. 6. q. 1. vbi videas. & ad propositum conclusionis nostræ facit, quod colligitur ex tex. & ibi per Bar. in l. sub prætextu. ff. de extraord. crimi. inquit quod Capitaneus & potestates terrarum videre possunt statuta & ordinamenta istorum disciplinatorū. & si in illis quod ad religionem non spectat vel quod illi aduersetur statutum adinueniant, non solum statuta & ordinamenta ipsa cassare, & irritare, verum etiam collegium dissoluere, sequitur Baldus in capitulo 1. §. conuenticula. de pac. iura. firman. vbi subdit, quod episcopus coget ipsos disciplinatos ad edendum & præsentandum dicta statuta & ordinamenta, & quod contra malas conuentiones habet episcopus iurisdictionē a iure. d. §. conuenticula. & cum Bart. transit idē Bal. l. vnica. C. de monopo. & in l. collegium. C. de hære. instit. F. Turzan.

Varia atque multiplicia statuta pœnalia corporalem, vel realem pœnam pro delictis, alijsq; transgressionibus imponentia, quæ variè quoque ac multipliciter interpretantur, intelliguntur, applicantur, extenduntur, & coarctantur; & an statuti pœna minui possit, vel exigi ante declarationem quod quis eam incurrerit.

C A P. XXIII.

Statutum imponens pœnam capitalem non intelligitur de pœna capitis sed deportationis, vt est com. opinio. Grassus opinio. com. lib. 1. c. 3. q. 25. Bonacoff.

Quæro, An statutum imponens pœnam capitalem debeat intelligi de pœna mortis? Resp. quod non sed pœna illa capitalis interpretanda est in mitiorem partem, vt comprehendat deportationem. Hanc opinionem probat tex. in l. præsentat. C. de his qui ad eccles. confug. Et eam tenet Fel. c. qualiter & quando. el. secundo. nu. 52. de accus. 10. de Ana. cap. 1. de homicid. Chassanæ. in consuetudin. Burg. tit. des iudices. rubr. 1. §. 5. fol. 43. & fol. 54. num. 119. Ioan. de Villamati. in repert. l. diuus. nu. 60. ff. ad l. Corne. de sicar. Ias. in l. transfigere. & ibi Riminal. nu. 4. de transact. Alc. in l. licet capitalis. ff. de ver. sign. Ias. in l. diuortio. nu. 16. vbi dicit ita tenere omnes docto. post supradictos. Mich. Grassus.

Statutum imponens pœnam corporalem pro homicidio, vel pro alio delicto interpretatur, & intelligitur si dolus adsit nec lata culpa sufficit: vt per Bar. in l. i. §. non autem. ff. si quis test. lib. esse. Bal. in l. data opera. C. qui accus. non poss. Cyn. Bal. Ang. & Paul. Cast. in l. i. ff. de legib. & per eandem doctrinam idem Paul. Cast. in l. et si seuerior. C. de his qui not. infam. refert se auasisse quendam a morte, vbi etiam Alexan. col. 2. sequitur

Com. V.I. Opin. De Magistratu,

sequitur quoque Deci. alios citans legendo in cap. 2. de constit. & consulendo consi. 9. & Marfil. in l. lege Cornelia. num. 3. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & opinionem hanc admittit communem esse Claud. Aquef. in d. l. i. ff. de legibus. num. 33. & Ias. in l. in actionibus. num. 26. ff. de in lit. iur. vbi Dec. & alij respondent omnibus fundamentis pro contraria parte allegatis. Et circa hoc scripsimus supra latè in Opi. statutum disponens, quod bannitus non possit reuerti ad Ciuitatem. circa fin.

Sed coarctatur mentionatum statutum non procedere, quando disponderet quem corporaliter puniri pro homicidio qualitercunque commissio: tunc enim quamuis culpa homicidium committatur, debet reus decapitari: secundum Saly. in l. 2. col. 3. C. de noxal. & huiusmodi casu vt voluit ipse Saly. fortè non distingueretur vtrum homicidium factum sit ad defensionem, & hoc dictum Saly. sequitur Alexan. in l. & si feuerior. C. ex quibus caus. infra. irrog. & Fely. in c. testes. col. 9. de rescri. Licet hoc firmare non ausus sit ob contraria relata per eum Chassaneus in consuetud. Burgundia. rub. i. nu. 4.

Nam opinio hæc Saly. & sequacium videtur nimis scrupulosa, & penitus cæca, & inutilis, & quo tendat nescio. labitur enim à veritate omnino in maximam fallaciam, atque insaniam: & ideo meritò contra ipsam Saly. opinio nem doctissimè, religiosissimèque consuluit Franc. Beccius consi. 5. i. in casu proposito prima fronte dicendum videbatur. volum. 1. quem comperi ibi hunc locum præsentis meæ opinionis citasse.

Et ratio assignari posset isthæc vltra alias quamplurimas allegatas per Bec. vbi supra contra Saly. Nam hoc homicidium commissum ad necessariam defensionem non incurritur peccatum mortale: vt firmat S. Thom. in secunda secunda. quæst. 64. art. 5. ad cuius sententiæ corroboracionem multa fundit Ioan. Tabienfis in sua summa Tabienf. in ver. Homicidium. §. 8. & Barth. Fumus in sua summa. Anton. in ver. Homicid. sub §. 2.

Quia homicidium patratum ad defensionem personæ pro necessitate inuitabili est excusabile, & ex eo minimè incurritur irregularitas. Clem. 1. de homicid. & firmat Barth. Brix. in cap. de his. in quæst. exordiente aliquis repellendo violentiam, quod in præsentis casu nulla incurritur irregularitas. cui accedit Hostien. in cap. 2. de homicid. & in capitu. sicut, vbi protulit magnum, & vtile quippè verbum, Clementem 4. ita aliàs pronunciasse, & sic etiam Curiam tenere, & obseruare.

Imò hoc amplificatur vtiliter procedere etiam in clerico, qui quidem potest sicut & laicus vim vi repellere defendendo se bonaq; sua. arg. c. significasti extra de homicid. & c. dilecto. de sent. excom. lib. 6. vbi disponitur etiam, qd quilibet tenetur propulsare iniuriam à vicino & proximo.

Quare si clericus ita aggrediatur, vt aliter mortem euitare nequeat, nisi occidat, vel inuasorem mutilet, hoc agendo non euadit, neq; efficitur irregularis: vt in Clem. si furiosus. extra de homicid. Nam potius aggressor videtur seipsum occidere, quam ab aggresso occidi: & ideo ille nullum tunc peccatum incurreret.

Et hinc est, qd si clericus, seu presbyter dum actualiter celebraret inuaderetur, rectè profecto, iustèque dimittere posset eo casu celebrationem: & si se tuendo occideret aggressorem, ipsum, posset incotinenti reuerti ad altare, & sacrificiū, remq; diuinam perficere, etiam alieno sanguine pollutus: secundum Io. de Lignano in tract. de iusto bello. & Panor. in cap. clerici arma portantes, de vita & honest. cler. & Dec. in l. vt vim. nu. 8. ff. de iust. & iur.

Vnde cessatè peccato, doloq; malo in præsentis casu. necessariò debet similiter cessare pœna. Et eo magis cum opinio Saly. præmentorata penitus diffinitionem ipsius homicidij destruere videatur. Nam homicidium secundum S. Thom. in secunda secunda. q. 100. art. 8. ad tertium, & in quæst. de ma. q. 13. art. 4 ad vndecimū, est occisio hominis iniusta. cui quidem diffinitioni innituntur omnes Theologi, & Canonistæ communiter varijs in locis & Bartho. Fumus in d. summa Ar milla. in ver. Homicidium. §. 1.

Vnde stante innocentia puritateque animi ipsius homicidæ, non mirandum ergo est si innocentibus iura subueniunt, vt in præsentis casu nulla pœna imponi debeat, Quia stante statuto excludente omnes exceptiones, non excluderet illud tunc modo aliquo exceptionem innocentia. ita Bal. in l. edita, in repet. Paduana. colum. pen. ver. Ex tribus autem constat C. de eden. & Ioan. de Ana. consi. 59. visa inquisitione. col. 1. & Marfil. cum alijs aggregatis per eum in sing. 59. Innocentibus, Vinus in opi.

Statutum dicens, qd quis puniatur pœna manus, vel alia pœna iudicis arbitrio, intelligitur de simili pœna, & sic de mutilatione membri, non autem capitis amputatione. Dec. in c. ex literis. nu. 15. de consti. Bonacoss.

Statutum dicit, qd si quis cōdemnatus in amputatione manus non soluat centum, sibi amputetur manus, quantum tempus habebit ad soluendum. resp. Bal. in c. qd ad cōsolationem. nu. 13. de re iudic. qd habet quatuor menses post decem dies, qui dantur ad appellandum in pœna corporali. l. 2. C. de vsuris. Nisi tempus sit limitatum à statuto cum causa, vel sine, vel à iudice cum causa. casus est in d. c. qd ad consultationem. vbi omnes. idem e contra, si sit condemnatus in centum, & si non soluat amputetur ei manus. idem si statuto cauetur, qd si condemnatus non soluerit cōdemnationem, puniatur alia grauiore pœna, & non apponitur tempus. dic. qd monitio est necessaria. Bal. in c. sicut. in fi. nu. 13. de cōhabita. cleric. & mulie. item si statutum dicit, puniatur in centum, aut amputetur manus: ista non est propriè alternatiua, sed est quædam pœna subordinata, scilicet, corporalis in defectum pecuniariæ, & non propter naturam pœnæ corporalis. Bal. in l. Lucio Titio. col. 2. ff. de leg. 2. Bonacoss.

Quæro stante statuto, qd pro aliquo delicto manus amputetur, an si delinquens habeat manum aridam, illa debeat abscindi? Resp. Diuersæ in hoc articulo sunt opiniones, Cyn. in auth. sed nouo iure. C. de fer. fugi. existimat bonam manum esse amputandam. Aliter sentit Bald. in d. auth. distinguēs, An in statuto de certa manu dextra vel sinistra sit facta mentio, vel non.

Sed communis & recepta doct. opinio est, qd si statutum simpliciter dicat, manum amputandam, tunc arida debet abscindi, ita communiter teneri firmat Ioan. Andr. in addi. ad Spec. Rub. de pœn. quæ refert & sequit Aug. Arimin. in add. ad Ang. in tract. malef. verb. quas si non soluerit intra decem dies. nu. 4. Et eam tenet Iac. de But. in d. auth. sed nouo iure. & Alberi. de Rosat. & latè Raph. Fulg. Eandem dicit communem esse opin. Alex. in consi. 104. vol. 1. Capol. d. auth. sed nouo. nu. 34. & plures relati per Pet. à Duen. reg. 393. limit. 9. in fi. Adde Alciat. in tract. præsum. reg. 3. præ. vlt. in fi. Mich. Grassus & Vezinus.

Statutum puniens grauiori pœna offendente me ad domum. etiam habet locum in offendente me ad domum communem, vt est com. opin. de qua Alex. in l. serui electione. §. 1. l. beo. nu. 2. de leg. 1. sed nunquid habeat locum statutum in offendente in porticu domus? Resp. Abb. in c. 1. de decimis. Satis dicere ponderandam mentem statuti. An ratio verificetur in porticu domus, vel ne? Et si statuto puniretur delictum commissum in ecclesia, non vindicaret sibi locum in delicto commissio in Basilica, seu Lodia. Abb. in rub. de consecr. eccl. vel altar. Bonacoss.

Statutum puniens assultantem aliquem in domo habet locum etiam contra assultantem in porticu domus. commu. dicit Alber. in 2. part. statut. quæst. 208. Aug. ad Ang. de malef. in ver. fecit insultum. num. 3. Item habet locum etiam si aliquis fuerit assultatus in domo quam habet cum alio communè modo non esset cōis cum ipso insultante cōem dicit ibidè Aug. num. 5. Clar. d. §. fi. q. 82. stat. 10. per tot. Fichasf.

Statutum duplicans pœnam ratione loci, habet locum etiam in percutiente in confinibus ipsius domus, vt est communis opi. Clar. q. 82. verbo, statutum. in princip. & debet duplicari semel pœna. licet statutum adsit, qd duplicatur pœna in committente delictum in nocte, & in platea, vt est com. opin. Clar. ibid. ver. pone stat. & nox intelligitur ante solis ortum, vel postquam Sol non est super terram. sed & hoc est arbitrium iudici. Cla. ibi. ver. quæro. Bonac.

Statutum qd pœnæ maleficiorum duplicentur in palatio, duplicatur etiam pœna, si quis maledixit Deum in palatio, vt est communis opin. de qua Pet. Rau. in alphab. verb. blasphemare. Bonac.

Statutum qd vnus pro alio puniatur, valet, vt est com. opin. Dec. c. cognoscentes. nu. 4. de constitu. Ben. de vado in reperi. Fel. verb. statutum quod vnus. Idem.

Statutum imponens pœnam centum ducatorum, vel alia pœnam minorem, seu maiorem pecuniariam, seu corporalem percutienti aliquem: quomodo est intelligendum, vbi cum Titius vulneraret, aut percuteret Sempronium vno ictu cum bidente, vel tridente? dic qd hoc casu vigore prædicti statuti non debet puniri nisi de vno vulnere: secundum com. opi. quæ seruatur in practica quotidie: vt meminit Ang. Aret. in tract. maleficiorum. in ver. & ipsum Titium. num. 111. & ibi Aug. in add. & Marfil. in l. si rix. a. nu. 15. ff. de sicarijs, & in pract. crim. in §. pro complemento. nu. 19. in quibus locis non nihil aperit mentem dicti statuti.

Et

Et quemadmodum statutum hoc non multiplicat penam contra percutientem: ita etiam statuto disponente, quod quicumque dederit, intuleritque alapam alicui puniatur in centum si quidam tunc in eodem impetu, & sic simul & semel intulerit tres alapas, non puniretur utique pro pluribus alapis, sed vnica tantum pena: secus verò ex interuallo: secundum Abb. in cap. 1. de pœn. & Barba. in c. 1. quod met. caus. in c. fi. de raptor. & in c. in presentia. de prob. & est tex. & ibi Bar. in l. illud. §. si idē. ff. ad leg. Aquil. & Bal. in l. quoties. §. si quis postea. ff. de hære. insti. vbi allegat glo. in l. qui de crimine. in ver. plurima. C. de accus. Viuius opin. 764.

Statutum vnum si pro maleficio imponeret penam mille librarum, aliud vero statutum pro eodem maleficio imponeret penam quingentarum librarum tantum, per hoc non censeretur correctum aliud statutum imponēs mille librarum penam: secundum Bar. eleganter in l. 3. §. cū Titio. ff. de adimen. leg. quem sequitur Alex. in l. 1. C. de bono. poss. cōtra tab. Aret. conf. 27. col. pen. Corn. conf. 172. col. 3. lib. 4. Dec. in l. 1. col. 18. vers. ult. non obstat. ff. de offic. eius. & in l. 1. col. 3. C. de bono. poss. contra tab. vbi ait qd hoc procedit, licet verba sint geminata: quia adhuc per ea non inducitur correctio. quod etiam voluit idem Dec. conf. 281. in fi. allegans Alex. conf. 130. col. 2. lib. 4. sed contrarium, & malè videtur velle idem Dec. conf. 2. colum. penul.

Et quod per dictionem taxatiuam non inducatur correctio iuris: voluit Rom. conf. 456. colum. 1. Decius conf. 87. colum. fia. Ias. in d. l. 1. C. de bono. poss. contra tab. colum. fi. Sed contra istam partem arguit idem Ias. in d. l. 1. ff. de off. eius. col. 2. & in d. l. 1. colum. 3. ff. si quis ius dicen. non obtemp. & in l. si constante. ff. solu. matr. colum. 15. vers. quarto adde, vbi ait, quod imò induci debet correctio iuris, ex quo aliās dispositio taxatiua nihil operaretur: quia sumitur argumentum a contrario sensu, & ad correctionem iuris communis, quando aliās in sensu directo nihil operaretur, tandem audacter fatetur ipse Ias. quod in practica difficile esset obtinere contra Barto. ex quo non habemus contradicentem, & sic ista Barto. opinio est communis: vt per Doctores supra citatos. Viuius opi. 758.

Statutum disponens tertiam partem bonorum homicidæ ad hæredes interfecti peruenire, & monachus fuerit occisus, tertia pars ipsa bonorū, secundum communē opinionem peruenit ad filios monachi legitimos ante monasterij ingressum susceptos, non ad monasterium: vt firmauerunt Ant. But. Arc. Andr. Barb. Fel. Paris. & Marcus Mantua. nu. 60. in c. in presentia. de probat. Io. Palagaren. conf. 174. inter consilia Federici de Senis, & Boer. decis. 121. in quibus quidē locis omnes prælibati Doc. admittunt istam fore communem scholam, & decisionem Scribentium.

In contrariam vero partem, videlicet monasterio, non autem filio naturali in sæculo nato, & relicto ante dicta bona vigore ipsius statuti acquiri debere, inclinauerunt Feder. de Senis conf. 34. Ro. sing. 456. statutum Urbis veteris. Aug. Berous in d. c. in presentia. nu. 473. & Alcia. in l. 4. §. Cato. col. fi. ff. de ver. oblig. vbi inaduertenter admonet istorum opinionē communem esse. Viuius opin. 769.

Statutum puniens maleficiū, an extendatur ad mandantē? dic, qd statutum disponens per verba in rem concepta, vt puta pro homicidio perpetrato, vel pro furto sit pena mortis: tunc etiam mandans tenebitur ea pena: sed si in personam loqueretur statutum ipsum, puta si quis homicidium commiserit: tunc mandans non propriè homicidium fecisse videtur, sicq; penam ordinariam non subiret, verū aliam mitiorem: secundum Barto. in l. aut qui aliter. §. fin. num. 3. ff. quod vi, aut clam. Dec. num. 3. & seq. & Cagnolus. num. 2. in l. si is qui pro emptore. num. 82. ff. de vsucap. & Carrer. copiose in sua pract. crim. in §. circa igitur tertium. de homicidio commissio. num. 59. in quibus locis audacter firmat istam communem opin. fore. Sed huiusmodi distinctio, tanquam verbalis à plerisque reiecta est, & sic, vt vtroque casu pena ordinaria teneatur, firmat esse communem sententiam Gaudinus in rub. C. de transact. col. 10. & in rub. de pœnis. col. 4. Ipse verò primæ sententiæ Bart. & sequacium, tanquam mitiori, veriori in puncto iuris, & communiori inhæreo. Viuius opin. 782.

Statutum puniens facientem, extenditur etiam ad fieri facientem, & fauore reipublicæ, ne delicta remaneant impunita. l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iud. & hanc opi. de iure veriorē existimat Ofsa. decis. 67. nu. 6. Quam dicit procedere etiam si statutum respiciat vtilitatem publicam secundo, teste eod. dicta decisio, numero septimo. §. qua in re distingue, vt latius

per eum vbi supra. numero 11. Idem.

Statuta imponentia penam pro delictis, non ligant subditos delinquentes extra territorium, sed delinquentes eo casu puniendi sunt secundū ius commune, vel statuta loci delicti, nisi statutum expresse loquatur etiam de delinquentibus extra territorium. Hæc est doctrina Bar. in l. cunctos populos. C. de summa trini. nu. 47. & seq. quam communiter approbari dicit Soc. conf. 302. nu. 4. in fi. lib. 2. Alex. conf. 111. nu. 1. ver. cum sit. lib. 2. quem refert Paris. conf. 159. nu. 6. lib. 4. Ruin. conf. 84. in fi. lib. 4. Boss. in tit. de pœn. nu. 19. Fel. in c. à nobis. 1. nu. 6. de sent. excom. Duen. reg. 146. Clar. d. §. si. quæst. 85. versic. Tertius casus. Fich.

Statutum puniens delinquentem pro aliquo crimine, non comprehendit subditum delinquentem extra territorium: & sic talis delinquens non potest in loco statuti puniri, vigore ipsius statuti, pro crimine alibi commissio. est com. opi. sec. Hippol. in l. fi. ff. de iurisd. om. iud. M. Charian.

Statutum non ligat subditum delinquentem extra territorium, nisi hoc dicat, & potest fieri tale statutum, vt est commu. opin. de qua D. Rolan. à Valle, in consil. 32. num. 46. in 3. vol. Soc. in cap. a nobis. nu. 52. cum seq. de sent. excom. vbi plenè. Bonacoss.

Statutum puniens vulnerantem, vel inferentem vulnus, nō intelligitur de modico vulnuscule, vt est communis opi. Hercul. de cautione de non offend. cap. 27. num. 18. vers. ex quibus. Idem.

Statutum imponens nouam penam, in dubio propter impositionem huiusmodi penæ, videtur proculdubio recessum, præcipueque in dubio a pena iuris communis, & duntaxat statuti pena attenditur, vt per Bart. in l. data opera. col. 5. C. qui accusa. & c. & in l. 2. circa fi. C. de rebus creditis. & in l. qui sepulchra. prope fi. C. de sepul. viol. vbi Saly. col. 4. cum alijs late congestis per Marsil. in pract. crim. in §. quæritur. num. 5. & seq. vbi hæc idem tenet, & firmat, & ita totus mundus, & practica obseruat: vt asseuerant omnes Doct. passim, & in cap. de causis. de of. deleg. præsertimq; Dec. ibi. nu. 86. & Alb. in tract. de statu. in 8. q. 1. partis: licet Abb. in d. cap. de causis. asseueret cōtrarium, quem non nihil taxant Moder. inibi, & ista opinio videtur magis communis. teste Marsilio in pract. cri. in §. quæritur. nu. 5. & 6.

Cæterum vbicunque statutum, seu consuetudo disponeret vt vltra penam iuris imponatur etiam pena pecuniaria, indubitanter quidem valeret, & teneret, & vtraque pena exigi posset: dummodo statutum hoc non emanet, scaturiatque ex radice cupiditatis & auaritiæ.

Potest enim episcopus adiuuando canonem nouam imponere penam. vt in clem. ne Rom. glo. in vers. tolli. de elec. Abb. in c. licet. col. 2. de pœnis. Ioan. And. in c. fin. de of. archip. Viuius opin. 746.

Statutum pœnale, etiam extenditur ad additionem factam prædicto statuto. Corf. in reperto. Ab. in ver. statutum pœnale extenditur etiam si non dicatur. Rui. conf. 23. nu. 28. in 5. vol. Euerar. in centuria legali. in loco à ratione legis larga. in 3. ca. su princ. in ver. circa quod volo te scire. pagi. 289. Fel. in ca. 1. col. 2. de iure iu. Dec. conf. 90. col. fi. Bonac.

Statuta etiam pœnalia & exorbitantia ex identitate rationis extenduntur de similib. ad similia, vt est com. opin. de qua Ripa in tract. de peste. nu. 283. fo. 52. non tamen statuta in casu simplici extenduntur ad casum mixtum. quia sunt odiosa. Dec. conf. 334. nu. 1. Bonac.

Et statutum quod loquitur in materia pœnali: non debet extendi ad alium casum, vt dicit Io. And. in cap. odia. de regu. iu. in 6. Ang. & Cast. in l. 1. ff. quod quisq; iur. vbi dicit hoc vsu receptum. Idem.

Lex pœnalis extenditur de vno correlatiuo ad aliud. Ioan. Nicolaus in l. generaliter. num. 26. C. de secun. nup. com. dicit. Bonac.

Vnus pro alio non tenetur de iure communi. Secus ex statuto modo non corporaliter, vt est commu. opin. Et penam infamiæ quis patitur pro alio, vt in crimine læsæ maiestatis, vt est comm. opin. Clar. quæst. 86. vers. & hæc quidem. Bonacoss.

Statutum imponens aliam penam quam ius commune seruandū est. nam per illam penam statutariam tollitur pena iuris communis, hanc magis communem & a consuetudine approbatam dicit Clar. d. §. si. q. 85. ver. debet etiam. alleg. Bal. in l. data opera. nu. 19. C. qui accusa. non poss. dicentem, quod fatuus esset iudex, qui aliam penam imponeret quam statutariam. allegat item practica Carrerij, nu. 14. Dec. in c. de causis. nu. 14. de off. deleg. Alc. conf. 453. nu. 5. Alber. in prima parte, stat. q. 8. nu. 10. in fi. Gaudin. in tit. de aliquibus quæst. nu. 4.

Gram-

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

Grammat. conf. 35. nu. 56. qui omnes prædictam opinionem communem esse attestantur. Adde **Burs. conf. 94. nu. 4. lib. 1.** Et licet **Bar. in l. 1. nu. 1. ff. de vi bonorum raptorum.** contrarium tenuerit, nempe, quod per statutum imponens nouam penam non intelligatur sublata pena iuris communis, quam opinionem communem dixit **Cyn. in l. qui sepulchra. C. de sepulchr. violato. Ang. ibid. Abbas in cap. de causis, de offi. deleg. & Sal. in d. l. qui sepulchra.** tamen priorem magis communem attestatur **Blanc. in pract. crim. nu. 61. & Anto. Gome. lib. delic. c. 11. nu. 38. Fichard,**

Statutum quod dicit, ipso iure puniatur, non requirit factum hominis nec partis, ut est **com. opi. de qua Rol. à Valle in cōf. 90. nu. 17. in 3. vol. Portius conf. 149. Bonac.**

Statuti pena tollit legis vel iuris penam: licet corporalem, iuxta magis communem per **Burs. conf. 94. nu. 4. lib. 1. Bonacoff.**

Statutum puniens factum non damnatum aliàs de iure communi, non ligat ignorantem, ut est **com. opin. Soc. in c. à nobis. nu. 48 de sent. excom. Bonacoff.**

Statuta poenalia non ligant forenses, & non subditos, nec notarium forensem & non subditum, ex quo præsumuntur ignorare statuta. Secus si sciebant, vel erant in crassa ignorantia. **Plot. in conf. 108. nu. 79. inter confi. crim. vbi communem dicit, vide omnino Rui. in conf. 48. per totum in 3. vol. Alex. in conf. 45. Rui. et in conf. 49. in 3. vol. Alb. in l. municipia. ff. de operibus publi. num. 1. fallit in decreto Papæ, ut ibi per eum. Bonacoff.**

Statutum certi loci, apponens certam penam, afficit etiā non subditos, data scientia statuti, ut est **com. opi. de qua Ab. in c. à nobis. nu. 6. de rescr. secus si sint ignari, ibi. nu. 9. & verba statutorum quantumcunque generalia restringuntur ad habiles. Bonacoff.**

Statuto disponente, qd ei qui sponte confitetur delictum diminuat penam, licet tunc aliquis primò negauerit, postea tamen sponte confessus sit, nihilominus gaudebit beneficio illius statuti, magis communem esse dicit. **Clar. d. 5. ff. q. 82. stat. nono, vers. ff. allegans Ias in l. eum qui. ff. de iure iur. nu. 8. Bart. tamen in eadem l. tenuit contrarium, cuius opinionem dicit communem Soc. in l. non fatetur. nu. 7. ff. de except. quem refert Menchiaca ff. 3. de testa. §. 23. nu. 22. vbi tamen etiam posita refert Ias & Fel. attestantes communem esse contra Bart. P. Fichard. & Don. à Fina.**

Statutum disponens quod delinquēs in festo B. Mariæ Virginis. debeat duplici pena puniri, non comprehendit delinquentem, seu vulnerantem in nocte, quæ subsequitur festum beatæ Virginis, quia nox ipsa, quæ sequitur huiusmodi festiuitatem non comprehenditur sub die præcedenti: & sic delinquens non venit puniendus aliquo modo duplici pena, nec sub dispositione huius statuti comprehenditur, ut tenuit per optimas rationes consulendo **Feder. de Senis conf. 44. factum tale est, quem sequitur omnes scribes in l. more Romano. ff. de ferijs. Fely. cum alijs citatis per eum in ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. in c. si perfodiens. in 2. notab. & c. consuluit. de officio deleg. in quibus locis ipse fatetur istam esse communem opin. & idem testatur Cotta, in memoriali, in ver. diē, circa fi. F. Viuius opi. 774.**

Qualitas requisita à statuto ad puniendum aliquod factum, puta puniendum, deslorantem virginem honestam, si non probetur qualitas honestatis locum non habet statutum, secundum **comm. per Burs. conf. 69. num. 4. nu. 9. lib. 1. M. Chazrian.**

Statutum puniens deslorantem virginem honestam, non procedit, non probata qualitate honestatis, ut est **com. opin. Burs. conf. 69. nu. 4. Parisi. conf. 160. in 4. vol. com. dicit. & no. q. mulier dicitur vim passa, quæ terroribus coerceri poterat. Bal. conf. 267. nu. 4. vol. 1. Bonacoff.**

Statutum poenale de vera persona, non habet locum in representata, **Deci. consil. 486. vbi latius.** quia statuta sunt stricti iuris, & contra communem rationem inducta, & ideo non extenduntur, siue interpretantur, nisi in casibus, in quibus expresse loquuntur. **Odofred. in l. certa forma. nume. 13. C. de iure fisci. libro 10. Protrahuntur tamen etiam ad alios casus similes, vbi fit eadem ratio, ut ibi per eum. Bonacoff.**

Statutum, factum conditumque in odium, seu præiudicium certæ personæ, non potest dici nullum, **sec. Dec. in c. cum omnes. in 1. lect. num. 15. cum alijs seq. de constitu. & in c. consuluit. el 3. nu. 32. de appel. vbi attestatur istam esse communem opin. contra Abb. ibi contrarium asseuerantem. & de eadem communi contra Abb. facit mentionem Curt. iun. etiam in l. 2. nu. 7. ff. quod quisque iur. & in l. fin. num. 25. C. de edicto di-**

ui **Adria. tollen.** Ceterum opiniones istas ad realem concordiam reducere nititur **Aretin. in rubr. num. 7. de consti. & licet de nullitate statuti huius conditi in præiudicium particularis personæ dici nequeat, tamen ab eo appellari potest, atque permittitur secundum Barto. in repet. l. omnes populi. nume. 53. ff. de iusti. & iur. & Ias. in l. 1. num. 3. & seq. ff. de legibus. Ripa in 1. libr. responso. cap. 22. nume. 4. & Dec. in d. cap. cum omnes. in 1. lect. nu. 15. in quibus locis ponunt hoc pro regula cum ampliationibus limitationibusque quamplurimis. F. Viuius opi. 776.**

Quæro, vtrum statutum respiciens singularis personæ præiudicium vel odium valeat? respon. quod non dummodo fuerit appellatum, ita tenent in l. omnes populi. nu. 53. ff. de iusti. & iure. **Bald. & Ias. l. 1. num. 3. cum seq. ff. de leg. Franc. Ripa lib. 1. respon. c. 22. nu. 4. Ioā. Crot. d. l. omnes populi. versic. decima conclusio.** Licet contrarium sed male teneat **Abbas cap. cum omnes. num. 2. extra de consti. cap. consuluit. el 3. num. 4. de appellat.** quod scilicet ipso iure non valeat, & ita quod possit dici nullum, sed primam opinionem contra **Abb. dicit esse communem. Dec. d. cap. cum omnes. & d. cap. consuluit. num. 32.** quod ita demum non valeat, si ab eo appellatum, vel illi reclamatum fuerit. eandem opi. contra **Abb. dicit esse communem. Cur. iun. l. fin. nume. 25. C. de edic. Dini Hadr. tol. & in l. 2. nu. 7. ff. quod quisque iur. possent tamen hæc opiniones conciliari, si dicatur opinio **Abb. procedere, quando statutum esset conditum in præiudicium alicuius de collegio, qui tempore conditi statuti cōtradixisset vel reclamasset: tunc enim statutum est nullum, ex quo contradicens est sanior pars capituli, in quo videtur residere ius capituli. Idē si alterius non de collegio præiudicium respiciat, & vnus de collegio contradicat, ita concordat Aret. rub. nu. 46. de constitut. Mich. Grassus.****

Statutum dicens, quod iudex omnes penas suo arbitrio imponat, quomodo intelligatur? ponit **Corse. in repertorio Abb. in ver. pena. & in vers. iudex procedens aliter etiam non probato delicto & debet iudex multum temperare penam, quando procedit ex præsumptione, ut ibi fusius per Corse. Idem.**

Statutum puniens in aliqua Ciuitate arma ferentem pena centum: aliud statutum puniens insultantem aliquem eadem pena centum, & aliud statutum in eademmet Ciuitate puniens vulnerantem aliquem pena centum, quomodo intelligantur ista tria statuta, & interpretentur, dic, quod stantibus dictis statutis si euenerit casus, qd Titius vulnerauit Mauium cum armis, non punitur pena 300. videlicet, pena centum pro armis, pena centum pro insulto, & pena centum pro vulnerare. quia portatio armorum, & insultus confunditur: ut per glo. notabilem, & singularem, in l. qui de crimine. C. de accus. quam sequuntur omnes **Scriben. communiter ibi: ut de ista communi attestatur Iaffredus in decis. 95. Idem tenet Barto. in l. quemadmodum. §. illud. ff. ad l. Aquil. & in l. inficiando. §. illud. ff. de furt. circa fin. Ioan. Andr. in addi. Spec. in titu. de homicid. super rubr. vbi vulgata est q. Bald. in l. quicumque. C. de ser. fug. col. 1. in l. diuortio. colum. 2. ff. solu. matri. & in l. aduersus. in fin. C. de fur. Ancha. conf. 272. de titulis, & c. col. pen. Mand. in tract. maleficiorum. sub rub. de penis reorum. colum. 10. vers. pone insuper & c. Abb. & alij in c. 1. de penis ext. & Alber. de Rosa. in tract. statutorum in 2. par. q. 29. Viuius opi. 760.**

Statutum disponens, quod inuentus de nocte cum armis puniatur tanta pena: tale statutum intelligitur duntaxat punire apprehensos, non autem testibus coniunctos: & sic in casu præsentis testibus conuictus non incideret aliquo modo in penam statuti huius: ut per **Bart. colum. 7. Ang. Imol. Castren. Rom. Alexan. Aret. & alios magis communiter in l. 1. ff. de acqui. poss. Marfil. in l. qui falsam monetam. num. 33. ff. ad l. Corne. de fal. in l. is qui cum telo. num. 45. C. ad l. Corne. de ficiat. & in sua practica crim. in §. pro complemento. num. 24. & in sing. 395. dubitarunt Doct. & c. in quibus quidem locis ipse refert omnes Doct. in contrariam sententiam inclinante: tamen opinio **Bar. & sequacium videtur communis: ut attestatur Ias. & Ripa num. 53. & seq. in d. l. 1. & Soc. & Moder. in l. 3. §. Neratius ff. de acqu. poss. Ang. de Aret. in tract. maleficin. ver. dictus Andreas armatus. nu. 7. & Chassan. in consuet. Burgundia. in titu. 1. §. 1. in ver. Aduennes & tronces. vbi meminit ita extitisse iudicatum Mediolani, dum ipse assessor ibi reperiatur. Et licet contrariam partem sustinere conetur Bartholomæus Romuleus in d. l. 1. de acqu. poss. nu. 162. cum alijs sequen. asserens ibi eam veriore fore, nihilominus in decis. noli aliter recedere à præmemorata communi, tanquam tutissima, quam intonant obseruari in pract. Ioan. de****

Imo. & Rom. in d. l. 3. §. Neratius. ff. de acq. poss. & facit l. nūquam. §. thesaurus. ff. de acq. rer. domi. & l. si Bar. atoram. & ibi Bal. Ang. & alij omnes. C. de fideiuss.

Imò amplia istud statutum præcipiens, q. nullus proficiscatur de nocte sine lumine, vel cum armis sub tali pœna, cōprehendere etiam fœminam: secundum Cyn. & Bal. in l. quicunq. C. de ser. fugit. col. 5. Marfil. in repet. l. vnica. num. 266. C. de raptu virg. & Soci. nepotem conf. i. num. 91. lib. 1. & in conf. 3. nu. 19. eod. lib.

Idemq. videmus in statuto disponente, q. nullus audiat volens exceptionem opponere, q. pactum sit nullum, istud comprehendere etiam fœminam: vt voluit Bald. in l. in multis. ff. de statu hom. quia statutū loquitur in materia, quæ est par maribus, & fœminis, in qua viget eadem ratio. l. si. C. de indict. vid. tollen.

Et idem videmus in statuto prohibente mulieres portare sub aliqua pœna vestes preciosas, gēmas, margaritas ac alia, nisi esset nobilis, vel illustris mariti vxor, prout extat pragmatica etiā in Regno Neap. promulgata de anno 1559. super vestium & caligarū permissione, refrenatione, aut moderatione, sub pœna in ea expressa, & posita in lib. pragmaticarum. tit. de vestium, & caligarū moderatione, & prohibitione. pragmatica 1. cum 4. seq. & tunc portans vestes prohibitas vigore prædicti statuti, & pragmaticæ non incidit quippè in ipsam pœnam, nisi apprehendatur cum rebus vetitis: secundum Ang. in auth. de sanc. episc. §. reuerendissimis. col. 9. Bald. in §. item lapilli. instit. de rer. diuis. & Alber. post Jacob. de Cret. in l. quod ait lex. de adult. per illum tex. & ista est communis opi. attestante Ant. Gomez. in l. Tauri. 45. nu. 50. & Iulio Claro in prac. crim. receptarum sententiarum §. si. q. 82. sub statuto 6.

Et similiter hoc statutum puniens portantes vestes vetitas certi valoris, non punit, nec comprehendit mulierem, quæ fecit vestem ipsam fieri, sed non portauit, & sic non cadit in pœnam statuti: secundum Fely. in tract. de conatu post Dominicum in c. auaritia. col. si. de elect. in 6. & sequitur Marfil. in l. qui falsam monetam. num. 29. ff. ad leg. Corn. de fal. vbi ponit alium casum similem.

Idemq. concludendum est in altero statuto cauente, q. si quis inueniret bannitum consequatur centum florenos: tunc profectò non sufficeret inuenisse bannitum ipsum, nisi apprehenderet, ad hoc vt præmium propositum consequatur: vt voluit Alber. in l. licet. C. de acq. poss.

Idem etiam dicendum est in statuto præcipiente, vt inuentus in ludo tesserarum aliqua pœna puniretur, hoc casu si non foret apprehensus quantumvis testibus conuictus reperiretur, nulla pœna coerceri posset: vt firmavit Alber. in d. l. quod ait lex. & in 2. par. statutorum. q. 18.

Idem censendum quoq. est in statuto puniente aliquem, si noctu in alterius ædibus reperiretur: eo quippè casu quamuis visus esset, si tamen apprehensus non foret, pœna mulctandus non veniret aliquo modo: vt plenè consuluit Alex. conf. 24. animaduersis. col. 9. vol. 2.

Item Veronenfis cōf. 23. Spectabiles domini prætores col. 1. meminit defendisse quendam, qui adulterauerat lanæ artem contra statuti ipsius artis prohibitionem, quod iste reus non erat puniendus, etiā quod inuentus esset artificia lanæ adulterans; quia hoc casu necessariò dicti adulterantis apprehensio requirebatur.

Postremò statutum puniens portantes arma: interpretatur etiam non habere locum in paruis cultellis idoneis ad scindendum pennas, vel panem, & sic de illis non intelligitur aliquo pacto: secundum glo. in vers. Cultellis. in authen. de arm. quam sequuntur, dicuntq. singularem. Aret. in tract. maleficiorum. in ver. Vno stocco ferreo. post princ. Ioan. de Platea in l. 1. C. vt vsus armil. lib. 1. Angel. in l. 1. ff. ad l. Iul. de vi pub. Alex. in l. si. eo. tit. Io. de Anan. in c. lator. in princ. de homicid. Rom. in l. 1. §. occisorum. ff. ad Syllan. Corn. conf. 77. col. si. vol. 2. Cotta in memoriali in ver. Armorum offendibilium appellatione, & Ioan. de Arnono in soliloq. 71. Regni constitutio. Viuius opin. 763.

Statuti pœna habet locum in eo qui ingreditur possessionem alterius ex decreto iudicis inualido. com. est opin. Clār. q. 82. stat. 2. de turb. poss. Kirchouius.

Statutum disponens, seu puniens ingredientiē vel turbantes alienas possessiones, non excusat Mæuium introeuntem possessionem alienam ex decreto iudicis inualido: huiusmodi enim decretum certi iuris est non excusare Mæuium à pœna prædicti statuti simpliciter loquētis: vt per Bar. in l. iuste possidet. ff. de acquir. poss. cum quo sentiunt omnes communiter ibi: & asseuerant Moder. inibi auctor, præsertimq. Socin. & Iaf. nu. 24. & seq. & doctores apostillantes Bartol.

Ideo missus in possessionem vigore antedicti decreti iniusti, posset meritò accusari de vi turbatiua: secundum Bart. cōf. 91. nu. 3. & Soc. conf. 18.

Imò immissio ipsa in possessionem nulliter facta per iudicem est ante omnia reuocanda, nec peti potest modo aliquo cōfirmari, sed vt de facto processit, ita cōtrario imperio de facto etiam reuocari debet: vt firmauere Bald. in l. si. num. 22. C. de edic. D. Adr. tollen. Anchar. conf. 192. Alexan. confil. 5. nu. 4. vol. 2. Roma. sing. 773. Possessio. & ibi Nicolaus Pignola in addit. Grammat. conf. ciuili 150. nu. 17. Lud. Rom. conf. 158. circa articulum propositæ consultationis. nu. 2. cum alijs sequen. & ibi D. Horatius Mandosius fusissimè cum alijs aggregatis per eum in addit. in litera B vbi etiam respondet contrariis omnibus, & admittit istam esse magis cōmunem opinionem, & Petr. Ant. Angusola quoque conf. 3. nu. 32. & seq. lib. 4. de possessorio.

Sed aduerte quòd fructus percepti autoritate iudicis, putà decreto interposito, licet postea appareat iniquum, non restituntur. vt est glo. in l. si. C. de Carbo. edic.

¶ Quam equidem limita, vt non procedat, vbicunq. non fuisset ritè processum, vel decretum esset nullum, tanquam interpositum adiudicando bona non obligata, per l. non putauit. §. non quauis. ff. de contra tab. vt notant Doctores in d. l. si. & Afflic. decis. 218. petita fuit assistentia. nu. 5. Viuius opin. 767.

Statutum puniens plus petentem, non habet locum in eo, qui ante sententiam desistit a petitione, vel post pendente appellatione. Gratus responso 85. nu. 1. & est communis opi. Bonacoss.

Statutum puniens, vel dans executionem contra scribentē comprehendit quoque subscribentem, secundum communē per Burf. conf. 39. nu. 24. Bonac.

Statutum imponens pœnam vendentibus rem immobilem forensibus, non excusat aliquo pacto hæredem damnatum à testatore in testamento vendere: quia ob præceptum testatoris de vendendo forensibus non excusandus est ipse hæres à pœna præfati statuti. l. senatus. ff. de leg. 1. & ita tenent omnes Scribentes communiter in l. cetera. §. si. eo. tit. vbi doct. de ista communi auctoritate attestantur, & Iaf. in l. iuste possidet. num. 18. & seq. ff. de acq. poss.

¶ In contrariam verò partem inclinauit consulendo cum alijs relatis per eum Lauren. Sylu. conf. 26. nu. 17. tamen quicquid ipse suadeat, sequor communem præmemoratam. Viuius opin. 762.

Statuto prohibente vestes vel alia sub pœna, non incidit q. in pœnam, nisi apprehendatur cum rebus vetitis. Ant. Gom. in l. 45. nu. 50. Tau. communem dicit ex Ang. in auth. de sanc. episc. §. reuerendissimis. colla. 9. Villal.

Nota istam communem ad intel. Prag. 215. & 167. & aliarū legum loquentium de prohibitione armorum ac vestium, & aliarum rerum. Idem.

Statuti pœna potest minui, vt est com. opin. de qua Tiraq. de pœnis. in præf. nu. 22. ex causa scilicet etiam iurati. ibi. nu. 33. Bonacoss.

Statuta pro ipso facto pœnam imponentia nunquam habet locum nisi præcedat declaratio, q. quis eā incurrit. not. Dom. in c. 1. de homi. Marf. rub. ad l. Corn. de fals. fallit in 5. casibus quos no. Fel. in c. cū non ab homine. de ind. & in c. 1. de const. nu. 45. & in c. præterea. de sponsa. nu. 2. Don. à Fina.

Statutum, quòd bannitus non receptetur, quòd non auxilietur, nec cum eo quisquam alloquatur, quòd non possit ad ciuitatem reuerti, quòd in iudicio non audiat, quòd habeatur pro confesso, quòd possit impunè offendi, & occidi, quòd qui cum coeperit remuneretur, & similia; quando, quomodo, & in quibus locum habeant, valeant, & seruanda sint

C A P. XXIII.

Statutum de receptatore bannitorum, non habet locum, si ipsi sunt banniti in contumaciam. Bal. & Imo. in l. si mora. ff. sol. matr. vbi & Alexan. qui dicit hanc esse magis com. opin. & eam vt magis receptam sequitur Iaf. in l. si plagij. col. 2. ff. de verb. obli. vbi dicit hoc perpetuò notandum. Marf. in pract. sua. in §. sequitur.

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

tur. num. 20. & in §. postquam. num. 54. & in consi. 82. num. 11. & in consi. 106. num. 21. & in l. 1. num. 135. C. de rap. virg. quia non dicuntur banniti ritè, sed magis propter contumaciam, facit quod inquit Marf. in l. infans. num. 21. ff. ad l. Corn. de f. car. Marf. consi. 10. colum. 3. & statutum non habet locum in eo qui sine culpa sua: sed coactè receptavit bannitum. Bald. in l. in delictis. ff. de noxalib. Rom. in l. 1. §. si in eo. ff. ad Syllan. quos sequitur Ariminen. in addit. ad Angel. in tracta. malef. vers. dicto maleficio in fi. Soc. in consi. 90. vol. fina. col. 3. Nam quæ sunt contra, vel præter voluntatem facientis, non imputantur ei. cap. 1. 2. & 3. 32. q. 5. l. cura ibi, ne si per vim. ff. de mun. & hono. & quæ nostra voluntate non procedunt actiue, nec in præiudicium nostrum passiuè à lege interpretantur. l. si ministerium. vbi Bal. C. de liberali causa. & in maleficiis voluntas spectatur, non exitus. l. diuus. C. ad l. Corne. de f. ear. & in omnibus dependentibus ab animo, magis attenditur intentio quam factum. l. etiam. §. 1. vbi Bald. & Alexan. in 4. no. ff. sol. matr. l. 1. §. diuus. ff. de f. ca. voluntas siquidem totum facit, inquit Cicero pro A. Cecina. & in pœnis corporeis nunquam est locus, vbi dolus non interuenit, quamuis maxima culpa lata arguatur. com. est opin. de qua Suarez in eius thesauro littera P. num. 155. item statutum debet intelligi si quis receptauerit. & dederit auxilium & fauorem dolose. Dec. consi. 9. num. 1. Viuius com. opin. lib. 1. vers. statutum. Rimi. consi. 5. & 6. Clar. quæst. 82. statutum. 12. & quis à dolo excusatur, quibusunque excusationibus vel præsumptionibus etiam iniustis. l. plagij. C. ad l. Flauiam de plagia. l. igitur. §. 2. ff. de liberali causa. & per scriben. in Ang. de malef. in vers. falsario. & voluntas coacta non venit in statuto mentionem faciente de voluntate, quia verba statutorum propriè accipiuntur. Cagn. in l. velle. num. 6. ff. de reg. iur. Et pœna non est imponenda, vbi à iure non imponitur, vt est com. opin. Suarez in eius thesauro in vers. pœna. num. 126. item quis excusatur à d. statuto, & proclamare, quod iuberet bannitos esse reuelandos, & denunciandos, si hoc ignoraret. Nam edictum publicatum contra scientes, debet intelligi de his, quæ probare possunt quod ipsi sciunt, & denunciare iubentur. cap. placuit. 6. quæst. 2. Ripa. in tracta. de peste. fol. 92. in 2. quæst. quia boni viri tacent, quod probare non possunt. item nemo debet se exponere, & subijcere periculis. l. 3. C. ad l. Iuliam maiesta. & eo magis, si metu fileat, cum metus, aut vis in delictis excuset. & delinquens propter metum, vel coactè non punitur, vt est communis opin. de qua Dec. in l. vt vim in 2. no. ff. de iust. & iure. Cla. quæst. 60. vers. quæro modo nunquid metus. & præsertim si ipsi banniti mortem incurrerent denunciaturi. Metus siquidem mortis terret, etiam constantissimos viros. Bal. in tracta. de schisma. in §. col. etiam quod mors non sequatur. l. si quis fumo. §. pen. ff. ad l. Aquil. & ibi dicitur iustus metus, vbi iusta est suspitio. & metus iustus probatur, probando potentiam, & malam consuetudinem alicuius. sec. Bart. in l. 1. ff. quod vi aut clam. Follerius plenè in pract. sua par. 2. tit. qui fuit leno. nu. 21. vide D. Rol. à Valle in consi. 45. in fi. in 1. vol. & Arno. Dialogo. 45. Riminal. nouissimus. consi. 28. Bonac.

Statuto si caueatur ne quisquam bannito ferat auxilium, nihilominus Aduocati & procuratores illi impunè poterunt patrocinari, videntur enim potius iuris ministerio quam ipso bannito præstare auxilium. communem dicit Trag. in pract. crim. c. 12. nu. 25. Clar. d. §. si. quæst. 82. stat. 2. vers. quæro nunquid. Fich.

Statutum si prohibeat ne quisquam cum bannito loquatur, tunc scribens ad eum literas, non incidet in penam statuti. communem dicit Alc. in l. 1. in princ. nu. 20. de verb. oblig. Villalob. & Vezin.

Statutum disponens, quod bannitus non possit reuerti ad ciuitatem, vel qui occidit occidatur, nisi habuerit pacem ab hæredibus defuncti: tunc in isto statuto non comprehenduntur mulieres hæredes occisi: ideo secundum Doctor. sufficeret in omnem euentum bannito habere pacem à maiori parte hæredum, ita voluit Bart. Marian. Socin. num. 270. & alij Doct. in l. 4. §. Cato. ff. de verb. oblig. quorum quidem opinio communiter approbatur ab omnibus: vt per Paul. de Castr. in l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. Boer. in deci. 121. nu. 2. & seq. & Moder. in d. §. Cato, vbi reprobant cæteras quinque opiniones, quæ in hoc art. reperiuntur.

Et nota, quod præfatum statutum: quo cauetur licitum esse alicui vindictam sumere de eo, qui ipsum offendit, valet & tenet secundum Iac. Butr. & Pau. Castr. in l. refectionis. per illum tex. ff. com. præd. quia tendit ad refrenandum maleficia, & quia priuatum facit ministrum Reipublicæ. l. 1. C. quomodo lice. hinc iud. se vindic.

Imò Doct. in d. l. refectionis. extendunt hoc dictum, quod in

isto casu licitum sit congregare amicos etiam extraneos, qui illi adiungunt, & isti conuocati non puniuntur, sicut nec principalis. & allegatur glo. in l. cum fundus. ff. de vi, & vi arm. & idem tenuit Bald. in cap. fin. colum. 2. de iura. calum. qui secū dum eum, quando conceditur, quod aliquid impunè fiat, videtur semper concessum, vt illud fieri possit conuocatis amicis & familiaribus. l. si stipulatus fuero per te non fieri. ff. de verb. oblig. & idem tenet Capol. in tracta. de seruit. vrba. præd. fol. 23. vbi asserit, quod ita obtinuit in Ciuitate Veronæ: & sequitur Ias. in l. 1. §. si. ff. de noui oper. nun.

Fallit, ac claudicat dictum statutum, quando loqueretur in numero plurali, vt puta: dicit statutum bannitum non posse reuerti ad ciuitatem, nisi pacem habuerit cum hæredibus occisi: tunc enim comprehendit tam masculos hæredes, quam feminas. secundum Bar. in l. si filius qui patri. in vltima quæst. ff. de vulg. & pupil. subst.

Et hoc non solum procedit de iure statuario & municipali, sed etiam de iure cōmuni omnibus hæredibus etiam feminis competit ius vindicandi defuncti necem. l. sororem. C. de his quibus vt indig. & l. femina. C. ad Turp. & not. omnes Doct. in d. §. Cato. præsertimq; Ias. nu. 59. vbi ait hanc esse cōmunem opinionem, & Ruin. ibid. nu. 20. in 2. lect. & Pontanus Perusinus. num. 70. & seq.

Sed ista est potius contraria opinio primæ sententiæ relatæ, quam aliter limitatio. atq; eidem inhæret approbando, & citando communem. Fel. in c. cū omnes. in 7. fallen. de cōst. Cagn. in l. 1. nu. 10. cum duobus seq. ff. de regu. iur. & Vasq. in tracta. de success. resolut. lib. 1. §. 3. nu. 49. & seq.

Et præfatum statutum simpliciter disponens, quod occidens, occidatur, interpretatur & limitatur secundo loco. non incurrere pœnam statuti, nisi qui ex animo, & dolose occiderit: & sic statutum, licet simpliciter loquatur, debet declarari secundum ius commune: vt in c. cum dilectus. de consuet. & ibi Doct. & tradit Cald. consi. 9. in tit. de consi. quicquid disputetur. Corn. consi. 1. pro decisione. in consi. 10. consideratis. col. 2. vol. 3. & Bal. hoc latè declarat, in l. data opera. colum. 3. vers. item si statutum. C. qui accusare non possunt. Et dicit magnum verbum. Paul. de Castr. in l. & si seuerior. C. ex quib. causis infamia irroga. quod per hoc liberauit quendam, qui proijciendo saxum hominem interfecerat casu, & præter propositum suum: licet in loco extaret statutum, de quo supra. & determinat idem Paul. de Castr. consi. 377. in causa incarcerationum. in princ. vol. 2. secundum nouam impressionem, & Dec. consi. 9. per totum, vbi plurima ad propositum reperies. idem voluit Card. in cap. lator, vbi idem dicit Fely. ext. de homicid. Barba. consi. 40. illud adduco. col. fi. vol. 2. Alex. consi. 140. videtur in casu proposito. col. 2. lib. 2. & Ias. in l. 1. ff. de legibus. Viuius opin. 768. Bellacomb.

Statutum quod dicit, non audiat, vel non admittatur bannitus, intelligitur ope exceptionis, non ipso iure, vt est magis communis opin. de qua Ias. in consi. 167. num. 3. vers. item in quantum. Nisi dicat, non audiat vllò modo, vt ibi Ias. in 2. vol. & in consi. 168. vbi etiam dicit, quod quando statutum denegat audientiam generaliter, penitus inhabilitando personam, vt in bannito, tunc quia deficit persona in qua substantiatur iudicium, ipsum iudicium est ipso iure nullum, quamuis exceptio non fuerit opposita: secus quando statutum denegat audientiam, non propter personæ inhabilitatē, sed propter facti præcedentis contrarietatem, vel difformitatem, vel propter alium defectum, qui non personam, sed causam respiciat, & ista est magis communis opin. vt ibi per Ias. in 4. & 5. colum. & per totum. & not. quod vnum statutum aliud declarat. Socin. iun. in consi. 1. num. 29. in 2. volum. item statutum, quod quicunque quid agentem expellatur de ciuitate. Dic quod localem tantum adiectionem significat. Angel. in l. & seruorum. §. 1. ff. de statu homi. item statutum disponens, quod ius commune, aut aliquid ultra, sublato iure cōmuni, censetur sublatum statutum. Abb. in cap. si. num. 4. de obserua. ieiunio. item cassatis statutis, non extenditur ad iurata. Moronus de fide, treuga & pace. c. 6. num. 3. in 2. editione. Bonacoss.

Statutum dicens, quod bannitus non audiat, processus itaq; erit nullus, si procedatur etiam parte non opponente, tanquam factus contra legis prohibitionem, vel statuti, vt est communis opin. de qua Petr. Rau. in suo Alphabeto aureo, in verbo lex. & si statutum dicit, quod bannitus habeatur pro confesso, debet intelligi quo ad ea, quæ sunt intentata in banno, nõ quo ad alia. Stephanus de Federicis in tracta. de interpretatione iuris. nu. 87. in vlt. parte. Bonacoss.

Stante statuto, quod querelæ bannitorum non audiantur, bannitus ex aliqua iusta causa, petit se in integram restitu-

tui contra bannum, quod potest, an repellatur ab hoc beneficio per dispositionem dicti statuti? Resp. Bal. q. non, in l. 1. nu. 5. C. si penden. appella. mors interuen. quia non videtur bannitus, qui habet in integrum restitutionem, idem dicit in excommunicato. Bonac.

Statutum disponens q. bannitus possit impune occidi valet & tenet de iure: vt per Io. And. in addi. Specul. in tit. de constit. §. 1. col. pen. Host. in c. 1. eod. tit. Bart. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & in l. ex hoc iure. in 2. quæst. 3. q. prin. ff. de iusti. & iu. & in l. vt vim. eod. tit. & Canonistæ omnes communiter, in c. quæ in ecclesiarum. de const. Marfil. in l. 1. col. 8. versu. Et tale statutum. ff. de fcar. conf. 73. num. 75. & conf. 32. nu. 2. & in sua præct. crimi. in §. aggredior. num. 1. Gozad. conf. 61. & Dec. conf. 327. sub num. 3. vbi affirmat istam esse communem opinionem.

Et ratio istius statuti videtur ista: quia dicitur fauorabile ex eo, quod bonum publicum videtur inductum. l. 2. vbi Bar. & alij. C. quando liceat sine iud. se vind. Barto. in d. l. omnes populi. quæst. 2. 3. q. prin. Ias. conf. 133. colum. pen. lib. 1. & in l. vbi pactum. colum. 5. C. de transact. Bald. conf. 491. post medium. lib. 3. & Moder. in d. c. quæ in ecclesiarum. & Dec. d. c. conf. 327. nu. 3. in fi.

Et in tantum hoc statutum valet, vt etiam in foro animæ, & apud Deum valeat: vt dicit Alexan. in l. si plagij. in prin. ff. de verb. oblig. & Petrus Duennas, in regula 68. limit. 2. cum alijs per eum ibi late congestis, per ea quæ voluit Alberi. in tract. statut. 4. par. quæst. 19.

Imo huiusmodi statutum potest premiare occidentem bannitum, quamuis de se homicidium sit malum, & consequenter occidens ipse licite, & cum bona conscientia posset premium promissum per statutum accipere, dummodo bannitus occidatur in territorio Principis statuentis: secundum Host. & alios omnes in c. si. de consuet. Soci. conf. 157. præsens consultatio. in prin. vol. 2. cum alijs congestis per Dec. in d. cap. quæ in ecclesiarum. nu. 54. & seq. vbi attestatur hanc esse communem opinionem, & in d. c. quæst. 327. sub nu. 3. & Io. Baptist. Ferretus etiam conf. 330. Princeps. nu. 1. vol. 2. Et ratio istius conclusionis videtur ista: quia non potest æstimari quantum interfit liberam esse prouinciam a malis hominibus. l. congruit. ff. de offic. præsid.

Et licet occidens bannitum (ad institutum redeundo) statuto permittente non puniatur aliqua pœna corporali vel pecuniaria; nihilominus est infamis: vt per Bald. in l. decuriones, circa fin. C. ex quibus causis infami. irrog. quem sequitur & refert Marfil. confil. 9. num. 39. & in l. lege Cornelia. nume. 74. ff. de fcar. adeo quod in facto graui non potest esse tellis absque tortura: secundum Bald. in auth. si dicatur. col. si. C. de testib.

Et casu quo dictum statutum loqueretur, q. bannitus possit impune offendi, vtrū possit impune occidi, hanc questionem late disputat, & resoluit Nelius in tract. de bannitis. in 2. part. nu. 1. & 8.

Sed præfatum statutum sic declaratum, ampliatur primo habere locum si occidens promississet sub pœna valiata iuramento ante bannum non offendere: vt puta Titius erat Mæuius inimicus. fecit pacem cum eo cum promissione, & iuramento de non offendendo, nihilominus vigore istius statuti de occidendo, non obstante promissione Titius poterit Mæuium impune occidere: nec tenetur pœna conuenta, vt per Bald. in l. 2. C. quando liceat vnicui. sine iud. se vind. vbi Alex. in Apostil. in l. qui seruum. ff. de verb. oblig. Ancha. & Barba. nu. 162. in cap. cum M. Ferrariensis. de constit. & Ripa in repe. l. si. C. de reuoc. dona. nu. 86. vbi ait hanc esse communem opinionem, & Alex. in l. qui insulam. nu. 2. post medium. ff. de verb. oblig. Berous vero, in d. cap. quæ in ecclesiarum. num. 123. & seq. per pulcherrimas, & subtiles rationes conatur suadere contrarium: tamen quicquid ipse dicat non ob hoc discedo a communi opinione.

Ampliatur secundo præfatum statutum, q. occidens patrem filium, fratrem, vel dominum bannitum non debet puniri, vel aliqua pœna affici: vt voluit Barto. & Alexan. ibi in addi. in l. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adult. Salyc. in l. vnica. C. de his qui paren. vel lib. occid. Abb. conf. 104. libro 1. Imol. in l. triticum. prope fin. ff. de verbo. oblig. Felin. in d. cap. quæ in ecclesiarum. num. 5. Petrus Duennas in regu. 68. nu. 8. cum alijs late ibi congestis per eum, & nouissime Aug. Berous, in memorato cap. quæ in ecclesiarum. num. 14. vbi respondet contrariis, & audacter asseuerat hanc esse magis communem opin.

Et ratio dictæ communis opinionis videtur ista, quia bannitus est transfuga, & hostis ciuitatis. l. amissione. §. 1. ff. de ca-

pit. dimi. & in l. 1. ff. ad leg. Corn. de fca. & not. Bar. in l. vt vim & in l. omnes populi. col. 13. ff. de iust. & iure. Floria. in l. binas ædes. ff. de ser. rust. præd. & Mod. in d. c. quæ in ecclesiarum. quauis contrarium teneat Ruinus post alios ibi relatos per eum conf. 4. num. 7. vol. 5. videlicet, q. filius patrem bannitum propter reuerentiam occidere non possit vigore dicti statuti. & Follerius in suis commentariis ad pragmaticam editam per Illustriss. & Reueren. Card. Pacecum de contumacibus non comparentibus infra decem dies & c. nu. 13. & Marf. in repet. l. vnica. nu. 232. C. de rapt. virg. & Franciscus Marci. decif. 426. num. 1. in 1. part.

Ampliatur tertio præfatum statutum intantum procedere, q. si quis vellet interficere bannitum vigore statuti, & bannitus protestatur insultanti, vel se offendere volenti, vt nulla sibi inferatur contumelia vel iniuria, ex quo fuit absolutus: tunc protestans, nisi statim faceret fidem de restitutione vel absolutectione sibi facta a suo iudice, posset impune offendi: secundum theoricam Bar. in l. non solum. §. morte. ff. de noui oper. nunc. communiter approbatam ibi a Scriben. & in cap. cum M. de constit. vt attestatur Ripa ibi nu. 176.

Ampliatur quarto allegatum statutum permittens aliquem impune occidi, quod intelligatur permittere illum verberari ac iniuria affici: secundum Bar. in l. nec in ea. ff. de adult. Bal. in l. 2. C. de exhi. reis. in l. si quis non dicam rapere. in princ. C. de episc. & cler. in l. pen. C. de priu. carc. in l. 3. ff. de adimen. leg. & in l. in suis. & ibi Ang. & Imol. ff. de lib. & posth. Ioan. Andr. in add. Spec. in tit. de consuet. §. 1. in fi. Ant. in c. si. de consuet. in 1. fallen. & Imol. in l. si vero. §. de viro. ff. sol. matr. quos sequitur & refert Alex. in d. l. nec in ea.

Hinc est, q. dicebat gl. in l. 2. C. de patrib. qui fil. dist. q. si pater potest filium vendere, a fortiori illum pignori dare poterit: quam ibidem sequitur Azo, in summa.

Ampliatur quinto hoc statutum permittens generaliter bannitum occidi, q. generaliter debet intelligi siue quis occidat per se, siue per alium, etiam data pecunia: vt voluit Bald. conf. 401. ad euentiam dicendorum col. si. vol. 1. & Dec. in d. conf. 327. num. 5.

Imo concludit etiam Bald. in l. Gracchus. C. de adulter. per textum ibi, quod stante statuto, quod bannitus pro certo crimine non possit occidi, nisi a suo inimico, quod tunc inimicus posset utique alteri mandare similiter q. illum assassina-ret, & mandatarius nempe non puniretur: quia quod licitum fuit in persona mandantis, reputatur itidem licitum in persona mandatarij.

Limitatur primum istud statutum ita, & taliter ampliatum, intelligi solummodo de bannitis ex veris probationibus delicti, non autem de bannitis per contumaciam: secundum Bald. & Ioan. de Imol. in l. si mora. ff. solu. matr. Alberi. in tract. statut. in 1. par. quæst. 52. Sed hic quæro & c. & dictum sequitur etiam Alex. in l. omne delictum. circa prin. ff. de re iud. Marf. conf. 82. nu. 11. conf. 10. nu. 8. & 12. & in l. infans. nu. 24. ff. ad leg. Corn. de fcar. post nonnullos alios Doct. ibi per eum relatos, & Berous in d. c. quæ in ecclesiarum. nu. 117. & Alex. per pulcherrimas rationes in d. l. si mora. nu. 13. inquit ibi hanc esse magis communem opinionem, q. bannitus propter contumaciam non intelligatur ex maleficio bannitus, & sequitur etiam consulendo, & citat Hierony. Alban. confil. 8. doleo q. causa viduæ mortalis. nu. 7. quia contumacia non est maleficio ac delictum: vt scripsimus in opin. Testis vocatus & citatus, in fi.

Hisque occurrit pro maiori declaratione præcitati statuti, quod vnusquisq. de populo in iudicio posset comparere, & dictum bannitum etiam defendere, ac tueri per remedium nullitatis; huicq. taliter comparenti obici non posset, quod sua non interesset, per doctrinam singularem. Bar. nu. 10. quam ibi sequitur Ang. Saly. Fulg. & Paul. de Cast. nu. 9. in l. vbi pactum. C. de transact. Bal. in l. decuriones. C. de inf. Abb. in c. illa, de accusat. cum alijs de quibus per Fely. in cap. cum super. col. 5. versu. Non solum pro interesse. & c. num. 14. de sent. & re iud. & Marfil. in l. si quis, ne quæstio. versu. Reperio etiam. num. 125. ff. de quæst.

Limitatur secundo, q. si statuto cauetur bannitum in centum posse impune occidi: tunc si quis reperiatur bannitus in vna causa in quinquaginta, & in alia causa in alijs quinquaginta, non debet fieri hoc casu cumulatio, vt dicatur bannitus in centum: quoniam ista est materia odiosa. l. vbi fideiussor, vbi hoc omnes Doct. tenent, & firmant. ff. de solut. Barba. in c. licet. nu. 45. & seq. de foro compet. & Ias. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisd. om. iud. vbi planè deducunt hanc esse communem opinionem.

Limitatur tertio præfatum statutum, quod carcerati, seu capti

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

capti per iudicem in manibus ipsius iudicis occidi non possunt, stante isto statuto, quod possint impunè occidi: secundum Bart. in l. in laqueum, ff. de acq. rer. do. & probatur in l. fin. C. de cust. reorum. & firmat Marfil. sing. 150. accessus ad meretrices. & in l. i. num. 8. circa fin. ff. de fcar. & Mich. Cifuentes in commentariis super leges Tauri. in l. 76. col. 1. vers. Septimo dubitatur.

Limitatur quartò præmissum statutum permittens bannitum posse impunè occidi, habere locum in legitimè, ac ritè bannito, non autem in bannitis cōtra normam, formamue à iure traditam. I. non putauit. §. non quæuis. & ibi Barto. ff. de contratab. & l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. & ita cōsultuit Hierony. Albanus in d. conf. 8. nu. 22. cum aliis seq. Et iste occidens non ritè bannitum non iuuaretur dicto statuto: secundum Canonistas, in d. cap. quæ in ecclesiis. & Legistas omnes communiter post Bar. in l. 3. §. si feruus. ff. de acquir. poss. & in d. §. non quæuis. cum aliis abundè congestis per Marfil. conf. 110. num. 10. 15. cum aliis seq. vbi ait hanc esse communem opinionem. & Alexan. conf. 77. visis dubitationibus. nume. 5. 6. 7. & 10. volum. 3. & D. Iul. Clar. in præct. crim. in §. Homicidium. versic. Maior est dubitatio, quando bannum est nullum. vbi citat hunc locum, & opinionem meam, & asserit animo contemnendi, Marfilium per me vbi supra conf. 110. allegatum non dicere hoc in libro suo: tamen eum rogo ad excutiendum puluerem de ipso libro: quia Marfilius citatus quippè per me fideliter, dicet hoc sibi literis arcus triumphalis.

Imò occidens bannitum, qui fuerat nulliter bannitus, non excusabitur quominus puniatur ordinariè: videlicet si taliter occidens haberet notitiam huiusmodi nullitatis: aliàs cū diligentia perquirere, & se informare debuisset, tāquam culpabilis iudicantis arbitrio plectendus erit: iuxta cōmunē theoriam Scriben. de qua per Alex. conf. 77. visis. col. 1. lib. 3. post Bar. Bal. & alios, in l. non putauit. §. non quæuis. ff. de contratab. & in l. si. ff. de adult. & Bal. in lex morte. ad leg. Aquil. Docto. maximè Ias. in l. 4. §. condemnatum. col. si. ff. de re iud. cum alijs, de quibus per Dec. conf. 482. nu. 10. per Bald. in l. 1. C. de pœn. & in add. Spec. in tit. de cita. col. 4. vers. Non valet. Alex. conf. 114. nu. 4. lib. 1. & conf. 160. lib. 7. & Felyn. in d. c. quæ in ecclesiis. col. 2.

Limitatur quintò dictum statutum dans præmium occidenti bannitum, non comprehendere occidentem eum se defendendo ac tuendo: quoniam non facit principaliter vt occideret bannitum, verum vt se defenderet: vt voluit Bart. per illum tex. in argumentum, in l. si quis in graui. §. vtrum. ff. ad Syllan. & in l. nulla macula. similiter per illum tex. C. de delatoribus. lib. 10. vbi hoc idem tenet Alexan. sequen. Bart. & Roma. in d. §. vtrum. & Michael Cifuentes in d. l. Tauri. 76. post principium.

Coarctatur istud statutum sexto locò loquens de bannito, non procedere in bannita, & sic in muliere: secundum Io. de Ana. in cap. intelleximus. de his qui fil. occid. Bald. in l. Imperator. la. 2. ff. de stat. hom. Angel. conf. 67. primum. Alexan. conf. 28. præclare. volum. 3. & Dec. in l. femina. nume. 83. de regu. iur. Quod procedit in femina dum est prægnans: secundum Marfil. in præct. crim. in §. nunc videndum. nu. 50. & Petrum Duennas, in reg. 68. nu. 7. cum alijs ibi per eum cōgestis. Et animaduerte, qd si quis interficiat mulierem bannitam, quæ ex præallegati statuti dispositione impunè interfici potuisset, & ea prægnans fuisset, ille de homicidio tenetur, & punitur, licet prægnantem fore ignorauerit: quia de hoc cogitare debuit: secundum Bal. in l. Imperatores. in 4. lect. ff. de stat. hom. quem sequitur Salyc. in l. quoniam. C. ad legem Iul. de vi pub. & Nellus de Sancto Gemin. in tracta. de bannitis, in 2. par. 2. temp. quæst. 45.

Et illud, quod supra docuimus, mulierem bannitam prægnantem non posse occidi, probatur ista ratione, secundum Bald. & Ioan. de Ana. in locis supra relatis: quia grauissimum facinus committit, qui prægnantem occidit. Et prædicta procedunt, secundum eos, etiam si partus sit adulterinus, vel in carcere conceptus. Et procedunt etiam si esset mulier prægnans decem, vel viginti dierum tantum: quia licet non sit anima, tamen est spes.

Sed aduerte, quod si mulier bannita posset occidi: à fortiori tunc valeret adulterari etiam: cum homicidium sit maius, quam adulterium. cap. si quid verius. 33. quæst. 2. & ita firmavit Nellus in tract. suo bannitorum. in 2. part. 2. temporis quæstio. 46.

In contrariam verò sententiam inclinavit Bald. in l. fina. C. si contra ius. vel vtil. pub. & Deci. in cap. quæ in ecclesiis. colum. 7. versic. Et ideo refert. de constit. vbi dilucidè admo-

net istam opinionem contra Nellum communem esse: quam sequitur etiam, & citat Iulius Clarus in præct. crim. in §. homicidium. libro 5. vers. Sed stante huiusmodi statuto, si mulier bannita.

Interpretatur septimò antedictum statutum in vxore interficiente maritum, quæ puniri deberet, non obstante statuto ipso præbente licentiam cuicunque occidendi bannitum impunè: quia mulier eum non debet offendere, quem tenetur alere, & defendere: secundum Capol. conf. 5. casus talis est.

Limitatur octauò prædictum statutum non habere locum, nec extendere vires suas extra territorium statuentium, & sic occidens bannitum extra territorium eorum, non iuuabitur tali statuto, nec erit immunis à pœna homicidij, sed à Principe illius territorij deberet pro tali homicidio capitaliter puniri: secundum Ioan. Bapt. Ferret. in d. conf. 333. num. 3. & seq. volum. 2. & Ias. in l. fin. colum. 1. ff. de iurisdic. omni. iud. post Ioan. de Imol. in Clem. pastoralis. colum. 4. de iure iur. & Ancha. in cap. canonum statuta. de constit. char. 17. vers. Tercio principaliter. & hoc tenet & optimè probat Ruinus conf. 84. num. 1. 4. & 6. volum. 4. Marfil. conf. 121. num. 2. & seq. licet ipse in sing. 294. Odia restringi. & conf. 32. & in præct. crim. in §. aggredior. num. 21. & in leiusdem. §. transfugas. nu. 3. ff. ad leg. Corn. de fcar. in præmemoratis locis dicat post Bal. conf. 434. præmittendum est ad euentiam & c. libr. 5. & in multis alijs locis, quod statutum præbens occidenti bannitum præmium, comprehendat etiam interficientem talem bannitum extra statuentis territorium. & huic sententiæ inhæret etiam Tobias Nonius conf. 98. sub nu. 7. & seq.

Mihi verò magis placet prima opinio, tanquam melioribus rationibus, & pluribus, ac ferè grauioribus auctoritatibus vallata, quam quidem hac potissimum ratione comprobo, quod bannitus non solum extra territorium impunè occidi nequit, verum etiam nec capi potest: quia bannitus extra territorium statuentis captus debet relaxari, cum sit illegitimè captus: vt per Bald. in auth. Item nulla communitas. in fi. C. de episc. & cler. Nellum in tract. de bannitis, in 2. par. 2. temporis, in quæst. 30. & Ias. in l. vbi pactum. col. 6. C. de transactionib.

Comprobo etiam altera ratione, quia si statutum ipsum in fortioribus terminis, statueret præmium occidenti rebellem bannitum, vel hostem ciuitatis vbique, & sic extra territorium statuentis: tunc non excusaret ipsum occisorem, vt si occisor ex huiusmodi statuto, seu publico edicto caperetur extra territorium statuentis, & in loco commissi homicidij, iuste puniri posset vt homicida: vt optimè firmat S. Ant. Archiepisc. Floren. in sua summa in 1. par. tit. 7. c. 8. de homicidio. col. 7. & seq. vers. Sed nunquid licet cuilibet occidere. vbi appellat etiam tale statutum iniustum, & ait qd illud statuentes mortaliter peccarent.

Benè verum tamen est, qd bannitus ob homicidium ab vna ciuitate ecclesiæ, censetur ex bullis Pontif. bannitus ab vniuerso territorio ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiecto, & ita consuluit in terminis Thobias Nonius in d. conf. 98. nu. 6. & sequen.

Et quamuis occidens bannitum in territorio alieno nō entet pœnam homicidij, nec peccatum, nihilominus mereretur præmium statutum, & pollicitum in banno: vt voluit Bal. conf. 434. præmittendum est. vol. 5.

Sed vbicunq; bannitus occideretur in locis, seu ciuitatibus cum Principe banniente confederatis durante confederatione: tunc hoc statutum extenderet quippè vires suas extra territorium bannientium, & consequenter in mentionatis locis confederatis: secus autem si interficeretur bannitus in ipsis locis confederatis expirata confederatione: vt ita distinguendo voluerunt Bar. Alber. & alij in l. non dubito. per illum tex. ff. de capt. & Ioan. Bapt. Ferretus in d. conf. 330. nume. 2. volum. 2. vbi deducit istam esse communem distinctionem, & opinionem.

Et ibi respondendo cōcludit etiā nu. 5. & seq. qd in crimine læsæ maiestatis valeat bannum, seu statutum, qd extra territorium bannientis occidi possit reus bannitus.

Limitatur nono memoratum statutum, qd licet bannitus ipse in persona offendi possit, nihilominus in rebus suis aliqua molestia quantumuis minima inferri nequiret, & consequenter in bonis offendi non posset, vt doctissimè firmavit, & probauit Illustriss. D. Hierony. Albanus Cardinalis in d. conf. 8. nu. 29. cum alijs seq. contra Ias. & sequaces in l. 1. C. de hare. instit. contrarium asseuerantes.

Sed tamen in contrariam sententiam reperio inclinasse communem scholam omnium Doctorum, vt si statutum per-

mittat impunè bannitum offendi, eius etiam res auferri possunt. l. 1. §. quod Prator. ff. de aleatorib. Bart. in l. nec in ea. ff. ad legem Iul. de adult. Ang. Paul. de Cast. & Alex. in l. in suis. ff. de lib. & posth. Ant. Trigo. singul. 42. Bald. in cap. in literis. col. 1. de restit. spol. & in l. si. C. si cōtra ius, vel vtil. public. & in l. 3. C. si pendens. appel. mors inter. & Iason & Deci. in l. vt vim. ff. de iusti. & iure.

Imo etiam si statutum impunè bannitum offendi permittat, etiā eū interficiens statim, & continēter spoliare poterit: secundum Augu. Arimi. in addit. ad Ang. in tract. malef. in ver. Et vestem cœlestem. addi. 1. Hierony. Butig. in l. lea. ff. si cer. pet. Marf. conf. 90. Albert. Brun. in repert. suo in ver. Stāte statuto, q̄ bannitus possit impunè offendi. Ant. Trigo. in d. sing. 42. Fely. in c. quæ in ecclesiarum. col. 3. de constit. & Dec. in d. l. vt vim. Viuius opi. 770.

Stante statuto, quod bannitus de homicidio non audatur. cum hæc sint duo obstacula, alterum solum non obstat, sed ideo debet esse condemnatus immediatè de homicidio, nec sufficit si ex mandato homicidij sit condemnatus. Ita Bal. in l. 1. num. 37. C. sententiam rescind. non posse. & statutum dicens, quod bannitorum querela non debeant audiri: licet aduersarius non opponat, iudex tamen ex officio debet bannitum repellere. Bald. in l. quos prohibet. ff. de postulando. Bonac.

Bannitus statuto disponente, q̄ impunè occidi possit, illud statutum intelligitur de ritè bannito, aliàs si quis offenderet non ritè bannitum, non debet iuari dicto statuto. Hippol. de Marfil. post alios in l. 1. §. praterea. nu. 17. in si. ad leg. Corn. de scar. & in conf. 38. nu. 2. in 1. vol. conf. vbi ipse multa ad hanc decisionem facientia cumulat. Et sic de bannito ex vera confessione, vel ex veris probationibus delicti, non autem ex contumacia. Bal. & Io. de Imo. in l. si mora. ff. sol. matr. vbi Alex. de Imo. num. 13. inquit q̄ ita magis communiter a Doct. concludatur. Quia condemnatus propter contumaciā magis dicitur condemnatus vigore cōtumaciæ, quā ratione delicti. Et hanc sententiam cōmunem esse consulendo scribit adducens multas alias autoritates & fundamenta. Rola Valle, in conf. 45. nu. 66. cum seq. 1. tom. conf. Kirchouius.

Stante statuto, quod bannitus possit impunè occidi si quis sit rebannitus, si non actualiter cancellatus de banno, adhuc potest impunè occidi. Do. a Fina.

Ampliatur & limitatur per Marf. sing. 340.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in l. si creditoris. C. de fideic. Idē.

Statuto stante quod bannitus in centum possit impunè occidi, si aliquis est bannitus ex vna causa in quinquaginta, & ex alia causa in alijs quinquaginta, non fit cumulatio, vt dicitur bannitus in centum: quia ista materia est odiosa, & in odiosis non fit cumulatio secundum communem de qua Ias. in l. si idem cum eodem. nu. 4. ff. de iurisd. omni. iudi. vbi etiam Dec. Idem.

Lex hodie. ff. de pœnis. non habet locum in pœnis à statuto determinatis, sed est præcisè seruandum, secundum Bald. in sua repetitione. §. pœna grauior. in l. quid ergo. ff. de his qui notant. in fa. in l. 1. C. si aduer. delict. in authent. hodie. C. de iud. contrarium tenent Bald. Sal. Paul. de Cast. & do. Alex. in l. & si feuerior. C. ex quibus cau. in fa. iro. & Bart. vt ipse Bald. refert vbi supra, quando subesset legitima causa, quod verius videtur. Balb. decis. 58.

Statutum vel consuetudo si disponat quod bannitus impunè offendi & occidi possit, secundum communem opinionē valebit, quia tunc offensio vt homicidium, committitur tanquam à ministro legis vel iustitiæ. iuxta l. amissione. ff. de capi. dim. l. crimin. ff. de relig. & sump. prout voluit Io. And. in addit. ad Spec. tit. de constit. pro quo facit quod habetur 23. q. 5. & quod not. per Bar. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iur. & per do. Ant. in c. si. de consuetud. vbi dicit hoc procedere in bannito pro crimine vel delicto. refert ac sequitur Bened. Capr. in reg. 11. nu. 14.

Statutum q̄ bannitus impunè occidi potest, etiam habet locum in eo, qui occideret bannitum, dato q̄ occidens ignoraret illum esse bannitū, vt est com. opi. de qua Dec. conf. 327. nu. 4. Etiam, q̄ occidens habuisset notitiam per publicam vocem & famam, q̄ bannitus liberatus fuisset, non tamen sciret eum de banno cancellatum, vt ibi fusius. vide omnino Ias. in l. huiusmodi. §. si ita. nu. 15. & seq. ff. de leg. 1. Kirchouius.

Statutum dicit, q̄ bannitus possit impunè occidi. quidam bannitus dicit se non esse iure bannitum, vel de iure debere eximi de banno, si medio tempore occidatur, an occidens teneatur de homicidio vel ne? Et communis opi. videtur, q̄ indistincte, siue via appellationis, siue alia via agatur de nullitate, vel iniquitate banni, illo medio tempore non possit banni

tus impunè occidi. Ias. in l. possideri. §. si seruus. nu. 8. ff. de acquir. posses. Bonacoff.

Statutum permittens bannitum occidi. etiam in foro conscientie occidēs est tutus, vt est com. opi. Pe. Rauē. in suo aureo Alphabe. in vers. bannitus. col. pe. vers. si statutum. fol. 12. & valet d. statutum. Abb. in c. dilecti. de excep. Bonacoff.

Stante statuto, q̄ bannitus impunè possit occidi potest occidi etiam proditorie: & ita obseruatur Tob. Nonius conf. 99. nu. 26. Bonacoff.

Statutum disponens quod bannitus pro pecunia possit occidi, non valet, quia non subest iusta causa propter quam mereatur mortem. iuxta ea quæ notat Hostien. in cap. fin. de consuet. & Ioan. And. in addit. ad Spec. tit. de constit. & gl. notabilis. 4. q. 1. c. in summa. quam sequuntur D. Anto. & Imo. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. quam id ita aperte dicentem communiter probari asserit Bened. Capr. conclus. siue regul. 10. num. 23.

Si statuto cauetur, q̄ elapso termino banni, bannitus possit impunè offendi: Si constat bannitum intra terminum banni comparere non potuisse, interim offendi non potest, vt est communis opin. de qua Ias. in l. si quis stipulatus. §. 2. nu. 8. ff. de verb. oblig. Et dicit q̄ seruaretur in practica. Et not. q̄ occidens bannitum, non gaudet priuilegio statuti, quando ipse dolose procurauit bannum. Abb. in c. postulasti. nu. 7. de concess. praben. Facit quod inquit Natta in conf. 233. & Fel. in c. non debet. sub nu. 4. & seq. de testib. Rom. sing. 591. Ferrar. cautel. 18. D. Rol. a Valle in conf. 66. nu. 47. vol. 1. Bombin. quæst. 5. Franc. Marc. dec. Delphina. 425. nu. 6. lib. 2. Et statutum disponens, bannitum haberi pro confesso, intelligitur, quod ad maleficia descripta in libro banni, & non quo ad alia, limitata causa limitatum producit effectum. ita Ias. in l. age. nu. 12. C. de transact. Bonac.

Statutum disponēs q̄ banniti pro debito pecuniario possint impunè offendi, non valet, communem ait Dec. in d. cap. quæ in ecclesiarum. num. 4. vers. excipiuntur plures. si tamen ex huiusmodi statuto aliquis bannitum occideret, videtur excusandus. Clar. lib. 5. sent. §. homicidium. vers. plerunq; etiam. P. Fichard.

Bannum si statuto caueatur, q̄ citatus non comparens ponetur in banno: de quo non exeat, donec soluerit condemnationem: Et quidam citatus & positus in banno, & condemnatus ad certam summam, vult potius stare in banno, quam soluere condemnationem pecuniariam; fiscus autē vult cōdemnationem exequi in summa, de qua in ea, & in bonis, hoc nō potest fiscus. Quia in alternatiuis electio est debitoris, & quia stando in banno satisfacere videtur. ff. de cond. ob caus. l. de di. in princip. ita Bal. in Auth. bona damnatorum. C. de bono. proscip. dicens etiam q̄ mortuo tali bannito in banno non poterit fieri executio contra eius heredes. Balb. decis. 93.

Statutum vel proclama disponens, q̄ qui ceperit bannitum, seu aliquem malefactorem habeat tale castrum in feudū: tunc mutus, cœcus, femina, & aliæ similes personæ de iure inhabiles, vt in cap. 1. an mutus, vel aliter imperfectus, in vltimis feud. ad feudum admittuntur: secundum Guil. de Cui. Bal. l. Saly. Rom. & Alex. in l. filius familias ff. si cert. pet. & Iaso. ibid. num. 3. cum alijs seq. dicit istam doctrinam. Gui. ab omnibus communiter approbari, & hoc idem tenet ipsemet Ias. in l. 1. nu. 14. in 2. lectu. C. de sacrosan. eccle. & l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. noui nuncia. Alexan. conf. 35. num. 5. lib. 6. Alber. in tract. de statut. in 1. par. quæst. 181. Bald. in tract. de stat. in ver. Capere. ver. Castrum. & Alciat. de ver. signifi. lib. 1. fol. 8. Viuius opin. 821.

Statutum dicens, q̄ ex tunc sit exbannitus & cōdemnatus: verbum sit, est verbum expressum veritatis, & communiter non denotat fictionem, quæ est contraria veritati. Corn. conf. 104. litera F. in 1. vol. Bonac.

Statutum dicit, q̄ si quis tale quid fecerit, intelligatur & sit bannitus, intelligitur ipso facto, sine iudicis ministerio. Bal. in l. 1. col. 1. nu. 1. C. de sec. nup. Bonac.

Statutum loquens de bannitis non intelligitur de futuris. Fel. c. si. col. 12. de consti. Ang. conf. 261. Vezinus.

Indefinite prolata referuntur ad futura. Barb. conf. 51. col. 5. 6. & 7. lib. 1. Idem.

Statutum q̄ bannitus in criminalibus habeatur pro confesso, (Adde ad hunc statutum latissime & elegantissime Io. seph. Ludou. de Bann. concl. vnica) non comprehendit delinquentem extra territorium indicis bannientis, secund. But. in c. proposuisti. extt. de foro compet. Quia ipsum statutum non potest extorquere talem confessionem ab absente extra territorium, per nota. in c. postulasti. ext. eo. tit. & in c. Romana. §. contrahentes. eo. tit. lib. 6. Balb. decis. 200.

Com. V. I. Opin. De Magistratu,

Si statuto cauetur, qd si aliquis banniat, bannum eius debeat exemplari in libro communis per tabellionem deputatum. Modo accidit qd per errorem tabellionis est omissum quominus bannum exemplatur, an bannum vitietur? & com. est opin. qd vitietur, de qua Sal. in l. ambiguitates. nu. 4. C. de testam. & quemadmo. testa. apc. Bonac.

Statuta contra homicidas varias pœnas infligentia, eorumque intellectus, efficacia, valor, & vsus.

C A P. XXV.

Statutum imponens pœnam mortis pro homicidio debet intelligi, dummodo ex dolo & proposito committatur, vt est com. opin. vt per Dec. in c. cognoscentes. nu. 11. de consti. amplia & limitata, vt ibi per Dec. Bonac.

Statutum disponens quod homicida sit decapitandus, intelligi debet, dummodo homicidium dolo commissum sit, non autem culpa. com. dicit Iaso. in l. 1. ff. de legib. Alcia. in l. magna negligentia. ff. de verb. signi. Clar. d. 5. ff. quest. 83. in princ. Idem.

Statutum imponens pœnam corporalem pro homicidio, vel pro alio delicto, interpretatur & intelligitur, si dolus adsit, nec lata culpa sufficit, vt per Bartolum in l. 1. §. non autem. ff. si quis test. lib. esse. Bal. in l. data opera. C. qui accus. non pos. Cy. Bal. Ang. & Pau. Castr. in l. 1. ff. de legib. & per huiusmodi doctrinam idem Paul. de Cast. in l. & si feuerior. C. de his qui no. inf. refert se exemisse quendam a morte, vbi etiam Alex. sequitur etiam Dec. alios citans legendo in cap. 2. de consti. & consulendo in consi. 9. Marfi. in l. lege Cornel. nu. 3. ff. ad leg. Corn. de fca. & hanc opinionem asseuerat esse communem. Claud. Aquef. in d. l. 1. ff. de legib. nu. 33. & Ias. in l. in actionibus. nu. 26. ff. de in lit. iuran. vbi Dec. & alij respondent omnibus fundamentis pro contraria parte allegatis, & circa hoc scripsimus supra latè in verb. statutum disponens, qd bannitus non possit reuerti ad ciuitatem. circa finem. coarctatur dictum statutum non procedere, quando disponderet, quem corporaliter puniri pro homicidio qualitercunq; commisso. tunc enim quamuis culpa homicidium committeret, debet decapitari secundum Saly. in l. 2. C. de noxa. & huiusmodi casu secundum Saly. forte non distingueretur, vtrum homicidium factum sit ad defensionem, & hoc dictum Sal. sequitur Alex. in l. & si feuerior. C. ex quibus caus. inf. irrogat. Viuius opin. 820. Vide latius supra de legib. & c. nu. 259.

Statutum puniens homicidium aliaque delicta intelligitur de consummatis & non attentatis, vnde si statutum disponderet, quod si quis dolose occiderit hominem, pœna mortis puniatur, intelligitur secuta morte effectualiter tantum, & non aliter. secundum Barto. & omnes communiter in l. is qui cum telo. C. ad legem Corn. de fcar. Bart. in l. 1. §. diuus. ff. eod. titu. Bald. & omnes in l. si quis seruo. C. de fur. & in auth. sed nouo iure. eod. tit. Io. de Imo. in cap. 1. de præsump. & hoc latè probat & confirmat per nonnulla alia similia exempla. Marfil. in l. qui falsam monetam. num. 23. cum multis seq. ff. de falsis. & Grammaticus decis. 2. per totam, vbi refert ita in contingencia facti fuisse iudicatum in sacro Regio consilio Neap. Nam statutorum verba necessariò debent propriè intelligi, non autem impropriè, & fictè, vbi absonus intellectus nõ sequit, & sic statuta ipsa requirunt casum verum, & non fictum. l. 3. §. hæc verba. vbi Bar. no. ff. de neg. gest. & alij doct. in l. 1. ad legem Corn. de fcar. Istam aiunt esse communem opin. Dec. in l. non vult hæres. nu. 4. cum aliis seq. ff. de reg. iur. & Aug. Berous in c. si quis Episcopus. nu. 6. de accusa. & circa hoc latè scripsi in verb. statutum disponens qd mulier, & minor non possint contrahere. in decima limitatione. Prædicta autem vera sunt maxime, quia hodie per consuetudinem generalem totius mundi est derogatum omnibus legibus disponentibus conatum puniri, & sic per talem consuetudinem conatus non punitur, nisi sequutus sit effectus. sec. Spec. in tit. de accusatio. §. 1. cum quo sentiunt Ang. Paul. de Cast. Alex. Ias. & ceteri. in l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quisq; iur. Fel. in trac. quando conatus puniatur. cum aliis abundè congestis per Marfi. in d. l. qui falsam monetam. ad l. Corn. de fall. nu. 24. & hoc idè tenet Boer. dec. 306. nu. 3. & Hier. Chucalon in additio. ad Dec. in d. l. non vult hæres. vbi asseuerat hanc esse commun. opi. & Gram. quoq; in d. decis. 2. nu. 19. Hoc autem declarant nõ procedere. Ang. Paul. de Cast. Alex. & Ias. in d. §. hæc autem verba in crimine læsæ maiestatis, & in crimine proditiæ, ac expugnatiæ patriæ, quorum quidem opinionem in istis duobus casib. dicit com

munè Boer. in trac. de seditionis. circa fi. nu. 41. & seq. Iste vltimus casus comprobatur ex eo, qd scripsit Soc. conf. 121. præmittenda est disputatio. vol. 4. vbi dixit quod ille, qui venit ad expugnandam patriam, committit crimen læsæ Maiestatis. vt habetur per Bar. in extraua. qui sint rebelles. in ver. tenore, & in ver. rebellando. & per docto. in l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiesta. Viuius.

Statuto est satisfactum, si quis respondet occidi, sed ad mei defensionem. vt est cõ. opi. vt per Soc. in l. 1. ff. de vulg. col. 6. ver. vnde considera. & perinde est, ac si simpliciter respondisset, vt est com. opin. D. m. Alc. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verb. ob. fufius Pasethus in consi. 191. nu. 1. & seq. Bonacoff.

Statutum quod pro homicidio imponit pœnam pecuniariam nõ valet, com. dicit Ana. in c. fi. nu. 1. de delict. puer. Dec. in c. 2. nu. 2. de consti. què refert Public. super consuet. Aluer. nu. 4. Didacus lib. 2. resolut. c. 9. nu. 2. Contrariam vero communem, dicit præf. Carer. nu. 12. Quam etiam tenuit Barto. in l. 1. nu. 10. ver. Vltius quæro. de public. iud. Sed priorem magis communem dicit Clar. lib. 5. sent. §. Homicidium. vers. sed nunquid valet. Fichar.

Statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, cum occasionem delinquendi præstet, non valere, multi doct. voluerunt, quos referunt Panor. in cap. fi. circa fin. nu. 3. & ibi apostil. in verb. statutum. & in ver. pronitatem peccadi. Roch. de Curt. nu. 190. ver. secundo inferitur non valere consuetudinem vel statutum. ext. de cõsuet. & Hipp. de Marf. in l. 1. nu. 17. ver. item homicidium non pôt puniri pœna pecuniaria, etiam ex forma statuti. ff. ad l. Corn. de fcar. & in fin. 665. Licet nonnulli sententiam contrariam amplexi fuerint, referentibus Fel. in rub. ext. de homic. volut. & casua. & eod. Hipp. in d. fin. 665. & Lud. Carer. in sua præf. caus. crimi. §. circa secundum iuxta legem Moyfi. nu. 58. fol. lib. mei. 228. Quam sententiam docto. communiter tenere ipse ibi tradit. Prior tamen sententia tanquam magis communis ab aliis docto. approbatur. Decim. cognoscentes. nu. 2. ver. Et ad hoc facit in 1. lect. ext. de rescrip. Didac. in lib. 2. varia. resolut. c. 9. nu. 2. & Rol. à Valle, in consi. 98. nu. 26. in 1. Tom. & in consi. 111. nu. 39. in 1. Tom. cõf. Quod tñ statutum cum temperamento intelligi necesse est, si homicidium dolo commissum fuerit, dolus enim in materia homicidij, sumitur pro animo occidendi. d. l. 1. §. diuus Adrian. diuus Adrian. rescripsit Iul. Clar. Martino dicente, eum qui hominè occiderit, si non occidendi animo hoc admiserit, absolui posse. & in l. 1. ibi, qui si probauerit non occidendi animo hominem a se percussum esse. C. eod. Petr. Calæphatus in consi. 92. nu. 4. in 2. vol. consi. crim. Propterea vno ore oēs doct. tam in lecturis, quam in consiliis tradiderunt, et per statuta homicidia puniri non posse, nisi dolus internuerit. Bal. in l. data opera. nu. 7. ver. item si statutum præcisè punit homicidium ad mortem. C. de iis qui accus. nõ pos. Paul. de Cast. in l. nemo nu. 5. C. de episc. audien. & in l. feuerior. nu. 5. Alex. nu. 5. ver. Et ideo si statutum. C. ex quib. cau. infam. irrogetur. Et idè Paul. de Cast. in l. 1. nu. 3. C. vbi Senatores vel clarif. vbi ipse valde eleganter loquitur, si statutum continet homicidam decapitandum esse, & quispiam per culpam sine dolo interfecisset hominem. iudices ignorantes consueuerunt dicere, qd nõ debeamus distinguere inter dolum & culpam, sed simpliciter standum esse verbis statuti, nam non inspicitur animus sed factum. l. diuus. ff. ad l. Corn. de fca. Verum si ita nudè intelligere deberemus verba statuti, magnum absurdum & iniquitas ex eo sequeretur, quod de homicidio casuali quis decapitari deberet, quod esset contra omnem æquitatem & iuris scripti rationem. Hanc sententiam vbique alij doct. communiter sequuntur, Pet. de Anch. in cõf. 283. nu. 5. Bart. Capol. in cõf. 29. nu. 22. ver. non obstat statutum. consi. 30. nu. 3. vers. item quia secundum statuta non inspicitur animus occidentis, sed solum factum. consi. 31. nu. 3. ver. similiter. consi. 33. nu. 6. & in cõf. 37. nu. 4. & 5. Alex. de Im. in consi. 109. nu. 5. in 1. vol. consi. 40. nu. 4. in 2. vol. consi. Dec. in consi. 9. & ibi Apostil. in verb. dolo. nu. 1. & in consi. 234. nu. 3. & in cõf. 482. nu. 8. Pau. de Cast. nu. 10. in fi. & Ias. nu. 19. in l. 2. ff. de legib. vbi Ias. allegat. l. cū aut redhibito. §. excipit. ff. de ædilit. edicto. Ias. in l. in actionibus. nu. 26. & ibi ipse attestatur hæc com. opi. esse, Dec. ibidem nu. 20. ff. de in lit. iur. pulchrè & copiosè Hipp. de Marf. in consi. 4. nu. 28. consi. 7. nu. 17. consi. 25. nu. 3. in 1. vol. consi. 77. nu. 5. consi. 91. nu. 11. cõf. 103. n. 5. cõf. 128. nu. 21. & in cõf. 137. au. 2. in 2. vol. cõf. Io. de Ana. in cõf. 45. nu. 10. in 1. vol. cõf. crim. Io. Calæphat. in d. consi. 92. nu. 3. Maria Soci. iun. in consi. 117. nu. 15. volum. 3. cõf. nouissimè Hartman. in præf. obseru. lib. 2. tit. de accus. c. 112. homicidium quado committatur & quomodo puniatur. Petr. Calæph. in consi. 104. nu. 21. in Tom. 1. consi. ad causas crimi. recens editorum. Craue. in consi. 6. nu. 100. in 1. par. consi. Marc.

Marc. Blanc. in pract. crim. §. visis indiciis. per reum. num. 147. cum seq. Cattelian. Cotta in suis memorabilibus. in verb. homicidium. & Tiraq. in præfat. tract. de pœ. nu. 22. vbi ipse testatur, hanc sententiam cœm esse. & nu. 21. nonnullos doc. contrarium asserentes adduxit. Vnde Rostochiensis Reipub. & aliarum vicinarum ciuitatum statuta restringi debebant, ne homicidia dolo non commissa, morte, quemadmodum perpetrari sit, punirentur. Quæ enim est illa barbaries, à doct. de meliori sententia nolle edoceri? quare prudenter ex iuris scripti ratione scribit. Ias. statutum simpliciter disponēs, q̄ committens homicidium debeat capitis pœna plecti, non debere ita præcisè intelligi, sed secundum granum salis, idest iuris communis, si tale homicidium non fuerit commissum dolo: item si statutum punit homicidam ad mortem, & non faciat doli mentionem, tamen iudex vbi non est dolus debet sententiam temperare. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notan. infam. nā statutum restringitur per rationes iuris communis. l. si serui vestri. C. de noxalib. & volūtas & propositum distinguunt maleficia. l. qui iniuriæ. ff. de furt. c. cum voluntate. ext. de sent. excom. in cons. 137. nu. 1. in 1. vol. cons. Iac. Nouell. in tract. ad defensam. §. homicida. ex quib. cau. a pœ. mor. excusi. nu. 85. Quæ doctrina adeo vera est, qd non valeret statutum, quo caueretur, ne liceret cuiq; personæ suā defendere ab iniuria. Nā neq; consensus posset hoc facere; nec per consensum id fieri posset, per not. in l. pactum inter hæredem. ff. de pact. imò nec imperator hoc facere posset. Marc. Mant. in cōf. 314. nu. 58. in 1. vol. cons. Multo fortius statutum qd simpliciter loquitur de pœna, intelligitur loqui de casu culpabili, non de casu licito. d. si serui vestri. ne subiecta innocentia feriat. l. si. C. de accūs. Imò statutum intelligitur sicut intelligitur ius commune; imò est ipsum ius commune, à quo vñ descendere, per not. in c. 1. de consil. lib. 6. & sic merito recipit interpretationem passiuam à iure cōi. c. cum dilect. ext. de consuet. cum statutū debeat intelligi sanè, ita vt ipsum ratio & natura non respuat. c. erit autem lex. dist. 4. certum enim est qd in pœnis corporalib. requiratur dolus. l. in lege Cornelia. ff. ad l. Corn. de ficiat. l. nec exemplum. C. ad l. Cor. de fal. & ita Bal. de Perusi. consulendo scribit, cuius consilio plures doct. subscripserunt. in cons. 19. in 1. To. cons. crim. recens editorum. sed hanc doctrinam limitandam esse multi existimarunt, si ius municipale seu constitutiones statuerent verbis generalib. & pregnatib. veluti, si quis quocunq; modo occiderit, pœna capitis puniatur, per doctrinam Sal. in l. 2. nu. 12. C. de noxal. cuius snia videtur ab omnibus approbata. doct. in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. noui nun. Dec. in rub. nu. 11. ver. tertio limitari. probabiliter potest. ext. de prob. Quā limitationem per bonas rationes rectè improbat Bar. Romuleus in l. vt vim. nu. 192. ver. sed huiusmodi limitatio. nihil obstat præceptū nō occides. Nā homicidium etiam in l. Dei excusabile erat. Deuteron. c. 19. Mar. Mant. in cons. 214. nu. 46. nec non sapius iura diuina, recipiunt modificationem & restrictionem ex aliqua probabili ratione, & causa, præsertim cum non agatur de articulis fidei. c. sunt quidam. 25. q. 1. doc. in c. si. ext. de consuet. & in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. An verò animus occidendi in dubio præsumatur, & cui onus incumbat probandi, copiosè multorum adductis autoritatibus prosequuntur. Cepol. in d. cōf. 29. nu. 4. & Hipp. in l. 1. nu. 65. cū seq. C. ad l. Cor. de ficiat. Lud. Carrerius in sua pract. causa. crim. §. homicidij autem species duplex est. ver. sed an in dubio præsumatur animus. nu. 80. cū seq. pag. li. mei. 106. Lancillot. Conrad. in suo prætor. & Curia. breuiario. tit. de homicidio, & quæ requirantur ad defensionem necessariam, & ex quib. cau. homici. probetur. Cepoll. in d. cons. 29. Marc. Blanc. in pract. crim. in §. tertia pars defensionis erit. & in præcedentib. §. incip. his sic præmissis, secūda pars defensionis. Crau. in cons. 119. nu. 7. cum seq. l. Cla. in lib. 5. sent. recepta. §. homicidium. ver. sed quomodo probatur qd fecit ad sui necessariam defensionem. Marc. Mant. in cons. 216. in to. 2. cōf. Matth. Vuesenbec. in suis paratitlis. ff. ad d. l. Corn. de ficiat. nu. 22. Pet. à Placa in epit. delictorū. li. 1. c. 9. nu. 7. ver. Et in dubio cui incumbat onus probandi. Et Barto. Romul. in d. l. vt vim. nume. 75. vbi ipse, quomodo articuli & depositiones ad excusandum homicidam accusatum concipi, & quomodo testes deponere debeant, varijs recitatis docto. sententijs, & indicata sententia communi satis copiosè explicauit. Kirchonius.

Stante statuto, quod pro homicidio imponatur pœna pecuniaria, si iudex reum condemnet & puniat ad mortem, poterit ipse iudex in syndicato decapitari, secun. Barto. Bald. & Ang. in l. 1. ff. quod quis. iuris. contra tamen facit, quia cum dictum statutum sit iniquum, iudex non tenebatur illud seruare secundum Hostien. & Panor. in cap. 2. de delic. puer. Ho-

stien. in summa de consuet. §. qualiter. in fine. D. Const. in 1. quoties. ff. de actio. & ob. bene facit cap. pauper. 11. quæst. 3. Est præterea tale statutum contra legem Dei, quicunque gladio feriet, gladio peribit, & contra legem Dei non potest lex humana. cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. ext. de consti. auth. statumimus. C. de episc. op. & cleri. auth. cassā. C. de sacrosan. eccles. Balb. decis. 366.

Statutum imponens pœnam centum ducatorū, vel aliam pœnam minorem, seu maiorem pecuniariam. seu corporalem pereuntenti aliquem, quomodo est intelligendum, vbiq; Titius vulneraret, aut percuteret Sempronium vno ictu cum bidente, vel tridente, dic qd hoc casu vigore prædicti statuti non debet puniri nisi de vno vulnere, secundum communem opi. quæ seruatur in practica quotidie, vt meminit Ang. Aretl. in tract. maleficiorum. in ver. & ipsum Titium. nu. 11. & ibi Aug. in addi. & Mars. in l. si in rixa. nu. 15. ff. de sicariis, & in practi. crimi. in §. pro complemento. nu. 29. in quibus locis. nonnihil aperit mentem dicti statuti. Viuius.

Si statutum permittat aliquem offendi impunè posse, poterit etiam impunè occidi, vt est communis opi. de qua latius Ias. in l. in suis. nu. 26. ff. de lib. & posth. Bonac.

Consanguineis si permetteretur à lege vel statuto facultas interficiendi repertum in flagranti crimine, possent ipsi secū socios & amicos sibi asciscere, & adhibere vindictæ executioni, adeo vt propterea non punirentur. Bald. in repet. l. 1. nu. 66. vers. sed quid dicemus. in fi. illius quæstionis. C. vnde vi. Paul. de Castr. in l. raptorēs. nu. 6. C. de episc. & cleri. Barth. Cepol. in tract. de serui. vrb. præd. c. 23. num. 10. vers. est argumentum. & Tiraq. per multas aliorū Doct. auctoritates in tracta. de vtroq; retract. in verb. de retract. lignagier. §. 26. nu. 71. vers. 3. intellige. Sed alij sententiam communem Doct. in cōtrarium esse arbitrantur, saltem quantum ad id, vt consanguinei ipsi possint adducere socios vel extraneos, & curare per illos interfici repertum in crimine, vel vt retineamus Tiraq. verba, vt ipsi manualiter id faciāt, per doctrinam Baldi in l. vt vim. nu. 7. in 6. q. vers. 6. quæritur. ff. de iusti. & iure. Cum permissio sit personalis, & statutum se restringat ad offensum, nec egrediat̄ personam, licet bene eos comitari, eisq; adesse, nec propterea de sociatione vel fauore teneri possint. Steph. de Federic. in tract. de interpreta. iur. in vlt. part. nu. 48. vers. & hæc inferri possent ad quæstionem. per l. non est singulis. ff. de regu. iur. toto tit. C. ne quis in caus. propr. & hanc sententiam magis communem esse dicit Rolan. a Valle, in cons. 34. nu. 3132. & 33. in 2. tom. cons. vbi ipse Pau. de Castr. dictum intelligi posse tradit, qd illi quibus ius vindicandi competit, possint secū socios & amicos sibi adhibere ad executionē vindictæ, quam sine illis tutò peragere non possent. Quamuis & hanc Baldi posteriorem sententiam atq; aliorum Docto. tutiorem opi. Ias. appellauerit: tamē in criminalibus mitiorem partem ad absolendum. l. sanctio legum. ff. de pœn. sequendam esse ipse voluit in l. 1. §. usufructuarius. nu. 5. secundo notabili. ff. de oper. nou. nuncia. Kirchou.

Quid de statuto de vno vel de tribus furtis disponente sentiendum sit, & contra quos locum sibi vendicet.

CAPVT XXVI.

Statutum, quod pro tribus furtis fur moriatur, non habet locum in contrectante rem vnam per tres diuersas iurisdictiones, vt dicatur tria furti commississe, secundum Bal. Ang. Fulg. & Sal. in athen. sed nouo iure. C. de seruis fugi. Bald. in c. cum ecclesia Sutrina, ext. de causa pos. & propr. maximè cum tale statutum tãquam odiosum sit strictè & propriè intelligendum. c. odia. de reg. iur. Non enim in casu præmissis est plus quàm vna res, vnus dominus, quo inuito res est contrectata, consequenter vnum furtum, quicquid contradixerit Bart. in l. si dominium. ff. de fur. Balb. decis. 270.

Statutum de furtis non habet locum in eo qui surripit hebræo feneratori: quia cum furtum dicatur contrectatio rei alienæ inuito domino: hebræus rerum vfura acq̄situm nō est dominus, sed ecclesia vniuersalis, sicut & omnium bonorum hebræorum. Item, quia etiam fur de iure communi nō debet mori, vt est communis opi. de qua Ang. de Vbal. inter consil. crimi. cons. 31. nu. 12. Bonac.

Statutum Ferrariæ de furtis, non habet locum in crimine expilatæ hereditatis, vt est cōmunis opi. de qua Rimi. in addi. Com. opin. Tom. j. A a 2 ad

Com. V. I. Opin. De Magistratu;

ad Sal. in l. fi. C. de crimine expilatae heredi. Sed expilator puni-
tur extra ordinem arbitrio iudicis, citra sanguinem. Menoch.
de arbitr. iudic. casu 199. Cyrillus in eius summa criminali. ti.
de priua. delict. §. 3. nu. 6. fol. 93. & furtum fieri non potest, nisi
res ab aliquo sit possessa. Cyrillus ubi sup. §. 5. nu. 2. vide Sal. in
l. fi. te. nu. 2. C. ex quib. cau. infra. irrog. Ias. in l. fi. q. extraneus.
nu. 1. ff. de acq. her. ubi dicit, q. crimen furti & crimen expila-
tae hereditatis sunt diuersa, quia rei hereditariae non fit furtum,
& requiritur in furto, q. verè res sit aliena, & insit dolus. ibi
nu. 12. Nam hereditate iacente non fit furtum. Alb. in l. 1. §.
Sczuola. ff. si quis testa. lib. esse iussus fuer. per illum tex. Bal. in
l. 3. C. fam. erc. & Bal. in l. fi. abducta. nu. 8. C. de furt. fallit in tri-
bus casibus, vt ibi in glo. nam hereditas antequam adeatur,
nondum eius res possidentur, ideo de his non fit furtum. l. cō-
tra. §. fi. ff. rer. amot. quia in re possessa furtum committi non
potest. l. 1. §. Sczuola. ff. si quis testa. lib. quia hereditas ante-
quam adeatur non dicitur in bonis, nec ius adeundi. Balb. in
tract. praescrip. ver. 12. prin. quæro. fol. 86. col. 1. tom. 6. nec ob-
stat statutum Ferrariæ, q. possessio defuncti cōtinuetur in he-
redem, quia illud est fictione iuris, & hæres ante aditam hære-
ditatem non est dominus. Bald. in l. fi. quæstio. num. 2. C. de iis
quib. vt ind. vbi com. esse dicit. secus si statutum diceret, quod
possessio continuetur in heredem, quod ad omnem effectum.
Plotus in l. fi. quando. nu. 837. C. vnde vi. vide Ias. in d. l. Pom-
po. §. 1. nu. 8. Bosi. de furtis. num. 12. Menochium de arbitr. iudic.
casu 300. Alex. in l. fi. quis extraneus. num. 5. ff. de acquir.
hered. Alex. consi. 135. ad fin. in 1. vol. vbi eximit quandam
mulierem, quia esset mulier. vide Plotum in d. l. fi. quando. C.
vnde vi. nu. 837. & 838. vbi dicit hoc fallere in decreto Medio-
lani. Castr. consi. 3. in fi. in 3. vol. Amplia etiam d. statutum ha-
bere tamen locum in publico & famoso expilatōre heredita-
tis, procedendo de similibus ad similia. imo de minoribus ad
maiora, seu de positiuo ad comparatiuum per locum à mi-
nori, vt possit in furca suspendi, prout fur, vigore d. statuti de
furtis, vt dicit not. Bal. in l. de his quæ. nu. 2. per glo. ibi. C. de
furtis, & seruo corrupto. Bonac.

Statutum si punit robariam, prout Ferrariæ ad statutum
dic, quod accusator debet docere, & fidem facere, de tribus.
Primò, de sua possessione. Secundò, de rei exportatione. Ter-
tiò, de ipso rei valore & æstimatione, & dolum ac scientiam
rei alienæ ex parte delinquentis, vt per Bald. in consi. 98. in
3. vol. Kircho.

Statutum seu consuetudo disponens, quod villa teneatur
ad emendam robariæ, furti, rapinæ, vel alterius delicti in suo
territorio commissi, prout viget in regno Neapolitano hu-
iusmodi statutum, vt in constitutione, Si damna clandestina
lib. 1. & tit. de homicidiis, & damnis clandestinis. & ibi copio-
sè Grammat. tunc non obligatur Villa, nec tenetur emenda-
re damnum, nisi damno ipso legitimè per veras probationes
demonstrato: nec iuramentum sufficeret. Et sic in isto casu, in
quo agitur de facto alieno, & ficto super amissione rerū præ-
dictarum, iuramentum deferri non potest contra Villam, seu
homines Villæ: secundum Io. And. in add. Spec. in tit. de rapto.
Ioan. de Imo. Henric. Boic. & cæteros omnes in c. fi. ext. de iis
quæ vi. Cæpol. consi. 18. nu. 12. & 23. Alber. de Rosa. in tract. sta-
tut. in 2. par. q. 64. Item reterito. Bald. & Saly. in l. fi. quando. C.
vnde vi. vbi etiam Io. Bapt. Plot. nu. 757. & Ias. nu. 37. qui scri-
bit istam esse com. opin. quam communem sequuntur quoq;
idem Ias. Duaren. nu. 51. Zafi. & cæteri Mod. in l. in actionibus.
ff. de in lit. iuran. Faber. col. pen. Ant. Petrut. nu. 345. & Cagno-
lus. num. 127. in l. 1. C. de sent. quæ pro eo. & Parisi. consi. 158.
num. 27. volum. 4. vbi ostendit istam esse communem opinio-
nem, & Gram. in d. constit. Si damna clandestina. num. 16. &
Bertran. consil. 298. Dixi in allegationibus meis, sub nume-
2. volum. 8.

Sed hodie in Regno, ita vsu receptum est vt Vniuersitates
non teneantur sarcire damna illata in suis territorijs per fu-
res, & alios prædones, & præsertim illæ quæ soluere consueue-
re pro custodiendis ipsis territoriis salarium de regio præce-
pto Circitori, seu vt vulgo vocant Barisello campestris. Et ita
vidi superioribus annis iudicari in Sacro Concilio in causa
Magnifici Petri Pezzitti, & Ludouici Dominici meorum ci-
uium. qui dum prætendissent consequi à Ciuitate Thera mi, &
ab Vniuersitate, & oppido Pelegræ, bona eorum furto subtra-
cta in suis territoriis ab eodem Sacro Concilio extitere peni-
tus exclusi ab eorum petitione, & desiderio: ex quo ostensum
apparebat ipsas Vniuersitates soluisse, & soluere antedicta sa-
laria Barisello. Viuius opin. 751.

Statutum dictans patrem teneri ad soluendum
condemnationem pro filio, vel dicens, quod
filio de maleficio condemnato, debeat fieri
exequutio in bonis castrensis, aut quasi, &
aduentitijs, vel disponens patrem obligari de
negotiatione filij, quousque se extendat, atque
valeat: & an valeat statutum, quod pater pro
filio, vt dominus pro seruo, & filius pro patre
ad inuicem teneantur; & quod sententia con-
tra filium lata noceat patri, & in quibus.

C A P. XXVII.

Statutum, q. pater teneatur soluere condemnatio-
nem pro filio vsq; ad legitimam tenet, vt est com-
munis opinio. Clar. q. 86. ver. valebit igitur. Quod
non procedit, si filius fuit contumax, & se non de-
fendit, vt est commu. opin. ibi. Nisi verba statuti aliud suade-
rent, vt est com. opi. Clar. ibi. vbi tradit exemplum. & stante
statuto, quod condemnatus pecuniariter pro aliquo delicto,
si non satisfaceret infra decem dies, amputetur sibi pes, suf-
ficit, si infra terminum pignora, vel fideiussorem dederit. D.
Hier. à Monte. in suis quæst. q. 29. nu. 25. Bona.

Statutum dicens patrem teneri soluere condemnationem
pro filio vsq; ad legitimam, licet sapiat tyrannidem, & sit con-
tra ius cōe. vt dicit Bal. in l. seruum quoq; §. publicè. in 1. col.
ad fi. ff. de procur. & l. si quis in tantam. nu. 13. C. vnde vi. vbi et
dicit, q. pōt comparere pater pro suo interesse, & filium defende-
re, tñ tale statutum valet, vt est magis cōis opinio quæ in
practica seruatur. vt dicit Alexan. in l. lex Cornelia. nu. 8. ff. de
vul. & pup. & magis cōem dicit Soc. iun. l. cum filius familias.
nu. 8. ff. de ver. obl. & licet sit contra ius naturale, tñ valet Bal.
in l. si quis in tantam. nu. 13. C. vnde vi. Non tñ habet locum,
si nepos delinquat, quia non tenetur auus, quia statutum hoc
nullā habet in se rationem, & ideo merè est inhærendū verbis,
vt dicit Bal. in l. si filius tuus. C. ad Maced. Grāmarus in tract.
de extensionib. nu. 185. & pater non tenetur pro filio cōdem-
nato in contumacia. Fel. in c. Bertoldus. col. 7. de re iudi. Cast.
cōf. 30. omisso ordine. Bal. in tit. de execu. sententiæ. in ver. snia
lata in filium. Et qd hñ in l. executores. C. de bonis quæ liber.
Fab. in auth. nouissima. C. de inoff. test. col. 8. ver. quarto quæ-
ritur. Soc. in l. cum filius familias. col. 2. de verb. oblig. Spec. in
tit. de execu. senten. §. sequitur videre. ver. quid si filius familias
Bal. in l. si qua pena. de iis, qui sunt sui. & ibi per apostillan. Et
hæc est com. opi. vt ibi per Soc. nu. 6. Item statutum simplici-
ter dicens, quod pater in maleficiis teneatur soluere cōdem-
nationem factam filio vsq; ad legitimam, tenebitur pater, etiā
si filius positus fuerit in banno per contumaciam, & ista est
magis cōis opi. Soc. in d. l. cum filius familias. nu. 10. ff. de ver.
obl. Quod intelligit ibi. nu. 20. Stante statuto, q. contumax ha-
beat pro confesso. Et quādo pater ex forma statuti tenetur
assignare legitimam filio delinquēti, fictione statuti pater in-
telligitur mori tunc, cum portio assignatur. & tunc viuo ipso
patre legitima non augetur, nec minuitur. Bald. in l. si succes-
sione. C. de his, quæ in fraud. credit. Et not. quod statuta terra-
rum, quæ volunt certa tempora statui, alioquin ponatur reus
in banno, si non comparet, ita sunt præcisè seruanda, q. nihil
addi, vel diminui potest, quia statutū dat formam iudici Bal.
in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. Bonacoss.

Statutum disponens, q. pater teneatur soluere pro filio cō-
demnationem vsq; ad legitimam, pro delicto filij, valet. Alex. l.
lex Cornelia. nu. 8. de vulg. ff. Ista est cōis obseruata in practica
attestante Marf. sing. 36. Bal. verò in d. l. lex Cornelia. inclina-
uit in contrariam sniam, s. vt non valeat tale statutum: quia
sapiat tyrannidem quæ nullitatis causa esse debet, ex quo non
habet requisita in c. erit aut lex. 4. dist. 1. 1. & 2. ff. de legib. & qd
sapiat tyrannidem facit, quia dispositū est alibi, ne pater pro
filio teneatur. l. 1. C. ne fil. pro pat. & l. 1. §. 1. ff. si pars heredi. pe-
ta. & l. filius. C. de bonis proscr. & vide ibi Bal. ergo statutum
tale iniquum valere non potest. & vide l. si finita. §. si de vecti-
galib. ff. de dam. infec. Ang. in l. filius. ff. de inoff. testa. His tamē
non obstantibus, contrarium verius vñ, quod etiā cōiter te-
netur, vt supra recēfui, per tex. in c. 2. de deli. puer. & ibi Anch.
& post eum Io. de Ana. glo. in rub. C. de decret. decurio. Bald.
in l. 1. C. ne fil. pro patr. Ruy. consi. 149. num. 13. vol. 3. & quod
ista opinio sit communis, & seruatur in practica, tenet Alex.
in d. l. lex Cornelia. Aldobrand. in §. præreca. instit. quibus
mod.

mod. ius patr. potest. sol. Chassa. in consue. Burg. tit. *des successions*. nu. 7. §. 2. nu. 5. Limitatur dictum statutum non habere locum de iure communi, quia si filius sit condemnatus ex delicto, pater de iure communi ad pœnam iure legitimæ non tenetur. authen. si qua mulier. C. de sacros. eccl. & ibi Bart. in fin. Abb. cap. 2. de delict. puero. Spec. de execut. sent. num. 2. Socin. iun. cons. 5. i. nu. 5. lib. 1. Limitatur secundò d. statut. nō habere locum in nepote. Ruy. post Bald. in cons. 7. nu. 6. lib. 5. licet nepos largè veniat appellatione filij, quia huiusmodi statutum est odiosum & irrationabile. Rayn. de Forliu. l. Julia. §. 1. ff. de ritu nupt. Cro. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. vnde in pœnibus non fit extensio per identitatem rationis. cap. statutum. cap. licet. de elect. lib. 6. quem tex. ad hoc citat Calderi. cons. 1. titu. de hæret. quod sine dubio procedit, quando constitutio pœnalis contineret odium irrationale, vt suprà docuimus, prout etiam apparet ex l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. vbi filij puniuntur propter delictum parentis, ideoque lex illa loquitur in filiis & non extenditur ad filias, vt ibi habetur & not. Bald. in l. 1. ff. de verbo. sign. Ang. in l. quicunque. C. de seruis fugiti. Ias. l. si quis id quod. in 6. limita. ff. de iurisd. omni. iud. quia continet odium irrationale, similiter non habet econtra si filius committat crimen læsæ maiest. quia propter id punietur pater, secundum Sali. in d. l. quisquis. quæ sequitur Dec. cons. 64. & illud quod superius retulimus, quod appellatione filiorum veniunt nepotes. sequitur etiam Bar. in l. patri. ff. de adulte. Limitatur tertio loco præfatum statutum procedere, quando delictum per filium esset commissum in territorio statuentium, aliàs secus, vt per Bar. in tract. reprefali. in 1. q. & Ias. in §. actiones. nu. 88. instit. de act. Limitat quarto hoc statutum Mars. in sing. suprà citatis, non habere locum in filio pupillo committente delictum. Quintò limitat idem Mars. dictum statutum non procedere quando filius esset condemnatus, propter contumaciam. in l. infans. nu. 20. de sicar. & in l. de vnoquoque. nu. 173. ff. de re iud. & Corne. post Bald. & alios par eum cons. 92. nu. 5. lib. 4. Sexto fallit præallegatū statutum, quod pater teneatur assignare legitimam fisco pro filio delincente, procedere quo ad patres ciues, non aut quo ad patres forenses, secundum Bal. in l. si qua. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. quemadmodum valet præcitatum statutum ita etiam valet aliud statutum patri vel auctori pecuniariam pœnam imponens pro delicto filij, vel nepotis, vt per Bar. in l. 1. C. ne filius pro patre in l. sancimus. C. de pœnis. post Guid. de Suza. in l. si quis in tantam. post glo. ibi, C. vnde vi. & Bar. in c. cognoscentes. de cons. nu. 7. circa fi. & alios complures relatos per Ruynum cons. 8. nu. 1. lib. 5. vbi hoc optimis rationibus probat, limitat, & declarat, & istud statutum quod vnus teneatur pro alio tenet, vt suprà docuimus, & ista est vera, & com. opi. teste Dec. in d. c. cognoscentes. de cons. nu. 8. & dic quod istud statutum demum valet, quando subest causa legitima, sicut quādo pater obligatur pro delicto filij, quia inest causa, vt quis retrahatur è delicto. quamuis nō subfit culpa patris, secundum Bal. in l. sancimus. C. de pœnis. Imo. in l. cum filius. in prin. ff. de verb. obl. & Alex. in l. sape. ff. de re iud. Limitatur dictum statutum quando disponeret, q̄ quis corporaliter puniretur pro alio, tunc enim non valet secundum Bald. in l. 1. C. ne filius pro patre. & Sali. in rub. C. res inter alios act. Anch. in d. canonum statuta. de cons. lib. 6. vers. quæro vltius scriptum est, & c. & Alex. in d. l. sape. notaque ex prædictis q̄ si pater soluisset pro redemptione filij legitimam fisco ex forma statuti supra relati, non cogeretur illam ex testamento relinquere, nec per consequens teneretur amodo ad assignandam aliam, sec. Bal. in l. si cum dotem. §. si post solutum. ff. sol. mat. in d. l. lex Cornelia & Guid. Pap. sing. 568. post medium. Sed super hoc Bar. distinguit in d. l. si Stichus. num. 2. in fi. qd̄ si pater solueret emendam pro condemnatione filij, voluntariè tunc soluta nō sunt imputanda in legitima, secus verò ex necessitate forte per statutum tunc proculdubio imputanda essent, quam distinctionem sequitur Bal. in l. omnimodò. §. imputari. C. de inoff. test. Sed eam reprobatur Fabianus de monte in repe. auth. nouissima. C. de inoff. test. q. 8. eandem reprobatur Ripa. in l. in quartam. nu. 185. ff. ad legē Falc. vbi dicit ita communiter teneri, & pro ista communi facit tex. in l. relegatorū, §. si. ff. de interd. & releg. vbi dicitur q̄ ex delicto quis non debet habere beneficium, & multo minus si pater filio vtendo liberalitate adhuc legitimam dono dedisset, & hoc casu qn̄ filius præfatam legitimam assignatam dissipauerit, non tenetur pater rursus legitimam assignare. ita tenet Bar. & ibi Paul. de Cast. & doct. d. §. si post solutum. Pau. Cast. cōf. 80. nu. 3. vol. 1. & Bal. in l. data. alias incip. lata. C. de donat. & dato quod pater soluat legitimam pro filij delicto, nullo iure, nec statuto cogente, si eo prætextu ipsam sibi assignaret, non tenetur ali-

quo modo ad aliam, vt voluit expressè Bal. in d. §. si post solutum. & sic pater ab initio quando soluit dictam legitimam integram, vel partē eius debet protestari, quod soluit animo compensandi, & repetendi. lat si quis. §. plerique. ff. de religio. & sump. fun. & not. gl. & doct. in l. 1. C. de neg. gest. & in l. alimenta. eod. tit. Similiter his occurrit, q̄ pater generaliter soluendo condemnationem pro delicto per filium perpetrato, & confessato habentem peculium aduentitium, idest bonā maternā, videtur ac præsumitur soluere in dubio nulla facta mentione de vna causa, magis quā de alia de bonis filij, & non de suis, & illud computabitur in partem ipsi filio, secundum Barto. in l. Stichus. ff. de pecul. lega. num. 2. circa med. per l. Nefennius. ff. de nego. gest. quem sequitur Bald. in authen. ex testamento. C. de collatio. in 5. quæst. & istam Bart. opinionem ait esse magis communem Alex. d. l. in quartam. num. 23. ff. ad legem Falcid. & Ruynus cons. 149. num. 14. volum. 3. F. Viuius opin. 771.

De legitima non cogetur viuus pater filij delictū expiare, vt cōe latè ait Duennas reg. 356. Cap. in cons. 68. casus. vers. item hoc etiam determinauit. & neq; fiscus potest contra patrem agere pro filij condemnatione. doct. in l. si qua pœna. ff. de his qui sunt sui. Bar. in d. l. 1. §. Sed nec impuberis. Ias. in §. actiones. nu. 91. de actio. & ideo filio pro maleficio cōdemnato pater nō debet molestari pro legitima filij. Deci. cons. 435. nu. 12. com. dicit Imo. in c. Raynutius. nu. 42. de testa. Imò nec in peculio aduentitio executio fieri potest, secundum Bart. in l. si finita. §. si de vectigalib. nu. 12. & seq. ff. de dam. infect. quem doct. communiter sequi attestatur Maranta in suo Spec. num. 35. Si tamen filius faceret aliquid occasione patris, & eo sciente, præsumitur factum de eius voluntate, vt communem dicit Cur. sen. cons. 41. nu. 7. vbi consuluit patrem teneri pœna extraordinaria de homicidio commissio per filium eo præsentē & non prohibente. Clar. d. §. si. q. 86. vers. secundò infertur. fufius Moronus de fide, trenga & pace. q. 83. nu. 1. Limita vt ibi per eum nu. 4. & seq. Tob. no. in cons. 94. nu. 10. & cons. 102. nu. 4. Cogi tñ potest statuto ad id ritè promulgato, vt frequenter receptum inquit Hipp. sing. 362. & sing. 481. idem Viuius d. opi. 291. in prin. I. Clar. qui hanc rē accuratè tract. in pract. §. vlt. q. 86. vers. 2. infertur. & verigitur. Si tamen pater religionem profiteatur, indistinctè legitima filiis debetur. commune aiunt Did. à Couarru. in c. 1. nu. 7. de testa. Vasq. in tract. de successio. tit. qui testari non poss. lib. 1. §. 1. nu. 47. vers. legitima communem dicit. E. Suarez.

Stante statuto, quod condemnato filio de maleficio, debeat fieri exequutio in bonis castrensibus, vel quasi, & aduentitiis, non habet locum, si filius fuerit contumax, vt est communis opin. de qua Tobias Nonius cons. 102. nu. 4. Et in peculio aduentitio filii condemnati adest etiam ius consequendi bona per patrem alienata. contra verò patrem alienantem ad precium agi non potest, nisi re perempta, vel præscripta, vt est magis communis opin. Tobias Nonius d. cons. 102. nu. 11. & 12. Bonac.

Statutum quod dicat, quod pater teneatur pro filio, vel dominus pro seruo, limitatur in 3. casib. quos no. Plot. in l. si quādo. C. vnde vi. nu. 876. fallit in multis casib. vt per Viuium in suis conclu. in ver. statutum disponens. Don. à Fin.

Statutum, quod pater teneatur pro filio, & vnus pro alio, non valet, cum sit odiosum. Deci. in consil. 359. in 1. volum. Bonacoss.

Statutum disponens, quod sententia contra filium noceat patri in pœna corporali, non tenet: secus in pœna pecuniaria, vt est com. opin. quæ in practica seruatur: vt per Ant. de Tremo. id pract. Bonacur. fol. 108. vers. quartus casus. vide omnino Marfi. sing. 362. vbi ponit limitationes. Bonac.

Statutum Florentinum disponens patrem habentem domicilium Florentiæ, scientemq; ipsius filium negotiari, exercereq; mercantiam in ipsa ciuitate, teneri, ac obligari, nisi à dicta negotiatione filium expressè prohiberet, secundum gl. in rub. C. de decre. decurio. lib. 10. quam sequuntur omnes scribentes communiter in l. filius familias. ff. de verbo. oblig. & in dicta rub. & Boer. deci. 125. nu. 15. vbi expressè attestatur de dicta communi opinione gl. interpretatur & limitatur primò huiusmodi statutum, quod pater teneatur pro contractibus filij mercatoris restringi ad contractus filij, qui fierent, & celebrarentur ob causam mercaturæ, non autem ex alia causa, vt tradit Alex. cons. 113. vol. 3. Craue. cons. 3. num. 25. & cons. 171. Idem videmus in alio simili statuto disponente, quod filius nō possit se obligare, vel contrahere, nisi sit artifex, vel mercator, nam valet contractus, vel obligatio, si fiat tunc occasione artis, vel mercaturæ, alias secund. Bal. Sal. in l. fin. C. ad Maced. B. in l. 3. §. ex hoc edicto. ff. nauit. caup. stab. Ias. in l. age. Com. opin. Tom. j.

Com. V. l. Opin. De Magistratū,

C. de transact. Dec. in c. post cessionem. de probat. & Marfil. in rub. ff. de fideiuss. num. 210. Interpretatur secundo loco dicta commu. opin. quod pater vigore præallegati statuti ex contractibus filij, celebratis extra territorium non teneatur, nec obligetur, secun. Dec. consi. 359. in cau. D. Marci, & ita consuluisset refert Soci. in l. modestinus. ff. de except. genitor suus. Aret. q. statutum Florentinum quo ad patrem, qui permiserat filium negotiari, & non contradixerit pro filio obligatum iubet, non cōtrahi ad negotia, quæ extra territorium filius gesserit. Viuius.

Miscellanea: hoc est singularia quædam statuta mixtim posita, quæ varijs de rebus disponentia, certum vnà cum superioribus locum decenter habuisse minimè potuerunt.

C A P. XXVIII.

Tatutum vltimum non tollit primum, quando primum est speciale, & vltimum generale. Bart. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. Item quando vltimum non facit expressam mentionem de primo glo. in clem. dudum. circa fi. verb. pæta. extra, de sepult. Item quando statutum vltimum derogat primo, intelligitur in ea parte tatum, in qua est contrarium: in alijs partibus remanet firmum secundum Bal. in l. i. C. de latin. libert. tollen. & dixit Bal. in c. cū olim. de consu. q. in statutis non attenditur prioritas aut posterioritas quando sunt contraria: sed iudex debet semper attendere quid iustius aut æquius. & vide Ias. in l. Gallus. §. quidam recte. vbi Galiaul. in fi. d. §. ff. de liber. & posthum. Parpal.

Similitudo casuum in statuto non inducit correctionem legis, vel statuti, vt est com. opin. de qua per glo. communem & vulgatam, quanquam valde notabilem, de qua per Bal. in cōf. 224. in i. vol. Bonacoss.

Statutum loquens per verbum, si quis, non comprehendit vniuersitatē, & sic corpus quoddam fictū. Ias. l. si quis maior. nu. 7. C. de transac. Menoch. de arbit. iudic. casu 184. num. 15. vbi fusius Arno. epito. 17. & est com. opi. vt per omnes recentiores in d. l. si quis. & ibi D. m. Alc. dicit viatorū fuisse consilium Iasonis, de quo ibi. vide Alb. in d. l. si quis. & Cagn. in d. l. si quis maior. nu. 18. Rom. cons. 400. nu. 3. & com. est opin. q. vniuersitas, collegium, & simi. possunt delinquere, & consequenter puniri. Boff. tit. banniri qui possint. nu. 1. ad fi. Oldr. in tract. de iure & æquitate. tit. 14. Paris. cons. 21. nu. 30. in 4. vol. Cagnol. in l. aliud. §. refertur. ad fi. ff. de regul. iur. Albe. in l. si qs in tatum. C. vnde vi. col. 6. vers. communiter tenetur. vbi dicit, q. vniuersitas quemadmodum potest defendi per syndicum, ita & puniri, pœna scilicet pecuniaria, vel pœna aratri, vel priuari eius priuilegijs. & illi, qui fecerunt delictum possunt etiā criminaliter puniri. & delictum, quod habet tractum successuum & continuatum vniuersitas potest delinquere, & puniri. Ber. Diaz reg. 197. in 2. limita. vide Bal. in l. metum. §. 1. ff. quod met. caus. Et potest villa, vel vniuersitas puniri extra ordinē, & amittere causam. vt est glo. in cap. venerabilis. de excep. a cuius opin. in iudicando & consulendo non est recedendum, vt in terminis istis consuluit Barb. in cōf. 53. col. 3. cum seq. vol. 3. Bonacoss.

Statutum non valet si disponat, quod malæfidei possessor possit præscribere, nota. doctor. in cap. quoniam omne. de præscript.

Fallit in 9. casibus, quos no. Paris. in d. cap. quoniam omne. nu. 23. & seq. Idem.

Statutum probari potest sine scriptura etiam per testes, q. lex vel constitutio pro sui essentia non requirit scripturam, secundum vnā opi. magis com. & veriore, quam iudex sequi tenetur in iudicando & decidendo, vt not. in c. 1. de confit. Et quod scriptura non sit de substantia legis vel statuti, & ideo probari possit per testes, probatur per text. in l. 1. ibi quodcunque igitur. & in verb. interlocutus est. ff. de confit. prin. l. 2. §. his legibus. ff. de orig. iur. & in c. cōsuetudo. 1. dist. & in cap. 1. in prin. in verb. & non scripta. de iure iur. lib. 6. & in cap. 1. iuxta fi. de renun. lib. 6. quam decisionem plurib. con firmat Henning. Gæden. in cōf. 2. de iniur. & in ord. cons. 103. nu. 53. Kirchouius.

Statutum Ferrariæ de fabricante falsam monetā, non comprehendit fabricantem falsos Bagatinos, quia Bagatini in loco Ferrariæ non expenduntur, & statutum Ferrariæ intelligitur de fabricante monetam falsam currentē in illo loco. Alex.

in l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pign. actio. & in cōf. 104. in 1. part. Et d. statutum nō habet locum in minore 25. annis, vt per Roland. à Valle in consil. 77. nume. 9. vers. 18. in 3. vol. Bonacoss.

Statutum præfigens certum terminum ad inquirendum, elapso illo tempore, perit ius procedendi de eo crimine, adeo q. de eo amplius cognosci non potest. & ideo si maleficium sit notorium, & sit elapsum tempus datum ad inquirendum secundum formam statuti, tandem si reus confiteatur maleficium, reus non potest ex ista confessione condemnari, vt est com. opi. de qua D. Rol. à Valle in cōf. 94. nu. 12. in 3. vol. vbi adducit rationem. & istud statutum inducens præscriptionem inquisitioni formandæ procedit tam in occultis, quam in nō occultis delictis. Sylua. cons. 7. nu. 2. in 1. vol. & ideo confessio rei post elapsū terminū d. statuti est nulla, & non nocet confessio, vt est magis com. opi. de qua ibi Syluan. nu. 6. videatur tamen Marfil. in cōf. 87. nu. 15. & per totum. Natta cons. 215. nu. 3. in 1. vol. Bellac. Bonac.

Statutum non potest tollere obligationem naturalem vel civilem per quodcunque tempus, & tale statutum non valet. Balb. in 5. par. 5. part. q. 6. & in 2. part. 3. par. q. 10. nu. 14. communem dicit. Villal.

Statutum concedens mercatoribus forum, vt corā suo iudice conueniantur, intelligitur si agitur super re mercantili, Io. de Ripa. de leg. c. 2. nu. 2. com. dicit. Villal.

Vbicunque edendum est statutum, debet edi integrum statutum sub vna rubrica positum, & non sufficit edere partem quæ pertinet ad litem. l. in civile. ff. de legib. fallit in 7. casibus, vt per Io. Bologn. in verb. ff. de no. ope. nuntiat. num. 3. Don. à Fina.

Statutum, prohibitio, vel ordinatio in præiudicium ecclesiæ, aut laicorum, etiam subditorum molendina habentium, seu de nouo construendum facta, vel factum, etiam per indirectum non valet, nec tenet aliquo modo, vt consuluit collegium Bononiense, vt constat in consil. 13. inter consil. Ancha. in eodem casu consuluit Calderi. vt est videre inter consil. Ancha. consil. 155. quæ consil. refert, & sequitur Alexan. consil. 211. volum. 2. Socin. consil. 272. libr. 2. Ias. in l. ciuitas. ff. si cert. pet. l. quominus. quæst. 25. ff. de flum. in l. 1. ff. de legi. & Boeri. decis. 125. Sed tamen contrariam partem, quod immoderata statutum valeat etiam in præiudicium ecclesiæ, tenet Bald. inter consil. Ancha. in consil. 11. Calderi. titubantes, & sibi contrarius consil. 21. tit. de consti. cui consil. se subscripsit Ancha. sibi parū constans, & præcitatum consilium Bald. 11. sequitur Ias. sibi contrarius consil. 236. volum. 2. & consil. 39. in fin. libr. 3. Curt. iun. consil. 147. circa fi. Dec. in cap. ecclesia S. Mariæ. de consti. in antiq. vers. 3. conclusio supra facta. in consil. 269. & consil. 271. & consil. 293. & Ias. in l. filius fa. §. diui. vers. tu ultra alios. ff. de lega. 1. in istis tam ambiguis iuris nostri interpretum sententijs quid dicendum? profectò casu eueniente intrepide semper consulerem pro prima opinione tanquam magis communi, & in iure verissima, & quod sit magis communis attestatur Ias. in d. l. quominus. in quæst. 25. & Boer. decis. 125. F. Viuius.

Statutum communitatis non valet, quo homines directo vel per indirectum coguntur ire ad molendina seu furnos ipsius communitatis. ita egregie consuluit Petr. de Ancha. in cōf. 298. vbi ipse in vtranque partem hanc quæstionem explicauit, ad cuius decisionem plures authoritates allegat Boer. in suis decis. q. 125. nu. 4. & hanc doct. communem sententiam esse dicunt Ias. in l. quominus. nu. 156. de fluminib. & in consil. 161. in 2. vol. consil. & Octauia. Cacheran. in Dec. Sena. Pedemontani, Dec. 17. nu. 8. vbi ipse plures authoritates doct. adducit. Kirchouius.

Vsuram si inducit statutum, non valet, dans vnum, vel quinque, vel sex, pro quolibet centenari, (Adde d. Io. seph. Lud. pulcherrimè latius de statut. conclusio. 3.) vel alimenta dotis, vel crediti non soluti mulieri, marito vel creditori, vt est communis opinio, de qua Plotus in l. si quando. nume. 470. vsque ad consil. 474. & nume. 861. C. vnde vi. vide Socin. iun. in consil. 83. per totum. in 2. volum. Bonac. vers. vsuram.

Quamuis praxis non improbabilis alioquin iuris doctrix aliud obseruet, vt attestatur Matth. de Afflic. decis. 284. E. Suarez. in vers. vsuræ.

Quoties lex vel statutum prohibet aliquid fieri, & sic procedit prohibitivè licet aliter atque aliter & non expresse procedat ad actus annulationem, tamen actus factus contra legem vel statuti prohibitionem non valet & est nullus. Si verò lex vel statutum non loquatur prohibitivè sed solum disponat & ultra non procedat, & tunc actus in contrarium factus tenebit.

tenebit. Dec. conf. 17. nu. 1. vel etiam si lex simpliciter mādāt aliquid fieri sub certo modo non procedendo ad nullitatem actus & talis actus valebit. In non dubium. C. de leg. 1. statutis. C. de senten. ex breuiculo recitand. Quod si ultra procedat annullando & actus in contrarium factus nullus esset. d. In non dubium. Dec. conf. 10. & quando lex vetat intelligitur imponere pœnam, licet non exprimat, si illud vetitum est delictum. Quod si non sit delictum non imponderetur pœna: sed actus nullus erit. Chass. conf. 39. nu. 35. Alex. & Ias. in l. 1. ff. de lib. & posth. Bonacoss.

Statutum requirens ad probationem alicuius negocij testes optimos, vel optimā famā, & conditionis: tunc perfundantem se in eo debet illa qualitas articulari, atq; probari: vt voluit Ang. in l. 2. §. diem. ff. quemad. testa. aper. Marfil. sing. Qualitas appositā post medium, Petrus de Monchada, cū aliis signatis per eum in tract. de testib. nu. 392. cum aliis seq. quem fecit ad perficiendum tractatum Io. Croti. qui morte prauentus suum tractatum de testibus perficere nequiuit: ideo iste tract. Petri continuatiue ponitur cum tractatu Croti. & eandem opinionem sequitur, tuetur, & magis communē ac veram esse refert Alcia. in trac. de præsump. in 3. reg. præsump. 2. nu. 10. Viuius opi. 775.

Annus incæptus non habetur pro completo, quando ex dispositione iuris, vel statuti requiritur, quod contrahentes sint alicuius ætatis: secus si dicit, quod ab eo existentibus in tali ætate contrahitur: secundum glo. in cle. si. de ætate & qualitat. quam communem dicit Franc. Cur. iu. cōf. 113. alias, 131. vol. 1. quam refert Coua. in epit. 4. c. 2. nu. 2. B. Villal.

Statutum nouum respiciens finem, respicit præteritum a quo finis dependet, secundum com. opi. quam refert ac exemplis illustrat Bened. Cap. reg. 6. nu. 58. & seq.

Statutum habilitans, vel inhabilitans (Adde ad integram hanc materiam plenissimē d. Ant. Gabriel lib. 6. de stat. concl. 8.) personā alicuius, alias inhabilem, seu habilem de iure communi, non extenditur aliquo modo ad forenses: secundum Bar. in l. 1. ff. de tut. vel cura. datis ab iis. vbi asserit eleganter qd statutum Ciuitatis, quod disponit circa personam legitimandā ad aliquem actum, non extenditur, nec porrigitur ad omnes, qui non sunt suæ iurisdictionis.

Hoc idem videtur intrepidē tenere ipsemet Bart. in l. cunctos populos. col. 6. in 3. q. C. de summa Trinit. vbi concludit qd si statutum disponeret, filium familiā posse condere testamentum, tunc filius familiā forensis in ciuitate, in qua reperitur huiusmodi statutum, non poterit testari.

Nam statutum legitimare nequit personam sibi non subditā, nec circa ipsam disponere aliquid. & cum Bar. transeunt oēs Doct. in præcitatis locis, & præsertim Ias. in ibi, in l. lect. col. 5. & in 2. lect. col. antep. Marfil. in l. si. col. 30. vers. Hanc tamē conclusionem. ff. de iurisd. om. iud. Alexan. conf. 45. colum. 3. volum. 5. Corn. conf. 45. col. pen. vol. 1. & confil. 94. colum. 2. volum. 2. & Ruinus conf. 120. colum. fin. volum. 1. & conf. 201. colum. 1. eo. volum. vbi ait hanc esse communem opinionem. Viuius opi. 814.

Statutum disponens super actu successiuo habente plures partes, emanans post actum inchoatum, sed nondum perfectum, concernit actum inchoatum de præterito, quod ad partes futuras, nisi partes de futuro ita sint connexæ, vt à præteritis non possint separari. communem refert Bened. Capr. cōcl. 6. nu. 53. & seq. & nu. 57.

Statutum generaliter loquens comprehendit minores, vt est com. opi. de qua Marfil. sing. 481. fallit vt ibi. Bonacoss.

Statutū in quo cauetur, qd primogenitus (Adde præd. Ant. Gabriel. lib. 6. de stat. cōcl. 9. diffusius atq; elegantissimē) succedat in hereditate paterna, etiam stantibus aliis liberis, sortitur effectum contra clericum, vel filios, qui effecti sunt clerici. Io. de Ripa in lib. 1. de legib. respon. 2. nu. 2. & in responf. 6. nu. 11. communem dicit. B. Villal.

Statutum exigens probationem maiorem, quam ius subsistente rationabili causa, & non nutritiua peccati, valet & tenet. docto. in c. 2. de procur.

Fallit in 4. casib. vt per Fel. in d. c. col. 2. Do. a Fina.

Statutum valet qd dominus pro familia teneatur. com. est opi. Cla. q. 86. ver. & ex hac conclusione. Bonacoss.

Statutum correctum non potest allegari, sed eius ratio sic, vt est commu. opin. de qua Gram. de extensio. nu. 149. tom. 1. Bonacoss.

Statutum respiciens factum, in delictis secundum grauat primum, vt si dicat, qui fecerit tria furta moriatur. Sed si respicit pœnam non grauat, vt si dicat pro duobus furtis quis decapitetur. D. m. Alc. in c. cum non ab homine. de iudiciis. nu. 35. communem dicit. Bonac.

Statutum, pactum, vel consuetudo disponens ad dandum, & tradendum aliquid publicæ vtilitatis causa, veluti pro fabrica construenda, vel pro paramentis faciendis pro consequendo spiritualia, non valet, nec tenet: secundum Doct. omnes in c. veniens. extra de testib. Panor. & alios communiter in c. cum M. Ferrarien. de constit. vbi Ripa. nu. 174.

Sed hoc non procedit in pacto facto post traditionem rerum spiritualium: tunc profectō obseruandum esset huiusmodi pactum, vel statutum: secundum Io. And. & Panor. in d. c. veniens. & ista est communis opinio, teste Ripa, & alijs Moder. in d. c. cum M. Ferrarien. nu. 176.

Nec habet locum antedicta conclusio, vbicunque consuetudo ipsa disponderet aliquid soluendum esse simpliciter pro lampada ardente ante sacram Eucharistiam: tunc enim dicta consuetudo dicitur rationalis. cap. ad apostolicam de simo.

Et animaduerte, quod hæc consuetudo non dicitur inducta ex hoc duntaxat, quod aliqui homines Vniuersitatis particulariter ex deuotione fecerunt sumptus pro ipsa lampada: quia opus est, quod prædicti homines particulares fecissent impensas intentione inducendi consuetudinem, non autem ex particulari deuotione: vt per Abb. in c. fin. colum. 4. de consuet.

Imo requiritur necessario qd tales impensæ, sciente, consentienteq; vniuerso populo, vel saltem maiori parte eiusdem, fuerint factæ.

Et hoc casu dicta consuetudo obligat Vniuersitatem, & totum populum ad soluendum pro eadem lampada: secundum Canonistas communiter in d. c. si. & Legistas, in l. de quibus. ff. de legi. quam quidem communem sequitur, & attestatur Rochus Curt. in d. cap. si. & Ripa in suis singularibus responf. in tit. de legibus, & consuetudinibus. cap. 20. num. 7. Viuius opi. 820.

Statuta, seu decreta concedentia liberationē, seu indulgentiam delictorum, vel disponentia, qd banniti cancellentur de banno, non trahuntur ad banna, vel delicta futura, vt est com. opin. de qua Clar. q. 59. ver. successiuē. Idem si sub spe decreti, vel statuti condendi, quod cancelletur quis de banno, vel indulgentia liberetur, deliquit, com. est opin. vt ibi per Clar. d. q. 59. vers. fortius dico. Bonac.

Statutum disponens circa scribentem manu propria habebit etiam locum in subscribente, Dec. in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. nu. 17. com. dicit, ex Ang. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. obl. B. Villal.

Nota istam communem ad intel. Pragma. de anno. 124. nu. vit. in conuentu madricio de apocha recognita, quod habeat executionem paratam. Villal.

Statuto si cui denegetur actio, vt in bannitis aliquando fit, & iis qui non soluerunt onera, & huiusmodi, talis non est admittendus, neq; ad accusationem, neq; ad querelam: imò etiā iudex non posset hoc casu contra delatum inquirere. com. dicit Claud. in repet. l. vt vim. nu. 23. in ff. de iust. & iu. Et licet Alex. in l. 1. §. sublatā. nume. 4. ff. ad Trebel. dixerit contrariam communem, Claro tamen placet opinio Claudij, quam etiam tenet Bar. in l. non solum. §. quamquam. ff. de iniur. Clar. d. §. si. q. 50. ver. posset etiam. P. Fichard.

Statutum excommunicationis non comprehendit Episcopum, quia non potest seipsum excommunicare, vt est communis opi. de qua Soc. sen. in c. nostro. nu. 47. de pœnit. & remiss. Bonacoss.

Statutum alicuius ciuitatis disponens, qd nemo debeat ad collegium ipsius admitti nisi sit natus ibi, vel nisi sit ciuis originarius, non habet locum quotiescunq; quis natus esset alibi, & sic extra dictam ciuitatem transeundo, vel casu, potest enim tunc ille esse de collegio etiam qd sit natus in alio loco, & ciuitate per transitum, vt per Io. de Plate. in l. filios. C. de municipiis. & originat. lib. 10. tamen huiusmodi opinionem non ausus est firmare Bar. ibi.

In contrariam verò partem inclinarunt nonnulli Doct. qd natus casu in locū, vbi mater non habet permanere, dicatur vbi natus fuit sortiri originem, quorum opinionem docet communem esse Ias. in l. huiusmodi. §. legatum. num. 14. ff. de lega. 1.

Item hoc statutum non admittens in collegium Doctorem forensem limitatur, vt non habeat locum in aliquo eminentis scientiæ: secundum Barba. in rub. de reb. eccles. non alie. col. 3. Viuius opi. 804.

Sed casu eueniente semper consulerē, & iudicārē pro opinione Ioā. de Plate. tanquam in iure verissima, quia originarius non dicitur quis loci, in quo natus est casu, & transeundo, vt per canonistas omnes in c. Rodolphus. de rescrip. & ita

Com. V.I. Opin. De Magistratu,

se habet communis opinio, de qua testatur moder. ibi, & Boeri. deci. 13. nu. 52. comprobatur alia ratione ista sententia Io. de Plate. Nam per hanc natiuitatem filius in ciuitate, vbi verè natus fuit onerib. non obligatur, cum ibi parens fuerit ad tempus, l. 1. vbi Barto. ff. de capti. & postliminio reuers. quem sequitur Abb. & Felin. in d. cap. Rodolphus. & istam opinionem ait esse communem August. de cri. in l. huiusmodi. §. legatum. ff. de lega. 1. Ripa in tract. de peste. in 2. parte. vers. 18. Viuius opin. 804.

Statutum simpliciter loquens de sententijs diffinitiujs, comprehendit sententias interlocutorias habentes vim diffinitiuam, secus si expresse loquitur de mera diffinitiuam, secund. Rom. & Nicol. in rub. ff. de re iud. circa fin. & secundum eos ita determinauit Ang. per l. si ita legatum. in prin. ff. de leg. 1. nam & in huiusmodi interlocutorijs cum tractatur de magno præiudicio requiritur peremptorium vt in diffinitiuam, secund. Bart. in l. consentaneum. C. quom. & quan. iud. nec in appellatione. à talibus interlocutorijs requiritur insertio causæ, secundum Io. And. in nouella. in c. peruenit, extr. de appel. & gl. singulare secund. Rom. in c. fi. de elec. in 6. in verb. inanes. Imol. & Card. in cle. appellanti. de appel. Bald. in l. minoribus. C. de his quib. vt ind. Balb. decis. 423.

Statutum disponens, qd sententia lata contra vnum, possit exequi contra alium, valet, & tenet. Ant. de Trem. in addit. ad Bonac. in pract. excep. in rub. de excep. & bene. quæ post. nu. 5. in verbo, & interdum, communem dicit. Villalob.

Qualitas statuti etiam criminalis est articulanda & probanda, siue quis agat, siue excipiat, vt est com. opin. vt per Plot. in l. si quando. nu. 354. & 355. ad fin. C. vnde vi. & communiorum dicit D. Lauren. Occa Ferrar. conf. 60. inter conf. crimi. tom. 2. vbi dicit, quod testes in criminalibus debent esse omni exceptione maiores. Et ista qualitas est probanda, & articulanda. D. Hercul. de negatiua. nu. 155. Soc. conf. 57. nu. 8. vol. 3. Tiraq. de retract. §. 8. in glo. 7. nu. 1. Moron. de fide, treuga, & pace. q. 168. nu. 8. Personalis in tract. quor. bon. nu. 546. fallit si in fine accusationis petitum sit reum condemnari secundum formam iuris & statutorum. Nam videtur deducta omnia iura, ex quibus reus potest puniri, & sit simplex delictum, etiam sine qualitate. Fel. fusius e. ex parte. nu. 46. ver. tertia declaratio. de rescript. Bonacoff.

Quæro, An statutum disponens in contractu, habeat locum in liberatione, & renuntiatione? Resp. quod sic, & est communis opin. vt testatur Ias. in l. more. num. 37. ff. de acq. har. Vezinus.

Statutum loquens de contractu, non comprehendit aliter contractum stipulationis: & sic stipulatio ipsa non comprehenditur sub statuto loquente de contractu: secundum Bar. in l. Labeo. la 2. ff. de verb. sign. Io. de Imo. & Alex. in l. 5. in prin. ff. de verb. oblig. Ang. Aret. instit. de oblig. ex quasi contract. Ias. in l. 1. ff. de pact. Alciat. in d. l. Labeo. & Soci. iun. in rub. ff. de verb. oblig. nu. 312. & Cagnolus in l. 1. num. 146. cum alijs seq. ff. si cer. pet. qui ostendunt istam esse communem opinionem, licet & male Dec. conf. 379. videatur asserere contrarium, ac ponere pro expedito quod stipulatio comprehendatur sub statuto.

Est bene verum, qd ista communis limitari posset, vt statutum ipsum loquens de contractu comprehendat etiam contractum stipulationis, vbiq; in eo contractu procederet etiam ratio statuti scilicet, vel expressa in statuto, vel quæ posset vnica assignari: secundum doct. communiter, vt tradit Ias. in d. l. 1. ff. de pact. in 5. not. & in d. l. 1. ff. de verb. oblig. col. 2. & Alciat. in d. l. Labeo.

Et licet de huiusmodi limitatione Ias. in d. l. 5. dubitet, nihilominus de ea aliter non est dubitandum, cum hoc in statutis potissimum sit, vt debeant ampliari, vel restringi secundum eorum rationem. l. libertum. la 2. §. senatusconsultum. ff. de ritu nupt. Bar. in l. iura. la 1. in fi. ff. de iust. & iure & Doct. hoc passim tradunt. Viuius opi. 756.

Statuentes non possunt arctare modum probationis respectu clerici agentis. Alc. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 155. communem dicit. B. Villal.

Statutum, qd aliquid non possit probari nisi per instrumentum, valet. Bar. & alij in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si certum petatur.

Fallit in 23. casibus, vt per Marf. in rub. C. de probat. nu. 20. Don. à Fina.

Statutum requirens ad probationem alicuius negotij testes optimos, vel optimæ famæ, & conditionis, tunc per fundantem se in eo debet illa qualitas articulari, atq; probari, vt voluit Ang. in l. 2. §. diem. ff. quemad. test. aperi. Marf. sing. 187. qualitas opposita, post medium. Petrus de Moncada cum alijs

signatis per eum in tract. de testibus. nu. 392. cum alijs seq. quæ fecit ad perficiendum tractatum. Io. Croti, qui morte præuentus suum tractatum de testib. perficere nequiuit, ideo iste tractatus Petri continuatiue ponitur cum tractatu Croti: & eandem opinionem sequitur, tuetur, & magis com. ac veram esse refert Alc. in tract. de præsump. in 3. reg. præsump. 2. nu. 10. F. Viuius lib. 2. opi. 262.

Statutum, quod contumax habeatur pro confesso, valet & tenet vt est com. opin. de qua Viuius in suo communium opin. ver. statutum. ver. reus pro crimine in 1. parte. Abb. in c. veritatis. nu. 29. de dolo & contuma. alias secus de iure communis vt ibi. Bonac.

Vbi statutum vellex dicit debere stari dicto alicuius, sine iuramento, intelligi debet nisi contrarium probetur.

Fallit in duobus casibus, secundum Fel. in c. proposuisti de probatio. Don. à Fina.

Si statutum dicit, qd de certa re deberet stari iuramento alicuius. tamen posset probari contrarium per legitimas probationes. fallit in 3. casibus secundum Fel. in d. c. proposuisti, num. 6. Idem.

Statutum quod stetur iuramento alicuius, certè potest contrarium probari, vt est com. opi. Bar. Accerbus. inter consilia cri. conf. 11. nu. 3. to. vlt. & si statutum dicat, qd stetur sacramento accusatoris, non habet locum in facto, nisi quatenus ius commune disponderet. Nec si quis exportaret ligna, creditur domino accusanti contra accusatum ex solo iuramento. Alex. conf. 168. nu. 3. vol. 2. Bonac.

Statutum loquens de mercato intelligitur de rebus mobilibus tantum. Alex. in 2. vol. conf. 36. in fin. 2. & in princ. 3. col. Vezinus.

Statutum non potest tollere defensionem. l. si sic. ff. de leg. 1. cle. 1. de re iudic. doctor. in l. fin. C. si contra ius vel utilitatem publicam.

Fallit in 2. casibus secundum Io. Bolog. in l. vt vim. ff. de iust. & iure. num. 17. circa materiam defensionis videas Blanc. in praxi crimi.

Statutum quis obseruare debet in omnibus suis partibus, qui in eo se fundat, vt est indubitata opinio. de qua Riminal. conf. 396. nu. 1. in 2. vol. & si dicat statutum reformationes debere præcisè seruari. intelligitur præcisè, idest ad literam prout iacet, et si opus est manu militari, & remedio etiam carceris. Bal. in c. ex parte. nu. 13. de rescript. Bonacoff.

Statutum prohibens loqui non comprehendit scriben. nisi eadem ratio vigeat, secundum communem per Burf. conf. 94. nu. 7. lib. 1. Bonacoff.

Statuta potius intelliguntur superflua, & nihil operari, quam quod quis indebite damnum patiat, sec. gloss. communiter ab omnibus scriben. approbatam in l. fina. quam ibi Barto. summe extollit. C. de iure deli. vbi Barto. post glo. ibi vult, quod si stat statutum, qd executio instrumenti fiat contra heredem, sicut fieri poterat contra defunctum: huiusmodi statutum profectò non habebit locum in hered. cum beneficio legis, & inuentarii, ne ille indebite damnum patiat, licet & ipse proprie sit heres, & consequenter verba statuti illum comprehendant. & de prædicta communi attestatur moder. in dict. l. fina. & doct. in tracta. de statutis. Viuius opin. 742.

Statutum si sit ex causa rationabili, specialiter contra alicuiusquem & in eius præiudiciu tenet. Ang. in l. impetrata. C. quæ fen. res. non poss. fallit in 3. casibus. vt per Fel. in c. cum omnes, de constit. col. 1. nu. 1. Do. à Fina.

Per statutum potest tolli ius quæsitum si generaliter ita fiat, non si specialiter. Bar. in l. toties. in fi. ff. de pollicita. & in l. pen. C. de fid. instr. & iur. hact. fise lib. 12. & in l. neque. C. de decurio. vbi doct. in apostil. & hoc potest fieri etiam specialiter si in utilitatem reipub. dummodo is contra quem statuerit secum non contraxerit, vt ibi. & vide in l. vlt. C. de debit. ciuitat. statuendo qd quis pro utilitate reipub. cogatur vendere, vide etiam doct. in l. venditor. §. si constat. ff. commu. prædior. Parpal.

Statutum, seu lex faciens mentionem de fructibus, intelliguntur deductis impensis secundum Bar. in l. fructus. per illu tex. ff. sol. mar. Bald. Ang. & omnes moder. in l. non amplius. in prin. ff. de lega. 1. & idem tenet Bald. in l. 1. per illum tex. C. de fructibus, & lit. expen. cum alijs late congestis per Alex. in d. l. fructus. in 4. not. & per Felyn. in cap. ad nostram, extra de iureiur. & in cap. ad aures. de rescript. & Deci. conf. 159. Statutum, vbi idem consuluit de pensione, quæ ex fructibus detrahi debet, in æstimando valore beneficij, & opinio præciatorum Do. videtur communi omnium calculo approbata, vt asserunt moder. in d. l. non amplius. & alij scrib. passim. & sequitur

sequitur Tiraquel. in tract. de retract. lib. 1. §. 15. in glo. 1. nu. 1. & seq. & ad hoc facit tex. in l. si à non domino. §. fin. ff. de peti. zio. hared. vbi ad litteram dicit Iurisconsultus, quod fructus intelliguntur deductis impensis, quæ querendorum colligendorumq; fructuum gratia fiunt. quem quidem tex. dicit vnicum ad hoc, & singularem Rom. in sing. 334. malæ fidei possessor. il. 1. & ob hoc tenent Bald. & Ange. in l. 1. C. de fruct. & lit. expen. quod poterunt deduci expensæ factæ propter custodiendos fructus. & operas factas, licet Bar. & Alex. in l. cum queritur. §. prædijs. ff. de lega. 3. velint contrarium, videlicet quod expensæ factæ custodiæ causa repeti non possint, nec repetuntur aliquo pacto, etiam si sint maiores quàm fructus rei custoditæ, secundum Bertachin. in suo repertor. in 1. parte. in verb. expensæ, num. 40. & ceteros signatos ibi. F. Viuius.

Statutum disponens, iubensque, quod scholares tractentur vt cines in omnibus: interpretatur vt ob hoc ipsi scholares non perdant priuilegia scholarium, quæ ante habebant ultra cines: secundum Ang. & Imol. in l. talem. §. 1. per illum tex. ff. de hær. inst. Bar. Bal. Ang. Fulg. Castren. Rom. Alex. Corn. Franc. Aret. Ias. & ceteros omnes communiter in l. si Rufinus. per illum tex. C. de test. mil. Bertach. in tract. de gabel. in 7. par. q. 19. Felyn. in cap. dilectus. il. 2. col. 5. de rescr. & Ias. qui hoc limitat in l. eum qui. in 1. not. ff. de iureiur. & consi. 59. col. 3. vol. 3. Dec. consil. 457. & Ripa in lib. 1. interpret. in respon. defuncto. num. 44.

Et hoc comprobatur per tex. in l. falsa. §. sed si cui. ff. de cond. & demon. vbi honor superueniens non mutat conditionem priorem, quamuis augeat statum.

Ex quo not. Bald. ibi quod tabellio factus Doctor non definit esse tabellio.

Comprobatur etiam per tex. in l. eos. C. de excu. mun. lib. 10. vbi maior dignitas superueniens non tollit priuilegium minorum dignitatum: præcedentium vt & ibi not. Ioan. Pla. qui adducit concord. Vnde qui reputatur dignus in vna dignitate, si postea eligatur ad alteram, etiam tunc dignus debet reputari. cap. accipimus. de æta. & qua. & cap. gesta. 74. distin.

Comprobatur quoque postremò per tex. in auth. sed episcopalis, & per not. per Doct. ibi. C. de episc. & cler. quod licet Episcopus liberetur à patria potestate ob talem dignitatem, vt scripsimus supra in opinione Filium. num. 1. id tamen intelligitur ad suum commodum, non autem incommodum: vt voluerit Guil. de Cun. Cyn. & Bald. in l. item in potestate, & in l. nepotes. ff. de his qui sunt sui vel alien. iuris. Viuius opin. 754.

Statutum disponens, quod nullus possidens apothecam possit personaliter capi: Si quis possidet vilissimam, poterit capi. Ias. in l. quia de feudis. nu. 22. qui feud. dare poss. fol. 206. com. dicit. Bonacoss.

Statutum loquens de cognitione hominis, intelligitur etiam de cognitione de præterito, quod scilicet cognoscat nunc talem, & per prius cognouerit, vt est communis opin. de qua Gargarcus inter consi. crimi. consi. 126. nume. 1. to. 1. Bonac.

Statutum loquens siue disponens de vero actu hominis, non comprehendit actum ratificantis. l. quid ergo. ff. de infamibus, secundum Bal. in c. ratum. de reg. iur. lib. 6. c. cum quis. de senten. excom. lib. 6. l. si pupilli. §. sed ego. ff. de neg. gest. & glo. in d. c. ratum, cum qua communiter transire docto. refert Bened. Capr. reg. 54. nu. 6. Bonacoss.

Ratificantis actum, non comprehendit statutum disponens de vero actu hominis. l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. gest. vbi si homo liber gessit negotium peculiare filiis familias, vel serui ipsorum contemplatione sequens rati habitio patris vel domini nihil operatur, quia per rati habitio nem non tenentur ultra quantitatem peculij, ad quam prius quoque tenebantur. d. §. sed si ego. ver. nam & seruum. iux. gl. in c. ratum. de reg. iuris. lib. 6. cum qua communiter scribentes transire affirmat Bened. Capr. reg. 54. nu. 6. 22. 24. idque ideo, quia eorum nomine gestum non fuerat, vbi ponit aliquot limitationes. nu. 17. & seq.

Si statutum dicat, quod omnes venditiones factæ à mense citra sint nullæ, si fuerit facta traditio rei venditæ in emptorem, & consequenter translatum dominium non annullabitur talis dominij translatio. Bar. in d. l. omnes populi. fallit in 3. casib. quos no. Fulg. in l. 1. ff. sol. mat. nu. 18. Do. a Fin.

Vbi in eod. vol. reperiuntur duo statuta contraria. vlti. est tenendum, docto. in d. l. omnes populi. Fallit in 4. casib. quos no. Rub. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de libe. & posth. nume. 212. Idem.

Statutum habens clausulam derogatoriam non tollitur per aliud, nisi de ea expresse faciat mentionem, vt est com. opi. de qua Riminal. nouissimus in consi. 88. num. 66. & ideo si vult primum statutum talem clausulam derogatoriam habentem quod copia indiciorum tradatur, per aliud non potest tolli, nisi de ea faciat mentionem expresse, etiam, si esset principis litera Ducalis vt ibidem. Bonac.

Statutum, quod transiit in contractum, Princeps tollere non potest, vt est commu. opi. de qua Ias. in consi. 1. nu. 2. col. 4. in 1. vol. fallit vbi subest iusta causa. l. quod semel. ff. de decre. ab ordi. facien. Bonacoss.

Actio vbi statuto alicui negatur, nec accusationi, nec querelæ, nec iudicis officio locus est. commune aiunt Claud. in re petit. l. vt vim. nu. 23. in fi. ff. de iusti. & iure. Iuli. Clar. in pract. §. vlt. q. 69. vers. posset etiam. & si Alexan. quem idem Clar. refert, atque improbat, non improbabiler contrarium receptum censeat. Suarez.

Statutum in fauorem viduarum inductum non procedit, nec habet locum in viduis meretricibus, seu luxuriose viuentibus: secundum communem opinionem omnium Docto. quia illæ non gaudent, nec gaudere possunt viduarum priuilegiis: vt per Fely. in cap. significantibus. colum. penul. de offi. delega. Maria. Socin. & Doct. in cap. ex tenore. circa fin. de foro compe. Alciat. in l. malum. §. viduam. ff. de verbo signi. facit tex. vbi Docto. in §. quæ verò. vbi Docto. in authen. de nupt. glof. & Docto. omnes in authen. sacramentum. C. quando mulier tut. off. fungi pot. & auth. eisdem pœnis. C. de secun. nupt.

Et hoc optime nota ad intellectum statutorum, quæ in causis viduarum volunt procedi summarie, vel volunt earum iuramento credi super interesse dotis, vel taxant interesse super earum dotibus: quia non procedunt in viduis inhonestè viuentibus ipsa statuta: secundum Felyn. in d. cap. significantibus. col. pen. & Socin. in d. cap. ex tenore. & in d. authen. eisdem pœnis.

Idem videmus in statuto Mediolani concedente terminum sex mensium viduis præsentibus pro dotibus, vel rebus parafernalis ad contradicendum cridis: quod quidem statutum non habet locum in vidua meretrice, seu inhonestè, luxurioseque viuente: quia illa gaudere nequit aliquo modo viduarum priuilegio, & per consequens nec debet, & potest contradicere pro ipsis dotibus, & parafernalis ipsis cridis in termino trium mensium, vbi esset præsens, sicut alij præsentis tenentur contradicere: secundum Fel. in d. c. significantibus. col. pen. Alciat. in d. §. viduam. Soc. in d. c. ex tenore, Bart. & Sal. per tex. ibi, in l. his solis. C. de reuoc. donat. & ista est communis opinio, & hoc omnes tenent: vt asseuerat Fel. in præcitato c. significantibus. col. pen.

Idem concludendum est etiam in statuto excludente mulierem transeuntem ad secunda vota à successione filiorum primi matrimonij: vt habeat locum etiam in vidua luxuriose, inhonestèque viuente: siquidem pœnæ secundo nubentibus institutæ militant in ipsis viduis inhonestis, & consequenter omnes pœnas de quibus in l. fœminæ. C. de secun. nup. quas patitur mulier secundo nubens, patitur etiam vidua inhonestè viuens: vt voluerunt Bar. Bal. ceterique communiter in d. l. his solis. per illum tex. etiam Brunus, qui hoc late probat in tract. quod stantibus masculis. q. 5. art. 6. num. 304. cum alijs seq.

Facit etiam ad præmissa illud, quod firmat Bald. in l. cum te. C. de nup. videlicet, quod mulier comitatu nupta ciui gaudeat priuilegio ciuis mortuo viro, donec vidua manet, quod tamen verum intellige si honestè viuat: quia si inhonestè, non gaudet priuilegio mariti, secundum Bald. & Angel. in l. cum quædam puellâ. ff. de iurisdic. omni. iudic. Viuius opin. 789.

Statutum disponens, quod quis debeat ter citari, & sic statutum requirens tres citationes pro forma: non sufficeret vna citatio pro omnibus: quia non sufficit statutum ipsum seruari per æquipollens, secundum gl. communiter approbatam in Cle. 1. de vita, & honest. cler. Bal. in c. ex literis. in fi. de consi. & in c. ex insinuatione. de rescr. in l. non sunt liberi. ff. de statu hom. & in l. 2. C. quomodo, & quando iud. Alex. consi. 137. in causa, & lite. vol. 2. Fel. in c. cum dilecta. nu. 9. de rescr. & Dec. in cap. consuluit. de of. deleg. num. 88. Soc. consi. 24. col. 7. & consi. 33. col. 3. & consi. 59. vol. 1. & Ias. in l. 1. nu. 24. ff. de libe. & post. vbi ponit istam esse com. opin. & dicit mirabilem Barb. licet eam non sequatur in d. c. ex literis. nu. 16. cum alijs seq.

Sed ista com. opi. limitatur non procedere, vbi cunq; citatus semel responderet nolo venire: tunc alia citationes non requiruntur, etsi alioqui trina citatio exigeretur, & sic si quis deberet

Com. V. I. Opin. De Magistratu,

deberet ter citari, sufficeret semel si diceret se nolle venire: vt voluit Abb. in c. cū parati de app. & in d. c. consuluit. & ibi Felin. col. 4. & Alex. conf. 81. statibus his, quæ in superiori themate proponuntur. nu. 4. vol. 4. vbi perhibet istam esse magis communem opinionem, & sequitur Bertr. conf. 182. postquam constat & apparet. nu. 2. fol. 232. vol. 3. vltimæ impressio. Viuius opi. 747.

Statutum requirens pro forma citationem alicuius in aliquo casu: non videtur forma tunc prætermittenda, si ille fuit præfens in iudicio, & intelligebat ea, quæ agebantur, & sic citatio pro forma requisita æquipollenter impleri potest, & statutum verificatur in æquipollenti, si citandus fuerit præfens in iudicio, licet non citatus: secundum Io. And. in c. fi. de elect. in 6. in nouell. Iac. But. & Bal. in auth. si omnes. col. 2. C. si minor ab hæredit. abst. Ang. Imol. & reliquos communiter in l. de vno quoq; ff. de re iud. Rom. in l. 1. col. 5. ff. de arbi. Fely. in c. cū dilecti. sub nu. 11. de rescri. & Ias. in l. 1. ff. de ius voc. & in l. 1. nu. 15. ff. de lib. & posth. & ista est com. opin. vt per Doct. in d. l. de vnoquoque. & in locis præcitatis, & per Barbat. in c. in præsentia. nu. 4. de prob. vbi eam vtiliter explicat & ampliat. Viuius opin. 748.

Statutum potest facere, quod possessio defuncti continuetur in hæredem absque alia apprehensione. l. raptos. C. de episc. & cler. & ibi not. Bar. & Bal. in l. fi. C. de sacrosan. eccles. per c. ex literis. de consue. Angel. in l. qui vniuersas. §. fin. ff. de acq. poss. & in l. 1. de distr. pig. Alexan. & Moder. omnes communiter in l. 1. in prin. & in l. cum hæredes. in princ. ff. de acqui. poss.

Sed remedium c. reintegranda. 3. quæst. 1. & iura possessoria vigore istius statuti hæredi non competunt, nec conceduntur ante adeptam corporalem possessionem: & sic hæredi spoliato huiusmodi ciuillissima possessione conceditur possessorium adipiscendæ: vt in l. 1. C. quorum bonorum, non autem interdictum recuperandæ possessionis: secundum Bal. in auth. defuncto. q. 3. C. ad Tertul. Alex. in l. in suis. col. 3. ff. de lib. & posth. & conf. 37. vol. 1. Doct. omnes, præcipueq; Curt. iun. in l. fi. nu. 25. C. de edic. Diui Adr. tollen. Ias. in l. si forori. C. de iure delib. & latè Ruin. conf. 27. nume. 6. lib. 5. & conf. 25. num. 5. volum. 4. & ista est communis opinio. teste Ripa, in l. 1. num. 37. ff. de acq. poss. & in rub. ext. de causa poss. & propriet. num. 24. Alc. in tracta. de præsin. 3. par. præsin. ptin. & Paris. conf. 1. nu. 159. volum. 1. quamuis Dec. & malè in conf. 84. & conf. 487. & Soc. in l. rem quæ nobis. nu. 13. ff. de acq. poss. tenuerint contrarium.

Retenta tamen dicta communi sententia tanquam verissima dic vltius, quod hæres debet citare possessorem, etiā iniustum, qui bona hæreditaria occupauit, & aliter non potest possessionem dictorum bonorum ingredi, vbi est occupata, stante etiam, isto statuto, quod possessio defuncti continuetur in hæredem. ita consuluit Alex. conf. 83. visa facti. nu. 8. & 10. uol. 2. & Bal. in rub. de caus. poss. & propr. col. fi. per l. 1. §. necessario. ff. si vent. nom. mul. in poss. mitt.

Interpretatur vltius hoc statutum, quod possessio defuncti continuetur in hæredem non habere locum quando medio tempore possessio fuit apprehensa, videlicet ante aditam hæreditatem defuncti, seu post aditam, prius tamen quam hæres possessionem ipsam realiter apprehendat tertius occupasse defuncti possessionem, tunc enim uero huiusmodi continuatio non esset faciendæ: nec hæres posset petere ex formalis statuti possessionem in eum continuari: secundum Raph. Cum. & Raymun. in l. Pomponius. §. quæsitum, & ibi Ias. per illum tex. ff. de acq. poss. & in d. l. si forori. colum. 1. & conf. 147. colum. 8. volum. 2. Alexan. in d. conf. 83. col. 1. & seq. & Natta conf. 237. circa motuum transmissum de saluaguardia. sub nu. 4. vol. 2. & istam aiunt esse communem opinionem præcitati Doct. & Io. Bapt. Plotus, post alios quam plures ibi per eum relatos, in repet. l. si quando. C. vnde vi. nu. 8. vbi etiam, num. 13. 14. 15. 30. 31. & 32. limitat, & declarat dictam communem. Viuius opin. 801.

Statutum, aut consuetudo, quæ volens cedere bonis ducatur cum tubis per ciuitatem, vel faciat ignominiosum, probrosumque actum, vt dare terga leoni, vel percutere anum, aut nates ad columnam prout moris est in Capitolio vrbis, non valet, neq; tenet, secundum Doct. omnes per tex. ibi in l. fi. C. qui bonis cedere poss. nam hoc videtur inductum contra honestatem, bonosq; mores. ita Cy. Bal. & ceteri omnes communiter in d. l. fin. & Ias. cum aliis aggregatis per eum in §. eum quoq; nu. 28. instit. de actionib.

Et ideo meritò in regno mediante Regia pragmatica, in anno 1546. emanata, incip. Priscarum legum duritiem. sancitum extitit ad reprimendum modum hæcenus cum infamia

seruatum in cessione bonorum, quæ recurrens ad miserabile beneficium cessionis bonorum, debeat omnium bonorum, iurumq; suorum nomina creditoribus assignare, & in actis magnæ Curie Vicariæ insinuare, & debitam summam confiteri, & alia seruare, quæ priscis legibus in huiusmodi bonorum cessione stabilita fuere: & denique vocatis instantibus creditoribus publicè, in die qua regitur Curia in ipsa magna Curia Vicariæ, debeat voce præconis publicari nomen volentis cedere, & deinde ascendere ipse tenetur supra columnam erectam ad hunc effectum ante palatium eiusdem magnæ Curie, asserereque alta, & intelligibili voce se bonis suis cedere, & in actis ipsius magnæ Vicariæ Curie insinuare: prout iste modus moderatus, modestusque seruatur hodie in cessione bonorum. Et si aliter fieret in regno, cessio bonorum redderetur vtique nulla: & officiales tunc incurrerent etiam poenam mille ducatorum, per d. prag. Priscarum legum duritiem.

Et hinc est, quod non valet consuetudo, seu statutum contra honestatē, & bonos mores. c. cum decorem. & c. cum ab omni. de vita & honest. cler. Abb. in c. cum inter. in 3. not. de consuet. & Roch. Cur. in repe. c. cum tanto, post cessionem primæ. nu. 30. fol. par. 19. de consuet. vbi hoc ampliat fortiori quoque locum in præcepto contra honestatem emanato, vt id tunc nullatenus valeat, & refert, discurratque etiam complura exempla, quibus consuetudo dicatur contra bonos mores.

Vnde si princeps mandaret mediāte eius rescripto aliquē ad cessionem bonorum admitti, deberet nempè recipi simpliciter absque opprobrio aliquo. Nam in ipsius Principis actus glossandum non est. ita Bal. conf. 301. vol. 5.

Imò denique consuetudo contra honestatem à Principe approbati minimè posset: vt concedunt Bal. & Fely. col. 3. ver. vltimò nota in c. ad nostram. de probat. Viuius opi. 827.

Statuta seruari debent loci dominantis (Adde ad mare diffusius & exactius. Ioseph. Ludou. de statu. conclus. 2.) in loco dominato cum statuta ciuitatis dominantis seruentur in locis subiectis, & si iuri communi repugnarent, & statuto loci cautum esset, quod vbi deficeret suum statutum: deberet haberi recursus ad ius commune. Nihilominus prius debet recurrri ad statutum ciuitatis dominantis, & illud seruari quā ius commune, quod ciuitatis Ferrariæ iure municipali canetur. vt in terminis. Gratus responso 11. & 12. in 2. vol. Castan. l. si conuenerit. §. si nuda. num. 4. ff. de pig. actio. & extant literæ Principis, de quibus ad propositum. Rimin. consil. 82. nu. 8. in 1. volum. & not. quod vnumquodque ius debet seruari in foro suo. quia iudices laici iurant seruare leges, non canones, nec possunt mandata Principum transgredi. Bal. in conf. 386. in 5. vol. Bonacof.

Prouincia enim aucta, & augmentato accessorie comitatu vel Regno, ita quod sit vnum regnum cum primo, vel vno comitatus: regulatur secundum statuta, & regulas ipsius regni, vel comitatus, & eisdem statutis, legibus, & privilegiis est gubernanda, quibus gubernatur regnū ipsum, & comitatus, secundum Bart. in l. si conuenerit. §. si nuda. ff. de pig. act. quem sequuntur omnes doct. ibi, & Roma. conf. 218. Alexan. conf. 114. vol. 4. & conf. 47. vol. 6. Affl. in c. 1. §. et si clericus. de ca. Corr. in vrb. feud. Calcan. conf. 2. Barbat. in c. tralato. de constit. Ias. in §. in personam. instit. de actio. Rip. in 1. par. responforum. 22. & Curt. Sen. conf. 56. vbi ait hanc esse com. opi. & Moder. in d. §. si nuda. Viu.

Quæro, vtrum rubricæ statutorum, aut constitutionum ad decidendas causas allegari possint? Resp. communis & recepta doct. opinio est, quod rubricæ, siue tituli statutorum a quibus ad causas decidendas allegari possint, sicut ipsa statuta aut constitutiones dummodo orationem perfectam contineant. ita tenet glo. in proce. 6. verb. tit. glo. distin. 1. tit. de peniten. §. hæc autem verba. & firmat Abb. in proce. decre. verb. tex. num. 2. Felin. rub. ext. vt lit. non contest. Alex. in conf. 190. nu. 5. lib. 2. Ioan. de Imol. rub. ff. de verb. oblig. Alex. nu. 4. ibi Ias. & Rip. nu. 9. & vltra prædictos doct. de communi testantur plures alij relati per Euerard. in Topi. in loco à rubro. in princ. Mich. Grassus.

Sed quid si statutum vel constitutio sit specialior rubricæ? Resp. quod rubrica nihilominus allegari possit ad decisionem omnium casuum, qui sub generali rub. comprehenduntur, nec restringatur per tex. specialem. ita tenet glo. auth. vt fac. no. constit. ver. huiusmodi. Curt. iun. conf. 107. num. 6. & firmat Alexan. l. 1. num. 4. & ibi communem dicit Rip. num. 13. ff. si cer. pet. Card. Paris. conf. 53. num. 95. Alexan. in conf. 190. num. 4. lib. 5. conf. 6. lib. 3. Dec. conf. 527. Pet. Gerar. sing. 7. incipiente. quando rubrica est generalior nigro. Alex. in conf. 1. num. 7. lib. 3. Euerard. d. loco. ver. quod autem contra, & tenet

net glo. lvi. & ibi Bar. C. de capi. ciui. cens. exim. quam communiter approbatam esse dicit Ias. d. l. 1.

Hinc inferitur, si in rub. statuti generaliter dicatur, quod extantibus filiis masculis filia dotata non succedat, & postea nigrum specialius statuat, quod filia dotata extantibus masculis non succedat matri, vel auiæ maternæ, & de patre nulla fiat mentio, propter titulum generalem, filiam dotatam etiam à patris successione excludi, ita consulendo tenet Pau. de Cast. conf. 134. incip. præsens casus modicam dubitationem habere videtur. quem sequitur Alex. d. l. r. ff. si cer. pet. Ias. rub. insti. de actio. nu. 17. Pet. Gerard. d. sing. 7. & hæc opinio secundum eos magis communis & vera est, licet contrarium teneat Ias. d. l. r. Mich. Grassus.

Sed quæro, Nunquid rubricæ statutorum prohibitoria orationem perfectam continenti possit renunciari? Resp. quod non, sicut nec ipsis statutis prohibitoriis, ita tenet gl. communiter approbata. l. r. C. de fideiuss. dot. dent. Bar. l. 2. C. eo. tit. & firmat Io. de Imo. c. cum contingat. extra. de iureiur. & Ias. vbi com. dicit. C. si aduer. vend. Tiraq. in tracta. de iur. primogen. q. 24. Euerar. d. loco. in fi.

DE CONSVETVDINE.

TITVLVS IX.

Consuetudo quid sit. Cuius arbitrio æstimetur. Quo iure, quanto tempore, & per quot & quales actus inducatur.

CAPVT I.

Verò, quid sit consuetudo? Resp. Bart. in d. l. de quibus definit, quod consuetudo sit ius non scriptum, moribus & vsu populi, vel à maiori parte illius, ratione initiatum, & continuatum, & introductum, habens vim legis. & dicit Dec. d. rub. de consuet. col. 2. quod hæc definitio communiter approbata est. Mich. Grassus.

Consuetudo quæ sit, quæque consuetudo rationi consentanea censi debeat iudicis arbitrio deciditur, commune asserit Io. Nicola. in Flo. iur. patro. lib. 1. nu. 15. Do. à Fina.

Consuetudo quæ sit rationabilis, vel irrationabilis, relinquatur arbitrio iudicis Io. Nico. in florib. iuris patrona. lib. 1. nu. 15. asserit communem ex Io. And. in c. 1. de consuet. super verbo, rationabilis. Rau. in suo aureo alfab. & in tract. de consuet. nu. 181. Vezinus.

Consuetudo, si appareat, nec apparere possit iudici de fine ipsius, an videlicet tendat ad bonum publicum, tunc iudex debet considerare an ius approbet vel reprobet similem consuetudinem primo casu rationabilis, secundo autem irrationabilis habebitur, vt voluerunt d. c. fi. Host. Io. And. & Franci. Ver cellensis, cum quibus ceteros transire asserit idem Bened. Capr. reg. 12. nu. 14.

Quanto tempore inducatur consuetudo? Resp. Gloss. in d. §. ex non scripto. verb. diuturni. finaliter concludit, ad consuetudinem inducendam requiri longum tempus, quod decennium denotat, secundum communem & receptam Doct. sententiam. ita tenet Abb. in d. c. fi. quem sequuntur ibi Doct. Fa. ber. d. §. ex non scripto. nu. 9. gl. & Bart. nu. 14. d. l. de quibus. & Ias. num. 4. asserens hanc esse communem opi. Eandem dicit esse communem Aldobran. d. §. ex non scripto. num. 19. & ibi Christopho. & eam tenet Thomas Gram. decis. 64. Crauc. tracta. de antiq. tempo. 4. par. in prin. nu. 9. quamuis contrarium, sed malè teneat Ang. d. §. ex non scripto. nu. 13. & hoc verum est de iure ciuili, siue consuetudo sit contra ius, siue præter ius, ita communiter teneri firmant præfati Doct. & tenet Ant. de Butr. d. c. fin. Ias. d. l. de quibus. num. 43. & eam firmat Corn. in consi. 125. lib. 4.

Hanc communem conclusionem limitat Abb. in c. 1. nu. 4. de treu. & pace. vt non procedat, quando consuetudo est contra legem, quæ nunquam fuit recepta in obseruantia ignorante superiore: quia tunc secundum eum requiritur præscriptio 40. annorum. Sed in contrarium est communis opin. à qua in practica durum esset recedere, vt firmat Rochus de Curte in tract. de consuet. nu. 393. Mich. Grass.

Sed quid de iure canonico, nunquid ibi indistinctè quoque sufficit decennium? Resp. quod non, sed si sit contra ius, requiritur spacium 40. annorum. De hoc est tex. expressus d. c. fi. ibi non sufficit consuetudo longæua. Et ibi not. Abb. Io. And. &

Doct. communiter nu. 11. Eandem sententiam firmat gl. c. fi. eo. tit. lib. 6. Bar. Ias. nu. 43. & 44. & Doct. l. de quibus. ff. de legib. Alex. conf. 68. nu. 6. vol. 2. Aym. Crauet. in tract. de antiq. temp. 4. par. princ. num. 7. & 8. Rochus de Curte in tract. de consuet. nu. 293.

Si vero consuetudo sit præter ius, sufficit spacium decem annorum, etiam de iure canonico. Abb. Panor. d. c. fi. nu. 11. de consuet. Eandem opinionem tenet Old. conf. 285. nu. 3. & ita communiter teneri firmat Pet. a Duen. in reg. 139. & eam tenet Aret. conf. 23. nu. 11. Abb. & Fel. c. statuimus. de maior. & obed. Idem.

Consuetudo inducitur de iure ciuili spacio 10. annorum. §. ex non scripto. instit. de iure natu. fallit in 5. casib. vt per Pet. Duen. reg. 138. fallit in 5. casib. quos not. Bened. Capr. in suo tracta. reg. 13. nu. 27. fallit in 3. casib. vt per Socy. reg. 48. in add. & videas etiam Pet. Duen. reg. 139. Don. a Fin.

Consuetudo de iure ciuili inducitur per tempus longum, decem annorum, prout voluit D. Ant. & Imo. in c. fi. de consuetudine. & ita communiter teneri dicit Bened. Capr. reg. 13. nu. 15. quod verum est, non solum si consuetudo secundum, aut præter ius, sed etiam si inducatur contra ius. l. diutina. ff. de leg. & not. in rub. C. quæ sit longa consuet. & in l. 1. & 2. C. eo. tit. & ibidem Cyn. quod & Bart. tenuit in l. de quibus. ff. de legib. Capr. reg. 14. num. 17. vbi dicit quod canones 40. annorum spacium requirant. Ad consuetudinem igitur inducendam quamuis sufficiat longum tempus decem annorum, idque procedat siue secundum, præter, aut etiam contra ius inducatur, siue causam continuam, vel quasi, titulum, vel non habeat, id tamen fallit quando ipsa consuetudo versatur circa reseruata Principi, tunc enim ad inducendum requiritur tantum tempus cuius memoria in contrarium non extet, non solum iure Canonico, vt in cap. super quibusdam. §. 1. de verbo. sign. sed etiam iure ciuili. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. vt voluit Imo. & D. Nico. d. c. fi. de consuet. quod etiam communiter teneri asserit idem Bened. Capr. d. reg. 13. num. 28. similiter fallit quando consuetudo induceretur circa res ecclesiasticas, quia tunc ad eam inducendam requiritur utroque iure tempus 40. annorum, iuxta auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. quæ eadem auth. canonizata est. 46. q. 3. & ita sentit glo. in d. c. fi. & ibid. Compostel. & Ioan. And. cum quib. ceteros communiter transire refert idem Bened. Capr. ibid. nu. 30.

Consuetudo introducit per decem annos. Ias. in l. de quibus. ff. de leg. nu. 47. communem dicit. concor. vide Alex. conf. 132. vol. 1. cum hac communi. l. 5. tit. 2. par. 1. ibi dixit niente annos, intellige istam communem quando est præter ius. Io. mona. de iur. patro. lib. 1. nu. 17. communem dicit ex gl. in c. fi. de consuet. lib. 6. Villal.

Adde tu omnino Petrum à Duen. in reg. iur. reg. 138. cum limitationibus ibi. I. Fich.

Nota, quod ad hoc quod consuetudo introducatur, non requiritur quod in contradictorio iudicio introducatur. Panor. in c. fi. nu. 16. de consue. communem dicit: quem refert Tiraq. de primogeni. q. 91. in fi. B. Villal.

Eandem pro communi tenet Roch. Curt. in cap. fin. in 5. requisito consuetudinis, qui alleg. Anto. de Butr. ibidem hanc pro communi (quod & verum est) asserentem. num. 16. Et in super Barba. ibidem asserentem, licet arguat in contrarium: sed & dominus Tautenberg. in hac residet, conclusio. 87. in fi. vbi & ipse Panor. allegat dicentem esse communem. Hanc sequitur (licet non dicat communem) Iason consil. 46. volūm. 1. Hanc etiam pro communi ponit Turz. in opin. 9. 153. I. Fich.

Consuetudo etiam contra ius scriptum spacio 10. an. inducitur, licet quidam voluerint 40. requiri ann. Sed quod 10. sufficiant extra bona ecclesiastica, est communis Doct. sententia in l. de quibus. ff. de legib. pulchrè Panor. in cap. fin. num. 11. versic. Quantum verò tempus requiratur ad consuetudinem inducendam. ext. de consuet. Guid. Pap. in consi. 131. num. 4. vers. quæro pro declaratione huius materiæ. in 3. par. in consi. 164. num. 3. vers. & inducitur illa consuetudo etiam spacio 10. ann. in 3. par. conf. & Rebuff. in eo. tract. de consuet. d. art. 2. d. gl. 3. num. 17. Kircho.

Consuetudo inducitur decem annis secundum gl. & doct. in l. 2. C. quæ sit longa consuet. & Bald. in rubri. illius tituli. & illud tempus decem annorum incipit currere a tempore primi actus celebrati in populo. Barto. in l. de quibus. ff. de legibus & hoc procedit siue inducatur ea præscriptio præter ius ciuile, siue contra illud ius. Ias. in l. de quibus. num. 13. nisi induceretur consuetudo in his quæ principi sunt reseruata in signū supremæ potestatis, tunc consuetudo nihil posset operari nisi tanta

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

tanta esset, cuius memoria in contrarium non staret: vt in facultate imponendi noua vectigalia. l. vectigalia. C. noua vecti. imp. non posse. Ias. in d. l. de quibus. nu. 45. q. si induceretur consuetudo præter ius canonicum, sufficeret illud tempus decem annorum: q. si contra ius canonicum, requireretur præscriptio quadraginta annorum. c. si. de consuet. & ibi docto. & Ias. in d. l. de quibus. Bonacoss.

Consuetudo rationabilis, & æqua potest induci decem annorum spacio, secundum glo. in l. de quibus. ff. de legi. & in l. 2. C. quæ sit longa consuet. & ista est communis opinio, vt asserit Ias. in d. l. de quibus. nu. 43. Doct. in c. si. de consuet. in 6. Christoph. Portius in §. sed quod principi. nu. 21. instit. de iure natu. gent. & ciui. Alcia. conf. 29. nu. 7. breuiter agendo. lib. 1. primi tomi fol. 15. Petr. Duennas in regu. 138. Consuetudo inducitur, & Grammati. decis. 64. num. 34. Et hoc procedit, siue consuetudo sit contra ius siue præter ius, secundum communem præmissam, quam limitat Duennas in d. reg. 138. in quinque casibus, & sequitur etiam Car. Puteus in decis. 1. de consue. vbi firmat, consuetudinem, q. locum tenens generalis non inferat suas facultates in Ciuitatibus, esse præter ius, atq; probari decennio.

Sed illa præsertim dicitur consuetudo rationabilis, de qua meminit tex. in d. c. si. vbi antiquiores Canonici debent optare gradatim præbendas vacantes. Dicitur etiam consuetudo rationabilis, quando soluitur aliquid pro lampada ardente ante sacram Eucharistiam. c. ad Apostolicam. de simo. Sed ista consuetudo non dicitur inducta, ex eo quod aliqui particulares ex deuotione hæcenus fecerunt hos sumptus: quoniam oportet, quod tales particulares impensas fecissent animo consuetudinem ipsam inducendi, non autem ex particulari deuotione, vt per Pan. in d. cap. fin. Requiritur in effectu necessario, quod huiusmodi impensæ fuerint factæ sciente, & consentiente vniuerso populo vel maiori parte saltem, secundum Canonistas communiter in d. cap. fin. & Legistas in d. l. de quibus, quam communem sequitur, & citat Ripa in suis singularibus responsis, tit. de legibus, & consuetudinibus. cap. 20. num. 7.

Et consuetudo rationabilis, quæ dicatur, relinquatur sæpe sæpius arbitrio iudicis, secundum Doctrinam Ioan. And. in cap. 1. de constit. in 6. communiter ibi, & alibi ab omnibus approbatam, vt deducit Ioan. Nicol. in floribus iurispatro. lib. 1. nu. 15.

Et quemadmodum consuetudo rationabilis inducitur decem annis, ita etiam consuetudo interpretatiua similiter probatur decem annis, ita Card. Puteus decisione 1. de præscrip.

Nec non consuetudo optandi præbendas inducitur decennio, secundum Car. Put. decisio. 5. de consue. & Moheda. decisione 46.

Et quomodo illa probetur docet eleganter & vtiliter etiam idem Moheda. decis. 296. & Card. Put. in d. decis. 5.

Sed aduerte, quod consuetudo ipsa de optando, vbiq; canonicatus, & præbendæ forent distinctæ, tunc induci non posset minori tempore, quam quadraginta annis, licet decennialis quippe sufficeret, vt supra ostendimus, vbi non esset illarum actualis distinctio, ita Rota Roma. decis. 440. in nouis. Viuius opin. 157.

An ad consuetudinem inducendam sufficiat vnicus actus, an vero plures requirantur, & quot? Resp. Communis & recepta est Doct. sententia, non sufficere vnicum actum, quamuis notorium, habentem tractum temporis, sed requiri, quod ad minimum duo interueniant actus, si isti sint valde notorii, si minus tot talesq; actus, tres vel plures, ex quibus verisimiliter colligi possit, hos actus ad notitiam populi peruenisse, iudicet tanquam bono viro æstimante. ita tenet glo. & Ang. num. 11. d. §. ex non scripto. Bart. l. de quibus. in lect. nu. 11. & in repet. nu. 12. Bald. num. 15. & Ias. nu. 51. Bart. l. 2. num. 12. C. quæ sit longa. consuet. Roch. Curt. tract. de consuet. vbi communem asserunt. Vide Ias. in l. de quibus. num. 95. ff. de legibus. Quamuis vnicum actum sufficere male teneat. Fab. d. §. ex non scripto. num. 5. Abb. d. cap. fin. num. 17. Corn. conf. 290. lib. 2. Mich. Grassus.

Sed quæro nunquid hi actus debeant esse iudiciales, an vero sufficiant extraiudiciales? Resp. Communiter receptum esse, non requiri, quod actus sint iudiciales, & hoc probatur manifestè, quia consuetudo introducitur, ex vsu & moribus hominum, ergo non requiritur necessario actus iudiciarius, licet verum sit quod ex actu iudiciario introducatur consuetudo, puta quia iudex iudicauit contra legem, populo sciente, & non contradicente, ideoq; actus iudiciarius sufficit ad probandam consuetudinem, non vt actus iudiciarius, sed

quia per illum actum detegitur consensus populi. Hanc opin. tenet gloss. cap. frustra. dist. 8. Io. And. Ant. de Butr. & Imo. d. c. si. & ibi Abb. nu. 16. Cur. in 6. requisito. & eam dicit esse communem Socin. in conf. 99. colum. 2. volum. 1. Corn. conf. 393. colum. 3. in fi. volum. 1. conf. 155. colum. fi. lib. 4. & hanc tenet quoque Bald. in conf. 210. lib. 1. Ias. in conf. 49. colum. 2. lib. 1. eandem dicit esse communem Aymon Crauet. in conf. 55. incip. reuocatur. colum. 2. vers. non obstat. num. 6. & tenet Abb. conf. 73. lib. 2.

Consuetudo vt inducatur requiruntur duo actus, & sic ad inducendam consuetudinem ipsam duo actus necessarij censentur, secundum gloss. in l. de quibus. ff. de leg. vide Bursat. conf. 50. nu. 26. volum. 1. & ista est communis opin. vbi actus essent notorii, & qui sæpius non occurrerent, secus si sæpius acciderent, quia tunc plures actus requiruntur arbitrio iudicis, cum hoc non sit lege cautum. arg. l. 1. in fin. de iure deliber. de quo Bar. Bal. & Ang. in d. l. de quibus. Bald. Abb. Rochum Cur. quæst. 4. num. 42. & seq. & ceteros communiter, in cap. fin. de consue. vbi pariter ipse Rochus Curt. ponit alteram conclusionem satis vtilem pro intelligentia præmissæ communis, videlicet, quod ex vnico actu successiuo, puta si pons in publico fiat, inducatur consuetudo. Viuius opin. 154.

Consuetudo inducitur ex duobus actibus iudiciariis, commune refert Fulg. in l. de quibus. num. 10. ff. de leg. vt etiam percurso decem annorum spatio inualescet. commune aiunt Ias. in eadem l. num. 27. Turz. opin. 66. in fin. Intellige cum huiusmodi consuetudo est præter ius. commune ponit Menoch. de iure patr. lib. 1. nu. 17. Vel legi solu m. derogat, vt commune fatur Fulg. vbi supra. Nec requiritur, vt in iudicio oppugnata, atque approbata sit, vel in aliquam contentionem venerit. commune pronunciant Abb. in c. cum tanto. de consue. Soc. conf. 99. lib. 1. Turz. opi. 153. Viuius lib. 1. opin. 56. E. Suarez. & D. a Fina.

Consuetudo rationabilis vt inducatur, requiruntur tot & tales actus vt verisimiliter transeant in notitiam populi, vel maioris partis, qua in re cum certa doctrina dari nequeat id totum relinquatur arbitrio iudicis, arg. c. de causis. de off. delega. quam opinionem secundum Imo. & D. Nicolaum commune esse affirmat Bened. Capr. reg. 14. nume. 9. qui volunt etiam quod vnicus actus non sufficiat ad inducendam consuetudinem. quod similiter communiter teneri ibi. nume. 10. refert ac sequitur idem Bened. Capr. quia iura videntur ponderare frequentiam actuum, vt l. 1. C. quæ sit long. consuet. an in totum. C. de ædi. priuat. dicens id procedere, siue actus sit successiuus, vel habeat causam successiuam, siue non, vt tenuit Guli. Ioan. de Imo. & communiter doct. tenere Bened. Capr. ibidem num. 12. refert, quia ex vnico actu etiam causam successiuam habente, non potest bene colligi tacitus consensus populi, quod velit in posterum semper idem fieri. Capra.

Consuetudo aut seruitus per actus meræ facultatis etiam multo tempore continuatos non inducitur. doct. in l. 2. C. quæ sit long. consuet. gl. & Panor. in c. Abbate. nu. 10. de verb. sign. Bellacomb.

Solitum inducitur ex vno actu, & ex vnica vice. l. Mela. §. sed & si alimenta, de alim. & cib. leg. & ibi Bart. Curt. iun. conf. 19. num. 4. Ang. & Pau. Castren. in l. consentaneum. C. quomodo, & quando iudex. Lauren. Sylua. conf. 83. nu. 3. vol. 2. Cotta in memoriali. in verb. Iuramentum est quid indiuiduum, ante fi. & Gozad. cum aliis signatis per eum conf. 53. nu. 5. vbi perhibet istam esse communem sententiam. Areti. etiam in §. ex non scripto. in fi. insti. de iure nat. gen. & ciuil. Alexan. conf. 5. num. 23. lib. 5. & Cor. conf. 28. col. fi. vol. 3. & ita seruatur teste Marco Ant. Bardo in tract. de tpe vtili, & continuo. c. 14. sub nu. 8. vbi refert pluribus vicibus sic iudicatum extitisse in officio ædiliū curulium magistrorum stratarum Vrbs, eo assidente in ipso officio.

Consuetudo verò exigit saltem binos actus. vt vtradi Dec. conf. 222. nu. 10. & conf. 441. nu. 11. cum aliis seq. in l. vt liberos. nu. 11. C. de coll. & in c. 1. de consuet. Crescent. decis. 10. & Bero. conf. 142. illustrissime Domine. nu. 1. vol. 3. & ista est communis opinio, ac nililam habet dubitationem, vt meminit Deci. in locis mentionatis. & Mandos. in reg. cancellariæ. in reg. 3. de reseruati. q. 2. nu. 4.

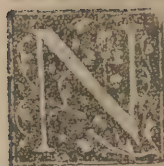
Sed aduerte, q. tale consuetum fieri, nõ censetur modo aliquo arbitrarium esse iudici, sed potius necessarium; & consequenter consuetum ipsum nunquam cadit sub iudicis arbitrio: vt voluit Bal. in l. quicunq; col. 4. C. de seruis fugit. & faciunt scripta per Fely. in c. inter ceteras. col. 5. vers. quinta restrictio, de rescrip. Viuius opi. 729.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De consuetudinibus fuisse Molin. ad consuetudines Paris. Ioann. Papon. in consuet. Burg. Chassaneus in consuetudines Burg.

In consuetudine inducenda an requiratur Principis vel superioris scientia, & qui eam inducere possunt.

CAPVT II.

Nunquid in inducenda consuetudine requiratur scientia principis, vel superioris? Resp. q. non ita tenet Panor. in c. fi. num. 13. ext. de consuet. quem sequuntur ibi Doct. & in specie Barbat. nu. 71. dicit hanc esse communem opinionem, & eam tenet etiam Corn. consil. 155. num. 7. volum. 4. Alexan. consil. 6. num. 4. volum. 1. Glo. cap. in istis. §. leges. glo. fin. 4. distin. Eandem opinionem tenet Gemina. cap. frustra. 8. dist. vbi dicit quod glo. & Doct. contrarium tenentes communiter reprobentur. & ibi Præpos. num. 9. Abb. consil. 7. volum. 2. Mich. Grassus.

Sed quid in consuetudine, quæ sit contra reseruata principis, nunquid in ea requiratur eius scientia? Resp. in hac quæst. est controuersia inter glo. & Doct. Nam glo. in cap. penul. de filiis presbyt. vult hoc casu consuetudinem inducendam requiri scientiam principis, & eam sequitur Gemi. cap. in summa. 1. 1. dist. Bar. in l. si publicanus. §. in omnibus. nu. 1. ff. de public. & vedit. contrariam opinionem tenet Io. de Imo. d. §. in omnibus. quem sequuntur plures alij relati per Felic. cum nobis. vbi eandem sequitur. nu. 2. de præscrip. Ias. in l. imperium. nu. 2. 1. ff. de iurisd. omn. iud. Hanc dicit esse communem Alex. in consil. 6. num. 6. vol. 1. Balb. in tract. de præscrip. 2. par. 3. par. princ. quæst. 6. nu. 22. Jacob. de Sancto Georg. tract. feud. verb. cum mero & mixto imperio. num. 20. & Alex. consil. 125. num. 1. volum. 2. Alciat. in l. munus. ff. de verb. sign. Curt. iun. consil. 158. nu. 12. Idem.

Consuetudo potest induci etiam ignorante principe, vel illo qui potest ius condere. Abb. in c. fi. nu. 13. de consuet. vbi Barb. nu. 71. dicit hanc esse communem opinionem: fallit in 4. casib. vt per Pet. Duen. reg. 141. Do. a Fin.

Consuetudo, quod per priuatum, qui ius condere non potest, induci non possit, communis Doct. sententia est. Ita refert Pet. de Rauenna, in tract. de consuet. nu. 129. in 9. vol. tract. idem voluit Roc. de Curt. in c. fi. de consuet. nu. 379. vbi inquit, quod communiter cum loquimur de consuetudine, intelligimus de ea, quæ causatur à tacito consensu vnius vniuersitatis, vel maioris partis, cum ad eam inducendam tacitus consensus exigatur, & ideo concludit, quod consuetudo vnius hominis non dicitur proprie consuetudo, quia non conuenit communi definitioni consuetudinis, subdens quoque quod licet Card. ibi velit, quod ex moribus vnius hominis possit induci consuetudo, tamen quod largè hoc procedit, quia potius dicitur assuetudine, quæ differt à consuetudine proprie sumpta. Rolan. à Valle, in consil. 5. nu. 74. in 1. vol. consil. Kirchoui.

Consensus populi requiritur ad consuetudinem inducendam, vt est tex. expressus in §. ex non scripto, ibi, consensu ventium. insti. de iur. natural.

Sed dubium est, An requiratur tacitus consensus totius populi, an verò sufficiat consensus maioris partis? & communis & vera est sententia, quod sufficiat consensus maioris partis. ita concludunt Doc. communiter in rub. ext. de consuet. Fel. c. 1. de treug. & pace. & hanc esse communem opinionem firmat Syluest. Aldobrand. d. §. ex non scripto. nu. 1. 1. insti. de iure natur. neque tamen requiritur, quod maior pars de populo vtatur, vt populus, sed vt homines de populo. Satis enim est quod aliqui vtantur, & actus illorum transeant in notitiam populi, vel maioris partis. Petr. de Anch. d. c. fi. vbi Curt. in 8. requisito. Mich. Grassus.

Sed nunquid in maiori parte populi omnium de populo habetur ratio? Resp. quod non, sed illorum, qui habent consensum habilem ad legem condendam, exclusis illis, qui consensum habilem ad legem condendam non habent, quales sunt minores 15. annis, infantes, mulieres, furiosi & similes, ita tenet Bar. l. 2. C. quæ sit longa consuet. Ant. de Butr. Abb. & Cur. d. c. fi. & est communis opin. vt firmat Aldobrand. d. §. ex non scripto. nu. 13. Idem.

Consuetudo induci non potest ab vna familia, vt voluit Ange. in l. fin. C. de testa. Rapha. in l. 3. ff. de testa. & Alexan. in l. si non speciali. C. de testa. & in l. si quis à filio. §. si patre. vbi etiam Ias. ff. de leg. 1. Licet & malè Spec. inclinauerit in contrariam sententiam in tit. de instr. edi. §. compediōsam. & ibi Io. And. in addit. §. sed nunquid dicemus in addi. parua incip. interposuit. Vberius, videlicet q. consuetudo vnius familie de testando coram duobus testibus valeat, & teneat, etiam si testes non sint constituti in præsentia testatoris.

Sed retenta prima opinione tanquam verissima, eam amplia, vt nec ipsa consuetudo induci posset per priuatam personam, secundum communem opinionem, vt per Rol. à Valle consil. 5. nu. 74. & 76. vol. 1.

Et ratio est, quoniam non potest vna familia, seu priuatus ius condere, cum careat iurisdictione: & qui non potest ius condere, non potest consuetudinem introducere. Bart. consil. 136. & in l. 1. & in l. de quibus. ff. de legibus. Bal. in l. 2. in 1. & 3. oppositio. C. quæ sit longa consuet. Alex. consil. 173. col. fin. vol. 6. Craue. in tract. de antiquitate temporis 4. part. num. 13. fol. paruo 134. gl. quam omnes sequuntur in l. 1. ff. de iurisd. omnium iud. Bal. in l. si quis iniquum. §. 1. ff. quod quisq. iur. in l. si de iurisd. omnium iudi. in l. decernimus. col. 2. C. de sacrosan. eccles. & in l. nulli. C. de senten. Ruinus consil. 208. vol. 1. Alex. de communi ipsa meminit in l. 1. ff. quod quisque iur. & Tiraq. cumulatissimè in tract. primogenio. q. 16. num. 2. & seq. Viuius opi. 160.

Consuetudo contra præcepta moralia iuris diuini, contra ius naturæ, contra ius canonicum, & legem posituam nunquid induci possit, ita vt iura & leges vincat, & quid si a lege sit approbata vel reprobata.

CAPVT III.

Consuetudo sicut nec statutum tollens præcepta moralia iuris diuini, aut contra ea aliquid statuens non valet, communem refere ex glo. communiter approbata in cap. cum tanto. de consuet. Benedict. Capr. conclusio. 1. 1. num. 6.

Consuetudo contra ius naturale non valet. Ampliatur in 8. casibus & limitatur in 5. à Rocho de Curte. in tract. de consuetud. nu. 78. neq. etiam cōtra ius diuinum. fallit in multis casib. quos potes colligere ex Bened. Capr. in suo tract. reg. 1. 1. Don. à Fina.

Consuetudo quæ est contra ius naturale an valeat? Resp. quod non. ita probat tex. c. fi. & ibi Abb. & Doc. ext. de consue. Rochus Curt. nu. 78. eandem opinionem firmat Alber. Brun. in consil. 43. Guliel. Mainier. l. quoties. nu. 86. ff. de reg. iur. Pau. Paris. consil. 78. nu. 193. vol. 4. Alex. in consil. 196. nu. 13. vol. 2. & eam dicit esse communem. Sigismu. Lofred. consil. 50. nu. 5. 1. & Laurét. Sylvanus consil. 10. nu. 39. Mich. Grassus.

Consuetudo induci non potest de iure canonico contra ius canonicum, nisi sit præscripta spatio 40. annorum. Abb. Panor. & Ant. de Butr. in cap. fin. de consuet. communem dicunt.

Fallit in 4. casib. quos no. Ias. in l. de quibus. ff. de legi.

Fallit in 4. casibus vt per Soc. in tract. fallen. reg. 29. in addi. Don. à Fina.

Consuetudo vel desuetudo nō tollit legem posituam præcipientem, vel prohibentem aliquid ad honorem Dei, vel commodum publicum, cuius contrauentio generabit peccatum mortale, etiam si à principio non recipiebatur. communem refert Benedictus Capra reg. 14. nu. 5.

Consuetudo contra ius non extenditur.

Fallit in 10. casib. quos ponit Rochus de Curte in cap. fi. de consuetud. nu. 321.

Fallit in 2. 1. casib. quos not. Crau. in tract. de antiq. temp. in 4. parte, in prin. nu. 48. Do. à Fin.

Consuetudo specialis non vincit legem Ias. in d. l. de quibus. nu. 50. communem dicit. B. Villal.

Quæro, an simile consuetudinis vincat legem scriptam? Respon. quod non, ita probat text. in d. l. de quibus. ibi, tunc quod proximum & consequens est, vbi vult, quod si in casu occurrente deficit lex scripta, tunc recurrimus ad simile consuetudinis. Hanc opinionem tenent Doct. communiter ibi, excepto solo Fulgo. vt firmat ibi Ias. in repeti. num. 14. & seq. Mich. Grassus.

Con-

Com. V.J. Opin. De Magistratu,

Consuetudo licet scriptum ius antecedit, tamen consuetudinis similitudo quæ vel à maiori ratione procedet, illud non vincet. commune affirmat latè Turzan. opin. 98. E. Suarez.

Consuetudo ex noua causa potest induci contra legē derogantem etiam expressim futuris consuetudinib. vt per Anto. Abb. Rochum Curt. c. 1. de consuet. Domini in c. 1. de constit. in 6. Abb. nu. 8. & Dec. nu. 2. in c. 2. de proba. quorum opinionem asseruerant ibi omnes præsertimq; Moder. esse communem, & verissimam per nonnullas rationes allegatas per eos. Viuius opi. 161. & Do. à Fin.

Consuetudo vincit legem. glo. in c. fi. de consuetud. glo. in l. de quib. ff. de legi.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in d. l. de quib. nu. 54.

Fallit in 3. casibus quos colligere potes ex distinctione quam ponit Bened. Capra in suo tracta. reg. 12. num. 22. Don. à Fina.

Consuetudo potest tollere legem. l. de quib. & ita communiter doct. ff. de leg. Dummodo consuetudo sit præscripta, & rationalis, vt habetur in d. l. de quibus. & alibi doct. sæpe dicunt. vt testatur Soc. iun. conf. 92. nu. 16. vol. 4. vbi etiam communem ait. E. Muscul.

Ad inducendum consuetudinem contra legem de iure civili, sufficit tempus decennale, est magis communis opinio secundum Alex. in conf. 132. col. 1. vol. 1. Don. à Fin.

Quæro, an lex reprobans consuetudinem intelligatur tantum reprobare præsentem, an quoque futuram? Resp. verior & receptior est sententia, quod etiam consuetudo futura reprobetur, vt firmat Alex. de Imo. in l. si non speciali. C. de testam. per tex. l. si seruitus. ff. de seru. vrb. præd. Et not. per Bar. & Docto. in l. si mihi & tibi. §. Lucius. ff. de lega. 1. Eandem dicit esse communem opinionem. Ias. d. l. de quibus. num. 55. Hier. Schurff. in conf. 92. Cent. 2. & in conf. 75. conf. 58. Cent. 3. Mich. Grassus.

Consuetudo si est per legem sublata, non potest de nouo introduci, quia lex simpliciter reprobans consuetudinem, nõ solum intelligitur de præteritis, sed etiam de futuris. Ias. in l. cunctos populos. nu. 74. C. de sum. tri. Imo. in c. cum ab omni. de vit. & honest. cler. nu. 3. & Alex. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de lega. 1. communem dicit. De iure regio cum consuetudo non possit introduci sine scientia Regis. l. 5. titu. 2. par. 1. per consuetudinem tollitur talis lex iuxta d. Ant. quem refert Roc. in cap. fin. de consuet. limita. tertia. Turz. opin. 99. Viuius lib. 1. opin. 53. & 54. poterit tamen ex noua causa induci, vt commune ponit idem Viuius dicto lib. 1. opin. 55. E. Suarez. Villal.

Consuetudo à lege antiquata non poterit in eandem speciem denuo induci. commu. testatur Imo. in l. cum ab omni. num. 3. de vita & honesta. cler. Viuius lib. 1. opin. 52. & 53. Don. à Fina.

Consuetudine semel sublata, & damnata, nouam quoque censi damnatam maiori numero doctorum receptum est, quos ad longum (suo more) enumerat Tiraq. in præfat. lib. 1. de retract. nu. 18. vbi tamen inter cæteros allegat Bald. in aliquot locis distinguentem, an consuetudo sublata continetur ritius commune necne. I. Fich.

Consuetudo reprobata non tantum intelligitur secundum glo. in cle. statutum. in verbo, consuetudine. de elect. & in cle. si vna. in verbo, decernimus. de reb. eccle. de præterita, sed etiã de futura, secundum Petr. & Cyn. in l. 2. quæ sit long. consuet. argum. l. in fraudem. §. fina. cum l. seq. ff. de testa. milit. quod etiam sequitur Paul. & Lapus. d. clem. statutum, & Barto. in l. si mihi & tibi. ff. de lega. 1. & Imo. in d. cap. fin. de consuet. quod & verius esse & communiter teneri testatur Bened. Capr. reg. 12. num. 24.

Consuetudo reprobata per suam iniquitatem, non potest amplius introduci, & sic etiam censetur reprobata consuetudo futura, vt est communis concordia doctorum. de qua Rochus de Curte in tracta. de consuetudine. num. 521. tomo 1. Bonacoff.

Consuetudinem iniquam & irrationabilem lex decernens non solum præteritam consuetudinem iniquam, sed etiam futuram damnat, & sic consuetudo futura isto casu minime admittenda est, quia legis dispositione apparet iniqua. c. fin. de consuetud. sentit hoc Inn. in c. ex parte. ver. sed distingue. eod. tit. Dom. & alij omnes communiter in c. 1. circa fi. de constit. in 6. & Moder. in d. c. fi. vbi faciunt mentionem de ista communi. F. Viuius opi. 158.

Consuetudo etiam futura procedere non potest aduersus legem, quæ ipsam consuetudinem simpliciter reprobauit: nã eam sensim iudicat iniquam esse, vt per Bart. in l. fi. ff. de leg. 2.

Bal. in l. fi. C. de pact. pigno. Domini. & Francum in c. 1. col. fi. de constit. in 6. Abb. in c. 2. nu. 7. de probat. Arët. in l. 3. ff. de testam. Imo. in c. cum ab omni. nu. 2. de vita, & honesta. cleric. & Ias. in l. cunctos populos. nu. 74. C. de summa trini. & Tiraq. in tract. de retractu. in præfatio. num. 18. & seq. & hoc idem tenent, & sequuntur Felyn. & Dec. in d. cap. 2. de probat. num. 2. asserentes istam esse communem opinionem, Rochus Curt. in cap. fin. de consuet. fol. 52. colum. 4. Ias. in l. de quibus. nu. 55. ff. de legi. & Alex. & Ias. in l. si mihi, & tibi. §. in legatis circa fi. ff. de leg. 1. & Michael de Cifuentes in commentarijs super leges Tauri. in l. 1.

Et quamuis Papa, vel Imperator casset, irritetque consuetudines, vel statuta, non tamen censetur cassare statuta iuramento confirmata, secundum Ang. in l. 1. §. quæ oneranda. ff. quar. rer. actio non datur. per glo. fin. in c. cum non deceat. de elect. in 6. vbi hoc constanter etiam firmant Card. Abb. & Ioan. Andr. in nouella, & ad hoc vide Alex. de Imo. conf. 29. potuere subtiliter, copiose. & Ias. in l. fin. C. si contra ius. Viuius opin. 154.

Consuetudo si præcedat legem, seruat lex quæ sequitur. l. 1. C. ne fideius. dotium dentur. l. 3. §. Diuus. & ibidem communiter DD. ff. de sepulch. viol. quod verum est quando lex quæ sequitur consuetudinem, expressè derogat ipsi consuetudini, vel quando de mente condentis ipsam legem hoc constat, quo casu tollit, aliàs non tollit lex ipsam consuetudinem, præsertim si rationalis sit, vt est casus in c. 1. de constit. lib. 6. secundum Io. And. in d. c. fi. de consuet. quod etiam Canonistas communiter tenere Bened. Cap. per dictum capitulum fi. ibi. nu. 25. & seq.

Consuetudo quæ expressè approbatur à iure, sine omni dubio rationalis est, vt patet ex glo. in c. fi. in verb. Rationalis, de consuet. & in iurib. in ea allegatis, in qua omnes concordare refert Bened. Cap. concl. 12. nu. 5.

Consuetudo quæ expressè reprobatur à iure, est irrationalis, vt vult glo. in d. c. fi. de consuet. in fi. glo. ibid. allegatis, in quo contradictorem nullum inueniri testatur idem Bened. Cap. reg. 12. nu. 6.

Consuetudo quæ neque expressè approbata, nec reprobata à iure inuenitur, relinquitur arbitrio iudicis, ex bono & æquo æstimanda, præsertim ex fine ipsius consuetudinis rationalis, vt dicit Host. d. c. fi. quem sequitur Io. And. in c. 1. de consuet. & communiter Doct. in c. fi. de consuet. accedit c. de causis. de offi. deleg. refert. ac sequitur idem Bened. Capr. reg. 12. nu. 7. & seq.

Ad consuetudinem probandam quæ requirantur, quæue eam enervent atque tollant.

C A P V T IIII.

Ad probandum consuetudinem tria necessaria requiruntur: quod testes deponant de visu actus, cuius consuetudo allegatur, item de frequentia talium actuum: tertio, de temporis diuturnitate: item quarto, quod deponant tales actus factos fuisse, ita & taliter quod appareat interuenisse tacitum consensum populi, vel maioris partis. not. in l. 2. C. quæ sit long. consuet. Est communis opinio secundum Dec. in conf. 483. aliàs, 489. pro resol. vide Corne. conf. 293. num. 22. vol. 1. Don. à Fina.

Consuetudo probatur per actus iudiciales & extraiudiciales: nec est necesse demonstrare ita fuisse iudicatum ad hoc vt consuetudo inducatur. Rebus. in commentar. ad constit. reg. tit. de consuetud. artic. 2. gl. 3. nu. 33. Bellacomb.

Testes duo sufficiunt ad probandam consuetudinem, & hoc casu diceretur plenè probata ipsa consuetudo, ita tenet Host. in summa, in tit. de consuet. in §. quot. & per quos testes, Cy. & Bar. in l. 2. C. quæ sit longa consuet. Io. Fab. in §. ex non scripto. instit. de iure natu. idem Barto. in l. de quibus. in 49. princ. ff. de legi. Abb. & omnes in c. at si cleric. de iudic. & cõf. 53. vol. 1. & istam opinionem declarat Roch. Curt. in rep. c. fi. de consuet. sectio. 4. nu. 66. Mod. d. cap. at si clerici. & in d. l. de quibus. dicunt esse communem. not. etiam nec vnquam obliuiscaris, qd ad probandum solutionem canonis emphyteutici, per emphyteutam, similiter requiruntur duo testes, secundum glo. & doct. in l. in emphyteuticariis. C. de iure emphyt. quam sequitur, tueretur & dicit esse communem ibi Ias. num. 134. Chærianus.

Consuetudinem si asserat esse, vel ita se habere, Doctor aliquis

quis excellens, illi credendum est, saltem si contrarium non probetur: vt signanter declarant Bar.in repet. l. de quib. vers. quarto principaliter quaritur. ff. de legib. & pleriq. ibi sequuntur. Idem voluit Bal. in c. cum dilectus. vers. nota quod consuetudo, & c. extra, de consuet. dum dicit, consuetudinem posse probari autoritate solius glo. vt per eum. Paul. de Castr. in cons. 167. in presenti causa in prin. dum inquit, de quadā consuetudine standum esse relationi Bal. Idem voluit Raph. Cumma. in cons. 169. Monasterium iure locationis, & c. dum refert, & sequitur Bald. Ita etiam affirmat post plures, quos allegat Bar. Cæpol. in cons. 58. Paul. Faber. nu. 2. in fi. & nu. 3. inter criminalia qui idem dixit in cōf. 39. Lucensis ciuis. nu. 29. eo. lib. Christoph. Portius instit. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. vers. ex hoc erit probata, & c. Dec. qui dicit ita communiter teneri, licet Alex. & pleriq. alij contrarium dixerint in l. 2. §. mutui datio. nu. 14. ff. si cer. pet. in cons. 559. in casu venerabilis. nu. 5. vt hæc cum aliis concordant. refert Soc. iun. cons. 1. nu. 37. & nu. 38. vol. 4. E. Muscul.

Doctori excellenti, attestanti aliquid esse de Consuetudine, est credendum. Est commu. opin. contra Barto. secundum Dec. in cons. 559. in causa. ver. fin. vol. 3. M. Charian. & Don. à Fina.

Doctori attestanti de consuetudine credi oportere voluit Bart. in repe. l. de quibus. num. 21. vers. quarto principaliter quaritur, qualiter consuetudo probetur. ff. de legi. sed huius sententiam expresse reprehendit Alexan. de Imol. in l. post dotem. num. 29. inquit, etiam si Doctores plures in lectionis affirmassent ita de consuetudine seruari, illis tamen non adhibendam esse fidem, cum iure non sit prouisum, quod mortua voce Doct. consuetudo probetur. ff. sol. mat. Quia non creditur testibus absq; iuramento. l. iusiurandi. C. de testi. item duplex esset specialitas, si Doct. crederetur. prima, quod testis absque iuramento reciperetur: altera, quod deponeret per scripturam. ita consulendo in specie tradit Aret. in cons. 132. in cap. in causa quæ vertitur. hanc sententiam pluribus & aliis rationibus confirmat Ias. in d. l. de quib. num. 89. in fin. & 90. eamque communem Doct. opinionem esse inquit Phil. Dec. in cons. 402. nu. 15. & latius Portius, in lib. 1. concl. vtriusque iuris. cap. 24. vers. contrarium. quam Apostillat. ubiq; defendit in d. cons. Dec. 402. & in cons. 691. in vers. reprobat. Verum Bart. sententiam magis communem & veriore esse reperio. Raph. Cum. in cons. 57. in cap. monasterium. circa fin. Pau. de Cast. in cons. 162. in cap. in presenti causa. in prin. secundum veterem impressionem. Lanf. in c. quoniam. in verb. responsiones. num. 13. vers. & ideo refert. 11. de proba. Dec. in l. 2. §. mutui. num. 8. & in altera lectione eiusdem. §. num. 13. 14. & 15. ff. si cer. pet. cons. 559. num. 6. & 7. & in cons. 159. cons. 691. num. 12. & 13. & in cons. 694. num. 3. & 4. ubi ipse plures Doct. auctoritates adducit, & nouissime Sichard. Germ. in Authen. sacramenta puberum. num. 27. C. si aduer. vend. quia Bart. loquitur explicatè, Dec. de præsumptione, cum dixerit, Credo quod autoritas excellentis Doctoris sufficiat, nisi contrarium probetur: nam pro sententia Doctoris, sicut pro iudice & notario præsumitur. ita quoque Bartoli sententiam intelligunt & defendunt Ludo. de Gozadin. in cons. 59. num. 18. Socin. iun. in cons. 60. num. 9. & 10. in par. cons. & Crauet. in cons. 166. num. 9. Roland. à Valle. cons. 71. num. 22. volum. 1. Licet Alexan. de Imo. voluerit assertionem aliquorum Doctorum non facere præsumptionem, quod ita sit consuetudo in loco aliquo, in cons. 50. nu. 5. in §. lib. cons. Kirchouius Et E. Michaul.

Doctori famoso, quemadmodum est Alexan. attestanti de consuetudine, vel consuetudinem ita esse, vel in aliqua particulari ciuitate ita, & taliter obseruari credendum est, secundum Barto. in l. de quibus. ff. de legi. à quo discordant omnes Moder. ibi communiter. Aleiat. consulendo. consil. 25. non videtur mihi hunc Reuerendissimum delegatum. tom. 2. lib. 4. Gramma. in voto 13. tremendi Dei, qui cuncta facit. nume. 3. & quamplures alij Doct. quos congerit Parifi. consil. 158. vol. 4. Rocchus Curt. in cap. fin. sectio. 7. num. 9. de consuet. & hoc Bar. dictum videtur nimis dubitabile, vt referunt Moder. ipsi in d. l. de quibus. Crescent. decis. 209. & 276. & Parifi. consil. 105. num. 7. vol. 4.

Sed aduerte nec erres, quia Bar. opinio videtur magis communis, vt scribit Io. Bapt. Ferretus cōf. 102. nu. 6. vol. 1. Grat. cons. 12. nu. 58. & seq. Natta cons. 218. nu. 4. vol. 1. Nicolaus Festasius in tract. de æstimo, & collectis. in 2. par. tit. an. & quando foren. indic. nu. 33. par. 2. fo. paruo 39. Deci. in l. 2. §. mutui datio. nu. 8. ff. si cer. pet. ubi eam non nihil tueri conatur, & Soc. iun. cons. 64. vol. 2.

Et assertio prædicta Doctoris de consuetudine, ad tollen-

dum omne dubium, secundum veriore, & communior opinionem, saltem inducit præsumptionem, & trasfert in partem aduersam probandi onus, & hoc ultra alios firmat Dec. cons. 559. in casu, & cons. 694. pro resolutione. Curtius iun. cons. 60. num. 5. cum aliis cumulatis per Moder. in d. l. de quibus. & Stracca in tract. de mercatura. in 5. par. de decoctionibus. num. 6. Festasius ubi supra. num. 38. cum aliis seq. Vrsillus in addi. Afflicti in decisio. 192. sub num. 2. & in decisio. 321. sub num. 10. & Petr. Benintendis decis. 95. ubi meminit istam opinionem communem fore, & ita decisum extitisse in Rota Bononiensi.

Et procederent quoq; præmissa absq; dubio etiam in Curia duntaxat, in qua versatus est Doctor ille, qui suis scripturis de re aliqua esse consuetudinem attestatur, vt per Par. de Puteo in tract. syndic. in vers. Doctor, seu aduocatus. Alexan. cons. 5. circa primum. col. fi. lib. 3. Dec. cōf. 472. col. 2. testator, & Io. Lupi in repet. c. per vestras. super rub. §. 21. nu. 1. de donat. inter vir. & vxor. Et hoc modo posset procedere dictum Bar. in d. l. de quibus. col. 9.

Et quatenus superius conclusum fuit, qd standum est dicto Doctoris, attestantis de consuetudine, dic plenè, vt per Ias. in d. l. de quibus. per Curt. in d. c. fi. in sectio. 7. num. 9. Marfi. in pract. cri. in §. constante. col. 4. & in repet. l. fi. ff. de quæst. Capicium decis. 176. & Gramma. d. voto 13. & in hac quæst. variavit Dec. in d. cons. 472. & 691. ponit Marfi. sing. 768. Probus in c. 1. de constit. & rub. de consuet. in 6.

Et adde Zasium dicentem in d. l. de quibus. fol. 92. & seq. ponderandum esse, an Doctor specificet locum consuetudinis, vt ei credatur. Viuius opin. 200.

Consuetudo probatur per Doct. dicentes ita esse consuetudinem. Communem dicit Deci. cons. 540. num. 10. & in l. 2. §. mutui datio. in vlt. lect. nume. 13. cum seq. ff. si cer. pet. & Alexan. quamuis ipse discrepet. in l. post dotem. num. 29. ff. sol. mat.

Adde pro hac cōmuni opinione ex cons. 55. vol. 4. Et rursus, Decium plenè cons. 694. nu. 3. cum alijs Doct. ibi allegatè Curtium iun. cons. 60. nu. 5. Gratum cons. 12. num. 58. quem vtrumq; allegat & sequitur ipsemet Mar. Mantua cons. 99. nu. 10. lib. 2. qui omnes potissimum nituntur auctoritate Bartoli in l. de quibus. ff. de legib. I. Fich.

Contrariam verò opinionem, quod nō credatur Doctori, quantumvis excellenti & celebri attestando consuetudinem, tenet indistinctè & asseueranter Alexan. (sibi tamen contrarius) in l. post dotem. num. 29. ff. sol. matr. Franc. Aret. consil. 133. Rom. sing. 367. Phil. Cor. cons. 83. Ias. plenè in d. l. de quibus (ubi strenuè hanc contrariam propugnat) & alij quos allegat Rochus in cap. fin. glo. fin. in vers. Quinto quæro. de consuet. Et ibi concludit his verbis. Ex præmissis auctoritatibus apparet, quod ista est communis opin. & etiam bene fundata in ratione, quia consuetudo est facti: & ea quæ sunt facti, etiam prudentissimos fallunt. l. 2. ff. de iur. & fact. ign. Et hoc maxime in consuetudine procedit, quæ plerunq; variatur, & modo est alba, modo nigra, vt inquit Host. in prin. suæ Summæ, quem etiam refert Rom. in d. sing. 367. Hæc Rochus. Quam opinionem nouissime secutus est Mantua (ipse quoq; sibi contrarius) cons. 231. nu. 52. & seq. lib. 2. Vbi similiter hæc dicit communem. B. Villal.

Testes singulares non probant consuetudinem, est communis opinio secundum Dec. cons. 538. vol. 3. & cons. 402. & late in consil. 215. vers. quarto. volum. 2. Villalob. Vezinus & Don. à Fina.

Consuetudo non probatur per testes singulares: debent enim conuenire circa aliquos actus. Cyn. in l. 2. C. quæ sit long. consuet. Ioan. And. in c. fi. de consuet. Alex. cons. 104. in 3. volum. Vezin.

Consuetudo, vel statutum debet obseruari respectu solemnitatis actus. Pan. cons. 52. vol. 2. communem dicit.

Amplia etiam ad testamentum, quia per consuetudinem potest tolli solemnitas testamenti. Boer. in consuet. in Rubr. des costumes concernants les testaments. §. 1. communem dicit, approbat opi. Bar. in l. 1. C. de sacrosan. eccl.

Nota istam communem ad intel. l. 3. tit. 2. lib. 5. ordi. & l. 3. in ordi. tau. B. Villalob.

Consuetudo non probatur testib. singularibus. commune ait Dec. cons. 215. & cons. 538. & 402. contrarium tenet Alex. cons. 41. vol. 4. quin & probari debet testibus de actuum visu, frequentia, diuturnitate deponentibus, vt tacitus populi consensus accessisse videatur, commune asseuerat idem Dec. cōf. 489. nu. 25. satisque superque erit duob. testib. ea omnia probari, receptum ait Roch. in 4. sect. repet. c. vlt. nu. 66. de consuet. & vide infra ver. testes singulares. quin & illam vigere celebri iuris

Com. V. l. Opin. De Magistratu,

iuris doctore scriptis proderet credetur, ut commune effan-
tur Porc. in §. apum. nu. 10. Instit. de rer. diuis. Alex. in l. post do-
tem. nu. 29. ff. solu. matr. Dec. in l. 2. §. mutui datio. l. c. 2. num.
13. cum seq. ff. si cer. pet. & conf. 540. nu. 10. Viuius lib. 1. opin.
88. E. Suarez.

Iudex potest se informare de & super consuetudine, q. sic
ita obseruata fuerit, vel non, & a seipso potest interrogare ta-
bellionem. Barto. in l. lege Iulia. ff. de testib. Ias. conf. 34. lib. 1.
vbi an possit se ita informare, vel sit plenè probanda per alle-
gantem. ad quod facit Alexan. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff.
de damno. infect. vbi enumerat casus in quibus iudex ex offi-
cio supplere potest. Et an testes singulares in probatione a-
ctuum probent consuetudinem, vel aliquid in genere, vel spe-
cie probandum. Alex. conf. 105. col. ult. lib. 5. Et quomodo ac
qualiter probetur consuetudo, vide Dec. conf. 402. vbi an suf-
ficiat eam allegare. & ibi an credatur doctore eam alleganti.
& conf. 540. 691. 694. Et qualiter articulare debeat consuetu-
do ut admittatur ad probandum. & qualiter testes deponere
debeant, ut valeat probatio. Bellamer. conf. 27. Aym. cōf. 134.
nume. 24. Abb. conf. 53. Et qualiter deducatur ac probetur,
Alexan. conf. 45. lib. 1. vbi etiam de consuetudine iuri contra-
ria. Turzan.

Consuetudines non redactæ in scriptis, solent per turbani
probari ex stylo curiarum Franciæ: in qua probanda ad mi-
nus decem testes requiruntur. l. prator. §. turba. ff. vi bono.
rapt. Faber in §. ex non scripto. de iure natura. Rebuf. in com-
men. in const. reg. in tract. de consuet. artic. 2. in glo. 3. nu. 20.
in 2. artic. nec requiritur quod probetur ita fuisse obtentum
in contradictorio iudicio, ut per Corn. conf. 73. num. 9. in 2.
vol. Bonacoff.

Quæro, An cōsuetudo perdat vires suas, si redigatur in scri-
ptis? Respon. quod non secundum Communem & receptam
Docto. sententiam, ut firmat Syluest. Aldobran. in §. ex non
scripto. nume. 4. Instit. de iur. nat. gent. & ciui. Licet enim
consuetudo, quatenus est in fieri, & quatenus in esse intro-
ducitur, illa dicatur, quæ scripta non est, tamen postquam
est in esse producta, potest in scriptis redigi ad probatio-
nem: sed scriptura non est de essentia & natura consuetu-
dinis, secundum Doct. communiter in l. de quibus. ff. de leg.
& in l. 2. ff. de vulg. & pupil. cap. fina. de consuet. ut firmat
Aldob. vbi supra. num. 3. & Dec. in rub. colum. 1. & seq. ext. de
consue. Mich. Grassus.

Consuetudo sequens contraria præcedenti eam tollit. gl. in
l. nemo. §. temporales. ff. de reg. iur.

Fallit in 2. casib. quos not. Ias. in l. de quibus. ff. de legib. nu.
79. & si vis videre per quantum tempus præscribatur, videas
Bened. Capr. in suo tract. reg. 13. fallit in 2. casib. secundū Ber.
de Luco. reg. 142. fallit in 5. casib. ut per Rochum de Curte in
tract. de consuet. nu. 405. Do. a Fina.

Consuetudo nunquid obtineri debeat in contra-
dictorio iudicio, ut introducatur.

C A P V T V.

Consuetudo debet esse obtenta in contradi-
ctorio iudicio, glo. in §. ex non scripto. insti.
de iure natu. & in rub. quæ sit longa con-
suetudo.

Fallit ut per Viuium in suis conclusio. in
ver. consuetudo.

Multas alias conclusiones videas per Ro-
chum de Curte in c. si. de consu. vbi lect. tract. consuetudinis.
Don. a Fina.

Consuetudo debet esse obtenta in contradictorio iudicio
secundum glo. in §. ex non scripto. insti. de iure naturali. & in
rub. C. quæ sit longa consuet. quam sequitur Alex. conf. 132.
in 1. dubio. lib. 1. conf. 136. vol. 2. & conf. 173. lib. 6. vbi conclu-
dit Alex. quod requiritur, ut sit obtenta in contradictorio iu-
dicio, vel tantè quod quis tali vñi, aut consuetudini aliquan-
do contradixerit, & quod non obstante huiusmodi contradi-
ctione sic fuerit obseruatum, & quod requiratur ad validita-
tem consuetudinis quod in contradictorio iudicio fuerit ob-
tenta, quod est contra legem, tenet Franc. de Raponibus in
ter consilia Calderi. conf. 6. in tit. de censib. Anc. conf. 178.
visis, & diligenter inspectis. Ang. conf. 367. in questione ve-
rente. & Curium in tract. feudorum. in 4. par. q. 30. in contra-
riam verò sententiam, videlicet, quod non requiratur aliquo
pacto consuetudinem esse obtentam in contradictorio iudi-

cio, tenet Bart. in l. de quibus, & in repet. illius l. ff. de leg. Abb.
conf. 73. in 3. dub. lib. 2. Veronensis conf. 3. circa fi. Bal. in cōf.
210. libro 1. Iason in d. l. de quibus. vers. in 2. part. & conf. 46
volum. 1. Crauet. conf. 55. nume. 6. Socin. conf. 99. lib. 1. vbi
asseuerat istam esse communem opinionem. Corne. quo-
que conf. 293. volum. 1. & conf. 179. volum. 3. & conf. 155.
volum. 4. & Tiraq. in tract. primogeni. quæst. 91. in fi. & con-
tra istam communem difficile foret in iudicijs obtinere: qua
quidem retenta tanquam verissima interpretor eam ut
duntaxat procedat in actibus extraiudicialibus secus in iu-
dicialibus in quibus requiritur, quod sit obtenta consuetu-
do in contradictorio iudicio, secundum Bald. in præcitato
conf. 210. libro 1. Aretin. in d. §. ex non scripto, vbi non facit
mentionem de Bal. sed solummodo citat Salyc. in d. l. de qui-
bus. Viuius opin. 162.

Consuetudo super aliquo non inducitur, nisi in contra-
dictorio iudicio id obtentum sit, Docto. in l. de quibus.
ff. de legibus. cap. fina. de consuetud. Bald. tamen conf. 210.
casus talis est, quidam. libro 1. Soc. conf. 99. incip. in causa
vers. & licet illa consuetudo. lib. 1. Corne. conf. 293. vers. non
enim obstat quod non fuit obtenta. libro 1. & conf. 155.
incip. ex quo statutum. libro 4. ibi licet opituleretur, sit ob-
tenta in contradictorio, non tamen est necessarium. Abb.
consilio 73. in 3. dubio. libro 2. Veron. consilio 31. in fine.
Iason consilio 46. libro 2. contrarium secuti sunt, & hanc
pro communi allegat. Socin. dict. consilio 99. hac ratione
motus, quod consuetudo a lege non differt, nisi tanquam
tacitum ab expresse, & sicut lex inducitur absque actu iu-
diciario expresse: ita & consuetudo, ut concludunt Bart.
& alij in d. l. de quibus, & communiter cano. in d. cap. fina.
de consuet. F. Turz.

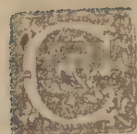
Consuetudo quamuis (ut quibusdam placet) non aliter
dici possit esse introducta, quam si in contradictorio iu-
dicio obtenta fuerit, ut puta altera parte contradicente,
vel secundum illam consuetudinem, saltem semel iudi-
catum fuerit, ut voluit text. in l. cum de consuetudine
inuncta glo. de leg. & in cap. Abbate sanè. verbo contradic-
torio. de verbo. sign. Doct. tamen vtriusque censuræ commu-
niter tenent necessariò non requiri, quod semel fuerit iu-
dicatum: consuetudo enim moribus ac vtensium vsibus
inducitur. §. ex non scripto. Instit. de iure natur. sicque iu-
diciarius actus necessariò non requiritur, alias consuetudo
nunquam posset introduci: oportet enim quod initium ha-
beat, & sic pro consuetudine iudicari non posset, ex quo
nunquam obtenta fuisset in iudicio, in hoc tamen Docto.
communiter in vtroque iure non dissentunt, videlicet ex
actu iudiciali consuetudinem introduci, ut puta, quia in-
dex populo sciante, & non contradicente, aduersus legem
iudicauit, sicque iudicalem actum ad probandum consue-
tudinem sufficere, non ut actum iudiciarium, sed quia per
huiusmodi actum populi consensus declaratur: hancque
opinionem communem attestatur Abb. in capitu. cum tan-
to. de consuetu. vbi sentit quod præmissa (& quæ ibi tradit
Glos.) ita sunt intelligenda. Illud tamen non est ignoran-
dum quod ubicunque consuetudo perfecte fuit introdu-
cta, tunc solo non interruptitur actu, sed tollenda est eo
temporis cursu, & modo quibus fuit introducta: cum enim
consuetudo iam perfecte inducta pro lege habeatur, tolli
non potest, nisi tanquam lex, & ad eam tollendam tempus
annorum decem sufficit: sicque intelligenda est glo. in l.
nemo alieno nomine. §. 1. de regu. iur. Sed si consuetudo
nondum esset perfecta, tunc actu contrario interruptere-
tur: ex tali enim actu apparet de tacito populi consensu, no-
lentis consuetudinem inducere propter actum in contrarium
gestum. arg. tex. in l. vbi repugnantia. de reg. iur. & in c. solici-
tudinem. in fi. de appel. quod etiam tradit Abb. in d. c. cum ta-
to. de consuetudine. F. Turz.

Consuetudo non ex hoc probatur, si quis obtinuerit in
iudicio contradictorio, sed benè cum iudex pronunciauerit
talem esse consuetudinem. Anto. de Butr. in cap. fin. extr. de
consuet. Et hanc communem sententiam esse scribit. Rebuff.
in tract. de consuetu. vsu & stylo. artic. 2. glo. 3. num. 8. in eod.
Tom. Kirchouius.

Ad validitatem consuetudinis non requiritur quod sit
obtenta in contradictorio iudicio, hanc esse communem
opinionem testatur Soc. conf. 96. lib. 1. Corn. conf. 293. vol. 1.
& conf. 179. volum. 3. Tiraq. in tract. primogenituræ. quæstio.
91. in fin. Don. a Fina.

Consuetudo quæ non valeat, quæ uero teneat; & nunquid præscribatur, & extendatur.

C A P V T VI.

Consuetudo non tenet, quæ solemnitates requisitas a iure canonico remittit in alienatione rei ecclesiasticæ, & sic introduci nequit consuetudo, quæ iuris solemnitas requisita non interueniat in alienatione ecclesiasticarum rerum, ut uoluerunt Inno. Abb. & ceteri omnes communiter in c. nulli. de rebus eccl. non alie. Rochus Curt. in c. fi. de consuet. q. 5. nu. 25. fol. paruo 73. & Petrus de Benintendis decis. 13. nu. 7. ubi prædicat istam esse communem opinionem.

Sed bene ualeret consuetudo, quæ augeret solemnitates in alienatione rei ecclesiasticæ, secundum Io. And. Abb. & omnes in d. c. nulli. & Rochus Curt. in d. c. fi. q. 5. sub nu. 25. & seq. ubi ait istam esse communem opinionem, ac eam per exempla, & auctoritates latissimè declarant. Viuius opi. 155.

Consuetudo quæ est contra ecclesiasticam libertatem non ualeat. c. 1. & ibi Abb. de consuet. c. nouerit. & c. grauem. de sent. ex com. c. cum causam. de re iud. D. a Fin.

Consuetudo contra bonos mores, & in læsionem ecclesiasticæ tendens ut si permittatur clericis sine causa vagari, etiam si beneficium residentiam non exigat, tanquam irrationabilis non ualeat, in c. 1. de consuet. & in c. ex tua. de cleri. non resid. volui Host. & Io. And. q. communiter teneri testatur Benedic. Cap. reg. 91. nu. 8. & reg. 92. nu. 31.

Consuetudo laicorum non ligat clericos, hanc regulam cum 10. ampliatio. & 12. limitationib. ponit Rochus de Curte in tract. de consuet. q. 11. nu. 653. D. a Fin.

Consuetudo laicorum non ligat clericos vel ecclesias. cap. ecclesia S. Mariæ. & ibi doct. ext. de consti. Et hanc communem conclusionem Doct. esse refert Petr. Rebuff. in tract. de consue. usu & stylo. & in præfat. nu. 56. in Tom. 3. Commen. in consuet. Regias Gallicas. Kirchouius.

Consuetudo laicorum inter clericos, etiam quæ sit honesta, & non contra libertatem ecclesiarum, non debet seruari, ut est communis opinio. Pet. Rauener. in tract. de consuet. nu. 184. Bonacossi.

Consuetudo, ut clerici possint conueniri in criminalibus coram iudice seculari, non ualeat, ut est communis opinio. Clar. q. 36. ver. sed ea retenta. Et consuetudo est stricti iuris. D. M. Alc. in cons. 38. nu. 27. lib. 9. Bonacossi. & P. Fichard.

Consuetudo mixta ligat clericos, ut est communis opinio. Roch. de Curte in d. tract. de consuet. nu. 667. Bonacossi.

Consuetudo vel præscriptio temporis inmemorabilis habet vim privilegij ex certa scientia concessi, nec titulum, vel bonam fidem requirit, & ex ea directum dominium acquiritur, est magis communis opinio, secundum Deci. in cons. 496. nu. 6. vol. 3. D. a Fin.

Consuetudo præscripta tanto tempore, cuius initij non extat memoria, æquiparatur privilegio concessio à Principe ex certa scientia. Bal. in c. vnic. tit. quæ sint Rega. c. super quibusdam. §. præterea. & ibi glo. & doctores. de verb. signi. l. hoc iure. §. ductus aqua. in verb. constituti. ff. de aqua quotid. & æstiu. l. as. in l. de quibus. num. 43. de legib. communem dicit Alex. cons. 6. col. 2. vol. 1. nec titulum, vel bonam fidem requiri: & ex ea directum dominium acquiritur. Est magis communis opinio, secundum Deci. cons. 416. in causa domini operarij nu. 6. vol. 2. I. Fichard.

Præscribitur consuetudo quæ est contra ius, vel præter ius de iure ciuili per decem annos, de iure autem canonico, si est contra ius, requiruntur 40. anni: si præter ius. 10. anni. Balbus ubi supra. par. 5. q. 12. com. dicit. Villal.

Consuetudo tollitur si est præscripta per aliam consuetudinem præscriptam. gl. in l. nemo. §. temporalis. de reg. iur. Abb. in c. fi. de cond. nu. 10.

Fallit in 5. casibus, ut per Rochum de Curte in d. tract. nu. 429. fallit in 2. casibus secundum Ber. de Lugo. reg. 142. D. a Fin.

Extenditur consuetudo, ubi eadem ratio viget, & est fauorabilis, secundum magis communem per Burf. cons. 40. num. 10. l. 1. non autem extenditur de casu ad alium casum consuetudo exorbitans, nec egreditur terminos usus secundum magis communem per eundem cons. 82. nu. 5. nu. 6. eodem. Viuius.

Consuetudo extenditur, ubi est eadem ratio, & ubi est fauorabilis, licet sit exorbitans & onerosa, secundum communem per Burf. cons. 40. nu. 10. lib. 1. Et dic quod consuetudo fauo-

rabilis extenditur, si nemini sit onerosa, secundum magis communem per eundem cons. 50. nu. 22. lib. 1. Bonacossi.

Consuetudo exorbitans de casu ad alium non extenditur, nec egreditur terminos usus, secundum communem per Burf. cons. 82. nu. 5. & 6. lib. 1. Idem.

Consuetudo pœnalis non extenditur, ut est communis opinio. de qua Roch. de Curte in tract. de consuetudine. nu. 345. tom. 1. limita, ut per eum. Et debet induci consuetudo sciente principe, ut est communis opinio. de qua ibi nu. 351. Bonacossi.

Consuetudo quæ vnus puniatur pro alio pœna capitali, vel corporali, non ualeat, ut est communis opinio. de qua Roch. de Curte in tract. de consuet. nu. 441. ubi latius. Bonacossi.

Consuetudo etiam iniqua & irrationabilis excusat à pœna. glo. est notabilis in c. venerabilis. de consuet. glo. in c. sane. de tempo. ord. in c. flagitia. 32. q. 7. Gomes. in c. 1. nu. 131. de constit. in 6. communem dicit.

Fallit in 2. casibus. quos no. Ias. in l. de quibus. ff. de leg. nu. 8.

Fallit ut per Damasi. reg. 16. D. a Fin.

Consuetudo etiam iniusta, excusat à pœna. Gomes. in c. 1. de consti. nu. 131. lib. 6. communem dicit. B. Villal. Vez. & D. a Fin.

Consuetudo mala excusat à pœna, secundum communem per Burf. cons. 77. nu. 15. lib. 1. post doct. ad Rom. cons. 466 nu. 2. Bonac. & Turz. opi. 96. & E. Suarez.

Consuetudo per quam tollitur alicui ius suum, ualeat, quando fit ex causa iusta, secundum doctrinam Bart. communiter approbatam in l. 1. in vlti. oppo. ff. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. ut per eum, qui ita etiam intelligit. l. venditor. §. si constat. ff. com. præd. Quemadmodum eum refert Soc. Iun. consil. 4. nu. 20. voi. 4. E. Muscul.

Consuetudo vel statutum, quod ob bonum publicum priuaret aliquem re sua, vel eius dominio, ualeat & tenet. Sed precium debet solui prius illi qui re sua priuaretur, ut est communis opinio. de qua Roch. de Curte in tract. de consue. num. 449. tom. 1. Bonac.

Consuetudo iurisdictionem priuato tribuere potest. c. cum contingit. extra de foro cō. & ibi glo. & glo. in l. 1. C. de emancip. lib. in l. & quia. ff. de iurisd. omn. iud. in c. cum dilectus. extra de fide instrum. Bald. & Ang. in l. imò magna. ff. de legibus. Balb. decis. 120.

Consuetudo dat iurisdictionem contentiosam. l. fin. & ibi Bar. ff. de aqua pluuiæ arcen. & habet vim legis. l. 1. §. denique. ff. eod. tit. c. cum contingat, & ibidem glo. & communiter Doct. de foro compet. refert Bened. Cap. reg. 84. nu. 24. Kircho.

Consuetudo vel statutum faciens validam probationem, quæ de iure est inualida, si concurret euidentis necessitas vel utilitas, ualeat. Anto. Abb. & doct. in c. de probat.

Fallit in 5. casibus. ut per Fely. in d. c. 2. D. a Fin.

Valeat consuetudo, vel statutum, quod probatio imperfecta pro plena & legitima habeatur. est cō. opi. secundum Deci. in cons. 37. in causa religios. circa prin. vol. 1. Chazrian. vers. probatio.

Valeat consuetudo, vel statutum restringens facultatē probandi ad vnum modum tantum, puta per instrumentum, vel per testes. c. sicut consuetudo. de prob. & ibi Feli. com. dicit. Fallit in 10. casibus. ut per Fel. in d. c. sicut. nu. 19. D. a Fin.

Ex consuetudine temporis non memorabilis, etiam infcio Principe vel superiore, ius colligendi pedagium acquiritur. est magis communis opinio. secundum Alex. cons. 6. vol. 1. M. Chazrian.

Ex consuetudine temporis non memorabilis ius colligendi vectigalis acquiritur, etiam infcio principe vel magistratu, est magis communis opinio. secundum Alex. cons. 6. vol. 1. D. a Fin.

Consuetudo seu stylus respiciens decisoria causæ non ligat forenses, secus si ordinaria iudicij, secundum gl. Ant. de Burr. Abb. & cōiter Doct. omnes in c. quod clericis. extra de foro compet. & in c. ecclesia S. Mariæ. de constit. ubi Abb. in lectu. & repeti. circa fi. & latè. Fel. ibi. ver. septima declaratio. & ver. tertius casus. & ponunt glo. & doct. in c. quæ contra. 8. dist. c. certificari. de sepultu. consuetudo enim quotiescunq; est localis non ligat forenses, nisi subditos, ut ait Old. cons. 248. & Rom. cons. 163. ubi dicunt quod consuetudo Parisiensis, quæ habet quod matito præmoriente pars lucri per maritum acquisiti, durate matrimonio applicatur uxori, non liget forenses. Sed ad rem vnde digressi sumus, reuertendo declarandum esse duximus. quomodo stylus ipse respiciat decisoria causæ: dic quod tunc respicit decisoria causæ, quum respicit modum probandi. potest assignari exemplum circa hoc in libro priuato mercatoris productio in iudicio, utrum ei detur plena fides in iudicio, quo casu procul dubio dicitur respicere decisoria, & non ordinaria, secundum Bar. in lectu. fustium. ff. de iis qui not. infra. & Bal. in l. 1. C. quæ sit longa consuet. in fi. & Aret. in c. dilecti. extra de iudic. & Fel. in d. c. quod clericus. in fi. de foro compet. F. Viuius opin. 156. & D. a Fin.

Com. opin. Tom. j.

Bb

Mi-

Com. V.l. Opin. De Magistratu,

Miscellanea de consuetudine.

C A P V T VII.

Consuetudo ad hoc, q̄ obliget vniuersitatem ad ali-
quid faciendum requiritur quod introducatur
sciente ac consentiente tota vniuersitate, vel saltē
maiori parte. Rip. de leg. lib. i. resp. 20. Do. a Fin.
& Villalob.

Consuetudo ciuitatis debet attendi quando verba legis
possunt esse dubia, in huiusmodi casibus obseruari solita: nec
requiritur, quod ita fuerit iudicatum. Est communis opinio
secundum Alex. in confi. 189. viso statuto. circa fin. vol. 7. M.
Charian. & D. a Fin.

Consuetudo non facit supplementum in substantialib. vt
loquar doctorum more, commune enunciat Arius Pinel. in 1.
par. c. 3. nu. 3. in fi. & nu. 5. etiam in fi. C. de rescin. vend. E. Sua-
rez. & D. a Fin.

Consuetudo an liget subditos extra territorium? Resp. q̄
non, ita tenet. Gemina. c. vt animarum. §. i. de constit. lib. quē
sequuntur ibi Doct. Eandem opinionem quoq; amplectitur.
Bar. l. i. nu. 50. C. de summa trini. Et eam dicit esse communem
Fel. c. a nobis. el. 1. nu. 6. extra de senten. excommu. Alex. confi.
111. nu. 2. vol. 1. Rochus de Curte in tract. de consuet. nu. 729.
Mich. Grassus.

Consuetudo & statuta loci in quo contractus matrimonij
fuit celebratus, attenditur quoad fideiussorem. cap. i. de spon-
sal. l. si fundus. de euictio. Bal. l. si voluntas. C. de fideiussorib.

Fallit in 2. casib. per Fel. in d. c. i. nu. 23. Do. a Fin.

Consuetudo q̄ vasalli possint alienare feudum sine consen-
su dominorum valet, commune testatur Clar. in §. feudum. q.
3. vers. quāro nunc. Do. a Fin.

Quod remedium ex consuetudine oriatur, & quomodo in
iudicium deducatur? Respon. Dic, vt dicit Bart. in d. l. de qui-
bus. in lect. nu. 16. & in rep. nu. 19. & ibi Ias. nu. 86. quorum sen-
tentiam communi Doc. calculo approbatam esse firmat Ro-
chus de Curt. d. tract. suo de consuet. Schrader. d. §. ex non scri-
pto. praterquam in eo, quod Barto. & Angel. tradunt, ex con-
tractu nominato a consuetudine inuento, actionem nomina-
tam ex contractu oriri, & non conditionem ex moribus. In
hoc enim illorum sententia communiter reprobata est, vt re-
fert Ias. in l. vnica. num. 8. & 9. ff. de condict. ex l. & in prælud.
feud. M. Grass.

Consuetudo si firmata sit, non tollitur, liset semel, vel bis
contra factum sit. l. nemo. §. remporalis. ff. de reg. iur. l. fi. C. de
ferui. & aqua. Alex. in l. 2. ff. sol. mat.

Fallit in 4. casib. vt per Dec. in d. §. temporalis. D. a Fin.

Quāro an cōsuetudo valeat, q̄ in causa criminali, vbi impo-
nitur pœna mortis, possit interuenire fideiussor, & q̄ aliquis
pro alio puniatur pœna corporali? Resp. q̄ sic. ita tenet gl. in
c. cū homo. 23. q. 1. quam sequitur Roma. in sing. 129. August.
Arim. addit. ad Ang. in tract. malef. verbo, pro quibus Anto-
ninus fideiussit. nu. 1. Capol. repet. l. si fugitiui. nu. 61. C. de fer.
fugit. Dec. c. 2. nu. 8. in 1. lect. & in lect. 2. nu. 26. ext. de const. &
in c. 2. nu. 58. de proba. Chassan. consuet. Burgund. rit. des iusti-
ces. Rub. 1. §. 5. fo. 59. num. 167. Et hæc videtur commu. opin. vt
firmat Pet. a Duen. reg. 351. limit. 3. Licet contrarium teneat
Fel. d. c. 2. de constit. & d. c. 2. nu. 8. de probat. ad cuius motiua
respondet Dec. vbi supra. Mich. Grass.

Consuetudo vel statutum reducens pœnam homicidij vel
alterius similis delicti in pecuniariam, irrationabilis videtur,
& non valet, quemad. in d. c. fi. de consuet. tenent. etiam Abb.
Henricus Boich. D. Ant. Pet. de Anch. & communiter scriben-
tes, vt refert ac sequitur Bened. Capr. reg. 12. nu. 15.

Consuetudo posset operari, q̄ res minoris vendantur sine
decreto. Ias. in d. l. de quibus. col. 20. ff. de leg. & in l. mandata.
ff. de offi. eius cui man. est iurisd. & Bal. in c. i. in prin. per quos
fiat inuest. Vezi.

Consuetudo ecclesie, vt canonici si non resideant percipiant
fructus beneficiorum suorum, valet. c. cum omnes. de consti.
vbi Abb. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 6. a Petr. Duen.
reg. 134. Don. a Fin.

Consuetudo operatur circa decimarum quantitatem & si
minus decima soluatur, Bal. de præf. par. 5. q. 5. communem di-
cit. Do. a Fin.

Consuetudo potest facere inhabilem qui alias erat habilis
de iure communi, ad contrahendum matrimonium. Couar. in
epit. 4. c. 6. §. 9. nu. 19. com. dicit ex glo. in c. super his. de con-
san. & affin. Villal. & D. a Fin.

Cōsuetudo communis scribendi aliter quā sit veritas rei,
excusat scribentem a dolo. Aemylia. confi. 32. nu. 10. Bonac.

Consuetudo vel statutum disponens, quod libri puta mer-
catorum faciant fidem pro scribente, valet & tenet. not. Bald.
Ang. & Alex. in l. comparationes. ff. de fide instr. & in l. cūctos
populos. C. de summa trin.

Fallit in 6. casib. quos not. Ias. in l. admonendi. ff. de iureiu-
rando. Do. a Fin.

Consuetudo quæ inducit grauamen ecclesiis non valet. c.
1. de consuet. c. grauamen. de sent. excom.

Fallit in 4. casib. vt per Dec. in d. c. i. nu. 3. Do. a Fin.

Consuetudo licet scriptum ius antea erat, tamen ratione
procedet illud non vincet. commune affirmat Turza. opi. 96.
Do. a Fina.

Statutum, consuetudo, aut q̄ volens cedere bonis ducatur
cum tubis per ciuitatem, vel faciat ignominiosum, probro-
sumq; actum, vt dare terga leoni, vel percutere anum, aut na-
tes ad columnam: prout moris est in Capitolio Urbis, non va-
let, neq; tenet: secundum Doct. omnes per tex. ibi in l. fi. C. qui
bonis ced. poss. nam hoc videtur inductum contra honestatē,
bonosq; mores, ita Cy. Bal. & ceteri omnes communiter in
d. l. fin. & Ias. cum alijs aggregatis per eum in §. cum quoque.
nu. 28. instit. de actio.

Et ideo meritō in Regno mediante Regia pragmatica, in
anno 1546. emanata, incip. Priscarum legum duritiem, sanc-
tum extitit ad reprimendum modum hætenus cum infamia
obseruatum in cessione bonorum, quod recurrens ad misera-
bile beneficium cessionis bonorum debeat omnium bonorū,
iuriumq; suorum nomina creditoribus assignare, & in actis
magnæ curiæ Vicariæ insinuare, & debitam summam confi-
teri, & alia seruare, quæ priscis legibus in huiusmodi bono-
rum cessione stabilita fuere: & denique vocatis instantibus
creditoribus publicè in die qua regitur Curia in ipsa magna
Curia Vicariæ, debeat voce præconis publicare nomen volē-
tis cedere, & deinde ascendere ipse tenetur supra columnā ere-
ctam ad hunc effectum ante palatium eiusdem magnæ Curiæ,
asserereq; alta, & intelligibili voce se bonis suis cedere, & in
actis ipsius magnæ Vicariæ Curie insinuare: prout iste modus
moderatus, modestusq; seruatur hodie in cessione bonorum.
Et si aliter fieret in Regno, cessio bonorum redderetur vtique
nulla: & officiales tunc incurrerent etiam pœnam mille ducato-
rum, per d. prag. Priscarum legum duritiem.

Et hinc est, quod non valet consuetudo, seu statutum con-
tra honestatem, & bonos mores. c. cum decorem. & cap. cum
ab omni, de vita & honest. cler. Abb. in cap. cum inter, in 3.
not. de consuet. & Roch. Curt. in repet. cap. cum tanto, post
fessionem primam: nu. 30. fol. par. 18. de consuet. vbi hoc am-
pliat fortiri quoque locum in præcepto contra honestatem
emanato, vt id tunc nullatenus valeat, & refert, discurretque
etiam complura exempla quibus consuetudo dicatur contra
bonos mores.

Vnde si Princeps mandaret mediante eius rescripto aliquē
ad cessionem bonorum admitti, deberet nempe recipi simpli-
citer absque opprobrio aliquo. Nam in ipsius Principis actu
glossandum non est. ita Bal. confi. 301. vol. 5.

Imo denique consuetudo contra honestatem a Principe
approbari minimè posset: vt concedunt Bal. & Fel. col. 3. ver.
Vltimo nota. in c. ad nostram. de proba. Viuius opi. 827.

SYNTAGMATIS
COMMVNIVM OPINIONVM,
SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

In locos communes per titulos & capita distinctos.

De affinitate, & vniuerso consanguinitatis iure.

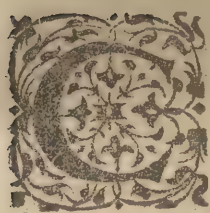
Locus Tertius.

DE SPONSALIBVS ET NVPTIIS,
seu de matrimonio atque etiam de repudijs.

TITVLVS PRIMVS.

Sponsalia quomodo, quando, & à quibus contrahantur, & in matrimonium transcant, vel dissoluantur.

CAPVT I.

CONSENSVS sponsalia contrahuntur. l. 2. ff. de spons. fallit in 10. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. parte. de sponsa. c. 1. fo. 7. Don. à Fina.

Sponsalia & matrimonia licet requirant verba & expressum consensum eorum, qui contrahunt sponsalia vel nuptias. c. si inter c. tuar. de sponsal. si tamen parentes nomine liberorum presentium ac tacentium contrahant, presumuntur consensisse, quia sufficit taciturnitas liberorum, secundum Bal. in l. fin. C. de impub. & alijs sublti. Prapof. c. tuar. de sponsal. & ita communiter teneri fert. Bene. Cap. reg. 56. nu. 37. & seq. iuxta c. vni cum de sponsal. lib. 6. Inn. in c. 1. de matri. cōtract. cont. interd. eccles. & ibid. Ber. D. Ant. Arch. Alan. Vinc. Goff. Vercel. d. cap. vnico. Bald. & Petr. de Anch. & quemadmodum contrahendis sponsalibus, ita etiam in dissoluentis requiritur expressus & non tacitus per presentiam & taciturnitatem inductus consensus. l. in eo iure. §. deinde. ff. de ritu nupt. iuxta glo. c. qui tacet. de reg. iur. lib. 6. communiter approbatam vt refert ibid. nu. 53. idem Capr.

Si alter ex contrahentibus sponsalia tacet protestationi onerosa habetur pro contradicente. ita signanter Inn. in d. c. si. de cond. apposi. dicens secus esse fauore matrimonij. refert & sequitur Fel. vbi supra & in d. c. 1. Bellac.

Sponsalia etiam à septennio minoribus, si quæ agunt, intelligant, recte contrahuntur, commune ponit Didac. à Couar. de spons. l. par. c. 1. num. 1. post Soc. videndum conf. 3. circa presentem. in prin. lib. 1. Nec illa à quibusuis contracta vnquam ob sponsæ deductionem in viri domum, vel ob amplexus atque oscula, vel ob munera, & similia nomen ac vim matrimonij inducent. communia inquit Did. à Couar. d. 1. par. cap. 4. §. 2. nu. 1. ac num. 2. Quin etsi iureiurando sponsalia confirmantur, mutuo postea iuratorum consensu nihilo minus dissoluentur. commune scribit accurate idem Did. eadem 1. par. cap. 5. num. 2. intellige tamen, quod si sponsalia de presentibus contracta fuerint, & legitima ætas ingruerit, per amplexus, oscula & munera in matrimonium transibunt. commune placitum ait Dec. conf. 348. in causa matrimonio. E. Suarez.

Sponsalia contracta cum minore septennio per cohabitationem mutuum post septennium conualescunt & inducunt publicæ honestatis iustitiam Soluuntur tamen per matrimonium de presenti. c. duo pueri. de despons. impu. Vide aliquid per Ang. in conf. 16. Vezinus.

Malitia enim supplet ætatem, quoad sponsalia. Couar. in epito. 4. c. 2. cominu. dicunt. B. Villal.

Sponsalia si contrahantur medio iuramento, compellitur iurans contrahere, etsi sponsa post sponsalia efficitur pauperior, cum nihil promissit, secus tamen si promissit, Couar. in epito. ad 4. Dec. c. 5. nu. 3. ex mente doct. in c. quemadmodum. de iureiur. com. dicit. B. Villal.

Sponsalia ex sola traductione ad domum nō transeunt in matrimonium. Pro. in cap. si. de spons. Ampliatur, & limitatur

per Bapt. à Villa. concl. 89. in litera S. Don. à Fina.

Sponsalia ex sola traductione ad domum, non transeunt in matrimonium. Prapof. in c. si. de spons. Couar. in epito. ad 4. Decretal. c. 4. §. 2. com. dicit. B. Villal.

Communem similiter dicit Phan. de Phan. in tract. de lucro dotis. in 2. gl. statuti, verb. nupt. nu. 7. vbi vide. I. Fich.

Amplia ad sponsalia de verbis, quæ non transeunt in matrimonium per amplexus, oscula, & munera, Couar. in epito. 4. com. dicit. B. Villal.

Sponsa nondum traducta domum, vel carnaliter cognita desponsata tamen per verba de presenti, an censenda sit loco veræ vxoris, ita vt perinde atq; legitima vxor, potiatut omnibus lucris matrimonialibus vigore statutorum, & consuetudinum Prouincialium, Quæstionis est intricatissima, & maxime controuersa.

Affirmatiuam enim partem & opinionem plurimi tenent, quorum catalogum vt omittamus, eam communem dicunt Bald. Nouellus. Curt. iun. Stephanus Bertrandus. Paul. Castr. Chassaneus, Ange. Aretin. (dicens hanc seruari in practica) Caro. Ruin. & Bart. Soc. prout eos refert Phanut. de Phanut. in trac. de lucro dotis. in gl. 2. super verb. Nupta. nu. 56. & seq. vbi concludit hanc conclusionem tã in consulendo, quàm in iudicando omnino sequendam esse. Nam (quidquid dixerit Parisius conf. 62. vol. 4.) longè plures doct. stare pro ea, & eam esse in iure probabiliorē, &c.

Negatiuam autem partem & opinionem (vt auctorum eā afferentium catalogum similiter omittamus) communem esse dicunt Ioan. Brunellus. Seb. Sapia, Soc. Dec. Hip. de Marfil. Parisius, & And. Tiraq. prout eos in locis proprijs, recenset idē Phanutius, in dict. loco. nu. 29. & 30. & latè refert vtriusq; sententiæ auctores, fundamenta, rationes & argumenta. idem facit Brunellus, (vbi supra) & Rolan. a Valle, in tract. de lucro dotis. q. 106. nu. 36. distinctione vtranq; opinionē concilians, & latissimè d. Tiraq. in commē. ll. connubialium. in gl. 2. mox a prin. vsq; ad nu. 22. vbi concludit hanc negatiuam sententiā sibi videri probabiliorē. Ad hos igitur iam dictos recurrens, sicubi tibi casus eiusmodi decidendus obuenerit, & reperies materiam congestam. I. Fich.

Additio. Dic qd hanc negatiuam tenet Pract. Pap. form. libel. ad vsum fruct. vers. vxor quondam. nu. 5. quam etiam refert Gabr. Saray. in apostil. ad Mathes. sing. 74. post. nume. 4. & qui plures in hac q. scribit distinctiones pro doctrina Barto. in l. nihil. ff. rer. amot. in l. diuus. ff. de iur. dot. de qua aliqua ponit Nat. conf. 282. post Abb. & Fel. in cap. tertio loco. ext. de prapsump. & in specie Abb. cap. cum contingat. post nume. 9. de rescr. Aret. in §. fuerat. Instit. de actio. Alex. confil. 19. Boer. q. 22. num. 7. & seq. Rol. de dote. quæst. 4. & 5. & 6. quæst. 106. & seq. mihi tamen magis placet ea sententia qd magis inspicienda sit coniunctio per verba de presenti, quam carnalis copulæ consummatio, ex Bar. & Mathe. supra alleg. vide quæ dixi ad Ias. in l. quamuis. nu. 6. & 7. C. de inof. testa. & not. idem in l. inter stipulantem. §. sacram. nu. 23. ff. de ver. obl. in l. non tantum. C. de leg. & hanc magis communem dicit Ias. confil. 136. col. pen. vers. octauo eadem lib. 1. & faciunt quæ nō. Cla. in pract. §. adulterium. vers. sed hæc omnia. Rol. de dot. q. 12. nu. 1. & 11. Idem.

Oscula, munera & huiusmodi non faciunt sponsalia transire in matrimonium de presenti. Alex. in 5. vol. conf. 153. in fi. & conf. 155. in fi. Vide Calde. in tit. de spons. conf. 1. alias 458. vbi loquitur quando talia oscula, munera, &c. interuenerunt post legitimam ætatem. Istud videtur limitandum qn sponsalia inter impuberes fuerunt per verba de futuro: secus si fuerunt per verba de presenti: quia si superueniente ætate leg. interueniant oscula & munera, transeunt in matrimonium. ita Calde. in tit. de sponsal. conf. 4. alias 460. Panor. in c. de sponsal. Vezinus.

Com. opin. Tom. j.

Bb 2 Fallit

Com. V.I. Opin. De Affinitate, &

Fallit in sponsalibus de futuro ex iuris interpretatione, quæ contracta fuerunt per verba de presenti, quia per amplexus ac signa, ætate superueniente, transeunt in matrimonium, Couar. in epito. ad 4. Decreta. §. 2. nu. 3. & Dec. conf. 368. communem dicunt. Concor. cum l. 3. tit. 1. par. 4.

Amplia ad matrimonium contractum ante septennium, quod ante pubertatem durauit, Couar. ibi. num. fin. ex decisione Rotæ. 462. in nouis, com. dicit. B. Villal. versic. sponsa.

Sponsalia contracta inter aliquos per verba de futuro, per osculum subsequens, non transeunt in matrimonium. Verum si post ipsa sponsalia de futuro subsecuta fuerit copula carnalis, tunc ea sponsalia transeunt in matrimonium de presenti c. si quis fidem. de sponsal. Bald. in l. si à sponso. C. de donat. propter nupt. Capola conf. 1. nu. 16. Bellac.

Si quis contraxit sponsalia per verba de futuro, & postea contrahat cum alia per verba de presenti, præualet matrimonium per verba de presenti. Alex. in 5. vol. conf. 153. in prin. alleg. c. sicut ex literis. & c. si inter virum. extra. de spons. Ang. in conf. 16. Vezinus.

Sponsalia de futuro non comprehenduntur per dispositionem punientem matrimonium clandestinum. Couar. in epito. 4. par. 42. c. 6. nu. 22. com. dicit. B. Villal.

Sponsalia transeunt in matrimonium per copulam, etiam si sit protestatus qd non intendit per copulam contrahere matrimonium. c. is qui fidem. & c. veniens. 2. de sponsal. Ripa in c. cum M. de constit. nu. 95. & Couar. in epito. c. 5. nu. 18. communem dicunt. B. Villal.

Nec soluitur per matrimonium de presenti cum alia contractum. c. veniens. el. 2. de spons. secus per solum nixum ad copulam. c. si. de spons.

Amplia etiam si protestetur quis quod per quemuis actum faciat, non intendit contrahere matrimonium: quia si sequatur copula, tenet matrimonium. ita Fel. in d. c. cum M. Ferrar. in 24. col. de constit. alleg. Butr. & Panor. post alios in c. tua nos. extra. de spons. & Butr. in c. veniens. el. 2. eod. tit. & Pan. in c. per tuas. ad fi. de cond. appof. Adde Ias. in l. pacta nouissima. in 4. col. C. de pact. & in l. nō solum. §. morte. in 9. col. de oper. nou. nuncia. Pan. in d. c. tua nos. num. 8.

Limita procedere, quando solum copula subsequitur dictam protestationem: Secus si copula etiam præcesserat, quia tunc non erit matrimonium. ita Ias. in locis præal. alleg. Butr. & Panor. in d. c. veniens. in 1. not. & dicit, quod ita alias consuluir Padua in negotio arduo.

Limita etiam nisi ante copulam renuntiaret sponsalibus de futuro: quia tunc copula nihil operatur quo ad matrimonium. ita Fel. in d. c. cum M. alleg. Pan. in d. c. per tuas. subiiciēs verba formalia: quæ nota, quia quotidie accidunt.

Limita pariter si interuenit solus nixus ad copulam: quia sponsalia non transeunt in matrimonium. d. cap. is qui fidem. & cap. fin. cod. titu. & ibi Pan. qui dicit quod hoc procedit etiam in adult. contra Calde. ibi Bald. in l. si à sponso. C. de don. ante nupt.

Limita insuper procedere quo ad forum contentiosum: secus quo ad Deum, si in animo non gerebat copulare affectu coniugali, sed fornicatio. ita vult Fel. in d. c. cum M. in 25. col. alleg. not. in c. tua. extra. de spons. de quo etiam habetur in d. c. is qui fidem. de spons. Bellac.

Vnum not. quod quamuis probentur sponsalia & copula, tamen non erit probatum de matrimonio, nisi probetur, qd copula sit subsequuta. ita Fely. in c. auditis. in 19. col. de præscript. post Pan. in d. c. veniens. el. 2. & idem vult ipse Fel. in c. super his. col. 8. extra. de accus. & ita vult Alex. in 5. vol. confil. 156. in vlt. col. & in conf. 153. in 2. col. vers. nec prædictis ob. Cap. cau. 61.

Quid si sponsus cohabitaret cum sponsa, & dormiet cum ea. an præsumatur copula. vide Paul. de Cast. in 1. vol. conf. 45. incip. licet per superscriptum. & in conf. 274. incip. Quia per primum, & c. Nec ex eo qd inuenti fuerint solus cum sola præsumitur copula. nisi esset nudus cum nuda, vel in latebris in actibus vehereis. Alex. in d. conf. 156. in fi. Adde Pet. de Anch. in conf. 209. vbi dicit, qd si sponsa stetit paucis diebus cum sponso, & sæpius aufugit, & sæpe dixit quod non pateretur se cognosci: quod ex istis non præsumitur cognita, & potest monasterium ingredi, tamen relinquit eius conscientiam. Et in materia adde Alex. in 5. vol. conf. 149. in pen. col. vbi dicit, quod licet à princ. non fuisset matrimonium per verba de presenti solemniter contractum, tamen per subsequutam transductionem & cohabitationem, transiit in matrimonium. cap. fin. de coniug. lep. c. ad id. de spons. l. cum in te. & ibi not. Bald. C. de donat. ante nupt. & no. Bar. in l. cui fuerit. per illum text. ff. de cond. & demonst. & Ang. in §. fin. in fin. in auth. qui mo.

na. effi. leg. Saltem quando copula subsecuta est. d. cap. is cui, de sponsa. & tunc præsumitur copula, si vir ita affirmat. a. Butr. in cap. fin. de spons. Ioan. And. & Butr. in d. c. fin. de coniug. lep. per id quod habetur in c. continebatur. de despon. impub. Idem.

Matrimonium præsumitur per cohabitationem quadragenariam. Præpo. in cap. consultationi. de spons. com. dicit. Villalob.

Sponsalia etiam iurata soluuntur per matrimonium de presenti, etiam nondum carnali copula subsecuta. Couar. ibi. nu. 9. com. dicit. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Martinus Aspilcueta Doctor Nauar. in manuali. c. 22. num. 28. Sponsalia (inquit) Duobus modis in matrimonium de presenti transeunt, primo per copulam carnalem subsecutam vxorio affectu, id est, cum intentione matrimonium consummandi, Nam si habeatur fornicario affectu, id est, sine intentione se recognoscendi tanquam maritus & vxor: sed tanquam soluti matrimonij vinculo, non est matrimonium coram Deo, sed coram ecclesia, sic iuxta communem, in c. is qui. de spons. quidquid dicat glo. ad idem c. secundum antiquam iurā: quæ quomodo post Concilium, sed credent, Trident. cef. sent, explicat idem Nauar. c. 25. nu. 144. Secundo per declarationem consensus de presenti verbis aliquo aperto signo factum: & non alias quantumlibet simul habitent, aut sponsus eam traducat in domum, & oscula, & amplexus interueniant, & quamuis copula tentetur. cap. si. de sponsal. Aret. in conf. 144.

Arrhæ sponsalitiæ quid valeant, & operentur.

CAPVT II.

Et subarrhationem annuli contrahitur, & probatur matrimonium. glo. in c. tua. de spons. Aret. in d. conf. 13. in 2. col. alleg. multa, max. c. nostrates. 30. q. 5. vbi habetur, qd post sponsalia de futuro subarrhatio per anulum inducit matrimonium de presenti. Bella.

Arrharū promissiones de matrimonio contrahendo, nulla accedente traditione, futes atq; inanes sunt, vt frequenter iuris interpretibus placitum memorant. Præpos. in c. gemma. q. 2. de spons. Did. a Couar. d. §. 7. nu. 55. E. Suarez.

Arrhæ de matrimonio contrahendo in quacunq; & quantitate & specie tradi possunt, vt commune affert Did. a Couarru. de spons. 2. par. c. 3. §. 7. nu. 7. E. Suarez.

Non tamen vtrinq; tradi poterunt, vt commune refert Ias. quem laudat idem Didac. eodem in loco: licet vterque recta in contrariam sententiam discedat. Idem.

Arrha quæ datur in contractu sponsaliorum redditur dati soluto matrimonio. Præp. in c. Gemma. de spons. communem dicit. Didac. a Couarru. in epito. 4. Decretal. de sponsal. 2. par. c. 3. num. 11.

Differunt tamen istæ arrhæ ab arrhis de quibus loquitur. l. 1. & v. tit. 2. lib. 3. For. legib. & lex. 50. cum sequenti in decisio. Tau. quæ datur in præmium pudicitie, quæ etiam potest assignari mulieri corruptæ. l. 1. tit. 2. lib. 3. For. legib. & l. 6. tit. 1. li. 3. For. legib. lōgo. qd mulieres sunt, nec sunt donationes propter nuptias, de quibus loquitur. l. 1. tit. 1. par. 4. & l. 7. & 23. tit. 1. ea. par. & Pala. Ruuios in repet. c. nuper. de dona. inter vir. & vx. in prin. nu. 1. & 2. Nota qd istæ arrhæ de quibus loquitur l. 50. Tau. debent excedere decimam partem bonorum mariti per d. l. Nec obstat pragma. 101. in curiis de Madrid. de anno 1534. quia pragma. non loquitur nisi in localibus. Et in hoc deceptus est additionator ad do. de Segur. in l. 1. §. si vir. nu. 134. ff. de acquir. poss. quia in iure regio maximum discrimē est inter arrhas, & iocalia, vt probatur in l. 52. in d. ord. Tau. & soluto matrimonio arrhæ, de quibus loquitur. d. l. 50. arrhæ enim sunt mulieris & suorum hæredum etiam ab intestato, per l. 51. Tau. iocalia autem sunt mariti cum distinctione de qua in d. l. 52. & per illam legē intelligitur. l. 3. tit. 1. par. 4. de qua per Ioā. Lupum in d. repet. rub. col. 6. §. 3. nu. 5. Nec obstat verbum appositum. in d. pragma, *ni en otra cosa*, quia dictio alia repetitiua similium, vt dictum est: & cum sit facta mentio in d. pragma. de vestibus & iocalibus, & de illis intelligenda, vt euitetur legum correctio. Et nota quod dictum est arrham non posse excedere decimam partem bonorum, quasi intelligantur, nisi alias contractus arrharum sit iuratus, secundum Alex. conf. 27. vol. 1. & Segu. in l. 1. §. si vir. nu. 138. ff. de acquir. poss. & Io. Lupus in d. rep. rub. §. 24. sed Rodericus

cus Guarz.in l.1. *die de las Arras*. q.3. For. legib. 32. tenet non firmari iuramento promissionem, per l.6. lib.3. fofio iud. incip. *muchas vezes*, quæ opinio corroboratur per D. Alciat. in cap. cum contingat. num. 134. de iureiurand. vbi dicit, quod quoties per statutum annullatur contractus, annullatur & iuramentum: quia tale iuramentum nullum robur. contractui præstat, quominus saltem compellatur recipiens relaxare iuramentum, vt in expreffo tenet Fede. de Senis confi. 272. & d. l. 6. fuit sancita per omnes præatos Hispaniarum in concilio. 4. Toletano, Honorio Papa primo & Sifundo rege Hispaniæ & Galliciæ. & si non potest dici statutum laicale: nec est faciendæ vis in potestate statuentium, quod dictum Ioan. Lupum torquet, & cogitandum reliquit: sed præfupposita. l. 1. Tau. quæ præter partitas, ac ordinamenta, ac pragmaticas omnes alias leges repellit, nec standum esse foris declarat, nisi quatenus sunt in obseruantia: nulli dubium est d. l. 6. nullum robur obtinere: & dicenti esse in obseruantia, incumbit onus probandi, vt in simili determinat d. Roder. in procm. fol. 2. & 3. non tamen ita exactè sicut consuetudo: vbi ponit duas limitationes: prima, si esset notoria obseruantia alicuius fori: quia tunc sufficit proponere ac allegare notorietatem, licet non probetur, vt per Bald. in l. generaliter. C. de episco. & cler. secunda, si testes non recordentur casum accidisse, secundum Cyn. in l. 2. C. quæ sit long. consuet. sed contra Rode. in quantum dicit quod dicenti esse in obseruantia, incumbit onus probandi, est l. 1. tit. 1. lib. 5. ord. in fi. loquens de l. 2. tit. 1. lib. 3. For. ll. in qua cauetur, quod soror quæ est in potestate fratrum, si matrimonium contrahit, priuatur hæreditate, & in d. l. 4. disponitur qd d. l. 2. obseruetur dicens, *no enuargante que por longo tiepo no aya sido usadapues por otras nuestras leyes no fueron reuocadas*. & sic dicens quod non sit in vsu, ille debet probare: cum leges semper sint in viridi obseruantia. l. Arriani. C. de hæret. Dom. in c. 1. de constit. in 6. Panor. in cap. Ioannes. de cler. coniug. & Felin. in c. 1. de treug. & pace. & vide l. 4. tit. 4. lib. 1. ord.

Nota quod dictæ arrhæ de quibus loquitur d. l. 50. non confiscantur ex delicto mariti. l. 3. tit. 8. lib. 8. ord. & proprietates illorum debet referuari filiis primi matrimonij, si maritus secundo nupserit. Franc. Cremen. singu. 172. & l. 23. titu. 1. par. 4. & l. 26. titu. 73. par. 5. & de istis arrhis. vide in verbo pœna. B. Villal.

Arrhas acceptas tantum amittunt, qui a contractu recedunt: non ad id, quod alterius interest, tenentur, vt commune testificatur Porc. in princ. nu. 61. Insti. de emp. & vend. & Ant. Gomez. de contract. c. 2. nu. 18. E. Suarez.

Si sponsa in causa fuit quo minus nuptiæ sequantur, duplū eius quod arrhæ nomine accepit, restituere cogitur. l. 1. C. de spons. fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. parte. de spons. c. 1. membro 4. reg. 2. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Concilium Tridentinum. Doctorem Nauar. in manuali cap. 22. passim Iacobum de Graphijs lib. 4. Decisionum aurearum. cap. 23. nu. 14. P. Gregorius in annotationes ad tit. de sponsalib.

In matrimonio contrahendo an sufficiat solus consensus, sine verbis, aut nutu: & per quæ verba matrimonium contractum intelligatur.

C A P V T III.

Matrimonium solo consensu contrahitur, & non sunt necessaria verba. Hiero. Cagn. in l. nuptias. ff. de reg. iur. nu. 5. cō. dicit. B. Villa.

Matrimonium contrahitur solo consensu de præfenti. l. nuptias. ff. de regu. iur. l. cum fuerit. ff. de cōd. & demon. 27. q. 2. c. sufficiat. c. cū locum. cū similib. extra, de spōsal. Card.

di. in conf. 14. Dec. conf. 12. in prin. alleg. c. licet. & ibi Pan. de spons. duorum. vbi vult, qd ex solo consensu sine verb. contrahatur matrimonium. & ita per multa tenet Barb. in 1. vol. conf. 6. in 13. col. Aret. conf. 13. Card. conf. 14. Ang. in conf. 29. in prin. Facit quod vult Bald. in 1. parte conf. 27. vbi dicit, qd si pater promittat alicui consentienti filiam, & filia nihil dicat, sed solum osculetur, quod est matrimonium. & idem vult in 4. parte conf. 344. Pan. in c. 1. de matrimonio contracto cōtra interd. eccles. imò licet non osculetur, vñ consentire. Aret. in l. Titia in prin. de verb. obl. Alex. in l. Lucius. & in l. quæ dotis. ff. sol. mat. Vide in materia Phil. in c. vnico. §. fi. de despons. impu. lib. 6. & Hippo. sing. 147. Facit etiam quod vult Fel. in c.

1. in 5. col. de spons. vbi dicit, qd ad substantiam vinculi matrimonialis aliæ solemnitates non requiruntur præter consensum. Subiicit qd solus consensus validat matrimonium contractum per constitutum in articulo mortis. alleg. Pan. in cap. commissum. de spons. Alex. in l. de pupillo. §. meminisse. in fin. de oper. nou. nunciat.

In contrarium tamen facit, quod vult ipse Bald. in 1. parte conf. 28. vbi dicit requiri verba in matrimonio. & idem vult in 4. par. conf. 345. Calde. in tit. de spons. conf. 5. alias 461. Pan. in c. tuæ fraternitati. de spons. dicit, quod verba requiruntur ad probationem, tamen concludit verba non esse necessaria in c. si inter. eo. tit.

Ad præmissa etiam optimè facit quod vult Alex. in 5. vol. conf. 149. in prin. vbi dicit, qd quando legitimè est matrimonium contractum, etiam si de copula non appareat, non potest mulier postea cum alio contrahere, & si contraheret, deberet separari. alleg. cap. si inter virum. extra de spons. & cap. 1. & cap. licet. extra de spons. duo. Et ad illud quod dicitur, verba requiri in matrimonio: respondetur quod procedere potest, in valentibus loqui. & ita etiam vult Alexan. in l. 1. in 2. colum. ff. de verbo. oblig. & Ange. instit. de patria potestate. vers. quomodo autem. Ange. in §. mutum. instit. de inuti. stip. An autem requiratur coniunctio corporum: vide Ang. instit. de pat. potest. in princ. super gloss. in vers. coniunctio. Viuius.

In matrimonio carnali verba non sunt necessaria, etiam in his, qui loqui possunt, sed sufficit, vt consensus contrahentium matrimonium aliquo signo exprimatur: secundum Hostien. glo. Abb. ceterosque communiter in cap. cum apud. de sponsal. per text. ibi, qui dicit, quod solus consensus ad contrahendum matrimonium sufficit, ex quo sequitur quod non requiruntur verba consensus partium exprimentia: & opinionem istorum sequuti fuere Faber; Ange. & Ias. in addit. ad Porti. in §. nuptiæ. instit. de patria potest. Alexan. conf. 146. colum. 8. volum. 5. & in l. de pupillo. §. meminisse. in fin. ff. de noui oper. nunc. vbi exprimit sententiam hanc veriore in fore, & communem inquit Abb. in d. cap. cum apud. & Boer. decisio. 1. nume. 18. & probat, sequitur, atque communem dicit Couarruias in epito. de sponsali. 2. par. cap. 4. num. 1. & seq. fol. 67. & in relectione capit. quamuis pactum, de pact. in princip. sub num. 4. & secundum communem præmissam doctissimè, ac elegantissimè consuluit Boer. conf. 40. nume. 2. i. cum aliis sequen. vbi post alios consulentes pro hac parte per eum signatos nihil intactum dereliquit pro dictæ opinionis clypeo, ideo tanquam ad vberimum, fontem casu eueniente, pro explenda eius siti quilibet ad d. conf. 40. recurrere posset.

Matrimonium contrahitur præcedente expreffo consensu mulieris ex traditione annuli. idem cap. 4. num. 3. com. dicit. Vezinus.

Sed aduerte, qd iste consensus ad matrimonium inducendū debet esse expreffus, & tacitus quippè non sufficit, vt determinauit Rota Rom. sub die 17. & 24. Nouembris. 1570. attestante D. meo Oradino in decisio. 275. & decisio. 277. Viuius opin. 488.

Consensus licet quoad Deum in matrimonio per voluntatē cognoscatur: tamen quoad ecclesiam, per verba, vel alia signa consensus demonstrantia, dignoscitur. Et hic est verus consensus, & communis. c. tua nos. de spons. Couar. epit. 4. cap. 2. nu. 1. Villal.

Matrimonium contrahitur per hæc verba, non nisi te habebō in vxorem. Præpos. in c. ex parte. nu. 7. de sponsalib. comm. dicit. Idem.

Concor. cum hac communi. l. 15. tit. 5. par. 4.

Limita quartò, communem principalem cum sequentibus, si sit contractum ante pubertatem: quia matrimonium non contrahitur, etsi sint verba, Præpos. in c. 2. de sponsa. communem dicit. Idem.

Restringe, nisi aliàs cum alia copulam carnalem consummauerit, idem ibi communem dicit.

Restringe secundo, si sit proximus pubertati, & malitia supplet ætatem. cap. de illis. el secundo, de desp. imp. & proximus pubertati vir dicitur, cum accedit ad decimum & dimidium suæ ætatis annum: in fœmina ad nouennium cum dimidio. Coua. in epito. 4. nume. 5. commu. dicit ex glo. in §. pupillus. de inutil. stipu. & in l. pupillum. ff. de regul. iuris, ipse concludit arbitrio iudicis relinquendum consideratis circumstantiis.

Cum hac communi concor. l. 8. tit. 3. i. part. 7.

Limita quintò, inter adoptantem & arrogantem, & filiam adoptatam ac arrogatam, & inter eius filios, & vxorem pro-

Com. opin. Tom. j.

Bb 3

pter

Com. V. l. Opin. De Affinitate, &

pter impedimentum legalis cognationis. Couar. epit. 4. c. 6. §. 5. nu. 2. par. 2. com. dicit.

Amplia in tantum esse veram communem, q̄ si contrahatur matrimonium soluta cognatione legali, requiritur nouus consensus. idem Couar. ibi. nu. 3. com. dicit.

Fallit in filiis emancipatis, qui non sunt, sub potestate patris: quia inter eos matrimonium non impeditur. Idem ibi in fi. com. dicit.

Limita sexto, si contrahatur sub conditione contra substantiam matrimonij: de qua per tex. in c. fi. de cond. app. quam intellige q̄ si vnus apponat conditionem, & alius non consentiat, resultant ex contractu sponsalia de futuro: quæ per carnis copulam transeunt in matrimonium. Ias. in auth. ingressi. nu. 34. C. de sacros. eccl. com. dicit.

Restringe hanc limitationem, si alius tacite, vel expresse consentiat: quia ex hoc sponsalia quidem resultant. Couar. in epit. 4. c. 3. part. 2. nu. 16. com. dicit ex Gerard. sing. 2. 1. & Hipp. singu. 286.

Limita septimo, si contrahatur matrimonium lite pendente super primo matrimonio, aliàs nullo, quod contrahentes credebant esse verum nam tale matrimonium non valet. Præpos. c. cum in apostolica. de spon. com. dicit. quem intelligit Couar. epit. 4. par. 2. c. 3. §. 7. in foro conscientie, non tamen in foro fori.

Limita octauo, si contrahens non potest generare: nam tum non potest contrahere. Ioan. de Neuiz. in sylua nup. par. 1. com. dicit.

Restringe ad eos, qui non possunt generare natura impediende: quia sunt frigidi à natura, secus tamen in aliis qui sunt ætate & natura habiles, licet impotentes. Panor. in c. impuberes. de desp. imp. com. dicit.

Restringe secundo, in non valente cognoscere vxorē propriam, sed cognoscit extraneam. Couar. in epit. 4. c. 4. §. 1. nu. 3. com. dicit.

Limita nono, in occisore presbyteri, quia licet non dirimatur matrimonium contractum, impedit tamen contrahendum. Couar. ibi. c. 6. par. 2. nu. 5. com. dicit.

Limita decimo, quia impeditur contrahendum: licet non dirimat contractum fama publica etiam præcedentibus sponsalibus iuratis. Præpos. in cap. præterea. 2. de spon. commu. dicit.

Et idem est in vno teste. Præpos. ibi in fin. commu. dicit. B. Villal.

Matrimonium contrahitur his verbis, non nisi te habeo vxorem, non mutabo te pro meliori vxore: vt frequenter placitum affirmant Præpos. in c. ex part. nu. 7. & nu. 8. de sponsal. Dec. in l. transactione. in prin. C. de transact. & qui non immerito dissentit Turz. opin. 113. Contrarium tamen tenet Anto. de Butr. in d. c. ex parte. circa fi. vers. sed est dubium. Vide Cæpol. conf. 1. num. 14. & 15. Item si quis dixerit, te habeo in vxorem, iuro seu promitto, quod te habeo in vxorem, matrimonij iugo sese alligasse videtur. communia ponit copiose Didac. à Couar. de spons. 2. part. c. 4. §. 1. num. 4. ad fin. & seq. Dec. tamen in conf. 133. in fi. 4. col. tenet quod non erit matrimonium. alleg. Spec. in tit. de spons. §. 1. & Anto. de Butr. in cap. ex parte. in vlt. col. & ibi Card. in 6. q. de spons. & Alexan. in conf. 152. & idem vult in conf. 153. in 2. col. & in conf. 156. in vlt. col. vers. nec verba de quibus. At non matrimonium sed sponsalia tantum iniet, si verba subsequenter fecerit, Volo tecum contrahere matrimonium, volo te in vxorem ducere. commune asserit idem Didac. à Couar. d. §. 1. nu. 4. Sed si quis solemnibus verbis matrimonium cum aliqua contrahat, vt ab illa sui copiam consequatur, animo alioquin alienus à matrimonio contrahendo, & cum illa consuetudinem habeat eo semper fornicandi proposito, nullis matrimonij vinculis irretietur: quamuis debeat sub mortiferi peccati pena vel cœlebs illam vxorem ducere, vel iam maritus stupri damnum pecunia refarcire. commune ait Did. à Couar. cum Hadr. & aliis d. 1. par. c. 2. nu. 4. E. Suarez.

Matrimonium inducere verba hæc, habeo te in vxorem vel promitto quod te in coniugem habeo, & per consequens ex istis verbis, dicendo vir promitto tibi quod habeo te pro legitima vxore, & idem respondeat mulier, matrimonium verum contractum esse cœsetur de presenti: quia verbum ipsum habeo, potest referri ad tempus præsens, sec. glo. Abb. & Præpos. in c. ex parte. de spons. per tex. ibi, Abb. & Dec. in c. iurauit de prob. & opin. istorum communem esse scribit Couar. in epit. de spons. 2. par. c. 4. nu. 5. licet ipse, & male, cum alijs citatis per eum contrarium asseueret. Et eandem communem tanquam sequuntur & tuerentur Ang. de Clap. in sua summa. in verb. matrimonium il. 2. §. 12. Summa Ta-

biena in d. verb. matrimonium. il. 2. sub §. 10. & Summa Raymundi in tract. 7. de matrimonio. sub c. 4. Necnon matrimonium ipsum probatur etiam per alia similia verba, id est, non dimittam vos quandiu vixero, iunctis alijs verbis literarum. ita Crescent. in decis. 98. Viuius.

Matrimonium tecum volo contrahere: vel volo ducere te in vxorem, seu placet mihi te habere in coniugem: huiusmodi verba efficiunt sponsalia de futuro, & non de presenti, & sic solum sapiunt sponsalia de futuro, secundum Ioan. And. & Abb. in cap. ex literis, de spons. Alexan. conf. 153. vol. 5. in princ. & Afflict. in consti. Neap. lib. 3. titu. 19. Syluest. in versic. matrimonium. il. 2. quæst. 9. Boer. conf. 40. num. 54. & seq. & Couar. in epit. de sponsalibus. 2. parte. c. 4. nu. 4. vbi præsupponit istam esse magis communem opi. & eam concordat cum sententia Card. in d. capit. ex literis. asserentis per verba præmissa contractum fore verum matrimonium. F. Viuius lib. 2. opin. 173. prout etiam pro ista parte contraria, & opin. Card. consuluit doctissime Natta. conf. 250. superioribus diebus scripsi. vol. 2.

Matrimonium dicitur contractum per hæc verba, iuro vel promitto, quod habeo te in vxorem. Couar. in epit. 4. par. 2. c. 4. §. 1. nu. 5. communem dicit. Idem. Matrimonium contrahitur, si dico, non mutabo te pro meliori vxore. Idem Præpos. nume. 8. ibi commu. dicit. Villal. & Vezinus.

Quid si vnus repertus cum aliqua dicat, & iuret, quod illa est eius vxor: an tali dicto sit standum? Barb. in 1. vol. conf. 45. in vlt. col. alleg. glo. in l. pen. C. de fideius. tenere quod sic. & illam glo. sequitur Bald. in l. 1. C. de collu. dete. & in c. 1. §. vel furtum. de pace & iur. firm. ita tenet Cæpo. in conf. 57. in 1. col. vbi alleg. Bal. in multis locis. Alex. in 2. vol. conf. 24. in 4. col. & 3. vol. conf. 1. in 4. col. Dec. in c. causam matrimonij. in 2. col. de offi. deleg. Pan. in c. de clandest. despons. Ang. insti. de pa. potestate. in princ. vers. aduertat tamen. Bald. in l. vnica. in 7. col. C. de confes.

Limitat tamen Barb. illam gloss. fore veram quando concurrat æqualitas masculi & feminae, & alia indicia hoc patiuntur alias secus. alleg. Baldum in d. l. 1. C. de collu. dete. pro quo ipse Barb. alleg. gloss. singular. in cap. aliter. 30. quæst. 5. Idem.

Quid si dicam mulieri. Volo tecum contrahere, vel volo te desponsare? dic q̄ non erit matrimonium, quia cum verbu infinitum denotet actum qui procedit solum à voluntate proferentis liberè, & denotet principium actus, non inducitur dispositio de presenti. ita doct. in c. ex literis. el. 1. extra de spons. Alex. in 5. vol. conf. 153. in 3. col. vers. neque etiam. Vide Corn. in 3. vol. conf. 91. vbi tenet quod non est matrimonium per illa verba, volo consentire vel placet consentire per verba de presenti.

Matrimonium signis duntaxat etiam ab iis, qui facti possunt, rectè, riteque contrahitur. commune dicunt Aretin. conf. 13. Syluest. vers. matrimonium 2. §. 7. & qui complures laudat Did. à Couar. in tract. de spons. 2. part. cap. 4. nu. 1. Poterit etiam matrimonium vel ab eo contrahi, qui iam animam agat, vt receptissimum inquit Emanue. à Costa. in l. eum tale. §. si arbitrato. ampliat. 4. nu. 2. ff. de condi. & demon. E. Suarez.

Mutus potest contrahere matrimonium. Alexan. in l. ex facto. colum. 1. ff. de vulg. & pup. & ibi Ias. col. 1. & ad cap. tu, de spons. vbi habetur, quod in matrimonio requiruntur verba, responderet, quod intelligitur in valentib. loqui. habetur per Bar. in l. mutum. ff. de acqu. hære. adde Barb. in 2. vol. conf. 59. col. 8. & Ias. in l. discretis. col. 2. & in fi. communem. C. qui test. fac. possunt.

Amplia etiam si sit mutus & surdus simul. Ias. in d. l. discretis. col. 2. per c. cum apud. de sponsa. Alexan. l. 1. colum. 1. ff. de verb. oblig.

Limita tamen nisi esset mutus & surdus a natura: quia tunc non posset contrahere matrimonium, nec carnale nec spirituale. & sic non posset religionem profiteri, secundum doct. in dict. l. discretis. & ibi Ias. in fin. qui etiam alleg. doct. in dict. l. ex facto. & in dict. l. mutum. & in dicto cap. cum apud. Don. à Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

In his qua matrimonium spectant videndum Concilium Tridentinum quo paucis canonibus omnes prædictæ opiniones decise sunt.

Matrimonium an inter impuberes contrahi possit.

C A P. IIII.

Matrimonium non potest, nisi inter puberes contrahi. c. puberes. & c. si de despons. impub. id est de iure civili masculus, nisi maior sit decimo quarto anno, quo pubes esse incipit, matrimonium ipsum contrahere non potest. Fœminæ verò, si sint viripotentes, etiam si duodecimū annum non exceſſerint, possunt contrahere. §. masculi. instit. de nupt. De iure verò canonico non fit differētia: quia dummodo apti sint ad procreandum, annorum numerus non attenditur. Concluditur ergo ex istis vtiliter, mulierem contrahentem matrimonium non completo duodecimo anno, matrimonium non conualidare, & sic ad validitatem ipsius matrimonij requiritur mulierem compleuisse quatuordecim annos, nisi constaret viripotens, vt quia extitisset ab alio cognita: aliter non completo duodecimo anno, matrimonium contractum non valeret, nec teneret aliquo modo: secundum Abb. in c. attestaciones. & in c. continebatur. in fi. de desp. impu. & ista est communis opinio, teste Alex. de Neuo. in conf. 1. nu. 9. & seq. vbi illam sequitur consulendo.

Sed in sponsalibus contrahendis non ita ætas matura, vt ad matrimonium exigenda est. Nam contractus sponsaliorū annum septimum ita completum exigit, vt inceptus minimè sufficiat, & sic iura canonica requirunt septem annos completos contrahentibus sponsalia prædicta. c. literas. & c. seq. de despons. impub. & not. Coua. in epito. 1. de spōsal. c. 2. nu. 2. & seq. 1. par. vbi hoc latius declarat.

Et quāuis contractum foret matrimonium cum puella minore duodecim annis: tamen matrimonium ipsum iam celebratum ratificatur per cohabitationem inter eandem puellam, & eius virum finita pubertate: vt determinauit Rota Romana. in decis. 462. dubitatur. in nouis. Et sic de iure canonico, vt no. in c. 1. de desponsa. impub. matrimonium inter personas inhabiles ratione ætatis valet, & eo casu contractum per verba de præſenti confirmatur per superuenientem ætatem: ita doct. omnes, & præſertim Ioan. de Prat. in l. quod Seruius. ff. de cond. ob causam. & Dec. conf. 368. in causa matrimoniali. sub nu. 2. vbi compendiosè intonat istam esse communem opinionem.

Et licet puella fundans se in minori ætate duodecim annorum procuraret dirimere matrimonium, nihilominus tamen si illa fuerit quippè visa varijs diuersisque vicibus, & temporibus in lecto iacere cum eius viro: præſumeretur, qd tunc copula secuta fuisset. iuxta illud quod not. glo. in l. si vero non remunerandi. §. si adolescens. ff. manda. A iuvene, & cupido credatur reddita virgo? Et iuxta illud etiam, quod exprimit tex. in c. veniens. il. 2. quos pater puellæ simul in vno lecto inueniens. extra de sponsa. Et traditur quoque in c. tertio loco. de præſump.

Pernoctatio enim viri, & mulieris maxime in lecto, inducit violentissimam præſumptionem copulæ, præſertim in iuuenibus. ita gl. in l. Caij Calsij. ff. de fideicom. libe. & Fel. in cap. præterea. col. 1. de testi.

Et ideo esset matrimonium præſumptum contra quod nō posset probari contrarium. c. is qui fidem, de sponsalib. & Berous conf. 36. dubium est. nu. 8. & seq. vol. 1.

Et hinc est, quod testibus affirmantibus puellam esse corruptam, eo quia ipsam viderunt iacere in lecto cum iuvene, magis creditur quàm negantibus: teste Bald. in l. testium. colum. fin. C. de testi. & Bero. in conf. 34. non insistentium. nu. 9. vol. 1.

Idcirco tunc deferendum esset iuramentum viro super copula habita cum sua vxore. tex. est in c. continebatur de despons. impub. & ibi glo. in ver. Viri. & in c. proposuisti. de probat. in ver. Puellæ. & Dec. in d. conf. 368. sub nu. 1. & sequen. Et tanto facilius deferendum est huiusmodi iuramentum ipsi viro, secundum normam d. c. continebatur. quanto quod is textus loquitur in proprijs terminis, id est in muliere traducta ad domum mariti, & cum eo cohabitauerit: prout ita explicant, atque declarant per illum textum Abb. Card. & alij, quod erat præſumptio pro copula. Vnde ex mutua cohabitatione inter ipsos coniuges, standum esset dicto viro offerenti se iurare.

Quia cum fuisset traducta vxor ad domum mariti, & cohabitasset cum ea: præſumeretur vtique tunc ab eo cognita, & corrupta: iuxta nota. in cap. si quis acceperit. 3. q. 1. & in c. 1. de frigi. & in c. 1. de spon. duo.

Quare probata copula carnali inter ipsos coniuges, ex qua infertur possessio, quæ necessaria est in possessorio, vt in c. ex transmissa. de rest. spol. sequitur necessariò, quod maritus spoliatus ab vxore quasi possessione maritali ante omnia sit restituendus, si in faciem ecclesiæ matrimonium contractum appareat: vt in cap. ex conquestione. & in cap. literas. de restit. spolia.

Et si fortè puella fateretur se virginem esse, possetque facillè per rei euidentiam apparere eius virginitas: tunc ex quo virginitas videtur factum arduum, ad expediendam præſentē rem, debet eligi, & vocari septem matronæ pro recognoscenda ipsa virginitate: iuxta formā d. c. proposuisti, & not. Thom. Nemo in conf. 62. coram vobis. nu. 5. & seq. posito inter confilia matrimonialia diuersorum. in 1. vol. Sed ipsæ septem matronæ, seu obstetrices deberent nempe eligi honestæ, & peritæ, & nemini partium suspectæ: secundum Bal. in d. c. proposuisti, per tex. in l. 1. ff. de ventr. in spi.

Imo electio peritarum matronarum in præſenti casu fieri deberet de consensu partium: ita Abb. & Dec. num. 39. in d. c. proposuisti.

Vnde ipsæ matronæ ita electæ tenentur inspicere in præſentia iudicis causæ loca in quibus deprehendatur virginitas, & deponere vidisse, & inspexisse ipsa loca: vt concludit Abb. in d. c. proposuisti. nu. 2. & Berous conf. 33. visis scripturis. nu. 12. & seq. vol. 1. Et hinc est quod istæ obstetrices tenentur inspicere partes intrinsecas vuluæ, & eius concauitatem, ac in extremitate ipsius reperire duas pelliculas inibi situatas, & in eius superficie velamen subtile virginibus peculiare. Et nō immeritò, si quidem tale velamen in violatis rumpitur, & in virginibus remanet in contaminatum, tanquam flos virginitatis.

Et quod virginitas probari non possit, nisi ex aspectu corporis, id est clauſtri pudoris, facit gl. in c. nec aliqua. 27. q. 1. & in c. hæc imago. 33. q. 5.

Imò ex mente illius gl. suaderi posset, quod difficillimè valeret recognosci virginitas. Nam mulier quando incipit pati menstrua, ex caliditate sanguinis, qui emittitur ex menstruo, corroditur pellicula. quæ est in vase mulieris. Ergo in re tam difficili, atque tenebrosa opus foret maiori peritia, quàm de obstetricibus, & matronis reperiatur: Et sic adhiberi deberent etiam medici, alijque periti in arte: vt concludit Aret. conf. 143. quem refert, & sequitur Dec. in d. c. proposuisti. sub nu. 3. Et eo magis cum oculus, & manus obstetricum sæpe fallitur: vt innuit glo. in d. c. proposuisti. in ver. Per aspectum. Sed superioribus annis in varijs casibus occursis, me patrocinate, tam in foro ecclesiastico, quàm seculari, vidimus recognitam virginitatem per obstetrices solummodo in patria mea eo tempore repertas: quibus tanquam raris, & singularibus semper abundauit.

Et insuper cum secreto, ratione honestatis recognitio virginitatis fieri soleat, & vulua reperiatur in partibus inferioribus corporis, necessariò os clauſum ipsius vuluæ debet aperiri. Et tempore recognitionis virginitatis faciendæ per antedictos expertos, debent tria luminaria adesse. Nam si in ventre inspiciendo, seu tempore partus mulieris ibi tria lumina, & non minus adesse præcipit Imperator in l. 1. §. si in omnes, vel plures. vers. Tria lumina. ff. de ventre inspicien. tantomagis ipsa lumina habet interuenire in inspiciendis rebus, quæ videri nullo modo possunt, & in locis obscuris, & intra corpus existentibus.

Sed isthæc virginitatis recognitio per matronas fieri deberet vbicunque, vt supra, res esset dubia, & concurreret solummodo violentissima præſumptio super copula: secus verò si negotium clarum, & perspicuum foret. Nam si manifestissimū quippe esset mulierem fuisse corruptam: tunc per aspectum corporis recognitio ipsa virginitatis fieri nequiret: ita Bero. in d. conf. 36. sub nu. 8. & seq.

Quemadmodum ipsa virginitatis recognitio prodest ad dirimendum matrimonium cum minore puella contractum duodecim annorum: ita pariformiter apparentibus aliquibus signis virginitatis prælibatæ puellæ, accusatus de stupro debet absolui, si signa virginitatis appareat in eadem et puella: ita Fel. in c. causam. col. 1. de probat. Viuius.

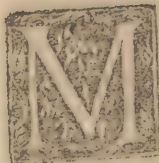
Non potest esse matrimonium cum impubere, in qua etatē malitia non supplet. c. si de despons. impu. Vezinus.

Contractus ante pubertatem etiam cum nixu carnalis copulæ, non fac. matrimonium. c. attestaciones de despons. impub. Calde. in tit. de spons. conf. 2 alias 458. Phil. in c. vnico. §. 1. de despons. impub. in 6. Vezin.

Com. V. I. Opin. De Affinitate, &

De matrimonij libertate.

CAPVT V.

Matrimonia debent esse libera. fallit vt per Damas. reg. 111. D. a Fin.

Matrimonia debent esse libera. c. gemma. de spons. & vult Calcanus in conf. 3. in 2. colum. & requiritur libera voluntas. Alex. in 3. vol. consil. 99. repetito in eo. vol. consil. vlt. ibi, & pariter. licet matrimonia debeant esse libera, tamen si dominus velit suam ancillam manumittere, vt cum ea contrahat, cogitur iurare q̄ infra sex menses ipsam in vxorem ducet. Ang. §. eadem lege. in fi. instit. qui manu. non pos.

Limitatur nisi statutum imponeret pœnam non odio contrahentis matrimonium, sed favore filiorum. vt in casu l. hac edictali. C. de secun. nup. al. multa.

Matrimonij libertas nec statuto, nec lege aliqua imminui potest: quomobrem si alicuius consilio matrimonium contrahi iubeatur, & secus facientibus pœna imponatur, aut alicuius iuris vel beneficij priuatio indicatur, nullius ponderis omnino erit statutum, vel lex, qua id præcipietur. commune inquit Fran. Cur. in add. ad Pau. in l. 1. litera G. ff. de iust. & iur. & qui alios cumulatè laudant. Did. a Couar. de spons. 2. par. cap. 3. §. 8. num. 6. Viuius libr. 1. opin. 124. I. Clar. præf. §. fin. quæst. 82. statu. 3. per totum, non tamen matrimonium impediri dicitur, nec illius libertas imminui censetur ex lucri alicuius, alioquin propositi amissione: vt frequens interpretum dogma attestatur Aret. in l. Titia. num. 3. ff. de verb. oblig. meus iuris doctor Emanuel à Costa in l. cum tale. §. si arbitrato. ampliat. 8. nu. 2. Did. a Couar. d. 2. part. c. 3. §. 3. nu. 8. E. Suarez.

Ponit etiam Fel. ibi alias limita. maximè nisi statutum restringeret libertatem contrahendi matrimonium exceptuando tamen certum genus personarum. all. Barto. in l. edicimus. C. de murilegul. libr. 11. vbi dicit, valere statutum, quod inter homines diuersarum ciuitatum non contrahatur matrimonium.

Limitat etiam nisi statutum imponeret pœnam amissionis dotis nubenti virò indigno sine consensu patris: quia valet tale statutum vti consonum iuri communi. all. Pet. de Ancha, in conf. 17. quod mihi est. 21. Tu vide in hac materia Alex. in 1. vol. consil. 59. repetito in 4. vol. consil. 39. & in d. 1. vol. consil. 97. Ias. in l. 1. §. huius studij. in 2. & 3. col. ff. de iust. & iur. & Cur. in conf. 27. in 2. 3. & 4. col. & in consil. seq.

Vide etiam vnam nō. q. per Crōtum in l. nemo potest. in 28. col. de leg. 1. Bellac.

Matrimonij nomine, quod statuto punitur, non alias quis plectetur, quam si coitu consummatum ostendatur. commune dicit Hipp. singu. 156. Quamuis contrarium affirmant receptum Did. a Couar. de spons. 2. part. cap. 1. num. 3. Viuius libr. 1. opinio. 212. quod verius cum distinctione alibi ostendo. E. Suarez.

Matrimonium per statutum punitum, intelligitur de consummato. Hipp. singu. 196. com. dicit. Villal. & Vezin.

Ista communis videtur limitare. l. 49. Taur. loquentem de contrahente matrimonium clandestinè: sed illa lex hanc restrictionem non recipit, secundum mentem, quæ semper est attendenda per longe tradita per Dec. conf. 261. præcipuè cū verba legis sint intelligenda iuxta materiam, & actum de quo agitur. l. si vno. in prin. ff. loc. l. damni infecti. ff. de dam. infecti. l. si stipulatus. de vsu. & Bart. in l. 1. per illas l. C. de negot. gest. & in l. 3. eius tit. & Ias. in l. explicito. §. hoc autem. ad Treb. ff. lectur. 2. & cū in matrimonio clandestino ecclesia non curat de copula, ad hoc quod dicatur clandestinum. cap. diuortio. & ibi doc. de clandest. desponsa. nimirum quod d. l. Tau. copulam non desideret. Et hanc opinio. per plura tenet doct. Del. casti. in d. l. item etiam in adulterio non curatur de copula, vt in l. 2. titu. 15. lib. 8. in ordi. vbi disponitur sponsam de præsentī posse occidi per sponsum, apprehensam in adulterio repro. 2. libro 3. titu. de los adulte. For. ll. sed hanc l. intellige, quando sponsalia de præsentī sunt contracta in facie ecclesiæ: vt disponitur in l. 80. Tau. tamen si fiat clandestinè: puto procedere d. l. fori. Et nota quod ratione minoris ætatis non subuenitur, si sit maior 14. ann. l. 4. tit. 18. part. 6. quam vide ad materiam, an minor in delictis excusetur. B. Villal.

Matrimonium vi, aut metu, vel sub pœna contractum, an valeat.

CAPVT VI.

Matrimonium metu contractum non valet. glo. in l. 1. ff. de auth. tut. fallit vt per Marfil. singu. 347. Don. a Fina.

Matrimonium contractum per metum est ipso iure nullum, vt est commu. opin. Pan. cap. cum locum. nu. 6. de spons. Fortunius de vltimo fine iuris cano. & ciuili. nu. 409. com. dicit. Et non omnis metus sufficit ad matrimonium inualidandum, veluti metu factum, sed requiritur quod sit metus mortis, vel corporis cruciatus, cap. consultationi. & c. cum locum, de sponsa. non tamen requiritur quod quis fuerit coactus, sed quod id fecerit timore coactionis: paria enim sunt, quod quis fuerit coactus aliquid facere, vel quod metu coactionis id fecerit. l. nouissimè. ff. quod falso tuto. & ibi Bald. & Alex. conf. 156. nu. 16. in 5. vol. Bonac. & Vezin.

Matrimonium vi, metuque contractum est ipso iure nullum: secundum communem opinionem omnium Doctorum in cap. cum locum. vbi Abb. & ceteri omnes concorditer, de sponsal. glo. & Docto. omnes in l. si mulier. §. si dos. ff. quod met. caus. & in l. si patre. ff. de ritu nupt. Ias. in l. interpositas. in primo not. C. de transactio. Crauet. conf. 253. nume. 1. & Alciat. consil. 5. nume. 1. in quibus quidem locis præmemorati Doctor. admittunt istam esse communem sententiam, & Couarru. etiam ad 4. libr. decretalium de spons. cap. 3. l. 1. par. §. 5. num. 1. cum aliis seq. vbi eam latè explicat, & ampliat in aliquibus casibus.

Vnde religiosè, & oportuè determinauit Concilium Tridentinum sessio. 24. c. 6. inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium.

Et hinc est, quod determinans impugnare matrimonium ipsius metus intuitu, arctatur necessariò articulare, & probare illud, quod esset occasio impugnationis. l. ab ea parte. ff. de probationib.

Quia regulariter fraus, seu metus non præsumitur, vbi interuenit præsentia coniunctorum. l. transactionem, & ibi glo. Bar. & alij omnes. C. de transact. & Alex. in l. si cum dotem. §. eo autem. ff. sol. mat.

Nec præsumitur metus, vbi interuenerit iudicis præsentia: quia non videtur in fraudem legis, & metu factum quod coram iudice actum est. l. 1. vbi Barto. C. de prædi. decu. libro 10. Socin. consil. 59. in princ. volum. 3. Ias. in l. pæcta nouissima. in 3. not. C. de pact. & Crauet. consil. 214. nu. 11. & consil. 253. nu. 4.

Similiterq; matrimonium ipsum habet pro se præsumptionem iuris. vbi cunq; esset contractum in facie ecclesiæ: secundum Spec. in §. 5. de sponsa.

Vnde meritò Sancta Synodus Tridentina in sessio. 24. sub cap. 1. de reformatione matrimonij, induxit formam contrahendi matrimonium, vt tribus monitionibus publicis in ecclesia adhibitis, parochus cūiungat virum, & vxorem eorum mutuo consensu intellecto. Sed si interdum aliqua suspitio vrgeret, ob quam dolosè matrimonium impediri posset, tunc secundum eiusdem sacrosanctæ Synodus dispositionem, matrimonium celebrandum quippe foret præsentibus ipso parochiano, & duobus, vel tribus testibus.

Nam matrimonium ipsum duobus testibus, siue masculis, siue fœminis probaretur. c. super eo. il. 2. vbi Abb. & alij communiter, de testib. & Paris. conf. 58. nu. 6. vol. 3.

Postremò matrimonium ipsum probatur etiam per confessionem coniugum. Et sic ipsa confessio inducit plenā probationem: scdm gl. & Abb. in c. super eo, de eo q̄ dux. in vx. conf. ang. c. 2. vbi Abb. in 2. not. de clandest. desponsat. Hostiè. in summa. de sponsalibus, & matrimo. §. qualiter contrahatur. colum. 2. Roma. in singul. 620. tu audiuiti. num. 2. & Curt. iun. consil. 27. habita diligenti consideratione. nu. 2. vbi vtiliter intonat istam esse communem opinionem: quam limitat in duobus casibus non procedere Roma. in d. sing. 620. sub nu. 2. Viuius opin. 493.

Matrimonium metu obsequiali, vel officioso, vel renerentiali, vt ita dicam, contractum valet, ac firmum, ratumque est, nisi is metus sit, quo ceteri contractus rescinderentur. quippe tunc matrimonium penitus nullum erit, communia ponit diligenter Did. Cou. de spons. 2. par. cap. 3. §. 6. num. 3. & nu. 5. Si vero matrimonium alio metu contrahatur, ipso iure nullum

nullum prorsus est, commune aiunt Pan. in cap. cum locum. num. 6. de spons. Bar. conf. 54. nu. 10. lib. 1. E. Suar.

Metu pœnæ quis non potest cogi ad matrimonium cōtrahendum: cum matrimonia debeant esse libera ab omni pœna. cap. gemma. de sponsa. & matril. Titia. ff. de verbo. obliga. Calcan. conf. 3. & requiritur libera voluntas. Alexan. consil. 99. volum. 3. tamen spe præmij quis inuitari potest ad matrimonium contrahendum: dummodo talis inuitatio fiat per tertium. l. Titio centum. ff. de condit. & demon. Bene. in verbo, cuidam Petro. num. 7. in repe. cap. Raynutius. extra. de testam. Bellac.

Pœna, si apponatur in matrimonio a consanguineis, vel amicis, non valet: secus tamen si ab extraneis. Pan. in c. Gemma. de spons. com. dicit. B. Villal.

Arrha tamen potest præstari. l. 1. titu. 1. part. 4. quam intellige quando arrha ab altero tantum promittitur. Iason in l. Titia. ff. de verb. oblig. comm. dicit, licet non placeat Couar. in epitom. 4. Decretal. capitu. 3. §. 7. nume. 7. & vide in verbo arrha. Villal.

Licet metu pœnæ quis non possit astringi matrimonium contrahere, tamen spe præmij, & lucri potest ad matrimonium inuitari. l. Titio centum. §. 1. ff. de cond. & demon.

Fallit in 4. casib. quos not. Ias. in l. Titia. ff. de verb. obl. nu. 9. & seq. fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. §. 8. in addi.

Si extraneus promisit mihi sub pœna se facturum, & curaturum, q. Titia mecum matrimonium contraheret, talis adiectio pœnæ facta per extraneum valet, & tenet, & potest talis pœna ab eo efficaciter peti, si matrimonium non sequatur, no. in d. l. Titia. fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. Titia. nu. 11. & seq. Don. a Fin.

Matrimonium contractum iri cum pœna, vel modica quantitate etiam ij promittere nequeunt, qui ipsos contracturos iure sanguinis contingunt, at enim arrha tum in quantitate tum in specie recte dabuntur: & si hæc quoque vtrinque dari nequeant. Communia asserit hac in materia conueniendus. Did. a Couar. in tract. de spons. 2. par. cap. 3. §. 7. nume. 5. 6. 7. & 8. E. Suarez.

Nunquid matrimonium contrahi possit per laborantem in extremis, vel per impotentem, vel per procuratorem.

CAPVT VII.

Matrimonium contrahi potest etiam a laborante in extremis, & propè instante mortis articulo, adeo vt per illum legitimentur etiã liberi antea suscepti. c. tanta. qui fil. sint legit. veram, & com. dicit Alex. in l. si quis posthumos. ff. de lib. & posthum. Henricus Boic. in eo. cap. tanta. Alberic. de Rosare in l. nuper. C. de natur. liberis, Aretin. & Raphael Cuma. in l. sed est quæsitum. ff. de liber. & posthum. & ibi inquirunt hoc teneri communiter, & Ias. in d. l. sed est. & hanc opinionem communem esse asserit ibi. & sic tales legitimati excludunt substitutum, qui aliàs admitteretur in casum in quem ille institutus liberos nō habuisset. Ias. ibi nu. 1. idem Gui. Benedic. in repe. ca. Raynutius in verbo, in extremis. nu. 13. & ibi asserit hoc communiter teneri multisq; aliis dicit Pet. Du. reg. 350. lim. 1. Quã ibi d. limitat, nisi talis legitimatio in fraudem legatariorum & fideicommissariorum fieret, & c. I. Fichard.

Matrimonium per cōstitutum in mortis articulo contrahi posset: secundum Ioan. Andr. in regu. sine culpa. lib. 6. Cyn. in l. nuper. C. de natu. libe. & Bald. in l. Gallus. in prin. quæst. 5. ff. de liber. & posth. & Dec. in c. si pro debilitate. nu. 7. de offi. deleg. & ista est commu. opin. prout eam attestantur, & sequuntur Alber. in d. l. nuper. Paris. conf. 29. nu. 4. vol. 2. Card. Præp. & alij in c. tanta. qui filij sint legit. Ias. nu. 4. & Soc. nu. 2. ff. de liber. & posthu.

Et hinc est, q. moriens pōt in articulo mortis ducere concubinam in vxorem, vt filios ex ea natos legitimet: ita Cyn. in d. l. nuper. Io. And. Ant. de Butr. alijque Canonistæ omnes concorditer in d. c. tanta. Io. de Imo. & Alex. in l. si quis posthumos col. 1. ff. de liber. & posth. Bal. & ceteri omnes in l. sed est quæsitum. §. spadonem. co. tit. Et licet Bal. titubanter contrarium respōdeat, & firmet in l. eam quã. col. 10. C. de fideicom. & in d. l. si quis posthumos. tñ quicquid in locis præmemoratis inutiliter, & frustra suadeat sine ratione, noli aliter recedere modo aliquo à cōi præmissa, tanquam iuri consentanea.

Quam limitat vtiliter quidem Ang. in d. l. sed est quæsitum, & Alex. in d. l. si quis posthumos. nisi huiusmodi legitimatio fieret in fraudem substituti: quod absq; dubio præsumeretur, si sæpe ei comminatus esset de exclusione. Viuius opin. 492.

Matrimonium contrahere non potest generare non valens. Neuiz. in Sylua. fol. 59. communem dicit. Matrimonium tamē hodie legitime contrahi potest cum senibus, & decrepitis, & cum vetula sterili. Et ætas & sterilitas non sunt impedimento matrimonio, vt est communis opin. de qua Paris. in conf. 29. nu. 3. in 2. Bonac.

Matrimonium contrahitur etiam per non potentem, ætate tamen habili. vt puta 14. an. Pan. in c. puberes. de desponsat. impub. communem dicit. Bonac.

Matrimonium impeditur propter defectum ætatis. In masculo enim requiritur 14. annus. in fœmina 12. c. puberes & c. cōtinebatur. de desponsat. impu. & c. vnico de desponsat. impu. libr. 6. Proximi tamen pubertati possunt matrimonium contrahere. d. c. continebatur. & vult in terminis Card. conf. 4. Et dicitur mulier proxima pubertati, quando est viripotens. vt no. in d. c. puberes. & in c. à nob. eo. tit. Intellige etiam q. proximi pubertati possunt contrahere, si malitia supplet ætatem: alias non. Corn. in 3. vol. in conf. 116. in prin. Card. conf. 109. & qualiter intelligatur malitia: vide Panor. in cap. de illis. de desponsat. impub. Calca. conf. 120.

Et not. q. annus 14. inceptus habetur pro impleto. §. 1. in auth. de tempore non soluta pec. super dote. l. à vobis quoq; ff. de annuis leg. & vult Dyn. in l. singulos. ff. eo. Bellac.

Matrimonium per procuratorem contrahi potest. c. honorantur. 32. q. 2. c. ex parte. el. 2. & ibi gl. & dōcto. de conuer. cōiug. de quo Pan. ibi. l. 5. ff. de ritu nup. c. si. de procur. vbi gl. Ias. in l. Gallus. §. forsan. nu. 8. de liber. & posth. Vezin.

Qualiter autem tunc debeant concipi verba dic, quod debent concipi hoc modo: talis te accipit in vxorem me mediante: vt vult Host. in summa de sponsalib. §. qualiter. vers. hoc tamen. canonist. in c. fin. de procurat. in 6. refert Alex. in 5. vol. conf. 140. Idem.

Requiritur tamen speciale madatum cum expressione nominis eius cum quo contrahendum est. Alex. conf. 146. vol. 5. Card. clem. 1. in 6. q. de procur. Rota decis. 175. in nouis. Bar. in l. filiusfamil. de donat. Saly. in l. 1. ff. de sponsal. Philip. Franc. in c. si quis iusto. §. porro. de elect. in 6. limitat tamen ibi Alex. vide eum. Si autem reuocetur madatum, licet reuocatio non fuerit intimata, nō tenebit matrimonium. d. c. si. ff. de procur. in 6. de quo per Fely. in c. ex parte decani. de rescrip. & in rub. de sponsal. & in c. 1. vt lit. non contest. Idem.

Procurator ad matrimonium contrahendum non aliter valide constituetur, quàm si speciali ad id mandato creetur, & persona nuncupatim exprimat, cum qua matrimonium ineundum sit, vt frequens interpretum dogma affirmat Did. a Couar. in tract. de sponsal. 2. par. c. 3. nu. 8. Si autem procurator ad matrimonium contrahendum rite constitutus, ac vel cum iureiurando reuocatum non iri stabilitus post mandati illius reuocationem etiam ignorans atq; inscius cōtrahat, nullum prorsus madatum erit. commune inquit idem Didac. eo. c. nu. 10. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Matrimonium inquit Iacobus a Graphijs. lib. 2. c. 25. nu. 9. contractum ab existente in articulo mortis, naufragij, prelij, agritudinis causa cum concubina, non ex eo nullum, sed quod timore periculi sit contractum, quod alias minime contraheretur, is enim metus ad illum actum non fuit illatus. Vide Couar. de pact. part. 1. cap. 3. nu. 16.

De matrimonio contracto sub conditione, aut promissione, vel dolo.

CAPVT VIII.

Matrimonium sub conditione contractum adueniente conditione, non est necessarius alius nouus consensus. Abb. in c. de illis. de condit. appo. Fallit per Bapt. à Villa. conclus. 40. in litera M. Don. a Fina.

Matrimonium sub conditione contractum, adueniente conditione, non est necessarius alius nouus consensus, aut contractus. Couar. epit. 4. c. 3. nu. 5. com. dicit ex Abb. in c. de illis. de cond. apo. Villal.

Limita istam communem, si à principio illicitus sit contractus,

Com. V.I. Opin. De Affinitate, &

tractus, quia contrahentes erant impediti, & contrahunt si cū eis fuerit dispensatum. quia adueniente dispensatione, nouus requiritur consensus. Franc. de Aret. in lapud Iulianum. ff. de leg. 1. com. dicit. Idem.

Restringe istam limitationem ad consensum presumpsum, & sic si post dispensationem scienter cohabitauerint, vel se commisceant per carnis copulam, sufficit ad hoc q̄ dicatur matrimonium contractum. Ferd. de Loaz. de matr. dub. 12. nu. 24. com. dicit. quem refert Coua. in epit. 4. c. 4. nu. 5. & dicit etiam com.

Limita primò communem, & sequentes, nisi aliàs fuerit contractum per metum, quia est ipso iure nullum. Panor. in c. cum locum. de spons. nu. 6. com. dicit. & Barba. conf. 54. vol. 1. nu. 10. com. dicit.

Nota istam com. cum seq. ad intellectum l. 15. titu. 2. par. 4. vbi inuenies concordantias ad ea quæ fiunt per metum.

Amplia limitat. nō solum si fiat ex metu, sed etiam ex presumptione metus. Io. a Rip. in c. cum M. Ferrar. de constit. nu. 180. communem dicit. Idem.

Amplia secundò, etiam si metum passus dederit causam metui, vel coercitioni. glo. in c. veniens. de spon. Coua. epit. 4. par. 2. c. 3. nu. 7. §. 3. com. dicit. Idem.

Nota, q̄ hic metus debet esse qui possit cadere in constantem virū, quod arbitrio iudicantis relinquitur, glo. in l. interpositas. C. de transact. Coua. in epit. 4. c. 3. §. 2. nu. 8. com. dicit.

Amplia istud notabile ad rescindendū quemcunque contractum, etiam alium a matrimonio. Hier. Cagn. in reg. omnibus. de reg. iur. ff. in prin. com. dicit.

De iure regio, metus qui potest cadere in constantem virum, est metus mortis, mutilationis membri, vel tormēti corporalis, vel perditionis libertatis, vel famis, vel similibus. l. 7. tit. 33. parte 7. idem. Vill.

Matrimonium impeditur propter defectum conditionis, non turpiter appositæ: vt si quis contrahat cum hac conditione, si pater suus erit contentus, quia ante euentum conditionis non erit matrimonium: imo si interim cum alia contrahat, valebit matrimonium. c. super eo. & ibi doctores extra, de conditione appo.

Limita nisi pēdente conditione habet copulam: quia tunc à conditione recedit. & eam accipere tenetur. c. de illis. & c. per tuas eod. tit. de cond. appo. Vezin.

Matrimonium, quod sub conditione contrahitur si Romanus Pontifex eius rei gratiam indulerit, valet ac ratum est: vt receptum affirmant Did. à Couar. & qui cum aliis refert Ioan. Clar. in pract. §. incestus. versic. sed quid si aliquis. E. Suarez.

Matrimonium cum consanguinea contrahens sub conditione, si Papa dispensauerit, licet Aret. l. apud Iulianum. §. constat. de lega. 1. dixerit communem esse, q̄ non teneat tale matrimonium, vt illum refert Did. super 4. decret. nu. 7. contrariam tamen, nempē quod tale matrimonium possit contrahi, tenuit Anto. de But. in c. super eo. quam opin. de consuetudine obseruari attestatur Boer. decis. 264. nu. 27. & ab ea non putat in practica recedendum esse. Cla. lib. 5. §. incestus. versic. sed quid. P. Fich.

Dispensatio matrimonij facta sub aliqua conditione an valeat taliter, quod si condi. non impleatur, nihilominus matrimonium teneat? vide Calde. in titu. de spons. conf. 3. aliàs 459. Vezinus.

Promissio quæ fit inter coniuges, & futuros coniuges, & confertur in tempus matrimonij, non valet, si ita stipulatus fuero te sisti. §. si. ff. de verb. oblig.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. §. si. Do. a Fin.

Promittens de contrahendo cum vna ex filiabus Titij, si postea cognoscat vnam, transit in matrimonium promissio eum illa. Præpo. in cap. ex literis. 2. de sponsa. num. 6. Couar. in epit. 4. §. 1. cap. 4. num. 17. & Prierius in summa. in ver. matrimonium. 2. quæst. 2. communem dicunt. Ioan. Bapt. Vezinus Hispanus in suo Aerario communium opin. versic. promittens. Bonac.

Quid autem in matrimonio dolo contracto? dic. quod valet. ita Iason in dict. l. pacta nouissima. in 4. colum. al. glof. fina. in capitu. penulti. quam Pan. ibi bis exclamat pro singu. extra, quod met. causa. Et per illam glof. dicit ibi Imol. quod si mulier dolo persuasit se habere amplas facultates, & ita dolo circumuenit iuuenem, vt eam acciperet in uxorem. & postea reperitur nihil habere, iste dolus nihil officit matrimonio.

Adducit etiam Ias. simile de quæstione quotidiana Bald. de focero qui promissit instituere generum heredem, vt caperet filiam suam in uxorem, & postea eum decepit, in l. cum

archimedoram. C. vt in pos. leg. & dic esse similem glo. in cap. constituit. vbi tex. sing. 20. quæst. 3. & in l. a diuo Pio. ff. de ritu nup. & de illa quæstione Bald. in d. l. cum archimedoram. vide docto. maxime Alexan. & Ias. in l. pactum quod dotali. C. de pact. Bellac.

Matrimonium propter dolum contractum nō valet, vt est com. opi. de qua D. Hierony. Gabriel. conf. 99. nu. 4. Bonacoff.

Matrimonium a parentibus nomine filiorum contractum, an & quando validum censeatur.

C A P V T I X.

Matrimonium contrahitur, si parentes presentibus filiis, ac tacentibus, contrahant nomine filiorum. Præpo. in c. tua. de spons. com. dicit. D. a Fin.

Matrimonium verè contractū censebitur, si parentibus filiorum nomine expressim coniugalem consensum præstantibus iidem filij præsentibus tacuerint, tamen si nullum aliud signum ediderint, commune ait latè Did. à Couar. in tract. de spons. 2. par. c. 4. nu. 4. longè autem diuersum ius erit si extranei hunc consensum exhibuerint. vt commune attestatur idem Did. eo. in loco. E. Suarez.

Sublimita in matrimonio contracto metu reuerentiali paterno, quia valet tale matrimonium. ita Ias. in §. quadrupli. in 8. col. insti. de actio. all. l. si patre cogente. ff. de ritu nupt. intel. ligen. tamen vt per gl. ibi, scilicet quod non interuenerit alius metus, quàm reuerentialis. Phi. in c. vnico. §. si. de despons. impub. lib. 6. Idem.

Tacens enim ac præsens actui qui per coniunctum fit, censetur fieri de eius consensu, vnde si non contradicat, sibi præiudicat, & communiter tenetur, quando coniunctio in se reuerentiam haberet, vt tunc potius dissensum. secundum Bart. in l. quæ dotis. ff. sol. mat. per tex. in l. 1. §. quæ onerāda. & ibid. gl. ff. quarum rerum actio non detur. & l. pen. ff. de pact. contrarium tamen cōmuniter tenetur, nam licet coniunctio sanguinis habeat in se reuerentiam, tamen non facit præsumi. c. vnico. de despons. impub. lib. 6. refert Bened. Capra. reg. 56. nu. 31. & seq. & reg. 55. nu. 5.

Tacens autem ac præsens si præcedat contractus, vel obligatio, de cuius natura ad illud quod eo præsentis & tacente tenebatur, tunc præsens & patiens non habetur pro consentiente, vt communiter teneri refert Bene. Cap. regu. 56. nu. 30.

Protestatio vnus ex contrahentibus matrimonium, quod non intendit consentire, etiam si verba proferat altero nesciente, non valet matrimonium. gloss. in c. tua nos. de spons. quam com. dicit Couar. in epit. 4. par. 2. q. 2. nu. 3. Villalob.

Protestantis expressus consensus requiritur ad hoc quod ei præiudicet regulariter, sed in casu. l. si. §. item si prædixerit. ff. naut. cau. stabu. sufficit tacitus. Ripa in c. cum M. de constit. nu. 123. com. dicit. Villalob.

Amplia primam conclusionem istius communis ad matrimonium, in quo protestatio quæ fit contra substantiam matrimonij, tacenti non præiudicat, nec videtur consentire. Rip. nu. 127. com. dicit, quem vide. Idem.

Parentes infantium possunt promittere matrimonium fiedum ad eorum præiudicium, quantum ad arrhas & non aliter. Fely. d. conf. 194. De quo vide Bart. in conf. 236. incip. Martinus. & in conf. 45. incip. Vannes pauli. Ange. conf. 234. Contrarium tenet Ias. in l. 1. ff. in ius voc. vt eant. de quo vide ample Soc. in 1. par. conf. 3. in quibus locis tenent non valere talem promissionem pœnæ. & ita tenet Bar. in locis præalleg. Alex. in l. a Titio. in 1. col. de verb. oblig. Adde etiam quod excusatur a pœna ille qui curauit quantum potuit & c. Pan. in terminis in c. gemma. de sponsal. Vbi tamen est iuramentum, nec promittens curauit quantum potuit, tunc pœna peti potest. ita Corn. in 4. vol. conf. 294. Bellac.

Matrimonium contractum à filiis familias, ab excommunicatis, & cum ea muliere, quæ virgo putabatur, num valeat: & an quod nullum est, possit aliquando confirmari.

C A P V T X.

Matrimonia à filiis familias contracta, sunt valida, nec patres irrita, aut infirma facere posse, statuit sacrosanctum Tridentinum concilium. lib. 6. sessione 24. tit. de matrimoniis clandestinis irritandis. cap. 1. de quo meminit Viu. in suo communium opi. 124. Nam

Nam licet contrahere matrimonium sine consensu patris, sit contra bonos mores omnium, maxime prudentum, & inducat odium capitale, vt dicit Bald.in l. omnem. circa fin. C. ad Treb. de quo Fely. in consi. 26. nume. 21. & per Menoch. consi. 69. num. 59. per Marti. Lauden. consi. 31. num. 25. & per clementinum in tract. de patria potestate. effecti 6. in fi. & est ratio secundum Bar. in l. in bello. §. medio. ff. de capti. & postlim. reuer. quia nepos nasciturus ex filio, est futurus suus ipsi auo, & habet necesse ipsum instituere, vel exheredare filio premortuo. vnde quis habeat inuitus suum heredem, vult lex qd ipse consentiat, cum filius accipit uxorem. Attamen quia quandoque patres nolunt consentire, nec habent iustam causam contradicendi, lex canonica & concilium prouidet. Sed etiam potest adiri iudex, qui eos cogere potest, & debet causa cognita, vt consentiant patres vel vt suppleat pro eis consentiendo, & dando licentiam in premisis, vt est comm. opin. de qua Plotus in l. si quando. nu. 32. sed an Reuerendus Episcopus possit, vel debeat iure quidem concedere licentiam filiofamilias contrahendi matrimonium, non precedentibus denunciationibus, ne pater ipsius filij hoc sciens valeat impedire matrimonium contrahendum cum muliere indigna, consuluit Menochius in consi. 69. per totum. vbi determinat, qd non. Nec potest episcopi vicarius hoc munus exequi. ibi. nu. 55. Bonacosi.

Excommunicatus potest contrahere matrimonium. Fel. in c. i. in 1. col. vt lite non contest. Phi. in c. i. in 3. col. de except. rex. singul. in c. significasti. & ibi doct. post Ioā. And. de eo qui dux. in matrim. & c. Vezin.

Matrimonium contrahens cum ea muliere quam putabat virginem per verba de presenti, cum tamen iam esset corrupta, non propterea poterit a matrimonio resilire, & tenebit tale matrimonium, cum sit solum erratum in conditione, seu in qualitate personae: qui error in qualitate personae non dissoluit matrimonium. c. quod autem. in prin. & fi. 29. q. 1. c. quoadmodum. & ibi Pet. de Anch. de iureiur. glo. in l. a diuo Pio. ff. de ritu nupt. Ias. in §. actionum. num. 27. instit. de actio. non enim in sexu, nec in persona est erratum, sed solum in qualitate personae: qui error in qualitate personae non vitiat actum. l. alioquin. §. i. ff. de contrah. emp. Host. in summa tituli de matrimoniis. §. qualiter impediatur. Imo si mulier, seu si ipsa sponsa assereret se virginem, cum tamen iam corrupta esset, adhuc teneret matrimonium, & nec propterea vitaretur, vt ibi per Host. Adde etiam, quod si vir dicat contrahere sub conditione, si te virginem reperero, adhuc teneret matrimonium, & talis conditio rejiceretur, quamuis demum reperiatur eam non fuisse virginem. Collect. in c. pen. de condi. appo. & ibi de Anch. & Prapost. in c. per tuas. eo. tit. & Imo. in c. de illis. de condi. appo. Henr. Boich in c. fi. eo. Host. in summa illius tituli, vers. quae conditio. nu. 12. Ang. consi. 82. 2. dub. Est quidem verum quod per dispensationem pontificis ex consensu partium poterit discedi a tali matrimonio non secuta copula carnali ab ipso sponso. Panor. in cap. ex iniuncto. de conuer. coniu. Bellacomb.

Matrimonium quod ex aliqua causa non potest sustineri, adueniente habilitate matrimonium habilitatur per scientiam habilitationis. Conar. in epit. 4. nu. 5. com. dicit. Vezin.

Matrimonium quod nullum est, confirmari potest per habilitatem superuenientem ex dispensatione. quod procedit fauore matrimonij, gloss. in cap. non debet. de consang. & affini. quam ibi sequuntur Pet. de Ancha. & Pano. & Boer. decis. 263. nu. 26. vbi tenet eam opinionem habere magnam aequitatem. Vezin.

Matrimonium contractum cum ea, cuius matrem vir contrahens antea compresserat; vel cum tali muliere, quae absque viri dedecore, legitima eius vxor esse non potest; vel ab homine demente, nunquid teneat & valeat.

CAPVT XI.

Matrimonium contractum pereum, qui ex legitimis probationibus apparet iam matrem vxoris, ante matrimonium cum ea contractum, compressisse non valet. vt consuluit Socin. consil. 119. in 3. volum. & iste casus saepe peruenit ad audientiam confessorum, vt dicit Archi. Flo. in eius summa. libro 3. titu. 1. cap. 11. colum. fina. §. 1. & titu. de affinit. &

par. 2. titu. 5. capitu. §. 1. de incestu. gloss. 24. questio. 2. cap. si quis cum matre. Si tamen matrimonium est factum bona fide, palam. & in facie ecclesiae, & secundum consuetudinem loci, filij nati sunt legitimi & naturales, & ex legitimo matrimonio nati, & successibiles etiam in fideicommissio de legitimo matrimonio loquente. vt per Paris. in consil. 5. nume. 40. vsque ad fin. in 2. part. & est commu. opin. vt per Capr. consil. 116. per totum, & commu. dicit Curt. iunior in consil. 52. & Cassiodorus decisio. vnica, de sponsalibus. Et not. quod potest Papa dispensare super matrimonium contractum cum vxore, quod matrem iam compresserat, vt per Barto. Spina. in tractatu de potestate Papae super coniugium. nume. 190. & Archiepiscopus Florent. vbi supra. Et vide bullam Papae Iulij secundi anni, 1524. 25. Martij in hoc mirifice salutare. pro qua vide Paris. consil. 67. volum. 4. Quanam verò poena puniatur, qui cum matre & filia coierit. ponit Beluif. in practica sua titu. de iniurijs. in fine. vide Nicol. Mil. in reperto. suo in ver. filius. fol. 239. 2. Ferret. consi. 58. in 1. Rol. a Valle consi. 93. nu. 18. Bonac.

Matrimonium contrahi non potest cum tali persona quae honeste & absque dedecore nostro, nobis vxor legitima esse non potest: puta si nobilis ducat concubinam, scortum, aut alias vilis conditionis, & c. ita permulti tenent, adeo vt Maria. Soc. iun. consi. 52. nu. 11. vol. 1. hanc communem, & ab ea non esse consulendo vel iudicando recedendum asserat, vt refert ad longum Petr. Duen. regu. 318. in 2. limit. Et idem porro regu. 350. fallen. 8.

Contrariam verò multo communiorem & receptiorem esse demonstrat idem Duen. in d. reg. 350. in 6. amplia. Et hanc posteriorem, communem esse testantur Francis. a Ripa, Barto. Soci. Matth. de Aff. Fran. Cur. iun. & nouissime Tiraq. vt in d. amp. 6. refert idem Duen. I. Fichard.

Demens qui nullo modo habet vsum rationis non poterit matrimonium contrahere sicut nec furiosus, cum vterque sensu careat. Quod si non omnino careat sensu nec intellectu, poterit matrimonium contrahere. Henric. Boic. in cap. dilectus. de sponsalib. Socin. consil. 47. nume. 2. part. 3. comm. dicunt. Vezin.

Quid si habeat dilucida interualla? dic quod poterit contrahere matrimonium, sicut alios contractus facere. l. pen. cum glo. C. de cura. furio. l. furiosum. C. qui testam. fac. poss. & ita dicunt glo. & doct. in d. c. dilectus filius. de spons. & Ias. in d. l. patre furioso.

Sed quid in dubio quando non apparet vtrum contraxerit matrimonium tempore furoris, an dilucida interualli. Ias. in d. l. patre furioso. circa 1. colum. ibi, quid in dubio. alleg. multis in contrarium concludit, quod matrimonium praesumitur contractum tempore furoris alijs coniecturis cessantibus: & sic tale matrimonium nullum, & filij non legitimi: quia alleganti matrimonium contractum in illo interuallo sanx mentis, incumbit onus probandi. al. glo. in cap. si. de success. ab int. & in c. indicas Hermanum. 3. quest. 9. Card. & Petr. de Anch. in clem. 1. de homi. Butr. & Imo. in cap. cum inter canonicos. de elec. & alia multa dicens istam esse communem sententiam. Vezin.

Quid autem in matrimonio contracto per ebrium, an valeat. Dec. in d. consi. 112. in 1. col. tenet quod non: quia contractus ebrij non tenet. al. gloss. 22. questio. 4. in cap. vnusquisque. in vers. quod ebrius. Nam ebrij nesciunt quid loquantur, iacent sepulti: & ignorantes dicuntur. 15. questio. 1. capitu. sane. facit text. in l. respiciendum. §. delinquent. ff. de poenis. & 15. questio. 1. capitu. inebriauerunt Loth. adducit multa alia, de quibus etiam per Alexan. in l. dolum ex insidiis. C. de dolo.

Intelligit tamen promissa procedere Dec. vbi supra quando talis mente captus vel ebrius, non intelligit quid agat: Secus si esset hebetis sensus, & non haberet illum vigorem mentis quem atas postulare: quia per hoc non prohiberetur testari, vt notabiliter dicit Pau. de Castr. in l. si frater. per illum tex. C. qui testam. fac. poss. & idem dicunt Ioan. Fab. & Arer. in §. praterea. instit. quibus non est permiff. facere testa. Et pari ratione non videretur prohibitus contrahere matrimonium & idem esset in ebrio: & ideo qualitas ebrietatis debet considerari. vt no. Bal. in c. 1. in fi. de testib.

Subiungit, quod quia probatio ebrietatis videtur difficilis, vt dicit Bald. in cap. 2. crapula, de vita & hone. cleric. tale matrimonium iure commu. inspecto non facile retractaretur. Vezin.

Com. V. I. Opin. De Affinitate, &

Matrimonium quando, & ex quibus præsumatur, aut probetur.

C A P V T XII.

Matrimonium regulariter iustum censetur. fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni, in 2. par. c. 3. f. 24. Don. a Fin.

Matrimonium contractum antea præsumitur, si ij illud se contraxisse dicant, qui in illicito alioquin coitu, aut stupro deprehendatur, vt commune renuncio ex Hipp. in l. vna. num. 69. C. de raptu virg. Ioan. Coras. lib. 3. Miscel. c. 9. nu. 8. Iac. Menoc. alicubi de arbitra. iudic. E. Suarez.

Ex annuli delatione (præsertim in locis, in quibus hoc signum a mulieribus solet passim circumferri) an probetur matrimonium præsumptiuè, & similiter ex sola fama, vel cum mutuis tractatibus pro viro, & vxore, aut ex sola dotis, & donationis propter nuptias nominatione in instrumento facta, seu ex sola cohabitatione matrimonium probetur esse contractum: controuertunt doct. in c. illud. de præsump. & c. per tuas. de probat. receptior tamen doct. est opi. matrimonium non probari, vt tradit Socin. in cons. 39. visis, & inspectis. in 1. par. F. Turzan.

Matrimonium non probabit, vel annuli delatio iis etiam in locis, quibus id signi a mulieribus passim circumferri solet, nec vel sola fama, vel mutuis pro viro & vxore operationibus adiuncta, nec sola dotis, vel donationis propter nuptias nominatio, nec denique sola viri ac mulieris cohabitatio, quæ admodum frequentius calculis receptum testantur Soci. cons. 39. visis & inspectis. libr. 1. Turz. opin. 79. Oldrad. consil. 158. Quinimo nec fama & cohabitatio coniunctim idoneam illius probationem suggerent, commune pronunciant Soci. d. cons. Turzan. opi. 180. secundum doct. in c. illud. de præsump. quæ Decretalis est clauis in materia ista. consuluit Bar. cons. 114. processum est. facit tex. in c. veniens. primo de testib. & licet Imo. in d. c. illud. videatur voluisse famam cum cohabitatione probare matrimonium, tamen postea contrarium concludit, & sic communiter tenent doct. in d. c. illud. Quibus adde Soc. cons. 39. visis. vbi latè. libr. 1. Si tamen ad 40. ann. cohabitatio peruenierit, satis luculenter ea vel sola matrimonium probabit: commune effatur. Præpos. in cap. consultationi. de spons. E. Suarez. & Turz.

Matrimonium inter aliquos esse probabitur probando quod talis vir & mulier simul cohabitant, & in eadem domo, & quod inuicem se tractabant, vt maritus & vxor, ita vt tales a vicinis & notis eorum reputarentur. his enim probatis matrimonium inter eos præsumeretur esse, nisi contrarium probetur. Salicetus in l. si vicinis. C. de nupt. & licet de iure civilis cohabitatio sola inter virum & mulierem faciat præsumi matrimonium inter eos contractum esse, non tamen de iure canonico. glo. in cap. illud. de præsump. Deci. consil. 153. & 154. Bellac.

Confessio coniugum probat, nisi sit in præiudicium alterius matrimonij. Phi. Dec. in cons. 133. in prin. al. glo. in c. super eo. & ibi Pan. & doct. de eo qui cog. consang. vxor. suæ. & Pan. in c. 2. de cland. despon. & alia multa.

Non tamen præiudicat talis confessio post sententiam. Ludo. Rom. cons. 367.

Vide aliquid per Pan. in c. veniens. de conuer. coniu. & Decium cons. 163.

Et quod non sit standum confessioni, quando præiudicaret matrimonio contracto, tenet Alex. in 5. vol. cons. 149. in fi. nisi essent aliæ probationes. Barb. in 3. vol. cons. 10. in 1. dubio. Phi. in c. duobus. de rescrip. in 6. & in c. vnico. in vlt. col. de eo qui mit. in pos. lib. 6. Bellac.

Confessio coniugum probat inter eos matrimonium interuenisse. Cur. iun. cons. 28. nu. 2. com. dicit.

Concor. l. 2. titu. 3. part. 4. contra matrimonium de quo tractatur, vel contra aliud non valet. l. 6. titu. 13. part. 3. B. Villal.

Matrimonium in iuramento necessario coniugum non probatur. Io. Coras. c. 4. in Miscella. lib. 3. communem dicit: quam intellige vt in ver. iuramentum. num. 107. & in vers. confessio. B. Villal. & Vezin.

Matrimonium non probatur per nominationem, licet faciat aliquam præsumptionem. Ioan. Coras. ibi. nu. 7. com. d. Villal.

Matrimonium non probatur ex verbis narratiuis, vel enunciatiuis instrumenti. Curtian. consil. 95. num. 5. Felin. in cap.

illud. de præsump. num. 2. com. dicit. Idem & Vezin.

Intellige si est causa dispensandi, quia alias dispensatus non est tutus in foro. Deci. ibi com. dicit. nu. 7. Idem.

Per instrumentum non probatur matrimonium. Roma. in singul. 451. fallit in 2. casibus, vt not. ibi additio. Don. a Fina.

Tempus contracti matrimonij debet per mulierem probari, si in eo se fundat mulier.

Fallit in 4. casib. vt per Ponta. in l. diuortio. ff. sol. mat. nu. 5. Don. a Fina.

De matrimoniali causa, & qui, qualesvè testes in ea esse debeant.

C A P V T XIII.

Matrimonij causa est ecclesiastica, & spiritualis, & ius canonicum seruatur vbique circa matrimonium quod est sacramentum, teste Rol. cons. 93. nu. 13. 14. & seq. lib. 3. & dic, quod causa matrimonialis dicitur spiritualis. c. fi. vbi glo. de iudi. in 6. & in spiritualibus sequimur canones, ex not. per gloss. in cap. possessor. de regu. iur. in 6. Alexan. in consil. 209. col. 3. libr. 6. Curtius iun. consil. 136. vbi quod in materia matrimonij tanquam spirituali debemus sequi dispositionem iuris canonici: disponere enim de matrimonio spectat ad solum pontificem, secundum Rolan. d. consil. 93. nume. 17. lib. 3. Bellac.

Cognitio causæ matrimonij pertinet ad capitulum. fallit in 4. casib. secundum Felin. c. præterea. de testib. cogen. nu. 1. & Episcopus debet de ea causa cognoscere. c. accedentib. de excels. præiato. fallit in 2. casib. vt per Corf. sing. incip. matrimonio. el 3. Don. a Fin.

In causa matrimoniali potest confessio etiam iurata reuocari. Fel. in d. c. in 1. col. vt lite non contest. & in d. rub. in 6. col. ibi 11. alleg. Petr. de Anch. cons. 208. incip. ego Ang. quod mihi est 212. D. a Fin.

In causa matrimoniali non potest regulariter index irrequisitus officium suum impartiri. Alex. in 5. volum. consil. 155. Vezin.

Matrimonialis causa per viam compromissi expediri non potest. ita Fel. in rub. de sponsal. in 6. col. ibi 6. al. c. causam. in fi. extra. de restit. in integr. nec in ea causa matrimoniali transigi potest, nec compromitti. c. fi. & ibi glo. de transact. sed per iudicem discretum discuti debet. d. c. fi. & ibi glo. & hoc propter causæ arduitatem. Franc. Marc. decis. 753. Vide Rom. cons. 299. Idem.

In causa matrimoniali requiruntur testes. omni exceptione maiores. cap. in literis. & ibi doct. ext. de testi. habetur in c. 1. de consan. & affi. Felin. in d. rub. de spons. in 6. col. ibi 4. & Barb. in 1. vol. cons. 45. in 1. col. vbi dicit illud procedere siue agatur ad infringendum matrimonium, siue ad probandum ipsum matrimonium. Et idem vult ipse Barb. in cons. 54. in 3. col. al. glo. in d. c. in literis. de testi. & alia quæ vide. Felin. d. c. 1. in prin. vt lite non contest. Alex. in 3. vol. cons. 100. repetito in 4. vol. cons. 47. ibi item si contradicunt. Barb. in 3. vol. cons. 40. in 3. col. Istud videtur contra tex. in c. super eod. el 2. extra. de testib. & quod ibi not. vbi habetur, quod cæteris paribus mater est testis idonea, & multo magis alij consanguinei. c. videtur. & ibi Host. & Io. And. ext. qui matr. accu. possunt. & vult Alex. in 5. volum. cons. 149. Ana. cons. 52. & ibi Bologni. idem videtur velle. Alexan. in 5. volum. cons. 152. in 3. col. in fi. vers. nec ob id. Dec. cons. 163. vers. 19. ibi, 2 opp. Considerabam si op. Barb. & aliorum posset saluari per ea quæ vult idem Barb. in 5. volum. cons. 153. in 2. colum. & consil. seq. in prin. vbi dicit, quod etiam data paritate testimonium parentum est suspectum. al. Host. in summa. in tit. de testi. §. quis possit. vers. vbi autem quaritur. & Spec. in tit. de teste. §. 1. vers. item quod est parens.

Sed retenta opin. pro vera, quod mater & consanguinei sint testes idonei in causa matrimoniali. Limita singulariter non procedere: quando appareret de aliqua affectione: quia tunc eorum testimonium esset suspectum. per not. in c. attestations. ext. de despons. impub. & in c. in nostra. ext. de testi. & ita vult Alex. in d. cons. 153. & seq. & Aret. in cons. 13. in 5. colum. & Barb. in dict. cons. 45. Pan. in d. cap. videtur. qui matr. accu. possunt. Imo. cons. 135.

Et data etiam disparitate parentes sunt testes idonei, quando essent valde honesti, vt vult Ioannes Andr. in d. capitu. super eod.

Sed Alex.in d.conf.154.in 2.col.ver.nec prædictis.hoc intelligit quando istud esset deductum & probatum,& non sufficeret probare quod sint bonæ famæ. F. Turzan.

In causa matrimoniali possunt produci testes etiam post conclusionem in causa. Felin.in capitu. 1. in princ. vt lite non contest. & in d. rubr. de spons. in 6. colum. versic. 3. post conclusum.&c.alleg.Panor.in cap. sicut ex literis. eod. titu. de spons. Do. a Fin.

Sed nunquid in causa matrimoniali testes debeant esse rogati. Barb.in confi.45. in 2.col.vol.1. tenet quod sic. all. Spec. in tit. de teste. §. 1. versic. item quod non fuit in tertio casu fallentis, & dicit quod istud decidit tex. in cap. nostrates. 30. q. 5. in ver. inuitatis. & ipse Barb. adduc. tex. in l. nullum. ff. de diuor. in ver. septem puberibus adhibitis. vbi glo. dat doctrinā, per illum tex. quod vbiunque in lege dicitur, testibus adhibitis, intelligitur id est rogatis. Et licet d. l. nullum. loquatur in distrahendo matrimonio: tamen dicit ipse, idem est in contrahendo: quia ea quæ sunt principia generandi, sunt principia corrumpendi & dissoluendi. vt in cap. omnes res. de regulis iuris. & hoc voluit glo. 4. quæst. 4. §. item. ad fin. dum se remittit ad not. in §. si debitum. 3. quæst. 9. vbi glo. tenet, quod requiritur rogatus. Et pro hoc dicit facere glo. in c. in literis. de testibus quæ æquiparat contractum & distractum matrimonij quo ad probationem. Subiungit Barb. quod ad minus debent testes esse vocati a contrahentibus. al. Card. in cap. ex parte. de spons. dicentem esse etiam articulandū q̄ testes sunt omni excep. maio. per ea quæ vult ipse Barb. in d. conf. 54. col. 5. Lud. sing. 709. Sed contrarium tenet Aret. in conf. 13. col. 3. Et respondet ad dict. cap. nostrates. versic. inuitatis. quod ille tex. non dicit, q̄ testes debeant esse rogati in matrimonio: nec iste est sensus illius literæ: sed loquit de inuitatis ad nuptias: non q̄ inuitatio ad nuptias sit necessaria, sed quia hoc obseruatur, vt communiter non vadant ad nuptias nisi inuitati. Inuitatio ergo fit non ad probandum contractum matrimonij principaliter. Sed ad festum celebrandum. Item vt matrimonium non dicatur clandestinum, sed factum in facie ecclesiæ. Non tamen per hoc videntur inuitati rogati, vt sint testes. vnde (dicit ipse) Spec. & glo. in loco al. non affirmant hoc, sed dicunt vt videtur. Ant. autem de But. in c. ex parte de spons. tenet quod in matrimonio testes non requirantur rogati. quia regula est in oppositum. de qua in l. ad fidem. ff. de testib. & in matrimonio hoc non reperitur iure cautum & maxime in matrimonio clandestino. & ita tenet glo. in d. c. nostrates. in ver. inuitatis.

Et ita vult Barb. in 3. vol. conf. 40. in 9. col. Dec. conf. 163. F. Turzan.

In causa matrimoniali conuentus non potest opponere se spoliatum fuisse alia re priuata. Fel. in rub. de sponsal. in 6. col. alleg. Spec. in tit. de petito. & possessorio. §. 1. ver. quid si ago. Hostien. in summa. tit. de resti. spol. §. quando. versic. quid si vir. & Inno. in c. cum dilectus. de ordi. cognit. facit tex. in c. 1. in fi. de resti. spol. in 6. qui per prædictos doct. ad hunc casum extenditur. vt vult Fel. vbi supra. idem vult in d. c. 1. in princ. vt lite non contest. Vez.

Rescriptum secundum non faciens mentionem de processu prius facto, non valet. cap. super eod. de cohabi. cleric. & mulie. tamen rescriptum in causa matrimoniali impetratum non facta mentione de processu vel sententia, valet. Felin. in d. rubr. in 6. colum. in versic. 13. adde. Barb. in 2. volum. confil. 46. in 2. colum. & eundem Fel. in d. cap. 1. in 1. col. vt lite non conte. Idem.

Matrimonialis causa non efficitur litigiosa per litis pendentiā. Barba. in 2. volum. confil. 46. colum. 3. nec litis pendentiā super matrimonio impedit matrimonium contrahi si primum erat nullum. capitu. cum in apostolica. de spons. Vezinus.

Sed an lite pendente possit interdici matrimonium? vide Barb. in 2. volum. confil. 9. colum. 2. & seq. Imo. confil. 125. dicit, quod pendente lite potest fieri sequestratio, & inhiberi copula. Idem.

Quid si non erat matrimonium, an possit alij nubere, non petita licentia? Barb. in d. conf. 9. in 11. col.

Et valet matrimonium etiam post inhibitionem contractum. Alex. in 5. vol. conf. 151. in fi.

Vide tamen Dec. conf. 163. versic. 7. allegatur ibi 3. respondetur. Idem.

In matrimonio admittitur dandi conditio præter causam dotis, quando datur vxori iuueni, vel generosæ, etiam si sit vilis, in præmium iuuentutis. Cur. iun. confil. 60. nu. 20. commu. dicit. Nota quod hanc donatio. non tenetur mulier referuare filiis primi matrimonij, secundo nubent. Ioan. a Ripa in l.

fœminæ. C. de secun. nupt. nu. 35. & Io. Lupus in repeti. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 50. nu. 35. quæ faciunt ad intellectum l. 15. Tau. Villal.

Attentata nō habent locum in causa matrimoniali, & ideo si lite pendente in causa matrimoniali contrahatur matrimonium cum alio, vel cum alia, non contrahitur vitium litigiosum, nec locum habet remedium attentati: sed totum dependet ex futuro euentu. Franc. Marc. decis. 713. & 749. communem dicit. Vezinus.

In matrimonialibus non attenditur petitionis forma, sed veritas tantum. Felin. in c. licet Hely. in 6. col. de fimo. Vezin.

Damnum emergens ex contractu matrimonij, non potest peti, nisi dolose pars se habeat. Pan. in c. Gemma. de sponsal. communem dicit. B. Villal.

Priuilegia matrimonij 24. enumerat Fel. in rub. de sponsal. nu. 15. D. a Fina.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

Vide Iacobum de Graphijs capite libro supra citato. P. Gregorium in annotationib. ad titu. de sponsalib. Nauarrum in manuali. cap. 22. quod est de matrimonio.

Matrimonia aut sponsalia num dissolui, & separari possint, & quibus de causis.

CAPVT XIII.

Matrimonium non separatur regulariter: Quia quos Deus coniunxit, homo non separet. c. 1. de coniug. lepro. c. inrer corporalia. de trans. episcop. no. Bal. in l. Deo nobis. C. de epi. & cler. glo. in l. diuortio. cum concor. ff. de neg. gest. Dec. confil. 112. vbi in 1. colum. dicit, quod error diuitiarum vel ignobilitatis non dirimit matrimonium. 29. quæst. 1. cap. 1. §. 1. & not. per doct. max. Pan. in cap. proposuit. de coniug. seruo. Vezin.

Matrimonium per consensum partium dissolui nō potest, & quantumuis in hoc consensum præstent, non propterea dissolutum erit matrimonium cap. 2. de trans. episc. Dom. de S. Geminiano conf. 63. com. dicit. Vezinus.

Si post sponsalia facta inter aliquos contracta per verba de præfenti sponsa fornicata fuerit, vel incidat in aliquam deformitatem, non propterea sponsa dimitti poterit. c. quemadmodum. & ibi Panor. nu. 13. de iureiur. & Francis. Marc. decis. 730. in 2. par. facit gl. in c. raptor. 20. q. 2. & Soci. confil. 28. in 1. par. q̄ si essent sponsalia per verba de futuro, posset quidem tunc sponsus eam relinquere. glo. in d. c. raptor. de consensu tamen tam sponsi quam sponsæ posset à Papa. obtineri dispensatio dummodo non fuerit secuta copula carnalis inter ipsum sponsum & sponsam. Panor. in c. cum ex coniuncto. de conuer. coniuga. & Soci. eo. conf. Bellac.

Matrimonium non separatur propter lepram superuenientem. c. 1. de coniug. Leprosi. & c. 2. eo. tit. & Panor. in c. ex parte. in fi. de conuer. coniug.

Quid de alia infirmitate contagiosa, an teneatur reddere debitum? Pan. in d. c. 2. Vezinus.

Et q̄ matrimonium non possit separari vt alter possit alteri nubere, est tex. in c. gaudemus. extra, de diuor. Nec Papa posset in hoc dispensare. vt habetur in c. ex publico. de conuer. coniug. & ibi Pan. Hipp. sing. 165.

Limita procedere in matrimonio de præfenti: Secus in sponsalibus de futuro etiam fidei interpositione vallatis: quia sponsi possunt se ad inuicem absoluer. Fel. in cap. præterea. in 4. col. de spons. vbi adducit rationem Ricar. in 4. distin. 28. q. 1. art. 1. Et in d. c. præterea. quod est 2. habetur, q̄ sponsi possunt sibi remittere iuramentum. Maxime, si alter fornicetur: quia potest à sponsalibus per alium recedi, vt vult pulchrè Pan. in 1. parte. conf. 48. Vezinus.

Matrimonium nondum coitu perfectum parte vna inuita diuidi potest. commune ait Cur. iun. conf. 170. nu. 1. quamuis promotione ad sacros ordines non dissoluatur. commune dicit Oliuer. de gradibus cognat. nume. 18. Dissoluitur tamen dispensatione, vt frequenter placitum inquit Curt. iunior d. conf. 170. nume. 1. Absolutum autem nec villo pontificio diplomate de suo loco & gradu mouebitur. commune affirmat Cagn. in l. nuptias. num. 5. ff. de regu. iur. E. Suarez, Villalob. & Vezinus.

Quid si non sit sequuta copula, an vnus coniugum possit reli-

Com. V. l. Opin. De Affinitate, &

religionem ingredi. vide Ang. inst. de patria potestate. in prin. verli. addas tamen.

Limita etiā quo ad thori separationem, quæ propter adulterium fieri potest. 32. quæst. 1. c. dixit dominus. facit tex. in c. significasti. de diuor. vbi habetur quod repellitur vxor petens restitutionem mariti, si notoriè fornicata est, & maritus continuit.

Amplia vt etiam possit fieri separatio matrimonij, si probentur actus venerei. Fel. in c. præterea. in 2. col. extra, de testi. vbi dicit sufficere, si probetur, quod mulier passa fuerit teneri manus ad pectus suum. Sublimita, nisi etiam alter fornicatus fuerit. 32. q. 6. c. 1. & c. pen. & vlt. extra, de adul. & c. significasti. extra, de diuor. & ibi Panor. Et si vir postea fornicetur reintegratur vxor. c. ex literis. de diuor. Sublimita 2. nisi vxor vi oppressa fuerit. 32. q. 5. c. ita ne. Sublimita 3. si vxor credebat maritum probabiliter mortuum. 34. q. 1. cum per bellicam. Ante tamen quā alteri nubat, etiam post septennium, debet esse certa de morte mariti per certum nuntium. cap. in præsentia. de sponsa. Sublimita 4. nisi fuerit ab alio cognita sub spe mariti, idest credens illum esse suum maritum. 34. q. 2. c. in lectu. Sublimita 5. nisi maritus tradiderit vxorem adulterandam præsertim inuitam. c. discretionem. extra, de eo qui cog. confan. vxor. suæ. Sublimita 6. si maritus post adulterium cognouit vxorem, & tolerauit eam. arg. c. si quis vxorem. 32. q. 2. Secus si ignorasset fornicationem. Ita Barb. in 1. vol. conf. vlt. in 14. col. Sublimita 7. si vir abstinendo contra voluntatem vxoris, eidem occasionem dedit fornicandi. c. si tu. 27. q. 2. licet gl. ibi contrarium teneat.

Limita pariter propter nefandum vitium sodomiticum, quæ potest fieri separatio: vt volunt Butr. & Pan. post alios in c. maritus. extra, de adul. & per multa prosequitur. Barb. in 1. vol. conf. vlt. maximè in 13. col. Pan. in c. 2. de diuor. Plotus inter conf. crimin. conf. 132. nu. 29. tom. 1.

Limita insuper propter crimen hæresis, secundum Panor. & doc. in c. de illa. extra. de diuor. Vezinus.

An autem istis casibus separatio fieri possit autoritate propria, & sic sine iudicio ecclesiæ. vide doct. maximè. Butr. & Panor. in cap. plerunque. extra, de don. inter virum & vxor. & de dote post diuor. restit. vbi in effectu fit distinctio, aut crimen est notorium, & potest autoritate propria: aut non, & tunc secus.

Ad confessionem coniugum dicentium affinitatem præcessisse, non separatur matrimonium Pan. in c. super eo. de eo qui cog. confang.

Limita præterea in matrimonio contracto cum furioso, vel mente capto, quia dissoluitur, vt vult Alex. in terminis. in 1. vol. conf. 54. al. cap. dilectus filius. extra, de spons. & 32. q. 7. cap. neque. & l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & l. furor. ff. de spons. Nec refert secundum eum inter furiosum & mente captum. Adde Alexan. in dict. l. patre furioso. in 1. colum. Ratio, quia deficit consensus, qui in matrimonio est necessarius. l. nuptias. cum si. de regu. iur. & idem videtur tenere ipse Iaso. post Barto. in l. humanitatis. in fin. commen. C. de impub. & aliis subtit. & idem in furioso & mente capto tenet Dec. conf. 116. in prin. Panor. in d. c. dilectus. de sponsa. lib. Vezinus.

Furor superueniens an faciat dissolui matrimonium prius factum. Ias. in d. l. humanitatis in fi. C. de impub. & aliis subtit. tenet quod nō. all. d. l. patre furioso. & ibi hoc etiam vult Bar. licet Ias. non dicat. Vezin.

Diuturno dissoluitur matrimonium, & repudio sponsalia l. 4. C. de nup. fallit in 7. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. c. 8. causa. 6. fo. 18. Don. a fi.

Dotem amittit, qui repudium mittit. fallit in 14. casibus vt per Vigel. in commenro 6. anni. in 2. parte. cap. 8. reg. 3. fol. 110. Don. a Fina.

Maritus, an possit vxorem e domo sua depellere ob dotem non solutam.

C A P V T X V.

Maritus potest expellere vxorem propter dotem nō solutam. Coua. ibi num. 2. communem dicit. Licet sibi non placeat, quam intellige, si culpa vxoris non soluitur. Guid. Papæ conf. 127. vbi etiam loquitur de alimentis præstandis per maritum: de quo etiam per Angel. & Ias. in l. cum dotem. §. si autem. ff. solu. matr. Villal.

Additio. Circa alimenta dicit Soc. in tract. in Fallen. 15. maritus. q. maritus non tenetur alere vxorem, si dotem sibi promissam nō dederit, quo casu eam expellere potest. Quod fallit tribus casibus: vt ibi per eum.

Nota q. si maritus expellit vxorem, & assumit concubinā, vel aliam vxorem, dicitur alleuofus, & perdit medietatem bonorum. l. 8. tit. 19. lib. 8. vltra pœnam binubentis: de qua in l. 6. tit. 15. & l. 8. in ordi. & si non expellit mulierem a domo, sed habet concubinam, perdit quintam partem bonorum si non excedit decem millia marauetorum. l. 3. eod. tit. de quibus legib. vide per Io. Lupum de Pala. ru. in d. repetitione. §. Et nota q. si secundum istam communem, maritus expulit vxorem a domo propter dotem non solutam, q. si interim maritus lucratur bona multa: q. mulier non habebit medietatem bonorum acquiritorum, iuxta legem 2. tit. 4. lib. 5. ord. de quo per d. Io. Lupum. Villal.

Maritus repellere posset ab eius domo vxorem, si dos promissa eidem non solueretur, secundum Bald. Cyn. & Salic. in l. quod in vxorem. C. de nego. gest. Abb. conf. 85. volum. 2. glo. in §. illud. in vers. onera. in authen. de non elig. secun. nub. Roma. in d. l. de diuisione. num. 16. ff. sol. matr. Alexan. conf. 56. num. 10. volum. 4. Guid. Papæ decis. 439. Soc. in reg. 258. Laurum de Palatijs in tract. q. stantibus masculis. num. 126. & seq. Ias. in l. donaturus. §. si quis in debitam. num. 3. ff. de cond. ob. caus. Neuiz. in Sylua nuptiali lib. 1. numero 45. Boer. decis. 22. num. 2. & sequen. Bart. Bald. Alex. & alij in l. si cum dotem. §. si autem in sœuissimo. ff. sol. matr. Cæsarem Vrsillum in add. Affl. in decis. 284. nu. 4. & Soc. Iun. in l. 1. nu. 263. vbi hoc limitat. ff. sol. matr. & Corn. Benincas. etiam in tract. de paupertate. q. 8. in 2. speciali in contractibus. nu. 19. & seq. & ista est communis opi. Quæ licet verissima sit, vt ostendunt eam similiter amplectendo, & ampliando. Ang. de Clauasio in sua summa Angelica. in vers. Dos. §. 9. Syluester in summa Syluestrina. in tit. de dote, & paraphernis. nu. 10. summa Tabiena in ver. Dos. nu. 9. & summa Armilla in verb. Dos. nu. 10. nihilominus hoc obseruari aliquando vidimus a rusticis, & plebeis, a nobilibus vero nunquam: qui honestius procedendo, ac agendo, etiam ob dotem eis promissam non solutam retinent vxores in eorum domibus.

Imò Cæsar Vrsil. & malè in d. decis. Affl. 284. nu. 4. refert hoc fieri contra euangelium quando maritus ipse repelleret vxorem ab eius domo ob dotem promissam non solutam: & hoc idem voluit ponens quodammodo os in cœlum Apostilla ad Alex. in d. conf. 56. in litera F. & Decis. Pedemontana decis. 132. in dubium vertit. nu. 18. post Couarr. relatum ibi per eum in epit. de spons. & matr. c. 8. nu. 2.

Et huiusmodi mulier ita expulsa non est aliter a viro alimentanda: vt voluit glo. in §. si. in verb. Onera. in auth. de non eligen. secun. nubent. Bal. in d. l. de diuisione. & Rom. in l. in insulam. §. v. furas. col. 2. ff. sol. matr. & Alex. in l. si cum dotem. §. si autem in sœuissimo. nu. 8. eod. titu. vbi hoc vtiliter limitat non procedere, vbicunq; dos promissa non esset: quia maritus ipse, contrahens matrimonium, mentione de dote non habita, tenetur nihilominus vxorem alere, nec eam expellere potest propter non datam dotem. l. quod si nulla. ff. de relig. & sumpt. fun. §. quoniam in auth. qui. mod. nat. effi. leg. & §. si quis enim. auth. de nup.

Quod quippè procedit si mulier est inops: secus si bona possidet, & est diues: tunc certè æquum est, quod det dotem, quamuis a principio nihil de dote fuerit dictum: quemadmodum si quis iurauit accipere talem in vxorem, intelligitur tamen id, quod talis mulier det dotem: secundum Bald. in cap. iurauit. de proba. & Ioan. Lup. in cap. per vestras. in 3. not. §. 2.

Contrariam vero tenuit Ripa in l. 2. nu. 43. ff. sol. matr. post Bar. ibi. & Alex. in l. si donaturus. §. si quis in debitam. ff. de cond. cau. dat. & Lau. Calca. conf. 111. col. 2. & Alex. conf. 169. visis instrumentis. nu. 3. vol. 7. vbi post Pau. Castr. & doct. in l. si socer. ff. sol. matr. dicit quod maritus debet sibi imputare, q. vxorem voluit absque dote.

Imo dicit etiam, quod vbicunq; mulier alia de causa non esset, seu reperiretur in seruitio mariti ob suam culpam non teneretur maritus ipse illam alere: vt voluit Rom. in l. si cum dotem. §. si maritus. num. 25. ff. solu. matr. & omnes alij ibi, & Gratus, conf. 57. in fin. volum. 1. vbi vocat istam esse communem opinionem.

Et ista vxor, quæ sua culpa recessit a viro, vbicunq; adesset iustus timor, non esset aliquo modo ei restituenda sine cautione, si de eius sœuitia timeretur: vt voluit Abb. in c. transmissa in 1. notab. de restit. spoliat.

Et hoc casu sufficeret iuratoria cautio, & si maritus, vbi esset

esset levis offensio, non capitalis, cogi nequiret satisfacere cum fideiussore: verum standum esset iuratoriæ cautioni cum appositione etiam pœnæ arbitrio iudicis: secundum Bald. conf. 176. Cecilia. vol. 1. & ita sequendo Bal. & declarando Abb. vbi supra, consuluit Natta conf. 616. vol. 3.

Quia maritus iure permittente posset leuiter verberare uxorem, vbiunque iusta, rationabilisque causa subesset, secundum glo. & Archi. in c. sicut. 7. q. 1. & Alex. conf. 115. viso themate superscripto, & attestationibus testium. vol. 4. nu. 2. & seq. vbi prædicat istam esse communem opinionem.

Sed quando mulier discederet à domo eius viri ob eius culpam: quia detineret concubinam: tunc posset petere alimentam, & dotes, & separationem thori: quia habetur perinde ac si maritus eam expulisset: vt latè deducit cum aliis signatis per eum Io. Lupi in d. c. per vestras. in 3. notab. & Cæsar Vrsillus in additionibus Afflict. in decis. 10. nu. 9.

Vbi nu. 6. declarat etiam cui incumbat probare dictam culpam, & Natta etiam in d. conf. 616. nu. 1.

Vbi concludit hoc probare debere concludenter per testes idoneos, ac omni exceptione maiores.

Et mentionata conclusio, q̄ liceat uxori fugere de domo viri, vbi in ea retinet concubinam: iustificatur ex hoc. Nam non bene conueniunt in vno lecto vxor, & concubina. Et accessus concubinæ maximè exasperat castas mulieres. l. consensu. C. de repud. Bal. in c. 1. extra vt lite non contest. & Alex. in c. ex parte. extra de sponsa.

Redeundo igitur, vnde digressi sumus, concluditur q̄ si dos marito fuisset promissa, & non soluta, casu quo potuisset expellere uxore de domo, si ei præstitisset alimenta, & nihil protestatus esset, ea repetere non posset: quoniam intuitu pietatis censetur ei præstitisse: vt voluit Ias. in d. l. si donaturus. §. si quis indebitam. col. 2. vers. Et forte, & Ruin. conf. 139. sub nu. 4. volum. 4. Viuius.

Matrimonium in gradu prohibito contractum nunquid bona, vel dos, aut donatio, veniant publicanda: & an teneat matrimonium, si alter illorum sit in bona fide.

C A P. XVI

Contrahens matrimonium in gradu prohibito ipso iure bona ipsius sunt publicanda. authen. incestas. C. de incest. nupt. cap. cum secundum. de hæret. in 6.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 4. à Pet. Duen. reg. 150. Ampliatur vt per Viuium in suis concl. in ver. matrimonium. Don. a Fin.

Matrimonium contrahentes scienter in gradu prohibito, bona ipsorum ipso iure debent publicari. tex. est in auth. incestas. C. de incest. nupt. & §. 1. in auth. de incest. nupt. & cap. cum secundum. de hære. lib. 6. & ita no. Boer. decis. 264. nu. 13. & Coua. in 4. lib. decre. in 2. par. cap. 6. §. 8. nu. 5. Confiscatio autem ipsa sit ipso iure etiam in 250. casib. quos nouissimè posuit, & recensuit Lud. Grefoles in tract. in quibus casibus iure ciui. omnium bonorum, vel partis publicatio sit indicata. vbi à fo. 3. vsq; ad fin. ponit supra citatos casus. Præmissa vero ampliatur, vt matrimonium hoc non possit contrahi cum consanguinea, vel prohibita etiam sub ista conditione, videlicet, si pontifex dispensauerit. sec. Inn. Card. & Abb. in c. super eo. de condi. appo. Cald. conf. 1. in tit. de spons. & istorum sententiâ sequitur etiam Aret. conf. 143. & in l. apud Iulianum. §. constat. ff. de lega. 1. quam ait ibi esse communem. In contrariam verò partem inclinavit Anto. de But. in d. cap. super eo. cuius opinio de consuetudine seruatur, vt refert, attestaturq; Boer. in d. decis. 264. nu. 27. & de ista vltima opinione vide Anch. in cap. ex publico. de conuer. coniu. Ampliatur secundo regula præmissa, vt habeat locum non solum si nuptias contrahant, sed etiam si accessum habuerint ad cōsanguineas, vel moniales, vel alias prohibitas personas, vt in clem. 1. de consang. & affin. & vltra missionem bonorum sunt ipso iure excommunicati, vt tenet Iac. de Simancas in lib. institutionum catholicarum. cap. 40. nu. 5. Regula ista ita explicita interpretatur primum non habere locum in sponsalib. quia requiritur necessario, q̄ matrimonium sit carnali copula consummatum, vt in cap. & si necesse. de donatio. inter virum & vxor. quem tex. ita intelligunt ibi Ant. Abb. & Præpos. & omnes communiter. Bald. Nouel. in tract. de dote. in 2. par. nu. 3. & 7. & Coua. memorato. §. 8. nu. 20.

Limitatur secundo, quando maritus, siue mulier ignoranter commiserunt incestum, vel contraxerunt matrimonium illicitum secundum glo. in clem. 1. de consangui. & affini vbi expresse tenet, & probat, quòd ille, qui in casu prohibito matrimonium ignoranter contraxerit, non incidit in pœnam illius cle. videlicet in pœnam incestus, adulterij, illiciti coitus, & denique matrimonium hoc excusat etiam a processu criminali, quam glo. sequitur Feli. in cap. examinata. nume. 7. de iudi. & Coua. in d. §. 8. nu. 19. Et hoc procedit, & videtur verum, dummodo statim quòd sciuerunt matrimonium non sustineri & valere. abstineant à coitu. tex. est in l. si adulterium cum incestu. §. iidem imperatores. & ibi Barto. & Ange. ff. de adul. & Ioan. Bapt. Plotus in repeti. l. si quando. num. 289. C. vnde vi. & Paulus Girlandus in tracta. de pœnis omnifariam coitus illiciti. quæst. 5. num. 3. Hic disquirendum est congruenter, vtrum matrimonium hoc putatiuum, data ignorantia in altero ex contrahentibus ita prolem legitime, sicut verum, & per consequens filij nati ex huiusmodi matrimonio sint legitimi. gl. in l. qui contra. C. de incestis nup. determinauit quòd non. quam sequitur Bald. num. 2. in 2. lect. Cyn. num. 8. Saly. nu. 5. Bart. in l. fin. num. 4. ff. de cond. sine causa. & ibi Ias. Alexan. in addi. ad Bar. in l. si adulterium. in addi. super nume. 2. ff. de adulter. Marf. in l. pen. num. 3. ff. de quæstio. & hoc per rationem relata per Cassiodorum in decisio. vnica. num. 1. in tit. de sponsalib. & matrimo. Contrariam verò sententiam, quòd imò si vnus eorum duntaxat impedimentum ignorauit, filij isti sunt legitimi, quoad vtrumque parentem, tenet glo. in c. referenti. in vers. ignorantiam. qui filij sint legitimi. in cap. cum inhibitis. §. 1. in vers. si ambo. de clandest. despons. & in cap. in ciuitate. 3. 4. quæstio. 2. & hoc dictum sequitur Iac. de Aren. in d. l. qui contra. num. 3. & Bald. ibi num. 4. in 1. lectu. sibi met parum. constans. Hoc etiam tenet ibi Alberi. num. 2. Barto. etiam sibi ipsi contrarius in authen. de incestis nuptiis. in prin. Abb. in cap. 2. qui filij sint legitimi. Anch. in cap. 2. de constit. & conf. 185. Præpos. in d. cap. cum inhibitis. num. 7. Plotus in d. l. si quando. num. 289. & Castadorus in d. decis. vnica. num. 1. & seq. vbi ait istam esse communem opin. & ita pro hac parte affirmatiua maiorem partem Dominorum Auditorum Rotæ determinasse. Sed in ista ambiguitate, & tam dubia materia laudatur distinctio tradita nouissimè per Petr. à Duen. in suis regulis in reg. contrahentes matrimonium. num. 2. circa fi. sequendam mihi fore decreui, quæ quippe semper mihi placuit, & videtur veritati, & æquitati consona, eamque breuitati studendo aliter non recenseo, sed videndam totis viribus suadeo. Occurrit etiam præmissis, q̄ mulier ista ignoranter contrahendo matrimonium, idest ignorando in casu isto ius, vel factum, absque dubio potest repetere dotem, vt in l. si cum dotem. §. fin. ff. solu. matr. & hoc tenet, & sequitur Barto. in l. si adulterium cum incestu. num. 2. ff. de adul. & in l. fin. num. 4. de cond. sine cau. & Ias. in addi. ad Port. §. fin. num. 16. instit. de nup. Et matrimonium non putatiuum bona fide contractum, habet omnia priuilegia veri matrimonij. d. l. si cum dotem. §. fi. & ibi not. doct. Bar. in l. si concubinam. ff. rerum amo. & in l. de iure. §. fi. ff. ad municip. Hoc autem intelligitur procedere ex parte vxoris. nam ex parte mariti dos putatiua non habet priuilegium tacitæ hypothecæ, vt habetur per Alex. in d. l. si cum dotem. §. fin. post alios per eum relatos. Ratio est, quia non est idem fauor in marito putatiuo. qui est in vxore, quia ratio quare fauetur vxori putatiuæ in dote est, vt deinceps possit facilius nubere. l. 2. §. fin. ff. de priuil. credit. & ita tenet Alexan. in d. l. si cum dotem. §. fin. quæ ratio cessat in marito. F. Viuius opin. 487.

Quod dotis vel donationis nomine datum est, iniustis nuptiis existentibus fisco vendicatur. l. 4. C. de incest. nup. fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. c. 2. de nup. 3. membro. reg. 3. fol. 9. Don. a Fin.

Dos mulieris nubentis in casu à iure prohibito. scientis tamen factum, licet errauerit in iure, si matrimonium carnali copula fuerit consummatum, applicatur fisco. com. dicit. Abb. in c. & si necesse. nu. 7. de dona. inter vir. & vxor. prout illum refert Bello. conf. 84. nu. 3. & ita tenet glo. in l. si. in verb. nup. sit. ff. de condi. sine causa. Clar. d. §. fi. q. 80. ver. dos mulieris. P. Fichard. & Bonacoss.

Matrimonium tenet, si alter contrahentium sit in bona fide, licet ad sit impedimentum affinitatis, etiam per illicitum coitum, vt quia vir rem habuit cum matre coniugis. & filij succedunt, vt est commu. opin. Capr. in conf. 116. Curt. iun. conf. 52. in prin. communem dicens. Cassiodor. decis. vnica. titu. de spons. & matri. Nicol. de Milis in repert. vers. filius. D. Hiero. Gabriel. in conf. 44. nu. 14. Et allegans copulam cum matre vxoris ad infringendum matrimonium contractum

Com. V.I. Opin. De Affinitate, &

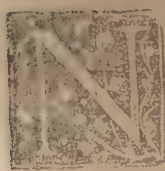
eū filia, debet illā probare per testes omni exceptione maiores, & hanc qualitatem probare, prout consuevit Ferrettus consi. 58. num. 1. & præsertim, quando matrimonium fuit palam contractum, & secundum consuetudinem ciuitatis, Rolan. à Valle in consi. 93. num. 18. vers. circa secundum. in 3. vol. secus si non publice, sed clam, tribus tantum testibus præsentibus, nec in loco, vbi impedimentum notum erat, contractum fuisset matrimonium, sed in loco valde remoto, ita vt nullo modo propter assertam bonam fidem matris legitimi filij dici possint, vt per D. Hier. Gabriel. vt supra. Bonacoss.

Impeditur etiam matrimonium propter consanguinitatem. 35. q. 4. c. 1. & per totum. & l. 1. & l. iurisconsul. ff. de grad. scilicet vsque ad 4. gradum inclusiue. c. non debet. ext. de consang. & affi. Villal.

Excommunicati sunt contrahentes scienter matrimonium in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis. Clar. d. 5. fi. q. 77. ver. contrahentes. Bonac.

De incestis nuptijs, & earum pœnis.

C A P V T XVII.

Nuptiæ incestæ illæ dicuntur ad hoc quod contrahentes incurrant in pœnas ciuiles contra eos promulgatas, quæ contrahuntur contra dispositionem canonis, non legis. Coua. in epit. 4. c. 6. §. 8. num. 18. ex Dec. consi. 158. commu. dicit. E. Suarez.

Noptiis incestis imposita confiscandorum bonorum pœna per auth. incestas. C. de nupt. etiam hodie ipso iure absque vilius declarationis interuentu infligitur, com. affirmat Ber. de concub. num. 1. cum seq. non tamen vel illam pœnam, vel aliam eo loci indicam is luet, qui iure canonum incestas nuptias, iure ciuili non incestas contraxerit. quod magis com. humaniter ac diligenter ostendit Foller. in pract. crim. canon. num. 95. quem refert, ac sequitur Iul. Clar. in pract. §. incestus. ver. quæro. Tametsi contrarium frequentibus doctorum calculis exceptum scripserit Dec. consi. 158. num. 1. ad fi. quem & iidem cum aliis citant, & non immerito damnant. Suarez.

Pœna incestarum nuptiarum non incurritur a contrahentibus ignorantia facti inductis. Bald. Nouel. in tract. de dote. par. 1. 1. com. dicit. quem refert Coua. in epit. 4. c. 6. §. 8. num. 22. B. Villal.

Incestarum nuptiarum pœnas non illi incurrunt qui matrimonium bona fide. contraxerunt ac post impedimentum detectum, in eo constanter nihilominus perseverant, secundū glo. in verb. scienter, in clem. vnic. de consang. at nec illi eas dabunt, qui matrimonium incestum contraxerunt quidem: sed coitu nondum absoluerunt. communia ponunt Did. a Couar. in tract. de spons. 2. par. c. 6. §. 8. nu. 19. & nu. 20. ac I. Clar. in pract. §. incestus. vers. hæc autem pœna. & vers. sed pone. quin nec illi pœnas vllas eo nomine dabunt; qui nuptias iure canonico incestas, & iure ciuili non incestas contraxerint, vt magis commune humaniter & diligenter ostendit Foller. in pract. crim. Cano. nu. 96. quem refert & sequitur. I. Clar. d. §. incestus. vers. quæro, nec illi deniq; eadem causa plebantur, qui nuptias, non reuera incestas consanguinitatis ratione inierint, commune testificatur. Boer. dec. 265. nu. 13. I. Clar. d. §. ver. item quæro. E. Suarez, & P. Fichar.

Incestas nuptias contrahentes, à rei familiaris amissione, iuris vel facti error, etiam ex crassa ac lata culpa profectus excusat: quamuis à lucri iactura non excuset. commune inquit Bald. Nouel. in tract. de spons. 2. par. c. 6. §. 8. nu. 22. I. Cla. in pract. §. incestus. vers. excusat. in fin. Licet mulierem à dotis amissione ob huiusmodi contractas nuptias non excusare iuris errorem scribant receptum. Abb. in cap. etsi necesse. nu. 7. de donat. inter vir. & vxor. Bell. consi. 84. num. 3. quos refert & immerito videtur probare I. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 80. vers. dos mulieris. si quidem infligendis pœnis quæuis causa etiam alioquin improbabilis probanda est, vt alibi copiosius ostendo. E. Suarez.

Contrahens incestas nuptias in 4. gradu non punitur de iure ciuili, secundum Calde. consil. 2. titu. de consanguinit. Idem.

Computatio graduum fit aliter de iure ciuili quam de iure canonico quo ad punitionem. Bar. cons. 224. incip. an fratres consobrini. Vezin.

Incestis ex nuptijs, quarum impedimentum parentum alter ignorauit, suscepti liberi quoad parentes ipsos legitim

habentur. commune asserit Viui. lib. 1. opi. 2. 12. E. Suarez.

Incestuosi autem filij liberos, ac sui ipsius nepotes non potest auus hæredes instituere, nec relicto aliquo honestare, vt commune inquit Corse. in sing. vers. fornicatio. quem laudat Did. a Couar. in tract. de spons. 2. par. cap. 8. §. 5. num. 13. in fin. E. Suarez.

Miscellanea de sponfalibus, nuptijs, & matrimonio.

C A P. XVIII.

Matrimonium regulariter iterare licet. fallit vt per Vigel. vbi supra. in prin. D. a Fin.

Dissoluto matrimonio mulier intra annum nuptias iterare non potest, si contra faciat, fit infamis, alijsque pœnis afficitur. l. 1. C. de secund. nupt. fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni par. 2. cap. 1. reg. 1. fol. 70. Do. a Fin.

Mulier contrahens secundum matrimonium, perdit dominium rerum, quas ex liberalitate primi viri consecuta est, & solam potestatem fruendi retinebit, & filijs ex primo matrimonio genitis restituere cogitur l. femina. & auth. ex testamento. vbi doct. C. de secund. nup.

Ampliatur & limitatur in 3. casib. per Viuium in suis conclus. in vers. mulier ad secundas. Do. a Fin.

Vidua quousque nubit, retinet nomen prioris mariti. l. femina. ff. de senat. l. cum te. C. de nupt. & c. ex parte B. de foro compet.

Et sic ex his vidua retinet nobilitatem ex casata primi viri: secundum Barto. in l. fin. colum. 1. C. de verbo. signif. etiam si ex se erat ignobilis. quia nubendo viro nobili fit nobilis. d. l. femina. & Bart. in d. l. fin. col. 1. & Alex. in l. filij. §. vidua. ff. ad mun. incip.

Imo dicitur durare in primo matrimonio. §. soluto. in authen. de nupt. coll. 4. & l. fina. de bonis mater. & Bald. not. in l. voluntas. C. de fideicom. colum. 1. in vers. Dicit Longobarda.

Et hinc dicit glo. notabilis in clem. ne Romani. vers. Eo tamen. de elect. quod vidua denominatur à dignitate primi viri. per d. c. ex parte B. & vide Fel. in d. cap. ex parte. Benedict. de Vadis Forosēproniensem in consi. suo 111. Syluanum consil. 6. sub num. 14. cum alijs seq. & Capicium decisi. 129. num. 8. cum alijs seq.

Et hinc etiam collige, quod priuilegia concessa vxorisatione dignitatis, & reuerentiæ mariti, durant quoque soluto matrimonio, & sic vidua retinet forum viri mortui, & eius priuilegia. l. quoties. C. de priuileg. schol. lib. 12. & l. alias. §. eleganter, & l. sequen. §. fina. cum sequen. ff. solu. matrimo. & d. l. femina. & ibi Barto. l. fin. colum. 1. C. de verbo. signif. & in l. fin. C. de bonis maternis. Cyn. in l. 2. C. de episcop. & cleric. Bald. in d. l. voluntas. Alexand. consil. 20. colum. 2. volum. 1. & in l. generaliter. in prin. & colum. 2. ff. de in ius vocan. Tiraquel. in tracta. cessante causa. in prima parte, num. 107. & in tracta. de nobilitate. cap. 18. num. 5. cum alijs sequen. Riminal. col. 1. Curt. sen. Dec. Ias. col. 3. Purpu. num. 12. Curt. iun. & alij omnes in l. 1. C. de in ius vocan. & Marsil. nu. 47. & sequen. C. de rapt. virg. & ista est communis opinio, quam ampliat Tiraquel. in d. c. 18. num. 8. procedere etiam in priuilegijs exorbitantibus. Viuius opin. 1041.

Per subsequens matrimonium legitimantur filij antea nati. c. tanta, extra qui filij sint legitimi. fallit in 5. casib. quos no. Port. in lib. 4. suarum concl. reg. 35. D. a Fin.

Prohibito matrimonio prohibetur sponsalia. l. oratio. ff. de sponsal. contra per tex. in l. solet. ff. de his qui no. infam. iuncta l. 1. & 2. C. de secund. nup. Don. a Fin.

Nuptiæ ad certum aliquod tempus inhiberi conditione possunt: vt frequenter placitum asserere ausim ex Aret. consi. 67. Alex. ac Ias. in l. turpia. §. 1. ff. de legat. lib. 1. Ias. in auth. cui relicto. no. 3. C. de indict. vid. tol. Fel. in c. ex parte. de consi. Soc. in l. mulier. & Titio. nu. 11. ff. de cond. & demon. & Dec. in l. nuptias. nu. 9. ff. de reg. iur. Rip. in rub. nu. 11. C. de secund. nup. Quamuis aperta Papiniani authoritas reluctari videatur in l. cum tale. 71. §. rescriptum. ff. de cond. & demon. in verbis illis: Ne quod omnino nuptijs impedimentum inferatur, sed ea de re latius alibi. E. Suarez.

Nuptias cum alicuius consilio contrahi iubens, conditio & honesta habetur, & seruari omnino debet. commune fatur Aymon. Sauil. consil. 1. num. 7. Gul. Bene. in cap. Raynuttius. vers. qui cum alia matrimonium contrahens. num. 88. de testa.

testa. amplè Didac. a Couar. in tract. de spon. 2. par. c. 3. §. 8. nu. 3. E. Suarez.

Iurans aliquam capere in vxore, non cogitur capere, nisi si bi detur dos. Ias. in authen. praterea. in 3. col. fi. C. vnde vir. & vxor. Fely. in c. iurauit. de probat. Vide Panor. in c. de illis. de condit. appo. Vezinus.

Ex temporis diuturnitate matrimonium validatur. l. qui in prouincia. ff. de ritu nup. Barb. in 2. vol. conf. 9. in 1. col. aliquid per Fel. in d. c. illud. de præsump. Vezin.

Loco ab aliquo disertè expresso, qui vxorem non abductum in ipso matrimonij contractu paciscitur, proculdubio obligabitur. commune ait Pan. in c. i. qui matrim. accus. poss. et si nec is, nec quiuus alius generaliter, qui se vno in loco habitaturum promittit, in illo semper habitare cogatur, sed ad quod stipulantis interest, adstringatur. commune dicit Did. a Coua. in tract. de spon. 2. par. c. 7. nu. 5. E. Suarez.

Maritus, si est Ethicus, vel alia egritudine detentus, ita, vt sine personæ periculo non possit reddere debitum mulieri perenti, non est obligatus ad reddendum debitum, vt est communis opin. Abb. cap. quoniam. nume. 5. versic. secundò ad idem. de coniug. leprof. quia ordinata charitas incipit à seipso. Bonacoss.

Maritus potest vendicare vxorem etiam à patre: licet lis inter patrem & filium prohibeatur per statutum. Prepos. in cap. non est. de sponsal. & Couar. in epito. ad 4. Decretal. c. 7. nu. 4. communem dicunt. Villal.

Matrimonium potius denominatur à matre, quàm à patre & quare. vide Ang. insti. de patria potestate. in prin. in glo. super ver. nuptiæ. ibi, vt mater fiat. Idem.

Matrimonium clandestinè contrahentes, non præsuntur coniuges, vt est com. opi. de qua Curt. iun. in conf. 289. in 3. vol. nu. 5. Et ideò cum habeant præsumptionem contra se, debent matrimonium verè probare, ex euidentissimis probationibus. Et debent esse testes omni exceptione maiores. vt ibi vide omnino. Bonac.

Matrimonium primum clandestinum, & secundum contractum in facie ecclesiæ, non sufficit probare primum matrimonium per vnum testem de veritate, & per publicam famam, vocem & confessionem coniugum, vt est com. opi. tam antiquorum quàm modernorum in c. 2. de clandestina despon. de qua Aret. in conf. 13. nu. 6. & no. quòd ille, qui desponsat aliquem contra legem, nihil ei relinquere potest. Bal. in l. fi. ff. de leg. 1. Bonacoss.

Quoad solutionem adhibendam in ipso contractu matrimonij attendi debet locus contractus. fallit in 2. casibus secundum Felyn. in d. cap. de Francia. de spon. numero 26. Don. a Fin.

In matrimonio seruatur consuetudo vigens in terra maritimi. fallit in 7. casib. secundum Felin. in d. cap. de Francia. num. 30. Don. a Fin.

Si puella consentiens promittatur vni per verba de presenti, & alteri secundo promittatur, & etiam tradatur, valet prius contractus. c. fi. de spons. duo. & ita vult Fel. in desponsa. duorum. in vlt. col. & in d. c. i.

Licet aliàs pluribus agentibus ad eandem rem adiudicetur res, primo legitime probanti, cum cautione præstita reo de defenden. ipsum si alter petitor obtinuerit. l. is a quo. & l. seq. ff. de rei vend. tamen in causa matrimoniali non adiudicabitur vxor primo probanti pp. periculū animæ. dictum est sing. Inn. in rubr. extra. de spons. duorum. Refert & sequitur Fely. in d. rub. in vlt. col. Adde eundem Fel. in c. cum super. in 3. col. de re iud. & in d. c. i. Bellac.

Matrimonium secundum contractum in facie ecclesiæ, præualet primo clandestino probato per vnum testem, & famam. Soci. conf. 19. vol. 3. com. dicit. Villal.

Contrahens cum secunda viuentē prima, quam tamen non cognouit, nec ante contractum, nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda. c. fi. de eo qui dux. & c.

Si autem cognouit non potest perseverare in matrimonio etiam mortua prima. Barb. in 3. vol. conf. 70. in 5. col. al. gl. in c. i. de eo qui dux. & c. Bellac.

Impeditur matrimonium, cum quis viuentē vxore contraxit per verba de presenti cum alia vel fidem de contrahen. dedit, & econtra, & secutum sit adulterium. cap. cum haberet, & cap. fin. extra. de eo qui dux. in mat. & c. & 3. quæst. 1. cap. relatum. Idem.

Matrimonium de facto nullum, non præstat impedimentum secundo matrimonio. Bald. in 2. par. conf. 226. vbi dicit, quòd matrimonium quod non tenet propter affinitatem, non præstat aliquod impedimentum. & idem vult in confil. 261. in eadem 2. part. & notabiliter in 3. par. conf. 105. repeti-

to in 5. parte. confil. 143. vbi vult quòd tunc non incidat in poenam. l. eum qui duas. C. de adulter. Et pariter secundum matrimon. de facto contractum, non præstat impedimentum primo legitime contracto. Alexan. in 5. volum. conf. 149. in prin. Bellac.

DE MARITALIBVS IVRIBVS, & oneribus.

TITVLVS II.

Maritus an vxorem repetat; & num & quatenus eam verberare, vel domi inclusam retinere, vel expellere a se possit? possitque ne ipse ab ecclesiâ cogi, vt ad vxorem redeat, & maritali affectione eam pertractet? Et quid de marito qui vxorem adulteram dimisit.

CAPVT I.

Maritus repetit suam vxorem etiam à patre. l. si inuita. & ibi Bal. C. de nup. communem dicit. Vezinus.

Marito non licet vxorem verberib. afficere. l. consensu. C. de repud. & vult Alex. in 4. vol. conf. 115.

Limita nisi subsit iusta causa. vt vult Alex. ibi. & in l. miles. §. qui iudicati. in vlt. addi. ff. de re iud. Lud. in sing. 4. Ange. in §. 1. institu. de his qui sunt sui, vel alie. iur. Don. a Fin.

Maritus sine causa vxori impunita verbera modicè infligere poterit, vt frequenter doctoribus probari, non admodum vxorij testantur. Porc. in §. sed hoc tempore. nu. 6. instit. de iis qui sunt sui, vel alie. iuris. Alexan. conf. 115. num. 3. lib. 5. & qui eum laudat Iul. Cla. in pract. §. vlt. quæst. 56. ver. potest etiam. E. Suarez.

Correctio moderata est permessa viro vxori, domino ancillæ, magistro scholari, & patri filio: Si tamen pater corrigendū filium occiderit, extra ordinem punitur. communis est opin. Clarus q. 56. ver. potest etiam. Bonacoss.

Maritus verò potest cogi per ecclesiā, vt affectione maritali vxorem pertractet. vide Dec. in c. causam matrimonij. in 2. col. ibi vlt. not. de offic. deleg. Aduerte tamen, quia Alex. in 5. vol. conf. 150. in 3. col. dicit, quòd talis tractatus non sufficit ad plenam probationem. de quò etiam amplè in consilijs seq. max. in confil. 153. in fin. vbi dicit, quod oscula amplexus & munera non inducunt tractatum sufficientem ad faciendum sponsalia de futuro transire in matrimonium de presenti. per no. in c. is qui de spon. & idem vult in conf. 155. in fi.

Adde Fel. post Bald. in c. per tuas. in 4. col. de prob. per gkin l. 1. §. si ea. ff. de ven. inspi. Et idem Fely. in c. illud. in vlt. col. de præsump. all. Bal. in c. ex transmissa in 2. col. de rest. spol. dicere quod est periculum diuinare de matrimonio per signa etiam si quis teneat mulierem in lecto, & in mensa; & etiam tractet honorificè: quia isti actus etiam sine matrimonio consueverunt exerceri. all. litem in legato. §. parui. ff. de lega. 3. Sed in contrarium facit quod vult Barb. in 1. vol. conf. 6. in 1. col. vbi dicit, quòd potius præsuntur matrimonium quàm concubitus. Ad quod etiam vide Bal. in 1. part. conf. 392. vbi dicit, quòd si nominabatur vxor, & portabat anulum, præsuntur vxor. & de transductione ponit ipse Bald. in l. cui fuerit. ff. de cond. & demonst. Bellac.

Maritus potest compelli per ecclesiā vt redeat ad vxorem. ita Felin. per illum tex. in cap. 1. in 5. colum. de spons. Dec. in cap. causam matrimonij. in 2. colum. ibi, vlt. no. extra, de offi. deleg.

Maritus habet ius detinendi vxorem suam domi, & neque per hoc dicitur committere priuatum carcerem. l. generali. de decurio. lib. 10. C. & ibi 10. de Platea, & Boe. decis. 275. in prin. com. dicit. Vezin.

Maritus potest expellere vxorem quæ eius vitæ infidiat. Felin. in cap. scribam. in princ. de præsump. Petr. Gerar. singu. 65.

Maritus, qui vxorem adulteram dimisit, nihilominus tenetur seruare castitatem, & si fornicetur, tenetur ipsam vxorem iterum in consortium recipere. communem dicit. Abb. in c. ex literis. nu. 11. de diuortiis. Couar. in epitoma 3. c. 7. §. 6. nu. 5. communem dicit. & ad hoc cogi potest non solum officio

Com. opin. Tom. j.

C c

ficio

ficio iudicis, sed etiam ad actionem ipsius vxoris. ita communiter teneri dicit Fel. in cap. lator. num. 9. vers. Limita secundo, de re iud. Clar. lib. 5. senten. §. adulterium. vers. facta. P. Fich. & Villal.

Mariti pactum in contractu matrimonij vel cum vxore firmatum quod eorum superstes aliquid lucretur, vel cum socero iuratum, quod donec sibi dos integrè soluatur, vsuræ debeantur, an valeat? Et quid de mariti in suo testamento recognitione quod plus ab vxore receperit, quam habuerit, & de legato illi facto?

CAPVT II.

Pacta quæ sunt inter coniuges in contractu matrimonij, vt superstes tantum lucrari possit in bonis præmorientis valent: & talia lucra erunt præcipua superstiti, ita vt nec filiis illius matrimonij sint reseruanda, si contingat eam superstitem ad secunda conuolare vota. quia ea non acquiruntur ex vltima voluntate, sed ex contractu reciproco. l. si pater puellæ. & ibi Pau. Cast. C. de inoff. testa. arg. l. 1. & l. de fideicommissio. C. de transact. Bar. conf. 175. lib. 2. de Ripa in l. fœminæ. nu. 30. C. de secun. nup. immo valet pactum inter coniuges mutuum vt superstes succedat primo decedenti: quod pactum non eget in sinuatione. Alex. conf. 83. nu. 14. par. 2. Bellac.

Maritus potest cum suo socero conuenire, quod donec dos sibi integrè exoluatur q̄ vsuræ debeantur iuxta notata in l. de diuisione. ff. sol. matr. vel q̄ donec soluatur dos, recipiat certam pecuniam singulis annis. arg. cap. salubriter. de vsur. talis enim conuentio ita facta valet: quia non est donatio, sed promissio propter onera matrimonij supportanda. Panor. in d. c. salubriter. & Soc. conf. 88. in 4. vol. nu. 4. Illa tamen quantitas promissa non debet esse excessiua fructuum, aliàs vsura iudicaretur, vt ibi Corn. nu. 18. Bellac.

Maritus recognouit se recepisse à sua vxore decem, & demum in suo testamento recognouit se recepisse decem & octo: dicendum erit ea decem & octo recognita a marito, inclusa esse in illis decem prius recognitis ab ipso marito: & ita solum decem & octo debebuntur recognita in testamento, & si tam summa decem, quam summa decem & octo, de quib. facta est mentio in testamento, soluta essent, decem repeti poterunt per conditionem indebiti, tanquam indebitè soluta fuerit ea summa decem librarum. l. 1. ff. de condi. indeb. & probatur hæc superior regula per l. si diuortio. ff. de ver. ob. & in l. Titia. l. 1. §. qui inuita. ff. de leg. 2. Pau. Cast. conf. 405. l. vol. tantummodo ea summa decem & octo debet peti & non summa decem, quæ in maiori summa decem & octo videtur inclusa. Bellac.

Si maritus in suo testamento confiteatur, se habuisse à sua secunda vxore aliquam summam pecuniæ, licet iuret ita esse, non tamen standum erit tali confessioni, neque in vim illius ea vidua poterit eam summam petere: talis enim confessio non probat debitum. l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de lega. 3. & ibi Bart. si tamen in ea voluntate maritus moriatur, hæres ad eam summam confessatam cōgi possit, cum morte mariti confirmata fuerit. Bart. in d. l. cum quis decedens. §. Titia. Bellacomb.

Maritus legans aliquid suæ vxori, in dubio non videtur illud legasse animo dotem compensandi. arg. l. creditorem. ff. de leg. 2. & l. si compensandi. & ibi las. C. de hæred. instit. propterea ipsa vxor seu vidua, post mortem sui mariti consequi poterit dotem ac legatum. Socin. conf. 10. num. 24. vol. 1. quod procedit quamuis dos & legatum consistant in pecunia. vt ibi per Soc. Bellacomb.

Maritus vxorem indotatam, vel etiam adulteram, thori separatione facta, an alere teneatur? Et quid si vxor sit infirma? Alimenta verò vxori debita, nullo tempore præscribuntur.

CAPVT III.

Alere vxorem in domo vir tenetur etiam nulla dote constituta. l. si cum dotem. §. si autem. ff. solu. matri. Guid. Papæ decis. 439. in prin. Si tamen vxor propter viri sœuitiam, aut aliàs propter aliquam iustam causam, vt q̄

tenet concubinam, aufugerit, tenebitur etiam maritus ei præstare alimenta & extra domum sumptibus ipsius mariti, secundum communem per Curt. iun. conf. 328. num. 7. & seq. vol. 3. quod si mulier sua culpa discederet à viro, non tenetur maritus ad aliqua alimenta. las. in l. 1. C. de leg. Panor. in cap. per tuas. de restit. spoliat. Guid. Papæ decis. 439. quod procedit etiam si dos soluta fuerit: quia si mulier & vxor sua temeritate à domo viri recedat, tunc ei seorsum habitanti nulla alimenta essent præstanda. Socin. conf. 286. & eo casu quo vxor à viro discedit, propter factum mariti, si pater, aut alius vxori alimenta præstiterit, poterit ea à marito repetere etiam nulla facta protestatione: nam quoties vni præstantur alimenta, & onus alimentandi ad alium pertinet, repeti poterunt contra eum qui ad ea alimenta tenebatur. Soci. conf. 64. in 4. volum. Bellac.

Maritus indotatam vxorem, an alere teneatur: & maritali affectu tractare? & dic, q̄ aut est indotata eo quia dos non fuit promissa, & tunc maritus eam apud se viuente non expellere: sed alere & bene tractare cogitur. §. quoniam autem. in authen. quibus mod. natur. eff. leg. Bart. in l. si constante. nu. 103. ff. sol. matr. Abb. conf. 39. nu. 4. li. 2. Guid. Papæ. q. 439. in prin. las. in l. si donaturus. §. si quis indebitam. nu. 4. ff. de cond. ob. caus. Soc. Reg. 258. maritus. 3. fall. Rom. conf. 517. in prin. non enim dotibus, sed affectu matrimonia contrahuntur. l. si. C. de repud. & pro prima opinione facit l. pen. ff. vt in poss. leg. l. quod si nulla. ff. de relig. & sumpt. fun. Aut verò est indotata, quia dos promissa non fuit tradita, & tunc maritus, si vult, eam expellere potest, facit l. fin. C. ad Velleia. not. in l. quod in vxorem. C. de neg. gest. Abb. conf. 85. lib. 2. Guid. Papæ d. q. 439. post prin. Alex. conf. 56. nu. 10. lib. 4. las. d. l. si donaturus. §. si quis indebitam. nu. 3. tunc n. non est alenda à viro iuxta glo. in auth. de non elig. secun. nub. §. fin. ver. onera. Bal. in l. de diuisione. circa medium, sol. matri. nec ei habitatio præstanda quæ venit alimentorum nomine. gl. in c. episcopus. vers. dicta. 10. q. 2. & sic poterit expelli. quod tamen impium habetur, & contra ius diuinum. Matthæ. 19. Marc. 10. Paul. ad Ephes. 5. cap. Sed quod possit expelli est communis opin. nec obstat ius diuinum: quia loquitur de vera separatione, nõ de temporali, quæ fit quando vir dotem non habuit. Quæ opinio nimium rigorosa videtur, vxorem expellere, debent enim viri ab initio cautius agere circa dotes. Si autem esset in seruitio mariti, tunc ab eo alenda esset, etiam si dotis quantitas non sufficeret. arg. d. l. quod si nulla. Rom. d. conf. 517. col. 2. post prin. idem etiam si non esset in seruitio mariti propter illius sœuitiam, quo casu licita est separatio. cap. literas. ad ff. de restit. spoliat. & tunc si adsit culpa mariti, sunt eidem alimenta præstanda, teste Bald. & Salyc. in d. l. quod in vxorem. C. de nego. gest. Guid. Papæ dicta questio. 439. nu. 6. Cuman. conf. 75. nu. 3. Ferret. conf. 34. nu. 3. Tiraquel. de vtroque retracta. tit. 1. §. 10. glo. vnica. nu. 14. sufficit enim per eam non stare quominus seruiat, ad hoc vt alimenta percipiat. arg. l. Labeo scribit mihi bibliothecam. ff. de contrahen. emptinl. Caio. ff. de aliment. legat. aut non est in viri seruitio. mulier sua culpa: quia maritus eam non vult propter dotem promissam non solutam, & tunc ipsum ad alimenta cogere nequit, vel etiam alia de causa non est in seruitio mariti ob suam culpam, & tunc non tenetur ipse eam alere, secundum communem, per Grat. conf. 57. in fin. lib. 1. Roma. in l. si cum dotem. §. si maritus. num. 25. ff. soluto matrimonio: aut neutrius culpa intercedente seorsum habitat: & sibi non seruit, & tunc locus est §. si autem in sœuissimo. quod secundum redditus dotis sit alimentanda, qui si non sufficiunt, tunc si mulier habet unde se alat, bene est: si secus, maritus supplebit, gloss. dict. §. si autem in sœuissimo. d. l. penul. ff. vt in poss. legat. d. l. quod si nulla. de relig. & sumpt. fune. & sic concluditur, ex not. per Roman. consil. 517. maritum qui vxoris opera vfus est, repetitionem alimentorum præstitorum non habere, quauis dos soluta non fuerit: licet aliqui aliter distinguant, vt Abb. conf. 85. nu. 3. lib. 2. quorum sententia damnatur à Roma. d. conf. Sed quid dicendum in hæredibus mariti, qui dum vixit, alimenta vxori nondum receptis dotibus præstitit, an possint dicta alimenta vxori præstita, & à marito non petita, repetere? qua in re, distingue, vt per Ofsac. decis. 132. nu. 19. Roman. d. conf. 517. num. 16. vers. vnum tamen dico. Qui Ofsac. dicit senatum censuisse non esse admittendos hæredes mariti ad repetitionem alimentorum vxori præstitorum, quæ ab eo viuente petita non fuerant, quia per longi temporis taciturnitatem, & subsequutam mariti mortem remissa fuisse præsumuntur. Viuius.

Adulteram vxorem, etiam thori separatione facta maritus nihilominus alere tenetur, non enim ideo definit esse vxor. Com.

Com: dicit Car. Alex. in c. ex parte. ver. sed operæ precium. de spons. Clar. d. 5. adulterium. vers. facta. P. Fichard.

Maritus vxori infirmæ tenetur subuenire de alimentis, medicinis, & aliis omnibus necessariis: & hoc ex proprio: l. quod in vxorem. C. de nego. gestis. Nam quamdiu durat matrimonium, tenetur subire onera. per l. hætenus. ff. de usufruct. l. doce ancillam. C. de rei vendi. l. ab hostibus. §. si vir. ff. solut. matrimo. & d. l. quod in vxorem. ea autem mortua sepelienda erit ex patrimonio ipsius mulieris, aut ex sua dote sic pro rata. ff. de religiof. & sumpt. funer. Bald. ibi. & Boer. decis. 244. num. 11. Bellac.

Alimenta debita iure actionis, vt puta vxori, debentur, licet sint præterita, nec vlllo tempore præscribuntur, cum sit in mala fide qui præstare tenetur, secundum communem per Burfat. confi. 120. nu. 42. lib. 1. Bonac.

Mariti secundo nubentis, & ex facultatibus vxoris vita functæ aliquid lucrantis, quid iuris.

C A P V T IIII.

Maritus proprietate omnium bonorū, quæ ex vxoris vita functæ facultatibus causa gratuita nactus est, labitur, si secundo matrimonij iugo caput subdat, reponunturq; bona omnia illa primi matrimonij liberis, vt frequenter placitum pronunciat Ioan. Nicol. in l. generaliter. nu. 8. & nu. 58. C. de secun. nup. quam in rem videbis etiam quæ superius obseruo vers. Lucrum nuptiale. E. Suarez.

Maritus secundo nubēs priuatur proprietate omnium bonorum ad eum deuolutorum titulo lucratiuo ex bonis prædefunctæ vxoris. Io. Nico. in l. generaliter. C. de secun. nup. nu. 8. & referuantur liberis primi matrimonij nu. 58. in prin. com. dicit. Vezin.

Maritus secundo nubens succedēs vni ex liberis primi matrimonij tenetur successionem superstitibus liberis referuare. Io. Nico. ibi. nu. 8. com. dicit. Vezin.

Maritus secundo nubēs, stantibus filiis primi matrimonij, priuatur proprietate omnium bonorum ad eum deuolutorum titulo lucratiuo ex bonis mulieris prædefunctæ. Io. Nic. in l. generaliter. nu. 8. C. de secun. nup. Io. de Rip. in l. fœminæ. §. illud. de secun. nup. nu. 1. com. dicit.

Concordat cum ista communi l. 15. Taur. & nota istam communem in quantum dicit lucratiuo titulo: secus enim est in bonis lucratiuis durante matrimonio, quia de his tam vir, quam vxor possunt disponere, cum habeat dominium & possessionem, soluto mat. illorum. l. 14. Tau. de quo vide per Bal. in l. fi. C. de bonis Iu. constante matrimonio. nu. 86.

Ex quibus maritus succedens vni ex filiis primi matrimonij tenetur referuare deuolutam successionem aliis filiis superstitibus ex primo matrimonio. Io. Nico. in d. l. generaliter. nu. 9. com. dicit.

Item si maritus lucratur certam partem dotis ex statuto, & transit ad secunda vota, tenetur referuare partem illam filiis primi matrimonij. Io. Nic. in d. l. generaliter. nu. 38. & Ioan. de Rip. in l. fœminæ. co. tit. nu. 47. com. dicit.

Nota, quod si pater alienat bona, quæ tenetur referuare filiis primi matrimonij: & filius superstes instituitur hæres vniuersalis per patrem, cum teneatur de euictione, non vendicat rem alienatam. Ioan. Nico. in d. l. generaliter. nu. 33. commu. dicit.

Amplia istam communem etiam quoad legitimam: cum legitima non sit nisi deducto ære alieno. Io. Nic. ibi. nu. 32. in 2. par. com. dicit, ex glo. in l. cum à matre. in verb. non prohiberis. C. de rei vend. quæ intellige, si pater tenetur de euictione: alias potest repetere filius contra factum patris, idem ibi nu. 33. com. dicit ex Bart. Ang. Paul. & Corn. in l. fi. §. in computatione. de iure deliber. C. nota istam communem & secundum eum intellectum. l. 23. titu. 13. part. 5. Idem.

Maritus binubus q. tenetur referuare bona filiis primi matrimonij, non tenetur satisfare de eis conferuandis. Ioan. Nic. in d. l. generaliter. nu. 19. com. dicit. & intelligit communem, si est soluendo. Nota istam communem ad intellect. l. 15. in decisio. Tau. Idem.

Maritus binubus, qui ex forma statuti lucratur certam partem dotis, non habebit, filijs primi matrimonij stantibus, nisi eam partem, quæ vni ex dictis competit. Bertrand. in l. hac edictali. de secun. nup. C. nu. 20. com. dicit.

Fallit, nisi aliud de mente statuti comprehendatur: idem nu. 21. com. dicit.

Nota, q. illud quod aufertur marito ex dispositione. d. l. hac edictali. non est merè legitima, sed est pœna, quam filij lucrantur ex illa l. idem. nu. 10. ver. ita tamen. communem dicit.

Item nota, q. per statutum potest derogari. d. l. hac edictali. vbi maritus habebit plusquam vnū ex filiis superstitibus: idē Bertran. d. l. hac edict. nu. 81. communem dicit. Villal.

Bona secundi mariti sunt pro sua vxore quæ illi nubit secundo, non reddita ratione tutelæ liberorum suorum primi matrimonij tacite hypothecata pro ipsa redditione tutelæ, & pro eo quod debetur ex ratione tutelæ administratæ ab ipsa vidua, quæ nunc est secunda vxor: & quæ nunc nupit non reddita ratione, & antequam alium tutorem ordinari fecerit & antequam soluerit, quod debet ex ratione illius tutelæ. l. 2. C. quando mulier off. tute. fungi. & l. pen. C. in quibus causis Hippo. Marf. singu. 165. & hæc locum habent si mater verè vt tutrix administrauerit: nam si de facto tutelam gesserit, cessabit dispositio earum legum, & bona mariti secundi non erunt tacite hypothecata pro ipsa muliere quæ de facto tutelam gessit. dispositio enim quæ de tutore loquitur, non se extendit, & neque locum habet in eo nec contra eum qui de facto administravit se gerendo pro tutore. Decius consilio 591. Bellacomb.

Maritus nubentis secundo intra annum luctus, si hæres instituitur in solidum, testamentum valet in tertia parte in qua poterat institui, & in aliis succedunt venientes ab intestato. Io. a Garo. in l. hac edictali. C. de secun. nup. nu. 7. communem dicit. Villal. & Vezin.

Marito nomine vxoris rem emente, vel si maritus & vxor simul aliquid emant, vel prædium dotale vendant, & in venditione fateantur pretium illius ad ambos peruenisse, quid iuris? Et quid de locatione bonorum dotalium per maritum facta?

C A P V T V.

Maritus si nomine vxoris rem emerit, marito tamen est tradita possessio rei emptæ & non vxori, ipse maritus dicetur verus dominus & emptor & nomen vxoris censetur ibi appositum simulate. l. multum interest. C. si quis alteri vel sibi. Deci. confi. 545. num. 16. communem dicit. Vezin.

Viro & vxore simul aliquid ementibus an cuique pro virili acquiratur præsertim ambobus in possessionem missis? & dic, quod vnusquisque pro dimidia sibi acquirit, secundum veriorē sententiam per Osasc. decisio. 140. num. 6. & seq. vbi ponit limit. ad l. Quintus. de dona. inter vir. & vxor. & tandem in casu de quo ibi dicit senatum censuisse hæredem mulieris iure agere, eique relaxandum esse dimidiam predij empti, salua hæredibus viri actione personali ad pretium, aduersus hæredem mulieris, & rei vendicatione in subsidium, de quo vide quæ scribit Bald. confi. 349. libr. 2. in antiq. Barto. in l. & si instrumenta. num. 6. C. de fide instrum. lib. 10. Quid quando simul vendunt? & dic, quod eo casu venditionis præsumitur vxor adhibita pro forma, & totum pretium peruenisse ad maritum, teste Boer. quæst. 23. Bald. in l. mater. colum. 5. num. 11. C. de rei vend. Aym. confi. 90. Afflic. decisio. 209. Rol. confi. 64. num. 8. & 9. libr. 1. Quam concl. ita etiam intelligit, & dicit procedere etiam in emptione, Sebast. Med. lib. reg. 9. incip. correlatiuorum. num. 99. vbi inter alia plura allegat etiam Osasc. decis. 113. nu. 10. decis. 140. nu. 2. Boer. q. 48. Bellac.

Maritus & vxor fatentes in venditione prædij dotalis pariter illius pretium recepisse, tunc profectò intelligitur partem illius ad vnumquemque coniugum peruenisse: & sic vbi vir & vxor constante matrimonio vendiderunt simul partem prædij alicui, quod ante inæstimatum in dotem fuerat ab vxore datum viro, si soluto matrimonio morte ipsius viri vxor repeterat dotis nomine pretium fundi, vtique posset partem duntaxat virilem repetere ab hæredibus, quasi in hoc casu intelligendum sit, quod partem precij virilem tunc ipsa vxor receperit, vt voluit Bar. confi. 124. punctus quæstionis. in princ. cum quo transeunt Bald. in l. mater tua. C. de rei vend. Paul. Cast. confi. 296. & confi. 340. in prin. vol. 1. nouissi. & confi. 362. in fin. volum. 2. nouiss. Curt. sen. confi. 53. & ceteri signati per Boer. decis. 23. in princ. In contrariam verò partem, videlicet, quod in hac re non obstante mulieris confessio.

Com. opin. Tom. j.

C c 2

fione,

sione intelligatur vir omnem pecuniam adeptus, inclinaue-
re Specu. in tit. de obligat. & solutio. §. ante omnia. vers. sed po-
ne vir, & vxor. & Vber. de Bob. & Ioan. Andr. in addit. ibi, Al-
ber. cum aliis antiquioribus relatis per eum, Paul. Castré. sibi
contrarius, & Bal. quoque titubanter, in auth. si qua mulier. C.
ad Senatusconf. Velleia. vbi firmat ex huiusmodi confessione
vxo-
ris non præsumi quicquam ad eam peruenisse de precio
rei venditæ, si id aliter non probatum fuerit, & paterea Salyc.
inibi, & Imo. in l. cum vir. ff. de vfucap. & in c. cum contingat.
de iureiur. attestantur, secundum opinionem istam extitisse
aliquando Bononiæ iudicatum. idemq; tradit Roma. in l. si cū
dotem. §. transgrediamur. ff. solu. matri. & Feder. de Sen. confi.
241. & sententiā hanc veriore ait Ang. Aret. in §. est & aliud.
institu. de donat. refertque se consuluisse apud Rhegium, in ca-
su, quo pater, & filius in eodem instrumento dotem recepisse
pariter falsi fuerunt, vt esset intelligendum illam totam per-
uenisse ad ipsum patrem mercatorem, & secundum istam par-
tem iudicauit sacrum Regium concilium Neap. teste Afflict.
decif. 209. & ibi Cæsare Vrsillo in addit. & sequitur etiam Boe-
ri. d. decif. 23. nu. 7. Natta confi. 30. nu. 1. vol. 1. & Crauet. con-
sulendo cum alijs quampluribus congestis per eum confi. 91.
vbi ostendit istam communem opin. fore, & quod hæc com-
munis sit, constat ex relatis etiam per Chassaneum in consue-
tudinibus Burgund. rub. 4. §. 8. nu. 4. Tiraq. in tract. de vtroque
retractu. §. 3. glo. vnica. nu. 4. & seq. & Moder. Paris. in tract. de
contractibus vfura. q. 38. in prin. ideo ab opinione ista tanto-
rum patrum, tanquam communiore, tutiori, & approbata in
curiis, ac pratoriis tam illustribus erubescere discedere. F.
Vinus lib. 2. opin. 169.

Locatio facta per maritum de bonis dotalibus non præ-
iudicat mulieri sol. mat. Coua. in suis resc. c. 15. libr. 2. nume. 5.
communem dicit ex Alber. in l. diuortio. nu. 1. ff. sol. matr. li-
cet sibi placet opinio Alexan. in l. si filiofamilias. §. si vir. ff. so-
lut. matr. quod locatio per modicum tempus facta à marito
valet. M. Charian.

Amplia ad locationem factam per Prælatus: quia non
transit ad successorem. Idem Couarru. communem dicit. M.
Charian.

Intellige istam communem cum locatio est facta de bonis
de quibus ipse Prælatus percipit fructus, secus tamen de bo-
nis alijs ecclesiæ, quia præiudicat successori. Idem ibi commu-
nem dicit. Vezin.

Maritus absq; mandato an pro vxore rectè agat,
& num expensas repetat in exigendis vxori
sua quocunque nomine debitis? Item nunquid
maritus in plus non exigatur, quam facere
possit, deducto ne egeat.

C A P V T VI.

Maritus absq; mandato pro vxore rectè agat,
si nunquam ante illius mandatum recepit.
commune inquit Ias. in l. maritus. nu. 8. C. de
procur. Quin & vxoris nomine non incas-
sum agat ad venditionis à seipso factæ re-
scissionem, vt commune dicit Ant. Nicel.
in glo. concor. 120. §. 12. adducitur. E. Suarez.

Maritus nomine vxoris potest agere ad reuocationem ven-
ditionis a se factæ, Antonius Nicel. in concordan. glo. 120. §.
12. adducitur. communem dicit.

Amplia ad bona data per maritum vxori in donationem
propter nuptias. Ibi non sufficit consensus vxoris in aliena-
tione illarum rerum. l. 7. titu. 10. par. 4. & l. 4. titu. 2. lib. 3. For. II.
Limita tamen, nisi aliās res illa data æstimata, prout decima
de rebus dotalibus, per l. septimam. tit. 1. par. 4. de qua per Io.
Lupū de Palu. Ruuios in repetitio. §. 73. de quibus donationi-
bus mulier mortuo viro, non potest alienare extantibus libe-
ris mariti, nisi in quarta parte, vt habetur in 4. parte. tit. de las
quas lib. 3. For. II. Et quod dictum est, quod non possunt alie-
nari, etiam si accedat consensus vxoris, est intelligendum, nisi
alias accedat binubis consensus, vel iuramentum, de quo per
dictum Ruuios. B. Villal.

Maritus in parafernalis. censetur habere mandatum a le-
ge. l. maritus C. de procur. secus in alijs. Cor confi. 190. vers. nec
etiam ob. Vezin.

Si maritus magnas expensas fecerit in exigendis debitis à
debitorib. sua vxoris, poterit demum eas magnas expensas ab
ipsa vxore, aut à suis hæredibus repetere: paruas autem expen-
sas non posset repetere. Bal. in l. 3. C. de fal. caus. adiect. Ias. in l.
si in area. nu. 3. ff. de cond. indeb. item & repetet expensas ne-
cessarias ab eo factas in rebus dotalibus, & quæ minuant do-
tem. l. quod dicitur. ff. de impen. in rebus dota. factis. l. 5. ff. de
dot. præleg. fallit in 12. casib. per Vigel. in comment. 5. anni. c.
35. memb. 2. reg. 3. fallit in 12. casib. vt per Vigel. in comment. 6.
anni, in 2. par. in tit. de actio. & excep. caus. 1. fructus vero re-
rum dotalium quos maritus percipit, sunt ipsius mariti, cum
sit dominus rerum dotalium. l. doce ancillam. C. de rei vend.
& neque computabuntur in sumptus factos. Alexā. confi. 162.
in 7. vol. Bellac.

Maritus expensas in exigendis dotis nominibus positas. de
quantitate ipsa nominum exacta corradet. commune ait cum
Plomb. Cor. l. 1. C. de bon. mater. Io. Coras. in l. frater à fratre.
nu. 113. ff. de condit. indeb. Quamuis contraria opinio verior
ac receptior sit, vt attestatur meusiuris doctor Pinellus in d.
l. 1. par. 2. nu. 7. C. de bo. mater. Tributa vero atque onera pro
rebus debita soluet absque dubio maritus ex ipsis bonorum
dotalium fructibus, id enim verè receptissimum affirmat
idem Pinel. illa ead. part. 2. num. 72. versic. 1. igitur ampliatur.
E. Suarez.

Maritus habet priuilegium, vt non exigatur in plus quam
facere possit deducto ne egeat. l. maritum. & ibi docto. ma-
ximè Alexan. qui ponit limitationes. ff. solu. matrimo. Et inter
alias limitat, nisi sciat facere artem, qua mediante victum si-
bi querere possit. glo. not. & ibi Nicol. de Neap. in l. si maritus
ff. sol. mat. & ibi Alex. qui similem glo. alleg. in l. si quis argen-
tum. §. 1. C. de donat. & in d. l. si maritus. in fi. ponit quid si ma-
ritus sit nobilis.

Limita etiam vt non habeat priuilegium ne in plus exi-
gatur quam facere possit, quando matrimonium est solu-
tum ob impedimentum antea existens. Bald. Nouel. de dot.
part. 2. num. 28. Couar. de sponsa. 2. par. cap. 6. §. 8. nu. 24. & nu.
vlti. Suarez.

Licet regulariter maritus non possit conueniri vltra quam
facere potest, tamen in nuptiis incestuosis hoc priuilegium
nec alimentorum, quidem habet. Bal. Nouel. de dote. part. 11.
nu. 18. com. dicit. Villal.

Maritus qui alias habet annuam dilationem ad præstādam
dotem, iuxta l. vni. §. exactio. C. de rei vxo. actio. si tamen nu-
ptiæ sunt incestuosæ, perdit priuilegium istud. Coua. ibi num.
24. com. dicit. E. Suarez.

Vir autem vltra sexagesimum annum non concipit, seu ve-
rius generat. l. si pater. §. si. & ibi glo. ff. de adop. fac. l. pen. C. de
nup. Et ita consuluit Fulg. cum Cum. & alijs in confi. 212. in-
cip. quædam mulier. Vezin.

Poligamorum & bigamorum pœna quæ & quis
propriè bigamus dicatur.

C A P V T VII.

Vir vxores plures habens punitur pœna ca-
pitis, & est infamis, vt est communis
opin. Clar. in §. fornicatio. versic. dicitur
etiam. Bonacoff.

Bigamus de iure communi, secundum
magis communem opinionem, punitur
pœna stupri, nempe publicatione dimi-
diæ partis bonorum. Ita consuluit Alexan. confi. 165. libr.
7. & fit insuper infamis. tex. in l. 2. C. de incest. nupt. & ita
commun. testatur Anto. Gomes. super l. 80. Tauri. nume. 27.
refert Clarus libr. 5. senten. §. fornicatio. versic. dicitur etiam,
vbi ponit etiam exempla de quadrigamo & quinquigamo.
P. Fichard.

Bigamiæ pœna locum non habet quoties matrimonium
non tenet, nec aufert matrimonium inualidum priuilegia cle-
ricalia, etiam si cum vidua contrahatur, sed tamen habet lo-
cum quoties nuptiæ tenent, & sic in vero bigamo, vt c. vni-
co. de bigamis. lib. 6. secundum Ioan. And. cap. Ioan. de cleri.
coniugat. quod communiter teneri refert Benedict. Capra re-
gula 97. num. 83.

Vxores duas habens vir, siue vxor duos maritos eodem
tempore, & simul & semel efficitur infamis, & tenetur pœna
stupri, quæ est publicatio partis dimidiæ bonorum, si hone-
stus fuerit: si autem humilis pœna coercitionis cum relega-
tione. l. eum qui duas. C. de adult. & sitem lex Iulia. Instit. de
publ. iudi. & ideo Ang. Are. in tract. de malef. in ver. C'hai adul-
terato la mia donna. nu. 65. meritò affirmat errare iudices, qui
capitaliter puniunt capiētes duas vxores, tãquam adulteros. &
hoc

hoc concedunt etiam Bal. Cyn. Ang. & Saly. in d. l. eū qui duas. Auguſt. Arim. in add. ad Ang. in d. verſ. *C'hai adulterato la mia donna*. ſub nu. 65. qui reprehendit Rom. in ſing. 537. Tu ſcis, quæ pœna ſit de iure ciuili. aſſeuerantem de iure ciuili in præſenti caſu infligendam eſſe pœnam capitis, & contra Roma. q. pœna ſupri imponenda equidem ſit in caſu hoc, firmat etiã Carrer. in tract. de homici. §. 6. nu. 3. 13. Io. de Neuiz. in ſua Sylua Nuptiali, lib. 4. ſub nu. 43. Ange. Aret. in §. affinitatis. nu. 3. inſtit. de nup. & ita in propriis terminis conſuluit Alex. conſi. 165. viſis, & ponderatis ſtatutis. vol. 7.

In contrariam vero partem, videlicet, quòd ducens dolosè duas vxores ſimul & ſemel, dignus ſit morte, inclinauit còſulendo Grammat. voto 17. qui meminit ita alias iudicatum fuiſſe in magna Curia Vicariæ, & executum contra virum, qui eodem tempore cum quinque honeſtis mulieribus, omnibus quidem ſuperuiuentibus, matrimonium contraxerat. & idem firmat apoſtil. ad Alex. in d. còſ. 165. in litera C. Rom. in d. ſing. 537. Sed prima opinio videtur communis. atteſtante Iulio Claro in præſt. crim. in §. Fornicatio. ver. Dicitur autem. circa medium. à qua ſi recedere vellem, eſſet quodammo do ponere oſ in cœlum: prout ab ea minimè diſſentit Boſſi. in præſt. crim. in tit. de coitu punibili & damnato. nu. 78. referendo ibi Senatum Mediolanenſem ſapientiſſimè fuſtigari feciſſe tales delinquentes.

Et licet extet decifio magnæ Curie Vicariæ còtra ducentes plures vxores eodem tempore viuētes, vt is damnari quidem debeat vltimi ſupplicij pœna: tamen vir ipſe non extitit aliter condemnatus ob matrimonium cum duabus vxorib. contractum eodem tempore, ſed potius ob matrimonium contractum cum quinque honeſtis mulieribus, omnibus tunc ſuperuiuentibus: & ſic condemnatio ad vltimi ſupplicij pœnam emanauit in eadem magna Curia Vicariæ contra virum ob iterationem criminis, & non aliter: vt planè diſcernitur ex allegationibus Gram. in d. voto 17.

Sed recoło in anno 1575. extitiſſe inquitam, & pariter accuſatam coram D. Angelo de Nobilibus de Ciuitate Ducali, Gubernatore tunc meritiſſimo terræ Amatricis, veritatis diligentiſſimo inueſtigatore, & mihi vti fratre colendiſſimo, Adriana de Ciuita. Nurfæ, per Ciamarram eius primum virū: quæ contraxerat, durante ipſo primo matrimonio. aliud ſecundum matrimonium cum altero viro. Et dum idem D. Gubernator determinauerat, ſeruatis de iure ſeruandis, condemnare prædictam mulierem, tanquam eodemmet tempore habentē duos viros: extitit petita remiſſio cauſæ ad iudicem eccleſiaſticum competentem, & ſic ad Reuerendum D. Vicariū Aſculanum, ad quem meritò quidem ea cauſa fuit remiſſa. Nā cauſas ipſas matrimoniales ſpectauit, & ſpectare ad iudices eccleſiaſticos còpertū eſt: Imo aſſerētē cauſas matrimoniales ad iudices eccleſiaſticos nō ſpectare, anathema fore decernit ſancta Synodus Tridentina, ſeſſ. 24. de ſacramento matrimonij. cano. 12. Et dum alias tractabatur. annis proximè decurſis, in ſacro Concilio Neap. de nullitate matrimonij, illudq; contractum inter affines, cauſa ſimiliter remiſſa extitit per ipſum ſacrum Conſilium ad iudicem eccleſiaſticum, atteſtante vnico noſtri ſæculi lumine, & ſydere fulgentiſſimo ſacri Concilij Neap. D. Io. Vincet. de Franchis, decif. 52. Donna Catherina de Cardines. in prin.

Et quamquam vir contrahens matrimonium cum duabus mulieribus vno, eodemq; tēpore, puniri queat, vt ſupra oſten dimus ex communi opinione: tamen eademmet pœna abſque dubio aliquo punienda foret tunc etiam mulier, cū qua contraxerat ſecundum matrimonium, ſi notiſſiam habuiſſet primi matrimonij. Vnde mulier, quæ contraxit matrimonium cū viro habente vxorem, vt dicatur in ſcia primi matrimonij, vtiliter explicat, & diſcurrit Pet. Albignanus conſ. 67. Leonardus. nu. 23. inter conſ. Matr. vol. 1.

Quodq; intantum etiam ampliatur, vt matrimonium cum ſecunda vxore contractum, viuente prima, non valeat, neque teneat: adeò, quòd etiam mortua prima vxore, vir non teneatur, nec poſſit vllō modo adherere ſecundæ vt conſuluit Nicol. Superantius conſ. 65. inter conſ. matrim. vol. 1. & Pet. Albignan. in d. conſ. 67.

Catērum iſthec communis ita approbata limitatur primo procedere abſq; ſcrupulo aliquo de iure ciuili: ſecus autē de iure canonico. Nā eo iure, in præſenti caſu, vxori debent incidi capilli, panniq; anteriores, & poſteriores. tex. eſt. in c. benediſto. 32. q. 1. ſecundum cōem interpretationem gl. & omniū ibi. cui accedit etiam Rom. in d. ſing. 537. Abb. in c. cū haberet. col. 2. de eo qui duxit in matri. quam pol. per adult. Aug. Ariminenſ. in add. Ang. Aret. in d. tract. de malef. in verſ. *C'hai adulterato la mia donna*. ſub nu. 65. Pet. Albignanus conſi. 67.

Leonardus. ſub nu. 12. poſito inter conſilia matrimonialia. li. 1. & Io. Neuizan. in d. Sylua nuptiali. lib. 4. ſub nu. 43.

Claudicatq; etiam ſecundo eadem communis non ſortiri aliter locum, vbicunq; adeſſet cauſa iuſti erroris. Nam quando foret matrimonium contractum per errorem, vel tuitet nullum, & inualidum primū matrimonium, vel per facilitatē ætatis, ſeu non extitiſſet copula ſecuta, tunc ſecundum matrimonium indubitanter, & indiscriminatim contrahi poſſet: ita Port. in d. §. affinitatis. inſt. de nupt. & Io. Neuiz. cum aliis aggregatis per eum in d. Sylua nuptiali. lib. 4. nu. 44.

Imò ignorantia ipſa alterius parentis ſolummodo de matrimonio contracto, operatur q. filij ex huiusmodi matrimonio nati, legitimi equidem ſint, & ſuccedant in bonis, & conſe quenter propter ignorantiam, etiam vnus ex cōiugibus, filij cenſentur legitimi quò ad vtrunq; ipſorum. c. ex tenore. & c. cum inter. qui fil. ſint legit. & notat glo. in c. 1. de eo qui dux. in matri. & c. cum inhibito. de clandest. deſpon. & l. qui contra. C. de inceſt. nupt. Viuius opin. 1057.

Bigamus non eſt. qui contraxit cum corrupta ab eo. Pan. in c. cum te. de cleri. cōiuga. communem dicit, & not. q. Lamech fuit primus, qui bigamiam introduxit, vt in fabrica mundi. in prima ætate. fol. 10. Bonacoſſ. & Villalob.

Concordat cum l. 35. tit. 5. par. 1. Villalob.

Bigamus quis dicatur verè vel intèrpretatiuè, vide Hoſt. in ſum. tit. de bigam. non ordin. in princ. & dic quòd vera bigamia eſt, quando quis ſucceſſiuè & diuerſis temporibus duas habuit vxores legitimas. 31. q. 2. c. aperiant. Interpretatiua eſt, quæ ſex modis ſumitur. Primo, quando quis de iure contraxit cum vidua vel corrupta. Secundo quando quis habuit duas vxores ante baptiſmum, vel vnam ante, aliam poſt. Tertiò, ſi quis caſtitate promiſſam violat. Quarto, quando vnā de facto, alteram de iure, vel corruptam de facto, vel duas de facto duxit vxores. Quintò ſi propriam vxorem adulteram ſcienter retinuit, eamq; cognouerit, ſecundum aliquos, etiam ignoranter. Sexto ſi quis publicam pœnitentiam egit, vel repudiata duxit, quæ omnia declara, vt per Hoſt. in ſum. d. tit. Bonacoſſ.

DE IURE DOTIVM.

TITVLVS III.

Dos quid & quando propriè dicatur, item de dotis conſtitutione, & inſtrumento, & an dos viſtetur, ſeu reuocari poſſit.

CAPVT I.

Dos vniuerſale, atque incorporeum ius dicitur. commune dicit Ripa in rub. num. 43. ff. ſol. matri. & ex eo tempore cenſeri incipit, ex quo nuptiæ celebratæ ſunt, & ſi nec matrimonium adhuc copula conſummatum fuerit, nec vxor ad viri domum deducta ſit: locumq; ſtatutis inde faciet, quæ ipſius partem aliquam mortua abſque liberis vxore marito addicunt, receptum effantur Corn. in l. non ſine. C. de bon. quæ lib. & conſ. 84. lib. 3. Bal. Nō uel. de dote par. 6. priuil. 38. Rol. in tract. de lucro dotis. q. 16. nu. 9. Viuius lib. 1. opi. 319. Tametſi contrarium receptum aſſerant Soc. in l. cum fuerit. ff. de condi. & demon. Dec. conſ. 67. Fel. in rub. de ſponſa. Rip. in rub. nu. 68. ff. ſol. mat. & ante eos ſibi aduerſus Corn. conſ. 248. lib. 2. quorum ſcriptis poſteriorē opinionem frequentius doctoribus probari, priorem verius efferri duco.

Dotis nomen & antequam numeretur, poſtquam dicta eſt, auſpicatur, comm. ponunt Rip. in rub. num. 58. & ſeq. ff. ſol. matri. Tiraq. de retract. lig. §. vlti. num. 32. & matrimonio ſolutò propriè etiam adhuc perſtat, commune inquit Rip. in d. rub. nu. 71. & num. 72. intellige tamen ſi nondum reſtituta ſit, vel ſit quidem iam reſtituta. & adhuc alij reſtituenda, vt frequens placitum inſit Iaſ. in l. maritus. num. 9. C. vnde vir & vxor. Suarez.

Dos vera, & propria dicitur, quando contractum eſt matrimonium validè, & durat matrimonium. doct. in d. rub. ff. ſol. matr. Ampliatur, & limitatur per Vinc. Saluio. in rub. ff. ſol. matr. nu. 107. D. a Fin.

Dos propriè dicitur ante copulam, & traductionem vxoris, adeoque vir habebit lucrum ex diſpoſitione ſtatuti, quòd mortua vxore ſine liberis, vir lucretur tertiam partem dotis, com. dicit Corn. in l. non ſine. poſt. Bal. & Fulg. C. de bon. quæ Com. opin. Tom. j. Cc 3 lib.

Com. V.I. Opin. De Affinitate, &

lib. idem Corn. conf. 84. licet eleganter. lib. 3. & Bal. Nouel. cōmunem quoq; appellat in tract. de dote. in 6. par. priuileg. 38. Sed contrariam opin. communem dicit Soci. in l. cum fuerit. ff. de condi. & demon. Fel. in rub. de spons. Dec. conf. 67. Corn. sibi contrarius conf. 248. in præsenti consultatione. li. 2. vt per Rip. in rub. ff. sol. mat. nu. 68. B. Villal.

Dos propriè etiam dicitur soluto matrimonio, vt voluerūt Bal. Pau. Cast. & ceteri in l. i. C. vnde vir, & vxor. Dec. in l. fi. co. tit. & Bar. in 3. oppo. Pau. Cast. & Socin. & Ripa nu. 70. & seq. in rub. ff. solu. matri. vbi simul cum alijs Moder. perhibent istam communem opi. fore.

Item dos promissa est etiā propriè dos, & ex sermonis proprietate comprehenditur quoq; in statuto simpliciter loquēte de dote, secundum Ang. conf. 180. prætmitto. & conf. 76. statutum loquitur. Aret. Ruin. num. 95. Ias. Parpal. Bulgar. Ripam nu. 59. Vince. Sau. nu. 69. & Io. Annibal. nu. 476. in d. rub. solu. mat. quia fit, constituiturq; dos eo ipso, qd promittitur, vt inquit glo. in l. i. §. accidit. in ver. fecerit. C. de rei vxor. actio. & doct. in l. de diuisione. ff. sol. mat.

Et licet Soc. sen. ibi, Alex. & Alciat. in d. rub. & ibi etiā Soc. iun. in 1. par. nu. 49. in 2. par. nu. 20. videantur sentire, concludereq; contrarium, dotem promissam non esse propriè dotē, tamen explosis eorum frigidissimis rationibus, noli in decisuis aliter recedere à prima opinione. Ang. & sequacium, tanquam sacrosancta, & magis communi. Viuius opi. 228.

Dos propriè dicitur, soluto matrimonio, communem inquit idem Ripa ibidem. nu. 71. & 72. quæ intelligitur ante restitutionem, vt latè prosequitur Soc. conf. 121. visa contingetia. lib. 1. de quo per Ripam vbi supra.

Amplia etiam ad hypothecam tacitam: Fanus de pigno. & Hippo. in 2. par. mem. 4. nu. 109. com. dicit.

Nota qd priuilegiū tacitè hypothecæ cōpetens doti non transit ad extraneum. Fanus ibi nu. 97. com. dicit. Villal.

Dos restituta, si alteri est restituenda dicitur dos: si tamen non est restituenda, dos non dicitur, Ias. in l. maritus. nu. 9. C. vnde vir & vxor. communem dicit. Idem.

Quæro, an dos possit esse sine matrimonio? Resp. Communiter ea recepta est sententia, qd licet esse non possit, quando nunquam contractum est matrimonium. Tamen postquam semel est contractum, & dos esse cœpit, non desinit esse. licet postea matrimonium dissoluatur, ita firmat Ias. rub. ff. sol. matri. 2. lect. nu. 4. M. Grassus.

Dotis instrumentum præsumitur antèrius factum. Bar. in l. 1. ff. sol. mat. Ampliatur in 8. casib. & limitatur in multis vt per Io. Bolog. in d. l. 1. nu. 9. & seq. & per Ponta. ibi. nu. 1. & seq. fallit vt per Ias. in d. l. 1. fallit vt per Dec. in l. in ambigu. ff. de reg. iur. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in alijs quatuor, vt per Maria. Soc. iun. in d. l. 1. ff. sol. mat. nu. 6. 44. & seq. fallit in 4. casib. vt per Bar. Soc. in d. l. 1. nu. 1. & seq. fallit in 4. casib. vt per Ripam in d. l. 1. nu. 1.

Constitutio dotis & instrumentum confessionis dotis potest fieri etiam constante matrimonio. Soc. conf. 82. in 3. vol. communem dicit. Vezin.

Quæro, an dos vitietur propter incertitudinem? Resp. qd non, & hoc speciale est in dote, ita tenent doct. communiter, vt firmat Ias. d. l. 1. nu. 32. ff. sol. matr. M. Grassus.

Dos propter ingratitudinem non reuocatur siue soluta sit, siue tantum promissa. l. dotem. C. de iure dot. l. cum post diuortium. §. patrona. ff. de iure dot. & ibi Bar. quamuis Bal. in l. fin. C. de dotis promiss. velit contrarium vt dos promissa impediat solui propter ingratitudinem, quem sequitur Ias. in l. patre furioso. nu. 29. ff. de his qui sunt sui, sed præcedens opinio verior est. quam sequitur Boer. decis. 27. in fi. per d. l. si cū dotem. ff. sol. mat. & sicuti dos non reuocatur propter ingratitudinem, ita nec donatio facta fauore matrimonij non reuocatur propter ingratitudinē. Guid. Pap. decis. 145. & Boer. in ea decisione iam allegata. Vide Ripam in l. generaliter. C. de reuoc. donat. Bellac.

Dotis dominus & rerum dotalium legitimus administrator, an maritus sit.

C A P V T II.

Os in bonis, & dominio mariti est. l. 7. §. si res. ff. de iur. dot. fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. in tract. de dote. c. 10. fol. 248. Don. a Fin.

Dotis dominus matrimonio constante maritus est, non vxor, vt frequens interpretum placitum esse misce-

runt in literas Salic. in l. in rebus. nu. 5. C. de rei vend. Alex. cōf. 106. lib. 5. Bal. Nouel. de dote par. 8. priuileg. 8. nu. 1. & in l. 1. nu. 227. ff. sol. mat. copiosè, & accuratè Arius Pipel. in l. 1. part. 3. nu. 15. C. de bon. mater. Suarez.

Maritus interim dum matrimonium constat, dotis dominus censetur, vt late obseruauit superius. ver. dos. Eius autem bona etsi pro dote ipsa tacitè hypothecæ subiiciantur, tamē pro vxoris alimentis non tacitè obligata dicuntur. communia dicit Roma. conf. 454. E. Suarez.

Maritus pro rebus dotalibus est legitimus administrator: & sic marito spectat administratio bonorum dotalium, & potest agere. & comparere in iudicio in huiusmodi casu absq; mandato vxoris: secundum glo. Bar. Saly. Alex. Ias. & omnes alios Legistas in l. maritus. C. de procur. & Canonistas, in c. constitutus. de procur. & in c. 1. qui filij sint legitimi. Abb. in c. ex parte. de confess. & Ioan. de Amicis conf. 132. vbi perhibet istam esse communem opinionem.

Et limitat non procedere in bonis parafernalis, pro quibus ipse maritus agere nequit sine mandato expresso, vel saltē tacito: quam quidem limitationem probat idem Ioannes de Amicis conf. 54. nu. 5. & Corne. conf. 190. nu. 12. vol. 1. & Capicius in inuestitura feudali in cap. feudorum genera. versic. Parafernale. fol. 282.

Et eandem communem sequitur quoque, & limitat, & declarat vtiliter in altero casu Soci. iun. conf. 105. nu. 8. cū alijs, volum. 1. & Socin. in repet. c. veniens. col. 58. extra de accu. & sequitur quoque, & communem ostendit Curt. iun. conf. 154. num. 13.

Et aduerte, quod bona ipsa parafernalia dicuntur illa, quæ traduntur marito vltra dotem. Et sic bona vltra dotem data, quæ vxor secum defert ad domum viri, etiam si illi consignet, dummodo non in dotem, dicuntur parafernalia: iuxta l. si ergo. §. dotis. ff. de iure dot. & l. fin. C. de pact. conuen. & tradit Corn. conf. 300. seu 306. oportunitum. col. 5. vol. 3. & Capicius in d. versic. Parafernale.

Et casu, quo maritus procuratorio nomine, vt supra percipiat fructus ipsorum bonorum parafernaliū, an teneatur ad illorum restitutionem: vide Casarem Vrsillum latè declarantem, atque resoluentem ex communi opinione in addi. Afflict. in decis. 44. num. 8. & seq. & Ruinum optime, & doct. finem consulentem quoque conf. 222. num. 4. vol. 1. & Bald. conf. 478. quædam sunt res, quæ sunt in dominio mariti. sub num. 1. vol. 5.

Vbi firmat etiam, qd ex huiusmodi administratione bonorum parafernaliū, bona viri sunt tacitè obligata eius vxori per l. si. ff. de pact. conuen.

Et casu, quo similiter ipse maritus perciperet fructus ex feudo parafernali, vtrum eos lucraretur: vide Capicius hoc resoluentem in d. versic. parafernale.

Et aduerte, quod maritus ipse minimè potest vendere rem paraferalem suæ vxoris. tam mobilem, quam immobilem: vt in l. mater. & ibi no. Bald. C. de rei vendic. & optime facit l. si ego. §. dotis. ff. de iur. dot.

Imo mulier posset, & sibi permissum foret liberè dare bona parafernalia cui, aut quibus vellet: secundum communem opinionem, & doctrinam Theologorum relatam, & declaratam per Guil. Pepin. in sermonibus quadagesimalibus, in epistola in sabbato post secundam dominicam quadagesimæ. In diebus illis dixit Rebecca filio suo Iacob. colum. 3. fol. par. 43.

Sed è diuerticulo in viam redeundo, confirmatur opinio prædicta in principio posita: quia maritus rei dotalis verus dominus est: & sic non vxoris, verum mariti rei dotalis dominium apparet: secundum communem traditionem omnium Scriben. in l. in rebus. C. de iure dot. & in l. prædium. vbi Doct. eo. tit. & Corasi. in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 5. c. 14. vbi aliquibus leuibus rationibus non indigentibus responsione impugnatur communem istam. Viuius opin. 480.

Quæro, an dominium rei dotalis transferatur in maritum sine traditione? Respon. quod non, ita tenent Bald. Imol. & omnes Doct. indifferenter, vt testatur Iaso. l. 5. nume. 5. ff. solu. matrimo. Quod intellige quoque procedere in dote vniuersali, quando scilicet mulier vniuersaliter omnia bona dedisset in dotem, ita not. gloss. singularis. l. 1. versic. vniuersæ. ff. pro dote. & eam sequuntur Bald. Imol. & omnes Doct. teste Alexan. in d. l. 5. & ita contractus dotis quod ad translationem dominij, non est priuilegiatus. Mich. Grassus.

In dote num maritus fruatur beneficio, ne teneatur plus quam poſſit, deducto ne egeat: & quid ſi neget ſe maritum? ſolutoque matrimonio, an dotis dominium in viduam transferatur.

C A P V T III.

Maritus in dote habet beneficium, ne teneatur in effectu ultra quam poteſt, deducto ne egeat. l. maritum. ff. ſolu. mati. Fallit in 12. caſib. vt per Vigel. in commento 6. anni in 2. parte. tit. quid veniat. c. 7. reg. 18. fol. 232. Fallit in 5. caſib. quos not. Iaſ. in l. quod nomine. ff. de cond. indeb. nu. 1. Fallit in 9. caſib. vt per Soc. reg. 257. fallit in 23. caſib. ſecundum Alex. in d. l. maritum. videas eundem in l. etiam filius. §. licet in dotalibus. ff. ſolu. matr. nu. 9. vbi ponit limitationem, & eam ſublimat in 4. caſib. Do. a Fin.

Negans ſe maritum, etiam perdit beneficium ne teneatur ultra quam facere poſſit. Bar. in l. etiam. §. 1. circa ſi. ff. ſolu. matr.

Limita ſi perſeueret in negatione. Alex. in l. non tantum. §. quod autem. de re iud. Vezin.

Soluto matrimonio, dominium quod erat penes maritum, ipſo iure transfertur in viduam. l. in rebus. C. de iure dot. & ibi gloſ. docto. & Barto. in l. 1. ff. ſolut. matrimo. vnde cum ſtatim mulier effecta fuerit vidua, dominium ſuarum rerum dotalium datur ſibi, & competit ſibi rei vendicatio contra hæredes mariti. dict. l. in rebus. Socin. conſil. 56. nume. 2. 1. volum. Bellac.

Speciale eſt favore mulieris vt ſoluto matrim. illico in eam tranſit dominium rei dotalis iuris miniſterio ſine alia traditione. l. in rebus. C. de iure dot. fallit in 16. caſib. quos not. Bal. de Bar. in d. l. 1. nu. 277. & ſeq. Do. a Fin.

Si acceptilatione dos ſit conſtituta ſoluto matrimonio obligatio priſtina eſt reſtituenda. l. licet ſoleat ff. de iure dot. fallit in 2. caſib. vt per Vigel. vbi ſupra. reg. 14. D. a Fin.

Bona paraphernalia ſi ſunt in dominio mariti, ſoluto matrimonio condici poſſunt: ſi tamen dominium non eſt tranſlatum in maritum, cum ſint in bonis vxoris, ſoluto matrimonio vendicantur. Curt. iun. conſil. 93. num. 12. commun. dicit. B. Villal.

Actio non datur ſoluto matrimonio hæredi mariti ex pacto mulieris in contractu dotis facto, q̄ ſatisfaceret creditoribus habentibus hypothecata prædia data in dotem. Ampliatur in 5. caſib. & limitatur in 2. per Purpur. in l. ex conuentione. C. de pact. num. 1. & ſeq. Do. a Fina.

In lucro dotis per maritum conſequendo ex forma ſtatuti, quid potius attendendum ſit, an ſtatutum ſeu conſuetudo domicilij ipſius mariti, vel vxoris, ſeu iuris communis diſpoſitio.

C A P V T IIII.

Iurum dotis quod maritus facit ex forma ſtatuti ob mortem vxoris dicitur ex cauſa lucratiua, quia quamuis titulus dotis onerofus dicatur, cum pro oneribus matrimonij dos detur, lucrum tamẽ tale inſpecta cauſa proxima dicitur ex cauſa lucratiua, & aduentitium potius quam profectitium. Dec. l. in eo. num. 5. & 6. ff. de re. iur. & in l. 1. num. 17. C. de ſecun. nup. & in conſ. 260. Et hanc ſententiam Bal. Nouel. in tracta. de dote, in 6. par. priuile. 37. nu. 4. communioſiorem appellat. Licet Dec. in conſ. 67. contrariam ſententiam conſulendo ſecutus fuerit ſed ibi eum contra communem conſuluiſſe meminit Cagn. in d. l. in eo. nu. 5. Kirchouius.

Domicilij mariti ſtatutum eſt attendendum, cum agitur de lucranda dote per maritum, & non ius commune: nec ſtatutum domicilij vxoris. Cur. iun. conſ. 129. nu. 6. & Iaſ. in l. ſi arrogator. nu. 44. ff. de adop. & in l. 1. C. de ſumma trinit. in 1. lectura. nu. 24. & in 2. nu. 60. & Couar. epito. 4. c. 7. num. 6. communem dicit. Villal.

Amplia iſtam communem, non ſolum quando agitur de lucranda dote, ſed etiam ſi agatur de reſtituenda, quia non poteſt conueniri in loco contractus: ſed domicilij. Couar. ibi communem dicit.

Limita, niſi bona vtriuſq; vxoris & mariti ſint in alio loco: non enim ſtatutum illius loci eſt attendendum. Anto. Rube. conſ. 71. communem dicit.

Limita ſecundo, ſi matrimonium ſit contractum eo animo, vt in loco vxoris ambo vitam agant. Couar. in d. c. 7. nu. 7. communem dicit ex Bal. in l. ſi. C. ſi a non compet. iud. alias limit. vt per Iaſ. in d. l. ſi arrogator. & in l. 1.

Circa materiam iſtarum communium vide l. 29. tit. 1. r. par. 4. vbi dicit, quod quo ad dotem, vel ad arrhas ſponſalicias, vel lucra habita durante matrimonio eſt attendendum ſtatutum, vel conſuetudo loci, vbi contractum eſt matrimonium quod nota.

Nota etiam q̄ ſi vir & vxor deſtinentur viuere in aliquo loco: & contingat q̄ matrimonium diſſoluatur in alio. conſiderabitur conſuetudo, & ſtatutum loci vbi matrimonium fuit perfectum, vel fuit deſtinatum per eos, & non domicilij vbi matrimonium diſſoluitur. Boer. in conſuet. Bitu. in rubr. Des conſtumes concernans les mariages & douaires. §. 4. communem dicit ex Fel. in c. 1. de ſponſal. Idem.

In dote lucranda non conſideratur conſuetudo loci mulieris, ſed ſtatutum loci ipſius mariti. hanc eſſe communem opi. teſtatur Crot. in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. nume. 164. fallit in 6. caſibus vt per Crot. in dict. l. omnes populi. nume. 165. Ampliatur & limitatur per Baptiſta Villa. conſul. 95. in litera D. & conſul. 16. in litera M. Fallit in 8. caſibus, vt per Curt. iun. in l. exigere dotem. ff. de iud. nume. 4. & ſequen. Don. a Fina

Dotis lucra non iure communi, non domicilij vxoris ſtatutis, ſed conſuetudinibus, ac ſtatutis maritalis domicilij reguntur. commune aiunt Iaſ. in l. ſi arrogator. nu. 44. ff. de adop. & in l. 1. lect. 1. nu. 24. & lect. 2. nu. 60. C. de ſum. trinit. Curt. iunior conſ. 129. nu. 6. Atq; illa maritus non conſert vnquam, vt receptum eſſantur Florian. in l. filia. §. ſi filius. ff. famil. erciſ. Bald. Nouel. de dote. part. 6. ſpecial. 37. Campeſ. de dote etiam parte quinta. q. 7. Suarez.

Maritus vbi dotem vel dotis partem ex alienius ſtatuti conſtitutione lucrificat dotem, vel dotis partem ſolutam, non vero duntaxat promiſſam lucrabitur. commune inquiunt Berous decif. 22. num. 7. 9. & 13. & qui id dogma argumentis illi contrariis tutari nititur. Viuius libr. 1. opin. 319. Mihi tamen contrarium verius & non minus receptum videtur. quod atteſtatur Alexan. & Iaſ. in l. ſi donaturus. §. 1. ff. de condi. ob. cauſ. Socin. conſil. 32. in præſenti conſultatione. libr. 3. & qui communem conſuſionem aſſeuerant Curt. iun. conſil. 129. præſupponitur paulo ante fin. Tiraq. in fin. de retract. conuen. num. 33. & ſequen. vbi ampliatur idem fore, tametſi ſtatutum de dote data, aut de dante dotem expreſſim meminerit, quod etiam abſque dubio probari debet, nec requiritur præterea vt huiusmodi ſtatutis locus ſit, vlla copula, aut vxoris in viri domum deductio, quemadmodum commune ait Rol. a Valle, in tracta. de lucro dotis. in quaſtio. 116. num. 6. Vnde longe minus ambigi poterit, cum vel per vnã noctem vir atque vxor ſimul concubuerint, vt receptiſſimum aſſeruat Viuius vbi ſupra poſt Tiraq. in tracta. res inter alios acta. limi. 41. & in l. ſi vnquam. ver. donatione largitus. C. de reuocan. dona. Quin & cum poſt matrimonium de præſenti abſque copula contractum vxor religionem profitebitur, maritus dotem, dotiſve partem ex id genus ſtatuto lucrificat, commune pronunciant Iaſ. conſil. 135. libr. 2. & qui eum laudat Viuius d. opi. Non tamen maritus nomine tenus ac putatiuus huiusce ſtatuti prærogatiuis fruatur, vt receptum aſſeruat Rolan. d. tracta. quaſt. 98. nume. 16. & 13. attendetur autem ſemper ac diligenter obſeruabitur in iis quaſtionibus de dote lucranda, ſtatutum quod in mariti domicilio vigerit, non verò quod in ipſius vxoris vel patria, vel domicilio conditum florebit. commune aſſeuerant Iaſ. lec. 1. num. 60. in l. cunctos populos. C. de ſumma Trinit. Socin. iun. conſil. 14. libr. 1. Curt. iun. conſil. 129. Viuius latiſſimè d. opin. vbi quamplurima ad materiam vtilia congerit. Et hæc profecto ſententia mihi verior & receptior videtur, quidquid in contrarium ſcribat Purpur. in d. l. cunctos populos. num. 120. Memineris autem porro, quod huiusmodi emolumentum liberi prioris matrimonij ſuperſtites non remorabuntur, nec impediunt, ſi vel de illis ſtatutum expreſſim meminit, vel meminiſſe conieſturis aſſequi poſſumus: vt receptum interpretum dogma eſſe literis prodiderunt. Boer. decifio. 113. nume. 4. Berous in famil. quaſt. 119. nume. 1. Pariſ. conſil. 91. libr. 4. Obſeruabis hac in re denique, quod maritus ſecundò nuptæ, ac liberis prioris matrimonij prædita, non maiorem dotis partem lucrificat, quam ad vnum ex illis liberis peruenerit, tametſi certam dotis partem illi ſtatutum aliquod diſerte addicat.

Com. opin. Tom. j.

Cc 4 com-

Com.V.I.Opin.De Affinitate, &

commune ait Bertr.in l.hac edictali. nume. 20. C. de secund. nupt. subducetur tamen & legitimæ illius filij portionis ratio, vt commune testificatur Aymon Crauet. consil. 94. num. 12. E. Suarez.

Maritus aut sponsus, vxori aut sponsæ superuiuens, an & quando integram dotem lucretur, vel eius tantum partem.

CAPVT V.

Maritus lucratur dimidietatem dotis ex morte vxoris decedentis sine liberis ex statuti dispositione. Fallit in multis casibus, quos colligere potes ex Folle. in praxi crimi. in ver. dantur capitula. nu. 61. Do. a Fin.

Dotem lucrabitur etiam extantibus liberis in vim pacti apposti in instrumento de dote lucranda in casum superuiuentiæ. auth. sed hodie. C. de adu. l. si pater. C. de pact. dota. Roma. in l. si ab hostibus. ff. solu. matri. neque enim tale pactum reuocabitur per superuenientiam liberorum. Socin. consil. 57. nume. 9. in 4. volum. Paul. Castr. in l. 3. num. 7. ff. solu. matrim. quod si in vim statuti maritus dotem lucratur, cessaret statutum in præiudicium liberorum primi matrimonij: & neque tunc locum haberet. Decius consil. 283. Barto. Bald. & Salyce. in l. hac edictali. C. de secund. nupt. & Boer. decisio. 203. nume. 2. & decisio. 113. Bellacomb.

Quaro, vtrum valeat pactum inter virum & vxorem, de tota dote lucranda? Respon. q. sic, ita tenet glo. in l. 2. in princ. vers. dos debeat. & ibi Docto. communiter tradunt. ff. solut. matr. Hanc dicit esse communem opi. Nicol. Boer. decis. 244. num. 1. Mich. Grassus.

Maritus ex matrimonio momentaneo, non lucratur partem dotis stante statuto q. maritus eam lucretur. Tiraq. in l. si vnquam. de reuoc. donat. C. in verbo, donatione largitus. nu. 85. com. dicit. Villal. & Vezin.

Mulier si per statutum debet lucrari certam partem bonorum mariti, intelligitur de consummato. Hippol. sing. 106. communem dicit. Villal.

Sponsus si contraxerit sponsalia per verba de presenti cum Catherina, & acceperit ab ea ratione dotis mille, si decedat ante matrimonij consummationem, voluit Bar. maritum statuto ita disponente, dotem, vel aliquam partem lucrari, etiam si ille cum ea non habitauerit, si modo per verba de presenti matrimonium contractum fuerit, in l. nihil. ff. de actio. rerum amota. allegans ad hanc debitionem argumentum illius tex. & l. cum hic status. §. si maritus. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. res quæ. C. de donat. inter vir. & vxor. & Bart. sententiam sequitur Bald. in l. Deo nobis. nu. 6. vers. sed iuxta hoc pone quod matrimonium est contractum per verba de presenti. Paul. de Castr. nu. 7. vers. ultimo determinat. C. de epis. & cle. & idem Paul. de Castr. in consil. 124. incip. super primo quæsito. Licet D. Bar. de Sal. secundum antiquam impressionem, quia ante copulam & translationem etiam dicitur proprie dos & matrimonium. l. denique. & l. idcoque. ff. de ritu nup. & l. nuptias. ff. de regu. iur. Quam communem appellant Pet. Phil. Corn. in l. nō sine. vers. sed primum videtur verius & commu. non procul a fine. C. de bon. quæ libe. & cōsulendo eam sequitur ipse Corn. in consil. 84. incip. Licet eleganter & diffusè. in 3. volum. consil. & Bald. Nouel. in tract. de dote. 6. par. in priuileg. 37. cir. fin. vers. & hinc est. & Socin. iun. hanc Bart. sententiam communiorem esse quoque refert in rub. num. 43. in addi. adiecta distinctione quæ sequitur in ver. & tunc. num. 44. ff. solu. matrim. allegans inter ceteros Ias. in consil. 135. num. 2. vers. sed præmissis non obstantibus, vbi ipse tamen præsertim in casu mulieris traditæ ad maritum, quæ longo tempore apud eum vixisset, licet ab eo non fuisset cognita. in 1. volum. consil. loquitur, & Ioan. Campezius tracta. de dote. in parte de statutis loquentibus de dote. quæst. 14. vbi ipse num. 5. circa fin. quæst. inquit, in decidendo licet opinio Saliceti sit verior, de subtilitate tamen iuris prima opinio cum sit gl. Bar. & Bal. obseruaretur in præct. maximè si maritus ante mortem vxoris inceperat sustinere onera matrimonij, in faciendo vestes, & iocalia. in 6. volum. tract. doct. Matt. de Afflict. decis. Neapol. decis. 61. num. 4. vers. sed contrarium. & Step. Bertr. in consil. 229. in par. priore. 2. vol. & Tiraquel. in l. si vnquam. in verb. donatione largitus. nume. 223. contrariam tamen sententiam latè defendit Sal. per decē argumenta. in l. cum te. C. de donat. ante nup. quorum duo refert Ripa in d. rub. num. 68. ff. solu. matrim. & hanc commu.

opin. esse inquit Barto. Socin. in l. cum fuerit. nume. 5. ff. de condi. & demonst. & Phil. Dec. in consil. 67. num. 2. vers. nō obstat: quod notat Barto. in l. nihil. quia commu. opin. est in contrarium. in 1. par. consil. quam antea copiosè defenderunt Pan. num. 5. & Feli. num. 1. 2. 3. & 4. in cap. tertio loco. extr. de præsum. Pan. in rub. num. 4. Fel. nu. 3. ext. de sponsalib. vbi ipsi multas autoritates allegarunt. Præterea ibi sunt quoq; egregiæ additiones Pan. in cap. ex publico. num. 7. ext. de conuers. coniuga. in consil. 1. in 1. par. & in consil. 79. in 2. part. consil. quare sustentabilior & magis com. opi. docto. est, inquit Feli. sponsum non lucrari dotem si matrimonium non fuerit consummatum, licet doct. variè locuti fuerint. Hipp. de Marfil. in suis sing. sing. 106. alij enim distinguunt, an sponsa ad domum deducta fuerit necne. item, an statutum de materia fauorabili vel odiosa loquatur. Fel. in d. c. tertio loco. eleganter & egregiè Hiero. Schurpf. in consil. 9. in 3. centu. eam materiam profequitur Kirchouius.

Dotis lucrum consequi debere, sponsum per verba de presenti, nō. doct. arg. illius tex. in l. pen. C. de dona. inter vir. & vxor. l. non sine. C. de bon. quæ lib. l. nihil. ff. rer. amot. l. 2. §. fin. de priuileg. cred. facit glo. in l. ea quæ. la. 2. vbi Barto. ad municip. Bald. in l. deo nobis. per illum tex. C. de epis. & cler. Castr. in l. si donaturus. §. fin. de cond. ob caus. Ias. in l. non tantum. C. de legi. & in similib. ferè terminis in l. quamuis. nume. 7. C. de inoff. testa. Ioan. Campeg. de dote super statuto de lucro dot. quæst. 13. in fi. Alex. consil. 129. num. 4. lib. 7. Socin. consil. 223. lib. 2. Rub. Alex. consil. 19. colum. 2. Corne. consil. 84. lib. 3. Bertr. consil. 24. lib. 1. Paris. consil. 127. nu. 6. lib. 1. Secus in sponso de futuro, scribit Rol. de dote. q. 12. nu. 11. quid in casu statuti quod muliere decedente in matrimonio sine liberis vir lucretur certam partem dotis: an habeat locum in sponsa per verba de presenti matrimonio nondum consummato? & dic. quod licet communis opi. sit quod eo casu non habeat locum: tamen si mulier esset ducta domum viri vt ei coniungeretur: & ante coniunctionem mulier decederet: hoc casu vir lucraretur partem dotis debitam ex statuto. quia pro coniuncta & copulata habetur, quæ de proximo copulanda est, teste Hippol. qui rem latius declarat sing. 106. plura nō. Rol. qui de hoc late disput. tract. de lucro dot. q. 106. q. 107. & seq. post Boer. q. 22. Alex. consil. 129. lib. 7. & facit quod idem Rol. scribit consil. 10. nu. 7. lib. 1. in prædictis autem quæstionibus dic. vt per eū d. q. 106. & duab. seq. doc. in apost. ad Ias. d. l. quamuis. quæ est l. 2. illius tit. C. de inoff. testa. Bellac.

Vsuræ dotis non solutæ, vel dotis fructus an debeatur, & cui.

CAPVT VI.

Vsuræ pro dote non soluta viro debentur, & licite etiam in foro conscientiæ ab eo exiguntur, propter onera matrimonij. Quare maritus dotem & fructus dotis percipere dicitur. l. dotis fructum ff. de iure dot. l. pro oneribus. C. eo. tit. & ideo propter compensationem onerum promissio alicuius rei, seu fructuum alicuius prædij loco alimentorum, vel vsurarū, valet. cap. salubriter. ext. de vsur. Barto. & docto. in l. si insulam: §. vsuras. ff. solu. matrimo. Bald. & alij in l. fin. §. præterea. C. de iure dot. & hanc sententiam veram & communem esse scribit Petr. Phil. Corne. in consil. 212. nume. 1. in 3. volum. consil. Kirchouius.

Viro cui non sit soluta dos, debentur alimenta, secundum communem per Burf. consil. 220. nu. 43. lib. 1. Bonac.

Dotis fructus impuberi traditæ, & si dos sit marito tradita ab impubere cedunt doti, cum impubes non possit donare. Goza. in consil. 33. num. 11. comm. dicit. & sic est intelligenda glo. in l. 11. C. de dot. promiss. Secus in maiore. quæ tradidit dotem sponso: qui sustinuit onera matrimonij, quod nota. Villal.

De iure regio fructus tam dotis, quam bonorum paraphernalium sunt ad sustentanda onera matrimonij, & qui supersunt, sunt communes inter coniuges. l. 3. tit. 2. lib. 3. For. leg. & l. fin. tit. 4. eod. titu. & sic est intelligenda l. 18. tit. 10. par. 4. cōseruata dote, vt in l. 2. eius titu. & par. quod intellige de fructibus durante matrimonio perceptis, de alijs autem habes l. 4. & 10. tit. 4. lib. 3. For. leg. quæ disponunt, quod si non sunt à solo separati: sed fructus apparent, diuidentur inter virum, & hæredes mortui: si autem fructus apparent, erunt hæredis, cuius erat proprietas, soluta medietate expensarum, si fructus

fructus sunt vinearum, vel arborum: si autem seminis, erunt communes pro medietate (vt dictum est.) si tamen terra erat bene culta, & non seminata fructus erunt cuius erat prædium soluta medietate expensarum, de quibus per Io. Lupum in repet. rub. de don. inter vir. & vxor. Villal.

Fructus bonorum mariti & vxoris, soluto matrimonio cum inter virum & hæredes mortui diuidentur iuxta l. 3. tit. 4. libr. 3. For. leg. & si maior pars alterius sit, tamen hæc communis opinio non obseruatur, sed debent diuidi, & si non essent a solo separati, vt doct. de Pal. Ruuios in repet. rub. de don. inter vir. & vxor. §. 62. nu. 10. Villal.

Dotis filij vsusfructus debetur patribus sustinentibus onera matrimonij, siue sit maior oneribus, siue minor, qui filius habitans in castro separato a patre, non dicitur seorsum habitare iuxta crebriorem sententiam per Rol. consi. 54. nu. 22. 23. 24. & seq. lib. 3. Bellac.

Dotis aduentitij fructus quærebantur patri mariti, qui & dotem penes se habebat, & ex ea filium, ac nurum alebat commune inquit Alexan. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. nu. 9. ff. sol. matr. Ioan. Crot in 2. repet. l. si constante. nu. 117. ff. illo. eod. tit. Arius Pinel. in l. 1. part. 1. nu. 53. C. de bonis mater. Suarez.

Filiam dotare num pater teneatur, & cogi possit.

C A P V T VII.

Dotem filia pater dare tenetur. l. si. C. de dotis pro. Fallit vt per Mathefil. in notab. 105. & 146. Ampliatur in 5. casib. vt per Baptista à Villa. cõcl. 182. in litera D. fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. parte, in tract. de iure inter parentes. c. 1. membro 5. reg. 12. fol. 272.

Fallit in 3. casib. quos no. Crot. in d. l. 1. num. 73. fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 280. fallit vt per Viui. in suis conclu. ver. pater: & regula procedet etiam post matrimonium contractum. fallit vt per Soci. in d. l. 1. num. 229. contrariam regulam facit. Ioan. Bolog. in d. l. 1. num. 100. vbi limitat, vbi Pontanus latissime. num. 45.

Fallit vt per Viuium. vers. pater. Ampliatur procedere etiam in matre, vt per Viuium, in vers. mater diues: videas in concl. quæ incipit pater. fallit in multis casib. vt per Io. Bolog. in d. l. 1. ff. sol. matr. nu. 94. Do. 2. Fin.

Pater tenetur dotare filiam etiam non nuptam, & potest cogi officio iudicis. Pau. de Cast. in l. 8. Soci. ff. sol. matr. Anto. de Tremol. in prac. Bonac. Rubr. qui mo. ciui. num. 12. In verbo quasi castrensis. com. dicit. Vezin.

Pater cogitur iure actionis dotare filiam, secundum magis communem opinionem: quam sequuntur & citant Curt. in auth. res. quæ. num. 25. C. communia. de legat. Iaso. in authen. præterea. num. 8. C. vnde vir, & vxor. Socin. in tracta. fallentiarum. in regu. 282. in 4. fallent. Ripa in l. 1. num. 55. ff. solu. mat. & Couarruias in epit. de ma. in 4. part. 2. partis. cap. 3. §. 8. num. 7. fol. paruo. 60.

Contrariam vero opinionem, videlicet, qd pater iudicis officio teneatur dotare filiam, sequuti suere glo. in l. si focer. ff. sol. matr. & Pau. Cast. & Alex. ibi. Alberi. in l. si. C. de dotis promiss. & Illust. D. Afflict. in constit. aliquibus. num. 73. lib. 3. rub. 23. & ista est communis sententia: secundum Benedict. in c. Raynutius. in vers. dotem quam ei dederat. nu. 24. de testa. & Corasi. in repet. l. qui liberos. nu. 95. ff. de ritu nupt. & in effectu ista est veritas.

Quæ quidem ampliatur etiam, vt filia ipsa quantumcunq; nupta sit sine dote, possit tamen implorare officium iudicis, vt a patre congruè dotetur: secundum glo. in l. obligamur. §. lege. ff. de act. & oblig. & in c. in raptoribus. 36. q. 1. Bal. Imol. Raph. Rom. & alios omnes in d. l. 1. ff. sol. matr. & Soc. consi. 57. in causa restitutionis. col. 2. vol. 4. vbi docet istam esse communem opinionem, & sequitur etiam Alex. consi. 56. nu. 5. vol. 4. Soc. consi. 80. præfens. col. fin. vol. 4. & Ioan. Lupi in c. per vestras. 3. not. §. 1. de donat. inter vir. & vxor. quoniam pater non liberatur ex eo, qd maritata est filia, non promissa dote, ab illa obligatione dandi dotem. de qua per l. qui liberos. ff. de ritu nupt. & d. l. obligamur. vt per Alex. consi. 169. visis instrumētis. nu. 3. vol. 7. Ias. in §. fuerat. nu. 97. Instit. de actio. & in addit. ad decis. Tholosan. 289.

Et quamuis prælibata communis opinio habeat locum, atq; procedat, quando mulier maritata sit viuentis eius patre, nulla habita mentione dotis: nihilominus hoc ampliatur etiam Soci. in d. consi. 80. & Ioan. Lupi vbi supra, procedere quoque

in marito vxorem ducente absque dote mortuo patre ipsius vxoris: sed talis opinio mihi non placet, præsertim in muliere, quæ patrem non habeat, a quo sibi dos debeat. Nam eo quod sit decens & honestum matrimonium habere dotem, non competit actio, vel ius, dotem petendi: nec tacite videtur sensum de dote inter partes: quia imò videtur placuisse contrarium, ex quo matrimonium contraxerunt sine dote, de qua certe conuenissent, si cum dote matrimonium esse voluissent, & possibile est, quod maritus libenter eam duxerit absque vilius dotis spe. Et constitutio dotis est conditio extrinseca matrimonij: sed conditiones extrinsecæ non intelliguntur, nisi exprimantur. l. si ita stipulatus. §. Chrysonus. ff. de verbo. oblig. ideo teneo contra Socin. in d. consi. 80. quod maritus non possit vxorem compellere ad constituendam dotem.

Ampliatur etiam secundo prælibata communis in principio posita, quod si filia quæ poterat petere se dotari, & hoc non fecit, nihilominus hæres ipsius filia poterit hoc petere: secundum Alex. consi. 169. nu. 4. vol. 7. & alleg. Bald. in d. auth. res. quæ. qui pro hoc allegat glo. & licet Ruin. videatur determinare contrarium, tamen in decisuiis noli aliter recedere ab ipsa opinione Alex. tanquam tutissima: & in iure verissima. Viuius opin. 188.

Filia diuiti, vel iam nupta, vel præter eius voluntatem nubenti, an pater dotem præstare teneatur.

C A P V T VIII.

Ed quæro, nunquid pater teneatur dotare filiam diuitem? Respon. doc. in hac q. sententiis variant. Vna est illorum, qd pater tenetur dotare filiam de suo proprio patrimonio, quamuis filia sit diues, & habeat bona propria, scilicet materna. De hoc est tex. expressus in l. fin. C. de dot. promiss. & ibi eam sententiam amplectuntur Bald. & Ange. Alexan. in l. mulier. 1. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. Angel. authen. res. quæ. C. commu. de legat. Et dicit Ias. in l. 1. ff. solu. matrim. quod videtur ista esse communis opinio. num. 25.

Alia est opinio Barto. in d. §. cum proponeretur. quod si filia diues est, pater non tenetur eam dotare: ex quo pater non iure obligationis astrictus est ad dotandam filiam, sed officio iudicis tantum, quod in æquitate consistit, æquitas autem cessat, quando filia est diues, & habet vnde se possit dotare. Hanc opinionem dicit esse veriore Iason vbi supra, secundum quam, si casus contingeret, vellet iudicare. M. Grassus.

Pater non tenetur dotem, aut alimenta dare filia, filiisvè diuitibus, & qui haberent vnde se alere, aut dotare possent: secundum Bar. in l. si quis liberis. ff. de liber. agnoscen. & in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Treb. Dec. Cagn. & alios in l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. Bart. Castren. & reliquos in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonst. Soc. in l. 1. ff. sol. matr. Ias. in §. fuerat. nu. 108. instit. de act. Corasi. in repet. l. qui liberos. nu. 53. ff. de ritu nupt. Io. Lupi in c. per vestras. 3. not. §. 14. de don. inter vir. & vxor. & Alcia. in tract. de præsum. reg. 1. præsum. 26. nu. 3.

In contrariam vero partem, qd pater teneatur assignare dotem filia etiam diuiti, inclinant glo. & communiter omnes in l. 3. C. de dotis promiss. & in d. l. 1. ff. sol. matr. vbi Ruin. num. 48. cum aliis seq. Herculanus nu. 31. & Ripa nu. 54. tuerentur, & sequuntur istam opinionem, & aiunt communem esse aduersus Bart. & in effectu cum ipsa communi tanquam verissima sentiendum est, & in actu practico ab ea discedere fatuum, & periculosum esset.

Et aduerte, quod sicut pater filiam nuptam dotare tenetur, ita filiam etiam monasterium, & religionem ingressam: secundum Barto. in l. 1. §. si parens. ff. si quis a paren. fuer. manumiss. & Alex. cum aliis relatis per eum. consi. 139. vol. 2. nu. 7. Viuius opi. 587.

Dotem dare tam nupta filia, quam nubenti tenetur pater. commune aiunt Alex. consi. 169. nu. 2. lib. 7. Ias. in §. fuerat. nu. 97. instit. de actio. Arius Pinel. in l. 2. par. 1. c. 3. nu. vlt. C. de rescin. ved. Qd procedit & si sine patris consensu nubat. commune infit prolixè Did. à Couar. de spons. 2. par. c. 3. §. 7. nu. 7. Et quamuis ante 25. annum nubat, quando digno nubit. commune prodit Cur. iun. in auth. res. quæ. num. 25. C. commu. de leg. Si tamen pater inops fuerit, cogetur ad id mater diues. vt

com-

Com. V. l. Opin. De Affinitate, &

commune ait Coras. in l. qui liberos. lec. 2. num. 122. ff. de ritu nupt. Et hæc atque ille bona alioquin alienari prohibita ad huiusmodi officium recte alienabit. commune inquit Boer. decis. 129. nu. 4. & seq. Viuius li. 1. opi. 211. Nec me fugit Alex. sibi aduersum consil. 61. nu. 4. lib. 7. receptam opinionem dixisse, vt pater nuptam filiam dotare non cogatur, quod & si inhi non admodum improbetur, tamen minus receptum & praxi insolens existimo, si tamen filia indigno nupta fuerit, dotem illi dare pater non obstringetur, quamuis eam expressim filia promiserit, vt frequenti doctorum calculo stabilitum testantur Ripa in l. 1. nu. 59. ff. solu. matri. Paris. consil. 29. num. 65. lib. 3. Suarez.

Filia nupta siue dote, potest à patre petere, vt se dotet. glo. in l. obligamur. §. lege. ff. de actio. & oblig. & quamuis ibi Bar. teneat contrarium, glo. tamen sequuntur Bal. & Ang. in auth. res qua. C. commu. de leg. & quod magis est, quamuis maritus nullam petat dotem, quia forte mulierem gratis accepit, filia tamen officio iudicis a patre dotem petere poterit. Ias. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. nu. 8. Quod procedit etiam vt pater teneatur dotare filiam quæ nupsit sine eius consensu secundum glo. cap. hoc sacramentum. & in cap. de raptorib. 36. quæstio. 1. de iure enim canonico filia potest nubere sine patris consensu. c. gemma. de sponsalib. nec propter hoc perdit dotem modo non nubat indigno. Ias. §. fuerat. num. 119. insti. de actio. Bellac.

Quæro, Si filia nubat sine voluntate patris, an nihilominus pater cogatur filiam dotare? Resp. recepta & communis opi. scribentium est, quod secundum iura Canonica pater tenetur dotare filiam etiam si nubat sine voluntate ipsius, dummodo digno nubat, ita tenet glo. cap. cum causa, extr. de raptor. Et eam sequitur ibi Archid. Eandem tenet Bald. l. si pater. C. de spon. Abb. d. cap. cum causa. Alexan. consil. 97. incip. principa lis dubitatio. vol. 1. Nec obstat. tex. in auth. sed si post. C. de inoff. test. quem ibi ad hoc not. Pau. de Cast. ex quo enim pater secundum tex. ibi potest exheredare filiam, quæ nubit sine eius consensu ante annum 25. multo magis non cogitur eam dotare. Namque illa auth. de iure canonico correctæ est, secundum communem & receptam Docto. sententiam, vt firmat Abb. in cap. 1. de desponsatio. impub. Hanc opinionem dicit communiter receptam Ias. l. 1. §. quod si in patris. nu. 28. ff. solu. matri. M. Grass.

Dotem tenetur præstare pater filia etiam nuptæ sine eius consensu, & potest cogi officio iudicis. Pau. de Cast. in l. si so cer. ff. solu. matr. Ant. de Tremo. in addit. ad Bona. in prac. excep. in rub. quib. mod. ciui. nu. 12. in verbo quasi Castren. commu. dicit. Alex. consil. 88. nu. 3. vol. 6. Vez.

Amplia etiam si maritus sit diues. Fran. de Ripa in l. 1. ff. solu. matr. nu. 54. com. dicit.

Amplia etiam si filia sit dotata, & perdiderit dotem, non tamen sua culpa, tenetur pater iterum dotare. Io. Lupus in repe. c. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. §. 27. num. 6. communem dicit explosa glo. in l. 2. verb. dos. ff. solu. matr. quæ dicebat in quocunq; casu patrem teneri. Quod si culpa filia dos per datur pater non tenetur iterum eam dotare. docto. in l. si cum dotem. §. 1. ff. solu. matr. & in auth. quod locum. C. de collatio. & ita communiter teneri asserit Socin. consil. 100. num. 2. in 3. vol. Et nota quod si pater præstitit dotem priori viro: & filia secundo contrahat, & præstetur dos per patrem: censetur animo compensandi: & non dicitur de nouo præstare Boer. decis. 137. communem dicit ex Bart. in quæst. an mulier habens amplam dotem.

Nota istas communes ad intel. h. 3. titu. 11. par. 4. mater tamen filiam dotare non compellitur. l. fin. C. de iur. doti. quod fallit in matre hæretica, vel Iudæa, filia autem catholica l. 9. tit. 2. part. 4. & Ioan. Lupus in regul. iur. de donatio. inter vir. & vxor. §. 21. num. 4. pro quo adducit l. 9. titu. 2. parte 4. Adde Ioan. Bologn. in l. 1. nu. 123. & sequen. ff. solu. matrim. Villa. & D. a Fin.

Amplia quarto, ad aum paternum: qui tenetur neptem dotare. d. Ioan. Lupus in repet. c. per vestras. §. 26. nu. 1. communem dicit, & not. docto. in d. l. 1. fallit tamen in 2. casib. vt per Crot. in d. l. 1. nu. 80. & per Ias. in laus neptis. num. 1. ff. de pact. Idem.

Concor. cum l. 8. titu. 11. parte 4. quando filia non habet vnde se dotare possit.

Amplia quinto ad fratrem qui tenetur dotare sororem ex eodem patre natam. Ioan. Lupus in repet. d. c. §. 27. nu. 13. communem dicit.

De iure regni videtur idem innuere l. 18. tit. 16. par. 5. & pro ea est. l. 4. tit. 1. lib. 5. ord. quæ loquitur de sorore contrahente matrimonium sine licentia fratris. B. Villal,

Pater non tenetur dare dotem filia suæ nubenti indigno sine eius consensu: quia hoc iusta causa est exheredationis. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bon. poss. contra tabul. & debet dici quoq; iusta causa denegandi dotem: & sic filia indigno nubenti, & sine consensu patris, non est danda aliter dos: vt voluerunt gloss. in cap. raptoribus. 36. quæst. 1. Bart. in l. liberum, per tex. ibi. C. de nup. Bal. & Claud. & Rui. nu. 16. in l. 1. ff. solu. matr. Ant. de Butr. in c. accedens. de procur. Alex. cum cæteris signatis per eum consil. 97. col. 6. vol. 1. Ias. in l. 2. §. quod si in patris. col. 6. ff. solu. matr. Soc. in tract. fallen. in reg. 281. in 4. limit. Cur. sen. consil. 27. sub nu. 34. & seq. & Natta consil. 290. quidam nobilis non admodum acuti ingenij. sub nu. 2. & seq. vol. 1. & ista est com. opi. & verissi.

Et licet Alex. titubanter in d. l. 1. ff. solu. matri. & consil. 209. ponderatis his, quæ in themate narrantur. vol. 6. & Ias. in auth. sed si potest. in fi. C. de inoff. testa. Imo. in d. c. accedens. de procur. Soci. consil. 57. vol. 4. Deci. consil. 231. nu. 5. & in l. nuptias. ff. de regu. iur. & Lauren. Syluanus cum aliquibus aliis relatis per eum, consil. 2. nu. 24. & seq. & nu. 71. Neuiz. in sylua nuptia. li. lib. 2. nu. 36. asserant contrarium, videlicet, quod filia ipsa nubens ex semetipsa viro impari respectu natalium, quod sibi debeatur dos, seu legitima: nihilominus in decisuiis noli aliter recedere à dicta communi, quæ verissima, & tutissima redditur ex rationibus præcatorum Scriben. pro qua consiluit etiam Paris. consil. 29. Esto quod de iure ciuili filiafamilias. nu. 60. cum alijs seq. vol. 3. vbi lepidè deducit istam esse magis communem opinionem, tollitque omnia obstacula, & suadet eam in practica amplecti debere, & deniq; assignat ibi num. 33. & seq. efficacissimam rationem, patrem acerbissima quidem affici iniuria, quando filia nuberet indigno. Viuius opi. 591.

Naturales filias pater iure Pontificio, vbique hac in re valituro, dotare non cogitur. commune tradunt Cur. iun. consil. vlt. & qui eum laudat Viuius opi. 138. E. Suarez.

In dote quando pater filiam instituere potest, quandoque dotata filia dicatur, & an pater filiam dotando, de suo dotare censetur.

C A P V T IX.

Pater potest filiam in dote tantum a se profecta, & iam data, instituere. Est magis communis opi. secundum Alex. consil. 176. viso. vol. 5. M. Chærian.

Dotata dicitur filia cui dos à patre in testamento relicta est, ita quod venit excludenda à successione vigore statuti, quod stantibus masculis, filia dotata non succedat communem ait Rip. in rub. ff. solu. matr. nu. 61. B. Villal.

Dotata dicitur filia, & cadit sub (An autem filiam excludat renunciatio per eam facta cum iuramento propter dotem habitam de bonis paternis, stante enormissima læsione, & petita absolute a iuramento; vide per Anto. Gabriel. lib. 3. tit. de iure dot. concl. 1. locupletissime) exclusionem statuti excludentis filias dotatas, ex sola dotis assignatione per patrem in testamento facta. Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero. vbi Castr. ff. de conditio. & demonst. & in l. cum plures. §. cum tutor. ff. de administ. tut. in l. non est. ff. de ritu nup. Cast. consil. 478. nu. 3. lib. 1. in nouiss. & hoc procedit etiam si pater simpliciter legasset, vel instituisset nulla facta mentione dotis: quia intelligitur factum contemplatione dotis. Bar. in l. quod autem. ff. de iur. dot. Bellac.

Pater dotando filiam suam simpliciter censetur in dubio de suo proprio ipsius patris dotare, & non de bonis filia, etiam si ea filia propria bona habeat. l. fin. C. de dotis promiss. hanc esse communem opin. testatur Thomas Parp. in d. l. 1. nu. 16. Fallit vt per eundem in d. l. 1. nu. 16. fallit in 2. casib. vt per Socin. in d. l. nu. 181. Ampliatur, & limitatur per Ripam in d. l. 1. nu. 87. Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 4. casib. vt per Maria. Soc. iun. in d. l. 1. ff. solu. matr. nu. 164. vbi Io. Bolog. nu. 107. est enim patris officium filias dotare. l. qui filios. ff. de ritu nupt. nisi expresse dictum esset patrem tam de suo proprio, quam de bonis filia dotare ipsam filiam: quia talis expressio de bonis filia, faciet cessare casum dubium. Socin. consil. 100. vol. 3. nu. 8. Ias. in l. 1. ff. solu. matrim. & quamuis pater promiserit dotem filia tam de bonis suis, quam de bonis matris ipsius, nihilominus intelligitur dotem de suo proprio patrem promississe. Ias. in d. l. 1. nu. 24. & d. l. 1. Do. a Fin.

Pater

Pater dotans filiam suam, & in instrumento dotali dicens se dotare de bonis paternis, & maternis, illis verbis non obstantibus, dicitur pater solum de suo proprio dotasse, si idoneas habeat facultates. l. fi. C. de dotis promiss. & hoc casu ea copula, & non diuidit pro rata iuxta suam naturam, per l. 1. C. si plures vna sententia propter enim necessitatem, & propter ordinem charitatis copula, & non diuidit, & non copulat equè principaliter: sed secundum ordinem charitatis: quia proprium patris est dotare filias. Ias. in l. Gallus. §. quidam recte. nu. 40. ff. de liber. & posth. Bellac.

Mater an teneatur filiam dotare, & quando, & quid de auctore paterno erga neptem, & de fratre erga sororem.

C A P V T X.

Mater diues propter inopiam patris tenetur dotare filiam pauperem, secundum Bartolomeum quem omnes communiter sequuntur. in l. neque mater. Ange. in l. filia. in princ. ff. ad Trebel. Roman. in l. 1. ff. solu. matr. Afflic. in constituto. quamplurimum. sub nume. 22. lib. 3. rubr. 17. & opin. istam sequitur & tenet & communem fatetur Coras. in repet. l. qui liberos. in 2. lect. nu. 112. ff. de ritu nupt. imo mater hoc casu potest in dotem dare filiam pauperi bona a lege prohibita alienari in ultima voluntate, secundum omnium doctorum communem sententiam, quam commendat celebrat, & citat Soc. cons. 75. vol. 1. & Boer. deci. 129. nu. 4. & seq. & opin. ista interpretatur per Alex. cons. 56. vol. 1. non procedit, resquando testator expressè prohibuisset alienari in causam dotis dicta bona. F. Viuius opi. 486.

Quæro an auus paternus teneatur dotare neptem? Resp. q. sic, ita tenet Sal. d. l. fi. post Bar. in l. 1. vbi Ias. nu. 26. dicit, q. ista sit communis opi. & q. omnes doct. ita tenent. intellige tamē hanc communem, vt non procedat eo casu, quo pater est diues, quia tenetur filiam de suo dotare, ita tenet Bald. in d. auth. res quæ. quem sequuntur ibi Albe. de Rosat. Salyc. & Fulgos. Eandem opinionem tenet Rom. & Alex. in d. l. 1. ff. solu. matr. Franc. Aret. cons. 17. incip. consideratis diligentissimè, & dicit Ias. d. l. 1. nu. 26. q. ista est clara & indubitata conclusio. Vide Viuium opi. 75. M. Grassus.

Item limita, in patre inope, & matre diuite, quia mater tenetur dotare filiam, ita tenent Cyn. & Dyn. Bar. Bald. Albe. de Rosat. & Fulg. d. auth. res quæ. Raph. Cuma. l. a filia. ff. ad Treb. vbi dicit, q. ista est communis opin. licet contrarium teneat Ange. & Saly. d. auth. res quæ. Raph. Cuma. & Alex. d. l. 1. ff. solu. matrim. Idem.

Auus paternus neptem ex filio diuite dotare non tenetur: & sic si neptis hæc haberet patrem diuitem, qui eam dotare posset, auus illi tunc dotem prestare minimè tenetur, secundum Bald. in auth. res quæ. nu. 12. C. commun. de lega. Ias. in §. fuerat, nu. 103. institutu. de actio. Campegium in tracta. de dote. quæst. 18. Corasium in l. qui liberos. nu. 105. ff. de ritu nupti. Ruin. consil. 30. num. 10. & sequen. volum. 2. Crauet. consil. 219. num. 5. Socin. sen. consil. 33. colum. fin. vol. 3. & consil. 66. in fin. Aret. consil. 18. in 4. dubitatione, Nattam consil. 362. Sebastianus. nu. 5. volum. 2. Alex. nu. 19. Ias. nu. 26. & Zaf. num. 27. in l. 1. ff. solu. matri. vbi etiam Soc. nu. 46. Illustris D. Guliel. Pontanus præceptor meus. num. 49. & Ripa. nu. 74. qui ostendunt istam esse communem opi.

In contrariam verò partem, videlicet, q. auus paternus teneatur dotem prestare nepti, etiam si neptis ista haberet patrem diuitem, inclinauerunt Azor. in tit. quod cum eo. nu. 43. Spec. in tit. de iudi. §. sed quia. nu. 11. Bald. in auth. ex testamento. nu. 15. C. de collat. & in l. fi. nu. 14. C. de dotis promiss. Angel. in l. 1. per glo. 1. nu. 4. C. de euictio. Caccialupus in l. frater a fratre. nu. 128. & seq. ff. de condit. indeb. Soci. num. 47. & seq. Crot. nu. 80. & seq. Soc. iun. nu. 190. cum aliis seq. in l. 1. ff. solu. matri. vbi etiam Bulga. nu. 41. qui ait istorum opinionem communem esse, & ita consuluit idem Soc. iun. consil. 79. num. 15. 37. 38. & 39. vol. 3. Sed quicquid Doct. isti concludant, ob hoc in actu practico nunquam discederem a prima sententia negatiua: quæ crebrior, & rationabilior, & quiorq. apparet, prout dignoscitur apertissimè ex scriptis memoratorum Docto. in locis præmissis, & ita hanc eandem partem firmavimus supra in opin. 47. Alimenta tenentur. nu. 10. Et dixit inuitis dentib. magis communem Soc. iun. in d. consil. 79. nu. 15. & ab ea non fore tutum in iudicando recedere, fatetur Soc. sen. in d. consil. 33.

& sequitur etiam & vtiliter declarat Vrsillus in addi. Afflic. in decis. 179. nu. 2. cum aliis seq.

Ideo aduertere, q. vbiunque dos data esset nepti per auum, tunc censeretur consignata (Auus autem an præsumatur dotare neptem propter filium, vel ipsius neptis contemplatione, vt hic. vide apud Anton. Gabriel. lib. 3. tit. de iure dot. concl. 5. plene satis) contemplatione ipsius neptis, nisi aliud probaretur, & consequenter in legitimam ei debitam in bonis eius patris, non veniret imputanda dos data ab ipso auo, secundum Corne. consil. 34. colum. 2. volum. 4. vbi firmat istam esse communem opinionem, & refert Crauet. consil. 219. nu. 1. & ita consuluit doctissimè Socin. iun. in d. consil. 79. num. 1. & seq. 3. 46. & seq. 5. 1. 67. & 73. & huic opinioni inhaerent etiā alij Doctores relati per Ripam in l. in quartam. num. 202. ff. ad legem Falcid.

Sed contrariam partem sequutus est Crauet. in dict. consil. 209. num. 2. cum aliis aggregatis per eum, vbi ostendit istam esse communem sententiam, quam veriorem & communiorē esse reor, & sequendam in decisuiis, & sequitur Ripa in d. l. in quartam. nu. 201. Natta in d. consil. 362. nu. 5. & seq. & nu. 22. Viuius opi. 75.

Quæro, an frater teneatur dotare sororem? (Vnius vero fratris filia num dotari debeat de communi patrimonio, consule Anton. Gabriel. lib. 3. titu. de iure dot. concl. 2.) Respon. verior doct. sententia est, q. sic, dummodo ex eodem patre nata sit, secus si sit vterina. ita tenet gl. non omni. C. de administ. tuto. quam gl. ibi sequuntur Cyn. & Bar. Bald. l. fi. C. de dot. promiss. Abb. in consil. 12. inc. & vt clare materiam videat. & q. ab ista nemo est qui discrepet, dicit Ias. d. l. 1. num. 29. Vide Viuium opin. 340. M. Grass.

Dotem sorori consanguineæ fratres necessariò dabunt, vt commune ponunt Palat. in repet. cap. per vestras. l. 28. num. 1. de donat. inter vir. & vxor. ac diligenter Pinel. in l. 1. part. 3. num. 101. C. de bonis mater. Anto. Gome. in l. 40. Tauri. num. 75. Suárez.

Frater, vel mater rem propriam vel communem in dotem assignantes, an illam donare censeantur.

C A P I.

Mater, vel frater, assignantes, dantesque simpliciter in dotem rem propriam, seu communem, illam vtique donare censetur, etiam quod alias administratores bonorum puellæ fuerint: secundum Cyn. Iacob. de Aret. & Saly. in l. fi. C. de do. promiss. Bal. in l. Nefennius col. 2. ff. de neg. gest. & istorum opinionem tuetur pluribus, & quidem optimis rationibus sequitur consulendo, & demum magis veram, magisque communem esse inquit Iacob. Mandellus consil. 12. nu. 1. cum aliis seq.

Et licet Mandel. in præcitato consil. 12. sub num. 1. asseueret solummodo inuenisse Bald. in d. l. fi. contrarium sentientem: tamen arbitror sententiam Baldi magis veram, magisque communem esse. Nam frater, & alij extranei habentes mulieris administrationem, in dubio videtur tradere dotem suæ sorori de bonis patris, vel ipsius sororis: vt concedunt etiam expressè glo. in ver. paternum esse officium. Iacob. de Rubal. Ang. & alij complures in d. l. fi. & Barthol. Socin. consil. 291. vis literis. vol. 2.

Et hinc præsumitur animo repetendi, non autem donandi, fratrem tradidisse ipsam dotem sorori: vt per gl. & doct. in d. l. fi. Bal. consil. 73. in prin. vol. 1. & consil. 255. verba instrumenti. vol. 4. & Corn. consil. 124. viso puncto. vol. 1.

Vbi in fortioribus, in durioribusque terminis consuluit, quod si nepos, & patruus stipulati non fuerint dotem sibi restitui, licet ad nepotem, & fratrem filia spectaret onus dotandi, quod tamen patruus non præsumitur animo donandi dotasse.

Et quemadmodum frater dotans sororem censetur dotare de bonis patris, seu ipsius sororis: ita pariformiter mater dotans filiam, in dubio præsumitur dotasse de bonis filia non autem ipsius matris: & consequenter animo repetendi, etiam si mater valde diues foret. ita gl. in d. l. fi. & Bal. Nouel. in tract. de dote. in 6. par. priuileg. 3. sub nu. 3.

Et ratio posset assignari isthæc: quoniam mater, frater, & patruus tanquam extranei promittunt dotem. l. vnica. §. extraneum. C. de rei vxor. act. vbi disponitur omnes illos in præsentia materia nuncupari extraneos, qui mulierem in potestate non habent & l. Caius. ff. solu. matr.

Vnde

Vnde de matre constitutissimum est non habere filios in potestate: vt in §.fœminæ. instit. de adop. & instit. de patria potestate. nisi quando esset tutrix filij sui. tex. est sing. cum glo. in c. ex parte. de appel. & ibi Bal. Philip. & alij.

Nec ipsam matrem teneri regulariter ad dotandum filiam: vt l. neque mater, & l. auia. de iure dot. glo. Saly. & ceteri omnes concorditer in d. l. fi. C. de dotis promiss. Socin. in repet. l. 1. num. 197. ff. solu. matr. vbi hoc limitat in duobus casibus, & Ioan. Camp. in tracta. de dote. in 1. part. quæst. 22. & Marquardus de Sufannis in tracta. de Iudæis, & infidelibus. in 3. part. cap. 4. num. 3.

Quibus in locis tradunt istam limitationem inter alias, qd mater infidelis, & hæretica teneatur dotare filiam Christianam. etiam quod non esset eius officium illā dotare. l. cognouimus. C. de hæret. gl. in d. l. fi. C. de dot. promiss. in ver. Paternū est officium. & in l. mater. C. de iure dot. doct. omnes in auth. res quæ. C. commu. de leg. & Soci. iun. in repe. d. l. 1. sub nu. 197. ff. solu. matr. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem: quam ibi ampliat procedere in matre etiam Iudæa, & Bal. in d. l. mater. Marquar. in loco præcitato, & Ias. in §. fuerat, sub nu. 115. instit. de actio.

Imò si pater, & mater simul se obligarent pro dote communis filiarum, adhuc minimè videtur mater animo donandi se obligasse: sed intercedendi pro viro, & repetendi, vt firmat Bal. Nouel. in tract. de dote in 6. par. priuileg. 3. nu. 7. vbi recensuit ita in facti contingentia consultum vidisse.

Vnde quamuis mater non teneatur dotare filiam, quando haberet vnde aliunde se commodè dotare posset: nihilominus tamen si ab ea dotetur, dos ipsa imputatur in legitimam: vt firmat, & Probat Picus nu. 196. Ruin. num. 42. & aliqui alij Mod. in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. & Rol. a Valle consil. 44. visa donatione facta. sub num. 3. i. vol. 4. & consil. 70. de duobus dubitari contingit, sub nu. 14. eo. vol. 4.

Sed vbiunque pater promitteret, & solueret dotem filiarum, eius viro, seu socero stabilitam, atq; determinatam, computato in ea legato, seu legatis eidem filiarum alias relictis: tunc filia ipsa posset dubio procul non obstante promissione, & solutione hac petere memorata legata vltra dotem promissam: ita glo. Bald. & omnes concorditer in l. fi. C. de dot. promiss. per tex. ibi, Capr. consil. 29. nu. 3. & seq. & Aleia. in tract. de præsum. in reg. 1. præsum. 26. nu. 1.

Et ratio est, siquidem legatum non compensatur cum dote: ita Alex. consil. 90. in fi. vol. 7. Cum legatum ipsum compensationem, & retentionem omnino tollat, & excludat. l. 2. & l. de dote. ff. de dot. præleg. glo. in consuetu. Neapolita. de iure quartæ. Alex. consil. 7. num. 10. in fi. vol. 2. & in l. 1. col. 5. ff. solu. matri. & Grammati. consil. ciuili 114. in causa Illustris Domina. nu. 10. & seq. nisi filia legitimè consentiat: secundum Bald. consil. 327. vol. 1.

Imò hoc idem concludendum esset, quotiescunque pater expressè promitteret, & pariter dotem solueret filiarum eius viro, seu alteri eius nomine de bonis paternis & maternis: tunc enim filia ipsa deberet consequi dotem integram de bonis patris, & petere bona materna: secundum Doct. omnes in d. l. fi. C. de dot. promiss. per tex. ibi, Paul. Castren. consil. 438. quantum ad primum quæsitum. sub nu. 3. & sequen. vol. 2. Gerard. in sing. 71. Capram in d. consil. 29. num. 7. & seq. & consil. 39. num. 3. & Bald. Nouel. in tract. de dote. in 6. priuileg. 6. partis prime, vbi planè deducit se alias consultasse apud Pistorium simul cum Illustri D. Ioanne Montesperello: & ita consultasse Doctores ipsos Perusinos refert etiam Gerard. in d. singu. 71. Et huic opinioni accedit etiam Alciat. in tract. de præsumpt. in reg. 1. præsumpt. 26. sub num. 1. cum alijs seq. Socin. iun. in d. l. 1. num. 165. ff. solu. matr. & Ioan. Bapt. Plotus in tract. de in litem iurando, seu iure pet. l. si quando. C. vnde vi in §. 7. nu. 25. & ita consulit quoque doctissime quidem more suo superioribus annis consummatissimus in legali scientia Excellens D. Paschalis Turcanicus conciujs meus, qui sua humanitate, & munificencia semper me amauit vti filium: cui consilio se subscribere nonnulli celebres Doctores, & præsertim clarus, distinctus, & copiosus Doctor D. Bernardinus Alphanus Perusinus. Erit eundem D. Paschalem in curia nostra obtinuisse, reportasseque sententiam ad fauorem Ioannis Antonij de Iudicibus, de Aquila sui clientis, in anno 1572. non me fugit. Et licet Ias. in d. l. videatur innuere contrarium. col. 7. Tamen mutando consilium in melius innititur primæ opinioni, tanquam magis communis, in l. Gallus. §. quidam recte. nu. 40. ff. de liber. & posth. & in consil. 134. vol. 4. col. 8. & in §. fuerat. nu. 105. instit. de act. & ibi Ang. Aret.

Et hinc est, qd statutum loquens de filia dotata à patre, vel fratre ipsius filiarum, non sortiretur quippè locum, quando dota-

retur filia ipsa de bonis maternis, aut bonis proprijs ipsius filiarum: ita Bal. in l. mater. C. de iure dot. & in l. 1. C. de legit. hæred. Curt. sen. consil. 27. col. pen.

Nam pater tenetur de bonis suis proprijs dotare filiam: ita Bar. in tract. de alimen. & ibi Bal. col. 6. ver. Item quod si vnus. Petr. de Vbal. in tract. de duobus fratribus. in 6. parte. Paul. de Cast. consil. 304. vol. 2. & Alex. consil. 76. vol. 4.

Posset opinio hæc postremo comprobari alia etiam ratione. Nam soluere non dicitur, qui soluit mihi, quod meum est: secundum glo. in l. si quis. ff. de statuliber. & Bald. in l. 1. C. si seruus ex testa.

Vnde meritò filia ipsa pro consequendis legatis tres videtur habere actiones, & quandoq; iudicis officium, & præsertim post aditam hæreditatem: & legata ipsa facta filiarum crescunt per inficiationem, & moram hæredis. Nam hæres morosus tenetur ad interesse, fructus, & expensas. §. 1. insti. de leg. & ibi Doct. Bar. Bal. & communiter alij omnes in l. 1. C. communia de leg. l. cum res, & ibi Bar. ff. de leg. 1. l. apud Iulianum. §. fidei commissum. l. qui concubinam. §. si. gl. in l. quod lega. ff. de iud. Lanfran. in c. quoniam contra. de probat. in ver. expensas. paulo post prin. & Spec. in tit. de accusa. seu petit. §. 2. & in titu. de appel. §. 1. i. verfi. 1.

Itaq; ista opinio sic roborata, & ab omnibus Scribentibus vnanimiter recepta, procederet quippè de plano, & absq; sculpulo aliquo, vbiunque pater diues sit, & ex eius bonis quantitas promissa commodè solui possit: vt eleganter & vtiliter declarat Soc. iun. in repet. d. l. 1. ff. solu. matr. nu. 165. præsertimq; cum filia fuerit absens tempore antedictæ promissionis dotis, nec ei consenserit, ne eueniat inconueniens, quod pater potuerit se liberare ab onere dotandi filiam contra voluntatem ipsiusmet filiarum: prout affabre considerat Aret. quem refert Socin. iun. in d. l. 1. nu. 173.

Et quemadmodum pater tenetur filiam dotare de suo, alias dotata non dicitur: ita pariformiter filius institutus à patre in re propria ipsius filij, non dicitur modo aliquo institutus, imò præteritus is penitus censetur: ita Bald. consil. 93. si in eodem. colum. 2. volum. 3. glo. in l. 3. §. sed vtrum ff. de minor. Alexan. consil. 20. colum. 3. volum. 3. Paul. de Cast. consil. 455. ad primum puto dicendum. col. 1. vol. 2. Ias. consil. 66. colum. 2. volum. 1. & consil. 160. colum. 1. & seq. Guid. Papæ decis. 461. & Dec. in l. posthumus. colum. 5. C. de bono. posses. contra tab. Viuius.

De dote promissa.

CAPVT XII.

Dotis promissio habet in se tacitam conditionem, (Dotis etiam promissio, quando præcedit operatur, vt subsequens confessio mariti probet dotis numerationem; vt per Anton. Gabriel. lib. 3. tit. de iure dot. concl. 4.) si nuptiæ sequantur. neque enim ea dos aliter debetur, quin prius nuptiæ secutæ fuerint. l. item quia. ff. de pactis. l. dotis promissio. & l. promittendo. ff. de iure dotium. dos enim sine matrimonio esse non potest. l. fin. C. de dona. ante nup. ideo ipsum matrimonium dotem debet præcedere, & propterea talis dotis constitutio dicitur habere eam tacitam conditionem, si matrimonium sequatur. Ias. in d. l. item quia.

Et si soluta fuerit repeti potest nuptiis non secutis. l. 7. in fi. C. de interd. matr.

Fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. parte 2. c. 1. membro 4. reg. 3. fol. 15. Do. a Fin.

Dos promissa licet nondum tradita, censetur propriè dos, & sic dos data, & promissa à pari procedunt, secundum omnes doct. communiter in rub. ff. solu. matr. præsertimq; Ias. & Ripam, ibi, nu. 58. & seq. perhibentes istam communem opinionem, quam sequitur, & approbat pariter vnijs rationibus cum alijs relatis per eum Tiraquel. in tract. de retractu. in §. fin. nu. 32. circa fi. d. tractatus.

Et sic dos ipsa promissa comprehenditur ex proprietate sermonis in statuto simpliciter loquente de dote, vt voluerit Ang. consil. 76. statutum loquitur. & consil. 180. præmitto. Ias. Vinc. Saul. nu. 69. Ruinus nu. 95. Parpal. & Bulgarus. Ioan. Anibal. nu. 476. Aret. & Ripa nu. 59. in d. rub. solu. matr. & hoc probatur ex pluribus.

Primò, quia stipulatio de dote lucranda committitur in dote promissa. l. ex morte. C. de pact. conuen. tam super dot.

Item, & pactum simile procedit in dote promissa, secundum glo. in l. mulier. in ver. Debebat. ff. de codit. instit. & in l. si dona-

tarius.in pen.gl.in ver.dutaxat,de condit.ob cau.glo. & doct.
in §.dotes autem.in verbo percipiente. authen. de nupt.ergo
dos promissa,videtur propriè dos.

Nam stipulatio debet secundum proprietatem verborum
intelligi.l. quicquid.& ibi not. ff. de verb. obl. & ita arguit Ias.
in d. rub. ff. sol. mat. nu. 203. per illum tex.

Secundo, quia fit, & constituitur dos eo ipso q̄ promitti-
tur, vt aiunt doct. in l. de diuisione. ff. sol. mat. & gl. in l. i. §. ac-
cedit. in ver. fecerit. C. de rei vxor. act. & probatur in l. quæ ad-
modum. & in l. tale. ff. de iure dot.

Vtpote, quia duplici modo creatur dos, & in esse deduci-
tur, vel ipsa promissione, vel traditione rerū, cum antea pro-
missa non esset, vt inquit Salic. in d. §. accedit. Ang. in d. confi.
76. & Ruinus confi. 125. visis. num. 3. volum. 1. & confi. 151. vi-
so statuto. vol. 5.

Tertio & ultimo, quia reperiuntur complures leges, quæ
appellant dotem per verba importantia proprietatem, ex eo
ipso, q̄ est promissa. l. si mulier. §. si dos. ff. quod met. caus. & to
to tit. C. de dot. promiss. l. si pater mulieris. l. dotis promissio. l.
cum post. §. patrona. l. si mulier. & l. siue generaliter. ff. de iure
dot. Viuius opi. 227.

Si pater & frater patris dotem promiserit pro filia ipsius
patris, solus pater tenebitur: quoniam onus dotandi filiam
pertinet ad ipsum patrem. l. qui liberos. ff. de ritu nuptia. &
frater vt fideiussor censetur interuenisse. Corn. confi. 316. in 4.
vol. nu. 3. communem dicit. Vezin.

Pater promittens dotem pro sua filia, & demum legans in
suo testamento illi filia, videtur hoc fecisse animo compen-
sandi illud quod promiserat: quod procedit etiam si legando
simpliciter dixerit, lego filia meæ: etiam si non adiecisset pro
dote, hoc intelligitur, per l. si cum dotem. §. si patri. ff. soluto
matri. Alex. in l. huiusmodi. §. cum pater. in princ. num. 3. & ibi
Ias. num. 8. ff. de leg. 1. & ibi inquit hanc communem esse opi-
nionem. Ias. in l. ult. num. 2. C. de legat. Socin. reg. 232. Campe-
zius de dot. par. 3. quæst. 100. Paris. confi. 95. num. 38. lib. 2. &
procedit siue summa promissa sit æqualis vel inæqualis sum-
mæ relictæ. Alex. ibi num. 3. & procedit etiam siue prius præ-
cedat legatum siue subsequatur, & e contrario. Alex. ibi. hoc
tamen non procedit vbi promissio consisteret in quantitate
& id quod legatum est consisteret in specie: quia tunc vtrū-
que deberetur. Alex. ibi in princ. & nu. 5. & e contrario. Socin.
confi. 100. in 4. part. nu. 9. quod si pater filia pro sua dote le-
gauerit, & demum eam filiam matrimonio collocauerit, &
centum pro sua dote constituisset, patre mortuo poterit filia
reliquum petere bonorum. in l. Lucius. 1. ff. de lega. 2. Alexan.
confi. 134. in 6. vol. Bellac.

Dos conditionaliter promissa filia non operatur eius ex-
clusionem in terminis statuti. Corn. confi. 40. col. 5. lib. 3. litera.
Brun. de statut. exclud. fœmi. quæst. 7. arti. secundo. memb. 2.
6. parte prin. & filia non præsumitur dotata. Bald. in auth. res
quæ col. 2. C. commu. de leg. Cor. confi. 94. lib. 2. Bru. d. tract. q.
8. art. 4. Et per hoc facit an dos designata filia sponsæ, vel qd̄
sequatur matrimonium ex ipsis sponsalibus. vel non, an censea-
tur vti dotata exclusa per statutum? & videtur q̄ sic, quan-
tumcūq; fuerit ex destinatione patris dotata, vel sibi de do-
te prouisum fuerit. Dec. confi. 35. Bru. d. tract. 6. art. q. 7. secun-
dum quam opin. decreuit ducalis senatus Sabaudia in causa
de mafeis Bugellen. Bellac.

Dotis etiam legatum, vel dotis causa factum alicui mulie-
ri, conditionale censetur: nec debetur: nisi sequuto matri-
monio, vt in l. Publius Mœuius. in princ. ff. de condi. & de-
monst. firmat Ioan. Dilectus in tracta. de arte testan. titu. 6.
cautela 51. Barbarius per tex. ibi in l. Titio centum. §. Titio
genero. ff. de condit. & demonst. Et ista est communis opinio,
secundum Paul. Castren. ibi, colum. 3. Corne. consil. 229. vo-
lum. 2. Bald. Nouellum in tracta. de dote. in 6. part. priuile-
gio 50. Coua. in cap. 3. num. 2. de testa. & disputat Ias. in l. si Ti-
tio. num. 12. ff. de leg. 1.

In contrariam vero partem, videlicet, vt ipsum legatum do-
tis purum sit, inclinauere Imo. in d. l. Titio genero. num. 7. &
10. vbi perhibet istam opinionem communem fore, quam
firmant etiam alij non pauci per enm relati, & per eos de
quibus supra.

Sed quid ipse infœlix peccator dixerim in tam dubitabili
passu? concurrat ergo cum prima opinione tanquam reali-
ter magis communi, & sacrosancta, cum qua concurrat etiam
Grammati. in constitutio. in aliquibus. num. 25. vbi refert ita
extitisse iudicatum in facto in sacro regio concilio Neapoli-
tano, ipso patrocinate, vbi tractabatur de muliere ingressa
monasterium post legatum dotis ei factum, & nihilominus
fuit decisum conditionem ipsius legati adimpletam fuisse ob

ingressum prædictum, ac dotem soluendam esse eidem mo-
niali. Viuius.

Si dos constituta vel promissa sit, tunc vt detur vel solu-
tur, maritus agere potest. (mulier enim seu filia non potest
agere ex promissione dotis marito facta per patrē. vide Ant.
Gabriel. lib. 3. tit. de iure dot. concl. 3.) fallit in 37. casib. vt per
Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. tit. de pet. dotis. c. 2. fol.
132. Don. a Fin.

Dotis promissa non soluta (Vide quoque paulo hic su-
pra cap. 6.) an possit maritus emolumentum aliquod ultra do-
tem petere? & dic, præsupposita mora in solutione dotis, q̄
aut maritus est negotiator, & tunc petere potest interesse lu-
cri cessantis: quia dos soluta non est, cum qua negotiando
lucrari non potuit, teste Rom. confi. 517. nu. 4. Abb. confi. 85.
colum. 2. lib. 2. de quo per Ias. in d. l. cunctos populos. nu. 38.
C. de summa trinit. & sic in solito negotiari moram passo in
receptione debiti, habetur ratio lucri cessantis. Rom. d. confi.
517. 2. dub. bi prosequendo inquit, aut maritus non consue-
uit negotiari, & tunc ultra dotem petere potest interesse,
quod præstendit ratione damni quod sentit, quia præstat ali-
menta de proprio: vbi soluta dote de eadem præstaret. quam
opin. multum æquam dicit Bald. confi. 94. circa med. libr. 1. &
communem Alexan. confi. 147. lib. 5. Corne. confi. 164. num.
5. lib. 3. & valida est hoc casu petitio vsurarum, quia vt inte-
resse petuntur, & loco interesse succedunt, & hoc casu valida
etiam esset conuentio per quam conueniret maritus quod
vxore dotem promissam sibi non soluente aliquid haberet
pro alimentis: sequitur Socin. confi. 176. colum. 3. lib. 2. confi.
89. col. 2. lib. 4. de quo plura not. Rol. col. 55. nu. 20. lib. 2. Quid
in vidua? dic, vt per Rol. d. confi. nu. 8. nu. 17. post Neuiz. confi.
74. nu. 3. Bellac.

Si focer genero suo dotem promiserit exoluendam intra
tale tempus, & quousque dos exoluta fuerit, promittit certam
quantitatem vini vel frumenti singulis annis, si demum ge-
ner maritus per aliquot annos cessauerit petere, poterit de-
num petere residuum grani, vel vini quod debitum est ex an-
nis præteritis: & si interim maritus moriatur, hæredes mariti
poterunt illud reliquum petere: quod procedit dummodo
per decennium non fuerit cessatum: quia tunc elapsus de-
cencij excluderet petentem. l. vir vsuras. ff. de donat. inter vi-
rum & vxor. Decius consil. 571. & Boer. decisio. 196. vsuræ
enim dotis constitutæ à focero suo genero vsque ad dotis
solutionem possunt peti. capitu. salubriter. de vsur. Corne.
consil. 19. 1. volum. & Alexan. confi. 221. in 2. volum. & 31. in
5. volum. Bellac.

Maritus vxorem alere non tenetur, si dos sibi promissa
non detur. l. fina. C. ad Velleia. Bald. Cyn. & Salyc. in l. quod
in vxore. C. de nego. gest. fallit in 3. casibus, quos not. So-
cin. regu. 258.

Quæro, an in contractu dotis præsumatur intercessisse
promissionis stipulatio? Resp. quod sic, etiam si verè non in-
tercessit. Ita est tex. in l. vnica. in princ. C. de rei vxor. actio. & ibi
hoc tenet Bald. inquit: Aut constat quod non interuenit,
& fingitur. Aut est dubium, & præsumitur, aut vtiliter in-
tercessit, & tunc est vera. Eandem opinionem tenet pract. Pa-
piens. in for. libel. quo vxor agit ad dotem. in princ. priuile. 4.
Ang. §. fuerat. & ibi Ias. instit. de actio. Et eam dicit crebriori
calculo, approbatam esse, Gramm. decis. 103. num. 7. Mich.
Grassus.

Quæro, an promissio de constituenda dote, operetur eun-
dem effectum, ac si dos esset constituta? Resp. quod sic, ita te-
net Io. And. in addi. ad Spec. rit. de obligat. & solut. in rub. vbi
signanter dicit, quod ille, qui promissit se obligaturum ad
decem, potest statim ad decem conueniri absque alia obli-
gatione, causa euitandi circuitum. Eandem opin. sequitur
Alex. l. cum fundus. §. seruum. ff. si cer. pet. Et ita sentire doct.
communiter in prædictis locis firmat Gram. decis. 103. num.
19. & ita in specie decidit constit. Neap. decisio. 61. Matth. de
Aff. M. Grass.

Si dos fuerit promissa soluenda ad certum tempus, & eo
tempore pēdente maritus moriatur, poterit nihilominus mu-
lier vidua cōsequi donationem propter nuptias: & non habet
locum auth. sed quia. C. de pact. dota. & auth. dos data. C. de
don. propter nup. Guido Papæ. confi. 19. Vezin.

Matrimonio constante promissio dotis à marito facta vxor
ri donandi animo non valet. commu. est opin. in l. 2. §. credi-
tum. ff. si cer. pet. vbi Purp. limitat in multis casib. nu. 30. & seq.
Don. a Fin.

Com. V.I. Opin.

De muliere, seu sponsa se ipsam dotante, seu dorem promittente: & an de rebus dotalibus mulier eleemosinam facere possit, marito non assentiente.

C A P V T XIII.

Si mulier ante nuptias dotem promittat, non obligatur, cum promissio conditionalis censeatur. Ampliatur & limitatur per Purp. in l. 2. §. creditu. ff. si cer. pet. nu. 9. Do. a Fin.

Vbi mulier sui iuris dotem promittit, & illa fuerit in mora soluendi, & interim ante solutionem factam maritus moriatur, ea mulier nihil lucrabitur ex augmento dotis, siue ex donatione propter nuptias, aut ex superuita. §. pen. in auth. de nō eligen. secun. nuben. Boer. decis. 22. nu. 16. Guid. Papæ deci. 19. Afflict. decis. 242.

Mulier nubens, viro dote non constituta, in dubio omnia bona sua in dotem ipsi viro dedisse censetur, quando viro congruit matrimonium. sic voluit glo. in l. mulier bona. ff. de iur. dot. quæ tamen (vt Dec. refert in auth. præterea. nu. 6. C. vnde vir & vxor.) communiter reprobatur, illamq; & Aristot. allegatam auctoritatem, & sententiam improbat Bar. in disp. sua incip. mulier habens amplum patrimonium, tanquam contra legem, concludens, quod vno casu tantum omnia bona sua in dotem viro dedisse censetur, scilicet quando priori viro in dotem dederat, & simpliciter secundo viro tradidit, quæ tunc dos ipsa repetita videtur, si ex priore matrimonio non extant liberi, alias secus, vide per eum ibidem. F. Turz. Curt. iun. conf. 168. nu. 4. B. Villal.

Dotem omnia sua bona mulier nubens dicere, ac dare non præsumitur, vt receptum dogma constituunt Deci. num. 6. Curt. iun. num. 12. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. Curt. iun. rursus conf. 168. nu. 4. latè Did. a Couar. de sponsa. par. 1. cap. 5. Turzan. opin. 119. Viuius lib. 1. opin. 111. in fin. Præsumitur tamen eiusdem quantitatis dari mulier secundo nubens, cuius prima dos primo marito dicta fuit. commune ajunt Paris. conf. 34. lib. 3. Viuius lib. 1. opin. 223. Quod singulariter intelliges, vt solum in iis procedat, quæ re ad se primo marito in dotem dedit, non vero & in iis, quæ maritus ipse in dotem accepisse confessus est. commune pono ex Alexan. conf. 122. lib. 7. Ioan. Cephal. conf. 101. num. 16. cum præcedenti. Suarez.

Si sponsa & vxor futura dotem promiserit, & neque eam soluerit, poterit à marito expelli à domo sua: non enim tenetur maritus vxorem suam alere. si dos illi non solvatur. l. si. C. ad Velleia. Bal. & Salic. in l. quod in vxorem. C. de nego. gest. Boer. decis. 22. in prin. & nu. 3. quod si pater, aut alius pro muliere dotem promiserit, quamuis ei non exoluatur dos, non poterit tamen maritus vxorem expellere: quia tunc nihil est quod mulieri imputetur, vt quæ dotem non promiserit, sed id marito imputandum est, quod dotem sibi promissam non exegerit. Boer. in ea decis. Contrarium tamen inquit Didac. à Couar. de sponsal. part. 2. cap. 7. num. 2. & commune inquit, Suarez.

Clausula illa, quæ apponitur in instrumentis dotalibus, promittit in omnem euentum restituere, dare, reddere, comprehendit assecurationem quæ fit ob viri inopiam, teste Burlat. conf. 120. nu. 37. lib. 1. Bonac.

Vxor eleemosinam facere non potest de rebus, bonisq; dotalibus, nisi consentiente marito tacite, seu expresse. ita Hostiæ. in summa. de pœnit. & remiss. §. quibus. vers. Quid de agētibz pœnitentiam. & Abb. in c. si quis. de furt. quia dominus rei dotalis pertinet ad maritum constante matrimonio. l. doce. C. de rei vend.

Et quemadmodum vxor ipsa eleemosinam elargiri nequit de dotalibus: ita etiam de bonis propriis sui viri. Nam vxor eleemosinam facere quidem posset pro mariti anima, & etiā pro anima propria, viro permittente. l. vel vniuersorum. ff. de pigno. act. & l. 1. ff. quod cum eo. & est glo. communiter ab omnibus approbata in c. manifestum. 33. q. 5. Bar. in l. si sponsus. §. concessa. ff. de dona. inter vir. & vxor. & Barb. in cap. ceterum de donat.

Etratio ea est: nam non est elargienda eleemosina de alieno. c. non est putanda. & ibi Doct. l. q. 1. nec vllus vnquam de alieno licite largiri potest. vt firmat Bar. Soc. conf. 91. vifa. col. 11. volum. 1.

Vnde à proposito quolibet iniusto numerosæ illæ, quæ promulgatæ sunt leges quemlibet detertere possent, atque debe-

De Affinitate, &

rent. Nam reperitur pulcher textus. August. in c. fortè 14. q. 5. sic intonans: Forte aliquis cogitat, & dicit: multi sunt Christiani diuites, auari, cupidique: non habeo, nec contraham peccatum, si illis suū abstulero: & cum illi nil boni agant, mercedem quippe habere, recipereq; potero, sed utiq; talis cogitatio diaboli caliditate suggeritur. Nam si totum tribuat hoc pauperibus, quod abstulerit, potius peccatum adderet, quam minueret. teste August. in libr. contra mendacium, cuius verba refert Magister sentent. lib. 11. dist. 41. cap. 3. Ex quo deducitur, quod non licet facere paruum peccatum, vt ex eo sequatur maius bonum.

Non enim sunt patranda mala, vt inde veniant bona. ita glo. in l. qui sub prætextu. C. de sacro saccl. & in cap. magna. ne cleri. vel mona.

Vnde Apostolus ad Romanos. c. 3. scribit, quod illi, qui aiunt mala esse facienda, vt veniant alia bona, sunt damnandi tanquam blasphematores Dei.

Sed si mulier haberet alia bona vltra dotem, tunc indubitanter de illis eleemosinam facere posset: tuta conscientia: quia maritus in illis se intromittere nequit, contradicente vxore. l. hac lege. C. de pact. conuen. inter virum, & vxor. & l. maritus. C. de procur. & ita firmant Host. & Abb. in locis præcitatis. Viuius opi. 1059.

De dotis receptæ vel numeratæ confessione.

C A P. XIII.

Confessio mariti in instrumento dotali se recepisse, & habuisse mille in dotem, præsumitur tempore dotis recepisse: & non ex intervallo. Alcia. de præsump. regu. 2. num. 8. præsump. 35. communem dicit. Villal.

Confessio de dote recepta facta per maritum constante matrimonio valet, & habet vim traditionis, quod morte mariti confirmatur. per l. donationes. C. de donat. inter vir. & vxor. Alexan. conf. 26. in 2. vol. nu. 3. Vezin.

Quæro, Si rusticus vel plebeius duceret nobilem, & constante matrimonio faceret instrumentum, in quo confessus est se recepisse dotem, quam non recepit, an valeat talis donatio tanquam remuneratoria ad recompensationem inæqualitatis? Resp. Bar. l. si voluntate. C. de dotis promiss. nu. 2. tenet, quod licet talis donatio dicatur in effectu inter virum & vxorem, tamen valet. Idem tenet in l. si diuortio. vbi. Ias. nu. 9. ff. de verb. obli. Eandem opinionem tenet Bald. l. 2. §. si. ff. si cer. pet. Ias. l. ex hoc iure. nu. 55. ff. de iusti. & iur. Tiraq. in Legib. con. nub. in quarra l. nu. 7. & in quinta l. nu. 18. & repe. l. si vnquam. verb. donatione largitus. nu. 19. C. de reuoc. donat. Hanc dicit esse communem. Bald. Nouel. in tract. dot. 10. par. num. 7. Curt. iun. conf. 6. nu. 20. Couar. epit. 4. lib. 2. par. c. 3. §. 3. nu. 2. & tenet Abb. c. 1. nu. 8. de adult. Segura. in l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulga. & pup. nu. 162. Neuiz. in sylua nup. lib. 2. num. 28. Mich. Grassus.

Confessio de dote recepta constante matrimonio nulla tenus præiudicat creditoribus præsentibus, vel futuris, secundum gl. & Barto. in auth. sed iam necesse. C. de don. ante nupt. Alexan. conf. 45. volum. 1. & conf. 142. volum. 5. Barto. in l. si constante. in prin. ff. solu. matri. & ibi Crot. vers. secunda conclusio. Crauet. conf. 44. num. 1. doct. omnes. in l. 1. ff. solu. mar. & ista est communis opinio secundum Aret. in §. fuerat. num. 14. instit. de actio. Bellonum conf. 47. Boer. decis. 330. & Ripam, in l. foemina. num. 36. C. de secun. nupt. & hoc ampliatur etiam procedere, si huiusmodi confessio fuerit iurata, vt voluerunt Barto. in l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de leg. 3. Bald. in l. 1. vers. fidem facit. C. de inof. dona. & in l. 1. quæst. si. C. de dona. ante nupt. Socin. in d. l. 1. ff. solu. matr. num. 103. Rubens conf. 119. Curt. iun. conf. 95. num. 4. & Couarru. in suis resolut. lib. 1. cap. 7. in quibus locis istam esse communem opinionem ostendunt. Ampliatur secundo loco procedere quoque, licet lapsus sit tempus opponendi exceptionem non numeratæ dotis, secundum opin. Bulg. in d. l. 1. solu. matr. sequitur Rubens conf. 78. num. 10. Anch. verò conf. 307. videtur respondere contrarium, videlicet, quod confessio dotis post decem annos habeatur, ac si fuisset vere numerata. Ceterum hoc dictum Anch. valde periculosum esse existimo: nam si ex confessione præsumitur donatio, & consequenter simulata confessio, lapsus dicti temporis non potest quid operari, vt per Soc. in d. l. 1. solu. matr. num. 102. obstat quidem exceptio simulationis, quæ est perpetua, vt per eum. quia talis

talis confessio nedum præsumitur facta in fraudem creditorum, vt per Bar.in d.auth.fed iam necesse. & in d.l.fi constante. verum etiam præsumitur simulata, ideo non nocet creditoribus, tam præsentibus, quam futuris. Bald. in rub. quæ in frau.credit.& Rubeus in d.cof. 119.& præsumptio huius fraudis, ac simulationis est iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium, nisi per confessionem partis aduersæ. gl.in l. antiquæ. in prin. C. ad Velleia. & in §. item ex inquisitione. in ver. idonei. instir. de satisfd. tut. & doct. in d. authen. fed iam necesse. F. Viuius.

Confessio de dote recepta facta constante matrimonio, censetur facta in fraudem legis, & non valet. hanc dicit esse communem opin. Ias. in consil. 32. colum. 3. Bello. consil. 47. Boer. decisio. 330. fallit in 4. casibus. vt per Ioan. Bolog. in l. 1. ff. solu. matri. num. 246. Ampliatur, & limitatur in 2. casib. per Baptist. a Villa. in suis concl. in litera D. concl. 173. fallit in 3. casibus, vt per Crot. in l. fi constante. ff. solu. matri. nu. 147. Do. a Fin.

Mariti confessio facta in testamento de dote recepta non tenet alio non apparente, nec præiudicat creditoribus etiam posterioribus, nulla præcedente promissione, secundum magis communem per Bursat. consil. 34. nu. 1. nu. 30. lib. 1. vbi declarat, quod si exceptio non numeratæ dotis nunquam tempore legitimo opposita fuit, creditoribus præiudicabit, secundum communem ibi relatam.

Dotis numeratio non probatur ex confessione facta in testamento, si tamen opposita non sit exceptio non numeratæ pecuniæ intra legitima tempora, ea confessio nocet, secundum communem per Bursat. consil. 32. num. 5. 42. lib. 1. de restitutione dotis loquente: vbi post plura concludit non comprehendere assecurationem dotis factam constante matrimonio ob viri inopiam, secundum magis communem ibi d. consil. 120. nu. 36. Bellac.

Confessio mariti de dotis receptione tantum debet operari in præiudicium mariti, & quorumcunque creditorum, quando sunt lapsa tempora opponendi exceptionem non numeratæ dotis, sicut vera & realis solutio dotis operatur, quæ marito & omnibus creditoribus præiudicat. Hanc communem Docto. sententiam esse multis adductis authoritatibus, inquit Matth. de Afflict. in decisio. sacri consil. Neapol. decis. 402. nu. 11. Item vera conclusio docto. est pro communi opinione. & Rolan. a Valle in consil. 85. num. 42. in 1. tom. Kirchowius.

Confessio de dote recepta non firmatur iuramento. Curt. iun. consil. 97. nu. 4. communem dicit. Villal.

Confessio dotis non constituto de numeratione præsumitur donatio inter virum & uxorem, & sic prohibita, quæ nec etiâ cum iuramento valet, secundum magis communem per Bursat. consil. 32. nu. 4. lib. 1. post Rub. Alexan. consil. 119. Gozad. consil. 28. Bello. consil. 47. num. 4. cuius contrarium videtur velle idem Bursat. d. consil. 32. num. 30. quando scilicet exceptio non numeratæ dotis nunquam tempore legitimo opposita fuit, iuxta communem per Alex. consil. 90. nu. 5. lib. 3. Bellon. consil. 4. num. 7. Afflict. decis. 402. num. 11. & 12. Rub. Alexan. consil. 78. num. 2. & 9. de confessione autem dotis in testamento facta præsentem muliere, vide quæ idem Bursat. scribit d. consil. 32. num. 34. & 35. vbi declarat, concludens pro ea dote confessata in testamento competere actionem: & concurrentibus indiciis standum esse omnino confessioni mariti in testamento factæ. Quam concl. intellige & declara, vt per eundem Bursat. d. consil. num. 42. & 43. vsque ad num. 45. exclusiue, & ibi num. 42. quod elapso tempore opponendi de dote non numerata, confessio receptæ dotis non præiudicat omnibus creditoribus, & probat debitum, quantum vera & realis numeratio, secundum communem ibi relatam, de qua etiam per Rolan. consil. 85. num. 45 lib. 1. consil. 93. eod. Vide Anch. consil. 307. Quod autem confessio mariti facta in testamento non teneat, nec præiudicet creditoribus etiam posterioribus nulla præcedente promissione, magis communem dicit idem Bursat. d. consil. 32. num. 1. & 30. vbi non procedit ea conclusio quando lapsa sunt tempora opponendi exceptionem non numeratæ dotis.

Confessio dotis cum constet animo donandi: licet non præiudicet marito, tamen confirmatur morte Curt. iun. consil. 95. nu. 6. communem dicit. Villal.

Dotis acceptæ, alioquin non acceptæ, confessio, si facta animo donandi probatur, marito non nocet: sed eius obitu confirmatur. commune dicit Curt. iun. consil. 95. num. 6. Quin nec, si sit non numeratæ dotis exceptioni renunciatum, nocet, damnovè vlli erit ipsi marito, & eius creditoribus. commune placitum affirmant Alex. consil. 142. lib. 5. Aret. §. fuerat.

num. 15. vers. & vt breuiter. instir. de actionib. Ioan. Crot. in l. fi constante. vers. secunda conclusio. ff. sol. mat. Quod ampliabitur ad futuros mariti creditores, quibus nec iurata huiusmodi confessio oberit. commune ponit Ioan. Cephal. consil. 102. num. 21. cum Crauet. consil. 44. num. 1. Rube. consil. 119. atque aliis, Intellige tamen creditores intra iuris tempus exceptionem non numeratæ dotis necessario opposituros. vt commune inquit Afflict. decis. 402. licet ineptè in contrarium inierint relati à Did. a Couar. lib. 1. resolut. c. 7. num. 6. ac Rubeus consil. 78. num. 10. & Ioan. Cephal. d. consil. 102. nu. 23. Quæ autem dotis acceptæ confessio constante matrimonio falsa sit, vana & inutilis prorsus est, vt commune fantur. Ias. consil. 32. lib. 3. Deci. consil. 330. Bellon. consil. 47. Nec iure iurando confirmatur. commune inquit Curt. iun. consil. 40. nu. 4. & si hæc confessio vires donationis habeat, quæ & morte confirmetur, & quingentorum aureorum summam prætergressa insinuationem requirat, hoc magis commune inquit Bellon. consil. 4. num. 11. illud commune attestantur Rip. in l. fœminæ. num. 37. C. de secund. nupt. Curti. iun. consil. 45. num. 6. Suarez.

De rerum dotalium tam mobilium, quam immobilium, alienatione, & de illarum æstimatione: & an bona prohibita alienari, vel fidei commissio subiecta, dari possint pro dote, vel dotis restitutione.

C A P V T XV.

Dotalis res mobilis non potest alienari si inæstimata detur, nisi ab initio consentiat mulier, & iterum lapso biennio, & viro remaneant tot quæ sufficiant ad dotis restitutionem. no. in l. 1. ff. solu. matrimo. Fallit in 3. casib. vt per Socin. in d. l. 1. num. 235. Don. a Fin.

Alienari hodie non potest res mobilis, quæ seruando seruari potest, vt sunt annuli, gemmæ, torques, & aliæ res similes in dotem consignatæ, si inæstimatæ consignarentur, nisi ab initio consentiret vxor, & iterum lapso biennio accederet alter consensus ipsius mulieris: & sic accedente bino consensu, atque viro remanerent tot in bonis, quæ ad dotis restitutionem optimè sufficerent, & ista est solemnitas. auth. siue à me. C. ad Velleianum. de qua loquitur. Bar. in l. 1. ff. solut. matr. & cum eo sentiunt omnes communiter, attestantibus. Alex. Ias. num. 33. Crot. nu. 53. & Ripa ibi num. 103. & Hippolyto Riminaldo in rub. instir. quibus aliena. licet, vel non. nu. 128. vbi similiter meminit de communi, & refert duas alias contrarias opiniones. nu. 120. cum aliis seq.

Sed aduerte, quod antedictus secundus cōsensus mulieris, qui requiritur ad excludendā eam à re dotali præsumeretur absq; dubio aliquo interuenisse post lapsum triginta annorum: & consequenter requiruntur anni triginta ad inducendum præsumptionem dicti actus necessarij, seu solemnitatis extrinsecæ, atq; ad præsumendum hunc secundum consensum, secundum glo. & alios omnes in c. peruenit. de empt. & vendit. Alex. nu. 19. & Claud. Aquen. nu. 22. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. Felyn. in c. sicut. nu. 30. de re iudi. Alex. consil. 1. colum. pen. vol. 4. & Ripa in d. l. 1. nu. 104. ff. solut. matr. vbi vocat istam esse communem opin.

Res vero mobiles in dotem consignatæ, quæ seruando seruari non possunt, vt sunt vestes, & aliæ, quæ usu consumuntur, alienari possunt secundum omnes Doct. communiter, prout refert Ang. Bal. Nouellus nu. 125. & Ripa nu. 102. in d. l. 1. Ioā. Lupi in rub. de donat. inter virum, & vxor. §. 17. nu. 8. Faber in rub. instir. quib. alien. licet, vel non. Bal. Nouellus in tract. dotis 1. priuilegio fol. 7. & Franc. Aret. in c. prælatorum. de accusat. nu. 10. post Inno. ibi, & Corasius in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 6. c. 6. sub nu. 2. & seq.

Postremo limitatur etiam eademmet communis sententia, vt mulier alienare similiter possit dotem sine solemnitate à iure tradita pro redemptione suorum, & sic vt suos ab hostibus redimere valeat, ita Rom. consil. 316. circa propositam consultationem. sub nu. 7.

Et quemadmodum mulier in hoc casu res dotales alienare potest, ita filiusfamilias prohibitus alienare sine patris auctoritate, potest utique alienare nullo patris consensu interueniente ad redimendum ipsum patrem in carceribus detentum.

Et ratio est, quoniam iura loquētia de redemptione captiuorum,

uorum, obtinent etiam locum in captiuis pro maleficio, vt firmat Boerius in consuet. Bitu. in tit. de iurisdic. omni. iudic. §. 12. in gl. si. per textum singularem in §. si. in auth. vt cum de appel. cog. Viuius.

Quæro, an res mobilis dotis constante matrimonio possit alienari? Respon. q. non, nisi seruetur dispositio authen. siue à me. C. ad Velleia. Et est communis opinio, vt testatur Ias. d. l. 1. nu. 33. sol. matr. Mich. Grassus.

Mulier autem ne remaneat indotata, si alienentur, potest in subsidium recurrere ad bona mariti, quibus legitime renunciat, quæ conclusio fallit, nisi mulier iurasset, quia tunc excluderetur, secundum magis per communem per Bursat. cōfi. 56. num. 15. lib. 1. cui adde. quæ scribit Roland. cōfi. 70. lib. 2. vbi quærit an mulier possit renunciare iuri hypothecæ, si maritus habeat bona, super quibus mulieri consulatur in casu dotis restituendæ: & dicit, quod sic, secundum communem opinionem, secus si non habeat alia bona. Rolan. d. cōfi. in principio. quam conclu. ampliat procedere, etiam si maritus tempore renunciationis haberet alia bona, sed non tempore repetitionis dotis: quia tunc vxor posset agere, & habere regressum ad bona alienata: vt d. cōfi. nu. 20. pro qua conclu. vide Afflict. decif. 311. & 313. Paris. cōfi. 75. nu. 17. lib. 3. tex. l. etiā. l. iubemus. in auth. siue à me. C. ad Velleia. Bar. in l. Mæuia. §. si. ff. solu. matr. Et quod non possit mulier in subsidium recurrere ad bona mariti, quibus aliàs legitime renunciat cum iuramento, magis commun. dicit Bursat. d. cōfi. 56. num. 15. vbi alleg. Mich. Grass. commu. opi. lib. 1. c. 10. q. 6. cap. 7. q. 12. cuius contrarium videtur tenere Paris. d. cōfi. 75. num. 13. & seq. lib. 3. sed Rol. d. cōfi. 70. nu. 20. & 25. cōstinet renunciationem iuris hypothecæ iurata marito non existente soluendo, valere, intelligendo tamen vim iuramenti, vt per eundem d. cōfi. nu. 33. & 34. Bellac.

Dotales res etiam immobiles, quæ idcirco solum æstimatæ sunt, vt earum precium innotesceret, non vt & emptio contraheretur, maritus consentiente vxore rectè, hodieque alienabit. commune inquit Porc. in princ. nu. 6. Instit. quib. alien. licet. Alioquin autem res mobiles etiam consentiente vxore si seruari possunt, maritus alienare non poterit. vt receptum effatur idem Porc. eodem in loco num. 7. Res immobiles consentiente milies vxore distrahere maritus multo minus poterit. vt frequenter placitum asseuerant Rip. in l. 1. nume. 106. ff. solu. matrim. Bald. Nouell. & qui eum laudat Turzan. opinio. 115. Suarez.

Æstimatio rerum dotalium, an constituat in dubio emptionem & venditionem? Resp. quod sic, ita est text. expressè hoc probans. l. quoties. C. de iure dot. & hanc sententiā tenet Bar. l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commo. Alex. cōfi. 156. nu. 1. vol. 6. & cōfi. 79. lib. 5. & Soc. cōfi. 56. & seq. lib. 5. Angel. Aret. in prin. Insti. quib. alien. lic. Aret. cōfi. 94. Soc. cōfi. 56. lib. 1. ver. septimus casus. Rube. cōfi. 5. Soc. iun. cōfi. 141. lib. 1. And. Tiraq. lib. 1. de vtroq; retrac. §. 1. gl. 14. nu. 20. vbi communem dicit. Eandem dicit esse communem Did. Couar. lib. pract. q. c. 28. in princ. Secus verò, quando ex pacto contrahentium expresso vel tacito apparet aliud eos egisse, tex. est l. si æstimatis. ff. solu. matr. & tenent omnes, vt per Soc. d. cōfi. 56. Atque hæc quidem æstimatio, si alterum coniugum, etiam citra dimidium iusti precij læserit, emendabitur. vt comune in vtranque partem diligenter, & copiosè recenset meus iuris doct. Arius Pinel. in l. 2. par. 1. c. 1. nu. 12. & 13. & c. 4. nu. 33. C. de rescind. vendi. Suarez. & Mich. Grassus.

Quæro, Si dicatur, quod res restituatur soluto matrimonio eodè pretio, quo fuerit æstimata, nunquid censetur emptio & venditio? Respon. q. non, tex. est expressus in l. si inter vir. & vxor. C. de iure dot. æstimatio enim illa, cui pretium annexum, hoc operatur, q. res dotales æstimatæ, si extent soluto matrimonio, nec diminutæ sint, vxori restituantur: si verò deteriores factæ culpa mariti, æstimatio prædicta & præfinita soluitur, ita no. Bar. Bal. Sal. & Doc. post gl. & Cyn. d. l. si inter. & est communis, teste Couar. prac. q. c. 28. nu. 3.

Sed nunquid hoc casu maritus de omni culpa tenebitur? Resp. Licet maritus regulariter alioqui pro reb. dotalibus teneatur de dolo, lata culpa, & leui, non autè leuissima. l. etiam. §. 1. & ibi omnes Doct. ff. solu. matr. Tamen hoc casu etiam de leuissima teneri culpa, non tamen de periculo absque eius culpa vlla contingenti, notat gl. si. d. l. si inter. & ibi Sal. Soc. cōfi. 56. lib. 1. asserens opinionem gloss. communiter receptam esse Pau. de Cast. d. l. si æstimatis. ff. solu. matr. Idem.

Quæro, Nunquid æstimatio faciat emptionem, si adiecta sit clausula, vel pactum, quod soluto matrimonio res æstimatæ vxori, si extiterint restituantur habita ratione augmenti & diminutionis arbitrati boni viri? Respon. quod non, ita probat

tex. d. l. si æstimatis. ff. solu. matr. secundum Pau. de Cast. & aliòs, remanet enim soluto matrimonio dominium apud ipsam vxorem, eique si extant res illæ, restituendæ sunt, & peti poterunt etiam si apud tertium sint, vel iusta eius temporis æstimatio Pau. de Cast. vbi supra. Socin. d. cōfi. 56. & est communis opinio. Doctor. & tenetur maritus de diminutione & interitu, etiam ob leuissimam eius culpam ratione prædictæ clausulæ. Idem.

Limita hanc conclusionem, quod æstimatio faciat emptionem quando res est æstimata pretio condigno, aliàs secus. gl. notab. in l. 1. §. 1. ff. de superficie.

Limita secundò quando æstimatio fit à principio, scilicet tempore traditionis: secus si ex intervallo: quia tunc intelligitur fieri gratia probandi interesse, secundum Bald. notab. in l. ex conuentione. C. de pac. facit quod habetur in l. si. ff. de pretor. stipul. de quo habetur per Alex. post Bar. in l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commodat. faciunt quæ vult Barba. cōfi. 19. vol. 4. Rom. cōfi. 314.

Limita terciò nisi detur res æstimata marito qui promittat eam restituere, & saluare vxori &c. quia tunc videtur res subrogata loco pecuniæ, & æstimatio non facit emptionem. ita notab. vult Pau. de Cast. cōfi. 344. vol. 2. aliàs cōfi. 342. verfi. cuius rei gratia, &c. facit quod notabil. vult Bal. cōfi. 24. par. 1. vbi concludit valere libellum in quo mulier agit ad re æstimatam datam in dotem marito ad inopiam vergente. vt ibi notabil. per eum quem vide, & in l. interest. ad fi. C. de usufruct. facit etiam quod vult Ias. in §. actionum. col. 16. Instit. de ad. vbi dicit, quod licet æstimatio faciat emptionem, & trāsitum dominij in maritum, præalleg. iurib. & l. si æstimatis. ff. soluto matrim. tamen istud limitatur procedere quando maritus est soluendo, aliàs secus: quia isto casu non posset fundus alienari, nec obligari per maritum: imò hoc casu pro tali re æstimata mulier haberet rei vendicationem. alleg. tex. cum glo. sing. l. in reb. C. de iure dot. & Bald. l. inter antiquam. C. de usufruct. vbi tamen Bald. hoc non dicit, sed hoc ponit in l. interest. illo eodem titu. de usufruct. & idem vult Iason in l. 1. in princip. 2. colum. ff. de æstimat. actio. Vide tamen Corn. cōfi. 1. col. pen. vol. 2. Bellac.

An autem mulier teneatur recipere res æstimatas in casum dotis restituendæ. Bald. cōfi. 320. par. 2. dicit quod non. Istud expressius tenet Soc. cōfi. 289. par. 2. allegat inter cetera. l. æstimata. & ibi Doc. ff. solu. matr. Idem.

De re autem dotali data, æstimatione facta, adhibe D. Ioseph. Lud. de iure dot. concl. 1.

Si res fuerit data æstimata, & in instrumento dicitur, quam dotem promisit restituere, an maritus habebit electionem restituendi rem vel pretium. Bal. in l. quoties. in fin. C. de iur. dot. dicit quod sic. Idem.

Quæro, Quid si pretium sit minus iustum in æstimatione, an præsumatur nihilominus venditio? Resp. Vera est sententia, æstimationem rerum dotalium ita demum efficere venditionem, si facta fuerit iusto pretio, aliàs secus. ita tenent Bald. Sali. & Ias. lex conuentione. C. de pact. Bal. l. 1. quæst. 3. C. commod. post glo. l. 1. §. 1. verb. agendo. ff. de superfi. Dec. d. lex conuentione. glo. in l. si inter virum. C. de iure dotium. & l. plerunque eod. titu. Eandem sententiam firmat Aret. cōfi. 84. Barba. cōfi. 19. lib. 4. Socin. iun. cōfi. 141. libro 1. vbi nume. 21. asserit hanc esse communem opinionem, quæ mihi quidem non videtur ita in distinctè intelligenda, sed ita demum, si diminutio iusti pretij fuerit maxima, & ultra dimidium. Michael Grassus.

Quando mulier dat fundum æstimatum in dotem, dicitur ipsum fundum vendidisse marito, & solum precium fundi dicitur dotale. fallit in 5. casibus quos refert Cur. Iun. in lex conuentione. C. de pac. nu. 8. vbi videas Purp. nu. 22. & nu. 30. vbi limitat in 6. casib. Do. à Fina.

Dotalis res maximè immobilis non potest alienari. l. 1. & per totum tit. C. de fundo dot. fallit in 20. casib. quos no. Bal. de Bartolinis in rep. rubric. ff. solu. matr. numero 26. & sequen. Don. à Fina.

Alienari non potest res dotalis immobilis etiam cum solennitate, auth. siue à me. C. ad Velleia. Fallit in 3. vt per Vicen. Saluianum in rub. ff. solu. matrim. num. 107. Ampliatur in 3. casib. vt per Aluifi. de Alb. sing. 63. Fallit in 2. casib. vt per Soc. in l. 1. ff. solu. matr. num. 238. Fallit, vt no. Franc. Turza. conclus. 115. Fallit in 20. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. in tract. de repet. dotis. c. 9. in 5. memb. fol. 243. Ampliatur, & limitatur in multis casibus, vt per Io. Bolog. in d. l. 1. nu. 75. Don. à Fina.

Alienari non potest res immobilis in dotem data, etiam cum consensu mulieris, & consequenter cum solennitate auth. siue

fué à me. C. ad Velleianum. vt voluerunt ibi gl. & omnes. Bar. in l. si æstimated. ff. sol. matr. Hippol. Riminal. in rub. instit. quibus alie. licet, vel non. nu. 15. cum aliis seq. Alex. & alii in l. 1. eo. tit. sol. matr. præsertimq; ibi Ripa, nu. 106. qui prorumpit istam esse communem opinionem, quam limitat Riminal. in d. rub. instit. quib. alienare licet, vel non. in quinque casibus, à nu. 139. vsque ad nu. 209. & seq.

Et limitatur vtiliter quoque non procedere vbiunque res ipsa immobilis fuisset data æstimata, tunc quippe alienari posset tanquam res mariti, eo quia per æstimationem videretur fieri venditio, nec esset res ipsa in dote, sed eius pretium. l. quoties. & l. plerunque. §. si ante. ff. de iure dot. & concedunt hoc glo. Bar. Odo. Bald. Alberi. Salic. & ceteri omnes in l. si inter virum. C. de iure dot. & Riminal. cum aliis propè innumeris relatis per eum in d. rubr. instit. quibus alien. licet, vel non. num. 33. & seq. ex quibus facillè apparet istam esse communem sententiam, quam ibid. Riminal. num. 39. cum aliis seq. pluribus modis ampliat, & limitat copiose, docte, & vtiliter.

Hoc verò de plano, & absque dubio procederet, nisi expresse, vel tacite inter contrahentes ageretur, qd æstimatione ipsa non obstante res illa esset in dote, & eadem postea restitueretur, eo enim casu diceretur res dotalis, nec effecta foret vera emptio, & sic eadè restitui deberet, & non pretium, vt eleganter determinat Bal. in l. ex conuentione. C. de pact. & Aret. cōf. 84. diligenter ponderatis. Virius.

Mulier non potest de dote testari, quando est ad alium applicata vigore contractus, & interest non reuocari, quæ conclusio procedit etiam stante statuto deferente aliquam partem dotis marito, vel proximioribus quo casu non potest in eorum præiudicium inter viuos, vel in vltima voluntate talem portionem alienare, cum illam habeant beneficio legis, vel statuti, quo casu non valet dispositio, ita secundum veriorē sententiam scribit O fasc. decis. 20. num. 6. vbi etiam alleg. Rol. ita tenentem de dote. quæst. 82. Mandel. conf. 50. nu. 1. & seq. & vide quæ scribit Crem. sing. 153. Deci. conf. 76. nu. 8. & seq. nu. 15. lib. 1. Bellac.

Maritus si rem dotalem vendiderit, poterit demum eum fundum dotalem vendicare, & ei datur rei vendicatio: secundum communem per Angel. & Riminal. in princ. instit. quibus alien. licet. Bal. Nouel. de dot. par. 7. priuil. i. limit. 12. Campeg. de dot. par. 4. q. 10. & hoc scilicet mulieris contemplatione, & per consequens ex sua persona, vt scilicet fruatur re dotali in supportatione onerum matrimonij. l. pro oneribus. C. de iure dot. Alex. conf. 109. in 4. vol. tenebitur tamen maritus precium quod recepit reddere, & ita communiter teneri asserit Alex. in eo. conf. nu. 2. ea tamen mulier non posset agere pendente matrimonio. Bal. in l. doce ancillam. C. de rei vendic. & Alexan. eodem loco. Bald. in l. si prædium. C. de iure dotium. Bellacosta.

Bona dotalia si alienentur per mulierem constante matrimonio etiam de consensu viri, alienatio est nulla. Rod. Suarez. in l. tit. de las arias. com. dicit, quam intelligit, nisi confirmetur morte. quem vide. Villal.

Mulier si iurauit non alienare in futurum rem dotalem, & postea alienet cum iuramento, nihil valet alienatio iurata, propter iuramentum primum. hanc esse magis communem opinionem attestatur Alex. in l. duobus reis. §. idem Pomponius. ff. de iure iur. Fallit in 3. casib. secundum Ias. in d. §. idem Pomponius. Do. a. Fin.

Protestatio facta per mulierem cum iuramento de nō alienando rem dotalem, si postea fiat alienatio, etiam cum iuramento, & ignorante recipiente alienationem, valet protestatio. Ioan. a Rip. ibi nu. 81. vers. secundo limitatur. commu. dicit. Villalob.

Protestatio non est necessaria, sed vtilis metum passo. Hierony. Cagn. l. in omnibus. ff. de reg. iur. nu. 13. communem dicit. Idem.

Amplia ad impeditum etiam ex facto iudicis, quia non est necessaria. idem ibi nu. 15. com. dicit. Idem.

Additio. Et hanc opi. tanquam humaniorem tenuit Rot. in verb. tempore. Card. Cresensi. dum erat Aud. vt refert Marc. Ant. Bard. in tract. de temp. vti. & cont. c. 4. sub nu. 3. & eam esse vtilem, & de consilio, & non necessariam.

Dos prohibita alienatione per testatorem, potest constitui ex illis bonis, quorum alienatio est prohibita. quare auth. res quæ. C. communia de legatis. loquens in prohibitione tacita, etiam locum habet in expressa, quando expresse esset prohibitum alienare bona. ita Bar. post Iac. de Aren. voluit in l. filiusfamilias. §. diui. nu. 10. vbi ipse allegat l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Treb. & d. auth. res quæ. C. communia de lega.

Bald. in l. voluntas. nu. 5. & Saly. num. 6. C. de fideic. & idem Salyc. in l. si. vers. quæro an prohibitus alienare possit in dotem dare. Dic quod sic, si non haberet aliunde. nu. 4. C. de reb. alie. non alie. Paul. de Cast. in conf. 13. secundum veterem impressionem. Alex. de Imo. in conf. 56. nu. 3. in 1. lib. Ludouic. de Gozadin. in conf. 97. nu. 9. Et hanc Doct. communem sententiam esse dicunt Phil. Dec. conf. 519. num. 3. vers. sed breuiter. In contrarium est communis opin. Ferdinand. Loazes, in d. l. filiusfamilias. §. diui. nu. 135. & Ioan. Crotus ibid. nu. 47. vbi ipse nu. 44. illam questionem incipit disputare. Licet autem multi Doct. contrariam sententiam amplexi fuerint. Bald. in c. 1. §. donare. nu. 2. tit. qualiter feudū alienari possit. in v. lib. feudor. Ias. in d. auth. res quæ. nu. 25. vers. sed contra communem sententiam ego adduco forte fundamentum, & c. tamen prior sententia, quod prohibitio alienationis licet valide facta non impediatur rem prohibitam dari in causam dotis vel donationis propter nuptias, communiori calculo probatur, vt in vtrāq; partem erudite disputat Marian. Socy. iun. in d. §. diui. vers. capio secundam questionem. nu. 147. cum seq. quam tamen conclusionem in eo casu non procedere Doc. asserunt, quando filia aliunde haberet, vnde se posset congrue dotare de bonis suis, tunc non habebit locum dispositio. d. auth. res quæ. vt est text. in §. si vero. in auth. de restit. colla. 8. Sali. in d. l. si. nu. 4. C. de reb. alien. non alien. & in d. l. voluntas. nu. 5. C. de fideicom. & Rol. a Val. in conf. 85. nu. 9. cum seq. vbi ipse nu. 23. consulendo scribit, communem opi. doc. esse, qd dispositio d. auth. res quæ non habet locum, quando testator expresse prohibuisset alienationem bonorum suorum, etiam ex causa dotis. in 1. Tom. conf. Licet Iaso. voluerit patrem non posse expresse prohibere, ne sapiedicta auth. res quæ. locum habeat. Quia cum sit debitor dotis vel donationis propter nuptias, non debet esse in potestate testatoris tollere obligationem. l. sicut. C. de actio. & oblig. item quæ sunt adducta fauore publico, nō possunt tolli vel mutari ex dispositione testatoris. l. quod de bonis. §. si. ff. ad l. Falc. in d. auth. res quæ. nu. 32. vers. 13. limita istam auth. non habere locum quando pater in testamento prohibuisset in indiuiduo alienationem. Kirchouius.

Alienari prohibita, possunt dari ex causa dotis. Petr. Rauc. in Alpha. aure. in vers. Alienatio. communem dicit.

Restringe hanc communem quod potest dari descenditibus tantum: Idem ibi communem dicit, & Couua. in suis resolut. libr. 3. cap. 6. num. 10. vide alios idem dicentes, & amplia d. communem etiam ad dotem restituendam, etiam post appositum grauamen. Anania. confil. 61. & Socin. confil. 23. in proposita consultatione. volum. 3. & Rube. confil. 78. num. 1. communem dicit. & Couua. in verbo, quarto magis. communem dicit.

Concordat cum l. 14. tit. 7. par. 3. Quam legem intellige cū restrictione prædicta: & limita communem legem si cum prohibitione hominis concurreret prohibitio legis, vt per Ant. Corssin notabili. in verbo prohibitio, & viste Boer. decis. 129. parte 1. nu. 5. B. Villal.

Bona subiecta fideicomisso pro restitutione dotis alienari possunt. Dec. conf. 119. in prin. Et hoc etiam si obligatio restitutionis dotis facta sit post fideicommissum, ibi. ver. hoc probatur. B. Villal.

Additio. Ratio est, quia fideicommissa ampliantur, & declarantur per rationem & causam quibus disponentes ad illa faciendā moti fuerunt: quod attendi debet. Paris. confil. 72. ad veram. nu. 87. vol. 4. Quod dictum & communis opi. fallit, vt per Paris. in conf. 52. nu. 33. vsque ad 38. vol. 2. I. Fich.

Dos, an & quando imputetur in legitimam.

C A P V T XVI.

Os in legitimam filiarum imputatur, secundum communem per Bursat. confil. 67. nume. 27. libro 1. Bonacosi.

Dos data filiarum computatur ei in legitimam, etiam si pater instituat talem filiam dotatam in legitima. ita notabil. Ias. in auth. præterea. in 9. col. vnde vir & vx. al. Bal. in l. quoniam in prioribus. in vlt. col. & Pau. de Cast. in l. quoniam nouella. in 1. col. C. de inof. testa. & alia multa. adde Alex. in 3. vol. conf. 57. & in conf. 93. in fi.

Quid si instituat in dote, & legitima, an tunc dos computetur in legitimam? Corn. in 3. volum. confil. 200. circa. tenet quod non.

Dos data filiarum, & eidem pleno iure quæ sita, transmittitur ad eius liberos, velut hæredes, nec eis in legitimam ab auo Com. opin. Tom. j. D d debitam

debitam imputatur, est communis opinio secundum Alex. in conf. 24. vol. 1. fallit ut per Matth. in tit. legitima. in vers. dos data. Vezinus.

Dos relicta seu legata filiae exclusae à statuto an debeat detrahi ante legitimam ubi as alienum, secundum opin. quam dicit magis communem. Socin. iun. conf. 28. colum. 4. & 5. lib. 1. Boss. de public. bono. num. 3. An verò post as alienum debeat detrahi legitima ex toto patrimonio ante dotem, ita quod dos non imputetur, neque in legitima, neque in patrimonio, ut ex magis communi asserit Paris. conf. 36. num. 28. libr. 2. & quia quaestio hæc est ambigua, ita ut in alterutram partem liberum sit iudicis arbitrium, teste Deci. confil. 607. ideo dic. ut per Bursat. conf. 92. num. 39. 40. libro 1. Cephal. confil. 245. num. 20. num. 93. & sequen. ubi videtur concludere non esse ante omnia dotem detrahendam ex tota hæreditate. quam conclud. declara. ut per Burs. d. confil. num. 4. Bonacoff.

Dos habita per filiam à patre siue ab alio contemplatione patris compensatur in legitima detractioe secundum communem: at secus in dote materna, cum per neptes legitima in bonis aui vendicatur, secundum communem per Burs. conf. 71. nu. 18. lib. 1. Bonac.

Dos data filiae meae à patre meo, non computatur mihi in legitimam per Alex. in 1. vol. conf. 26. in 2. dubio. Cor. in 4. vol. conf. 34. Dec. conf. 66. in fin. Facit quod vult Alex. in 5. vol. conf. 138. ubi dicit, quod donatum ab auo nepoti censetur adventitium. Contrarium tenet ipse Alex. in 4. volum. conf. 31. ibi, sed iuxta hoc est viden. ubi dicit contrariam opi. procedere, quando apparet patrem meum non contemplatione mea, sed filiae dotem dedisse, in dubio autem præsumitur contemplatione mea.

Ipse tamen Alex. in 5. volum. conf. 138. præal. tenet quod in dubio censetur donatum contemplatione nepotis. Idem.

Dos data ab auo matri computatur nepotibus in legitimam. Cur. iun. conf. 180. nu. 2. & Ripa lib. 3. de donat. c. 10. nu. 3. & Alcia. de præsump. reg. 1. præsum. 16. nu. 4. in fi. communem dicit. Idem & Vezin.

Si à patre data est dos filiae, quæ viuo patre, mortua est relicta filiis, an mortuo auo isti nepotes, teneantur imputare in legitimam præfatam dotem. Bar. in conf. 190. incipi. Gisbertus. tenet quod sic. Dec. conf. 181. in fi.

Contrarium tenet Bal. in l. illam. & ubique. C. de colla. Petr. de Anch. conf. 315. & conf. 365. Pau. de Cast. in 1. vol. conf. 29. incip. circa primum quaesitum. in quibus locis dicunt, quod si, in instrumento dotis pater stipulatus est dotem filiae reddi nepotes non tenentur sibi imputare: quia tunc habent hæreditatem iure matris, non autem ut de bonis aui. Corn. in 2. vol. conf. 116. in 2. dubio, & conf. 190. & in 4. vol. conf. 168. Bened. in conf. 53. Barb. in 4. vol. conf. 61. in 4. col. & seq. & conf. 85. Alex. in 2. vol. conf. 142. concordat opiniones, quod aut nepos succedit cum patruo, & tunc quia assumit personam matris, imputabit sibi in legitimam, sicut imputaretur matri. Aut succedit cum aliis nepotibus sibi paribus in gradu, & tunc non imputabit, & idem vult in 1. vol. conf. 24. repetito in 4. vol. conf. 23. Vide etiam in materia Bal. in 1. part. conf. 209. ubi dicit, quod aut liberi ad hæreditatem veniunt cum aliis liberis, & tunc sibi imputant dotem maternam: aut cum extraneo, & non imputant. Adde etiam Paul. de Castr. in 1. vol. conf. 109. incip. dubia de quibus. & in conf. 144. incip. vis ponderatis. & in 2. vol. conf. 62. incip. dubitatio. & cōf. 124. incip. dubia. & conf. 250. & seq. Imo. conf. 63. Bened. de Peru. conf. 53. Barb. in 2. vol. conf. 40. Ias. in l. quoniam nouella. in 2. col. C. de inof. test. & l. illam. circa fi. C. de colla. Corn. in 3. vol. conf. 132. ubi dicit, quaestioem esse dubiam. & quilibet partem esse sustentabilem. & aliquid per eum in 4. vol. conf. 168. Ang. in §. si. inst. de inof. test.

Nepos patre suo mortuo cui eius pater auus ipsius nepotis donatione favore matrimonij fecerat, aut matre mortua, cui eius pater dotem constituerat: & demum suo auo mortuo condito testamento in quo vnum ex suis filiis heredem fecit, & in quo eidem nepoti aliquid pro sua legitima reliquerat, si velit ille nepos petere suæ legitimæ supplementum: tenebitur imputare donationem factam suo patri, aut dotem suæ matri constitutam, & quam eius pater aut mater acceperat. l. illam. C. de colla. & ibi Pau. de Castr. in fin. qui alias contrarium confuluerat. confil. 29. & 109. in 1. part. & inquit in illa l. illam. quod id quod ibi tenet verum est, & quod ipse nepos imputat in suam legitimam dotem aut donationem, quam eius pater aut mater acceperat, quando ille nepos succedit suo auo patre suo iam mortuo, aut matre iam mortua, representando suum patrem aut matrem: & hæc est Bar. opinio in l. in

quartam. ff. ad l. Fal. quoniam ea dos aut donatio originaliter processerat ab ipso auo, propterea nepos illud acceptum à suo patre aut matre tenebitur imputare. Secus autem ubi nepos aliquid à suo patre aut matre habuisset, quod non originaliter ab ipso auo processisset, quia tunc ille nepos illud non imputaret succedendo suo auo post mortem sui patris, aut matris. & ita tenet Rom. in d. l. illam.

Quæro, stante statuto, quod filia debet dotari arbitrio propinquorum, an propinqui possint arbitrari minus legitima? Resp. q. non, & ista est com. opi. ut testatur Gram. decisio. 101. nu. 20. Et eam tenent Sali. Ias. nu. 28. & doct. in auth. res quæ. C. com. de leg. Mich. Grassus.

Dos competens quando dicatur: & an si minor legitima sit data, supplementum peti potest.

C A P V T X V I I.

Os competens non dicitur: si sit minus legitima Dec. conf. 379. nu. 4. & 181. nu. 5. communem dicit. Villa.

Dos competens intelligitur inclusivè, usque ad legitimam. Est communis opin. secundum Deci. confil. 276. proponitur quod dominus. Idem confil. 199. viso puncto. conf. 379. requisitus. circa medium.

Fallit primò quando filia dotatur à patre: quia dos præsumitur competens ex provisione paterna. Dec. conf. 26. & diligenter. circa prin. ver. sed tamen his non obstantibus. & conf. 203. ut vera resolutione Paul. de Castr. conf. 108. super 1. in 6. dubio, nisi pater esset in dolo.

Fallit secundò, quando mulier cum minori dote quam sit legitima, posset habere maritum secundum qualitatem ipsius. Dec. ibi. ver. si verò mulier.

Fallit tertio, quando mulier specialiter renuntiasset supplemento dotis, vel legitimæ cum iuramento. Dec. ibidem vers. præterea & secundo. & conf. 89.

Fallit quarto, quando filia excluderetur ab intestato per statutum: quia tunc censetur etiam exclusa à legitima, & consequenter à supplemento. Charian.

Dos si infra dimidiam minor dicta, datauè est, tam viro quam mulieri ipsi subuenitur ex remedio l. 2. C. de rescinden. vendit. ut commune ait Arius Pinellus contrarium in vxore meritò probans ad eandem l. part. 1. capitu. 4. num. 33. Suarez.

Quæro, An si dos sit data minor legitima, possit peti supplementum congruæ dotis? Respon. quod sic, ita probat text. iuncta gloss. l. vnic. §. quæ à nobis. C. de rei vxor. ad. Et hanc opinionem firmat Bald. Nouel. in tracta. de iur. dot. par. 6. priuileg. 16. Luc. de Pen. in l. his. in fi. C. de præd. & omnibus rebus nauicular. lib. 11. Matth. de Affict. decisio. 160. Eandem sententiam firmat Saly. auth. nouissima. C. de inoff. testam. Corn. conf. 134. num. 3. 1. volum. 6. Card. conf. 80. Soci. conf. 163. confil. 207. volum. 1. & in conf. 157. volum. 4. ubi in specie dicit, quod dos non debet esse minor legitima. Hanc dicit communem Deci. conf. 180. Eandem dicit esse communem & in legendo & consulendo firmat Socin. l. hæredes. §. cum ita. ff. ad Trebel. Curt. seni. confil. 28. Ias. d. authen. nouissima. Alber. Brun. in tracta. de statu. exclud. filias à success. articu. 9. in princip. ubi dicit indistinctè patrem non posse filiae assignare dotem minus legitima. Et dicit hanc opinionem Canonizatam, communem & veram esse, & ita pluries iudicatum esse dicit Socin. in confil. 150. volum. 2. Michael Grassus.

Sed quid si extet statutum excludens filias à successione extantibus masculis, nunquid poterit supplementum petere? Respon. Hæc est ardua quaestio, & a Doctor. variantibus sententiis mirificè disputata. Communior tamen & receptior est sententia hoc casu filias, sicut à petitione legitimæ eiusque supplementi, ita quoque à dotis supplemento, quæ in locum legitimæ succedit, excludi. Ita consulendo tenet Angel. confil. 105. incipien. statuto cauetur. Pau. de Castr. confil. 118. incip. si domina Cornelia. & conf. 135. viso puncto. Et dicit esse communem opin. Socin. conf. 288. vol. 2. cum aliis alleg. per Dec. conf. 26. ubi idem testatur de commu. opin. & confil. 276. cum plurib. alleg. per Grammat. decis. 101. nu. 60. & quod legitimam non possit petere, dicit magis communem Iulius Clarus de testamen. quaestio. 42. versicu. quæ quidem conclusio. Idem.

De dotium priuilegijs: & præsertim an dos confessata habeat dotis priuilegia, & quando.

CAPVT XVIII.

Os est adeo priuilegiata quod in omni dispositione quamuis generali semper excepta dicitur, secundum magis communem per Burf. conf. 56. nu. 1. lib. 1. conf. 32. nu. 11. eod. lib. Bonacoss.

Dos est magis priuilegiata, quam fiscus. Alci. de præsump. reg. 3. præsum. 23. nu. 4. & Goza. conf. 97. nu. 12. communem dicit. Villalob. & Vezin.

Quæro, an priuilegia ratione dotis concessa, competant etiam mulieri sterili? Respon. videtur dicendum quod non, ex quo dotis causa priuilegiata est fauore Reip. qui fauor versatur circa sobolem procreandam, secundum communem doct. sententiam in l. 1. ff. solu. matr. Vnde cessante causa, cessare debet effectus.

Contraria tamen opinio communiter recepta est, quod scilicet mulier sterilis gaudeat priuilegio dotis, propter alias rationes. ita tenet Bart. d. l. 1. & sequitur ibi Ias. qui dicit, quod omnes doct. cum decisione Bart. transeant, & eam opinionem tenet Bald. d. l. auth. res quæ. M. Grassus.

Dos putatiua habet priuilegia dotis veræ, communis est opinio in rub. ff. solu. matr. fallit in 6. casib. quos no. Fran. Nico. in d. rub. ff. solu. matr. nu. 131. & seq. Do. a. Fin.

Dos confessata post lapsum tempus, habet omnia & quæcunque priuilegia quæ habet vera dos & numerata, & ea est vera & communis opinio quam tenet Barto. in l. assiduis. C. qui potio. Feli. in cap. si cautio. de fide instru. Rube. Alex. d. l. conf. 78. nu. 9. & est ita communis opinio, quod confessio dotis de recepto probat numerationem. Bart. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verb. oblig. Alexandri. in eo conf. Et hoc dum tamen sit elapsus tempus intra quod exceptio dotis non numeratæ possit opponi. Capolla conf. 12. nu. 5. ita ut mulier quæ habet instrumentum dotis confessatæ, poterit agere contra tertios possessores bonorum mariti, sicuti si instrumentum contineret veram numerationem. Ias. in l. duob. in prin. nu. 8. ff. de iureiur. Bellon.

Dos confessata habet priuilegia dotis tam contra heredem mariti, quam contra creditores, si fuit ante matrimonium, quam etiam contra fideicommissarios. Alex. conf. 26. lib. 2. Cuman. conf. 31. Aret. conf. 86. Rube. conf. 78. vbi dicit communem opin. Et licet confessio dotis constante matrimonio non præiudicet anterioribus creditoribus, & forsan non futuris, ut per Soci. in l. 1. ff. solu. matr. tamen quando talis confessio fit pro receptione ab alio facta, præiudicat marito & creditoribus, ut voluit Bal. conf. 412. libr. 3. quem sequitur Io. Lup. in tract. de donat. inter vir. & vxor. §. 30. nu. 11. & seq. Rub. d. conf. 78. in fi. pro qua conclu. vide quæ scribit Burf. conf. 32. nu. 30. & 31. & 42. lib. 2. vbi dicit communem, quod dos confessata post lapsa tempora opponendi exceptionem non numeratæ dotis, omnia priuilegia dotis & hypothecæ contra creditores habet. Declara ut ibi per eum. Idem.

Dos confessata à marito siue ante matrimonium, siue eo constante, siquidem præcessit instrumentum dotale, quo dos ipsi marito fuit promissa, verè numerata præsumitur. per tex. insignem in l. in contractibus. §. sed quoniam. C. de non nu. pecu. Hæc sententiam post multas allegationes communem dicit Couar. lib. 1. varia. resolu. c. 7. nu. 6. I. Fich.

Dos cauta tantum, vel confessata, vbi non constat realiter esse numeratam, non habet priuilegium prælationis contra alios creditores, cõem dicit Minf. obserua. 61. cent. 1. I. Fich.

Fallit, nisi alii creditores ipsi quoque nihil habeant præter literariam cautionem, super eorum creditis confessatis, quia tunc cum vtrinque par sit conditio, mulier adhuc præfertur, etiam in confessata dote, tãquam fauorabilior ratione dotis, ut ibidem latius idem Minfingerius. Idem.

Item nota, quod etiam si excedat hæc donatio quingentos aureos, & non sit insinuata: morte confirmatur: secundum magis communem opinionem ut per Bello. in d. conf. 4. num. 11. contra Cur. iun. conf. 95. in fi. & vide Bello. ibi de valore quingentorum aureorum, ad quorum numerationem esse attendendum dicit quod 72. aurei in tempore l. sancimus. C. de don. per glo. in l. si. ff. de in ius voc. & Ias. in d. l. si. & in l. 2. §. ex his. ff. de verb. obliga. faciebant libram auri. Et aurei moderni sunt minoris valoris, quia 96. aurei faciunt libram vnam, & sic libra variata est in 4. parte valoris: & sic valebit donatio ultra septingentos aureos, ut per Paul. in l. si. C. communia delegat, & sequitur Fely. in c. conquerente. de of. ord.

De iure regio iuxta pragma. 120. c. 1. quingenti aurei de quibus in d. l. sancimus. sunt mille aurei; de quibus nunc utimur. Nam per dictam pragma. taxatur Marcauri in 75. aureis: & marca est medietas libræ, libra enim ex ceteris & quinquaginta aureis constat, qui computati iuxta d. l. sancimus. excedunt millenarium. Sed nota verbum Alciat. in l. hæc enunciatio. ff. de verb. sign. vbi dicit, nobis videtur aureum quo hodie utimur ex generali omnium populorum consuetudine, subrogatum esse illi veteri: & ideo, quæ de solido de iure ciuili statuta sunt, ad nostrum usum licet leuioris referenda sunt.

Sublimita primam limitationem, ad præiudicium creditoris: quia licet præiudicet heredibus matris, non tamen creditoris. Bello. cõf. 47. nu. 4. cõmunem dicit, quæ vide & nota.

Nota, quod creditores, ad hoc quod eis non præiudicet: debent opponere exceptionem non numeratæ dotis intra tempora iuris, aliàs præiudicat eis, & nocet confessio. Matthæ. de Affli. decis. 402. communem dicit, licet alii tenuerint cõtrarium ut per Coua. in reso. lib. 1. c. 7. nu. 6. vbi nititur concordare: dicēs quod hæc communis opin. procedat cum confessio præcesserit matrimonium: si tamen post matrimonium, confessio emanauit: non præiudicat creditoribus, quin possit etiam post tempus exceptionis non numeratæ dotis opponi. & dicit hoc esse ex mente Barto. & doctorum in l. si constante. ff. solu. matri. quod not. Idem.

Priuilegium dotis circa ius antelationis, non habet locum in dote solum confessata. Doct. in d. l. 1. ff. solu. matri. Fallit in 8. casib. ut per Bal. de Bart. in d. l. 1. fallit ut per Baptist. à Villâ. concl. 187. in litera D. fallit in 8. casib. quos not. Soc. in l. dotis, ff. solu. matr. nu. 87. Fallit ut per Ioan. Bolog. in d. l. 1. num. 259. Don. a. Fina.

Priuilegium legis, assiduis. C. qui poti. in pig. fallit in 9. casib. quos no. Soc. in tract. fallit. reg. 109. fallit in 17. casib. quos no. Bal. de Bar. in d. l. 7. nu. 140. Idem.

Priuilegium concessum actioni de dote, non competit extraneis heredibus. Doct. in d. l. 1. fallit ut per Crotum in d. l. 1. num. 67. Idem.

Dos confessata non habet priuilegia dotis. gl. in l. assiduis. C. qui poti. in pig. Tiraq. de vtroque retract. tit. 2. §. 4. glo. 6. nu. 1. & an locum habeat, quando non potest opponi exceptio non numeratæ dotis propter lapsum temporis? & dic quod affirmatiua tenet Rom. conf. 445. nu. 10. Felin. in cap. si cautio. post nu. 84. vers. fallit vltimò. de fide instru. Negatiua verò sustinet Bald. conf. 456. 1. dub. lib. 1. Mathes. sing. 193. post Bart. d. l. assiduis. Alex. conf. 90. nu. 5. lib. 3. conf. 97. nu. 2. lib. 7. Gozadi. conf. 42. post nu. 13. Boer. q. 330. col. 2. Quæ posterior opin. videtur communis per Rubæum Alexan. conf. 78. nu. 9. Aym. conf. 40. nu. 6. quibus adde, quod stante renuntiatione primam opin. sequitur Ias. conf. 32. lib. 3. vbi dicit magis communem. quid quando dubitatur an maritus confessus fuerit spe futura numerationis, an verò animo donandi? & dic, quod si coniuges sunt pares, quod tunc confessio facta præsumitur animo donandi. ex not. per doct. in l. si voluntate. C. de dotis promiss. per tex. in l. qui testamentum. ff. de proba. l. cum quis decedens. de lega. 3. Alex. conf. 26. nu. 3. li. 2. 145. nu. 9. lib. 6. Soc. conf. 82. lib. 3. & magis communem dicit Alex. conf. 45. nu. 6. lib. 1. Soc. conf. 61. nu. 3. conf. 66. nu. 16. lib. 1. Rub. Alex. cõf. 78. nu. 2. Grat. respon. 36. lib. 1. Quicquid dixerit Alex. conf. 142. nu. 5. lib. 5. Rom. d. cõf. 445. nu. 7. Alex. in l. diuortio. ff. solu. matr. Non tñ recedendum est à communi, quæ multo magis procederet, si in instrumento dotis confessatæ renuntiatum sit exceptioni non num. dotis. Quo casu nec dissentit Alex. l. diuortio. & cõf. 142. col. 2. quem sequitur Rub. conf. 119. licet Aym. dubitet conf. 40. de quo vide quæ scribit Bal. Nouel. de dote, part. 10. nu. 7. & seq. Iaso. & alij d. l. diuortio. Campeg. de dote, par. 1. q. 52. Nat. conf. 438. col. 2. circa fi. vbi quod dos confessata habet priuilegia dotis datæ, quando maritus renuntiavit except. non num. dotis, vel sunt lapsa tēpora eā opponendi. pro qua vide Alex. conf. 90. li. 3. vbi in apostil. pulchrè Boer. q. 330. 2. par. Alex. cõf. 148. lib. 5. vbi apostil. ponit limit. ad Reg. in materia except. nō num. dotis, de qua exceptione vide quæ not. Rom. conf. 44. Accedit in materia quod confessio mariti de dote recepta constante matrimonio nō valet, nec præiudicat creditoribus, secundum Alex. conf. 142. lib. 5. vbi apostillā. dicunt talem cõfessionem æquipollere veræ solutioni, ex Aym. conf. 40. qui tenet cõtra Alex. d. conf. quini mō cõfessionem mariti de dote recepta præiudicare etiam creditoribus; quando mulier agit hypothecaria contra tertios possessores lapso tempore opponent. except. non num. dotis. & hanc dicit esse communem, quam sequitur Nat. d. cõf. 438. col. 2. in fi. & col. pen. nu. 10. vbi quod confessio mariti dicentis se pauperē & inopem; ad effectū ut vxor constan. matrimonio suas dotes repetere

ere possit, non præiudicat creditoribus. idem Aym. conf. 44. vbi etiam docet praxim allegan. fraudem pro creditoribus. In materia autem prædictæ confessionis: vide quæ scribunt Alexand. conf. 148. lib. 5. cōf. 45. nu. 6. libro 1. Imbert. in enchirid. iur. Gallia. ver. cōfessio. Rol. conf. 31. nu. 40. conf. 85. num. 42. conf. 93. nu. 20. lib. 1. Ruin. conf. 32. col. 3. lib. 4. conf. 132. col. 4. eo. Nat. conf. 28. 316. Feli. in cap. si cautio. col. 18. de fid. instrum. Viui. commun. opin. 146. Aym. d. conf. 40. col. 2. & 3. vbi plura de s. aliud quoque. in auct. de equal. dot. conf. 198. col. 2. in fi. Afflic. decis. 402. col. 4. Alex. conf. 123. lib. 6. Rom. confil. 44. 445. nu. 5. & seq. vbi distinguit tres casus, quod aliquando fit confessio ante matrimonium, aliquando constante matrimonio, aliquando in ult. vol. declara. vt latius per eum ibi, & per Villalo. inter com. opin. lib. ver. dos confessata. Bellac.

Dos confessata, durante matrimonio, non valet, nec confessio. Ias. conf. 32. vol. 3. communē dicit. de qua per Bello. cōf. 47. & Boer. decis. 330. & Ioan. de Ripa. in l. fœminæ. n. 36. C. de secund. nupt. Et non astringit maritum. Lud. de Goza. conf. 28. nu. 22. communem dicit. Villalo. & Vezinus.

Amplia, etiam si sit iurata talis confessio Cur. iun. conf. 95. num. 4. communem dicit, de qua plene per Couar. in suis resol. lib. 1. cap. 7.

Limita primo, quo ad effectum donationis: quia licet confessio non præiudicet viro: tamen habet vim donationis: & confirmatur morte donantis: Io. de Ripa. in l. fœminæ. de secund. nup. nu. 36. C. communem dicit.

Nota, & intellige istam communem, in confessione facta post annum contractus matrimonij de iure regio: arg. l. 3. tit. 12. libro 3. For. leg. vbi validatur donatio coniugum inter se post annum contractus matrimonij, si non sint filij legitimi, & coniuges possunt post annum facere inter se societate omnium bonorum. l. 9. titu. 6. lib. 3. For. leg. de quo per Io. Lupū in repe. rub. de dona. inter virum & vxor. s. cū coniuges sint socij in damnis, & delictis. l. 14. titu. 20. lib. 3. For. leg. Fallit tamē d. l. 24. si ipsa mulier renuntiet commodum ac damnum. l. 227. styli. cum qua concord. l. 60. in ord. Tau. Itē si maritus, & vxor in solidum obligentur: mulier tenetur, si cedit obligatio in fauorem illius, alias tamen non nisi obligatio fiat pro debito fiscali, quia licet non sit versum in commodum mulieris, nihilominus tenetur. l. 61. Tau. Nec obstat l. 2. tit. 12. parte 5. quia illa lex loquitur, quando maritus solus obligatur: quia tūc bona mulieris non censentur obligata: secus tamen, quādo ipsa obligatur. vt in d. l. 61. item nota dictum solemne Petr. de Anchar. conf. 308. quod confessio dotis post 10. annos habetur ac si fuisset verē numerata.

Limita secundo, si præcessit, antē quam matrimonium contrahatur, promisso dotis, & post contractū matrimonij sequatur confessio statim: valet confessio: & non potest opponi exceptio non numeratæ dotis: cum præsumatur donatio. Bello. conf. 4. nu. 7. communem dicit. ex Bald. Cyno, & Paulo in l. in contractibus. C. de non numerata pecunia, & Matthæus de Afflic. decis. 402.

Item nota, quod in tantum hoc est verum, quod donatio hæc præsumitur ex confessione dotis: & quod non fit sub spe numerationis, quod etiam si non apponatur renuntiatio non numeratæ pecuniæ: non potest opponi. Socin. conf. 79. vol. 4. communem dicit & Rub. conf. 78. magis communem dicit.

Item nota, quod confessio mariti de dote recepta habetur pro traditione. Bellonus conf. 4. nu. 10. commu. dicit. Idem.

Dos confessata post transactum decennium pro vera dote habetur, ita vt nec maritus nec vxor aliquid excipere possint auth. vt exact. instant. dot. in prin. Anch. cōf. 307. quinimo nec restitui ex capite ignorantia, secundum Bursat. conf. 32. post nu. 30. lib. 1. Idem.

In debito ex causa dotis, reprobatur pactum. l. commisso foriæ. Est com. opi. contra Fulg. sec. Alex. conf. 178. viso processu. volum. 7. M. Charian.

De dotis augmento.

CAPVT XIX.

Dotis augmentum regulatur prout dos, ideo pacta apposita in dote cēsentur etiā apposita in augmento. l. etiam. C. de iure dot. Dec. d. conf. 141. colum. 1. 331. nu. 7. Neuiz. d. conf. 76 nu. 14. & vide Dec. d. conf. 141. nu. 2. Tiraquel. de retract. conuen. cōf. 18. s. 1. nu. 51 & nu. 169.

Dotis augmentum est accessorium ad dotem teste Neuiza. confilio 45. numero 21. cui adde, quod confessio de augmen-

to dotis non præiudicat creditoribus, vt scribit Dec. confil. 96. numero 3.

Argumentum de alimentis ad dotem valet, & tenet, secundum gl. in l. ob as. C. de præd. mino. Bart. in l. maius. s. duobus. ff. de leg. 2. Alex. in l. Centurio. nu. 13. ff. de vulga. & pupil. Cyn. in l. in omni. C. de admini. tut. Cy. & Bald. in l. si mater. C. de iure. dot. Bar. in l. si. ff. de iis, quibus vt indign. Cast. & Imol. in l. 1. ff. solu. matri. Ruin. conf. 194. col. 2. vol. 1. & conf. 199. nu. 9. vol. 2. vbi deducit hanc esse communem opi. & Euerard. in locis legal. in loco de alimentis ad dotem, & ista communis opinio sacrosanctissima discernitur, nō obstantibus his, quæ in contrarium scripserit pœnitus inuicibus Paris. cōf. 29. esto. nu. 70. vol. 3. & Ioan. de Imol. in l. 1. ff. sol. mat. vbi loquitur de donatione filia spuria facta.

Sed in omnem euentum aduerte, hoc non fore perpetuum, cum in multis casibus, & exemplis positis, & relatis per Moder. omnes in d. l. 1. non obtineat locum argumentum ipsum de alimentis ad dotem, prout etiam ponit quatuor alios casus, in quibus non procedat huiusmodi argumentum, Ias. in auth. res quæ. sub. nu. 7. 8. 9. 10. 11. 16. & 17. C. communia de le. ga. & Bald. Nouellus in tract. de dote. 6. par. principali, in 16. priuilegio. Viuius.

Dotis augmentum, quod focer fecit nurui quod imputetur in partem filio, & sic marito videtur communis sententia, teste Alex. in l. qui in alia. s. interdum. ff. de acquir. hered. in d. l. si cum dotem. s. transgrediamur. col. 2. ff. sol. mat. in illa questione quando pater & filius simul recipiunt dotem, cuius contrarium ex veriori sententia scribit Neuiz. conf. 76. nu. 13. vnde tamen quæ habentur per docto. in l. vt liberis. & in auth. ex testamento. C. de collat. Vezinus.

Dotis augmentum propter illam clausulam (promisit maritus in omnem casum & euentum, restituere dotes & augmentum) ad hæredes mulieris ex dicto pacto spectat dictū augmentum, licet alias ad maritū, vel eius hæredes rediret, prout dos ipsa ad mulierem secundum communem per Bursat. conf. 120. nu. 19. lib. 1. Bonac.

Augmentum dotis non debetur mulieri quando dos a muliere marito nō fuit exoluta: quod si pars dotis soluta fuerit, & partis augmentum, pro rata deberetur. authen. sed quæ nihil. C. de pact. conuentis, nisi illi authenticæ fuisset renuntiatio. Guid. Papæ decis. 274. & Bened. in verbo, & vxorē. nu. 62. quod procedit eo casu quo mulier ipsa dotem promitteret, & fuisset in mora etiam dotem non soluendi: tunc enim dote non soluta, nec augmentum deberetur. & ita intelligitur. s. penul. de non eligen. in authentic. quod si non mulier dotē promississet, sed quidam alius, & tunc quia nihil mulieri imputari debet, immo ipsi marito, & eo casu augmentum deberetur etiam dote non soluta. Boerius decisio. 22. Guid. Pap. decisio. 274. Bellacomb.

Dos solui promissa, quando præfixo tempore soluta non est, & post moram vxoris in soluenda dote maritus moritur, debetur augmentum dotis pro rata ipsius dotis solutæ, & si nihil de dote solutum sit, nihil de augmento debetur teste Afflic. decis. 242. quod quidem augmentum debetur totum quādo est promissum, etiam si tempus soluendi dotem nondum venerit: vt idem Afflic. scribit decis. 333. de quo vide Neuiza. sylu. nupt. lib. 1. pag. 170. nu. 75. & Guid. Pap. q. 430.

De dote profectitia, & aduentitia, & cui reddi debeat, restitutionis casu adueniente.

CAP. XX.

Pater dotans filiam ac stipulans ei dotē (Adde d. Ioseph. Ludouic. de iure dot. conclu. 2.) profectitiam reddi, si absque filijs decederet, relicto dicto patre, matre, fratribus, & sororibus, tunc solus pater succederet exclusa matre, fratribus ipsis, & sororibus, & sic solus pater admittitur in dote prædicta, simul ac in alijs bonis ex linea paterna, videlicet ab auo auiaque paterna provenientes, secundum Bart. nu. 36. Ioan. de Imol. in fin. Ro. Ias. num. 105. cum alijs seq. & Hercula. in fi. in l. post dotem. ff. sol. mat. Bart. in auth. itaque. nu. 2. C. communia de successio. & conf. 18. in fin. Bald. & Angel. in l. quod scitis. s. fin. autem. C. de bon. quæ liber. Roman. confil. 40. Abb. confil. 75. in fi. vol. 2. Anch. cōf. 349. Guid. Papæ conf. 50. Bald. conf. 36. & 106. volum. 2. Alexand. conf. 150. volu. 2. vbi meminit istam esse communem opinionem & Crauet. conf. 176. nu. 1. cum alijs sequen. idemque firmat Boeri. deci. 192. sub nu. 5. Rubeus conf. 79. qui pro

pro ista parte consuluit, & Tiraquellus in tract. de retractu cō sanguin. §. 14. nu. 12. dixit opinionem præmissam receptam esse apud Gallos. Et ratio assignatur isthęc, nam in bonis à linea paterna quæsitis pater ipse præferendus est omnibus in successione ab intestato: vt est tex. secundum vnam lectionem seu intellectum, in d. §. fin. autem. quem approbat ibi gl. Bar. Ang. Pau. Castr. Alex. in addi. Bald. & Paris. in add. Bar. vbi exprimit magis communem fore, idemque asseuerat Alexand. in dict. consilio 150. sed quando bona proueniunt à matre, vel latere materno, tunc mater ipsa, seu parentes ex parte matris in bonis filiis præferuntur, vt voluerunt omnes doctores præcitati. In contrariam vero sententiam scilicet quod pater & mater debeant æqualiter succedere, inclinauerunt Cyn. Rayn. Bald. sibi contrarius. Sali. Fulg. & Corn. per tex. ibi, in authen. defuncto. C. ad Tertul. Dyn. in d. auth. itaque. Cuman. consilio 122. cōsulendo. Capr. etiam consil. 34. & Corn. consil. 94. volum. 1. & consilio. 165. volum. 4. eiusdemque opinionis fuerunt Nicol. de Vbal. in tract. de success. ab intest. in 2. part. & alij congesti per Tiraquellum. in d. §. 14. nu. 13. & Coua. in epito. in 4. lib. Decretalium. in tit. de successio. ab intestato. nu. 2. posito. post tit. de testamen. & partem hanc fateatur ex seipso iudicio meo commu. esse Bal. in d. consil. 31. vel 36. vol. 1. & retulit Couar. vbi supra. tamen quicquid isti doctores suadeant, fatuum foret in actu pratico recedere ab opinione præmissa Bart. & sequacium, quæ quippe vera, rationabilis, & æqua apparet ex supra relatis, ac eam limitat Couar. d. tit. de successio. ab intest. nu. 2. in fi. F. Viui. opi. 598.

Dos stipulata a patre vt ad illum reuertatur liberis non ex tantibus, si liberi adsint ad mortem filiarum, statim ipsius matris & filij ex successione eius veniunt & non ex prouisione. An. Ioan. Nicola. in l. generaliter. C. de secund. nupt. numero 46. commun. dicit.

Pater qui filiarum suarum dotem constituit, & stipulatus est pro filia dotem sibi reddi & restitui, ea demum mortua sine liberis, pater solum admittetur ad eam dotem petendam, & exclusis fratribus & sororibus. l. quod scitis. §. fin. autem. C. de bon. que lib. Bar. in l. post dotem. in fi. ff. solu. matr. & eam dotem pater repetet iure patris, ac non iure illius stipulationis ita Alb. de Rosa. in d. l. post dotem. nu. 10. & Bar. ibi inquit eam opinionem communem esse. & Rubeus Alexandrinus consil. 79. Quod si filia cum liberis moreretur, liberi cum auum constituentem dotem excluderent. Boer. decis. 192. nu. 5. Bellac.

Dos filiarum data debet ad patrem constituentem redire, si filia sine liberis moriatur. l. dos à patre. C. solu. matrim. & hoc secundum opinionem communem, & de iure approbatam. Guid. Papæ. consil. 98. num. 3. secus si filios habeat. quia apud eos remanere debet. Curt. Iun. consilio 43. numero 9. commun. dicit. Vezin.

Amplia etiam si per patrem stipulata sit sibi reuerti liberis stantibus, si liberi adsint tempore mortis filiarum, statim est dos ipsius matris: & filij ex successione matris veniunt, & non aui. Ioan. Nicola. in l. generaliter. num. 46. de secund. nupt. commu. dicit. E. Suarez.

Pater est legitimus administrator iure hodierno in dote profectitia filiarum, licet eum ea nullam communionem habeat & quæratur in huiusmodi dote patris vsusfructus, & sic dicitur vsusfructuarius, secundum glo. communiter receptam ab omnibus doctores. in l. cum dos. ff. de pact. dotalib. Soc. & Mod. in l. 2. §. quod si in patris. ff. solu. matr. & ista est communis, & vera conclusio, secundum Cur. Iun. consil. 152. numero 3. F. Viuius lib. 2. opi. 222.

Vulgaris est conclusio, quod in dote profectitia simpliciter tradita, actio sit communis patri & filiarum, de quo text. est in l. 2. §. q. si in patris. & ibi communiter Doct. ff. solu. matr.

Idem dicit, si pater stipulatus est simpliciter dotem reddi. Namque actio ex stipulatione est communis patri & filiarum. Ita not. Paul. de Castr. in l. post dotem. & ibi Bald. Angel. Imol. & Iaso. qui hanc dicit communem opin. num. 21. ff. solu. matr. Vezinus.

Dos profectitia est communis patri & filiarum in potestate constituta. l. 2. §. quod si in patris. & l. seq. ff. solu. matrimo. fallit in duobus casibus. vt per Rip. in d. §. quod si in patris. numero 2. Don à fin.

Maritus si confiteatur se recepisse dotem, potest opponere exceptionem non numeratæ dotis. fallit in 6. casib. quos no. Fel. in cap. si cautio. de fide instrum. nu. 63. Fallit vt per Marsil. in sing. 345. D. à fin.

Quæro, Quid si mulier decedat superstitibus liberis & patre, an patri vel liberis hoc casu debet restitui dos? Respon. magna est in hoc articulo controuersia glossatorum Ioannis & Martini. Ioan. tenet, quod dos debet restitui patri, & hæc

opinio communi calculo approbata est, vt attestatur Ant. de Alexand. l. post dotem. ff. solu. matr. & Imo. in l. 1. eo. tit. vbi dicit opinionem Martini communiter reprobari. Hanc opinionem nem dicit verior, & quod eam tenet omnes Doctores. Paul. de Castr. l. 1. C. de bonis quæ liber. Eandem dicit communem Capyc. decis. 176. nu. 1.

Contrariam opinionem, s. Martini, q. dos hoc casu debet esse liberorum, tanquam æquior de consuetudine approbatam esse dicit Bart. d. l. post dotem. Eandem dicit vsu præualere. glo. in l. dos à patre. & ibidem affirmat Bald. veritatem esse pro Ioan. Sed contrarium de consuetudine seruari, & dicit Sali. q. vsus communis approbat opinionem Martini æquifimis rationibus. Hanc quoque dicit magis æquam Bald. d. l. post dotem. & eam tenent plures Doct. relati per Alexand. ibi & Cur. in addit. ad Alex. vbi addit, q. ista non est proprie consuetudo, sed generalis intellectus legum, & interpretatio dubij propter authoritatem tantorum Doctores. Eandem teneri & seruari de consuetudine, firmat Baldus Nouel. in tractat. de dote. parte 6. priuilegio. 26. & hæc mihi semper visa est æqua. M. Grassus.

Dos profectitia, mortua vxore, nō patri ipsius defuncti, sed eius liberis competit. Est verior de iure opinio. & communior de consuetudine, secundum Socin. consil. 9. volum. 1. M. Charian.

Dos data filiarum, & eidem pleno iure quæsitæ transmittitur ad eius liberos, velut hæredes, nec eius in legitimam ab auo de bitam imputatur. Est magis com. opi. sec. Alex. in consil. 23. visis dubiis vol. 1. M. Charian.

Fallit, nisi dicti nepotes succederent auo materno, cum eorum auunculis ex persona matris. quoniam eo casu tenerentur sibi imputare, quemadmodum eorum mater imputasset. sec. Alex. ibid. post Bald. in l. illam. C. de cola. Salyc. in l. scimus §. repletionem. C. de inof. testam. Imol. l. in quartam. ff. ad leg. falc. Idem.

De iure Codicis, & anth. tota dos etiam extantibus liberis reuertitur ad patrem: communis est opinio, vt per Ioan. Bolo. l. post dotem. ff. solu. matr. vbi ampliat in 2. casibus. & limitat in 4. nu. 230. Don à fin.

Dos matris mortuæ ad filios matris redire & venire debet, auo materno superstiti excluso. glo. in l. dos à patre. C. solu. matr. cuius glossæ opi. generalis consuetudo approbavit, vt per Socin. consil. 9. part. 1. filijs autem deficientibus ad patrem defunctæ redire debet. Anch. consil. 349. & Rubeus Alex. consil. 79. & 166. consil. 42. in 7. vol. Bellac.

Quæro, vtrum filiafam. in dote profectitia habeat heredem? Respon. q. sic, in iis casib. in quib. actio est solius filiarum, vt quia ipsa stipulata est dotem profectitiā sibi reddi, vel pater nomine ipsius filiarum vel alio modo donauit filiarum actionem. Namque filia prædefunctæ patri, dos transit ad filios eius, vt hæredes. Hæc opinionem tenet Barto. d. l. post dotem. quæst. 4. ibid. Ias. num. 92. Et est expeditum per iura Authen. §. 1. Authen. de hæred. ab intest. vbi tex. dicit, quod omnia, quæ per filiam patri non quæruntur transeunt ad eius hæredes descendentes. Et hanc dicit esse communem opinionem. Capy. decisio. 176. numero 25. Idem.

Quæro, An pater in dote profectitia data filiarum emancipatæ habeat cōionem? Respon. Communis & recepta Doctores. opinio est, quod sicut filia, postquam pater eam dotauit, emancipata acquirit dotem, & non consolidatur amplius in patre, vt est tex. in l. 2. §. q. si in patris. ff. solu. matr. ita etiam si pro emancipata dos esset soluta, vt attestatur Ias. in d. §. q. si in patris. num. 21. Si enim actio communis patris & filiarum per emancipationem tollitur, & consolidatur in solam filiam, ex quo emancipatio facit eam extra patriam potestatem: multo fortius à principio tollitur. Quia facilius aliquid tollitur à principio, quam ex postfacto. Idem.

Sed quid in dote aduentitia, an actio sit patris & filiarum communis, an vero solius filiarum? Respon. q. sit solius filiarum. Et hæc est communis opinio, vt testatur Iaso. in d. §. q. si in patris. nu. 15. vbi dicit, q. in hoc omnes concordant, & num. 19. dicit quod omnes tenent indubitanter.

Amplia hanc conclusionem procedere quoque in donatione propter nuptias aduentitia, quia actio est solius filij, & in hoc omnes cōcordant, teste eo. Ias. in d. §. quod si in patris. nu. 16. Idem.

Sed quæro, nunquid in huiusmodi dote aduentitia filiafam. sola possit esse in iudicio sine consensu patris? Respon. q. sic, & hoc indubitanter procedit quando filia agit constante matrimonio in casu inopie mariti ex quo tunc dos nihilominus seruare debet oneribus matrimonij. Itaque patri nullus competit vsusfructus. Ita tenet glo. d. §. quod si in patris quam se-

quitur Bar. & Doct. communiter, vt dicit Iaso. tam Antiqui. quam Moderni. Idem.

Sed dubium videtur, an generaliter procedat, etiam si filia ageret solut. matrim. Respon. Communis opinio est, quod sic ita tenet glo. in auth. quod locum. verb. cum mater. C. de collat. quam ibi sequuntur Bart. Bald. Salyc. & recentiores. Idem tenet glo. illud. verb. hoc valere. & ibi Iaco. de Beluif. auth. de æqual. dot. eandem opinionem dicunt esse communem Imo. Rom. l. Caius. ff. sol. mat. Alex. licet ipse contrariam partem in puncto affirmet esse veriorum in d. §. quod si in patris. & ibi Ias. nu. 17. Idem.

Fundus datus filiae spuriae in dotem post eius mortem reuertitur ad patrem, vel ad hæredes eius Bal. in l. eam quam. C. de fideicom. facit tex. in l. 1. vbi Bart. C. de natu. liber. Fallit in 4. casib. vt per Bermond. in tract. de pub. concubi. nu. 60. Palat. Ruuios limitat in 4. casib. in repe. c. per vestras. §. 24. incipiente, in constituenda tamen dote. Do. à fina.

Dos filiae concessa excedens legitimam filiorum dotantis, quandiu durat matrimonium, non potest à marito reuocari respectu eius, quod excedit, quare illam habet titulo oneroso. Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 4. à Didaco in l. cohæredi. §. cum filiae. ff. de vulg. & pupill. Do. à fina.

Neptis quæ summam pecuniæ pro sua dote à suo auo receperat suo patre viuentis: patre suo mortuo ab intestato, illam dotem à suo auo acceptam tenebitur conferre, succedendo suo patri cum aliis suis fratribus, si istam dotem habuerit sui patris contemplatione: quod si auus suæ nepti eam dotem constituerit contemplatione ipsiusmet neptis, non teneretur eam dotem conferre, succedendo suo patri cum aliis suis fratribus. quod si dubium & incertum sit an sui patri an intuitu ipsius neptis dos à suo auo, constituta sit, in hoc dubio teneretur conferre eam dotem: idem censendum erit si ea neptis à suo auo dotem habuerit, & si quærat an teneatur eam imputare in sua legitima in successione sui patris, nam si eam dotem habuerit contemplatione sui patris, eam sibi in sua legitima delata, in bonis paternis computabit: quod si intuitu ipsius neptis, non imputabit, sed suam integram dotem in bonis paternis habebit. in casu autem dubio eam dotem imputabit. Alex. conf. 31. nu. 4. in 4. volum. & Dec. conf. 81. nu. 5.

Soror quæ vult succedere cum fratribus, tenetur dotem conferre l. filiae dotem. C. de collat.

Fallit in 2. casib. secundum Dec. in l. filiae dotem.

De repetendæ dotis actione, & cui nam competat.

C A P. XXI.

Mulier constante matrimonio conditionalis est creditrix mariti, ratione dotis, matrimonio enim durante, actio de dote nata non dicitur. l. 1. C. de repu. l. cum notissimi. §. illud. Cod. de præscri. 30. ann. & l. in rebus. §. omnes. C. de iure dot. & tenent. Doct. in l. si constante. §. 1. sol. matr. hancque opin. comm. tradit Alex. conf. 106. visis. lib. 5. F. Turz.

Actio dotis non nascitur, nisi soluto matrimonio. teste Io. Coras. in l. qui liberos. nm. 4. ff. de ritu nuptiarum. qui communem dicit.

Fallit in viro vergente ad inopiam, quia tunc potest peti ante solutum matrimonium, & sic in casu l. si constante. ff. soluto matrim. Gom. in §. fuerat. Instit. de actionib. communem dicit. nu. 41.

Amplia istam fallentiam, etiam si non est sua culpa, sed casu acciderit paupertas. Io. Lup. in rep. ca. per vestras. de dona. inter vir. & vxor. nu. 24. in prin. com. dicit.

Contrarium istius ampliationis habere per l. 29. tit. 2. par. 4. vbi disponitur totum contrarium, imò quod si non ex culpa mariti mulier non potest repetere dotem, de qua meminit Io. Lup. num. 6. & 24. de quo etiam per Segu. de bonis lucr. constante matrimonio. nu. 9. Et nota satis notabile verbum Episcopi Calagu. in repet. ad Ioan. Lup. in ver. Maritus si malè non administrat. quod licet mulier non possit repetere à viro per d. l. 9. dotem tamen ab alijs creditoribus (vt illa preferatur, & vt dos assignetur sibi) repetit: quod quotidie in practica venit: Et quando mulier potest repetere dotem, vide text. l. 29. & l. 8. titulo 29. part. 3. & Ioan. Lup. conf. 46. & 100. nume. 23. Villalob.

Nota tamen, quod hæc actio repetitionis dotis, durante matrimonio ob paupertatem mariti, non habet locum in extraneo cui restituenda est dos post solutum matrimo-

nium. idem Gomez. in dict. §. fuerat. nu. 1. communem dicit. Villalob.

Dotis repetendæ actio, si maritus ad pauperiem vergat, & constante adhuc matrimonio competit. commune ponit Ludo. Gome. in §. fuerat. nu. 41. instit. de actio. Amplia. & si paupertas illa non ipsius negligentia, aut culpa, sed fortuna adscribi debeat. commune fatur Palat. Ru. in rep. cap. per vestras §. 24. in prin. de donat. inter virum & vxorem. Excipe cū dos solut. matrimo. restituenda extraneo erit, quia tunc agi non poterit. commune ait Gomez. vbi supra. alias autem matrimonio constante nunquam dotis actio nascetur. commune ait Ioan. Cora. in l. qui liberos. nu. 41. ff. de ritu nupt. Quod verū erit etiam si vxor a viro sciuenti foras expellatur. vt commune aiunt Alex. conf. 78. lib. 2. Viuius, lib. 1. opinio. 222. Quin nec alicui etiam cum iuramento credi poterit. commune inquit Soc. Iun. conf. 55. nu. 11. lib. 2. Suarez.

Actio ex stipulatu, quæ competit mulieri pro restitutione dotis est bonæ fidei. §. fuerat. Instit. de actio. an idem sit in actione, quæ competit marito, vt dos tradatur? Respon. quod sic ita tenet glo. & Bar. in l. de diuisione. verb. possessio. & est communis. opi. vt firmat ibi Ias. nu. 9. & seq. ff. sol. mat. & in d. §. fuerat. nu. 14. M. Grassus.

Sed quid in actione, quæ competit extraneo? Respon. quod actio ex stipulatu hoc casu non est bonæ fidei, sed stricti iuris, ita tenet gloss. l. secunda. ff. sol. matrimo. & est communis. opin. vt attestatur Alexand. ibi. Fab. & Angel. d. §. fuerat. Licet contrarium teneat Bart. d. l. 2. sibi contrarius. Vide Ias. in d. §. fuerat. nu. 15. Idem.

Quæro, an dos sit ius quoddam vniuersale? Resp. Bald. in l. 1. ff. sol. mat. tenet quod non: idem in l. fin. C. de sen. quæ sine certa quantitate. vbi dicit, communem esse opi. contra Bart. Eandem sententiam amplectitur. Ang. Cuma. & Paul. de Castr. d. rub. ff. sol. matrimo.

Contrariam opinionem, quod imò dos sit ius vniuersale, tenet Bar. l. si marito. §. fin. eo. tit. per illum tex. quem sequuntur Imo. Roma. Alexan. & Recentiores, & in hanc sententiam magis communiter itum est à Docto. nostris, vt firmat idem Ias. d. rub. num. 28. dicens. ab ea non esse recedendum. Mich. Grassus.

Pro dote profectitia patri datur actio. l. 6. ff. de iure dotium, fallit in 20. casib. quos not. Vigel. in commento. 6. anni, in 2. parte. tit. quib. dotis actio. reg. 8. fol. 211. Don. à fina.

Actio de dote competit filiae, & non patri: licet dos sit profectitia, quando stipulatum sit dotem reddi filiae, & pater habebit administrationem, & vsum fructum. Curt. iun. conf. 152. num. 1. & 3. communem dicit. At dotis aduentitiæ usufructus matrimonio soluto ipsimet filiae, non eius patri quæretur. vt commune ponunt Ias. numero 17. Ripa numero 10. in l. secunda. §. quod si in patris. ff. soluto matri. Villalob. & E. Suarez, & Vezinus.

Dotis etiam profectitiæ actio insolidum emancipatæ filiae quæritur. commune effatum constituit Rip. in l. 2. §. quod si in patris. nu. 14. ff. solut. matr. Suarez.

Dotis ab auo, vel matre profectæ iudicium inire, ac peragere filiumfam. & absque patris consensu potest. commune ponit Ias. in auth. quod locum. nu. 1. de collat. Suarez.

Dotis actio heredibus eius datur, cui dotis actio competit. l. vnica. §. maneat. C. de rei vxor. actio. fallit in 3. casib. vt per Vigel. in com. 6. anni. par. 2. tit. quibus dotis actio. reg. 5. fol. 208. si dotis actio alicui legata est, ei datur. fallit in 3. casib. vt per Vigel. vbi supra. reg. 6. Idem.

Maritus dotis actione conuentus compensare ac retinere ex dote potest id quod sibi ab vxore debetur. l. is. §. 1. ff. solut. mat. fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento. 6. anni. in 2. par. c. 7. tit. quid veniat reg. 25. fol. 238. Don. à fi.

Quæritur, an pater qui pro filio suo & eius nomine dotem nurus suæ (sed nunquid fideiussores dari possunt pro dote restituenta; vide apud d. Iosep. Iud. de iure dot. conclus. 3.) recepit, si postmodum illam de ipsius nurus iussu & consensu, ipsi filio ab ipso patre seorsum habitanti restituat, liberetur ab actione de dote, ita quod mortuo postmodum dicto filio, à nuru molestari nequeat. Barto. in l. sane. ff. de iur. dot. tenuit, quod adeo liberatur, quod amplius ab ipso socero nurus petere non poterit. Allegat Richard. Malumb. idem firmat Paul. de Cast. ibidem. Sed aduertendum est, quia & Bart. & Castren. loquuntur quando filius tempore restitutionis à patre emancipatus erat, & sic reputabatur extraneus. l. vnica. §. extraneus. C. de rei vxor. actio. Nec reputatur de familia, & agnatione. l. de tutela. ff. de ca. diminu. Barto. in l. prima. §. domini. ff. ad senatusconsult. Syllania. & tunc non videtur procedere regula. l. de die. & l. Attilicinus. ff. de pact. dot. quæ habet, quod mulier

mulier ex suo consensu conditionem suam, quoad dotem, de teriore facere non potest, quia procedit quando conditio deterior fieret favore viri, secus si extranei. Bald. Nouel. tra. & suo de dote. privileg. 34. ver. Vnde potest dici. alle. quod habetur in simili in l. 2. in princ. ff. sol. matr. vbi legitur quod mulier a viro petere potest, ut dotem suam alteri, per viam delegationis restituat in euentum soluti matrimonij, & licet non cogatur vir quando aliquod sibi ex ipsa promissione contingere posse suspicatur praiudicium, siue damnum, vbi tamen suspicio cessat, cogitur, ut probari dicit ibidem a contrario sensu, & nihilominus accidere posset quod sic restituendo soluto matrimonio remaneret mulier ipsa indotata, nec consideratur, quod ex isto suo consensu, & hac sua voluntate conditio sua posset effici deterior, contra textum in d. l. de die. & in d. l. Attilicinus. Posset tamen iudicio meo responderi, quod hoc ideo fit, quia isto casu ab initio mulieris conditio non fit, nec est in specie quod fiat deterior, quia aduersa fortuna non est in consideratione. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. oblig. & ibi not. in casu vero. l. de die. & l. Attilicinus. ff. de pactis dota. statim ab initio conuentionis dotis siue mulieris conditio deterior redditur, cum paciscitur quod dos ipsa longiori die, est quod a iure restitutionis statutum est videlicet in immobilibus statim soluto matrimonio, in mobilibus vero infra annum a die sol. mat. d. §. exactio. Vide reliqua apud Frascisc. Turzan. lib. com. opi.

Actio de dote communis est patri & filiae. fallit ut per Pontanum. in l. 2. §. quod si in patris. ff. sol. matr. nu. 1. Do. a Fina.

Dotis causa qualis sit, quæue dicatur, vel censetur.

CAPVT XXII.

Dotis causa & præstatio, item restitutio, fauorabilis est ratione publicæ utilitatis; ut inquit Iuriscultus in l. 1. ff. sol. matr. & ibi doc. communiter, teste Ias. ibi. Hinc privilegium dotis, quod pater compellitur per iudicem dotare filiam suam secundum vires sui matrimonij, ut est text. expressus l. qui liberos. xix. ff. de ritu nupt. M. Grassus.

Causa dotis dicitur præcipua omni tempore, omni loco, & omni respectu. l. in ambiguis. ff. de iure doti. fallit in 10. casibus, ut per Ioan. Bologn. in l. prima. ff. soluto matri. num. 201. fallit in 3. casibus quos not. Socin. in l. 1. ff. sol. matr. nu. 64. Do. a Fina.

Dotis causa est adeo privilegiata, quod in omni dispositione, quamuis generali, maxime prohibitiua, semper excepta dicitur, secundum communem per Bursat. consil. 56. num. 1. libro primo. post Neuizan. consil. 76. num. 16. Cephal. consil. 13. num. 43. eundem Bursat. consil. 32. nu. 11. & 27. & consil. 120. eodem libr.

Dotis causa & a generali dispositione non comprehenditur, ut commune dicit Neguzant. de pign. 1. part. 8. par. princ. num. 3. ad finem. Minorum bona etiam nullo decreto iudicis inserto obligat, quemadmodum receptum pronunciant Curiam. consil. 198. nu. 2. Fanus de pign. 2. part. membr. 4. num. 79. cum alijs quæ Viuius lib. 1. opin. 209. Et fisco antefertur. commune ait Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 41. num. 4. Gozad. consil. 97. nu. 2. Tametsi creditoribus expressam hypothecam antiquiorem habentibus postponatur. commune fantur. Rip. in l. quæsitum. num. 7. ff. de priuil. credit. Io. Cora. in l. qui liberos. nu. 118. ff. de ritu nupt. Quibus etiam tunc postponetur, cum expressam quoque hypothecam ipsa habuerit, sed posteriorem. ut commune ponunt Rip. nu. 2. Io. Crot. nu. 69. in l. 1. ff. solu. matr. Et si contrarium vtraque in specie multi probabiliter asseruerint, quos referunt superius relati, & magna contentione non de nihilo probant Ant. Costa. de dotibus. c. 7. a num. 6. Balduin. Iacob. Cuiac. Inst. de actio. vers. in hypotheca. fauētque illis & Græcorum auctoritas, teste Hermenop. lib. 1. tit. 13. cum seq. & lib. 3. tit. 3. & praxis generalis optima rerum magistra, quam attestatur Fab. in §. fuerat. nu. 6. Institut. de actio. Hanc autem tacitam hypothecam dotis causa ab eo tempore sortitur, a quo dicta, ac promissa est, non a quo etiā soluta est. ut commune dicunt Boer. decis. 331. nu. 1. Neguzan. de pign. 2. par. princ. 4. membr. nu. 14. Viuius lib. 1. opin. 210. illud tamen perpetuo memineris, quod si fuerit dos extraneo restituenda, nec tacitam hypothecam, nec prælationem nec aliquam aliam prærogatiuam habet. commune ponit Paul. Castr. in l. 2. num. 9. ff. solu. matr. Quin & tunc eius actio stricti iuris est. commune ait Rip. in l. 1. nu. 23. & l. 2. in princ. nu. 32.

ff. illo eo. tit. & annuam dilationem patietur, quemadmodum cum mulieri ipsi restituenda est tametsi extraneus stipulatione constituenda. commune scribit Paul. in d. l. 2. nu. 10. & nu. 11. soluto matr. & semper mariti hæres fructus intra id temporis perceptos lucrifaciet. commune affirmat Viuius lib. 1. opin. 149. E. Suarez.

Dotis favore bona emphyt. & Ecclesiastica veniunt in generali obligatione. secundum communem per Bursat. consil. 32. nu. 10. nu. 27. consil. 120. nu. 22. lib. 1. Bonac.

Dotis causa, quo ad mulierem lucrosa censetur, quo ad maritum semper in onerosis ponitur, commune inquit Ias. in §. item si quis in fraudem. nu. 30. instit. de actio. prolixè insignis Pinellus in l. 1. par. 3. C. de bon. matr. ac Didac. a Couuar. de sponsal. 2. parte. c. 8. §. 6. nu. 12. Suarez.

Dotis causa cui tacita adiungitur hypotheca, non euanesceat ob sequentiam illius expressionem, ut commune ait Boer. decis. 332. poteritque debitori cedi. commune pronunciat idem Boerius decis. 335. nu. 3. Suarez.

Causa dotis dicitur esse pia, not. in l. 1. ff. solu. matr.

Fallit in 2. casibus. ut per Crotum in l. 2. ff. solu. matr. nu. 95. Do. a Fina.

Titulus dotis ex parte mariti, cui dos ipsa traditur, est onerosus, & non lucrativus, ampliatur in 3. casibus. & limitatur in 2. 1. a Crotum in l. si constante. ff. solu. matr. nu. 126. Ampliatur in 3. casibus. ut per Aluif. sing. 64. Do. a Fina.

Dos censetur causa pia, quando ea dos relinquitur pauperi. Bar. in l. cum is qui. §. si mulier. ff. de condi. indeb. Bar. in l. 1. C. de sacrosanct. eccl. Boer. decis. 94. & Ias. in d. §. si mulier. & intelligitur facta seu relicta dos ad pias causas ex qualitate personæ, nempe si sit pauper, aut mulier miserabilis: nam si alias sit diues mulier illa, tale legatum non iudicabitur factum ad pias causas. ita Boer. in eo loco. fallit tamen ea conclusio in 2. casibus. ut per Crot. in l. 2. nu. 95. ff. solu. matr. Do. a Fina.

Dotis favore num omnia bona tum patris, tum mariti sint tacite obligata.

CAPVT XXIII.

Dotis filiae favore omnia bona patris etiā emphyteutica sine domini licentia sunt obligata, secundum cōem per Bursat. consil. 80. nu. 29. lib. 1. quam conclus. intelligit procedere re penes vasallum duratura, ut per eundem d. consil. nu. 31. ex Alex. consil. 172. nu. 4. & 5. lib. 2. Ias. in l. 3. nu. 109. Cod. de iur. emphyt. in casu enim Bursati agitur de caducitate seu deuolutione per lineam finitam, qua secuta dominus non tenetur ad aliquod debitum emphyteutæ, sed rem emphyteuticam sibi applicat in præiudicium omnium creditorum ac etiam dotis, quæ res emphyteutica in præiudicium eius dotis & hypothecæ privilegiatæ eo casu deuoluitur, ex not. Bur. d. consil. vbi plura. Bonac.

Pro dote bona sunt tacite obligata. l. 1. §. & ut plenius. C. de rei vxor. act. Fallit in multis casibus. ut per Vigel. in cōmēto. 6. anni. part. 2. in tit. de rep. dotis. mēbro. 5. reg. 2. fol. 167. Vezi.

Bona mariti, etiam minoris sunt tacite hypothecata pro dote. idem Fanus. nu. 73. communem dicit. Idem.

Maritus minor viginti quinque annis recipiens vxoris suæ dotem, eius bona tacite censentur obligata ipsi vxori: secundum Bald. Angel. Roma. Alexand. & alios communiter, in l. si constante. in princ. ff. solu. matr. Pau. Castren. & Alexan. in litem quia. ff. de pact. Bald. in l. fin. C. de legit. tu. & istam affirmat fateturque expresse esse communem opinionem contra Bar. cōtrarium asseuerantem in d. l. si constante. Neguzantius de Fano in tracta. de pigno. & hypothecis. in 2. par. 4. membri nu. 73. Grammati. decis. 103. nu. 17.

Et opinio ista communis ampliatur, ut in tantum procedat, quod bona mariti non solum præsumantur tacite hypothecata pro dote, verum etiam vxori suæ pro alimentis præstandis: quæ quidem petuntur officio iudicis mercenario: ut per Bar. in l. si cum dote. §. si autem. ff. solu. matrimo. cum quo sentiunt omnes Doct. magis communiter teste Neguzantio in memorato. tract. de pignorib. & hypothecis. in 2. par. princ. 4. membri nu. 55.

Imo maritus tenetur subuenire vxori non solum in ipsis alimentis, sed etiam in medicinis, & cæteris necessarijs: ut dicit Bal. in l. quod in vxorem. C. de neg. gest. cui inhaerent Io. Lupi. in c. per vestras. in 3. not. de dona. inter vir. & vxor. & Rui. consil. 8. col. 2. vol. 2.

Similiter etiam, si ibi, vbi vxor infirma reperitur, non sit Com. opi. Tom. j. D d 4 medicus,

medicus, maritus stante sibi facultate tenetur, & debet ad locum vicinum proficisci medicum vocaturus, & ducturus procuranda vxore. l. 4. §. si tam vicinum. ff. de dam. infect. Io. And. in c. statutum. de rescrip. in 6. Bal. in l. iuris. C. qui admit. Alex. in l. si ab hostibus. §. si vir. nu. 14. ff. sol. mat. & Anto. de Butr. & Imo. in c. 2. de consti. Viuius.

Maritus cui fuit dos promissa, & postea data, & soluta. presumitur obligatus ad dotis restitutionem à die promissionis, & ab illo die constituta censetur tacita hypotheca secundum Doct. omnes magis communiter in l. asiduis. C. qui potio. in pigno. habet. Soci. sen. conf. 263. pro inuestigatione. in 3. quest. vol. 2. & Negusantius in tracta. de pign. & hypot. in 2. part. 4. princ. membri. num. 14. in quibus locis sequuntur & faciunt mentionem Doct. de ista communi. Sed contrarium, & malè tenuit in d. l. asiduis, quam sequitur ibi Bald. Spec. titu. de solut. §. ante omnia. circa fin. versic. sed pone contraxi. tamen quicquid suadeant prædicti Doct. ob hoc fatuum puto à dicta communi discedere in iudicando & consulendo, quam ab omnibus moribus, & contrariis tuentur eam seq. Moder. in dict. l. asiduis. & docto. variis in locis iuris nostri. Viuius.

Mulier potest retinere & habere omnia bona defuncti, etiam quæ allegarentur feudalia: cum bona omnia præsumantur libera, secundum communem per Burf. conf. 8. num. 17. lib. 1. Idem.

Vxor quæ habet bona mariti obligata pro sua dote, marito mortuo potest propria autoritate inhabitare domum, quam inhabitabat viuentem marito iure familiaritatis, & tanquam vxor: & hoc vsq; ad solutionem sue dotis. Bald. in l. sub pretextu. C. commo. Bal. in l. pignoris. C. de pign. actio. Deci. conf. 400. nu. 3. & licet aliàs creditor nō possit sine pacto aut decreto iudicis hypothecam inuadere, per eam l. pignoris. tamen si creditor reperiatur in bonis obligatis, poterit ea bona pro suo debito, & vsq; ad debiti exolutionem retinere. Bal. in ea l. pignoris. Bellac.

Actio hypothecaria, quæ competit mulieri pro dote, sortitur effectum à tempore dotis promissæ. Boer. decis. 331. nu. 1. communem dicit. Vezinus.

Dotis repetitio an mulieri seu vxori, & quando competat: & num illi opponi possit compensatio.

C A P. XXIII.

Dotis repetitio regulariter nulli alij competit, quam mulieri, eiusque defunctæ hæredibus, fallit in 5. casib; vt per Vigel. in commento 6. anni. in parte 2. tit. quib. dotis actio c. 7. fol. 204. & in 2. regula ampliatur, & ampliatio limitatur in 5. casibus. Do. a Fin.

Constante matrimonio dos repeti non potest. hanc dicit esse commu. opin. Fanus in tract. de pignor. & hypoth. par. 8. memb. 1. nu. 1. fallit in 4. casib; vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. parte tit. de repet. dotis. membro 3. reg. 1. fol. 193. Ampliatur in 3. casib; vt per Baptista Villalob. in suis concl. 197. in litera D. fallit in multis casib; quos not. Crot. in l. 2. ff. solu. matri. nu. 38. fallit in multis casib; quos not. Viuius in suis conclus. in ver. mulier non potest. fallit in 4. casib; vt per Soci. in l. solu. matrimo. ff. solu. matri. nu. 8. & si soluit constante matrimonio non liberatur. fallit in 3. casibus vt per Rip. in d. l. fol. matri. nu. 26. Don. a Fin.

Mulier non potest agere ad dotis repetitionem constante matrimonio. l. si. in prin. ff. de doli excep. & l. 2. ff. sol. mat. nisi in casu necessitatis, honestatis, vel utilitatis: vt per Anchar. conf. 238. regulariter. & glo. in §. dotes autem. in auth. de nup. vbi enumerantur causæ in iure expressim concessæ, de quibus nunc agendum non est.

Et regula ista interpretatur primo non procedere, etiam si maritus sciuens in vxorem, eam absque causa à se repellat: tunc certe tenetur vxori suæ vir constante matrimonio reddere dotem: secundum Bald. in l. si. C. de senten. quæ sine certa quantitat.

Sed contrarium tenent Alex. cæteri; omnes communiter in d. l. 2. & Alex. conf. 78. vol. 2.

Declaratur secundo loco non habere locum in casu emergentis inopiæ mariti, vel alterius obligati ad dotis restitutionem: quia tunc actio dotis oriretur constante matrimonio: secundum communem opinionem: quam latè disputando se-

quitur attestatur; Alex. in l. si constante. §. 1. col. si. ff. sol. matr. & Negusantius de Fano in tracta. de pigno. & hypoth. in 3. membro. 8. par. num. 1. Et ista communis probatur in d. l. 2. & ita concludit glo. communiter approbata, in l. sed si alia. ff. de bonis damna. & in l. si rem. §. omnes. ff. de pigno. actio. & in l. si cum dotem. §. mulier. ff. sol. mat.

Et limitationem istam quod mulier potest constante matrimonio dotem à marito petere, quando maritus vergeret ad huiusmodi inopiam, & euidentissimè apparet eius facultates deducto ære alieno ad dotis exactionem non sufficere dicta lege si constante: dic procedere de iure fororum. sed de iure. C. satis habuit si constaret maritum ad inopiam peruenisse, & facultates essent idoneæ ad satisfaciendum vxori, & creditoribus suis. l. vbi adhuc. C. de iure dot. Amplius. l. nouissima Iustiniana constituit, vt statim cum maritus cepit vti malè substantia sua, ad dotem mulier liberè agere potest. §. illud, auth. de æqualit. doti. & ita firmat Barto. in d. l. si constante. in princ. & Panor. in c. per vestras. colum. 3. de don. inter vir. & vxor.

Et vltèrius sciendum est qualiter alia cautela, seu remedio consultum, prouisum; fuit mulieri contra maritum bona dissipantem, videlicet, vt postulet dotem sequestrari. l. si cum dotem. §. si vero dotem. ff. solu. matri. Quocirca doct. in d. l. si constante communiter interpretantur d. §. si vero. loqui in marito consumante dotem, & l. si constante. loqui in viro consumante bona sua.

Declaratur vltèrius regula præmissa, vbi separatur thorus matrimonij culpa viri accusati, & de adulterio conuicti ab vxore. c. 1. vt lit. non contest. Exploratū est itaq; propter adulterium, matrimonij consummati vinculum non dissolui, sed thorum duntaxat separari. c. tuæ. de procura. & c. ex literis de donat. Et hoc verificatur iuxta illud, Quos Deus coniunxit, homo non separet c. quos Deus. 33. q. v.

Vnde non licet viro adultera vxore repudiata, aliam ducere: vt omnes Canonistæ, & Theologi sentiunt varijs in locis, Frater Ioan. noster non vulgaris eruditionis Theologus, in sermonibus quadragesimalibus in sermo. 22. de adulterio. q. 2. colum. 2. Corasius in miscellaneis iuris ciuilib; lib. 5. cap. 10. nu. 7. S. Antoninus Archiepiscopus Florent. in sua summa in 1. par. tit. 5. cap. 3. de adulterio. sub vers. quantum ad secundū. Ioan. de Nèuiz. in sua Sylua nuptiali lib. 1. num. 106. vsque ad nu. 145. fol. par. 71. & Couarruias latè, & expressè in epit. de contractus coniugalis effectū. in 2. par. c. 7. §. 6. nu. 13. fol. par. 138. vbi respondet contrarium asseuerantibus, & Bartholo. Fumus in sua summa Armilla. in vers. Matrimonium. num. 72. fol. par. 374. vbi admonet istam esse communem opinionem: & Ioan. Anto. Delphinus in tracta. de matrimonio. in titu. possit ne coniux coniugem propter adulterium commissum dimittere, atque denuò matrimonium contrahere. lib. 1. fol. 18.

Et licet quæstio hæc agitata sit ad vtramque partem, per grauissimos, & sanctissimos viros superioribus temporibus: tandem Concilium Tridentinum volens in præsentiarum huic malo mederi tale dubium penitus clara, ac aperta determinatione sub excommunicationis censura abstulit, in cef. 24. canone 7. si quis dixerit. vt ibi clarius colligitur. Et hoc idem aliàs statutum, & prouisum reperiō in concilio Triburiensi in cap. 46. vbi tex. dicit, & prohibet quod maritus quando diu viuat vxor sua constuprata, & adultera, nullo modo possit alteram ducere.

Et aduerte quod opinio hæc procedit in Christianis, non autem in Iudæis, qui dimissa prima vxore possent aliam ducere, vt consuluit Bertran. conf. 131. etiam si prout ex verbis veritatis colligitur. vol. 6.

Ergo quātum ad facultatem criminaliter accusandi dispar est causa mariti, & vxoris. Si quidem maritus accusat vxorē, sed non econtra vxor virum. l. 1. C. ad leg. Iuliam de adult. cap. apud misericordem. §. si. 32. q. 1.

Quantum verò ad accusationem ciuilitè, eorum causa par videtur, & æqualis. Vnde sicut maritus accusat ciuilitè vxorem suam de adulterio, aut thoro separato dotem lucratur. §. plerunque de donatio. inter vir. & vxor. §. de adulterio. auth. vt lic. matri & auia. ita mulier accusat virum suum, vt separato thoro dotem recipiat, & donationem propter nuptias, quam fecit maritus, ipsa lucretur: secundum Romā. consil. 167. Viuius.

Quæro. Quando dos possit repeti? Resp. quod regulariter dos restituenda est mulieri superuiuenti, soluto matrimonio, de hoc tex. est expressus in l. 2. ff. sol. mat. & ibi Doc. crebriori calculo approbant. M. Grassus.

Dos repeti potest quocunque modo matrimonium fuerit disso-

dissolutum. l. 2. ff. solu. matr. sentit glo. in l. 1. ff. eo. fallit in 39. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. par. 2. tit. de causa ex qua dotis actio. cap. 6. in prin. fol. 169. fallit in 2. casib. vt per Alex. in d. l. 2. nu. 2. fallit in 3. casib. vt per Maria. Socin. iun. in rub. ff. solu. matr. nu. 112. Don. a Fin.

Soluto matrimonio dos repeti potest. l. vnica. §. exactio. C. de rei vxor. actio. Fallit in 3. casibus, vt per Vigel. in com. 6. anni. in 2. parte, titu. de repe. dotis. membro 3. reg. 2. fo. 164. Don. a Fin.

Dos non est restituenda mulieri: nec competit actio ei de dote durante matrimonio, nisi in casu inopia viri, vel alterius obligati ad restituendam dotem. Fanus de pig. & hypo. part. 8. mem. 1. num. 1. commu. dicit. Nota istam communem cum sequentibus ad intell. 29. tit. 11. par. 4. & vide quæ habes in verbo, actio dotis. num. 18. cum seq. Amplia etiam, si maritus sit excommunicatus, Ioan. Cora. in l. qui liberos. nu. 112. ff. de ritu nup. communem dicit. Amplia secundo, etiam si dicatur dos inofficiosa: quia non repetitur à viro durante matrimonio. Ioan. Lupus in repet. c. per vestras. de don. inter vir. & vxor. §. 24. num. 3. Amplia tertio, quod in tantum est vera: quod si maritus restituit dotem sine causa mulieri: non liberatur maritus, quin teneatur restituere iterum dotem hæredibus vxoris. Io. Cora. in d. l. qui liberos. nu. 114. commu. dicit. Don. a Fin.

Mulieri dotem repetenti non potest opponi compensatio, hanc esse magis communem opinionem tradit Bald. de Bartoli. in d. l. 1. solu. matr. fallit in 6. casib. vt per eundem ibi. nu. 230. Don. a Fin.

Quæro, An in repetitione dotis admittatur compensatio alterius debiti? Respō. quod sic, dummodo ex vtraque parte quantitas sit debita, ita est tex. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. solu. matr. etiam. C. de dona. inter virum & vxorem. Secus verò si ex vna parte species, ab altera quantitas debeatur, de quo est tex. in l. 1. §. taceat. secundum communem intellectum. C. de rei vxor. actio. Nec est speciale in dote, vt cesset compensatio. Et hæc est commu. opinio. vt attestatur Signo. de Homod. in suo consi. 40. vers. prædicta non obstant. Michael Grassus.

Mariti hæredes non possunt deducere viduæ dotem repetenti expensas à marito factas in defensione, & exactione rerum dotalium, quia maritus est dominus rerum dotalium, & facit fructus suos, qui ex rebus dotalibus colliguntur, & vt dominus tenetur tueri & defendere suis expensis res ipsas dotalles. Spec. in tit. de dote post diuort. restit. §. formata. vers. illud etiam quaritur. nu. 25. Vezin.

Hæredes mariti non possunt obicere dotem repetenti viduæ, adulterium commissum viuentem marito, nisi ipse maritus fuisset conquestus, vel si maritus improbasset delictum vxoris, ita vt eam à domo expulisset, Alex. in d. l. rei iudicata. per tex. in l. 1. in fi. vers. conquestus ad Sillanianum. Spec. in tit. de dote post diuort. §. 1. vers. quod si mulier agit. Bart. in l. rei iudicata. ff. solu. matr. & hanc Spec. opin. & Bart. communem esse asserit Boer. decis. 338. nu. 7. arg. l. vir vsuras. ff. de dona. inter vir. & vxor. quia sicut maritus moriens potest vsuras remittere, ita & poenam adulterij. quod procedit nisi maritus ita repente decesserit, vt illi non licuerit vxorem de adulterio accusare, tunc enim hæres posset obicere de adulterio. Boereo loco. & superiora procedunt in suis hæredibus, quia si essent extranei, vel si quis esset singularis successor, non posset vxori seu viduæ adulterium quod commisit viuentem marito obicere. Boer. in ea decis. num. 8. Alex. consi. 189. in 6. volum. Bellac.

Maritus autem ipse potest opponere exceptionem non numeratæ dotis. l. fina. cum authen. ibi posita. C. de dot. cauta non numera. l. cum de indebito. de probatio. Fallit in 8. casib. vt per Ioan. Bologn. in l. 1. ff. solu. matr. num. 251. & seq. Don. a Fin.

Soluto matrimonio, & dote restituta, non appellatur amplius dos. Doct. in rub. ff. solu. matr. Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. rub. nu. 10. D. a Fin.

De dote a marito restituta, constante matrimonio.

C A P V T XXV.

Maritus si constante matrimonio dotem mulieri restituat, non liberatur. no. glo. in l. 2. ff. solu. matr. vbi Pontanus limitat nu. 15. fallit in 9. casib. vt per Thom. Parpal. in d. l. 2. nu. 49. fallit in 8. casib. vt per Alex. in d. l. 2. nu. 8. Do. a Fin.

Dos restituta mulieri per maritum sine causa in vita viri nõ liberat maritum & eius hæredes, quin soluto matrimonio conueniatur. Corra. in l. qui liberos. de ritu nup. nu. 114. communem dicit.

Dotis restitutio de nihilo facta constante matrimonio nõ obstat, quin maritus postea, atque eius hæredes teneantur. commune ponit Io. Cora. in l. qui liberos. nu. 114. ff. de rit. nu. ptia. Suarez.

Additio. Amplia, vt dicta filia possit actionem habere, si voluerit etiam quod stipulatum non fuerit sibi dotem reddi, prout si promissores, constante matrimonio, dotem, seu dotis partem non soluerint, neque stipulati fuerint sol. matr. eis dotem restituere, cum statim mulier intelligitur tacite stipulata: & actio sibi quæsita pro dicta dote, siue eius parte nondum soluta. Paris. consi. 115. vidi processum. num. 2. & seq. volum. 2. Et in hac materia dixit Barto. in l. si cum dotem. circ. prin. vers. vel dic tertio. ff. solu. matr. quod licet pactum nudum de appropriando sibi actionem dotis factum à patre non valeat, tamen inducitur præsumpta donatio in casu omisso. Quæ opin. reprobat per Bald. Franc. de Areti. Salic. Ange. Imol. Roma. Paul. de Castr. Alexan. & Moder. aliquos in d. l. si cum dotem. circ. princip. licet maior pars nominatorum Doctorum forte ob reuerentiam & auctoritatem Bartoli, ipsum non nominauerint. Altera verò pars, vt Imol. & Alexand. aperte dicant se tenere contra opin. Barto. & dicunt actionem ipsam inter patrem & filiam communem esse reputandam, & an dicta actio competens patri & filia vnica sit, vel duæ, ponit Alb. in l. qui hominem. §. si gener. ff. de solu. vbi dicit vnicam esse.

Nota istam communem ad declarationem. l. 30. tit. 2. par. 4. dicens, q. soluto matri. viua filia, dos restituitur patri & filia, quam intellige si stipulatum sit reddi filia, competit ipsi filia actio: & pater habebit vsumfructum tantum per l. 47. in ordi. tamē filia nupta, est liberata in perpetuum à potestate patris: & efficitur sui iuris, & sic soluto matrimonio actio de dote competit filia, & habebit vsumfructum excluso patre: vt per Roder. Suarez in l. 9. tit. 2. lib. 1. For. ll. in fi. in quibus etiam repellitur communis opin. posita in ver. femina. & vide Anto. Gom. in d. l. Tau. l. 53. I. Fich.

In dotis repetitione, seu restitutione quæ veniant, & vbi est dos exigenda.

C A P V T XXVI.

IN dotis repetitione ipsa res in dotem data venit. l. si consentiente. C. de dona. ante nuptias. fallit in 3. casibus, vt per Vigel. in commento 6. anni, in 2. par. titu. quid veniat. regu. 10. fol. 227. Don. a Fin.

Maritus non tenetur restituere fructus naturales, vel industriales bonorum vxoris, si sunt modicæ æstimationis Cona. ibi. c. 7. §. 1. num. 1. communem dicit. Bellacom.

In restitutione dotis tanta æstimatio præstanda est, quanta ab initio est constituta. l. 5. C. de iure doti. fallit in multis casibus vt per Vigel. in commento 6. anni, in 2. parte, tit. quid veniat. reg. 11. fol. 229. fallit vt per Bolo. in l. quæ dotis. ff. solu. matr. nu. 69. Do. a Fin.

Bona mobilia in dotem per mulierem data inuentorizata, si illa consumpta fuerint constante matrimonio, non tenebuntur ipse vir, nec hæredes eius ad æstimationem eorum bonorum. Bal. in l. de his. C. de don. inter vir. & vxor. Chas. in titu. des droicts & appartenances. §. 2. in gl. & acquetz. nu. 18. & in §. 24. in gl. nu. 9. poterit tamen mulier quod supererit, petere, & ea habere, vt ibi per Chassa. Idem.

Dos exigi debet vbi vir domicilium habuit, non in loco confecti instrumenti dotalis. l. exigere dotem. ff. de iud. Ampliatur in 3. casibus & limitatur in 12. per Cag. in d. l. num. 3. Don. a Fin.

In dote exigenda non locus contractus, sed semper locus mariti attenditur, secundum Abb. & omnes communiter in c. 1. de spons. Bar. & ceteros in l. exigere dotem. ff. de iudic. Bald. in cap. 1. §. fin. de inuesti. de re ali. fac. in vsibus feudor. Abb. & Felin. in fi. & reliquos in cap. fin. de foro compet. & Alexan. consi. 100. vol. 3. Nec libet hac in re vti ampliori Doctorum catalogo: cum sit apud eos hæc opinio frequentiori calculo recepta: & ratio est: agitur enim de contractu resoluendo, quo casu actor sequitur forum rei. cap. cum sit generale. de foro competenti. & l. iuris ordinem. C. de iud. & quod exigi dos debeat

debeat in loco mariti, quoniam mulier illum elegisse videtur, quo etiam morari debebat. l. de iure. §. si. ff. ad munici. & no. in l. 2. C. de iud. & quia etiam in matrimonium contractum est cum advena statim recessuro, ergo in loco domicilij mariti dos exigi debet. l. quæro. ff. solut. matrimo. & not. Salicet. in l. cunctos populos. colum. 2. C. de summa Trinit. Viuius opin. 226.

Dos per actionem ex stipulatu exigi potest, licet nulla fuerit adhibita stipulatio, secundum nouam constitutionem l. vnica. in princ. C. de rei vxor. actio. vbi Bar. & omnes communiter hoc firmant: & ob talem constitutionem recessum est à l. ad exactionem. C. de dotis promiss. vbi dos nuda pactione constituebatur, pariebatque actionem ea constitutio, qua dotem exigere maritus poterat & consensus ipse tam nutu & facto, quam verbis declaratur. l. nutu. ff. de leg. 3. l. vbi non voce. ff. de reg. iur. & l. Labeo. ff. de pact. & ita not. Ang. consil. 335. statuto communis. Paul. verò Castren. contra omnes conatur defendere per d. l. vnica. non esse correctam. l. ad exactionem. tamen ista Paul. opinio non videtur tuta, secundum præcitatos Doct. ideo inhærendum est dictæ communi. Aduerte autem quod quemadmodum mulieri, soluto matrimonio datur actio ex stipulatu, per d. l. vnica. ita etiam in fauorem mariti conceditur ipsi eadem actio ad petitionem dotis, pmissæ; secundum glo. in l. si diuortio. ff. de verb. oblig. & in d. l. vnica. in §. fuerat. cum qua sentit Bar. alique omnes communiter in locis allegatis, & in l. qui liberos. ff. de ritu nuptia. F. Viuius opin. 230.

Mulier non repetit dotem, etiam quod maritus sit excommunicatus. Corrafius in l. qui liberos, num. 112. ff. de ritu nuptiarum. Bonac.

Dotis restitutioni an locus sit, marito vel socero ad inopiam vergente.

CAPVT XXVII.

Dotis restitutio marito vergente ad inopiam fit, secundum communem. Idem si absit, vel sit exul, iuxta aliam communem. similiter si incipiat tantum malè uti substantia sua, ex not. per Bursat. consil. 56. col. 1. li. 1. vbi q. fideiussor de dote restituenda in omnem casum dotis restituenda, non tenetur ob vergentiam viri ad inopiam, cum illa non dicatur restitutio, sed dotis consignatio. iuxta communem per Rip. in l. si constante. num. 52. 85. ff. solu. matrimo. Nat. consil. 8. de qua tamen vltima conclus. disputat idem Bursat. consil. 120. nume. 35. eodem, vbi tandem videtur concludere quod dotis consignatio ob viri inopiam dicatur vera restitutio, cum sit ei, cui fuit permessa restitutio, iuxta veriorē opin. ibi relata, & ibi num. 36. quid in statuto. Bellacomb.

Quæro, Vtrum constante matrimonio non possit dos repeti, marito vergente ad inopiam? Resp. q. sic, & de hoc est text. expressus in l. si constante. & ibi no. doct. communiter, vt testatur ibi Alex. & Ias. Mich. Grass.

Sed quæro, An hoc locum habeat, si maritus sit quidem solvendo, sed tamen incipit malè uti substantia sua? Respon. q. sic, & ista est magis communis opinio, vt firmat Alexan. in dict. l. si constante. & dicit ab ea in consulendo & iudicando non esse recedendum. & hanc opinionem tenet glo. l. vbi adhuc. C. de iure dot. Eandem dicit esse communem Ioan. de Imo. d. l. si constante, addens difficile esse in practica obtinere contrarium.

Contrariam tamen partem tenet gl. in §. illud. Authen. de æqualit. dot. dum vult text. d. l. vbi adhuc. esse intelligendam iuxta d. l. si constante. scilicet quod viro inchoante malè uti substantia, ita quod eius facultates non sufficiant ad exactionem dotis, & solutionem æris alieni, tunc possit dos peti, & non aliter. Eam opinionem tenent Dyn. Ioan. de Imo. & Roma. d. l. si constante. & eam in puncto iuris dicit sustentabilem ibi Alex. Sed prima verior, ex quo in dubio semper fauendum est dotibus. Idem.

Marito ad inopiam vergente vxor agere potest ad dotis restitutionem, non quidem vt virum dotis commodo priuet, sed vt dote ipsa in toto collocata, ex ipsis fructibus possit alere seipsam, maritum, & sobolem. ita scribit Bart. & plerique alij, in l. si constante. sol. mat. & in l. vbi adhuc. C. de iure dot. vbi no. huiusmodi dotis restitutionem locum non habere, quando extraneus mulierem dotasset, & dotem sibi restitui fuisset stipulatus: tunc enim stipulatio collata censeretur

non in tempus quo maritus ipse ad inopiam vergit, sed quo matrimonium dissoluitur. Poterit igitur extraneus sibi consulere cautionis remedio, de quo in l. in omnibus. ff. de iudic. videlicet dotem sibi restitui ex iusta causa: sic communiter tenuerunt doct. teste Bar. in d. l. si constante. q. 5. ff. solu. matri. F. Turzan.

Quæro, An hoc casu, quo vxor constante matri. propter inopiam mariti, dotem repetit, maritus insoludum teneatur, An verò habeat beneficium, ne teneatur. vltra, quam facere possit? Respon. glo. d. l. si constante, videtur velle, quod non teneatur vltra, quam facere possit, deducto ne egeat.

Contrariam verò tenet glo. d. l. vbi adhuc. ibi, ad sustentationem, q. scilicet exigatur insoludum, & hanc esse communem opin. testatur Ias. d. l. si constante. num. 11. Et eam tenent Cyn. Bald. d. l. vbi adhuc. Imo. Pau. de Castr. Roma. d. l. si constante. Ratio. quia dos hoc casu nihilominus seruit oneribus matrimonij, & vir ab vxore alendus est, secus solut. matri. Et hæc indistincte procedunt, siue agat actione reali mulier, siue personali. Idem.

Maritus ad inopiam tendens, fauore dotis insoludum conuenitur, nec beneficio, quod non teneatur, nisi in quantum facere potest, gaudet, secus est solu. matri. secundum communem per Ias. in l. si constante. num. 11. ff. solu. matrimo. quem laudat Bursat. consil. 56. colum. 1. circa med. libr. 1. Bellacomb.

Quæro, Nunquid hæc repetitio locum habeat, si vxor sciens contraxit matrimonium cum viro inope, & non existente soluendo? Respond. quod in hoc sunt diuersæ opiniones. Affirmatiuam partem tenet Barto. d. l. si constante. quæstio. 6. 1. par. princip. & hanc dicit ibi Alexand. sibi magis placere. Petr. de Ancha. & Imol. cap. propter sterilitatem. de locato. quia publicæ vtilitatis interest, quod dos maneat salua.

Contrariam partem, quod scilicet mulier repellitur, tenet Cyn. d. l. vbi adhuc. quæst. 4. Dyn. d. l. si constante. & eam approbant Canonistæ in c. per vestras. extra de donat. inter virum & vxor. Alber. de Rosa. Bald. Ant. Imo. & Aret. d. l. si constante. vbi Ias. dicit esse magis communem opinionem. Bald. in auth. quod locum. quæst. 7. C. de colla. Et hanc opinionem dicit veriorē, & magis æquitati consonam præf. Papiens. in for. libel. quo agitur ad dotem. & eam tenet Ioan. Andr. in addi. ad Spec. §. fin. vers. quid si mulier. titu. de donat. inter vir & vxor. Casus enim inopinatus facit locum repetitioni, non si fuit præuisus & cognitus. Videtur enim sciens contrahendo mulier, vitam mores & facultates viri approbare. Idem.

Quæro, An hoc privilegiū repetitionis dotis habeat quodque locum in socero recipiente dotem, & vergente ad inopiam? Respon. quod sic, ita tenet glo. d. l. vbi adhuc. & d. l. si constante. & ibi tenent Cyn. & Ang. præf. Papiens. d. for. libel. verb. vxor. Et hanc communem opi. firmat Ias. repet. d. l. si constante. nu. 24. Idem.

Sed quid si pater recepit dotem nomine suo & filij, quo casu sunt duo rei debendi pro dote, & vnus eorum vergat ad inopiam, an possit agi contra alium? Respon. doctor. in hac quæst. sententijs variant. Bart. d. l. si constante. tenet quod paupertas vnus nocet alteri, ad hoc vt possit conueniri.

Contrarium tenent Bald. Ang. Cuma. in d. l. si constante. & eam dicit ibi æquiorē Alex. Eandem dicit ibi communem esse opinionem. Ias. num. 24. quod scilicet inopia vnus alteri nocere non debet.

Tertia opinio est illorum, qui volunt, quod neuter hoc casu possit conueniri. Et hanc tenent Petr. de Bellapert. Iacob. de Aret. in d. l. si constante. vbi dicunt hoc esse indubitatum, & sequitur Roma. Ias. nu. 43. quæ etiam videtur mihi satis æqua, ex quo vxori satis prouisum est de dote, altero existente soluendo. Idem.

Quæro, An in casu inopie mariti, quando communis est actio patris & filie, vt supra dictum est, solus pater possit agere ad repetitionem dotis? Respon. quod sic, nisi filia habeat iustam causam contradicendi, vt quia pater esset turpis persona, ita tenet glo. l. si constante. & ibi Bar. quæst. 3. & 4. ff. solu. matrimo. Hanc opinionem dicit esse communem. Alexan. ibidem. Ratio allegatur, quia periculum spectat ad eum, quia tenetur redotare filiam, & hæc est communis, licet eam reprehendat Ias. d. l. si constante. num. 55. Mich. Grassus.

Ad dotis repetitionem, an & quando possit mulier agere contra tertios possessores, si maritus vergat ad inopiam.

CAPVT XXVIII.

Mulier constante matrimonio pōt agere contra tertios possessores si maritus cōperit male vti substantia sua: secundum Paris. consi. 80. num. 46. lib. 1. Quæ conclusio quomodo procedat: & an præcedere debeat discussio: & quid quando cum hypothecaria concurrat constitutum: & an propter inopiam dicatur verè restitui dos. vide Nat. consi. 81. colum. 1. & per totum consi. & plura no. Boer. quæst. 200. colum. fin. vbi docet cautelam quod in pacto de dote restituenda apponatur precarium, quo casu poterit, inquit ipse, mulier absque alia solemnitate autoritate propria possessionem ingredi. Nat. consi. 453. num. 5. de veritate autem quæstio. prædictæ, an requiratur & præcedere debeat excusio antequam agi possit contra tertios possessores bonorum mariti, disputat idem Boer. d. quæst. vbi pro affirmatiua inclinare videtur: quam tamen temperat, pro qua vide etiam quæ ponit Ias. in l. Nefennius. §. fundum. num. 8. ff. de re iudic. Rolan. consi. 9. num. 5. & seq. libro 1. vbi dicit communem, quod etiam in dote requiratur excusio antequam veniatur ad extraneos possessores. Bellac.

Quæro, mulier in casibus prædictis si agat contra extraneos possessores bonorum, quæ erant tempore dotis datæ mariti, an requiratur prius excusio de bonis à marito possessis? Respon. Docto. sententiis variant. Vna est illorum, qui volunt excusio non requiri, hanc tenet Ludovic. Rom. d. l. si constante. & sequitur Bald. Nouell. tracta. de dote. part. 8. priuileg. 37. quia in iudicio dotis debet procedi ex bono & æquo: quo casu non debent attendi apices iuris, eā quoque videtur approbare Ias. d. l. si constante. nu. 201.

Alia est opinio glo. ordinariæ in d. l. vbi adhuc. verb. qui nō potiora iura. quod scilicet requiratur excusio, exemplo cæterorum creditorum, quodque in hoc dos non sit priuilegiata. Hanc opinionem glof. communiter approbatam esse firmat Alex. d. l. si constante. & ibid. Ias. dicit hanc sibi videri magis communem. nu. 200. & eam tenet Specu. tit. de donat. inter virum & vxorem. §. si. vers. sed quo iure. Cyn. & Bald. d. l. vbi adhuc. præct. Papiens. in forma libel. quo vxor agit ad dot. verb. vxor. Idem.

Mulier quando maritus vergit ad inopiam, non potest secundum communem Docto. sententiam agere contra tertios possessores, nisi prius præcesserit discussio in bonis viri, ita inquit Barto. in l. si constante. vers. secundo quæro vtrum. num. 72. ff. solu. matrimo. Et hanc sententiam magis veram & communem esse testatur Anto. Negusantius in tracta. de pignoribus & hypothe. in 8. part. princip. i. memb. num. 23. versic. nonò fallit regula. Et hanc opinio. commu. Ias. appellat in d. l. si constante. nume. 207. vers. quid tenendum. vbi ipse sententiam contrariam defendit, pro qua etiam consuluerat Ludo. Roman. referente Alexan. de Imo. ibid. nume. 22. vers. item circa ea. sequendo tamen Barto. conclusionem. De hac quæstione in vtramque partem disputat Rolan. a Valle, in consil. 9. cuius argumenta quilibet per se videre poterit. Kirchouius.

Quæro, An extraneus quoque qui dedit dotem, & stipulatus est eam sibi reddi, possit agere, marito vergente ad inopiam? Respon. communis & recepta Docto. opinio est, quod extraneus non possit agere, sed ipsa mulier, vt firmat Iaso. d. l. si constante. num. 56. & tenet Barto. ibi, Cyn. d. l. vbi adhuc. quæst. 7. Ang. §. illud. Authen. de æqualit. dot. ex quo enim extraneus pactus est dotem sibi reddi soluto matrimonio, vel simpliciter, quod idem est, in casu omisso videtur donasse mulieri. Licet Paul. de Castr. & quidam moderni velint hoc casu mulieri non competere actionem, sed tantum officium iudicis ex æquitate, ne sic fame pereat, & maneat indotata. Nota tamen quod hoc casu extraneus benè poterit petere, vt sibi caueatur de dote restituenda soluto matrimonio, vt communiter tenent Docto. teste Ias. vbi supra num. 58. & 61. Licet contrarium teneat glo. in l. 2. eod. tit. ff. solu. matr. M. Grassus.

Mulier possidens, seu agens hypothecaria constante matrimonio ad bona mariti hypothecata pro dote sua, quando maritus tenderet ad inopiam: tunc quidem creditores ipsius mariti possunt offerre dictæ mulieri dotem suam in pecu-

nia, ac petere relaxationem ipsius mariti bonorum occupatorum cum cessione iurium dotalium, & sic creditores mariti habent ius offerendi aduersus vxorem possidentem, vel petentem bona mariti in solutione dotis suæ, vbicunque maritus vergeret ad inopiam: secundum Paul. Castr. colum. 2. & Alexan. cum aliis relatis per eum in l. si constante. nu. 31. ff. solu. matr. Lupum in repet. cap. per vestras. §. 21. col. fi. de dona. inter vir. & vxor.

In contrariam verò sententiam videlicet, quod creditores non habent tale ius pecuniam offerendi, inclinarunt Barto. in d. l. si constante. in 7. q. num. 88. Cyn. Bar. Bal. Saly. & Fulgo. in l. cum tibi. C. qui potio. in pigno. habean. & Paul. Castr. sibi contrarius in l. 2. col. 1. ff. solu. matr. Capicius. decis. 41. nu. 11. & 15. & istorum opinio magis vera, magisque communis apparet: vt deducit Soc. consi. 3. vol. 3. fateturque temerarium esse ab huiusmodi opinione recedere in iudicando. Idem concludit Corn. consi. 85. nu. 5. & nu. 15. vol. 4. Bald. Nouellus in tract. de dote. in 7. par. in priuileg. 47. quod est pen. Negusan. in tract. de pignoribus. in 1. membro 5. partis. nu. 31. & seq. & Cephalus consi. 298. Magnificus dominus Petrus Burrus. vol. 2. vbi ita consuluit, & Ostauius Cachernus, cum aliis aggregatis per eum, in decis. Senatus Pedemontani. 135. Quæstio difficilis. nu. 9. cum alijs seq. vbi similiter appellat istam opinionem magis veram, ac etiam magis communem esse: & sequitur etiam opinionem istorum Cæsar Ursillus in add. Affli. in decis. 199. nu. 1. & seq.

Vbi etiam docet practicam regni, & modum turissimum obtinendi in fauorem ipsius mulieris petentis assecurationem eius dotis in bonis mariti vergentis ad inopiam, ad impediendum executionem creditorum ipsius mariti, etiam non probata in promptu inopia eiusdem mariti. Vinus. opin. 526.

Ius offerendi dotem mulieri petenti eam in tuto collocari propter mariti superuenientiam ad inopiam, non competit secundo creditori: iux. not. per Ofas. decis. 137. num. 9. quia assignatio siue collocatio dotium in tuto, non videtur vera restitutio, sed quædam promissio in fauorem matrimonij introducta iuxta crebriorem sententiam, de qua etiam per Rip. in l. si constante. nu. 52. 85. ff. solu. matr. Nat. consi. 81. De qua tamen opin. quod ad dotem disputat Burs. plura copiose allegans consi. 125. nu. 36. lib. 1.

In qua Ofaschi sententia videtur etiam stare Rolan. consi. 9. nu. 39. li. 1. dum dicit, q. posteriores creditores licet possint offerre priori creditori debitum suum: secus tamen quando mulieri constante matrimonio adiiciuntur bona mariti vergentis ad inopiam, secundum com. ibi. d. consi. 9. quam latius declarat. Bellac.

Vxore ad dotis restitutionem agente, quia maritus ad inopiam vergat, vel sua abutatur substantia, poterit maritus omnes exceptiones iuridicas opponere tam contra libellum, quam personam, vt puta, quod libellus sit ineptus, generalis, obscurus, & huiusmodi, & quod ipsa mulier sit minor, & sine patris consensu agere non possit. Quod verò ad negotium prin. videlicet repetitionem ipsius dotis, duæ sunt regulæ affirmatiuæ, & vna negatiua. Prima est, quod omnis exceptio quæ constante matrimonio obstatet vxori quo ad dotis diminutionem, eadem obstatere potest quo ad restitutionem. l. quamuis. & seq. soluto matrimonio. & l. quod dicitur. de impen. in rebus dot. fact. Altera est, q. omnis exceptio, qua omissa, consultum non esset marito soluto matrimonio, qualis est exceptio, q. maritus non conueniatur, nisi quatenus facere potest, si agatur ad dotis restitutionem constante matrimonio poterit opponi. Regula verò negatiua, est q. nulla exceptio procedens ex causa, quæ cōstante matrimonio dotem non minuit, vel qua omissa consultum esse potest marito soluto matrimonio, potest opponi aduersus agentem ad dotis restitutionem, qua maritus vergit ad inopiam. l. vbi adhuc. in fin. C. de iure dot. quas quidem regulas tradit Bar. in d. l. si constante. nu. 2. sol. matr. F. Turz.

Vbi maritus sit implicatus multis fideiussionibus, vxor potest constante matrimonio dotem repetere: quia tunc maritus dicitur malè vti sua substantia. l. vbi adhuc. C. de iure doti. Iaso. in l. in persona. §. qui pecuniam. num. 3. ff. de pact. Vezinus.

Bona alicuius esse soluendo probatur modo à glo. doct. in l. cum de lege. ff. de probat. etiam cum magni ponderis res veritur, vt commune ait Rip. in l. si constante. nu. 18. ff. solu. matr. E. Suarez. & B. Villal.

Dos in pecunia consistens, quando per hæredes mariti sit viduæ restituenda: & quid si consistat in immobilibus, & an dotis restitutione pendente, viduam alere defuncti hæredes teneantur.

C A P. XXIX.

Dotis consistentis in pecunia (Nunquid verò dos recepta in pecunia numerata, in numerata est pecunia restitui deat, & quo monetarij valore; vide amplissime per d. Ioseph. Ludou. de iure dot. conclusio. 1.) exactio soluto matrimonio competit viduæ post annum. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxor. actio. dotis autem exactio, quæ consistit in rebus immobilibus competit viduæ statim post mortem mariti, & quæ bona immobilia statim illi viduæ reddi debent. d. §. exactio. quod intellige nisi pendente anno luctus ipsa vidua alatur in domo ipsorum hæredum. Nam tunc fiet compensatio fructuum cum dictis alimentis. & si plus est in fructibus quam ascendunt alimenta, illud plus ipsi viduæ reddendum erit. Bal. in l. diuortio. in prin. verficulo sed quæro quid. ff. sol. matr. q. si vidua rem immobilem datam in dotem voluerit statim habere, sicuti potest post mortem mariti, vt dictum est, tunc non esset alenda ab ipsis hæredibus. Ias. expresse in d. l. diuortio. nu. 13. & pōt dos constitui & ante matrimonium, & eo constante. l. cū multa. C. de dona. ante nupt. & per confessionem numerationis sicuti & per veram numerationem, nisi opponatur exceptio dotis nō solutæ intra certa tempora: aliās elapso tempore non posset opponi. de Ancha. conf. 307. Bellac.

Dos quando consistit in pecunia soluto matrimonio morte viri, per hæredes viri statim non est restituenda, sed infra annum. l. 1. §. exactio. C. de rei vxor. actio. etiam si ipsi hæredes essent diuites, & haberent facultatem statim eam restituendi. Bar. & alij in l. diuortio. ff. soluto matrimonio. Ias. in §. fuerat. num. 28. verficulo quod si maritus esset diues, & haberet pecuniam præ manibus. Vbi ipse reprobando Angel. qui contrarium dixerat in campore, in mercatore vel alio pecunioso, affirmat hanc esse communem, dicto numero 28. verfic. Et ita tenent communiter Doct. licet interim alenda sit ab ipsis hæredibus si non habeat vnde se alatur, secundum receptam Doctor. sententiam. Ias. in d. §. fuerat. n. 23. ver. restat. & in l. diuortio. num. 18. vbi Ias. contrariam sententiam contra communem defendere conatus fuit, quæ tamen communis sententia fallit & locum non habet, quando dos fuit legata à viro vxori de qua quæstione videatur Rollan. à Valle, in consilio 10. nu. 19. volum. 1. Kirchoijus.

Dos consistens in pecunia, & si statim secuta morte viri non sit restituenda, sed intra annum. l. 1. §. exactio. C. de rei vxor. actio. etiam si hæredes essent diuites. Bart. & alij in l. diuortio. in prin. ff. solut. matrimo. Ias. d. §. fuerat. colum. 8. instit. de actio. licet interim sit alenda ab hæredibus si non habet vnde. Doctor. d. l. diuortio. in prin. Ias. d. §. fuerat. colum. 7. ver. restat. fallit tamen. si dos fuit legata vxori: teste Rol. consi. 10. num. 19. libr. 1. pro quo vide quæ scribit Bartol. in l. prima. in princip. de dot. præleg. Aret. d. §. fuerat. Dilect. de art. testad. tit. de lega. cap. 17. Bellac.

Quæro, Quando dos debeat restitui soluto matrimonio ab hæredibus mariti? Respond. communis & recepta est docto. opinio, quod si dos consistat in immobilibus, tunc statim debet fieri restitutio. ita est text. in l. vnic. §. exactio. C. de rei vxor. actio. Sin vero in mobilibus, tunc datur annus. ita tenet glo. l. diuortio. verbo, factio. ff. solu. mat. quam communiter approbatam dicit ibi. Ias. nu. 18. Mich. Grass.

Sed nunquid hæredes interim tenentur vxorem alere? Respond. quod sic, ita tenet gl. in d. l. diuortio. quam communiter approbatam esse testatur Pau. de Castr. ibi, & in pract. obseruari dicit Alber. de Rosat. & ab hac opinione in iudicando non esse recedendum, consuluit Ias. ibid. num. 18. Licet ipse in puncto iuris contrariam partem velit esse veriore. Eandem opinionem tenet Anto. Capyc. decis. 24. vbi omnes docto. ita tenere affirmat. Idem.

Sed quid finito primo anno dilationis? Respōd. quod non tenentur eam alere. ita communiter teneri firmat Rapha. Cuman. d. l. diuortio. eandē dicit esse. com. opi. Alex. cōf. 27. inci. viso themate superscripto. vol. 4. Idem.

Quæro ulterius Nunquid interea tēporis, dum alitur, vxor teneatur stare in domo hæredum? Respond. quod non, sed potest petere separatim, & hæc est communis opinio, vt firmat Ias. d. l. diuortio. in prin. & in l. libertis. §. si. eod. tit. tenet eam

Bar. eandem tenet Paul. de Castr. l. 1. C. de leg. Angel. l. cum hi. §. ff. de transac. Ioan. de Ana. conf. 54. incipi. visis his quæ in facto. vbi dicunt ita semper obseruari, etiam si mulier posset honeste viuere cum hæredibus mariti, vt refert & sequitur Capyc. d. decis. 24. nu. 8. Idem.

Mariti hæres tenetur alimenta præstare vxori viduæ infra tempus infra quod non sibi restituuntur mobilia. Alex. in l. diuortio. ff. sol. matr. Couar. in epito. 4. Decret. c. 3. §. 9. nume. 9. communem dicunt. Villal.

Alimenta, priuilegium (Adde plenius ad rem ipsam Anto. Gabriel. lib. 6. tit. de aliment. concl. 2.) hypotheca in bonis viri sicut dos ipsa habent, secundum communem per Burf. consil. 120. numero 38. libro 1. secus concludens soluto matrimonio pro quibus non dari hypothecariam in bonis viri, secundum communem concludit idem Burfat. dicto consilio nume. 41. Bonacoss.

Sed nunquid heredes mariti lucrentur omnes fructus dotis istius primi anni, quo alitur vxor? Respond. q. sic ita tenet Bart. d. l. diuortio. quæstio. 3. Bald. Angel. Imol. Roman. & Rapha. Cuman. Et hanc dicit ibi communem esse opinionem. Ias. numero 25. à qua in consulendo & iudicando non sit recedendum. Idem.

Vidua intra annum luctus, & quando non habet vnde se alatur, debet ali ab hæredibus mariti, qui adhuc detinent dotem ipsius viduæ quando consistit in pecunia. glo. in l. diuortio. in verbo, factio. ff. soluto matri. & quam approbant ibi Roman. Paul. Castr. Alex. & Ias. & ibi dicunt eam glos. obseruari. & Ias. ibi inquit in iudicando non esse recedendum à glosæ opinione. & quam de consuetudine receptam esse asserit Ioan. Fabri, in l. vnic. C. de rei vxor. actione. & tenentur hæredes mariti viduæ alimenta præstare sicut dotis quantitatē ipsius viduæ. Alberic. de Rosat. in l. cum vnus. §. final. ff. de aliment. & ciba. lega. est tamen in potestate hæredum mariti post mortem illius, red dere viduæ dotem in pecunia consistentem, & viduam non alere durante anno viduitatis, aut eam alere eo anno durante. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxor. actio. Alexand. in d. l. diuortio. Ias. in l. stipulatio ista. §. inter certam. ff. de verbo. obligatio. hæredes autem mariti eo anno durante non tenentur eam viduam alere, nec dotem restituere in pecunia consistentē, quādo ea vidua habet vnde se alatur. glo. & Alexand. in d. l. diuortio. & Faber in dicta l. vnic. de rei vxor. actio. si tamen vidua diceret se prænantem, & quamuis tunc haberet vnde se aleret, deberet tunc ali ab heredibus viri propter vtrū, & quom quæ pepererit. l. curator. ff. de ventr. in poss. mitt. Bellac.

Vidua pauper intra dotis restituendæ tempus à mariti hæredibus alenda est. commune renuncio ex Ias. in l. diuortio. nu. 18. ff. solut. matrimo. Capic. decisio. 24. Anton. Gomez. in l. 50. Tauri. num. 48. Rebuff. ad constit. Gallic. lib. 1. tit. de sen. pro. uis. articu. 9. glo. 1. nu. 10. & qui inconsiderate generalius atq; in perpetuum id profert, Franc. Viuius lib. 1. opinio. 143. Non tamen itidem lucrum cessans aut damnum emergens illius tēporis vidua consequetur, ex Dec. c. salubriter. de vsur. vt receptum affirmant Matt. de Affl. deci. 284. Aym. Cra. cōf. 189. nu. 5. Did. à Couar. lib. 3. reso. c. 1. nu. 3. verfi. 6. hinc est constat. vbi eleganter, & copiosè hanc rem agit. Quin nec statuto concedi viduis poterit, vt interim dum illis dos non soluitur, decem pro vnoquoque centenarij, aut quid simile nanciscantur. quia etiam id vsuræ attribuitur, commune aiunt Socin. consi. 56. lib. 3. Ias. in §. fuerat. nu. 19. instit. de act. & qui multos in contrarium profectos refert, atq; id recte explicat Did. à Couar. dicto cap. 1. nu. 3. verfic. septimò ab eadem ratione. E. Suarez.

Alimenta petere non potest mulier ab hæredibus primo anno dilationis, à lege hæredib. mariti statuta, finito, ad soluendum ei dotes consistentes in pecunia. docto. in l. diuortio. ff. solu. matrim. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxor. actio. Quia cum mulier primo anno elapso in sua potestate habuerit exigere dotem, quam repetere neglexit, sibi imputabit si illam non exegit, & ideo per eam non possunt peti alimenta ab hæredibus viri, per ea quæ notantur per glo. & docto. in l. 1. C. de sent. quæ sine certa quantitate proferunt. vbi qui habebat in potestate exigere sortem, non potest deducere in iudicium vsuras futuri tēporis, quas alias deducere potuisset. Alex. in d. l. diuortio. nu. 23. Et hanc sententiam communem esse inquit Alex. de Imo. in consi. 27. in 4. lib. Ias. in d. l. diuortio. nu. 22. verfic. circa quintam conclusionem. & Rolan. à Valle, in consi. 55. nu. 1. in 2. tom. Quam doctrinam restringit ibidem Ioan. de Imo. nu. 6. ver. Idem videtur si hæredes viri fuissent in mora restituendi dotem & mulier fuerit consueta pecunias suas ad honestum lucrum mercatoribus dare tunc ratione moræ deceret haberi ratio interesse consistētis in lucro, quod verisimiliter

iter mulier percepisset, per ea quæ notantur in l. 3. §. fin. ff. de eo quod certo loco. cuius sententiam sequitur Alexan. de Imo. in d. consil. 27. in verbo. consueta. litera A. Alias ex communi sententia, (licet plerique alii contrarium teneant referente Bartholomæo Socy.) mulier post annum etiam data mora restituendi dotem non posset alimenta petere, per multas authoritates in consil. 126. num. 5. vers. quibus præmissis. in 1. vol. & in consil. 180. nu. 6. quod est repetitum in 2. volum. consil. Karchouius.

Mulier vidua, licet pro communi opi. tradatur mulierem viduam mortuo viro etiam post annum non posse consequi ab hæredibus viri interusuria dotis sibi non restituta maxime si ipsa habuerit unde se alere, & dictam dotem exigere potuerit, vt post alios de communi not. Alexan. consil. 74. l. 4. lib. 5. consil. 27. lib. 4. Afflict. decis. 184. Rol. consil. 55. lib. 2. plura Didac. Resol. lib. 3. cap. 1. post num. 3. vers. sexto hinc. Bursat. consil. 8. num. 41. lib. 1. attamen id intelligi & restringi solet, nisi mulier dotem in iudicio petierit, faciendo quicquid potuerit, vel alias secundo marito sustinente onera sit obligata ratione dotis promissæ non tradita, saltem per protestationem, cum eo casu vt damnum emergens possit mulier à dictis hæredibus dicta interusuria, vulgò alimenta, consequi, teste Bursat. consil. 8. nu. 41. lib. 1. ex Alex. consil. 200. lib. 6. Paris. consil. 64. lib. 4. Aym. consil. 189. num. 7. in fi. & alijs ibi alleg. vbi quid quando facta fuit oblatio per hæredes de bonis inuentarij. nec adhuc liquidatum est, vel declaratum per iudicem quid & quantum solui debeat? an dicantur in mora? & quid quando creditrix oblationem acceptauit, quod ea oblatio offerenti noceat? Dic, vt per eundem Bursat. d. consil. 8. num. 44. 45. & seq. vbi declarat, & ibi quod interesse debetur pro credito incerto & illiquido ratione modi, non autem ratione quantitatis. Bellac.

Quæro, An mulier post annum possit petere alimenta. siue vsuras dotis? Resp. quod non. Est magis communis opinio, vt firmat Alex. in l. diuortio. ff. sol. mat. & in consil. 21. incip. ex isto themate. vol. 4. & in consil. 74. incip. viso tit. q. & consil. 117. incip. perspectis instrumentis. vol. 5. Eandem dicit esse communem Gram. decis. 103. nu. 91. Ratio, quia ipsa habuit in sua potestate dotem suam petere, unde sibi imputet quod tempestiue non petiit. Præterea quicquid accedit sorti. vsura est. Eadem opinionem tenet Bart. l. at qui natura. §. non tantum. ff. de neg. gest. Inn. l. b. And. Ant. de Butr. & communiter doct. c. salubriter. extra de vsur.

Intellige tamen commu. opinio. vt non procedat, si postquam mulier petiit dotem, hæredes in mora extiterint. Namque tunc interesse damni emergentis peti potest. Ang. Ioã. de Imo. Pau. de Cast. & Alex. in d. l. diuortio. vbi hac ratione concordant opinionem Cyn. in l. omnem. C. de bon. mater. tenentis contrarium. Eandem limitationem amplectitur Abb. d. c. salubriter. Et hanc dicit esse communem opinionem Lancel. Dec. in d. l. diuortio. & testatur ita alias esse consultum Senis tempore suo, Et eam quoque tenet Pet. de Anch. in consil. incip. in questione, quæ vertitur & d. c. salubriter. Quod etiam procedit, si nulla facta est interpellatio de dote restituenda, ex quo dies ipsa à lege inducta interpellat pro homine, & æquè constituit in mora sicut dies expressa, vt not. gl. & Imo. & doc. in l. si mora. ff. sol. mat. Bal. rub. de constit. pecu. Et hanc opinionem tenet Alexan. in consil. 172. incip. in causa & lite vertente. consil. 220. incip. perspectis narratis. volum. 6. Michael Grassus.

Quando & quibus casibus vidua sibi præiudicet in repetitione dotis vel eam omnino amittat.

C A P V T XXX.

Midua in dote sibi potest præiudicare donando, vel faciendo pactum super ea dote, licet constante matrimonio hoc non posset. glo. in auth. dos data. C. de dona. ante nup. Pau. Cast. in l. 2. §. Item si voluntate. nu. 4. ff. sol. mat. & Dec. consil. 536. nu. 5. Vezi.

Vidua remanens in domo viri dotē non petendo per multos annos, an postea ipsam petendo non facta mentione alimentorum, possit ipsa alimenta petere, per tempus quo non stetit? Dic quod non, secundum Franc. de Castellione. consil. 33. Et an mulier post annum à die soluti matrimonij si dos nō restituatur, alenda sit ab hæredibus viri? Dic vt per doct. in apostil. ad Bar. in l. at qui natura. §. non tantum. ff. de neg. gest. vbi plenè distinguunt. pulchrè Bursat. consil. 8. num. 41. & seq. libr. 1. vbi quod vxor etiam post annum luctus non petit in-

terusuriū dotis suæ ab hæredibus mariti, nisi contra illos protestata sit, & fecerit quicquid potuerit, iuxta communem ibi reflatam. Bellac.

Vidua si quid acquirat intra annum viduitatis, præsumptio erit quod illud acquisierit ex pecunia mariti, per l. Quintus. ff. de donat. inter vir. & vxor. secus in vidua quæ post annum luctus aliquid acquisierit non erit suum absque vlla suspitione. Albe. de Rosa. & Salice. in l. etiam. C. de donat. inter vir. & vxor. de Ripa in l. femina. num. 40. C. de secun. nupt. alioquin nisi ita distingueremus nulla vidua posset aliquid acquirere, quod esset absurdum. Dec. consil. 237. & Boer. decis. 81. nu. 6. Idem.

Vidua inhonestè viuens easdem prorsus pœnas subit, quas secundo nupta intra luctus annum. vt comune pono ex Ang. in §. ult. in fi. instit. de legit. patr. tut. Hipp. in l. vn. num. 54. & num. 56. C. de rapt. virg. Palat. Ruu. in rub. §. 67. nu. 3. & nu. 14. de do. inter vir. & vxor. Arelat. in l. generaliter. nu. 21. C. de sec. nupt. Ar. Pinel. in l. 4. C. de bo. mater. Vidua autem intra luctus annum secundis nuptiis se subiiciens, licet Pontificio iure nullas hodie pœnas in mariti gratiam iure ciuili sanitas det, tamen pœnis ob liberos indictis, etiam si post illud anni tempus secundo nubat, obnoxia fiet. vt commune scribo copiosè supra. vers. nuptias. Quin & viduæ vel meretrices, vel inhonestè viuentes nullis viduarum priuilegijs statuto, seu consuetudine indultis potiuntur, commune inquit Fel. in c. significantib. de offi. dele. Cag. in l. cum quædam puella. nu. 5. de iurisd. om. iud. Franc. Viuius lib. 1. opin. 293. E. Suarez.

Vidua impudicè viuens perdit dotem. Boer. decis. 338. nu. 11. licet opi. contraria sit æquior. Deci. in c. pastoralis. de iudi. & secundum istam æquitatem fuit iudicatum, vt per Boer. ibidem. B. Villal.

De iure regio mulier luxuriosè viuens post mortem viri perdit omnia lucra acquisita durante matrimonio. l. 4. titu. 4. lib. 5. ordina. Idem.

Sed nunquid si mulier adulterium commisit, actio de dote nihilominus manet salua? Respon. quod non, & dos cedit lucro mariti & hæredum eius, ita est tex. in l. cum mulier. ff. solu. matri. l. ex consensu. C. de repud. Et hæc conclusio verissima est, & indubitata, quando maritus in vita conquestus fuit de adulterio vxoris, vt not. omnes doct. communiter in dict. iurib. & in l. rei iudicatæ. ibi Alex. testatur. ff. solu. matr. & firmat latè addit. ad Ang. in tract. de malef. verb. *chem' hai adulterato*. num. 29. Sed dubium est, si maritus priusquam querelaret, decessit, nunquid ius priuandi mulierem iure dotis transeat ad hæredes mariti? Respon. quod in hoc sunt diuersæ sententiæ Scribentium. Vna est illorum, qui volunt, quod si maritus silentio transiit, nec inquietauit mulierem, sed tacuit, per hæredem eius non possit obici crimen adulterij, ad hoc vt perdat dotem. per tex. d. l. rei iudicatæ. §. & hæredi. & ibi not. glo. & communiter scribentes, vt testatur addit. ad Ange. quæ incipit: Mulier propter adulterium perdit dotem. d. verb. *che m'hai adulterato*. nu. 29. & tenet Spec. tit. de excep. verb. itē quæritur. Sal. l. fi. C. de adul. Andr. de Iser. cap. 1. §. porro. quæ fuit prima cau. benef. amitten. vbi dicit quod si dominus in vita nihil dixit, hæredes eius non possunt auferre feudum vasallo, secundum receptam doct. opinionem, vt firmat Ripa, repe. l. fin. num. 237. C. de reuocan. dona. Eandem opinionem tenet Signorel. de Homod. in consil. 50. vbi dicit, quod hoc casu, si contra petitionem dotis excipiat de adulterio mulieris per hæredes mariti, ex quo ipsi tractant de lucro captando, contra ipsos replicabitur de lenocinio mariti, & paria delicta mutua compensatione tollentur. Secus verò si maritus non tacuit, nec approbauit mores mulieris, sed conquestus de offensa, quia tunc optime possunt hæredes de adulterio, etiam si maritus in iudicio non egerit, nec accusauerit, opponere. Hæc opinionem tenent Bald. Ioan. de Imo. & Pau. de Cast. d. l. cum mulier. Ro. l. Lucius. eod. tit. Iaco. de But. Cyn. Bald. Salic. Auth. sed hodie. C. de adult. & eam dicit esse communem addit. ad Ang. in tract. maleficio. vers. *che m'hai adulterato*. quæ incip. nō obstant in contrarium. & dicit ab ea in iudicando & consulendo non esse recedendum. Alia est opinio Barto. quod hæredes non possint excipere de adulterio, sed requiratur accusatio & inscriptio. l. miles. §. focer. ff. de adul. & §. quia verò. Authen. vt liceat matri & auia. Et hanc dicit esse magis communem Vgoli. de Arim. in addit. ad Angel. vbi supra quæ incip. non obstant. Quam opinionem roborant secundum eum tex. glo. & doct. plures maioris auctoritatis, ideoque magis communem esse, quam vt veriore approbat glo. in d. §. quia vero clarius glo. in l. consensu. §. vir quoque. glo. 1. glo. verb. sibi habere. Et hanc dicit tenendam Anto. de But. cap. plurique. de donatio. inter vir. & vxorem. Quare cum hæc sententia

tentia text. gloss. auctoritate, & numero doctor. priorem vincat, ab ea tanquam magis communi recedendum non est, maxime cum maiori æquitate nitatur. cap. 1. de decimis. Abba. cap. sunt nonnulli. ver. tantorum patrum. 16. quæstio. prima. Michael Grassus.

Vidua propter stuprum dotem amittit, si infra annum luctus committit. Secus si post annum, quia non amittit, secundum magis communem opinionem de qua. D. Rol. à Valle in conf. 86. nu. 19. 35. 41. vol. 2. vide omnino D. Ofasum. decisio. 77. per totum. Riminald. consil. 589. num. 5. vbi & nouissime. Riminald. litera E. in Addi. vbi magis communem dicit, vide Arium Pinellum in l. fi. C. de bon. mater. & Clarum in §. stuprum. versic. sed nunquid vidua. vbi communem dicit, quod etiam quod infra annum luctus committat stuprum, non perdit dotem idem tenet Chirchouius communium opinio. centuria quinta, conclusione 99. & magis communem opinio. dicit quod non amittat dotem, Suarez versic. vidua. num. 57. & vide ibid. num. 58. Bonacoss.

Vidua quæ stuprum commisit intra annum luctus dotem amittit secundum magis communem per Ofasum. decisio. 77. Rolan. consil. 86. nu. 44. & 45. lib. 2. Gerard. sing. 48. Pract. Pap. form. libel. ad vsum fruct. ver. vxoris quondam. nu. 3. Didac. in epito. ad 4. lib. decr. 2. par. cap. 7. §. 6. secundum quam opin. vidi iudicatum. Bellac.

Viduam dote habita & alijs accessorijs: quando commisit stuprum ante lapsum anni: & inde etiam peperit, priuari debere scribit Cast. conf. 121. Rom. consil. 286. Hippol. consil. 13. lib. 1. & sing. 234. 416. in l. vnic. nu. 68. & sequent. C. de rapt. virg. Ias. in l. 2. solut. matr. Bart. in l. pen. C. de adult. Dec. consil. 307. nu. 5. de quo plura no. Gerard. de Petr. sing. 48. text. iuncta gloss. d. l. pen. de adult. Syl. nupt. cart. 148. & seq. nu. 46. Dec. in c. pastoralis. nu. 8. vbi Fel. col. 3. circa med. verb. mulier. de iudi. pract. Pap. for. lib. ad dotem & vsum fr. ver. vxoris quondam. nu. 3. vbi in apostil. pulchre Ofasum. decisio. 77. Rol. consil. 86. nu. 44. & seq. lib. 2. post Cast. in l. sororem. nu. 4. C. de his quib. vt indig. cui autem veniat applicanda? & dic, quod si extant filij primi viri, quod eis applicari debent tanquam legitimis parentum successoribus, vt in simili not. Docto. in authen. bona damnatorum. C. de bon. proscript. Hippol. d. consil. 13. in fin. consilio 93. libr. 1. cum enim paria sint quo ad pœnam adulterium & stuprum: vt per Hippol. dict. consil. 13. Castren. Alexand. in l. fi. ab hostibus. §. si vir. solut. matr. merito dicen. est ea omnia bona filiorum primi matrimonii esse debere nec fisci, aut aliorum, ex not. per Bald. l. 1. de secund. nupt. Socin. cōs. 3. lib. 1. Alex. consil. 174. libr. 5. Dec. consil. 85. Quid de vidua stuprum committen. & dotem repeten. & vide quæ scribit Syluest. in summa. versic. Dos. num. 16. ver. septimum. Quid de filio nato in 9. mense ex vidua quæ statim mortuo viro effecta est concubina alterius & dic, q. præsumitur primi mariti ratione legitimatis & matrimonij, teste Crem. singul. 127. & not. Doct. Bart. & Alex. in l. Gallus. in prin. ff. de lib. & posthum. vbi Batto. ponit q. quando vidua accepit 2. maritum. & aliam qu. diuersam ponit Bal. in rub. C. de proba. Quid de vidua nubens. an perdat tutelam? & dic, quod sic ex not. per Syl. nuptial. c. 153. nu. 50. 54. vbi etiam quærit, an nubens non petito tutore perdat successionem; distingue, vt per eum ibi. Bellac.

Vidua stupro inquinata dotem amittit. commune dicunt Boer. decisio. 338. Bellon. in rubr. num. 83. C. de edend. & qui alios congerit Franc. Viuius lib. 1. opin. 447. Sed quidquid illi cornicentur; verius profecto, ac iustius contrarium est, quod cum quamplurimis asserit doctor meus Arius Pinelus. in l. 4. num. 9. versic. sed contrarium. C. de bon. mater. Quod etiam magis commune attestatur Socin. iun. consil. 3. num. 7. lib. 3. & vsu receptum, Iul. Clarus in pract. §. stuprum. versic. sed nunquid. E. Suarez.

Sed pone, quod mulier mortuo marito stuprum viduitatis tempore commissit nunquid amittere dotem? Respon. Pau. de Cast. in l. sororem. C. de his quibus vt indig. tenet quod sic, idem tenet in l. fideicommissum. C. de fideicommiss. & in consil. 147. in cip. reuocatur in dubium. volum. 2. quam opinionem sequitur & summe commendat Ias. l. 2. nu. 6. ff. sol. mat. August. Arimi. d. verb. *che me hai adulterato*, nu. 30. Eandem opinionem tenet. Hipp. de Marfi. sing. 234. & in l. 1. §. item diuus. num. 4. ff. de fideic. Gerard. de S. Petra in singul. 48. Pala. Ruuios in repet. Rubr. de dona. inter vir. & vxor. §. 67. nu. 6. & §. 81. nu. 6. Hanc quoque tenet. Ripa in Rub. de iudic. nu. 21. Io. Neuiza. in sylu. nupt. lib. 2. num. 44. & dicit Pet. à Duen. in reg. 12. nu. 3. quod pro hac opinione communiter per docto. allegatur tex. & gl. l. pen. ff. de adult.

Contrariam opinionem tenet Alex. d. l. sororem. quem sequitur Dec. ca. pastoralis. nu. 8. de iudic. Modern. in consuet.

Paris. tit. 1. §. 30. quæstio. 28. num. 142. Crotus l. 4. §. Caro. ff. de verbo. obligatio. & plures alij relati per Duen. vbi supra; quia leuius est crimen stupri, quam adulterij, quia leuius punitur, & minor est iniuria, quæ fit defuncto, quam illa quæ fit viuenti. Præterea mulier in viduitate stuprum committens, patitur omnes pœnas statutas in illas, quæ secundas nuptias contrahunt, inter quas non numeratur amissio dotis, & hæc opinio verior & equior est, vt testatur Petr. à Duen. d. regul. 12. Cum enim leges loquentes de priuatione dotis sint pœnales, potius sunt restringendæ, quam ampliandæ, vt tantummodo loquantur in casu adulterij, & sic viuente marito. Licet aliter distinguat Alciat. in tracta. præsumptio. regul. 2. præsumptio. 9. num. 2. M. Grassus.

Vidua committens stuprum, perdit dotem. Paul. de Cast. in consil. 147. ver. prædictis ergo non obstantib. nu. 4. par. 2. cōf. & in l. sororem. nu. 4. C. de his quibus vt indig. & in l. fideicommissum. C. de fideic. Ias. in l. 2. nu. 6. & Zas. nu. 22. ff. sol. ma. Aegid. Bosius remissive in tract. cri. mate. tit. de coitu dam. & punib. nu. 55. Et hanc sententiam Pau. de Cast. magis communem & approbatam appellauit Nicol. Boer. in decisio. 338. nu. 11. ver. quid dicendum. & nouissime Lancillo. Conrad. in suo præto. & curia Breuia. tit. de stuprato. nu. 12. versic. item hic addas vt vidua committens stuprum. & Petr. Io. Anchar. in suis quæst. lib. 2. q. 34. sed contrariam sententiam defenderunt Alex. de Imo. in d. l. sororem. num. 3. Ias. in d. l. fideicommissum. nu. 2. Sichar. num. 9. ver. ex quo porro inferitur. Dec. in c. pastoralis. num. 8. extr. de iud. & l. cum quædam puella. num. 12. ff. de iurisd. omni. iud. Propterea inquit Maria. Soc. iun. hodie communem opin. esse contra Paul. de Cast. consil. 111. nu. 7. Tom. 3. consil. Et hanc sequitur Rol. à Valle multorum Doctor. sententijs in vtramque partem adductis in consil. 86. tom. 2. consil. Cæterum cum Franc. Viuius de hac sententia in suo lib. 1. communium opin. in verb. vxor. perdit dotem. vbi tamen ipse Pauli de Cast. opi. approbat. Iul. Clar. in lib. senten. recepta. in §. stuprum. versic. sed nunquid vidua. & Emanuel Soarez in Thesauro receptarum sententiarum, in verbor. vidua stupro inquinata. scripserint, nihil præterea addo, nisi quod hanc vltimam sententiam contra Pau. Castren. veritatem esse apostil. voluerit in suis addit. ad lec. Phil. Decij in d. l. cum quædam puella. litera B. nisi vidua infra annum luctus fornicaretur. & ibidem ipse opi. Alexand. communem esse dicit. De conciliatione autem illarum sententiarum contrarium quando vidua commississet stuprum infra annum luctus. aut post annum luctus, pulchre scribit Ioan. de Garronibus in authen. iisdem pœn. num. 21. C. de secund. nupt. cuius quoque meminerunt Clarus in d. versic. sed nunquid vidua. & Rol. à Valle in d. consil. 86. num. 53. versic. ad vltimum. Et ita iudicatum esse in stupro commissio infra annum luctus, pro opi. affirmatiua in Senat. Pedem. dicit Oeta. Cache. ran. in decisio. S. Sena. Pedemon. decisio. 77. in fin. vbi tota decisione, sententias vtriusque opi. tam affirmatiuæ quam negatiuæ late explicat. Kirchouius.

Vidua dicitur esse in primo matrimo. quousque secundas contrahat nuptias, & sic iisdem priuilegijs gaudere debet: quibus si maritum haberet, secundum Cast. in l. de emancipatis. in princip. C. de leg. hæred. quem vide etiam in l. omnem. C. de bon. mater. vbi etiam an vidua alenda sit de bonis mariti, & an possit etiam vsuras dotis petere: vide ibi plura not. & melius per Didac. Resol. lib. 3. cap. 1. num. 3. doct. in apostil. ad Abb. in cap. ex parte B. de foro compe. vbi etiam an vidua dicat psona miserabilis, & an mariti priuilegijs gaudeat: & quæ vidua seq. domicilium mariti præmortui & retinet honorem primi viri donec viro inferioris gradus nupserit, teste Abb. d. capitulo ex parte B. num. 14. quæ autem proprie dicatur vidua, & quid secundum communem vsum loquendi: vide pulchre per docto. in apostil. ad Abba. c. ne pro defectu. colum. 1. de elect. Vezinus.

Vestes quotidianæ iocalia, aliæque res sponsæ donatæ, nunquid soluto matrimonio per mortem viri, viduæ debeantur.

CAP. XXXI.

Vestes quotidianæ & parui precij debent soluto matrimonio morte viri penes vxorem remanere, & ad eam pertinere. Lex annuo. ff. de donatio. inter vir. & vxor. nam sicuti constante matrimonio maritus vxorem suam tenetur alere. l. si cum dotem. §. si autem. ff. solu. matrimo. Ita etiam tenetur vestire, cum victus nomine vestis contineatur. l. verbo victus. ff. de verb. significatio. ergo præsumendum erit illas

illas vestes quotidianas vxori traditas vt essent suæ. Roman. Pau. Cast. & alij in l. in his. §. seruus. ff. sol. matrim. Roma. conf. 146. decis. Cape. Tholos. 336. & ibi Aufred. & hæc vera est & cõmunis decisio quam tenet Corneus conf. 81. nu. 10. in 1. volu. Chassa. in comment. in consuetud. Burgundiæ. in tractatu. *des enfans de plusieurs liets*. num. 3. in verbo. *pour l'emporter*. num. 2. post mortem verò mariti & pendente anno luctus vidua debet vestiri vestibus lugubribus. & velis. expensis hæredum mariti secundum qualitatem personarum ac patrimonio quantitatem. Bald. & Angel. in l. decreto. C. ex quibus causis infa. irrog. & Aufrer. in eadem decisio. 336. & Alex. conf. 42. in quinto vol. inquit vestes & anulos quæ sunt in vsu quotidiano ad viduam sol. matr. pertinere. Bellac.

Localia & alia ornamenta. missa vel tradita à sponso sponsæ. in dubio non censentur ei tradita animo donandi. sed ad vsum concedendi. vt sponsa venustior reddatur. Est communis opin. secundum Alexand. consil. 155. viso titulo. in fin. volum. 7. Chæria.

Donata sponsæ per consanguineos sponsi. solut. matr. sunt hæredis mariti & non sponsæ. Cagno. in l. contractus. num. 48. ff. de reg. iur. com. dicit. tamen per plura Alciat. de præsumpt. regul. 1. præsumpt. 18. tenet contrarium. quem vide. & tene cõmunem. Idem.

De iure regio intellige istam in pretiosis nõ tamen in alijs Angel. l. 3. tit. 1. part. 4. de qua in verbo. vestes. num. 33. & vi de Ioan. Lupum in repet. rubr. de dona. inter vir. & vxor. §. 1. nu. 3. & cõf. 187. §. 44. nu. 1. & 2. qui cõtra cõmunem inducebat. l. 2. ti. 3. li. 3. For. ll.

Donata sponsæ per consanguineos & attinentes mariti & sponsi. soluto matrimonio per mortem vxoris. & sponsæ remanere debent penes maritum. & non veniunt restituenda hæredibus vxoris. secundum Bar. in l. sed & si plures. §. ad substitutos. ff. de vulg. & pup. quem sequitur Ias. ibi. & ceteri. quos ipse refert. & in l. vt liberis. vbi Corn. & Dec. C. de colla. Rui. conf. 133. sub nu. 1. vol. 4. Angel. Aret. in §. fuerat. Instit. de act. & Lupus. in rep. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 45. & est decisum per Rotam in decis. 1. de donat. inter vir. & vxor. in antiquis. vbi late domini de Rota distinguunt. & ita concludunt in dubio. quam opinionem ostendit magis communem esse Cagnolus. in l. contractus. num. 38. ff. de reg. iur. & magis communem Clarus. in §. donatio. quæst. 10. ver. sed nunquid ea. In cõtrariam vero partem. videlicet. quod non acquirantur marito sed vxori. quamuis à consanguineis mariti donatio processerit. inclinavit Alciat. cum aliquibus docto. illustribus signatis per eum in tract. de præsumptio. regul. 1. præsumpt. 18. verum ipse inhæreo communi præmissæ. quæ roboratur. declaratur. tutaque redditur pluribus fundamentis per Lupum. in d. §. 45. fere per totum. & ita consuluit etiam Angel. conf. 134. Quidā nomine Matthæus de Tuderto caput in vxorem. & ita econtra donatio facta ipsæ sponsæ per eius consanguineos. ad illam. seu ad suos hæredes debet reuerti. ac spectare. vt voluit Bar. in d. §. ad substitutos. & Ruinus dicto consilio 133. numero. 1. vbi affirmat hanc sententiam non habere contradicteorem. F. Viuius.

Dotem filio datam si pater recipiat. an ornamenta nurus de propria pecunia. an vero de pecunia dotis emisse præsumatur? & Dic quod dotis filio datæ. per patremque receptæ ipse pater administrator est. cum proprietas sit filij. l. 1. 2. & 3. C. de bon. quæ lib. & sic præsumetur pater emisse de dotali pecunia. iuxta tradita per Barto. in l. Nefennius. ff. de nego. gestis. Roman. consil. 426. numero 7. quod maxime procedere dicit. si incontinenti vel paruo tempore postea ornamenta emptæ fuerint. Quam tamen conclusio. declarata. vt latius per eum. Vezinus.

Miscellanea de iure dotium.

C A P V T XXXII.

Dotis restitutio filio viuente seorsum à patre. & de voluntate ipsius fieri debet. secundum Roland. consil. 54. num. 3. num. 23. libro 3. vbi declarat quis dicatur seorsum habitare à patre de quo vide l. sed neque in princ. ff. de vsu & habitatu. Vezinus.

Dotali ex pecunia res emptæ. efficitur dotalis. si ita actum sit inter virum & vxorem. l. ita constante. l. res ex pecunia. de iur. dot. Si verò expresse actum non sit. dotalis. non efficitur. l. ex pecunia. vbi gl. C. de iure dot. l. si. C. de seru. pign. dat. manu mis. fallit in subsidium quando maritus non esset soluendo: quia tali casu posset mulier ad rem emptam ex ea dotali pe-

cunia recurrere. l. vxor marito. ff. de donat. int. vir. & vxor. Barto. & alij in d. lex pecunia. Corn. conf. 170. in prin. Et procedunt prædicta quando maritus vel alia tertia persona emit rem vel feudum de pecunia dotali. vbi verò mulier emeret fundum de pecunia. fundus ipse dotalis efficeretur. si utile esset mulieri. alias non d. l. ita constante. de iur. dot. Rom. conf. 201. in prin. Bar. conf. 124. Cast. conf. 360. li. 1. in nouis. Et sicut prædicta procedunt in contractu emptionis & venditionis. ita et in contractu permutationis. d. l. ita constante. l. si. ff. eod. Bar. d. conf. 124. circa medium. Bellac.

Vxori vel nobili. vel iuueni nobilitatis. aut iuuentutis præmium dos à marito constituta. aut dotis confessio eo nomine facta. non solum valet. sed etiam extra legem exceptionis non numeratæ dotis omnino est vt commune interpretatum placitum constituo ex Ias. in l. diuortio. num. 10. cum seq. ff. de verbo. obliga. Rip. in l. fœminæ. nu. 35. C. de secund. nup. Palat. Ruu. in rub. §. 3. per totum. de donat. inter vir. & vxor. Zas. in l. si ita stipulatus fuero. in 6. §. vltim. ff. de verbo. obliga. Andr. Tiraq. de iure maritali. & affirmant receptum Cur. Iun. consil. 6. num. 20. l. Clar. §. donatio. q. 9. ver. sed pone. Franc. Viuius E. Suarez.

Mulier non potest imputare marito. aut eius heredibus culpam. seu negligentiam. quare dotem non exegerit. Rapha. Cu man. in l. nupta. §. quoties. ff. solut. matr. & ibi Alexand. per l. si extraneus. §. sed si pater. ff. de iure dotium. quare periculū dotis ad ipsam mulierem semper pertinet. vt ibi est text. & Boer. decisione 329. imputabitur tamen marito si non conuenierit hæredem constituentis dotem. Bald. in dicta l. si extraneus. Bella comb.

Dotem minuunt impensæ. l. 5. ff. de dote præleg. in duob. casibus vt per Vigel. in commento 5. anni. capitulo 35. membro 2. regul. 3. fallit in 12. vt per eundem in commento 6. anni. in secunda parte. in tit. de actio. & excep. causa 1. folio 152. Dona. à fina.

Dotalis ancillæ partus communis est l. cum post. §. fina. ff. de iure dot. Fallit in 3. casib. vt per Vigel. cõmento 6. anni. in 2. parte. tit. quid veniat. regul. 3. fol. 223. Don. à fina.

In materia dotis adhibitus ad stipulandū censetur adhibitus procuratorio nomine. Ampliatur in septem casibus. & limitatur in quatuor per Io. Bolog. in l. quæ dotis. ff. solu. matr. nu. 52. Do. à fina.

Dos in primo matrimonio constituta. in secundo matrimonio censetur repetita. l. diuus. & l. dotem. ff. solut. matrimo. Socinus consilio 59. numero 14. in 4. volum. & consilio 30 eodem. Vezinus.

Matrem ad secundas nuptias conuolantem nec filius. nec filia dotare tenetur. commune pronunciat Ripa in l. 1. nu. 82. ff. solu. matr. E. Suarez.

Dotare tenetur qui mulierem cognouit. teste Paris. consil. 160. lib. 4. de quo vide quæ scribit Olfsc. decis. 107. Bellac.

DE PATRIA POTESTATE Parentumque Iuribus & officijs.

TITVLVS IIII.

In patris potestate filij in dubio præsumuntur. & quæ ipsos liberent ab ea. quæue non.

C A P V T I.

Illius in dubio præsumitur esse in potestate patris. l. si emancipati. C. de collat. & ibi Ias. post alios. & asserenti contrarium incumbit onus probandi. & ibi per docto. fallit si filius per decennium seorsum a patre inhabitasset tunc enim præsumeretur emancipatus. Iaso. in d. l. si emancipati. Soc. consil. 23. nu. 13. 14. in 4. vol. & Chass. in consuetud. Burgun. in tit. *des enfans*. §. 3. in verbo. *est reputé emancipé*. Et hoc procedit vbi filius hoc allegaret. vt ibi per doct. in illis locis. Bellac.

Filium a patria potestate eximit. ac liberat episcopalis dignitas. authentica sed episcopalis. C. de episcop. & cleric. & cap. venerabilem. qui filij sint legitimi. & notant Bartol. in l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & in l. si maritus. C. de pa. po. Francus in rub. de testamen. colum. 17. & omnes alij Canonistæ cõiter in cap. si annum. de iud. libro sexto. in cap. Iudeorum de ætate. & qualita. & Legistæ post Bartol. in d. l. patre furioso. vbi Ias. nu. 48. & sequen. inquit istam esse communem opinionem.

Item

Item filiusfamilias creatus Cardinalis Romanæ ecclesiæ, immunis est à patria potestate, secundum glo. in extrauag. ex-
crabilis. de præb. inter communes. vers. sublimitatem. & Bar-
bat. in tract. de præstan. Card. in 1. par. q. 1. nu. 69.

Et hoc idem operatur religionis professio, secundum gl. in
1. si ex causa. §. Papinianus. ff. de minor. quam dixit singularē
Barbat. in d. q. 1. nu. 69.

Et hæc omnia procedunt, seu limitantur in his duntaxat,
in quibus vtile est ipsi filio à patria potestate liberum cense-
ri, non autem in his, in quibus libertas hæc esset ei damnosa,
& grauis, secundum Barto. in l. apud hostes. C. de suis, & le-
git. & in litem in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alien.
iur. in fin. & D. Card. Albanum ibi in lucubratio. ad Barto. nu.
13. & seq. vbi reddit rationem. Alexan. in l. sub conditione. ff.
de liber. & posthum. Barbat. in d. quæst. 1. col. pen. & istam fa-
tetur communem opinionem Cotta in memora. in vers. Epi-
scopalis dignitas.

Et quamuis prædictæ dignitates liberent filios à patria po-
testate, nihilominus sacer ordo non eximit filium à dicto
patris nexu, seu potestate, authen. presbyteros. C. de episc.
& cler. Abb. in cap. cum desideres. & in c. cum voluntate. §. si.
de senten. excommu. & in d. cap. Iudæorum. contra glo. ibi, &
ista est communis opinio, quam sequitur & citat Ioan. de
Arnono, in dialogo 691. exordiente. Sed si filiusfamilias
esset sacerdos, & Cotta in memoriali in verb. Sacerdotium.
Iaso. in l. filia. colum. 2. C. de collatio. Guliel. Bene. in c. Raynu-
tius. de testam. vers. in super de re milit. nume. 17. Boer. decis.
121. num. 12. & Chassane. in consuet. Burgun. fol. 213. num. 4.
Viuius opin. 318.

Religionem si pater ingrediatur, liberi ipsius sic statim sui
iuris ac mancipij efficiuntur, vt testari, & cætera quæuis ritè
gerere possint. commune affirmant Ias. in l. patre furioso. nu.
45. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. Boer. decis. 112. num. 2. &
seq. Fran. Viuius lib. 1. opin. 121. Præterea vsusfructus, quem
de liberorum bonis carpebat, nec penes ipsum manet, nec
monasterio conciliatur, sed ad liberos proprietatum domi-
nos reducitur. commune aiunt Sal. in auth. idem est. C. de bo.
quæ libe. Dida. a Coua. in c. 2. nu. 8. de testa. Quamuis Alexan.
atque alij apud Fran. Viuium lib. 2. opi. 220. contrarium per-
peram receptum effutiant. Si verò religionem filius profitea-
tur, patriæ potestatis vinculis exemptus ad ea duntaxat cen-
sebitur, quæ ipsi commodò non erunt. commune dicit Ant.
Gomez. de testa. cap. 4. num. 3. & c. 10. nu. 10. Nec tamen pro-
pterea bonorum ipsius vsufructu pater labetur. commune
pronunciat Did. a Couar. in c. quia nos. num. 2. de testa. Vaf-
quius in tract. de success. process. tit. qui testa. non poss. lib. 1. §.
1. nu. 41. Semper autem cuiuscunque testamentum ob reli-
gionis initia rumpetur. commune ait Ioan. Dilect. de hæred.
instit. tit. 3. caut. 9. E. Suarez.

Patre religionem ingrediente: liberi ipsius sic statim sui iu-
ris efficiuntur: vt testari, & alia quæuis ritè agere possint, se-
cundum communem per Ias. in l. patre furioso. nu. 45. ff. de his
qui sunt sui vel alie. Boer. quæst. 121. nu. 2. & seq. post Bar. in l.
patri. ff. de adul. & not. Suarez. libr. comm. opin. vers. religio-
nem. ac præterea vsusfructus quem de filiorum bonis accipie-
bat, nec apud eum remanet: nec monasterio acquiritur, licet
contrarium teneat Guid. Pap. q. 595. sed ad filios proprietatū
dominos reducitur iuxta com. per Sal. in auth. idem est. & di-
sputat Castr. in auth. excipitur. nu. 7. C. de bon. quæ libe. Dida.
c. 2. nu. 8. de testa. Viui. com. opi. lib. 2. concl. 220. Suar. lib. com.
opin. vers. religionem, si verò filius religionem profiteatur: pa-
tria potestate solutus ad ea duntaxat censebitur: quæ ipsi co-
moda non erunt, nec tamen propterea bonorum ipsius vsu-
fructu pater carebit, secundum communem quam refert Di-
da. in c. quia nos. nu. 2. de testa. Viui. com. opi. lib. 2. concl. 221.
semper autem cuiuscunque testamentum ob religionis initia
rumpetur, teste Dilect. de hæred. instit. tit. 3. c. 9. & no. Clar. §. testa-
mentum. q. 28. illud autem de patre fructuario bonorum filij
ingrediente monasterium, & facien. professionem: an extin-
guatur vsusfr. an vero transeat in monasterium? declara vt per
Castr. d. auth. excipitur. num. 7. & ad q. de patre effecto mona-
cho, nūquid vsusfructus in vita ipsius intrabit monasterium,
an redibunt bona ad filium remanent. in seculo? dic vt per
Abb. in c. in presentia. post num. 57. de proba. & an vsusfru-
ctus quem habet pater in bonis aduentitij filij, finiatur, si
ipse pater ingrediatur monasterium? distingue, vt per doct.
in apostil. ad Abb. in d. c. num. 70. vbi inter alia dicunt, quòd
vsusfruct. inseparabilis non transit, secus in vtili vsufructu
seu commoditate, & ibi an vsusfructus qui debetur mona-
cho ante ingressum monasterij, finiatur per ingressum, vel de-
beatur monasterio ex persona ingressi & vsq; ad quod tem-

pus? Quid si vsusfructus relinquatur monacho post ingres-
sum, an sibi, vel monasterio acquiratur? dic, quòd acq. mo-
naste. & non monacho, ad vitam tamen ipsius monachi. & si
vsusfructus esset relictus monacho contempla. monasterij,
etiam mortuo monacho remanet penes monasterium, neque
finitur morte naturali ipsius monachi, vide latius in d. apo-
stil. litera B. C. Bellac.

Monachus definit esse in potestate patris. Ias. ff. de liber. &
posth. l. Gallus. §. & quid si tantū. col. 1. & in l. in pupillari. col.
3. ff. de vulg. & pup.

Vide Angel. in §. filiusfam. inst. quib. mod. ius pat. Vezin.
Et in materia, an ordo sacerdotalis liberet à patria potesta-
te. vide Bar. in cons. 61. & Phi. in c. si. §. si. de iud. in 6.

Si pater efficiatur sacerdos, retinet filium in potestate. Phi.
in d. §. si. communem dicit. Idem.

Quid si pater fiat monachus. vide Bal. in l. patre furioso. ff.
de his qui sunt sui, & c.

Patria potestas non dissoluitur per ordinem sacrum, nisi sit
ordo episcopalis. Ias. in l. patre furioso. nu. 5. ff. de his qui sunt
sui vel alie. iur. com. dicit. Villal.

Concord. cum l. 14. tit. 19. par. 4. vbi dicit quòd per solam
electionem liberatur à patria potestate. Idem.

Ita nec per matrimonium tollitur. secun. Io. Lup. de Palat.
Rub. super rub. de don. inter vir. & vxor. §. 43. Anto. de Prato in
vers. in cons. quod est insertum consiliis Alex. nu. 133. vol. 4. Et
Andr. Tiraq. in commenta. Legum connubialium. in prin. per
l. inter. §. filiusfamilias. l. marito. §. cæterum. & l. filiumfamilias.
ff. de adult. I. Fichard.

Limitat autem hoc Iason in l. si emancipati. nu. 2. C. de coll.
ex Baldo, nisi filius per decennium seorsim habitauerit à pa-
tre. & insuper alleg. l. 1. in verb. diu passus. C. de pat. potest.
Quos sequitur etiam Barto. Chass. Burg. consil. Rub. 6. Des en-
fans, & c. §. 3. in ver. est reputé emancipé. B. Villal.

Nec etiam tollitur per militiam, vel Doctoratum. l. si mari-
tus. vbi Bald. C. de pat. potest. apostil. ad Bar. in litem in pote-
state. ff. de iis qui su i iuris sunt. Ias. in l. patre furioso. in fi. eod.
tit. & c. Idem.

Banniti non amittunt patriam potestatem. communis est
opin. Clarus in pract. lib. 5. §. si. q. 70. vers. successiue. & no. q.
bannitus probatur, quòd sit bannitus per librum in quo de-
scribuntur rebanniti. secundum Salyc. in l. moueor. C. de ser-
uis exportan. de quo Alex. in l. decem. in fi. ff. de verb. obli. Et
de hoc extat statutum Ferrariæ, de quo memini supra. Et de
quo etiam Menochius de arbitrio iudicis. q. 90. & not. quòd si
bannitus sperat infallibiliter cancellari de banno, vt quia
obtinuit gratiam, licet adhuc non sit cancellatus, si agat, non
potest repelli. Castr. in l. mulier. §. non est dubitandum. ff. ad
Trebellia. Bonacosi.

Patri permittitur filium in potestate castigare, & eum in-
carcerare: vt per doct. in l. 1. & 2. C. de patri. qui filios distra-
xerunt. & in l. filius. C. de patria potesta. Boer. decis. 304. nu. 3.
communem dicit. Vezin.

Patria in filios potestas ob præcedentem illorum expo-
sitionem non conuellitur. commune inquit Ant. de Tremo. in
add. ad Bon. in pract. excep. in rub. quib. mo. ciui. nu. 13. ver. lex
secunda. Quin nec ordinib. præfulis dignitatem non conue-
hentib. euanescet. commune ait Ias. in l. patre furioso. nu. 5. ff.
de iis, qui sunt sui, vel alie. iur. competit autem æquè omnib.
Hebræis atq; Christianis, iuxta frequens interpretum placitū,
quod superius retuli ver. Iudæus. E. Suarez.

Expositus autem partus à quo nutriendus sit? Dic quòd
aut scitur ex qua matre natus est, & tunc illa mulier tenetur
eum lactare & nutrire vsq; ad triennium, tex. cum gl. in l. pen.
C. de pat. potest. Istud tamē fallit, si esset paupercula, ita quod
oporteret eam quærere sibi victum, vel esset nobilis, cui esset
dedecus lactare filium suum: nam tunc non tenetur. Bald. in l.
alimenta. C. de nego. gest. & Ang. in d. l. pen. idem Bald. in l. sed
si hæreditas. §. quod autem. ff. ad exhibend. aut scitur quis est
pater, & tunc tenebitur. Si autem ignorantur pater & mater,
tunc ecclesia debet ministrare expensas tali partui exposito.
ita vult Panor. in c. 1. de infantib. languid. in subsidium autem
dicit Iaco. de S. Georg. in l. 1. ff. de iur. & fac. igno. putare Rem-
pub. teneri. Bellacom.

Natus ex vxore mea in domo mea, præsumitur meus. l. si vi-
cinis. C. de nupt. & l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris,
adeo etiam si probarem vxorem adulterasse. l. miles. §. de fun-
cto. & quod ibi notant Doct. ff. ad leg. Iul. de adulter. Et tra-
ditur communiter in d. l. si vicinis. & in d. l. filium. Soci. iun. in
cons. 67. nu. 8. vol. 4. communem ait. E. Muscul.

Natus ex concubina in domo retenta, præsumitur filius
concubinarij. vt est textus & ibi no. Abb. in 1. nota. in cap. per
tuas

tuas, extra de probat. Et de hoc cōis doct. Fely. Dec. & aliorū, & etiam gl. communiter recepta in c. Michael. de fil. presby. & tradit hoc etiam Gozad. in cōs. 12. in hac causa. vbi alios plures allegat, vt per Soc. iun. in cōs. 67. nu. 9. vol. 4. E. Muscul.

Pater an, & quando teneatur alere filium, siue legitimum, siue etiam naturalem aut spurium.

C A P. II.

Pater tenetur alere filium. §. 1. instit. de iure naturali. l. 4. C. de alen. lib. fallit in 8. casibus, vt per Vigel. in comment. 6. anni. in secunda part. in trac. de iure inter liberos. c. 1. memb. 5. reg. 10. fol. 269. Don. à fina.

Alimenta tenetur præstare pater filio iure naturali. l. 1. §. ius naturale. ff. de iusti. & iur. & c. ius naturale. 1. distinct.

Sed hoc limitatur non procedere quotiescunque filius posset viuere a se ipso, tunc quippe possunt denegati ei alimenta per patrem. l. si quis à liberis. §. sed si filius. ff. de libe. agno. Ant. & Abb. in c. cum haberet. col. 3. de eo qui dux. in matr. Caccia lupus in l. si qua illustis. col. pen. C. ad Orfi. Soc. cōs. 121. nu. 47. vol. 4. Calca. cōs. 59. & Dec. cōs. 476. quodq; interpretatur cū grano salis per præcitatos doct. procedere, & per Abb. etiam in c. 2. col. 2. de conuers. infidelium. & Io. Lupi in repe. c. per vestras. §. 23. nu. 6.

Limitatur etiam antedicta regula in omnibus causis, per quas potest exheredari filius, quæ quidem causæ habentur in §. aliud quoque capitulum. in auth. vt cum de appe. cognos. & pariter ex illis causis alimenta ipsa denegari possunt, vt not. Bar. in d. l. si quis à liberis. §. si quis ex his. & in l. diuus. ff. de patri. & in l. si patrem. C. de alen. libe.

Sed amplia istam regulam ita explicitam in tantum procedere, quod etiam non valeat statutum, quod pater nō teneatur alere filium, cui dedit partem suam si postmodum ad paupertatem necessitatemque peruenit, secundum Spec. in d. ver. sed pone quidam in tit. qui filij sint legit. Alber. in d. l. 1. §. ius naturale. col. fi.

Amplia secundo non valere etiam pactum, quod pater nō teneatur alere filium, cui dedit partem suam si postmodum ad paupertatem necessitatemque peruenit, secundum Spec. in d. ver. sed pone quidam in tit. qui filij sint legit. Alber. in d. l. 1. §. ius naturale. col. fi.

Idemque tenet Bal. quod filius qui consumpsit partem suā quam habuit a patre possit petere alimenta in d. §. ius naturale. & l. scimus. C. de inoffi. testamen. in prin. & in authen. si captiui. in fi. C. de episcop. & cleric. & tradit etiam Barbatius in c. quæ in ecclesiarum. col. 5. de cōs. Alex. in l. si cum dotem. 1. col. 3. ff. sol. matr.

Etiam si pactum sit iuratum, Domini. in c. quamuis pactū col. 2. de pact. in 6. & Fely. in c. ex rescripto. nu. 12. de iure iur. & asseuerat Bar. in l. 1. §. parens. circa. fin. ff. de lib. agno. iure non valere pactum, quod filius alimentari non debeat.

Nec de hoc mirandum est, quia valet argumentum de pacto ad statutum, vt voluit Ludouicus Bologn. cōs. 21. col. 2. & 7. cum igitur retulimus, qd non valet statutum prohibens alimenta præstari filiis ergo nec valebit pactum.

Cæterum hoc dictum videtur limitare Bal. in authen. quod si rogatus. col. 2. C. ad Trebel. nisi filius partem sibi datam perdidisset dolo vel eius lata culpa. & Bal. sequitur Alex. in d. l. si cum dotem. §. 1.

Vbicunque vero filius etiam legitimam assignatam per patrem in vita consumeret leui culpa, adhuc non potest pater ei alimenta denegare, secundum Bald. in l. 2. §. 1. ff. solu. mat. in d. auth. si captiui. C. de episcop. & cleric. in d. l. scimus. in princ. & in d. auth. quod si rogatus. Spec. in titu. qui filij sint legit. §. 1. verfi. sed pone tertio. Alex. in d. l. si cum dotem. §. 1.

Amplia etiam tertio, quod pater non tantum filiis tenetur præstare alimenta sed etiam liberis, & vxoribus eorum, vt concedunt. gl. & Bar. in d. l. si quis à libetis. §. non tantum. per l. si a filia. §. 1. ff. famil. ercisc. Et ita consuluit Natta cum aliis aggregatis per eum cōs. 278. circa hunc casum. vol. 2. vbi declarat hoc procedere vbicunq; filius duxisset vxorem de cōsensu patris, sibi parem, & se dignam.

Imo plus pater cogitur pro filio onus do tandi filias ipsius subire. l. dedit dotem. de colla. bono. vbi quippe officium aui erga neptem ex officio patris erga filium pendet, & ita firmauerunt Bart. & alij in l. 1. ff. solu. mat. Bal. in auth. res quæ. C. com. mu. delega. in l. pater de euctio. idem Bald. & Saly. in l. si, C. de dotis promissio. & idem Saly. in l. si filius ad Maced.

Et procedit hoc secundū antedictos doct. quando filius non haberet vnde dotaret filiam suam.

Et aduerte, quod ista alimenta per patrem filiis præstantur ex dispositione legis, statuti, vel officio iudicis. l. si quis à liberis. §. 1. ff. de libe. agn. Alex. cōs. 7. nu. 3. 1. vol. 2. Bar. in l. libetis quos. §. 1. de alimen. & cib. leg.

Et tunc alimenta ipsa non deberentur, nec peti possent vbicunque filij haberent vnde se alere possent, vt supra ostendimus, & sic alimenta liberis præstanda non sunt, cum possint se ipsos suis laboribus, suisque operibus sustinere. l. si quis à liberis. §. idem rescript. ff. de liberis agnosce. & l. illis liberis. ff. de condit. & demonst. Paul. Cast. in l. diuortio. in prin. ff. solut. mat. Bal. Ang. & Salic. in l. 1. C. de leg. Bar. in l. Caio. §. fi. ff. de alimen. legat. & Alciat. in cōs. 243.

Sed quando alimenta deberentur ex prouisione, seu dispositione hominis, puta testatoris, vel ex cōtractu, & sic iure actionis indistincte tunc peti possent, dato, quod quis esset diues & posset se alere de suo, secundum Barto. in d. l. libetis quos. §. 1. Pau. Castr. & Ias. col. 6. in fi. l. diuortio. ff. solut. mat. Alex. in l. de alimentis. C. de transact. & ibi Modern. per illum text. & Corn. cōs. 286. vol. 3. in prin.

Et hoc casu peti possent etiam alimenta præterita non soluta, vt concedunt Bart. & Ias. in d. l. de alimentis. & Alciat. in cōs. 247. nu. 4.

Secus vero quando deberentur officio iudicis, quia hoc casu alimenta præteriti temporis peti nequirēt, teste Decio, nu. 5. in d. l. de alimentis. & aliis omnibus ibi.

Et quamuis filius alimenta pro præterito tempore petere non possit, tamen ille qui eum aluit huiusmodi alimenta petere, & recuperare valet. l. si quis à liberis. §. si vel parens. ff. de libe. agno. not. Bart. in l. libetis. §. manumissis. ff. de alimen. & cib. leg. & doct. in l. alimenta. C. de nego. gest. & ita cōsultuit Bar. Soc. cōs. 57. nu. 37. vol. 4. Viuius.

Filius diuitem non tenetur pater alere, & neque ei tenetur alimenta præstare quando filius habet vnde se alat. Iaso. in authen. res quæ. num. 11. C. comm. de legat. Si tamen eo casu illi alimenta præstiterit, censetur donasse. l. Nefennius. ff. de nego. gestis. l. alimenta. C. de nego. gestis. Soci. cōs. 100. in 3. volu. num. 4. Vezin.

Alimenta iure sanguinis debita non præstatur, vbi quis habet vnde se alat, nec qui præstitit, illa vendicare potest, secundum communem per Bursat. cōs. 83. nu. 7. lib. 1. post Bar. in l. libetis quos. §. manumissus. nu. 3. ff. de alim. leg. doct. ad Bar. in l. si quis à liberis. §. sed si filius. ff. de lib. agnos. Alex. & Cast. in l. de alimentis. C. de transact. Qua in materia alimentorum de patre ad filium, de filio ad patrem, de vxore ad maritum, de filiis ad matrem, vide O fasc. deci. 124. Bellac.

Alimenta non debentur etiam filio legitimo & naturali: quādo habet vnde se alat, secundum communem per Bursat. cōs. 62. nu. 12. lib. 1. quid in naturalibus tantum, & dic, vt per eundem cōs. 83. nu. 2. nu. 8. eod. Idem.

Alimenta, eisdem ex causis pater filiis negare pōt, quibus illorum exheredandorum ius habet commune dicunt Palat. Ruu. in c. per vestras. de donatio. inter. vir. & vxor. fusè Did. à Couarru. de spons. 2. par. cap. vlt. §. 6. nu. 17. Ant. Gomez. de testa. c. 21. nu. 13. E. Suarez.

Alimenta debentur filiis naturalibus & spuris; secundum magis communem per Bursat. cōs. 62. post nu. 9. lib. 1. quam dicit procedere etiam quod pater filium ali prohibuerit. cui adde, quod filiabus etiam ex coitu damnato natis debentur dotēs in vtroque foro secundum communem per Bursat. vbi supra. & cōs. 83. nu. 2. & 8. eod.

Alimenta liberis ex incestu, & damnato coitu decernens Pontificis constitutio, vbique seruari debet, silente ea in re iure Casareo. vt commune aiunt Aret. in prin. Instit. de iure natur. gent. & ciuil. Syllu. Nup. lib. 3. nu. 25. Did. à Couar. de spons. 2. part. c. 6. nu. 6. ver. cæterum. E. Suarez.

Pater etiam per iudicem secularem potest compelli præstare alimenta filio spurio. c. cum haberet. de eo qui duxit in mat. tri. quam polluit per adulter. Alc. in rub. de verb. oblig. ff. nu. 2. communem dicit ex Soci. cōs. 161. vol. 1. & Areti. in cōs. 47. dicens. gl. in d. c. cum haberet. de eo qui duxit in mat. solum excitate iudicem ecclesiasticum. B. Villal.

Et vide Bal. in auth. nisi rogati. C. ad Trebel. quod filius spiritalis ex baptismo potest cōpellere in subsidium patrem spiritualem ad præstandum ei alimenta.

De iure regio potest relinquere ei quintam partem bonorum etiam stantibus legitimis l. 9. in ord. Tau. Idem.

Fallit, si filius potest aliunde sibi alimenta cōparare Curti. iun. cōs. 148. nu. 5. com. dicit. ea ndem dicit communem Bursat. cōs. 83. nu. 2. lib. 1. Idem.

Com. opi. Tom. j.

E c

Alimen-

Alimenta autē filij naturalis non sunt soluenda fideicommissario defuncto p̄e grauato, qui ad ea tenetur ex fructib. perceptis ex portione sua secundum communem per Bursat. conf. 83. nu. 18. lib. 1. Et sic fideicommissarius non tenetur ad alimēta filij naturalis, ad quā p̄ defunctus grauatus tenebatur pro fructibus perceptis ex portione sua: filijs autem naturalibus, & spuris à patre alimenta prastari omni iure cōue nire secūdm cōem scribit idem Bursat. conf. 62. nu. 9. eod. lib.

Alimenta debentur à patre vel suo hārede filia naturali tā tum secundum communem per Bursat. conf. 60. nu. 7. lib. 1. Cui adde quod non debentur filio naturali quando habet artificium aliquod vnde viuatur, secundum magis communem per eundem conf. 83. nu. 2. eod. lib. & n. 18. & conf. 62. nu. 12.

Pater naturalis tenetur duntaxat alere filiam, non autem dotare secundum Bar. in rub. ff. solu. matrimo. & Doct. omnes communiter in c. cum haberet. de eo qui duxit in vx. quam poll. per adulter. quorum opinionem tanquam communem sequitur, & citat Alex. in l. 1. ff. solu. matrimo. Alcia. in rubric. ff. de verbo. oblig. Ripa, & Rui. nu. 60. in rub. ff. solu. matrimo. Paleot. in tract. de nothis, & spuris. q. 54. & Boer. decis. 127. nu. mero. 13. cum multis seq. Afflict. in const. quam plurium. sub nu. 23. & seq. lib. 3. rub. 17. & Petrus de Benitendis decis. 22. nu. 1. & seq. vbi refert abunde casum not. ob hoc decisum in Rota Bononiensi.

Et licet pater ipse naturalis filiam tantum naturalem dotare non cogatur: tamen posset si vellet. l. vxorem. §. pater naturalis. ff. de leg. 3. & notat Ang. conf. 209. Petr. de Saona, in prin. Et communis ista procedit de iure canonico, & non de iure ciuili, & istud ius seruatur hoc casu vbiq̄: secundum Dec. in c. ecclesia Sancta Mariae de constit. & Afflict. in d. constitutione quamplurium. nu. 24. vbi ait etiam seruari in regno, & ita consuluisse, & sequitur etiam Petrus Duenas in reg. 367. Filius spurius. in prima ampliatio. vbi cum alijs Doctoribus aggregatis per eum pradicat istam esse com. opi.

Et hoc quod pater de iure canonico teneatur prastare alimenta spuris, ponit pro regula cum nonnullis limitationib. & ampliationibus Pet. Duennas in pramentionata regu. 367. Filius spurius. & declarat taliter Pet. de Benitendis, in d. decisione. 22. vt ibi circa hoc nihil intactū derelinquat, & Michael Cifuentes in commentarijs super leges Tauri, in l. 9. nu. 1. cum alijs omnibus seq. vbi etiam nu. 9. firmat ex communi opinione omnium Scribeutium clericum posse tam de iure canonico, quam ciuili filiam dotare, & prastare de obuentioibus, & redditib. beneficiorum, vbiq̄: careret bonis patrimonialibus: vt concludit Guliel. Redoan. in tract. de spolijs ecclesiast. q. 3. sub nu. 12. cum alijs seq. Viuius.

Alimenta liberis à parentibus vel parentibus à liberis officio iudicis decernuntur. l. si quis à liberis. in princ. ff. de liber. agno. fallit vt per Marf. sing. 683. Don. a fin.

Alimenta autem prastare obligatus, seu qui alere tenetur, tenet quoq; medicinas prastare sine quib. corpus lāguens sanari non potest, secundum Spec. in tit. qui filij sint legit. vers. sed nunquid is prastare. quem sequitur Alex. in l. si cum dotē. §. sin autem. col. 1. ff. solu. matr. Corn. conf. 145. num. 9. & sequē. Papien. in sua pract. in forma libelli pro lega. rei sing. nu. 100. & ibi iustus, & peritus D. Ziletus in additio. in litera N. Bertrand. conf. 273. viso casu, & alijs mihi exhibitis. nu. 6. volum. 8. Ange. conf. 30. vol. secundo. Io. de Ana. in conf. 37. Bolog. cō filio 48. Soci. conf. 161. in fi. Chassane. in commenta. Burgun. in tit. des enfans de plusieurs litz. §. 5. in verb. & alimenter. Rolan. a Valle conf. 22. circa primum. num. 3. volum. 1. & Dec. in l. de alimentis col. 1. C. de transact. vbi prodidit istam esse communem opinionem.

Qua quippe de plano, & absque dubio procederet, quando alimenta ipsa deberentur ratione sanguinis iuris dispositione, secundum Bar. in l. qui filium. in l. lect. ff. vbi pupileduc. debeat. & in tract. alimentorum q. 2. & Ias. in l. cum hi. §. qui transigit de transactio.

Et appellatione alimentorum veniunt quoque omnia necessaria ad vitam, & sine quibus corpus, ali. ac nutriri non potest, teste Bar. in d. tract. de alimentis. glo. in l. legatis. ff. de aliment. & ciba. lega. Bar. in l. si. de libe. agnoscen.

Et appellatione alimentorum veniunt non solum cibaria sed etiam vestimenta, & habitationes, d. l. legatis. & l. fina. ff. de alimen. & ciba. lega. & l. victus. d. verb. sig. gl. in l. si quis à liberis §. non tantum. ff. de libe. agno. & glo. in c. episcopus. in ver. victu. ro q. 2. & Roland. in d. conf. 22. nu. 1.

Imo appellatione ipsorum alimentorum venit etiam calciarium. l. cum hi. §. de calciario. ff. de transac. quod voluit expresse Crauet. conf. 199. & Bar. in d. tract. alimentorum. vbi firmat, q. venit etiam lectus, & idem comprobāt docto. in d. l. cū

hi. §. qui trāsgit. & Bartolus met in d. l. legatis in fi. & Rolan. in d. conf. 22. nu. 6. vbi assignat rationem.

Necnon alimentorum appellatione veniunt etiā vestes, & monilia, quā persona cui sunt alimenta relicta de more ciuitatis deferre debet. l. verbo victus. ff. de verbo. signifi. Alciat. conf. 241. nu. 4. & Rolan. in d. conf. 22. nu. 4.

Imo quemadmodū alimentorum appellatione veniunt victus & habitatio, & alia supra relatā, sine quibus viuere non possumus, ita etiam omnia ista veniunt appellatione victus, quoniam vt inquit Bar. in d. trac. alimentorum. colum. 1. idem iudicandum est de illo, qui habet victum, quod iudicatur de eo, qui habet alimenta. l. verbo victus. ff. de verb. signifi. sed Floria. in l. sicut impendia. ff. de vsufruct. videtur inclinare in contrariam sententiam concludens ibi, quod cibariorum appellatione non continentur medicamenta, nec calceamenta, nec vestes, glo. est in d. c. episcopus. in ver. victu per l. antepen. de alimen. lega. & apud Spec. tit. qui filij sint legit. vers. in summa. & seq. Viuius.

Pater nunquid vsufructum habeat, & quando, in bonis filij cum aduentitijs, tum maternis.

CAPVT III.

Pater tum aduentitijs, tum maternis filij bonis quādiu viuet vtetur ac fructur, nec si vel filius commune interim naturā debitum agnoscent, è viuis migret, vel clericus testamētum fecerit, vel denique deliberatione aliqua euaserit, vsu illo fructu propterea pater labetur. communia ait diligenter, atque appositē meus iurisdctor Arius Pinel. in l. 1. part. 1. num. 39. & seq. C. de bon. mater. Non tamen idcirco quidquam prohibuerit, quin hodie mutuis sese obligationibus pater ac filius in aduentitijs hisce bonis irretire possint secundum Bal. Salic. Pau. de Cast. & Corn. in l. iubemus. §. in supradictis. C. ad Treb. commune proferunt Ias. lect. 1. num. 37. Caccialup. nu. 39. in l. frater a fratre. ff. de cōd. inde. & huic cōmuni opi. inharet quoque Alex. conf. 186. nu. 6. lib. 6. Crot. in l. si constante. in 2. repet. nu. 120. ff. solu. matrim. Viuius opin. 599. & E. Suarez.

Pater habet vsufructum in omnibus bonis aduentitijs filij, eo viuente. l. cum oportet. C. de bon. quā lib. & §. hoc quoque. Inst. per quas. perso. no. ius acqui. quod quippe venit intelligendum cum grano salis, videlicet in quāsitis per filium tempore emancipationis, secus vero in postea quārendis, in quibus nullum vsufructum habet l. 1. & ibi Paul. de Cast. C. de bo. quā lib. & idem Pau. de Cast. in d. l. cum oportet & istā opi. scribit esse communem Aldobr. in pracitato. §. hoc quoque. imo plus dic. quod nec expresse pater potest sibi reseruare vsufructum in bonis postea quārendis per emancipatum secundum Io. And. in add. Specul. in tit. de nat. ex lib. veni in fi. motus ea potissimum ratione, quia in acquisitis post emancipationem per filium pater nullum ius habet. l. si filius. ff. de verbo. oblig. & in l. si. ff. de stipu. seruo. merito huiusmodi retentio nil operatur. & hoc idem tenet Ioan. Andr. in loco superius citato, posuit Oldr. conf. 24. vt not. Ias. idem tenens. & in l. fin. numero 28. C. de pac. & Gerard. in singul. 76. circa fin. F. Viuius opin. 604.

Pater licet sit vsufructuarius bonorum filij sui. l. cum oportet. C. de bonis quā liberis. tamen non erit vsufructuarius dotis aduentitijs, & sic in ea non erit legitimus administrator. l. Caius. ff. solu. matrim. Ias. in l. 2. §. quod si. num. 17. ff. solu. matr. & ibi tenet hanc esse communem opinionem. & sic lex, cū oportet, quantum ad hoc non habet locum in dote aduentitia. Vezinus.

Pater hodie in aduentitijs filio suo efficaciter obligat, & similiter filius potest patri obligari, cum materna, & aduentitia quārare valeat, & inter se tenaciter, atque efficaciter obligatur. secundum Bald. Salic. Paul. Castren. & Corn. in l. iubemus §. in supradictis. C. ad Trebel. gloss. Bar. Caccialupum, numero 39. & Ias. numero 37. in prima lectur. in l. frater a fratre. ff. de conditio. ideb. vbi ostendit istam communem opin. fore, & ei inharet quoque Alexand. conf. 185. num. 6. libro 6. & Crot. in l. si constante. in 2. repet. numero 120. ff. solu. matr. F. Viuius lib. 2. opin. 219.

Pater habens filios, ingrediensque religionem, non perdit vsufructum aduentitiorum, & maternorum, & sic vsufructus acquiritur monasterio per totum tempus vitā ipsius patris. sec. gl. Cy. Bar. nu. 42. Alb. & Rosel. in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. gl. Bal. Fulg. Paul. Cast. Corn. in auth. idem est. C. de bo.

bo: quæ lib. Inn. Dec. nu. 256. & seq. & Aug. Beroum. num. 129. & seq. in cap. in præsentia. de proba. Spe. in tit. de sta. mo. §. 1. q. 47. Imo. in l. cum filio. ff. de leg. 1. Capol. consi. 22. nu. 4. & cū opinione hac pariter concurrunt profitendo eam communē esse Alex. cōf. 139. vol. 2. nu. 5. Soc. cōf. 15. vol. 1. nu. 20. Gomef. in l. 48. Taur. nu. 8. Pinel. in l. 1. par. 1. n. 49. C. de bo. ma. & Cro. in l. Gallus. §. & quid si tantū. nu. 30. ff. de lib. & posth. & ita iudicatum extitit in curia Parla. Delph. teste Guid. Papæ decif. 615. alias 595. si usufructuarius. Cum contraria verò opinione, videlicet, usufructum ipsum statim consolidari cum sua proprietate, reuertique ad filium, atque in totum extingui, transuere Martinus Silimanus, Cy. & Dy. in d. auth. idem est. & ibi etiam Salj. & Ias. num. 48. in d. auth. ingressi. Marf. sing. 668. Rimin. in §. 1. nu. 128. Insti. per quas perso. ius nob. acqui. & Coha. in c. 2. nu. 8. de testa. vbi cum aliis relatis per eū ostendit istam esse communem opi. quam tanquam æquam, atque optimis rationibus vallaram per memoratos Doc. sequi non erubescam. F. Viuius opi. 600.

Pater usufructum bonorum, quem in filij sui bonis habet, non perdit aliquo pacto per monachismū, vel clericatum ipsius filij: & sic usufructus bonorum, quæ filiofamilias clerico, seu monacho effecto acquiruntur, ipsi patri competit, sec. Spec. in tit. de sta. mon. §. 1. vers. quæritur. Abba. in cap. constitutus. de in integ. rest. Sali. Fabrum, & Ias. nu. 48. in authen. ingressi. C. de sacroseccl. Imo. in cap. quia ingredientibus. de testa. Dec. nu. 246. & seq. & Aug. Beroum. nu. 525. cum aliis seq. in c. in præsentia. de probatio. & istorum opin. sequuntur etiā cum aliis signatis per eos, atque communem esse perhibent. Conar. in c. quia nos. nu. 2. de testa. & Vasquius. in tractatu de successiōum processu. tit. qui testari non poss. lib. 1. §. 1. nume. 41. F. Viuius opin. 601.

Pater an, & quando, & qualiter agit in bonis maternis, & aduentitiis filiorum; & num ea alienare queat.

CAP. V. T. IIII.

Pater in bonis maternis non potest agere saltē absque filij consensu requisito, & per consequens citra ipsius filij consensum agere nequiret, quo ad proprietatem bonorum aduentitiorum, dummodo non sit infans, vel absens: vt voluerunt Cy. Ang. Saly. Cast. Fulg. nu. 4. Corn. & alij omnes communiter in l. fi. §. vbi autē. C. de bon. quæ liber. per tex. ibi. in no. in c. accedens. col. 1. de procur. Alb. in l. fi. longius. §. si filius. nu. 4. ff. de iudi. Ang. in §. actiones autem. nu. 4. Insti. de act. Rom. consi. 241. sub nu. 10. Capel. Tolos. in decif. 105. & Pinel. de bonis mat. l. 1. 2. par. nu. 66. vbi ostendit istam esse communem opinionem.

In cōtrariā verò partem, videlicet, qd pater habeat ius agendi, & defendendi absq; filij cōsensu in aduentitiis, & qd ei competat exercitiū distarū actionū absq; cōsensu filij: inclinā rūt Mar. in d. §. vbi autē. idē Bar. col. 1. Bal. nu. 8. & Cast. col. 1. in d. l. 1. C. de bon. mat. Are. nu. 5. & Imo. col. 2. in l. fi. §. pupillus. ff. de ver. ob. vbi fatetur istam esse communem opinionē Legist. Tamen re vera prior sententia cōmuniōr, & verior apparet: vt deducunt Scrib. in d. §. vbi autē. & Cagn. etiam eam amplectendo in l. frater a fratre. nu. 164. ff. de condi. indeb.

Sed retenta dicta priori sententia tanquam cōiori, si filius requisitus in huiusmodi casu, cōsensum patri præbere nollit: tunc quippè pater agere posset nō aliter quam si filius cōsensisset, dummodo nō sit iusta causa cōtradicens: secundum Ang. Cast. Fulg. & alios in d. §. vbi autē. & Pinel. vbi supra.

Cæterum quò ad usufructū, pater agere, & defendere nō prohibetur tanquā legitimus administrator: vt tradunt Ang. Fulg. nu. 5. Cor. col. 3. & cæteri omnes. in l. 1. C. de bon. quæ lib. Aufrer. in add. d. Capp. q. 105. & Pinel. vbi supra. & ista est cōmunis opinio: vt ostendunt apertissimè Doc. præcitati. & Cagnol. in d. l. frater a fratre. num. 106. cum aliis seq. vbi meminit de cōi, & eam latè declarat. Sed in aliis bonis, in quibus pater non haberet usufructum, vtique in eis nō esset legitimus administrator: ita Doc. omnes in l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. & in d. l. 1. C. de bon. mat. Capicius decif. 56. nu. 4. & decif. 73. nu. 10. & Paris. consi. 157. nu. 15. 32. & 244. vol. 4.

Et esto, qd pater agere queat, vt supra docuimus sine filij cōsensu, etiam quò ad proprietatem aduentitiorū: tamē aduertere, qd vbi cūq; pater ageret ad ipsa aduentitia sine filio, tenere tur nēpè cauere de rato respectu proprietatis, quæ est ipsius filij. ita Ias. in l. soluto matrimonio. §. volūtate. nu. 11. ff. sol. ma. vbi nu. 14. hoc lepidè interpretat, & limitat. Viuius opi. 594.

Pater potest procuratorem cōstituere sine filij cōsensu in aduentitiis ante litem cōtestatā: & sic ipse pater aliter nō prohibetur etiā citra filij cōsensum procuratorem cōstituere, etiā quò ad proprietatē aduentitiorū, ante tamen litem cōtestatam: secundū Cy. Alb. Bar. Bal. Ang. Saly. Fulg. Cast. Cor. & cæteros omnes in l. 1. C. de bon. mat. Ang. in §. fin autem. Insti. de fatisd. Bal. in l. fi. §. vbi autem. C. de bon. quæ libe. Alex. nu. 6. & Ias. in l. neque. nu. 4. C. de procur. Cur. in l. præses. num. 4. & ibi alij. C. de transac. Rom. consi. 241. spectabiles domini collaterales. sub nu. 10. & Tiraq. in l. si vnquam. in prin. nu. 29. C. de reuoc. don. & ista est communis opinio: prout referunt Doc. in d. l. 1. & Rom. in d. consi. 241. Viuius opi. 593. & Villal.

Pater legitimus administrator & ante lit. cōtest. rectè ac ritè procuratorem cōstitueret. cōe fantur. Alex. nu. 6. Ias. nu. 4. in l. neque. C. de procur. Ang. in §. fin autem. nu. 7. Insti. de fatisd. tut. vel cur. in l. præses. nu. 14. in fi. C. de transac. Tiraq. in l. si vnquā. in prin. nu. 29. C. de reuoc. dona. necessarius tamen eam in rem filij cōsensus erit, vt frequentius interpretum placitum ostendit Arius Pinel. in l. 1. par. 2. nu. 66. C. de bon. mat. Quamuis cōtrarium cōe pronuncient, Imo. nu. 3. Are. nu. 5. in l. vlt. §. pupillus. ff. de verb. obl. Sed & præterea pater legitimus administrator bona filij aduentitia ob necessariam æris alieni cām sine vllo decreto alienare poterit, vt crebris doctorū suffragiis exceptum pono ex Ias. in l. 1. nu. 5. C. si aduers. vend. Tiraq. in l. si vnquam. in prin. nu. 28. C. de reuoc. don. Guliel. in repe. c. Raynut. ver. duas. num. 255. de testa. Did. a Conar. lib. 1. var. resol. c. 8. nu. 6. Poterit item de eisdem aduentitiis filij bonis validè ac iure transigere, tametsi nullo ad id decreto iueatur ac muniatur. commune dicunt Caccialup. de transac. q. 7. Arius Pinel. non sine aliqua laudis præfatione nominandus, in d. l. par. 3. nu. 46. C. de bon. mater. E. Suarez.

Pater in rebus feudalibus habet usufructum viuente filio c. 1. de fratrib. de nouo inuest. in vsib. feud. & in bonis aduentitiis filij patri quæritur usufructus. l. fi. C. de bon. quæ lib.

Fallit vt per Aluifium de Alber. sing. 54.

Fallit in 3. casibus quos no. Pet. Duen. reg. 363. D. a Fina.

Si pater percepit fructus ex beneficio filij, filius agere poterit cōtra patrem ad eorum fructuum restitutionem secundum Bar. in l. litis. §. fina. ff. de neg. gest. Matth. de Afflict. decif. 241. Boer. decif. 199. nu. 4. Bellacomb.

Pater quando est legitimus administrator bonorum aduentitiorum filij sui in potestate, qui est minor, si vrgeat aliqua necessitas pro filio, vt quia fortasse æs alienum pro eo filio est soluendum, & sic adest causa alienationis, poterit pater res filij alienare sine decreto iudicis, etiā si filius sit minor. quia est alienatio necessaria. Azo in summa. C. de bonis quæ liber. & poterit alienare etiam sine illis solemnitatibus quæ requiruntur in alienationibus bonorum minoris, de quib. in l. magis puto. §. ne pafsim. ff. de reb. eorum. Bal. in l. 1. ff. de reb. eorū. Bal. Pau. de Cast. Alex. & Ias. in l. præses prouinciar. nu. 5. C. de trans. & nec tenetur pater facere inuentarium de bonis aduentitiis sui filij. Bal. in l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. & in l. fi. §. fin autem. C. cod. Dec. consi. 209. Verum licet non teneatur facere inuentarium, propterea qd non est simplex administrator bonorum sui filij, sed usufructuarius, cogeretur tamen facere descriptionem de bonis ipsius filij: & honestè faciet hoc faciendo, quia ea bona filij post mortem patris sunt filio reddenda. Boer. decif. 61. nu. 7. & maximè si pater sit suspectus vt si dissipet bona sui filij, vel si ad secunda vota transierit; qd procedit respectu bonorum mobilium aduentitiorum filij. Bal. in d. l. cum oportet. §. non solum. Boer. in d. decif. num. 14. sed nec eo casu quo pater est ita legitimus administrator, teneatur rationem reddere. l. cum oportet. §. fi. C. de bonis quæ lib. & hoc verum esse asserit Ias. in d. l. præses. num. 3. & Boer. loco quo supra num. 6. & pro illis bonis poterit pater in iudicio procuratorem constituere. Bar. cum gl. in l. 1. C. de bonis mater. & Ias. in d. l. præses. Dec. consi. 209. Salic. in l. si superstitite. C. de dolo. Bellac.

Pater administrator bonorum filij potest alienare mobilia sine decreto iudicis. Ias. in l. præses. de transac. C. nu. 5. commune dicit, & est sententia Azo. in summa. C. de bon. quæ libe. vers. nec puto quod in alienatione mobilium. Villal.

Pater legitimus administrator filii familias minoris, pōt etiam res immobiles alienare, sine decreto iudicis, quod tamē alias requiritur. communis est opinio: per ea quæ congessit Tiraquel. in præfat. commiss. super l. si vnquam. nu. 28. C. de reuoc. donat. I. Fichard.

Pater legitimus administrator nec a filio emere, nec filio vendere prohibetur, si tum bona fide, tum palam coram iudice, ac propinquis id faciat. commune dicit Ant. Gomez. de testa. c. 2. nu. 2. in fi. Villal.

Com. opi. Tom. j.

Ec 2

Admi-

Administratio bonorum filij patri est auferenda quoties ipse dissipat, & ea filiis dāda est: vt tamen pater hinc alatur. l. Imperator. ff. ad Trebell. l. fna. C. de senten. pass. si autem pater sua propria bona dissiparet, poterunt tunc filij petere vt illis aliquid assignetur vnde viuere possint, cum pater eos alere te neatur. Bal. in l. defuncto. nu. 3. C. si in frau. patro. hanc opin. veriore & æquiore asserit Ias. in l. si constante. ff. sol. matr. contra Salic. ibi contrarium tenentem. & contra Bald. qui sibi videtur contrarius, in l. non potest. ff. de adopt. & opinionem ipsius Bal. in d. l. defuncto. sustinet Boer. decis. 7. nu. 17. & 18. & eam communem dicit Capic. decis. 35. Cacher.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Nicolaum Boerium decis. 61. Petrum Guenoys, in Hermonia constitutionum regiarum lib. 1. tit. 4. Guid. Pap. quæst. 145.

Pater, si vna cum filio fatetur se recepisse dotem filij; aut si dotem filiae promittens, vel in fundo constituens, postmodum decesserit; aut si pro filijs promiserit, seu quouis modo interuenerit vel stipulatus fuerit; quid iuris: & an ius semel filio quæsitum tollere possit.

CAP. V.

Pater & filius consentientes in eodem instrumento recepisse dotem, vnusquisque tunc tenetur pro dimidia, & sic ad quemlibet pro dimidia istam dotē intelligitur peruenisse, & quilibet ipsorum pro rata tenetur secundum Dyn. Bar. & Imol. & Alex. in l. si cum dotem. §. si in autem in seuissimo. ff. solut. matrim. Bald. in princ. & Imol. in l. si constante. eod. tit. Rom. Imola. & Alexan. in l. reos. §. cū in tabulis. per tex. ibi. ff. de duobus reis. & istorum opinionem meminit esse communem idem Alex. in addit. ad Bar. in l. duobus. §. 1. eo. tit. & approbat, & communē inquit quoque Boer. decis. 23. nu. 10. & sequitur Ruinus consil. 57. nu. 17. post medium, volum. 2. & ita superiorib. annis iudicari vidimus in facti contingentia me patrocinate in curia nostra Aquilana per D. Iulium Furnium tunc iudicem ipsius curiæ ad fauorem magnifici Ioan. Marini de Don Lupo mei clientis, contra Antonium Franciscum eius filiū in causa tunc inter eos vertente. Sed vbiunque maritus & vxor confiterentur habuisse pretium rei dotalis venditæ, tunc totum pretium ad manus ipsius mariti peruenisse præsumeretur, vt per Bald. in authē. si qua mulier. C. ad Velleian. Baldus Nouellus in tract. de dote. in septima parte, priuilegio 1. & Cran. cons. 91. nu. 11. in quibus quidem locis istam opinionem communem esse perhibent. F. Viuius. opin. 595.

Pater potest cogi obligare se, & sua bona p. restitutione dotis mulieris, cum qua filius est matrimonium contrahurus, vbi alias non posset commodè cum alia, vel illa contrahere in loco, vbi non est in obseruantia, quod pater teneatur ad constituendam donationem propter nuptias, Bar. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. sol. matrim. vbi Paul. de Cast. & Alex. fallit, in 6. casib. vt per Bal. Nouell. in tract. de dote. fol. 16. col. 4. ver. inferitur ex prædictis. Do. à fna.

Si pater dotem filiae suæ promiserit, & dote promissa & nō soluta decedat institutis filio, & ea filia hæredibus, non poterit filia ab ipso fratre coherede partem dotis constitutæ petere pro sua parte hæreditaria. l. 1. §. filiam. ff. de collatio. dotis quem text. in hoc singularem & admirabilem asserit Ludoui. Roma. in l. post dotem. num. 6. ff. solut. matrimo. & ibi hoc et notant Alexand. & Iaso. in lauus neptis. nume. 7. ff. de pactis. quamuis ea decisio videatur contraria dispositioni iuris, per quam cauetur onera hæreditaria pro parte pro qua succeditur exoluenda esse per titulum de hæredit. actio. C. tamen est in ea l. 1. §. filiam. decisio, illud onus dotis soluendæ, quæ per patrem promissa fuerit, non spectare ad filiam pro sua parte, sed totum erit in parte filiae. Ias. ibi.

Si pater filie suæ fundum in dotem constituerit, & demum ab intestato mortuus fuerit relictis alijs, liberis cum filia, qui omnes patri ab intestato succedunt, tenebitur filia eundē fundum sibi in dotem constitutum conferre, & in medium apponere: expensas tamē eo fundo factas, vt quia fortasse eundē fundum in vineam reduxit eum fundū plantando, poterit deducere. l. 1. & 2. ff. de impensis in reb. dotal. factis quod si ille fundus effectus fuerit pretiosior, nō propter plantationē, sed propter mutationē tēporis: illud plus in quo est factus pretiosior q̄ esset eo tpe quo habuit, illud plus erit tanquā aduentitiū,

& nō tenebitur cōferre: q̄ si esset plus valoris ex sola tēporis mutatione, tunc vt est, erit conferendus. Soc. cons. 64. in 1. vol.

Pater si pro filijs promiserit, aut quouis modo interuenerit, tum conueniri, tū executi ante illorum conventionē, atq; executionem potest cōe aiunt Pirrh. Engleb. in l. 2. C. de decur. lib. 10. Viuius lib. 1. opi. 239. quin & absq; vlla interuentione obligari statuto pater poterit, tū pro filij mercimonia exercētis cōtractib. vt cōe late ponit idem Viuius. eo. lib. 1. opi. 299. tum pro quibusuis eiusdem filij delictis, q̄ frequēter interpretib. probari memoriē tradiderūt Hipp. sing. 43. l. 1. Cla. in prac. §. vlt. q. 86. ver. valebit igitur. Viuius d. lib. 1. opi. 291. E. Suarez.

Pater interueniens, seu promittēs quouis mō pro filio, nō pōt petere prius executi filiū principalē, sed ipse p̄r tenetur soluere vt principalis, & per cōsequēs nō pōt gaudere beneficio & fauore authē. præsentē. C. de fideiuss. & §. non solū. & §. si q̄s igit in auth. de fideiuss. quo pater ante principalē cōueniri non possit vt est tex. singularis in l. 3. §. sed vtrum. & ibi Bal. ff. de minorib. & ita per illū tex. tenet Barb. in c. puenit. de fideiuss. 7. & in l. stipulationū. l. 2. §. satis acceptio. ff. de verb. oblig. Steph. Aufrer. in add. ad decisiones Capellæ Tolosane in decis. 196. Boer. decis. 221. nu. 6. & 14. & opinionem istam firmat etiam, & asseuerat esse communem post alios iam relatos doct. Pirrh. Engleber. in l. 2. C. de decurionib. lib. 10. Viuius opi. 606.

Pater ex contractu filij tenetur de peculio, pro quo statim potest conueniri etiam filio non discusso. l. 1. ff. de pecul. Bart. & doct. in l. cum filius. ff. de verb. oblig. Boer. decis. 221. num. 6. Item tenetur in solidum ex contractu filij si iusserit vel mandauerit talem cōtractum fieri ipsi filio: aut si pro eo fideiussit, alias non teneretur pater nisi de peculio, aut de in rem verso. l. si mandator. C. quod cum eo. vbi ea tria equiparantur: iussus scilicet mandatum & fideiussio. Bal. Pau. Cast. & Saly. in ea l. Boer. deci. 221. nu. 13. alias pater non teneretur per eum titulum, ne filius pro patre. Bellac.

Stipulatio pro se & filijs dummodo non emancipatis, intelligitur iuxta ordinem successuum, sec. com. per Bursat. cons. 67. nu. 5. lib. 1. Idem.

Pater censetur stipulari filijs vt hæredibus in dubio. Alc. de præsump. reg. 3. præsumpt. 3. 2. nu. 7. com. dicit. Villal.

Pater, & filius eadem persona censentur, vna identitas, vñū domicilium, & cōmnes vbiq̄ tenent præter vñū Romanū in l. sciendum. ff. qui satisd. cog. Ita scribit Tiraquel. in præfatio. commentariorū in l. si vnquam. C. de reuoc. donat. nu. 23. circa fi. quod axioma ad decisionem multarum quæstionum confert. vt ibid. videre licet. Fichard.

Pater filiis in potestate sua positis, & emancipatis stipulari potest. cōmune ait Ias. in l. quod dicitur. nu. 18. & in l. quod cūque. §. 1. nu. 2. ff. de verb. obli. nec sibi dominium rei in stipulationē deductæ, sed filiis quæsiisse censetur, cōe affirmat Alex. ac Ias. in d. l. quod dicitur. Viuius li. 1. opi. 138. E. Suarez.

Pater stipulādo pro se & suis filijs, sufficit filiationē inesse ad hoc vt filius in eo possit succedere. l. q̄ dicitur. ff. de verb. obli. quando vero sub nomine hæredis contracta fuit stipulatio, & tunc ad hoc vt filius succedere possit, debet esse hæres patris, & non sufficeret eum fuisse filium. l. etiam. ff. solu. matrim. Bal. in auth. si quas. C. de sacrosanct. eccle. nu. 4. ver. in contrarium. Bellac.

Pater aut Dominus licet contractus filij & serui etiam non suo nomine gestos ratos habere possunt, vt ex eo i solidū obligentur, & communiter teneri refert Bened. Cap. num. 17. & 24. tamen si alius filij vel serui contemplatione negotia peculiaris gesserit, vel si ratum habeant, nō vt pater, vel dominus, sed tanquam filius tanquam pater, & alius, vel dubitetur quomodo, vel qualiter ratum habuerint, non obligabuntur vltra peculij vires, q̄a hisce casibus rati habitio nihil operatur nec retrahitur, vt communiter teneri refert Benedict. Capr. regu. 54. nu. 6. 22. 24. & seq.

Pater ius filio semel quæsitū nec tollere, nec impedire pōt, quamuis vel stipulatione ab illo concepta ius illud filiis pepererit. cōmune aiunt Ias. cons. 113. lib. 1. Io. Dilect. de art. testan. tit. 1. caut. 8. nu. 2. Tametsi contrarium perperam multis arriserit. quod etiam cōe ponunt Alex. in l. adoptium. §. patronū. ff. de in ius voc. Ias. sibi aduersus in l. 2. q. 23. C. de iur. emphy. idem Ias. ac Soc. vtrique in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. verb. obli. Rip. in l. vlt. q. 65. C. de reuoc. do. iniuriā tamen filio factā pater absq̄e dubio poterit remittere: vt cōmune renuncio ex Ias. in l. cōtra iuris §. si filius. nu. 15. ff. de pact. Boe. decis. 120. Cap. Tholos. q. 212. Catald. de synd. nu. 128. I. Clar. in practi. §. vlt. q. 58. ver. quæro nunquid. Fran. Viui. lib. 2. opi. 216. Quod tamen non procedat, si huiusmodi iniuria, de cuius remissione differtur, a cōiuncta aliqua psona fuerit illata, vt frequēter placitū esse cōstat ex Ias. atq; alijs vbi §. ex Rom. sing. 573. & in l. diuus num. 2.

nu. 2. ff. de fcar. attestaturq; vtrumque commune intetpretū dogma quāuis vtrumq; cordate, ac diligēter improbet Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 105. C. de bon. Matern. E Suarez.

Pater si rem aliquam nomine filij sui emerit, aut si expensas pro illo studenti ministraverit, & libros emerit, vel reliquerit; aut si rem simpliciter illi dedit, vel pro eo aliquid expendit, quid iuris.

CAPVT VI.

Si pater rem aliquam nomine filij sui emerit, qui est in sua potestate & ipsi filio eam rem tradiderit, & in eadem voluntate pater vsque ad mortem per seuerauerit, talis emptio & donatio ipsius patris ipsius morte confirmabitur, habebitque vim donationis nec veniet in collationem cum fratribus. l. prima. & ibi Ioan. de Platea post Bartol. de Castrensi peculio, libro 12. C. & Iaso. in l. si donatione. C. de colla.

Si pater fecerit expensas pro suo filio studenti, est presumēdum patrem eas expensas fecisse de suo in casu dubio. l. quæ pater. ff. famil. erciscun. tamen si filius peculium castrense, aut quasi, aut aduentum haberet, & quando habet ea bona penes patrem, tunc censendum esset patrem eas expensas fecisse de bonis filij. & non de suo. Ias. in §. fuerat. nu. 111. de actio.

Pater si emerit libros filio Doctorato, & ei tradiderit, illi non conferuntur, sed efficiuntur proprii tanquā castrense peculii. l. 1. in 2. responso. C. de castrensi pecul. lib. 12. Bar. in l. 1. §. nec castrense. nu. 2. ff. de collat. bonor. vel si emisset libros, & donasset filio, qui in vita patris, cōpleuit studium, & insignia Doctoratus adeptus fuit ante mortem patris, tunc talis donatio valuit, & irrevocabiliter fuit confirmata, quamprimum filius doct. factus fuerit. Quā opi. magis cōem esse inquit Alex. de Imol. in conf. 142. vers. quo autem ad libros. n. 25. in 2. vol. ita quoque & alii doct. asserunt. Ias. in l. filia licet. C. de collat. Decius in l. si donatione. nu. 42. ver. 3. concl. Bar. est. C. eo. Rol. a Valle in conf. 12. nu. 16. cum seq. in 2. To. Pet. de Ferrar. in sua Praxi, in forma libelli pro hered. vel re singulari diuiden. in ver. communiter & pro indiuiso. ver. deinde pro latiori. nu. 6. noster Chilian. Konnius, in suo proces. c. 133. de expens. circa person. & Vitalis Nemaufensis in tract. de collat. in q. 5. incip. quæro de libris emptis per patrem. Kirchouius.

Si pater filio suo libros legales reliquerit, si fuerit legista, & si in legibus profecerit, & libros medicinæ, si in arte medicina studuerit; filius consequetur & libros legales medicinæ si in vtraque arte profecerit Alex. in l. Titia textores. ff. de leg. 1. Alex. & Ias. in l. si ita scriptum per illum text. ff. de libe. & posth. quia sub simplicib. & casus mixtus continetur l. 2. & ibi Doctor. ff. de verb. oblig.

Pater si filio rem tradit simpliciter non videtur donare Bar. in l. cū pater. §. si plurib. ff. de leg. 2. fallit in 3. casib. quos not. Dec. in l. si donatione. C. de collat. nu. 28. Don. à Fin.

Pater & mater expendens aliquid in re filij non videtur impendere animo donandi, sed animo gerendi negotium filij, qd si pater aut mater aliquid impenderit in persona filij, hoc tunc videtur fecisse animo donandi. l. alimenta. C. de nego. gestis. Paul. Cast. in l. donationes. §. species. ff. de dona. nu. 2. non enim circa rem videtur pietas, sed bene circa personas. Bald. in d. l. alimenta.

De patre ad secunda vota transeunte.

CAPVT VII.

Pater transiens ad secunda vota, an priuatur proprietate. Socin. in prima part. con. 34. multa adduc. pro parte neg. contrarium tamen concludit, vide licet qd pater priuatur proprietate. & idem vult in 2. vol. conf. 263. in 2. dubio. Dec. qui infinita al. in conf. 87. Cor. in 2. vol. conf. 242. in si. pen. col. & in vlt. col. Bene. in conf. 46. & seq. Old. conf. 33. Ang. in d. §. 1. Vide tamen Lud. Rom. conf. 182. Charia.

Quid si non supersint filii, sed nepotes, ex filio, vide notabiliter Corn. in conf. 286. vbi tenet quod non inducatur aliqua priuatio. Ipse tamen Corn. in 2. vol. conf. 242. multa adducit probans qd inducatur priuatio, etiam si non supersint filij ex eodem matrimonio, dummodo supersint coniugis supersitis

licet ex alio matrimonio. vide per eum, quia subtiliter loquitur, licet sua opi. sit contra communem. Idem.

Pater quantumvis ad secunda vota transferit, & si habeat liberos ex primo matrimonio, non propterea desinit esse administrator bonorum filiorum suorum ex primo matrimonio l. generaliter. C. de sec. nup. licet mulier conuolando ad secunda vota priuari debeat tutela. ita Ang. in §. quia vero. in auth. de non eligen. secun. nuben. sed & neque pater perdit vsumfructum bonorum aduentitiorum filiorum suorum ex primo matrimonio quamuis filius vnus moriatur glo. 2. & ibi Bal. C. de bonis mater. Bellac.

Pater vel mater transiens ad 2. vota, non potest vsumfructum alienare. Bened. conf. 46. & conf. 93. Quid si ex statuto, consue. vel pacto coniunx superuiuens lucratur donationem propter nup. vel antipharium. puta 25. pro cētenario. Mortuus est maritus, vxor fuit lucrata illam quantitatem, an in ea succedant filij secundi matrimonij cum filiis primi matrimonij. Cremē. singu. 172. alias vlt. tenet quod non, sed solum succedent filij primi matrimonij.

Pater & mater, etiam si ad secunda vota trasferunt, filio vnico iam defuncto succedunt pleno iure, etiam quo ad proprietatem, siue filio adhuc viuo, vel eo mortuo ad secunda vota transferint, & hoc dummodo ille filius esset vnicus & solus l. scēminæ. §. fin. C. de secun. nup. Boer. decis. 185. nu. 17. Quod procedit etiam si essent fratres, ipsi defuncto vterini tantum, aut consanguinei tantum nam adhuc parentes illis præferuntur, auth. defuncto. C. ad Tertullia. Boer. in ea decisione nu. 18. & decis. 191. Idem.

Pater, vel mater secundo nubens non potest plus relinquere suæ secundæ nuptæ, vel suo secundo marito aut filiis ex secundo coniuge quam vni ex filiis primi matrimonij reliquerit per l. hac edictali. C. de secun. nupt. Alex. conf. 158. §. vol. Paul. Cast. in authen. vnde si parens. C. de inoff. testamento. Steph. Bertr. in d. l. hac edictali. num. 11. & hoc ad fraudes euitandas, & vt prohibeatur color acquirendi de persona ad personā. fiet enim fraus legi, si mulier secundo nubens extantibus liberis primi matrimonij posset plus relinquere filio sui secundi coniugis, cum pater eius demū esset vsumfructuarius bonorum sui filij, & sic indirecte acquireret quod directe non poterat, per l. cum oportet. in prin. C. de bonis quæ libe. ergo tale plus relictum filio secundi mariti non valet, sed est perinde ac si ipsi secundo marito relictum esset, & quasi relictum eius contemplantatione in fraudē filiorum primi matrimonij. de Garro. eo loco. nu. 13. Bellac.

Pater nunquid possit filium legitima priuare, vel quo ad eam in testamento suo quouis modo præiudicare: quantaque sit legitima trium filiorum tribus alijs demortuis.

CAPVT VIII.

Pater filium legitima priuare non potest l. si quando. C. de inofficio. testam. l. quoniam in prioribus. C. eod. fallit in tribus casibus quos not. Soc. reg. 283. Don. à Fin.

Pater in suo testamento non potest præiudicare filio quo ad suā legitimam. Alex. conf. 57. num. 2. vol. 5. Corn. conf. 174. nu. 7. vol. 1. Bellac.

Si pater in testamento aliquid pro legitima reliquit filio in quantitate, potest filius dicere nolo pecuniam, sed volo legitimam in corporibus hereditarijs, not. doct. in d. l. scimus. C. de inoff. testamen. fallit in 2. casib. quos not. Ias. in d. l. nu. 7. fallit in 3. casibus quos not. Rip. in l. in quartam. ff. ad l. Falc. num. 126. Don. à Fin.

Sed quid si pater relinqueret filio centum pro sua legitima vel falcidia nec adieisset quod in his eum instituebat, an valeat testam. Bar. in auth. vnde si parēs. C. de inoff. testam. tenet quod sic, & hanc opi. tenent multi doc. relati per Iaso. vbi sup. Et inter cætera alleg. Pau. de Cast. conf. 189. incip. in casu præfenti. quod mihi est in 2. vol. conf. 199. adde Bar. in conf. 151. & conf. seq. Card. conf. 60. & hanc partem videtur seq. Ang. §. si. insti. de inoff. testa.

Contrarium tenet expresse ipse Ias. ibi alleg. multa maxim. Alex. in l. 1. in prin. ff. ad l. fal. & in d. l. nam quod. §. nō omnis. ff. ad treb. & in 2. vol. conf. 70. incip. viso consilio alias per me reddito. adde quod illud consilium est in 2. vol. cōf. 177. adde quod istam partem tenet ipsemet Bar. in cōf. 153. & ibi plura Com. opi. Tom. j. Ee 3 alle.

alle. in apostil. idē per multa tenet. Phi. in d. c. si pater. col. 9. de testam. in 6.

Et inter alia, secundū Ias. contra Bart. stringit. Nam clarum est quod non sufficit patrē relinquere filiā simpliciter, & tamen relinquer. simpliciter, semper intelligitur relinquere pro legitima vt declarat Bar. in l. in quartam. ad l. fal. ergo etiā nō sufficit relinquere, filiē pro legitima quia exprimitur illud. qd omnino tacite inerat. & per ista secundum Ias. confunditur decisio Bal. in l. si adula. C. de hered. act. adde. quod istam rationem adducit Alex. in d. conf. 70. Vezinus.

Pater vni filiorum non potest relinquere minus legitima; potest tamen plus relinquere vni quam alteri. l. parentibus. C. de inoffic. testa. & ibi Bart. Dec. conf. 547. Vezin.

Sufficit filium esse in legitima institutum. l. omnimodo. & l. quoniam nouella. & l. quoniam in prioribus. C. de inoff. testa. Pan. in 2 part. conf. 15. Vezin.

Pater potest assignare legitimam in vno, vel pluribus corporibus. l. scimus. §. repletionem. C. de ino. test. fallit in 5. casibus quos not. Ripa in d. l. in quattam. nu. 128. Do a fi.

Si pater aliquid filio suo pro sua legitima relinquat, & eā clausulam apposuerit, per quam iubet eum filium esse contentum de ea re, quam sibi relinquit, ita vt nihil aliud possit petere occasione suā legitimā quāuis filius illud relictum acceperit, & quitationem generalē fecerit, non prohibetur quin semper possit petere suam integram legitimā, & illius supplementum. tex. est no. in §. ceterum. in auth. vt cum de app. cog. Bal. Ang. & doct. max. Ias. in d. l. omnimodo. in 1. col. & idem Ias. in l. si quando. §. & generaliter. in 2. col. eod. tit. vbi plura allegat, max. Alex. 1. vol. conf. 69. incip. super 1. dub. §. & generaliter. l. si quādo. C. de inoff. testa. & ibi Ias. post Paul. Cast. qui inquit, ibi tales clausulas haberi pro non appositis, nisi de legitima expresse in renunciatione facta esset mentio per renuntiantē. Alex. conf. 8. nu. 15. vol. 3. Bellac.

Sed an tunc possit petere dotem maternam. vide Camp. in 1. part. q. 32. & Bened. conf. 164. Old. conf. 297.

Amplia 2. non solum in liberis sed etiam in parētibus. imo & in fratribus instituta turpi persona. ita Ias. in l. omnimodo. in 1. col. & de fratribus. dixi. in l. fratres. C. eo.

Amplia 3. in matre, cui minus leg. relictum est, quia potest agere ad supp. ita Ant. de Butr. in conf. 12. incip. absque allegationibus. Vezin.

Limita nisi in testamēto esset instituta turpis persona, quia tunc filius non cogitur agere ad supplementum legitimę, sed per querelam aut contra tab. expugnat totum testamentum ita Pau. de Castr. in d. l. omnimodo. & idem tenet in l. fratres. in 3. q. eo. tit. vbi plus tenet, quod etiam si filio esset relictā integra legitima tamen instituta turpi persona potest totum expugnare testamentum per l. Phantonius. ff. si quis a parent. fuerit manumiss.

Sed contrarium tenet Baldus in d. l. fratres. in 4. quæstio. & ipsemet Paul. in 2. volum. consil. 61. incip. quo ad 1. videtur di. etas sorores. repetito in primo vol. conf. 263. & ita tenet Ias. in d. l. omnimodo. vbi responder ad l. Phantonius. quod loquitur quando patri nihil penitus erat relictum: & sic in terminis diuerforum.

Limita 2. quando pater, qui aliquid reliquit filio vel inter viuos, vel in vlt. vol. eum astringit per pactum: tunc odio patris potest filius querelare testamentum in totum. Ita Iaso. in d. l. omnimodo. in 2. col. alleg. gl. in l. si quando. §. 1. eo. ti. quā Pau. de Cast. ibi dicit menti tenendam.

Limita tertio iura quę dicunt filium posse agere ad supplementum legitimę non procedere, si prius accusasset testamentum de falso, & succubuisset: & sic reddidisset se indignum testamento: quia non posset agere ad supplementum. ita Ias. in l. eum qui. C. de inoffic. testam. post Salice. Fulgo. & Paul. de Castr. ibi. Vezinus.

Pater si habeat quinque vel sex filios, & tres mortui sunt: quanta erit legitima aliorum? Ias. in d. auth. nouissima refert Bal. in l. non pro num. C. ad Offic. dicere, quod si illi tres sunt mortui viuo patre, alij debēt habere solum trientem: secus si mortui essent post patrem: tunc legitima esset semis, & portio decedentium accrescit aliis. filius patre monacho, habebit legitimam etiam patre viuente secundum ius canonicum: secus tamen de iure ciuili, quia expectabit mortem patris, Iason in auth. si qua mulier. numero 51. de sacrosanct. eccles. communem dicit, & sibi plus placet communis legistarum numero 52. & 57.

Pater an, & quando possit filios suos distrahere.

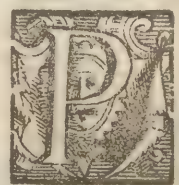
C A P. I X.

Pater pōt vendere filium veri pignori dare etiā inuitum pp necessitatem, & opressionē famis l. 2. & ibi glo. Bal. & omnes. C. de patrib. qui fi. distr. & voluit quoq; gl. in c. 3. alias si quis. ex. de furtis. Inn. & Abb. in c. nonne. de præsump. Bart. in l. qui filios. C. quā res pign. obl. poss. Bal. nu. 4. & Abb. nu. 7. in c. ex rescripto. extra de iureiur. Io. de Amic. cōf. 105. nu. 3. Imo. in l. 1. n. 6. ff. de vulg. & Bal. l. 1. i. suis. ff. de libe. & posth. vbi inquit gl. in d. l. 2. esse singularem. & cōiter approbatam, & receptā asseuerat Couar. in lib. 3. varia. resolu. c. 14. nu. 4. in 2. not. & Rip. in l. obligatione. ff. de pigno. nu. 13. & sic hoc casu duntaxat patri licitū, permissumq; est propriū filium vendere, seu pignori dare ne medicitatis prætenu fame pereat, quoniā legitur Nehemiā. c. 5. q. populus fame oppressus ait filij nostri, & filiā nostrā multā sunt nimis, accipiamus, & pro precio eorum frumentum & comedamus, & viuamus, vt refert Tiraq. de retract. confag. §. 26. gl. 1. nu. 15. sed hoc non procedit in filio presbytero, quia ob famem eum vendere non posset pater, secundum Host. & Io. Andr. in c. Iudæorū, de etate quali. quos sequuntur omnes cōiter ibi Io. de Ana. & in d. c. 3. Marfi. sing. 101. Gerard. sing. vlt. nu. 16. Rimi. in rubr. quib. alien. non licet. nu. 158. Institu. & Couar. in in dicto ca. 14. nu. 4. in 5. no. vbi ponit istam esse communem opi. & Marfi. in rep. rub. C. de fideiuf. nu. 143. & iste sic venditus a patre pōt agere contra patrem, vt eum redimat, si ad pinguiorē fortunā peruenerit, & per consequens cessante paupertate, secundum Bald. in d. c. ex rescripto. in fi. quem sequitur Fel. in c. cum dilecta. de rescrip. Dec. in l. quā propter. ff. de reg. iur. & Marfi. in d. sing. 101. in fi. & in l. vnic. nu. 32. C. de raptu virg. item limitatur non habere locum prēmisa communis sententia in patre captiuo, cui loco sui permissum non est filios obsides dare secundum Cyn. Saly. & ceteros communiter in d. l. 2. & Ripa in d. l. obligatione. nu. 14. & seq. vbi ait opi. istam communem fore, & sequit & declarat, sed filius (aduerte hic vtiliter) qui haberet vnum solum panem tpe oppressionis famis, haberetq; filiū, & patrem vtrosq; morientes ob necessitatem, tunc debet prius & potius subuenire patri, quam filio, & sic illum panem dare tenetur patri, vt fame prius filius, quam pater pereat secundum Cy. Alber. Saly. & Angel. in l. 2. C. de patrib. qui fili distra. & Io. de Amicis in d. conf. 105. nu. 1. & seq. vbi replicat istam esse communem opi. & ita circa hoc semel interrogatum fuisse. F. Viuius opi. 596.

Pater duodecim liberos habens nunquid excusetur ab omnibus muneribus & oneribus.

C A P. V. T. X.

Pater quispiam si habuerit duodecim liberos excusatur a muneribus personalibus, patrimonialibus ac collectis. Bar. in l. semper. §. legem. ff. de iure immun. Et licet glos. & doct. variē loquantur, glo. in verb. munerum. & Io. de Platea in l. si quis decurio. 2. & in l. albo. C. de decur. glo. in l. 1. in ver. ab onerib. C. de iis qui numero liber. vel paupert. excusāt. lib. 10. Ang. in §. 1. nu. 4. Io. de Platea in verb. item patet hoc. instit. de excusa. tuto. cōis tamen opi. & sententia doct. est duodecim sufficere. Ita Io. de Anan. in conf. 105. quod est vltimum conf. nu. 1. & 3. & in addi. ibid. Ludo. Bolog. nu. 6. ver. atamen com. opi. doct. est. & Rol. a Valle, in conf. 66. nu. 35. in 1. Tom. consulendo tradiderunt. Quam tamen doctrinam non probat Aldobrandi. in d. §. 1. nu. 30. ver. vnde mihi videtur ita concludendum. nu. 51. & 52. & Guid. Papa in suis decis. q. 401. inq. duodecim liberos excusare a subsidijs Delphinaris, quā uis consuetudo, eo in loco contrarium hisce temporibus nec habito respectu ad numerum liberorum, obseruauerit, præterea causa præsians immunitatem debet superesse tēpore oneris impositi, vt praeclare inquit Alber. Bru. in tract. de augmē. in conf. 21. prin. nu. 5. in 17. vol. tract. Kircho.

Pater habens duodecim filios excusatur tam a muneribus personalibus seu a collectis quibuscunque, quā in etiam a patrimonialibus. l. si quis decurio. C. de decurio. lib. 10. vbi hoc tenent glos. Bartol. Andr. de Bar. & Ioann. de Platea. & Bartol. in l. semper. §. demonstratur. de iure immun. Ista est magis communis opinio omnium doctor. in prae citatis locis

locis vt meminit Anan.conf.vlt.nu.1.& 3. & Bolog. in addit. ibi. Couar. in epito. de testa. in 2. par. c. 8. nu. 1. Rolan. à Valle. conf. 52. requisitus vt dicam quid sentiam. nu. 3. cum alijs seq. vol. 2. & hoc admittunt omnes doct. communiter in decurione, vt f. dictus numerus 12. filiorum illum excuset à quibuscunque muneribus d. l. si quis decurio. & ibi per Bal. & glo. in l. 1. C. qui nu. libe. lib. 10. & gl. & Bar. in rub. C. de decur. eo. lib. Ampliatur hoc in tantum procedere, quod pater qui habuit dictos 12. filios, & consequutus fuit immunitatem, si postmodum moriatur aliquis ex istis filijs durat priuilegium, secundum Ioan. And. in c. debet indultum. in Mercu. de reg. iur. in 6. quem sequitur Alba. in l. 2. §. 1. ff. de excus. tut. dicens ibi ita de facto obtinuisse. & Alciat. de præsump. reg. 1. præsumpt. 36. & regu. 2. præsump. 2. Fulg. conf. 52. Pau. de Cast. in l. si cum dotem. §. si maritus. ff. solu. matr. Dec. conf. 24. & in l. in omnibus causis. ff. de reg. iur. in auth. præterea. in fi. C. vnde vir & vxor. & in c. cum cessante. de appell. & ita consuluit Imo. conf. 77. in 3. dub. & ita tenet Ias. in l. sciendum. §. si. ff. qui satisf. cog. Vide Rolan. à Valle. d. conf. 52. vbi in vtrunque partem disputat & licet contrarium sentiat Alex. in d. §. si maritus, tamen istam præcedentem opinionem dicit esse communem Alc. in tract. de præsump. in 1. reg. præsump. 36. nu. 2. à qua dicit non esse recedendum propter fantasiam Alex. in iudicando & consulendo Bart. Soc. in d. l. sciendum. §. si. & sequitur, tuetur, & citat cū alijs aggregatis per eum Rolan. à Valle. conf. 52. requisitus vt dicam quid sentiam. sub nu. 38. cum alijs seq. vol. 2. & Vrfillus in add. Affli. in decis. 172. nu. 2.

Sed limitatur primum memorata communis opinio ita ampliata vtiliter non procedere, vbicunque ageretur de refectione murorum: tunc equidem habens 12. filios non excusaretur a contribuendo in ipsa refectione secundum Bal. conf. 312. vol. 3. & tangit articulum istum Io. de Ana. d. conf. vlt.

Secundo limitatur non habere locum in subsidijs regijs, in quibus tenentur contribuere etiam habentes 12. filios: secundum Guid. Pap. q. 401. sed quod de homine habente 12. liberos, vbi docet ita obseruari de consuetudine.

Tertio limitatur, quod licet numerus 12. filiorum excuset a muneribus, & alijs supra in principio narratis, nihilominus non præberet, ac daret immunitatem ab oneribus, & pensio- nibus feudorum, vel emphyteusis, quia non sunt munera publica, sed priuata: vt consuluit Alex. in d. conf. 123. nu. 5. cum alijs seq. vol. 5. Viuius.

De emancipatione liberorum.

C A P V T XI.

Mancipationis, ac patriæ potestatis differentia hodie penitus sublata est, vt iure cautum reperitur. §. nullam. in aut. de hæredib. ab intesta. venien. tamen emancipatus ipse non obstante re- motione dictæ differentie non transmittit pa- tris hereditatem, nõ aditam sicut suus, & ratio videtur hæc se- cundū Alex. in l. si emancipati. C. de collatio. & in l. cum quidā. §. suum heredem. ff. de acq. hered. quia suitas in patria potesta- te regulariter fundatur. §. sui. instit. de hered. qual. & diff. item propter suitalis existentiam confirmantur tabulæ pupillares, tutelæ, simul ac libertates, dato qd filius se abstinerit hæredita- te. lege filius, qd se paterna. & l. quæsitū. ff. de acquir. hæred. se- cus in emancipato. & ista est communis opinio Doctorum, in l. Gallus. §. & quid si tantum, ff. de liberis & posth. quam sequū- tur attestanturque communem Moderni. ibidem, & quod filij in potestate constituti, vt superius docuimus transmittat he- reditatem patris non aditam & ad quoscunque hæredes, pro- batur in l. apud hostes. C. de suis, & legiti. & Doct. tenent hoc communiter omnes in l. si infanti. C. de iure deliberan. His ac- cedit congruenter, quod quando emancipatus in ius voca- uit patrem nulla prius venia petita ac impetrata obtentaque, tenetur ad pœnam in d. l. penult. ff. de in ius vocando statuta soluere, tamen processus frabricatus valeret, & teneret parte citata non opponente. secundum communem adfersionem scriben. de qua attestatur Alex. in l. si. nu. 2. C. de in ius vocan. Contrariam vero sententiam quod filius vocans in ius patrē absque venia, volensque soluere pœnam. d. l. pen. non ob hoc posset processum conualidare dixit meliorem Grammat. post alios relatos per eum consilio ciuili 40. nu. 4. vbi ita consuluit F. Viuius opin. 235.

Emancipationis & patriæ potest. an sit sublata differentia? vide Iasonem, in l. emancipata. in 2. col. C. qui admit. vbi dicit qd sic quantum ad succeden. ab intestato, secus in alijs. Vez.

Emancipatio de emancipatione vide plura per Ias. in l. vtrū.

turpem. ff. de verb. obl. vbi an pater inuitus cogi posset em a- cipare? & an aliquid pro præmio accipere debeat, & an eman- cipatio à manumissione differat? & alia plura notab. vide ibi. Et qd cogatur pater emancipare filium, nõ idem Ias. in l. in te- stameto. nu. 17. C. de testa. milit. Bellac.

Emancipatio quo ad quid fieri, quo ad quid. haud fieri nõ permittitur. commune ait meus iurisd. Anto. Gomez. de te- stam. c. 3. nu. 2. & ante eum Alc. de præsump. reg. 2. præsump. 2. nu. 4. Quod verum existimo quo ad ipsam emancipationis formam, ac substantiā: nõ vero quo ad illa effecta, quæ ex illa oriuntur quia hæc quin expressim excipi, & coarctari queant nullis iuris rōnib. impediri alibi vberime ostendo. Suarez.

Emancipatio filius inuitus emancipari non potest. l. iube- mus. C. de emanci. lib. & est gl. in l. si. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Bal. in 3. par. conf. 1. nisi sit rixosus, & ingratus. Ang. & doct. in l. vtrū. ff. de verb. obl. Bal. in l. nec auus. C. de eman. lib. & in l. quamuis. de fidecom. Bellac.

Filius non potest cogi se emancipari, auth. quib. mod. na- tu. efficiuntur sui glo. in l. si. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. l. nec auus. C. de emanci. lib. fallit in 2. casib. vt p. Soci. reg. 158. Aret. th. in §. fin. Instit. quib. mod. ius patriæ potestatis solui- tur, dicit qd ex illis quatuordecim causis ex quibus potest ex- heredari. §. aliud quoq; capitulū. in auth. vt eū de appel. cogn. pote st etiam cogi ad emancipationem. Do. à Fin.

Filius post emancipationem magis est obligatus patri, quā añ. tex. est not. in l. 1. ff. de off. Præto. & potest esse ratio, quia pa- ter emancipando filium, dicitur sibi cōferre beneficium. l. vni- ca. C. de ingr. a. lib. & qd emancipatio dicatur beneficium vult Bal. in l. 2. in fi. C. si aduer. rem. iud. & in l. cum oportet. §. cum autem. C. de bon. quæ lib. Bellac.

Emancipatio requirit scripturam. Bar. in l. emancipatione. C. de fid. instr. nec obl. l. post mortē. ff. de adop. dñ loquitur de so- lis t estib. quia non negat scripturam esse necessariam. Idem.

Qui opponit contra instrumentum emancipat. debet op- positum probare lab ea parte. ff. de proba. Idem.

Emancip. potest fieri coram delegato. glo. in l. emancipari. ff. de adop. Bal. in l. post mortem. eo tit. Idem.

Non tamen potest fieri coram notario. Deci. conf. 13. in 1. col. Ang. conf. 93. in 1. col. Idem.

Emancipatio filij clerici potest fieri corā iudicice tempora- li. Phi. in c. si. §. si vero. de iud. in 6. Vez.

Emancipatio non pōt fieri per procu. gl. not. in l. cū pp onas. C. de dolo. Bald. in l. neq; absens. ff. de adop. & in l. excusare. ff. de excus. tu. Ang. Aret. in §. præterea. Inst. qui. mo. ius pa. po. sol.

Contrarium tenet Ang. in conf. 44. Bellac.

Nunquid autem absens possit emancipari, si ex post ratam habeat emancipat. vide nota pro & contra per Cur. conf. 4. vbi concludit quod sic. Idem.

Infans sine principis rescripto emancipari nõ potest. Corn. confil. 163. Idem.

Emancipatio quando diu stetit occulta, præsumitur frau- dulenter facta. Ita dicit eleg. Bald. in l. fraus. ff. de legib. & ita vult Ias. in l. non dubium. in 1. col. C. de legib. Barb. in 2. vol. conf. 8. in 2. col. & conf. 53. in 15. col. fac. quod vult. Fel. in c. tertio loco. in fi. extra. de prob. Pe. Gerar. sing. 76. Idem.

Quid si filius longo tempore habitauit seorsum à patre ne- gotian. an præsum. emancipatus? vide Bal. in l. post mortem. ff. de adop. Barb. in 2. vol. conf. 33. col. 2. & Ias. in l. si cert. an. in 3. col. ver. septimo. C. de pact. & in l. si emancipati. in 2. col. C. de collat. vbi dicit qd sic, si habitauerit per 10. annos, & filius hoc alleget. idem vult Barba. inter conf. Alex. volu. 4. conf. vlt. in 4. col. Bal. in l. 2. C. si adu. rem iud. & ad proban. qd pro tali se ges- serit, vide Angel. in §. item si. in 8. col. Inst. de excep.

An filius possit ad vnum solum actum emancip. vide Alex. & Ias. in l. 1. §. hoc autem. ff. ad Trebel. Phi. in rub. de testam. in 6. in 22. col. Idem.

Emancipatus pro parte non potest quis esse. Alcia. de præ- sump. reg. 2. præsum. 2. nu. 4. com. dicit. B. Villa.

Data in præmiū emancipationis, an veniant conferenda? vide Cuman. conf. 28. incip. de fundo dato. Vezin.

Filius qui non potest stare cum patre propter patriis sæui- tiam, potest patrem cogere vt eum emancipet venia prius im- petrata. & vt eidem filio restituat bona materna, vel similia, in quibus pater debet habere vsum fructum. ita Cu. cōf. 82. seq. Ias. in l. filijs. in fi. C. de inof. test. vbi dicit generaliter, qd ex om- nib. causis quibus filius potest exheredare patrem, potest co- gere ad emancipandum. Idem.

Emancip. præsumitur præcessisse donationem factam filio secundum Bal. post Cy. in l. cum in testameto. §. verba. ff. de her. inst. Alex. in l. cum proponas. C. de codicil. & in 5. vol. cōf. 112. Fel. late in c. pasto. in 3. col. de rescri. & in c. capitulum. in Com. opi. Tom. j. E e 4 14 col.

Com. V.I. Opin.

14.col.co.tit.Ias.in simili per dictam auth.Bal.in l. admonen. in 105.col.ff. de iureiur. & in l. hac consultissima.in 2.col.C. qui test.fa. pos.& in l.fi.in 12.col.C. de edic.diu.Adr.tol.& in l.1.in 4.col.ff.de verb.oblig.

Pater emancipat.filiū potest retinere dimidiam vsusufr. in bonis quæstis:secus in querendis ita no.Ias.in l.fi.in 8.col. C.de pact.Pet.Gerar.sing.76.

Vide aliquid in materia,per Corn.in 3.vol.conf.42.in 3.du bio. Vezinus.

Emancipatus an succedat in feudo? vide Iasonem in l. qui se patris.in 27.col.C.vnde lib.decidit quod sic.

Aduerte tamen quia Firmanus, in repertorio, in ver. filius emancipatus. §. 10. dicit qd emancipatus nō succedit ab intestato simul cum filio in potestate, quia quo ad succes.intestati non est sublata differentia emancipationis, & patriæ pot. allegat. Albe. & Ang. in rub. C. qui admitti in pen.col. Idem.

Emancipationis præmium olim erat tertia pars bonorum. l. 6. §. cum aut. C. de bon. quæ lib. fallit in 4. casib. vt per Vigel. in cōmento 6. anni. in 2. par. c. 9. q. 3. regul. 1. fol. 356. Do. à fi.

Emancipationem allegans eā probare tenetur. Fallit vt per Cagn. in l. fi emancipati. C. de colla. nu. 83. Idem.

Si filius emancipatur post contractum non tenetur in solidum, sed in quantum facere pōt. fallit in 3. casib. vt per Corn. in l. 1. C. an seruus pro suo facto. Idem.

Omnibus casibus quibus filius potest exheredari potest emancipari. Ang. in §. fi. in fi. Inst. qui. mo. ius pa. po. sol. Vez.

Emancipatus iure antiquo aut cum causa, aut absq; causa præteritus, & si tantum bonorum possessionem contra tabulas habuit, tamen hodie iure nouo sine causa præteritus testamentum nullum dicit: cum causa inuolutus silentio antiqua duntaxat bonorum possessionem habet. commue ait Anton. Gomez. de testa. c. 11. nu. 34. post illos, quos late infra refero ver. præteritus. & ver. proximo seq. Suarez.

Emancipatus filius, & eius frater, qui nondum sui iuris, ac mancipi factus est æquiparantur hodie tum matri, tū lineæ maternæ respectu, vt præteriri cum causa saltem debeat: alias testamentum sit nullum, vt commune interpretum dogma effero ex Bal. num. 19. Paul. num. 9. in auth. ex causa. C. de libe. præter Ang. in l. certum. §. vltim. ff. de iniust. rup. Imol. in l. 1. ff. de testa. & in l. filio præterito. ff. de iniust. rupt. & in leg. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. late Did. à Couar. in cap. Raynutius. in prin. nu. 4. de testam. Anton. Gomez. de testam. c. 11. nu. 34. & si verius de iure contrarium autumet Vigl. in rub. num. 4. Insti. de inoff. testam. idem Vigl. nu. 1. in fi. & Eguinar. Baro in ver. tu vide. ad §. mater, vel auus. Insti. de exheredat. libe. & ante eos Imo. in l. 1. ff. de testa. sed ea de re alibi latius, & opportunius. Suarez.

Pater cogi non pōt emancipare filiū. l. nec auus. C. de emancip. lib. l. vtrū turpē. ff. de verb. oblig. Fallit in 5. casib. quos no. Anto. de Tremulis in addit. ad præf. Vberti. de Bonacursio. in tit. quib. mod. ciui. agent. nu. 12. ver. & in casib. fallit in multis casib. quos not. glo. in l. non potest. ff. de adopt. & l. cogi. §. si pater. ff. ad Treb. fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 186. Do. à fi.

Emancipatio, & exheredatio in extraneo est res inepta. l. quidam cum filium. ff. de verb. obl. fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. quidam. nu. 17. Don. à fin.

Filius familias in totum est emancipandus, aut in totum est in potestate retinendus, & hæc est com. opi. quam tenet Alex. & Ias. in l. 1. §. hoc autē. ff. ad Treb. quia patria potestas est indiuisibilis & sic pro parte diuidi non debet. doct. ibi. Bellac.

Si filius emancipatus se obligauit qñ erat in potestate, non tenetur, nisi inquātū facere pōt. l. 2. ff. quod cū eo. & in l. sed ex alio. eo. tit. fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 157. Don. à Fina.

Emancipatus filijs in potestate positus tantū ab intestato recentis iuris cōstitutionib. æquiparatur: non vero cum testamentū exarātū proponitur. commune inquit Ant. Gome. non pœnitendæ auctoritatis doc. de testam. c. 11. nu. 34. Suarez.

Emancipatum esse filium, in dubio non præsumitur: com. esse dicit post Curtium Fernan. Vasquius, illustriū controuer. lib. 2. cap. 85. nu. 13. I. Fich.

Licet filius renuntiet emancipationi, attamen remanet sui iuris. Corn. in 4. vol. conf. 228. in 2. col. Vezin.

An pater in emancipatione possit sibi reseruare vsufructū bonorum quærendorū per filium, vide Lud. sing. 305. Idem.

Si pater pro emancipatione aliquid a filio accipiat, priuatur successione filij. Alex. in l. vtrū turpē. in fi. de verb. obl. Idē.

Emancipatus si non alat patrem inopem, potest in potestatem reuocari. l. 1. de ingrati. lib. Bar. in l. alimenta. ff. de libe. agno. Ang. in §. fi. in fi. Insti. quib. mo. ius pa. po. sol. Idem.

De Affinitate, &

Mater semper est certa: tenetur alere filium vsque ad triennium, non habet filios in potestate: mulierem adrogantem excludit: in tutela, successione, & substitutione præfertur auo, & in morte filij ab intestato succedit vna cum fratribus & sororibus. Et quid si hæres instituitur ab vno ex filijs primi matrimonij? Vel si intestata moriatur, quid de bonis & liberis, quos habuit ex diuersis matrimonijs? Et quid tandem si fundum filij alienauit, & illum postmodum hæredem sibi instituit.

C A P. XII.

Mater semper est certa. l. quia semper. ff. de in ius vocand.

Limita in filiis expositis quorū parentes ignorantur. Barr. ibi. Vezinus.

Mater tenetur alere filium intra triennium, l. nec filium. C. de patria potestate. Alex. in l. alimenta. C. de ne go. gestis. glo. & canonistæ in cap. fi. de conuer. infidel. Panor. in c. 2. de conuer. infideli. fallit in 3. casib. vt per Corn. in l. alimenta. de nego. gestis.

Fallit in duobus casib. vt per Ioan. Neuiz. in sua filua. fo. 95. Dona. à fina.

Mater non habet filios in potestate. §. fœminæ. Insti. de adopt. Ias. in auth. ex testamento. col. 7. C. de colla. Pan. in c. 2. in 2. not. de conuer. infidel.

Limita, nisi mater sit tutrix: quia tunc habet filios in potestate. c. ex parte. iuncta glo. & ibi expresse Phi. in fi. com. extr. de appel. Vezinus.

Mater legitima & naturalis mulierem adrogantem excludere debet, per text. in l. 2. §. impuberem. ver. quare & si pubes. ff. ad Tertul. secundum veriore sententiam per Ofas. decif. 75. post nu. 5. Bonac.

Mater in tutela, successione, & in substitu. præfertur aui nisi sit vilis. per Bar. in l. humanitatis. co. 9. ver. quāto queritur. C. de impub. & alijs substi. idē vult Bartol. in d. auth. matri & auiæ. ver. quæro quid si est mater. P. And.

Mater filio suo mortuo ab intestato succedit, & concurre vna cum fratribus & sororibus vtrinque cōiunctis ipsi defuncto. auth. defuncto. C. ad Tertul. excludit tamen ipsa mater fratres aut sorores defuncti, ex altero latere solum coniunctos. Corn. conf. 75. in 1. vol. Vezinus.

Mater instituta hæres ab vno ex filijs primi matrimonij illi filio succedet ex testamento, & poterit disponere de tali hereditate sicuti & quilibet alius hæres institutus: etiam extantibus alijs liberis ex eo matrimonio: nec impediatur propter transitum ad secunda vota. auth. ex testamento. & ibi de Garro. num. 2. C. de secun. nupt. succedit enim mater suo filio ex sua voluntate, cui filio liberum erat alterum hæredem instituere, & hoc verum est etiam si mater iam contraxisset secundas nuptias ante mortem sui filij, de Garronibus eo loco, nu. 4. & 5. vbi asserit hanc communem esse opinionem cōtra Bal. opinionem in l. mater. C. ad Tertul. & procedit superior decisio siue filius relinquat matri ex simplici legato, siue eam hæredem instituat. ita de Garronibus ibi num. 6. & Boer. decisio. 191. Chærian.

Matri mortuæ ab intestato, quæ bona, & liberos habuit ex diuersis maritis & matrimonijs, liberi primi matrimonij præferuntur alijs liberis in bonis quæ ad matrem peruenerant ex primo matrimonio: & liberi ex secundo matrimonio alijs liberis præferuntur in bonis quæ ad matrem peruenerant ex eo secundo marito, & idē iudicandum in alijs liberis ex alijs matrimonijs, ita vt filij consequi debent bona quæ ad matrem peruenerant ex eorum patre. in alijs autem bonis quæ ad matrem peruenerāt absque facto maritorum liberi æqualiter succedunt. l. fœminæ. l. cum alijs. de secun. nup. Roman. conf. 40. nu. 6. M. Chærian.

Mater alienauit fundum filij, postmodum illum hæredē instituit, adita hereditate, filius vëdicare volebat fundum: quærebatur, an posset? distinguitur aut filius pro debito bonorū subsidio fuit institutus in re particulari, altero herede vniuersali instituto quo casu habetur loco legatarij. l. 1. §. si ex fundo ff. de hæred. instit. & tunc poterit fundum vendicare; si vero institutus sit in quota hereditatis tunc pro parte ipsum tãgēte sibi vendicanti obstat exceptio, poterit tamen ab altero herede

rede illud repetere, tanquam sibi fuerit euictum: debet enim habere huiusmodi bonorum subsidium absq; grauamine, videlicet legatorum, & fideicommissorum, non tamen aris alieni, vt not. glo. in l. cum à matre. vers. item quid in debito. C. de rei vendic. cuius opi. commu. teneri Bar. attestatur in l. fi. in computatione. vers. contra istam glo. C. de iure deliberan. vbi glo. contrarium sentit. F. Turzan.

Mater transiens ad secunda vota num cogatur bona, quæ à primo matrimonio habet, filiis suis eiusdem ordinis referuare, solo vsufructu sibi retento? & quid de matre, quæ transijt ad secunda vota post mortem filij, cui in aliquo successit: aut quæ sit filio pupillariter substituta, aut quæ minor erat, cum ad secunda vota conuolauit, aut quæ ad vota secunda pertransiuit tutore non petito, neque ventri, neque filio.

CAPVT XIII.

Matres liberorum transeuntes ad secunda vota, (Vide plenius ad hanc ipsam materiam quæ habentur infra tit. sequenti. cap. 4.) coguntur omnia illa quæ à liberis suis habent, eiusdem ordinis filiis referuare: Quod quidem etiam in patribus receptum est, etsi autem nō habeamus de hac decis. expressum aliquē textum, qui in specie hoc decidat circa liberos: tamen habemus glo. notatu dignam in l. fœminæ. §. illud etiam. in verb. possessione delata. quæ extēdit à muliere ad virum. C. de secun. nup. Dein de l. generaliter. C. eo. hoc satis innuere videtur, dum dicit, eisdem casib. maritum quoque debere communibus liberis seruari. Ita doct. communiter in d. l. fœminæ. §. illud. Bar. num. 2. Salic. nu. 3. vers. quærit glo. an quod hic dicitur in muliere habeat locum in viro. Sichard. vers. sed hic oritur dubitatio. Marian. Socin. sen. in cons. 34. nu. 3. vbi ipse in vtramque partem valde eruditè hanc materiam explicat in 1. tom. consi. & Bened. Capr. in consi. 46. nu. 5. & hanc communem opi. doct. esse referunt Guid. Papa in suis decis. Gratianop. q. 228. Deci. in cons. 87. nu. 3. & in cons. 230. nu. 1. & ibi apostil. in verb. marito. Rol. à Valle in cons. 95. nu. 9. in 1. tom. & Sichard. in d. §. illud. nu. 2. in fi. Kirchouius.

Mater transiens ad secunda vota, priuatur proprietate bonorum, quæ filio obuenerunt ex hereditate paterna, retento sibi vsufructu. l. mater. C. ad Tertul. Rom. consi. 405. col. fi. ratio est: quia licet per secundas nuptias non faciat iniuriam filio defuncto: facit tamen iniuriam viro, cuius anima tristatur in auth. de nup. §. quæ verò. ex not. per Rol. consi. 81. nu. 2. 3. & 5. lib. 3. & nu. 10. vbi quod & si mater transiens ad secundas nuptias priuatur proprietate bonorum in quibus successit filio, id tamen intelligitur volente altero filio primi matrimonij superstiti, & declarante matrem priuatam esse proprietate bonorum sororis vtrinque propter transitum ad secundas nuptias. Quid dicendum quando mater consentiendo filiis, vel de licentia & consensu primi mariti conuolat ad secundas nuptias? & dic vt per eundem Rol. d. consi. vbi nu. 13. & seq. quod consensus tacitus filiorum sufficit, vt mater transiens ad secunda vota non priuatur proprietate bonorum filij, in quibus successit. Quid de matre quæ duos habebat filios, quorum vnus decessit antequam nuberet. alter post? & dic, quod mater succedit, teste Bald. in auth. ex testamento. col. 2. vers. sed pœnæ. C. de secun. nupt. qua in materia matris vel viduæ secundo nubentis, vide quæ scribit Rom. consi. 219. vbi inter alia, inquit aut loquimur de pœnis quas incurrit, quia post annum luctus mulier secundo nubit, de quibus in l. fœminæ & l. generaliter. C. de secun. nupt. & tunc voluntas viri tacita vel expressa secundo nubere permittentis, illas excludit, secundum Roma. d. consi. & sing. 248. Crem. sing. 74. Dec. in rub. pen. C. de secun. nup. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 35. de consi. Boer. quæst. 185. nu. 20. Ias. in l. filium quem habentem. nu. 13. C. famil. ercisc. in l. 2. r. not. C. de indic. vid. toll. & hanc communem dicit Garro. in d. rub. par. vlt. C. de secun. nup. idem dicendum de matre secundo nubente post annum luctus, filiorum primi matrimonij voluntate, quod pœnas prædictas non incurrat, ex not. per Roma. d. consi. 219. col. 2. nu. 3. Ang. consi. 396. col. 4. Deci. in l. generaliter. 16. C. de insti. & substi. in l. nemo fraudare. nu. 5. de reg. iur. consi. 206. ante

nu. 3. consi. 317. nu. 6. 396. col. 2. Socin. reg. 272. fall. 1. Boer. q. 185. nu. 20. Paris. consi. 29. num. 81. & sequen. lib. 3. Roma. d. singul. 248. Crem. singul. 74. quibus adde, quod dispositio legum imponentium mulieri secundo nubenti amissionem eorum quæ a primo viro consecuta est, locum non habet in acquisitis ex tit. oneroso. Rom. d. consi. 219. col. 2. nu. 4. Dec. in rub. nu. 15. C. de secun. nup. Boer. q. 185. post nu. 11. q. autem nō possit mulier secundo nubens tit. dotis plus in virum alienare: quàm in vnum ex filiis primi matrimonij, scribit idem Rom. d. consi. 219. nu. 6. Boer. q. 185. nu. 22. ex l. hac edictali. quæ lex non includit in se alienationem coactam & necessariam, teste Rom. d. consi. 219. nu. 7. & seq. Bellac.

Licet per transitum ad secunda vota mater priuatur successione bonorum prouentorum filio ex hereditate paterna, & illorum proprietate post mortem filij iam adepta: tamen illud non procedit, quando tempore talis transitus ad secunda vota, superessent fratres vel sorores filij defuncti: quia talis proprietas accresceret dictis fratribus. secus vero vbi nulli superessent fratres vel sorores ipsi filio defuncto: quia tunc mater per transitum ad secunda vota, non priuaretur dicta proprietate. est com. opi. secundum Alex. in consi. 211. viso thema te. in prin. vol. 7. M. Chærian.

Dispositio l. fœminæ. C. de sec. nup. quatenus concernit fauorem liberorum primi matrimonij, adhuc hodie procedit & seruatur. Est com. opi. apud omnes, secundum Dec. consi. 230. proponitur. in prin. M. Chærian.

Dispositio l. fœminæ. C. de sec. nup. ita locum habet in patre secundo nubente, vt in matre. Est com. opi. secundum Dec. d. consi. 230. proponitur. in prin. Idem.

Si mater transeat ad 2. vota post mortem filij cui in aliquo successit, an teneatur illud referuare aliis filiis primi matrimonij. Bar. in cōs. 54. incip. Angelus. in fi. videtur tenere q. sic. Chærianus.

Sed quid si sit substituta filio pupillariter, an per transitum ad secunda vota, priuatur eo quod habuit ex substit. Bald. in 1. parte consi. 240. tenet quod non, & sic consuluit pro matre.

Facit quod vult Ias. in l. precibus. colum. 13. C. de impub. & al. sub. vbi dicit, quod tacita pupillaris non excludit matrem transeuntem ad secunda vota, & dicit quod istud communiter tenetur. all. multa. & idem vult in l. 2. colum. 15. in fi. ff. de vulg. & pup.

Contrarium tenet ipse Bald. in eadem 1. parte. consi. 249. Idem.

Si mater successit filio, licet priuatur proprietate transeundo ad secunda vota, per supradicta: tamen illam proprietatem recuperat mortuo illo filio cuius fauore fuerat priuata. ita in terminis Bal. in 4. par. consi. 205. al. auth. ex testamento. & l. fœminæ. de sec. nup. & l. mater. C. ad Tertul.

Adde Alex. in 3. vol. consi. 66. ibi, attamen attento & c. Ang. in §. 1. vers. item dubitari potest. insti. de sen. consul. Tertul. Vi. de Bal. in d. auth. ex testamento. Bellac.

Aduerte etiam quod mater quæ transiuit ad secunda vota, succedit filio morienti vnà cum alijs filiis primi matrimonij, etiam quantum ad proprietatem in bonis, quæ non prouenerunt à primo marito, in bonis autem quæ prouenerunt à marito, succedit in vsufructu. ita in terminis Lud. Rom. in d. consil. 495. in fin. & idem de vsufructu tenet Alexan. in 5. volum. consi. 175. in vlti. col. ibi, subdo tamen. Ang. in §. 1. insti. ad Tertul.

Aduerte tamen quia Alex. in 5. volum. consi. 63. videtur tenere q. non succedat in vsufructu extantibus alijs filiis, dum alleg. §. hinc nos. in auth. de nupt. Idem.

Si mater erat minor tempore quo transiuit ad 2. vota, sed tempore mortis filij erat maior, an priuatur successione. Paul. de Castr. in d. consil. 265. videtur tenere quod sic. & ita not. glo. in l. 2. §. quid si pater. ff. ad Tertul. & ibi Ange. & idem videtur sequi Socin. in 1. part. consi. 39. colum. 6. Contrarium tenet Bald. in d. l. precibus. col. 3. in l. omnem. C. ad Tertul. & Bened. in d. consi. 14. & Lud. in d. consi. 279. Bened. in consi. 118. Lud. sing. 221.

Et in simili quæstione vide Ang. in §. fi. ver. quæro si tempore. insti. ad Tertul. Idem.

Quid si mater quæ ad secunda vota pertransiuit non petiit dari curatorem ventri, sed petiit infra vndecimū mensem nato filio. vide Bald. in 1. part. consil. 156. vbi dicit passim dubitabilem, propter tex. in l. 2. §. quod si cum prægnans. ff. ad senatuscon. Tertul. tamen concludit in fauorem matris.

Mater post annum an possit purgare moram? Ang. in §. fi. insti. ad Tertul. tenet, quod non. & in d. §. actionum. col. 22. in fi. insti. de actio. Idem.

Licet

Mater quæ ad secunda conuolauit vota, non petito tutore filio suo, cuius tutelam gerebat, & nec reddita ratione illius tutelæ, non succedit illi filio si moriatur impubes. l. omnem. C. ad Tertul. §. si autem tutelam. in auth. de nupt. in auth. eisdem pœnis. C. de sec. nup. Io. de Garro. in rub. de sec. nup. nu. 46. nec succedet mater filio suo in pupillari ætate defuncto, nec ab intestato, nec ex testamento iure substitutionis. d. l. omnem. & de Garro. in d. auth. eisdem pœnis. nu. 5. nisi esset minor, quo casu excusaretur d. auth. eisdem pœnis. & hoc si mater sola esset tutrix: quia si essent alij tutores, qui sufficerent, non teneretur alium tutorem petere, sed debet iudici notificare quod vult secundo nubere, & debet in manibus iudicis renunciare tutelæ, & reddere suæ administrationis rationem. Deci. consil. 246. Bellac.

Mater propter non petitem tutorem filio ab eius successione priuatur, si moriatur in pupillari ætate. l. sciant. C. de legit. hæred. non tamen per hoc excludetur auia, sed & nec alij proximiores pupillo excludentur ab illius successione, & hæc communem opinionem esse asserit Soci. consil. 153. & eam comprobat Sali. in l. nepotibus C. qui pet. tuto. donec enim mater viuit pendente anno non currit tempus aliis proximioribus. Quare si interim pupillus moriatur, mater quidem exclusa est, alij tamen proximiores non sunt exclusi. ita Rube. Alexandri. consil. 81. verum vbi mater ante elapsum annum moreretur, & proximior pateretur elabi annum, excludendus etiam esset, si tutorem non petierit. Rub. ibi. Bellac.

Si mater transiens ad secunda vota non reddita ratione si non sit soluen. tenetur secundus maritus pro ea. l. si mater. & ibi Ba. C. in qui. cau. pig. taci. contraha. In hac materia vide Guid. Papæ in consil. 44. vbi dicit, quod dispo. l. omnem. ad Tertu. non habet locum in matre tutrice testamentaria. Cherian.

Mater non reddita ratione, transiens ad secunda vota, si nulla sunt reliqua restituenda, non incurrit pœnas inductas mulierib. secundo nubentib. Pau. de Cast. consil. 264. incip. pro ista domina. vol. 2. Vezin.

Mater transiens ad secunda vota an priuatur relictis sibi factis à marito? Fed. in consil. 36. tenet quod non, etiam si nubat infra annum luctus, per dictum apostoli, mortuo viro nubat in domino. c. pen. & fi. ext. de secun. nup. & 8. q. 1. cap. sicut vir. & 2. q. 3. cap. hinc collig. quia mulier confisa de licentia Papæ, apostoli, & canonis, non debet eorum auctoritate decipi. & istud maxime procedit in terris ecclesiæ. Cor. in consil. 129. in 1. vol. & consil. 308. in fi. 4. vol. subiungit quod si nulla ratio huius dicti haberetur, sufficere deberet auctoritas tantorum patrum. Nam secundum eum hoc tenet Accursus. l. 1. C. de secun. nup. & glossator in decreto 2. q. 3. in fi. Dama. & Host. post eum, ut not. in sum. de secun. nupt. in fi. Gofr. eo. tit. in fi. & Inn. & Host. qui fuerunt lux juris, hoc tenent in cap. vlti. de secun. nup. & propterea concludit, quod mulier transiens ad secunda vota infra annum luctus, non perdat usumfructum sibi relictum à marito, & ita videtur tenere Areti. in consil. 40. in 2. dubio: vbi tenet quod mater per transitum ad secunda vota non priuatur usufructu sibi à marito relictio. all. iura quæ omitto. & quod sublata sit omnis pœna, etiam si transeat ad secunda vota infra tres menses, latissime tenet Bened. in consil. 70. Cur. consil. 27. col. 2. Corn. in consil. 21. Deci. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 15. in fi. de consil. Cor. in 4. vol. consil. 308. in fi. Lud. Rom. consil. 182. Bal. in 5. par. consil. 148. dicit, quod transeundo ad secunda vota intra annum luctus, priuatur proprietate, non autem usufructu. & ita tenet Ana. in consil. 73. vbi respondet ad illud quod pœnæ legales sint sublata: quod procedit quantum ad infamiam: secus quo ad alias pœnas. Charianus.

Mater transiens ad secunda vota an definat esse tutrix? Et num tutrix mater teneatur facere inuentarium? Et quid de matre luxuriosè viuente, post mariti mortem, aut asserente filium natum in matrimonio, non esse mariti filium, sed alterius.

C A P V T XIII.

Mater transiens ad secunda vota definit esse tutrix, auth. matri & auia. C. quando mul. tut. offic. fun. po. test. & in auth. sacram. eo. tit. & vbi que Bart. & ista priuatio inducitur ipso iure. l. 1. C. qui petant. tuto. quam alleg. Pet. de Anch. consil. 104. Charian.

Mater tutrix etiam testamentaria secundo nubendo, perdit tutelam suorum filiorum primi matrimonii, nec succedet si eis non petierit prouideri de tutore. Io. Fab. in l. omnem. C. ad Tertul. & ibi Corne. inquit hanc opinionem ut communem tenendam. quod confirmat de Garronib. in auth. eisdem pœnis. nu. 32. C. de secun. nup. Bellac.

Mater tutrix testamentaria tenetur facere inuentariū, alias non succedit filio. Barb. in 3. vol. consil. 91. col. 1.

Limita nisi testator remiserit inuentarii confectio. Card. consil. 51. in 1. dubio.

Limita nisi filii essent egeni, & multis creditorib. tenerentur. Lud. sing. 105.

Limita, nisi esset minor 25. an. l. si. C. si aduer. delict. & ita vult Pau. de Cast. in d. consil. 265. Bal. in l. omnem. C. ad Tert. & in l. precib. col. 3. de impu. Lud. Rom. in consil. 279. Bened. de Peru. consil. 14. Soci in 1. par. consil. 39. in fi. 5. col. Corn. in 3. vol. consil. 40. Ang. in §. actionum. col. 22. de actio.

Limita etiam nisi esset mater præuenta morte filij qui infra annum mortuus est. l. 2. §. confestim. in fin. ff. ad Tertul. Paul. in d. consil. 265. & in consil. 274. alias 276. incip. postpositis auctoritatib. Ang. consil. 166. Lud. Ro. consil. 221. Viuius.

Sed quid si mater, se arctauit in tempore, quia forte de anno non restabant nisi 4. dies, & moritur filius, an mater priuetur eius hæred. Pau. de Castr. npt. in d. consil. 265. tenet quod sic, & idem in effectu tenet in d. consil. 274. Alex. in l. cum stip. col. 4. de verb. obl.

Et infra quantum tempus teneatur petere? vide Angin §. fi. insti. ad Tertul.

Limita insuper nisi subesset legitimus impedimentum infra annum, quia posset postea petere, nec priuaretur hæred. filij. Pau. de Cast. in 2. vol. consil. 372. incip. res ista modicam habet dubitationem.

Limita præterea si mater esset rustica. ut vult no. Soc. in d. consil. 39. col. 6. Bellac.

Mater luxuriosè viuens post mortem mariti, intra vel post annum luctus priuatur successione bonorum prouentium a patre filiis decedentibus ante pubertatem, ex quo sequitur, quod filiis decedentibus post pubertatem, non priuatur mater successione eorum. Sequitur secundum correlarium, quod mater non priuatur successione bonorum per filios acquiritorum aliunde quam ex bonis patris etiam si mater meretricetur.

Adde & tertium de marito, quia dictæ pœnæ ita asfringunt maritum sicut mulierem. Dec. consil. 230. & 87. & Io. Duran. in arte testandi. tit. 6. causa 18. com. dicit. Idem.

Matri asserenti filium natum in matrimonio esse alterius quam mariti non statuitur: nec etiam si pater ita diceret talem non esse suum filium. l. imperatores. §. fina. ff. de proba. adde quod non statuitur asserenti etiam iuratae patris vel matris asserenti talem non esse suum filium. l. 3. §. 1. ff. de iureiur. & ibi Angel. Paul. de Castr. & Ias. Panor. in cap. per tuas. de proba. & hæc est communis opinio, ut refert Boeri. decisio. 299. num. 6. & quod magis est, si quis vellet probare talem filium non esse filium mariti, non deberet admitti ad illud probandum, cum ea sit iuris præsumptio, ut natus ex matrimonio sit filius eorum inter quos est illud matrimonium. d. §. defuncto. nisi maritus fuisset vel absens vel infirmus per tam longum tempus, ut talis infirmitas vel absentia faceret cessare iuris præsumptionem, per eum §. defuncto. & Boeri. in ea. decisio. & Corneus consil. 137. volum. 2. num. 8. Don. a Fina.

Matri asseueranti filium non esse mariti, siue marito, siue filio declaret, sibi nequaquam credendum esset, secundum Bald. Floria. & Iacob. de S. Georg. in l. fin. §. fina. per tex. celebrem ibi. ff. de probationib. Cyn. Angel. Alberic. Salyc. in l. si vicinis. C. de nuptiis. Barto. in l. filium. ff. de iis qui sunt sui, vel alieni iuris. Marfil. in l. 1. §. ad quæstionem. in fin. ff. de quæst. Alcia. in tracta. de præsumptio. in regu. 1. præsump. 19. Paleotum in tracta. de nothis, & spuriis. cap. 24. nume. 1. & seq. Ioan. de Neuizanis in sua sylua nuptiali. libr. 1. num. 50. & seq. & copiosè Boer. cum aliis congestis per eum, in decisio. 299. num. 4. cum aliis seq. vbi ampliat opinionem istam, atque ostendit esse veram, & communem, & ampliat etiam Gozadin. consil. 12. in hac causa ex ciuitate Florentiæ mihi transmissa. nume. 1. cum aliis seq. in tribus casibus, & limitat similiter eandem communem, ibi, sub num. 27. procedere vbiunque filia non consentiret confessioni adulteræ alias secus. & fatetur inibi istam esse commu. opin. F. Viuius libr. 2. opin. 170.

Miscellanea de patria potestate & parentum.

CAPVT XV.

Pater ex mutuo filij acquirit obligationem naturalem. lo. Coraf. in d. l. frater à fratre. ff. de condit. indeb. nu. 28. communem dicit, & non acquiritur filio, ibi nu. 37. communem dicit. Vezinus.

Si pater rem filij vendiderit, & filius illi patri qui vendidit succedat, non poterit filius hæres patris vendentis rem suam à patre venditam recuperare, nec contra talem contractum poterit venire à suo patre gestum; cuius est hæres. l. si pater. C. de donatio. l. cum vir. ff. de v. l. cum à matre. C. de rei vendic. per regulam l. vendicantem. ff. de euct. Boer. decisio. 23. num. 19. & 21. Intellige vbi filius esset patris hæres insolidum, quod si pro parte, pro ea parte pro qua erit hæres, non poterit agere, sed bene pro ea pro qua non erit hæres. d. l. cum à matre. & Boer. ibid. nu. 21. & hæc etiam procedunt vbi filius simpliciter esset hæres, secus si esset hæres sub beneficio inuentarij: quia tunc si tantum de substantia testatoris non remaneret, quantum est ea portio, quam hæres vult vendicare, & tunc posset agere, alias non posset agere. Boer. ibi. nu. 20. Et non poterit etiam filius hæres patris vendicare rem sibi subiectam restitutioni à suo patre venditam. Pau. de Cast. cōf. 370. par. secunda. Bellac.

Si pater & filius infimul rem vendunt, vel si infimul in instrumento fateantur se pecuniam recepisse, præsumendū erit pro media parte ad vtrunque pecuniam peruenisse. §. cum in tabulis. l. reos. ff. de duob. reis. hanc communem opinionem asserit esse Boer. decisio. 23. nu. 10. nisi aliter probetur totam pecuniam ad gubernatorem peruenisse. Franciscus Curt. conf. 54. vt quia pater omnia regebat, aut filius. Boer. in ea decisione. nu. 10. Vezinus.

Pater potest cogi præstare cautionem de non offendendo pro eius filio bastardo: qui bastardi vel naturales appellatio- ne filiorum, etiam in materia pœnali includuntur, vt est communis opin. de qua D. Hier. à Monte, in quis quæstionib. q. 8. nu. 29. Bonacoff.

Consensus paternus in causa principali præstus filiofamilias extenditur ad causam appellationis, secundum Bald. in l. inuitus. C. de procurat. qui allegat idem tenere. Cyn. ibidem. Balb. decisio. 484.

Pater filio consensum per epistolam recte præstat. commune dicit Anto. de Tremo. in add. ad Bon. in pract. excep. in rub. quib. mod. ciui. num. 15. vers. verum non puto. Villal. in sua coll. E. Suarez.

Condemnatio de delicto facta per spontaneam confessionem filij præiudicat patri non citato, vt contra patrem possit fieri executio virtute statuti, quod pater teneatur pro filio. & ista est magis communis opinio. vt per Iaso. in l. cum filiusfamilias. §. Stichum. num. 14. ff. de verbor. oblig. idem si per nō spontaneam confessionem, sed per veras probationes constat de maleficio, vt est communis opinio, de qua etiam ibi per Iaso. nu. 14. & seq. limi. 2. conclu. vt ibi per eum. Bonacoff.

Pater ex receptis statutis si teneretur soluere condemnationem pro filio, etiam vsq; ad legitimam, & si filius pro delicto inquisitus, secundum formam statutorum bannitus, & propter contumaciam condemnatus fuerit, voluit Bart. executionem fieri posse contra patrem, maxime si statutum simpliciter disponderet, q; pater in causis maleficiorum teneretur soluere condemnationem factam de filio, in l. cum filiusfamilias. nu. 3. ff. de verbor. oblig. Licet Io. de Imo. ibidem contrariam sententiam defendat. Quia tale statutum iniquum est, propterea debet restringi & reduci ad limites iuris communis, ne pater illicite damnum patiatur. argumento l. 2. cum ibi notatis. C. de noxal. capitu. cum dilectus. extr. de consuet. Sed Barto. sententia communiter est approbata, referentib. ibi Alexan. de Imo. nume. 6. & Barto. Socin. nume. 10. vers. secundo quantum Barto. cuius Barto. sententiam Bald. in l. 1. & Salic. in l. si filiusfamilias. C. ne filius pro patre, quoque sequuntur. Kirchoiius.

Pater filium defendere potest in causa criminali, quatuor ponit casus Campegius in tracta. de testibus. conclu. 425. videas supra in lib. 3. in tracta. de procu. in conclu. procurator in causa crim.

Pater non potest committere alteri, vt occidat filiam suam adulteratam. Bal. in c. si quis vero. post nu. 3. de pac. iura. firm. in v. lib. feud. d. l. officium. ff. communi diuid.

Fallit vt no. Diaz. reg. 134.

Si pater filio suo cessionem faciat de re aliqua, & confiteatur pater pecuniam quam recepit à filio pro ea cessione esse de pecunia filij, talis patris assertio non faciet fidem, & neque stabitur tali assertioni. Bal. in l. iubemus. §. 1. C. ad Trebel. Ias. in l. si donatione. nu. 5. C. de collat. Decius conf. 96. talis tamen patris confessio iustificabitur, si filius lucraretur in aliquo exercitio. Deci. ibi.

Si pater dedit vni filiorum pecuniam ad mercandum, & talis filius mediante pecunia patris exercuit mercantias, & multum est superlucratus, lucrum tenetur fratribus conferre. fallit in multis casib. quos colligere potes ex distinctione docto. in l. illud sine. C. de collat. Don. a Fin.

Et iussus patris excusat filium à periurjo. Alex. in l. si. ff. qui satisf. cog.

Facit quod vult Lud. Ro. conf. 59. vbi dicit quod in dubio parendum est superiori.

Vide tamen Fel. in c. inquisitioni. de sent. excom. vbi concludit quod iussui iniquo obediendum non est.

De quo etiam vide latè per eum in c. si quando. col. 5. & 6. de rescrip. & Barb. in 1. vol. conf. 61. in 7. col.

Et cogitationes pro iussu habentur. gl. in l. 1. ff. quod iussu. Alex. in 1. vol. conf. 124. in fi. Bellacomb.

Pater luxuriosè viuens non priuatur lucro, nec successione filiorum, & neq; incurrit penas quas incurrit mulier luxuriosè viuens. & hæc est communis conclusio, à qua non est recedendum in iudicando & consulendo. Nico. in l. generaliter. C. de secun. nup. Vezin.

Filius quantum potest debet excusare sui patris opinionem, sicuti & discipulus sui præceptoris opinionem debet defendere. l. dicere autem. §. si. ff. de arbit. si tamen ea opinio patris aut præceptoris excusari non potest, & in his quæ sunt sui iuris, licitum est filio patrem emendare, sicuti & discipulo hoc permittitur, vt suum præceptorem emendet. l. dedi. §. si liber. & ibi Ias. nu. 3. ff. de condi. causa data. E. Suarez.

Pater licet acquirat pro se, & suis filiis, poterit nihilominus vni ex liberis illud aut legare, aut donare. Bal. in auth. si quas. vers. in contrarium. C. de sacrosan. eccl. Chassa. conf. 28. nu. 9. & conf. 57. potest enim ab vno reuocare & in alterum transferre, & expressè & tacite hoc pater facere potest. Bellac.

Pater naturalis nec in testamento, nec in contractu inter viuos suo filio naturali aliquid relinquere nec donare potest: sed nec emere in illius vtilitatem. secundū Guido. Papæ conf. 17. nu. 3. & 5. per l. 1. C. de natu. lib. & per glo. in §. si. in fi. auth. de natu. libe. & Chassan. conf. 39. nu. 39. contra glossatorem, in l. qui testamentum. ff. de prob. & Spec. in tit. de succe. ab intestato. circa si. qui tenent contrarium. Idem.

Nunquid si pater relinquat filio pro sua benedic. an habeatur perinde ac si reliquisset tit. instit. Alexan. in d. §. non omnis. tenet quod non, & in d. conf. 70. Imol. in l. his verb. §. fina. ff. de hære. instit. & ita tenet Ias. in d. auth. nouissima. in 9. col. Phil. in d. cap. si pater. in 18. colum. Contrarium tenet Card. in conf. 60. Vezin.

Quid si hæres patris legat quid minus quàm esse debeat dos, & filia agnoscat legatum, an possit petere residuum. Pau. de Castr. in 1. vol. conf. 73. incip. licet ista d. Lisa. tenet quod sic. Vezinus.

*DE MULIERVM, HOC EST VXORVM, MATRVM, ALIARVMQVE FÆMINARVM CONTRA-
STIBUS, PRIVILEGIJS, IURIBUS, & SIMILIBUS.*

TITVLVS V.

Mulier quando, in quibus, & quomodo Velleiano iuuetur, & an ei renuntiari possit, adhibito etiam iuramento.

CAPVT I.

Mulier iuuetur Velleiano. l. 1. & per totum titu. ff. ad Velleia. fallit in 12. casib. quos not. Ant. de Tremu. in addi. ad practicam Vberti. de Bonacur. in tit. de peremp. excep. num. 3. ver. exceptio Velleiani. Do. a fin.

Mulier fideiubens regulariter iuuetur beneficio Velleiani. l. 1. & toto tit. ad Velleia. quod quippe ponit pro regula cum quamplurimis limitationibus Bertach. in suo repertorio, in ver. mulier contrahens. Et ip si

ipſi beneficio renunciare poteſt. l. pen. C. de pact. Sed aduerte quod prius, & antequam ipſa mulier renunciaret, debet certiorari de beneficio Senatus Velleia. per notarium, & eo caſu ſtabitur tali inſtrumento: ſecundum glo. in l. ſi. C. quando mulier offi. tute. fung. poteſt. quam glo. ſequitur Hoſtien. in ſua ſumma. §. & quis. ver. idem eſt. Archi. & Dominic. in c. placuit. 38. diſt. Fely. in c. ſi diligenti. col. 4. de foro comp. Doct. omnes in ſciendum. ff. de verb. oblig. & iſta eſt communis opinio, de qua fecit mentionem Alciat. in tract. de præſum. in reg. 3. præſump. 13. nu. 4. & late Tiraq. in repet. l. ſi vnquam. nu. 98. in vltima impreſſione. C. de reuoc. dona.

Hoc tamen non procedit, ſi notarius nſciret quid eſſet Velleianum. Nam ſicut teſtibus interrogatoria fieri poſſunt: vt per Barto. in l. 1. ff. ſi cert. pet. quem ibi omnes ſequentur, ita notario certi iuris eſt fieri poſſe huiusmodi interrogatorium quid ſit Velleianum: & ſi forte dixerit ſe nſcire talis renunciatio nihil operabitur: ſecundum Alber. in l. ſi mulier. §. ſi mulier. ff. ad Velleia. & in l. 2. C. de hæret. in prin. Deci. in 3. le. ſtu. nu. 53. & Nigrum num. 31. in d. l. 1. ff. ſi cert. pet. Marſil. ſing. 661. & in rub. ff. de fideiuſſ. nu. 39. & Cæpol. licet hoc non firmet, in caute. 196. Fulgo & Alex. in d. §. ſi mulier.

Et quamuis hoc pluribus rationibus aliqui Doctores impugnent: tamẽ hodie in Regno Neapolitano eſt ſublata iſthec ambiguitas per pragmaticam exordientem, Don Petrus de Toledo. in qua expreſſe diſponitur, mulieres non poſſe renunciare Velleiano, etiam ſi certiorata eſſent per notarium de dicto Velleiano.

Imo fortius diſponitur ibi, mulieres ipſas non poſſe renunciare, etiam cum interpoſitione iuramenti, & renunciando renunciatio facta dicitur ipſo iure nulla.

Sed de iure communi mulier iurans renunciando, non debet aliter certiorari de beneficio Velleiani: ita Doct. in l. ſin. C. ad Velleia. & in c. 2. & præſertim Archid. & Io. And. in nouella de pact. in 6. Bar. & Alex. in l. ſi duo patroni. §. 2. ff. de iureiur. & Bald. in Mar. in verb. Mulier. verſ. 2. & in l. 1. C. ad Velleia. Viuius opin. 531.

Mulier ſe obligare non poteſt. l. 1. ff. ad Velleia. fallit in multis caſib. quos no. ibi gl. & Alex. in l. in repudianda. ff. de acq. hæred. Aret. in §. item qui in iudicio. de excep. Don. a Fin.

Mulieres, quæ pro alio fideiubent, licet regulariter non obligantur: vt toto tit. ff. & C. ad Velleia. nihilominus obligantur mediante iuramento; & ſic iuramento firmatur fideiuſſio mulieris. ſecundum Barto. in auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vend. & ibi Caſtr. & Angel. Abb. Imo. & Fely. colum. 4. in cap. ex reſcripto, extra de iureiur. & alios congeſtos per Tiraq. in l. ſi vnquam, in princip. num. 135. C. de reuoc. dona. tio. Francum col. 2. & Nattam col. 3. in cap. quamuis pactum, de pact. Fely. in cap. ſi diligenti. de foro compet. Alex. & Iaſ. in l. in repudianda. ff. de acq. hæred. Roma. & Alex. num. 30. in l. ſciendum. ff. de verbo. oblig. Alex. confi. 27. col. 3. volum. 1. Curt. iun. confi. 47. colum. ſi. & Ant. de Burg. in c. pen. num. 36. de emp. & ven. ſecundum quem iſta eſt communis opinio, & ſecundum Annibalem Troyſium Cauenſem in pragmatica, Don Petrus de Toled. col. 5.

In contrariam verò partem, videlicet, qd dictus contractus fideiuſſionis mediante iuramento non firmeretur, inclinantur Imo. in d. c. pen. de emp. & vend. Bal. confi. 47. lib. 1. qui aſſerit hanc eſſe communem opinio. Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in titu. de renun. & conſuſio. colum. 3. Imol. & Areti. colum. 11. in d. l. ſciendum. & Barto. ibi quoque. colum. 2. dicens ita conſuluſſe. Iaſ. in d. auth. ſacramenta puberum. num. 56. Alexan. confi. 3. volum. 1. colum. 3. Marſi. in rub. de fideiuſſ. nu. 38. Grammat. deciſ. 76. nu. 20. & Couar. in d. c. quamuis pactu, par. 2. §. 3. nu. 5. in ſi.

Sed prior ſententia affirmatiua, vt iſ contractus fideiuſſionis per interuentum iuramenti valeat, & firmetur, verior, receptior, & ferè indubitata redditur, prout etiam Doct. tenentes contrarium hoc minimè inſiciantur, cum qua tanquam tutiſſima, & indubitata tranſeundum eſt in iudicando, & conſulendo de iure communi.

Sed hic mirabilis interpretum conſlictus, & miſerabilis controuerſi iuris perturbatio, expoſitis ipſorum interpretum opinionibus, in Regno Neapolitano ſublata extat, per præmemoratam pragmaticam exordientem. Don Petrus de Toledo, vbi diſponitur apertiſſimè, quod ſi mulier, etiam certiorata per notarium de hoc iure ac beneficio Velleiani, ei cum iuramento renunciauerit, tale iuramentum, & renunciatio non valeat, tanquam meticuloſa, nulla, & penitus inuvalida, & contra bonos mores ciuiles, & naturales facta, & emanata. Viuius opi. 529.

Mulier qua fragilitate inducitur ad intercedendum, eadem

etiam inducitur ad renunciandum, ideo etiam ei renunciante ſuccurritur. Ita voluerunt Iac. de Aret. Pet. Cyn. Nic. de Mat. rell. in l. ſin. C. ad Velleian. Et in terminis ita tenent Bart. Bald. Angel. & Sali. ibi, & eſt com. opin. Quod etiam voluit Barto. & ibi ſequitur Alex. in apoſtil. in l. ſi. ff. ad Velleia. Et dicit Bar. quod iſta ſit veritas, cui inhærendum ſit, quicquid dixerit. Fulg. in d. §. ſi. vt hæc refert Soci. iun. in confi. 20. nu. 40. vol. 4. E. Muſcul.

Mulier intercedens non poteſt renunciare Velleiano, quia, qua fragilitate intercedit, eadem renunciare videtur. teſt Caſt. in l. doli mali exceptio. nu. 2. ff. de noua. & not. Alex. confi. 199. num. 5. lib. 7. confi. 27. num. 3. lib. 1. Rom. ſing. 327. quando autem & quibus caſibus locum habeat Velleianum? dic, vt per Tremol. ad præc. Bonacur. tit. de peremp. excep. num. 3. verſi. Velleiani. vbi qd mulier tuta exceptione fauorabili Velleiani, ſoluens quocunque errore, repetit, & locum habet Velleia. quoties mulier in quolibet contractu, ſue re, ſue verbis, literis, vel conſenſu, pro alio, ſue patre, marito, vel filio, aliaue quacunque perſona intercedit, l. 2. §. ſin. ff. ad Velleia. cui adde, qd pluribus modis dicitur mulier intercedere: primo, alienam obligationem in alterius perſona iam natam: in ſe transferen. puta, quod Titius Seio debebat: mulier eidem Seio promiſit animo nouandi, alios autem modos ponit Tremol. vbi ſupra, vbi not. 11. caſus, in quibus ceſſat Velleianum, de quibus vide etiam Catel. ver. mulieres iuuantur. vbi quod poſſunt ei renunciare, & tunc iuramento obligantur, præuia tamen certioratione, quam concl. declara, vt per eum ibi, & per Iaſ. in l. duobus. §. item Pomponius. colum. 2. & 3. de iureiur. & vide doct. in apoſtil. ad Bar. in l. ſi mulier. §. ſi. ff. ad Velleia. Quid de muliere quæ fideiuſſit cum iuramento? an teneatur cum effectu, etiam ſi non renunciauit Velleiano? & dic, vt per Alex. confi. 146. lib. 7. vbi concludit qd ſic, licet doct. in apoſtil. ibi teneant contrarium, cuius tamen Alex. ſententia ſequitur Rol. confi. 25. num. 14. lib. 2. qd obligetur mulier quæ renunciauit Velleia. quo caſu quærun etiam doct. an certiorari debeat mulier Velleiano renuncians? qua in q. aliqui concludunt quod ſic, inter quos eſt Socin. lib. com. opin. verſi. renunciatio mulieris. Capel. Thol. q. 37. vbi Aufr. docet cautel. ad euitan. opinio. repugnantiam, quæ cautela eſt, quod mulier renunciaret cum iuramento, quam opin. ſequitur Suarez lib. commun. opin. in verſic. Velleia. licet in contrarium videatur ſtare Bar. in l. ſi quis ſub conditione. num. 19. ff. de teſtam. tute. vbi quod non renunciatur Velleia. ſecundum anteriorem ſententiam, pro qua vide quæ ſcribit Iaſ. in l. in repudianda. ff. de acq. hæred. contrariam tamen communem dicunt doct. in apoſtil. ad Bar. in l. 2. & in l. doli mali. poſt nu. 2. ff. de nouat. de qua vide quæ ponit Cæpol. cautel. 196. & ſeq. vide quod certioratio tutius ſit per iudicem, vel alium peritum, de conſenſu partium. quam cautel. improbant Alex. & Fulg. in l. ſciendum. de verbo. obliga. dicen. ad euitan. opinio. ſcriben. eſſe in inſtrumento diſpoſitionem Velleiani cui mulier renunciat. quæ certioratio an fieri debeat ſtan. iuramento, vel illud ſufficiat? dic, vt per Iaſ. in d. l. in repudianda. ff. de acq. hæred. Port. lib. 4. conclu. 33. accedit, quod iuuari poteſt ſenatus conſul. Velleia. exceptione mulier, ſi pro marito, vel alio ſe obligari paſſa ſit, qua etiam poſt ſententiam vti poteſt, quia direct. ſententiam non impugnatur, teſte Imbert. in Enchirid. iur. gall. verſ. mulier. vbi declarat, & præc. docet in duobus caſibus ibi relatis. vno, in quo mulier vnà cum marito in ſolidum ſe obligauerat erga creditore: altero, in quo pro marito carceribus liberando ſe obligauerat, de quo Velleiano vide quæ ſcribit Rolan. in confi. 2. num. 47. lib. 1. Bald. confi. 5. lib. 5. in c. ex reſcripto. doct. in cap. cum contingat. de iureiuran. Caſtr. confi. 8. lib. 2. Tiraq. de leg. Connub. glo. 9. num. 285. Alex. confi. 27. num. 6. lib. 1. quibus adde, quod licet mulier regulariter tuta ſit Velleia. ſi fideiubeat: tenetur tamen ſi fideiuſſerit de ſoluenda dote. l. ſi. C. ad Velleianum. Nat. confi. 52. col. 5. & facit quæ not. Iaſ. in l. de die. §. qui mulierem. num. 3. ff. qui ſatid. cogan. vbi limitat iura quæ volunt mulierem non poſſe fideiubere etiam pro marito: quia iuuatur Velleiano. auth. ſi qua mulier. C. ad Velleianum. in l. 1. C. ne vxor. pro marito. Nam illa iura, inquit ipſe, limitantur per tex. in d. §. qui mulierem. niſi vxor fideiuberet pro marito in cauſa fundi dotal. quia tunc bene poſſet. quid in marito? & quod poſſit eſſe fideiuſſor pro vxore. in omni caſu ciuili, ſiquè crimina. li. not. idem Iaſ. in l. fideiuſſor. §. prætor ait. in princip. ff. qui ſatid. cogan. Viui.

Mulier non iuuatur Velleiano, ſi interceſſit pro dote. l. Cora. in l. qui liberos. num. 112. ff. de ritu nupt. commu. dicit. Villal.

Mulier Velleiano regulariter renunciare non poteſt. glo. & doct.

& doct.in cap. si diligenti. extra de foro compet.

Fallit in 4. casib. quos no. Soci. reg. 274. contrariam regulā facit etiam Viuius, & eam ampliāt & limitat in suis conclu. in ver. mulier iuuatur. D. a Fin.

Mulier quæ renunciat Velleiano debet certificari, aliās nō valet renunciatio.

Fallit in 2. casibus vt per Ias. in l. in repudiāda. ff. de acq. hāred. videas de hoc latissimē apud Port. lib. 4. conclu. 33. Don. a Fina.

Certioratio requiritur in renunciatione Velleiani communis est opinio secundum Alex. conf. 27. vol. 1.

Fallit in 2. casib. quos no. Ias. in l. in repudiāda. ff. de acq. hāred. num. 1. fallit in 3. casibus vt per Crot. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. num. 19. fallit in 3. casibus, vt per Alex. in d. l. in repud. num. 2. fallit in 4. casib. vt per Alex. in d. l. sciendum. nu. 30. Don. a Fin.

Velleiani renunciatio à muliere, quæ rei totius certior facta sit, interposita, valet omnino ac firma prorsus est, commune profitentur. Dec. num. 30. Alc. num. 43. l. pen. C. de pact. Io. Crot. num. 41. in l. sciendum. ff. de verbo. obl. Capel. Thol. & eius additio. q. 37. consentiunt Cræci, vt constat ex Harmenop. lib. 3. tit. 6. Credeturque notario certiorē factam mulierem affirmanti, vt frequens placitū inquit, Andr. Alci. de præsump. reg. 3. præsum. 13. Si tamen notarius rogatus quid Velleianū sit, nesciat, nihil ea renunciatio valebit. commune pōnit Franc. Viuius lib. 1. opi. 220. Quod intelliges, nisi renunciatio iureiurando innitatur, quia ea in specie nulla præcedens mulieris cognitio, vel certitudo requiritur. commune scribit. Fran. Turza. opi. 132. E. Suarez.

Renunciationes S. C. Velleiani factæ à mulieribus efficaces non sunt nisi ipse fuerint ante de privilegiis sibi competentibus certioratæ, per doctrinam Bald. in l. 2. in 4. q. C. de rescin. vend. Dec. in conf. 180. nu. 8 Et renunciatio Velleiani in intercessione mulieris non præsumitur, imò fortius si mulier renunciauerit non præsumitur certiorata. Debet enim certiorari. l. fin. §. pen. ff. ad S. S. Velleia. Et licet nonnulli doct. voluerint hanc etiam sententiam procedere, si iuramentum interuenisset, quia qua facilitate mulier inducitur ad intercedendum & renunciandum, eadem inducetur ad iurandum, per alia & similia argumenta, quæ doct. referunt in l. sciendum. ff. de verb. oblig. Contraria tamen sententia, vt propter vim iuramenti valeat renunciatio Velleiani facta à muliere, etiā si non sit certiorata, magis communis est. Alex. de Imo. in d. l. sciendum. nu. 30. cum seq. vers. quod tamen. Ias. ibi. nu. 31. Maria. Soc. iu. præceptor nu. 57. & 58. Pro hac sentētia cōmuniter doct. allegarunt. c. ex rescripto. extra de iureiur. & regulam illam tritam, quod iuramentum semper debeat seruari. c. cum contingat. c. quamuis. ext. eo. cum aliis similibus. ibi adductis. Alex. in conf. 27. nu. 3. lib. 1. & in conf. 127. 2. lib. cōf. & in priori conf. in verb. certioratione. volunt Mod. Paris. omnes eiusmodi sententias de iure falsas esse, nec apud Gallos vnquam in vsum receptas, & ibi remittunt se ad sua commentaria, super consuetudines Paris. tit. 5. §. 76. Kirchouius.

Quæro an dispositio auth. siue à me. C. ad Velleian. habeat locum in renunciatione iurata, ita, vt ea non obstante possit agere actioe hypothecaria super bonis alienatis, si maritus non habeat alia bona, ex quibus possit dotem recuperare? Resp. communior & receptior est sententia, mulierem hoc casu non posse venire contra iuramentum, ita tenent canonistæ in cap. peruenit. de emp. & vend. per cap. cum contingat. de iureiur. licet contrarium velit glo. auth. si qua mulier. C. ad Velleia, quam communiter reprobata esse dicit Matth. de Afflict. in decis. 311. num. 4. Eandem sententiam firmat Alex. & doct. in l. Mauiā. §. si. ff. sol. matr. Cyn. & Bal. in d. auth. siue à me. Mich. Grassus.

Iuramentum habet vim specialis certiorationis, ideo excludit beneficium Velleiani in integrum restitutionis. Est magis com. opi. sec. Alex. conf. 27. viso libello. vers. quia iuramentum. vol. 1. & in conf. 42. super eo. vol. 1. M. Charian.

Renunciatio Velleiani per mulierem facta etiam cum iuramento, non extenditur ad beneficium auth. si qua mulier. C. ad Velleian. secundum Bald. in l. 1. C. ne vxor pro mari. per glos. ibi, & do. Alexand. in l. generaliter. C. ad Velleia. Balb. decisio. 506.

Renunciatio mulieris in casibus, in quibus valet. debet fieri expresse, & specialiter S. C. Velleiano, vel eius exceptioni, cū certioratione illius. Nam illa ratione sexus præsumitur illud ignorare. Hoc magis cōcorditer dicunt doct. in l. si. C. ad Velleia. & Bal. & alij in l. 1. eod. tit. Et ita etiam post alios voluit Alex. in apostil. ad Bar. in l. si. §. si. ff. ad Velleia. & licet ibi Fulg. & plenius in l. si. C. ad Velleia. disputādo dicat posse teneri, cer-

tiorationem non esse necessariam. Tamen in fine subdit, quod communis opinio est, qd certioratio requiratur, & qd ab ea recedendum non est, & propterea in suo discursu non negat, qd debeat specialiter & expresse Velleiano renunciari, sed illud omnino præsupponit, vt refert Soci. iun. in conf. 20. num. 4. volum. 4. E. Muscul.

Renunciatio cōtinens dolum reipsa, ratione enormissimæ læsionis, iuramento non firmatur, secundum communioem sententiam. Licet alij contrariam communem esse voluerint, vt quoque dictum est in verb. læsus enormissime. Philip. Dec. in conf. 45. nu. 1. & 2 & in conf. 180. in fi. & in conf. 379. nu. 15. & nouissime pulchre Io. Cephal. in conf. 34. num. 40. in lib. 1. conf. Kirchouius.

Mulier num teneatur ad obseruantiam pacti, seu transactionis etiam iuratæ.

C A P V T II.

Mulier omni iuri, quod habet in bonis paternis renuncians cum iuramento, poterit, prius absoluta à dicto iuramento, contrauenire ex capite enormissimæ læsionis. vt voluit Corn. conf. 146. vol. 1. conf. 139. & 214. vol. 3. & Deci. conf. 170. Rubi. conf. 105. Absolutio autem ista debet de iure, & æquitate concedi, ne iuramentum sit iniquitatis vinculum. cap. & si Christus. & c. quanto. de iureiur. glo. in auth. quod eis. C. de nupt. docto. in cap. cum contingat. de iureiur. Pau. Castr. conf. 175. contra su perius. lib. 1. cum aliis citatis per Alex. conf. 217. visis. vol. 7. per Curt. conf. 44. super contingentia. circa si. hāc ex euidenti, & enormi læsione præsumitur dolus, etiam si cessio esset facta patri. l. si superstiti. C. de dol. cum relatis per Soc. cōf. 263. capio primum. & istorum opin. dicit com. Deci. conf. 203. nu. 5. & Gramma. decis. 102. nu. 103. & conclus. hæc ampliatur etiam habere locum in transactione iurata, quæ certe rescinditur ratione enormissimæ læsionis secundum Deci. confil. 170. vnde mulieribus enormiter læsis necesse est succurri, non obstante iuramento, quia iuramentum non tollit remedium. l. 2. C. de rescin. vend. & not. omnes doct. ibi. Rip. in 3. lib. responsorum. tit. de donat. reuoc. cap. 15. vbi recitat istam esse commu. opin. & Crauet. conf. 190. alias 192. num. 2. & Gram. decis. 102. num. 54. 103. & 104. Sed vbicunq; aduertit, in transactione ista non interuenisset iuramentum, tunc non potest rescindi prætextu læsionis vltra dimidiā iusti pretij, vt voluit Cyn. Bald. Sal. & alij doct. in d. l. 2. C. de rescinden. vendit. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. obliga. in cap. cum causam. de emptio. & vendit. & Afflict. decisio. 220. num. 2. Vbi refert cum ista opinio. fere omnes docto. communiter transire, & Gram. decis. 66. nu. 63. Io. Cephalus conf. 110. num. 70. vol. 2. Ampliatur etiam præmissa conclusio in minore enormiter læso, cui profectò succurrendum est per relaxationem iuramenti, & hoc non habet dubitationem aliquam. Sed quando minor ipse sciens euidentem læsionem, non excedentem dimidiā partem iusti pretij sponte, & ex certa scientia, & bene consultus cessit, & c. tunc per relaxationem iuramenti minori succurri non est permillum, prout communiter teneri per omnes docto. dicit Curt. conf. 44. Bertran. conf. 135. num. 3. vol. 4. hoc autem, & hoc quod docuimus de minore enormiter læso, cui prius petita absolutione à iuramento succurrendum est, declarant vtiliter non procedere in maiore renunciente cum dicto iuramento. cap. quamuis. & auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendi. vbi omnes scribebent. not. & in d. l. 2. & ita se habet communis opin. vt refert Gram. decis. 102. Ampliatur quoque dicta concl. habere locum similiter in rusticis enormiter læsis, quibus necesse est succurri non obstante iuramento, vt per Crauet. conf. 192. nu. 2 & per doct. supra citatos. Ista reg. 6. seu concl. ita ampliata, limitatur quotiescunq; in instrumento reperiretur scriptum, mulier sciens hæreditatis æstimationē sponte, & ex certa scientia cessit, & c. tunc mulier contra pacta quasi decepta venire non poterit: nam sciēti, & consentienti non fit iniuria, neque dōlus. l. cum donationis. C. de transact. ita tenet Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obl. per not. per Bar. in d. l. 2. præcipueq; si iurasset non contrauenire ratione enormissimæ læsionis, sec. d. Ant. d. cap. cum contingat. & Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. quæ quidem limitatio, seu sententia sequenda non foret, quando subessent verisimiles coniecturæ, quod mulier sponte donare voluerit, sec. communem assertionem omnium docuit patet ex dictis, relatisque per Deci. conf. 379. requisitis. in fi. F. Viuius opin. 532.

Speciale est in muliere, vt non teneatur ad obseruantiam pacti, per quod ipsa mulier in totum, vel in partem remaneret indotata, vel aliter dotis conditio efficeretur deterior. l. 2. & l. de die. ff. de pact. dotal. Fallit in 10. casib. quos not. Bal. de Bar. in d. l. 1. nu. 414. Don. a Fin.

Transactio iurata per mulierem facta, in qua appareat enormiter laesa, ac decepta vltra dimidiam iustae aestimationis futurae litis, nullo modo contrahere posset, quia iuramentum hoc omnino aufert remedium. l. 2. c. de rescin. vend. secundum glo. Inn. Vinc. Io. And. & Anch. in c. cum causam. de empt. & vend. Abb. consi. 12. vol. 2. Spec. in tit. de emp. & vend. §. nunc dicendum. vers. quid de transact. glo. in l. Lucius. §. si. per illum tex. ff. ad Trebel. Bald. in rub. ext. de trans. Ang. in l. in summa. ff. de cond. indeb. Cy. Bal. & Saly. in 3. q. in l. 2. C. de rescin. ved. & opi. istorum recitat esse veriore Alex. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. & consi. 42. super praemisso themate. vol. 1. communem esse inquit, ac in actu pratico ab ea non fore recedendum: & similiter Bertran. consi. 156. nu. 30. & seq. vol. 8. & communem praemissam citauerunt quoque nonnulli alij doct. quos recensuimus in opi. 3. 2. mulier omni iuri, quod habet in bonis paternis. post medium. Alex. consi. 118. nu. 7. volum. 7. Corn. consi. 17. volum. 4. Socin. consi. 48. in fi. vol. 4. Cagnol. nu. 91. & seq. in d. l. 2.

In contrariam vero partem, videlicet quod remedium d. l. 2. procedat quoque in transactione ista, considerato futuro litis euentu inclinauerunt Ant. de But. Card. & Imo. in dicto cap. cum causam. Calde. consi. 3. in titu. de transact. & Anan. consi. 33. circa primum. in 2. dubio. Rayn. Bartol. Ange. Imo. & Paul. Castren. in d. l. Lucius. §. fina. Bartol. Imo. Paul. Castren. & Roma. in d. l. si quis cum aliter. & opin. hanc magis communem, & aequam esse meminit Fabianus de Monte, in tracta. de empt. & vend. in 8. quaest. & Deci. consi. 203. & ita ibi confusulit cum aliquali tamen moderatione, concordia, seu distinctione relata per eum, & consi. 479. nu. 9. cum aliis seq. & consi. 551. nu. 6. Io. Cepha. consi. 110. nu. 77. lib. 2. verum primam opinionem negatiuam fassus est magis communem. Paris. consi. 96. nu. 61. cum aliis seq. volum. 1. vbi sic consuluit, & Iacobus Mandellus etiam in patrocinio, seu consi. 1. num. 17. cum aliis seq. & Zasius consi. 18. num. 16. volum. 4. & secundum eandem opinionem contra Bartol. & sequaces notauit quoque sacrum regium concilium Neapol. teste Afflicto decis. 220. nu. 2. & quia decisiones sacri concilii Neapol. quae proferuntur sub nomine regis in dubiis casibus succedunt loco imperialis interpretationis, de qua in l. fina. C. de legib. vt per Afflicto decis. 169. dicta causa merito sequor priorem partem negatiuam, quae in effectu est magis communis, secundum Paris. in dicto consi. 96. & magis vera, secundum Afflicto. in d. decis. 220. nu. 3. & Zasium d. consi. 18. nu. 16. & Cortam in memoriali. in vers. venditor laesus. vbi profert hoc vtile verbum, quod inuitis dentibus, Corne. in consil. signatis per eum fassus est istam communem sententiam fore. F. Viuius opin. 1001.

Mulier, licet proprio pacto etiam iurato, repellatur a successione patris: tamen filius, & etiam haeres eius si ex propria persona veniat ad successionem aui, non repellitur. vt est doctrina Bartol. communiter approbata in l. qui superstitis. ff. de acq. haered. ad quem etiam se refert Soc. iun. in consi. 53. sub nu. 5. vol. 4. E. Muscul.

Mulieribus viles contractus valebunt, ac rati erunt quamuis in illis propinquorum consensus statuto requisitus non interponatur. commune aio ex Bal. in l. neq. C. de contr. & com. stip. Ang. & Imo. in l. mutum. §. vlti. ff. de acq. haer. Viuius lib. 1. opi. 296. vers. fallit vndecimo. atque ex iis iuris interpretibus, quos inferius laudo, ver. solemnitas. E. Suarez.

Mulier an & quando sit potior in pignore, vt alijs creditoribus praefertur.

CAPVT III.

Mulier in repetitione suae dotis praefertur creditoribus mariti habentibus tacitas hypothecas, non autem praefertur habentibus expressas. glo. & Ang. in §. fuerat. Insti. de act. gl. in l. asiduis. C. qui potior. in pig. habeat. & ibi Bar. Bal. & Sali. & inquit ibi Bar. hanc opinionem consuetudine approbari: & quam vt communem sequitur Ias. in d. §. fuerat. nu. 73. & hoc procedit in dote realiter marito exsoluta, & in dote etiam a marito confessata, vt ibi per Ias. nu. 74. quando est renunciatum exceptioni dotis non numeratae: vel lapsum est tempus ad eam exceptionem propo-

nendam. l. si. cum auth. ibi posita. C. de dote cau. his enim casibus mulier habet intentionem fundatam quantum ad dotis petitionem, vt sibi competat priuilegium tacitae hypothecae. Bar. in d. l. asiduis. quod procedit respectu mariti, & haeredum eius, quibus nocebit ea mariti facta confessio de dote recepta, sed non nocet creditoribus mariti, quibus nocet vera dotis numeratio. Ias. in §. fuerat. nu. 86. & glo. in d. l. asiduis. quod tamen intellige, cum mulier conuenerit cum creditoribus mariti probantibus actualem numerationem factam fuisse marito. secus si illi creditores solum habeant confessionem mariti de recepto, sicut & ipsa mulier. nam tunc illis mulier esset praefenda, vt ibi per Ias. num. 91. verum licet ea simplex mariti confessio de dote recepta non praedictet creditoribus, nec ille habeat priuilegium tacitae hypothecae verae dotis: tamen si vltra simplicem eam confessionem apparent aliqua alia indicia, seu coniecturae dotis datae & solutae, ex talibus indiciis confessio ea adiuuaretur. Curt. iun. consi. 69. nu. 3. Bellac.

Mulier priorem hypothecam habens praefertur pro dote sua habenti specialem ratione rei suae, seu quod res ipsa ematur ex propria pecunia, secundum communem per Bursat. consi. 56. nu. 13. lib. 2. vbi inter alia plura allegat tex. in §. his consequens. in auct. de aequal. dotium. Bonac.

Mulieri habenti hypothecam etiam expressam posteriorem in bonis mariti praefertur creditor habens anteriorem hypothecam expressam. quae opin. dicit communem Rip. in l. 1. nu. 1. ff. sol. mat. & l. quasitum. nu. 7. de priuileg. credit. nu. 3. ff. Io. Cora. l. qui liberos. nu. 117. ff. de rit. nup. Negus. de pign. 2. par. 4. memb. nu. 110. Et an mulier quae pro restitutione suae dotis accepit insolutum vnum praedium, quod tamen reperitur prius specialiter obligatum creditori post receptam dotem, an cogatur illud praedium remittere? Corn. consi. 246. lib. 1. dicit quod non. Bellac.

Priuilegium prelacionis quod habet mulier, vt praefertur creditoribus habentibus tacitam hypothecam in bonis sui mariti pro sua dote recuperanda, coepetit etiam & filiis ipsius mulieris ex ipso matrimonio, & non aliis ipsi mulieri succedentibus. auth. si quid. C. qui pot. in pig. habeat. & hoc approbat Ias. in §. fuerat. nu. 94. insti. de actio. Idem.

Quaero, an mulier habens expressam hypothecam, praefertur creditoribus habentibus similem expressam anteriorem? Respon. in hoc articulo diuersae sunt opiniones. Ang. §. his consequens. auth. de aequal. dot. tenet quod sic, & dicit, quod ita de consuetudine seruetur. quam opinionem sequitur Aret. l. 1. ff. sol. matr. & Bal. Nouel. in tract. de dote. 10. part. limit. 16. vbi dicit eam esse satis aequam.

Contrariam opinionem tenet ipse Bald. Nouel. in d. tract. 10. part. sibi contrarius, & Saly. in l. asiduis. C. qui potio. in pig. Eandem tenent Dyn. Bar. & Albe. de Ros. & reliqui Doct. d. l. 1. vbi hanc dicit esse magis communem opin. Ias. 2. lect. nu. 11. Ratio diuersitatis est, quia quando vtraque est tacita hypotheca, tunc vtraque prouenit ex prouisione legis, vnde tum voluit lex magis faueri dote. Secus est quando vtraque est ex prouisione hominis, quia tunc lex non voluit alienum denegare auxilium, secundum glo. communiter approbatam, vt dicit Ias. supra dicto loco. M. Grassus.

Mulier pro dote non praefertur anterioribus creditoribus habentibus hypothecam expressam. Ripa in l. quasitum. nu. 7. de priuileg. creditorum. Ioan. Corasi. in l. qui liberos. nu. 118. ff. de ritu nuptiarum communem dixit. Vezinus.

Sed quaero, An similiter sponsa quoque in bonis sponsi sui habeat hanc hypothecam priuilegiatam? Resp. Communis & recepta Doct. opinio est, quod non. ita tenet glo. l. eos. C. qui potio. in pign. Bar. in l. 2. §. si. ff. de priuileg. cred. Ang. §. fuerat. nu. 12. de actio. Schrader in tit. de nupt. in prin. in materia sponsal. de futuro. vbi communem dicit. Mich. Grassus.

Vxor non habet priuilegium prelacionis ratione dotis confessatae tantum, nisi probet realem solutionem ipsius dotis, secundum gl. in l. asiduis. post med. in vers. Dote. C. qui potio. in pig. habeat. quam communiter a docto. receptam scribit Minfing. obser. 61. cent. 1. Io. Fichard.

Additio. Adde quod aliqui dixerunt eam non posse impedire creditores petentes possessionem in bonis mariti, nisi praecedat sententia contra virum, teste Hyppo. in rub. ff. de fall. ver. & facit. vbi alleg. consi. Bart. & Cast. Et si semel petit dote collocari in tuto, non potest iterum petere, nisi de nouo probet maritum dilapidare. l. creditores. in princ. ff. de priuileg. credit. not. idem Hyppolit. sing. 284. in l. si quis ne quaestio. num. 10. ff. de quaestioibus. Socin. in consi. 111. lib. 3. Et de muliere consentiente alienationi rei quae est mariti, vide Bal. vbi doct. in apostil. in l. mater. C. de rei vend. Idem.

Mulieri

Mulieri agenti hypothecaria ad excluden. alios creditores mariti sufficit ostendere de confessione mariti confitentis se recepisse dotem, dummodo elapsum sit tempus præfixum opponen. exceptionem non numeratę dotis, secundum com. per Alex. conf. 90. nu. 5. lib. 3. conf. 142. nu. 3. lib. 5. Aym. conf. 40. doc. in apostil. ad Alex. d. conf. Rol. qui artic. pulchrę examinat conf. 74. num. 9. 10. & seq. libr. 4. ex Barto. in l. asiduis. C. qui pot. in pig. & aliis plurib. ibi all. & etiam per Roma. conf. 445. col. fi. 3. dub. Ias. in §. fuerat. nu. 91. Inst. de act. Bald. Nouel. de dote. par. 10. nu. 11.

Quomodo autem possint bona auocari à quocunque possessore bonorum debitoris, dic, vt per Cast. in l. si marito. ff. sol. in. mat. vbi de muliere agen. ad dotem confiscatis bonis mariti, & an ac quando possit mulier impedire creditores se inuestien. de bonis mariti, & quando creditores possint offerre dotem vxor. volenti auocare bona mariti, vide Cast. in l. i. col. 1. nu. 3. ff. sol. mat. post Bar. in l. si constante. q. 7. 3. par. princ. vbi Alex. Quid de muliere quę dedit dotem marito, qui postea decessit relictis quibusdam ouibus, quę venditę fuerunt per fratrem ipsius mariti? & dic, quod facta excuss. de bonis viri, & re præscripta vel perempta, ipsa mulier aget contra fratrem viri ad pretium in subsidium, teste Bartol. in l. i. in fin. ff. de distract. pigno. Ias. in l. si eum seruum. in fin. si cert. pet. & fac. quę scribit Bald. in c. 1. §. similiter. col. 1. ver. extra not. de contr. inuestit. Bar. in l. moschis. ff. de iur. fisci. Bal. de dot. 7. par. 15. priu. & 8. par. 34. priu. Vezinus.

Vulgaris conclusio est, quod bona mariti tacite sint oppignorata p. dote, de qua est tex. expressus in l. i. §. & vt plenius. C. de rei vxor. actione, quodq; mulier in tacita hypotheca præferatur cæteris creditorib. tacitam hypothecam habentibus, vt est tex. l. fi. C. qui poti. in pig.

Sed quæro, Nunquid si minor habens curatorem, matrimonium contrahat, bona eius tacite sint obligata pro dote? Resp. q. Bar. in l. si constante. 4. q. tenet q. non, quem sequitur Fulg. & Saly. l. certi iuris. C. locati. Io. de Imo. d. l. si constante. vbi dicit opin. Bar. securę sequendam.

Contrariam tamen partem communi calculo approbarunt Doct. nostri, vt testatur Alex. in d. l. si constante. & ibi tenet Bal. Ang. & Rom. & ita determinant glo. & Cyn. l. fi. C. de legit. tutor. & ibi Bal. & Ang. dicit Bal. hanc esse com. opin. Eandem tenet idē Bal. d. l. vnica. §. & vt plenius. & l. i. C. de dot. promiss. Eandem opinionem tenet Signor. de Homod. in conf. 49. Et eam dicit esse communem Gram. decis. 103. num. 17. Ex quo enim lex permittit principale, scilicet matrimonium contrahere sine curatoris autoritate, & decreto iudicis, accessorium quoque permittere videtur consequenter: imo in hypotheca legali non requiritur decretum iudicis, sed sufficit decretum legis. Mich. Grassus.

Quæro an mulier quę renunciauit cum iuramento hypothecę, quam habet in bonis mariti pro dote, possit venire contra iuramentum? Resp. Canonistę in c. venit. de empt. & vend. tenent q. non: per e. cum contingat. de iureiur. Et eam opinionem sequitur Alex. l. Maui. §. fi. ff. sol. mat. Bald. l. etiam. C. ad Velleia. Cy. & Bal. auth. siue à me. C. eo. tit. Licet contrariam teneat gl. in auth. si qua mulier. C. ad Velleia. Priorem tamen communiter teneri testatur Matth. de Affli. decis. Neap. 311. nu. 4. Mich. Grassus.

Quæro, Nunquid in dubio obligatio bonorum pro dote præsumatur præcessisse obligationem extranei in bonis mariti? Resp. q. sic. l. in ambiguis. ff. de reg. iur. & ita potest intelligi d. l. i. ff. sol. matr. Hanc opinionem tenent in d. l. i. Dy. Barto. & Bal. Et dicit ibi Ias. nu. 1. q. ita tenent omnes Doct. & hoc est vnum priuilegium dotis. Mich. Grassus.

Mulier ad secunda vota, seu nuptias transiens quid nam amittat.

C A P V T IIII.

I mulier à marito sit hæres instituta stantibus liberis, & illa ad secunda vota conuolauerit, statim hereditas deuoluitur ad filios ipsius matrimonij. l. 2. C. de secun. nup. & vxor desinet esse hæres: & hereditas ad filios deuoluetur. d. l. 2. remanet tamen usufructuaria ipsa mater, quę tamen proprietatem iam amisit. d. l. 2. & ibi Salic. & de Ripa ibi. num. 50. omnis enim modus proprietatis eam matrem deserit: & hoc modo filiis competunt actiones hereditarię absque vlla cessione & restitutione, cum sint directo hæredes, & vidua nihil detrudere poterit. de Ripa in d. l. 2. nu. 47. & 48. Bellac.

Mulier ad secundas nuptias transiens (Vide ad rem etiam supra tit. præced. cap. 13.) perdit dominium rerum, quas ex liberalitate primi viri consequuta est: & solam potestatem fruendi retinebit, illasq; filiis ex primo matrimonio genitis restituere cogitur. l. fœminę. C. de sec. nup. vbi docto. & in auth. ex testamento. eo. tit. & Soc. sen. conf. 56. viso testamento. lib. 3.

Et ratio est quoniam pœnæ secundo nubentium inductę fauore liberorum sublata non sunt per dictum illud Apostoli, mortuo marito mulier nubat in Domino. cap. penul. in fin. de secun. nupt. vbi hoc tenet Abb. Corn. conf. 21. videtur. col. 3. vol. 1. Bart. & Dec. in l. i. C. de secun. nupt. & istorum opinio est communis: secundum Dec. conf. 87. pro resolutione. col. 2. & conf. 230. proponitur. & in d. l. i. & Coras. in miscel. iuris ciuilib. lib. 3. nu. 6.

Confirmantur quoque præmissa alia ratione. Nam melius est secundo non nubere quàm ad secundas nuptias transire. tum quia mulier non transiens ad secunda vota, sed in viduitate permanens, in maiori libertate constituitur. est enim domina sui ipsius familię, & domus, quę redeundo ad secundas nuptias sub viri potestate constituitur, nec postea possit ad libitum disponere, siue de se, siue de bonis suis, nisi de paraphernalibus. tum quia hoc est signum maioris continentię. Vnde Hierony. in 1. par. epistolarum. in epistola quinta, cap. 26. refert de quadam muliere, quę Portia vocabatur, apud quam cum laudaretur quędam honesta mulier, quę secundo nupserat, respondisse fertur, felix, & pudica matrona nunquam præter semel nupsit: tum quia hoc est maioris meriti, eo quod viduitati debetur fructus sexagesimus, vbi matrimonialiter coniunctis debetur tantum tricesimus: secundum Hierony. eadem epistola. Vnde in huius signum meminit Valerius. libr. 2. de instit. antiquis, quod olim apud Romanas mulieres, quę vno contentę fuerant matrimonio, corona pudicitię honorabantur: credebant enim signum esse intemperantię multis matrimoniis vti. Et hoc idem notat etiam Coras. in miscel. iuris ciuilib. libr. 3. cap. 1. num. 1. vbi refert alias complures continentię, ac viduitatis laudes, & pariter sub nu. 3. profert magnum, & vtile quidem verbum q. secundum eius consilium, viduę mortuis viris in viduitate permanentes beatiore forent, & vberius etiam Tiraquel. in liboues. §. sermone. nu. 141. cum aliis seq. ff. de verb. sign.

Et mulier ad secunda vota transiens tria negligere videtur, Deum defuncti memoriam, & filiorum charitatem: vt dicit tex. in §. fin. autem tutelam. in auth. de nuptiis, & in §. quę vero nunc sequitur, eod. tit. vbi dicitur, q. per secundas nuptias contristatur anima mariti defuncti, & notat Roma. in sing. 251. tu scis, q. mulier. num. 2. & conf. 219. ex themate consultationis præmissę. num. 2. Et propter huiusmodi iniuriā mortuo marito filiis illatam multa leges statuerunt contra viduas ad secundas nuptias transeuntes, de quibus abunde habetur per doct. in d. auth. ex testamento.

Et pœna ista imposita viduę secundo nubenti, militat etiā in viro ex identitate rationis: secundum glo. in l. fœminę. §. illud. C. de secun. nupt. quam approbat ibi Barto. Bertr. conf. 27. exhibito mihi casu. num. 2. vol. 5. Boer. decis. 187. num. 1. Tiraq. in d. l. boues. §. hoc sermone. nu. 156. & Roma. conf. 182. num. 1. & seq. & ibi doctissimus D. Horatius Mando. in addi. in litera A. cum infinita prope caterua doctor. relata per eos in memoratis locis. qui omnes predicant istam esse communem opinionem: quam interpretatur, & vtiliter limitat Tiraquel. in dicto §. hoc sermone. num. 159. & sequitur etiam, & citat Bertran. confil. 317. multa sunt de quibus quæritur. num. 1. volum. 8.

Imo prælibata conclusio in principio posita non solum procedit de iure ciuili, sed de iure canonico etiam: secundum Canonist. omnes in c. fi. de secun. nup. vbi Abb. clamat istam esse communem opinionem, & Ripa etiam cum aliis relatis per eum in l. fi. sub nu. 98. C. de reuoc. dona.

Et sic ex communi opinione præmissa, maritus hæres vniuersalis institutus per eius vxorem, cadit à proprietate bonorum dictę vxoris per transitum ad secunda vota post eius mortem, & remanet duntaxat usufructuarius huiusmodi bonorum.

Et præmissa ampliatur primo non solum procedere in matre, & patre, sed etiam in aliis ascendentibus tam maribus, quàm fœminis, vt puta sunt aui, & auia, proau, & proauia, & cæteri deinceps ascendentes: secundum doct. in l. generaliter. per illum tex. C. de secun. nup. Bal. in l. humanitatis. col. 7. C. de impub. & aliis sublt. Aret. in §. præferuntur. col. 4. insti. de S. C. Terrul. Alex. in d. auth. ex testamento. in add. ad Bal. in verb. consuetudo.

Ampliatur etiam secundo prædicta, vt mulier non modò perdat

perdat dominium rerum sibi per maritum relictarum ob transitum ad secunda vota; sed etiam tutelam. Vnde mulier relicta à marito defuncto in testamento tutrix filiorum, per transitum ad secundas nuptias perdit tutelam, & gesta ab ea, tanquam tutrice videntur ipso iure nulla: secundum Saly. & alios in auth. matri, & auia. C. quan. mul. offi. tut. fung. poss. Cyn. Fab. in komnem. per illum tex. C. ad Tertul. & Alber. ibi, vbi fundit istam esse communem opinionem. Boer. decisio. 124. num. 12. & August. Berous in capitu. dilecti filii. num. 37. de arbitris.

Sed hoc nempè limitatur vtiliter non sortiri locum in patre. Nam licet mater transiens ad secunda vota remoueatut à tutela filiorum, nihilominus tamen pater transiens ad secundas nuptias, non amitteret modo aliquo tutelam ipsam suorum filiorum. ita Fulgos. nume. 6. & Corne. nume. 4. in l. iubeamus. C. ad Trebel. Ioan. de Imol. in l. ex facto. num. 16. ff. de vulg. & pupil. substit. & Ant. Gomef. in l. 40. Tauri. num. 15. & quamuis Ange. in §. quia vero. nu. 16. in auth. de non eligen. secun. nubem. asseruerit contrarium, cui assentitur Ripa in l. fi. nume. 97. C. de reuocan. donat. tamen diabolicum quippe foret recedere à prima opinione. Fulgo. & sequacium tanquam sacrosancta, & magis communi. Et ratio ad rem nostram redeundo, videtur ista, quare mater tutrix transeundo ad secunda vota priuetur tutela.

Quia mater, & auia possunt esse tutrices, si velint, quamuis non cogantur. d. auth. matri, & auia. Imò ante alios filiorum tutelam possunt suscipere; & ad eam admitti, si secundis nuptiis, Velleiano, & omni legum auxilio in fauorem mulierum introducto renunciauerint: alioquin istis non concurrentibus tutela suscepta esset ipso iure nulla: vt probatur in auth. matri, & auia. vbi Bartol. Angel. & Saly. notant. Natta consil. 143. num. 2. volum. 1. & alij quamplures docto. congesti per Boer. in decisio. 124. nume. 9. vbi prorumpit istam esse verior opinionem.

Tamen Petrus de Bellapert. Cyn. & Alberic. in dicta authentica matri, & auia. tenuerunt expressè contrarium, & eorum opinio seruatur de consuetudine, videlicet, quod mater tutrix, vel auia testamentaria non teneatur renunciare secundis nuptiis, & omni iuri in fauorem mulierum introducto: & de ista consuetudine mentionem fecit Guido Papæ decisio. 539. Faber. in d. auth. matri, & auia. Boer. in d. decisio. 124. nume. 13.

Hisq; occurrit congruenter hoc in loco, quod mater habet annum integrum ad petendum tutorem dari filiis, nisi velit ipsam tutelam suscipere: secundum Baldum. Salycet. & omnes per tex. ibi in l. sciant. C. de leg. hered. Bald. in l. precibus. colum. 6. C. de impub. & aliis subst. Abb. in c. ex parte. de appella. Corne. consil. 101. num. 9. & consil. 125. num. 8. volum. 3. Aretin. in §. fin. in princ. instit. ad Tertul. vbi clamat istam esse communem opinionem. Dec. in cap. ex parte num. 33. superius citato, & copiosè Iacob. Philip. Port. seu potius Ant. Gabriel. in conclus. 4. in 14. ampliatione. lib. 5. & magis communem Corne. Benincas. in tract. de paupertate. q. 4. nu. 20. & Bal. consil. 432. iste casus rarissimè de facto contingit. vol. 2.

Vbi hoc limitat non procedere, vt mulier habeat annum integrum ad petendum tutorem filio, quotiescunq; ipse filius tempore mortis patris habebat decimumtertium annum, & vnum mensem, & decederet penultima diè pupillaris ætatis: tunc quippè mater non excusaretur: imò priuaretur successione filij: ex quo non purgauerit moram, neque purgari possit.

Sed istam communem ita interpretatam aduerte, quod vendicat sibi locum in muliere maiore vigintiquinque annis, secus in minore; quæ non potest de iure esse tutrix. l. fin. C. de legit. tut. & tenet Bald. in d. l. omnem, & in authen. iisdem pœnis. quem sequitur ibi Iacob. de Sancto Georgio, & Modern. C. de secund. nupt. & Deci. in dict. cap. ex parte. num. 34. nisi extaret consuetudo in contrarium; quod mater minor possit habere tutelam: secundum Bald. consil. 101. volum. 2.

Et dictam sententiam, quod ipsa mulier minor non postulat, seu non requirit infra annum tutorem pro filio excusetur, amplectitur etiam, ampliat vtiliter, & declarat Ant. Gabriel. cum magna cetera Docto. relata per eum in d. conclus. 4. in 6. limitatione, & Ioan. de Neuiz. in sylua nupt. lib. 2. num. 53. in 9. limitatione.

Et licet mater si minor sit vigintiquinque annis non priuetur successione filij, si ei tutorem infra annum non petierit: tamen si tempore mortis mariti eadem mulier erat minor, & postmodum maior effecta non petierit tutorem ipsum, similiter ob hoc non priuaretur vilo modo successio-

ne filiorum: ita Specul. in tit. de in integr. restit. §. 1. Bald. in auth. si captiui. col. 1. C. de episc. & cler. & consil. 101. quaritur vtrum domina. col. 1. vol. 2. vbi ita consuluit in propriis terminis, & Roma. quoque consil. 279. visis thematis narratione. Ange. Aret. in §. sed quemadmodum. col. 1. instit. de S. C. Tertul. Pau. de Cast. Alex. Ias. nu. 11. & Soci. in l. sciendum. §. fin. ff. qui satisf. cogan. Soci. iun. consil. 8. in presenti. vol. 1. Grat. cōf. 83. principale. nu. 7. vol. 2. Alex. Corn. Ias. & alij omnes in l. minoribus. C. de his quib. vt indig. vbi Ias. in fin. in medium referauit istam esse communem opinionem, ac etiam D. Horat. Mandos. in addit. Roma. in d. consil. 279. vbi reprehendit Neuiz. in d. sylua nupt. lib. 2. sub nu. 54. inutiliter hanc communem limitantem.

Imò ipsa mulier minor 25. annis existens, transiensq; ad secunda vota, & tutelam filiorum subire recusans sibi ex testamento mariti delatam: tunc legatum purè à viro sibi relictum consequi posset: vt consuluit Gratus consil. 84. arbitror legatum centum ducatorum de iure præstandum esse, per totum. vol. 2.

Sed mater negligens petere tutorem filiis suis impuberibus intra dictum annum, veniret utiq; priuanda eorum successione, casus est in l. 2. §. si mater. ff. ad Tertul. & in d. §. fin. instit. eo. tit. & ponit pro regula cum ampliationibus, & limitationibus. Io. de Neuiz. in sua sylua nupt. lib. 2. nu. 52. & seq. & Ant. Gabriel. in d. conclus. 4. per totam, & Corn. Benincas. in d. tract. de paupertate. q. 4. sub nu. 20. & Michael Cifuentes super leges Tauri. in l. 6. nu. 3. & seq.

Vnde ad excludendum eam à successione, necessariò deducendum, probandumq; esset in mora fuisse petendi tutores dari filiis infra annum, à die mortis mariti: secundum Bartol. in l. 2. col. 6. C. qui pet. tut. Bald. Ang. Flo. & Saly. in l. sciant. C. de leg. hered. Alex. consil. 185. col. fi. vol. 6. alias qualibet iusta causa excusaret matrem à priuatione successione filij: vt voluit Soci. consil. 153. col. fi. vol. 1. & Rube. consulendo consil. 81. nu. 1.

Sed caue ne erres, quia mater ipsa in huiusmodi casu transacto anno petens tutorem dari filiis, non audiretur aliquo modo, nec recuperaret ius eis succedendi in pupillari ætate morientibus, nec posset purgare moram: secundum Barthol. de Salyce. in tract. de mora. q. 2. nu. 16. vbi respondet. 13. §. confestim. vers. sed si fortè. ff. ad Tertul. disponenti matrem admitti ad purgandam moram, nisi præuenta extitisset: procedere vsque ad annum, non autem ultra. Et hoc idem firmat Dom. Bartholomæus de Salyce. in eo. tract. q. 1. sub nu. 3. & seq. Bald. in auth. sacramentum. in fine. C. quando mulier tutelæ offic. fungi poss. Salyce. in l. sciant. C. de legit. hered. Angel. & Alex. col. 12. in l. si insulam. ff. de verbo. oblig. & Aret. in §. fin. in institut. ad Tertul.

Item aduerte, quod licet mulier non petens tutorem infra annum filijs cadat ab eorum successione: tamen qui vult opponere, seu dicere quod filij decesserunt illo anno, ipse renetur probare: vt voluit Natta consil. 656. tria propofita sunt. num. 3. vol. 4.

Et quatenus superius posuimus matrem per transitum ad secunda vota. tutela filiorum priuari debere: amplia hoc procedere quoq; si mulier ipsa contraheret sponsalia de futuro: quia tunc statim ipsis sponsalibus contractis per matrè perderet tutelam etiam: secundum Bar. in auth. sacramentum. C. quando mul. offic. tut. fung. potest. Bal. consil. 58. vol. 2. & Celsarem Ursillum in addit. Afflict. in decis. 357. nu. 1. vbi deducit istam esse magis communem opinionem, & alios eiusdem sententiæ citat Boer. decis. 266. sub nu. 5.

In contrariam verò partem, videlicet, quod mater contrahendo sponsalia, sed pœnitendo postea, & perseverando in viuitate, tutelam filiorum susceptam aliter non amittat, inclinatur Speculat. in tit. de tutoribus. §. nunc dicendum. vers. quid si tutelam. Bal. Angel. & Alber. in l. solet. per illum tex. ff. de his qui notan. infam. Roma. singu. 222. Tu habes quod mater. Gozad. consil. 18. videtur. colum. 1. Faber. Salyce. Bologn. & ceteri in d. authen. sacramentum. Afflict. in d. decisio. 357. vbi intonat ita extitisse in sacro Regio. Consilio Neapolit. iudicatum. Ioan. de Neuiz. in dicta sylua nupt. libro 2. nume. 50. & sequen. vbi fateatur ita vidisse de facto obseruari Mediolani: & æquiorè, veriorèq; scribit Afflict. in constitut. honorem. libr. 3. rubr. 20. nume. 8. & Boer. in d. decisio. 266. sub nu. 5. & sic ex relatis autoritatibus facile apparet istam esse magis æquam, magis veram, magisque communem sententiam, & ita in decisiuis consulendum, iudicandumvè tutissimè suademus.

Quæ communis ita amplexa, absque scrupulo procederet, nisi copula ante traductionem in domo vxoris fuisset subse-

subsequuta: vt voluit Ioan. de Imo. in l. si focer. §. Lucius. columna 3. ff. soluto matrimonio. & Boer. in dicta decisio. 266. sub num. 5.

Ideo ista vidua tutrices determinantes conuolare ad secūdas nuptias, possunt ne ipsæmet præiudicium afferant, vtī cautelis, & remediis traditis per Io. Neuiz. vbi supra.

Et dato igitur casu, quod mater foret exclusa a successione filiorum: tunc nō exclusa censeretur auia, nec alius proximior: secundum gl. Ang. & Saly. in l. nepotibus. C. qui petant tutores. Soc. in d. consil. 153. col. fin. & istorum opinionem ad lucem adducit esse communem Rubeus in d. consil. 81. nu. 2. vbi ita, consuluit.

Et præmissa ita ampliata, & declarata interpretantur non procedere, quando vir licentiam daret vxori ad secundas nuptias conuolandi: tunc quippē non perdit per istum transitum dominium rei sibi legatæ, ac a marito relicte. Et ratio est: quia pœna secundo nubentibus est imposita ex eo, quia videtur inferri iniuria primo viro per secundas nuptias. §. quia verò. in auth. de nupt. Et nulla iniuria fit volenti. l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniuriis. secundum Bal. in l. 1. de secun. nupt. & per Roman. consil. 219. ex themate consultationis. nume. 5. Dec. consil. 620. casus, de quo queritur. col. 2. & Coras. in dicto capitu. 1. nume. 1. & sequent. vbi clamat istam, esse communem opinionem, & declarat per quandam distinctionem traditam per eum.

Limitatur etiam secundo, quando filij secundis nuptiis cōsensum accommodauerint: tunc enim mulier non perdit ea, quæ habuit ex liberalitate primi viri, secundum gl. in authen. de non eligen. secun. nub. in ver. Copulatur. & ibi Ang. & Bertran. consil. 82. nu. 3. vol. 8. vbi tradit cautelam aduocatis pro instruenda ipsa muliere pro euitanda huiusmodi pœna: quoniam iniuria, quæ fit filiis primi viri, si mater conuolaret ad secundas nuptias, tollitur eorum consensu. §. soluto. in auth. de secun. nup. l. cum donationis. de transac.

Et hoc comprobatur ex latius dictis per Ias. in l. ambiguitates. C. de indic. vidui. toll. & in l. filium, quem habentem. C. famil. ercisc. col. fi. & consil. 53. in quæstione. vol. 1. & per Dec. consil. 206. queritur. (& Coras. in d. c. 1. nu. 14. vbi vocat istorū sententiam communem, & eam vtiliter interpretatur etiam, q. non sufficeret in hoc casu præstatio consensus maioris partis filiorum, sed omnium quippē consensus ipsorum filiorum necessario requiruntur.)

Limitatur tertio, vt mater transiens ad secunda vota dumtaxat debeat proprietate substantiæ paternæ, quæ peruenerat ad filium, non autem substantiæ auitæ priuari, secundum Bar. & alios communiter in d. auth. ex testamento. & sequitur istā communem, & citat Boer. decis. 19. num. 5. licet Bald. & Angel. & malè in dicta authent. ex testamento asseruerit contrarium.

Interpretanturque præmissa in matre, quæ transiit ad secundā vota superstitē filio, vel filiis de hoc non conquerentibus. His igitur stantibus si filius decedat, non priuatur mater eius hereditate: quia filius non conquerendo de matre videtur remisisse sibi iniuriam factam per eam, per dictum transitum: arg. l. si. C. de reuocan. donat. & ita per illum text. tradit, & firmat Bald. in authen. ex testamento. supra cit. col. 2. Dec. consil. 206. col. 2. & in rub. C. de secun. nup. col. fi. Ripa in l. fin. C. de reuocan. donat. in quæst. 61. col. 2. & Soc. iun. consil. 61. nu. 2. & 11. vol. 2.

Limitatur etiam, vt ipsa pœna mulieri secundo nubenti nō vendicet sibi locum in acquisitis per ipsam mulierem transentem ad secunda vota a viro suo ex titulo oneroso: secundum Rom. consil. 219. ex themate. nu. 4. & D. Horat. Mandos. cū alijs relatis per eum ibi, in addit. in litera D. Et sic donatio remuneratoria, vel compensatoria facta per virum vxori suæ in recompensationem conditionis, nobilitatis, pulchritudinis, & iuuentutis suæ, & quasi deperditæ nobilitatis non amittitur ob transitum ad secunda vota ipsius mulieris: quia cū sit remuneratoria prælibata donatio non habet eam mulier ex titulo lucratiuo a marito, sed ob nobilitatis meritum; quo casu transitus ad secundas nuptias non operatur donationis antedictæ deperditionem, ita Bald. in authent. in donatione. C. de secun. nupt. & in repet. cap. per vestras. de dona. inter virum & vxor. & est de intentione Roman. in d. consil. 219. nu. 4. ita firmat in indiuiduo Ioan. de Neuiz. in sua Sylua. nuptiali. lib. 2. a num. 22. vsque ad num. 30. & Ioan. Lupi. in repet. rubr. de donat. fol. 26. Et consequenter l. fœminæ. & l. generaliter. C. de secun. nupt. non habent locum in acquisitis titulo oneroso: secundum omnes præallegatos Doc. Ideo recipiens propter remunerationem non dicitur hoc ex titulo lucratiuo, sed ex debito recepisse: vt concludit Bar. in procemio fforum.

quia ista non dicitur propriè donatio, sed est quædam permutatio, vel compensatio, vt firmat Cur. Sen. consil. 54. col. 4. & Bal. in l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. hære. Barba. consil. 26. col. fi. & Are. consil. 17. col. 6.

Et quod dispositio d. l. fœminæ. non sortiatur locum, nisi in quæstis ex facultatibus viri titulo lucratiuo, probat tex. in d. l. fœminæ. ibi, vel cuiuslibet liberalitatis præmio.

Et licet Afflict. decis. 61. videatur sentire in fi. quod dispositio d. l. fœminæ. procedat in donatione prædicta: tamen sine lege, & ratione loquitur, & contra iura, & rationes prædictas, & contradicit authoritati tantorum patrum, a quorum opinione tanquam communi, & sacrosancta non erit modo aliquo recedendum in iudicando. Et ita iudicatum extitit in curia nostra Aquilana in facti contingentia de mense Septembris 1545. per D. Lactantium de Vrso tunc iudicem ipsius curiæ in fauorem Magnificæ Dom. Portiæ de Mañeris, vxoris Ioannis Dominici Viuij patrui mei bonæ memoriæ summi practici, nostrorumque temporum maximi ornamenti, contra Ioannem Marinum de Gigio filium susceptum ex primo matrimonio, & heredem Ioannis Baptistæ sui patris donatoris, qui quidem vtī hæres condemnatus extitit ad soluendum ducatos ducentos donatos eidem Dom. Portiæ per antedictum Ioannem Baptistam suum primum virum in recompensationem conditionis, & nobilitatis, non obstante quod ipsa Dom. Portia transitum fecisset ad secunda vota. Et postmodum introducta causa hac per remedium appellationis in sacro regio concilio Neapol. fuit ibi confirmata præcitata sententia, & prouisum, quod d. l. fœminæ. non habet locum in donatione remuneratoria, & onerosa: referente Illustri D. causa commissario, Ioanne Andrea de Curtis meritissimo Præsidente, & Protonotario, & sydere fulgentissimo sacri Consilij, & integerrimo, consummatissimo, & vndecunque doctissimo, & supremo viro, & interueniente etiam pro actuario Palumba.

Imò fortius quando non constaret ob hanc causam donatum fuisse vxori data inæqualitate ipsius vxoris, & viri: debet præsumi animo remunerandi facta donatio, & traditio prædicta: nec requireretur tunc alia probatio de supradictis qualitatibus: vt firmant Bartol. Bald. & Ang. in l. si voluntate. C. de dot. promiss. l. si. col. 4. vers. sed certè. & Alexand. & Moderni Papienses in l. si diuortio. ff. de verb. oblig. & Bald. Nouellus in tract. de dote in 2. par. & scribit Bal. in l. multum interest. C. de donationib. ante nupt. vbi in dubio concludit data inæqualitate ob nobilitatis meritum præsumendam esse donationem factam, & soluto matrimonio posse repeti per vxorem superstitem.

Sed ego, qui aliqua vidi, audiui, & legi, in præiudicium honoris, & conscientiæ fieri per ipsas viduas, præsertimque iuuenes, & pulchras, quæ silentio supprimuntur: suadeo non obstantibus antedictis, melius atque tutius esse aliquibus, tam viris, quam mulieribus ad secundas nuptias transire, quam in viduitate permanere: & hoc propter periculum incontinentiæ; ob quod consuluit Apostolus Timoth. 5. Iunioribus viduis vt nubant, eo quod melius est nubere, quam vri, scilicet ardoribus libidinis, aut igne infernali ob malum incontinentiæ: Cū nullum vitæperium sit de per se mulieri pluries nubere, nec similiter viro: vt patet ex scriptis Beati Hierony. in 1. par. epistolarum. in epist. 8. dicentis; Non damno bigamos nec trigamos, nec octogamos. Vnde idem Hierony. in 3. part. dictarum epistolarum, epistola 26. scribens ad Geruntiam de Monogamia, refert se vidisse Romæ duos, virum scilicet, & mulierem de infima plebe, quod vir quidam sepelierat 20. vxores, vxor verò 22. maritos habuerat. Hi ergo postremo sibi, vt ipsi putabant matrimonio copulati sunt summa omnium, tam viro, quam mulierum expectatione, quis quæ prius sepultura efferret, vicit tamen maritus; ob quod populo totius ciuitatis confluente coronatur; & palmam tenens in manu, talem comitatum habuit hilariter præcedentem feretrum vxoris multinubæ; ipse verò feretrum sequebatur tanquam victor gloriosus. quod etiam refert Boer. decis. 186. in fi. & Menochius consil. 4. nume. 40. volum. 1. Præterea multi sancti homines, quorum nomina sunt descripta in libro vitæ, secundas nuptias contraxerunt, & inter ceteros Abraham post mortem Sarre primæ vxoris duxit secundam vxorem quandam Cethuram. Ruth mulier scripturæ testimonio sancta, mortuo suo primo viro, filio Noemi nupsit secundo viro, qui dictus est Booz. Sarra vxor Thobiæ Iunioris, mulier etiam scripturæ testimonio probata, post septem viros, quos habuerat, & eos dæmon occiderat, nupsit Thobiæ Iuniori, in quo matrimonio permanserunt Domino famulantes, ita vt accepti essent tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus

in terra. Mulier Samaritana quæ quinque viros habuerat, nõ ob hoc reprehensa est à Domino, sed quia ille, quem tunc habebat non erat suus vir. Nam ex eo, quod illos quinque appellauit viros eius; videtur approbasse eorum matrimonium cum secundo, tertio, quarto, seu quinto, nullus illorum fuisset vir eius, quoniam per matrimonium fit, vt vir dominetur corpore mulieri, & mulier dominetur corpore viri. Si ergo quinque viros habuit, ergo quinque verum matrimonium contraxit; & ex his secundas, tertias, quartas, quintas nuptias, & deinceps fore permittas. c. aperiant. 3. l. q. 1.

Imò aduerte, quod si quis pertinaciter assereret huiusmodi nuptias non esse licitas, & permittas, incideret profecto in crimen hæresis, & hæreticus esset, vt latè ostendit Hieronymus Torriensis in confessione Augustiniana. lib. 3. cap. 12. de sacramento matrimonij. cap. 1. & seq. & aduersus hanc hæresim extat concilij Niceni definitio, quæ habetur c. 8. decretorum eiusdem concilij.

Ibi enim concilium præcipit, vt qui ex Nouatianis ad Ecclesiam Catholicam redire voluerit, non recipiatur, nisi prius per scripturam fateatur se communicaturum cum iis, qui secundas nuptias fortè experti fuerint. Et demum extat similiter concilium Tridentinum sub Eugenio quarto huius nominis Pontifice pro vnione Græcorum celebratum. quod de hac re per sequentia verba definit.

Quoniam nonnullos asseritur quartas nuptias tanquam condemnatas respicere, ne peccatum vbi non est esse putetur: cum secundum Apostolum, mortuo viro mulier sit ab eius lege soluta, vt nubendi cui vult in Domino habeat facultatem, nec distinguat mortuo secundo, vel tertio: declarantur non solum secundas, & tertias, & quartas, atque vltiores, si aliquod impedimentum canonicum non obstat, licite contrahi posse. commendatiorum tamen dicimus, si vltius à coniugio abstinentes in castitate permanerint. Ideo Carolus Quintus piæ & felicitis memoriæ meritò radicatus extirpauit illam inhonestam, & prauam consuetudinem, & fatuam corruptelam vigentem in regno Neapol. nuncupatam (ciambellariam) introductam contra mulieres transeuntes ad secundas nuptias, vel vltra, in qua quippè ciambellaria proferebantur innumera ferè opprobria, & contumeliosa, impudica, & inhonestas verba præsertim a vicinis contra ipsas mulieres cum maxima ignominia, & cum timpanis, & cornibus, & cæteris improprie clamoribus. intantum quod mulier ipsa, & nouus maritus tædio affecti cogebantur se componere, & pecunia à memoratis iniuriis eximere, & liberare. propterea mediante regia pragmatica emanata de anno 1540. & posita in libro pragmaticarum, in titu. de iniuriis. pragmatica prima, ciambellariam fieri prohibetur tempore maritagij quarumvis personarum, pœna vnciarum auri centum contra facientibus imminente.

Sed hoc non procederet ubicunque vidua post mortem viri emitteret votum de seruanda virginitate: quia tunc ei non liceret aliquo pacto ad secundas nuptias conuolare: vt probatur apertissime ex Beati Pauli testimonio, qui in prior ad Timoth. epistola. c. 5. sic ait, Adolescentiores viduas deuota: cum enim luxuriata fuerint, in Christo nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Quæ quidem verba Apostoli veniunt interpretanda, id est quod votum quod in viduitate emisserant de continentia seruanda violauerunt: cum post huiusmodi votum emissum nupserunt, vt testatur concilium quartum Carthaginense: quod in capite vltimo suorum decretorum ita ait. Sicut bonum castitatis præmium, ita & maiori obseruantia, & præceptione custodiendum est, vt si quæ viduæ quantumlibet adhuc in minoribus annis posita, & matura ætate a viro relicta se deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta sub testimonio Episcopi religioso habitu apparuerunt, postea vero ad nuptias seculares transferunt, secundum Apostolum, damnationem habebunt: quoniam fidem castitatis, quam domino voverunt, irritam facere ausæ sunt. Tales ergo personæ sine Christianorum communione maneat: quæ etiam nec in conuiuiis cum Christianis communicent. Nam si adulteræ coniuges reatu sunt viris suis obnoxia, quanto magis viduæ, quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte obtulerunt libidinosa corruperint voluptate, atque ad secundas nuptias transitum fecerint: quæ & si violentia irruente ab aliquo præcepta fuerint, ac postea delectatione libidinis permanere in coniugio raptori, vel violenti viro consenserint, damnatione superius comprehensa teneantur obnoxia. De talibus ait Apostolus, Cum luxuriata fuerint nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Et concilium To-

letanum quartum, capitu. 55. sic inquit, Duo sunt genera viduarum, seculares viduæ sunt, quæ adhuc disponentes nubere laicalem habitum non deposuerunt. Sanctimonialia sunt, quæ iam mutato habitu seculari sub religioso cultu in conspectu sacerdotis, & Ecclesiæ apparuerunt: hæ si ad nuptias transferunt, iuxta Apostolum, non sine damnatione erunt: quia se primum Deo vouentes, postea castitatis propositum abiecerunt. Et Concilium Araucense cap. 27. sic definit. Vt viduitatis seruandæ professione coram Episcopo in secretario habita, impositam a presbytero vestem vidualem non esse violandam, eius verò repudiatorem, vel ipsam talis professionis desertricem merito esse damnandam. Ex quorum quippè conciliorum verbis apparet istam esse Pauli Apostoli sententiam: viduas, quæ perpetuam castitatem domino voverunt fore damnandas, si ad secunda vota transferunt. Viuius.

Si mulier superstes nuptias iterauerit, dominium bonorum a priore coniuge acquiritorum amittit, vsufructu tantum retento, transfertque illud ad liberos prioris matrimonij, nec obligare nec alienare alteri potest. l. 3. in princip. C. de secundis nupt.

Ampliatur in 12. casib. & limitatur in 17. ab Ant. Gabrilib. 3. de sec. nup. concl. 1.

Fallit in 15. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni, parte 2. c. 6. in prin. fol. 85. vide Io. Dilec. de arte testan. tit. 6. cau. 28. Don. a Fina.

Mulier secundo nubens extantib. liberis primi viri priuatur proprietate lucrorum nuptialium quæ habuerat a primo viro. l. fœminæ. C. de sec. nup. solo vsufructu earum rerum sibi retento. §. si vero expectet. in auth. de nupt. ita Io. de Garro. in rub. de sec. nup. nu. 44. par. 2. & in summa alter ex coniugibus transeundo ad secunda vota perdit proprietatem lucrorum & donationem earum rerum, quas alter ex coniugibus ab altero habuerat. l. fœminæ. C. de secund. nupt. Boer. decisio. 183. num. 7. Bellacomb.

Lucrum omne acquisitum vxori ex forma statuti per mortem primi viri reseruatur quo ad proprietatem filiis primi matrimonij si transit ad secunda vota, secundum communem per Bur. consi. 12. nu. 6. lib. 1.

Transitus ad secunda vota operatur priuationem proprietatis eorum tantum bonorum quæ ad superstitem perueniunt ex titulo lucratiuo, aut ex testamento, aut ex contractu ex vno ex illis coniugibus ad alterum, & non si aliunde aliqua bona ad vnum ipsorum peruenierint: quia per talem transitum afficitur præcipue memoria alterius coniugis prædefuncti, & non aliorum. §. prospeximus. in auth. de non elig. sec. nubent. & §. soluto. in auth. de nup. ideo solum priuatur mulier proprietate eorum bonorum quæ a suo marito acceperat. hanc conclusionem tenet Are. in §. præferuntur. insti. ad Tertul. sequitur Io. de Garro. in auth. ex testamento. nu. 18. C. de sec. nup. Bellac.

Mulier si transeat ad secunda vota de licentia filiorum, nõ perdit proprietatem legati relicti a marito. ita Ias. in l. 2. c. 1. de indict. viduit. alleg. gl. sing. in auth. de non eli. 2. nub. col. 2. quam Ang. dicit ibi esse sing. & Ang. in l. mater. C. ad Tertul. & Lud. Rom. in d. consi. 219. & ideo secundum Ang. debet esse cautus aduocatus quando consulit mulieri habenti filios, & volenti nubere q. faciat filios cõsentire. Lud. sing. 248. Crem. sing. 74. Gap. cau. 235. incip. si mater.

Limita etiam, quia si nulli extant liberi ex primo matrimonio, mulier transiens ad secunda vota non perdit commodum eorum quæ sibi a marito relicta fuerunt. l. fœminæ. in fi. C. de sec. nup. Alex. vol. 2. consi. 111. repetit. in 4. vol. consi. 45. Dec. in d. c. Ecclesia S. Mariæ. de consi. Bal. in auth. ex testamento. col. 2. C. de sec. nup.

Intellige præmissa, q. transitus ad secunda vota, operetur priuationem bonorum, scilicet quæ prouenerunt a marito, secus autem de bonis quæ aliunde prouenerunt, vt vult in terminis Lud. Rom. consi. 279. in fi.

Ad istud vide Corn. in consi. 286. vers. substantia autem. vbi idem tenet in fortioribus terminis, allegantem consil. Imo vide etiam aliquid per Dec. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. col. 15. vers. 2. conclu. in fi. vbi alleg. Rom. in consi. 405. incip. præsuppositis. Bellacomb.

Mulier per transitum ad secunda vota post annum luctus non potest priuari legatis, & relictis sibi factis a marito, iuxta not. in l. 1. C. de secun. nupt. Alex. consi. 111. colu. 1. lib. 2. Paris. consi. 95. nu. 23. lib. 2. vbi hanc conclus. latè declarat. cui adde. Ias. in l. ambiguitates. C. de indict. vidui. fol. Boer. q. 186. col. fi. Quid si habet filios ex primo matrimonio? dic quod licet per transitum ad secunda nuptias priuetur proprietate legati mariti, tamen id locum non habet quando maritus fecit legatum vxori etiam quod secundo nuberet, teste Rol. consi. 95. nu. 20. lib. 1.

lib.1. Accedit q̄ licet mulier per talem transitum priuetur oī largitate quæ a viro ad eam peruenit, non tamen priuatur aliis contemplatione viri acquisitis: quia secundum magis eōm opin. referuantur communibus liberis, vt scribit idem Rolan. consi. 86. nu. 3. lib. 2. quia in materia odiosa, & pēnali priuatiua iuris quæsi nō est licita extensio de casu vero ad fictum, nec de proprio ad improprium. clemē. quod circa. de elec. Quod autem ad priorē. conclus. de muliere transeunte ad secunda vota extantibus liberis primi matrimonij, vide Alex. consi. 66. col. 2. nu. 7. lib. 3. & ibi quid si dicti filij decesserint, q̄ dicta bona ad eam pleno iure remanebunt, non tamen priuabitur successione filij defuncti, si non sint alij liberi prioris matrimonij. Alex. consi. 211. col. 1. lib. 7. Bellac.

Mulier per transitum ad secunda vota non priuatur proprietate earum rerum quæ sibi donatæ fuere contemplatione sui viri. ea enī remanebunt penes ipsam mulierem, & neque filiis primi matrimonij sunt referuanda. Ludo. Rom. consi. 405. & Io. de Ripa in l. fēminæ. nu. 26. C. de sec. nup. & Boer. decis. 250. nu. 3. Charian.

Mulier per transitum ad secunda vota, nō excluditur a successione filij sui mortui ab intestato, deficientibus aliis filiis illius matrimonij, qui erant fratres illius defuncti: sed præfertur omnibus aliis, etiam si essent fratres patruales illius filij defuncti, & sic eo casu sola admittetur ad sui filij successione. auth. defuncto. C. ad Tert. Alex. consi. 3. nu. 4. in 7. vol. Vezin.

Mulier matrimonium iterans bona alienare nō potest, sed tenetur ea liberis prioris matrimonij post mortem suam restituere. l. 3. §. illud etiam. C. de sec. nup.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. c. 5. memb. 3. reg. 2. fol. 75. & vide etiam reg. 5. fol. 81. & reg. 6. & c. 6. in prin. ponit 15. limitationes. fol. 85. Don. a Fin.

Alter ex coniugibus transiens ad secunda vota referuare dedet filiis primi matrimonij etiam illa quæ illi sunt donata ab extraneo in contractu ipsius matrimonij: qui extraneus si ambobus coniugibus donationes alicuius rei fecerit, vno de mum mortuo relictis liberis, illa res donata referuanda erit. l. generaliter. C. de secun. nup. Franc. Marc. decis. 76. & Io. Nico. in d. l. generaliter. num. 50. Quod si extraneus dederit aliquid vxori viri contemplatione aut ē contrario: tale lucrum est illius cuius contemplatione illa res donata erit. Ioan. Nic. in d. l. generaliter. nu. 51. cum aliis. Bellac.

Alter ex coniugibus per transitum ad secunda vota nō perdit ea quæ obtinuit a prædefuncto coniuge ex cōtractu oneroso, & ex contractu societatis initæ inter ipsos coniuges, vt superuiuens lucretur mediam partem: eo enim casu is qui superuiuet eam mediam partem lucrabitur, & quam non perdet transeundo ad secunda vota: imō suam eam partē faciet & quam minimē tenebitur referuare filiis primi matrimonij. Bal. post gl. in l. hac edictali. C. de sec. nup. & in auth. ex donatione Boer. dec. 285. nu. 10. Bellac.

Acquisita ex cā societatis initæ inter maritum & vxorem in contractu matrimonij, vel postea acquisita ex cā societatis, non referuantur filiis primi matrimonij, sed in totum ea pertinent ad ipsos coniuges, cum ea habeant titulo oueroso. plenē de Ripa in l. fēminæ. nu. 43. & 44. C. de sec. nup. idem tenet Steph. & Bertr. consi. 212. in 2. par. in fi. vbi tenet mulierem non perdere conuolando ad secunda vota, quæ habuit a suo marito ex titulo oneroso. Bellac.

Bona omnia coniugis transeuntis ad secunda vota acquisita quoquo modo ex successione filiorum primi matrimonij, vel coniugis referuantur quo ad proprietatem cæteris filiis primi matrimonij, quod tam in fratre quā in matre procedit, secundum com. per Bursat. consi. 12. nu. 1. lib. 1. Bellac.

Mulier infra annum luctus secundas contrahens nuptias, quando, & quam pœnam incurrat, vel cuitet.

CAPVT V.

Mulier contrahens matrimonium infra tempus luctus, infamis efficitur, & alias pœnas patitur, de quibus in l. 2. C. de sec. nup. fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 273. Don. a Fina.

Pœnæ nubentium infra annū luctus sunt hodie correctæ per dictum Apostoli, nubat in domino, & est communis opi. Doc. in l. 1. C. de sec. nupt. de quo in c. fi. de secun. nup. tamen cōiter tenetur, q̄ illæ pœnæ non sunt correctæ in muliere quæ suscepta cūra liberorum & tutela ipsorum, cōuolauit ad secunda vota non petito tutore filiis suis, nec redditæ

rōne ipsius tutelæ. Bar. Alb. & Io. Fabri, in l. 1. & in auth. eisdem pœnis. C. de sec. nup. Inn. & Pan. in d. c. fi. eo enim casu non pūnitur mulier, quia contraxit secundo matrimonium, sed quia non fecit id ad quod per legem obligata erat, & quod sine impedimento sui matrimonij facere poterat. Nico. super 1. dub. nu. 2. Adde Soc. consi. 34. vol. 1. Bellac.

Nuptias secundas quæ mulier intra luctus annum inierit, nullas hodie iuris Cæsarei pœnas induet commune aiunt Io. Coras. lib. 3. Miscel. cap. 1. numero 2. latissimē Didac. a Coua. In tracta. de sponfal. 2. par. cap. 3. §. vlti. num. 4. Henric. Bohic. Panor. & alij in c. fi. de secun. nup. Bartol. in l. liberorum. de infamib. Dec. in rub. C. de secun. nupt. numero 8. Non tamen eas euadet pœnas, quæ in liberorum primi matrimonij gratiam sancitæ sunt. commune ponunt Dec. consil. 83. & consil. 230. & in c. ecclesia. nu. 38. de constit. Doct. in d. c. fin. pulchrē. Bal. in consi. 161. nu. 2. in 1. vol. consi. Io. de Ana. in consi. 102. ver. non obstat. & Aym. Crau. in consi. 36. in 1. par. consilio. Et hanc communem Doc. sententiam esse scribunt Phil. Dec. in consi. 87. nu. 3. & Rol. à Valle, in consi. 95. nu. 14. in 1. tom. Ioā. de Garro. in l. 1. nume 72. C. de sec. nupt. Ioan. Coras. vbi supra Did. à Couar. d. c. vlti. num. 5. Ioan. Dilect. de arte testan. tit. 6. cau. 18. Franc. Viuius lib. 1. opi. 224. Fulgos. consi. 63. Alexan. consi. 119. vol. 5. consi. 68 col. vlt. vol. 4. Are. in l. nullam. C. de infamib. Rom. consi. 182. Bald. in l. liberorum. ff. de infamibus. Excipe, ni viri consensu matrimonij secundi iugum subiecit. commune inquit Dec. in appellato c. Ecclesia. nume. 35. Rip. in l. fēminæ. nu. 9. C. de sec. nupt. Quod tamen intellige tunc demum processurum, cum mulier nullos liberos superstitēs habuerit: quippe quia alioquin, & illorum consensus exigetur. vt frequenter placitum affirmat Cora. in l. filium quem. nume. 30. cum sequen. C. fami. ercisc. & qui idem ad virum profert, Viuius vbi supra. quamuis in viro neutiquam id admittendum, alibi latissimē demonstro. verumtamen nihilominus certum est atque exploratum, quod tam fēminæ quā viri secundis nuptiis sese irretientes asseruare. tenentur prioris matrimonij liberis quæcunque commoda ex alterutris bonis consuetudine, vel lege, vel alia gratuita causa ob illud coniugium ad illos effluerunt, vt commune testantur supra isto eod. nume. laudat. ver. non tamen eas. & Rip. in l. fēminæ. nume. 59. q. 12. & nu. 63. quæst. 23. C. de secun. nupt. Nicol. Arelat. in l. generaliter. num. 49. cum sequen. illo eod. titu. magis commune affirmant Ioan. à Garro. in authen. ex testamento. num. 83. & sequen. illo ipso tit. & copiosē ac diligēter Arius Pinel. in l. vlti. nu. 2. C. de bon. mater. E. Suarez. & Kirchouius, & Charian.

Binubis mulier secundo nubens licet euitet pœnas: non tamen introductas in fauorem filiorum. Dec. consi. 83. & 230. & Ioan. Dilect. in tract. in arte testan. tit. 6. cau. 18. Ioan. Nico. in consi. de sec. nup. & Io. de Garro. in l. 1. C. de sec. nup. num. 72. & Dec. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 35. de constit. commu. dicit.

Ex quo priuatur successione filij impuberis, si cōtraxit matrimonium non petito tutore ante cōtractum matrimonium. Io. Nic. in d. consi. nu. 2. com. dicit.

Fallit primo si cōtrahat de licentia viri: quia euitat omnes pœnas binubentis. Io. Cora. in lib. 3. Miscel. c. 1. nu. 12. comm. dicit: etiam intellige, si non habeat filios: quia eorum requiritur etiam licentia. Io. Cor. in l. filium quem. nu. 30. cum seq. C. fam. ercisc. sed tamen Io. de Ripa in l. fēminæ. de secū. nupt. C. nu. 19. & Dec. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nu. 35. de cōsti. indistinctē com. dicunt.

Fallit secundò, quia licet mulier teneatur referuare filiis primi matrimonij proprietatem bonorū lucratorum in primo matrimonio prouenientium ex bonis mariti præmortui, non tamen bona illa quæ prouenerunt ex donationibus factis ab extraneo. Ioan. de Ripa d. l. fēminæ. nu. 52. comm. dicit: etiam si contemplatione viri facta sit. Dec. in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 35.

Fallit tertio, si mulier instituat hères a filio nō facta differentia, si contraxit matrimonium secundū ante, vel post mortem filij; nam tunc succedit cum aliis filiis. Io. Garro. in d. authen. ex testamento. nu. 5. & 13. de sec. nup. com. dicit.

Fallit quarto, in successione aui, quia licet mater priuatur successione filiorum; & tenetur referuare proprietatem bonorum filiis quæ prouenerunt a patre, non tamen extenditur ad bona, quæ ab aui prouenerunt filiis. Io. de Garro. in d. authen. ex testamento. nu. 27. com. dicit.

Fallit quinto, si non superest aliquis filius ex illo matrimonio, quia tunc in omnibus succedit, etiam quo ad proprietatem. Idem nu. 46. com. dicit.

Amplia illam communem, qua cauetur, quod mulier tenetur

netur referuare filijs primi matrimonij omnia lucra, quæ ad mulierem peruenerunt ex primo matrimonio: quod in tantum est verum, q̃ licet abstinuerit se a tertijs nuptiis, lucra habita ex secundo matrimonio, licet ad filios primi matrimonij pertineant omnia lucra illius matrimonij, nihilominus filij primi matrimonij succedunt vna cum filiis secundi in lucris habitis ex dicto secundo matrimonio. Io. Nico. in l. generaliter. nu. 13. C. de secun. nup. com. dicit.

Amplia secundò, istam communem conclusionem, q̃ non solum mulier secundò nubens incurrit in pœnas introductas in fauorem filiorum, sed & mulier luxuriosè viuens incidit in omnes pœnas binubentis, tam in illis quæ sunt sublata, quàm in istis, si adsunt filij primi matrimonij. Io. Nico. in d. l. generaliter. nn. 15. com. dicit.

Plus dicit l. 9. tit. 12. lib. 3. For. ll. q̃ si mulier luxuriosè viuit post mortem mariti: perdit donationem factam ei per maritum. & l. 5. tit. 4. par. 5. ordi. dicit, q̃ perdit omnia acquisita durante matrimonio, etiam si non sit additum per maritum, q̃ castè viuat. Io. Lupus in repe. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 67. num. 4. de quib. per D. Ioan. Lupum in d. rub. §. 11. nu. 5. & §. 67. per totum. Quid tamen de tutela, vel de dote, & quid de successione filiorum mariti decedentium ab intestato: de dote quidem tractat Pau. Cast. in l. sororem. C. de iis, quibus vt indig. & Ias. in l. fideicommissum. C. de fideic. & Fely. & Dec. in c. pastoralis. de iud. Alciat. in tract. præsump. reg. 2. præsump. 9. & Boer. q. 338. Panor. in c. vxoratus. de conuer. coniug. Io. Lupus in repet. rub. §. 67. nu. 6. Ludo. Roma. sing. 311. ex quibus elicitur hæc conclusio. Mater vitam inhonestam agens post mortem viri perdit dotem de rigore iuris: secus tamen de æquitate, paraphernalia, & lucra quæcunque de bonis mariti prouenientia ex æquo, & iusto perdit quo ad tutelam, vide Ioan. de Garro. in Auth. eisdem pœnis. C. de secundis nuptiis. num. 16. & 20. & Boer. in d. quæst. 338. Ex quibus fac conclusionem, Mater meretricando, vel fornicando post mortem viri perdit tutelam filiorum. De successione verò, vide Paul. de Cast. in l. omnem. C. ad Tertul. & Bald. in Margar. in verbo. Mater, & Ioann. de Garro. in authent. ex testamento. C. de secun. nuptiis. num. 30. & Cifonta. in l. 6. in decis. Tau. & Hippo. singul. 988. ex quibus resultant conclus. & correlaria sequentia. Villalob.

Mulier secundò nubens de licentia mariti, euitat pœnas secundo nubentis. Corasius Miscella. lib. 3. c. 1. num. 12. communem dicit. Quod intellige, si non habet filios, alias secus, quia & filiorum requiritur licentia. Coras. in l. filium quem habentem. nu. 30. cum seq. C. fam. ercisc. Item si nubat de consensu suorum liberorum euitabit pœnas inductas contra mulieres secundo nubentes in fauorem filiorum primi matrimonij. gl. in §. 1. in ver. copulantur. in auth. de non elig. secund. nubent. Ioan. de Garro. in rub. de secun. nupt. in 2. par. num. 4. verum in eo casu omnes filij debent consentire: alioquin non consentientibus illis acquireretur quod perditur per mulierem secundo nubentem, vt in eo loco per de Garro. cessant etiam illæ pœnæ si mulier nubat de consensu sui mariti. Bald. in l. 1. C. de secun. nupt. & in l. filium quem. C. fam. erciscun. & hanc Baldi opinionem seruari asserit Ioan. de Ripa in rub. de sec. nupt. num. 17. & quando filij dicantur consentire, vide Dec. consil. 206. Bonacoss.

Pœnæ secundarum nuptiarum sunt communes viris, & vxoribus, demptis illis pœnis quæ imponuntur ob festinationem nubendi intra annum luctus, quæ solis mulieribus imponuntur, auth. neque virum. C. de secun. nupt. quare sicuti mater per transitum ad secunda vota priuatur lucris nuptialibus, & successione ab intestato filij primi matrimonij quoad proprietatem: ita & pater perdit ea lucra & filiorum successionem ab intestato quoad ipsam proprietatem. Soc. consil. 34. in 1. par. habet enim lex suspectum tam patrem quam matrē ad secunda vota transeuntem. & hoc quo ad bona quæ ad filios prouenerunt ex substantia materna, vt ibi per Socin. num. 7. Charianus.

Pœnæ omnes impositæ contra mulieres secundo nubentes cessant vbi nulli sunt liberi ex eo matrimonio. l. fœminæ. & l. hac edictali. C. de secun. nupt. de Ripa in l. 2. num. 4. C. de secun. nupt. & idem erit si nulli supersint liberi, vel si fuerint, & omnes decesserint antequam mater secundo nupsset. Alexand. consil. 211. volum. 7. de Ripa in l. fœminæ. num. 5. C. de secun. nupt. quinimo si extarent liberi tempore quo mater secundo nubit, & deinde liberi moriantur, succedet eis mater, quamuis secundo nupsset. Alexand. consilio 63. in 5. volum. Charian.

Mulier secundò nubens quam dotem censetur constituisse.

CAPVT VI.

Mulier in secundo matrimonio censetur constituisse eammet dotem, quam primo viro constituerat. Socin. consilio 69. in 4. volum. & Corne. consil. 254. in 1. volum. & hæc sunt vera vbi secundum matrimonium est simpliciter contractum. Corne. consilio 157. 1. volum. Vezinus.

Mulier recipiens centum in dotem in primo matrimonio, & transiens postmodum ad secunda vota simpliciter, & promittens dotem, quam non expressit præcisè, quemadmodum exprefferat in primo matrimonio: intelligitur tunc dare tantam dotem secundo marito, quantam dedit primo viro suo. Et sic dos data primo viro censetur data secundo: vt voluit Bar. in l. pen. §. si vxor. ff. solu. matri. in l. cum de in rem verso. sub nu. 8. ff. de vsuris. & in disput. sua, Mulier. col. 3. & 6. gloss. in versi. fortuita. in l. si mulier diuertit. col. 1. ff. solu. matri. Cyn. & Saly. col. fin. in authent. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. Paul. Castren. consil. 283. col. 2. secundum antiquam impressionem, & in d. l. si mulier. colum. 1. Cuma. consil. 109. col. 2. Abb. consil. 46. vol. 1. Alex. consil. 144. col. 2. vol. 5. & consil. 122. col. 1. vol. 7. Bertran. consil. 160. col. fin. col. 2. Corne. consil. 254. Socin. consil. 80. præfens. nu. 1. nu. 18. vol. 4. Curt. in authent. praterea. nu. 13. C. vnde vir, & vxor. Ruin. consil. 53. colum. penult. vol. 3. consil. 61. in princ. vol. 3. & consil. 37. colum. 3. vol. 4. Soc. iun. consil. 29. colum. fina. volum. 1. & Paris. consil. 34. colum. 1. volu. 3. vbi recitat istam esse communem opinionem, & Salycet. in dicta authent. sed quamuis. colum. fina. & Illustris Dominus meus Rainaldus Ridolphius primarius Lector in Ciuitate Perusij, dum eum audiebam superioribus annis publicè in Gymnasio Perusino legentem.

Et istam communem sententiam amplia procedere etiam si primum matrimonium inualidum atque nullum extitisset, in quo illa dos fuit constituta, tamen in secundo matrimonio repetita videbitur: secundum Ruin. consil. 224. prosequendo. nu. 5. vol. 1. Quia ex actu nullo etiam voluntas declaratur l. si. ff. de reb. eor. & ibi no. & id firmat quoque Rolan. à Valle in trac. de lucro dotis. q. 77.

Sed prælibatam communem ita ampliatam limita vtiliter, atque declara primò, q̃ si expressim promittit mulier dotem secundo viro, cessat illa tacita dotis constitutio, tum quia verisimile non est duplicem dotem dare voluisse; tum etiam, nā expressum facit cessare tacitum. l. si. C. de pact. conuen. & determinat Corn. consil. 154. licet. vol. 1.

Et hoc verum est, vbicunque mulier ipsa promittit secundo viro, secus si eius pater, vel alius: quia tunc ultra dotē prædictam potest, & istam promissam consequi: prout in facti contingentia responderunt Corne. consilio 111. visis in causa. volum. 2. & Socin. consil. 100. super controuersia. volum. 3. ad fauorem mariti, quod vtrumque debeatur, tanquam vna dos aucta, exclusa ratione compensandi, militantibus contra eam pluribus præsumptionibus, & coniecturis, de quibus ibi per eos, & de ista quæstione loquitur copiosissimè Signorol. de Homod. consil. 250. super dubiis. nume. 16. Boer. decis. 137. & Guid. Papæ in q. 375.

Secundò limita etiam, atque declara, q̃ dos matrimonij immediate præcedentis repetita videtur in sequenti matrimonio, si plura matrimonia non variis, & diuersis dotibus præcesserunt: vt tenuit Bal. Nouel. in trac. de dote. in 6. par. priuile. 71. vbi meminit ita de facto iudicatum extitisse; & comprobabat hoc, tum quia relatio fit ad proxima, tum etiam quia vltimus status rei inspicitur: vt per multa, quæ ibidem deducit, & sequitur Rui. consil. 137. col. 3. vol. 4. & consil. 56. nu. 7. volu. 5. & Paris. consil. 34. statutum. in prin. vol. 3.

Tertiò limita, & aduerte quòd opus est plenè probari dotem primo viro datam fuisse, vt secundus vir obtineat ex ista tacita dotis constitutione. Nec enim sufficit probare, & verificare quod primus maritus in suo testamento legauerit vxori dotes suas, quas confiteretur recepisse? & quòd mulier postea aduersus illius hæredes mandauerit ei actiones ad ipsas dotes exigendum; vt in terminis consuluit Alex. consil. 122. colum. 1. volum. 7.

Vbi dicit, quòd legatum, & confessio dotis receptæ, non probat dotē datam, & præsertim si fiat parte absente: & ideo opus est aliter cōstare de debito. Nec releuat etiam fuisse expressam certam quantitatem, in quo casu valet legatum, etiā confitto, quòd nihil deberetur: vt per Corne. consil. 253. viso processu. col. 3. nu. 6. vol. 3. quia id quidem facit, vt iure legati relictum

relictum valeat, non vt inde probetur dotem primo viro datam fuisse: & non legatum inducit istam tacitam dotis constitutionem, sed veritas facti quod primo viro certa dos vere fuerit data, & ita procedant leges in hac materia superius allegata.

Quarto, & ultimo declara pralibatam communem intelligi, vt eodem modo, quo erat dos data primo viro, intelligatur secundo marito tacite repetita, ita vt si in quantitate data fuerat: in quantitate repetita videatur: tamen si ab hæredibus primi viri prædia loco quantitatatis in restitutione dotis habuerit, nisi tamen ea dum prædia secundo viro dedisset: vt voluit Corn.conf. 172. circa. in 4. dubio. vol. 1.

Ad quod considera versauice, qd si mulier nondum dotem exegit ab hæredibus primi viri, videtur secundo nubens dare tacite dotem, non illud nomen contra hæredes mentionatos, ei competens, sed quantitate eandem: secundum Corn. cõf. 157. nu. 8. & conf. 254. vol. 1. nu. 18. & Bal. Nouel. in tract. de dote. in 11. par. pri. uileg. 71.

Et aduerte, quod quemadmodum dos promissa, seu soluta in primo matrimonio, videtur tacite repetita in secundo matrimonio: ita conducent domum certo pretio, si reconducatur illam sine expressione pretij intelligitur conducere eodem pretio, quo antea conduxerat: secundum Bal. in l. cum quidam. in fi. C. de iur. dot.

Et hoc procedit non solum in conductione expressa, sed etiam in tacita, quæ per lapsum temporis fit: & non tantum quo ad pensionem, verum etiam quod ad alias conductiones, & pœnam, & consequenter relocalio ipsa facta tacite ex perseverantia conductoris finito tempore, censetur facta cū omnibus qualitatibus, quæ erant in priori locatione, item quæritur. §. qui impleto. ff. loca. l. legem. C. eo. tit. Bar. & omnes alij, & præsertim Ias. in l. 1. §. & post. ff. de oper. nou. nunc. Bal. in d. l. legem, & in l. 1. q. 10. C. de his qui pœn. nomi. & Alcia. in tract. de præsump. reg. 2. præsump. 17. nu. 15.

Quamquam quod ad pœnam aliud sentire videantur Dyn. Bal. & Imol. in l. cum pater. §. patri certam. ff. de leg. 2. Ias. conf. 49. vol. 3. & Afflic. decis. 365. per instrumentum publicum, sub nu. 14. & seq. vbi concludit, quod instrumentum locationis liquidum, & guarentigiatum præsentari, ac exequi nequeat: iuxta formam ritus magnæ Curie Vicariæ pro pensione debita ex tacita reconductione pro pœna occasione contrauentionis. Et ita in facti contingentia me patrocinate obtinuit Vniuersitas oppidi Prætorij comitatus Aquilæ superioribus annis contra suum Baronem, qui accusauerat obligationem penes acta curiæ eiusdem castri pro affictu baiulationis, sperando pro tacita relocalione consequi ultra pensionem, & pœnam etiam: tamen exclusus remansit à desiderio suo.

Similiterq; conducent famulū pro vno anno sub certo salario: si postea conducatur pro alio anno, nulla facta mentione de salario: videtur reconductus sub eodem salario, vt determinat Bald. in d. l. cum quidam, circa fi. Cremenfis in sing. 13. si conduxit domum, & Alex. in addit. ad Bart. in d. l. item quæritur. §. qui impleto. Viuius.

Quamuis mulier secundo nubens possit omnia sua bona in dotem constituere etiam stantibus liberis primi matrimonij, non tamen potest facere pactum de dote lucranda, vel parte dotis lucranda cum secundo marito: & hæc est communis opinio omnium vt asserit Bertr. in l. hac edictali. nu. 17. C. de sec. nup. & si tale pactum fuerit, non poterit maritus in vim illius pacti plus petere quam vnus ex filiis primi matrimonij, cui minus relictū fuit. Ias. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. & Boer. deci. 113. Bellac.

Mulier simpliciter nubendo non videtur omnia sua bona dedisse in dotem. Cur. iun. conf. 168. nu. 4. commu. dicit. Vezin.

Mulier vidua adulterium vel stuprum committens, aut luxuriosè viuens, quam iacturam faciat, & quibus pœnis subiiciatur: & quid de muliere cum seruo concumbente, vel se esse ab aliquo grauidam profitente.

C A P V T VII.

Xor hæres instituta à suo marito, aut relictæ legataria si post mortem mariti stuprum commiserit, vt indigna repelli poterit à tali hæreditate aut legato, licet maritus non adiecerit, donec honestè & castè vixerit. Sali. in l. fideicommissum. C. de fidei. ex delicto enim commissio per hæredem aut legatarium post mortem testatoris, quis se reddit

indignum. l. 1. de sec. nup. & eo casu debetur quidem legatum sed fidei illud auferet velut ab indigno. Sali. ibi. Et quod viuendo impudicè perdat legatum, tenet Panor. in c. vxoratus. de conuer. coniug.

Quando testator dicit, lego talia & talia vxori, casu quo nō possit, vel nolit stare cum hæredib. tunc stando cum vno, potest habere dicta legata. Ita Cum. in cõf. 38. & Bened. de Peru. conf. 4. in 1. dubio. Bellacomb.

Mulier adulterando licet dotem perdat, per c. plerunque. de dona. inter vir. & vxor. l. consensu. C. de repud. tamen vidua propter stuprum commissum in viduitate non perdit dotem: cū in pœnis non sit facienda extensio. & hæc opinio à Pau. Castr. sustinetur in l. sororem. C. de his qui. vt indi. & ibi Alex. & Ias. in l. 2. ff. solu. matri. & eam opinionem sustinet Boer. decis. 338. ex sententia Decij in c. pastoralis. de iudiciis. per l. si vxor. §. 1. ff. de adult. & ita fuisse iudicatum asserit Boer. in ea decis. in fi. quod procedit ybi vidua stuprum commiserit post annum luctus: secus si pendente anno luctus: quia tunc perderet dotem. Bellac.

Mulier vidua luxuriosè viuens extantibus liberis à prædefuncto viro, incurrit omnes pœnas quas incurrit secundo nubens secundum communem per Bar. & doct. in l. his solis. C. de reuoc. dona. per illum tex. doct. in c. fi. de secun. nup. Panor. in c. vxoratus. de conuer. coniug. & sequitur Ioan. Nicolaus in l. generaliter. num. 13. & 24. C. de secun. nupt. quod procedit vbi mulier vidua stuprum commisset intra annum luctus: alias non. Io. de Garronibus in d. auth. iisdem pœnis. C. de secun. nup. nu. 18. nisi ipsa mater tutelam acceptasset: nam tunc omnibus pœnis plecteretur, quibus & mulier secundo nubens. de Garronibus in eo loco. nu. 21. vide Clar. lib. 5. §. stuprum. vers. generaliter. P. Fichar.

Mulier luxuriosè viuens post mortem viri stantibus filiis primi mariti prædefuncti incidit in omnes pœnas impositas mulieribus secundo nubentibus. Io. Nic. in l. generaliter. C. de sec. nup. nu. 24. Bonacoss.

Mulierem impudicè vixisse ad hoc, vt perdat legatum qualiter probetur, vide Bald. in 4. part. conf. 95. vbi dicit, quod ex turpi conuersatione probatur inhonestas etiam per testes singulares. Facit quod vult Alexan. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. in 6. col. vbi dicit, quod non potest esse honestas, vbi est morum contentio. Et si vis intelligere quomodo vitam vidualem dicatur seruare, vide tex. & ibi not. per Bal. in l. decreto. ex quibus caus. infam. irro.

Legatum relictum vxori, si honestè vixerit, & durauerit in viduitate, post eius mortem quod Titius habeat legatum: si ipsa contrahit matrimonium, non expectata morte, Titius habebit legatum. Ias. in l. si mater. nu. 2. de inst. & subst. com. dicit. B. Villal.

Legatum factum vxori aut viduæ de aliqua summa pecuniæ, vt illa vti possit donec honestè vixerit, & post eius mortem voluit talem summam ad Titium spectare, si ea mulier secundo nubat, legatum expirabit, & pertinebit ea pecunia ad Titium, etiam ea vidua viuente, & neque ea pecunia pertinebit ad hæredes testatoris: quia paria sunt, legatum finitum esse per mortem ipsius viduæ, vel per transitum ad secunda vota, quamuis testator alterum tantum casum expresse. l. 3. C. de inst. substit. & restit. auth. hoc locum. C. de secun. nup. Paul. Cast. in d. l. 3. Alex. conf. 100. nu. 10. in 4. vol. & Dec. conf. 489. & 227. nu. 10. Bellac.

Si testator in suo testamento vxori suæ vsumfructum omnium bonorum suorum legauerit donec castè vixerit, habebit vsumfructum, si secundo anno non vixerit castè, nullum vsumfructum habebit, quem non recuperabit licet ad castitatem redierit, non enim reassumit vsumfructum quem iam perdidit. Bal. in l. pen. ff. de excus. tuto. per eum tex. & Ias. in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obl. semel extincta non reuiuiscit, quamuis demum impedimentum cesset. Bellac.

Mulier verò omnis cum seruo suo concumbens, capite punitur, seruus autem flammis comburitur. l. vnic. C. de mul. quæ propr. ser. se iunx. com. dicit. Ant. Gomez. super l. 80. Tauri. nu. 23. Non tñ econtra si ancilla rem habeat cū domino, punitur, imò remuneratur, vt est tex. in l. si. C. comm. de manumiss. Clar. lib. 5. sent. §. fornicatio. ver. Mulieris. P. Fichar. & Bonac.

Vicini possunt instare, mulierem inhonestam seu meretricem repelli à vicinia ne alias inficiat, secundum Bal. in l. 1. C. de summa trinitate. & fid. cath. Ias. post alios in l. 1. in 3. col. ff. de iust. & iure.

Et dicit Bal. in l. mimæ. C. de episc. aud. quod istæ meretrices possunt cogi portare aliquod signum, vel habitum, vt à matronis dignoscantur. Vezin.

Mulieres, quæ inhonestè vixerunt, si ad frugem bonam redeant. Com. opin. Tom. j. Ff 3 dierint,

dierint, non debent personæ turpes reputari, vt voluit Bal. in l. si filiam. C. de inoffi. testa. dicunt receptum. Rip. in l. ult. num. 223. & seq. C. de reuoc. don. Viuius lib. 1. opi. 130. Suarez. verbo mulieres. Bonac.

Mulieri dicenti se imprægnatam, non creditur, secundum Ange. Perus. in l. illud. ff. si pars hæred. pet. & docto. communiter in c. per tuas. & c. Michael. de filiis præbyter. & c. transmissæ, qui filij sunt legit. & Io. de Ana. in c. sicut. 2. de homicid. amplia etiam si dicat ex quo sit prægnans. Barto. in l. 1. in fi. ff. de lib. agn. I. Fich.

Mulieris non nuptæ asserentis se ex tali grauidam esse, dicto non statuitur, nisi contra eum probaretur à quo ea mulier se dicit grauidam, quod ille in sua domo eam tenebat vt suā concubinam: tunc bene his probatis dicto mulieris standum esset: & talis filius natus præsumeretur eiusdem patris. Panor. & Fel. in c. per tuas. de proba. Alber. de Rosat. in l. filium. ff. de de his qui sunt sui iuris. quod si illa mulier seorsum habitasset, & non in domo illius ex quo se asserit prægnantem, illius dicto tunc non standum esset, nisi eo casu probaretur qd ille talis eam tenebat extra suam domum: & qd ille talis assidue conuersabatur cum ea. si tamen ille vir ita accusatus probaret alios accessum ad illam habuisse, audiendus esset. & hæc vera sunt, vt per Boer. decis. 299. nu. 12. & Francis. Marc. decis. 457. part. 2. Idem.

Mulieri vero nuptæ & honestæ creditur asserenti se grauidā esse opera mariti; quinimo fauore matrimonij ita præsumendum est. l. filium. ff. de his qui sunt sui iuris. l. sed si mulier. §. de functo. ff. de adult. l. si vicinis. C. de nupt. c. per tuas. de probat. quis enim natus ex matrimonio præsumitur filius eorum inter quos est matrimonium. & ille est modus probandi filiationem ex matrimonio. d. l. filium. & sic natus ex vxore in domo mariti, filius præsumetur ipsius mariti, quamuis constet ipsam vxorem ab alio fuisse cognitam. d. §. de functo. Boer. decis. 299. nisi maritus remansisset absens, vel detentus in infirmitate per tantum tempus, vt cessanda esset talis præsumptio iuris.

Ampliat in 6. casib. & limitatur in 3. per Pet. Duen. regu. 344. Ampliat & limitatur in multis casib. vt per Port. in lib. 1. suarum conclu. concl. 18.

Fallit vt per Mant. sing. 530. Do. a Fin. & Bellac.

Mulier relicta usufructuaria non habet vsumfructum in bonis feudalibus. not. in d. §. Titia cum nuberet. fallit in 2. casib. quos not. Pau. de Montepico in d. §. nu. 99. D. a Fin.

Sed an debeat habere vsumfructum protocollorum? vide Alex. in d. l. diuortio. §. si fundum. in 4. col. vbi dicit, qd debet esse usufructuaria illius pecuniæ quæ ex protocollo redigitur. de quo per Ias. in d. l. diuortio. §. si vir. in 3. col. ff. solu. matri. addo Bar. in conf. 50. Vezin.

Aduerte tamen, quia Benedict. in conf. 45. tenet qd legata domo cum omnibus quæ in ea sunt, non veniunt rogationes seu instrumenta notarij. Idem.

Mulier quid nam, quatenus, & quando possit secundo viro legare, vel donare.

CAPVT VIII.

Xor secundo nupta, & absque liberis decedens, non amplius & hodie marito validè legabit, quā quantum vnus primi matrimonij filius percipiet. commune inquit Alex. conf. 144. nu. 9. lib. 5. E. Suarez.

Vxor non potest secundo marito suo relinquere vel donare de bonis suis vltra quam relinquat aut donat vni ex liberis ex primo matrimonio genitis. l. hac edictali. C. de sec. nupt. & ibi docto. ideo non valet legatum, quatenus vxor plus leget secundo coniugi, vt per Bal. conf. 105. quædam domina. vol. 2. Abb. conf. 117. videtur primo. vol. 2. Fulgo. conf. 97. Antonius transiens. & Alex. conf. 158. circa primum. vol. 5. sed si mulier moreretur absque liberis, maritus ex secundo matrimonio tunc posset percipere duntaxat quantum percipit vnus ex filiis primi matrimonij, secundum communem opinionem doct. quam allegat, & sequitur Alex. conf. 144. nu. 9. vol. 5. F. Viui. lib. 2. opi. 319.

Mulier non potest secundo viro suo relinquere, vel donare de bonis suis vltra quā relinquat, aut donet vni ex liberis ex primo matrimonio genitis. l. hac edictali. & ibi Doctor. C. de secun. nup. & §. optimè. & ibi Bar. Ang. & reliqui omnes, in auth. de nuptijs. & Bertra. conf. 84. visis dubiis ex parte honestæ mulieris Laurentiæ. nu. 1. vol. 6. Io. de Amicis conf. 3. nu. 23. vbi inquit hoc totum mundum tenere.

Imò ampliatur hoc intantum procedere, qd si mulier ipsa moreretur in matrimonio absq; liberis cōmunibus: tunc maritus ex secundo matrimonio similiter posset percipere duntaxat, quantum percipiet vnus ex filiis primi matrimonij: secundum Bal. & Pau. Cast. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. Cyn. Bar. & alios in d. l. hac edictali. & Alex. conf. 144. circa primum dubium, in prin. vol. 5.

Et hinc vtiliter inferitur, quod vbicunque ipsis filiis primi matrimonij relictum foret vltra legitimam: tunc deberent percipere legitimam suam præcipuam, & absque onere aliquo: quia ipsa legitima quod ad hoc, vt tantundem relinqui debeat secundo marito, non esset in consideratione, verum duntaxat consideraretur illud, quod vltra legitimam filij consequerentur, vt tantundem posset secundus maritus consequi. Et sic si legitima filiorum esset centum, & relictum ei esset centum: tunc non posset secundo virō centum relinqui, sed solummodo decem vltra legitimam ipsam: vt voluerunt glo. in d. §. optimè. in verb. quippè. & ibi Iacob. de Belui. & Angel. Anchar. confil. 101. ex themate. Bald. confil. 22. quædam domina Nicolina. colum. fin. volum. 5. Bertran. in dicto confil. 84. sub num. 1. & sequen. Crauet. confil. 142. num. 4. Bar. Bald. & Castren. in l. 1. C. de inoffi. dot. Cuma. confil. 109. Domina Ioanna. colum. & seq. vbi ait istam opinionem communem esse, & magis communem ostendit eam sequendo cumulatissimè Hippol. Rimin. confil. 166. Magnifica Domina Ioanna Tarupha. num. 3. posito inter consil. vltimarum voluntatum. volum. 1.

In contrariam verò partem, & malè, videlicet, qd illud, qd auocant filij primi matrimonij ex dispositione. d. l. hac edictali, debeat ei computari in legitimam, & consequenter ipsi filij non possint facere duas deductiones, inclinauit consulendo Alexan. cum cæteris aggregatis pereum. confil. 168. circa primum dubium. sub nu. 7. cum aliis seq. vol. 5. & ibi apostilla in litera C.

Sed retenta antedicta communi sententia, tanquam sacrosancta, atq; verissima interpretatur non habere locum quādo non esset relicta integra legitima filijs primi matrimonij, sed expressim filij limitati reperirentur ad certam minorem partem ipsius legitimæ: ex eo qd poterant ipsi filij supplementum petere: tunc enim secundus vir non plus percipere posset, quā extitisset, vni ex dictis filiis primi matrimonij taxatum, & relictū, esto qd non consideraretur qd portio antedicti filij aliunde aueretur, & sic per supplementum legitimæ: secundum Salyc. q. 7. Iacob. de Sancto Georg. & Bertran. in d. l. hac edictali. & eundem Bertran. in d. confil. 84. sub nu. 1. & ibi addit. Alex. in d. confil. 168. in litera C.

In contrariam vero partem, videlicet, quod mulier poterat tantum relinquere, aut legare eius secundo viro, quantum ascendebat legitima cuiuslibet ex dictis filiis secundi matrimonij, firmare Bal. in d. l. hac edictali. Bertran. titubanter in confil. 166. ex casu. col. 2. vol. 1. Craue. cum aliis signatis per eum. confil. 40. nu. 9. Rubeus confil. 115. vbi ita consuluit, & asseruit istam esse communem opinionem, & Hipp. Rimin. etiam in d. confil. 166. sub nu. 3.

Vbi vtiliter recensuit duos casus vnanimitè ab omnibus approbatos, in quibus secundus vir consequi valeat duntaxat tantundem, quantum filiis ex primo matrimonio relictum, legatumq; foret nulla consideratione habita supplementi, quod ipsi filij petere possent.

Sed vbicunque, aduerte, mulier secundo nubens plus relinqueret, seu legaret secundo viro, quā liberis prædictis ex primo matrimonio: tunc illud plus diuidendum veniret inter filios, & secundum coniugem: intantum quod vnusquisque æqualem habeat portionem suam: vt voluerunt glof. in verb. diuidi. Cyn. quæst. 4. Bal. col. 6. & Sal. col. 2. in d. l. hac edictali. Ioan. de Ana. confil. 67. in fi. Dec. confil. 246. col. 2. & Corne. confil. 43. num. 7. vol. 3. vbi deducit istam esse magis communem opinionem.

Contrariam verò partem, videlicet, qd illud plus totum spectet ad prædictos filios absq; aliqua participatione secundi viri, de diuisione illius pluris, tanquam non scriptum, relictū, datum, vel donatum sit, firmare consulendo Bertran. in d. confil. 84. nu. 4. & Hippol. Rimin. cum infinita caterua Doctorū illustrium relata per eum, in d. confil. 166. sub num. 6. cum alijs seq. vbi euacuat omnia obstacula, & præsupponit istam esse magis communem opinionem, prout realiter verior, & communior apparet: & periculosum foret in foro fori, & conscie ntia, etiam ab ea recedere in decisiuis.

Imo idem Riminal. ibidem num. 12. cum alijs seq. similiter optimè, & doctissimè consuluit ipsum secundum virum teneri, etiam dictis filij primi matrimonij ad restitutionem fructuum

etiam a tempore mortis suae uxoris perceptorum de praedictis bonis superfluis sibi relictis.

Sed aduerte, quod maritus de bonis mulieris in aliquibus casibus infra ponendis, posset plus assequi, quam aliquis filiorum primi matrimonij aduersus d.l. hac edictali.

Primus igitur casus, seu limitatio ad d. l. hac edictali. est, ubicunque huiusmodi donationi secundo viro factae accederet fideiussor, qui principaliter se obligaret pro obseruatione conuentorum, & euictione dictorum: vt determinat Dec. in auth. praterea. nu. 7. C. vnde vir, & vxor. & consi. 246. vbi al legat hoc velle Abb. consi. 43.

Secundus vero limitationis casus est, quando filij bonorum capaces non forent: tunc quippe maritus in effectu posset plus assequi, quam ipsi incapaces de bonis mulieris: secundum Ruin. consi. 64. in fi. vol. 2. & Soc. post Bal. consi. 35. primum. in 2. dub. vol. 4.

Vbi refert monacho ordinis Minorum non competere remedium, seu beneficium d.l. hac edictali. ac illud intentare nullatenus posse.

Tertio affertur tertius casus, quotiescunque maritus acciperet, stipularetur promissa pro filiis ex se, & ex ea muliere nascituris: tunc profecto filij prioris matrimonij ea non auocarent: vtpote quia d.l. hac edictali. non prohibet alienare in communes filios: vt voluit Bald. consi. 11. casus talis. volu. 3. & Dec. consi. 246.

In contrariam vero sententiam inclinavit consulendo Ruin. consi. 112. quaestio. volu. 1. vbi praedicat istam esse communem opinionem contra Dec. & Corne. etiam sequitur consil. 82. imminet. num. 2. volu. 3. & Franc. de Alber. & Ioan. de Ligna. & Ricard. & Sali. in consi. Pau. de Castin. consil. 262. mihi videtur, quod dictus, & in consi. 264. vnum est supponendum. & in consi. seq. & Boer. decis. 201. & Cassan. in consue. Burgu. rub. 6. §. 1. num. 7. vbi allegat ita Bertran. consil. conf. 63. & consi. 166. vol. 1.

Quartus est casus, ac limitatio ad ipsam l. hac edictali. vbi- cunque filij primi matrimonij ingrati erga matrem reperirentur: tunc enim eis beneficium d.l. hac edictali penitus denegaretur, & maritus totum lucrari posset. secundum Corne. in d. consi. 82. & Bal. consi. 22. quadam Domina. versu. item in quantitate debiti. vol. 5.

Quintus denique casus, & limitatio, seu potius declaratio dari posset, quod remedium d.l. hac edictali posset eis dare portiones suas in pecunia, & pro se retinere corpora, secundum Bal. consi. 276. verba. vol. 3. Alias vero duas limitationes ad d. l. hac edictali. tradit Io. de Amicis in d. consi. 3. nume. 22. cum aliis sequenti. Viuius.

Legatum factum ab uxore marito non compensatur cum dotis lucro. Fallit in 3. casibus. vt per Rimi. in auth. praterea. C. vnde vir. num. 6. & seq. Idem.

Mulier vxor cui acquirat, illique res a marito donatae alienari non possunt: & si ignobilis est, per nobilem virum nobilitatur, si autem nobilis, & nupserit ignobili, perdit nobilitatem.

CAP. IX.

Acquisita per mulierem constante matrimonio, praesumuntur acquisita de bonis mariti. l. Quintus. ff. de dona inter vir. & vxor. gl. & Doc. in l. cum oportet. C. de bonis quae liberis. Franc. de Cremo. in sing. 6. vide multos collectos per Alfanum collecta. 560. Ampliatur in 2. casibus, & limitatur in 1. vt per Ioan. de Neuiz. in fil. nupt. Ampliatur & limitatur in 3. casibus, vt per Lud. in repet. rubr. de donatione inter virum & uxorem. Ampliatur in 3. casibus, & limitatur in 6. a Por. in lib. 1. suarum conclus. reg. 14. Don. a Fina.

Vxor quicquid acquirit marito viuentem, censetur illud acquisiuisse ex bonis mariti, iuris praesumptione. l. Quintus. ff. de dona inter virum & vxor. & hoc siue super ea re vertatur quaestio constante matrimonio, siue eo soluto: verum si mulier post dissolutum matrimonium aliquid adquisierit, cessabit ea iuris praesumptio. Alex. consi. 5. in. 16. volu. 5. nisi mulier doceret se ea bona ante matrimonium habuisse, & in dotem non fuisse assignata, quo casu faciet cessare talem iuris praesumptionem. Bal. in l. si. C. de pign. & in l. si vxor. C. de condi. insertis, & incumberet marito, aut eius heredibus, probare contrarium, nempe ea bona acquisita fuisse constante matrimonio, Salic. in l. etiam. C. de don. inter vir. & vxor. vel si mulier fa-

ciat apparere, quod constante matrimonio ea mulier acquisiuit honeste, & ex aliqua causa iusta, audienda esset, per l. etiam C. de don. inter vir. & vxor. & ibi Bal. vt si demonstraretur ea mulierem fuisse obstetricem, lanificam, aut quid aliud exercuisset vnde pecuniam lucrari potuerit, & eo casu sibi acquireret, & non marito. Boer. decis. 81. nu. 3. & incubet mulieri onus probandi ab alio, vel ex sua industria acquisiuisse, & non a marito. Boer. ea decis. nu. 5. & de Acolitis. consi. 31. Bellac.

Vxori res donata a marito non potest alienari. l. 8. C. de dona. ante nup. Fallit in 3. casibus. vt per Vigel. in commento 6. an. in tract. de dote. c. 1. membro 4. reg. 1. fol. 254. Don. a Fina.

Res empta ab uxore alicuius efficitur illius, & non viri. l. & si instrumenta. & ibi Barto. C. de fide instrum. & iure hastae fisci. libro 10. & non obstant leges, quod quicquid acquirit vxor, censetur acquisiuisse de bonis viri. l. Quintus. ff. de don. inter virum, & vxor. quod quidem verum est: sed illud non im- pedit contractum gestum ab ipsa uxore. praesumitur tamen mulierem exsoluisse ex pecunia viri: quare ad eam pecuniam restituendam viro tenetur. Dec. consil. 237. nisi aliunde vxor probet se eam pecuniam habuisse: & interim id quod ab vxore emptum erit, ad ipsam, & non ad virum pertinebit. l. 1. & l. multum. C. si quis alteri. vel sibi. Barto. in d. l. Si tamen in eo instrumento emptionis quam facit vxor, dicatur uxorem de sua pecunia exsoluisse, & emisse viro praesente & consentiente, talis tacita viri confessio sibi praedudicaretur, vt non praesumatur eam pecuniam exolutam fuisse ex re mariti. Salic. in l. cum propria. per eam. l. C. de donat. inter vir. & vxor. Ioan. de Platea in l. 1. C. de iure fisci. & Socin. consil. 61. in 4. vol. & Boer. decis. 81. nu. 5. Si autem res sit empta ex pecunia uxoris a marito, non est uxoris, nisi in subsidium, vbi maritus non esset soluendo dotem. l. vxor marito suo. ff. de donat. inter virum & vxor. alias non. Sali. in l. si vt proponis. num. 5. & ibi etiam Pau. Castin. in l. C. de rei vendic. & in summa res empta ex pecunia dotali nomine alterius quam uxoris non est dotalis, neque subrogatur in locum dotis. l. si ex ea pecunia. C. de rei vendic. & neque illi vxori actio acquiritur, nisi in subsidium. Quod si ex pecunia uxoris res empta esset nomine ipsius uxoris, talis res empta in locum dotis succederet, & vt res dotalis reputaretur. l. res quae. ff. de iure dot. Rom. consi. 201. in princip. & res empta ex propria pecunia ipsius mulieris ab ipsa muliere, vel etiam ex pecunia viri, nomine ipsius mulieris, erit mulieris emmentis. Steph. Bertran. consi. 54. i. vol. Bellac.

Nobilitatur vxor per maritum, non e contra. Feli. in d. c. su per eo. in prin. de testi. l. si. in l. si. col. 3. C. de verb. sig. nobilitas non trahitur ex parte matris. Feli. in c. nouit. in 1. col. de iudi. & in d. c. super eo. col. 2. & Barb. in d. consi. 57. col. 5. Alex. in l. assumptio. §. filius. ff. ad municip. Bal. in l. liberos. ff. de senat. gl. pragmat. super verb. vtroque. §. in super. titu. de collat. dicit, quod improprie aliquis appellatur nobilis vtroque parente. Refert Guliel. Bene. in repet. cap. Raynutius. in d. versu. Raynutius. in princip. Vezinus.

Nobiles autem pro maiori parte sunt superbi, & inimici popularium, gulosi, & luxuriosi, plus quam populares. Bald. in l. per adoptionem. ff. de adopt. vbi etiam dicit verba formalia. Non dico de illis, quos virtus nobilitat, quia illi sunt perfecti nobiles, quamuis careant dinitis; sed de illis qui abundant diuitiis, qui nesciunt facere reparari aliquid nisi comedere, bibere, & superbire refert Bene. in repet. c. Raynutius. in d. verb. Raynutius. nu. 26.

Mulier nobilis nubens ignobili, perdit nobilitatem. Soc. in l. 2. ff. sol. matr. num. 20.

Mulier in criminalibus an idonee testis esse possit, & nunquid testimonium in iudicio ferre teneatur; vel citata, personaliter comparere, si praegnans fuerit.

CAP. V. X.

Estis idonea potest esse mulier de iure ciuili in causis criminalibus, secundum Spe. in tit. de teste. versu. Quid si mulier. §. 1. Alex. consi. 99. sub numero 4. lib. 1. consi. 24. nume. secundo. volumine secundo. consilio 115. viso themate superscripto, & attestationibus testium. numero 14. volumine quarto, & consilio 11. numero sexto, volumine primo, vbi attestatur esse communem opinionem, Grammat. consilio crim. 12. numero 16. & sequen. & Iacobus Nouel. in sua praet. crim. in rub. incip. crimina obiecta. numero 46. & sequen. & praestantissimus iuris interpres Com. opin. Tom. j.

Ff 4 Peru-

Perusinus.D.Thobias Nonius.insti.de testa.in §.testes autem. numero 18. & Rolan. à Valle consilio 7. in causa Antonini Brunelli.sub nu. 1. vol.1.vbi adiicit etiam cū aliis relatis per eum in practica seruari.

Contrarium verò reperitur cautum de iure canonico, videlicet, quòd mulier in causa criminali propter eius gravitatem testificari nō possit.tex.est in capitulo forus.§.testes.ext. de verb.signi.vbi Gloss.in vers.Fœminas.& in capitulo mulierem.23.quæst.5.vbi etiam Gloss.& idem tenet Gloss. in capitulo,ex eo.25.q.3.& 9. Florian. in Lex eo. ff. de testi. Ioann. de Platea, & Angel. Are.in §.testes autem.insti.de testa. Alexan. consi.19.num.1.vol.1.Bertran.consi.189.nu.2.vol.1. Marāta in tract.iudiciorum.in 4.par.prin.num. 29. cum aliis abunde traditis per Marfil.in consi.22.consi.18.col.antepe.nu.24.confilio 19.col.fi.consi.101.col.1.& consi.130.nu.34. Abb. & alij in c.quoniam.de testib. vbi aiunt istam esse communem opinionem.& Dec.in l.fœminæ.num.33.ff.de reg. iur. & ita consuluit Alexan.consil.1 circa primum.sub nume.6. libro 1. & Oldrad.consi.145.

Sed interpretatur isthæc conclusio communis de iure Canonico, non habere locum, quando in delicto commissio nō adfuerunt nisi mulieres, vt puta Titius fuit interfectus in præsentia duarum mulierum, nec interfuerunt alij testes: tunc exploratum est, ex quo aliter veritas haberi non potest, præfatum homicidium posse probari per mulieres: quia in subsidium, etiam in causa criminali mulieres in testes recipiuntur: secundum Ioan. And. post Guid. de Suza. in add. Spec. in titu. de teste. §. 1. ver. Item quod mulieres. Abba. in cap. fina. per illum tex. extr. de testib. cog. & in c. quoniam. vbi & alij Doc. de testib. & Alb. in l. in testimonium. ff. de testib. Alexand. consil. 64. viso themate. in prin. lib. 1. consi. 102. circa fi. volu. 7. Dec. consi. 163. col. 2. Marfil. consi. 5. consi. 102. & consi. 127. col. 2. & in l. Diuus. nu. 9. ff. de quæst. in linsans. nu. 43. ff. ad leg. Corn. de Sicar. & in l. de minore. nu. 25. ff. de quæst. Dec. in d. l. fœminæ. num. 34. circa medium. Alciat. in trac. de præsump. reg. 1. præsump. 47. & Io. Nicolai. in add. ibi, Grammat. cons. crim. 45. num. 20. & Curtius. in l. admonendi. nu. 104. ff. de iure iur. vbi hanc limitationem latè, & abunde declarat. & Dec. in loco superius citato.

Interpretatur etiam eadem communis sententia de iure canonico: vt quamuis eodem iure repellantur mulieres in negotio criminali, non tamen sic repelluntur, vt eis nihilo minus fides adhiberi debeat, sed vt non sint testes omni exceptione maiores: vt voluit Bertran. consi. 161. etiam si verum esset, sub num. 5. vol. 6. & Rolan. in d. consi. 7. sub nu. 12. 14. & seq. Viuius opi. 980.

Si mulier citetur in testem vt testimonium ferat de re aliqua, propter honestatem mittetur in domum ipsius mulieris ad eam audiendam. Bald. & Doctor. in l. ad egregias. ff. de iure iurand. Bene. in verbo, duas. numero 24. in cap. Rainutius, de testamen. dummodo alias esset mulier honesta, vt ibi per Doctores.

Mulier non tenetur ire ad iudicium, Bald. in 1. part. consil. 28. in 2. colum. & in 4. par. consi. 345. cap. mulieres. & ibi Phil. de iudic. in 6.

Maxime in prægnante, quæ non tenetur comparere. tex. est in l. 2. §. si verò mulier. ff. si quis cau. Idem.

Mulier grauida non comparendo contumaciam non incurrit. l. 2. §. si non propter. ff. de in ius vocan.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 2. ab Anton. de Tremul. in addi. ad præf. Vber. de Bonacur. in tit. quib. mod. citatio, nu. 4. ver. plures. Don. a Fin.

Mulier prægnans non tenetur personaliter comparere etiā. post partum vsque ad quadraginta dies. glo. in l. prægnantis & ibi Bal. ff. de pæn. Bal. in l. Imperator. 2. ff. de statu homin. & hoc siue sit prægnans a suo viro, siue ab alio. Guid. Pap. decis. 256. Aufre. in decis. Capel. Tolo. decis. 3. nisi esset grauida paucorum dierum, vel nisi esset mulier alias rustica, quæ quantumuis sit grauida, portat onera in capite. las. in l. 2. §. si quis in iudicio. nu. 6. ff. si quis cautio. Charian.

Mulier grauida non tenetur in dubio comparere in iudicio, nec etiā cogi potest, vt sit testis in iudicio, Monteleo in præf. arbit. par. 4. nu. 683. cum possit dicere, Grauida sum, nolo iurare, sed extra iudicium pro testimonio ferendo potest iurare. Franc. Mar. decis. Delph. 182. nu. 1. in 2. par. limita non habere locum in meretrice prægnante, quia vilitas vitæ eorum non meretur legum laqueis innodari. l. quæ adulterium. C. de adulte. Guid. Pap. decis. 256. Bonac.

Mulier an procuratrix esse possit, & an teneatur stare colono.

CAPVT XI.

Mulier non potest esse procuratrix. l. alienam. C. de procura.

Fallit in 9. casib. vt per las. in l. moræ. ff. de acquir. ren. hered. fallit in 6. casibus, vt per Dec. in l. fœminæ. ff. de regu. iur. nume. 14. fallit in 14. casibus, vt per Petru. Duca. reg. 311. fallit in 10. casib. vt per las. in d. l. alienam. nume. 1. Don. a Fin.

Mulier non potest esse procuratrix pro marito etiam absente: pro patre autem absente sic. & etiam potest allegare causas absentis mariti. las. in l. quia absente. C. de procu.

Multos casus in quibus potest esse procuratrix. vide per Dec. in capitu. cum dilecta, in 5. colum. de confirm. vtil. vel inutil. Bonacoff.

Vxor soluto matrimonio an teneatur stare locationi factæ per maritum? Resp. quòd sic. Ita tenet Bal. in l. si filiusfam. §. si vir. ff. sol. matr. & in l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. l. iubemus nulli. C. de sacro. secc. Eandem sententiam firmat Angel. de Perus. l. emptorem. C. locati. nu. 2. sicut enim tutor cum locauit rem pupilli, pupillus finita tutela tenetur stare colono: ita eodem modo vxor, cum maritus res dotales locauit, vt legitimus administrator rerum, & vxoris. Hanc opinionem tenet etiam Io. de Imo. in c. fin. nu. 9. ne prælati vices suas. Contrariam tamen partem tenet Bar. d. §. si vir. nu. 1. vbi dicit mulierem non teneri præcisè, sed causatiuè tantum, vt quia tenetur de cautione, quam præstat marito, vel eius heredi, quod facere tenetur, videlicet de indemnitate, ne ipse damnum sentiat, ex iis, quæ constante matrimonio, vt legitimus administrator gessit. Colono tamen non datur exceptio, vel retentio. Eandem opinionem tenet Iaco. de Are. d. §. si vir. Sal. l. qui fundum. nu. 1. ff. locati. & in d. l. emptorem. ibi Cyn. & Alber. num. 1. Idem firmat Imo. d. §. si vir. nu. 7. & Cuma. Pau. de Cast. Roma. nu. 5. Et hanc opinionem dicunt esse communem Modern. in consuet. Paris. §. 30. q. 2. nu. 90. Did. à Couar. lib. 2. vari. resolut. c. 15. nu. 5. & tenet Io. Campe. in tract. de dot. quæst. 23. Steph. Auffre. in decis. Tholos. 420. dicit tamen Alex. d. §. si vir. primam opinionem posse intelligi, vt loquatur de locatione ad modicum tempus ad quam cum bona fide facta sit, mulier præcisè tenetur. Et eum sequuntur idem Modern. d. q. 22. nu. 92. Mich. Grassus.

Conductor rerum dotalem ab vxore expelli impune potest post viri locantis mortem, vt receptum ponit Did. à Couar. lib. 2. resol. c. 15. nu. 4. E. Suarez. & Don. a Fin.

Mulier non tenetur stare colono, vel locationi per maritum factæ sol. matr. Coua. in resol. lib. 2. c. 15. com. dicit ex Modern. consuet. Paris. §. 30. q. 2. vide in verbo locat. Villal.

De muliere meretriciam exercente.

CAPVT XII.

Meretrices vestibibus honestarum mulierum ne vtantur prohiberi potest: vt fiat distinctio castitatis, & libidinis. l. item apud. §. si quis virgines. ff. de iniuriis. Bened. in repetit. cap. Raynutius. numero 61. de testa. Bal. in l. nemini. C. de epis. audi. Bellac.

Meretricis matrimonium a mortis pœna illum excusat, atque eripit, qui ipsi merito addictus erat, commune afferit Viuius lib. 1. opi. 45. ver. 3. etiam. Quæ sententia insigniter mihi probatur. ea etenim rōne tum multorum barathrum de medio aufertur, tum non leuiter plectitur, qui tale sibi consortiū a se iuit. etsi illam vsu non seruari cū multis attestatur Iul. Cla. in præf. §. vlt. q. 98. ver. quæro etiam. E. Suarez.

Attingentes mulieris meretricis discurrentis, & inhonestè viuientis possunt officium iudicis implorare. vt eam compellat honestè viuere. quod poterit facere pœna & multa imposita. Alb. & Doct. in d. l. iustitia. Vezin.

Datum meretrici non repetitur. l. idem & si. §. sed & quod meretrici. ff. de condi. ob turp. caus. Bellac.

An autem carnaliter cognoscens meretricem possit puniri. Alexand. in 5. volum. consi. 157. in fin. tenet, quòd non: quia talis coitus toleratur. limita nisi meretrix esset in carcere. Hypol. singul. 150.

Et dicit Bar. in l. vxor. & in l. si quis vxor. §. sed ea. ff. de adul. q. non punitur etiam cognoscens meretricem nuptam. cōtra gl. in l. quæ adulterium. C. de adult.

De materia, vide Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 183. Barb. vol. 4. conf. 63. col. 4. Matthæ. no. 162. Hyppo. sing. 150.

Vide etiam eundem Paul. in conf. 307. alias 305. & Felin. in cap. pastoralis. in 2. & 3. colum. de iud. vbi ponit an pœna imposita contra meretricem, habeat locum in nupta inhonestæ & impudica.

Adde quod raptus mulieris committitur in muliere nupta inhonestè viuente: & talis rapiens non punitur pœna capit. Marfil. in l. maritus. col. 8. ff. de quæstio. Idem.

Vide etiam Batb. in 1. vol. conf. 27. in prin. vbi dic. quod licet mulier meretrix possit incarcerationi, tamen secus est in meretrice nupta.

Et idem vult Ias. in l. plerique. in fi. ff. de in ius voc. & in l. ad egregios. col. ult. ff. de iur.

Vide tamen Decium in cap. pastoralis. alias fin. de iudic. Idem.

Coitus etiam violentus cum meretricibus est impunitus. glos. in l. vnica. C. de raptu. virginum. Boer. decisio. 311. num. 8. Vezin.

De mulieribus generatim miscellanea.

C A P V T XIII.

Muliere in matrimonio decedente sine liberis, si proximiores hæredes, secundum statutum vrbis Rostochiensis, habere debeant dimidiam dotis acceptæ, alia verò dimidia dotis lucro mariti cedat, an illa de ista dimidia quæ ad hæredes peruenire debet, testari possit. Docto. multi sunt in ea sententia, mulierem non posse de dote testari, quâdo est ad aliū applicata vigore statuti vel contractus. l. cū maritus. §. fi. ff. de pact. dotal. Bal. in l. p. hæreditarijs. nu. 8. C. de hæred. act. latè Cagn. in l. fi. nu. 99. & 100. C. de pact. licet alij contrariâ sententiam amplexi fuerint, quorum argumenta cumulat Ias. in conf. 127. incip. redemptoris nostri in 1. vol. conf. sed priorem sententiam communiter approbatam esse inquit Rolan. à Vall. in quæst. super statuto. de lucro dotis. q. 82. Cacheran. in decis. Senat. Pedemon. decis. 20. nu. 7. in fi. non obstante eo, quod mulieri libera disponendi facultas de rebus suis tollatur. cum ea possit ad libitum testari, etiam virum in aliis bonis suis instituendo, vt Cagnol. d. nume. 100. vers. quâdo autem refert. Kirchouius.

Mulier non potest relinquere bona suis propinquis, quorū consensus requiritur in testamento. Io. Duran. in arte testan. tit. 1. caut. 2. nu. 2. com. dicit. Villal. & Vezinus.

Vxor tenetur ad maritum suum conuersum ab hæresi redire, nisi post separationem ingressa sit ordinem, vel postea adhuc ingredi velit, si modo separatio ecclesiæ iudicio facta sit. com. dicit Abb. in c. de illa. circa fi. de diuor. refert Clar. libr. 5. sent. §. hæresis. vers. Item propter. P. Fichard.

Vxor tenetur alere virum bannitum de fructibus dotis, imò non sufficientibus illis fructibus dotis, tenetur etiam ex bonis paraphernalibus illum alere. communem dicit Gigas de crimin. l. as. maiesta. quæst. 21. num. 4. quidquid dicat glos. in l. si stipulata. in fin. verb. contra sexus. ff. de dona. inter virum & vxor. Clar. d. lib. 5. §. fin. quæst. 82. stat. secundo, vers. fi. Kirchouius.

Vxor tenetur sequi virum, si velit mutare domicilium, nisi pacto in contractu matrimonij aliud sit dispositum. Pan. in c. 1. qui matrim. accu. poss. com. dicit. Didac. Coar. in tracta. de sponsalib. 2. par. c. 7. nu. 5. B. Villal. & Suarez.

Vxori licitum est prouocare virum blandis verbis, vt eam instituat, & econtra. l. fin. C. si quis aliquem testa. fallit vt per Marf. sing. 526.

Fallit in 3. casib. quos not. Diaz. reg. 798. Don. a Fin.

Vxor quæ ex forma statuti debet lucrari aliquid de bonis mariti, compensatur cum legato ei facto per legatum mariti. Ias. in auth. praterea. C. vnde vir, & vxor. nu. 20. & Suarez in l. 1. tit. de las aras communem dicit, sed tamen Ioan. Cora. in c. 1. Miscell. lib. 2. dicit sibi non placere, nec obstat huic communi. l. 16. Tau. huius regni, quia ibi maritus nondum debitor, nec in illo obligatus mulieri: & non est mirum, si non fiat compensatio cum legato, quia lucra veniunt ex dispositione legis, & per Segu. in l. 3. §. fi. num. 126. ff. de liber. & posthum. & transmittitur ad hæredes, etiam si non sint agnati, vt per eum ibidem, ex dicto Bald. in l. fin. C. de bon. matern. & maritus potest, durante matrimonio, alienare etiam inuita vxore. l. 205. styli. & l. ord. lib. 5. tit. 3. l. 4. de qua per d. Suarez in titulo de lasgana. & Gome. Ares. in l. 52. Tau. ac Segu. in tract. de bonis

duca. durante matrimonio. nu. 1. & Ioan. Lupum in repet. rub. de don. inter vir. potest etiam alienare, dummodo hoc non faciat in fraudem vt dict. l. 205. per d. Lupum in col. 364. Sed nota, quod licet hæc bona sint mariti durante matrimonio, & possit alienare, si tamen sit condemnatus, vel maritus perdit omnia bona ex delicto, medietas hæc non dicitur confiscata. l. 77. Tau. quam opinionem antea tenuit Segura. in d. tract. nu. 15. Docto. Io. Lupus in d. repet. rubr. Villal.

Mulieres sicut viri statutorum penis subiiciuntur. & ideo si de nocte vadunt cum armis, vel sine lumine, vel vestes portant prohibitas, puniuntur, vt est communis opin. Suares ver. mulieres. nu. 252. Viuius lib. 1. opi. 283.

Nam mulieres ita ligantur statutis terrarum, generaliter loquentibus, sicut masculi, nisi specialiter innentantur expressi. Marf. conf. 85. nu. 22. & est dictum Bal. in l. ne passim. C. de iuri. & facti igno. vide Marf. in l. si quis viduam. nu. 4. & seq. maxime. num. 8. ff. de quæstio. fol. mihi 55. Præsumuntur tamen mulieres ignorare leges & statuta. Et ideo excusantur. Socy. iun. in conf. 72. nu. 12. in 2. vol. vbi plura allegat, vide omnino Aemyl. conf. 124. per totum. vbi consuluit mulierem, quæ habitabat Ferrariæ tempore proclamatis facti in castro Lugi, quod frumentum non posset extrahi inde, nisi prius denunciaretur sub pœna, non incidisse in pœnam. de qua in dicto proclamante. Bonacoff.

Statutum de furtis, vel damno dato, non habet locum in muliere, quia masculinum non concipit femininum in odio: etiam si statutum diceret, quod quilibet possit accusare, quia femina non poterit accusare. Plotus in l. si quando. nu. 862. C. vnde vi. communis est opi. de qua Ant. Gabriel. in suo communium. concl. lib. 2. concl. 6. Ant. Bardus in tract. de tempore vtili & continuo. c. 8. nu. 15. Bonac.

Mulier nupta, est in potestate patris & mariti. Fel. in c. mulieres. de sent. excom. Vezin.

Mulier quod sine consensu patris non possit contrahere. non potest induci statuto. Ias. in l. 1. §. huius studij. nu. 12. ff. de iusti. & iur. com. dicit. Villal.

Mulieri non debetur interesse dotis non solutæ ab hæredibus viri. communis est opinio in l. diuortio. ff. solu. matr. fallit in 5. casib. quos not. Plot. in l. si quando. C. vnde vi. num. 462. Don. a Fin.

Mulier mortuo viro alenda est infra annum ab hæredibus viri, si non habet vnde alatur. glo. communiter approbata in prin. ff. solu. matr. in l. diuortio. Fallit in duob. casib. vt per Ias. in §. fuerat. insti. de acti. col. 6. Fallit in 2. casib. quos not. Plot. in repe. l. si quando. C. vnde vi. sub nu. 459. Fallit vt per Baptist. à Villa. concl. 19. in litera H. Don. a Fin.

Mulier mortuo marito, infra annum ab hæredibus ipsius mariti non potest petere bona mobilia dotis suæ sibi restitui debere: vt iuribus clarissimis apud nos receptum est.

Si post annum hæredes ipsi essent in mora: adhuc mulier nequiret aliquid accipere, seu petere pro alimentis ab hæredibus mariti: quoniam præsumeretur usura: vt consuluit Ancha. conf. 150. in quæstione; quæ vertitur. colum. 2. quem sequitur Alex. in l. diuortio. colum. 11. ff. solu. matr. & consil. 61. colum. pen. volum. 2. Corn. conf. 44. colum. 1. volum. 2. Crapet. conf. 89. nu. 3. Deci. conf. 39. col. 3. & conf. 74. col. penul. & seq. & conf. 141. col. 1. & seq. vol. 5. vbi prorumpit istam esse communem opinionem: & Ias. quoque in §. fuerat. nu. 26. instit. de actio. & Cæsar Vrsillus copiose in addit. Affl. in decis. 284. nu. 6. vbi concludit etiam cum aliis signatis per eum, hoc procedere similiter in vidua inope, & paupere. Et de re hac aliquid diximus infra in opinione. Vxori hæredes mariti defuncti Viuius opi. 528.

Maritus obligans vel locans omnia sua bona, non videtur obligare, aut locare vxoris bona dotalia. Bald. in l. si constante. §. si maritus. ff. solu. matrimo. Socin. conf. 29. num. 11. in 4. volum. Vezinus.

Vxor cui maritus in testamento alimenta reliquit, poterit ea vxor insimul & dotem suam & alimenta petere, nisi per testatorem hoc expressè illi fuisset prohibitum: quia nisi vtrumque petere posset, tale legatum alimentorum esset sibi inutile. Paul. Castr. conf. 224. par. 2. quare ne tale legatum ipsi vxori reddatur inutile, præsumendum erit testatorem voluisse suum hæredem grauare duplici onere, quod alias non præsumeretur. l. Titia. §. qui inuita. ff. de leg. 2. Soc. conf. 10. nu. 24. 1. par. & in cap. officij. de testam. Vezin.

Mulier mortuo viro si habitat in domo quæ erat locata viro, an ipsa teneatur eleganter ad pensionem? dic quod sic, nisi iure familiaritatis cum hæredibus viri habitasset. ita Bal. in l. contractus. C. loca.

Mulieres iudices esse non possunt. l. cum prator. §. fina. ff. de

Com. V. l. Opin.

De Affinitate, &

de ind. capit. tria. 3. quæsti. 7. cap. mulierum. in fin. 33. quæsti. 4. Fallit in 4. casib. quos not. Ant. de Tremulis in addi. ad praticam Vber. de Bonacursi. in tit. quibus modis exa. iud. ord. nu. 1. ver. vel mutus.

Fallit in 3. casib. vt per. Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. nu. 3. vsque ad nu. 6. Don. à fin.

Mulier præsumitur ignorare iura etiam communia. Corn. in conf. 152. ver. ideo non videtur. & in consil. 226. vers. nam fœmina. Vezinus.

Mulier est capax iurisdictionis, quando venit iure hæreditario. Dec. in cons. 32. in fi. Vezin.

Mulier sterilis dicitur infamis. Iason in l. 1. in 3. colum. ff. solut. matrimo.

Non tamen est sibi imputandum sed naturæ. Ang. in §. sed nos. ad Tertulian. Et magis fauendum est mulieri quæ parit. Angel. institutio. ad Senatuscons. Tertul. Honor enim est habere filios.

Si mulier diuerterit intra quinquenium, nuptias iterare nõ potest. l. 8. §. hoc nisi vir. C. de repud.

Fallit in duob. casib. vt per Vigel. vbi supra, regul. 2. fol. 74. Don. à fin.

Mulier dotem non habens, vel paruam: habebit ex bonis mariti quartam partem: si non sunt ultra tres filios, si tamen sunt plures habebit virilem portionem. Io. Dur. in arte testan. tit. 7. c. 29. com. dicit. Villal.

Mulier si per statutum debet lucrari certam partem dotis, intelligitur de matrimonio consummato. Marfil. singul. 106. com. dicit. Vezinus.

Consuetudinem mulieres inducere non possunt, sicut nec legem condere, etiam Augusta, secundum gl. in l. si augustæ. ff. de lega. secundo. not. Bartol. in l. lex est commune. ff. de legi. Iaso. in l. legem. C. de pact. & l. 1. de legibus. fallit in mulierib. illustribus habentibus feuda, dominia transitoria ad fœminas cap. 1. de success. feu. & ibi Bald. & dominus Cato in dicta l. lex. possunt tamen mulieres statuere, & inducere consuetudinem in materia ad mulieres pertinere, vt obstetricibus, & similibus. secundum Doct. in l. de quibus. ff. de leg. dominus. Cato. vbi supra, facit. l. prima. §. primo. ff. de var. & extraor. cog. Balb. decis. 117.

Mulier credens virum suum, qui longo tempore absuit, mortuum, si certum nuncium de morte eius habuerit, vel fama publica ita fuerit, nubat alteri, debet excusari, alias punitur de adulterio. commun. attestatur Anton. Gomez. super l. 80. Tauri numero 31. Clar. lib. 5. senten. §. fornicatio. vers. sed pone. P. Richard.

Relictum per vxorem filio mariti, non habita mentione patris nec patriæ potestatis, intelligitur factum intuitu filij, & nõ patris Stephanus Bertran. in l. hac ædictali. C. de sec. nup. nu. 13. com. dicit. B. Villal. & Vezinus.

Mulier dotē alicui mulieri si constituerit, videtur eā animo dona ndi constituisse ipsi mulieri & non animo repetendi: nisi stipulata esset eam dotē sibi reddi. l. vnic. §. accedit. C. de rei vxor. actio. Corn. conf. 126. nu. 2. volum. primo. & ille dicitur extraneus qui non habet filiam vel filias in potestate. d. §. accedit. & ibi Bal. Vezinus.

Vxor poterit probare res suas esse per priuatam scripturam a suo marito factam. Roma. in l. qui iure. ff. de acquir. possess. Socin. cons. 123. 1. par. & cons. 123. par. 2. vbi communem dicit. Vezinus.

Vxor putatua, vt doctores loquuntur, hoc est nomine tenus, & dotem & paraphernalia ob adulterium perinde amittit, ac vera & legitima quævis vxor. commune ponit Fran. Viuius. lib. 1. opin. 447. prædictis adde quod vxor & dote, & coniugali consortio ob osculum modo vel amplexum labitur, commune inquit Bello. & Franc. Viui. qui illum laudat d. opi. 447. ac Did. a Couar. qui verè longe aliud verius affirmat in tract. de spons. 2. par. c. 7. §. 6. nu. 3. E. Suarez.

Mulier quæ causam dedit proprio abortui tenetur lege Corn. de siccar. fallit vt not. Blan. in praxi crimi. fol. 78. nu. 13. Don. à fin.

Vir & vxor in vno instrumento si vendant rem aliquam quæ sit vnius ipsorum, vel insimul, & pecuniam accipiant & fateantur se eā pecuniam accepisse, præsumendum erit totam pecuniam ad maritum peruenisse, & mulierem positam in instrumento fuisse pro cautela ipsius emptoris, vt videatur colorem quandam adhibitum fuisse per præsentiam ipsius vxoris. & hoc satis experientiam docere asserit Boer. deci. 23 nu. 6. & 7. hanc partem veriore esse concludit ibi, quam tenuit Bal. in auth. si qua mulier. C. ad Velleian. nisi expresse & vere probetur quod realiter medietas pecuniæ peruenit ad vtilitatem vxoris, per eam authen. si qua mulier. idem Roma.

in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. solu. matrimon. & hoc de consuetudine obseruari asserit Boer. in consuetud. status perso. in consuet. Bituric. vbi inquit q. solut. matrim. tenebitur maritus totum restituere hæredibus vxoris si fundus ille venditus fuisset ipsius vxoris. Bellac.

DE LIBERIS ET FILIIS QUOMODOCUNQUE NATIS, AUT SUSCEPTIS VEL ACQUISITIS.

TITVLVS VI.

Filij naturales, qui dicantur, an succedant, & in quibus, & quibus modis legitimentur.

CAPVT I.

Ilij naturales propriè dicuntur illi qui nati sunt in domo ex concubina in ea retenta, & ex legitimo concubinato, vt not. Bart. in l. si. ff. de concubi.

Sed in iustificando, probandouè concubinato ipso septem requisita concurrere debent, quæ abunde ponuntur per Grammat. in voto. 4. nu. 6. cum 12. alijs seq. Debetque concurrere etiam octauum requisitum, quod concubinarius non sit mentecaptus, vel furiosus; quia isti concubinatum ipsū contrahere nõ possent, secundum Beroum in cap. in præsentia. nu. 244. de probat. vbi reddit optimam rationem.

Et licet de iure ciuili concubinatus ipse licitus permittitur; sit, vt toto tit. ff. de concubi. & not. Corasius, vbi assignat rationes in miscellaneis iuris ciuilis. libro 1. cap. 2. num. 4. cum alijs sequen.

Nihilominus de iure canonico omnis fornicatio simplex prohibita reperitur, Imo omnis coitus, præterquam cum vxore est peccatum mortale, & tenere contrarium esset hæreticū, prout firmat Neuiz. cum magna caterua docto. in Sylu. nupt. lib. 4. sub nu. 25. & seq.

Et huius ratio est, quia concubinatum reprobatur, & condēnat lex diuina, quæ dicit. Nō mœchaberis. Exod. 20. c. sup quo inquit glo. interli. quod per hoc præceptum interdicitur cui libet, ne misceatur carnaliter cuicunque excepto fœdere matrimonij & similiter illum reprobatur lex Ecclesiastica, capitulo nemo 32. quæstio. quarta. vbi dicitur, quod nemini licet scire mulierē præter vxorem. Rursum ipsum reprobatur etiā lex ciuilis præsertim, in viris vxoratis. l. nemini. C. de concubinis, vbi disponitur nemini licentia concedatur constante matrimonio cōcubinam penes se habere posse. Sed non obstantibus memoratis prohibitionibus infiniti prope viri vxorati paruam aut nullam sibi formant conscientiam de concubinato. Quinimo nonnulli spretis propriis vxoribus quantumcunq; bonis, honestis, & formosis fouent concubinas immundas, fœdas, iniquas, proditorias, & omni dolo, atque malitia plenas.

Et tamen vbi tales haberent vxores corpore vitiatas, moribus deprauatas, incontinentes, & nullam bonam gratiam habentes, nihilominus adhuc deberent a concubinato abstinere, sic eis dicit August. lib. de adulterinis coniugijs, & similiter recitatur in cap. si vxorem. 32. quæst. 5. vbi tex. ait, Si vxorē quis habeat sterilem siue corpore deformem, siue membris, debilem, vel cæcam, vel claudam, vel si quid aliud, siue morbis, siue laboribus, doloribusque confectam, & quicquid excepta fornicationis causa excogitari potest, vehementer horribile pro fide, societateque suscipiat.

Imo si maritus leprosus esset, & vxor sana adhuc cogeretur ei reddere debitum, in capitu. quoniam ext. de coniug. lepro. sed quippe non teneretur secum assidue morari in lecto, secundum gloss. in dicto cap. si vxorem. Bene tamen verum est, quod si vxor ob morbi horribilitatem non posset reddere debitum, compelli non deberet, vt voluit Abb. in d. cap. quoniam. & Gozadi. cons. 12. In hac causa ex ciuitate Florentiæ mihi transmissa. nu. 27.

Et concubina dicitur illa, quæ indubitato affectu in domo est retenta ab vxore parum distans. l. in concubinato. ff. de concubi. ita dicit Bald. cons. 229. factum proponitur. lib. 2. Abb. in cap. tanta. qui filij sint legitimi. Caccialupus in l. si qua Illustris col. 3. C. ad Orfician. Alex. cons. 55. vol. 3. & cautus D. Iosephus de Rusticis, vti frater colendissimus, compatriota meus in tract. de conditio. si sine liber. decess. in prima parte princip. 1. in princip.

Et

Et hinc est, quod legitimi per subsequens matrimonium non succedunt nisi quatenus nati fuerint ex concubina retenta in domo affectione matrimoniali, ut in auth. de trien. & semisse. in §. consideremus. & authen. quibus mod. natu. effi. sui. in §. si quis autem defunctus. per quæ iura ita tenent doct. ibi, & Anto. de Rosellis in tract. de legitimatione. lib. 1. cap. de causa matrimoniali legitimationis. num. 45. Bal. conf. 195. num. 1. vol. 3. & Rota in decis. 64. omnes domini. de anno 1547. ut in recol. decis. D. P. Fabij Episcopi Vestan. ubi ad hoc etiam allegat Cæpol. cautela 250. & Socin. conf. 32. volum. 1. & ita consuluit Angel. conf. 29. ex themate. in 3. dubio, & Socin. Iunior conf. 52. memini. nu. 4. vol. 1. & Ruin. conf. 211. prima. num. 6. vol. 1. & istam opinionem scribit esse communem Cur. Iunior conf. 136. nu. 9.

Sed sententia hæc de iure canonico non procedit: imò si mulier non foret retenta domi in schemate concubinæ, nihilo minus filij antea nati legitimantur per subsequens matrimonium de iure canonico contra ius civile, secundum glo. Compstellanum, Ioan. And. Imol. Abba. cæterosque communiter in cap. innotuit. de elect. Abba. num. 12. & Præpo. in dicto cap. tanta. nu. 6. Bald. in dicto conf. 119. & conf. 206. colum. si. vol. 3. Goffredum in Summa de filiis præbyr. ver. quid si quis. glo. in cap. qualis 30. quæstio. 5. Nicola. de vbaldis in tract. de successio. ab intesta. in prima par. num. 58. Guil. Mayne. in l. quoties idem. num. 12. ff. de re iud. Ias. conf. 51. col. 3. vol. 3. Aldob. in §. si. nume. 2. institutio. de nupt. Crauet. conf. 166. nu. 8. Ripam in repet. l. si vnquam. C. de reuocand. donatio. num. 55. & Abb. in capitulo per venerabilem. numero 31. qui filij sint legitimi. qui simul cum Crauet. in dicto consilio 166. num. 8. hanc opinionem consuetudine receptam esse fatentur, & sequuntur etiam, & citant tanquam communem Ioan. Lupi in c. per vestras. §. 20. de donation. inter virum & uxorem. Cagnol. in l. si qua Illustris. C. ad Orficia. Paul. Castrensis. conf. 426. præsupposito, quod iste pater. colum. 11. Iaso. consilio 234. solemn. volum. secundo per totum, Ioan. Ban. in tracta. de spons. & matri. in 4. declar. num. 14. vsque ad num. 18. in 2. conclusio. Tiraquel. in tract. de nobilitate. Cap. 15. numero 23. & cap. 20. nu. 172. Sard. in tract. de natural. libe. §. de legitimis per verum matrimonium. in fin. & §. seq. nu. 7. & Castado. decisio. 1. de spons. & matrim. firmat omnes indifferenter legitimari: quia inter opera charitatis computatur ducendi meretricem in uxorem, vel aliam quantumvis vilissimam mulierem. Et non tantum per verum matrimonium legitimari, sed per putatiuum etiam voluit Castado. dicta decisio. 1. & opinio ista communis ita retenta procedit, nisi filij essent incerti, an scilicet essent suscepti, & procreati ab eo qui meretricem in uxorem duxisset secundum Iaso. in d. consil. 234. & Sard. & Nicolaum, de Vbal. in locis præallegatis, tunc quippe eis non suffragaretur ius matrimonij subsequenti, si non constiterit cum eorum patre contractum extitisse.

Isti itaque naturales, qui considerantur à lege veniunt appellatione coniunctorum, & proprie appellantur coniuncti, secundum Innocen. Ioann. Andr. & alios in cap. nonnulli de rescriptis. ubi Felin. circa finem scribit istam esse communem opinionem.

Hinc præcitati Doctores concludunt, quod determinatio illa, quæ se habet, quod coniunctus admittatur pro coniuncto ad agendum, vendicat sibi locum in filio naturali etiam.

Resultat alius effectus similiter ex prædictis in fauorem naturalium liberorum, videlicet, quod substitutus absolute excluditur à naturalibus liberis hæredis instituti, ut sentit gloss. in capit. Raynutius. de testam. & in c. in præsentia. de probat. quam sequitur Ioan. Andr. in addit. Specul. in titu. de success. ab intesta. §. in ver. quid si duobus. Bartol. & alij communiter in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Senatuscon. Trebell. & Dec. in dicto c. in præsentia. nu. 101. & 107. ubi istam communem limitat in sex casibus, numero 108. cum aliis sequē. & Moder. similiter plurimū istam communem declarant, & expresse citant, huiusmodique opinionem communem, & ab omnibus receptam esse admonet D. Iosephus de rusticis plures allegas, & accuratissime disputans in dicto tract. de condit. si sine lib. decess. in 1. par. princ. c. 1.

Tertius quoque effectus est iste, quod pater carens filiis legitimis potest filium naturalem hæredem instituere, etiam si habeat ascendentes, dummodo eis legitimam partem relinquat. auth. licet. C. de natur. liber. & ibi gloss. communiter ab omnibus recepta.

Quartum etiam effectum reperio, quod inter fornicatorem & concubinam contrahitur affinitas. & sunt inter se vna caro, ut vxor, & maritus. cap. si quis 30. quæstio. 4. & notat Co-

raius in miscellaneis iuris ciuilib. in dicto capitulo 3. numero 1. & sequen. libro 1.

Vbi similiter probat, quod concubinas patrum filij vxores non ducunt, nec nati in ipso concubinato patris consanguineam ducere possent.

Resultat postremo ex præmissis alius vtilissimus effectus scilicet, quod filia naturalis dumtaxat, dummodo ex damnato coitu procreata non sit, succedat matri exclusa auia, etiam quo ad legitimam, §. nouissime. in situ. de S. C. Orfician. & dicta l. si qua illustris. Bartol. Salicet. & alij omnes transeunt intrepide cū ista sententia, quam dicit communem Castador. in decisio. vnica. in titu. de successio. ab intestat. ubi refert in contingentia facti ita fuisse decisum, & confirmatum in prætorio Rotæ.

Imò filius naturalis matri, etiam intestatæ cum legitimis simul, & æquæ succedit, dicta l. si qua Illustris. etiam si mater esset Illustris secundum communem opinionem, & notat Aretinus. in dict. §. nouissime. quamuis Fortun. in tracta. de vlti. fine. illat. 8. iniustam esse existimet, dict. l. si qua illustris. in conclusione ista.

Ex quibus omnibus concludendum est, quod non competit naturalibus ius agendi ex titulo inofficiosi testamenti, licet pater eis nihil relinquat secundum gloss. in l. 1. C. de bon. possessio. contra tab. quam commendat Bartol. in l. Gallus. §. & si parente ff. de liber. & posthum. Bald. in l. 1. colum. 3. C. de bono. possessio. secundum tabu. & Aretin. in lex facto. col. 9. ff. de vulg. & pup.

Possent tamen contra testamentum matris agere de inofficioso testamento, glo. & Pau. Cast. in d. l. si qua Illustris.

Sed ipse filius naturalis non obtinet parentum nobilitatem nec est aliquo modo nobilis genere: quia filij nobilitati bastardi non dicuntur de paratela, vel familia l. pronūciatio. ff. de verbo. signifi. §. familia ubi Bartol. cum sordes non mereantur inter præcipuos nominari, Bartol. in l. cum legitime. ff. de statu hom. per tex. in l. humilē. C. de incest. nup. & tradit late Tiraquel. in tracta. de nobilitate. in c. 15. ubi ex relatis per eum constat istam esse communem opinionem, & apparet quoque ex signatis per Pet. Duen. in reg. 69.

Neque possunt bastardi ipsi portare insignia, siue arma parentum, nec eis uti, secundum Bartol. in tract. de insign. & arm. nu. 11. quamuis asserat contrarium seruari in Tuscia de consuetudine, cui standum est, & refert, & sequitur cum aliis relatis per eum Nicol. de Vbal. in tract. de success. ab intestat. in prima. part. num. 52. & seq. ubi subdit quod in aliquibus partibus prout est in Britannia, Germania, Francia, & aliis partibus eis adiacentibus arma illegitimorum ab armis legitimorum differri, & variari, & ad id demonstrandum addunt aliquod signū siue barram per trasuersum, quæ incipiat a sinistra, & tendat ad dexteram, & non econtra, ut ibi latius per eum, qui in materia plura congerit. Viuius opi. 315.

Naturales liberi, etsi a parentibus nihil dono nihil legato nancisci possint, possunt tamen ab eisdem parentibus substitui aliis liberis impuberibus, atque omnino illorum facultatibus potiri, quibus substituentur. commune aiunt Alex. ac Ias. nu. 3. in l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & Rip. in l. Lucius. ff. illo eod. tit. Guliel. Bene. in c. Rainutius. ver. & uxorem. nu. 69. de testa. Matri autē cuiusque naturales liberi, ex alio quocunque coitu, quam ex damnato, suscepti, succedunt, atque auiam etiam à legitima excludunt. commune pronuntiant Castado. in decisio. vna. in tit. de success. ab intestat. Viuius lib. 1. opi. 137. quod vero ad generis stemma attinet, parentum nobilitate non honestantur, nec generis splendore censentur. commune ponit Tiraq. de nobilitate. c. 15. Duen. reg. 69. E. Suarez.

Naturalis non succedit in duabus vncijs substantiæ paternæ, nisi aliquibus concurrentibus, & matre vel aliis filiis legitimis, & naturalibus non existentibus, ex testamento vero succedit ut alij filij spurij, secundum com. per Bur. consil. 83. nu. 1. lib. 1. quam declarat ut per eum ibi. Bonacoss.

Naturalis tantum non admittitur ad succedendum in duabus vncijs ab intestato patri, si adsint legitimi & naturales, si vxor viuat: nec sit probatum amasiam matrem naturalis uti uxorem, indubitato affectu fuisse in domo retentam, secundum communem per Bur. consil. 62. nu. 8. li. 1. de qua vide quæ scribit Rolan. consil. 67. nu. 77. & seq. lib. 3. quam conclusionem procedere dicit idem Bur. d. conf. etiam si vxor vel filij legitimi repudiarent hæreditatem. Bonacoss.

Naturales vel spurij liberi instar legitimorum ad successionem parentum admitti statutis nequeunt. commune aiunt Io. Baptist. de sanct. Seuer. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Viuius lib. 1. opi. 203. Si tamē ius succedendi cum fratribus iusto matrimonio susceptis habuerint, substitutum indistincte, excludunt.

eludent, commune ponunt Dec. in cap. in praesentia. nu. 43. de probat. Ema. a Costa in l. Gallus. §. & quid si tantum. vlt. part. nu. 62. ff. de lib. & posthu. Quem etiam excludunt, tamen si testator in dignitate aliqua positus sit si de illis alicubi in testamento meminerit, commune aiunt iidem, iisdem in locis Dec. nu. 29. Costa. nu. 71. Quin & iidem liberi naturales conditionem tum tacitam, tum expressam generaliter in dubio faciunt deficere, ac substituto potiores habentur. comune pono ex Ang. Pau. & Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 6. ff. ad S. C. Treb. Alcia. in l. cognoscere. §. liberorum. ff. de verb. sig. Viu. lib. 1. opi. 138. atque ex alijs, quos superius laudo, verfi. filius, quamuis nonnulli neglecto rationis naturalis pondere, in contrarium perperam abierint. E. Suarez.

Filius naturalis tantum qui suum patrem naturalem tantum habet, si ex suo legitimo matrimonio filios habuerit legitimos & naturales, tales filij legitimi ac naturales ex ipso filio naturali non dicuntur ipsi auctore legitimi successores, quamuis sint ipsi auctore nepotes, ex filio naturali. l. fi. C. de nat. libe. Alex. conf. 174. in 5. volu. & qui nepotes ipsi auctore ab intestato non succedunt. Alex. conf. 74. in 3. vol. Bal. in l. fi. C. de natur. lib. & Dec. conf. 462. num. 16. ex testamento tamen auctore suo possunt succedere, si illi ab ipso auctore fuerint heredes instituti, quod procedit non existente legitima sobole ipsi auctore. per illam l. fi. & hanc commun. opinio. esse asserit Pau. de Cast. confil. 306. Dec. conf. 365. Bar. & gl. in l. vlt. nu. 7. ff. de his qui. vt indig. & Alexan. con. 74. in 3. vol. Bellac.

Filius naturalis efficitur legitimus ex appellatione parentis si interuenit in instrumentum publicum, vel scriptura manu propria scripta, habens subscriptionem trium testium fide dignorum, anth. si quis liberos habens. C. de natur. liber. gloss. in c. per tuas. qui filij sint legitimi. fallit in 4. casibus quos not. Petr. Duen. reg. 348. fallit in 2. casibus. vt per Pet. Gerard. de Petrasancta sing. 60. Dona. a fin.

Filius naturalis legitimatur per subsequens matrimonium. cap. tanta. qui filij sint legitimi. §. fi. Instit. de nupt. fallit vt per Marfil. sing. 121. & sing. 250. Ampliatur in 20. casibus. & limitatur in 4. per Pet. Duen. reg. 350. ampliatur in 10. casibus. & limitatur in 5. a Por. libr. 4. reg. 35. ampliatur in 5. casibus. & limitatur in 3. a Baptist. a Vill. concl. 69. & 72. in litera F. fallit in 8. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anniu. in 2. par. in tract. de iure inter parentes. c. 4. causa. 2. fol. 306.

Ampliatur procedere etiam si matrimonium fuerit contra-ctum per existentem in articulo mortis. fallit ista ampliatio in 4. casibus. vt per Soc. in l. sed est quaesitum. ff. de libe. & posth. nu. 4. Dona. a fin.

Si filius naturalis offeratur curiae legitimus efficitur, vel filia naturalis nupta decurioni similiter legitimatur. l. 3. C. de natu. libe. fallit in 6. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. part. tract. de iure inter parent. cap. 4. memb. 3. folio 299. Dona. a fin.

Institutio facta de filio naturali si legitimabitur arbitrio alicuius, est valida. Ang. in conf. 223.

Sed quid si pater ordinet in testamento filium legitimari, an filius ipse sine alterius requisitione possit se legitimari facere. Bald. vol. 2. conf. 49. in 2. col. tenet qd sic. alleg. aut. item si quis & in corpo. vnde sumi. C. de natura. lib. l. as. in d. §. & quid si tantum. in 17. colum. & in l. 2. in 5. col. si. ver. 2. attēde. ff. de vulg. & pup. Vide tamen Decium conf. 176.

Liberi nati in concubinato, licet legitimantur per subsequens matrimonium, cap. tanta. qui filij sunt legitimi. tamen filij nati a clerico in minoribus ordinibus constituto, & qui est beneficiatus eo tempore quo tenet concubinam, ex qua eos liberos habuit, non poterunt legitimari per subsequens matrimonium: quia rebus tunc statibus, ille talis beneficiatus non poterat contrahere matrimonium, & sic tales filij non nati poterunt legitimari: quamuis ille talis beneficiatus clericus renunciando beneficium matrimonium contraxerit cum ea concubina sua, per regulam l. & si contra. C. de nupt. nam cum nati sint tempore prohiberi non poterunt legitimari. Quod si ille talis clericus non fuisset beneficiatus, contrahendo matrimonium cum ea concubina, tunc filij ex ea suscepti bene legitimarentur. Sed & filij legitimari poterunt, si nati sint ex crimine adulterii, aut cocepti, quia tunc vir contrahendo matrimonium cum ea muliere ex qua pendente, & constante suo matrimonio filios habuerit, non ex hoc legitimarentur illi filij antea suscepti. Rom. cōf. 367. & Bal. in l. nup. legē. C. de natura. libe. libe.

Naturalis filia consequitur alimenta a patre, vel suis heredibus, secundum communem per Burf. confil. 60. numero 7. lib. 1. Vezinus.

Naturales filij succedunt in emphyteusi, si emphyteusis sit data a priuato, sed si sit ecclesiastica tunc naturales non suc-

cedunt, comm. dicit Clar. in §. feudum. q. 30. P. Fich.

Filij nascuntur illegitimi ex muliere desponsata, quam quis per adulterium viua prima vxore polluerat, si vterque id sciat vel filij sint concepti & nati ante matrimonium sequutum, secundum communem per Burf. conf. 98. nu. 19. lib. 1.

De filijs ex illicito, damnato, ac nephario coitu natis, spurijque.

C A P V T II.

Ati ex illicito coitu indistincte ex testamento capiunt, secus vero ex damnato, secundum communem per Burf. conf. 76. nu. 34. lib. 1. & vide quae idem scribit confil. 62. nu. 7. confil. 1. nu. 32. conf. 83. nu. 2. eo. Bonacoff.

Natos ex damnato coitu ita lex abhorret, vt nolit eos succedere nedum patri, sed nec etiam matri, iuxta auth. ex complexu. & ibi tradita per gl. & Doc. C. de incest. nup. & viderur tex. in auth. licet. in fin. C. de natura. libe. Et in filio sacerdotis est pulchra decisio Archid. per illum tex. in ca. cum multa. in fi. 15. quaest. 8. Nam cum ibi tex. simpliciter dicat, filios sacerdotis ad hereditatem admittendos non esse, dicit ibi Archid. post Lauren. antiquum doct. quem allegat, quod debet simpliciter intelligi de hereditate tam materna quam paterna, vt per eum. Et quod natus ex coitu accusabili, ac punibili, et matri non succedat, tamen si large spurius dici possit, est gl. nota. in l. si qua illustris. C. ad Orfic. quam ibi sequuntur. Cy. Bar. Odof. Alberic. Paul. de Castr. Salic. Fulg. & alij communiter. & Bar. in l. fi. in 1. & 2. quaestio. ff. de his quibus vt indig. & est de hoc magis tralis doctrina Ang. in §. fi. num. 18. in auth. quibus mod. naturales efficitur sui, &c. Et ita etiam firmat Alex. in confil. 174. super eo, de quo quaeritur libro quinto. Et notissime dicit Cur. in d. l. si qua illustris, quod a tali opinione, nullo modo in decisiuis est regedendum. vt haec refert Soc. iunior in confil. 48. nu. 8. vol. 4. E. Muscul.

Filius procreatus ex nephario coitu est capax omnium quae ab extraneo illi conceduntur: sed non est capax eorum quae a patre suo naturali proueniunt. Bal. in l. pater. ff. de here. instit. erit tamen capax eorum quae a suo fratre naturali sibi relinquuntur. l. si is. & ibi doct. ff. de vulg. & Bald. in auth. ex complexu. C. de incestis nup. & additio super Bar. in d. l. fi. ff. de his quibus vt indig.

Filius spurius de iure civili patri non succedit. §. fi. in auth. quibus mod. nat. l. 1. & in auth. licet. C. de natu. libe. auth. ex complexu. C. de incest. nup. fallit in 3. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anni. 2. part. tit. de iure inter parentes. c. 4. reg. 2. fol. 320. ampliatur in 14. casibus. & limitatur in 11. a Pet. Duen. reg. 366. Dona. a fin.

Spurius ita demum non succedit matri si est natus ex coitu damnabili, puta ex adulterio, stupro, vel incestu, vel alio simili accusabili, secundum leges: natus alias ex coitu non accusabili, secundum leges succedit matri ab intestato, & contra testamentum: est com. opin. om. gl. & doct. in l. si qua illustris. C. ad Orfic. sec. Soc. confil. 148. ver. quibus fundatis. quod incip. memini iam sunt. vol. 1. M. Charian.

Relictum spurio nihil valet, & pro non scripto habetur, nec tamen fisco applicatur, sed defertur heredibus institutis. comm. dicit Clar. §. testamentum. q. 31. ver. sed quid si pater. Fichar.

Bastardi in regno Franciae non succedunt suis parentibus, nec parentes eis secundum Guliel. Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo. & vxorem. nu. 713. de testa. Ius, enim agnationis solum residet in legitimis. Dec. conf. 461.

Bastardi in regno Franciae etiam si patrem eorum naturale habeant possunt de eorum bonis disponere & inter viuos, & in vltima eorum voluntate, cum non sint in patris naturalis potestate, & hoc ex consuetudine generali regni Franciae cum inter bastardos esset legitima successio: secundum Benedic. in rep. c. Ray. in verbo. & vxorem. nu. 147. & 151. in 5. decis. Idē.

Alimenta filio spurio pater tenetur relinquere, & valebit relictum fundi filio spurio pro suis alimentis, quamdiu viuet, & post suam mortem ad filios legitimos & naturales debet remanere quod ita fieri debet. l. fi. C. de natura. libe. Barto. in l. fi. C. de his quibus vt indi. nu. 3. & auth. ex complexu. C. de incest. nup. cap. cum haberet. de eo qui duxit in matrimo. Bened. in verbo, & vxorem. num. 124. in 5. dec. in repe. cap. Rainutius de testam. Vezin.

Filius spurius debet habere alimenta de iure canonico a parentibus. §. fi. in auth. quibus mod. natu. effi. sui. l. 1. & in auth. licet. C. de natu. libe. auth. ex complexu. C. de incest. nup. vide Marf. in singul. 103. & sing. 358.

Ampliatur in 7. casibus & limitatur in 3. a Pet. Duen. reg. 367. fallit.

fallit vt per Bapt. à Villal. conclusi. 29. in littera. P. fallit vt per Franc. Viu. in suis concl. in ver. alimenta. vide Matth. no. 147. Don. a fina.

Filij naturales & spurij comprehenduntur in pœnis impositis filiis propter delictum, siue vt filijs hereticorum. Corras. in l. liberos. numero vndecimo. ff. de senat. communem dicit. Vezinus.

Filius quæ, & quando patri suo acquirat, & quatenus.

C A P V T III.

Filius seorsum habitans a patre quod acquirat, (Filius aut familias cui acquirat, vide paulo inf. c. 11.) acquirat sibi quantum ad proprietatem, & quo ad vsum fructum acquirat patri l. cum oportet. C. de bonis quæ liberis. Alex. conf. 138. vol. 5. Vezinus.

Filius ex pecunia paterna cum suo labore si aliquid fuerit lucratus medietas illius lucris queritur patri tanquam profectitium, & cum fratribus illud esset communicandum: Altera vero medietas censebitur tanquam aduentitium, & industria filij attribuetur, & per consequens non esset communicandū, neque veniret in collationem cum alijs fratribus. sicuti nec alia aduentitia. l. vlt. C. de colla. ita Bar. in l. 1. §. nec castrense. nu. 5. ff. de colla. bonor. & in d. l. cum oportet. C. de bon. quæ liber. quem ibi sequitur Cast. & Sali. Bar. in l. 1. C. pro socio. Bal. in d. l. cum oportet. dicit iudicio iudicis relinquendū. quæ in effectu conuenit cū opinione Bar. & Ias. in l. illud. C. de colla. n. 7 & hoc procedit siue filius simpliciter negotietur. siue suo nomine. Cassa. in cōsuetud. Burg. in tit. *des enfans de plusieurs liez*. §. 2. nu. 10. & hanc opinionem communem esse asserit Soc. conf. 162. & 192. & eam obseruari asserit Cassa. in suis consuetud. Burg. in d. tit. *des enfans de plusieurs liez*. §. 2. nu. 7. 8. & Corn. cōf. 151. vol. 3. q. si filius ex pecunia patris negotietur, & patris nomine totū lucrū ad patrem pertineret. Roma. in d. auth. ex testamento. C. de colla. & Ias. in d. l. illud. Bellac.

Si filius lucratus aliquid fuerit cum pecunia paterna sine aliquo suo labore, & opera, totum illud lucrum erit profectitium, & totum in collationem veniet. Bar. in l. 1. §. nec castrense. ff. de collat. bonor. vt quia pecuniam apud campforem tenebat. Ias. in l. illud. C. de collat.

Filius si acquirat ex pecunia patris diuiditur lucrum. glos. in l. cum oportet. C. de bonis quæ lib. Spec. in tit. de iudic. §. sequitur. ver. quod si aliter. fallit vt per Viuium in suis concl. ver. filius fa. ea quæ lucratur. fol. 221. fallit in 3. casib. secundū Dec. in l. illam. de collat. nu. 11. Don. a fina.

Quæ sita per filium sine patris substantia, & ex solo labore ipsius filij patri quo ad vsum fructum queruntur: exceptis tamen his, quæ filius acquisiuit ex re castrensi, vel quasi, quæ in totum filio queruntur. l. cum oportet. C. de bonis quæ lib. Soc. cin. conf. 192. vol. 2. Vezin.

Filius si aliquid acquirat, & non constat an ex pecunia paterna an ex sua industria id acquisitum fuerit, illud ex coniecturis decidendum erit. Bal. & doct. in l. cum oportet. C. de bonis quæ libe. quæ omnia iudicis arbitrio sunt relinquenda. Soc. cin. conf. 192. in 1. vol.

Filius si ex pecunia paterna fundū emerit suo proprio nomine ipsius erit proprium, pecuniam tamen fratribus pro rata cuiusque restituet secundum Paul. Castren. in l. cum oportet. num. 7. C. de bonis quæ liberis. quia res empta ex pecunia mea, mea non est, sed ementis. l. si ex ea pecunia. C. de rei vendi. Socin. consil. 61. in 4. volum. idem in fratre acquirente, qui si de pecunia cōmuni rem aliquā proprio nomine emerit, talis res erit sua: pecuniam autem tenetur restituere Socin. eo. consil. 61. Bellac.

Per filium etiam ab alio possessum nobis acquiratur possessio. l. 1. §. item acquirimus. ff. de acq. pos. §. 1. Inst. per quas person. nob. acq. Ampliatur & limitatur per Dec. in l. filiusfam. ff. de reg. iur. Don. a fina.

Filio queritur dominium in aduentitijs. §. 1. Inst. per quas perso. nob. acq. Fallit in 3. casib. vt per Viuium in suis concl. ver. filio queritur. fol. 221. Don. a Fin.

Filio queritur dominium in aduentitijs, vt in §. 1. inst. per quas perso. nob. acq.

Hoc vero fallit, nisi quærat ex stipulatione paterna, secundū Aret. in d. §. 1. sed contrarium tenet Barto. in l. dominus. ff. de verb. oblig. gl. & Doctor. omnes ibi secundum Salyc. in l. 2. C. de contrahend. & commit. stipul. & istam opinionem communem esse scribunt Alexan. & Iaso. in l. quod dicitur. la. 2. ff. de

verb. oblig. & rationem assignant Doct. Nam sicut pater stipulando filio ex causa castrensi, vel quasi totum querit, ita stipulando ei ex causa aduentitia debet acquirere proprietatem.

Arguendo de toto ad partem. l. quæ de tota. ff. de rei vend. Fallit secundo nisi fuerit stipulatus patri & non sibi: quia tunc acquirat etiam proprietatem, secundum Dy. & Barto. in l. quodcunque in prin. ff. de verb. obl. vbi Alex. ponit istam esse magis communem opinionem: pro quo facit regula. l. pen. C. de pactis. vbi licet suo fauori renuntiare: ergo si filius patri stipulatur, sibi imputatur, si dominio priuari debet: cū posset stipulando sibi illud querere: quia etiam absque filij stipulatione proprietatem erat filij. d. §. 1.

Vt aliquid ergo operetur stipulatio, iuxta l. si quando. C. de inoffi. testam. debet etiam acquiri proprietatem patri, ex qua ratione tollitur vnum fundamentum Ias. in d. l. quodcunque: contra communem, qui post Alex. & Cuma. dissentit à mentionata cōmuni, à qua non est recedendum in iudicando, & cōsulendo quidquid dixerit Ias. & alij ante eum. Viu. opi. 316

Nepoti ab auo donatum patri acquiratur quantum ad vsum fructum tantum, cum censeatur aduentitium proprietatem autem pertinet ad ipsum nepotem. l. fina. C. de bonis quæ liberis. & in dubio præsumendum est relinqui nepoti sui causa & contemplatione, q. si constaret, & causa patris & sui etiā intuitu tale relictum fuisse factum, & tunc ad patrem tale legatum pertineret. Iaso. in l. qui in aliena. §. interdū. nu. 26. ff. de acqui. hæred. vbi asserit hanc communem esse opinionem. & Alexā. conf. 185. in 2. vol. nu. 17. & conf. 42. in 7. vol. Cacher.

Nepos ex filio spurio aut naturali si instituitur hæres ab auo, tunc vsum fructum patri suo qui est naturalis non queritur, l. quod cōditionis. ff. de dona. causa mort. l. si is qui. ff. de vulg. Bar. & Ias. in l. Gallus. §. quid si is. in fi. ff. de lib. & posthum. & ibi etiam Alex. Ang. & Sal. in l. fi. C. de natur. libe. filius enim tunc nihil patri acquirat quando causa acquisitionis est iniusta. l. quod seruus. & ibi. Bar. ff. de acq. pos. gl. & Bar. in l. 1. ff. de his, qui sunt sui. auth. ex complexu. C. de incestis nupt. ergo nihil illi acquiri potest. quare illi nepoti qui est filius legitimus & naturalis quācumvis procreatus fuerit ex filio naturali totum acquiri debet, & hoc tenendum asserit Ias. ibi in fi. & Guid. Papæ. conf. 94. nu. 6. Bellac.

Filius an teneatur parentes instituere, eosque inopes aut senescentes alere.

C A P. IIIL.

Institutio patris & matris est necessaria de iure cōmuni in testamento filiorum, vnde filius faciens testamentum in casib. à iure permisis, tenetur parentes in aliquo instituere hæred. quia illis præteritis testamentum virib. caret. §. siue igitur. & §. hæc autem disposuimus. in auth. vt cum de appel. cognosci. not. Calder. cōf. 5. an si testator. in tit. de testa. Bal. conf. 84. veritas. lib. 4. & hæc est communis opi. vt constat ex cōgestis per scrib. in auth. nouissima. C. de inoffi. test. & per Barb. in c. Raynutius. de testa. contra Bar. in d. auth. nouissima. quia legitima debetur parentibus propter honorem, & reuerentiam, quam filij erga illos præstare tenentur. d. §. hæc autem. & præcipue debetur matri, ne a lucuosa filij hæreditate dicatur excludi. l. fi. C. de insti. & substi. sub cond. fact. & l. liberi. §. 1. C. de inof. testa.

Limitatur hæc com. opi. seu limitari potest per statutū contrarium disponens, vnde legitima matri debita cum sit de iure positiuo, potest per statutum tolli, secundum Bald. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure. & hanc esse communem opin. asseuerant audacter. Ioan. de Imol. in l. quod de bonis. §. fi. ff. ad leg. Falcid. Alexand. conf. 168. vol. 7. Dec. conf. 372. & Paris. cōf. 23. vol. 2. F. Viuius.

Institutio parentum est necessaria in testamento filiorum. Vnde filius faciens testamentum in casibus à iure permisis tenetur parentes in aliquo instituere hæredes: si quidem illis præteritis testamentum viribus careret. §. siue igitur. & §. hæc autem disposuimus. in authen. vt cum de appellatio. cognosc. not. Calderin. consil. 5. an si testator. in tit. de testamen. Bal. cōf. 84. veritas. lib. 4. & Corasius. in miscellaneis iuris ciuilibus libr. 6. ca. 111. in fi. & ista est communis opinio, vt constat ex allegatis per Docto. in authen. nouissima. C. de inofficio. testamento. & per Barbāt. & Modern. in capit. Raynutius de testamen. & per Clarum in tracta. de testamen. lib. 3. q. 48. & seq. contra Bar. in d. auth. nouissima.

Quia parentibus debetur legitima propter honorem, & reuerentiam

uerentiam, quam filij erga illos præstare tenentur, d. §. hæc autem. Secundò, quia debetur miserationis, & pietatis cā. l. nam & si parentib. ff. de inoff. testa. & l. scripto. ff. vnde lib. Debetur tertio præcipueque matri, ne a lucrosa filij hæreditate dicatur excludi. l. si. C. de instit. & substi. sub condi. fact. & l. liberi. §. 1. C. de inoffic. testa. Quarto debetur propter pericula, & sepe propter mortem, quibus matres in partu subiiciuntur. §. sed nos instit. de Senatusconsult. Tertul.

Postremo, quia legitima, vel successio parentibus debetur non iure agnationis, & sic vinculo ciuili, sed cognationis, quæ est de iure naturali. §. sciendum institut. ad Senatusconsult. Orficia.

Sed limitatur præfata communis conclusio, vbicunque extarent descendentes, qui obtinerent in successione primum locum auth. in successione. C. de suis, & legit. hære. tunc enim non est necesse in aliquo instituere ascendentes, vt per Bartol. consi. 18. viso testō. col. 2. cum prima causa successione sit filiorum. l. filium. ff. de suis, & legit. & in auth. de hære. ab intest. in prin. Alex. consi. 90. in causa. col. 1. vol. 2.

Fallitque secundo ista communis, quotiescunque in testamento filij non continente parentum institutionem fuerit apposita clausula codicillaris, quæ quidem facit videri eos, qui ab intestato succedunt, rogatos esse hæreditatem restituere ei, qui in testamento hæres scriptus est, vt nota. in l. in testamento. C. de fideicom. & licet Bar. in l. 1. ff. de iure codicill. q. 1. & consilio 12. teneat clausulam codicillarem non operari transmissionem hæreditatis conuersæ in fideicommissum, tamen opinio hæc, vt dicit Alexand. in d. l. cum filio. iure non probatur, & sic constat communem esse contra Bartol. ex relatis per Alex. ibi.

Et istam communem allegat, sequitur, & declarat Socin. in dicta l. cum filio non procedere, cum clausula codicillaris cōcepta esset verbo, quod futurum tempus significaret, secundum Bart. in l. 1. q. 12. ff. de iure codicill. & Corne. consilio 62. Alias consului. volum. 2. & declarauimus infra latius in versicu. Statutum. in Opinione 796. incipiente institutio patris, & matris, &c.

Limitatur etiam tertio, vbicunque matri in testamento filij sui foret relictum legatum ascendens ad legitimam, ac in eo apposita esset clausula (omni meliori modo &c.) tunc quippe valeret testamentum, quemadmodum institutionis titulo ipsi matri reliquisset, vt consulendo respondet Paris. consi. 12. nu. 1. & seq. vol. 3. Viuius.

Parentibus an relinquendum sit honorabili tit. institutionis. solus Bar. in d. auth. nouissima. tenet quod non. & dicit ibi Ias. quod miratur quod ex tam frequenti caterua Legistarū, & Cano. Bart. nullum amicum inuenerit, qui tenuerit cum eo. Subiicit, quod licet communi opi. sit contra Bar. pro qua communi opin. multa adducit, tamen disputat. videtur sibi quod opi. Bar. sit vera. mouetur pulcherrimis rationib. & fundamentis. & pro com. opi. adde Bened. consi. 30. & consi. 85. & Phi. in d. c. si pater. col. 2. contra Bar. tenet etiam Ang. in §. si. insti. de inoff. testam. Et in fratre instituta turpi persona, an sufficiat si quid sit relictum fratri quoquo tit. Cor. not. tenet, qd sic. in 4. vol. consi. 176. col. 1. Vezinus.

Si filius relinquat matri iure insti. rem aliquam, & disponit quod post mortem matris illa res perueniat ad alium, hæres censetur grauatus de redimendo illam rem, & soluen. hæredi matris vsque ad leg. & demum tenebitur illam re dare leg. ita dicit se consuluisse Socin. in l. Paulus. la 2. ff. de reb. dub. per l. si seruus. §. qui margaritas. ff. de legat. 1. Sed an institutio fieri possit in proprietate, sine vsufructu. Lud. Rom. cōf. 312. & cōf. 516. tenet quod non. adde quod si adiicitur grauiamen circa vsufructum, quod illud reuocatur quo ad legitimā. l. omnimodo. C. de inoff. test. cum allis alleg. per Ias. in d. auth. nouissima. col. 14. Quid econtra, an institutio possit fieri in vsufructu? Bal. no. in 4. par. consi. 162. tenet, qd non. vide Phil. in c. si patet. col. 8. de testa. in 6. Vezin.

Filius matrem suam propter stuprum in viduitate commissum, eam exhæredare non poterit: nec etiam si transferit in secunda vota, quia tales causæ non sunt de illis ex quibus patres possunt exhæredari, de quibus in §. aliud quoque capitulum. in auth. vt cum de appel. cognos. Pau. de Cast. consi. 416. in 4. vol. quamuis non teneatur eam instituere, nec aliquid ei relinquere, si illa mater ad secunda vota transferit. Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. præterit. Pau. Castr. consilio 215. in 1. part. Vezinus.

Liberi parentes inopes alere coguntur. l. 1. §. de alen. lib. a parentibus fallit in 8. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni in 2. parte, in tract. de iure inter parentes. c. 1. memb. 5. reg. 13. fol. 274. Don. a fina.

Filius tenetur alere patrem inopem, senem, & impotentem si filius sit diues. l. si quis a liberis, in princ. ff. de lib. agnoscen. nam sicuti pater filium suum tenetur alere, ita & filius patrem, Bar. in auth. licet. C. de natur. liber. Pau. Cast. in l. 1. §. ius autem. ff. de iust. & iure. Tenetur etiam & filius matrem alere, Albe. Rosat. in l. si quis a liberis. in princ. ff. de lib. agnoscen. & superiora procedunt, vbi pater & mater non haberent alias vnde se alere possent. Iaso. in authen. res quæ. numero 9. C. commun. de lega. & fideicom. & hæc probantur in l. 1. & 2. C. de alendis liberis a parentibus. Chærian.

Nunquid filius patrem aut matrem in ius vocare possit sine venia.

CAPUT V.

Illius vocare in ius patrem, aut matrem absque venia non potest. l. si. C. de in ius voc. Glo. in §. penales. in verb. vel parentem. insti. de act. & ibi Zaf. nu. 18. & Cotta in memora. iuris. ver. Filius.

Imo procedit quoque in patre matreque spiritali suscipiente eum de sacro fonte. nam per filium ipsum vocari in ius sine venia nequeunt, secundum Ang. & Fulg. in l. adoptium, per illum tex. ff. de in ius voc. Guliel. de Cu. Bal. Ang. Pau. Castren. Rom. Alex. l. generaliter eor. ti. Ang. Aret. Ias. col. 10. Zaf. nu. 24. Gomefi. nu. 24. in d. §. penales. Alex. in l. 1. in prin. C. de in ius voc. Franc. in c. postremo. col. pen. de appell. Pari. de Puteo. in tract. syndi. in verb. suscipio. col. fi. Guliel. Bened. in repeti. c. Rayn. utius. de test. in ver. & uxorem nomine Adelasiam, nu. 765. & Tiraq. in repet. l. si vnquam. C. de reuoc. donatio. in verbo, susceperit liberos. nu. 28. & in tract. de poen. temperandis, aut remittendis. causa 21. nu. 3. & seq. vbi audacter fatetur istorum sententiam forem communioem, & verioem.

Ampliat etiam dicta regula qd filius vocans patrem in ius absque venia, licet paratus sit, velle soluere poenam. l. pen. ff. de in ius voc. non propterea processum conualidare possit. Vnde poena in causa isto exigibilis est, & processus annullatur, secundum Cyn. Rayn. Alber. Fulgo. Alex. num. 2. & Modern. in d. l. fin. C. de in ius vocan. Rola. a Valle consi. 18. num. 52. vol. 2. Ioan. Fabrum in 4. q. in l. 2. eod. tit. & Gram. consi. ciuili 40. num. 4. vbi attestatur opinionem istam esse meliorem, & communem dicit Purp. in l. fin. nu. 36. in tract. quæ fecit post lectionem illius legis. C. de eden. & Capic. decis. 56. nu. 6. Sed aduerte, qd processus iste valeret, & teneret parte citata non opponente: vt voluit Cyn. Bar. Ray. & omnes in d. l. si. C. de in ius vocan. vbi opinionem istorum sequitur Alex. num. 2. & dicit communem, verioem, & communioem, inquit Capicius in d. decis. 56. nu. 6. ac amplectitur Guido Papæ in sing. 565. vtrū si procurator.

Ampliat etiam regula prædicta similiter procedere in eius vnusquisque vniuersitatis, qui volens suam vniuersitatem in ius vocare. debet, & tenetur prius, & ante omnia petere veniam, secundum Ang. in d. l. generaliter. & Aret. in d. §. penales. col. 7. & Nattam consi. 445. arbitror quod dictum mandatum. sub nu. 5. vol. 2. & ita consuluit per pulcherrimas rationes Grammat. in dicto consi. 40.

Ampliat etiam eadem regula, vt veniat petenda quoque quando vocandus in iudiciū constitutus est in magistratu, vt voluerunt Angel. Pau. Castren. Alex. Ias. & ceteri omnes in d. l. generaliter.

Ampliat etiam postremo antedicta regula vtiliter etiam, vt Papa in casu, quo posset ab alio iudicari, non posset modo alio quo in ius vocari sine eius permissione, & venia, secundum Anto. de Butr. in c. cum venisset. col. pen. de iudi.

Alias vero quamplures ampliationes, & limitationes ad dictam regulam vtilis, & necessarias tradidit Pet. Duenn. in suis regulis, regula 351. filius non potest vocare patrem in ius. quas videre poteris.

Sed limita vltra ipsum in scholaribus, qui sine venia obtenta possunt in iudicio vocare eorum præceptorem, secundum Zafium in d. §. penales. num. 23. ibi meminit istam esse magis communem opinionem.

Item limitatur in vasallo, qui in ius potest vocare dominū feudi absque venia, vt voluit Natta vbi reddit rationem in d. consi. 445. nu. 8. & Glof. Iaco. de Belui. Bal. And. de Iser. & Afflict. nu. 128. tit. de mili. vasal. qui contu. est. Ioachim. in singularibus obseruationibus iudicij Imperialis Camera. obseruatione. 91. centuria. 2. vbi meminit ita conclusum fuisse in ipsa Camera imperiali, & in obseruatione 92. centuria 4. vbi ait, huiusmodi sententiā obseruari in Germania, prout obseruatur etiam

etiam in Regno Neap. & sequitur quoque Zasius in d. §. penales. num. 26. qui vocauit ibi istam communioem sententiam fore, & communem etiam dixit Rolan. in d. consi. 18. nu. 8. 11. & 15. vbi eam limitauit consulendo non procedere in vasallo vocante in ius Principem suum.

Et similiter postremo limitatur nō procedere in filiis ortis ex incestuoso, damnatoq; coitu (vt sunt filij monialiū, & sacerdotum, & similes) qui parentes suos in ius vocare possunt sine venia impetrata, secundum glo. & Docto. omnes in l. quia semper. ff. de in ius voc. & Zasius in d. §. penales. sub nu. 19. vbi perhibet istam opinionē esse communem. Sed vulgo questus tenetur petere veniā, quando agit contra matrem, vt per Alex. in l. 2. & seq. ff. de in ius voc. Viuius opin. 3 17.

Filius grauatus restituere, an legitimam & trebellianicam detrahat, & positus etiam in conditione, an in testamento vocatus censetur.

C A P V T VI.

Filius grauatus restituere potest detrahere duas quartas, vnam legitimā, & alteram Trebellianicā. Curt. iun. consi. 160. nu. 1. & Dec. consi. 203. nu. 3. communē dicunt, & consi. 236. B. Villal.

Et ante illos Angel. in l. coharedi. §. cum filia. ff. de vulgar. dixit hanc esse communem tam in iudicijs, quam in Scholis. I. Fichard.

Concor. cum l. 1. tit. 11. par. 6. Et de iure regio pater in extraneos non potest disponere nisi de 5. parte bonorum per l. 9. tit. 15. For. ll. B. Villal.

Similiter cōem & quod consuetudine dicta opinio approbetur, dicit Ias. qui plura pro ea allegat. in l. filiū quem habentem C. familiæ eriscun. quā approbatur etiā iure canonico. c. Raynutius. & c. Raynaldus. vbi gloss. & Doct. Limitatur tamen tribus modis vt per Ias. in d. l. filiū quem I. Fichard.

Fallit quando testator mandauit totam hereditatem restituī: quia non detrahit nisi legitimam. Steph. Bertr. in l. hac edictali. §. si tamē. C. de sec. nup. nu. 10. commun. dicit. Et in hoc casu est intelligenda commun. opinio relata per Bertran. in l. hac edictali. de sec. nup. C. versi. tamen. nu. 10. vbi dicit quod filius grauatus de restituendo, debet computare Trebellianicam in legitimam. B. Villal.

Fallit secundo in testamento conditio ad pias causas. quia nō est necesse, qd filio relinquatur tit. inst. Bar. in repet. l. 1. in 2. q. quinta partis princ. C. de sacrosan. eccl. Et est ratio, quia in testamento ad pias causas nō attendimus ius ciuile. sed solū ius gentium. c. cum esset. & c. relatum. de testa. sed quod filio debeat relinqui tit. inst. istud est de mero iure ciuili & non de iure gentium. & ita tenet Bal. ibi. Pet. de Anch. & Imo. in d. c. cum esset. Matth. in d. nō. 104. aliās 110. Alex. in d. l. inter cetera. vbi dicit, qd ita communiter tenetur. quamuis solus Sal. tēnerit contrariū, in d. l. 1. & ita refert & sequitur Ias. in d. auth. nouissima. in 5. col. ibi 2. istud confirmo. Contrariū tenet subtiliter per multa Barb. in 3. vol. consi. 38. in 2. col. & seq. Fallit tertio, qn relinqueretur tit. legati, & subiceretur clausula, Et omni alio meliori modo, & c. quia propter istam generalitatē verborum valeret testamentum perinde ac si filio relictu fuisset. tit. inst. ita vult Bal. in l. quoties. vers. quaro si pater. C. de hered. instit. Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 347. incip. super punicto quo queritur. Alex. in l. nam quod. §. nō omnis. ff. ad Treb. Hippo. sing. 36. Contrariū tenet Phi. in d. c. si pater. in 20. col. vers. nono queritur. Fallit quarto, quando statutum augēs vel minūens legitimam, diceret talem legitimam sic auctam vel diminutam, debere relinqui filio, quia sufficeret quoquo relicti tit. ita Bal. in l. maximum vitium. in 4. col. vers. vltius queritur, de tali q. C. de lib. prate. sequitur, & valde commendat. Pau. de Cast. in l. §. in computatione. C. de iur. delib. Et propterea dicit, Bal. quod in d. cap. Raynutius. de testa. illa l. consuetudinaria potuit relinqui filia quocunque titulo. & idem in effectu tenet ipse Bald. in c. cum non liceat. col. vlt. de præscrip. & ita in terminis tenet Lud. Rom. consi. 399. incip. vt præsens consultatio. Contrariū tenet ipse Ludouic. sibi contrarius in l. si quis priore. ff. ad Trebel. Imo. in l. si vero. §. de viro. in 1. mēbro principali. solu. mat. Alex. in d. §. non omnis. & in d. l. inter cetera. Ias. qui dicit ita tenen. contra Bal. in d. auth. col. 6. & 7. Fallit in 5. secundum Bal. in l. si adulta. C. de hered. actio. quando pater reliquisset filia centum, & prohibuisset eam plus petere: nam quamuis non dixerit iure institutionis, tamen valebit. & idem vult ipse Bal. in add. Spec. tit. de instru. edit. vers. filia. sequitur Ludo. Roma. d. §. non omnis. & Paul. de

Cast. d. consi. 347. & istam partem videtur tenere Alexan. in 5. vol. consi. 176. & ita tenet in 5. vol. consi. 168. & in consi. 176. col. vlt. prælleg. Cor. consi. 298. Sed Alex. in d. §. non omnis. tenet contrarium. alleg. Salic. etiam tenere contrarium, in d. auth. nouissima. & Imo. in d. c. Raynutius, & alibi, ita tenet Ias. in d. auth. nouissima. quia dato, qd pater ita relinqueret, reliquisset pro leg. tamen non sufficit etiam si pater expresse diceret quod relinquit filia pro legitimā, nisi adiceret & in his eam instituo heredem. Fallit sexto, quando pater diuideret bona sua vel assignaret cuilibet portionem suam, nam est perinde ac si diceret heredem instituo. ita glo. sing. in l. quotiens. C. fam. her. Ias. qui plura addu. in d. auth. nouissima. in 7. col. Adde Corn. qui loquitur de parte, in consi. 298. Vide tamen Phi. in d. c. si pater. col. 19. de testa. in 6. Fallit septimo, quando non relinqueret. tit. institutionis cederet in grauamen filij. Secus quando pater relinqueret filio alio titu. quā institutionis fauore filij. puta quia timeret insidias vitæ filij paruuli. & propterea instituere alium. & grabaret per fideic. vniuersale restituere filio quando erit maior. nam valebit tale testamentum. vt probatur in l. si emancipatus. la 2. ff. de contra. tab. iuncta l. multi. & ibi Alex. ff. de libe. & posth. Balac.

Quid si pater in testamento reliquit simpliciter decem filio, deinde in codicillis declarat, qd illa decem reliquit tit. inst. an testamentū sustineat Bal. in l. nō codicillū. circa fi. C. de testa dicit qd non, per l. quod per manus. ff. de iur. cod. Idem.

Liberi positi in conditione, & etiam onere fideic. grauati, non censentur in testamento vocati. est magis commun. opin. sec. Deci. consi. 422. & pro tenui. Idem consil. 291. visis diligenter in fi. Ias. in l. 1. in prin. C. de pact. Curt. consi. 45. sape reuoluta. & consi. 63.

Limitatur tamen præcedens opi. sec. eundem Dec. in consi. 270. D. Rayn. vers. 2. concl. ver. 2. non obstat. vt non procedat, quando in conditione fuisset etiam expressa qualitas, masculis: quia tunc his tribus concurrentibus, qd sint etiam grauati, & per verbum masculos, indubitanter censentur à testatore vocati, vt ibi per eundem. Licet Alex. in consi. 64. versu tamen posito. vol. 1. dicat duo præcedētia sufficere, scilicet quod sint positi in conditione, & grauati: & attestatur esse communem. tamen præcedens est magis com. & verior. M. Charian.

Filij appellatio quid operetur, & num per eam probetur filiatio.

C A P V L VII.

Filij sola nominatio quam quis facit de aliquo eum vt filium nominando, non constituit eum in quasi possessione filiationis, quoniā talia verba sunt incidenter & perfunctorie emissa, & propter aliud. & blandiendo sapissimē quis dicit, Fili fac illud, quantumuis ille non sit filius, sed planē extraneus. Cyn. in l. non nudis. C. de probat. Bal. in l. non epistolis. C. de proba. nisi huiusmodi nomen, filius, esset prolatum in actu qui non potest conuenire, nec congruere nisi filio: vt ex heredo filium. hæc enim verba filio solum congruunt, cum extraneum non exheredamus, vel bene veniat filius, quem adhuc vt filium tractare volo. Bar. in l. 1. §. idem. ff. de libe. agnos. Paul. Castr. in d. l. non nudis. per hæc enim & similia verba, & per tales actus nunc positos filius esset in quasi possessione filiationis. Ias. in l. si posthumus. §. si quis ita. nu. 8. ff. de libe. & posthum.

Filiorum appellatione in testamento dispositione emissa nepotes continentur, vt si testator filium instituit heredem, & si moriatur sine liberis, Titium substituit, si hæres nō filium, sed nepotem, & sic filij ex suo filio reliquerit, cessabit ea substitutio, atque per nepotem excludetur substitutus. l. Lucius. ff. de hered. inst. Bar. in l. Gallus. §. instituens. ff. de libe. & posth. Dec. consi. 391. Bellacomb.

Liberorum appellatione, venit filia, & descendentes ex ea. l. 1. C. de condit. infer. Bal. in 2. par. consi. 218. & clarius in consi. 238. in 1. parte, vbi tenet quod substitutio facta, si sine liberis decesserit, non habeat locum relicto nepote ex filia. Corn. in 4. volum. consi. 68. Guido consi. 51. Et quod veniat nepos ex filia, tenet Alex. in 2. volum. consi. 97. in fi. & in 5. vol. consi. 176. in 2. colum. in fi. & consi. 178. in prin. Phil. in cap. si pater. in 26. col. de testa. in 6.

Limitat ibi Bal. nisi aliter ex coniecturata mente testatoris in contrarium appareat. De quo vide latissimē, per Alex. in 4. parte consi. 52. & seq. vbi inuenies multas contrarietates. & ibi apposui apostillas, ad quas recurre.

Adde quod etiam si diceret in substitutione, si decesserit sine

fineliberis masculis, venit tamen nepos ex filia, vt vult Phil. in d. c. si pater. in 26. col. M. Char.

Filiatio ex sola nominatione non probatur in extraneis. l. non nudis. & l. non epistolis. C. de probatio. vbi Docto. communem dicunt.

Ampliat in 3. casib. per Petr. Duen. reg. 341. & de probatione filiationis plures regulas limitatas videas apud Feli. in c. per tuas. de prob. nu. 10. & seq.

Filiatio non probatur ex sola nominatione parentum, nisi alia adminicula concurrant. c. ex transmissa. qui filij sint legitimi. c. per tuas. de proba. gl. communiter approbata in l. non Epistolis. C. de prob.

Fallit in 3. casib. vt per Pet. Duen. reg. 342.

Filiatio probatur ex solo tractatu de aliquo tanquam de filio, & si non nominetur. doct. in l. quidam quasi. ff. de proba. doct. in c. ex transmissa. qui filij sint legitimi. Barto. in l. 2. ff. de lib. agnosc.

Ampliat in 2. casib. vt per Fel. in c. per tuas. nu. 13. de proba. videas Bar. in l. filium diffinimus. ff. de his qui sunt sui. Iaso. in l. nec professio. C. de testa.

Filiatio respectu patris probabitur quem probato mrimonio, & qd ex talibus insimul comorantib. mulier peperit eum l. filiu. ff. de his qui sunt sui. vel etiā præsumptiue probabitur probando quasi possessionē: quia scilicet talis & talis tractabāt talē tanquam filiū eorum legitimū, & naturalem, & qd ille filius eos tenebat vt patrem & matrē, & pro talibus semper habiti sunt. c. Michaelē. de filiis presbyt. Salic. in l. si vicinis. C. de nupt. & matrimonij colorata opinio sufficit ad prolem legitimandam exclusa proprietate veri matrimonij. c. 2. qui filij sint legitimi. Dec. conf. 154. & 155. Villalob.

Natus ex illo quem constat rem habuisse cum ea muliere ex qua demum ille natus est. quis non præsuntur: & neque propterea præsumentum erit ex eo viro eam fuisse mulierem grauidam. Alex. conf. 157. in 5. vol. Vezin.

Filiis an legitima debeatur, & quo iure: & quando eam petere, vel ad eius supplementum agere possint.

CAPVT VIII.

Illius debet habere legitimam iure institutionis, alias testamentum non valet, nec potest tractari de imputatione legitime. §. aliud quoque capitulum. in auth. vt cum de appell. cog.

Fallit vt not. Pau. de Montepico in d. l. in quartam. nu. 60. ver. quarta est conclus. Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 152.

Fallit in 4. casib. vt per Alex. in l. inter cetera. ff. de liber. & posth. nu. 3. Fallit in 8. casib. quos not. Ias. in auth. nouissima. C. de inoff. testa. nu. 23.

Fallit vt per Bapt. à Villa. concl. 57. in litera I. vide Matth. no. 163. vbi Gab. Saray. in anno.

Fallit in 5. casib. vt per Cagnol. in auth. ex causa. C. de liber. prater. nu. 58. Do. a fina.

Filio relinquenda est legitima, hodie honorabili tit. institutionis. Et si relinquatur alio tit. puta legati, fideicommissi, vel donationis causa mortis, diceretur filius prateritus, & testamentum esset nullum. §. aliud quoque capitulum. in authen. vt cum de app. cognō. gl. d. auth. nouissima. & ibi Ias. in 4. col. alleg. gl. in §. iam autem. & ibi Ang. Are. & in §. igitur. institu. de inoff. testa. gl. in l. 3. §. sed vtrum. quæ loquitur de duobus imperialibus. ff. de mino. Alex. in 3. vol. conf. 76. in vlt. col. Phil. in c. si pater. in 18. col. de testa. in 6. Et quæ sit ratio, quia filio de beat relinqui tit. institutionis. dicit glo. not. in l. filium. §. sed etiam. ff. de leg. præstan. quod istud est propter honorem filij. quia titulus institutionis est titulus honorabilior ceteris. vt ibi dicit text. & ita dicunt omnes, in d. auth. nouissima. Alia melior ratio est, propter vtilitatem filij. quia filio instituto si cohæres repudiet accrescit filio per ius accrescendi. l. 1. §. si ex fundo. ff. de hæred. insti. sed si tit. legati, nihil accresceret filio. leam quam. C. de fideicom. & ita tenent docto. max. Ias. in d. auth. nouissima. col. 4. Phi. in d. c. si pater. in 18. col. ponit plures rationes quas vide. Amplia dicta regulā et in filio ficto, sicut est monasterium, quod habetur loco filij. c. in præsentia. de prob. Et in filio legitimo. quia debent habere legitimam honorabili tit. insti. gl. in auth. si qua mulier. & ibi Sal. C. de fac. san. eccle. refert & sequitur. Ias. vbi supra in 4. col. Sufficit tamen si pater dicat relinquo filio tit. insti. vel quod dicat instituo, licet non dicat hæredem. Phi. in d. c. si pater. in 18. col. Fallit dicta regula in testamento patris condito inter liberos.

ita tenet gl. in d. auth. nouissima. Azō. in summa. C. de inoff. testa. gl. in c. si pater. de testa. in 6. Butr. in c. Raynutius. de test. Matthes. not. 104. & istam partem per multa firmat Iaso. in d. auth. nouissima. in 5. col. & seq. vbi dicit quod credit eā verissimam: & si casus occurreret sic consuleret & iudicaret. adde Alex. in 5. vol. conf. 168. in 2. col. & conf. 276. in vlt. col. Contrarium tamen indifferenter tenent legistæ & cano. vt refert ipse Ias. ibi allegantes infinitas auctoritates, maximè Alex. in l. inter cetera. ff. de liber. & posth. & dicit Ias. quod pro certo ista est communis sententia legistarū & canonistarum, pro qua nil aliud allegatur nisi generalitas illius. §. aliud quoque capitulum. vide Politum. in l. filium quem habentem. in 46. colum. & seq. C. famil. eriscun. Possent opiniones concordari. quod tunc non valeat vt testamentum, sed vt voluntas intestati, adeo qd iudex aditus in iudicio famil. erisc. tenetur, illam seruare inter liberos ita Alex. in d. conf. 168.

De iure regio, pater, vel mater si ingrediatur monasterium intra annum & diem, potest condere testamentum, tempore hoc elapso, si testamentum non sit factum, filij habebunt hæreditatem paternam, & si filij non sint alij consanguinei propinqui. l. 1. tit. 6. lib. 3. For. ll. B. Villal.

Filij debent habere seu recipere legitimam ex bonis & substantia patris defuncti, non autem in pecunia numerata. l. cū scimus. §. repletionem. C. de inoff. testamen. Alex. l. non amplius. §. cum bonorum. de leg. 1. Etiam si pater legasset ei in testamento certam pecuniam pro eorum legitima: quia posset tunc filij illam pecuniam refutare, & dicere se velle habere legitimam in bonis eorum patris, vt per Doct. communiter in d. §. repletionem, quam quidem communem inibi sequuntur, & attestantur moder. & consulentes varijs in locis, & Bertr. conf. 316. ex casu mihi exhibitō. nu. 4. volum. 8. Bart. & alij in l. suis quoque. de hæred. insti. & in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebell. Bald. & Modern. in l. non amplius. §. fin. ff. de leg. 1. Paul. Castren. Saly. Bald. & Ias. per illum tex. in l. scimus. C. de inoff. testam. vbi Ias. hoc limitat in duobus casibus. Sed aduerte, qd filius ipse non habet potestatem eligendi legitimam, verum si bi esset assignanda in aliquibus bonis arbitrio iudicis, secundum Ias. in d. l. scimus. in prima limitatio. Abb. in c. Raynald. colum. fin. de testamen. & Alex. in d. l. Marcellus. §. res quæ. vbi meminit istam esse communem opinionem, & Dec. etiam cō fil. 81. nu. 7. & Rol. à Valle confil. 12. num. 3. & confil. 78. nu. 5. volum. 1. Et legitima ipsa non debetur, nisi de iis bonis, quæ tempore mortis parentis in eius patrimonio reperiuntur. l. cum queritur. auth. nouissima. & ibi omnes Docto. communiter. C. de inoff. testa. detracta solummodo funeris impenfa, & are alieno. l. Papinianus, §. quarta autem. supra. C. de inoff. testa. Soc. Iun. confil. 137. nu. 71. vol. 1.

Et dato, qd pater, seu mater simpliciter reliquissent iure institutionis filijs vel filiabus minus quam legitima, possunt tunc currere pro supplemento legitimæ, secundum Bar. in l. in quartam. q. ff. ad l. Falcid. cum quo sentiunt omnes Scriben. communiter ibi, teste Corn. confil. 148. vol. 4.

Imo dic fructus perceptos per filios non computari in legitimam, ac Trebellianicam, l. iubemus. C. ad Trebell. & d. §. repletionem, tamen computantur in dotem, iuxta communem opinionem omnium in locis superius citatis, quam citat, & nonnihil declarat Boer. in decis. 44. nu. 16.

Et qd filij grauati de restituendo post tempus nō teneantur fructus perceptos computare in quartam Trebellianicam, tenent Docto. præcitati, Ias. in l. Marcellus. num. 53. ff. ad Trebell. Dec. conf. 480. nu. 15. Picus in d. l. in quartam. nu. 10. Parisius confil. 126. nu. 35. vol. 1. & conf. 16. nu. 65. conf. 547. & 149. 145. & seq. vol. 3. & in multis alijs confil. suis, & Ripa in l. nemo potest. nu. 53. ff. de leg. 1.

Sciendum est etiam ad præmissorum intelligentiam, qd filius non potest patris, seu matris testamentum approbare in præiudicium aliorum fratrum suorum in minore parte institutorum, vt concludunt omnes Docto. communiter per optimas rationes in l. filio præterito. ff. de iniusto rup. testa. contra Bart. Salic. ibi, & istam communem citat, sequitur, & declarat Boer. in decis. 96. num. 8. & seq.

Insuper filius alienans rem alienari prohibitam, censetur in dubio ipsam elegisse pro sua legitima. l. Marcellus. §. res quæ. vbi Bar. ff. ad Trebellia.

Qui quidem Bar. licet loquatur ibi in Trebellianica, idē tamen est, & multo fortius in legitima. in qua præfato filio competit electio, quasi creditori, secundum Bal. in l. si quis filium in princ. ff. de inoff. testa. & in l. filium quem habentem C. famil. eriscun. & ista est communis opinio, vt per Doct. in locis citatis, & vbiq. Viuius opi. 311.

Filius potest petere legitimam etiam si renuntiavit hæred. paternæ,

paterna si de legitima mentio facta non est. l. si quando. §. & generaliter. C. de inof. testa. Ang. in l. de his. ff. de trans. & in conf. 94. in 4. col. Cur. conf. 75. in 6. col. Fel. in c. translato. in 1. col. de constit. Barb. in 1. vol. conf. 19. in fi. & conf. 24. in 2. col. & conf. 37. in 1. col. Ias. in l. 1. col. 5. ff. si quis in ius voc. & in d. l. de his. 1. & 2. col. & in l. actione. in 3. col. C. de transact. & in d. §. & generaliter. Alex. in 3. vol. conf. 8. in 5. col. Ang. in §. tam autem. in fi. instit. de inof. testa. Limitat Ias. in d. §. & generaliter. in 2. col. nisi in generali renunciatione interueniret iuramentum. quia ubi requiritur specialis renun. & fiat generalis cum iureiur. habet vim expressi. alleg. Bal. in l. 1. q. 2. C. de com. mod. & ita in specie secundum eum limitat Lud. Rom. in l. 1. §. si quis ita. col. 9. & vlt. ff. de verb. obli. Subiicit Ias. de veritate huius limita. esse videndum in l. sed & si quis. §. quæsitum. ubi plenius dixi. ff. si quis caut. Vide aliam limita. per Cur. iun. cōf. 10. in 1. & 2. col. Bellacomb.

Filius ad supplementum legitimæ agit conditione ex lege, & potest peti in perpetuum: hanc esse communem opinionem attestatur Ant. Rub. conf. 115. fallit vt per Bapt. à Villa. concl. 103. in litera F. Do. a Fin.

Filius ad supplementum legitimæ agit conditione ex lege. Ant. Rub. conf. 115. communem dicit.

Nota quod si considerabitur quantum plus, vel minus va-
luit substantia patris, tempore mortis ipsius patris. Ias. in l. cum
quæritur. C. de inof. testa. & Io. Bernad. episcopus Calaguri-
tanum in reg. 264. sed not. l. 29. in dec. tau. quid si dos dicitur
inofficiosa, considerabitur tempus mortis constituta, vel mor-
tis patris quid filius voluerit.

Nota quod supplementum legitimæ potest peti in perpetuum: sicut legitima, & non ardetur ad quinquennium sicut legitima, intra quod agitur querela inof. testam. Ias. in l. si qs filium. nu. 6. C. de inof. testa. communem dicit.

Nota quod ista perpetuitas, de qua in communi præcedenti non transcendit 30. ann. Balb. in tract. præscri. q. 23. par. 4. ubi dicit Paul. Alex. ac Aret. dixisse esse communem.

Fallit, si viuentem patre, acceptauit aliud loco legitimæ: non potest plus petere: etsi facultas patris augmentetur. Rip. de leg. lib. 1. c. 6. nu. 4. Cur. sen. conf. vlt. nu. 3. communem dicunt. reiecta opi. Bal. in c. cum in. de const. Idem.

Filius vel filia quando agunt ad supplementum legitimæ, possunt agere contra heredem & legatarios, quibus aliquid hæreditarium legatum est à testatore. argum. l. lineam margaritarum. ff. ad l. Falcid. vt scilicet pro rata illi teneantur, & insimul contra eos poterunt agere. Bart. in l. in quartam. in vlt. q. ff. ad l. Falcid. Alberic. in l. si ex paternis. ff. de bon. liber. Bal. in l. omnimodo. C. de inof. testa. & hoc ubi filij vellent habere legitimam in corporibus hæreditariis: nam tunc & hæredes & legatarij vocandi sunt: secus autem ubi filius petit legitimam in pecunia: quia tunc contra solos hæredes agendum esset conditione. l. omnimodo. C. de inof. test. Cor. conf. 143. in 4. volum. & ibi inquit hanc opinionem communem esse. Et hæc etiam procedunt ubi per legata relicta in testamento legitima filiorum posset esse diminuta: nam eo casu & contra heredem & legatarios agendum esset: aliàs non. Alexan. in l. in quartam. & Boer. in ea decisio. 145. circa finem. & Dec. conf. 235. Vezinus.

Filio supplementum legitimæ acquiritur, seu debetur ipso iure eo declarante: & sic eo ipso, quod filius declarat velle tale supplementum, ei acquiritur, ac conceditur, secundum glo. 2. in l. scimus. C. de inof. test. cunctis Doctorum suffragijs receptam ibi. Corn. conf. 265. in hac videtur colum. fin. vol. 3. & conf. 264. videtur. 1. vol. 4. & Alex. conf. 69. in secundo dubio. volum. 1.

Et hæc communis Glossæ sententia procedit, vt statim mortuo testatore memoratum supplementum ipso iure debeat absque filij declaratione, licet commutabiliter, & illa declaratio, quæ secundum Gloss. communem requiritur, operatur, vt ipsa acquisitio fiat incommutabilis, quod clarum est: quia defuncto filio, nulla per eum declaratione facta, huiusmodi supplementum pure, atque statim filio ipso iure acquiritur, non autem conditionaliter si petatur, & transmittatur ad quoscunque hæredes, vt declarat, & firmat Salyc. in dict. l. scimus. & sequitur Alexan. conf. 55. colum. 3. vol. 2. & Ias. in d. l. scimus.

Imo fructus legitimæ cum ipsa legitima debentur ipsi filio à tempore mortis testatoris, secundum Bal. in l. Papinianus. §. unde si quis. ff. de inof. testa. & consuluit Corne. in d. conf. 265. vol. 3. in fi. Viuius opi. 320.

Filius an in vna re legitimam pro libito sibi eligere & accipere possit; & quæ in legitimam computentur, quæve non.

CAPVT IX.

Filius potest accipere legitimam in qua re velit. Cuna. conf. 132. alleg. Cyn. in auth. res quæ. C. commu. de leg. & Bald. in l. scimus. §. repletionem. C. de inof. testa. Idem videtur tenere Bald. in 1. parte conf. 86. & in 3. part. conf. 189. ubi tamen dicit, quod in tali detractio debet concurrere arbitrium boni viri. Et quod filius possit pro sua legitima eligere quam rem velit, tenet Bolog. in consilijs Ana. conf. 103. in fi. alleg. Iaco. de Aret. in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Treb. Et ita tenet Alex. in 1. vol. conf. 125. circa fi. ubi per multa quæ alleg. tenet quod filius habet electionem dummodo eligat rem mediocrem. idem vult Bene d. conf. 78. colum. pen. in fin. Lud. Rom. conf. 277. Vezinus.

Filius propria autoritate legitimam non potest vna in re eligere, sed hoc iudicis arbitrio fieri debet. Bart. in l. suus quoque. nu. 10. vers. quæro si filio. ff. de hæ. insti. Et hanc communem opin. doct. esse scribit consulendo Dec. conf. 136. num. 9. & in conf. 81. nu. 7. ubi ipse quodque refert, quod legitima de bonis alteri legatis non debeat detrahi: sequitur Ias. in l. scimus. nu. 7. C. de inof. testa. & in l. filium quem. num. 17. C. fami. ercisc. Quod verum esse intelligitur, quando ultra legata remaneret apud heredem tantum de bonis testatoris, quod legitima competenter solui possit. Dec. in d. conf. 82. nu. 7. vers. sed istud intelligitur. ubi ipse addit, si omnes res preciosiores essent legata, etiam de illis legitimam constituendam esse. Alex. de Imo. in l. in quartam. ff. ad leg. Falc. Rol. à Valle in cōf. 12. nu. 2. lib. 1. Kirchouius.

In legitimam imputatur, quod filius capit ex testamento. l. quoniam nouella. C. de inof. testam. Etiam. §. pen. ff. de bo. liber.

Fallit in 3. casib. quos not. Rip. in d. l. in quartam. num. 140. Don. a Fin.

Lucrum acquisitum ex pecunia patris imputatur in legitimam. gl. in l. cum oportet. de bonis quæ liber.

Fallit in 5. casibus quos not. Rip. in d. l. in quartam. num. 157. Idem.

Dos data nepoti, & donatio non venit filio in suam legitimam imputanda. l. dedit dotem. ff. de colla. bono.

Fallit in 4. casib. quos not. Rip. in d. l. in quartam. nu. 203. Idem. Don. a Fin.

Quod filius capit extra substantiam, seu patrimonium defuncti, non imputatur sibi in legitimam. arg. l. scimus. §. repletionem. C. de inof. testa. & est communis conclusio.

Fallit vt no. Paul. de Montepico in l. in quartam. ff. ad l. Fal. num. 59. vers. secunda conclu. ubi etiam Rip. num. 134. limitat. Don. a Fin.

Filius in suam legitimam non computat officium nec beneficium illi à patre donatum: quod nec vendi, nec ad hæredes transmitti potest: sed & neque expensas à patre factas in prosecutione illius officij aut beneficij, nec illud beneficium aut officium confert cum suis fratribus. Salic. Paul. Castren. & Ias. in l. omnimodo. §. imputari. C. de inof. testam. Boer. decis. 14. num. 3. Bellacomb.

Filius non capit legitimam de bonis legatis. fallit, vt not. Maria. Soc. in d. l. in quartam. nu. 145. Do. a Fin.

Data à patre filijs ob causam dotis, vel donationis propter nuptias, vel etiam ob causam militiæ, imputantur in legitimam, licet data fuerint à patre viuentem. l. quoniam nouella. C. de inof. testam. fallit vt not. Socin. in d. l. in quartam. num. 223. Don. a Fina.

Peculium filio concessum imputatur in legitimam. l. filium quem habentem. C. fami. ercisc.

Fallit in 2. casib. & ampliatur in vno, vt per Paul. de Montepico. in d. l. in quartam. nu. 66. vers. vlt. concl. Idem.

Acquisitum in vita non imputatur in legitimam. Bart. in d. l. in quartam. fallit in 2. casibus quos no. Ruyn. in d. l. in quartam. num. 21. vers. 2. dicit. fallit in 7. casib. quos ponit Rip. in d. l. nu. 143. Don. a Fin.

Filius non computat in legitimam quæ detrahit à nouerca ex dispositione legis: sed habebit illud, & legitimam. Stepha. Bertr. in l. hac edictali. §. ita tamen. num. 10. C. de secun. nup. communem dicit. B. Villal.

Com. V. l. Opin.

De filiorum legitima, miscellanea.

CAPVT X.

Illic si hereditatem adire nolit, legitima priuatur. Bar. in l. Marcellus. §. quia poterat. ff. ad Trebel.

Fallit in 3. casib. quos no. Soc. reg. 155.

Fallit in 3. casib. vt per Alex. in l. quare poterat. ff. ad Treb. nu. 2. Don. à Fin.

Nota quod stante statuto, vel pacto de lu crando dotem per nouercam, vel vitricum, stantibus liberis primi matrimonij hi primitus legitimam consequuntur: reliqua vero bona fratres inter se diuident. Idem Bertr. nu. 11. communem dicit. Bonacoss.

Filius non perdit legitimam, etsi non conficiat inuentarium. Calca. conf. 36. & Guido decif. 53. & Segu. in l. 3. §. fina. nume. 110. ff. de libe. & posthum. Io. Duran. in arte testan. titu. 11. communem dicit licet Ias. in l. iur. C. qui admit. teneat contrarium. Idem.

Pater filio legitimam assignans, ea dilapidata, tenetur ei nihilominus alimenta subministrare, sed aliam legitimam dare non tenetur. Barto. & Bald. in l. si cum dotem. §. si post solutum. ff. soluto matrimo. fallit vt not. Franc. Turz. conclu. 181. Don. à Fina.

Filius non obstante prohibitione alienationis legitimam absque metu pœnæ poterit alienare; sed non reliquum. & ita fuisse iudicatum refert Guliel. Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo, reliquit. nu. 32. Bellacomb.

Filiis debentur fructus legitimæ à tempore mortis patris, aut matris, & non solum fructus legitimæ ab eo tempore debentur sed & fructus supplementi ipsius legitimæ. auth. nouissima. & ibi Doc. C. de inoff. testa. Bal. in l. non est nouum. C. fam. l. c. Boer. decif. 3. in fi. quod procedit etiam si illi fructus fuissent consumpti ab hærede bona fide, & per ipsum. Boer. in eo loco. Vezinus.

Filia renuncians successioni paternæ mediante dote, quæ tunc æquipollebat legitimæ inspectis facultatibus patris, si postea excreuerint facultates ipsius patris intantum quod tempore mortis multo plus auctæ erant, non propterea dicta filia aget ad supplementum legitimæ iuxta facultates quæ erant tempore mortis patris. Angel. in l. stipulatio. & ibi de Imo. Rom. Pau. Cast. in auth. res quæ. C. commu. de leg. & eam opinionem æquam esse & veram, & secundum eam fuisse iudicatum refert Boer. dec. 62. in fi. quia in tali legitima æstimanda data a patre filiæ suæ, consideratur tempus renunciationis factæ per filiam, & tempus dationis dotis & legitimæ, per l. si quando. §. 1. C. de inoff. testamen. & Boer. in ea decifio. 62. nume. 15. quæ tempore si filia non læsa fuerit, & si illa ea dos fuerit sufficiens constituta considerato valore bonorum, qui valor tunc erat, non poterit demum filia conqueri quæcumque facultates patris auctæ fuerint tempore suæ mortis, quod si dos in vltima voluntate fuisset constituta, tunc supplementum illius peti poterit iuxta valorem bonorum patris vt erat tempore suæ mortis. per l. cum quæritur. C. de inofficio. testa. Boer. eo in loco nume. 16. & superiora procedunt vbi filij testatoris essent hæredes instituti. quod si extranei, tunc ad supplementum agere poterit filia vt erit æstimatio tempore mortis. Boer. ibi numero 18. quod si tempore illius renunciationis factæ a filia ipsa fuisset læsa, & sic non fuisset sufficienter dotata inspectis facultatibus patris, quæ tunc erant, non obstante tali pacto iurato posset semper agere ad supplementum legitimæ. l. si quando. C. de inofficio. testamento. §. 1. vt scilicet suppleatur legitima, inspecto valore bonorum patris qui erat tempore renunciationis, nisi tunc fuisset ei renunciatus, & supplemento legitimæ quo casu excluderetur. Boer. in eo loco. Vezinus.

Filia recepta dote si repudiasset hæred. patris, an computetur in num. filiorum quo ad augendum legitimam filijs. Ias. in d. auth. nouissima. in fi. 15. & in prin. 16. col. alleg. remissive. Bar. & Ang. in l. Papinianus. §. vnde si quis. & Ang. in §. quoniam autē. ff. de inoff. testa. & Bal. in d. auth. nouissima. in 6. q. & in l. vnica. §. in primo. C. de cadu. tol. & alia de quibus per Alex. in d. §. si duobus & Cun. conf. 160. incip. stante statuto Vincentiæ. quod mihi est 35. adde quod Bal. in d. auth. nouissima. hoc dicit in 7. q.

Vide plenius de filiorum legitima in proprio de legitima loco per totum.

De Affinitate, &

De filiofamilias, & præsertim cui acquirat, & an in iudicio stare, aut obligari possit sine consensu patris.

CAPVT XI.

Illic fam. (Cui autem acquirat filius seorsum a patre habitante, vide paulo hic. supra c. 3.) acquirat patri. §. 1. Instit. per quas personas nobis acquiratur. l. 6. C. de bon. quæ libe.

Fallit in 16. casib. vt per Vigel. in comm. 6. anni. in 2. par. in trac. de iure interpret. in c. 2. fol. 275. Don. à Fin.

Filiusfamilias acquirat patri si sit in eius potestate. l. qui seruo. ff. de acq. poss. §. 1. Instit. per quas perso. nob. acq. species acquirendi est liberare dominium obligatione. l. species. ff. de recep. Don. à Fina.

Filiusfamilias, ea quæ lucratur ex pecunia patris sibi data, ac concessa ad negotiandum, aut occasione negotiandi, dicitur peculium profectitium, ideoque erunt fratribus communicanda post patris mortem, secundum Spe. in tit. de iud. in §. sequitur. ver. Quod si aliter. post gl. in l. cum oportet. C. de bonis quæ lib. & sequitur Fulg. ibi, vbi fatetur hoc idem sentire Bal. neminemque contradicere, & denique asseuerat istam opinionem esse in practica sequendam.

In contrarium verò partem inclinavit Bar. in l. 1. §. nec castrense. C. de collatio. bono. in l. si tibi §. si pactus. ff. de pact. in d. l. cum oportet. in prin. & in l. illud. C. de collatio. & in trac. de duobus fratrib. simul habitantibus. in 2. q. in princip. vide licet, q. dimidia pars lucri attribui debeat operæ, ac industriæ filij negotiantis, ideo illud tanquam aduentitium fratrib. non erit aliquo pacto conferendum. l. si. C. de collatio. Altera autē pars dimidia attribui debeat paternæ pecuniæ, proinde de illa tanquam profectitia communicabitur aliis fratribus mortuo patre. l. certum. ff. fam. ercisc. & cum Bart. sentit Bal. & Pau. Cast. in d. l. cum oportet. & ibi Moder. Perusini attestantur istā esse communem opinionem, quam sequitur Ang. etiam conf. 85. col. 2. pater hæt plures filios, ex eo, q. nititur magna equitate. Soc. conf. 92. col. antepen. vol. 1. Pau. Cast. Fulg. Ias. & Dec. in d. l. illud. Corne. conf. 24. vol. 1. & conf. 58. vol. 4. Coras. in l. filium quem habentem C. fam. l. erciscund. Roman. & alij in authen. ex testamento C. de collat. Ripa in l. in quartam ff. ad leg. Falc. nu. 157. Bert. conf. 103. vol. 3. Abb. conf. 36. in princip. Roman. conf. 469. col. fin. vbi dicit non esse recedendum ab opinione Bar.

Sed enim verò Bal. ipse in d. l. cum oportet. col. 4. in auth. ex testamento. col. 4. C. de collatio. in l. omnimodo. §. imputari col. pen. C. de inoff. testamen. & in c. 1. col. 1. de beneficio fratris. videtur contradicere Barto, in locis superius citatis tenendo, quod hoc totum remittendum sit arbitrio iudicis, qui plus aut minus poterit assignare personæ ipsius filij: propterea non parum laborarunt Doc. in concordando opiniones istorum in d. l. illud. præcipueq; Dec. & Ias. inibi, vbi foedere distinctionis reduxerunt hoc ad veram, genuinam, & legitimam consonantiam.

Tamen retenta communi opinione Bar. quæ est verissima, & obseruatur in iudiciis, & actu practico, interpretatur non procedere, vbicunq; filius ex pecunia habita a patre negotiando vsuras exerceret, tunc proculdubio illud, quod ex ea superlucraretur, non acquireret patri, nec post eius mortē teneretur fratribus communicare. l. quod seruus. ff. de acqui. poss. vbi Doc. omnes hoc tenent & firman. & Barto. Salyc. Bal. Pau. de Cast. & alij in d. l. cum oportet. Bald. in d. auth. ex testamento. Ang. confil. 60. morte dicti filij aliorum filiorum conf. fratrib. colum. 1. vers. Super secundò dico, quod si patri. & Iaso. in additio. ad Portium. in §. primo. nume. 29. Instit. de his qui sunt sui, vel alien. iur. reprobata Gl. in d. l. cum oportet. & in d. l. cum seruus. vbi Claudius Aquensis asserit istam esse communem opinionem. Et ratio communis præcitatorum Doct. videtur ista: quia filius ex delicto non quærit patri, sicut nec seruus domino, vt est casus in d. l. cum seruus. sed vsuræ sonant in quoddam furtum, seu rapinam, & de iure diuino prohibita; ergo ex tali illicita causa filius patri non quærit, ideoque mortuo patre filius huiusmodi lucrum non tenebitur fratribus conferre, cum aduentitiā non conferantur. d. l. si. C. de collatio. & istam communem per plures, & vrgentiores rationes corroborant Doc. præcitati.

Idemque videmus in quæstis per filium in ludo. Nā ea quæ acquirat in ludo filius, nō acquirat patri tãquam acquisita ex turpi quæstu, & ex illicita causa, vt per Bal. & Rom. in d. auth. ex testamento. col. 7. Alex. conf. 77. in fi. vol. 5. Dec. in d. l. illud col.

col.fin.& omnes communiter in d.l. frater à fratre. ff. de conditio.indeb.& in locis præcitatis.

Ideo penitus abstine à quærendo partem huiusmodi illicitorum, ac turpium lucrorum: quia lusor ipse, & vsurarius non solum damnat seipsum, sed vxorē etiam, filios, fratres, & hæredes, qui scienter possident bona hæc quæ sita ex vsuris, & ex ludo. Vnde legitur exemplū de quodam homine satis deuoto raptō, & ducto ad vidēdum gaudia beatorum, & penas damnatorū. qui vidit quendam in inferno sepultum, & arborē latam, & magnā de eius visceribus procedētē, & in ramis ipsius arboris pēdebāt homines vtriusq; sexus, qui omnes torquebantur flāmīs ab imo inferni ascendētibz, & tunc ille deuotus quæsiuit ab Angelo quid hoc esset, & quare isti tā crudeliter torquerentur? Respondit Angelus, iste in imo sepultus est pater, & omniū origo illorum, qui in ramis pendent: & olim erat pauper, & diues euasit per vsuras, nec in vita restituit male acquisita, & sic obiit, proinde hic in inferno sepultus est, & isti in ramis pēdentes sunt hæredes eius, qui scienter post eius mortē possiderunt illa bona iniuste à patre per vsuras quæ sita: Et ideo ipsi, & omnes sequaces, & descendētes eorum possidentes talia bona scienter pertinent ad dictos ramos.

Et hinc est, qd si filius sceleraretur volente patre cum pecunia materna, vel paterna, tūc quippē ad restitutionem huiusmodi illiciti quæstus, & vsuratum, tam pater, quā filij, ipsi tenerentur, & obnoxij forent eis, quibus extorta sunt: vtpotē quia ambo deliquerunt, vt voluit Angel. conf. 207. reperitur quædam scriptura tenoris & continentie infra scripta, ante si. Viuius opin. 3. 14.

Filiusfam. rem peculiarem possidere non dicitur. l. filiusfam. ff. de reg. iur. vbi Dec. ampliat & limitat. Idem.

Filiusfam. instituto, repudiante hæreditatem, potest pater eam acceptare, etiam si tali filio esset à testatore datus substitutus: hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. 3. C. de hæred. instit. vbi limitat col. 7. Do. a Fin.

Filiusfamilias & infans transmittit hæreditatem patris, nō agnitam ad quoscunq; hæredes iure suitatis. Dec. conf. 331. & conf. 245. Ias. conf. 130. vol. 2. communem dicit. Vezinus.

Si filiusfamilias miles intestatus moriatur sine liberis, omnia quæ in castris filius acquisierat vsq; retro à tempore acquisitionis finguntur fuisse patris. l. seruum filij. ff. de leg. 1. l. hæreditatem. in prin. & l. si in prin. ff. de castren. pecu. nā quamuis filiusfamilias sit miles, non tamen propterea liberatur à patria potestate. l. 3. ff. de castren. pecu. vnde infertur qd si filiusfamilias miles propter delictum deportetur, peculium eius castrense non publicabitur, sed patri remanebit. l. 3. C. de bonis quæ lib. quem tex. Bald. ibi notauit in hoc singularem. & Ias. in d. l. seruum filij. in prin. filius enim familias miles si non testatus sit, non habet hæredem ab intestato, sed pater iure quodam omnia occupat. Ias. in l. post dotem. nu. 91. ff. solu. matri. Bellacomb.

Filiusfamilias etiam maior existens, non potest stare in iudicio citra consensum patris. l. fin. §. necessitatem. C. de bonis quæ libe. & l. 1. §. fi. C. de anna. except. vbi Bald. cap. fi. vbi Gemin. & alij, de iudic. in 6. Corn. conf. 17 nu. 6. vol. 2. & Doct. in l. 1. C. qui admit. Specul. in tit. de actore. vers. item quod est filius. glo. Bar. Bal. Salyc. & alij omnes, in l. fin. §. 1. per tex. ibi, C. de bonis quæ libe. & Guido Papæ decis. 54. vbi sub num. 1. ad lucem adducit hoc non obseruari in Curia Parlamenti Delphinalis: cum in ea de patria potestate tam in agendo, quā in defendendo nullatenus curetur, & iudiciū cum eo actum sine licentia, & consensu patris est nullum, secundum Bal. cōf. 193. vol. 3. & Cottam in memorali in verb. filiusfamilias. non potest esse in iudicio. de qua nempe nullitate aduerte vtiliter, quod posset opponi quādoque, tam ante, quā post sententiam, secundum Specul. in d. tit. de actore. §. 1. col. 10. ver. Sed & filiusfamilias. & Marantam in tract. de iudiciis. in 4. par. distin. 6. nu. 18.

Imo consensus requiritur expressus, & specialis: ideo non sufficeret generalis in quibuscunq; causis. l. si quis mihi bona. §. iustum. ff. de acquir. hæred.

Sed vbicunq; consensus patris est præstitus in causa principali, durat etiam in causa executionis, nec requiritur nouus consensus, vt per gloss. in l. 3. §. sed vtrum. ff. de minor. & ibi Alex. Et sic consensus patris non requiritur in petendo executionem primæ sententiæ latæ pro filiofamilias, si in primo iudicio pater consenserit, vt firmat etiam Bal. in d. l. §. necessitatem. col. pen. vers. quæro si pater consensit. & in l. ne quicquam. §. de plano. ff. de offi. proconsul. Ang. conf. 180. & Alex. conf. 59. vol. 2. vbi asserit hoc verum esse, quando pater consensit in primo iudicio ordinario præambulo; alias requireretur in executiuis, & summarijs consensus patris. Et quemad-

modum consensus patris sufficit in agendo, nec opus est alio consensu in executione sententiæ, ita similiter consensus patris in reconuentione filij non requiritur, si consensus præstitus fuit in prima causa cōuentionis, vt est efficax testimoniū Bal. in d. l. §. necessitatem. col. pen. vers. demum quæro quid in causa reconuentionis.

Et hic aduertendum est, consensum patris minimè esse necessarium in causis summarijs, & executiuis, vt per Vrsillum in add. Affl. decis. 180. nu. 5. & per Bal. in d. §. sed vtrum. motū autoritate glo. in d. l. 1. C. qui admit. tamen communis sententia omnium doct. videtur in contrarium, illic, & alibi, vt attestantur Moder. in l. qui liberos. ff. de ritu nup. & Bald. parum sibi constans reuocauit iudiciū in melius. l. ne quicquam. §. de plano. ff. de offi. procon. videlicet, qd consensus patris semper non tantum in causis plenarijs, sed etiam in summarijs, & executiuis interuenire debeat, & sequitur Marfil. in l. si quis ne quæst. nu. 6. de quæst. Alex. conf. 58. viso processu causæ. col. 1. vol. 2. & Ias. in l. quamuis. C. de edi. diui. Adria. & hæc omnia habent locum similiter in emancipato, vt latè deduximus supra in ver. Emancipationis. in fi.

Et quamuis ipse filiusfam. agere, nec conueniri possit in iudicio absq; patris consensu, secundum Bal. in d. §. fi. Fallit tamen hoc, quando interuenit vt procurator, tutor, aut curator alterius. c. qui generaliter. §. 1. de proc. in 6. & ita tenet Odo. in l. filiusfamil. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. glo. Bar. Bald. & ceteri omnes in d. §. necessitatem. Specul. in titu. de actore. vers. sed nunquid tutor. vbi Ioan. And. in add. Cotta in d. memorali filiusfam. non potest, circa medium. Maranta in tract. iudiciorum. in 4. par. 16. dist. no. 19. fol. paruo. 74. Guido Papæ singu. 732. vbi refert doctor. contrarium asseuerantes, & ista est communis opinio, teste Antonio de Tremo. in addit. ad Bona. in pract. excep. in rub. quib. mod. suo no. au. num. 14. in ver. sine consensu patris: quoniam officij necessitas in hoc, & multis aliis excusat, vt dicit Alciatus in fin. primi libri de verbo. signic.

Et opinionem hanc communem amplio. veram esse etiam si filiusfamilias tanquam tutor alterius ageret contra patrem suum: quia tunc etiam sine venia agere posset, vt concedit Bal. in d. §. necessitatem. col. 3. vers. modo quæro. vñ cum gl. & est tex. in l. quæsitum. ff. de in ius vocan. vbi disponitur, qd filius tutor non solum alios sine patris consensu in ius vocare potest, sed etiam patrem.

Item fallit quando pater commoratur extra territorium, tunc quippe stante absentia hac potest esse in iudicio absque patris licentia, secundum Bald. in d. §. necessitatem. & in auth. quod locum. col. 1. C. de collat. Alex. in l. cum filius. ff. si cert. pet. Guid. Papæ singu. 896. licet libellus. & Marfil. in l. 1. §. prætereà. nu. 93. ff. de quæst. vbi opinionem istam latè comprobatur. Et ratio congrua assignari posset isthæc: quia pater absens præsumitur in dubio consentire agenti, secundum Bart. in l. 1. in fi. in pen. quæst. C. de decur. lib. 10. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matr.

Item quando agit, vel conuenitur in causis spiritualibus. c. fi. & ibi Gemin. de iudi. lib. 6. Inno. in c. 2. de regu. Maranta, loco de quo supra. nu. 20. Et p. consequens filiusfam. pōt ingredi monasterium sine consensu patris, secundum Abb. & August. Beroum. nu. 526. in c. in præsentia. de proba.

Item si impetrat rescriptum, vt notat Rota decis. 183. Inno. Dyn. & Pan. in d. c. fi. de iud. idemq; concludere videtur Capitius decis. 57. nu. 7. in filiofam. impetrante rescriptum à Principe contra patrem vel auum.

Item in beneficialibus, vt notat glo. singu. in c. 1. de iure iur. Io. And. in c. ex parte de resti. spol. doct. omnes cōmuniter in l. ait prætor. in prin. ff. de mil. testa. Bar. in l. si infanti. col. 3. C. de iur. delibe. & Io. de Pra. in l. filius. ff. de procur. & probat tex. in c. fi. de iud. in 6.

Quia in bonis clerici, quæ reputantur quasi castrensia peculia, patri de eis nihil quæritur, secundum Bar. conf. 62. filiusfam. in fi. vol. 1. Bal. in l. sacrosan. 3. nota. C. de episc. & cler. Ias. in l. patre furioso. in fi. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & Guli. Benedic. in repet. c. Raynutius in vers. Matrem. num. 17. de test. siue sint quæ sita intuitu ecclesiæ, siue non, aut ante clericatū, aut post, secundum eum ibi, & sequitur etiam D. Caraita in ritu 201. item seruat ipsa curia, quod quando venit aliter. sub nu. 3. hocq; cum grano salis intelligendum venit, & secundum declarationē traditam per Couar. in c. quia nos. nu. 1. & seq. folio paruo 260. de testa.

Item potest filiusfam. eligere sepulturā absque patris consensu, vt nota. Guid. Papæ. sing. 898. filiusfam.

Item in causa reconuentionis, secundum glo. in l. sed & hz. in prin. ff. de procur.

Item in causa appellationis, secundum Bald. in memorato §. necessitatem.

Item in his, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, ut per Bald. in d. §. necessitatem.

Item si implorat officium iudicis, secundum Glo. in l. 1. C. qui admitt. quam dixit sing. ibi. Ang. Roma. in repet. rub. ff. de arbit. col. 8. & Hipp. de Mars. post alios relatos per eum in sua pract. crim. in §. oportune. nu. 72. & seq.

Item fallit in omnibus causis, in quibus minor potest esse in iudicio absque tutoris autoritate, ut not. Roma. sing. 320. Tu scis. ubi allegat singulare dictum Spec. in tit. de act. §. 1. ver. sed nunquid, & ibi Bal. in addit. ad eum. & est Glo. in d. c. fi. de iudic. & ita limitant regulam istam. Soci. in reg. 151. Bal. conf. 192. & 193. vol. 3. & Fulg. conf. 165.

Item fallit in compromisso: nam coram arbitrio, seu arbitratore posset filiusfam. cōparere, agendo, vel etiam si conueniatur defendendo sine consensu patris. secundum Io. And. in add. Spec. in tit. de iurisdictione. omn. iudic. §. expedito. Hostien. in summa de arbi. §. de qua. vers. Impeditur. Specul. in tit. de actore. vers. sed an filio. Glo. in d. §. necessitatem. in vers. Impo. nenda. Guliel. & Barto. in l. sicut. §. sed & si. in 3. not. in noua le. Gu. ff. de pecu. & Angel. in d. §. necessitatem, quoniam ut voluit Bald. ibi compromissum fieri potest verbis nulla interueniente obligatione.

Item fallit in causis criminalibus, in quibus potest stare in iudicio sine patris consensu, & præsertim in causa ad defensionem, in qua consensus patris non requiritur. l. noxali. & l. quotiens. la. 2. & ibi Bar. ff. de noxal. & in l. si longius. §. 1. ff. de iudi. & Bal. in d. §. necessitatem.

Et similiter ad defendendum semper cōstitui potest procuratorem abque consensu patris. l. seruum quoque. ff. de procur. & not. Guid. Papæ sing. 450. constitutiones feudales. in fi. Imo, & ad defensionem etiam posset ipse filiusfam. comparere in iudicio absque patris licentia.

Et consequenter licentia, & consensus patris non requireretur, nec necessarius esset in criminalibus, atque publicis criminibus, seu accusaret, ac institueret querelam, seu accusaretur de ipso publico delicto, secundum Bar. in num. 12. Castr. Ioan. Fabr. Saly. & alios in d. §. necessitatem. Paris. conf. 147. nu. 16. vol. 4. Gandinum in tract. maleficiorum. in q. de filiofa. vtrum possit accusare. nu. 32. Vrsil. in add. Affl. d. decis. 180. nu. 6. & D. Carautam cum alijs aggregatis per eum in ritu 201. item seruat ipsa curia, quod quando venit aliquis. nu. 5. cum alijs seq. ubi meminit istam esse cōmunem opinionem, & plurimū declarat, & ita de præsentis anno 1571. iudicauit in causa maximi momenti, & vidimus etiam obseruari, & iudicari in curia nostra Aquilana per magnum practicum D. Thomam de Sico de ciuitate Campaniæ, existentē iudicem in dicta curia. Et licet de plano hæc communis procedat in criminibus publicis tamen in priuatis patris consensus requireretur, secundum Gandinum in loco præcitato, & sic in causa iniuriarum ciuili necessarius foret consensus patris, ut per Bal. in d. §. necessitatem. & Spec. in tit. de actore. vers. quid si filiusfamilias agit iniuriarum. & Guido Papæ decis. 54. sub numero 2. ubi apostilla in littera B. planum facit istam esse communem distinctionem, & requiritur etiam patris consensus in causa criminali, ubicunque pater tenetur pro filio ad penam ex forma statuti, secundum Bald. in l. filius. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & in d. §. necessitatem. colum. 5. versicul. quæro nunquid iste. §. habeat locum. & Alexand. in l. inter liberos. §. filius. de adulter.

Item si filiusfam. cum consensu patris se obligasset, tunc potest id, ad quod se obligauit in iudicio peti, & licet non interueniat patris consensus, valet tamen, secundum Bald. post glo. in l. 3. ff. de minor. quam sequitur Alex. conf. 111. viso processu. volum. 5.

Item si iudex interloquatur, posse procedi cum filiofam. valet iudicium propter autoritatem iudicis, secundum Io. And. in add. Specul. in tit. de actore. vers. quid si pater noluit consentire. & Bal. in d. §. necessitatem. colum. 1. vers. secundo quæro, pone quod pater. Possetque adhiberi aliud quoque remediū ubicunque pater recusaret consensum in iudicio filio præstare, ut cogatur mediante iudicis mandato pater ipse consentire filio captis pignoribus, & multa indicta, ut concedunt glo. in ver. imponenda. Bar. col. 2. & Bald. col. 1. in d. §. necessitatem. vel etiam per bannū. ut ibi per Bal. & Spe. in tit. de actore. vers. Sed quid si pater noluit. & ibi Ioan. And. in add. Quod quippe de plano procederet, nisi iusta, rationabilisque causa proponeretur, ob quam patet denegaret consensum, secundum Spe. in loco præcitato.

Fallit quoque in filiofam. quæ potest esse in iudicio absque

patris consensu, & petere dotem aduentitiam, quæ ab auo, vel matre processit, sibi restituendam fore, secundum Ias. cum alijs congestis per eum in auth. quod locum. nu. 1. C. de colla. ubi exprimit istam esse communem opinionem: quia in dote prædicta patri non quæritur vsusfructus.

Et sic in omnib. casib. in qb. patri vsusfructus non quæritur ut per Vrsillum copiose in add. Affl. in d. decis. 180. nu. 4. & per Nico. in repet. c. quoniam contra. nu. 69. de proba.

Fallit postremo in filiofam. milite, qui potest pro suo castre. si peculio esse in iudicio sine patris consensu. c. fi. de iud. in 6. ubi gl. in ver. Regulariter. & l. filiusfam. in prin. & ibi Bar. ff. de procur. & Spec. in tit. de actore. vers. hoc quoque. & vers. quid si filiusfam. & nota. in l. lis nulla. ff. de iud. & firmat Guid. Papæ decis. 54. sub nu. 2.

Quia filiusfam. habens bona castrensia, vel quasi, posset se obligare sine consensu patris esto quod de antedictis bonis disponere valeret omni prorsus licentia paterna remota, secundum Bar. nu. 12. Bald. Salic. & omnes alios in d. §. necessitatem. & insignem D. Carautam in d. ritu 201. nu. 2. ubi ostendit istam esse communem opinionem contra gloss. in d. §. necessitatem contrarium asseuerantem.

Tu ergo aduocate qui agis cum filiofam. si cupis, ut eius persona legitimeretur sine patris consensu, cautela est secundum Bar. in l. minor 25. ff. de minorib. q. facias, q. iuret non contrauenire, tunc enim eius persona legitimitur, ita no. Bar. in l. qd. ergo §. contrarium. in lectu. Nicol. de Neap. ff. de contra. iud. tut. & not. in decis. Tholosa. 45. & 49.

Potest quis pariter uti altera cautela contra filiumfam. quotiescunque timeret sententiam contra eum proferendam esse in fauorem filijfam. quod priusquam sententia publicetur, opponeret de nullitate processus, ex quo aduersarius est filiusfamilias, & stare in iudicio non potest absque patris consensu, ergo petere potest processum declarari nullum, non obstante quauis replicatione ipsius filijfam. ita voluit Ang. per glo. ibi in l. sed, & si de sua. ff. de acqui. hæred. & Capolla caut. 118. Et licet Paul. Castren. Io. de Imo. & Rapha. in d. l. sed, & si de sua. asseuerent contrarium, nihilominus Marsil. in l. si quis ne quæstio. numero 44. cum alijs sequen. ff. de quæstio. tenet, tuereturque prædictam doctrinam Angel. & sequitur etiam cum alijs aggregatis per eum Cotta in d. memoriali, filiusfam. non potest esse in iudicio. post princ.

In regno vero Neapol. cautè procedendum est cum filiofam. mil. propter practmaticam incipientem, *Per excellentem Dominum Regentem Magnæ Curie*, disponentemque, quod notarij sub pena priuationis officiorum, vnciarumque auri centum, non debeant recipere obligationes, infra, seu contractus aliquos à filijsfamilias sine præsentia, expresseque eorum patrum consensu, saluo tamen, nisi fuerint emancipati, vel habitent, ac viuant seorsum à patribus eorum, quam pragmatikam late ac diffusè declarant D. Carautam, & Scaglionus Doctores Regnicolæ ibi. Viuius.

Filiusfamilias ex omni contractu obligatur præterquam ex mutuo & voto. & inquam, efficaciter obligatur. l. tam ex contractibus. ff. de iud. l. filiusfamilias. ff. de act. & oblig. & est communis per Burs. conf. 121. nu. 6. lib. 1. & fiet executio contra filiumfamilias etiam per capturam. l. 1. §. si vtrum. & ibi Bal. ff. de mino. Ias. in l. bonorum. nu. 2. C. qui admit. ad bon. poss. Bonacoss.

Miscellanea de liberis aut filijs.

CAPVT XII.

Si filius iussu aut patris mandato expresse quodcunque officium acceptauerit, vel officium publicum exercuerit, siue de expresse patris mandato siue tacita eius voluntate, vel quemcunque contractum ille filius fecerit, pater ut principalis, & legalis fideiussor tenetur, siue filius peculium habuerit, siue non. l. 1. §. quid ergo. ff. quod iussu. l. 1. ff. de mun. & hono. lib. 10. C. ita ut pater ante filium possit cōueniri. Boer. decis. 221. l. 1. & ibi Io. de Plat. de de curionib. libro 10. Bald. l. 1. de filiusfamil. & quemadmod. pat. eod. lib. Bellacob.

Filio ius quæsitum ex contractu patris, potest pater reuocare. Alexand. in l. adoptiuum. §. patronum. ff. de in ius vocand. Ias. in l. 3. quæstio. 23. C. de iure emphy. & in l. qui Roman. §. Flauius. de verbo. obligatio. & ibi Socin. conclus. quinta Ripa in l. si. quæstio. 65. C. de reuocan. donati. dicunt communem. Contrariam tamen esse communem dicit Bened. in cap. Raynut. de testa. Illam autem Cagno. in l. id quod nostrum. de reg. iur. probat. Bellac.

Filius si aliquē contractū gessit, nō obligatur pater pro eo, etiam

etiam si fuerit præsens, & consentiens, nisi expressè se obligauerit. l. Lucius. §. idem scribit. ff. ad munic. Io. de Platea in l. 1. de decurio. lib. 10. C. Soc. conf. 20. Boer. decif. 221. nu. 10. obligatur tamen pater de peculio, vel de in rem verso, vt ibi Boer. Vezinus.

Filius in testamento patris aut matris institui saltem debet in legitima. neque sufficeret ei relinquere iure substitutionis, aut fideicommissi. §. aliud. in auth. vt cum de appella. cognof. gl. in l. sancimus. §. cum autem. C. de inoff. testa. Guid. Pap. cōf. 96. num. 2. censetur autem filius præteritus qui non est institutus nec exheredatus, quamuis de eo esset facta mentio in aliqua parte testamenti. l. quidam, & ibi Iaso. C. de fideicom. Dec. conf. 478. Bellac.

Filio præiudicare non debet confessio patris facta in suo testamento in quo confitetur se debitore alicuius quo ad diminuendam suā legitimam. Bar. in l. quidam decedens. §. codicillis. ff. de leg. 3. Panor. in c. quamuis. de re iudic. & Ias. in l. si arrogator. nu. 25. ff. de adopt. & in auth. vnde si parens. nu. 13. C. de inoff. testamento. nisi illa confessio à patre fieret parte præsente, aut notario pro absente stipulante. Chassa. in consuet. Burgun. in tit. des successions. §. 2. in verbo, si non. num. 29. Bellacomb.

Confessio filij præiudicat patri: sicut vera probatio. Boer. decif. 221. nu. 17. communem dicit. Villal.

Filio durate lite super hæreditate paterna, facienda est prouisio de alimentis. l. qui de inofficioso. ff. de inoff. testam. l. si instituta. §. de inoff. ff. eo. Do. a Fin.

Prohibitum alienari per testatorem, si fuerit alienatum à filio, non reuocatur alienatio, sed imputatur in legitimam. fallit in 3. quos not. Socin. in l. filiusfamil. §. diui. ff. de legat. 1. nu. 375. Do. a Fin.

Filius potest compellere patrem vt sibi det alimenta in studio. not. in auth. habita. C. ne fil. pro patre.

Fallit in 4. casib. quos no. Pet. Rebuf. in tract. de priuil. scho. priuileg. 53. nu. 1. Do. a Fin.

Filijs propter parentes priuilegium concessum non durat mortuis parentibus. l. 2. & ibi gl. & Bar. C. de episc. & cler. Ias. in l. filius à patre. §. filius. ff. de lib. & posth. Vezinus.

Filius patre mortuo fratribus suis tenebitur reddere rationem de his quæ viuo patre administrauit, licet pater eam rationem non petierit. arg. l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. exigitur ratio stricta, sicuti in extraneo, Soc. cōf. 46. par. 1. & cōf. 192. no. 5. par. 4. Ias. in l. si hæres. ff. de cond. causa data. Panor. conf. 12. in 1. par. Bertran. conf. 39. nu. 19. par. 2. Do. a Fin.

Filius soluens debitum pro patre viuento, non præsumitur donandi animo soluiffe. hanc esse communem opinionem testatur Francif. Turzan. in suis conclus. regu. 89. vbi limitat. Don. à Fin.

Filius præteritus. habet ius dicendi testamentum nullum. communis est opinio, vt per Ias. in rub. ff. de libe. & posth. vbi limitat in 2. casibus. nu. 12. Idem.

Filius in dubio præsumitur in potestate patris. not. in l. si emancipati. C. de collat.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 21. Do. a Fin.

Filius emancipatus donationem simplicem conferre tenetur. hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in d. auth. ex testamento. nu. 14. vbi limitat. fallit & fallentia limitatur à Cornet. in d. l. si emancipati. C. de collat. Do. a Fin.

Filius studens, non tenetur conferre libros sibi traditos à patre causa studij, sed mortuo patre debent esse sui præcipui: hanc opinionem cum 2. limitationibus ponit Ias. in l. filia licet. C. de collat. nu. 3.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 5. a Pet. Rebuf. in tract. de priuil. schol. priuileg. 55. Do. a Fin.

Filia renuntians cum iuramento hæreditati paternæ, amplius succedere non potest. c. quamuis. de pact. in 6.

Fallit in 36. casib. vt per Soc. reg. 150. Do. a Fin.

Filius contra patrem in integrum restitui non debet. l. cum apud vereres. C. qui vel aduer. quos. l. sed si hac lege. §. pen. ff. de in ius voc. fallit 4. casib. quos ponit Petr. Duen. regu. 357. Idem.

Contrahere potest filiusfamilias sine consensu patris de iure canonico, secus de iure ciuili. communis est opinio, vt refert Cur. iun. conf. 136. nu. 3. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in vno à Baptista à Villa. concl. 152. Do. a Fin.

Filia enormiter lasa, veluti cum pro vna dote pluribus hæreditatibus renunciat, potest tali renunciationi contrahere etiam non obstante iuramento. Est commu. opin. secun. Dec. conf. 379. requisitus, circa fi. M. Charian.

Promissio facta per filiam, quod dos reddatur patri, filia præmoriète, intelligitur talis promissio, si filia sine liberis moria-

tur. Liberi enim suscepti, facient cessare effectum ipsius promissionis. Bal. in l. 2. C. de succes. edic. Soc. conf. 9. nu. 17. 1. par. Bal. in l. 2. C. de bonis quæ liber. quod procedit etiam si pater fuisset stipulatus in omnem euentum dotem sibi reddi: quia semper intelligitur, vt dos patri reddatur, si filia decedat sine liberis. Bal. in d. l. 2. & Soc. ibi, nu. 20.

Filia quamuis nupserit, non propterea definit esse de descendentibus sui patris, & de sua agnatione. l. si vxorem. C. de condit. inseris. nuptiæ enim non sunt modi ad faciendum desinere, quem esse suum hæredem. Alex. conf. 23. in 2. volum. num. 87. Vezinus.

Arrogatio filij emancipati alioquin & antea ingrati, indulgentia à parente culpam satis efficaciter probat. vt commune asserit vir magno ingenio præditus, & mihi non poenitendus iurisdctor Emanuel à Costa. in l. Gallus. §. & quid si tantum. 3. par. nu. 188. ff. de libe. & posth. E. Suarez.

Arrogati tum à naturali patre tum ab arrogante instituti, ac fato functi, hæreditas ita secernatur, vt bona à naturali patre profecta ad substitutum ab eodem naturali patre, vel ad legitimum eiusdem hæredem pertineant: quæ autem ab arrogante emanarunt ad substitutum ab eodem, vel iustum ipsius hæredem spectent: vt commune pronunciat Ias. in l. arrogator. nu. 39. de adopt. & nos alibi distinctius, ac latius exponimus. E. Suarez.

Arrogato decedente qui institutus est à patre, & ab arrogante, substitutis diuersis, vel sine substitutione substitutus à patre naturali, vel hæres patris ab intestato, succedit in bonis patris naturalis, substitutus ab arrogante, vel eius hæres ab intestato succedit in bonis arrogantis. Ias. in l. arrogator. nu. 39. ff. de adopt. communem dicit. B. Villal.

DE LEGITIMATIONE.

TITVLVS VII.

Legitimandi potestatem qui principes habeant: de quæ ab eis per rescriptum, vel aliter legitimatis, & ipsorum iuribus.

CAPVT I.

Legitimatio est de reseruatis Principi, (Nota tamen quod legitimatio non dicitur, sed dispensatio, quando filius particulariter habilitatur, vt videre est apud Anton. Gabriel. lib. 6. tit. de legit. concl. 8.) in signum supremæ potestatis. Alci. in l. 1. ff. de verb. obli. nu. 48. com. dicit B. Villal.

Legitimandi potestas competit soli Imperatori. l. 1. C. de iu. au. anul. l. quæris. ff. de nata. rest. §. illud. in auth. qui mo. natura. effi. sui. Potest tamen talis potestas alteri demandari, & committi: vt videmus quotidie in comitibus Palatinis, vt vult Alex. vol. 1. conf. 138. Bened. in conf. 2. in 4. col. non potest tamen alteri delegare. Crot. in l. Gallus. §. & quid si tantum. in 47. col. ff. de libe. & posth. Idem.

Legitimatus ab Imperatore, non potest amplius appellari spurius. Bal. in l. imperialis. C. de nupt.

Fac. quia legitimatus dicitur verè legitimatus, & est suus patri. Ias. in l. hac consultis. §. ex imperfecto. in prin. & in 1. col. C. de testam. & in l. eam quam. in 5. col. C. de fideic. Idem.

Legitimatus ab Imperatore in feudis succedere potest, si ab eo nominatim ad hoc legitimatus fuerit: & sic ipse legitimatus ad effectum succedendi in feudo, huiusmodi legitimatio facta per Imperatorem valida erit, eritque capax in successione ipsius feudi: secundum glo. Baldum, Iacob. Aluaro. Cardi. Mediolanen. & cæteros cõmuniter in c. naturales. in tit. si de feud. fuer. controuerf. Bal. in l. eam quam. C. de fideicom. Io. And. in c. lator. extr. qui fil. sint legi. & Soc. conf. 3. col. 3. vol. 3. Clarus cum alijs congestis per eum in §. feudum. q. 82. & Cur. sen. cōf. 65. nu. 1. in quibus locis ostendunt istorum opinionem communem fore: & ipse Curt. ibi, sub nu. 15. concludendo eam limitat, atque declarat, & Clarus etiam d. q. 82. vers. Et hæc quidem. Imo secundum Scriben. communiter in d. cap. naturales sufficeret expressio in legitimatione ipsa, videlicet, quod tales filij in feudis succederent, licet minimè exprimeretur ad talia, & talia feuda.

Sed hoc non procederet, vbicunque essemus in maximis dignitatibus: tunc quippè in eis legitimati non succederent, nisi specialis mentio facta extitisset: vt voluit Martinus Laudensis in c. 1. de natura feud. & Bal. in d. l. eam quam. Viuius.

Com. V.I. Opin.

Legitimus ab Imperatore cum patris assensu succedit in bonis & terris ecclesiarum etiam subiectis Pontifici, secundum communem per Burf. conf. 76. nu. 27. lib. 1. Bonac.

An autem rex Romanorum ante coronationem possit legitimum? Cor. in conf. 177. tenet quod sic. & in 3. vol. conf. 1. in 1. dubio. M. Charian.

Legitimatio facta per Reginam auctoritate Apostolica valet. Ias. in l. eam quam. in 6. col. C. de fideicom.

Legitimari posse per rescriptum Principis, & alterius non recognoscen. superiorem, quosunque illegitimos etiam natos ex damnato coitu, & hoc ex plenitudine potestatis, etiam stan. filijs legitimis, & naturalib. hñ in c. per venerabilem. qui fil. sint leg. circa prin. vbi Abb. & doc. & ex hoc inferitur, teste Bal. in l. 1. C. de iur. auct. annul. Imperatorem posse deducere, de non esse, ad esse, & hanc esse cōem opi. tradit Alex. conf. 187. nu. 11. li. 5. Soc. cōf. 87. nu. 20. li. 3. Quā cōcl. procedere dicunt doct. vbi in rescripto apposta sit clausula nō obstante tali lege: quā tñ generaliter sufficere not Dec. cōf. 55. nu. 5. Soc. conf. 47. nu. 27. lib. 4. & hanc cōem amplectitur et Rosel. tra. de legiti. lib. 2. in rub. de mater. legiti. num. 3. vbi attestatur de cōi, qñ adest clausula derogatoria, & clausula de plenitudine potestatis, vñ de dicit Castr. conf. 225. filiū sacerdotis posse legitimari à summo Pōtifice, secundum cōem, quia non lege diuina, sed cano. sacerdotes prohibentur vxores habere, similiter scribit Abb. in d. c. per venerabilem. nu. 22. Papam posse legitimare prolem susceptam ex matrimonio cōtracto per clericum in sacris, vel professum, saltem legitimando vt ex tunc: prædicta aut cōclu. de legitimatione, ampliatur, vt etiam legitimatio procedat, licet non citentur illi quorum interest. Nam secundum Bart. & cōem opin. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. vbi Soc. & Ias. nu. 13. quatuor concl. eliciuntur. de quib. etiam per Rol. conf. 12. nu. 53. lib. 4. Prima est, vbi pater facit filium in vita legitimari, non est necessaria aliorum citatio, nisi filij legitimi, & naturales absint, qui omnino sunt citandi, teste Dec. conf. 293. nu. 5. licet Soc. d. conf. 47. nu. 41. lib. 4. in contrarium dicat esse communem opi. & male, & nisi fiat dispensatio. Secunda conclu. est, si pater in vita, & in testamento suo disposuisset filium debere legitimari, quia non requiritur etiam tñ citatio. Tertia conclu. est, vt non requiratur citatio si princeps vult legitimare, non requisitis his, de quorum præiudicio agitur. Quarta conclu. est, vt requiratur citatio, si mortuo patre, naturalis petat se legitimari: nam non nisi citatis illis, imo & consentientibus, quibus est iam ius acquisitum, non procedit legitimatio. & cum opi. Bar. transit. Lud. Sard. d. tra. de legit. in ru. requisita in legit. impe. nu. 7. quicquid alij aliter sentiant, contra has communes opi. à quibus non est recedendū. Adde Rol. conf. 12. lib. 4. vbi ponit casum legitimat. onis de eo qui natus est ex semine constituti in sacris.

Quilibet princeps in suo dominio potest legitimare, secundum Bar. in l. ea lege. C. de cond. ob causam. & ita in terminis tenet Pau de Cast. in 2. vol. cōf. 227. & Alex. vol. 1. cōf. 2. repetito in 2. vol. conf. 87. in 3. col. ibi, quinimo plus reperio. Idem.

Quid si non appareat de priuilegio comitis legitimantis, an valeat legitimatio? Alex. in d. conf. 138. tenet quod non.

Adde secus esse in legitimatione Principis, quæ valet ad bona sui territorij, etiam si de priuilegio non appareat. ita Barb. vol. 2. conf. 34. in 26. col. M. Charian.

Legitimari potest filius naturalis per rescriptum Principis, vt in nouella const. 74. fallit in 4. casib. vt per Vigel. in commento 6. annu. in 2. par. tit. de naturalib. liber. cap. 4. memb. 3. fol. 313. causa 3. Do. a Fin.

Legitimus per rescriptum admittitur ad bona quæ aliter ad legitimum & naturalem ab intestato deuenirent, secundum communem per Burf. conf. 85. nu. 12. lib. 1. Bonac.

Legitimus filius à Principe, mortuo patre, admittitur in præiudicium succedentium, dummodo non sit adita hæreditas vel apprehensa, & etiam si apprehensa saltem ex causa legitima, secundum communem per Burf. conf. 76. post nu. 40. lib. 1. vbi de filio naturali nulla patris dispositione adiuto quod nō possit à Principe legitimari postquam hæreditas sit adita vel apprehensa, secus verò si delata tantum. licet suaden. æquitate, tandem concludant posse, quam concl. declara, vt per eū ibi d. conf. & nu. seq. lib. 1. Bonac.

Legitimati per rescriptū an sint successibiles? Et respondet doct. respectu honorum feudalium, in quibus naturales non succedunt, etiā si sint plenè legitimati per rescriptum Principis, textus est in §. naturales. Si de feud. defun. content. sit inter domin. & agnat. Vassalli. non esse successibiles: hoc nisi specialiter expressè legitimentur ad feuda, etsi legitimetur per Comitem Palatinum, vel alium habentem potestatem ab Imperatore vel Principe, requiritur specialis clausula legitimandi ad feuda.

De Affinitate, &

da in priuilegio seu concessione potestatis, & in ipsa legitimatione: alioquin tales legitimati non sunt successibiles, nisi ad alaudalia & paganica, & non ad feudalalia. Ita in specie consulendo scribit Signo. de Homo. in conf. 18. nu. 4. & 5. vers. redeo ad primū. vers. p. terea cum successio feud. Et hanc comm. sententiam doctor. esse scribunt. Modern. in 1. par. comment. ad cōsuetud. Parisien. §. 8. gl. 1. in 8. q. nu. 38. de qua decis. videatur quoque ea quæ consulendo scribunt Alber. Brun. in conf. 15. vers. circa 3. dubium. nu. 18. cum seq. inter conf. feud. & Philip. Dec. in conf. 85. vers. 3. quæritur. nu. 7. Kirchouius.

Legitimus per rescriptū succedit etiam contra testamentum vt verè legitimus. Est mag. comm. opin. sec. Alex. & Ias. in rub. ff. de lib. & posth. M. Charian.

Legitimus per rescriptum non solum agnoscitur patri, sed & omnibus alijs, dato quod illorum consensus non interuenit: & illis pariter succedit, pinde ac si foret verè legitimus. est com. opin. sec. Deci. conf. 307. viso puncto. Est magis com. sec. Alex. conf. 139. eleganter. vol. 4. M. Charian.

Ex legitimatione per rescriptū agnatio patris & filij conseruatur, secundum communem per Burf. conf. 98. nu. 22. Rol. conf. 67. nu. 17. & 24. lib. 3.

Pater habens solum filios naturales, si eos legitimados per rescriptum principis curauerit, & demum ille ex suo matrimonio liberos legitimos & naturales procreauit, per talem natiuitatem filiorum ex matrimonio ea iam facta legitimatio reuocabitur quoad bona, sed non quoad statū ipsorum filiorum, qui semper remanebunt legitimati: doct. ita tenent in l. ex facto. ff. de vulga. Ias. in l. tale pactum. §. pater. num. 8. ff. de pac. nisi tales filij legitimati fuissent per subsequens matrimonium, vt ibi per Decium. Bellac.

Legitimato per rescriptum plus relinqui potest quàm legitimo. Ruin. in d. conf. 86. nu. 23. vol. 3. & in cōf. 67. viso themate. eo. vol. 3. & in conf. 68. visa legitimatione. eo. vol. Idem.

Fallit dupliciter, quando testator fecisset mentionem de legitimo matrimonio procreatis: quia tunc legitimatus nō excluderet substitutum. est com. opin. secun. Alex. conf. 172. visis duobus. vers. circa secundum. vol. 7.

Secundò fallit, quando testator esset nobilis generis: quia loquendo de filijs legitimis, non censetur intelligere de legitimatis: quia tales potius sunt dedecori nobili prosapia, quàm ignobili. Alex. in d. conf. 172. visis. circa fi. vol. 7.

Nothus legitimatus per rescriptum post natiuitatem verè legitimi, nō excludit legitimum, iuxta magis communem per Burf. conf. 76. nu. 21. lib. 1.

Legitimus per rescriptum non reuocat donationem patris ante factam, secundum communem per Burf. conf. 76. nu. 22. lib. 1.

Legitimus a principe sine præiudicio venientium ab intestato, potest institui hæres, legitimis nō extantibus. Io. Dur. in art. test. tit. 3. cau. 8. com. dicit. B. Villalob.

Clausula, sine præiudicio venientium ab intestato, habet locum in casu intestati. Goza. conf. 6. num. 33. commu. dicit & solum excludit fiscum, ac vxorem. Deci. conf. 338. com. d. Idem & operatur, vt legitimatus non excludat filium. nec alios transuersales, secundum eosdem per Burf. conf. 1. nu. 26. lib. 1. Idem.

Nepotes naturales mortuo ipsorum patre, quin ab auo naturalibus restitui per rescriptum Principis possint, nihil omnino prohibet. commune ait Didac. à Couar. in tra. de sponfal. 2. parte. cap. 8. §. 2. nu. 20. E. Suarez.

Legitimare filiū naturalem nulla patris dispositione adiutum nequit princeps, postquam hæreditas à iustis hæredibus adita est, quamuis possessio ab eisdem apprehensa nondum sit, vt commune constituo ex Alex. nu. 29. Soc. nu. 24. Ruin. nu. vlt. Galeau. ad finem in l. Gallus. §. & quid sit tantum. ff. de libe. & posth. Fel. in c. quæ in ecclesiarum. nu. 49. de constitu. Et si contrariam opinionem communem dicat ineptè Cur. iun. conf. 174. nu. 15. Si tamen nec adhuc adita sit ab illis hæreditas, sed solum delata, secus erit: commune dicunt Didac. à Couar. de sponfalibus. 2. par. c. 8. §. 9. nu. vlt. Eman. à Costa in d. §. sed quod si tantum. par. 2. nu. 177. E. Suarez.

Legitimare, seu natalibus restituere ad ecclesiastica munia nequit Imperator ditioni suæ subiectos: vt nec Pōtifex ad ciuilia officia, vel bona profana legitimationis beneficiū conferre poterit, debebuntq; idcirco clericorum filij, quod ad patris hæreditatem & ciuilia munera à Principe, non à Pontifice natalibus restitui, vt frequenter placita affirmant Didac. Couar. tra. de sponfalib. 2. part. c. 8. §. 8. nu. 18. E. Suarez.

Legitimatio à Cæsare in terris subiectis ecclesiæ fieri non potest. Bar. in l. qui in prouincia. §. diuus. ff. de ritu nup. & in authe. ex complexu. C. de incest. & nefar. nup. Bald. l. eam quam. vers.

vers. ex his apparet. C. de fideicommiss. Pet. de Anch. cōf. 320. Ana. & Bolog. conf. 29. faciunt multa quæ vult Curt. conf. 65. Et hanc magis communem opin. esse dicunt Alex. de Imol. in conf. 66. vel 67. nu. 8. in 1. vol. Dec. in l. 1. in prin. ff. de iurisd. om. iud. & in conf. 150. nu. 6. & Rol. a Valle in conf. 88. nu. 25. in 1. Tom. conf. Thom. Ferrat. cautel. 1. Kirchouius.

Legitimati rursus per Papam, non succedunt in bonis existentib. in imperio. Curt. iun. conf. 136. nu. 7. com. dic. Concor. cum l. 4. tit. 15. par. 4. Vezin.

Legitimatio per rescriptum retrahitur in præiudicium iuris alteri delati, vel sola spe competentis. est com. opin. in l. Gallus. §. & quid si tantum. de liber. & posth. sec. Paris. conf. 1. nu. 58. vol. 2. M. Char.

Legitimatio alicuius filij quæ fit per rescriptum Principis tunc demum valet, si in eo rescripto qualitas aut defectus eius qui debet legitimari exprimitur: nempe si sit aut tm naturalis aut spurius, aut aliàs incestuosus, aut natus ex adulterio. ita Ant. de But. in c. per venerabile. qui filij sint legi. Dec. cōf. 462. nu. 4. & 5. & si plures adsint defectus, omnes exprimi debet, & non sufficeret qd vnus exprimeretur. Decius supra. nu. 6.

Legitimationis rescriptum, quod mentionem legitimorum liberorum non facit subreptitium censi debet ex voluntatis defectu, vt frequenter placitū renūcio ex Iasone in l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 102. ff. de liber. & posth. Tiraq. in l. si vnquam. vers. donatione largitus. nu. 254. C. de reuocan. donatio nibus, atq; ex aliis, quos ipsi laudant. E. Suarez.

Legitimandi potestas num alteri demādari queat: qui legitimari possunt ab habentibus potestatem, vel per procuratorem: & quid de Comite Palatino, seu Imperiali.

C A P V T II.

Potestas legitimandi an possit alteri demandari. Bal. in l. gesta. C. de re iudi. dicit, qd non. Decius in conf. 55. in 3. col. alleg. Bal. in c. si. circa fin. de officio deleg.

Legitimādi amplissimam potestatem adeptus, nequit sine causa legitimare. comūne ponit Cur. iun. conf. 73. nu. 4. Vt nec is qui legitimandi facultatem simpliciter à Principe fuit consequutus, poterit vel suos liberos natalibus restituere, vel alienos ad feuda legitimos reddere: communia ait Dida. à Couar. in tract. de spons. 2. par. c. 7. & 8. nu. 6. & nu. vlt. E. Suarez.

Legitimatio enim non potest fieri sine causa ab inferiore à Principe. Cur. conf. 19. in 4. col. & seq. & conf. 35. in 10. col. & conf. 64. in 7. col. & conf. 73. in 28. col.

Legitimandi habēs potestatem natos ex adulterio, item & ex incestu, potest legitimare, si ambo concurrant in vno. Alci. de verb. obli. ff. nu. 46. lib. 2. com. dicit. Villal.

Nota, qd si concedatur facultas legitimandi alicui pro se, & filijs, filij in vita patris possunt legitimare. Ant. Rui. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de libe. & posth. com. dicit ex Ias. in d. §. quidam recte. quam intelligit: nisi aliàs acquisita sint pro se. filiis & heredibus: quia tunc filij admittuntur ordine successiuo ex Franc. Curt. iun. conf. 73. Idem.

Legitimandi potestatem habens an possit legitimare spurium & incestuosum. vide Ang. in §. omnium. instit. de actio. & Alex. in l. si ita scriptum. ff. de libe. & posth. vbi multis alleg. pro & contra, tenet op. Bar. in l. 2. in prin. ff. de ver. obli. tenentis qd ille qui habet potestatem legitimandi spurios, item legitimandi incestuosos, potest legitimare spurium & incestuosum: quia in fauorabilibus in simplicibus continetur mixtum & istam partem tenet Ias. in d. §. omnium. in 5. & 6. col. cum ali qua tamen dist. scilicet qd aut legitimatio fit in vita patris, & eo petente, & valet legitimatio, aliàs secus. alleg. Ant. de Butr. in c. per ven. in 20. col. qui fil. sint leg. vide aliquid per Pan. in c. si. de simo. Alex. in d. l. 2. de verb. oblig. Feli. in c. at si clerici. §. de adulteriis. in 2. & 3. col. de iud. refert ad saturitatem opinionēs hinc inde. tandem ipse cum Areri. tenet, qd non possit ita dispensare, seu legitimare, vide per eundem Fel. in c. postulasti. in 15. col. extra de rescrip. Ias. in d. l. 2. in 2. 3. & 4. col. de verb. obli. relatis omnibus opp. tenet contra Bar. & legistas, dicens, qd illa distinctio seu concordia Ant. de Butr. in d. c. per venerabilem. nihil valet: vt ibi per eum.

Vide etiam amplissimè per Crotum in repet. d. §. & quid si tantum. in 24. col. cum sequentibus. P. A.

Legitimādi habens facultatem, non potest proprios filios legitimare. Couar. in epit. 4. cap. 8. §. 8. num. 21. commu. dicit.

ex Dec. in cap. 3. de probat. Villal. & Vezinus.

Legitimandi facultas respectu potestatis, est fauorabilis, respectu legitimati, est odiosa. Alcia. in l. 2. nu. 47. ff. de verb. obli. com. dicit, & ideo non extenditur. Cur. iun. conf. 75. com. dicit. Alcia. in Parado. c. 16. concludit quod respectu patris, est odiosa: & respectu filij, est fauorabilis. B. Villal.

Legitimandi potestas non extenditur. Cur. iun. conf. 55. nu. 8. commu. dicit. Vezin.

Legitimandi potestas post mortem patris, non intelligitur concessa in præiudicium fideicommissarij. Curt. iun. conf. 83. nu. 10. commu. dicit. Vezin.

Quis per procuratorem legitimari potest, & sic talis legitimatio fieri poterit si pater procuratorem constituat ad suum filium legitimandum. Petr. Rauē. in alphabet. verb. legitimatio. commu. dicit. & hoc procedit tam ex parte patris, quam filij: quia omnis actus per procuratorem exerceri potest, si nō reperitur expresse prohibitus. l. 1. §. vlt. ff. de procura. hāc opinionem tenet Bar. in l. Gallus. §. forsan. ff. de libe. & posth. & Bar. in l. post mortem. §. fin. ff. de adopti. & ibi Bal. & Sali. & Ias. eam opinionem asserit communem in d. §. forsan. nu. 5.

Legitimatio fieri potest per procuratorem. Alex. in l. Gallus. §. forsan. in 2. col. ff. de libe. & posth. & ista est commu. opi. Petr. Rauē. in alph. aur. vers. legitimatio. Villal. in sua collecta. E. Suarez. & F. Turzan.

Quamuis Bal. tenuerit contrarium in c. cum dilectus in fin. de ord. cogni. & ita per multa tenet Decius in d. conf. 55. in 3. col. ibi, 4. quæritur. & ipse Bal. in l. excusare. ff. de excus. tut. contra tenet Bal. in l. neque absens. ff. de adopt.

Potestas legitimandi concessa per Principem Comiti est fauorabilis. fallit in quinque casib. vt per Alcia. in l. 2. ff. de verb. obli. nu. 51. Do. à Fin.

Nunquid in potestate data comiti Palatino requiratur specialis vel generalis renunciatio aliquorum iurium. vide Bald. in l. eam quam. in prin. 7. col. de fidei. & Pau. de Cast. vol. 2. cōf. 230. ver. 2. dubita. M. Charian.

Legitimare filium proprium spurium Comes Palatinus, aut habens potestatem legitimandi, potest, secundum Bald. in l. si consultiss. num. 8. vers. 4. quæstio est, in 1. lect. ff. de adopt. & emancipat. Cuius sententiam Alex. de Imo. cōsulendo sequitur in conf. 188. nu. 1. in lib. 5. conf. Eandem opinionem tenet Ludou. Bolog. in conf. Ana. conf. 29. & Curt. conf. 19. in prin. Crot. in §. & quid si tantum. in 56. col. in fi. & seq. Sed sententia communis est in contrarium per glo. in c. per venerabilem. in verb. Regi gratiam. qui filij sint legit. Petr. de Ancha. in conf. 320. nu. 6. Fel. in c. ex literis. col. 3. vers. 2. concil. de probat. Cardinal. in clem. 2. §. si. in prin. de reb. eccles. non alien. Socin. sen. conf. 95. in 4. vol. Dec. in l. qui iurisdictioni. vers. & regula supradicta. nu. 15. ff. de iurisd. om. iud. & in c. ex literis. 3. nu. 14. vers. sed tamen in hoc communis opin. extr. de proba. & nouissimè Moder. in addit. margin. ad conf. Alex. d. conf. 188. in verb. potuerit. Licet Iason arbitratus fuerit, hos doctō. discrepantes sententias in concordiam facile reduci posse. Si enim legitimatio fieret sine causæ cognitione, quin nullius præiudicium vertitur, tunc credit ipse doctrinam Baldi esse veram: si verò egeret causæ cognitione, tunc non posset legitimare. in d. l. qui iurisdictioni. num. 22. vers. per hanc limitationem. Kirchouius.

Quid si Comes fecerit filium suum legitimari ab alio. dic quod non valeret legitimatio. Ita Ias. in l. est receptum. in 2. colum. ff. de iurisd. om. iud.

Comes Palatinus an possit legitimare filiū religiosi. Decius conf. vlt. tenet qd sic. vide tamen Barba. in 2. vol. cōf. 58. Segno. conf. 127. Bal. in l. & si contra. in fine. C. de nupt.

Legitimatio facta à Comite imperiali in dominio Venetorum, non operatur circa bona existentia in eorum dominio, absq; illius dominij consensu, vt pluries consuluit Soc. iun. maxime in conf. 100. excellentissimus Artium & Medecinae doct. nu. 10. & seq. vsq; ad nu. 28. vol. 2. allegans doct. p ista opinionē, & ultra ibi allegatos. addit. Dec. in l. si. nu. 6. ff. de iurisd. om. iud. dicentem, qd ita se habeat communis opin. prout videre licet apud eundem in conf. 21. nu. 6. vol. 4. Carol. Ruy. in conf. 66. nu. 3. & nu. 4. vol. 3. & in conf. 163. visa legitimatione. nu. 4. 1. vol. Qui dicit communem esse opinionem, qd Comes imperialis non possit legitimare in terris Ecclesiæ. Et Paris. in conf. 2. legitimatio, de qua in præsentī agitur. num. 13. vsque ad nu. 21. vol. 2. Vbi plures allegando ita pertransit, & loquitur in terminis nostris, videlicet de legitimatione facta per Comitem Imperialem in ciuitate Paduæ, concludendo, quod nō valeat ex defectu potestatis, vt per eum, de quibus plura videri possunt per Soc. iun. in d. conf. 21. nu. 9. vol. 4. E. Muscul.

Com. V.I. Opin.

Legitimus simpliciter, vel cum clausula limitatiua an, & in quibus succedat; vel non: & an detrahat legitimam: & num semel legitimus possit iterum legitimari.

C A P V T III.

Legitimus simpliciter non est capax feudi, vel emphyteusis, secundum communem per Burs. conf. 76. nu. 25. Naturalis non legitimitur, nisi expresse de legitimis & naturalibus fiat mentio, iuxta communem per Burs. conf. 76. nu. 23. lib. 1.

Filius legitimus non succedit in feudo. gl. in l. etiam filij. ff. solu. mat. fallit in 5. casib. vt per Rom. in d. l. etiam filij. nu. 1. ampliatur in 4. casib. & limitatur in 3. à Petr. Duen. reg. 360. videas Port. lib. 4. reg. 36. 37. & 38. Do. a Fin.

Legitimus succedit in emphyteusi à priuato concessa: sed si ab ecclesia concessa sit, non succedit. communem dicit. Clar. §. emphyteusis. quæst. 31. Et hic habes casum quod legitimati de iure canonico non æquiparantur per totum legitimis. P. Fichard.

Legitimus cum clausula limitatiua, (An vero legitimatio spurij à patre facta cum conditione, quod filius contentetur relicto patris valeat; ita vt filius non possit impugnare illius testamentum; vide per d. Ioseph. Ludou. de legitimat. concl. 2.) videlicet, absque præiudicio, & c. venientium ab intestato, non succedit ab intestato, nec præiudicat legitimis hæredibus: sed tantum admittitur ex testamento, & in præiudicium legitimorum hæredum. est. commu. opin. sec. Deci. in consil. 338. in casu proposito. versu, his præmissis. Mat. Charian.

Legitimus sine præiudicio venientium ab intestato non excludit ab intestato filium, nec alios transuersales, iuxta magis communem per Burs. conf. 1. nu. 27. lib. 1.

Legitimus absque præiudicio proximorum, legitimorumque hæredum nihil penitus petere potest, nisi aliquid ei in testamento relictum foret: & sic ab intestato succedere nequiret in præiudicium ab intestato venientium vigore clausulæ sine præiudicio venientium ab intestato appositæ in legitimatione: secundum Bald. in consil. 173. in fin. volum. 1. Ancha. conf. 242. colum. 2. Paul. Castr. conf. 222. in fi. Cuma. conf. 98. Fulgo. conf. 16. & Deci. cum aliis compluribus signatis per eum conf. 393. nu. 1. conf. 176. sub nu. 5. & conf. 610. viso themate superscripto: num. 1. in quibus locis enunciat istam communem opinionem esse: cui quidem inhaeret quoque consulendo doctissimè per plures rationes Iacobus Mandellus conf. 7. num. 1. cum aliis seq. vbi pariter præsupponit istorum sententiam communem fore, & Gozad. quoque conf. 6. nu. 33. & nu. 78. Viuius.

Legitimus ab intestato succedere nequit in præiudicium ab intestato venientium vigore clausulæ, sine præiudicio venientium ab intestato, appositæ in legitimatione, secundum Bal. conf. 173. in fi. vol. 1. Ancha. conf. 242. Pau. Cast. conf. 222. in fi. Cuma. conf. 97. Fulg. conf. 16. & Deci. cum aliis compluribus signatis per eum conf. 393. nu. 1. vbi ostendit istam communem opi. esse. cui quidem inhaeret quoque consulendo doctissimè per plures rationes. Iaco. Mand. conf. 7. nu. 1. cum aliis seq. vbi pariter præsupponit istorum sententiam communem fore. F. Viuius lib. 2. opin. 160.

Legitimus an succedat vnà cum aliis? Bald. in d. conf. 73. in 2. par. tenet quod sic. Pan. in c. suggestum. de decimis.

Adde no. quod pater non potest plus relinquere filio legitimo, quàm vni filio legitimo & naturali. ita Ias. in l. vnica. in 14. colum. ibi, item attende. C. quando non peten. par. adde Curt. conf. 16. in 3. colum. Socin. in 2. part. consil. 295. in vlti. colum. allegant omnes Bald. in cap. per tuas. extr. de maio. & obed. adde eundem Bald. quem nemo al. in 1. part. conf. 403. Franc. Crem. sing. 51. Bal. in l. communium. C. de natura. liber. Et ibi subiiciunt quæstionem, consuetudo est, quod primogenitus succedat: An naturalis primo natus, qui legitimitur per subsequens matrimonium, post natiuitatem filij legitimi & naturalis, præferatur in successione? & concludunt post Angel. ibi, quod non. de quo etiam per Fel. in c. fi. in 11. col. de consti. Adde Phil. in regula, sine culpa. quæ est 23. de regu. iur. in 6. Cacher.

Legitimus detrahit legitimam, & Trebellianicam de fideicommissio, perinde ac si esset verè legitimus. est. com. opin. sec. Deci. conf. 257. quæritur an legitimus. M. Charian.

Legitimus semel, potest iterum legitimari. Curt. in consil.

De Affinitate, &

73. in multis locis tenet quod sic. clarius Decius in d. consil. 55. in 4. col. ibi, & consideran.

Aduerte tamen quia si in prima legitimatione sit aliqua limitatio, seu moderatio, & supplicetur de ipsa legitimatione nulla facta mentione de dicta limita. seu moderatione, secunda legitimatio inde secuta genarcliter facta nihil valet. ita no. Fely. in c. veniens. extra de præscrip. Soci. in l. Gallus. §. & quid si tantum. in 9. col. vers. 4. limita. ff. de liber. & posthu. & not. in 2. par. conf. 246. in 3. col.

Pro verè legitimo, vel non, quando legitimus habeatur, & quid verbu, legitimus importet.

C A P V T IIII.

Legitimus in ampla forma habetur pro verè legitimo & naturali, secundum communem per Burs. conf. 83. nu. 11. lib. 1.

Legitimus verè, pro legitimo & naturali in omnibus reputatur, licet ei plus relinqui non possit, quàm ad minus quod relinquitur vni ex filiis verè legitimis & naturalibus, secundum communem per Burs. conf. 15. num. 1. Dec. conf. 393.

Legitimus, verbum, idem importat quod legitimus. Curt. iun. conf. 145. nu. 10. com. dicit, & sic filius legitimus dicitur verus legitimus. conf. 258. com. dicit. Adde Rolan. conf. 83. nu. 11. 12. & seq. lib. 3. B. Villalob. & Vezinus.

Amplia etiam ad excludendum substitutum. Dec. cōf. 365. nu. 6. com. dicit, ex Alex. conf. 2. vol. 1.

Limita istam communem, quo ad suitatem, per l. 12. tab. vbi requiritur qd in dispensatione exprimaturs auus, ac alij ascendentes, aliàs ad illà non extenditur, vt per Chassa. in consuet. Burgun. rub. 8. §. 3. glo. ab intestato. nu. 4. tenet etiam Ange. in auth. quib. mod. natur. eff. legit. & §. filium. & Bar. in l. omniū. C. de natural. liber. quia quo ad ascendentes dicitur extraneus: & tenent docto. Castr. & Pala. Rub. in d. l. 12.

Fallit quo ad successionem in feudo, quia non succedit legitimus, nisi sit dictum qd succedat in feudo. Curt. iun. conf. 136. nu. 1. com. dicit.

Restringe istam legit. in legitimo per subsequens matrimonium. Ias. in l. cū autem. de insti. & substit. C. nu. 10. com. dicit.

Restringe istam restrictionem, si in contractu matrimonij sint instrumenta dotalia: aliàs non. Curt. iun. conf. 136. num. 2. com. dicit: quam intellige de iure ciuili, non tamen canonico. quam per plura deducit Decius conf. 155. & dicit com. opin. num. 1. in fin. de quo vide congesta per Couar. in epito. 4. cap. 8. num. 8.

De iure autem regio est. l. 1. tit. 13. par. 4. & l. 12. tit. 6. par. 1. & l. 2. tit. 6. l. 3. For. ll. quæ leges indistincte dicunt filios legitimari per subsequens matrimonium, & quo ad successionem, præcipue d. l. 2. & cum lex indistincte loquatur, indistincte est intelligenda. c. si Romanorum. 19. dist. maxime cum in defectum iuris regni recurrendum sit ad ius canonicum, & non ad ciuile, per longè tradita per Io. Lupum in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. in introductione, & secundum hoc debet intelligi communis posita in verbo filius.

Fallit tertio, qn legitimitur quo ad quædā. Curt. iun. conf. 75. nu. 4. com. dicit. quia tunc non dicitur proprie legitimus.

Fallit quarto in legitimo per Papā, quia non succedit in bonis existentibus in imperio. Curt. iun. cōf. 136. nu. 7. com. dicit.

Concor. cum l. 4. tit. 15. par. 4.

Amplia etiam si legitimus sit clericus, cū quo dispensatum est per Rom. Pontificē: quia quo ad bona ecclesiastica requiritur dispensatio Principis secularis. Couar. in epito. 4. c. 8. §. 8. nu. 19. com. dicit ex Soci. conf. 47. vol. 4.

Amplia etiam e conuerso, qd legitimus per Principem secularem non censetur legitimus quo ad munera ecclesiastica. gl. com. approbata in ca. lege. 10. dist. & Couar. ibi. nu. 8.

Fallit quinto, in statutis, Ludou. do. Goza. in conf. 6. nu. 9. com. dicit. Couar. in d. c. 8. §. 8. nu. 3. magis com. dicit. Idem.

Nota, quod Princeps non potest legitimare non subditum; etiam de consensu eorum quibus præiudicat legitimatio quo ad bona sita extra suam iurisdictionem. Alex. cōf. 67. vol. 1. com. dicit. I. Gallus. licet Crotus in §. & quid si in tantu. ff. de lib. & posth. teneat contrarium dicens communem esse contrariam: quem refert & non sequitur Couar. in epi. in c. 8. §. 8. nu. 15. Idem.

Legitimus idem non importat, quod legitimus quando legitimitur quo ad quædam. Curt. iun. conf. 75. nu. 4. com. dicit, quia tunc non dicitur proprie legitimus. Vezin. Legiti-

Legitimus natalibus restitutus quo ad quādā, legitimus propriè non est. commune inquit Curt. Iun. confi. 75. num. 4. Nam nec si principis rescripto legitimus sit ad emphyteusim ecclesiasticam, vel quæcunque feuda, admittetur. commune aiunt. Cur. Iun. confi. 137. nu. 1. Rub. in l. Gallus. §. quidam rectè. nu. 160. ff. de liber. & posth. Did. à Coua. in trac. de spōs. 2. par. c. 8. §. 2. nu. 30. ad fi. I. Clar. de emphyteus. q. 30. Generaliter verò non solum ipsius parenti, sed & illius agnatis, & cognatis quo ad certa legitimus redditur. commune pronunciant Did. à Coua. d. c. 8. §. 8. nu. 3. cum seq. & §. 10. nume. 2. & seq. Rub. atque alij vbi supra. Quin & filias excludet, si filiis susceptis filias a successione statutum aliquod abigat. commune dicunt Ias. in l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. Cur. Iun. confi. 153. Quamuis contrarium asserat commune, quod non probo Cur. Sen. confi. 16. & confi. 73. Substitutum tamen demum legitimus excludet, cum illius substituti citatio præcessit, commune effantur. Cur. Iun. confi. 53. nume. 8. & nu. 10. Did. à Coua. d. c. 8. §. 9. nu. 8. Notabis porro ac memoria perpetuo inscriptum geres, quod legitimus principis rescripto, nequit plus testamento patris consequi, quam quiuis ex iustis liberis, vt commune inquit Dec. confi. 393. num. 2. Et quod is, qui absque proximorum, vel legitimorum hæredum præiudicio natalibus restituitur, nihil aliud adipisci poterit quàm quod illi expressim in testamento relinquitur. commune efferunt Dec. confi. 393. num. 1. Mandellus confi. 7. nu. 1. Burf. confi. 18. num. 4. lib. 1. Quamuis absque ea clausula legitimus, si præteratur, & ius dicendi testamentum nullum, & petendi bonorum possessionem cōtra tabulas habeat, & si exheredetur absque aliqua iusta causa, querelam inofficiosi testamenti intentare possit. communia dicunt Alex. nume. 3. Ias. nu. 5. & seq. in rub. ff. de lib. & posth. Soc. confi. 126. num. 5. lib. 2. Iul. Clar. de testa. q. 84. E. Suarez.

Legitimatio in fauorabilibus legitimo, & non præiudicialibus alicui retrotrahitur, sic vt legitimus fingatur semper fuisse legitimus, & sic legitimatio in his, quæ dicto legitimo fauorabilia sunt, neminique præiudicant, retrotrahitur, & legitimus præsumeretur semper extitisse legitimus: vt voluit Bar. in l. 2. in q. 2. ff. de vulga. & pupil. cum quo transeunt omnes Scriben. communiter, vt per Alex. Ias. Cro. & alios in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth.

Et licet Alciat. in lib. 3. paradoxorum c. 12. post Bal. & Anton. de Butr. quos citat, sentiat contrarium, videlicet dictam legitimationem non trahi retro, nihilominus in decisuis a communi præmissa noli recedere, quæ verissima, & tutissima est. Viuius.

Legitimatio non trahitur retro in his, quæ sunt alteri præiudicialia, & sic in iure iam alteri quæsito. §. liceat. in authent. quibus modis natura. effi. legi. & ibi Ang. & Saly. auth. item si quis. C. de natura. libe. propterea princeps non potest filium spurium & naturalem legitimare, vbi adsunt liberi legitimi, & naturales quantum ad hoc vt possint cum naturalibus & legitimis succedere: quia per hoc auferretur ius iam quæsitum ipsis filiis legitimis & naturalibus. Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 94. ff. de libe. & posthu.

De filijs per subsequens parentum matrimonium legitimatis: & an talis legitimatio valeat.

C A P V T V.

Mnis spurius ex soluto & soluta, per subsequens matrimonium legitimatur est commu. opin. Cano. in iudicando tenenda, secund. Dec. confi. 160. & diligenter cano. repugnent magis communiter Legistæ, quod soli naturales ex concubina legitimentur. Sed opinio. Canon. est amplectenda, secund. eundem ibidem. M. Chærian.

Filij legitimantur per subsequens matrimonium, quando mulier est talis, cum qua possit esse matrimonium, secundum bonos mores ciuitatis. Cur. Iun. consil. 139. num. 14. communem dicit. Vezinus.

Legitimantur naturales per subsequens matrimonium. l. cum quis. & ibi doct. C. de natura. libe. l. nuper. eo. tit. c. tanta. qui fil. sint leg. Ang. in confi. 17. vbi dicit quod talis legitimatio est fortior omni alia. & idem vult in confi. 20. Pan. in c. 1. qui fil. sint legi. Vezinus.

Amplia, licet illa non esset concubina. Pan. in cap. innotuit. nu. 17. de elec. Dec. amplè, in confi. 155.

Contrarium tenet Angel. in §. aliquando. alias fin. Institut. de nupt.

Limita nisi sint nati ex pēdisequa, & vili muliere. ita Angel. in §. 1. in auth. qui. mo. natura. effi. leg. Capol. cau. 247.

Limita pariter nisi concepti essent in adulterio. Lud. Rom. confi. 367. ibi, quo ad tertium. Pan. in c. tanta. nu. 8. qui fil. sint leg. Bal. in l. ex libera. C. de suis & leg. vide Ang. in §. fi. Insti. de nup. in vlt. col. & Insti. de serui. cog.

Limita etiam nisi post natiuitatem filiorum naturalium, pater contraxisset matrimonium cum alia: quia tunc per subsequens matrimonium non legitimarentur filij. ita tenet Angel. in d. confi. 17. vbi alleg. tex. in d. auth. quib. mod. natura. effi. leg. §. si verò. versic. omnino enim suis existentibus. qui secundum eum non est alibi. Credo Ang. corruptum, quia ille text. probat contrarium.

Et contrarium tenet Barto. in l. bonorum. ff. rem ra. haberi. Ias. remissiue in l. quotiens. in 1. colum. in fi. C. de rei vendi. Ias. amplè in l. Pomp. §. quæsitum. de acquiren. posses. vbi al. Angel. in d. confi. pro ista opi. & ita tenet Phil. in regula, sine culpa. quæ est 23. Panor. in c. tanta. num. 3. qui fil. sint legi. vide Alexan. in l. Pompon. §. quæsitum est. de acquir. posses. Angel. in §. fi. in fi. Insti. de nup.

Limita insuper not. procedere vt possint tunc succedere cum aliis legitimis de inre cano. tantum: secus de iure ciuili. ita no. Ang. in confi. 29. vbi dicit, quod talis legitimatio procedit quo ad sacros ordines, & alia reliqua, quæ solum confert ecclesia: non autem ad ea quæ solum defert potestas Cæsarea, & in foro Cæsareo.

Legitimus per subsequens matrimonium, qualiscunque etiam mater legitimi fuerit digna vel indigna, legitima tamen vxor, succedit etiam in feudis patris. Licet alij filij naturales legitimi non admittantur ad successionem feudi. Per tex. in c. vnic. §. naturales. si de feud. conten. sit inter domin. & agna. in vsibus feudor. Hanc opinionem præter cæteros per Pet. Duen. accumulatos in regul. 350. in 6. ampliatione, communem dicunt Franc. à Rip. in l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 48. ff. ad Treb. Bar. Soc. confi. 3. nume. 11. vol. 3. Matth. de Affl. in d. §. naturales. Ias. in l. generaliter. §. cum autem. nu. 10. C. de insti. & substi. Franc. Cur. Iun. in trac. feud. in 3. par. 17. q. nu. 41. Et nouissimè Tiraq. in trac. de primoge. q. 34. nu. 53. vt refert Duen. in d. amplia. I. Fichard.

Legitimus per subsequens matrimonium, admittitur no mine legitimorum & naturalium, & ex legitimo matrimonio natorum in dispositione hominis, iuxta magis communem per Burf. confi. 18. nu. 9. nu. 10. lib. 1.

Legitimati per subsequens matrimonium in omnibus efficiuntur legitimi, & succedunt vt verè legitimi, (adde Anton. Gabriel. lib. 6. tit. de legitimatione. concl. 9.) secundum communem, per Burf. confi. 17. nu. 2. lib. 1. & confi. 98. num. 20. lib. 1. q. dicit procedere et si non fuisset retenta mulier in schema te concubinatus veri, dummodo sint nati ex soluta filij, & ex iis inter quos extare potuerit matrimonium.

Legitimus per subsequens matrimonium venit appellatione legitimè natorum, vel procreatorum, secundum magis communem per Burf. confi. 18. nu. 3. lib. 1. vbi dicit eam procedere maximè in dispositione hominis, iuxta magis communem ibi relatam. & nu. 9. & seq.

Legitimus per subsequens matrimonium, quia non conceptus post matrimonium, non dicitur legitimè natus, secundum veritatem, nec substitutum sub illis verbis, legitimum & naturalem, & ex legitimo matrimonio natum, excludere debet, secundum communem per Burf. confi. 18. nu. 2. num. 10. & seq. lib. 1. licet contrariam dicat magis communem d. consil. nu. 3. nu. 9. nu. 13. Vezin.

Legitimus per subsequens matrimonium, & per rescriptum, admittitur ad omnia, quæ iustis filiis, & legitimè natis expressè deferuntur, & in successione, iuxta magis communem per Burf. confi. 18. nu. 4. lib. 1.

Legitimus ob matrimonium parentum postea subsequutum, & omnes iuris effectus, quos legitimi habent sortitur, & ad primogenia feuda, aliaque omnia quæ expressim filiis ex iusto matrimonio natis deferuntur, admittitur, vt frequenter placitum asseuerant Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 18. ff. ad Senatuscon. Treb. Boe. decis. 240. nu. 16. Duen. & alij, quos laudat Viuius lib. 1. opi. 223. copiosè Did. à Coua. in tracta. de spon. 2. par. c. 8. §. 2. nu. 3. Vnde & reuocanda donationis idoneam causam suppeditabit, & quamuis prius donatione natus sit, legitimæ portionis finem illam reuocabit. communia inquit idem Didac. post supra relatos d. §. 2. nu. 29. quem cum aliis hac de re acturus semper consules atque intelliges isthæc omnia processus, si filius iste ex concubina ritè habita susceptus fuerit, vt commune iure Cæsarium affirmat Cur. Iun. con filio 138. num. 9. Quamuis iure Pontificum nec id requiratur. commu-

commune asseuerant Aymo Craue. conf. 166. nu. 8. Viuius cū aliis lib. 1. opi. 137. Kirchonius. & E. Suarez.

Legitimus per subsequens matrimonium tunc demum in feudo succedit, si in contractu matrimonij sint instrumēta dotalia: alias non. Cur. Iun. conf. 136. nu. 2. commu. dicit: quā intellige de iure ciuili, non tamen canonico, quam per plura deducit Dec. conf. 155. & dicit com. opi. nu. 1. in fi. de quo vi de congesta per Coua. in epito. 4. c. 8. nu. 8. Vezin.

De iute autem regio est l. 1. tit. 13. par. 4. & l. 12. tit. 6. par. 1. & l. 2. tit. 6. l. 3. For. II. quæ leges indistincte dicunt filios legitimi mari per subsequens matrimonium, & quo ad successionem, præcipue d. l. 2. & cum lex indistincte loquatur indistincte est intelligenda, c. si Romanorum. 19. dist. maxime cum in defectu iuris regni, recurrendum sit ad ius canonicum, & non ad ciuile, per longè tradita per Io. Rube. in re. ru. de dona. inter vir. & vxor. in introductione.

Legitimatio per subsequens matrimonium, non procedit neque subsistit quando mater erat vilis, & talis persona, quā pater sine suo dedecore in vxorem ducere non poterat. puta, Nobilis ducit rusticam, famulam, aut concubinam suam, aut meretricem, & c. com. dicitur, & quod ab ea in iudicando, & consulendo non sit recedendum, cum non habeat contradicteorem, Marian. Soc. iun. conf. 52. nu. 2. vol. 1. Syluest. Aldobrandinus in §. aliquando. nu. 11. & 12. insti. de nupt. vt refert Petr. a Duen. reg. 348. in 2. limit. & rursus reg. 350. ver. 8. fallit, quando cūque nobilis, & c.

Contrariam opinionem tenet Ias. conf. 234. vol. 2. in quo 3. opi. hanc proculdubio esse veram & tenendam, & ante illū hanc tenuerunt permulti, quos recenset idem Duen. in d. ver. 8. fallit. Et vltra ibi allegatos, tenet etiam Hiero. Scrup. confil. cent. 1. in materia enim matrimoniali standum est iuri canonico. c. pe. & c. fi. ext. de secun. nup. I. Fichard.

Naturales liberi ex parentibus genere, & censu disparibus suscepti, quamuis eorundem matrimonium postea subsequutum sit, legitimi non efficiuntur. commune scribit ex aliis iuris interpretibus, aliud ipse verius, & quius & receptius ostendens Did. à Cou. in trac. de spons. 2. par. c. 8. §. 2. nu. 9. vt nec illi eam item ob matrimonij subsequuti cām natalib. restituantur, qui ex concubina non rite habita procreabuntur. commune inquit Cur. iun. conf. 136. nu. 9. Craue. conf. 166. num. 8. Viu. lib. 1. opi. 137. E. Suarez.

Legitimatio per subsequens matrimonium operatur in muliere, (Legitimatio enim per subsequens matrimonium validior est, & efficacior aliis legitimatibus, vt latè per D. Ioseph. Ludo. de legitimat. concl. 1.) vili & meretrice, ac omnino imparis conditionis, secundum communem per Burs. conf. 18. nu. 22 lib. 1. Vezinus.

Legitimatio per subsequens matrimonium, etiam si valeat ipsum matrimonium de iure canonico, tamen in terris imperij non extenditur ad successiones. com. dicit, & quod ab ea in iudicando, & consulendo non sit recedendum. Franc. Cur. iun. conf. 136. nu. 7. Et eam tenent multi alij alleg. per Petr. a Duen. reg. 350. in 10. limit. ver. quæ opinio. I. Fichard.

Contrariam, & quod taliter legitimatus etiam in terris imperij, successibilis sit, communem & ab ea in iudicando & consulendo non esse recedendum, dicunt Phil. Dec. conf. 155. nu. 2. P. Paul. Par. conf. 13. nu. 46. vol. 2. Laur. Sylua conf. 3. cum seq. Guliel. Mayner. l. quoties idem. nume. 17. vsque ad 22. ff. de reg. iur. Bar. Fumæ. in sua summa Armilla. in ver. fi. §. 11. qui omnes dicunt hanc esse communem, & quod ita communiter practicetur. vt refert Duen. in d. 10. limit. Idem.

Legitimus per subsequens matrimonium, non excludit substitutum vocatum sub conditione, si pater eius decesserit sine filiis legitimis & naturalibus, & de legitimo matrimonio natis. Ita videtur concludere Soc. iun. in conf. 12. nu. 9. vol. 4. Nec enim legalis dispositio procedit respectu eorum, quæ a iure dantur legitime natis, vt est quod possint eligi in episcopum. iux. gl. com. approbatam. in c. innotuit. iuncto c. cum in cunctis. de elec. Erasmi. Muscul.

Legitimus per subsequens matrimonium, quia non conceptus post matrimonium, non dicitur legitime natus secundum veritatem, nec substitutum sub illis verbis, legitimum & naturalem & ex legitimo matrimonio natum, excludere debet, secundum communem per Burs. conf. 18. nu. 2. num. 10. & seq. lib. 1. licet contrariam dicat magis communem d. conf. nu. 3. nu. 9. nu. 13.

Legitimus per subsequens matrimonium admittitur ad ordines. gl. & Doc. in c. tanta. ext. qui filij sint leg. dum volunt, quod legitimatus eo modo admittitur ad ordines, quia matrimonium retrahitur, & ille dicitur de legitimo matrimonio iuris censura. Hanc scribit communem Doc. opi. esse Ma-

rian. Soc. iun. in l. fi. nu. 6. l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 126. ff. de lib. & posth. Kirchow.

Legitimus per subsequens matrimonium, in Episcopum eligi potest. vt legitime natus: & sic talis legitimatus absque dispensatione aliqua, potest ad dignitates quasunque ecclesiasticas, ad ordines sacros, beneficia, & ad Episcopatum quoque, vt diximus, admitti, & promoueri, secundum gloss. Anto. Abb. cæterosque omnes in c. innotuit. de elec. Arch. in c. Ofius. 56. dist. Cald. conf. 2. in tit. qui filij sint legi. Gl. & Abb. in cap. tanta. qui filij sint legi. Ang. conf. 29. col. fi. Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 19. ff. ad Treb. Dec. conf. 155. num. 3. Soc. iun. in l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 126. ff. de lib. & posth. & conf. 12. nu. 8. vol. 4. Conar. in Epito. de sponsalib. in 2. par. c. 8. §. 2. nu. 24. Nattam. conf. 121. nu. 13. vol. 1. & Pet. Duennas, cum cæteris signatis per eum. in reg. 350. Filius naturalis legitimatur. nu. 5. in 5. ampliacione, qui omnes ostendunt istam esse com. opinionem. Viuius.

Filius filij mortui non legitimatur per subsequens matrimonium. Io. Nic. in addi. ad Alcia. in tract. præsum. par. 1. in fi. communem dicit. Vezinus.

Legitimatio per subsequens matrimonium, an possit fieri in vltimo viræ spiritu. Bald. in d. leam quam. in 6. col. C. de fideicom. tenet quod non. Ang. et in l. sed est quæsitum de libe. & posth. & in auth. nuper. C. de naturalib. lib. Barba. in 2. vol. conf. 59. in 14. col. & in conf. 68. in vlt. col.

Contrarium tenet Alex. in l. si quis posthumos. ff. de libe. & posth. alleg. multas auctoritates, & respondet ad motiua Bal. de quo etiam vide eundem Alex. in l. Gallus. in prin. in 7. col. eo. tit. Soc. in d. l. sed est quæsitum. nu. 4. aliquid per Felyn. in c. in præsentia. in 13. col. de proba. Adde in terminis Bal. in 4. par. conf. 211. in prin. Phi. in regula. sine culpa. quæ est 23. Panor. in c. commissum. de spons. & in c. quoniam. de coniug. lepro. Ang. in §. fi. circa fi. Insti. de nup.

Legitimatio filiorum non fit per subsequens matrimonium, etiam si fierent instrumenta dotalia, (Nec quando etiam non poterat intet coniuges contrahi matrimonium, legitimatio per subsequens matrimonium valet, nisi facta sit per Papam, vt p. Ant. Gabr. lib. 6. tit. de legitimat. concl. 3.) quando secundum morem ciuitatis matrimonium non possit contrahi inter personas longè dispares: & inter has honeste, & absque dedecore contrahi prohiberetur. Voluit Bal. in c. illud. de præsumpt. & aperte dicit Ang. in §. sed aliud. in auth. quib. mod. naturales effi. leg. Et hanc opinionem videtur etiam firmare Bald. in l. 2. in 9. op. C. quib. res iud. non nocet. & in auth. item si quis. la. 1. C. de naturalib. liberis. inquit enim, quæ lex requirens mulierem potuisse matrimonio coniungi viro, debet intelligi non solum de iure, sed etiam de honestate, & secundum bonos mores. Quod etiam voluit Bar. in conf. 120. Neruccius Corraducij. & hanc opinionem sequitur Card. Alex. in c. tanta. in q. 16. ver. aduert. te ad hoc, qui filij sint legi. voluit Soc. iun. in conf. 52. nu. 2. & in conf. 12. nu. 4. vol. 4. allegans Cur. iun. in conf. 136. nu. 6. & 10. Vbi etiam hanc opinionem a nostris Docto. communiter receptam esse ait, vt per eum. E. Muscul.

Legitimatio vbicunque potest fieri per subsequens matrimonium, nunquam potest fieri per rescriptum. Hippol. sing. 130. alleg. Bal. in c. per tuas. de maio. & obed. & pro hoc dicto Pet. Gerar. in sing. 60. alleg. Bal. in c. illud. de præsum. ipse tamē Pet. Gerar. tenet contrarium. ibi.

Legitimationem per subsequens matrimonium non impedit matrimonium intermedium cum altero ex iugalibus, nisi de fraude appareret, iuxta communem per Burs. confil. 10. nume. 10. lib. 1.

Legitimatio per subsequens matrimonium, an trahatur retro ad tempus natiuitatis. quod sic, quo ad ea quæ sunt ipsi legitimo fauorabilia, & alij non sunt præiudicialia. l. fin. ff. de na. resti. de quo vide Alex. in 12. colum. & Iason. in 14. colum. in dicto §. & quid si tantum. & ibi Crotus in 41. colum. de liber. & posthum. Vezinus.

De legitimatis filijs viuentis patre, vel ad patris instantiam.

C A P. VI.

Legitimus si fuerit filius viuentis patre, ista legitimatio præiudicat venientibus ab intestato. Bar. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. vbi Io. Bolo. limitat in multis casibus. nu. 228. fallit in 5. casibus. secundum Crot. in d. §. & quid si tantum. nu. 128. fallit in 7. casibus. vt p. Ias. in d. §. nu. 9. in 1. & in 2. lec. nu. 36. D. à Fin. Legiti-

Legitimatio quando facta fuisset viuentē patre, & eo volente, tum in alieno territorio fieri potest. Verū hęc sententia in eo casu procedit, quando Imperator illam fecisset extra territorium suum, sed inter subditos suos: secus quando inter non subditos, & respectu bonorum non sitorum in iurisdictione sua. Ias. in consil. 70. 3. vol. Et hanc com. doct. sententiā esse aiunt Philip. Dec. in consil. 557. num. 14. & Rolan. à Valle in consil. 88. num. 36. versic. vlti. non obstat. in 1. Tomo consil. Kirchouius.

Legitimatio facta ad instantiam patris, & cum licentia domini loci, in quo fit legitimatio, valet, secundum communem opinionem docto. Ita referunt Alexan. de Imol. in consil. 11. num. 11. in fin. in 7. volum. Rolan. à Valle in d. consil. 88. num. 36. Kirchouius.

In legitimationis privilegio, pater de agnatis mentionem facere non tenetur hanc esse com. opin. attestatur Port. in lib. 3. suarum conclu. regu. 3. vbi limitat. Do. à Fin.

Quādo pater legitimat in vita sua, nullius requiritur citatio. com. est opi. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. vbi Io. Bolog. limitat in 5. casib. nu. 248. Do. à Fin.

Legitimatio, seu natalium restitutio filiorum à patre facta non opus habet cognatorum citatione, vt commune dicunt Curt. iun. consil. 70. nu. 1. consil. 157. nu. 3. Ias. consil. 10. lib. 3. Boer. decis. 121. Tiraq. in l. si vnquam. vers. suscepit. nu. 53. C. de reuocan. dona. Socin. consil. 42. in presenti consultatione. vol. 4. Deci. consil. 367. incip. viso puncto. circa fin. & in consil. 307. viso puncto. circa prin. & consil. 698. in causa. Socin. iun. consil. 142. vol. 1.

Fallit vbi legitimatio fieret stantibus filiis legitimis, & naturalibus quia de ipsis debet fieri mentio: quinimo, eis inuitis, legitimatio fieri non potest, cum soleat fieri tantum in defectum legitimorum. Dec. ibidem. Bart. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de libe. & posth. cuius opinionem communiter approbati asserit Soc. consil. 226. in 2. volum. num. 3. & eo casu potest quis in legitimatione filij sui præiudicare suis agnatis, cognatis, & consanguineis etiam non citatis, cum liberum ipsi patri erat illos omnes consanguineos, suos à successione sua excludere, & extraneis sua bona relinquere. Soc. consil. 251. nu. 11. vol. 2. nisi adessent filij legitimi & naturales: nam tunc eis inuitis non posset filius naturalis legitimari. auth. Item si quis. C. de natura. libe. Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. quod Ias. videtur approbare in d. §. & quid si tantum. & hęc etiam procedunt in filio spurio, qui ad patris requisitionem poterit legitimari etiam cognatis, agnatis, & alijs consanguineis non citatis, vbi nulli sunt liberi legitimi & naturales. Soc. in eod. consil. Charian. & Suarez.

Citatio agnatorum vel eorum consensus non requiritur in legitimatione cum patris consensu, nec in feudo hereditario post mortem patris, secundum communem per Bursat. consil. 76. nu. 43. lib. 1.

Legitimatio filij naturalis, quæ impetratur viuentē patre, optimè expeditur absque alicuius citatione, præsertimque accedente ipsius patris consensu, quoniam potest liberè pater bona propria distribuere, ideo iniuriam nulli facit, si proprium filium consentiat à principe legitimum fieri, secundum Bart. & ceteros omnes in l. Gall. §. & quid si tantum. in fin. ff. de libe. & posth. Bald. in l. 1. C. de inoff. dona. & consil. 56. vol. 1. Ang. consil. 84. Anch. consil. 406. & in c. 1. de success. ab intest. Io. And. Ant. Cal. Card. Abb. & omnes, in c. per venerabile, extra, qui filij sint leg. Federi. de Sen. consil. 57. Dec. consil. 338. & opin. istorum ostendit communem esse idem Dec. consil. 55. & consil. 367. Boer. decis. 122. Tiraq. in l. si vnquam. in vers. suscepit. nu. 53. C. de reuoc. don. & copiosius post alios relatos per eum, in tract. res inter alios acta. sub 2. limitatione. quæ quidē sententia communis procedit etiam, si filius legitimus efficeretur quo ad feuda in præiudicium agnatorum, vt consulēdo respondit Alb. Brun. consil. 1. cum alijs doct. qui se subscripserunt d. consil. F. Viui. lib. 2. opi. 159.

De filio legitimo post patris obitum, vel post illius testamentum: & an legitimatus rumpat testamentum fratris.

C A P V T VII.

Legitimatus post mortem patris, non potest auferre bona nec hereditatem illis, qui ab intestato successerunt. glos. & Bart. in d. §. & quid si tantum. Declaratur ista conclusio per Iaso. in d. §. nu. 119. & per Crot. nu. 133. Do. à Fin.

Legitimato filio naturali vel spurio post patris obitum, legitimatio ipsa ad bona alijs medio tempore ex successione ab intestato quæ sita retrotrahatur, ita quod illa ipsis ab intestato succedentibus legitimatus auferre valeat. aliqui in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. huius fuere sententiæ, quod si prout dicitur in posthumo post patris mortem nato, qui si heres a patre non instituitur, prius testamentum paternum rumpit, & hereditatem ab heredibus in priori institutis testamentis vendicat. l. si quis posthumos. ff. de libe. & posth. l. cum quidam. §. quod dicitur. ff. de acq. hered. Item & exemplo captiui filij exheredati, qui ab hostibus reuersus rumpit testamentum paternum, & bona eo apud hostes existente, per alios occupata recuperat. l. si quis exheredato. §. sed si pater. ff. de iniust. rup. irritat. test. gl. tamen in d. §. & quid si tantum. in ver. emancipatus. contrarium secuta fuit, illamque Barto. isto saltem casu quando bona non sunt vacante, legitimationis tempore, secutus est ibi. & Ias. Castren. & alij, & idem Ias. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuc. Ratio est secundum ipsum, quia impedimentum medio tempore contingens, & superueniens facit ne retrotrahatur, cum actus medius, extremorum coniunctionem impediatur. cap. quamuis. de rescr. in 6. l. si indebitum. vbi gloss. & Barto. ff. rem ratam haberi. Bald. in l. fin. C. ad S. C. Maced. Hinc dicimus, quod si alicui Apostolica autoritate de aliquo ecclesiastico beneficio, puta canonicatu, & præbenda, siue tertij, puta episcopi & canonici. siue etiam canonicorum consensus accesserit, provideatur siue provideri mandetur, & antequam consensus accedat, & sic conditio adimpleatur eadem autoritate, alij purè provideatur etiam per executores ad id deputatum, hic illo, licet in gratia priore, potior erit per tex. in cap. si pro te. de rescr. in 6. ad materiam tamen præmissæ dubitationis, vide canonistas in c. per venerabile. extra qui filij sint leg. & in apostil. ad Barto. in d. §. & quid si tantum. in vers. retrotrahatur. vbi diffusius conclusio pertractatur. F. Turz.

Legitimatio si facta sit post obitum patris, non retractatur ad successione alijs tempore mortis patris ab intestato delatam, in casu quando bona non sunt vacante tempore legitimationis. hanc esse communem opinionem attestatur Frac. Turz. conclu. 166. vbi limitat. Do. à Fin.

Legitimandi potestas data post mortem patris, non intelligitur concessa in præiudicium fideicommissi. Curt. iun. consil. 83. com. dicit. Villalob. & Vezin.

Legitimatus post testamentum an illud rumpat? Alexan. in rub. ff. de liber. & posthum. post multas auctoritates docto. dicit magis communem conclusionem esse, quod rumpat testamentum nisi forma legitimationis aliter sonaret. vidi enim inquit ipse plerasque legitimationes in quibus filij spurij legitimati habilitantur ad succedendum. solum ex patris voluntate. Posset etiam exprimi secundum eum, vt non succedant nisi in certa portione. vt no. per doct. maxime Anto. de Butr. in cap. per venerabilem. qui fil. sint leg. de quo vlt. al. per Alex. adde Ang. & Pau. de Castr. in l. solent. ff. de iurisd. omn. iud. eundem Alexan. in l. 1. §. hoc autem. ff. ad Treb. & in 2. volum. consil. 74. quasi repetito in 4. volum. consil. 10. & ibi dicit, quod iste propriè non erit legitimatus. sed ista erit quædam dispensatio certo modo limitata. de quo etiam per Fel. in cap. postulasti. in 12. col. de rescr. per Ias. in l. sed si hac. §. patronum. ff. de in ius voc. & in l. fin. in vlt. col. C. de pact. & in l. pactum. in 2. col. C. de colla. & Cur. in consil. 16. in 2. col. Alexan. volum. 5. consil. vlt. Et quando dicatur dispensatio, & non legitimatio, vide Decium in consil. 52. Bald. inter consil. Ange. consil. 265. Capol. aliquid cau. 114. Ad primum autem articulum, quod legitimatus rumpat testamentum, adde Petr. de Anch. in consil. 290. Pan. in 1. par. consil. 86. Lud. Rom. consil. 34. Alexan. in d. consil. vlti. Barb. volum. 2. consil. 58. in 2. & 3. colum. licet in illo casu consuluerit contrarium propter inualiditatem legitimationis. Ias. in l. qui se patris. in 4. colum. C. unde lib. & in rubr. C. de post hered. insti. vbi infinitas al. remissiones. Curt. amplè, in consil. 35. & in consil. 73. in 17. col. Decius in consil. 55. in fin. Et quod legitimatus rumpat testamentum, vide etiam Lud. Roma. consil. 34. Bellac.

Testamentum prius factum, rumpitur per postea legitimatum in eo præteritum. est com. opi. sec. Dec. consil. 365. viso consil. vers. quarto concludunt. & consil. 366. pro declaratione. vers. quarto concludunt. & esse magis communem dicunt Alex. & Ias. in rub. ff. de libe. & posth. Intellige quando legitimatio fit, viuentē ipso patre, secus si post mortem: quia non succedit, nisi in eo in quo reperitur honoratus, vt est tex. express. in authen. quibus modis nat. efficitur leg. in §. si verò solummodo. ibi, in quantum eos pater scripserit. M. Charian.

Legitimatio naturalis filij, aut spurij, non minus rumpet,

ac prorsus evertet testamentum, quam filij legitimi ortus, vt frequens interpretum dogma scribunt Decius consil. 52. numero 1. Paris. consilio 7. numero 2. li. 2. latius Iul. Clar. §. testamentum. quæst. 84. E. Suarez.

Sed nunquid legitimatus habeat ius querelandi testamentum fratris. instituta turpi persona. de quo, in l. fratres. C. de inoffi. test. vide ibi Ias. in 3. colum. ver. 4. limita. vbi per multa quæ allegat, tenet quod non. Vezinus.

Legitimatus an excludat substitutum.

CAPVT VIII.

Legitimatus excludit substitutum. est com. opi. sec. Dec. consilio 258. in casu. D. Franc. & consil. 365. viso consil. versi. 3. hoc comprobari. & consil. 366. pro declaratione. versic. 4. idem comprobatur latè Alexan. consil. 2. visis. vol. 1. Cōtrariā opinionē, quod non excludit. dicit magis communem Ias. in l. 2. num. 204. C. de iur. emphy. post Imol. in lex facto. §. fin. ad Treb. & cap. grandi. de supp. neg. prelat. lib. 6. & ita tenet Ruin. consil. 99. num. 106. pulchrè consil. 76. vol. 3. vbi vult, citationem ipsius substituti registrari. & Paris. consil. 9. olim. nu. 18. vol. 2. Dec. consil. 284. viso puncto. M. Chærian.

Legitimatus excludit substitutum. Cur. iun. consil. 83. nu. 8. Ias. in l. cum autem. de insti. & substit. num. 7. C. commu. dicit. B. Villal. & Vezinus.

Limita, si non sit citatus substitutus: quia tunc non excluditur, idem, ibi. nu. 10. com. dicit.

Amplia istam limitationem: etsi sit legitimatus viuentē patre. Dec. consil. 85. Coua. in epitom. 4. ca. 8. §. 9. nu. 8. com. dicit. de quo vide supra in ver. citatio. nu. 3. B. Villal.

Legitimus antequam dies fideicommissi cesserit, excludit substitutum, communis est, per ea quæ allegat Duran. in art. testam. tit. 5. cau. 15. I. Fichard.

Legitimatus excludit substitutum sub conditione, si institutus decesserit sine filijs legitimis, & naturalibus. est com. opi. sec. Rui. consil. 87. quia Matth. nu. 13. vol. 3. M. Chærian.

Legitimatus non excludit substitutum: quod procedit vbi ille est legitimatus per subsequens matrimonium. Ias. in l. sed est quæsitum. nu. 1. ff. de liber. & posth. Guliel. Ben. in repet. c. Raynūtius. ver. in extremis. nu. 13. de testam. & ibi asserit communiter hoc teneri, & hanc etiam communem opinionem asserit Alex. & Ias. in l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. substit. & resti. Ioan. de Imol. in c. innotuit. de elect. & Boer. decis. 159. nu. 20. vel quando ille fuit legitimatus per rescriptū Principis citato substituto. Bar. & Ias. in l. Gallus. §. & quid si tātū. nu. 139. ff. de lib. & posth. sed eo casu non succederet ille legitimatus per rescriptum Principis citato substituto, si testator dixisset. si decedat sine liberis legitimis natis, vel si testator esset nobilis & in dignitate constitutus: alias his cessantibus legitimatus succederet. Dec. consilio 155. in fi. concludit legitimatum per subsequens matrimonium substitutum excludere etiam si in testamento dictum esset, si hæres decedat sine liberis legitimis natis: sed non legitimatus per rescriptum Principis. Kirchouius.

Legitimatus an excludat substitutum? articulus est disputabilis, & sunt hinc inde opin. negatiuam tamen magis communem dicit Decius consil. 284. Iason in l. 2. nu. 204. C. de iur. emphyt. Ruin. consil. 76. 99. & 106. lib. 3. sed an excludat vocatum sub conditione, si hæres decesserit sine filijs legitimis & naturalibus, & dic quod sic secundum communem per Rolan. consil. 67. num. 16. & consil. 83. col. penul. lib. 3. quam concl. declarat, vt per eundem d. consil. 67. nu. 38. procedere: nisi testator esse tantæ nobilitatis, & auctoritatis, quod esset ei dedecus tales successores habere, quod quomodo procedat, vide per eum d. consil. 67. num. 49. & sequen. post Paris. consil. 1. & 2. lib. 1. Tiraq. in l. si vnquam. versic. suscepit liberos. nu. 25. C. de reuocand. donat. Rub. Alex. consil. 33. Didac. resol. lib. 3. cap. 6. nu. 7. Gratus consil. 158. lib. 2. consil. 65. lib. 1. Quid de dispositione expresse excluden. legitimatos & legitimandos: & dic quod valet, & sic quod naturales legitimati non succedunt, teste Cur. iun. consil. 81. nu. 7.

Sed maior est difficultas circa legitimatos per subsequens matrimonium: qua in re dic, quod quando adsunt illa verba, legitimis & naturalibus, ac ex legitimo matrimonio procreatis, vel legitimis natis, quod excluditur legitimatus, vt per Alex. consil. 5. lib. 7. Curt. iun. consil. 64. nu. 12. Ruin. consil. 92. nu. 13. lib. 3. Natta consil. 624. nu. 14. & consil. 602.

In contrarium tamen videtur stare Deci. consil. 155. & 624.

in l. generaliter. in fin. C. de insti. & substit. Hyp. singul. 642. Ripa in l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 47. vbi tamen limitat. ff. ad Trebel. Roland. consil. 83. & consil. 100. lib. 3. Quando tamen essent expressa verba, quod legitimatus etiam per subsequens matrimonium non admittatur, vltra Cur. iun. consil. 81. Deci. d. consil. 155. in fi. Ruin. d. consil. 92. Cæpol. caut. 223. 250. Bar. in l. penult. §. vxor. ff. solut. matrim. & quia in legitimatione per subsequens matrimonium oritur difficultas, quando mulier est vilis conditionis, respectu viri, & quando agitur de successione bonorum, quæ sunt extra terras Ecclesiæ. vide Hypol. Rimi. inter consil. matrimonialia, consil. 80. vbi concludit contra legitimatum, cuius contrarium habetur inter consilia feudalia consilio 10. & in apostil. ad Bartol. consil. 120. Petru. cijs de quo per Syluan. in consilio 2. nu. 73. consilio 3. num. 30. post Abbat. in cap. tanta. ver. in lib. qui filij sint legit. Tiraquel. in d. l. si vnquam. versic. suscepit. nu. 74. Dida. in Epito. ad 4. Decretal. 2. par. c. 8. §. 2.

Quæ quidem legitimatio ex quib. reddatur nulla? vide per Ias. in l. 1. §. patronum. 2. nu. 4. ff. de in ius vocan. Roman. consil. 194. col. 1. & 4. nu. 9. & dic, quod taciturnitas eius, propter cuius expressionem difficiliter gratia impetratur reddit concessio nullam, teste Barto. in l. 3. in fi. ff. de testam. Cur. senior consil. 19. 2. dubio. Dec. consil. 576. nu. 8.

Nec obstat Bal. in c. naturales. vbi Afflic. nu. 63. si de feud. fuer. controu. inter dom. & agnat. vbi quod sola spurietas exprimi dēt, non ēt eius qualitas, puta, ex moniali natum esse, vt not. Decius consil. 55. nu. 4. Bald. in l. si qua illustis. C. ad Offic. quia contrarium scribunt Oldr. consil. 247. dub. 2. Roman. consil. 326. nu. 10. Alex. consil. 138. col. penul. lib. 1. consil. 60. col. ult. consil. 195. lib. 2. Decius d. consil. 55. 338. Felin. in c. postulasti. col. 4. & seq. de rescript. vbi quod duplex qualitas exprime da, veluti filium ex duplici adulterio, ex duobus coniugatis, vel alia similis. nec obstat, quod satis sit spurietatem exprimere, quia contrarium not. Rom. consil. 272. & 326. num. 12. iuribus ibi alleg. per quæ reprehenditur Angel. in consil. 204. qui dixit, legitimationem subsistere, licet expressum fuerit filium ex ligato & soluta natum esse, cum ex vtroq; ligato natus esset, de quo habetur per Vbal. de success. ab intest. par. 1. nu. 111. Fel. in d. c. postulasti. colum. 6. de rescript. Decius d. consil. 338. colum. pen. vbi declarat dictum Bald. supra alleg. & not. Rom. d. consil. 194. vbi quando requiratur expressio carentiæ vel exstentiæ liberorum, & ex quibus reddatur legitimatio inualida & quid si asseratur legitimatos tempore legitimationis fuisse minores, cuius occasione quærunt etiam doctor. in apostil. Rom. ibi an infans legitimari possit? qua in quæst. videtur magis communis opin. quod nisi detur expressa facultas, infans legitimari non possit: quæ cōclusio fallit, nisi adessent verba generalia, quoscunque, vel ratificatio, vt per Decium, d. consil. 55. & 316. Curt. iun. consil. 32. Paris. consil. 15. lib. 3. pulchrè Roman. d. consil. 194. nu. 10. Deci. d. consil. 55. Alex. consil. 139. lib. 1. consil. 11. nu. 15. lib. 7. Quæ quidem legitimatio per subsequens matrimonium filiorum legitimorum & naturalium, rum pitur, secundum Roman. d. consil. 194. nu. 10. idem dicendum procedere in legitimatione per rescriptum: quam opinionem aliqui veram putant ex Alex. consil. 138. post prin. lib. 1. consil. 187. nu. 18. lib. 5. & communem dicit Curt. sen. consil. 73. ante nu. 15. de quo per Ias. in l. tale pactum. §. fin. nu. 8. ff. de pact. vbi quod licet per natiuitatem filiorum legitimorum & naturalium fiat reuocatio quo ab bona: non tamē fiat quo ad statum personæ, & sic ipsa legitimatio non reuocatur: quam conclusionem communem dicit Rolan. consil. 96. nu. 42. lib. 3. de qua per eundem Ias. in l. ex facto. nu. 15. ff. de vulg. vbi dicit prædictam primam opinionem procedere, nedum in legitimatione per subsequens matrimonium siue rescriptum sed etiam in legitimatione per oblationem curiæ, & ita in praxi seruari dicit Decius d. consil. 258. in fi. 307. nu. 13. 576. nu. 5. Ripa in l. si vnquam. quæstio. 23. vbi Tiraquel. versic. donatione largitus. numero 285. 306. C. de reuoc. donat. Roma. d. consil. 194. col. 6. post princip. vbi quod legitimati pro legitimis reputantur, in aliquo eis dissimiles nō sunt, teste Anch. consil. 190. col. 1. & sequen. Abb. consilio 86. num. 1. lib. 1. Roman. consil. 34. Cur. sen. consil. 16. post num. 3. consil. 73. num. 11. Cur. iun. consil. 157. nu. 16. Deciu. consil. 258.

Hinc est, quod statutum masculis extantibus feminas excludens locum etiam habet in masculis legitimatis secundū communem per Ias. in l. acutissimi. C. de fideicom. in l. 2. §. patroni. 2. nu. 6. ff. de in ius voc. vbi declarat: & in l. is qui pro emptore. nu. 277. 283. ff. de vfucap. Cur. iun. consil. 153. col. 3. quicquid dixerit Dec. consil. 52. 275. col. pen. & consil. seq. col. fi. consil. 316. col. pen. de qua plura not. Rol. consil. 67. consil. 96. nu. 50. & seq. consil. 83. nu. 12. & seq. lib. 3.

Quid

Quid in legitimatis per oblationem curiæ? & dic, qd etfi Doct. dicant legitimo per rescriptum, non posse plus relinqui quam vni ex filiis legitimis & naturalibus, cui minus relictum fuerit. per tex. in §. & quoniam variæ. in auth. quibus mod. natu. effi. sui. ille tamen text. restringi debet ad suos terminos. & sic quo ad legitimatum per oblationem curiæ, non autem de legitimo per rescriptum. Ang. confi. 17. colum. 2. Rolan. confi. 95. num. 9. lib. 3. vbi concludit, qd per omnia omnes legitimati præterquam per oblationem curiæ, succedunt vt legitimi, quos sequitur Ruin. confi. 87. nu. 23. lib. 3. vbi inter alias, differentias, quæ sunt inter legitimatum per rescriptum & legitimatum per oblationem curiæ, hanc ponit, qd legitimatus per oblationem curiæ, solum agnascitur patri, & non aliis agnatis. §. filium. in auth. quib. mod. nat. effi. sui. sed legitimatus per rescriptum & patri & cæteris fit agnatus, quam conclus. declara, vt latius per eum d. confi. nume. 10. 11. & seq. vbi inter alia, qd pater sicut non potest minuere legitimam debitam iure naturæ filiis legitimis & naturalibus, ita nec legitimatis. Rolan. d. confi. 95. num. 14. Differentiam autem inter legitimationem & dispensationem, vide apud Ias. in d. l. 2. §. patronum. 2. nu. 6. ff. de in ius voc. Dec. confi. 264. num. 1. & 3. vbi inter alia, quod legitimatus debet institui, vel exheredari, aliàs testamentum est nullum, de quo etiam per Roland. d. confi. 67. nu. 22. 23. & seq. confi. 83. nu. 12. 13. & seq. confi. 96. nu. 50. & seq. lib. 3. Didac. in Epito. ad 4. Decretal. 2. par. c. 8. §. 8. & 9. vbi totam legitimatiōis materiam vtiliter tractat, cui adde, qd legitimati habent iura suitatis, & omnes effectus sicut verè legitimi, teste Ias. in l. moribus. post nu. 20. ff. de vulg. & in rub. col. 2. ff. de lib. & posthu. in l. hac consultiss. §. ex imperfecto. nu. 2. C. de testa. Quid de verbo legitimatus, & dic, qd importat idem qd legitimus, & de filio legitimo, quod dicitur legitimus, declara, amplia, & limita, vt per Villal. inter commu. opi. lib. 10. ver. legitimatus. Ias. d. rub. de lib. & posthu. vbi qd legitimati nihil differunt a legitimis, & eis debetur legitima in bonis patris, sicut filio verè legitimo, & sunt sui, succeduntque parentibus ab intestato simul cum filiis verè legitimis & naturalibus & si sunt præteriti in testamento patris, habent ius dicendi nullum de iure ciuili, & contra tabulandi de iure prætorio, quas conclus. limita, vt per Ias. ibi, & col. 3. & in l. filio quem pater. nu. 14. eo. tit. & in repe. l. si quis pro emptore. a. num. 227. vsque ad 290. ff. de vlu. cap. superscripta autem communis concl. qd legitimatus filius excludit substitutum: per Alex. confi. 2. col. 4. lib. 1. Fallit, quando non fuit citatus, teste Neuz. confi. 99. nu. 22. 23. Item quando ex communi vsu loquendi appellatione filiorum non venit legitimatus. Neuz. d. confi. nu. 24. Alex. confi. 25. col. 1. lib. 1. Item quando contrarium apparet de mente testatoris. Neuz. d. confi. num. 25. Item fallit, vt in casu per Alex. confi. 172. col. final. lib. 7. de quo plura per Ias. repet. l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 4. ff. de lib. & posthu. Rol. d. confi. 67. a. nu. 56. vsque ad 63. confi. 83. col. pen. lib. 3. vbi si quis grauatus: si decesserit sine filiis legitimis, & naturalibus, legitimatus facit deficere illam conditionem. Quid si aliquis suscepit prolem ex concubina deinde cum alia matrimonium contraxit, & postea mortua vxore accipit concubinam in vxorem? dic, qd matrimonium mediū non impedit filij legitimatiōem fauore matrimonij, & legitimatiōis filiorū, teste Ias. in l. Pompo. §. quæsitū. nu. 5. ff. de acq. pos. vbi disputat, vsq; ad nu. 7. & in d. l. si is qui pro emptore. nu. 101. ff. de vlu. cap. vbi si habes vxorem aliam cognouit, ex qua prole suscepit, licet postea mortua vxore illam mulierem vxorem ducat: filij tamē spurij non legitimantur, pp. impedimentum medijs tps. Viu.

Legitimari in præiudicium substituti quis non potest ad hoc vt excludat eum, qui est substitutus alicui, si decedat sine liberis: sed in tali legitimatiōe substitutus debet citari. Bar. & Ias. in l. Gallus. §. & quid si tm. ff. de lib. & posthu. alioquin legitimatio facta substituto non citato illi non noceret, cui ius iam est acquisitū ex tali substitutione. Soc. confi. 25. 1. nu. 11. vol. 2. valebit qui dem ea legitimatio quantum ad filium, sed non qd substitutio noceat. Soc. ibi nu. 13. & Dec. confi. 25. nu. 9. cōem dicunt. Vez.

De filiorum legitimatiōe in mortis articulo, vel eos pater in testamento suo legitimos nominando.

CAPVT IX.

Legitimatio filiorum in mortis articulo facta tenet, & substitutum excludit, secundum communem per Bursat. confi. 40. num. 71. libro 1. vide quæ idem scribit confi. 10. nu. 10. Bonacoss. Legitimatio fit etiam per nominationem factam per patrem

in testamento nominando illum filium legitimum & naturalem. ita Angel. in d. confi. 17. ibi 4. modo. vbi dicit oportere qd hæc omnia concurrant: primo quod possit matrimonium contrahere cum illa muliere, ex qua suscepit filium naturalem, vel non possit honeste.

Secundo, quod nulli legitimi supersint. tertio, qd non poterit pater legitimare filium per rescriptum, quia forte multum distabat, vel non poterat atrium Principis intrare, vel etiam forsitan ignorabat.

Quarto qd talis sic legitimatus post mortem patris ostendat Principi testamentum, asserens se velle iura legitimorum consequi. vt hæc habentur secundum eum, in §. si vero solum modo. in auth. quib. mod. natur. effi. legi. iuncta glo. & iuncto §. si vero is. in auth. quib. mod. natur. effi. sui. & isti secundum eum, succedunt actiue & passiue.

Adde Iason in l. tale pactum. §. final. in vltim. colum. ff. de pactis. vbi dicit requiri, quod pater possit cum illa honeste contrahi matrimonium: secus si esset meretrix. & idem vult in l. neque professio. in 2. colum. C. de testamen. alie. Bartol. in consilio incip. Verutius. quod mihi est. 120. al. etiam alia multa. Per. Gerar. sing. 60.

Et quod per nominationem efficiatur legitimus, tenet etiam Angel. in §. fin. Instit. de adop. & Bal. in auth. item si quis. C. de natura liber.

Limita quia taliter legitimatus per nominationem, non succedit in feudo: secundum Bal. part. 1. conf. 392.

Limita etiam, vt non succedat in emphyteosi ecclesiastica, secundum Bar. in confi. 120. incip. Verutius.

Aduerte etiam quia in quantum dixit Angelus in dicto consilio oportere, quod nulli legitimi subsint, quando fit legitimatio per nominationem: nam Paul. de Castr. videtur tenere contrarium in 2. vol. confi. 85. vbi omnino vide.

Aduerte præterea, quia Bal. in 1. part. sequendo Bart. ibi per eum aliter in confi. 377. tenet oportere matrem illius filij esse præsentem: aliàs non tenet legitimatio.

Sed in hoc contrarium tenet ipse Baldus in eadem prima parte, consilio 392. Ad quod etiam vide Paul. de Castro in dicto consilio 85.

Nota insuper quod ad hoc, vt per nominationem quis legitimetur, oportet quod pater nomet eum filium suum: secus si simpliciter nominat filium. ita Iaso. in d. l. neque professio. al. Bal. in c. innotuit. de elle. & c. Dicit etiam Ias. in d. l. tale pactum. §. si. in vlt. col. quod Bal. in c. illud. de presump. vult, quod si quis suscepit filium naturalem cum tali femina, cum qua potest honeste nubere, certe non potest filium naturalem aliter legitimare, nisi contrahat matrimonium: ideo secundum eum aliter tunc legitimare non potest. ergo nec per nominationem filij cogita.

In materia etiam ista legitimatiōis per nominationem, vide Ias. in l. Lucius. in 7. col. ff. de vul. & pupil. vbi dicit, qd nominatio vnius, legitimat alios naturales.

De legitimatiōe filij ex vtroque parente adulterini: & an obreptio & taciturnitas legitimatiōem vitient.

CAP. X.

Legitimatio si impetratur pro filio adulterino ex vtroque parente, debet fieri expressio ex vtroque adulterij: hanc esse communem opinionem attestatur Baptista a Villal. conclus. 90. in litera L. vbi limitat. D. a Fina.

Legitimatio si impetratur pro filio adulterino ex vtroque parente, debet fieri expressio vtriusque adulterij. Couarru. in epit. 4. c. 8. §. 9. nu. 3. commun. dicit, ex Ferdinando de Loazes de matrimonio. dubio 10.

Fallit si exprimat filium esse spurium: et si sit bastardus ex quacunque specie illegitimitatis. Iaso. confi. 11. volum. 3. commu. dicit.

Nota, quod legum expressio in dispensatione, ac legitimatiōe contra quas fit dispensatio, non est necessaria, nisi alias quid graue præiudicium inferatur, Gome. in c. 1. nu. 6. de constituti communem dicit. Villal.

Bona fides (Adde ad rem ipsam locupletissimè Antoniū Gabriel libro 6. titul. de legitimat. conclus. 2. & 4.) vnius ex parentibus prodest ad legitimatiōem, capit. 2. vbi Abb. qui filij sint legitimi. ampliatur in tribus casibus. & limitatur in quatuor per Port. libro quatuor suarum conclusio. reg. 39. Don. a Fin.

Obre-

Obreptio, & taciturnitas vitiat legitimationem. Curt. iun. conf. 83. nu. 8. communem dicit. B. Villal.

Legitimation non valet facta de eo qui narrauit se spurium, & non dixit, q. erat spurius ex adulterio geminato, puta ex coniugata & coniugato. not. in c. postulasti. de rescrip.

Fal. it. in 5. casib. vt per Felyn. in d. cap. postulasti. num. 12. Don. a Fin.

Sed quid si aliquis esset spurius & incestuosus, & esset legitimatus tanquam spurius tantum, non expressis qualitatibus spurietat. an valeat legitimation. Bald. in leam quam in 8. col. ver. sed pone quidam. C. de fideic. tenet quod non. & ad istud alleg. infinitas auctoritates. Ias. in d. §. omnium. in 6. col.

Subiungit ibi Ias. quod si quis impetrauit à Principe se legitimari, dicens se natum ex soluto & soluta, cum esset natus ex adulterio: quod talis legitimation non valet. all. Bald. in l. præscrip. ver. ego dico. in 5. col. mihi vero in 3. C. si contra ius, vel vril. publ.

Adde in fortioribus terminis Oldra. in conf. 247. incip. factum tale est, quidam Rex. vbi consuluit non valere legitimationem factam ad supplicationem cuiusdam narrantis, duos habere filios ex ipso, & ex tali domina ex adulterio & damnato coitu genitos. ex quo non fuit narratum quod pater habebat uxorem, & mater virum, vt ibi not. per eum. quem refert & sequi. (licet alio numero alleget) Alex. in 1. vol. conf. 62. repetitio in 2. vol. conf. 195. & ita etiam sequi. in eo. 1. volum. confil. 138. in vlt. col. ver. successiue dato, & c. Idem etiam tenet ipse Alex. in 2. vol. conf. 60. in vlt. col. vbi consuluit non valere legitimationem illius quæ dicebatur naturalis, cum non esset nata ex concubina in domo retenta. Idem vult in 3. vol. confil. 87. duplicato in 1. volum. confil. 137. & sequitur Barbat. in 1. vol. confil. 43. in 2. col. facit quod vult Curt. confil. 16. in vlti. col. vbi vult, quod ommissio notabilis qualitatis vitiat legitimationem, & idem dicitur in confil. seq. quod est Paliori. D. o. Vincent. Facit etiam quod latè vult ipse Curt. conf. 73. in 32. col. cum seq. Barb. in 4. vol. cōf. 9. in 1. col. facit quod vult Phi. in c. 1. in 2. col. de filiis presby. in 6. Alex. in l. 2. de ver. obl. Lud. Rom. conf. 326. ver. 4. proba.

Limita præmissa quando in legitimatione essent appositæ clausulæ, non obstant, & de plenitudine potestatis, & c. q. a isto casu perinde est ac si defectus omnis esset expressus, & ita videtur tenere. Bal. in d. leam quā. in illo vers. sed pone. & in l. si qua illis. C. ad o. vbi dicit, quod non est opus descendere ad speciem speciei. Bened. in conf. 157.

Sublimita, quando exprimitur spurietas in genere, & sic solū est defectus subreptionis: secus si fuit narratus aliquis defectus, & aliquis suppressus: & sic est defectus obreptionis, qui maior est quam subreptionis. ita dicit Alex. in d. conf. 60. in 2. vol. in fi. Et ita in effectu videtur tene. Pau. de Castr. in 2. volum. confil. 12. incip. super puncto isto. in fin. vbi ita limitat determinatio. Oldrad. d. confil. alio tamen. num. per eum al. & ita etiam tenet Fely. in cap. postulasti. in 4. col. ibi, declara prædicta. de rescript. Et in materia vide Lud. Roma. in confil. 194. vbi dicit, non vitiari legitimationem, licet non fuerit expressa qualitas, quod filius esset ex serua, natus. alleg. multa not. Vide tamen Fel. in d. cap. postulasti. de rescript. in 5. col. ibi, 4. declaratio.

Aduerte etiam dum supra dixi, legitimationem nullam, illius quæ dicebatur naturalis, cum tamen non esset nata ex concubina in domo retenta. allegan. Alexan. volum. 2. confil. 60. Quia contra istud facere videtur quod vult Bald. in 2. par. confil. 295. incip. factum proponitur in terminis. vbi dicit, quod secundum iuris rigorem natus ex soluto & soluta non in forma concubinatus, dicitur spurius: secundum Deum, ius canonicum, & communem vsum loquendi, dicitur naturalis, & ideo pater qui fecit eum legitimari sub nomine naturalis, non dicitur tacuisse eius defectum, sed valet legitimation.

Aduerte insuper, quia contra illud confil. Oldr. de directo facit quod vult Angel. in confil. 204. incip. Quidam Barth. in 1. dubio, vbi vult, quod si in legitimatione exprimitur aliquem fuisse natum ex ligato & soluta, cum tamen ipsa fuerit etiam ligata, non nocet tacuisse hoc: quia satis constat illum esse adulterinum, & illud confil. videtur sequi. Ias. in l. sed si hac, §. patronum. ff. de in ius vocand. ex quo vlti. loco illud refert.

Adde quod non oportet exprimere in legitimatione illam qualitatem, quæ aggrauat vitium parentum: vt si quis dicatur filius sacerdotis & mulieris solutæ. licet non dicatur quod mater habuerit sacramenta ab illo sacerdote. ita Felyn. in d. cap. postulasti. in 5. colum. alleg. Rotam, de filiis præsbty. decisio. 4. in antiquis. & in titul. qui filij sint legit. decisio. 1.

in antiquioribus. vide ibi per eum. Idem.

Sed quid si non exprimatur aliqua qualitas spurietatis, sed simpliciter dicatur, quod est spurius, an valeat legitimation? vide de not. per Felin. in d. capitu. postulasti. in 5. colum. ibi, quinta & vltima.

Infans an legitimari possit, & per quem: & nunquid etiam absens.

CAPVT XI.

Legitimation infantis vt fieri possit multi docto. voluerunt requiri speciale rescriptum: (Adde plenius Anton. Gabriel. lib. 6. tit. de legitimat. concl. 5.) cum Comes Palatinus non possit legitimare infantes, nisi in suo privilegio adesset facultas specialis ipsos legitimandi. l. iubemus. C. de emancip. lib. arguendo de emancipatione ad legitimationem: quod argumentum secundum communem doct. sententiam receptum est. Ias. in conf. 184. in 2. vol. & in conf. 40. in 3. vol. conf. Sed tamen multi alij doctores contrariam sententiam tanquam communiorē amplexi sunt Decius in conf. 55. nu. 5. & 6. Ias. in conf. 156. nu. 2. in 4. vol. Soci. iun. in conf. 97. nu. 2. cum seq. in 2. parte. Quam sententiam in vtramque partem explicat. Rol. a Valle in conf. 61. in 1. tom. Kirchowius.

Infans potest legitimari à Principe, non autem ab inferiore, & sic Comite Palatino. ita Ias. in d. l. eam quam. in 6. col. C. de fideicom.

Legitimation infantis à principe facta, infantis ipsius rationem non exigit. commune renuncio ex Ias. conf. 525. libr. 4. Curt. iun. confil. 19. num. 4. Eman. à Costa. in l. Gallus. §. & quid si tantum part. 2. num. 113. & seq. ff. de libe. & posth. E. Suarez.

Absens legitimari potest, vt in terminis vult Paul. de Castr. in 2. vol. conf. 226. & ita vult Bal. in 3. par. conf. 133. & sufficit ratificatio vt vult Decius in confil. præal. vbi dicit, quod talis ratificatio potest fieri etiam post mortem patris. alleg. multa, maxime Alex. vol. 1. conf. 138. quod mihi est 139. Curt. conf. 4. alleg. multa maxime Ang. conf. 83. incip. spurios. quod mihi est 87. idem vult ipse Ang. conf. 71.

Et ita intelligat procedere quod vult Barb. vol. 2. conf. 34. in 4. col. vbi tenet quod absens non possit legitimari, nisi consentiat. Et quod vult Bal. in 4. parte. confil. 429. vbi tenet absentem legitimari non posse, & idem vult in auth. præterea. C. de natura. lib.

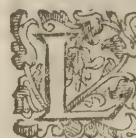
An autem dica. consentire, si sciat & non contradicat, vide in specie Lud. in sing. 588. vbi tenet quod sic.

Infans legitimari potest. Bald. in 2. part. confil. 413. incip. quidam vxoratus. & in 1. part. confil. 67. Paul. de Castr. in 2. volum. confil. 229. latissime Barb. volum. 2. in d. confil. 34. per totum. Ias. remissiue in l. posthumo. in 1. col. C. de contra rab. Deci. qui infinita alleg. in confil. 55. præal. maxime in 4. colum. Corn. confil. 177.

Limita, si interueniat in maiori ætate ratificatio. ita not. Lud. Rom. in conf. 194. in 2. & 3. col. & istud non habet dubium. vt vult Decius. Corn. tamen in d. conf. 177. subtiliter probat non requiri ratificationem.

Legitimation num reuocetur, seu rumpatur, & an fieri possit extantibus filiis legitimis, & naturalibus.

CAPVT XII.

Legitimation non reuocatur, licet post eam pater habeat filios, secundum Alex. in lex facto. in 4. & 5. col. ff. de vulg. & pupil. relat. op. doct. & idē tenet in 5. vol. conf. 187. in pen. col. Lud. Roma. no. in in confil. 194. in 3. col. & seq. Ias. in l. tale pactum. §. si in 2. & 3. colum. ff. de pactis. & ample in d. lex facto. in 5. col. Bened. in conf. 137. in pen. col. Panor. in c. suggestum. de decimis. Et sic in legitimatione non habet locum dispositio. l. si vnquam. C. de reuocan. dona. Est commu. opin. secundum Decium confil. 107. vers. quarto non obstat. & idem Decius conf. 576. pro resolutione. Soc. confil. 142. vol. 1. M. Charian.

Legitimation quæ facta fuit de filiis naturalibus non rumpitur, quamuis pater qui habet eos filios naturales tantum, & quos curauit legitimari, habuerit demum filios legitimos & naturales ex sua vera vxore, qui filij legitimi & naturales succedent.

cedent cum legitimatis, siue illi sint legitimi per subsequens matrimonium, aut per rescriptum Principis: & neq; excludet eos iam legitimatos, cum iam legitimi sint ante natiuitatem eorum legitimorum, & naturalium. Bar. in l. ex facto. nu. 3. & Ias. nu. 19. ff. de vulg. qui hanc opinionem approbat Panor. in c. suggestum. de decimis. Rom. conf. 194. & Bal. in l. eam quam. C. de fideicom. Charianus.

Legitimatio prius facta non reuocatur per natiuitatem filiorum, licet effectus legitimationis limitetur & restringatur: quia cum ipso legitimo concurrunt filij ex legitimo matrimonio postea nati. Et hanc doct. commu. sententiam esse scribit Philip. Dec. in conf. 308. nu. 13. & Rol. à Valle in conf. 89. nu. 12. in 1. Tom. & Soc. iun. in conf. 142. nu. 30. in 1. par. conf. Kirc. commu. dicit Dilect. in art. test. tit. 3. caut. 13. per allegata Alex. & Ias. in l. ex facto. ff. de vul. & pupil. l. Fichard.

Legitimatio fieri an possit extantibus filijs legitimis & naturalibus. (Adde ad questionem exactissimè Anton. Gabr. lib. 6. tit. de legit. cōcl. 6.) Alex. post Bar. in l. ex facto. ff. de vul. & pupil. videtur tenere quod non. & ita Pau. de Castr. tenet in 1. vol. conf. 176. incip. super eo. repetito in 2. vol. conf. 223. & ita vult Alex. vol. 1. conf. 94. alleg. Bald. in auth. praterea. C. de natura. liber. vbi per illum tex. vult, quod Comes non potest legitimare bastardos ex comitibus legit. idem per plura tenet in 2. vol. conf. 60. in 4. & 5. col. Curt. in conf. 13. in 3. col. & in conf. 35. in 9. col. Aret. conf. 166. in ult. col. idem Curt. conf. 16. in 12. col. vbi tenet qd saltem legitimi citandi sint. & ita vult in conf. 73. nu. 30. col. & qd legiti debeant citari, quando legitima tio fit etiam viuentis patre. vide Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. in 18. col. de liber. & posth. Barba. vol. 4. conf. 9. Crot. in d. §. & quid si tantum. in 43. col. Contrarium tenet Feder. conf. 57. & Crot. vbi supr. in 45. col. & seq. Potest distingui, aut pater requirit legitimari, & valet legitimatio etiam extantibus legitimis: aut filius spurius requirit, & tunc secus, & ita vult Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. in 15. col. in fi. de liber. & posthu. intellige tamen si istud contineatur in potestate legitimantis, vt ibi in 16. col.

Adde quod Ange. in conf. 87. tenet valere legitimatorem factam absente patre, si pater ex post confiteatur eam fuisse factam de eius voluntate.

Sed quid præsupposito quod Comes haberet potestatem legitimandi bastardos etiam extantibus legitimis, an tunc sit mentio fienda de legitimis? (Adde prædict. Ant. Gabr. co. lib. & titu. concl. 7.) Alex. vol. 2. conf. 60. præl. in 5. col. tenet qd

sic. Adde Curt. conf. 116. incip. Innocentius septimus. Curt. in d. conf. 13. in 3. col. & in 6. col. in fi. & apertius in conf. 19. in 5. col. & in d. conf. 35. in 9. col. Decium conf. 85. in 3. dubio. Corn. vol. 2. conf. 93. in 3. col. Barb. vol. 4. conf. 49. in 1. col. & seq.

Limita nisi pater faceret legitimari, quia tunc non requiritur mentio legitimorum. ita in terminis tenet Bald. in 2. par. conf. 222.

Idem vult in 1. par. conf. 72. vbi dicit legitimos non esse citandos.

Sed contrarium tenet Decius in d. conf. 85. in 3. dubio. alle. multa, maxime Are. conf. 167. incip. Mag. quod mihi est. 166. aletiam Alex. vol. 1. conf. 25. & conf. 67. & ita vult Curt. in d. conf. 16. in 12. col. vbi tenet, quod saltem citandi sunt legitimi. Ias. in d. §. & quid si tantum. in 18. col. vbi dicit legitimos esse citandos. Corne. in d. conf. 93. Crotus in d. §. & quid si tantum in 42. col. in fi. idem.

Naturalis non legitimatur, nisi expresse de legitimis & naturalibus fiat mentio: secundum communem per Burf. conf. 76. nu. 23. lib. 1.

Sed quid si non extant legitimi & naturales, & Princeps legitimat patre viuente, & requirente, an requiratur citatio agnatorum? Ludo. Bolog. in addit. ad Mathes. in tract. de succel. ab intest. in 11. col. tenet qd non. alle. Calder. in rubr. qui filij sint legit. conf. incip. legitima. & ita vult Alex. vol. 5. conf. 187. in 2. col. vers. 4. quia, & c. Corne. vol. 3. conf. 1. in 1. dubio. Bened. in conf. 2. in 4. colum.

Legitimatio filij legitimi ad petitionem patris, etiam filia legitima naturali existente: præsertim si illa clausula, Non obstante. adiecta fue rit, per Comitem Palatinum fieri potest. Ias. per multa fundamenta in conf. 68. in 3. Tom. & 110. in 4. vol. Quam ibi Ias. commu. doct. sententiam esse dicit. De qua plura scribit Rol. à Valle in d. conf. 61. Kirchouius.

In legitimatone an masculinum comprehendat femininum, & sic an spuria possit legitimari? Ias. in d. l. 2. in 4. col. ff. de verb. oblig. tenet qd non. all. Signo. in conf. 186. & ita etiã refert ipse Ias. in l. si quis id quod. in 2. col. ff. de iurisd. omni. iud. vbi dicit, qd illam decisionē Signo. sequitur Prepo. med. modo Cardin. Alex. in d. c. per venerabilem. vers. videba. Charian.

Legitimatio non præiudicat interessatis non citatis. iuxta doctrinam Bar. communiter receptam in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. cum concordant. vt per Dec. in cōf. 284. ver. 3. communis opi. & in cōf. 435. nu. 10. Quem refert & sequitur etiam Soc. iun. in conf. 82. nu. 19. vol. 4. E. Muscul.

Main body of handwritten text, appearing to be organized into two columns. The script is cursive and difficult to decipher due to fading and bleed-through.

Small handwritten text or signature centered near the bottom of the main text block.

SYNTAGMATIS
OPINIONVM
COMMVNIVM,

SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM.

QVIBVS VNIVERSÆ PROPEMODVM QVÆSTIONES EX

*Selectioribus omnium in iure scribentium responsis, auctoritatibus, & consilijs, faciliori multò
quàm antea methodo discutiuntur, enucleantur, & singula sub congruis suis
locis, veluti materiæ sedibus, ac titulis, subiunguntur.*

Opus absolutissimum, perfectissimum, desideratissimum.

HAC POSTREMA ET ACCVRATISSIMA EDITIONE ADDITIONIBVS AD
Praxim vtriusque fori conducentibus, fidelissimis obseruationibus, & Senatusconsultis, locupletatum,
& ab illis rebus quæ prius tædium legentibus adferebant repurgatum.

ERVDITISSIMI CVIVSDAM IVRISCONSULTI LABORE ET STUDIO.

Cum Indicibus locorum, ac rerum copiosissimus.

Tomus Secundus.

LVGDVNI, Ex Officina Iunctarum, M. D. XCV.

STANDARD

OPTIONAL FORM NO. 10

U. S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE

WASHINGTON, D. C. 20540

THIS FORM IS PREPARED BY THE BUREAU OF LAND MANAGEMENT, U. S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR, FOR THE RECORD OF LAND ACQUISITION AND IS TO BE USED IN ALL CASES WHERE LAND IS ACQUIRED BY THE UNITED STATES.

It is to be filled out by the person or persons who have knowledge of the facts and circumstances of the acquisition, and is to be submitted to the proper authorities for their consideration and approval.

It is to be filled out in duplicate, one copy to be retained by the person or persons who have knowledge of the facts and circumstances of the acquisition, and the other copy to be submitted to the proper authorities for their consideration and approval.

Form 10-100

U. S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE

S Y N T A G M A T I S

COMMVNIVM OPINIONVM,

SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

in locos communes per titulos, & capita distinctos.

DE CONTRACTIBVS, ET VNIVERSA
contrahentium serie,

LOCVS QVARTVS.

DE CONTRACTV, ET OBLIGATIONE.

TITVLVS PRIMVS.

Contractus vnde, & quid sit: cuius natura, & conclusio attendi debet: deq; eius forma, & nunquid transeat ad hæredes.

CAPVT I.

CONTRACTVS est iurisgentiū, actiones verò oēs inuentæ sunt de iure ciuili. cōem dicit Ias. nu. 48. & Claud. Aque. nu. 56. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & in. Do. a. Fi.

Contractus quis sit, ex verbis & denominatione contrahentium dignoscitur, secundū cōem per Burs. conf. 100. nu. 6. lib. 1.

Contractus in re dubia nomen, formā, ac iuris effectus ex mente, & proposito contrahentium assumit, vt commune doctorum effatum esse constat ex ijs, quos laudat Tiraq. de re tract. lign. §. 30. gl. 1. nu. 2. Abb. & reliquis in c. ad quæstiones. de rer. permut. Rip. in l. 2. nu. 36. ff. si cer. pet. Ex ea. de pact. nu. 513. ver. 1. Dida. a. Couarru. lib. 2. resolu. c. 4. nu. 9. nec aliundē melius, & luculentius mens ac propositum contrahentiū elucescet, quam ex nomine, quod contractui expressim ipsimet contrahentes indiderunt: vt frequenter placitum pono ex Paul. in l. Aristo. nu. 4. in fi. & nu. 5. ff. de dona. Panor. in d. cap. ad quæstiones. nu. 4. Rip. nu. 30. Alciat. nu. 36. Purpu. nu. 51. in l. 2. ff. si cer. pet. Ex ea. vbi supra & vberius Tiraq. in laudato superius loco nu. 7. Lorient. de pact. axiomat. 116. Authōr commentar. in consuet. Parisienf. §. 14. nu. 53. E. Suarez.

Contractus naturā cuius sit attendi debet ad id quo magis participat: vt si fundum do pro centum aureis & pro vno equo, & quærat nunc an talis contractus sit venditio, an vero permutatio? & concludi debet attendendum esse id quod plus valet, an equus, an illi centum aurei plus valeant quā equus: nā si equus plus valeat, erit permutatio, aliās erit emptio. c. ad quæstiones, & quod ibi no. de rerum permut. Bal. in l. Aristo. §. 1. ff. de donat. Alex. conf. 119. nu. 5. & 3. vol. Bellac.

In contractibus conclusio attenditur. vnde nō sufficit probare colloquia inter partes, vel tractatus tantum, nisi etiam probetur quod tales tractatus fuerunt confirmati, & conclusi inter partes: quia multa tractantur, quæ nō resoluntur: teste Ias. qui hoc pulchrē explicat in l. Titia. §. idē respondit, plerūque. nu. 4. & 5. ff. de verb. oblig. vbi plura docet ad praxim notat. quæ declara vt per Rip. respons. 143. Nat. cōf. 357. Bonac.

Dispositio quælibet contrahentium regulatur continuo secundum ius commune, vel municipale, si adsit, teste Bursat.

conf. 67. nu. 11. lib. 1. l. hæredes mei. §. cum ita. vbi Bar. & alij. ff. ad Trebel. Bonacoff.

Contractus contra formam statuti initus, etiam q in minoris utilitatem cederet, non potest à minore approbari. secundum communem per Burs. conf. 82. nu. 21. lib. 1. Bonacoff.

In respicientibus formam, & solemnitatem actus qui geritur inspicienda sunt & seruāda statuta illius loci in quo talis actus celebratur. Est indubitata & com. opin. sec. Ias. in cons. 48. in casu consultationis. vol. 1. Charian.

Contrahentes in dubio ad statuta, & consuetudines sese referre existimandi sunt, commune interpretum placitum ait Curt. iun. conf. 86. nu. 6. & conf. 171. nu. 1. & iactatur temere inter doctores. E. Suarez.

Regulariter contractus omnes, & omnes obligationes ad hæredes transeunt, licet de hæredibus non sit facta mentio. l. veteris. C. de contrah. & commit. stipul. Bal. in l. 1. C. de constit. pecunia. vnde videtur clausulam illam notariorum esse superfluum, qui in instrumentis faciunt mentionem non solum de contrahentibus, sed de hæredibus eorum. l. eum qui. & ibi Pau. Castr. ff. de verb. oblig. quælibet enim conuentio in dubio censetur realis, & per consequens ad hæredes transitoria, dato q persona acquirentis sit in cōuentione inserta. est enim ea contrahentium intentio, vt & hæredibus provideatur. l. si pactum, ff. de probat. quod procedit in his rebus quæ ad hæredes sunt transitoria. Ias. in l. quidam cum filium. nu. 13. ff. de verb. oblig. vel nisi factum cohæreret personæ promissoris, vel quia esset electa industria personæ, tūc enim obligatio ad hæredes promissoris non transiret. Ias. in eo loco. nu. 19. Bellac.

Cōtractus celebratus p se, & filijs, & hæredib. nō pprehēdit extraneos hæredes. Alex. cōf. 56. n. 2. vol. 2. magis cōem dicit ex But. in c. dudū. de elec. & in c. examinata. d. iud. B. Vill. & D. a. fi.

Contractus principum obligant eorum successores, commune ait Ias. conf. 10. lib. 3. E. Suarez.

Contractus, etiam in vltimis voluntatibus possunt celebrari, & licet vitietur vltima voluntas, tamen remanet contractus. glo. communiter approbata in l. hæredes palam. in fin. ff. de testam. Roma. conf. 71. col. pen. in fi. Do. a. Fin.

Is cui acquirit ex aliquo contractu, dēt eū contractum acceptare cū omnib. pactis, & clausulis in eo appositis. l. Caius. ff. de manu. l. contra iuris. §. si filius. & ibi Bar. & Ias. ff. de pact. nu. 11. Vezi.

Contractus plures quando dicantur, licet sub eadem stipulatione comprehensi, vide Burs. consil. 104. nume. 4. libro 1. vbi de communi doct. Bart. in l. scire debemus. vers. possumus ff. de verbo. oblig. in l. & si vno. ff. de act. emp. Bonac.

Com. opin. Tom. ij.

A 2

De

De contractu venditionis, & quando simulatus, vel pignoratitius, vel usurarius presumatur.

C A P. II.

Contractus si appareat originalem causam longè aliam fuisse quàm venditionis speciè, puta si centum nomine mutui petenti cum oblatione pignoris respondeatur non detractari mutuum, seu instrumentum sub forma mutui vel pignoris confici, sed potius cum hac pro eodem precio post certum tempus id reddi velle, presumitur simulatus, ac in fraudem usurarii factus, maxime si mediocre pretium interuenerit, ut voluit Host. & Io. Andr. c. ad nostram. de emptio. & vend. arg. l. quamuis. §. si cum essem. ff. ad Velleia. Bal. in l. 3. C. plus valer. quod agitur. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 87. nu. 166. Sin autem non appareat originalem causam fuisse aliam, tunc si pactum de reuendendo pro maiori precio, aut etiam pro eodem, cui tamen aliud pactum, puta de computandis in sortem fructibus, fuerit adiectum, aut metio facta si concurrat precij paruitas præsertim in homine fœnerari solito, contractus presumitur iuxta receptam Doct. sententiam simulatus, ut refert ibidem nu. 167. 169. 173. Bened. Capra.

Venditionis contractus ut & simulatus, & usurarius dicatur satis superque est, quod modico precio res distrahatur, & pactum vna de reuendendo subiungatur; quamuis emptor usuris exercendis alioquin deditus non sit. commune interpretum dogma aiunt Cast. & Fulg. in l. emptione. C. plus val. quod agit. Alex. conf. 46. in prin. Boer. decis. 132. nu. 10. Matth. de Afflict. decis. 40. nu. 17. & decis. 45. Aymo. Crauet. conf. 156. num. 8. Iac. in l. rogasti. §. si tibi dederò. ff. si cer. pet. & hæc sanè sententia verior mihi atq; æquior videtur, quamuis contrarium, imò quod etiam exigatur emptorem fœnerari, alioquin assuuisse, affirment receptum Alex. sibi contrarius conf. 109. lib. 4. Dec. conf. 177. Gram. decis. 176. nu. 26. & sequen. Cass. decis. 1. nu. 1. tit. de usur. Boer. conf. 12. atque Alex. de Neuo conf. 115. nu. 21. Presumetur præterea venditio simulata & fraudulenta si post eam factam, adhuc venditor rem venditam possederit. commune inquit videndus Corn. conf. 205. in præsent. ver. nec videtur. lib. 3. E. Suarez.

Quæro an ex modicitate pretij, cum pacto de reuendendo contractus venditionis presumatur simulatus & pignoratitius? Resp. quòd & in hoc articulo inter doc. magna est controuersia. Nam quòd prædicta duo non sufficiant ad probandum contractus simulationem, & quòd sit iudicandus pignoratitius, nisi còcurrat còsuetudo fœnerandi, & q. sit solitus fœnerari emptor, tenet Arch. cap. quia plerique. 14. q. 3. Iaco. de Aret. & Sal. in l. emptione. C. plus valere quod agitur. Io. Andr. c. illo vos. de pign. Bald. c. 1. de feud. dato in vicem legis còmiss. Eandem sententiam firmat Pau. de Cast. in l. rogasti. §. si tibi. ff. si cer. pet. Pet. de Anch. in c. ad nostram. ext. de empt. & vend. Et ita q. ista tria requirantur, & prædicta duo non sufficiant, dicit esse magis communem opin. Cæpolla in suo tract. de simula. contract. sub finem. & firmat Deci. in conf. 167. vers. non obstat etiam. & in conf. 308. vbi allegat Soc. in eandem sententiam. Et eam sequitur Gozad. in repe. l. 2. C. de pact. inter emp. & vend. ver. tertio quæro. cum pluribus & Antiquis & Modernis per eum allegatis. idem sequitur Cagno. in d. l. 2. C. de rescind. vend.

Contrariam sententiam, quòd scilicet ex pacto de reuendendo, cum modicitate pretij contractus sit iudicandus fœneratitius, & illa duo sufficiant ad probandam simulationem, firmat gl. in c. conquestus. ext. de usur. & c. ad nostram. quam sequuntur ibi doct. Host. Inn. Io. Andr. & Pan. qui dicit hanc esse communem opin. Eandem sententiã sequitur Bal. Alb. de Rosat. Pau. de Cast. & Fulg. in l. emptione. C. plus valere quod agit. & ibi Alb. dicit hanc esse communem, & se ita obtinuisse coram magnis peritis. Et dicit Bar. conf. 51. vol. 1. quòd ita consuluit pluries in plurib. prouincijs. Hanc quoq; còmunem esse opi. firmat Fulg. in d. l. emptione. Alex. in conf. 46. vol. 3. Imò. in d. c. ad nostram. Goffr. in sum. sua. de pign. Spec. in tit. de usur. & tenet Deci. conf. 167. Guid. Papæ conf. 180. Bertr. conf. 111. in 3. vol. asserens hanc esse commu. opin. Eandem firmat esse communem Th. Ferra. in caut. 17. subdens hanc esse pro salute animæ & conscientie tenendam. Aymon Crau. còf. 156. nu. 8. Hanc quoq; dicit esse còem & saniorè pro còscientia. Chassa. in consuet. Burg. prout testatur Ferra. d. caut. Et pro hac sententiã, q. scilicet ex pacto de reuendendo cum modicitate pretij non nisi pignus constitutum, & in fraudem usurarum venditionem celebratam, presumatur, dicit esse iudicatum Matth. de

Affl. decis. 65. & 40. Et ab hac sententia tot ac tantorum Patrum tam Antiquorum quam Modernorum autoritate & numero roborata tanquam magis communi, & conscientie minus periculosa recedendum non est, ut c. 1. de decimis. Abb. c. sunt nonnulli. vers. tantorum patrum. 16. quæst. 1. M. Grassus.

Contractus emptionis & venditionis, vel alius similis contractus, ut dici possit pignoratitius, usurarius, & simulatus, requiritur necessario probari tria. modicitas, seu tenuitas pretij, pactum de reuendendo, & consuetudo fœnerandi, vel quod emptor sit solitus fœnerari, & concurrentibus istis tribus, contractus ipse iudicandus foret simulatus, nec duo ex iâ dictis sufficerent aliquo pacto ad probandum simulationem, ut voluit Bal. in c. 1. de feud. dato in vicem legis commissio. Arch. in c. quia plerique. 14. q. 3. Io. Andr. in c. illo vos. de pign. Iac. de Aret. Cy. Sali. & alij in l. emptione. C. plus valere quod agitur. Card. Barb. Henric. Bohic. & Anch. in c. ad nostram. de empt. & vend. Goza. in rep. l. 2. C. de pact. inter emp. & vend. alios referens, & Cagn. in rep. l. 2. C. de rescind. vend. & istam opinionem ait esse còmunem. Ruin. conf. 16. num. 11. vol. 4. Alex. conf. 109. vol. 4. & conf. 46. vol. 3. Dec. conf. 167. Gram. decis. 76. nu. 26. & seq. & Cassad. decis. 1. nu. 1. in tit. de usuris. & ita còsuluit Boer. conf. 12. In contrariam verò sententiam, videlicet, quòd contractus est iudicandus fœneratitius solummodo ex duob. scilicet ex pretij modicitate, & pacto de reuendendo absque eo, quòd emens sit solitus fœnerari, inclinavit gl. in c. conquestus. de usur. & in d. c. ad nostram. quam sequitur ibi Inno. Host. Ioan. Andr. Imò. But. Abb. Bal. Alb. Pau. de Cast. & Fulg. in d. l. emptione. vbi asseuerant prædictorum opinionem esse communem. & Alex. reuocando iudicium in melius. conf. 120. vol. 4. & conf. 46. in princ. vol. 3. vbi picit apertò ore hanc partem esse magis communem. Anan. conf. 58. & Boer. decis. 182. nu. 10. & ita vigore dictæ secundæ, & vltimæ opinionis magis còmunis consuluit sacrum conf. Neap. teste Afflict. decisio. 65. & Gram. in præcitata decis. 76. nu. 30. cum alijs seq. & Rot. Roma. ut refert Cassad. d. decis. 1. & ita consuluit quoq; Crau. còf. 156. nu. 4. & 8. & ista est verissima, canonica & magis commu. opi. & obseruanda in practica, ut attestatur Ias. in l. rogasti. §. si tibi dederò. ff. si cer. pet. pro qua semper intrepidè iudicarem, & consulere casu eueniente, ut secundum eam consuluit etiã eleganter, & doctè Marc. Ant. Nat. conf. 198. viso, & benè considerato themate. & c. & iudicauit Camera Imperialis, testante Ioachino in obseruatione. 62. centu. 3.

Istam verò opi. ita retentam limitat Alcia. conf. 40. nu. 3. to mo 1. lib. 1. fol. 17. non procedere, vbiunque instrumentum, in quo interuenerit pretij modicitas, & pactum de reuendendo, reperiretur celebratum cum Ecclesia, seu viris Ecclesiasticis, ut tunc non presumatur fœneratitium. Item limitatur eadem còis in muliere & rustico, quorum personarum simplicitas doli præsumptionem tollit, ac penitus excludit. l. 1. §. si. ff. de eden. & l. si quis id quod. ff. de iurisd. omn. iud. & firmat Doct. in locis præcitatis. Claudicat etiam præmemorata communis, q. auctori proponenti pactum de reuendendo, læsionem in pretio, & simulationem contractus, obstat exceptio rei iudicatæ, quòd ad simulationem, sed audiri debeat super ipsa simulatione. Cæterum quo ad pactum de reuendendo, & læsionem, eidem auctori non obstitisse, nec obstat exceptionem prædictam rei iudicatæ: secundum decisionem Rotæ Roma. emanatam ibi, sub die 20. Octoris 1570. citatamque per D. Oradinum in suis decisio. decis. 267.

Postremò coarctatur quoq; eadem communis, ut pactum ipsum de reuendendo post triennium, non faciat aliter contractum simulatum, nisi in facto fœnerario. ita Moheda. decis. 157. Viuius opi. 1029.

Pretij vilitas maxima facit ut contractus presumatur simulatus, ut si res quæ valet mille, vendatur pro centum, talis vilitas immoderata reddit contractum simulatum. c. 1. qual. feu. amit. Soc. conf. 304. in 1. vol. & Boer. decis. 102. nu. 4. q. si paucitas precij tantummodo intercederet, quæ excederet dimidium, & tunc legitimus præsumeretur, & non simulatus, ut ibi per Soc. Bellac.

Contractus ex modicitate pretij, & pacto de reuendendo, presumitur pignoratitius. Alex. conf. 46. vol. 3. & Dec. còf. 167. dixerunt esse magis communem. ut refert Minf. obs. 62. cen. 2. & quòd domini in Camera eam tanquam securiorem, & communiorem sunt secuti. I. Fich.

Contractus simulatio non presumitur ex modicitate precij & pacto de reuendendo, ut aliqui volunt, quos refert & allegat Socin. iun. in conf. 22. num. 33. & 34. vbi reiectis omnibus, ad suam opinionem confirmandam allegat Laurent. de Rodolphis in tract. de usur. q. 60. ut eum refert cum alijs pluribus Bartholom. Capol. in tract. de simul. contract. in suo 6. casu

casu principali, vbi longe disputat hūc articulu: & relatis omnibus doct. hinc & inde tenentibus, tandem sex pulchris rationibus, hanc opinionem negatiuam firmat, dicens: quod eam putat verioem, & quod semper pro ea consuleret. Et vltra ibi allegatos per eum hanc opinionem quoque sequutus est Socinus Sen. in conf. 155. ver. sed ad hoc respondetur. 2. volum. vbi dicit, quod ita se habet magis communis opin. doct. allegando alios, vt per eum. Et eandem opinionem sequutus est Nicol. Boer. decis. 101. circa hanc quæstionem, & c. dicens q̄ ista opinio est vera, & communior, & quod ita fuit decisum in Curia, vt per eum. E. Muscul.

Contractus simulatus præsumitur ex eo q̄ venditor reperitur rem alienatam, possidere. l. sicut. §. superuacuum. ff. quibus modis pig. vel hypo. quæ regula limitatur, vt non procedat, quando ille qui alienat, possidet mutata causa possessionis: tunc enim propter mutationem causæ ipsius possessionis cessaret ea præsumpta simulatio: & sic ea regula habet locum vbi ille qui fingitur alienare rem ipsam possideret non mutata causa possessionis: ita Nicol. in l. generaliter. num. 60. C. de secund. nupt. Bellac.

Pacta extranea quæ ponuntur in contractu emptionis contra vel extra naturam illius contractus inducunt præsumptionem simulationis, vel fraudis. gl. & doct. in l. cum allegas. C. de vsu. sicuti & pacta insolita seu extranea in eo contractu inducunt præsumptionem fraudis & vsurarum. Corne. conf. 23. in 3. vol. nu. 8. Don. à Fin.

Simulatio contractus & testibus, & literis probari potest. communem inquit Boer. conf. 12. nu. 9. Nec iureiurando expressim renuntiata quidquam procedat. cōmune aiunt Bero. c. ad nostrā. nu. 12. & seq. de empt. & vend. Franc. Viuius lib. 1. opin. 85. E. Suarez.

Simulatus contractus si solum concernit præiudicium contrahentium tantummodo potest opponi exceptio contractus simulati: secus si concernit præiudicium tertij, quia non pōt, quia esset allegare propriam turpitudinem: ista est cōmunis & vera doct. intelligētia. de qua Alba. conf. 1. n. 10. vide omnino. quia bene super contractu simulato. Bonac.

Decretum iudicis non prodest contractui simulato quin possit simulatio allegari, & probari, ac iudicem fuisse circumuentum, secundum Spec. in titu. de empt. & vend. in §. nunc dicendum. in ver. hoc quoque. Bal. in rub. C. qui admit. in 2. col. Nam vbi est simulatio, non potest esse causæ cognitio: ergo decretum nullum. l. cum hi. in §. si prætor. ff. de transactionib. l. cum vero. in §. subuentum. ff. de fideicommiss. liber. Balb. decisio. 183.

Contractus simulatus non firmatur iuramento. gloss. in l. emptio. C. plus valet. quod agitur. Fallit vt per Mari. sing. 474 Don. à Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Plurimas coniecturas propter quas simulatus dicatur contractus emunerat Borgninus Calualcanus decis. 48. vbi opinionū quæ hoc capite recēsentur praxes varijs curiarum decisionib. explicantur ac confirmantur. vide Nicolaum Boerium consilio 12. de contractu generatio.

De contractu nullo atque innutuli, & quando talis habendus.

C A P V T III.

Contractus nullus non est contractus: & ideo si quid fiat non seruata solemnitate legis vel statuti, contra hēns in penam non incidit, vt not. scrib. Crem. sing. 113. Bal. in l. 3. C. de iur. emphy. in l. si. col. 4. C. de his quæ pœnæ nom. & facit illud, quod nullitas contractus excusat a commissio: teste Guid. Pap. q. 590. conf. 192. nu. 3. pro quo vide Ias. in l. vbi pactum. nu. 25. C. de transact. Sebast. Vant. de nullit. c. 8. nu. 54. & seq.

Contractu nullum, defectu solemnitatum à statuto requisitarum, puta a minore, vel muliere sine consensu propinquorum celebratum, iuramento non firmari, Doctorum quidam tenuerunt: aliqui contrarium sentientes, horum tamen communior, & receptior sententia, est vt videre licet in cap. cum contingat. de inre iur. vbi Butrig. Abb. Imo. Pau. de Castr. in repe. auth. sacramenta puber. C. si aduer. vendi. Abb. in disputatione sua incipiente, stante statuto ciuitatis Senarū. Soci. conf. 147. incip. visa facti. lib. 1. Turz.

An autem data nullitate contractus, annuletur confessio in contractu facta? vide pulchre Fely. in c. cum venerabilis. in 6.

col. de excep. & Ias. in l. non dubium. in 13. col. C. de ll. Idem.

Contractus principalis quamuis sit inualidus & inutilis tamen si in illo contractu sit aliqua confessio, illa tenebit: quia nullitas contractus non habet annullare confessionem in eo contentam. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. & ita Bart. hoc notat per eum tex. ff. de verb. oblig. Ias. in l. certi. & ibi inquit in iudicando non esset recedendum ab hac opinione. ff. si cer. pet. nu. 35. Kirchoius.

Contractus nullus causatus etiā errore iuris excusat à mala fide, & à dolo, vt est cōmunis opi. de qua Plotus in l. si quando. nu. 291. C. vnde vi. fallit in contractu nullo, cui lex, statutū, aut decretum resistit, vt ibi Plotus. Boer. decis. 98. Alex. conf. 121. in 4. vol. & 73. in 2. Barb. conf. 80. in 4. Bonac.

Contractus communiter factus tanquam licitus, licet in veritate esset dolosus & contra ius ei resistens, puta vsurarius, vel adesset consuetudo, q̄ contractus fierent, licet essent in veritate nulli, ac dolosi, & illiciti, & ius seu decretum eis resisteret, excusarentur contrahentes, quo ad pœnam criminalem, sed non quo ad spirituaalem. Plotus in l. si quando. nu. 324. sic & notarij de eis rogati. Bonacoff.

Dolus quando dat causam contractui bonæ fidei, vt puta, si tibi habenti pulcherrimum corpus iuris non alias vendituro alius persuaserit, vt sibi videres ex eo quod de proximo noua publicanda esset cōpilatio, tunc venditio vel contractus ipso iure nihil valebit. l. & eleganter. ff. de dolo. l. 3. ff. pro socio. glo. in l. dolo. C. de inutil. stipul. 12. q. 2. c. quisquis episcopus. & capitulo cum vniuersorum. de rer. permut. glo. in c. cum dilecti. de empt. & vendit. & ibid. Host. Io. Andr. Imola. & d. Nicol. & ita communiter contra Petrum de bella Pertica, Doct. tenere refert Bened. Capra, reg. 87. nu. 35. quod tamen fallit in dolo velato, vel incluse sub metu. itē fallit, si deceptus vellet nihilo minus contractum valere, aut adhibitus sit in spiritualibus: quia in iis dolus contractum non vitiat, pro bono dolo habetur, iuxta c. dudum. de conuers. cōiug. & l. 1. ff. de dolo. vt est ibid. nu. 48. & seq. Si quis tamen dolo non vnius, sed omnium Monachorum inducatur ad ingrediendum monasterium, tenet quidem ingressus, sed nocebit dolus quò ad eius bona, quæ non monasterio, sed eius hæredibus & consanguineis acquiruntur, secundum Inn. in d. c. dudum. per c. cōstituit. 20. q. 3. cum quo communiter transeunt Doct. Io. Andr. & Imol. in cap. præterea. de offi. deleg. quod verum est quando principa liter ob auaritiam & bonorum auiditatem quis omnium Monachorum dolo inductus esset ad ingrediendum monasteriū, vt refert ibid. Capra. nu. 50. item fallit, si dolus à tertia persona adhibitus sit, quia tenet cōtractus, licet deceptus cōtra tertiā illam personam de dolo agere possit ad interesse. d. l. & eleganter. ff. de dolo. & gl. in c. cum dilecti. de empt. & vend. & id cōmuniter tenere refert Bened. Capra. nu. 59.

Contractus ab ebrio celebrati non valent. gl. not. in c. vnus quisque. 22. q. 4. facit tex. in c. sanē. 15. q. 1. vbi dicitur q̄ ebrij nesciunt quid faciant, aut loquantur: quia æquiparantur infantibus & furiosis qui contrahere non possunt. l. 1. §. furiosum. ff. de act. & oblig. Dec. qui plura alleg. conf. 112.

Si aliquis ad prandium vel cœnam inuitat, & inebriat eum & secum contrahat præsumitur dolo inebriatus. ita vult glo. sic ponderata per Bald. in l. dolum. C. de dolo. Dec. vbi supra. Ang. in §. præterea. col. 10. de actio. in instit. Kircho.

Consensus alicuius quando requiritur ad aliquem actum faciendum, sufficit quod interueniat ante vel post ipsum. arg. in l. per fundum ff. de seruitu. rustic. præd. Decius consil. 367. nu. 4. Kirchoius.

Licito tempore quiuus actus gestus præsumetur, si tum licito, tum illicito geri potuit, vt frequenter placitum affirmant Alex. nu. 2. Ias. nu. 7. in l. non solum. §. sciendum. ff. de noui ope. nunciat. Dec. nu. 52. Berous. nu. 133. c. in præsentia. de probationibus. Bart. conf. 290. nu. 4. lib. 3. Ant. Gome. in l. 80. Tauri nu. 57. in tract. de delict. c. 1. nu. 70. Iul. Clar. in prac. §. vlt. q. 56. ver. in hoc. Suarez.

Contractus non dicitur perfectus vbi scriptura requiritur, ex mente contrahentium, licet nō addatur, & aliter factus contractus non teneat secundum magis communem per Burfar. conf. 100. n. 18. li. 1. licet ibi. nu. 20. cōtrariam magis cōmunem dicant aliqui ibi alleg. quam cōcl. declara, vt per eundem ibi, vbi q̄ pœnitentiæ locus non est post contractum ante instrumenti celebrationē, dummodo testes nō dixerunt, q̄ aliter cōtractus factus non subsistat, iuxta cōem ibi relātam, quam sequuta est Rota Curia Rom. ex. decis. de quib. d. conf. Bonac.

Contractus vt dicatur in scriptis fieri, requiritur, vt expressè hoc a partib. actum sit, vt aliter contractus non valeat. cōmunem dicit Deci. conf. 340. nu. 3. cōtrariam opinionem dicit esse cōem Saly. in l. contrahitur. ff. de pignor. Don. à Fin.

Com. opi. Tom. ij. A 3 Contra-

Contractus ut dicatur in scriptis fieri, requiritur ut expresse hoc a partibus actum sit, ut aliter contractus non valeat. Bar. in l. contractus. C. de fide instr. Et communem dicit Dec. conf. 340. nu. 3. facit l. contrahitur. ff. de pigno.

Contrarium, & quod talis expressio non requiratur, tenuit glo. Inst. de empt. & vend. in prin. dicens hanc opinionem magis probari, & alteram non esse in usu. Quam gl. sequitur Cast. in d. l. contractus. nu. 2. & 3. & Salic. ibidem nu. 5. dicens hanc opinionem gl. & Azonis tenere etiam Cyn. Jac. Butr. & communiter doct. & c. I. Fich.

Contractus concepti sub modo, non vitiantur ex causa modi non impleti, nisi interuenerit culpa implere debentis: & in dubio modus cesset esse causa impulsiva, & ideo eius defectus non vitiat, plene Corn. conf. 102. in 3. vol. Si tamen quis recusaret modum adimplere reuocaretur contractus. l. j. C. de donat. quæ sub modo. & sic si per quem steterit quominus modus adimpleatur, contractus reuocari posset: alias si modus alio casu deficiat, non reuocatur contractus. Corn. ibi. Bellac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1** Contractus tamen nullus, quocumque nullitatis genere, (Inquit Ioannes Papon) validi iudicantur donec litteris regis tales declarantur, neque ratio l. nam et si §. post defectum. ff. de iniust. rupt. & irrit. fact. test. qua multi sine rescissione contractum irrit. esse contendunt spectatur, cum implicite repugnantia lateant, rescissio enim contractus prius validum fuisse subiudicat, & ita Parisiis iudicatum 14. Augusti. 1543. Libuit hic attexere ipsius Paponis verba, quod nobilem huius capituli praeos rationem contineant. Nostre Roy (inquit) à reserué celà à luy ores que la loy escripte ayt donné à tous moyen d'y paruenir par simple requeste presentee au iuge ordinaire, ce quil fault suivre, Car en ce Royaume n'est suivie sinon comme vne raison escripte, & non pas comme Loy formelle & necessaire, & ainsi que sont tenuz les princes subiectz & reconoisantz l'Empire, d'ont nostre Roy n'est pas. c. cum per venerabilem. & ibi Innoc. qui filij sint leg. Ce neantmoins en cedit le Royaume la dicte Loy est obseruee pour faire declarer nulz par les iuges, & eorum officio, par simple requeste, sans lettres du Prince trois sortes de contractz, l'une quand ilz sont usuraires, l'autre quand ilz sont simoniaches, pour le possesseur, l'autre quand sesdicts contractz sont faitz contre la coustume escripte, & receuz, ou contre l'expresse ordonnance du Roy publiee en Parlement. l. non dubium. C. de legib. Hæc Papon. lib. 16. Arrest. titu. de restit. in integr. Arrest. 11.

Contractus quando, & qualiter usurarius habendus est.

C A P. IIII.

- 1** Contractus praesumitur usurarius, secundum magis communem opi. ex solo pacto de retrouendendo, cum modicitate precij. Aym. Crau. conf. 156. vers. non obstat. nu. 16. Licet multi voluerint ista duo non sufficere, nisi & adsit tertium requisitum, scilicet, quod emptor sit solitus fœnerari. Quam sententiam magis communem appellat Soci. iun. post Capol. in conf. 50. nu. 2. in 1. par. Sed priorem frequentiori calculo à doct. approbatam esse, deductis multorum doct. autoritatibus scribit Rol. a Valle, in conf. 40. nu. 11. cum seq. vbi ipse plures autoritates, quam vllus aliorum in illa materia in vtramque partem congestit. in 2. tom. conf. Kirchouius.

Contractus probatur usurarius ex praesumptionibus & cōiecturis ex quibus ille contractus conuincitur usurarius. c. cū in diocesi. ver. si tamen argumentis. de usuris. quare propter difficultatem probationum admittentur probationes quæ alias essent sufficientes. de Anc. in c. ad nostram. de empt. & vend. & Ias. in l. cum ea. de transact. Bellac.

Contractus ad hoc ut sit usurarius oportet, quod sit in pactum deducta usura, ut est com. opi. Crau. conf. 87. nu. 3. Riminal. cōf. 318. nu. 11. secus si non paciscatur. c. 1. q. 2. ibi. Dum tñ omnis absit pactio, omnis cesset conuentio. & ibi etiam per glo. vbi permittit ecclesia aliquid honoris, vel subsidij gratia accipere, dummodo absit pactio, vel conuentio cesset. Et hæc quidem tuta est opinio, & acceptata, ut probat Didac. relectio. par. 1. in initio. pag. 23. vers. contrariam sniam. Et cū adest iuramentum asseritorium, non potest dici contractus simulatus, ut est magis com. opi. de qua Alcia. conf. 66. nu. 6. lib. 8. vbi etiam num. 4. dicit, quod quando adest iuramentum promissuum, quo quis promittit non contrahere, non potest contrahere. vide Franc. Mar. decisio. Delphi. 507. lib. 2. Bonacoss.

Usurarius contractus, ut sit, quæ requirantur. Charia. in suo cōm. opinionum. vers. fœnus. & vers. usura. vbi dicit, quod ubique pena adijcitur dationi quantitatis, censetur adiecta in fraudem usurarum, ergo (inquit) nullo modo peti potest, ut est comm. opi. item est contractus usurarius, si quis vendit rem alicui, qui pecunia indiget ut statim reemat pro minori precio, nam perinde est ac si mutaret, & iste est contractus pessimus, qui dicitur stoch & bistoch, quia communiter plus vendunt, & sic vñ gladium infigunt, & alium gladium imponunt. Summa Angelica in vers. usura. nu. 60. Capi. decis. Neapol. 49. nu. 2. Cur. iun. conf. 344. in tertio. per totum, vbi quis dicatur usurarius manifestus, & quando post mortem potest damnari, & eius testamentum sit nullum. E. Suarez.

Quotiescunque contractus est usurarius in rei veritate, estimatur tamen cōiter licitus, iudicari debet in dubio, quod sit licitus. Capolla conf. crimi. 13. nu. 24. praesertim si adsit iuramentum, nec sit petita absolutio à iuramento. D. Ant. Rondin. inter consilia crimi. conf. 21. nu. 18. tomo 2. Et contractus qui sunt illiciti, tamen communiter de consuetudine reputantur liciti, licet in veritate sint illiciti, nulli, & dolosi, excusantur tamen à pœna criminali ordinaria & extraordinaria huius seculi. Ita Plotus inter conf. crimi. conf. 108. nu. 122. vol. 1. contrarium tamen tenet in usurario. Maccagnanus in suo communium opi. par. 1. c. 9. nu. 59. Ias. conf. 154. vol. 4. post Alex. conf. 107. vol. 4. Ferrarius cautela 17. Cor. conf. 4. vol. 1. Bonac.

Contractus in dubio non praesumitur usurarius. Bald. in rub. consti. de offi. iud. Alex. in conf. 221. lib. 2. Tiraq. lib. 2. de retract. nu. 125. Fallit ut not. Dec. in l. Rogasti. §. si tibi. ff. si cer. pet. nu. 6. Do. a Fin.

Si debitor, cōtra quem sit executio infri guarentigati seu condemnationis in forma camerae factæ in personam procuratoris, alleget coram episcopo contractum usurarium esse, non potest de iure episcopus inhibere executionem iudici temporali, donec sit declaratum an ipse contractus sit usurarius, & inhibitiō est minus legitima, secundum Angelum, Imol. & Nicel. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. Ange. in l. fundi. ff. de exceptio. nisi secundum Imo. vbi supra. reus coram iudice laico opposuisset contractum usurarium esse, & ob hoc petijset causam remitti iudici ecclesiastico: quia tunc iudex laicus debet superfedere, per ea quæ habentur in c. tuam. extra. de ordi. cogni. Federi. tamen de Senis, & Butr. ibi, & in c. debitores. ext. de iure iuran. Anch. conf. 22. & Bal. in l. consulta. C. de testa. ut refert & sequit domi. Præpo. in c. dilecto. col. 33. ext. de appell. talem inhibitionem posse fieri dixerunt. Balb. dec. 416.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Qui contractus usurarij iudicantur explicant Borghinus Causalcanus decisio. 111. Nicolaus Boerius conf. 12. de contractu fœneratitio, vbi & de eorum rescindend. praxi. Guido Papæ decisionum Curie Delphin. q. 186. & ibidem Ranchinus & fusius quæst. 5. 16. quæ est de gratia redēptinæ contractu, & ad eum fuse Ranchinus.

De contractibus innominatis, & qui tales dicantur.

C A P. V.

1 Contractus innominati correspectiui, non a cōuentione, sed ab impedimento denominantur, & iudicantur. Est comm. opi. contra Accur. secundum Alex. in l. cum mota. in prin. C. de transact. M. Charia. & D. a Fin.

In contractibus innominatis non respectiui non habet locum pœnitentia: & sunt illi contractus innominati simpliciter, & non respectiue, ut est transactio, permutatio, pactum nudum, & similes contractus, & hanc conclusionem tenet gloss. in l. si eum fundum. in prin. ff. de pact. Barto. & Ias. in l. si pecuniam. ff. de condi. caus. data. per l. 1. C. de rerum permut. Bellacomb.

In contractibus innominatis ex parte illius qui adimpleuit, licita est pœnitentia. not. gl. in l. si pecuniam. ff. de condic. ob caus. si tamen stipulatio appositā sit in eo contractu, cessat pœnitentia. Bal. in l. quamuis. C. de transact. Ias. in l. cum mota. C. de transact. l. cum precibus. C. de rer. permut. fallit ut per Anto. Trigo. singu. 631. fallit in 13. casib. quos not. Ias. in d. l. si pecuniam. nu. 2. & ampliatur etiam in vno casu, & ampliatiōe limitat in 2. fallit in 12. casib. ut per Pet. Duē. reg. 110. 111. fallit in sex casib. ut per Corn. in l. quamuis. C. de transact. num. 2. & in l. sicut. C. de actio. & oblig. col. 2. in fi. Do. a Fin.

In contractibus nominatis etiam re integra nunquam est locus pœnitentiæ. l. sicut. vbi gl. C. de act. & oblig. Ampliatur in

in 2. casib. & limitatur in 3. a Ias. in l. si pecuniam. ff. de condic. ob caus. nu. 12. Ampliatur etiam in principe qui non potest reuocare contractum cum eo initum. Ampliatur & limitatur in multis casib. vt per Port. lib. 5. suarum concl. reg. 18. Don. a fi.

In contractibus innominatis praparamenta non faciunt desinere rem esse integram, quin sit locus penitentia, siue sint extrinseca siue intrinseca. not. gl. in d. l. si pecuniam. fallit in 5. casib. quos not. Ias. in d. l. nu. 6. Don. a fin.

Contractus innominatus reuocari potest propter non obseruantiam pactorum, & contra non obseruantem agi potest conditione. ob causam ad resolutionem contractus. l. si ff. de cond. ob cau. Contractus vero nominatus propter non obseruantiam pactorum non rescinditur, sed agi potest, contra non obseruantem pacta ad eorum pactorum & contractus obseruationem. Cor. conf. 108. num. 2. 1. vol. seu ad interesse vel ad pœnam, nisi in casu l. cum te. C. de pact. inter empt. & vend. vbi est casus specialis quod contractus nominatus rescindi potest propter non obseruantiam pactorum: & cum ibi sit casus specialis, ius commune erit in contrarium. ita Cor. conf. 121. nu. 2. in 1. vol. Bellac.

Stipulatio interposita in contractu innominato non impedit quin in ea sit locus conditioni ob causam, prout ea conditio ob causam locum habet in contractu nominato. l. si pecuniam. ff. de condic. ob cau. quæ quidem conditio ob causam, cessat in contractibus nominatis. l. ea conditione. C. de rescin. vend. Habet tamen locum in contractibus innominatis. in quibus quamuis stipulatio interuenerit, non tamen immutabit naturam contractus innominati. l. si quis accepto. ff. de condic. ob cau. Corn. conf. 25. nu. 16. par. 2. quæ stipulatio interposita super contractu nominato assumit illius naturam. Ias. in rub. de verb. obl. Et stipulatio contractum innominatum reddit firmiorem. hanc communem opinionem asserit Iaso. in l. cum mota. nu. 12. C. de transact. in rub. de verb. oblig. nu. 20. & cum notarij in oibus contractibus soleant apponere stipulationem, propter eam stipulationem tales contractus amplius redduntur firmiores. Bart. ibi. & Bald. in l. ex placito. C. de rer. permut. & Ias. in d. l. cum mota. de transactio. Bellac.

In contractibus innominatis obligatus ad dandum non tenetur dare præcisè: immo soluendo interesse liberatur. l. naturalis. §. 1. ff. de præscr. verb. Ias. in l. qui Romæ. in princ. num. 32. ff. de verb. obl. com. dicit. Vezinus.

Oblatio sola in contractibus innominatis non habet vim implementi. Ias. in l. iuris gentium. in 5. col. ff. de pact. alleg. gl. ibi. quam seq. doct. & Cy. in l. siue apud acta. C. de transac.

Limitat procedere quando factum est promissum: secus vbi promissa esset datio: quia tunc si offertur & consignetur habere pro dato, & non erit locus penitentia. l. 1. C. de rerum permut. l. accepta. C. de usu. alleg. Alb. ibi. & Bal. in l. ex placito. in 13. q. C. de rer. permut. Offeres enim æquaræ tradere. l. si cum fundum. ff. de pact. Bene facit quod vult ipse Iaso. in d. §. sine aut. in 1. col. ibi. 3. not.

Limitat secundo nisi contractus innominatus ordinetur ad nominatum, vt si promitto vendere ob certam causam, nam tunc regulatur secundum naturam illius contractus nominati cui magis assimilatur. non habet locum penitentia. & tunc sufficit obligatio, p. impleto. alleg. Bal. in l. quauis. C. de transact.

Limitat 3. quando contractus innominatus tenderet ad liberandum nam cum non habeat locum penitentia. d. l. quauis. obligatio habet vim implementi. al. Bal. in d. l. iuris gentium. & in l. si cum fundum. illo eo. tit.

Limita 4. vt obligatio non sufficiat ad hoc vt possit agi ad rem principaliter promissam sed bene sufficit vt agi possit ad pœnam promissam, cum non stet per eum. al. no. Paul. de Cast. in l. si pacto quo pœnam. C. de pact. Don. a fin.

Obligatio si sonet in contractum innominatum potest valere. nec tamen valebit vt contractus nominatus Ias. in l. si quis ante. nu. 18. ff. de acquir. poss. communem dicit. Villal.

Contractus precariæ, dicitur esse contractus innominatus vt not. Io. And. & Anto. de Butr. quorum opinionem sequitur & communem vocat Berous post. Ioan. de Imol. in c. 1. num. 29. de precarijs. & sic hodie præcario penitentia locus esset, præsertim confectis instrumentis super conuentione, si quid tabelliones stipulationem semper inserunt, si Bar. credendum est in l. 2. C. de condi. ob caus.

Et aduerte ad intelligentiam ipsius præcariæ contractus, q. præcaria dicitur contractus ad preces alicuius aliquorum initus vsque ad certum tempus, secundum, quod partes conuenerunt, nec ante illud tempus potest reuocari, vt firmare Panorm. & alij in d. cap. 1. Vel dicitur præcaria ad preces aliquorum facta donatio vsque ad mortem accipientis. ca. præcariæ & ibi Glo. 10. q. 2. Et præcaria in omnibus. & per omnia

est eiusdem naturæ cū contractu emphyteotico. l. 1. C. de iure emphi. & Glo. in d. c. præcariæ. Differt tamen, quia renouatur de quinquennio.

Vnde nota, q. præcaria fit aliquando etiam non gratis, sicut quando super solo ecclesiæ fit aliquod ædificium, & soluitur annuatim aliquid. Fit etiam quando aliquis dat alicui ecclesiæ possessionem, & recipit ab ecclesiâ duplum, vel triplum usum toto tempore vitæ suæ, vt no. in d. c. præcariæ. Fit etiam vbicunque clerico vel laico datur aliquid vtendum toto tempore vitæ suæ.

Item permutatio est contractus innominatus, secundum Bar. in l. quamuis. C. de transactio, & Glo. in rub. C. de rerum permut. cum qua omnes Scriben. communiter concurrunt ibi. Et licet contrariam partem nonnullis fundamentis, & rationibus conetur defendere Fortun. Garzi. in l. iuris gentium. nu. 14. ff. de pact. nihilominus illis omnibus sequendo, & roborando mentionatam communem, accuratissime respondet Beringarius Ferandus in repet. l. pacta conuenta. ff. de contrah. empt. nu. 45. cum alijs seq. in 3. lectu. Et eandem communem opinionem late firmat, & probat Paul. de Roma. in tracta. de pensione ecclesiastica. c. 7. in ult. notab. num. 12. cum alijs seq. fol. 32. & seq.

Item transactio est contractus innominatus, secundum Bal. in d. rub. C. de rerum permuta. Glo. Barto. & alios in l. siue apud acta. C. de transact. & Afflic. decis. 108. sub nu. 2. Curt. in l. quamuis. C. de transactio. & in d. l. siue apud acta. nu. 32. vbi asserit istam esse communem opinionem.

Item contractus diuisionis dicitur etiam innominatus, vt voluit Bar. in l. diuisionis. ff. de pact. & Deci. cum alijs relatis per eum conf. 351. in casu proposito, primo videndum est. nu. 4. concludit quoque quod diuisio posset appellari transactio, & quod idem esset iudicandum de transactio, quod de diuisione simplici. Viuius opi. 164.

De permutationis contractu, quandoque, & quomodo permutatio fiat.

CAPVT VI.

Contractus permutationis dicitur, in quo contrahentes intenderunt permutare: etiam si interueniat pretium. Boer. decis. 144. num. 1. communem dicit Villal. & Vezinus.

ADDITIONO. Quia si contrahentes animo vendendi contraxerint, venditio, si permutandi, permutatio, si donandi, donatio dicitur, maxime si verba etiam conueniant, Tiraq. de retract. municip. §. 30. in glo. 1. nu. 2. 3. 7. 9. 11. & seq. vbi si dubium erit de quo contractu senserint partes, inspicuntur verba: si autem ex verbis non discoscitur, inspicitur quod plurius est, vt si pretium præponderat, venditio, si species superat, permutatio censeatur, & alia ad materiam retractus. Couarr. in suis resolutionibus. lib. 2. c. 4. nu. 9. communem dicit. Idem.

Permutatio æquipollet venditioni, Imo verus est contractus venditionis, quando, pro fundo datur alius fundus æstimatus, glo. in l. 1. vbi Bar. Bal. & Saly. C. de rer. permut. cum alijs alleg. per Tiq. de retract. lignag. §. 1. glo. 14. pag. 302. nu. 19. vbi quod statutum loquens de retractu rei venditæ, locum habet in tali contractu. de quo vide etiam quæ scribit Boer. questio 144.

Regulare autem quod permutatio pura & simplex, id est, de fundo inæstimato ad fundum inæstimatum non venit in statuto faciente mentionem de venditione, & consequenter non comprehenditur in statuto retrahente rem venditam, teste Tiraquel. dicto tract. de retract. lignag. numero 28. & sequen. Bellac.

Permutationis contractus cum similis sit emptioni, si quis ultra dimidium iusti precij decipiatur, admittit remedium l. 2. C. de rescind. vend. vt contractus arbitrio læsi vel rescindatur, vel precium suppleatur. l. fin. ff. ex quib. cau. in poss. eat. l. permutatione. C. de rer. permut. & ibi Bald. & Salicet. & Ioan. And. in c. cum dilecti de emp. & vend. & ita communiter tene ri testatur Bened. Cap. reg. 87. nu. 75. idque procedere dicit in permutatione rerum corporalium non autem rerum spirituum, & permutatione beneficiorum, ex quo titulus non habetur ex parte superiori. cap. 1. de rerum permut. lib. 6. secundum Petr. de Anchar. & D. Anto. in ca. cum causa. de empt. & vend. Bened. Cap.

Permutatio fit inter partes quando ab vtraque parte datur certa species quæ ab ipsis partibus est præstauda, & hoc pacto daretur partibus actio præscriptis verbis, quæ tunc est bonæ fidei. Com. opi. Tom. ij. A 4 nā fidei.

na fidei. §. actionum & ibi Ias. nu. 98. de actio. vt do tibi librum talem, vt des mihi quid aliud. l. naturalis. §. penul. ff. de præscr. verb. sed quando ab vtraque parte, vel ab altera solum genus esset præstandum, diceretur talis actus contractus innominatus, do vt des, & non esset permutatio, & ideo actione præscriptis verbis, quæ tunc est stricti iuris, agendum esset. glo. Bar. & alij in l. 1. C. de rerum permut. Ias. in §. actionum. num. 92. de actio. vt si dicatur, do tibi Digestum meum vetus, vt des mihi vnum Infortiatum competens: non enim tunc esset permutatio, quæ solum fit de specie certa ad aliam speciem certam. Ias. ibi. nu. 93. Bellac.

Si do tibi hunc equum, vt des mihi illum, non est permutatio, cum non sit diuersitas in genere. Bar. in l. 2. ff. si cer. pet. vbi Purp. limitat in 2. casib. nu. 43. Do. a Fin.

Permutatio de specie tantum ad speciem contrahitur, vt est Accur. doctrina in l. 1. C. de rer. permut. & in l. 1. ver. nomē. in fi. ff. illo eo. tit. quam cōter receptam esse constat ex Ias. in §. actionum. nu. 92. & 98. insti. de act. Ias. rursus. nu. 8. Rip. nu. 25. in l. 2. ff. si cer. pet. Ias. iterū in d. l. 1. nu. 10. ff. de rer. petm. Corn. conf. 73. lib. 4. Fabian. tract. de empt. & vend. in 2. q. nu. 25. Ar. Pinel. in 2. par. rub. c. 1. nu. 9. C. de rescin. vend. Placet tamen & de genere ad genus permutationem contrahi, & hoc permutationis nomen, cum suis omnibus iuris effectibus ei contractui competitur, quippe quia nulla alia differentia inter contractum do vt des, & permutationē, de qua agimus poni debet, quam q̄ contractus do vt des vice generis sit, ac reliquos contractus sub se contineat: permutatio illi vt species subiiciatur, q̄ si ratio emptionis, & venditionis, atq; huiusce contractus, permutationis, scilicet do, vt des, subducatur, ac differentia, quæ inter hanc, atq; illos sunt spectentur, eodem prorsus loco ac numero haberi debet contractus, do vt des de genere ad genus & permutatio de specie ad speciem inita: quemadmodum verissimē & fortassis iam æquē frequenter arbitrantur And. Sic. in rub. de rer. permut. Dec. lect. 1. nu. 14. & lect. 2. nu. 12. & lect. vlt. nu. 18. Hier. Butig. nu. 34. Purp. nu. 45. Cur. iun. nu. 29. Zas. nu. 8. Alc. nu. 23. in l. 2. ff. si cer. pet. Fortu. l. iuriscientium. in prin. ff. de pact. Gomez. in §. actionum. nu. 26. & seq. insti. de actio. Io. Coras. lib. 1. Miscel. cap. 15. cum quibus facit tex. in l. pen. C. de rerum permut. vbi Salic. id. securē adnotauit. sed hac de re alibi copiosius disceptabitur. Non autem ideo minus permutatio erit, quia precium aliquod intercedat si permutandi mens, ac propositum contrahentibus fuit: commune inquit Boer. decisio. 144. num. 1. E. Suarez.

Permutatio superioris autoritate facta, licet videatur permissa iuxta no. in cap. quæsitum. de rerum permut. tamen conuentio vel pactum per quod quis se astringit ad procreandam permutat. tanquam malum specimen præ se ferens illicitum censetur. iuxta not. in d. cap. quæsitum. cui accedit id quod Frider. d. tract. de permut. quæst. 38. secundum Imo. in c. exhibita. de rer. permut. tradit. & ita communiter teneri refert ibidem num. 218. Capra. Secus tamen est si sine pacto voluntatem permutandi manifestaret quia id licet, iuxta glo. in clem. 1. eod. tit.

Permutatio quamuis regulariter pœnitentiam admittat, tamen cum res venalis pro re alia datur, nullo modo illam admittet propter vicinitatem, quam huiusmodi permutatio cum venditionis contractu habet. commune & verum assero ex Bald. in l. 1. num. 8. C. de rer. permut. Alexan. in l. si pecuniam. num. 21. ff. de condic. ob cau. Socin. in rub. ff. de verbo. oblig. Ias. in l. vlti. num. 8. ff. de condic. ob cau. Iac. de Nigris num. 174. post Ias. in rub. ff. de verbo. oblig. Nec item eadem permutationis species locum conditioni ob causam dabit: tametsi ab alterutro contrahentium adimpletum non sit, vt receptum quoque affirmare non verebor ex vero intellectu. l. primæ. C. de rerum permut. quem frequenter etiam interpretibus placuisse constabit ex Paul. in l. 1. nume. 10. ff. illo eod. titu. ex Rip. nume. 26. Alcian. num. 23. Purp. nume. 42. in l. 2. ff. si cer. pet. Ias. in d. l. vlti. num. 8. ff. de condic. ob cau. & in l. prima. in fin. ff. de æstima. actio. & in l. si eum. §. qui iniuriarum. nume. 39. ff. si quis. caut. & in l. rogasti. numero 2. ff. si cer. pet. & in §. actionum. num. 102. insti. de actio. Atque Ar. Pinel. in rub. 2. par. cap. 1. nume. 14. C. de rescin. vend. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quando permutatio naturam induat venditionis vide fuse Nicolaum Boerium d. deci. 124. Guido Papæ decisio. Curia Delphin. q. 92. & ad eam quæst. Ranchinum.

De contractibus miscellanea.

CAPVT VII.

Contractuum qualitates, accidentia, & rerum illis comprehensarum probatio, improbationē in alterum contrahentium conferri possunt, commune inquit Ias. in l. centesimis. §. si ita. nu. 11. ff. de verbo. obligatio. & in l. si sic. ff. de leg. 1. Fabian. de emptio. & vend. q. 5. princ. num. 72. cum seq. Anto. Gomez. de contract. c. 2. nu. 19. ad fi. E. Suarez.

Contractus diem memoria non tenentes testes nihilominus probant, tametsi dies in libello expressim adiecta sit. si tamen & assueta clausula actorem a superflua probatione liberans, inserta fuerit, commune ait Aret in c. qualiter, & quando. §. debet. nu. 130. de accu. E. Suarez.

Diem sub certā si qui sunt concepti contractus aut legata relicta, eorum omnium statim & obligatio, & actio cedit, quāuis, competat exceptio. vt commune ait Anto. Gomez. de testam. c. vlt. nu. 57. ver. aliquando, & 2. E. Suarez.

Contractus verba debemus strictē interpretari contra eū qui se fundat in verbis contractus. per l. veteribus. ff. de pact. & dicit. Alex. in conf. 204. consideratis, & c. nu. 9. vol. 2. Corn. in conf. 74. de duobus. in litera S. vol. 1. cum multis concord. Procedit quando non est appositum verbum hereditatis. Ita firmat Dec. plures concordantes allegando, dicens quod ita cōmuniter approbatur, in c. in præsentia. ver. prima est. & c. ibi, pro qua assumo fundamentum. extra de proba. & istam opinionem veluti communem vult esse tenendam Soci. Iun. sibi contrarius in conf. 10. nu. 10. in fi. vol. 4. E. Muscul.

Constitutum positum in contractu regulatur secundum naturam contractus, Cur. Iun. conf. 131. nu. 4. & 12. com. dicit. B. Villal. & Vezin.

Aliud est venditio, aut donatio & c. & aliud promittere vendere, donare, & c. l. 1. C. de pact. pig. Boer. decis. 3. in prin. & talis promittens vendere, non tenetur præcisē vendere etiam si habeat facultatem tradendi, sed præstando interesse liberatur. Deci. conf. 503. & 138. Ioseph. Ludouic.

Non debet esse in potestate vnius alterum eludere. l. 2. §. sed agant. de iud. l. ne in ponte. ff. de arb. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 155. col. fi. & conf. 175. Vezinus.

Contractus ad arbitriū alicuius relatus subiuncto illius arbitrio valebit. alias neutiquam, commune ponit Curt. Iun. cōfil. 126. nu. 13. E. Suarez. & B. Villal. in ver. contractus.

Quando contractus est celebratus cū monacho, non potest sibi referri quæstio dominij. Alex. in 4. vol. conf. 104. in fi. Vezinus.

Contractus est licitus, si dentur monasterio quinquaginta ducati, vt alatur per totam vitam. Iaso. in l. cunctos populos. nu. 63. in 1. lectura. C. de summa Trinit. communem dicit. & in dubio præsumitur contractus iustus, & non iniustus Gabrielius in conf. 168. nu. 13. vbi etiam dicit quod contractus innominatus est do, vt facias, & etiam stricti iuris, in quo non datur. l. 2. C. de rescin. ven. sed doli exceptio ante solutionē, & cōdictio indebiti post solutionem, vt est communis opinio vt ibi num. 12. Bonacoss. & Villalob. & E. Suarez. Don. a Fin. & Vezinus.

Contractus emphyteuticarius non potest probari nisi per instrumenta per recognitiones, & sic per scripturam probandus est talis contractus. l. 1. ibi scriptura interueniente. C. de iure emphyt. Alex. conf. 50. ver. secundo principalitet. vol. 5. Sed nec etiam cēsus alio modo quam per scripturam probandus est, cum census sit pars rei emphyteuticariæ. Guido Papæ conf. 118. nu. 5. Vezin.

Annuum si quid promittitur in contractibus, an ante finē tempotis peti possit, vide Ias. in l. si ita stipulatus fuero. nu. 4. ff. de verbo. oblig. Vezinus.

Pretium annuum vel menstruum pro fructibus, vbi in contractu constituitur. talis contractus dicitur contractus locationis. Bar. post gl. in l. 1. C. de iure emphy. Soci. conf. 156. vbi inquit eam esse cōem opi. & Boer. decis. 249. nu. 11. & hoc procedit siue cōtrahentes vñ fuissent verbo locationis, siue verbo venditionis, vt quia dictum sit, talis vendidit redditus illius rei p̄tio tali cōstituto singulis annis vel singulis mensib. talis cōtractus semper erit contractus locationis, magis enim natura contractus est attendenda quam verba ipsius contractus. l. si olei. C. loca. Bart. in disputatione sua incipiente. Publicanus. quem sequitur Soci. conf. 88. lib. 1. Alex. conf. 3. lib. 1. Io. de Ripa in tract. de peste. par. 2. nu. 36. & in tali contractu fieri debet remissio mercedis adueniente casu. Corn. conf. 23. nume. 5. in 2. vol. & de Ripa in eo loco, sicuti fieri debet remissio in

Vniuer. contrahentium serie. Locus III. 5

in contractu locationis, per l. si vno. ff. loca. si casus eueniat. Bellacomb.

Cautio Mutiana in contractibus locum non habet. Est communis Docto. opin. in l. siue apud acta. C. de transact. & in l. si de condi. ob. caus. per text. sing. in §. si quis ita. Instit. de verbo. obliga. M. Charia.

Obligatio ex sui natura qualis; vbi nulla, vel aliqua oriatur; ac de obligatione personali.

C A P V T VIII.

Obligatio sui natura est perpetua, & non finitur ipso iure, & ex partium conuentione, sed ope exceptionis. l. cum qui ita. §. qui ita stipulatur. ff. de verbor. obligatio.

Fallit in 3. casibus quos not. Ias. in d. §. qui ita. nu. 1. & seq. Don. à Fina.

Obligatio nulla oritur, cum lex resistit actui aut potentia; nec ciuili, nec criminalis, nec naturalis, vt est comm. opin. de qua Vantius de nullita. process. fol. 149. nu. 53. idem cum de negat lex viua, vel mortua, audientiam, est actus ipso iure nullus, vt est magis com. opi. Vantius ibi. nu. 53. vbi & de statuto idem dici. Bonac.

Obligatio nascitur ante diem, quæ tacite inest ratione loci, actio tamen non. Hiero. Cagn. in l. in omnib. ff. de regu. iur. comm. dicit. B. Villal.

Conditio quæ tacite inest ita impedit natiuitatem obligationis, sicut expressa. Dec. consil. 2. nume. 4. commun. dicit. B. Villal. & Suarez.

Obligatio sub conditione potestatiua transit ad hæredes, Boe. decif. 35. nu. 2. comm. dicit. B. Villal.

Obligatio personalis non sequitur singularem, sed vniuersalem successorem. l. 1. §. si hæres. ff. ad Treb. Soc. in 2. par. consil. 236. Cur. in consil. 12. in 2. col. Ias. in l. si in 2. col. ff. de oper. noui nunc. & in l. quadam §. nihil. ff. de eden. alleg. l. si. §. si. ff. de contrah. emp. & alia iura. Alex. in 1. vol. consil. 10. in 1. col. & consil. 17. in 1. col. & latius in consil. 92. in 2. col. libi 2. respons. & in 5. vol. consil. 122. in prin. Soc. in d. §. si hæres. Ias. in l. 2. in 60. col. de iure emphyt. Bald. in l. de rebus. C. de donatio. ante nupt. Bellacomb.

Obligatio personalis vniuersalem, non singularem fundi successorem sequitur. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebel.

Fallit in 3. casibus quos not. Soc. reg. 276.

Fallit in 8. casibus vt per Ripam in d. §. si hæres. nu. 2. & seq.

Fallit in 2. casibus, vt per Paris. consil. 32. num. 117. volum. 1. Don. à Fina.

Obligatio personalis, & instantia contra successorem non transeunt. l. 1. C. si cer. pet. c. quare vero. ext. de iudi.

Fallit in 5. casibus quos no. Soc. reg. 277. Don. à Fin.

Obligatio generalis non comprehendit, quæ in specie quis minime obligaturus fuisset. l. obligatione generali. ff. de pign. iunctis ll. seq.

Fallit vt per Anto. Trigo. sing. 83.

Fallit in 3. casibus quos no. Por. lib. 2. suarum concl. reg. 45.

Fallit in 2. casibus vt per Gerardum de Pettasanta. sing. 35.

Fallit in 8. casibus vt per Gabr. in lib. 6. de reg. iur. concl. 12. vide Matth. no. 136. vide quæ notauimus in d. l. obligatione. vide Corf. sing. oblig. Don. à Fin.

Quæro, An in generali obligatione omnium bonorum veniant bona emphyteutica? Resp. Licet Lud. Ro. in l. si constante. in prin. ff. sol. mat. existimet, quæ non obligentur bona emphyteutica: tamen contraria sententia crebriori calculo recepta est, quam tenet ibi Bar. quæ scilicet sub generali omnium bonorum hypotheca veniunt quoque bona emphyteutica, vt firmat ibi Alex. Eandem dicit esse communem Matth. de Affic. in dec. 191. nu. 3. M. Grassus.

Obligatio generaliter comprehendit bona emphyteutica, etiam ecclesiastica fauore dotis iuxta com. per Burf. consil. 32. nu. 19. nu. 37. lib. 1. consil. 120. nu. 22. eodem. vbi quod bona emphyteutica veniunt in generali obligatione fauore dotis. sec. com. ibi. Bonac.

Obligatio generalis non comprehendit feudalicia sine assensu domini, sec. com. emphyteutica vero veniunt, licet tradi nequeant sine domini directi assensu, iuxta com. per Burf. consil. 31. nu. 18. lib. 1. vbi latius declarat. Idem.

In generali obligatione non videtur quis obligasse rem prohibitam alienari sub pena. Bar. in l. codicil. §. instituto. ff. de leg. 2. Bal. in l. voluntas. C. de fideic. Ang. in auth. de resti. & ea quæ par. in prin. vbi dicit, quæ in generali obligatione nõ di-

citur quis obligasse bona liuellaria, vel alia bona restitutioni subiecta. per illum tex. faciunt no. per Alex. in d. l. si constante, in 12 & 13. col. & in 2. vol. consil. 16. & quæ vult Ias. in l. si in 27. col. C. de iur. emph. an veniant lecti, & suppellectilia? Bal. quod non, in l. 1. C. quæ res pig. obli. poss. Bellacomb.

Limita præmissa quando obligans non haberet alia bona, quia tunc veniunt in obligatione. hyp. Marf. in l. 1. §. si seruus. ff. de quæst. in 1. col. Idem.

Obligatio si fiat generalis omnium bonorum cum clausula constituti, si res quæpiam per constituentem alienetur: potest agi per constitutarium contra tertium, non excusso principali. Tiraq. ibi nu. 57. & 64. com. dicit ex Cuman. in legib. ff. de acq. poss. Villal.

Merces venales in generali obligatione veniunt. l. cum tabernæ. ff. de pign. in prin. Bar. in l. generali. §. vxori. ff. de usufr. leg. Ant. de Fano de pign. par. 2. memb. 2. vbi cõem dicit, etiã si non exprimatur expresse de mercib. & ita communiter tenetur, vt inquit Ias. in l. qui Romæ. §. Callimachus. nu. 3. ff. de ver. ob. quæ in generali obligatione veniunt etiam merces venales. Bal. in rub. de ver. ob. & hoc per generalitatem. l. fin. C. quæ res pig. obli. poss.

Intellige istam cõem si sunt penes debitorem. Io. Crotus. in l. si constante in secunda lect. nu. 20. ff. sol. mat. comm. sic intellectam dicit, magis com. Ias. in §. item Seruiana. nu. 51. Instit. de act. de qua Coua. in reso. lib. 2. c. 5. dicit si obligatio referatur ad certum locum, quia tunc res venales non comprehenduntur, vt in mercibus allatis in domum cõductam, vt in l. de bitor. ff. de pig. vel possumus dicere vt aliàs dixit Gomes. in d. §. item Seruiana. quæ etiam in casu d. l. debitor. de mercibus allatis, quæ veniunt in obligationem merces venales quando non sunt alia bona in quibus dicta obligatio verificetur, per l. pediculis. §. item cum quæritur. ff. de auro & arg. leg. vel dic secũdum Zasium in §. item Seruiana. nu. 20. quæ etiam inuectæ & allatæ merces comprehenduntur in obligatione generali tacite, vel expresse taliter quæ ipsæ vel loco illarum positæ, si inueniantur in domo cõducta tempore solutionis, sint obligatæ, per l. cum tabernam. ff. de pig. & sic generaliter nostra communis sit intelligenda quæ in obligatione generali veniant merces venales. quod aliàs ita tenuit ipse Ias. sibi contrarius in l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de ver. ob. com. dicit, & ita est tenendum. Nota omnia supradicta pro intel. l. 5. tit. 8. par. 5. & l. vlti. lib. 17. For. ll. dicentium omnia bona inuenta in re locata esse obligata per solutione mercedis. Turzan.

De obligatione dandi, seu tradendi; qualisue obligatio ad interesse, sit dicenda.

C A P V T IX.

Obligatus ad dandum aliquid in genere, præstando partem non liberatur in totum, nec in illa parte. hanc esse comm. opin. testatur Alcia. in l. 2. §. 1. ff. de ver. obli. num. 55.

Ampliatur, & limitatur in vno casu, per Baptif. à Villa. conclu. 11. in litera O. Don. à Fin.

Obligatio dandi est indiuidua. Cur. iun. consil. 74. comm. dicit. Villal. & Vezin.

Obligatio dandi est præcisa, nec succedit obligatio ad interesse. d. l. stipulationes non diuiduntur.

Fallit vt per Mar. Mant. sing. 89.

Fallit in 2. casibus vt per Dec. in l. non videtur. ff. de reg. iur.

Fallit in 6. casibus vt per Ias. in d. l. nu. 23. duas aliàs limitationes ponit in l. fundi. §. hæc stipulatio. ff. de ver. ob. Don. à Fin.

In obligatione dandi si debetur quantitas, tunc obligatio est diuidua quoad obligationem, quia diuiditur inter plures hæredes, & quoad solutionem, quia solutio partis liberat a parte. l. 2. §. 1. ff. de ver. ob. l. in executione. §. 1. ff. eo. l. si stipulatus. §. 1. ff. de solutio.

Fallit in 3. casibus quos not. Ias. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. obli. nu. 26. Don. à Fin.

Obligatus ad dandum rem vel quantitatem respectu rei, perempta re perimitur obligatio. Dec. in l. quod te. ff. si cer. pe. nu. 6. communem dicit. vbi vide limit. & nota istam com. ad obligatum alternatiuè. Villal.

In obligatione rem tradi, non iuratur in litem. comm. dicit Alb. in l. in actionib. nu. 3. ff. de in litem iur. I. Fich.

Obligatus ad dandum ex stipulatione viam, tenetur stipulari dationem, & factum. Alcia. in l. 2. §. 1. nu. 38. ff. de verb. obli. comm. dicit. B. Villalob.

In obligationibus tradendi, quod succedat obligatio ad interesse,

teresse, quæ sit ratio, vt l. si rem tradi. cum simil. ff. de ver. obli. & tamen secus est in obligationib. dandi, vide Are. in §. si. col. fi. Insti. de inutilib. stipul. Et an obligatus ad dandam teneatur præcisè, & non liberetur præstando interesse? vide Ias. in l. vbi autem. §. hæc stipulatio. ff. de verb. obl. vbi ponit reg. cum fallentiis. Bellacom.

Obligatus tradere per sententiam ad illud præcisè cogi potest. ex no. in apostil. ad tex. in l. qui restituere. ff. de rei vendi. Ias. conf. 9. lib. 1. intellige prædictam concl. fundatam ex gl. & Doc. in l. si pecuniam. ff. de condict. caus. dat. in casu possibili, quando factum præstari potest: secus si non potest, teste Crauet. conf. 12. col. 1. quæ omnia plenè examinat Ias. in l. stipulationes non diuiduntur. nu. 32. & seq. de ver. ob. Viuius.

Obligatio ad interesse dicitur esse diuidua. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. obl.

Fallit in 2. casib. quos not. Ias. in d. l. stipulationes. nume. 7. Don. à Fina.

Obligatio ad interesse, & sic ad pecuniam, dicitur diuidua, & ideo contra hæredes promissoris agi potest pro portione hæreditaria. Barto. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. bor. obligat.

Fallit in duobus casib. quos not. Socy. regul. 63. in additio. Don. à Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

In Gallia si contrahatur sub his verbis, se sont obligés, & chascun d'eux seul, & pour le tout, sans diuision, &c. singuli debitores cogi possunt ad solutionem integram, vt scribit Ioan. Pap. lib. 10. Rapsod. Arrest. tit. 4. Arrest. 25. Decisum in Curia Parisiens. 19. Decembris anno 1527. Sin vero obligatio facta fuerit sub his verbis, & chascun d'eux seul, & pour le tout, omitta clausula, sans diuision, Quisque pro parte, & rata cogendus est. l. 1. & seq. de duobus reis. C. ad ita Parisiis decretum 16. Iulij, anno 1514.

De obligationibus facti, & ad factum obligatis.

CAPVT X.

Obligatus ad factum ex eadem obligatione tenetur ad interesse, & ex eadem potest conueniri. Ias. in l. si quis. §. si quis promiserit. nu. 3. ff. de re iudi. communem dicit. Don. à Fina.

In obligationibus facti non tenetur quis præcisè ad factum, sed soluendo interesse liberatur. l. si quis ab alio. ff. de re iudi. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. ob. Vide multos limitantes quos notauit in d. l. si quis ab alio. §. si.

Fallit vt per Anto. Trigo. sing. 101.

Fallit in 10. casib. quos not. Ias. in d. l. stipulationes. nu. 32.

Fallit, vt per Bapt. à Villal. concl. 14. in litera O.

Fallit in 3. casib. quos not. Soc. reg. 62. Don. à Fina.

In obligationib. facti non tenetur quis præcisè ad factum, sed soluendo interesse liberatur. l. si quis ab alio. ff. de re iudi. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. ob. hanc esse communem opinionem attestatur Fran. Turza. concl. 39. fallit in 3. casib. quos no. Mantua sing. 88. Fallit in 5. casib. quos no. Bal. in addi. ad Spe. in tit. de interesse. in ver. no. quod aut merum factum. fallit vt per Soc. reg. 62. fallit in 10. casib. vt per Ias. in d. l. stipulationes. nu. 32. fallit in 5. casib. vt per Vincen. de Hercula. in l. in executione. nu. 150. ff. de verb. ob. fallit in 6. casib. vt per Soc. iun. in d. l. stipulationes. nu. 395. fallit vt per Anto. Trigo. sing. 18. Fallit vt per Bapt. à Villal. concl. 14. in litera O. Fallit in 5. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. stipulationes. nu. 22. vbi ponit 11. limi. Viuius.

Quamuis in obligatione facti succedat obligatio ad interesse, ita vt quis præcisè ad factum non teneatur, sed dando interesse liberetur. l. si quis ab alio. ff. de re iudi. tamen condemnatus per sententiam ad aliquod factum, tenetur tunc præcisè ad illud factum, & neque liberaretur soluendo interesse, quæuis aliàs in obligationibus, facti succedat obligatio ad interesse. gl. in l. qui restituere. de rei vend. quam glo. approbat ibi Bal. & Ias. in §. actionum. nu. 48. de act. Bellac.

Obligationib. facti licet succedat obligatio ad interesse. l. stipulationes non diuiduntur. vers. Celsus. tamen si super ipsa obligatione interponitur iuramentum, obligat præcisè iuramentum promittentem ad factum, per glo. communiter approbatam in ver. necesse habeas. ff. de cond. caus. dat. Et hanc sententiam communiter approbatam esse attestantur Alex. de Imo. in conf. 36. nu. 25. & in conf. 91. nu. 5. in 2. vol. & Ias. in conf. 60. nu. 19. in vol. 1. & in conf. 4. nu. 3. in 3. vol. & Rol. à

Valle, in conf. 6. nu. 32. in 1. vol. Quamuis nonnulli contrariæ sententiam secuti fuerint, vt liquet ex scriptis And. Tiraq. in trac. de vtroque retrac. §. 3. gl. 3. nu. 6. Kirchouius.

Obligatus ad factum, medio iuramento, adstringitur, vt promittens teneatur ad factum præcisè, & non satisfaciatur soluedo interesse. Fort. Garcia in c. 1. de pac. n. 1. in fi. cō. dic. Vill.

Amplia in obligato ad scribendū libros, quia non satisfaciatur cum interesse, sed præcisè tenetur ad factum. Ias. in l. stipulatio. §. habet autem. nu. 11. ff. de no. ope. nun. com. dicit. & reprehendit Alex. dicentem com. contrariam. Don. à Fina.

Obligatus ad factum, licet compelli ad factum ipsum nequeat, cum succedat obligatio ad interesse. l. stipulatio. nō diuiduntur. §. Celsus. ff. de ver. ob. & l. si quis ab alio. ff. de re iudi. nihilominus interueniente iūto posset præcisè compelli ad factum promissum: secundum Gl. in l. si pecuniam. in ver. quia iurasti. ff. de condi. ob. cām. & ibi Bal. & in l. 1. C. de sententiis quæ pro eo quod interest. & in prælud. feu. Inn. Card. Abb. & Ant. de Butr. in cap. veniens. de iure iur. Card. Host. Ioan. And. & Imo. in cap. per tuas. de arbit. Roman. in l. stipulationes nō diuiduntur. ff. de ver. obl. & in rub. col. 19. ff. de arbitr. Doc. in l. si quis maior. C. de transac. & Alexan. conf. 37. volum. 2. vbi admonet istam esse communem sententiam, & Ias. confilio 9. etiam. nu. 10. vol. 1. & Scrib. omnes hoc idem asseuerant in rubri. de iure iur. & cumulatissimè Vrsillus in addi. Affl. in decis. 163. num. 1. & seq. vbi suadet cum ista communi opinione in decis. suis transeundum esse, & Bertr. conf. 6. inter pacta. nu. 1. cum aliis seq. vol. 6.

Sed hoc non procederet in hærede iurantis: cum ipse non possit præcisè ad factum compelli, verum liberaretur soluendo interesse: quia iuramenti vinculum ex parte iurantis personale est. c. veritatis. de iure iur. idcirco non ligabit hæredem. ita not. Bal. in d. prælud. feud.

Et quemadmodum obligatus iureiurando ad aliquid faciendum, præcisè facere debet, vt supra docuimus: ita pariformiter obligatus mediante sententia ad aliquid agendum, præcisè facere debet, neque interesse soluens liberatur. ita Gloff. magna in l. qui restituere. & ibi Bald. & Angel. ff. de rei vendic. & Ias. in præcitato confilio 9. sub numero 10. volum. 1. Viuius opi. 659.

Obligatio operis faciendi regulariter inter hæredes non diuiditur, sed quilibet in solidum tenetur, tanquam ad indiuiduum. hanc esse communem opinionem attestatur Mar. Soc. in l. stipulationes non diuiduntur. nu. 32. vbi limitat in 2. casib. Don. à Fina.

Ita se iudicasse scribit D. Iosephus Ludouicus Decisi. Perus. q. 41. num. 25.

De obligationibus Miscellanea.

CAPVT XI.

Obligatus præcisè cum iuramento in pecunia numerata non potest offerre de bonis suis mobilibus, vel in mobilibus, stante iuramento, quod secundum communem. Doc. opi. obligat præcisè in pecunia numerata. Ias. in cōf. 9. nume. 9. vers. & in primis. & num. 10. vers. Nam secundum veram & communem sent. in 1. volum. conf. Matth. de Afflic. in suis decis. sacri conf. Neapolitani, decisione 163. & decis. 381. Roland. à Valin confil. 53. numero 47. in 1. Tom. confil. Kirchouius.

Obligatio, vel onus augetur aucta re, ex qua, vel propter quam aliquid debetur. l. & contra. ff. de vulg. & pup. l. paterfa. §. duob. ff. ad l. Falcid.

Fallit in 6. casib. quos no. Alb. Bru. in trac. de aug. & dimi. fol. 14. ver. decimatertia conclusio. Don. à Fina.

Quæro, an debitum, vel onus diminuatur, vel perimat obligationem, diminutis personis oneratis, vel quæ aliquid debent, quando electa est industria personæ? Resp. Bart. in l. si sic stipulatus. in fi. ff. de ver. ob. tenet quod sic, cum obligatio non egrediatur personam. Eandem opin. tenent Cyn. & Doct. in l. veteris. C. de contrahen. & committen. stipul. Bald. in §. ne autem. C. de caduc. tollend. Quod verum est, nisi hæredes essent eiusdem artificij. Namque tunc licet esset electa industria personæ, obligatio tamen transit ad hæredes: ita notabiliter concludit Alb. de Rosat. in l. inter artifices. nu. 1. asserens ita tenere Doc. communiter. ff. de sol. & tenet Lud. Rom. in singu. 270. Fely. in c. quoniam. §. is autem. nume. 5. de off. delega. Michael Grassus.

Obligatus satisfacere, satisfecit dando fideiussorem, aut pignora. Hiero. Cagn. in l. plus cautionis. de reg. iur. ff. com. dic. Vill. & Vezin.

Obligatus tamen ad dandum fideiussorem, non liberatur dando pignus. idem ibi nu. 4. communem dicit. Villal.

Obligationis conditio non mutatur per personarum mutationem. l. 2. §. ex his. ff. de ver. ob. l. in executione. §. pro parte. ff. eod. l. 2. C. de fruc. & lit. expen.

Fallit in 2. casib. quos not. Ias. in d. l. stipulationes. nume. 7. Don. a Fina.

Obligatio non perit mortua persona, cui aliquid competit, vel fuit concessum, aut relictum vel promissum, sed ius competens transit ad hæredes. l. 1. C. vt aet. ab hære.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 18. ab Alb. Bru. in trac. de inter. & peremp. in 11. concl. nu. 57. Don. a Fina.

Obligari non potest pupillus sine tutoris autoritate. §. 1. Instit. de autho. tuto.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in l. more. ff. de acquir. hæred. nu. 8. & seq.

Fallit vt per Corf. in sing. incip. pupillus. vide D. Vigel. in commen. iuris anni. primi. fol. 36. ver. 1. exceptio.

Fallit in 2. casib. vt per Purp. in l. certi conditio. §. quoniã. ff. si cer. pet. n. u. 47. Don. a Fina.

Sufficit præstatio triennalis ad inducendam obligationem in casu fauorabili. l. 1. C. de fideicommiss. l. si certis annis. C. de pactis.

Fallit in 8. casib. quos no. Ias. in d. l. si certis annis. nume. 4. & sequen. Idem.

Annua obligationes, & si 30. annis semel, atque omnino præscribantur, annua tamen relictæ non semel, sed illorum vniuscuiusque anni obligatio eo tempore præscribetur, commune renuncio ex Cum. in l. de pupillo. §. si in pluribus. ff. de nou. oper. nunc. Fulgos. in l. cum notissimi. §. in his. C. de præscript. 30. anno. Corn. consil. 22. numero 23. libro 3. Alexandr. nume. 3. Iason in l. si Stichum. §. stipulatio. ff. de verbo. obliga. Fely. in cap. auditis. de præscrip. Balb. de præscrip. 4. par. 4. par. quæstio. 4. E. Suarez.

DE STIPULATIONIBUS, ET promissionibus.

TITVLVS II.

Stipulatio quid, & vnde sit; quomodo fiat, & quænam illa in vitient, ita vt minimè valeat.

CAPVT I.

Stipulatio est contractus iuris ciuili, & sic stipulationem de iure ciuili, non autem de iure gentium esse voluere glo. Are. Ozerius. num. 34. in §. ius autem gentium. Instit. de iure nat. gent. Alexan. Ias. Illustris D. Guil. Pontanus præceptor meus. num. 27. Soc. Ripa, & Marcellus Berincutius. colum. 35. in rubr. ff. de verbor. oblig. glo. Bar. Bald. Ias. & alij omnes in lex hoc iure. ff. de insti. & iur. & copiose Thobias Nonius in §. omnis. num. 10. Instit. de verbor. oblig. vbi approbat opinionem istorum & admittit communem esse, & ab ea tanquam communi aduertit non fore recedendum Ruinus in d. rub. ff. de verb. oblig. num. 65. & sequentib.

Item ipsa stipulatio est etiam contractus nominatus: secundum Barto. in l. 2. C. de cond. ob causam. & Pau. Castren. in d. rub. ff. de verbo. oblig. quos sequuntur ibi multis rationibus Alexan. Iacob. Mandellus de Alba, num. 145. & sequen. & alij omnes, & Dec. consilio 279. sub nu. 1. & Cassaneus consil. 53. numero 56.

Et hinc sequitur, quod hodie de quocunque contractu sit publicum instrumentum, quum semper apponi soleat stipulatio, semper dicatur contractus nominatus, & hoc propter stipulationem appositam.

Ex quo sequitur, quod raro per instrumentum probatur contractus innominatus: cum notarij in fine dicere soleant: quæ omnia partes prædictæ sibi inuicem solemniter stipulatione promiserunt, vel similia verba. ista est doctrina Bart. in d. l. 2. in fi. cum qua concurrunt Pau. Castren. Alex. Soc. & ceteri in d. rub. ff. de verbo. oblig. & Cassaneus in d. consil. 53. nume. 57. & Corasius in miscellaneis iuris ciuili. lib. 1. cap. 23. propè finē. Viuius opin. 824.

Stipulatio propriè contractus nec dici, nec duci potest, vt

frequentius dogma pronunciant multa in contrarium acutè adducentes Io. Crot. lect. 2. num. 11. Galiaul. num. 125. Hiero. Verrius ad fi. Io. Corasium. 11. post alios in rub. ff. de verbo. oblig. Ronchegali & apprimè doctus, & cum primis eruditus in leandem. nume. 28. cum seq. ff. de duob. reis. quibus assentior. valebit autem stipulatio, qua quis rogatus intra vnius diei spatium respondit, si neuter stipulantium interim ad extraneos actus diuertit, vt frequenter placitum attestatur, & acutè defendit Lanfr. Gypsius Lugienfis, egregiæ eruditionis vir, in antiparadoxeon libello c. 3. E. Suarez.

Stipulatione qui se sine causa obligat, prudens, sciens, nihil alioquin debere, videtur donare, atque idcirco stipulatio firma rataque est. Quod si ambigatur num ille scierit se non teneri, necne, stipulationi vires nullæ aderunt. commune inquit Cur. iun. consil. 131. num. 4. Siquidem necessarium est, vt qui ex huiusmodi stipulatione agit ex certa scientia promissum esse luculenter probet. quemadmodum commune Doctor. esse sententiam ante Curt. affirmavit etiam Alex. consil. 13. ex his. lib. 1. quem laudat Franc. Turz. opin. 145. Traxit autem originem hæc frequens interpretum sententia ex l. Clar. doctrina in l. 2. §. circa. ff. de doli excep. ex qua falso, atque adeo infulsè collectum ab omnibus est promissionem, seu stipulationem, quæ absque causa ineatur, nullius ponderis ac momenti fore, opposita doli exceptione: vt constat illic ex Accur. atque ex Alb. se ita observari in iudiciis vidisse attestati. in l. generaliter. C. de non num. pec. Alex. consil. 13. lib. 1. & consilio 152. nu. 2. lib. 2. & consil. 19. lib. 4. & l. a Titio. ff. de verb. obl. Ias. in liurisgentium. §. sed cum nulla. nu. 3. & num. 23. ff. de pac. & in l. lecta. nu. 25. ad fi. ff. si cer. pet. Fely. c. si cautio. de fid. instru Hip. in rub. nu. 318. ff. de fideiuf. Loriot. qui aliorum errorem sibi in auspicio adscribit in titu. de pac. c. 59. de qual. contrac. nu. 3. cum seq. Fran. Conn. lib. 5. c. 9. Ant. Gouean. libro 1. variarum c. 35. Fran. Hotom. in prin. Insti. de ver. ob. Io. Caph. consil. 108. nu. 1. quorum de errore iam latè primo observatio num libr. egimus. E. Suarez. & Villal.

Stipulatio fit per interrogationem & responfionem, quando contrahentes aliud agebant: & sic si dictum sit, vendis mihi domum per centum, & tu respondes vendo: iam constat contrahentes contractum emptionis, & venditionis principaliter agere voluisse. Sed licet id principaliter agant, tamen interfuit forma apta ad stipulationem contrahendam, quæ consistit in interrogatione, & responfione, contracta videtur stipulatio: & ex quo seruata est forma stipulationis, in hoc casu valet, & tenet stipulatio ipsa, & contractus hoc eodem casu valet, vt stipulatio, & vt venditio: vt voluerunt Cy. Iac. de Arena, Alb. & ceteri in l. hac consultissima. §. per nuncupationē. C. de testa. Faber. in §. sed cum aliquis. Instit. de testa. Rom. in l. 1. §. si quis ita. ff. de ver. ob. Cum. & Alex. in l. si stipuler. §. si eo. tit. & ista est communis opinio: secundum Ripam in rubr. nu. 10. eo. tit. & Marcellum Berincutium. col. 48. vers. Alio modo subiungitur hinc quæstio, quam sequitur, & tuetur quoque ibi Rui. nu. 35. cum aliis seq.

Et licet Marcellus Torniellus. nume. 99. cum aliquibus aliis Moder. ibidem videantur disputando inhære contrariæ sententiæ: nihilominus ob eorū subtilitates, & vanitates potius fatuum foret recedere a dicta communi veris. ma. atque sanctissima; vt eam latè, & doctè tuetur, & vocat magis communem cum ceteris signatis per eum, Iacob. Mandellus de Alba in d. rubric. ff. de verbor. obligatio. numero 158. cum aliis sequentibus.

Qua quidem communi retenta, aduerte, quod vtilitas in præsentī casu consisteret in hoc. Nam si quis succumberet ex vna causa, posset utique ex altera agere; vt no. Ruin. vbi supra, cum ceteris Modernis. Viuius opi. 1014.

Responfio condicionalis facta puræ interrogationi vitiat stipulationem. l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de ver. obl.

Fallit in duobus casibus, vt per Soci. iun. in d. §. si quis. nu. 7. Don. a Fina.

Si alternatiuè interroganti respondeat de vno tantum, vitatur stipulatio in speciebus: secus in summis. l. inter stipulantem. §. si stipulante. ff. de verbo. oblig. vbi Ias. limitat in vno casu. Don. a Fin.

Stipulationum diuersitas inter interrogantem, & respondentem, adducit diuersitatem in substantia & qualitate obligationis, & vitiat stipulationem. l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verbo. obligat.

Fallit in 8. casib. vt per Ioan. de Imo. in d. §. si quis simpliciter. nume. 4. Sed aduerte, quod stipulatio conualidatur per complacentiam, non obstante diuersitate.

Fallit in 3. casib. secundum Soc. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verbo. obl. nu. 4. Idem.

Longum

Longum interuallum inter interrogationem, & responsionem, vitiat stipulationem. l. 1. §. qui præsens. & l. continuus. ff. de verb. oblig. l. duos. §. si. ff. de duob. reis.

Ampliatur, & limitatur in 2. casib. à Ias. in d. §. qui præsens num. 5. fallit in 4. casib. per Rip. in d. §. qui præsens. nume. 17. Don. à Fina.

Actus intermedius vitiat stipulationem. l. continuus. ff. de verb. oblig. fallit in 4. casib. quos no. Ripa in l. 1. §. qui præsens. ff. de verb. oblig. nu. 16. Do. à Fin.

Si Stipulatio non valet si ad interrogata nō est responsum. §. præterea. instit. de inutil. stipul. fallit in 7. casibus quos no. Vigel. in commento de verbo. oblig. cap. 2. in 16. excep. fol. 445. Idem.

Stipulatio non valet vt stipulatio, neq; valet vt pactum. l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig.

Fallit in 3. casib. vt per Ioan. Bologn. ibi. nu. 106. Do. à Fin.

Surdus non potest stipulari. l. 1. ff. de verb. oblig. vbi Io. Bologn. ampliatur & limitatur. nu. 92. Do. à Fin.

Rem meam mihi stipulari non possum. l. nemo rem suam & l. si rem meam. ff. de verb. oblig. fallit in 6. casibus, vt per Ias. in d. l. si rem. & d. l. nemo. Do. à Fin.

In stipulationem res deduci non possunt, quæ non sunt in commercio nostro. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. oblig. fallit in 3. casibus, vt per Ias. in d. §. sacram. num. 4. Do. à Fin.

Si prima stipulatio est utilis & efficax, secunda nihil valet. l. qui bis idem. ff. de verb. oblig.

Ampliatur in 5. casibus, & limitatur in 6. à Iaso. in d. l. qui bis idem. nu. 1. & seq. Do. à Fin.

Quæro, An stipulatio inutilis vel nulla purget moram præcedentem? Resp. q. non, & est com. opin. vt testatur Ias. d. l. sci re debemus. §. si. nu. 6. & 7. ff. de verb. obl. licet contrarium teneat Raph. Cuma. Per actum enim nullum non potest sequi actus validus. Vezin.

Stipulatio incipiens à præcedenti conditione per quam auferitur libera testandi facultas, dicitur esse ipso iure nulla. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. vbi Io. Bologn. ampliatur in multis casib. nu. 20. Do. à Fin.

Stipulatio pœnalis quæ incipit à præcedenti conditione negatiua non committitur nisi certum sit amplius dari, vel fieri non posse in conditione positum. l. ita stipulatus. ff. eo. fallit in 2. casibus secundum Rip. in d. l. nu. 3. Do. à Fin.

Incertitudo quantitatis vitiat stipulationem. l. ita stipulatus. ff. de verb. oblig. fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. ita stipulatus. nu. 11. fallit in 6. casib. vt per Maria. Soc. iun. in d. l. nu. 85. fallit in 7. casib. vt per Rip. ibi. nu. 17. Do. à Fin.

Stipulatio facta sine causa non valet in effectu: quia petenti obstat exceptio doli. l. 2. §. circa. ff. de doli excep. si tamen facta conditionaliter valebit, quia conditio habetur pro causa. l. à Titio. in princip. & ibi Bart. ff. de verb. oblig. Ias. in l. filiusfa. §. diui. nu. 7. ff. de leg. 1.

Alteri stipulari num quis possit.

C A P V T II.

Alteri stipulari nemo potest, tamen in eum, cui stipulatur propensus, atque adeo meritis obligatus sit, vt commune aiunt Ias. in l. huiusmodi. nu. 21. ff. de leg. 1. & cons. 41. lib. 3. Dec. in c. ad nostram. nu. 3. de probat. Excipe nisi sit iureiurando vallata stipulatio, vt commune dicit largè Alc. in cap. cum contingat. num. 221. de iureiuran. Quæ intellige iure Cæsareo processura. nā regulariter iure canonico alteri alter vtiliter stipulatur, vt frequenter placitum efferunt. Roma. in l. stipulatio ista. §. alteri. nu. 6. ff. de verb. oblig. Ang. Aret. in §. alteri. nu. 2. instit. de inutil. stip. quamuis verius in cōtrariam partem ierint Imo. Rom. & Ias. nu. 5. Zas. nu. 22. in d. §. alteri. Fab. in §. si quis alij. num. 8. instit. de inutil. stipul. Alex. in cap. cum contingat. nu. 226. de iureiur. E. Suarez.

Alteri stipulari nemo potest. l. solutam. §. per liberam. ff. de pign. act. l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet.

Fallit vt per Marc. Mātuum in singu. 120. fallit vt per Aluif. sing. 178. fallit in 2. casib. vt per Emanuel. in thesauro receptarum sentent. conclu. 173. ampliatur in 5. casib. & limitatur in 6. à Ias. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. ampliatur in 13. casib. & limitatur in 36. ab Ant. Gabr lib. 3. de verb. oblig. conclu. 1. fallit vt per Soc. regu. 381. Ampliatur & limitatur in multis casibus, vt per Purp. in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. nu. 34.

Fallit in 2. casib. quos ponit Dec. in l. quo tutela. §. nec paci. scendo. ff. de reg. iur. fallit in 6. casib. vt per Soc. reg. 89. in addi. fallit in iudice, qui potest alteri stipulari. Ampliatur ista fallentia in 2. casibus, & limitatur in 4. à Ias. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de verb. oblig. nu. 16. Ampliatur regula, q. nec etiā de iure canonico licet alteri stipulari. sed ista ampliatio limitatur in 2. casib. vt per Fely. in procem. Gregor. c. Gregorius. nu. 26. Do. à Fin.

Stipulatio alteri facta firmatur iuramento. Alci. in cap. cum cont. ngat. nu. 221. com. dicit. de offic. ordin. Villal.

Absenti ex stipulatione iudicis acquiritur, quando interponitur in iudicio, saltem quando interponitur super his, quæ pertinent ad officium iudicis. Vtputa accipere cautionem, ne talis à tali iniuriatus offendatur, vt est communis opin. de qua D. Hercul. de Syluestris. Ferrar. consil. 97. nume. 10. inter consil. crimi. diuersorum per Zilettum. tom. 2. Bonacoff.

Stipulatio alicui facta pro tertio reconualidatur ex superuenienti interesse illius, secundum communem per Bart. Bald. Castren. & Salicet. in l. pacto successorum. C. de pact. per l. Stichum. §. aliquando. ff. de solu. & Ias. in l. 1. num. 12. ff. de pact. & ibi inquit ab ea communi opinione non esse recedendum. Bellac.

Stipulationes quæ valide sint, vel quando stipulatio committatur, & vilis sit.

C A P V T III.

Stipulatio regulariter valida est. l. 1. ff. de verb. oblig. fallit in 50. casib. quos not. Vigel. in comment. de verb. oblig. c. 2. fol. 427. Do. à Fin.

Stipulatio facta sub conditione valet, licet aliā causam non habeat, quia ipsa conditio impleta est sufficiens causa, & sic succedit loco causæ. l. à Titio. ff. de verbo. obliga. Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 2. à Ias. in d. l. à Titio. nu. 5. Do. à Fin.

Si stipulor rem meam sub conditione valet stipulatio. l. si rem meam. ff. de verb. oblig.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. Do. à Fin.

Ad hoc vt valeat stipulatio facta per illa verba, cum promissor voluerit. est necesse quod promissor ante eius mortem declarat velle. l. centesimis. §. si ita stipulatus. ff. de verbo. oblig. fallit in 3. casibus secundum Ias. in d. §. si ita stipulatus. num. 2. Do. à Fin.

Stipulatio in dubio debet intelligi, vt valeat, & teneat. l. quoties in stipulationibus. ff. de verbo. oblig. Ampliatur in 5. casibus & limitatur in 4. à Ias. in d. l. quoties. num. 1. vsque ad finem. Do. à Fin.

Stipulatio in diem certam, statim committitur quoad obligationem, & actionem, licet agēti ante diem obstat exceptio. l. qui mandatum. ff. mand. l. 1. in fi. ff. quando dies leg. cedat.

Fallit in 4. casib. quos not. Rip. in d. l. ita stipulatus. ff. de verbo. oblig. nu. 83. Do. à Fin.

Stipulatio simplex, & pura quantum ad obligationem, & actionem statim committitur. l. eum qui. §. quoties. ff. de verbo. oblig. l. cedere diem. ff. de verbo. sign. fallit in multis casib. vt per Ripam in d. l. ita stipulatus. nu. 69. Do. à Fin.

Stipulatio pœnalis vel ad interesse ratione doli, vel culpe commissæ in re restituenda, committitur in solidum contra eum, qui ex plurib. principaliter obligatis, dolum vel culpam commisit. l. 1. §. si apud duos. ff. de pos. fallit in 4. casib. vt per Ripam in d. l. 4. §. Cato. Do. à Fin.

Falsa causa de præterito non vitiat stipulationem. l. si diuor. tio. ff. de verb. oblig.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 1. Do. à Fin.

Error in materia vel qualitate substantiali non vitiat stipulationem propter consensum in corpore. l. si id quod aurum. ff. de verb. oblig.

Ampliatur in 2. casibus, & limitatur in vno per Ias. in d. l. si id quod. nu. 1. Idem.

Stipulatio facta pro nominando, non facta declaratione, seu nominatione, prodest stipulanti, sibiq; facta censetur. l. 2. C. de contrahen. & commit. stip. Ampliatur & limitatur per Port. in suis conclu. lib. 5. reg. 10. Idem.

Stipulatio habere licere utilis est. l. 38. ff. de verbo. oblig. fallit in 5. casibus, secundum Vigel. in commento de verbo. oblig. cap. 10. fol. 599. Do. à Fin.

Stipulatio dandi centum, si promissor voluerit, quia confertur in expressam & liberam voluntatem promissoris vsque ab

ab initio, & semper inutilis. Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 3. a Ias. in d. §. si ita stipulatus. nu. 6. & seq. sed hæc stipulatio, cum voluerit promissor, valet, & pendet ab eius voluntate, velut à conditione. fallit vt not. Soc. iun. in l. ita stipulatus. nu. 13. de verb. obl. Idem.

Stipulatio tunc dicitur certa, quando continet aliquod certum in substantia, quantitate, & qualitate: & si vnum ex his deficit, dicitur incerta.

Fallit in 2. casib. secundum Alex. in l. stipulationum. ff. de verbo. obl. nu. 2. Don. à Fina.

Stipulatio committitur, & oritur ex stipulatu actio, si non est factum quod est promissum.

Fallit in 8. casib. quos not. Vigel. in commento. de verbo. obl. c. 3. fol. 502. Don. à Fina.

Stipulatio regulatur secundum naturam contractus super quo interponitur, non solum in hoc vt detur efficacius, sed vt detur in plus vel in minus quam non competebat actio ex illo contractu. Bal. in l. si fideiussor. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. Alex. in l. 1. ff. de pac. Ias. in d. l. cum mota. nume. 10. de transa. & idem Ias. in rub. de verbo. obl. nu. 20. Bellac.

Stipulatio mutat naturam actus super quo interponitur, secundum. com. per Burf. consi. 53. nu. 40. lib. 1. Bonac.

Stipulatio interposita in quacunque materia, semper intelligitur secundum materiam illius actus. Ias. in l. cum mota. nu. 20. C. de trans. comm. dicit. Villal.

Tot censentur stipulationes quot sunt res, vel summa in vna stipulatione specialiter designata. l. vbi autem. §. penul. l. Titia. §. fina. & l. pluribus. in princip. & l. scire debemus. ff. de verbor. obliga.

Fallit in multis casibus, vt per Vigel. in com. de verbo. oblig. cap. 1. fol. 426.

Fallit in duobus casibus vt per Iason. in d. l. scire debemus. Don. à Fina.

De stipulationibus miscellanea.

C A P V T IIII.

Tipulatio pœnalis non nouat præcedentem obligationem. l. si quis socio. & l. duo socij. ff. pro socio. l. præd. ff. de act. empt.

Fallit in 10. casibus quos not. Ripa in d. l. ita stipulatus. nume. 56. Don. à Fina.

Stipulatio secunda, continens plus quam prima, inducit nouationem. l. qui vsum fructum. ff. de verbo. obl.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. col. 2.

Fallit in 4. casib. quos no. Soc. reg. 90. in addit. D. à Fin.

In stipulationibus nunquam persona extrinsecus subintelligitur. l. si ita stipulatus fuero. §. Chryfogonus. ff. de verborum obligatio.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 41.

Fallit in 2. casib. secundum Soc. reg. 91. in addit. Idem.

Quando directo offenditor stipulator, vel eius personam representans, vt est hæres, tunc non attenditur interesse. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo. obl.

Fallit in 6. casib. vt per Ias. in l. stipulationum. §. item si in facto. nu. 15. ff. de verbo. obl. Don. à Fina.

Inutilis stipulatio non impedit actionem ex numeratione nasci. l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cer. pet. vbi Purp. ampliat & limitat. nu. 1. Don. à Fina.

Stipulatio licet apponatur in contractibus, tamen retinet suam naturam. l. vnica. C. de rei vxor. actio.

Fallit in 5. casibus, vt per Ioan. Bolog. in rub. ff. de verbo. oblig. num. 409. Don. à Fina.

Si conditio stipulationis extiterit, ex ea oritur actio. l. cum filius. §. si. ff. de verbo. obl.

Fallit in 5. casibus quos no. Vigel. in commento. ff. de verbo. obl. cap. 10. fol. 582. Don. à Fina.

In facto indiuiduo, si vnus ex pluribus hæredibus promissor, contrahat impediendo stipulatorem ne vadat, committitur stipulatio contra omnes hæredes, non solum contra impediendum, sed contra alium, qui non impediuit. l. stipulationum. §. item si in facto. ff. de verbo. obl.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. ibi. nu. 7. Don. à Fina.

In stipulationibus verba interpretantur contra stipulatorem. l. stipulatio ista. §. in stipulationib. ff. de verbo. obl.

Fallit in quinque casibus quos no. Ias. in d. §. in stipulationibus. Don. à Fina.

Quod stipulatur iuri meo subiectus, ego video stipulari. l. quodcunque. ff. de verbo. obl.

Fallit in 4. casib. quos no. Ias. in d. l. nu. 4. & seq. Don. à Fina.

In contractibus stricti iuris non potest agi per stipulatorem ratione deceptionis, vel doli re ipsa quando promissor non habuit animum decipiendi, quia & ipse decipitur re ipsa. l. si id quod aurum. ff. de verbo. obl.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 3. Don. à Fin.

Dies celebrata stipulationis expressus in stipulatione, non facit censerī stipulationem esse in diem, ideo debitor potest ea die conueniri. l. liber homo. §. decem hodie. ff. de verbo. obl.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 21. D. à Fin.

Stipulatio dandi quantitatem, dicitur omni respectu diuidua. l. in executione. in prin. ff. de verbo. obl. l. si duo. ff. de deposito. l. stipulatus. ff. de solu.

Fallit in 4. casibus quos no. Ias. in l. 2. §. & harum. ff. de verbo. obl. num. 9. & seq.

Fallit in 7. casibus, vt per Alciat. in d. §. & harum. nume. 3. Don. à Fina.

Stipulationes amplius non agi, & rem ratam haberi, licet factum diuiduum contineant, tamen principalis etiam pro parte contrahens ad solidam penam tenetur, cum ex hæredibus solus contrahens, & pro sua rata tantum teneatur.

Fallit in 2. casib. quos no. Soc. iun. in l. 4. §. Cato. ff. de verbo. obl. nu. 33. ver. 19. Don. à Fin.

Stipulatio seruitutis continet dationem, & factum. no. Doc. in d. l. 4. §. Cato.

Fallit in 4. casib. quos no. Alciat. in l. 2. §. & harum. ff. de verbo. obl. nu. 44. Don. à Fin.

Stipulatio seruitutis ad fundum proprium extinguatur, si post stipulationem stipulator partem fundi alienet. no. in d. l. stipul. non diuiduntur. ff. de verbo. oblig. vbi Galiau. limitat in 4. casib. num. 22. Idem.

Verbum promitto, vel conuenit, in scriptura instrumenti appositum, vel prolaturum, nunquid stipulationem importet.

C A P V.

Verbum, promitto, redactum in instrumento, seu scriptura, importat stipulationem. §. si ita scriptum. Insti. de inutil. stipul. & hæc est communis opinio Glo. Bar. Cæterorumque, in l. 1. de contrah. & commit. stip. Bar. Fulg. Alex. & Dec. in l. lecta. ff. si cer. pet. vt ferè omnes attestantur. in rub. ff. de verbo. obl. Caccialupus in trac. de pactis. q. 4. num. 1. cum alijs seq. Cagnolus, num. 88. & latè per duas col. in d. l. lecta. & Mod. Hispani. in l. iuris gentium. ff. de pact. in princip.

Imò ampliatur dicta communis non solum procedere in scriptura publica, verum etiam in priuata, vt in apodissa. & super hoc est aliqualis controuersia inter Doct. sed communis conclusio Doc. est, secundum Marcellum Berincutium, in rub. ff. si cer. pet. q. idem sit ac in scriptura publica, & de ista communi opinione attestatur etiam Io. Bapt. Caccialup. in trac. de pact. in 4. quæst. & Moder. Mediolanenses. in l. 1. num. 31. ff. de verbo. oblig.

Contrarium tamen tenuit Socin. antiq. consi. 267. præsens. lib. 2. & Iacob. Bauer. in l. 1. C. de contrahend. & commit. stip. vbi ait, quod scriptura priuata facit fidem si fiat a persona non idiota: secus si fieret a mercatore. Soc. iun. consi. 131. lib. 3. iam diu. Vbi dicit, quod §. si ita scriptum. non habet locum in scriptura facta a mercatore. Et nota cum eris iudex, an instrumenti appellatione veniat scriptura priuata, & an veniant testes: est facienda distinctio. an simus in odiosis, vel in fauorabilibus, & de hoc vide Dec. in c. 1. de fide instrum. & Clem. 1. de procu. in terminis. & l. 1. C. de iur. calum. videlicet, quod in fauorabilibus, appellatione instrumenti veniunt testes, & priuata scriptura, aliàs secus in odiosis.

Sed claudicat primò dicta communis conclusio non procedere in testibus deponentibus aliquem promississe: tunc explorati iuris est, verbum prolaturum a testibus non importare stipulationem, sed pactum nudum: secundum communem opinionem omnium Doct. in l. sciendum. ff. de verbo. obl. quam allegat nouissimè, vltra alios, Marcellus Berincutius, in rub. ff. de verbo. obl. & sequitur Caccialupus in trac. de pact. in 4. q. nu. 4. & alij Doc. aggregati per Vrsillum in add. Afflic. in decis. 120. num. 1. & seq.

Sed bene verum, quod in Sacro Regio Consilio Neap. decisum extitit contrariū, secundum Afflic. in d. decis. 120. videlicet, vt verbum, promississe, a testibus prolaturum, importet stipulationem, vel pactum nudum: cū ex vtroque, præsertimq; in ipso pratorio Principis, & Domini Regis nostri agi possit:

& sic ipsum Sacrum Regium Consilium Neap. posset agere promissorem ad obseruationem promissionis nudo pacto facta. Et dictam decisionem amplectitur post Bal. Vrsill. in add. Afflict. in d. decis. 120. nu. 2. & seq. videtur optime fundata, vt discusimus supra in opin. 570. lib. 2. fol. 119. Pactum nudum non producit. post princip.

Limitatur secundo loco, q. verbum, Promitto, positum in instrumento, importat stipulationem, quando sunt verba de presenti: secus si de preterito, secundum Sal. in l. 1. C. de contrahé. & commit. stip.

Tertiam vero limitationem tradunt Moderni. in d. l. sciendum quando testes dicunt, talis promissit Titio presenti. nam tunc importat stipulationem, secus si non apponerent illud verbum presenti: vt per Afflict. decis. 120.

Sed contra hoc facit gloss. communiter approbata in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. Viuius opin. 1036.

Verbum conuenit, appositum vel prolatum in instrumento non impedit stipulationem, secundum Barto. in l. lecta. ff. si cert. pet. cuius opin. fatetur esse communem Ripa ibid. nu. 16. & D. Pontanus Perusi. nu. 2. & Marcellus Bering. in rubr. ff. de verb. oblig. & Cremenfis sing. 139. licet Ias. in l. lecta. ff. si cert. & Fortunius Garfi. in l. 1. ff. de pact. dicant aliam sententiam contra Barto. esse communem. Ceterum prima opin. videtur magis communis. vt per Ripam in d. rub. ff. de verb. oblig. nu. 26. quæ quidem tanquam verissima limitatur primū non procedere quando dictum verbum conuenit, reperiretur apud acta, tunc profecto calore iudicij importaret stipulationem, non autem pactum nudum. sec. Bal. in l. sciendum. in 2. lect. ff. de verb. oblig. cuius dictum pro singulari, & peregrino recensuit Cremen. sing. 139. Secundo coarctatur quod est verum q. verbum conuenit in dubio non importat stipulationem nisi proferatur interrogatiue, vt per Zasum in d. rub. ff. de verbo. oblig. putā habeo hoc à te. & Soc. loco de qua supra. num. 16. & Alc. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verbo. oblig. sed tamen contra hoc tenet Azo in summa, vel in rubr. C. de inutil. stipul. at magister meus do. Restaurus Perusinus dum publicè interpretabatur dictam rub. ff. de verbo. oblig. asserbat veritatem esse contra Azonem, & eius lecturam ibi esse corruptam. F. Viuius opin. 1035.

Promitto verbum, in scriptura appositum, importat stipulationem: communis est, vt per docto. in rubr. ff. de verbo. oblig.

Fallit in 4. casib. secundum Crot. in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. nu. 2. Do. a. Fin.

Promissio an & quando, & quatenus obliget, & de verbali promissione.

C A P V T VI.

Promittens facere contractum in quo sola voluntas contrahentium sufficiat, obligat eum, vti ex contractu facto, secundum veram & communem opinionem. de qua per Busat. consil. 100. nume. 10. lib. 1. Bonacossi.

Promittens non ludere: & casu quo ludet, promissit pecuniam nomine pœnæ, valet talis promissio, & est iusta ad bonos mores conseruandos: nam vbicunque aliquid fit contra bonos mores, potest quis ab eo deduci pœna indicta. l. ex ea parte. §. mulier. ff. de verbo. oblig. per quem text. probatur quod valet stipulatio pœnalis interposita ex honesta causa, quamuis nullum contineat peculiare interesse, vt ibi per Ias. Bellac.

Promissio omnium bonorum post mortem, non facta mentione de presentibus, nec de futuris, valet. Curt. iun. consil. 15. commu. dicit. Villal. & Vezinus.

Promissio ex causa donationis facta post mortem, est valida. idem consil. 81. nu. 3. com. dicit. Idem.

Promissione de securum faciendo, vel dando centum, statim ad id quis conueniri potest, vt euitetur circuitus, secundum communem per Burl. consil. 100. nu. 11. lib. 1. Idem.

Meretrici promissio eius mercedis ob fornicationem, & sic ex causa libidinis, dummodo absit dolus, & fraus, valet & tenet: & cogi & compelli potest promissor à iudice ad solutionem dictæ promissionis, ac pretij actus venerei: secundum Dyn. & Salyc. in l. 2. C. de cond. ob turp. caus. Abb. in capit. quia plerique. nume. 14. de immun. Eccles. Barto. in l. affectionis. ff. de don. Ioan. Lupi in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 40. & Ripa in l. si plagij. num. 10. & seq. ff. de verb. obliga. Bar. & Aret. in l. generaliter. ff. de verbo. obliga. vbi Ias. &

Zasius nu. 20. perhibet istam esse communem opinionem.

Et licet glo. in l. ea quæ tibi. in ver. non potes. C. de donat. ante nupt. male loquatur asserendo, q. datum meretrici non non reperitur, sed ad promissum & non solutum quis nō tenere nec cogi posset: tamen quicquid suadeat glo. ibi abq. aliqua ratione, ac lege, noli aliter recedere in decisuis a dicta cōmuni. tanquam sacrosancta, & verissima, cum qua concurret etiam Rosar. Busti, in sermonibus prædicabilib. in sermo. 28. in 1. part. in litera L. post prin.

Vbi addit quoque, quod meretrix ista accipiens pecuniam pro meretricio ab eo qui poterat tanquam verus dominus e. largiri, illam posset licite retinere, nec teneretur restituere, nec pauperibus dare de necessitate salutis.

Quæ quidem procedit de plano in meretrice publica, non autem in fœmina occultè fornicaria, quæ publica meretrix non est: quæ vtique petere non posset mercedem, & precium promissum: imo si ei datum sit, illud retinere nequiret, & in foro poli, & in animæ iudicio restituere teneretur secundū Abb. in d. c. quia plerique. nu. 14. & seq. Cyn. & Ange. in memorata. l. 2. C. de cond. ob turp. caus. Lupum in d. rubr. de donat. §. 41. & Adriannum in 4. sent. in tract. de restitutione oritur alia quæstio. vbi exprimit istorum opinionem communem esse. Quæ communis in actu practico, iudicio meo, admitteretur à iudicibus, vbicunque promittens aliquam mercedem fœminæ prædictæ propter occultam fornicationem cogi non deberet nec posset in iudicio ad illam mercedem soluendam: sed illud quod ipsa mulier, quæ publica meretrix non est, in foro poli sibi solum ob occultam fornicationem retinere non possit atque teneatur illud restituere credo verum non esse, nec de iure substineri posse: vt super hoc nonnulli Theologi, & non modicæ equidem authoritatis varijs in locis contradicunt Cyn. & sequacibus supra relatis: & hanc eandem opinionem videtur firmare S. Antoninus Archiepiscopus Floren. in 2. part. eius summæ. tit. 1. c. 23. de turpi lucro. col. 15. ver. de acquisito per meretricium.

Vbi concludit acquisita per concubinatū, adulteriū, & sodomiam restituenda non venire, sed potius suadendum illa de consilio largiri debere pauperibus. & sequitur etiam Caccialupus in tract. de ludo. nu. 5. & Rosar. Busti. in d. serm. 28. in lite. L.

Ideo licite meretrices ipsæ possunt facere, cōdereuē testamentum de acquisitis ex meretricio quæstus: secundum Bald. in l. j. C. de cod. ob turp. caus. & Dilect. cum alijs signatis per eum. in tract. de arte testandi. tit. 1. caute. 12. nu. 1. Viuius opi. 499.

Cautum & securum si quis aliquem facere promiserit, an ad cautionē, vel pignora teneatur scribit Bar. in l. 1. §. iudiciales. post nu. 13. ff. de Prætor. stipul. vbi. doc. in apostil. videntur concludere q. sic. distingue tamen vt per Castr. qui hoc declarat in l. 1. ff. qui satis. cog. & ibi an qui tenetur satisfacere, possit dare pignora, & excusetur. & vide etiam quæ not. Bar. in l. si mandato. §. si. ff. mand. Bellac.

Promissio iudicialis, Ad factum præcisè quis cogitur, nec liberatur præstando interesse in iudicialibus promissionibus faciendi, seu quando factū in iudicio promittitur, per text. cū gl. in verb. cogam. in l. filius familias. §. procuratorē. ff. de procur. & secundum Bart. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. oblig. Panor. in c. 1. ext. de iudi. sic limitatur quod dicitur in stipulationibus faciendi succedit obligatio ad interesse. Balb. decis. 373.

Inter promissionem, & pollicitationem quid inter sit.

C A P V T VII.

Pollicitatio tunc tantum dicitur, cum vel per epistolam, vel per nuntium ad id non electum absenti aliquid promittitur. commune ait Iaso. in rub. nu. 5. ff. de verbo. obli. Hæc autem pollicitatio nec iure legum, nec iure canonum ponunt ni danda idonea habetur. commune ponunt

Alc. in d. rubr. nu. 8. ac Fortun. in c. 1. nu. 12. de pact. lib. 6. Quinimo nec obligationem naturalem parit, nisi cum pijs causis vsui atque vtilitati est, commune inquit Ias. vbi supra num. 6. Fel. in c. 1. de pact. Alc. in c. cum contingat. nu. 229. de iure iur. Anto. Gom. de contract. c. 9. nu. 1. E. Suarez.

Pollicitatio, quæ est vnus promissio absenti non presenti facta. l. pactum. ff. de pollic. de iure canonico actionem, & obligationem inducit: & sic iure isto actio oritur, & cōceditur ex pollicitatione. text. est in c. iuramenti. 22. q. 5. & conclusio hæc probatur secundum Abb. in c. qualiter. de pact. quam late tenetur Fortun. in l. 1. col. 2. & seq. ff. de pact.

Sed

Sed Panor. titubanter, & parum sibi constans in c. cum inter vniuersas. col. si. de elect. soluit contrarium quod iure canonico ex pollicitatione actio minime oriatur. cuius opinionem sequuntur Ias. in l. iur. gentium. §. sed cum nulla. ff. de pac. & in rub. ff. de ver. obl. col. 3. & seq. ibi Galliaula. fol. 12. & Alcia. nu. 7. & Excellentiss. d. Io. Iac. Leonardus conf. 126. succincte. nu. 4. posito inter consilia Alberti Bruni, cum opinione hac transeunt, & explicant eam esse communem. & ego sequor tanquam verissimam, prout in eadem sententiam inclinavi supra in opin. 572. Pactorum genera. nu. 10.

Sed aduerte, qd si quis soluisset illud, quod mediante pollicitatione promississet, repetere quippe tanquam indebitum solum per conditionem indebiti nequitet modo aliquo in septem casibus lepidè, distinctè, & vtiliter positus, atque resolutis per Andream ab Exea in tract. de pactis. sub num. 110. cum aliis seq. Viuius opin. 617.

Promissio facta per verba generalia, & adulatoria, aut sine causa, num obligationem inducat, aut alicuius sit momenti.

C A P. VIII.

Promissio facta per verba generalia, & adulatoria non inducit obligationem aliquam: secundum Ioan. And. Card. Ant. Io. de Imo. Abb. & ceteros omnes in c. cum venissent. per tex. ibi, de instit. & Bauerium in §. planè. circa si. instit. de testam. milit. per illum textum & Tiraquel. cum aliis aggregatis per eum in tracta. de privilegiis pia causa. privilegio 51. quia verba hæc non sunt appiccatoria. Cum licitum sit seruire de vento. vt per præcitatos doct. & Alex. in l. ita stipulatus. la grande. ff. de verb. oblig. nu. 5. & seq. Ias. in l. Titia. nu. 33. eod. tit. & Affl. in tract. de iure protomiseos. §. 1. nu. 9. fol. par. 85. Et hinc est, qd si postulo a Titio, vis dare, seu donare mihi talem rem, & ipse respondeat, non modo rem istam, sed etiam quæcunque habeo, & quicquid tibi placebit: tunc profecto ex istis verbis generalibus non nascitur obligatio, & petens ex huiusmodi responsione non posset se fundare aliquo pacto, etiam ad petendam illam rem solam, cum promissio prædicta per illa verba nulla reddatur. d. c. cum venissent. per quem tex. ita voluit Bal. in conclusionibus iuris. Rom. in rub. de arb. & Alex. in d. l. ita stipulatus. nu. 5. cum aliis signatis ibi per eum. & Francisc. Cur. iun. in l. ea quæ commendandi. ff. de contrah. empt. & And. ab Exea, in tract. de pactis. in 1. par. nu. 271. fol. par. 228. vbi scribit istam esse communem opinionem. Et quod hæc communis sit, constat pariter apertissimè ex congestis per Alex. in d. l. ita stipulatus. num. 5.

Ideo ob hoc cautè agunt aduocati, qui nullam fidem adhibent promissionibus Magnatum. vt eis suadent Ioan. And. in add. Spec. in tit. de Aduoc. §. hic dicendum.

Et refert Affl. in d. §. 5. num. 9. & Psalm. 147. dicens: Nolite confidere in Principibus, neque in filiis hominum, in quibus non est salus, exibat spiritus eius, & reuertetur in terram suam, in die illa peribunt omnes cogitationes eorum.

Et illud quoq; quod vulgari prouerbio dicitur: *Cortesia di bocca molto vale, & poco cosa.* & denique scripta per Neuiz. profusius in sylua nupt. lib. 4. sub num. 41. & Guil. Pepin. in sermonib. quadrages. super Epistola: Hæc dicit Dominus Deus, Maledictus homo, qui confidit in homine. feria 5. post 2. Dominicam quadragesimæ. fol. par. 36.

Quoniam plusquam simplices censeantur illi, qui suasionibus credunt. secundum Bal. in l. i. in prin. C. ne filius pro patre.

Et licet verba animo iocandi prolata non sint in consideratione, nec obligent: nihilominus iurum iocose prolatum obligat, saltem ad veniale peccatum. glo. in cap. nam. §. si. 25. dist. Promissio quæ absque causa fit, nullius est momenti. communè dicit Alex. conf. 152. nu. 2. lib. 2. & conf. 157. nu. 1. lib. 6. Io. Ceph. qui limitat conf. 108. per totum, sed tu videto, quæ latius obseruo. ver. Stipulatione. E. Suarez.

Promissio facta sine causa, seu de eo ad quod quis non tenebatur, præsumitur in dubio facta per errorem & non ex certa scientia nec animo liberali, cum detur exceptio promissori, & sic is qui vult repellere dictam exceptionem, habet necesse replicare de certa scientia: aliàs succumberet, cum nemo præsumatur iactare suum. l. cum de indebito. ff. de proba. l. si cum aurum. ff. de solu. c. super hoc. de renun. Bal. in l. generaliter. C. de non num. pecu. Alex. conf. 13. nu. 3. in 1. vol. Sal. in d. l. generaliter. vbi hanc opin. commu. esse firmat. & Alex. ibi. Muscul.

De promittente obseruantiam contractus a minore gesti, vel ratificationem ab aliquo faciendam, vel indemnitate alicui, vel solutionem in quocunque loco, vel soluere Titius debet, vel ob turpem causam.

C A P. V. IX.

Promittens obseruantiam contractus gesti ab aliquo minore, non tenebitur si demum contractus minoris irritetur ex aliqua causa promissa: quia potest vt eadem defensione qua minor vti poterat. l. 3. ff. de fideius. tut. annullata enim prima causa, & secunda annullatur. Soc. conf. 22. in 4. vol. Bellac.

Promittens quod talis ratificabit talem contractum sub tali pœna, liberatur promittens a pœna. si fecerit quod potuit: ea enim pœna committitur, si ille promittens esset in mora faciendi. Bar. in l. si duo. §. hæc verba. ff. de consti. pecu. l. ita stipulatus. de verb. oblig. & hanc opinionem communem esse asserit Deci. conf. 2. nu. 3. & conf. 312. impedit enim talis difficultas pœnam committi, & hoc habet locum vbi a principio non potuit præiudici, & nisi probet quod fecit quod potuit, teneatur ad interessè. Decius ibi. & conf. 145.

Promittens indemnitate tunc demum tenetur, si ille cui fit promissio, vexetur sine sua culpa, per reg. damnum. de reg. iur. Socin. conf. 70. in princ. in 3. vol. secus si sua culpa, quia tunc conqueri debet de seipso. l. quidam cum filium. ff. de verb. oblig. Bellac.

Promittens de soluendo in quocunque loco, potest pœnitere, secus si promissit se conueniri, quia non potest pœnitere, iuxta l. si conuenierit. Ias. si quis in conscribendo. nu. 12. C. de pact. commu. dicit. Villal.

Si promitto soluere id quod Titius debet, an videar vti fideiusor promississe? vide Alex. in l. vbi autem. §. 2. de verb. obl. & in l. si ita stip. eo. tit. Vezin.

Promittens soluere nomine Titij quicquid eum debere confiterit, non tenetur ex sua promissione nisi de debito vere confiterit debitore viuente. ad hoc enim vt ille promittens teneatur ex sua promissione, debet fieri calculatio cum ipso debitore, qui de omni re certus est: & nisi hoc factum sit, & interim debitor moriatur, non tenebitur promissor ex sua promissione, cum debitor iam mortuus sit ante verificatam conditionem: nisi hæres sit debitoris, quo casu vt hæres tenebitur etiā cessante promissione. d. l. qui Romæ. §. Augerius. & ibi Ias. ff. de verb. obl. qui ita ibi declarat eum textum. Bellac.

Promissio ob turpem causam, ne quis scilicet iniuriam faciat, vel vt faciat, vel si iniuriam fecerit, vel si non fecerit, nulla ipso iure prorsus est. vt censet Accursius in l. iur. gentium. §. si ob maleficium. ff. de pac. cuius opinionem receptam esse constituo ex Bart. & ceteris plerisque omnib. iuris interpretib. in illo eodem. §. ex Bart. rursus Sal. & Fulg. in l. penul. ff. de condi. ob turp. causam. Bar. denique Alex. Ias. ac reliquis scribentib. in l. generaliter. ff. de verb. oblig. ex Aret. ac Rip. in l. si plagij. ff. illo eod. tit. E. Suarez.

De promissione & promissore facti alieni, vel etiam sui, necnon de sponsonibus, quas vulgus, scommessas vocat.

C A P. X.

Actum alienum si quis promittat, non valet promissio: si tamen adicitur pœna, valet quo ad pœnam. Cui. iun. conf. 124. nu. 19. communem dicit B. Villal. & Vezin.

Promittens factum alienum videtur promittere se facturum & curaturum, quod illud quod promiserit fiet, ita vt videatur ille promittens liberatus, si fecerit quod potuit. l. quoties. & ibi Ias. ff. de verb. oblig. & hoc quando quis simpliciter promissit: secus si promittens obligaretur de suo proprio obseruare, quia tunc ad interessè teneretur, licet fecerit quicquid potuit. Dec. conf. 345. Bellac.

Promittens se facturum & curaturum, & c. factum alienum, si fecerit quicquid potuit non tenetur ad principale factum, nec ad interessè. secundum glo. in c. ex rescripto. de iure iuran. Ant. de Butr. & Abb. in c. gemma. de spons. Are. in l. si ita stipulatus. §. possum. ff. de verb. oblig. & conf. 142. col. 4. Abb. conf. 90. col. 1. vol. 1. Affl. dec. 295. Ferr. in caut. 43. Fel. in c. ex rescripto. nu. 17. extr. de iure iur. Gomez. in §. in personam. nu. 27. inst. de act. Gramma. deci. 102. Dec. conf. 313. vbi meminit istam esse communem

munem opinionem, ac ita in practica obseruari, vbi. respondet Soc. contrarium consulenti. Idem tradit Dec. consi. 323. col. 2. & concludit disputando per pulcherrima fundamenta Maranta in suis quaest. quae reperiuntur in fine sui tractatus de iudiciis. in q. 7. per totum. & Rui. consi. 67. vol. 4. vbi consuluit in fortioribus terminis, quod promittens se facturum, & curaturum cum effectu similiter excusari debeat, si adhibuit omnem conatum quamuis nullus sequatur effectus. huicque opinioni inhæret quoque consulendo Ioâ. Baptista Ferretus consi. 128. vol. 1. & hoc sequitur etiam Maranta in d. q. 7. num. 20.

Item promittens factum alienum sub pœna, si omnem diligentiam adhibuerit excusatur ab hac pœna, eamque penitus euadit. secundum Feder. de Senis consi. 122. Ant. de But. Abb. col. pen. & omnes in d. c. gemma. Alex. in l. qui autem. in apost. ad Bar. ff. de const. pecun. & ista est communis opinio, attestante Aret. in d. §. possum. & Ias. in l. stipulatio ista. nu. 10. ff. de ver. obli. licet ipsi, & male contrarium assenerent, & communem præmissam sequitur quoque, & citat Casadorus decis. vnica. sub nu. 2. in tit. de mutuis petitionibus. Maranta in d. q. 7. num. 11. cum aliis signatis per eum. & Natta consi. 450. lecto & diligenter considerato processu per summarium exhibitio. nu. 42. vol. 2. & ita consuluit Franc. Aret. consi. 80. col. 6. & in d. consi. 142.

Item promissor facti alieni cum iuramento non tenetur si fecerit quantum potuit, de periurio. secundum glo. in d. c. ex rescripto. & ista est veritas: ut disputando deduxit Maranta in d. q. 7. nu. 1. & 10.

Verum promittens iste se facturum, & curaturum, & c. si hoc non fecit quamprimum potuit, in mora constituitur absque vlla interpellatione. secundum Bald. in c. 1. §. ad hæc. in tit. hic finitur lex Corrad. Aret. in l. si ita stipulatus. §. possum. ff. de ver. obli. & Alex. in l. quod te. col. 6. ff. si cert. pet. & ibi etiam Cagnolus. nu. 96. & Bologn. num. 62. cum aliis aggregatis per eos. & Rui. consi. 42. nu. 26. vol. 1. & consi. 136. num. 11. vol. 5. & ista est communis opinio. teste Curt. iun. consi. 74. nu. 6. & Crau. consi. 64. nu. 1. consi. 192. nu. 17. & consi. 246. nu. 1. in quibus locis post Soc. Sen. & Gozad. conciliat opinionem Dec. qui in d. l. quod te. in l. lect. nu. 11. tenuerat contra Bal. & communem opinionem memoratam, quam quidem conciliationem, concordiam, seu distinctionem tradidit ante eum Bauer. in tracta. de mora. par. 2. nu. 29. qui de eius veritate nonnihil dubitat, & Bolognetus etiam in d. l. quod te. sub nu. 62.

Ad tollendum itaque omne dubium circa præmissa traditur istud optimum remedium per Doct. quod quis promittat in instrumento factum & interesse, & quod non vult posse excusari fecisse omne suum conamen, quod principalis obseruabit, sed vult teneri de suo proprio soluere, & obseruare contenta in ipso instrumento: tunc quippe promissor iste tenetur ad interesse, dato quod fecerit posse suum. secundum Dec. in d. consi. 323. consi. 330. col. 2. & consi. 345. col. fi. vbi post Abb. Aretyn. Soc. & Cum. in aliquibus consiliis, ut ibi per eum hoc expressè firmat, & Maranta etiam elegantissime in d. q. 7. nu. 25. & seq. vbi respondet Afflicto contrarium inuenienti, seu asseueranti in d. decis. 295. & opinio ista Dec. & sequacium videtur communis, & secundum eam consului, & obtinui in actu practico in causa magni momenti, non obstante decis. Afflic. 295. præcitata, quæ intelligi debet secundum doctrinas & leges, quas allegat. & in effectu mouetur per consi. Aret. 142. & nonnullas alias doctrinas quæ duntaxat loquuntur, quando quis promittit se facturum & curaturum absque adiectione illorum verborum, ut non excusetur promissor fecisse omne suum conamen: ideo ostensis his, & aliis quamplurimis quæ omisimus, & c. iudici causæ prædictæ, non dubitauit sprete opinione Afflic. secundum Dec. sententiam iudicare. Viuius opin. 670.

Promissio facti alieni etsi valeat quando pœna esset adiecta vel interesse, tamen excusabitur promittens à pœna, si omnem curam & diligentiam, quæcunque adhiberi posset, adhibuerit, & quod potuit fecerit. Vnde si aliquis promississet sub pœna q. Sempronia contraheret matrimonium cum Paulo, si fecerit quantum in eo est, non incurrit in pœnam: quia difficultas cū factum sit in obligatione, impedit commissionem pœnæ. l. si vehenda mancipia. ff. ad l. Rhod. de iact. Bart. in consi. 236. incip. Martinus promittit. Panorm. in cap. Gemma. num. 9. vers. ad vnum tamen singulariter aduerte. ext. de sponsal. Quamuis de hac doctrina multi dubitauerint non postremæ autoritatis iuris interpretes. Francisc. de Acol. Aret. in l. si ita stipulatus. §. possum. nu. 1. ff. de ver. oblig. Barto. Soc. in consi. 238. nu. 30. vers. sed tamen his non obstantibus. cum sequent. in 2. vol. consi. Ias. in l. stipulatio ista habere. nu. 10. vbi & ipse Canonistarum sententiam in d. cap. Gemma. improbat. ff. de ver. obli. Tamen hanc communem sententiam esse inquit ipsi Are. & Ias. in d. l. si ita stipulatus. & in d. l. stipulatio ista. & Phil. Dec. in consi.

313. num. 2. & num. 4. vbi ipse Soc. argumenta in contrarium adducta soluit, cuius tamen sententiam Molin. ibid. in verbo, contrarium, admittere non vult. Item si promissor promississet se cum effectu curaturum, quod Paulus approbaturus esset, eo casu non excusaretur: quia ex illis verbis cum effectu, apparet de expressa intentione contrahentium, quod committatur pœna in casu non subsecuta ratificationis. l. si non mortis. §. fin. ff. de inofficioso testamento. lo. Fran. Rip. in l. quod te. num. 47. ff. si cert. pet. Quam sententiam & ipse Dec. amplectitur. in l. si. La. beo. num. 11. ff. eod. vbi ipse aliquot distinctiones huius doctrinæ recenset, & bono ordine explicat. & in impossibilem. ff. de reg. iur. Kircho.

Facti alieni promissor si se adiuncta pœna obliget, & maxime adhibeat curam, ac diligentiam: si factum tamen non præstabitur, semper ad pœnam conuentam præcisè tenebitur. ut receptissimum ponit Balduin. in §. si quis alium. Instit. de inutil. stip. & ante eum Cur. iun. consi. 139. nu. 19. Alc. in l. 4. §. Cato. nu. 132. ff. de ver. obli. Paris. consi. 76. lib. 3. Did. à Couar. in c. quamuis pactum. 2. par. §. 5. nu. 5. concl. 7. de pact. lib. 6. Idem que colligitur ex Abb. consi. 44. ac iura omnia id liquido probant, ut non mediocri sese obstrinxisse errore videatur Neapolitanum consilium aliter censens apud Matth. de Afflic. decis. 295. & grauius eadem in re hallucinentur Tho. Gramma. q. 2. nu. 8. post decisiones. ac Stephanus Budæus in d. §. si quis alium. & Viuius cum iis quos citat lib. 1. opin. 255. Cauendum erit à Deci. in l. impossibilem. num. 3. ff. de reg. iur. à Ias. in l. stipulatio ista. num. 10. ff. de ver. oblig. si quidem quaestio, ac varietas Doctorum, quos laudant, ea in specie versatur, cum quis se curaturum adiecta pœna spondet: in qua receptior est sententia, ut diligentia pœnam excludat. quemadmodum constabit ex eorum numero atq; autoritate, quos citat Did. à Couar. d. §. 5. nu. 3. ac præterea ex Fel. c. ex rescripto. nu. 28. de iure iur. Alc. in d. §. Cato. num. 129. & in l. quod te mihi. nu. 21. ff. si cert. pet. & ex iis, quos allegat Viuius vbi supra in prin. Quod tamen non procedat etiam hac in vltima specie, si expressum fuerit, ut illud de quo conuentio initur omnino fiat: quia tunc nulla cura ac diligentia à pœna promissorem excusabit, iuxta veram resolutionem, de qua Rip. in d. l. quod te mihi. num. 46. ff. si cert. pet. late Did. à Couar. vbi supra. num. 6. quamuis perperam contrarium opinentur Afflic. decis. 295. Paris. consi. 110. num. 42. lib. 1. Viuius d. opin. Quinimo sufficere ita ex contrahentium mente, ac proposito colligi, ut æquum & bonum affirmo, & magis commune reor ex Dec. in l. vlt. §. vlt. nu. 11. ff. si cert. pet. Alc. in d. §. Cato. nu. 135. Gomes. in §. in personam. nu. 57. Instit. de act. Rip. in d. l. quod te mihi. nu. 47. Did. à Couar. vbi supra nu. 6. & nu. 7. Vnde tanquam parum utilis insuper habenda est cautela Viuij quam ad illius opin. 255. effert. E. Suarez.

Facti alieni promissor per formulam illam se facturum & curaturum, si diligentiam & curam non adhibuit, statim ac potuit, in mora constituitur absque vlla etiam interpellatione. ut frequenter placitum asseuerant Cur. iun. consi. 124. num. 6. Viuius lib. 1. opin. 255. Falcidia locum duntaxat habet, & in fidei commissis singularibus. ut commune ait Bellon. in rubr. num. 10. ad fin. num. 11. Instit. de fideicommiss. hæred. Atq; in iis etiam locum non habebit, si legatum integre solui testator iubeat, ut frequenter placitum dicit Ias. in l. cū quis. nu. 5. C. de iur. & facti ignor. Idem.

Si quis promittit se facturum, & curaturum, quod Titius tale quid faciet, non addita pœna, tunc si faciet quod potest, liberatur. communis est opinio. in l. 4. §. Cato. ff. de ver. obli.

Fallit in 3. casibus, quos not. Alciat. in d. §. Cato. num. 133. Dona. a Fina.

Promittens se curaturum, & acturum factum alterius, non est necessaria interpellatio. Curt. iun. consi. 74. num. 6. com. dicit. Villal. & Vezin.

Promittens factum suum non videtur comprehendere factum tertij, licet hæredis sic. Bald. in l. si. in fin. C. de act. empt. & qui promittit se non intrigare, seu non impedire, non incurrit pœnam si excipit. Bart. in l. non solum. §. si status. ff. de procu. 2. oppos. & qui promittit vim non facere, non incidit in pœnam promissam, si id faciat autoritate iudicis. l. factum non videtur de reg. iur. Bald. d. l. si. C. de act. emp. & quando promissio trahatur ad ius de futuro. vide Dec. consil. 396. Rui. consil. 42. 88. nu. 8. consi. 204. lib. 1. Bellac.

Promittens de suo facto, dato & cesso, tantum intelligitur promittere de facto prædecessoris sui, item hæredis. ut est communis opi. de qua testatur Boer. decis. 67. D. Hercul. de cautione de non offendendo. c. 24. nu. 12. Bonacossi.

Promittens dare scacchum mattum cum pedina, si tunc daret cum pedina facta Regina, non impleteretur, seu verificaretur eius promissio: & sic non censeretur satisfecisse eius promissioni.

missioni: cum aliter deducatur pedina, quàm Regina: secundum Bar. in l. legatis. §. ex officio. in fin. ff. de leg. 3. Cy. in l. 2. de suspect. tut. Bal. Imo. Castren. Soci. in l. falsa. §. 1. ff. de condi. & demon. Ang. in l. si longius. §. fin. ff. de iud. Alber. in l. clam pos. fidere. ff. de acquir. pos. eundem Bar. in l. pen. ff. de senat. nu. 2. Laur. Fauen. de cap. di. in princ. Puteum in tracta. de ludo. sub numero 60. Dec. in ca. quoniam. vbi Abb. nume. 70. & sequen. de offi. delega. vbi ait istam opinionem esse veriore. & Card. Albanus, illustris doctrina, & sanctitate in lucubrat. ad Bart. in d. l. penul. nume. 2. & sequen. ff. de senat. & ita exitit Paduæ determinatum, teste Steph. Costa in tracta. de ludo. in §. succedit modo videre. numero 31. & sequen. ex quibus quidem patet istam esse magis communem opinionem, & ita etiam meminit expressissimè de huiusmodi magis communi sententia, eiq; similiter inharendo Franc. Marzarius consil. 25. super controuersias inter Illustrissimos, & Excellentissimos Alfonso Ferrarie, & Cosim Florentiæ Duces. fol. 244. ver. Sed nec omittenda est decisio notabilis ad propositum.

In contrariam verò partem inclinavit Iacob. de Aret. in d. l. pen. ff. de senat. & Imol. in d. l. falsa. §. 1. ff. de cond. & demonst. vbi perhibet istam esse communem, & sequitur etiam Abb. in d. c. quoniam. cū quadam distinctione, videlicet, quod si promississet quis dare scacchum mattum de aliqua certa pedina: tunc censeretur satisfecisse eius promissioni: si verò simpliciter, & indefinitè cum pedina, non diceretur adimpleuisse conuenta. Nihilominus reiecta opinione Iacobi de Aret. Abba. & aliorum, in decisuis noli recedere ad dicta sententia Bar. & sequacium, tanquam realiter receptiori & veriori, quod indistinctè promittens dare scacchum mattum cum pedina nō videatur eius promissionem adimpleuisse, & vicisse si dederit cum pedina effecta Regina: prout & hoc firmat etiam in casu simili Portius in §. singulorum. sub numero 9. Instituta rerum diuis. Viuius opinio 669.

Facto vbi opus est, verba non sufficiunt. l. 1. §. hæc autem verba. & ibi doct. maxime Ias. in 4. not. ff. quod quisq. iur. Ad dit glo. in c. 1. de eo qui mit. in pos. & in c. vt circa. de elec. in 6. & ideo secundum eum, vbi requiritur oblatio, non suffic. verbalis. l. qui dec. vers. idem rñdet. in fi. ff. de sol. l. seruus q. hñdi. in fi. ff. de sta. lib. Bar. & doct. in l. Prætor. §. si quis paratus. ff. de ope. nou. nūc. habetur in l. accepta. C. de vsu. gl. fi. c. pastorale. de offi. ord. facit secundū eum. c. 1. de seq. pos. & fruc. Vezin.

Facto nō minus quàm verbis datur voluntas intelligi. Ias. in l. de quibus. in 10. col. ff. de legibus. & in l. in testamento. in penul. col. C. de testamento mil. & in l. reprehendēda. C. de insti. & substitut. Vezinus.

Factum ad quod se quis obligauit omninò ac præcisè fieri necesse non est, etenim illius quod interest solutione, liberatio quæritur, vt commune placitū censent Rom. nu. 8. Alex. nu. 27. Ias. nu. 20. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. oblig. Alex. Vincen. & Ias. in l. si quis ab alio. §. vlt. ff. de re iud. Iac. de S. Geor. in l. vna. nu. 61. C. de sent. quæ pto eo quod interest. & qui complures exceptiones subiungunt. Soc. cōf. 99. nu. 8. cū seq. lib. 1. Anto. Gomez. de contrac. c. 10. nu. 22. Quod intellige iure Cæsarium processurum: quippè quia si canonū definitiones spectentur: aliud longè diuersum futurum est, vt frequentius dogma renuntio ex Panor. in c. veniens. nu. 9. de iureiur. Rom. & Ias. nu. 23. ad fin. in alleg. l. stipulationes nō diuiduntur. Ant. But. in rub. de emp. & vendi. Rebus. in l. vna. nu. 467. C. de sent. quæ pro eo quod inter. Intelligit deī de atque excipe, nisi iurifurandi vinculum accessit, vt commune inquit Fortun. Gar. in l. 1. num. 26. ff. de pact. E. Suarez.

Factum suum qui præstare dūtaxat tenetur, ne alter in alicuius rei dominio perturbetur, & suorum successorū factum quoque præstabit. commune profert Boer. decis. 67. numero 3. cum sequen. Idem.

Facto suo nullo, quilibet contrahere potest. Alex. in 1. volu. consil. 123. & in 2. volum. consil. 103. in 4. col. & consil. 137. Fely. remissiuè in cap. a nob. in 3. col. de excep. de quo etiam vide Pau. de Cast. in 2. vol. consil. 74. in 4. col. vers. circa tertium. & consil. 136. vers. tertium etiam. & Signo. consil. 137. Alex. in 1. volum. consil. 123. in 2. col. in fi. & in 2. vol. consil. 93. & in 5. vol. consil. 81. in 1. col. Bal. in l. 2. C. si aduers. rem iud.

Et ex causa superuenienti pōt quis contra factū proprium venire. Pil. in c. nulli. de electio. in 6.

Item fauore reip. Calca. consil. 225. fac. quod vult Ang. Instit. qui. al. licet vel non. Vezinus.

Factum non præsumitur, nisi probetur. l. denique. ff. ex quibus cap. maio. l. in bello. §. facta. ff. de cap. & postli. reuer. Barb. in 3. vol. consil. 49. in 5. col.

Limita vt per Ias. in l. sciendum. in 1. col. ff. de verb. oblig. videlicet nisi sit factum consuetum fieri: quia illud bene præ-

sumitur. alleg. Bal. in rubr. C. de fide instr. in 3. col. allegantem text. in l. fin. ad fin. C. de fideiuf. allegat etiam eundem Bald. in l. incendium. ad fin. C. si cert. pet.

Limitat etiam nisi in scriptura appona. tale verbum, quod de necessitate includat illud tale factū: quia tūc præsumitur all. tex. in d. l. sciendum. & in l. allegatis in glo. ibi. per quas dicit limitari illam regulam. §. facta. Vezin.

Factū de facto, debet de facto reuocari. Bal. l. 1. verū. §. quod si minor. ff. de min. Barb. in 1. vol. cōf. 51. in 29. col. & in 2. vol. consil. 7. in 17. col. Ludo. Rom. consil. 69. & consil. 158. Bald. in 4. parte consil. 208. Calde. in tit. de dila. consil. 1. Soci. in 2. parte consil. 266. in fi. Ias. in l. si pacto quo pœnam. in 3. col. de pact. & in l. F. in 2. col. ff. de feriis. & amplè Fel. in c. qualiter & quando. col. 7. & 8. de accus. Alex. in l. 1. §. nūciatio. de ope. no. nūc. & in 5. vol. consil. 5. Fel. in c. fin. in 7. col. de iud. Barb. in 4. volu. consil. 37. in 1. col. & consil. 76. in 6. col. & consil. 83. in 4. col. Phi. in c. 1. de suppl. neg. prælin. 6. & in c. vnico. in vlt. no. de relig. do mi. in 6. Hyp. sing. 12. 195. Alex. in l. 1. §. nunc. in 7. col. de ope. no. punc. & in l. quod iussit. in 10. col. de re iud. Ludo. Ro. cōf. 220. & cōf. 320. quā cōcl. amplia etiā procedere in successore in officio, quod factum de facto reuocare possit parte tamen citata, & nō aliter. Bal. in l. si deserta. C. si prop. pub. pēfit. Vezin.

Factū legitimè non debet ex nouo euentu retractari. & vt verb. legis vcar. Nō. n. debet quod ritè & secundum ll. ab initio actum est, ex alio euentu resuscitatur. l. sancimus. C. de admistr. tut. l. nec enim corrumpi. ff. de iti. act. q. priua. & regula, actus leg. de reg. iur. in 6. no. in l. si prius. C. de in. fi. lib. 10. fac. l. terminato. C. de fruct. & litis expen. vbi not. doct. quod sopita materia nō debet nouum iurgium super ea suscitari. & est gl. & ibi Bar. in l. Barbarius. ff. de offic. prætor. Barb. in 3. vol. consil. 13. in 13. col. Vezinus.

Factum non debet attendi, sed quod fieri debuit. l. nemo in dex. C. de sent. & interlo. om. iud. Fede. consil. 192. Vezinus.

Qui non potest facere, an possit facienti consentire? vide Decium consil. 124. in 5. col. vbi dicit, quod quando consentiens alteri facienti modo habet ius perfectum, tunc licet ipse facere non possit. tamen alteri facienti consentire potest. Si verò ille qui consentit, reperitur habere plenum ius, tunc sicut non potest facere, ita nec facienti consentire. all. Bartol. in l. fin. in 2. col. C. de pactis.

Et quod possit consentire, tenet Alex. in 2. vol. consil. 57. in 3. col. ibi, accedit.

Multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. Paul. de Cast. in 2. volu. consil. 328. alias 326. Ias. in l. patre furioso. in 3. col. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. faciunt quæ vult. Ludo. Roma. consil. 409. in 2. dubio.

In cōtrarium est tex. in l. 1. §. Antoninus Seuerus, & ibi Hypol. ff. de quæstio. Vezinus.

Factum censetur quod de proximo est fidum. Ias. notabiliter in l. admonendi. in 14. col. in lectu. ff. de iureiur. Idem.

In factis nedum doctores, sed etiam Principes errāt quandoque. c. 2. de constitut. lib. 6. Alex. in l. post dotem. in 15. col. ff. sol. mat. & ideo de facto Iurisconsultus non respondet. Ias. in l. Barbarius. in 5. col. ff. de offi. prætor. Vezinus.

Ex facto ius oritur. l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad l. Aquil. l. precibus. C. de impube. l. vt responsum. C. de tras. l. Domitius Labeo. ff. de testam. & l. si. C. de precib. Imper. offer. pulchrè Fede. in cōf. 152. in princ. Card. in consil. 37. in themate.

Et ex modica facti variatione totum ius variatur. l. ea est natura. ff. de reg. iur.

Nec possumus bene consulere, nisi facto prius cognito. l. Arethusa. ff. de stat. hom. Vezinus.

Reficiens an dicatur de nouo facere. Vide Fel. in c. consuluit. de iud. & in c. cum accessissent. in 15. col. de consti. Vezinus.

Facere permittens videtur iam factum confirmare Alexan. in 5. vol. consil. 146. in 1. col.

Facere promittens intelligitur infra tempus congruum. Corn. consil. 208. in penul. col. ver. Quia promissio. Vezinus.

Illud dicitur fieri in persona mea, quod fit meo nomine. Alex. in l. sed si vnus. ff. de iniur.

Promittens pro aliquo de euictione futura, quamuis diu steterit in eo cōtractu, non tamen poterit agere, vt liberetur, quia ille non diu stetit in obligatione, sed solum in promissio ne: nec dicitur cessatum fuisse per reum, cum mora ei nō possit imputari. Bal. in ea. l. si pro ea. C. Manda. nu. 6. Bellac.

Promittens se aut alium præsentare roties quoties opus fuerit, liberabitur facta vna præsentatione. Ang. in l. si finita. in princ. ff. de dam. infecto. Rom. consil. 15. & Ias. in l. duob. §. 1. ff. de iureiur. & hoc vt euictetur infinitas, ne contingat in vim illorum verborum fieri plurimas præsentationes. ita Roma. in eo consilio. Idem dicendum si quis indefinitè promiserit ali-

Com. opin. Tom. ij.

B

quem

quem presentare coram aliquo iudice, & ad sui mandatū : nā per primam presentationem liberatus erit per l.boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. signifi. Alex. consi. 16. in 5. vol. Bellac.

Promittens stare diffinitioni offensi circa estimationem iniuria eidem illata, tunc erit locus arbitrio boni viri, nec precise mādabitur executioni, quod offenso visum fuerit: secundum Alex. post Accursium in l. 1. col. 7. ff. sol. matri. Gerard. in sing. 6. Abb. & Fely. in c. contingit. de sent. ex com. idem Abb. in c. quinquauallis. col. 3. de iureiur. & ista est communis opin. quam sequuntur Lanfran. in tract. de arbit. col. 11. & Baptista de Sancto Blasio. q. 24. de arbit. & in specie quo ad estimationem damnorum, expensarum & interesse hoc idem tenet Afflict. decis. 91. nu. 10.

Item remissum conscientia, & discretioni alicuius similiter importat boni viri arbitriū, vt firmare cum aggregatis per eos Paris. consi. 45. nu. 24. vol. 3. & Gram. consi. ciuili 29. nu. 3. & est textus expressus in dote in l. cum post diuortiu. §. in domum absentis. ver. gener. ff. de iur. dot.

Vbi disponit, quod vbiq; est promissa dos per focerū genero arbitrato ipsius foceris. nulla demonstrata re, vel quantitate, & stipulationē valere arbitrio quoque detracto. Et ita in causa propria de anno 1572. obtinui per istū tex. in curia nostra Aquilana assidente ibi Iudice D. Barthol. de Goriofriola Hispano qui pronunciauit, dum extiterant mihi promissa bona mobilia per Magnificum Gasparum Casellā focerū meum pro dote, & in partem dotis suo arbitrato, & discretionē, q̄ mihi soluenda forent secundū qualitātē, & nobilitatē vtriusque partis bona ascendentia ad summam ducatorum ducenorum, non obstante q̄ idem Gaspar soluere vellet minorem quantitatem ipsorum. Viuius opi. 671.

Promissio de non offendendo intelligitur rebus sic stantibus, & aliqua causa non superueniente, & est commu. opi. de qua D. Octauia. Vulpellus in tract. de Pace q. 45. nu. 4. & seq. Bonacoss.

Promissio de non offendendo neque per me, neq; per heredem meum. vno ex heredibus contrafaciente, pœna contra omnes committitur pro portione hereditaria, vt est commu. opin. de qua D. Hercula. de cautio de non offen. ca. 18. nu. 15. folio 66. Idem.

Quādo sunt plures heredes grauati facere capellam vel huiusmodi. quilibet tenetur in solidum. Angel. in §. tam autem. Instit. de lega.

Sponsiones quas vulgus scommessas fatur quin valeant, nullum ius impedit. commune asserunt Did. à Couar. in rep. c. peccatū. de reg. iur. in 6. Straccha de sponsio. 3. par. Iul. Clar. in prac. §. ludus. ver. quæro etiam. Francis. Viuius libro 2. opinio. 211. E. Suarez.

Scommessa, id est, cum certa statuta pecuniæ summa, aliqui certant inuicem an quid factum, vel futurum sit, &c. de iure sunt licita, vt est communis opi. Dubius enim fortunæ euentus non facit illicitos contractus. Clar. in §. ludus. ver. sed quæro. Dec. consi. 115. nu. 4. commu. dicit. Et ita alias obtinui Ferraria in fauorem D. Iulij a Campo de Luca. & postea confirmauit sententiam consilium iustitiæ anno 1573. Suarez in ver. scommissa seu sponsiones. Bonac.

DE PACTIS, ET CONVENTIONIBUS.

TITVLVS III.

De pactorum natura atque generibus.

CAP. I.

Acta omni sui natura sunt realia, & ad heredes tam actiue quam passiuē transitoria. l. tale pactū. ff. de pactis. Guliel. Bened. in repe. c. Rainutius. de testam. in verb. duas habens. nu. 279. Vezinus.

Pactorum genera tria reperiuntur, secundum glo. in l. pact. conuenta. C. de pactis, inter quæ connumeratur pactum nudum, istud pactum dicitur nudum a causa, & quando secum non habet dationem, factum, vel stipulationē, & per hæc tria cognoscitur pactum nudum, hanc expositionem sentit gloss. in l. iurisdictionum. §. sed cū nulla. ff. de pactis. in l. diuisionis. eo. tit. in l. solent. & in l. si dominus. ff. de præscrip. verbis. Nota, q̄ pactum in dubio intelligitur de nudo. l. legem. vbi notant Salic. Riminal. & Dec. C. de pactis. & in Rub. eo. tit. Nunc ex prædictis pono regulā fundatā in iure canonico, q̄ ex isto pacto nudo oritur actio. poterā proponere aliam regulā negatiuam

de iure Cæsareo, & forsan magis generalem. Sed vbi est cōuentio canonum, & Legum, à canonibus inchoandum est, quia canonistarum, subiectum d'ignius est, ita dicit Abb. in c. inter alia. de immunit. eccles. imo ius canonicum dicitur Diuinum c. nimis. de iureiur. & c. qualiter. el. 2. de accus. Fel. hoc late notat in proœmio. Decret. in prin. Reuertor igitur ad regulā propositam q̄ pactum nudum producit actionem de iure canonico. c. 1. & 3. extra de pact. glo. & Archid. in can. quocunque suffragio. 12. q. 2. & ita cōmuniter tenent canonistæ in d. ca. 1. vt per Ias. in l. iurisdictionum. §. sed cum nulla. ff. de pact. nu. 4. & in l. si quis maior. C. de transact. & in rubr. ff. de pact. vbi etiam Moder. Ratio dictæ cōclusionis videtur hæc, quia in foro canonico proceditur de æquitate. c. dilecti. de iud. facit alia ratio, quia inter simplicē loquelam, & aliam ius canonicum nō constituit differentiam. c. iuramenti. 22. quæst. 5. ampliatur 1. loco ista communis ita probata, quod pactum nudum producat actionem non solum in foro canonico, sed etiam in foro Seculari in omnib. terris subiectis ecclesiæ, secundū Imo. in c. quæ in ecclesiis. de constit. & Bald. in auth. ad hæc. C. de vsur. vbi ait quod istud procedit nō solum in Clericis, Verum etiam in laicis subiectis Ecclesiæ, quo ad temporalem iurisdictionem. Secundo extende istam cōclusionem, quod pactum nudum producat actionē non solum in omnib. terris ecclesiis, sed in terris etiam Imperij, secundum com. op. omn. doct. quā allegat Fortun. Garria. c. 1. de pact. nu. 10. Tertio loco amplia vt procedat non modo in pacto nudo, sed etiam quod est fortius in simplici pollicitatione, ita tenet Ant. de But. c. ex parte. & Abb. in cap. 3. extra. de pact. mouentur præfati doct. ad hoc dicendum, quia sicut ex voto quis obligatur, & compellitur per ecclesiā, ita per simplicem pollicitationē ad similitudinem voti sed contrariam partē tenuit expressē Iaso. in d. §. sed cum nulla. nu. 5. Quarto amplia istam concl. iuris can. in curia mercatorū & vbi proceditur ex bono & æquo, vt per Bar. not. in l. qui notus. per illum tex. l. fideiussor. §. quædam. ff. manda. Bal. & Salyc. in l. si pro ea. C. mand. & l. 2. de consti. & in c. 1. extra de pactis vbi ait, q̄ ex pacto nudo agunt mercatores, & nummulari inter se, & dicit notari in §. pen. in auth. de fideiuss. & hæc ampliatio posset extendi ad omnes casus, vt proceditur secundum æquitatem, vt per Alex. consi. 41. vel 42. viso pñcto. lib. 3. & sic habes, quod vbiq; proceditur ex bono, & æquo pactum nudum parit actionem. Limita istam cōclusionem iuris can. nisi pactum nudum fuisset initum dolo, vel metu. quoniam tunc non produceret actionem etiam de iure cano. nec eo casu haberet locum dictum cap. 1. extra de pact. & hoc late probat. Iaso. in dicto. §. sed cum nulla. num. 10. Tradit & aliā limitationem dictæ commu. opin. & d. c. 1. extra de pact. Præpositus Senensis in suis dispositionibus incer. 4. casu. 3. quæst. F. Viuius opin. 572.

De pacto nudo.

CAP. II.

Actum nudum est promissio, vel conuentio facta non præcedēte interrogatione, & secuta statim responsione, nam si nemine interrogante promitto tibi acceptanti, talis conuentio non est stipulatio, sed pactum nudū teste Alex. consi. 16. lib. 2. Ias. in l. iurisdictionum. §. sed cum nulla. nu. 32. ff. de pact. Bellac.

Pactum nudum appositum incontinenti iuxta contractū, vestitur cohærentia contractus. l. in bonæ fidei. C. de pact. l. iurisdictionum. §. quinimo. ff. eo. fallit vt per Ro. sing. 531. Cur. iun. nu. 5. Purp. nu. 2. in d. l. in bonæ fidei.

Ampliatur & limitat in 10. casib. à Io. Bolog. in l. lecta. nu. 9. ff. si cert. petat. Adde Ias. in d. §. quinimo. nu. 3. & in d. l. lecta. nu. 2. Don. a fina.

Pactum nudum. Vbi ex obseruatiā pacti nudi pars damnificat ex pacto nudo agi pōt. allegat doc. tex. no. in l. & allegat §. seruus pactionis. ff. de dolo. & in l. si cum mihi. eo. tit. tenent Iaco. de Aret. & Cyn. in l. si qui ex cōsensu. in 3. q. C. de episc. aud Per q̄ poterit limitari, q̄ voluerūt. Bar. & Ang. in l. si cōuenit. ff. de iurisd. omn. iud. dicētes q̄ si pacto nudo conuentū est de adeundō aliū iudicem quam suū, si prorogantem pœniteat, non poterit pars agere ad interesse vel pœnam: vt tunc nō procedat tale dictum eorū q̄ pars ex tali in obseruantia & pœnitentia laderetur: vt quia iam conduxisset aduocatos, vel aliter prouidisset coram illo iudice. Balb. decis. 108.

Pactum nudum de iure ciuili, non producit obligationem efficacem, & sic non parit actionem, sed exceptionem. l. iurisdictionum. §. sed cum nulla. ff. de pact. & ista est communis opin. vt

vt per Ias. & Moder. in d. §. sed cum nulla. idem Ias. in l. si quis maior. C. de transact. Moder. in rub. ff. de verb. oblig. Marant. in tract. de iudiciis. in 6. part. 2. partis super nono actu. nu. 24. & Bereng. Ferand. in repe. l. pacta conuenta. ff. de contrah. empt. nu. 30. cum aliis seq. in l. lectu. Ratio dictæ commu. colligitur ex d. §. sed cum nulla. nam vbi non est causa, ibi non est causatum. l. manumissiones. ff. de iust. & iur. sed actio est quoddam causatum. l. licet. §. ea obligatio. ff. de proc. ergo non potest sine causa oriri, sed pactum nudum dicitur, quia non subest causa, vbi habetur in d. §. sed cum nulla. Hanc rationem tradit Bal. in rubr. extra de pact. in fin. Amplia istam commu. procedere etiam, si debitor suo iuramento. confiteretur, & affirmaret nudum pactum: nam per hoc non teneretur soluere, ita dicit Bal. in l. fin. C. de fideic. referens ita tenere Inno. in c. 1. quod met. causa. Limitatur ista com. ita ampliata. non habere locum in promissione geminata: nam promissio geminata quamuis reperitur facta celebrata, pactoque nudo, nihilominus producit actionem. l. 1. §. debitum. ff. de constitu. pecu. & §. de constitutu. instit. de actio. & per nonnullas optimas rationes comprobatur d. limit. Ias. in l. 1. nu. 11. ff. de verb. oblig. & commu. omnes canonistas in c. per tuas. de arbit. & in c. cum contingat. de iureiur. & ista esse communem scribit Alciat. in rubr. de verb. oblig. num. 14. & dictam communem limitat etiam Ias. in 16. alijs casibus. in d. §. sed cum nulla. F. Viuius opin. 568.

Pactum nudum de iure ciuili non producit actionem. l. iurifgentium. §. igitur nuda. ff. de pact. Ang. conf. 199. super puncto. & Couarruias, in c. cum in officijs. nu. 10. post medium. de testa. fol. paruo. 278. & Iaffredus decis. 290. de stricto iure tam ciuili, quam canonico in foro contentioso, ex pacto nudo non datur actio, & ista est communis opinio.

Sed alteram opinionem contrariam, quod omnis conuentio etiam nuda efficax sit de iure ipso canonico, & quod feruetur in terris ecclesiæ, scribit communem esse consulendo Alex. conf. 91. circa primum dubium quo quaeritur. nu. 4. vol. 4. & verissima, ac sacrosancta redditur ex rationibus, & scriptis Doct. in l. iurifgentium. §. sed cum nulla. ff. de pactis.

Sed præmissa communis ita, & taliter declarata vtiliter limitatur, interpretaturque non procedere, quando pactum nudum iuramento præstito confirmatur, taliter quod tunc etiam iure ciuili actionem producit, secundum communem opinionem apparentem ex congestis per Ias. in d. l. iurifgentium. §. sed cum nulla. nu. 21. & Mod. in l. si quis maior. C. de transact. Fely. in c. 1. de pact. & ibi Fortun. nu. 25. & eiusdem sententiæ fuerunt Ant. & Abb. in c. cum contingat. nu. 31. de iureiur. Matthesling. 36. Cuma. Rom. Alex. & Galiula. fol. 6. in rub. ff. de verb. oblig. And. ab Exea, in tract. de pact. in 3. par. nu. 422. & seq. fol. par. 221. & Alci. in d. c. cum contingat. nu. 215. quod audacter asseuerat istam esse communem opinionem. sed nu. 242. fatetur contrariam partem, saltem iure ciuili magis communem fore: & idem testatur Ias. in d. l. si quis maior. nu. 23. Saly. & Corn. in auth. sacramenta puberum. q. 13. C. si aduers. ven.

Et dato citra veri præiudicium, quod ampliatio hæc vera esset, ampliatur mirabiliter, vt habeat locum etiam si in pacto non interueniat iuramentum, sed solum fuerit data fides, iuxta c. pen. de iureiuran. & ampliationem præmissam posuit Afflict. decis. 389. super dubio tangente, vbi recensuit ita fuisse iudicatum in Sacro Regio Consilio in causa Marini Medici, & Battimi Taurella.

Vnde ad propositum refert Valerius quod Fabius receperat captiuos Romanorum ab Annibale interposita nummorum pactione: cum autem à senatu nihil præstaretur missio in urbem filio fundum, quod vnicum possidebat vendidit, & pretium protinus Annibali numerauit: se enim potius patrimonijs, quam fide voluit esse inopem.

Ideo non mirum est, si ipsa fides data pariat actionem, quia est sanctissimum pectoris donum, nulla necessitate ad fallendum eogitur, nullo præmio corrumpitur.

Stultus ergo esset nollens ipsam fidem seruare: nam & si iure permittente cogatur ad eam obseruandam, nihilominus in posterum non haberet causam loquendi, stante quod ei credi non posset, & amissa, perditaque fide nihil ultra perdere posset. quid denique profuit aliquibus Romanis? qui dum reperiebantur in captiuitate Annibalis iurauerunt de reditu, si promissum redemptionis pretium non darent. cumque domum rediissent dixerunt se fallaci reditu in castrum iureiurando absoluisse. quod vt innotuit Emilius Emus senatusc. censuit & rationabiliter quidem eos comprehendendos, & custodibus publicis datis ad Annibalem reducendos. Et regulam, seu communem prædictam in princ. positam, quod nudum pactum minimè de iure ciuili producat actionem, ampliat in 15. casibus Exea, in d. tract. de pact. & in 67. alijs limitat in 3. part. nu.

273. cum infinitis seq. fol. 150. vsque ad fin. d. tractatus.

Sed aduerte hic ad vnum valde vtile, quod si fideiussor soluit, quod pacto nudo promittum est à principali, repetere potest ab eo tantundem, excusaturque licet exceptionem pacti nudi non opposuerit, ex quo erat verecundia, ac pudor eam opponere ita Saly. in l. placuit. C. de iudi. Ias. in §. sed cum nulla. in 3. limit. & in l. fideicommissum. ff. de condi. indeb. Abb. conf. 60. col. 1. & Crau. conf. 6. nu. 82. Viuius opin. 569.

Pactum nudum non producit actionem. Quod equidem limitatur vtiliter non procedere in curia mercatorum, in qua vigore statuti, vel consuetudinis generalis totius Italiae proceditur ex bono, & æquo: & sic pactum nudum in foro mercatorum, vbi ex forma statuti ex equitate iudicatur, obseruari debet, & ex eo competit actio: secundum Bart. in l. Quintus. ff. mand. Saly. & Alex. in l. placuit. C. de iudi. Bald. in l. si pro ea. C. manda. Benuenutum Straccham in tract. de mercatura, in vltima par. in titu. quomodo procedendum sit in causis mercatorum. num. 6. & eod. titu. de exceptionibus. num. 11. fol. par. 277. Andreæ ab Exea in tract. de pact. num. 297. cum alijs seq. in 3. par. Iacobum Menochium de arbitrariis iudicium quaestionibus. lib. 1. quaest. 57. num. 5. subtilissimum D. Pontanum præceptorem meum. num. 17. Ruinum nu. 11. Marcellum Berincutium col. 13. vers. Succedit modo difficultas, Ripam. num. 40. Camilum Plautium. lib. 3. c. 1. num. 6. & Socin. iunio. num. 87. in rub. ff. de verb. oblig. vbi ostendunt istam esse communem opinionem.

Limitatur etiam secundo videlicet: quod dicti pacti nudi executio manu regia competat, & sic hodie per habentem huiusmodi Regiam manum ab Imperatore, seu ab alio non recognoscente superiorem exequi debet ipsum pactum nudum: secundum Ant. de Butr. Imo. & alios omnes in c. quæ in ecclesiarum. de constit. & in d. rub. ff. de verbo. oblig. vbi D. Pontanus. num. 16. sequitur cum ceteris signatis per eum dictam opinionem, & communem vocat, & Ruinus. num. 9. cum alijs seq. & Soc. iun. nu. 63. Iacob. Menochius in d. q. 57. num. 6. & sequitur quoque, & ampliat, & ponit vtilitatem in practica dictæ communis And. ab Exea in d. tract. de pactis. sub nu. 309. cum alijs seq. in 3. part. & Afflict. decis. 120. nu. 5. vbi prædicat ita fuisse decisum in Sacro Regio Consilio Neapo. vt D. Rex noster, vel eius Concilium possit cogere aliquem ad obseruantiam pacti nudi.

Limitatur quoque non procedere in pacto nudo geminato. Nam pactum nudum geminatum super eadem re pareret actionem: secundum Alber. de Rosa. in l. iurifgentium. §. quinimo. col. 8. ff. de pact. Ant. de Butr. in c. cum contingat. de iureiur. Roma. in l. 1. ff. de verb. oblig. Castr. in l. 1. ff. de constit. pec. in prin. Bal. & Ang. in l. si per tex. ibi. C. ad l. Falcid. Cuma. Alex. & reliquos communiter, in rub. ff. de verbo. oblig. Alexan. & alios in l. legem. in fin. C. de pact. & ista est communis opin. secundum Alex. Ias. nu. 15. Soc. iun. nu. 268. cum alijs seq. & reliquos in d. rub. de verb. oblig. & eundem Ias. in §. in personam. nu. 47. instit. de act. & in l. si pacto quo poenam. in 2. no. C. de pact. & ostensum est etiam supra in opinione 565. nu. 3. & ratio propter quam ex huiusmodi secundo pacto, quamuis nudo oriatur actio, assignatur per Doct. præcitatos communiter: quia cum sit geminata promissio arguit maiorem deliberationem.

Et quia etiam omne pactum nudum propriè geminatum est constitutum: secundum eam opinionem: vt patet ex Alex. col. si. in fi. & Dec. col. 3. in d. l. legem. Alex. col. pen. & Ias. col. 3. in 6. limitat. & in l. iurifgentium. §. sed cum nulla. ff. de pactis, & Matthesil. in not. 36.

Quæ quidem communis intelligeretur procedere, si geminatio fieret ex intervallo: secundum communem opinionem: vt per Rapha. in d. rub. ff. de verbo. oblig. Alex. & omnes Moder. in d. l. legem. & Matthesil. in d. not. 36. nota nouam regulam. nu. 1. & seq. L. cer Ripa in d. rub. ff. de verbo. oblig. nu. 33. & seq. circa hoc dubitet: imo Deci. in d. l. legem. col. 3. & malè quidè concludat contra ipsam communem, quod etiam pactum nudum geminatum incontinenti factum producat actionem. dummodo realiter distinctum sit vnum ab altero: Tamè quicquid isti fabulantur. noli aliter discedere in iudicijs à dicta comuni tanquam verissima, vt geminatio prædicta producat effectum, dummodo diuersis temporibus facta sit.

Postremò: & vtiliter quidem limitatur, vt pactum nudum factum in iudicio producat actionem, dummodo tendat ad iubandum iudiciū, seu tendat ad ea, quæ pertinent ad iudiciū principaliter, vel accessoriè: secundum Alex. in 1. not. & Ias. col. 3. in l. pacta nouissima. C. de pact. & in d. rub. ff. de verbo. oblig. col. 2. vbi etiam Ripa. nu. 37. qui ostendit istam esse eam opi.

Est benè verum, quod Claud. Aquæ. Buttigella, & Alciat. ibi inclinant in contrariam partem: videlicet, quod dictum pactum

Etiam nudum factum in iudicio non producat actionem, etiā si tenderet ad iudicium iuuandum, & leni quidem fundamēto: cui respondent Moder. inibi, & reddūt tutissimam dictam communem in actu practico.

Sed finaliter istud considera, q̄ regulariter obligationes pēnēs acta curiā cum nuda pactione vestiuntur calore iudicij, & sic in iudicio ipso nuda pactio facta parit actionem: secundum communem opinionem, de qua mētionem faciunt Soc. Ias. Deci. Curt. & alij Moder. omnes in d. l. pacta nouissima. Caccialup. in tract. de pactis. q. fin. Alex. col. 2. Aquens. col. 1. Buttigella col. 3. Alcia. col. 4. ceteriq; omnes Moder. in d. rubr. ff. de verb. oblig. Fely. & Fortun. in c. 1. de pactis. Alex. col. 3. Soci. col. 2. Ias. col. 5. Crot. col. 6. in 1. lect. Galliaula col. 9. Buttigella. col. 5. Alcia. col. 3. Aquens. col. pen. & Ripa col. 4. in d. l. 1. ff. de verb. obli. & Ias. in d. l. iurisdictionum. §. sed cum nulla. fallen- tia 9. & in §. in personam. col. pen. de act.

Et aduerte ad prēmisorum intelligentiam, q̄ propriē pactum nudum est quando aliquis promittit non interrogatus, & alius acceptat: secundum Scriben. communiter: vt per Ias. in d. §. sed cum nulla. nu. 32.

Fit tamen & alijs modis pactum nudum, præsertim cum tacite fit: vt tradit Bar. in l. Pomponius. la. 1. nu. 6. ff. de neg. gest. & in l. iurisdictionum. §. igitur nuda. Viuius opi. 570.

Pactum nudum non producit actionem. l. legem. C. de pact. l. iurisdictionum. §. sed cum nulla. ff. de pact.

Fallit in pacto geminato de quo vide latē apud Matth. in not. 36. vbi de geminatione latē videas, fallit vt per Purp. in l. legem quam. C. de pact. nu. 54. fallit in 3. casib. vt per Cor. in l. pacta quæ. C. de pact. nu. 4. & vide pacti nudi vestimenta. in l. legem. C. de pact. vbi Corne.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 15. a Soci. tract. fal. reg. 9. fallit in 8. casib. vt per Sal. in l. Antigonus. ff. de pact. Ampliatur, & limitatur vt per Viuium in suis conclusio. ver. pactū. fallit regula de iure canonico, nam producit actionem. Sublimitatur hoc in 4. casib. vt per Soc. in d. l. legem. Ampliatur ista limitatio in 4. casibus, & limitatur in 2. per Ias. in d. §. Sed cum nulla. nume. 4. Ampliatur, & limitatur ista limitatio per Viuium, in ver. pactum. fallit principalis regula in 17. casibus, vt p Ias. in d. §. sed cū nulla. Item oritur actio in pacto nudo in ligis, & trieguis. hæc limitatio ampliatur, & limitatur in 4. casibus, vt per Pet. Duen. reg. 16.

Fallit nisi sit appositum iuxta contractū, de hac limitatione vide Curt. iun. in l. in bonæ fidei. C. de pact. nu. 5. Do. a Fin.

Item oritur actio in donatione. ista limitatio ampliatur in 8. casib. & limitatur in 3. a Pet. Duen. reg. 18. Idem.

Ex pacto nudo actio oritur de iure canonico. Bapti. de S. Blasio in rub. de cred. q. 25. dist. 3. Alc. in c. cum contingat. nu. 173. de iure iur. & Corn. conf. 2. vol. 1. litera B. communem dicit. B. Villal. & Vezin.

Quinimo hodie attenta dispositione canonica, & ei inhærendo, dicitur nullum pactum esse nudum, cum vestiatur fomento. d. l. quæ pacta nuda confirmat, & talis confirmatio pacti nudi vestimentum dicitur, vt de communi dicit Bero. in c. 1. nu. 174. de iudi. Vbi etiam in nu. seq. accommodato argumento probare nititur idē posse dici de iure ciuili, q̄ (cum sit extra communem) omitto, & eo magis hoc, si de bono, & æquo agatur. Paris. conf. 34. in ista consultatione. nu. 11. vol. 1.

Concordat cum hac communi. l. 3. tit. 8. lib. 3. ordin. & lib. 1. tit. 2. lib. 1. For. ll. vbi d. l. disponit, quod absenti acquiritur obligatio facta cuicunque personæ quæ est contra l. 7. tit. 2. par. 5. Sed tene d. l. 3. & circa intellectum illius. l. nota verbum nota. Bar. in l. 1. §. sublata. ff. ad Treb. quem refert Did. Segu. in l. filius. ff. de verb. ob. nu. 75. quod si ex forma statuti alteri per alterū acquiritur actio: intelligitur de directa, quæ limitat communem opi. de notario acquirenti alteri, quod intelligitur de vtili, secundum Alc. in d. c. cum contingat. de iure iur. nu. 133. & infra in verb. notarius, quam intellige, quando statutum diceret, quod transfertur de vno ad alium, vt per Bar. in d. §. sublata. & Ias. ibi in 2. lect. nu. 24.

Limita istā cōem in pollicitatione. Fort. Gartia. c. 1. de pact. nu. 12. lib. 6. & Alc. in rub. ff. de verbo. oblig. nu. 15. eōem dicit.

Vt autem tyronibus satisfiat, pollicitatio in hac limitatione dicitur, cum stamus solum in promissione: vt si promitterem centū Petro absenti, nullo acceptante pro eo antequam acceptetur promissio, si reuocetur: non inducitur obligatio. de quo per do. Fort. in decis. c. 1. & Doctor. in rub. ff. de verbo. oblig. vbi dicitur, quod postquam pollicitatio est acceptata: iam tum transit in pactum, & hoc videtur innuere. d. l. 1. ibi, *En qualquier manera que vno se quisio obligare aberte*. Cum ex pollicitatione nulla etiam naturalis obligatio inducatur, vt per Bart. in l. si vnus. §. pactus. nu. 16. ff. de pact. & Alciat. in

d. rub. nu. 14. & naturalis obligatio inest ex simultaneo consensu. l. 1. ff. de pact.

Aduerte quod in d. l. 3. pactum nudum, & stipulatio æquiparantur: & (cum æquiparatorum idem sit iudicium. gl. in c. si postquam. de elect. in 6.) dicendum est, q̄ sicut obligatus ex stipulatione pœnitens non tenetur ad factum, sed ad interesse, secundum communem opinionem: ita obligatus ex pacto, vt per Deci. in repet. c. 1. de iudi. nu. 20.

Limita tamen istam communem, nisi aliās obligatio esset facta cum iuramento: quia tunc præcisē tenetur ad factum. Fort. Gart. in d. l. 1. nu. 16. communem dicit. & dictus Fort. per plura fundamenta stante dispositione. l. 1. de pact. & d. l. 3. concludit non esse necessarium iuramentum ad hoc quod obligatus teneatur præcisē ad factam. Et intellige d. l. 3. & istam communem quo ad obligationem principalem: secus quo ad accessoriam, vt in fideiussore, secundum Bal. in l. 1. in fin. de pact. vbi dicit fideiussionem factam per nudum pactum absque stipulatione esse nullius momenti, & vide Dec. conf. 93. num. 3.

Ex pacto nudo geminato oritur actio de iure ciuili. Alcia. in rubr. ff. de verbo. oblig. num. 19. vers. hinc inferitur. communem dicit.

Nota etiam ad limitationem d. communis, quod si pollicitatio fiat præsentī, & tacenti, valet: quia videtur consentire. Alci. in d. rub. nu. 2. communem dicit. Villal. & Vezin.

De stricto iure tam ciuili quàm canonico in foro contentioso ex pacto nudo regulariter non datur actio, secundum Bart. & communiter legistas in l. iurisdictionum. §. sed cum nulla. ff. de pact. in l. lecta. ff. si cert. pet. Ancha. & Bartholo. de Salic. in l. legem. C. de pact. Inno. & Panor. in c. nouit. extr. de iud. Calder. in c. 1. extr. de pact. quicquid contra senserint Panor. & aliqui canonist. in d. c. 1. quod c. non obstat. & si dicat pacta ibi seruari. quia non sequitur, quod ex hoc detur actio ex pacto nudo, cum possint seruari per viam exceptionis. Et quia probabiliter dici posset illa pacta fuisse vestita coherencia contractus & conclusionis pacis, cui fuerunt adiecta, quod videtur sentire glo. 1. ibi in princ. Quod autem dicitur non esse differentiam inter loquelam simplicem & iuramentum, procedit in foro cōscientiæ, non in contentioso. secundum doct. tenentes primam opin. quam vix admitterent Cano. in foro suo. Balb. decisio. 290.

Ex pacto nudo posse efficaciter agi virtute clausulæ, sola facti veritate inspecta, not. & com. dicit Ofsac. decis. 2. post nu. 4.

Pactum nudum vestitur rei traditione. l. legem. C. de pact. l. si intra. vbi Bar. & alij. ff. de pact. l. rebus. C. de rer. permut.

Fallit in 2. casib. quos not. Fran. Cur. in l. legem. C. de pact. num. 11. & in l. si certis annis. C. eo. nu. 2. fallit in 3. casib. quos not. Ias. in l. in traditionibus. ff. de pac. Don. a Fin.

Pactum nudum non vestitur calore iudicij. l. siue apud acta. C. de transact. l. si præcedente. §. Lucius. ff. mand.

Fallit in 2. casib. vt per Rip. in l. 1. nu. 22. ff. de verbo. oblig. vbi Io. Bolog. limitat in 3. casib. nu. 74. & seq. Do. a Fin.

Pactum nudum, & sic alias inefficax non vestitur calore iudicij, secundum commu. per Alex. Socin. Ias. & alios in l. 1. in princ. ff. de verbo. oblig. vbi etiam Socin. iun. nu. 35. & 38. dicit hanc esse commu. opinionem quam confirmat Iacob. Nigri in repet. d. l. 1. nu. 96. vbi dicit ita tenere Aret. Imol. Soc. Claud. Seissel. & Senens. in rub. eo. tit. & Monferat. d. l. 1. 2. lect. Ias. in l. siue apud acta. nume. 9. C. de transactio. vbi quod conuentio nuda non vestitur calore iudicij.

Ex pacto nudo oritur exceptio. l. iurisdictionum. §. sed cum nulla. ff. de pact. l. 1. §. id quod natura. ff. ad l. Falcid.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 7. a Pet. Duen. reg. 265. Don. a Fina.

De pacto de succedendo, vel de futura successione & de & super hereditate.

C A P. III.

Actum affirmatiuum de succedēdo alicui nullius est momenti. l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de verb. oblig. l. cum donationis. C. de transac.

Ampliatur p Io. Bolog. in d. l. stipulatio. nu. 78.

Fallit in 3. casib. quos no. Alex. in l. pactum quod. C. de pact. nu. 2. fallit in 5. casib. quos no. Franc. Cur. in d. l. pactum. nu. 3. & seq. fallit in 4. casib. quos no. Soc. reg. 66. in add. Ampliatur, & limitatur in 4. casib. vt per Baptista Villa. concl. 1. in litera P. Vide Rimi. in d. l. pactum quod dotali.

Fallit in 4. casibus vt per Corn. in l. de quæstione. C. de pact. sub num. 3.

Fallit

Fallit in 3. casib. vt per Cornel. in d.l. pactum quod. nu. 36. Don. a Fin.
 Pactum de succedendo inuicem non habet vim vltimæ voluntatis. l. licet inter priuatos. C. de pact.
 Fallit vt per Purp. in d.l. nu. 17. vbi ampliat & limitat.
 Ampliatur in 4. casib. quos not. ibi Fran. Curt. Don. a Fin.
 Pactum debitorum inuicem conuenientium non nocet creditoribus. l. 2. C. de pact. l. debitorum. C. eo.
 Fallit in no. Fran. Cur. in d.l. debitorem. nu. 28. Don. a Fin.
 Pactum de futura successione non valet. d. l. pactum. C. de collat. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig.
 Ampliatur & limitatur in 4. casib. per Baptista. à Villa. concl. 1. in litera P.
 Fallit in 4. casib. quos no. Soc. reg. 66. in addit.
 Fallit in 3. casib. quos no. Alex. in l. pactum quod. ff. de pact.
 fallit in 5. casib. quos no. Fran. Cur. in d. pactu. nu. 3. Don. a Fin.
 Pactum de futura successione generaliter non valet: secus tamen de particulari, nisi de voluntate illius de cuius hereditate paciscitur: vbi vide de materia. & in l. fin. C. de pactis. Villalob.
 Amplia, quia nec statuto. seu consuetudine notest introduci idem Guliel. ibidem nu. 197. communem dicit. Idem.
 Fallit in pacto de successione in re certa quod vallet. Bello. conf. 60. nu. 2. Cur. iun. conf. 81. nu. 4. commu. dicit.
 Fallit secundo, in pacto de certa quota bonorum. Io. Dur. in arte testan. tit. 2. caut. 10. communem dicit.
 Fallit tertio in pacto de non succedendo: quia bene firmatur iuramento. Ias. in l. pactum dotale. C. de colla. nu. 3. communem dicit. B. Villal. & Vezin.
 Additio. Ad quod faciunt etiam rationes, iura, & auctoritates adductæ per Parisi. in conf. 69. Dom. Ambros. nu. 22. cum alijs seq. Limita nisi esset iuramentum Iudæi, quia tunc non valeret: vt refert M. Ant. Bar. in tract. de temp. vti. & contin. in cap. 11. num. 10.
 Fallit quarto, in pacto facto inter coniuges de successione ad inuicem, post annum contractus matrimonij. l. 9. tit. 6. libr. 2. For. legib. Idem.
 Fauori enim suo quilibet renuntiare potest. c. ad Apostolicam, extra de regula. l. si quis in conscribendo. C. de pact.
 Fallit in multis casib. vt per gl. & Fran. Cur. in d. l. si quis in conscribendo. nu. 8.
 Fallit in 10. casib. vt per Soc. reg. 39.
 Fallit in 22. casib. vt per gl. in l. pactum inter hæredes. ff. de pact. fallit in 10. casib. vt per Fel. in c. si diligenti. de foro compet. vbi latissime videas.
 Fallit vt Damas. reg. 138.
 Fallit vt per Aluif. de Alber. sing. 87. Don. a Fin.
 Pactum per aliquos cõditum de futura successione quærenda non valet sine consensu eius, de cuius hereditate agitur. l. pactum dotale. C. de colla. & lex eo. C. de inutil. stip. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. oblig. Istud tenent ibi Bar. Bal. Sal. cæteri; communiter: & in l. inter priuatos. C. de pact. canon. omnes in c. cum contingat. extr. de iureiur. & in c. quamuis. de pact. in 6. Cyn. & alij in l. si. & in d. l. pactum dotale. Alex. conf. 28. vol. 3. vbi deducit istam esse communem opinionem. Iaso. conf. 8. nu. 34. posito inter consilia feudalialia Alberti Bruni. & in conf. 9. nu. 10. Cur. iun. conf. 15. nu. 2. & Ruy. conf. 16. nu. 16. vol. 2. Ratio dictæ cõmunis approbata ab omnibus docto. vtriusque censuræ videtur ista, quia turpe est, ac bonis moribus contrarium, pactu fieri super viuentis hereditate, absque eius consensu: nam hæc pactio turpis censetur. d. l. si. & d. l. pactu dotale. nec tamen ea sola ratio turpem efficit hanc conuentionem, quod detur votum captandæ mortis, quamuis hæc in d. l. fin. expressa sit, siquidem ob hanc solam rationem nõ efficitur pactum turpe, quod patet, quia ex consensu eius, de cuius hereditate agitur, hæc pactio licita est, & tamen occasio captandæ mortis non tollitur per consensum istum atque ita intelligendus est tex. in d. l. si. alia ratio ad hoc corroborandum allegari potest, quia hereditas solo testamento per hominem datur. l. hereditas. C. de pact. conuen. l. pactum. vbi docto. C. de pact. vbi inter cætera dicunt decipi eos, qui filias dinitum vxores accipiunt cum pacto, quod vltra dotem post mortem parentum ipsæ mulieres habeant etiam hereditatem, nec enim valet hoc pactum, nec firmatur iuramento. & si fieret pactum de quota hereditatis, secundu glo. in l. si quando. §. illud. ver. prægrauari. C. de inoff. testa. cum allegatis per Ias. in d. l. pactum. & per docto. in d. l. si. & in præallegata. l. pactum quod dotale: amplia istam communem procedere, etiam si appareat dictum pactum fuisse iuramento firmatum. secundum gl. in l. si quando. C. de inoff. testa. legistas omnes indifferenter in locis præallegatis. & canon. in d. c. cū

contingat. & in d. c. quamuis. Bart. conf. 156. quidam nomine Theobaldus. Corn. conf. 61. num. 11. lib. 1. Alex. in d. conf. 28. & in d. l. pactum. nu. 2. in quibus locis asserit hanc esse communem opinionem, & Curt. iun. conf. 15. nu. 3. conf. 25. num. 7. & conf. 98. nu. 3. Ratio est quare dictum iuramentum non debet isto casu ligare, quia censetur contra bonos mores vt in cap. non est obligatorium. de regul. iur. libr. 6. & ita in terminis tenet Bar. & alij in d. l. pactum dotale. Limitatur primo dicta communis, q̃ dictum pactum de futura successione quærenda valeat & teneat, quando ille, de cuius successione agitur, consentiat, & in huiusmodi consensu perseveret vsque ad mortem. d. l. fin. vbi Doct. hoc tenent, & Ias. ibi num. 7. in 7. limitatione. Soc. iun. conf. 50. nu. 4. lib. 2. & Curt. iun. conf. 98. nu. 3. & seq. Qui quidem consensus etiam ex post superueniens videtur sufficere secundum Bald. in d. l. fin. circa fin. quem sequitur Dec. conf. 31. & Crau. conf. 19. nu. 3. Limitatur secundo vt dictum pactum, & conuentio de succedendo valeat, & sit efficax, quando fieret ista pactio de succedendo in certis bonis singulariter expressis vel sub nomine quoræ bonorum, non autem sub nomine quoræ hereditatis. l. si quis argentum §. sed & si quis. C. de dona. glo. in l. fin. in ver. accommodauerit: quam ibi communiter sequuntur Bart. & Doc. C. de pact. & idem Bar. conf. 72. ex facto proponitur. Old. conf. 139. cum alijs allegatis per Dec. conf. 235. & in d. l. pactum. C. de pact. Crau. conf. 19. nu. 7. & Curt. iun. conf. 1. num. 4. & 16. & conf. 71. nu. 2. vbi supponit istam esse communem opinio. & conf. 15. nu. 1. vbi etiam nu. 4. latissimè declarat, qualiter differant pactu de futura successione, & promissio bonorum post mortem, & limitatio hæc procedit, & habet locu, dummodo non fiat pactum de omnib. bonis præsentibus & futuris, quia tunc ista verba vniuersalia tanquam Scylla sunt fugienda, vt per Soc. conf. 136. visum fuit. lib. 3. & per Dec. in d. l. fin. Curt. iun. in d. conf. 15. nu. 1. & Crau. conf. 19. num. 7. Limitatur tertio quando alij paciscerentur de hereditate certi hominis in specie, secus incerti in genere. l. 2. §. de illo. ff. pro socio. & tenet gloss. Bart. & Ias. nu. 7 in 5. limita. in d. l. fin. & Capicius decisio. Neapolitana 159. nu. 10. limitatur quarto, quando talis pactio siue conuentio veniret ex necessitate contractus præambuli, & tunc ratione istius contractus præambuli valet, & tenet vt in l. si cum dotem. §. si vir. qui legitur cum §. siue autem. ff. soluto matrim. & ibi ita tenet Alex. glo. & Ias. nu. 7. in 6. limita. in d. l. si. Boer. conf. 50. nu. 8. Limitatur quinto quando pactum de futura successione esset reciprocum, seu vicissitudinarium, vti si aliqui paciscuntur non de hereditate tertij quærenda, sed inter se hoc modo, quod altero eorum præmoriante sine liberis, bona eorum ad superstitem, vel eius liberos deferantur: tunc valet talis pactio, seu conuentio, & non censetur improbata, secundum Io. And. in addi. ad Specul. in tit. de institut. adi. in §. porro. Ang. in l. hereditarium. ff. de bonis auct. iud. pos. in l. sancimus. C. de donat. & conf. 179. Oldrad. conf. 139. ad habendum aliquam notitiam. Ias. in d. l. fin. num. 7. in 4. limitat. & conf. 9. posito inter consilia feudalialia Brug. Astenfis. num. 10. circa medium. & Marfil. in sing. 331. post alios quamplures ibi per eum relatos, & per istas allegationes, & auctoritates constat istam esse communem opin. licet aliqui quos refert Marfil. ibi & male tenuerint contrarium, & d. regu. communis, quod pactio de futura successione viuentis quærenda non valeat, quia est plena tristissimi euentus. Ampliatur in septem casibus, & in septem alijs limitatur per Ias. in l. fin. C. de pact. num. 5. & 7. F. Viuius opinio. 578.

Conuentio inter duos de successione alicuius diuidenda non valet, etiam cum iuramento: nisi de consensu illius de cuius successione agitur, & in voluntate vsque ad mortem durante. l. de quæstione. C. de pact. cap. non est obligatorium. de regul. iur. in 6. Curt. iun. conf. 98. num. 3. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Ampliatur & limitatur multis modis per Ias. in d. l. de quæstione. nu. 5. Georg. Nat. in c. quamuis. de pact. in 6. Idem.

Pactum factum de successione perdenda non valet. l. fin. ff. de suis & legi. l. pactum. C. de colla. c. quamuis. de pact. in 6.

Fallit in 5. casib. quos no. Socin. regu. 280. Don. a Fin.

Pactum de perdenda hereditate. i. de non succedendo non valet. l. pactum dotale. C. de pact. lex eo. C. de inutil. stipula. l. cum donationis. C. de transact. l. si. C. de pact.

Fallit in 4. casib. vt per Cag. in d. l. si. nu. 19. vide Io. Bolo. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obliga. num. 81. Fallit in multis casib. vt per Rimi. in d. l. pactum dotale. C. de collat. in penul. colum.

Fallit in 3. casib. vt per Cor. in l. de quæstione. C. de pact. n. 4.

Fallit in 4. casib. vt per Corn. in l. pactum dotale. C. de collation. num. 1. & seq.

Com. opin. Tom. ij.

B 3

Fallit

Com.V.I Opin.

Fallit in 5. casib. quos no. Fran. Cur. in l. de questione. C. de pact. nu. 43. fallit in 7. casib. quos not. Ias. in d. l. pactu dotali. fallit in 6. casib. quos no. Geor. Nat. in repe. c. quamuis pact. de pact. in 6. sed si super eo fuit iuramentum interpositum valet. fallit hoc in 11. casib. quos not. Crot. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. nu. 22. fallit in prin. regula in 6. casib. vt per Ias. in d. l. de questione. nu. 27.

Fallit vt per Purp. in d. l. de questione. nu. 177. Do. a Fin.

Pactum de hereditate perdenda non valet. l. fi. ff. de suis, & legit. l. pactum. C. de collat. c. quamuis. de pact. in 6. l. si quando. C. de inoff. testam.

Fallit in 5. casib. quos not. Socy. reg. 280. fallit in 5. casib. vt per Io. Bolog. in l. fi. C. de pact. nu. 107. Do. a Fin.

Pactum per quod tollitur libera testandi facultas, nō valet, l. ex eo. C. de inut. stipulat. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig.

Ampliat in 10. casib. & limitatur in 6. à Dec. in l. pactum, quod dotali. C. de pact. vbi Ias. ampliat, & limitat in 4. casib.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 66. in addit. fallit in 6. casib. vt per Georg. Nattā in repet. c. quamuis, de pact. in 6. fallit in 5. casib. vt per Franc. Curt. in d. l. pactum. nu. 3. Do. a Fin.

Pactum super hereditate viuentis certo modo diuidentia & disponenda inter ipsos paciscentes absq; consensu ipsius viuentis, de cuius hereditate agitur, nullius est momenti, & efficaciaz. c. non est obligatorium. de reg. iur. in 6. l. de questione. C. de pact. Ampliat in 6. casib. & limitatur in 7. à Ias. in d. l. de questione. nu. 5. fallit in 5. casib. quos not. Geor. Nat. in c. quamuis. de pact. in 6. Ampliat & limitatur in 4. casib. vt per Bapt. à Villa. concl. 1. in litera P. Do. a Fin.

Pactum, de & super hereditate viuentis inter aliquos initū, iure improbat, tanquam contra bonos mores, & votum captandæ mortis inducens. l. fi. C. de pact. cap. 2. extra de concess. præben. cum simi. & ibi Doct. in l. pactum quod dotali. C. de pact. & in l. pactum. C. de colla. habetur, q̄ nemo ex pacto vel ex stipulatione hereditatem suam in alium transferre potest. l. cum donationis. C. de transact. ibi, nec ad implendum promissum hereditatis propria pollicitatione quicquam astringitur. & d. l. pactum quod dotali. nec iureiurando confirmatur. commune inquit Guliel. in c. Raynutius. vers. duas habens filias. nu. 294. de testam. Cur. iun. cōf. 25. nu. 7. Excipe nisi si vel de certa hereditatis parte fiat, vt frequenter placitum enunciat Cur. iun. cōf. 81. nu. 4. Bellon. cōf. 60. num. 2. Ioan. Dilect. d. art. testand. tit. 2. cautel. 10. vel is consentiat, cuius de hereditate paciscitur. commu. ponit cum compluribus Frac. Viuius libr. 1. opin. 233. si tamen aliquis bona sua alteri post mortem suam promittat, hoc est in tēpus mortis ipsius promittentis conferat: promissio ista iure non prohibetur, cum eo casu promissio ad vniuersam hereditatem non trahatur, sed ad bona tantum quæ possidebat, & habebat promissionis tempore. l. si ita legatum. ff. de auro & argen. legat. l. si. qui indiuisam. ff. de leg. 2. Hāc conclusionem tanquam mag. com. sequitur Alex. in d. l. fi. in fi. C. de pact. Cuius rei diuersitatis ratio est, licet Alex. non assignat. quia primo casu promissio & pactum liberam testandi facultatem aufert, contra tex. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obli. & in præal. l. pactum. C. de collat. cum hereditas, ius totum, & vniuersum paciscentis complectatur. l. hereditatis appellatione. & l. pecunia. §. hereditas. ff. de verb. sign. quod secus est secundo casu cū appellatione bonorum, siue in dispositione generali, & simpliciter facta, siue etiam particulari, non relata ad futura in huiusmodi liberali promissione, donatione, necnon venditione, q̄ legato, non veniant futura, sed præsentia tantum. d. l. si legatum. ff. de auro & argen. lega. l. Plautius. eo. tit. quod non contingit in generali expressa, siue etiam tacita bonorum hypotheca, in qua veniunt futura illis etiam non expressis. l. societatem vniuersarum fortunarum. ff. pro socio. l. fi. C. quæ res pigno. oblig. possunt. Ratio differentiaz est, quia primis casib. si venirent etiam futura, vendens, donans, vel legans, nimium damnum sustineret, præter eius consensum, alio quidē casu minime, quia propterea, quod in simplici & indeterminata bonorum hypotheca, veniant etiam futura, non magis obligatur, nec ad plus debitor constituitur, licet plenius creditoribus consulatur & caueatur. glo. in d. l. fi. C. quæ res pigno. oblig. pos. & sic istis casib. superest de quo promittens & donans in terminis de quib. loquimur, potest testari d. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. cum simi. F. Turzan.

Pactum de hereditate certo modo disponenda, vel diuidentia, non valet. l. fi. C. de pact. l. quidam in iure. §. fi. de don.

Fallit vt per Marf. sing. 333.

Fallit in 8. casib. quos not. Soc. reg. 65. in additio.

Fallit in 4. casib. vt per Franc. Curt. in d. l. fi. nu. 5. Ampliat

De Contractibus, &

in 6. casib. & limitatur in 7. per Ias. in d. l. fi. nu. 4. & seq. Ampliat & limitatur in 4. casib. vt per Bapt. Villa. concl. 1. in litera P. Ampliat in 15. casib. & limitatur in 10. per Io. Bolog. ind. l. fi. nu. 23. Do. a Fin.

Pactum in contractu matrimonij factum, q̄ primo genitus succedat, valet hodie ex recepta cōsuetudine per Nicol. Boer. decis. 204. Intellige si promittens, seu contrahens in eam voluntate vsq; ad mortem perseuerauerit: alioquin pactum illud est mutabile, & promittens poterit illud pactum mutare, & poterit in suo testamento heredem instituere, & eum grauare de ea hereditate restituenda non obstante eo pacto secundum decis. capellæ Tholosanæ 453. & Boer. in ea. decisio. 204. num. 11. 14. & 32. Bellacomb.

Pactum inter maritum & uxorem, vt sibi inuicem succedat, valet. no. doc. in l. si pater puellæ. C. de inof. testa. ampliat & limitatur per Ias. in d. l. nu. 6. Do. a Fin.

Pactum à patre factum quod filia succedat cum filio non obstante statuto, valet.

Fallit vt per Purp. in l. fi. C. de pact. nu. 159. Do. a Fin.

Pactum per quod pater promittit se æqualiter instituturū filiam cum filio non valet. l. pactum quod dotali. C. de pact. vbi Purp. ampliat & limitat. nu. 1. & seq. Do. a Fin.

Pactum factum cum filia vt æqualiter succedat cum fratribus non valet. l. pactum quod dotali. C. de pact. fallit in multis casibus, vt per Purp. in d. l. legem. C. eod. Curt. iuniorem in d. l. Don. a Fina.

Pactum factum cum filia de non succedendo firmatur iuramento. c. quamuis pactum. de pact. in 6.

Fallit in 10. casib. quos not. Dec. in l. pactum. C. de collatio. Don. a Fina.

Pactum de non succedendo à filio vel à filia factum patri vel matri, valet, quando ille filius vel filia renuntians tantum à patre vel a matre accepisset, quantum ascendit eius legitima. l. 1. §. si vel parens. ff. si quis à parente fuerit manumissus. Bal. & Ang. in l. stipulatio. ff. de verb. oblig. & in æstimanda tali legitima, considerabitur tempus renuntiationis, & non tempus mortis patris vel matris. Rom. in d. l. stipulatio. Bald. in l. quamuis. C. de fideicom. Guliel. Bened. in rep. c. Raynutius. in verbo, duas habens. nu. 242. Ias. in l. pactum quod dotali. nu. 1. & seq. C. de pact. Bellacomb.

Pactum initum inter patrem & filium, super hereditate patris, nullam inducit obligationem. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. l. ex eo. C. de inut. stipul.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 4. à Iaso. in l. pactum quod dotali. C. de pact. nu. 1. & seq. Do. a Fin.

Pactum de succedendo nō obstante ingratitudine inter patrem & filium valet. l. omnimodo. C. de inoff. testam.

Fallit in 3. casib. vt per Geor. Nat. in repet. c. quamuis pactum. de pact. lib. 6. fallit in 3. casib. vt per Socy. reg. 67. in addition. Don. a Fina.

Licet pactum seu conuentio de vniuersali successione non valeat, tamen super certis bonis non improbat: quia neclib. beram testandi facultatem tollit, nec de vniuersali successione tractatur. est vera & commu. opin. secundum Curt. iun. in cōf. 1. nu. 16. vol. 1. M. Chærian.

Super bonis certis conuentio facta viuentis valet, licet facta super omnib. nō valeat, ex quo relinquitur facultas testandi. Est commu. opi. secun. Soc. in cōf. 10. ver. confirmatur. q̄ consilium est insertum inter Brunor. Astenf. M. Chærian.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Pacta de successione quando valeant, vel non, explicat abunde Nicolaus Boerius decisio. 204. Guido Pap. in suo singu. 522. quod incipit, in contractu matrimonij, & in decisio. curiæ Delphin. q. 505. & latius in seq. q. 506. Francis. Marc. decisionum Delphin. q. 136. & 148 vbi singula fere quæ hic habentur opiniones Curiarum Arrestis, & consuetudine probantur.

De pacto de retrouendendo, de quæ francando, & de non redimendo.

C A P. III.

Pactum de retrouendendo dicitur pars precij, & ideo propter tale pactum solet dici rem esse minoris precij, iuxta l. fundi partem. ff. de contrah. empt. vbi Bald. Albe. Salic. & alij. Et est doctrina communis Abb. & aliorum in capitu. ad nostram. de empt. & vend.

& vend. cum aliis allega. per Dec. in consi. 308. in casu ad me transmissio. nu. 2. & dicit Nie. Boer. in decis. 23. nu. 28. & Paris. in consi. 81. consultus quale sit. nu. 3. vol. 2. Soc. iun. in consi. 46. nu. 4. vol. 4. E. Muscul.

Pañum de retrouendendo habet locum si venditor primo emptori pecuniam obtulerit quantumvis ille venditor alteri rem ipsam vendidisset, sufficit enim quod primo emptori pecunia oblata fuerit ad hoc vt rem ipsam possit vendicare. Pau. Cast. in l. si cum venderet. ff. de pignor. actio. Socin. consi. 30. in 3. volum. Bellacom.

2 Pañum de retrouendendo pro maiori precio contractui adiectum, facit præsumi contractum simulatum & usurarium; prout voluit D. Floria. & D. Nico. in c. ad nostram. de empt. & vend. iuxta no. in c. illo vos. de pignor. & ita communiter teneri refert Bened. Cap. reg. 87. nu. 167.

Pañum de reuendendo eodem precio, si concurrat cum alio pañto, puta de computando fructus in sortem similiter præsumi facit contractum cui adiectum fuit pignoratitium & usurarium, iuxta d. c. illo vos. de pignorib. Dom. Florian. & D. Nico. d. c. ad nostram. de empt. & vend. quia de natura emptionis est, vt faciat fructus ementis, nec teneatur eos in sortem computare, cum id sit de natura pignoris. secundum Imol. ibidem. argum. l. 2. C. de in ius vocan. & ita communiter contra D. Anto. in d. c. illo vos. teneri refert ibidem Benedic. Cap. reg. 87. num. 168. Sin autem non concurrat tale, aut simile pañum, sed precij paruitas, seu modicitas, tunc similiter contractus præsimitur pignoratitius ac simulatus, præsertim si consuetus sit usuris exercere ita contrahens, iuxta not. in d. c. illo vos. quod & Archi. l. 4. q. 3. c. plerunque. & Dom. Anto. d. c. ad nostram. sensisse videtur. & ita quoque passim teneri refert Bened. Cap. ibidem nu. 173.

3 Pañum appositum in pañto de retrouendendo de lucrandis fructibus illius anni in quo venditor rem ipsam voluerit recuperare, & neque erit contra ius tale pañum: quod intellige vbi quolibet anno venditor agere potest ad reuenditionem: quod si venditor non posset agere ad reuenditionem ante certum tempus, tunc tale tempus de lucrandis fructibus vltimi anni non valeret. c. ad nostram. de empt. & vendi. Boer. decis. 23. num. 34. Bellacom.

Venditionem retro facere alteri ex duobus pro rata nemo cogitur, qui vtrique vendere pactus est. commune inquit Bertr. consi. 4. l. lib. 3. latè Tiraq. de vtroque retrac. gl. 1. §. 23. Bascoletus in arbore diuidui. nu. 58. E. Suarez.

Vendita re vni à duobus cum pañto retrouendendi, tunc quippè alter ex venditoribus data pretij parte non admittitur ad recuperationem partis, & sic promittens rem retrouendere duobus, à quibus eam emerat, non cogitur vni vendere partem, quia contractum ipsum diuidere non cogitur, secundum Barto. Ang. Pau. Castr. in l. si quis aliam. de solutio. Bar. Alex. & Lancel. Dec. in l. cum usufructus. de usufruct. leg. Bal. in l. fin. Gozad. Bonon. & Cagn. q. 12. in l. 2. C. de pact. inter empt. & vendi. Ioan. Plateam. in l. fin. C. de agrico. & censi. lib. 1. Socin. consi. 16. nu. 54. vol. 4. & Franc. de capite lista. in l. 1. in fi. C. quando non pet. partes. Franc. Are. in l. cum seruus de acq. hæred. & consi. 6. & consi. 130. Fabia. in tract. de empt. & vend. in 2. q. 7. prin. q. Bertach. in suo reper. in verb. obligatus. in ver. 125. Ias. in l. si duo patroni. de iureiur. & in l. stipulationes non diuiduntur. nu. 20. & seq. de ver. ob. vbi ait ita omnes Doc. tenere, & sic tenendum esse in iudicando, & consulendo. Socin. in l. 1. §. sed & quoties. 3. not. ad Trebel. & consi. 200. vol. 2. & consi. 125. & consi. 16. vol. 4. vbi ostendit istam esse clarā decisionem, nec vllam scribentium reperisse, qui ei aduerfetur, & in hanc partem inclinat quoque Corne. consi. 5. i. num. 5. vol. 2. Alex. consi. 144. vol. 7. Pau. Castr. consi. 221. vol. 1. non nisi. Bal. consi. 32. vol. 2. Dec. in l. eius qui. §. quas vero. no. penul. si cert. pet. Ruin. in d. l. stipulationes non diuiduntur. num. 38. & seq. & consi. 82. nu. 4. vol. 1. & consi. 47. vol. 4. in fi. Mart. Bascoletus in suo arbore diuidui, & indiuidui. num. 58. dicens istam esse communem opi. Bertr. consi. 41. vol. 3. & eandē sententiam appellat pariter communem Alex. consi. 90. in prin. Alci. in l. 4. §. Cato. nu. 57. idemque approbat Cassan. in consuetudinibus Burgundiæ. Paris. consi. 33. num. 42. volum. 2. Boer. decis. 241. & copiose Tiraq. in tract. de vtroque retrac. glo. 1. §. 23. F. Viui. opi. 1016.

Emptor qui ex vi pañti de retrouendendo, tenetur reuendere alteri, si rem emptam alteri locat, & durante locatione redimatur, tenetur redimens stare locationi factæ per emptorem. Bald. in l. 1. nu. 35. ver. item pone, vendidi tibi fundum. C. de iure fisci. lib. 10. Lud. Gozad. in l. 2. ver. 26. quæro. nu. 143. & Hiero. Cagnol. ver. 12. quæritur. nu. 77. C. de pact. inter empt. & vendi. in 7. vol. repet. Et hanc Doc. communem sententiam

esse meminit Roland. à Valle. in consilio 49. nume. 3. in 2. To. consi. vbi Doctor. allegati rationes pulchras eius doctrinæ retulerunt. Kirchouius.

Reuendendi pañto obligatus si rei tradendæ facultatem habeat, non satisfacit soluendo id quod interest: sed rem omnino tradere cogitur. commune ait cordatè ac diligenter Arius Pinel. meus iuris Doctor in l. 2. par. 2. c. 3. nu. 22. C. de rescind. vendi. licet autem reuendendi pañtum in tempus perpetuum ineatur, rite 30. ann. curriculum illi præscribetur. commune testantur Ias. in l. petens. nu. 10. C. de pac. & in l. si mater. C. de in fit. & subit. latissimè Balb. de præscri. 4. par. 3. par. prin. q. 3. & qui contrarium non de nihilo cum Fabian. tentat Anto. Gomez. de contract. c. 2. nu. 28. E. Suarez.

Emptor cum pañto reuendendi seu retrouendendi, seu restituendi, si res penes illum sit, ad eam præcisè tradendam obligabitur, nec eo, quod interest, soluendo satisfaciet, vt commune ex multis contra multos ait accuratè Arius Pinel. in l. 2. par. 2. c. 3. nu. 22. de rescind. vendi. Suarez.

Emptor non tenetur reuendere nisi proximior retrahens totum pretium obtulerit, & ex generali consuetudine Regni Franciæ. idem dicemus in domino directo qui habet ius prælationis, qui non audietur nisi totum pretium obtulerit. l. fi. & ibi Ias. in 7. notab. C. de fide. instru. Cassan. in consue. Burgun. in rub. des retraicts. §. 1. in gl. super verbo, le pris. in fin. & Rebuff. in ea l. vnica. in 6. notab. nu. 14. C. de sentent. quæ pro eo quod interest, proferunt. Bellac.

Re vendita cum pañto de retrouendendo, si demum emptor alteri vendiderit, nihilominus contractus ille poterit resolui, ita vt competat primo venditori vtilis reuendicatio. Paul. Cast. in l. si cum venderet. ff. de pignor. act. Socin. consi. 80. in prin. 3. vol. Boer. decis. 181. Vezin.

Vendens cum pañto de retro vendendo, si tempore mesium vel vindemiarum pretium obtulerit, licet de iure fructus debeant esse sui. per l. 2. C. de rescind. vendi. tamen de æquitate debent diuidi pro rata anni & temporis. argu. l. diuortio. ff. sol. mat. & hanc opinionem sustinet Rapha. Cum. in l. qui Romæ. in prin. ff. de verb. oblig. & quam velut æquam approbat ibi Ias. nu. 38. Bellac.

Vendens rem cum pañto francandi, nō potest agere aliqua reali actione contra illum, in quem ista res per emptorē alienata fuit, sed tantum contra primum emptorem actione personalis, vt per Alex. consi. 10. vol. 1. ferè per totum. & Gozad. in rep. l. 2. C. de pac. inter empt. & vendi. nu. 44. cum aliis seq. quam Alex. opinionem licet Soc. impugnauerit. consi. 80. vol. 3. in prin. sequendo Pau. de Castr. & Cuman. tenentes contra Alex. in locis ibi à Soc. citatis, & quorum opinionibus dixit Soc. non minus esse deferendum, quam auctoritati Alexan. & quamuis contra Alex. sententiā tenuit Cuman. Io. de Ana. & Anto. Burgos in locis citatis à Cagn. in repe. d. l. 2. nu. 133. tamen Alex. opinio magis communiter recepta est a Doc. eam enim sequitur Fulg. in l. si cum venderet. ff. de pign. actio. Ias. in l. ab emptione. ff. de pact. Ruy. consi. 32. vol. 1. Rip. Ferd. Dec. Curt. sen. & Cassan. in lecturis, & consiliis citatis à Cagn. in d. l. 2. nu. 134. a qua quidem communi nullatenus est recedendum in consulendo, & indicando iurib. & rationibus vulgaribus. F. Viuius opin. 1021.

Pañum in venditione appositum, vt non liceat intra decē annos, aut aliud certum tempus redimere: etsi in speciem appareat usurarium, tamen per se solum non constituit contractum usurarium. communem esse insinuat Andr. Tiraq. lib. 2. de retrac. §. 1. glo. 2. nu. 66. vt eum refert Didac. Couar. lib. 3. varia. resol. c. 8. nu. 8. I. Fich.

Venditor cum emptore paciscens, vt ei infra certum tempus liceret redimere rem venditam; tunc transactio ipso termino statuto, & conuento redimere ipsam rem non posset aliquo modo, secundum Curt. Sen. cum aliis glomeratis per eum. consil. 59. colum. penul. Gozad. consi. 87. nume. 5. Cagnol. in l. 2. num. 64. C. de pact. inter empt. & vendi. & Tiraq. copiose in tract. de retractu conuentio. §. 1. Gloss. 2. nume. 43. & 53. in quibus locis ostendunt istam esse veram, & communem sententiam.

Imò emptor ipse alicuius rei iusto pretio, bonaque intentione, & absque fraude, licitè, & secunda conscientia potuit re istam emere, & donec, & quousque redimeretur, faceret fructus suos, nec teneretur aliquo modo eos computare in sortem: secundum omnes Doct. in c. ad nostram. de empt. & vendi. Corasium in Miscellaneis iuris ciuilib. lib. 3. c. 9. sub nu. 2. & seq. & Rosarium Bussi, cum aliis coaceruatis per eum, in sermonibus prædicabilibus. in 1. par. sermone 27. in litera N. o, q, r, s, t, & vbi istam opinionem approbat, tuetur profusè ab omnibus contrariis, & communem ait.

Sed communis sententia prædicta in principio posita limitatur non habere locum, ubicunque venditio ista reperiretur facta cum læsione, seu deceptione ultra dimidium iusti pretij: tunc enim non obstante transactio præscripto termino recuperari posset ipsa res vendita: secundum Hostien. in summa. de vsur. in §. an aliquo. cum quo sentiunt Iacob. in l. 2. ff. si cer. per. Tiraq. vbi supra. nu. 55. Bertr. conf. 88. in fi. vol. 1. Soci. iun. conf. 104. nu. 3. vol. 3. & Cassan. conf. 11. nu. 40. & Io. Ant. de Nigris in capitulis Regni. in c. 270. Nouiter Nostræ Maiestati relatum est. sub nu. 27. vbi narrat istam esse communem opinionem. Et hoc non mirum, quia iste contractus, seu venditio ultra dimidiam iusti pretij non valeret, neque teneret, vt scripsimus infra in opinione. Venditio ultra dimidium hoc eo. lib. 3.

Item claudicat eadem communis in minore, qui etiam elapso tempore pacti apppositi de retrouendendo cum eo restitueretur, & admitteretur ad restitutionem in integrum elapso dicto tempore in minori ætate: secundum determinationem, & decisionem Sacri Regij Concilij Neap. contra Curt. sen. & citatam per Vrillum in add. Afflicti in decis. 210. nu. 4. & seq. Viuius opi. 1013.

Pactum appositum de non luendo pignus in perpetuum, non valet. gl. in l. qui Romæ. in prin. ff. de verb. oblig. & eam opinionem communem esse asserit Franciscus Aretin. in d. l. qui Romæ. in prin. nu. 2. vers. & quia supra. Vezin.

- 4 Dominij translatio, quæ fit ipso iure in pacto legis commissoria, & in diem additionis non habet locum in alijs pactis resolutionis, etiam per verba directa conceptis. Est communis opinio secundum Alex. conf. 10. videtur. in princ. vol. 1. M. Chærian.

Pactum. l. commissoria, vel æquipollens, nunquam operatur translationem dominij ipso iure in venditorem, nisi appositum fuerit in ipso contractu, ante ius ex contractu quæsitum. Est communis opin. secundum Alex. in d. conf. 10. in fi. vers. 5. confirmatur. vol. 1. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Pactum de retrouendendo, quando valeat scribit Boerius decis. 183. & consil. 3. num. 17. Ioan. Papon. in Rapsodia Arrestor. libro 11. titu. 6.
- 2 Vide eundem Boerium conf. 12. nu. 8.
- 3 Vide Boerium decis. 23. in questione mota in suprema curia Burgal. inter D. Antonium de Grosolis militem, & Beatricem de Noilam dominam de Buzeto eius coniugem. nu. 34.
- 4 Vide Franciscum Marcum, decisionum curie Delphinat. q. 8. nu. 1. q. 54. & q. 600.

De pacto de retrouendendo infra certum tempus, vel quodocunque: & an tali pacto præscribatur, aut eius præscriptioni renunciari possit.

CAPVT V.

Retrouendere promittens infra certum tempus, eo elapso amplius non adstringitur retrouendere. l. 2. C. de pact. inter empto. & vendit. Quia illud tempus adiectum censetur causa limitandæ obligationis, propterea obstat exceptio quod tempus elapsum fuerit. l. eum qui. §. qui ita. ff. de verb. oblig. vbi doct. & apostil. ad Bart. in d. §. qui ita. Adde Ias. in l. si ita quis. §. ea lege. nu. 10. d. tit. de verb. oblig. Soc. sen. in conf. 241. nu. 14. in 2. vol. conf. Hier. Cagnol. in d. l. 2. vers. differentia tamen est. nu. 24. 25. Hanc indubitaram iuris conclusionem appellat Rol. a Valle in conf. 10. num. 12. in 2. tom. conf. Kircho.

Pactum de retrouendendo factum infra certum tempus, vel absque aliqua temporis præfinitione, & sic quodocunque, seu in perpetuum, & in infinitum, censetur triginta annorum spatio terminatum: & venditor rem venditam restituto precio venditionis potest infra præmissum tempus redimere: vt voluit Ang. conf. 55. Signo. conf. 139. Faber in l. cum nouissimi. nu. 14. per illum tex. C. de præscri. 30. vel 40. anno. Alex. conf. 228. col. fi. vol. 6. Zasius in conf. 12. nu. 75. Affl. in tract. de iure protomiseos. in ver. licet autem supra diximus. nu. 20. & seq. fol. par. 64. Ruin. conf. 84. nu. 14. vol. 1. Balb. in tract. præscrip. in 3. q. 4. par. 5. par. princ. & Boer. deci. 182. nu. 1. 2. & 3. in quibus ibi opinionem istam fore veriore, & communiter obseruari, sequitur etiam in decis. 351. nu. 6. & commemorat quoque communem Purpur. in l. petens. nu. 40. C. de pact. simul cum alijs Scribentibus ibi, Couarru. in libr. variarum resolutionum. lib.

1. c. 9. nu. 1. post alios multos relatos ibi per eum, & Follerius in pragmat. de censibus. in ver. instrumento gratie pro consimili precio. nu. 16. & seq. fol. 392. & copiose etiam Caphal. conf. 40. nu. 2. vol. 1. Sed transactis 30. annis præscriptio dicti temporis obstat agentis ex pacto allegato de retrouendendo: secundum omnes doct. præcitatos.

Et opinio hæc procedit pariter, si huiusmodi pactum redimendi esset iuratum, ac dictum expresse, vt venditor semper, & non obstante quacunque præscriptione &c. quia facultati præscribendi renunciari non potest, quin præscribi possit 30. anno. curriculo: vt in specie voluit Ang. in d. conf. 55. quæ sequitur Fely. in c. cum accessissent. nu. 27. extra de const. Ias. num. 10. Dec. nu. 7. Iacobin. col. 2. Claud. Aquen. nu. 5. & Curt. iun. nu. 13. in d. l. petens. & Dec. conf. 164. non fuisset propositi mei. col. fi. & Boer. in d. decis. 182. nu. 7. vbi in publicum asseruit istam opinionem esse magis communem. & Tiraq. etiã in lib. 2. de retractu. §. 1. glo. 2. nu. 1. & 7. fol. 253. vbi cõgerit alios quamplures eiusdem sententiæ, & Couarru. similiter in d. c. 9. nu. 7. & Ceph. conf. 43. sub nu. 19. vol. 1.

Et hinc subducitur ex his, quod pactum de retrouendendo tribuit ius actori agendi, & vendicandi rem venditam a tertio possessore. l. si cum venderet, vbi Paul. Castr. ff. de pign. act. vbi etiam Raph. Cuma. & idem Pau. Castr. in l. 1. ff. de donat. Bal. in l. ea lege. C. de cond. ob caus. Io. Ana. in c. conquestus. col. 3. de vsur. Corn. conf. 90. col. 2. vol. 4. Alex. in l. qui absenti. §. 1. ff. de acq. posses. Soc. conf. 80. vol. 3. Ias. conf. 128. col. 5. vol. 4. Dec. conf. 88. col. fi. & conf. 614. col. 2. Bertran. conf. 86. ponitur in facto. vol. 1. Crau. conf. 201. nu. 1. Boer. decis. 182. col. 2. Ant. Rub. Alex. conf. 166. col. 3. & Apostilla ad Alex. in conf. 10. vol. 1. in litera B. & ista est concors, communisque opinio, vt facile expriment plerique ex memoratis Doct.

In contrariam vero partem, videlicet, quod præsens pactum de retrouendendo exerceri nequeat contra singularem successorem, inclinant titubanter idem Pau. Cast. col. 339. col. 3. vol. 1. & conf. 306. vol. 2. Bald. conf. 482. col. 2. vol. 1. Alexan. consil. 10. videtur fortasse. volum. 1. Deci. in l. traditionibus colum. 3. C. de pact. Ias. in l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebel. & conf. 149. col. fin. volum. 4. & in l. ab emptione. colum. 3. ff. de pact. & ita consuluit Franc. Curt. consil. 12. Lucius, Titius, & Hugo. Celsus conf. 58. super nuptialibus capitulis. sub nu. 11. vbi post Alex. in d. conf. 10. commemorat istam esse communem opinionem contra Pau. Castren. & sequaces, quod venditor primus a secundo emptore, seu singulare successore rem venditam auocare nequeat, videtur vera & sacrosancta, vt lex ipsa, pro qua ita in facti contingentia religiosè quidem iudicari vidimus in anno 1577. per D. Iosue Scorpionem de Ciuitate Pinnarum præclaræ scientiæ iurifconsultum, & meritisimum tunc iudicem assidentem in curia nostra Aquilana ad fauorem Nicolai Sanutij contra magnificum Ioannem Baptistam Viuium in causa inibi inter eos vertente. Viuius opi. 579.

Pacto de retrouendendo longissimo temporis spatio præscribi, planè com. est vt expresse testantur Alex. Ang. Fel. Balb. Purp. Hieron. Cag. Lud. Gozad. in locis, quos refert Did. Cou. lib. 1. varia. resolut. cap. 9. in princ. vbi latissimè tractat Cagn. præterea Nico. Boer. decisio. 182. num. 4. & seq. in rep. l. 2. num. 13. & ibidem Lud. Gozad. num. 84. C. de pact. inter empt. & vend. Zasius in conf. 12. num. 75. lib. 1. Et eandem constanter in multis consiliis pro communi sequitur Hieron. Schuph. & nouissimè d. Mar. Mantua, amicus noster obseruandissimus in d. l. 2. num. 2.

Contrariam vero opinionem antiqui docto. ferè omnes tenuere, nempe Rogerius (in Dialogo præscriptio.) Mart. Vinc. Iac. de Rau. Petr. Cyn. & plerique moderni suo tempore, vt ipse Cyn. commemorat in l. cum notissimi. §. sed cum illud. aliàs, eodem iure. C. de præscrip. 30. vel 40. Ann. Et Bald. conf. 341. super eo quod quæritur. vol. 1. Hanc partem tenere allegantur Guid. de Suz. Gul. de Cug. in l. si rem. §. omnis. ff. de pign. actio. Io. And. & Ant. Butr. in c. quoniam frequenter, ut lit. no. cõt. ubi eosdem sequitur Abb. Pan. eandem tenet Aluar. in tit. de feu. da. in ui. leg. cõmis. in ufi. feu. Bar. Salic. in d. §. eodè iure. Paul. Castr. in l. pignori. & l. nec creditores. ff. de pign. act. Practicus Papiensis in form. resp. rei conuenti. in ver. præscript. post nu. 25. Ex recentioribus autem Lud. Gom. in §. item Seruiana. nu. 38. Instit. de act. Vdal. Zas. (sibi contrarius) in §. actionu. uer. & quia dici debitorem, &c. eo. tit. (prout eos refert Did. in d. c. 9.) Fabia. a S. Sabino. in tract. de emp. l. 1. q. 6. prin. Barb. conf. 51. nu. 9. vol. 1. Paris. conf. 92. nu. 28. uol. 3. & rursus conf. 22. in ult. dub. uol. 4. Io. Crot. in l. nemo potest. uerf. ultim. not. de leg. 1. Pau. Paris. conf. 92. nu. 29. uol. 3. ubi in fi. concludendo dicit, quod hæc opi. sit in iure uerissima & optima, & concludentibus

tibus rationibus fundata: ideoque sequenda in consulendo, & iudicando: cum eam suadeat etiam fauor animæ, quæ cunctis reb. sit præferenda, &c. Petr. Gerar. sing. 18. Ignæus in l. in cognitione. nu. 76. ff. ad Sil. Alc. in rub. de præscrip. nu. 64. Bart. Chaf. super consuet. Burg. rub. 5. §. 1. & plenissimè consi. 11. per tot. ipsemet Did. in d. c. 9. hanc posteriorem retinet, fortiterq; defendit. Quam nouissimè secutus est etiam Io. Fran. Zoane, in d. l. 2. nu. 35. Denique eandem, utpotè iuri, rationi & æquitati magis consonam, non attenta commu. opi. in iudicando sequi solet amplissi. Senatus iudicij camer. Imper. vt testatur Minfing. obser. 16. cen. 1. & obser. 4. cent. 4. secund. primā edit. itaq; totam hanc controuersiam apud nos Germanos in imperio deinceps sopitam fore spero. consuetentur porrò super illa qui volent. I. Fichard.

Additio. De qua com. opi. vide Rol. consi. 25. lib. 2. Gabrie. cōmu. opi. lib. 5. tit. de præscr. concl. 6. Ofasc. dec. 69. nu. 12. vbi distinctione & declaratione dubitationē omnem tollit. Port. lib. 3. concl. 38. Quid si res empta sit cum pacto retrouendēdi toties & quodocunque? dic q; præscribitur 30. annis, teste Rub. Alex. consi. 3. nu. 3. & 9. & Ias. in l. petens. nu. 10. C. de pac. Nouel. inter reg. lib. 14. ver. pactum redimendi. vbi ponit limit. & declar. ad reg. & cōcl. de qua ibi. pro quo vide quæ no. Cro. in repet. l. nemo potest. col. pen. de leg. 1. vbi Ias. col. 15. nu. 75. per rex. in l. q; si nolit. §. si quid ita. ff. de ædile. Signor. consi. 140. Alex. consi. 63. lib. 3. Abb. in c. aliquis. de deci. Et dic q; contra Ias. in d. l. petens. nu. 10. C. de pac. tenet Alex. in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acq. pos. & q; verbum quodocunq; & quotiescunq; operatur, q; non præscribitur nisi spatio 40. annorum. Bal. in c. 1. de capit. Conrad. Ang. in l. si quis decurio. C. de decurio. lib. 10. Aret. consi. 15. Fel. in rub. de rescrip. col. 5. Cæpol. caue. 92. & ita fuisse iudicatum refert Cæsian. Puteus Subalpin. Senatus Præses. fallit tamen doctrina Ias. in d. l. petens. quando esset pactum de retrouendendo, & paritas pretij: quia tunc cum contractus præsumatur vsurarius, nullo tēpore præscribitur, teste Gerar. sing. 18. Idem.

Pactum appositum in emptione q; quodocunq; precium reddatur, teneatur emens reuendere, præscribitur per triginta annos. Alcia. in rub. de præscr. nu. 6. & Bal. de præscr. in 4. par. 5. par. q. 3. communem dicit. Villal.

Pactum de retrouendendo factū per verba quoties, & quādocunque oblata fuit pecunia, præscribitur 30. annis. Fallit in multis casibus, vt per Curt. iun. in l. petens. C. de pact. num. 14. Don. a Fina.

Pactum de retrouendendo spatio 30. anno. præscribi potest. fallit in 5. casib. vt per Cagn. in l. 2. C. de pact. inter empto. nu. 70. & seq. Do. a Fin.

Pactum de retrouendendo præscribitur, non obstante clausula, quandoq; Ias. Dec. & Doct. in l. petens. C. de pact.

Fallit in 6. casibus secundum Port. d. lib. 3. reg. 38. Do. a Fi.

Per pactum autem renuntiari non potest præscriptioni. Bar. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. vbi Ioan. Bologn. limitat in 4. casibus. num. 208.

Fallit in 6. casib. quos not. Crot. in d. l. nemo potest. nu. 45. fallit in 7. casib. quos not. Fel. in rub. de præscr. nu. 18.

Fallit in 5. casib. quos ponit Paris. in rub. de præscr. nu. 24.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 3. per Balb. in tracta. præscr. in 5. par. quintæ par. prin. col. 7. Ampliatur, & limitatur per Baptista Villa. concl. 272. in litera P. & ideo pactum, q; feruitus præscribi non possit non valet. fallit in 9. casib. quos no. Rip. in d. l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 105. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Ita in Suprema Parisiensi curia determinatum scribit Ioan. Pap. loco supra scripto 20. Octob. Anno 1522. Inter Antonium Laurens actorem, & Ioannem Coquart reum, quomodo ex stylo Regni Gallia redimi possint huiusmodi venditiones fuisse explicat idem Papon. loco citato, variaq; affert curiarum arresta.

De pacto iuxta contractum adiecto, & de nō alienando; deq; ingrediendo & occupando rem hypothecatam propria autoritate, itemq; facto sub futuro conditionis euentu.

C A P. VI.

Conuentio dat legem contractui. l. 1. §. si conueniunt. ff. de pos. l. contractus. de reg. iur. ff.

Ob. contra de l. pacta nouissima. C. de pact. vbi cōuentio, quæ fuerat facta inter partes, nō seruatur. Sol. quia vltima conuentio priori derogauit. Bellon.

Pactum appositum iuxta contractum incontinenti vestitur cohærentia contractus, & actionem producit præscriptis verbis siue sit bonæ fidei contractus, per l. in bonæ fidei. C. de pac. siue sit stricti iuris, per l. petens. & ibi Sali. in princ. C. de pact. & Ias. in d. l. bonæ fidei. nu. 75. & ibi doct. quod procedit etiam si pœna in pacto contineatur. Bellacomb.

Conuentio facta contra substantiam cōtractus facit conuentionem in alium contractum transire, vbi significatio verborum patitur in l. vbi ita donatur. ff. de don. cau. mor.

Pactum de non alienando positum in aliquo contractu à contrahentib. non impedit dominij translationem. l. si ita stipulatus. ff. de verb. oblig. l. si sterilis. §. si tibi. ff. de act. empt. l. si ita quis promiserit. §. ea lege. ff. de verb. oblig. cōpetit tñ actio ad interesse. quod procedit et si à contrahentib. bona adhuc essent expresse obligata. Saly. in l. ea lege. C. de cōd. ob causam. nu. 7. & ampliatur etiam si pœna esset apposta in prohibitione alienationis cōtra alienantem. Bal. in l. vnica. C. de his que pœnæ nomine: nisi in contractu & per pactum expressum diceretur, q; nullo modo res alienari posset: quia impediretur dominij translatio. Ita Chass. in consue. Burgun. in tit. des censures. in §. 3. in princ. & s'il aduient. nu. 9. & ibi ponit alias limitationes, & eam conclusionem dicit esse veritatem. Bellac.

Pactum dominij translationem impedire nequit. commu. ait Curt. iun. consi. 164. nu. 19. & consi. 147. num. 19. Villalob. & Suarez.

Pactum de non alienando, seu prohibitio non tollit alienationem: si non interueniat specialis hypotheca. Ant. de Fano de pigno. parte 2. mem. 1. nu. 4. commun. dicit. B. Villal.

Prohibitio alienationis facta contractibus, & sic per pactū inter viuos, si quis contrafaciat, non impedit translationem dominij, secundum veram, & communio rem opinionem in l. si ita quis. §. ea lege. C. de condit. ob causam. vbi glos. & alij. & traditur in l. filiusfamilias. §. Diui. vbi plene Socin. ff. de leg. 1. & in consi. 91. nu. 5. vol. 4. E. Muscul.

Prohibitio alienationis, quæ cum generali bonorum hypotheca in contractu inserta est, ius alienandi non tollit. cōmune inquit Anto. de Fano. de pignorib. par. 2. memb. 1. nu. 4. magis commune pronunciant Anto. Gomez. in l. Tauri. 40. num. 19. Did. a Couar. lib. 2. resol. c. 15. nu. 3. contrariam tamen opinionem communem ait Grat. consi. 95. nu. 2. & magis commune esse constat, quidquid alij dicant, ex Alex. in l. qui absenti §. 1. ff. de acquir. poss. & consi. 59. num. 9. lib. 5. Soc. Nep. consi. 118. lib. 2. Rhoderic. Soarez in relect. l. post rem iudicatam. ff. de re iud. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 3. nu. 35. Io. Crot. in l. filiusfamilias. §. Diui. nu. 10. ff. de lega. lib. 1. Cagn. in l. 3. nu. 175. C. de pact. inter empto. & vendit. Steph. Forcat. in Necyomant iuris c. 13. & sine dubio longe verior, atq; equior est sententia. E. Suarez.

Alienatio non potest impediri per pactum, vel non valet pactum quod quis rem suam propriam non alienet. l. ea lege C. de cond. ob causam. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. obl. fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. §. Diui. nu. 115. fallit in trib. casib. vt per Soc. regu. 75. in addit. fallit in 7. casib. vt per Ripam in d. §. Diui. nu. 84. fallit in 7. casib. vt per Io. Bolog. in d. §. Diui. num. 208. & seq. fallit in 14. casib. vt per Ant. de Oppiz. in l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de lega. 1. num. 101. fallit in 8. casibus. vt per Ferd. de Loaz. in d. §. Diui. nu. 48. fallit in 6. casibus vt per Crot. in d. §. Diui. num. 83. fallit in 2. casib. secundum Soc. iun. ibid. nu. 178. vbi disputat istam quæstionem. fallit in 2. casibus vt per Iaso. in d. §. ea lege. Don. a fin.

Pactum q; quis autoritate propria possit rem capere, an afficiat rem & tertium possessorē, vt sine excussione capi possit? Corn. in 3. vol. consi. 18 tenet quod non. Vezinus.

Pactum de ingrediendo & occupando rem hypothecatam propria autoritate, & sic ad executionē iuris realis, id est ipsius pignoris & hypothecæ, adiectum contra tertium singularem successorem habentem causam a debitore, si tamen debitum erat liquidum, in ipso instrumento extenditur. l. 3. & ibi Bart. ver. Itē dubitatur, quid si singulari successore. C. de pig. & ibi Pet. Cyn. Ray. & Bal. Spec. quoque in tit. de pign. §. 1. ver. Item quid si debitor idem voluit per text. in l. si Titius. ff. de ser. export. pactum huiusmodi est dicti iuris realis exequutium, & consequutium. Prout tradunt Bart. Bal. & magis com. Doc. in d. l. 3. quamuis (vt idem Bart. ibi inquit) antiquiores in ea fuerint opinione, q; pactum prædictum ius tantum personale causet, & consequenter q; ad singularem non transeat successorem. Corne. vero consi. 218. videtur in hac cōsultatione. vol. 3. late hanc discutit, & examinat quæst. Turz.

Pactum, conuentio, seu promissio facta sub futuro fortuna, vel conditionis euentu, videlicet si nauis ex Asia venerit, si Martinus creatus fuerit Pōtifex hoc anno, vel si Gregorius non

non moriatur intra mensem promitto dare centum, siue alia similes conventiones, quas nos Itali appellamus *Scommesse*. teste Stracca, in tract. de mercatura, in fi. i. par. in tit. de sponsio. in prin. nu. 1. & seq. & Neuz. in silua nuptiali. li. 4. sub nu. 174. & Hispani *Apuestas*, sunt valida. l. si quis ita stipulatus fuerit. ff. de ver. oblig. Nā dubius euentus non facit contractum illicitum. tex. est. & ibi Pau. de Cast. in l. in naue. ff. loca. & Alex. ac Iaf. in l. à Titio. ff. de verb. obli. vbi scripserunt tales conventiones à futuro fortunæ euentu pendentes omnino esse licitas & validas. & sequitur Io. de Ana. in c. nauiganti. de vsu Marian. in c. inter dilectos. q. 6. de excels. prælat. & Fely. in c. si cautio. sub nu. 16. de fide instr. & ita decisum, ac determinatum extitit Florentiæ in facti contingentia: secundum Pau. de Cast. in d. l. à Titio. & sic consuluit quoq; Dec. cōf. 115. nu. 2. & seq. vbi ponit istam esse communem opinionem, & idem fatetur, sequiturq; Paris de Puteo in tract. de ludo. nu. 35. & seq.

Quamuis Pau. Cast. in l. si quis cum debitore. ff. de iureiur. asseuerauerit, quod euenerat Florentiæ quæstio de vno, qui decem promiserat si die sequenti plueret, & ob hoc requisitus in ea quæstione consulere noluit, & penitus recusauit. & Caccial. in tract. de ludo. quæst. 4. nu. 23. cum alijs sequen. minimè ausus fuit dictam quæstionem terminare, asserendo ibi, quod in hoc intelligere cuperet opinionem prudentium laicorum, quia intellexit in scholis publicis à quodam clarissimo iureconsulto, quod opiniones illæ tenendæ sunt quas prudentes commendauerunt.

Sanctus verò Thom. de Aquino in 2. 2. q. 32. art. 7. sequutus est communem prædictam, vbi concludit q. possum promittere centum si plura puncta à fortuna habueris, quam ego. & dictum hoc referunt, & amplectuntur Imo. & omnes Canonist. communiter, in c. pen. de vita & honest. cler. Barba. conf. 65. lib. 3. & Affl. decis. 389. super dubio. nu. 3. & seq. Licet malè Stracca, in d. tit. de sponsio. in vers. quæritur an ex sponsione. nu. 1. & seq. senserit cōtrarium. casus enim incertus, ac dubius licitum reddit, & facit q. alias reprobat. d. c. nauiganti. & facit q. not. Cyn. Bal. & alij in l. si ab actione. C. de vsur. & ista est vera, & communis opinio. Legist. Theolog. & Canonist. & ab ea in iudicando, & consulendo recedendum non est: secundum Dec. in d. conf. 115. nu. 4. Et obligati secundum tenorem dictarum conventionum tenaciter soluere tenentur absque dubio aliquo: vt firmarunt omnes Doct. præcitati.

Imò in foro conscientia quæsitæ ex pacto, & cōtractu prædicto, necessario non sunt restituenda in foro, ac in iudicio conscientia: secundum omnes Theologos cōmuniter tractantes casum istum, quos recensuimus supra in ver. Ludum inter alia crimina. post medium. & S. Ant. Archiep. Floren. in 2. par. suæ summæ. 2. tit. i. c. 23. de turpi lucro. §. 9.

Imò assistentcs ludo alearum, aut taxillorum, alijsvè ludis prohibitis, si mutuo se obligarent ad aliquam pecuniam, seu committerent inter se, asserendo vnus ex his q. Titius lucrabitur in huiusmodi ludo, alter verò altercando contrariū q. Plato lucrabitur: tunc vincens faceret istam pecuniam suam, nec aliqua lege tam ciuili, & canonica, quam diuina, teneretur ad ipsius pecuniæ restitutionem: sed absque dubio peccaret mortaliter: secundum Guil. Pepin. in opusculo suo super Confiteor. in 2. tractatu 3. par. c. 6. de manu lusoria. in litera R. Viuius opin. 577.

Pactum, quod liceat, vel non liceat à sententia iudicis, aut arbitri appellare an valeat.

CAPVT VII.

Alidum est pactum inter partes, q. non liceat appellare. l. 1. §. 1. ff. à quib. app. non licet. l. fin. §. fin. C. de temp. appellat.

Fallit in 2. casib. quos not. Crot. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 38. Don. à Fin.

Pactum quod à sententia iudicis liceat appellare, valet. l. fi. §. fi. C. de temp. appellat.

Fallit in 4. casib. quos notat. Ripa in l. nemo potest. ff. de leg. 1. num. 87. Do. à Fin.

Pactum, q. ab arbitri snia appellari possit, valet, & tenet, vt voluerunt Io. And. & ceteri oēs in c. cum dilectus. de arbi. Ant. & Imo. in c. Quintanallis. de iureiur. Dy. Bar. Bal. Ang. & Alex. cū alijs signatis per eū. nu. 20. & Ripa. nu. 86. l. nemo potest. ff. de leg. 1. vbi profitentur istam opinionem communem fore.

Et quamuis valeat quippè pactum hoc ex cōmuni opinione præmemorata: nihilominus tamen vbicunque appositum foret pactum in pace ex cōi partium consensu, & voluntate, q.

delinquens ad patriam redire nequiret intra certum tempus, vel absque offensi, vel alterius extranei licentia, tunc illud nequaquam valeret, neq; teneret, quod suaderi posset aliquibus rationibus efficacissimis. Et primò siquidem pactum hoc dicitur initum, & inductum contra bonos mores. tum quia id appositum discernitur apertissime contra vtilitatem, libertatemq; priuatam ipsius delinquentis. tum etiam contra libertatem publicam in priuando Principem habitatione, & incolatu suorum vasallorum in proprijs domibus. Vnde pactum hoc contra bonos mores initum, censetur ipso iure nullum. ita Franc. de Aret. in l. maritum. §. eleganter. ff. solu. matri.

Imò iuramentum in instrumēto pactis antedictæ appositum, cum videatur quippè contra bonos mores, non est obligatorium. vt in reg. non est obligatorium. de reg. iur. lib. 6. & firmat Bar. in l. si quis pro eo. sub nu. 6. ff. de fideiuf. & manda.

Et quod prælibatum pactum contra bonos nempe mores esse videatur, planè colligitur ex Bal. exemplisque suis traditis in l. pactum. q. 19. de collat.

Diciturq; etiam denique pactum contra bonos mores, qñ id non posset seruari sine dispendio salutis æternæ: secundum Cōn. conf. 212. placet. vol. 2.

Secundo præsens pactum nullam parit cōtrahentibus vtilitatem, nec tantulam quidem, & cum illud pactum non interfit, non valet, neq; tenet modo aliquo: & potissimum quando consisteret in faciendo, prout colligitur in præsentī casu. ita Bal. in l. fi. C. de pact. inter empt. & vend. vbi lepidè concludit secus esse quando consisteret in iure transferendo.

Tertio cum ipse delinquens posuerit se in manibus inimici: & sic totam spem sui regressus ad patriam in aduersario, inimicoq; locatam habere decreuerit non mirandum ergo erit si pactum hoc de ponendo se in manibus inimici irritum, vanū, & frustratorium sit: secundum Bart. Alex. & alios omnes vniuersaliter in l. 1. §. vsque. ff. de iniur.

Quartò pactum præmemoratum tanquam contra ius diuini emanatum sustineri nequiret vllō modo. Nam dicitur Matthæi 5. Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos. super quo Chrysostomus scribit: qualem vis erga te Deum esse: cum delictorum tuorum veniā poscis: talem te exhibere debes in corde tuo: sed publicè argue eum, ne habeas super eum peccatum, non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. sed diliges proximum tuum, sicut teipsum. Imo pactum hoc de diametro aduersari videtur textui sacre scripturæ Lucæ 12. in fi. disponenti, quod accedens cum aduersario suo ad Principem in via dare operam debet ab eo liberari: prout hoc idem disponitur Matthæi. c. 5.

Vnde cum ipse offensus recuset, impediaturque expresse, & pertinaciter eius aduersarium redire ad patriam debere: sequitur necessariò profectum esse, & prosequi odio, & rancore inimicum suum ob iniuriam sibi illatam: & cōsequenter peccauisse, atq; peccare: vt ostendit, & concedit cōsumatissimus in legali scientia, & in theologia D. Nauarrus in suo Manuali Confessorum. c. 14. §. 7. nu. 19. & Abb. in c. 1. de male. in fi. & est tex. etiam in c. si quis contristatus. 90. dist. proinde parum, aut nihil est curandum de pertinacia ipsius offensi, qui cum repertur in peccato mortali distrahens consueta beneficia conferre, & pietatis opera exhibere suo aduersario, exemplo Christi qui iudeis illum persequentibus predicationis, curationisq; beneficia non subtraxit: sed delinquens ipse ex gratia per Principem sibi concessa posset utique ad patriam reduci, non obstante huiusmodi atrocissimo pacto omnibus legibus exso, firma tamen remanente pace.

Quoniam cum præsens pactum sit contra naturam cōtractus ipsius pacis, etiam quod iuramento vallatum sit, minimè valet, neq; tenet. ita Bal. in l. etiam. C. ad Velleia. & Bar. in l. 2. col. 2. C. de iure emphyt.

Et sic contractus antedictus pacis cum ad fauorem celebratus sit ipsius delinquentis, non potest ob tale diabolicum pactum in eius odium redundare. l. quod fauore. C. de legib. & Bar. in l. quamuis. ff. de pig. actio.

Quare tale pactum, seu conuentio de facto apposita tanquam inhonesta nullam profectò obligationem inducit: secundum Abb. in c. fi. de pact. Et consequenter huiusmodi pactum tanquā turpe, & vergens in periculū animarum non est obligatorium. Et id quippè turpè dicitur, licet res super qua interponitur non sit turpis: & denique hæc pactio cum cōtra ius sit, turpis dicitur, vt in c. faciat homo. 22. q. 2.

Et ita in proprijs terminis consuluit Ancha. in conf. 75. viffo diligenter instrumento procurationis. & Alci. conf. 134. tomo 2. lib. 5. & sequitur etiam cū quodam moderamine, & temperamento Octavianus Vulpellus in tract. de pace. quæst. 55. quod

quod talis conuentio tanquam laborans contra publicā utilitatem non valeat, nec possit iuramento firmari. teste etiam Bar. in d. l. si quis pro eo. in prin. ff. de fideiuss. & in l. iurisdictionum. §. si paciscar. de pact. in l. Seius. ad leg. Falcid. & in l. ius publicum. de pact. & ita decisum vidi superioribus annis in Sa cro Concilio Neap. & in ducali audientia Sereniss. D. Margaritæ de Austria, me patrocinate, in causa Hispani Stalloni, & fratrum de villa Massonij comitatus Terræ Montis Regalis, assidente ibi tunc Auditore meritisimo, integerrimoq; & vndiq; eruditissimo D. Alphoso de Hoyo Hispano. & sic etiā aliās vidi consultum in propriis terminis per excellentem D. Paschalem Turcanicum conciuem meum, & secundum eius cons. fuit obtentum in d. Sa cro Regio Con c. in causa cuiusdā similiter de Monte Regali. Viuius opi. 574.

Miscellanea de pactis & conuentionibus.

C A P V T VIII.

Pacta seruari debent. l. i. ff. de pact. fallit in 3 casib. quos ponit Nic. Vigel. in commentario iuris ciuili. fol. 36. de pactis conuentis. Do. a Fin.

Pacta nouissima sunt seruanda. l. pacta nouissima. C. de pac. vbi Purp. limitat in 7. casib. nu. 1. & seq. fallit vt per Vigel. in commento de pact. conuentis. excep. 3. fol. 123. Do. a Fin.

Pacta contra leges vel bonos mores nullam vim habent. l. pacta quæ contra. C. de pact.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 5. per Purp. in d. l. nu. 1. & seq. Do. a Fin.

Pactum dotale vtile est. l. vnica. §. illud etiam. C. de rei vxor. act. l. 1. C. de pact.

Fallit in 9. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in secunda parte. in tit. de pact. dotalibus. c. 1. Do. a Fin.

Pactum de lucranda dote, si maritus decesserit superstiti muliere, non valet. not. in l. 2. ff. solu. matr.

Fallit in multis casib. quos not. Crot. in d. l. 2. num. 21. & seq. Do. a Fina.

Pactum principalis debitoris prodest fideiussori. l. & hæredi patris. §. in his qui. ff. de pact.

Fallit in 5. casibus quos not. Ias. & glos. in d. l. his. nume. 1. Do. a Fina.

Pactum factum à creditore debitori principali, prodest & eius fideiussori. l. & hæredi. §. si. cum l. sequenti. ff. de pact.

Fallit in 5. casib. not. per glo. & Ias. in d. §. si. & per Vigel. in comment. de pac. conuen. c. 5. reg. 4. & Soci. regu. 131. sed non econtrario pactum factū fideiussori prodest debitori. l. fideiussoris. in princ. ff. de pactis. Ias. in l. si quis iniquū. §. si is. ff. quod quisque iuris. & in d. l. & hæredi. §. & in his qui. ff. de pact. fallit vt per eundem Vigel. in d. c. 5. reg. 5. Do. a Fin.

Pactum vnus ex fideiussoribus non præiudicat creditori contra alium fideiussorem agentem. l. si stipulatus es. §. si ex duobus. & ibi Bar. & doct. ff. de fideiuss.

Pactum factum cum vno ex correis debendi prodest aliis, quā sunt socij omnium bonorum, vel sunt socij simpliciter illius debiti. pro quo facta fuit ea remissio: quia tūc interest paciscentis ne ab aliis petatur, ex eo quod si alter solueret, ab altero peteret actione p socio pro sua rata, & recuperaret. Bart. in l. ex duobus. in 8. quæst. ff. de duob. reis. Bart. & ibi Ias. nu. 8. in l. si tibi decem. §. in his. ff. de pact. Bellac.

Pactum factum possessori hæreditatis non prodest neq; nec vero hæredi. l. si quis paciscatur. §. cum possess. ff. de pact.

Fallit in 2. casib. quos not. ibi Ias. nu. 1. & seq. Do. a Fina.

Pactum defuncti prodest, & obest eius hæredi. l. 52. §. si inter. ff. de pact.

Fallit vt per Vigel. in commento de pact. conuen. c. 5. reg. 2. fol. 150. Do. a Fin.

Pactum alterius alteri non prodest nec obest. l. 3. in princ. ff. de transact. l. 17. §. si. ff. qui pot. in pig.

Ampliatur & limitatur per Vigel. in commento de pact. conuentis. c. 5. fol. 147. Do. a Fin.

Pactum factum cum vna persona, non extenditur ad aliam. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. §. ante omnia. nu. 1. Do. a Fin.

Pactum factum super vna re, non extenditur ad aliam. d. l. si vnus. §. ante omnia.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. §. ante omnia. nu. 8. Do. a Fin.

Pactum in vna re factum in alia non nocet. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact.

Fallit in 6. casibus vt per Vigel. in commento de pact. conuent. capit. 6. fol. 160.

Fallit in multis casib. vt per Ias. in d. §. ante omnia. Do. a Fin.

Conuentio facta in vna re, vel persona, non extenditur ad aliam in l. si vnus. in §. ante omnia. ff. de pact.

Ob. oppono primò de l. fideiussoris. ver. cum alio. ff. eod. tit. vbi conuentio cum alio facta alij prodest.

Sol. ibi quia principaliter intererat paciscentis.

Obiect. Secundo oppono de l. & suum. §. si. cum l. seq. & l. rescriptum. in princ. ff. eo. de pact. vbi maior pars creditorum remittens partem debiti præiudicat alijs creditoribus.

Sol. illud propter eorum utilitatem fieri videtur, quia debitor nō est soluēdo, & quia non haberent quē conuenirēt, cum hæres nollet adire sine remissione partis debiti, vt ibi nota.

Ob. Tertio obit. in l. causa. §. si. ff. de procu. vbi stipulatio à procur. facta prodest domino.

Sol. ibi quia procurator, & dñs eadem persona reputantur,

Ob. Quarto obit. l. si pupillus. ff. de administrat. tut. vbi conuentio liberatoria facta cum vno tutore, alij tutori prodest: idem in magistratibus, collegis, vt ibi dicitur.

Sol. ibi plures tutores in eadē tutela, vel magistratu in eodem officio, pro vna eademq; persona reputantur. Ideo pactum factum cum vno, trahitur ad alium.

Ob. Quinto & vltimo opponitur. de l. tale pactum. in §. si. de pact. ff. vbi conuentio de fratre extenditur ad filium.

Sol. ibi conuentio fuerat facta de hærede suo fratre, & sic testator voluit consulere suo hæredi, & sic per consequens filio suo. Bell.

Pactum qd de euiet. venditor nō teneatur ementi rem quam ipse emit ab alio, non excusat primum venditorem ab euiet. gl. & Bar. in l. si seruum. ff. de euietionib. Idem.

Valet pactum qd emptori non possit culpa imputari, si res euincatur ab eo. Alex. in 2. vol. conf. 67. in fi.

Pactum qd donatio prætectu ingratitudinis reuocari non possit, non valet, secundum Pau. & Ias. in l. fin. C. de pact. Butr. & Imo. in c. si. de dona. Et est communis opin. secundum Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta. de ver. obl. nisi interuenerit iuramentum: quia tūc tale pactum confirmatur, secundum Alex. conf. 40. super primo. ver. frustra quæritur. vol. 4. & Corn. conf. 102. vol. 1. Do. a Fin. & Villalob.

Pactum per quod futura ingratitudo remittitur non valet. Fallit vt per Purp. in l. de quæstione. C. de pact. nu. 147.

Ampliatur in 15. & limitatur in 16. à Io. Bolog. in l. fin. C. de pact. nu. 1. Vbi etiā Cagn. latissimè ampliatur, & limitatur. nu. 28. & seq. videas Curt. iun. in d. l. de quæstione. nu. 3. & nu. 63.

Fallit in 4. casib. quos no. Fran. Cur. in d. l. de quæstio. nu. 5.

Ampliatur, & limitatur in multis casib. vt per Purp. in d. l. fin. num. 6.

Fallit in 8. casib. quos no. Soc. in tract. fallen. reg. 65. in addi.

Fallit in 5. casib. quos not. Viuius in suis concl. ver. pactum. Do. a Fina.

Pactum de non petendo debitum liquidum non valet, nisi illud sit insinuatum. Barto. & Paul. Castren. in l. contra iuris. §. si. ff. de pactis. Ang. in l. tale pactum. ff. de pactis, & est additio super Alberic. de Ros. in d. l. si vnus. §. pactus. nu. 9. ff. de pactis. Bened. Capr.

Pactum de non petendo factum extraneo non valet, nec ratum haberi potest. communis est opi. cum glo. in l. idem in duobus. §. personale. ff. de pact.

Fallit in 3. casib. quos no. Ias. in d. §. personale. nu. 3. Do. a Fin.

Pactum de non petendo, quod vel filiisfam. Macedoniani exceptionem habentibus, vel mulieribus Velleiano tutis factum proponitur, obligationem iure ipso extinguit. commu. ait doctor meus Emanuel à Costa in l. si ex cautione. C. de nō num. pecunia. Suarez.

Pactum de non petendo non tollit ipso iure actionem. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact.

Fallit in 6. casib. quos not. Ias. in d. §. pactus. nu.

Fallit in 3. casib. quos not. Matth. not. 561. fallit vt per Frac. Cremen. sing. 49. fallit vt per Mant. sing. 607. Do. a Fin.

Si ex forma statuti non posset mulier se obligare, nisi interueniente consensu duorum propinquorum, non posset etiam facere pactum de non petendo debitori, non seruata forma statuti. Bar. in l. Mæuia. §. 1. ff. solu. matr. & hanc esse communem opinionem tradit Ias. in d. l. si vnus. §. pactus.

Fallit in 5. casib. quos not. Ias. in d. §. pactus. num. 21. & seq. Do. a Fina.

Pactum de non petendo elidit ciuilem obligationem cum producat exceptionem. l. creditori. C. de pact. l. 3. §. 1. ff. de libe. lega.

Fallit in 5. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. iurisdictionum. §. pactus. ff. de pac. nu. 33. & seq. Do. a Fin.

Pactum de non petendo tollit obligationē naturalem ipso iure

iure. l. Stichum. §. naturalis. ff. de sol. l. si. in fi. ff. de iureiur. l. si-
deiussor obligari. §. fideiussor. ff. de fideiuf.

Fallit in 5. casibus quos not. Ias. in d. §. pactus. num. 14. vers.
ultimo. fallit in 5. casibus. vt per Ioan. Bolog. in d. §. pactus.
num. 32. Don. a Fin.

Pactum ne possit opponi exceptio simulationis positum
in eodem contractu non valet. fallit in 2. casib. vt per Io. Bo-
log. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 142. & 148. Idem.

Pactum de stando iuramento partis, valet, & præiudicat.
communis est opinio, vt refert Ias. in l. iurandum, quod ex
conuentione. ff. de iureiurando.

Fallit in 8. casibus, quos refert Plot. in repet. d. l. si quan-
do. num. 740. Don. a Fin.

Pactum per quod renunciatur exceptioni simulationis,
non valet, hanc esse communem opinionem testatur Ripa
in l. nemo potest. ff. de leg. 1.

Fallit in 3. casib. vt per eundem in d. l. nemo. nu. 68. Do. a Fin.
Ex pacto nudo appposito ex intervallo iuxta contractum
non datur actio. d. l. petens. C. de pact. & l. iurifgent. §. qui-
nimo. ff. de pact.

Fallit in multis casib. quos no. Franc. Curt. in d. l. in bonæ fi-
dei. nu. 9. C. de pact. vbi Purp. num. 18. Don. a Fina.

Pactum, seu conuentio inter partes, quod debitum non
possit probari, nisi per instrumentum, non valet. Ang. & Imo.
in c. si diligenti. de fo. compet. Bald. Pau. Cast. in l. pactum in-
ter hæredes. ff. de pact.

Fallit in 2. casibus quos not. Ias. in auth. iubemus. C. de iud.
Don. a Fin.

Pactum initum inter partes, quod solutio probari nō pos-
sit, nisi mediante instrumento, valet & tenet, secundum Bald.
conf. 33. volum. 1. Alber. post alios quàm plures. in l. si quis in
conscribendo. num. 12. C. de episc. & cler. & Fulg. conf. 120. &
conf. 208. & Aug. Beroum. in c. sicut. nu. 80. de prob.

In contrariam verò partem, videlicet, quod pactum hoc, vt
solutio probari nequeat, nisi per scripturam, non valeat, in-
clinant gl. & ibi Ang. in §. propterea. in auth. vt sine prohi-
mat. debit. Spec. in tit. de probat. §. videndum. vers. sed pone.
Host. in summa de renunc. §. quæ possunt. vers. quid de pacto.
Io. And. Sum. Imo. & Abb. in c. si diligenti. de foro cōpe. super
glo. 1. Bart. & Ang. in auth. iubemus. C. de iud. Cy. in l. pe. C. de
pact. & Affl. in proce. confi. q. 12. & ista est communis opinio.
teste Ant. de Cana. in trac. de exec. instru. q. 36. nu. 75. Imo. in d.
c. si diligenti. Marf. in repet. rub. C. de probat. nu. 44. cum aliis
seq. & Follerio in pragmatica de censib. in vers. quæ quidem
exequutio nullo falsitatis. nu. 75. & seq. in quibus locis conge-
runt alios doct. eiusdem sententiæ, & ego eam tanquam ve-
riorem, & communioem sequor. F. Viuius opi. 575.

Pactio partium potest introduci, quod actus non possit
probari nisi per testes. Hippol. in rub. de probat. num. 33. com-
munem dicit. Villal.

Pactum à contrahentibus initum ne aliter quàm testibus.
probatio fiat, valet, ac seruari debet. commu. inquit Hipp. in
rub. num. 33. de probat. Suarez.

Non valet pactum quod debitor carceratus non possit bo-
nis cedere, hæc est communis opinio, de qua per Docto. in
l. obligatione. ff. de pigno. Fallit in 4. casib. vt per Ripam, in l.
obligatione. ff. de pign. num. 30. Fallit in 14. casibus secundum
Soc. regu. 279. Don. a Fin.

Pactum quod debitor bonis cedere non possit, non valet,
arg. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matr. vbi per Bart. Cyn. & Bald. in
l. 1. C. qui bo. cede. poss.

Fallit in 14. casib. quos not. Socy. reg. 279. Don. a Fina.

Pactum qd debitor prius mittatur in carcerem, quàm in bo-
nis executio fiat, non valet. Ripa in l. obligatione. num. 24. ff.
de pign. communem dicit. Villal.

Amplia ad pactum quod creditor possit detinere debito-
rem propria autoritate, non valet. idem Ripa ibi num. 21.
communem dicit. Villal.

Conditionem & diem vbi cōuentio habet, & sic duplicem
dilationem, non sufficit conditionem impleri, sed requiri-
tur, quod dies expectetur. nota. in lilla stipulatio. ff. de verbo.
obligatio. fallit vt not. Ias. in d. l. colum. 3. Don. a Fina.

Pactum inter dominum & pastorem factum, cui pecora pa-
scenda tradantur, est seruandum. l. si pascenda. C. de pact. vbi
Purp. ampliat & limitat. num. 1. & seq. Don. a Fina.

Conuentio inter medicum & infirmum, aduocatum &
clientulum ipso iure non subsistit, secundum magis commu-
nem per Burs. confi. 72. post nume. 11. libr. 1. Bonac.

Pactum, seu conuentio facta inter partes de stando simpli-
ci dicto creditoris absque iuramento de damnis, & interesse,
& expensis: quas peteret creditor occasione retardatæ solu-

tionis valet, & tenet. l. iurandum quod ex conuentione, &
ibi Iaco. Butrig. Bal. & alij. ff. de iureiur. l. fin. C. de fideicom. &
hoc expresse firmant Ant. de Butr. in c. finem litibus. col. pen.
de dolo, & contu. & in c. 1. de fide instr. Dyn. Bart. Ang. Cuma.
Cast. & Imo. in l. si. ff. de præto. stipul. & Bal. in auth. iubemus.
col. fin. C. de iud. & consumatissimus D. Car. Albanus in lucu-
brationibus in Bar. in d. l. si. ff. de præto. stipul.

Et licet post aliquos antiquos. Cy. in l. si quis in conscriben-
do. q. vlt. C. de episc. & cler. Spec. in tit. de prob. §. videndum. vers.
quid si ibi. & Bal. in l. 1. col. 1. C. de sent. quæ pro eo quod inter
est profe. inclinauerint in contrariam partem, videlicet tale
pactum non valere: nihilominus eorum opinio communiter
improbatur. vt per Moder. in d. l. si. de præto. stipul.

Sed hæc sententia Cy. post Petr. in d. l. si quis in conscriben-
do saluari posset, vt procedat in mutuo: quia licet Alber. Pa-
pien. super l. 2. ff. de in lit. iuran. teneat quod pactum factum à
debitore creditori de stando nudo eius verbo super damnis,
interesse, & expensis, valeat: subdit tamen, quod in mutuo
hoc pactum videtur maximè appositum in fraudem vsura-
rum. l. Iulianus. vers. idemque Papinianus. ff. de actio. empt. l.
cum allegas. C. de vsur. & hoc dictum refert Ioan. Andr. in ad-
dit. Spec. in titu. de prob. in d. §. videndum.

Benè verum est, qd Io. And. ibi dicit hoc procedere in eo, qui
solutus erat scenerari. per tex. in c. illo nos. de pigno. sed in hoc
iudicio meo redditur falsa eius opinio: quia tex. ibi non pro-
bat eius intentionem, imò potius facit in oppositum, vtpotè
quia ostendit non esse necessariam consuetudinem sceneradi.

Retenta igitur prima opinione Dyn. Bart. Angel. & sequa-
cium omnium aduerte, quod statur dicto eius, cui declara-
tio committitur, si æquum est dictum suum, aliàs si iniquum
est non statur ei aliquo modo, sed reducitur ad boni viri arbi-
trium: videtur enim sic ei commissum propter suspicionem
proprii commodi. l. libertus. ff. de oper. lib. cum alijs iuribus
concor. & hoc firmant Dyn. Bart. & alij omnes in mentiona-
tis locis. Io. And. in addit. Spec. in tit. de probat. in d. §. viden-
dum. vers. quid si tibi. & Barto. confi. 168. in fin.

Aduerte etiam quod promittens stare dicto alicuius, vel
suo iuramento: tunc pars non deberet esse præsens tempore
deklarationis faciendæ. quia non posset reuocare illam pro-
missionem de stando iuramento aduersarij. vt voluerunt
Angel. Imol. in d. l. fin. ff. de præto. stipul. Bald. & Ias. colum. 2. in
d. l. iurandum, quod ex conuentione. & Alexan. confi. 130.
difficultas huius negocij consistere videtur. nu. 6. volum. 1. vbi
præsupponit istam esse communem opinionem, & D. Cardi-
nalis Albanus in lucub. in Bar. in d. l. fin. num. 2. contra Barto.
ibi contrarium asseuerantem. Viuius opi. 573.

Pactum de quota litis non tenet. & paciscentes puniun-
tur. glof. Bald. & Salic. in l. litem. C. de procurat. & contra fa-
cientem pactum de quota litis potest iurari in litem per par-
tem aduersam pro damnis, expensis, & interesse, vtest com-
munis opinio de qua Plotus in l. si quando. nu. 533. & seq. C.
vnde vi. & ibi declarat quodnam sit dictum pactum. fallit, vt
ibi. nu. 536. vide omnino, & quænam sit pœna in paciscen-
tes. ibi. num. 539. & seq. Bonac.

Pactum de litigando coram incompetenti iudice non fa-
cit illum competentem, & paciscens conuentioni stare non
cogitur. l. si conuenerit. ff. de iurisdic. io.

Fallit in 10. casibus quos nota. Alexan. in d. l. si conuenerit.
Don. a Fina.

Pactum, quod scriptor stet in compedibus donec scriperit
librum, ac opus perfecit valet: & tenet: secundum glo. in
l. stipulatio. §. opus autem factum. in vers. sine. ff. de oper. noui.
nun. & Bolog. ibi in secundis interpretationibus, & Specu. in
titu. de renun. concl. §. 1. vers. item est beneficium. & d. glo. in-
quit communiter approbatam. Imo. in cap. 2. de pig. & Alex.
in l. stipulationes non diuiduntur. num. 29. in fi. ff. de verbo.
oblig. licet eam reprobet ibi. Et sic secundum istos Doct. vbi-
cunque scriptor ipse promississet in certo loco commorari, &
librum præcisè scribere: tunc certè pactum valebit, quod pos-
set cogi præcisè ad scribendum, & poni in compedibus: nec
liberaretur præstādo interesse: quia videtur electa industria
personæ. Tamen quicquid glo. suadeat, contrarium expli-
cat teneri communiter. num. 6. in fin. ff. solu. matri. in l. stipu-
lationes commodissime. col. 1. & in d. l. stipulationes non di-
uiduntur. num. 29. post medium. ff. de verb. oblig. cum concor.
ibidem per eum signatis, & Ripa in l. stipulatione generali.
nu. 9. ff. de pigno. & ista opinio, licet communis sit, & eam se-
quatur Alex. in dictis locis: nihilominus ipse Alex. in d. l. stipu-
lationes non diuiduntur, dicit eam veriore fore: prout ve-
rissimam reperio, & veritate ductus eam sequor.

Sed dato citra veri præiudicium, quod vera esset opinio d.
glo.

glo. veniret profecto limitanda, nisi scriptor ipse promoueret ad aliquam dignitatem: vt not. Bal. in l. nec patronus. in 4. oppo. C. de oper. libert. & in l. vnica. col. pen. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Viuius opi. 570.

Inter pacta & transactiones nulla est differentia: hanc esse communem opinionem attestatur Franc. Curt. in l. si de certa. C. de transac. vbi limitat in 2. casib. nu. 4. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Appe hanc opinionem explicat Nicol. Boer. consi. 41. nu. 15. His queritur an valeat pactum de non reuocando donationem propter ingratitudinem. Dicit Bal. aut illa ingratitudo resultat ex contractu, vt quia alienauit domo inconsulto, (de feudo sermo est) vel alio modo, quam dolo. & delicto, & tunc valet tale pactum de non reuocando propter ingratitudinem, etiam futuram resultantem ex contractu. l. querit. §. si venditor. ff. de adil. edicto. & idem Cardin. Alexan. in pen. quæst. Aut ingratitudo committitur delinquendo dolo malo, & tunc pactum non valet, per quod dolus futurus remittitur. §. illud. & l. conuenire. ff. de pact. & ibi De. & tex. in c. lex parte. de consuetud. & l. contractus. & ibi Phil. Decius in ver. nota. num. 37. ff. de regu. iuris. Idem dicit Bald. in consi. 18. incipiente, Notissimum est quod ratione ingratitudinis. vers. si quid actum est. vol. 3. & in c. si cautio. vers. nunquid valet pactum. de fide instr. & c.

DE TRANSACTIONIBVS.

TITVLVS IIII.

Transactio quid sit, cui equiparetur, quando transeat in vim pacti, & valeat atq; firmetur, quando transigere liceat & quomodo.

CAPVT I.

Transactio est contractus innominatus, quia habet nomen generis, secundum Bal. in rub. C. de rerum permut. glo. Bart. & ceteros omnes in l. siue apud acta. C. de transac. Afflict. decis. 108. procurator patris. sub nu. 2. Bertran. consi. 39. illud certum est. num. 5. in 1. par. primi vol. Io. de Amicis consi. 130. nu. 11. & ista est communis opinio, vt prædicat Bero. consi. 176. in causa Illustris Domini. nu. 3. & 30. vol. 1. & Corasius in miscellaneis iuris ciuilibus. lib. 2. cap. 15. nu. 7. Licet, & malè ibi, & lib. 1. c. 23. sub nu. 4. sentiat contrarium. pro qua vide etiam Bal. in l. quamuis. de transac. & in rub. C. de rer. perm. glo. in l. si intra. ff. de pact. & Bar. in l. 2. ff. de iureiur.

Et consequenter etiam transactio est contractus vltro citroq; obligatorius, & longè differens à pacto de non petendo, & liberatorio: vt per Alex. & alios in l. transactio. C. de transactio. & per Bar. in l. si causa cognita. eo. tit.

Et hinc dicitur transactio, contractus semilucratiuus, ita Bal. in l. contractus. col. 1. C. de fide instr. sed non donatio: secundum Bal. in l. suus. C. de repud. hæred.

Itaque veniens contra transactionem debet ante omnia accepta restituere. l. si diuersa. C. de transactionibus. Chif. decis. 199. Thomas Grammati. decis. 66. In causa Excellentis Comit. nu. 22. & Afflict. decis. 220. In causa domini. nu. 4. vbi meminit ita decisum fuisse in Sacro Concilio. Et ita consului etiã in anno 1576. ad fauorem Magnifici D. Alphonfi Confalone. rij de Recaneto in causa maximi ponderis, & momenti. in qua obtinuit, reportauitq; sententiam ad sui fauorem, vt mihi relatum fuit. & ita obtinui etiam in Regno in variis causis, & iudiciis semper obseruari in practica.

Et inde est, quod ubicunq; sit transactio, cautius foret, vt diceretur dimittens, vel relaxans, quam dicatur dans, seu tradens: quia dans, seu tradens tenetur de euictione, non autem dimittens, seu relaxans. textus est aureus, & notabilis, secundum communem intellectum. in l. si pro fundo. C. de transac. vt refert, sequiturq; Cremenf. sing. 131. Volo dare cautelam, & ibi apostil. affirmans hanc cautelam tradidisse. Bal. vafallo transigenti super feudum. in c. Imperialem. in princ. de prohib. feud. alien. per Federic. in v. lib. feudor.

Est bene verum, quod licet partes vtantur in transactione verbo conuentionis, & concordie, nihilominus tunc dicitur propriè transactionis contractus, & non alius. teste Io. de Amicis in d. consi. 130. nu. 3. Viuius opin. 1003.

Transactio æquiparatur compromisso.

Fallit in 3. casibus vt per Purpu. in rub. C. de transac. nu. 50. Don. a Fina.

Arbitramentum est transactio. fallit in 3. casib. vt per Purpur. in d. rub. nu. 85. Idem.

Transactio de re liquidò constante si iureiurando stabilia- tur, in pacti vim valet. commune profitetur Alcia. c. cum contingat. nu. 148. de iureiur. sed & transactio de alimentis testamento debitis si iureiurando muniatur, valebit. commune in- quunt Alcia. vbi supra. nu. 192. Gig. de pens. q. 45. E. Suarez.

Transactio post rem iudicatam, iuramento accedente in vim pacti valet. Alc. in d. c. cum contingat. nu. 184.

Amplia ad transactionem super testamento non cognitis verbis testamenti cum iuramento, valet. Alc. in d. c. cum contingat. nu. 194. Villal. & Vez.

Transactio bona fide facta non rescinditur etiam per instru- menta de nouo reperta. l. sub prætextu. C. de transac. amplia- tur & limitatur per Curt. iuniorem in d. l. nu. 1.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. Imperatores. ff. de re iudic. nu. 1. & seq. Do. a Fin.

Transactio super alimentis, iuramento vallata valet. Gigas in tracta. de pens. q. 45. & Alc. in c. cum contingat. nu. 192. de iureiur. communem dicunt, & (rogo) videas Alciatū. Regula- riter tamen non valet. l. cum hi. ff. de transac.

Fallit in 3. casibus per Vigel. in comment. de transac. c. 3. Ampliatur & limitatur per Curt. iun. in l. de alimentis. C. de transac. Don. a Fin.

Transactio metu inita valet ipso iure, sed rescinditur. l. inter- positas. C. de transac. fallit in 4. casib. vt p Curt. in d. l. nu. 4. fal- lit vt p Vigel. in cōmento de transac. c. 2. fol. 194. Don. a Fin.

Transactio metu futuræ litis valet. l. cum te proponas. C. de transac. vbi Purp. ampliatur & limitatur. nu. 29. Do. a Fin.

Transactio non annullatur ex eo qd partes errarunt in cal- culo & si fuerit transactum ex errore calculi. Ias. in l. errorem. de error. calcul. nu. 22. com. dicit. Villal.

Transigere licet quando aliquid se habet ad lucrum & ad damnum, licet demum damnum casualiter contingat & cum per hoc aliquis nō dicatur lædi: & si sit minor, non poterit in integrum restitui tanquam læsus. l. de fideicommissio. C. de transac. Bal. per eum tex. in l. cum Archimedoram. C. vt in pos. legat. Ias. in d. de fideicommissio. & Rebuffus in suis commen. in consi. regias in tract. de restit. artic. 1. in glo. 2. num. 8.

Transactio fieri poterit post latam sententiam, quando ab ea est appellatum: quia lata sententia adhuc res dicitur dubia, quandiu potest appellari, ideo fieri potest transactio, l. elegan- ter. §. 1. ff. de condi. indeb. & l. post rem. ff. de transac. Ias. in l. ta- le pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact.

Facta transactione inter partes, lis dicitur finita. l. fratris tui. C. de transactionib. vbi Ias. limitat in 2. casib. nu. 1. Do. a Fin.

Transactio non potest fieri nisi inter partes præsentēs, nisi forte aliquis interueniat, pro absente cum mandato. comm. dicit Alexan. consi. 131. lib. 4. Cla. dict. §. fin. quæstio. 58. vers. dictum. Fichard.

Ad transigendum requiritur speciale mandatum. Lud. Ro. consi. 166. Ias. in l. si procur. in 1. & 2. colum. ff. de cond. indeb. & in l. transac. C. de transac. vbi dicit, an qui habet mandatū ad transigendum possit compromittere & ecntra. & conclu- dit qd non & quod ad transigendum requiratur speciale man- datum tenet Alexan. in 1. volum. consi. 129. & in 5. vol. consil. 40. ibi 2. quia ad transigendum. subiungit tamen circa si. quod sufficit generale cum libera. Vez.

Transactiones quæ non valeant, vitentur ac rescin- dantur.

CAPVT II.

Transactio, vel compromissum post rem iudicatam non valet. l. si causa cognita. C. de transactio.

Fallit in 4. casibus quos not. Franc. Curt. in d. l. nu. 16. Do. a Fin.

Transactio super alimentis futuris inconsulto prætore non valet, nec tenet: & sic transactio, vel renunciatio ipsa absq; de- creto de iure prohibita reperitur super alimentis debitis ex testamento, vel iure necessario. l. cum hi. ff. de transac. quia vt docet glo. ibi, prohibitio hæc facta extitit ob priuatorum commodum, qui propter præsentem paruam pecuniam solēt renuntiare facillimè futuris, etiam maximæ spei.

Nihilominus si in dicta transactione, adhuc incōsulto præ- tore facta, interueniret iuramentum, eo profecto mediante valida efficeretur: vt voluerunt Anchar. in reg. accessorium, colum. 7. de reg. iur. in 6. Barto. col. fin. & Cuma. in princ. in l. si quis

Com. V. I. Opin. De Contractibus, &

si quis pro eod. ff. de fideiuss. Innoc. col. fin. Abb. col. pen. Anto. Inno. colum. fin. Abb. col. pen. Ant. Imol. ante fi. & Alcia. num. 192. in c. cum contingat. de iureiur. Alex. in l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 5. ff. de ver. obl. Ias. in d. l. cum hi. & idem Ias. col. 1. & Dec. sub num. 12. in l. de alimentis. C. de transact. & istorum opinio communis est secundum Alcia. in d. c. cum contingat. nu. 193. & seq.

In contrariam verò partem videlicet, q. renunciari seu trāfigi non possit super alimentis futuris debitis ex vltima voluntate, etiam cum iuramento, inclinavit titubanter Bar. in d. l. cum hi. sub nu. 6. & seq. Bald. in l. pactum quod dotali. q. pen. C. de collat. Et licet considerando hanc esse forte quæstionem dubiam, nec primam, nec similiter secundam opinionem sequi ausi sint Marcus Antonius Baueria in tract. de virtute iuramenti. q. 46. & Tiraquel. in repet. l. si vnquam. C. de reuoc. dona. in prin. nu. 141. & 156. tamen fatuum, periculosumvè foret in actu practico discedere à dicta prima sūa, quæ verissima apparet, ex scriptis præmemoratorū Doc. cui quidem inhæret quoq; Iacob. Manchellus cum aliis relatis per eum in patrocinio. 28. Oppositæ exceptiones pro parte dominorum Petro nij. nu. 1. & seq. vbi proponit etiam communem esse.

Sed aduerte, q. licet transactio super futuris alimentis iuramento confirmetur: tamen si quis à principio iurasset non transigere super alimentis, cum iuramentum concordet cum iure communi. d. l. cum hi. non valeret transactio postea facta cum iuramento, & sic si postea transigisset, etiam cū iuramento, transactio ipsa nullius momenti foret, per prædicta, tanquam facta contra iuramentum primum licitum. quod nota in practica dum eris iudex, vel aduocatus.

Similiter etiam, nunquid lex prædicta, quæ prohibet transigi super alimentis futuris, censeatur etiam prohibere pactū gratuitum? vide Alber. in d. l. cum hi. in prin. & Gal. in rubr. ff. de verb. oblig. hoc optimè declarantes. Viuius opi. 1002.

- 3 Transactionem factam nō inspectis nec cognitis verbis testamenti, non valere, expressi iuris est. Nec his. & ibi Bar. & Ias. l. non est ferendus. ff. de transact. l. 1. ff. quemad. testa. ape. vide Guid. Pap. conf. 52. nu. 5. Secus autem si iuramentum interuenit, qd̄ habet vim specialis cōsensu. Bal. in l. 1. nu. 4. vers. secundo quæritur. C. commodati. Quia legib. prohibitiue loquentib. cum iuramento renunciari potest. Ioan. de Imo. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli. & in conf. 111. nu. 14. vers. tamen indistincte videtur. in 2. libr. conf. Barto. Socin. in conf. 103. num. 6. vers. præterea. in 3. vol. Phil. Corn. in conf. 6. litera K. vers. tamen iuramentum. in 1. vol. Socin. iun. in conf. 116. nu. 75. & 76. vbi inquit etiam sufficere generalem renunciationem? in 1. par. & Ludo. Bolog. addit iuramentum tantum operari, etiam si non vidisset testamentum, nihilominus valere dictam conuentionem & transactionem, in conf. 32. num. 9. Quare si per verba generalia omni iuris auxilio renunciatum fuerit, videbitur renunciatum dispositioni d. l. de his. Marc. Ant. Bauerius in tract. de virtu. & virib. iuramenti. nu. 51. vers. trigesimo quinto, in 5. vol. tract. doct. Multi autem alij docto. contrariam sententiam de iure veriorem, & magis communē esse arbitrantur. Phil. Corn. in conf. 135. in litera R. ver. potest. in 2. vol. conf. And. Barb. in conf. 55. nu. 13. in 2. vol. conf. Quia si renunciatur alicui iuri prouenienti ex aliquo testamento, nisi saltem in specie fiat mentio de tali testamento, renunciationem non tenere, & hanc sententiam communiorē doct. opin. esse consulendo post aliorum Doct. auctoritatem deductam, scribunt Maria. Soc. iun. in conf. 129. num. 32. in 1. par. Rol. a Valle copiose satis in conf. 13. nu. 27. cum seq. in 1. tom. quorum allegationes transcribere non est necesse. contrarijs auctoritatibus & fundamentis satis bene à Valle respondetur. Kirchouius.

- 4 Euidens calumnia de dolo actoris in litigando vitiat ipso iure transactionem. istam esse communem opinionem testatur Ias. in l. sub prætextu. C. de transact. vbi videas Curt. iun.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 10. Do. a Fin.

Transactio & si ob dolum seu calumniā ab actoris parte interuenientem vitietur, tñ si dolum à reo dicatur interpositus, haud vitabitur. commune ait Pau. Cast. in l. 2. C. de transac. Suarez. Charia. in vers. Titius. Suarez vers. transac. nu. 295. Bonac.

Transactio vitatur per errorem.

Fallit vt colligitur ex distinctione Decij in l. 1. C. de errore calcul. nu. 12. Do. a Fin.

Transactio iurata rescinditur prætextu falsorum instrumentorum, & sic iuramentum non impedit quo minus possit de nouo quæri de falsitate. l. si ex falsis. C. de transac.

Fallit in 4. casib. quos not. Franc. Curt. in d. l. nu. 13. & seq. sed retractatur tantum quantum ad capitula, quibus causam dederunt falsa instrumenta.

Fallit in 2. casib. quos notat idem in d. l. 2. nu. 12.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 1. & seq. Do. a Fin.

Transactio ab ijs regulariter fieri nequit, quibus alienandi copia ac facultas non est. commune renuncio ex Ias. in l. vlti. nu. 122. quæst. 10. C. de iure emphyt. & exempla allegatione Tiraq. de retract. lig. §. 1. glo. 14. à nu. 60. & de iure mari. glo. 3. nu. 205. q. 20. & tum transactio, tum compromissum paris omnino iuris sunt. commune dicunt Alcia. in l. cum te. num. 4. C. de transact. Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nume. 44. in fi. C. de bonis mater. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Transactio post rem iudicatam quomodo in Gallia rescindatur vel non: explicat Io. Papon. lib. 19. Arrest. tit. 9. his verbis. Si auant la prononciation de l'Arrest ou apres sous ignorance dicelluy, partie que obtient est induitte a transiger, la transaction faicte sera rescindee, ores que elle fust faicte avec vng majeur, & les parties remises en l'estat de l'Arrest, & ainsi fust iuge par Arrest de Paris du 27. Novembre 1524. pour Humbert de Longuemont, contre M. Margherite le Gât: & aultre arrest donne alla Court des generaux a Paris, pour Antoine de Vannes dict Larmaud, contre les habitants de Crozette en Roaunois l'an 1540. per l. eleganter. S. si post rem. de transact. Tamen si rescissionem postulans grauiore interesse non grauat firma erit transactio, & ita in Curia Parisien. decretum scribit idem Author die 8. Ianuarij 1545.

- 2 De transactione alimentaria vide Arrestum curia Supreme Parisiens. apud Io. Pap. lib. 5. tit. 1. latum contra quendam Picardum 27. Septembris. 1555.

- 3 Vide Rebuffum tracta. de rescissionibus contractuum, nu. 34. vbi fuse de rescissionibus transactionum.

- 4 Ita iudicatum in Suprema Parisiensi Curia die octauo Ianuarij anno 1545. Ioan. Papon. lib. 19. tit. 8. Arrest. 4.

Transactio generalis nunquid restringatur, & quando, cui, & in quibus obstat.

C A P. III.

Generalis transactio nō rescinditur, propter species de nouo repertas, nō tamen extenditur ad ea quæ tunc non poterant sub generali transactione comprehendil. sub prætextu. C. de transact. nu. 1. vers. in ea. ibi si aduersus Corneum. Do. a Fin.

Transactio generalis, vel vniuersalis ad omnes illas res, quæ continentur sub generalitate, vel vniuersitate etiam incognitas a transigentibus. not. in l. si de certa. C. de transac.

Fallit in 6. casibus quos not. Io. Bolog. in d. l. si de certa. nu. 13. & seq. Do. a Fin.

Transactio generalis quæ non potest restringi salua ratione recti sermonis, trahitur ad incogitata, dummodo in genere fuerit cogitata. d. l. si de certa.

Fallit in 4. casibus quos not. Io. Bolog. in d. l. si de certa. lde.

Transactio quantumuis generalis facta per verba generalia restringitur ad rem super qua litigabatur. l. si de certa. C. de transac. quod procedit etiam in compromisso. l. si cum dies. §. plenum. ff. de arbit. nisi id esset accessorium illius rei quæ petebatur: vt puta fructus vel pœna. l. 2. in princ. ff. si quis caut. vel nisi esset de appendicibus illius rei. l. si cum tibi. C. de iud. & ibi glo. vel nisi connexa cum re super qua facta fuit transactio. glo. in cap. accusatus. de hære. in 6. & Ias. in d. l. si de certa. re. C. de transact.

Transactio generalis facta per verba generalia restringitur ad rem super qua litigabatur. l. si de certa. re. C. de transact.

Fallit in 3. casib. quos no. Ias. in d. l. nu. 4. & Io. Bolognet. ibi nu. 11. Don. a Fin.

Veniens contra transactionem iuratam efficitur infamis. l. si quis maior. C. de trans.

Fallit in 4. casib. vt ibi per Cag. nu. 93. & per Cur. iun.

Ampliatur vt per Plantum. in l. si quado. C. vnde vi. nu. 543.

Ampliatur in 28. casib. & limitatur in 21. ab Anto. Gabr. in l. 3. de transact. concl. 1.

Ampliatur in 27. casib. & limitatur in 15. à Port. lib. 2. suarū concl. reg. 10.

Fallit in 5. casibus vt per Alex. in d. l. si quis maior. num. 21. videas pulchram Barto. distinctionem in l. si qui fidem. ff. de transa. Don. a Fin.

Transactio generalis generaliter obstat in omni eo quod in actione proposita includi poterat. l. sub prætextu. la 2. C. de transact.

Fallit

Fallit primo in iis de quib. non fuit cogitatum. l. cum aquiliana. l. qui cum tutoribus. §. i. vbi Bar. ff. eo. & saltem non fuit cogitatum generaliter, quia tunc ratione ignorantie non obstat. Bar. d. l. sub prætectu. i. oppos. in l. si de certa. nu. 4. vbi Ias. nu. 8. C. de trans. vbi quando dicatur general. cogitatum, Abb. in c. i. col. 2. post med. extra de trans. obstat tamen respectu incogitatorum, si ita expresse dictum sit, Bar. d. l. cum aquiliana. nu. 1. & 2. in l. si de certa. nu. 5. C. de trans. Abb. in c. i. in fin. extra eo. Alex. conf. i. lib. 2.

Fallit secundo ut non obstat ea transactio seu quictatio generalis in rebus occultatis vel subtractis dolo alterius contrahentium. l. tres fratres. ff. de pactis vbi Bar. Ias. d. l. sub prætectu. col. 2. in prin. vbi dicit præsumi dolum seu doloſam occultationem in mobilibus pretiosis.

Fallit tertio in iis quæ dependent a testamento quorum respectu non valet transactio, seu quictatio nisi viso testamento. l. de his. ff. de transactio. vel visis codicillis. l. non est ferendus. ff. eodem.

Fallit quarto quando petitio etiam extraiudicialis fuit generalis, prosecutio vero specialis, puta facta coram arbitratore & amicabili compositore ad hoc assumpto, quia transactio quæ subsequitur siue laudum arbitratoris restringitur ad causam prosecutam tantum, sicut fit in sententia iudicis, iuxta l. licet. C. de iudi. Bar. d. l. tres fratres. col. i. num. 4. Castr. d. l. sub prætectu. in prin. ut transactio restringatur ad causam prosecutam, & multo magis fit hæc restrictio quando petitio fuit specialis, licet transactio generalis subsequatur. l. si de certa. C. de transactio. Ias. l. sub prætectu. col. i. in fi. Quittatio enim generalis restringitur ad ea de quibus est actum l. emptor. §. Lucius. vbi Barro. ff. de pact. & ita tenendum esse dicit Ias. d. l. sub prætectu. nu. 6.

Fallit quinto quia in tali generali transactione seu quittance non includuntur ea quæ possunt vendicari ratione dominij. Ias. d. l. sub prætectu. post nu. 2. vbi alleg. l. Aurelius. §. Menia. vbi Bar. ff. de liber. leg. & ideo licet talis generalis remissio vel transactio liberet quem a dolo vel culpa eo casu quo partibus ignorantibus aliquid remansit penes alterum: non tamen liberat quin ille teneatur restituere rem apud se constitutam. Bartol. dicta l. tres fratres. num. 5. vbi Ias. nu. 2. alleg. l. ei cui. ff. de lib. leg.

Et prædicta procedunt etiam in compromisso, in calculis seu computatione. ut amplientur seu restringantur secundum prædicta. Ias. in l. si de certa. nu. 4. C. de transactio.

Quod autem dictum fuit quittance generalem restringi ad ea de quibus actum fuit, intellige, quando generalitas potest restringi salua ratione recti sermonis. sed si verba essent adeo generalia & multiplicata: quæ non restringi possint, salua ratione recti sermonis: secus esset, puta, si debitor soluit mihi 10. ex causa mutui ego facio quittance, & promitto non petere illa decem nec aliam quantitatem, nec ex presenti causa, nec ex alia, tunc illa verba non possunt restringi ad causam mutui, sed nocebit talis quittance in omnib. sec. Bartol. in d. l. emptor. §. Lucius. nu. 3. pulchrè Ias. d. l. si de certa. nu. 5. vers. limitant tamen. & in d. §. Lucius. in fi. post Abb. in d. ca. i. col. 2. ante med. extr. de transactio. Alex. conf. i. nu. i. i. num. 13. lib. 2. qua in materia consilium est quod in transactio ponantur hæc verba in prin. scilicet deueniunt partes ad infra scriptas, transactionem, compositionem, pactum, & conuentionem, ne quis se restringat ad puram transactionem, Bart. in l. si de certa. col. 2. in princip. C. de transactio. generalis autem remissio seu quittance ita fieri potest ex causa transactionis: sicut ex simplici liberatione, teste Bar. in l. tres fratres. post num. 2. de pact. d. l. cum aquiliana. Quid de transactione facta super iis quæ dependent ex testamento? & dic. quod potest retractari, si postea reperiat instrumentum testamenti, imo non valeret quando esset facta non visis cognitisque verbis testamenti, l. de his. de transactio. gl. Bar. & Ias. nu. 5. d. l. sub prætectu. vbi ponit duas restrictiones ad concl. de qua ibi.

Clausula seu transactio quantumcunque generalis concepta etiam verbis generalibus non obstat demum agenti ex alia re, & alia causa quam super ea super qua specialiter fuit transactum. l. qui cum tutoribus. & ibi Ias. ff. de transactio. nec refertur ad ea de quib. non censetur actum vel cogitatum inter partes. l. age. & l. si de certa. C. eo. tit.

O B. contra de l. sub prætectu. 2. respon. C. eo. vbi generalis transactio in omnibus præiudicat, etiam de quibus non est cogitatum inter partes.

SOL. Ibi erat generalis petitio, & transactio. Hic autem specialis petitio & generalis transactio, quæ ad verba, vel ecotrā, unde non refertur nisi ad speciem petitam: ita not. gl. in l. tres fratres. ff. de pactis. Bell.

Clausula generalis non refertur ad specificata. l. doli clausula. de verborum obligat. ff. l. sanctio legum. ff. de pœn. & l. quæro. ff. de actionib. empti.

O B. contra, quia clausula generalis refertur ad specificata. in l. si de certa. C. de transactio. & in l. age cum Geminiano. C. de transactio. Præterea clausula generalis plura continens, ad omnia expressa refertur. l. si seruum. in §. inquit lex. ff. ad legem Aquil. l. talis scriptura. ff. de legat. i. & l. i. C. de liber. præterit. vel exhered.

SOL. Ibi clausula generalis fiebat tantum pro iis, quæ expressa sunt, hic pro aliis: unde non refertur ad nominata. Bellon.

Licet non est redimere vexationem. fallit in 4. secundum Fel. in c. dilectus. de fimo. nu. 3. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE

Transactiones quæ licitæ, quæ non, quæque rescindi possint, & quæ forma in praxi vide Petrum Rebuffum in constitutionibus regis tract. de Rescissionibus contractuum. & Ioan. Papo. libro decimono supracitato.

Transigere quando liceat in criminibus & delictis, quandoque non.

CAPVT IIII.

IN publicis criminibus non ingrentibus pœnam sanguinis non est licita transactio, ne delicta remaneant impunita. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. Fallit ut per Purpur. in l. transigere. C. de transactio. nu. 12.

Fallit ut per Ias. in d. l. transigere.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 8. in d. l. transigere. nu. 40. vbi videas Cur. iun. Don. a fin.

In crimine adulterij non est licita transactio, vel pactum, l. transigere. C. de transactio.

Fallit in 2. casib. secundum Ias. in d. l. nu. 5.

Fallit in 5. casibus ut per Ioan. Bologn. in d. l. nu. 2. & 72. Don. a fin.

Transigere non licet super crimine adulterij, per l. transigere. C. de transactio. idque propter frequentiam & immanitatem criminis, ut communiter doctores dicere ait Alberic. in ead. l. transigere. num. 17. quam tamen rationem communiter reprobam ait Coras. lib. 2. Miscellan. cap. i. num. 2. Nota vero si imposita esset pœna pro adulterio, tunc utique licitum est transigere. secundum Bar. in d. l. transigere. nu. 13. Purpurat. in d. l. transigere. nu. 71. & ita communem attestatur Papo. li. 22. tit. 9. Arresto 12. Clar. d. quæst. 58. ver. excipitur. icē transigere non licet, si agatur de amittenda libertate seu dignitate. per glo. in d. l. transigere in verbo, capitali quam communiter approbatam dicit Curt. iun. in eadem l. nu. 27. item nō licet quando agitur de crimine. pro quo venit imponenda pœna perpetui carceris, ut commu. attestatur Cur. iun. ibidem nu. 22. & ibidem Mantua. nu. 37. quicquid in contrarium dixerit Abbas, in c. i. de collus. deteg. cuius opin. communiter reprobat. ut ait Ant. de Padilla in ea. l. transigere. nu. 15. Clar. d. q. 58. ver. item quæro. cum seq. Fich.

Transigere non licet super priuatis delictis, in quibus non imponitur pœna mortis commun. dicit Purpur. in l. transigere. C. de transactio. nu. 120. Anto. de Padilla ibidem nu. 104. Boss. in tit. de furt. nu. 57. Clar. d. quæst. 58. vers. Sed hic quæro. P. Fichard.

Transigere super ludo non licet, quia cum occasione ludi, his esse non possit pariter non cadit in illum transactio. com. dicit Abb. in c. clerici. nu. 16. de vita & honest. cler. Costa. de ludo. art. 5. nu. 1. de consuetudine tamen non obseruatur. Cla. d. lib. 5. §. Ludus. ver. fi. Idem.

Transigere si non licet, tunc nec gratuito pascisci licet, communem dicit Ant. de Padilla in l. transigere. C. de transactio. nu. 108. & Villap. in repe. legis 22. c. 18. nu. 3. Clar. d. q. 58. v. scias etiam. Idem.

Transigere si per statutum prohibetur, tunc nō solum cum principali delinquente, sed etiam cū mandante non licet, commun. dicit Gand. in tit. de transactio. & pact. in fi. Clar. d. q. 58. ver. Vnum autem. Idem.

Transactio licita est in criminibus ingrentibus pœnam sanguinis. l. transigere. C. de transactio. Sed aduerte transigens super iniuria & obtinens illius remissionem non gratuito, sed per pecuniam, efficitur infamis, ac si condemnaretur. l. nō damnatos.

damnatos. C. de his qui not. infam. fallit in 3. casibus quos not. Ant. de Tremul. in addi. ad pract. Vberti de Bonacur. tit. quib. modis suo no. nu. 26. vers. transuentione.

Ampliatur in 9. casib. vt per Io. Bol. in d. l. transigere. nu. 20. Fallit vt per Vigel. in commenta. de transact. ca. 2. replicat. 11. fol. 205.

Fallit in multis casibus, vt per Purpur. in dict. l. transigere. nu. 1. & seq.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 5.

Fallit in multis casibus, vt per Corne. in d. l. n. 6. Dō. a. fina.

Transigere licitum est non solum super criminibus pro quibus ingeritur poena sanguinis per l. transigere. C. de transact. iisque non solum publicis, sed etiam priuatis (vt est furtum) si pro illis poena sanguinis imposita sit, vt com. dicit Villapad. in l. 22. c. 1. num. 11. Ant. Gomez. c. 3. delictorum. nume. 54. sed etiam in illis pro quibus imponitur poena mutilationis membri, vt attestatur Curt. iun. nu. 23. Purp. num. 9. Alc. num. 35. & Ant. de Padil. num. 8. & omnes in d. l. transigere. item si imponatur poena fustigationis, vt communem dicit Cur. iun. in ea. l. transigere. num. 26. licet Rom. in ea. l. dicat contrariam communem, sed altera mitior. Hec Clar. d. §. fi. q. 58. vers. successiue, cum sequentibus, & nota quod in crimine adulterij non licet transigere, vt sequitur. Fichar.

Transigere licet super crimine raptus. com. dicit Alexan. in l. transigere. C. de transact. uum. 51. & ibidem Cur. iun. nu. 35. Hieronym. Gabr. conf. 172. num. 43. item super crimine incestus. vt com. dicit Boer. decis. 91. num. 2. & 3. item super stupro, vt com. ait Coras. lib. 2. Miscell. c. 1. nu. 5. item licet transigere super crimine falsi. per tex. d. l. transigere. quia nullum crimen est quod maiorem infamiam irroget quam crimen falsi. & iō eius poena æquiparatur poenæ sanguinis, igitur super eo transigere licet, vt cōm dicit Rom. nu. 7. & Cur. nu. 27. in d. l. transigere. Clar. d. q. 58. vers. in alijs autem. cum duobus seq. & vers. sic. ab hoc autem. P. Fichard.

Sanguinem suum unicuique licet redimere, & ideo de criminibus pro quibus irrogatur poena sanguinis, licet transigere. per tex. in l. transigere. C. de transact. & ibi gloss. in verbo prohibitiū. quæ ab omnibus approbatur. vt dicit Purpur. in d. l. transigere. num. 17. & illam communem appellat. Cur. iun. in eadem l. num. 4. refert Do. Anto. de Padilla in eadem lege. numero 2. Mantua. ibid. numer. 18. Cla. d. §. fina. q. 58. vers. successiue. & sequentibus. P. Fichard.

Etiam pro furto, quod est prluatum crimen. cōmunis est opin. Cla. ibi. vers. habetq. Amplia si ingeratur solummodo poena fustigationis, vt est communis opinio. Clar. vers. sed quid. fallit si agatur de amittenda libertate, vel auctoritate. Clar. ibid. ver. item quæro. communem dicit. Fallit si agatur de crimine, pro quo venit imponenda poena perpetui carceris. communis est opi. Cla. ibi. vers. Hinc inferitur. Fallit in adulterio, ante quam poena pro ipso adulterio imponatur. secus si post quæ licet transigere, & fieri de eo pax, vt est cōmunis opin. Clar. ibi. vers. excipitur. Dicit tamen Clar. quod nunquam vidi reici remissiones huiusmodi, etiam ante sententiam. & ideo mulieres euasisse poenam. Amplia posse fieri pacem in alijs criminibus præter adulterium etiam grauioribus, vt puta super raptu. communis opi. Clar. vers. in alijs. item super incestu, vt est communis opin. Clar. vers. tertio inferit. & hodie licet facere pacem de quocunque crimine. Clar. vers. secunda regula. fallit in criminibus priuatis, ubi non ingeratur sanguinis poena. vt est communis opin. Clar. vers. sed hic quæro. fallit si ex statuto pro crimine, pro quo imponitur poena de iure communi mortis, puta homicidio. Statuto autem poena pecuniaria, non poterit pax, vel transactio fieri, vt est communis opi. Clar. ver. pone modō. fallit in crimine falsi, quia etiā licet transigere. fallit, si statutū prohibeat fieri pacem super delicto, quia nec principalis, nec mandans poterit facere pacē. Clar. vers. vnum autem. Et in casibus in quibus non licet fieri pax, nec etiam licet pacisci gratuito. cōmunis est opi. Clar. ibi. vers. scias etiam. plura Chircouius lib. communium opi. centuria 5. conclu. 72. & 63. Bonac.

Transactio de criminibus ante accusationem inita, & ob generalem vsum procedet, & accusationem alterius in gradu remotioris impedit, si verō post accusationem pratextatur, nullius ponderis ac momenti erit. communia ponit I. Clar. totam hanc transactionis super criminibus materiam accuratē explicans in pract. §. vltim. q. 58. per totam. E. Suarez.

Transigere in criminalibus causis, antequam accusatio instituta est, de iure non licet, & si transactio facta sit, nō valet; & ille qui remisit per pactum vel transactionem, poterit nihilominus accusare. communem dicit Alexā. in l. transigere, num. 16. C. de transact. quem refert Paris. conf. 150. nu. 4. li. 4.

Villapad. in repe. legis 22. cap. 4. nu. 1. de trās. Trāfactio facta per proximiorē offensā, nō impedit quō minus alius in sequenti gradu possit accusare. vt com. dicit Villapad. ibidem. Sed quicquid sit de iure, de consuetudine seruatur cōtrariū, vt dicit Cla. in §. fi. q. 58. vers. sed punctus. P. Fichard.

Transactio facta super crimine post institutam accusationem seu inquisitionem, etiam in casu à iure permissio, non impedit quominus iudex ex officio accusationem prosequi possit: communem dicit Gand. de malef. in titul. de transact. nu. 13. Practica Carer. nume. 379. Villapand. in repetitio. legis 22. cap. 6. nume. 5. Vital. de malef. in titu. de pace. num. 4. intellige modō delictum sit tale, pro quo possit ex officio procedi. Albe. in 2. part. stat. quæst. 127. & licet Bar. in l. transigere nu. 7. C. de transact. dicat, quod facta transactione super crimine in casibus à iure permissis, non possit deueniri ad condemnationem sanguinis contra reum, & ita communem esse attestatur. Curt. iun. in eadem l. transigere. num. 29. nihilominus Clarus picit contrariam magis communem esse. d. §. fin. quæst. 58. vers. sed punctus in med. si tamen secuta abolitione per transactionem vel mortem accusatoris, iudex vellet accusationem prosequi, debet nouum processum, & nouam instantiam inchoare. communem dicit Ant. Gomez. cap. 1. delictorum. nume. 36. Aliqui tamen dicunt quod per transactionem non dicatur perempta instantia, & quod ita iudex illam possit prosequi secundum Ange. in d. l. transigere. num. 7. vt etiam de consuetudine hodie seruari testatur Ant. Gomez. in d. cap. 1. Clar. in dicta quæst. 58. vers. & scias. P. Fichar. & Bonacoss.

Transigens accusator super crimine, etiam in casibus permissis incidit in poenam S. C. Turpiliani, & est cōmunis opin. vt dicit Curt. iun. in l. transigere. C. de transact. quem refert Anto. de Padilla in ead. l. transigere. nu. 46. & sic punitur non vt præuicator, sed vt desistens. com. dicit Alex. in ead. l. transigere. num. 10. in fin. P. Fichard.

Transactiones pro iniurijs & delictis factæ, an tollant pecuniarium interesse, & poenam quæ parti deberetur. Intellectus l. si quis maior. C. de transact. & l. 2. C. de rescind. vend.

CAPVT V.

Ransactione simpliciter facta pro iniuria, vulnere, vel morte, tunc non censetur facta etiam remissione interesse pecuniarij respectu damnorum & expensarum, & in dubio censetur solummodo rancor animi remissus. communem dicit Didac. lib. 2. resolutio. c. 10. nu. 6. Plaza. lib. 1. delictorum. c. 6. num. 40. idq. secundum glo. in §. fin. verbo. non reuocarunt. institu. de iniur. quam DD. communiter sequi dicit Io. de Amic. conf. 88. nu. 14. Clar. d. §. fi. q. 58. vers. quæro modō. P. Fich.

Compositiones, quæ fiunt tota die cū Duce vel Marchione, vel inclito dominio Venetorum de delictis commissis, nō possunt tollere poenam, quæ parti debetur, quia solum videtur remissa poena, quo ad fiscum, sed non in præiudiciū pñuatorum, ex communi regula quod Princeps in dubio non videtur velle tollere ius tertij, vel ei præiudicare. Dec. conf. 520. num. 2. vbi diffusē, & in conf. 602. num. 14. Pastores autem ecclesiæ, qui super poenas compositiones faciunt vt extorqueant pecuniam, malè faciunt, & contra legem. l. si operis. C. de poenis. Licet quandoque aliqui Principes, vt cautius agant in compositionibus per magistratus faciunt adiacere illa verba, ex causis notis suæ excellentiæ, quæ nullibi legi, nisi apud Iacobi. de S. Georgio in sua inuestitura feudali. in §. sed an princeps. num. 4. fol. 9. vide Ias. in l. venia edicti. nu. 10. & seq. C. de in ius voc. cum quib. & qualiter sint faciendæ tales compositiones, & quæ sint consideranda in eis, tradit Paris de Puteo in tract. syndica. in §. compositio. & etiam in §. quæro. & §. 3. tomo 14. fol. 104. Et plura de compositionibus tradit Paulus Ghirladus in trac. de relaxa. carce. tit. de penarum compositionibus. §. sequitur. §. secundō quæro. & §. tertio quæro. tomo 15. trac. fol. 128. & in §. quarto. & §. quinto quæro. Et Monteleo in sua practica arbitrarij, vbi de compositionibus agit. Et compositio facta in casu à iure concessa, vt puta in delicto, quo dato, & verificato, infligenda erat poena mortis, vel sanguinis, valet, vt est communis opi. D. Brunus in eius conf. crim. nu. 196. & 197. vbi de transactionibus & compositionibus plura. Bonacoss.

L. si quis maior. C. de transact. an locum habeat, vbi aliqua iusta causa potest quis se excusare à poena: & an habeat locū moræ

mora purgatio & de iure canonico: & an in quolibet contractu, & ubi fuit omnis summa soluta dempta certa parte? Dic, q*uod* iurans, & inde contrahens in causa non auditur si opponatur, secundum communem per doct. maxime Alexan. in d. l. si quis maior. col. fin. & consi. 17. col. 2. lib. 3. Fely. in c. dilecti. vbi Dec. 3. no. de excep. Ias. d. l. si quis maior. num. 119. versicu. iuxta prædicta. Quæ lex locum habet in omni contractu, teste Ruin. consi. 198. lib. 1. Et quando locum habeat, & an in iuramento de præterito. Ruin. consi. 145. lib. 1. Quibus adde, q*uod* n*on* habet locum cum eius p*oen*is, nisi ubi adest dolus. Ias. consi. 174. lib. 2. vbi etiam q*uod* non sufficit lata culpa. Quæ lex etiam non habet locum in liquidandis. Ruin. consi. 64. num. 15. lib. 1. Et an possit purgari mora, not. Bald. in l. qui crimen. colum. 3. C. qui accus. non poss. Et an possit quis agere ad rem principalem promissam, & pariter ad p*oen*as huius l. Ias. consi. 9. lib. 1. vbi plura de effectu iuramenti, & ibi an in terminis huius l. possit quis moram purgare, & an requiratur declaratoria iudicis, vt quis incidat in has p*oen*as. Ias. d. consi. vbi etiam an sufficiat verbalis oblatio ad euadendum p*oen*as. idem Ias. d. consi. & consi. 10. lib. 1. vbi quod p*oen*æ huius l. debentur iure actionis. Et in hoc magna est differentia quàm si deberentur officio iudicis. Et an mora possit purgari. Ias. d. consi. 10. Dec. consi. 453. nu. 12. com. dicit. Villal.

Intellige istam communem quando purgatur per transactionem factam siue ante, siue post litem contestatam ante sententiam, Ias. ibi. communem dicit. Idem.

L. si quis maior. C. de transact. non solum locum habet in contractu transactionis: sed etiam in contractu venditionis, & in quacunq*ue* alia promissione iurata, ac in omni alio contractu. Curt. consi. 65. Alex. consi. 85. volum. 1. Bar. in d. l. si quis maior. num. 13. præsertim cum tex. vtatur verbis, Aduersus pacta vel transactiones. in eo q*uod* dicit pacta, omnia comprehendit. Licet illa l. sub titu. de transact. posita fuerit, arg. l. imperatores. ff. de in di*e* additione. tamen ad alios contractus quoque extenditur. ita egregie consulendo scribunt Alex. de Imo. in consi. 76. num. 16. in 5. vol. consi. & Petr. Phil. Corn. in consi. 96. nu. 2. & in consi. 121. nu. 15. in 1. vol. consi. vbi ipse & Ale. in d. l. si quis maior. in prin. Doct. ita concludere communiter, & hanc sententiam sequi testantur. sequuntur & alij Ias. in d. l. si quis maior. nu. 11. Guid. Papa. in consi. 31. nu. 3. vers. ad terti*um* dubium. in 1. part. consi. Phil. Dec. in consi. 452. nu. 8. & plures auctoritates allegat Rol. à Valle in consi. 57. nu. 15. in 1. To. consi. Quamuis Apostil. ex sententia Corn. in suis addi. ad c*on*s. Alex. in d. consi. 76. in verb. etiam. litera G. existimauerit solummodo in contractu transactionis prædictam conclusionem procedere. Kirchouius.

Remedium l. 2. C. de rescin. ven. non habet locum in contractu transact. hanc esse magis communem opin. attestatur Dec. in consi. 216. & 203.

Fallit vbi quis esset deceptus vltra dimidiam iustæ æstimationis futuræ litis, longo, & magno excessu. Dec. in d. consi. 216. & Corn. consi. 166. vol. 1. Don. a fin.

Transactio obnoxia non est dispositioni. l. 2. C. de rescind. vend. commune pronunciant Aretin. l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. Alexan. consi. 42. super præmissis. lib. 1. Paris. consi. 96. num. 60. lib. 1. Cotta in memorab. vers. venditor. Quamuis contrarium magis commune asserant Socin. sen. consi. 85. num. 3. lib. 1. Socin. Nepos consi. 98. num. 17. lib. 2. Cagnoli. l. 1. num. 29. C. de pact. pro cuius controuersia diræptione ad eundem omnino est Arius Pinel. magnus leg*um* interpretes, ad illam eandem l. 2. part. 1. c. 4. à nu. 12. E. Suarez, & M. Chèrian.

In transactione secundum veriore & magis communem opinionem, remedium. l. 2. C. de rescind. vendi. locum habet. Barto. l. si quis cum aliter. nu. 5. vers. quæro quid si in contractu transactionis. ff. de verb. oblig. & idem Bart. in l. 2. nu. 7. vers. quæro vtrum hæc lex habeat locum in contractu transactionis. C. de rescind. vend. licet alij multi doct. reclamant, Alex. de Imol. ibid. nu. 8. vers. iuxta hoc quærit hic Bar. & hanc sententiam ipse tutiorem appellat. & Ias. nu. 13. vers. contrariam opinionem. atque Dec. consi. 216. nu. 4. in 2. par. consi. tamen prior sententia magis æqua & communis est. Cald. consi. 3. titu. de transact. Ioan. de Anan. consi. 33. nu. 4. & ibi Lud. Bolog. nu. 7. Fab. de Monte in tract. de empt. & vend. q. 8. prin. num. 8. cum seq. & nu. 13. inquit: sententiam Bart. æquior, & tenendam esse, in 5. volu. tracta. doct. Dec. & Mandell. ex communi voto doct. scribunt hanc magis communem esse. Dec. consi. 60. nu. 4. ver. ex quo infero. in 1. par. & in consi. 597. nu. 10. in 4. par. consi. Mandell. in consi. 1. num. 12. in suis consi. Quamuis non ignorem Philip. Dec. has sententias contrarias doct. sec. Phil. Corn. doctrinam in consi. 28. litera F. ver. non obstat. in 4. vol. consi. sc*ilicet* de distinctionis concordari posse existimasse. Dec.

in l. cum te. C. de transact. & consi. 203. num. 4. in 1. par. consi. & in d. consi. 597. nu. 10. in 4. par. Quia si excessus vltra dimidiam iustæ æstimationis sit in modico, quod tum procederet opin. negatiua, si autem esset magnus excessus, tum opinio affirmatiua locum haberet. Kirchouius.

Transactionis contractus licet secundum Barto. in l. 2. C. de rescind. vend. & in l. si quis cum aliter ff. de verb. signif. quando quis vltra dimidiam iusti pretij decipitur transigendo, amittat remedium vtriusque legis. tamen secundum glo. in c. cum causam. de empt. & vend. quam tenent ibidem Io. And. Petr. Anch. & Imo. item Trancr. & Vinc. in c. ad nostram. eo. tit. & Spec. in tit. de empt. & vend. §. nunc videndum restat. vers. quid de transactione. item Dinus in l. Lucius. §. si. ff. ad Trebel. Guiliel. de Cun. in l. ex causa. C. de vsucap. pro emptore. Petrus, & Cyn. d. l. 2. C. de rescin. vend. Bal. in l. ordo. C. de excep. rei iudi. & in l. 1. §. 1. ff. de transa. & in l. 1. C. commu. de legat. contraria opi. quod iure in transact. non sit locus. d. l. 2. C. de rescin. ven. verior videtur, & communiter teneri refert Bened. Cap. regu. 88. nu. 89. & seq.

Miscellanea de transactionibus.

CAPVT VI.

Transactio facta cum vna persona, alij non prodest, neque nocet. l. Imperatores. in princip. ff. de transactio.

Fallit in 2. casibus quos no. Ias. in l. 1. C. de transact. num. 4. Don. a fin.

Transactio facta cum quibusdam tutoribus, vel curatoribus, non prodest ceteris. ampliatur & limitatur in 2. casib. per Purpur. in l. neque p*act*ione. C. de transact. nu. 102. Don. a fin.

Quando transigens non solum liberauit reum per acceptilationem, sed etiam conuenit quod in perpetuum desisteret, sola actio de dolo competit.

Fallit in 4. casibus. vt per Purpur. in d. l. actione. num. 31. Don. a fin.

Mora purgatio etiam in transactione admittitur. l. si maior annis. C. de transact. fallit in 2. casibus quos not. Franc. Curt. not. 3. Viuius.

Per transactionem fideicommissum paruum potest remitti. fallit in 3. casib. vt per Io. Bolog. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. nu. 71. Don. a fin.

In transactione non præsumitur metus, si facta est amicis interuenientibus. l. transactionem. C. de transact.

Fallit in 2. casibus quos not. Fran. Curt. in d. l. nu. 6. Don. a fin.

Transactionem non seruati nihilominus seruari debet transactio. secun. Ias. in l. qui Romæ. §. Scia. per illum tex. ff. de verb. oblig. (vbi etiam respondet, ad l. cum proponas. 2. quæ vulg*o* allegatur in contrarium. C. de transact.) post Ang. & Bart. Socin. ibi. sequitur ibidem Alcia. Quia mora purgari potest vsq*ue* ad sententiam. Cy. Bar. Ang. & Ias. in d. l. cum proponas. 2. qui dicit hanc esse com. l. Fich.

Transactioni contrahens, seu alij conuentioni si victus fuerit in eo iudicio, poterit demum ad eam redire. quare si q*ui*s aliquam scripturam impugnauerit vsq*ue* ad sententiam, & victus fuerit, poterit demum se ea iuuare, & commodum reportare. l. qui Romæ. §. Scia. & ibi Ias. ff. de verb. oblig.

DE REBUS CREDITIS, SEU

De debitoribus, & creditoribus.

TITVLVS V.

Debitor quo loco sit conueniendus, & num remissio fieri possit in contractibus.

CAPVT I.

Debitor in loco contractus non potest conueniri, quando solutio est in alio loco destinata. l. quæro. & ibi Bar. ff. de solu. & in l. 1. ff. de bon. auth. iudic. pos. alias est l. 3. quæ incipit; aut vbi quis. est glo. in l. 1. C. vbi conue. qui cer. lo. promiss. vsuras & ibi gloss. C. de solut. Iaso. in l. qui Romæ. in princip. num. 14. ff. de verb. oblig. Vide Alciatus de præsump. reg. 3. præsump. 36. Balb. decisi. 216. & Villalob.

Locus contractus quando attendi debeat? Quid de loco iudicij? & dic, vt per Pet. Iaco. in sua præf. tit. de generatione. Com. opin. Tom. ij. C pag.

pag. 88. & sequ. & quo ad contractum, licet consideremus locum in quem effectus ipsius contractus dirigitur: non tamen sic, ubi est facta scriptura. l. contraxisse. ff. de actio. & obl. Quid in ultima voluntate? & dic, considerandum esse locum in quo factum est testamentum, teste Barto. in l. Titius. §. Romæ. ff. de excus. tuto. & qui contractus secundum consuetudinem & statum loci ipsius contractus interpretari debet. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de edil. edict. l. fin. C. de fideiuss. l. domini prædiorum. C. de agric. & censit. lib. 11. Alex. conf. 17. colu. 2. nu. 9. lib. 2. quid de loco solutionis qui ponitur in instrumentis, vide p. præf. Pap. forma lib. hypoth. vers. ac restituere. Quibus adde, quod circa solemnitates iudiciorum seruandus est locus iudicij: sed circa deciforia seruanda sunt statuta loci contractus, iux. tradita per Cur. in l. exigere dotem. nu. 5. ff. de iud. pro quo vide quæ scribunt Ias. in l. more. col. 5. num. 29. ff. iuris. omn. iud. Alex. conf. 163. lib. 6. Rol. conf. 48. nu. 14. conf. 100. num. 8. lib. 3. Mynsig. cen. 4. obser. 82. Quid in iucessione intestati? Dic, quod in ea attenditur locus bonorum sine distinctione, an statutum sit personale, an reale, secundum communem per Ancha. in repetit. ca. 1. 12. quæst. pri. ver. sed circa personas, & vers. seq. extra de constitut. Tiraq. de iure primig. quæst. 46. num. 2. Vezinus.

Remissio de loco ad locum in contractibus fieri potest, quando debitor renouauit fori priuilegio. gl. notab. & ibi Bart. Bald. & communiter Doct. in l. 1. ff. si quis in ius vocat. non ierit. Idem Bart. in l. hæres absens. §. 1. ff. de iud. Bald. in l. cum Archimedorum. C. ut in poss. lega. Licet Ange. in d. l. 1. contrarium tenet, per cap. Romana. §. contrahentes. de foro compe. in 6. Sed secundum Panor. in c. 1. de iud. ille §. limitatur per gl. prædictam, quando non erat renunciatum priuilegio fori. Balb. decis. 5.

1 Quæro nunquid iudex loci contractus possit requirere iudicem eius loci, ubi habitat, qui contraxit, ut contrahentem citet, & ipseat ad iudicem contractus accedere responsurum actori? Respon. Hæc in quæstione reperio Ant. de Butr. in ea fuisse sententia, quod iudex domicilij cogatur ad requisitionem iudicis loci contractus reum remittere vel citare; & si fuerit reus contumax, iudex loci contractus possit ad sententiam procedere, quem sequitur Abb. c. si. nu. 36. de foro compe. verum hæc illorum opinio communi suffragio improbata est, ut firmat Fran. Ripa. in c. 1. num. 6. de iudic. Et tenet contrariam Feli. d. c. si. nu. 2. de foro compe. Dec. d. c. 1. de iud. num. 23. vers. 2. hæc limitatio.

Nota tamen quod si contrahens habeat bona in loco contractus, poterit iudex loci istius præcedente citatione, & reo contumace, actorem mittere in possessionem bonorum rei existentium in loco contractus, ita loquitur text. cap. Romana. §. contrahentes. & ibi Doct. communiter notant, de foro compe. lib. 6. Si vero non habet bona in loco contractus, licet iudex loci istius de causa cognoscere non possit, nec propria sententia definire, nec locus sit remissioni, potest tamen si latitat reus in loco domicilij missionem in possessionem bonorum ex primo decreto decernere, & iudicem loci in quo bona sita sunt, pro executione requirere, secundum communem & receptam Doct. sententiam in d. §. contrahentes. & d. l. hæres absens. §. 1. ubi Paulus de Castro & alij. Michael Grassus.

2 Quæro, quid si contrahens se submitit foro illius loci contractus, renunciando expresse foro domicilij? Resp. Gl. in l. 1. ff. si quis in ius vocat. non ierit. tenet remissioni locum esse, quam sequuntur ibi Doct. communiter, & in dicta l. hæres absens. §. 1. ut firmat Pau. Cast. num. 8. & Lanc. Dec. & hanc sententiam amplectitur Pan. num. 37. Fel. nu. 22. c. si. de foro compe. tandem dicit communem Ripa. nu. 65. Berous. nu. 196. & Alc. nu. 52. cap. 1. de iudic. Ias. l. 1. ff. si quis in ius vocat. non ierit. Did. Couarr. præf. q. c. 10. nu. 5. Et Bal. tenet c. præterea de offi. deleg. Ias. l. 1. ff. de eo quod cer. loco. fori enim exceptio tollitur per renunciationem. Idem.

Quæro, quid si apud tribunal loci contractus præstito iuramento promiserit se responsurum & litigaturum reus in illo loco, absque alia fori renunciatione? Resp. communis & recepta est Doct. sententia, causam ad iudicem loci contractus remittendam esse, quam tenet Paul. de Cast. d. l. hæres absens. §. 1. Rom. sing. 283. Fel. d. c. si. nu. 22. extra, de foro compe. Ias. d. l. 1. ff. de eo quod cer. loco. Beroius. nu. 196. Rip. nu. 66. d. c. 1. de iud. Maria. Soc. c. dilecti. nu. 39. ext. de foro compe. & eam communem esse post alios asserit. Michael Grassus.

Debitor vel promissor in loco destinato solutionis, non potest conueniri nisi ibi reperiatur, Panor. & Doct. in cap. Romana. §. contrahentes. de foro compe.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 11. per Ripam, in c. 1. extra de iud. nu. 64. Don. a. fina.

Debitor promittens soluere in aliquo loco, si non soluerit, poterit demum conueniri in alio loco idoneo, & in quo aliis, fortitur forum, gl. & ibi Doct. in l. 1. ff. de eo quod certo loco. & est communis opi. Ias. in §. plus autem. nu. 27. de actio. & ibi inquit hoc obseruari. Sed nota ubicunque debitor obligasset se cum hoc pacto seu clausula, ut posset conueniri Aquilæ, & ubiq; locorū, tūc hæc clausula nihil operatur, nam, prædicto pacto obstante, posset debitor conuentus declinare forum Aquilæ, nisi promississet, ac se obligasset iste debitor soluere, ubique locorum ubi fuisset petatum, secundum Doct. in l. 3. §. si quis ita in primo. ff. de eo quod certo loco. in d. l. 1. eod. tit. in c. 1. ext. de iud. Bart. & alios in l. si quis in conscribendo. C. de epis. & cler. ubi Alex. nu. 6. ait hanc esse comunem opi. & Ant. Galleus in tract. cameralis obligationis in 2. par. q. 3. num. 1. F. Viuius opin. 182.

Debitor non soluens in loco destinato solutioni, contra eum cessantem soluere, poterit agi veluti contra contumacem & dolosum ad interesse, q. solo iuramento creditoris probabitur. l. semper. §. hoc interdicto. & ibi gl. ff. q. vi aut clam. Ias. in l. qui Romæ. in prin. nu. 15. ff. de verb. oblig. Vezinus.

Soluens indebitum in certo loco, potest illud repetere in quocunq; loco, & sic in loco in quo soluit, si aduersarius ibi inueniatur. l. is qui certo. & ibi Doct. ff. de eo q. certo loco. & licet Gulielm. de Cun. ibi voluerit, q. in loco ubi quis recipit indebitum, non possit conueniri, inquiens, q. in loco distractus non sortit quis forum, etsi fortitur in foro contractus, tamen communis opi. est in contrarium, q. etiam in loco distractus fortitur quis forum, quamuis inde oriatur obligatio præter intentionem partium. l. omnem. ff. de iudi. ubi omnis obligatio, quantum ad sortiendum forum habetur pro contractu, ut ibi quis sortiatur forum, ubi contra eum oritur obligatio. Rol. a Valle. in conf. 26. nu. 34. in 2. tom. Kirch.

Valet conuentio quod debitor possit conueniri in omni loco alicuius patriæ, ubi fuerit inuentus, & soluere quod promissit secundum Alber. Bar. in l. si conuenit. ff. de iuris. omn. iud. per l. Lucius. ff. de posi. & l. hæres absens. in fi. ff. de iud. sequitur Panor. in c. 1. extra eo. Balb. decis. 109.

Quando debitor promissit soluere in quocunque loco, ubicunque potest conueniri, si ibi personaliter reperiatur, cum in contractibus non habet locum remissio. l. hæres absens. §. fin. ff. de iud. fallit in 4. casib. ut per Ias. in l. si conuenit. ff. de iuris. num. 39. Dona. a. fina.

Debitor promittens ac se obligans soluturum suo creditori centum Patauij certo die, differensque tempore debito in dicto loco solutionem, potest conueniri in quocunque loco. Ias. in §. plus autem. nu. 1. instit. de act. attestatur tunc esse communem. Dona. a. fin.

Debitor interpellatus tenetur, si non soluit rem promissam certo loco, vel tempore, ad interesse.

Fallit in 2. casibus quos not. Plot. in rep. l. si quando. C. unde vi. nu. 182. Dona. a. fina.

Alternatiua locorum actori electionem tribuit ubi reum conueniat in altero ipsorum locorum, non reo ubi velit conueniri, per tex. qui dicitur singularis in l. 3. §. proinde. ff. de eo, q. cert. loco. & est ad limitationem l. plerunque. ff. de iure dot. & iurium dicentium, quod in alternatiuis electio est debitoris. Balb. decis. 316.

Dies solutionis fiendæ in certo loco non interpellat pro homine, nec debitorem in mora constituit, quando creditor, & debitor sunt diuersi fori, nec accedit ea die creditor ad locum fiendæ solutionis pro recipiendo, per tex. in l. si in diem. in princ. ff. de condi. & demonstr. vult Bar. in litem illa. in vers. eadem ratione. ff. de constitut. pecu. Dec. conf. 566. nam quoties præcedit dispositio de dando aliquid, vel faciundo, alias pœna venit committenda, hoc intelligendum est, si ille fuerit in mora dandi vel faciendi: alias sine mora non teneretur ad aliquam pœnam, quia non esset in mora quæ reddit quem morosum. ita Bar. in l. si duo. §. hæc verba. ff. de consti. pecu. & Decius in eodem con. quod si creditor ibi non reperiatur, non tenetur debita alibi deponere: quia ex quo nullus comparet creditor primus est effectus in mora, in non comparando, & in pari culpa substituitur. l. si seruum. §. sequitur. ff. de verb. oblig. licet Bar. in l. si reus paratus. ff. de procurat. ibi vult debitor non teneri pecuniam deponere penes tertium, ubi creditor non reperiatur, quod tamen ex alio per sententiam non est necessarium, licet ad maiorem cautelam hoc fieri posset. Decius in eo conf. & Alex. conf. 92. lib. 1. Si tamen solutio fieri deberet respectu alicuius rei, puta pro canone, contra Bar. tenent plerique Doct. quos refert d. Alexan. in 1. volum. conf. 92. in fin. §. colu. Bal. decis. 197.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide Arresta in hanc opinionem apud Ioannem Papon. lib. 18. titu. 5. lata in suprema Parisiensi curia 19. Aprilis 1550. & 21. Nouembris, 1551.
- 2 Non potest subditus in praiudicium domini renunciare iurisdictioni, vt Arresto suprema Paris. curie decretu est 19. Aprilis 1550.
- 3 Citatus coram duobus iudicib. equalib. habet electionem comparandi coram quo voluerit. l. si quis in graui §. si cum omnes ff. ad Syllanianum. sed si coram neutro compareat dicitur in vtroq; contumax, nec habebit exceptionem q. ad alterum tribunal fuerit tractus. l. cum quidam. de leg. 2. Bar. l. 2. §. 1. ff. de custod. reo.

Debitor pecuniæ, pecunia interim mutata, vel aucta, seu deteriora aut diminuta, quid nam soluendo liberabitur.

C A P. II.

Debitor pecuniæ, si intra tempus dilationis ad soluendum, mutaretur pecunia, vel reprobaretur, liberabitur soluendo antiquam monetam. Ita scribit Bar. in l. quod te. nu. 6. ff. si cert. pet. cuius sententiam communem esse tradit ibid. nu. 14. Barth. Soci. sed contrariam sententiam veram esse, q. scilicet teneretur soluere nouam pecuniam inquit Ias. nu. 16. allegans Bar. in l. Paulus respondet. ff. de sol. Aliam vel 3. opin. refert Io. de Imo. in l. in ratione legis. in §. diligenter. nu. 4. ver. vltimò inducitur iste text. quod si reperiretur pecunia antiqua, ex illa solutio fieri debebat, & si nō reperiretur, tunc in noua pecunia solutio fieri debet, addens ita communiter feruari, quam & communem appellat Alex. de Imo. in d. l. quod te. nu. 7. alij quartam ponunt, q. debeamus considerare, an pecunia sit reprobata ante morā vel post morā debitoris: si ante moram, liberabitur solutione antiquæ pecuniæ, si post moram de pecunia noua solutio facienda est, & hanc communem opi. ibid. Dec. nu. 8. esse inquit, & ex ea posse dari concordiam ad alias opiniones sup. relatas scribit Vasqus Menchacensis in lib. 1. controuer. illustr. c. 2. nu. 7. sed de hac quæstione & similib. multa pulchra recensentur à Bar. & Io. de Imo. & alijs in l. Paulus. ff. de solu. Nic. de Milis in suo reper. in verb. pecunia. Pan. in c. olim causam. nu. 3. & 4. extra de censib. Petro Phil. Corneo in consi. 181. vol. 2. consi. Alberto Bruno in tract. augmenti & diminut. monet. in 11. vol. tract. cuius Bruni tractatui adiectum est consilium collegij Papien. in materia augmenti monetarum. Hier. Cagn. in l. cum quid. nu. 91. cum seq. & d. l. quod te. nu. 63. ff. si cert. pet. & Did. Couar. in tracta. qui inscribitur veterum collatio numismatum. ca. 7. §. vnico. incip. superest modò ex Barto. in 2. Tom. Et quomodo valor monetæ inspiciendus sit à tempore contractus seu obligationis, & non à tempore solutionis, & quid in eo casu in iudicio imperialis Camere iudicatum sit. item pretio simpliciter conuento, quæ moneta intelligatur, tradit noster Minfinge. in obserua. Camer. in 4. centu. obserua. 1. & 15. quorum dicta transcribere nolui. Kirchouius.

- 1 Moneta variata, seu mutata, tunc tempus solutionis, non autem contractus attendi debet: & sic si mutuauit, vel in dotē dedi libras centum Bononienses, vel centum uncias Neapo. in aureis, & postea contingat, q. pretium, seu valor ipsorum aureorum augeatur, vel diminuatur, hoc casu debitor teneretur soluere aureos in illa æstimatione, quæ currebat tempore contractus, ac fieri posset solutio in ea, quæ tunc est: quoniam creditor censetur extimasse illos aureos in illa summa, & per consequens omne commodum in ipsa pecunia ita, & taliter appretiata contingens, pertinet ad ipsum debitorem, vt voluerunt Bar. num. 10. Bal. Ang. Alex. colum. pen. Paul. Cast. Alciat. & cæteri recentiores, in l. cum quid. ff. si cert. pet. vbi Bolognetus, num. 74. attestatur istorum opinionem communem esse, & sequitur etiam Ferrarien. in Pract. Papien. in forma libelli in actio. hypothecaria. §. relaxandum. sub nu. 3. Boer. cum alijs signatis per eum, decisio. 327. nu. 10. & Corasius in miscel. laneis iuris ciuilib. lib. 3. c. 13. nu. 5. cum alijs sequen. vbi explanat, & ampliat. num. 9.

Procedere, etiam in statutis: & vltimis voluntatibus, & Vrsillus etiam cum alijs relatis per eum in addi. Afflict. in decis. 90. sub num. 1.

Et istam ampliationem, quod pecunia quando debetur ex vltima voluntate, fieri debeat solutio iuxta valorem monetæ

currentis tempore solutionis, amplectitur quoque Horatius Mandosius in addi. Rom. in consi. 123. in litera A. vbi ex congestis autoritatibus per eum attestatur æquiores, ac crebriori calculo, ac voto Doctorum approbatam apparere, & Hieronymus Gigas quoque in tractatu de pensionibus ecclesiasticis, quæstione 98. per totam, vbi hoc ampliat etiam procedere in rescripto, & mandato superioris, & in decima, & pensionem, vt ea solui debeat considerato valore monetæ tempore solutionis. Sed pro contraria parte, & malè quidem, videlicet, quod solui debeat extimatio aurei, secundum tempus contractus, non autem solutionis, videtur consulere Natta, consi. 544. super contingenti controuersia. volum. 2. Cæterum quicquid Doct. isti asserant, noli in actu pratico recedere à prima sententia communi, quam sequitur, tueretur, & citat cumulatissimè, atque doctissimè consulendo, & respondendo in facti contingentia Socin. iun. consi. 44. Illustrissime, ac Excellentissime Dux. sub num. 5. cum alijs sequen. volum. 4. & Couarruias in sua practi. in fin. tit. de numismate. c. 7. §. vnico, conclusio. 8. & 10. & ita de facto iudicauit de præsentis mense Septembris 1573 in causa vertente inter magnificos Dominos Ioannem, & Marcum Antonium de Antonellis conciuces meos, D. Bartholomæus de Gorio striola Hispanus Iudex noster, vir Excel-lens, memoria plenus, & facundia redimitus: & pro ista parte communi iudicauit etiam Camera Imperialis, attestante Ioa-chimo in obseruatione. 1. centuria. 4. & Hieronym. Gabr. consi. 164. ciuitas. num. 1. & seq. volum. 1. Vbi deducit istam opinionem approbati ab vtraque schola Canonistarum, & Legistarum communiter.

Vbi eam etiam vtiliter limitat cum innumera propè cohorte Doctorum relata per eum, non procedere, quando non constaret de valore antiquæ monetæ currentis tempore contractus: tunc enim inspiceretur valor monetæ currentis tempore solutionis, nisi appareret de valore antiquæ currentis tempore contractus: & limitat etiam inibi in alijs casibus.

Et cum præsentibus meis scriptis magnum nempè lumen, & robur necessarium præbere queat Illustre Collegium Louaniense, tanquam firmamentum, & columna veritatis, ex fecundo consilio ad fauorem Serenissimæ Dom. Margaritæ de Austria, eius, nutu diuino, prolato: decreui non incompètèter illud hic inferere, vt aliorum vtilitati, ex doctrina sana, solidaque tam præclarissimi Collegij consulerem. Vinus opin. 516.

- 2 Moneta cursu temporis deteriorata, puta, quia fiat ligæ deterioris, debet solui prout valebat tempore contractus, & de ea si reperiat, aliàs debetur ad æstimationem antiquæ, secundum Socin. iun. consi. 145. num. 94. 95. lib. 1.

Moneta non diminuta, aut mutata in totum, sed diminuta ob diminutionem ligæ, vel ponderis tunc periculum spectat, ac pertinet ad debitorem qui valorem prioris monetæ soluere teneretur. secundum Bar. in l. Pau. sub num. 6. ff. de solu. Oldr. consi. 250. Abb. Sicu. aliosq; canonistas communiter, in capit. quanto. de iureiur. Socin. Purpura. & ceteros, in l. cum quid. ff. si cert. pet. & Boer. decis. 327. nu. 13. vbi ostendit istam opinionem communem esse vtriusque aulæ, & sequitur Oldra. consi. 31. & 250. Spec. in titu. de oblig. & solu. §. nunc aliqua. in fin. & ibi Ioan. Andr. & Bal. in addi. Aret. consi. 11. Afflict. decisione 90. sub num. 1. & seq. Abb. consi. 56. vol. 2. Imo. in clem. fin. de decimis. Corne. consi. 287. num. 4. volum. 1. consi. 181. nu. 71. vol. 2. & consi. 321. nu. 12. vol. 3. Abb. c. quanto. de iureiur. Socy. consi. 298. vol. 2. Andr. de Iser. & Afflict. nu. 15. & 20. in titu. quæ sint rega. verbo, monetæ. in vñb. feudor. Guid. Papæ decis. 493. nu. 1. Bal. in l. 3. nu. 4. C. commu. de lega. & in l. illud. C. de sacrosanct. eccles. quæst. fin. Bart. consi. 168. 261. & 312. vol. 1. Capr. consi. 29. in 2. dubio. Brun. in tract. de augment. & diminutio. monetæ. Hierony. Grat. consi. 12. nu. 44. cum multis sequentib. & Crauet. consi. 47. nu. 6. cum alijs signatis per eum, vbi attestatur de commu. & ita debet intelligi decis. Neapoly. præcitata 194. teste Petr. de Benintendis decis. 49. sub num. 2. quoniam ex tali solutione non est facienda. deterior conditio creditoris, secundum Ferrarien. in pract. Papien. in forma libelli, in actio. hypothecaria. §. relaxandum. sub num. 2. F. Vinus opin. 513.

- 3 Moneta, pecuniæ non diminuta, vel mutata, siue aucta in pondere, aut liga, sed in valore, æstimationeque ex constitutione principis, tunc illius pecuniæ periculum, ac incommodum, commodumue pertinet ad creditorem, & sic volens soluere scuta in auro secundum formam obligationis nulla habetur consideratio valoris augmenti, aut detrimenti, sed numeritantum, secundum Zabara. Anch. & Imol. in clemen. 2. de decim. Soc. Alciat. circa fi. aliosque, in l. cum quid. ff. si cer. pet. & Boer. decis. 327. sub nu. 13. vbi ostendit istam esse comunem Com. opin. Tom. ij. C 2 opin.

opin. & sequitur Rota Bononiensis, teste Petro de Beninten. decis. 39. sub nu. 1. & Bolognet. in d. l. cum quid. sub nu. 74. faciendo etiam mentionem de communi præmissa. & hoc idē concludendū est in dote, nam deterioratio dotis contingens ob variationem in bonitate extrinseca, vt quia valor duntaxat sit alteratus remanente eadem argenti bonitate, tunc tempus solutionis, non autem contractus attendi debet, secundū Bar. in l. Paulus. in ff. de solu. Bald. consilio 137. & 424. volu. 2. & in l. cum quid. ff. si cer. pet. & Aret. consilio 11. vbi meminit istam esse communem opin. & Boer. decis. 327. sub num. 4. Viuius opin. 514.

Moneta, seu pecunia promissa, si in totum simul ac in perpetuum reprobaretur, vtique æstimatione eius soluenda foret in noua pecunia, & sic mutata pecunia ipsa consideraretur bonitas, quæ erat tempore contractus, atque solueretur æstimatione monetæ antiquæ, secundum Barto. in l. Paulus. la 1. sub nu. 6. ff. de sol. Pet. & Cyn. in l. in minorum. C. in quib. caus. in integ. resti. non est neces. Io. And. Abb. Ant. & Imo. in c. quanto. de iure iu. Cur. in l. quod te. ff. si cer. pet. Rom. & Socin. in l. cum quid. eo. titu. vbi recentiores, præsertimque Bologn. nu. 69. & seq. existimant istam esse communem opin. & Boer. decis. 327. num. 12. Bologn. in l. cum quid. nu. 69. & 70. ac 74. ff. si cer. pet. Craue. confi. 47. num. 6. Pet. de Benintend. decis. 39. nu. 1. Verum enim vero si quam morā debitor in solutione contraxerit, monetæ æstimatione quanti plurimi subicitur. commune ponunt Boer. ac Petr. de Benintend. vbi supra. F. Viuius opin. 512.

Solutio debet fieri de moneta antiqua, quæ currebat tempore contractus. Cur. iun. confi. 24. nu. 4. com. dicit. B. Villal.

Fallit quando valor monetæ extrinsecus est mutatus, quia tunc inspicitur tempus solutionis, & non contractus. maxime quando debitor est in mora. Boer. decis. 327. num. 4. communem dicit.

Amplia, & in restitutione dotis. Francisc. de Areti. confi. 2. communem dicit.

Nota quatuor conclusiones communes in hoc quando pecunia mutatur. Prima si tempore solutionis ex toto sit mutata pecunia, & reprobata, soluitur æstimatione eius in pecunia, Boer. in d. decis. nu. 22. com. dicit.

Secunda, si pecunia non est mutata ex toto, sed diminuitur propter diminutionem ligæ, vel ponderis, periculum est debitoris. Boer. ibi. nu. 13. com. dicit.

Tertia, si pecunia non diminuitur ex liga, vel pondere, vel augeatur, sed quia Principi placuit augmentum, aut diminutio, periculum est creditoris. idem ibi com. dicit.

Quarta, si variatio est facta post moram debitoris, soluere tenetur quanti plurimi fiat post moram. idem ibi communem dicit. Villalob.

Solutio quamuis in ea moneta fieri debeat, quæ contractus tempore in vsu erat, vt commune ait Cur. iun. confi. 24. nu. 4. tamen alia fieri debebit, si illius temporis. nummorum indicatio mutetur: vt commune effert Boer. decis. 327. nu. 4. Poteritque semper de consuetudine fieri solutio in maiori moneta, quam quæ in ipsa obligatione exprimitur. commune testatur Cur. iun. d. confi. 24. nu. 5. quam etiam in rem vide quæ superius obseruo. ver. moneta. E. Suarez.

Solutio de qua pecunia sit fienda si moneta est mutata. Bar. in l. cum certum. ff. de aur. & arg. leg. & in l. res in dotem. ff. de iur. dot. & in l. Paulus. ff. de solu. Ludo. Rom. confi. 123. Pan. in 2. par. confi. 56. Card. in cle. 2. in 13. q. de deci. Alex. remissive. in 1. vol. confi. 104. Calca. confi. 14. Are. confi. 11. 84. & confi. 111. Pau. de Cast. in 2. vol. cōf. 155. in fi. Alex. in 5. vol. confi. 37. Soc. 1. par. cōf. 6. & par. 2. cōf. 298. Cor. confi. 279. & 287 in 2. du bio. & in 2. vol. confi. 181. in vlt. car. & 4. vol. confi. 109. Barb. in 4. vol. confi. 19. Dec. in d. l. quod te. Old. confi. 31. & confi. 168. & confi. 250. Bal. in 2. par. confi. 339. & confi. 424. Ias. in l. 2. in 30. col. C. de iur. emphy. & in l. cum quid. in 1. lec. in 7. col. ff. si cer. pet. & in l. quod te. in 7. & 8. col. eod. tit. & vide eius distinctionem. Bellacomb.

Sed pone, q. debitor est quantitatis in certa moneta, quæ reprobata facta est, ex constitutione principis, nunquid debitor liberetur, perempta illa moneta, quia reprobata facta est, an vero teneatur ad similem monetam? Respon. quod in hoc articulo est controuersia inter doctores, tamen commun. opin. quod si debitor est in mora, non liberatur. nec potest soluere in moneta antiqua, sed tenetur de noua soluere, iuxta cap. canonicis. de censib. Ita tenet Bar. l. Pau. ff. de sol. Fulg. & Paul. de Cast. d. l. quod te. Eandem tenet Ant. But. c. quanto. de iure iu. Petr. de Anch. cle. beneficiorum de deci. secus si debitor non fuerit in mora, quia tunc potest soluere de moneta antiqua, ita tenent Cyn. Bal. Lud. Rom. in l. cum quid. ff. si cer. pet. & ibi di-

cit esse communiter approbatam Bar. doctrinam Ias. nu. 27. Eandem tenet Alber. de Rosa. in tract. statut. in 1. par. q. 4. & in effectu. Imo. & Alexand. d. l. quod te. & d. l. Paulus. Et hanc dicit esse communem ibi Ias. quod te. num. 16. & hoc secundo casu procedit doctrina Bar. ibi. Eandem opinionem tenet practi. Papien. in forma libel. actio. hypoth. ver. relaxandum iure pignoris. Bellacom.

Moneta mutata, variataq. post moram debitoris, tunc ipse debitor quantitatis morosus soluere teneretur extimationem quanti plurimi à tempore moræ prædictæ, secundum Gl. Bar. sub nume. 6. & sequen. aliosque omnes in l. cum quid. ff. si certum petatur. & in l. quod te. eodem titulo præsertimque ibi Cagnolus cum cæteris signatis per eum, sub numero 63. Curt. in tractatu monetæ. colum. 3. Laud. in tractatu de moneta. colum. 6. & Boerius decisio. 327. sub numero 4. & 13. vbi istam opinionem limitat, communem esse clamat, & ita determinauit Rota Bononiensis in facti contingentia, teste Petro de Benintendis, decis. 39.

Sed econuerso vbiunque ipse debitor sciens monetæ mutationem in breui temporis curriculo, & vellet in fraudem mutationis soluere creditori suo debitum ante solutionis faciendæ tempus: tunc vtique non teneretur creditor ad recipiendum pecuniam, seu monetam ei oblatam: secundum determinationem, & decisionem Rotæ Neapolitanæ recitatam per Vrsillum in addit. Afflic. in decis. 90. numero. 3. Viuius opinio. 515.

Moneta quando debeatur noua & sit in vsu currenti, & quando ea, quæ currebat tempore contractæ obligationis, vide Socyn. iun. in confi. 44. nu. 9. volu. 4. vbi plures casus ponit. Sic enim distinguit, quod aliquando, & primo in obligatione est certa moneta, puta centum scuta aurea, & post contractæ obligationem contingit mutatio aureæ monetæ in bonitate intrinseca, vt in matris, vel pondere: Et tunc vera est conclusio, q. in solutione faciendâ, habenda est ratio, & consideratio temporis contractæ obligationis, & sic solui debet de illa moneta, quæ tunc erat, quia de ea intellexerunt contrahentes, quæ tunc currebat, & si non reperiatur, debet fieri solutio de præfenti, & vsuali pecunia ad æquiualentiam illius antiquæ. Idem.

Aliquando, & secundò obligatio constituitur in certo numero librarum, quæ sunt monetæ imaginabiles, scilicet quia non reperitur species, seu petia alicuius monetæ culæ, quæ appelletur libra, sed illa conficitur ex certis paruis monetis, puta 20. solidi, vt Bononienses faciunt libram in Tuscia, vel Bononiæ referendo sing. singulis, & tunc libra variatur: simili modo debet inspicere tempus contractæ obligationis, & illæ libræ solui debent, quæ considerabantur, & in vsu erant illo tempore, aliquando, & tertio dimissis pluribus alijs casibus qui considerari possent, constituitur obligatio in certa aurea moneta, in cuius bonitate intrinseca, nulla accedit postea mutatio, sed solum ex vsu hominum mutatur eius valor, & tunc siue crescat, cum id extrinsecus accedat, non alteratur in aliquo obligatio, & solui debet moneta aurea, prout in obligatione, & sicut diminutio esset ad damnum creditoris, ita & augmentum erit ad eius commodum per regulam l. secundum naturam. ff. de regu. iur. Et si pro aurea moneta, velit debitor soluere valorem in alia moneta, debebit soluere secundum valorem, qui reperitur tempore solutionis, vt per eum. Et vltra allegatos ibi in d. confi. 44. addit etiam insignem Moder. And. Alciat. in l. cum quid. in glo. eadem bonitate soluitur. ff. si cer. pet. E. Muscul.

Moneta argentea pro aurea, siue pecunia minuta pro magna, secundum eandem æstimationem de consuetudine generali solui potest, quamuis moneta non sit in obligatione: secundum Gloss. notabilem in l. si quis argentum. in princ. C. de dona. Barto. in l. si quis stipulatus fuerit decem. colum. 2. ff. de solut. Curt. iun. confi. 24. num. 5. & Brun. in tracta. de augment. mone. 2. limitatio. colum. 2. quæ quidem consuetudo seruanda est, Barto. colum. 1. & Imo. in prin. in l. Paulus. ff. de solutio. & Natta confi. 454. super contingenti controuersia. nu. 1. vol. 2. & istam tradit esse totius mundi generalem consuetudinem Ioan. de Plat. in l. 1. C. de arge. præ. lib. 10. Bar. Alex. Areti. Soci. & Purpur. in l. 2. §. 1. ff. si cer. pet. Bal. in l. libera, nu. 6. C. de senten. & interlocu. omni. iud. Butr. & Abb. in ca. quanto. in fin. de iure iur. Martin. Laud. in tract. de monetis. nu. 5. Afflic. in decis. 90. nu. 5. Boer. decis. 327. colum. 3. Curt. sen. in tract. monetarum. Ang. de Clauasio in summa. in verb. Pecunia in fin. Io. Tabienfis in sua summa Tabiena. in ver. Pecunia. sub §. 4. & Rub. confi. 148. nu. 1. Et sic inter partes semper tacite censetur actum, vt secundum consuetudinem loci soluiatur ipsa pecunia, vt per Afflic. in titu. quæ sint regalia. in vers. Monetæ. nu. 21. in vlt. feud. & per Ioachimum in obseruatione 15. si depre-

tio, centuria 4. vbi refert ita decisum extitisse in consistorio Imperiali, & istorum opinio communis est: teste Curtio, in memorato confi. 24. nu. 5. & Couarruias in sua pract. in titu. de numismate. c. 7. §. vnico. hu. 1. & vera, teste Soc. iun. cōf. 44. illustrissime, ac excellentissime Dux. sub nu. 5. vol. 4. Natt. cōf. 454. nu. 1. & 2. Viuius opi. 517.

Si in vno instrumento fiat mentio de aliqua moneta, intelligitur in eodem repetitum de eadem, imò etiam in diuersis scripturis. Corne. in 2. volum. confi. 244. in 7. colum. versic. his tamen, &c.

Si aliquis sciat, quòd moneta debet variari per decretum Principis, & contrahat cum ignorante, potest conueniri ad interesse. Calca. confi. 14. el. 2. in pen. col. fac. sing. Ludo. Roma. 282. Fac. quod vult Alex. in l. qui Romæ. in 4. col. vers. Pau. de Cast. ff. de ver. ob. Debitor in ducatis tenetur soluere in ducatis. Viuius in vers. moneta.

Recipiens monetam nouam loco veteris sibi non praeiudicat, licet ita perseuerauerit. Bald. in l. qui fideicommiss. de legat. 2. Idem.

Debitor tenetur ad bonitatem intrinsecam pecuniæ, secundum quod erat tempore contractus, hanc esse communem attestatur Purp. in l. cum quid. ff. si cert. petat. vbi limitat in 2. casib. num. 71. Don. a Fina.

Restitutio, si alicui est facienda de aliqua re, sufficit quòd in bonitate intrinseca, ac substantia non mutata restituatur. Boer. decis. 327. nu. 11. com. dicit. Villal.

Debitor certæ pecuniarum summæ non satisfacit soluendo, vel pecuniam eiusdem conditionis ad pondus, vel pecuniam eiusdem valoris publicè constituti ad numerum. commune affert Aria. Pinel. in rub. 1. par. cap. 3. nu. 9. C. de rescin. vend. Don. a Fina.

Debitor pecuniæ, vel massæ certi metalli, non satisfacit pecuniam alterius metalli soluendo, commune ait, in contrariam sententiam cordate abiens Arius Pinel. in rub. 1. par. c. 3. num. 16. C. de rescin. vend. quin & in alia diuersa omnia iam antea merito discesserant Fulg. num. 6. Soc. nu. 14. Alciat. num. 11. & 12. Purpur. num. 31. in l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. petat. E. Suarez. & Don. a Fina.

Debitor aut pecuniæ morosus tenetur ad lucrū cessans, secundum communem per Burf. conf. 68. nu. 10. lib. 1. Bonac.

Pecunia in iis rebus, quæ seruando seruari nequeunt, generaliter numeratur. commune ponunt Iasac Rip. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Senat. sc. Treb. Ias. in l. interdum. nu. 3. ff. de cōdic. indeb. latè And. Tiraq. de retrac. lign. §. 1. glo. 7. num. 103. Quamuis contrarium verius longè sit, vt eleganter & efficaciter ostendit doctor meus Ar. Pin. in l. 1. par. 2. nu. 42. C. de bon. mater. Sed non idcirco tamen pecunia in rebus immobilibus censetur, q̃ vel cambiis, vt sermo est, tradita sit, vel rerum immobilium emptionibus destinata fuerit, vt commune aiunt Ias. in l. cetera. §. sed si parauerit. nu. 21. & seq. ff. de leg. 1. Soc. Nep. confi. 120. nu. 18. lib. 1. Boer. decis. 109. E. Suarez.

4 Pecunia si simpliciter detur, non animo donandi data censetur. commune dicit Soc. in l. cum quid. ff. si cer. pet. immo potius data mutuo præsumetur. commune illic ait Alex. excipe tamen vt secus sit, ac donata credatur, si parua summa constet. commune scribit Palat. Ruu. in rep. rub. §. 11. nu. 1. de dona. in ter vir. & vxor. Villalob. & E. Suarez.

Pecuniam se recepisse quando plures confitentur, & constat ad vnum solum pecuniam peruenisse, illi qui nihil receperunt, in nihilo tenebuntur, nisi reos debendi in solidum se confituisse, vel quod inuicè fideiussissent. Bal. in l. si non singuli. C. si cer. pet. Soc. confi. 71. in 3. vol. Bellac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Moneta autem valor in ultimis voluntatibus in dispositione statuti, in sententia, & in gratia Principis qualiter consideretur, quod vt in eo æstimando tempus sectari debeat plenissime persequitur. Ant. Gabr. lib. 3. tit. de solu. & liberat. concl. 45 6. & 7.

2 Moneta valor si decreascit ob deteriorationem materiæ vel formæ quomodo solui debeat. vide eundem Anton. Gabr. d. lib. & titulo. concl. 1. Guid. Pap. Decis. Curie Delfin. q. 493. quæ est de solutionibus tempore quo mutatus est valor moneta. vbi concludit author quot quoties valor moneta est alius quam esset tempore contractus, & alius sit eo tempore quo fieri debet solutio, quod tunc solutio fieri debet, ex ea moneta, & ex eo valore, quo erat tempore contractus, siue ea moneta fuerit eo tempore fortior, aut debilior, nisi aliter tempore contractus conuentum esset: & poterit fieri in moneta vsuali, & ad valorem alterius moneta currentis tempore contractus, & tempus contractus in hoc casu attendi debet, & non tempus solutionis. Bar. in l. vinum. ff. si cer. pet. Boer. decisio. 327. nu. 9. & ibi inquit hanc opinionem veriorē esse, vt attendatur

tempus contractus, & non tempus solutionis, quod tamen limitatur, nisi debitor esset in mora soluendi, quia tunc teneretur debitor ad soluendum iuxta valorem sicuti maior erit, aut tempore contractus aut tempore solutionis. Bar. & Ias. in d. l. vinum. & Boer. eo loco, & hac procedunt vbi pecunia esset data absque expressione valoris. Nam si ille sit expressus ille sequendus esset Boerius ibi, & de Ancharan. in clem. 2. de censib. & hoc in praxi seruari scribit Ranchinus ad dictam quæst.

3 Adde Antonium Gabr. lib. 3. tit. de solu. & liberat. concl. 2. & 3. vbi plenius, & exactius vide de solutione pecuniæ auctæ vel diminuta auctoritate Principis Decretum Curie Parisiensis datum vigilia natiuitatis dominicæ 1552. apud Ioan. Pap. lib. 10. titulo 60 Arrest. 2.

4 An autem pecunia ad numerum consignata mercatori, sit restituenda, si mercator illam casu fortuito amiserit, vide Anton. Gabr. lib. 3. tit. de reb. cred. concl. 2.

Debitum multis de causis deberi potest, quando dicatur constare; quomodo proberur, & an augetur, auctis rebus, vel personis oneratis; aut eius remissio, seu præscriptio inducatur per taciturnitatem, vel diuturnitatem temporis.

C A P V T III.

Deberi nobis aliquid potest ex pluribus causis. I. non & ex plarib. ff. de reg. iur.

Fallit in duobus casibus, vt per Decium in d. l. Don. a Fina.

De debito tunc dicitur constare quādo de eo apparet per sententiam. l. res iudicata. ff. de regu. iur. vel etiam quando de eo debito constat per probationes legitimas. l. si. cum glo. ibi. C. de reb. cred. & quoties probatio ponitur in conditione debet ea esse plena, ita vt probatio cum iuramento non sufficiat. Ias. in l. qui Romæ. §. Augerius. num. 2. & 3. ff. de verbor. oblig. Bellacomb.

Debitum per diuturnam solutionem probatur. l. cum de in rem verso. ff. de vsu. Bar. & gl. in l. seruitutes. de seruit.

Fallit in multis casib. quos no. Doc. in c. si. ext. de cau. pos. & proprie. Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 82. Don. a Fina.

Quantitatem qui in diuersis apochis se recepisse cōfiterur, non de eadem, sed de diuersa quātitate xaudiri, intelligique debet. commune inquit Alex. confi. 4. circa primum. ver. quoniam plus. lib. 1. E. Suarez.

Debitum regulariter non augetur, siue onus rei, vel personæ promissum, auctis rebus, vel personis quib. onerosum debetur. hanc dicit esse magis com. opi. Alb. Bru. in trac. de aug. vbi limitat in 5. casib. nu. 8. Don. a Fina.

Debitum, vel onus diminuitur diminutis personis, quibus aliquid relinquitur, seu debetur. l. Seio amico. in prin. ff. de annu. leg. fallit in 5. casib. vt per Pet. Duen. reg. 177. Don. a Fina.

Debitum vel onus non diminuitur, nec perimit obligationem diminutis personis oneratis. l. si pactum. ff. de probat. l. si debitori. C. de pac. l. pro hæreditariis. C. de hære. act.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 7. a Pet. Duen. reg. 178. Don. a Fina.

Debiti remissio nō inducitur p diuturnitatē, vel taciturnitatem tpsis. l. liberis quos. §. manumissis. ff. de ali. & cib. leg.

Fallit in 4. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 207. D. a Fina.

Quæro, an diuturnitas tēporis seu taciturnitas sola ad præscriptionem non sufficiens in non petendo debitum, inducat remissionē debiti, seu donationē? Resp. Rom. in confi. 517. nu. 15. tenet, q̃ non, per tex. in l. libertis quos. §. manumissis. ff. de alim. & ciba. leg. Eandem opi. tenet Ias. quæ dotis. num. 18. ff. fol. mat. Et ibi dicit eam esse communem Gul. Pont. nu. 8. Intelligo tamen hanc cōem sententiam procedere, nisi hæc tria concurrant, taciturnitas nempe longi temporis, coniunctio sanguinis, & calculatio rōnis sæpius inter eos facta, absq; eo quod de illo debito in rōne facta fuerit mentio, vt declarant Bar. Bal. Sal. & Floria. de S. Petro, in l. Procula. ff. de probat. Nāque tunc ṽr tacite facta remissio inter eos. Bar. & Doc. l. quæ dotis. ibi Ias. nu. 18. & Gul. Pont. nu. 8. ff. fol. mat. Hanc opi. tenent Bald. l. cum proponas. la. 1. & l. si certis annis. C. de pact. Alex. in confi. 46. nu. 12. vol. 1. & confi. 61. nu. 14. vol. 4. Matth. de Affl. decis. 13. nu. 12. & 22. Alciat. trac. de præsum. 1. reg. præsum. 32. nu. 5. vbi post Ias. & Pont. in d. l. quæ dotis. vbi firmat hanc esse communem opinionem, & dicit hæc tria copulatiue requiri, ad hoc vt dicta præsumptio resultet. M. Grassus.

Com. opin. Tom. ij.

C 3

Debi-

Debitor quantitatis vel generis, quid, quando, cui, & quomodo soluendo, liberabitur.

C. A P V T I I I I.

Debitor quantitatis non potest aliud pro alio soluere. l. eum a quo. C. de solutio.

Fallit in multis casib. vt per Curt. iun. in l. mutuum. §. mutui. ff. si cer. pet. nu. 35. Don. a Fin.

Debitor obligatus ad quantitatem respectu certæ speciei quam soluendo fuisset, liberatur etiam ab illa quantitate. l. quidam. §. si tibi. ff. de leg. i. l. i. §. fin. ff. si cui plusquam per legem Falcid.

Fallit vt per Ias. in l. Titia textores. §. alteri. ff. de leg. i.

Fallit in 5. casib. quos no. Cagn. in l. quod te. ff. si cer. petat. num. 46. Don. a Fin.

Debitor quantitatis in iniuriam sui creditoris coactus per vim soluere alicui potenti, liberatur, si probet præceptum sibi factum de soluendo sub aliqua pœna. l. si. §. i. quod met. cau. & talis debitor ita soluens ex præcepto superioris excusatur, & liberationem plenam consequi debet. & est cõis opinio a qua in iudicando non esse recedendum, asserit Dec. consi. 25. & cū debitor hoc modo liberatus sit, per consequens & fideiussores ipsius debitoris erunt liberati: cum exceptio quæ reo cõpetit et eius fideiussori cõpetit. l. oēs exceptiones. ff. de excep. & Dec. in d. loco. Bar. in l. creditor. ff. de sol. Debet tamen ipse debitor aliquid pati antequam soluat: & debet agere quicquid potest saluæ salute suæ. Ita Dec. ibi. & consi. 407. Bellaco.

Debitor obligatus ad dandam certam quantitatem soluendo partem liberatur in parte, si creditor velit accipere: alias non. Alcia. in l. 2. §. & harum. ff. de verb. obl. communem dicit. Villal. & Vezin. & Don. a Fin.

Debitor solutione partis tum demum liberatur, cum numerationi creditor assentitur. com. dicit. Alc. in l. 2. §. & harum. ff. de verb. obl. Don. a Fin.

Debitor in quantitate non liquida potest offerre certam quantitatem, & dare fideiussorẽ de residuo si apparuerit plus debere. Cur. iun. consi. 122. nu. 69. com. dicit. Don. a Fin.

Additio. Debitor soluens rem alienam creditori in solutũ recipienti extinguit obligationem etiam fideiussoris. M. Ant. Bard. in tract. de temp. vti. & contin. in c. 18. sub. nu. 23. communem dicit. Quod specialiter limitari potest ex benignitate vt fraudibus obuietur: videlicet, nisi debitor decoxerit, & hoc idem in vrbe tempore D. Tho. de Tanis Sacre Rot. Aud. Rota tanquam iudex æquitatis ne debitor & fideiussor colluderet, tenuit qd creditori detur regressus contra fideiussorem, vt per eundem Bardum in eo loco. I. Fich.

Debitor in diem si periurium incurrerit, vel ex temporis lapsu, vel quia ex creditoris interpellatione constitutus sit in mora: Quidam in c. debitores. de iureiur. & ibi But. inter alios tenere debitorem hunc absolutionem a iuramento petere posse. mouentur sic: talis debitor ad duo censetur obligatus, videlicet ad soluendum in termino, & ad soluendum simpliciter. l. Celsus. ff. de arbit. & c. cum dilectus. de dolo, & contuma. & quatenus quidem in termino non soluit, periurus efficitur, & peccat: quatenus verò post terminum soluere tenetur, peccare non dicitur, sicque absolutionem a iuramento petere prohibetur, vel saltem soluere poterit elapso termino, nec peccabit, si postmodũ solum repetierit. d. c. debitores. Abb. tamen in c. i. de iureiur. dicit hanc rōnem potius facere pro cõmuni opinione, quæ habet, post periurij incursum non dari nec peti posse absolutionem a iuramento. idemque tenuit Imo. in d. c. debitores. ea motus ratione, quòd licet quis post diem sit obligatus, non tamen ex hoc sequitur absolutionem ab eo peti posse, cum iam inciderit in periurium, per tex. in c. quia frustra. de vsur. nec ob id debitor ipse (vt idem Imo. tradit) iuris remedio erit destitutus. Quia licet cogatur soluere, poterit tamen postea solum repetere. Communem hanc sententiam approbat, & ab ea Fel. non recedit in d. c. ex administrationis. ext. de iureiur. vbi attestatur se vidisse ita sapius iudicari. Quam tamen opinionem dicit tribus in casib. non procedere. Primus est, quando petens absolutionem in peccato non perseuerat: licet enim semel contraueniendo in periurium inciderit, absolutionem tamen petere poterit, vt voluit Abb. in d. c. ex administrationis. nu. i. & ibi Fel. Secundus est, quando iudex prohiberet iurantẽ intra terminum soluere. Tertius, quando quis citra dolum periurium incurreret vt potẽ, si in termino non solnerit ex culpa, non autem ex dolo, vel si aliter excusatur a periurio ratione necessitatis, vel difficultatis, pœna enim adiecta periurio locum non habet,

cessante dolo, vt eleganter tradit Bal. in d. l. obseruare. §. proficisci. de offic. Proconf. & lega. & per glo. in cap. breui. de iureiur. cum aliis concordan. de quibus ibi, & latẽ scribit Fely. in d. cap. i. vbi concludit, ad hoc vt quis possit venire contra actum iuratum, non sufficere primam habilitationem a iuramento factam ad effectum agendi, sed requiri secundam, id est relaxationem ipsius iuramenti. exempli gratia, si habilitatus a iuramento ad effectum agendi dicere velit contractum vsurarium, vel metu factum, probare tenetur vsuras, vel metum. non enim ad effectum rescissionis, & contraueniendi contractui, prima illa sufficit absolutio, seu habilitatio, sed requiritur secunda, id est relaxatio a iuramento. assignat rationem Fely. quia actus habilitationis limitatus est ad illam causam agendi duntaxat, isteo limitatum producit effectũ. l. in agris. ff. de acquit. rerum domin. licet ergo habilitatio ad effectum agendi sit aperta via, vt sublato iuramento, quod sibi obstat, agere possit: adhuc tamen iuramentum huiusmodi obstat respectu obseruationis contractus. itaque actus absolutionis, siue habilitationis operari non debet ultra absoluentis intentionem. l. non omnis. ff. si cer. petat. & ita Fely. intelligere videtur. text. in l. hæc scriptura. ff. de condition. & demonstr. F. Turza.

Debitor generis, vel quantitatis soluendo alij, quam cui debet, non liberatur, hanc regulam cum vnica limitatione, & sublimitatione ponit Bar. clare in l. falsus. C. de falsis. num. 41. Don. a Fin.

Debitor quantitatis etiam perempta quantitate casu fortuito non liberatur. l. incendium. C. si cer. pet. §. item is. instit. quib. mod. re contrah. oblig. in l. quod te. ff. si cer. pet. fallit vt per Cagn. in d. l. quod te. nu. 54. vbi Cur. iun. nu. 8. vbi Riminall. limitat. fallit in 5. casib. vt per Corn. in d. l. quod te. nu. 3.

Fallit in 6. casib. quos no. Per. Duen reg. 176. fallit in multis casib. quos no. Ias. in d. l. quod te. nu. 14. vbi Io. Sodol. Thom. Parp. ponunt multas limitationes, & sublimitationes: fallit in 4. casib. vt per Rip. in d. l. nu. 19. vid. eas multas conclusiones in d. l. quod te. nu. 3. vbi ponit 8. limitationes. Don. a Fin.

Quero, An debitor quantitatis, perempta quantitate liberetur? Respond. commu. & recepta Docto. opin. est, quòd si sit debitor quantitatis simpliciter, teneatur indistincte, siue fuerit in mora nec ne, eo, quia debitor est in genere, genus verò perire non potest, & expeditum per tex. l. incendium. C. si cer. pet. Ias. d. l. quod te. num. 14. & 15. commu. ndicit, & ibi recentiores omnes.

Limita hanc communem, vt non procedat, quando esset debitor quantitatis respectu certæ speciei. Namque perempta illa specie, liberabitur etiam a quantitate. l. quidam. §. si tibi. de leg. i. l. i. §. si. ff. si cui plusquam per leg. Falc. & est doctrina Bar. in d. l. quod te. nu. 4. quæ frequenter Doctorib. placuit, teste Alex. ibi. nu. 4. Ias. nu. 15. Dec. consi. 7. Didac. Couarr. lib. 2. resolut. c. 4. nu. 14. Alb. Pau. de Cast. & Alex. Cy. Bar. & Bal. d. l. incendium. Bar. l. si certos. ff. de verb. ob. Angel. Imo. & omnes Moder. in l. si ex legati. eod. titu. Et eam dicit esse communem Ias. d. l. quod te. nu. 15. licet cõtrarium teneat Raph. Fulg. ibi, & Raph. Cuma. in l. Titia textores. §. fin. ff. de legat. i. quod tamen intellige quando species illa creditore inuito solui quantitatis loco possit, quemadmodum resoluunt ad d. l. quod te. Pau. nu. 9. Alex. nu. 5. Socin. nu. 12. Ias. nu. 15. fallit vt per Ias. in d. l. Titia textores. §. alteri. de legat. i. fallit etiam in 5. casibus quos ponit Cagn. in l. quod te. nu. 46. ff. si cer. pet. M. Grassus. Periculum rei debitoris post debitoris moram peremptæ ad ipsum debitore semper spectat, vt est Bart. doctrina in l. quod te mihi. nu. 10. ff. si cer. pet. quam frequenter placitam attestatur Alex. nu. 8. Alci. nu. 15. Purpur. nu. 28. Alex. rursus. in l. nemo. §. i. in fi. ff. de ver. ob. Matth. de Affl. decis. 150. a num. 6. Si tamen liquido constiterit eodem prorsus modo apud creditorem fuisse interituram, longe aliud ac diuersum ius erit, vt receptum iam ponere ausim ex Fulg. Are. Ias. num. 28. Decio, lect. sec. nu. 30. Rip. nu. 9. Cur. iun. num. 34. in d. l. quod te mihi. atque ex summa Ang. ver. mora, nu. 2. Syluestr. in versi. restitutio. 7. ad fi. Palat. Ru. in repe. c. per vestras. nu. 10. de don. inter vir. & vxor. Didac. a Coua. in c. peccatum. 2. par. §. 6. num. i. de reg. iu. lib. 6. qui cum Palud. in 4. dist. 15. q. 2. conclus. 4. in conscientia foro recipiendum asserit. E. Suarez.

Periculum omne qui vel iurato in se recepit, non adeo magis casum fortuitum præstabit. commune inquit Rip. in l. si vnquam. num. 10. C. de reuoc. don. Benuenutus Stracca. de merca. 4. par. nu. 7. atque alij quos superius refero, verb. casus. E. Suarez.

Debitum in genere nunquam perit, in specie tamen perit. l. incendium. C. si cer. pet. & l. si ex legati causa. ff. de verbo. oblig. Bellon.

Quantitatis vel generis debitor non liberatur per casum fortuitum, l. incendium. C. si cer. pet. §. item is. Instit. quibus mod. re contrah. oblig. gl. in l. quod te. ff. si cer. pet. Fallit vt p Cagn. in d. l. quod te. nu. 54. vbi Curt. iun. nu. 8. Corn. in d. l. quod te. nu. 3. Item fallit vt per Pet. Duen. reg. 176. fallit in multis casibus, vt per Ias. in d. l. quod te. nu. 14. Ripa nu. 19. & nu. 30. tamen debitor quantitatis vel generis liberatur quando res pro qua debitor erat obligatus periret culpa creditoris. l. siue hereditaria. ff. de nego. gest. per quam ea l. incendium. limitatur Bal. in ea. l. incendium. Bellacomb.

¶ Quæro, an debitor generis, re aliqua perempta liberetur? Resp. communis opi. doct. est, qd liberatio non contingat, nisi peremptis omnibus speciebus, vt testatur Ias. d. l. qd te. nu. 18. & omnes Moderni. Debet autem hæc limitatio intelligi de genere, qd licet sit incertum, tamen limitatos habet fines à natura, vt est equus, bos, & similia, vel ab hominis arte, vt nauis, lanx, scyphus, vel destinatione: vnde fundi, vineæ, & huiusmodi. aliàs si de genere generalissimo, vel subalterno intelligatur, impossibile est, vt debitor in mora constituatur. Nam promissor animalis nullo modo tenetur & est nulla obligatio. Vnde succedit regula, quod vbi promissio est nulla, nulla considerari potest mora, nec liberatio contingere, secus si quis promissit equum, vel lancem, quo in casu in dubio videtur intelligere de equis, quos domi habet, quia tunc prædicta res caderent in obligatione, & in his mora debitoris, & iis peremptis, liberatio contingere posset, vt pulchrè aduertit Zas. d. l. quod te. Mich. Grassus.

Debitor quantitatis necessarius, si leget speciem, non videtur compensandi animo legare, commune pronũcio ex Alex. conf. 12. nu. 5. lib. 2. & conf. 7. nu. 17. lib. 6. Soc. conf. 43. num. 23. lib. 1. Ias. in l. huiusmodi. §. cum pater. nu. 12. ff. de leg. 1. Didac. Coqua. in c. officij. nu. 2. de testa. contrarium tenet Imo. Alex. nu. 7. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. sol. mat. Soc. reg. 282. Affli. deci. 134. nu. 4. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

¶ Vide hanc questionem apud Antonium Gabriel. lib. 3. de rebus cred. conclus. 1. Et de eadem Arrestum curiæ Burdegal. 4. August. 1526. apud Ioannem Pap. lib. 18. tit. 4.

Debitor speciei an & quando teneatur de periculo & interitu rei.

CAPUT V.

QUæro, An debitor speciei post moram teneatur ad periculum & interitum rei? Respon. commu. est opin. quod sic, & probatur expressè per tex. l. quod te. ff. si cer. pet. & eam dicit communem Ias. Socy. & omnes moder. Mich. Grassus.

Sed nunquid hoc procedat, vt debitor in mora constitutus re perempta teneatur, si species peritura fuisset penes creditorem? Resp. Diuersæ sunt opiniones glossarum & doctorũ. Vna est Io. glossatoris, quem refert & sequitur Accur. in d. l. quod te. verb. detrimentum. quod videlicet indistinctè teneatur, siue res sit peritura apud eum, cui debebatur, siue non. Et hanc esse com. opi. testantur ibi Bald. & Ang. Et eam tenent Ro. Paul. de Cast. Ang. Imo. & Alex. qui commu. dicit, idemque Ias. in l. nemo. §. 1. ff. de verb. oblig. Ias. in d. l. quod te. Bar. ibidem, qui licet distinguat, tamen magis in hanc inclinatur partem. Eandem tenet Saly. ibi in sua repet.

Alia est opinio cõtraria Martini glossatoris, qui distinguit an species peritura fuisset penes creditorem, necne. Hanc partem sequitur Raph. Cum. Fulg. & Ias. d. l. qd te. Soc. Aret. & omnes recentiores, ita vt si nunc numerentur authoritates, proculdubio sit magis cõmunis & verior, pro qua tex. est expressus. l. si plures. §. ff. de positi. ad quem nulla data est realis responsio, & ipsa æquitas, vt in d. l. Possent tamen hæc opiniones non incommode conciliari, iuxta textus in quibus se fundant doct. ex vtraq; parte, vt procedat opin. Martini eo in casu, quo certò constaret, qd res esset peritura tam penes debitorem, quam creditorem, vt si ratione naturali peritura fuisset scilicet morte vel simili, vt patet in d. §. ff. vbi Iuriscons. considerat interitum rei naturalem. Sin vero non constet, vt quia casu fortuito peritura fuisset, tunc procedat opinio Ioannis & sequacium, ita tamen, vt habeatur ratio temporis, an infra modicum tempus vel longum interuallum, perierit, ita quod ante casum contingentem creditor potuisset vendere, & pretium consequi, vt in litem si verberatum. §. ff. de rei vend. sicut hæc latius

declarant doct. d. l. si plures. §. ff. Mich. Grassus.

Quæro, An re perempta post moram debitor liberetur, offerendo æstimationem? Resp. cõis & recepta opinio est qd liberetur æquè, ac liberaret se offerendo re ipsam, antequam periret, vt firmat Romul. in tract. moræ. 4. par. nu. 162. Et eam tenet Bar. in l. insulam. q. 7. & sequuntur omnes doct. Cum enim impossibile sit, vt res perempta tradatur, necesse est, venire ad æstimationem rei propter naturæ impossibilitatem, & licet res sit in obligatione, tamen resoluitur in æstimationem. Intelligenda tamen est hæc communis doct. sententia, vt licet debitor re perempta liberetur offerendo æstimationem: si tamen creditor possit prætereire interesse, vltra æstimationem rei teneatur ad interesse, iuxta l. vinum. ff. si cer. pet. Idem.

Debitor morosus tenetur omnino ad restitutionem atque æstimationem, re perempta penes ipsum, eodem modo, quo & apud dominum, ac creditore foret peritura, & sic tenetur indistinctè de interitu rei debitor nulla facta distinctione, an eodem modo apud creditorem ipsum peritura esset, secundum gl. Bar. nu. 10. Bal. Ang. Saly. Roma. & Pau. de Cast. in l. quod te mihi. ff. si cer. pet. gl. & omnes, in l. nemo. la. 1. in ver. homo. ff. de verb. oblig. vbi Alex. explicat istam esse communem opinionem, & in l. cum res. §. ff. post medium. ff. de leg. 1. Ias. nu. 27. & Bolognetus, nu. 71. simul cum omnibus alijs Moderni. in fin. l. quod te. In contrariam vero partem inclinauit Martinus ex antiquioribus, & quidam alij, quos sequuntur Fulgo. Ias. nu. 27. & seq. Dec. nu. 16. Cur. iun. nu. 33. Ripa. num. 28. & Bolognetus, nu. 71. cum alijs seq. in d. l. quod te. vbi asseuerat, & expressè præsupponit opinionem istam Martini, & sequacium communiter approbati à Modernis, ac æquiores, veriores, tutioremque fore, tamen quicquid isti Moderni suadeant longa disputatione, ac verborum inutilium reuolutione, ob hoc nõ foret tutum in actu practico discedere à communi præmissa. glo. Barto. & ceterorum Illustrium Doctorum, quam veritate ductus amplector tanquam iustam, & verissimam, prout eam sequitur, & dicit iustam esse, etiam in foro poli, & animæ. Ioan. a Medina de restitutione. quæst. 6. & aduerte, quod morosus dicitur ob multas, varias, & diuersas causas, vt per præcitatos Doct. & particulariter dicitur in mora qui sine iusta causa, etiã litigat. d. l. nemo. vbi hoc in summario ponit Alex. F. Viuius opin. 187.

Debitor speciei per interitum rei, ante moram liberatur actione præscriptis verbis. seu de dolo. l. quod te. ff. si cer. pet. vbi Ias. nu. 12. Ripa nu. 4. cum multis alijs sequentib. Cyn. Bar. Bald. & ceteri in l. incendium. C. si cer. pet. Ang. & Io. de Imol. in l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. Sigismundus Loffredus conf. 2. nu. 7. & 46. Cagn. cum alijs citatis per eum in d. l. quod te. nu. 97. quia casus fortuitus non est ascribendus culpa debitoris vt in l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio. & ita liberatur vt illi satis sit mortem probare, licet non probet casum. Sufficit enim qd testes deponant vidisse animalia mortua absq; eo quod dicant mortua fuisse casu. Corn. conf. 103. nu. 6. in 1. vol. aduersario autem seu ipsi creditori incumbit onus probandi culpam, vel moram ipsius debitoris, Corn. ibi. is tamen qui tenetur ad custodiam rei alicuius ratione officij publici, vt est commentariensis & custos carceris, vel ratione officij priuati, vt in caprario, tenetur docere non solum de morte, sed & de casu. propterea non sufficeret caprarium, aut custodem carceris docere de morte, nisi etiam doceat & de casu. & sic non liberaretur caprarius portando pelles animalium nisi etiam doceat de casu, & eum probet. Bal. in l. cum ita. §. species. ff. de leg. 2. Ias. in l. quod te. nu. 11. ff. si cer. pet. Alex. conf. 158. vol. 2. Boer. deci. 216. & per consequens qui habet officium aut publicum aut priuatum, ratione cuius tenetur ad custodiã, quantumcunq; probaret interitum rei cuius habebat custodiam, non liberaretur, nisi etiam probaret casum mortalitatis. Boer. ibi. Cor. conf. 136. in 1. vol. & conf. 28. vol. 9. sed iste debitor nõ liberaretur ob hoc à conditione ob causam secundum communem opinionem omnium doctorum in præcitatis locis, quam sequitur Ias. in l. si. nu. 12. C. de contrahen. empt. & Ferrandus in repet. l. pacta conuenta. uu. 80. in 3. lect. ff. eo. tit. verum vt facilius intelligatur ista communis, præcitati doct. tradunt hoc exemplum, videlicet do Schiphum, vt des Stichum, sed Stichus ante moram periit, profecto non agam præscriptis verbis in te, vt des Stichum, quoniam eum nõ potes præstare, nec similiter agam ad id quod interest mea, nã cum non fueris morosus, non est subrogata obligatio ad interesse: nihiominus agam ad repetendum Sciphum, si quidem datur, concediturq; mihi ex capite penitentia cõdictio ob causam. Istam communem latius declarat Bolognetus. in d. l. quod te. nu. 55. & seq. Viuius opi. 184.

Debitor speciei ex natura contractus de casu fortuito non

Com. opin. Tom. ij.

C c 4

teneretur.

tenetur. l. in rebus. in princ. ff. commod. l. quæ fortuitis. C. de pi-
gno. actio. l. i. C. de pos. c. 2. de pos.

Fallit in 3. casib. vt per Dec. in l. contractus. ff. de regu. iur.
nu. 46. Don. à Fina.

Dationi alicuius speciei pœna adiecta debetur, si ea spe-
cies non fuerit data tempore promisso. Alex. in l. stipulatio.
§. alteri. ff. de verb. obl. Rebuff. in l. vnica. in glo. 1. nume. §. 2. C.
de sent. quæ pro eo quod interest. per l. Lucius. ff. de actio. em-
pti. vt promitto tali die, & si non tradam, decem nomine pœ-
næ: si non sit paritum conditioni pœna debebitur, vt ibi per
Rebuff. Bellac.

Difficultas tamen superueniens excusat a pœna, vt est Bart.
sententia communiter recepta ad l. vlti. §. idem iuris. ff. ad leg.
Rhod. de iactu. tradit idem Bart. in l. quod te mihi. nu. 14. ff. si
fi cer. pet. receptus frequenter, constat illic ex Alex. num. 9. &
Dec. in l. impossibilium. nu. 4. ff. de reg. iur. & confi. 314. num.
14. Amplia licet debeatur quantitas, vt in d. l. quod te mihi.
asserant Sali. Fulg. Rom. Cur. iun. Dec. num. vlti. Purp. nu. 64.
& qui commune dogma attestatur Sabolet. num. 93. quamuis
contrarium illic censuerit Barto. num. 14. quem ibi Ias. num.
31. & in l. vinum. num. 16. ff. eo. tit. asseruit communiter rece-
ptum. Limitabis tamen, cum iam contractus tempore inerat,
difficultas, quia tunc non excusabit. vt est recepta Bart. opi-
nio in l. alia. §. eleganter. in fi. ff. sol. mat. à quæ sunt Ias. in l. Ti-
tia. nu. 13. ff. de ver. ob. Paris. confi. 76. nu. 15. lib. 3. Bello. lib. 3.
supputat. c. 13. Suarez.

Debitor vini post moram, tenetur ad æstimationem vini
quanti plurimi valuit a tempore moræ. not. in l. vinum. ff. si
certum petat.

Fallit in 3. casibus, vt per Dec. in d. l. vinum. nu. 4. & sequen.
Don. à Fina.

Debitor vinum vetus obligatus ad reddendum, satisfacit
si dat nouum: Et creditor compellitur recipere, quod & bo-
nus iudex arbitrabitur. Io. Cora. in Miscel. lib. 3. c. 12. nume. 6.
comm. dicit. B. Villalob.

De debitore in diem, vel sub conditione, aut an- nuali.

C A P. VI.

Debitor in diem non est propriè debitor, hanc esse
communem opinionem attestatur Iacob. Nig. in
l. i. ff. si cer. pet. nume. 76. vbi limitat in 3. casibus.
Don. à Fina.

1. Debitor in diem vel sub conditione, pendente die vel con-
ditione capi non potest. l. cedere diem. ff. de verb. sig. nisi esset
de fuga suspectus, quia posset tunc capi etiam die pendente
& conditione. Bar. & Doc. in l. quæsitum. ff. de pig. per illi tex.
Bal. in l. i. ad finem. C. de condit. ex lex. non requiritur autem
quod debitor sit in actu fugiendi, ad hoc vt dicatur de fuga
suspectus, vel qd actualiter fugiat, sed satis erit quod sit sus-
pectus, vel qd se præparet ad fugam. Doc. in illis locis. & gloss. in
verbo, interest. in d. l. quæsitum. vel etiam sufficit qd timeatur
de fuga ex coniecturis, licet alias vere non probetur. Bald. in
l. consentaneum. C. quomodo, & quando iudex. Ias. in l. vinu.
nu. 3. 4. 5. & 6. ff. si cer. pet. Bellac.

Debitor in diem si conuentus ante diem non opposuerit
exceptionem quod ante diem conuenitur, iudex per suâ sen-
tentiam poterit eum debitorem condemnare ad soluendum
die adueniente: quia ea exceptio dilationis quæ inest obliga-
tioni, quamuis non insit quo ad differendum iudicium parte
non opponente, tamen bene inerat quo ad differendam solu-
tionem in tempus debitum. Barto. in l. eum qui in prin. §. qui
ita. ff. de ver. ob. & Ias. in §. actionum. nu. 140. de act. Bellac.

Debitor autem sine die si conuenitur priusquam extraiudi-
cialiter moneatur, non soluet expensas, si confiteatur, quia nõ
fuit in mora. Abb. in c. i. de accus. Ang. in l. si manumissori.
C. de obseq. patro. præst.

Fallit in 6. casib. quos no. Fel. in c. licet Heli. de fimo. col. 2.
vbi etiam concludit, quod vbi dies est appositus, non requiri-
tur monitio.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 2. per Fely. in d. c. nu. 8.
Don. à Fina.

2. Debitor in diem si per errorem ante diem soluat, non re-
petit medij temporis vsum, commune pronuncio ex Alex. in
l. i. nu. 17. ff. de condi. indeb. Ias. in l. cum quis. ff. de iur. & facti
ignor. Don. à Fina.

Debitor ante tempus soluere potest. l. cum tempus. ff. de re-
gu. iur. l. stipulatio ista. §. si quis dolum. ff. de ver. ob.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 77.

Ampliatur & limitatur vt per Deci. in d. l. cum tempus.
Don. à Fina.

Debitor promittens cum iuramento soluere decem infra
mensum sub excommunicationis censura & pœna, non dici-
tur periurus, nec excommunicatus, si satisfecerit post alium
mensum sequentem, & sic infra tempus sibi a creditore proro-
gatum, quia idem terminus censetur cum primo, & verè ac
propriè iuramentum videtur adimpleri infra tempus proro-
gatum, vt voluerunt Host. in c. præterea de appellat. & Cardi.
in Clem. 2. §. nos itaque. de iureiuran. & Docto. omnes in c. de
causis. de offic. deleg. & præsertim August. Berous ibi, nu. 31.
qui exprimit hoc dictum verissimum fore, communiter atte-
stari approbatur Dec. num. 45. cum aliis sequen. & in d. c. præ-
terea. num. 7.

Sed transacto termino præmisso prorogato, & debitor nõ
solueret dicta decem absque dubio excommunicationem in-
curreret, quoniam prorogatio cum qualitatibus conditioni-
bus, conuentionibusve omnibus primi termini facienda ve-
nit, secundum Gl. & Dominicum in c. hi qui. de præben. in 6.
Bal. in l. parabolani. C. de Episc. & cler. Io. de Imo. confi. 11. &
Beroum in d. c. de causis. nu. 31. & seq. vbi meminit istam esse
com. opi. Viuius opi. 185.

Debitor obligatus singulis annis soluere par caponum oc-
casionem alicuius rei, eo casu certum est posse conueniri offi-
cio iudicis, vel interdicto possessorio, & sic pro annua præsta-
tione competunt, seu conceduntur remedia possessoria secun-
dum Canonistas communiter in c. querelam. de elect. per illi
tex. & ita in contingentia facti iudicatum fuit in sacro Con-
silio Neapolitano, teste Affl. decis. 395. nu. 3. 4. 6. cum duobus
seq. quæ amicus Legistæ omnes affirmant contrarium in l. si cer-
tis annis. C. de pact. Sed veritatem istius conclusionis planè
abondeque demonstrat Affl. in præcitata decis. 396. Rip. in
l. si. nu. 3. & se q. ff. quorum bonorum. & Tiraq. in trac. de vtro-
que retractu. in §. i. gl. 6. & §. 6. gl. 1. nu. 10. & seq. Hic notandū
congruenter, vtrum iste debitor, qui tenetur dare par capo-
num, liberetur soluendo, ac consignando eos mortuos. Bart.
in l. quod te. ff. si cer. pet. in vlt. q. tenet qd nõ liberetur aliquo
modo, quem sequuntur Doct. & eius opinionem latè profe-
quitur ibi Bolog. nu. 83. Viuius.

Debitor intra biennium & suam cautionem rectè ac iure
condicet a creditore qui pecuniæ numerationem non pro-
bat, ad perfectam liberationem astringet. comm. pronuntiat
Ema. à Costa. in l. si ex cautione. nu. 259. C. de non nume. pec.
Don. à Fin. & E. Suarez.

Nullus debitor etiam in diem, vel conditionem cogitur ca-
uere, nec fideiussorem dare. l. 2. C. de hære. vel act. vendi.

Fallit in 3. casib. quos ponit Tho. Parp. in l. 2. ff. sol. mat. nu.
69. vbi Cro. nu. 60. Don. à Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Debitor addiẽm sub conditione an ante designata diei aduen-
tum, possit per creditorem peti condemnari adueniente die, & tem-
pore, vt soluat vide D. Ioseph. Ludouic. de solutionibus latissime
differentem.
2. Solutum ante diem (inquit Rebuff. tractatu de cessionib. artic. 2.
gl. 9.) non repetitur. arg. l. in diem. ff. de condi. indeb. vt creditor di-
citur ante diem. l. credi cres. ff. de ver. sig. debet tamen creditor ex-
pectare diem antequam agat, alioquin si ante experiretur duplica-
rentur inducia temporis restantis per §. sed hodie. de exceptionibus
in Instit. licet hodie non soleat illud tempus duplicari, sed actor
ad expensas solet condemnari, & reus ab obseruatione iudicij ab-
solui, quia temere litigauit actor. §. si. Instit. de pœna teme. litigant. l.
quem temere. ff. de iudicis. vide eundem Rebuff. in proem. consti.

De debitore ex causa mutui, & quid mutuum sit, in quo consistat, quando contrahatur, & quo- modo probetur.

C A P. VII.

Debitor recipiens pecuniam nomine mutui, nec in-
digens ista pecunia sibi mutuata, potest eandem
inuito creditore reddere, & sic creditor inuitus
cogitur illud idem recipere secundum Cyn. &
Docto. omnes communiter in l. 2. ff. si cer. petatur. quia suffi-
cit, quod in eodem genere restitutio fiat, & non potest esse
magis in eodem genere, quàm si idem sit: alias, & fortasse vr-
gentiores rationes adducit Dec. in d. l. 2. in l. lectu. numero 8.
corrobo-

corroborando, tuendo & allegando istam communem. licet Bolognet. ibi num. 2. tenet ruditer contrarium, & Thobias Novius institutio. quib. mod. re contrahit. oblig. in prin. num. 33. quam quidem communem opi. declarant præcitati doct. non pcedere, quando res esset deteriorata, nam si esset deteriorata, non posset reddi, tunc enim non diceretur esse eadem res, l. 3. §. si reddita. ff. commo. Viuius opin. 178. debitorem quantitatis difficultas soluendi non excusat à mora secundum Bart. in l. continuus. §. illud. nu. 5. & seq. per illum tex. ff. de verb. obl. & in l. quod te. num. 14. ff. si cert. pet. quem ibidem sequuntur. Alex. nu. 9. Zasius. nu. 38. Cur. Iun. nu. 37. Iac. nu. 3. Ant. de But. & Abb. in c. breui. nu. 4. de iureiur. quam quidem opinionem Bar. audacter attestati sunt esse communem Ruy. conf. 150. nu. 3. vol. 1. Dec. las. nu. 32. Bar. Soc. nu. 32. Purp. nu. 63. & Rip. nu. 52. in præcitata. l. quod te. In contrariam vero sententiam ruditer iudicio meo inclinarunt Sal. Cuna. Roma. & Dec. num. 13. in d. l. quod te. & Hiero. Gygas in tract. de pensionib. q. 75. nu. 3. quicquid tamen præfati doct. præcipitanter suadeat cōtra dictam communem ob hoc ab ea non recedo, quia non est tutum recedere ab opinione Bartol. secundum Paul. Cast. conf. 304. visis omnibus instrumentis. Inn. in c. dilecta. de appell. dicit assessores nolle a sententia Bart. recedere, & eo magis non esset recedendum à prædicta opinione, quia constat esse magis communem. refert Ruy. in d. conf. 150. & iudex qui contra communem iudicat, cēsetur propter imperitiam iudicasse, vt dicit Alex. in l. cum prolatis. & ibi Angel. ff. de re iud. Iaso. in l. fin. ff. qui satisf. cog. & Curtius Senior in consilio 49. & consilio 46. numero 13. ideoque dictam communem tanquam verissimam mihi sequendam fore constitui quam communem ita retentam limitat, ac declarat Ruynus in memorato consilio 40. numero nono. in quatuordecim aliis casibus eam declarat Purpuratus in dict. l. quod te. numero 64. F. Viuius opin. 179.

Pecunia, quæ mutuo data est, solui alterius formæ nummis potest, nisi si damnum sibi inde constari creditor ostenderit. commune aiunt Matth. de Afflict. decisio. 90. num. 2. Purpura. in l. cum quid. nume. 164. ff. si cert. petat. Quin & præterea si quam mutationem in intrinseca bonitate patiat in ea prorsus forma solui debebit, quæ tempore contractus erat. vt frequenter placitum renuncio ex Purpur. vbi supra. nume. 170. Curt. Iun. conf. 24. per totum. Anto. Rub. conf. 17. & conf. 75. Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 1. gloss. 18. a num. 26. Aym. Crauet. conf. 47. Suarez.

Mutuum est quando agitur, vt aliquod reddatur in genere. communis est opinio. in l. 2. ff. si cert. petat. vbi Purp. ampliat & limitat in multis casib. nu. 37. Don. a. Fin.

Mutuum non est si in accipientem dominium non transeat l. secunda. §. appellata. vbi Purpurat. limitat in multis casibus num. 5. Don. a. fin.

Mutuum non ideo minus mutuum erit, quod contrahentes paciscuntur, vt illud in deteriori conditione reddatur. commune inquit Iaso. in lectu. 1. num. 2. & lectu. 2. num. 2. Purpurat. nume. 4. in l. cum quid. ff. si cert. petat. defendit. Zaf. libro 1. sing. intellect. cap. 2. num. 5. Bellon. libro 1. supputa. ca. 5. Nec item mutuum esse desinet, quod debitor eandemmet pecuniam, quam mutuo accepit, inuito etiam creditore, ac nulla inde tamen re lasso soluat, commune affirmant Decius in l. 2. lectu. prima num. 8. ff. si cert. petat Viuius. lib. 1. opin. 60. Tum demum autem mutuum repeti potest, cum vel longa solutionis mora interuenit, vel facilis atq; comoda solutio est. vt receptissimum ex Ripa, & aliis scribit Eman. à Costa. in l. si ex cautione. limitat. 2. num. 6. C. de non nume. pecu. E. Suarez.

Dationi quantitatis in contractu mutui pena appositā nō debetur Alex. conf. 76. volum. 5. nume. 75. ver. dummodo non simus. & conf. 119. volum. secundo numero 18. in si. quia præsumitur appositā in fraudem vsurarum. Guiliel. Bened. in repet. c. Raynutius. verbo, si absque liberis. in materia de lega. & fidei. nu. 229. Rebuff. in repet. l. vnica. C. de sentent. quæ pro eo quod interest. nu. 57. & super verbo, proferuntur. num. 46. hoc procedit siue ea pœna excedat legitimum modum vsurarum, siue non. Rebu. ibi. num. 61. nisi pœna ex interuallo esset promissa. l. Titius ff. de pigno. actio. Bar. in l. pen. C. de pigno. actio. Rebu. in eo loco in glo. 1. nu. 67. Bellac.

Mutuum non consistit in pane. communis est opinio in rubric. ff. si cert. petat.

Fallit in 2. casibus secundum Ludo. Bolog. in d. rub. nu. 46. Don. a. fin.

Mutuum consistit in pecunia numerata. l. 2. §. 1. ff. si cer. pe. §. 1. instit. quib. mod. re contrah. obl.

Fallit in 3. casib. quos. not. Lud. Bolo. in rub. ff. si cert. pet. numero 46. Idem.

Pecunia redacta ex re mea de partium voluntate, statim convertitur in causam mutui. l. rogasti. ff. si cert. pet. vbi Purp. ampliat & limitat in multis casib. obligatio mutui re contrahitur, ideo non potest in plus contrahi quam sit datum.

Ampliat & limitatur in multis casib. vt per Purpura. in l. rogasti. §. si tibi. numero 25. ff. si certum petat. Don. a. Fin.

Seruus cui peculij administratio concessa est, peculiarem pecuniam mutuare potest. l. Rogasti. §. si fugitiuus. ff. si cer. pe. vbi Purp. ampliat, & limitat nu. 1.

Fugitiuus, seruus pecuniam quæ peculiaris erat non potest mutuare.

Fallit vt per Pupurat. in d. §. si fugitiuus. Idem.

Mutuum non contrahitur, sed contractus innominatus, vbicunque darem tibi pecuniam in crumena, vel sacco, vt tantundem redderes: ex quo non intercessit numerationis actus mutuum ipsum non contrahitur: sed contractus innominatus do, vt des. secundum gloss. Bart. sub nu. 14. Bal. col. 2. Alber. sub num. 13. & ceteros communiter in l. 2. §. 1. ff. quib. mod. re contrahitur oblig. Bolognetum, sub nu. 40. ac alios omnes in l. 2. §. mutui datio. ff. si cer. pet. Ozerium sub num. 13. Bellonum. nu. 13. & Thobiam Nonium, sub num. 27. in rubric. seu principio, instit. quib. mod. re contrahitur oblig. vbi perhibent istam esse communem opinionem, limitant, & approbant. Viuius opin. 537.

In mutuo pecunia sola commistione censetur consumpta, vt not. in l. singularia. ff. si cert. pet.

Fallit in 3. casibus quos not. Socin. in d. l. singularia. nu. 13. Don. a. Fin.

In mutuo debet fieri de meo tuum. Fallit vt colligitur ex Bartol. distinctione in l. mutuum damus. §. appellata. ff. si cert. petat. E. Suarez.

Si te requirente pecuniam mutuo dari a me, iussero debitori meo in tali vel maiori quantitate, quam tu petis, q̄ illam pecuniam tibi det, contrahitur mutuum.

Fallit in 2. casibus. vt per Purpurat. in l. singularia. ff. si cert. pet. num. 3. Idem.

Si quis accepit argentum ad pondus, potero reddere pecuniam. Bart. in l. mutui datio. ff. si cert. petat. vbi Corn. nu. 4. limitat in 2. casib. Don. a. fi.

Mutuās ludenti repetere potest. Azo in summa. C. de relig. & sum. p. fune. Bar. in l. si quis cum sciret. ff. pro empto. l. si cum gl. in §. si. ff. de aleat. in verbo, accepit.

Fallit in 5. casibus quos not. Bened. Cap. in suo tract. regul. 86. nu. 64. Idem.

Mutuans pecuniam alicui in refecionem domus, vel ædificij, habet priuilegium, vt præferatur omnibus creditoribus. l. 1. ff. de cess. bon. l. interdum. ff. qui potio. in pign.

Fallit in 4. casibus quos nota. Ias. in l. creditor. ff. si certum petatur.

Fallit in quatuor casibus vt per Decium in dicta l. creditor. Don. a. Fin.

Mutuans alicui pecuniam expresse, specialiter, & nominatim ad emendum tales mercēs: quæ quidem licet fuissent emptæ ex huiusmodi pecunia: nihilominus præferrentur priores creditores habentes specialem hypothecam dicto priori creditori mutuanti, & sic secundus creditor ipse, ob hoc caret hypotheca in dictis mercibus emptis, atque ei præferuntur alij creditores anteriores. secundum Bartol. & Salycet. in l. interdum. ff. qui pot. in pign. hab. gloss. in l. qd̄ qui. ff. de priuileg. cred. Baldus in l. licet. C. qui pot. in pign. hab. & Negusan. in tracta. de pignor. in 5. par. 2. membri, nume. 3. & 9. vbi deducit istam esse communem opinionem contra gloss. in authen. quo iure. C. qui pot. in pigno. hab. contrarium firmantem. Viuius opin. 536.

Mutuans tutori aut curatori alicuius pupilli, aut minoris, ille pupillus aut minor non erit obligatus propter tale mutuum, nisi illud probetur versum in vtilitatem pupilli, vel minoris: & sic ad hoc vt ille mutuās possit agere contra pupillū aut minorem, debet probare pecuniam versam fuisse in ipsius pupili, aut minoris vtilitatem. Socinus consil. 15. nu. 23. 1. vol. Bellacomb.

Ex mutuo facto de pecunia mea non quæritur mihi actio, nisi actum sit cum recipiente quod mutui esset nomine meo. Alex. in l. si ita stipula. §. Chrisogonus. colum. 4. de verb. oblig. Vezinus.

Tempus censetur appositum gratia creditoris & debitoris quando quis mutuauit pecuniam debitori sub vsuris soluendam tali tempore. est enim tunc tempus appositum gratia vtriusque, debitoris scilicet, ne ante illud tempus cogatur soluere, & creditoris etiam propter vsuras quas debet consequi eo tempore pendente. Paul. Castren. in l. qui Romæ. in prin.

prin.nu.2.ff.de verb.oblig.& ibi etiam Bar.per l. qui pecuniā. ff. si cert. pet. Idem.

Si quis alicui pecuniam vel frumentum mutuo dederit, qui ex ea pecunia vel frumento filios suos aluerit, si demum ille mutuans reperiatur non soluendo, & filij reperiuntur habere aliqua bona materna aut aliunde, poterunt illi filij conveniri ab ipso mutuante, & hoc ex æquitate. l. si me & Titium. ff. si cert. petat. Adde Roman. singul. 213. Cremenf. singul. 37. Capol. cautel. 246. tenent quod filij teneantur. Deci. & Alciat. in l. si eum servum. ff. si certum petat. tenent contrarium nisi constaret mutuum contemplatione filiorum fuisse factum. Vide Bald. in l. fina. C. ad macedo. & licet Bartol. in l. his folis. ff. de condict. indeb. super hoc reliquerit cogitandum. Ange. tamen ibi videtur tenere quod filij teneantur per l. fina. ff. de eo. per quem fact. erit. & l. prima. §. primo. ad leg. Rhod. de Iactu. Adde in simili Marfil. singul. 224. vbi ponit alium similem casum quando filius pro patre, & vxor pro marito teneantur. Bellacomb.

Volens probare se Titio dedisse mutuo centum, & adducat duos testes, quorum alter dicat quod ille mutuauit Titio centum, & quod illi eam summam numeravit, & quod alter dicat quod ille eam summam numeravit, Caio præsente, & volente Titio, dicendum erit talem probationem valere, & eos testes contestes esse, non enim refert an numeratum sit Titio, an alteri volente Titio eo præsente. Roman. in l. singularia. in vlt. colum. ff. si cert. petat. Hipp. de Marfil. in l. de vnoquoque. nu. 163. ff. de re iud. Vezinus.

Mutuum non probatur si testes adducti ad probandum mutuum deponunt solum de confessione mutui recepti & nihil de numeratione dixerint. Socin. conf. 3. nu. 6. i. volum. nisi & de confessione mutui recepti articulatum fuisset: quia tunc per confessionem probaretur numeratio. l. Publia. ff. de positi. & Soci. ibid. nu. 10. Bellacomb.

Socius mutuo pecuniam communem dare non potest, nisi socij consentiant. l. nemo in prin. ff. pro socio.

Fallit in 2. casib. quos not. Dec. in l. si socijs. ff. si cert. pet. numero 2. Don. à fin.

Debitor dilationem moratoriam, seu quinquennalem impetrans à Principe, an, & quando fideiubere teneatur.

CAPVT VIII.

Debitor impetrans dilationem moratoriam, seu dilationem quinquennalem ob aliquam eorum incommoditatem à Principe, tenentur idoneam præstare cautionem de soluendo completo dicto tempore. l. vniuersa. C. de preci. Impe. offe. quæ est canonizata in can. vniuersa 25. quæstio. 2. & est tex. in regno in c. item quia iudicia claudicare non debent. & ibi Do. Caraita in princ. aliter huiusmodi beneficio dilationis quinquennalis vti, seu gaudere non possunt, secundum communem opinionem, quam allegat Afflict post Bal. in decisio. 378. sub nu. 1. & Bald. Nouellus in tract. de doti. 8. par. princip. in versiculo. Duodecimum speciale est. quem refert, & sequitur Cagnolus in l. 2. nu. 146. C. de pact. inter empt. & Cesar. Vrsillus cum alijs relatis per eum in additio. Afflict in decisio. 288. numero primo. & in dict. decisio. 378. sub numero 3. in quibus locis hoc vtiliter in decisiois ampliat, & copiose declarat in aliquibus casibus.

Et hoc ampliatur intantum procedere, quod si remitteretur ipsa cautio per Principem in mentionata moratoria, adhuc etiam teneretur debitor illam præstare, & nihil iuuaret dictum rescriptum Principis, vt est text. apertus in Regno dicto cap. item quia iudicia claudicare non debent. & ibi resolutissimus Dom. Caraita, numero 5. qui affirmat istam esse communem opinionem.

Item vt debitor antedicti possint gaudere tali dilatione quinquennali, requiritur etiam, qd coram iudice debitum fateatur. l. pen. ff. de cessio. bono. & not. Cagnol. in d. l. 2. nu. 146. & Afflict. in decisio. 379. in quadam causa.

Sed si isti debitor, qui ob paupertatem impetrauerint moratoriam ipsam a principe, non reperirent fideiussores, qui pro eis vellent fideiubere, tunc certe eis sufficeret iuratoria cautionem præstare, nota. in authen. generaliter. C. de episco. & cleric. & in l. 1. ff. qui satisfda. cogant. & ita quotidie practica tur secundum Ias. ibidem nu. 25. & Marfil. in l. si. nu. 122. ff. de iurisdic. omn. iudic. Et licet Roma. sentiat contrarium in l. 2. num. 38. ff. sol. ma. & in conf. 439. sub nu. 10. & Iaso. in d. l. 1. nu.

24. qui satisfda. cog. videlicet qd prædicta oblata cautio iuratoria non sufficiat, nihilominus noli aliter recedere a prima opinione quæ obseruatur in practica.

Quæ quippe non procederet vbicunque quis ob eius malos mores non reperiret fideiussores, tunc enim non staretur suæ iuratoriæ cautioni, secundum canonistas omnes in c. qua fronte. de appel. Bal. in auth. cui relictum. col. 3. C. de indicta. vid. tol. Afflict. in titu. quæ sit prima causa beneficij amit. §. nec est alia. nu. 95. Ias. in l. 1. num. 11. C. de proc. & Cottam in memorali in ver. Cautio cum fideiuf.

Vel forte fideiubere in casu hoc sufficeret cum generali hypotheca omnium bonorum ipsorum debitorum, & adiectione pænæ secundum qd habetur in l. pratoria. ff. de prato. stipulatio. & ibi Bart. & per Glo. & Ange. in l. 2. §. dubitetur. ff. de iudi. Sed in regno Neapolitano vbi ex necessitate, seu dispositione dicti capituli, item quia iudicia claudicare non debent, in ipsa moratoria fideiussio per principem remitti non posset crederem quod iste debitor non valens fideiussionem inuenire, non admitteretur cum iuratoria cautione prout hoc firmat etiā in casu simili Marinus Freccia in tractatu de representatione instrumentorum secundum formam ritus Magnæ curiæ vicariæ, in 9. par. q. 6. vbi firmat quod debitor præueniens creditorem ad finem impediendi representationem instrumenti secundum formam ritus, non admittatur sub iuratoria cautione si non potuisset inuenire fideiussorem, quia ex norma, & necessitate pragmaticæ malitijs litigantium inducitur, vt nemo conuenire posset suum creditorem per viam præuentionis antedictæ, nisi prius præstita cautione de soluendo debito ac vncias decem pro pænâ, & de se representando personaliter in carceribus tempore publicationis causæ. Ideo si admitteretur debitor ad iuratoriam cautionem in præsentis casu, redderetur vana dicta pragmatica.

Sed ista dilatio quinquennalis, ita vt supra, concessa debitoribus, non competit aliter eorum fideiussoribus, & consequenter induciæ ipsæ quinquennales, non prosunt, nec prodesse possunt fideiussoribus, secundum Barto. num. 2. Alexan. num. 6. Soc. & omnes communiter in l. filiusfamil. §. 1. ff. de verborum obligat. Matthæum Brunum Ariminensem in tractatu de cessioe bonorum 8. quæstio. principali. nume. 2. & Cesar. Vrsillum in additio. Afflict in decisio. 5. num. 3. & in quibus locis memorati doctores concludunt, quod dilatio quinquennalis concessa Cruce signatis, non profit eorum fideiussoribus, quia priuilegium conceditur personæ qualificatæ, ex quo conceditur personis Cruce signatis, & ultra personas qualificatas non debet extendi, quoniam qualitas informat subiectum, cui inhæret. Paris. conf. 58. vol. 4. vbi ait, quod qualitas si non interuenit vitatur actus & in terminis Bal. in l. mandatori. nu. 8. C. de non num. pec.

Sed hoc fallit si reus compareret in iudicio, & acciperet defensionem fideiussoris opponendo de priuilegio sibi concessio, tunc enim ipse principalis comparendo, summendoque defensionem pro fideiussore, faceret eum huiusmodi inducijs quinquennalibus gaudere. Et ita extitisse iudicatum in Sacro regio Consilio Neapolitano refert Cesar Vrsillus, licet dubitet, in addit. Afflict in decisio. 288. sub numero 1. prout dubitat etiam, & tenet contrarium expressè Alexand. in d. l. filiusfamil. §. 1. sub numero sexto. Quod quidem dictum verum esset, vbicunque priuilegium concessum remaneret inutile si non prodesset fideiussori, alias secus, vt notat Alex. in d. l. filiusfamil. §. primo. & ibi Socin. & Bartol. & in l. Stichum. §. quod vulgo. ff. de solut. nisi dilatio antedicta cederetur causæ iudicati, quia tunc indifferenter prodesset fideiussori iud. sol. non autem ex contractu. Bald. in l. quoties. Cod. de precib. Impe. offe. & in l. tam mandatori. C. de non numer. pecunia.

Ideo debent esse cauti creditores, qd dilatio ipsa moratoria inciperet currere à die datæ literarum moratoriarum, & non à die præsentationis. c. eam te. de rescript. & Guid. Papæ decisio. 109. vbi ait etiam, qd dictæ moratoriæ, non extenduntur ad creditores futuros.

Aduertere etiam debent ipsi creditores, qd dilatio quinquennalis concessa simpliciter pro debitis, non extenditur ad debitum iuratum. Vnde si debitor intimare, seu notificare faceret dilationem moratoriam si debitum iuratum sit, illa dilatio absque dubio aliquo esset nulla, secundum Cyn & Saly. in l. si. C. si contra ius, vel publicam vtil. Alex. conf. 38. vol. 3. Ias. in l. 2. nu. 2. C. de preci. imper. offeren. & Thomā Fer. caut. 55. nu. 2. Afflict. decisio. 5. & ibi Vrsillum in addi. nu. 1. & Afflict. in decisio. 111. nu. 14. Cassan. conf. 7. nu. 67. Rol. à Valle conf. 31. nu. 20. volum. 2. Bellon. in tractatu de re militari. part. 9. tit. de saluis conductibus. num. 63. Caraitam in dicto cap. item quia iudicia claudicare non debent. nu. 6. & seq. & Gram. decisio. 12. Hector

Hector, & Annibal de Amato. num. 2. & sequen. nisi a Papa cederetur huiusmodi indultum, ac saluus conductus cum expressa mentione de iuramento, vt per Alex. consil. 205. volum. 2. & d. consil. 38. & per Matthæum Brunum in dicto tractatu de cefsio. bonorum q. 26. & Marti. Lauden. in tracta. de priuil. consil. 14. & de fisco consil. vltim. vbi ait etiam, quod non extenderetur ad debitum Camere fiscalis, & idem tenet Roma. sing. 179. qd si Titius i. l. 1. Dec. i. l. 1. lect. n. 84. ff. si cer. pet. & Rebus. in commen. ad Regias const. Tom. 2. sub rub. de literis dilatoriis annalib. quinquen. art. 1. gl. 1. nu. 17. & 13. & Vrsillus in scholiis ad Afflict. in d. decif. 5. nu. 2.

Et quemadmodum Pontifex potest iuramentum remittere, & super eo dispensare, & moratorium prædictam concedere debitoribus per instrumenta iurata, ita etiam princeps secularis secundum Dom. Carautam in dicto cap. item quia iudicia claudicare non debent. numero 8. & sequent. vbi profert magnum, & vtile quippe verbum ita obseruari quotidie in Regno.

Aduertere similiter possent ipsi creditores, qd talis dilatio non extenderetur ad debitum ex delicto, vt latè Ripa in l. 1. ff. si cer. pet. & ibi Alex. Alcia. Bolegnettus. num. 49. cum aliis sequent. qui respondet omnibus contrariis. Roma. consil. 43. & Matthæus Brunus in d. tract. de cefsio. bonorum. quæst. 26. Et licet Dec. & aliqui alij in d. l. 1. ff. si cer. petat. sentiant contrarium, videlicet, quod priuilegium hoc dilationis quinquenalis concessum debitoribus, comprehendat etiam debitores ex delicto, nihilominus prior sententia apparet magis vera, magisque communis.

Aduertere etiã tenentur ipsi creditores, qd vbiunque quis impetraret dilationem quinquennalem, & postea expiraret ob lapsum quinquennij, non posset vtique cedere bonis, & sic etiam, qd non præstitisset fideiussionem de soluendo finito tempore, non admitteretur ad beneficium cefsionis bonorũ, secundum gloss. & alios in l. cū soluto. C. qui bonis cede. pos. Socin. in tract. fallentiarum in regul. 46. num. 14. fol. paruo 33. Gramma. in ritu Magnæ Curie Vicariæ incip. Item quod aduocatus fisci. num. 18. fol. 154. in tit. de instrum. & eorum præsentationibus. & Afflict. cumulatissimè in d. decif. 378. num. 2. qui ostendit istam esse communem opinionem. Et hæc omnino notanda sunt: quia possent debitores calumniosè vtendo priuilegio dilationis, illud præsentare ad omnem eorum libitum. Viuius op. in. 176.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Totum hoc caput quomodo in Gallia obseruetur fusc explicat Rebuffus tractatu de litteris dilatorijs Annalibus, quinquennalibus status et alijs. vt frustra quid addi posse videatur: Ille enim prius quæ dicantur hæc litteræ seu dilationes annales ac quinquennales explicat. Secundo a quo impetrari possunt. Tertio quibus cõcedi valeant. Quarto quibus diriguntur iste litteræ. Quinto in quibus casibus concedi non possunt. Sexto quando concedi hæc litteræ iure possunt. Septimo differentias inter dilationem & annalem & quinquennalem. Octauo, quæ possunt contra has litteras opponi, Denique Nono, quis sit effectus huius concessionis.

De debitore, alternativè, vel in genere ad dandum aliquid obligato.

C A P. IX.

Debitor obligatus alternativè ad dandum animal, vel centum, satisfacit, si tempore solutionis sit animal debilius quam tempore obligationis. Curtius iun. consil. 24. communem dicit. Villalob. & Vezinus.

Nota istam communem ad corroborationem. l. 2. & 39. tit. 14. & parte 5. vbi cauetur, quod obligatus ad dandum animal ad certum tempus, si interim moriatur animal sine fraude obligati liberatur. Plus dicit d. l. 39. quod promittens equũ aut mulum, quod vno mortuo extinguatur obligatio: & non tenetur ad dandum alterum. Et de istis debitis alternativis vide l. 24. tit. 1. par. 5. & l. 23. tit. 9. part. 6. & l. 22. tit. 15. part. 7. & Afflict. in decif. Neap. 397. Villal.

Limita in obligato in Pascha ad dandum centũ, aut pignus: quia non satisfacit dando pignus: sed compellitur præcisè ad centum. Ias. in l. si se obtulit. §. si ex conuentione. num. 6. ff. de re iudicat. Ioan. de Rip. in dicto cap. in terceteras communem dicunt. Idem.

Debitor alternativè ex stipulatione quando verba stipulationis ad ipsum referuntur, potest eligere quem maluerit. Io. de Rip. in c. inter ceteras. nu. 70. de refr. com. dicit. Villalob. & Vezinus. & Do a fi.

Is qui habet facultatem rem aliquam eligendi, si ille præcedat priusquam eligat, talis facultas eligendi peruenit ad eius hæredes, & ad eos hæredes ea facultas eligendi transmittitur, qui poterunt eligere, sicuti poterat eorum prædecessor. l. si stipulatus fuero illud. ff. de verb. obl. & Ias. in l. quidquid. ff. de verb. obl. Bellac.

Facultas autem declarandi voluntatem non transit ad hæredes, cū illa sit personalissima. glo. in l. inter stipulatẽ. in princip. ff. de verbo. obligatio. & ibi Bartol. Iaso. in l. cum stipulatus sum mihi. ff. eodem titu. quod procedit vbi substantia dispositionis confertur in voluntatem alicuius: tunc enim finita illius voluntate per ipsius mortem finiatur, & illius dispositio: cum ea facultas declarandi ad hæredes non transeat. Cum vero executio seu exercitium dispositionis confertur in voluntatem alterius, tunc facultas declarandi voluntatem transit ad hæredes. Iaso. in l. post dotem. numero 50. & 51. ff. solu. matr. Idem.

Obligatus ad dandum aliquid in genere, (Adde ad rem hic etiam supra. capit. 4.) præstando partem non liberatur in totum, nec in illa parte: obligatus tamen alternativè, dando partem licet in illa parte non liberetur, tamen cessat exercitium actionis in illa parte. Alciat. ibi num. 55. communem dicit. Villalob. & Vezinus.

Amplia quod in tantum est vera qd creditor non compellitur recipere, idem ibi nu. 10. ver. 7. limita. com. dicit, licet sibi non placeat in puncto iuris.

Fallit in pœna apposta in obligatione dandi, vel faciendi cum factum est indiuiduum: quia non debetur nisi pro parte, pro qua non fuit completa, vel fuit contrauentum. Boer. decifio. 349. nu. 8. com. dicit. Idem.

Ad illud tamen quod ibi dixi in §. 31. qd vbi aliquid debet fieri sub pœna vel in pacto adiectionis in diem. &c. quod si de ficiat vnus nummus committatur pœna, &c. vide in contrarium Ias. in l. 5. §. si. ff. de verbo. obl. vbi dicit quod licet omnes ita teneant, tamen ipse tenet contrarium. quia vbiunque solutio deficit in tam modica quantitate, scilicet vnus denarii talis defectus videtur potius ab errore, quam a malitia processisse: ergo excusandus. l. quamuis. & ibi no. Bald. ff. de cond. & dem. item propter dictam regulam, qd de minimis non curat prætor: item quia parum delinquit, non incurrit in pœnã vt dicit Bald. in l. quicunque. C. de fer. fug.

Et ad dictam limit. adde Barba. in 4. vol. consil. 34. col. 5. vbi per multa dicit, qd in dispositione hominis curamus de modic. & quod de minimis curandum sit, tener, Phil. in ca. quia sæpe. de elect. in 6. Card. in præm. cle. vide aliquid per Angel. in §. gallinarum. Instit. de re. diui. E. Suarez.

Maiori enim summe minor inest. Iaso. in l. cum furti. ff. de in lit. iur. & in l. qui quartam. ff. de legat. primo. per l. 1. §. si stipulati. cum similibus. ff. de verbo. obligatio. Intellige scilicet affirmatiuè amplia & limita, vt per Iaso. in dicto. §. si stipulanti Alex. in secundo volum. consil. 65. in secunda colum. ibi prætere si testis. & in 4. volum. consil. 40. versic. vltimus. in fin. & in 5. vol. consil. 179. in fin.

Limita etiam in testibus. Alexan. in 5. volum. consil. 50. col. penult. Vezinus.

Debitor an, & quando ex propria creditoris autoritate capi possit; vel Iudicis iussu, ante dici cumentum.

C A P. V T. X.

Debitor non potest capi propria autoritate. no. docto. in l. nemo potest. ff. de leg. 1.

Fallit in 4. casib. vt per Crot. in d. l. nemo potest. numero 8.

Fallit vt notauit in tract. de captura. Don. a fina.

Debitor autem fugitiuus potest propria autoritate capi a creditore l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraud. credit. l. generali. C. de decu. lib. 10. vide Marfi. sing. 43. & sing. 243. vi de Mantic. sing. 292. & 297. & 300.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. regu. 78.

Ampliatur in 5. casibus. Gomez. in §. superest. numero 59. institut. de actio.

Ampliatur in 11. casibus & limitatur in 8. a Rip. in capit. 1. num. 88. de iud.

Fallit

Fallit in 8. casibus, vt per Vigel. in commento 2. anni. capit. 21. fol. 376.

Fallit vt per Cagn. in l. quod te. ff. si cert. pet. num. 28.

Fallit in 15. casibus, vt per Vigel. in commento. 7. anni. capit. 19. fol. 157.

Fallit & Fallentia limitatur in 3. casibus. per Corn. in l. ob re-stituenda. C. de cond. ob turpem causam.

Ampliat in 6 casibus. & limitat in tertio. à Pet. Duë. reg. 175.

Ampliat in 4. casibus. & limitatur in pluribus. a Beninc. in §. superest. instit. de actio. nu. 412. Don. a fina.

Debitor si aufugiat cum pecunia aut re creditoris, potest ab eo capi, & ad iudicem duci. l. ait prator. §. si debitorem. ff. quæ in fraudem credit. quod procedit etiam si clericus esset: quia creditor captum ad iudicem ecclesiasticum ducere poterit prout notatur in c. cum non ab homine. de iudicis. Bart. in l. cum eo. ff. ad l. iul. Peculatus, & sic communiter teneri re fert Bene. Cap. reg. 75. nu. 7.

Debitor suspectus de fuga, licet a iudice vel eius authoritate, etiam si in die obligatus sit, nec dies venerit, ad hoc vt creditorem securum faciat, modo de suspitione fugæ constet, capi possit. l. hæc autem. ff. si cui plus quam per legem Falc. Io. And. in c. lator. de pignoris. gl. in l. si. C. de feriis. id tamē fallit quando eadem suspicio tempore contractus in debitore resedisset, ad hoc enim vt capi possit, oportet quod ipsa suspicio post contractum superuenerit prout notatur. l. ait prator §. si debitorem. ff. quæ in fraudem creditorum. & in l. si credito res. de priuileg. credit. & ibid. Docto. communiter tenere refert Bened. Cap. d. reg. 75. nu. 17.

Non potest autem creditor facere vt capiatur debitor propter suspicionem fuge nisi a tempore contractus citra superuenerit noua causa suspitionis. l. cum mandato. in princ. ff. de mino. Bart. & Doct. in l. si arbitrio. ff. qui satisfd. cogan.

Fallit in 4. casibus. quos not. Iaso. in l. si arbitrio. numero 5. Don. a fina.

Debitor capi ac carcerari potest vt suspectus de fuga probata prius per solum iuramentum suspitione fugæ a creditore. Et sic sufficit iuramentum creditoris ad hoc vt capi possit debitor suspectus, secundum Benedictum de Plumbino, & Angel. in repet. l. nemo carcerem. C. de exacto. tributo. lib. 10. Roman. in l. fideiussor. §. fin. ff. qui satisfd. cog. Io. de Imo. post prin. & Iaso. nu. 19. in l. 2. ff. solu. matrim. Parisi. conf. 107. nu. 54. vol. 3. & ita cōsultuit Alex. cōf. 19. nu. 2. vol. 3. & Natta cōf. 29. nu. 2. & 10. vol. 1. Et hæc opinionē asseuerat Paul. de Castr. conf. 474. nu. 1. volu. 1. totum mundum seruare. & eandē opinionem dicit communiter praticari Caccialupus in tract. de debitore suspect. & fugituo. in 6. quæstio. numero 18. Et ita per prædictam communem praticam ego sæpe sæpius iudicaui, dum eram iudex criminalis in Ciuitate Terami anno Domini 1561. & 1562.

In contrariam vero partem videlicet, qd debitor vt suspectus de fuga non possit carcerari, nisi fuerit prius legitima suspitionis causa allegata, & probata per duos testos, inclinauit Bal. conf. 285. nu. 3. & 4. volum. 1. in l. apertissimi. nu. 9. C. de iud. Ang. Aret. in prin. Instit. de actioib. nu. 8. Ang. titubanter in l. si ab arbitro. §. qui ex causa. nu. 9. ff. qui satisfd. cogan. Alex. in d. l. 2. nu. 22. Ias. in prin. Instit. de actio. nu. 91. & in d. l. si arbitro. & Parisi. conf. 101. num. 5. volum. 3. & istam opinionem esse ait communem Ripa in suis singula. responsis. in tit. de legibus. & longa consuetudine. cap. 13. num. 28. & Thomas Parpalia in repetitio. d. l. 2. colum. 21. & sequitur, declaratque abū de Lanfra. in c. quoniam contra. in cap. 3. de re cusionib. numero 9. & ibi Celsus eleganter in additio. de probat. & Grammat. conf. ciuili 17. num. 12. cum alijs seq.

Quicquid tamen suadeant præcitati Illustres Docto. propterea non discedo a prima sententia quæ quotidie obseruatur in omnibus Italiæ Curiis, & probatur ista optima ratione quia hoc casu periculum vertitur in mora, & res est talis, quæ celeritatem desiderat, & ubicunque periculum est in mora ad probationem suspitionis iuramentum sufficit, vt est Gl. & ibi Inno. in c. quoniam frequenter. vt lite non contest. & in l. 2. vbi Doct. C. vbi in rem actio.

Bene verum est quod dictas opiniones ad optimam concordiam, & consonantiam fœdere distinctionis reducit Ripa in dicta l. secunda nume. 56. cum alijs sequen. Et sic iudex ex prædictis secure, ostenso prius instrumento debiti per creditorem, ac præstito iuramento de suspitione, & fuga, potest concedere ac impartiri licentiam capiendi, & carcerandi dictum debitorem.

Quæ quidem licentia capiendi, et die feriata introducta in honorem Dei potest concedi, saltem ad hunc effectum, vt debitor præstet suo creditori cautionem de iudicio sisti, secū-

dum Gl. singularem, & communiter ab omnibus Scriben. approbatam in l. dies festos. C. de feriis. in ver. Fideiussionis. quæ Gl. cum materia late explicant Doctor. in l. 2. ff. de feriis. Ias. & Mod. in d. l. 2. & Doc. in §. 1. insti. de act.

Sed si, (nota congruenter hic) debitor esset fugitiuus, & arriperet fugam, licitum esset suo creditori ipsum capere propria authoritate, & ipsum captum ad iudicem ducere, secundum Spec. in titu. de accusat. ver. Idem forte in debitore. argumento. l. ait prator. §. si debitorem. de his quæ in fraudem credi. Et idem etiam probatur ex no. per Bal. in c. 1. §. 1. de pace iuram. firman. Ias. in l. 1. nu. 71. ff. de off. eius. Marfi. in singu. 43. & 243 & Parisi. conf. 107. nu. 52. & conf. 99. nu. 3. vol. 3. & Ruin. conf. 18. nu. 4. vol. 5.

Et creditor non solum posset capere suum debitorem propria authoritate in actu fugæ, sed etiam illum, qui esset in fuga mentali, & contra eum extarent aliqua euidencia signa vt fugere vellet. secundum Angel. in l. pignoris causa. C. de pign. actio. Marfi. in d. sing. 43. & Caccialupus in d. tract. de debitore fugituo. in 4. q. col. penult. vbi hoc latè probat ex mente Doctor. & declarat.

Imò tum etiam est licitum laico capere clericum debitorem suspectum de fuga, sine periculo aliquo excommunicationis, dummodo præsentet illum iudici ecclesiastico. Abbas in cap. cum non ab homine. colum. 4. & ibi Bald. colum. 3. de iudi. & notat Iason. in d. l. 1. num. 71. ff. de off. eius. & Marfi. in d. singul. 43. Viuius opin. 177.

Ad hoc, vt possit per iudicem concedi licentia de capiendo debitorem suspectum de fuga, requiritur inter cætera, qd fiat plena fides iudici de debito, ita quod solum desit citatio partis. Est communis opin. secun. Corn. in conf. 136. visis. ver. ad hoc autem. volum. 4. Nota, quod multi iudices in hoc errant. M. Chzrian.

Debitor an, & quando personaliter capi, & incarcerari possit; & num per pactum ad carceres se obligari queat.

CAPVT XI.

Debitor non suspectus de fuga licet capi, siue carcerari regulariter non debeat. l. 1. C. qui bon. cede. poss. l. 1. C. de execu. rei iudi. & l. ait prator. §. si debitorem. ff. quæ in fraudem credito. id tamen inter alias multas fallentias quoque fallit, quando

debitum descendit ex crimine, tunc enim poterit carcerari, etiam si clericus sit, ad effectum sub quæstionibus de veritate inquirendi, & ad satisfactionem compellendi. c. 1. de deposito. & ibid. gl. in verb. quæstionib. & communiter Scribentes. aut nisi in iudicio condemnatus intra tempus a iure præfixū soluat, aut ante illud tempus facta discussione omnium bonorum, etiam nominum debitoris non soluendo reperitur. iuxta l. secundam. & fi. C. de execut. rei iudic. & no. in c. quæret. de offic. deleg. l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudica. quia tunc capi poterit atq; carcerari, prout voluit gl. notab. & singularis in l. 3. §. penul. ff. de susp. tut. & d. l. 1. C. qui bonis cedere possint, & ita communiter quoque teneri ibidem notab. refert Bened. Capr. regu. 75. nume. 20. & 22. quod postremum similiter fallit in clerico; muliere; item debitore in domo existente, vel bonis cedente, qui carcerari non debent, ibid. nume. 23. Cap.

Debitor personaliter capi an, & quando possit: vide Ias. in l. arbitro. ff. qui satisfd. cog. Castr. conf. 19. & 31. colum. pe. & vltim. libro 1. Bald. conf. 318. libro 2. conf. 318. libro 4. conf. 285. lib. 1. Et qua pœna puniatur faciens aliquem capi indebitè, & iudex qui iniuste detinet, vide eundem conf. 212. lib. 2. Adde, qd quando debitor est suspectus, ante diem aut conditionem, qd competit prosecutio pignoris, teste Bar. in l. quæsitum. ff. de pignoris. Bellac.

Pro debito ciuili quis non debet in carcerem detrudi, & minus detineri, cum illius bona sunt soluendo. gl. in l. 3. §. tutores. de susp. tuto. Ang. in l. nemo carcerem. de exact. trib. lib. 10. C. Rom. conf. 320. Quinimo & quod magis est, ad carcerationem contra debitorem nō potest perueniri, nisi prius facta excussione super bonis ipsius debitoris, & patrimonio fideiussoris. Rom. in l. filio. 2. nu. 17. ff. solu. matrim. Hippol. de Marfi. sing. 3. Bellac.

Debitor habens bona, quæ publica subhastatione vendi possint, in carceres poni non potest. l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. & c. peruenit. de fideiuf. hoc vero cessat ubi- cunque debitor non haberet bona, ex quibus æs alienū solui posset,

posset, tunc quippe capi potest & carcerari, secundum gl. not. in l. 3. §. tutores. ff. de susce. tut. quam sequuntur, asseuerantque singularem Abba. & Fel. num. 10. in cap. quod in consultationem. de re iud. Barb. in c. 1. de deposit. Bald. in l. si sine. ff. de in ius vocan. & l. 1. C. de iur. & fact. igno. Pau. Cast. in l. 4. §. prætor ait. ff. de re iud. Alex. & Ias. in d. §. in venditione. & ista est communis opin. secundum Aretin. in l. maritum. §. eleganter. num. 7. ff. sol. ma. Alex. in d. §. venditione. & Ripam in l. obligatione generali. num. 20. ff. de pignori. Ias. in prin. Institutio. de actio. nu. 90. & Boer. decis. 349. nu. 7. F. Viuius opi. 186.

Debitor si est captus, & incarceratus non seruato iuris ordine non retractatur eius captura si apparet quod vere est debitor. l. final. §. fina. ff. quod metus causa. Bald. in cap. tuæ, vt lite non contestat.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in la. Diuo Pio. §. in venditione. col. 3. ff. de re iud. Don. a fin.

Debitor non habens vnde soluat, regulariter in corpus lue re debet. l. si id quod. ff. de iuris. om. iud. l. municipia. C. de seru. fug. §. si. de dolo. & contu. l. si. de in ius voc.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in septimò, vt per Socin. regul. 81.

Fallit vt nota. Iaso. in d. l. si id quod. num. 28. vbi limitat in quatuor casibus.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. in d. l. nu. 12.

Fallit in tribus casib. vt per Felin. in cap. ad liberandum, de iud. num. 3.

Ampliatur & limitatur per Alex. in d. l. si quis id quod, numero 5. Don. a fin.

Debitor non potest per pactum se obligare ad carceres, si in termino non soluerit, & sic non potest consentire aliquo modo, vt possit compelli, capi, & carcerari propria creditoris auctoritate, secundum Dyn. Bartol. Imol. Angel. Roman. Alex. & omnes magis communiter in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrimo. Don. a Fina.

Debitor non potest per pactum se obligare ad carceres, si in termino non soluerit, & sic non potest consentire aliquo modo, vt possit compelli capi, & carcerari propria creditoris auctoritate secundum Dyn. Bartol. Imol. Angel. Roma. Alex. & omnes magis communiter in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrimo. & Angel. & Moder. ff. de leg. 1. per illum tex. & alios re- latoros per Ant. Gallefium in tract. cameralis obligationis. in 2. part. quæstio 4. Nec valet pactum quod debitor non cedat bonis, secundum Iacob. de Aren. Bal. in l. 1. C. qui bo. ced. pos. & alios Docto. congestos per Cottam in suis memorabilibus, in verb. solui. post medium, vbi refert etiam Docto. contrarium asseuerantes: & Francif. Becca. consi. 10. num. 1. volum. 1. Quæ quidem conclusio procedit ac ampliatur, vt procedat, etiam si huiusmodi pactum, seu obligatio ad carceres esset iuramento firmata, vel firmatum, vt per Bal. in authen. sacramenta pube rum. C. si aduer. vend. Alex. in d. §. eleganter. & istam ait esse commun. opin. Alciat. in c. cum contingat. nu. 69. de iureiur. Viuius opin. 183.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Fuse omnes casus quibus capi possit & detineri debitor pro debito explicat Rebuffus in constitutiones regias, tracta. de litteris obligatorijs. Articulo 11. gloss. III.

Hodie (inquit) Rebuffus loco citato, fit preceptum obligato de soluendo, qui si non soluat & obligatum sit corpus, capitur etiam sine alia bonorum discussione, & ad carceres ducitur. Et si sit clerici debitor ad carceres iudicis ecclesiastici trahetur si laicus, ad carceres iudicis laici. Et ita seruari vidi in practica: Maxime hoc seruant curie parui sigilli, & conuentionum Nemanfi.

Miscellanea de debitoribus.

CAPVT XII.

Debitori qui debitum confitetur, decem dierum spatium de more ad soluendum indulgetur. commune inquit Porc. in §. omnis stipulatio. num. 6. Insti. de verb. obl. E. Suarez. & Don. a Fin.

Debitor ad factum præcisè compelli non potest. l. stipulationes. ff. de verb. oblig.

Fallit in 5. casib. vt per Alex. in d. l. nu. 27. Don. a fin.

Debitorem capiendi licentiam iudex concedere debet si sibi constet de debito. est communis opinio secundum Corn. in cons. 136. vol. 4. Don. a fin.

Debitor potest excommunicari ad petitionem creditoris si non satisfacit, not. in c. ad aures. de simo.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 1. Don. a fin.

Debitor si cessionarius ei notificet ne cedenti pecuniam soluat, si aliter faciat, omnino liberatur. l. 3. C. de nouat.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 79. Don. a fin.

Debitor licet creditori suo contra suum debitorem actionem cedat, cessione tamen non obstante contra ipsum agere, & exigere poterit. l. 3. C. de noua.

Fallit in 2. casib. quos not. Soc. reg. 8. Dona. a fin.

Debitor tenetur creditori soluere facturam instrumenti leuati, quando fuit leuatum & captum à notario post moram debitoris, & maxime quando etiam litigauit, secus si non fuit in mora soluendi, nec litigauit: sed obtulit debitum, secundum Bald. & Salicet. in l. non ignoret. C. de fru. & lit. expen. Balb. decis. 35.

Debitor meus pure si de voluntate mea promittat Titio, quod mihi debetur, ego non possum agere. l. pecuniam quam. ff. si cert. petat.

Fallit in tribus casibus quos no. Dec. in d. l. pecuniam. nu. 5. Don. a fin.

Debitor necessarius, quando aliquid relinquit in testamento, semper videtur tale legatum factum, vt compensetur cum debito. Ias. in auth. præterea. C. vnde vi.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. auth. Don. a fin.

Debitor liberatur si soluit ciuitati, vel tyranno, quando bona creditoris sunt confiscata. Barto. & alij in l. creditor. ff. de solutio.

Fallit in multis casibus quos not. Port. in lib. 3. suarum conclusionum. reg. 41. Don. a Fin.

Debitor coactus per superiorem vt soluat iniuste ob iniuriam creditoris periculum est creditoris. Ias. in cons. 27. vol. 3. com. dicit. Vezinus. & Don. a Fina.

In simili dicit l. 7. tit. 8. par. 5. q. si aliquis habet vineam, vel arbores alicuius, & ad iniuriam suam inimici eius fecerunt aliquid damnum tenetur ad dandum domino. Idem.

Debitor Titij constituens se præcario nomine ipsius omnia sua bona possidere, si postea aliquid ex ipsis bonis alienaret, posset quippe petere creditor prædictus, adueniente casu obligationis, huiusmodi bona alienata ab illo qui illa emit: nec requireretur q. fiat excusio contra principalem, & sic alienata per debitorem, qui constituerat se omnia bona sua possidere nomine præcario creditoris: certum est posse per creditorem reuocari, eueniente casu obligationis, nulla facta excusio ne in bonis ipsius debitoris secundum Bal. & Angel. in l. si. C. de acq. possess. Angel. Imol. Roman. & Alexan. in l. exitus con trouersia. ff. de acq. possess. Francum in disputat. petitorij, dubio 1. num. 40. Corne. consil. 85. num. 3. vol. 4. Afflic. decisio. 139. num. 7. Deci. in l. si. §. si. nu. 28. ff. si cert. petat. Ruinum consil. 130. num. 8. vol. 1. & consil. 172. num. 3. & seq. vol. 4. Gozad. consil. 42. num. 12. Marfil. sing. 158. Cagnolum, in præmio digestorum. num. 211. Tiraquel. in tract. de iure constitu. part. 1. num. 58. Ripam, in rub. ff. de interd. num. 14. Gratum consil. 42. num. 15. volum. 2. Bel. consil. 34. num. 7. consil. 44. in fi. Paris. consil. 103. num. 8. volum. 3. Capicium decis. 54. num. 1. Grammat. decis. 103. num. 106. Marantam, in tract. iudiciorum. in 1. part. distinct. 7. num. 5. Boer. decis. 112. num. 2. & decis. 200. num. 8. & Rolandum à Valle consil. 79. num. 33. volum. 1. In contrarium vero partem, videlicet, quod necessaria sit ipsius debitoris excusio, inclinauerunt Aret. titubanter consil. 127. num. 3. & Barb. consil. 28. volum. 1. Sed quicquid Docto. hi suadeant. variis & diuersis ambagibus, ob hoc igitur non recedendum reor in iudicando consulendoque a prima sententia quæ communis est, atque verissima redditur per fundamenta, rationesque non parui quidem momenti allegatas per præcitatos Doct. omnes. F. Viuius opin. 188.

Debitor quamuis inuitus potest cogi, & cogitur suscipere alium creditorem. l. ij. ff. sol. matri. & Bal. in l. si pater. C. de fideiussorib. & hoc quotidie patitur inter mercatores. Secus tamen est in creditore, qui inuitus non potest cogi mutare suum debitorem & alium accipere licet idoneum. Bald. in l. si pater. C. de colla. Ias. l. si domus. §. si fundus. nu. 31. de leg. 1. l. si mandato. §. 1. ff. mandat. Bellac.

Debitor etiam nulla de nouo contingente causa compelli poterit, vt cautionem rei probandæ ergo præstet. commune inquit Rip. in l. 2. num. 48. ff. solu. matr. & Stracha de Mercat. 2. part. num. 32. Anton. Gomez. de contract. capit. 11. num. vlti. Arius Pinel. in l. secunda. part. 2. capit. 1. num. 20. ad fin. C. de rescind. vend. E. Suarez.

Debitor creditoris literas accipiens sine protestatione, de bitum in illis contentum fatetur, nisi contrarium protestetur, secundum communem per Bursat. consilio 39. numero 15. libro primo. Bonacoss.

Debitor seruus liberatur si factus est libertus.

Fallit

Fallit in 6. casib. vt per Corn. in l. i. C. an seruus pro suo facto. col. 2. Don. a fin.

Debitor soluens rem alienam creditori in solutum recipiēti extinguit obligationem fideiussoris. M. Anto. Bart. in tract. de tempo. vti. c. 18. Don. a fin.

Debitor si debiti partem confiteatur, partem neget, confessam summam cogetur creditor inuitus accipere, commune ait Porc. in prin. num. 12. ad fi. Instit. quib. mod. tollit. obligat. E. Suarez. & Don. a Fina.

Debitor vendicans rem alienatam non seruatis seruandis, tenetur tamen soluere debitum cum legitimis vsuris, teste Osafo. decisio. 160. num. 16. num. 17. vbi quod idem recuperare potest eius rem illegitime alienatam, etiam si debitum non offerat: quod procedit parte non opponente: potest tamen ad debitum soluendū cōdemnari, & ita Senatū cōdemnasse possessorem conuentum ad restitutionem bonorum cum fructibus a die traditionis, auctore prius soluente quantitatem debitam cum legitimo interesse, proportionabiliter compensando cum fructibus facta liquidatione, iuxta doct. Iaso. in §. actionum. num. 137. Instit. de act. pro qua decis. vide quæ scribit Rol. conf. 7. nu. 28. lib. 3. Idem.

Debitor qui non est creditori familiaris, si instrumentum debiti penes eum debitorem reperiatur si dicat se soluisse, præsumetur liberatus. l. Labeo. ff. de pactis. & ibi Bart. Ias. poterit tamen creditor probare illud instrumentum a se fuisse ablatū, & quod instrumentum peruenit ad debitorem sine suo facto. Aufre. in decis. Capell. Tolo. decis. 239. quod si debitor esset persona domestica ipsi creditori, licet demum illud instrumentum penes eum debitorem reperiretur, nulla esset pro eo præsumptio quin eo casu solutionē debeat probare. deci. Cape. Tolo. 239. Bar. & Ias. in d. l. Labeo. Kircho.

Debitor etiam nulla de nouo contingente causa, compelli poterit vt cautionem rei probandæ, & quod præstet. commu. inquit Rip. in l. 2. num. 48. ff. sol. mat. Ant. Gom. de contract. c. 11. nu. vlt. Ari. Pinchin l. 2. part. 2. c. 1. nu. 29. C. de rescin. vend. Don. a Fina.

Debitor simpliciter soluens, nec cautionis, nec dati chirographi fidem videt agnoscere vt ait receptus. Eman. a Costa in l. si ex cautione. l. 8. nu. 4. Don. a Fina.

Debitor in præiudicium & detrimentum creditorum nihil de debito poterit disponere. Bal. & Riminald. l. debitorum. C. de pactis. Vezinus.

Debitor absolutus eo, quia non est debitor, non potest actor venire contra sententiam, & probare debitum. Bart. in l. Iulianus ff. de condict. indeb.

Fallit in tribus casibus vt per Iaso. in d. l. Iulianus. num. 21. Don. a Fina.

Debitor spoliatus à iudice nulliter, siue iudex procedat vt priuatus, siue alio modo, ante omnia restitui debet secundum communem per Burfat. consil. 73. num. 33. libro 1. vbi refert aliam opinio. contrariam quæ procedit de facto, & sine causæ cognitione tantum.

Debitor soluendo legitimo administratori liberatur.

Fallit in 2. casib. vt per Alex. in l. pactum. C. de pact. num. 1. Don. a Fina.

Debitor quando teneatur ad rem propter iuramentum, declarat Bar. distinguendo in l. eū qui. §. si iurauero. ff. de iureiurando. Don. a fin.

Debitor non certæ, liquidoque constantis summæ, potest certam quantitatem offerre, satisfaciens de reliquis, quæ deberi amplius apparuerit, commune ponit Curt. Iun. consil. 122. num. 2. E. Suarez.

Si debitor debitoris obligat se per cōstitutum, vel nudum pactum nō fit nouatio, nec liberatus debitor principalis est. communis opinio secundum Alexand. consil. 173. volum. 7. Don. a Fina.

Si debitor specialiter obligauit aliquam rem mobilem creditori licet non tradiderit: si tamen eam postea vendat, committit furtum. l. si quis rem pigno. ff. de fur.

Debitorum remissio generalis non profertur ad res testatori debitas, aut actiones in res illi competentes, commune dicit Ant. Gomez. de test. cap. vlt. nu. 82. ver. Itē adde quod in facta. E. Suarez.

Si probauero aliquem meum debitorem, sed non in qua summa, stabitur iuramento de summa ex coniecturis & verisimilitudinibus quibusdam. l. si. §. 1. C. de bonis auth. iud. poss. Capo. caut. 280. incipiente, aliquis iurauit. & hanc opinionem tenendam asserit Rebuff. in l. vnica. in gl. 1. nu. 101. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Bellac.

Debitum non dicitur quod venit officio iudicis quia officium iudicis nullā præsupponit obligationem. l. qui per collu-

sionem. ad finem. ff. de actio. empt. glo. quam ibi sequitur Ias. in l. si seruus. §. effectus. num. 48. ff. de verbo. obliga. commun. dicit. Vezinus.

Datio rei alicuius insolutum cum iudicis autoritate, non poterit reuocari etiam si debitor pretium obtulerit. Alex. in l. si finita. §. Iulian. ff. de damn. infect. quamuis Bart. ibi contrarium voluerit, debitorem scilicet audiendum esse, si infra biennium debitum obtulerit creditori, per l. si. C. de iure domini impetran. quia ea lex fina. procedit in pignore conuentionali, & non in pignore prætorio: quod pignus prætorium semel alicui adiudicatum, non reuocabitur per oblationem pretij. & est communis opinio contra Bartol. vt per Decium consilio 592. Bellacomb.

Factores seu institores licet se scribant debitores in aliqua summa pecuniæ, non propterea conueniri poterunt nomine proprio: quia videntur scribere vt factores seu institores, etiam si simpliciter se debitores dixerint. l. si. ff. de instit. actio. quantum in absentia domini cōtraxerint. l. heres. absens. §. apud Labeonem. ff. de iudic. Decius consil. 510. num. 5. nisi nomine proprio se obligauerint. per l. procurator qui pro. ff. de procuratoribus. Bellac.

Si sint duo debitores, & testator mandat vni eorum iura cedi, haeres ceden. videtur cessionarium liberare. tex. est no. & ibi Bal. in l. qui duos. ff. de leg. 2. Vezinus.

Ius iniquum impetrans etiam contra vnum tantum, ipse vicissim ab omnib. debitoribus suis retorsionem patitur cōmunioem opi. esse testatur Zaf. in l. si quis iniquum. §. hæc pœna. ff. quod quisque iur. I. Fich.

Promittens in instrumento se statutum circa expensas, dicto creditoris (vt sæpè fit) obligatur soluere facta declaratione per creditorem. Magis est com. opi. vt dicit Bene. Va. in Ap. post. ad Felin. in cap. si diligenti. num. 13. in verb. vtrum. extra de foro compet. I. Fich.

Nulla enim præcedente contractu nemo cogitur satisfacere alij tractanti de lucro etiam si non nocet glo. in l. cum quid in verbo. nouam ff. si cert. petat.

Fallit in 3. casib. quos not. Tho. Parp. in l. 2. ff. sol. mat. nu. 95. Don. a Fina.

Retentio alicuius rei etiam pro vero debito est prohibita. l. si. C. commo. nisi pro expensis in ea re factis. vnde sartor potest vestem retinere pro sua mercede donec ei solvatur. Bartol. in d. l. si. Item si quis exposuerit in funeralibus scholaris mortui, poterit retinere libros donec sibi exsoluatur pecunia debita quæ iam fuit exposita. Bald. in l. i. C. etiā ob chirograph. pecun. & mulier mortuo marito potest propria autoritate remanere in domo mariti, donec actualiter dos ei solvatur. Bald. in l. penult. C. de non numerata pecun. & hæc tenenda menti asserit Iaso. in dicto. §. si centum. l. si non sortem. ff. de condic. indeb. Bellacomb.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Vide fuse de hac materia Petrum Rebuffum in constitutiones regias, tractat. iam dicto, omnia quæ ad praxim spectare possunt persequentem.

Mora quid sit, & quæ debitorem a mora excusent, vel in ea constituent, & quando.

CAPVT XIII.

Vero quid sit mora? Respon. secundum Accur. in l. mora. ff. de vsur. quod mora est, cum quis maior 14. anno. curatorem non habens interpellatus per diei appositæ lapsum, vel per eius, cui debetur denunciationem, congruo loco & tempore factam, cum intel ligat se debere, vel intelligere debeat, non soluit. Hæc definitio videtur desumpta ex l. quod te. ff. si cert. petat. Aliam definitionem tradit Alber. in suo lexico, & scilicet quod mora est detrectatio solutionis ab adulto facta per denunciationem, vel per diei lapsum nullo mō remissa ab eo qui sciuit, vel nō potuit iuste ignorare. Et dicit Ant. Corf. in suo rep. ad Pan. verbo mora. hæc descriptionem à docto. communiter approbatam esse in qua contineatur vtraque mora regularis & irregularis. Sed iudicio meo neutra harum definitionum transit sine difficultate. Mich. Grassus.

Mora non est vbi non est petitio. l. si pupillus. ff. de verbo. obligatio. l. lectam. verfi. dicebam. ff. si cert. petat. l. nulla intel ligitur. ff. de reguliur.

Fallit

Fallit vt per Decium in dicta l. nulla.

Fallit in 11. casib. vt per Socin. reg. 269.

Fallit in 12. casib. vt per Ioan. Sodole. in l. quod te. ff. si cert. petat. num. 67. in quibus mora committitur absque interpellatione, & petitione.

Fallit in 8. vt per Ioan. Bologn. in dicta l. quod te. num. 61. Dona. a Fina.

Debitor in mora non potest constitui quando stipulatio est omnino pura, nisi ille interpelletur, per l. quod te. ff. si cert. pet. l. si ex legati causa ff. de verb. obli. quod procedit etiam si dictum fuisset quod solueret hodie. Bal. in l. si mihi & tibi. §. 1. per illum tex. ff. de lega. 1. Ias. in l. liber homo. §. decem. num. 5. ff. de verb. oblig. Vezinus.

Non est in mora qui ad iudicium prouocat. gloss. in l. qui solutioni. ff. de vsu. l. sciendum. ff. eo. tit. l. 3. §. si quis paratus. ff. quod vi aut clam.

Fallit in 2. casibus vt per Dec. in l. qui sine. ff. de regul. iur. Don. a Fina.

Non est in mora, qui ex legitima causa litigat. Lud. Roma. conf. 244. Vezinus.

Mora non committitur vbi quid non est liquidatum. Alex. in 2. vol. conf. 49. Ias. in l. ait prator. §. siue autem. circa fin. de ope. nou. num. Idem.

Loci solutionis vbi electio est in potestate creditoris, antequam creditor eligat locum, debitor non dicitur in mora. Alex. in 5. vol. conf. 45. in 2. col. in fi. Vezinus.

Ad constituendum in mora eum, qui tenetur adimplere cōtenta in testamento, non requiritur qd fiat protest. de agen. ad priuationem &c. Alex. in 1. vol. conf. 102. in 3. col. ibi nec fuit necessarium. Vezinus.

In dispositione legis vel vltimæ voluntatis, ad hoc vt ppter moram pœna committatur, requiritur monitio, vel interpellatio. Est magis communis opin. secundum Soc. conf. 133. perfecto. vol. 1. M. Chæria. versi. more.

Vtrum impedimentum illatum per tertium impediatur moram committi? vide Lud. Ro. conf. 352. in 2. col. Vezin.

Impossibilitas excusata mora: Ias. l. si decesserit in 1. col. in fin. ff. qui satisf. cog. Vezinus.

Quæro, an difficultas excuset debitorem quantitatis a mora? Resp. in hoc articulo variatum est sententijs. Namque qd non excuset tenet Salic. Raphael Cuman. & Ludou. Roman. l. quod te. ff. si cert. petat. Hieroni. Gigas in tractat. de pensio. quæstio. 75. num. 17. & Phil. Deci. d. l. quod te. & ibi Aretin. qui dicit in hoc contra. Bartol. vsque ad tempora Alexan. esse communem opinionem.

Contraria vero sententia communiori calculo recepta est, quam tenet Bartol. d. l. quod te. num. 14. quem sequitur ibi Alexan. num. 9. Vlicus Zas. num. 38. Curt. Iun. num. 37. Rip. num. 52. vbi dicit eam esse magis communem sententiam, eandem dicit ibi communem Franc. Purp. Iac. de S. Geor. num. 3. Lancellot. Dec. versi. in debitore autem quantitatis. Ias. num. 32. Bar. Soc. num. 32. Eandem dicit communem Carol. Rui. conf. 150. num. 3. vol. 1. Mich. Grassi.

Quæro, Vtrum difficultas excuset debitorem quantitatis a mora? Respon. Docto. in hac quæstio. sententijs variant. Vna est illorum, qui volunt debitorem excusari, & eam tenent Salicet. Raphael Cuman. Roman. & Aretin. d. l. quod te. dicens eam esse communem.

Alia est opinio contraria, quam tenet Barto. d. l. quod te. & ibi Ias. num. 32. dicit eam esse magis communem. & Alex. Soc. & omnes recentiores. Bauer. in tract. moræ. 3. par. Eandem dicit esse magis commu. Ripa. d. l. quod te. num. 52. licet contraria forte fuerit communis vsque ad tempora Alex. & dicit magis communem Franc. Purpur. num. 38. in fi. d. l. & tenet ibi Curt. Iun. num. 87. Zas. num. 38. Iaco. num. 3. & eam dicit esse communem Barto. Soc. ibi. num. 32. Lancel. Dec. ver. in debitore autem quantitatis. Panor. c. breui. num. 4. de iureiurand. & ibi Anto. de Butr. Et hanc opinionem dicit esse communem Carol. Ruin. conf. lio 150. num. 3. volum. 1. possent tamen hæ opiniones conciliari inspectis fundamentis vtriusque partis, vt si loquamur in difficultate quantitatis non simpliciter, sed vt speciei, vt si debitor est in certa moneta procedat opinio affirmatiua. Sin vero loquamur in debitore quantitatis simpliciter, & difficultas oritur ex casu superueniente, similiter locum habeat affirmatiua, alias si consideretur difficultas sine casu aliquo, procedat opinio magis communis, & hæ distinctio fundatur expresse. tex. c. significante. de pigno. & ex mente docto. vt patet ex eorum allegatis. Mich. Grassi.

Difficultas non excusat debitorem a mora. Bart. in l. quod te. ff. si cert. pet. & hæc est com. opin.

Fallit in 8. casib. vt per Pet. Duen. reg. 199

Fallit in 4. casib. vt per Ruy. in d. l. quod te.

Fallit in 11. casib. vt per Purpu. in d. l.

Fallit in 4. casib. vt per Iacob. de S. Geor. in d. l. quod te. vbi hanc quæstionem latissime disputat Butriga. & limitat in 6. casibus num. 40.

Fallit in 12. casib. vt per Soc. in d. l. quod te. num. 33.

Fallit in debitore facti qui excusatur propter difficultatem Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 8. per Rip. in d. l. quod te. num. 38. & nu. 50. vbi ad propositum videas multas conclusiones. Don a fin.

Difficultas excusat a mora etiam in obligationibus dandi hanc dicit communem antiquorum vsque ad Alex. sed quod postea Recent. contrariam communiter tenet. Purpurat. in l. quod te. num. 63. ff. si cert. pet. B. Villal.

Difficultas excusat a mora, quæ initio aderat, nec superuenit in obligationibus facti, maxime ad eum finem, ne soluat pœna vt est communis opinio. Gabriellus consilio 181. num. 14. Bonacoss.

Difficultas excusat a mora in obligationibus facti. communis est opi. vt refert Purp. in l. quod te. ff. si cert. pet. vbi ampliatur & limitatur. num. 55. & ibi Corn. num. 12. Don. a fi.

Difficultas excusat obligatum ad dandam speciem a mora communis est opinio. vt per Purp. in d. l. quod te. vbi limitatur. num. 62. Don. a fin.

Sola productio libelli non constituit debitorem in mora.

Fallit in 2. casib. vt per Purpur. in l. vinum. ff. si cert. petat. num. 50. Idem.

2 Quæro, An euentus diei aut conditionis constituat debitorem in mora? Respon. communis & recepta docto. opinio est quod non. ita firmat Ias. l. si ex legati. nu. 11. ff. de verb. obl. & tenent post Bart. communiter omnes in l. quoties in diem. ff. eo. tit. ibi. Ias. nu. 2. non enim potest eodem tempore quis obligari, & in mora constitui. Eandem opi. tenet Bar. post Cy. in l. minorem. C. de integ. rest. mino. & d. l. quod te. ff. si cert. pe. & dicit Bar. d. l. quoties. qd omnes ita tenent. Et dicit Alexan. hanc esse communem, a qua in iudicando & consulendo non sit recedendum. Hanc quoque tenent Ang. Imol. Pau. de Cast. d. l. quoties Bart. lita stipulatus. quæst. 3. ff. de verb. oblig. Eandem dicit esse communem Salicet. l. euictis. ff. de vsuris. Deci. conf. 2. nu. 4. Mich. Grassi.

Debitor constituitur in mora ex lapsu diei a contrahentibus appositæ. Bal. Alex. & Ias. in l. vinum. ff. si cert. pet. l. magnâ. C. de contrahen. & commit. stip.

Ampliatur & limitatur in 7. casib. per Purp. in l. vinum, nu. 13. ff. si cert. pet. Don. a fina.

Debitor sub conditione, per euentum conditionis non constituitur in mora, & euentus ipsius conditionis non constituit debitorem in mora; quia idem actus non habet inducere obligationem & constituere in mora. Bar. in l. quoties in diem. ff. de verb. oblig. Ias. in fi. quis nec causam. §. res. nu. 13. ff. si cert. petat. Vezinus.

Euentus conditionis non constituit in mora, & ideo obligatus sub conditione ad aliquid dandum vel faciendum, non potest dici in mora per aduentum conditionis, nisi fuerit ad id interpellatus. Bar. in lita stipulatus. ff. de verb. obl. & in l. quoties. eo. d. & hæc est communis opinio secundum Decium consilio 2. num. 5. Vezinus

3 Mora irregularis committitur in obligatione dotis: secundum Docto. communiter, si mulier, vel eius pater, qui marito dotem promissit absque vlla dilatione soluere, non soluit. Cū vir onera matrimonij incipit sustinere statim committitur mora ipsa irregularis: iuxta l. curabit. C. de acti. empt.

Si autem extraneus dotem promissit post lapsum biennij, a die, quo vir capit onera matrimonij portare, incidit in moram irregularem. l. fin. §. præterea, C. de iure dot. ita declarat Paul. Cast. conf. 2. viso dicto libello. col. 4. in antiq. Alex. conf. 147. perceptis. volum. 5. Plotus in repet. l. si quando. nu. 455. C. vnde vi. & Cassa. in consuet. Burgun. in rubr. 4. §. 23. vbi meminit de communi, & Ioan. Lupi. in c. per vestras. in 3. nota. §. 1. de donat. inter vir. & vxor. glo. & Bar. in de diuisione. ff. sol. matr. & Rui. conf. 221. circa. vol. 1.

Vbi etiam notabiliter consuluit quod si dos non fuit promissa viro, sed mulieri nūquam committi potest aliqua mora regularis, vel irregularis, vt fructus vel vsuras dotis, maritus petere, & consequi valeat.

Et alios quamplures casus communes, & viles nempe, in qb. maritus, & vxor sustinentes onera matrimonij possint agere ad interesse dotis ponit ad saturitatem vsque Plotus in d. l. si quando, num. 449. cum alijs seq. Viuius opin. §. 24.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Mora qd, & quē in mora cōstituat interpellatio vide apud Rebus. tract. de fructibus, & illorum restitutione. art. iculo primo glo. vni-
ca, num. 14. & 17. Neglecto & præterito officio quod in soluendo
recipiēdo ve are exercetur mora culpa contrahitur. Cuius duæ sunt
species, vna in debito non præstando, altera in non recipiendo quod
oblatum est, sit autem dupliciter mora, vel ex re vel ex persona.
Cum ex re solum est finita causa propter quam mora accipitur, de-
finit mora fieri, vt si minor decesserit, si viginti annos excesserit,
quia re vera mora non fuit, sed beneficium tantum personæ mora
autem ex persona semel interueniente, semel capta deinceps in re
perseuerat etiam in hæredes, nec tempore aut personis etiam muta-
tur nisi se purgent. l. Titia Seio. §. vsuras. de leg. 2. Donellus de mora.
Item mora fieri dicitur cum quis rem quam scit aut scire debet alie-
nam aut alicui debitam retinet. l. quod te. ff. de reb. cred.

2 Vide Nicol. Boer consi. 22. nu. 6. 7. 8. 9. 10.

3 Vide Boer. consi. 6. nu. 1. 2. & 7.

Ad debitorem in mora constituendum an, & quā-
do interpellatio requiratur, & qualis.

CAPVT XIII.

1 D constituendum in mora requiritur manda-
ad interpellandum. Alias autem interpellans si-
ne mandato non constituit in mora. Alexā. in 5.
vol. consi. 78. in 2. col. Vezinus.

Interpellatio requiritur, ad constituendum
debitorem in mora doct. in d. l. vinum. ff. si cer. pet.

Fallit in 12. casib. quos not. Io. Sodol. in d. l. quod te. ff. si cer.
petat. nu. 67.

Fallit in multis casibus vt per Purpurat. in dicta l. quod
te. numero 90.

Fallit vt per Aluif. de Alb. sing. 94. sed per simplicem inter-
pellationem non constituitur in mora. Do. a fin.

Limitat Iaso. post Barto. non procedere in his quæ per so-
lum iudicis officium sunt expedien. per text. in l. cum postu-
larem. vbi etiam Barto. ff. de damno infect. & per alia multa
quæ alleg. intelligen. tamen de officio iudicis nobili. Secus
de mercenario.

Limita secundo nisi cred. prius fuisset in mora: quia tunc
requireretur lit. contesta. alleg. text. in l. sed si alia. ff. de con-
stitu. pecun.

Subiungitur quod istam limitationem reprehendit Alex.
in l. si insulam. in vlt. carta. ff. de verb. obli. & in l. qui Romæ. §.
cohæredes. in col. cod. tit. & in d. l. vinum. in 5. col. & quod ip-
se reputat hunc passum subtilem.

Limitat etiā quod interpellatio extraiudicialis constituat
in mora est verum dicit ipse, quando debitor prius non fuit
in mora: sed quando præcessit alia mora debitoris, tunc se-
cunda interpellatio creditoris, nedum non constituit debito-
rem in mora imo purgat moram præcedentem: eo quia inter-
pellando secundo videor remittere moram præcedentem. al-
leg. tex. cum glo. & Bar. in l. Aemilius. ff. de mino. & Barto. in l.
non solum. §. morte. in 2. specie protestationis. in princip. ff. de
oper. noui nunc.

Limitat vlt. vt procedat quando debitor tempore extraiu-
dicialis interpellationis poterat soluere, alias autem difficul-
tas excussat a mora. alleg. gl. in d. l. vinum. & ibi doct. maxime
Alex. & tex. in l. quod te. si cer. pet. Bellac.

Sed nunquid qualiscunque interpellatio sufficiat, quibus-
cunque verbis fiat, siue specialibus siue generalibus facta? Re-
spon. quod sic, & est commu. opin. vt testatur Ias. l. si ex legati.
nu. 15. & 16. de ver. oblig. Eandem dicit esse magis communē
Alex. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. ibi Lud. Rom.
& Ias. nu. 9. & seq. dicens a sententia Bar. non esse recedendū.
Hanc tenet Bald. l. eum qui duobus. §. 1. ff. de acquir. hæred. &
Barto. l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. eo. tit. Bal. l.
quod te. si cer. petat. Dicit tamen Iaso. contrariam partem in
puncto iuris esse veriore, quam tenet Alber. de Rosa. dicens
ita fuisse obseruatum, vt per verba generalia non fuerit intro-
ducta interpellatio. Mich. Grassus.

Interpellatio requiritur, & necessaria videtur ad constituē-
dum debitorem in mora. & sic interpellatione ipsa inducitur
& causatur mora: secundum Glo. Barto. colum. 7. & omnes in
l. ita stipulatus ff. de verbo. oblig. Scriben. omnes in l. quod te.
ff. si cer. pe. at. præsertimque ibi Bolognet. nu. 58. qui ostendit
istam esse communem opinionem, & ita consuluit Aret. consi.

72. præsupponitur in facto. col. fin. siquidem non censetur per
aliquem stare, nisi is interpelletur: vt per Oldra. consilio. 252.
nota præsentem q. col. 2. & per Cagnol. cum alijs adductis per
eum in d. l. quod te. nu. 86. & seq.

Vbi hoc etiam ampliat procedere vtiliter stante quod quis
reperiretur obligatus mediante publico liquido instrumen-
to. Declarat etiam, quod sufficiat in casu hoc vna duntaxat
interpellatio, & extraiudicialis quidem, & per verba enuntia-
tiua & hoc concludit ibi quoque Bolognet sub nu. 58.

Et addit etiam quod sufficiat fieri huiusmodi interpellatio
per verba incitatoria post alios illustres Doctores relatos per
eum, & quod fieri debeat congruo loco, & tempore, & verbis
aptis ad inducendum ipsam moram: & quod fieri possit simi-
liter in iudicio per contestationem litis.

2 Et quod dicta mora committatur, seu inducatur ex vna so-
la interpellatione extraiudiciali, & per consequens quod ex-
pressa extraiudicialis interpellatio debitorem in mora con-
stituatur, voluerunt vltra præcitatos doctores glo. & Bart. in l.
mora. in princip. de vsuris. idem Barto. num. 2. Aretin. in l. no.
Ias. num. 9. & Alciat. numero 21. in l. qui Romæ. §. cohæredes. &
in §. Seio. de verbo. obligatio. Bauer. in tractat. de mora, in 1.
parte sub numero 21. & sequent. & ista ē cōmunis opinio: vt
per aliquos ex allegatis docto. & Felin. in capit. ex litteris. nu.
me. 8. de constitu. Moder. in d. l. quod te, præsertimque Ca-
millum Plautium in præfatio. num. 22. & Tiraquel. in tracta-
de retract. confang. §. 9. glo. 3. nu. 23.

Et ista mora ita per interpellationem incurfa, intelligitur
de illa, in qua debitor constituitur per interpellationem ho-
minis expressam, non autem de interpellatione tacita per in-
terpositionem diei in instrumento, quæ interpellat pro homi-
ne statim elapsa illa die: vt per Ias. cum alijs signatis per eum
in l. si ex ea legati causa. col. 3. de verbor. obliga. & Cagnol. in
dicta l. quod te, numero 89. vbi prorumpit istam esse com-
munem conclusionem.

Ideo prædicta declarantur, seu limitantur non procedere
in mora irregulari, quæ absque interpellatione incurreretur,
videlicet, vbicunque debitor iuramento soluere obligaretur,
sciretque eius creditorem re promissa indigere virtute iura-
menti, quod sine mentione, interpellatione uē obligat in mo-
ra constitueretur, & morosus esset: secundum Dec. cum alijs
glomeratis per eum in d. l. quod te. in 1. lectu. num. 11. & in 2.
lectu. num. 43. Gozad. consi. 57. num. 7. Crauer. consi. 64. num. 2.
& Rolan. a Valle consi. 57. num. 45. volum. 1. Ias. colum. 8. &
Cagnol. numero 94. in d. l. quod te. qui ostendunt simul cum
alijs omnibus Modernis istam esse communem opinionem:
cui licet contradicant ibi Camillus Plautius libr. 4. num. 24.
& sequent. cum alijs citatis per eum, & Bologn. num. 61. nihil-
ominus aduertit in practica, quod durum esset tenere con-
tra ipsam communem.

Alterum vero casum in quo quis in mora constituitur,
scilicet, vbi promittit se facturum, & curaturum: posuimus in-
fra in Opinio. Promittens. se facturum, post medium. Vi-
uius opin. 523.

Mora contrahendæ sufficit facta etiam extra iudicium in-
terpellatio. vt est Accur. sententia. l. qui Romæ. §. cohæredes.
ver. extra. ff. de verb. obl. communis iuxta. Tiraq. lib. 2. retract.
§. 4. gl. 6. nu. 39. ac satis superque est quibuslibet verbis eā fieri,
vt tradit Bar. communiter approbatus in l. si quis mihi. §. pa-
ter Seio. in prin. ff. de acquir. hæred. Quin & vnica tantū interpel-
latio ad id exigitur, vt docet idem Bar. post gl. in l. Titia Seio.
§. vsuras. ff. de legat. lib. 2. & est commune interpretum placitū
teste Alex. d. §. cohæredes. nu. 2. Fel. c. ex litteris. nu. 8. de confi.
Purp. in l. vinum nu. 24. ff. si cer. pet. Coras. lib. 2. Miscel. c. 6. a
nu. 4. debet tamen fieri congruo & loco & tempore. l. mora.
ff. de vsur. iuxta declarationem Bart. communiter interpreti-
bus probatam, in l. cum filius. §. vlt. nu. 2. de verb. obl. intellige
tamen necesse esse præterea transire post interpellationem te-
pus aliquod. vt censet glo. in l. æmillius. ver. restitu. ff. de min.
quam receptam ponit Alex. in l. 1. §. ita. nu. 9. ff. ad l. falc. quib.
autem in casibus etiam absque vlla interpellatione incurra-
tur mora, tradit post Dec. copiosè Purpu. in l. quod te mihi. a
nu. 90. ff. si cer. petat. E. Suarez.

Quæro, An vna interpellatio extraiudicialis sufficiat ad cō-
stituendum aliquem in mora? Respon. commun. & recepta
docto. opinio est, quod sic, & eam tenet Bart. l. qui Romæ. §.
Seia. ff. de verb. oblig. quam sequuntur omnes ibi, Bald. Angel.
Imol. Cuma. Aretin. & Ias. Et eam dicit communem Bauer. in
suo tract. moræ in princip. versi. 2. dicas. Et sequitur Ferret. &
Romul. in tracta. moræ. 3. par. nu. 14. Eandem dicunt commu-
nem esse mod. in l. si insulam. ff. de verb. obliga. & in l. quod te.
ibi Ias. ff. si cer. pet. l. Titia Seio. §. vsuras de leg. 2. Alex. l. semel
mora.

mora. fol. mat. Fel. in c. cum M. Ferrariens. col. 21. de constitu. Amplia, vt hæc interpellatio extraiudicialis ad eod requiratur, vt debitor non constituatur in mora etiam per libelli obligationem. Hanc dicit esse communem opi. Crot. in l. si insulam. ff. de ver. obl. Licet contrarium teneat solus Dec. d. l. quod te. Mich. Grassus.

Ampliat Ias. etiam si interpellatio extraiudicialis fiat per verba enuntiatiua puta, quia creditor diceret debitori, ego pecunia mea. dicit quod ista est magis communis opinio: quam tamen ipse impugnatur.

Ampliat, vt per Marf. sing. 538.

Fallit & fallentia sublimitatur in 2. casib. vt per Curt. iun. in l. 1. ff. de iurisd. nu. 76.

Ampliat in 2. casib. & limitatur in 4. a Ias. in d. l. si ex legati causa. nu. 15.

Ampliat in quatuor casibus, & limitatur in 6. per Purp. in d. l. vinum.

Ampliat in 10. casib. & limitatur in 13. a M. Ant. Bauc. in tract. de Mora. videas Pet. Duon. reg. 181. Don. a Fin.

Per interpellationem extraiudicialem debitor constituitur in mora. l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. oblig. l. si pœnam. ff. quando dies legat. cedat.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 191.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in l. vinum. ff. si cert. pet. fallit vt per Diaz. reg. 354.

Fallit in multis casibus, vt per Dec. in d. l. vinum. num. 19. Don. a Fin.

Debitor constituitur in mora per interpellationem extraiudicialem. l. mora. ff. de vsu. l. si ex legati causa. ff. de verb. obl. l. quod te. ff. si cer. pet.

Ampliat in 3. casib. & limitatur in 4. a Diaz. reg. 355.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 6. per Purp. in l. vinum. ff. si cer. pet. nu. 31.

Ampliat in 10. casib. & limitatur in 13. a Mar. Ant. Bauc. in tract. de mora. in 1. & 2. parte. Don. a Fin.

Interpellatio ad hoc vt constituat debitorem in mora, debet fieri congruo tempore. l. cū filiis. §. si. ff. de ver. ob. & congruo loco. l. si soluturus. ff. de sol. gl. in l. mora. ff. de vsuris.

Fallit in 2. casib. secundum Ias. in d. l. cum filiis. §. si. col. 1. D. a Fi.

Dies interpellat pro homine. l. traiecit. §. de illo. ff. de a&t. & obl. l. magnam. C. de contrah. & commit. stipul.

Fallit in 4. casib. secundum Soc. reg. 90.

Ampliat in 7. casib. & limitatur in 20. ab Ant. Gab. lib. 3. de solut. concl. 9. fallit in 2. casib. vt per Dec. in l. vinum. ff. si cer. pet. nu. 10. Don. a Fin.

Dies interpellat pro homine, & constituit in mora. l. traiecit. §. 1. l. magnam. C. de contrah. & commit. stipul. l. 2. de iure emphyt. c. potuit. de locat.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 9. a Ias. in l. si ex legati causa. ff. de ver. ob. nu. 12.

Ampliat in 7. casib. & limitatur in 7. per Purp. in l. vinum. nu. 13. ff. si cer. pet.

Fallit in 3. secundum Io. Sodol. in l. quod te. ff. si cert. pet. nu. 62. Ampliat in 7. casibus & limitatur in 20. a Port. lib. 4. suarum concl. reg. 23.

Ampliat & limitatur, vt per Baptista Villa. concl. 128. in litera M. fallit in 4. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. vinum. vbi etiam ampliat. Ampliat & limitatur per Cag. in d. l. vinum. nu. 40. & seq. & a Purp. nu. 13. vbi ampliat & limitat. Don. a Fin.

Quæro, an dies tacita inducta a lege interpellat, & constituit in mora? com. & recepta opi. est, qd sic, vt testatur Ias. in l. quoties. nu. 5. ff. de ver. ob. quam tenet Bar. l. ita stipulatus. q. 2. ff. de ver. ob. Bal. rub. C. de constit. pecu. q. 3. Quamuis contrarium, sed malè teneat Alb. de Ros. l. 2. & 3. §. nunc de officio. ff. de eo quod certo loco.

Interpellatio ante diem non constituit quæ in mora. Alex. in l. si Stichus. & in l. cum filius. §. si. ff. de ver. ob. Ias. in d. l. si Stichus. circa prin. Vezin.

Quæro, An pupillus possit in mora constitui per interpellationem absque tutoris autoritate? Resp. Diuersæ sunt opiniones. quidam distinguunt inter proprium contractum pupilli, vt tunc non constituatur in mora, secus si obligatus sit ex facto auctoris, quia tunc potest interpellari absque tutoris autoritate, & moram comittit. Ita tenent Ang. & Cuma. l. si ex legati. ff. de verb. obl. pupillus enim defuncto succedens, debet vti iure defuncti: & sicut defunctus poterat solus interpellari, ita pupillus.

Sed magis communis opinio est, in contrarium, quod indistincte pupillus non possit interpellari, & in mora constitui per interpellationem, sed requiritur autoritas tutoris. eam tenent Rom. Imo. Alex. d. l. si ex legati. Bauer. in tracta. moræ.

3. par. Romul. 4. par. nu. 71. vbi dicit eam esse magis communem. Ratio est, quia pupillus non habet consensum, & per consequens non potest obligari: vnde sequitur, qd non possit constitui in mora. M. Grassus.

Mora contrahitur minori re ipsa absque interpellatione. Ias. in §. ex maleficiis. in 9. col. insti. de a&t. & in l. 1. in vlt. colu. C. de his qui. vt indig. vbi commu. dicit. Vezin.

Idem in ecclesia & fisco, vt ibi per eum. & in minore idem tenet Alex. in 2. vol. conf. 7. in 3. col. Bal. in l. vnica. C. si secundo nupt. & c. & in auth. hoc amplius. col. 2. C. de fideic. Idem.

Quid si promitto centum ad pascha, & ab inde ad omnem requisitionem: an ego debitor post pascha dicar in mora absque alia interpellatione. Barb. no. in 2. vol. conf. 7. in 16. col. & seq. tenet qd sic. alleg. Ang. & Imo. in l. cum stipulatus sim. ff. de ver. ob. & in conf. 50. in 5. col. in prin. Soc. in 2. par. conf. 288. in 15. colu. Ias. in d. l. vinum. in 5. & 6. col. & in d. l. si ex legati causa. Alex. in d. l. cum stipulatus. Idem.

Interpellatio an requiratur vbi adest iuramentum. Ias. in d. l. quod te. in 9. colu. contra Alex. ibi tenet qd non pulcherrimis rationibus & fundamentis. & idem vult in l. nam & postea. §. si is qui. in 2. & 3. col. ff. de iureiur.

Mora non committitur absque interpellatione, vbi dies est incerta. Bal. in l. & si post tres. ff. si quis caut. & in l. magnam. C. de contrah. & commit. stip. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 238. Barb. in 1. vol. conf. 51. in pe. col. Alex. in 2. vol. conf. 49.

Ias. in l. 1. in vlt. colu. in prin. C. de his quib. vt indig. vbi dicit, qd quando propter negatiuam imponitur alicui pœna sine determinatione temporis, nunquam quis incurrit talem pœnam nisi præcedat monitio iudicis. Bellæc.

Qui per officium iudicis tenetur aliquid facere, per solam interpellationem extraiudicialem non constituitur in mora. l. cū postulasset. in fi. ff. de dam. infec. Bar. in l. vbi. in fi. ff. de dam. infecto.

Fallit in 2. casib. vt per Io. Bolog. in l. 1. nu. 53. ff. de iurisd. ctione. Don. a Fin.

Mulier non tradita dote, sine tamen interpellatione viri, in mora re ipsa constitui non potest.

Fallit in 3. casib. vt per Zas. in lib. 2. resp. cap. 16. num. 1. & 8. Don. a Fin.

Quæro, Vtrum debitor constitutus in mora, si denuo interpelletur a creditore, constituatur in mora? Resp. qd non, sed mora eius purgatur. Ita tenet Bar. in l. Aemilius. ff. de minori. & sequuntur Doc. cõter ibi, & in d. l. quod te. & l. si insulam. licet solus Ias. teneat contrarium. com. dicit Romul. 3. par. tract. de mora. nu. 47. Vbi ipse quoque inclinat in sententiam Ias. tanquam veriore, quam etiam tenet Dec. d. l. vinum. num. 14. & videtur mihi quoque æquior & verior. M. Grassus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Ita in praxi tenendum tradit Guido Papæus. decisionum Curie Delph. q. 497. de materia mora, vide Bar. in l. si insulam. ff. de verb. obl. Salic. in l. si ex legati causa. ff. eo. tit. Multi tamen casus quibus mora committitur sine interpellatione numerantur. par. 2. decisionum Rota Romana. decis. 69. nu. 14. In actibus iudicialibus propter aduentum diei absque interpellatione non inducitur mora, at secus in extraiudicialibus esse iudices Rota Romana decreuerunt. 21. Nouembris anno 1575. Decisionum Rota Romana. par. 2. decisio 11. num. 6.
- 2 Quod interpellatio extra iudicium constituat in mora. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. oblig.
- 3 Adde ad rem latissimè. Ant. Gabr. lib. 3. titu. de solutio. & liber. conclus. 9.

Per debitorem commissa mora, quibus casibus purgari potest, quando & quando.

CAPVT XV.

Varo, Vtrum mora commissa purgari possit per debitorem necne? Resp. qd sic, & hoc cõcessum est ex æquitate quadam contra iuris ciuilis rigorem. text. est de hoc clar. in l. si seruus. §. sequitur. ff. de ver. ob. ibi, de bono & æquo. & tenent Doc. cõter in d. l. si insulam. eo. tit.

- 1 Ex hac communi conclusione infertur, moræ purgationem non concedi, stante statuto, qd in causis decidendis rigor iuris seruari debeat. ita not. Angel. in d. l. si insulam. & sequuntur. Imo. Alex. & Ias. alijque Doc. omnes. vt testatur Rom. in rubr. de arbit. Et qd hæc sententia non habeat contradictores, exceptis paucis recentioribus, dicit Romul. in d. tract. moræ. parte penul. nu. 168. licet ipse inclinet in contrariam partem, quæ com. opi. Tom. ij.

D &

& mihi videtur probabilior, iniquum enim esset statutum excludens moræ purgationem ex æquitate prouenientem. Præterea si hoc esset de mente statuentium, ut æquitas excluderetur, illud intelligendum esset de æquitate in genere, non de æquitate inclusa in corpore iuris, ut hoc casu.

Secundò inferitur, stante statuto, quod instrumentum confessionatum, siue gaurentigiatum habeat executionem paratā, ac si lata esset sententia, purgationem moræ non admitti. ita sentit Ang. in d. l. si insulam. & sequuntur ibi Mod. ut firmat Claud. de Seyfel. Eandem tenet Corn. consi. 141. incip. viso themate. lib. 4. Si enim post lit. contest. non admittitur moræ purgatio, multò minus post sententiam concedetur. Præterea in illo instrō est confessio sollemnis cum omnibus renunciationibus, ita quod omnis exceptio sublata sit, unde sequitur etiam moræ purgationem denegari, quæ in æquitate fundatur, sicut & exceptio, & exceptio quoque appellatur.

Contrariam tamen opinionem, quod scilicet moræ purgatio non sit sublata, tenent Alex. Imo. & Lud. Rom. in d. l. si insulā. Eandem tenet Soc. in consi. 199. incip. in cā. & eam dicit esse communem Romulæus d. trac. par. pen. nu. 163. statuta enim debent intelligi, ne quis indebitè damnum patiatur secundū communem & receptam Doc. opinionem, ut testatur Ias. in l. si. §. in computatione. nu. 12. C. de iure delib.

Predicta conclusio tamen, quod mora possit purgari, procedit ita demum, si creditoris non interfit, ut quia non sit passus damnum ex dilatione facta. ita tenet Bar. & Ias. nu. 11. aliq; omnes in d. l. si insulam. & est ab omnib. recepta opinio ut testatur Romulæus d. trac. par. pen. num. 185. Cum enim purgatio moræ fundetur ex æquitate, non debet in præiudicium creditoris, qui damnum ex mora passus est, concedi. M. Grassus.

Mora purgari potest de æquitate. d. l. si insulam. de verbor. obligat.

Fallit in 12. casib. ut per Ang. de Vbald. in d. l. nu. 17.

Fallit in 16. casib. ut per Alex. in d. l. nu. 23. Don. a Fin.

Mora purgari potest per eum, cui iudex terminum assignauit, ut instrumentum producat si ille in mora producendi sit. Ang. in l. si insulam. ff. de ver. ob. Cy. in l. 1. §. edēda. ff. de eden.

Pallit in 3. casib. ut per Soc. reg. 271. Don. a Fin.

Post lapsam primam dilationē ad probandum admittitur purgatio moræ, si velit incontinenti post ipsam dilationem probare absque alia petitione dilationis, secundum Cyn in l. mancipiorum. ff. de optio. lega. Bal. in l. si. ff. de feriis. tutius tñ est secundum eos aliam dilationem petere. Balb. decis. 356.

Mora purgatur in omnibus casibus ante sententiam. Ias. in l. si pacto. nu. 8. C. de pac. commu. dicit.

Idem dicit Ang. in l. cum proponas. 2. C. de pac. I. Fich.

Quæro, Quandiu concedatur moræ purgatio? Resp. vsque ad iudicium, siue litis contesta. concedi moræ purgationem, post iudicium verò acceptum denegari, hoc est expeditū per tex. d. l. si insulam. ibi Bar. Ias. nu. 8. & 23. & doc. communiter.

Limita hanc communem, ut non procedat in stipulatione de iudicatio soluendo, quæ continet clausulam de defendēdo, Namque ibi admittitur moræ purgatio post lit. contest. vsque ad sententiam, ita tenet Bar. d. l. si insulam. & ibi dicit eā communem Ias. nu. 25.

Item limita communem, ut procedat, quando mora præcessit lit. contest. secus si in ipsa lit. contest. vel post contrahatur, quia tunc purgatio conceditur vsque ad sententiam, ita probat textus in l. si maior. el. 1. C. de transact. vbi facta transactio post lit. contest. super actione principali, promittens si fuit in mora, potest soluere promissum in transactio vsque ad sententiam, & sic purgare moram. Hanc opinionem tenet Bar. Ang. Imo. Cuma. Alex. Ias. & Doc. in d. l. si insulam. Bar. & Ang. l. qui fidem. ff. de trans. Bar. in d. l. si maior. & ibi Ias. dicit eā esse communē. nu. 3. Licet contrarium teneat Lud. Rom. d. l. si insulam. Fulg. in d. l. qui fidem. Pau. de Cast. in d. l. si maior. Mic. Grassus.

Reus potest moram purgare vsque ad litem contestatā. l. si insulam. ff. de ver. ob. vbi Io. Bolog. limitat in 4. casib. nu. 104. & 62. & nu. 265. vbi ponit multas ampl. & limit. Do. a Fin.

Post litis contestationem non admittitur purgatio moræ. Fallit in 8. casib. ut per Io. Bolog. in d. l. si insulam. nu. 266. Don. a Fin.

Mora licet purgari possit ante litem contestatam. l. si ex legati cā. & l. si insulam. ff. de ver. ob. tamen vbi contractus est iuratus non poterit mora purgari. l. si quis C. de transac. item & non potest mora purgari vbi quis venit contra factum, & illud tractat aliter quam actum est. Corn. consi. 101. num. 6. 1. vol. vide per Io. Bolog. in d. l. si insulam. nu. 104. 162. & 265. vbi ponit multas ampliationes & limit. Don. a Fin.

Si illud nec offertur quod petitur, permittitur purgatio mo-

ra tam ante litis contestationem quam post vsque ad sententiam & post sententiā vsque ad executionem. l. interdum. §. si. & l. si seruum. §. sequitur. ff. de ver. ob.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur per Io. Bolog. in d. l. si insulam. nu. 169.

Fallit in 7. casib. ut per Ias. in d. l. nu. 23.

Fallit in 5. casib. ut per Soc. reg. 60. in addi. Don. a Fin.

Moræ purgatio ante lit. contest. super commissio, operatur quod res in commissum non incidit, ex communi obseruata, teste Burf. consi. 26. no. 45. lib. 1. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide huius questionis decisionem ex Guidone Papæo, decisionum Curie Delph. q. 171. nu. 2 & 3. & Ranchinum fuse in annotatione ad eandem questionem.

Moræ purgatio per debitorem facienda, debet esse celer; quandoque celeriter facta censetur.

CAP. XVI.

Mora purgatio debet esse celer, vel fieri celeriter per paucos dies ad arbitrium iudicis, ut per Dec. cōf. 452. nu. 25. Ias. consi. 82. vol. 1. & Affli. decis. 37. & est tex. & ibi Bar. in l. si in lege. §. colonus. ff. loc. & sic, ut dicatur quis purgare moram celeri satisfactione, statuit iudicis arbitrio, secundum magis communem opinionem, quam citat Dec. consi. 138. & diligenter. sub nu. 8. Rip. in l. si insulam. nu. 3. §. ff. de verb. oblig. Bertr. consi. 146. quamuis bona emphyteuticaria permutata. sub nu. 2. vol. 8. & Dec. consi. 138. post nu. 7.

Quia cum nulla sit lege expresse diffinitum intra quod tempus mora ipsa purgari possit, iudicis arbitrio committitur. l. 1. §. 1. ff. de iure deli. & l. 1. §. effractores. ff. de effra. Cardin. & Imo. col. 15. & seq. in c. potuit. ext. loc. Ias. consi. 82. vol. 1.

Qui quidem iudex tenetur hoc casu prudenter animaduertere, quod parua mora non dicitur mora. ita Albe. de Ros. in l. 1. C. de ver. fig. Lau. de Fano in l. quorum. col. 38. ff. de pig. Barb. in consi. 58. omnipotentem. col. 15. vol. 4. & Tiraqu. in tract. de iud. in rebus exiguis ferendo. sub q. 68. & d. l. si in lege. §. colonus. ff. locati.

Et hinc est, quod fideiussor, qui sub pœna promissit aliquem in iudicio representare certa die, si post moram representauerit non tenetur ad pœnam, quia potuit moram purgare, & hoc etiam iūro interueniente, ut per Ias. in l. si ex legati cā. nu. 14. ff. de ver. ob. & ita iudicauit in facti contingentia dum erā iudex criminalis in ciuitate Therami in anno Domini 1561.

Imò etiam Iudæus admitteretur ad purgandum moram ipsam, & sic purgatio moræ haberet locum quoque in Iudæis: ut voluit Fel. in c. 2. de Iudæis. Licet contrarium velit Ias. in l. & si post tres. nu. 4. ff. si quis cautio.

Sed hoc limitatur non procedere in fideiussore de representando aliquem sub pœna certa, & cum iuramento, secundum Affli. decis. 174. col. si. & Crau. in d. consi. 95.

Et tunc profectò, stante appositione diei, & pœnæ in promissione, incurritur, seu contrahitur mora absq; interpellatione aliqua elapsa die. tex. est in l. magnā. la. 2. C. de contrah. & committ. stip. Bar. in l. si stipulatus. ff. de ver. obl. l. 2. & ibi Doc. C. de iu. emph. & in c. potuit. de loca. & in l. quod te. ff. si cer. pe.

Et de hoc non est nimis mirandum: quia iuramentum excludit facultatem purgandi moram, & sic iūrm obstat prædictæ purgationi, secundum communem opi. Bart. & omnium Doctorum in l. si quis maior. C. de transac. & in l. si insulam. ff. de ver. ob. quam sequuntur, & attestantur inibi Mod. Rom. sing. 444. Alc. consi. 104. nu. 10. & Rip. in l. si insulam. nu. 90. & seq. ff. de ver. ob. & in repe. l. si. nu. 10. C. de reuoc. don.

Et tunc æquidē stante iūro mora ipsa committitur sine aliqua alia interpellatione, quod eo casu necessaria nō est: ita Doc. in l. q. te. ff. si cer. pe. Cur. iun. cōf. 74. Goza. cōf. 27. col. 3. & cōf. 31. col. 1. & Rubeus Alexandrinus cōf. 152. Siquidē iūrm hēt vim interpellationis, stimulat n. illud quotidie iurantē, ut pmissa obferuet. c. 1. de for. fidei. & tradunt Alex. & alij oēs in d. l. q. te.

Fallitque non habere locum similiter in mora duplicata: quia exploratum est geminationem moræ per lapsum diei, ac termini, purgationis facultatem excludere. l. traiecit. §. de illo. ff. de act. & obli. per eum tex. ita firmat Ang. ibi Roma. consi. 352. nu. 8. & ingeniosissimus D. Horatius Mandosius cū aliis citatis ibi per eum in addi. in litera G. Gozad. consi. 57. sub nu. 18. & Berous consi. 120. concludo in præsentī causa. nu. 21. volum. 1. Licet, & male Coras. in Miscellaneis iuris ciuilib. lib.

lib.2.c.6.sub nu.10.cum aliis seq.contrarium sentiat.

Imò mora ipsa geminata, id est contracta per geminatam interpellationem minimè purgatur etiam ante litis contestationem: ita Rom. & Alex. in d.l. si insulam. de ver. ob.

Sed istius moræ purgatio admittitur absque dubio de equitate canonica. Nā semper, & in omni casu regulariter de equitate canonica purgari posset mora ipsa: ita canonistæ in cap. tua. ext. de pœnis. Bald. in l. qui crimen. q. 1. C. qui accus. non poss. & in l. si pacto. C. de pact. & Doc. præsertimque Imo. in c. dilecti. de arbitr. Gozad. conf. 66. decreuerā. sub nu. 13. Gratus conf. 79. punctus præsentis consultationis. nu. 1. r. vol. 1. & Berous in conf. 120. concludo in præsentī cā. sub nu. 20. vol. 1. & ita consuluit Dec. in terminis in d. conf. 138. sub nu. 8.

Imò intantū hoc procedit, vt mora etiam iūso non obstāte, secundum æquitatem canonicā purgari valeret. d. c. tua. & firmant Doc. in capud misericordē. 22. q. 1. Bal. in l. qui crimen. q. 1. C. qui accus. non poss. Anto. de Butr. in d. c. dilecti. Dec. conf. 138. col. 3. Gozad. in d. conf. 69. sub nu. 13. & Gratus conf. 93. viso instrumento donationis. nu. 48. vol. 1.

Sed hoc de plano quippe procederet, vendicaretq; locū, vt mora secundū æquitatem canonicā purgari queat, nō obstāte iūso, vbicunq; mora aduersario nullū damnum, nullūq; detrimentum attulerit, aliās secus: ita Bald. in l. si pacto quo pœnam. col. pe. C. de pac. Ant. de But. & Imo. in c. dilecti. de re scri. Ias. in terminis in conf. 9. nu. 8. & conf. 82. vol. 1. & Gratus conf. 49. in cā magnifici, & nobilis Scutiferi. nu. 22. vol. 1. & in d. conf. 93. sub nu. 56. vbi intonat istam opi. esse communem.

Et quamuis mora de æquitate canonica purgari possit: tñ hoc claudicat si foret appositū pactum resolutiū cōtractus: secundū Bal. in c. 1. in prin. quo temp. mil. Ang. in d. l. si insulā. col. 13. Gratus in d. conf. 93. nu. 61. & Put. decis. 1. de transac.

Fallitque similiter eadem conclusio, vt mora duplicata, & geminata purgari minimè possit, etiam de æquitate canonica: vt voluit Berous in d. conf. 120. sub nu. 21. vol. 1.

Claudicat tertiò etiam, vt isthæ conclusio locum fortia- tur in terris ecclesiæ, non aut in aliis locis: secundū Gozad. cōf. 57. multa fuerunt adducta. sub nu. 18. & in d. cōf. 66. nu. 13.

Necnon coarctatur quarto eadem conclusio, vt locum mi- nimè obtineat, vbicunq; purgationi ipsius moræ foret renū- ciatum: vt explicat Saly. in l. magnam. C. de contrah. & com- mit. stip. Et dicitur nempe renunciatum moræ, quotiescunque quis in contractu, seu promissione sua renunciaret omni le- gum auxilio: vt concedit Gozad. in d. conf. 57. nu. 19. post Io. de Monte Ferrato in d. l. si insulam in fi.

Quinto limitatur itidem hæc eadē conclusio, vt procedat in personis ecclesiasticis: vt firmat doctissimè Dec. in d. conf. 138. sub nu. 8. cui assentitur Gozad. in d. conf. 57. sub nu. 18.

Et his occurrit similiter, q si quis ageret contra fideiussorē de iudicio sisti ex eo capite, q mora fuerat commissa in sisten- do, esto q in casu hoc peteretur interesse, debet constare de quantitate ipsius, & debet probari verum debitum principa- lis, in quo ille tenebatur, secundum communem sententiam Doc. quam sequitur, citatque Alex. in l. 2. §. fin. nu. 6. ff. qui sa- tisf. cog. Viuius opi. 522.

Mora tollitur ex celeri satisfactione, adeo q caducitas in- cursa euitatur iuxta cōem, q cōcl. maximè procedit in emphy- teusi ecclesiæ, secundū cōem per Burf. conf. 26. nu. 42. 43. lib. 1.

Moræ expiatio seu purgatio quando celeriter ac rite facta censi debet, iudicis arbitrium metietur commune inquit Dec. conf. 138. nu. 7. Rip. in l. si insulam. nu. 35. ff. de verb. obli. Burf. conf. 26. nu. 44. lib. 1. Viuius lib. 1. opin. 219. quamuis Ias. in omnibus casibus ante sententiam purgari moram pos- se frequenter placitum affirmet in l. si pacto. nu. 8. C. de pact. Sed verior proculdubio ac receptior sententia est. Memineris tamen, q nec moræ purgatio admittitur in specie. l. si quis ma- ior. C. de transac. vt cōe ponit Dec. conf. 454. nu. 12. Nec mo- ram generaliter ac regulariter in quantitatis debitoribus dif- ficultas soluendi excusat, vt frequenter interpretibus Alexan. ætate recentioribus placuisse contra antiquorum dogma te- stificantur Dec. Ias. nu. 33. Rip. 53. Purpur. 63. in l. quod te mi- hi. ff. si cer. pe. Rui. conf. 150. nu. 3. lib. 1. opin. 61. & hanc etiam in re videt, quæ superius obseruo. vers. difficultas. Suarez.

Moræ purgatio admittitur intra modicum tempus. Doct. in l. si insulam. ff. de ver. ob. Alex. in 4. vol. conf. 24. alias non. vt etiam vult Corn. conf. 178. vers. præterea purgatio moræ. Imo. conf. 15. Lud. Rom. conf. 352. in 2. col. & istud residet iu- dicis arbitrio Dec. conf. 138. in 3. col. Vez.

Fallit in 3. casib. vt per Ripam in d. l. si insulam. nu. 30. Et re- linquitur iudicis arbitrio, quādo dicatur modicum tempus: vt per Ripam in d. l. si insulam. nu. 35. Dec. conf. 139. nume. 7. Burf. conf. 26. nu. 44. lib. 1. Bellac.

ANNOTATIONES PRACTICAE

- 1 De mora purgatione quomodo, & quando fieri debet fuse Octa- nianus Cacheranus in Decisionibus Senatus Pedemontani. q. 71;
- 2 Mora purgationem licitam esse in iure canonico, si adest dolus etiam stante iuramento voluerunt Doct. Rotæ Roma. secunda parte decisio. decis. 572. nu. 5.

Debitori quando moræ purgatio non concedi- tur, minimeque admittitur.

CAPVT XVII.

- 1 Ora purgatio non admittitur quādo executio est facta a lege, vel ab homine. l. si is cui. ff. de legat. 2. Bar. in l. si insulam. ff. de verb. obli. Fallit in duobus casibus. vt per Ias. in d. l. si insulam. col. 17. Dona Fina.

Quæro, An mora purgari possit, quando executio facta est ipso iure a lege, vel ab homine? Respon. communis, & recepta Docto. opinio est, quod non, vt testatur Romulē. dicto tract. moræ. dicens omnes Docto. ita tenere in d. l. si insulam. Eandē tenet Calcan. conf. 16. col. 10. Crauet. conf. 166. & probatur expresso text. l. si is cui. de legat. 2. Eandem dicit esse commu- nem Ias. l. si quis maior. num. 26. el secundo. C. de transac- tionib. M. Grassus.

Vbi est executio ipso iure non est locus purgationi mo- ræ. Alex. in 2. vol. conf. 57. circa fi. all. multa quæ vide. Iaso. in l. 2. in 24. col. ibi 8. & vlt. C. de iu. emphy. adde Alex. in 2. vol. cōf. 14. Barb. in 4. vol. conf. 45. in 6. col. Phi. in c. cupientes. §. quod si per 20. de elec. in 6.

Idem si instrumentum habet executionē paratam. Barb. in 3. vol. conf. 86. in 9. col. Cor. in 4. vol. conf. 149. ver. & instru- mentum habens. Vezin.

Moræ purgatio non admittitur ad quærendam actionem Corn. conf. 208. in pe. col. ver. nec videtur. Lud. Rom. cōf. 352. in 2. col. ver. 3. aduertendum: secus ad quæsitam conseruandā. Est commu. opi. secundum Alex. conf. 9. circa fin. vol. 7. Vide Io. Bolog. in l. si insulam. nu. 257. de ver. ob. Vezin.

Quādo plura copulatiuè debentur, non admittitur purga- tio moræ Corn. in 4. vol. cōf. 149. in 6. col. ver. Et quādo plura.

Non admittitur purgatio moræ, vbi prohibetur appella- tio. Phil. in c. cupientes. §. quod si per 20. in 1. col. in princ. de elect. in 6. Vez.

Moræ purgatio non admittitur, quando stipulatio est com- missa propter malefactum.

Fallit in 2. casib. vt per Rip. in d. l. si insulam. nu. 95. D. a Fi.

Moræ purgatio in conditionibus non admittitur Ias. in l. 1. ff. de insti. & substi. & in l. si super. C. de transac.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. & moræ purgatio dēt esse celer. fal- lit vt per Viuium in suis concl. ver. moræ purgatio. Do. a Fin.

Mora contracta per diei lapsum, amplius purgari nequit, se- cundum communem per Burf. conf. 68. nu. 43. lib. 1. Bonac.

Quæro, An purgatio moræ concedatur in contractib. con- uentionalibus, in quibus est expressa pœna & dies? Resp. Di- uersæ sunt opiniones in hoc articulo. Quidam voluerunt mo- ræ purgationem non denegari, hanc opinionem tenet Pet. de Bellaper. d. l. si insulam. And. de Pisis. Ang. Rom. & Fulg. aliq; plures relati per Alex. & Ias. nu. 15. & seq. d. l. si insulam.

Contrariam opi. tenent ibi Dy. Bar. & reliqui. & gl. d. l. et si post tres. ff. si quis caut. Et hanc dicit esse communem Alex. & Ias. nu. 15. d. l. si insulam. Existimo tamen commu. opi. intelli- gendam esse, vt denegetur moræ purgatio post longum tem- pus. Secus si post modicum tempus debitor velit moram pur- gare, quia hoc ei concedi debet, non obstante q dies, & pœna sit appositā, de quo tex. est expressus. c. potuit. ext. locati. & ita procedat opinio contraria. Quando autem sit modicum vel longum tempus, arbitrio iudicis relinquitur.

Limita quoq; cōem, vt non procedat, qñ dies est expressa incerta, vt promitto sub pœna, quod Titius ratum habebit, cum erit legitimæ ætatis. Hanc opinionem tenent Bal. & Sali. l. si pacto quo pœnam. C. de pac. Alex. d. l. si insulam. ibi Bar. Et eam dicit communiter receptam idem Alexan. in l. quoties in diem. ff. de ver. ob. Quando enim dies incerta est, debitor ad- monendus est ad hoc, vt in mora cōstituatur. quod secus est, quando dies est certa. Ideoque imputari non debet debitori, propter diei incertitudinem. M. Grassus.

In contractibus dies, & pœna conuentionalis moræ pur- gationem excludit. Est communis opi. secundum Alexand. &

Com. opi. Tem. ij.

D 3 Mo-

Moder. in l. si insulam. de verb. obli. etiam in contractibus bonæ fidei, propter bonam fidem, quæ magis exuberare debet & moram grauiorem facit. Et com. secundum Rip. d. l. si insulam. nu. 43. licet in contrarium adducatur tex. in l. Lucius. de act. empt. M. Charian.

Vbi est apposta dies, & pœna, non admittitur purgatio moræ: hanc esse communem opinionem attestatur Rip. in d. l. si insulam. vbi Io. Bolog.

Ampliat in 2. casib. & limitat in 12. nu. 114.

Fallit in 4. casib. vt per Ripam in d. l. nu. 37. vbi Crot. limitat in 2. nu. 19.

Fallit in 14. casib. vt per Ang. de Vbal. in d. l. si insulam. nu. 15. vbi Alex. limitat in 9. casib.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 17. fallit vt per Marfil sing. 168. Don. a Fina.

Mora non purgatur vbi est dies cum pœna l. traiecitia. §. de illo. ff. de act. & obli. l. magnam. C. de contrah. & commit. stipul. l. qui fundum. ff. de contrah. emp. l. qui Roma. §. Callimachus. ff. de ver. ob. doc. cõiter exceptis Pet. & Cyn. in l. si pacto quo pœnam. C. de pac. & in l. & si post tres. ff. si quis cau. & in l. si insulam. ff. de ver. ob. Alex. in 3. vol. conf. 106. Fely. in c. si aut. in 3. col. de rescri. Ias. in d. l. et si post tres. in 6. & 7. col. Soc. in 2. par. conf. 288. in 18. col. Phi. in c. præterea. in 6. col. de ap. pel. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 274. inci. videtur dicen. Alex. in 2. vol. conf. 158. repetito in eod. vol. conf. 207. & in 4. vol. cõf. 130. in 3. col. ver. nõ obli. quod dicatur. Cor. in 2. vol. cõf. 102. in fi. Alex. in d. l. si insulam. in 6. col. Ang. conf. 43. Bellac.

Sed quæro, Si in promissione pœna accedat iuramentum de non contrahendo, nunquid daretur moræ purgatio? Respon. commu. Doc. opi. est q. non, vt testantur Alex. & Iason nu. 35. d. l. si insulam. tex. sing. in l. si quis maior. vbi Bar. nu. 11. ver. & ex hoc no. Alex. 7. Ias. 26. Curt. 44. Parpalias. num. 78. Cagn. 110. & 11. hoc annotarunt. C. de transac. quia vbiq. executio a lege fit, eo casu purgatio moræ non admittitur. l. si is cui. ff. de leg. 2. Alex. de Imo. in conf. 158. nu. 3. ver. præterea vbiq. in contractu appositum est iuramentum, nunquid est locus purgationi moræ. in 2. lib. & idem Alex. in conf. 105. nu. 9. ver. præterea omnis defensio partis in 3. lib. ita communiter Doc. affirmare inquit Alex. in conf. 76. nu. 15. vers. item attento. lib. 5. conf. Ias. in l. si conuenerit. no. 1. ff. de iurisd. & om. iud. Et hanc communem Docto. snant esse referunt Dec. conf. 452. nu. 12. in fi. & Io. Fran. Ripa in l. si. 32. q. num. 112. C. de reuocan. donat. licet multi Doc. illam conelu. de æquitatē canonica limitari posse voluerint, quos recensent Alexand. de Imo. in d. l. si quis maior. nu. 7. circa fi. Ias. nu. 26. circa fi. Dec. in d. conf. 452. nu. 5. Ant. de Petru. in l. 1. nu. 112. & vigesimus effectus est. in repe. vol. 2. sed optimè respondent Dec. ibidem nu. 13. & Apostil. in addit. suis marginalib. ad conf. Alex. in d. conf. 158. in verb. iuramentum. litera C. quamuis aliter respondeat Ias. in conf. 10. nu. 2. vers. circa. secundum dubium. tamē conclusiue, distinguendo inter ius ciuile, & canonicū, quoad forum ciuile, non recedit ipse quoq. a præcedentium Doc. sententia. in 1. vol. conf. iuramentum enim habet vim lit. con. test. post quam non admittitur purgatio moræ. d. l. si insulam. Præterea in obligationibus facti iuramentum præcise obligat ad faciendum, vt non succedat obligatio ad interesse, vt tenent Rom. Alex. & Doc. communiter per gl. singularem in l. si pecuniam. vers. necesse. ff. de condi. ob. caus. quam communiter approbatam dicit Ias. in d. l. si insulam. nu. 35. Anto. Rub. conf. 13. M. Grass. & Kirchouius.

Mora purgari non potest vbi adest iuramentum, si sequuta fuerit lit. conte. post damnum passum per creditorem, vbi est geminata contumacia, quādo adest clausula, renunciāns omni legum auxilio, & instrumēto publico, secundum communem per Burf. conf. 84. nu. 6. lib. 1.

Purgatio moræ non admittitur, vbi est appositum iuramentum, l. si quis maior. C. de trans. & ibi Doc. in d. l. si insulam. & in locis præal. Alex. in 2. vol. conf. 59. & conf. 158. Ias. in §. itē si quis. el. 2. in 3. col. de actio. & in d. l. si quis maior. in 6. col. videas Por. lib. 4. concl. 14. & qui iurauit sub pœna non pot. moram purgare. fallit in 3. casib. vt per Rip. in l. si insulam. ff. de ver. obli. num. 90.

Fallit in 2. casib. vt per Cag. in l. si quis maior. C. de transac. nu. 151. Don. a Fina.

Quæro, An admittatur purgatio moræ, si adiecta sit clausula, rato manente pacto? Resp. ista est q. difficilis. Pet. de Bella. pert. quem sequitur Ias. in d. l. si insulam. & d. l. si pacto. tenet, q. moræ purgatio non concedatur. Eandem tenet Saly. ibi. q. 18. Ang. sibi contrarius. d. l. & si post tres. & ibi Fulg. Eandem in pũcto iuris sibi magis placere dicit Ias. d. l. si insulam. nu. 28.

Contrariam opi. q. scilicet talis cā non impediāt moræ pur

gationem, tenet Bar. in d. l. si insulam. & ibi Ang. Imo. Cum Pau. de Cast. & Alex. qui commu. dicit. Ang. l. cum stipulatus sum mihi. ff. de ver. ob. Eandem dicit esse communem Crot. d. l. si insulam. nu. 60. Namque effectus huius clausulæ non est, q. moræ purgatio denegetur, sed vt promittens pareat promissioni, & vt pœna, & fors simul peti possint, quod de iure alias non conceditur. M. Grassus.

Hæres monitus a iudice vt impleat voluntatē defuncti, nõ poterit morā purgare. auth. hoc amplius. C. de fideicommiss.

Ampliat & limitatur in duob. casib. vt per Ias. in d. l. si insulam. nu. 32. Don. a Fina.

Donatarius, qui propter alimenta non præstita donatori incidit in pœnam priuationis, non poterit purgare moram, Doc. in d. l. si insulam.

Fallit in 3. casib. vt per Rip. in d. l. nu. 86. Don. a Fina.

Moræ geminatio excludit purgationis facultatē. Lud. Ro. in conf. 352. quod refert Ias. in d. l. 2. in 26. col. de iur. emphyt. vbi et alleg. alia max. Alex. in l. si insulam. in 15. col. ff. de ver. ob. Adde eundem Ias. in d. l. vinum. in 9. col. si cer. per. Idem.

Pignus non excusat debitorem a mora. Corn. in 4. vol. cõf. 166. ver. sola enim. Vezin.

Purgatio moræ non admittitur vbi aliquid promittitur pro interesse, donec illud interesse solvatur. Alex. in l. si insulam. in 3. col. de ver. ob. Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide Franciscum Marcum in decis. Curie Delphin. q. 1237. nu. 2. Offauianum Cacheranum d. decis. 71. Senatus Pedemontani.

2 Non purgari decretum est Romæ. 11. Iunii 1579. Decisionum Ro. mane Rotæ. par. 1. decis. 572.

Miscellanea de mora debitoris.

CAPVT XVIII.

Ora sua cuique nocet non alteri. in condemnatio ne. §. v. i. i. que. ff. de reg. iur.

Ampliat & limitatur, vt per Dec. in d. §. v. i. i. que. Dy. in c. mora sua. de reg. iur. Bonac.

Mora rei principalis nocet fideiussori, sed non eõtra. l. mora rei. ff. de ver. ob. vbi Io. ampliat in 2. casib. Don. a Fina.

Mora principalis debitoris perpetuat obligationem fideiussoris. l. mora. & l. si seruum. §. nunc videamus. ff. de ver. obli. fallit vt per Ias. in d. §. nu. 1. Don. a Fina.

Lucrum aliquod depacisci creditor, cui pecunia soluenda, vel res aliqua restituenda est, non ante potest, quā mora a debitore commissa iam fuerit, quamuis & ipse negociari consuetus sit, & eo loci, vbi debitum contrahitur, verosimiliter idem lucrifactorus esset commune docto. enūciatum affirmant Are. conf. 52. vso themate. & conf. 157. vssis diligenter. ad fi. Aym. Crau. conf. 87. incip. Sempronius. Turz. opin. 155. Quāquam non iniuria aliud moliatur Pau. Cast. l. Iulianus. §. ex venditio. ff. de act. empt. Dec. conf. 3. & 111. & in c. cum venerabilis. nu. 14. ad fi. de except. Corn. Alex. Alc. Cag. & Moder. quos refert, & meritisimo probat Did. a Couar. lib. 3. resol. c. 4. nu. 5. E. Suarez.

Debitor in actionibus descendentibus ex contractu, vel quasi, indistincte post moram tenetur: hanc esse communem opinionem attestatur Soc. in l. quod te. ff. si cer. pet. vbi limitat in 3. casib. Don. a Fina.

Mora vltima nocet. l. semel mora. & ibi Doc. ff. sol. mat. l. si per emptorem. ff. de act. empr. l. illud. ff. de peric. & commo. rei vend. l. prætor ait. §. si. & ibi Ias. ff. de ope. no. nunc. Alex. in l. si seruum Stichum. §. sequitur. ff. de ver. ob. Alex. in 3. vol. conf. 72. in 2. col. Panor. in c. cum homines. in fi. com. de deci.

Fallit in 3. vt per Ias. in l. si seruum. §. sequitur. ff. de ver. obli. nu. 6. fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 270. Don. a Fina.

Mora vltima non nocet fauore reipublicæ, vt si reipublicæ tenetur soluere salarium alicui, puta medico, vel aduocato, & offerat tempore debito, & ille noluerit acceptare, & sic fuerit in mora: licet postea interpellet rempubl. vt soluat, non confituetur respubl. in mora ino amplius soluere non tenetur. tex. est no. l. fortissimi. & l. nulli. C. de erō. mil. anno. lib. 12. & ita no. Bal. in l. acceptam. in 16. q. C. de vsu. vt refert Alex. in d. l. semel mora. & in d. §. sequitur videre. Ias. in d. §. fin. & in l. quod te. in 8. col. ff. si cer. pet. Alex. in l. si seruum. §. r. ver. item dicitam regulam. de ver. ob. Lud. sing. 696. Bellac.

Mora constituit aliquem in delicto, & inducit delictum, vt est commun. opin. Grass. commu. opin. lib. 2. c. 2. q. 15. hoc tamē delictum consistit in non faciendo, ideoque leuius reputatur.

putatur, quàm si confisteret in faciendo. ibi. Bonacoss.

Morofus tenetur ad omnia damna & interesse, iuxta communem per Burf. conf. 103. nu. 11. lib. 1. Bonac.

Mora efficit, vt contra morofum iuretur in litem: hanc esse communem opinionem attestatur Plot. in repet. l. si quando. C. vnde vi. vbi limitat. nu. 611. Don. a Fin.

Tempus moræ attenditur in æstimatione rei.

Ampliatur & limitatur in multis casibus, vt per Purp. in l. si vinum. ff. si cer. pet. nu. 69. Don. a Fin.

Vbicunque post moram est facta executio, vt ipso iure sit translatus dominium de re debita post moram, amplius non potest purgari. communis est conclusio in d. l. si insulam. vbi Ioan. Bolog. limitat in 3. casib. nu. 227. Don. a Fin.

Si quis incidit in pœnam, & vult purgare moram durante subiecto quantum ad effectus futuros potest. l. 2. §. item si in facto. ff. de verb. obl. fallit in 2. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. si insulam. nu. 242. Don. a Fin.

Tempus præscriptum ad aliquid agendum nõ currit ignorant. vt commune asseuerat Cur. Iun. conf. 8. num. 2. E. Suarez. & B. Villalob.

Fallit in tempore dato patronis ad præsentandũ, quia currit a tempore vacationis beneficij. Lamber. de iure patro. lib. 2. par. 2. q. 1. art. 8. nu. 1. comm. dicit.

Fallit secundò, in petitione restitutionis ex capite ignorantie: quia non potest peti post 40. ann. Boer. decis. 39. num. 7. communem dicit, de qua in verbo, restitutio. nu. 32. Villal.

Si debitor in mora fuerit, tunc tenetur ad bonitatem etiã extrinsecam. Bar. in l. cum quid. ff. si cer. pet. vbi limitat in 2. casibus. Purp. Don. a Fin.

Moram qui semel contraxerit, non liberabitur, si res postea perimatur, seu similiter illa interitura apud creditorem proponatur, seu secus, commune inquit Alex. in l. nemo. ff. de verb. ob. & in l. cum res. §. vlt. ff. de leg. lib. 1. & Ias. nu. 28. Bolog. nu. 71. in l. quod te mihi. ff. si cer. pet. Io. a Medina de rest. q. 6. Quamuis ab hoc recepto dogmate non immeritò defecisse videatur cum Mar. Fulg. Ias. nu. 27. Dec. nu. 16. Cur. iun. nu. 33. Ripa. 28. Bolog. 72. cum seq. in d. l. quod te. sed ea de re alibi Deo dante, vberius agemus. E. Suarez.

Creditor quis propriè dicatur, & quando petere à debitore potest sibi fieri debiti instrumentum; quod si reddat, an intelligatur debitũ remississe.

CAPVT XIX.

Creditor dicitur cui aliquid debetur ex quacunque causa.

Fallit in 4. casibus, vt per Vigel. in lib. 50. ff. tit. de verb. sig. in verb. Don. a Fin.

Conditionalis creditor, creditor propriè non dicitur, commune effantur Dec. lect. 1. nu. 29. & lec. 2. in fi. in l. 1. ff. si cer. pe. & qui eum refert Viuius lib. 1. opi. 58. E. Suarez.

Creditor conditionalis, non dicitur propriè creditor, vt comprehendatur sub statuto faciente mentionem de credito re, sed impropriè, quia mox ab initio non potest exigere. arg. l. debitor. ff. de ver. sig. & ita concludit Bar. in l. 1. ff. si cer. pet. a. quem sequuntur communiter Doct. vt latè prosequitur. Alex. Dec. in 1. lect. nu. 29. & in 2. lect. in fi. aliique Mode. ibi. Pro ista itaque opinione communi allegantur varia iura, præsertim quæ. l. videamus. ff. de liber. leg. vbi ad literam dicitur creditorem conditionalem esse impropriè creditorem. Faciunt etiã nonnulla alia, quæ curiosis videnda relinquimus. Et opinionem hanc cõem sequitur etiam, strenueque tuetur ab omnib. contrariis, & denique eam limitat in quatuor casib. Cagn. in d. l. 1. ff. si cer. pet. nu. 274. cum alijs seq.

Contrarium verò tenuit Fulg. & Alcia. in d. l. 1. seu ipse Alciat. in l. 1. ff. de verbo. sig. & Vaconius in sua declaratione. 93. Sed Dec. in d. l. 1. distinguendo resoluit istam materiam, & Marinus Freccia in trac. de præsentatione instrumentorũ secundum formam ritus magnæ curiæ vicariæ 12. part. q. 2. sub nu. 8. & seq. vbi nu. 1. cum alijs seq.

Probat, & firmat etiam, qd instrumentum dotis soluto matrimonio possit representari secundum formam ipsius ritus pro restitutione dotis prædictæ. Viuius opi. 170.

Creditor nõ dicitur cui ex delicto, vel legato debetur Ripa. in rub. ff. si cer. pet. nu. 92. comm. dicit. Do. a Fin.

Creditor petere potest, vt sibi fiat instrumentum debiti per eius debitorem, quando soluere teneretur ad tempus, & ipse debitor per instrumentum non reperiretur obligatus, & instrumentalem obligationem facere recusaret, & sic cogere

posset eius debitorem creditor ad faciendum instrumentum ipsius debiti, secundum gl. & oēs alios Canonistas in c. signifi cauerunt de testib. & Legistas in l. si pupillus. ff. de nouat. Bar. sub nu. 3. Castren. sub nu. 2. & Alex. conf. 138. col. fi. vol. 2. diligentissimum Dominum Cardinalem Albanum in lucubratio. ad Bar. in d. §. eleganter. nu. 2. & Ant. Gallefium in tractat. formulæ Cameralis obligationis. in 3. par. de præambulis ipsius processus. q. 3. inci. potest hic non ineptè quæri. nu. 1. fol. paruo 113. vbi appellat istam esse communem opinionem.

Quæ quidem communis limitatur non procedere, si creditor vellet cogere eius debitorem pro huiusmodi debito ad sibi faciendum instrumentum cum clausula guarentigiæ, vel secundum formam ritus Magnæ Curiæ Vicariæ in Regnò, vel secundum formam Cameræ Apostolicæ, tunc enim cū clausula prædicta instrumentum facere ipse debitor non teneretur, vt voluerunt Ang. & Imo. in d. l. si pupillus. & Alex. in d. l. si finita. §. eleganter. sub nu. 32.

Et sic omnes isti Doct. concludunt, qd debitor teneatur solummodo creditori suo facere instrumentum simpliciter, quibus quidem contradicit Gallefius vbi supra, tenendo per aliquas rones contrariam sententiam, vt debitor cogi possit ad faciendum instrumentum cum ipsa clausula guarentigiæ.

Tamen in decisiis non foret tutum recedere ab opinione tam illustrium Doct. Ang. Imo & Alex. quæ verissima. & realissima apparet. Viuius opi. 169.

Si creditor reddat debitori instrumentum crediti, hoc ipso intelligitur debitum remississe, & debitor habet exceptionem taciti pacti. c. cum ecclesia. el. 2. in fi. & ibi glo. vt lite pendens. l. Labeo ait. ff. de pact.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 4. a Ias. in d. l. Labeo. nu. 1. & seq. Don. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Ita Rebuff. tractatu de literis obligat. artic. 6. glo. 1. nu. 2.

De creditore petente executionem instrumenti contra fideiussorem, vel pecuniam ante terminum; vel sortem principalem in iudicio, & an venire debeat cum sacculo parato.

CAP. XX.

Creditor petens executionem instrumenti contra fideiussorem, non habet necesse docere de principali credito, quando de eo sit mentio in instrumento, teste Nat. conf. 262. col. 4. licet in hoc dissentiant aliqui relati in apostil. ad Bar. in l. vt fideiussor. ff. de fideiussor. de quo vide quæ scribit Ias. in auth. si quis in aliquo. nu. 9. C. de edendo. Vezinus.

Creditor non potest petere pecuniam ante terminum. cap. vnico, & ibi per Doc. ext. de plus petit.

Fallit in 3. casib. quos not. Soc. reg. 290. & si agit antequam, induciæ duplicantur. Fallit hoc in 3. casib. vt per Dec. in l. pecunia quam. ff. si cer. pet. nu. 10. nec etiam cogi potest ante tempus recipere. l. si pecuniam. ff. si cer. pet. l. Titius. ff. quæ res pign. obli. pos. fallit vt per Marfil. sing. 146. Don. a Fin.

Creditor petendo in iudicio sortem principalem, non præiudicat in vfuris interesse dānis, nec in alijs accessoriis: secus videtur in receptione solutionis recipiendo sortem simpliciter sibi præiudicat in istis accessoriis. l. 1. C. de iud.

Fallit in 6. casib. quos no. Ias. in d. l. col. 2. Don. a Fin.

Creditor petendo sortem de per se, non potest postea petere accessoria. l. 4. & l. qui per collationem. §. fin. ff. de act. empt.

Fallit in 6. casibus secundum Ias. in l. 1. C. de indic. num. 4. Don. a Fin.

Creditor non debet venire cum sacculo paratus, expectare enim modicum tempus, scilicet decem dierum qd recipiendam solutionem cogitur. l. quod dicimus. ff. de solut. vbi Doc. limitant. Don. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Creditor cui debentur centum si quinquaginta a debitore petuerit, non impedit quo minus, & iterum quinquaginta petat, et si de eo quod reliquum erat protestatus nõ sit. Io. Fab. §. si minus intentione. Anst. de actio. & ita in Curia Gratianopolita. decisum in Sabbatho ante Dominicam in Ramis 1548. scribit Ioan. Papon. lib. 8. tit. 7. Arrest. 1.

Com. opi. Tom. ij.

D 3

Cre-

Com.V.I.Opin.

Creditor quod nam ius habeat in pignore, & an
vbi possit retentione in vero etiam debito.

CAPVT XXI.

Creditori datur retentio pignoris, si sibi non est satisfactum à debitore pro utroque debito, scilicet hypothecario & chirographario. l. vnica. C. de chirograph. pecun.

Ampliatur in 9. casib. & limitatur in 4. per Anto. Negu. in tract. de pign. in 3. memb. 5. par. nu. 46. Don. à Fina.

Creditor vendens pignus non tenetur de euctione. l. periculum. ff. de pig. vbi glo.

Ampliatur in duobus casibus. & limitatur in 6. a Pet. Duē. reg. 169. Don. à Fina.

Creditor si vendit pignus, & nondū recepit pretiū ab emptore, non tenetur soluere debitori residuum, sed solum cedere ei actionem contra emptorem, periculo tamen ipsius creditoris, qui vedit. l. elegāter. §. si vedit. ff. de pig. act.

Fallit in 6. casibus. secundū gl. in l. pen. ff. de pig. act. videas Pet. Duen. reg. 165. Don. à Fina.

Creditor potest vendere pignus, seruatis tamen seruandis. l. cum soluenda. ff. de distract. pign.

Ampliatur & limitatur in 10. casibus. per Negu. in tract. de pign. in 1. membro 6. par. prin. num. 1. & seq. Don. à Fina.

Creditor cui datus est fundus pignori, cui annexum est ius patronatus beneficii, non potest presentari. Io. Igne. in l. 1. §. seruus pignori. num. 3. ff. ad Silla. commun. di. D. à fina.

Creditor consentiendo pignus vendi per debitorem, censetur remittere ius sui pignoris. l. si debitor. §. 1. quib. mod. pigno. l. sicut. §. si voluntate. l. si probaueris. ff. de remis. pign. l. creditor. ff. de reg. iur.

Ampliatur in 11. casib. & limitatur in 12. per Negu. in tract. de pign. in 3. membro 6. par. prin. nu. 12. Don. à fina.

Pecunia si numerata, & non obfignata alicui seruanda tradatur, contrahi mutuum in te dubia, non depositum videbitur. commune pronunciant. Alex. num. 6. Alciat. nu. 21. in l. 2. ff. si cer. pet. Purp. nu. 74. in §. mutui datio. eiusdem l. 2. Rip. in l. si ventri. §. in bonis. nu. 2. ff. de priuil. cred. Secus tamen erit si vel expressim, vel per coniecturas probabiliter constare possit dominium huiusce pecuniæ transferri contrahentes noluisse, vt frequenter placitum affirmare ausim ex Alex. nu. 13. Soc. nu. 36. Purp. num. 139. in l. cum quid. ff. si cer. pet. Ripa in d. l. 2. nu. 24. ff. illo eo. tit. E. Suarez.

Creditor habens rem meam pignoratam eam mihi simpliciter legando, in dubio cēsetur mihi legare liberationem tantum pignoris, non autem remissionem debiti principalis. gl. in l. si tibi. ff. de legat. 1.

Fallit in 3. casibus secundum Ias. in d. l. col. pen. Don. à Fina.

Creditor priori solvens non succedit in pignore, nec in hypotheca. l. res obligatas. C. de pigno. l. 1. C. de his qui in prio. loco cred. succed.

Fallit in 5. casibus. quos not. Rip. in l. si ventri. §. eorum ratio. ff. de priuil. cred. col. 2. Don. à Fina.

Creditor rem debitoris meliorem pro suo credito eligere non potest, nec pignoratam vendere, sed mediocrē arbitrio boni viri, ex qua suum creditum consequatur, secundum communem per Burs. conf. 84. num. 11. lib. 1. post Bart. Bald. Salicet. in l. quandiu. C. de distract. pignor. Boer. q. 46. in fi.

Quaro an creditor, cui debitor omnia sua obligauit cum potestate capiendi propria autoritate in constitutione precarij, possit agere conditione ex l. si. C. de acqui. pos. pro recuperanda possessione rei, quam debitor ex bonis hypothecatis alienauit, contra tertium possessorem, nulla facta excusatione bonorum debitoris? Resp. cōmuniter in eam itum esse sententiam, quod possit agere recta contra quemcunque possessorem tanquam priuatus sua possessione, quam ipse ex huiusmodi constituto obtinebat. Ita tenent Imo. Lud. Roma. & Alex. in l. exitus controuersia. ff. de acqu. pos. Jac. But. & Bald. d. l. 1. & latē Tiraq. d. trac. de iure constit. pos. par. prima. nu. 54. cum numeris sequē. vbi communem asserit Maran. in Specu. par. 4. dist. 7. num. 51. Mich. Grassus.

Creditori non est licitum vti retentione pro vero debito. l. si vbi doc. C. commod.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in l. si non sortem. §. si centum. de cond. indeb. nu. 10. Don. à Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Creditor dicitur verē possidere pignus, quoad auocandam possessionem. decis. Rotæ. Roman. par. 1. decis. 766. num. 6

De Contractibus, &

Creditorum qui pro suo iure obtinet subbastare pignus, & de liberare non teneant regulariter de diuisione iudicant. Doct. Rotæ Romana. §. Iunij 1579. decisio. Rotæ parte 2. decis. 281. num. 33.

In omnibus pignorationibus, quæ solutionis præcepto antecedente sunt, permittitur parti vendere pignus, si præstituto die debitor non soluat, licet alia denunciatio facta nulla sit. l. si conuenit ff. de pigno. actio, prohibetur autem executor citra debitorationem & existimationem pignora detrahere, aut in res mobiles, manus iniicere in scio debitore, ex utroque enim infirmatur plerumque executio. Bar. l. fin. de distract. pignor. Ias. conf. 20. vol. 3. ne viliori, quam par sit pretio collusione apparitoris cum creditore pignora præstet index ea distrahi iubebit auctione a quolibet volente publice facta, ex quorum pretio creditori consulet, & quod superfuerit debitori debeatur. l. debitoribus. §. in venditione. l. lege. C. si in causa iudic. l. fin. de exec. rei iud. si pro maiori summa bona accipiat quam debitum ascendat. vide Ias. in l. si non solum. §. centum, de cond. indeb. Dec. in l. cum amplius. de reg. iur. Adde quod tempus ad redimendum non currit contra minorem, aut absentem. Cassa. in consuet. Burg. tit. des iuslices. §. secūdo. verbo, crie par trois ediez. Vide Gid. Papæum decis. cur. Delph. q. 329. num. 1.

De iure creditoris generalem, vel priorem hypothecam habentis: & num currat præscriptio contra hypothecariam intentandam aduersus tertium possessorem.

CAPVT XXII.

Creditor habens generalem hypothecam, non potest facere executionē super re, quæ est alteri specialiter hypothecata. l. 2. C. de pig. quod procedit vbi p talē generalem hypothecam satisfieri possit illi primo creditori: quia tunc ad alia bona etiam specialiter hypothecata alteri creditori esset recurrēdum: aliās non, vbi ea generalis hypotheca in aliis bonis potest sufficere. Salic. in ea. l. 2. & Soc. conf. 5. in 4. vol. Bellacomb.

Quaro, vtrum creditor prior hypothecam & priuilegium prælationis habens, possit agere contra posteriorem creditorem, cui soluta est pecunia per debitore, etiam si illa pecunia bona fide sit consumpta? Resp. Distinguendum est, aut loquimur in fisco creditore, & nullum est dubium, per textum expressum. l. pecunia. C. de priuileg. fisci. Aut loquimur in priuato creditore, & licet quidam vouerint constitutionem d. l. pecunia. non extendi ad quoscunque creditores hypothecam, & priuilegium habētes, quasi specialis sit in fisco: quam sententiam sequitur Fulg. ibi. & in l. cum fundus. §. seruum. nu. 4. ff. si cer. pet. Tamen contraria opinio frequentiori calculo approbata est, quam tenet gl. d. l. pecunia. l. sed an hic. ff. quod cū eo.

Eandem sententiam sequitur Sal. & Ang. d. l. pecunia. Ioan. And. in additionibus ad Spec. tit. de obligationib. & solutionib. i. rub. ver. videamus generaliter. Matth. de Affl. dec. Neap. 190. Bal. l. fi. q. 5. C. de pos. Cuman. l. pupillus. dicens eam esse cōem. ff. quæ in frau. cred. Eandem dicit esse communem Did. Couar. lib. pract. q. c. 29. vbi pulchrē de hac quæstione disputat: intelligenda tamen est hæc communis sententia, vt non procedat in quocunque creditore priuilegiato etiam quod ad actionem personalem, etiam si ius hypothecæ nō habeat, nec priuilegium, vt voluit Capyc. decis. 78. Id enim cōmuni Doctorum interpretationi aduersum est, vt voluit post Matth. de Affl. d. decis. 190. Didac. Couarr. d. cap. 29. nu. 2. M. Grassus.

Creditor quilibet non per viam agendi, sed excipiendi cōparet pro iure suæ prioris hypothecæ ad impediendum alium creditorem: potest hoc facere etiam si prius non obtinisset sententiam contra suum principalem debitorem, & existentem soluendo: & sic nōdum facta aliqua discussione in bonis dicti debitoris, dūmodo doceat de suo credito, & potiori hypotheca. l. à D. Pio. §. sed illud. ff. de re iud. quæ. §. declarat Nat. cōf. 300. col. 2. & 3. & cōclusionē p̄dictā cōfirmat. & sic in executione cōparēs creditor, potest docēdo de prioritate suæ hypothecæ consequi sibi assignari bona retinēda loco pignoris.

Creditores aut nō possunt agere reuocatoria contra illos, in quos bona sunt alienata, nisi prius excusio p̄cedat in bonis debitoris q̄ i eorū fraudē alienauit. §. Itē si quis in fraudē. vbi gl. inst. de ac. fallit i 6. casib. quos not. ibi Ias. Don. à Fina.

Creditor prior præfertur posteriori. l. qui balneum, & l. potior. ff. qui pot. in pig. c. qui prior. de reg. iur. lib. 6.

Ampliatur in 13. casib. & limitatur in 25. a Rip. in l. priuilegia. nu. 3. ff. de priuil. cred.

Am-

Ampliatur & limitatur in 20. casib. per Negu. in tract. de pigno. in 2. memb. 6. par. nu. 1.

Ampliatur in 21. casib. & limitatur in 25. à Chassa. in catal. gloriæ mundi, in 12. par. Don. a fina.

Creditor posterior præfertur dotis cōfessione, quā fraude factam, aliqua constet coniectura, vt est receptum placitum in auth. sed iam necesse. C. de donat. ante nupt. deq; Alexand. ad Bar. in l. 1. nu. 11. C. de iur. fis. lib. 10. Roger. de dote. §. 5. num. 30. Ias. in §. item si quis in fraudem. num. 20. Infit. de actio. cōstare potest. E. Suarez.

Creditor secundus potest offerre primo creditori suum creditum, & liberare pignus à primo creditore, & suam hypothecam confirmare. l. 1. C. qui pot. in pigno.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in tertio a Negu. in tract. de pigno. in 3. memb. 5. part. num. 1. vsque ad finem, & primam restringit in 7. casibus. & nu. 10. ponit alias 9. ampliatio nes. Don. a fina.

Creditor qui dedit semen ad seminandum, erit præferendus ceteris creditoribus etiā anterioribus tempore, ad semē ipsum percipiendum. l. procuratoris. §. in tributum. versi. quid tamen. de tributo. Ita Pet. de Ferrariis in tit. de forma libelli. §. sub ea obligatione. ver. quid autem dices Bellac.

Præscriptio currit contra creditorem habentem hyphothecariam intentandam aduersus tertium possessorem, etiam nō dum discussis bonis principalis, vt per Dec. in c. cum inter. nu. 23. de except. & Soci. in conf. 17. nu. 13. & conf. 117. per tot. vol. 1. vbi docent communiter reprobari Alex. conf. 58. vol. 5. asserentem contrarium. qm̄, cum quis impedimentum remouere pōt, & non remouet, non excusatur aliquo modo, & cum hac opinione communi concurrit quoq; Alex. sibi contrarius conf. 220. vol. 6. nam, vt ipse inquit creditor est in culpa, cum non egerit ad discussionem principalis, sed pro prima parte multa accumulauit Tiraquel. in tract. de præscrip. in glo. 7. ipse vero inhæreo sententiæ cōi tanquam veriori per ea quæ scribunt Soc. in d. conf. & Dec. vbi sup. F. Viuius opi. 630.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Quibus casibus creditor habens generalem hypothecam postponatur vel præferatur vide P. Rebuff. ad constitutiones Regiæ auctoritat. de const. redditu. art. 1 glo. 8. nu. 13. 14. 15 & Io. Papou. lib. 18. Arrestum tit. 6. Aresio 29.
- 2 Hypotheca generalis an impediatur in contractu translatione domini consule D. Antoninum Gab. lib. 3. tit. de pignori. & hypothe. conclus. vnica.

Creditor ex mercium venditione an potior sit in re vendita, alijs creditoribus, si debitor non est soluendo: & quid de mercibus emptis ex mutuata pecunia.

C A P V T XXIII.

Creditor ex mercium venditione ceteris creditoribus in ilis met mercibus iam traditis non præfertur: commune effiantur vterq; Imol. in l. si cū dotē. §. vlt. ff. sol. mat. Fan. de pig. par. 5. mem. 2. nu. 8. Amplia ad mutui creditorem iuxta eundē Fan. eo. lib. 2. par. mēb. 1. nu. 13. l. quidam fundum. ff. de in re ver. Ias. in l. creditor. ff. si cert. pet. Excipe si pecunia ad rei illius emptionem mutuo data est commune testatur, & idem Fan. & eo. memb. nu. 8. Ias. d. l. creditor. & tunc præferetur alijs creditoribus habentibus expressam hypothecam. Ias. in l. qui Romæ. §. 1. nu. 2. ff. de verb. obli. Excipe rursus in re ex sacri, vel pij alicuius loci pecuniis emptā commune scribit Rip. in l. S. C. nu. 6. ff. in quib. caus. pign. vel hypot. E. Suarez.

Creditor qui merces vendidit debitori ex quo cōtractu ortū fuit creditū, si debitor fugit nō est potior in re vendita alijs creditoribus prioribus. hac esse com. opi. attestatur Bap. Vill. cōcl. 209. in litera C. vbi ampliatur in vno casu, & limitatur in 2. Do. a fi.

Creditor qui merces vendidit debitori, ex quo cōtractu ortum fuit creditum, si debitor fugit, non est potior in re vendita alijs creditoribus prioribus. Imo. in l. si cum dotē. §. fi. ff. solu. mat. Io. Franc. de pig. & hyp. in par. mēb. 2. nu. 8. communem dicit. Don. a fina.

Creditor qui merces vendidit debitori, ex quo cōtractu ortum fuit creditum: si debitor fugit non est potior in re vendita alijs creditoribus prioribus. Vterque Imol. in l. si cū dotē §. fi. ff. sol. mat. & Fan. de pig. & hypoth. in 5. par. memb. 2. num. 8. communem dicit.

Amplia istam communem ad creditore ex mutuo, qui non est potior in re emptā ex pecunia mutuata. Ant. de Fan. in 2.

part. membro primo. numero 13. communem dicit.

Limita primo, si pecunia fuit mutuata ad illam rem emendam. Fanus in 5. part. memb. 2. num. 8. communem dicit.

Concor. cum l. 30. tit. 13. part. 5. & intel. prout in communi sequenti, & vide l. 27. & 28. & 29. eiusdem tituli.

Restringe istam limitationem quantum ad actionem personalem: nam habens hypothecam etiam generalem, præfertur creditori ex mutuo ad rem emendam: cum actio mutuantis sit personalis, & non præiudicat actioni reali. idem Fanus nu. 8. communem dicit.

Limita secundo, in re emptā ex pecunia ecclesiæ. Io. de Rip. in l. Senatus conf. nu. 6. ff. in qui. casib. pig. vel. hypot. contrah. communem dicit. & vide per eum regulas, & limitationes alias. B. Villalob.

Limita etiam si pecunia sit mutuata ad certam negotiationem; quia tunc mutuantis præfertur alijs creditoribus. Lud. Rom. sing. 569. Iul. Mallet.

Merces emptæ ex pecuniis quæ data erant mutuo, non cēsetur mihi ex hoc tacite hypothecata; nisi hoc expresse dictū esset in contractu. & ideo cautela est vt mutuantes faciant apponere specialem hypothecam in ipsis mercibus; per quam tunc ille mutuantis præferendus esset alijs creditoribus habentibus anteriorem hypothecam quantumcumque expressam. l. licet. C. qui potio. in pign. habeant. alias ex hoc solo qd merces essent emptæ ex mea pecunia, quam illi mercatori dederā mutuo, non constitueretur hypotheca in ipsis mercibus, nisi mutuantis esset minor. l. interdum. & ibi Bartol. ff. qui potio. Bart. Bald. & Ang. in l. si cum dotē §. fi. ff. solu. mat. vbi tenet, quod si quis mutuauerit alicui pecuniam qui demum ex ea pecunia merces emerit, quamuis illē merces stent, quod ille mutuantis non esset præferendus in ipsis mercibus ceteris creditoribus; nisi pecunia expresse fuisset data, & mutuata ad eas merces emendas. Ias. in l. qui Romæ. §. Calimachus. nu. 2. ff. de verb. oblig. & ibi Aret. num. 4. Vide supra lib. 7. tit. de iis quæ in fraud. credit. §. creditor ex mercium. Bellac.

Creditor quo in loco solutionem recipere tenetur, & an partē debiti, seu vnū pro alio recipere inuitus, cogi possit, & quid de creditoribus hereditarijs.

C A P. XXIIII.

Reditor inuitus non cogitur alibi solutionem recipere, quam in loco solutioni destinato. l. is q. certo. ff. de eo quod certo loco.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in d. l. is qui certo. nu. 1. Don. a fina.

Creditor tenetur remittere ad domum debitoris, quando debitor nō expresse loco aliquid dare tenetur, & sic nō tenet portare debitum ad domū creditoris. l. cum hi. §. causā huiusmodi. ff. de transact. item illa verba. vbi glo. ff. de consti. pecu.

Fallit in 4. casib. quos not. Pet. Duen. reg. 161. Don. a fi.

Vbicunque soluendum est aliquid pro aliqua re, si creditor est illius fori in quo res situata est, tenetur debitor licet alterius fori, accedere ad domum creditoris, & ei soluere. est cōmuni. opi. secund. Iaso. in conf. 8. reiectis. versi. & quamuis Bald. volum. 1. M. Charian.

Creditor & debitor si sint diuersorum territoriorum: creditor debet ire aut mittere ad domum debitoris pro ipsa solutione recipienda, & ad interpellandum ipsum debitorem. Bar. in litem illa. §. 1. de consti. pecu. & debet peti pecunia in domo & loco domicilij ipsius debitoris: & i dubio locus domicilij debitoris censetur destinatus ad solutionē faciendam: arg. l. exigere dotē. ff. de iudi. Cor. cōf. 70. nu. 6. & 10. in 2. vol. Ias. in l. qd si Ephesi. ff. de eo quod cer. loc. nu. 2. Bellacom.

Creditor regulariter partem debiti accipere non cogitur. l. quidam existimarunt. ff. si cer. pet. l. inter. §. Lucius. ff. de vsu. l. acceptam. C. de vsu.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 75. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 9. vt per Ias. in d. l. quidam. nu. 5.

Amplia in 5. casib. & limi. in 12. a Negu. de Fan. in tracta. de pign. in 2. par. in 3. mēb. in 5. par. prin. nu. 17. Don. a fina.

Partem debiti non recipit inuitus creditor. vt cōmune ponunt Neguz. de pign. 2. part. 3. memb. 5. par. prin. nu. 17. Tiraq. lib. 2. retractus. §. 4. glo. 4. notant omnes in l. quidam existima uerunt. ff. si cer. pet. et si illic perperam a cōmuni interpretum placito deficiant Fulg. nu. 4. Dec. nu. 6. Alc. nu. 8. idem Alc. in l. 2. §. & harum. nu. 10. & ex his. nu. 14. ff. de verb. obl. cōtra quos inter alia stat lex ob signatione. C. de solu. & a speciali. l. cum hæres. §. item decem. ff. de stat. lib. E. Suarez.

Creditor non cogitur recipere partē. nō doct in l. quidam, Com. opin. Tom. ij. D 4 ff. si

ff. si cert. pet. fallit in 7. casib. vt per Alex. in d.l. nu. 7. Don. a fi.

Creditor vero tenetur accipere solutionem partis confessatæ.

Fallit hæc cōis opinio. vt per Rimin. in l. quidam æsti-
manerunt. ff. si cer. pet. nu. 7. & seq. Don. a fina.

Cessionarius dicitur creditor. Bar. in l. i. ff. si cert. petat. vbi
Purp. limitat in 2. casib. nu. 199. Don. a fina.

Creditor inuitus non tenetur vnum pro alio recipere. l. si
se non obtulit. §. ait prætor. ff. de re iudi. l. promissor. §. si. ff. de
const. pec. lit. liberatur. §. qui paratus. ff. quib. modi. pig. doct.
in l. i. §. mutui datio. ff. si cer. pet.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 382. Ampliatur in 3. casib. &
limitatur in 5. à Castel. in l. 20. Taur. in gl. si. fallit in 10. casib. se-
cundum Io. de Platea. in §. i. instit. quib. mod. tol. oblig.

Fallit in 15. casib. vt per Mar. Sanct. Vas. in tracta. indiuid. in
3. celu. nu. 38.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 20. à Io. in d. §. mutui da-
tio. nu. 8. fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 377. Don. a fin.

Creditor recipiendo solutionem pro sua par. ab vno ex plu-
ribus obligatis in solidum, sibi præiudicat, ne possit amplius
in solidum petere ab vno ex eis. sed intelligitur summam inter
eos pro rata diuississe. l. si creditores. C. de pact.

Fallit in 4. casib. quos not. Ias. in d. l. nu. 3.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 10. a Franc. Purp. in d.
l. nu. 1. vbi etiam Frac. Cur. ponit. 4. fallentias. num. 4.

Fallit in 3. casib. vt per Dec. in d. l. Don. a fin.

Creditor recipien. solutionem pro sua parte ab aliquo ex
plurib. in solidum obligat. sibi præiudicat, ne possit amplius in
solidum petere ab vno ex eis: sed intelligitur summam inter eos
pro rata diuississe. l. si creditores. & ibi doct. max. Alex. & Ias. C.
de pact. Vezinus.

Limitant doct. max. Ias. quatuor modis, scilicet, qñ ille sol-
uit partem suam virilem, & nõ plus nec minus, alias non in-
ducere diuissio. al. gl. nõ. in l. inter eos. §. i. & ibi doct. ff. de fide-
iur. Et dicit ibi Ang. qñ habuit de facto Florætiæ. allegat et gl.
magnā. & ibi Bal. & Sal. in d. l. si cred. & Im. in l. 2. ff. de duo reis.

2. Limitant quando soluit tanquam partem ad ipsam spe-
ctantem: & creditor similiter recepit: secus quando simplici-
ter solueret. & dicunt qñ p istam limitationem tolluntur omnia
contraria. al. iura & rationes vide per eos.

3. Limitant procedere quādo cred. recepisset ab vna ex cor-
reis partem suam de sorte principali: secus si recepisset partem
de accessorio, puta de vsuris.

4. Limitant nisi cred. recepisset salvo iure solidi. allegat mul-
ta quæ vide. Idem.

5. Creditores hereditarij non tenentur accipere in solum
bona ab hærede cum beneficio inuentarij, sed eis sunt tradē-
da, vendenda, vel pretium soluendum si hæres damnum non
patiatur, & hæreditas sit soluendo secundum communem per
Burs. consi. 9. nu. 29. 33. lib. 1. vbi quod tria concurrere debent,
præsupposito qñ vt hæres cogatur vendere, vel vendenda tra-
dere, vt primo constet bona fuisse in hæreditate & dominio
defuncti. 2. qñ vendantur iusto pretio. 3. quod nec hæres de suo
pro euictione promittat.

Pactum factum a maiori parte creditorum cum hærede fu-
turo debitoris mortui de quota parte debiti remittenda, præ-
iudicat alijs creditoribus si in vnū cōuenerint, & decretū præ-
toris intercesserit, & maior pars creditorū consideratur, pro-
ut dicitur in l. & suum hæredem. §. hodie tamen. ff. de pactis.

Fallit in 7. casib. quos not. Ias. in d. §. hodie tamen. nu. 12.
Don. a Fina.

Si creditores hereditarij qui debent conuenire heredem agāt
contra emptorem hæreditatis, videntur fecisse tacitum pactū
de non petendo amplius ab hærede, & si non possunt postea
redire ad venditorem si empor postea non sit habilis no. doc.
in l. post venditionem. C. de pact.

Fallit in tribus casibus quos not. Iaso. in d. l. post venditio-
nem. num. 4. Don. a Fin.

Quæro an creditor agens contra filium alicuius ex debito
paterno, debeat allegare filium esse hæredem & probare? Re-
spon. Bal. in l. 2. C. ne filius pro patre. tenet, quod sic. Eandem
opinionem tenet Imol. vbi dicit, eam esse communem in l. si
cum dotē. §. transgrediamur. ver. in fin. gl. ff. sol. mat. Anto. Ca-
pys. decis. 70. nu. 1. Mich. Grassus.

Creditor succedente debitori confunditur actio hypo-
thecaria. Io. Corras. in l. frater a fratre. nu. 20. ff. de condic. in-
deb. commu. dicit. Don. a Fina.

Creditor succedens debitori confunditur actio. l. debitori.
C. de pact.

Fallit in 10. casib. vt per Vigel. in cōmento 2. anni. c. 20. &
in cōmento septimi anni c. 18. nu. 2. ponit. 9. limita. fol. 150.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 4. per Purpu. in d. l. de

bitori. num. 11. & sequen. vbi videas. Corn. qui ampliat. & li-
mitat. num. 1.

Fallit in multis casibus quos not. Francis. Cur. in d. l. debi-
tori. num. 2.

Fallit in 4. casibus vt per Ias. in d. l. vbi Alex. ampliat in vno
casu, & limitat in 4.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. frater a fratre. ff. de cōd. inde.
Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 4. a Petr. Duen. reg. 18.

Fallit in multis casib. vt p Dec. in d. l. debitori. vbi etiā Soc.
limitat in 3. casib. nu. 3. Don. a fina.

Creditor an impedire ne sepeliatur, vel apud se re-
tinere possit cadauer creditoris sui.

C A P V T XXV.

Adauera tam pauperum quam diuitum, ne sepe-
liantur, impedire nequit creditor, & si perspicuo
liquidi debiti instrumento muniatur, vt pie rece-
ptum asserit Viuius lib. 2. opi. 171. incip. creditor
non potest retinere. cum Fel. in c. sicut Iudei. de Iudæis. Hip.
sing. 199. Gram. decis. 82. E. Suarez.

Creditor non potest retinere penes se cadauer, seu corpus
mortuum sui debitoris diuitis, vel inopis in sepultum, vt pi-
gnus quoddam, donec pecunia sibi debita vigore liquidi in-
strumenti integre soluatur. §. hæc autem disposuimus. ver. me-
minimus. in auth. vt cum de appel. cogn. nec concedenda est
licentia per iudicem pro retentione cadaueris prædicti ad ip-
sius creditoris implorationem; quia cadaueri isti nullo pacto
est impedienda, ac deneganda sepultura. arg. tex. in auth. vt de
functi, seu funera eorum. in prin. & est tex. optimis, in d. §. hæc
autem. & l. cum sit iniustum. C. de sepul. viol. vbi Doct. hoc cō-
muniter adnotarunt, Panor. in c. ex parte. de sepul. Boer. deci.
287. numer. 2. & sequen. Ripa, in tract. de peste. in rub. de præ-
seruatiuis remediis. nu. 101. & Gram. decis. 82. vbi refert istam
communem opinionem per annos 30. ipso existente iudice.
Neap. in magna curia vicariæ obseruatā vidisse. Et quamuis
Ang. in d. auth. vt defuncti, seu funera eorum. in prin. contra-
rium asseueret, videlicet qñ creditori habenti instrumentū de-
biti contra suum debitorem mortuum, poterit impartiri licē-
tia per iudicem ad eius petitionem de retinendo corpus lo-
co pignoris, ne sepeliatur quousq; de debito liquido sibi sa-
tisfiat, tamen opinio ista Angel. tanquam inhumana, & falsa
communiter damnatur a scriben. & præcipue a Fel. in c. sicut
Iudæis. Guliel. Bened. in c. Raynutius. nu. 59. de testa. Mar. sing.
199. & Gram. in d. decis. 82. & sic p præmissa indubia redditur
dicta communis imo aduerte in fortioribus terminis, qñ si de-
bitor appellaret, ne corpus debitoris humaretur, vtique non
esset audiendus, nec eius appellatio admittenda foret aliquo
modo. secundū gl. & Doct. cōmuniter, in d. c. ex parte, in prin.
Spec. in tit. de appel. §. in quib. ver. 8. Grā. in d. decis. 82. nu. 2. &
Marf. in allegato sing. 199. F. Viu. opi. 171.

Miscellanea de creditoribus.

C A P. XXVI.

Reditor nõ potest agere aduersus sui debitoris de-
bitorem. l. 3. C. de hæred. actio.

Fallit in 5. casib. quos not. Vigel. in cōmento. de
actio. c. 4. reg. 4. Don. a Fin.

Creditor prorogando terminum suo debitori, censetur
eum prorogare vna cum vsuris seu ipso interesse. Soc. in l. lecta.
ff. si cer. pet. & Boer. decis. 284. nu. 9. Vezin.

Creditores qui sunt certi in aliquo actu perficiendo, debent
nominatim citari; alij autē quos cōstat incertos esse, per gene-
ralem citationem & per proclama publicum sunt citandi l. si
eo tempore. C. de remis. pign. & ibi doct. & hoc verum esse as-
serit Iaso. in l. scimus. nu. 3. C. de iure delib. & Alexā. consi. 5. in
3. volum. Bellac.

Creditor non potest petere vt debitor qui impetrauit quin-
quennale dilationem, ea pendente garniat: vt ait Rebuff. in
cōmento ad const. regias de lirer. dila. tor. & c. arti. 1. glo. 1.
num. 15. Bellac.

Creditores priuilegiati eiusdem tit. in personalibus a ctioni-
bus concurrunt nulla habita ratione prioritatis, nec postero-
ritatis. l. priuilegia. ff. de priui. cred.

Fallit in 6. casib. quos not. Rip. in d. l. nu. 51. Don. a fin.

Intentio creditoris non est fundata contra hæredem filii,
ex eo qñ probatur, qñ nõ abstinuit, quia interim dum se nõ im-
miscuerit.

miscuerit, potuerit abstinere. Pyrrhus Angleb. in consue. Aure. de success. c. 29. com. dicit. B. Villalob.

Quæro, An creditor missus in possessionem ex primo decreto, teneatur stare colono? Resp. q. sic. Ita firmant Bar. & communiter doct. in l. diuortio. & l. si filiofamilias. §. si vir. ff. solut. matrim. Et eam dicit communem Ias. in d. l. diuortio. num. 34. Idem.

Creditorum agentes contra emptorem sponte iudicium suscipiente, si postea agant contra venditorem repelluntur, exceptione taciti pacti. l. post venditionem. C. de pact. fallit in 2. casibus quos not. Franc. Curt. in d. l. post venditionem. num. 4. Don. a fina.

Creditor pro fundo emphyteutico sibi obligato an possit soluere canonem. tex. est q. sic, in l. lex vectigali. in verbo, tam debitor quam creditor. ff. de pigno. & ita in terminis tenet Ias. in d. l. 2. in 2. col. q. 24. Idem.

Creditor si apud plures possessores reperiat bona sibi obligata extare, poterit agere contra quemlibet in solidum: & quilibet eligere poterit, nec habet ille qui cōuentus est facultatē aliquid opponēdi. l. creditoris arbitrio. ff. de distra. pig. Rom. cons. 128. & singu. 509. Quod procedit ubi ille agit ex expressa hypotheca, secus si ex tacita: quia tunc solum p. rata bonorū quæ possident possessores agendum esset. Io. de Platea in l. fin. de debito. ciui. lib. 1. C. & ibi etiam Rebuff. Bellac.

Creditor, ad hoc q. possit habere regressum contra fideiussores, vel contra tertios possessores, requiritur non solum denuntiatio nuncij posita in actis quod non inuenit bona debitoris, sed etiam pronuntiatio iudicis. Ias. in l. stipulatio. §. habet autem. numero 7. ff. de noui oper. nunc. communem dicit Villalob. Don. a fina.

Creditor tenetur fideiussori soluenti cedere actionem personalem, vel hypothecariam. hanc regulam cum 3. ampliatur. & limitat. ponit Negu. in tracta. de pigno. in 3. membro. 5. part. prin. nu. 3. Don. a fin.

Creditor, cui fuit promissum certa die soluere, vel dare pignora: adueniente die, potest præcisè cogere debitorem ad soluendum, Communem esse ait. Rip. in l. 3. §. si ex conuentione. nu. 9. de re iud. Villalob. & Don. a fina.

Si creditor in iudicio probet se mutuasē frumentum alicui, & non probet quantitatem, eo casu super quantitate frumenti, & habitis quibusdam indicij vel coniecturis iuramentum ipsi creditori erit deferendū. Cœpola cautela. 274. Boer. decis. 245. in fi. idem de pecunia dicendum est, Alex. cons. 69. in 2. vol. Cœpola cautela. 210. Iudex tamen poterit tale iuramentum refrenare, iuxta illud quod sibi videbitur verisimile concurrentibus quibusdā coniecturis. Constant. in cōstit. regul. articulo 28. qui allegat. Rainer. de Forli. in l. 1. ff. de in litē iuran. Bellacomb.

Creditor cui quis promisit ad tempus certum bladum vel vinum, vel quid aliud, quod cursu temporis potest deteriorari, non cogitur illud ante tempus recipere, quia sua interest ante tempus non recipere. Bald. in l. plures apochis. ad finem. de fide instru. C. Ias. in l. qui Romæ. in prin. nu. 4. ff. de verb. obl. Vezinus.

Creditoris in præiudicium alienatio bonorum non potest per testatorem prohiberi. l. creditoris arbitrio. ff. de distra. pigno. & ideo non poterit impedire testator, quin creditores exactionem faciant in bonis ipsius testatoris. Bald. in l. rem quam. in fi. C. si aduer. vend. Bellacom.

Alienatio facta in fraudem creditorum non valet. l. 1. ff. quæ in fraudem credito. Fallit in 20. casibus. vt per Vig. in commento 7. anni. capit. 13. lib. 49. ff. fol. 346. & capit. 14. quæstio. 5. fol. 347. Don. a fina.

Creditor confessus in diuersis scripturis, se decem recepisse, talis confessio de diuersis quantitatis intelligitur. est communis opinio. secundum Alex. cons. 4. circa primum. vers. quinimò plus. volum. 1. M. Chærian.

Creditori probanti duobus testibus, nihil de summa deponentibus, pecuniæ numerationem alicui factam: & alijs præterea testibus probanti debitorem ab ipso. centum mutua petiisse, iurandum deferetur, commune aio ex Alex. in l. admonendi. nu. 47. ff. de iure iur. Dec. in l. ult. nu. 4. C. de eden. Hyp pol. notab. 322. E. Suarez.

Creditor qui fuit sollicitus & diligens non potest ad collationem cōpelli per alios creditores. l. pupillus. ff. quæ in fraud. credit. fallit in 7. casibus, vt per Corn. in l. scimus. §. & si præfatam. C. de iure delib. nu. 16. Don. a fin.

Creditor mercator, vel solitus mereari, lucrū cessans à moroso debitore licetè petit, secundum communem per Bursat. cons. 68. nu. 11. 646. lib. 1. vbi hoc dicit procedere etiam si solitus sit pecunias deponere apud campsores, vel in emptio-

nem prædiorum conuertere, secundum magis communem ibi, & etiam de iure canonico, secundum communem dicto consi. nume. 12. & hoc procedere in omni creditore solito negotiari contra quemlibet debitorem morosum, & tam in actionibus arbitrariis, quam alijs ex communi, vt dicto consi. 68. num. 13. Bonac.

Quid si quis occultat, vel recipiat debitorem meum ne capiatur, an teneatur pro eo. vide not. Ias. in d. §. pœnales. in 22. col. & in l. sed eximendi. ff. ne quis eum.

Vide etiam eandem in §. Præterea in 11. col. institui. de act. vbi dicit, quod tunc non tenetur quis exhibere illum quem in domo receptauit. Pet. Gerar. sing. 17.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Hanc materiam locupletissimè tractarunt Antonius Gabr libr. 3. titu. de solut. & liber. conclus. 20. Lopez tractat. de contractibus negotiantium lib. 2. Iacobus a Graphijs decisionum aurearum lib. 2. capitu. 104.

DE SOLVTIONIBVS ET OBLATIONIBVS.

TITVLVS VI.

Soluere debitor in diem quando teneatur, & in alternatiuis summarum vel rerum an debitoris sit electio.

CAPVT I.

Debitor in diem ante diei euentum, non potest cogi ad soluendum: quia est tutus exceptione. l. in diē. ff. de condi. indebi. nisi esset debitor fisci, qui propter necessitates imminentes potest cogi ante diē ad soluendum. l. 1. & ibi Bar. per eum tex. C. de condic. ex lege. & infert ibi Bal. q. emptores gabellarum p. necessitate reipublicæ, possunt cogi ad soluendum ante tempus, propter repentinās necessitates publicas. Ias. in d. l. in diem. nu. 4. Bellac.

Debitor ante diem poterit soluere, vbi tempus ad solutionem eius gratia fuerit adiectum. l. q. in diem. ff. de solutionibus. l. stipulatio ista §. inter certam. & ibi Roma. ff. de verb. obli. potest enim in hoc casu debitor suo fauori renunciare per regulam, quod fauore. ff. de regul. iuris. & l. si quis in conscribendo. C. de pact. & in dubio dies adiecta solutioni censetur appositā in fauorem & gratiam debitoris. d. l. quod in diem. ff. de solutio. l. cum in tempus ff. de regul. iuris. & ibi Dyn. l. eum qui calendis. §. quoties. ff. de verb. obl. Rom. in l. stipulatio ista. §. inter certam. num. 8. ff. de verb. obli. & ideo ille debitor ante diem soluere poterit. Si autem tempus adiicitur fauore creditoris, & in illius gratiam, debitor non poterit ante tempus soluere, & neque cogere poterit creditorem ad solutionem recipiendam. l. si ita relictum. §. Pegasus. ff. de legat. 2. Roma. in l. stipulatio §. inter certam. nu. 6. ff. de verb. oblig. Bellac.

Vbi ad solutionem faciendam ponitur dies gratia & debitoris & creditoris, solutio à debitore non fieri poterit ante euentum diei, & neque creditor cogi poterit ad eam recipiendam. l. qui Romæ. §. 1. de verb. oblig. Roma. in l. stipulatio ista. §. inter. nu. 7. ff. de verb. obl. Vezinus.

Debitor in diem, si per errorem ante diem soluat, non repetit medij temporis vsum, commune interpretum dogma constituitur ausim ex Alexan. in l. 1. num. 17. ff. de condic. indebi. Ias. in l. in diem. ff. illo. eo. tit. & in l. cum quis. C. de iur. & fact. ignor. E. Suarez.

Iurans soluere certo die, potest soluere vsque ad mediam noctem sequentem. Fel. in cap. Ego enim. de iur. iur. & in ca. ecclesia S. Mariæ. in 16. col. de consi. Dec. in cap. consuluit. in 3. col. de officio. deleg.

In contrarium fac. quod vult Fede. cons. 44. Vide Iaso. in l. more Romano. in 2. col. ff. de fer. Vezinus.

Debitor promittens cum iuramento soluere decem infra mensem sub excommunicationis censura pœnaque, non dicitur periurus, nec excommunicatus, si satisfecerit post alium mensem sequentem, & sic infra tempus sibi à creditore prorogatum, qui idem terminus censetur cum primo, & verè, ac propriè iuramentum videtur adimpleri infra tempus prorogatum, vt voluerunt Hostien. in cap. præterea. de appella. & Cardi. in clem. 1. §. nos itaque. de iure iur. & Doctores omnes in cap. de causis. de offi. delega. & præsertim Augu. Berous ibi, num.

nu. 3. qui exprimit hoc dictum verissimum fore: & communiter approbatur attestatur Deci. nu. 45. cum alijs seq. & in d. c. praterea. nu. 7. sed transacto termino premissio prorogato, si debitor non solueret, dicta decem, absq; dubio excommunicationem incurreret, quoniam prorogatio cum qualitatibus, conditionibus, conventionibusque omnibus primi termini facienda venit, secundum gl. & Dominicum in c. hi qui. de preb. in 6. Bal. in l. parabolani. C. de epis. & cler. Io. de Imo. conf. 11. & Bero. in d. c. de causis. nu. 31. & seq. ubi meminit istam esse communem opinionem. F. Viuius.

Mora an possit purgari per eum qui iuravit certa die solvere, ut euitet poenam? vide Phi. in capit. praterea. in 5. colum. de app. Vezin.

Debitor ex pluribus causis, & in diuersis summis soluens aliquam summam, potest in solutione declarare ex qua causa soluit: alias datur facultas creditori declarandi in quam causam accepit eam pecuniam, dum tamen incontinenti ille creditor hoc declarat. l. 1. C. de solu. l. 1. 2. & 3. ff. de solut. & dummodo etiam eam summam accipiat in duriorum seu causam grauiorem. d. l. 1. q. si nihil dictum fuerit, in duriorum causam censetur esse facta solutio a debitore. Pau. Cast. cōf. 238. & 331. vol. 1. Et si utraq; æquæ dura & gravis est, tunc in causam antiquiorē. l. cum ex pluribus. ff. de solu. & ea superiora sunt intelligenda, in eo qui est debitor ex pluribus causis æquæ principalibus. secus in eo qui est debitor ex vna causa principali, & altera causa accessoria vsurarum: quia tunc solutio facta cedit in causam vsurarum. d. l. 1. C. de solutio. & ibi Bar. & Bal. & Sal. Bar. in d. l. cum ex pluribus. de solu. Pau. Cast. in d. l. 1. ff. de solu. & Corn. conf. 295. in 3. vol. Idem.

Debitoris est electio in alternatiuis summarum vel rerum quam rem, vel summam velit soluere. l. plerunque. ff. de iur. doti. reg. in alternatiuis. de reg. iur. quod procedit quando utraque res debita est in rerum natura: verum si cum culpa vel dolo debitoris vna ex rebus debitis periret, eo casu ea res quæ su peresseret præcisè deberetur, & esset in obligatione. Sed si sine dolo vel culpa debitoris altera res periret, posset debitor liberari soluendo vel æstimationem rei, quæ periret, vel tradere rem stantem. l. cum res. §. sed si Stichus. ff. de leg. 1. Ias. in l. non utique. nu. 3. ff. de eo quod certo loco. in alternatiuis autem locorum electio est creditoris, quare si debitor promiserit soluere Romæ, vel Tholosæ, erit in electione creditotis debitorem conuenire in altero eorum locorum. l. 3. ff. de eo quod certo loco. Cast. in l. cum vero ponas. C. de transac. alias obligatio esset inutilis, cum semper debitor vellet fugere, verum reus conuentus in vno loco, poterit in altero soluere de dictis locis, dummodo eligat ante litis contestationem, ita ut electio loci quo ad petitionem sit creditoris, in quo loco velit debitorem conuenire: electio verò erit debitoris in quo loco velit soluere, & poterit eligere vsque ad litis contestationem: post verò non. Barto. in l. non utique. ff. de eo quod certo loco. quod si reus ante litis contestationem elegerit, & obtulerit se soluturum in vno ex locis alternatiuis expressis, & actor vellet sibi solui in loco iudicii, tunc haberetur ratio interesse ipsius rei soluentis in loco iudicii, cum in sua potestate esset soluere in alio loco: & hoc casu ea actio posset dici arbitraria respectu rei, & non respectu actoris. Socyn. in c. dilecti. vers. 4. de foro compe. Bellac.

Alternatiua electio soluendi est debitoris: in alternatiua autem eligendi, creditoris est electio. Paul. Castren. in l. cum proponas. C. de transac. Fely. in cap. inter ceteras. vers. fallit. de resc. & ubi reus plures habet iudices, electio est actoris coram quo reum conueniat. Salic. in l. cum clericis. C. de epis. scop. audien. quod fallit in scholaribus. authen. habita. C. ne filius pro patre. Idem.

Soluens res alternatiue debitas per errorem, potest illam repetere quum vult.

Fallit in quatuor casibus ut per Corneum in l. si quis. ff. de conditio. indebi. in 2. col. Do. a Fin.

Quando quis stipulatur alternatiue dari sibi aut filio, vel extraneo: tunc filius vel extraneus dicitur adiectus solutioni, & non obligationi, & sic debitor potest efficaciter soluere tali adiecto. l. sed & si filiofamil. ff. de const. pecu.

Ampliatur in 2. casibus, & limitatur in 5. a Ias. in l. cum qui ita. §. qui sibi, aut filio. ff. de verb. oblig. nu. 2. & seq. Do. a Fin.

Si debeo massam argenti soluere, possum argentum in forma pecuniæ redactum soluere. hanc esse communem opinionem testatur Purp. in l. 2. §. mutui datio. ff. si cer. pet. nu. 27. ubi ampliatur & limitatur. Do. a Fin.

Aliud pro alio inuito creditore solui non potest. l. si se non obtulit. §. ait prætor. ff. de re iud. l. promissor. §. si. ff. de consti. pecu. l. item liberatur. §. qui paratus. ff. quib. mo. pig.

Fallit in 8. casibus ut per Car. in l. 2. §. mutui datio. ff. si cer. pet. nu. 5.

Fallit in 2. casibus, quos not. Soc. reg. 382.

Fallit in 12. casibus, quos refert Io. de Platea in §. 1. nu. 3. Insti. quib. mod. sol. oblig.

Fallit in 15. casibus, ut per Mart. Scoict. Vascel. in tract. indi. uid. in 3. collu. nu. 38.

Ampliatur in 2. casibus, & limitatur in 20. a Ias. in l. 2. §. mutui datio. ff. si cer. pet. nu. 8. & seq.

Fallit in multis casibus, ut per Ripam in d. §. mutui datio. nu. 21. videas in proposito plures conclusiones limitatas per Io. Bolog. in d. §. mutui datio. nu. 26. videas pulchram Bar. distinctionem in l. 1. ff. si cer. pet.

Fallit in multis casibus, ut per Curt. iun. in d. §. mutui datio. nu. 35. ubi etiam Purp. nu. 85. & seq. ubi latissime tractat hanc materiam per multas conclusiones. Do. a Fin.

Condemnatis ad soluendum datur quadrimestre tempus. l. 1. & l. fin. C. de excu. rei iud. cap. quod ad consultationem. de re iud. fallit in 4. casibus, quos no. Ias. in l. si arrogator. ff. de adop. col. fin. Don. a Fin.

Tempus, quod ad solutionem iudicatis indulgeri debeat, in iudicis arbitrio ponitur. commune effatur. Boer. decis. 45. nu. 2. E. Suarez. & B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE

Si tamen debitor (inquit Rebuffus tract. de præconijs. & licit. art. 1. glo. 1. nu. 3.) tradiderit fundum creditori pignori. Si creditor ex fructibus debitum consecutus est, fundus distrabi non poterit. l. 1. Cod. de distractione pignoris. & in dubio res presumitur potius data in pignus quam in solutum, quia non videtur quis iactare suum. l. cum in debito. ff. de probat. Sic concludit Matth. de Afflict. in decisio. Neap. 373. fuit determinatum. quia in obscuris quod minimum est sequimur. l. semper in obscuris. ff. de reg. iur. facit l. atqui. C. de distr. pig. ubi si creditor per interpositam personam semper possederit rem captam per executores: tamen nisi emptio probetur res vendicari poterit. quod est bene notandum: quia vidi alias hanc questionem in foro, in patre debitore qui conuenerat ut creditor possideret talem fundum, quem post 40. annos filij vindicabat & fuerunt admissi impetratis litteris Regijs, & non obstante aliqua præscriptione. Hæc Rebuffus loco citato.

Ioannem Benf. debere Ioanni Liuars certam frumenti quantitatem Arresto decreuit Curia Burdegalensis, & ad præteritorum anno cogi debere solutionem: Cum dictus Liuars creditor pecuniam iuxta frumenti annuum valorem postularet, offert debitor frumentum, recusante creditore Decreto dictæ curiæ iudicatum frumento non numis dictum de Benf. soluere debere. §. solutione. Insti. quib. mod. toll. oblig. Adde æstimationem huiusmodi debetur officio iudicis mercenario quod post latam sententiam implorari non potest, præsertim cum in Arresto nulla æstimationis mentio facta fuerit. l. 4. C. de positi. l. si quis missum. §. si ff. de dam. infec. Notandum vero facile reum ab huiusmodi æstimatione excusari, ad instar excusationis impensarum. l. qui solidum. §. etiam. ff. de lega. 2. Vide Pap. lib. 18. Arresto. tit. 5. Arrest. 19.

Solutio partis debiti quid operetur. Item de solutione alteri facta iussu creditoris vel alterius. Et quid de solutione triennali, vel per longum tempus.

CAPVT II.

Qvis soluendo partem debiti, videtur debitum ipsum approbare & agnoscere: præiudicat enim solutio, ita ut non possit demum allegare pecuniam non fuisse numeratam. l. cum fidei. C. de non num. pecu. & ibi Bald. & Salic. quod procedit in dubio, verum posset admitti pars ad probandum solutionem iam factam, fuisse factam per errorem: interim tamen ea solutio præiudicat, donec error probetur. Admittitur tamen probatio in contrarium ad eum errorem probandum. Bald. in d. l. cum fidei. Soc. consil. 143. num. 12. 1. volum. probato interim errore, non poterit cogi ad residuum probandum. & adhuc repetere poterit per conditionem indebiti, quod indebitum soluit Soc. ibidem. Bellac.

Debitor solutione partis tum demum liberatur, cum numerationi creditor assentitur, commune dicit Alci. in l. 2. §. & harum. ff. de verb. oblig. E. Suarez.

Solutio partis, an & quando pariat liberationem pro parte, distinguendo declarat Bar. in l. si seruus. §. si plurium. & ibi no. per glo. ff. si quis cautio. Do. a Fin.

Si aliquis iubet debitori, vt soluat alteri animo inducendi aliquem contractum, vel liberationem: tunc si antequam fiat solutio iubēs reuocauit iussum, nulla inducitur cōuersio, sed prima obligatio manet. l. si cum Cornelius. ff. de solut. l. hoc iure. §. si quis dederit. ff. de do. fallit in 4. casib. quos no. Io. Bol. in l. singularia. ff. si cer. pet. num. 83. Don. a Fina.

Si iubeo debitori meo vt soluat alicui vel soluere promittat iussus reuocabilis est. l. si cum Cornelius. ff. de solut. fallit in 2. duobus casibus, vt per Cagnol. in repet. l. sing. ff. si certū petat. numero 153. Idem.

Si iubeo campfiori vel mercatori vt soluat tibi illud in quo teneor erga se, & ille tibi promittat, illa promissio est loco solutionis. communis est opinio, vt per Purp. in l. singularia. ff. si cer. petat. nu. 82. & sequent. vbi limitat & sublimitat in multis casibus. Don. a Fina.

Triennalis solutio operatur eum effectum, vt qui tribus annis proximis, & quolibet ex illis tribus se demonstrauerit soluisse, erit ab hinc præsumptio, quod retroactis temporibus iam elapsis integrè soluerit. l. quicunque. de apoc. pub. lib. 10. C. quæ lex locum habet & extenditur, vt procedat in quocumque qui debet singulis annis, siue sit emphyteuta, siue vasallus, aut censualis, vel quicunque sit alius debitor, qui debet soluere anno quolibet. Ang. in §. scimus. in auth. de non eligendo. l. asin l. 1. num. 3. C. de fidei. quia non est verisimile qd creditor acceptilationem nouissimorum annorum dedisset, si non fuisset antea illi exolutum pro aliis annis. l. asin l. 2. num. 135. C. de iure emphyteu. quod procedit vbi quolibet anno de tribus annis elapsis fuerit facta solutio: secus si debitor soluisset vnica solutione pro tribus annis. Io. Faber in ea l. 1. Rebuff. in constit. regias. in trac. de constit. reddituum. art. 1. in gl. 15. quæ lex quandoque locum habet & in solutione tributorum: nam solutio præcedentium annorum per factam triennalem solutionem, quolibet anno soluitur & præsumitur facta. quia plures actus separatim facti magis ligant, auth. siue ante. C. ad Velle. Gul. Bened. in cap. Raynut. in verbo, si absq; liberis, in materia de lega. & fideicom. num. 182. & 186. Bald. in l. 2. C. de dotis. p. & l. asin ea l. 1. & in omni debitor annuo habet locum ea lex, siue sit vasallus aut emphyteuta, aut colonus. Benedicte. eo in loco. Bellac.

Apocha in qua quis ostendit se tribus annis proximis soluisse, retro soluisse indicat, nisi contrarium probetur. l. quicunque. C. de apoch. publ. lib. 10. ampliatur & limitatur in 2. casibus a Petr. Duen. reg. 54. Don. a Fina.

Fauore alimentorum, & vltimæ voluntatis solutio per triennium obligat in futurum ad alimenta relicta in vltima voluntate minus solemniter: hanc esse communem opinionem attestatur Franc. Curt. in l. si certis annis. C. de pact. fallit in 4. casib. vt per Curt. in d. l. si certis. num. 8. ampliatur in 4. casib. & limitatur in 8. per l. asin l. 1. C. de fideicom. num. 2. & videas l. asin d. l. si certis annis, vbi limitat in 8. casibus. Vide Marfi. singul. 192. Don. a Fina.

Solutio facta per longum tempus quid operetur, quando quis non potest aliter probare ius suum? vide quæ scribit Ancha. c. fin. de caus. poss. & propr. vbi solutum fuit cuidam ecclesiæ per longum tempus, deinde cessatum per biennium pro re immobili, quæ ecclesiæ dicebat rem cecidisse in commissum: non tamen aliter probabat de iure suo. vide ibi quid iuris: & dic, quod solutio census non probat contra tertium. Paris de Put. tract. de reinteg. feud. pag. 49. c. incip. sequitur. & vide quæ scribit Bar. in l. solent. §. non verò. ff. de offi. procon. vbi plura de materia solutionis fieri solita. Bellacomb.

De prius soluto, aut indebitè. Item de solutione virilis portionis, & an solutio per testes probari possit. Et quid de deputatis ad solutionem recipiendam.

C A P. III.

Solutum prius in vsuras deinde in sortem accepto ferendum est. l. 5. §. Imperator ibi. eidem autem. ff. de solu. fallit in 2. casibus, vt per Vigel. in commento. vbi supra. cap. 12. reg. 11. fol. 91. Don. a Fina.

Solutum indebitè repetitur, & eo ipso quod ostenditur illud, quod solutum est fuisse indebitum, præsumeretur per errorem solutum: vt voluit glo. in l. cum de indebito. in versicu. Ignorantia. ff. de probat. & Alex. consil. 164. præsuppono primo circa consultationem premissam. sub num. 3. vol. 5. vbi et adiecit. d. glo. communiter approbati, & sequitur Dec. consil. 600. inspecto diligenter tenore dicti instrumenti. sub num. 4.

cum aliis sequentibus. vbi reddit rationem optimam.

Et quemadmodum solutum indebitè repetitur, ac reuocatur conditione indebiti, vel sine causa. toto tit. ff. & C. de condic. indeb. ita etiam promissum indebitè per errorem non attenditur, sed reuocari ac retractari debet. l. is qui plus. eod. tit. & not. Dec. consil. 547. nu. 5. & in d. consil. 600. nu. 4. & seq.

Ad quod bene facit etiam, quod not. Castr. in l. fin. §. idem quæsiuit. ff. de cond. indeb. vbi asserit se respondisse, consuluit seq; per illum tex. quod cum quidam fratres diuississent bona paterna, materna, & fraterna equaliter, & promississent ad inuicem non contrahere, & postea apparuit, bona fratris præmortui pertinere tantum ad alterum fratrem, qui erat utroque latere coniunctus, concludit, quod illud pactum per errorem interpositum, & sic ipsa diuisio retractari debet. & sequitur Dec. in consilio 475. in causa, quæ Mantuæ agitur. numero 29. & sequent.

Sed hoc non procederet in solutione indebitè facta ex causa transactionis: quia solutum tunc indebitè non repetetur, etiam si extitisset per errorem solutum. l. 2. C. de transact. & firmat Dec. consil. 351. in casu proposito, primo videndum est. num. 2. Viuius opin. 730.

Solutio virilis portionis facta ab vno ex pluribus reis debendi in solidum obligatis, inducit diuisionem taciti pacti diuisionis in fauorem ceterorum correatum. l. liberum. ff. de fidei. ius. fallit in 4. casibus. quos not. Fran. Cur. in l. si creditores. C. de pact. num. 4. Don. a Fina.

Solutione vnus non liberat alter, quando plures liberi deliquerunt. hanc esse communem opinionem testatur Curt. iunior. in l. si familia. ff. de iuris. nu. 16. Don. a Fina.

Solutio tributum per testes non potest probari: tamen amissio instrumenti solutionis per testes bene poterit probari. Bal. in l. ne casu. nu. 3. de discus. lib. 10. C. Vezinus.

Solutio testibus probari poterit, quamuis eam non aliter probari posse, quam scriptis contrahentes paciscantur. commune inquit Ant. de Can. in tract. de execut. instrument. q. 36. num. 75. Foller. in pragmat. de censib. ver. quæ quidem executio nullo falsitatis. nu. 57. & seq. E. Suarez.

Deputatus simpliciter ad solutionem recipiendam, non potest terminum solutionis prorogare. l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de verb. obligat. fallit in 3. casib. quos not. l. asin d. l. num. 9. Don. a Fina.

Nuncius deputatus ad solutionem recipiendam, qui habet arbitrium recipiendi quocumque tempore, & quocumque loco, potest terminum solutionis prorogare. l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de verb. obli. fallit in 5. casibus. quos not. l. asin d. §. Callimachus. num. 16. & seq. Don. a Fina.

Confessio liberationis, quæ parte absente fit, & valet, & plenè probat. commune inquit Bal. consil. 466. lib. 4. sed melius, ac verius ait contrarium receptum. Rip. in l. conditionis. nu. 21. C. de pact. a quo sto. E. Suarez.

Absenti liberatio facta non per modum confessionis, sed per modum pacti, seu conuentionis, non prodest, nisi aliquis nomine absentis receperit. Est magis communis opin. secundum Alex. in consil. 131. in causa & lite. vol. 4. M. Cherianus.

Quæro an debitor, qui est in mora soluendi, exactus in iniuriam creditoris liberetur? Resp. Licet prima facie dicendum videatur eum non liberari, ex quo congruo loco & tempore creditori debitum non obtulit, ideoq; periculum ad eum spectare debet. Bar. tamen in l. creditor. ff. de sol. in contrarium dicit esse veritatem, & respondet d. l. creditor. procedere, quoniam debitor ob suam iniuriam fuit exactus. Eū sequitur ibi Paul. de Castr. Hanc sententiam firmat quoque ipse Bar. in tractatu suo. De Tyranno. q. 7. vbi dicit, quod si debitor ciuitatis soluit Tyranno, qui non potest inferre terrorem, nec metum, non est liberatus: secus si potest terrorem inferre ratione iurisdictionis quam exercet, licet de facto, quia erat subditus, & non potuit resistere. Eadem opin. tenent Cy. Bal. & Alb. de Rosa. l. 2. C. quod met. causa. & firmat Io. Cal. cap. significauit. de censu. Spec. & post eum Io. And. in additionibus ad Spec. tit. de obligationibus & solutionibus. §. nunc aliqua. Lucas de Pen. in l. 1. q. 1. vers. quid si debitor. C. vt nullus ex Vican. libr. 11. Et hanc opinionem communi omnium Doctorum calculo approbatam esse asserit. Matt. de Afflic. in decisio. Neapoli. 150. num. 13. Mich. Grassus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quod si causa sit executiva, & opponantur exceptiones (inquit Rebuffus) tunc cautela est, quod creditor offerat fideiussores, de restituenda ea re cum omnibus damnis, & expensis: tunc index debet

debet facere executionem non obstantibus omnibus exceptionibus oppositis: & ex illis decisio sumpta est lex regia Francie practica, nempe dicit Baldus in c. nihil. de electio. Quod lege non cauetur, in practica non habetur Petr. Rebuff. tract. de liter. obligat. art. 3. Glo. 8. nume. 4.

De bonis, & rebus in solutum datis, datioque in solutum alia necessaria, alia voluntaria.

C A P. IIII.

Ata re in solutum creditori, debitor ulterius non admittitur ad relucendum. Deci. consi. 558. vers. in contrarium tamen. Villalob.

Additio. Datio nominis debitoris in solutum sufficit, licet cessus non soluerit. Paris. in consi. 69. Si iuris. nu. 14. vol. 4. ac etiam quod sit facta per traditionem alicuius rei in solutum, nec locus est oblationi cautionis, quia solutum fuit. Alex. in l. si finita. §. Iulianus. in fi. ff. de dam. infec. circa quod noto errorem Bar. in d. §. Iulianus. num. 53. vbi quandoque datur creditori res in solutum, qui tunc efficitur dominus, sed rediens, & volens debitum soluere audietur intra biennium. Quæ opinio reprobat, vt per Spec. Imo. Salic. Pau. de Cast. Ang. & alios, vt refert Alex. in d. §. Iulianus. in fi. & Dec. in consi. 558. in causa magnifici. nu. 2. qui dicunt quod data re in solutum amplius dans non auditur, & hanc communem esse. Noto in hoc vnum singulare, quod data re in solutum non habet locum remedium. l. 2. C. de rescin. vend. cum pro dicta quantitate sic æstimata sibi est imputandum si minoris valeat. Ias. in l. 2. diuo Pio. §. si pignora. nu. 3. ff. de re iud. Paris. in consi. 81. consultus. num. 38. vol. 2. nisi forsan fuisset enormissima læsio. I. Fich.

Datio in solutum, & pro soluto cum iudicis autoritate, seruatis de iure seruandis, reuocari non potest, nec debet, secundum Alex. cum aliis aggregatis per eum in l. si finita. §. Iulianus. col. fi. ff. de dam. infec. quem refert, & sequitur Dec. col. 592. per totum, qui post Alexan. meminit istam esse communem opinionem, & alios eiusdem sententiæ congerit Tiraq. in tract. de retract. Lignagier. §. 8. glo. 7. nu. 13. Et sequitur etiam, & cumulatissimè declarat, & communem vocat quoque Lud. Bologninus in repeti. d. l. si finita. §. Iulianus. col. 100. & seq. fol. 36. Paris. consi. 81. consultus quale sit arbitrium. nu. 27. cum alijs seq. vol. 2. Caphalus consi. 286. Domina Catherina. sub nu. 14. vol. 2. & Cæsar Vrsillus in annotatio. Afflicti in decis. 191. sub nu. 3.

Imo datio ipsa in solutum, seu executio non præcedente subhastatione, valet similiter & tenet, si iusta quippè sit, & appellatum non fuerit. ita Cassian. Puteus decis. 18. de re iud.

Ideo creditor cui res ipsa data fuerit in solutum, omnibus solemnitatibus adhibitis perius offerendi, postea priuari non posset; quia talis datio in solutum à iudice facta habet vim sententiæ diffinitiuæ, secundum Bar. in l. cum & minores. in princ. C. si aduer. rem iud. cum alijs relatis per Deci. in d. consi. 592. num. 3.

Cæterum post sententiam non esset locus iuri offerendi, nisi in ipsa fuisset reservatum, quinimo nec post conclusum in causa, vt concludit Tiraquel. loco de quo supra. §. 8. glo. 7. num. 13. & seq.

Et licet hoc non habeat difficultatem aliquam, nihilominus difficultas oriretur, quando debitor pro suo debito per errorem traderet aliquid in solutum eius creditori maioris pretij, quam esset creditum, vel ex facto suo, vel ex facto iudicis, tunc quippe ipsa datio in solutum pro illa maiori summa valida, & firma remaneret, secundum Doct. in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cer. peta. & præsertim ibi Dec. in 3. not. & in l. cum amplius. sub nu. 2. ff. de reg. iur. & Paris. cumulatissimè cōf. 81. nu. 36. vol. 2. Et istam existimo esse communem opinionem, prout sequitur, & magis communem dicit cum allegatis per eum eruditissimus D. Horatius Mandosius in addi. Rom. cōf. 454. sub nu. 12 in litera T.

Quamuis Ruinus deducat, ac profiteatur ex relatis per eum consi. 136. sub nu. 5. vol. 1. & consi. 160. num. 25. cum alijs seq. vol. 2. consi. 17. nu. 6. & consi. 57. num. 3. vol. 5. aliam sententiam contrariam communem, videlicet, quod datio in solutum facta per debitorem creditori pro maiori summa, seu quantitate quam debeatur, in totum vitietur, atque nulla sit. Et eandem opinionem amplectitur etiam cum alijs coaceruatis per eum Mar. in rep. l. si. nu. 46. ff. de iurisd. omnium iudic. Tiraq. fusissimè in tracta. de vtroque retractu. §. 23. glo. 1. num. 23. & seq. Petrus Duennas in regula 185. Decretum ex falsa causa. num. 4. & Afflicti. decis. 358. in causa inter nobilem Antonium.

num. 7. & Alciat. in l. 1. §. sed si mihi. num. 30. ff. de verbo. oblig. vbi admonet de communi. tamen noli ob assertionem hanc aliter recedere in decisiois à prima opinione, tanquam communi, & verissima.

Et hinc est, quod fructus percepti ex re data in solutum non æstimata, donec æstimetur non sunt restituendi, secundum Anto. Aug. decis. 3. & 650.

Et dato, quod absq; dubio huiusmodi datio in solutum non retractetur, sed bene pretium, quod excedit res data in solutum per partem eius debitori restituitur loquendo in excessu infra dimidiam iusti pretij, sed vbicunque quis esset super re data in solutum deceptus ultra dimidium iusti pretij, posset illam rescindere remedio. l. 2. C. de rescin. vend. vt specificè tradit post Oldr. & Ioan. And. Alex. in l. si quis cum aliter. colum. 5. vers. item non habuerunt locum. ff. de verb. obli. quorum opinionem sequitur ibi Claud. Aquef. col. fi. & vtiorem asserit Cagnolus etiam in repeti. l. 2. nu. 163. & seq. C. de rescin. venditio. & Mantua consulendo consi. 70. nu. 5. cum alijs seq. volum. 1.

Et licet Aret. in d. l. si quis cum aliter. post Bal. & Roma. ibi. & Soc. in tract. fallentiarum. reg. 436. Venditio ultra dimidiam. nu. 4. tenuerint contrarium, videlicet, quod in adiudicatione facta alicuius rei in solutum creditori, non habeat aliter locum remedium. d. l. 2.

Quia datio in solutum non præsumitur fœneratitia ex modicitate pretij, & pacto de retrouendendo, ita Cassad. decis. 2. de vsur. Tamen cum prima opinione Oldr. Ioan. And. & sequacium indistinctè transeundum est, siue in datione rei in solutum ex facto partis, siue ex facto iudicis: quæ videtur & apparet magis vera. atq; magis communis, vt deduximus in simili casu infra in opinione Venditio ultra dimidiam.

Et quia datio ipsa in solutum similis est venditioni, & eius obtinet vicem. l. si. C. quibus ex cau. in posses. ea. & l. in præditi. in fi. C. de euict. & notant Io. de Amicis consi. 120. nu. 8. Natta consi. 496. quoniam in consultatione. nu. 13. vol. 3. Paris. in d. consi. 81. nu. 32. vol. 2. Mantua in d. consi. 70. Caphal. consi. 98. nu. 45. vol. 1. & consi. 254. præsupponitur in facto. nu. 8. cum alijs seq. vol. 2. & Soc. iun. consulendo consi. 47. nu. 9. & seq. cōf. 129. nu. 16. & 25. vol. 2. & consi. 118. nu. 9. vol. 3. & Laurent. Syluanus consi. 49. nu. 66. Boer. decis. 49. in fi. Tiraq. in tract. de retract. consang. §. 1. Glo. 14. nu. 4. & seq.

Imò dare in solutum, est vendere, & sic dici potest venditio ipsa, vt inquit Bar. in l. 1. §. cum prædium. ff. de pig. & Soc. iun. in d. consi. 47. sub nu. 9. & Caphal. fusissimè consi. 159. Domini Albertus. nu. 21. vol. 2. Licet Corne. consi. 166. num. 1724. & seq. vol. 2. velit contrarium, & malè.

Orieturq; dubium similiter in datione in solutum, vel venditione facta de bonis emphyteuticis mediante decreto iudicis, & subhastationibus in casu relato per Corasium in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 3. cap. 3. sub nu. 3. per Afflicti. & Vrsillum in addi. vbi nume. 1. cum alijs seq. in decis. 191. & deciso in Sacro Regio Consilio Neapo.

Occurrit dubiè etiā vbicunq; res data esset creditori in solutum, vtrum tunc haberet locum ius retractus, & consequenter res ipsa à propinquiore retrahi posset? resoluitur quaestio per allegationes ad vtranq; partem, & distinctionem tutissimam traditam per Corasium in d. cap. 3. num. 2. cum alijs seq. & per Tiraq. in tract. de vtroque retractu. §. 1. glo. 14. nu. 1. cum alijs seq. fol. paruo 93. & Afflicti. in tract. de iure prothomif. §. 3. nu. 16. fol. paruo 62. vbi cum Doctoribus mentionatis in allegatis locis firmat, quod ius congrui non habeat locum in datione in solutum, & pro soluto autoritate iudicis, & sine fraude ita practicatur. Et ponit in §. seq. etiam omnes cōiectur. iuris, & de iure, ex quibus discernitur ipsa datio in solutum in fraudem facta.

Orietur denique maxima ambiguitas, & dubietas de datione in solutum facta, si certo tempore non solueretur debitum, vtrum posset per creditorem recusari, si vellet pecuniam debitam exigere: Sed Socin. iun. consi. 41. licet in hac consultatione omnibus diligenter consideratis. vol. 3. optimis rationibus, & realissimis fundamentis consuluit contra Deci. q. si ista quantitas debita non solvatur infra tempus statutum inter partes per debitorem, creditor utique non posset rem sibi in solutum datam recusare, & pecuniam ipsam consequi. Viuius opin. 174.

Bona data in solutum creditori ex secundo decreto efficiuntur creditoris irremediabiliter, nec per debitorem possunt amplius recuperari. Est magis communis opinio secundum Dec. in consi. 558. in causa magnifici. in princ. M. Charian.

Solutionis loco res data subibit remedium. l. 2. C. de rescin. vend. si dantem ultra iusti ac germani pretij dimidium læserit.

com-

cōmune dicit latè, eleganter, atq; accuratè id explicans Arius. Pinel. meus iuris doctor, in illam eandem l. 2. par. 1. c. 4. nu. 8. & nu. 9. Vezinus.

Si res quæ in solutum data fuit pro parte euincatur, durabit pristina obligatio ad totum debitum. l. si quis alium. ff. de solutio. & hoc ex eo quia non accepisset ipse creditor rem in solutum, nisi pro toto debito, & nisi pro solido eius fieret. Roma conf. 396. Vezinus.

Datio in solutum alia necessaria, alia voluntaria: & quo respectu dicatur quælibet voluntaria, vide quæ scribit Burs. cōf. 44. nu. 30. Et de qua soluatur laudemium? dic vt per eundem ibi nu. 3. l. lib. 1. vbi quæ sit magis cōmunis, & ibi videtur concludere qd pro voluntaria tantum, nō necessaria debeat laudemium. Quæ datio in solutum redditur nulla, si fiat in vno obolo vltra verum creditum, secundum communem per eundem conf. 73. nu. 27. eo lib. vbi declarat id procedere respectu quantitatis crediti, non etiam respectu æstimationis rei data in solutum, si plus credito valeret. Limitationē autem ad regulationes in solutu, seu adiudicationis factæ pro maiori quantitate crediti, an in totum rescindatur, vide per eundem Burs. d. conf. 73. in fi. vbi qd non procedit d. reg. vbi debitum auctore iudice liquidatum fuit. Bonacoss.

De solutionis debiti oblatione verbali aut reali: & quid de oblatione pretij.

C A P V T V.

Oblatio non est fienda nisi requiratur à parte. Ias. no. in l. stipulatio. cir. prin. ff. de oper. no. nun. scilicet, in contrahibus nominatis, vt ibi per eum. Vezinus. Adde ad integram materiam de oblat.

Ant. Gabriel. fol. 169. concl. 8.

Oblatio vbi requiritur, non sufficit verbalis. l. qui decē. ver. idē respond. in fi. ff. de solu. l. seruus qd hæredi. in fi. ff. de sta. libe. Bar. plenē in l. prator. §. si qs. ff. de ope. no. nun. Ale. in l. si insulam. in 2. col. de ver. obl. Ang. in §. sequēs. in 5. col. Inst. de actio.

Facit, qd vbi opus est facto, verba nō sufficiunt. c. 1. & 2. de seq. pos. & fruc. gl. in cap. pastoralis. de offi. ord. Alex. post glo. & doct. in l. si mora. in 2. col. ff. sol. ma. & l. si seruus. ff. de vulga. & pup. & Ias. in l. 1. §. hæc verba. in 2. col. ff. qd quisque iur. Alex. in 1. vol. conf. 21. in fi. & in 2. vol. conf. 7. col. 3. & in 4. vol. conf. 130. in 3. col. ver. & si diceret. & conf. seq. ver. nec ob. prædict. & in 5. vol. conf. 39. in 1. col.

Et tunc pro verbis verba reportet. Ias. in l. 2. in 72. col. C. de iur. emph. & in l. quidam existimauerunt. in 2. col. ff. si cer. pet. & Alex. in d. l. si mora. Pet. Ger. fing. 92.

Limitat Alex. in d. l. si mora. sex modis. & ego ibi in margine addidi septimam limitationem secun. Cu. in conf. 5. incip. Nauta. quidam. videlicet, quando ab aduersario quid est implendum. quia tunc sufficit verbalis oblatio.

Et in materia vide eundem Alex. in l. creditor qui. in fi. ff. de distr. pig. & in 1. vol. conf. 102. & in 2. vol. cōf. 7. Barb. in 1. vol. conf. 15. in 5. & 6. col. Ias. in l. 1. in 1. col. ff. qui satisf. cog. & in l. quod te. in 3. col. ff. si cer. pet. & in l. sancimus. in 4. col. C. de iud. Bellac.

Oblatio verbalis tantum, idest sine cōsignatione non releuat offerentem. l. prator. §. si quis paratus. vbi Bar. & alij. ff. de oper. noui nunc. Corn. conf. 37. memini non multis diebus allegasse. nu. 2. vol. 2. & Alex. conf. 13. in causa inter vniuersitatem Strazarolorum. nu. 1. l. vol. 4.

Siquidem offerre illegitimè, & nō offerre paria sunt. l. quoties. ff. de tran. & istā in publicum asseruit cōem regulam Ro. conf. 163. constitutio. sub nu. 2. & probatur etiam hoc idem.

Nam vbi oblatio requiritur, verbalis quippè nō sufficit, sed realis. l. qui decem. ff. de solu. cum aliis concordantibus legib. adductis per Rom. in d. conf. 163. ante fi. & per D. Horatium Mandosium ibi in addit. in litera C. & per Marsilium in l. qui falsam monetam. nu. 48. ff. ad legem Corneliam de falsis.

Illustratur quoq; regula præmemorata ex eo, quod oblatio fideiussoris non valet, neq; tenet, nisi fideiussor præsens sit, atque promptus, paratusq; fideiubere. l. qui decem. §. idē responsum. ff. de solutio. aliās l. si quis. §. nunc videamus. Ioā. de Imol. in d. l. prator. §. si quis paratus. Alex. conf. 107. vol. 3. & in l. de pupillo. §. si is cui. ff. de oper. noui nunc. post Angel.

Sed hoc non habet locum quando creditor, cui solo verbo offertur, se nolle recipere solutionem recusaret: tunc quippè non requiritur realis oblatio, verum verbalis quidem sufficeret: secundum Alex. in l. si mora, in 5. fallen. ff. solu. matrimo. & omnes communiter in l. qui Romæ. ff. de verbo. oblig. quā

communem sequuntur, & citant Moder. in ibi. & Bert. cōf. 133. etiam sufficienter legitimè appareret. nu. 4. vol. 6.

Limitatur quoque non procedere conclusio præmissa quod ad effectum retardandi venditionem pignoris per creditorem factam: quoniam quod ad hoc explorati iuris est sufficere verbalem oblationem. l. pen. ff. de rescin. vend. secundum communem intellectum gl. Bar. & aliorum in l. pen. ff. de distrac. pign. & in l. residuum. C. eodem tit. quem sequitur vltra allegatos Doctores. Alex. in d. l. si mora in 2. fallen.

Istā itaq; communis tanto facilius procederet; quādo oblatio ipsa verbalis fieret cum protestatione, ne creditor pignora venderet. l. 2. C. deb. ven. pig. impe. non poss.

Sed hoc, qd verbalis oblatio impediatur pignorum distractionem, procedit primò de plano, vt impediatur, & impedire possit venditionem ipsorum pignorum faciendam, non autem iam factam. l. si prius. & ibi Bal. C. de distr. pig.

Idem secundò loco eadem communis vera apparet, & procedit, nisi forent vendita, & tradita pignora emptori per creditorem. l. 1. & ibi Bal. C. si antiq. cred.

Similiterq; tertio ista opinio vera extat, si ipsa verbalis oblatio facta esset à debitore, vt d. l. si prius.

Tertio limitatur quoq; regula præmemorata in principio posita, locum non obtinere in rebus immobilibus. Nam oblatio verbalis tantum sufficit in rebus ipsis immobilibus, quæ offerri nequeunt, sic si res talis sit, quæ sincerè offerri non possit, vt fundus, & alia immobilia, vel mobiliā at non consignabilis, vt equus: tunc utiq; sufficit sola verbalis oblatio. l. dos data, & ibi Bar. C. de don. ante nup. gl. Bar. & Bal. & alij in l. acceptam. C. de vsuris. Bar. & ceteri concorditer in d. l. si mora.

Quartò coarctatur regula prædicta, vt verbalis oblatio inutilis non reddatur, atque sola sufficiat, vbicunq; pecuniā esset alibi soluenda: secundum Bal. in d. l. acceptam.

Quintò limitatur etiam, vt oblatio ipsa verbalis tollat pœnā cōmissionē: & consequēter oblatio verbalis satis est quippè ad pœnā euitandam. l. Celsus. ff. de arbitr. & d. l. si accepta, & ibi Bal. in 3. oppositio. glo. & omnes alij Doct. in l. si cum dies. §. si ff. de arbit. & Alc. conf. 393. nu. 4. Sed hoc procedit in pœna legali, non autē in conuentionali. Vnde oblatio verbalis satis est ad euitandum pœnam legis, vel iuris municipalis, non autem à contrahentibus in contractu appositam. l. si quis maior. C. de trāfact. & d. l. acceptam. vbi Bal. in 3. oppo. & in q. 21. Ias. cōf. 9. nu. 14. vol. 1. & Ang. & alij in d. l. si mora. in prin.

Sexto limitatur vbicunq; debitum non foret liquidū: tunc nempè nō requireretur certa, liquidaq; oblatio. d. l. si residuū, & ibi Bal. & in d. l. acceptam. in 7. oppos. & glo. in l. creditor. C. de pig. imò tunc sufficeret, qd fieret hmoi oblatio, etiam per tertiu absq; mandato: vt efficaces testes sunt. Ang. & Pau. Casti in l. tale pactum. §. post diuisionē. ff. de pact. & Bal. in d. l. accepta. & in l. ob signatione. C. de solutio. imò talis oblatio verbalis sufficit, vt fieri possit et post litē cōtestatā. text. est in l. si re. §. si ff. de pignoris. & ibi Doctores notant. Viuius opin. 557.

Oblatio verbalis sufficit quando aliquid non est liquidum. Ias. in l. ait Prator. §. siue autem. ff. de ope. no. nun. Cor. in 4. vol. conf. 85. ver. & vbi debitum. Vezinus.

Oblatio verbalis sufficit in re immobili. Soc. in 2. part. cōf. 199. Vezinus.

Oblatio verborum tenus tunc demum offerentem iuuat, cum vel venditor solutionē recipere velle abnuit, vel aliquis venditionem pignoris retardare nititur: aliās nec rebus in alijs generaliter, nec in emphyteusi proderit. cōia ponit Viui. opi. 557. & opin. 558. Quamuis verius receptiusq; sit emphyteutā ab emphyteusi cōmissione ob illam liberari: vt attestantur Soc. conf. 118. in fi. lib. 4. Ias. in l. 2. nu. 182. C. de iur. emphyt. nec enim ad pœnas tantopere festinandum est. E. Suarez.

Oblatio verbalis offerentem releuat, quando res quæ offertur, seipsam offert, vt res immobilis. idem si mobilis, quando solutio est fienda alibi, quā in iudicio, se cūdum Bal. in l. acceptam. C. de vsur. idē secun. Ang. in l. Prator ait. §. si quis paratus. ff. de oper. noui nunc. in l. 3. §. ait Prator. ff. de re iud. quando debitū non est liquidū, sed incertū, & intricatum quātum debeat per l. si residuū. C. de distrac. pign. idem qn creditor respondet se nolle recipere. Alex. in l. qui Romæ. in prin. ff. de ver. obl. item sola oblatio impedit cōmissionē pœnæ, & cūsum vsurarum futuri temporis. l. si per te. C. de vsur. glo. in l. acceptam. eo. tit. item sufficit debitori offerre se paratū solvere, licet manualiter non ostendat pecuniā in casu. l. vltima. C. de rescin. vēd. secūdū Bar. in d. §. si qs paratus. Balb. decis. 359.

Oblatio tunc releuat quando offerens est paratus soluere quod offert. Cor. in 4. vol. conf. 149. ver. his temen non ob.

Alias nō, vt ibi facit quod vult Phi. in ead apostolicæ. in fi. de re iud. in 6. Vezinus.

Oblatio

Oblatio realis facta in marsupio non valeret, nisi pecunia prius extracta fuisset e marsupio, & numerata coram testibus, & postea reposita in ipso marsupio. Ita videtur velle glossa in verb. contestetur. in §. illud. in auth. vt exaction. instant. dotis. colla. 7. quemadmodum Bar. illam declarat in l. cum seruus. nu. 3. vbi ipse querit, an sufficeret offerre marsupium in iudicio. ff. de cond. & demō. & in l. Prator ait. §. si quis paratus. nu. 1. vbi ipse inquit: Si quis paratus fuerit satisfacere, eū debere ducere secum fideiussores idoneos: & omnes leges quæ dicunt de solutione intelligi debere, vt soluens eat cum denariis, eosq; in manu habeat. ff. de nou. oper. nunc. Hoc quoq; alij Doct. probarunt. Io. Pet. de Ferrar. in sua praxi in form. libel. quo agitur ad penam ex compromisso, in verb. legitime. Perr. de Anchar. in conf. 33. nu. 1. Ludou. Rom. in conf. 163. in fi. Alex. de Imo. in l. si mora. nu. 8. ff. solu. matri. & idem Alex. in l. si seruus. vbi ipse omnino voluit, quod pecunia in saculo obfignata, ante ostensa, & coram testib. numerata sit. ff. de vulg. & pup. substit. & in l. qui Romæ. ff. de verb. oblig. Quia vbi oblatio est necessaria, tunc dēt offerri, nec sufficeret offerri verbo, sed debet offerri reb. ipsis. Alex. de Imo. in conf. 105. nu. 41. in 3. vol. & in conf. 130. nu. 11. & ibi Apostillator in verb. offerre. plures auctoritates Doct. adducit in 4. vol. Ias. in l. Titia textores. ff. de leg. 1. & in cōf. 172. in 2. vol. Hippo. de Marf. sing. 479. Ant. Negusant. in tract. de pigno. & hypothe. in 3. par. 3. memb. 5. par. prin. Rip. in l. si insula. nu. 68. ff. de verb. oblig. Anto. Capycius in decisio. Neapōl. decis. 19. nu. 2. Rolan. à Valle in conf. 53. nu. 34. cū seq. in 1. Tom. conf. In quib. locis recentiores testantur hanc sniam com. approbari, de qua nouissime eleganter scribit in vtramq; partem Andreas Tiraq. in tract. de vtroq; retrac. §. 4. gl. 6. nu. 19. cum seq. cuius dicta transcribere nō operæpretium esse duco. Et totam materiam consulendo tradidit Bart. à Chassan. in conf. 41. cuius conf. meminit et Hieron. Cagnol. in l. quod te. nu. 58. ff. si cer. pet. similiterque de iudiciali vel extraiudiciali oblatione queri possint, tractantur à Negusant. in d. tract. de pig. & hypot. in d. 3. par. & in 2. par. 3. memb. 5. par. prin. & Rip. in d. l. si insulam. nu. 65. cum seq. Et quid quando creditor cui verbo facta est oblatio declarasset nolle se recipere, an eo casu realis oblatio requireretur? Nico. Boer. in suis decis. q. 124. nu. 29. in 1. par. itē an sola verbalis oblatio sufficiat ad penæ euitationem meminit Bar. Soc. in conf. 108. vbi ipse comm. esse dicit, verbalem oblationem sufficere ad penæ euitationem, allegans Cyn. Bal. Alberi. de Rosa, & Sal. in l. acceptam. C. de vsur. in 4. vol. conf. Kircho.

Oblatio est fienda congruis loco, & tēpore. l. si soluturus. ff. de solut. l. obfignatione. C. eod. l. mora. in prin. ff. de vsu. Alex. in 1. vol. conf. 102. in 2. col. & in 2. vol. conf. 7. Calca. in cōf. 13. el 2. in fi. Alex. in l. qui Romæ. in 2. col. de verb. oblig. fac. quod vult Lud. Ro. conf. 48. cir. fi. & conf. 163. vbi dicit, q̄ paria sunt nō offerre, vel minus legitime. Vezinus.

Oblatione pecuniæ debitor creditore à debitore, & consignatione illius facta loco congruo & tempore, debitorem à debito liberari: ita vt per eam consignationem factam loco congruo & tempore, cursus vsurarum impediatur, & faciat transire periculum casus fortuiti ad creditorem accipere recusantem. l. acceptam. C. de vsuris. l. obfignatione & ibi Bal. C. de solu. & l. si soluturus. ff. de sol. quod procedit vbi debitum est integrè depositum, dic. l. obfignatione. Verbalis autem oblatio debitorem non liberat, nisi quatuor casu. Primus casus est, vbi debitum non est liquidum: vt est in eo qui est obligatus rationem reddere, cui sufficit offerre verbaliter, si vellet rationes reddere. l. statulibe. & l. seruus. ff. de statu libe. & in hoc casu si aliqua pars sit liquida, eam debitor offerre debet realiter: in reliquo autem quod non est liquidum, sufficit verbalis oblatio cum oblatione fideiussoris de soluendo, vbi summa liquida erit. Ang. & Alex. in l. si mora. ff. solu. matri. Item in expensis quæ non sunt taxatæ, sufficit eas verbaliter offerre cum promissione de dando fideiussorem, ad eas expēsas soluendas vbi liquida erunt. Bal. in l. vnica. nu. 5. C. ne liceat in vna. & c. Secundus casus in quo sufficet verbalis oblatio est, quando post oblationem verbalem à reo factam creditore, ipse creditor recusaret, & dicat se nolle accipere: eo casu sola verbalis oblatio tantum operaretur, quantum realis: & ea sola verbalis sufficeret. paul. de Cast. & Alex. in l. qui Romæ. in prin. ff. de verb. obli. Bal. in d. l. vnica. nu. 5. C. ne liceat in vna ead. caus. vbi tenet verbalem oblationem sufficere, quando creditor declarat se nolle accipere quod sibi verbaliter offertur. l. si residuum. C. de distra. pign. Idem Bal. in d. l. acceptam. Ias. in d. l. qui Romæ. & ibi asserit hanc communem esse opinionem. & Nicol. Boer. decis. 124. nu. 16. & 28. quæ tamen verbalis oblatio tollitur, vbi creditor se diceret paratum accipere quod sibi verbaliter offertur. Alex. in d. l. si mora. Tertius casus est, quando ea

verbalis oblatio fieret in iudicio. nam verbalis oblatio in iudicio facta tantum operatur quantum consignatio extra iudiciū. Bar. in d. l. si rem. §. si. ff. de pign. act. Bal. in l. si reus paratus. ff. de pcur. Alex. in d. l. si mora. Boer. in ea. decis. nu. 29. Et hoc procedit qñ illa verbalis oblatio fieret ante litem contestatā: secus si post, vt per Boer. in eo loco. Quartus casus erit quādo quis esset debitor rei alicuius immobilis: quia tunc sufficeret verbaliter offerre rem immobilē absq. vlla reali oblatione. l. 2. C. quan. & quibus quart. pars debeat. Alex. in d. l. si mora. Sal. in d. l. acceptam. nu. 16. & Ias. in d. l. qui Romæ. in prin. nu. 11. Idē in eo qui debet animal: cum in animalibus sufficiat verbalis oblatio cum animalis depositione in aliquo loco. Roma. & Alex. in d. l. si mora. & Sal. in d. l. acceptam. vbi vult animal deponi debere in aliquo loco. quod si demum deperdatur, peribit periculo recusantis accipere. & securius est vt hoc fiat. In illis ergo casibus tm̄ operabitur verbalis oblatio, quantum realis consignatio, ita vt post eam verbalem oblationem debitor liberandus erit à debito: & si sit debitor pecuniæ, & post verbalem oblationē dicat nolle accipere creditor, si demum ea pecunia perdat, vel debitor efficiatur non soluendo, liberabitur debitor ope exceptionis. Sal. in d. l. acceptam. nu. 18. & neq; demum ad vsuras tenebitur, & neq; ad penæ commissiōem, & neq; de interitu tenebitur. & plenē Chassa. conf. 41. Bellac.

Oblatio debiti etiam sine consignatione, ac depositione facta liberat debitorem offerentem à penā caducitatis, sicut regulariter obseruatur in alia penā, de qua in tex. in l. acceptam. C. de vsur. Sed ad consequendam plenariam liberationem à canone emphyteutico secus est: siquidem ad huiusmodi effectū requiritur, q̄ emphyteuta illum offerat, consignet, atq; deponat: secundum communem intellectum. l. 2. C. de iure emphy. circa fi. traditum ibi per Doctores, præsertimq; per glo. & Ias. nu. 106. & Alcia. conf. 393. nu. 4. & per Canonistas omnes in c. potuit. de locat. Vinus opin. 558.

Debitor liberatur per oblationem, consignationem & depositionem à tertio factam pro ipso debitore. l. qui decem. §. 1. & ibi Bar. ff. de sol. & hoc esse verum asserit Paul. Cast. in l. solutionem. nu. 3. ff. de solutionib. Vezinus.

Oblatio sola in iudicio valet, & purgat moram: quia videtur soluere. & si sit post litem contestatam, requiritur etiam simul consignatio. l. si rem. §. si. ff. de pign. act. declara vt p Bal. in l. inuicem. C. de compēs. Bar. in l. sed si alia. ff. de cōsti. pecu. & hoc ad effectum vt habeat vim solutionis, & quando sola oblatio sufficiat ad purgandum moram. not. Bar. in l. interdū. §. si. de verb. obli. sed solutio vera prodest, vt absoluat ab instantia. §. si. inst. de perp. & tempor. act. licet quandoq; solutio & oblatio parificentur. l. si. C. ad leg. Falcid. sola tamē oblatio facta in iudicio absq; consignatione liberat à periculo interitus. Castr. d. l. interdum. §. si. licet non liberet a iudicio. itē soluens videtur fateri. Bal. in d. l. si reus paratus. per l. 3. §. si quis dolo. de tab. exhi. & q̄ oblatio iudicialis liberet non tamē q̄ non teneatur offerens dare pecunias. not. Aret. l. si re alienam. §. si. de pig. act. Cui adde q̄ soluens non dicitur habere aliquā legitimā defensionem. Aret. in l. 2. C. quod me. cau. vbi soluēs purgat metum, & vide tex. in c. super hoc. de renuncia. vbi nō est verisimile q̄ ille qui non tenetur, velit soluere. Qualiter autem oblatio fieri debeat, vt offerentem excuset. vide Aret. cōf. 142. col. ulti. Quid de oblatione bonorum facta pro debito nondum liquidato & incerto, & quando ea oblatio fuit acceptata à creditore? & dic ut per Burs. conf. 8. nu. 42. & seq. & cōf. 9. nu. 10. nu. 50. cum aliis seq. lib. 1. Bellac.

Oblatio iudicialis producit actionem, teste Rol. conf. 7. nu. 29. lib. 3. & not. doc. in l. si rem. §. si. ff. de pign. act. Boer. q. 124. nu. 27. Qua in materia præsertim eius quod scribit Bar. in l. si reus paratus. ff. de procur. vide Alex. cōf. 92. col. pen. circ. med. lib. 1. Cagn. in l. non potest uideri. ff. de reg. iur. q̄ autem oblatio debeat esse realis. not. Alex. conf. 130. col. 3. lib. 4. de quo ui de Matthes. sing. 127. Ias. concl. 359. Bellacomb.

Quando fit oblatio partis debet acceptari cum protestatione agendi ad residuum. ita Alex. in l. quidam existimaerunt. in fi. ff. si cer. pet. Vezinus.

Debitor non liberatur offerendo suo creditore soluere interesse, & non obstante sua oblatione poterit ad sortem condemnari. l. si in fi. C. de iure dot. Ias. in litem quia. num. 9. ff. de pactis. Vezinus.

Oblatio pretij facta per aliquem, nō attenditur in æstimatione rei, ubi ex conuentione iustum pretium consideratur, iuxta ueriores sententiam per Burs. conf. 99. nu. 16. lib. 1. ubi latius declarat, & ibi plura de offerente fraudulentem plus iusto pretio, & de supponenda persona, quæ offerat pretia excessiua, uel nō iusta in fraudem tertij, quomodo & qua pena puniantur. Bonac.

Si die dominico debetur vni Ecclesie, & in festo vnus Sancti alteri Ecclesie, concurrentibus die Dominico, & die festo, dies Dominicus velut magis ordinarius & naturalis præfertur. Est magis com. opin. secundum Soc. consi. 116. volum. 4. Aliqui dicunt, duplicem deberi oblationem, alij, quod festum sancti, velut magis speciale præferatur, & dominico diei deroget, qui toties in anno intercurrit, alij, quod diuidi debeat propter concurrentiam. l. coniunctim. de leg. 3. l. si arrogatore. num. 50. ff. de adopt. com. dicit. B. Villal. & Charianus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Hanc materiam fuisse, & ad praxim accommodatè tractat P. Rebuffus in commentarijs ad constitutiones regias, tract. de litteris obligatorijs.

Miscellanea de solutionibus, & oblationibus.

CAPVT VI.

Allegans solutionem non censetur debitum confiteri. Est communis opin. secundum Alex. consi. 183. inci. in causa. circa fi. vol. 6. contra Dyn. in reg. nullus. de reg. iur. in 6. Charianus.

Si duo idem debitum soluerint in solidum, posteriori soluenti conditio eius quod amplius solutum est, competit non priori. l. 25. ff. de cond. indeb. Fallit in 2. casib. vt per Vigel. vbi supra. q. 3. reg. 2. fol. 289. Do. a Fin.

Debitor simpliciter soluens, nec cautionis, nec dati chirophi fidem videtur agnoscere: vt ait receptus Eman. à Costa in l. si ex cautione. limit. 8. nu. 4. & 5. C. de nō nu. pec. E. Suarez.

Soluere pro debitore inuito, & eum liberare quilibet potest ab obligatione. l. soluendo. ff. de neg. gestis. l. solutionem. ff. de solu. & potest etiam soluere creditori inuito: imò extraneus offerendo creditori alicuius, impedit ne creditor possit agere contra debitorem. vnde si debitor cōuentus possit probare de tali oblatione facta à quodam tertio, poterit agere creditorem repellere. l. tale pactū. §. qui prouocauit. & ibi l. as. in fi. ff. de pactis. Bellac.

Debitor patroni non potest soluere filio, & soluendo non consequitur liberationem. l. filius paciscendo. C. de pact. fallit vt not. Franc. Curt. in d. l. nu. 4. Do. a Fin.

Soluendo quoties quis habet regressum contra alium, si vult soluere de suo soluat de bonis illius, contra quem habet regressum, fallit in 3. casib. quos not. Felyn. in cap. olim. col. 4. de accus. Do. a Fin.

Soluens in executionem præcepti iudicis emanati sine causa cognitione, & sic nulliter, non repetit. secundū gl. in verbo, simplici. in prin. in l. si. ff. quod metus causa. quæ reputatur singularis. Balb. decis. 249.

Soluens scienter indebitum non potest repetere. l. 1. ff. de condi. indeb. Fallit vt per Vigel. in commento 7. anni. libr. 49. ff. cap. 8. fol. 319. excep. 2. l. fallit in 8. casib. vt per l. as. in d. l. 1. nu. 12. fallit in 4. casib. vt per Dec. in l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. Do. a Fin.

Soluens qui metu promissit, repetit. fallit in 2. casib. vt per Corn. in l. si ob turpem. ff. de cond. ob turpem causam. Do. a Fin.

Solutio spontanea sequens purgat metum, vel turpitudinem commissam. l. 2. C. quod met. causa. fallit in 6. casib. quos not. l. as. in l. si ob turpem. ff. de cond. ob turpem causam. col. 2. nu. 1. fallit vt per Marf. sing. 89. Do. a Fin.

Numeratio præsumitur semper facta nomine numerantis, & nō nomine tertij. per l. & magis. ff. de solu. l. as. in l. certi conditio. §. quoniam. nu. 2. ff. si cer. pet. Vezin.

Solutio licet esset facta nomine hæredis ab ipsis agentibus videtur tamen soluisse de proprijs eorum pecunijs. Barto. in l. cum proponas. C. pro soc. vbi ipse inquit: si quis emeret aliquid pro se, & nomine fratris, & solueret pretium, quamuis nomine fratris sit facta emptio, pretium tamen solutum videtur de propria pecunia soluentis. ita vt à fratre possit petere partem pecuniarum, si velit habere partem in re emptā. Quia in dubio videtur quis soluere de proprijs pecunijs. Barto. in l. si patruus. circa fi. C. com. vtr. iud. Lud. Roma. consi. 3. Alex. de Imo. consi. 78. nu. 4. & ibi apostil. in vers. propria. lib. 2. & ita magis communiter doc. concludere inquit Alex. consi. 134. nu. 7. libr. 4. Et hanc sententiam vbiq. Philip. Deci. approbat in cōf. 21. nu. 10. & ibi in apostil. in ver. dubio. & in consi. 238. nu. 5. & in cōf. 348. nu. 3. & ibi apostil. in ver. proprijs. Kircho.

Solutio facta per hæredem putatiuum, censetur in dubio nomine veri hæredis; & hoc si talis solutio fuerit facta post

motam controuersiam: secus si facta fuerit ante, quæ tunc cēsetur facta nomine proprio ipsius soluentis. Est com. opin. secundum Dec. consi. 247. de duobus. ver. & ideo illa, &c. M. Charian.

Solutio coniunctæ personæ fieri non potest sine mandato. l. filius. C. de pact. ampliatur in 2. casib. & limitatur in 4. à l. as. in l. non solum. ff. sol. mat. nu. 5. fallit in 2. casib. quos not. Dec. in d. l. filius. Do. a Fin.

Soluens ei cui non competit facultas recipiendi solutionem, non liberatur etiam si concurrat bona fides vtriusque; scilicet soluentis, & recipientis. Fallit in 2. casib. vt per Pur. in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. ff. si certum petatur. nu. 23. Do. a Fin.

Solutio debet fieri de moneta, quæ currebat tempore contractus, hanc esse communem opinionem testatur Bap. 2. Villa. conclu. 74. in litera S. vbi limitat. Do. a Fin.

Soluens pro reprefalijs concessis per conciuem ab ipso conciuem repetit exactum. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 4. à Galia. in l. 2. §. item si in factis. ff. de verb. obliga. nume. 11. Don. a Fin.

Quando solutio fieri debet in pluribus terminis, super hoc intelligitur actum quod solvatur in fine cuiuslibet termini; & nō in principio. l. qui hoc anno. ff. de verb. obli. l. as. in l. lecta. nu. 7. ff. si cer. pet. Vezinus.

Debitori soluenti creditor tenetur reddere instrumentum debiti cancellatum per l. dissoluta. C. de condi. ex lege; & ultra tenetur etiam instrumentū liberationis facere l. huiusmodi. §. si ita. & ibi l. as. post alios. ff. de leg. 1. & tutius semper est habere instrumentum liberationis, vt est ibi tex. Bellac.

DE NOUATIONIBVS.

TITVLVS VII.

Nouatio vicem solutionis obtinet, quomodo inducatur & fiat. Num facta debitoris delegatione, censetur facta nouatio? & an nouatio purget moram.

CAP. I.

Nouatio vicem solutionis obtinet. l. si rem. §. si duo. ff. de noua. Alex. in 5. vol. consi. 85. in prin. Vezin. Quomodo inducat nouatio, & an ipso iure, vel ope exceptionis? vide Bolog. in cōf. 59. i. 2. col. Idē.

Nouatio inducitur si præcedat numeratio, & ex intervallo promittatur pecunia numerata.

Fallit in 3. casib. quos no. Purp. in l. certi conditio. §. si nummos. ff. si cer. pet. nu. 68. Bellac.

Secunda stipulatio continens plusquam prima inducit nouationem primæ. l. qui vsum fructum. ff. de verb. oblig.

Fallit in 3. casib. quos no. l. as. in d. l. qui vsum fructum. nu. 1. & seq. videas pulchram Bar. distinctionem in l. singularia. ff. si cer. pet. nu. 1. Do. a Fin.

Nouatio fit si priori obligationi dies, aut conditio adiiciatur. §. præterea. Inst. quib. mod. tollitur obliga. Fallit in 4. casibus vt per Vigel. in commento 2. anni. c. 18. & in commento 7. anni. c. 15. quæst. 3. fol. 124. Do. a Fin.

Si iubeo campfori debitori meo, quod soluat, dicitur facta nouatio per viam delegationis, & sum liberatus, secuta promissione campforis. not. in d. l. singularia. ff. si cer. pet.

Fallit in 5. casibus, quos no. Socin. in d. l. singularia. nu. 19. Don. a Fin.

Nouatio etsi expressim non fiat, facta tamen censetur, si uerus delegantis debitor delegetur, & inter illum met, & creditorem, cui ipse delegatur, stipulatio inerceat. comune ponit Cag. nu. 167. Bolog. nu. 93. in l. singularia. ff. si cer. pet. Mandellus consi. 20. nu. 10. & nu. 13. Non tamen huiusmodi nouatio præcedentem obligationem tollet, sed exceptione tantum submouebitur. commune dicit Porc. in §. præterea. post med. & nu. 11. inst. quib. mod. tollit. obligat. E. Suarez.

Delegatione facta, cēsetur facta nouatio, etiam de iure nouissimo. dato quod nō sit expressum, & sic l. si. C. de noua. nō procedit in delegatione. ideo delegans campforem, qui sit debitor suus, concurrentibus duobus requisitis: primo, quod ille qui delegatur, sit debitor delegantis, & secundo quod interueniat stipulatio inter debitorem delegatum, & eum cui fit delegatio, per delegationem ipsam fit utique nouatio, quamuis non sit expresse dictum, secundum glo. 1. in l. 3. C. de noua. Bart. Ang. Im. Pau. Castr. Rapha. & ceteros omnes in l. delegare. ff. de nou. Bal.

Bal. in l. pecuniam quam. ff. si cert. pet. scribent. omnes cōiter, in l. qui vsum fructum. ff. de verb. oblig. Dec. conf. 107. sub nu. 1. & conf. 42. nu. 16. Pau. Cast. Aret. Ias. nu. 37. Cagnolum. nu. 167. cū aliis seq. Bolognēt. nu. 93. & seq. ceterosq; Moder. oēs in l. singularia. ff. si cer. pet. vbi ostendunt istā com. opi. fore.

In contrariam vero sententiam inclinauere complures Doctores. prout refert Paul. Castr. in d. l. delegare. adeo quod ob hoc Ang. ibi falsus est istum passum decisione Casarea indigere, & huic vltimæ opinioni videtur inherere quoq; consulendo Iacobus Mandellus. conf. 2. nu. 10. & 13. Tamen quicquid isti Doct. suadeant, & in dubium reuocent, noli discedere aliter a communi præmissa, cum re vera tutissima verissimaq; appareat, & contra eam difficile, imò impossibile foret obtinere in causis decidendis. F. Viuius opin. 191.

Delegatio dicitur quando aliquis dat debitorem suum, vel expromissorem, etiam non debitorem, per quem delegans liberatur. Aret. cōf. 5. nu. 1. & Afflic. decis. Neap. 353. nu. 4. com. dicit ex Bar. in l. delegari. ff. de nouatio. Vezinus.

Delegatione debitoris facta, debitor delegatus suas exceptiones, quas aduersus delegantem habuit, creditori cui delegatus est agenti opponere non potest. l. 19. de noua. Fallit in multis casib. vt per Vigel. in commento 7. anni. c. 14. reg. 7. fol. 107. ex stipulatione facta cum pupillo, de eo in quo pupillus stipulanti antea tenebatur nouatio non inducitur. Fallit in multis casib. vt per Purp. in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. nu. 44. Do. a Fin.

Quæro an nouatio purget moram præcedentem? Resp. qd sic, vt est tex. expressus in l. scire debemus. ibi Bar. Ias. num. 4. & doct. communiter. ff. de ver. ob. vt testatur Romulus. d. tract. de mora. 4. par. num. 156. Quod tamen intellige sec. doct. ibi, si res extet, ita quod oblatio fieri possit, & per cōsequens mora purgari. Mich. Grassus.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

- 1 Si delegaui tibi meum debitorem, & tu illum acceptes, ac ipse tibi soluere promittat, licet non exprimatur animo nouandi factum esse, fiet tñ nouatio, teste Ias. in l. singularia, circa fin. de reb. cred. nec postea fieri poterit executio contra principalem debitorem, sed contra mihi delegatum, sic, si denuo obligatus instrumento sic sigillato, sed forte ibi non est nouatio, sed delegatio, quæ est diuersa: tamen si conueniatur is, qui pro alio promittit soluere, in executione rei iudicata, & petat ad suum iudicem remitti, esse remittendum censuit Senatus Parisien. anno 1543. die septimo Augusti pro patre qui promiserat pro filio in quem fiebat executio: quia suo privilegio fori promittendo non renuntiauerat: Hæc Rebuff. tract. de litt. obligat. artic. 1. glo. 9. nu. 21.

Quando, quomodo, & in quibus casibus nouatio minimè fiat, nec inducatur.

C A P. II.

I obligatio principalis est bonæ fidei, nunquā per stipulationem penalem videtur facta nouatio: est comm. opin. sec. Dec. in conf. 12. colum. pen. in fi. vol. 1. M. Charian.

Quando secunda stipulatio continet minus, quā prima, non inducitur nouatio primæ. d. l. qui vsum fructum.

Ampliatur in 2. casibus, & limitatur in vno à Ias. in d. l. qui vsum fructum. nu. 6. Do. a Fin.

Nouari non dicitur obligatio per actū sequentem alterius præcedentis obligationis, etiam si noua persona intercedat, nisi expressè agatur. Alex. conf. 72. vol. 2. nu. 1. magis communem dicit contra Bar. in l. pen. ff. de præt. stipulat. B. Villal.

Stipulatio pœnalis non nouat præcedentem obligationē, l. si quis socio. l. duo societate. ff. pro soc. l. prædia. ff. de act. emp.

Fallit in 10. casib. quos not. Rip. in l. ita stipulatus. ff. de verbo. oblig. nu. 56. Do. a Fin.

Propter commissionem stipulationis pœnalis non nouatur obligatio præcedens. l. duo societatem. ff. pro soc. l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verbo. oblig.

Fallit in vno casu, & fallentia declaratur in 4. à Ripa in d. l. ita stipulatus. nu. 66. Don. a Fin.

Debitor debitoris si obligat se per constitutum, vel nudum pactum, non fit nouatio, nec liberatur debitor principalis. Est communis opin. secun. Alex. in conf. 183. visis depositionibus. vol. 7. M. Charian.

Debitū mihi ab vno, an & quando possit conuerti in aliud debitum, debendum mihi ab alio, & in debitum ex alio con-

tractu? distinguendo, declarat Bar. in l. singularia. nu. 18. & 21. Don. a Fin.

Nouatio hodie non fit ipso iure nisi expressè à partibus dicatur. l. si. C. de noua. fiet tamen ope exceptionis: secundū Decium conf. 399. & conf. 400. & ibi inquit, qd secundum magis communē opinionē fit nouatio ope exceptionis. fiet etiam si tet à partibus non dicatur, ex contractibus incompatilib. & quando infimul stare non possunt, cum vltima derogent prioribus. Dec. conf. 564. inducitur etiam nouatio per delegationem. l. delegare. ff. de noua. ita vt locum non habeat. l. si. C. de noua. in nouatione, quæ fit per delegationem: quia nihil immutatur in nouatione, quæ fit per delegationem, & fit etiā non dicatur à partibus. Decius conf. 107. Bellac.

- 1 Nouatio hodie non inducitur, nisi expressè dicatur, quod id fiat animo nouandi præcedentem obligationem. l. si. C. de nouat. & notant Doct. ibi, & Soc. iun. conf. 41. nu. 18. vol. 1. Matua conf. 135. nu. 18. vol. 1. Iacob. Manchellus in conf. seu patrocínio 55. nu. 3. Bellonus conf. 44. sub nu. 3.

Quod intantum procedit etiam, quod propter temporis adiectionē nec vlla quidē fieret hodie nouatio, nec ipso iure, nec ope quidem exceptionis: & cōsequenter ipsa nouatio nō fieret ex tacita mente contrahentium, & ex manifestis coniecturis: vt voluerunt Guil. de Cun. & Bal. in l. rescriptum. §. si pact. ff. de pact. Cyn. Iacob. Butrig. Saly. & Fulg. in d. l. si. Cast. & Imol. in l. Valerianus. ff. de præto stipu. Alex. conf. 9. col. 3. cōf. 12. col. 3. vol. 2. & conf. 58. & conf. 72. col. fi. vol. 6. Ias. & Decian. l. singularia. ff. si cer. pet. Soc. cōf. 21. col. 2. vol. 1. & conf. 89. col. 3. vol. 3. Alex. in l. qui vsum fructum. ff. de verbo. oblig. col. pen. Dec. nu. 12. & Cur. iun. nu. 9. in l. lecta. ff. si cer. pet. Imol. in l. delegare. ff. de nouat. Soc. iun. conf. 41. nu. 29. vol. 3. Dec in l. pecuniam quam. in fi. ff. si cer. pet. Grat. cōf. 89. col. 2. vol. 1. & Ripa in l. 4. §. si ex conuentione. nu. 8. ff. de re iud. vbi exprimit istorum opinionem magis communem esse.

In contrariam verò partem, videlicet qd hodie fiat nouatio ope exceptionis, inclinauit Bar. in d. l. Valerianus. & Dec. consulendo cum aliquibus alijs signatis per eum conf. 400. nu. 1. & in fi. vbi deducit istam communem sententiam fore, similiterq; Bert. conf. 338. cū iam diu vidissem processum. nu. 1. cū aliis seq. vol. 3. vltimæ impressiois, & diuinus vates D. meus Vincentius de Franchis in decis. 15. sub nu. 1. vbi assert in facti contingentia ita extitisse decum in sacro Consilio Neap. siquidem nouatio ipsa inducitur etiam ex cōiecturis, vbiunque ex eis apparet de voluntate: vt explicat idē D. Vincentius affabrè more suo in d. decis. 15. sub nu. 2. allegans ibi decisionem Afflicti 44. Viuius opin. 550.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

- 1 Nota inquit Rebuff. loco citato nu. 205. quod hodie si promittam tibi id quod de beo instrumento sigillato, non fiet nouatio, nisi expressè a partibus dicatur, a prima obligatione & a primo instrumento. tex. no. in l. si. C. de nouat.

DE EMPTIONIBVS ET venditionibus.

TITVLVS VIII.

Emptionis & venditionis nomine qui contractus comprehendantur: vbi emptio esse intelligatur, & quomodo probetur, vel præsumatur.

C A P. I.

Emptionis, & venditionis appellatione comprehenditur omnis contractus, per quem dominium transfertur. l. statuliberi. §. quamuis. ff. de statulib. Bal. in l. 2. de vsuca. pro empto. Bar. in l. alio. ff. de aliment. & ciba. lega.

Fallit in 4. casib. quos not. Anto. de Burgos in rub. de emptio. & vendit. col. fin.

Fallit in 5. casib. vt per Fab. de Montè, in tract. emptio. q. 2. nu. 11. & seq. Do. a Fin.

Emptio esse intelligitur, vbi fit mentio de pretio. Ias. in l. 1. colum. 6. C. de iu. Emphy. al. glo. in l. cum dotem. C. de iure do. & ibi Bal. glo. in l. si. C. de præd. decurio. lib. 10. limitat tamen, quando pretium esset condignum rei, aliās secus. vide ibi per eum. Bellac.

Dicitur etiam in libello, quem equum tradidi. nam agenti ad

ad pretium obstat excep. rei non tradita; ut in excep. rei non tradita.

Si in contractu interueniat pretium pro re certa, & apponatur verbum dare, ex parte eius, qui obligatur ad speciem, non est emptio & venditio, sed contractus innominatus. l. dedi tibi pecuniam. ff. de cond. causa data. fallit in 4. casib. quos no. Ias. d. l. dedi. nu. 1. Do. a. Fin.

Emptio nulla erit si hunc in modum concipiatur, empti tibi res esto pro iusto precio, aut emptam hanc re habeo pro eo precio, quod inter nos statuetur, seu quod postea declarabitur: erit tñ contractus innominatus, & pretium subsequuta traditione à iudice iudicabitur. receptum ex multis ponit Arius Pinel. in rub. 2. par. c. 1. num. 19. & c. 3. nu. 2. C. de rescin. vend. Quin generaliter emptio nulla est, quæ nō expresso certo pretio, vel idonea relatione cōprehēso fiat: tamen si res empti, vel ex loci consuetudine, vel ex conuentionis tempore certum pretium habeat, vel æstimatores publici sint, vel deniq; certæ, ac publicæ rerum indicationes esse proponantur: vt receptum ponit idem Pinel. ad illam rub. c. 3. nu. 2. & 3. part. 2. vnde nec illa emptio alicuius ponderis erit, in qua pretium in boni viri, aut alicuius tertij ab emptore, & venditore eligendi arbitrium confertur. quemadmodum frequenter placitum censet idem Pinel. contra Dec. non curantiam in d. 2. par. rubr. ca. 1. nu. 4. C. de rescin. vend. E. Suarez.

Contractus emptionis probatur, si quis probet per testes talem contractum illius rei initum fuisse, & conclusum: quamuis de quantitate pretij non probent. Nam licet de pretio appareat, tamen erit præsumendum quod iusto precio vendetur, & hoc iuris præsumptione. Bald. in l. 1. C. de reb. alien. & tale pretium declarabitur, considerato iuxta conditionem & qualitatem rei emptæ. l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. Roma. confi. 91. Idem.

Emptio non præsumitur simulata, si veditor remanet in pos. respōdendo de fructibus emptori. Alex. vol. 2. cōf. 211. in prin.

Si scio ordinem datum in consilio de pretio graui, & vendam rem, teneor ad interesse. Lud. Rom. sing. 282. vide Calca. confi. 13. Vezinus.

Emptio quin tunc vera ac germana censeatur, cum res aliqua æstimata pro re alia datur, nemo veterum interpretum sententiam amplexurus dubitare debet. est enim commune omnium placitum in l. 1. C. de contrah. emp. quod laudant Rip. nu. 26. Alc. nu. 23. in l. 2. ff. si cer. pet. Tiraq. de retrac. lig. §. 1. gl. 14. nu. 19. & sequuntur complures, quos allegat, ac merito in contraria omnia abiens, confutat Arius Pinellus, à quo sum, in rub. 2. par. c. 1. nu. 16. & c. 3. nu. 1. C. de rescin. vend. Vnde nūquam approbare potui, & æquitatis rationibus semper alienum duxi, ac duco quod scripsit Dec. confi. 160. Emphyteusim committi, si pro re alia æstimata permutetur, quia & res æstimari solent, vt solus earum valor melius cognoscatur. l. si æstimatis. cum similib. ff. sol. mat. & pretij mentio (quæ illi argumentum suggerit) tum venditionem arguit, cum in pecunia numerata consistit. §. item pretium. in princ. instit. de empt. & vend. sed hac de re commodius, & vberius alibi & egimus, & Deo fauente agemus. E. Suarez.

Æstimatio emptionem præ se fert, vt frequentibus doctorum calculis probatum ait Boerius decis. 327. num. 11. Vide Arium Pinel. in l. 2. c. ult. nu. 17. 18. 19. 20. C. de rescin. vend. vnde & rerum dotialium æstimatio in dubio emptionem gignere censetur, vt commune ponunt Angel. Aret. in princ. instit. quibus alien. Alexan. confi. 79. libr. 5. Socin. confi. 6. & seq. libr. 1. Neuizan. in Syllu. num. 20. intellige tamen semper nisi pretium re sit indignum, vt asserit receptum Paris. confi. 81. num. 11. libr. 3. E. Suarez.

Æstimatio potest emptionem præsumptam facere in dubio, quando pretium correspondet rei, alias non. l. quoties. C. de iur. dot. ibi, & iure æstimata sunt. in l. scilicet res. §. 1. ff. eo. tit. Paris. confi. 81. nu. 11. libr. 3. licet contrarium videatur velle. Per. à Bellapert. in d. l. quoties. vbi vult maritum pretium supplere, per d. l. si res. §. 1. Idem.

Æstimatio quando emptionem faciat: not. Socin. reg. 141. verb. æstimatio. Didac. pract. quæ. 2. c. 18. nu. 8. Diaz inter iuris regulas. reg. 218. lib. 5. Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. glo. 14. nu. 20. Quid dicendum quando æstimator & assumpti discordant, & vnus æstimat 20. alius 30. alius 35. Dic quod debent omnes illæ summa coaceruari, & per iudicem æstimari in 3. part. totius summa: rex not. per doct. in apostil. ad Bart. in l. si fideiussor. ff. mand. Bellac.

Æstimatio fundi dati in dotē, facit censeri emptionē celebratam. gl. & doct. in l. si inter virū. C. de iure dot. Fallit vt per Marf. sing. 69. fallit vt per Anto. Trigo. sing. 62. fallit in 5. casib. quos not. Franc. Curt. in l. ex conuentione. C. de pact. num. 11.

Fallit in 4. casibus, vt per Ias. in d. l. nu. 2. & sequen.

Fallit in 8. casib. quos not. Diaz. reg. 278. fallit vt not. Socin. regu. 141. fallit in 4. casibus, vt per Decium in d. l. ex conuentione. Don. a. Fin.

Res sibi empti de pecunia aliena, an sit ipsius ementis, & quid de empti per tutorem, vel per administratorem ecclesiæ, vel per maritum, vel per feruum, ex pecunia pupilli, vel ecclesiæ, vel vxoris nomine, vel ex domini peculio.

C A P. II.

Empa res de pecunia aliena nomine proprio ementis, est ipsius ementis, & acquiritur, non autem illi cuius est pecunia. l. si ea. C. de rei vendic. glof. in c. inquirendum. & ibi Abb. nu. 5. & in c. 1. nu. 4. de pecul. clerico.

Sed hoc fallit non procedere in re empti de pecunia Ecclesiæ ab administratore ipsius Ecclesiæ, tunc enim empti dominum acquiritur Ecclesiæ, non ementi, vt voluerunt glo. in ca. Apostolico. 12. quæst. 11. Bald. in l. si quis presbyter. C. de epis. & cler. glo. Inno. Host. Ioan. And. Abb. Card. Barbat. col. 1. & omnes communiter in c. inquirendum. de pecul. clerici. Ro. in auth. similiter. col. 6. C. ad legem Falcid. Tiraq. in tract. de priuileg. pia. causæ. in priuileg. 120. Corsetus singulari in ver. Emptio: Aret. in l. cum hæredes in princ. ff. de acqui. posses. Lapus in allegatio. 58. nu. 12. & in allega. 74. quæro an res empti de pecunia, sub nu. 3. vers. Licet secus dicamus in milite, & glo. in l. vxor marito. ff. de donat. inter vir. & vxor. & in l. vt proponis. C. de rei vendic. vbi dicitur in re empti ex pecunia militis, sicut in re empti ex pecunia pupilli, aut minoris. l. 2. quando ex facto tut. & l. 3. C. arbit. tute est & in ecclesiæ. glo. in l. 1. C. si quis alteri, vel sibi, cuius opinionem prædicat communem esse Ripa in l. Senatusconsulto. nu. 16. ff. in quibus casib. pign. vel hypot. contrah. pro qua videtur tex. expressus in c. 1. 12. q. 3. & 2. quæst. ver. fixum.

Quod adeo verum est, inquit, quod si clericus habens pecuniam de præbenda, emerit prædium, amplius non poterit illud dare, etiam intuitu pietatis, licet pecuniam potuisset dare: quia statim prædium fit Ecclesiæ, siue emerit nomine Ecclesiæ, siue suo, siue alieno. cap. 1. de pecu. cler. & d. cap. inquirendum.

Hoc vero limitatur non procedere, vbicunque per prælatum pecunia sibi acquirit, & sibi, non autem Ecclesiæ emit, secundum Bald. in cap. Ecclesiæ. vt lit. penden. in l. etiam. C. de fideicom. & confi. 298. vol. 1. & Bertach. in tract. de episcopis. q. 44. quæro: vbi ait hoc de plano procedere cessante fraude. Viuius opin. 252.

Res empti per alium eius nomine de pecunia mea, ementis est, & non mea. l. si proponis. C. de probat. ex ea. C. de rei vend. fallit in 6. casibus, quos not. Socin. in tract. fallenti. reg. 343. Don. a. Fin.

Res empti ex pecunia mea, & non nomine meo, non est mea, & neque talis res ex eo efficitur mea, sed erit ipsius ementis. l. 1. C. si quis alteri sibi. l. si vt proponis. & ibi doct. C. de rei vendic. Ias. in l. si ex pecunia. nu. 3. C. de fer. fugit. competit tamen mihi actio ad pecuniam condicendam: quia pro consumpta habetur. Pau. Cast. d. l. si ex ea. Bellac.

Res empti ex pecunia minoris à suo administratore, vel pecunia pupilli à suo tutore, est ipsius pupilli, vel minoris & eam vt dominus poterit minor vindicare. l. 2. ff. quando ex facto tutor. Habet tñ ipse pupillus vel minor electionem vt talem rem vindicet, vel vt agat ad ipsam pecuniam repetendam. cū ea res pro pecunia ipsius pupilli, aut minoris obligata sit. l. si tutor. C. de fer. pign. dato. & ibi Bal. & Salic. in l. si vt proponis. nu. 2. C. de rei vendic. & ibi etiam Paul. Cast. Si autem res sit ab alio quā a tutore vel administratore, minori aut pupillo hypothecata. Hypotheca acquiritur super illa re. l. si tutor. vbi Bald. C. de fer. pign. dat. manumiss. nisi emptor non esset soluendo: quia tunc res posset vendicari. filius in. si. de solut. Bart. & Salic. in d. l. si vt proponis. nu. 3. Bellac.

Res empti ab administratore ecclesiæ, & ex pecunia ipsius ecclesiæ, est ipsius ecclesiæ: secus si empti fuisset ab alio quam ab ipso administratore. Bal. in l. si tutor. C. de feruo. pig. dato. manumiss. Salicet. & Cast. in l. si vt proponis. C. de rei vendic. Vide Panor. confi. 94. libr. 2. Barb. confi. 19. in 1. dub. vol. 3. Ludo uic. Rom. confi. 159. Idem.

Maritus si nomine vxoris rem emerit & ei marito est tradita. Com. opin. Tom. ij.

et possessio rei emptæ & non vxori, ipse maritus dicitur verus dominus, & emptor: & nomen vxoris censetur ibi appositum simulatè. l. multum interest. C. si quis alteri vel sibi. Deci. conf. 545. nu. 16. Bellac.

Ad re emptam per seruum tuum per me bona fide possessum ex peculio tuo, & mihi per venditorè traditam datur tibi conditio. ampliatur & limitatur per Purp. in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. ff. si cer. pet. nu. 13. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE

- 1 Hæc materiam fuscè tractat Ludovic. Lopez tract. de negotiatio- nib. seu instructorum conscientie per multa capita lib. primi, & Iacobus a Graphijs decisionum aurearum. lib. 2. c. 129.
- 2 Sic censuerunt Do. Rotæ Romanæ. 27. Octobris 1551. Decisio. Rota Rom. part. 2. decis. 278.

De emptoribus rei alienæ, seu furtivæ, vel alteri obligatæ.

C A P V T III.

Ementes ab eo qui vedit alieno nomine non con- stitito de mandato, redduntur in mala fide. l. fin. & ibi Barto. ff. de vsucap. pro empt. & neque ex longissimo tempore mandatum præsumitur. Bald. in l. 1. C. de rebus alie. Socin. conf. 8. num. 3. in 3. volum. Vezin.

Emptor rei alienæ tenet restituere domino, nisi probet quo iure emerit vel nisi præscripserit: quo casu ipse emptor securus est, sed venditor domino tenetur conditione ad pretium: secundum Bald. in l. 1. C. de reb. alien. non alien. Bellac.

Emens scienter rem alienam an possit agere ad interesse. Alex. vol. 4. conf. 69. tenet qd non, per not. in l. si fundum sciens. C. de euct. facit qd vult Ias. in l. nō dubium. col. 13. C. de legib. dum ponit an ex contractu nullo debeatur pena & quod vult in l. cum quis. in fi. 3. col. C. de iuris & fac. igno. dum dicit, an ex contractu nullo oriatur aliqua obligatio. fac. etiam quod vult in l. pactum quod dotali. vers. 3. extende. C. de pact. Vide tamen contrarium per Corne. vol. 3. conf. 2. in 2. dub. Vezin.

Emens rem aliquam alteri obligatam, & quam melioravit, & pretiosorem & maioris valoris reddidit, contra creditorè agentem in eam rem audietur soluendo iuxta ipsius rei æstimationem. l. 2. de prædijs & omni. rebus nauc. lib. 11. C. & ibi Bar. & Io. de Platea. & hoc procedit ubi ille emens fecit ea melioramenta: secus si debitor qui eam re obligauerat: quia tunc ea melioramenta cum ipsa re essent obligata. l. si fundus. §. si rem. ff. de pig. Ias. in l. creditor. ff. si cer. pet. qd si ille qui emit, & qui fecit ea melioramenta voluerit rem ipsam tradere creditori, essent tunc illi emptori exsoluenda sua melioramenta. Io. de Platea, in d. l. 2. de præd. & omni. reb. nauicular. lib. 11. C. & tunc quantum valeant ea melioramenta, debet attendi tempus restitutionis, non autem quantum fuit impensum, per not. in l. domos. ff. de leg. 1. pro quo vide Ruin. conf. 84. & 117. lib. 3. Rolan. conf. 28. & 30. lib. 1. Bellac.

Utrum emptor qui emit rem alteri obligatam, quam melioravit, si euincatur ab eo, liberetur præstan. primum æstimationem? casus est qd sic, secundum Bar. in l. in his. C. de præd. & omni. reb. nauic. lib. 11. de quo etiam vide Alex. in l. si fundus. §. si res. ff. de pign. & in d. conf. 67. in 2. vol. Do. a Fin.

Emens equum à transeunte furto subtractum cum cautela de qua Capolla cautela 10. non est securus, vt est communis opi. & theologorum recepta conclusio. Clar. in §. furtum. ver. sed hic incidenter. dixi ego aliàs in meo tract. de equo. q. 33. & q. 62. Bonacoss.

Emens rem furtivam, requiritur, vt puniatur, qd id faciat animo lucrandi, vt est communis opi. in l. 1. vbi doct. omnes ff. de furt. Pasethus conf. 185. nu. 7. Emens autem à filiofamilias rem surreptam, etiam patri scienter tenetur furti. Aret. in §. si qui. num. 2. insti. de obliga. quæ ex delicto nascuntur. Si tamen emens sit bonæ famæ emendo rem furtivam, contra eum non laborat sinistra suspicio. quod in strazarolis dicit procedere. Salic. in l. si. col. 3. ad fi. C. de quæstio. Marf. in l. qui falsam. nu. 45. ff. de falsis. B. ancus in l. si. nu. 417. ff. de quæstio. & ita in terminis terminantibus strazarolorum consuluit Pasethus conf. 183. per totum. vbi etiam dicit, qd præsumitur emens emere iusto precio. Bonac.

- 2 Emens à fisco rem alienam, vt fisci, statim est securus, & ille qui præten- dit habere ius in illa re, debet mouere actione contra fiscum, aliàs non auditur. l. bene à Zenone. & l. 2. C. de quad. præscr. §. si. insti. de vsucap. fallit in 5. casib. vt per Fel. in c. qua

in ecclesia. de consti. nu. 35. Ias. in auth. quas adiones. nu. 3. C. de sacrosanct. eccles. fallit in 9. casib. vt per Corfe. in reperto. ad Abb. in ver. l. bene à Zenone. fallit in 13. casibus quos nor. Petr. Duen. reg. 238. fallit in 8. casib. vt per Socy. reg. 342. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 19. ab Ant. Gab. lib. 5. de acquir. poss. conclus. 2. fallit in 8. casib. vt per Mart. Laud. in tract. de princip. §. 11. incip. notandus est. fallit in 11. casib. quos not. Balbus in tract. de præscript. in 2. par. 5. partis principalis, col. pen. Don. a Fin.

Emens rem alienatam à fisco, statim est securus, vt tertius præten- dens hæreditatem ad eum pertinere, habeat recursum contra fiscum, & non contra ementem. Bello. conf. 51. in fi. cō- munem dicit, quam intelligit dictus Bellonus in casu, in quo liquidatur dicta communis: secus tamen, si fiscus vendidit tan- quam vacantem, quæ non vacabat. & non habet locum. l. bene à Zenone. C. de quadrienn. præscr. B. Villal. & Vezin.

Emptor, vel causam habens à fisco, vel principe, non po- test post quadriennium molestari. l. bene à Zenone. C. de qua- dri. præscr. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 20. à Port. libr. 2. reg. 42. Don. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Emptor scienter emens rem alienam, si credidit vendentem ha- buisse mandatum a domino dicitur esse in bona fide, vt post Dyn. de- clarauit Couar. in regul. possessoria. 2. par. §. 7. nu. 1. & ita iudica- runt Domini Rota Rom. 20. Iunij 1529. in causa dispoſitionis obre- ta per Ioannem del Campo Seniore, & Elizabeth de Agata super matrimonio inter eos contracto. Dec. Rota p. 1. dec. 477.
- 2 Vide Pet. Rebuff. in commentarijs in constitutiones Regias. titu. de litteris oblig. art. 3. glo. 9. nu. 1.

Emptor quando & qualiter agere possit ad rem venditam sibi tradendam, & an illi fides de pre- tio habeatur.

C A P. IIII.

Empor si agat ad rem venditam sibi tradendam, nō oblato pretio, poterit obtinere si à parte non sibi opponatur de pretio nō soluto. Bal. in l. 1. C. ne li- ceat tertio prouoc. per tex. cum glo. in l. si soror. C. de collat. nam l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. locum habet & procedit parte petente, si opponatur de pretio non soluto. qd si nihil opponatur, poterit emptor obtinere. Bal. in l. 1. C. de fruct. & lit. expen. glo. & doct. in d. §. offerri, & Ias. in §. actionum. nu. 134. insti. de actio. Celebrato enim contractu, emptionis statim nata est actio etiam pretio non soluto, dum tamen de eo conuentum sit: repellitur tamen emptor petēdo rem emptam, si illi opponatur pretium non fuisse solutum, aliàs non. Bald. in l. traditio. C. de actio. empti. & Ias. in d. §. actio- num. Bellac.

Emptor vt possit agere non habet opus offerre precium, si venditor id non petat. commune aio ex Alex. in l. filia licet. C. de collat. Ias. in l. iurifgentium. in 3. notab. ff. de pact. & in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. & in §. actionum. nu. 136. cum seq. insti. de actio. atq; ex alijs, quos refert Andr. Tiraq. de retract. lig. §. 1. gl. 17. nu. 4. etsi Fulgosius acutissimi ingenij vir in d. l. filia licet contrarium prorsus autemet, atq; inibi eum & sequatur ac defendat Dec. & in conf. 421. sequa- tur etiam Alex. sibi reluctans in conf. 173. lib. 6. ac nonnulli alij quos citat Tiraq. in d. gl. nu. 13. in eandem opinionem iue- rint. Sed quidquid illi deblaterent, communis opin. est, quod possit agere, & pars aduersa id debeat opponere. Nec obstat quod oblatio (quam in hac re exigit tex. in l. Iulia. §. offerri. ff. de actio. empt.) in solutionis vim accipiatur, & oblationis ea esse natura videatur, vt tunc locum habeat, cum pecuniam aduersarius recipere tergiuersatur, vt in l. si creditrici. & in l. acceptam. cum ibi not. C. de vsur. notant Bart. ac reliqui scriben- tes in l. qui Romæ. in prin. ff. de verb. obl. quod argumentum complures perturbat, quia inficiari nemo potest, quin etiam illis proprie precium offerri dicatur, quorum voluntas in in- certo est, num velint illud accipere necnè, & id nos alibi mul- tis ex auctoritatibus opportunius, ac latius ostendimus. Nec item obest, quod cum venditor regulariter, qui precio sibi nondum soluto rem emptori tradidit, nec illi de eo fidem habuit dominum rei non faciat emptorem. l. quod vendidi. l. vt res. ff. de contrah. empt. §. venditæ. insti. de rer. diuis. cum similib. & cum oblatio de qua in d. §. offerri, vim solutionis, ac locum subeat, videatur & parte non petente fieri debere, vt

vt efficax postea subsequatur traditio, quia empti actio personalis est, qua ob contractum emptor statim experiri potest: & argumentum ad rei vendicationem spectat, sed hæc omnia alibi enucleatius, & vberius. Suarez.

Emptori habita fides de precio censetur ex mera, ac sola rei venditæ traditione, vt cōmune inquit Porc. nu. 7. Ang. nu. 2. in §. venditæ. instit. de rerum diuis. & composita doctorū strues à Tiraq. de retract. conuen. in fi. nu. 77. et si contra id rectè steterint Fulg. in l. quod vendidi. ff. de contrah. emp. & in l. procuratoris. §. planè. ff. de tribut. actio. Aretin. in l. quoties. C. de rei vend. Fabia. de empt. & vend. q. 5. nu. 35. iura enim aut expressam fidem, aut veram solutionem exigunt quorum hæc sunt præcipua. d. l. quod vendidi. 19. ff. de contrah. empt. l. si à Titio. 73. ff. de rei vend. lex empto. ad fi. prin. ff. de act. empt. l. sicut. §. si debitor. in 1. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. sol. l. quoties. C. de rei vend. §. venditæ. instit. de rer. diuis. E. Suarez.

Emptor in genere tenetur facere precium rei in genere venditæ venditoris, non autem venditor tenetur facere rem venditam emptoris, sed ea cuius tenetur ad speciem. lex empto. in prin. ff. de act. emp. quod verum esse, & communiter teneri refert Bened. Cap. reg. 107. nu. 3.

Emptor rei vniuersitatis ab eadem vniuersitate venditæ, non necesse habet probare precium à se solutum, in vniuersitate illius vtilitatem fuisse versum, vt frequenter placitum inquit Alcia. in l. ciuitas. ff. si cer. pet. Suarez.

Emptor potest recusare soluere pretium quando imminet euictio in limine contractus, nisi præstetur à venditore fideiusor euictionis. l. si post perfectam. C. de euict. l. habitationem. §. fin. ff. de pericu. & com. rei vend. Ang. conf. 121. vide Ang. in §. si. instit. de susp. tuto.

Et debet dari fideiusor generaliter pro qualibet euictione. Bal. in l. Seius. alias fin. §. 1. ff. de rescin. vend. & in l. pen. §. ante pretium. ff. de pericu. & commo. rei vend.

Fallit quando constat actionem nullo modo competere mouenti litem. vt no. Bar. in l. 1. C. de bon. maternis. & ita vult notabiliter Alex. in §. vol. conf. 65. Bald. in l. non idcirco. C. de contrah. emp. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Fusc de hac materia Rebuff. loco citato, in commentarijs ad constitutiones Regias. Vide & Nicolaum Boerium decisio. 47.

2 Vide Rebuffum tract. de dilationibus. art. 5. glo. vnic. nu. 55.

Ex duobus emptoribus quis præferendus: quando emptor ad vsuras, vel lucrum pretij non soluti, vel ad tributa teneatur.

CAPVT V.

1 **E**mpor qui possessionem rei emptæ est adeptus, præfertur alteri emptori etiã si prius re ipsam emisisset. l. quoties. C. de rei vend. quod tamen fallit in multis casib. vt per Marf. sing. 82. & per Dec. in l. contractus. ff. de regu. iur. in contractu autem locationis hoc non obseruatur, sed secundus conductor cui facta fuit traditio, si teneat rem conductam poterit se defendere contra primum conductorem agentem contra eum, & sic per viam exceptionis erit potior, proponendo exceptionem retentionis & receptionis, neq; tenebitur illi primo conductori re ipsam restituere, quia ille primus conductor nullum ius habet reale in re conducta, & nec secundus conductor aliqua obligatione tenetur illi primo conductori, cum quo nullo modo contraxit. Quod si secundus conductor nullam possessionem nec detentionem haberet rei ipsius conductæ, non esset potior, sed agere posset ad interesse contra locatorem si impediatur vt re conducta. l. in operis. ff. loca. de Rota decis. in tit. de loca. Soc. conf. 29. nu. 7. in 4. vol. Bellac.

Emptor primus, vel donatarius, cui factum fuit constitutum præfertur secundo, cui postea realis traditio fuit facta re emptæ, vel donata duobus successiue, diuersis temporibus. Bald. in rubr. de contrah. empt. in q. 16. Ias. in l. quoties. C. de rei vendi. Ferret. in caut. 48. Fallit in 7. casib. quos not. Dec. in l. contractus. ff. de regu. iur. fallit in 9. casib. vt p. Soc. reg. 118. Ampliat in 12. casib. & limitatur in 16. ab Ant. Gabriel. li. 3. de emptio. & vendit. concl. 2. fallit in 12. casib. vt per Ias. d. l. quoties. Fallit in multis casibus vt per Marf. sing. 82. Don. 2. Fin.

2 Emptor qui nullos fructus percipit, neq; percipere potuit ex re emptæ, vt q. sterilis, vel alia ratione, nõ tenetur ad vsuras pretij non soluti à die traditionis rei venditæ ab emptore, secundum Cyn. Sal. & Paulū in l. minorū. C. in quibus caus. restitu.

in integrum nõ est necess. Saly. in l. 2. C. de vsur. Corn. conf. 59. vol. 3. Maria. Soci. conf. 109. col. 2. vol. 3. Pau. Cast. in l. Iulianus. §. vendito. ff. de actio. empti. Alex. & Claudi. in l. de diuisione. col. fi. ff. sol. mat. & Iacobum Manchellum conf. seu patrocínio 5. sub nu. 6. & Cagnolum in l. curabit. nu. 26. cum duobus alijs seq. C. de actio. empti. vbi exclamat istam opinionem cõem esse, atq; refert alios doct. contrariæ partis. Viuius opin. 253.

Emptor qui percepit fructus rei emptæ, tenetur ad vsuras pretij non soluti. l. curabit. vbi Bald. & doct. C. de act. empti. l. fructus. C. eo. Ampliatur, & limitatur in 5. casib. per Cagno. in repet. d. l. curabit. nu. 35. Do. a. Fin.

Emptor vt teneatur ad vsuras ratione rei emptæ & acceptæ possessionis non solum requiritur traditio rei venditæ, sed et pceptio fructuū, per tex. l. curabit. ibi fructus percepit. & perceptorū fructuū ratio. C. de act. emp. & ven. Quare & fructuū perceptione vnā cum traditione, & non solū traditione considerare oportet, vt emptor ad vsuras pretij nõ soluti teneatur, & ad illorū solutione cõpelli possit. Et hanc com. doc. sententiam esse dicunt, licet alij contrariam amplexi fuerint. Hiero. Cagno. in d. l. curabit. nu. 28. vers. sed non videtur recedendum. & Rol. à Valle, in conf. 14. nu. 3. in 2. Tom. conf. Kirch.

Lucrum cessans debetur per emptorem venditori, secundū magis communem per Burf. conf. 68. nu. 46. lib. 1. quo in conf. totam lucri cessantis. materiam tractat. Bonac.

Lucrum aut perdens dicitur sentire incommodum, licet damnum non patiatur. tex. cum gl. in l. 3. §. si. in ver. incommodatibus. ff. de alie. iud. mut. causa fac. Alex. in l. 2. in 6. col. post Bar. ibi. ff. sol. mat. De quo vide Ias. in l. reprehenden. in fi. C. de instit. & substit. & in l. fin. in 5. col. C. de codicil. & in l. 3. §. Nerva. ff. de acq. poss. l. nõ amplius. §. 1. ff. de leg. 1. & in l. quominus. in 9. col. ff. de flumi. Idem.

Lucrum perdere dicitur suam facere deteriore conditionem. pbatur in l. non amplius. præal. Ale. d. l. 2. col. 6. sol. mat. Ias. in l. non amplius. §. 1. & in l. si ita stipulatus. ff. de verb. obl.

Et q. perdens lucrum iam quæsitum dicatur pati damnum tenet Alex. in §. vol. conf. 69. in 3. col. & in conf. 164. & in l. si is cui. ff. de fur. Idem.

Satis dicitur lucrari, qui adimpleuit voluntatem suam. l. pen. & ibi no. ff. de cond. ob causam. Barb. in 1. vol. conf. 11. in 15. col. Ias. in d. l. pen. in fi. Alex. in 2. vol. conf. 55. in fi.

Et contra dicitur perdere, quod fit contra voluntatem. l. ha. tenus. §. si. ff. de vsur. Ias. in d. l. pen. in fi. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 183. in 2. col. Vezin. loc. cit. motu proprio.

Emptor ad tributa, & onera rebus ipsis imposita non solū præsentia, & futura, sed etiam præterita tenetur, vt frequētius placitum asserere ausim ex Pan. in c. pastoralis. nu. 5. de deci. Matt. de Affict. decis. 95. quod etiam procedet, & si emptor contraria pacta cum venditore inierit, vt commune pono ex Paris. conf. 52. li. 1. Ario Pinel. in l. 1. par. 2. nu. 72. vers. 3. ampliatur. C. de bon. mater. E. Suarez.

Laudemium licet emptor, vel acquirēs teneatur soluere, itē gabellas, decimam, & similia onera, & in feudis eo maxime. q. soluitur ob inuestituras & possessionem que in nouos emphyteutas, vel vassallos transfertur. l. si. in fi. cum glo. ver. accipere. C. de iur. emph. venditor tamen & alienans regulariter tenentur ad impetrandum consensum domini directi, secundum commun. per Burf. conf. 56. nu. 16. & 17. lib. 1. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Adde ad hanc materiam ad proxim actio commodate & fusc Boer. decisio. 77.

2 Hanc materiam plenius & exquisitè Antonius Gabriel lib. 3. tit. de emptione & venditione. concl. 3. & 4.

Emptor an & quando agat de euictione contra venditorem, & quando is de euictione ipsi emptori, & ad litis expensas teneatur.

CAPVT VI.

Empor agit de euictione contra venditorem. l. emptor fundi. C. de euictio. §. fin. de emptio. & vendit. l. si in venditione. C. de euictio. l. non dubitatur. C. eo. sed non potest agere nisi re euicta per sententiam. l. si cum quæstio. C. de euictio. Fallit in duobus casibus, quos not. Anto. de Tremul. in addi. ad practicam Vberti de Bonacursi. in tit. quibus modis suo nomi. nu. 25. vers. eodem modo repellitur. Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 438. Fallit in 42. casib. quos refert Matth. de Affict. in c. 1. §. rursus si fideles. nu. 15. quib. mod. feud. amit. in vñb. feud. fallit in 29. casibus, quos not. Bened. Capr. in suo tract. reg. 87. nu. 214.

Com. opin. Tom. ij.

E 2 Fallit

Fallit vt per Marf. fing. 656. Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 438. fallit in multis casibus, quos notat Anto. Rub. in l. non solum. §. morte. de nou. oper. nunt. num. 8. versic. pro perfecto. Don. a Fina.

Emptori non tenetur venditor de euictione quæ non fuit nuntiata etiam si sciat litem moueri. Alex. in l. 2. §. voluntatē. nu. 12. ff. sol. mat. communem. dicit & idem dicit Pet. Raue. in alpha. aureo. in ver. vendere. vbi dat duas limitationes. Vezin.

Emptor in causa euictionis venditori denunciare tenetur, vt liti assistat, ad hoc, vt teneatur de euictione. Bar. in l. denuntiassē. ff. de adult. l. non solum. ff. sol. mat. l. empti. C. de euict. l. non solum. §. morte. ff. de ope. nou. nun. fallit in 6. casib. vt per Soc. reg. 117. fallit in 6. casib. secundum Barb. in c. fi. num. 4. de empt. & vñd. fallit in 6. casib. secundum Rip. in c. cum M. Ferrarien. nu. 166. de cōst. fallit in 8. casib. quos no. Ripa in l. 2. §. voluntatē. nu. 17. ff. sol. mat. fallit in 9. casib. quos not. Ant. Rub. in d. §. morte. nu. 682. fallit in 8. casib. secundum Ant. de Burg. in c. fi. de empt. & vend. & nu. 6. Do. a Fin.

Emptor in causa euictionis venditori denunciare tenetur, vt liti assistat. fallit in 7. casib. quos no. Soc. reg. 117. fallit in 9. casib. quos refert Ant. Rub. in repet. l. non solum. §. morte. nu. 681. ff. de nou. ope. nun. videas Pet. Duē. reg. 241. fallit vt per Matt. in ver. venditio. fallit in 3. casib. vt per Soc. in l. 2. §. voluntatem. ff. sol. matr. nu. 14. fallit in 6. casib. vt per Rip. in c. cum M. Ferrariensis. de consti. nu. 66. Fallit in 4. casib. vt per Alex. in d. §. voluntatem. nu. 14. Do. a Fin.

Emptori non sufficit denunciare litem fuisse motam, nisi ostendat libellum in forma publica. Bar. in l. non solum. §. morte. nu. 5. l. de nou. ope. nunc. fallit in 3. casib. quos not. Pet. Duē. reg. 243. Do. a Fin.

Agi non potest de euictione ante sententiam. l. euicta. & l. si plus. §. mota. ff. de euictio. l. qui rem. l. siue in libertatem. C. eod. fallit in 6. casibus, quos not. Bened. Capra, in suo tract. reg. 87. nu. 202. Idem.

Emptor denuntians venditori, non tenetur dare copiam libelli ipsi venditori, pot. in l. non solum. §. morte. ff. de noui oper. nunc. fallit in 3. casib. quos not. Ant. Rub. in d. §. morte. nu. 73. vers. secunda sit conclusio. Do. a Fin.

Emptori non sufficit denunciare venditori litem esse motā super re vendita, nisi incitet eum, vt liti assistat. hanc esse communem opinionem, attestatur Ant. Rub. in d. §. morte. fallit in 9. casib. vt per Ant. Rub. ibi nu. 73. & seq. Do. a Fin.

Venditori scienti litem esse motā, debet emptor denunciare, alias nō habet regressum de euictione, quare ultra scientiā, & certificationem requiritur incitatio: hanc esse communem attestatur Hormanot. Deras in d. §. morte. nu. 100.

Fallit in 3. casib. vt per eundem vbi supra. nu. 26. Do. a Fin.

An autem emptor teneatur appellare ad hoc, vt possit de euictione agere? Dec. in d. conf. 74. tenet q. sic. all. Barto. in l. si procur. §. si ignorantes in si. ff. mand. vbi ita intelligit tex. in l. Herennius. §. Gaia. ff. de euict. all. etiam Bar. in l. inuitus. C. de procu. & tenetur appellationem prosequi, nisi propter paupertatem excusaretur, vt ibi per eum.

Addo Ang. conf. 177.

Limita nisi esset notorium rem ad alium pertinere. & sic venditorem fouere malam causam. Ang. in §. actionum. in l. 1. col. insti. de act.

Emptor, & si in causa obtineat, potest expensas litis recuperare a venditore. Bar. in l. venditores. ff. de verb. obl. vbi Ias. attestatur hanc esse communem opin. num. 2. fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. venditores. col. 3. Do. a Fin.

Quæro, an emptor indistincte a venditore possit repetere expensas litis ob rem venditam factas? Resp. de hoc cōtrouersum est. Nam gl. in l. 1. C. de euict. tenet, q. solum possit repetere re euicta, quādo succumbit emptor, quam sequitur ibi Bal. Eandem sententiam firmat Spec. tit. de emp. §. 5. vers. quid instrumentum. Cum in l. venditor. ff. de verb. obl. dicens, hanc com. opin. & quod omnes ita tenuerint vsq; ad Bar. Fulg. l. q. absente. C. de procura.

Verum q. imò indistincte emptor possit expensas litis repetere, etiam si obtineat, tenet Bar. d. l. venditores, nisi ab aduersario recuperet, qui succubuit. idem firmant Ang. Imo. & Aret. & Bal. d. l. qui absentem. idē Bar. l. 1. C. de euict. Abb. c. fi. de emp. & vend. & eam dicit esse magis communem sententiam. Ias. d. l. venditores. nu. 2. 4. & 5. & licet sit passus disputabilis, tñ hæc vltima sententia mihi videtur verior. Nam certi iuris est, quod vñditor ex dispositione iuris tenetur ad duo copulatim ex natura contractus, videlicet de euictione ad interesse, vt supra, & ad defensionē litis. l. si plus. §. mota. ff. de euict. ex quo sequitur, q. etiam pēdente lite, & re nondum euicta, emptor possit venditorem cogere vt subministret expēsas: vt per Bar. d. l. qui

absentem. Vnde per consequens si emptor non tenetur ad illas expensas, recte si quid soluit, poterit repetere, siue succumbat, siue obtineat. Mich. Grassus.

Emptor potest recuperare a venditore sumptus quos fecit in lite, & etiam damna & interesse eo casu quo res non fuit euicta: secundum Bald. in l. si plus. §. mota lite. ff. de euict. fac. ē quia venditor non solum tenetur de euictione, sed etiam defendere. vt proba. in d. §. mota lite. & in l. 1. C. de pericu. & com. rei vend. & in l. si parētibus. & in l. empti. C. de euict. & plenē per Cy. in l. si procuratorem absentem. ff. de procur. Alex. in l. venditores. de verb. obl. Vezin.

Emptor qui in prima instantia qmisit vocare in ius suum vñditorem, poterit demū in secunda instantia eū vocare: quoniam pendente appellatione emptor semper sibi reseruat ingressū de euictione. l. in rē. §. vlt. ff. de euict. Oldr. cōf. 255. Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Totam questionem de euictione copiose & ad praxim accomodate tractat Rebuff. tract. de dilationib. art. 5 glo. 9. a nu. 37. & sequē ad numerum 50.

Emptor nunquid teneatur stare colono.

CAPVT VII.

Emptor non tenetur stare colono. l. emptorē. C. loca. Ampliatur in 3. casib. & limitat in 11. a Petr. Duē. reg. 240. fallit in 5. casib. vt p Soc. reg. 387. fallit in 14. casib. vt p Ale. in l. si filiofam §. si vir in quinquennium. ff. sol. mat. fallit vt p Marf. fing. 321. vide Alpha. collecta. 60. Ampliatur & limitatur p Cagn. in l. 2. C. de pact. inter emp. & vend. nu. 220. & seq. adde Ofas. decis. 156. Do. a Fin.

Emptor singularis non tenetur stare colono, nisi in locutione pactum sit appositum q. ea durante res locata nō possit in alium alienari, & si contra fiat, sit nulla: & pro obseruantia specialiter obligata sit res locata: secundum communem per Rol. conf. 6. nu. 11. lib. 1. post Alex. in l. si filiofamilias. §. si vir. col. 4. ff. sol. matr. Imo. & Roma. in l. qui absenti. §. 1. ff. de acq. poss. Ias. in l. quobus. col. 6. & seq. vers. 11. C. de rei vend. in l. si filiofamilias. §. diui. l. lect. col. 3. vers. iuxta prædicta. & nu. 92. de leg. 1. Soc. conf. 90. vol. 4. pro quo vide quæ ponit Rom. conf. 309. Quam conclus. declarat vt per Rol. d. conf. nu. 36. Gozad. conf. 24. & 100. col. fi. Alex. conf. 118. nu. 20. lib. 5. Guid. Pap. q. 480. Capel. Tholof. q. 420. Ofas. decis. 156. Cagn. in l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. Bellac.

Notissimi iuris est quod emptor non tenetur stare colono. Quæro, an hoc locum habeat in emptore non habente plenū ius in re? Respon. Barto. in l. in vñdatione. §. si quis fructus. nu. 1. ff. de bon. autor. ind. possi. expressē tenet, quod non idem ibi tenet & firmat expressē Zasius num. 4. Angel. l. emptorem. nu. 2. C. locati. Eandem opin. tenet Guid. Pap. in decis. 480. Bart. in l. si filiofamilias. §. si vir in quinquennium. nu. 4. Alex. nu. 6. Io. de Imo. nu. 8. Rom. num. 10. ff. sol. mat. Hanc opinionem communiter teneri affirmat Iaso. in l. diuortio. alias est §. Papin. l. 7. in prin. num. 33. ff. sol. matr. Et eam tenet Pirrhus in l. contractus. fol. 11. pag. 1. vers. adde circa hunc contractū. ff. de regu. iur. Bellac.

Quæro, an etiam locum habeat in fundo ecclesiæ venditor? Resp. Bar. in l. cognouimus. nu. 2. C. de mancip. & colo. lib. 11. concludit, q. emptor tenetur stare colono, etiam in casu quo venditio sit efficax. Hanc opi. tenet expressē Gratus conf. 95. nu. 23. cū argumentum sit validum de fisco ad Ecclesiā, secundum communem dōct. opi. testante hoc Duē. reg. 140. limit. 9. & tenet Bar. l. a Diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iudic. Licet contrarium teneat Alex. d. §. si vir in quinquennium. nu. 5. Curt. sen. conf. 10. nu. 2. vbi tenent, quod licet de ciuitate ad Ecclesiā valeat argumentum, non tamen de fisco ad Ecclesiā, sed in hoc errauit Alex. vt per Euerh. in locis legalib. loco. 26. Mich. Grassus.

Quæro, an prædicta communis conclusio, q. emptor nō tenetur stare colono, habeat quoq; locum, quando bona locantis sunt obligata & hypothecata pro obseruatione cōtractus? Resp. Valde controuersum est in hac quæstione. Nam Ioan. de Imo. in l. qui absenti. §. si quis possessionem. nu. 3. ff. de acquir. har. existimat non esse locum in obligatione siue hypotheca speciali, secus in generali. Hanc sententiam quoque firmat ibi Rom. nu. 3. & expressē Alex. in l. si filiofamilias. §. si vir in quinquennium. nu. 4. & Ias. in l. filiofamilias. §. diui. l. lect. 1. nu. 92. de leg. 1. Eandem firmat Roder. Suarez. in l. post rem iudicatam. nu. 8. limitatione 1. ff. de re iudic.

Contrariam opinionem, quod scilicet non requiritur specialis

clalis hypotheca, verum etiam sufficit generalis, tenet Bart. in l. emptorem. C. locati. & ibi Sal. vbi Bar. expresse dat consiliū conductori, de obligatione omnium bonorum, & sic de generali obligatione loquitur. idem tenet Bar. in d. §. si vir in quinquennium. nu. 2. & in l. qui fundum. ff. locati. l. 1. §. q. autem. ff. de superfic. Pau. de Cast. l. merces. §. 1. ff. locati. & in l. nihil. §. si. ff. de leg. 1. Eandem sententiam firmat Corne. in cons. 6. nu. 3. vol. 4. Soc. in cons. 90. nu. 1. vol. 4. Et eam dicit esse communem Ferdin. Loazes in d. §. diui. nu. 44. Ang. §. si. insti. de locat. Eandem dicit esse cōem Ant. de Fano. in tract. de pig. 2. par. princ. nu. 6. Grat. cons. 95. nu. 12. vol. 1. Eandem quoque dicit cōem Io. de Amicis cons. 123. nu. 7. per tex. l. si creditor. §. si. ff. de distract. pign. vide Anto. Capyc. decis. 182. Mich. Grassus.

Venditio quotuplex perfecta intelligatur, quando simulata censetur, seu valeat, & quomodo probetur.

C A P. VIII.

Venditio trifariam intelligitur, ac ducitur perfecta: nam primum perfecta, numerisq. omnibus absoluta dicitur, vt amplius rescindi retractariq. in nullo casum parte altera inuita queat, statim atque de merce certa, ac de precio certo conuenit. Deinde quo ad periculum, cum vel res numerata, ponderata, mensurataue est, si pondere, vel numero, vel mensura res constat. Tertio denique perfecta uenditio censetur, quod ad executionem totius negotij & partium liberationem, cum hinc merx, inde precium interuenit, commune aio ex gl. in l. 1. C. de pericu. & commo. rei vend. ex eadem gl. Ang. ac Porc. num. 1. Fabian. nu. 5. Bald. Canciuncul. Myfin. & ceteris interpretibus in princ. insti. de de empt. & vend. Host. in summa de empt. & vend. §. secundo. Bal. Sal. ac Pau. Cast. in l. 2. C. quando liceat ab empt. disc. Cast. rursus in l. sicut. C. de actio. emp. & in l. bona fides. ff. eo. titu. Dec. cons. 179. nu. 3. Afflic. decis. 280. nu. 3. & nu. 4. Paris. consi. 59. nu. 5. & consi. 64. nu. 7. lib. 1. Iacob. Men. de recup. poss. remed. 15. nu. 127. E. Suarez.

Si agitur ex parte debentis quantitatem quod detur, & ex parte debentis speciem quod tradatur, erit emptio. hanc esse communem opinionem testatur Purpur. in l. 2. ff. si certum petatur, vbi limitat in duobus casibus. nu. 52. Don. a Fin.

Venditor si stat in possessione rei venditæ, præsumitur venditio simulata. no. doct. in l. post contract. ff. de donat. fallit in 4. casib. quos no. Pau. de Monte Pico. in d. l. post contractum. nu. 23. Don. a Fin.

Venditionis contractus si appareat originalem causam fuisse mutui, puta si peterem abs te certam quantitatem mutui cum obligatione pignoris, & dixeris te quidem mutuari, non tamen instrumentum in forma mutui vel pignoris conficere: sed emere velle, ac pro eodem precio intra certum tempus id reddere velle, præsumitur simulatus ac in fraudem vsurarium factus, præsertim si modicum precium interuenierit, vt voluit Host. Io. And. c. ad nostram. de emp. & vend. arg. l. quamuis. §. si cum essem. ff. ad Velleia. Bal. l. 3. C. plus vale. quod agit. & ita communiter teneri testatur B. Capr. reg. 87. nume. 166. Sin autem non appareat originalem causam fuisse mutuum, tunc si fuit pactum de retrouendendo pro maiori pretio præsumitur contractus pignoratitius, simulatus ac vsurarius. prout voluit d. c. ad nostram. D. Flor. & D. Nic. iuxt. not. in c. illo vos. de pigno. & similiter communiter teneri. ibi. nu. 167. refert Bened. Capr.

Venditio non probatur per instrumentum narrationis venditionis si pretij certitudo non sit. Rom. sing. 749. fallit in 2. casib. quos not. add. in d. sing. 749. Do. a Fin.

Venditio ad hoc vt valeat, & competat actio ex empto, requiritur pretium. §. pretium. insti. de emp. & ven. & vult in terminis Alex. qui multa alleg. in 1. vol. cons. 18. & in 5. vol. cons. 39. vers. præterea pretium & in l. si duo patroni. §. Marcellus. ff. de iur. iur. addo Lud. Rom. in cōs. 30. vbi dicit, q. testes singulares circa precium non probant. & Soci. in 2. part. cons. 208. & Ias. in d. §. Marcellus. & in l. admonendi. col. 100. ff. de iur. iur. & Dec. in cons. 57. in 3. col. vbi etiam alleg. Alex. in 2. vol. cons. 128. facit quod vult Ias. in l. si fideiussor. §. meminisse. ff. de leg. 1. vbi dicit quod si testator mandat fundum vendi, intelligitur iusto pretio. Amplia q. non valet vendi. sine certo precio, etiam si committatur declaratio pretij in aliquem eligendum, nisi committeretur in duos per partes eligendos: quia tunc valet. Corn. cons. 50. in 2. col. al. Barto. in l. si merces. ff. loca. idem dicit in 3. vol. cons. 110. Quid si fiat venditio pro iusto

pretio, nullo tamen alio reddito. vide Alex. in l. sciendum. in §. col. de verb. obl. Bellac.

Si testes deponant de venditione, sed non de quantitate pretij, quia non recordantur. Paul. de Castr. in l. 1. C. de rei vend. dicit probatam esse venditionem: & q. pretium declarabitur offi. iudicis. fac. gl. in l. si ex causa. §. nunc videndum. in gl. 3. circa prin. ff. de mino. idem vult Lyd. Rom. cons. 91. vbi al. Bal. in l. de reb. al. non alie. Barb. in 3. vol. cons. 90. contrariū tenet Alex. qui multa al. in rub. ff. de contrah. emp. & in cōtrariū fac. quod supra prox. dixi. & istam partem puto veram. ad decisionem Bald. in d. l. 1. respondeo, q. loquitur quantum ad tertium, qui vult se tueri præscr. quia tunc licet testes non deponant de pretio, tamen bene probant, quantum autem ad emptorem & venditorem, requiritur quod testes deponant de pretio, & ita volunt docto. in locis præal. & videtur etiam esse de mente Felin. in cap. sicut. in fin. extr. de re iud. & fac. quod vult Alex. in 4. vol. consi. 20. in vlti. colum. ibi præte-rea. Hippo. sing. 38.

Et singularitas testium circa pretium elidit eorum dictum. Ludo. Rom. cons. 30. Idem.

Venditio probatur ex testibus deponentibus de certo & limitato pretio, secundum com. per Burf. cons. 100. nu. 14. lib. 1. quam declara. vt per eundem d. consi. nu. 29. vbi q. testes emptionem nec illius contractum probant, etiam q. deponerent pretium esse diffiniendum ab amico tertio, vel ab æstimatore ex publico deputato, sicque persona incerta: iuxta magis commu. vt ibi. d. nu. 29. Bonac.

Venditio vnica censetur, cum plures res vnico pretio venduntur: secus si cuiq. rei pretium est constitutum: quia tunc censerentur plures venditiones. l. cum plures. §. eiusdem. ff. de edilit. edict. Dec. cons. 344. & 421. Boer. decis. 253. nec posset habere locum remedium. l. 2. C. de rescin. vend. si emptor diceret se læsum circa vnā rem: quia venditor dicit se eam rem non vendidisse nisi cum aliis. ita dicit Ias. in l. scire debemus. ff. de verb. oblig. Bellac.

Si in venditione pretium est collatum in alterius arbitrium conditionalis venditio dicitur. l. si. C. de contrah. empt. l. si. ff. de verb. oblig.

Ampliatur & limitatur in 2. casib. quos ego notauī in §. pretium. insti. de empt. & vend. in 3. notab. Don. a Fin.

In venditione pretium in numerata pecunia interuenire debet. l. 1. ff. eo. fallit in 3. casib. quos ego notauī in §. item pretium. insti. de empt. Idem.

In venditione pretium commune attendi debet. fallit vt colligitur ex Soc. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. oblig. Don. a Fin.

Venditio præsumitur facta ante litis contestationem, & nō post. Alcia. in tract. præsump. reg. 3. præsump. 42. nu. 3. commu. nem dicit. Vezinus & Villal.

Dominij translatio contra venditionis naturam est. vt commune dicunt Alex. num. 3. Ias. in l. vlt. ff. de condict. sine causa. Soc. in l. certi condictio. num. 22. ff. si cer. pet. quod tamen per quam ridiculum esse obseruat meritò, cum multis, Arius Pinel. in rub. 2. par. c. 3. nu. 15. de rescin. vendit. vbi etiam nu. 16. multos subsanat, qui saltem de venditionis natura illud non esse receptum scripserunt. Suarez.

Licet rei datio in solutum non sit propriè venditio. Deci. cons. 18. tamen quando in ea datione in solutum pecunia interuenit, & sit ex voluntate, tunc erit venditio & in ea datione locum habebit retractus, & laudimium ex ea debetur domino directo. Spec. in tit. de empt. & vendi. §. nunc dicendum. ver. pone statutum. Boer. in consuetud. Bitur. §. 3. de consuetud. retractus. Rebuff. in reperit. legis vnica in verbo dupli. nu. 39. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Bellac.

Venditione prohibita, censetur prohibita omnis alienatio. l. sicut. §. venditionis. ff. quib. mod. pig. l. statuliberi à ceteris. ff. de statulib.

Fallit in 4. casib. quos not. Fel. in c. si. de accu. fallit in 3. casib. quos not. Ias. in l. filius. §. Diui. ff. de leg. 1. nu. 103. fallit in multis casib. quos not. Mari. Soc. iun. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. nu. 47. fallit in 3. casib. secundum Soc. cin. reg. 74. Don. a Fin.

Venditio, seu executio rei immobilis subhastata, non seruato ordine, seu forma posita in l. a Diuo Pio, §. in venditione. ff. de re iud. stante quod tempore ipsius executionis reperiebantur bona mobilia in domo debitoris, in quibus poterat, & debebat prius fieri discussio, redditur nulla, ac penitus reuocatur: secundum Io. de Imo. & Alex. in d. §. in venditione. & Rotam Neap. quæ ita iudicauit, teste Afflicto decis. 358. In causa inter nobilem Antonium.

Contrariam verò partem, videlicet, quod dicta venditio, Com. opin. Tom. ij. E 3 &

& executio ob transgressionem ordinis. d. §. in venditione. nō annulletur. nec reuocetur, & sic quod teneat, & valeat, nisi appelletur, voluerunt Abb. in c. q. ad consultationem, de senten. & re iud. Barto. Ias. & alij omnes communiter in d. §. in venditione. Ioan. And. & Ant. de But. in c. quoniam. §. si. vt lit. non contest. Bal. in l. ab executore. C. quor. appel. non recip. Bertran. conf. 145. errant Alziarius & Vernia. nu. 5. vol. 6. vbi ostēdit istam esse communem opinionem, prout hoc idem fatetur Vrsillus in add. Afflicti in d. decis. 358. nu. 1. Sed concurrat ibi cum aliis aggregatis per eum cum prima opinione Ioan. de Imo. & aliorum, quam asserit semper vidisse obseruari in practica in sacro regio Consilio Neapo. & ita vltra bis vidi etiā in curia nostra Aquilana annullatas aliquas venditiones, & executiones factas non seruato ordine d. §. in venditione. & destitutos esse emptores, pariter à possessione per iudicem ipsarum rerum emptarum. Viuius opin. 1011.

ANNOTATIONES PRACTICAE

Vide Ludouicum Lopez in suo instructorio negotiantium. libr. 1. per plura capita.

Vendere rem propriam, an quis inuitus cogi possit, & quando.

CAPVT IX.

Vendere nemo cogitur. l. nec emere. C. de iure delib. fallit in 8. casib. vt per Ias. in d. l. nec emere. fallit in 58. casib. quos not. Soc. reg. 435. fallit in multis casib. vt per Marf. in l. 1. §. cum quidam. ff. de quaest. fallit in multis casib. vt per Alex. in d. l. nec emere. Fallit in 18. casib. vt per Bened. Capr. in suo tract. concl. 87. Fallit in 2. casib. vt per Marfil. singul. 441. nu. 470. Do. a Fin.

Vendere rem propriā nemo inuitus cogendus est. l. inuitū. C. de contrah. emp. l. nec emere. C. de iur. delib. l. inuitos. C. loca. & minus potest cogi vendere pretio viliori. l. si fideiussor. §. si. ff. de leg. 1. Bar. in l. cura carnis. ff. de offic. praefect. vrb. Fallit ista regula, seu declaratur non procedere in casu in quem res publica grauaretur annonae inopia, tunc enim, & si quis merces venales non exposuisset, nec eas publicē venditioni obtulisset, nihilominus ad earum venditionem cogendus est, & quidem iusto pretio à principe, vel Magistratibus definito, ne quis liberē res necessarias hominum alimentis quocunque pretio grauissimo quidem ob rei penuriam vendat, & hoc colligitur ex l. 1. C. de episc. aud. vbi Bar. & scriben. omnes cōmuniter, & idem Bar. in l. 1. §. cura carnis. de offi. praefect. vrb. Feli. c. 1. de iud. Ias. d. l. nec emere. Aufre. decis. cape. Tolos. 44. Panor. & alij Canonist. vno omnium ore in cap. 1. de empt. & vend. Bar. in l. annonam. ff. de extraord. crimi. Lucas de Penina eleganter in l. 1. C. de quibus mune. liceat se excu. Ias. in l. 1. ff. de legib. Afflicti. in 3. q. in proce. constit. Neapol. Bal. & Ang. in l. si pēdentes. §. si quid cloacarij. ff. de vsufru. per tex. ibi, & Feli. in d. c. 1. de empt. & vend. vbi Moder. & in locis praecitatis attestantur hanc esse communem opin. Quod in tantum procedit, vt non solum tempore pestis & tempore caristiae diuites cogi possint vendere frumentum, verum etiam tenentur gratis pauperibus dare triticum ipsum: & si diuites non haberēt, possent cogi ad emendum. l. 1. C. vt nemi. lic. in emp. specier. li. 10. & no. diffusē Ripa in tract. de peste. in 6. remedio praeseruatiuo. Fallit praedicta regula secundo loco, vbiq; quis exponeret publicē res proprias venditioni, & illae res pertineant ad victum, & vestitum hominum, etenim aequum est tunc, ac Reipub. conueniens, etiam cessante inopia rei, quod publicus venditor cogatur iusto pretio vendere res, quas venditioni exposuit. tex. est secundum Abb. & Burg. in d. l. 1. C. de episc. audien. gl. in l. non enim. ff. rer. amota. Marf. in l. 1. §. cum quidam deponere. nu. 6. ff. de q. Dyn. & Bar. in d. l. nec emere. & quamuis. Ias. in d. l. nec emere. contrarium tenuerit: tamen in his, quae pertinent ad victum procedit de plano prior sententia, secundum Alb. in d. l. non enim. post alios huius opinionis auctores, quorum opinio communis est, vt audacter asseuerant Moder. in d. c. 1. & nonnulli doct. iam relati. Fallit similiter praefata regula in multis alijs casibus, quibus cogitur quis vendere iusto pretio res proprias, quos tradiderunt glo. & doct. in d. l. inuitum. gl. & ibi Alb. & Iaso. in d. l. nec emere. Ro. in l. 2. nu. 7. ff. sol. mat. Afflicti. in d. proce. constit. Neapol. q. 3. Bal. & Ang. in d. §. si quis cloacarij. Rube. conf. 92. Marf. in d. §. cum quidam deponere. & Tiraq. in tract. de retract. lib. 1. in praefatio. nu. 15; & in §. 3. gl. 3. nu. 1. & Soc. tract. fall. reg. 435. vendere rem suam nemo cōpellitur. Fallit pro bono publ. q. quis cogitur vendere

fundum, in quo erigantur furcae pro iustitia. ita Alex. in l. 1. in 14. col. & in l. 2. in vlti. col. ff. sol. mat. alleg. auctoritates, quas omitto, facit qd vult ipse Alex. vol. 2. cōf. 190. vbi dicit, qd ex cā publicae vtilitatis multa permittuntur, vt ibi per eum, quē vide. & ita in terminis tenet Old. in conf. 161. Fallit et in habēte iurisdictionē absq; territorio. quia poterit compelli dñs territorij, vt patiatur erigi furcas. in territorio in quo, alius habet iurisdictionē. ita in specie Fel. in c. 1. extr. de iud. & ista limit. est eadem cum 1. Fallit quoq; in colono partiario, qui cogi potest, vt quod venditurus est, vendat domino. ita Feli. vbi supra. Fallit pariter, quia si ciuitas habet frumentū superfluum, poterunt compelli homines emere. Fel. vbi supra. alleg. l. 1. C. vt nemi. lice. in empt. spec. se excu. lib. 10. Idem dicit ipse, in habente frumentum tempore caristiae. quia cogitur vendere deducto ne egeat. alleg. l. si pēdentes. §. si quid. ff. de vsufru. & viliori pretio. Ias. qui multa alleg. in d. l. nec emere. vide Ang. in §. si. insti. de don. Bal. in d. §. si quid. itē fallit in eo qui vendit maximum praedium, & recusat vendere particulam ei adhaerentem: qui potest compelli. Feli. vbi supra alleg. l. sancimus. §. nec autem. & ibi Bar. C. de don. Hippoly. in d. §. cū quidam. Fallit praeterea secundum Fel. vbi supra si testator mandat ecclesiam construī in loco suo, qui non est sufficiens propter adhaerentiam vicini: quia ille poterit cogi. alleg. Bal. in l. 1. §. si. per illū tex. C. de communi ser. manu. & est tex. in l. si qs sepulchrum. ff. de relig. & sump. funer. & ad hoc multa allegat. Fel. 1. dist. c. omnes leges. col. 7. Ias. in l. 2. col. 1. sol. mat. in l. 1. §. nunciatio. col. 1. de oper. nou. nun. & in l. si seruus. ff. de vul. & pup. & in d. l. nec emere. Subiicit generaliter Fel. in d. c. 1. de iud. quod quis cogitur vendere id quod sibi non nocet, & alteri prodest. alleg. doct. in d. l. 2. ff. solu. matr. Quid in re exposita ad vendendū? an cogar vendere. Ias. in l. 1. in fi. de acti. act. alleg. Bar. in l. non enim. ff. rer. amota. tenentē quod sic, & quod pretiū imponetur arbitrio boni viri. Credit tamen ipse quod ista decisio Bar. non sit vera. & alleg. Alba. tenen. contrarium. & Petr. Cyn. & Bal. in l. 1. C. de rer. permu. & idem vult ipse Ias. in d. l. nec emere. vbi alle. Pet. Cy. & Bal. in l. 1. C. de epi. aud. & Alb. in d. l. non enim. Fallit insuper vbiq; statuto. cauetur. quod quis cogatur vendere: nam valet tale statutum si sit generale. ita Bar. in l. venditor. §. si constat. ff. communia praedio. & in l. Antiochensium. ff. de prinil. cred. & ita dicit Ias. in d. l. nec emere. vbi etiam alleg. Bar. in l. 2. C. de debi. ciui. lib. 1. i. dicentem valere statutum quod habens rem parua apud confinia habentis rem magnam, compellatur vendere pretio moderan. arbi. iudic. Cor. in 3. uol. conf. 29. Facit qd vult Lud. sing. 710. ubi dicit, qd domus priuati potest destrui, vt ciuitas fiat pulchrior. Fallit demum in ciuib. quia possunt compelli ad locandum domos scholaribus. ita Iaso. in d. l. nec emere. alleg. doct. in l. 1. ff. sol. mat. In praemissis tamen casibus, in quibus quis cogitur vendere debet pretium solui: vt per multa not. deduc. amplē Feli. in d. cap. omnes leges. in 7. col. dist. 1. Facit quod vult Dec. in c. quā in ecclesiar. col. 8. ver. & ista concl. de consti. & qd vult Bal. in l. 2. C. qui cau. ser. pro praemi. lib. accip. & si quis tenetur dare passum & victualia, non tene. dare nisi primō soluat pretiū. Bal. in l. venditor. §. si constat. ff. cōmū. praed. F. Viuius opi. 1026. Bened. Cap. & Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide fufe Ludouicum Lopez loco citato & Petrum da Naxaro lib. 2. de restitut.

In venditione agri seu predij ad mensuram an veniant ripae fluminis, & fossata, & quid si plures, vel pauciores iornatae quam dictum sit in agro ipso reperiantur.

CAPVT X.

Vendito praedio ad mensuram, vt decem videlicet soluantur pro quolibet iugere, pertica, seu cuppa, tunc ripa fluminis publici, cui praedium hoc venditum inhaereret, nō veniret mensuranda, nec cōputanda in pretio, & mensura: sed cederet emptori, nisi aliud expresse esset inter cōtrahentes dictū, seu conuentū, secundum Bar. in tract. de fluminib. vel Tyberiadis, nu. 4. cū alijs seq. Bal. in rubr. ff. de rer. diuis. Fab. in tract. de empt. & vend. in 6. q. prin. vers. circa quartū membrū. Aret. in §. riparum. Insti. de rer. diuis. Contrariam verō partem tenuit Vbertus de Bobio. Ray. & Cyn. l. riparum. ff. de rer. diuis. & Ias. in l. quominus ff. de fluminibus. num. 70. cum alijs seq. Care-

Ceterum quicquid isti Doct. antiqui, simul cum Ias. suadeant, ob hoc tamen non recedo a prima opinione Bar. imò eam sequor, tanquam communem: prout communem esse explicat Alex. conf. 120. vol. 3. & Ias. in d.l. quominus. vbi inquit. nu. 72. durum fore in actu pratico ab ea. recedere; & inibi Ripa nu. 73. cum aliis seq. fatetur esse communem, amplectitur, & ampliat in vno casu, & in duobus aliis limitat, & sequitur pariter Hiero. Brixianus. in trac. de finib. c. 23. Follerius in pragmatica de censib. in rubr. dummodo annuus census huiusmodi. nu. 7. & seq. & Bald. in d.l. riparum. vbi refert. & reiiicit sententiam dictorum antiq. F. Viuius opi. 1018.

Quid si vendatur ager, an debeant mensurari fossata? Bart. in l. littora. ff. de contrah. emp. tenet quod sic. per l. prædia. §. ita legatum. cum ibi no. ff. de fund. instr. & ita in terminis tenet Alex. vol. 2. conf. 120. & in 5. vol. conf. 54. & Feli. in c. Rodolphus. in 15. col. ext. de rescrip. Ang. in §. flumina. institu. de rerum diuis. & in §. actionum. col. 9. de actio. Bal. in l. riparum. ff. de rer. diuis. Idem.

Quid de ripa fluminis priuati an debeat mensurari? vide Feli. in c. quia indicante. col. 3. de præscr. & latius Ias. in l. quominus. in 13. col. ff. de flumi. vbi al. Bar. & Bal. in mul. loc. tenent. q. non, nisi in ripa, essent multæ arbores, vel terra posset arari. & subiicit q. licet opi. Bar. sit communis, tamen opi. contraria est sustentabilis. vide eum. & Alex. no. in d. conf. 120. Ang. in §. riparum. Insti. de rer. diuis. Bal. in rubr. C. de contrah. emptio. & in rub. ff. de rer. diuis. col. 8. & in l. riparum. eo. ti. Idem.

Sed quid si in mensura prædij venditi reperiantur plures iornatæ vel pauciores quam dictum sit? vide not. in l. Iuli. §. si Titius. ff. de act. empt. & Oldr. in conf. 197. incip. in concessione cuiusdam. vbi dicit multum referre vtrum loquens incipiat mentis conceptum explicare a nominibus explicantibus. num. & mensuram: & tunc non plus in actu deducitur quam significetur per præcedentem num. & mensuram: An a nominibus designantibus certam speciem vel corpus determinatum: & tunc adiectio mensuræ est loco demonstrationis, quæ falsa non vitiat. vt ibi per eum. & illud consilium refert & sequi. Alex. vol. 2. conf. 120. & in conf. 127. 2. vol. & vol. 5. conf. 159. & Ias. in l. r. col. 1. C. de summa Trinit. & in §. actionum. col. 28. insti. de act. Alex. vol. 1. conf. 133. col. 4. in prin. & vol. 3. conf. 73. col. 1. Corn. vol. 4. conf. 59. Panor. in c. per tuas. de donat. Bal. in rub. C. de contrah. empt. col. vlt.

Vide etiam in ista materia Pau. de Cast. volum. 2. conf. 377. alias 379. incip. in c. quæ vertitur. vbi dicit, q. licet quando reperitur minus in mensura, debeat fieri diminutio pretij. per l. seruum. §. si modus. & l. Iulianus. §. si Titius. & l. si duorum. ff. de actio. empt. Quando verò reperiantur plures iornatæ in mensura, debeat pretium augeri. l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contrah. empt. Tamen dicit hoc esse verum quando venditio fieret ad mensuram, constituto pretio pro singula iornata, seu pro singulo agro, vt ipse dicit: Secus autem quando non sit ad mensuram, sed tanquam de certo corpore: nisi venditor temerarie asserat esse tantum in mensura vt ibi per eum, quæ vide. & ita in effectu vult Feli. in c. significante. col. 3. de rescri. vbi alleg. Pau. de Cast. in d. §. si modus. & expresse Lud. Bolog. in consiliis Ana. conf. 98. Soc. in 1. par. consil. 98. Vide etiam Alex. vol. 4. conf. 8. Corn. vol. 4. conf. 59.

Et si nihil dictum fuit de mensura, potest peti infra 30. annos. Pan. in c. per tuas. nu. 7. de don.

Aduerte tamē quia ex qualitate pretij potest argui, an plus vel minus veniat in vend. l. cum in fundo. §. vxor viro. ff. de iure dot. & ita vult Alex. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. solut. mat. & Ias. in d.l. 1. col. 1. C. de summa Trin. alleg. Bal. in rub. in 21. q. alias est in 4. q. C. de contrah. empt. addo Bal. in 2. parte conf. 104. & in 4. par. conf. 126. & conf. 181. in fi. Are. conf. 6. col. vlti. Alex. vol. 1. conf. 84. & volu. 4. conf. 26. & vol. 5. consil. 39. & Dec. conf. 43. in fi. & in loc. præal. semper alleg. glo. in l. 1. ff. de superficie. & ita etiam tenet Barb. vol. 2. cōsi. 36. col. 4. alleg. Bal. in l. 1. C. qui test. fac. poss. Alex. vol. 2. conf. 187. col. 3. vbi & hoc maxime. & vol. 4. conf. 26. & vol. 5. conf. 68. in fi. Phil. in regula, inspicimus, quæ est 45. Bellac.

Quæro, an venditio ad mensuram facta, sit perfecta ante mensuram adhibitam? Resp. q. non, ita est tex. in l. quod sæpe. §. in his. ff. de contrah. empt. Et ideo periculum ante mensurationem ipsius venditoris est, non emptoris, & procedit non tantum in rebus nobilibus, sed etiam in immobilibus ad mensuram venditis, ita tenet Bar. l. si in venditione. §. 1. & ibi Doc. ff. de peric. & commo. rei vend. & in conf. 108. incip. in qōne Domini Cioli. Alex. in conf. 33. lib. 5. Cur. iun. d. §. in his. Capy. dec. 14. nu. 6. Pau. Paris. cū plurib. p. eum allegatis cōs. 59. lib. 1. & hæc dicit esse cōm Did. Couar. prac. q. c. 3. nu. 6. M. Grass.

Venditio terre quando ad mensuram, vel ad corpus, seu speciem facta, censetur.

CAPVT XI.

Enditor vendens terram incipiendo exprimere ipsam speciem; seu corpus determinatum in cōtractu venditionis, scilicet terram iugerum quinquaginta, dato quod postmodum adiciat mensuram, vel numerum, tamen venditio dicitur facta ad corpus & ad speciem, non autem ad mensuram, quæ hoc casu censetur facta enunciatiue, transitoriè, & demonstratiue, sed non taxatiue, & restrictiue, & profectò venditio ista regulatur a mēsurā, ex quo in illa venit id quod est demonstratum per confines appositos, licet excedat numerum, & mensuram expressam, & hoc totum commodò dicti emptoris cedit, & sic vbiq; precium est vnicum pro toto fundo, & nō pro quolibet iugere, tunc totus fundus intra confines designatus venditus intelligitur, esto q. mensura expressa minus in se habeat, secundum Oldr. conf. 197. in fi. Io. And. in add. Spe. in tit. de emp. & vñ. §. sciendum. in fi. Bal. in rub. C. de contrah. emp. q. 23. Sali. in l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contrah. emp. in l. 2. C. eo. ti. Inn. & Io. de Imo. & ceteros. in c. 2. de don. Bar. & Pau. Cast. in l. Iulianus §. si Titius. ff. de act. empt. Io. de Ana. conf. 98. Alex. conf. 133. vol. 1. conf. 120. & 127. volu. 2. & conf. 8. vol. 4. Cor. conf. 59. vol. 4. & Paris. conf. 64. num. 31. & seq. vol. 1. post alios multos congestos ibi per eum. & ista est commu. opi. teste Dec. conf. 347. nu. 1. & seq. Paris. in loco præcitato. Hier. Brixiano. in trac. de finib. c. 88. per totum, & præsertim nu. 6. & Bennenuto Stracca. in trac. de mercatu. in tit. de nauib. in 3. par. nu. 6. & secundum eam iudicauit sacrum regium consilium Neap. teste Afflic. decif. 68. & ibi Vrsillo in addit. in prin. & consuluit Paris. in d. conf. 64. nu. 31. cum aliis seq. vbi tollit oīa cōtraria: licet Rotæ Bononiensis parum, aut nihil animaduertens determinauerit contrarium, teste Petro de Benintendis. in decif. 30. & eandem sententiam communem limitauit Stracca, in d. tract. de mercat. tit. de nauib. in allegat. o. nu. 6. cum aliis seq. & Vrsillus in annotationib. Affl. in d. decif. 68. nu. 1. cum aliis sequentib. Sed vendito fundo tot iugerum, pretio in singula iugera constituto, tunc vtiq; requireretur ad precij declarationem, venditis tot iugeribus mensura ad ipsius venditionis perfectionem. ita Anto. August. decif. 200. lib. 3. Viuius opi. 1018.

Vendens etiam certam quantitatem terræ, vt si quis vèdat decem iugera, vel decem sextaria terræ ex tali fundo, tunc venditio censetur esse facta ad mensuram: & eo casu si adsit numerus, cōtractus absolutus erit: si verò non adsit numerus, venditor tenebitur supplere. & si sint plura decem, emptor tenebitur reliquum restituere. arg. l. si vina. ff. de peric. & commod. rei vendi. Idem dicendum est quando quis vendit fundum, quem dicit esse tot iugerum, precio statuto pro quolibet iugere, vel pro quolibet sextario. & eo etiam casu venditio ad mensuram censetur facta, & dicendum est, vt in præcedenti casu. l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contrah. empt. & his casibus vbi mensura non reperiretur, teneretur venditor supplere talem mensuram, alias contra eum ageretur exempto quanto minoris. l. si emptione. §. 1. ff. de actio. empti. Boer. decisio. 50 in princip. Quando verò quis vendit fundum demonstratum certis finibus, & quem demum dicit esse tot iugerum vel circa, quamuis demum ea iugera non reperiantur, non tamē per hoc restringetur prima dispositio, & ille cōtractus. nam aliud est quando partes incipiunt a mensura, vt in primis duobus casibus: aliud verò est quando incipiunt a designatione rei per fines, & tunc valet cōtractus, licet quantitas iugerum non reperiat. Soc. conf. 32. volum. 4. Bald. in rubr. C. de actio. empt. Decius consilio 500. in princip. Oldrad. consil. 197. & Boer. in eadem decisio. 50. numero 5. In hac tamen materia vide not. in l. Iulianus. §. si Titius. ff. de actio. empt. Oldrad. consilio 107. Alex. conf. 120. 127. volum. 2. Ias. in l. 1. C. de summa Trinit. Viuius.

Quæro, an venditio dicatur facta ad mensuram vel corpus, quoties actus incipit a corpore, adiecto mensuræ modo, & certis corporis limitibus, vt vendo fundum trium iugerum his circumscriptionibus? Respond. Diuersæ fuere sententiæ, namque censuerunt quidam esse ad mensuram factam venditionem. Pan. c. per tuas. de don. Alex. in addit. ad Bar. l. Iulianus. §. si Titius. ff. de act. empt. Dec. conf. 500. num. 15. & cōsi. 347. Nico. Boer. decif. 50. nu. 5. & 6. Capy. in decif. 14. nu. 2. Qui dam contrarium asseruerunt, nimirum ad corpus factam fuisse venditionem. Anch. & Imo. d. c. per tuas. Pau. de Cast. l. 2. C. de peric. & commod. rei ven. Alex. conf. 133. lib. 1. nu. 6. quorum

Com. opi. Tom. ij.

E 4

opi-

opinio communis est, vt testatur Soc. iun. conf. 22. lib. 2. & tenet eandem in conf. 43. eod. libr. Eandem firmat Carol. Ruin. conf. 83. lib. 1. Bart. Soc. cōf. vlt. li. 3. Paris. in cōf. 64. nu. 55. li. 1.

Sed quid si præcedunt confines, vt vendo talem fundum sic confinatum, qui est tot modiorum? Resp. Doctores concludunt, venditionem hoc casu ad corpus factam esse. Oldr. conf. 197. Ias. conf. 79. lib. 1. & in l. si fundum. §. si libertus. ff. de lega. 3. Bald. l. Iulianus. §. si Titius. ff. de act. emp. Pau. Cast. l. si duorum. in prin. ff. de act. emp. Matth. de Afflic. decis. 68. Cappy. decis. 14. nu. 2. Fabian. tract. de emp. par. princ. 6. versic. circa quartum. Alex. conf. 120. lib. 2. conf. 133. nu. 6. libr. 1. Hanc dicit esse communem Did. Couar. præct. q. c. 3. nu. 2. & tenet Soc. iun. in conf. 42. nu. 6. libr. 2. Vtilitas huius inuestigationis est maxima, vt supra diximus, quia si venditio ad corpus facta est venit omne id quod intra fines continetur, licet mensura modum excedat, si ad mensuram verè mensuræ modus seruandus est. Mich. Grassus.

Venditio quando dicatur facta ad mensuram, vel non, vide Soc. conf. vlt. lib. 3. Alex. conf. 8. li. 4. Alb. c. per tuas. de donat. Dec. conf. 347. vbi etiam in locatione. Alex. conf. 90. li. 5. Guid. Pap. q. 280. Paris. conf. 64. nu. 3. lib. 1. Et venditio facta ad mensuram, & quando statuitur pretium pro singulo iugere, an dicatur sub conditione. Alex. d. conf. 90. Et quid quando incipit à corpore, vel a numero iugerum rei venditæ. Ias. conf. 55. 73. & 79. lib. 1. & quod dicatur conditionalis. not. idē Alex. conf. 33. lib. 6. Dec. conf. 452. quid si fiat ad mensuram certam, quam verbo ipsi contrahentes habuerunt pro tanta, adiecto pacto, quod si facta mensuratione reperiatur de pluri, quod debeat solui ad certam rationem, si de minori, quod debeat deduci, an tunc agi possit ex dicto contractu, vt dicatur purus: & qualiter, ac per quem fieri debeat mensura: adde Bart. l. Iulianus verum debitorem. in fi. ff. de condic. indeb. & verba relata ad mensuram, non faciunt conditionem suspensiuam, sed resolutiuam. adde Bar. l. Iulianus. §. si Titius. ff. de act. emp. Cast. l. 2. C. de peri. & commo. rei vend. vbi si facta fuerit venditio sub assertionem venditoris quod sit centum iugera ad rationem de tanto pro quolibet iugere, dicitur venditio conditionalis quoad fiat mensuratio: secus vbi res ipsa iam fuit tradita, & sic dicta per Dec. d. conf. possent procedere vbi facta esset traditio, aliàs non. Quid si fiat venditio certæ & determinatæ mensuræ, & postea reperiatur minoris mensuræ, qualiter venditor teneatur: & quid si reperiatur de pluri. vide Soc. cin. l. demonstratio falsa. nu. 10. ff. de cond. & demonstr. Alex. conf. 8. lib. 4. Et quando dicatur fieri venditio ad mensuram, tam in mobilibus, quam immobilibus. declara, vt per Cast. l. si cut periculum. C. de act. empt. d. l. 2. C. de peric. & commo. rei vend. d. l. Iulianus. §. si Titius. ff. de act. emp. vbi Bart. & docto. distinguunt, aut contrahentes incipiunt a mensura, puta, vendo tibi tot iugera sub pretio cuiuslibet iugeris intra tales cōfines, & tunc dicitur contractus ad mensuram: aut dicitur, vendo talem fundum sub talibus confinibus, & sunt tot iugera, & tali pretio, facta tamen limitatione pretij cuiuslibet iugeris: & tunc videtur quod contractus sit purus, & possit cogi emptor ad pretium non obstante mensuratione non facta, etiam quod sit pactum quod facta mensuratione & reperto de pluri, vel minori, & c. Soc. conf. vltim. lib. 3. conf. 32. libr. 4. conf. 60. lib. 3. Dec. d. conf. 347. & sic sequitur quod si contractus est purus, quod periculum illico spectat ad emptorem: quæ omnia declara vt per Soc. d. l. demonstratio. nu. 10. & quod venditio facta ad mensuram dicatur conditionalis. tenet Soc. iun. conf. 26. lib. 1. Et de contractu de facto ad mensuram, vel ad pondus. vide Arer. conf. 11. Cagn. l. 2. nu. 177. C. de rescind. vend. Et in materia adde Paul. Castren. in conf. 377. aliàs 379. vol. 2. Panor. in c. per tuas. de donat. Bal. in rub. de contrahen. empt. Corn. conf. 59. vol. 4. Bellac.

Venditio censetur ad corpus, cum primò à corpore incipit, licet dicatur salua mensura: fit tamen tunc additio & diminutio pretij per emptorem, facta terrarum intra fines existentium distributione, secundum magis commu. per Burs. conf. 100. nu. 33. pro qua vide Didac. præct. quæst. c. 3. nu. 2. & seq. & nu. 8. ver. 12.

Venditionis contractus factus ad mensuram interueniente etiã traditione ad mensuram, non transfert dominium, teste Rol. conf. 7. nn. 14. lib. 3. post Soc. conf. 26. col. fi. lib. 1.

Vendita re ad pondus in re mobili, vel ad mensuram in immobili, attendenda est mensura, vel pondus loci contractus. Hier. Cag. l. semper in stipulationib. nu. 5. ff. de reg. iur. & Cur. iun. conf. 676. nu. 7. com. dicit. Villal. & Vezinus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Venditio quando an, & quomodo fieri dicatur explicat Aegi-

dus magister tractat. de præscriptionib. cap. 4. nu. 1. Nicolaus Boerius quæst. 46. num. 4. & quæst. 183. num. 5. & 6. & 7.

Decisiones Rotæ Romanæ parte prima. Decis. 132. nu. 4.

Venditor vnius rei duobus, an & quando falsum committat: & quis ex duobus emptoribus præferatur.

C A P. XII.

Endens rem duobus committit falsum. l. qui duob. ff. de fal. gl. in l. quoties. C. de rei vend. vide Alex. conf. 109. vol. 5. Hodie tamen non punitur pœna falsi, secundum communem per Bur. fat. conf. 100. nu. 3. I. Clar. §. falsum. vers. vendens.

Limita si primus emptor soluerit vel obtulerit pretiū. Alioquin est licitum venditori rem alij vendere absque metu falsi. Ita notabiliter dicit Odo. in l. venditor. ff. de hared. vel acti. ven. sequitur Bal. in d. l. quoties. & ibi Ias. in 13. col. & idem vult Bald. in c. si facta. in tit. si de feud. defunct. fue. cōt. Alex. inter conf. Cur. conf. 22. & in l. a diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de rei iud. Aug. Ari. in tract. Male. in ver. falsario. in 11. col.

Vide Alex. notabiliter. in l. a diuo Pio. §. sed si emptor. in 3. col. de rei iud. & in d. l. qui duobus. Ang. in §. actionum. in 13. col. de actio. Limita etiam non procedere in infeudante rem duobus, quia non incidit in pœnam falsi. dictum est aureum Bal. in c. 2. in tit. quo temp. mil. sequi. Alex. in d. l. qui duobus. tamen vide Ias. in d. l. quoties. in fi. vbi dicit, dictum Bal. non bene probari in illo tex. Limita quoque in principali vendente: secus si procurator vendat, quia ipse non dominus de falso tenetur. Ang. in conf. 43. Limita præterea non procedere, in pignore: quia pignorans eandem rem duobus non incidit in pœnam falsi. Ias. in d. l. quoties. in fi. alleg. Bar. in l. si quis in pignore. §. sed & si quis. ff. de pig. act. Aug. Ari. vbi supra Alex. in d. l. qui duobus. incidit tamē in crimen stellionatus nisi res vtrique sufficiat. Bal. in l. si quis. ff. de pig. act. Bellac.

Venditor eiusdem rei duobus separatim hominibus, & olim pœnas falsi pendebat, & hodie per generalem consuetudinem nullas omnino dat. commune asseuerat Præct. Papien. in forma libelli, in acti. hypo. in ver. sub eadem, quā cū aliis refert l. Cla. in præct. §. falsum. vers. vendens. Burs. conf. 100. n. 31. qua de re nihil aliud habeo dicere, quā hic sumopere illud Megaronidis apud Plautum in trinūmo quadrare. inquit ille.

Nam hic nimium morbus inuasit bonos,

Ita plerunque omnes iam sunt intermortui.

Sed dum illi egrotant: interim mores mali,

Quasi herba irrigua succreuerunt vberimè.

Neque quicquam hic vtile nunc est, nisi mores mali.

Eorum licet iam mensem metere maxumam. E. Suarez.

- 1 Si vendita est res duobus, ille præfertur qui est in possessione. l. quoties. C. de rei vend. fallit in multis casib. vt per Marf. singul. 82. fallit in 7. casibus vt per Decium in l. contractus. ff. de reg. iur. fallit in 7. casibus vt per Marf. in l. qui duobus. ff. de falsis. ampliatur in 12. casibus, & limit. in 16. ab Ant. Gab. li. 3. de empt. concl. 2. fallit in 12. casib. vt per Iaso. hic. fallit vt per Anton. Trig. sing. 15. vide quæ notauim in d. l. quoties. Don a fi.
- 2 Vendens, seu donans eandem rem duobus, ille præfertur in dominio detinendo, cui prius res ipsa tradita fuit, non attentor, cui fuerit vendita prius, vel donata. l. quoties. C. de rei vend. vbi Docto. dicunt hanc esse firmissimam iuris reg. & Rui. cōf. 157. nu. 6. vol. 4. Roma. sing. 178. Quoties. Marf. singul. 82. incipit. Volo tibi dare aliquas notabiles. Alex. conf. 122. vol. 5. Soc. conf. 29. visis. vol. 4. Et sic emptor secundus, cui res tradita fuerit, præfertur priori emptori.

Et ratio dictæ regulæ videtur ista: quia dominium regulariter non potest in alium transferri aliter, quam per traditionem. l. traditionibus. C. de pact. Igitur ex duobus emptoribus is potior censetur, quo ad dominij acquisitionem, & retentionem, cui res prius tradita fuerit, licet in contrahendo posterior fuerit. l. siue autem. §. si duobus. ff. de publica. & l. si ea res. §. fin. ff. de act. empt. huiusmodique rationem tradit gl. & omnes Scribent. communiter, vt refert ibi Iason in d. l. quoties. numero 3. in fin.

Sed claudicat isthæc regula primum non procedere, vbi cū que res ipsa esset vendita duobus, quorum prior Ecclesia, vel Ciuitas est, in quas, nota, ex privilegio dominium absque traditione transfertur: iuxta l. fin. C. de sacrosanct. eccles. hoc enim casu prior iste emptor, Ecclesia vel Ciuitas præferendus est, etiam si alteri postmodum res vendita, vel tradita fuerit: secun-

secundum Ioan. And. Abb. & omnes in cap. cum continebatur, de his quæ sunt à præla. Glo. Bar. & alios, in d. §. si duob. & omnes in d. l. quoties. vbi Iaso. num. 4. supponit istam esse communem opin. & Moder. in l. qui duobus. ff. de falsis. quam quidem communem sequitur Roma. conf. 293. circa præmissam dubij consultationem. Pano. conf. 91. nu. 7. lib. 1. & Goza. conf. 13. nu. 13. & Marfi. sing. 82. incip. Volo tibi dare aliquas notabiles, & viles limitationes.

Interpretatur etiam secundo loco præfata regula non procedere quando princeps venderet, vel donaret. eandem rem duobus. hoc casu equidem præfertur primus emptor: quia ex solo contractu, seu donatione Principis transfertur dominium: secundum Ioan. And. in capit. olim de verb. significatio. Arretin. in l. 3. colum. 2. ff. de acquir. posses. Angel. in l. officium. ff. de rei vendic. Bald. & Iser. in cap. 1. §. inuestitura. num. 2. de noua forma fidelit. Docto. omnes in d. l. traditionibus. Roman. in d. conf. 298. Abb. conf. 94. colum. fin. volum. 2. Alexan. conf. 187. colum. fin. libro 2. conf. 3. num. 7. volum. 5. & Ias. in d. l. quoties. num. 10. qui dicit dictam opi. non habere contradicentem. & Paris. conf. 2. nu. 58. vol. 1. dicit communem, & Docto. in d. l. traditionibus.

Limitatur prædicta regula tertio non habere locum, seu claudicare in Ecclesia, & ecclesiasticis personis vendentibus eandem rem duobus: quia tunc primus emptor secundo præfertur, etiam si traditio realis facta fuerit prius, quam primo emptori secundum Host. & Io. And. in d. c. cum continebatur. Rom. in d. conf. 198. & in auth. similiter. C. ad l. Falci. & Marfi. in sing. 82. & in d. l. qui duobus. nu. 3.

In contrariam vero opinionem inclinavit, quod præferatur in isto casu primus emptor. Anto. de But. Card. Flor. Ancha. & Abb. in d. c. cum continebatur. Bar. Soc. conf. 29. lib. 4. Ias. in l. si nu. 29. C. de sacrosan. eccl. & in d. l. quoties. nu. 20. vbi asseruit hanc esse communem opinionem, & Alex. quoq. conf. 122. lib. 5. col. 2. Paris. in d. conf. 11. nu. 20.

Fallitque similiter procedere, quando secundus emptor bonam fidem habet: nam si secundus emptor sciens fuerit venditionis primo loco alteri factæ eiusdem rei, licet eidem tradita sit cum fraude: tamen per primum emptorem res ipsa ab eo reuocabitur, & euincetur per actionem in factum prætoriā competentem ad reuocandum alienata in fraudem: secundum Glo. communiter a probatam, in cap. si tibi absenti, de præb. lib. 6. Bal. in rub. C. de reuocan. his quæ in frau. cred. Glo. Albe. Salic. & Ias. nu. 26. in d. l. quoties. Marfi. in d. l. qui duobus. nu. 10 & istam limitationem sequitur quoque cum alijs fere innumeris relatis per eum Tiraquel. in tracta. de iure constituti posses. 1. part. in prin. nu. 22. & seq. vbi firmat istorum sententiam communiorem fore.

Fallit etiam postremo, vbicunque venditor constitueret se in prima venditione precario nomine primi emptoris possidere, hoc enim casu, & si possessionem corporalem, actualem, & realem minime tradiderit primo emptori, si deinde venderit, atque tradiderit possessionem eiusdem rei, nihilominus ob huiusmodi precarij, & constituti clausula adiectionem, erit potior primus emptor: secundum Bal. conf. 506. venditor constituit. vol. 4. Io. And. in add. Specul. in tit. de emp. & vend. in §. sciendum. col. 16. & Marfi. in d. sing. 82. in 3. limita.

In contrariā vero partem videtur inclinare copiosè Rota, seu Consilium Neapol. teste Afflict. decis. 40. Sed aduerte, quia ibi apposita, & probata extitit simulatio primæ venditionis per pactum de retrouendendo, modicitatem pretij, & possessionem. 40. anno. & sic præscriptionem, ideo non mirum, istis concurrentibus, si consilium determinauerit esse præferendum secundum emptorem primo, non obstante clausula præcarij, & constituti in eius fauorem concurrentis.

Quoniam dominium ex contractu simulato non transfertur, nec possessio civilis per præcarium: secundum Bal. in l. ex testamento. C. de fideicom.

Vbi concludit, quod si non valet contractus, nec tenet precarium. & sequitur Afflict. in d. decis. 40. nu. 17. Alex. in l. 1. §. si vir. col. 2. ff. de acquir. poss. & Cur. Sen. conf. 70. sub num. 2. vbi in hoc appellat Alex. aureum, idcirco redditur verissima prædicta vltima limitatio. Nec ei obstat memorata decis. Neapo. per relatas rationes, & authoritates. Vinus opi. 1028.

Emptor secundus cui res tradita est: præfertur primo, etiā si vendēs sit persona ecclesiastica, Iaso. in l. quoties. de re. ven. C. nu. 9. commun. dicit. Villalob.

Nota istam communem ad ampliacionem. l. 30. tit. 5. par. 5. quæ concordat cum d. l. quoties. Et vide aliam ampliacionem in ver. iuramentum. nu. 137. Idem.

Vendi res duobus potest quantum ad contractum, sed non quantum ad euitandam pœnam. l. qui duobus. ff. de fals.

Fallit in tribus casibus quos not. Iaso. in l. quoties. C. de rei vendi. num. 49.

Fallit in trib. casibus quos not. Plot. in repe. l. si quando. C. vnde vi. nu. 177. & seq. Do. 2. fin.

Re duobus vendita, si prius ea res secundo emptori fuerit tradita, quamuis de iure ille secundus emptor, cui iam res tradita est, sit primus emptori præferendus, tamen si secundus sciebat quod ea res esset alteri vendita, & adhuc sciens eam rem emerit, ille prius emptor poterit rem eam venditam ab ipso secundo emptore vendicare. Bal. in rub. de reuocan. his quæ in frau. cred. Ias. in l. si. nu. 28. C. de sacrosanct. eccl. Bellaco.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide quæ dicta sunt supra capite primo hoc ipso titulo.

Hanc materiam exactissime tractat Ant. Gabr. li. 3. tit. de empti. & ventitio. conclu. 2.

Domo, fundo, castroque vendito, quæ cum eis veniant.

C A P. XIII.

Domo vendita, seu legata intelligitur venditus, vel legatus hortus quoque vbicunque tamen per domum ipsam ad hortum cōtiguū aditus, ac accessus haberetur: quia tunc domus appellatione veniret etiam hortus cum hortus paratus sit causa domus, & sic legatarius, aut venditor domus debet habere hortū cōtiguū domui, vel deputatum ad vsum domus, ita quod de domo habeatur aditus in hortum, alias autem non veniret, nisi actum sit expressè, ut voluerunt. Gl. Arch. in c. religiosam. 11. q. 2. gl. & oēs in l. olympico. ff. de serui. vrb. præd. Bart. per tex. ibi in l. prædij. §. si. ff. de leg. 3. Alex. confil. 26. in prin. vol. 4. Caesar Vrsillus in addit. Afflict. in decis. 223. nu. 2. & decis. 295. nu. 5. & seq. Inn. & omnes cōmuniter in c. Raynutus de testam. præsertim que Barb. ibi copiosè. nu. 6. qui tollit omnia cōtraria. & Bero. num. 58. cum alijs seq. qui eam limitat, & vtiliter declarat non procedere in 3. casibus cum aliquibus alijs interpretationibus, & declarationibus ad propositi casus declarationem, & eandem opinionem, sequitur etiam Dec. cōf. 109. nu. 1. & seq. Ias. in l. beneficium. nu. 14. ff. de cōstit. prin. vbi ostendit istam esse cōmunem opi. cui inhaeret etiam Bert. cōf. 239. nu. 1. cum alijs seq. nu. 3. vbi respondet in quodā casu simili. & Ioā. de Amicis cōf. 1. nu. 6. cum alijs seq. vbi similiter videtur cōsultare in casu quotidie cōtingenti, & satis vtili in practica. & Soc. Iun. cōf. 159. nu. 8. vol. 2. & conf. 61. nu. 4. & 7. vol. 1.

Item vendita vel legata domo, censentur etiam vendite, seu legatæ apotheca subitus domum existentes, quā vno præcio simul emptæ extitissent, ac apotheca simul cū domo essent sub vno testō, vel eadem contignatione, fundamento & muro cōtinerentur ut voluit Anch. cōf. 93. Alex. cōf. 223. vol. 2. & cōf. 104. vol. 6. Io. de Amicis in d. cōf. 1. nu. 6. cum alijs seq. vol. 1. Et licet Berous in d. c. Raynutus sub nu. 63. & nu. 67. contrarium sentiat, & conetur saluare opin. istam Anch. & postmodum eam asserat dubitabilem nihilominus verissima atq. tutissima redditur ex scriptis Alex. in memoratis consilijs. Est bene verum, quod Corne. cōf. 203. vol. 1. determinat cōsultendo, quod legata domo non censeatur legata apotheca ipsa, quæ præcedit, secundū casum propositū per eum, vbicunque apotheca reperiebatur sola, ex se, & separata a domo testatoris, sed in casu præmissō apotheca reperiebatur subitus domum venditoris, seu testatoris. Vnde non mirum si appellatione domus, tunc veniret etiam apotheca.

Item vendita, seu legata domo simpliciter, non vtique tunc censeretur legata, aut vendita instrumenta existentia in ipso agro, vel domo, & sic sub ipso legato vel venditione ita simpliciter facta, non cōtinerentur aliquo modo instrumenta dictæ rei venditæ, ac legatæ, quæcunque essent per Iaso. in d. l. beneficium. nume. 10. cum alijs sequen. per text. claros ibi citatos per eum, & per Callaneum consil. 7. nume. 45. cum alijs seq. Vbi affirmat istam esse communem doctrinam doctorū.

Similiterque vendita domo non videntur venditæ statua in ea existentes, vbicunque possent auferri, & amoueri ex domo absque diminutione domus tanquam positæ ad voluptatem, secus vero si extiterint affixæ domui, ita ut auferri nequeant sine domus deformitate: quia tunc non transirent in venditionem, ut voluit, & determinauit in facti contingentia sacrum palatium Romanum per nonnullas auctoritates, & rationes,

rationes, teste Marco Antonio Bardo in tract. de tempo. utili, & continuo. c. 18. sub nu. 20. Viuius.

Domo contigua vendita vel legata, debentur ab alia domo, licet non dicatur, seruitutes habentes causam continuam secundum magis communem per Bursat. consilio 57. numero 12. lib. 1. Bonac.

Domus si vendatur, & hortus venditioni eius accedet, ad quem per illam aditus patet, aliter autem nequaquam communi ne dicit Ias. in l. beneficium. nu. 14. ff. de constit. princip. Villalob. in sua collect. sed ipse contrahentium mentem, verba ac reliquas rei praesentis. coniecturas inspiciendas arbitror. E. Suarez & Villalob.

Domo translata censetur venire domui connexa. l. creditor. in §. si. ff. de actio. empt. l. praedictis. in §. qui domum. ff. de leg. 2. l. si quando. C. de bon. vac. lib. 10. Bello.

ADDITIONE. Et hoc ratione connexitatis, quia connexitas operatur, ut unitas censeatur: cum connexorum idem sit iudicium. vulg. iurib. prout in alio casu vendita domo intelliguntur venditae statuae si domui cohaerent, & sint affixae & connexae. l. nemini. C. de aedif. priua. l. senatus. ff. de co. trahend. emptio. cum aliis, & ita fuit iudicatum in vrbe in sacro Rotae auditorio. Corn. Iaco. Card. de Puteo tunc Aud. ut refert Marc. Ant. Bard. in tract. de temp. uti. & contin. in ca. 18. num. 20. Bellac.

Domo cum utensilibus & aliis rebus mobilibus existentibus in ea vno precio vendita si ea mobilia sint affixa parietibus, vel si sint ibi posita, ut ibi essent perpetuo, licet affixa non sint debebitur integrum laudimium. Alber. de Rosate. & Iac. de Aren. in l. cetera. §. sed si parauerit. ff. de leg. 1. Chassan. consilio 7. Ias. l. beneficium. nu. 10. cum seq. de constit. princip. secus autem esset pro alijs utensilibus & mobilibus non affixis, nec perpetuo annexis: quia cum non sunt pars domus precium eorum mobilium debet deduci, & ex reliquo soluetur laudimium, sed non ex pretio illorum mobilium quod subducendum erit, & demum ex domo exoluetur laudimium. Boerius decis. 229. num. 2. Bellac.

Si vendo fundum cum omnibus iuribus meis, intelligitur solum venditum id, quod est de natura rei. Ias. in l. quominus col. 26. ff. de flumi.

Quid si habeam in fundo iurisdic. an intelligatur vendita. vide Soc. in l. cum quid. col. 1. si cer. pet. Bellac.

An autem emptio fundo intelligatur empti via ad ipsum fundum? vide Ias. in l. seruum. §. si. ff. de lega. 1. vbi dicit q. non. al. tex. in l. in vendendo. ff. de contrah. empt. & Bart. in l. i. ff. de ferui. leg. addo Alex. vol. 2. cons. 194. in fi.

Limita nec dictum sit cum accessibus, &c. Cor. vol. 2. cons. 154. fac. l. in lege. & quod ibi vult Bald. ff. de contrahen. emptio. Idem.

Seruitus aqueductus transit in emptorem etiam si non dicatur. l. si aqueductus. & ibi Bald. ff. de contrahen. emptio. Vezinus.

Vendens rem an videatur vendere totam an solum partem quam in ea habet. Vide Alexand. in l. si domus. §. fin. de legat. 1. & aliquid remissive in l. i. C. qui test. fa. possunt. Ludouic. Roman. cons. 396.

Castro vendito cum pertinentiis aut simpliciter, censetur venditum cum omni suo iure, scilicet iurisdictionis & imperij, & omnia adiacentia venditioni cedunt. l. i. in fi. & ibi Bal. & alij. ff. de offic. eius. Boer. decis. 50. nu. 11. Rom. cons. 444. nu. 6. Burs. cons. 2. nu. 59. lib. 1. Vezinus.

In venditione veniunt ea quae sunt intra confines. Barba. in 4. volum. consil. 54. in prima colum. & sequen. & consil. 57. colum. 1. & sequen. Ludouic. Roman. cons. 5. dixi. in vers. confines. §. 3. Bellacomb.

In dubio venditor censetur vendere ius quod habet in re. l. qui tabernas. ff. de contrah. emptio. quod intellige vbi emptor sciebat rei qualitatem, & ius quod venditor habebat, ut si locus qui venditur sit publicus, & id emptori notum fuisset, secus autem si emptor ignorasset, quod in dubio praesumitur. l. si. ff. pro socio. l. verius ff. de proba. l. Iulianus. in princip. ff. de act. empt. Bart. in l. qui tabernam. in princip. ff. de pign. & Alex. cons. 95. in 5. vol. Rom. cons. 396. Bolog. cons. 2. vbi communem dicunt. Vezinus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Nicolaum Boerium, decis. 322. num. 14. vbi an vendito palatio vendi censeatur capella eiusdem & ius patronatus.

Venditor non potest rei precium petere prius, quam tradat; & an praecise tradere teneatur.

CAPITULUM XIII.

Venditor non potest petere pretium antequam rem tradat, potest tamen tradere, per tex. in l. etiam §. putauit. §. si. vbi Cast. ff. de pet. her. & quando venditori agenti ad pretium obstat exceptio rei non traditae, vel emptori ad rem exceptio pretij non soluti. vide Dec. cons. 298. 421. & quae not. Iaso. in l. vniuersa. C. de precib. imperat. offer. Bellac.

Venditor non tenetur rem facere accipientis. l. ex empto. in prin. ff. de act. emp.

Fallit in tribus casibus quos not. Anton. de Tremu. in add. ad practicam Vberij de Bonacur. num. 25. ver. quamquam ex empto. Don. a. Fin.

Vendens rem aliquam eam tenetur tradere si vendens eam habeat alias succedit obligatio ad interesse. §. pretium. de emptio. & vend. Instit. & hanc opinionem esse communem asserit Roma. in l. dedi tibi. num. 9. ff. de condi. causa data. vide Burs. cons. 100. nu. 6. lib. 1. Bellac.

Venditor si facultatem rei tradenda habuerit, non eo quod interest, solvendo liberabitur, sed rem ipsam omnino tradere compelleretur. commune auctorit. Porc. in §. pretium. nu. 4. instit. de empt. & vend. Anto. Bursen. in rub. nu. 3. de empt. & vend. Ant. Nicel. in gl. concord. 54. Anto. Cur. Iuni. cons. 74. num. 1. Gomez. de contract. c. 2. num. 30. ver. 2. principaliter. Eman. a. Costa. li. 1. selec. interpre. c. 23. nu. 3. Arius Pipel. in l. i. par. 3. nu. 25. C. de bon. mater. & in rub. par. 2. c. nu. 25. C. de rescin. vend. Bar. in l. i. nu. 12. ver. item quare. ff. de act. empt. Ias. in §. actio. num. col. 26. Instit. de actio. Hanc veram & communem opin. esse dicit Fabian. de Monte in tracta. de emptio. & vendi. in 6. quaestio. prin. ver. ad octauum an venditor cogatur possessionem rei venditae praecise tradere. nu. 38. vol. 5. trac. doc. Quam sententiam Bas. intelligit, si commodum tradere possit, id est, si res non fuerit subiecta euictioni, & de facili tradi possit. Et hanc esse communem in l. vni nu. 59. vers. sed ultimo quare. C. de sen. quae pro eo quod inter. profe. & apostil. Paul. Pari. ad lect. Bar. in d. l. i. in verb. verum venditor inquit. lib. cons. & Decius in cons. 281. nu. 4. vbi ipsi attestantur hanc veram & magis communem opin. doct. esse, quos etiam apostil. in add. marg. ad cons. Alex. in d. consil. 28. in verb. exempto. & in d. consil. 282. in vers. Teneatur. adductis quoque aliorum auctoritatibus qui contrariam sententiam amplexi fuerant, sequitur. Franc. Viuius lib. 1. opin. 43.

Quin nec constituti clausula liberabitur, sed adhuc ad naturalem possessionem tradendam cogetur. commune asserit cum multis And. Tiraquel. de const. par. 1. nu. 10. quamvis aliud commune perperam dicat Ias. in l. ab emptione. nu. 12. & num. 13. de pact. E. Suarez.

Venditor non tenetur praecise rem tradere, sed praestando interesse liberatur, per tex. in l. i. ff. de actio. empti. cui concordat lex empto. §. etiam. eo. tit. & not. Aret. in §. i. instit. de donat. gl. distinguit in §. pretium. instit. de empt. & vend. quod venditor habens facultatem tradendi rem venditam, potest cogi praecise manu militari, & etiam per poenas, & multas ad tradendum possessionem realem rei venditae emptori, nec liberatur praestando interesse, quam glo. meliorem de corpore iuris appellat Aret. ibi. & eius opin. dicit equiorem glo. d. l. i. eamque sequuntur ibi. Bald. Pau. de Cast. & Fulg. Bart. num. 5. Paul. de Cast. Alex. Ias. nu. 21. & Dec. l. in actionib. ff. de in lit. iur. Bar. in l. stipulationes non diuiduntur. quaest. 8. de verbo. oblig. & post eum inibi. Roma. nu. 58. Alex. nu. 30. Ias. num. 39. Claud. Aque. nu. 40. & Ruin. num. 30. dicunt ac atadacter fatentur hanc esse communem opin. idem dicit Alexan. l. certi conditio. nu. 12. ff. si certum petat. Dec. nu. 2. Paul. de Cast. in l. si traditio. C. de act. empt. Ias. in l. quoties. num. 34. C. de rei ven. Fel. post Imol. c. cum Io. nu. 35. de fid. instr. Boer. decis. 48. Pet. Andr. Gram. in tract. perm. num. 29. Fabia. de Monte in tract. de empt. & vend. q. 6. prin. num. 38. vbi citat infinitos doc. & denique ibi fatetur hanc esse veram & communem opin. & Couar. in tract. resolutionum iuris ciuilib. c. 19. num. 1. lib. 2. & Tiraq. in tract. const. posses. part. 1. nu. 35. declaratque ista communis utiliter quod nec liberatur venditor ab actione personali ex empto per constitutum de possidendo nomine emptoris vel praecario, quin teneatur tradere possessionem, prout est facti & non iuris, & sic possessionem reale, manuale, effectuale,

effectualem, & corporalem, secundum glo. in l. Julian. §. ex empto. de actio emp. Bal. Ang. Pau. de Cast. in lab. emptione. ff. de pact. Cyn. l. i. in fi. C. quando licet ab emptio. disced. & ista est com. opi. teste Ruin. conf. 94. nu. 1. vol. 1. nec ab re hoc firmat præcitati doc. quod præcisè teneatur ad tradendū rem venditam cōstituens se præcario possidere emptoris nomine, quia res est effecta emp. vt per Bal. in repe. l. Aemilius. ver. ego cogitabam defendere. ff. de minor. declaratur quoque dicta communis in tantum procedere, q̄ promittens vendere alicui, teneretur ad rem tradendam præcisè quia promissio de vendēdo dī indiuidua l. stipulationes nō diuiduntur. ff. de verb. obl. vbi Bar. & omnes hoc tenent. & idem Bar. in l. cui vsusfruct. ff. de vsufr. leg. & istam ponunt esse com. opi. Ruy. cōf. 27. nu. 1. & 6. vol. 4. & Cur. Iun. cōf. 74. in prin. procedunt autem de plano omnia prædicta, si pretium rei emptæ fuerit solutum, vel aliter eo nomine satisfactum, tunc enim bene tenetur venditor præcisè rē ipsam tradere, alias secus: imo rem prædictam pōt retinere loco pignoris. l. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt. & d. lex empto. in prin. & hoc videtur sentire expressè Bal. in l. fi. C. comod. vbi dicit q̄ venditor pōt retinere rē venditā pro pretio non soluto. imo etiam pro vno nummo non soluto, potest optimo iure totam rem retinere, vt latius declarat Fabia. de Mon. in loco. præal. F. Viuius. opi. 1024.

De venditore habente fidem de pretio, vel qui generis alicuius est venditor, aut qui se constituit possidere emptoris nomine.

C A P V T XV.

Venditor, qui de re vendita habuit fidem de pretio, (An vero propter pretium non solutum, creditori liceat a contractu venditionis discedere, habes per dom. Ioseph. Lud. de empt. & vend. concl. 4.) non potest agere ad rem ipsam recuperandam rei vēdicatione, quia dominium transtulit. vt in §. vendita. instit. de rer. diuis. & in l. procuratoris. §. plane. ff. de tribut. actio. vbi Gl. communiter approbata. Bar. & Pau. Castr.

Et hoc procedit etiam si res vendita esset penes aliū. Nec habet priuilegium, vt præferatur: vt in d. §. plane. & ibi Bar. & Paul. Castr. & idem Bartol. in l. quod quis nauis. ff. de priuile. cred. Nec ēt hypothecariam, nisi conueniat: vt per Barto. in d. l. quod quis nauis. Nec etiam ex æquitate. l. fi. ff. de eo per quem factum erit. quia per venditionem videtur concessa licentia alienandi, per ea, quæ tradit Alex. in d. l. fi. circa princ. & hoc habui in facto, & ita obtinui pluribus vicibus in practica. Viuius opi. 1025.

Venditor habens fidem de precio si decesserit, debitor nō habet prælationem. Ripa in l. si negocium. §. in bonis. ff. de priuile. credit. commu. dicit. Vezinus.

Fidem de precio qualiter quis dicatur habere text. & gl. in l. quod vendidi. ff. de contra. empt.

Fidem de precio an possint habere vendentes alieno nomine. Barto. remissive in l. si procurator. §. si ab eo. ff. de iure fisci. Vezinus.

Venditor fidem de precio habere censetur, cum emptori tēpus indulgetur. commune dicunt Ang. in §. vendita. instit. de rerum diuis. Alex. in l. traditionib. C. de pact. imo & cum rem venditā emptori tradiderit, fidem illi de precio in re dubia habuisse videbitur. commune ait latissimè Tiraquel. de retract. conuent. in fi. num. 77. et si contrariū longe verius, æquiusque sit, vt alibi copiosè ostendimus, & affirmant Fulgo. in l. procuratoris. §. plane. ff. de tribut. Aret. in l. quoties. C. de rei vend. Host. in summa de empt. & vend. nu. 6. Fabia. de empt. q. 5. num. 8. Notabis autem, ac perpetuo memoriæ insculpes q̄ venditori nunquam res ab ipso vendita tacitæ obligatæ videtur, nec vlla illi præ ceteris creditoribus prærogatiua in eas competit. vt frequenter placitum constituo ex l. si cum dotē. §. vlt. ff. solu. mat. Ripa in l. si ventri. §. in bonis. nu. 6. ff. de priuile. credit. Ias. in l. creditor. i. ff. si cer. pet. Negusan. de pign. 4. part. prin. nu. 35. E. Suarez.

Precium autem rei dī deductis omnibus expensis, vt commune inquit Ant. Gomez. de testa. c. 12. nu. 25. vers. 2. inferitur. Eius autem annui constitutio quamuis sit emptionis nomine, in contractu exarata, dicitur ac ducetur locatio. commune ait Ripa de peste. par. 2. primā part. nu. 39. Alias autem generaliter ac regulariter precij mentio emptionem arguit: vt frequenter placitum constituo ex Fabia. de emptio. & vendi. q. 2. nu. 2. Ias. lect. 1. nu. 107. & lect. 2. nu. 145. Rip. nu. 103. Lo-

zes. nu. 187. in l. filius familias. §. diui. ff. de leg. 1. late Tiraq. de retract. lign. §. 1. gl. 1. in prin. E. Suarez.

Venditor generis alicuius dominium illius transferre omnino tenetur quāuis speciei venditor nō teneatur. vt est Bart. doctri. in lex empto. nu. 5. ff. de act. emp. & in l. 2. ad fi. si cer. pet. vbi Purp. nu. 55. Rip. nu. 35. illam cōmunē pronunciant. q̄ etiam testatur Ias. in l. cum mota. nu. 2. & seq. C. de transact. & in l. si a substituto. §. 1. nu. 3. ff. de leg. lib. 1. ampliat idem Iaso. in §. sic itaque. & in §. actionum. nu. 144. instit. de actio. quāuis contrarium non de nihilo moliantur Dec. lect. 1. And. Alc. nu. 27. & seq. in d. l. 2. ff. si cer. pet. E. Suarez.

Venditor qui solum constituit ratione emptoris se possidere, non est liberatus profectō ab actione ex empto, quia tenetur ad realem traditionem. gl. in l. Julianus. §. ex vendito. in verbo, præcaria. ff. de act. empt. Cy. in l. 1. nu. 7. ver. 7. quæritur. C. quando liceat ab empt. recede. Pau. de Cast. in d. l. Julianus. §. ex vendito. nu. 7. & lab. emptione. nu. 20. ver. alij dicūt contrarium. ff. de pact. Io. Pet. de Ferrar. in sua pract. in forma libelli in causa vendit. in verbo, ad tradendum. nu. 2. & per multas alias auctoritates, quas adducūt Alex. de Imo. in conf. 28. nu. 7. in 2. Tom. Kirch.

Rei vendita periculum, & commodum quando ad emptorem, vel venditorem spectet.

C A P XVI.

Reditus alicuius rei venditus in plures annos, erit vnus cōtractus, & cōsequēter ad emptorē spectabit periculum Boer. deci. 249. in fi. de Rip. in tract. de peste. par. 2. nu. 39. Alex. cōf. 108. vol. 3. Barr. in l. cotē ferro. §. qui maximos. nu. 4. ff. de public. & neque fiet mercedis remissio quāuis vno anno cōtingat sterilitas, vt ibi p. Bar. & cōf. 23. nu. 5. in 2. vol. Bellac.

Spe. aut futuro euentu rei alicuius vendito periculum est emptoris ēt si nihil percipiat. l. si iactum. ff. de act. emp. l. nomine. & l. nec emptio. ff. de contrahen. empti. l. si quis fundum. ff. de loca. Io. de Ripa in tract. de peste. par. 2. nu. 42. Idem.

Periculum rei vendita quæ consistit in mensura sub conditione, quod mēsuretur, spectat ad vendentem ante mēsuram, Cur. Iun. conf. 74. nu. 17. com. dicit. Et vide Matth. de Afflict. decis. 399. per tot. B. Villalob.

Vino vendito ad mensuram, seu in genere, & vinum deperdatur, periculum vini deperditi post mensurationem & degustationem pertinebit ad venditorem, & sic duo requiruntur ad hoc ut periculū vini deperditi, & ad mensuram venditi sit emptoris, degustatio scilicet & mēsuratio. si vero vinum in specie vendatur, post degustationem periculum vini pertinebit ad emptorem, si vero ante degustationem vinum acuerit, periculum erit venditoris & dicitur venditio in specie quando venditur vinum quod est in dolio, prima decisio probatur in l. quod sepe. §. in his. ff. de contra. empt. & in l. si vina. ff. de peric. & com. rei vedit. ita Fran. decis. 58. in 2. part. Bellac.

In dubio fructus rei vendita pertinent ad emptorē. vt vult Cuman. in conf. 20. per l. fructus. ff. de rei vendi. & l. Julianus. §. si fructibus. ff. de actio empt. habetur per Bart. in l. 1. §. cum prædium. ff. de pign. per Alex. in l. diuortio. col. 14. solu. matri. Ludon. Roman. conf. 309. Ias. in §. actionum. col. 27. de actio. & expressè in l. diuortio. §. interdum. colum. 5. ff. solu. matri. vbi etiā alleg. l. si. §. vt fructus. ff. de his quæ in frau. cred. Quid si tempore vendit. fructus erant collecti, sed pensio nondum erat soluta, an emptor debeat habere quicquam de dicta pensione. vide Alexan. in 1. vol. conf. 28. repetito in 2. vol. conf. 31. ibi, & fortifica. facit quod vult in 2. volum. conf. 15. ibi circa tertium. Bellac.

Venditor de iure ciuili, canonico, & in conscientia agere potest ad interesse contra emptorē qui percepit fructus rei emptæ, & fuit in mora soluendi pretium. l. curabit. vbi tex. glo. Barto. Bald. & docto. C. de act. empt. cum hoc tamen, q̄ huiusmodi interesse petitum non excedat considerabili quantitate perceptionem fructuum perceptorum, cum pro percipiendis & non perceptis, non teneatur venditor ad interesse erga emptorem ob premium non solutum, & ita est magis commune opi. vt refert Soc. in l. de diuisione. nu. 13. cum seq. ff. solu. mat. vbi Bar. & alij. docto. Pau. de Cast. in l. Julianus. §. ex vendito. ff. de act. empt. Lauren. de Rodulphis. in tracta. de vsur. in 2. part. 4. opposito. Io. de Ana. in c. in ciuitate. circ. prin. de vsur. F. Viui. opi. 1020.

Vendito enim fundo cēsētur vediti fructus pendentes: cū illi sint pars fundi. l. fructus pendentes. ff. de rei vendi. l. Iulianus.

aus. §. si fructibus. ff. de actio. empt. & ex tali venditione fundi cum fructibus debetur laudimium exolendum pro integro precio. Iaco. de Are. in l. qui concubinam. §. si fundum. ff. de leg. 3. Guid. Papæ singu. 492. sunt enim fructus solo coherentes vna res cum fundo, & pars ipsius fundi d. l. fructus. secus si fructus essent a solo separati, & vna cum fundo fructus ipsi venderentur. nam laudimium ex illis fructibus separatis non deberetur, sed deducenda esset æstimatio eorum fructuum. Boer. decis. 229. nu. 3.

Venditor ab emptione discedere volens, duplicatas arras, quas accepit restituere tenetur. l. ex empt. §. is qui. ff. de act. empti. l. 2. C. quando liceat ab emptio. discedere.

Fallit in 2. casib. quos ego notavi. in §. 1. de empt. & vend. in ult. notab. Don. a Fin.

Venditor qui accepit arrhas, non liberatur persolviendo arrhas duplicatas, sed ad totum emptoris interesse tenetur Bar. in l. 1. §. unde queritur. in fi. de pupilla. & vestig. Et est comm. opi. secundum Alex. in l. si cum dotem. vers. & ista faciunt ad quas. sol. mat. M. Charian.

Miscellanea de emptionibus & venditionibus.

C A P. XVII.

Venditor non tenetur emptori dare infra suæ acquisitionis Ias. in l. quoties. col. 13. C. de rei vend. al. l. Titius hæres & ibi gl. & Bar. ff. de act. empt. & text. cū gl. in l. instrumeta. C. de fideicom. Ant. & Imo. in c. si. de emptio. & venditio. & Bal. in l. 1. si. C. cred. euic. pign. nō te. & in c. vasallus. in tit. si de fen. sue. cōtro. inter dom. & ag.

Venditori hæreditatis datur exceptio pacti taciti, si a creditoribus hæreditarijs conueniatur, si ipsi creditores egerunt contra emptorem hæreditatis sponte iudicium subeuntem l. post venditionem. C. de pact. vbi Purpu. limitat in multis casib. nu. 3. & seq. Don. a fin.

Emptor hæreditatis non cogitur respondere creditoribus hæreditarijs. l. 2. C. de hæred. vel act. vend. l. 2. §. si venditor. ff. col. l. hæreditatem. ff. de dona.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in l. post venditionem. C. de de pact. num. 1.

Fallit in 3. casib. quos not. Franc. Cur. in d. l. post venditionem. Don. a fin.

Fiscus ratione partis hæreditatis, quam habet cum socio, potest vendere totam hæreditatem. l. multum interest. C. de cōmu. rer. aliena. l. vnica. C. de alien. rer. fisca. lib. 10. Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 2. a Pet. Duen. reg. 375. Don. a fin.

Venditori lasso ultra dimidiā iusti pretij succurritur (Adde ad re ipsam amplissimè Ant. Gabr. tit. de empt. & vend. concl. 1. lib. 3. & d. Ioseph. Lud. concl. 1. eo. tit.) l. 2. C. de rei vend.

Fallit in 12. casib. quos not. Soc. reg. 436.

Ampliatur, & limitatur per F. Turz. concl. 152 & 159.

Fallit in multis casibus. quos colligere potes ex distinctione Bened. Capr. in suo tract. reg. 87.

Ampliatur in 26. casibus, & limitatur in 30. a Port. libro primo regul. 36.

Ampliatur in 27. casibus & limitatur in 29. ab Anto. Gabr. lib. 3. de emptio. & vend. conclusio. 1. videas Socin. regul. 226. Don. a fin.

Equo vendito debetur & sella, & frenum, & alia ornamenta ipsius equi: & quæ ornamenta erant iam pro ipso equo parata tempore contractus: ad quæ ornamenta habenda potest ipse emptor agere contra venditorē. l. ædiles. §. vendēdi. ff. de ædil. edicto. Vide Alex. in l. si vt certo. §. vsq; adeo. ff. comod. Bar. & Alex. in l. eū qui. §. nō solum. ff. de fur. Alex. & Ias. in l. de quib. ff. de legib. & in l. funes. ff. de act. empt. in quib. loc. dicunt qd sic. Illud venit in contractu, qd tempore contractus demonstratur, & ad ea præstanda cogetur venditor infra 60. dies. Bal. in l. 2. C. de ædi. actio. nu. 4. & Ias. in §. actionum. nu. 53. de act. vide Anto. Gomes. de contract. c. 2. nu. 15. Bellac.

Venditor volēs emptorē conuētum defendere, id facere debet corā iudice emptoris, corā quo lis cœpta fuit, nec pōt re ad suū iudicē reuocare opposita fori declinatoria ex propria psona. l. 1. vbi gl. & doct. C. vbi in re act. ampliatur & limita. in multis casib. vt per Cagn. in l. venditor. de iud. nu. 8. Do. a Fin.

Vendi non debet plus res, vel minus quam valeat. Et ideo si quis mutuatur nunc pecuniam, vt recipiat aliam speciem, puta frumentum debet fieri æstimatio secundum valorem currentem tēpore solutionis vel tempore, quo res nascitur vt est comm. opi. de qua Abb. in c. multa sunt. nu. 3. ne clerici vel mon. alias esset vsura, & turpiter acquireretur. Bonac.

Animal venditum si moriatur infra triduum, præsumitur qd

tempore venditionis fuisset morbosum, & tenetur venditor reddere precium quod iam recepit Ias. in l. lecta num. 20. ff. si cert. pet. Rip. in tract. de peste, in rub. de remed. ad curad. pest. num. 141. Villal.

Quid si vendo scenum, vel fructus viridarij, & bis in anno secatur? dic qd intelligitur de primo secundū Bal. & Alex. in l. diuortio. §. ob donationes. per gl. ibi. ff. solut. matr. Fel. in c. in nouamus. col. 1. de treu. & pac. & in c. licet dilectus. in fi. col. 1. de testi. Vezinus.

Quid si vendā saluo iure coloni: & nullus est collonus, sed seminaui an possim detrahare partē, quæ consuevit dari colo no? vide Alex. post Bar. in l. si quis. ff. de leg. 1. vbi Alex. se et remittit ad not. per Bar. in l. si mercedē. §. si. ff. de actio. empt. vbi Bart. dicit qd non. & bene not. addo Alex. vol. 1. conf. 28. & vol. 2. conf. 31. quod est idem. Ias. in l. admonendi. col. 10. ff. de iur. reiur. Socin. in 2. part. conf. 287. Fel. in c. intermonasterium. col. 1. de re iud. Hippo. Marf. in l. 1. §. si seruus. col. 1. ff. de quest.

Limita nisi emptor pariter sciuisset nullum fuisse colonum. ita Alex. in d. conf. 28. alleg. Bar. in d. l. si quis. Idem.

Venditor mercium non præfertur ceteris creditoribus hypothecam habentibus in ipsis mercibus venditis: & sic si mercator vendidit merces suas alicui mercatori, & transferat dominium, & ille mercator promittat soluere in certis nundinis postea aufugiat, & extant merces venditæ & compareant alij creditores: tunc mercator, qui vendidit istas merces, nullum habet privilegium in illis mercibus, nec præfertur alis creditoribus, quamuis extant dictæ merces: vt voluerunt Dyn. Bar. Ange. Bal. & Alex. Ias. & ceteri omnes in l. si cum dotem. §. si. ff. solu. mat. & Bal. in l. si. C. commodati. & in l. eum cui. C. de act. & oblig. & in l. in rebus. col. 2. C. de iur. dot. Pau. Castr. in l. procuratoris. §. si plures. ff. de tribur. & Straccha cum aliis relatis per eum, in tract. de mercatura. in tit. de coactoribus. in ult. par. qui potiores in bonis decoctorum habeantur. nu. 5. qui scribit istam esse communem opinionem.

Sed contrarium, & male, ac titubanter quidem videtur sentire Bal. in l. pro debito. C. de bonis auth. iud. possid. quem in vno casu saluat Ias. in l. creditor. la prima. ff. si cer. pe. scilicet qd pecunia fuisse expresse, & specificè mutuata ad emendum, tales merces, cēsentur tacite obligatæ, & in illis tanquam tacite hypothecatis præferetur omnibus creditoribus prioribus, quod quidem communiter reprobat per Doct. vt supra in opi. § 36. lib. 2. fol. 91. Mutuans alicui pecuniam. ostensum est. Viuius opin. 1012.

Actuum diuersitas ita inducitur, & pluralitas prioritasque in tempore iure & hypotheca, si fiant diuersis horis diei, sicut si in diuersis diebus, text. est not. iuncta glo. in ver. eodem die. in l. si fundus. §. si duo. ff. de pign. facit glo. in l. si ex pluribus. §. si ff. de sol. Balb. decis. 493.

Si vendam rem aliquam cum termino illius anni ad soluendum precium conuentum, cursus illius anni incipiet currere a tempore traditionis ipsius rei, a quo tempore contractus habet suam perfectionem. l. tali. in princip. ff. de iure dotium. Bart. Ias. in l. si is cui legatur. ff. de leg. 1. vbi reputat hoc singulare. Vezinus.

In dubio præsumitur res vendi libera. Ias. in l. quominus. col. 13. ff. de sum. alleg. l. ex predijs. & ibi Ang. C. de euic. Ad do Are conf. 19. & Ias. in l. si pro fundo. col. 2. C. de transac. & ibi plenè Alex. Bolog. conf. 2. col. 5. Bal. in rub. C. de contrah. emptio. q. 6. Et non dicitur res tradita quando est cum onere. Alex. in 5. vol. conf. 65. Si tamen res sit obligata sub conditione, poterit vendi. & si emptor petat consentiri per illum cui est obligata, sufficit cauere de conseruando emptorem indem. ita not. Alex. vol. 5. conf. 65. Idem.

Quid si vendo rem liberam ab omnibus decimis? dic quod intelligitur de extraordinariis. Crem. sing. 107. alleg. Bal. in l. fistulas. §. si. ff. de contrah. empt. Vezin.

Res litigiosa vendi non potest aut alienari non potest, vt in l. 1. & per totum tit. ff. de litig. c. 1. de conf. vti. vel inut.

Fallit in 2. casib. quos not. Soc. reg. 341. Don. a fin.

Vbicunque venditor sciens non certiorauit emptorem de qualitate rei propter quam res uendita minoris est, tunc emptori ignoranti tenetur ad omne interesse. l. 1. §. 1. l. Iulianus. post prin. & l. quæro. ff. de act. empt. Si autem venditor ignorauit, tenetur quanti minoris emptor fuisset empturus si sciuisset l. quoties. ff. de ædil. edict. & l. Iulianus. in prin. & l. Labeo. ff. de contrah. empt. l. 1. §. causa. ff. de ædilect. Bellac.

Et requiritur quod tunc venditor nolens de euic. teneri, specialiter moneat & certiore faciat emptorem de qualitate rei. d. l. quæro. & vult Cyn. in l. 1. C. de ædil. act. & clare non obscure moneat: alias non sufficit. l. ea quæ comēdandi. §. si. ff. de contrah. empt. l. tenetur. §. si. ff. de act. empt. cum alijs alleg. per

per Alex.in 5.vol.conf.95.faciunt not per eundem Alex.in 5.vol.conf.14.Addo Pau.de Cast.in 2.vol.conf.3 19.alias 3 17. Corn.in 3.vol.conf.81. Imo si venditor dicat rem non esse alij obligatam cum scit,committit falsum,ita vult.Fely.in ca. cum Io.col.10.extra de fide instru.

Contra præmissa fac. quia ille qui gerit actum cum alio, præsumitur scire conditionem & qualitatem eius, adeo quod est in culpa si se non informat, ita vult Fel.in c. cum olim. col.3. de testib. Pau. de Cast. in 2.vol.conf.335.alias 333. Barb. 2.vol.conf. 56.col.9.faciunt quæ amplè vult Alex. 2.vol.conf. 103. & in 5.vol.conf.60. Pau. in d.l. quæro. Idem.

Obligatus retrouendere in vere, intelligitur de primo vere & ultra non cogitur, fallit in 3. casib. vt per Cagn. in l.2. C. de pact. inter empto. & vend. nu. 65. Don. a. fina.

Obligatus retrouendere ad id præcisè non compellitur. Fallit in 2. casib. vt per Cagn. in d.l. 2. nu. 129. & seq. Do. a. fi.

2 Vendere, & promissio de vendendo diuersa sunt. l. in bonæ fidei. secundum vnam lect. & ibi Ias. ff. de eo quod cer. loco. gl. in c. pen. de elect. in 6. Bar. in l. dedi. ff. de cōd. ob. caus. & in l. si pupillus. ff. ad l. Falcid. Bal. in l. 1. C. com. de leg. facit l. si hæres. ff. de actio. empt. & ita tenet Alex. in 2.vol.conf.73. & in 3. vol.conf.72. & in 5.vol.conf.45. & conf. 76. Aretin. conf. 28. Barba. in 1.vol.conf.8.col.12. & conf. 5 1. in fi. col. 16. & in 2. vol.conf.47.col.8. Matthæ. not. 46. Petr. Gerard. sing. 98. Dec. conf. 193. in fi. Bellacom.

Emens redditus aliquos cuiusdam fundi pro trecentis aureis pro toto tempore suæ vitæ, si contingat eum tanto tempore viuere, ita vt acceperit fructus qui ad plus ascendunt, quam esset illa summa pecuniæ, alter non propterea poterit conqueri: quia etiam ille in primo anno poterat mori. & cum tale pactum se habeat ad damnum & ad lucrum, est seruandum, & iustum est censendum propter dubium euentum. l. de fideicommissio. & ibi Ias. C. de transact. & idem Ias. in l. 1. nu. 63. C. de summ. trinit. com. dicit. Vezinus.

Emens granum vel similia, debet ducere suis sumptibus, secundum Alex. in l. quod lega. ff. de iud. al. Spe. in tit. de compe. iud. aditio. §. 1. ver. quid si rusticus. Vezin.

Emptio rei suæ siue a sciente, siue ab ignorante facta, non valet. l. suæ rei. ff. de contrahen. empt. l. cum res. & l. si mater. C. eo fallit in 7. casib. quos. not. Rip. in repe. l. si aliquam rem. ff. de acquir. poss. fallit in 3. casib. vt per Dec. in l. neq; pignus. ff. de reg. iur. num. 5. Don. a. fina.

Annui redditus emptio de iure licita est. Io. de Rip. in lib. 1. de legib. c. 19. nu. 6. com. dic. & vide Io. de Ana. c. in ciuitate de vsuris & de hac materia copiosius vide per Did. Pic. carro i tra. cta. de censib. in conf. super statuto villæ de Gandapipæ.

Si mado vt emas mihi talè rē pro decē, & emas pro 20 et vti liter, nō repetis nisi 10. ita Pau. d. Calvo. 2. cōf. 157. Crē fin. 72.

Emptor libri mēdosi agere pōt redhibitoria. vel quāto minoris secundū Ange. in §. fi. Instit. de suspect. tutorib. Vezin.

Emptor qui rem aliquā emit. in diem vel sub conditione. non debet facere reparationes vtilis in re quam emit. potest autem necessarias facere sed moderate, & quas demum poterit repetere. l. creditor 2. C. de pign. act. Boer. decis. 47.

Hominis liberi venditio non valet. l. 12. C. de inge. manu. fallit in 5. casib. vt per Vigelin. in commento 6. anni. in 2. par. lib. 19. ff. c. 3. causa 3. fol. 650.

Fallit in 9. casib. quos not. Bene. Cap. in suo tract. reg. 87. nu. 186. fallit in 6. casib. quos ego notauit in §. cum autem. Instit. de empt. & vend. in 1. notab. Don. a. fi.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide de hac materia Ludo. Lopez lib. 1. Instructoriū negotiatiū fise & exactissime Anton. Gab. titu. de emptio. & vendit. concl. 1. lib. 3. D. Ioseph. Lud. concl. 1. eo. tit.

2 Vendere autem qui promissit, an debeat eum interpellare, si cōstituat alij vendere. vide per d. Ioseph. Lud. de empt. & vend. concl. 2. Nic. Boer. quæst. 48. nu. 24.

DE HYPOTHECIS ET PIGNORIB.

TITVLVS IX.

De bonorum hypotheca tum generali, tū speciali.

CAP. I.

Hypotheca generalis omnium bonorum comprehendit tam præsentia, quam futura, & nomina debitorum. Idem ibi nu. 165. com. dicit. Villal.

Hypotheca bonorum generalis cum clausula constituti, ad bona futura dilatatur. com. in fine Fanen. de pignor. & qui eum laudat Turzan. opi. 146. E. Suarez.

Si in generali bonorum hypotheca apponatur constituti, operatur, vt hypotheca extendatur etiam quo ad bona futura, sic inquit Salyc. & But. in l. fina. C. quæ res pign. obl. pos. & consuluit Barto. confil. 76. punctus talis est, pater filio suo emancipato. eamque Fanen. in suo tract. de pign. & hypot. 2. membro post principium com. tanquam sequutus est sententiam. F. Turzan.

In hypotheca generali non venit feudum. secundum Bald. in ca. imperialem. in tit. de prohi. alie. feu. per Frede. quia propter penā priuationis nō est verisimile, quod quis in specie esset obligaturus. l. obligatione generali. ff. de pign. l. 1. & quod ibi vult Bal. C. quæ res pign. obl. pos. & ita vult Spe. in tit. de pig. §. 1. ver. pen. & Alex. in l. si constante. in 12. col. ff. sol. matr. & est tex. in c. in generali. in tit. si de feu. defun. sue. cōtro. addo Alex. in 2. vol. conf. 16. & in 4. vol. conf. 2. Fel. in ca. quæ in ecclesiis. in 30. col. de consti. Barbat. in 1. vol. conf. 43. in 26. col. & late in 2. vol. conf. 11. in 9 & 10. col. Lud. Roma. conf. 166. Soc. in 1. part. conf. 19. col. 5. Dec. conf. 139. in fi. Bellacom.

Hypotheca generalis, quam habet mulier pro dote, est ita efficax, quod præfertur aliis creditoribus habentibus etiam tacitam hypothecam. idem nu. 93. com. dicit. Villal. Amplia istam communem ad matrimonium putatiuum cum bona fide contractum. idem ibi nu. 103. com. dicit. Idem.

Nota, quod licet ista hypotheca transeat ad filios, eiusdem matrimonij non tamen ad filios alterius matrimonij. idem ibi nu. 95. com. dicit. Idem.

Hypothecam autem generalē anteriorem habet mulier, & præfertur pro dote sua habenti quacunque specialem, ratione rei suæ: seu quod res ipsa ematur de pecunia propria, secundum com. opi. per Burf. conf. 56. nu. 13. lib. 1. Bonacoss.

In generali hypo. bonorum mariti, non veniunt bona dota. lia. Alex. in d. l. si constante. §. si maritus. ff. sol. matr.

In generali oblig. bonorū venit etiā nomen debitoris Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 395. incip. notan. 1. ad euidentiā. Bellac.

Hypothecæ generali subiiciuntur merces vanales. Cro in l. si constante. solut. matr. dicit com & Ias. in l. qui Romæ. §. Callimachus. de verb. oblig. Villal.

An autem in hypo generali veniant merces venales? Lud. Rom. in d. l. si constante. tenet quod non per d. l. debitor. ff. de pig. arg. lex facta. la grand. cum simil. ff. de hæred. instit. cum alijs alleg. per Alex. in d. l. si constante.

Contrarium tamen tenet ibi Alex. al. Bal. in l. cum tebernā. ff. de pign. & in Rub. C. de verb. sign. in 4. q.

De quo vide Ias. in l. 1. C. de verb. sig. & in §. item Seruiana. in 7. col. Instit. de act. & Bal. in l. vbi adhuc. C. de iud. do. in 5. col. ver. sed ponit maritus. Bellac.

Hypotheca tum generalis, tum specialis alienationem rei illa constricta non impedit. vt frequenter placitum affirmat Negus. de pig. par. 2. F. Turzauns.

Res speciali, vel generali hypothecæ supposita, si in cōtractu cui adiicitur, non sit pacto expresso dictæ rei alienatio prohibita, si alienetur, valet alienatio habebit tamen ille cui res hypothecata fuit retentionem, & eā vti poterit pro pœna, & interesse, seu ipsam pœnam loco dicti interesse, quousque de illo sibi satisfiat, cōsequenter: tradunt Bart. & alij in l. si nō sortem. §. si centū ff. de cōdi. indeb. & Negus qui sic cōgerit a Doct. concludi asserit in tract. suo de pig & hypoth. par. 2. F. Turz.

Hypothecæ aut argumentum ad rei torius alienationē nō procedet. vt communiter ab interpretib. definitū scribit Arius Pinel. in l. 2. par. 2. nu. 19. C. de rescind. vend. E. Suarez.

Habens anteriorem hypo. generalem præfertur habenti posteriori specialem. Lud. Ro. conf. 240 in 2. dubio. Vezin.

Per specialem hypothecam non tollitur generalis hypotheca si ex speciali non sit plene creditori satisfactum. l. quamuis. C. de pig. Boer. decis. 309 nu. 2. & vbi primus creditor habet solam generalem hypothecam, secundus vero creditor habet specialem & generalē, primus est semper potior. l. 2. ff. qui potiores in pigno. habe. & Salice. in l. 2. num. 1. & 2. de pigno. Bellacom.

De tacita hypotheca; quæue in ea veniant; & quando contrahatur, vel retrorahatur; & quid de tacita.

CAP. II.

Conducēs minor. viginti quinque annis domum, in ferensque postea in eam etiam res suas, tunc bona huiusmodi inuecta non erunt tacite hypothecata pro pensione domus. secundum glo Barto. & o. in Salycet. in l. item quia. ff. de pact. Din. §. itē Seruiana. Instit.

inst. de actio. Imo. & Cuma. in l. si cōstāte. in prin. ff. sol. mat. ista est com. opi. In contrariam vero partem, videlicet, vt bona ipsius minoris illata in domo, seu fundo conducto absque tutoris, vel curatoris auctoritate, cēseatur tacite obligata pro pē sione: inclinauere, & optimis quidem rationib. Bal. Ang. Pau. Castr. & ceteri, in d. l. itē quia. Bal. in l. vnica. §. & vt plenius. C. de rei vxor. act. Neguf. de Fano, in tract. de pignorib. in secunda par. mēb. 4. nu. 154. Faber, Are. Nicol. de Neap. Ias. cum alijs citatis per eum. nu. 56. Gom. remissiuē sub nu. 25. & Bell. nu. 31. in d. §. item Seruiana. vbi firmat hanc communem sententiam fore contra gl. prædictam, & in effectu iudicio meo verifima, & communis apparet, atq; ab ea, tanquam tutissima in actu practico discedere fatuum esset. F. Viui. opi. 133.

Inuecta in domo cōducta an sint pro pē sione tacite obligata? vide Ias. in §. item Seruiana. in 3. col. Insti. de act. & in l. item quia. ff. de pact. & conclu. est quod sic per glo. in d. §. itē Seruiana. in verb. quis. quæ est 2.

Et quæ requiratur ad hoc, vt talia inuecta sint obligata. vide not. per Ias. in d. l. itē quia. vide et. Ang. in d. §. itē Seruiana.

Hypotheca, quam habet locans in rebus illatis, & inuectis in domo cōducta, nō solum hēt locum quando pro mercede in genere facta fuit locatio, sed et si facta fuerit pro certa mercede in specie. Ant. de pig. in 4. mēb. 4. par. nu. 137. cōm dicit.

Fallit in bonis alienis inuectis, ac illatis, quia non inducitur tacita hypotheca, nisi dominus sciat, & taceat: quia tūc bene inducitur, Idem ibi nu. 152. comm. dicit. Villalob.

Hypotheca tacita in re emptā ex pecunia mutuo data, solum pupillo acquiritur, ex magis communi per Burf. cōf. 56. post nu. 13. lib. 1. vbi plura de hypotheca tacita. Idem.

Res emptā ex pecunia alterius non est illi tacite hypothecata. l. quamuis. C. de pign.

Fallit in 8. casib. quos no. Ripa in d. l. Senatusconsulto. ff. in quib. causis. nu. 1. Don. a fin.

Mutuant ad refectorem ædificiorum habet tacitam hypothecam in ipsis ædificiis priuilegiatam. l. Senatusconsulto. ff. in quibus causis.

Fallit in 8. casibus quos not. Ripa in d. l. Sanatusconsulto. num. 6. Don. a Fin.

Hypotheca tacita legalis, nō euanesceat p expressā subsequen- tiam, iux. com. per Burf. cōf. 120. nu. 29. li. 1. post Boer. q. 332. Idē.

In tacita hypo. veniunt præsentia & futura. Bal. in l. hac edi- tali. §. his illud. in verb. habitura. C. de sec. nupt. Lud. sing. 146. Idem Bal. in l. vbi adhuc. in ult. col. C. de iud. dot. Vezin.

Libri non veniunt in tacita hypotheca. Ias. in §. itē seruia- na. in 10. col. insti. de actio. Vezin.

Hypotheca tacita in bonis tutoris, vel curatoris, & eorum fideiussores incipit tempore, quo incipit esse tutor, non tem- pore, quo incipit male administrare. Neguf. in tract. de pig. in 4. mēb. 2. part. princip. nu. 12. vbi dicit com. & tenendā. Villal.

Hypotheca tacita pro dote competens nō præfertur prio- ri expressæ. communem dicit ex Ias. Gomezio, Zasio & alijs Did. lib. 1. varia. resol. c. 7. in 3. conclus. Sed bene præfertur ex- pressæ posteriori, vt ibi in 4. conclus. Expressa quoq; hypothe- ca pro dote nequaquam præfertur expressæ priori. communē dicunt Soci. Ripa, Fanensis, Ias. & Coraf. secundum Didac. in d. c. 7. in 5. concl. l. Fich.

Amplia quod hypotheca expressa anterior præfertur hypo- thecæ etiam expressæ pro dote. Idem ibi. nu. 100. & 102. com. dicit. B. Villal.

Hypotheca tacita in dote incipit a die promissionis: si po- stea sequatur traditio. Idem ibi nu. 80. com. dicit. Villal.

Hypothecæ tacite generali, quam mulier habet pro dote, non præiudicatur, si mulier habeat pro dote speciale pignus, sed cōcurrunt ambæ, cum mulier non possit facere ius dotis deterius. Ant. de Fan. in 4. mem. 7. par. nu. 83. com. dicit. Idē. Amplia in inquilino, qui prouisus est de speciali hypotheca alicuius rei conductoris: nam per hanc non tollit hypotheca generalis de rebns inuectis in domo conducta. Idem ibi num. 89. com. dicit. Idem.

Quæro, an creditor qui ad merces cōparandas, vel alias res emendas pecuniam mutuo dedit, in mercibus vel reb. ex hac pecunia emptis, tacitam consequatur hypothecam? Resp. glo. in auth. quo iure. verbo personali. C. qui potior. in pig. tenent q. sic. Et eandē opinionem tenet Alex. in l. si cum dotem. §. si. num. 5. ff. sol. matr. Ias. l. creditor. ff. si cer. pet. Sed in hoc Doct. magis communiter contrariam tenent sententiam: vt testa- tur D. Couar. variat. resol. c. 7. nu. 3. excepto pupillo, qui in rebus ex pecunia sua ad hoc mutuo data emptis, tacitam ha- bet hypothecam. glo. l. idemque. ibi Bartol. ff. qui pot. in pign. Negufant. in tract. de pigno. 2. part. prin. 4. membro. num. 163. M. Grassus.

Bona mariti non sunt tacite hypothecata pro alimentis vxor- is. Rom. cōf. 454. num. 28. communem dicit B. Villalob.

Hypotheca expressa, si non est in potestate debitoris reci- pere pecuniam, incipit a tempore promissionis: si tamen erat in sua potestate, a tempore solutionis. per l. 1. qui po. in pign. habeantur. quam legem intellige generaliter in omni credito- re & non in sola dote. Ant. de Fan. de pig. in 2. par. mem. 4. nu. 78. comm. dicit. B. Villal.

Hypotheca expressa anterior præualet hypothecæ tacite pro dote cum sit posterior: idem ibi num. 98. communem dicit. Villalob.

Hypotheca prior præsentium, & futurorum bonorum taci- ta vel expressa, potior atque antiquior habetur quam hypo- ca æquæ generalis sed posterior etiam in iis bonis, quæ post vtranque obligationem quæruntur. commune ponit Neguf. de pig. 2. memb. 5. par. prin. num. 4. C. qui potior. in pign. hab. & in l. licet. nu. 4. eo. tit. ac Io. Crot. in rep. legis 1. nu. 72. ff. sol. matr. de nihilo reluctantur. F. Turzanus.

Hypotheca cuiusvis priuati prior seu tacita, seu expressa sit, potior & dignior erit. quam posterior fisci, tum tacita, tum expressa hypotheca. vt censent Accur. Dyn. Alb. ac Bart. nu. 1. in l. si is qui. ff. de iur. fis. & cum quam multis receptum ponit Did. a Couar. lib. 1. resol. c. 16. Idemque ius erit in tacita atq; expressa dotis hypotheca. vt com. autumant Neguf. de pign. memb. 1. 4. par. nu. 100. & nu. 102. & Rip. in l. quæsitum. nu. 7. ff. de priuileg. credit. Io. Coraf. in l. qui liberos. nu. 118. ff. de rit. nupt. quāuis contrariū hac in secunda specie verius sit. Idē.

Hypotheca, siue tacita siue expressa in cōtractibus conditio- nalib. retrahitur ad diem contractus. Hanc com. & magis veram inquit Neguf. de Fan. in tract. de pign. in 1. mem. 5. par. princip. nu. 24. Villal.

Hypotheca retrahitur ad diem contractus, vbi purifica- tur conditio mixta, ne in alium sit res translata, secundum cō- mu. per Burf. cōf. 45. nu. 4. lib. 1. Bonac.

Hypotheca trahitur ad bona futura siue expressa, siue taci- ta. Lud. sing. 146. Bal. in l. si. C. quæ res pig. obl. poss. Vezin.

Actiones, & iura non solum sub expressa, sed & sub tacita bonorum hypotheca intelliguntur obligata. vt frequentibus doctorum suffragiis exceptum inquit Dec. cōf. 349. nu. 10. Neguzan. de pig. 4. memb. 2. par. num. 165. Suarez.

De agentibus hypothecaria, & nunquid hypothe- caria actio præscribatur.

C A P. III.

AGenti hypothecaria incumbit onus probandi tria, debitū scilicet subesse, Rem hypothecam, & in bonis debitoris tunc fuisse cum hypotheca fuit contracta. l. ante omnia. ff. de prob. Eritā vult Bald. in 1. parte, cōf. 39. & in 3. parte. cōf. 36. Soc. in 1. part. cōf. 134.

Amplia, & intellige, q. debet probari debitū specificè quid & quantum. ita in terminis Alex. in 5. vol. cōf. 108. in 1. col.

Addit Flor. in d. l. ante omnia. quantum scilicet, q. debitor fuerit in mora soluendi. al. si debitor. C. de pig.

Addit quintum scilicet, excusationem fuisse factam contra debitorem. auth. hoc si debitor. C. de pig. Bellac.

Hypotheca, an probetur per apochā debitoris nō sub scri- ptam testibus. Paul. de Cast. in 1. vol. cōf. 134. incip. in cā ser. Ludouici. repetito in 2. vol. cōf. 393. alias. 395. tenet q. non.

Et illud cōf. refert licet alio nu. Soc. in 2. part. cōf. 198. vbi in fi. cōf. ilij videtur illud impugnare. Bellac.

Apocha tribus testibus subscripta probat hypothecam. Ita Bal. in 3. par. cōf. 162. imo plus dicit ipse Bal. in d. 3. part. cōf. 170. in 2. col. quod licet nō sit testibus subscripta, dummo- do sit vera probat hypothecam. Idem.

Dum tamen quæritur quid oporteat probare agentē hy- pothecaria? dic. latius, q. gl. in d. §. item Seruiana. dicit, quod oportet creditorem probare de dominio debitoris.

Glo. vero in l. cum res. C. si res alie. pign. da. sit. dicit, q. suf- fic. probare quod debitor tempore obl. & hypo. bona fide pos- sidebat illam rem.

Glo. autem in l. rem alienam. ff. de pig. act. dicit, q. est neces- se probare de titulo & poss. debitoris cum bona fide.

Text. vero in l. & quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pig. dicit, quod est necesse probare quod res obligata tēpore obl. erat in bonis debitoris.

Tu autem conclude, quod aut creditor agit hypothecaria cōtra debitorem, & tūc suffic. probare, q. debitor possidebat tēpore hypothece. l. si inter colonum. §. 1. ff. de pig. & est ratio, quia

quia non potest refrigerare quæstionem dominij ratione mendacij & doli.

Istud tamē limita in speciali hypotheca, sed in generali bene posset debitor allegare, quod res pro qua agit hypotheca, nō est sua, sed est talis personæ: & dēt illā plonā nominare, & hoc qñ colligit fructus nomine illius personæ. nā hoc casu non conuincitur de mendacio, nec potest opponi de dolo cōtra eum, & sic cessat ratio. d. §. 1. hanc limitationē ponit Sal. in d. l. cum res. Et ita vult Ias. in d. §. item Seruiana. in 15. col.

Et idem si agatur contra hæredē debitoris: quia cēsetur eadē persona, vt in auth. de iure iurando. à morien: præsti. Idem.

Si autem agatur hypothecaria contra tertium possessorē, tunc si habeat causam à debitore. Cy. in d. l. cū res. distinguit, an habeat causam lucratiuam, an verò onerosam, primo casu dicit sufficere probare de possessione debitoris cū bona fide. secundo verò casu oportet probare nedū de possessione debitoris cum bona fide, sed etiā de titulo. Bart. autē in d. l. rem alienam. non habita distinctione inter titulum onerosū, & lucratiuū, dicit quod hoc casu, quando agitur contra tertium possessorē, habentē causam à debitore, oportet probare de titulo, & bona fide debitoris: Vel saltem probare de dominio directo vel vtili ipsius debitoris in directa actione hypothecaria. & ista sententia Bar. seruaretur in practica vt puto.

Sed Bar. de Sal. in d. l. cum res. dicit, quod hoc casu quando agitur hypothecaria contra tertium habentem causam à debitore. sufficit probare q̄ debitor tempore hypothecæ possidebat illā rē bona fide, mouetur, quia si agēs probet de tit. ipsius tertij possessoris, siue per instrumentum, siue per testes, siue per cōfessionem ipsius rei conuerti, apparet iudici, q̄ ille tertius possessor recepit rē à debitore, vt propriā ipsius debitoris: vnde sicut debitor non potest excipere, nec refricare quæstionē dominij, ne conuincatur de mēdacio. d. l. rem alienam. in fi. ita etiam iste tertius possessor non debet posse excipere.

Secundò mouetur Sal. quia si oporteret probare de titulo debitoris, daretur materia creditoribus inuestigandi titulos alienos, scilicet, eorum quibus volunt mutuare pecunias sub hypotheca, contra l. 2. C. quando & quib. 4. pars deb. lib. 10.

Tertiò mouetur, quia sufficere probare præsumptiuē, id quod est fundamentū intentionis agent. l. siue possidetis. C. de pb.

Aliās in quæstione facti vidi practitari opi. Sal. & secundū illam lata fuit sententia. Idem.

Si verò agitur contra tertium possessorē non habentem causam à debitore, tunc oportet agentem probare de dominio debitoris, vel quasi: puta quod ipse debitor tempore hypothecæ possidebat cum titulo & bona fide. & ita vult Bart. de Saly. in d. l. cum res. adde Paul. de Castr. in 2. vol. conf. 276. Alex. in 2. vol. conf. 98.

Adde etiam in hac materia consilium Alex. in 2. vol. conf. 137. cū cōf. seq. quod est Ang. Are. quæ consilia sunt cōtraria.

Vide etiam latissimē Ias. in d. §. item seruiana. col. 14. cum multis seq. vbi dicit, quod in actu practico, & quando agitur contra principalem debitorem, debet deduci & allegari de dominio. & hoc ante Ias. voluit ibi Ang. in 3. col.

Adde quod præmissa procedunt, quādo agitur hypothecaria, sed si ageretur interdicto saluiano, sufficeret probare, q̄ debitor tempore obligationis possidebat, secundum Bar. in d. l. rem alienam. & Sal. in d. l. cum res. de quo per Ang. Are. in d. §. item Seruiana. circa col. 5. & Alex. in 5. vol. conf. 70.

Subiungit Alex. in d. conf. 70. quod adhuc magis vtile erit intentare ad recuperandā possessionem rerum sibi hypothecatarum remedium. l. si. C. de acquir. poss. quia tunc nō potest opponi de excussione non facta. al. Iac. Bu. & Angel. in d. l. fin. cum alijs per eum adductis ibi, & in conf. 73. in eod. 5. vo. Idē.

Actio realis hypothecaria etiam contra tertium possessorē dirigitur. l. fundus. §. in rei vēdicatione. ff. de pigno. Deci. conf. 645. num. 3. Bonacof.

Hypotheca ad hoc quod possit intentari contra tertios possesores, requiritur quod fiat excussio in bonis principalis & quod sit pronunciatum per iudicē legitimē excussum. Ant. de Fan. de Pig. 8. par. memb. 1. num. 12. com. dicit.

Item requiritur citatio possessorum, & fideiussorum, idem ibi num. 12. communem dicit.

Amplia etsi hypotheca sit expressa. Anto. de Fan. de pig. in 8. part. mem. 1. nu. 31. communem dicit.

Amplia secundo, etsi pro dote. idem ibi num. 23. com. dicit.

Amplia, etsi bona essent confiscata: quia prius fiscus debet excuti, idem ibi num. 15.

Fallit, quādo actualiter fuit pignus traditū creditori, nam si postea cadat à possessione, vel detentatione, potest vendicari à possessore sine excussione Idem ibi num. 8. commun. dicit. Idem Villal.

Quæro, an creditor agens hypothecaria aduersus tertium possessorē, debeat probare de dominio, vel quasi, debitoris: An verò sufficiat probare possessionem rei obligatæ fuisse penes debitorem tempore obligationis? Resp. magna est varietas glossarum, & Doc. in hac quæstione, in qua & ipse Bar. cōtra morem suū sibi contrarius est, vt latē pro vtraque parte refert authoritates Matth. de Affl. decis. 283. num. 6. Sed melius distinguitur secundum Docto. aut tertius possessor habet causam lucratiuam à debitore, & sufficit probare possessionē rei obligatæ fuisse penes debitorem tempore obligationis. Ita tenent Bar. & Bal. l. de reb. C. de don. ante nup. Cy. Bar. Iac. Butrig. l. cum res. C. si res aliena pig. data. Floriā. l. ante omnia. ff. de probatio. Ang. inter conf. Alex. conf. 138. li. 2. Matr. de Affl. deci. 37. n. 5. Fab. §. itē Seruiana. nu. 15. Ias. nu. 89. Moder. Paris. in consuet. Parisien. §. 80. & in addit. ad Alex. cōf. 115. lib. 6. Et hanc dicit esse veriorē & cōmuniore D. & præceptor meus Lud. Schrader. d. §. item Seruiana. Quamuis dubitēt Alex. d. conf. 115. Et contrarium, sed malē, tenent Bar. d. l. rē alienā. ff. de pig. actio. Ang. d. §. item Seruiana. nu. 8. Prac. Papiē. for. actio hypo. verb. ex memoratis. Quæ conclusio tamen procedit quando tertius vult vti adimiculo. ex persona debitoris, eiusdemq; authoris sui, aliās creditor agens tenetur probare debitorem habuisse dominium, vel quasi. Spec. §. 1. nu. 29. de oblig. & solu. Bal. d. l. de reb. Ias. d. §. item Seruiana. nu. 89. aut tertius possessor habet titulo oneroso, & tenetur creditor probare dominium, vel quasi debitoris, ita tenent. Iac. de Aren. Cy. Bar. & Ang. d. l. cum res. Ias. d. §. item Seruiana. nu. 89. Prac. Pap. d. verb. ex memoratis. Bar. d. l. rem alienā. nu. 6. Et hæc est communior & verior, vt firmat Schrader. d. §. item Seruiana. Licet contrarium velit Salic. d. l. cum res. Ang. conf. 138. nu. 1. inter conf. Alex. lib. 2.

Aut tertius possessor nullā habet causam à debitore, & tūc creditor tenetur probare debitorem habuisse rei petitiæ, quasi dominium, videlicet rem petitiā bona fide & iusto titulo possedisse, ita tenet glo. d. l. ante omnia. Dyn. d. §. item Seruiana. ibi Fab. nu. 14. Ang. 8. Ias. 89. vbi dicit, in hoc neminem discrepare. Cy. Bar. d. l. cum res. Alex. conf. 87. nu. 4. li. 7. Ang. d. confil. 138. Affl. decis. 40. Prac. Papien. d. verb. ex memoratis. Schrader. d. §. item Seruiana. com. dicit. Mich. Grassus.

An re empta de pecunia per me mutuata, præferar omnibus? Bar. in l. si cum dote. §. fin. ff. sol. mat. & ibi Alex. in 3. col. dicit cōmuniter doc. concludere q̄ nō. per l. procuratoris. §. planē. & §. sed, & si dedi. ver. & si quidem. ff. de trib. & per l. qui dam fundū. ff. de in rē verso. cū alijs allegatis ibi per eum.

Fac. quod in venditore fructuum vult. Card. in clem. 1. vers. fin. in 3. quæst. de reb. eccl. non alie.

Limita, nisi pec. mutuata fuisset expressē ad rem emēdam, vel merces comparandas, & c. quia tūc mutans illis præfertur cāteris cred. personali agentibus. l. quod quis cum glo. communiter approbata. ff. de priuileg. cred. Lud. Rom. conf. 40. in fi. Cap. cau. 124. Lud. sing. 169. Ang. in §. 2. Instit. quod cū eo. Fortius dicit gl. nō. in auth. quo iure. C. qui potio. i. pig. ha. q̄ talis mutans expressē ad merces comparandas, habet in eis tacitam hypothecam. ita vult Alex. in d. §. fi. Adde Cāpez. in trac. de dote. in 4. par. q. 8. & Ias. in l. si creditor. ff. si cer. pet. Lud. sing. 569. Vide supra lib. 7. tit. de renoc. his quæ in fraud. credit. §. creditor ex mercium. Vezinus.

Non potest agi ad pretium in actione hypo. quia in ea pretium non succedit loco rei, non re perempta vel præscripta gl. & doc. in l. 1. ff. de distr. pig. quam pro singulari sequit Bal. in l. q. a debitore. i. pr. ff. q. in frau. cre. & ita vult Alex. in 5. vol. conf. 70. & cōf. 108. Ias. in d. §. itē Seruiana. in fi. 6. col. & in l. itē quia. in 5. col. ff. de pac. & in l. si eum seruū. in fi. ff. si cer. pet. Limita nisi mulier consentiat alienationi bonorum sibi hypothecatarum, quia poterit agere hypothecaria pro pretio, ita notab. vult Alex. in 2. vol. conf. 4. in 4. col. Beilac.

Hypothecaria agere potest anterior creditor contra alium posteriorem creditorem, cui res in solutum deliberata fuit, quia tunc res transfuit cum onere hypo. Alex. in 5. vol. conf. 106. in 2. col. & in 2. dub. Bellac.

Inter personalem & hypothecariam non est ordo, quando debitor possidet: sed qñ possidet extraneus est ordo, quia prius excussio fieri debet, teste Bal. in l. persecutione. C. de pigno. vbi quod illud quod dicitur in auth. hoc si debitor. quod prius debet fieri excussio principalis, quā deueniatur ad hypothecariam contra extraneos possesores, verum est, nisi debitor post obligationem bonorū constituisset se noīe creditoris possidere illa bona obligata, quia tunc non requiritur excussio principalis. ita not. Doc. in l. si. C. de acquir. poss. & in apostil. ad Bal. in d. l. persecutione. & vide quæ scribit Bal. in l. distractis. C. de pignor. & in d. l. persecutione. Bonac.

Hypo-

Hypothecaria quæ alicui competeat extinguitur, si illa res detur ei in solutum, & competit sola actio ex empto pro euiet. Alex. in d. conf. 106. in fi. Bellac.

Hypothecariæ actioni præscriptio opponi potest, non obstante auth. malæ fidei possessor. C. de præscrip. long. temp. quæ non procedit in hypothecaria, teste Nat. conf. 253. col. fi. pro quo vide quæ ponit Alex. conf. 220. nu. 2. lib. 6. Idem.

Hypothecariæ præscribitur 10. ann. inter præsentis. 20. inter absentes cum titulo. l. 1. & 2. C. si aduers. cred. l. fi. C. de act. & obli. Sine titulo autem tertius possessor præscribit 30. annis, & ipse debitor 40. l. cum notissimi. C. de præscrip. 30. ann. & ista præscriptio contra hypothecariam currit et ante factâ discussionem bonorum, teste Crauet. qui communem refert conf. 148. col. 2. & in tertio possessore, quæ hypothecariam competentem creditori spatio longi temporis præscribat. no. Nat. conf. 230. ubi ponit casum notab. pro quo vide per Alex. cōf. 58. lib. 5. & conf. 51. eod. Rol. conf. 79. nu. 7. & seq. lib. 1. Idem.

Hypothecaria actio inter præsentis 10. annis, inter absentes 20. annis, secundum sententiam communiter approbatâ præscribitur. l. 1. & ibi gl. in verb. diuturnum. & in verb. incumbant. & l. 2. C. si aduersus creditore præscriptio opponitur. gl. in l. cum notissimi. in verb. spatiis. C. de præscrip. 30. vel 40. annor. Alex. de Imo. in conf. 58. nu. 9. in lib. 5. in conf. 83. nu. 10. & 220. lib. 2. conf. Hanc esse Doc. communem opi. inquit, referente Rol. a Valle, in conf. 79. nu. 7. in 1. tom. Paris. in conf. 50. in 1. vol. conf. Quæ tamen recipit aliquot limitationes & declarationes, uti satis eruditè Rol. latè post alios. Balb. in tract. de præscrip. in 4. par. prin. in §. tertio. principaliter quæro. nu. 6. vers. sexta conclu. in 8. volum. tract. Soc. iun. in conf. 17. in 2. vol. & Crau. in conf. 148. nu. 6. in 1. par. con. in d. conf. 79. cōsulendo scribit. De hac Dec. etiam facit mentionem Bernhar. Vuurmber. in pract. obser. lib. 1. tit. de præscrip. c. 2. incip. præscriptio contra hypothecariam. Kirchouius.

Actioni hypothecariæ sine titulo, & bona fide, præscribitur annis 40. l. cum notissimi. in princ. C. de præscrip. 40. ann. l. 2. C. de lui. pign. & ita vult Raph. Fulg. in conf. 84. incip. Bonacursus. Paul. de Cast. in 2. vol. conf. 117. in fin. Panor. in 2. par. conf. 14. Idem.

Cum titulo vero & bona fide, præscribitur 10. annis. l. 1. & 2. & ibi no. C. si aduers. cred. gl. in fi. C. de præscr. lon. temp. super verb. vel creditore. & in d. l. cum notissimi. in glo. 2. Pau. de Cast. in d. conf. 117. Pan. in d. conf. 14. Fran. Crem. sing. 61.

Et quæ contra hypo. præscribatur, tenet Alex. in 2. vol. conf. 126. & in 5. vol. conf. 100. & Ias. in d. §. item Seruiana. in 26. col. Præsupposito, quæ præscribatur hypothecaria, ut supra, Tamen creditor agere poterit ex remedio. l. fi. C. de acq. pos. infra. 30. ann. Franc. Crem. d. sing. 61. Vezin.

Ad interruptendum præscriptionem quæ currit contra hypo. requiritur litis conte. l. motæ litis. C. de rei ven. l. nec bona. C. de præscr. longi temp. l. 2. §. pe. ff. pro emp. plenè Bart. & Doc. in l. fi. in prin. ff. de eo per quem fac. erit. Alex. in d. conf. 100. in 5. vol. Vezin.

De hypothecis miscellanea.

CAPVT IIII.

Hypo. contrahitur per pactum, quod liceat ingredi rem. Franc. Cremensis. sing. 2.

Hypothecata intelliguntur bona per licentiam datam de ingred. autoritate propria. Bald. in l. creditores. C. de pignor.

Creditor rem sibi hypothecatam pro sui iuris conseruatione propria autoritate apprehendere, & retinere potest, si tamen ab alio non sit occupata, secundum communem per Burf. conf. 8. nu. 15. lib. 1. post Alex. in l. 1. C. de repud. hare.

Si hypothecaui tibi omnia bona mea, deinde tua volutate accedere, alieno vnâ rē, si res illa reuertatur postea ad me, nō est amplius subiecta dictæ hypothecæ. Alex. in l. stip. hoc modo concepta. in 8. col. de ver. ob. all. l. fi. C. de remis. pig. Idem.

Quid si pro pace facta sub pœna non frangenda hypothecentur bona, & ante pacē ruptam aliquis alienet, an possessor possit conueniri hypo. vide no. Dy. qui dicit, quæ sic. in conf. 4.

Creditor si vendat rem hypo. an tollatur hypo. vide Ludo. Rom. conf. 140.

Hypothecata censentur, bona tutoris, curatoris, & huiusmodi. Barb. in 3. vol. conf. 91. in 1. col. Vezin.

Hypotheca extinguitur, nouato debito prin. Bolog. in cōf. 59. in 2. col. al. tex. in l. nouatione. C. de nouat. & Bar. in l. aliā. ff. eod. tit. Bellac.

Et si renouatur per gratiam, attendi vltimum tempus. Phi. in c. quamuis. in 2. not. de rescri. in 6. Vezin.

An per sententiam in hypo. tollatur actio personalis contra debitorem prin. Panor. in 2. par. conf. 72. in fi. dicit quod nō. fac. tex. in l. 1. C. si aduers. cred. ubi habetur, quod creditori cui obicitur præscrip. remanet personalis actio salua contra debitorem. & ita per illum tex. dicit Alex. in 5. vol. conf. 58. Bellac.

Hypo. nō tollitur per particularem solutionem. l. quandiu. C. de distrac. pign. cum aliis al. per Lud. Ro. cōf. 276. in 1. col.

Si obligo bona mea duobus priuatis diuersi temporis. an in postea quæ sitis præferatur prior creditor. Ang. §. item seruiana. in 6. col. insti. de act. tenet quod sic. Vezin.

Legatarius agens hypothecaria ratione legati habet solum necesse probare rem processisse a testatore. Ias. in l. 1. col. 4. ibi 3. no. C. com. de lega. Vezin.

Hypotheca pro legatis, licet constituatur in bonis testatoris, nō tamen in legatis. Idem ibi nu. 158. comm. dicit. Villa.

Fallit, nisi a testatore remittatur, quia tunc non inducitur, idem ibi nu. 162. com. dicit. Idem.

Hypothecare potest emphyteuta rem emphyteuticam etiam sine consensu domini. com. dicit Clarus in §. dona. q. 18. P. Fichard.

Fructus rei in vim hypothecæ captæ, durant debitoris quo usque executio & adjudicatio fuerit fac. Boer. decis. 45. num. 11. Bellacomb.

Habens hypothecariam habet ius offerendi. Bal. in 1. parte conf. 282. Bellac.

Et in materia, vide eundem Bal. in 1. par. conf. 307. Idem.

Constituens se soluturum pro alio, obligatur etiam sine stipulatione. Alex. in 4. vol. conf. 91. ibi, quod autem actus. Idem.

An melioramenta facta post hypotheca, sint pariter hypothecata. Ias. in l. creditor. ff. si cer. pet. dicit quod sic. per l. si fundus. §. 2. ff. de pign. Quod intelligit procedere, quando ille qui hypothecauit, est ille qui meliorauit. Sed si alius fecit melioramenta, forte alius ad quem res peruenit, tunc melioramenta non essent obligata. l. fi. & ibi Bar. C. de præd. & omnib. re. nau. lib. 1. & sequitur Pau. de Cast. in l. si cōuenerit. §. si fundus. ff. de pig. act. Bellac.

Hypotheca in iis bonis posita, quæ dispositione. l. 2. C. de rescin. vend. reuocantur, non ob eam restitutionem extinguitur. commune ait Boer. decis. 18. l. nu. 10. tametsi contrarium verius, & receptius sit, ut asserit Soc. Nep. conf. 149. num. 16. lib. 2. ac defendit rectè Arius Pinel. ad illam. l. 2. C. de rescind. vend. par. 2. c. 3. nu. 11. cum seq. Idem.

Hypothecæ priuilegium, cuius in l. afsiduis. C. qui potiores in pign. hab. fit mentio, non solum pro dote data, sed etiam pro dote confessata, competit. Bar. in dil. afsiduis. nu. 11. Alex. de Imo. in conf. 123. nu. 4. in 6. vol. conf. Et hanc communem esse sententiam liquet ex dictis Marth. de Afflic. in dec. sacri consil. Neap. decis. 402. Refert quoque Rol. a Valle. in consil. 17. nu. 10. in 1. tom. conf. Kirchouius.

De pignoribus miscellanea.

CAPVT V.

Pignus, & hypotheca quantum ad actionem non differunt. §. item Seruiana. insti. de act.

Fallit in 3. casib. quos notaui in d. §. item Seruiana. Don. a Fin.

Vbi creditor accipit pignus a suo debitore, & actum est inter eos, ut pignus non vendatur, eo pacto non obstante creditor poterit pignus ipsum vendere, dum tamē prius præcedat trina monitio contra debitorem. l. si conuenerit. ff. de pig. act. Si autem de hoc nihil dictū sit, licebit creditori pignus ipsum vendere facta prius semel denuntiatione ipsi debitori. d. l. si conuenerit. & ubi actum est. seu dictum, quæ licebit creditori pignus ipsum vendere, & tunc illi licebit vendere absque vlla denuntiatione. gl. in l. creditor. C. de dist. pign. Ias. in l. fi. nu. 1. C. de iure emphyt. Bellac.

Pignus conventionione datum, atque acceptum nō ante vendi poterit, quā post morā a debitore admissam biennium præterlabatur. cōe inquit Alex. nu. 6. & 27. Ias. nu. 5. & seq. in l. debitorib. ff. de re iudic. Prætorium pignus ob rei non cōparentis contumaciam captum, tunc vendi poterit, cū iudex arbitrabitur. cōe effatur Neguz. de pig. 6. par. 1. memb. num. 8. Nihil autem vetat, quā pactio, & valeat, & iusta habeatur, ut pignus iusto pretio emptum sit, vel simpliciter, ut distrahatur ni intra certum, statutūq; tempus debito satisfiat. communia produnt Tiraq. de retrac. conuent in fi. nu. 136. & num. 138. Ar. Pin. in rub. par. 2. c. 1. nu. 26. C. de rescin. vend.

Pignus conventionale, quando aliud non conuenit inter partes, creditor debet expectare biennium a tempore moræ nume-

numerandum, prius quam illud alienet: & sic elapso biennio illud vendere potest. textus est in l. fin. §. sancimus. C. de iud. imp. & hoc firmat Gl. & oēs cōiter. in l. debitorib. ff. de re iud. & istorum opinionem sequuntur, tuentur, & dicunt esse cōem ibi Alex. nu. 6. & 27. & Ias. nu. 5. & seq. Et licet in aliquibus casibus inter se conueniant pignus conuentionale, & pratoriū: vt latē explicat, & interpretatur Negus. in tract. de pignor. & hyp. in 3. par. 2. membri. nu. 29. cum multis sequentib.

Tamen ibi ponit decem differentias inter pignus conuentionale & pratorium, vtiles, veras, & necessarias. Et potissimū secundum Bar. gl. & alios in l. i. ff. de pig. actio. pignus pratorium, & conuentionale differunt in modo constituendi: siquidem conuentionale contrahitur solo consensu partium: pratoriū verò transiione, nisi casu. l. cū vnus. §. fin. cū l. seq. ff. de bo. auth. iud. pos. & Alex. in d. l. x. vbi similiter adificat alteram nēpē differentia, scilicet, q̄ requiritur discussio in petitorio, quā aliās requiritur in cōuentionali hypotheca. Necnō tradit postremo etiā aliam differentia: quia creditor accipiens pignus pratoriū liberatur in totum, licet pignus non sit idoneū l. a diuo Pio. §. si pignore. ff. de re iud. secus verò in conuentionali. l. creditor, qui non idoneum. ff. si cer. pet. & l. si pro mutua. C. eodem titulo.

Et pignus hoc conuentionale constituitur inter absentes, contrahitur quoque quibuscunque verbis, etiam absque scriptura. Item constitui potest de nocte, & in multis aliis casibus, relatis, & fusissimē probatis, per Negus. in d. tract. de pig. & hyp. in 3. par. 1. mem. nu. 2. cum aliis sequen. & glo. in l. morā. ff. de feriis. Viuius opin. 616.

Pignus minus idoneū si quis acceperit, vel pignus operosum iam aliās acceptum cum alio vilissimū precij pignore cōmutauerit, non opem vllam illi feret. l. secunda. C. de rescindē. vdi. vt frequenter placitū disertis literis prodit doctor meus Arius Pinel. ad illam eandem l. par. 2. c. r. nu. 20. E. Suarez.

Creditor qui accepit pro pignore rem forte subtrahā, tenetur domino eā restituere sine pretio. arg. l. i. ciuile. ff. de fur. Fallit vt not. Mar. in sing. 13. Don. a Fina.

Pignus si tāto obligetur precio, vt nulla solutionis spes sit, potius alienatum quā pignoratū censebitur: cōem dicit Soc. in l. i. §. per serua. ff. de acq. poss. & qui eū laudat Fan. de pig. par. 3. membr. 3. nu. 10. Quin & cū pro summa ipsius valoreni æquanti pignoratur, alienati loco habetur, ac si alioquin alienari prohibitum sit, eam ob causam pœnis alienationi impositis locus fiet. cō. dicit Ant. Gome. de testa. c. vl. nu. 39. E. Muse.

Socius non potest pignori dare partem consocij. not. in l. coniunctio generalis. ff. de pig.

Fallit in 3. casibus, quos not. Ripa in d. l. conuentio. nu. 16. Don. a Fina.

Fructus & comoda rei pignoratæ sortem extendunt. l. 2. C. de pig. acti. fallit in 2. casib. vt per Rom. sing. 329. & 542. fallit in 5. casib. vt per Nige. in tract. de pigno. in 5. membro. 5. par. principalis. Don. a Fina.

Pignoratæ equus psumitur sumptib. creditoris alimentatus. Alc. de p̄sum. reg. i. p̄sum. 50. in fi. com. mu. dicit. Villal.

Pignus liberare debitor inuito creditore potest, si aliud eque idoneum offerat. vt est Accursij opinio in l. si Titio. ff. de pignorib. sic vulgō & intellecta, & magis communiter probata, quemadmodum apparet ex Crem. sing. 54. Dec. in l. plus cautionis. nu. 3. ff. de reg. iur. & in l. 2. §. mutui datio. lect. 1. ff. si cer. pet. & in l. si pater. C. de colla. Neguzant. de pignor. 1. mēb. 3. par. nu. 2. Sed contrarium tamen, meo quidem iudicio, verius est, & forsan non minus iam receptum: nam illud probare luculenter v̄r tex. in l. si rem. §. omnis. ff. de pign. actio. & tex. iuncta communi interpretatione in l. si mandato meo. §. 1. ff. mandat. arguendo de fideiussoribus ad pignora: vt facit I. C. in l. qui autem. §. 1. ff. de constit. pecu. affirmat autem id in terminis. Are. las. limi. 1. Rip. nu. 21. Purpur. nu. 101. in d. §. mutui datio. Cag. in d. l. plus cautionis. nu. 6. nec gloss. auctoritas accurate perpenſa quidquam oberit. sed hac tota de re alibi vberius. E. Suarez.

Creditor soluto debito retinens & celans pignus, tenetur furti. l. si quis vxori. §. cum creditorem. ff. de fur. Bellon.

Pignus licet solo consensu videatur remissum, quando non est secuta traditio: tamen si est secuta, solo consensu absq; traditione non remittitur. idem Fanus in 6. par. mem. 3. num. 75. com. dicit. Villal.

Pignorum captio. Quando causa est commissa cognoscenda & decidenda sine strepitu & figura iudicij, vel vbi ita cauetur iurē vel statuto, potest index venire ad pignorum captio-nem absque aliqua sententia. Notatur singulariter secundum Bartol. in extrauagan. ad reprimendam, in verbo figura. Balb. decis. 130.

Pignus pratoriū, quod capitur ob rei non comparentis contumaciam, cum non reperiatur tempus praxum in iure. qñ vendi debeat, & possit: ideō relinquitur arbitrio iudicis, infra quantum tempus tale pignus vendi possit: secundum Doct. omnes. in l. cū proponas. C. de bo. auth. iud. pos. Bar. & alios in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. Alex. & Ias. in l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. & Ias. in l. debitoribus. num. 4. in fi. cod. tit. vbi commemorat istam esse communem opin. & Negusan. in tracta. de pignor. & hypo. in sexta. part. primi membri. numero 8.

Et aduerte q̄ pignus pratorium illud dicitur, quod datur per iudicem in contumaciam rei ex primo decreto, sequuta tamen immisione: vt est tex. & ibi not. Bar. in l. non est mirū. ff. de pig. act. quō nēpē casu locus est primo, & secundo decreto: vt in d. l. si finita. §. Iulianus. cum similib. & l. cum vnus. ff. de bonis auth. iud. pos. & h̄r per Paul. de Cast. in d. l. si finita. §. si plures. col. 4. vers. Secundo quia non fit adiudicatio.

Sed pignus hoc pratorium non constituitur nudo, simplicique iudicis verbo: verumtamen requiritur immissio in possessionem: nisi quando per casum, vel de facto potentioris fieri non possit: tunc enim missio habetur pro facta. ita Bar. in l. si finita. §. illud queritur. ff. de dam. infect. & Bal. in l. 3. in prin. C. vt in poss. leg. Viuius opin. 615.

Pignoris pratorij & conuentionalis differentias, vide per doct. in apostil. ad Bar. in l. tante nū. 4. ff. de pig. act. inter quas illa est, quod licet in pignore & hypothecaria conuentionali requiratur excussio: quando agitur contra terrios possidiores. in auth. hoc si debitor. C. de pignorib. secus in pignore pratorio, vt per doct. ibi. Bellac.

Adiudicatio pignoris, vel cuiuslibet alterius rei debitoris fortunis facta iudicialiter (vt doctorum ore loquar) non periclitatur constitutione. l. 2. C. de rescin. vendit. vt commune affirmat Reb. in 2. Tom. ad leges Gallic. trac. de rescin. contract. nu. 41. Arius Pinel. in eand. l. prim. par. c. 4. nu. 10. E. Suarez.

Pignora distrahi posse priusquam veniatur ad fideiussores, scribit Bar. ex opin. Dy. relata in l. inter eos. §. creditor. ff. de fideiuss. licet aliqui in apostil. ibi dissentiant. Bellac.

Pignus etiam pro executione debet vendi post duos menses, computandos post quatuor menses qui dantur iudicatis, ad soluendum. Ias. in l. a diuo. §. in venditione. nu. 15. de re iud. com. dicit. Villal.

Qui prior est tempore in pignore potior est iure, cap. qui prior. de reg. iur. in 6.

Ampliatur in 13. casibus, & limitatur in 26. per Ripam in l. priuilegia. ff. de priuileg. cred. nu. 3. fallit in 8. casibus, vt per Ant. del Benē, Veronen. sing. 20. Don. a Fina.

Pactum legis commissoriæ in pignoribus est reprobaturū quia censetur appositum in fraudem vsuratum. Ias. in l. qui Romā. in prin. num. 25. ff. de verbo. oblig. quod locum habet, quando illud pactum fieret incontinenti, nisi fieret sub hac conditione, vt nisi pecunia solueretur intra tale tempus, quod res pignoratæ vendi possit iusto pretio, quod si pactum illud fieret post contractum atque demum apponeretur, sustineretur tale pactum. Panorin c. significante. de pig. Salic. in l. fi. C. de leg. commiss. & non solum reprobatur tale pactum, quādo pignus datur creditori pro summa data ex causa mutui, sed & quando pignus datur creditori pro alio debito. d. l. fi. Sed in contractu emptionis non est reprobaturū pactum legis commissoriæ. l. commissoriæ. C. de pactis inter empt. & vendi. & Alex. conf. 178. vol. 7. Bellac.

Pactum legis commissoriæ in pignoribus reprobatur est toto titulo de lege Commissoria. C. sustinetur tamen illud pactum si fiat sub hac forma, si pecunia non fuerit exoluta infra tale tempus, talis res erit creditoris sub iusto pretio, sicuti per aliquos erit æstimatum. l. si fundus. §. ff. de pignor. Guid. Papa conf. 79. in prin. Alex. conf. 178. vol. septimo. Bellac.

Quæro, vtrū beneficiū. l. fi. C. de acq. poss. cōpetat et creditori sup illis reb. q̄tā debitor post constitutū possessorij acquisiuit. Resp. q̄ sic, & ista est crebrior & receptior Doct. snia, q̄ in tali constitutione præcatij veniāt quoq; bona futura. ita firmat Bar. l. si p illū tex. C. q̄ res pig. obl. possint. & ibi Iac. Butr. & Sal. Ang. in cōf. 68. inci. visis instis Ang. in l. i. in prin. ff. de pig. Matth. de Aff. in decis. 37. n. 3. & 4. Eadē tenet Io. de Imo. & Rom. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. obli. per l. quāuis. de præcat. Alex. de Imo. l. possideri. §. incertam. ff. de acqui. poss. vbi rñdet ad contraria. Et hanc esse magis cōem cū multis adductis, firmat And. Tiraq. in trac. de iur. consti. pos. 2. par. Fran. Ripa. conuentio generalis. nu. 4. & 5. ff. de pig. Licet contrarium velit gl. l. 2. C. de acq. pos. Ang. l. quādā mulier. ff. de rei vendi. Et plures allegati per Alexand. dicto §. incertam. Mich. Grassus.

DE FIDEIVSSORIBVS.

TITVLVS X.

Fideiubere quid sit: de quibus eis, qui vel tenentur, vel promiserunt fideiussorem dare.

CAPVT I.

Erbum fideiubeo est pragnans: & importat omni meliori modo, &c. Ang. in §. fi. Instit. de fideiuf. Bellac.

Fideiubere nihil aliud est, quam perdere. l. si cui. §. Flavius. ff. de solut. fac. quod vult Ias. in l. in personam. §. qui pecuniam. ff. de pac. vbi dicit, q. seruus fideiubendo non obligat dominum ignorantem et de peculio: quia istud non venit in administratione peculij, cum non sit administrare, sed dilapidare, ut inquit tex. in l. 3. §. filius. ff. de pecu. Vez.

Satisfactionem cum fideiussore si lex exegerit, necessario debent interuenire fideiussores, alias enim non censetur satisfactum. l. 1. ff. qui satisfd. cog. est enim communis opi. Doct. quod si lex in satisfactione exigit fideiussores, & tunc non suppleatur datis pignoribus, vel facta depositione auri vel argenti. auth. offeratur. de litis contest. Sin lex exigit simpliciter satisfactionem, & tunc fideiussores non requirantur necessario: ita tenet gl. communiter approbata in l. pratoria stipulationes. vlt. ff. de prator. stip. l. 1. ff. qui satisfd. cog. vbi ita concludunt Alex. Soc. & Ias. post alios ibi asserentes, ita communiter teneri, Syluest. Aldobrand. in §. 1. num. 21. & 22. Instit. de satisfd. tutor. vel curator. licet ei communis opin. non satisfaciat. Kirchouius.

Fideiussorem dare obligatus, si locuples manifeste sit, satisfaciet suorum bonorum obligatione, ut commune placitum esse constat ex Soc. & Ias. in l. 1. ff. qui satisfd. cog. Dec. in l. plus cautionis. in fi. ff. de reg. iur. Feli. in c. ad nostram. nu. 10. de iure iur. & in c. ad hanc. de sen. ex com. Hipp. in rub. nu. 178. ff. de fideiuf. Palat. Ru. in repet. Rub. §. 3. nu. 1. de dona. inter vir. & vxor. Contra quos & ius, & bonum atque æquum esse alibi ostendo. Sed & is qui fideiussore dare promissit, si pignora præstet, promissioni satisfaciet, ut receptum affirmat Dec. in d. l. plus cautionis. nu. 3. ex gl. vlt. in l. 1. ff. qui satisfd. cog. quam ita inibi, quamuis perpèram, doctores cõiter post Bar. intelligunt, ac sequuntur. Eritq; hæc opinio a fortiori iisdem authoribus recepta, quibus superior. Sed & superior ut dixi, falsa est, atq; id ita esse efficaciter ostendunt Alex. & Are. in l. diuortio. §. inter dum. ff. sol. matr. Aret. rursus in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. vlt. ff. de ver. ob. Et hæc vltima opinio falsa etiam est, & compluribus improbata. nam cõtra eam tenaciter contendunt Alex. nu. 6. Ias. nu. 12. d. l. 1. ff. qui satisfd. cog. Rip. in rub. nu. 8. ff. de pig. idem Rip. nu. 22. Alc. nu. 10. in l. 2. §. mutui datio. ff. si cer. pet. Cagno. in d. l. plus cautionis. nu. 7. & Neguz. de pig. §. par. priu. num. 6. qui, ut dixi, a fortiori primam quoque opinionem de propriæ facultatis obligatione reiiciant, & cõfutant, necesse est. E. Suarez.

Fideiubere non tenetur qui securitatem promissit. Ias. in l. 1. in 2. & 3. col. ff. qui satisfd. cog. & in l. prator ait. §. deinde. in 2. col. ff. de op. no. nunt.

Limitat Ias. nisi primò se obligasset p. instm. postea promitteret facere securum: quia si ista secunda promissio intelligetur de cautione, verba essent superflua.

Limitat 2. nisi promississet plenè vel idoneè facere securum.

Limitat 3. quando promittens esset forens. ita q. verissimiliter posset suspicari de eius fuga.

Vide per eundem Ias. in loc. præal. in quib. etiam ponit no. distinctionem. Bellac.

Fideiussorem qui dare vel promissit, vel tenetur, non potest cum alio in loco, nec aliis ex hominibus dare, quam vbi contraxit, vel promissit, atque ex eiusdemmet loci hominibus, ut cõmune ponunt Alex. nu. 3. Ias. nu. 2. & nu. 8. in l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisfd. cog. Hipp. in rub. nu. 307 cum seq. ff. de fideiussor. Affl. in l. par. constit. regni. rub. 10. nu. 6. & qui eum refert Iul. Cl. in prac. §. vlt. q. 46. ver. pone quod. Idem.

Fideiussorem dare promittens, censetur ac intelligitur promississe eum in loco p. missionis, & celebrati cõtractus, & de hominibus eiusdem loci, secundum Bar. Ang. & omnes communiter, per illum tex. in l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisfd. cog. vbi Alex. istam communem sequitur. nu. 3. vbi refert super hoc se alias de facto consuluisse, prout apparet consil. suo 37. & opinionem hanc approbat etiam Ias. in d. §. si ne-

cessaria. num. 2. 3. & 8. & sequitur, approbat, declarat, & dicit veriorum Marf. in repet. rub. ff. de fideiuf. num. 307. cum aliis seq. F. Viuius opi. 297.

Fideiussores dare promittens, certè dando pignora, etiam inuito creditore liberatur, secundum gl. Bar. & omnes. in l. 1. ff. qui satisfd. cog. gl. & Bar. in l. pratoria. la. 3. ff. de prator. stip. Cy. Bal. & ceteros scribentes, in l. 1. C. de procur. Ioan. And. in addi. Spe. in tit. de satisfd. §. dicto. in prin. & in tit. de pigno. super rub. & opinionem istorum sequuntur, & asseuerant esse communem Alex. nu. 6. & Ias. nu. 17. in d. l. 1. ff. qui satisfd. cog. Ant. Neguz. de Fan. in trac. de pig. & hypothecis. in §. par. principali. nu. 5. & Marf. in rep. rub. ff. de fideiuf. nu. 349. & seq. quoniam melius, ac tutius est incumbere pignori, quam in personam agere, & sic quam habere fideiussorem l. plus cautionis. ff. de reg. iur. & voluit Bal. in l. in eo. §. 1. eo. tit. & in casu hoc de bitor dans pignora creditori, si vellet postea dare fideiussorem, & repetere pignora, sibi permixtum non foret, nec facere posset inuito creditore, secundum glo. in §. suscepto. in gl. magna. circa med. in auth. de exhib. reis. F. Viuius opi. 296.

Non debet quis arctari ad bis satisfd. l. si arbitro. §. fina. ff. qui satisfd. cog. Nam superuacua cautiones præstande non sunt. l. non cogen. §. fin. ff. de procur. l. hac stip. §. diuus. ff. vt leg. no. caueat.

Limita procedere quando prima satisfactio est sufficiens & valida, alias secus. l. quotiens. ff. qui satisfd. cog. Idem.

Qui patitur se scribi pro fideiussore, obligatur. l. cum ostendimus. §. si. ff. de fideiuf. tut. & ita vult Alex. post alios in l. 2. §. si. in fi. ff. sol. matr. Card. in clem. 1. in 1. q. de proc. idem in ecclesia. fisco & pupillo. Bal. in d. §. fina. Limita nisi fuerit iudici protestatus. Pet. Gerar. sing. 52. Idem.

Fideiussor patiens se nominari, poni, ac describi in actis curiæ a notario pro fideiussore alicuius, & incontinenti non contradicens, tunc obligatur, teneturque, licet expresse non dicat, ita promitto, atq; fideiubeo: & sic iste fideiussor nominatus apud acta eo præsentem, & non contradicente nominationi de se facta cõsetur promississe, & quod omnia fuerint solènter acta, sicut si fideiussor expresse describi cõsensisset, ut voluit Bar. in l. cū ostendimus. §. si. ff. de fideiuf. tut. & curato rum. & Rui. nu. 11. Marcellus Berincutius, cum aliquibus aliis Mod. in l. 1. ff. de ver. ob. Bal. confi. 204. vol. 1. Ang. in trac. maleficiorum. in gl. pro quib. Antonius fideiussit. nu. 12. Benedic. de Plumbi. in l. manumissio. ff. de manum. vind. & Alberic. de Rosate, in trac. de testib. sub nume. 129. in rub. qui testes non cogantur testificari. Sed opinio hæc Bart. & sequacium communiter a nostratibus reprobat in d. §. fin. & variis in locis iuris nostri, ut late deducit, & aperte fatetur Boer. decis. 314. nu. 5. videlicet, q. non inducatur aliquo modo stipulatio, etiã ob iudicij calorem, vbi cunq; fideiussor ipse descriptus nihil respondeat. F. Viuius opi. 292.

Quilibet fideiussor debet a prin. indemnitas cõseruari. Calc. confi. 34. in 1. col.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De fideiussoribus. vide quæ dicta sunt supra titulo de Creditoribus. & quæ Rebuff. tractat de litteris obligat. in Commentarijs ad constitutiones Regias: & trac. de sent. executor. Glossa sexta art. 1. 10. Pap. lib. 10. Arrest. tit. 4. qui inscribitur des Pleiges certificateurs debiteurs obliges in solidum.

Fideiussor an obligari tenerique possit in grauiorem causam, quam principalis; de quibus paupere fideiussore, & quis principalis nominetur.

CAPVT II.

Fideiussor non potest obligari in grauiorem causam, quam principalis. l. Gracè. §. illud. ff. de fideiuf. Bellonus.

Fideiussor non potest teneri in grauiorem causam quam principalis. l. Gracè. §. illud & ibi Bar. & Doc. ff. de fideiuf. & ibi querit Bar. quid si reus promissit. 10. & fideiussor, 20. an in aliquo te neatur fideiussor? & concludit quod non.

Fallit, vt no. Francisc. Crem. sing. 42.

Fallit, vt per Mantuam sing. 537.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. in trac. fallen. reg. 146. Do. a Fin.

Et ad primū fac. quod no. Doc. max. Ias. in l. centū Capuz. ff. de eo quod cer. loc. vbi vide in 3. & 4. col. & ibi limitat nisi fideiussor ita promissit, de quo etiam per eundem Ias. in l. 2. §. in fideiussorem. ibi, quid aut si quantitas? ff. qui satisf. cog. Vide

Vide tamen Lud.fing. 152. vbi dicit quod id quod accrescit princip. obligationi, accrescit etiam fideiussori. vide etiā Ang. in §. sequens. in 2. col. de actio. Vezin.

Fideiussor in duriorē causam cum iureiurando acceptus instar debitoris principalis tenetur, non amisso tamē epistolę diui A drianī, aut excusationis beneficio. vt commune pronuntiat Alciat. in c. cum contingat. nu. 174. de iureiur. E. Suarez.

Fideiussor in duriorē causam iurans obligatur tanquam principalis. Alc. in c. cum contingat. nu. 174. de iureiur. commun. dicit. Villalob. & Vezin.

Nota istam cōem ad intel. l. 7. tit. 12. par. 5. & pro eius limitatione, & limita etiam d. l. vt per Segu. in l. si ex legati causa. ff. de ver. ob. vbi dicit, qd fideiussor potest se obligare sub guarantee: licet principalis non sit ita obligatus: quia illud non dicitur plus, sed efficacius. vt in l. Marcellus. ff. de fideiuss. Idē.

Fideiussor non potest se obligare in plus, quam obligatus reperiatur reus principalis, & sic obligatio ipsius fideiussoris, pro qua in plus obligatus appareat, quam principalis, nō valet, nec tenet: & fideiussor in huiusmodi casu non obligatur, nec tenetur, secundum Scriben. omnes in §. fideiussores. Instit. de fideiuss. Gl. Bar. nu. 2. & reliquos in l. Gracē. §. illud. per illum tex. ff. de fideiussorib. Host. & Abb. col. 4. in c. & si Christus. de iureiur. Marcum Anton. Baueriam in tract. de virtute iuramenti in princ. Alex. in l. 1. §. si stipulanti. col. 1. ff. de verb. obliga. & Marfil. in repet. rubr. nu. 342. cum alijs seq. ff. de fideiuss. vbi ponit hoc pro regula cum multis limitationibus, & vtilibus declarationibus, & communem opinionem dicit Bar. in d. §. illud. Bellonus etiam in d. §. fideiussores. nu. 3. & Marcellus Berzincutius Senensis in d. l. 1. §. si stipulanti. vel §. si quis ita. col. 6. in fi. licet isti Moder. in memoratis locis ruditer quærant su finire contrarium.

Et quamuis efficacius ipse fideiussor obligari possit, secundum aliquos ex memoratis Doc. & Socin. iun. latissime in d. rub. ff. de ver. ob. nu. 362. cum alijs multis seq.

Tamen si iuramentum interuenerit in huiusmodi fideiussione: & sic si ipse fideiussor scienter cum iuramento promississet maiorem quantitatem, quam a debitore promissa, aut debita fuisset, tunc fideiussor teneretur vti principalis ratione iuramenti, non tantum ad quantitatem per principalem promissam, sed ad id et, quod ultra ea scienter ipse promiserat, secundum Bar. in l. hi qui. ff. de fideiuss. Rom. in l. 1. §. si quis ita. ff. de ver. ob. Abb. & omnes communiter, præsertimque Alciat. num. 173. in c. cum contingat. de iureiur. Alex. conf. 31. vol. 4. & Ang. in l. his qui accessiones. ff. de fideiuss. Marcum Anton. Baueriam in d. tract. de virtute iuramenti. in princ. & Marfil. cum cæteris signatis per eum in d. rub. ff. de fideiuss. sub num. 342. & Natta. conf. 453. placet conclusio reddita. num. 15. volum. 2. & ista est communis opinio, vt supra docuimus. Viuius opin. 288.

Fideiussor non tenetur ex dolo principalis, & ideo contra eum non iuratur in litem. fallit in 2. casib. quos not. Plot. in repet. l. si quando. C. vnde vi. nu. 769. Idem.

An factum rei principalis noceat fideiuss. vide Doct. in l. si. ff. de pac. & quid de delicto. vide Bar. & Doct. in l. si quis iniurum. §. si is pro quo. ff. quod quisque iur. & Alex. in l. quoties. C. de preci. impe. off.

Mora principalis nocet fideiussori. l. mora. & ibi Doct. ff. de verb. obl. Idem.

Quid de confessione ficta an præiudicet fideiussori? Corn. notabiliter in 3. vol. conf. 211. quod non. Idem.

Fideiussores conuentos principalis debitor poterit defendere, & ob id quod eius interest, exceptiones et eas proponere, quæ fideiussoribus non communicantur. vt commune pono ex iis, quæ late atque eleganter scribit meus Doc. & alter parens Arius Pinel. in l. 2. nu. 44. C. de rescin. vend. E. Suar.

Fideiussor pro principali præsumitur velle recuperare. l. si fideiussor. cum ibi no. ff. mand. no. in l. indebitam. ff. de condi. indeb. & in dubio est potius præsumen. fatuitas quam renuntiatio sui iuris. Bal. in l. generaliter. C. de non num. pec.

Et præsumitur fideiussor habere mandatum de soluen. d. l. indebitam. & ibi Ias. in princ.

Sed an debeat soluere ante sententiam? vide Alb. in 2. part. q. 155. Ang. in §. pen. Instit. de fideiuss. Vezin.

Fideiussor soluens vsuras non repetit a principali. Alex. in 1. vol. conf. 57. repetito in 2. vol. conf. 220.

Limita si ex permisso principis posset cogi ad illarū solutionem. Alex. vbi supra. vide etiam in conf. 221. Vezin.

Si debitor principalis post renouatam principalem obligationem nouos fideiussores dederit, primi iam dati fideiussores liberati censentur, saltem ope exceptionis. l. Valerianus. ff. de præst. stipul. si verò nulla facta mentione primæ obligatio-

nis, & post primos datos fideiussores debitor alios fideiussores dederit, & iterum alios, eo casu primi dati fideiussores non censentur liberati, sed secundi accedunt primis. l. si Titius. ff. de fideiuss. & ibi Bar. & Soc. conf. 18. nu. 15. in 1. vol. Bellac.

Fideiussor ita pauper, vt de suo nequeat soluere, ne in carcerem alioquin tradatur, poterit de principalis debitoris bonis soluere, vt frequenter placitum affirmat Hipp. in rub. nu. 429. ff. de fideiuss. Idem.

Fideiussor pauper a creditore vocatus, & conuentus in iudicio, potest soluere de bonis principalis stante paupertate sua, & impossibilitate, difficultate, seu impotentia solutionis de suo proprio, ne in carceribus maceretur, & in eis perpetuo detineatur, secundum Bar. per illum tex. in l. si procurator. §. si ignorantes. in prin. ff. mand. Ang. in auth. vt oēs obed. iudi. Bal. in c. si qui testium. in fi. ext. de test. & Bar. & Bal. in l. si in au then. qua in pronincia. C. vbi de crimi. agi oport. quorum sententiam sequitur, declarat, & ait esse communem Marfil. in repet. rubr. ff. de fideiussor. nu. 429. F. Viuius opi. 295.

Ille ad quem peruenit vtilitas contractus dicitur principalis. Alter vero dicitur fideiussor, quicquid in contrariū verbis actū sit. l. sed Iulianus. in prin. & §. non solū. verfi. itē si duos. & ibi gl. ff. ad Mace. & in auth. de fideiuss. in prin. & ita tenet Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 81. & conf. 220. & in terminis Soc. in 2. par. conf. 144. in vlt. col. Barb. in 3. vol. conf. 26. in 2. col. & in col. 91. in §. col. Crem. sing. 38. Alex. in l. Marcellus. ff. de fideiuss.

Ete est agendum contra eum ad quem vtilitas peruenit, si fideiussor instet eum excuti suis sumptibus. l. a Barb. in 2. vol. col. 43. in 4. 5. 6. col. Addo Ana. & Bolog. in conf. 60. Barb. in dicto conf. 91. col. 6. Ang. in §. 1. Instit. de duob. reis.

Vide tamen Lud. Ro. in conf. 114. vbi tenet contrariū, quādo sunt principaliter & insolidum obligati, & ita tenet Alex. in 4. vol. conf. 32. in vlt. col. idē Lud. col. 392. Cur. col. 6. & seq. idem quando principalis esset difficilis. Ang. vbi supra. Idem.

Accessorium aut extincto principali extinguitur, si principale est extinctum iure cōi: secus si iure speciali vel singulari. ita Doc. in apostil. ad Bar. in l. in summa. §. Lucius. ff. de condi. indeb. vbi loquuntur de restitutione facta super principali, an extendatur ad accessorium? & faciunt quæ ad eundem no. Doc. in l. Lucius. ff. de constit. pec. vbi si instrumentum est nullum, nulla etiam est confessio in eo appōita. Quando autem inspicitur principale, licet accessorium maioris sit valoris? vide Bar. in l. si in emptione. nu. 2. ff. de contrah. empt. vbi ponit exempla notab. In qua materia, & quando attēdatur principale ante accessorium? vide Bar. in l. si. §. Titia. ff. de libe. leg. in l. 1. ff. de rer. permut. in l. si cui. §. si a filio. ff. de leg. 1. Iaso. de iur. emphy. col. 84. vbi quod pōna adiecta a statuto, intelligitur de actu principaliter intentato, non autem secundario. & in prælud. seu. col. 10. Barb. conf. 2. conf. 4. col. 5. lib. 1. Alex. col. 115. col. fi. lib. 2. conf. 1. lib. 3. & conf. 4. conf. 7. col. pe. & fi. eo. Ang. trac. malef. versecum vno st ocho. col. 1. & 5. Bellac.

Fideiussor idoneus vel non idoneus quis dicatur, & an fideiussore dato, vel accepto: possit alius dari, vel posulari.

CAPVT III.

Ideiusor non dicitur idoneus, qui non habet im-mobilia: nisi fideiubeat pro diuite. Hipp. in Rubr. de fideiuss. ff. nu. 228. commun. dicit. Villalob. & Vezinus.

Nota istam communem ad intel. l. 1. tit. 18. l. 3. For. ll. quæ loquitur de identitate fideiussoris. Idem.

ADDITIO. Nota qd si pauper fideiussit pro diuite, oīa bona inter eos aggregantur, ac pro vnicō patrimonio reputātur, saltem quo ad reddē. creditorem cautum, vt per eūdem. Marfil. in d. rub. nu. 179. In qua materia nota, qd licet communis opin. sit, qd per solutionē factam a principali de re aliena suo creditori in solutū recipienti liberetur, & principalis debitor ac fideiussor. Instit. quib. mod. toll. ob. in prin. Bar. in l. si quis. ff. de solu. contrarium tñ ex æquitate tenuerunt Domini de Rota in vrbe, rationibus de quibus per M. Ant. Bar. in tract. de temp. vti. & contin. in c. 18. sub nu. 23. l. Fich.

Fideiussor soli bona non habens, non aliter, nec aliās dicitur idoneus, quā si pro diuite spondeat, vt commune dicit Hippol. in rub. nu. 228. ff. de fideiuss. vt nec qui castrum munitissimum habet, vel alia rōne difficilē conueniri potest idoneus fideiussor dicitur, vt verius cum Ang. atque Angeli sectatorib. in l. 2. ff. qui satisfd. cog. pono. Quamuis contrarium commune pronuntiet Boer. q. 238. & qui eum laudat Iac. Menoc. nu. 315. Nec ita curator litigiosus aut cauillosus fideiussor. Com. opin. Tom. ij. F 2 for

for idoneus habebitur, vt receptū ponit Viuius li. 2. opi. 112.
Nec rursus idoneus fideiussor censebitur qui patrimonium non habuerit, & si summa fide dignus habeatur, ac vitæ honestate excellat, vt commune pronuncio ex Alb. Soc. num. 3. & alijs in l. 2. ff. qui satis. cog. Alex. Aret. & reliquis in l. si quis stipulatus. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. quicquid Ias. in l. 1. nu. 19. ff. qui satis. cog. & Hippol. in rubr. ff. de fideiuss. num. 180. scribant. Idem.

Quæro, an fideiussor non possidens immobilia, possit recusari, tanquam non idoneus? Resp. glo. in au. th. de exhiben. reis. §. suscepto. verb. personali. colla. 5. tenet quod sic. Idem tenet gl. in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si quis stipulatus. ff. de verb. oblig. Hanc opin. tenet Spec. tit. de satis. §. dicto. ver. sed si scholaris. Bal. cap. corā. nu. 8. ff. de off. deleg. Ias. post Bar. ibi dicit hanc esse cōem opinionem in d. l. sciendum. in princ. nu. 30. Et eam tenet Alex. consi. 150. nu. 5. vol. 5. M. Grassus.

Fideiussor non possidens immobilia potest recusari, tanquam non idoneus. l. 2. & l. sciendum. ff. qui satis. cog. l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si quis stipulatus fuerit. ff. de verb. oblig. hanc dicit esse cōem opinionem. Ias. in d. l. sciendum. in princip. num. 30. Ampliatur in vno casu, & limitatur in 3. ab Hippol. de Marfil. in repet. rubr. de fideiuss. nu. 227. sed si possidet immobilia, non potest recusari. Fallit in 10. casib. vt per eūdem in d. rubr. num. 245. fallit in duobus casibus. vt per Soc. in l. fideiussor. nu. 3. ff. qui satis. cog. nu. 5. Don. à Fina.

Fideiussor non est idoneus quotiescunque custodiam castri haberet, vbi fideiussio per eum dari, ac prestari debet: quoniam iudex, seu eius familia nullo modo potest accedere ad exequendum contra eum, secundum gl. Bart. nu. 1. Ang. Rom. Paul. & Alex. in prin. in l. 2. ff. qui satis. cog. & Boer. decis. 238. num. 5. post medium. vbi ait sententiam istorum cōem fore, & Alex. in d. l. 2. num. 1. & sequitur Marf. in repet. rub. ff. de fideiussor. num. 302. idemq; videtur dicendum in notario, vel procuratore valde rixoso, litigioso, cauilloso, siue potenti, qui tanquam non idoneus haudquaquam ad fideiubendum admittitur, secundum gl. Bar. Alex. nu. 2. in d. l. 2. & Nattam consi. 143. nu. 10. & ob doctrinam istam sicuti veram, & communem declarauit in facti contingentia in ciuitate Therami, dñi eram ibi iudex criminalis quendam Horatium Delficum ciuem ibi, & procuratorem non fore idoneum fideiussorem: item non est idoneus fideiussor, qui caret bonis immobilibus, ideò ob hoc potest tanquam non idoneus recusari à creditore, vt voluit gl. in §. suscepto. in au. th. de exhib. reis. Spec. tit. de satis. §. dicto. ver. sed scholaris. Bal. in cap. corā. de off. deleg. Ang. Pau. Cast. Alex. nu. 5. & Ias. nu. 1. in d. l. 2. sed hoc non procedit, vbi principalis valde diues, & idoneus foret, siue reperiretur, tunc equidem quis quantumuis pauper, seu non idoneus facultatibus admittitur ad fideiubendum pro eo, secundum gloss. in ver. prestitisse. in l. mulier. C. de iure do. Pau. Castr. Rom. Alex. nu. 4. Ias. nu. 5. & alios in d. l. 2. & Marf. in d. rub. ff. de fideiuss. nu. 269. vbi ponit istam esse com. opin. F. Viuius opi. 293.

Qui fideiussorem minus idoneum accipit, sibi imputet. l. 3. ff. de fideiuss. quia eum approbasse videtur. Marf. in l. si quis. in 8. col. ff. de quaest. Vezinus.

An autem distinguen. sit, an scienter an ignorantè eum acceperit? vide Bar. & doct. ibi. & Alex. in l. de die. §. si seruus. ff. qui satis. cog. Vide etiam Alex. in 5. vol. consi. 60. vbi dicit, qd etiam si accepit ignorantè, sibi imputet, nisi interuenisset dolus præstantis fideiussorem affirmantis illum esse idoneum. vt ibi per eum. Idem.

De delegatione debitoris non idonei, est tex. in l. promittendo. §. 1. ff. de iud. & in cap. 1. extra de alie. iud. mutan. causa fac. Idem.

Fideiussor ex conuentione acceptus si fiat non soluendo, non poterit idcirco creditor alium idoneum postulare, vt commune testatur Alex. consi. 60. lib. 5. E. Suarez.

Fideiussor si efficiatur non soluendo, non potest creditor petere, vt alius præstetur, si sumus in fideiussore conuentionali communem dicit Alex. consi. 60. lib. 5. B. Villal.

Fideiussorem semel promissum creditor dimittere, atque alium æque idoneum accipere cogi potest. commune aiunt Hippol. de fideiuss. nu. 213. Ant. Gome. de contract. ca. 13. nu. 2. Arius Pinel. in l. 2. par. 2. ca. 1. nu. 23. C. de rescin. vend. At si nō solum promissus, sed & datus iam sit, illum liberare. creditor non cogetur, & si alius fideiussor magis idoneus offeratur. cōmune renūcio ex superius laudatis, & ex Ias. in l. 2. nu. 2. ff. sol. mar. & in l. si domus. §. si fundum. nu. 3. ff. de leg. lib. 1. & in l. debitorum. nu. 5. C. de pact. vbi etiam Alc. ac Matt. de Aff. lib. 3. const. rub. 15. nu. 5. Cagn. in l. plus cautionis. nu. 57. ff. de regul. iur. E. Suarez.

Creditor qui semel vnum in fideiussorem accepit à suo de-

bitore, inuitus non potest cogi alterum fideiussorem accipere, & neque fideiussor extrahi poterit ab ipsa obligatione inuito eo creditore cui iam fideiussit. ita Bal. in l. si pater. C. de collatione. Bellac.

Fideiussor, inuito creditore mutari non potest. Hieron. Cagnol. in l. plus cautionis. nu. 7. ff. de reg. iur. communem dicit. Villalob. & Vezinus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide quæ scribit Rebuffus Tractat. de sententia executorum, Artic. 1. glossa 6. nu. 27. & sequent.

Fideiussor ad certum tempus, an tempore à creditore debitori prorogato, sit liberatus, nec ne: & nunquid ante tēpus conueniri possit, si principalis moriatur.

C A P. IIII.

Fideiussores non sunt liberati, si debitori tempus soluendi fuerit à creditore prorogatum. glo. fi. in l. si cū Hermes, & ibi Bal. & Saly. C. locat. & est magis communis opin. fallit in 4. casib. quos not. Port. lib. 3. suarum conclusionum. reg. 14. Idem.

Ille qui renūciat priuilegio fori, dicitur fideiussor idoneus. l. 1. ff. si quis in ius. vbi Curt. iun. ampliatur. & limitatur. nu. 3. Idem.

Fideiussor pro aliquo debitore vsque ad certum tempus, putà vsq; ad annum, si post illud fiat prorogatio alterius termini, non tenebitur ille fideiussor, nisi illi prorogationi consenserit. l. Labeo. & ibi Bar. ff. locati. Sed si obligatio debitoris & fideiussoris sit pura, sed solutio differatur ad certum tempus, fideiussor tunc remanet obligatus, quāuis eo ignorante sit facta prorogatio termini ipsi debitori à creditore. quia et nulla facta prorogatione termini ipsi debitori à creditore post tempus fideiussor semper tenetur: & per simplicem termini prorogationem accessoria non tolluntur. Ias. in d. l. 1. C. de iudic. & hanc opinionem tenet Aufr. decis. 181. in deci. Capellæ Tolosanæ, vbi inquit, eam cōiter à doctoribus teneri. & quā tenet Pet. de Anch. & alij in cap. constitutus. de fideiuss. Ias. in d. l. 1. de iudi. & in l. lecta. ff. si cert. petat. & Dec. consi. 93. Bellac.

Fideiubens ad certum tempus transacto tempore non tenetur. l. si cum hermes. C. locat. l. Labeo. in fi. ff. de arb. Albe. in 2. par. quaest. 143. & quaest. 163. Idem.

Prorogato termino principali, non remanet amplius fideiussor obligatus. Fel. in c. 2. in 13. col. de spōs. Bar. in 1. vol. cōf. 3. in 1. col. de quo vide eundem. in 2. vol. consi. 15. in 7. col. Dec. in specie. consi. 93. & in cap. de causis. in 4. & 5. col. de off. deleg. Imo. in consi. 12. in fi. Alex. in l. 3. in fi. prin. de dam. infec.

Limita vt per Card. in clem. 1. ver. nos itaq; in fi. de iureiur. scilicet, quando fideiussit in omnem casum. Idem.

Fideiussores ob temporis prorogationem absque illorum consensu à creditore indultam debitori principali non liberantur. cōe renūcio ex Ias. in l. si vnus. §. 1. ff. de pact. & in l. lecta. nu. 9. ff. si cer. pet. & in l. 1. §. & post operis. ff. de ope. non. nunt. & in l. 1. C. de iudic. atque ex Berof. in c. de causis. nu. 37. & seq. de off. iud. deleg. Idem.

Fideiussor intercedēs, obligansq; se simpliciter pro reo obligato ad soluendum infra certum tempus, etiam facta prorogatione inter partes principales tenetur, non obstante prorogatione termini facta in ipso cōpromisso similiter, secundum Bar. post Iac. de Arena. & Dy. in l. Lucius. la. 2. §. Paulus. ff. de ad minist. tut. Gl. Bald. & Salic. in l. si cum Hermes. C. locat. Host. Anch. Imo. Boic. Panor. & alios oēs in c. cōstitutus de fideiuss. Barb. cōf. 3. 1. col. fi. vol. 1. Dec. cōf. 93. Paris. cōf. 48. vol. 1. & Ias. nu. 9. Dec. Cur. col. 2. & seq. Cæteriq; Moder. in l. lecta. ff. si cert. pet. vbi perhibent istorū opinionē cōem esse, & Franc. Marci. et decis. 539. nu. 5. 9. & seq. & Iac. Philip. seu potius Ant. Gabr. cum alijs relatis per eum in cōclusionib. suis. li. 3. cōcl. 14. vbi sequitur opinionē istā, dicit magis cōem magisq; verā, refert alios contrariæ snā, & limitat in 4. casib. & sequitur quoque Marc. Ant. Blanc. aitq; cōem in tracta. de cōpromissis. q. 7. nu. 18. vbi loquitur de fideiussore dato de soluendo in cōpromisso, quod remaneat obligatus. & dicemus etiā infra in proxima sequenti opinione. Viuius opi. 290.

Fideiussor eius, qui verè debitor est, ad debitam quantitatem infra sex menses soluere promittens, non liberatur, nec eximitur ab obligatione fideiussoria; licet creditor sine licentia & cōsensu ipsius fideiussoris diem solutionis debitori proroga-

rogauerit, & sic fideiussor iste non liberatur, si creditor mutat obligationem ex conuentione facta cum debitore principali circa consensum ipsius fideiussoris, secundum Host. Anchar. Imo. & Abb. in c. constitutus. de fideiuss. Bar. in l. Lucius. §. Paulus. ff. de administ. tut. Alex. l. as. nu. 2. in l. lecta. ff. si cer. pet. & Marf. in repe. rub. ff. de fideiuss. nu. 19. & seq. cū aliis relatis ibi per eum, quorum opinio communis est, teste Ias. & Dec. in d. l. lecta. & Marf. in d. rub. vbi citat etiam Doct. contrarium asseruantes, eosdemq; allegat Augu. Beronius. in c. de causis. num. 34. & seq. de offic. iud. deleg. vbi hoc indecisum derelinquit. F. Viuius opin. 289.

Prorogatio termini ad soluendum facta per creditorem principali debitori non liberat fideiussorem: secundum vnam Scrib. opinionem, per tex. in l. si cum dies. ff. de arb. in princ. & in l. si vnus. §. si cum reo. ff. de pac. & ibi Bal. & in l. sed si manē te. ff. de prec. & in l. si. C. de vsur. rei iud. in quib. iurib. videtur per nouationem factam, seu alterationem de obligatione inter creditorem & debitorem non liberari fideiussorem, & sententia huic accedit etiam cum aliis aggregatis per eum Ant. Gabr. in suis concl. lib. 3. in tit. de fideiuss. concl. 3. vbi ad lucē adducit illam magis communem esse.

Contraria verò Doc. sententia, cum quadam tamen fœderis distinctione receptior, & communior est, quæ se habet, qd si principalis creditor cū eius debitore aliquo modo alterat obligationem, vel mutat pretium, pro qua intercessit fideiussor sine nouo consensu ipsius fideiussoris, eo casu dictus fideiussor liberatus intelligitur: ea ratione. Nam quoties res ipsa alteratur, vel pretium mutatur: tunc nouus vtr contractus. text. est in l. pacta conuenta. §. Paulus. ff. de contrah. empt. & in l. aliam. ff. de nouat. & in l. Labeo. la. 2. ff. de arb. & in litem queritur. §. qui impleto. ff. locati. & in l. si cū Hermes. & ibi Scrib. C. eo. Bal. in l. stipulatus. nu. 1. ff. de verb. ob. Spe. in tit. de fideiuss. §. 1. ver. illud aut. & ibi Io. And. & Bal. in add. Alex. consil. 72. lib. 6. nu. 4. cum seq. & consil. 66. nu. 7. lib. 7. in quibus locis firmat communem esse opinionem, qd si fideiussor intercedit pro aliquo cum certo limitato termino, quo prorogato fideiussor ipse est liberatus: secus si sine præfinitione tēporis esset obligatus, & sic simpliciter fideiussisset. Et in idem recidunt ea, quæ congerunt Can. in c. constitutus. ext. de fideiuss. & cōmuniter Legist. in l. nouationem. C. eod. & in l. Titius. ff. de excus. tut. & in l. Valerianus. ff. de præst. stip. Fulg. consil. 130. vbi art. post longam ad vtrāque partem disceptationem optime tract. Guid. Pap. dec. 117. Tiraq. latiss. in trac. de vtroq; retractu & de retr. couent. §. 1. gl. 7. nu. 34. cum seq. & in eadem opin. fuit Dec. consil. 107. in cā, quæ nomine hæredum. sub nu. 1. & Gram. consil. ciuili 66. nu. 61. & Recentiores in l. 1. C. de iud. & Cur. iun. in præleg. l. si vnus. §. si cum reo. testatur de communis: & dicit ita Veronæ fuisse consultum, & iudicatum Hippol. in rub. ff. de fideiuss. nu. 89. & in plurib. locis ibi de d. communi testatur. & Afflic. decis. 130. non obstante iūro, quod semper intelligitur rebus sic stantibus, in eodem statu permanentib. & nihilo de nouo superueniente: prout voluit Oldr. cōf. 241. Dec. & Scrib. in rub. C. qui admit. Hipp. in d. rub. nume. 151. Guid. Pap. decis. 274. Alc. in trac. de præsump. præf. 17. reg. 2. Tiraq. in trac. caus. ces. vers. promissionis cā. nu. 218. Et ita in causa commissa, & delegata Excellenti D. Paschali Turcanico conterraneo meo superioribus annis per D. Baronem Terræ Nauellorum, tunc inibi vertente inter Magnificum Federicū de Federicis Florentinum, & Angelum eiusdem terræ, post magnum certamen inter Doctores vtriusq; partis occursum iudicauit per prædicta religiosè more suo idem D. Index.

Et hoc ait esse not. etiam Alexan. in l. si vnus. §. 1. ff. de pact. pro castellanis dantibus, præstantibusq; fideiussores de custodienda arce vsq; ad certum tempus. Quod tamen explanat, explicatq; procedere, nisi castellani promississent non solum custodire, verum et castrum saluum reddere principali: vt per Ias. sub nu. 8. & alios Moder. omnes in l. lecta. ff. si certum pet. Viuius opin. 673.

Fideiussor qui promissit, qd in fine sex anno. principalis red det pecuniam, potest conueniri licet principalis ante moriatur. Alex. in 2. vol. consil. 34.

Addicta supra, qd fideiussor indemnitas non potest ante principalem conueniri, Adde quod tenetur tamen in se iud. suscipere, secundum Bar. eleganter in l. pater. ff. de dote præleg. refert & sequitur Alex. ibi. & in l. quæro. ff. loca. & nouissim. in l. si pater. C. de collationib.

Debet etiam opponere talem exceptionem ante litem contest. Alex. in 4. vol. consil. 32 in 2. col. Idem.

Idem operatur verbum immunis, quod verbum indemnitas. Alex. in 2. vol. consil. 149.

Ille cui promissa est indemnitas, non pōt agere cōtra pro-

mittentem, si aliunde est sibi promissum. Alex. in 3. vol. consil. 115. An autem ille qui promissit facere securum teneatur cauere? Ias. in l. 1. in 2. & 3. col. ff. qui satisf. cog. Adde quod contra fideiussorem indemnitas demum mota lite, & non ante, agi potest. Soc. in 2. par. consil. 244. in pen. col. Et tenetur etiam ad lucrum cessans. Phil. in c. si. de foro comp. in 6. & ad omne interesse. Bal. in l. ea lege. ff. loca. Idem.

Fideiussor ad soluendum, an possit agere contra principalem, solutionem remorantem, vel ante solutionem a se factam, & quid de fideiussore euictionis, vel indemnitas.

CAPVT V.

Fideiussor à debitore solutionem diu remoranti, vt sese fideiussione expediat, rectè ac iure exigit, ea- que in specie iudicis arbitratus temporis spatium metietur. vt commune inquit Ant. de Trem. in addit. ad Bonac. in prac. excep. in rub. quib. mod. suo no. nu. 3. ver. diu stetit. Villal. in sua collect. Viuius.

Fideiussor potest petere, vt liberetur à fideiussione, si diu stetit in obligatione: quod relinquitur arbitrio iudicis. Anto. de Trem. in addit. ad Bonacurs. in prac. except. in rub. quibus mod. suo nomi nu. 3. in verbo, diu stetit. communem dicit. Vilalob. & Vezin.

De iure regio dicitur stetisse diu, per annum. l. 8. tit. 18. lib. 3. For. ll. & cum hac cōi concor. l. 14. titu. 12. part. 5. vbi ponit alios casus in quibus potest fideiussor petere, vt liberetur a fideiussione. Sed has leges & cōmunem intellige, nisi alias obligatio sit guarentigia: quia potest petere vt statim liberetur. Did. de Segu. in l. si ex legati. nu. 74. ff. de ver. ob. & Suarez. in l. post rem iudicatam. nu. 14. ff. de re iudi. quem intellige postquam creditor habet facultatem agendi, secundum Bal. in l. cum notissimi. §. illud. C. de præscri. 30. ann. quod dictum nota pro intel. l. tit. 13. lib. 3. ord. de præscriptione delicti per decem annos, & l. 63. tau. de executione non facienda post decem annos. & l. de Madrid. anno 1534. de apocha recognita, & de confessione facta in iudicio, quæ in compilatione noua habetur sub tit. 9. l. 5. lib. 3. & 4. Idem.

Fideiussor ex remedio l. 2. C. de rescind. vend. absque dubio iuari poterit. vt commune ponunt Alex. & Ias. in l. 1. C. de fideiuss. minor. Viuius.

Fideiussor non potest agere contra principalem debitore, vt eum liberet antequam soluat. l. si pro ea. C. mand. l. Lucius Titius. ff. eo. c. si. de fideiussorib. Fallit in 4. casib. secundū Soc. reg. 148. fallit in 8. casib. quos ponit Matth. de Affl. in consil. Neapol. lib. 3. rub. 12. nu. 11. fallit in 13. casib. secundum Hipp. in rub. de fideiuss. nu. 216. Fallit in 5. casib. secundum Cora. in l. frater a fratre. §. quæsitum. num. 38. de condi. indeb. fallit in multis casib. quos not. Alex. in l. facere posse. ff. sol. matri. fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 216. Idem.

Fideiussor in tribus casibus pōt agere contra debitore ante solutionem a se factam ad consequendam liberationē suæ fideiussionis. primus casus erit si diu steterit in obligatione: secundus casus est si fuerit condemnatus: tertius casus erit, si debitor bona sua dilapidet, ita vt periculum sit in mora. l. si pto ea. C. mandati. c. si. de fideiuss. & l. Lucius. ff. mandati Bal. in ea. l. si pro ea nu. 12. & neque requiritur qd sit condemnatus, sed qd sit periculum, qd condemnetur. Bal. ibi no. 8. sed si fideiussor soluerit, repetet ab ipso debitore, & poterit constare de soluto per confessionem creditoris, licet alias de solutione non appareat. Alex. consil. 25. nu. 3. in 2. vol. Bellac. de pact. in no.

Fideiussor non potest requirere se eximi antequam soluat. l. Lucius. ff. mand. Spe. in tit. de astore. ver. item excipitur contra fideiussorē. Limita nisi velit ire ad studium. Lud. sing. ror.

Limita nisi facto debitoris orta sit inimicitia. Hipp. in l. j. §. præterea. in 10. col. ff. de qu. Pan. in c. si. de fideiuss. item limita nisi diu steterit in obligatione. Ang. in §. pe. Insti. de fideiuss.

Limita etiam, nisi molestetur a cred. Pano. c. constitutus. de fideiuss. & in c. si. eod. titu.

Quid in fideiussore iudicij? vide Bal. in l. si mandato. §. si iud. ff. mand. Idem.

Fideiussor euictionis, seu pro euictione petere nequit se liberari, eximiq; a fideiussione, licet diu steterit in promissione, nisi re euicta, & consequenter fideiussor, qui diu stetit in promissione de euictione, priusquam euenerit casus non dicetur stetisse in obligatione, ideo petere non posset liberationē, secundum Cyn. Bald. Salyc. & ceteros omnes in l. si pro ea. C. Com. opi. Tom. ij. F. 3. mand.

mand. vbi ipse Salyc. nu. 5. adicit istam esse communem opinionem, cui inhaerent etiam Bar. Bald. Cast. Alex. Ias. & Deci. in l. facere posses. ff. sol. matri. Bald. Cast. Alex. Ias. & Deci. in l. si pater. C. de collat. vbi etiam ita firmabat infinitis rationibus more suo Illustris Dominus Raynaldus Rodolphus Perusinus praeceptor meus, dum ipsum audiebam interpretantem. d. l. si pater. in gymnasio Perusino: & hoc idem tenet Afflict. decis. 241. quidam Notarius Iacobus. num. 45. & seq. & Vrsillus ibi in additio. vbi sub nu. 4.

Sed hoc non procederet vbiq; fideiussor diu stetit in obligatione. tunc enim in aliquibus vtilissimis casibus narratis per Afflict. & Vrsillum vbi supra, posset petere se ab obligatione liberari, vbi Vrsillus adicit etiam hoc esse arbitrarium. Viuius opin. 287.

Fideiussores, q. se euictionis nomine obligauerint, aut nullam molestiam illatum iri alicuius rei emptori sub pena promiserint, nullam poenam omnino incurrent, si contractus & oppugnatus & rescissus fuerit remedio. l. 2. C. de rescin. vend. & si illam incursum sint, si contractus & remedio restitutionis in integrum ratione ætatis, aut aliquo alio speciali beneficio impugnatus sit. vt frequenter placita ponit insignis Pinel. ad illam eandem l. 2. par. 2. c. 3. nu. 43. cum seq. E. Suarez.

Fideiussor indemnitis non potest ante principale conueniri, quamuis renunciauit. Lud. Ro. in conf. 241. fac. quod vult idem Lud. conf. 211. Bal. in l. 1. C. de reuo. his quæ in frau.

Facit quod vult Bald. in 3. par. conf. 389. & in l. si pro ea. in 12. quaest. C. mand.

Bene fac. etiam quod vult Soc. in 2. part. conf. 273. in 3. col. ibi, confirmo hoc. & in 4. col. ibi, ad idem, & c. & idem vult in l. cum filius. ff. de verb. obl. Idem.

Fideiussores indemnitis, hoc est, qui sese obligant ad id quod creditor a debitore seruare nequirit, eo ipso liberabuntur, quod probabunt creditorem in culpa, ac negligentia fuisse quo minus debitum exigeret, ac praesertim si etiam ab illis ad id fuit praemonitus ac requisitus. At fideiussores ceteri, qui se hodie simplici fideiussione obstrinxerint, etiam executionis ordini renunciarint, nec praemonitionibus, nec interpellationibus culpe, & negligentie creditoris adiunctis quidquam ad se liberandum efficient. Si vero non item executionis beneficio renuntiauerint, sed tantum simpliciter fideiusserint, & desiderium ac negligentem creditorem praemonuerint, ac requisierint, quantumcunq; piger, ac negligens in debito seruando creditor proponatur, non item liberabuntur. vt communia ponit, ac merito valde commendat meus olim iurisd. Anton. Gomez. de contrac. l. 3. nu. 9. E. Suarez.

Fideiussor indemnitis, (vt Docto. loquuntur) & si omnibus fideiussorum beneficiis, ac legum auxiliis renunciet, non tamen poterit ante principale debitorem conueniri. vt commune dogma assero intrepidè ex Bart. & Pla. in l. 1. C. de conueniend. fisc. debit. lib. 11. Angel. Alex. Ias. Dec. Alc. in l. vlt. ff. si cer. pet. Bal. l. 1. C. de iis quæ in fraud. cred. Balic. in l. 1. C. quod cum eo. Alex. conf. 29. nu. 22. lib. 7. Rhod. Suarez in tit. de los emplazamientos. Amplia vt idem processum sit, & si huiusmodi fideiussor iureiurando se obstrinxerit. vt frequentius receptum arbitror ex Alex. Ias. Dec. Alci. in allegata l. vlt. ff. si cer. pet. Fely. in c. ex rescripto. de iureiur. conferunt ea quæ tradunt Tiraq. in l. si vnquam. nu. 147. C. de reuoc. donat. Did. 2. Couar. in eiquamuis pactum. in 1. par. §. 4. de pact. lib. 6. Meminerisq; semper quod absq; dubio huius generis fideiussor excusationis exceptionem poterit opponere post litem contestatam, & si alios fideiussores non posse concedamus, vt frequenter placitum opinor, ac verissimè assero cum Bald. in c. ex rescripto, de iureiur. Ias. nu. 1. Alc. nu. 35. in l. vlt. ff. si cer. pet. Aret. in d. l. dec. Hipp. in rub. nu. 314. ff. de fideiuss. qua in re labitur Alex. conf. 29. nu. 24. lib. 4. E. Suarez.

Fideiussor soluens quando, & quomodo contra principalem agere potest.

CAP. VI.

Ideussor soluens pro eo pro quo fideiussit, potest contra partem principalem agere sine cessione actionis vt sibi satisfiat, & de pecunia soluta, & de omnibus damnis & interesse quæ ratione fideiussionis perdidit. c. 2. de fideiuss. & ibi Panor. secus autem est in fideiussore. Nam si vnus ex fideiussoribus totum debitum soluerit, non potest contra alterum confideiussorem agere, nisi illi prius a creditore sit cessa actio. l. cum aliter. C. de fideiuss. Collecta. in d. c. 2. nu. 12. Bell.

Fideiussor soluens pro reo, habet contra eum mandati actionem. §. si quid autem. Insti. de fideiuss. l. si fideiussor. C. manda. Ampliatur in 6. casib. & limitat in 9. à Pet. Duen. reg. 337. Fallit in 2. casib. quos not. Ant. de Trem. in add. ad pract. Vbert. de Bonacur. in tit. quib. mod. suo nomi. nu. 30. Idem.

Clarum est, q. fideiussor soluens pro reo habet mandati actionem. l. si fideiussor. C. manda. sed quæro, an sufficiat confessio creditoris dicentis sibi satisfactum esse à fideiussore, ad hoc, vt ipse fideiussor possit agere contra principalem? Resp. gl. in l. duobus reis. §. in fideiussore. verb. solutionis. ff. de iureiur. tenet q. non. Hanc sequitur ibi Bar. sibi contra morem contrarius. & in l. cum filius. in fine principij. ff. de verb. oblig. Hanc opinionem tenet quoq; Roma. l. prædia. ff. de acquir. posses. Fulgos. d. l. duobus. Apostillat. ad Alex. in conf. 90. nu. 3. vol. 3.

Contrariam opinionem tenet expressè Bar. in conf. 160. incip. Titius promisit. & ibi additio, q. videlicet confessio creditoris sufficiat fideiussori ad repetendum à debitore debitum. Hanc opi. tenent Sal. Alex. & Ias. Pau. de Cast. & Rom. d. l. duobus reis. §. 1. de iureiur. vbi dicunt Alex. & Ias. ita consuluisse. Fr. Tigrinū. Ita tenet Alex. conf. 90. nu. 3. vol. 3. & 123. vol. 6. Capolla conf. 12. cōf. ciuil. Dec. l. 2. §. si. ff. si cer. pet. Matth. de Afflict. decis. 94. nu. 3. vbi dicit opi. Bar. in hoc cōmuniter reprobari, q. non sufficiat confessio creditoris fideiussori, quia in cōfessione ad liberandum, idē dicendum est q. in pacto de non petendo, vt ibi per eum. Quia aliud est confiteri per creditorem accepisse & habuisse, aliud facere pactum de non petendo, q. illa verba, accepisse & habuisse, fauore liberationis inducunt dispositionem post 30. dies. Pau. Cast. l. si ex plurib. ff. de solu. & per consequens, sicut acceptilatio & solutio facta vni reo credendi, nocet alteri, ita & dicta confessio. Eandē opi. tenet Fel. c. si cautio. nu. 89. de fid. instr. Tiraq. tract. de vtroq; retractu. tit. de retractu lignagier. glo. 16. nu. 84. & tit. de retrac. conuen. gl. 6. nu. 17. Et hanc opinionem veriorē & cōiorem affirmat Hip. rep. rub. ff. de fideiuss. n. 265. & tenet Alc. l. solutionis. in fi. ff. de verb. sig. & in l. 1. in fi. C. de transactionibus. M. Grassus.

Fideiussor qui habet quittance & confessionem a creditore, an possit ex ea agere ad solutionem contra principalem, an verò teneatur pbare de vera solutione? Bar. in l. duobus reis. §. 2. fideiussore. ff. de iur. iur. sub dubio fortè, dicit esse proban. de vera solutione. sequitur Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 290. alias 288. in fi. 4. & in prin. 5. col.

Contrarium tenent communiter doct. in d. §. 2. fideiussore. max. Alex. & Ias. & contrarium tenet ipse Bar. in conf. 160. incip. Titius. Alex. in 2. vol. cōf. 25. repetito in 3. vol. conf. 90. Pau. de Cast. in 1. vol. conf. 64. & in 2. vol. conf. 84. & conf. pen. Fel. in c. si cautio. in fi. com. de fi. instrumen. Idem.

Quid si fideiussor se obligauit per instrumentum quod habet executionem? dic q. potest statim agere contra principalem. Bar. & Alex. in l. fideiussor. ff. de fideiuss.

Fideiubens pro eo qui non potuit contrahere, non obligatur. Alex. notab. in 4. vol. conf. 66. Idem.

Fideiussor qui habet quittance a creditore, an possit agere contra debitorem principalem? vide notabiliter Bar. in conf. 160. vbi concludit quod sic. Alex. in 2. vol. conf. 25. repetitio in 3. volum. conf. 90. Vezinus.

Fideiussor potest agere contra debitorem ex sola confessione creditoris dicentis recepisse debitum a fideiussore. Hipp. in rub. de fideiuss. nu. 265. & Anto. de Tremo. in add. ad Bonacur. in pract. except. in rub. quib. mod. suo nom. nu. 39. vers. sub iudicibus secularibus. vers. fallit 20. communem dicit Villalob. & Vezinus.

Hanc similiter communem dicit Ias. in l. sciendum. nu. 30. qui satisf. cog. Quam ampliatur vno modo, & limitat quatuor modis Hippolyt. in rub. de fideiussor. sup. alleg. num. 27. cum seq. I. Fichard.

Fideiussor si habuerit confessionem a creditore, quod ei satisfactum sit, potest agere contra debitorem, non aliter probata numeratione, quia confessio creditoris de recepta verà probat numerationem, vt fideiussor contra debitorem agere possit. Alex. de Imo. post Pau. de Cast. in conf. 90. in 3. lib. & in conf. 26. in 2. lib. & in conf. 123. in 6. vol. Deci. in conf. 493. nu. 6. in 4. par. conf. Hipp. de Marf. rub. de fideiuss. nu. 310. vers. 35. quæro. vbi ipse inquit: hanc sententiam veriorē & magis communem esse, quod sufficiat talis confessio creditoris dicentis, sibi satisfactum esse à fideiussore, vt ipse fideiussor possit agere contra principalem. Matt. de Afflict. in decis. sacri cōf. Napo. decis. 94. num. 2. & 3. Quam sententiam quoque communem esse ante Hippol. tradit Ias. in l. duobus reis. num. 9. ff. de iureiur. sequitur Rolan. a Valle in conf. 17. nu. 9. in 1. Tom. conf. Licet multi alij Doct. contrariam sententiam secuti fuerint, quos referunt Hipp. de Marf. in d. rub. d. nu. 310. Et apostil. Alex.

Alex.in d.conf.90.in vers.Florentiæ in d.3.lib. confi. Kircho.

Fideiussor potest agere contra suum principalem, vbi-
que creditor confiteretur sibi satisfactum esse ab isto fidei-
ussore, & sic confessio ipsius creditoris asserentis sibi satisfactum
fuisse à fideiussore, sufficit ad agendum contra principalem
ita expresse tenet Bar.conf.160.Titus promittit Scpronio eun-
dem indemnem referuare. & ibi apostillantes ad eum, & ean-
dem opinionem sequitur Salycet. & ibi Paul. de Cast. Roman.
num.1. Alex. & Ias.nu.9.in l.duob.reis. ff.de duob.reis. Fely. in
cap.si cautio. nu. 89. de fide instrum. Capolla confi. civili 12.
Deci.in l.2.§.fi. ff. cer.pet. & confi.493. nu. 6. Tiraq. in tract.
de vtroque retract.in tit. de retractu lignager. glo.16.nu. 84.&
in tit. de retractu conuentionali. glo.6.nu.17. & Alc. in l. solu-
tionis verbo. ff. de verb. sign. & in l.1. in fi. C. de transact. & Affl.
in decis.91.nu.3. & in decis.94.nu.3. vbi dicit magnum verbū,
q̄ ita communiter tenetur per Doct. & istam opinionem ve-
riorem & magis communem audacter attestatur Marf. in re-
pet. rubr. nu. 265. C. de fideiussoribus. In contrariam verò par-
tem inclinavit glo. d. l. duobus reis. §. in fideiussore. in ver. solu-
tionis. quam sequitur Bar. præcipitanter, & sibi cōtrarius ibi,
& in l. & per iusiurandum. §. antepen. ff. de acceptilatio. & in l.
cū filiis. in fi. prin. ff. de verbo. oblig. & in l. reos. in §. q. ff. de
duobus reis Roma. in l. prædia. ff. de acq. poss. Fulg. in d. l. duo-
bus reis. & Moder. in addi. ad Alex. conf.90. in addi. ad nu. 3.
vbi refert Alex. in multis consilijs tenere istam secundam opi-
nionem: tamen quidquid dicat Bart. cum alijs sequacibus in
præcitatis lectionibus, ob hoc non discedendum suademus à dicta
cōi, quæ videtur verior de iure, & sequenda est in consulendo,
& iudicando tanquam cōis, & ita per istam communem con-
sultuit in ciuitate Florentiæ Paul. de Castr. vt ipse refert in d. l.
duobus reis. & pro hac parte consultuit Fr. Tigrinus, vt referunt
Alex. & Ias. in d. l. duob. vbi dicit se pro hac opinione commu-
ni his consultuisse: & ita in effectu consultuit confi.90. nu.3. vol.
3. & conf.123. vol.6. F. Viuius opin.301.

Fideiussor repetens à debitore principali quod pro eo sol-
uit non admittitur ad probandum solutionem per solam cre-
ditoris confessionem, & sic per huiusmodi confessionem nō
probatur solutio, & fideiussor ob hoc duntaxat repetere ne-
quit à debitore, illud quod asserit soluisse pro eo, secundum
glo. in l. duobus reis. §. 1. ff. de iureiur. quam sequitur Bar. ibi, &
Fulg. Bar. in l. reos. in §. q. ff. de duob. reis. & Rom. in l. prædia.
ff. de acq. poss. sed Bar. ipse reuocando, seu mutando iudicium
in melius tenuit, & voluit contrarium conf.160. Titus pro-
mittit, videlicet vt fideiussor possit agere contra debitore vigo-
re talis confessionis creditoris, dicentis sibi satisfactum esse à
fideiussore, & sequuntur Sal. Paul. Cast. Rom. Alex. & Iaso. in d.
l. duobus reis. & ita consultuit Alex. conf. 25. viso instrumēto.
vol.2. & conf.128. vol.6. & opinionem istam inquit commu-
nem Fulg. & Alex. in d. l. duobus. §. 1. nu. 2. Bellonus confi. 77.
nu.6. & seq. Tiraq. in tract. de vtroque retra. in titu. de retractu
conuentionali. §. 1. gl. 18. nu.84. & Marf. in repet. rubr. ff. de fi-
deiussori. nu.310. & 312. vbi etiam sequitur & declarat. & se-
cundum cōem istam consultuit quoq; Pau. Cast. cōf.396. quæ-
ritur vtrum fideiussori, prout ipse refert, & testatur in d. l. duo-
bus reis. & sequendo ego communem sententiam prædictorū
breuiter concludo, q̄ licet multi ex doctoribus dicant Bart.
contrariari, in hoc tñ non meretur allegari contrarius: nam in
d. l. duobus reis. non firmat pedem, vtitur enim verbo fortè, &
opinionem istam communē plenius posui, quàm hic in opi-
301. fideiussor potest agere. posita supra hoc tit. nu.56. & eam
ibi quoque sequutus fui. F. Viuius opin.294.

Fideiussor docens de solutione per instrumentum confes-
sionis creditoris tantum, non potest agere contra debitorem
principalem: quia debet de reali solutione constare, secundum
glo. cum Bar. in l. duobus. ff. de iureiur. Cyn. in l. si quando. C.
vnde vi. Balb. decis.305.

Fideiussorēs instrumētum publicum vel priuatum de solu-
tione ostēdentes, quamuis ipsam solutionem re ipsa planam
non faciant contra debitorem audientur, ac summam debiti,
pro qua fideiusserunt, ab eo exigent, vt cōmune dicunt Ias. in
l. duob. §. 1. ff. de iureiur. Fel. in c. si cautio. de fide instr. Hipp. in
rub. nu.264. ff. de fideiuf. Anto. de Tremo. in addi. ad Bon. in
tract. excep. in rub. quib. mod. suo no. nu.39. ver. sub iudicib.
secularib. verb. fallit. & Ant. Gomez. de cōtract. c.13. nu.3. Non
tñ idem erit si fideiussorēs in iudicium vocati iureiurādo sibi
à creditorib. delato se liberauerunt, debitorem non teneri sim-
pliciter iurantes, vt est Accur. sententia in d. l. duob. §. 1. in ver.
solutionis. ff. de iureiur. quæ communiter recepta est, vt cōstat
ex Alex. nu.3. Ias. nu.5. illic. ex Ias. rursus in §. itē si quis postu-
lante. nu.8. inst. de act. quamuis Matth. de Afflict. deci. 150. nu.
35. dicat eam communiter improbari: cuius opin. tñ erit ad-

mittenda, cū fideiussorēs se soluisse iurauerint iuxta Alex. d.
§. 1. nu.3. Quin præterea fideiussorēs semper contra principa-
lem debitorem agere poterunt, vbi creditor confiteatur sibi
ab illis satisfactum esse, vt frequēter placitū assenerant. Matth.
de Afflict. decis.94. nu. 3. Hippok. vbi supra. latissimē Viuius
multos in contraria euntes recēfens, lib.1. opi.139. lib. 2. opi.
113. atq; ita consultuit Pau. Cast. conf.64. lib.1. in nouis. & Bar.
atq; Alex. quos cum Ias. refert Io. Chaf. conf.101. nu.5. Idem.

Ille autē cui debetur ex fideiussione, dī propriē creditor, &
fideiussor dicitur propriē & indistinctē debitor, secundū Bar.
in l.1. nu.34. ff. si cer. pet. per l. fideiussor. in prin. ff. de leg. 1. quā
opin. testatur esse communem Curt. iun. in d. l. 1. ff. si cer. pet. a.
nu.79. & ista Bar. opinio corroboratur plurib. rationibus. Pri-
mò quia sicut tollitur obligatio principalis, ita tollitur obli-
gatio fideiussoria. l. cum quis. ff. de solu. Secundò facit, quia lex
prohibens minoris debitore esse tutorem, comprehendit etiā
fideiussorem, vt per Angelum in auth. vt hi, qui oblig. perhi-
res minor. §. 1. Tertio confirmatur secundū Dec. in d. l. 1. quia ab
eo inuito creditor exigere potest, toto tit. ff. & C. de fideiussor.
& ista Bar. sententia sic corroborata est communis teste Aret.
in §. 1. nu.8. instit. de oblig. Alex. in d. l. 1. nu.48. Nigro, Bolo-
gnetto, & alijs Moder. ibi, qui quidem Moder. respondent om-
nibus in contrariam partem allegatis, & Dec. in l. lectu. num.
30. Imò regula prædicta posset ampliari per ea, quæ voluit
Curt. iun. in præal. l. 1. ff. si cer. pet. nu.80. vbi statutum loquens
de debitore, comprehendit etiam fideiussorem.

Quod intelligendum esset, secundū eum ex mente Imolæ in
l. 1. ff. de sol. qñ fideiussor renūciasset auth. p̄sente. C. de fideiuss.
& sequitur Cagn. in d. l. 1. si cer. pet. nu.285. Viuius opin.300.

Fideiussor, aut tertius possessor, an conueniri pos-
sint, excussione principalis antea, non facta: &
quid de fideiussore, qui se principalem consti-
tuit, vel de marito ad inopiam vergente.

C A P V T VII.

Excussio antequā ad fideiussorem deueniatur, prius
contra principalem debitore fieri requiritur. auth.
præfente. C. de fideiuss. auth. hoc si debitor. C. de pi-
gno. fallit in 12. casib. vt per Soc. reg. 234.

Fallit in 23. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 336. Ampliatur in
27. casib. & limitatur in 52. ab Ant. Gabr. lib.3. de fideiuss. con-
clus.1. Don. a Fin.

Fideiussor conueniri non potest, nisi prius facta excussione
principalis debitoris. auth. præfente. C. de fideiuss.

Et hoc eatenus procederet, q̄ si debitor ipse esset effectus
notoriē non soluendo, & sic extitisset condemnatus pro deli-
cto, eiusq. bona omnia fuissent fisco applicata, tunc excussio
bonorum debitoris nō foret necessaria, sed contra fiscū vtq;
requireretur huiusmodi discussio, dato quòd fiscus teneretur
soluere debitum dicti debitoris condemnati, vt voluerunt gl.
& Bal. in l. sententiam. C. de fideiuss. Bal. etiam conf.192. propo-
nitur. in 3. dubio. vol.1. Fulg. Castr. Roma. Ias. nu.10. & Deci. in
l. si. ff. si cer. pet. Cremen. in sing. 44. an fideiussor. Roma. singu.
641. Scis quòd hodie requiritur. vbi refert, q̄ ita obtinuit, &
ita consultuit idem Roma. conf.93. per totum, & eandem opi-
nionem sequitur Negus. in tract. de pignor. in 8. par. 1. membri,
sub nu. 15. vbi ostendit istam esse communem contra Bart. in
d. l. si. & Abb. confi.29. col. v. vol.2. contrarium sentientes.

Sed regula prædicta in principio posita ita, & taliter inter-
pretata non procederet, quando principalis debitor notoriē
non esset soluendo, tñ quippè excussio non foret necessaria,
& posset deueniri, ac procedi contra fideiussorem, ante princi-
palem ipsum excussum, secundum glo. Bar. Alex. Ias. nu. 10. &
reliquos in d. l. si. vbi Ias. d. nu.10. perhibet istam esse com. opin.

Et eam sequitur Negus in d. 1. membro 8. part. sub num. 14.
vbi docet quibus modis dicatur quis notoriē non soluendo.
Viuius opin.286.

Excussio debet fieri contra principalem, antequam perue-
niatur contra fideiussorem, vel tertium possessorem. auth. præ-
fente. C. de fideiuss. & auth. hoc si debitor. C. de pigno. Paul. de
Cast. in 2. vol. conf.174. vbi dicit, non esse agen. contra extra-
neos possessores, nisi excusso principali & fideiussore. Alex. in
2. vol. conf.137. ibi, tertio etiam ostenditur. & in 3. vol. conf.
84. in ult. col. & in 5. vol. conf.100. Bellacomb.

Et quando sunt plures debitores in solidū, oportet omnes
excutere, antequam ad pos. bonorum fideiussoris perueniatur.
ita Ias. pulchrè in §. item si quis in fraudem. in 20. col. instit.

Com. opin. Tom. ij.

F 4

de

de act. post Ang. Aret. ibi referentem ita tenere Iaco. Butr. & Ang. in d. auth. hoc si debitor. vbi Angel. dicit ita de facto confuluisse. per §. sed neque. in auth. de fideiussorib.

Et pro hac decisione ipse Ias. alleg. tex. in terminis, cuius secundum eum non meminerunt tanti patres in l. 2. C. quo quisque ord. conuen. lib. 11. quem tex. dicit ibi Bart. se ita in questione de facto allegasse. & idem etiam tenet Bald. in auth. sed hodie. C. de actio. & oblig. Cor. in 3. vol. conf. 55. in 9. col. ver. ex alio & tertio.

Et antequam perueniatur ad personam fideiussoris, debet deueniri ad distractionem bonorum debitoris. Ludo. Roma. conf. 241.

Limita 1. regulam prædictam, quod excusio sit fienda, non procedere quando notorium est debitorem principalem non esse soluendo, tunc enim non requiritur excusio. glo. Bart. & doct. in l. si ego. ff. si cert. pet. max. Alex. & Ias. in 8. col. Addo Bald. in 3. part. conf. 25. & conf. 170. & in 1. part. conf. 55. Pet. de Ancha. conf. 294. Panor. in 2. part. conf. 29. & conf. 72. Aret. conf. 29. in 4. colum. & conf. 126. Feli. in cap. cum olim. in 7. colum. de re iud. & in cap. cum Bertoldus. in 10. colum. cod. tit. Ias. in §. item si quis in fraudem. in 17. colum. in princ. Insti. de actio. Alex. in 1. vol. conf. 17. in 2. col. Corn. in 2. vol. conf. 46. & in 4. vol. conf. 151. in fi. Alex. in l. nō solum. §. morte. in 14. col. de oper. nou. nunc. Capol. cau. 137. Bal. in l. i. C. de reuo. his quæ in frau. creditor.

Sublimita nisi debitor esset non soluen. propter bona alienata in fraudem creditor. quia tunc prius esset agen. reuocatoria. ita Alex. post Lud. Rom. in d. l. si ego.

Addo quod super tali notorio debet pronunciari. ita Fel. in c. audientia. ext. de accusal. Imo. in l. decē. in 4. col. ff. de verb. obl. & dicit ita etiam sentire. Abb. in c. porro. in 1. nota. ext. de diuor. Addo no. Lud. Rom. in conf. 211. vbi plura subtiliter adduc. & idem vult ipse Ludo. in conf. 241. & idem videtur velle Ias. in l. stipulatio. §. habet. in 4. col. ff. de oper. nou. nun. Phil. in c. consuluit. de appell.

Vide etiam Ludo. Rom. conf. 163. vers. Caterum, &c.

Addo etiam quod tale notorium debet probari, vt vult in terminis. Paul. de Castr. in 2. volum. conf. 41. & Felin. in cap. cum ordinem. in 10. col. de rescript. vbi in simili al. d. consilium, licet alio num.

Limita 2. quando actor dicit, quod nulla sunt bona, & ita vult probare: nam tunc cessat excusio. Ita Alex. in l. si tibi decem milia. §. si. ff. de pac. & in l. non solum. §. morte. in 15. col. ff. de oper. nou. nun. Addo Ang. Aret. inter conf. Alex. in 2. vol. conf. 138. al. glo. & Ang. in l. nisi. ff. de pact. & ita vult etiam Alex. in l. exitus. ff. de acq. poss. Ang. in d. §. item si quis in fraudem. in 6. col. insti. de actionib.

Nam pendente iudicio super hypo thecaria, potest fieri excusio: vt vult Bal. in 1. par. conf. 55. & in l. cum testator. C. de manu. testam. & in 3. par. conf. 366. & Lud. Roma. in cōfi. 388. Ias. in d. §. item si quis. in 20. col.

Istud tamen vltimum limitat Barb. in 1. vol. conf. 28. in 6. & 7. col. nisi fuerit opposita exceptio excusiois ante litem contestatam. quia tunc reddit iudicium nullum, nec potest pendente iudicio super hypo. fieri talis excusio.

Si autem non esset opposita de excusioe, valeret iudicium per supra dicta. & ita inferūt aliqui moderni, in l. si probatum. C. communi diuid. & vult latē Alexan. in 4. volum. conf. 32. Petr. de Ancha. conf. 294. Aret. conf. 29. Barb. in 2. volum. conf. 43. in 9. colum. Felyn. in cap. excep. in 12. col. de excep. Ias. vbi supra. Idem.

Intellige tamen istud procedere, secundum Bald. in d. l. si probatum. si post litem contestatam probo de inopia debitoris principalis, vel facio fieri excusioem bonorum suorum: alioquin obtinere non potero, quia non est aperta via agendi contra fidei. vel contra pos. d. §. sed neque. & d. auth. hoc si deb. fac. quod vult notabiliter Inno. in c. ex parte abbatissæ. de priuileg. vbi dicit, quod causa libelli est semper proban. quando est talis sine qua libellus non fuisset receptus. quod est not. secundum Bald. vbi supra. & ita vult Barb. in d. conf. 28. in 7. col. & Ias. vbi supra.

Limita 3. nisi principalis debitor esset tyrannus, & sit difficilis conuentionis. iuxta l. 2. cum glo. ff. qui satisf. cog. quia tunc non facta excusioe poterit fideiussor conueniri. Ita Barto. in d. l. si ego. per glo. ibi. & in l. decem. ff. de verbo. oblig. benefac. l. si quis stip. Stichum. §. fina. & l. si ita stip. fuero testis. §. possum. cum glo. ff. de verb. obl. cum alijs all. per Alexan. in d. l. si ego. addo Bald. in 1. part. conf. 55. & Fel. in cap. ecclesiæ sanctæ Mariæ. in 32. colum. de conf. ibi, quartò adduco Iasonem in d. §. item si quis. in 17. colum. ibi, & per hanc limit. & Ang. ibi in 5. col.

Limita 4. nisi debitor principalis sit rixosus, & consuetus non soluere sine litigio. Ita Alex. in d. l. si ego. per supra dicta al. etiam Imo. in d. l. decem. & not. per glo. in l. 2. in vers. suspectus. ff. sol. matr. addo Ias. in l. fideiussor. in fi. princ. fi. qui satisf. cog. al. Lud. Ro. in l. si. ff. si certum pet. Ang. in d. §. item si quis in fraudem. in 5. col.

Limita 5. etiam si quis pro fisco fideiubeat: quia conueniri potest nulla facta excusioe: quia cum fiscus semper dicatur esse soluendo. l. 2. de fund. dota. si necessaria esset excusio contra fiscum, nunquam posset conueniri fideiussor. quod non videtur esse de mente contrahentium. ita dicit. sing. Bal. in l. i. C. de conue. fi. deb. pro quo bene fac. tex. in d. l. si ego. in verb. alioquin. secundum Alex. ibi, vide Lud. sing. 641. vbi tenet contrarium. & Crem. sing. 41.

Vide etiam eundem Ludo. conf. 93. vbi tenet excusioem contra fiscum fore necessariam.

Limita 6. vt per Bal. sing. in c. ex rescripto. extr. de iur. iur. vbi per illum tex. voluit, quod si fideiussor iurasset se facere & curare quod principalis soluet, alias promisit indemnitate, seu id quod à principali consequi non posset: talis fideiussor non poterit opponere de excusioe non facta. & ita refert & sequitur Alex. in 4. vol. conf. 32. in vlt. col.

Imò plus sentit ibi Bal. quod in quocunque fideiussore iurante sit verum dicere, quod nulla præcedente excusioe possit inuitus conueniri per illum tex. quod est mirabile verbum.

De quo tamē vide Alex. in d. l. si ego. in 4. col. qui hoc dictū non putat verum, per nota. per Bar. in l. si quis pro eo. in 8. membro. ff. de fideiuss. & per alia de quibus ibi per eum.

Et contra illud dictum Bald. & sic contra limitationem supra dictam, tenet Fel. in d. c. ex rescripto. in fi. com. & Barba. in 2. vol. conf. 43. in 8. col. cum seq.

Fallit 7. quando in instrumento adest constitutū: quia tunc non requiritur excusio. secundum Ange. & Alex. notabiliter in l. exitus. ff. de acq. poss. per l. si. C. de acq. poss. & ita vult Iaco. Butr. in d. auth. hoc si debitor. Bald. in l. i. C. de reuo. his quæ in fraud. cred. Ang. in l. 2. §. in hac. ff. vi bo. rap. addo Lud. Roma. conf. 392. Alex. in 5. vol. conf. 70. & Dec. conf. 27. in fi. Ias. in d. §. item si quis. in 18. colum. ibi 3. limita. Hipp. sing. 158. Cap. caut. 31. Ang. in d. §. item si quis in fraudem. in fi. 5. & in prin. 6. col. Guido Papæ conf. 109.

Istud tamen intellige procedere, quando ageretur possessorio, & remedio l. si. C. de acq. poss. secus si agatur hypothecaria: quia tunc requiritur excusio. ita Alex. in d. l. exitus. ff. de acq. poss. & in d. l. si. C. de acq. poss. tit. & in 2. vol. conf. 137. & in 5. vol. conf. 73. Bal. in d. l. i. C. de reuo. his quæ in fraud. &c.

Et aduerte quia Barb. in 1. vol. conf. 28. dicit, quod etiam in casu d. l. si. C. de acq. poss. non potest agi nisi præcedente excusioe. & subtiliter loquitur.

Aduerte etiam, quia Ludo. Rom. in conf. 189. in fin. intelligit verum, nisi precarium sit finitum morte constituentis, vt ibi per eum, quem refert Iason. vbi supra, & ita etiam vult Corne. in conf. 190. vbi dicit quod l. fin. C. de acq. poss. non habet locum vbi possidens nomine alieno amittit possessione per mortem.

Fallit 8. si sit renunciatum excusioe fienda. ita not. Aret. in conf. 33. col. 3. addo Lud. Rom. conf. 393. Panor. in 2. par. col. 72. & Curt. conf. 6. Corn. conf. 109.

Fallit 9. si in renunciatione dicatur & omni alij legū & iuris auxilio. ita Alex. in 4. vol. conf. 32. addo Panor. in d. conf. 72. & Ias. in l. si. col. 2. ff. si cer. pet. Dec. conf. 27. circa 3. col. & circa fi. Cor. in d. conf. 109.

In contrarium tamen facere videtur, quæ subtiliter ponit Lud. Rom. in conf. 472. vbi omnino vide. sed respondet Corn. vbi supra.

Fallit 10. quando esset debitor in specie. vt si quis deberet librum in spe. & illum alienaret, quia posset agi nulla facta excusioe. ita Ias. in §. item si quis in fraudem. colum. 18. ibi, secundo principaliter. insti. de actio. all. Bal. sing. in rub. C. de reuo. his quæ in fraud. cred. & subiungit. & credo quod istud dictum alibi scriptum in iure non inuenietis.

Fallit 11. in curia mercatorū in qua debet procedi & iudicari de bona æquitate. ita Ias. in d. §. item si quis. col. 18. ibi 4. limita. al. multa quæ omitto. & idem vult in l. singularia. col. 19. ff. si cer. pet. Curt. in conf. 6. Vide tamen Deci in c. ex parte. el. 2. col. 2. de offic. deleg.

Et idem videtur dicendum. quando proceditur summarie sola facti veritate inspecta. Dec. in d. conf. 27. circa fi. Barb. in 4. vol. conf. 12. col. 5. in fi. & seq. Ang. in d. §. item si quis. col. 8. & idem in campforibus. Ang. in d. §. item si quis. col. 8.

Fallit 12. de iure canonico, secundum quod non sunt curandi apices iuris. ita dicit Ias. in d. §. item si quis. col. 19. ibi & ex ista

ista ratione. subiungit tamen, quod non audet firmare.

Fallit 13. quando quis intercessit animo nouandi, quia tunc non habet beneficium excussionis. ita in terminis tenet Cur. in d. conf. 6. & Alexan. in 4. volum. conf. 32. ubi dicit non requiri excussionem, quando eodem tempore sunt principaliter obligati.

Fallit 14. quando mulier agit hypothecaria pro dote, quia tunc non requiritur excusio. ita mirabiliter tenet Bal. nouel. in tract. de dot. in 8. parte. in 37. speciali.

Contrarium tenet Alex. in l. si constante. col. 12. fol. matr. laté Campeg. in 3. par. q. 46.

Fallit 15. quoniam possessores in quos est facta alienatio, negarent illa bona fuisse debitoris, quia si conuincantur de mendacio, perdunt beneficium excussionis. ita not. vult Ias. in d. §. item si quis. col. 19. al. multa not. Credit tamen Ias. q. talis negans recuperaret beneficium excussionis amissum, si illum pœnituit negationis suæ ante lit. cont. Vel etiam post litem contestatam, antequam tamen probatum esset per aduersarium: ut ibi per eum, quem vide.

Fallit 16. quando alienatio esset facta in vnum condebitorum, siue correum debendi, quia tunc posset contra eum agi, nulla penitus excusione facta. ita Ias. in d. §. item si quis. col. 19. ibi, septimo ego limito. al. gl. valde no. & ppetuo notatu digna in l. mulier. in gl. 1. ff. qui pot. in pig. hab. q. Bar. ibi multum commendat. & idem tenet Bar. in l. creditor. §. ff. de distract. pign. & Bal. in auth. sed hodie. C. de act. & obl.

Quæro, Quid si fideiussor fideiussit cum iuramento? Resp. Bal. sibi contrarius in c. cum contingat. nu. 29. vers. ex hoc sequitur, q. fideiussor. extr. de iureiur. tenet, q. fideiussor non obstante iuramento habeat beneficium excussionis. Idem tenet Alex. sibi contrarius. d. l. si ff. si cer. pet. & ibi Ias. num. 2. Deci. nu. 11. Eandem opinionem sequitur Feli. cap. ex rescripto. nu. 19. de iureiur. Thom. Gram. conf. 770. nu. 4. in ciuilibus. Alc. d. c. cum contingat. Coua. c. quamuis pactum. 1. par. 1. §. 4. num. 4. Cum enim lex concedat fideiussori hoc beneficium excussionis, iuramentum quoque secundum naturam huius obligationis debet intelligi, ita ut licet corroboret actum, non tamen tollat beneficium illud. Eandem opinionem tenet Alex. conf. 29. nu. 7. lib. 7. & ibi apostilla.

Contrariam opinionem tenet Bald. d. c. ex rescripto. nu. 2. vers. item quia iurauerunt. Eandem tenet Ancha. ibi, & Abb. Alex. conf. 29. nu. 38. li. 7. & in addit. ad Bar. in l. Marcellus. nu. 7. ff. de fideiuss. Gozad. conf. 32. nu. 14. Hanc etiam opinionem tenet Corset. in tract. de iureiur. q. 8. nu. 36. Soc. d. reg. 234. limi. 1. Ioan. Baptista in tract. de arbi. q. 79. vers. quinta conclusio. Steph. Auf. in addit. ad deci. Capell. Tholos. 139. Tiraq. l. si vnamquam in præfatione. nu. 137. & num. 152. Grat. conf. 28. num. 16. vol. 1. Rol. l. 1. §. si quis ita. num. 24. ff. de verbo. obl. Ant. Baurer. in tract. de virtute iuram. in prin. num. 23. Hanc opinionem dicit esse communem. Io. Hannibal. l. si insulam. nu. 162. ff. de verb. oblig. & tenet Cyn. l. si ex cautione. nu. 6. C. de non num. pecu. Et hæc verior est opinio per tex. d. cap. ex rescripto. ubi mulier quæ fideiussit, licet expressè non renuntiavit Velleiani beneficio, tamen quia iurauit, uidetur etiam illi beneficio renunciasse, licet alias requiratur expressa renunciatio Velleiani: iuramentum enim quodcumque in aliquo actu interponitur, habet vim expressi. Bald. l. 1. quæst. 2. C. commo. Mich. Grassus.

Contra tertium: possessorem agi non posse, nisi prius discussio principali debitor, & illius fideiussore communiter traderent doctor. in l. persequutione. C. de pign. & in auth. præfente. C. de fideiuss. & licet contrariū disponi videatur, in auth. de litig. §. vel hæc. & in auth. hoc ita. C. de pign. illa tamen iura procedere volunt doct. in casu speciali, scilicet, quando litigiam incœpta contra debitorem, de qua agebatur, debitor alienauit: quo casu quamuis litigiosi vitium non contrahitur quoad omnia, in hoc tamen contrahitur, ut possessor ipse causam habens à debitor possit conueniri, antequam debitor conueniatur. hancque solutionem veram esse dicit Bart. in d. l. persequutione. ubi annotauit modos, quibus ipsa fieri debeat discussio, & ex Butrig. sententia concludit, in hoc iudicis interloquutoriam non requiri. F. Turzan.

Discussio bonorum principalis debitoris, ad hoc ut possit haberi regressus contra fideiussores, iuxta auth. præfente. C. de fideiuss. vel ut possit perueniri ad tertios bonorum possessores, iuxta auth. hoc si debitor. C. de pig. & hyp. non solum requirit nuntij publici relationem factam in actis, sed etiam super ipsa discussione pronunciari eam legitime factam fuisse oportet. ita tradit Bar. l. stipulatio. §. habet autem stipulatio. nu. 4. ff. de noui op. nun. Et hanc sententiam veram & communem esse interpretes tradiderunt. Ias. ibid. nu. 7. Ange. Aret. in §. item si

quis in fraudem. nu. 10. Inst. de act. Ant. Negusant. in tract. de pig. & hyp. in 8. par. prin. 1. memb. nu. 11. vers. quarta conclusio. in 9. vol. tract. Doct. Huius autem differentiæ aliquot restrictiones & declarationes referuntur à Bath. Soc. in conf. 80. nu. 2. circa fin. in 3. vol. conf. Aym. Crauet. in conf. 201. nu. 45. cum seq. & Roland. à Valle in conf. 14. num. 14. cum seq. in 1. Tom. conf. Kirchouius.

Licet dicant aliqui sententiam requiri declaratoriam, q. principalis non sit soluendo, prout & declaratio super excusione requiritur, antequam contra fideiussores procedatur secundum communem: id tamen non procedit, si oppositum sit principalem non esse soluendo, & de hoc constaret notoriè, ac iudex ad vteriora cum causæ cognitione procedat; tunc enim quasi ex tacita pronuntiatione, vel declaratione censetur iudicare bona principalis non esse soluendo, secundum communem per Bursat. conf. 48. nu. 11. lib. 1. Bonacossi.

Principalis pro alio Constituens se principalem pro alio, adhuc habet beneficium excussionis, & dicitur fideiussor. sec. gl. in verb. fideiussorem. in auth. de fideiuss. §. 1. Cy. in l. dictantibus. C. de testa. Sal. in auth. præfente. C. de fideiuss. nisi secus. Bal. & Sali. in d. l. dictantibus. constaret, q. creditor illum non acceptasset, nisi se principalem debitorem constituisset: ut quæ renuntiavit cum iuramento beneficio de principali prius conueniendo. Balb. decis. 83.

Excusio requiritur etiam in dote antequam deueniatur ad extraneos possessores, secundum communem opin. per Bal. Nouel. de dot. par. 8. q. pen. Rol. conf. 9. nu. 5. & 6. lib. 1. in qua excusione, ut sit legitima, citari debent tertij possessores, si sint certi: si vero incerti per generale proclama, si quis vult contradicere excusioni, teste eodem Rol. d. conf. nu. 8. & seq. Item fieri debet pronuntiatio iudicis, quod ipsa excusio legitime facta fuerit. Rol. d. conf. 9. nu. 11. potest tamen ea pronuntiatione fieri in diffinitiuam, & sufficit, secundum Cor. conf. 46. col. pen. lib. 2. Rol. d. conf. nu. 38. Bellac.

Excusio requiritur contra maritum uergente ad inopiam, antequam agatur contra tertios, secundum magis communem per Bursat. conf. 56. in princ. lib. 1. Bonac.

Fideiussor ordinis vel excussionis exceptionem solum ante litem contestatam allegare potest. ut commune placitum esse arbitratur Raphael Cuman. ad fi. Soc. nu. 9. Zas. nu. 17. in l. 1. ff. de except. Ias. in l. decem. num. 6. ff. de verbo. oblig. Feli. in cap. exceptionem. nu. 42. de except. Ang. in §. appellantur. nu. 16. instit. de exceptio. Sed ego contrarium æquius melius existimo, ac non minus receptum affirmare ausim. nam id docet gl. in l. 3. ff. de excep. ad finem. quam illic sequitur Alb. & Ang. Spec. idem affirmantem laudans: & probant Bal. num. 3. Salic. nu. 6. vers. sed caue. Paul. num. 3. in l. 2. C. com. diui. Benedict. de Plumb. in tract. de discus. nu. 18. additio ad Iacob. de Aren. in tract. de excusio. num. 32. Ant. de Trem. in præct. ad Bonacur. vers. aduerte. & antea Pau. Cast. in d. l. decem. nu. 6. & in l. vlti. nu. 9. ad fi. ff. si cer. pet. Motan. in sua præct. c. de excep. Aymon. Craue. in conf. 263. fauentque maxime iuris rationes, de quibus alibi, & latius & opportunius. E. Suarez.

Fideiussor, aut tertius possessor num citandus sit in bonorum excusione faciendâ: deque excussionis forma, & solemnitatibus.

CAPVT VIII.

EXcusio bonorum quando fieri debeat, necesse est citari fideiussores, vel bonorum possessores, per regulam. l. nam ita diuus. de adopt. & hanc communem opinionem doct. esse dicit Angel. Aret. in §. item si quis in fraudem. vers. quæro quando fit excusio. nu. 8. insti. de act. Kirchouius.

An autem in excusione fienda debeat pars citari, videlicet tertius possessor. vide Angel. Aret. in d. §. item si quis. in 6. col. ibi, quæro quando fit excusio. & ibi Iasonem in 21. colum. in quibus locis per multa quæ allegant, tener quod sic, quando possessores sunt certi, si autem sunt incerti, sufficit generale proclama. & ita vult Alexan. in 2. volum. conf. 86. & conf. 156. & conf. 208. in fin. & in d. 2. volum. conf. 5. & in 5. vol. conf. 106. & seq.

Addo Card. conf. 74. & conf. 126. Ludo. Roma. conf. 53. in fin. Fel. in cap. 2. in 5. colum. de consti. & in cap. exhibita. in 1. col. de iud. & in c. cum olim. in 8. col. de re iud. & in c. quamuis. in vlt. col. eod. tit. faciunt quæ vult Alex. in 2. vol. conf. 5. in 1. col. Card. conf. 74.

Et dicit Alexan. in dict. conf. 208. circa fin. quod non admittitur

mittitur, dicens quod ignorabat tertios possessores.

Aduerte tamen, quia Alexan. in 5. vol. conf. 58. tenet quod sufficiat generalis citatio per proclama, imò Cor. in 2. volum. conf. 45. circ. si videtur tenere, q non requiratur aliqua citatio. Sed quod requiratur tenet Alex. in l. de vno quoque. in fi. prin. de re iud.

Aduerte etiam quia in tali citatione si nuntius referat citasse prout habuit in mandatis, talis citatio dicitur ambigua, secundum Alex. in terminis in 2. vol. conf. 137. al. Bar. in l. 4. §. Prator. ff. de dam. infect. & Ant. de Butr. in cap. causam. extr. de dolo & contum. & idem vult ipse Alex. in 3. vol. conf. 2. Idem.

Forma autem excussionis fienda ponitur per Bar. & doct. in d. auth. hoc si debitor. & per Ang. Arc. d. §. item si quis in fraudem. in §. col. & per gl. Bart. Ang. & Alex. in l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. & per Signo. conf. 57. & per Ias. in d. §. item si quis. in 2. col.

Et potest fieri multis modis. inter ceteros, quod iudex mittat vnum nuntium publicum, vel duos diligenter querendum & inuestigandum, an bona debitoris sufficiant: quorum nuntiorum relationibus fides prestabitur iuxta l. magis puto. §. ne tamen. ff. de rebus eo. & ita volunt docto. in locis preal.

Et qui voluerit postea dicere alia extare bona, habebit probare. Alex. in 4. vol. conf. 34. ibi. 3. ad idem.

Alio modo fieri potest, q statuatur terminus per iudicem ad bona notificanda: quo elapso, si nihil ultra fuerit notificandum dicentur bona excussa. ita habetur per glo. Bar. & doct. in d. §. in venditione. & per Iasonem vbi supra.

Et subdit Iason quod quam plures alias formas excutiendi ponit Bal. in d. auth. sed hodie. C. de actio. & obli. inter quas illa est, quod potest fieri per famam: item per rei euidentiam, quia venditor vadit mendicando.

Et inter alios modos notat vnum valde sing. quem ponit Angel. in d. §. in venditione. videlicet, quod agens dicat tot esse in bonis debitoris, & non plus: quo casu si possessor velit dicere, quod debitor plura bona habeat, statuet ei iudex terminum infra quem probabit quod debitor plura bona habeat: & si nihil probauerit, elapso termino procedet intertio actoris, quam formam approbat Imol. in d. §. in venditione. & ipse Ang. in d. auth. sed si debitor.

Vide tamen Alex. in d. §. in venditione. in 9. addit.

Excussionis forma facilis est, quod mittatur nuntius per iudicem qui diligenter inquirat bona debitoris: & referat: item quod agens dicat tot esse in bonis & non plus, & si possessores velint dicere quod debitor plura bona habeat, iudex statuet eis terminum ad probandum de aliis bonis: quo elapso, si non probauerint dicetur facta excussio, secundum Ias. in §. item si quis in fraudem. num. 86. instit. de act. Rol. d. conf. num. 30. 35. Bellac.

Sed quæro, An in excussione, quæ fit contra principalem, ad hoc ut deueniatur contra fideiussorem, citari debeat ipse fideiussor? Resp. Bart. in l. decem. num. 4. ff. de verbo. oblig. tenet q sic. & licet in l. de vnoquoque. ff. de re iud. teneat, quod sufficiat generalis citatio: tamen contraria opinio, quod scilicet nominatim citari debeant fideiussores, ex quo de illorum præiudicio agitur, approbatur. & Hipp. nu. 73. Alex. in conf. 156. nu. 4. vol. 2. & conf. 86. nu. 3. Hanc opinionem communem & verissimam esse firmat expressè Claud. de Seyfello in d. l. decem. num. 16. ff. de verbo. oblig. Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. nu. 36. ff. de offic. proconf. M. Grassus.

Quid si fiat excussio, sed minus legitime, eo tamen casu quo non requiritur? dic quod valet. Ange. Aret. inter conf. Alexan. in 2. volum. conf. 138. faciunt no. per Feli. in c. nouit. in 10. col. de iud. vbi ponit de seruante ordinem iudicarium, licet non teneatur.

Faciunt etiam no. per Lud. Rom. in conf. 497. vers. 3. vbi dicit, quod libellus minus legitime oblatus, vbi non erat necessarius, non vitiat iudicium. & quod vult Ias. in l. edita. in 2. col. C. de eden. & in l. si conuerserit. in 4. col. vers. 2. ff. de iurisd. om. iud. & in l. vinum. in pen. & vlt. col. ff. si cer. pet. & in rub. C. unde lib. in fi. & in l. cu viru in 1. col. C. de fideicommissi.

In contrarium tamen facit quod vult Iaso. in l. 1. in 10. col. ff. de eden. vbi dicit, q licet in sententia non exprimat causa, tamen si iudex exprimat, sed ineptam, vitatur sententia facit etiam quod vult Dec. in conf. 37. in 3. colum. vbi dicit, quod licet procedat libellus generalis sine causa parte non opponenie, tamen si causa inepta exprimat, vitia. & idem dicit de sententia, vt supra.

Facit etiam quod vult Bart. in l. actor. in col. 2. ff. rem ratā. haberi. vbi dicit, q si interpona. decretum per excōicatum, q actus redditur nullus, licet decretū non requireretur in actu.

Si non admittatur exceptio excussionis tacite, vel expressæ, debet appellari, alias valet iudicium. ita Panor. in 2. part. conf. 29.

Et si pronuntietur non esse agen. contra possessorem non facta excussione, potest a tali pronuntiatione appellari. ita Bal. in 1. parte. c. conf. 55. Idem.

Solemnitatum defectus, quæ in aliquo actu ad alicuius personæ fauorem exiguntur, actum nec vitiat, nec impedit, si actus illi eidem personæ utilis ostendatur, ac reuera sit. commune aio ex Imol. in l. cum lex. ad fi. ff. de fideiussor. Socin. in l. conditionibus pupillus. nu. 1. in prin. ff. de condit. & demonstr. Ias. in l. contra iuris. nu. 8. ff. de pact. Soc. iu. conf. 28. nu. 1. lib. 2. Gomez. in §. omnium. insti. de act. latissimè Tiraq. de iure marit. q. 8. glo. 8. a nu. 56. E. Suarez.

Solemnitas excussionis cessat, vbi notorium est debitorem principalem non esse soluendo. com dicit Ias. in l. decem. nu. 27. ff. de verb. obl.

Contrariam opinionem, q imò requiratur præambula excussio principalis debitoris, vt fideiussor conueniri possit. veram & com. dicit Ias. (sibi ipsi contrarius) in l. stipulatio. §. habet autem. nu. 6. ff. de ope. nou. nunt. Vide vtrouque allegatos doct. J. Fich.

Excussio an fieri debeat in bonis domicilij, si in loco iudicij debitor nihil possidet? Vide Alex. in 3. vol. conf. 84. circa fi. vbi dicit quod sic. al. Bal. in l. fi. §. sed si. ff. si cer. pet.

Intelligit tamen hoc procedere post Bal. vbi supra. quando exactio esset facilis: alias non cogetur creditor peregrinare. vbi de ibi per eum, & Bolog. in conf. 18. circa fi. Idem.

Fideiussor, & debitor qui, & quibus casibus, beneficium excussionis non habeant; quandoque excussio non requiratur, & num excussionis beneficio renunciari possit.

CAPVT IX.

Excussionis beneficium amittit emens scienter rem alteri hypothecatam. Aym. conf. 77. num. 18. Rol. conf. 9. nu. 23. & seq. lib. 1. Quæ excussio non sufficit vt præcedat, quando agitur contra tertios possessores: sed requiritur etiam pronuntiatio iudicis, quod ea legitime facta fuerit: secundum communem per Rolan. d. conf. 9. num. 11.

Et quæ, licet Regulariter præcedere debeat quando agitur hypothecaria contra tertios: illa tamen fieri potest pendente iudicio intentato contra tertios possessores, teste Paris. conf. 80. nu. 40. lib. 1. & not. Alex. conf. 73. lib. 6. Bellac.

Quid quando mortuus est principalis debitor? & dic, q prius facienda est contra hæredes, auth. hoc si debitor. C. de pig. & quando non est hæres contra hæreditatem iacentem dato illi curatore, vt per Paris. qui huius rei præc. docet. conf. 50. per totum. lib. 1. vbi concludit eo casu nedum de bonis hæreditariis: sed etiam hæredum excussionem fieri debere. ex quo consil. alia etiam præc. defumitur à communi doct. schola recepta: quod agens hypothecaria contra tertium possessorem non facta discussione, potest se offerre probaturum bona alia debitoris non extare, & consequenter opponentis non interesse de exceptione prædicta. pro quo vide quæ ponit Alex. conf. 17. col. 2. circa fi. lib. 1. vbi quando notorium est principalem non esse soluendo, perinde est, ac si contra eum facta esset excussio, & repertus esset non soluendo. Paris. d. conf. 50. colum. 4. in fi. & quando allegatur principalem non esse soluendo, vel quando opponitur de excussione non facta, & super hoc replicatur, iudexque procedit ad vltiora ex litis contest. tunc tacite intelligitur pronuntiatum super excussione. c. ex parte. de appel. & ista tacita pronuntiatio sufficit, quando pendente iudicio probatur debitorem nihil habere. Paris. vbi supra. & vide Alexan. conf. 4. col. 5. conf. 137. lib. 2. conf. 108. lib. 5. Idem.

Quæro, ei constet principalem debitorem non esse soluendo, an possit fideiussor conueniri? Resp. Bart. in d. l. fi. tenet q sic, etiam nulla excussione facta in principalem. & ante eum tenuit glo. fi. d. l. decem. & d. l. fi. vers. sed et si cum Seio. & Ang. de Perus. post gl. nisi hoc actum. ff. de pact. & sequitur Bal. l. 1. C. de his quæ in fraud. credit. Hanc opinionem tenet Felin. c. cum olim. nu. 11. de re iud. Alex. d. l. si ego. ibi Ias. num. 11. Claud. de Seyfel. num. 4. ff. si cer. pet. Ias. §. item si quis. el primo. num. 68. instit. de actio. Capyc. decisio. 54. num. 5. Cur. sen. conf. 6. nu. 3. Hipp. Rubr. de fideiuss. nu. 10. Hermanotus Detus l. hoc

hoc edito. §. nunciatio. num. 130. ff. de noui oper. nunc. Petr. de Rau. in alfabeto suo, ver. fideiussor. Corn. consi. 46. nu. 13. lib. 2. & ibi eam communem dicit in consi. 15. 1. nu. 5. lib. 4. & tenet Soc. in tract. reg. reg. 134. limitatione 5. & Gratus in consi. 87. nu. 23. vol. 1. M. Grassus.

Quæro, Quid si omnia bona debitoris sunt publicata? Resp. Bar. in l. si ego. quæ est l. fin. in prin. ff. si cer. pet. tenet quod fideiussor possit conueniri, non facta excussione. Eandem opinionem sequitur ibi Iacobi. nu. 3. vers. tertio fallit. Contraria opinionem tenet expressè Cu. d. l. si. scilicet quia debet conueniri fiscus, qui semper præsumitur idoneus ad soluendum. Eandem opi. tenet Barb. d. c. peruenit. nu. 7. Et eandem dicit communiter reprobari Cur. iun. d. l. si. nu. 8. vbi defendit Bart. Hanc opinionem tenet quoq. Dec. d. l. si. nu. 15. & ibi Ias. num. 11. & eã dicit magis verã esse Claud. de Syel. d. l. tenet Rom. d. l. si. nu. 5. vbi dicit se ita consuluisse contra Bart. vt patet in consi. 93. nu. 4. M. Grass.

Quæro, Quid si pater fideiussisset pro filio? Resp. Bald. in l. 3. §. sed vtrum. vers. perinde. per illum tex. ff. de minor. tenet, qd pater possit hoc casu conueniri, non facta excussione principalis. Eandem opinionem tenet Barb. d. cap. peruenit. num. 7. & in l. stipulationum. la. secunda. §. satis acceptio. colum. 5. versic. item nisi pater fideiussisset. ff. de verbo. oblig. Et hanc communem esse opi. firmat Pyrrhus Englebermus. l. 1. §. C. de decur. lib. 10. Et tenet Steph. Austr. decis. 196. in addit. Boer. decis. 22. 1. nu. 6. & 14. M. Grass.

Fideiussor pater ante liberorum excussione, pro quibus promissit, aut interuenit, conueniri in solidum potest, vt commune aiunt Pyrrhus in l. 2. C. de decur. lib. 10. Viuius lib. 1. opin. 239. Idem.

Fideiussor, mercator, vel campfor, conueniri atque exigi ante debitoris ipsius executionem potest, vt commune pronunciare non verebor ex Bal. & Sal. in l. frustra. C. de non num. pecun. Ang. in §. item si quis in fraudem. insti. de actio. Ias. in l. singularia. num. 39. ff. si cer. pet. Curt. sen. consi. 6. Deci. in l. ult. num. 23. §. si cer. pet. Hipp. de fideiuss. num. 8. Chassan. in consuet. Burgund. rub. 1. §. 5. Anto. Gomez. de contract. c. 13. num. 4. vers. 4. limi. Eman. à Costa in l. si ex cautione. limit. 17. nu. 2. C. de non num. pecu. quod placet, etsi aperte reluctetur tex. Iustin. nouella 36. de argentar. contract. §. 1. sed hac de re vberius alibi. Idem.

Excussione bonorum, cum sit de apicib. iuris, non requiri, tradunt Doct. quando procederetur summarie sine strepitu & figura iudicij. Alex. de Imo. in consi. 114. num. 9. in 6. vol. Socy. sen. in consi. 24. num. 48. in 1. volum. And. Barb. in consi. 12. nu. 11. in 4. vol. Angel. Aret. in d. §. item si quis in fraudem. num. 10. versic. quæro, statuto. & Ias. num. 78. Hippol. de Marf. in Rub. ff. de fideiuss. num. 13. & hanc approbatam Doct. sententiam esse inquit Rol. à Valle in consi. 79. nu. 25. in 1. Tom. consil. Hanc quoque refert Myring. in suis obs. imper. Came- ruz. in 2. centu. obs. 15. ibi, vel causa esset decidenda ex bono & æquo. Kirchouius.

Non requiritur excussio, quando agitur contra nomen debitoris obligatum. Alex. in 1. vol. consi. 17. col. 2. vide tamen Ang. in §. item Seruiana. col. 6. Inst. de actio.

Non requiritur excussio, quando debitor principalis est absens. Alex. in 5. vol. consi. 100. col. 3. ibi. Nam quando essent absentes. & ibi ponit quando dicatur absens. Idem.

Item non requiritur excussio si lite pendente super re hypothecata debitor alienauit talem rem: quia potest contra emptorem agi. Ang. in d. §. item si quis. in 6. col. Vezinus.

In practica aduerte, quia non sufficit apparere in act. excussione fuisse factam: sed est necesse, quod iudex pronunciet excussione fuisse legitime factam. ita dicit Bar. in l. stip. §. habet. ff. de oper. no. nun. no. in l. decem. ff. de verb. obl. & in l. si. ff. si cer. pet. Bald. in l. 2. C. quando fis. vel priua. & in l. exitus. ff. de acq. poss. addo Signo. consi. 57. Ludo. Roma. consi. 93. in fi. & consi. 21. Barb. in 1. volum. consi. 28. in 7. colum. Iasonem in d. §. habet. & in l. sed & si possessori. in §. si cum de hæred. in 2. colum. ff. de iur. iur. & in d. §. item si quis. in 21. colum. ibi, Tangit etiam successiue Alex. in d. l. exitus. Ang. in d. §. item si quis. in 6. col. & seq.

Contrarium videtur tenere. Cor. consi. 109. & in 2. vol. cõsi. 46. Bald. in l. tutores. ff. de confir. tuto. Alex. in l. ita stipulatus. in 3. col. de verb. obl.

Sed quid si fiat pronuntiatio non requisita, an valeat? dic qd sic per no. in clem. 1. de appel. & ita in terminis vult Alex. in 5. vol. consi. 58. Idem.

An autem non excusso principali possit agi ad nomen debitoris obligatum. vide Alex. in 1. vol. consi. 17. vbi dicit quod sic. alleg. Bar. in l. grege. §. cum pignore. ff. de pign. Idem.

Excussio principalis non requiritur, quando creditor agit contra nomen sibi obligatum. Bart. in l. grege. §. cum pignori. nu. 4. ff. de pign. Alex. consi. 17. lib. 1. consi. 15. col. fi. lib. 6. vbi declarat auth. sed hodie. C. de act. & obl. quibus adde quæ ponit Capol. caut. 81. Vezinus.

Excussio non requiritur in Saluiano interdicto, nec in remedio l. si. C. de acq. poss. Rol. d. consi. num. 17. & seq. item nec debitor absente, authen. præsent. C. de fideiuss. Rol. vbi supra. num. 22. Dec. in l. fin. colum. penul. ff. si certum pet. vbi dicit excussione posse fieri etiam inchoato iam & pendente iudicio. Bellac.

Excussio non est necessaria, vbicunque quis creditor vult ius suum exercere contra nomen debitoris, ei obligatum. Est communis opin. secundum Alexan. consi. 17. requisitus. vers. denique. M. Charian.

Nouatio, vbicunque intercedens pro alio se obligat principaliter, potest conueniri nulla facta excussione. glo. singul. in auth. de fideiuss. in princ. Alex. in 4. vol. consi. 32. Curt. consi. 6. & seq. Vezinus.

Quæro, Quid si fideiussor renunciat beneficio excussione? Resp. glo. in d. auth. de fideiuss. §. si quis igitur. verb. accedat. expressè tenet, qd hoc casu etiam non excusso principali, possit conueniri, cum quilibet fauori pro se introducto possit renuciare. Eandem opinionem tenet Bald. in d. auth. præsent. nu. 6. Corn. consi. 111. nu. 8. vol. 1. Hipp. in rub. de fideiussor. nu. 1. Spec. tit. de renun. §. 1. ver. viso de beneficio. Barba. d. c. peruenit. nu. 5. & 6. de fideiuss. Hanc opinionem dicit esse communem Amedeus de Castel. in tract. de sindicatu. num. 208. Steph. consi. 244. num. 2. lib. 1. primæ impressiõis. Curt. sen. consi. 6. nu. 1. Phil. Dec. l. fin. nu. 20. ff. si cer. pet. Hiero. Grat. consi. 136. vol. 4. nu. 1. M. G.

Renunciare non posse fideiussorem beneficio excussione. commu. dicit Vasq. lib. 1. Illustr. contro. 34. num. 25. Postea verò allegat permultos contrariam opinionem tenentes. I. Fichard.

Fideiussor renuntians authentica præsent. C. de fideiuss. poterit conueniri ante principalem. Bal. & Sal. in d. auth. præsent. Aufre. in dec. Capel. Tholosa. dec. 196. & Pano. in c. peruenit. de fideiuss. Vezinus.

Fideiussor qui promissit soluere liberè, & sine aliqua exceptione, non per hoc intelligitur renunciare beneficio de fideiussoribus: quin prius excuti debeat principalis debitor quam ipse fideiussor, cum illud veniat ex natura contractus & ipsius actus. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati. illa enim verba, sine aliqua exceptione, referuntur ad exceptionem friuolam. c. ex part. 2. de officio deleg. Roma. consi. 211. Hippolytus de Marf. in sua pract. causarum criminalium. in verbo, vltima. nu. 2. Bellacomb.

Fideiussor, cum reus principalis soluendo est, & ipse excussione beneficio non renunciauit, & testis & iudex pro principali esse poterit. communia inquit latè Viuius lib. 1. opi. 399. post iuris vtriusque apprimè harum Io. Ronchegall. in l. reos. nu. 53. ff. de duob. reis. Idem.

Excussio non admittitur vbi constat debitorem non esse soluendo. Doct. in l. si. Bar. post gl. nu. 1. Rapha. Fulgos. num. 3. Pau. de Cast. nu. 5. Alex. de Imo. nu. 2. Ias. nu. 10. Dec. nu. 11. & 14. ff. si cer. pet. quorum doctrina communiter approbata est. Ang. nu. 1. Ias. nu. 70. & 75. in d. §. item si quis in fraudem. Hippo. in d. rub. ff. de fideiuss. nu. 10. Ant. Capyc. in decis. sacri cõsi. Neap. decis. 54. num. 5. Rolan. à Valle in d. consi. 79. num. 26. Mising. in d. obserua. 15. centu. 2. in princ. Hartm. Hart. in practi. obserua. lib. 2. cap. 1. de fideiuss. vers. item fallit quando principalis. Kirchou.

Excussio cessat vbi debitor abest, vel hæredem non habet, si tamen fiscus sit illius loco, contra eum fiet excussio, secundum communem per Burf. consi. 48. nu. 12. lib. 1. Bonacoss.

Excussione facta contra principalem debitorem, & eo reposito non soluendo, si creditor velit agere hypothecaria contra tertium possessorem, & interim superueniant bona debitori principali, poterit tertius possessor contra quem agitur hypothe. excipere quod denuò fiat excussio, si talia bona superuenerint ante litem contest. contra tertium in ea instantia: secus si superueniant post lit. contest. Imò etiam quando dicta bona superuenerunt lite iam contestata contra tertium possessorem, adhuc iste tertius possessor exceptionem excussione opponere poterit, teste Alexan. consi. 100. colum. fin. in princ. lib. 5. vbi doct. in apostil. pulchrè distinguunt inter fideiussorem ex proprio contractu obligatum, & tertium possessorem. vide latius ibi, & per Dec. in l. fin. col. ult. ff. si cer. pet. Bellac.

Si primò facta fuit excussio contra principalem, & ipso nò reposito

reperito soluen. creditor velit agere hypothecaria contra tertium poss. & interim de nouo superueniant bona debitori principali, an tertius possessor possit de hoc excipere? vide Alex. in 5. vol. conf. 100. col. 3. vers. fortius dico. vbi concludit quod sic, si talia bona superuenerunt ante litem contestatam. imo secundum aliquos etiam quando superuenerunt post litem contestatam. vide ibi per Hippol. sing. 142. Vide Crem. sing. 136. Vezinus.

Excusio facta per vnum ex creditoribus prodest aliis. Ias. in d. §. item si quis. colum. 20. ibi, aduertite etiam, quod excusio. post Ang. Aret. ibi. & Iaco de Aren. & Ang. in d. auth. hoc si debitor.

Quando fit excusio contra hered. iacentem, debet dari curator. Alex. in 5. vol. conf. 100. col. 3. Vezinus.

Fideiussorem an iuuent que principali competunt privilegia, atque iura, seu remedia.

CAP. X.

Periculum à fortuito casu proneniens, ad fideiussorem non pertinet, vt no. Doct. in l. exceptione. §. si culpa tua. de fideiuss. vbi dicunt presertim Iac. de Aren. hanc esse receptiorem sententiam. idēque tenuit Bal. in l. si propterea. qu. pen. C. mand. per glo. in l. si quis prohibuit. ff. de publi. Io. And. in reg. damnum. in mercu. de reg. iur. in 6. probatur & in l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. mand. refert & sequitur Alex. in conf. 365. alias 57. quoniam in questione circa med. vol. 1. F. Turz.

Ad fideiussorem non culpabilem periculum casus fortuiti non spectat. Est vera & magis communis opin. secundum Alexan. in conf. 57. quoniam in questione. vers. confirmo. volum. 1. Charian.

Fideiussor omni privilegio competente principali gaudebit, si faciat quod reus principalis suscipiat in se iudicium motum contra ipsum fideiussorem, & opponat tale privilegium vel exceptionem ex persona sua. text. est not. in l. idēq; §. sed generaliter. ff. mand. & gl. magna, in l. si fideiussor. ff. illo eod. tit. Idem quando fideiussor se opponeret in iudicio, non vt fideiussor, sed vt defensor principalis rei, per casum in l. verum. §. i. ff. pro socio. Balbus decis. 17.

Vtrum dilatio data principali profit fideiussori? vide Alex. in l. cum filius. §. si stipulatus. ff. de verb. oblig. Ias. in l. lecta. in 6. 7. & 8. col. ff. si cer. pet. & in l. 1. in 5. & 6. col. C. de iud. & Dy. in conf. 11. vbi etiam ponit de securitate personali data principali an profit fideiussori. Idem.

Fideiussori minoris non prodest restitutio minori concessa. l. 1. & 2. C. de fideiuss. m. fallit in 6. casibus quos not. Pet. Duen. regu. 339.

Quid de cessione bonorum debitoris, an profit fideiussori? vide Iasonem in §. fin. in 4. colum. Instit. de actio. vbi dicit quod non.

Quid in acceptilatione? Ang. in l. si haeres pec. ff. ad Treb.

Quid in pacto de non petendo? vide Iasonem in l. quod dicitur. ff. de pact.

Quid in casu. l. maiorem. ff. de pactis. vide Mathes. notabili. 105. Idem.

Quid de appellatione principalis an profit fideiussori? vide Phi. in cap. cum teneamur. in 3. col. de appellat. vbi dicit quod sic. Idem.

Quid de absolutione à iuramento? vide Iasonem in l. 1. C. de diuer. rescrip. vbi dicit quod concessa vni, non prodest alteri in solidum obligato, quin contra eum possit fieri executio. Idem.

Quid si principalis faciat inhiberi ne pendente lite super absolutione à iuramento molesteretur, an profit fideiussori? Hippo. sing. 125. dicit q non. Idem.

Exceptio competens principali, competit fideiussori etiam spontaneo. Lud. sing. 321. Idem.

Quid de excep. fori, vt in fideiuss. clerici. dic q non competit fideiuss. Lud. sing. 633.

Adde Ang. in l. si reus. ff. iud. sol.

Fideiussores plures qui pro aliquo debitor fideiusserunt tenentur in solidum, & quilibet eorum in totum & in solidum potest conveniri. l. non recte. C. de fideiuss. §. si plures. & ibi gl. & doct. qui dicunt hac observari. insti. de fideiuss. verum si vnus ex illis fuerit cōnectus, poterit opponere beneficium epistolae diu. Adriani, vt scilicet non teneat nisi pro sua parte. d. §. si plures. & talis exceptio vsq; ad sententiam, & etiam in art. appell. opponi potest. Io. de Platea in d. §. si plures. & ibi etiā Ang. &

tali beneficio diuisionis inter ipsos fideiussores potest renouari, & talis diuisio inter eos confideiussores diuiditur si sine soluendo, alias non. d. l. non recte. Bellac.

Quando fideiussores à principio diuidunt inter se obligationem, tunc obligatio vnus non cedit in damnum alterius. l. inter fideiuss. cum gl. fi. & l. inter eos. ff. de fideiuss. Idem.

Si sint duo fideiuss. pro decem, & sic quilibet teneatur pro dimidia, potest debitor inuito creditore soluere pro parte vnus fideiuss. Ias. in l. quidam existimauerunt. in 6. col. ff. si cer. pet. & est tex. quem ipse al. in l. in his verò. §. si duos fideiuss. solut. Vezinus.

Fideiussor vnde quis constituatur, quæve fideiussio valeat, vel non, & à quo sit præstanda.

CAP. XI.

Ideiusio non valet sine stipulatione. l. 5. §. satis acceptio. ff. de verb. oblig. l. Blanditus. C. de fideiuss. Dec. conf. 93.

Amplia vt non valeat etiam de iure canonico. Ias. in l. lecta. in fi. ff. si cer. pet. Dec. vbi supra.

Limita nisi fiat in iudicio. Bal. & Felin. c. 1. in 5. col. extr. de pact. Ias. in l. pacta nouissima. in 3. col. C. eo. & in l. 1. in 1. col. ff. de verb. oblig. fac. quod vult Bal. in 4. par. conf. 432.

Non valet fideiussio per epistolam. Bald. in 1. part. confil. 204. Idem.

Fideiussio tantum per stipulationem fieri potest. l. stipulationum. §. satis acceptio. ff. de verbo. oblig. l. Blanditus. C. de fideiuss.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. §. satis acceptio. nu. 2.

Fallit in 8. casib. secundum Crot. in l. sciendum. nu. 7. ff. de verb. obl. vbi etiam Io. Bolog. limitat nu. 44. Idem.

Fideiussio stare non potest sine præcedenti obligatione ciuili, vel naturali.

Fallit in 2. casib. quos not. Soc. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. nu. 24. Idem.

Fideiussio ita demum valet si in instrumento fideiussionis fiat mentio obligationis principalis contractæ. not. glo. in l. sciendum. ff. de verb. obl. l. stipulatus sum à reo. §. adhiberi. ff. de fideiuss.

Fallit in 2. casibus, quos not. Bart. Romu. in rep. d. l. sciendum. nu. 66. Idem.

Fideiussor non quis inde constituetur, quod etiam apud iudicij acta præsens, ignarus, ac tacitus fuerit, cum alter illum pro se fideiubere diceret, nisi si & expressim consenserit. commune ait Boer. decis. 314. nu. 5. Vinus.

Si reperiatur in scriptura aliquem fideiussisse, præsumitur præcedente stipulatione. l. Blanditus. C. de fideiuss.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 2. à Ias. in l. sciendum. ff. de verb. oblig.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 3. à Maria. Socin. iun. in d. l. sciendum. nu. 7. & seq.

Fallit in 2. casib. vt per Alex. in d. l. sciendum. nu. 1. vbi Io. Bolog. limitat in multis casib. nu. 50. Idem.

Fideiussio præstanda non est ab eo, qui suam non deteriorauit conditionem. Felin. in c. quod ad consultationem in 5. & 6. col. de re iud. Pau. de Cast. in 1. vol. conf. 40. vers. 3. quaritur. fac. quod vult Ias. insti. de act. in prin. in fi. 12. col. ibi, prædicta conel. & in l. quæ de legato. in 4. col. de leg. 1. fac. quod vult Panor. in c. propter sterilitatem. nu. 9. de loca. & Alex. in l. qui bona. §. de illo. de dam. infec.

Si autem valde deteriorauit, tenetur fideiubere. Barb. amplè in 3. vol. conf. 70. in 14. col. & seq. vide Bal. in l. si pro ea. in 1. col. C. mand. Fac. quod vult Bald. in l. mulier. in 1. col. ver. ex hoc no. C. de spons. vbi dicit, q qui contrahit scienter cum inope, non potest habere suspectum. Bellac.

Satisfactio peti non potest lite contestata, secundum Alex. in l. de die. §. si seruus. ff. qui satisd. cog. Ias. in l. vniuersa. in 1. & 2. colum. de preci. imper. offer. & in l. 1. in 1. colum. ff. de in litem iur.

Limita nisi talis excep. superueniat lite contel. 2. & ibi docto. C. de consor. eius. litis.

Quod tamen intellige secundum Ang. ibi, nisi illa excep. de nouo superueniens post litem contel. sit talis natura, q possit in alio iudicio refricari per viam agendi: nam tunc post litem contel. non poterit opponi. al. not. per Inn. in cap. 2. & in cap. fin. de ord. cog. Limita etiam nisi litis contel. sit nulla, per not. per Felin. in cap. illud. in 3. colum. de præscr. & per Ias. in d. l. fideiussor. §. 1. ff. qui satisd. cogant. Limita præterea nisi ex no-

ut causa petatur. ita Ias. d. l. i. ff. de in litem iur. Idem.

Quid autem si lis contestetur, & satisfactio petatur eodem contextu? dic quod tunc prestanda est satisfactio. ita Alex. in 2. vol. consi. 37. faciunt quæ vult in 4. vol. consi. 96. ibi, item respondeo, &c. Et quæ habentur per Felin. in cap. cum M. Ferrar. in 17. col. de consti. vbi dicit sufficere q. protesta. apponatur in fine scripturæ. facit etiam quod vult idem Felin. in cap. exceptionem. in 8. col. ver. fallit 10. de excep. & in c. inter monasterium. in 3. & 4. col. de re iud. & in c. vnico. in 3. & 4. col. de lite contest.

Facit quoq. quod vult Ias. in l. nam & postea. §. si petitor. in 3. col. ff. de iureiur. vbi dicit. q. paria sunt quid fieri ante litem conte. vel incon. post. & ad præmissa vide eundem Ias. in l. si ita. in 1. col. ff. de leg. 1. & bene fac. tex. in l. quidam in testamento ff. de pecu. leg.

Facit etiam quod vult Alex. in 5. vol. consi. 112. ver. non ob. etiam si dicatur.

Facit præterea quod vult Ias. in l. 2. §. si prius. in 3. colum. ff. de vulg. & pupil. dum impugnat decisionem Bald. & Aret. ibi. Idem.

Fideiussores de iudicio fisti, & de iudicato soluendo, ad quid, & quatenus teneantur.

C A P. XII.

Ideiusor de iudicio fisti tenetur successiue vsque ad sententiam. l. Græc. §. & post litem. ff. de fideiuss.

Fallit vt per Felin. in c. in nomine Domini. col. 2. extra de testib.

Fallit in 3. casib. vt per Matth. notab. 177.

Fallit in 2. casib. quos not. Ias. in l. fideiussor. §. in fideiussore. nu. 7. ff. qui satisf. cogantur. Do. a Fin.

Fideiussor de iudicio fisti, tenetur successiue vsq. ad sententiam. d. l. græc. §. & post litem. gl. & doct. maxime Ias. in d. l. 2. §. si. ff. qui satisf. cog.

Limitat Ias. secundum doct. ibi, quando actor prosequitur in lite contra principalem debitorem: secus si esset negligens per duos menses: quia talis fideiussor liberaretur. l. pen. C. de fideiuss. cum dist. de qua ibi per gl. Bellac.

Fideiussor de iudicio fisti tenetur successiue vsque ad sententiam, & ultra non. l. græc. §. & post litem. ff. de fideiuss. & ibi Bar. ergo inferitur q. talis fideiussor de iudicio fisti non durat in causa appellationis. Ias. in l. 2. §. in fideiussorem. ff. qui satisf. cogantur. nu. 9. si tamen esset fideiussor de iudicio fisti, quandoque requisitus fuerit, vt toties quoties iudici placuerit, tunc per sententiam non liberaretur. Bart. in l. 4. ff. de custo. & exhibit. reorum. contra senten. Angeli in l. quod si nolit. §. si quid. ff. de ædili. edict. quæ videtur sequi Ias. in l. eum pro quo. in fin. de in ius vocan. tamen contra Angelum ita sentit ipse Ias. in d. l. 2. §. in fideiussorem. ff. qui satisf. cogantur. nu. 9. vers. 2. limita. vbi tenet q. fideiussor de iudicio fisti toties quoties, non liberatur lata sententia, nec fideiussor de iudicato soluendo. ita Ias. ibi nu. 9. fideiussor autem qui aliquem promittit repræsentare in iudicio, semel repræsentando liberatur. Alex. & Paul. de Castr. in d. l. 2. §. in fideiussorem. & ibi Ias. nisi promiserit repræsentare toties quoties, tunc enim licet semel repræsentauerit, non liberaretur. glo. in l. duobus. §. si ei. ff. de iureiur. Paul. Castr. in l. 2. §. si. ff. qui satisf. cogantur. & Ias. in l. 1. in prin. ff. si quis in ius vocat. Bellac.

Fideiussor qui simpliciter promittit sistere in iudicio, vel promittit sistere quandoque fuerit requisitus, vel toties quoties placuerit iudici, an liberetur lata sententia? & dic q. non, secundum Iaso. in l. fideiussor. §. fideiussorem. col. 2. post nu. 9. ff. qui satisf. cog. & an fideiussor possit se obligare ad penam mortis, si reum non præsentauerit? vide eundem Iaso. in l. non impossibile. nu. 2. ff. de pac. vbi concludit q. non, de quo vide quæ scribit Rom. sing. 129. Doct. in apostil. ad tex. in l. si quis reum. ff. de custod. reor. Idem.

Fideiussor de iudicio fisti lata sententia liberatur. d. §. & post litem.

Ampliat in 3. casib. & limitatur in 2. a Ias. in d. l. fideiussor. §. in fideiussorem. nu. 9.

Fallit in 6. casibus, vt per Socin. in d. §. in fideiussorem. Do. a Fina.

Fideiussor de iudicio fisti, non tenetur post sententiam. l. græc. §. & post. & ibi Bar. & doct. ff. de fideiuss. Ias. in l. eum pro quo. ff. de in ius voc. & latius in l. 2. §. si. ff. qui satisf. cog. Cap. cau. 98. Et sic talis fideiussio non durat in exec. nec in causa app. secundum Ias. in d. §. si.

Ampliat ibi Ias. non solum lata sententia, & etiam instantia precepta, dato quod de nouo inchoaretur. al. glo. in l. pen. C. de fideiussio.

Ampliat 2. non solum in causis civilibus, sed etiam in criminalibus. al. glo. in l. si quis reum. ff. de custo. reo. & Bald. in cap. dilectis. de appellationibus. dicentem, q. officiales debent capere fideiussionem de iud. fisti. & iudicatum soluendo.

Ampliat 3. etiam si fideiussor promittit iudici aliquem sistere in iudicio, & parere mandat. curia: quia adhuc lata sententia, fideiussio expirat. al. sing. Bal. in add. Spec. in tit. de reo. in 1. col. & Alex. in d. §. si.

Ampliat 4. etiam si promittit facere omnia quæ in iudicio sunt facienda: quia ista verba debent ad ius referri. al. solum Bal. in d. §. fin.

Limitat Ias. d. regulam primò quando fideiussor de iudicio fisti, ante fuit in mora exhibendi: quò casu commissio est stipulatio ad totale interesse contra reum, licet lata sententia liberetur fideiussor ab obligatione principali de sistendo tamen non liberatur ab interesse prius commissio. al. multa quæ vide.

2. Limitat quando fideiussor simpliciter promittit sistere in iudicio: secus si promittit sistere quandoque fuerit requisitus, vel toties quoties placuerit iudici. quia tunc lata sententia non liberatur. al. Bar. in l. 4. in ult. col. ff. de custo. reo. & Lud. in d. l. græc. §. & post litem. Quamuis secundum eum contrarium teneat. Bal. in l. qui crimen. in 3. q. C. qui accu. non poss. per duas rationes, quibus responder Alex. in d. §. si. Aliter etià secundum eum & male, tenet Ang. in l. quod si nolit. §. si quid ira. ff. de ædili. edic. Fran. Crem. sing. 11. Bellac.

Fideiussor de iudicio fisti pro vna causa, non tenetur pro alia. Lud. Ro. cons. 210. fac. quod vult Ias. in d. l. 2. §. si. in fi. qui satisf. cog. vbi dicit, q. si pro vulnere est pœna centum: pro homicidio est pœna mille. si quis fideiubeat pro vulnere, non tenetur in mille: licet ex illo vulnere sequatur mors. & idè vult in l. 3. in 3. col. ff. de in litem iur. fac. etiam quod vult idem Lud. o. cons. 270. in fi. Idem.

Fideiussor de iudicio fisti, & iudicatum soluendo, acceptus in causa principali, non tenet in causa appellationis, nisi aliud sit actum, per casum singularem secundum Bar. in l. cum apud. ff. iud. sol. & l. 2. cum gl. ordinaria. C. de procura. & §. si vero aliquis. in fi. instit. de sat. Quidquid contra senserit Guil. de Cu. & Marfil. in d. l. cum apud. Idem in fideiussore de rato secundum Dyn. ibi per iura præal. Præmissa limitari possunt secundum Bar. vbi supra. nisi victus appellasset, & appellationem deferuisset non prosequendo. quia tunc teneretur etiam in causa appellationis. quia agitur tunc ex prima sententia, non ex secunda. l. si. C. de temp. appel. Balb. decis. 99.

Fideiussor de iudicio fisti non tenetur certam quantitatem promittere loco interesse.

Fallit in 3. casibus, quos not. Ias. in d. §. in fideiussorem. nu. 10. & seq. Do. a Fin.

Quæro, An fideiussor de iudicio fisti ultra pœnam, si ea est appositæ, teneatur etiam ad interesse parti? Paul. de Cast. in l. 2. §. in fideiussorem. ff. qui satisf. cog. existimat fideiussorem de iudicio fisti ad certam quantitatem non teneri ad aliud interesse. Contrariam verò opinionem tenet gl. in l. si. ff. si quis in ius voc. non ierit. Et hanc communem approbatam esse dicit Matth. de Afflic. decis. Neapo. 234. nu. 1. & tenet Ias. in d. l. 2. reprobatam opi. Pau. de Cast. ibi. Eandem opinionem tenet Alex. in addi. ad Bar. in d. l. fin. vbi dicit id adeo verum esse, vt procedat etiam si interesse excederet pœnam, per gl. ibi. Et ibi Pau. de Cast. dicens esse in electione actoris, an velit agere ad interesse vel ad pœnam.

Notissimi iuris est fideiussorem ante principalem conueniri regulariter non posse, vt est tex. in auth. præfente. C. de fideiuss. auth. hoc ita si debitor. C. de pig. ibi Bar. & doct. Abb. in c. peruenit. ibi Doct. de fideiuss. M. Grass.

Quæro, An fideiussor de iudicio fisti habeat beneficium excussionis? Resp. Gul. de Cun. in l. 2. §. si quis his. ff. qui satisf. cog. videtur tenere q. sic, dicit enim q. fideiussor de iudicio fisti, habeat omnia beneficia fideiussoribus competentia, ergo & per consequens beneficium excussionis. Idem tenet Bal. d. §. si quis. & sequuntur ibi Pau. Castr. Alex. & Ias. num. 7. Rom. 6. Eandem opinionem tenet Ioan. Fab. §. sed hodie. Instit. de satisf. vbi dicit, quod quando principalis est præfens & soluendo, tunc non potest agi contra fideiussorem de iudicio fisti: secus si esset absens principalis, vel alia non extarent bona: Eam dicit esse communem. Roder. Suarez. l. 2. tit. de los emplazamientos lib. 2. for. ll. in §. quæritur vterius. num. 1. 2. & 3. fol. 187. M. Grass.

Fideiussor de iudicio fisti habet beneficium excussionis, auth.

auth. presente. C. de fideiuss. fallit in 3. casibus, quos not. Petr. Duen. reg. 33.

Fideiussor habet beneficium diui Adria. §. si plures. Instit. de fideiuss. l. inter fideiussores. & l. si plures. ff. de fideiuss.

Fallit in 5. casibus, quos not. gl. in d. §. si plures. & ibi Bello. latissime tenet. videas Petr. Duen. reg. 374. Idem.

Fideiussor de iudicio fisci mortuo co. pro quo promissit liberatur. hanc regulam ponit Ias. cum suis limitationibus in l. si decesserit. ff. qui satis. cog. nu. 1. & seq. Do. a. Fin.

Qui promissit Titium sistere in iudicio, eo mortuo liberatur, nec tenetur sistere eius heredem. docto. max. Ias. in l. si decesserit. ff. qui satis. cog.

Idem si Titius banniatur. Alber. in 4. par. quæst. 64.

Limita in fideiussore de iudicio fisci simpliciter: secus si copulatiue sit fideiussor de iud. fisci, & iud. soluen. quia tunc p. mortem rei, quamuis liberetur à iud. fisci, tamen tenetur soluere iudicatum, vt ibi latius per eum.

Sublimitat, nisi disiunctiue sit obligatus, vel sistere, vel iudicatum soluere: quia tunc per mortem liberatur ab vtraque. al. multa quæ vide. Idem.

Quid si promittat quis sistere Titium infra decem dies, & sit in culpa, quia Titius distat per 10. dietas, & passus est labi octo dies, ita quod non supersunt nisi duo dies infra quos impossibile est sistere: & in illos duos dies moritur Titius, an teneatur fideiussor? vide glo. & docto. max. Alex. col. 3. & 4. in d. l. si decesserit.

Ante tamen finitum terminum pena exigi non potest. Phil. in c. commiss. de elect. in 6. Idem.

Fideiussor de iudicio fisci debet esse idoneus facultatibus, & facilitate conueniendi. l. fideiussor. ff. qui satis. cog. Et ad hoc vt sit idoneus debet possidere immobilia, secundum Ang. ibi. al. gl. in auth. de exhib. re. §. suscepto. aliis in §. sancimus. in verb. fideiussione. ar. Instit. de replica. ad fi. Idem.

Nisi talis fideiussor inueniri non posset: quia tunc accipendus esset possessor mobilium, puta mercator. secundum Ang. in d. l. fideiussor. al. not. per Spec. in tit. de satisfd. §. dicto. versic. quid si scholaris. De quo vide Iasonem in d. l. fideiussor. & Alex. in 5. vol. conf. 160.

Et potentior non dicitur idoneus. Ias. in l. 2. in 7. col. solut. mat. Idem.

Vbi tamen principalis esset diues, admitteretur fideiussor etiam non idoneus facultatibus. vt probatur in l. mulier. cū ibi not. per gl. in ver. præstitisse. C. de iu. do. Pro quo fac. quia vbi principalis est euidenter diues, non tenetur præstare fideiussorem. vt vult Alex. in l. 1. ff. qui satis. cog. de quo tamen vide Alex. in l. diuortio. §. interdum. ff. sol. mat. & secus est in actore, qui licet possideat, tenetur satisfacere. Alex. in l. de die. §. qui mulierem. in fi. ff. qui satis. cog.

Contra fideiussorem de iud. fisci, agitur ad interesse, si pœna appositæ non fuit. l. cum quis. ff. si quis in ius voc. Bellac.

Fideiussor de repræsentando debet esse idoneus, nisi sit coniuncta persona quæ pro coniuncta fideiubeat: quia est verisimile quod citatus comparebit, ne is qui pro eo fideiussit, illaqueatus remaneat. l. 1. & ibi docto. max. Alexand. & Ias. ff. in ius voc. vt eant. & c. fac. quod vult Bald. in l. filius. circa fi. ff. de his qui sunt sui. & c.

Fideiussores iudiciales de iudicato soluendo tenentur, & contra eos procedi potest nulla facta perquisitione contra debitores: vt in criminalibus etiam principali non discussio, nec constituto ipsum non esse soluendo. & recta via fieri poterit executio in bonis ipsorum fideiussorum. glo. in l. fi. & ibi Cy. Bar. Bal. Faber, & Salice. C. de usu. rei iudicatæ. & hoc obseruari asserit Boer. decis. 277. nu. 3. Bellac.

Fideiussor de iudicato soluendo obnoxius executioni est absq. alio nouo processu, commune inquit Cagno. in l. nemo alieno. in fi. ff. de reg. iur. Iul. Clar. in præf. §. vlt. q. 95. ad fi. princ. At qui fideiussor ex contractu est, sententiæ contra principalem latæ executioni non item subiectus est, vt commune affirmant Imo. in c. peruenit. de fideiuss. Turzanus opinio. 140. E. Suarez.

Fideiussor de iudicato soluendo si à sententia fuerit appellatum, expirabit cautio illius fideiussoris: non enim tenetur fideiussor qui acceptus fuit in prima instantia, de eo quod iudicabitur in causa appellationis. l. cū apud. ff. iud. solui. & hoc procedit siue prima sententia fuerit absolutoria, siue condemnatoria. Bar. & alij in d. l. cum apud. nisi dictum esset q. ille fideiussor semper teneretur, vel se obligaret in omnem causam. Franc. Marc. dec. 357. Vezinus.

Fideiubere tenetur de iud. soluen. qui ad defensionem alterius venit l. filius. & ibi docto. max. Alex. & Ias. ff. qui satis. cog. Nam sine ipsa fideiussione nemo (etiam locupletissimus) est

idoneus defensor. Ias. in l. de pupillo. §. qui remissionem. ff. de ope. nou. nunc.

Limita non procedere in allegante absentiam, qui solum super illo articulo tenetur satisfacere. Ias. in d. l. filius. & c. Idem.

Fideiussor in prima instantia, regulariter non tenetur in secunda, sed lata sententia expirat eius fideiussio. commune dicit Boer. decis. 315. nu. 1. Paris. conf. 171. nu. 30. lib. 3. Clar. d. §. si. q. 46. vers. sis tamen. P. Fichard.

Fideiussor simpliciter datus, atque acceptus in prima instantia, si appellatio interuenerit, & deserta, non amplius in euentum vllum tenebitur. commune ponunt Viuius lib. 2. opin. 98. ac Iul. Clar. in præf. §. vlt. quæst. 45. vers. sis tamen cautus. Idem.

Fideiussor in prima instantia, non censetur repetitus in secunda, & est communis opinio. Etiam in criminalibus. Boer. decis. 315. Paris. conf. 171. nu. 30. lib. 4. Clar. q. 46. vers. sis tamen cautus. Et ideo quando iudex maleficiorum recipit fideiussores, debet facere eos obligari ad omnem penam, quæ posset sequi ratione processus. vt docet Paul. de Castr. post Bart. in l. rem in iudicium. ff. de in litem iurand. Et liberantur fideiussores de præsentando se ad mandatum potestatis. & de soluendo omnem condemnationem, si postea reus fuit condemnatus, & eius bona confiscata. Castr. in l. si debitori. nu. 2. ff. de fideiuss. Et no. quod si statutum imponat pœnam centum pro vulnere, & mille pro homicidio, & aliquis accusatus vel inquisitus de vulnere dedit fideiussores, & est relaxatus, quia pœna est pecuniaria, & postea ille vulneratus est mortuus, & iudex condemnauit accusatum in mille, non tenentur fideiussores. Castr. in l. fideiussores. num. 1. ff. de fideiuss. vide tamen postea Bonacosi.

Fideiussor datus, seu acceptus in prima instantia, non tenetur in eo, quod postea iudicatur in causa appellationis, nisi aliud actum sit. l. cum apud. ff. iudicatum solui, quem tex. dicit singularem ibi Bar. in prin. & quamuis d. l. cum apud. loquatur, vbicunque prima sententia fuit absolutoria, & actor appellauit: nihilominus idem est si prima sententia condemnatoria fuerit, & reus appellauerit, secundum Bar. nu. 4. & Ang. ibi, per tex. gl. in l. 2. C. de procu. & ibi Cyn. & communiter omnes, & instit. de satisfactionibus. §. fin. autem, de quo ibi per Fabrum & Aret. nā non oritur actio iudicati ex prima sententia, sed ex sententia appellationis confirmata, ideoque imputetur actori contra reum in causa appellationis si non petierit cauere. l. eos. §. si. C. de appel. hocq. verum apparet, vbi appellatio non est deserta, alias secus, secundum Bar. in d. l. cum apud. Imo memorata communis sententia ampliatur intantum procedere, vt cautio de iudicio fisci, aut repræsentando minime se extendat in causa appellationis, quia expirauit per sententiā. l. græcæ. §. & post litem. ff. de fideiuss. & ibi per Pau. Cast. & Imo. verum huiusmodi cautio quotiescunque præstita est pro absente, tunc expirat, ex quo semel reus extitit præsentatus, secus si fuerit præstita pro reo præsentate, quoniam durat vsque ad sententiā, secundum Alex. in add. ad Bar. in l. 1. ff. si quis in ius voc. non ierit. hoc verò limitatur non procedere, quando cautio de sistendo reo in iudicio toties, quoties iudici visum fuerit, præstita foret: nam durat etiam post sententiā iuxta not. Bar. in l. si quis res. ff. de cust. reor. & per Ange. in l. §. 1. co. tit. F. Viuius opin. 299.

Ad fideiussorem dandum per legem, vel statutum obligans, si non reperit, ad quid teneatur, & nū facultatibus idoneus cauere debeat.

C A P V T XIII.

Obligatus ad nudam cautionem tenetur promittere sub pœna. voluit glo. licet sub verbo fortē. in l. 2. §. sed & si dubitetur. ff. de iud. & in l. 3. §. quamuis. sub eodem verbo fortē, in ver. quibus, in fi. ff. si cui plusquam. per l. Falc. & in l. 3. §. si. ff. de alien. iud. mutan. causa fac. sequitur Imo. in l. si prius. ff. de oper. no. nunc. idem Imo. & Castr. in l. diuortio. §. interdum. ff. sol. matr. Bart. tamen quē alij in l. si. per not. per glo. ibi. ff. de prætor. stip. secuti sunt, & in l. 2. §. si. ff. qui satis. cog. fuit contrariæ sententiæ, concludens, id in iudicis arbitrio residere, an cum pœna, vel sine pœna debeat cauere, quem quatuor in casibus, quod pœna inferatur, arbitrari debere ait: quorum primus est, si interponitur super re inæstimabili, per tex. l. procurator ad exhibendum. ff. rem rat. hab. in §. si. Secundus est, quando sufficit nuda cautio sine fideiussore, per dictam glo. in præalleg. l. 3. §. quamuis. ff. si cui plusquam per l. Falc. Tertius quando hæc stipulatio interponitur

nitur ad purgandum, vel ad euadendum aliquam pœnam, vel obligationem, in quam ceciderat: tunc enim æquum est, quod certa pœna promittatur & magna, ita ex glo. in d.l. 3. ad fin. de alien. iud. mut. cau. fac. Quartus, & vitimus casus est, quando consuetudine hoc inductum esset, quod cautio cum pœna interponeretur, per tex. in l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. ædict. l. si pignore. ff. de pign. actio. in fi. & l. si prius. §. 1. ff. de acqu. plu. arcen. quos casus Bal. quoq; excipit & enumerat in l. 3. in princ. ff. de cond. cau. dat. in l. sancimus. C. de verbo. sign. in l. vniuersa. C. de precib. Imper. offer. & in l. executorem. C. de exec. rei iud. vbi q̄ non debet cum pœna cauere, nisi consuetudo eo in loco vigeat de ipsa pœna adiicienda. Hanc eandem conclusionem tenet Alex. tanquam com. in d.l. diuortio. §. interdum. sol. matri. & ibi per eum post Imo. & Pau. de Cast. habes q̄ qui ad nudam cautionem tenetur, sub hypotheca promittere debet cum hoc sibi facile sit. l. si filio. in fi. ff. vt leg. no. caue. idem concludit ipse Bar. in d.l. si prius. ff. de oper. no. nun. & in locis aliis per ipsum Alex. in d. §. interdum. relatis, vbi etiam habes, quod vbi quis idonee cauere tenetur, nō sufficit cauere sub hypotheca, sed cum fideiussore, vel pignore cautio est præstanda, quia dicta cautio cum hypotheca dicitur mediocris, non autem idonea, & licet glo. in l. si mandato Titij. in glo. parua, in §. si. ff. mand. contrarium voluit, illam tamen Alex. d. §. interdum. tanquam malè locutam reprobatur. Limitatur autem quod dictum est de fideiussore, non procedere, neque locum habere, quando talis à quo dicta cautio exigitur, esset multum diues & idoneus: quia tunc sufficit nuda cautio cum hypotheca, per tex. in l. si stipulatus sum Stichum. ff. de verb. oblig. ita inquiunt Ange. & Imo. in l. prætoriz. la 3. ff. de præto. stipul. refert & sequi. idem Alex. præal. §. interdum. & quid quando lex disponit, q̄ quis plenè, & quando q̄ competeret, vel rectè caueat, siue etiam dicat caueat, vel satisfdet, ibidem per ipsum Alex. post præscriptos ante eum scrib. explicatum, & declaratum habebis. F. Turzan.

Obligatus à lege vel statuto ad dandum fideiussorem, si eū non reperit, loco fideiussionis subrogatur cautio iuratoria per eum præstanda, ita glo. & docto. in l. 1. ff. qui satisfd. cog. in auth. generaliter. C. de episc. & cleri. Hipp. de Marf. in rep. rubr. ff. de fideiuf. num. 193. vers. quæro. 22. aliquis obligatur ex forma legis vel statuto, vbi ipse hanc senten. com. nu. 194. appellat, additq; limitationes: Et hanc communem conclusionem esse meminit quoque Rolan. à Valle, in consi. 43. num. 21. in 2. tom. Kirchouius.

Fideiussores dare se non posse, probabit vnusquisq; suomet cum iureiurando: quod receptum inquiunt Soc. consi. 79. vers. 3. confirmatur. & qui eum laudat Iul. Clar. in practi. §. vlti. q. 46. vers. sed quo modo. E. Suarez.

Fideiussionem, cautionem, seu satisfactionem dare non tenetur, qui est manifestè idoneus facultatibus, etiam ex dispositione iuris communis, & municipalis, quando nulla verisimilis causa suspicionis subest, sed sibi remittenda est satisfactio hæc, & obligatur, ac tenetur duntaxat nomine proprio absque fideiussoribus cum generali hypotheca omnium bonorum suorum, secundum Barto. & Ioan. de Plat. in l. quicunque. la 2. C. de fund. patrim. libr. 11. & Bart. in l. priuata. C. de marileg. lib. 10. Roma. consi. 67. viso themate prænartrato. Pau. Castr. & Ias. num. 16. & seq. in l. 1. ff. qui satisfd. cog. & Alexan. consi. 179. viso & opportunè discussio processu. vol. 2. & licet Alexan. ipse titubanter in dict. l. 1. & in l. diuortio. §. interdum. ff. solu. matrim. asseueret contrarium, tamen opin. Bart. & sequacium quicquid frustra suadeat Alexan. est communis, secundum Ias. in dict. l. 1. num. 29. & ita obseruat consuetudo, teste Ange. in d.l. prætoriz. & sequitur Marf. in rubr. ff. de fideiussor. num. 270. in quibus quidem locis, tam Bart. quam alij post eum tradiderunt super hoc congruum exemplum, videlicet, quod si ex forma statuti officialis teneatur ante officij sui ingressum satisfdare: tunc certè, & absque dubio aliquo si ipse idoneus fore crederetur, staretur ei soli cum generali obligatione bonorum suorum. in regno verò Neapolitano practica, & stylus obseruat contrarium, & officiales omnes in officij principio, & ante ipsius administrationem omni facultate, diuitiis, & idoneitate remotis, ac reiectis, & exclusis, præstant necessariò idoneam cautionem ante susceptam officij tutelam de parendo syndicatui finito eorum officio. imò officiales ipsi iurare debent in præsentia decem testium, secundum formam traditam in cap. regni exordiente: item recipiant sacramentum in forma subscripta, alias non præstita cautione prædicta in camera summarie, & iuramento coram vno ex regentibus regiam cancellariam, non possunt officium exercere, sub pœna usurpatæ iurisdictionis principis, posita, in dict. cap.

item recipiant. & tam cautio, quam etiam iuramentum hoc in commissione officialium specialiter exprimenda sunt ob dispositionem, dict. capitu. item. in fin. & verba d. cap. refert Afflic. in consti. baiuli locorum. vbi pulchrè loquitur. F. Viuius opin. 298.

Nota istam communem ad intel. l. 2. tit. 3. libr. 2. For. ll. vbi disponitur, quod si debitor in iudicio vocatus, non sit idoneus in facultatibus, quod debet præstare fideiussorem, alias iudex debet ponere illum in carcere, & sic ex ista communi & colligitur quod non satisfacit dando pignora, quod etiā facit ad intel. l. 1. titu. 5. libr. 2. For. ll. quæ loquitur de petenti ferias, & ad intel. l. 16. tit. 13. part. 5. & l. 33. tit. 18. part. 3. & l. 7. tit. 18. lib. 3. For. ll. sed tamen de iure regio satisfacit dando pignora, si non habet fideiussorem. per l. 7. tit. 8. lib. 1. For. ll. approbata opin. Barto. in l. prætoriz. de præto. stipul. ff. de qua per Suar. in d. l. 2. titu. 3. libr. 2. For. ll. num. 10. Et not. quod iste fideiussor qui præstandus est ad hoc quod reus liberetur a carceribus, sufficit quod sit satisfactio faciei, & sic has ll. intelligit dictus Suarez. num. 4. in fi. & dicit non obstare d. l. & si obseruatur. Vill.

Possidere autem immobilia non releuat à satisfactione de iudicio fisci, si persona sit de fuga suspecta, sec. Bal. & Ang. in l. Iulianus. ff. qui satisfd. cog. & l. sciendum. eo. tit. ex quo limitatur d. l. sciendum. Balb. decis. 377.

Oblatio fideiussionis sufficit, quando quis tenetur cauere vt aliquid consequatur. Alex. no. in l. de pupillo. §. si is cui in prin. de oper. no. nun. Vezin.

Cautio, cum est præstanda de consilio sapiētis simpliciter, non adiecto q̄ præstetur idonea, vel sufficiens, vel similis, non tenetur præstare fideiussorem, aut pignus nec sapiens hoc potest declarare. Ias. in d. l. sancimus. nu. 4. C. de verb. sign. communem dicit. Vill.

Cautio verò an intelligatur cum fideiussore, vide glo. in l. si mandato. §. fin. ff. mand. in l. prætoriz. in fin. ff. de præto. stipul. Bald. in auth. cui relictum. colum. 3. C. de indict. viduit. tollen. Alexan. in l. 1. ff. qui satisfd. cog. Old. consi. 68. Et quando sufficiat promissio cum generali hypotheca bonorum, vide Barto. in l. quicunque. la 2. C. de fund. patrim. libr. 11. Et quæ intelligatur cautio idonea, vide Bart. in d. l. si mandato. §. fin. ff. mand. E. Suarez.

Excusator comparens, vt tantum excuset absentiam rei, nō tenetur fideiubere, vel satisfdare: secus si etiam defensionem susciperet, vt est communis opin. Clar. in practi. §. fi. q. 33. vers. quæro nunquid. Bonac.

Promittens indemnitate alicui creditori tenetur quem admodum fideiussor. Bal. in l. si pro ea. C. man. vers. 12. nu. 13. & ille qui promittit indemnitate, & sic aliquem indemnem conseruare, non tamen poterit conueniri ante principalem, & quem oportet excussum esse. Bar. in l. 1. de conuen. fisci. debito. lib. 10. C. Ias. in l. si stipulatus fuerim. §. 1. ff. de verb. oblig. num. 3. & promittens alicui pro tali, habetur vt fideiuf. Alex. consi. 159. vol. 2. F. Turzan.

Si campfor vel alius debitor promittit pro me creditori, an ego sim liberatus? Vide amplè Alexan. in 2. volum. consilio 10. vbi in effectu videtur tenere quod non, nisi constaret quod promissit tanquam debitor, & per modum delegationis. & idem in effectu videtur tenere in consilio 159. in eod. volum.

Vide etiam eundem in 3. vol. consi. 95. vbi concludit, quod primus debitor non est liberatus, quando promissit q̄ per ipsum vel talem solueretur. Nam tunc creditor videtur illum talem acceptasse, si soluat, & non aliter.

Idem vult in eo 3. vol. consi. 96. & 97. Et idem videtur tenere Barb. in 1. vol. consi. 19. in 5. col. & seq. & in consi. 37. per tot. Ias. post Bart. & doct. in l. singularia. in 15. col. ibi, istam doctrinam. ff. si cer. pet.

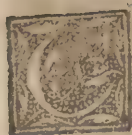
Vide etiam notabiliter Socin. in 1. part. consi. 21. & in 2. parte. consi. 267. & Decium in consi. 107. & Alexan. in 2. volum. consi. 13. & consi. 72. Angel. in §. præterea. instit. quib. mo. tol. obl. Idem.

Obligatus soluere, auditur. volens de soluendo satisfdare, ex magna tamen & idonea causa, inspecta qualitate rei & personæ, etiam si esset condemnatus: puta si rationes ad quas reddendum est condemnatus, sint intricatæ, nec liquidatæ, aut parcellæ solutorum & inde datorum nondum forent liquidatæ, secundum glo. fin. in fin. Angel. & Nicci. in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudic. vbi Ange. ponit cautelam, quam tunc seruare debet condemnatus, facit l. si residuum. C. de distra. pign. Balb. decis. 438.

Com.V.I Opin.

Fideiussio, vel potius cautio de non offendendo,
an & quando, & per quos danda sit.

C A P V T XIII.

Cautio de non offendendo, regulariter omnibus dari debet, ubi causa aliqua subest, & fideiussoribus muniri, & ad tantum tempus durare dicitur, quantum iudicis arbitrium fuerit, ut latissime communia ait Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 46. per totam. E. Suarez.

Cautioni de non offendendo cum pœnæ adiectione non fit locus, cum is ex noua causa, ac noua rixa offenditur, ut nec etiam locus erit, cum vter prius offenderit, haud liquet. commune attestatur Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 46. vers. quæro nunc, & vers. seq. E. Suarez.

Cautio de non offendendo præstanda est, etiam si pars petens causam dederit inimicitia. Communem dicit Ripa in rubr. de iud. num. 14. vers. præmissa. Anto. Gomez. capitu. 12. delictorum. num. 24. Clar. d. §. fin. quæst. 47. vers. sed pone quod. P. Fich.

Cautio de non offendendo durat 30. diebus tantum. ita communem dicit Alberi. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. præsid. nu. 4. Alij verò dicunt, qd tempus hoc relinquatur arbitrio iudicis, & hanc communem esse dicit Ripa in rubr. de dam. infect. nu. 23. quem refert Plaxa. c. 7. lib. 1. delict. nu. 4. Clar. d. q. 47. ubi addit ab hac posteriore opinione non esse in practica recedendum. P. Fich. & Bonac.

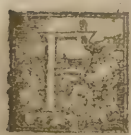
Cautione de non offendendo præstita, si non seruetur, tunc pars prior læsa potest non seruientem cautionem impune offendere. Communem dicit Alex. in l. cum proponas. num. 6. C. de pact. & Alex. consi. 115. num. 7. lib. 4. Dec. consi. 380. num. 3. Paris. consi. 164. nu. 23. lib. 4. Claud. in d. l. cum proponas. nu. 6. Ceph. consi. 35. nu. 27. lib. 1. & hoc etiam si apposita sit clausula, quod pœna toties committatur quoties contra factum sit, & hanc communem attest. Alex. in d. consi. 115. nu. 8. Petrus Bellus de re militari. nu. 52. Clar. d. q. 47. vers. sed quoniam. P. Fich. & Bonac.

Cautio seu promissio facta de non offendendo, sub aliqua pœna, si postea ex noua rixa superueniente vnus eorum alterum offendat, non dicitur pœna commissa. Communem dicit Corn. in consi. 42. in litera B. Alexan. in l. qui insulam. num. 4. de verbo. oblig. Paris. consi. 165. num. 26. lib. 4. refert Trig. in practica crimi. cap. 14. num. 6. in fin. Socin. iun. consi. 103. num. 7. lib. 3. Bald. in cap. 1. in princip. num. 2. de pace tenenda. Ita quoque consuluit Roma. consi. 258. Mantua consi. 169. lib. 1. Intellige tamen quando appareret de noua causa verisimili, & quando ille qui offendit, non dedit occasionem causæ vel rixæ nouæ. Clar. d. §. fi. q. 48. vers. quæro nunc. P. Fich. & Bonac.

Cautio de non offendendo debet præstari à carcerato antequam relaxetur, communis est opin. Clar. q. 47. vers. & in primis. Nec iudex in hoc debet interponere eius officium, nisi petatur, ut est communis opin. Clar. ibi. vers. sed nunquid. Licet contrarium seruetur propter scandala euitanda, ut ibi. Et licet pars petens talem cautionem sibi præstari, dederit causam inimicitia, tamen tenetur ille præstare sibi d. cautionem. communis est opinio. ut per Clar. ibi. vers. sed pone. Et talis cautio debet præstari idoneo fideiussore dato, ut est communis opin. ibi. Clar. vers. sed quæro. Etiam quod ille esset diues. sed si esset pauper, & non haberet fideiussores, debet potius eijs de ciuitate. Et durat dicta cautio vsque ad tempus arbitrio iudicis taxandum, ut est communis opinio. Clar. ibi. vers. item quæro. Bonac.

De fideiussoribus, & fideiussionibus in causis criminalibus.

C A P V T XV.

Ideiusor in causa criminali non admittitur, scilicet corporali. Ias. in l. 1. in 2. & 3. col. ff. de in litem iur. Bal. in 1. par. consi. 204.

Fideiussor licet in causis criminalibus ubi pœna capitalis imponenda est, vel etiam corporalis, interuenire non possit (quæ & ipsa communis opinio) tamen potest, quando consuetudine loci ita receptum esset. communem dicit Petr. à Duennas libr. Regul. Iuris. Regul. 231. in fine. I. Fichard.

Fideiussor in causa criminali, si is pro quo fideiussit postea imputatus sit de alio crimine, & bannitus, tunc ille fideiussor

De Contractibus, &

datus in prima causa non tenebitur illum consignare sub pœna in fideiussione contenta. imò sequuta condemnatione contra reum remanet fideiussor liberatus, nec tenetur illum amplius præsentare. Communem dicit Alberic. in quar. par. stat. quæst. 64. & Bosi. in tit. de carcer. fideiuss. relaxan. nu. 41. Clar. d. §. fin. quæst. 46. vers. quæro, pone quod aliquis. P. Fichard. & Bonac.

Fideiussor ad corporis pœnam propter alterius delictum subeundam interuenire nequit. ut commune aiunt Didac. à Couar. lib. 2. resolut. c. 8. nu. 8. Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 46. vers. sed nunquid. Viuius.

Fideiussor non potest se obligare ad pœnam mort. Alex. in l. 3. ff. de custo. reo.

Non videtur dare fideiussorem, qui dat privilegiatum. l. de die. §. qui mulierem. ff. qui satisf. cog. l. 1. & ibi Alex. ff. si quis in ius voc. non ie.

Maximè dando clericum. Pan. in c. 1. in fi. de fideiuss.

Et potentior non est idoneus fideiuss. Ias. in l. 2. in 7. col. ff. solut. matrim.

Vtrum si fideiussor desit esse soluendo, sit iterum cauendus. vide Alexan. remissiuè in l. fideiussor. in princip. ff. qui satisf. cog. Idem.

Fideiubens pro accusato, an teneatur ad pœnam quæ creascit per inficiationem? vide Bar. in l. quæro. ff. loca. Alex. & Ias. in l. 1. ff. de in litem iur. & eundem Iasonem in §. quadrupli. in 1. & 2. col. insti. de act. Ludo. Rom. consi. 507. & Felin. in c. cum ordinem. in 4. colum. de rescrip. & communis conel. est quod non. Vezin.

Limita, nisi sit promissio de soluendo omnem pœnam, etià per contumaciam, vel negationem, & huiusmodi. ita doct. in loc. præal. max. Ias. in d. §. quadrupli. qui dicit istud bene notandum in practica. Idem.

Fideiussor qui fideiussit pro eo qui accusatur de crimine, & fuit à carcere relaxatus, & demum aufugit, debet puniri civiliter, dato qd fuerit obligatus corpus pro corpore. Masueri. in tit. de pœnis. §. si quis extiterit. Bellac.

Fideiussor qui promissit fideiubere pro accusato, si antequam fideiubeat, protestetur iudici, salua reuerentia, qd si ipsum receperit in fideiussorem, non intendit se teneri de tali fideiussione, postea fideiussit, non tenetur. ut est communis opin. de qua Ias. in l. qui in aliena. §. Celsus. num. 47. & seq. vsque ad fin. ff. de acq. hære. Et licet ista opin. neminem habeat contradicentem, tamen Ias. dicit eam non esse rationem veram: Angeli, tamen auctoritatem esse magnam fatetur, quæ est sua opi. Bonac.

Fideiussores rei delicti, liberantur condemnatione, banno, aut morte rei, sed propter accusationem solam non, ut est communis opin. de qua Gabriellus consi. 181. nu. 2. Et ubi reus est condemnatus, fideiussor remanet liberatus, ut est communis opin. de qua fusi. Moronus de fide, treuga, & pace. q. 128. nu. 12. Bonac.

Vnus ex malefactoribus fideiussor potest esse pro alio, & pro alijs socijs. Barto. in l. Romanus. ff. de tuto. & curatoribus datis ab his. Boerius decisio. 215. num. 31. & hoc tam in causa civili quam criminali. Bald. in l. omnes. C. de epis. & clericis. Idem.

Fideiussio capi potest die feriato à carcerato, videlicet, de se præsentan. Ias. in l. 1. §. sed excipiuntur. ff. de ser.

Fideiussor an veniat appellatione debitoris. vide Ias. in l. 1. in fin. ff. si cer. pet. & an appellatione creditoris, & c. Ias. in l. si fideiussor. ff. de leg. 1. Idem.

Fideiussores in instrumento pacis adhibiti, in casu controuentionis, non possunt cogi ad soluendum pœnam, nisi legitime & plenè constet de pace rupta per testes, vel veram confessionem principalis, ut est communis opin. Rolan. à Valle, in consi. 94. nu. 24. in 3. vol. Adeo qd eius ficta confessio, quæ inducitur ex contumacia, seu banno contra contumacem, non sufficeret, ut est commu. opin. Rolan. ibi. Et fideiussor promittens præsentare reum toties quoties, non liberatur, si domus reo fuerit assignata loco carceris. D. Hieron. à Monte, in suis quæst. varijs. q. 28. Et quoties sit reus personaliter captus, & in carceratus, eius fideiussores per hanc incarcerationem liberati esse dicuntur. D. Nonius in consi. 103. nu. 8. Etiam si dictum fuerit toties quoties. Bonac.

Et no. qd fideiussor, qui fuit præfens & scriptus fideiussor pro condemnatione soluenda, si non contradixit, obligatur. Bar. in l. 1. ff. de fideiuss. Arno. commentario 174. Et si carceratus offert fideiussores, & aduersarius non comparet potest iudex recipere. & illum relaxare. Castr. in l. eum pro quo quis. ff. de in ius vocan. nu. 2. Idem.

Fideiussorib. relaxatur reus, & procurator admittitur ubi non

non imponitur pœna corporalis, vt est communis opinio. de qua Marf. conf. 75. nu. 1. Et debet esse idonei fideiuffores, aliàs nõ debet iudex maleficiorum relaxare reum accusatum. Ang. in l. edito. quæ est. l. 1. ff. in ius vocati, vt eant, vel satisf. quia nõ intelligitur cautum, qñ est vitiosè cautum. Ang. in l. quoties. ff. qui satisf. cog. Et recipiens fideiufforem minus idoneũ, sibi imputet. vt ibi per Ange. Et debet esse idoneus fideiuffor facultatibus, possidendo stabilia, vel mobilia, vt mercator. Angel. in l. fideiuffor. ff. qui satisf. cog. Et quis sit pauper, vel diues iudicis arbitrio relinquitur, inspecta qualitate causæ, & cõditione personarũ. Ang. in l. si verò. §. 1. ff. qui satisf. cog. Menoch. de arbitrio iudicis. & debet quis dare fideiuffores ciues, & nõ forenses. Ang. in l. fideiuffor. §. 1. ff. qui satisf. cog. & est communis opinio. de qua Riminal. nouissimus in consi. 93. num. 16. & seq. vbi facit differẽtiam inter fideiussioneẽ necessariam & voluntariam: si necessaria, & tunc forensis est idoneus. Et caueant officiales, ne relaxet carceratos cum fideiuffore de iudicio sisti tantum, quia liberantur per sententiam cõdemnatoriam. Sed debent recipere fideiuffores debitum solui, vt inquit Bal. in c. dilecti. num. 12. de appellat. vbi dicit bonam practicam. & nõ quia quidam Potestas, qui hoc ignorauit, pro incauta relaxatione cuiusdam carcerati, in syndicato fuit condemnatus, & decolatus. vide Castr. in consi. 328. in 2. vol. vbi tradit cautelã, q̃ iudex faciat apparere in actis, qualiter ex tali & tali iusta causa, quæ animum suum mouerunt, pronunciat non esse talem personaliter detinendum. sed sub fideiufforibus dimittendum. Et notat si Notarius Curie maleficiorum recipit fideiufforem pro cõmuni Ferrariæ, pro omnibus quorum interest, vel interesse posset, non committere malum in eius districtu: Offensus Bononiæ non potest agere ex dicta stipulatione ad pœnam contractus. Bal. in l. 1. §. huius studij. ff. de iusti. & iur. & dictus fideiuffor non tenetur ad pœnam quanti pluris. Bal. in l. siue in duplum. ff. qui satisf. cog. Et not. q̃ reus conuentus suo nomine, tenetur satisf. dare iudicatum solui. Et licet pœna sit parua, & ipse reus sit ditissimus, non tamen debet Potestas dimittere propriam promissionem sine fideiuffore, quia ista est forma data, q̃ recipiatur fideiuffor, à qua non est recedendum. Bal. in l. minor. §. si. ff. de procurato. Et licet quis sit obligatus ad dandum fideiufforem, teneatur dare illum, qui sit idoneus facultatibus: Tamẽ si aliquis ad iudicem ducatur, debet relaxari, si persona sibi coniuncta pro eo præsentando fideiubeat, licet non sit idoneus facultatibus. tex. est in l. 1. cñ duabus seq. ff. in ius vocati vt eant, vel satisf. de quo Curt. iun. in consi. 257. num. 28. in 3. vol. Bonacoff.

De fideiufforibus de repræsentando, sistendoque in iudicio totiens quotiens, &c. vel in certum diem.

CAPVT XVI.

Ideubens pro Titio de eum repræsentando toties, quoties, seu de eum sistendo iuri, & non repræsentauit, nec fecit eundem iudicio sistere tenetur ultra pœnam debitam fisco ratione fideiussionis, & prædictæ remissionis parti, ad cuius instantiam fuit captus ad interesse, secundum glo. fin. in l. si. ff. si quis in ius voc. non ierit, quàm communem esse asseuerat Afflic. decis. 234. & ibi quoque explicat ita sacrum consilium iudicasse, & sequitur istam communem Foll. pariter in sua prædi. crimina. in fragmentis rubric. de fideiussoribus. num. 260. circa finem. dict. prædic. F. Viuius. opin. 291.

Fideiuffor de aliquo sistendo totiens, quotiens, si eum requisitus non steterit, non solum ad pœnam fisco tenebitur, sed & parti ad id quod eius interest, obligabitur. commune inquit Afflic. decis. 234. Foll. in prædi. criminal. fragment. in rub. de fideiuss. nu. 260. Viuius.

Fideiuffores tenentur repræsentare reum, quem promiserunt repræsentare toties quoties. si reus est bannitus, si sibi tamen fuerit factus Saluiscõductus à iudice de voluntate Principis, & fidantia oblata: vt est communis opinio. de qua D. Hiero. Gabriel. in consi. 181. num. 23. vbi allegat Ang. dicentem ita communiter seruari, quia data fidantia impossibilitas cessat sistendi in iudicio: Si tamen facta omni diligentia, ipse reus bannitus nolit sub aliqua fidantia comparere, excusantur ipsi fideiuffores de præsentando toties quoties, à mora, & p cõsequens à pœna, quia difficultas excusat à mora, & cõsequenter à pœna vt ibi nu. 24. & seq. & ibi dicit nu. 17. q̃ licet q̃s promiserit repræsentare eum toties quoties, q̃ si pro vulnere sit reus accusatus, sic moriatur, vel in bano ponatur, & postea reuersus homicidium cõmittat, nõ tenetur ipse fideiuffor, et q̃ ipsa fideiuf-

sio sit p̃stita in instro cñ clausulis gñalib. Iga in his p̃toriis stipulationib. generalia verba restringunt ex æquitate. Caballi. de eo quod interest. n. 172. vide Grã. in cõf. 66. nu. 64. in ciuilib. vbi idẽ dicit, q̃ æquitas seruatur, non rigor in istis iudicialib. & p̃toriis stipulationib. Et vide per eundem Cabriel. vbi supra nu. 17. 18. & 19. vbi pro D. Baptista ab episcopo. Bonac.

Fideiuffor promittens præsentare reum toties quoties, &c. nõ tenetur repræsentare eũ, qui propter vulnus inflictum detinebatur, si deinde vulneratus sit mortuus, vt est cõis opinio. de qua D. Hiero. Gabr. in consi. 181. nu. 5. Bonacoff.

Repræsentare promittens, liberatur bina præsentatione. vt est cõis opi. Ant. Gabr. in suo com. opin. lib. 6. cõcl. 15. Bonac.

Fideiuffor de repræsentando liberat ex vna repræsentatione. l. fideicõ. §. si quis decẽ. ff. de leg. 3. Alex. in l. grãcẽ. ff. de fideiuss.

Limita nisi essent verba quicunq; vel toties, quotiens, &c. vt vult Alex. in l. fideiussor. §. si. ff. qui satisf. cog. vbi all. quotas doct. & idem vult ibi Ias. & in l. duobus. §. 1. in 3. col. ff. de iureiur. & in l. 1. in 1. col. ff. si quis in ius voc. non ierit.

An autem qñ sunt d. verba, toties quoties, liberetur fideiuffor ex vna præsentatione? Fel. in c. licet dilectus. in fi. r. col. de testi. tenet q̃ sic. al. Ang. in l. oratione. ff. de fer. & in l. si finita. in prin. ff. de dam. infect. Addo Lud. Ro. in consi. 15. in vlt. dubio.

Cõtrariũ tenet Alex. in 2. vol. cõf. 145. inci. Qm̃ abudẽ. & in d. l. si finita. in prin. & l. q̃ bona. §. si. de dā. infe. Ias. i. d. l. duob. §. 1. i. 3. col. de iureiur. Dec. i. c. 2. i. 2. lec. i. 1. col. ext. d. cõf. Cach.

Promittens præsentare aliquem infra octo dies sub pœna, non incidit in pœnam, nisi fuerit requisitus de præsentando. ita notabiliter Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 168. Fel. in c. si autẽ. in 3. col. de rescrip. Ias. in l. vniuersa. in 2. col. de preci. imper. of fer. & in l. si ex legati cā. col. 5. ff. de verb. obl. & Dec. in consi. 145. in 1. col. Aduerte tamẽ quia ipse Dec. vbi sup. in vltim. col. videtur impugnare dictum consi. Paul. de Cast. Idem.

Fideiuffor qui promittit aliquem præsentare infra octo dies, post eos octo dies elapsos non dicetur in mora, nisi fuerit ad id requisitus. Paul. Cast. in l. si decesserit. ff. qui satisf. cog. Dec. consi. 2. nu. 7. Vezinus.

Mora autẽ purgatio debet esse celer ad arbitrium iudicis, vt per Dec. consi. 452. nu. 25. & Afflic. decis. 73. Hinc est, q̃ fideiuffor, qui sub pœna promittit aliquem in iudicio repræsentare certa die, si post moram repræsentauerit, non tenetur ad pœnã, q̃a potuit morã purgare: & hoc etiam iurõ interueniente, vt per Ias. in l. si ex legati causa. num. 14. ff. de verb. oblig. & ita iudicauit in facti contingentia dum eram iudex criminalis in ciuitate Therami, anno Domini 1561. Sed hoc limitatur non procedere in fideiuffore de repræsentando aliquem sub pœna certa, & cum iuramento. secund. Afflic. decis. 173. & Crauet. d. consi. 95. De hoc non est nimis mirandum, quia iuramentũ excludit facultatem purgandi moram: & si iuramentũ obstat prædictæ purgationi. iuxta com. opin. Bart. & omnium doct. in l. si quis maior. C. de transact. & in l. si insulam. ff. de verb. oblig. quam sequuntur, & attestatur inibi Moder. Rom. sing. 454. & Rip. in repet. l. si. nu. 110. C. de reuocan. don. Sed vtrum ista morã purgatio admittatur de æquitate canonica? vide Rip. la tẽ declarantem in d. l. si. nu. 100. cum seq. His occurrit similiter q̃ si quis ageret contra fideiufforem de iudicio, sisti ex eo capite, quod mora fuerat commissã in sistendo, & eo casu peteretur interesse, debet constare de quantitate ipsius, & debet p̃bari verum debitum principalis, in quo ille tenebatur secundum communem sententiam docto. quam sequitur citatq̃ue Alex. in l. 2. §. fin. nu. 6. ff. qui satisf. cog. F. Viuius opin. 522.

Quid si repræsentet antequam requiratur, an fideiuffor liberetur? vide Lud. Ro. in consi. 137. Vezinus.

Difficultas non excusat fideiufforem de repræsentando tali die. Ias. in l. quod te. in 14. cõ. ff. si cer. pe. al. Bal. in l. sancimus. per illum tex. C. de fideiuss. Nec etiam quando procurauit talẽ difficultatem. Barb. in 3. vol. consi. 57. in 7. col. Idem.

Fideiuffor de repræsentando aliquem reum, si ille reus aufugerit, & demũ ex eodem crimine captus fuerit, & in carcerem remissus, talis fideiuffor liberatus erit: si verò ex alio crimine fuerit captus, & in carcerem missus, tunc ille fideiuffor debet corã iudice protestari, quod ipse debet haberi acsi verẽ reum ipsum præsentaret ex eo quod iam detentus est: hoc enim factò, nõ amplius tenebitur, quamuis demum reus ipse aufugerit, & si reus principalis ante moram mortuus fuerit, liberabitur etiam fideiuffor. l. si decesserit. ff. qui satisf. cogantur. Franc. Marc. decis. 797. si tamen fideiussor de repræsentando quoties curiã placuerit tunc post sententiam tenebitur: verum post secundam præsentationem liberaretur. & hæc fuit opinio Ioan. Andr. super Speculatorem in titu. de accusa. §. sequitur. super verbo, exceptionem. & Roma. in l. 2. §. in fideiussorẽ. ff. qui satisf. cog. & Franc. Marcus in ea. decis. Bellac.

Com. opin. Tom. ij.

G

Miscel-

Com. V. l. Opin.

Miscellanea de fideiussoribus, & bonorum excussione.

C A P V T XVII.

Fideiussor ante principalem conueniri non debet. auth. presente. C. de fideiuss.

Fallit in 23. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 335.

Ampliat in 25. casib. & limitatur in 45. à Port. lib. 1. auarum conclu. reg. 41.

Fallit in multis casib. quos not. Dec. in l. si. ff. si cer. pet.

Fallit in 14. casib. secundum Marf. in rub. de fideiuss. nu. 8. & in sing. 220. & Rom. sing. 641. Don. à Fin.

Fideiussor cum debitore rectè iureq; paciscetur, vt pro ea quantitate, quæ debetur, emptum sibi pignus sit si intra certum tempus non liberetur, ac non liberatus ipse soluerit, nullusque erit consequenter in fideiussore locus constitutioni. l. vlt. C. de pac. pignor. vt commune inquit, ex multis contrarium cordatè ipse probans Arius Pinel. in Rubr. 2. par. c. 1. nu. 31. C. de rescin. vend. Turzan.

Quæro, Quid si creditor habeat pignus, an non obstante pignore possit conuenire fideiussorem? Resp. gl. auth. de fideiussorib. §. si quis igitur. ver. sumat. coll. 1. tenet, q. creditor pôt agere contra fideiussorem, nō obstante q. habeat pignus. Hæc opinionē gl. sequitur Bal. l. inter eos. §. creditor. ff. de fideiuss. qn incontinenti & de facili vendi potest, aliàs prius debet vëdi, vt tenet Anch. c. peruenit. eod. & Cy. d. auth. presente.

Contrariam opinionem, q. si indistinctè debet vëdi pignus, & si non reperiatur emptor, debet pignus æstimari, & adiudicari creditori in solutum, iuxta æstimationem arbitrio iudicis faciendam, tenet Card. d. c. peruenit. & ibi Imo. dicit eam esse communem & veriore. Eandem opin. tenet Vitalis de Cambanis in tract. clausularum. clausula si. nu. 2. in fi. Barbat. d. c. peruenit. nu. 9. M. Grassus.

Fideiussor cōstitutus in compromisso quod per certum tēpus debet durare, & hic sub pœna fideiussorit pro obseruatione contentorum in instrumento, finito tempore compromissi erit liberatus ille fideiussor, & neque amplius tenebitur, quamuis tempus compromissi fuerit prorogatum, modo ea prorogatione fiat absque eius consensu, & eo absente. Bal. in l. si cum Hermes. C. locati. Ias. in l. 1. C. de iudi. nu. 18. Alex. cōf. 72. in 6. vol. & Dec. cōf. 93. Bellac.

Fideiussores, qui in ius vocati nō fuerunt, principalis debitoris actis nō ludentur. cōe dicit Rip. in l. is apud quem. num. 34. C. de eden. vt nec quouis periculo ex fortuitis casibus prouenienti offenduntur. cōe ponit Alex. cōf. 365. lib. 2. E. Suarez.

Fideiussor in pecuniam acceptus, cum principalis rem debet nullo modo ac nulla via tenetur. cōe ponit Arius Pinell. in diuersa omnia abiens in rub. par. 1. c. 3. nu. 18. cum seq. C. de rescin. vend. E. Suarez.

An fideiussio præstita officiali duret finito eius off. vide Lud. Rom. cōf. 210. Idem.

Fideiussori non citato nō nocent facta contra principalē. Rip. in l. is apud. nu. 34. C. de eden. comm. dicit. Villalob.

Per acceptationem secundi fideiussoris, an liberetur primus? latè Soc. in 1. par. cōf. 18. in 2. q. & in cōf. 21. vide etiā Alex. in 1. vol. cōf. 70. ibi, q. autem. & in l. 4. §. si ex conuentio ne. in 2. addi. de re iudi. Idem.

Et an per nouationem liberentur fideiussores? Bal. notabiliter in 1. par. cōf. 290. & in 3. par. cōf. 238. aliquid per Barb. in 2. vol. cōf. 15. in 6. & 7. col.

De excep. autem cedendarum actionum. vide Soc. cōf. 200. in 2. par. Et quod cēdi debeant, vide Alex. in 5. vol. cōf. 38. in fin. Idem.

Quid si debitor obligauit mihi fundum, & postea decessit relict. trib. hæredib. quorū vni fundus fuit adiudicatus, an possum agere cōtra illum hypothecaria nō facta excussione contra alios? Crem. sing. 163. dicit q. sic. allegat gl. & Bar. in l. mulier. ff. qui potio. in pign. hab. Vezin.

Fideiussor si succedit debitori, confunditur fideiussoria actio. no. in l. debitori. C. de pact. Fallit in duob. casibus, quos no. Franc. Curt. in d. l. debitori. Don. à Fin.

Fideiussor in id, quod interest, rectè accipitur, cum principalis factum debet. commune pono ex Are. in l. in illa stipulatione. in 1. nu. 3. ff. de ver. ob. Alex. in l. si insulam. nu. 42. ff. illo eo. tit. Ias. in l. non amplius §. vlt. num. 15. ff. de leg. lib. 1. Dec. l. certi conditio. nu. 7. ff. si cer. pet. & in c. 1. lect. 1. nu. 22. de iudic. E. Suarez.

Fideiussor in maiorem summam acceptus nec vllō modo, nec aliqua in quantitate obligatur. cōe aiunt Fulg. in l. hæte-

De Contractibus, &

nus. §. 1. ff. de consti. pec. & Alex. & Ias. nu. 9. in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verb. obl. Sed aduersa opinio, quæ fideiussorem in pari summa ipsi debitori obligari censet, & verior mihi videtur, & æquè recepta est, quippè quia ab ea stant Azo in summa de fideiuss. nu. 7. Cy. & Alb. in l. vlt. C. de fideiuss. Dec. & ad eū Apo. stil. in l. in eo quod plus. nu. 13. ff. de reg. iur. Galiaul. Alciat. Corasi. & Duaren. in allegato. §. si stipulanti mihi. ac Balduinus, Costa, & Stephanus Budæus in §. fideiussores. Insti. de fideiussor. & notabil. eam vberimè comprobamus. E. Suarez.

Fideiussor expensarum quatenus actor succuberet in causam, an teneatur si sit pronuntiatum instantiam peremptam. Bal. notab. quod non. in 2. par. cōf. 272.

An fideiussores renuntiando debeant exprimere renunc. & an sufficiat generaliter renunciare? Bal. in 3. par. cōf. 4. Idem.

An licitè quis pecuniam accipiat, vt sit fideiussor? Bar. in l. hoc iure. §. 1. ff. de dona. dicit q. sic. all. l. si remunerandi. §. si. ff. mand. Idem.

Fideiussor qui se obligauit sub nomine sortis, & ad oē interesse alicui creditori pro debitore, si demum soluerit, & vsuras & principale ipsum a suo debitore repetet. c. 2. de fideiuss. Io. And. in c. damnum. de reg. iur. Henric. Boich in d. c. 2. nu. 3. vel et si solueret vsuras promissas a debitore pro quo fideiussit, eas repetere poterit. Boich in eo loco. Intellige si coactus soluit, aliàs secus. per l. exceptione. & ibi gl. ff. de fideiuss. l. si per impressionem. ff. de euic. Boich in illis locis, & Io. de Imo. in eo. cap. 2. Bellac.

Fideiussor debitoris pupilli habet excusationem vt excusetur a tutela illius pupilli, & est excusandus sicut & debitor ipse se excusaretur. Ang. in prin. tituli. vt hi qui oblig. se perh. habere res minorum. nu. 12. in auth. & Ias. in l. si fideiussor. in prin. nu. 3. & 4. ff. de leg. 1. dummodo non sit fideiussor pro aliquo debitore in aliqua parua quantitate: nam sicuti debitor ille parua quantitatis non esset excusandus, ita nec fideiussor. l. Blauditus. C. de fideiuss. & Ias. in l. 1. in fi. ff. si cer. pet. Bellac.

Fideiussor pro fideiussore accipi potest. l. Gracè. §. fin. ff. de fideiuss. Bellon.

Fideiussor cōtractus an possit cōueniri lata snia cōtra principalem? Cor. in 3. vol. cōf. 211. tenet q. non. Quid in fideiussore de iud. soluen. vide Ang. in §. 1. Insti. de vsu & habita. Idem.

Contra fideiussorem pôt fieri exeq. snia lata contra principalem. Alb. in 3. par. q. 25. §. contra fideiussorem iudicij, nō autem contractus. Ang. in §. pe. Inst. de fideic.

Fideiussoria obl. transit contra heredes fideiussoris. l. 4. cum sim. ff. de fideiuss. Idem.

Fallit in fideiussione facta pro malefi. Hipp. sing. 158.

Per superuenientiam nouæ calamitatis, & insignis inopie fideiussor qui fuerat approbatus potest reprobari.

Fallit in 3. casib. vt per Rimin. in l. si arbitro. ff. qui satisfat. cog. nu. 2. & seq.

Fideiussores vt a creditore cōueniri queant, necessaria est iudicis debitorē non soluēdo esse pronunciantis snia: nec in actis posita nuntij delatio ad id sufficiet. cōe dicit Ias. in l. stipulatio. §. habet autem. nu. 7. ff. de nou. ope. nunc. Idem.

Qui recusat accipere fideiussorē, tenetur actione iniuriarū. l. si verò. §. qui pro rei qualitate. & ibi doc. max. Ias. ff. qui satisfat. cog. Idem Ias. in l. 1. in 1. col. ff. si quis in ius voc. & in l. 1. ff. de in ius voc. Fel. in c. legebatur in prin. de maio. & obed.

Si constituam me soluturum id quod Titius tibi debet, nō propter hoc Titius est liberatus. tex. cū glo. in auth. de fideiuss. in prin. Alex. in 2. vol. cōf. 10. Idem.

Fideiussores, qui pro aliquo absente aut ignorante fideiusserunt, actione negotiorum gestorum, quod soluerint, recuperabunt. qui verò pro aliquo inuito aut contradicente fideiusserint, nihil consequendum habent. commune ponit Ant. Gomez. de contract. c. 13. nu. 11. ex gl. Odofr. Bar. Bal. Ang. & Salic. in l. vlt. C. de neg. gest. atque aliis alibi. E. Suarez.

Fideiussoris pactū non prodest reo. l. fideiussoris. in prin. ff. de pac. Fallit in 2. casib. vt per Vigelin commento de pac. cōuent. c. 5. reg. quinta. fol. 159.

Si fideiussor debitori hæres extiterit, cōfunditur obligatio fideiussoria non principalis. l. 5. ff. de fideiuss.

Fallit in 4. casib. vt p Vigelin cō. 7. anni. c. 18. reg. 5. f. 155. Idem.

Fideiussor negans se fideiussisse, si conuincitur de mendacio, sibi piudicat. l. sed hoc ita. §. 1. ff. de re iud. fallit in 4. casib. vt p Marf. in rep. rub. de fideiuss. nu. 322. & seq. & 336. D. à Fin.

Fideiussor esse pôt maritus pro vxore. l. 2. §. pretor ait. & ibi Ias. ff. qui satisfat. cog. Non econtra, nisi in casu fundi dotali. de die. §. qui mulierem. & ibi Ias. ff. illo eo. tit. Idem.

Fideiussor opponere potest exceptiones peremptorias rei coherentes. l. exceptiones. ff. de excep. l. oēs. & l. defensiones. C. eo. Fallit in 4. casib. quos no. Ant. de Tremulin addi. ad pra-

et. Vberti. de Bonacursi. in tit. de except. & benefi. nu. 4. vers. & fideiussorib. Fallit vt per Marfi. sing. 125. Idem.

Fideiussor tamen grauatus a testatore fideiubere, si soluat, non repetit a principali. tex. sing. in l. trib. ver. pen. ff. de vsufr. ea. re. & ibi Bal. Ias. in l. quod dictu. ff. de pac. & in d. l. indebita & in l. si fideiussor. ff. de leg. 1. Addo Alex. in 3. vol. consi. 58. in fi. Pet. Gerar. sing. 85. Ang. consi. 278. Vezin.

Fideiussor pro eo qui conduxerat domum vsque ad duos annos pro mercede illius domus, & finito eo tempore duorum annorum, non tenebitur si eam domum reconduxerit eo in scio. finita enim fuit obligatio fideiussoris: quare absque illius consensu non potuit rursus obligari. l. si. ff. de pac. l. item queritur. §. qui impleto. ff. locati. Ias. in l. 1. nu. 13. C. de iud. Soc. consi. 21. nu. 10. in 1. par. & ibi inquit fideiussorem non teneri ad tempus prorogatum. Bellac.

Fideiussor an dicatur debitor? vide Alber. in prima parte. quest. 179. Idem.

Fideiussore vel mandatore solvente liberatur ipse quoque reus. d. §. item si reus. fallit vt per Vigel. vbi supra fol. 162. & in commento 7. anni. c. 11. reg. 2. fol. 85.

Fideiussor & correus an pro fideiussore & correo testificari possint? Dic q. sic, qm in ca. principaliter non testificantur, etiam si fideiussor pro confideiussore deponat: qui non intercesserunt vt principales, sed vt confideiussores. ita Alexan. consi. 78. col. 1. ver. & ideo. lib. 1. Qui fideiussor ratione sui interesse non est idoneus testis, teste eodem Alex. consi. 154. nu. 4. lib. 5. q. autem fideiussor non sit idoneus testis; scribit idem Alex. consi. 176. col. 2. nu. 3. lib. 7. De quo plura not. Ias. in l. si cui legetur. §. si Titio. nu. 15. ff. de leg. 1. Viuius supra hoc titu. num. 34. vers. testis. idem Ias. in l. dictantibus. post nume. 8. C. de testam. Bellacom.

DE DONATIONIBVS.

TITVLVS XI.

Donatio quid: & an & quando obliget donatorem, ita vt de euictione teneatur; qualive privilegio donator gaudeat.

CAPVT I.

Donatio est de sui natura contractus irreuocabilis, communem dicit Clarus in §. donatio. q. 1. ver. si. P. Richard.

Donatio tam olim, de iure Digestorum, quam hodie, erat contractus nominatus, secundum Bar. Bald. Ang. Pau. Cast. Alex. & alios per pulcherrimas rationes in l. iuris gentium. ff. de pac. Cy. Bar. & Bal. in l. 2. C. de condi. ob caus. Paul. Rom. in trac. de pensionib. ecclesiasti. c. 8. sub nu. 10. & Coraf. in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 1. c. 23. sub nu. 8. Bertr. consil. 90. donatio quam dudum. nu. 7. vol. 8. quorum opinionem ponit esse communem Ias. in d. l. iuris gentium. nu. 8. & Ferrandus in repetit. l. pacta conuenta. nu. 5152. & 55. in 3. lec. ff. de contrah. emp. Gomez. §. in personam. nu. 40. Insti. de act. atq; ideo semel perfecta penitentiae locum non relinquit. vt coe asseuerant Imo. in c. ult. nu. 25. de don. In contrariam vero partem inclinauerunt precipitanter Fulg. Rom. & Ias. in d. l. iuris gentium. asseuerantes ibi donationem semper fuisse contractum innominatum, sed gl. in l. si. ff. de condic. ob causam. & in l. adib. §. 1. in verb. ex reb. ff. de don. & in d. l. iuris gentium. fuit in alia opinione, asserens in dictis locis de iure Digestorum fuisse contractum innominatum. Cateru hodie, quia sola conventionem perficitur, & solo consensu producit actionem, vt ipsa donatio contractus nominatus, quam gl. sequitur Fortunius Garzias in d. l. iuris gentium. nu. 14. tamen quicquid isti Doc. suadeant in tam variis sententiis, ob hoc opi. Bar. & sequacium cois sequenda est, quae vt in iure verissima, vt per Mod. in locis praecitatis abunde respondentes omnib. fundamentis contrariis. & per Clarum. §. donatio. q. 1. vbi adducit vtilitatem huius sententiae communis. Viuius opi. 218.

Donatio postquam res promissa est, perfecta dicitur vt donator ad tradendum obligetur. iuxta gl. receptam in l. vlti. §. Lucius. ff. de dona. & vt nec reuocari queat, nec quidquam ex ea immutari possit, iuxta textum. & gl. ibi in prima opinione receptam in l. perfecta. C. de don. quae sub mod. at non dicetur ita perfecta, quousq; res donata tradatur, vt interim nequeat res illa alteri oblig. vt coe dogma esse asseuero ex Bar. num. 9. Plac. Rebuf. & aliis in l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. Corfet. in not. ver. dona. 3. Dec. consi. 251. nu. 3. in fi. & consi. 645. Suarez.

Donatio ubicunque incipit a promissione, donator tenetur de euictione, secundum gl. Bar. caterosq; Doct. communi-

ter in l. Aristo. §. si. de don. ff. vbi Rogerius plures casus considerat. & D. Fuluius Constantinus Perusinus. §. 1. num. 5. & seq. Insti. de donat. Thobias Nonius consi. 14. nu. 14. Ang. de Clauasio in summa. verb. donatio. nu. 37. Sed contrarium expresse tenet, & firmat gl. si. in l. Iulianus. §. qui fundum. ff. de verb. ob. Iac. de Arena. & Alber. in l. 1. C. de iure dot. Cum in d. l. Aristo. in fi. Fulg. in l. ad res donatas. ff. de adl. edict. & in l. si tibi. §. pactum. Bar. in l. si id quod aurum. nu. 7. ff. de verb. ob. idem sentit Ripa lib. 3. responsorum. c. 8. nu. 2. & Faber in §. 1. Insti. de dona. Caterum rationes istorum Doct. parum, aut nihil me mouent ad discedendum a praemissa comuni opinione, quae quippe ita amplexa absque alia rationum inculcatione limitatur non procedere in donatione facta per libertum in fraude patroni, quam licet patronus reuocet: nihilominus donataris non habet actionem de euictione contra libertum, posito qd donatio coeperit a promissione. casus est singularis secundum vnum intellectum glo. quem Bar. Ang. Pau. Cast. Imol. & alij communiter sequuntur ibi. & in l. qui res. §. 1. ff. de solutio. & Rom. in d. l. Aristo. §. si inferens ibidem esse in patre reuocante alienata per filium in eius fraudem. Limitatur similiter dicta communis, quando euictio sequuta fuit virtute hypothecae ignorata, vt quia res fuerat obligata per antecessores donantis, ita Pau. Cast. in l. si rem meam. in fi. ff. de sol. quem sequitur Affl. in c. 1. num. 8. de l. Corra. Limitatur tertio loco dicta communis non procedere, quando donatio ipsa non incipit a promissione, sed a traditione, tunc donator non teneretur aliquo modo de euictione, secundum gl. in d. §. 1. Insti. de dona. ultra quam gl. & alias, quas citat Aret. ibi habes aliam d. l. ad res donatas. quam sequitur Cap. ibi in nu. 7. Doc. in l. Aristo. §. si. Imo. in c. fin. de emp. & vend. Corn. consi. 141. vol. 2. Ias. consi. 34. & consi. 73. vol. 1. Ruinus consi. 184. lib. 1. & Thobias Nonius in d. consi. 14. nu. 2. & 14. & Ang. de Clauasio in summa. in verb. donatio. sub nume. 37. & Boer. consi. 67. in prin. & ista est communis opi. teste Aret. in d. §. 1. Insti. de donat. & Cur. iur. consi. 178. nu. 27. quae ampliatur in tantum procedere, vt habeat locum non solum in donatione, quae incipit a vera traditione, verumetiam a ficta, vt quia donator consensit se donatarij nomine possidere, id enim constitutum est actus fictus, & ficta traditio, vt tenet glo. & Doc. in l. ab emptione. ff. de pact. Bar. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca. Bald. in l. penul. C. de vsuca. pro dona. Cor. consi. 343. lib. 1. & Cuma. cos. 173. & ratio huius ampliationis ad praemissam tertiam limitationem per Doc. praecitatos allegatur ista, quoniam licet constitutum sit ficta traditio, tamen ex eo transfertur vera, & propria possessio, ac si vera traditio interuenisset, vt tradunt Bar. Ang. Bald. Fulg. in d. l. ab emptione. in fi. Bar. Imo. & Ias. in d. l. si is qui pro emptore. Rom. in l. traditionib. C. de pac. Aret. in §. per traditionem. Insti. de ret. diuis. Alex. cos. 83. vol. 6. cum infinitis aliis quos cumulat Tiraq. in trac. de constitu. posses. 2. par. num. 2. vbi tandem. nu. 6. concludit istam fore magis coem opin. propterea non est mirum, si donans de euictione non tenetur. Sublimitatur tamen seu declaratur dicta vltima limitatio ita ampliata in donatione remuneratoria, in qua donator tenetur de euictione, licet a traditione inceperit, ita Ray. Iac. de Aret. Bar. Aret. Alex. Ias. & alij coiter in d. l. Iulianus. §. qui fundu. Ias. in lex hoc iure. nu. 60. ff. de iust. & iur. & cos. 34. supra citato. Alex. consi. 47. Cor. consi. 194. vol. 3. Rubeus cos. 95. in fin. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuo. dona. nu. 51. Crau. consi. 64. nu. 2. & Boer. decis. 67. Declaratur quoque dicta limit. non procedere quando promissa foret euictio siue per stipulationem, vel nudo pacto hodie, secundum Bar. in d. l. Aristo. §. si. Aret. & Ias. in d. §. 1. Insti. de dona. in addi. Christophori, & Boer. in citata decis. 67. in prin. de quo tamen secundum dubitat Imo. in d. l. Aristo. §. si. quia hoc secundum eum non reperitur iure cautum, nec tale pactum videtur posse vestiri cohaerentia contractus, qui non producit actionem. Sed (quicquid ipse suadeat) opinio Bar. & sequacium est comuniori interpretum calculo approbata, vt attestantur Doc. in praecitatis locis; pcederet etiam ista communis, si verbis generalibus promissa fuerit euictio, vt quia donator promiserit rem donatam bonam facere, ita tenet Corne. cos. 141. nu. 10. vol. 2. Procederet similiter quotiescunque donator promisit pro suo dato, vel facto, dicitur enim de euictione promississe iuxta notata per gl. Bar. Bal. Sal. Pau. de Cast. in l. si seruus. in princ. ff. de con. fur. & ita tenet Goz. consi. 60. nu. 16. Fran. Viuius.

Actio quae oritur ex l. si quis argentum. §. si. de dona. appellatur codictio ex lege. dicit tex. quod licet donatio non sit val-lata stipulatione, vel traditione, sed nudo pacto, tamen agitur ex ea, praecipueq; ad pias causas. Vnde ampliatur primo d. §. si. d. l. si quis argentum. vt actio non oriatur hodie ex nudo pacto donationis, sed pp pactum lex introducat codictionem Com. opin. Tom ij. G 2 nem

nem ex lege, secundum Bar. in l. legitima. ff. de pac. quæ sequitur communiter scribes, ut ibi refert Alex. & Ias. & Caccialup. in tract. de pac. q. 6. sub nu. 48. Lex enim in donatione non fouet pactum, imò illud nudum remanet, nec actionem parit, verum lex ipsa ob pactum producit actionem, secundum Bart. & Imo. in l. fideiussor. §. 1. ff. de fideiuss. obseruatque lex in casu isto, quod Rex quandoque, qui licet valeat vnum paruum comitem potentem facere, sic ut ipse per se bellum faciat, id certe non facit Rex ipse, sed illo paruo comite in sua paupertate dimisso propter ipsum facit bellum, ut tradit exemplum hoc Bar. in d. l. legitima. quem omnes cõiter sequuntur, ut supra deduximus, & de communi ista testatur etiam Ias. in §. in personam. nu. 47. Inst. de act. & Portius in §. 1. nu. 3. Inst. de dona. In contrariam verò partem inclinarunt gl. Fulg. & Zasius in d. l. legitima. quorum fundamenta tolluntur per scrib. in d. §. 1. Sed Ias. in d. §. in personam. num. 58. cognoscens quoniam istorum fore de lana caprina, ac frustra laborare Doc. circa præmissam altercationem, protulit magnum verbum, quod quatenus attinet ad quod hanc nullius, aut pauca admodum utilitatis est, an hodie oriatur actio ex nudo pacto de donando, an verò ex lege propter pactum. Secundò loco ampliatur d. §. si. ut pcedat, habeatque locum similiter in donatione causa mortis, secundum gl. singularem. & ibi Bar. in l. cum pater. §. Manio. ff. de leg. 2. & hoc idem tenet Bal. post Cy. in l. 1. C. de don. cau. mor. & opin. istorum dicit esse communem Ioan. de Imo. in l. cum ex causa. ff. de re iudic. quamuis ipse ibi præcipitanter asseuerat per nonnulla fundamenta contrariam suam veriore, quæ omnia tollit Ang. in d. §. in personam. nu. 61. & ab hac opi. gl. & tantorum Patrum non fore recedendum in iudicando, & cõsulendo, suadet Rom. in d. l. 1. C. de don. cau. mor. Tertiò ampliatur d. §. si. ut procedat et in donatione præsumpta, utputa quoniam aliquis promitteret scienter absque causa, quo casu præsumitur donatio, secundum gl. in l. hætenus. §. 1. & ibi Bar. ff. de constit. pecu. & opi. istam sequuntur complures Doc. quos cumulat Ias. in d. §. in personam. nu. 65. & videtur, ac apparet magis communis. Quarto loco ampliatur d. l. si quis argentum. §. si. ut procedat quoque in donatione facti. Sed hoc non transit ita absolute, & simpliciter, nam Are. in §. 1. Inst. de don. relatis opi. hinc inde, tenet circa præmissa distinctionem Bal. in l. ex placito. q. 9. C. de rer. permut. & in tract. de pac. nu. 33. & Imo. in l. in ædibus. §. 1. ff. de don. quam sequitur Caccialupus in tract. de pac. in 6. q. nu. 45. Alex. & Ias. in d. l. iurifgentium. §. sed cum nulla. ff. de pact. Ergo duo casus considerandi sunt: Primus, quoniam donatio continet merum factum, ut ire Romam quando alio donandi tibi promitto, & circa istum primum casum post Gul. & Ray. in d. §. sed cum nulla. inclinavit in partem negatiuam, & plures alij, quos refert ibi Ias. nu. 29. & istorum opi. fatetur auctoriter esse cõm Ruy. in l. 2. ff. de leg. 1. Sed contrarium asseuerant Socin. in n. ibi. Bal. Fulg. & alij plures, quos citat, & sequitur Ias. in d. §. sed cum nulla. quorum fundamenta optimè & doctissime tollit Gart. in c. 1. de pac. in 6. & communem istam in actu pratico tanquam verissimam sequendam, amplectendamque fore totis viribus suademus. Secundus casus est, quando factum missam habet traditionem, puta quando factum animo donandi promitto tibi, puta quod cretam vel lapidem possis eximere de fundo meo: videor. n. tunc donare cretam illam, vel lapidem per te eximendum, & patientiam eximendi promittere, ut Imo. declarat in d. l. in ædibus. §. 1. & istam partem affirmatiuam circa præmissum secundum casum post Bal. in loc. citatis tenet Caccialup. Imo. in d. l. in ædibus. §. 1. Are. in d. §. 1. Insti. de don. Alex. in d. §. sed cum nulla. & fuit de mente Bar. in l. qui saxum. vbi et sentit Imo. ff. de don. Ampliatur autem d. l. si quis argentum. in duob. alijs casib. per Ias. in d. §. in personam. quos videre per te posses. F. Viuius opi. 111.

Dispositio d. l. si quis argentum. non habet locum in donatione præsumpta. d. §. donatio. q. 14. ver. item quæro.

Dispositio d. l. si quis argentum. locum habet etiam in promissione de donando. com. dicit Clar. in §. donatio. q. 14. vers. dispositio. contrarium dicit Alc. in l. 1. ff. de ver. ob. Idem.

Promittens donare non tenetur donare, ut commune dicit And. Alc. in l. 1. num. 16. de verb. oblig. quamuis contrarium malè asserat receptum Franc. Rip. de donatio. lib. 3. c. 12. tu vi deto quæ hanc in rem copiosius obseruantur superius. versio. Donatio. E. Suarez.

Promittens donare potest conueniri, ut donet Io. a Rip. de don. lib. 3. c. 12. com. dicit. Villal.

Actionem non producit, nec parit promissio de donando facta pacto nudo, cum aliud sit donatio, aliudque pactum de donando, secundum Io. Fabr. in §. alia. Instit. de actio. Alex. in l. iurifgentium. col. 3. ff. de pac. Sal. in l. si quis argentum. C. de don. & in l. 2. C. de condic. ob cau. Imo. in l. ædibus. ff. de donation.

Alc. & Dec. in l. si pacto quo pœnam. num. 6. C. de pact. Gallia. in rub. nu. 113. & Soc. iunior. num. 247. & 256. ff. de ver. obl. Tiraq. in tract. de retract. lib. 2. ad fin. num. 47. & Petr. Duen. in reg. 19. actio oritur ex pacto nudo. in prima limit. sub nu. 8. & ista est communis Schola contra Bar. in prin. & Fort. Garz. col. 3. in d. l. iurifgentium. & Ang. in d. l. si quis argentum. §. si. contrariam partem sustinentes. Viuius opi. 12.

Donatio, quæ mero facto constat, si pacto nudo conficiatur, obligationem non pariet: at si quid mixti secum habuerit, secus erit, ut cum quis donandi animo Romam se iturum promittit, pacto nudo non obligabitur. Cum alteri effodiendæ cretæ in suo agro facultatem paciscitur, obligabitur. communia ponit Viuius lib. 1. opi. 14. ver. quarto loco. Suarez.

Donatio locum non facit legi. 2. C. de rescind. vend. ut frequentissimis doctorum suffragiis sanctum ponit Arius Pinel. ad eandem l. 2. par. 1. c. 4. nu. 4. Suarez.

Donatio pacto nudo effecta non ex se, sed ex constitutione. l. si quis argentum. C. de don. conditionem gignit, commune testificatur Porc. in §. alia. nu. 4. Insti. de don. ac Viuius lib. 1. opi. 14. E. Suarez.

Donatio si incipit a traditione, & non a promissione, donator non tenetur de euictione. Cur. iun. confi. 178. num. 27. communem dicit. B. Villal. & Vezin.

Et communem dicit Bar. Capola in l. ad res donatas. num. 7. ff. de ædil. edict. & Are. in §. 1. Insti. de don. I. Eich.

Nisi malitiose donauerit, quia tenetur dare donatario tertiam partem pretij, donatario tamen ignorante l. 13. tit. 7. parte 3. si tamen donatarius sciuerit rem esse alienam, & receperit in donationem, emptionem, vel permutationem, reddit eam domino cum duplo l. 6. tit. 10. For. lib. 3. & vide Io. Lupum in repe. rub. de don. inter vir. & vxor. §. 65. nu. 54. & vide l. 6. tit. 13. lib. 4. For. lib. 3. B. Villal.

Donatio verbis de futuro cõcepta, dabo, vel donabo, vel promitto me donaturum, aut dare, parit actionem. commune aiunt Rip. de don. & Grat. reuocat. c. 12. num. 2. Gomez. in §. in personam. nu. 39. Instit. de actio. latè insignis iuris & doctor, & patronus Arius Pinelus in l. 2. par. 2. c. 3. nu. 30. C. de rescind. vend. nec audiendus est Alc. contrariam sententiam commune proponens in l. si pacto quo pœnam. C. de pact. nec Eman. Costa, qui me magis moratur. in l. si ex cautione. C. de non numer. pec. E. Suarez.

Donatio verbis generalibus, & assentatoriis cõcepta, nempe non solum eam rem, quam petis, sed & meas res oēs alias, ac quidquid tibi videbitur, promitto, donatorem non obligat. commune aiunt. Ex ea de pact. par. 1. num. 17. Viuius lib. 3. opi. 242. & si facile contrarium iure possit probari. Suarez. Donatio præsumpta, cum quis. v. g. scienter sine causa promittit, etiam iam hodie actionem pariet. ut magis commune affirmat Viuius lib. 1. opinio. 14. vers. tertiò ampliatur. sed nescio certè quo ductus genio id protulerit, cum contrarium sit logè receptius, ut constat ex Bar. Bal. Pau. Alex. & Ias. in l. iurifgentium. §. sed cum nulla. ff. de pact. & id latissime testantur Tiraq. in l. si vnuquā. ver. donatione largitus. nu. 128. C. de reuocat. don. Ant. Gomez de cõtract. cap. 11. num. 5. ver. item adde. vbi citat Alexan. in l. si aliquam rem. ff. de acq. pos. Ias. in d. l. iurifgentium. §. quinimò. num. 12. magis communem affirmantes. E. Suarez.

Donator autem habet priuilegium, ut non ab eo exigatur ultra quam facere potest. §. sed & si quis. Insti. de act. l. inter eos. ff. de iudic. l. ne ex liberalitate. ff. eo.

Fallit in 3. casib. ut per Vigel. in cõmento 5. anni. de donat. c. 1. memb. 3. c. 10. fol. 856.

Fallit ut no. Ias. in d. l. inter eos. ver. is quoque. sublimita ut per Ias. in d. §. sed & si quis. Fallit, ut per Viui. in suis cõclus. ver. donator. Fallit in 6. casib. ut per Dec. in l. diuus. ff. de reg. iur. D. à Fi.

Donator habet priuilegiū, ut non exigatur nisi in quantum facere potest habita ratione ne egeat. l. inter eos. & l. ne liberalitate. ff. de re iudic. l. rei. §. socero. ff. solu. matr. & tex. in d. l. ne liberalitate. assignat rationem, videlicet ne liberalitate sua inops factus periclitetur. Declara hoc habere locum in donatione ex liberalitate donantis emanata: secus verò in donatione facta ob causam, quippe quia illa non est propriè donatio, nec liberalitas. l. 1. vbi gl. & Bar. in l. Aquilius Regulus, & ibi Raph. Cum. ff. de don. quem sequitur Ang. in l. sed hoc ita. in prin. ff. de re iud. Rom. in d. l. inter eos. nu. 3. vnde si donator, aduertit, diceret se non habere nisi prædium, ex quo percipit alimenta, & non ultra, donatario asserenti contrariū. hoc casu incumbit onus probandi. l. si. licet. C. de iure delib. & tenet gl. in l. cum de lege. ff. de iudi. quam sequitur Ias. post alios relatos per eum. Bal. col. 60. vol. 4. Rom. cõf. 222. in fi. Pau. Cast. cõf. 72. & confi. 212. vol. 1. Alex. cõf. 41. in fi. lib. 3. confi. 71. lib. 4. & cõf. 16. lib. 5. & Gozadi.

zadi.conf.94.& Cur.iun.conf.150. qui afferit dictā gl.in d.l.cū de lege communiter approbari. quā gl. de plano procedit, qñ præsumptio est pro negante aliquid de pluri esse, secundum Ias.cōf.34.li.1.& in l.fi constante. ff. sol. matr. F. Viu. opin. 215. Liberalitatem hominum captiosam interpretatio prudentium fregit. in l. cum Aquiliana. ff. de transac. Bellon. Liberalitate sua quis inops fieri non debet. l. ne liberalitate. ff. de re iud.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. *Passum de donando an importet donationem. vide per d. Ioseph. Ludovicum. de donat. concl. 3.*

Donatio fieri debet præsenti: & quid si absenti fiat: & an Notarius pro absente stipulari eam possit: cui facta, num sit reuocabilis.

CAPVT II.

Donatio debet fieri præsenti, aliās non valet. communem ait Clarus. §. donatio. q. 12. Nisi interueniat nuncius vel epistola, qui tamen ad hoc specialiter sit à donante destinatus. communem dicit ead. q. in princ. P. Fichard.

1. Donatio facta in testamento & in ipso actu testandi, absente parte cui fit donatio, & nemine pro eo acceptante, non valet in vim donationis. l. mortis. ff. de donat. causa mor. per l. absenti. ff. de dona. attamen valebit in vim fideicommissi. & ideo semper poterit reuocari, quemadmodum, & quolibet vltima voluntas. l. si donatio. C. de donatio. & ibi Bar. & Bald. in l. i. ff. de dona. causa mortis. & ibi Rom. & idem Roman. conf. 117. num. 6. Bonacof.

Donatio absenti facta vsque adeo nulla est, vt nihil ei, in quem collata est, profit nancisci postea rei donatæ possessio nem, vt cōmune ait Capic. dec. 180. nu. 9. Quod procedet, & si donatio in ecclesiam, aut piam aliquam eam conferatur, cuius nomine nemo præsens illam accipiat. cōe inquit Ruin. conf. 13. nu. 10. & conf. 37. nu. 14. li. 4. Iul. Clar. §. donatio. q. 12. in fin. Sed certè hæc ampliatio, & falsa iure, & minus recepta est, cum ea in specie pollicitatio sit, quæ causis piis actionem largitur, vt infra ver. pollicitatio. E. Suarez. & P. Fichard.

Donatio absentis nomine à notario stipulata, ius ei in quæ confertur, nō tribuit, nisi post eiusdē ab eodem acceptionem: qua de causa poterit illam donator reuocare ante huiusmodi acceptionem. vt commune aiunt Alc. in c. cum contingat. nu. 22. de iure iur. Cag. in l. quo tutela. §. nec paciscendo. in fi. ff. de reg. iur. Tiraq. de constit. 30. limit. num. 9. Alba conf. 36. nu. 1. & plures, quos allegat vir doctissimus Io. Caph. conf. 13. nu. 2 & si verius contrarium sit, quod magis cōmune asserunt Gozad. conf. 87. ad fin. Iu. Clar. eleganter, & copiosè. §. donatio. q. 43. vers. primo ergo casu. cum seq. Viuius lib. 1. opin. 77. & qui latè atque eleganter ita consuluit Io. Caph. d. conf. 33. num. 5. cum seq. si tamen non solum antea reuocauerit, sed & in aliū rem ipsam donatam cum effectu contulerit, minor dubitatio esse debet, vt reuocata iure censeatur. atque ita frequenter placitum asserit Cagn. in l. ult. num. 72. C. de pact. & si in hac etiam specie contrarium verè asserant verum, & magis receptum, Soc. iun. conf. 118. nu. 16. lib. 2. & conf. 121. nu. 8. lib. 3. Didac. à Couarru. in rub. par. 3. nu. 1. de testa. Iul. Clar. vbi sup. ver. sic. contrariam tamen sententiam. vbi disertè loquitur, ac Io. Caph. d. conf. nu. 7. At si is cui donatum est, ante acceptionem donationis mortem obeat, eam amplius non poterunt agnoscere illius hæredes. vt æquius certè videtur, & commune attestatur Alc. in l. 2. §. ex his. nu. 2. ff. de verb. oblig. quamuis si quis hanc rē ad viuū refecarit, proculdubio pbaturs sit, contrariā sniam Iulij Clari vbi sup. ver. tertius casus. E. Suarez.

Donatio facta absenti, interueniente tñ Notario, qui pro absente acceptauerit, valet: & licet donator postea antequā donatarius eam ratificauerit simpliciter reuocauerit, tamen si simplex illa reuocatio non obstat, quin donatarius adhuc postea eam ratificare possit. Hæc magis cōmē dicit Clarus in §. donatio q. 13. vers. 1. ergo casu. contr. tenet Cagn. in l. quo tutela. §. nec paciscendo. de reg. iur. imo etiam si donator etiam rem donatam in alium trāstulisset, nihilominus valebit prior donatio. Hanc magis communem contra Decium & Cagnolū dicit Clar. in d. q. 13. ver. Contrariam. Idem.

Donatio facta absenti notario pro eo stipulante, & reintegra ratificata præualet alteri donationi factæ alicui acceptanti, secundum commu. per Burf. conf. 33. nu. 1. lib. 1. Bonac.

Donatio absenti facta etiam nō secuta ratificatione nota-

rio stipulante, & cū clausula constituti, absenti bona donata irreuocabiliter acquiruntur, ex magis cōi snia per Burf. cōf. 33. nu. 2. li. 1. vbi articulū plenè discutit inter alios allegās. Cla. §. donatio. q. 13. ver. primo casu. & Ofas. dec. 33. n. 8. Quo aut, & per quæ verba intelligatur facta acceptatio in donatione? Dic q̄ intelligitur facta si donet præsenti, licet tacenti, secundum communem per Cagn. in l. semper qui non prohibet. num. 3. ff. de regul. iur. Burf. d. conf. 33. num. 4. Idem.

Donationē stipulans notarius absenti, & ignoranti adhuc ex parte absentis, & ignorantis non est donatio, nec ei aliqd ius quæritur, nisi ratificatione secuta, & sic eius cōsensu concurrēte, vt tradit Bal. conf. 220. li. 2. Alber. in l. non. n. col. 2. ff. de adop. Pau. Cast. cōf. 195. col. 3. vol. 2. Dec. legēdo. i. l. certi cō dictio. §. si nīmos. col. 2. ff. si cer. pet. in l. i. nu. 22. C. de pact. in l. contractus. nu. 16. ff. de reg. iur. & consulendo conf. 226. col. 2. conf. 247. col. pen. conf. 432. circa fin. conf. 486. num. 13. & cōf. 661. col. 2. Cur. iun. conf. 52. nu. 12. conf. 55. num. 9. & conf. 120. col. 2. Bertran. conf. 116. col. 4. lib. 2. & conf. 34. vol. 3. Soc. in l. i. §. si iusserim. in fi. ff. de acquir. posses. Ruin. conf. 121. col. 2. lib. 1. & conf. 174. col. 2. eod. lib. Chassan. conf. 7. col. 8. & conf. 59. col. fi. Paris. conf. 12. nu. 100. lib. 2. Rub. in repet. l. nō solum. §. morte. nu. 9. & 59. ff. de ope. nou. nuncia. & conf. 132. Gratus conf. 12. col. 1. conf. 25. nu. 37. conf. 67. col. 2. conf. 92. col. 2. & cōf. 127. col. 2. li. 1. Galiau. in rub. num. 84 ff. de verb. oblig. vbi refert istā esse opinionē veriorē, & Apostilla ad Alex. in conf. 31. col. pen. li. 6. scribit esse magis cōmē opinionem. Et ad hoc corroborandū oēs præcitatos Doc. cumulat Tiraquel. in trac. de consti. poss. in 3. par. limitatio. 30. nu. 10. & seq.

Cōcludens inibi non valere generaliter stipulationē notarij, p altero, nisi eo ratū habente, prout voluit Saly. in l. Gaius. ff. de vsur. Soc. iun. conf. 126. nu. 12. lib. 2. Alci. in c. cum contingat. nu. 234. de iure iur. qui audacter recitat istam esse communem sententiam. Cagnolus etiam in l. fina. nu. 273. C. de pact.

In contrariam verò partē, q̄ imò valeat donatio facta absenti, notario pro eo stipulante, & recipiente, vt per huiusmodi stipulationem continuū ius quærat absenti absque alia ratificatione, inclinauit titubanter Dec. conf. 293. col. 2. Ruy-nus conf. 119. col. 4. conf. 126. nu. 10. vol. 1. & conf. 47. vol. 5. Corn. conf. 21. col. 2. vol. 4. Bertr. cōf. 156. nu. 5. vol. 1. Socy. iun. conf. 118. col. pe. vol. 2. Alcia. conf. 27. nu. 6. & nonnulli alij Doctores relati per Tiraq. in præcitato trac. constit. poss. nu. 13. & seq. Et ita voluit etiam doctissimè consulendo Io. Caph. conf. 33. per totum. vol. 1. & Thobias Nonius conf. 53. nu. 4. vbi admonet hanc sentētiā fortè hodie crebriori calculo receptā, approbatamq; fore.

Sed quicquid isti Doctores suadeant, contra istā opinionē, ob hoc fatuum foret ab ea recedere: quam quidē communē citat etiam, & amplectitur copiosè Anton. Capic. decif. 180. in causa Illustris. nu. 8. & seq. Horatius Mandosius in addi. Rom. in conf. 295. donatio patris. in litera C. Rom. conf. 353. quo ad primum. nu. 10. & ibi idem Mandos. in addit. in litera E, & Couarru. in rub. de testam. in 3. ar. pnu. 13.

Pro qua facit quod singulariter voluit Bar. in l. si vxor. §. si quis vxori. col. fi. ff. de adult. vbi pena pacis ruptæ non acquiritur complicibus, & sequacibus, pro quibus absentibus facta fuit pax, nisi illorum secuta ratificatione. Et ideo si interim vnus ex his fuerit offensus, agere non potest ad pœnam: quia quo ad eum pax non dicitur rupta.

Facit etiam, quod voluit Bal. in l. si. C. ad Maced. & optimè per Alex. in l. postquam liti. C. de pact. vbi renunciatio litis, & cāx facta absente aduersario illi nō prodest, nisi secuta ratificatione, iōq; reuocari pōt re integra, vt ibi. & arg. l. bonorū. cum ibi not. ff. re rat. hab. quia absenti nunquam acquiritur, nisi per ratificationem, vt per Imol. in cap. potuit. de locato.

Et faciunt optimè verba Bar. & Alex. in l. si mihi & Titio. ff. de verb. obl. quando frater nomine fratris absentis, & suo nomine stipulatus fuisset emphyteusim, quia fratri non acquiritur, nisi ratificauerit, & illo nō ratificāte totū acquiri stipulati.

Facit etiam dictum pulcherrimum Bar. in l. i. in fi. ff. de iure fisci. vbi si instrumento pacis pœna fuerit promissa, vt pro parte acquiratur parti offensæ, & pro alia fisco: tunc fisco agere non posset, vel melius, quod tenendum est, nisi aliquis, vt notarius, vel iudex fuerit stipulatus fisci nomine. Bart. in l. arbitri verò. ff. de arbitris. per illum tex.

Adduco hic illud ē consimile, ad præsentiē materiā consensaneū, q̄ bñficiū collatum absenti, sibi non acquiritur, nec sibi profit ante habitam notitiā, & præsentionem literarum, per ea quæ ponit Bar. in l. absenti. ff. de donatio. & quod habetur in l. Labeo. ff. de iure iur. & per glo. in c. quia cunctis. de concess. præben. in 6. & in c. si tibi absenti. de præb. eo. lib.

Et monit vtiliter Roma in l. qui absenti. ff. de acquir. pos.

Com. opin. Tom. ij.

G 3

fuisse

fuisse in facto consultum, quod beneficium ciuitatis collatum euidam ciui originario alterius territorij tunc absenti, sibi non prodesset ante habitam notitiam, & factam acceptationem; nam beneficium collatum absenti, nullo modo quippe prodesset, nisi post acceptationem. vbi Roma. rationem assignat istam, Alium casum similem adducendo, quod beneficium legitimationis impetratum per patrem filij naturalis, ipso filio ignorante, non profit filio, nisi ad eius notitiam deuenit, ipsamque impetrationem ratam habuerit. §. generaliter. authē. qui. mod. natu. effi. sui. collatio 7.

Itidem ab eodem fonte, siue stipite videtur emanare, quod voluit Ancharanus consil. 398. premitto pro clariori decisione. num. 1. cum aliis seq. cōcludens ibi, quod si absens, & ignorans fuerit constitutus familiaris Papæ, vt non acquirat utique beneficium familiaritatis absens ipse ante notitiam, & acceptas literas familiaritatis.

Necnon ab eadē radice procedit quod vtiliter scribit Bal. etiam in præludijs feudorum, asserens, quod si prælatus concederet feudum alicui absenti, vt quippe peti non posset tunc inuestitura ante præsentatas, & acceptas literas concessioneis.

Et de hoc similiter fidem habes penes Bar. in l. beneficium. ff. de constit. concludentem ibi, quod priuilegium collatum absenti, & ignorant, sibi non profit ante habitam notitiam.

Facit quoque ad præmissa illud quod post Io. Andr. in additio. Spec. in tit. de actio. seu petitione. §. super petitionibus. in vltima addit. voluit, Gemin. in c. 2. in fin. de præben. in 6. vbi concedit, quod vacante beneficio in Curia, & Papa illud conferret absenti tunc, & ignorant, qui deinde antequam acceptasset, moreretur extra Curiam ipsam, q̄ eo casu diceretur illud beneficium vacare in eadem Curia, ex eo quia cum ille absens ipsum non acceptasset, dici non poterat esse suum. d. c. si tibi. cum aliis iuribus allegatis per Ioan. And. & Geminia. in locis præcitatis. & beneficium hoc ita absenti collatum casu quo is non acceptet, vel moriatur, potest etiam conferri ab ordinario, vt concedit Ancha. in dicto cap. si tibi. col. 1. r. & Rebuffus in præf. beneficiorum. de reprobata beneficij viuentis impetratione. num. 65.

Sed aduerte hic vtiliter, q̄ beneficium ipsum collatum absenti non posset reuocari, etiam ante absentis acceptationem. tex. est. in d. c. si tibi. vbi disponitur, q̄ si absenti beneficium conferatur, conferens non potest illud reuocare, quamuis absenti non quærat ante acceptationem.

Quod ex alio non videtur procedere, nisi quia cōferens suo solo consensu saltem naturaliter se obligauit, vt ostendit Illustris. D. Gugliel. Pontanus præceptor meus in rubrica de ver. oblig. sub num. 23. vers. quarto facit.

Et hoc idem concludendum est in donatione facta absenti, nā ante acceptationem donatarij rei donatæ, donans obligatur naturaliter, secundum D. Pontanum in d. rubrica de verb. oblig. sub n. 23. vbi ita explanat, & declarat d. l. absenti. ff. de don.

Siquidem obligatio naturalis impedit repetitionem. l. naturalis. ff. de act. & oblig. Et sic donans reuocare nequit donationem factam absenti ante ipsius absentis donatarij acceptationem, secundum omnes Doct. & præsertim Moder. in d. rub. ff. de verbor. oblig. Fran. Are. col. pen. Alex. & Ias. col. 8. & alios omnes in l. qui Romæ. §. Flauius Hermes. eo. tit. & Tiraq. cum magna caterua Doctorum relata per eum in tract. constituti possessorij. in 3. part. limitatione 30. sub num. 49. & 66.

Et hoc idem explicandum est procedere etiam in renuntiatione facta ad fauorem absentis, vt renunciatio ipsa valeat, et in præiudicium renuntiantis, secus ad præiudicium absentis, donec sibi non fuerit notificata, textus est notabilis in l. sed & focius. §. si absenti. ff. pro socio.

Et istam communem in receptam, & approbatam tanquā verissimam intellige, vt non requirat expressam ratificationem: sed sufficiat, vt absens tacite ratam habeat donationem istam secundum Decium in dicto consilio 586. col. fin. Gozad. cōf. 42. col. fin. & Grat. d. conf. 12.

Et quomodo, quibusque modis, & signis videatur, seu colligatur tacite absens ratificare donationem. vide Tiraquel. late declarantem in dicto tractatu constituti. possessor. in 3. par. 30. limit. num. 11. & seq.

Et his accedit similiter, quod in dubio præsumitur præsentia donatarij, licet nihil fuerit dictum de præsentia ipsius, vt tenet glo. in l. 1. in ver. inter præsentis. & ibi Bar. ff. de donat. causa mortis. & glo. in l. optimā. in verb. Ipso die. & in versi. Seruus. & ibi Iac. Butrig. C. de contrahen. & committen. stipul. & tenet Io. de Imol. consil. 7. Sed Bal. videtur tenere contrarium in l. si quando. per illum tex. C. de statu. & imagi. vbi respondet ad d. l. 1. & ad l. optimā. quod ibi per scripturam apparebat partes fuisse præsentis, sed vbi non apparet, non præsumitur.

Occurrit pariter præmissis hoc valde vtile, quod mortuo absente ante acceptationem, euanesceat donatio. Et sic facultas huiusmodi ratificandi, vel acceptandi non transit in hæredes, vt voluerunt Pau. Cast. consil. 195. vol. 2. Dec. consil. 226. & 513. in fi. & Ale. in d. consil. 77. sub nu. 6. & Berous consil. 4. viso toto præsentis processu. sub nu. 34. vol. 1.

Sed secuta rati habitione absentis, statim utique transfertur dominium, & possessio in ipsum absentem donatarium, per id quod habetur, & notant Scribentes in l. si hac mente. alias si ego. ff. de neg. gest. & l. cōis seruus. ff. de acqui. poss. & quod notat Alex. in l. qui iure. eo. tit. iunctis his quæ scribunt Doct. præsertimq; Sal. in l. traditionib. ff. de pac. Alex. & ceteri omnes in l. quod meo. in prin. ff. de acqu. poss. & Dom. de Rota decis. 150. inci. item quod licet amicus. Alex. consil. 110. vol. 1. & Canonistæ omnes in c. cum venissent. de resti. spol. & Ruinus consil. 174. consideratis, & ponderatis omnibus. num. 1. vol. 1. Tiraq. in trac. constit. possessorij. 3. parte, limitatione 30. num. 57. & seq. & Bero. consil. 4. viso toto præsentis processu causa. sub nu. 34. cum 4. aliis seq. vol. 1. quibus in locis sentiunt expresse, q̄ si ego constituam me tenere, & possidere rem aliquā nomine absentis, vel precario nomine illius, & deinde re adhuc integra ille ratificet, ipse quærit possessionem.

Vnde ante ratificationem dominium non quæritur modo aliquo, sed remanet penes constituentem, secundum Gl. in d. l. si hac mente. in ver. suam facere. quam sequuntur omnes cōmuniter ibi, & potissimum Bar. sub nu. 3. vbi innuit istam esse veritatem, & Pau. de Cast. sub nu. 6. & seq. opinionem hanc receptam a Doctorib. ostendit, & eidē opinioni accedunt Bar. nu. 2. & alij vnanimiter, & concorditer in l. si sponsus. §. si vxor. ff. de don. inter vir. & vxor. & Rui. consil. 143. visis omnib. instis. nu. 15. vol. 1. vbi meminit de cōi, & ei inhærent Rui. in d. consil. 174. & Bero. in d. consil. 4. sub nu. 34. cum aliis seq. quibus in locis ampliant vtiliter istam communem. Viuius opi. 211.

Absenti donationem tacitam acquiri. not. Bart. & Cast. in l. si cum dotem. ff. solu. matr. In materia autem absentia dic, q̄ quando fit actus qui de se aliter non valet, nisi cum præsentia alicuius: tunc præsumitur pñtia, si præponatur nomē ipsius, puta, si in inuestitura dicatur, princeps inuestiuit talē, intelligitur præsentem. Cast. in l. Titia. §. idem respondit. de ver. obl. & obstante constituto seu retentione vsusfructus non acquiritur possessio nec dominium absenti ante ratificationem. Rui. consil. 174. lib. 1. an autem ex stipulatione notarij acquiratur absenti absque ratificatione. no. Rub. Alex. cōf. 117. nu. 4. & seq. post Bar. in l. nec ei. §. si. ff. de adop. in l. stipulatio ista. §. alteri. de ver. obl. Quid de donatione expressa, an facta absenti valeat? & dic q̄ non, etiam ratione pñ causæ, secus in tacita, quæ valet in fauorem absentis, teste Ias. consil. 13. lib. 1. valet tamen donatio facta posthumo, vel primo filio nascituro. Dec. consil. 245. in prin. & dic, q̄ donatio facta absenti, potest reuocari antequam acceptetur: confirmatur tamen morte donantis, etiam si non sit ratificata. Dec. consil. 432. & q̄ donatio facta absenti non valeat, nisi stipuletur notarius, & nisi ita stipuletur, non posset exinde ratificari. gl. in l. illud. C. de sacros. eccle. Cast. in l. 1. ff. de pac. quando autem valeat vel non, donatio inter viuos, vel cā mortis facta absenti, dic vt per Corne. consil. 254. cui adde, q̄ si notarius stipuletur pro donatario absente cui est facta donatio, q̄ tunc donans pñtere non potest ante ratificationem donatarij, teste Bal. in l. cum a socero. C. de iure doti. quem sequitur Dec. consil. 226. in fin. Quid de collatione beneficij, vel de inuestitura facta absenti, an valeat, vel antequam acceptetur, an possit reuocari, & quid de electione? vide Abb. in c. accedens. el. 2. vbi Ioan. And. de præb. & dig. & dic, q̄ priuilegium & gratia principis acquiritur absenti. gl. in l. 1. in gl. fi. C. de quad. præscr. vbi Bal. 2. lec. Ias. in l. si. ff. de consti. princ. In donatione autem facta absenti, an & quando valeat? dic vt per Cast. in l. illud. C. de sacrosan. eccle. vbi an præsumatur absentia vel præsentia, quam in donatione facta ecclesie nemine acceptante, non valere in vim donationis, sed in vim pollicitationis, vt ex ea non acquirat ius reale, sed actio personalis, testis est Rui. consil. 37. lib. 4. & q̄ donatio facta absenti non obstante stipulatione notarij possit reuocari ante acceptationem, scribit Grat. cōf. 25. num. 37. lib. 1. vbi idem dicit de cōstituto. & cōf. 128. nu. 21. & quod per stipulationem notarij donatario absenti acquiritur, quando donatio cōtinet merum commodum, voluit Rub. Alex. cōf. 117. Quid de donatione tacita quæ inducit ex dispositione legali? Et dic, q̄ acquiritur absenti, vt per Cast. in l. si cum dotem. col. 1. ff. solu. matr. quæ donatio valet etiam facta infanti absque aliqua acceptatione alicuius. Rub. Alex. cōf. 117. sed Petr. Stella in rep. l. si creditores. C. de pign. tenet contra communem opi. q̄ non possit acquiri, nec ex expressa, neque ex tacita donatione. Iac. Nigri

Nigri in rubr. nu. 21. de ver. ob. nu. 194. qui sequitur opi. Bald. de quo plura no. Rub. Alex. in rep. §. morte ff. de ope. no. nunc. Quid in dominio & possessione, an acquiratur donataris abfenti ante ratificationem re vel verbo vide Ruin. consil. 174. lib. 1. & dic. quod dominium transfertur sine traditione ex contractu cum principe celebrato. Rui. consil. 32. lib. 1. & an concessio facta abfenti acquiratur ante acceptationem. not. Grat. consil. 127. nu. 19. lib. 1. Quid si adfit stipulatio notarij p. abfente, vel ante acceptationem fuerit facta concessio alteri qui acceptauit, & an renuntiatio facta fratrib. abfentib. valeat? Cor. consil. 135. lib. 2. Quid de cessione actionum? & dic. q. pōt fieri abfenti gl. in l. in causa. §. si in parte ff. de procur. Albe. in l. 3. col. ult. in fi. C. de noua. cui adde q. etiam pactum nō solet prodesse abfenti. l. 2. C. de pac. secus tamen si sit liberatorium etiam tacitum. Bar. in d. l. 2. in fi. Rui. consil. 167. nu. 15. libro 1. Quid de acquisitione pēnæ? & dic. eam fieri fisco ex toto iuramento, teste Rui. consil. 10. lib. 4. Bellac.

Donatio facta abfenti verbo tenus, si donatarius adipiscatur postea possessionem rei donatæ, non tamen ideo dicitur contractus donationis perfectus, nisi etiā nuncius vel epistola interuenerit. communem dicit Clar. §. donatio. q. 12. versic. sed pone. P. Fich.

Donatio facta abfenti poterit in præiudicium ipsius abfentis reuocari, cui ex pacto, seu ex aliquo alio, contractu inito inter aliquos ius illi iam fuerat quæsitum, cum ius tertio quæsitum ex contractu inter aliquos inito reuocari poterit ab ipsis contrahentibus. l. 3. ff. de seruis exportandis. & hoc siue donatarius consentiat, siue non. Boer. decis. 353. num. 15. quia licet ex pacto illo ius sit illi tertio quæsitum, non tamen irreuocabiliter: & propter hoc reuocari poterit: quia quando actio nobis quæsitæ est reuocabiliter, illa tolli potest et tertio inuito. sed & si quis, in prin. ff. de usufr. Si autem irreuocabiliter res aliqua ex contractu alterius nobis quæsitæ esset, tunc sine facto nostro tolli non posset. d. l. 3. ff. de ser. exportandis. regula, id quod nostrum est, sine facto nostro tolli non potest. & hoc est quod vult Chassan. consil. 28. num. 6. dicendo ibi, ius illud dici infallibiliter quæsitum esse quando de præfenti acquiritur. Si autem non sit acquiritum, sed speretur acquiri, & tunc per pactum impediri potest ne acquiratur. l. 3. §. si is à quo. ff. quod quisque iuris. nondum enim tale ius productum est, sed solum cum spe speratur, propterea remitti per acquirentem potest etiam tertio inuito. Chass. consil. 16. num. 10. quod procedit in ipso donante: nam hæres eius hoc non posset. Ias. in l. qui Romæ. §. Flavius. nu. 14. & 24. ff. de ver. ob. & procedit superior regula, dummodo non fuisset facta stipulatio ab ipso cui donatur, aut a notario pro abfente stipulante, vel pro non nato. Ias. in d. §. Flavius. quia tunc talis stipulatio impediret reuocationem, quæ si non facta fuerit, poterit per promittentem aut donantem reuocari. Boer. ibi in fi. & potest notarius etiam pro posthumis stipulari, ut ibi per Boer. & hæc est communis decisio attestante Ias. in d. §. Flavius. & in summa quando ius de præfenti est nobis quæsitum, reuocari illud minimè potest. Salic. in l. quoties. C. de dona. quæ sub modo. quod si non de præfenti reuocari posset, nisi illud ius a notario aut ab alio nomine abfentis, & non nati fuisset acceptatum. Dec. consil. 58. Bellacom.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

Donatio (inquit Ranchinus) quæ fit abfenti nullo pro eo stipulante nec acceptante, non valet quidem, ut donatio causa mortis, sed valet, ut fideicommissum, & sic indirecte, & accipiet donatarius, rem donatam in vim fideicommissi, a manu hæredis. Ioann. Fab. in §. hæc mortis causa. Instit. de donatio. num. 6. Bened. in verbo, ac testamentum. num. 30. debet enim hæc donatio causa mortis, fieri a præfente præfenti, & stipulanti. l. 1. ff. de donatione cau. mortis. Quod si fiat abfenti, non propterea erit inutilis, sed valebit ut fideicommissum, ut iam dictum est si autem fiat ea donatio causa mortis abfenti notario pro eo abfente stipulante, valebit ut donatio causa mortis. per Guid. Pap. q. 222. & Benedict. loco citato, at licet abfenti fieri possit donatio inter viuos. l. abfenti. de donatio. cap. si tibi abfenti. de concessio. præb. in sexto. tamen ea donatio non habet effectum donec acceptata fuerit, imo interim donans ante acceptationem factam a parte, eam donationem reuocare posset, & eam rem alteri donare, & valeret ea secunda donatio acceptata cum ante acceptationem nullum ius abfenti acquiratur. Dec. consil. 598. & Chassancus consil. 7. nu. 2. Imo quod magis est, si donatio fieret præfenti, & non acceptanti, talis donatio non valeret ante acceptationem. Dec. in reg. semper. de regu. iur. & consil. 245. num. 9. & hoc nouissime cautum est ordinationibus Regijs in Gallia, ut videre licet apud Rebuff. in commentar. suis in constitutio. Reg. in titul. de donatio. in fin. articul. 2. in Gloss. 1. nu.

4. & 5. & neque sufficeret eam donationem a notario fuisse acceptatam, sed a parte acceptari debet, aut procuratore donatarij, qui habeat mandatum ad acceptandum, ac assumet vires ea donatione, a tempore acceptationis, & debet fieri ea acceptatio in præfentia partis, aut in illius absentia coram notario ac testibus viuentem donatore aut intra quatuor menses post mortem donantis, ex ordinat. reg. edita. anno 1566.

De donationum insinuatione.

CAPVT III.

Insinuatio olim erat actus voluntariæ iurisdictionis. glo. in §. nullas in auth. de defens. ciuit. & fieri poterat coram quolibet habente iurisdictionem, & dummodo partes in ipso consensissent. Guido. Pap. consil. 23. num. 10. licet alias in illo non haberet iurisdictionem. Hippol. §. 1. num. 159. Instit. de donatio. hodie vero est iurisdictionis contentiosa, & coram iudice regio rei sita fieri debet: ut est ordinatio regia, de qua per Rebuff. in cōme n. in constit. reg. in tracta. de dona. in fin. artic. 1. in glo. §. in prin. num. 2.

Actus insinuationis requirit consensum donatoris, & debet citari ipse donator quando donatarius vult facere insinuare donationem, & iudicis præfentiam recipientis ipsam donationem. l. secundum. C. de donatio. Marf. repe l. de vnoquoque. numero 34. de re iudica. sicut enim donatio fit per donatorem, ita & ipsa insinuatio fieri debet coram iudice, & requiri per ipsum donatorem. Socin. consilio 48. nume. 10. volum. 1. Idem.

Facultas insinuandi donationem durat tantum 30. annis, & postea præscribitur. communem dicit Ias. post Bald. in l. licet. C. de iure deliberan. ut refert Hippo. Rimin. in §. 1. nu. 210. Instit. de donat. Licet ipse ibidem post Ang. Canarium sequatur, & firmet contrariam opin. vbi tamen dupliciter limitat. vide. I. Fich.

Iudex coram quo petitur ut contractus donationis insinuatur, poterit insinuationem recusare, si viderit donantem dolo inductum fuisse ad donandum, & blanditiis spoliatum, & debet iudex donantem interrogare de causa, & quare donat. Bal. in l. si constat. ff. de adopt. alioquin frustra præfentia iudicis requireretur in insinuationibus, si ex causa non posset donationem recusare. Rebuff. in commen. in constit. reg. in tracta. de don. art. 1. in gl. ult. nu. 12. Bellac.

2. Donatio excedens summam quingentorum aureorum carens in sinuatione (Adde ad rem ipsam plenissimè Anton. Gabriel. lib. 3. titu. de donatio. conclu. 1.) etsi non valeat. l. sancimus. §. 1. C. de donatio. tamen si iuramento confirmata fuerit, etiam in excessu valebit. Hanc Docto. communem sententiam esse scribunt consulendo Dec. in consilio 432. nume. 17. & 18. & in consil. 488. nume. 6. & Rolan. à Valle, in consilio 77. nume. 20. in 1. tom. consil. vbi ipsi plures autoritates adducunt. Kirchowius.

Clari iuris est, donationem, quæ excedit quingentos aureos non valere nisi insinuetur. text. est expressus. l. si quis pro redemptione. §. cæteris. C. de dona. per quem corrigitur. l. sancimus. C. eodem titu. Hanc opin. tenet Barto. l. Modestinus. ff. de donat. Bald. l. fin. C. de iure dot. Paul. Paris. consil. 25. num. 53. lib. 3. Ruin. consil. 159. num. 6. & 15. volum. 4. Hodie tamen si fiat computatio aurei secundum valorem istius temporis, quo lex ista condita est, donatio permittitur vsque ad octingentos etiam aureos. Non enim hodie tanti ponderis sunt aurei, sed minoris. Cum olim 72. faciebāt libram auri, postea 96. tantum, ut dicit Bar. in rub. C. de vet. numisma. Ang. in l. sancimus. num. 4. Nostris autem temporibus plus quam centum & viginti ad libram auri constituendam requiruntur. Vnde si fiat computatio ad antiqua tempora, sequeretur etiam donationem ultra mille aureos valere: ut dicit Duen. regu. 224. limi. vltim. M. Grassus.

Quæro, an hæc conclusio procedat, ut requiratur insinuatio in remissione facta per creditorem debitori? Resp. quod sic, & ita communiter teneri firmat Cagn. l. si quis obligatio. ne. num. 5. ff. de regu. iur. Eandem dicit communem Decius l. creditori. nume. 12. C. de pact. Ias. l. si mulier. num. 1. C. de condit. cau. da. Alexan. in consil. 138. num. 28. volum. 2. & d. l. creditori. Roma. l. Modestinus. nu. 41. ff. de donat. Remissio enim donatio est. Idem.

Quæro, quid in donatione remuneratoria & mutua? Resp. quod absque insinuatione valet. ita est text. l. si pater. §. si. Com. opin. Tom. ij. G 4 l. Aquil-

1. Aquilius Regulus. ibi gl. verb. non meram. ff. de donat. Hanc opin. tenet Bal. in l. illud. num. 8. C. de sacros. eccles. Ias. ex hoc iure. nu. 53. ff. de iust. & iur. Talis enim donatio non est proprie donatio, sed quædam compensatio. Et hæc est communis, vt dicit Cur. iun. conf. 81. nu. 5. M. Grassus.

Quero, quid in donatione iurata? Resp. Guliel. de Cun. Alb. & Bal. in l. illud. C. de sacros. eccles. tenent, quod donatio si non sit insinuata, non valeat, etiam si iurata sit. Hanc dicit esse communem Barb. conf. 16. num. 10. & 16. vol. 2. Alex. sibi contrarius in addit. ad Bar. l. post mortem. ff. de adopt. Barb. conf. 22. vol. 4. Ruin. cum multis per eum relatis. in conf. 159. nu. 6. vol. 4. Crot. in repet. l. nemo potest. ff. de leg. 1. Soc. iun. cōf. 69. nu. 39. vol. 1. & plures alij relati per Tiraq. in l. si vnquam. in præfat. nu. 153. C. de reuoc. dona.

Contraria tamen opinio magis communis est, si auctoritates numerentur, & tutior eam tenet Io. de Imo. c. cum contingat. nu. 90. de iureiur. Alex. conf. 4. nu. 10. vol. 1. asserens hanc opinionem esse veriore, secundum quam semper cōsuleret & iudicaret. Eandem opinionem dicit communem Paris. cōf. 69. nu. 95. vol. 3. Eandem dicit communem Ias. cōf. 51. vol. 1. Dec. conf. 239. nu. 3. & conf. 488. nu. 5. & hanc tenet Alex. d. l. nemo potest. ff. de leg. 1. Fab. §. & cū retro. nu. 5. Inst. de dona. Hanc quoque dicit cōm Soc. iun. cōf. 67. nu. 20. vol. 2. Matth. de Affl. c. 1. nu. 36. de seu. dato in vicem leg. cōmissor. & eam tenent plures Doct. relati per Tiraq. d. l. si vnquam. Posset tamen attentari prima opinio, q̄ iuramentum nullum effectum haberet tanquam contra vtilitatem publicam, & contra bonos mores: sed à posteriori non est tutum recedere. Vbiunque enim seruari potest iuramentum sine interitu æternæ salutis, seruandum est. Idem.

Quero, quid in donatione facta ecclesiæ vel pio loco? Resp. quod valet absque insinuatione. Et est communis opin. vt dicit Fel. c. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 82. de const. Rip. lib. 3. Resp. c. 11. nu. 10. Paris. conf. 70. nu. 23. vol. 4. Rebuff. de priuil. Schola. priuil. 64. Vbi dicit idem in donatione facta scholari tanquam pia. M. Grassus.

Donatio facta ecclesiæ alicui an valeat sine insinuatione, existimat gl. eam factam ecclesiæ excedentem summam quingentorum aureorum sine insinuatione non valere, & sic nisi fieret coram iudice, & probaretur in actis publicis. gl. in l. sancimus. in verb. ad quingentorum aureorum. C. de don. glo. in §. finimus igitur. in verbo, firma. in auth. de non alie. aut per mu. reb. eccle. colla. 2. Bal. in l. illud. nu. 3. ver. tertio queritur. C. de sacros. eccle. quia speciale est in donatione quæ fit pro redemptione captiuorum, vt illa valeat cuiuscunque sit quãtãtis sine insinuatione. l. si quis pro redẽptione. C. de don. ergo secus videtur in donatione quæ fieret ecclesiæ, aut pijs locis. Hanc sniam sequitur And. Sicul. in c. adhæc. ext. de testam. Sed contrariam sententiã, q̄ hodie indistincte valeat donatio facta ecclesiæ sine aliqua insinuatione, defendit Bar. in d. l. illud. nu. 5. quem alij sequuntur, adicientes rationem per text. d. l. si quis pro redemptione. sicut in donatione facta pro redemptione captiuorum est sublata solemnitas insinuationis, ita eodem fundõ asserendum in donatione facta ad quãlibet piam cãm, quia in concernentibus animam & fauorem religionis, cum videatur esse eadem rō, eadem etiam esse debet iuris dispositio. c. cum dilecta. ext. de confir. vtili vel inutili. Spe. in tit. de instr. edi. in §. porro. nu. 7. ver. item no. in fi. lib. 2. par. 2. copiose pro more suo. D. Panor. in c. relatu. 1. nu. 4. ver. sed quaro. ext. de testa. Et hanc opinionem cōm Doc. esse scribit Ias. in conf. 169. nu. 8. ver. breuiter in contrarium. in 4. vol. ubi plures rationes huic decis. annectit. Kirchouius.

Donatio immensa iuramento firmata non eget insinuatione. Magis communem dicit Clar. in §. donatio. q. 18. Intelligendū tamen hoc dicit, vt insinuationi renuntiatum sit in specie, alias secus. Item intelligendum vt valeat, si insinuatō dēt interuenire in ipso actu donationis. Si aut esset lex, vel statutum, q̄ insinuatio deberet fieri intra certum tps, eo casu iuramentum non firmat donationem, si insinuatio non esset facta intra præscriptum tempus. com. dicit ead. q. ver. vlt. Fich.

Donatio aureos quingentos supergressa vsque ad eodẽ insinuatione eget, vt illius legibus non soluatur, si tot fieri donationes in instrō dicatur, quot summæ quingentorū, aut quadringentorum aureorum sunt. cōe fantur Tho. Ferrat. cau. 33. Ant. Gomez. de contra. c. 4. nu. 6. Iul. Clar. de don. q. 17. ad finem. nec si insinuationi expressim renuncietur. cōe efferunt Ant. Gomez. d. c. 4. nu. 7. in fi. nec iusiurandum illam cōfirmet, vt frequenter placitum asseuerant Barb. conf. 66. in fi. Calcan. conf. 19. in fi. probatate Ferrat. d. caut. 33. Sed probabilius contrariam sniam magis receptam effantur Alc. in c. cū contingat. nu. 170. de iureiur. 1. Clar. §. donatio. q. 18. Viuius opin.

212. ver. limitatur. 4. latissime Io. Caph. conf. 71. nu. 18. quæ tñ snia tunc admittetur, cum & insinuationi expressim renunciatū est: alias secus. vt docuit Bald. in l. illud. q. 5. C. de sacros. eccl. sequuntur Cast. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuf. Rom. in l. Modestinus. ff. de don. Card. in c. cum contingat. de iureiuran. Ant. de Can. de insinuat. par. 2. q. 30. & qui receptum asserit Corn. conf. 69. lib. 2. atq; eo forsan modo non incōmodè hæc, atq; illa cōis in concordia reducuntur. Intelligat aut, atq; obserua summam illam priscam quingentorū aureorum reduci ad nostratum scutorum septingentorū summam. vt cōe aiunt Bello. conf. 4. nu. 14. Duennas qui prolixius interpretatur. reg. 223. limitat. 19. in fi. 1. Clar. de dona. q. 15. Intelligat rursus nec in hac septingentorum scutorum summa donationē insinuatione egere si fiat sacro, piove alicui loco. vt cōe asserunt Fel. in c. ecclesia. nu. 57. de constitutio. Ias. conf. 169. lib. 4. Iul. Clar. vbi supra q. 17. Viuius qui multos contrarium asserentes laudat. d. opi. 212. Nec item insinuatione opus habuit, si alternis fiat, vel hincinde mutua sit. vt cōe pronunciant Cur. iun. cōf. 81. nu. 8. Viuius vbi supra ver. fallit 2. vel si iureiurando sit valata, atque illi expressim renuntietur, vt supra posui. vel si denique deducto vectigali sola septingentorū scutorū summa restet. vt frequenter placitū testificatur Viuius d. opi. ver. fallit 3. Ant. Gomez. de testa. c. 12. nu. 25. ver. secundo infert. Suarez.

Donatio excedens 500. aureos sine insinuatione vitiatur in excessu, et si sit iurata, teste Rol. conf. 19. nu. 14. conf. 93. nu. 15. lib. 1. Sed contrarium verius & secundum magis cōm opi. dicit idem d. conf. nu. 46. conf. 77. nu. 20. eo. lib. post Dec. cōf. 432. nu. 17. 488. nu. 6. Paris. conf. 33. nu. 45. lib. 3. doct. ad Rom. conf. 26. nu. 4. Alex. conf. 12. nu. 4. lib. 1. conf. 4. nu. 0. eod. lib. Quod aut hodie valeat donatio ultra septingentos aureos sine insinuatione. no. Ias. in l. si. circa prin. ff. de in ius voc. post Bar. in l. quoties. C. de suscept. & arca. lib. 10. & pulchrè Natta conf. 28. Idem Rol. conf. 39. nu. 41. lib. 1. pro quo vide etiam quæ ponit Dilec. de arte testan. tit. de testam. ord. c. 10. colu. 2. Cautelam aut q̄ donatio valeat, licet non fuerit insinuata, ponit Ferrat. caut. 33. In summa verò in qua valet dicta donatio: dic q̄ intelligenda est de aureis quorum 72. faciunt libram auri, vt per Cast. in l. si. in prin. C. commu. de leg. Dec. cōf. 239. col. 1. 536. col. pe. Rol. d. conf. 39. nu. 4. Quod aut in donatione in qua requireretur insinuatio, iurm suppleat defectum insinuationis, cōm dicunt Dilec. de art. testan. tit. 2. c. 10. Doct. in apost. ad Rom. conf. 26. nu. 4. vide Bart. in l. Modestinus. ff. de dona. Et q̄ donatio iurata excedēs 500. aureos, valeat quo ad 500. tantum, magis communem dicit Burf. conf. 40. num. 59. lib. 1. ex Gabr. tit. de don. concl. 1. nu. 56. Bonac.

Donatione immensa facta, si dicatur in instrō, q̄ donator velit censerī plures donationes, non excedentes pro singula summam 500. solidorum, nihilominus censetur vna tantum donatio, & nullius valoris, tanquā clausula illa in fraude legis apposita. cōm. dicit Cla. in §. donatio. q. 17. ver. Sed pone. Fich.

Donatio reciproca non indiget insinuatione. Cur. iun. cōf. 81. nu. 5. communem dicit. Vezin.

Reciproca donatio non eget insinuatione. com. dicit Clar. §. donatio. q. 16. ver. Sed nunquid. P. Fich.

Dotis constitutio, & donatio facta fauore matrimonij vel in tractatu matrimonij est insinuanda per edictum regis Hærici secundi: & donatio etiam propter nuptias insinuari dēt per illud edictum, de quo per Rebuf. in trac. de dona. in fin. in gl. 1. nu. 19. & 20. & generaliter omnes donationes insinuari debent, etiam si sunt remuneratoriæ, vt ibi per Rebuf. nu. 22. vide Bar. in l. si. C. de iur. dot. Bellac.

Donatio facta in testamento non est insinuanda, & insinuatio in bonis donatis in testamento non habet locum, & per consequens heres institutus non tenetur insinuare: quia testamentum velut principale non est insinuandum, nec per consequens donatio ibi comprehensa. Rebuf. in trac. de donat. in fi. in gl. 1. nu. 25.

Donatio quæ fit coram iudice, non eget insinuatione: quia ab ipso vñ insinuata. l. sancimus. C. de dona. Rebuf. in eo tract. de dona. insinua. nu. 34. Alex. cōf. 20. nu. 5. in 3. vol. Idem si fuerit coram notario ac tabellione publico, quia tabellio est index chartularius, vt per gl. in l. 1. ff. de iudic. Bellac.

Donatio non vitiatur ex defectu insinuationis, si nullitas opponeretur iuxta l. sancimus. C. de don. si iuramentum interuenerit. Hanc sniam veram & communem esse passim scribunt Doct. Alex. de Imo. in conf. 4. nu. 10. & ibi apostillant. in verb. iuramenti. in lib. 1. conf. Dec. in conf. 432. nu. 17. & 18. & in conf. 488. nu. 6. Ias. in conf. 118. nu. 2. in 4. vol. conf. Rol. 2. Valle, in conf. 19. nu. 48. in 1. tom. conf. Licet multi Doc. contrariam sniam secuti fuerint, quos refert And. Barb. in conf. 15. nu. 35. in 2. vol. Kirchouius.

Ad iudicandam quantitatem donationis inspicitur quantitas bonorum existentium tempore mortis donatoris. Est com.opin. secundum Alexand.conf.14.circa primum.in fin. verfic.non obstat. vol.1. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Quid autem sit Donationem insinuare. vide Ioseph. Ludouic. tra. de donat. conclu.2. vbi & copiose de donationis materia.
- 2 Adde ad rem ipsam plenissime Anton. Gabriel. lib.3. tit. de donat. conclus.1. Rebuff. comment. ad constit. Regias. tracta. de donatio. articulo 1. gloss.3.4. & 5.

De donarionibus inter viuos, & an in dubio donatio inter viuos facta censeatur.

CAPVT IIII.

Donatio inter viuos vera, sicut alij contractus potest in testamento celebrari. l. assignare. §. fi. de assign. lib. glo. & doct. in l. hæredes palam. §. fin. de testa. not. Ias. in l. quoties. C. de rei vendic. de quo vi de quæ scribit Rom. conf.293. vbi doct. in apostil. plura nota. Bellacomb.

Donatio inter viuos sicut purè, ita sub conditione fieri potest. l.1. §. 1. ff. de don. §. omnis stipulatio. Insti. de verb. obli. & etiam in testamento talis donatio fieri potest. Quia contractus factus in testamento valet. Accur. in l. hæredes palam. §. fi. in vers. alienum. & ibi Bart. in fin. ff. de testam. Et ita omnes Docto. tenere refert Dec. post Lud. Rom. in consil. 171. in cõf. 293. nu.20. vbi ipse asserit communem sententiam esse, vt pena vel donatio rei data, vel summæ non impediens liberam facultatem appositæ reuocatione certi legati valeat, & non aliâs, quam doctrinam & Alex. de Imo. in consil.25. num.6. lib.3 & in consil.83. num.16. in 2. lib. conf. & idem Dec. in cõf. 247. num.8. tradiderunt. In qua tamen aliter Apostillator distinguit in ver. donatione. liter. C. in suis margin. addit. ad consil. Alexan. & Dec. in d. consil.25. & in verbo contrarium. litera A. in d. consil.293. Kirchouius.

Donatio inter viuos facta vsque ad quingentos aureos valet sine insinuatione. l. si quis pro redemptione. §. fina. C. de donat. & ultra non valet: quia donatio excedens quingentos aureos debet insinuari. d. §. fina. l. sancimus. co. tit. & not. Clar. in §. Donatio. q. 16. vbi ampliat istam regulam in nonnullis casibus vtilibus, & communib.

Sed hoc limitatur in donatione facta Ecclesiæ, vel alteri pio loco. Nam donatio ista ultra quingentos aureos non insinuat, facta Ecclesiæ valet quippe, & tenet. ita Specu. Ioan. Andr. post Pileum in tit. de instrumen. editio. in §. porro. in fin. Host. & Ioan. Andr. pariter in cap. fina. de fide instrument. Butrius, & Imo. in c. ad hæc. de testam. Bal. & Alberic. in l. illud. C. de sacrosanct. eccle. Abb. in cap. relatum. il primo. num. 4. de testamen. Paul. Castrenf. consil.212. num.6. vol. 2. in nouissimis. Calder. consil. 111. de donat. Cannari. in tracta. de insinuatione. in 3. par. q.8. & Paris. consil.70. num.23. volu. 4. Et opinionem istam supponit esse communem. Fel. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nu.57. de consil. Ias. conf.169. col.4. vol.4. & Ripa in 3. lib. responforum. c. 11. col. fin.

Cæterum in contrariam sententiam inclinavit gloss. in §. si minus. in auth. de non alienan. Vbi tenet, quod donatio non valeat Ecclesiæ facta sine insinuatione ultra quingentos solidos, & eam glo. Bart. præter morem suum sibi contrarius latè confirmat. sequuntur etiam Cynus, Albericus, Angelus, & Salycetus in dicta l. sancimus. Angel. & Fulg. in l. penult. C. de dona. Cyn. Odo. Bald. & Saly. & Paul. Castr. in d. l. illud. Barb. in d. cap. ad hæc. Sed primam opinionem amplectendam esse suadeo, quæ videtur magis communis. teste Ruyno, consil.182. num.13. vol. 1. & Clar. in d. §. donatio. quæst. 17.

Fallit secundo loco dicta conclusio in donatione reciproca, & vicissitudinaria, quæ non requirit, nec eget insinuatione, etiam quod excedat quingentos aureos, secundum Angel. consilio 169. visis prædictis instrumentis. colum. penultim. & voluit gloss. in l. Attilius Regulus. ff. de donat. & ibi Doct. gloss. & communiter Scribent. in l. licet C. de pactis Bald. post Guilielmum de Cun. in l. illud. C. de sacrosanct. eccle. & in l.3. C. qui bonis cedere poss. & in l. si mortis, circa finem. C. ad legem Falcidiam. & in l. si. ff. de exercito. Alex. consil.133. statibus his, quæ in facto præsupponuntur. num.10. vol.7. Io. Andr. in additio. Spec. in ti. de instru. editio. §. porro. circa finem. Ias. in l. si pater

puellæ. C. de inoffi. testamen. vbi plura congerit in materia vicissitudinis. & idem Ias. consil.9. num.13. posito inter consilia feudalia Alberti Bruni, & Curtij iun. consil.81. num.5. vbi deducit istam esse communem opinionem.

Fallit tertio regula prædicta, vbiunque donatio esset facta ultra quingentos aureos, tamen soluta gabella non ascenderet in effectu vsque ad quingentos solidos: tunc profectò valet donatio ultra talem summam nulla facta insinuatione, secundum Bar. in l. quotiens. C. ad leg. Falcidiam, quem sequuntur Bal. Imol. Paul. Castrenf. in lectu. Paduana. & ibi Alex. quoque Rom. sing.200. & Cremen singu. penul. Licet Angel. & præcipitanter in d. l. quoties, asserat contrarium, cuius fundamenta confunduntur per Alex. & alios communiter ibi. Et ista Bartoli opinio communis, etiam seruatur quotidie in practica, secundum citatos Doctores.

Limitatur quarto quotiescunque donatio hæc esset iurata: quia donatio sine insinuatione, isto casu firmaretur iuramento, & iuramentum tolleretur solemnitate insinuationis, secundum Io. And. & Imol. in loco superius citato, & hoc idem firmat Alex. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. dicens, quod ita sæpè consuluit, prout reperitur consil.4. nume. 10. consil.12. co.2. vol.1. consil.21. col. penul. vol.3. consil.217. col.2. vol.6. & consil.133. col.4. volu. 7. Ripa lib. respon.3. respon.11. Afflict. in c.1. in 12. fallen. ad c. quamuis. de pact. in 6. in titu. de feud. dat. in vicem legis commun. Idemq; latè Aret. consil.247. & 77. & De cius. consil.239. num.2. vbi scribit istam esse magis communem sententiam. & consil.432. col. pen. & consil.488. nu. 6. Rubeus consil.59. num. 5. Soc. iun. consil.118. num.2. vol.2. Paris. consil.33. & 45. & consil.69. num.67. vol.3. Ruinus consil.172. in fi. 180. num.14. vol.1. & 159. num.15. vol.4. Bellonus consil.60. col. fin. Gratus consil.70. num.28. volu. 1. Bertrand. latè consil.1. nu.19. vol.3. & consil.78. nouissimorum. nu.7. volum.3. & Curt. iun. cõf. 47. col.4. Sed Curti. ipse consil.66. cum sequen. inclinavit in contrariam opinionem negatiuam. Bald. & Salyc. eamq; communem asserit Baturius in tracta. de virtute iuramenti prima parte. verfic. 22. num.135. Ferratius cautela 33. col.3. multos cumulans. Ant. de Cannaria in tracta. de insinuatione. in 2. par. q. penul. & Calca. consil.25. col. antepen. & Crotus in d. l. nemo potest. num.21. & Tiraqual. in l. si vnquam. num. 138. & 154. C. de reuocan. donatio. vbi congerit nonnullos Doctores hinc inde pro vtraque parte. Et opinionem istam negatiuam contra communem supponit esse magis communem Barba. consil.16. col.10. vol. 2. & consil.52. vol.3. Bertran. consil.22. visis dubijs & scripturis. num.14. cõ 4. seq. vol.8. & multi alij relati per Moder. Senens. consil.69. colum. octaua. li.1. vbi citant omnes Doctores pro ista parte, & cum eadem parte concurrunt etiã Bertran. consil.113. viso casu mihi exhibito. nu.8. & seq. vol.8. & Apostilla. ad Alex. in d. cõf.4. in litera E. vbi meminit, quod ita obseruatur in Regno Galliæ post nouam constitutionem. Tamen prima sententia affirmatiua videtur verior, & magis communis, vt supra ostendimus, quam sequitur etiam cum infinita caterua Doc. & communem, & magis communem testatur Horati. Mando. in additio. Roma. consil.26. super litera E, & Bertran. consil.85. vidi publicum instrumentum matrimonij. numero 2. & consil.269. ex themate mihi exhibite consultationis. nu.3. vol.8. & consil.38. ex casu, seu consultationis themate, sub num. 1. vol.6. & Tobias Nonius consulendo consil.56. nu.12. & seq. prout docet etiam illam sequendo cum alijs ferè innumeris signatis per eum, Clarus in tracta. de donatio. quæst. 18. & Rolan. à Valle consil.19. facta fuit donatio. num.48. vol.1. & consil.70. quod hæredes. num.22. vol.2. Et casu eueniente libenter semper secundum eam iudicarem, & consulerem, & ita aliàs consuluit doctissime insignis D. Pax. concius meus, cuius consilio subscripserunt se omnes doctores Illustres Bononiæ tunc temporis. teste Alex. in d. consil.4. sub num.10. & Bertran. in d. consil.38. sub numero 1. quæ opinione retenta tanquam verissima, & magis communi.

Limitatur non procedere, quando iuramentum donationis si confirmaret donationem tenderet in præiudicium tertij: tunc enim donationem ipsam non confirmat, prout in notabili casu tradit Socin. in d. consil.69. num.40. vol.1.

Secundo limitatur etiam, quod mentionata communis procedat iure communi inspecto, secus stante statuto donationem non insinuatam infra certum terminum inuolante. iuramentum enim non supplet tunc insinuationis defectum, cum intelligatur rebus sic stantibus, ista fuit originalis decisio Federici de Senis consil.281. Ant. de Butr. & Ioan. de Imo. cap. cum contingat. nu.79. de iureiur. Francif. Aret. consil.2. colu.2. Corn. consil.189. num.2. vol.2. Curt. iun. consil.141. circa instrumentum. in fin. nu.22. & Alex. consil.125. col. penul. vol.1. & consil.170. nu.5. vol.7.

Quin-

Quintò claudicat regula præmemorata etiam, vt donatio quingentis aureis excedens absq; insinuatione valeat, cum fieret ob meritum, & sic ob causam: tunc enim ipsa insinuatione non foret necessaria, nec vilo modo requireretur, vt concedit Bar. & Ioan. de Imo. in l. Aquilius Regulus. ff. de donat. Bal. in l. si cum mihi. ff. de do. Ias. in l. si non sortem. §. libertus. nu. 8. ff. de condit. indeb. Ias. & Aquens. col. 9. ff. de iustit. & iur. & in l. si pater puellæ. col. 2. C. de inofficio. testam. Io. Lupi in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 50. nu. 8. Practica Papiens. in forma libelli quo agitur pro donatione in vers. Solemniter. Alex. conf. 12. col. 2. vol. 1. & conf. 83. vol. 2. & conf. 216. in princ. eo. vol. Rom. conf. 26. nu. 3. & ibi tractabilissimus D. Horat. Mandosius in additio. in litera D, cum magna caterua Doctorum aggregata per eum. Deci. conf. 414. col. fin. Curt. iun. conf. 67. nu. 6. & conf. 142. nu. 5. Bertran. conf. 205. col. 2. vol. 2. Nicolaus Bellonus conf. 60. nu. 20. Aret. conf. 11. col. 2. Ferrat. cautela 33. col. fin. Ruin. conf. 11. nu. 7. vol. 1. Marcus Mantua. conf. 51. & conf. 132. Guid. Papæ q. 95. Capella Tholosa. decisio. 381. & Caphalus conf. 272. in facto præsupponitur. nu. 130. vol. 2. & ista est communis, vt ad lucem adducunt plerique ex præcitat. Doct. & promptissimus D. Iosephus de Rusticis cociuis meus in tract. de bonis paraphernalibus, quem vidi manu scriptum, in præfatio.

Et prædictis accedit, qd in insinuanda donatione decretum iudicis non requiritur, secundum Bar. Roma. & alios in l. Modestinus. ff. de donat. & opinionem istam asseuerat esse communem Rogerius ibi nu. 16. Faber & Aret. in §. 1. instit. de donat. idemq; tenet Bal. in lillud. col. 2. C. de sacrosan. eccl. Ang. Pau. de Castr. & Ias. in l. omnium. C. de testam. Bertran. conf. 248. nu. 14. lib. 1. Tiraq. in tract. de ll. connubia. in glo. 5. nu. 32. Clarus in tract. de donat. quæst. 15. in fi. & Cannarius in d. tract. de insinuatio. quæst. 10. vbi abunde respondet fundamentis Docto. contrarium tenentium.

Occurrit similiter præmissis, vtiliter hic, qd insinuatio fieri potest coram quocunque iudice, etiam cui non subsit donator, nec res donata, secundum Bar. & Rom. in d. l. Modestinus. Saly. in l. data. Alex. conf. 156. col. 2. vol. 2. Guid. Papæ conf. 23. nu. 6. & Fabrum in d. §. 1. instit. de donat.

Sed contrarium tenuit Imo. in d. l. Modestinus. cui videtur inharere Capitiu. decis. Neapol. 208. col. 7. idemq; tenet titubanter Guid. Pap. decis. 325. Cæterum prima opinio Bar. est verior, & magis communis, quam sequitur Ant. de Cannar. in d. tract. de insinuatio. quæst. 12. & Rogerius in d. l. Modestinus. nu. 19. & Clarus in d. quæst. 15. vers. vterius quæro.

Occurrit vltimo loco, quod donationis insinuatio nihil aliud est, quam eam facere redigi in scriptis coram iudice; ita tradit Bar. in d. l. Modestinus. num. 2. quem Roma. Paul. Castr. & alij communiter ibi sequuntur, vbi Cum. dicit, quod magis propriè loquendo est reductio donationis ad acta iudicis: idē quoq; tradit Bar. in l. donationis. C. de donat. Bal. in d. lillud. col. 2. & in auth. si omnes. C. si min. ab hære. Oldrad. conf. 253. in fi. Alex. conf. 156. col. 1. vol. 2. & Soc. iun. conf. 67. nu. 19. vol. 2. Viuius opin. 212.

Donatio facta inter viuos per patrem filio non imputatur ei in legitimam, nisi expresse dictum sit. Bart. in l. si quando. §. generaliter. C. de inof. testa. fallit in 3. casib. quos not. Diaz. reg. 212. sed si est donatio ob causam computatur in legitimam, fallit tamen in 5. casib. quos no. Petr. Duen. reg. 222. Don. a Fin.

Donatio facta à patre filio inter viuos, quæ statim valet, vt est donatio remuneratoria, & donatio facta à patre filio in præmiū emancipationis, quæ donationes statim valent. l. Attilius Regulus. ff. de donat. & quæ ibi notatur. Bar. in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. tales donationes non computantur filio in legitimam, nisi hoc à patre expresse dictū esset, vt talis res donata computetur. l. si quando. §. & generaliter: & ibi doct. C. de inof. testa. ea autem donatio quæ non statim valet, sed morte patris confirmatur, filio in suam legitimam erit computanda, quia habet vim relicti. ita concludunt omnes doctores. in auth. ex testamēto. C. de collat. legata autem in legitimam computantur. l. etiam. §. si debita. ff. de bonis libert. & ita communiter tenetur per Barto. & alios doct. in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. Alex. conf. 31. vol. 4. Ergo & talis donatio quæ morte confirmatur erit computanda. & procedit prima regula, vbi quantitas data non ascenderet ad legitimam. qd si ea quantitas data à patre filio in eo casu, in quo potest valere donatio inter patrem & filium ascenderet vsque ad legitimam, bene tunc computaretur Alex. in lillud. C. de collat. Ias. in l. si quando. §. & generaliter. C. de inof. testamento.

Donatio inter viuos in dubio præsumitur. Ampliatur & limitatur in 8. casib. vt per Ias. in l. quæ dotis. ff. sol. mat. Ampliatur in 4. casib. per Io. Bolog. in l. si. C. de pact. nu. 121. Do. a Fin.

Donatio in dubio potius præsumitur esse inter viuos quàm mortis causa facta, si in ipsa non sit facta mentio mortis, & ita non collata sit in tempus mortis. communem dicit Clar. in §. donatio. q. 4. vers. Sed quarto. P. Fich.

Donatio in dubio præsumitur inter viuos. l. Seia. in fi. ff. de don. causa mort. Ampliatur, & limitatur per Io. Bolo. in l. quæ dotis. ff. sol. mat. nu. 108. Fallit vt per Purp. in l. de quæstio. C. de pact. nu. 226. Don. a Fin.

Donatio simplex vbi sit mentio de donatione simplici, in dubio intelligitur de donatione inter viuos. vbi verò in donatione sit mentio mortis, tunc illa censetur mortis causa donatio, teste Rom. conf. 229. col. 1. vbi in casu de quo ibi sustinet donationem mortis causa non inter viuos, per l. Seia. ff. de don. causa mort. sequit Alex. conf. 81. nu. 2. lib. 1. Boer. q. 353. in prin. Com. conf. 13. in prin. vbi quædo causa mortis donatio facta censetur? de qua per eundē Rom. d. conf. 229. col. 1. Cor. conf. 289. nu. 11. lib. 4. Quibus adde qd donatio causa mortis ad esse sui requirit personæ præsentiam, ex not. per eundem Rom. d. conf. 13. nu. 2. & d. conf. col. fi. vbi qd & si in donatione adfit clausula per quam promittat quis donationem non reuocare, tunc quamuis facta sit mentio mortis, erit tamen donatio inter viuos. l. vbi ita donatur. ff. de don. causa mort. Ang. conf. 179. col. 5. nu. 9. Alex. conf. 14. col. 2. lib. 1. Boer. d. q. 353. nu. 11. quam differētiā inter donationem causa mortis, & inter viuos, vide per Alex. conf. 172. nu. 10. lib. 6. pulchrè per Nat. cōf. 115. 270. Ias. in l. quæ dotis. à nu. 26. vsq; ad 48. ff. sol. mat. Cor. conf. 223. lib. 1. Alex. conf. 81. lib. 1. quando autem donatio causa mortis conuertatur in donationem inter viuos, & per quæ verba? dic vt per Dec. conf. 305. 470. quid quando quis in donatione causa mortis promittit non reuocare? & dic per Dec. cōf. 521. nu. 13. Ias. in l. non omnis. col. 2. ff. si cer. pet. Aim. cōf. 214. nu. 10. Rol. conf. 8. nu. 6. & seq. lib. 1. conf. 61. 77. 82. lib. 2. & an donationes causa mortis reuocentur ad instar legatorum? dic qd non, ex no. per Rom. d. conf. 228. nu. 2. Dec. d. l. non omnis. nu. 14. Quid de donatione facta de nomine debitoris, an videatur reuocata per exactionem partis? & ad quid teneatur hæres eius qui donauit causa mortis nomen debitoris? dic vt per Rom. d. conf. 229. col. 1. post med. vbi qd ex donatione de re aliqua vtenda ad tempus transfertur in donatariū ius plenæ proprietatis, ex iuribus ibi alleg. Bellac.

Nota qd donatio facta etiam ab infirmo, si mentio mortis non est facta in ea, censetur inter viuos. Ripa in lib. 3. resp. de donat. c. 9. nu. 7. communem dicit. B. Villal. & Vezin.

Donatio etiam si fiat ab aliquo in ipso articulo mortis constituto, quem verisimile sit de morte cogitasse: tamen non expressa mortis mentio facta fuerit, censetur tātum inter viuos. com. dicit in §. donatio. q. 4. vers. Et hæc quidem. contr. Anto. Butr. in c. 2. de consuet. P. Fich.

Donatio inter viuos, habitura effectum post mortem, sub conditione, si donans decesserit sine filiis legitimis, & naturalibus, valet. vt est cōis conclusio Doct. secundum Soc. iun. in conf. 21. nu. 1. vol. 4. cum concord. ibi per eum. E. Muscul.

In donatione si talis clausula apposita fuerit, videlicet, quæ omnia & singula promittit attendere, obseruare, & non contravenire, &c. non dicitur factus transitus ad donationem inter viuos. Bal. in l. cum quis. vers. sed quid si dixi. ff. de cōdit. cau. data. communis tamen doct. sententia est in contrarium, vt Rol. à Valle in d. conf. 8. nu. 26. & 37. in 1. tom. sententiam Baldi post Boerium in decis. 353. in 2. par. explicans, pulchrè & late prosequitur. Kirchouius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De donatione inter viuos pragmatici abunde, Rebuffitu. de donationib. in commentarijs ad constitutiones Regias. Ioan. Papon. lib. 11. Arrestor. titu. 1. de donationib. Arrest. 33. Francis. Marcus decisio. Curia Delphinal. q. 485.

De donatione mortis causa, & qui eam facere possunt, quivè non; & quando reuocata censetur.

CAPVT V.

Donatio causa mortis regulariter valet. l. 1. & per totum. ff. de donatio. causa mortis.

Fallit in 16. casibus, vt per Vigel. in commento 5. anni. de donatio. cap. 6. fol. 871. Do. a Fin.

Donatio causa mortis quo ad sui cōtexturā tractui par. hñ, quo ad vires, & effecta vltimæ vōlūtatī confert. com-

commune aint. Ias. num. 11. Ripa nu. 15. in l. 2. ff. de lega. li. 1. Alc. in l. 2. in princ. num. 10. ff. de verb. oblig. Iul. Clar. §. donatio. q. 5. Quin si absenti in testamento fiat, fideicommissi loco erit, ac semper valebit. vt frequenter placitum testantur. Dec. conf. 196. num. 11. Soc. iun. conf. 75. num. 17. lib. 3. Et omnium bonorum tum presentium, tum futurorum recte fiet. comune ponit. Io. Caph. conf. 43. numero 9. post Soc. conf. 232. numero 1. propè finem. & consil. 235. numero tertio. lib. 2. E. Suarez.

Donatio causa mortis, quo ad confirmationem magis æquiparatur contractui, quam vltimæ voluntati. §. 1. Insti. de donatio. fallit in 2. casibus. quos ponit Maria. Socin. in l. sciendum. ff. de lega. 1. num. 77. & sequent. vbi latè videas Ponta. numero 10. Don. à Fina.

Donatio causa mortis quo ad sui confirmationem æquiparatur contractibus. Communem dicunt Rui. Ripa. Socin. iun. Pontanus, & Gul. Bened. vt refert & sequitur Hippol. Rimi. in princ. de dona. num. 63. I. Fich.

Donatio causa mortis quo ad modum, & ordinationem, scilicet dum in esse deducitur, æquiparatur cōtractui: sed postquam est in esse deducta, quo ad effectum & efficaciam, censetur vltima voluntas. Hanc communem distinet. ponit Clar. in §. donatio. q. 5. contra Boer. conf. 34. nu. 12. & Marfi. sing. 136. Nota tamen. etiam si donatio causa mortis æquiparetur vltimæ voluntati, quo ad effectum, secus tamen est quo ad confirmationem. nam vltimæ voluntates non confirmantur, nisi adita hæreditate, donat. autem caus. mort. confirmatur sola morte donantis. communem dicit Idem Clar. in d. q. ver. scias tamen. P. Fichardus.

Donatio causa mortis, vt valeret, olim requirebatur stipulatio: hodie verò saltem pactum nudum. teste Soc. conf. 125. lib. 3. gl. in l. vnica. §. fin. autem aliquid. in glo. in verb. donatio. nibus. C. de caduc. tollend. in l. cum pater. §. Meuius. ff. de leg. 2. & vide tex. in l. inter mortis. ff. de don. caus. mort. & quæ scribit Rom. conf. 5. 13. quæ quidem donatio valet, quamuis non adeatur hæreditas, teste Dilect. de art. testand. titul. de legat. cap. 2. numero 4. Vezinus.

Donatio causa mortis iam hodie mero, ac nudo pacto perficitur. commune inquit Porc. in §. aliæ autem. num. 7. Insti. de dona. Ang. Aret. Ias. num. 61. in §. in personam. Insti. de actio. Tiraqu. in l. si vnquam. ver. donatio. num. 220. C. de re uoc. donat. Ant. Gomez. de contract. c. 4. num. 16. Iul. Cla. latè, & qui eum citat. Viuius libr. 1. opin. 14. versic. secundo loco. & opin. 85. in fin. E. Suarez.

Donatio causa mortis cum hodie nudo pacto fieri possit iuxta sententiam gl. approbatam in l. cum pater. §. Meuius. ff. de lega. 2. donatarij presentia cum taciturnitate consensum inducit, & ipsius donationis validitatem: quia cum agatur de vtilitate donatarij presentis, cōsentire censetur. l. qui patitur. ff. mandati. & per consequens interuenisse pactum. Ita expresse consulerunt Ang. de Peru. in conf. 183. incip. ex themate predicto. num. 3. circa fin. Soc. sen. in conf. 112. numero 7. & 8. in primo volum. conf. Et hanc sententiam veram & communem esse, scribunt Hieron. Cagno. in l. semper. num. 7. ff. de reg. iur. & Benuenutius Straccha. in tract. de assecurationib. in 3. part. 25. limit. num. 86. licet sententiam contrariam amplexus fuerit Dec. in d. l. semper. num. 4. & 5. & in rub. C. de pact. nu. 5. cuius argumenta confutat Cagn. in d. reg. semper. num. 4. 5. 6. & 7. cum sequent. Kirch.

Quæro, quando censeatur quis causa mortis donare? Resp. quod donatio causa mortis censeatur, si in ea de morte mentio facta sit: aliàs donatio inter viuos. ita est tex. l. Seia. §. si ibi gl. verb. videri. ff. de don. causa mort. & ibi Bar. glo. l. fin. C. de dona. causa mortis. Hanc opinionem tenet Bar. l. quæ dotis. ff. solut. mat. & ibi Guliel. Ponta. num. 7. Ias. num. 26. vbi communem asserit Bar. l. si. nu. 11. ibi. Dec. num. 20. communem dicit. C. de pact. M. Grass.

Dispositio. c. quamquam. de vsur. in 6. non habet locum in donatio. causa mort. Fallit in 2. casibus. vt per Curt. iun. in l. eius. ff. de rebus credit. num. 4. Don. à Fina.

Si testator dicit aliquo presente, & acceptante, lego, & dono fundum, adhuc erit donatio inter viuos, licet admixtū fuerit verbum lego cum verbo dono. Fallit vt not. Ruy. in l. 1. ff. de legat. 1. num. 12.

Mortis mentio si fiat in donatione, tenendum est, quod sit donatio causa mortis. Intellige tamen, non si simpliciter mentio fiat mortis, sed si etiam collata sit donatio in tempus mortis. communem dicit Clarus in §. donatio. q. 4. versic. ceterum. Pet. Fich. ex Cla.

Donatio causa mortis censetur si in ea de morte mentio facta sit. l. Seia. §. fin. vbi not. glo. & Bar. ff. de donat. causa mort.

gl. in l. Seia. ff. de dote prælegat. Ampliatur, & limitatur per Io. Bolog. in l. quæ dotis. ff. solu. matr. num. 109. fallit in 2. casibus, secundum Bar. in l. si. num. 11. C. de pact. fallit in 8. casib. secundum Alex. in l. quæ dotis. ff. solu. matr. Franc. Purp. in d. l. si. nu. 227. fallit in 8. casib. secundum Ias. in d. l. quæ dotis. nu. 26. Fallit in 4. casib. quos not. Io. Bolog. in l. si. C. de pact. num. 222. & idè si quis donat post mortem, erit donatio causa mortis. fallit tamen in 7. casib. vt per Butrig. in l. stipulatio hoc modo concepta ff. de verb. oblig. num. 33. donatio omnium bonorum valet. Bar. in l. si. C. de pact. vbi Cagn. limit. num. 218. vbi etiam Purp. num. 233. Idem.

Donatio causa mortis nunquam facta censetur, nisi expressim mortis mentio fiat. vt commune latè asseuerant Did. Couarr. in rub. par. 3. nu. 25. de testam. Iul. Clar. §. don. q. 4. ver. ceterum si in donatione. Vinus opin. 219. Vnde nec si ab infirmo aliter fiat, mortis causa donatio iudicabitur. comune dicit Rip. 3. resp. de don. cap. 9. num. 7. Iul. Clar. dicta q. 4. Quin etiam requiritur, vt simul mortis tempus conferatur. commune effatur Sigismund. conf. feud. nu. 4. & si mihi id exprimi necessarium omnino nō videatur, sed ea de re alibi oportunius. Eman. Suarez.

Donatio censetur facta causa mortis, quando de morte fit mentio. l. Seia. in fin. ff. de dona. cau. mort. & l. quæ dotis. & ibi Bar. Bald. Dec. & omnes. ff. solu. matr. Io. Faber. Bart. Bald. & Salyc. in l. 2. C. de iur. dotium. in l. in donationibus. C. ad l. Faici. Roman. conf. 229. col. 1. Alexan. consil. 14. in princip. volu. 1. & omnes Docto. in l. non omnis. in princip. ff. si cer. pet. & Couarr. in rub. de testam. in 3. parte. num. 25. & Clar. in tract. de donatio. q. 4. versic. Ceterum si in donatione. vbi docet istam esse com. opi. cum alijs citatis per eum.

Et hinc nota perpetuo, quod vbiunque donatio facta esset ab infirmo, non præsumeretur donatio causa mortis, secundum Bartolum, & omnes Scribentes. communiter in dicta l. quæ dotis.

In tantum quod donatio facta à constituto in extremis vitæ suæ, reputatur, ac censetur donatio inter viuos, nisi fuisset facta mentio specialis mortis, secundum communem intellectum. d. l. Seia. §. si traditum ibi per Docto. & in locis præcitatis, quam communem sequitur, declarat, & attestatur Ripa in tracta. de peste. in tit. de privilegijs contractuum causa pestis, & vltimarum volun. causa mortis. nu. 175. Fuluius Constantinus. Insti. de donatio. in princ. num. 9. & Couarr. in d. 3. part. num. 25. & Clarus in d. q. 4. versic. & hæc, vbi istam communem sequitur cum quadam moderatione.

Accedit similiter præmissis, quod ista donatio causa mortis. nudo pacto perficitur, secundum Bar. in l. cum pater. §. Meuius. ff. de lega. 2. & in l. 1. ff. de donatio. caus. mort. & omnes Docto. communiter in l. sciendum. aliàs. l. 2. ff. de leg. 1. vbi Alex. num. 7. & ceteri Scriben. communem istam citant, comprobant, & pluribus medijs tuentur. & Rolandinus Passagerius in tract. de donatione causa mortis. in rub. 1. nu. 9. Couarr. quoque cum ceteris signatis per eum in d. 3. par. nu. 14. & Fuluius Constantinus. Insti. de donat. in princ. sub num. 1. versic. pro resolutione eorum.

Et finaliter aduerte, quod in donatione causa mortis, nullū quippe posset adiici onus. secundum glo. in l. licet. C. de pactis. in verbo, mortis causa, in secunda ratione. Sed Glo. hæc communiter reprehenditur per docto. ibi, & præsertim per Fulgos. Alex. Ias. Claudium Aquens. & alios, pro quorum sententia videri potest l. ab eo. C. de fideicommissis. & alia fundamenta quæ inducuntur per præmemoratos Docto. in d. l. licet. Viuius opin. 229.

Donatio quando valere non potest vt causa mortis, & si in ea sit facta mentio mortis, ob defectum numeri testium, si tamen valere potest vt inter viuos, sumenda est interpretatio, quod donans voluerit facere donationem inter viuos, vt actus valeat & non pereat. arg. l. quoties. ff. de rebus dub. Et hanc sententiam communem opinionem Docto. esse consulen do scribit. idem Rol. à Valle. in d. consil. 8. num. 34. in 1. Tom. Kirchouius.

Donatio mortis causa alioquin facta, si eam donator validam semper futuram, ac stabilem promittit, non causa mortis donatio, sed inter viuos censetur. vt aperte probat. l. vbi ita donatur. ff. de don. cau. mor. quàm ad id commendat de materia agentes, Ferrat. caut. 30. Boer. dec. 354. Dec. conf. 305. Curt. iun. conf. 56. à num. 2. Paris. consil. 16. à num. 13. lib. 2. & complures alij, quos laudat Did. à Couarr. in rub. par. 2. num. 13. de testam. Anton. Gomez. de contract. cap. 4. num. 22. Io. Caphal. conf. 14. num. 26 & sequentib. & qui neminem ea in re reluctari inquit Natta consil. 104. num. 6. & sequentibus. Amplia vt idem iudicari debeat, & si donatio alioquin inuolida

lida futura sit, vt in fine ille met. tex. luculenter probat, & aduer-
tit contra Paulum Alex. in d. l. quæ dotis. nu. 1. ff. sol. mat. quæ
sequitur Ant. Gomez. vbi supra, verumq; id proculdubio est,
& si cum Paul. hallucinetur Bened. in cap. Raynut. verb. testa-
mentum. quarto. nume. 25. de testam. Intellige tamen dum-
modo ea promissio, vel pactum de non reuocando ponatur
in dispositione principali: non verò in instrumenti fine, vbi
similes clausulæ magis ex notariorum stylo, quam ex donan-
tis voluntate posita censentur, vt eleganter scripsit Dec. conf.
305. nu. 7. & in l. ult. nu. 21. C. de pact. & in l. non omnis. nu. 11.
ff. si cert. pet. commendat Iac. à Nigris in l. 1. §. si quis ita. num.
44. ff. de verb. obl. Ant. Gomez. ac Didac. à Couar. vbi suprâ.
Quæ sententia & si elegans, vt dixi, videatur, ac receptior cer-
tè sit, tamen mihi non admodum probatur, quia scio omnia
instrumento contenta de consensu partium præsumi scripta,
ex l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pact. gl. in l. sciendum. ff. de
verb. obl. quam constat esse receptam ex las. illic. nu. 35. Curt.
sen. conf. 49. nu. 75. E. Suarez.

Si in donatione causa mortis sit facta mentio hæredum, ta-
lis donatio censenda erit donatio inter viuos, & non causa
mortis: cum donatio causa mortis ad hæredes non transmit-
tatur ipsius donatarij. l. nō omnis. ff. si cer. pet. & Bal. in l. quo-
niam. C. de iure deliberan. & ibi etiam Sal. & Ias. in d. l. nō om-
nis. nu. 5. nisi per quasdam coniecturas posset constare de con-
trario, vt per Decium conf. 470. Bellac.

Donatio causa mortis non exigit hæredis aditionem, vt
confirmetur, sed morte ipsa donantis perfectum robur. nan-
ciscitur. commune aiunt Rubeus. conf. 11. nu. 6. latè Did. à Co-
uar. in rnb. par. 3. nu. 22. de testam. Iul. Clar. §. don. quæst. 5. ver.
scias tamen. Reuocatur autem tacita etiam voluntate, vt com-
mune inquit Alc. in l. non omnis. ff. si cer. pet. a. Dida. à Co-
uar. d. part. 3. num. 18. & ipsa donantis conualescentia, cum
donatio instanti mortis periculo facta est, aliàs enim secus.
vt commune inquit iidem Alc. d. l. Couarr. d. loco. num. 23.
si tamen donator absque hærede decesserit, & si donatio ob-
mutatam donantis voluntatem reuocata sit sustinebitur.
quemadmodum frequenter placitum inquit contrarium
de iure verè verius affirmantes Did. Couarr. d. par. 3. nu. 15.
Iul. Clar. ad finem. §. donatio. ver. in hoc tamen. Suarez.

Qui testari non potest, non potest donare causa mortis. fal-
lit vt not. Socin. in l. sciendum. ff. de lega. 1. num. 13. & sequen.
Don. a. Fin.

Filius potest donare causa mortis patre consentiente. l. tam
is. §. 1. ff. de dona. causa mortis. Ias. in l. senium. nu. 8. C. qui te-
stam. fac. poss. verum si filius voluerit facere donationem cau-
sa mortis suo patri, id facere debet iudice authore. patre
enim authore hoc non posset in patris ipsius vtilitatem. non
enim potest pater ad sui commodum eam donationem au-
ctorari. Bal. in l. 1. C. vnde vir & vxor. & in l. furiosi. in fi. C. de
nup. & ibi habetur qd quis in suo facto non potest auctori-
tatem præstare. l. 1. ff. de aucto. præst. Bal. in d. l. furiosi. Soci. conf.
23. num. 15. in 4. vol. Ias. tamen in l. 1. §. quæsitum. ff. ad Trebel.
inquit patrem filio consensum posse præbere, vt donet causa
mortis simpliciter: & tunc filius habito tali consensu poterit
& ipsi patri donare causa mortis. & hanc opinionem inquit
ibi teneri communiter, & quam tenuit Guliel. Bened. in re-
pet. cap. Raynutius in verbo, matrem. num. 46. Et hoc tenet
Stephan. Bertrand. conf. 166. nu. 10. in 1. vol. Soc. conf. 112. in
1. vol. Decius superiorem & priorem tenet opinionem conf.
241. nu. 6. & Corn. conf. 294. quam dicit communem, quod
scilicet filius patri suo non possit donare causa mortis sine in-
dicis auctoritate. Bellac.

Donatio causa mortis à filiofamilias fieri nequit absque
ipsius patris consensu. vt commune effatum attestatur Rube.
conf. 46. nu. 4. quamobrem in patrem ipsum illam conferre
filius non poterit. commune ait Ioan. Dilect. de testam. caut.
1. nu. 4. E. Suarez.

Consensus patris expressus requiritur in donatione causa
mortis quam filius facere velit. commune dicit Iul. Clar. §.
donatio. q. 6. ver. successiue. P. Fich.

Vbicunque autem requiritur, qd consensus præstetur ad in-
tegrandam personam alicuius, sufficit qd in genere præstetur,
absq; eo quod deueniatur ad specificationem indiuiduorum.
Est communis opin. secundum Alex. conf. 179. viso statu. ver.
quinto probatur. vol. 7. M. Charia.

Consensus patris in donatione causa mortis quam filius
facere vult, non solum requiritur propter patris præiudicium,
sed etiam ad integrandam personam filij, & sic ad solemnizan-
dum actum. comm. dicit Clar. §. donatio. q. 6. ver. Habes ergo.
Contrar. dicit Alex. in l. 1. C. de bon. quæ liber. P. Fich.

Donatio causa mortis, facta per filium patri, ipso patre ad

suam vtilitatem consentiente non valet. Est com. opin. secundum
Dec. conf. 279. placet mihi. ver. ita ergo in proposito. vol. 2.
M. Charia. & Do. a. Fin.

Fallit quando pater generaliter consensisset filio donanti
causa mortis, vt possit donare cui voluerit: ita Dec. in d. conf.
ver. & certè negari non potest. Idem.

Donare non potest filiusfamilias causa mortis patri ipsi
cuius consensus requiritur. commune dicit Corn. conf. 924.
refert Durand. de arte test. tit. 1. conf. 1. nu. 4. I. Fich.

Donare causa mortis non potest mulier, stante statuto, qd
non possit contrahere sine consensu agnati. Ias. in l. 2. ff. de le-
ga. 1. commune dicit: licet Alc. in l. 2. de verbo. oblig. nu. 10.
veriorum dicat contrariam. B. Villal.

Mulieribus quibus statuto non licet absq; duorum propin-
quorum consensu contrahere, non licebit item absque illo
mortis causa donare, commune aiunt Tiraq. de legib. connu-
bialib. glo. 3. q. 4. Pontan. in l. 2. ff. de legat. lib. 1. Sed verior est
contraria sententia quam receptam testificantur Soc. & Iaso.
Alc. nu. 2. Claud. Aquen. num. 7. Socin. iun. num. 60. in d. l. 2. Vi-
uius lib. 1. opin. 296. Nec iis proderit consensus, in eorundem
propinquorum vtilitatem accommodatus: vt receptum in-
quunt Dec. conf. 612. ad fi. Io. Dilect. de art. testam. tit. 12. cau.
2. num. 2. Villal. in sua collecta. Viuius d. opi. vbi multas excep-
tiones & declarationes ad huiusce generis statuta memorat.
Quibus adde, quod huiusmodi solemnitas non exigitur, vbi
pater cum filia contrahit, etiam si contractus renunciatio in
patris fauorem sit. commune aiunt Alc. de præsump. regu. 1.
præsump. 2. num. 6. Ioan. Capha. conf. 109. num. 11. vbi cum
nu. seq. aliquot alias exceptiones vtiliter subtextit. Memineris
autem semper quod si propinqui nulla probabili causa ducti
consentire noluerint, cogi à superiore poterunt, vt frequen-
ter placitum efferunt Plot. in l. si quando. num. 157. C. vnde vi.
ac Viuius vbi supra. Memineris porro quod si iusiurandum
adiungatur, defectus auctoritatis propinquorum de medio
tolletur, tametsi statutum specialiter id prohibeat. commune
affirmant Ferrat. caut. 6. latè Bolog. in repet. l. omnes po-
puli. num. 97. ff. de iustitia & iure. ac Viuius, qui multos con-
trarium receptum pronuntiantes allegat. lib. 1. opi. 297. Sed
mihi certè ea in discordia iusiurandi religio potior, atq; om-
nino seruanda esse videtur: vt ea de re copiosius alibi agens
ostendo. E. Suarez.

Donatio inter aliquos facta adinuicem omnium bonorum,
eo pacto quod præmoriens dat superstiti tale quid, dicitur do-
natio causa mortis. Io. Fab. in l. 1. nu. 4. C. de inof. test. Chassa.
in consue. Burg. in titu. des successions. §. 5. in verbo, ordonnance.
num. 9. Vezinus.

Indicij calor operatur, vt valeat testamentum, vel donatio
causa mortis coram duobus testib. si coram iudice infirmetur.
l. omnium. C. de testam. Ias. in l. pacta nouissima. in 3. col. C. de
pact. Idem.

Donatio, quæ morte confirmatur, non censetur inter fra-
tres, quia habet vim legati. Io. de Ripa in suis resp. lib. 3. de do-
nat. c. 9. nu. 8. commune dicit. B. Villal.

Cæcus an donare possit causa mortis coram 5. testibus, vel
vtrum 6. testes (prout est necesse in testamento) sint adhiben-
di? magna est inter Doct. contentio. Hippolytus Rimi. autem
in lect. super tit. de donat. inst. in prin. nu. 625. dicit communè
esse, quod possit etiam coram 5. testibus rectè donare. quam
ibidem & ipse sequitur atque firmat. I. Fich.

In donatione causa mortis transit in donatarium domi-
nium recta via. arg. l. à Titio. ff. de furt.

Fallit in 2. casibus, quos not. Marian. Soci. in d. l. sciendum.
num. 108. Do. a. Fin.

Donatio mortis causa inter coniuges facta non valet. Cla-
rus. §. donatio. q. 9. ver. & hæc quidem. P. Fich.

Donatio causa mortis conditionibus impossibilibus, aut
turpibus non vitiatur. commune fantur Rip. in l. 2. nu. 9. ff. de
leg. 1. Vigl. in §. impossibilis. num. 2. Insti. de hære. inst. Eman. à
Cost. meus iuris doct. in l. cum tale. §. si arbitrato. limit. 2. nu. 2.
ff. de condi. & demonst. Ant. Gomez. de contra. c. 4. num. 17.
ver. 7. infero. Suarez.

Donatum sibi mortis causa accipiens, non potest testa-
mentum separatim ab ipsa donatione infringere, teste Rom.
sing. 482. per tex. in l. si verò. ver. sed si mortis. ff. de bon. libert.
Vezinus.

Donatio causa mortis reuocatur per pœnitentiam. arg. l. 3.
in fin. cum l. seq. ff. de adimend. legat.

Fallit vt not. Marf. in sing. 63. Idem.

Quæro quid si in donatione causa mortis apponatur pa-
ctum de non reuocando, an transeat donatio in contractum
inter viuos? Resp. quod sic, ita est tex. in l. vbi ita donatur. ff. de
don.

don.caufa mort. Et ita expresse consuluit Alexan. consi. 14. num. 2. vol. 1. Eandem opinionem tenet Iaf. d. l. quæ dotis. nu. 31. Bald. l. 1. C. de iure dot. Ad iudicandum enim qualitatem contractus, non attenditur sonus verborum, sed effectus rei. Hanc dicit esse communem Dida. in rub. de testam. 2. part. nu. 12. licet contrarium teneat Bald. l. fi. C. de pact. Alex. d. l. quæ dotis. Mich. Grassus.

Donatio causa mortis facta, si in ea apponatur pactum de non reuocando, facit donationem transire in contractum inter viuos. l. vbi ita donatur. ff. de donat. causa mort.

Ampliatur & limitatur in 3. casibus, vt per Pet. Duen. regu. 217. Don. a Fin.

Donans causa mortis, & promittens non reuocare, poterit nihilominus eam donationem reuocare: quia illa donatio de non reuocando, intelligitur rebus sic stantibus: secus si ipsum donantem pœnituerit eam donationem reuocando, iuxta naturam donationis causa mortis, quæ per pœnitentiam reuocari potest. l. non omnis. ff. si cer. pet. Bald. in l. cum quis. ff. de condi. ob causam. Decius consi. 521. num. 13. Quinimo quamuis donans causa mortis promiserit attendere, & non reuocare eam donationem, & in nullo contrahere, poterit adhuc ille donans per pœnitentiam eam donationem reuocare. d. l. non omnis. & Decius in eo. consi. Et neque per hoc efficitur irrevocabilis, etiamsi iuramento id permissum fuerit: nam licet eam reuocando inciderit in periurium, tamen reuocatio quæ facta erit, tenebit. Decius consi. 305. Sed verius posset dici eam donationem non causa mortis, sed inter viuos esse donationem, per tex. expressum in l. vbi ita donatur. ff. de donat. caus. mort. & communem opinionem dicit Couarr. rubr. de testam. part. 2. post num. 11. & in hoc neminem se reperisse contradicentem dicit Natt. consil. 104. num. 6. & seq. Qualitas enim irrevocabilitatis adeo repugnat ipsi donationi causa mortis, vt sit illi incompatibilis. per d. l. vbi ita donatur. Bellac.

An autem ita reuocetur donatio causa mortis ex alienatione voluntaria, sicut legatum? dic quod sic. secundum Dyn. in l. Stichum qui meus erit. ff. de legat. 1. & ibi Bald. qui dicit hoc dictum aureum non esse alibi in mundo. idem dicit Alexan. in d. §. si rem. & in d. l. 3. C. de legat. vbi assignat rationem, quia donatio causa mortis legato comparatur. l. Marcellus. §. 1. ff. de donat. causa mortis. & ita etiam vult Iaf. in d. l. 3. Bellac.

Donator causa mortis rem quam donauerat causa mortis voluntarie alienando, censetur per talem alienationem voluntarie factam eam donationem reuocasse. quia tunc donans videtur pœnitere alienando talem rem donatam. l. cum hic status. §. si maritus. ff. de donat. inter vir. & vxor. Iaf. in l. non omnis. nu. 4. ff. si cer. pet. quod si ex necessitate fieret ea alienatio, tunc per talem alienationem ex necessitate factam, non censetur talis alienatio reuocata. Iaf. in l. Stichum qui. nu. 28. ff. de lega. 1. Bellacomb.

Donator etiam si voluntatem suam mutauerit, in donatione causa mortis, si tamen postea contingat illum decedere absque hærede ex testamento, vel ab intestato, donatio non censetur reuocata. Hanc opinionem notat Clarus ex Didaco frequentius receptam. §. donatio. quæst. 24. vers. in hoc tamen. P. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Gallorum generalem consuetudinem in donationibus causa mortis explicant Rebuff. in comment. ad constitutiones Regias. tracta. de donatio. articu. 1. gloss. 3. Ioan. Papon. libro supra citato Arrest. 25. Nicolaus Boerius decis. 153. Francis. Marc. q. 850. vbi ferè singularum opinionum citantur Arresta.

De donationibus inter virum & vxorem, & an iuramento firmentur.

C A P. VI.

Contractus omnes inter virum & vxorem fieri possunt excepto contractu donationis, qui inter eos prohibitus est. l. 3. ff. de don. inter vir. & vxor. Alex. consi. 86. vol. 5. Boer. decis. 183. num. 10. Couar. in rub. de testam. par. 3. num. 2. ob id contractus depositi inter eos fieri potest. l. fin. vers. item quæro. ff. vt lega. vel fideicom. nom. caueat. contractus etiam societatis fieri poterit etiam omnium bonorum. l. alimenta. §. fi. ff. de alim. & cib. lega. item & contractus emptionis. l. si non virum. C. de donat. inter vir. & vxor. & ibi glo. & doct. idem in contractu mutui, & pignoris. l.

quod autem. §. si tibi. ff. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Bald. hoc not. quod contractus initi inter virum & vxorem, præsumuntur veri, & non simulati. & licet fundus dotalis alienari non posset, per eum titulum, de fundo dotali non alienand. ff. & C. potest tamen cum viro permutari. Lucas de Penna in l. fin. de fide instrum. lib. 10. C. Masueri. in titu. de dote. §. item maritus. & si maritus bona suæ vxoris alienauerit, poterit deum eam compensare cum aliis suis bonis, & super illis cum ipsa vxore poterit contrahere illi alia bona remittendo. Papon. idem tenet in suo Recollector. Arrestor. in titu. de iure & statu. arrest. fin. & Bal. in auth. si qua mulier. num. 5. C. ad Velle. Bal. in l. 1. vers. item fallit. ff. solu. matr. Bellac.

Donatio inter virum, & vxorem regulariter prohibita est. l. 1. 2. & 3. ff. de dona. inter vir. & vxor.

Ampliatur in 7. casibus, & limitatur in 10. à Pet. Duen. reg. 221. Fallit vt per Mant. sing. 555.

Fallit in 39. casibus, vt per Vigel. in commento 5. anni. de donatio. cap. 8. fol. 881.

Fallit vt per Soc. reg. 104.

Fallit in 7. casibus, vt per Paul. Ruui. in repet. rubr. de donatio. §. 47.

Fallit in multis casibus, vt per Viuium in suis concl. 240.

Fallit vt per Marfil. sing. 50. Don. a Fin.

Donatio inter virum & vxorem regulariter constante matrimonio est inualida, & prohibita, vt in toto tit. ff. & Cod. de donatio. inter virum & vxor. & huius dicti aliquas rationes reddit Corasius in miscellaneis iuris ciuilibus lib. 5. c. 1. num. 1. cum aliis seq. & ponit pro regula cum aliquibus ampliationibus Io. Lupi in repet. c. psr vestras super rub. §. 46. & seq. de donat. inter virum & vxor.

Sed hoc fallit vbicunque donatio ista prohibita ratione personarum firmaretur iuramento, tunc quippe valet, prout tenet Guil. de Monte Laud. Laurent. & Zabarell. in 5. q. & Ioan. de Imol. post Landulf. in 2. quæst. in clemen. Romani. de iure iur. Corset. in rub. priuileg. 25. eo. tit. Bald. in l. 2. col. 49. ff. eod. tit. & in l. cum multæ. C. de dona. ante nup. Rip. in l. si vnquam in 15. q. nu. 35. C. de reuocan. donat. Nicol. Euerard. in Centur. in loco à vi. energ. seu effec. iuramen. in 2. effect. vers. Vndecimo ex isto sequitur. fol. paruo 703. Ludoui. Gomef. in §. quædam. num. 19. de actio. Alex. in l. si donatione. C. de collatio. Panor. consi. 95. factum sic proponitur. Alex. consi. 142. colum. pen. vol. 5. & consi. 8. volum. 2. Paul. de Cast. consi. 99. in ista donatione. Roma. consi. 44. ex supra narrato. Corne. consi. 118. in hac. col. 1. vol. 1. consi. 104. circa primum. volum. 2. & consi. 41. videtur. col. penul. vol. 3. Soc. consi. 115. colum. 3. volum. 1. accuratissimus D. Iosephus de Rusticis conciuis meus in tracta. suo artificiosissimo de bonis parafernalis in præfatione, quem vidi manuscriptum. Bar. in l. Seius, & Augerius. ff. ad leg. Falcid. & in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. Feder. de Senis consi. 150. Guil. de Cun. & Alber. in l. sed & si possessori. §. item & si iurauero. ff. de iure iur. Maranta in tract. iudiciorum. in 6. par. nu. 26. Abb. Imo. alijque Canonistæ in c. cum contingat de iure iur. Paul. Castren. & Iaf. abundè plures cumulant, & dicēs istam esse magis communem opinionem in l. pacta quæ. C. de pact. Marfil in pract. crimin. §. secunda quæstio. num. 59. Boer. decisio. 92. num. 6. Dec. consi. 232. colum. 2. & consi. 240. Ripa lib. respon. 3. in 3. respon. num. 3. & respon. 4. nu. 6. eodem lib. & respon. 6. num. 3. Guido Papæ consi. 204. in causa colum. fin. Crauer. consi. 81. num. 1. & consi. 102. num. 2. Rube. consi. 25. num. 5. & consi. 54. col. 1. Ruin. consi. 179. num. 111. vol. 1. & consi. 132. nu. 2. vol. 4. Aret. consi. 84. in 2. dubio. Soci. iun. consi. 44. col. 2. vol. 2. Bertrandus consi. 205. vol. 4. consi. 301. num. 3. & consi. 327. nu. 4. volum. 1. & Clar. cum cæteris congestis per eum in tract. de donat. q. 9. vers. sed quid si in ipsa donatione. vbi ait esse dubitabilem in consulendo, & in iudicando, & Parisien. qui pari modo supponit esse magis communem opinionem consi. 86. nu. 46. vol. 3. Iacob. Mandellus consi. 4. nu. 12. Cotta in lib. memorialium. in vers. Donationem inter virum, & vxorem. vbi dicit, quod secundum istam communem sapius vidit iudicari, & Crotus in repet. l. frater à fratre. num. 72. & seq. ff. de condi. indeb. respondet omnibus Doct. contrarium asserentibus.

In contrariam verò partem inclinavit idem Bar. in l. 1. ff. de donat. inter virum & vxorem. Bald. post Dyn. in l. si quis inquilinos. §. fin. ff. de lega. 1. & in l. cum mulier. C. de donat. ante nupt. Salyce. & Fulgo. in d. l. 1. Cyn. in l. 1. in fin. C. de sacrosanct. eccles. Angel. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. Bal. consi. 29. casus. colum. 1. & sequen. consi. 398. super eo. volum. 1. & consi. 294. donatio. vol. 3. Ant. de Cannar. in disput. exordiente Augerius. cum aliis congestis latè per Iaf. in d. l. pacta quæ. & Socin. consi. 65. circa. col. 6. & sequen. volum. 1. vbi allegat Laudens.

Laudens. & Henric. ita tenere, & consi. 66. eod. volum. & Curt. senio. consi. 66. num. 3. 4. 5. & 6. ubi recitat sententiam istam communioem esse, quam sequitur etiam, tuetur infinitis propè rationibus, & exprimit pariter communem fore Chassaneus in consuetudinibus Burgundiae in tit. *Des droitz & app. par. à gens mariez.* §. 7. in vers. *supposé, que les dictz contrahans.* à nu. 1. vsque ad nu. 28.

Tamen quicquid suadeant Curt. & Chassaneus longo sermone in locis praemissis à prima opinione affirmatiua, & magis communi fatuum foret in actu pratico discedere, quam minimè spernit Ioan. Lupi. in repeti. cap. per vestras. super rub. §. 5. num. 10. de dona. inter vir. & vxor. cum aliis signatis per eum ibi.

Sed hoc certè non procedit in donatione simulata: quia hoc casu videtur esse facta in fraudem non valet, nec firmatur iuramento secundum Barto. in l. codicillis. §. Titia in fin. ff. de lega. tertio. & Ruin. consil. 130. nume. 4. volum. 1. & Clarum in d. quæst. 9. hæc tamen conclusio. ubi docet istam esse communem opinionem.

Et iuramentum hoc dicitur assertorium, quod quidem non valet, sed si esset promissorium de futuro, scilicet, quādo promitterem non contrahere nullo vnquam tempore, tunc vigore istius iuramenti promissorii, firmatur donatio ista, vt per Barto. & Alexan. in l. Seius, & Augerius. ff. ad leg. Falcid. Guliel. de Cun. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiuran. Bald. Nouellum in tract. de dote. 10. par. colum. 5. & Ripam in 3. lib. de donationibus. capit. 6. & per Bertran. consi. 122. Aret. num. 2. & seq. volum. 8. ubi ostendit istam esse communem opinionem.

Fallit secundo dicta conclusio, seu regula in donatione facta inter virum & vxorem ex causa benemeritorum, seu seruitiorum, quæ donatio utique valet, secundum l. quod autem. §. si vir vxori. ff. de dona. inter vir. & vxor. & præcitatos Doct. ac Iacob. Mandellum in d. consi. 4. num. 15. Cyn. Bald. Sal. Ias. Dec. & alios in l. si pater puellæ. C. de inoffi. testa. Abb. & omnes in rub. extra de donat. Ias. in l. si is q. pro emptore. nu. 109. ff. de vsuc. Socin. in d. consi. 65. circa primam quæstionem. & consi. sequenti. colum. 1. volum. 1. Hippolyt. Riminal. instit. de donat. in prin. num. 262. Ias. in l. ex hoc iure. col. 12. vers. tertius effectus. ff. de iusti. & iur. & consi. 173. num. 5. vol. 4. Dec. in l. si donatione. nu. 8. C. de collat. & in l. licet. nu. 11. C. de pact. & Veronenf. cautel. 112.

Et donatio hæc fieri permetteretur ad ratam seruitiorum præstitorum, ac factorum, & non ultra. tex. est in l. quod autem. §. si vir, & vxor. ff. de don. inter vir. & vxor. & notat apostilla ad Bar. in d. l. si forte. & Bosius in dicta pract. crim. in tit. de principe. nu. 323.

Tamen seruitia ista debent probari aliter, quàm per confessionem ipsorum coniugum: quia ipsis coniugibus hoc casu, ex quo non possunt liberè donare, de meritis, & seruitiis, non adhiberetur fides aliqua, nisi probarentur: secundum doctrinam Bart. in l. si forte. ff. de castren. pecu. communiter approbatam ab omnibus in l. si donatione. C. de collat. de qua communi ultra Scriben. ibi, facit mentionem Socin. consi. 65. col. 2. & consi. 66. colum. 3. volum. 1. & Craue. consi. 175. nu. 2. & vide Barto. in l. si vero non remunerandi. §. inde Papinianus. ff. mand. & in l. si tibi. §. si pactum. ff. de pact. & in l. 1. §. nec castrense. ff. de collat. Rip. in l. si vnquam. 15. quæst. num. 35. C. de reuoc. donat. Alexan. consi. 18. volum. 3. Ange. consi. 341. Dec. consi. 96. colum. 2. Grat. consi. 97. nu. 17. vol. 1. Ioan. de Amicis consi. 31. num. 8. Grammat. decis. 73. num. 10. & Capicium decisio. 203. colum. 3. & seq.

Imo ipsis coniugibus etiam cum iuramento assertorio minimè crederetur in præsentī casu, secundum Alex. in l. si donatio. C. de collatio. col. 2.

Et debent esse talia seruitia ista, quæ egeant, atque digna sint compensatione, & remuneratione, non autem seruitia obsequialia, ad quæ vxor teneatur, secundum And. de Pomare in addit. ad Barto. in dicta l. si forte. in addit. præcedentibus meritis.

Fallit tertio dicta regula in donatione reciproca, videlicet reciproce inter coniuges hoc modo facta, quod si contingat alterum præmori superstes habeat bona, valet, & tenet talis donatio: ita concludit Cyn. Bald. & Salyc. quos refert, & sequitur Ias. in l. si pater puellæ. C. de inoffi. testa. & Soc. in tract. fallentiarum. fallen. 204. in primo versiculo. Saly. in l. fin. C. de pact. Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de instr. editio. §. porro circa vlti. col. Ias. in d. l. si quis pro emptore. nu. 109. ff. de vsucap. Oldra. consi. 130. ad habendam. Alex. consi. 152. in causa. col. 3. vol. 6. Roma. sing. 820. prohibita Hippolyt. sing. 50. donatio. & sing. 333. Georg. Natta in tracta. q. stantibus masculis. in 2. q.

princ. nu. 104. fol. 132. Hippolyt. cōf. 107. in ciuil. & consi. 106. in criminal. Ang. consi. 169. visis. & Boer. consi. 51. & viuacissimi D. Rusticus in d. tract. de bonis paraphernali. in præfatio. & ea nempe ratione substatinetur ipsa donatio reciproca inter virum & vxorem: quia neuter in illa læditur. l. quod autem. §. quod ait. ff. de dona. inter vir. & vxor. Dec. in l. licet. nu. 11. C. de pact. Capol. caut. 112. nu. 1. & Ias. consi. 173. nu. 5. volum. 4. Quod quippè de plano procederet si vnus donatio alterius donationem incontinenti sequeretur, secus si ex intervallo: quia tunc talis reciproca donatio infirma, & inualida redderetur. l. qui iam nuptæ. ff. de donat. inter vir. & vxor. secundum Roma. in d. singu. 820. prohibiti inter se donare. & Nicolaum Pignolam ibi in addit. & Capol. cautela 181. ubi etiam aliquo modo declarat. Socin. in regul. 104. Ioan. Coras. lib. miscellaneorum 5. c. 14. nu. 5.

Limitatur quarto loco non habere locum præcedens regula, quotiescunque vxor marito donaret ius patronatus tantum: quia tunc valeret donatio, ex quo maritus non efficitur locupletior. l. naturalis. §. si. ff. de præscr. ver. & l. planè. la 2. in fi. ff. de lega. 1. & ita tenet Alexan. in l. si constante. §. siue autem circa si. ff. sol. matri. & Domini de Rota decisio. 11. in antiquis sub rub. de pact. incipien. consuetudo. circa si. & Marcus Mantua lib. 6. Enchiridij rer. sing. cap. 129. incip. de coniugimus multa.

Limitatur quinto, vbicunque plebeius acciperet mulierem nobilem in vxorem, seu senex puellam, & constante matrimonio faceret ius instrumentum de receptione dotis, quam in effectu non receperat. Et quamuis ista dicatur donatio inter virum & vxorem, nihilominus valet: quia fit in remunerationem & ad recompensationem propter inæqualitatem eorum, ita eleganter concludit Bar. post glo. ibi in l. si voluntate. num. 2. C. de dotis promiss. & in l. si diuortio. & ibi Ias. num. 9. ff. de verbo. oblig. idem tenet Bal. in l. 2. §. si. ff. si cert. pet. Abb. in c. 1. nu. 8. de adult. Ias. in l. si. C. de verb. signifi. & in l. ex hoc iure. num. 55. ff. de iusti. & iur. Tiraquel. in tracta. de legibus connubia. in 4. l. nu. 7. & in l. 5. nu. 18. & Clar. in d. q. 9. vers. sed pone, quod maritus. Et istam recitat esse communem opinionem. Curt. iun. consi. 6. nu. 20. & Bald. Nouellus in d. tracta. de dote. in 10. par. nu. 7.

Imo talis donatio facta ob causam, & in recompensatione nobilitatis mulieris per virum plebeum, vel alterius cuiusvis inæqualitatis viri, & vxoris, valet etiam & tenet constante matrimonio, ita Bart. & Imol. Raphael Cuma. Alex. Ias. & alij communiter in d. l. si diuortio.

Limitatur postremò huiusmodi regula, non procedere, quando vxor donaret pecuniam marito pro refectioe ædiu, quæ incendio consumptæ fuissent, vt in l. quod si vir vxori. ff. de donatio. inter vir. & vxor. nedum ratione ibi posita: verum etiam omnium doctissimorum iurif. consensu, quia reipublicæ interest urbem ruinis non deformari. l. 2. ff. ne quid in loc. public. l. si quis nemine. C. de ædific. priuat. & ita dicebat Mantua in d. lib. Enchiridij. 6. c. 129.

Hincq; est, q. ciuitatum ædificia dirui prohibentur. l. Senatus. ff. de contrahen. emp. l. cætera. §. 1. ff. de leg. 1. l. si. de damno infect. & l. si. C. de iur. reipub. Imò diruta refici iubentur. l. præses prouinciarum. ff. de offic. præsid. l. curatoris de damno infect. l. si vt proponis. C. de ædific. priuat. & l. singularum. D. Marinus de Caramanico insignis iuriconsultus in gl. constit. si damna. de homicid. & dam. clandestin. in vers. in quorumcunq; territoriis locorum.

Limitaturque eadem regula in nonnullis aliis casibus per Ioannem Lupi in d. c. per vestras in rub. §. 49. cum sex aliis seq. Viuius opin. 200.

Donatio inter virum & vxorem, firmatur iuramento, & hanc esse communem opinionem attestatur Franc. Turza. conclus. 74. fallit in 6. casib. quos not. Por. in lib. 2. suarum conclus. reg. 1. Soc. reg. 104. & 105. ponit regulam, quod confirmatur morte mariti, & limitatur in vno casu. Idem.

2. Quæro an donatio inter virum & vxorem valeat, si interueniat iuramentum? Resp. Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falcid. tenet, q. licet donatio inter virum & vxorem de iure ciuili non valeat, tamen bene firmatur iuramento. idem Bart. in l. si quis pro eo. nu. 17. ff. de fideius. Eandem opinionem tenet Fred. de Senis consi. 140. nu. 3. Abb. cap. si. nu. 9. de dona. inter virum & vxorem. & in c. cum contingat. nu. 30. de iureiur. ibi. Imo. nu. 85. Abb. consi. 195. nu. 1. vol. 2. ubi dicit hanc esse communem opi. Rom. consi. 44. Cor. consi. 41. nu. 6. lib. 3. ubi dicit ita communiter teneri. Idem tenet Alex. consi. 8. & consi. 158. vol. 2. Franc. Aret. consi. 199. Anto. Rub. Alex. consi. 25. nu. 5. consi. 130. nu. 6. Maria. Soc. iun. consi. 44. nu. 6. lib. 2. Pau. de Cast. consi. 49. vol. 2. Capo. caut. 122. Ant. Corf. rep. Rub. de iureiur. prinil. 25. Bal. l. 1. l. et.

1. antiqua. ff. de don. inter vir. & vxor. Eandem opinionem dicit esse cōm Laur. Sylua. in conf. 40. nu. 20. Cagn. rep. l. fi. nu. 36. C. de pactis. Gomez. §. quādam. nu. 19. insti. de actio. Cotta in memora. iuris. verbo. donatio. el. 5. Ias. l. pacta, quæ contra. num. 5. C. de pactis. Ruin. conf. 137. nu. 2. & 3. volum. 4. Roder. Suarez. l. 1. vt de las aras. lib. 6. fori. 3. 9. Ant. Bauer. tracta. de virtu. iura. nu. 38. Guid. Pap. conf. 204. nu. 3. Cepolla conf. 8. in ciuili. Iac. de Sancto Georg. l. profectitia. §. si pater. nu. 4. ff. de iur. dot. Fort. Gartz. d. tract. de vlt. fi. illat. 20. nu. 340. Eandem dicit esse communē opinionem Alex. d. l. Seius. Thom. Gram. decis. 103. num. 73. & eam dicit esse magis communem Bertr. conf. 215. nu. 4. & conf. 31. nu. 2. Et ibi dicit ab ea in iudicando & consulendo non esse recedendum. in conf. 327. nu. 4. vol. 1. Hanc dicit communem Alciat. c. cum contingat. nu. 204. licet ipse velit contrarium. nu. 198. de iureiur.

Contrariam opinionem, quod talis donatio non firmetur iuramento, tenet idem Bar. in l. 1. per illum tex. ff. de donat. inter vir. & vxor. Hanc opinionem ibi sequuntur Bal. Sali. & Fulg. tenet Bar. l. cum quis decedens. §. Titia. nu. 2. ff. de leg. 3. Ang. l. si quis pro eo. nu. 2. ff. de fideiuf. Card. Cle. l. §. porro. nu. 10. de iureiur. Bald. l. si quis inquilinos. §. 1. ff. de lega. 1. Moder. Paris. in addit. ad conf. Alex. 8. vol. 2. in verb. firmetur. Eandem opinionem tenet Cur. sen. in cōf. 66. nu. 3. Soc. conf. 65. nu. 12. vol. 1. Corn. conf. 223. nu. 4. vol. 3. Io. And. addit. ad Spec. tit. de dote post diuor. restitu. in fi. Salic. l. 2. nu. 75. C. de rescin. vend. Hanc opinionem amplectitur Alcia. supradicto loco, dicens eam sibi plus arridere, & eam communiorē esse tenet Chassanæ. in consuetu. Burgun. tit. des droitz. rub. 4. §. 7. fol. 167. num. 27. Sed reuera Bar. & doct. per Chassanæum relati, si recte inspiciantur eorum dicta, hanc sententiā non probant. Non enim loquuntur in donatione vera, sed in confessione dotis receptæ, vt si maritus confitetur se debere vxori suæ mille, quæ dicit se ab ea recepisse, & iurat, talis donatio non firmatur iuramento, ita loquitur Bart. d. §. Titia. & Docto. ferē omnes Ratio est, quia talis confessio præsumitur facta in fraudem legis, & iuramentum tale interponitur super eo, quod est de præterito. Nostra verò conclusio, de qua Bart. in d. l. si quis. loquitur in eo casu, quando iuramentum interponitur super eo, quod est de futuro, & tunc locum habet d. cap. cum contingat: & quæ ibi tradunt doct. ita distinguit Imo. ibi, & tenet Socin. l. 1. num. 98. ff. solut. matri. Curt. conf. 95. num. 4. volum. 2. M. Grassus.

Donatio inter coniuges si iureiurando vallata sit, firma ac rata prorsus erit, cōe asseuerat Alcia. in c. cum contingat. nu. 196. cū seq. de iureiur. Alex. conf. 8. nu. 3. conf. 150. & conf. 157. nu. 17. lib. 2. Dec. conf. 202. & 232. 240. Rolan. à Valle conf. 8. nu. 16. lib. 1. Paris. conf. 86. lib. 3. Io. Lup. in rub. de donat. inter vir. & vxor. §. vlt. nu. 1. Soc. reg. 204 Ripa li. 3. resp. tit. de dona. c. 4. & c. 16. nu. 1. Couarru. in rub. par. 2. num. 20. de testa. Butr. Card. & Imo. in c. cum contingat. de iureiur. Feder. de sen. cōf. 140. Ias. in l. pacta quæ contra. C. de pact. Boer. decis. 92. nu. 6. Io. Cro. in l. frater à fratre. nu. 71. & seq. ff. de cōdit. indeb. Cor. in memorab. vers. donationes inter virum & vxorem. Crauet. conf. 81. nu. 1. & conf. 102. nu. 2. & latissimē in proposito consulens Io. Ceph. vir doctissimus, atque eruditissimus. confil. 61. nu. 15 & nu. 22. Iul. Clar. §. donatio. q. 9. vers. sed quid si in ipsa donatione. Viuius lib. 1. opi. 75. & si non perperam contrarium cum multis asserant, tamen in commune affirmantes Cur. sen. conf. 66. num. 3. cum trib. sequen. Chassan. in consuet. Burgun. titu. de iuribus ad matrimonium attinentibus. §. 7. quorum contraria sententia tunc proculdubio admittitur, cum simulata donatio erit. vt asserunt commune Iul. Clar. d. q. vers. hæc tamen conclusio. Viuius vbi supra, nisi tamen iurandum in promissionem de non contrahendo nuncupatum proponatur. quia tunc enim simulata donatio valebit. commune ponit cum Bald. de dote. part. 10. & cum aliis, Viuius vbi supra. Valebit item si alternatim fiat, vt scilicet si alterutrum eorum mori contingat, superstes bona omnia, aut aliquam bonorum partem habeat. vt cum Ias. in l. si pater puellæ. C. de inoffi. testam. Soc. reg. 204. in primo vers. commune ponit Viuius d. opin. 75. vers. fallit tertio, adde latē Ioan. Ceph. conf. 43. num. 7. valebit rursus huiusmodi donatio, de qua differimus si ob merita fiat: vt frequenter placitum attestantur Soc. conf. 66. lib. 1. Anto. Gomez. de contract. c. 4. nu. 31. Viuius d. opin. vers. fallit 2. Ioan. Ceph. cum multis. conf. 61. num. 12. & qui in contraria omni merito abit Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 61. C. de bon. mat. vnde & ea donatio valebit, quæ à senē, vel populari marito, in vxorem iuuenem, ac bellam, vel nobilem alioquin defertur. vt receptum aiunt Curt. iun. conf. 6. num. 20. Bald. de dote. par. 10. num. 7. Iul. Clar. d. q. 9. vers. sed pone. quod putat id demum procedere si in ipso

actu dotis constitutæ fieret donatio, secus si post. Sed profectò qui à Pinelli sententia erunt, vt omnes diligentius rem perpendentes erunt, hanc opinionem æquē ac supra proximam omnino refellent. Memineris tamen semper quod is merita probare tenebitur, cui donatum ob illa asseritur, vt commune asseuerant Soci. conf. 65. & conf. 66. lib. 1. Clar. ac Viuius vbi supra. Memineris etiam perpetuò, quod huius generis donatio alioquin inualida, ac nullius momenti, morte donantis confirmabitur, si vel ficta traditio interuenerit, vt voluit glo. vlt. in fin. in l. 2. C. de dot. caut. non nume. communiter interpretibus placita. vt constat ex Paris. conf. 90. nu. 17. lib. 3. Did. à Couar. lib. 1. resolu. cap. 7. num. 4. & in rub. par. 3. num. 3. de testam. & intellige illam duntaxat confirmatum iri donantis morte, quatenus legitimam septingentorum scutorum summam non excurrit, si alioquin insinuatione caruerit. vt commune ait Bello. conf. 4. nu. 11. E. Suarez. Turzan. & Kircho. & Charian.

3 Donatio inter virum & vxorem, habet conditionem tacitam, si donans prædecesserit Alci. in c. cum contingat. nu. 196. de iureiur. com. dicit. B. Villal.

Donatio inter virum & vxorem, secundum Dec. conf. 202. 240. & 536. habet tacitam conditionem in se, si vxor cui donatur, superuiuat marito, vt ibi. de quo plura not. Boer. q. 92. num. 6. post Rom. conf. 299. 2. dub. Alciat. in c. cum contingat. nu. 206. de iureiur. quod autem donatio inter patrem & filium in potestate, iuramento confirmetur, commune dicit Dec. conf. 432. & ibi etiam quid de donatione inter Abbatem & monachum. & conf. 414. In donatione autem inter virum & vxorem, dic quod illa resoluitur per mortem donatarij præmorientis ante donatorem, secundum communem quæ ponit Roland. conf. 77. colum. 1. lib. 1. l. à marito. C. de donation. inter virum & vxorem. l. quod de bonis §. ex donationibus. vbi Castr. ff. ad leg. Falcid. Dec. in l. non omnis. num. 8. ff. si cert. petat. Bellac.

Donatio inter coniuges confirmatur morte donantis. Intelligendum tamen si modo interuenerit traditio vera vel ficta, alias enim si sola promissio interuenit, non confirmatur morte. commune dicit Clar. §. donatio. q. 9. vers. sed hoc intellige. P. Fichar.

Donatio inter coniuges licet intra 500. aureos confirmetur morte donatarij. gl. in l. 2. C. de dot. caut. non nume. tamen quando est ultra 500. etiam infra non confirmatur morte pro aliqua parte. l. donationes. la. 1. vbi Salic. C. de don. inter vir. & vxor. teste Rol. conf. 93. nu. 15. lib. 1. Qui tamen ibi nu. 37. dicit quod imò ipsa donatio vsq; ad 500. aureos legales valere debet. l. si quis argentum. C. de don. Aret. conf. 17. vbi reprobatur Salic. in d. l. donationes. de cuius dicto dubitat Ias. in l. 1. §. sed si mihi. ff. de verb. oblig. Bellac.

Confirmatio donationis inter coniuges quæ fit per mortē donantis, retrahitur ad tempus donationis factæ quo ad fructus perceptos, sed non respectu dominij. com. dicit Clar. §. donatio. q. 9. vers. sed quæro. P. Fich.

Donatio inter virum & vxorem resoluitur per mortem donatarij prædecedentis donatori. l. à marito. C. de dona. inter vir. & vxor. l. si inter virum. ff. de reb. dub. l. quod de bonis. §. ex donationibus. & ibi Paul. de Castr. nume. 2. ff. ad leg. Falcid. & ita inquit Deci. donationem factam per maritum vxori, præmoriēte vxore solui. l. non omnis. numero 8. ff. si certum petat. Sed quid si iuramentum accessisset. Respondent Bald. Deci. & alij, quod quemadmodum donatio causa mortis in causam caduci conuerteretur, quando donatarius præmoriatur donanti, etiam si donatio ipsa sit iuramento firmata: Quia iuramentum recipit interpretationem, secundum naturam actus super quo interponitur. l. fina. C. de non nume. pecu. Ita etiam donatio inter virum & vxorem. Nam si præmoreretur donatarius, lex illam reuocat, & in causam caduci conuertit. Bald. in consil. 29. in 1. volum. Deci. in consilio 240. cum vltius non extendatur iuramentum, quàm extenderetur virtus promissionis, vt in casu præsentis etiam consulendo scribit Deci. in consilio 536. horum sententias & alij sequuntur, vt refert Paris. consil. 85. nume 47. in 3. volum. Sed alij contrariam sententiam tanquam veriorē & communem defendunt, per multas rationes, & argumenta quæ referunt excellentissimi recentiores Alciat. in cap. cum contingat. num. 108. vers. tertio limitatur. de iureiur. vt non procedat quando donatarius prædecederet donanti. extr. de iureiuran. Aym. Crauet. consil. 102. in 1. part. & Rolan. à Valle, in consil. 77. num. 7. cum sequen. in 1. Tom. & in consilio 25. numero 24. in 2. Tom. Sed Moder. Parisien. Baldi, Decij & aliorum sententiam sequuntur in suis annotationibus in dict. conf. 240. in verb. tacitam. & in verb. habet. in d. consil.

consilio § 36. in verb. iuramentum. quæ communior videtur. Kirchoius.

De iure regio donatio inter vir. & vxor. infra annum contractus matrimonij non valet: post annum, si filij superueniant idem non valet nisi in quinto bonorum. l. 6. ti. 1. lib. 3. si tamen filij non superueniant, valet. l. 3. tit. 12. lib. 3. For. leg. quam legem limita, vt in nostra communi, si donans prædecefferit: cū qua concor. l. 4. tit. 1. par. 4. sed limita dictam communem: & non sit necessarium, q̄ prædecefferit donans quando ipse donans non efficitur pauperior ex donatione etiam si donatarius efficiatur ditior. per l. 5. tit. 11. par. 4. vel si recipiens nō efficitur ditior: etiam si donans efficitur pauperior. vt in l. 6. tit. 1. par. ea. Nota quod hæc donatio inter coniuges ad hoc quod morte confirmetur: requiritur traditio. vt per Io. Lupū in repet. rub. de donat. inter virum. §. 35. ver. aduerte nunc. per totum. vbi vide aliqua per quæ fit traditio.

Nota quod ad cōfirmationem istius donationis sufficit traditio ficta. Ant. Gomez. in l. 45. Tau. nu. 3. communem dicit, ex glo. in l. 2. C. de dote cau. & non num. Et nota q̄ si donatio inter coniuges sit reciproca non requiritur traditio ad hoc quod confirmetur morte: vt eleganter dicit Pau. de Castr. in l. si pater. ff. de donatio. inter vir. & vxor. de quo meminit Ioā. Lupus in repet. dictæ rubr. §. 50. numero 17. de donation. inter virum & vxorem. & vide eundem Ioā. Lupum. §. 75. per totum. I. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide Nico. aum Boerium, consil. 51. fusè huius donationis valorem persequentem accommodatè ad praxim.
- 2 Ad quam questionem lege abundè, & emendatè. Anto. Gabr. lib. 3. titu. de Donat. conclus. 3. & Guid. Papæum decis. 190. nu. 5.
- 3 Aliæ conditiones ad donationem inter virum, & vxorem explicat Rebuffus in commentarijs ad constitutiones Regias tractatu de rescrip. artic. 2. gloss. 3.
- 4 Adde Antonium Gabriel. lib. 3. tit. de donatio. conclu. 6.

De donatione propter nuptias: & quid de vestibus, gemmis, & alijs iocalibus sponsæ donatis.

CAPVT VII.

Donatio propter nuptias constituitur ipso iure, & ideo si non fuit petita constitui constante matrimonio, non potest postea soluto matrimonio peti. potest autem peti vt constituatur constante matrimonio, licet tempore dotis promissæ vel datæ, non fuerit petita, neque constituta. commu. dicit Clar. §. donatio q. 11. ver. fin. Fich.

Donatio propter nuptias si constante matrimonio constituta non est, eo soluto vt constituatur, nec peti, nec obtineri debet. commune aiunt Afflic. deci. 242. num. 1. Gramma. dec. 94. nu. 4. Quin vt aliquo tempore constituatur, disuetum iam est, vt attestatur Iul. Clar. §. donatio. q. 11. Quamuis de iure vellet nollet adigi ad id maritus posset, si vxor constante matrimonio conductione auth. dos. data. C. de don. ante nupt. ageret, vt commune placitum pronunciant Matth. de Afflic. d. decis. 242. nu. 1. Carol. Ruin. consil. 11. nu. 2. lib. 5. & qui quāuis probabiliter dissentiat, falsò contrariū asserit Iac. Menoc. de recup. pos. num. 165. cum seq. nec enim merendi verbum in illa præiudicata iam autoritatis nouella positum honestatē solum, atque obligationem naturalem modò præ se fert, vt alibi latius, & commodius ostendo. E. Suarez.

Donatio inæqualis dotis, si est propter nuptias non valet, in auth. de æqual. dotis. in princ. lex morte. cum auth. ibi pos. C. de pact. conuentis. c. donatio. extra de donat. inter virum, & vxorem. fallit vt not. Soc. reg. 106. Don. a Fina.

Donatio facta ob causam futuri matrimonij, censetur esse facta ob causam finalem: facta vero ob causam iam contracti matrimonij, censetur facta ob causam impulsuam. Boer. dec. 353. num. 10. Vezinus.

Sponsæ quod mittitur à sponso, vel eius patre, si expresse dicatur quod donetur, habebitur pro donatione, sed simpliciter missum, & nihil dictum sit, censetur traditum causa ornamenti tantum. commu. dicit Clar. in dicta quæst. 10. in principio. Idem.

Donata sponsæ non præsumuntur, quæ maritus, vel eius pater ad illam simpliciter mittit. commune aiunt Cagnol. in l. contractus. numero 35. ff. de reg. iur. Iul. Clar. latè. §. donatio. q. 10. E. Suarez.

Iocalia data vxori si sint donata à cōsanguineis ipsius vxor-

is, erunt ipsius, & ad ipsam vxorem pertinebunt, & hæredem ipsius: si verò sint donata vxori à cōsanguineis mariti, & tunc ipsi marito acquiruntur. Bar. in l. sed si plures. §. in arrogato. & ibi Ias. ff. de vulgar. Aufre. decis. 336. in decis. Capel. Tholosa. Ias. in l. vt liberis. C. de colla. Cagnol. in l. contractus. ff. de regul. iuris. Bellacomb.

Donata sponsæ à viri cōsanguineis, aut propinquis donata viri contemplatione censentur: at illi donata ab ipsiusmet necessarijs, sua contemplatione videntur elargita. vt commune aiunt Ias. in l. vt liberis. nume. 17. C. de collat. Cagnol. in l. contractus. num. 38. ff. de reg. iur. E. Suarez.

Sponsæ donatum à cōsanguineis, vel affinib. sponsi, censetur donatum contemplatione ipsius sponsi, at quæ à cōsanguineis sponsæ, censentur sponsæ contemplatione donata. cōmunè dicit. Clar. in §. donatio. q. 10. vers. sed nunquid. P. Fich.

Donata in dubio secundum communem opin. per cōsanguineos viri sponsæ, efficiuntur, & quæritur marito, ex quo eius contemplatione donata fuerunt, ita firmat Bar. in l. sed si plures. §. in arrogato. nu. 8. ff. de vulg. & pup. & sequuntur alij Doct. communiter Bar. vt refert Ias. ibidem inquit: Durum esse in practica discedere à sententia Bar. & idem Ias. in l. vt liberis. num. 17. in ver. capio glossam. in vers. sponsus, inquit, nō recedendum esse à distinctione Bartoli, quæ magis communiter tenetur, licet secus esset, vbi apparet cōsanguineos mariti velle donare vxori, vt ei acquirantur donata. Ias. ibi in ver. nisi appareat, quod contemplatione spōsæ sit donatum. Similiter quando consuetudo esset talis, quod donata vxori à cōsanguineis vel amicis mariti efficiantur propria vxoris, & remaneant apud eam & eius hæredes. Cuius decisionis facit mentionem. Philip. Corne. consil. 81. in litera T. versicu. nec obstat. circa fin. 2. volum. & latè explicat Rolan. à Val. consil. 10. num. 10. & 11. lib. 1. Kircho.

Vestes vxori a marito date, (si constat, quod volebat donare) remanent vxori, quia talis donatio morte mariti confirmatur. Aut verò non constat, quod maritus donare voluerit vel donauerit, tunc illæ vestes tantum censentur donatæ, quæ mulieri ad vsum quotidianum sunt necessariae, reliquæ remanent hæredibus communem dicit. Clar. in §. donatio. quæst. 10. in fin. P. Fich.

Vestium præciosarū traditio, gemmæ, catenæ, & alia iocalia facta vxori per virum, non censetur facta causa donationis, sed causa vsum, ideo soluto matrimonio morte viri ista hæredibus eius restitui debent, non vt donata per vxorem retineri. l. si vt certo. §. interdum. ff. commod. l. ornamentorum. ff. de auro & arg. leg. Et hanc opinionem communem esse scribit consulendo Pet. de Anch. in consil. 181. num. 3. vers. probo etiam hoc euidenti ratione. Et Lud. Roman. tradit communem sententiam esse eandem, maxime si præciosæ & magnæ estimationis fuerint. in consil. 146. num. 1. vers. tertio casu. ita quoque voluit Alex. de Imo. in consil. 42. num. 4. vers. item quo ad annulos, & alia quæ non probantur fuisse magni precij. in lib. 5. & idem Alex. consil. 155. num. 9. vers. prætera etiam. vol. 7. & in consil. 42. num. 12. vers. nam exceptis his, quæ erant ad quotidianum vsum mulieris. volum. 1. & hanc sententiam iuri magis cōsentaneam, & communem docto. opin. esse scribit Corne. consil. 81. litera I. ver. non obstantibus. volumine primo. consil. & sequitur Roland. à Valle. consil. 10. nume. 12. vol. 1. consil. Kirchoius.

Vestes autem viles, & quotidianas, atque etiam non vulgares, sed in mariti & suum honorem frequenter indui solitas, tanquam dono datas retinebit. lex annuo. ff. de donat. inter vir. & vxor. Port. §. est & aliud. nu. 6. insti. de donat. Io. Lup. in rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 2. Iul. Clar. §. donatio. q. 10. vers. successiuè quæro. Villalob. Chær. Suarez.

De hoc vide. l. 52. in ord. Tau. vbi disponitur quod hæc iocalia sunt sponsæ, & vide supra in verbo, donata. Lectum tamen quotidianum esse vxoris mortuo viro. l. sexta. titul. 6. libr. 3. For. leg. Idem.

Intellige istam communem in pretiosis, secus in ijs, quæ ad vsum quotidianum conceduntur. Pala. Ru. in rep. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 11. in princ. commu. dicit, quam ap probat. l. 32. tit. 1. par. 4. Villal.

Donata sponsæ per cōsanguineos sponsi, soluto matrimonio, sunt hæredis mariti & non sponsæ. Cagnol. in l. contractus. ff. de reg. iur. nu. 48. com. dicit. Vezinus.

Donata vxori contemplatione viri, vt iocalia, quæ dantur à cōsanguineis viri, an per transitum ad secunda vota vxor priuetur illorum proprietate. Lud. Roma. not. in consilio 405. in 1. dubio. tenet quod non. Crem. singul. 82. Contrarium in simili tenet. Bal. in authen. in donat. C. de secund. nuptijs. Vezinus.

Donatio patris facta filio in potestate, an & quando valeat, seu confirmetur: & quid de facta filio emancipato: & an eis in legitimam imputari, vel reuocari possit.

C A P. VIII.

Pater regulariter filio in potestate existenti, nihil donare potest simplici donatione. com. dicit Clar. in §. donatio. q. 8. Limita ut ibidem. P. Fichard.

Clarum est in iure donationem inter patrem & filium in potestate existentem iure civili esse prohibitam. Text. est in l. donationes. C. de don. inter vir. & vxor. Quæro igitur an talis donatio firmetur iuramento? Resp. Bal. in l. si. in fi. C. de vsucap. pro donato, tenet q. sic. Eandem opinionem tenent communiter Canonistæ in d. c. cum contingat. Ias. l. pacta quæ contra. & ibi Doct. communi calculo approbant. C. de pact. Deci. conf. 216. num. 2. Paul. de Cast. in conf. 375. col. 2. vol. 1. Crau. conf. 29. num. 1. vol. 1. Ferdin. Loazes. repet. l. filiusfamilias. §. diui. nu. 95. ff. de leg. 1. Alc. d. c. cum contingat. nu. 207. Alex. l. si donatione. C. de collat. Eandem tenet opinionem Aret. l. placet. ff. de acquir. hered. Paris. conf. 69. nu. 128. vol. 3. & communem dicit Grat. conf. 63. nu. 23. vol. 2. Ioan. Duran. in tract. de de arte testandi. tit. 3. Eandem dicit communem Anto. Capic. decis. 56. nu. 2. Dec. conf. 239. nu. 1. conf. 216. nu. 2. Intellige tamen supradictam conclusionem, quod donatio inter patrem & filium sit inualida, procedere in simplici donatione: secus in donatione ob causam, ut quæ sit propter benemerita, vel ob causam remunerationis, quo casu tales res donatæ sunt peculij aduentitij. Namq; talis donatio valet. ita est glo. in l. si donatione. C. de collat. quam communiter approbat dicit Pet. Duë. reg. 222. nu. 1. & tenet Bar. in l. si forte. nu. 5. ff. de castr. pecu. Nec venit in legitima computanda, ut dicit d. gl. communiter approbata. verb. postulas.

Requiritur tamen hoc casu, q. benemerita probentur, nec statueretur assertioni patris. Ita dicit gl. & Bar. vbi supra. Ias. rep. l. frater à fratre. nu. 44. vbi communem dicit. ff. de cond. indeb. vide tu Mar. Mant. d. l. si donatione. & ibi Riminal. Ruin. conf. 96. nu. 2. vol. 5. Bellac.

Donatio inter patrem & filium regulariter non valet. l. donationes quas parentes. C. de don. inter vir. & vxor. & est communis opi. ut per Alberic. l. si pater. circa princip. C. de inoffic. testam. Paris. conf. 16. nu. 16. libr. 2. tamen donatio ob causam fieri poterit à patre filio in potestate. auth. vnde si parens. C. de inoffic. testam. l. Aquilius. ff. de donat. tribus tamen concurrentibus: primum quod de meritis fiat mentio in specie, & quæ in instrumento sint inferenda in specie, & demum per donatarium probari debent, & sic de illis verè debet constare: neq; in hoc staretur dicto patris, & neq; illius assertioni, si dicat se multa à filio recepisse: quia de his expressè debet constare. Secundo q. talia merita sint æquivalentia rei donatæ, hoc est, q. filius tale meritum patri exhibuerit, q. si extraneus præstitisset, tunc debuisset obtinere. c. relatum. de testa. Tertium est, q. talia merita non sint obsequialia ad quæ filius alias tenetur, quæ non exigunt remunerationem, sed debent esse officialia, vel artificialia, procedentia ex superabundanti charitate. Sali. in l. filia. C. fami. erciscun. l. filia. C. de patria potest. Bal. & Moder. in l. si donatione. C. de collatio. Sali. in d. l. si filia. C. fami. erciscun. & vide etiã in sequen. decisione, & hæc propriè procedunt in donatione remuneratoria quæ fit à patre filio existenti in potestate, ad cuius validitatem ea tria requiruntur, & quæ largo modo donatio ob causam dici potest. nam in aliis donationibus ob causam, & maxime in donatione facta fauore matrimonij, quæ quamuis dicatur donatio ob causam, potest tamen fieri etiam illis tribus non interuenientibus. d. authen. vnde si parens ea tamen donatio remuneratoria, si ea tria non interueniant, si pater cum ea voluntate decesserit, morte patris confirmari poterit, si res tradita sit. est additio super Alex. in d. l. si donatione. Bellac.

Sicuti donatio facta à patre filio in potestate, morte ipsius patris confirmatur. per l. donationes. C. de dona. inter vir. & vxor. l. 1. & ibi gl. C. de iur. dot. & ea est communis opin. ut dicit Alberic. in l. si pater. circa princip. C. de inoffic. testa. ita & p. emancipationem factam de ipso filio, confirmatur talis donatio. l. siue emancipatis. C. de dona. not. Doct. in l. vt liberis. C. de collat. & ita cõiter concluditur, teste Scac. conf. 127. nu. 13. lib. 3. & hæc vera sunt in utroq; casu, q. donatio facta fuit traditione interueniente, tunc enim in utroq; casu confirmatur talis donatio: secus vbi nulla interuenisset traditio. talis enim dona-

tio nulla interueniente traditione non confirmaretur. glo. approbata in l. Papinian. ff. de don. inter vir. & vxor. & Ias. in l. frater à fratre. in repet. nu. 45. ff. de condi. indeb. Bellac.

Donatio facta à patre filio in potestate, non valet regulariter, secundum Alberic. in l. si pater. in princ. C. de inoffic. donat. Bertran. conf. 274. quamuis donatio inter viuos. in princ. vol. 8. Paris. conf. 18. nu. 19. vol. 2. Doct. communiter in l. frater à fratre. ff. de condi. indeb. quam communem citat, & latè limitat in decem casibus Crotus ibidem.

Et inter alios casus interpretatur per Scriben. ista communis non procedere, vbiq; donatio esset inrata inter patrem, & filium in potestate: quia tunc valeret, & sustineretur ratione iuramenti, ut tenet Bal. in l. si. C. de vsucap. pro dot. in cõf. 430. præmittendum est. vol. 1. alias 362. vol. 3. Abb. ceteriq; Canonistæ in c. cum contingat. de iureiuran. & Legistæ in d. l. frater à fratre. & in l. pacta, quæ contra. C. de pactis. Aret. cõf. 27. col. 2. & conf. 72. in fi. Alex. conf. 29. col. 1. vol. 3. & in l. si donatione. C. de collatio. vbi Ias. quoque Dec. & Riminal. attestantur istam esse communem opinionem. & idem Dec. conf. 202. Alciatus conf. 45. num. 2. Crauet. conf. 202. colum. 3. Paris. conf. 69. nu. 12. vol. 3. Bertrā. conf. 35. col. 2. & conf. 72. nu. 4. & cõf. 135. nu. 7. nu. 1. vol. 1. vbi dicit, quod ista hodie videtur communis sententia, tam Scribenti in iure, quam Consulenti, & in d. cõf. etiam 274. nu. 1. vol. 8. & ita consuluit etiam conf. 159. viso casu mihi exhibito, exordiente anno præsentis. vol. 6. & Tobias Nonius conf. 56. nu. 6. cum aliis sequ. vbi tollit elegantissimè omnia contraria, quam etiam latè tenet Ias. cõf. 118. col. 4. vol. 4. Soc. iun. conf. 13. colum. 1. vol. 2. Ruinus conf. 179. col. 2. vol. 1. & conf. 96. nu. 5. vol. 5. Capici. decisio. Neapolit. 56. colum. 1. & Alciatus conf. 29. aduersus donationem. num. 1. & sequen. Vasquius cum aliis innumeris signatis per eum in tract. de success. resolutio. l. 1. §. 3. num. 8. vbi ait magis communem fore, atq; refert alios Doctores contrariæ sententiæ, prout illosmet aggregauit etiam ante eum Bertran. conf. 206. viso casu. num. 1. cum quinque aliis sequen. vol. 5. eamque fatetur quoque communem Alcia. in d. c. cum contingat. nu. 207. & Clarus cum aliis relatis per eum in §. donatio quæst. 8. vers. Sed quæro, vbi ait in practica hodie non habere difficultatem aliquam.

Et donatio ista simplex, facta a patre filio in potestate, non est imputanda filio in legitimam, nisi tẽpore donationis hoc dictum sit. l. si quando. §. generaliter. C. de inoff. testa. & ibi glo. Bar. Ias. & alij omnes, & not. Crau. conf. 136. nu. 2. & ita consuluit Bertr. conf. 103. ponitur in facto. col. 3. & seq. vol. 5. vbi in medium referauit istam esse communem: prout de ea meminuit etiam cum magno catalogo Doct. relato per eum Fran. Beccius conf. 20. nu. 1.

Fallit similiter dicta communis quotiescunque donatio facta esset propter benemerita præcedentia filio in potestate constituto, tunc utique ista donatio statim valeret, secundum glo. in auth. vnde si parens. C. de inoff. testa. cuius opinio communiter approbatur, teste Decio in d. l. si donatione. nu. 10. & Riminal. conf. 240. nu. 3. Et ratio est, quia præsumitur sibi deberi ex operibus suis, & sic indicatur aduentitium: & aduentitia in quartam non computatur. l. scimus. §. repletionem. C. de inoffic. testa. Ceterum Alex. conf. 8. vol. 2. col. 2. allegando concordantia, dicit communem opinionem esse, quod imputetur nisi expressè dicatur, & ei innititur Francis. Beccius in d. conf. 20. nu. 2. vbi num. 5. cum aliis sequen. consuluit in notabili casu, quod donatio facta filio contemplatione matrimonij censeatur facta ob causam.

Ampliatur dicta limitatio eatenus procedere, q. si pater donaret filio, qui ipsi patri beneficia contulerat, nulla facta mentione, vel expressione meritorum, tunc præsumeretur istam donationem esse factam intuitu meritorum præcedentium, non autem intuitu filiationis, secundum glo. Saly. ceterosq; Doct. communiter in d. l. si donatione, & Crotum, qui communem asseuerant in d. l. frater à fratre. nu. 79.

Tamen si in instrumento diceretur, sanguinis affectione, tunc potius præsumeretur dictam donationem celebratam fuisse naturali affectione, quam ob merita, ut per Doct. præcitatos & ita consuluit Paul. de Cast. conf. 105.

Sed quæstionis tollendæ gratia, cautè pater posset specificare benemerita; vbiq; enim in instrumento forent specificata beneficia, valeret donatio inter patrem & filium, ut concludunt Doct. communiter in locis citatis, & communis ista non habet contradicentem, ut per Moder. in d. l. frater à fratre.

Et intellige limitationem hanc procedere, quando videlicet benemerita rei donatæ responderent, est gl. not. communiter approbata in d. l. si donatione in ver. postulas. & in c. relatum

il 2. in versu iuxta seruitij. de testa. Bar. in l. si forte. nu. 5. ff. de castren. pecu. & de hac communi attestatur Dec in l. petens. nu. 17. C. de pact.

Sed quomodo dicantur merita æquivalere donationi? dic, qd hoc relinquendum est iudicis arbitrio, qui attentis meritis, iudicat donationem moderatam, vel non moderatam, secundum communem opinionem omnium Doct. citatam per Ias. conf. 154. nu. 5. vol. 2.

Et in hoc non standum esset confessioni patris, scilicet merita præcessisse, sed opus est qd seruitia ipsa probentur, vt tenent glo. & Bar. in d. l. si forte. Ias. in d. l. frater à fratre. nu. 44. Corn. conf. 144. nu. 10. vol. 2. Mantua in d. l. si donatione. num. 46. vbi Riminal. nu. 8. Cotta in memorabilibus iuris. in vers. Donatio inter patrem & filium. Ruin. conf. 96. nu. 2. vol. 5. & Affl. decis. 360. nu. 15 & ista est communis, vt in sequenti conclusione ponam post princ.

Fallit quoq; dicta communis, quando pater remitteret filio vsum fructu in bonis aduentitiis filij, nam in casu hoc donatio statim valeret, non expectata morte patris, secundum Bar. in d. l. frater à fratre. nu. 57. glo. & Bar. in l. 2. C. de inoffi. testam. quam doctrinam Bar. sequuntur Doct. communiter. Bar. in d. l. frater à fratre. nu. 44. & Crotus ibi col. 4.

Fallit vltius dicta communis non procedere in donatione facta filio in potestate à patre causa studij, quam donationem valere dicunt, sicuti pro dote factam. Bal. Ang. Alex. & Ias. in l. 1. ff. solu. matrim. qui simul cum Ripa ibi, nu. 140. asserunt istam esse communem opinionem, & Clar. in §. donatio. q. 8. vers. tertio refertur. quorum opinio certè videtur dubia, & nimis periculosa. Nam cōtrarium, qd non valeat huiusmodi donatio, tenent Bar. Bal. sibi contrarius. Imo. Alex. Ias. & quæque, simili Sal. religiosissimus D. Gulielm. Pontan. præceptor meus bonæ memoriæ, & Ripa, qui prædictos citat in d. l. 1. in fi. & recitat istam esse magis communem opinionem. Nec procedit hic æquiparatio dotis, & studij: quoniam pater tenetur dotare filium. l. fi. C. de dotis promissio. Sed non tenetur aliquid dare filio causa studij, præter grammaticam: qua filius cum honestate conditionis suæ carere non potest, vt per Alex. in d. l. 1. in fi. merito donatio facta filio causa dotis per patrem valet, sed non idem iuris cēseri debet de donatione facta causa studij: Cum in donatione studentis facta fraus subesse possit, & tanto magis, quia scholares sunt calidi, & aduersus eos præsumitur, vt tradit Bal. in d. l. neque natales. C. de probat. & Ias. in l. non hoc. nu. 17. C. vnde legiti.

Limitatur postremo etiam antedicta communis non procedere in donatione Regis, Imperatoris, seu alterius cuiusvis habentis potestatem in terris suis legis condendæ, facta per eos filiis suis in potestate, quæ valet & tenet, secundum Oldr. consil. 231. vt eius, de quo quæritur aliqualis cognitio, cui inhæret Fili. cum aliis signatis per eum in c. cum non liceat. extr. de præscrip. Soci. cōf. 68. frustra plenitudini. vol. 1. & Bertran. conf. 227. prout dicit Oldrad. num. 6. volum. 3. Et ista regia donatio, etiam quod excederet summam 500. aureorum similiter valetet, vt dicemus infra cumulatissimè in opin. 685. Rex, vel Dominus.

Et ista donatio regia valeret etiam quantūvis in huiusmodi donatione per Regem, seu Principem expressum non sit se donare regia autoritate: quia in dubio etiam Princeps præsumitur vbi plenitudine potestatis, vbiunque actus alijs non valeret, nisi ea vteretur, secundum communem opinionem, quam sequitur, & citat Bertrand. in d. consil. 227. nu. 12. Viuius opin. 208.

Donatio à patre in filium, nondum suo mancipio, ac potestati exemptū delata, nihil omnino regulariter valet. commune testificantur. Io. Crot. in l. frater à fratre. ff. de condict. indeb. Iul. Clar. §. donatio. q. 8. & Viuius lib. 1. opin. 74. Producit tñ supernaturalem obligationem, vt commune effatur Io. Coras. in d. l. frater à fratre. §. quæsitum. nu. 86. At si traditio præcesserit, patris morte confirmabitur, viresq; summas nanciscetur. commune fatur Ias. in d. l. frater. nu. 45. Valebit autem statim, ac firma prorsus erit, si iureiurando muniatur: receptum pangunt Rip. in l. si vnquam. nu. 35. C. de reuoc. don. Alc. cōf. 45. nu. 2. Paris. cōf. 69. nu. 128. lib. 3. latissimè Iul. Clar. vbi sup. q. 8. vers. sed quæro. Viuius d. opi. 74. Valebit secundo si fiat ob merita, vt commune affirmat Dec. in l. si donatione. nu. 10. C. de colla. Riminal. conf. 240. nu. 3. Io. Caphal. conf. 61. num. 13. Clar. vbi supra. vers. hæc tamen conclusio. Viui. laudata opi. vers. secundo fallit. & qui cum multis præferendus multis contrarium merito asserit Arius Pinel. in l. 1. par. 4. nu. 62. vers. inferitur vndecimo. C. de bon. mat. quin & in dubio si nulla donationi causa adiiciatur, & filius antea de patre præclare meritus fuerit, valebit donatio, & ob merita cēsebitur facta. vt cōe

asseuerant Crot. in d. l. frater à fratre. nu. 79. Viuius vbi supra. ver. Ampliatur dicta limitatio. & si minus hæc cōis opi. quam illa, vt dixi, iure subsistat, præsertim si qua expressim sanguinis mentio fiat iuxta præcitatos, opus tñ semper erit, vt benemerita probet filius, nec enim assertioni patris etiam speciali de illis fides habebitur. commune testificantur Ruin. in consil. 96. nu. 2. lib. 5. Cotta in memorab. ver. donatio inter patrem & filium. Iul. Clar. vbi supra. vers. hinc inferitur. Viuius dicto loco vers. & in hoc non standum esset. Quin & postquam merita filius probauerit, eatenus duntaxat donatio valebit, quatenus ipsa memorabuntur. commune ait Dec. in l. petens. nu. 17. C. de pact. idq; prudentis iudicis arbitrium metietur. vt receptum enunciat Ias. conf. 154. nu. 5. lib. 2. Clar. ac Viuius vbi supra, confertur tamè post patris mortem huiusmodi donatio: atq; in legitimam filij portionem imputabitur, si aliter nō sit pressum, vt frequenter placitum infit Alex. conf. 8. lib. 2. Valebit tertio isthæc donatio, de qua agimus, nec vnquam postea conferetur, si sit facta studij causa. vt commune asserunt Ias. in l. 1. nu. 52. ff. sol. mat. Segur. in l. vnum ex familia. §. sed si fundus. nu. 131. ff. de leg. lib. 2. Iul. Cla. d. q. 8. vers. tertio inferitur. & si perperam magis commune asserat contrarium Rip. ad laudatam. l. 1. nu. 104. quem parum iuuant rationes adductæ à Iul. Cla. vbi supra, & à Viuius d. opi. 74. in fi. vt alibi latius, & opportunius ostendo. E. Suarez.

Donatio facta à patre filio in potestate regulariter non valet. l. si pater. C. de inof. dona. l. donationes quas parætes. C. de dona. inter vir. & vxor. l. 2. §. si filium. ff. de dona. l. 1. §. si pater filio. & l. si pater filia. ff. de vfu cap. Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 1. de dona. excepti. 6. fol. 831. Fallit in 11. casib. vt per Soc. reg. 103. & vltra Soc. limitat in 7. casib. Per. Duen. reg. 223. fallit in 9. casib. quos not. Io. Crot. in l. frater à fratre. ff. de cond. indeb. nu. 435. fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. frater à fratre. nu. 44. & in 2. lectura ponit 8. limitationes. fallit vt not. Viuius in suis cōclus. in vers. donatio facta à patre. Ampliatur hæc conclusio procedere, qd non firmatur iuramento. fallit in 2. casib. in quibus firmatur iuramento, quos no. Port. lib. 2. suarum concl. reg. 2. Vide Mant. sing. 377. vide Alpha. col. lat. iuris 220. Fallit vt per Mât. sing. 433. Fallit in 6. casib. vt per Cagno. d. l. frater à fratre. nu. 326. & seq. Do. a Fin.

Donatio facta filio per patrem, qui est sub eius potestate, inducit obligationem naturalem. Io. Cor. in l. frater à fratre. §. quæsitum. nu. 46. ff. de cond. indeb. communem dicit. Vide Cla. §. donatio. quæst. 8. Villal.

Nota quod ad hoc qd donatio facta filio sub patria potestate constituto confirmetur morte, requiritur traditio. glo. in l. Papinianus. ff. de don. inter vir. & vxor. communiter approbata vt per Ias. in d. l. frater à fratre. nu. 46. Et nota qd hæc traditio sufficit, si fiat per traditionem veram, vel fictam, vt per clausulam constituti, vt not. gl. in l. 2. C. de inof. testa. & Segu. in l. 1. nu. 1. §. sed si fundum. ff. de leg. 2.

In istis donationibus factis per patrem filiis de iure regio disponitur per l. 17. in decis. Tau. qd pater siue filijs sub potestate, vel emancipatis pōt donare tertium & quintum bonorum: & potest reuocari talis donatio vsq; ad mortem donantis: nisi sit ex causa onerosa, vel cum alio tertio facta donatio: & illud tertium, & quintum est, qd pater pōt in vita, vel in morte donare, vel legare, siue vni, siue pluribus filiis, per l. 26. Tau. & non requiritur iuramentum ad validitatem donationis: teneo etiam qd de iure Regio non habet locum d. l. 3. tit. 4. par. 5. nec l. 5. tit. 15. par. 6. de quib. in nu. 97. nec cōmunis opin. dicti nu. stantibus alijs filiis priuaretur sua legitima: cum iuramentum non debet operari in præiudicium tertij per tex. in c. quāvis. de pactis. in sexto. & in c. veniens. de iureiur. ex quibus concludit Alc. in c. cum contingat. nu. 30. de iureiur. cum alijs sequen. qd alienatio fundi dotalis cum iuramento, licet operetur contra mulierem, non tamen adstringit filias quin possint petere reuocationem iūro non obstante, quæ vide. Tamen iuramentum producit effectum in patre dotante: ita qd pater non poterit reuocare dictas donationes: cum iam sortitæ sint effectū per dictam opinionem. nu. 96. & quod ad istum effectum remanent d. ll. partim incorrecte. Et etiam ex iuramento producit alius effectus: qd ex dicta donatione non deducitur tertium & quintum in quibus alius frater eius melioratur, sed dictæ donationes comprehenduntur sub tertio, & quinto, per l. 75. in ord. Tau. Et nota, qd stante d. l. 26. Tau. non habet locum communis opin. de qua per Ias. in l. si quando talis. §. generaliter. C. de inoffi. testa. quod donata filiis inter viuos non conferuntur, nec computantur in legitimam: cum per dictam l. non potest legari, nec donari filiis vltra tertium, & quintum etiam plurimis. item nota stante l. 27. Tau. disponēte donationem, secuta traditione, quod non potest reuocari: qd non solum

Solum habet locum in filio emancipato: sed etiam in eo qui est sub potestate patria, vt per Ioan. Lupum in d. l. nu. 15. Item nota qd per l. in curijs Madricij, centesima prima, Pater nō potest meliorare filiam donatione inter viuos vltra legitimam, quod per d. l. non reprobatur melioratio facienda in testamento, secundū l. ix. tit. las mandas lib. 3. For. II. & de istis donationibus. vide Nonium in dictionario litera C. B. Villal.

Donatio simplex facta per patrem filio in potestate, mortuo patre non confertur: ex quo facta non valet, sed per mortem confirmatur. Ias. in authen. ex testamento. num. 10. C. de collat. communem dicit.

Fallit primò, si est donatio iurata, quia statim valet. Alo. in cap. cum contingat. nu. 207. de iureiur. Ioan. de Ripa. de dona. in d. nu. 8. & Dec. conf. 688. & conf. 266. & 239. & Ioan. Durand. in arte testan. tit. 3. cau. 2. comunem dicit. B. Villal.

ADDITIO. De hac fallentia, & quod communis sit, vide plura apud Hippo. Rimin. in §. 1. nu. 291. Insti. de dona. I. Fich.

Fallit secundo, in quantum dicit, qd valet statim, qd est conferenda in donatione facta filio existenti sub patria potestate ex causa studij, quæ statim valet, & nō confertur. Segur. in l. vnū ex familia. §. sed si fundum. num. 131. ff. de lega. 2. & Ias. in l. 1. num. 52. ff. solu. matrim. comunem dicunt. Contrariam, scilicet quod conferatur, dicit magis cōem. Ripa in l. 1. ff. solu. matrim. num. 104. sed opin. Didac. de Segur. & Ias. approbatur per l. 5. tit. 15. part. 6. vbi disponitur valere donationem, & non conferri. quam limita in peruerso scholari. vt per Stellam recitatur. colla. in ver. quæ res sint quæ nō cadunt in collatione, vt per Alex. in auth. quod locum. de collat. C. & ibi Ias. & vide Coras. in l. frater à fratre. nu. 64. ff. de cōd. indebit. & ad hoc pertinet quod dicit Tiraq. tract. cessante. causa. in ver. priuilegij causa. nu. 207. vbi dicit esse cōem opi. qd priuilegiū concessum scholasticis, cōprehendit parum studentes ex Domini. in proem. lib. 6. Decr. licet sibi non placeat. B. Villal.

Donatio simplex facta per patrem filio in potestate, mortuo patre, nō confertur: ex quo facta non valet, sed morte confirmatur. hanc esse comunem opinionem attestatur Ias. in authen. ex testamento. nu. 10. de colla. fallit vt no. Baptist. à Villa. concl. 126. in litera D. Don. à Fina.

Donatio facta per patrem filio in potestate, non debet conferri, quia morte confirmatur, & sic videtur esse ius quæsitum post mortem patris, secundum cōem opin. Doct. in auth. ex testamento. C. de collatio. de qua per Vasquium in trac. de successione resolutione. li. 2. §. 19. sub nu. 49. & per Ias. in d. authen. ex testamento. & istam comunem limita in tribus casibus. glo. ibi. & Socin. in tracta. fallentiarum in litera D. regula 303. Franciscus Viuius.

Donatio simplex facta per patrem filio in potestate, mortuo patre non debet fratribus conferri: hanc esse comunem opinionem testatur Ias. in lex testamento. C. de collat. Alex. conf. 8. vol. 2. Oldr. d. conf. 131. fallit in 6. casibus. vt per Corn. in auth. ex testamento. C. de collat. nu. 6.

Fallit in 7. casibus. quos no. Ias. in d. auth. ex testamento. num. 9 fallit in 8. casibus. vt per Io. Bolog. in l. si emancipati. C. de colla. num. 52. Don. à Fina.

Donatio à patre filio facta qui est in potestate, & quæ non statim valet: sed morte patris confirmatur, non venit in collatione bonorū cum alijs fratribus, quia ea donatio habet vim legati, & legata non conferuntur. Lillam. C. de collat. ergo nec ea donatio erit conferenda: donatio autem quæ statim valet, vt est ea quæ est iuramento firmata, bene valet, & venit in collationem. Soc. cōsil. 91. in 1. volum. auth. ex testamento. C. de collat. & ibi doct. in legitima tamen talis donatio quæ nō statim valet, filio non imputatur. l. si quando. §. generaliter. C. de inof. testam. Soc. cōsil. 93. nu. 21. in 1. vol. Alex. confil. 8. lib. 2. Oltrad. confil. 151. & donatio facta filio emancipato, & quæ statim valet, bene confertur. doc. in auth. ex testamento. C. de collat. hanc opinionem comunem esse asserit Decius confil. 59. & procedit etiam si illa simplex donatio esset facta post emancipationem, quæ semper cum filiis in potestate est conferenda, vt ibi per Decium: emancipatus autem succedendo cum emancipatis non confert. vt ibi per Decium.

Donatio, quæ à patre in liberos eius ditioni adhuc subiectos collata statim valet, non aliter post eiusdem mortem conferetur, quam si legitimam ipsorum portionē excesserit, quip pē alioquin & ratione legitimæ facta videbitur, & magis legati naturam, quam donationis induet. commune aiunt Ruin. in l. in quartam. num. 18. & num. 23. ff. ad l. Falcid. Socin. confil. 18. lib. 2. Ioan. Coras. in l. filium quem habentem. num. 106. C. famil. ercis. E. Suarez.

Donatio facta per patrem filio emancipato, valet. comunē dicit Clarus in §. donatio. q. 8. vers. Secundo. P. Fich.

Donatio simplex facta filio emancipato confertur. Ias. in authen. ex testamento. nu. 14. C. de collat. comunem dicit.

Amplia istam comunem, quia non solum est conferenda cum alio filio sub potestate, sed etiam cum emancipato. Ias. in d. auth. ex testamento. comunem dicit. B. Villal.

Donatio facta filio emancipato, alijs filiis in potestate conferri debet, sed non alijs emancipatis. Est verior & magis cō. opi. secund. Dec. in confil. 59. licet in causa circa fin. vers. non obstant allegata. vol. 1. & com. opin. maxime procedit, quando non conferendo fratres ad maiorem æqualitatem reducitur, vt ibi tradit Dec. vers. sed tamen diligenter. M. Charian.

Donatum filio in præmium emancipationis, non imputatur in legitimam. Segu. conf. 20. Alex. in d. conf. 142. vol. 2. Ias. in l. si quando. §. & generaliter. in 1. col. C. de inof. testa. Limita quando donatio facta filio per patrem statim valet: secus si à prin. non valeret, sed morte confirmaretur: quia tunc haberet vim relictæ, & ea quæ relinquuntur, in legitimam cōputantur. ita Ias. in d. §. & generaliter. in 1. col. adde Alex. in 4. vol. cōf. 31 Limitat etiā ibi Ias. procedere, quando expresse fuit donatū: secus si simpliciter datum, quia tunc imputatur in legitimam. vide per eum. Et ita vult Alex. in d. confil. 142. in 6. col. in fin. Pater tamen donando causa emancipationis, potest apponere legem quod in legitimam computetur. Alexan. in 4. vol. cōf. 89. in 2. col. ibi, & licet pater.

Adde quod Oldr. in confil. 138. tenet, qd datum in præmium emancipationis, imputetur in legitimam.

Limita præterea notabil. quando quantitas data nō ascendit vsque ad legitimam, sed si ascenderet vsque ad legitimam, computaretur, quamuis non esset dictum per ea quæ alleg. maxime Alexan. in d. confil. 142.

Peculiū à patre filio concessum, si in emancipatione ipsius filij non fuerit ademptum per emancipationem, videtur confirmatum, ita vt valeat titulo donationis. l. donationes. §. pater. & ibi Rom. & alij. ff. de dona. idem dicendum de donatione facta filio in potestate: quæ licet non valeat, validabitur tamen per emancipationem. Rom. ibi. in ea lege. & sicuti donatio à patre facta filio in potestate confirmatur per mortem patris donantis, ita & per emancipationem confirmabitur ea donatio inualida per l. donationes. C. de don. inter vir. & vxor. ita Roma. & Castren. in d. pater. Idem.

Quid in contractibus? pone enim qd filius adoptatus emancipetur, & ei aliquid detur per patrem, cum tamen adoptio esset nulla, an teneat donatio? Ias. in d. l. eam quam. col. 9. C. de fideicommiss. tenet qd non, propter errorem, per quem remouetur voluntas, & sic final. causa donandi. l. cum hic status. §. si quis sponsa. in fi. ff. de dona. inter vir. & vxor. vbi donatio facta vxori putatur non confirmari morte alleg. plures auctori. quas vide. Vezinus.

Donatio valida facta filio non imputatur in legitimam. Bart. in d. l. in quartam. & C. de inof. testa. l. si quando talis. §. & generaliter. contrariam regulam facit. Corn. in l. illud. C. de collat. vbi limita in 4. casibus. nu. 18.

Fallit in multis casibus, vt per Paul. de Montepico in d. l. in quartam. nu. 62. vers. septima concl. fallit in 3. casibus. vt per Ias. in d. §. & generaliter. nu. 2. fallit vt not. Soc. reg. 287. fallit in 2. casibus. vt per Dec. in l. illud. C. de colla. nu. 8. Do. à Fina.

Donatio patris in filium, ab initio efficax, & irrenocabilis, in eius legitimam nō imputatur, nisi hoc in donatione expressum fuerit. Est com. opin. secundū Alex. in confil. 8. visis. in prin. volum. 2. M. Charian.

Donatio simplex facta à patre filio, quæ ab initio valuit, cōferri non debet, quando implebat eius legitimam, quia tunc contemplatione legitimæ facta confertur, & sic magis relictæ, quam inter viuos donationis naturam imitatur, secundum Bar. Paulum, Picum num. 62. Rip. nu. 493. & nu. 190. cum alijs seq. & Ruinum nu. 18. & 23. in l. in quartam. ff. ad legem Falcid. vbi appellant istam esse comunem opinionem. & Coras. in l. filium quem habentem. nu. 106. C. fam. ercis. Licet ibi, & malè sentiat contrarium. & Corn. quoque in l. illud. C. de collati. & Soc. confil. 18. vol. 2. F. Viuius opin. 221.

Donatio facta filio familias, quæ ab initio nō valuit, & quæ ad nutum patris reuocari potest. l. donationes quas parentes. C. de donat. inter vir. & vxor. si morte cōfirmata fuerit, imputatur ei in legitimam. Ita tradit Bar. in l. in quartam. vers. si verò donatio non tenuit ab initio. num. 10. in fin. ff. ad l. Falc. cuius sententiam reliqui Doct. tanquam comunem approbaverunt Alex. de Imol. ibi. nu. 25. & in l. illud. num. 4. C. de colla. Ias. in l. si qn. §. & generaliter. nu. 3. vers. primo, quando donatio. C. de inof. testa. Paul. de Montepico. in d. l. in quartam. vers. 8. conclus. est. nu. 201. & Rol. & Val. in confil. 11. nu. 31. vbi ipse plures auctoritates & argumēta contraria, cum adiecta earum.

Com. opin. Tom. ij.

H 2

dem

dem solutione recenset in 2. tom. conf. Kirchouius.

Donatio ob causam in filium à patre facta, debet in legitimam computari. Bar. quem sequuntur doct. in d. l. in quartam. ff. ad leg. Falcid. gl. in auth. ex testamento. C. de collat. fallit in 5. casib. vt per Petr. Duen. reg. 222. Do. a Fin.

Donatio, quæ à parentibus, vel ab aliis in eos confertur, qui ipsis ab intestato alioquin successuri sunt, liberalis donatio nec dicitur, nec donationis definitionibus regitur. vt voluit Bart. nu. 1. Pl. nu. 2. in l. 1. C. de impon. lucrat. descript. lib. 10. quem sequitur Are. conf. 17. nu. 3. Tiraq. cum aliis de retract. lign. §. nu. 47. dicit receptum. Arius Pinel. contrarium euidenter verius ostendens in l. 1. par. 3. nu. 61. ver. inferitur. 29. C. de bonis maternis. E. Suarez.

Quæro, Quid si pater remittat vsumfructum filio, quem habet in bonis aduentitiis filij, an valeat donatio? Resp. quod sic, nec expectata etiam morte parentis. ita tenet Bar. d. l. frater à fratre. num. 57. quem communiter sequuntur Doct. ibi, vt dicit Ias. num. 44. Grat. fol. 6. vers. fallit ergo conclusio præmissa. Mich. Grassus.

Donatio enim filiofamil. facta, ita vt ipsi solvatur, per hoc dicitur facta prohibitio vsumfructus ipsi patri, idq; tacite colligitur ex eo, qd relinquens, vel donator voluit ipsi filiofamil. secundum doctrinam Bar. per illum tex. in l. si vsumfructus. §. si ita quis. ff. quando dies leg. vt per eum, cum quo transeunt communiter Doct. vt ait Soc. iun. cum concordantibus ibi per eum in conf. 84. nu. 11. vol. 4. E. Muscul.

Donatio inofficiosa si facta sit vni ex filiis, tunc siue sit inofficiosa re tantum, siue re, & consilio, nunquam reuocatur nisi vsque ad legitimam aliorum filiorum, vel si fiat vni filio iam nato, & alij postea nascantur, reuocabitur ea donatio vsque ad legitimam l. si totas. C. de inoffi. dona. Soc. conf. 92. nu. 17. in 4. par. auth. vnde si parens. vbi doct. max. Ias. C. de inoffi. testa. vbi in 1. col. dicit, qd per titulum lucratium pater non potest minuere leg. filiis, & sic multominus in totum tollere. Secus per titulum onerosum, puta venditionis, nam pater vendendo omnia bona, & promittens tradere post mortem, posset priuare filios legitimam in totum, eo quia legitima dicitur deducto prius omni ære alieno. l. Papin. §. quarta. & §. quoniam autem. ff. eo. & ita in specie al. Bar. in l. hæreditarium. per illum tex. ff. de bon. au. & in. pos. & in l. cum emancipati. §. illud. ff. de colla. bon. Bal. in d. §. quarta. & in l. 1. C. de inoffi. don. Oportet tamen tunc quod appareat de vera numeratione pretij. vnde non sufficeret patrem in instrumento confiteri se precium recepisse quo ad præiud. filiorum. alleg. Io. de Pla. in §. si quis in f. de inut. stip. quem refert & sequitur Cæpo. cau. 36. Addit fortius Ias. quod etiam non sufficeret confessio patris facta in testamento, per quam confiteretur se debi. alicuius in præiud. filij, quo ad diminuendam eius legitimam: aliàs aperiretur via malitiis ad priuandum filios legitimam adde Alex. in 5. vol. conf. 143. & eundem Ias. in l. si arrogator. in 11. col. ff. de adop. & in l. 1. in 2. col. ff. de eo per quem fact. erit. & in l. nã. & postea. §. sed & si quis. in 1. col. ff. de iureiur. adde etiam Alex. in 5. vol. conf. 57. Si verò facta est extraneo, tunc si est inofficiosa re tantum, reuocatur solummodo vsque ad legitimam, si verò est inofficiosa re & consilio, reuocatur in totum. communem dicit Iul. Clar. in §. donatio. q. 24. vers. aut verò quis non agit. commune aiunt Curt. sen. conf. 1. nu. 39. Soc. iun. conf. 67. nu. 55. lib. 2. Paris. conf. 72. nu. 28. & conf. 73. nu. 26. Et hæc quidem obtinent etiam in donatione iuramento confirmata. com. ea. q. vers. Hæc autem. commune etiam ait Fichard. ver. donatio. Neque quidquam oberit, si iusiurandum huic donationi accesserit, vt frequenter placitum testatur Did. a Couar. lib. 1. resol. c. 19. vers. ceterum. Non tamen isthac recepta sententia procedet, vt filius totam donationem re, & consilio inofficiosa reuocet vbi pater illi aliquid testamento reliquerit, quamuis ad suam vsque legitimam expletionem possit eam rescindere, vt receptum affirmat Bertran. conf. 38. nu. 3. lib. 4. nec item vbi id genus donatio nõ in extraneum: sed in aliquem alium filium collata esset. quia & in hac specie ad solam legitimam portionis summam donatio quocunque conf. facta rescindi poterit. vt receptissimum esse scribit Iul. Clar. vbi supra. E. Suarez. eo. vers.

Donatio à patre filio studij causa facta, siue vestes, siue libri, siue aliud quidpiam donatum sit, sustinetur, nec potest à patre reuocari. Ita tenet Clar. in §. donatio. q. 8. ver. 3. Sed magis communis videtur in contrarium. Si tñ donatio à patre in filium facta iuramento firmata sit, sustinetur. & ita hodie communiter teneri ait in d. q. 8. vers. sed quæro. P. Fich.

Donatio facta filio studenti in potestate causa studiorum valet irrevocabiler, sicut in donatione dotis. & hanc magis communem dicit Ias. in l. 1. col. si in princ. ff. sol. matri. contra

non valere dicit Ripa in d. l. 1. nu. 140. & hanc dicit esse magis communem. Vezinus.

Pater potest in donatione filio facta renunciare beneficio. l. si vnquam. C. de reuoc. don. com. dicit Clarus in §. donatio. q. 22. vers. 3. Quæ tamen Claro non placet. P. Fichard.

Pater donans alicui, potest specialiter renunciare beneficio. l. si vnquam. C. de reuoc. don. quia mero favore ipsius patris inductum est. Magis com. opi. secun. Ias. conf. 125. Bartholomeus. vol. 1. M. Charian.

In donatione quam fecit pater filix, quamuis res donata à filio euincatur, non tamen locum habet euictio. Bal. in auth. ex testamento. C. de colla. Ias. in §. fuerat. nu. 35. de actio. Bellac.

Spurio licet omnibus legibus odioso, donari atq; legari potest. secus nato ex damnato coitu, nisi eius matri relinqueretur, iuxta com. per Burs. conf. 1. nu. 32. li. 1. vbi latius declarat, cui adde Rol. conf. 85. in prin. lib. 4. O fasc. deci. 85. nu. 1. & vide quæ idem Burs. scribit conf. 62. nu. 7. conf. 83. nu. 2. eo. Bonac.

Licet spurius propriè videatur dici, qui vulgo sit cõceptus. §. si aduersus. & ibi tradunt doct. inst. de nupt. & in l. vulgo cõcepti. ff. de statu hom. vel etiam similes, vt tradunt communiter doct. in l. si qua illustris. C. ad Orfic. Tamen largè sub nomine spurij, veniunt omnes, qui ex illegitima & improbata coniunctione nascuntur, iuxta doctrinam Bar. quem alij sequuntur in l. si. ff. de his quib. vt ind. voluit Bald. in conf. 206. casus talis. propè fi. 3. vol. Alex. conf. 174. vers. hoc ita præmissis. lib. 5. Abb. in c. tãta. nu. 13. qui filij sint legit. Ias. in conf. 11. spectabilis & generosus. nu. 2. 3. vol. & Dec. in conf. 311. in casu proposito. nu. 1. & 2. cum aliis multis, qui ad hoc cumulari possent. Soc. iun. in conf. 48. nu. 17. vol. 4. communem ait. E. Musc.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

An vero donatio inter patrem & filium excedens legitimam summam morte confirmetur infra summam legitimam, vide Antonium Gabriel lib. 3. titu. de donan. concl. 6.

De donatione propter merita, seu remuneratoria, vel ob causam, inter quascunq; personas facta.

C A P. IX.

Donans propter merita tenetur de euictione, secundum communem per Burs. conf. 31. nu. 5. lib. 1. Bonac.

Donatio ob merita, seu causam, non eget insinuatione, vt receptum esse literis produnt Rip. in l. si vnquam. nu. 35. C. de reuoc. don. Ias. in l. ex hoc iure. nu. 53. ff. de iust. & iur. Tiraq. in d. l. si vnquam. vers. donatione. nu. 44. Aufrer. ad Cappel. Thol. q. 381. Petrucin l. 1. nu. 180. ff. de iureiur. latè Io. Ceph. vir multæ doctrinæ, atq; eruditionis, cõf. 61. nu. 17. Nec reuocatur ob ingratitudinē. vt cõe aiunt Boer. dec. 27. Tiraq. d. vers. donatione. nu. 12. Rom. cõf. 26. nu. 8. Fortun. in l. 1. §. ius naturale. nu. 61. ff. de iust. & iur. Gozad. conf. 50. nu. 10. Curt. sen. conf. 66. nu. 2. Gramma. decif. 65. nu. 24. multoq; minus donatio, quàm princeps ob præclarè merita cõfert, poterit ex causa reuocari, vt cõsueit Bal. in l. si cum mihi. ff. de dolo. cuius opinionem frequenter placitam effero ex Ias. in d. l. ex hoc iure. nu. 54. Fel. in c. nouit. de iudic. Tiraq. d. ver. donatione. nu. 13. Capic. dec. 121. nu. 15. Affl. in c. 1. nu. 24. de nat. feud. Ari. Pinel. in rub. par. 1. c. 2. nu. 31. ad fi. C. de rescin. vend. Quin nec subsequenti liberorū susceptione retractabitur. vt cõe ponit Rip. in l. si vnquam. nu. 25. atq; euictionis obligationē semper pariet, seu à promissione, seu à traditione ordiatur. cõmune aiunt Crau. conf. 64. nu. 12. Boer. dec. 67. Viuius lib. 1. opin. 80. ad fin. Ac denique, & ultra quam facere possit, donatorem obligabit. vt cõmune ponit idem Viuius eod. lib. opin. 81. Sed enim & falsas iure, & vsu perniciosas reip. cõmemoratas omnes superius opiniones cum multis asseuerat, atq; ostendit præclarus iuris interpret Arius Pinel. in l. 2. par. 3. nu. 62. cum præcedenti. C. de bon. mata. a quo flo. Suarez.

Donatio ob causam non est propriè donatio: vt not. Dec. in l. diuus. nu. 3. ff. de reg. iur. & an sit cõtractus nominatus vel innominatus, disputat Ias. in l. qui Romæ. §. Flavius. nu. 12. ff. de verb. oblig. Vezinus.

In donatione remuneratoria non habet locum dispositio. l. si vnquam. C. de reuoc. don. Est com. opin. secun. Dec. conf. 366. pro declaratione. ver. venio ad tertium dubium. Tamen pars, quæ dicit donationem esse remuneratoriam, debet probare veritatem benemeritorum: nec sufficit assertio solius donantis, etiam in specie, secundum eundem. Charian.

Merita probantur per assertionem electorum, asserentium inter-

interuenisse in donatione facta inter personas inter quas non est prohibita donatio. Curt. iun. conf. 97. num. 5. communem dicit. B. Villal.

Dispositio. l. si quis argentum. C. de dona. nō habet locum in donatione remuneratoria. com. dic. Clar. §. donatio. q. 14. vers. quāro. P. Fichard.

In donatione facta à patre filio propter benemerita, non statur soli assertioni patris de benemeritis, nisi aliter probetur. Est commu. opin. secundum Decium conf. 366. pro declaratione. Oldr. conf. 5. Titius dedit. in fi. Idem.

In donatione facta à patre filio propter benemerita, de benemeritis non statur assertioni patris. not. glo. & communiter doct. in l. donatione. C. de collat. Fallit vt per Mars. sing. 610. Ampliatur in 3. casib. vt per Corn. in d. l. si donatione. nu. 10. fallit in 9. casib. quos no. Ias. in l. frater à fratre. ff. de cond. indeb. nu. 44. & seq. fallit in 5. casib. vt per Deci. in d. l. si donatione. Ampliatur & limitatur in 3. casib. secundū Ias. in d. l. si donatione. num. 4. & seq. fallit in 3. casib. vt per Soci. regu. 38. in addit. Don. a Fin.

Donatio facta filio ob benemerita valet. not. in auth. vnde si parens. C. de inof. test. fallit in 2. casib. quos not. Ias. in d. autem. vnde si parens. col. fi. Idem.

Donatori asserenti se ob benemerita donasse, plena fides adhibenda est, vbicunq; donare eam rem, de qua agitur prohibitus non erat, secundum Bar. reliquosq; omnes. in l. si forte. ff. de castr. pecu. Pau. Cast. in l. Attilius Regulus. ff. de donatio. doct. omnes communiter in l. si donatione. C. de collat. Guid. Papa. q. 95. Bertr. conf. 3. & 154. vol. 3. Barth. Soc. cōf. 295. vol. 3. & Deci. conf. 20. & conf. 531. & ista est vera, communisq; opinio, secundum memoratos Doct. omnes. Sed donatori asserenti merita præcessisse non creditur, quando donare liberum nō erat, vt latè scripsimus in opin. 209. exordiente, donatio inter vir. & vxor. in secunda limit. & est inserta supra. lib. 5. tit. de donat. inter vir. & vxor. nu. 6. F. Viuius opin. 225.

Donatio si fit alicui pro benemeritis, & bonis seruitiis habitis, si non legitima de causa allegata, & de benemeritis constet, assertioni donatoris de tali causa. & benemeritis nō creditur, per doctrinam communiter approbatam. in l. si forte. ff. de castr. pecu. Dum vult, quod quando validitas donationis consistebat in benemeritis, sola assertio meritorum non sufficit, vt per eum. communem ponit Soci. iun. in conf. 8. num. 28. vol. 4. E. Muscul.

Donatio facta inter prohibitos propter benemerita etiam si merita in specie exprimantur, probāda sunt merita, vt in donatione concubinæ facta per militem, vel clericum. Coras. in l. frater à fratre. §. quæsitum. nu. 55. ff. de cond. indeb. com. dicit.

Nota istam communem ad intell. 3. tit. 9. lib. 5. quæ loquuntur de dona. regalibus. B. Villal.

Donatio propter merita facta inter personas prohibitas non valet, nisi benemerita probetur aliter quā p assertionē donātis. Bar. in l. si forte. nu. 5. ff. de castr. pecu. cuius sniam multi communem esse arbitrati sunt. Sed de hac decisione videantur quæ scribunt Soc. in conf. 295. vol. 2. Ias. in conf. 154. in 2. vol. Deci. in conf. 20. & in conf. 366. num. 11. & 12. cuius sniam approbauit Ripa in l. si vnquam. in quæst. 15. C. de reuoc. don. Verū Moder. Paris. acerrimè Soc. sententiam reprobata Decij sententia, & interpretatione Bartoli, in suis annotationib. ad con. Deci. in d. conf. 20. vers. sed tamen, aliis plurib. adductis authoritatibus defendunt, & cum casus pendeat sub iudice, sat est illorum Doct. sententias allegasse. Videantur quoq; quæ refert Rol. à Valle, in d. conf. 98. nu. 53. Kirchouius.

Donatio ob merita, in personas aut solidi non capaces, aut omnino incapaces collata, nullius est momenti, qua sine supergreditur merita. vt receptum pronuncio ex Alex. in l. si donatione. num. 4. C. de collat. Ias. & Deci. in l. petens. C. de pact. Chassan. in consuet. Burg. rub. 7. §. 5. nu. 49. Tiraq. in l. si vnquā. vers. donatione. nu. 71. & seq. C. de reuoc. don. & idem attestantur notabiliter Soc. conf. 91. nu. 9. lib. 1. Bertr. conf. 164. nu. 2. lib. 5. stabiturque ea in re iusto iudicis arbitrio. vt frequenter placitum effantur Ias. conf. 154. nu. 5. lib. 2. Loazes in alleg. pro Marchione. num. 3. Suarez.

Remuneratoria donatio ad hoc vt valeat, requiritur vt ipsa merita æquiualeant donationi. com. dicit Clarus in §. donatio. q. 3. vers. Sed nunquid. in residuo enim erit donatio simplex. P. Fichard.

Remuneratoria donatio vt valeat, quādo sumus inter personas donare prohibitas, vt inter patrem & filium in potestate, requiritur vt de meritis omnino constet: illa verò si appareant, in causa sunt, vt donatio facta remuneratoriè præsumatur, quantumcunque simpliciter facta fuerit, absque vlla meritorum expressione. secundum doct. all. ab Hippo. in titu.

de donat. insti. in princ. nu. 84. Et com. dicit Dec. in l. si donatione. C. de collat. I. Fichard.

Donatio propter merita facta valet, etiam si de ipsis meritis aliter, quā per assertionem donantis non constet. Intellege modo nō fiat inter personas prohibitas, nam eo casu nō statur assertioni donantis, sed requiritur probatio meritorum. com. dicit in §. donatio. q. 3. vers. sed hic occurrit. P. Fich.

Donatio illa quæ ita facta fuit, donauit purè, liberè, & simpliciter talia sua bona. quamuis demū in ea donatione appositā sint alia verba, scilicet, sciens & attendēs se recepisse plura seruitia, quæ talis mihi fecit, & quæ faciet in posterum, volens remunerare purè & simpliciter, talia bona donat. talis in quā donatio ita confecta, & in qua est facta ea generalis mentio meritorum absq; eo qd donatio descenderit ad aliquam speciē seruitij, erit donatio simplex, & pura, & non ob causam. & hoc propter ea verba purè, liberè, & simpliciter, per l. fin. C. de donat. ante nupt. & ad hoc propositum eam legem citat Oldr. conf. 5. Alex. conf. 14. nu. 2. 1. vol. & Soc. conf. 53. nu. 2. 1. vol. Chass. conf. 70. nu. 14. Et licet talis donatio censeretur remuneratoria, ipsa merita probanda forent per donatarium. vt est communis opi. per Ias. in l. frater à fratre. nu. 44. ff. de condit. indeb. Corn. conf. 289. in litera D. vol. 4. Bellac.

Donatio ob merita quæ remuneratoria dicitur, nudo pacto haud hodie perficietur. commune ait Ias. in l. iuriscientiū. §. quinimo. nu. 19. & seq. ff. de pact. quæ meritò improbat Iul. Clar. §. donatio. q. 14. vers. quāro an dispositio. Suarez.

Donatio dicitur, & non feudum, quando in inuestitura ad sunt illa verba, propter merita donamus, &c. addo quod vassallus de re donata ad libitum disponere poterit absq; principis assensu, secundum communem per Burf. conf. 46. num. 3. & 4. lib. 1. Bonac.

Remuneratoria donatio, non potest dici propriè mera donatio. com. dicit Cla. in §. donatio. q. 3. P. Fichard.

De donationibus sub modo, & conditione factis.

C A P. X.

Donatio sub conditione facta dicitur propria, & simplex donatio, vt concludit Bar. Pau. de Cast. Cum. cæteri; communiter per illum tex. in l. 2. §. si pecuniam. ff. de dona. Dec. in l. lect. nu. 19. & Moder. omnes in l. 1. ff. si cer. pet. Contrariam vero partem tenuit Aret. in §. 1. insti. de don. vbi voluit, qd donatio propria debeat fieri purè, & mera liberalitate, ita qd donatarius non sit adstrictus ad aliquid dandū, vel faciendum. Circa primum, qd purè facienda sit donatio, sentit Aret. qd donatio propria sub conditione fieri non possit, meritò concludendum est in hac re distinguendo, qd quædam est conditio dependens ex facto donatarij, & cōmodum donantis respiciens, puta si donatarius quid donanti dederit, vel fecerit, & ista non est vera donatio. Censetur. n. donans moueri non ex liberalitate, sed spe lucri futuri. casus est in l. hoc in re. §. 1. ff. de don. & ita procedit snia Aret. in d. §. 1. Altera vero est conditio non respiciens donantis commodum, sed futurum euentum, & in ista non impedit quominus dicatur vera donatio, quia non censetur moueri ad donandum contēplatione illius casus, sed ex sua liberalitate: non tamen vult donare, nisi casus eueniat, ita tradit Pau. de Cast. in d. l. 1. ff. de donat. Bar. in d. §. si pecuniam. Dec. in l. dinus. ff. de reg. iur. & in d. l. 1. in l. lect. ff. si cer. pet. & Crau. conf. 85. Viuius opin. 216.

Donatio sub modo ob defectum modi resoluitur ipso iure, teste Cast. conf. 360. in fi. lib. 2. Bal. conf. 74. lib. 1. qui modus facit conditionem, secundum Bal. & Sal. in l. fi. C. de reuoc. don. Bal. conf. 448. lib. 1. Aret. conf. 17. col. 9. de quo plura no. Nic. Moron. tract. de fid. treug. & pace. par. 1. q. 20. nu. 3. & eo casu impeditur purgatio moræ, ex not. per Bertr. confil. 63. 74. lib. 3. vbi talem donationem ipso iure resolutam determinat, de qua moræ purgatione an eo casu admittatur, vide quæ scribit Rip. in d. l. fin. q. 38. & seq. & sunt qui dixerint mentionem & interpellationem necessariam: vt donatarius cadat ob modum non impletum, inter quos est Corn. conf. 120. 208. lib. 1. Aym. conf. 59. col. fin. post Aret. conf. 150. per l. si pœnam. C. quando dies leg. ced. rationem ponit Moron. d. tract. q. præalleg. nu. 6. nu. 7. & seq. vbi declarat, quid dicendum vbi modus est finalis: & dic, vt per Corn. conf. 102. lib. 2. Aym. d. confil. 59. num. 8. Vezinus.

Donatio quæ alicui confertur ea conditione, vt casu aliquo interueniente ad aliū vel tota, vel eius pars perueniat, & absenti illi alij, & non agnoscenti vtilem conditionē, si casus aduenerit, absq; vlla cessione pariet, non vero etiam rei vendicationem suggeret. vt probat apertè tex. in l. quoties. C. de Com. opin. Tom. ij. H 3 don.

don. quæ sub modo. & est receptum ex Alc. in l. traditionibus. ad fi. C. de pact. & in c. cum cōtingat. nu. 239. de iureiur. Guid. Pap. quem refert & sequitur Tiraq. de consti. par. 2. ampliat. 28. Aym. Syuel. conf. 9. Ant. Gomef. in l. 30. Tauri. nu. 25. Soc. conf. 115. nu. 1. lib. 4. Did. à Couar. lib. 1. resolut. c. 14. quamvis Dec. conf. 239. & in l. traditionibus. Rip. lib. 3. de reuoc. don. c. 1. ad fi. contrarium negligenter, ac perperam tradiderint. Quod primo intellige in donatione ex causa dūtaxat penitus lucrosa, ex illorum omnium parte, qui id negotij agunt: vt commune resoluit Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. in 1. nu. 22. ff. ad senatusconf. Treb. & communiter tradunt ij, quos statim infra laudo. Intellige secundo, cum res eadem non alia danda est. vt commune aio ex Bart. Iaf. nu. 26. & seq. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de verb. oblig. Pau. in eiusdem l. §. alteri. ad fi. Alc. in l. certi conditio. §. si nummos. nu. 2. ff. si cer pet. late Exea de pact. nu. 128. Ant. Gom. in d. l. 40. Tauri. nu. 25. Did. à Couar. vbi supra. Vel etiam vbi pecunia loco rei elargienda erit. commune affirmat Soc. conf. 236. nu. 1. lib. 2. Intelligit tertio, quod pendente vel casu, vel tempore, & ante illius tertij acceptationem liber pro animi sui sententia pactum huiusmodi adiectum donationi, & donationem ex illo emerfuram reuocare possit, vt est frequens interpretum dogma cū Bar. in l. qui Roman. §. Flavius. ff. de verb. oblig. & ibide attestantur Soc. nu. 16. Iaf. nu. 24. Cagno. in l. id quod nostrum. num. 12. ff. de reg. iur. Exea de pact. nu. 143. Grat. conf. 25. nu. 39. lib. 1. Aym. d. conf. 9. nu. 11. & conf. 135. nu. 10. Did. à Couar. d. c. 9. nu. 17. Ant. Gomef. in d. l. 40. Tauri. nu. 26. ad fi. Duennas reg. 216. Jul. Cla. §. donatio. q. 13. vers. difficultas est. vbi multos contrariū asserentes cōe refert. quib. accesserunt Did. à Couar. Aym. & Ant. Gomef. vbi supra & ipse alibi latius illorum sententiam Deo volente confirmabo. Non tamen donatoris hæredibus idem vsquam licebit. vt commune profitentur. Soci. in d. §. Flavius. num. 19. Did. à Couar. d. c. 14. nu. 17. Jul. Clar. d. q. 13. vers. vlt. Amplia, ac perpetuo reminiscere, qd si ille tertius præmoriatur, spem ac ius, quod habet, ad ipsius hæredes transmittet, vt cōmune ausim pronunciare ex Oldr. conf. 224. nu. 28. in fi. Abb. consil. 85. lib. 1. Pau. conf. 164. nu. 7. lib. 2. Dec. conf. 443. Affl. in cap. 1. nu. 20. vers. 11. arguitur. de succes. feud. in vlib. feud. Suarez.

Donatione facta præsentī hoc pacto, (An vero donatione facta cum pacto, qd fundus post certum tempus sit ecclesiæ, pactum istud possit reuocari; vide Ant. Gabriel. lib. 3. tit. de don. concl. 5.) vt certo casu veniente, res donata perueniat ad tertium quendam absentem, non licet donatori tale pactum in præiudiciū absentis remittere. et si nemo pro absente acceptauerit: & ideo non reuocari potest. Magis communem dicit Clar. in §. donatio. q. 13. vers. Secundus. cum seq. P. Fichar.

Donatio enim inter viuos, & à traditione etiam concepta adiectis turpibus, aut impossibilib. conditionib. euertitur. cōmune affirmat Eman. a Costa in l. cum tale. §. si arbitratulim. 2. nu. 2. ff. de cond. & demonst. E. Suarez.

Vbi donatio est perfecta donans postea non potest pacta aliqua vel cōditiones super ea adponere. l. perfecta. C. de don. quæ sub modo. de Anch. conf. 197. Oldr. conf. 234. Vezin.

Actio oritur ex pacto donationis. l. si quis argentum. §. fin. autem. C. de don. Fallit in 39. casib. vt per Vigel. in commeto 5. anni. tit. de don. c. 1. fol. 826. & vide in eo. c. exceptio. 33. fol. 846. Ampliat in 8. casib. & limitat in 3. à Pet. Duë. reg. 217. Idē.

Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, nec non mobilium, & immobilium an valeat: & quid de donante illorum medietatem, & de eorum donatariis.

CAPVT XL

Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum, non valet. l. si libertus. §. si qs plures. ff. de iure patro. l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. cred. l. 1. C. vt. act. ab hære. & cōtra hæredem. Fallit vt per Marf. sing. 517. fallit & fallētia sublimitatur per Purp. in l. de quæstione. C. de pact. nu. 238. Fallit in 6. casib. secundum Soc. reg. 108. & vltra Soc. ampliat in 6. casib. & limitatur in 2. à Petr. Duen. regu. 219. fallit in 6. casib. vt per Dec. & Cagnol. in l. fin. C. de pact. fallit in 7. casib. vt per Dec. in l. de quæstione. C. de pact. num. 30. Ampliat, & limitatur in multis casib. vt per Baptistam à Villa. concl. 136. in litera D. fallit vt per Viuium. ver. donatio. vbi limitatur in 4. casib. fallit in 10. casib. vt per Io. Bolog. latissimē in l. si. C. de pact. nu. 126. vbi Cagn. limitat in 10. casib. nu. 237. Do. a Fin.

Donationem omnium bonorum præsentium & futurorum non valere, communi docto. voto receptum est. Bar. in l. stipulatio hoc modo. nu. 5. addēs rationem in primo membro, aut promittit bona, & tunc aut omnia bona præsentia & futura, & non valet, quia aufert liberam testandi facultatem per indi rectum. nam nullus hæres esse vellet sine commodo. Paul. de Cast. ibi. nu. 3. Iaf. nu. 10. vers. nam habeo. Zaf. nu. 52. vers. tertia conclusio. Hieron. Buttigel. nu. 45. ff. de verb. obl. Bar. in l. si. nu. 16. Iaf. nu. 33. Dec. 30. Hier. Cagn. copiosē & eruditē num. 237. cum seq. C. de pact. Pet. Phil. Corn. in conf. 60. nu. 15. vbi inter ceteras rationes ipse & hanc rationem assignat, quia vicem testamenti obtinet. l. hæreditas. C. de pact. conuentis. volum. 2. conf. Licet multi doct. cōtrariam sententiam amplexi fuerint, vt liquet ex Alex. annotationib. in d. l. stipulatio hoc modo. nu. 14. cum seq. & Io. Crot. nu. 91. tamen Bar. & aliorum sententiam receptam, eamq; cōem esse inquit Bal. in c. in præsentia. nu. 36. ext. de prob. Lud. Rom. in conf. 171. in princ. vers. tenentis talem donationem nullam fore. Et hæc cōmunis opin. confirmatur rationib. Panorm. in conf. 47. & 48. nu. 1. ver. sed his non obstantibus. in 2. par. conf. Iaf. d. l. stipulatio hoc modo. d. nu. 10. Ioan. Crotus d. nu. 91. & nu. 97. Dec. in d. l. si. d. nu. 10. quam doctrinam etiam procedere volunt doct. communiter in d. l. stipulatio. etiam si iuramento fuisset firmata. Ioan. Franc. de Ripa in respon. 3. nu. 1. & 2. tit. de don. & gratis perficiē. & reuoc. pag. 84. li. mei. vbi ipse reprehendit Corn. contrariam sententiam approbantem. in conf. 25. nu. 3. vol. 3. cōf. quia iuramentum est contra bonos mores. Et hanc sententiā probabiliorē esse addit ibidem ipse Ripa. nam iuramentum non conualidat dispositionem impediētem liberam testandi factionem, cum id repugnet charitati proximi, & contra bonos mores censeatur, ideo non firmari iuramento, inquit Cagnol. in d. l. si. nu. 262. vers. septimo limita. Sequitur quoq; eandem Rol. à Valle, in conf. 39. nu. 1. in 1. tom. conf. Et hanc decisionem non procedere addunt nonnulli doct. si facta fuisset cum reservatione vsusfructus. Pau. de Cast. in conf. 101. inc. no tandum est, secundum antiquam impressionem. & idem Paul. de Cast. in l. si. num. 10. C. de pact. sed Bar. in d. l. stipulatio hoc modo. nu. 5. vers. idem puto. & aliorum, Paul. de Cast. ibi. nu. 3. Alex. nu. 18. Iaf. nu. 18. sententiam existimatiū donationem valere reservato vsusfructu, per rationes ibi relatas quas multi alij sequuntur, quia donans de fructibus testari potest. idem Bar. in d. l. si. nu. 11. vers. itē de fructibus. Lud. Rom. in conf. 26. in prin. posset dici, quod de fructibus percipiendis donator testari possit, qd possit superesse de quo ipse testaretur. Lud. Gozad. in conf. 87. nu. 11. Cagn. in d. l. si. nu. 240. vbi ipse egregiē latius hanc doctrinā prosequitur, additq; nu. 246. à sententia Bar. non esse recedendum. Ceterum si facta fuisset donatio cum aliqua reservatione alicuius quātitatis, de qua posset donans testari, admitteretur illa, Barth. Soc. in conf. 101. nu. 1. affirmans hanc opinionem cōmunem esse in 3. vol. conf. sequitur eandem adductis plurib. conf. aliorum, Rol. à Valle in d. conf. 39. nu. 3. et si idem Rol. in conf. 65. nu. 5. eo. tom. ex sententia aliorum doct. ibi allegatorum voluerit, indistinctē donationē omnium bonorum præsentium & futurorum valere, si donator sibi reservauerit vsusfructum, qd de fructibus percepturis poterit donans testari, nam licet vsusfructus finiatur morte. §. finitur. inst. de vsufuct. Fructus tamē percepti viuentē vsusfructuario pertinent ad eius hæredem. Ita quoque asserit Soc. iun. in conf. 153. nu. 20. cum seq. in 1. par. conf. Kircho.

Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum aliās prohibita, tanquam liberam testandi facultatem tollēs, non valet, nec tenet, secundum Bar. Castr. Cuma. Imol. Alex. & alios Doctores communiter in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. quam nimirum cōmunem sequuntur, declarant, & citant Modern. in ibi. Bald. Fulgo. Castr. & ceteri omnes in l. si. C. de pactis. Bertran. conf. 260. etiam si donatio inter viuos nu. 1. volum. 8. & Curt. iun. conf. 23. num. 1. & infiniti consulentes variis in locis, & Iulius Clarus cum ceteris signatis per eum in §. donatio. quæst. 19. & Excellētissimus Dominus Horatius Mandosius in additio. Roma. conf. 26. super litera A. Licet. & inutiliter contrarium suadere, & sustinere conetur Corasius in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 6. c. 17. nu. 1. cum aliis seq.

Sed fallit ista communis vbicunq; donatio hæc esset facta ecclesiæ, pizq; causæ, tunc enim valet, & tenet, vt ponit Iaf. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. num. 10. & latius in l. fin. col. fin. C. de pactis. ibique Dec. nu. 31. asseuerat istam esse cōmunem opinionem, & in cap. in præsentia. nu. 8. & 27. de probatione. & post eum Augustin. Berous ibi nu. 81. cum aliis seq. Et idem Dec. testatur conf. 488. nu. 5. & Iaf. conf. 169. col. 4. volum. 4. & Clarus in §. donatio. quæst. 20. vers. vlt. quæro. & Marcus

& Marcus Mantua in d.c.in presentia.nu. 10. cū aliis seq. Licet ibi, & malè contrarium figmet, & sequitur etiam & tuetur, & magis comunem prædicat Tiraquel. in tract. de priuilegiis pæ causæ.priuilegio. 100. Tamen in hoc casu ecclesia ipsa teneretur donanti alimenta subministrare. I sunt qui cum tribus sequentibus. ff. de reg. iur. & ita tenent omnes præcitati Doct. examinantēs materiam istam.

Fallit secundo loco dicta comunis, si in ista donatione omnium bonorum presentium, & futurorum fuerit appositum precarium, tunc quippè habetur loco traditionis, vt per Doctores in d.l. stipulatio hoc modo concepta. Alex. in l. 3. §. incertam. ff. de acquir. poss. & ibi Ias. laudat asserit istam esse communem opinionem, quam sequitur, & citat etiam Afflic. decis. 37. nu. 4. & decis. 335. nu. 8. & seq. & Tiraq. cumulatissimè in tract. constit. poss. in 2. par. 30. amplia. nu. 1. cum seq. Et licet idem Affl. parum sibi constans, senserit cōtrarium in decis. 139. nihilominus rationabiliter eum ibi in addit. nu. 5. reprehendit Cæsar Vrsillus.

Tertio limitatur communis ista, quando in donatione omnium bonorum presentium, & futurorum fuerit facta retentio fructuum, ac alicuius rei certæ à donante, de qua disponere posset, quo (inquam) casu valet donatio, secundum Doct. omnes in d.l. si. C. de pact. & in d.l. stipulatio hoc modo cōcepta. & alios quamplures congestos per Boer. decis. 204. nu. 25. vbi affirmat istam esse communem opinionem, & Dominus Horatius Mandosius in additio. Roma. in d. conf. 26. super littera A, & ita consuluit Bertran. conf. 41. punctus questionis. vol. 8. Licet Dec. præcipitanter conf. 33. & conf. 35. 1. & conf. 203. tenperit contrarium, in quib. locis voluit etiam ipse Dec. donationem omnium bonorum presentium, & futurorum nō valere, quando donans reseruasset de illis bonis in vita disponere, simul ac in morte: sed in hoc casu, sicut in alio superius relato, communis opinio videtur contra Dec. vt abundè deducit Boer. in d. decis. 204. nu. 25. Ideo retenta dicta comunis tanquē verissima, Limitatur vtiliter per Bertran. in d. conf. 260 non procedere, vbiq; vsus fructus reseruatus, & bona retenta pro testando, essent tam parui momenti, vt non sufficerent ad alimēta ipsius donatoris: qā tunc donatio ista omnium bonorum presentium & futurorum, non valeret, nec teneret. Et istam limitationem sequitur etiam Claud. de Seyfell. in l. stipulatio hoc modo concepta. col. fi. ff. de verb. oblig. de modicis enim non curat Prætor. l. scio, cum vulgaribus. ff. de integ. restitut. & nemo inueniretur, qui ob tam modicam donantis hereditatem adiret. argum. in princip. institut. ad l. Falcidiam.

Quarto limitatur præcedens communis, quando aliquis donaret omnia bona sua alteri per stipulationem, tunc enim donatio ista transit in contractum, qui est irrevocabilis, vt sentit glo. in d.l. fin. C. de pact. in verb. accommodauerit. quam communiter sequuntur. Scriben. ibi. & de ista communi vltra Moder. in dict. l. stipulatio. & in dicta l. fin. testatur Boer. decisio. 353. num. 2. & 14.

Quinto limitatur, quod licet huiusmodi donatio omnium bonorum presentium, & futurorum non valeat, nihilominus valeret, & teneret quo ad bona presentia, & sustineretur per clausulam: omni meliori modo descriptam, ac positam in ipsa donatione, quo ad bona presentia, non autem quo ad futura: vt voluit Ang. conf. 106. quadam mulier. Dec. & ceteri in l. fi. C. de pact. & Vrsillus cum aliis relatis per eum in add. Affl. in decis. 107. nu. 4. vbi fateretur ita obtinuisse de facto in Sacro Regio Consilio Neapolitano.

In contrariam verò sententiam, videlicet, quod dicta donatio in totum vitietur tam in bonis presentibus, quam futuris, inclinarunt Bald. nu. 19. & Purpur. num. 247. in d.l. fin. vbi explicat istam esse communem opinionem, & Guido Papæ etiam conf. 214. sub num. 6. & sequitur quoque Ang. titubanter. Ioan. de Imol. & Alexan. nume. 21. in d.l. stipulatio hoc modo concepta.

Sed quicquid Scriben. isti suadeant, etiam in decis. noli aliter discedere à dicta prima opinione, tanquam veriori, & aequiori, & amplexa à memorato Sacro Consilio Neapolitano, cum qua concurrat quōq; consulendo Bertran. conf. 41. punctus questionis talis est. nu. 9. & seq. vol. 8. & Natta conf. 453. placet conclusio reddita. nu. 16. & seq. vol. 2. & Thobias Nonius conf. 55. sub nu. 5. & seq. quia in huiusmodi donatione videntur esse duæ donationes: vna scilicet de presentibus, altera vero de futuris, argumento l. scire debemus. ff. de verb. obli. & l. si peculium seruo. ff. de pecu. lega. & secunda donatio facta videlicet de futuris, est causa tollendi per indirectum arbitriū testandi, ideo illa vitietur in omnibus postea, quæ sitis, velut sub illa generalitate comprehensis.

Sexto limitatur, quod donatio ipsa omnium bonorum presentium, & futurorum sustineatur, vbiq; ipse bona tacite, vel expresse essent donata cum honoribus, & oneribus, & deducto ære alieno, & solutis debitis donantis, quasi ascēdentibus ad valorem bonorum donatorum parum restabat, supererat, aut remanebat pro donatario de dictis bonis donatis: vt optimis rationibus cōsuluit Bertrā. cōf. 33. 1. multa sunt, de quibus. vol. 8. Alias vero quamplures limitationes communes, & valde vtilēs, ponit copiosè Clar. in d. questio. 19. & seq. & vnam aliam limitationem refert Bertran. conf. 165. num. 5. vol. 6. Viuius opin. 207.

De iure Regio donatio omnium bonorum etiam presentium, non valet. l. 7. tit. 12. li. 4. For. II. & l. 69. Tau. Et si quis habet filios, vel descendentes poterit donare extraneis solum quintam bonorum per d.l. 7. filiis autem tertiam & quintam. l. 6. & l. 27. Tau. Habens autem descendentes, potest donare et extraneis tertiam bonorum l. 28. Tau. si nō habet descendentes nec ascendentes potest donare tertiam partem bonorum, non tamen omnia etiam presentia per d. l. 69. & vide plures limit. per Soc. in reg. 108.

Donatio omnium bonorum mobilium, & immobilium non comprehendit iura & actiones: quia sunt species separata. Ias. conf. 5. vol. 3. communem dicit. B. Villal. & Vezin.

Donatio omnium bonorum mobilium, & immobilium presentium, ac futurorum valet, ac firma omnino est: quia, scilicet actiones, & iura non contineantur, vt complures allegas receptum asserit Tiraq. de retract. lig. §. 1. glo. 7. nu. 9. ad fi. Sed & donatio omnium bonorum simplicitet facta valebit, ac rata prorsus erit. commune ait Ias. conf. 5. lib. 2. Quod ob eandē rationem procedet, etiam si post mortem conferatur. vt commune testantur Alex. in l. vlt. C. de pact. Turza. opin. 83. donatio omnium bonorum cum presentium, tum futurorum nullius vis, ac momenti radicitus est. cōmune fantur, Panor. conf. 48. lib. 2. Bal. nu. 19. Cur. iun. nu. 61. Purp. nu. 247. in l. vlt. C. de pact. Guid. Pap. conf. 214. nu. 5. 10. Dilect. de art. testan. tit. 10. caut. 2. Iul. Clar. de dona. q. 16. Viuius opi. 207. addē relatos à Ioan. Ceph. conf. 44. nu. 24. Nec iureiurando confirmabitur. receptum testatur Cur. iun. conf. 25. nu. 6. copiosè Iul. Clar. vbi supra. q. 20. Valebit tamen in pium, sacrumvè locum aliquem collata. vt commune pronunciant Dec. nu. 8. & nu. 27. Berous nu. 81. in c. in presentia. de probat. idem Dec. in l. vlt. nu. 3. 1. C. de pact. Ant. Gomez. in l. 69. Taur. nu. 7. latius Iul. Clar. d. q. 20. vers. vlt. quæro. Donantem tamen pius ille, sacervè locus, necessariò alet. receptum aiunt Dec. conf. 488. nu. 5. Viuius d. opin. 207. Valebit item isthæc omnium bonorum tum presentium tum futurorum donatio, si sibi donator fructus retineat, aut rem aliquam seruauerit, de qua testari queat. commu. affirmant Boer. decis. 204. nu. 2. Iul. Clar. ac Viuius vbi supra. Quod tamē intelliges non suffecturum, si ea fructuum, vel cuiuspiam alterius rei reseruatio ad vitam expressim fiat: nam & ea in specie donatio penitus corruet. cōmu. affirmant Did. 2. Couar. lib. 3. resolut. c. 12. nu. 3. Iul. Clar. d. q. 19. vers. sed pone. quod donator. addē multos idem asserentes, quos laudat Ioan. Ceph. cōf. 34. nu. 15. Valebit tertio huiusmodi donatio cum precarium interuenerit, vt commune ponunt Tiraq. de cōsti. par. 2. ampliat. 30. Viuius vbi supra. Valebit quarto, si huiusmodi effusa donatio stipulationis formulis muniatur, vt commune produnt Clar. ac Viuius vbi supra, et si ea opinio iuri, atq; bono & æquo aduersa sit. Suarez.

Donatio omnium bonorum presentium & futurorum, reseruato tamen vsu fructu, non valet. Est verior opin. secundum Rip. in lib. 3. resp. c. 14. vers. circa tertium. & ita tenuit Paul. de Cast. in conf. 101. notandum est in l. fi. C. de pact. Corn. in cōf. 176. in presenti. vol. 2. Dec. in conf. 30. & in conf. 25. 1. in causa Magnifica. Licet contrarium tenuerunt Alex. & Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta. de verb. obli. tamen præcedens est verior, & communior, vt patet ex prædictis. M. Charia.

Quæro, an prædicta donatio in totum vitietur, tam in presentibus quam futuris? Resp. q. sic, ita tenet Bar. in d.l. fi. Idem tenet Ange. Io. de Imo. & Alex. d.l. stipulatio hoc modo. num. 21. Doct. in l. 1. §. sed si mihi. ff. de verb. oblig. Et eam dicit esse communem. Fran. Purp. d.l. fi. nu. 247. & ab ea non esse recedendum in consulendo. Mich. Grassus.

Quæro, Quid si iuramentum interuenerit? Resp. Donatio etiam si iuramento firmata sit, inualida est. ita tenet Bar. d.l. stipulatio hoc modo. quem sequitur Panor. conf. 48. nu. 2. vol. 2. Hanc opinionem tenet Fran. Purp. d. l. fi. nu. 240. & ibi Curt. iun. cōm dicit. nu. 57. Cagn. nu. 220. C. de pact. Et tenet Corn. in conf. 60. nu. 3. & conf. 186. nu. 16. vol. 2. vbi cōiter dicit ita teneri. Hanc opinionem sequitur Claud. de Seyfel. in l. licet. C. de pact. Ripa lib. 3. resp. c. 14. & tenet Bal. cōf. 22. li. 1. Pau. Paris.

conf. 26. nu. 39. & 60. vol. 2. & conf. 72. nu. 15. vol. 1. Ratio est, quia talis donatio est contra bonos mores, cum liberā auferat testandi facultatem. Vnde succedit regul. non est obligatorii. de regu. iur. in 6. Et tale iuramentum factum super donatione omnium bonorum, præsuntur factum in fraudem legis prohibentis talem donationem, ideo seruandum non est. Eadem opinionem tenet Zasius d. l. stipulatio hoc modo. num. 52. vbi dicit esse magis veram & communem. Soc. conf. 44. nu. 35. vol. 3. Crauet. conf. 139. nu. 9. vol. 1.

Contrariam tamen opinionem tenet Dec. in conf. 655. nu. 12. & in l. pactum quod dotali. nu. 2. C. de pact. vbi dicit hanc opinionem esse veriore. Hanc etiam tenet Corn. sibi contrarius in conf. 252. num. 6. libr. 3. Maria. Soc. iun. conf. 65. nu. 49. Garzi. in tract. de vlti. si. illat. 20. nu. 349. p. hac opinione Doct. allegant dictum Baldi in l. cum Archimedoram. nu. 12. C. vt in possessionem legato. vbi tenet, qd hęc libera testandi facultas potest tolli per statutum, ergo & per iuramentum. Sed illud reprehendit Alexand. ac respondet. d. l. stipulatio hoc modo num. 7. Mich. Grassus.

Sed quæro, Quid si donatio omnium bonorum fit ob causam dotis? Respon. Oldr. conf. 5. tenet, quod talis donatio valeat ob matrimonij fauorem. Eandem opinionem tenet Boer. decisio. 353. num. 10. Cum enim donatio omnium bonorum ecclesiæ vel monasterio facta: secundum Barto. & Doct. l. fin. C. de pact. Item pio loco, valeat, secundum Bald. libemus. C. de sacrosanct. eccles. & dos dicatur causa pia, idem dicendum est in causa dotis. Hanc opinionem tenet quoque Felin. cap. in præsentia. num. 5. de probat. Et eam dicit esse communem Fran. Purpu. in d. l. fin. num. 242. & tenet Soc. reg. 69. fall. 4. Mich. Grassus.

Vfurarij manifesti donatio de omnibus bonis, vel maiori parte non valet, nisi cauerit de restituendo vsuras. Alex. in l. di scretis. C. qui testam. facere poss. Ioan. Duran. in arte testan. tit. 1. caut. 7. com. dicit. Villal. Vezin. & Bonacossi.

Contrariam tamen dicunt communem multi Doct. quos vide apud Pet. Duen. reg. 219. vers. secus tamen esset, & c. eo scilicet casu, quando libera esset testandi facultas. I. Fich.

Fallit primo si sit donatio vniuersalis omnium bonorum, quia valet, & intelligitur solū de præsentibus. Ias. conf. 5. vol. 3. communem dicit. Villal. & Vezin.

Fallit secundo in donatione omnium bonorum post mortem: quia etiam præsuntur de præsentibus tantum. Ias. in d. conf. 5. resp. ad tertium. communem dicit. Idem.

Fallit tertio, si fiat ecclesiæ. Ant. Gom. in l. 69. Tau. nu. 7. com. dicit ex Bar. in l. fin. C. de pact. sed tamen ecclesia tenetur donatorem alimentare. l. sunt qui. cum tribus seq. ff. de re iud. & pro hoc est l. 1. tit. si. par. 5. quam etiam testatur comu. Deci. conf. 488. nu. 5. B. Villal.

Additio. De hac donatione omniū bonorum, & quod non valeat, etiam quo ad bona præsentia, secundum communem, vide diffusissime Hippo. de Rimi. in princ. inst. de don. nu. 364. cum seq. I. Fich.

Quis donando bona sua censetur donare solum ius quod habet in illis bonis. l. qui tabernas. ff. de contrah. emp. & in l. si domus. §. si. ff. de leg. 1. & ideo si pater nullum ius in bonis habeat, donando ea bona nihil videtur donasse, cum det bona ad eum non pertinentia, quare ea donatio redditur nullius effectus. Guido Papæ conf. 14. in fi. Bellac.

Donatio generalis non comprehendit rem debitam donatori ex fideicommissio. Boeri. decisio. 33. commu. dicit. B. Villal.

Donatarius omnium bonorum si donator non sit soluendo, vel si nullus hæres reperiatur, ex æquitate tenebitur creditoribus donatoris, qui creditores agere poterunt contra ipsum donatarium omnium bonorum etiam actione personali nulla reuocatoria intentata. Guid. Pap. decisio. 105. & hoc ad circuitum euitandum, & ita tenet Bened. in rep. c. Raynut. de testam. in verbo, cetera. nu. 30. Bellac.

Donatarius mediæ partis bonorum mobilium & immobilium non creditoribus hæreditariis, & illi donatario debetur integra dimidia ipsorum bonorum, quæ dimidia non poterit diminui ratione æris alieni, & quod æs alienum ab hærede donatoris in altera dimidia extendendum erit. l. æris alieni. C. de donat. & in hoc casu non veniunt iura & actiones actiuæ nec passiuæ. Dec. conf. 237. nu. 4. verbum enim bonorum non est verbum iuris, sed corporeum, & ideo in tali donatione non veniunt iura nec actiones quæ remanent penes hæredem cum alia parte hæreditatis. ergo talis donatarius non conuenietur a creditoribus hæreditariis ipsius donatoris, quod procedit in actione personali: sed si fuissent bona obligata tēpore donationis, tunc essent translata cum onere obligationis prius

contractæ, & isto respectu donatarius possessor mediæ partis illorum bonorum posset molestari per actionem hypothecariam. l. si fundus. §. in venditione. ff. de pigno. Deci. in eodem conf. idem erit dicendum quamuis donatarius mediæ partis esset donatarius mediæ partis bonorum mobilium & immobilium & actionum, quia adhuc nō teneretur ad debita. Dec. in eodem conf. licet bona dicantur deducto ære alieno: quod locum habet in vniuersali bonorum dispositione, vt per Dec. in eodem loco. Bellac.

Donatarius partis bonorum non tenetur soluere debita donatoris in toto, nec in parte: sed ad ea compelli potest hæres, nisi donator non esset soluendo, aut non habeat hæredem, aut donatio facta esset in fraudem creditorum, aut discussione facta ageretur in tertios possessores, teste Deci. conf. 237. post Roman. confil. 189. num. 3. vbi quod onus æris alieni non sequitur donatarium. tex. in l. æris alieni. C. de donat. Bellac.

Donator medietatis bonorum poterit vnam de rebus donatis insolidum alienare, etiam inuito donatario. Et ita alienando transfert dominium in accipientem: ita tamen vt donator tantundem de aliâ medietate bonorum donatario satisfaciatur. l. si quis argentum. C. de donat. Guid. Papæ. dec. 602. & hoc fauore donatarij. Idem.

Donatio de fundo trium iugerum, etiam si plura sint iugera, omnia comprehendit: secus tamen si de iugeribus facta sit donatio. Alex. cōf. 106. vol. 6. & Dec. conf. 347. communem dicunt: quā declarat Dec. quando est facta mentio de confinibus, & vide Curt. iun. conf. 13. vbi concludit eū distinctione, quā dicit ibi communem: aut inceptit contractus a iugeribus, & tunc non comprehenduntur plura quā nominata: si tamen inceptit a fundo, etiam si plura sint iugera comprehenduntur: & sic est intelligendus. tex. in l. si fundum. ff. de euiet. Villal. & Suarez.

De donatione iurata, seu iureiurando firmata.

C A P. XII.

Vramentum conualidat donationem factam sine solemnitatibus a iure vel statuto requisitis. Est vera & com. opin. sec. Ias. in conf. 5. i. tota dubitatio. vol. 1. Chærian. & Vezin.

Donatio inter patrem, & filium in potestate iuramento confirmatur, & sustinetur. (Adde Anto. Gabriel. li. 3. tit. de donat. concl. 4.) communem dicunt Ias. Dec. Riminal. Parisius, Bertran. Ruyn. & Alc. secundum Hipp. in §. 1. nu. 273. Instit. de donat. I. Fich.

Donatio facta per patrem filio existenti sub patria potestate, firmatur iuramento. Dec. conf. 239. Durand. de arte testan. tit. 3. caut. 2. Alcia. in c. cum contingat. de iureiu. nu. 207. communem dicit. Vezin.

Donatio iuramento firmata inter patrem & filium valet. Bald. in l. si. nu. 6. C. de vsuc. pro donato. Alex. de Imo. in cōf. 8. nu. 2. in 2. vol. & in conf. 7. nu. 8. in 6. vol. conf. Petr. Phil. Corn. in conf. 306. num. 5. volum. 3. conf. Vide Iul. Clar. §. donatio. quæst. 8. vers. sed quæro, tu scis. Et hanc communem opinionem Doct. esse inquit Soc. sen. in conf. 91. nu. 8. in 1. volum. Craue. in conf. 201. num. 1. vers. sed præmissis. & Rol. a Valle, post alios multos allegatos in conf. 77. num. 2. in 1. tom. & in conf. 25. nu. 24. in 2. tom. conf. Ita quoque asseritur de donatione iurata inter vxorem & virum. Dec. in conf. 202. num. 2. & conf. 240 in princ. Licet Alc. in cap. cum contingat. nu. 108. extra de iureiu. & Moder. Paris. contrariam sententiam veriorum arbitrentur. in d. conf. 202. in ver. arbitretur. & in d. conf. 240. in verb. iuramento. De quorum modernorum Paris. sententia dixi etiam in verb. donatio inter viuos facta inter virū & vxorem iuramento firmata valet. Kirchouius.

Donatio iurata nō infringitur ex defectu in sinuationis. Est vera opin. secundum Alexan. in conf. 4. vers. quinimo virtute. volum. 1. Idem.

Donatio aliàs inualida propter omisam in sinuationem iuramento firmatur. Hęc magis communis est opin. secundum Rimi. in §. 1. nu. 255. insti. de donat. I. Fich.

Fallit in donatione iurata, quia statim sortitur suum effectum. Soc. in suis fallen. reg. 104. in vers. donatio. com. dic. Sed circa istam fallentiam variæ sunt doctorum opiniones. Curt. sen. conf. 66. nu. 6. dicit donationem inter coniuges non firmari iuramento, vbi dicit communem. Alc. tamen in d. c. cum cōtingat. nu. 197. contrariam dicit magis comunem, licet sibi non placet. Io. Lupus in d. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. si. in fi.

in fi. nu. 1. dicit communem nostram limitationem, & obseruari in practica. & idem Io. de Rip. in suis resp. lib. 3. c. 17. nu. 1. & Couarr. in rub. de testam. par. 2. nu. 22. communem dicit limitationem. I. Fich.

Iuramentum donationem, quæ statim ac iustam septingentorum scutorum summam excedit, insinuationis immunem habet, ut frequenter placitum inquit Barb. confi. 66. inter confi. Fran. Cur. incipit, sapienter & optimè dixit Psalmista. Quamuis contrarium commune asserant Corn. confi. 182. lib. 2. Ias. confi. 118. lib. 2. Dec. confi. 239. Curt. sen. confi. 59. nu. 2. Cur. iun. confi. 81. nu. 6. Suarez.

Donatio sui natura reuocabilis ex iuramento de non contrahendo irreuocabilis efficitur, teste Rol. qui communem dicit confi. 8. nu. 12. lib. 1. p. tex. in l. vbi ita donatur. ff. de don. cau. mor. Alex. confi. 14. lib. 1. Bellac.

Quæro, an dispositio auth. sacramenta puberum. C. si aduersus vend. habeat locum in donatione, ut firmetur iuramento, nec rescindatur prætextu enormis læsionis? Respon. quod sic, ita magis communiter tenere Docto. in d. authen. firmat Gram. in decis. 103. nu. 54. Ias. ibid. subdit tamen idem Gram. tunc communem forte procedere in eo qui donat, & a principio scit id quod donat, & sic damnum in quo læditur: quia sciens & volenti non inferitur dolus. cum donationis. C. de transact. secus in donante & ignorante a principio, quid donet, & sic ignorante damnum, in quo læditur. Ita in specie refert Felyn. in c. in præsentia. col. 5. vers. sed omnia ista intelligas. ext. de probatio. quem refert & sequitur consulendo Curt. iun. in confi. 141. incip. habita diligenti consideratione. M. Grassus in verb. iuramentum. q. 6.

Donatio per superuenientiam liberorum an reuocari possit, & quando.

C A P. XIII.

Donatio per natiuitatem liberorum reuocari potest, (Adde ad materiam ipsam exactissimè. Anton. Gabriel. tit. de donat. conclus. 2. lib. 3.) siue illa sit donatio omnium bonorum, siue partis bonorum, quod si res certa donetur quæ saltem ascendat ad quartam partem bonorum, poterit etiam reuocari per l. si vnquam. C. de reuocat. donat. Socin. confi. 22. par. 3. minima autem donatio non reuocatur per eam l. & hæc est communis opinio, ut per Dec. confi. 581. numero 3. Curt. iun. consil. 1. nume. 18. Idem.

Donatio cuiuslibet partis bonorum reuocatur per superuenientiam filiorum. Io. de Rip. in l. si vnquam. q. 7. nu. 15. C. de reuocat. don. communem dicit.

Amplia etiam si sit iurata, idem Rip. quæstio. 3. num. 7. communem dicit.

Amplia secundò, in donatione cuiuscunque rei particularis. Io. Nic. in addi. ad Alc. in tract. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 14. communem dicit.

Fallit, si res donata sit minima. D. Io. Nic. num. 4. communem dicit. Villal.

Donatio omnium bonorum, vel maioris partis bonorum, sicuti reuocatur per natiuitatem liberorum, qui nascuntur ipsi donanti per l. si vnquam. C. de reuocat. donat. Ita etiam & reuocabitur per legitimationem liberorum, quæ sit per subsequens matrimonium, & talis legitimatus poterit petere donationem reuocari. Ias. in l. 1. nu. 4. ff. de lib. & posth. Vide in hac materia. Io. And. in addi. Spe. tit. de successione ab intest. Paris. confi. 72. nu. 21. lib. 1. Bellac.

Donatio facta vni extraneo reuocatur in totum per natiuitatem liberorum: facta verò vni ex liberis, reuocatur vsque ad legitimam per liberorum susceptionem ex vero matrimonio. l. si vnquam. C. de reuocat. donat. & l. si totas. C. de inoffic. donat. Corn. confi. 111. num. 26. in 3. vol. & ita teneri communiter asserit ibi Corne.

Donatio facta alicui reuocatur, si donator postea liberos suscipiat. l. si vnquam. C. de reuocat. donat.

Ampliat in 7. casib. & limitatur in 12. a Diaz. reg. 213.

Ampliat in 22. casib. & limitatur in 29. a Port. in libro 1. suarum conclus. reg. 35.

Fallit, ut per Viuium in suis conclus. versu. donatio facta priuato.

Ampliat in 2. casib. & limitatur in 6. a Ioan. Bologn. in l. 1. C. de pact. num. 36.

Ampliat & limitatur per Baptistā à Villal. conclusi. 143. in litera D.

Fallit in 3. casibus. ut per Socin. in l. conditionis. C. de pact. num. 8. Don. a Fina.

Donatio alicui facta in contractu sui matrimonij, ab eo quod nullos liberos habet, reuocatur per superuenientiam liberorum. de Ripa in l. si vnquam. C. de reuocat. donat. per eam l. si vnquam. Alex. confi. 71. lib. 4. Corn. confi. 4. lib. 3. confi. 111. litera Z. eod. vol. & ibi inquit, eum qui dotem constituit, & donauit alicui mulieri, cum ille donans nullos liberos haberet, eam dotem reperi posse, & renocari per natiuitatem liberorum, etiam si ea dos soluta fuerit. secus autem si donans in contractu sui matrimonij aliquid alteri daret: nam tunc donando in contractu sui matrimonij non posset reuocare, cum præsumendum sit de liberis cogitasse. Soc. confi. 53. nu. 7. lib. 4. Ias. confi. 125. lib. 1. quem refert Soc. iun. confi. 67. nu. 51. lib. 2. quæ ratio cessat in eo qui donauit alteri cā matrimonij contrahendi, nam ea donatio bene reuocatur per superuenientiam liberorum. ita declarat Steph. Bertr. confi. 157. & confi. 333. vol. 2. & Boer. decis. 159. nu. 10. Bellac.

Donatio facta priuato propter superuenientiam liberorum penitus reuocari solet. l. si vnquam. & ibi nō. omnes communiter. C. de reuocat. don. & in l. 1. C. de inoffic. dona. & Ruin. confi. 107. nu. 22. vol. 1. Et beneficium hoc euacuandæ donationis ob nouæ proles susceptionem concedit quippe lex patri miserationis causa, quasi eidem lex misereri velit: cogitans, quod si pater filiorum susceptionem considerasset, hanc donationem non fecisset. & ista est communis ratio, ut tradunt omnes concorditer in d. l. si vnquam. & Corn. cum aliis quamplurimis aggregatis per eum in consil. 15. ex quo dictus Franciscus. sub num. 2. volum. 1.

Et amplia hoc in tantum procedere, quod licet illius rei donatæ dominium fuisset translatum in donatarium per patrem ante natiuitatem filij, nihilominus post natiuitatē filij reuertitur in dominio donatoris dicta donatio ante petitionem ipsius ipso iure, ut per Glo. & alios Doct. communiter in d. l. si vnquam. & Bar. in l. Titia. la 2. §. Imperator. nu. 2. ff. de lega. 2. quam opinionem declarat, & citat Rip. in d. l. si vnquam. nu. 103. simul cum aliis Moder.

Ampliat secundò etiam, quod ista donatio reuocatur per superuenientiam filiorum ipso iure, quia continet in se tacitam liberorum conditionem, secundum Bar. col. 1. Rubeum. num. 289. in d. §. Imperator. & Ioannem Cæphal. consulendo cum aliis citatis per eum confi. 94. nu. 11. vol. 1. vbi scribit istā opinionem communem esse, & magis æquam. & Cor. etiam confi. 15. sub nu. 23. vol. 1.

Item ampliat, quod reuocetur ipsa donatio, etiam interueniente iuramento, secundum Bar. in d. §. Imperator. Old. confi. 238. cum mulier. Are. confi. 24. quatuor dubia. in priā. Alex. in d. confi. 71. vol. 4. nu. 7. Ias. cum aliis signatis per eum consilio 125. col. 2. vol. 1. Gozad. confi. 8. nu. 16. Dec. & omnes communiter in l. 1. nu. 28. C. de pact. Ruin. confi. 70. nu. 13. vol. 1. Dec. confi. 180. vifa. in fi. Paris. confi. 73. donatio. nu. 12. & 48. vol. 1. Soc. iun. confi. 44. tenore. nu. 46. vol. 2. Grat. confi. 25. in præsent. volum. 1. in fi. Chassan. confi. fina. anno Domini. nume. 20. & Ripam in d. l. si vnquam. in 3. quæstio. & in respon. 15. licet donatio. num. 17. volum. 3. vbi prædicat istam esse communem opinionem.

Ampliat postremò d. l. si vnquam. reuocans donationem extraneo factam propter superuenientiam filiorum, quod procedat non solum eo casu quo donata extet quota bonorum, ex cōi opinione allegata per Rip. in d. l. si vnquam. nu. 14. & seq. C. de reuocat. don. & in l. 1. nu. 5. & seq. C. de pac. & per Bolognetum. ibi. sub num. 36.

Sed etiam vbicunque donata reperiatur res particularis, aut pars illius: ut potest quia ratio d. l. si vnquam fundata discernitur in hoc, quod verisimile non censeatur donantem ita donasse, si de liberis procreandis cogitasset, ita militat etiam eadem ratio, quotiescunque donaretur res quædam certa, aut singularis, veluti castrum, fundus, vel domus, aut pars illius, ascendens in effectu ad valorem alicuius quoræ bonorum donatoris: sicut si donaretur illa quarta bonorum, ut identitas rationis vtrumque casum associet, debet itaque vtroque casu esse eadem iuris dispositio. l. a Titio. ff. de ver. ob. & c. 2. de translat. epis. alias quippe videretur fuisse lex imposita verbis, & non rebus, quod esse non debet. l. si. de vsur. l. 2. in fin. C. commun. de leg. & c. commissa. de elect. in 6. & huic opinioni accedunt. Ioan. de Plat. in l. 1. C. de reis postul. lib. 10. Bar. & Bal. in d. l. Titia. §. Imperator. Io. de Imo. in c. fi. de donatio. & ita doctissimè consuluit Alex. confi. 71. consideratis his quæ narrantur in themate. num. 2. cum aliis seq. vol. 4. idemque firmat etiam confi. 162. vifa. his quæ copiose, & eleganter allegata sunt. nu. 2. & 3. vol. 6. Ias. Claud. Aquem. Dec. num. 9. Ripa sub num. 5. & seq.

seq. & Bolognietus sub num. 36. in d.l. 1. C. de pact. & Tiraq. cum magna cetera Doctorum relata per eum in d. l. si vnquam. ver. omnia vel partem. nu. 2. & ista est communis opinio, attestante Ripa in d.l. si vnquam. nu. 16.

Sed fallit primò ista communis, vbicunque donatio esset facta Ecclesiæ, tunc duntaxat reuocatur vsque ad legitimam, vt voluit Glo. & Arch. in c. si. 17. q. 4. Bar. in d. 5. Imperator. & post eum Cum. Roma. in auth. similiter. in 8. specia. C. ad l. Falcid. Bal. Ang. Saly. & Pau. de Cast. in d. l. 1. Abb. & Imo. in c. fin. de donat. Barb. in repet. l. cum acutissimi. col. 37. C. de fideicō. Ias. in auth. si qua mulier. col. 1. C. de sacros. eccle. & in l. generaliter. §. cum autem. col. 2. C. de instit. & substit. Felyn. in c. in presentia. col. 22. de probatio. Corn. consi. 11. col. fin. vol. 3. & consi. 30. colum. 2. vol. 4. Calcan. consi. 13. col. 2. Corset. singul. in ver. donatio. incipiente. Licet donatio. Paris. consi. 73. nu. 24. volum. 1. vbi recitat istam esse communem opinionem, idemque testatur Ripa in dicta l. si vnquam. nu. 115. & Tiraq. ibidem. nume. 66.

Verum communis ista procedit in foro contentioso, in foro verò poli ipsa Ecclesia tenetur propter superuenientiam filiorum donata restituere. tex. est in d. c. si. 17. q. 4. quem tex. dicit ad hoc menti tenendum esse Aug. Berous in c. 1. seu rubr. nu. 217. de constitutu.

Limitatur secundò dicta communis quando facta esset per patrem vni filio, quæ quippe donatio nō posset reuocari post natiuitatem aliorum filiorum, vt sentit Bar. & omnes Legistæ cōiter in d. 5. Imperator. & Canonistæ in d. c. si. de dona. vt per Ripam in d. l. si vnquam. nu. 115.

Limitatur tertio antedicta communis, quod licet donatio reuocetur per superuenientiam liberorum, nihilominus non reuocaretur per legitimationem filij post donationem factam, secundum Bald. in l. 2. in fin. C. si quid in frau. pa. & in l. 1. colum. pen. C. de inoffic. testamen. & Saly. in l. si tota. C. de reuocat. donat.

Benè verum est, q. legitimatio ipsa prius facta, non tollere- tur, nec reuocaretur per superuenientiam filiorum legitimo- rum, & naturalium, secundum communem opinionem om- nium Scriben. citatam per Dec. consi. 566. pro resolutione ca- sus propositi, & per Gozad. consi. 6. num. 65. sed effectus illius legitimationis limitaretur, & restringeretur, vt voluit, & decla- rauit Gozad. ibi nu. 65. 67. 68. & 69.

Interpretatur postremò quotiescunq. donatio esset remu- neratoria, tunc quantumvis sit facta priuato nō reuocatur, nec reuocari potest aliquo modo, secundum Rom. consi. 26. pro- decisione eorum. sub num. 6 & seq. Ang. & Bal. in d. l. si vnquā. Alex. consi. 28. præclare in fin. vol. 3. Ias. in l. si non sortem. §. li- bertus. col. 6. ff. de condic. indeb. Dec. consi. 20. in causa istorū fratrum. in prin. & consi. 366. pro declaratione. in 3. dub. Rui. consi. 123. quia agitur. nu. 7. vol. 1. & consi. 140. circa casum. nu. 6. vol. 4. Bertr. consi. 47. attento casu. nu. 7. vol. 1. consi. 205. si est verum. nu. 12. vol. 2. & consi. 292. dubia. nu. 8. vol. 3. Io. Bapt. Ferret. consi. 94. respondendo. nu. 2. vol. 1. Ias. col. pe. & Claud. Aquens. in 6. effectū, in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. & Cagno. & Deci. in d. l. 1. C. de pac. & Scrib. oēs communiter in d. l. si vnquam. vbi Moder. & Ripa num. 29. citant. & nonnihil istam communem declarant.

Et limitatur quoque nō procedere in donatione facta ex- traneo ob causam, vt ea non reuocetur ob superuenientem donanti prolem: secundum Bal. Ang. Ripam, Tiraq. in glo. do- natione largitus. nu. 11. cum aliis seq. & alios in d. l. si vnquā. & Bertran. in consi. 4. ad casum. sub num. 1. vol. 5. vbi assigna- uit rationes concludentes, & consuluit etiam, q. constitutio dotis facta per patrem filia de medietate omnium suorum bonorum, & fortunarum non censeatur reuocata per natiui- tatem aliorum filiorum.

Alias verò quamplures limitationes communes, & vtilis quidem ponit vltra Rip. & Tiraq. in d. l. si vnquam. Clar. in §. donatio. q. 22. & seq. & Bolognietus in d. l. 1. nu. 36. cum aliis seq. C. de pac. Viuius opi. 220.

Donatio ob liberos postea natos vsque adeò iure ipso re- uocatur, atque euanescit, vt nihil obsit ante illos natos domi- nij translatio, nec item obsit nihil adhuc a patre petatum esse. vt commune affirmat Ripa in l. si vnquam. nu. 103. C. de reuo- can. dona. Reuocatur autem, quia tacitam liberorum condi- tionem continere censetur, vt receptū asseuerant Io. Ceph. vir doctissimus atque eruditissimus consi. 94. nu. 11. Iul. Clar. de don. q. 12. Viuius opi. 210. Vnde iusiurandum ei additum ni- hil proderit, quod frequenti interpretum suffragio receptum testantur Rui. consi. 70. nu. 13. Iul. Clar. d. q. vers. stat ergo. Vi- uius vbi supra vers. item ampliatur. Quin & illud non proficiet, & si pars aliqua bonorum tantum donata sit. commune

dogma ait Rip. in d. l. si vnquam. q. 3. num. 7. vel etiam si res all- qua singularis, quæ minima non sit, elargita fuerit. commune infit Io. Nic. ad Alc. reg. 1. præsump. 13. & copiosè Iul. Clar. d. q. vers. quarto infertur. & ver. ceterum. Intellige tamen prædi- ctam iuris definitionem non procedere, cum donatio in fa- crum, piumve locum aliquem collata proponitur: quia tunc illa solum, quatenus legitimam susceptorum filiorum portio- nem exhaustit, reuocatur, vt commune renunciant Rip. num. 115. Tiraq. nu. 66. in d. l. si vnquam. Paris. consi. 73. nu. 24. lib. 1. Iul. Clar. d. q. vers. quæro etiam. Intellige secundò & cum in vnum ex aliis liberis iam natis prædicta donatio delata est, non illam in totum sed tanquam inofficiosam vsque ad legi- timam portionem filiis postea natis debitam rescindi, vt rece- ptum fantur Ripa, Clar. ac Viuius vbi supra ver. sed quid si pa- ter. & Did. a Couar. lib. 1. resol. c. 19. num. 1. Intellige tertio nō processurum superius commune placitum, cū ob merita do- natur. commune asserunt Ias. consi. 171. nume. 1. lib. 4. Clarus vbi supra vers. item quæro. Viuius d. opi. in fi. & si contrarium iure verius sit, ac reip. vtilius, vt alibi latè ostenditur. Intellige quarto hanc omnem quæstionem de medio sublatam iri, cum illi. l. si vnquam. expressim renunciat. commune inquit Soc. consi. 147. nu. 17. lib. 1. Tiraq. in eadem l. in præfat. num. 174. & qui multos contrariæ sectæ auctores refert Iul. Clar. d. q. vers. tertio infertur. Intellige quinto, q. licet ipso iure fiat isthæc huius donationis reuocatio, & filius naturalis ad illam sufficiat, tamen si donator ad extremum vitæ vsque erepascu- lum tacuerit, illius hæredes eam reuocare non poterunt. vt communia latè, ac diligenter ponit Iul. Clar. in laudata quæ- stio. ad fi. Suarez.

Naturales liberi effecti legitimi per subsequens matrimo- nium, reuocare poterunt donationem factam ab eorum pa- tre, quantumvis donationis tempore illi fuerint iam nati, nō- dum tamen legitimi, nam talis donatio sicuti per superue- nientia liberorum reuocatur, ita & per subsequentē legitima- tionē ex matrimonio subsequenti, per eam l. si vnquam. C. de reuoc. don. & ita Papon refert fuisse iudicatum, in titulo des- donations. arrest. 21. Boer. tamē de hoc dubitat decis. 149. in fi.

Hæredes donantis qui volunt reuocare donationem factā per eorum patrem beneficio. l. si vnquam. C. de reuoc. donat. non habent necesse eam reuocare: quia iam ipso iure est reuo- cata per natiuitatem liberorum. Alb. de Rosa. in d. l. si vnquā. Guido Papæ decis. 214. requiritur tamen quod per iudicē fiat reuocatio: interim tamen ipso iure est reuocata. & hoc tenet Ioann. Nicolaus in repet. l. generaliter. nume. 8. C. de instit. & substit. Bellacomb.

Donatio reuocatur, si post factam donationem ipsi dona- tori superueniant liberi per dispositionem. l. si vnquam. C. de reuoc. don. com. dicit Cla. §. donatio. q. 20. in prin. Hinc inferi, q. si donator tempore donationis de liberis cogitasset, dispo- sitio d. l. si vnquam. non locum habeat, nec donatio reuocari possit. com. dicit q. 22. vers. ex qua. Similiter nō reuocatur, si donatio esset facta in cōtractu matrimonij, nam eo casu præ- sumitur donator de liberis cogitasse. cō. dicit eo. ver. Ex qua- quæ tamen opi. ipsi. Claro non placet. P. Fich.

Donatio reuocatur per natiuitatē filij. iuxta l. si vnquam. C. de reuoc. don. Nam satis est filium nasci, etenim donatio re- uocatur, eo q. facta dicebatur sub conditione, si donans filios nō habuerit, vt per Doct. in d. l. si vnquam. Et durat reuoca- tio, seu annullatio donationis etiam, q. filius viuo patre dece- dat, vt voluit Bart. in l. Titia cum testamento. §. Imperator. ff. de legat. 2. Et est communis opin. Doct. in d. l. si vnquam. vt ibi nouissimè per Tiraq. super verb. suscepit liberos. nume. 151. cum aliis seq. quod etiam voluit ibi Ripa q. 38. in prin- cip. & c. nisi verisimiliter constet, quod voluerit in donatione persistere, & sic sufficit illam conditionem semel defecisse per natiuitatem filij, licet postea ille decedat. Id commune in- terpretum sententia receptum affirmat Socin. iun. in consil. 29. num. 19. vol. 4. E. Muscul.

Reuocatio donationis, quæ fit ex dispositione l. si vnquam. C. de reuoc. don. fit ipso iure immediatè, cum nascuntur li- beri. com. dicit Clar. in §. donat. q. 23. ver. præterea. P. Fich.

Donatio propter superuenientiam filiorū, reuocatur etiā si appositum sit iuramentum. com. dicit Clar. §. donatio q. 22. ver. stat ergo. P. Fich.

L. si vnquam. C. de reuoc. dona. locum etiam habet & pce- dit in donatione iurata, secundum receptionem Doct. senten- tiam, quia si filia tempore matrimonij renunciat successioni paternæ in manib. patris, q. dote cōtenta esse velit, filij d. mu- lieris postea suscepti, non poterunt venire contra allegatam renunciationem, ita consulendo scribunt Alex. de Imo. in cō- filio 29. nume. 16. vers. postremò non obstat. in 3. volum. & Phil.

Phil. Dec. in consi. 181. num. 8. inquit, istam opi. Doct. modernorum esse, quæ contradicentem habet neminem, & idem in l. pactum quod dotali. num. 14. vers. vltimò notandum. C. de colla. Et hanc sententiam communiorem esse voluit quoque Rol. à Valle, in consi. 11. nu. 23. & 31. vol. 1. vbi ipse varias auctoritates Doc. qui in vtramque partem hunc articulum disputarunt, & alteram sententiam tanquam magis communi amplexi fuerunt, retulit. Sed ipse tamen a priori Inia Alex. & Dec. atque aliorum non recedit, tanquam communi voto approbata. Kirchouius.

L. si vnquam. C. de reuoc. don. locum non habet in re minima, sed bene locum habet in re notabilis æstimationis. ita scribit Dec. post alios ab ipso allegatos in consi. 363. num. 9. ver. in 2. dubio. & idem in l. 1. nu. 10. C. de pac. Et licet ibi Ias. num. 6. ver. tene contrarium. contrariam sententiam, quæ etiam in re minima procedat, sequatur: tamen inquit Cagnol. num. 39. vers. Datur alia limitatio, quod requiratur, quæ sit pars vel res notabilis æstimationis, quam donator verisimiliter non fuisset largitus, si de liberis cogitasset. Et hanc receptiorem sententiam, a qua non est recedendum. De qua questione in vtramque partem multa congeserunt Fran. Ripa in d. l. si vnquam. in 7. & 8. q. & And. Tiraq. in verbor. omnia vel partem aliquam. pag. libr. mei. 157. cum seq. vbi ipse num. 24. inquit, eam opinionem amplectendam, quæ pluribus visa est communior, vt videlicet d. l. si vnquam. habeat locum in donatione infra ditmidiam. Ita etiam intelligas procedere, modò res donata non sit adeò vilis æstimationis, vt verisimiliter donans non destitisset a donatione propter cogitationem liberorum. & in verb. donatione largitus. num. 8. pag. 188. Et huius questionis, atque Doct. in vtramque partem de ea disputantium facit mentionem Nicol. Arelaten. in suis addi. ad trac. Ale. de præsum. in 1. reg. prin. præsum. 13. Kirchouius.

L. si vnquam. C. de reuoc. dona. tam in liberis quam in aliis locum habet. commune inquit Rip. ad eandem. l. si vnquam. Nec iurandum appositum humanissimam illius decisionem remorabitur, & æquè in qualibet bonorum parte, imò in re singulari, & in legatis a parente relictis procedet. communia ponit idem Rip. ad eandem. l. nu. 7. & nu. 15. & nu. 16. q. 19. E. Suarez.

Dispositio l. si vnquam. C. de reuoc. don. habet locum etiam in filiis legitimatis, susceptis tamen post donationem. Est vera & firma conclusio, contra Bal. & Sali. sec. Dec. in consi. 366. pro declaratione. ver. vlt. non obstat.

Fallit primò, nisi legitimatus fuisset iam natus. tempore donationis, ita vt donator de eo verisimiliter cogitare potuerit. Dec. ibidem. ver. 2. responderi potest.

Fallit secundò, in legitimo post mortem patris donantis, quia tunc citatio illorum, quibus præiudicium inferri poterat, erat necessaria: vnde per talem legitimatum non reuocatur donatio. Dec. ibidem in d. consi. antep. versicu. vltim. non obstat. Charian.

Dispositio l. si vnquam. C. de reuoc. don. locum habet tantum in donatione omnium bonorum, sed in qualibet parte bonorum donata, non est locus illi dispositioni. com. dicit Clar. §. donatio. q. 22. Fichard.

Dispositio d. l. si vnquam. non habet locum in donatio. Ecclesie facta. non tamen reuocatur donatio nisi ad legitimam filiis postea natis competentem. com. dicit Clar. in §. donatio. q. 23. in princ. Idem.

Dispositio d. l. si vnquam. locum habet non solum quando legitimi & naturales liberi superueniant, sed etiam si naturales tantum postea nascantur, communem dicit Clar. in §. donatio. q. 24. ver. sed quæro. Idem.

Dispositio d. l. si vnquam. non habet locum si quis tempore donationis habet naturalem aliquem filium, & faciat eum post donationem legitimari. com. dicit Clar. in §. donatio. q. 23. vers. Sed quid. Idem.

Dominus quamuis tempore donationis filium haberet, si adhuc post factam donationem alios ex suo matrimonio suscepit, talis donatio reuocata erit per natiuitatem aliorum filiorum: nam quamuis filium haberet tempore donationis, non cogitauit tamen de aliis nascituris: & hæc possunt simul stare quod filium habeat tempore donationis, & quod de alijs non cogitauit. l. si qui. ff. de iure. codicill. Soc. consi. 22. nu. 10. in 4. vol. & consi. 216. in 2. vol. nu. 5. quæ tamen lex si vnquam. non habet locum in filio qui renuntiavit paternæ successioni, quia talis renuntiatio non est donatio, & ideo filij suscepti ab ipsa matre non potuerunt reuocare talem renuntiationem in vim illius. l. si vnquam. Soc. consi. 39. par. 3. Hic casus cadit sub dispositione. l. si totas. C. de inoff. don. & reuocatur non in totum, sed solum vsque ad legitimam partem bonorum filijs

postea natis competentem. & ita tenere Doc. communiter dicit Corn. consi. 11. in litera Z. lib. 3. Bellac.

Donatio licet ipso iure per natiuitatem filij reuocata fuerit, si tamen filius moriatur, & pater superniuat, qui habuit tempus mutandi talem donationem, quam tamen non mutauit, & interim mortuus est, valebit & tenebit talis donatio: præsumendum est enim patrem eam donationem confirmasse, quam non mutauit, cum posset. Ias. in l. si mater. num. 4. C. de inoffic. testam.

Donatio remuneratoria, & propter merita reuocari non potest, etiam per superuenientiam liberorum, aut ingratitudinem, secundum communem per Bursat. consi. 31. nu. 3. & 4. lib. 1. Bonacoss.

Donatio remuneratoria per superuenientiam liberorum non reuocatur, & sic l. si vnquam. C. de reuoc. dona. non habet locum in donatione remuneratoria, & hanc communem opinionem firmat Dec. consi. 366. num. 10. debent tamen eo casu merita in specie probari, & de ipsis meritis debet constare, & non sufficeret meritorum assertio in genere, vt ibi per Dec. Bertrand. tamen consi. 118. post nu. 1. lib. 2. in 2. par. tenet ad ipsius donationis validitatem necesse non esse, quod merita probentur. Bellacom.

Donator non potest in præiudicium filiorum renunciare legi, si vnquam. C. de reuoc. dona. ea enim lex respicit fauorem filiorum, & non fauorem donantis. Soc. consi. 126. nu. 6. in 3. vol. Franc. Cur. sen. consi. 1. num. 7. vbi tenet dictæ legi renunciari per donantem non posse. quin superueniente noua prole ea donatio ipso iure reuocetur, siue renuntiatio sit facta cum iuramento, siue non. Bellac.

Renunciare potest pater beneficio. l. si vnquam. C. de reuoc. don. etiam in præiudicium filiorum. est magis com. opin. sec. Ias. in consi. 125. circa primum. vers. ex prædictis. vol. 1. Contrarium tenet Ias. Cur. in consi. 1. per tot. & ibi dicit esse verior, & æquior, & amplectendam. Egeret decisione Casare. M. Charian.

Communis est hæc conclusio, quod si donans tempore donationis quam fecit, de filiis cogitauerit, tunc per superuenientiam filiorum non reuocatur donatio iam facta. virtute. l. si vnquam. C. de reuoc. don. Soc. consi. 147. nu. 13. par. 1. & consi. 53. nu. 7. lib. 4. Ias. consi. 125. lib. 1. & ita inquit hanc opinionem communem esse, & ita concluditur in d. l. si vnquam. quæ lex est fundata in verisimili mente donantis, quod scilicet non donasset si de liberis cogitasset. Quod si tunc cogitasse probetur ex quibusdam coniecturis, non haberet locum ea lex. ita Soc. ibi. & illi legi à patre donante non potest renunciari: cum sit inuenta in filiorum nascentium fauorem, & non donantis. Old. consi. 173. Bellacom.

Renuntiatio omnium casuum, per quos reuocatur donatio, non valet. Rube. consi. 94. com. dicit. B. Villal.

Donatio an propter ingratitudinem reuocetur.

C A P. XIII.

Donator promittens non reuocare donationem ex quacunque causa, vel ingratitudine futura, non obstante pacto hoc, superueniente ingratitudine utique potest eam reuocare, & sic pactum quod reuocari donatio nequeat ratione cuiuscunque ingratitudinis committendæ, non valet nec tenet, secundum Barto. Pau. Cast. Ias. num. 17. & Bolognetum. sub num. 96. in l. fin. C. de pact. Bal. in l. si. C. de bon. quæ liber. Saly. in l. pactum. C. de colla. Specu. in tit. de donatio. §. 1. ver. quid si actum sit. Ant. & Imo. in c. si. de donatio. Corn. consi. 102. num. 7. cum alijs seq. vol. 1. Roman. consi. 26. Alex. consi. 40. vol. 4. & in l. stipulatio hoc modo concepta. num. 23. ff. de verb. obl. & ista est communis opi. vt per Mod. ibi, & Rubeum consi. 64. num. 1. hoc verò limitatur non procedere, vbiunque interueniret iuramentum: nam tunc est ingratitudo futura posset remitti, & pactum istud firmaretur dicto iuramento, secundum Io. And. in addi. Spe. in d. §. 1. ver. quid si actum sit. Io. de Imo. consi. 35. Alex. in d. consi. 40. Feli. in c. si diligenti. de for. comp. Ias. in d. l. fin. C. de pact. num. 17. Alex. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. num. 23. vbi ait opinionem istam verior, communem, & in practica seruari, & sequitur Soc. consi. 53. vol. 1. Aque. in d. l. stipulatio. Bauer. in tract. de virtute iuramen. casu 38. Ripa. in repeti. l. si. C. de reuoc. donatio. q. 54. Tiraq. in l. si vnquam. eod. titu. & Rubeus in d. consi. 64. num. 3. vbi ita consuluit, & prædictæ opinioni inhaeret quoque Bolognetus. in d. l. si. C. de pac. num. 97. & seq. & istorum assertio adeò clara, communisque est, & iure probatur, vt nefas sit eam in controuersiam aliquam mittere. In contra-

contrariam verò partem, vt huic haredi, seu donatario indigno hereditatem vel donationem testator adimere possit, & periurium non incurrat, ac committat. inclinatur glo. in c. vltima voluntas. 3. q. 3. & ibi Arch. Corn. consil. 224. vol. 4. vbi appellat istam esse communem opinionem, quam sequitur, & communiter teneri ait Alc. in c. cum contingat. nu. 39. de iure iur. Bart. in l. si duobus. §. idem respondit ff. pro socio. Cy. in l. 1. in fin. C. de sacrosan. eccle. & Ang. de Gambel. in tract. de testamen. in gl. & iuravit non reuocare. & licet primam opinionem Alex. & Soc. num. 50. in d. l. stipulatio hoc modo concepta. afferant communem esse Legistarum: nihilominus ingenuè fatentur quoque contrariam præmissam esse communem sententiam Canonist. de qua per Mayner. & Cagnol. in l. nemo potest mutare. ff. de reg. iur. per Alcia. vbi supra. nu. 77. per Moder. in tract. de testam. par. 2. nu. 15. & Curt. consil. 33. num. 21. Sed ipse inhæreo memoratæ opinioni Legistarum tanquam tutiori, & communiori. F. Viuius opin. 224.

Donatio propter ingratitudinem reuocatur. gl. in §. 1. instit. de donat. l. fin. C. de reuoc. dona. fallit in 2. casibus, vt per Viu. in suis concl. vers. donatio ex quinque causis. Fallit vt per Roma in sing. 520. fallit in 5. casibus. vt per Vige. in commento 5. anni. de donat. cap. 1. except. 38. fol. 850. Ampliatur, & ampliatio limitatur per Cagno. in l. fina. C. de pact. num. 150. Vezin.

Donatio reuocatur propter vitium ingratitudinis. l. fin. C. de reuoc. don. §. alia. Instit. eodem tit. Fallit si sit donatio remuneratoria. tex. iuncta glo. in l. si pater. §. 1. in gl. in verb. irreuocabilis. ff. de don. not. Rom. sing. 520. consil. 26. col. fi. 298. in fin. 436. col. 3. Ias. in l. ex hoc iure. col. 10. ff. de iust. & iur. in l. si non sortem. §. libertus. col. 4. de cond. indeb. Dec. consil. 20. Ripa in l. si vnquam. q. 14. Gramm. decis. 65. Boer. q. 27. 228. circa fin. limita vt per Gomez. in §. item Seruiana. nu. 44. Instit. de actionibus. Quib. adde quod donatio mera, licet prætextu ingratitudinis reuocari possit: secus tamen est si sit remuneratoria, teste Rol. qui communem dicit. consil. 5. nu. 13. li. 1. Vezin.

Donatio ex quinque causis ingratitudinis reuocari potest, quos enumerat Glo. in §. 1. Instit. de donat. & tex. in l. si. C. de reuoc. donatio.

Sed ex hoc dubium resultat, nunquid ex alia causa simili non expressa in dictis locis liceat donationem reuocare, vt puta si donatarius donatorem non aluerit. Goffred. Alber. Ang. & Fulg. in d. l. fin. & Faber in d. §. 1. tenent, q. non: & opinio ista fuit de mente gl. in l. in condemnatione. ff. de reg. iur. quatenus dixit cautum non reperiri donatarium teneri ad alimentum donatori, ergo propter ea non præstita priuari donatione non debet.

Contrarium verò tenent gl. Cyn. Faber, & alij, in dicta l. fin. & post eos Ripa in quæst. 41. & 49. numero 163. & sequen. Abbas Anchar. Imol. & Barbat. in dicto cap. fi. de donatio. Ias. in auth. non licet. col. 2. C. de lib. præter. Lupus in rubr. de donatio. inter virum & vxorem. §. 70. num. 25. Guliel. Bened. in c. Raynuthus. num. 19. de testam. Guliel. Mayner. & Cagnolus in d. l. in condemnatione. & Clar. in §. donatio: quæst. 2. i. versicu. huius autem. Quid ergo. vbi ostendit opinionem istam æquior, communior, & fore, & id saltem procedit, secundum plerumque prædictorum, quando donatio esset facta omnium bonorum, vel magnæ quantitatis, aut propter dictam donationem donator ad egestatem redactus esset, & distinctionem istam ponit Rogerius in l. qui ex donatione. ff. de donationibus. & hæc est æqua, & communis opin. Contraria autem superius relata impia, & quæ gratos animos ad ingratitudinem prouocat, prout Salyc. Ripa, Guliel. Benedictus, Maynerius, & præcitati Doctores testantur, & Modern. in d. c. fin. & aliud exemplum ultra allegatum dictæ communis opinio. ponit Ripa in dicta l. fin.

Declaratur primò regula ista, vbiq; donator donationem reuocare non potuit, vel quia ingratitudo sibi nota non fuit, vel repentina morte præuentus impeditus fuit eam reuocare. ita voluit Io. And. Anch. Imo. & ceteri Canonistæ in dicto cap. fin. Roma. & Alexand. in l. rei iudicatæ. ff. soluto matrimonio. columna secunda. Faber in dict. §. primo. & Ripa in dicta l. fin. quæst. 61. columna 3. vbi scribit istam esse communem opinionem, & Modern. in allegato cap. fi. quæ communis probatur hac ratione: quia non potest videri remissa ingratitudo ex taciturnitate defuncti, qui agere propter ignorantiam, vel aliud impedimentum non potuit. argumento l. mater decedens. ff. de inoffic. testam. ergo non mirum si hæres suus potest ad reuocationem agere.

Declaratur secundò loco dicta conclusio, quando sit reuocatio donationis in vltimò casu posito in d. l. fina. videlicet ob pacta donationi imposita, & per donatarium non adimpleta: nam hoc ius ad heredem quoque donantis transmittitur

vt concludunt ibi Baldus, Angelus, Alberic. Salycetus, & alij communiter moti, quoniam non fit eo casu reuocatio propter ingratitudinem, sed propter pacta non seruata: prout etiam dicunt Abba Siculus, & Barba. col. 3. in dict. cap. fin. Fulgos. & Ripa q. 63. in d. l. fin. tradunt in hoc quandam distinctionem, quæ erit satis utilis in practica.

Amplia prædicta, q. donatarius in isto casu non posset purgare moram, præsertimq; quando ipse donatarius iurasset conuenta inter ipsum, & donantem adimplere: nam iuramentum obfaret purgationi. l. si quis maior. vbi Bar. C. de tract. factio. & idem Bartol. & alij communiter in l. si insulam. ff. de verbor. obligat. & ita in terminis consuluit Corn. consil. 101. columna fin. volum. 1.

Sed nunquid purgatio ista moræ admittatur de æquitate canonica? vide Moder. declarantes in d. l. si insulam, & Ripam in d. l. fin. nu. 110. cum seq.

Sed vbiq; nota ad præmissorum interpretationem, donatio esset remuneratoria, propter ingratitudinem reuocari non posset, secundum Roma. consil. 298. in fin. circa præmissum, & voluit Alex. consil. 215. vo 3. co. 2. nec arguendi. col. 3. vbi subdit, Quod licet aliàs priuilegium exemptionis possit reuocari propter ingratitudinem. vt not. Bal. in l. 2. C. de lib. & cor. libe. tamen quando esset concessum in remunerationem non posset reuocari propter ingratitudinem. ad quod allegat Bal. in l. si cum mihi. ff. de dolo.

Nec posset reuocari donatio facta Ecclesiæ, propter ingratitudinem prælati, vt sentiunt omnes. Cano. in d. c. fina. & ista est com. opin. teste Ripa. in d. l. fin. num. 173. & seq. vbi eam late probat, & declarat.

Imo ampliatur hoc in tantum procedere, vt si concurreret ingratitudo prælati, & capituli simul, nihilominus donatio ipsa reuocari non posset, secundum commun. opinio. Doctor. quam citat Ripa loco de quo supra, & in libr. 2. respon. q. 28. num. 20. & Clar. in d. q. 2. i. in fin.

Itidem collatio, seu renunciatio beneficii in fauorem alterius facta nunquam reuocatur etiam ratione ingratitudinis, postquam huiusmodi beneficiū fuerit alteri collatum, vt voluit Host. in §. qualiter reuocaretur. de dona. Io. And. Card. & Imo. in d. c. fi. de dona. Dec. in c. cū accessissent. in 1. r. nò. de cõstit. & in c. relatum. in 4. nota. de præb. & Ripa in d. l. fin. in q. 49. quia beneficia gratis conferuntur. c. gratia. 1. q. 1. & pro eis temporale obsequium præstare simoniacum foret. c. cū essent. de simo. nā tunc esset quasi homagium petere. cap. ex diligenti. eod. ti. Et sic renunciens nunquā poterit habere regressum ad illud beneficium, scilicet, q. rescindatur renunciatio ipsa facta occasione ingratitudinis: siquidem etiam conditiones, & iura donationis non possunt in beneficialibus adaptari, videlicet ingratitudo liberti circa patronū. l. si vnquā. C. de reuoc. donat. vel si manus violentas iniecit in donatorem, vel si atrocem iniuriam irrogauerit, vel si grauē damnum rerum suarū molitus sit, vel si vitæ periculū inferre præsumperit. c. fi. de donatio. vel si conditionem appositam non adimpleuerit; quoniam in beneficialibus conditio non apponitur, vt potè quia sunt actus legitimi, regula, actus. de regulis iuris. lib. 6. l. fin. C. de reuoc. donatio. & §. alia. Instit. eodem tit. vers. ratione ingratitudinis impugnatis. c. fi. de postulan. & c. grauem. de excel. prælat. cuius ratione aufertur etiam feudum. can. si Imperator. 96. distinctio. & similiter legatum. l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoff. testam. vel qui patronum impugnat, qui redigitur in seruitutem. l. si manumissori. C. de obsequi. patro. præstan. cano. libertis 11. q. & c. octaua. de ser. non ordin. & c. de famulis. §. fi. Alteram etiam rationem efficacissimam assignat Ripa. in dicta l. fin. quæstio. 49. quod ideo collatio beneficii non reuocatur propter ingratitudinem, quia beneficium datur propter officium. capit. fin. de offic. ordin. in sexto. vt beneficiatus seruiat altari. cap. cū secundum. de præben. idè non est donatio simplex, sed ob causam, quæ regulariter non reuocatur propter ingratitudinem. Viuius opin. 213.

Donatio à patre facta filio primogenito reuocari poterit propter ingratitudinem filij primogeni. & hoc donatore in vita conquerente. Bened. in c. Raynuthus. in verbo. in eod. testamento. il primo. nu. 208.

Reuocatio donationis, quæ fieri potest ex causa ingratitudinis ipsius donatarij, non transmittitur ad hæreses donatoris nisi donator in vita litem inchoauerit. l. 1. & fi. C. de reuoc. donatio. c. fi. de dona. & ibi Pano. quod procedit nisi donans ignorasset talem causam: quia tunc donanti nihil poterat imputari: vnde hæres eam causam ingratitudinis contra donatarium poterit proponere. Pano. in d. c. fi. & Ias. in l. cū mora. nu. 18. C. de trans. vel etiam nisi donator in vita se præparasset ad agendum & reuocandum talem donationem, vel si donator.

Vniuer.contrahentium serie. Locu's IIII. 63

tor causam donationis inceperet: nam tunc hæres inceptã causam poterit perficere. ita Henricus Boich in d.c.fi. de don. & Guido Papæ decis. 214.

Donatio ob causam non potest reuocari propter ingratitudinem. comm. dicit Clar. §. donatio q. 21. vers. Sed quæro. Petr. Fichard.

Donatio facta Ecclesiæ non potest propter ingratitudinẽ reuocari, quia censetur Deo facta, qui ingratus esse non potest. comm. dicit Clarus §. donatio. q. 21. ver. Item quæro, cum sequent. P. Fichard.

Donatio propter alias etiam causas, quàm ingratitudinis, reuocatur, & quæ sint.

C A P V T X V.

Donatio non tantum ob ingratitudinis causas iure scriptas, sed etiam ob alias similes, aut maiores reuocabitur. commune ponunt Ant. Gomez. de testa. c. 11. num. 25. vers. sed ex his. Iul. Cla. de dona. q. 21. Viuius 218. Intelligit nihil ingrato profuturum pactum, aut stipulationem de non reuocanda donatione, quin postea donatio ob admissum ingrati vitium rescindi possit, vt commune ait Ant. Gomez. de testa. c. vlt. num. pen. in fin. Intelligit secundò, idem futurum, & si donationem non reuocaturum conceptis verbis iurauerit. commune inquit Corn. conf. 224. lib. 4. Alc. in c. cum contingat. nu. 39. de iureiur. Cur. iun. conf. 33. nume. 21. quod & summè pium, ac reip. vtile arbitror. & si contrarium magis probauerint, ac receptum deblaterauerint Alex. nu. 23. Aquens. in l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. obl. Bauer. de virt. iuramen. casu 38. Rub. conf. 64. num. 3. Bolog. in l. vlti. num. 97. & seq. C. de pac. Intellege tertio, idem omnino processurum, & si huic reuocationi ex ingratitudinis causa expressim renunciatur, dum tamen & donator, non eius hæres agat, & cõtra eum cui donatum est, non aduersus eius successorem agatur, quia generaliter id criminis nec ab hærede, nec aduersus hæredem intentabitur. cõmunia effert Ant. Gomez. de contract. c. 4. num. 14. sed & donatoris hæres tunc semper admittetur, cum vel causa ingratitudinis donatori ipsi occulta fuit, vel donatori morte præueniente tempus, & commoditas agendi non fuit. commune asserunt Rip. in l. vlti. quæstio. 61. C. de reuoca. donat. Viuius lib. 1. opin. 29. Suarez.

Pater non potest in totum reuocare donationem filio factam, in casu superuenientium filiorum, sed solummodo reuocatur tanquam inofficiosa, vsque ad legitimam partem filijs postea natis competentem. comm. Clar. §. testamentum. q. 22. vers. sed quid si pater. P. Fichard.

Donatio immodica reuocatur per querelam inofficiosi. l. 1. C. de inoffic. donat.

Fallit in 10. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. de donat. c. 4. fol. 861. Don. à Fina.

Donatio causa mortis reuocatur per conualescentiam. §. 1. de donat. l. non omnis. ff. si cer. pet.

Fallit in 2. casibus, quos not. Dec. in d. l. non omnis. numero 5. Don. à Fina.

Donatio cõditionalis vel sub modo reuocari potest, si modus vel conditio non seruetur. l. 1. C. de donat. quæ sub mod. c. verum. de condit. appof. Anch. conf. 197. Idem si fiat sub pactis quæ non obseruentur: & ius reuocandi huiusmodi donationes transit ad hæredes donantis. Bald. in l. fina. nume. 2. C. de reuoc. dona. & quamuis donatio sit contractus nominatus, potest tamen reuocari in non obseruando pacta, l. 1. C. de dona. quæ sub modo. Collegarij & de Anchor. in c. fina. de donat. num. 4. Bellacom.

Donatio cum ob pactam fidem non seruata reuocatur, & ab hæredibus, & contra hæredes rescindi potest. commune testificantur Cur. iun. conf. 126. num. 14. Iul. Clar. §. don. ad fi. Viuius lib. 1. opi. 79. ver. declaratur secundo loco. Suarez.

Donator potest reuocare grauamen in præiudicium tertij. Bald. in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verb. obl. hanc dicit esse communem opinionem Soc. conf. 115. nume. 12. lib. 4. Ias. in d. §. Flauius. num. 14. & 16.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. §. Flauius. nu. 17.

Fallit in 8. casibus, vt per And. ab Exea, in lib. pactorum. nume. 141.

Fallit in 6. casib. vt per Zas. in d. §. Flauius. nu. 7.

Fallit in 10. casibus. vt per Port. in lib. 5. suarum conclus. regu. 36. Don. à Fina.

Donatarius si donatori indigenti alimenta denegauerit,

poterit reuocari donatio. comm. dicit Clar. §. donatio. q. 21. vers. quid ergo. P. Fichard.

Donatio ob causam, causa non secuta ipso iure reuocatur. comm. dicit Clar. in §. donatio. q. 24. ver. Præter has. Idem.

Reuocari non oportet, neque debet quod nulliter factum gestumve sit, vbi omnino si id factum non esset, fieri deberet: ratio est, quia ex quo de nouo sic faciendum esset, partis non interest quod reuocetur, & voces quorum non interest, recipiendæ, & audiendæ non sunt, inquit Iureconf. in l. 1. ff. de ap. pel. recip. probatur conclusio ex tex. in l. si. ff. de eo quod met. caus. & ex his quæ scribunt Angel. & Alex. in l. si finita. in prin. ff. de dam. infect. Are. in §. quadrup. Insti. de actio. qui loquuntur in tenuta nulliter data. Pau. de Castr. conf. 472. in causa capturæ Iac. in fi. lib. 1. Soc. conf. 113. ad fi. lib. 3. Dec. in cap. cum cessante. in fin. de appella. & in conf. 449. Ias. in l. à diuo Pio. §. in venditione. de re iudic. & in l. si pacto quo pœnam. in §. no. C. de pact. Cur. iun. in conf. 127. ver. accedunt ad confirmationem. Gozad. conf. 21. Abb. conf. 29. in fi. par. 2. Imo. in conf. 105. ver. nec obstat quod legitur, & notatur. quos omnes pro comprobatione communis sententiæ quam attestatur, refert Crau. conf. 189. in causa appellationis. nume. 6. ad quem data facti contingentia recurrere poteris, & ad eundem conf. 65. sorores. & conf. 140. in causa spoliij. in fin. quam conclusionem veram se credere ait d. conf. 65. quando ex eisdem actis constet quod illud quod nullum est, de nouo fieri deberet: aliàs secus. F. Turzan.

Donatio facta in testamento, & per partem acceptata non reuocabitur, quamuis testamentum reuocatum sit, & reuocari possit. Rom. conf. 171. num. 7. & Oldra. conf. 112. idem dicendum erit in alio contractu qui per partem præsentem, & acceptantem celebratus fuit in testamento cum ipso testatore. Guli. Bened. in verbo testamentum. 2. num. 4. in repet. cap. Raynutius. de testam. quod si donatio fuisset facta in testamento parte absente cui donatur, & nemine pro eo acceptante, eo casu testamento reuocato & donatio reuocata erit. Benedic. vbi supra.

De donatione concubinæ, tum laicorum, tum clericorum, militum, & aduocatorum facta.

C A P V T X V I.

Donatio facta concubinæ, seu meretrici valet, & tenet, non tantum quò ad exceptionem, sed & quò ad actionem etiam: & sic fieri potest donatio dictæ meretrici, & cõcubinæ secundum Ang. conf. 171. super puncto prædicto. pro eius decisione videre oportet Ancha. conf. 247. Rom. conf. 43. num. 5. Ang. de Clauasio in sua summa Angelica in vers. donatio. num. 32. Anton. de Butr. conf. 14. & Iason in l. miles. nume. 16. ff. de re iudic. Barto. & omnes in l. affectionis. per text. ibi. & in l. donationes in concubinam. in princip. ff. de donatio. Et ista est communis interpretatio Doctor. contra gloss. ibi.

Quæ quidem communis extenditur, ac ampliatur, vt non solum donare quis possit meretrici, & concubinæ, verum legare in testamento etiam, atque illas hæredes instituere, vt voluerunt Anch. in d. conf. 247. post princ. Ant. But. in d. consil. 14 & Ias. conf. 37. vol. 3.

Quod limita non procedere, vbiunque mentionata concubina, seu meretrix instituta esset per concubinarium, aut fornicarium eius fratribus consanguineis ex hæredatis, quia tunc locus foret querelæ inofficiosi testamenti. l. fratres. C. de inofficio. testamen.

Cæterum querela ipsa intentari deberet infra quinquennium aliàs transacto isto termino testamentum valeret & teneret, & concubina totam hæreditatem consequi posset, vt consuluit Ang. in d. conf. 171.

Limitatur etiam vbiunque concubina ipsa esset instituta hæres à concubinario, qui cum ea aliter matrimonium contrahere non posset, ex quo virum habebat concubina: tunc enim non valeret dicta institutio, nec prædictam hæreditatem capere posset, sed applicanda esset fisco, vt consuluit Capra consil. 127.

Sed mentionata communis ita ampliata non haberet locum in clericis, qui non possent donare concubinis, seu meretricibus, nec eis legare, & donationes vel legata facta eisdem non valent, secundum Bar. in d. l. affectionis. & in l. miles. §. mulier. ff. de milit. testam. & Anchor. in dicto conf. 247. Abb. in cap. 1. num. 4. de cleric. ægro. Ang. in d. conf. 171. Barto. num. 4. & Ias.

121. num. 15. in l. miles. ff. de re iudic. Dec. consi. 132. num. 1. Ioan. Lup. in rubric. de donatio. inter virum & uxorem. §. 39. & Capicium decisio. 102. num. 1. Ioan. de Anan. in cap. de his. colum. fin. de sepult. Crauet. consi. 229. num. 3. & Ripam in l. Centurio. num. 19. ff. de vulgar. & pupil. & in l. si plagij. num. 13. ff. de verb. oblig.

Quia quemadmodum donatio, seu legatum factum per militem concubinam, vel meretrici non valet. l. 2. C. de dona. inter virum & vxor. & per glo. & omnes in l. miles. ita heredi. §. mulier. ff. de testam. mili. ita non tenet donatio facta per clericos, presbyterosve huiusmodi turpibus personis, tanquam milites Dei, vt concludunt Bertrand. consil. 109. quilibet regulariter est arbiter, & moderator rei sue. num. 2. vol. 8. & memorati Doctores.

Siquidem omnia alia peiuilegia militibus concessa gratia prerogativa, & dignitatis, competunt quoque clericis, secundum Fulgo. in l. quamuis. C. de iur. & facti ignor. gl. & omnes in d. l. miles. de re iud. praesertimque ibi Alex. nu. 3. Ias. nu. 11. & Zaf. num. 9. Abb. in c. 1. nu. 5. ext. de cleric. exco. ante. Euerard. in loco a milite armatae militiae ad militem coelestis militiae. Alex. num. 15. & Galiaul. nu. 5. in d. l. Centurio. qui omnes mentionem faciunt istam esse communem opinionem. Et licet aliqui Doctores in d. l. Centurio, contrarium senserint, tamen in decisivis ridiculosum foret recedere a dicta communione, tanquam sacrosancta.

Bene verum est, quod legatum factum per clericos ipsos concubinae pro seruitiis praestatis, valeret & teneret, atque praestari deberet proportionabiliter secundum seruitiorum ipsorum qualitatem, & sic donare, vel legare potest presbyter pro bonis seruitiis, vsque ad concurrentem quantitatem praedictorum seruitiorum, vt firmant plerique ex praecitatis Doctoribus in mentionatis locis, & Afflict. in decisio. 101. legatum factum, ybi asserit ita fuisse decisum in Sacro Regio Consilio Neapolita.

Vnde si clericus fateretur se debere eius concubinae centum pro bonis seruitiis, vel ex alia causa legitima, puta depositi, tunc quippe non staretur eius confessioni: presumetur enim facta in fraudem legis prohibentis legatum, vel donationem: quia clerici videntes se expressè donare non posse, vt fraudent legem, confitebuntur se teneri concubinis ex causa seruitiorum, depositi, mutui, aut aliter. ita Ancharan. in dicto consilio 247. & sequitur Dec. in dicto consi. 132. & Ripa in d. l. si plagij. colum. fin.

Et aduerte, quod quemadmodum presbyter, seu clericus non possunt donare, legareve concubinae, vel alteri mulieri cum eo turpiter conuersanti, ita econuerso ipsa concubina, meretrix, ac turpis mulier donare, legareque non posset clerico, & dicta donatio, aut legatum non valeret, nec teneret, secundum Ias. in l. 3. §. sed quod meretrici. circa ff. de condict. ob turpem causam. & ita consuluit Bertran. in d. consi. 109. num. 2. cum aliis seq. Viuius opi. 205.

Donationem factam per clericum concubinae etiam interueniente iuramento non valere, secundum communem Doct. sententiam. duo insignes recentiores consulentes Aymon Crauet. in consi. 229. & Rol. à Valle, in consi. 98. in primo Tomo multis fundamentis & Doct. autoritatibus allegatis consulendo scripserunt. Licet alij contrariam sententiam secuti fuerint quos recenset Ripa in l. miles. num. 12. ff. de re iudicat. Sed & ipse ante Crauet. & Rolandum priorem sententiam defendit. Kirchouius.

Donatio facta concubinae clerici, vel militis, vel aduocati non valet etiam si ex meritis fiat, nisi alias meritum probatur, & si merita specificata sint. Corn. in d. l. frater a fratre. §. quæsitum. nu. 55. comm. dicit. Vezin.

Donatio in clerici, militis, vel aduocati, concubinam ab eis collata, qui cum illis rem habent, nullius est ponderis ac momenti, quamuis expressa meritorum nuncupatio subdatur, si merita ipsa non probentur: receptum inquit Ioann. Coras. in l. frater a fratre. §. quæsitum. num. 55. ff. de condict. indeb. Suarez.

De donationibus Principum.

CAPVT XVII.

Donare non potest princeps terras suas subditis inuitis. Ias. in l. filiusfam. §. diui. ff. de lega. 1.

Fallit in duobus casibus, vt per Socin. regu. 37. in additio. Don. à Fin.

Principem alienare vel etiam alicui donare urbem posse, ex communiori Doct. doctrina traditur. Barto. in l. prohibere. §.

planè. num. 5. vbi ipse distinguit, talem donationem aut alienationem, modò non contineret magnam diminutionem in iurisdictionis regalis, esse receptam. c. intellecto. ext. de iureiur. Secus, si donaret ea quae non diminuerent iurisdictionem regiam, eo casu valeret donatio, & praedictat successor, per tex. in c. abbate sanè. de re iudi. lib. 6. cuius doctrinam alij approbant. Bal. in praesud. feudorum. nu. 32. & Matthide Affl. nu. 63. ver. an autem Rex possit regnum in aliquem transferre. Pan. in consi. 3. num. 11. cum seq. in 2. par. consi. 10. de Ana. in consi. 81. Alex. de Imo. in consi. 1. num. 18. & 28. in lib. 5. consi. Bar. Soc. in consi. 3. num. 19. in 3. vol. consi. Fely. in c. 1. num. 1. ext. de proba. & in c. ad audientiam. num. 4. vers. de aliis vero princip. alienantibus. extra de praescrip. Dec. in consi. 191. nu. 1. Pet. Belluga in speculo principum. rub. 8. num. 7. in fi. Anto. Capi. in decis. sacri regij cons. Neap. decis. 121. num. 1. Restau. Castald. in d. trac. de impera. q. 104. nu. 3. in 12. vol. Alb. Bru. in consi. 5. inter consi. feuda. Crau. in consi. 54. num. 2. Quorum tamen Doct. sententias receptas nouissime impugnarunt, post alios allegatos. in verb. modicum. Apostil. in d. trac. consil. 1. Alex. in lib. 5. Vasquius Menchacensis in lib. 1. controuers. illustr. c. 3. nu. 5. & c. 4. vsque ad nu. 11. & ante illum idem Apostil. in suis add. marginalib. ad consi. Alex. in d. verb. modicum. litera C. in d. consi. 1. lib. 5. & in suis commen. in consuet. Paris. §. 2. gl. 4. nu. 17. Kircho.

Concessio Imperialis dicitur donatio, & non feudalis concessio in qua haec verba (damus, concedimus seu donamus) non tamen qualificata, id est, non facta mentione feudi, posita inueniuntur. Oldr. consi. 159. incip. ex praesenti themate, &c. Idem voluit Alber. de Rosa. in rub. C. de donatio. vbi post argumenta hinc inde facta concludit, veram esse opinionem Oldra. Idem firmat Pau. de Cast. in consi. 161. in praesenti causa, in antiquis. Alex. in consi. 24. nu. 7. in 5. vol. Dec. in consi. 32. ver. non obstat ergo. & consi. 208. 2. vol. ver. postremo aduertendum. Sic etiam sequendo Oldr. firmat Ruy. in consi. 24. nu. 6. in fi. vol. 1. Et hanc esse communem opinionem attestatur Soc. iun. in consi. 1. nu. 19. vol. 4. E. Muscul.

Concessio villae & terrae cum suis pertinentiis ac iuribus dicitur incerta. ita quod probari debet quid, quantum limitate fuerit in dominio concedentis, secundum communem per Burf. consi. 46. nu. 24. lib. 1. Bonac.

Donatio in legatos, aut oratores collata non principis, sed ipsorummet contemplatione censetur facta, vt commune dicit Alciat. regu. 1. praesumpt. 18. num. 12. Villalob. in sua collect. E. Suarez.

Donatariorum principis praesertur qui primo dono habuit in tempore, non cui fuit res tradita, secundum communem per Burf. consi. 116. nu. 25. lib. 1. ex Ias. in l. quoties. C. de rei vendi. nu. 10. & vide quae idem Burf. scribit consi. 78. post num. 6. eo. lib. Bonac.

Donatio principis de re alterius conualidatur quadrienio elapso, adeo quod dominus rei amplius non auditur.

Fallit in 5. casibus quos not. Felyn. in cap. quae in ecclesiis. de constitu. num. 55.

Donatio facta ambasiatoribus, non praesumitur facta contemplatione principis, sed illorum. Alc. de praesumpt. regu. 1. praesumpt. 18. nu. 2. commu. dicit. Idem.

Donatio nunquid in dubio praesumatur, & quando, & de donationibus in testamento factis.

CAPVT XVIII.

Donatio non praesumitur in dubio, (Adde ad materiam ipsam D. Ioseph. Ludoui. de donat. conclus. 1.) maxime quando verba possunt trahi in alium sensum. l. si cum aurum. ff. de solut. l. cum de indebito. de prob.

Fallit vt per Mant. sing. 226. Fallit vt per Mant. sing. 344.

Fallit vt per Io. Bolog. in l. quae dotis. ff. sol. matr. nu. 77.

Ampliatur vt per Marfi. in sing. 57. contrariam regulam, videlicet, quod donatio inter viuos in dubio praesumitur, ponit Ias. in l. quae dotis. ff. solu. matr.

Fallit in 8. casibus vt ibi per Ias. num. 27.

Ampliatur in 4. casibus vt per Io. Bolog. in l. fin. C. de pact. num. 121. Don. à Fina.

Donatio propter solam consanguinitatem non praesumitur, nisi concurrant haec duo, diuturnitas temporis, & ratio saepius calculata, vt no. in l. Procula ff. de probat. Et communem dicit Alcia. in trac. praesumpt. reg. 1. praesumpt. 32. num. 5. cum ibi allega. I. Fich.

Donat.

De donationibus, Miscellanea.

C A P. XIX.

Donarij præsentia cum taciturnitate, consensum inducit: & donationis validitatem. Hier. Cagn. in l. semper qui non prohibet. num. 5. ff. de reg. iur. communem dicit. Villalob. & Vezin.

Donatio consensum & vires sumit a tacita illius præsentia, cui fit. commune inquit Cagn. in l. semper qui non prohibet. num. 5. ff. de reg. iur. Vigl. in prin. nu. 11. & 12. Insti. quibus non est permis. Did. a Couarruu. in rub. par 8. nume. 13. de testam. Suarez.

Donatio atque omnis generaliter lucrosus contractus in liberum illius arbi trium in quem cõfertur, rectè refertur. commune loquitur Anton. Gomez. de contractibus. cap. 20. nume. 19. Suarez.

Donare qui nequit, nec gratis remittere potest. communiter est receptum: vt apparet ex allegatis Hipp. de Rimi. in §. 1. nu. 302. Instit. de donat. Ioan. Fich.

Remissio quæ fit per pactum simplex, & ex causa donationis est quædam donatio: alias non. vt per Ias. in l. 1. num. 16. ff. de transac. & tunc talis remissio est insinuanda. Alex. cõf. 137. vol. 2. in fi. Dec. l. creditori. C. de pact. requiritur enim insinuatio in renunciatione, seu in remissione debiti, sicuti in expressa donatione. Bar. in l. Modestinus. ff. de don. & Alex. loco quo supra. quod procedit vbi ea remissio fieret gratis, & sic ex cã donationis, vt per Iason. in ea l. 1. & in l. contra. §. si filius. ff. de pact. Rebus. in constit. regias. in trac. de dona. & aliis dispo. arti. 1. in glo. 5. nu. 7. Decius in regula, si quis obligatione. in fi. ff. de reg. iur. Bellac.

Remissio debiti dicitur donatio. communis est opinio in l. creditori. C. de pact. vbi Curt. iunior limitat in 3. casibus. nume. 6. Idem.

Donatio actionis, seu eius quod sibi debetur, valet. l. 2. §. si pater donaturus. ff. de donatio.

Fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. de donatio. cap. 10. fol. 928. Ex donatione ante vel propter nuptias mulieri ad rem perfequendam competit actio. item ad eandem retinendam exceptio.

Fallit in 8. casib. vt per Vigel. in commento anni. in trac. de dote. c. 11. reg. 3. fol. 256. Don. a Fina.

Mutus & furdus ex accidenti potest donare. Alex. in l. 1. col. 1. ff. de verb. obl. Idem.

Mutus & furdus à natura, non potest donare. Doc. maxime Ias. in d. l. discretis. C. qui testa. face. pos. col. 2. alleg. gl. in l. qui id quod. §. mutus. ff. de don. quam seq. ibi Doc. & in aliis multis locis. licet Pau. de Cast. ibi, & Bal. in l. iure militari. ff. de testam. mili. teneant contrarium. Vezin.

Simpliciter autem mutus potest donare. Alexan. in 1. volu. cõf. 12. col. 1. Idem.

Donatio vel alius contractus in dispositionibus cõtra ius non venit, appellatione venditionis, secus tamen si est cõformis iuri. Petr. Rauen. in aureo alphas. in vers. alienatio. communem dicit. Vezin.

Donatio vrbis Romæ facta per Constantinum Syluestro, facta fuit cum consensu pop. Rom. teste Rol. cõf. 1. num. 36. lib. 1. de donatione autem facta per eundem, dic adeò validã esse, vt hæreticus dici possit, qui contrarium sustineret, idem Rolan. cõf. 88. num. 29. eod. lib. & plura ponit Alex. cõf. 24. col. fin. lib. 5. Bellac.

Filius familias quamuis habeat liberam administrationem, tamen non potest donare. l. contra iuris. §. si filius. ff. de pact. vbi gl. allegat concordantia.

Fallit in 6. casibus. quos not. Ias. in d. §. si filius. nume. 7. & sequen. Don. a Fina.

Donans alicui ad suum vsum, vt fundum, domum, vel quid aliud, videtur & proprietatem donasse: & hoc tam in contractibus. locum habet per l. donationes. §. species. & ita ibi Doc. ff. de dona. quam in vltimis voluntatibus: ita vt legans domum alicui ad illius vsum, videtur & proprietatem legasse Bar. in d. §. species. & ibi etiam Pau. de Cast. Bellac.

Est quoddam miraculum, qd mulier donet. Bal. in l. si à sponso. C. de don. ante nup. Vezin.

Donatio facta ecclesiæ, valida fit. Ang. in proem. Inst. com. dicit. Villal. & Vezin.

Donatio facta per auum nepoti censetur aduentitia, & nõ acquiritur patri. Alc. ibid. in fi. com. dicit. Idem.

Id quod ab auo datur nepoti censetur aduentitium, & illi datũ ipsius nepotis contemplatione, & non patris sui, qui est filius ipsius aui donantis. l. quæsitum. & ibi Bar. ff. de leg. 1. Ias. post

Donatum consanguineo in dubio censetur donatum respectu consanguinitatis, & non respectu renunciationis. l. tutor. §. quæ a tutoribus. ff. de excus. tu.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 3. per Rom. sing. 652. vbi additio, ponit limitatio. Don. a Fina.

Donatio non præsumitur, si quis alicui dicat, tolle pecuniam, cum magna pecuniæ summa est, secus si parua fit, commune ponit Ioan. Lup. in rub. §. 1. num. 1. de donat. inter vir. & vxor. Nec item præsumitur cum debitor aliquid creditori simpliciter dedit, tunc enim compensatio potius censetur. cõmune assueuerat Io. Coras. in l. frater a fratre. num. 42. ff. de condi. indeb. Ac memineris præsumptam seu tacitam donationem non minus insinuatione egere, quam expressam, vt frequenter placitum in fit Cur. iun. cõf. 136. Et potius errorem ac fautitatem præsumi quàm donationem: vt commune pono ex glos. Bald. & Ang. in l. generaliter. C. de non nume. pecun. Alexand. cõf. 13. lib. 1. & cõf. 19. lib. 2. Dec. cõf. 350. Alciat. de præsumptio. ac viro multæ doctriinæ Ioann. Caphal. cõf. 39. num. 30. Suarez.

Dans pecuniam non præsumitur animo donandi. Soc. in l. cum quid. ff. si cert. pet. communem dicit, nisi sit parua quantitas. Io. Lup. in repe. rub. ff. de don. inter vir. & vxor. §. 1. nu. 1. commu dicit. Don. a Fina.

Mauius petens mutuum a Titio, & ille ad huiusmodi requisitionem numerando Titio nõ ex causa mutui, sed ex causa donationis, hæc numeratio tunc ratione dissensus inter partes non erit donatio, nec mutuum, verum si pecunia consumpta sit, erit quidem credita pecunia ipsa, & obstabit Titio in repetitione facienda exceptio donationis, scilicet, qd pecunia intentione & animo non repetendi consumpta sit. l. si ego. ff. si cer. pet. Cæterum si adhuc extaret pecunia numerata, tunc quoque tradens, censeretur tradere animo non repetendi, & sic re ipsa extante videretur voluntate tam dantis, quam recipientis reconciliari posse donationem, & repetens idem Titius præfatam pecuniam obstaret ei exceptio doli, & tali exceptione reiiceretur, secundum glo. in ver. consumpserit. Bar. Ang. Cast. Alex. sub num. 4. & Dec. in d. l. si ego. Et licet Cyn. Ray. Bal. Odofredus, Oldradus, & Fulg. & Ias. ibi sub nu. 5. sentiant contrarium, qd res ipsa donata adhuc extans, repeti possit, nihilominus prima opin. glos. & sequacium apparet quàm manifestissimè magis communis, teste Couarruu. in regu. peccatum. de regu. iur. lib. 6. in prin. 2. relectionis, seu partis. fol. paruo 49. & eam sequitur etiam Raphael Cuman. Pau. Castr. & alij in l. si tibi dederim. ff. de donatio. per tex. ibi. Vinius opin. 206.

Donatio non præsumitur quando debitor simpliciter aliquid dedit creditori, sed compensatio. Io. Corras. in l. frater a fratre. nu. 41. ff. de condi. indeb. com. dicit. Vezin.

Confessio recepti, ex quo non constat de actuali numeratione, præsumitur facta ex causa donationis. Cur. in cõf. 95. nu. 3. com. dicit. Villal. & Vezin.

Donatio facta in testamento parte præsentia cui donatur, vel eo absente & mortuo, aut alio pro eo cui donatur acceptante, valebit. l. hæredes palam. §. fi. & ibi gl. & Bar. ff. de testa. & ea est communis omnium opi. & per Rom. cõf. 171. licet alias contractus videatur quid remotum a testamento. l. verba contraxerunt, gesserunt. ff. de verb. signifi. Boer. decif. 333. nume. 4. Bellacom.

Donatio alias inualida, si demum res donata reperiatur confirmata in testamento, valebit & debebitur ex eo testamẽto: quia qui confirmat actum nullum, videtur donare, & debet bitur tanquam legatum. Dec. cõf. 184. num. 8. per l. si donatio. C. de donat. Bellac.

Donatio facta in aliquo testõ, in penam mutationis ipsius testamenti non valet. Est communis opi. secundum Alexan. in cõf. 156. viso testamento. vol. 7. M. Charian.

Donatio facta in penam mutationis testamenti nõ valet. communis est opinio in l. stipulatio hoc modo conceptra. ff. de verb. oblig.

Fallit in duobus casibus, vt per Crot. in d. l. stipulatio. nume. 13. Don. a Fina.

Donatio cum clausula, si contigerit reuocare testamẽtum, est inutilis: & non firmatur iuramento, quia tollit factionem testamenti. Alex. cõf. 156. vol. 6. com. dicit, licet antiquitus cõmunis opi. erat contra. per Ioan. Duran. in arte testan. tit. 10. cau. 2. Villal. & Suarez. & Vezin.

Donatio hoc modo facta, Institutio talem hæredem, & si cõtingerit me mutare testm dono. &c. nõ valet. hæc est cõis opi. vt per Doc. in l. stipulatio hoc modo cõcepta. ff. de ver. ob.

Fallit in 2. casibus. vt per Maria. Socin. in d. l. stipulatio. nu. 33. & seq. Bonac.

Tabellio seruus est publicus: & an possit indistin-
cte recipere instrumenta in aliena ditione, vel
pro alio passim stipulari, alterique quæri, &
præsertim absenti: & quid de eo qui communi
opinione pro tabellione habetur, cum non sit.

Abellio est seruus publicus. l. 2. ff. rem pup. sal-
uam for. & §. item si impubes. instit. de adopt.
B. Turz.

Notarius creatus non adiecto loco pote-
rit in toto regno instrumenta conficere. Io. Pa-
ber in l. secundum. C. de don. Rebus. in trac. de
liter. oblig. art. 1. in gl. i. nu. 5. q. si creatus esset certo loco, in
quo debet adesse certus numerus notariorum, tunc extra lo-
cum ubi est creatus, siue constitutus non poterit ille notarius
suum officium exercere. Rebus. eo loco nu. 52. cum creatus sit
in vna prouincia in alio loco non erit notarius. Rebus. in eo-
dem art. nu. 51. & 52. Bellac.

Notarius creatus ab inferiore à supremo principe non pòt
indistincte recipere instra in alieno territorio, secundum com-
munem per Rol. consi. 91. nu. 10. nu. 11. lib. 3. vbi q. notarius
creatus a nò supremo domino, non potest in alieno territo-
rio recipere instrumenta inter subditos illius domini qui illi
creauit. quem articulum latius examinat d. consi. nume. 14. &
seq. vbi inter alia, q. attenditur solemnitas loci ubi conficitur
instrumentum, secundum communem, vbi q. est de mandato
confecto non seruatis solemnitatibus de quibus in statuto
de quo ibi, quæ omnia plene trac. prac. Pap. for. produc. instr.
ver. exhibens. post nu. 4. Bellac.

Notarij instrumentum confectum in loco subiecto illi qui
eum creauit, ubique valet & probat, confectum vero extra ter-
ritorium illius, qui eum creauit, non ubique fidem facit. com.
dicit Bened. Vadus in repe. ad Feli. in ver. Notarius. ver. Nota-
rius qui fecit instrumentum, & c. hanc esse communem opin.
attestatur Præp. in c. per venerabilem. §. quod autem. qui filij
sint legitimi.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. a Por. lib. 5. reg. 30.
Don. a Fina.

Notarius qui in veritate non est notarius, neq. habet priuile-
gium notariatus, tamen communi opi. reputabatur nota-
rius, & erat in quasi possessione, quia instrumenta publica fe-
cit multa: an instrumenta per eum facta teneant q. fuit ma-
ximè antiquitus disputata. Et multi dixerunt, q. sic. Tamen com-
munis est opi. in contrarium. Bened. de Vado foro Sempro. in
Reperto. Fel. verbo, Notarius, qui in veritate. Vide Alex. in cõf.
198. num. 4. in vlt. col.

Notarius passim pro alio stipulatur. §. si quis alij. instit. de
inuti. stip. & ibi Doc. Bar. Alex. & Ias. nu. 14. in l. stipulatio ista
§. si stipuler. ff. de ver. ob. Bal. in l. certi conditio. §. qm. ff. si cer-
tum pet. Bar. Bal. Pau. de Cast. & alij in l. i. §. huius studij. ff. de
iust. & iu. & de hoc latè disputat Tiraq. in trac. de const. pos. 3.
par. limita. 30. nu. 16. cum multis seq.

Et hoc non solum habet locum in præsentem, & acceptante,
& recipiente, sed et in absente, secundum Gl. in l. 2. ff. rem pup.
saluam fore. quam sequitur ibi Bar. Alex. in addi. ip. sius. cū
infinitis aliis congestis per Tiraq. in d. trac. in 3. par. 30. limit.
nu. 23. vbi clamat istam esse com. opi.

Et hinc notant Bar. & Doc. in d. §. si stipuler. q. propter sti-
pulationem notarij quæritur utilis actio absenti. sine celsio-
ne, sed tamen sequuta prius ratificatione absentis. & opinio-
nem istam fatetur esse communem Alex. in d. §. si stipuler. nu.
2. & Ias. nu. 15. quod etiam firmat Soc. consi. 125. in fi. volu. 1.
Paris. consi. 88. nu. 90. lib. 3. & consi. 69. nu. 136. eod. lib. & Co-
uar. in suo lib. variar. resolutionum ex iure Pontificio, Regio,
& Casareo, in 1. lib. c. 14. nu. 11. & seq. post alios ibi relatos per
eum, vbi pulchrè declarat istam conclusionem, sequitur, &
ponit esse communem.

Imò ipsa actio utilis sine celsione transfertur etiam vigore
iuramenti præstiti, siue in iudicio, siue extra. Et consequenter
illud, q. dicitur in l. nam. & postea §. iusiurandum. ff. de iureiur.
quod ex iuramento iudiciali acquiritur utilis actio domino
sine

post alios in l. Gallus. §. quid si is. nu. 22. ff. de libe. & posthum.
nisi auus daret nepoti vel nepti id ad quod de iure tenebat:
nempè si auus nepoti suo dotem constituerit, ad quam dan-
dam alias posset teneri, vt quia filius est pauper, & auus di-
ues, & hoc casu talis dotis constitutio esset profectitia: aut si
auus filij sui contemplatione daret aliquid suo nepoti. His ca-
sibus illud tale quod donatum est, censeretur profectitium. l.
dedit dotem. ff. de colla. bon. Quod si filius esset diues, & auus
non, cogeretur eum dotare. Bald. in auth. res quæ. C. com de
leg. & Alex. consi. 138. vol. 5. Bellac.

Donatio non dicitur ex hoc simulata, quod donans sem-
per perseuerauerit in possessione. Cur. iun. consi. 108. nu. 11. cõ-
munem dicit. quam intellige quo ad ipsos contrahentes: se-
tus tamen quo ad tertium creditorem. Imo. consi. 55. & Pano.
in c. dilectus. el. 1. de præb. & Boer. in consue. Bituri. in rub. des
donations. §. 1. & relinquatur arbitrio iudicis, inspecta qualita-
te personarum & rerum. vt per Bal. consi. 70. nu. 5. vol. 1. & vide
Tiraq. de constit. par. 3. limi. 9. per totam. B. Villal. & Vez.

Si donans contra donatarium agat, q. non obseruauerit
pacta conuenta, & quod non alimentauerit ipsum donan-
tem, iuxta conuenta: si donatarius asseruerit se obseruasse con-
uenta, incumbit illi onus probandi. Ita esse Corne. consi. 119.
par. 2. asserit, & nisi probauerit donatio poterit reuocari tan-
quam ob ingratitudinem ex dispositione. l. fina. C. de reuoca.
dona. Bellacom.

Donatio vt per nuntium facta valeat, necesse est eligatur
eam in rem specialiter nuntius. commune aiunt Corn. consil.
254. lib. 3. Hipp. in l. si quis ne questio. nu. 69. ff. de quest. Guid.
Pap. decis. 222. nume. 2. alioquin diceretur pollicitatio. vt infra
versu. pollicitatio. E. Suarez.

Donatio facta per criminofum post crimen contractum
ante sententiam condemnatoriam valet. l. post contractum.
ff. de donatio.

Fallit in 9. casib. vt per Pet. Duen. reg. 226. Don. a Fin.

Donare qui potest, non prohibetur vendere. l. cui ius. ff. de
reg. iu. Fallit vt no. Dec. ibi. Idem.

Liberalitas concedentis datur in feudi concessione: vt est
de intentione Bar. in l. i. C. de precib. Impe. Vbi etiã ita voluit
Io. de Platea, & clarè hoc dixit Bal. in l. i. ver. cum scias. C. de
cad. tol. cum concordantib. vt per Soc. iun. in consi. 92. nu. 3.
vol. 4. vbi communem affirmat. E. Muscul.

Reciproca donatio non dicitur propriè donatio. com. di-
cit Clar. in §. donatio. ver. item quæro. P. Fich.

Donatio facta pauperibus, non valet, nisi quis ibi præsens
sit, qui pro eis donationes recipiat. gl. & Bar. in l. illud. C. de sa-
crofan. eccl. Fallit vt no. Soc. reg. 107. Don. a Fin.

Donatio de re ecclesiæ facta non valet. cap. sine exceptio-
ne. 2. quæst. 2. ubi dicitur de re ecclesiæ.

Fallit in 4. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 220. Idem.

Tutor donare non potest bona pupilli. Fallit vt per Lanf. de
Oriano sing. 22.

Fallit in 2. casib. vt per Vigelin commeto 6. anni. in 2. par.
tit. de offi. tut. lib. 18. ff. c. 3. q. 5. reg. 10. fol. 515. Idem.

Donatio hereditatis non valet Bar. in l. fin. C. de pact. fallit
vt per Io. Bolog. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver.
ob. nu. 122. Don. a Fina.

Donatio hereditatis alienius, non valet, quia hereditatis
verbum nihil excludit. communem dicit Clarus in d. §. dona-
tio. q. 19. versic. sed quæro. contr. Purpura. in l. si. num. 245. C.
de pact. P. Fich.

Donatio efficitur caduca præmoriante donatario ante do-
natorem, & sic nulla. l. unica. §. pro secundo. C. de caduc. toll. §.
1. Instit. quib. mod. testa. infir. Rol. consi. 58. nu. 43. lib. 3. & nu.
44. vbi q. institutio censetur caduca & inutilis, quando insti-
tutus non viuit tempore mortis testatoris. Bellac.

Concessio alicui pro se, filiis, & heredibus, non requirit cõ-
cursum vtriusque qualitatis: videlicet, quod sit filius & hæ-
res in re transitoria ad extraneos: secus in feudo, & emphy-
teusi, secundum communem per Bursat. consi. 31. nume. 12.
lib. 1. Bonacosi.

Donatio facta alicui & eius liberis vel descendens, vi-
detur facta ordine successiuo: vt primo pater, deinde post
eius mortem filij admittantur. Ita est communis obseruan-
tia, & Doc. opi. secun. Dec. in consi. 607. viso puncto. in princi.
volum. 5. Charian.

Donatio facta pro se, filiis & heredibus, comprehendit hæ-
redes etiã extraneos, secundum communem per Burs. cõf.
31. num. 8. lib. 1. Bonacosi.

sine cessione, habet locum in omni iuramento: quia iuramentum omne habet vim litis contestationis. d. l. nam, & postea. §. is qui. & in iudicio utilis actio sine cessione quaeritur. ut ibi dicebat Glo. & dicit etiam ibi Paul. Castr. quod illum text. inteligit tam in iuramento iudiciali, quam extrajudiciali: quia utrumque habet vim iudicii: & ita tenent communiter Doctores. ut Alex. ibi testatur, & sequitur quoque Ias. ubi latius hoc deducit, & Romanus loquens in iuramento apposito in instrumento. consil. 76. in causa nobilis viri Salamonis, post princip. & nume. 1. & ibi diligentissimus Dominus Horatius Mandosius in addit. in litera C.

Et aduerte quod quando. compertum est ius quaesitum esse parti ex facto notarij, vel iudicis, vel testis: tunc non est in facultate eorum dicendi aliquid, propter quod ius quaesitum tollatur: secundum doctrinam Bar. communiter approbatam, in l. si quis in graui. §. si quis moriens. ff. ad Sylla. Viu. opi. 541.

Notarius alteri proculdubio quaerit, commune dicit Pan. de re. num. 22. non tamen absenti, vel per stipulationem directas actiones, sed utiles tantum quaeret. commune inquit. Alc. in c. cum contingat. nu. 234. de iureiu. Viu. li. 1. opi. 228

Quin nec si absentis nomine stipuletur, illi quidpiam antea acquireret, quam absens ipse rem totam agnoscat, atque accipiat. cōe testificantur Alc. in d. c. cum cōtingat. nu. 237. Tiracq. de constit. poss. 3. par. limit. 30. nu. 10. & seq. Didac. a Couar. in rubric. par. 3. nu. 113. de testa. Viu. li. 1. opi. 77. Quamuis contrarium cōe affirmant Alex. nu. 11. Ias. vers. secundo videndum. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de verb. obl. Paris. consil. 69. n. 36. & 148. cum seq. lib. 3. Crau. consil. 50. li. 1. latē Io. Ceph. cōf. 33. nu. 8. & seq. Quamobrem si prius quibus habeat, quam rem gestam agnouerit, illius haeres nihil ex illa stipulatione nanciscetur, nec eam aliquo modo approbare, ac sibi ipsi cōciliare poterit. commune proferunt Alcia. in l. 2. §. ex his. nu. 3. ff. de verb. obl. Did. a Couar. li. 1. resolu. cap. 14. nu. 11. & seq. Viu. lib. 1. opin. 227. & in locis superius laudatis. E. Suarez.

Notarius tamquam persona publica, potest aliis personis et absentibus stipulari & acquirere. l. is verbis. & l. nō aliter. ff. de adoptio. fallit ut per Marf. sing. 663. Don. a Fina.

Ex stipulatione notarij, tanquam publicae personae, nomine absentis facta, acquiritur absenti utilis actio sine cessione. Est verior & magis com. sec. Alex. in consil. 3. i. viso themate. vetf. fuit etiam. vol. 6. M. Charian.

Notarij stipulatione acquiritur absenti utilis actio ante ratificationem, si iuramentum interueniat, licet reuocabiliter, secundum magis cōem per Burf. consil. 40. num. 16. & 17. lib. 1.

Absens cui per notarium stipulatum fuit, acquirat irreuocabiliter secuta ratificatione re integra secundum cōmunem per Burf. consil. 33. nu. 1. li. 1. cui absenti acquiritur sine ratificatione ex actu, qui merum cōmodum absenti reportat, ex cōi Doct. sententia, per eundem consil. 118. nu. 4. eo. li. 1. Clar. §. donatio. q. 13. ver. 1. Olaf. decis. 33. & id maxime procedit interueniente stipulatione notarij, ex qua acquiritur actio utilis ipso iure si ne alia cessione, ex veriori: & magis cōi sententia per Burf. cōf. 40. num. 16. li. 1. Aym. consil. 252. Rol. consil. 19. nu. 22. li. 1. imō possessio & dominium directum, secundum cōmunem, per eundem Burf. d. consil. 40. nu. 17. ubi latius declarat. Bonac.

Ex notarij stipulatione acquiritur actio utilis ipso iure sine cessione. Alex. de Imo. in l. stipulatio ista habere licere. §. si stipuler. nu. 11. ff. de verb. oblig. ubi ipse inquit post alios hoc cōmuniter ita obseruari. & Ias. lib. 1. nu. 15. dicit, hanc cōmunem docto. opinione esse, quemadmodum ante eum idem Alexan. dixerat in consil. 185. nu. 7. & in consil. 3. nu. 13. vol. 6. Ita quoque dicit Bar. Socin. consil. 125. nu. 1. in 1. vol. sequitur Dec. in consil. 407. nu. 14. in 3. par. Rol. a Val. in cōf. 19. nu. 17. in 1. Tom. pulchrē Apostil. in addi. suis ad consil. Alex. in d. cōf. 3. in verbo utilis. Licet Alcia. voluerit sententiam hanc cōmunem esse, non acquiri actionem utilem sine cessione, nisi ratificatio interuenierit, eaque secuta fuerit. cap. cum contingat. nu. 111. ext. de iureiur. tamen prior sententia verior est, & magis communis, ut liquet ex auctoritatibus. tum per Aymo. Craue. in consil. 252. in 2. par. tum per Rol. a Val. in d. consil. 19. num. 22. adductis. Kirchouius.

Notarius cum pro aliquo stipulatur, statim acquirat actionem illi pro quo stipulatur, etiam sine cessione, quod est speciale in notario, quod eo stipulante pro alio non requiratur cessio. Corn. consil. 50. nu. 17. in 1. vol. Bar. in l. 2. ff. rem rat. hab. Dec. cōf. 226. & licet in hoc casu ab initio q̄ratur obligatio, & actio illi pro quo notarius stipulatur, tamen requiritur quod ille ratificet: alioquin eo non ratificante id quod notarius fecit sua causa, euanescit ea actio, & obligatio, ut ibi Corn. nu. 18. debet enim ille talis ratificare acta gesta ab ipso notario, alioquin corrumpet ille contractus. Cor. ibi. nu. 12. Bellac.

Detabellionis rogitu; & quas ille clausulas suis instrumentis apponere possit, & quando, & qualiter.

C A P. II.

Notarius compellitur conficere instrumenta si rogetur: alias priuatur. fallit in 4. casibus, quos notat Ro. sing. 263. Don. a Fina.

Quaero, an requiratur, quod notarius sit rogatus, ad conficiendum instrumentum, ad hoc, ut scriptura eius probet? Respond. quod sic, ita tenet glo. §. nos autem. verb. iniungatur. auth. de tabellionibus, quam dicit esse communiter approbatam. Socin. iun. in consilio 178. nu. 3. volum. 2. Mich. Grassus.

Sed nunquid in dubio rogatus notarij praesumetur? Res. q̄ non, & est communis opi. ut firmat Innoc. & alij post ipsum in d. c. 1. de fid. instr. ubi subdit utile esse, q̄ notarius asserat se esse rogatum, alias si non faceret, nec aliter de rogatu constaret instrumentum non valeret. Eandem opi. tenent Bar. Ang. Imo. & Alex. & Moderni in l. sciendum. ff. de verb. obl. Spec. & Io. And. ver. & not. & in tit. de teste. §. 1. vers. quid ergo si dicatur. & eam dicit quoque cōmunem Tho. Gram. in d. decis. 106. nu. 25. Bar. tamen sequitur gl. in d. §. nos autem. quod praesumat rogatus, quando concurrat alterum de tribus, vel quod notarius dicat, publicauit, vel quod dicat, rogatus scripsi, vel simpliciter scripsi, & reperiatur in quinternis rogationum instrumentorum. & cum Bar. in omnibus transeunt doct. in d. 1. sciendum. Mich. Grassus.

In dubio praesumitur notarius rogatus ut instrumentum conficiat. Ioan. And. in addi. Spec. de instru. edit. super rub. docto. in l. sciendum ff. de verbo. oblig. Fel. in c. 1. 7. col. de prob. & in c. quoniam contra. in 19. col. vers. 2. quaero. eo. tit. Bal. in 1. parte consil. 143. & Ias. in d. l. sciendum. in 15. col.

Intellige si ipse hoc attestetur, alias secus, Alex. in 2. vol. consilio 153.

Et licet notarius non scribat tunc instrumentum, dummodo fuit rogatus, sufficit exceptis casibus, in quibus requiritur scriptura. l. contractus. & ibi not. C. de fid. instr. Alex. in 5. vol. consil. 93. & in 1. vol. consil. 73. & seq. Bellac.

Notarius non praesumitur esse rogatus, nisi ipse in instrumento dicat esse rogatus. Boer. decis. 25. nu. 7. alias 75. et si dicat, ego scripsi. commun. dicit. Vezin.

Notarius non praesumitur esse rogatus in dubio, nisi aliter de rogatu apparet. Vnde Innoc. & alij in c. 1. post eum, extra de fide instr. dicunt utile esse, quod notarius in instrumento attestetur se fuisse rogatum, alias autem si hoc non faceret, & decederet, vel aliter constare non posset de rogatu, instrumentum nullius esset momenti. Et hanc cōmunem sententiam esse consulendo scribit Alex. in consil. 153. nu. 9. in 2. li. commu. refert quoque Rol. a Val. in consil. 38. num. 4. in 1. Tom. conf. sed veritate in contrarium esse, eo ipso quod notarius scribit & subscribit, eum praesumi rogatum. refert apostil. ad Alex. in verb. contrarium. in d. consil. 153. in suis marginalib. addit. ita consulendo tradit ipse Alex. in consil. 48. nu. 3. cum seq. in 5. volum. consil. Ias. in l. sciendum. num. 40. ff. de verb. oblig. & hanc cōem esse cum aliis adductis auctoritatibus. ait apostil. in alleg. consil. 153. in d. verbo, contrarium. Kirchouius.

Notarius non potest rogari, nisi de eo quod ipse partes faciunt Bar. in authen. si quis in aliquo. C. de eden. nec sua scriptura fidem facit, nisi de eo de quo rogatur. §. nos autem. in auth. de tabe. & ita etiam dicit Bal. in d. auth. si quis in aliquo. Fel. in d. cap. quoniam contra. in 15. col. de proba. Cur. in cōf. 55. in 5. columna.

Et licet instrumentum non concernat nisi utilitatem vnius requiritur, tamen q̄ ab utraque parte rogetur. ita Alex. post gl. in l. prator. ff. de eden Bar. in l. 2. ff. de stip. seruo.

Aduerte tamen quia Cur. in l. admonendi. in 47. col. de iure iur. dicit q̄ ad validitatem instrumenti sufficit notarium rogari ab ea parte qua mediante instrumentum conficitur. alleg. Bald. in rub. C. de fid. instr. Bellac.

Notarius in aliis fidem non facit, quam in iis, quae a contrahentibus rogatur, nec in aliis rogari potest, quam in iis, quae de praesentibus geruntur. communia inquit. Cur. iun. consil. 166. num. 2. Soc. iun. consil. 178. num. 3. lib. 2. nec item de aliis rogari poterit, quam quae inter aliquot partes conficiantur. commune ponit Turz. opi. 58. & rursus opi. 69. nec rogatus aliter censetur, quam si se in ipso instrumento rogatum dicat. commune inquit Boer. decis. 25. nu. 7. E. Suarez.

Si notarius aliquid in sua scriptura attestatur, quod eius rogatum, vel aliquem iudicis actum non concernat, talis attestatio

statio non probat, nec illi prodest, qui huiusmodi attestatio-
ni innititur. Verba enim notarij id tantum probant, de quo
ipse a partibus fuit rogatus, vel quod factum sit a iudice, si de
tali facto, vel actu attestatur, idque Inn. & alij cōmuniter tra-
diderunt in c. quoniam contra. de proba. & sentit Io. Andr. in
addit. ad Spe. in tit. de testib. §. sequitur, & But. in c. fraternita-
tis. de testib. vbi dicit q̄ licet notarius dicat sic, videlicet talis
testis iuratus, & c. ex hoc ramen non probatur iuramenti præ-
statio. F. Turzan.

Notarius quoque si eum ritum, vel solemnitatem interue-
nisse asserat, quæ instrumenti tempore interferi non potuit,
nullam fidem merebitur. cōe aio ex Ias. in l. sciendum. nu. 12.
ff. de ver. ob. & in l. nec quicquam. §. vbi decretū. ff. de off. pro-
conf. Fel. in c. sicut. nu. 27. de re iud. Ant. Burg. in c. cum dilect.
de empt. & vend. Ferr. caut. vlt. Alc. de præsump. reg. 3. præ-
sump. 10. Quinimo si faciendi testamenti tempore illum, qui
id exaravit scribere iussit, mente constituisse affirmaverit, nul-
la ipsi fides adiungetur. commune dicunt Ias. in l. Senium. nu.
6. C. qui testa. fac. poss. Io. Dilec. de arte test. cau. 6. nu. 3. Viuius
latē lib. 1. opi. 373. E. Suarez.

Quid si vnus notarius fuit rogatus de aliquo instrumento,
& demum notarius successit illi in cuius fauorem est instru-
mentum: an instrumentum probet in fauorem ipsius notarij.
Barto. in l. de eo. §. illud. ff. de fal. tenet quod sic. Ludouic. sing.
346. Vezinus.

Notarius ipse qui instrumentum rogatus recepit, potest et
sine auctoritate iudicis extendere imbreuiaturas a se factas,
secundum stylum, & consuetudinem suam. Secus est in alio
notario subrogato, qui instrumentum non recepit: quia sine
iudicis auctoritate imbreuiaturas alterius notarij extendere
non potest. Est communis opi. secundum Alex. in consil. 163.
visis narratis. vol. M. Charian.

Quid si notarius in sua imbreuiatura scripsit hoc modo,
Titius vendidit Martino talem rem, pretio centū, & c. An pos-
sit extendere, & apponere clausulas solitas? Bart. in l. argenta-
rius. per illum tex. in ver. ab similes. ff. de eden. tenet quod sic.

Tu aduerte, quia in quantum Bar. dicit. de eodemmet nota-
rio, bene loquitur: in quantum autem dicit idem esse in alio
notario ipsemet Bar. tenet contrarium in l. Gallus. §. idem cre-
dendum. ff. de lib. & posth. vbi dicit, quod ista extensio pender
à voluntate & arbitrio iudicis. Bal. Cu. & Imo. in d. §. idem cre-
dendum. dicunt quod ille notarius potest extendere etiā
sine mandato iudicis: sed alius notarius non posset sine mā-
dato iudicis: & ita quotidie seruatur, & ad hoc vlt. vide Bo-
log. in consil. 30. de quo vide ample per Alexand. in d. §. idem
credendum. in 2. colum. & in l. si duo patroni §. si quis iuraue-
rit. vbi & Ias. in vlti. colu. ff. de iureiuran. & in d. l. argentarius.
Feli. in c. cum P. tabellio. de fide instr. Ias. in d. l. argentarius. &
in d. §. idem credendum.

Facit quia quicquid reperitur scriptum in scriptura quæ
est penes me, præsumitur de voluntate mea. vt no. Bal. in rubr.
C. de fide instr. & in l. si vnus. C. de testam. Ang. in consil. 132. &
consil. 207. in 4. col.

Facit etiam quod vult ipse Ang. in consil. 304. vbi dicit, q̄
scriptura, vel cedula non potest pro parte acceptari, & pro
parte non. Card. consil. 37. Facit quoque quod vult Alex. in 2.
vol. consil. 147. vbi dicit, q̄ subscribens se videtur fateri omnia
ibi contenta. Idem.

Notarius intelligitur rogatus, vt apponat clausulas cōsue-
tas etiam si a partibus non sit dictum secundum Bar. in l. 2. ff.
sol. matr. & hanc esse communem opi. attestatur Parpal. in d.
l. 2. nu. 105. Soc. consil. 93. nu. 27. lib. 4. Bal. in l. si quis sub condi.
in fi. ff. de cond. inst. per l. si. C. de fideiuss. qui est melior tex. qui
in mundo ad hoc possit reperiri. vt dicit Bal. & sequi. Alex. in
l. huiusmodi. in prin. in fi. communem. ff. de leg. 1. & idem vult
ipse Bal. & sequitur Panor. in c. cum M. Ferrarien. de cōstit. Ias.
in repe. admonendi. in 82. col. ff. de iureiur. & in l. Gallus. §. idē
credendum. in 4. col. ff. de lib. & posth. Alex. in l. si prius. §. recte.
ff. de aqua plu. arc. in 2. col. consil. 27. & seq. in 3. volu. consil. 89.
& alibi sæpe. per Doc. Alex. in 2. vol. consil. 105. in fi. Bar. in l. nō
solum. §. mortē. ff. de no. ope. nun. Hippo. sing. 123. Alex. in l. si
finita. in 1. col. de dam. infec.

Ampliatur & limitatur per Marfi. sing. 123. per Fely. in c. cū
M. Ferrariens. de cōstit.

Fallit in 4. casib. vt per Anto. Rubeum. Alexand. in dicto §.
morte. num. 19.

Fallit in 14. casib. quos not. Port. lib. 4. suarum conclusionū
reg. 19. Don. a Fin.

Et propterea si notarius dicat se vt amicum, non vt nota-
rium a partibus rogatum scedulam scripsisse: Pars verò eum
vt notarium rogatum esse dicat, præsumitur vti notarius ro-

gatus: quia ita consuevit fieri: & illud quod solitum est fieri,
præsumitur factum. ita Bal. eleganter in d. rub. Addo Felyn. in
d. c. ex literis in 6. col. & Barb. in 2. vol. consil. 7. in 9. col. Idem.

Illud autem quod notarius potest apponere clausulas con-
suetas limita in ipso notario rogato: Secus in alio, qui leuat
instrumentum de protocolis alienis. Barb. in 4. volu. consil. 9.
vlt. dubio Hipp. d. sing. 123. Idem.

Multæ clausulæ apponuntur ex ceruice notarij. Barb. in 1.
vol. consil. 59. in 9. & 10. col. & in 2. vol. consil. 16. in 1. colu. & in
consil. 34. in 19. col. & consil. 43. & in 8. col. & consil. 52. in 3. col. &
consil. 60. in princip. Palliotus in consil. Cur. consil. 3. Barba. inter
consil. Cur. cōf. 66. in 7. col. idem Barb. in 4. vol. cōf. 52. in 8. col.

Vide tamen Alex. in 5. vol. consil. 1. in 5. col. & Barb. sepe. ma-
xime in 4. vol. consil. 58. in 8. col. Phi. in c. si pater. in 37. col. de
testa. in 6. Don. a Fin.

Notarius caueat ne in instrumentis apponat clausulas in-
solitas. ita dicit gl. sing. in d. l. si quis sub condi. de cond. inst. tit.
Alex. in 5. vol. cōf. cōf. 28. Barb. in 1. vol. cōf. 1. in 42. col. Feli. in
c. si cautio. in 24. col. de fi. instru. in c. 1. in 2. col. de spons. in c.
2. in 6. col. ver. stylus. de rescri. in c. 3. loco. in fin. de probat. &
in c. causam quæ. el. 2. in fi. de testib. Ias. in l. 1. §. is videtur. in 1.
col. ff. si quis ius dic. Cur. in consil. 17. quod est Pallioti. in 3.
col. & consil. 73. in 34. & 35. colum. Barb. in 4. volum. consil. 52.
in 9. col. Marf. ample in l. de minore. in 5. colum. de quæstio.
Pet. Gerar. sing. 77. Ang. de excep. colum. 22. tamen istud non
suffic. pro plena probatione. Alexan. in d. consil. 28. in 3. colu.
ver. præterea. Bellacomb.

Imbreuiatura notarij, seu nota originalis notarij prædefun-
ti erit efficax, dum tamen reperta sit inter alias notas illius
notarij, etiam si ea reperiatur sine subscriptione, & signo ip-
sius notarij. Cy. in l. contractus. in fi. C. de fide instrum. & ex ea
nota poterit alius notarius ad hoc commissus conficere in-
strumentum publicum & authenticum. Sali. in ea l. cōtractus.
quod procedit vbi ea scriptura habet omnes proprietates in-
strumenti publici. Alex. consil. 14. in 6. vol. nu. 8. & 25. & ibi in-
quit quod satis est, quod imbreuiatura sit inter rogationes
notarij, vt habeat ea verba: actum in tali loco, coram talibus
testibus, & sufficet quod instrumentum sumptum ex ea im-
breuiatura sit manu notarij scriptum, qui sumpsit eas imbre-
uiaturas, licet in ea nota originali non requiratur aliqua sub-
scriptio. Ale. ibi & Boer. dec. 37. nu. 10. & Dec cōf. 447. Bellac.

Si notarius prius decesserit, quàm de instrumento per ip-
sum recepto se rogatum fuisse attestatur, vel alias de illius ro-
gatu constare possit, communis est Doct. sententia, eum non
præsumitur de instrumento huiusmodi fuisse rogatum, ideoq;
instrumentum hoc nullius esse momenti, vt Inno. & plerique
alij voluere in c. 1. de fide instrum. vbi Inno. admonet vtile futu-
rum, si notarius id in instrumento dixerit, idemque tradidit
Io. Andr. in add. ad Spec. tit. de instru. edit §. breuiter. ver. & no.
& in tit. de testib. §. 1. ver. quid ergo si dicatur. in fi. refert & se-
quitur Alex. in consil. 290. videtur prima consideratione. in fi.
volum. 2. F. Turzan.

Tabellio an, & quibus, & quatenus instrumen-
tum a se receptum, edere teneatur; & num pos-
sit alteri demandare vt scribat, vel leuet instru-
mentum a suo protocollo.

C A P. III.

Notarius tenetur edere instrumentum gratis. Fel. in
c. 1. de simo. Vezin.

Instrum edendum est a notario illis pro quibus
rogatum est, non autem aliis. gl. Bar. & Doc. max.
Alex. & Ias. in l. prator. ff. de eden. hñ de materia per Alex. in 1.
vol. consil. 58. Feli. in c. 1. in 8. col. ext. de proba. Vezin.

Notarius non potest cogi, q̄ det instrumentum in forma
publica ei qui non rogauit. Doc. in l. prator ait. ff. de eden.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 9. D. a Fin.

Ille cui notarius semel dedit instrumentum in forma publi-
ca, non potest petere, q̄ iterum a notario edatur nisi cum cau-
sa, & cum licentia iudicis, & sic parte citata, de cuius præjudi-
cio tractari potest. fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. prator ait. §.
prator ait. ff. de eden. nu. 6. Don. a Fin.

Edere vt notarius cogatur, vel exhibere instrum parti, duo
copulatiue requiruntur: primum q̄ intersit perentis: secun-
dum, q̄ notarius fuerit ab eo rogatus. Est com. opi. secundum
Dec. in l. 1. in gl. in verb. ex causa. C. de eden. Rom. consil. 83. in
cip. licet iure. Et pratensum interesi. probatur solo iuramen-
to, vt ibidem dicitur. M. Charian.

Edi an & quando possit pars instrumenti, vel privilegij
cu

seu statuti vt fidem faciat: vide Do&. in l. fi. C. de precib. impe. offer. tex. in l. i. §. pen. ff. de eden. in l. argentarius. §. edi. ff. cod. Bar. & do&. in rub. ff. de op. no. nunc. in l. inciuit. ff. de leg. ad. de Bar. in l. pars literarum. ff. de iudi. quam no. idē in d. rub. de oper. nou. nunciat. declara vt per eum ibi, & etiam per Iaso. 1. Fichard.

An autem notarius possit compelli ad edendā particulam testamēti? Vide Ang. in cons. 164. & Fel. in c. 1. in 8. col. de pba. Et sufficit quod legatario edat particulam. Ias. in l. fin. C. de preci. imper. offer.

An autem cogi possit ad ostendendum testamentum legatario? Vide Ias. in l. publicati. in 1. col. C. de testa. Idem.

Nota etiam quod quando contrahens concernit vtilitatem alterius tantum, vt est quitatio, non tenetur notarius dare instrumentum nisi ei cuius vtilitatem concernit. secundum Bar. in l. instrumenta. C. de fideicom. Alex. & Ias. in d. l. prator.

Limita nisi de interesse liberantis & quitantis appareat: vt quia sub pœna est obligatus liberare, vt vult. Bart. & Bal. in l. plures apoc. C. de fid. instr. & Bar. in l. controuersia. ff. de transf. referunt his Alex. & Ias. in loc. prall. Bellac.

Et notarius qui non edit instrumentum, tenetur ad interesse partis si propter defectum probationis pars ipsa in causa succubuit. Nec excusatur si edat post causam perditam: quia ius partis non potest esse saluum. l. argentarius. §. cum autem. & ibi Bald. ff. de eden. Vezinus.

Notarius ex iudicis commissione expedire illa poterit, quę tamen ab ipsius officio pendeat, plenam tamen causę cognitionem non exigunt, commune aio. ex Bartol. num. 14. Plat. Rebuff. num. 3. atque ex Pyrrho post Lucam de Pen. in l. 2. C. qui admit. Hip. in l. de minore. §. plurimum. a nume. 10. ff. de quest. E. Suarez.

Notarius tenetur dare instrumentum, vel protocollum, nisi probet absque eius culpa peremptum, deperditum, vel combustum, vt est communis opinio. Gomez. in tracta. de locatio. ne. num. 22. colum. secunda. circa princip. fol. 197. Et notarius dolosus, est negligens tenetur ad omnia damna & interesse partium. vt est decis. Delphi. per Franc. Marci. 193. Do. Caph. consil. 170. numero secundo. sexto. & nono. Et punitur iudicis arbitrio. Menoch. de arbitrio iudicis. casu 370. numero 1. & sequen. Non potest tamen in hoc notarius torqueri. vt dicit Domin. Alciat. in consil. 18. libro septimo. Sed statuit eius iuramento de amissione, quoties constare posset coniecturis de ipsa amissione, nam debent concurrere alia indicia. Bal. in l. fin. C. de eden. Alex. in l. si quis. §. fi. ff. eod. titul. Notarius si quidem est persona honesta. C. ad audientiam. de præscri. Portius consil. 39. num. 4. & 7. Si igitur terrę motu, qui est vis maior, & naturalis. vt dicit l. C. in l. maritus. ff. loca. amisit instrumentum, creditur de amissione iuramento ipsius notarij, vt dicit ibi Bald. & eo ipso, quod facta diligenti inquisitione res non reperitur probatur amissio ipsa. Firma. verbo amissio. & vers. notarij fides. Sylvanus consil. 29. num. 7. in 1. vol. D. Alciat. in consil. 18. per totum. li. 7. nu. 7. vbi etiam dicitur, q notario creditur de amissione vbi adfunt aliqua cōiecturę. Et ista est communis opi. vt ibi per D. Alc. Bonac.

Notarius potest scribere instrumentum per alium. Fallit in trib. casib. secundum Fel. in c. inter dilectos. de fide instr. nu. 30. M. Grassus.

Tabellio rogatus de instrumento, an possit per alium scribi facere. Vide Bar. in l. vnic. ff. de offic. consul. vbi concludit q non nisi sit ex causa impeditus. Et de practica probandi quem fuisse & esse tabellionem, seu in quasi in possessione dicti officij, vide Bart. in l. 3. C. de tabular. libr. 10. in practica autem quādo occurrit verificari q quis fuerit, & sit notarius, cui incumbat onus probandi. not. Bar. in l. penul. C. de tabul. Et an & quando credatur notario. Ias. consil. 62. lib. 2. Et quę actio quęrat per notarium. Cast. in l. eum pro quo. ff. de in ius voc. Et de notario qui recepit instrumentum donationis pro se. vide Cast. in l. prator ait. in princ. ff. de eden. non tamen potest notarius conficere instrumentum pro se, vt C. de his qui sibi adscrib. in test. l. de eo. & l. diuus. ff. de fals. Bellac.

Quoties duo notarij assumpti sunt ad recipiendum vnum instrumentum, vnus quidem debet scribere, sed vterque se debet subscribere: & neq; sufficeret quod vnus solus se subscribat. Bald. in l. iurifurandi. C. de testi. & Deci. consil. 36. circa princip. Vezinus.

Notarius non potest sine auctoritate iudicis committere alteri notario ingrossationem instrumenti. Boer. deci. 36. nu. 8. communem dicit. Villalob. & Vezinus.

Hęc opi. communis concordat cum l. 8. tit. 8. par. 2. loquente de notario principis cui commissa sunt aliqua secreta. alij cuius secreta: alij autem notarij ex infirmitate, vel ex alio casu

possunt committere ingrossationem instrumenti: dummodo feruetur traditum per l. 55. tit. 18. par. 3. & l. 5. tit. 19. par. ca. & l. 7. tit. 8. lib. 1. For. ll. & vide legem styk. 289. Idem.

Ingrossatio instrumenti requirit signum Notarij defuncti. Boc. ibi communem dicit. Idem.

Notarius an possit alij committere, vt leuet instrumenta de suo proto collo. Bar. in l. quadam. §. nihil interest. ff. de edendo. determinat quod sic dato longo impedimento vel absentia. idem vult ipse Bar. in l. 1. ff. de offic. consul. Ang. autem in d. §. nihil. dicit q hoc est verum si ille notarius qui alteri commisit, se subscribat, & apponat signum suum. & idem in effectu vult ipse Ang. in auth. de tabel. Bal. vero in rub. C. de fid. instr. dicit, quod notarius suam primam & originalem scripturam non potest alij committere: sed per se ipsum debet scribere: & sic debet propria manu conficere notulam, non autem committere alij. Postquam autem compleuit suā protocolla, bene potest committere alteri notario, vt inde leuet in formam publicam dummodo ipse se subscribat & apponat signum suum. Alex. in 1. vol. consil. 41.

In practica autem. vide Card. in d. c. cum P. tabellio. & in d. fi. de of. ord. quem approbat Pañor. in c. inter dilectos. de fid. instr. De quo etiam vide amplē per Alex. in d. §. nihil. & in 1. volum. consil. 129. circa fin. Felyn. in d. cap. inter dilectos. in penult. colum. & Iaso. in auth. si quis in aliquo documēto. Cod. de eden. Bellac.

Notarius poterit cogere partem ad suscipiendum instrumentum grossatum. Boer. in com. in consuetu. Bituric. in titu. de iurisd. omni. iud. §. 6. in verbo. varia. & Constant. in comēt. in constit. regias. articul. 176. in priuc. vbi etiam quod notarij poterunt retinere instrumenta confecta donec eis satisfiat.

De tabellionis subscriptione, & signo; & num quis tabellio præsumatur: Tabellio autem præsumitur peritus.

C A P V T III.

Vbscriptio facta per aliquem notarium, vel alium quēpiam, si generalis illa fuerit, & non specialis. vult Bar. in eo casu requiri specialē subscriptionem. Bar. in l. Diuus. §. item senatus. num. 3. ff. ad l. Corn. de fals. sed alij contrariam sententiam sequuntur. Bal. in auth. si quis in aliquo. nu. 10. vers. vltius ponamus. C. de edē. Petr. de Ancha. consil. 242. Eamque communem do&. opi. esse inquit Alex. an. de lmo. consil. 147. num. 6. versicu. & secundum magis communes opiniones. lib. 2. consil. Philip. Dec. c. quoniam contra. num. 48. versic. circa primum. extra de probat. & consil. 447. nume. 12. Rol. a Valle consilio 44. nume. 38. Tom. 1. Kirchouius.

Notarij signum instrumentis apponi necesse non est, quam uis ad comparisonem conducat. commune inquit Alexand. in rub. num. 4. ff. de noui oper. nunc. At illius titulus & necessarius est, & nisi probetur, non præsumitur. commune asserunt Boer. deci. 36. num. 7. Alc. in tract. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 13. num. 15. Craue. de antiqui. temp. par. 3. nu. 18. late tradidit an idem in antiquis, & antiquissimis instrumentis processurum sit. Vide Spec. in tit. de instr. edit. §. 1. versic. item quia nō est a tabellione signatum. vbi videtur tenere tale instrumentum eū nullum. Vide etiam Corn. consil. 70. volum. 4. Suarez.

Signum notarij an sit necessarium. vide Ias. in l. qui Romæ. §. Chrysogonus. num. 43. ff. de verb. oblig. vbi in apostil. post Bartol. in rub. procem. ff. & quod signum sit de substantia. not. Ang. consil. 22. col. 1. cuius contrarium vult Card. in cap. cum P. tabellio. de fide instrumen. quem sequitur ibi Felyn. col. 3. Spec. titu. de instrumen. edit. §. 1. columna penultima. in fin. Abba. in cap. 1. de fide instrum. Card. consil. 133. nume. 4. quę conclusio maxime procedit, vbi notarius non est consuetus apponere signum, vt per eum ibi. colum. 3. sequitur Alexand. consil. 14. num. 30. lib. 6. & non reperitur in iure, q debeat interuenire signum. nam glo. in l. generali. C. de tab. lib. 10. non enumerat signum inter alia requisita. Et eorum opinio qui dicunt debere interuenire signum, procedit de consuetudine, quando extat. teste Corn. consil. 118. col. fin. lib. 4. consilio 226. num. 3. in 3. volum. Dec. in rub. num. 13. de fide instrum. Dec. consil. 447. col. 1. Alex. consil. 153. lib. 2. qui solet in contrarium al legari, loquitur in subscriptione, non in signo, & q imbreuiatura nō cōtinens signū, probet, dummodo contineat alia. not. Bal. in l. fideicommissa. §. quoniam. de leg. 3. & vide Card. in d. cap. cum P. tabellio. vbi loquitur de imbreuiatura defuncti, Com. opin. Tom. ij. I 2 absque

Com. V. l. Opin.

absque signo, an debeat dari fides extractui ab eo auctoritate iudicis. & dicit quod sic propter auctoritatem iudicis, cuius auctoritate fuit talis scriptura extracta, leuata, & exemplata. Bellacomb.

Notarius quando facit mentionem de notariatu & appositione signi, tunc dicitur publica scriptura. Nam quando fit mentio de officio, videtur quis facere actum tanquam officialis. l. cum post. §. primo. ff. de administ. tuto. l. post mortem. ff. quando ex fac. tut. not. glo. in l. quacunque. ff. de procur. & in l. sciendum. §. tutores. ff. qui satisf. cog. Barto. in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. nou. nunc.

Et propterea dicit Bald. in l. 1. §. editiones. ff. de eden. quod si tabellio scripsit tanquam tabellio, tunc scriptura est publica. Secus si scripsit tanquam testis, vel uti simplex persona al. l. scripturas. C. qui po. in pig. hab. & ita vult Alexan. in §. volu. conf. 48. vbi etiam dicit, quod non refert si instrumentum fiat in vulgari sermone. alleg. l. iudices. cum ibi no. C. de sentent. & interloc. omn. iudi. & l. hac consultissima. in fin. C. de testa. & in §. fina. cum ibi. not. ff. de verb. oblig. Vide aliquid per Ang. conf. 220. Bellacomb.

Notarius quis non presumitur, etiam si conficiat instrumenta, nisi probetur verus titulus tabellionat. secun. Inno. in c. veniens. de verb. signifi. Bal. in repet. rub. de fide instr. Bart. & Alex. l. sciendum. ff. de verb. obl. & opi. hanc sequuntur etiam: & communem esse dicunt Alciat. in tract. de præsump. reg. 3. præsump. 13. num. 15. Dec. in c. 1. num. 55. de fide instr. Boer. decis. 36. nume. 7. & sequen. & copiose Crauet. in tract. de antiquitate tempo. in 3. parte. nu. 18. Sed hoc limitatur nō procedere in instrumentis antiquis, seu antiquissimis, in his enim opus non est probare, quod notarius, qui scripsit, fuerit tabellio. ceterum propter antiquitatem temporis ille presumitur, secundum Innoc. in d. c. veniens. Anchar. conf. 213. Bald. in l. comparationes. C. de fide instrumento. & in auth. quas actiones. in fi. C. de sacrosanct. eccles. Anto. de Butr. Abb. Dec. num. 44. cum aliis seq. & ceteros in d. c. 1. de fide instrum. Alex. conf. 101. volum. 7. Boer. cum aliis relatis per eum. in d. decis. 36. nume. 10. & late etiam Crauet. in memorato tracta. de antiquitate. tempo. in 1. parte. num. 316. & latius in 3. par. num. 18. cum aliis seq. vbi præsupponit istorum opinionem magis communem fore. sacrum vero consilium Neapolit. teste Affl. decisio. 245. per totam, contrarium determinare censetur. videlicet, quod instrumentum confectum præteritis annis circiter 80. requirat notariatus probationem, aliter non probet, sed si tempus centum annorum transactum esset, tunc quippe producens instrumentum ex huiusmodi spatio decurso ceterum annorum non teneretur probare notariatum, vt doctè declarat & resoluit Crauet. in d. 3. par. nume. 18. cum aliis seq. F. Viuius opin. 543.

Notarius presumitur peritus. Cor. conf. 195. in fi. statutū factum per collegium notariorum, quod notarius non matriculatus non possit recipere instrumentum, & receptum fidem non faciat, an valeat. not. Ias. conf. 121. lib. 4. & posito quod valeat an comprehendat causam dotis? dic. vt per Sali. in l. sancimus. C. de nup. Ias. in l. 1. ff. soluto matrim. & quando adest statutum si instrumentum non sit descriptum in libro communis, quod non valeat: & habeatur pro casso, & fidem non faciat, dic. quod poterit, tunc probari per testes. vt per Cast. in l. seruum filij. §. eum qui chigraphum. de leg. 1. conf. 101. lib. 1. Dec. conf. 17. & an tale statutum comprehendat notarios forenses, vel contrahentes forenses. Rui. conf. 201. lib. 1. & quod tale instrumentum confectum contra statutum non valeat: scribit Bal. conf. 179. lib. 1. Quod quidem statutum disponēs vt instrumentum receptum contra formam statuti non valeat neque fidem faciat, locum habet etiam appposito iuramento. Ruin. d. conf. 201. col. vlti. in fi. & vbi est tale instrumentum receptum, potest pars conualidare contenta in eodem per testes instrumentarios, vel per alios. idem est vbi est statutum improbens fidem instrumenti nisi adiecta certa solemnitate, vt etiam iuramentum tunc non operetur, potest tamen probari per testes quod fuit iuratum, & propterea iurans ad obseruantiam iuramenti compelli poterit. de quo testes, vt per Abba. in cap. cum contingat. colum. penul. de iureiur. Socin. conf. 97. lib. 1. Ruin. conf. 55. lib. 5. & quod tale statutum non liget forenses contrahentes in loco. tenet Abb. conf. 52. libro 2. & quod possit contractus tunc probari per testes. Ang. in l. generaliter. C. de non num. pec. & quod inhabilitet actum forensium facientium in territorio. not. Abb. conf. 92. lib. 2. Cor. conf. 64. lib. 3. Bellacomb.

De Contractibus, &

Tabellio quando dicatur falsum committere, & quibus casibus, & quomodo falsi pœna puniatur.

C A P. V.

Notarius non solum dicitur falsum committere, qui falsum facit instrumentum: sed qui aliquid in instrumento apponit quod non sit verum, vt si instrō mutui apponat verbum numeravit, cū tamen tempore contractus nulla fuerit, facta numeratio, Vel si scribat contrahētes, qui tamen aberant, vt est com. opi. Non enim debet notarius conficere instrumentum, nisi de his, quæ sensu corporis tunc percipit, vt est com. opin. Clar. in d. §. falsum. ver. notarius. Bonac.

Notarius non solum dicitur falsum committere, falsum in instrumentum fabricando, sed etiam si aliquid in instrumento apponat quod verum non sit, puta si in instrumēto mutui apponat verbum numeravit, cum tñ tempore contractus nulla pecunia numerata sit, vel si scribat rogauit Titius, spopondit Mauius, & probetur quod tempore confecti instrumenti Titius fuerit absens: communem dicunt Doc. & in specie Ias. in l. singularia. ff. si cer. pet. & Dec. ibid. nu. 33. item Cur. iun. nu. 36. non enim debet notarius instrumentum conficere nisi de his quæ sensu corporis tunc percipit. secundum doct. Barto. communiter receptam. in auth. si quis in aliquo circa fin. de eden. Clar. lib. 5. sent. §. falsum. ver. notarius. P. Fich.

Notarius si omittit in instrumento veritatem, vel debita capitula apponere, committit falsum. ita Bart. in l. presbyteri. C. de episc. & cler. de quo vide Pet. de Anchar. conf. 285. & Ias. in l. præscrip. in 2. colum. C. si contra ius, vel vtil. public. Vezinus.

Quid si dicatur quod interfuerunt omnes canonici, vel cōsiliarij, & huiusmodi, & appareat vnum non interfuisse, an instrumentum reddatur falsum. Vide Alex. in l. inter omnes. ff. qui satisf. cog. vbi dicit q. sic. alleg. Bal. in l. fi. C. sine cen. vel reliqui. ar. l. si is qui 200. §. vtrum. ff. de reb. dub. Ait tamē Bal. in l. 1. C. communia de leg. q. si appareat aliquem consiliariū exemptum non interfuisse, saluabitur instrumentum. per id quod no. ibi gl. in ver. in omnibus. De quo etiam vide Ias. ibidem. in 2. & 3. col. Idem.

Notarius mutans signum punitur pœna falsi. §. item l. Cornelia. institu. de public. iudic. de quo vide Feli. remissiuè. in cap. 3. loco. in 1. col. extr. de proba. & in proœ. Decr. in 13. colum. Idem.

Notarius negans se esse rogatum de instrumento, de quo reuera fuit rogatus, punitur pœna falsi. com. dicit Cur. iun. in l. qui accusare. nu. 12. C. de eden. Limita, nisi notarius esset vir bonæ opinionis, & factum esse ante longum tempus Clar. d. §. falsum. ver. item notarius. P. Fich. & Bonac.

Notarius dicens se non rogatum de instrumento, cum fuerit, committit falsum. ita Bal. conf. 220. in l. eum. C. de falsi. & in l. qui accusare. vbi etiam Alex. C. de eden. & in 1. vol. conf. 74. in vlt. col. Soc. in d. l. qui accusare. Lud. sing. 371.

Limita nisi præcedat diuturnitas temporis, secundū Doct. loc. præalleg. Idem.

Notarius punitur de falso si dixerit numeravit, licet pecunia esset in sacculo præsens, si non sit numerata. Bar. & Doct. in l. singularia. ff. si cer. pet.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 48.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 61. in addit. Don. à Fin.

Notarius si dicat, q. fuit factum concorditer & vnanimiter, & tamen vnus non consensit, an instrumentum reddatur falsum: & videtur q. sic. per c. ad aures. quod met. causa. Vide Alex. in l. iurifgentium. §. hodie. in 2. col. vbi infinitas alleg. remissiones. ff. de pac. & eundem Alex. vbi ponit de verbo concorditer. in 2. vol. conf. 124. Feli. in c. non potest. in 6. col. de re iudi. Barb. in 1. vol. conf. 1. in 30. col. & Ias. in l. de fideicommiss. C. de transac. Idem.

Instrumentum ni desideratas iure solemnitates habeat, notarius, qui illud conscripsit, falsi pœnis obstringitur, vt magis communiter teneri a doctoribus enunciat Cor. conf. 53. Nō tamen idcirco alias punitur, quam in casib. iure expressis: vt asseuerant Aug. ad Ang. & qui eum laudat I. Clar. in prædi. §. falsum. ver. pariter etiam. Sed meo quidem iudicio semper is notarius damno rogantis erit obnoxius. verum ea de re alibi vberius. E. Suarez.

Notarius omittens apponere solēnitates requisitas in instrumento, de quo est rogatus, incidit in pœnam falsi, vt est magis communis opin. non tamen puniretur ob hoc, nisi in casibus

casibus a iure expressis, ut est communis opi. Clar. in d. §. falsum. ver. pariter. Bonacoss.

Notarius omittens apponere solemnitates requisitas in instrumento de quo rogatus est, incidit in penam falsi. magis communiter teneri Corn. consi. 53. in litera G. lib. 4. non tamen puniretur propter hoc nisi in casibus a iure expressis. secundum communem, ut dicit Aug. ad Ang. de malef. in verb. falsario. in fi. Clar. ibid. ver. pariter. P. Fich.

Notarius omittens debitas solemnitates, & capitula ponere in instrumeto, presumetur falsarius, tenereturque de falso, & sic potest hoc casu puniri pena falsi: ut voluerunt Cyn. Alb. Ang. Castr. & alij omnes in l. iubemus. C. de testam. per illum tex. Bar. in l. presbyteri. C. de episc. & cleri. Cur. Sen. consi. 56. col. 3. Crauet. consi. 78. sub num. 6. Alcia. in tract. de presumption. reg. 3. praeump. 13. nu. 8. Berous in c. literis. de rescrip. & Corn. pariter in d. l. iubemus. & dominus Thobias Nonius in instit. de testa. in fin. princ. qui affirmant istam esse communem opinionem.

In contrariam vero sententiam inclinavit Anchar. consil. 285. Tria principaliter. num. 1. cum aliis sequen. ubi doctissime quidem consuluit, notarium conficiendum instrumentum de actu, & non secundum formam consuetam, ex quo clausulas consuetas non apposuerat, non obstat. hoc incidere in penam falsi: cui rationabiliter quippe assentitur etiam Ias. in l. fi. col. 9. ver. An autem notarius. C. de iur. emphyt. Et quamuis difficile sit extorquere clauam de manu Herculis, & consequenter obtinere contra communem: tamen contra receptam opinionem istam semper obtinui in decisuris in variis causis, & tribunalibus, & praesertim in causa notarij Galitij de Castro sancti Demetrii Comitatus Aquilae. qui annis superioribus in puris terminis praesentis speculationis in Regia Aprutina Audientia extitit mediante meo patrocinio absolutus, non obstante querela de falso contra eum proposita, existente praesentis causae tunc commissario, auditore D. Alphonso de Hoyo, viro omni laude, & veneratione digno.

Et opinio hac Ancharani, & Iasonis comprobari posset reali ratione. Nam notarius praesumitur potius errare, quam falsum committere. ita Bal. in l. errores. C. de erro. aduoc. & per Bar. in l. quoties. §. sed hoc ff. de hered. insti. & Alex. in l. si quis obreperit. de falsis. ubi inquit hoc verum esse, nisi ex coniecturis constet dolus, & per eundem Alexand. in l. iubemus. C. de test. Bal. in l. i. ff. de leg. & Ang. in l. iurisperitum. §. quod feret. de pact.

Et sic praesumitur notarium denique errasse, nisi probetur contrarium: secundum Cast. in l. errore. C. de test.

Secundo fulcitur etiam eadem opinio. Nam esto, quod teneretur notarius docere de errore suo: nihilominus tamen hoc posset probare mediante proprio iuramento, cum tractetur de dependentibus ab eius animo: & tunc ita, vel aliter probato errore ipso per notarium, eum sua autoritate posset indubitanter corrigere: secundum communem opinionem Spec. & Jo. And. in tit. de instru. editio. §. instr. ver. Sed nunquid confecto. Bar. & omnium aliorum in l. Imperator. ff. de stat. hom. Bar. Dec. Cagnol. & ceterorum omnium in l. si librarius. ff. de reg. iur. & Ias. consi. 28. vol. 1.

Imò notarius etiam postquam parti foret exemplum consignatum, si exemplari suo inspecto se errasse animaduenerit, errorem suum corrigere posset. ita Bart. Dec. Cagno. & alij in d. l. si librarius. & Ias. in d. consi. 28.

Tertio comprobatur quoque opinio praelibata: si quidem notarius integer, & bonus vir esse praesumitur. l. cum precib. C. de prob. & l. merito. ff. pro soc. Dec. consi. 175. nume. 5. & 7. Corn. consi. 261. col. 4. vol. 4. & Paris. consi. 28. nu. 49. vol. 2.

Est bene verum, quod ubicunque notarius omitteret indicationem in instrumento, & illud productum foret in iudicio: tunc absque scrupulo aliquo teneretur parti ad interesse. ita Bal. in l. si tut. C. de magist. conuen. & in l. si eo. tit. & ita ex hac doctrina vidi alias in facti contingentia cōdemnari ad interesse quandam imperitissimum notarium, qui in instrumento reassumpto per eum, parti consignato, & restituto, & producto in processu aderat in dictio, sed ridiculosa quidem: cum in eo assererat, tertia indicatione plus, vel minus: & tamen veritas aliter se habebat.

Sed Bar. in d. l. si librarius. & in l. nominatim. de condit. & demon. & in prima constit. C. §. summa. videtur concludere, quod notarius errans in annis Domini praesumatur esse in dolo: secus si erraret in indicatione. Vnde Bar. in locis praecitatis videtur constanter firmare, quod ob appositionem falsam in instrumento factam per notarium non vitietur instrumentum ipsum modo aliquo: cui innititur etiam Lanfran. in c. quoniam contra. in c. 9. de instrumentorum productione. num. 18. ubi

ad lucem adducit istam esse communem opinionem.

Itaque notarij necessario deberent quotidie habere praemanibus Doc. ponentes, & docentes modum, qualiter indicatio inueniatur, & praesertim Fel. in c. inter dilectos. col. 7. in gl. in ver. indicationis. ext. de fide instru.

Et licet Bar. in locis antesignatis concludat notarium errantem in annis Domini, censeri esse in dolo: Tamen hoc utiliter limitatur locum sibi non vindicare, ubicunque dies, seu annus omisus in instrumento appareret in originali protocollo, & id tunc certe probaret, non obstante errore commisso in instrumento transumpto. ita Spec. in titulo de instrum. edit. §. instrumentum. versic. Quid ergo si in notula. nume. 8. Glo. in §. fin. in vers. Protocollum. in authen. de tabel. Roman. in sing. 238. tu scis, quod instrumentum non probat. Barto. in authen. at si contractus. colum. 1. C. de fide instrumen. & in re per. l. si quis ex argentariis. §. si initium. col. 2. ubi Alex. etiam ff. de eden. & ista est concors, & communis opinio: ut facile constat ex allegatis per Alex. Dec. & alios in authen. si quis in aliquo. C. de eden. & per Canonistas, & praesertim per Felyn. & Deci. in c. cum causam. de proba. & Marfi. in rub. col. 48. C. de proba. & ita in anno superiori iudicavi ad fauorem Illustrissimi D. Hieronymi Marerij Romani, in causa mihi commissa, & tunc vertente inter eum, & reuerendos clericos oppidi Piculi Comitatus Aquilae. Viuius opi. 542.

Notarius instrum. conficiens super re illicita, extra casus a iure permisos incidit in penam falsi. Bar. in l. i. ver. venio ad tertiam. C. de petit. bonor. subla. lib. 10. cuius opi. ab omnibus approbatam dicit Aug. ad Ang. de malef. in verb. falsario. nu. 46. quem refert etiam in prac. Conrad. nu. 10. in fi. Clar. d. lib. 5. §. falsum. ver. adde. P. Fich.

Notarius conficiens instrumentum de contractu illicito, debet puniri. Felin. in c. si aduersus. ext. de here. Vezi.

Non licet falsificare instrumentum etiam iniustum. Fel. in c. olim. in 1. col. de rescrip.

Quid si aliquis portat notario minutam, & ei dicat, vellem quod faceres mihi instrumentum in hac forma, &c. An incidat in falsum. vide Alex. in 1. vol. consi. 74. ubi concludit quod non, faciunt quae vult in eod. vol. consi. 70. in fin. faciunt quae vult Barb. in 4. vol. consi. 77. in 3. col. Contrarium tamen tenet in consi. 77. repetito in 3. vol. consi. 62.

Adde etiam quod ille qui portat, tenetur de falso. Bologn. in consi. 51. in 3. col. Idem.

Qui scienter dictauit notam seu minutam ex qua redactum est instrumentum nullum, non punitur de falso Alex. in 3. vol. consi. 50. & in 1. vol. consi. 70. in fi. & consi. 74. in ult. col.

Et an ratione inchoationis falsitatis possit quis puniri, quamuis non fuerit sequutus effectus: vide Pau. de Castr. in 1. vol. consi. 130. incip. videtur dicend. ubi concludit quod nō. & illud conf. est repetitum in 2. vol. consi. 151. punitur tamen extraord. ut ibi.

Et ponit ibi latē Pau. de Castr. quod falsificans scripturam priuatam, puta librum rationum suarum non punitur de falso: quia ista talis falsitas nemini est damnū allatura. l. damus. C. de fal. facit quod vult Alex. in 1. vol. consi. 70. circa fi. ibi, preterea ad omnia. Idem.

Falsum quoque committitur in priuata scriptura. Alex. in 1. vol. consi. 77. repetito. in 3. vol. consi. 62. Bolog. consi. 51. in 4. col.

Tu ad materiam d. l. damus. vide latius Soc. in 1. par. consi. 62. & consi. 103. & seq. & in 2. par. consi. 184. & seq. & aliquid per Bal. in 1. par. consi. 353. & Cur. in trac. feudorum. in 4. par. ibi 10. quæro. circa fi. Ang. in trac. malef. in vers. falsario. in 2. col. & seq. ubi Ang. Ari. dicit, quod licet quando nulli paratur pte iudicium non debeat regulariter pena falsi puniri, tamen pena extraord. punitur crimine stellionatus. alleg. Cy. in l. 1. C. de sepul. viol. Bolog. in consi. 30.

Et in instrumento nulliter facto. Alb. in 2. par. q. 147.

Vide aliquid per Barb. in 4. vol. consi. 77. ult. col. Idem.

Tabellio condemnatus de falso, an possit iterum conficere instrumenta, & quid de tabellionis errore.

CAPVT VI.

Notarius de falso condemnatus non potest instrumenta de nouo conficere: antiqua autem instrumenta quae prius fecerat, & de quibus fuerat rogatus, poterit expedire, & plenè probabunt non obstante condemnatione. Bartol. in l. ad testium. ff. de testam. in §. primo. Doctor. in l. prator. §. cogentur. ff. de Com. opi. Tom. ij. 1 3 eden.

eden. Alex. in l. 1. ff. ad leg. Jul. repet. Ang. in §. sed haec tenus In sti. de test. mili. Feli. in c. fraternitatis. de hære. Pau. de Cast. cōf. 203. conf. 207. vol. 2. Ias. in l. Barbarius. de off. prator. Bar. cōf. 77. & 174. quod procedit ubi esset condemnatus de falso commissio in suis instrumentis, quæ demum falsa reperiuntur: sed si fuisset condemnatus de falso commissio in aliis actibus, vt quia ille notarius adductus in testem falsum deposuit, & tunc non priuaretur facultate conficiendi instra, cum in illis conficiendis non falsum commiserit. Bar. in l. eadem. §. hac lege. ff. ad l. Jul. repetun. & in l. 1. C. de testa. tenet tamen Franc. Marc. decis. 299. in 2. par. quod grossario & subscriptio instrumento rum confectorum a notario condemnato propter falsum commissum in instrumentis, debet committi alteri notario fidei salua commoditate illi notario condemnato. accusatus autē de falso pendente accusatione falsi super falsitate instrorum non priuatur conficere iustia alia. l. qō falsi. & ibi Bal. C. ad l. Corn. de Fals. Ias. in l. Barbarius. nu. 58. de off. præt. Panor. post alios in c. fraternitatis. de hære. honestius tamen faciet si interim abstineat. Dec. conf. 299. Bellac.

Notarius condemnatus de falso non potest instrumenta conficere. no. Doc. in l. Barbarius. ff. de off. præt.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. Barbarius. nu. 58.

Fallit in 10. casib. vt per Felyn. in cap. fraternitatis. de heret. Don. a Fina.

Notarius condemnatus, quia deliquit in officio, vt quia fabricauit falsum instrumentum, censetur officio tabellionatus priuatus, siquidem notariatus est officium, & dicitur officium communis operæ & artis. Dec. conf. 40. in 1. vol. & ideo de nō uo non potest conficere instrumenta post condemnationem, vt est communis opi. Clar. q. 73. ver. notarius. plura Bened. de Vado foro Sempro. in reperto. Feli. ver. notarius condemnatus de falso. secus si est condemnatus pro alio delicto, non cōcēnente officium notariatus. Cast. in l. quamuis. nu. 1. ff. de solu. Nam debet notarius apponere tantū substantialia in instrō, non omnia verba verborū apponere. Et illa substantialia debet apponere, de quibus est rogatus a partib. tantum. Alex. in conf. 190. nu. 4. in vlt. vol. Quæ autem requirantur ad probandum instrū authenticum vide per Alex. in conf. 198. nu. 1. in vlt. vol. vbi etiam. nu. 4. ponit practicam, & remedium, ac modum probandi tabellionatum. Bonac.

Notarius condemnatus de falso, non potest amplius notariatus officium exercere. Bar. in l. si aliquid. C. de susceptor. libro 10. Quid si fuit condemnatus de falso commissio aliter quā per officium notariatus: vide Bar. in l. 2. ff. ad leg. Jul. repetun. Et an notarius condemnatus de falso subeat iurisdictionem consulum notariorum. Cast. in l. præt. §. is etiam. ff. de eden. dicit q. sic, & q. instrumentum antea receptum leuare poterit. An autem instrumenta exinde recipere poterit. Cast. in l. si quis ex argentariis. §. 1. ff. eo. tit. Quid de condemnato in officio quod gerit, an illud officium statim amittat? vide quæ scribit Bal. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infamib. Quid in notario vel alio excommunicato, an possit recipere instrumentum vel alium actum publicum, seu priuatum facere? Bal. in l. in exercendis. col. pe. C. de fid. instr. & quando valeat actus factus a notario condemnato. Bal. in l. 1. col. fi. C. de iur. & fac. igno. distinguit. Et adde q. si notarius condemnatur de falso, q. licet non improbentur instrumenta antea per eum recepta, nihilominus non datur plena fides, teste Paris. consil. 57. nu. 3. lib. 4. Quid si notarius omisit aliquid de substantialib. an possit illud omisum reficere, & qualiter Bar. in l. Imperat. 1. de stat. hom. Bellac.

Possit autem iudex in condemnatione falsi notario reseruare facultatem instrumenta conficiendi. Bart. in l. si quis in prin. testi. §. miles. de leg. 3. & in l. & si fenerator. C. de infra. refert & sequitur Alex. in d. §. cogentur. de quo vide Ang. in trac. malefic. in ver. falsario. in 6. col. ibi, quæro. aliquis notarius. Alex. in d. l. 1. ad l. Jul. repe. Idem.

Et stante statuto, quod notarius committens falsum, sit priuatus officio, potest interim conficere instrumenta. Hippol. Mars. in l. 1. §. si quis dicatur. in 1. col. ff. de q. Idem.

Quæro, an fides adhibenda sit instrumentis, per notarium infamia iuris notatum, ante tamen istam infamiam, cōfectis? Respō. q. sic, secundum receptam Doc. sententiam, vt firmat Did. a Couar. prac. q. lib. c. 19. M. Grass.

Propter simplicitatem notarij præsumitur potius error quam falsitas. Cu. conf. 135. Alex. in l. quotiens. §. sed si non. ff. de hære. inst. Fel. in c. ex literis. col. 2. de fi. instr. & in c. ad audiē. tiam. col. 2. de præscr. & in c. cum dilecti. col. 4. de accus. Ias. in l. errore. col. 1. C. de testa. Vezin.

Notarij error non nocet partib. l. si librarius. ff. de reg. iur. & an possit errorem corrigere, declarat Bar. distinguendo. in

1. Imperator. ff. de statu homi. fallit vt colligere potes ex Dec. in d. l. fallit in multis casib. vt per Feli. in c. ex literis. de fide instr. vbi tract. ista materia. Don. a Fin.

Notarius probato errore suo, potest illum propria auctoritate corrigere. Est indubitata, & com. opi. sec. Ias. in conf. 28. reuerende domine. vol. 1. M. Charia.

Error notarij qualiter probetur & corrigatur, vide Alex. in 2. vol. conf. 105. & Feli. in c. ex literis. extra de fide instrumē. Barto. in l. errore. C. de testam. habetur in l. si librarius. ff. de reg. iur. Idem.

Error notarij non potest probari, nisi per septem testes in testō, & in codicillis per quinque, cum sint de substantia testamenti. Ias. in d. l. errore. nu. 7. com. dicit. Idem.

Si allegetur erratum fuisse in testō per notarium in ipsa dispositione, & sic in substantia dispositionis, talis error per septem testes debet probari: quia tunc agitur de probanda voluntate defuncti, quæ per septem testes probari debet. l. hæredes palam. ff. de testa. Quod si allegetur erratum fuisse in aliqua qualitate, seu quantitate testamenti, & tunc talis error per duos testes probandus esset. Bar. in l. cum proponeretur. ff. de leg. 2. & ibi gl. & Bar. in d. l. hæredes palam. §. sed si notam ff. de testa. Pau. Cast. in l. quoties. ff. de testa. & Soc. in conf. 51. in fi. vol. 3. Dec. conf. 105.

Notarius condemnatus pro quocunque delicto excepto crimine falsi commissi in suo officio, quamuis efficiatur infamis, potest tamen instrumenta conficere. Bal. in l. eadem. §. hac. ff. ad l. Iuliam repetun. & Francisc. Marc. decis. 116. par. 2.

Fallit in 4. casib. per Feli. c. fraternitatis. de hære. Bellac.

De tabellione, vel potius notario Principis, vulgo Secretarius nominato.

C A P V T VII.

Notarius principis, quem vulgo Secretarium dicimus, dicitur habere dignitatem, propterea si ipse infamis fuerit, eo officio fungi non potest. l. vnica. & ibi Bar. & Salic. C. de manda. princ. l. laudabile. C. de aduoc. diuers. iudi. & ibi Aretin. Barto. in l. eadem. §. hac lege. ff. ad l. Jul. rep. latē Tiraq. in trac. de nobilita. cap. 30. nu. 8. Et hanc opin. communem esse mēminit Did. in cap. 19. num. 5. vers. prima conclusio. practic. q. Tom. 1. Kirchouius.

Infamis potest esse notarius, excepto notario principis, Bar. in l. 1. C. de mand. princ. Ang. conf. 284. & Affl. in consil. mores dissolutē viuentium. sub nu. 15. lib. 3. rub. 53. quia notarius Principis habet dignitatem, & retinet primum locū, seu honorem inter notarios: vt latē deducit, & probat Boer. decis. 222. nu. 13. sed notarij regulariter acta inter priuatos recipientes possunt esse infames: secundum Gl. in l. Pedius. ff. de arbit. Ias. in rub. C. de procurato. num. 6. & Bar. vbi supra. quorum opinionem sequitur, & efflagitat crebriori calculo receptam per Doc. Boer. in d. decis. 222. nu. 7. & 9. & veriorē prædicat similiter complectendo Affl. in d. consil. mores dissolutē viuentium. sub nu. 15.

Et hoc non mirum. Nam officium notariatus dicitur vile. Oldr. conf. 75. & Boer. in præcitata decis. 222. nu. 8.

Et ideo clerici officium tabellionatus exercere nequeunt, c. sicut. ne clerici, vel mon. & Concilio Carthag. 3. c. 15. quoniam est vile, & seculare: secundum Abb. ibi, & hoc plenē explicat, & declarat Io. Bernar. Diaz. in pract. crim. cano. in cap. 53. & Paulus Apostolus 2. Timoth. 2. ad Timotheum scribens. qui sic infirmabatur, & valetudinarius erat, vt manibus laborare non poterat, sic illum hortatur, monet, & consolatur. Labora, inquit, sicut bonus miles Christi Iesu, & ne crederet, q. p. alias negotiationes seculares posset sibi victum acquirere. addidit. Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus, vt ei placet, cui se probauit. Nam qui in agone contendit non coronatur, nisi legitimē certauerit. Et idē Paulus ait 1. Thes. 2. Memores enim facti estis fratres laboris nostri, & fatigationis, nocte, & die operantes, ne quemquam vestrum grauaremus, prædicauimus vobis Euangelium. similiterque ipse Di. Paulus 2. Thes. 3. inquit. Denunciamus autem vobis in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis. ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & fatigatione nocte, & die operantes, ne quē vestrū grauaremus: non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam

formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam, & cum essemus apud vos hoc denunciabamus vobis, quia si quis non vult operari non manducet. audiuius. n. quosdam ambulantes inter vos inordinate nihil operantes, sed curiosè agentes, his aut qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino nostro Iesu Christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent, & idem Paulus Act. 20. dicit. Et nunc cōmēdo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est edificare, & dare hereditatem in sanctificatis omnib. argentum, & aurum, aut vestem nullius concupiu, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ. omnia ostendi vobis, qm̄ sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit, Beatius est magis dare, quàm accipere. Et Augustinus similiter ait lib. de ope. monach. c. 17. tom. 3. Quid enim agunt, qui operari corporaliter nolunt, cui rei vacet, scire desidero, orationibus, inquit, & psalmis, & lectioni, & verbo Dei. Sancta sanè vita, & in Christi suauitate laudabilis, sed si ab his auocandi non sumus, nec manducandum est, nec esca essent quotidie præparanda, ut possint apponi, & assumi. Si autem ad ista vacare seruos Dei, cæteris interuallis temporum, & ipsius infirmitatis necessitas cogit, cur non & apostolicis præceptis obseruadis, aliquas partes temporum deputamus citius enim exauditur vna obediens oratio, quàm decem millia contemptoris: cantica verò diuina cantare etiam manibus operantes facile possunt, & ipsum laborem tanquam diuino celeumate consolari. & post pauca, Quid ergo impedit seruum Dei manibus operantem in lege domini meditari, & psallere nomini domini altissimi, ita sanè, ut ad ea discenda, quæ memoriter recolat, habeat seposita tempora? ad hoc enim, & illa bona opera fidelium subsidio supplendorum necessariorum deesse non debent, ut horum quibus ad erudiendum animum ita vocatur, ut illa opera corporalia geri non possint, non operant egestate.

Qui autem se dicunt vacare lectioni, nonne illic inueniunt quod præcipit Apostolus? Quæ est ista ergo peruersitas, lectioni nolle obtemperare, dum vult ei vacare, ut quod bonum est diutius legatur, ideo facere nolle quod legitur.

Et Concilium Coloniense disponit, quod quibus non superpetit ex sacerdotio, honesto artificio victum querant, sequuti D. Pauli exemplum: sic tamen ne sordidam aliquam artem sacerdotio ignominiosam exerceant, & habetur in c. 30. de vita cler. Et Hieronymus Rustico tom. 1. ait denique facito aliquid operis, ut te semper diabolus inueniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Euangelio viuere, laborant manibus suis, ne quem grauent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant meteri carnalia, cur tu in usus tuos cessura non præpares? vel fiscellam tuxe iunco, vel canistrum leutis pleste viminibus: sarriatur humus, areolæ æquolimitate diuidantur, in quibus cum olerum iacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum versuum spectator assistas:

Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam

Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur

Saxa ciet: scatebrisque arentia temperat arua.

Inferantur infructuosæ arbores, vel gemmis, vel furculis: ut paruo post tempore laboris tui poma decerpas. Apum fabricare aluearia, ad quas te mittunt Salomonis proverbia, Eccle. 11. & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam in paruis disce corporibus. Texantur, & lina capiendis piscibus, scribantur libri, ut & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur, in desideriis est omnis ociosus.

Et Concilium Carthaginense quartum c. 52. statuit dicens clericus victum, & vestitum sibi vel artificio, vel agricultura absque officij sui duntaxat detrimento præparet. & ca. seq. Iterum ait omnes clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificio, & literas discant.

Imò q̄ peius est, nobilis exercens tabellionatus officium, perdit priuilegia nobilitatis suæ: secundum Guid. Pap. in q. 90. & ita voluit consulendo Crauet. consi. 163. per totum. & Cassan. consi. 64. nu. 34.

Et clericus pariter in sacris ordinibus constitutus exercendo officium hoc, perdit beneficium.

Et similiter decuriones tenentur ab officio tabellionatus penitus abstinere, nec aduocati possunt officium ipsum tabellionatus exercere aliquo pacto, ne ita agendo officium aduocationis fœdarent, & nobilitatem amitterent. l. generali. & ibi Glo. C. de tabel. lib. 16. & ita firmavit etiam Ang. consilio 283. præmitto ad euidentiā. ubi ait hoc non obseruari Mediolani. Viuius opi. 547.

Tabellio an in numero testium computetur, & quando: deque actorum notariis, & nunquid in actis curiæ testes requirantur.

C A P. V I I I.

Notarius non computatur in numero testium, quando agitur de proban. actum per instrumentum: secus quando agitur de proban. actum per testes. Alex. in 2. vol. consi. 146. & consi. 153. col. ult. Villal. Notarius non computatur inter testes, notarius tamen acquirit sibi. Panor. in procemio decre. nume. 22. communem dicit. Quam intellige inutiles, non tamen indirectas Alciat. in cap. cum contingat. de iureiur. num. 237. com. dicit. fallit si fuerit a iudice examinatus. Affl. decif. 25. com. dicit. Franc. Marc. decif. 144. Vezin.

Notarius rogatus ad scribendum testamentum, in eo computatur, & inseritur in numero testium. & sic esset idoneus testis vbicunque citatus, & productus esset in iudicio ad probandum per viuam vocem ipsum testamentum: tunc quippe examinatus per iudicem probat testamentum: secundum Bart. in rub. col. 7. C. de fide instrum. & Alexan. consi. 147. vol. 2. asserentes, quod si in testamento interuenissent sex testes, & notarius, qui si deponerent ut testes notarius nempe tunc computaretur in numero testium: & sic cum notario forent septem testes.

Sed vbicunque ageretur, seu quæreretur de probatione actus facienda per instrumentum a notario ipso sumptum: tunc non connumeraretur inter dictos testes aliquo modo: secundum Gloss. & omnes Doct. antiquos. in l. hac consulti. C. qui test. fac. pos. Bart. in l. Domitius. nume. 3. ff. de testa. & ista est communis opinio omnium Doctorum, teste Affl. in decif. 25. in causa petitionis hereditatis. nu. 4. Bertran. consi. 325. viso quodam præfensio publico instrumento. nu. 2. volum. 8. Alex. consi. 152. col. fin. consi. 146. colum. 2. & consi. 133. in fi. vol. 2. ubi declarat istam communem sententiam late, & abundè, & Franciscus Marci. quoque decif. 144. in 1. par. Viuius opin. 546.

Notarius si non dicat in testamento testes esse rogatos, & ad hoc specialiter vocatos; non valet quod agitur. Boe. decif. 34. nu. 4. com. dicit. Villal. & D. à Fin. & Vezin.

Fallit si sit ad pias causas, idem ibi nu. 5. com. dicit.

Fallit secundo, si testes subscripserunt, idem ibi communè dicit. num. 8. Idem.

Fallit si stipuletur pacem pro absente. Alc. in c. cum contingat. nu. 237. de iureiur. Idem.

In actis scriptis per notarium in curiis non requiritur testium præsentia. gl. & Bar. in l. gesta. C. de re iudic. & ita consuetudo obseruat nisi in sententiis diffinitiuis & interlocutoriis. Fel in c. quoniam contra falsam. nu. 12. de proba. possunt tamen acta iudicij per testes probari. l. emancipatione. C. de fide instru. Pet. de Anch. consi. 276. verum quamuis scripturis iudicum fides sit adhibenda non tamen tanta quin possint per duos testes reprobari. c. cum a nobis. & ibi de Imol. de testib. & plenè Sali. in l. quoties. C. de hæret. Bellac.

Testes non requiruntur aliquo pacto ad acta curiæ siquidè absque testib. habent publicam fidem, ex quo acta ipsa suscipiunt auctoritatem ex præsentia iudicis, non autem ex persona tabellionis, & actuarij curiæ, ut per Barto. in l. comparationes. C. de fide instru. cum quo sentiunt Doc. apostillantes ibi, & Bal. in l. gesta. C. de re iudic. & ista est communis opinio, de qua testatur Lanfr. de Oria. in repet. c. quoniam contra. num. 24. in rub. de prob. & Mod. inibi. & Marant. in tract. de iudi. in 6. par. 2. par. prin. super 10. actu. nume. 51 & quamuis testes in actis curiarum non requirantur, ut superius ostendimus, tamen in actis iudicialibus testes omnino, & de necessitate debent adhiberi, secundum gl. in l. fi. C. de re iudic. & in l. in donationibus. C. de don. ubi Sali. dicit magnum verbum ita communiter feruari, & refert Dec. in c. quoniam contra. num. 76. & seq. ubi abundè declarat hanc materiam. F. Viuius.

Quid si notarius actorum dicat, quod Titius produxit instrumentum, & tñ in veritate realiter non produxit, an possit puniri de falso. Ang. in trac. malef. in ver. falsario in 5. col. ibi, quæro in act. tenet q̄ sic. Contrarium tenet ibi August. Ari. quem vide. Vezin.

Notarium actorum semel electum non potest iudex sine causa mutare. Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iudex. Feli. in ca. quoniam contra col. 1. de proba. Et si alius scribat non valet processus Bal. in l. 1. per illum tex. C. de spor. Bar. & Ang. in l. cum sententiam. C. de sen. ubi supra. Dom. à Fin. 2.

Et acta debent scribi per Notarium, qui incepit scribere in causa. Bal. in l. nec honore. C. de epis. & cler. Idem.

Notarius, cui est facta commissio examinationis testium, vel receptionis iurium, non potest ipsemet esse rogatus de tali commissione sibi facta per iudices: nec ei creditur super hoc deponenti, & sic illa commissio debet per alium notarium scribi, & non per se ipsum: secundum Hostien. in capit. quoniam contra, de prob. & alios communiter omnes ibi. Ioan. And. in reg. cum quid vna via. de reg. iur. lib. 6. in mercur. in princ. Bald. in l. iurifurandi. col. fi. C. de testib. in d. l. iudices. C. de fide instrum. & in l. fi. §. 1. de iure delib. Abb. in c. fraternitatis. in fin. de cler. non residen. & in d. c. quoniam contra. colum. 17. Ang. & Mod. in l. sciendum. in prin. ff. de verb. oblig. Ioan. Ana. conf. 49. Alex. conf. 12. volum. 2. & conf. 104. vol. 5. Ias. cōf. 155. num. 5. volum. 4. Franci. Aret. conf. 133. Dec. conf. 42. nu. 4. Natt. conf. 143. num. 4. & Ruinum conf. 105. num. 1. vol. 4. & ista est magis communis opinio contra Barto. contrarium asserentem, in lex sententia. ff. de testa. tute. vt patet ex congestis per Boer. decif. 258. num. 4. quam quidem communem ipse ibi. num. 5. limitat, & declarat.

Saly. verò in dicta authen. apud eloquentissimum. C. de fide instrument. conatur opinionem Bart. & communem ad optimam consonantiam, & concordiam reducere, quem omnino videbis.

Comprobatur vltra allegata per præcitatos Doct. prædicta communis isto medio. Nam testis deponens de mandato sibi facto, nihil probat, vt videtur esse text. in l. r. C. de mand. princip. qui vult, q. non statueret assertioni simplici alicuius, in quacunque dignitate constituti de mandato sibi facto a principe: & istam communem, videlicet quod credatur notario, vel examinatori asserenti sibi fuisse commissam receptionem testium: sequitur etiam Guid. Papæ decif. 126. Dec. in d. cap. quoniam contra. num. 198. & Curt. iun. conf. 166. num. 13. in quibus locis attestantur de dicta communi. & ita fuit decisum in Sacro Regio Consilio Neapolitano, teste Afflict. in decif. 17. F. Viuius opin. 545.

Notario dicenti sibi commissam examinationem testium non creditur nisi aliter de commissione appareat, auth. si quis in aliquo. C. de eden. doct. in c. quoniam. de prob. & scriptum ipsiusmet notarij non sufficeret ad hoc probandum. Panor. in d. c. quoniam. Alex. conf. 106. nu. 6. in 5. vol. nec etiam creditur testem iuratum deposuisse licet actarius, seu scriba dicat talem iuratum deposuisse. c. quoniam contra, de probat. Bald. in sua practica. in titul. quæstio circa probationes. vers. vtrum videatur. Rebuff. in tract. de inquisitionibus, & commi. artic. 12. in glof. 6. Bellac.

Notario asserenti sibi commissum, non creditur nisi cum fide alterius Notarij. Curt. iun. consilio 166. num. 3. commu. dicit. Viuius, & Vezinus.

Notarius non facit fidem asserens de mandato, etiam quod dicat, viso, & lecto per me mandati instrumenti, secundum communem per Bursat. conf. 24. num. 10. lib. 1. Bonac.

Si notarius falsum scribat motus fortè ex nuncij relatione non punitur. ita Fely. in c. quoniam contra. in 19. col. vers. 2. limita. extra. de proba. alleg. Bar. in l. si mulier. §. si seruus. in fin. ff. rer. amot. Idem si motus ex relatione connotarij. Alexan. in 1. vol. conf. 70. Idem.

Tabellioni, seu notario actorum, an testi magis credatur; si testis illius assertionis contrarium affirmet, & præsertim in criminalibus.

C A P V T IX.

Notario magis creditur attestanti testem iurasse, quam ipsi testi, vbi de credendo agitur: vbi verò de puniendo testem vti falsum, nulli creditur, secundum communem per Bursat. conf. 34. nume. 13. libro primo. Bonacoff.

Notarij scripturæ magis creditur quam parti contrarium asserenti, iuxta communem per Bursat. conf. 34. numero 14. libro 1. Idem.

Testis præstato sibi iuramento asserens se aliter deposuisse, quam à Tabellione fuerit scriptum, Notario potius quam testi credendum est, vtpotè quia pro Notario præsumitur. l. si quis decurio. C. de fals. & c. ad audientiam. de præscript. hoc notant, ac expresse tenent Alex. conf. 70. volum. 1. & conf. 65. vol. 2. Dec. c. cum parati. de appella. Crauet. conf. 74. num. 3. Capic. decif. 61. num. 5. & seq. & Fely. dic. c. ad audientiam. vbi Panor. scribit hoc procedere, ac verum esse in causis ciuilibus,

non autem in criminalibus, in quibus ex iurata depositione testis vacillat fides notarij. arg. l. fin. C. de probat. idem Abb. & Fely. in c. cum causam. circa fin. de testib. Canonistæ omnes in d. cap. ad audientiam. Spec. in titul. de teste. §. 1. num. 48. & ibi Ioan. And. Socin. reg. 42. Alciat. in tractat. de præsumpt. reg. 3. cap. 13. num. 20. ista est communis opin. teste Gramma. decif. 69. num. 18. Io. de Amic. conf. 119. num. 5. & Moder. in d. cap. ad audientiam. hoc verò non procedit, quando Notarius examinaret testes, & haberet scriptorem, qui examen scriberet: eo enim casu si ambo deponerent, vtique probarent contra dictum testem se ita dixisse, secundum Abb. in c. cum causam. de testibus, & hoc asserit in practica Alc. in præcitata reg. 3. nu. 13. Et quatenus superius docuimus, quod si testis dicat in ciuilibus causis se aliter deposuisse, quam Notarius scripserit, tunc potius credendum esse Notario, dic habere locum hoc, nisi testis esset persona multum notabilis secundum Panor. d. c. ad audientiam. in 5. not. hoc idem asserit ipse Panor. tenere Spec. in titul. de teste. §. 1. vers. sed pone quod iudex. & in tit. de instr. edi. §. restat. vers. quid si attestaciones. & hoc dictum Panor. sequitur Fel. c. super his. de accusa. & Marfi. in l. 1. §. ad quætionem. ff. de quætio. quod si omnes testes examinati ab ipso notario dicerent se non ita deposuisse, prout à notario scriptum est: tunc scripturæ notarij non staretur. Ang. in l. 1. §. si quis neget. ff. quemadmodum testam. aper. Alex. conf. 65. num. 7. volum. 2. Viuius opin. 930.

Notarij scripturæ non creditur in criminalibus si ageretur de falso contra testem, & produceretur scriptura ipsius Notarij, & testis negaret se sic dixisse. vt est communis opin. de qua Abb. in c. ad audientiam. num. 7. de præscrip. Notarij tamen alius cuius Curia, vel Banchi, qui scribunt præcepta ex consuetudine in persona prætorum, vel prælatorum, vel iudicum, qui id ignorant, non possunt puniri de falso. Rochus de Curte in tract. de consuetu. nu. 126. Bonac.

Si vnus ex pluribus testibus à notario receptis accusetur de falso, & ipse testis dicat Notarium aliter scripsisse, quam ipse deposuerit: quo ad crimen falsi, non magis creditur scripturæ Notarij contra testem, quam testi contra Notarium. Est communis opinio, secundum Alexan. in conf. 73. viso testamento. volum. 1. M. Charian.

Notarij fides vacillat in causis criminalibus, si testis aliter dicat & iuret quam in instrumento sit scriptum, vt est communis opi. Soarez verbo, Notarij. num. 45. Et falsi tenetur notarius, si aliud scribat in instrumento, quam a partibus non fuerit dictum. vel de re illicita conficiat instrum. vt est communis opin. vel si se rogatum de instrumento negat, vt est communis opin. ibi. nu. 47. & plurib. seq. Notarius tamen ob falsi crimen officio non priuatur, nisi prius sit condemnatus, vt est comu. opi. ibi. nu. 51. Bonac.

Notarij fides vacillat ac ruit, si in causis criminalibus aliter se deposuisse testis iuret, quam ab illo scriptum fuerit, tamen si longe aliud ius in causis ciuilibus sit. comune inquit Grammar. decif. 60. num. 18. Io. de Amic. conf. 119. num. 5. latè Viuius lib. primo. opin. 105. & qui id rectè explicat. Iul. Clar. in pract. §. vltimo. quæst. 53. quintus est casus. At falsi Notarius tenebitur, & cum falsum instrumentum fabricatur, & cum aliud quid instrumento inserit, quod re ipsa verum non est, & cum de re illicita instrumentum exarat, & cum denique se rogatum de instrumento conficiendo negat, de quo reuera rogatus fuit vt frequenter placita copiose ostendit, alia ad materiam apposita ex receptis interpretum sententiis eleganter tractans Iul. Clar. in dicta pract. §. falsum. vers. fabricans falsum instrumentum. cum complurib. sequent. Non tamen antea Notarius officio priuatus censetur, quam falsi damnatus, commune pronunciat Alexan. in l. si quis ex argentariis. §. primo. numero 6. ff. de eden. Eman. Suarez.

De tabellionibus, & actorum notarijs Miscellanea.

C A P X.

Acærdos non potest esse tabellio, seu notarius. c. si cut. ne cler. vel mona. Bar. in l. vniuersas. C. de dec. lib. 10.

Fallit in 9. casibus, vt per Ias. in l. 1. §. huius studij. ff. de iur. & iur. num. 8. Don. à Fina.

Notario dicenti certiorasse mulierem de Velleiano creditur, & firmat instrumentum. Alci. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 13. communem dicit. & vide in verbo iuramentum. Villal. & Vezinus.

Quæro, an credatur notario in testamento attestanti, testatorem fuisse sanæ mentis? Resp. q. non, & ista est vera & communis

Vniuer.contrahentium serie. Locus III. 69

munis opinio. vt firmat Ias. l. senium etatis. num. 2. & 3. C. qui testam. fac. poss. & eam tenet Bald. Ange. Cui. & Franc. Aret. l. 2. ff. de testam. Alex. cons. 141. incip. mature volum. 1. Mich. Grassus & Villalob.

Notarius non potest scribere in instrumento substantialia contractus, quæ sunt omissa in protocollo, sed solum circumstantias quæ colliguntur ex mente contrahentium, & ex consuetudine patriæ. ita Bal. in terminis. in rub. C. de fi. instr. vers. 4. quæritur. Idem.

Notarius quin de re sibi ipsi debita instrumentum concinnare possit, nihil omnino verat. commune pono ex Angelo in §. idem iuris. nu. 3. instit. de excep. Ias. in l. sciendum. ff. de verbor. oblig. Fely. in cap. scripturam. num. vlt. de fid. instr. E. Suarez.

Notarius an possit scribere instrumentum pro patre. Bat. in cons. 61. dicit quod non nisi sit emanipatus. & idem vult in l. si pater. ff. de fal. & in l. quod diximus. §. si ff. de aucto. tut. vide Fely. in c. super eo. de testib. Vezin.

Notarius potest scribere instrumentum pro matre quia non est in eius potestate. Bar. in d. cons. 61.

Quid econtra an pater pro filio possit conficere instrumentum? Bar. in d. l. si pater. tenet quod sic.

Sed videtur intelligendum, quod possit, si filius sit emancip. vt videtur velle ipse Barto. in l. impuberem. §. 1. ff. de fal. Idem.

Iudici, testi, & Notario non creditur, qui dicat se tulisse sententiam iniustam, vel falsum testimonium, vel falsum conficisse instrumentum, vt est communis opin. de qua Plotus in l. si quando. nu. 65. l. C. vnde vi. Bald. in l. generaliter. C. de non nume. pecu. Bonac.

Notarij habent iurisd. in volentes, quia sunt iudices cartularij. Alexand. in rubr. de oper. noui nunc. in princip. 3. colum. Vezinus.

Verba grossa notarij non vitiant instrumentum. text. & Doct. in l. si cum ante. C. de don. ante nup. Alexan. in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. ff. de acquit. hzred. & in l. & in l. quoniam indignum. C. de testam. & dicit Bald. prout refert Alex. in d. §. sed quid se consuluisse, quod si notarius dixit, quod testator relinquebat filio iure restitutionis, non vitabitur testam. Vezin.

Notarius per imperitiam si male concipiat instrumentum tenetur parti de interesse propter hoc supportatum. text. est aureus, in l. si. C. de magistra. conuen. Vezin.

Illud tamen interesse non suffic. probare. per iuramentum, sed debet probari per legitimas probationes. secundum Bald. in l. fin. in pen. col. C. de eden. alleg. l. argu. §. cum autem. ff. de edend. Idem.

Notarius si fiat doctor, potest tamen instrumenta recipere. Ang. in §. quibus autem. indit. de capi. dimi. Vezin.

Notarius publicè excommunicatus si conficit instrumentum, non valet quod agit. Io. a Ripa in c. 2. lib. 3. de dona. communem dicit. Idem.

Hares alicuius notarij, & cui successit non potest expedire neq; authenticare actus vel scripturas illius notarij iam defuncti propria sua auctoritate, sed requiritur, vt protocolia illius notarij committantur ei heredi a iudice. cap. cum P. tabellio. de fide instrum. & ibi Perr. de Ancha. & hoc tenendum asserit Ias. in l. Prator ait. §. cogentur. ff. de edend. per generalitatem illius textus. & Guid. Pap. de stylo ita seruari asserit. q. 2. in fin. Bellac.

QVARTI LOCI FINIS.

SYNTAGMATIS

COMMVNIVM OPINIONVM

SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

In locos communes per titulos & capita distinctos,

De Feudalibus, & vniuersis emphyteuticis, & locationum iuribus,

LOCVS QVINTVS.

DE FEVDIS.

TITVLVS PRIMVS.

Libri feudorum compilatio, & per quem, & quando, illius fides, & auctoritas, iura, & consuetudines feudales.

CAP. I.

EVNDORVM liber fuit compilatus a quodam Oberto de Orto ciue Mediolanense, vt not. tex. in capitu. 1. quæ sit causa beneficii. amitt. in vsib. feud. & Aluaro. in c. 1. in princ. de feudi cognitio.

Postea vero iste liber fuit lectus in publicis scholis, & communiter approbatus: Ob hoc igitur exploratum est habere plenam fidem, sicut aliæ leges, secundum Andr. de Isern. in prælud. feudorum. in 1. q. & alios ibi communiter, & istam esse communem ponunt. Ripa in l. si. nu. 699. & seq. C. de reuoc. don. Marāta in tract. iudiciorum in 3. par. prin. nu. 63. & Zaf. in vsib. feud. nu. 3. & Clar. cū aliis allegatis per eū in tract. de feud. q. 3. vbi eā ampliat, & limitat.

Sed iste liber feudorum non ligat Gallos: & sic in Gallia in successione feudorum allegari non posset, teste Chassaneo in cons. 8. nu. 34. cum aliis seq.

Item aduerte, q. istæ constitutiones feudales, seu iura feudorum allegari nō possent aliquo modo ad decisionem aliarum causarum non feudaliū, esto quod huiusmodi consuetudines feudales non sunt regulæ. vel rationes à iure communi traditæ, sed sunt ius consuetudinarium, & sic singulare, & trahendum ad consequentias. Ius singulare, cum suis similibus. ff. de legib. & ita determinant Iacob. de Bel. in c. 1. in titu. Episc. vel Abb. glō. & Bald. circa fin. in d. c. 1. de feudi cognitio. & Saly. in l. si. C. de iure emphyt Bar. in l. vt iusiurandi. §. si liber. nu. 5. ff. de oper. liber. cuius doctrina est communiter approbata teste Curt. iun. in l. 1. nu. 24. C. de eden.

Idemq; videmus in aliis scripturis, seu libris in studiis approbatis, vt sunt dicta Aristotelis, seu Hypocratis, quibus statim est secundū Bar. ceterosq; post eum in l. 1. ff. si cer. per. per l. septimo mense. ff. de statu homin. & l. si pater. ff. de solutio. quæ iura aliqui Doctores dixerunt nō probare: cū id sit de auctoritate, & approbatione legis facta. prout But. Paul. Cast. Dec. in l. lect. in d. l. 1. nu. 16. & idem Dec. in c. ne innitatis. in l. lectu. de consti. & in c. 1. 7. nota. de offic. deleg.

Retenta igitur prima opinione affirmatiua Barto. quæ est cōmunis, prout testatur & Niger in d. l. 1. quod auctores passim citari possint. Quæ communis sanè venit declaranda, vt procedat in arte sua, vt si Poetæ sint, illis credendum sit in arte Poetica & literis humanioribus, secus si de Medicina, vel Philosophiā loquerentur, in his enim Hippocrati, Galenoque medicis, Platoni, Aristoteli Philosophis potius credendum esset, vt tradit Niger in d. l. 1.

Quæ quidem cōmunis ea iuris regula confirmatur, quæ cautum

cautum est vnicuique in arte sua credendum esse. c. vt constitueretur. 90. dist. 1. 1. in fi. vbi Bar. ff. de vent. inspici. Lucas de Penna in l. curio. C. de curio. li. 12. Neuiz. in Sylua nuptiali. li. 3. sub nu. 6. & seq. & Alex. conf. 15. col. fi. vol. 1. cum similibus, quæ congerit Afflict. decis. 233. nu. 16.

Et hoc declaratur nō procedere quando lex reperiretur in contrarium, secundum Pau. de Cast. & Decium in d. l. 1. Ponitur itaq; exemplum in autoritate Pauli Apostoli. Si filius, ergo hæres. quam consequentiam lex non admittit. l. 1. C. si mi. se ab hære. & in §. sed sui. inst. de hered. quali. Siquidem dictum hoc procederet in filio agente, non autem in filio conueto vti hærede: quia agens tunc contra filium ipsum vti hæredem patris, debet hoc probare: cum sit sue intentionis fundamentum, voluerit Bal. & alij omnes in l. necessariis. ff. de acquir. hæred. Alex. conf. 34. col. 2. vol. 3. & conf. 183. in prin. vol. 6. & Soc. conf. 60. col. 3. vol. 1. vbi prædicat istam esse magis communē opinionem, & Imola etiam in l. si cum dotem. §. transgrediamur in prin. ff. solu. matrimo.

Probatur quoque ex autoritate Aristotelis in Topicis dicentis, quod mulier nubens marito videtur dare omnia bona sua in dotem, quam autoritatem lex non recipit aliquo modo, vt inquit gl. in l. mulier bona. ff. de iure dot. eamq; sequitur Deci. conf. 521. num. 11. & in auth. præterea. in 3. nota. C. vnde vir, & vxor. per illum tex. & ibi etiam Curt. Bart. in quæst. mulier habens amplum matrimonium. Ang. conf. 335. statuto communis Bononiæ. Lau. Calca. conf. 11. col. 1. & seq. Alex. conf. 144. circa primum. col. 1. vol. 5. & conf. 142. viso statuto. vol. 7. Rom. conf. 314. Corn. conf. 127. licet in hac. vol. 4. Ruin. conf. 224. vol. 1. Soci. iun. conf. 8. vol. 2. & in l. si constante. vbi Ias. & ceteri. ff. solu. matri. Bal. in l. nulla. C. de iure dot. & in l. fi. C. de sent. quæ sine cer. & Gozad. conf. 33. nu. 20. & istam opinionem contra Aristotelem deducunt esse communem. Deci. in d. auth. præterea. nu. 6. Curt. iun. conf. 168. nu. 4. Rolan. a Valle in tract. de lucro dotis. quæst. 74. nu. 6. cum aliis seq. & in q. 71. nu. 7. & Francisc. Turzanus in suis opinio. communibus 119. mulier nubens. vbi eam limitat, & ampliat vtiliter. Curt. in d. conf. 168. sub nu. 4.

Verum ex coniecturis sæpe aliud indicatur, & ideo Deci. & Curt. in d. auth. præterea. dixerunt ad hanc regulam dari plures limitationes.

Et præsertim limitatur primo, nisi vir possederit bona vxoris vt dotalia, sciente, vidente, & patiente ipsa vxore, tunc quippe præsumitur dōs constituta, vt firmare Bar. in d. q. mulier habens amplum patrimonium. Ang. in d. conf. 335. Bald. in d. conf. 3. Laur. Calca. in d. conf. 11. col. 4. Bertr. col. 160. in fi. vol. 2. Bal. Nouell. in tract. de dote. in 6. par. priuileg. 14. in fi. & Rolan. in d. q. 74. nu. 13. Et hoc non videtur habere difficultatem aliquam, ex quo præsumptionem dotis inducit indubitata, esto quod maritus possederit sub nomine dotis.

Et vt dos ipsa constituta præsumatur, opus est virum bona mulieris possedisse per decennium, iuxta ea, quæ dicit Ias. in l. 2. vers. Decimosexto quæro. C. de iure emphyteu. Alcia. post alios in l. si certis annis. C. de pact. Ceterum Bar. in d. quæstio. mulier habens amplum patrimonium. col. 11. vers. Concedo. vult triennium sufficere, si id ex testamento haberi contingat, alias titulus nō præsumitur. Imo possessio minoris & breuioris temporis sufficeret ad præsumendum dotem ipsam: quia per indicia posset de dotis constitutione probari, vt cōcludit Bal. conf. 185. punctus. vol. 5. Abb. conf. 46. tria. num. 3. vol. 1. & Lau. Calca. in d. conf. 11.

Sed aduerte, qd patientia antedicta in permittendo vxorem maritum sua bona possidere, debet esse formis, idest, quæ sub aliquo titulo præstetur, quæ quippe parit iuris effectum, ita tradit Bar. in d. q. mulier habens amplum patrimonium. Altera verò patientia mulieris informis, idest, sine causa, nullum ius tribuit, & non releuat, vt si vir etiam decem annis possederit nihil adiuvetur, vt secundum communem opinionem ita tenendum esse dixit Rolan. in d. q. 74. nu. 8.

Quia possessio sola non sufficit ad præsumendum dotem, hinc Corne. conf. 282. circa nu. 3. vsque ad nu. 58. vol. 1. possessionem, quæ ex parte mariti probatur in bonis mulieris, non luit sufficere ad præsumendam dotem: quia vel iure familiaritatis, vel alia de causa, quam dotis potuit ea possidere, & hoc dixit Rolan. in d. q. 74. nu. 2.

Secundo limitatur vbiunque mulier esset inæqualis, & inferior marito: quia foret dignus in dotem habere omnia bona mulieris, secundum Curt. post Martinum de Fano in d. auth. præterea. Laur. Calca. in d. conf. 11. col. 3. Deci. conf. 421. nu. 8. Soc. conf. 81. non est dubium. nu. 6. vol. 3. Alex. conf. 122. vol. 7.

Limitatur postremo ex consuetudine, qua mediante absq; dote nō soleant mulieres nubere, sed potius omnia bona sua

in dotem dare consueuerint, vt firmare Bal. in auth. res quæ vers. sed nunquid. C. communia de legat. Curt. in d. auth. præterea. num. 13. Corne. conf. 127. licet in hac. & Alex. conf. 144. circa primum. nu. 11. vol. 5. vbi refert Bald. ita saluare opinionem prælibatam Aristotelis, & in conf. 142. viso statuto. vol. 7. Viuius opin. 278.

Quæro, an liber feudorum sit authenticus, ita quod possit allegari ad decidendas causas in iudiciis? Resp. quod sic, quod ad leges imperatorum, quæ continentur in isto libro. Sed dubium est, quo ad decisiones compilatorū. Oberti & Gerardi, quorum auctoritas cum sit probabilis tantum, nec cōstet eos auctoritatem legis condenda habuisse, dicendum videtur, illas decisiones legum vigorem non obtinere. communis tamē opin. in contrarium viget, qd scilicet totus liber sit authenticus, vt firmat Alber. de Ros. in reper. iur. cano. ver. feudum. Ias. in prælud. feud. q. 1. eandem dicit communem idem Alb. in l. de quibus. ff. de leg. Iac. de Beluis. c. 1. §. fi. de his qui feud. da. pos. vbi dicit quod ita tenent omnes doct. tā citramontani, quam vltimam. & gl. tam iuris ciuil. quam can. pro qua opi. facit, qd iste liber fuit obseruatus pro authentico tanto tempore, cuius in contrarium non extat memoria, quod tempus habet vim cōstitutū, & priuilegij. Mich. Grassus.

Liber feudorum, an sit authenticus & allegabilis ad decisiones causarum. Curt. in 1. par. in prin. adduc. multa pro parte negatiua: tamen concludit partem affirm. esse veram, & communem. al. feudistas in prælud. feud. & 10. And. & Cano. in c. ex parte. de rescrip. & in c. fi. de feud. & alias multas auctoritates & rationes. Bellac.

Quærit etiam Curt. in d. 1. par. ibi. 3. principaliter quæro. an iura feudalia sint allegabilia ad decisionem alterius materiae quam feudalis. al. multa pro & contra. Tandē distinguit, qd aut iura feudalia aliquid disponunt contra regulas iuris communis. & isto casu nō sunt allegabilia in alia materia quam feudali: Aut aliquid disponunt qd non est contra regulas iuris cōis, sed secundū ipsas, vel præter. & isto casu possunt allegari. & dicit reperire hanc distinctionē traditā per Alex. in l. diuortio. §. si fundum. ff. sol. matr. & qd collig. etiam ex tradit. p. eundem Alex. in conf. 106. in pen. col. in 4. vol. & in conf. seq. & idē vult Alex. in l. si mihi & Titio. de verb. oblig. & in l. qui Romæ. §. Flauius. in antepen. col. eo. tit. & pro ista dist. Cur. al. multa, quæ vide. & adde in materia Ias. in l. 1. in 13. & 14. col. C. de iur. emphy. vbi pro & contra. & in l. pactum. in 2. col. C. de colla. vbi indistincte tenet quod non possint allegari, vide etiam Præpos. in prælud. feud. in 2. col. Idem.

Subsequenter in vers. 4. principaliter quærit Curt. Nunquid in istis consuetudinib. feudalib. licitum sit arguere à cōtrario sensu. al. multa pro & contra. Tandē distinguit, aut quærimus vtrum in feudalib. iurib. possit sumi arg. à cōtrario sensu ad decisionem alicuius casus in materia nō feudali: & tunc feruetur distinct. data in q. præcedenti. Aut quærimus nunquid in iurib. feudalib. sit licitum arguere à cōtrario sensu ad decisionem casuum in materia feudali: & tunc tenet qd sic, dummodo non resultet correctio regulæ vel decisionis iuris communis. alleg. Bal. in c. imperialem. §. præterea ducatus. in pen. col. de prohib. alie. feud. per Fed. & etiam nisi resultaret correctio alterius dispo. feudalis. ar. eius quod dicimus, qd etiam in materia scripta non licet arguere à cōtrario sensu, vbi resultaret correctio alterius iuris. Et idem in effectu vult Ias. in l. 1. in 14. col. C. de iure emphyt. Idem.

Feudorum liber summam fidem & auctoritatem in feudorum causis habet. commune asserunt Rip. in l. ult. num. 699. & seq. C. de reuoc. dona. vberimè Iul. Clar. §. feudum. q. 3. Viuius lib. 2. opi. 111. non tamen eandem auctoritatem in aliis causis præter feuda obtinebit, vt assermat receptum Curt. iun. conf. 64. num. 15. E. Suarez.

Feudorum consuetudinibus obnoxia est ecclesia, obnoxijque prorsus sunt ecclesiastici, vt frequenter placere literis prodiderunt Cur. iun. conf. 177. nu. 10. Marant. in Spec. 3. part. nu. 93. E. Suarez.

Ius feudorum dicitur consuetudo, non ius scriptum commune dicit Iul. Clar. recep. sent. §. feudum. q. 8. P. Fich.

Feudorum iura procedunt etiam de iure cano. & in ecclesia quatenus canones expresse non contradicunt, quia approbata esse videntur ab ecclesia, teste Dec. conf. 131. col. pen. nu. 2. vbi refert Bald. dicentem qd consuetudines feudorum locum etiam habent in feudis ecclesiasticis. Vezinus.

Sed nunquid extendantur illa iura feudorum etiam ad personas ecclesiasticas? Resp. communis & recepta doct. opi. est, quod sic, vt latè firmat Ias. in prælud. nu. 5. Marant. in Spec. 3. par. nu. 93. Mart. Laud. in procem. feud. Bal. c. ceterum. de iudi. Aluar. c. 1. in prin. de his qui feud. dare poss. Idem.

Confus-

Vniuer.emphyt.& locat. iurib. Locus V. 70

Consuetudines feudales, etiam ecclesias & personas ecclesiasticas ligant. est magis communis opin. secundum Curt. iu. in conf. 177. habita diligenti. num. 20. vol. 2. M. Chærian.

Consuetudo locorum in feudis attenditur, secundum communem per Burs. conf. 30. nu. 35. lib. 1. Bonac.

Feudum quid, unde dicatur. Eius multæ species. Quid sub vnaquaque illarum continetur. Feudum ligij, & franchi, siue liberi, plures effectus.

CAPV T. II.

Feudum est beneficium ex beneuolentia alicui datum proprietate danti retenta, translatum usufructu in recipientem pro se & heredibus masculis & feminis. (si de eis dictum sit) ita ut dictus recipiens, eiusque heredes, domino seruire teneantur. Ista diffinitio probatur in c. 1. in tit. quib. caus. feud. ami. & eam proseq. latè Bald. in prælud. feud. habetur aliquid per Alexan. in 1. vol. conf. 136. col. 2. & per Præpos. Mediol. in prælud. feud. col. 5. per Ias. in l. 1. col. 11. & 12. C. de iur. emph. & in prælud. feud. col. 6. & per Soz. in secunda part. consil. 167. in princip. Bologn. in consilio 61. Alex. latè in l. si finita. §. si de vestigalibus. colum. 10. & seq. de dam. infect. Bellac.

Circa hanc diffinitionem, quæro, nunquid illud verbum, usufructu, stet proprie: & dic q non, sed ponitur pro vtili dominio. Nam differentia est inter feudatarium & usufructuarium, quia feudatarius habet vtile dominium rei infeudatæ, & consequenter fructuum in ea pendendum: sed usufructuarius habet solum dominium fructuum perceptorum. l. si usufructuarius messum. ff. quib. mod. usufr. amittat. ita vult Bal. in d. c. quæ in ecclesiarum. circa 6. col. extra de constit.

Et propterea idem Bal. in l. 1. q. 43. ff. de rer. diuis. vult, q dominus, qui concessit castrum in feudum, non possit cognoscere de primis causis rusticorum, sed prima cognitio pertinet ad vasallum, & istud vltimum tenet Præpos. in prælud. col. 7. & ita in terminis vult Cur. iun. in conf. 2. in princip. vbi etiam allegat Mar. de Lau. in tract. de princ. in prima rubric. concl. 138. incip. Dux Mediolani. & propterea dicit Ioan. Fabr. dixisse. Instit. de attil. tuto. dominum directum non posse, in terris baronis sibi subiecti dare tutorem pupillo, nec exercere alium actum iurisdictionalem, per ea quæ habentur in c. pastoralis. de offi. ord. & in c. Romana. eo. tit. in 6. Idem.

Quæro, dictum est in diffinitione, Proprietate danti retenta, quid si princeps donat filio suo aliquod castrum ratione recti feudi ad ipsum principem pertinens, transfert directam, & vtilem actionem, an iste dicatur contractus feudal? Oldr. in consil. dicit q non. sequitur Bal. in prælud. feud. in ver. & dixi secundo. de quò tamen vide latius Curt. in tract. de feud. in 1. part. q. 6. vers. circa verò 2. requisitum. Idem.

Querit etiam Cur. ibi. in 7. q. 1. partis. unde dicatur feudum? & dicitur à fide, seu fidelitate. ut proba. in c. 1. §. nulla. alias in c. nulla. in fi. per quos fiat inuesti. & subiungit multa ad illud, an procedat argum. ab ethimologia. Idem.

Feudum non dicitur, nisi expressè dominium directum reseruetur, & potest alienari, vbi clausulæ dedit, & c. ad habendū. & c. positæ sunt in verbis dispositiuis inuestituræ: secus si in executiuis, secundum communem per Bursat. conf. 4. num. 9. lib. 1. Bonac.

Quot sint diuisiones, seu species feudorum. In hoc articulo varij varia dixerunt. Ut ingenuè fatetur Curt. in tract. feud. in 1. part. q. 8. vbi omiff. alijs diuisionibus ipse breui compendio omnia complectendo duas tantum species esse dixit. prima est species feudi proprii, & habentis propriam naturam.

Secunda est species feudi improprii: ut toto tit. de feu. non habente propriam naturam feu. Idem.

Sub prima specie feudi proprii continetur feudum, quod aliquando appellatur regale, siue dignitatis. Aliquando appellatur non regale, nec dignitatis.

Feudum regale seu dignitatis, dicitur duobus concurrentibus. primò quod aliqua dignitas, ut Marchionatus vel comitatus & huiusmodi in feudum concedatur. 2. quòd talis dignitas in feudum concedatur ab Imperatore, Rege, vel alio Principe. c. 1. tit. de feud. march.

Feudum verò non regale, nec dignitatis dicitur dupliciter, vel quòd dignitas aliqua non sit concessa in feudum, sed aliquid priuatum, puta mansus terræ: vel si aliqua dignitas concessa sit, non sit concessa ab eo, qui habet potestatem conferre dignitatē. c. 1. quis dicatur dux. mar. co. c. 1. §. si quis de mās. de controuerf. inuesti. & ita (dicit ipse) declarant Bald.

Alua. & communiter scribes. Bellac.

Sub prima specie continetur feudum quod aliquando dicitur nouum, aliquando antiquum, & aliquando paternum.

Feudum nouum dicitur quod de nouo conceditur, & initium habet in personam primi inuestiti. cap. 1. in ver. nouam inuestituram. in tit. quot test. sint nec. ad prob. no. inue. Idè.

Feudum paternum dicitur vsque ad quartum gradum ascendendum: abinde verò supra dicitur feudum antiquum: licet sepius feudum antiquum & paternum pro eodem ponatur, cum sint eiusdem naturæ & potentie. & sic (dicit ipse) feudum antiquum siue paternum dicitur, quod sit quæsitum ab aliquo ascendente, qui fuerit parens communis agnationis. c. 1. §. hoc quoque. & ibi Bal. in tit. de succes. feu. c. 1. §. 1. & ibi etiam Bald. & docto. in titul. de grad. suc. in feu. & cap. 1. de nat. suc. feu. Bald. in auth. defuncto. C. ad Tertul. Alex. in 1. volum. conf. 30. repetito in 5. volum. conf. 2. Adde q in dub. præsumitur antiquum, nisi dominus reperiatur in possessione. Alex. in 3. vol. consil. 10.

Et subiungit multos effectus, an feudum sit nouum, an antiquum vel paternum, ut ibi per eum. Idem.

Querit insuper de quæstione quotidiana. Quid si in cōcessione feudi noui dicat concedens, q concedit iure feudi antiqui & paterni: an tale feudum regulatur secundum naturam feudi noui, an verò secundum naturam feudi antiqui? Et primò dicit tale feudum censerī nouum. al. Oldr. conf. 178. incip. quidam no. & Alb. in dictionario, in ver. feudum. & Pau. de Castro in consil. 156. incip. q istud feu. & Alex. in 3. vol. conf. 10. addo Præpos. in c. feudum ea lege. si de feu. sue. cont. & Bald. in 1. vol. conf. 5. & ita videtur velle Bologn. conf. 1. col. 13. in fin. & col. seq. vers. vel & 4. Barb. in 4. vol. consil. 66. col. 13. & seq. ad quod etiam vide Curt. iun. consil. 1. col. 5. & 6.

Contrariam tamen sententiam amplectitur ipse Cur. videlicet, q per talia verba censeatur feudum antiquum. al. Bald. in c. 1. in tit. de alien. feu. pater. & in c. 1. col. pen. in tit. an agn. vel fil. Alua. post Ardizon. in c. 1. col. vlti. de vas. decre. aua. & Alex. in 1. vol. conf. 30. & Iser. in c. 1. tit. de contro. feu. apud patrum. & alia multa, max. Alexand. in 4. volum. conf. 55. & in 5. volum. consil. 1. & 29. & Aret. consil. penult & dicit q ab ista opin. tanquam communi non esset recedend. addo Dec. conf. 53. Lud. Rom. conf. 1. in fin. Idem.

Quid si finita generatione sit renouatio feudi, an reassumat naturam primam. vide no. Alex. in l. si mihi & Titio. col. 6. de verbo. oblig. Eandem opin. tenet Franc. de Curt. in conf. 48. col. 14. & latè in consil. seq. col. 27. & in consil. 50. & Ias. in prælud. feud. col. 32. 33. Tu dic, q opp. præmissæ bene possunt concordari, nam in prælatis eccles. prohibitis alienare, procedat opi. Oldr. & Paul. de Castr. & sequacium, ut per illa verba non alteretur natura feudi noui. Idem.

In principibus autem, & alijs valentibus liberè disponere, illa verba facerent feudum censerī antiquum, & ita colligitur ex dictis Doct. supra alleg.

Istud tamen limita ne prælatus concedat rem emphyteuticam in feudum, quia tunc potest, secundum Dec. conf. 53. vide tamen in contrarium Alex. in 3. vol. conf. 9. Idem.

Item sub prima specie proprii feudi continetur feudum qd multiplici respectu appellatur rectum, de quo est titu. de concess. recti feu. Ita Curt. vbi supra. vers. 3. sub hac prima specie, vbi ponit quot modis feudum dicatur rectum. Idem.

Item sub eadem prima specie continetur feudum hereditarium: quod dicitur quādo accipitur pro se & heredibus suis, sed si dicatur pro se & liberis, tunc dicitur feudum non hereditarium, sed proueniens facto & prouidentia cōcedentis. Cur. vbi supra. vers. 4. sub hac al. multa. max. Alex. in 3. vol. conf. 10. & conf. 55. Effectus autem est magnus an feudum sit hereditarium, vel ne. Et quando dicatur hereditarium, vide aliquid p Dec. conf. 185. Bellac.

Item sub hac specie continetur feudum ligium: ad cuius essentiam tria requiruntur. primò, q vasallus iuret fidelitatem, nullius alterius fidelitate reseruata. secundò, q expressè in inuestitura dicatur, q feudum sit ligium. Tertio, q vasallus principaliter personam suam, & in consequentiam etiam bona non feudalitè subiiciat potestati domini. de primo est glo. in clem. pastoralis. de sent. & re iudic. in vers. rursus. de secundo, est decisio Bald. in c. inter dilectos. in 6. col. de fid. instr. de tertio habetur per Spec. in titul. de feud. §. qm. vers. sequitur. Mart. de Lau. in c. 1. in 9. col. in tit. qui feu. dar. poss. Ita Cur. vbi sup. ibi 5. sub hac. vbi subiungit q ideo dicitur feudum ligium, quia plus ligat vasallum quam alia feuda, & addit multos effectus feudi ligij. Idem.

Primus effectus est, quia licet in alijs feudis vasallus possit feudum refutare, & hoc modo amplius non seruare domino.

Com. V. I. Opin.

c. 1. de vas. qui contra consti. Loth. & no. Can. in c. quæ in eccle-
siarum. de consti. Idem.

Tamen in feudo ligio non admittitur pœnitentia nec resu-
tatio, ita signanter Bal. in c. ceterum. in 8. col. de iud. refert sin-
gulariter Curt. vbi supra, allegando etiam Mar. de Lau. in c. 1.
in 7. col. in tit. qui feud. da. pos.

Secundus effectus feudi ligij est, quia licet in alijs feudis pa-
res curiæ sint iudices c. 1. de contro. feu. apud par. termi. tamé
in feudo ligio solus dominus est iudex. Ita Bal. d. c. ceterum.
in 5. col. de quo vide Curt. vbi supra. Idem.

Tertius effectus est, quia in ipso veniunt omnia bona va-
salli in potestatem domini, vt dixi supra in vers. item sub hac
specie contine. feudum ligium. ibi, de tertio habetur per Spec.
Idem.

Quartus effectus est, quia licet in alijs feudis fœminæ regu-
lariter non succedant, Tamen in feudo ligio de consuetudine,
succedunt fœminæ. secundum Alex. in 1. vol. cons. 30. refert
Curt. vbi sup. vbi dicit hoc sanè intelligendum, quando con-
staret de tali consuetudine. vt loquitur Spec in d. §. quoniam.
vers. 21. & dicit probari in c. significauit. ext. de rescri. quod
etiam vult expresse Alex. in d. cons. 30. repetito in 5. vol. consi.
2. in 6. col. ibi, ad quartum.

Secunda principalis species est feudi improprij. & ista etiā
multa nomina complectitur. Idem.

Et primo complectitur feudum fræcum, siue liberum: quod
dicitur duobus concurrentibus. primo quod in concessione
dicatur, quod sit francum. ita Bald. in d. cap. inter dilectos. in
6. col. & Alex. in d. consi. 30. secundo, quod ille qui habet feu-
dum francum, non teneatur ad aliqua seruitia non expressa.
ita Curt. vbi supra ibi, secunda principalis. vbi ponit effectus
feudi franci. Idem.

Primus effectus est, quia licet regulariter in feudis secula-
ribus ecclesia non succedat. c. 1. §. 1. de alie. feu. tamen in feudo
franco succedit ecclesia. ita Bal. in authen. nisi rogati. in vltim.
col. C. ad Treb. Alex. in d. consi. 30. in 1. vol. repetito in 5. vol.
consi. 2. circa fi. Idem.

Secundus effectus est, quia licet regulariter vasallus de feu-
do testari non possit. cap. 1. §. donare. in tit. qualiter olim feu.
po. al. tamen in feudo franco potest testari. ita Bal. in d. auth.
nisi rogati.

Tertius est effectus, quia in isto non admittitur potestas re-
nuntiandi feudo. secundum Bal. in d. c. ceterum. in 8. col. de
quo tamen vide Curt. vbi supra ibi, tertius effectus.

Quartus effectus est, quia vasallus, irrequisito domino,
saluo tamen iure domini, potest feudum francum aliena-
re. Bald. in l. 1. in 2. colum. C. si à non compe. iud. & Host. in
cap. fin. de reb. eccles. non alien. quam opin. sequitur Curt. vbi
supra. Idem.

Secundo, sub ista specie feudi improprij, continetur feudū
non rectum: de quo est tex. in c. 1. in tit. quib. mo. feu. consti. &
in c. 1. de feu. guar.

Tertio, continetur feudum habitationis quod app. perso-
nale: quia non transit ad hæredes accipientis. c. feudum habi-
tationum. in tit. de feu. & benefi. vt refert Cur. vbi supra.

Quarto, continetur feudum soldatæ. de quo est tex. in c. 1.
§. soldata. in tit. quis dicatur dux. & c.

De alijs autem plurib. diuisionibus feudorum, poteris vi-
dere per feudistas. in prælud. feu.

**Feudum in dubio quale præsumatur; & de feudo
antiquo, & nouo, nec non de paterno, & ma-
terno vel fœmineo.**

Q A P V T III.

Feudum in dubio præsumitur antiquum, non au-
tem nouum. c. 1. §. 1. de successio. fratrum, seu grad.
succes. vbi Bal. hoc firmat, & est tex. in c. 1. vbi Al-
uar. post alios, si de feudo fuerit controuers. inter
domi. & agna. & dicit ibi Iaco. de Belui. & Nicola. de Neapo.
q. benignior est præsumptio, q. ex quo apparet fuisse feudum,
censetur potius q. antiquum sit, quam nouum, vt agnati suc-
cederent, qui alias excluderentur, vt ibi per eos.

Ex quo igitur infertur, quod si Prælatus aliquem in feudo
inuestit, & antiquum esse asserat, eo casu quippe stabitur
huiusmodi confessioni, & inuestitura ipsa valebit, licet si no-
uum esset, non valeret aliquo pacto: & est ratio, quoniam
statut confessioni Prælati in Ecclesiæ præiudicium, præfer-
timque quando cum illa confessione præsumptio iuris con-
curreret. cap. si diligenti, vbi Abb. in 3. notab. infra de præ-

De Feudalibus, &

script. & c. 2. infra de capellis monachorum. & ita resident ibi
Moder. communiter omnes.

In contrariam vero sententiam inclinavit Bald. in proœ-
mio feudorum in 3. diuifio. quia non statuitur simplici contra-
hentium assertioni, vt actus per talem confessionem licitus
fieret, & qui alias esset illicitus. l. si forte. vbi Barto. ff. de castr.
pecu. & in l. si donatione. C. de collatio. & hoc Baldi dictum
sequitur Martin. Laudén. in cap. 1. colum. 7. qui feud. dare
possit. Imol. in cap. 2. extra de feud. Alexan. consi. 10. volum.
3. & Afflict. in commentariis constitutionum Neapol. in titu.
de success. nobilium. nume. 60. rubric. 26. dicens ibi, quod in
dubio feudum præsumitur nouum, nisi sint indicia, quod ma-
ternum sit, & quod indicium bonum erit, si probaretur an-
tiquitas temporis. Item si probaretur, quod feudi pars est
antiqua: tunc enim ratione partis præsumitur, idem de to-
to, & mouetur dicta Baldi auctoritate, & ista opinio verior
apparet, vt per Doctor. præcitatos, quæ procedit etiam si
Prælatus cum capitulo iurassent, secundum Ias. post alios in
proœmio feudorum in 7. char. & istam opinionem vllimā Bal.
sequitur, & tueretur Alcia. in tract. de præsumptio. in 3. reg. præ-
sump. 28. Viuius opin. 281.

Feudum in re dubia potius præsumitur antiquum, quam
nouum, vt receptum ponit, & si intricatè Viuius lib. 1. opin.
114. Bellac.

Feudum antiquum datur hæredi primi inuestiti, licet non
sit hæres vltimi, secundum communem per Burfat. consil.
63. nume. 16. libro 1. vel hæres primi inuestiti admittitur ad
feudum, licet non sit hæres vltimi, ex communi d. consil. nu.
16. Ofasc. decisio. 26. num. 10. Clar. §. feudum. quæst. 9. quæst.
76. in fin. Idem.

Si feudum antiquum diuidatur inter fratres, & fiat inuesti-
tura cuilibet, censetur feudum nouum. Bolog. in consi. 1. in 4.
col. al. Bal. in 1. par. consi. 117.

In contrarium faciunt dicta supra. eo. §. 2. in 2. op. Idem.

Feudum antiquum datur agnatis vltra 7. gradum etiam
vsque ad centesimum, cum primordialiter de primo inuestito
in filios descendit, secundum communem per Burf. consi. 63.
nu. 6. lib. 1. licet secus in feudo nouo, vel vbi agitur de succe-
dendo primo per lineam transuersalem, iux. aliam commu-
nem opi. ibi relata. Idem.

Agnati in feudis antiquis, tantum ad septimum vsque gra-
dum admittuntur. Communem dicit Ias. in l. certum. C. vnde
legit. vt refert Mins. obser. 95. cent. 11. Ibi tamen concludit, q.
in Camera hæc opinio non seruatur, sed imo in infinitum ad-
mittantur. I. Fichar.

Agnatus si transferat partem feudi antiqui in alium agna-
tum habentem partem eiusdem feudi, tunc acquirens par-
tem consocij, tenetur intra annum & diem pro ea petere
nouam inuestituram, secus si per ius acquirendi alicui pars
illa contingeret. Clar. §. feudum. quæst. 49. vers. Præterea qua-
ro. P. Fich.

Agnati consanguinei fœminas tantum excludunt, stante
statuto feminarum exclusiuo, secundum communem per Burf.
consi. 98. nu. 11. lib. 1. Bonacoss.

Agnati vltra septimum gradum & vsq. ad centesimum ad
feudum antiquum admittuntur, cum primordialiter de pri-
mo inuestito in filios descendit, secundum communem per
Burf. consi. 63. num. 6. lib. 1. vbi dicit secus esse in nouo, vel vbi
agitur de succedendo primo per lineam transuersalem, ex co-
muni, de qua per eum ibi. Idem.

Filia semper excluditur per patrum vel agnatos descen-
den. à primo in feudo antiquo. secundum comunem per Burf.
consi. 63. nu. 8. lib. 1. Idem.

Vasallus habens feudum antiquum, si illud recipiat à do-
mino tanquam nouum, sibi quidem præiudicat, sed quan-
tum ad filios & agnatos eius, non potest illis per hoc solum
factum præiudicare, nisi ipsi fortè in tale factum consen-
sissent. commu. dicit Clar. in §. feudum. quæst. 8. vers. quæro
nunc. Idem.

Feudum antiquum si renouetur vasallo non definit esse
antiquum. capitu. 1. de vasallo decrep. ætatis. in vltibus feu-
do. Barto. & docto. in l. si mihi & Titio. ff. de verbor. obligar.
& ibi Ias. num. 12.

Fallit in 3. casib. vt per Pet. Duen. reg. 323. Do. a Fin.
Vasallus committit Feloniam, & dominus remittit delictū,
hoc feudum non dicitur nouum sed antiquum. Io. de Imo. in
c. 1. nu. 16. de feudis. com. dicit. B. Vil.

Feudum commune nouum iure antiquo concessum, (Adde
ad materiam diffusè Anto. Gabr. de feud. conclus. 1. lib. 3.) vel
cum clausula, vt auiti & paterni feudi legibus censetur, om-
nibus prorsus in rebus antiqui feudi naturam & qualicatem
induit.

induit: atque instar paterni & auiti censetur. commune in-
quiunt Ias. consil. 1. libro 3. & in vsus feudorum. nume. 90.
Deci. consil. 185. & consil. 194. atque vberimè Iul. Clar. de
feud. quæstio. 8. versic. sed hic occurrit. Viuius lib. 1. opin. 115.
E. Suarez. & P. Fichard.

Feudum nouum quando conceditur iure antiqui feudi, nō
assumit naturam, & qualitatem feudi antiqui, secundū Oldr.
consil. 178. quidam nobilis circa finem, vbi supplet, quod ista
verba, iure antiqui feudi, facti veritatem non immutant, per l.
si fortè. ff. de castren. pecu. & l. si donatione: C. de collatio. &
istam opinionem Oldra. sequitur Ias. consil. 57. colum. 5. lib. 1.
& consil. 152. col. 1. & seq. & consil. 180. col. 6. lib. 2. & nonnulli
alij coaceruati per Tiraq. in tract. de vtroque retractu. Gloss.
vnica. §. 32. num. 37.

Contrarium verò, quod imo per talia verba feudum no-
uum assumat naturam antiqui feudi, tenet Bald. in cap. 1. an
agna. vel filius. in vsibus feudo. quem sequitur Alexan. consil.
30. colum. 3. volum. 1. quod repetitum consil. 2. volum. 5.
tradit idem Alexan. consil. 55. colum. 8. volum. 4. & istam sen-
tentiam asserit esse communem; Deci. consil. 194. colum. 2.
sequitur idem Deci. consil. 185. colum. 5. Iaso. etiam sibi con-
trarius reuocando sententiam in melius consil. 1. colum. 2.
lib. 3. & consil. 136. colum. 4. & sequen. lib. 4. Curt. iun. in tra-
cta. feudorum. in 1. part. quæst. 8. primæ part. nu. 8. eandemque
opinionem attestatur esse communem, & sequitur Crotus
in l. is qui pro emptore. colum. 23. ff. de vsucapio. & in l. re con-
iuncti. colum. antepen. ff. de lega. 3. & Ripa in l. 1. colum. 2. ff.
de lega. 1. Aret. consil. pen. Ioachim. in obseruatione 84. quod
autem. centuria 4. Tiraq. in tracta. de vtroque retractu. glo. vni-
ca. §. 32. num. 31. & sequen. & Alcia. in tracta. de præsumptio.
in regu. 3. præsumptio. 28. num. 4. & Clarus cum aliis copio-
sè relatis per eum in tracta. feud. quæstio. 8. versic. Sed hic oc-
currit notabilis quæstio. & istam communem latè limitant, &
declariant Moder. in d. l. re coniuncti. & præcitati Doctores in
multis casibus, & ampliāt vtiliter Clarus, & ponit effectus
ipsius in d. quæstio. 8. versic. Hæc quidem conclusio. & sequen.
Viuius opin. 282.

Feudum nouum si fuerit alicui datum, & in inuestitura il-
la verba (iure feudi paterni vel antiqui) adiecta essent, faciūt
feudum quantumuis nouum, sortiri vim & effectum paterni
vel antiqui. Bald. in cap. 1. num. 2. vers. extra nota quod si rex.
in titu. de alie. feud. pat. Aluar. in capitu. 1. num. 3. de vas. de-
crep. & stat. in vsibus feud. Iacob. de S. Georg. in tracta. feud. ver.
nobilis. num. 8. in fin. Curt. in tracta. feud. in 1. part. quæstio. 8.
incip. octauo principaliter quæro. nume. 8. vbi ipse hanc do-
ctrinam in vtramque partem disputat, addens ab ea tanquam
communi in iudicando non esse recedendum. Feder. Schenk
ex liberis Baronibus à Tautenberg in viridario conclusionum
Iuridicarum. conclusio. 98. licet autem alij doctor. contra-
rium referentibus Alexand. de Imol. consil. 10. num. 4. & 5. libr.
3. & Ias. in consil. 152. num. 1. in 2. volum. consil. verius esse vo-
luerint: tamen magis communis opinio est in contrarium,
vt communiori voto doct. concludunt Deci. in consilio 194.
nume. 3. Ias. sibi contrarius in consil. 136. nume. 3. versic. te-
nendo istam partem quæ est magis communis. in 4. volum.
consil. Rolan. à Valle consil. 60. num. 17. 1. Tom. consil. cum
legi & naturæ feudorum tenor inuestituræ deroget, & feuda
magis dependant à lege conuentionis, quàm à iure proprio
vel consuetudinario. Ad hoc Commenta. in consue. Parisi.
§. 5. num. 84. Kirchouius.

Feudum nouum ad transuersales non pertinet secundum
magis communem per Bursat. consil. 76. nume. 47. libro 1.
vbi quod nec in eo locum habet ius accrescendi, etiam
quod ab Imperatore concederetur, ex crebriori sententia
ibi. Idem.

Feudum paternum transitorium ad omnem hæredem etiā
transit in monasterium, & hanc sententiam communem esse
inquit Fel. in c. in præsentia. nu. 48. vers. fallit quarto. extra de
probat. & sequitur Io. Cephal. in consil. 151. nu. 43. ver. 5. prædi-
cta. in lib. 2. consil. Kirchouius.

Ad feudum paternum ob delictum patris in committendo
per alienationem deuolutum, filij admittuntur, secundum ma-
gis communem per Bursat. consil. 91. nu. 14. lib. 1. Bonac.

Feudum, si sit maternum, vel fœmineum, scilicet ab initio
concessum vni fœminæ, tunc fœminæ quoque admittun-
tur ad successionem: sed tunc demum, quando non exte-
rent masculi. commu. dicit Clar. in §. feudum. q. 73. ver. præte-
rea quæro. P. Fich.

Feudum si processit à fœmina, fœmininum est iudicandum,
Ripa in lib. 1. de leg. c. 1. nu. 64. com. dicit. B. Villal.

Feudum hæreditarium quod dicatur, & ad quos
transeat, siue merum siue mixtum sit, aliaque
multa, quæ in eo cadunt.

C A P V T IIII.

Feudum hæreditarium dicitur, quando conceditur
pro se & hæredibus: sed si concessum est pro se &
liberis, non dicitur hæreditarium, sed ex pacto &
prouidentia concedentis. Andr. de Ifern. in c. 1. §.
hoc quoque. nu. 6. & 7. tit. de success. feud. & in c. 1. in princ. tit.
an agnatus vel filius defuncti. in vsib. feud. Alex. de Imo. in cōf.
10. nu. 8. in 3. vol. in consil. 19. nu. 3. 4. & 16. cum seq. & in cōf. 28.
nu. 18. in 5. vol. consil. Deci. in consil. 14. nu. 4. & in consil. 390. num.
5. vers. nam feudum dicitur hæreditarium. Fran. Curt. in tract.
feudali. par. 1. q. 8. nu. 19. Et hanc com. doctrinam appellat idē
Dec. consil. 447. nu. 8. Kirchouius.

Feudum hæreditarium dicitur, q̄ alicui, & eius hæredibus
ac successoribus concessum est, vt frequentibus interpretum
calculis suffultum aiunt Paris. consil. 4. nu. 27. lib. 1. Iul. Clar. §.
feudum. q. 9. Viuius lib. 1. opin. 112. in fin. Suarez.

Feudum merè hæreditarium dicitur, quando concessum est
alicui pro se & hæredibus quibuscunque, & quod transit ad
quoscunque; hæredes etiam extraneos, teste Bal. in l. 1. q. 35. ff. de
ret. diuis. in c. imperialem. in prin. de prohib. feu. alie. per Fed.
vbi q̄ sub tali concessione nedum includuntur tria genera hæ-
redum, de quibus inst. de hæ. qual. & diff. sed etiam legatarius
qui in re legata dicitur quodammodo hæres, secundum Rol.
de inuent. 4. par. q. 50. nu. 2. & 3. Bellac.

Feudum hæreditarium an dicatur, quando repèitur rece-
ptum pro se, & hæredib. masculis. Et non dici hæreditarium,
sed ex prouidentia & pacto, hoc modo probatur, quia illa ver-
ba (hæred. masculis) operantur, vt feudum intelligatur tñtum
concessum pro liberis, per tex. in c. 1. §. & si clientulus fecerit
libellum, vel aliud de medietate feudi sine domini voluntate,
eo mortuo sine legitimo hærede masculo (quod verbum ita
intelligendum est in feudo, id est sine filio masculo) reuertitur
feudum ad dominum in tit. de alie. feud. in vsib. feud. Quare si
illud feudum esse debeat hæreditarium, illa verba, hæredibus
masculis, superfluo fuissent adiecta. l. si quando. ff. de leg. 1. Itē
vnumquodque verbum in contractu intelligitur vt aliquid
operetur. Propterea illud verbum, hæredibus non potest in-
telligi de extraneis, sed de suis hæredibus iuxta naturam feudi
c. 1. tit. de success. feud. in vsib. feud. Bald. in l. Gaius. ver. & per
hoc determinatur quæstio. ff. sol. mat. & l. Gallus. §. etiam. nu. 2.
ver. aut sit mentio à concedente. ff. de libe. & posthu. & Bald. in
l. liberti libertæque. ver. quid ergo. C. de ope. libert. vbi ipse in-
quit: quid si facta fuerit concessio alicui recipienti pro se &
hæredibus suis masculis, illam non transire ad hæredem suum
extraneum masculum, quia adiectio masculi de iure & de fa-
cto, refertur ad descendentes, de iure, id est scripto, & de facto,
id est consuetudine. Dec. in consil. 185. nu. 3. & consil. 239. nu. 4.
ver. sed prædictis non obstantib. vbi ipse testatur hanc com-
munem opi. esse. Sequitur Rol. à Valle in consil. 67. vbi ipse in
vtramq; partem hanc doctrinam copiosè prosequitur, & re-
fertur ab ipso ibi consil. Soc. iun. in quo ipse nu. 27. de iure re-
spondet, si feudum concessum fuerit alicui pro se & hæredib.
non simpliciter, sed adiectis aliquib. verbis, ex quib. constare
potest, q̄ verbum hæredib. respectu liberorum prolatum fuit,
tunc absque dubio feu. non dici hæreditarium. consil. 72. d. nu.
27. in 1. par. consil. Kirchouius.

Feudum absolutè hæreditarium (vt si datum sit pro se, &
hæredibus quibuscunque) transit ad quoscunque; hæredes extra-
neos, & ad hoc, vt qs in tali feudo succedat, sufficit q̄ sit hæres.
com. dicit Clar. in §. feudum. q. 9. vers. hoc præmissio. P. Fich.

Feudum hæreditarium non transit nisi ad illos, ad quos
transit hæreditas, & feudum ipsum hæreditarium, & sic volens
in eo succedere, siue filius, siue agnatus sit, semper debet esse
hæres, & primi acquirētis feudum, & etiam vltimi morientis,
secundum Bart. in l. iusiurandi. §. liberi. ff. de oper. liber. Bald. in
c. 1. §. decedenti. qui feud. da. poss. Moder. in l. quicquid astrin-
gendæ. & in l. ita stipulatus. §. Grisogonus. ff. de verb. oblig. &
per Alexan. consil. 10. ponderatis volum. 3. vbi asserit istam esse
communem opinionem, & consil. 19. super eo. col. fi. & consil.
28. in causa, & lite. colum. pen. vol. 5. cum aliis congestis per
Afflict. decil. 240. & per Dec. consil. 295. in causa magnifici, &
per Crauer. consil. 197. num. 5. & Paris. consil. 4. num. 28. volum.
1. vbi ait istam esse etiam communem, & consil. 1. num. 6. eod.
volum. & Clarus copiosè in tract. de feud. quæst. 9. versic. Hoc
præmissio, dic. & ita consuluit doctissimè, & luculentissimè Si-
gismund.

gismond. Loffredus consil. 1. per totum, & præsertim. num. 69. & sequitur etiam cum aliis aggregatis per eum, & communem vocat doctissimus D. Thomas de Marinis in tract. de generibus, & qualitate feudorum. libr. 1. titu. 5. de feudo hereditario. num. 34. fol. 86.

Vnde sciendum est hic ad præmissorum intelligentiã, nec ab re putamus, quale dicatur feud. istud hereditarium. Feuda igitur hereditaria constat illa esse, quum ex tenore inuestiturarum fuerint concessa, & acquisita pro se, hæredibus, & successoribus, & cætera, secundum Andr. de Ifern. in cap. 1. in princ. & §. hoc quoq. de succel. feud. & in c. 1. de eo qui hæres suus. & per Alex. consil. 10. ponderatis. col. 4. vol. 3. & consil. 55. perspectis. col. 2. eo. vol. & nonnullos alios, quos congerit Paris. consil. 4. nu. 27. vol. 1. ubi scribit istam esse communem opinionem & consil. 2. nu. 17. eod. li. & latius Ant. Capicius etiam in inuestitura feudali in tit. feudorum genera. vers. Hereditarium feudum. fol. 234. & D. Tho. de Marinis in d. tit. 5. de feud. hereditario. nu. 6. Viuius opi. 279.

Feudum hereditarium non transit etiam ad descendentes, vel agnatos, nisi sint hæredes defuncti vasalli. commu. dicit Alex. consil. 10. vol. 3. refert & sequitur Rol. a Valle. consil. 2. nu. 39. lib. 1. P. Fich.

Feudum hereditarium ad alios non transit, quàm ad quos hereditas peruenit, commune testificantur Alexan. consil. 10. ponderatis. libr. 3. latè Iul. Clar. §. feudum. quæst. 9. vers. hoc præmissis. & versic. sed quæro. Viuius lib. 1. opin. 112. & opin. 129. Idem.

Feudum hereditarium, idest, receptum pro se & hæredibus nunquam transit ad agnatos, nisi sint hæredes recipientis, vel illius prædefuncti, de cuius portione tractatur, est vera & communis conclusio secundum Curt. iun. in consil. 1. nu. 11. volum. 1. Idem.

In feudo hereditario concessio pro se, hæredibus & successoribus, ut quis admittatur ad illius successionem, requiritur quod sit hæres primi inuestiti, vel ultimi defuncti, de cuius persona tractant Alexan. & alij Docto. in l. quod dicitur. ff. de verbo. obliga. Et hanc esse communem opinionem affirmat Roland. a Valle consil. 23. nume. 44. ubi ipse plures auctoritates Docto. id affirmantium adducit, in 1. Tom. consil. Et hoc adeo verum est, ut non sufficiat quod quis sit hæres sanguinis, sed etiam hereditatis, quia utrunque requiritur repudiata sententia Baldi, contra quem communis, & contraria opin. est, attestante Alexan. de Imo. in consil. 19. num. 16. in 5. volum. consil. Kirchouius.

Feudum hereditarium poterit primus successor cum domini consensu in successorum perniciem alienare, & si aliud in alio feudo insit, ut comune renuncio ex Alex. consil. 106. nu. 8. & consil. seq. lib. 4. & consil. 13. nu. 11. lib. 5. Matth. de Affl. in c. 1. nu. 74. de prohib. feu. ali. Hier. consil. feud. 136. nu. 7. Sylua. consil. 15. nu. 4. Curt. iun. consil. 55. nu. 8. Goff. consil. feud. 10. nu. 24. apostill. ad Alex. consil. 8. nu. 15. lib. 3. Suarez.

Ordo successionis non attenditur in feudo hereditario, sed præfertur qui hæres est, secundum magis communem per Burfat. consil. 92. nu. 33. lib. 1. Idem.

Factum defuncti in feudo hereditario nocet successori, ubi non est factum inuentarium, secundum magis communem per Burfa. consil. 2. post num. 44. libr. 1. ubi latius declarat quod quidem inuentarium in feudo hereditario nihil operatur, iuxta communem per eundem. d. consil. 2. nume. 46. eodem. Idem.

Factum patris præiudicat filiis, & omnibus in feudo hereditario, secundum communem per Burfa. consil. 3. nume. 27. libro 1. Idem.

Feudum hereditarium si fuerit in eo sufficit quem heredem esse primi inuestiti licet non fuerit hæres ultimi decedentis & defuncti. Hanc conclusionem magis communiter esse approbatam dicunt Alex. de Imo. in consil. 10. nu. 8. vol. 3. Albert. Bru. consil. 18. nu. 14. inter consil. feuda. & Rol. a Val. in consil. 97. nu. 65. in 1. Tom. con. Kirchouius.

Feudi hereditarij dispositio tenet, si fiat inter comprehensos in inuestituris, secundum communem per Burfat. consilio 3. nume. 2. libro 1. vel sic. Dispositio testatoris super feudo hereditario mixta valet, iuxta magis communem ibi, ubi quod nec hæres ei contrauenire potest. quam conclus. latius declarat, ut per eum ibi, & consil. 49. nume. 47. eodem. Bonacoss.

Hæres non potest contrauenire dispositioni testatoris super feudo hereditario mixto, secundum magis communem per Burf. consil. 3. nu. 2. lib. 1. Idem.

Feudum hereditarium, vel etiam simplex, ut quis consequatur, opus est heredem probare, non autem se filium

tantum, secundum communem per Burfat. consil. 3. nume. 25. libro 1. Idem.

Feudum hereditarium venit in restitutione fideicommissaria. Curt. iunior consil. 101. numero 10. commun. dicit. B. Villal. & Vezinus.

Feudum hereditarium venit in restitutione fideicommissi vniuersalis, ut traditur in l. si patroni. ff. ad Treb. & ita se habet communis opin. ut attestatur Soci. iun. in consil. 79. nu. 17. allegans adhuc aliud consil. vol. 4. E. Muscul.

Feudum merè hereditarium venit in publicatione bonorum, secundum Rol. de inuentar. 4. par. q. 5. nu. 14. Idem.

Inuentarium in feudo hereditario nihil operatur, ex magis communi per Burf. consil. 2. nu. 46. lib. 1. Bonac.

Feudum hereditarium in dubio præsumitur, ad quod non admittitur quis etiã transuersalis, nisi sit hæres, ex magis communi per Burf. consil. 3. nu. 4. lib. 1. Bonac.

Feudum in dubio præsumi hereditarium, communiterque id obtinere dicit Minfing. obser. 2. cent. 4. subiungit tamen quod Camera sequitur contrariam opi. I. Fich.

Feudum hereditarium mixtum dicitur, ubi in inuestitura qualitas heredis adest, secundum magis communem per Burfat. consil. 49. num. 26. lib. 1. vel quando acceptum est pro se & hæredibus, iuxta communem per eundem consil. 91. num. 13. eodem. Idem.

Hæredes tantum admittuntur ad feudum hereditarium mixtum, secundum magis communem per Burfa. d. consil. & num. Idem.

Feudo hereditario mixto quis non admittitur, nisi sit heres primi acquirere. vel ultimo loco defuncti, secundum magis communem per Burf. consil. 2. nu. 43. & consil. 76. nu. 2. lib. 1. de quo per Olfasc. decis. 23. nu. 33. Rol. consil. 23. nu. 29. lib. 3. cõf. 28. nu. 7. consil. 53. nu. 6. nu. 7. eodem lib. 3. Bonacoss.

Feudum hereditarium mixtum, non datur nisi hereditati quod esset agnatus, secundum magis communem per Burfa. consil. 2. num. 37. libr. 1. ubi quod legari potest in testamento: quia hæres facti defuncti contrauenire non potest, secundum communem, ubi quod in legitima imputatur ex communi opin. ibi relata. Idem.

Ad feudum hereditarium mixtum filius vel agnatus non admittuntur, nisi sint hæredes ex communi per Burf. consil. 89. nu. 34. lib. 1. Idem.

Dominus magis succedit in feudo hereditario mixto, quàm agnati non hæredes, secundum communem per Burfa. consil. 76. nu. 46. lib. 1. Bonacoss.

Inuentarium prodest heredi in feudo hereditario mixto alienato in reuocando illud, ex vna communi, sed contra ex alia communi, de qua per Burf. consil. 31. nu. 13. lib. 3. Idem.

Inuentarium in feudo hereditario mixto illo operatur, tam in filio quàm in agnato, secundum magis communem per Burf. consil. 49. nu. 50. lib. 1. Idem.

Feudo hereditario mixto, inuentarij confectio nõ prodest, secundum magis communem per Burf. consil. 3. num. 28. lib. 1. quam concl. declara, ut latius per eum ibi. Idem.

Hæres etiam cum beneficio inuentarij in feudo hereditario mixto tenetur pro facto defuncti, maxime cum alia bona libera adessent, & de commoditatibus feudi satisfacere, secundum magis communem per Burf. consil. 9. nu. 28. lib. 1. Rol. cõf. 44. per totum. lib. 3. Idem.

Feuda hereditaria mixta veniunt in petitione hereditatis, restitutione fideicommissi, renunciatione generali, & in aliis, excepto domini assensu, uti allodialia bona iudicantur, ac in legitimam imputantur, secundum communem per Burf. consil. 3. nu. 3. lib. 1. Idem.

Feudum hereditarium mixtum venit in dispositione testatoris, secundum communem per Burfa. consil. 49. nume. 47. lib. 1. ac emphyteusis hereditaria, secundum communem ibi, & in legitimam filij imputatur, iuxta aliam communem ibi. Idem.

Feudum paternum & hereditarium mixtum, ob delictum vasalli etiam in committendo, puta per alienationem, deuoluitur ad filios, vel agnatos, non ad dominum, secundum magis communem opin. & seruata per Burf. consil. 91. num. 14. lib. 1. ubi idem si negligendo inuestituram non poterit, ex communi opin. ibi relata. d. consil. de qua vide quæ scribit Rol. consil. 64. lib. 2. Olfasc. decis. 23. nu. 20. Rol. consil. 1. nu. 3. lib. 3. consil. 64. lib. 3. Bellacom.

Feudum hereditarium mixtum in legitima filij imputatur, secundum communem per Burfa. consil. 89. nu. 37. libr. 1. Quod quidem feudum hereditarium mixtum in præiudicium omnium successorum cum domini assensu alienari potest, iuxta communem per eundem consil. 31. nu. 14. eodem lib. Idem.

De feudo nobili, franco, ligio, emptio ex pacto, & prouidentia, in proprio & conditionato, vero seu personale, alterato, & singulare.

C A P V T V.

Feudum nobile gratis, & liberè conceditur, & pro eo solum debetur seruitium personale. & in eo differt ab emphyteusi, quia in ea præstatur annua quædã pensio. Ita in effectu voluit Ias. in vñb. feu. veritem aduerte. Et dicunt communiter Feudistæ, vt per Zasium in tract. de feud. in 6. par. respectu totius tract. ver. sed quantum ad seruitia præstanda. Cur. iun. in simili tract. in 6. q. prin. dum quaritur quid sit feudum. & dicit inter alia, si fiat pactum, q. præstetur annuū, non erit feudum, cum illud personæ cohæreat, non patrimonio, vt per eum, hæc refert Socin. iun. in consi. 76. num. 6. volum. 4. E. Muscul.

Possessor feudi nobilitatur ob ipsum feudum secundum And. de Isernia, in vñb. feudo. in tit. de Capitaneo qui curiam vendidit. quare tenentes feudum, & dūmodo de illo sint inuestiti. & de ipso fecerint homagium, non tenentur ad contributionem talliarum. Guid. Pap. decis. 385. nisi tale esset feudum pro quo daretur annuus census: nam tunc magis accederet ad naturam emphyteusis, quàm ad naturam feudi. Decius consi. 138. Idem.

Feudum Francum est, quando in inuestitura expressè dicitur quòd sit francum, & quando vasallus non tenetur nisi ad seruitia in inuestitura expressa. comm. dicit Clar. in §. feudum. quæst. 12. P. Fich.

Feudum francum in testamento relinqui potest, secundum communem per Burf. consi. 2. num. 35. lib. 1. cuius feudi franci alienatio tenet si iura domini reseruētur, iux. communem per eundem Burf. consi. 4. nu. 1. nu. 6. eodem. Bonacoss.

Feudū ligium est pro quo vasallus de feudo inuestitus contra omnes homines fidelitatem domino debet, nullius alterius fidelitate excepta. glo. in clem. pastoralis. in §. rursus. ver. homoque ligius. & ibi not. nu. 3. vers. quæro quis dicatur homo ligius. Card. Zabarell. & Apostilla. in litera E. ver. quis dicatur homo ligius. de sen. & re iud. Bal. in prælud. feudo. vers. alia diuifio feudorum. nu. 52. & Præpositus nu. 54. ver. 13. diuifio. & Bal. in consi. 291. nu. 1. 2. & 11. in 2. vol. consi. Ias. super vñb. feu. nu. 106. ver. septima diuifio feudorum est, aliud ligium, aliud non ligium. Quam descriptionem iuris interpretes communiter approbant, cum adiecta vltiori declaratione, quid legalitas, quid homagium, quid fidelitas dicatur. Item an vasallus ligius duorum dominorum ex necessitate vel ex incidenti effici possit, necnon si vasallus ligius promiserit priorem dominum & nullum alium iuuare, possit tamen ad hoc auxiliari secundo per substitutum, scribit Rol. a Valle, in consi. 43. in 2. Tom. consi. Kirchouius.

Feudum pecunia concessum non dicitur merè feudum ex liberalitate procedens, (Adde latissimè Anto. Gabriel. de feud. concl. 2. lib. 3.) secundum communem per Burf. consi. 46. nu. 13. lib. 1. Idem.

Feudum emptitium vel pro pecunia concessum, magis emptionis contractus: quàm donatio censetur, secundum magis communem per Burf. consi. 4. nu. 15. lib. 1. Bonac.

Feudum emptitium seu hæreditarium si legatur sine assensu regio, debetur legatario æstimatio, secundum communem per Burf. consi. 4. nu. 17. lib. 1. Idem.

In feudo empto & acquisito, pretio mediante, æquè succedunt fœminæ, vt masculi. est com. opi. secun. Dec. in consi. 399. quoniam ex facto. vers. capio secundam. M. Chærian.

In feudo emptitio secundum veriore & magis com. Doc. sententiam, fœmina succedere non potest. D. Præpos. in c. 1. nu. 62. vers. octaua fallent. qui feud. dar. poss. Licet multi Doct. in contraria sententia fuerint, quos refert Rol. a Valle consi. 23. nu. 2. & 3. in 1. Tom. consi. Sed priorem sententiam commu. esse inquit Maria. Soci. iun. in consi. 65. num. 16. in 1. vol. consi. & magis com. eam appellat Albert. Brun. in consi. 18. nu. 9. inter cons. feud. Quia ad hoc, vt fœmi. in feudo emptitio succedere possit, duo requiruntur. Primo, q. sit integro pretio emptum. Secundo, q. nullum seruitium sit præstandum. Ita post alios tradunt Soc. iun. in d. consi. 65. nu. 16. & Rol. a Val. in d. consi. 23. nu. 33. Kirchouius.

Ad feudum ex pacto & prouidentia filius nisi hæres nō admittitur: secus in agnato, secundum communem, licet alij in filio contrarium teneant ex crebriori, q. tantum in hæreditario debeat esse hæres, secundum communem per Burf. consi. 3. nu. 46. lib. 1. Idem.

Hæres sine beneficio inuentarij in feudo ex pacto & prouidentia sibi præiudicat, secundum Burf. consilio 3. numero 29. libro 1. & vide quæ idem scribit consi. 2. numero 45. eodem. Idem.

Feudum improprium & conditionatum dicitur, quando soluitur annuus census adeò quòd ad fœminas etiam transire possit secundum communem per Burf. consi. 127. num. 51. lib. 2. I. Mallet.

Agnatum in feudo mixto succedentem debere esse hæredē immediatē defuncti scribit Burf. consi. 49. nu. 59. lib. 1. vbi disputat an hæres reuocans alienata debeat esse primi inuestiti, an vltimi defuncti hæres. & ibi refert duas communes opin. & tandem concludit quòd primi inuestiti, iuxta magis communem & veriore opin. Idem.

Feudum verum, seu personale, pro quo iuramentum fidelitatis præstatur, non transit ad monasterium, secundum communem per Burf. consi. 63. nu. 27. lib. 1. aliud verò quo seruitiū reale tantum sit, secundum aliam communem ibi, quæ intelligitur respectu comoditatis feudi vasalli vita durante, ex alia communi opin. ibi d. consi. nu. 27. Idem.

Feudum alteratū tenet pro solita natura feudi, licet pro alteratione minimè, secundum magis communem per Burf. consi. 40. nu. 34. lib. 1. & d. consi. nu. 35. vbi q. natura feudi alterata in parte, non operatur vt totum feudum annulletur, iuxta communem ibi relata. Bonac.

Feuda singularia, quæ sunt pura in regno Apuliæ: sunt in directo dominio Regis, quamuis regnum sit feudum, ita cōmuniter teneri dicit Dec. consi. 117. in fi. B. Villal.

De natura feudi, & qualis sit eius contractus.

C A P V I.

Constitutio, & natura feudi pendet à tenore inuestituræ, secundum quam princeps feudum ipsum concedit, intelligendo de principe qui de feudo liberè, & absolutè disponere potest. communem dicit contra Oldr. consi. 178. nu. 3. Clarus in §. feudum. q. 8. ver. Sed hic. P. Fich.

Feudi Franci natura est, quòd vasallus nisi ad ea quæ sunt expressa in concessione, vel quæ continentur in forma fidelitatis, non teneatur. Ita affirmat Io. And. in add. ad Spec. in litera A. §. his dieb. in tit. de præscript. lib. 4. par. 2. & non habetur in forma fidelitatis, quod non possit alienari sine consensu domini, ergo alienari poterit, secundum Bald. dicentem. Feudum Francum dici a lege legis, idest, à pœna caducitatis, quæ alterat naturalem libertatem consensus, non autem est liberum a lege conuentionis: ergo licet alienauerit vasallus irrequisito domino non amittit feudum. Bald. in cap. inter dilectos. num. 6. & 8. extr. de fid. instrum. Quia argumentum ab vltima voluntate ad contractus, vbi eadem ratio reperitur, valet. l. seruum filij. §. eum qui. ff. de leg. 1. Sed in vltima voluntate vasallus de feudo Franco per viam testamenti disponere potest, licet regulariter in feudis vasallus testari non possit: vt in cap. 1. ibi, nulla ordinatione defuncti manente, vel valente. Bald. in authen. nisi rogati. nam. 15. vers. & fuit quæstio. quem refert, & consulendo sequitur Ias. in consi. 57. nu. 2. vers. secundo principaliter moueor. in 1. volum. consi. Nam licet regulariter vasallus non possit de feudo testari, nec alterare naturam feudi, illud est verum nisi feudum esset Francum, in quo bene competit vasallo facultas testandi. Si ergo feudum Francum & liberum per viam testamenti in extraneum transferri potest, ergo & pariter per viam contractus, cum nō possit assignari ratio diuersitatis. Contrariam tamen sententiam & communioem opinionem esse in contrarium liquet ex sententia Bald. in prælud. feu. num. 53. vers. alia diuifio feudorum. quem sequuntur ibi alij Scribentes, vbi reprobandō Hoff. in c. fi. de reb. eccles. non alie. dicunt, quòd tale feudum francum irrequisito domino alienari nō possit, quia si posset alienari, sequeretur inconueniens, quod si deliquerit vasallus, puniri in amissione feudi non possit, & sic contemneretur ab eo dominus. Paul. de Castr. in consi. 163. vbi dicit. Quòd feudum francum non potest alienari sine voluntate domini, ne dominus inuitus alium quàm voluerit habeat in vasallum, vt in c. 2. de fratr. de nouo benef. inuest. Quam communem sententiam latius deducit Rol. a Valle in consi. 2. nu. 134. cum seq. in 1. Tom. consi. Kirchouius.

Feudum pro quo præstatur solum census annuus, & non seruitium personale, non est propriè feudum, neque retinet naturam feudi. Ias. in l. Gallus. §. etiam. nu. 19. ff. de liber. & posthum.

thum. ideò tale feudum pro quo præstatur annuus census, transit ad quoscunque hæredes etiam extraneos: quod non transiret si esset verum feudum, & pro quo præstari debet seruitium personale. Bal. in l. liberti. C. de ope. lib. & Ias. in eo §. et.

Feudi propriæ naturæ repugnat annua solutio onus reale denotans: per doctrinam Bal. in l. liberti libertatq; C. de oper. libert. Spec. de emphyteus. §. nunc verò aliqua. in fin. cum aliis allegatis per Burf. qui attestatur de magis cōmuni consil. 127. num. 18. lib. 2. I. Mallet.

Census annuus sapit naturam emphyteusis tantum non est feudi, nisi diceret inuestitura in feudum, quia tunc feudum, sed improprie dicitur, secundum magis cōmunem per Burf. consil. 127. num. 21. lib. 2. Idem.

Quid si feudum sit obligatum domino, ad aliquod seruitium, qualiter hæredes præstabunt? conclude secundum Iser. & Alua. quòd aut illud seruitium est diuiduum: & tunc quilibet tenetur pro par. l. 1. C. si cer. pet. l. ea quæ. C. fam. ercif.

Aut verò est indiuiduum, puta ire ad prælium, & tunc dabunt æquè idoneum ex seipsis: & hoc sufficere debet domino. Iam tamen. §. si plures. ff. iud. sol. Nam ipsi plures vasalli qui successerunt vasallo, habentur pro vno. l. cui fundus. ff. de condit. & demonstratio. & ideo debet sufficere domino, quòd habeat æquè idoneum, sicut erat prior. l. qui autem. §. 2. ff. de constit. pecun.

Quæro, an feudum sit contractus nominatus? Resp. Bald. l. fin. q. 1. C. quand. lice. ab ep. tenet, q. sit contractus innominatus, ex quo non parit actionem nominatam secundum nomen contractus, sed vel conditionem ex. l. vel consuetudine, idem tenet in rub. C. de perm. contrarium tenet Bar. l. iur. gentium. §. quinimò. ff. de pact. cuius sententiam communi calculo approbatam esse firmat Ias. in l. 2. num. 34. C. de iur. emphy. Curt. in tract. feud. part. 1. q. 9. M. Grass.

Feudum est contractus nominatus. comm. dicit Clar. in §. feudum. q. 6. Non tamen est contractus bonæ fidei. com. dicit eadem q. in fin. Fichard.

Feudum & si nominatus contractus sit, vt commune asserit Curt. iun. de feud. 1. part. prin. q. 9. Ioan. Ronchegall. Gioldus mihi multis nominibus obseruandus in l. reos. §. cum tabulis. num. 37. ff. de duobus reis. tamen bonæ fidei non est, vt frequenter placitum enunciat. Zas. de feud. 1. parte. ad finem. Eman. Suarez.

Quærit Curt. in tracta. feudor. quæst. 6. 1. part. vers. sed circa præmissa. Quid si pactum apponatur contra aliquod ex requisitis in feudo: an tale pactum transformabit contractum feudi in diuersam speciem contractus, an verò remanebit feudum, licet improprie? Al. multa pro & contra. Tandem concludit, q. licet pactum apponatur contra aliquod ex septem requisitis, quæ ipse antea enumerauit: firmus tamen remanet contractus feudi, licet improprie. all. c. 1. in tit. de feud. non habet. prop. naturam feu. & alia multa. maximè Paul. de Castr. in cō filio 162. incip. circa id quod primo quæritur. in principio. Vezinus.

Feudali in contractu possunt adhiberi pacta extranea & cōtra naturalia, ac propriam & communem naturam feudorum dummodo contra substantialia non apponantur. teste Rol. consil. 16. num. 8. num. 9. lib. 3. vbi quòd per pactum recedimus a propria natura feudorum, quia natura feudorum est genus, & tenor inuestituræ est species, quæ semper derogat generi. iuxta. not. per eundem Rol. d. consil. num. 9. nu. 10. & seq. vbi quando alteratur natura feudi ex concessione, & forma inuestituræ & ex pacto. Bellac.

Recognitio feudi per errorem facta non nocet posteris, cōmu. Cla. in §. feud. q. 20. versic. Sed pone. idem est, si recognitio aliter fiat quàm more solito vel debito. vt ibid. quod intellege de feudo antiquo, vbi vasallus defunctus nō potest præiudicare vocatis ex tenore inuestituræ. P. Fich.

Feudum datur gratis; & de variis, ac multiplicibus feudorum concessionibus, & receptionibus, & quomodo intelligantur.

CAP. VII.

Feudum datur gratis, & pro feudo, & ex natura feudi debetur seruitium personale: pro emphyteusi aut debet census annuus vel quantitas annua. Bal. in l. liberti. nu. 36. C. de ope. li. Bal. in additionib. ad Spe in ti. de emphy. §. nunc aliqua. Bar. & alij in l. 1. C. de iure emphyt. q. si dicat in instrumento, tale castrum concessum fuisse pro annua quantitate frumenti, illud non esset proprie feudum, sed potius em-

phyteusis. Non est enim proprie feudum dum præstatur seruitium reale, quod alterat naturam feudi. idem Chassa. in consuetu. Burgund. in tit. Des fiefz. in rubr. num. 9. cum sequentibus. & Dec. consil. 138. Bellac.

Feudum datū pro se, & hæredibus, est quidem hereditariū, sed non ita, vt etiam ad extraneos hæredes transeat. communem dicit Clar. in §. feudum. quæstione 9. versicul. Nunc prosequendo. Idem.

Feudum datum pro se, & filiis, & hæredibus, ab eis legitime descendentes, censetur hereditarium, & in tali feudo descendentes non succedunt, nisi etiam sint hæredes. com. dicit Clar. in §. feudum. quæst. 9. versic. sed quid si feudum. P. Fichard. & Villalob.

Feudum datum pro se, & hæredibus masculis, non dicitur hereditarium. commun. dicit Clar. in §. feudum. quæst. nona. versic. item quæro quid si. idem Clar. tamen distinguit in vers. se. Idem.

Feudum datum Titio vsque in quartam generationem, finita quarta generatione, filij vel agnati Vasalli ultimo defuncti possunt petere sibi confirmari feudum, & si non fiat, poterunt appellare ad superiorem. comm. dicit Clar. in §. feudum. q. 87. Idem.

Feudi simplex concessio parit tantum actionem vasallo ad realem inuestituram obtinendam, quo casu proprie feudum dici non potest, nisi coram paribus curiæ tradatur, ex communi per Burf. consil. 127. num. 45. lib. 2. I. Mallet.

Feudum concessum a Principe cum clausula, quòd tale feudum habeat naturam paterni, & auiti, iudicatur, vt antiquum & auitum: vt in illis succedant qui possunt succedere in auito, & antiquo. Ias. consil. 1. vol. 3. com. dicit. B. Villal.

Hanc communem refert & sequitur etiam D. Misingerus in obserua. 84. cen. 4. I. Fich.

Feudo concessio pro se & hæredibus masculis & fœminis, an tunc admittentur fœminæ cum mascul. An vero ordine successiuo? Curt. vbi supr. ibi. 17. dicit hanc dubitationem reperiri de eis per Alex. in con. 29. vol. 1. vbi concludit, quod admittentur ordine successiuo. addo quod istud etiam videtur decidere idem Alexan. in d. 1. volum. consil. 29. ibi fortifican. prædicta. vbi vult, q. ita demum admittatur fœmina, etiam in casibus, in quibus de iure succedere potest, quando deficiunt masculi, & non aliter. & idem vult in eodem 1. volum. consil. 127. vbi loquitur de emphyteosi. & stante statuto, quod filia excludatur ab intestato, & c. aliās autē tenet, q. in emphyteosi hoc modo recepta, succedat fœmina æqualiter cum masculino. Et de hac quæstio. vide etiam Ludo. consil. 1. & consil. 22. & Iasonem in l. 2. columna 73. C. de iure emphyt. & Dyn. consil. 2. Dec. consil. 129. Card. consil. 64.

Vide etiam Bal. consil. 326. in 2. par. vbi dicit q. si ultimo loco remaneant duo fratres, & vnus decedit relicta filia, postea alius decedit relicta filia, quod filia ultimi morientis excludet aliam. vide ibi quia est notabile consilium.

Adde tamen quod ipse Bal. videtur tenere contrarium in d. 1. part. consil. 328. quem etiam vide in consil. 331. Bellac.

Præmissam decisionem Alex. in d. consil. 29. vol. 1. intellige in terminis suis, quando feudum est pro se & hæredibus suis, masculis & fœminis: secus si dictum esset in inuestitura, quod quis recipit feudum cum masculino simul cum fœmina, vel diceretur quod fœmina succedat sicut masculus, vel receperet feudum pro masculis cum fœminis. Nam istis casibus succederet fœmina cum masculino. ita Bal. in d. l. quoties. C. de ius & legit. Franc. Crem. sing. 71.

Adde quod Ang. in consil. 184. tenet quod fœmina succedat cum masculino, qn dicit pro masc. & vna fœmina. Idem.

Quid si inuestitura dicat, pro se & hæredibus suis vtriusque sexus, an tunc venient fœminæ ordine successiuo. Cur. vbi supra, refert solum Alexan. hoc decidere in consil. 9. vol. 5. vbi dicit, q. fœminæ non admittentur nisi ordine successiuo.

Vide vnam pulchram quæstio. per Calder. in ti. de feud. consil. 13. aliās 315. Idem.

Sed quid si fuit quis inuestitus, vt supra, pro se & hæredibus suis mascul. & fœminis, & decessit, relictis vno masculino, & vna fœmina, sed masculus illico decessit, vtrū fœmina admittatur? glo. not. in c. 1. §. quin etiam. in tit. episcop. vel Abb. determinat quod sic. & ibi hoc volunt Aluar. Iac. de Beluif. Nic. de Neap. & Bal. licet Iser. ibi teneat contrarium.

Quid autem si feudum sit concessum duobus, vt supra, & vnus ipsorum decedat relicta filia, an patruus excludet eam, an e contra? dic q. filia excludet patruum. ca. 1. in tit. de duob. frat. à cap. inue. fac. l. si pactū. ff. de proba. faciunt not. per Alex. in 5. vol. consil. 119. col. 1. vers. & decedente. Bened. in consil. 82. col. 2. & sequen. Idem.

Sed quæritur, quid si masculus petat inuestituram pro se & sorore, an sibi præiudicet? Alex. in 5. vol. cons. 9. determinat qd non refert & sequitur simpliciter Curt. vbi supra ibi, 19. quæro. Idem.

Pro masculis & vna femina. Quid si contingat plures feminas adesse. Bal. in d. §. & quia. dicit quod est locus gratificationis. sed Cur. vbi supra ibi, 18. dicit, qd primogenita admitte- tur, per not. per Lud. cons. 408. vbi dicit, qd si testator leget ali- cui centum pro prima filia maritata, intelligitur legatum factum pro primogenita. dic tamen, qd pro opi. Bal. fac. tex. in l. si quis feruum. §. si inter duos. de lega. 2. & relinquit cogitan.

Vide etiam Ang. cons. 31. vbi loquitur de emphyteusi.

Deficientibus masculis. quod femina admittantur. Quid si dece- dat relicta vna filia, quæ successit in feudo, & contingat illam filiam decedere relicta vna filia, relictoq; nepote ex filio pmo- tuo. quis succedat? dic qd nepos. gl. in c. 1. in tit. de eo, qd sibi & heredibus suis. & ibi docto. faciunt quæ in similib. terminis vult Bal. in 1. par. cons. 1. & 2. facit etiam quod vult Curt. vbi supra. ibi, 22. quæro. vbi alleg. Fulgo. in cons. 229. Bellac.

Pro masculis & feminis ex suo corpore de censuris. An cõtinea. nepos ex filia. Bal. in c. 1. §. filia vera. de success. feu. dicit qd sic. quia non decedit sine filiis, qui nepotem ex filia reliquit. l. 1. C. de cond. infer. vbi idem Bal. & Pau. de Cast. refert & sequi. Cur. qui alia al. vbi supra ibi, 23. quæro. Idem.

In casibus, in quibus mulier succedit in feudo, quid si relin- quat filios ex diuersis matrimoniis, qualiter succedent filij in feudo. Cur. vbi supra ibi, vigesimo quarto quæro. dicit esse tex. mirabilem in c. mulier. si de feu. fuer. contro. decidentem in fauorem filiorum primi matrimonij. sed dicit communiter doct. ibi illum tex. intelligere in consuetudine locali, non au- tem in generali. Idem.

Pro suis liberis heredibus ex linea masculina descendens. An com- prehenda. filia femina recipietis. Cur. vbi supra ibi, vigesimo- quinto quæro. dicit, qd hanc quæstionem in emphyteusi for- mat Paul. de Cast. in l. maritus. C. de procuratori. vbi dicit cõ- suluisse, quod non. & ibi Curt. alleg. multa. max. Alex. in 3. vol. cons. 43. Idem.

Pro te & alijs de genere tuo. An veniant descendentes ex fœ- mina. Iser. in c. 1. de succ. feud. dicit qd nō. vide de hoc Curt. vbi supra ibi, 26. vbi latissimè disputat hanc quæst. Et in vers. 27. quærit an fœmina semel exclusa, per existentiam masculi, per- petuò duret exclusa, ita qd etiam mortuo masculo, qui eam ex- clusit, non possit fœmina admitti. & post multa hinc inde ad- ducta, concludit, qd sic, dicens hanc esse communem opi. quam limitat vide ibi per eum. Idem.

An autem femina semel admissa, excludatur a masculo su- perueniente, & c. duæ filie successerunt in feudum, vna moritur relicto filio, an iste nepos excludat materteram. Curt. ibi post longam recitationem. vers. 27. dicit quod non. & dicit hanc esse communior opinionem. Idem.

Ad vnum notabiliter aduerte, quia dominus directus feu- di, potest respectu sui iuris & interesse consentire, qd feudum veniat ad fœminas, vel natos ex fœminis. c. 1. §. hoc autem no- tandum. ibi nisi specialiter dictum fuerit. qui feu. da. poss. c. 1. de feu. fœm. & cap. 1. quemad. feu. perti. & ita vult d. Franc. Cur- tius in cons. 1. & ita refert se consuluisse in d. tracta. ibi, 30. & vlti. Idem.

Pro te & filiis masculis. Quæro quomodo in materia feudali intelligitur istud nomen filiis, scilicet, an nepotes, pronepotes & deinceps cõprehendantur? videtur primo qd non. per nota. per Bar. in l. liberorum. ff. de verb. sig. dum tangit articulum, an in contrahib. appellatione filiorum contineant nepotes. & hanc opi. tenet Alex. in 2. vol. cons. 204.

Contrarium est verius. quia in materia feudali sub hoc ver- bo filiis, continentur omnes descendentes masculi. ita gl. no. in c. 1. ver. & si clientulus. in gl. super ver. ad dominum. ibi, sed tu instabis. de alie. feu. & ibi hoc vult Bal. & in c. quæ in ecclē- siarum. in antep. col. de consti. Istud etiam proba. in d. vers. & si clientulus. dum illa litera æquiparat hos duos casus, scilicet, quādo quis recepit feudum pro se & heredibus suis masculis & quando recepit pro se & filiis. Nam primo casu intelligitur de omnibus heredibus masculis: verbum enim hæres, in mate- ria feudali intelligitur de filio masculo. c. similiter. §. profecto. in tit. de l. Contra. comprehenduntur etiam nepotes, pronepo- tes & c. quia illa verba, sine hærede decesserit, in materia feuda- li sunt posita in conditione: vnde debemus intelligere de filiis & vterioribus in gradu: non autē de extraneis: quia aliās feu- dum nunquam reuerteretur ad dominum, cum intelligeretur de extraneo, cum nemo sine hærede decedat. l. C. vnde vir & vx. vide tamen Alex. cons. 19. col. 3. lib. 5. vbi qd non intelligitur de hærede sanguinis. Pari modo est dicen. quando feudum reci-

pi. pro se & filiis, vt comprehendant etiam nepotes & vterio- res. Ad no. per Bar. in d. l. liberorum. potest responderi qd lo- quitur in materia contractuum: sed contractus feudalis non est propriè contractus: imo magis dicitur gratia. quia magis participat de lucro & benef. quā de onere. vt declarat Bal. in proœ. feu. dum ponit an feudum possit dici gratia. ergo, & c. l. quæritur. ff. de sta. ho. & ab ista opi. à qua vidit aliquos discre- pare. & quam mult. comprobat iuribus, dicit non esse receden. d. Iac. in d. tract. in ver. præsentis & recipientes. Adde Alex. in l. Gallus. §. instit. in vlt. col. ff. de libe. & posth. cuius verba fere formaliter tacito auctore, refert Iac. vbi supra, & de hac q. vi- de latissimè per Ias. in l. de quibus. in 6. & 7. col. ff. de ll. & pro ista parte, quam sequi. al. infinita, max. Alex. in 4. vol. cons. 121. incip. super primo quæsito. quod mihi est. 124. al. etiam eundē Alex. in 5. vol. cons. 17. & cons. 26.

Addo eundem Iasonem, in l. si extraneus. in vlt. colum. ff. de condit. caus. da. vbi in apostilla allegantur multa consilia. quæ mihi parum esset transcribere. idem vult in d. §. inuestiens. in 4. colum.

Addo etiam Curt. in d. tract. in 2. par. in ver. circa hanc ma- teriā. vbi infinita al. pro & contra. dicens, qd alias conatus fuit defendere primam opi. Nunc autem diutius consideran. con- siderauit præd. op. federe distinctionis posse concordari.

Distigue igitur, inquit ipse, qd loquimur in feudo habito à supremo principe, & tunc appellatione filiorum veniat ne- potes. Aut loquimur in concessione feudi facta ab alio infe- riore, & tunc secus. & hanc suam distinctionem probat opti- mis fundamentis. Bellac.

In feudis nomine filiorum veniunt etiam nepotes, ita vt si quis accipiat feudum pro se, & filiis, intelligantur etiā nepo- tes inclusi. Hanc communiorē esse testatur Franc. Cur. in suo tract. feu. in 1. par. 3. part. prin. in q. 27. nu. 5. licet ipse putet di- uersam opinionem iuri magis esse consonam. P. Fich.

In emphyteusi autem appellatione filiorum, non venient nepotes. Ita Alex. in d. cons. 17. in 5. vol. Bellac.

Quæro an feudum receptum pro filiis, intelligatur etiam pro nascituris? Lauden. in c. 1. de grad. success. in feu. tenet qd sic. & est de mente Bal. in l. si manumissus. quasi in si. com. C. de libe. & eorum libe. Vezin.

Quid si dicatur pro filiis nascituris: & nascatur quis ex ven- tre scito? dic qd admitti. ita Feli. in c. sicut ex tua. extra, de ho- mic. Adde Curt. in 3. par. q. 14. Idem.

Pro se & nepotibus. An tunc veniant filij fratris? vide Alex. in l. 2. C. de succe. edic. Idem.

An autem veniat filius fratris præmortui cum alio filio, & sic cum patruo. Curt. in 3. par. ibi, 12. quæro. dicit, qd sic. al. Cor- neum in 2. par. cons. 24. Idem.

An filii recipient. excludant filios fratris. Bal. in l. cum acu- tissimi. C. de fideicom. Idem.

Pro se & suis heredibus. An tunc fœmina admittatur. vide Alex. in 1. vol. cons. 30. repetito in 5. vol. cons. 2. & dic qd nō, quia in hac materia feudali, appellatione heredis intelligitur de fi- lio masculo. c. similiter. §. profecto. in tit. de l. Cõra. Card. cons. 64. Cald. in tit. de feu. cons. 8. alias 310. Ang. cons. 110. in 3. col.

Cor. tamen in cons. 16. tenet, qd si dicatur pro se & heredib. & successoribus, veniat fœmina. Idem.

Et heredibus quibuscunque. An intelligatur et de extraneis? Bal. in c. imperialem. ver. sed si concessum. in tit. de prohi. alie. feu. per Fed. determinat qd sic, in tātum qd poterit legari etiam extraneo. quia in re legata legatarius censc. quodāmodo hæ- res. lid. tempus. §. 1. ff. de vsuca. idem vult ipse Bal. in l. 1. in 34. q. ff. de re. diuis. de quo vide latē Alex. in l. Gallus. §. etiam si pa- rente. ff. de libe. & posthu. in 2. col. cum apostilla. eandem opi. ipse tenet Alex. in l. quædam. §. nihil interest. ff. de eden. & in l. etiam. ff. solu. matri. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. & in l. si patroni. ff. ad Treb. faciunt quæ vult Barb. in 2. part. cons. 23. vbi ponit de statuto dicente quod quælibet persona cuiuscun- que sit conditionis, & c.

Addo Pan. in 2. vol. cons. 3.

Idem vult Ias. in l. 2. in 77. col. C. de iure emphy. Idem.

Et pro heredibus & successoribus. Not. quod tunc oportet, qd sit hæres ille qui intēdit consequi feudum. vt in terminis vult Alex. cons. 10. in 3. vol. & in 5. vol. cons. 13. & cons. 19. cons. 26. in 1. col. & cons. 28. in vlt. col. & cons. 124. Et Cur. in cons. 82. in 4. col. & Curt. iun. cons. 11 in 4. col. ibi, secundam itaque. Bal. in authen. hoc amplius. C. de fideicom. & in dubio præsu- mi. pro heredibus. Alexan. in 5. volum. cons. 18. & consil. 26. Curt. iun. cons. 3.

In contrarium fac. quod vult Alex. in 4. vol. cons. 193. in 1. colum. Idem.

Pro te & quibus dederis. An tunc trāseat ad extraneos? doct. Com. opin. Tom. ij. K commu-

Com. V. l. Opin.

communiter per illum rex tenent quod sic in c. 1. in tit. de feu. habent. pro naturam feu. & est tex. in cap. feudum ea lege. si de feu. sue. contr. & etiam in emphyteosi ecclesiastica tenent Nicol. de Neap. & Alua. ibi. & illud indubitatum, quando in testamento esset institutus hæres extraneus. ut vult Alex. in 2. vol. conf. 189. & vide Bal. in 1. par. conf. 70. Curt. iun. conf. 1. circa princ. Idem.

Sed nunquid habeat locum ab intestato? Cur. in 4. conf. multa al. pro & contra: tandem concludit hac opinionem esse veram, & procedere, etiam ab intestato, ut tunc veniat etiam hæres extraneus ab intestato. al. Nicol. de Neap. Alua. & Card. Alex. in d. c. feudum ea lege. & alia infinita, respondendo pulchre & subtiliter ad adducta in contrarium. Idem.

Sed quid si ille qui tali modo fuit inuestitus, non disponit, an hæres disponere possit? Alua. in c. 1. in tit. de eo qui fin. fe. ag. ad feu. pater. in ult. col. dicit ita ferè formaliter, verba, & cui dederit, aliquid non operantur postquam vasallus non fuit usus illa potentia sibi attributa. arg. ff. de arb. l. non distinguemus. §. si cum dies.

Non requiritur tunc consensus domini in alienatione. Decius conf. 164. Idem.

Pro se & descendantibus. Quid si decessit relictis pluribus filiis qui diuiserunt inter se, & feudum peruenit ad vnum? dic quod donec extant aliqui de linea illius cui feudum peruenit, alij non admittentur. tex. est in c. 1. de natura suc. feu. ut al. Cor. in 3. volum. conf. 37. vers. ex alio, & c. fac. quod vult Oldr. in consil. 178.

Et ita in emphyteosi firmat Cor. in 3. vol. conf. 190.

Contrarium tamen in emphyteosi videtur tenere ipse Cor. licet non audeat firmare in 4. vol. conf. 42. Bellac.

Feudum concessum pro te, & quibus dederis, non solum secundum communem sententiam, transit ad hæres extraneos, verum etiam de eo testari vasallus sine consensu domini potest. Ita est text. in cap. 1. tit. de feud. non habente propriam naturam feudi. in vlt. col. dicitur, si quis ea lege alicui feudum dederit, ut ipse & sui hæres, & cui ipse dederit, habeant: respondeo, iste, qui sic accepit, poterit id vendere vel donare: vel aliter si sibi placuerit, etiam sine voluntate domini alienare. & ibi docto. Dec. in conf. 171. nu. 2. & conf. 193. nu. 5. Gozad. in conf. 4. vers. 10. confidero. nu. 8. inquit: certè etiam si esset feudum, cum sit data potestas concedendi quibus voluerit, potest disponere ad libitum, & in testamento relinquere, sequuntur & alij Aym. Crau. conf. 84. nu. 1. par. 1. & Rol. à Val. conf. 96. nu. 34. in 1. Tom. conf. Kirchouius.

Feudum pro se, & hæredibus masculis, & fœminis, stante statu tuto exclusiuo fœminarum: non deueniet ad fœminas donec superfit masculus, secundum communem per Bur. d. conf. 63. nu. 7. lib. 1. Idem.

Feudum pro hæredibus vtriusque sexus susceptum, nunquam transit ad fœminas donec masculus superfit, secundum magis communem per Bur. conf. 63. nu. 9. lib. 1. vbi quod nec fœmineum simpliciter, ex communi relata. Idem.

Feudum concessum pro se & quibus dederit, potest alienari sine ulteriori consensu Do. Iac. de S. Georg. post alios in tracta. feudali. §. ita etiam quod ipsi vasalli & eorum hæres & successores. Et copiosius Franc. Curt. in suo tract. feudo. in 4. par. ex quibus caus. feu. amit. in 1. principali canone. incip. aggrediamur itaq; secundam regulam principalem. §. quinto quarto. nu. 141. vbi ipse in vtramque partem hanc q. explicat, additq; eam communem doct. opin. esse, à qua in practica non esset discedendum. Kirchouius.

Feudum concessum pro se, & hæredibus quibuscunque, tunc cum verbis geminatis potest transire ad fœminas, & non est restringendum: sed ampliandum. Moder. in addit. ad Alex. conf. 39. in verb. quibuscunque. vol. 1. communem asserunt. P. Fichard.

Feudum non transit in fœminas, nisi concessum sit pro se & quibus dederit, secundum magis communem per Burfat. conf. 4. nu. 4.

Feudorum, quæ alicui & quibuscunque illius hæredibus concessa sunt, successione fœminæ potentiuntur. commune ponit Apostillat. ad Alexan. conf. 30. vers. quibuscunque. libr. 1. Suarez.

Feudum pro se, & hæredibus tantum est informe, secundum communem per Burf. conf. 49. nu. 4. lib. 1. & pro se & hæredibus vtriusque sexus, est hæreditarium mixtum, iux. communem d. conf. post nu. 47. ac etiã si diceretur pro hæredibus masculis, de quo disponi potest secundum magis communem, at secus de feudo ex pacto & providentia, de quo non disponitur, ex communi ibi relata, etiam si esset nouum, & cum domini assensu, secundum magis communem ibi d. conf. Idem.

De Feudalibus, &

Feudum quando est concessum pro te & hæredibus, quibuscunque, transit ad extraneos. Bal. in l. 1. nu. 27. ver. 34. ff. de rer. diuis. & qualita. & in c. imperialem. de prohib. feu. alie. vbi si feudum est concessum pro te & hæredibus, quibuscunque, includuntur non solum tria genera hæredum, de quibus instit. de hæred. qualita. & differ. sed etiam legatarius, qui in re legata dicitur quodammodo hæres, l. id tempus. §. 1. ff. de vscap. Alex. de Imo. in conf. 7. nu. 8. in 7. vol. conf. & Cur. iun. in conf. 4. & in tract. feu. in par. 4. num. 130. ver. quarto signanter limitanda. & nu. 141. ver. aut simpliciter sint appositæ. vbi attestatur hanc esse com. opi. Ias. in l. quædam. §. nihil interest. nu. 5. ff. de eden. Item etiam transit ad fœminas, & ad descendentes ex fœminis, ut latius prosequitur multas auctoritates allegans, & contraria arg. refutans. Rol. à Val. conf. 3. nu. 65. cū seq. in 1. Tom. consil. Kirchouius.

Feudum acceptum vel relictum pro se, vel alicui pro se suisq; descendantibus & hæredibus, ita demum debetur, si copulatiuè sint hæres & descendentes: quia vtrunq; requiritur, nec alterum sine altero sufficeret. Bar. in l. vt iusiurandi. §. si liberi. nu. 4. ff. de oper. lib. Bal. in l. tale pactum. §. si. num. 1. ff. de pact. Hanc communem Doct. sententiam esse inquit Alex. de Imo. in conf. 128. nu. 6. in 1. lib. Ias. in conf. 57. nu. 1. in 1. vol. & Crau. in conf. 107. in 1. par. conf. Kirchouius.

Feudum acceptum pro se & filiis dicitur ex pacto & providentia, secundum communem per Burf. conf. 82. num. 1. lib. 1. pro qua vide Clar. §. feudum. q. 9. ver. quandoque. O fasc. decis. ibi. in prin. Bonac.

Feudum susceptum pro se & hæredibus quibuscunque, transit etiam ad extraneos, secundum communem per Burf. conf. 76. nu. 7. lib. 1. vbi quod in fideicommissi restitutione venit, iux. aliam commu. opin. ibi relata. Idem.

Feudum pro se & hæredibus vtriusque sexus: dicitur hæreditarium mixtum, secundum communem per Burf. conf. 89. nu. 33. lib. 1. quinimo & illud, pro se & hæredibus masculis ex eo legitime descendit, secundum magis communem ibi relata, licet plures ex alia receptione opi. contrarium tulerint. Idem.

Quando feudum est pro se & descendantibus, si inuestitus decessit relictis pluribus qui diuiserunt & feudum peruenit ad vnum, donec extant descendentes ab illo cui peruenit feudum, alij non admittentur etiam proximiores. c. vnicò. de natura suc. feu. Cor. in 3. vol. conf. 37. ver. ex alio. Idem.

Sed quid si agnatus offerat iustum pretium: extraneus autem qui vult emere feudum, offert ultra iustum pretium, quis istorum præfertur. Bai. in l. 2. in fi. com. de rescin. vend. disputat ista q. & tandem determinat contra agnatum: quia res tam valet. & c. l. pretia rerum. ff. ad l. falc. l. si seruus. ff. de condit. fur. auth. hoc ius porrectum. de sac. san. eccl. l. Prætor. §. in eam. ff. de bo. aucto. iud. poss. & l. 1. & 2. C. si propter pu. pens.

Limita tamen dummodò non interueniat fraus neq; collusio cum eo qui offert ultra iustum pretium. al. super ista materia nota. per Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de empt. & vend. §. nunc dicen. restat. vers. item no. quod sta. in fi. & sequitur Alua. in cap. 1. §. sed si res. in tit. per quos fiat inue. mouetur per illum tex. ibi, æquali pretio.

Ang. tamè in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de ver. ob. videtur velle contrarium. al. not. per Io. And. vbi supra. sed in veritate Io. And. determinat contra agnatum. Idem.

Pro agnato autem videtur esse glo. in d. l. 2. C. de rescin. ven. de hoc vide latius per Alex. in d. §. cohæredes. in penul. & vlt. colum. Idem.

Feudum à patre acquisitum, siue pro se, & hæredibus, siue pro se & liberis, potest filio imputari in legitimam. at si prouenit ab auo, tunc ex quo censetur aduentitium, non potest imputari. communem dicit I. Clarus in §. feudum. quæst. 46. P. Fichard.

Feudum variè acquiritur, & an præscribatur.

C A P V T VIII.

Feudum acquiritur primo per inuestituram. c. 1. qui. mod. feud. const. pot. vbi habetur quod sine inuestitura non potest feudum constitui.

Qualiter autem probetur inuestitura, dic quod inuestitura feudi noui probatur per pares curiæ, aut per breue testatum à paribus comprobatum siue subscriptum. c. 1. quid sit inue. Bellac.

Inuestitura autem feudi antiqui proba. etiam per testes extraneos, dummodo mares. c. 1. ad fi. in tit. quot test. sint neces. de istis habetur per Cur. in d. tract. feud. in 2. par. viso quæ personæ, cum sequentibus. Idem.

Secundo

Secundò acquiritur per pecuniam, de quo tamen vide latius Curt. vbi supra in 2. parte. vers. 5. principaliter.

Tertiò acquiritur per stipulationem, de quo tamen vide latius vbi supra. vers. 2. cadit necessaria dubitatio.

Quartò acqui. per ius accrescendi, de quo dicam infra. Idè.

Acquiritur etiam aliis modis, de quibus in c. 1. de consue. recti seu. s. successione, item per adeptionem pos. præcedente licentia domini, itè & si quis steterit in pos. feudi per annum, domino præsentè & non contradicente, de quo est tex. in c. 2. in fi. in tit. si de inuest. inter dom. & vas. lis oriatur. Idem.

De præscriptione autem feudi, vide Dec. conf. 144. in 3. col. & seq. vbi ponit quæ sint necessaria ad præscriben. feudum, & faciunt quæ vult Alex. in 2. vol. conf. 169. ibi, tum etiã quia. Idè.

Et an feudum præscriba. vide Curt. conf. 82. in 2. col. vbi tenet quòd sic spatium triginta annorum.

Sed Alex. in 5. vol. conf. 2. in 6. col. vers. ad sextum. tenet quòd non præscribatur minori spatio centum annorum, & latè Soc. in 1. par. conf. 86. in 4. concl. & illud conf. Alex. est repetitum in 1. vol. conf. 30.

Vide Lud. Rom. conf. 166. in 3. col. & conf. 371. Idem.

Præscriptio non habet locum in feudalibus contra dominum in casu quo vasallus feudum, in scio domino, alienasset, & ille, in quem alienatum est postea vellet allegare possessionem, & præscriptionem cōtra verum dominum: tunc enim tale feudum ne longissimo quidem tempore præscribi potest. com. dic. Clar. in §. feudum. q. 45. vers. Si autem. P. Fichar.

Feudum præscribi potest. no. glo. & doct. in d. cap. aduentitiam. de præsc.

Fallit in 2. casib. quos not. Paris. in d. c. aduentitiam. nu. 16. Don. a. Fin.

Feudum autem acquiri posse, mediante pecunia, contra gl. in c. 1. de benefic. fratr. hodie consuetudine receptū esse dicit Clar. in §. feudum. q. 16. Et tale feudū est verum feudum, & regulatur secundum leges, & consuet. feudi, ita omnes feudistas velle ait in §. feudum. q. 16. in fi. Idem P. Fich. & Suarez.

De castro feudali, & eius custodia.

C A P. IX.

Astro cum omnibus pertinentiis, quæ sunt in territorio, concessio in feudum, bona non præsumuntur in dicto territorio feudalibus, sed allodialibus, nisi contrarium probetur, secundum communem per Burf. conf. 46. nu. 26. lib. 1. præsumuntur tamen esse sub iurisdictione. Bonac.

An autem recognoscens tenere castrum in feudum, intelligatur recognouisse iurisdictionem & territorium? Bal. in d. c. 1. post Oldr. tenet quod non, & idem vult Albe. de Rosat. in l. fi. C. de iurisd. om. iud. vide latissimè Iac. in tract. feu. in ver. dicti; vasalli promiserunt recognoscere. Vezin.

Nunquid ille cuius protectioni committitur castrum, dicatur habere iurisdictionem illius? vide Bar. in l. 1. C. de excus. mu. Idem.

Quæro an tempore belli possit princeps imponere custodes in castro, quod ab eo tenetur in feudum? Ang. in auth. nūc si hæres, per illum tex. C. de litig. determinat quòd sic.

Adde quod etiam potest mitti custodia ad vidē. quid agat colonus, secundum Alex. in l. diuortio. §. fi. in fi. ff. sol. matr. fac. & vult Bal. in 1. par. conf. 87. vbi dicit, quod si sint plures socij vnus pedagij, potest vnus pro suo interesse ponere custodes.

Addo quod imò tempore belli potest princeps capere castrū, quod ab eo tenetur in feudum, inuito vasallo. l. 1. C. de Nau. non excus. lib. 10. & potest inuito vasallo illud fortificare, secundum Albè. in l. fi. ff. de vsu. & habita.

An autem princeps possit postea talem impensam repetere à vasallo? dic quod non, secundum Bal. in l. fi. aliquam. in fi. com. ff. de off. procon. & lega. per rationem etiam quia inspicitur quod principaliter fit.

No etiam quod dominus castri tenetur ad impensam custodiæ castri, non autem subditi. ita Ias. in d. l. diuortio. §. impendia. ff. sol. matr. Petr. Gerar. sing. 37.

Et si mulier habeat partem castri, tenetur ad partem impensæ. Ang. in conf. 149. Ias. in d. §. impendia.

Et qui habet custodiam tene. de suo reficere expensas si labi permittat. Phi. in c. generali. de elect. in 6. Bellac.

Quæro item obiter an dominus temporalis habens iurisdictionem in loco possit tempore guerræ ponere gentes super campanili inuito prælato? videtur quod non: quia vt res ecclesiæ prohibentur alienari. c. sine excep. 12. q. 2. Ita & occupari.

Sed contrarium videtur verius: quia hoc fit pro vtilitate pu-

blica, quæ priuata est præferenda. l. vnica. §. pen. C. de cad. tol. & ista opi. videtur verior, secundum Cy. & antiquos in l. nullus. C. de sum. tri. & fi. ca. Bonac. & Vezinus.

Addo Bal. in terminis in 1. par. conf. 356. Panor. in cap. cum ecclesia. nu. 3. de immu. eccl. Idem.

Quid si castrum debeat alicui restitui ad tempus, an impensa facta medio tempore pro custodia illius castri, possit repeti? dic quod non, secundum Ang. & Imo. in l. sumpt. ff. de lega. 1. res dotalis non potest propter impensam retineri. Soci. in l. si non sortem. de cond. indeb. nu. 9. si tamen aliquis fac. expensam pro recuperan. castrum potest sibi retinere donec ei restituatur expensa. Ana. conf. 32. refert Ias. in l. diuortio. §. interdum. in 1. col. sol. matr.

Faciunt quæ habentur per Alex. in 2. vol. conf. 168. ibi, ultimo. & in 5. vol. conf. 20. quod est idem. Barb. in 4. vol. conf. 46. in 5. col. & conf. 56. & Ang. in conf. 35. Idem.

Ille princeps dicitur possidere castrum ad cuius instantiam ibi ponitur castellanus, secundum Bal. in l. traditionib. in prin. com. C. de pact.

Quæro an fideiusor castellani teneatur de extorsione seu robaria per castellanum facta? Bal. in l. 1. in prin. ff. de magistr. conue. determinat quod nō: quia solum fideiusor apud rempub. non autem apud priuatos. & idem vult Fel. in c. cum ordinem. in 4. col. extr. de rescr. Idem.

Si princeps tempore belli, vel ciuitas fortificauit castrum alicuius nobilis, ille nobilis non teneat ad illam expensam, nisi tanquam vnus de populo. Bal. in l. si in aliquam. ff. de off. procon. & leg. fac. cremen. sing. 25.

Addo Ias. in l. age cum Geminiano. C. de transact. al. Bal. vbi supra & adduc. ad hoc pulchra similia.

Possit tamen istud dictum limitari, nisi forma fideiussionis esset latè concepta. per no. in l. fideius. magistratuum. ff. de fideius. Idem.

Quid autem si finito anno pro quo quis fideiusor remaneat ille castellanus in castro, an fideiusor videatur iterum obligatus. vide no. in l. item queritur. §. qui impleto. ff. loca. & Alex. latè. in l. si mora. in 8. col. ff. sol. ma. Barb. in 1. vol. conf. 31. in 1. col. cum seq. & Ias. in l. si vnus. in fi. principij. ff. de pac. & in l. 1. in 5. col. C. de iud. & Soci. in 1. par. conf. 21. in 4. col. in quibus locis, communiter concluditur, quòd fideiusor non remaneat obligatus. Idem.

Quid si custodes castri inter se diuidant custodias nocturnas, & castrum capiatur? vide Ias. in l. 1. §. si procurator. in 2. col. ff. si quis iudicem. non obtemp. vbi dicit, quod illi qui poterant dormire, non tenentur. al. Alb. in 2. part. ita. quæst. 159. incip. si ex forma statuti eligantur custodes. Adde Pet. Gerar. sing. 37. Idem.

Nunquid ille qui habet castrum in custodiam a principe, debeat credere literis generalibus principis, per quas mandat castrum relaxari? dic quòd non, sed debet castellanus recipere signa specialia sibi à principe data. vt vult Bal. in c. significauit. extr. de rescrip.

Ego intelligerem dictum Bal. in terminis suis scilicet quando castellano essent data signa specialia, alias autem obediendo literis generalibus crederem ipsum castellanum excusari. Et ad istud in specie in similib. terminis allego Bar. in l. si quis vxori. §. apud Labeonem. ff. de fur. vbi excusat bidellum restituentem librum famulo solito, vel alteri portanti signum.

Ad idem addo Pan. in c. fin. ext. de fur. vbi per illud dictum Bar. dicit, quod licet quis restituit rem alterius deferenti signum illius cuius est res. fac. bonus tex. in c. significauit. ext. de appel. vide aliquid in materia. per Pe. Gerar. sing. 87.

Possit tamen istud limitari (licet in specie tactum non inueniam) non procedere in re pretiosa vt est castrum: quia tunc non debet quis ita literis generalibus credere. & ita procedat opi. Bal. Idem.

No. etiam quod castellanus qui substituit vnum nobilem eius consanguineum ad custodiam castri, excusatur à prodicione illius nec de prodicione socij Alex. in l. fi. de custo. reo. Ita Old. in conf. 92. Addo Fel. in c. Petrus. in 1. col. ext. de homic. Barb. in 1. vol. conf. 63. in 4. col. & in 2. vol. conf. 3. in 16. col. & conf. 18. in 12. col. Ias. in l. si pec. §. fin. ff. de cond. causa da. & Præpo. Med. in c. 1. in 4. col. in tit. de feu. guar.

Et quæ vult Barb. in 3. vol. conf. 91. in 2. col. Pet. Gerar. sing. 30. Idem.

Castellanus inuitatus ab inimicis de prodicione castri, potest ad illam inuitationem attendere, & facere duplicem tractatum. hoc tamen prius notificato domino castri. ita dicit Ang. in l. quicunq. C. de seru. fug. & in l. si quis seruo persuaserit. C. de fur. & ibi Pau. de Cast. in prin. vbi dicit idem esse in vxore alicuius quā alius querit adulterare, vt ipsa vxor possit dare

Com. opin. Tom. ij.

K 2

dare

dare aures, & reuelare marito pro bastonari faciendo illum quarentem adulterare. Vezin.

No. quod castellanus, qui videt obfessionem castri esse fien dam per inimicos, non propterea debet recedere, sed debet vi riliter se defendere, alias est puniendus. si tamen inimici iam inuasissent castrum, potest recedere. secundum Ang. in l. metū. ff. quod met. causa.

Dicit etiam Bal. in c. illud. & ibi sequitur Fel. ext. de maio. & obed. quod castellanus non debet exire de castro etiam pro dando subsidium toti ciuitati.

Adde q. Sali. in l. i. C. de custo. & exhib. reo. dicit castellanū debere de nocte duplicare custodias: alias ei posset imputari.

Adde etiam Fel. in c. cum contingat. in 2. col. ext. de for. cō pe. vbi dicit q. ciuitas obfessa potest se dare sine domini con sensu, quando non est spes defendendi. & idem vult in c. cum liceat. in ult. col. extr. de p̄scrip.

Vide aliquid per Calca. in simili. conf. 80.

Vnum notabile non omitto, q. si ciuitas, vel locus sit rebel lis, potest princeps eximere castra à ciuitate. Ita vult Fel. in c. inter quatuor. in prin. ext. de maio. & obed. al. Panor. ibi. Idē.

An ille qui promissit commodare castrum contra omnem personam, teneatur commodare contra seipsum? Iac. in tract. feu. in ver. de castro. in 4. col. ibi Moueo nob. & c. concludit q. non. Idem.

An castrum dicatur habere pertinentias Alex. in 1. vol. cōfi. 43. tenet q. non. & dicit Panor. in 2. par. conf. 62. in 5. col. q. nō dicitur quid de pertinentiis castri, nisi sit deputatum. vt ibi es set perpetuo. vide tamen Barb. in 4. vol. conf. 57. in 4. col. & seq. iurisdic. castri dicitur de pertinentiis. Alex. in 5. vol. conf. 23. in 1. col. vide eundem in l. 3. in 7. col. de acq. poss. Idem.

Confirmatio facta ei qui per vim occupat castrum, est nul la. Bart. in l. auctoritatem. C. vnde vi. Alex. in 5. vol. conf. 1. in 8. col. & latius in conf. 3. ver. 8. & sup. in ver. cōfirmatio. §. 10. Idē.

Et concessio castro cum iuribus & pertinentiis an veniant molendina & huiusmodi, vide Cor. in 4. vol. conf. 321.

Quando castrum occupatur ab aliquo, libellus dandus est contra occupatorem, & coram suo superiore. Ang. in §. p̄riu diciales. in 4. col. insti de actionib. Idem.

Domini terrarum an possint cogere homines ad faciendū custodiam in castro? vide d. Iac. in d. tract. de homag. vers. an autem. vbi concludit q. non, nisi immineret magnum pericu lum. per c. i. in tit. qua. vas. iud. deb. fidel. iuncta gl. not. quam ibi ad hoc ponderat. Bal. in l. Aduocati. in fi. C. de aduo. diuer. iud. & idem Bal. in l. si tuis. C. de oper. liber. dicit, q. pecunia est vi ta hominis. Et subiungit, q. domini non possunt cogere sub ditos vt vadant ad tripudian. in castro; quia ab omni superio ritate ius honestatis intelligitur esse exemptū. al. Bal. in l. quod ex liberta. C. de oper. liber. Idem.

Sed an fructus rei feudalis, à solo separati, & res mobiles exi stentes in castro dicantur esse feudales? Cur. vbi supra. ver. itē notabit. dicit q. nō. al. Bal. in conf. 422. incip. casus talis est, ad fi. in 1. vol. & in conf. 33. incip. ad euentiam. in eo. vol.

In contrarium tñ fac. quia quod dicimus de feudo, idem & de fructib. rei feudalis, vt vult Signo. cōf. 12. faciunt multa que ponit Soc. in 1. par. conf. 93. in 9. col. vbi dicit, q. fructus sunt eius naturæ, cuius & bona facit etiam quod vult Fel. in c. quæ in ecclesiarum. in 31. col. ext. de consti. Bellac.

Infeudare qui principes possunt. Ciuitate in feu dum data, quæ cum ea veniant. Regalia quæ dicantur, & de illorum infeudatione.

CAPVT X.

Infeudare, & dare res in feudum: non omnibus licet de iure, sed hoc quibusdam personis cōcessum est, vt per eorum nobilitatem, dignitatem, vel per ali quam consuetudinem possint dare in feudum, vt in eo titulo de natura feudi, quoniam & rustici possunt infeuda re. Ita Iaco. Aluarot. in tit. de his qui feud. dare possunt. §. mar chio. nu. 8. & ibi etiam Bal. & vasallus alteri vasallo suum feu dum potest infeudare, ita Bal. in eodem loco. Bellac.

Imperator potest infeudare res etiam mediātē sibi subie ctas. Cur. iun. conf. 1. in 2. dubio. col. 8. Vezin.

Rex Romanorum, vel alius potest alicui concedere castrum nomi ne & iure antiqui feudi possidendum, quod licet sit no num feudum, assumit tñ qualitatem paterni, & antiqui feudi. & hanc com. opin. doct. esse ibi attestatur Phil. Dec. nu. 3. in fi. de qua decisione videantur ea, quæ dicta sunt in verbo, feudū

nouum si fuerit alicui datum, & in inuestitura, illa verba iure feudi paterni & antiqui adiecta essent. & de hac valde eleganter & copiose, in vtramq. partem multis adductis auctorita tibus. scribit And. Tiraq. in tract. de vtroq. retract. §. 31. vsque ad nu. 43. Kirchouius.

Rex Romanorum potest ante coronationem res imperij in feudum dare, & de his concedere inuestituram, imo alicui pri uilegium largiri. Hanc communem doct. opi. esse per multas auctoritates firmant Guido Pap. in conf. 65. ver. ad aliud du bium. nu. 9. & Phil. Dec. in conf. 194. num. 1. & 2. & in c. eam te. nu. 2. extra de rescrip. Kirchouius.

Feudum ciuitatis vel castri vacantis, per Papam, vel Princi pem concessum, perinde vt etiam alia quælibet beneficia, la tissimè venit interpretandum, ita vt etiam si id expressum nō sit, tam iurisdic. quam castra, pagi, vel villæ, quæ subsunt ta li ciuitati, vel castro, aut in eius districtu & comitatu sita sunt, concessa censeatur. argum. l. fi. ff. de consti. prin. l. si quando. & ibid. Bar. C. de bonis vacatib. lib. 10. l. 1. §. initio. ff. de offi. p̄fect. vrbis. c. cum dilecti. in fi. & ibi. glo. de don. & glo. in c. cum olim. de verb. sign. quod Bar. & Docto. in p̄dict. locis com muniter tenere refert Bened. Capr. reg. 102. nu. 3.

Necessitas autem facit actū probabile. Pan. in c. tua nos. ma ximè. nu. 8. de eccl. edifi. vbi dicit q. necessitas fac. cessare iuris solemnitates. & Prælatus ob magnā necessitatem potest alie nare, & infeudare sine consensu capituli. Præpo. i. titu. feu. c. 1. col. 3. ad 1. vide Bal. in l. 1. in repe. col. 4. C. vnde vi. Vezin.

Ciuitate à Papa vel principe in feudum data, non tantū iurisdic. sed etiam castra, & villæ, quæ dictæ ciuitati subsunt, vel de eius districtu & comitatu sunt, concessa cēsentur, quū Principum beneficia latissimè veniunt interpretanda, & simi liter castro concessio, omnis iurisdic. & pertinentiæ cum eo dem concessa dicuntur, per l. fi. de consti. princip. l. si quando. C. de bonis vacant. lib. 10. & ibidē Bart. l. 1. §. initio. ff. de offi. p̄fect. vrbis. c. cum dilecti. de donat. & ibidē glo. in fi. & gl. in c. olim. de verb. signif. & Bal. in l. cum multa. C. de bo. quæ li be. in quibus locis dicunt q. sic. & Ang. in l. 1. §. qui mandat. ff. de offi. cui mand. est iurisd. idem tenet Pet. de Anch. in c. p̄terea. ext. de off. deleg. de quo etiam habetur aliquid per Barto. in l. 2. ff. de verb. sign. & per Bal. in l. 1. §. cum vrbem. ff. de off. p̄fec. vr. & in l. fi. ff. de consti. prin. & in l. pen. C. de cond. infer. & in c. i. in tit. de cap. qui cur. vend. de quo etiā per Spec. & Io. And. in tit. de iurisd. om. iud. in §. 1. & per Flor. in l. 1. §. 1. ff. si vsufr. pe. Adde Fel. in c. qd sedes. in 2. col. ext. de off. ordi. vbi plures allegat remissiones. Adde etiam Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 134. in 1. col. quod incipit, notandum est. vbi tenet q. donato castro intelligatur donata iurisdic. de quo etiam per Alex. & Ias. in l. 1. in 8. col. ff. de iurisd. om. iud. & in l. fi. in 1. & 2. col. per Ias. ff. de consti. prin. habetur etiam per Bart. in l. inter eos. ff. de acq. re. do. & per Ias. in l. quominus. 26. col. de flumi nib. Alex. in 5. vol. conf. 7. in 2. col. Oldr. conf. 252. Bened. Capr.

Concessio castro an intelligantur concessa molendina quæ sunt in aquis dicti castri, habetur per Bal. & Alua. in c. i. in tit. de cap. qui cu. vendidit. de quo latius per Corn. in 4. vol. conf. 321. in 4. dubio. Idem.

Princeps si alicui feudum concedat. & in concessione vta tur verbo donamus, vel alio simili importante donationem, censebitur libera donatio. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 17. P. Fichar.

Quæro quæ dicantur regalia. dic quod habetur in c. i. in ti quæ sint reg. & per Bal. in c. i. in tit. episcopum vel abba.

No. quod quando princeps infeudat regalia, non valet infeudatio nisi sit apposita clausula, motu proprio, vel ex certa scientia. l. i. C. de peti. bo. subla. lib. 10. & ita vult Albe. de Res. in l. quotiens. C. de preci. imp. offer.

In generali venditione non veniunt regalia. Calca. cōf. 101. Bellacomb.

Nunquid in concessione feudorum regalium veniant flu mina: puta si princeps dixit, concedo Castrum cum territorio de tali flumine vsque ad tale. Arch. in c. ecclesias. 13. q. 1. dicit q. sic, propter dictionem, de, & dictionem vsque. & veniunt vn de incipiunt, & vbi finiunt. & ita vult Bal. in cap. 1. §. si quis de manso. in tit. de contro. inue. in pen. col. Vide in contrarium. Lud. sing. 64. Bellac.

Vltius quæro, an si in concessione feudi princeps reci piat pecuniam, tunc sit feudum? Bald. in l. qui se patris. vers. hoc scias. C. vnde lib. dicit quod non. & idem vult in l. si quam C. de oper. libe. vbi vult, q. si quis emat a principe mansum in feudum, non erit propriè feudum tanquam mercenarium & non gratuitum. refert & sequitur Curt. vbi supra. circa septi mum. Idem.

Sed quid si princeps concedat in feudum pro annuo cen su, an

fu, an tunc dicatur propriè feudum? Cur.vbi supra.al.Bal.in l. liberti.in vlt.col.verf.Item no. si instrumentum. C. de oper. libert.& in aliis plerisque locis tenere quòd non . sed tunc erit potius contra. & emphyteuticus, vel innominatus. al. etiam multa alia, max. Alex. in conf. 136. Idem.

Ecclesia, vel Archiepiscopi, & alij Prælati, an infeudare possint res Ecclesiasticas, & quibus, qualiter, & quando.

C A P V T X I.

 Rchiepiscopus & alij Prælati possunt infeudare, vbi est antiqua consuetudo infeudandi. c. 1. in princ. in tit. qui feu. da. poss.

An autem in tali infeudatione requirantur solemnitates requisitæ in alienatione rerum ecclesiasticarum? cõis conclu. est q. non. vt voluit cano. in c. 2. de feu. refert Curt. vbi supra. in 2. par. q. 1. vbi al. etiam Pan. in c. vt super. de reb. eccles. non alien. Lud. cõf. 70. Pau. de Cast. conf. 136. Fede. conf. 109. & Calde. conf. 1. in tit. de his quæ fiunt à Præla. in quibus hoc dicit communiter teneri, quòd feudū reuerfū ad ecclesiam, possit de nouo infeudari sine illis solemnitatibus. & licet ipse multa adducat in contrarium, dicit tamen ab ista opi. non esse receden. quam multipliciter confirmat.

Et ibi subiungit in 2. q. an tunc solus Prælatus sine consensu capituli possit talem infeudationem facere. & dicit hanc q. poni per Bal. in d. c. 1. in tit. qui feu. da. pos. & post longam distinctionem tenet quòd sic.

Et in 3. q. quærit quantum tempus requiratur ad hoc, vt dicatur inducta consuetudo infeudandi, adeo q. non sint necessariæ solemnitates. vide ibi per eum referentem varias opin. & non decidentem: sed ponit decisionem in q. seq.

In 5. autem q. ponit qd requiratur ad hoc, vt res solita infeudari rediens ad ecclesiam perdat istam qualitatem, vt nō dicatur amplius solita infeudari. & sic de cætero non possit alienari sine debitis solemnitatibus in qua etiam refert varias opin.

In 6. ponit quid si consuetudo ecclesiæ sit infeudare in masculos. & fiat infeudatio in masculos & fœminas an valeat, & pro qua parte.

In 7. ponit an infeudatio possit fieri consanguineis prælatorum.

In 8. ponit, an decisio. d. c. qui feu. dar. poss. dicentis quòd res solitæ infeudari & c. habeat locum in decimis, & sic in reb. spiritualibus.

In 9. ponit an Prælati possint infeudare suo capitulo rem quæ redeat ad ecclesiam.

In 10. ponit an Prælatus superior possit infeudare sine consensu Prælati inferioris.

In 11. ponit de potestate Papæ circa infeudationes.

In 12. ponit quid si Episcopus primo concessit in feudum, demum Papa, quæ concessio valiat.

In 13. ponit an legatus de latere possit infeudare feuda ecclesiarum suæ legationis.

In 14. ponit nunquid regula d. cap. 1. habeat locum in Archiepiscopo.

In 15. ponit an finito feudo per generationem, teneatur Prælatus potius inuestire consang. defuncti, quàm aliū extraneum, & concludit per multa quòd sic.

In 16. quærit an si fiat noua infeudatio, requiratur canon condecens. & decidit quòd non. al. Alex. in 1. vol. conf. 79.

In 17. ponit nunquid Prælatus possit infeudare rem nō solitam cum pacto. vt non incidat in commissum propter canonem non solum.

In 18. quærit si ecclesiæ soluebat certus canon, an Prælatus accipien. minorem canonem longo tempore, possit præiudicare ecclesiæ. & concludit q. sic, si per 40. annos fuit ita solutū. per c. olim causam. extr. de cens. al. Alex. in conf. 112.

In 19. ponit an Prælati possint infeudare rem non solitam, occupatam à potente sine debitis solemnitatibus.

20. quærit nunquid prædicta concl. q. Prælati ecclesiarū nō possint de nouo infeudare sine debitis solemnitatib. procedat non solum in rebus propriis ecclesiæ, sed etiam in aliis quas ecclesia tanquam vasalla recognosceret in feudum ab alio.

21. quærit an decisio illius c. habeat locum in rebus paruis. & concludit quòd non, per c. terrulas. 12. q. 2. al. Alex. in l. senatus. §. marcellus. de leg. 1.

22. quærit, an decisio d. c. 1. habeat locum in rebus patrimonialibus clericorum, & dicit quòd non, per c. 1. in titu. de cler. qui inue. fec.

23. quærit an res relicta ecclesiæ sub conditione, ne alienetur, possit infeudari? & dicit q. non. post Iac. Ardiz. & Alua. in d. c. 1. qui feu. dar. poss. per tex. in §. sanctissima. in auth. de alien. & emphy.

24. quærit an ecclesia vel monasterium possit infeudari: & dicit quòd non post Alua. & Præpo. in d. c. 1.

25. quærit an Prælatus qui ex delicto venit deponendus, possit infeudare feudum sibi apertum, si nondum est accusatus. & dicit q. sic. Alua. post Bal. in c. 1. in tit. hic potest esse. tit. qui succe. tene.

26. quærit an solus Prælatus possit remittere feloniam vasallo. & al. Bal. in d. c. 1. qui feu. dar. poss. distinguente, aut solus Prælatus est collator feudi, & potest: alias non. & adduc. ibi Curt. pro ista dist. pulchra notabil. Bellac.

An Prælatus possit infeudare rem pertinetem ecclesiæ sibi immediate subiectæ. Barb. in 4. vol. conf. 54. in 3. & 4. col. tenet quòd sic. Vezin.

Quæro, An Prælatus possit res ecclesiasticas in feudum concedere? Resp. licet Doct. variè locuti sunt: Tamen communior & verior est sententia, quòd Prælatus possit infeudare rem antiquitus solitam infeudari, non solum extraneis, sed etiā consanguineis suis, & affinis. Ita tenet Bal. l. 1. de rer. diui. q. 25. dēt enim fauorabilior esse suis, quàm extraneis, dummodo nō sit suspitio, quòd ius ecclesiæ per hoc deterius reddatur. Eandem sententiam firmat Aluar. c. 1. si de inuest. inter dom. & vas. lis. ex quo enim non læditur ecclesia, cum consanguineus capiat eisdem conditionibus, quibus extraneus, cur hoc fieri prohiberetur? Fed. de sen. in conf. 152. incip. quidam Prælatus. Abb. c. vt super. de reb. eccle. non alien. & hęc est communior opi. vt firmat Ias. in prælud. feu. nu. 19. Zas. de feud. parte 5. quar. conclu. Mich. Grassus.

Prælatus potest res solitas infeudari aliis infeudare sine consensu capituli. commu. dicit Clar. §. emphyteusis. q. 13. vers. itē quæro. P. Fichar.

Prælatus potest non solum infeudare feuda, quæ tempore suæ prælaturæ aperiuntur, sed etiam quæ tempore prædecessoris sui aperta sunt, si tamen prædecessor ille tale feudum receperit inter bona mensæ suæ, & ita decesserit, nō poterit successor, inconsulto Rom. Pontifice, illud infeudare, si tenuerit per annum inter bona mensæ suæ. comm. Clar. §. feudum. q. 13. vers. sedn unquid. P. Fichar.

Prælatus res feudales ad ecclesiā reuerfas non solum extraneis, sed etiam consanguineis & affinis suis infeudare potest. com. in §. feudum. q. 13. vers. alterius. P. Fichar.

Feudum decimarum, quod solitum sit laicis infeudari, potest Prælatus alteri laico in feudum concedere. com. dicit Iul. Clar. in §. feudum. q. 13. vers. sed quæro. P. char.

Prælatus ecclesiæ potest infeudare res ecclesiæ, de quibus est consuetudo infeudandi antiqua. gl. & docto. in c. 1. de feu. cap. 1. vbi glo. 12. quæst. 2.

Fallit in quinque casib. quos not. Ias. in c. quia de feudis, qui feudum dare pos. nu. 11. & seq. Do. a Fin.

Prælatus non potest res ecclesiæ infeudare de nouo, quando non est antiqua consuetudo infeudandi. c. 2. de feud. & c. 1. qui feud. dare possunt.

Fallit in quinque casib. quos not. Ias. in d. c. 1. nu. 20. Idem.

Prælatus in renouatione infeudationis non potest alterare, aut mutare consuetudinem secundum quam res erant solitæ infeudari. com. dicit Cla. §. feudum. q. 13. vers. scias tamen. cum vers. seq. P. Fichar.

Feudalia bona si reuertantur ad Ecclesiā, possunt infeudari non solum extraneis, sed & consanguineis prælatorum, dummodo sint honestæ personæ, & non ecclesiis onerosæ. Zasius de feud. par. 5. nu. 5. 1. communem dicit, ex c. decener. 89. dist. & Panor. in c. vt super. de reb. ecclesiæ non aliæ. Vilal.

Contrariam opinionem post multas allegationes communes esse asserit Dec. conf. 131. nu. 2. (etsi inibi statim in principio scribat. in hac q. Doct. tam variè loqui, vt quæ verior sit opinio, & quæ communior esse videatur, non facile perscrutari possit; & ibidem refert Roma. quoq; in conf. 22. propositæ mihi consultationis & c. concludere hanc esse communem. Et similiter Alex. conf. 80. vol. 1. in eadem residere dicentem hanc esse communem, & quòd ab ea quouis modo non sit recedendum. Item allegat. And. Sicul. in c. 1. de loca. qui & ipse attestatur hanc esse communem Docto. opinionem. Quam retinuit idem Dec. conf. 328. Et auctor hoc loco. Et hæc maximè in Ecclesia procedere debent, cum sit in ipsa æquitate fundata, cuius Ecclesia magis studiosa debet esse, quàm laici: secundum tex. in c. 1. de alie. feud. I. Fich.

Certum est tamen, si ecclesia vellet retinere feudum pro se, nec cuiquam de nouo concedere, quòd hoc posset, per tex.

Com. opin. Tom. ij. K 3 in c. 2.

in c. 2. de feud. Hæc quoque communis opin. est secundum præceptorem Zazium in conf. 8. num. 44. lib. 2. Et Carol. Rui. cōf. 152. vol. 1. Villal.

Ecclesia rem infeudari solitam sibi deuolutam cum concedit alicui sine ulla solemnitate, non dicitur alienatio, sed meræ præcedentis cōcessionis executio, secundum communem per Bursat. conf. 127. nu. 77. lib. 2.

Ecclesia re sibi per lineam vasalli finitam deuoluta cogitur denuo iuxta solitum infeudare vnum ex proximioribus agnatis secundum magis cōem per Bursat. cōf. 127. nu. 78. lib. 2. Idem.

Feuda ad ecclesiam reuersa non modo extraneis, sed & honestis antistitum consanguineis, concedi ius fasque est, vt cōmune effert Zas. de feud. part. 5. num. 51. Idem.

Ecclesia concedens rem in feudum eam magis consanguineis & agnatis defuncti concedere tenetur, quàm extraneis: quod procedit in agnatis collateralibus non hæredibus, ac in emphyteusi ecclesiæ noua secundum cōmunem per Iul. Cla. in §. emphyteusis. q. 45. Hier. Gabr. conf. 30. nu. 10. & seq. quos refert, citat, & sequitur Bursat. conf. 127. nu. 4. & 78. li. 2. Idem.

Feudalis res ecclesiæ à prælati conceditur pro libito eorū voluntatis & consanguineis suis & agnatis secundum magis communem per Bursat. conf. 127. nu. 6. lib. 2. Idem.

Possessio annalis rei ecclesiæ deuoluta ita mensæ applicatur, vt de cætero amplius infeudari nequeat secundum communem per Bursat. conf. 127. nu. 3. lib. 2. L. Mall.

Infeudare vel subinfeudare, nunquid vasallus queat. Feudum & emphyteusis an parificentur, & in quibus. Res in dubio an feudalisi præsumatur: in annuis redditibus an possit feudum consistere.

C A P V T XII.

Quæro, an vnus vasallus possit alium vasallum infeudare de feudo, q̄ ipse habet & recognoscit à domino? Resp. q̄ sic. Ita tenet gl. communiter approbata in c. 1. §. præterea. de ca. Corradi. vt testatur idē Duennas. d. reg. 40. limita. 1. Eandē opi. tenet glo. & ibi omnes Doct. d. c. imperialem. & tenet & sequitur Ioā. Scarampis in conf. 111. num. 1. inter conf. Bruni. Gozad. conf. 62. num. 5. Et eandem dicit esse commu. Curt. d. trac. feud. 4 par. nu. 83. M. Grassus.

Vasallus potest sibi acquirere nouum vasallum infeudando, & feudum etiam sine licētia superioris domini. gl. in c. quæ in ecclesiis. de consti. §. similiter. in tit. de lege Corrad. in vñb. feud. not. Abb. in c. transmissa. de foro comp. Bal. in c. 1. in fin. princ. qui feudum dare possunt. fallit in 6. casib. vt per Fel. in c. quæ in ecclesiis. col. 2. de consti. Don. à fina.

Vasallus potest infeudare sine consensu domini. cap. 1. de vasallo, qui contra constit. Lotar. cap. 1. in princip. de prohibi. tio feud. alienat. per Federic. fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. c. 1. nu. 30. fallit in 6. casib. vt per Fel. in c. quæ in ecclesiis. de consti. num. 95. Idem.

Subinfeudare alium de feudo pōt vasallus, et sine consensu dñi. cōem dicit Clar. in §. feudum. q. 32. in prin. et si sit feudū eccles. com. in d. q. 32. ver. & hæc. non tñ feudum decimarū com. mu. quæst. ead. ver. sed quid si sit. Vt aut, eiusmodi infeudatio subsistat, tria requiruntur: primum vt vasallus hoc agat bona fide. Secundo vt subinfeudatus sit eiusdem conditionis, & qualitatis cuius est ipse vasallus. Tertio vt subinfeudatio fiat eiusdem pactis, & conuentionibus, quibus vasallus prior feudum tenebat. com. dicit Clar. d. §. q. 32. ver. scias tamen. Nota tamen si talis infeudatio esset facta in præiudiciū dñi tñ, tunc feudum debet remanere penes istum secundum vasallum etiā post finitam lineam primi. At si esset facta in præiudiciū agnatorum qui succedere debebant vigore primæ inuestituræ, tunc subinfeudatio illa resoluitur statim post mortem subinfeudantis, venitq; proximior agnatus ad feudum. com. dicit. Clar. d. §. feudum. q. 32. ver. sed circa. P. Fichard.

An dicta in feudo habeāt locum in emphyteosi, & econtra vide Alex. in 5. vol. cōf. 5. vbi videtur sequi dist. supra datam. vnde etiam Ias. in d. l. 1. in 13. & 14. col. vbi tenet q̄ sic. vide etiam Soc. in 2. par. conf. 167. in 9. col. vbi dicit q̄ sic, nisi contrarium reperiatur decisum. vide etiam Cur. conf. 25. vbi dicit, q̄ a pari procedunt cōtractus emphyteoticus & feudi. al. multa. de quo per Alex. in 4. vol. cōf. 106. ibi, nec p̄dict. ob. si diceretur, q̄ tex.

Dicit tamē ipse Alex. in 1. vol. cōf. 30. repetito in 5. vol. cōf. 2. in 4. col. ibi, no ob. l. 2. & c. quod non procedit arg. de vno ad

reliquum, de quo etiam latē in d. 5. vol. cōf. 5. in 2. col.

Aduerte quia Alex. in d. cōf. 106. dicit q̄ dicta in feudo nō procedūt in emphy. quando sunt contra ius, alias secus, & ita possunt opiniones concordari, & q̄ non procedat quando est contra ius, tenet Alex. in l. qd̄ dñ. in 28. col. de ver. ob. Idē.

Si contingat aliquis casus in materia feudali non decus in feudis, deciditur per ius commune. Ias. in rub. C. de carb. edic. in fin. Idem.

Iura feudalisa habent locum etiam in feudo ecclesiastico. Dec. in conf. 78. in fin. Idem.

Feuda eisdem regulis censentur, quib. emphyteuses, vt superius latē receptum posuit in vers. emphyteusis, vbi scriptis addes Io. Ronchegal. virum magna eruditione, ac doctrina, in l. reos. §. cum tabulis. nu. 37. de duob. reis. Suárez.

Feuda subiiciuntur constitutioni. l. 2. C. de rescin. ven. vt frequentius placitum ponit meus & iuris Doctor, & commemo- rabilis interpres Arius Pinel. ad illam eandem l. par. 2. c. vlti. numero 23. Suárez.

Argumentum de emphyteusi ad feudum valet, & econuer- so secundum Bal. & Sal. in l. generaliter. §. cum autem. C. de in- stit. & subtit. Alber. Brun. conf. 81. num. 5. Alex. conf. 30. & cōf. 43. vol. 1. & 2. & conf. 5. vol. 5. Calc. conf. 45. Corn. conf. 97. vol. 1. Paris. cōf. 12. nu. 42. vol. 1. & cōf. 1. n. 147. vol. 2. Soc. iu. cōf. 71. nu. 7. & 27. vol. 1. conf. 109. nu. 14. vol. 2. Mantua. conf. 21. nu. 5. vol. 2. Ruin. conf. 109. nu. 14. vol. 3. & Io. Cephalum conf. 29. num. 3. & sic, vbi non reperitur contrarium a iure commu- ni decisum argui posset de feudo ad emphyteusim secundum Spec. in tit. de feud. §. quoniam. ver. 40. & ita esse cōmunē opi- nionem docet Soc. conf. 167. nu. 24. vol. 2. & quod in dubio va- leat argumētum de feudo ad emphyteusim ait cōmuniter te- neri Soc. iu. in d. conf. 71. nu. 7. sed argumentum hoc de feudo ad emphyteusim, tum demum procedit, si vtrobiq; appareat eadem ratio secundum Zas. conf. 11. nu. 9. vol. 4. similiter in ex- orbitatib. a iure minimē valet argumentum ipsum de emphy- teusi ad feudum. secundum Laur. Syluan. cōf. 42. nu. 8. F. Viu.

Feudum. de feudo ad emphyteusim validum est argumen- tum, ita demū si ius feudorum in iusta & naturali ratione fun- detur, teste Rom. conf. 212. nu. 4. Dec. conf. 435. in fi. Ofas. deci. 32. & est cōis opin. per Alex. conf. 106. col. pen. & conf. seq. col. 2. lib. 4. declarando vt ibi per eum, cui adde Ias. in l. 1. num. 55. & seq. C. de iur. emphy. secus si ius commune resistat. & ratio diuersitatis assignari possit: & ius feudorum non fundetur iu- sta & naturali ratione. Ias. in l. de quibus. num. 16. ff. de legi. in l. pactū quod dotali. 3. par. gl. C. de colla. qua in materia dixit Bal. in rub. extra de iudi. 1. lect. col. 3. q̄ in materia iurisdic- tionis licitum non est arguere de feudo ad emphyteusim. sequi- tur Dec. in c. cæterum ante nu. 13. de iudi. Bellac.

Feudalis res, vel emphyteutica in dubio non præsumitur modo aliquo, sed allodialis, & libera, quia omne prædiū a qua- libet seruitute liberum censetur. l. altius. C. de seru. & aqua. & ita tenet Alex. conf. 129. ponderatis his. vol. 1. & conf. 55. per- spectis his. vol. 4. vbi patet ex congestis per eum istam esse cō- munem opinionem, & ita asseuerat Cur. iun. conf. 184. num. 1. Idemq; firmat Bellonus conf. 10. nu. 9. vbi subdit, q̄ oēs Doc. legendo, & consulendo cōiter sequuntur istam opinionē. idē quoque firmat Dec. conf. 464. superiori anno, & conf. 498. vi- so casu, vbi ait feudum non præsumi, nisi probetur & allegat concord. & conf. 588. viso puncto. & conf. 424. proponitur, & Paul. Castren. conf. 179. in causa. vol. 1. nouissimorum, & Cla. §. feudum. q. 18. sic ex istis concludendum est q̄ huiusmodi præsumptio transfert in aduersariam partem probandi onus vt bona feudalisa, & non allodialia sint, vt tradit in terminis. Curt. sen. eleganter conf. 75. & ita consuluit Bellonus in præ- citato conf. 10. per totum. F. Viuius opin. 280. & P. Fich.

Feudalis res in dubio non creditur. sed allodialis. Cur. iun. in conf. 174. nu. 1. communem dicit.

Amplia hanc communem etiam si feudum sit factum de ca- stro cum omnibus pertinentiis, quæ sunt in territorio, nō præ- sumuntur bona in d. territorio feudalisa, sed allodialia, nisi con- trarium probetur. Bello. conf. 10. nu. 11. cōem dicit ex Cur. in. conf. 108. & 158. & 184. & Matthæ. de Aff. decis. 257. Villalo.

Vnum nota, q̄ omnis res præsumitur allodialis, nisi probe- tur feudalisi, & sic q̄ non præsumitur feudum nisi probetur, quia feudum est species seruitutis. Ita Bald. in c. inter filiam. in tit. si de feud. defunct. sue. contro. & in c. 1. de contro. inue. & in c. 1. in prin. ext. de iud. & in l. 1. C. de seru. & in auth. sic alie- natio. C. de sacrosan. eccl. & in l. si prius. ff. de ope. nou. nunc. Pan. in c. sicut. ext. de iureiu. & est bona gl. in l. si ex prædiis. C. de euic. Addo Pau. de Cast. in terminis in 2. vol. cōf. 163. & Ale- xā. in 1. vol. cōf. 129. & in 5. vol. cōf. 15. Barb. in 1. vol. cōf. 505. col. & Ias. in d. l. si prius. in 17. col. & Præpo. in plud. feu. col. 17.

& eundem Iasonem in l. quominus. in 37. col. ibi, quæro. 3. i. ff. de flumi. Iacob. pulchrè in tract. feu. in verb. dictiq; vas. promiss. recog. & c. in 3. col. Alex. in 4. vol. conf. 55. in 8. col. Idem.

In antiquis tamen probatur per famam rem esse feudalem. Alex. in 5. vol. conf. 15. in prin. Idem.

Allodialia omnia in dubio præsumuntur, nisi contrarium probetur, ne seruitus vel feudum præsumatur, secundum communem per Burf. conf. 46. nu. 23. lib. 1. vbi hanc conclusionem procedere dicit, etiam si prædia vicaria essent feudalia, ac de iure communi etiam quod esset castrum in quo homines & vasalli adessent, præsumetur semper allodiale, non autem feudale, nisi probetur. Bonac.

Allodialis quælibet res præsumitur, non autem feudalis, secundum communem per Burf. conf. 9. nu. 36. lib. 1. conf. 10. nu. 12. cod. Idem.

Feudalis res in dubio non præsumitur. Host. in c. nimis. de iureiuran. Bal. in c. 1. §. 1. si de feudo fuerit contro. inter domi. & agn. & in l. libertas. in prin. ff. de statu hom. hanc esse communem opin. attestatur Ias. in prælud. feud. col. 9. fallit in 6. casib. quos no. Port. in lib. 5. suarum concl. reg. 13. Do. a Fin.

Feudum non præsumitur in re dubia, ni liquidò probetur, vt frequenter placitum affirmant Curt. iun. conf. 184. num. 1. Bel. conf. 10. nu. 9. Iul. Clar. §. feudum. q. 18. Viuius lib. 1. opin. 113. Suarez.

Feudum an possit consistere in redditibus annuis? Bald. in prælud. feu. vers. sed hic quæro. dicit quod sic, per c. 1. de contro. inter vas. & epi. dic. enim Bald. quod omnes res, ex quibus fructus percipiuntur inter immobilia computantur, & quod ex annuis redditibus, percipiuntur fructus, patet, Quia singulis annis renasci. put. alij fructus, per not. in l. diuortio. §. si vir. ff. sol. matr. Ita refert & sequitur Cur. in tract. de feu. in 1. part. vers. circa verò quartum, vbi alia alleg. & infert, licet in specie tantum non inueniat, quod in molendinis potest feudum consistere, quia inter immobilia computatur, vt vult Bal. in l. certi iuris. C. loca. vbi vult quod molendinum dicitur prædium rusticum. alleg. etiam Bal. in c. contingit. in pen. col. extr. de do. & contu. subiungit esse viden. Angel. in §. 1. in authen. de non alien. vbi dicit, quod mobile coherens immobili censetur, immobile, al. etiam Ang. in l. non solum. ff. de peti. hared. vbi vult, quod licet molendina inter immobilia computentur, tamen quia sunt in continuo periculo possunt per prælatum, & tutorem sine decreto alienari, Bellac.

Feudorum inuestitura est duplex: & de eius tenore, probatione, præsumptione, petitione, & concessione, & an debeat pro ea laudimium.

C A P V T XIII.

Inuestitura propria est, cum possessio, Abusua vero, cum hasta, vel aliud corporeum traditur vasallo à domino inuestiente. cap. vnico. in prin. & ibi Bal. & doct. in ti. quid sit inue. de quo vide latè Iac. in tract. feu. in verbo, inuestiuit. vbi ponit effectus abusua inuestiturae. Vezin.

Inuestituræ tenor inspiciendus est. c. 1. tit. de duo. frat. de no. benefic. inuest. ad quod allego infinitas auctoritates, in vers. inuestitura. Idem.

Inuestitura antiqua est illa quæ regulat, & debet attendi. vt vult Bal. in c. 1. quando vas. iu. deb. fidel.

Fac. quod vult Spec. in tit. de feu. §. quoniam. vers. & no. vbi dicit quod in similib. non debet induci nouitas.

Hinc dix. Bal. in c. 2. §. si vero. in tit. de feud. guard. quod renouatio feudi aliter facta quam more solito, non nocet possessori. Addo Pau. de Cast. in terminis, in 2. vol. conf. 162. incip. circa id quod. 1. vbi dicit, quod dominus in præiudicium vasalli non potest immutare naturam feudi.

Ita etiam vult Bal. in c. 1. in tit. An filius vel agna. vbi dicit, quod si feudum erat antiquum, & fiat renouatio inuestiturae tanquam de feudo nouo, talis renouatio non præiudicabit agna. non consentientibus: quia dominus in præiudicium agnatorum non potest alterare naturam feudi. ar. l. si. ff. de pac. & l. si post mortem. §. si. ff. de contratab. Bellac.

Eodem modo vasallus in præiud. agnatorum nihil potest facere in feudo antiquo. vt probatur in c. 1. §. ex contrario. & ibi Bal. in tit. de inue. de re al. fac. faciunt no. in c. 1. in tit. de vas. decre. ata. Idem vult Bal. in l. 1. in pen. col. C. quando non peten. par. vbi dicit, quod renouatio inuestiturae aliter facta, non habet præiudicare tercio. & idem vult in 1. par. conf. 82. vbi dicit, quod si antiqua inuestitura diceret, in masculos tantum: no-

ua non potest dicere in masculos & fœminas.

Addo etiam Alex. in 1. vol. conf. 30. repetito in 5. vol. confil. 2. vbi al. Barto. in l. si mihi & Titio. ff. de verbo. oblig. glo. Dyn. & Bal. in l. quod dicitur. la. 1. ff. de impen. in re. do. fac. & Bald. in l. 1. in 9. quæst. ff. de re. diuis. & l. fer. in d. cap. 1. de vas. decrep. ata. & glo. & doct. in c. 1. §. insuper. de prohib. alien. feud. per Fede. & alia multa.

Idem in terminis vult Cur. in conf. 1. in 3. & 4. col. in d. tract. in 2. par. vers. 7. quæro si prima inuestitura. & c. vbi al. Bal. in d. conf. 82. & Card. conf. 92. incip. Nobiles viri. in prin. vbi dicit, Nouam inuestituram, habentem et aliam formam quam antiquam, non immutare formam antiquam. per tex. in d. c. 1. de vas. decre. ata. & per alia quæ al. ad quod etiam adduc. Alua. in d. c. 1. in fi. 2. col. de vasal. decre. ata. & dicit bene facere quod vult Pau. de Cast. in conf. 154. inci. circa præsentem casum dum dicit quod in dubio postquàm constitit de antiqua inuestitura, præsumitur sequens facta secundum condiciones appositae in prima & quod renouatio inuestiturae aliter facta quam more solito non noceat posteris recognoscent. tenet etiam Iac. in tract. feu. in ver. dictiq; vasal. promiss. recog. in 4. col. al. Bal. in c. 1. in tit. de feu. guard. fac. quod vult Alex. in 5. vol. conf. 18. ver. tamen in proposito. Dec. conf. 185. & conf. 193.

Limitat tamen nisi talis recognitio fieret ex certa scientia, & sponte. vide ibi per eum. Idem.

Sed quid si in concessione feudi noui dicat concedens, quod concedit iure feudi antiqui & paterni, an tale feudum regulabitur secundum naturam feudi noui, an vero secundum naturam feudi antiqui? vide quæ latè dixi supra tit. proximo. ver. quærit insuper de quæstione quotidiana. Idem.

Et quid si feudum antiquum sit diuisum, & quilibet est pro sua parte inuestitus, an tunc dicatur nouum, & filij vnus ex fratribus excludatur à patre alterius? vide notabiliter Bolog. in conf. 1. in 4. col. & seq. vbi tenet. quod sic. al. Bal. in 1. part. conf. 117. Idem.

Inuestitura probat rem esse feudalem. c. 1. qui. mo. sen. cõst. pot. & ita vult in terminis Signo. in cõf. 79. ptope fi. vbi dicit, quod etiam per testes feudum probari potest. al. c. 1. §. 1. in tit. quid sit inue. Barb. in 4. vol. conf. 57. max. in 5. col. Idem.

Quid si inuestitura est facta de aliquo loco, & territorio. cū iuribus & pertinentiis suis, an bona existentia in dicto territorio seu finib. censeantur feudalia? Cur. in 2. par. vers. 6. quæro quando inuestitura & c. fac. concl. quod quando totum vel maior pars est feudalis, omnia præsumuntur feudalia nisi contrarium probetur. c. 1. de contro. inter masc. & femi. & ibi doct. al. multa alia, max. Panor. in 1. vol. conf. 82. & Pau. de Cast. in 1. volum. conf. 153. incip. super primo quæsito. quod tamen consilium non inueni in 1. vol. sed est in 2. al. etiam eundem Paul. confil. 163. Are. conf. 15. Barb. in 2. vol. conf. 18. & Signo. conf. 6.

Adde bene facere quod vult Barb. in 4. vol. conf. 54. in 1. col. dum al. l. æde sacra. §. intra. ff. de contrah. emp. & in specie, hoc vult in conf. 57. in 1. col. & seq. in eo. 4. vol.

Dicit tamen aduerter quia per inuestituras non videtur probari dominium principis contra tertium. al. Bar. in l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. Alex. in l. si alienam. in princ. ff. sol. matri. & in 4. volum. conf. 12. vide etiam Alex. in 4. vol. conf. 55. in 8. col.

Et idem dicit per confessionem inuestiti. all. in specie. Are. in l. rem quæ nobis. in 4. col. ff. de acq. poss. & Alex. in d. conf. 12. Spec. in tit. de emphyteus. §. nunc aliqua. vers. 57. Barb. in 1. vol. conf. 50. & Afet. d. conf. 15.

Addo quod vult Ias. in l. quotiens. in 8. col. C. de rei vèd. vbi dicit, quod per solam inuestituram, putà per impositionem annui cens. & c. non transfertur dominium nec possessio rei feudalis all. gl. in c. auctoritate. extra de instit. & alia multa. Alex. in 5. vol. conf. 9. in 3. col. & in l. 3. in 4. col. de acqui. poss.

Limitat nisi inuestitura fieret in re præsentia. alleg. Cyn. in l. 1. C. de donat.

Limitat 2. in inuestitura verbali: secus in reali. alleg. Bald. in prælud. feu. & in cap. cæterum. in 5. colum. extra de iud. Alex. in d. l. 3. in 4. col.

Et subiungit quod inuestitura facta in absentia rei operatur, saltem concessionem licentiae ingrediendi propria auctoritate. alleg. Cy. in d. l. 1. & Imo. in d. c. ex literis. in fi. de consue. & alia quæ omitto. Idem.

Addit etiam vnum quod dicit esse perpetuò not. quod in feudis filius viuo patre intelligitur inuestitus, ac etiam possidere: & sic continuatur in eum pos. sine alia inuestitura. all. sing. Bal. in l. cum antiquioribus. in ver. 10. C. de iud. deli. Et dicit esse magnam limit. ad l. cum hæredes. in prin. ff. de acq. poss. Idem.

Feudalia non probantur ex inuestitura sola, quæ in clausulis generalibus continetur, nisi probetur tempore concessio-

nis feudi illa sui se tradita vasallo, secundum communem per Bursa. conf. 41. nu. 1. lib. 1. cui adde, quod feudum non praesumitur, nisi probetur, & non sequitur, aliqua res concessa est in feudum: ergo alia sunt feudales, secundum communem per eundem. conf. 46. nu. 9. eod. lib. ubi declarat nu. 8. nu. 23. Bonac.

Instrumentum inuestiturarum feudalium non probat dominium contra tertium possessorem. Cur. iun. conf. 18. nu. 5. communem dicit. B. Villal.

Inuestitura peten. est infra annum & diem a morte domini: alias vasallus priuatur feudo. c. 1. in prin. quae fue. prima causa. & quare fuerit statutum istud tempus. Alua. ibi dicit non bene posse reddi rationem. Bolog. conf. 1. in 8. col. Idem.

Ratio autem quare inuestitura sit peten. est, quia petere inuestituram est quidam quasi census deuotionis, & recognitionis & reuerentiae, quae debet domino praestari, & si non fiat res incidit in commissum. c. 1. de prohib. alien. feu. per Loth. Idem.

Istud amplius etiam si vasallus iurasset seruare fidelitatem domino, & successoribus suis: quia non obstat hoc iuramento, teneatur tamen petere reuocationem inuestiturae licet non teneatur ad aliud iur. fidelit. ita Alua. post Bal. in d. c. 1. quae fue. prima causa.

Contrarium tamen tenet Fely. in c. Ne dei. de simo. & Alex. in 1. vol. conf. 79. circa fin. Idem.

Fallit in minore 14. ann. & sic in pupillo, qui excusaretur a poena priuationis, si non petisset reuocationem inuestiturae. c. 1. §. praeterea. de prohib. al. feu. per Fed. no. per gl. in c. si minori. in tit. si de feu. fue. contro. quando non dolose. Dec. confil. 144. nu. 6. vt qui alius erat inuestitus, & sic requiritur dolus, te ste Soc. conf. 66. nu. 17. lib. 3. Idem.

Quid in maiore 14. minore tamen 25. an. & sic in adulto, si non petat reuocationem inuestiturae tempore debito, an restituatur in inte. Cur. in 4. parte. vers. 23. causa. tangit, & non decedit. glo. in d. §. praeterea. tenet qd sic. de quo ponit ibi Alua.

Fallit 2. quando ex iusta causa vasallus non petisset reuocationem inuestiturae. Ita probatur in c. fin. de prohib. al. feu. per Loth. Idem.

Et quae sint iustae causae, ponit tex etiam ubi doct. in c. 1. quo temp. mil. ubi tex. exprimit causam mortis, capitalis inimicitiae infanticiae, infamiae, & iustae absentiae, & de istis causis ponit latissimè d. Iac. in suo tracta. feu. in ver. & promiserunt eidem domino, & c. vers. 24.

Et dum dicit quod absentia domini siue iusta, siue iniusta, excusat vasallum: adde quod tunc etiam non requiritur protestatio. Ita vult Feli. in c. ex transmissa. in tertia colum. extra de praescript.

Fallit 3. in milite vasallo, qui habet annum & mensem, dict. cap. 1. quo tempore mil. & ibi doct. & in d. cap. 1. quae fuerit prima causa. Idem.

Fallit 4. nisi vasallus celeri satisfactione moram purgauerit, quae tunc non priuaretur feudo. Ita Ardiz. in sum. in tit. quib. mod. feu. acq. sub rubricella, ex iusta causa. de quo tamen vide Bal. in c. 1. quo tempore mil. ubi dicit, qd licet ista opin. sit aequa, tñ non probatur aliquo iure, & idem vult Alua. in d. c. 1. quae fue. prima causa. de quo vide latissimè Cur. in d. vers. 23. causa. ibi 5. limita. & An. conf. 3. ubi sequitur opin. Bald. Idem.

Fallit 5. d. conclu. vt non procedat, quando vasallus mortuus esset infra annum & diem, quia adhuc haeres suus habebit integrum annum & diem. ita Ardiz. in tit. qui. mo. feu. ad qui. sub rubricella, ex quo tempore currit annus. Alua. tamen in c. 1. quo tempore mil. distinguit, qd aut loquimur in feudo antiquo, & tunc successor habeat integrum tempus. secus in nouo. de quo latius per Ctr. ubi supra. Idem.

Fallit 6. quando elapso tempore ad petendam inuestituram dominus receperit vasallum ad obedientiam & seruitium consuetum: quia tunc videtur dominus remississe ingratitude nem & culpam, & consequenter non posset amplius feudo priuari. ita vult gl. in d. c. 1. quo tempore mil. & ibi Alua. ubi limitat, nisi dominus fuisset contrarium protestatus. vel nisi dominus culpam ignorasset. & ita etiam vult Alex. in 2. vol. conf. 14. in vlt. col.

Fallit 7. quando infra tempus anni & diei vasallus non possidebat feudum, sed ab alio tertio possidebatur. tunc enim vasallus non priuatur feudo ita volunt Gul. de Cu. Bal. Paul. de Cast. & doct. in l. solemnibus. C. de rei vend. Alua. in d. c. 1. quae fue. prima causa.

Addo Pau. de Cast. in 1. vol. conf. 310 in fi. & in 2. vol. conf. 162. circa fi. & conf. 215. circa fi. Bal. in 3. par. conf. 364. Panor. in 2. par. conf. 67. in fi. & conf. 94. in 4. col. fac. quod vult Alex. in 1. vol. conf. 71. in fi. Barb. in 4. vol. conf. 84. in 2. col. & Card. in conf. 92. in antep. col. ver. item ex iusta causa.

Fac. quod vult Dec. conf. 58. in vlt. col. & ita etiam tenet in

conf. 144. in 4. col. fac. etiam quod vult Alb. in 1. par. statu. q. 177. Iacob. à S. Georg. ver. qui quidem inuestiti. nu. 32. Guid. Pap. q. 165. Brun. conf. 42. col. 2. Cla. §. feudum. q. 49. Modern. in consuet. Paris. §. 32. nu. 159. Idem.

Istud tamen intellige quando vasallus amisisset feudum facto domini, vel sine culpa ipsius vasalli: alioquin si culpa & negligentia sua amisisset feudum, non liberaretur a sacramento fidelitatis, ne sua negligentia sibi profit. ita dicit Iacob. in ver. al. Ang. conf. 32. incip. illustris & magnificus. quod tamè confil. non inueni. Addo tamen qd istud vult in terminis Paul. de Cast. in 2. vol. conf. 158. & Fely. in c. ex transmissa. in 1. col. extr. de praescript. Alex. in 5. vol. conf. 11. in fi.

Intellige etiam, nisi fuisset interpellatus a domino: quia tñ licet non possideat. teneatur ad inuestituram: alias priuatur feudo. ita in terminis vult Bal. in 3. par. conf. 425. Idem.

Fallit 8. quando vasallus ignorabat esse feudum: & ideo non petiit inuestituram: quia tunc non priuaretur feudo. ita Bal. in l. fi. C. si penden. app. & Alua. in d. c. 1. in vlt. col. quae fue. prima causa. Idem.

Fallit 9. quando vasallus petit feudum nouum sibi dari: quia tunc non habet taxatum tempus ad peten. inuestituram. Bal. in c. 1. §. praeterea. de prohib. al. feu. per Fede. Card. post Alua. in d. c. 1. quae fue. prima causa.

Fallit 10. quando vasallus ignorabat mortem domini, vel etiam rem feudalem. Iaco. vers. qui quidè. nu. 41. & Alex. conf. 71. nu. 9. lib. 1. Deci. conf. 164. Card. ubi supra. refert & sequitur Ctr. ubi supra. Idem.

Quærit etiam ibi Ctr. Quid si dominus decedat relicta vxore prægnante, a quo petenda sit inuestitura, & cui fienda sit fidelitas? & dicit qd Card. ubi supra vult, omnia esse fienda nomine ventris. al Bal. in l. qui in vtero. ff. de sta. homi. & secundum eum dabitur curator ventri, qui fidelitatem recipiat. al Bal. in l. fi. C. de testam. mil. Idem.

Quid pro eo qd quis habet ex iure accrescendi, an teneatur petere inuestituram. Dec. in conf. 144. in vlt. col. tenet qd non.

Quæro, vtrum ex sola possessione annali praesumatur inuestitura? Resp. qd sic, etiam non accedentibus aliis adminiculis secundum communem ac receptam Doct. sententiam. tex. est in c. 1. §. fi. si de inuest. inter dom. & vasall. lis oriat. Et tenent Aluarot. & Præpos. c. 1. §. si quis per triginta. si de feu. defunct. Franc. Balb. tracta. de praescript. 4. par. 4. par. prin. 12. quæst. prin. q. 1. nu. 2. ubi communem asserit. Eandem dicit communem Lud. Scharader. conf. 32. nu. 74. inter confil. Iuricons. Germa. Mich. Grassus.

Feudi noui inuestitura ad hoc, vt probetur, necessarium est, qd adhibeantur pares curiae. c. 1. quid sit inuestitura. in vlt. col. feud. Ampliatur in vno casu, & limitatur in 13. a Cur. iun. in tract. feu. in 2. parte. in 4. q. nu. 16. Do. a Fin.

Si de inuestitura quærat non nisi per pares curiae, vel breue testatum ea est probanda, eaq; probatione deficiente actio vel exceptio feudi est deneganda. lib. 7. feudo. tit. 2. §. fi.

Fallit in 7. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. de feud. c. 5. memb. 3. reg. 2. fol. 995.

Nisi vasallus cui iuramentum delatum est, inuestituram factam esse iurauerit exceptione, submouebitur. lib. 2. feudo. tit. 2. §. 1. Fallit in 3. casib. vt per Vigel. ubi supra. regul. 5. fol. 101. Don. a Fina.

Quæro, An idem dicendum sit in vasallo, & an vasallus non petens inuestituram infra diem & annum, quo casu cadit a iure feudi, possit moram purgare? Resp. in hac q. doct. sententiis variant. Vna est illorum, qui volunt moram purgari non posse, & hanc tenet expresse Bal. c. 1. quo tempore miles. in vlt. col. feud. & ibi Aluarot. Mart. Lauden. idem. Aluarot. cap. 1. quae sit pri. caus. benef. amittent. Iacobi. de S. Georg. in tract. feud. vers. qui quidem. nu. 37. ubi dicit, quod hanc sententiam sequuntur certi doct.

Contrariam opinionem tenet Iaco. Ardizo. in sum. tit. qui. mod. feu. amitta. per d. c. potuit. Et hanc dicit æquiorē esse. Præpos. d. c. 1. quae fuit pri. cau. idemq; Bald. d. c. 1. quo tempore mil. Eandem sententiam dicit veriorē esse, & æquiorē, iustam & rationabilem, Matth. de Aff. d. c. 1. quae fuit pri. caus. Et eam tenet Soc. conf. 115. num. 21. lib. 2. Et hæc sententia mihi magis placet, & si casus mihi contingeret, ita consulere & iudicare, præsertim cum hoc de iure feudorum non sit decisum, quo casu recurritur ad ius Romanorum & certum est, de iure communi semper concedi more purgationem intra modicum tempus. Et facile per hoc responderi potest ad fundamenta contraria Baldi, vt patet in præced. q. maximè, cum ex causa non petita reuocationis inuestiturae vasallus non cadat ipso iure a feudo, sed requiratur sententia declaratoria secundum magis communem & receptam docto. opinionem, vt testatur

statut Soc. iun. cons. 115. nu. 21. lib. 2. Non tamen placet mihi sententia Matth. de Aff. & Soc. qui vasallo concedunt tempus usque ad lit. contesta. q. iniquum est, sed infra modicum tempus non denegari existimo. M. Grassus.

Princeps ex consuetudine non utitur iure praelationis de re feudali aut emphyteutica vendita, & tenetur princeps inuestire emptorem. Guil. Ben. in c. Raynutius. in verbo, & vxorē. nu. 857. & illud ius praelationis in donatione non habet locū Guid. Papæ decis. 47. & Chas. in consti. Burg. in tit. des censēs. §. 12. in verbo, retene. nu. 2. & non habet etiam locum in contractu permutationis. Guid. Papæ decis. 508. & Boe. deci. 9. nu. 6. Cessat etiam ius praelationis in eo casu in quo quis emit vnum tenementum terrarum quæ detinentur sub directo dominio plurium dominorum: nam tunc vnus ex illis dominis directis non poterit vnā ex illis rebus iure praelationis retinere, quia omnium rerum vnica est venditio insimul de rebus omnibus, & sub vnico pretio. I. scire debemus. ff. de ver. obl. nā si vnus ex dominis directis vellet vnā ex illis rebus retinere iure praelationis quæ detinetur sub sua directitate, emptor posset alias res recusare, neque teneretur reliquas res recipere Guid. Papæ decis. 48. Ecclesia etiam vbi habet directum dominium non potest vti iure praelationis ex generali consuetudine. Boe. in consue. Biturig. in tit. de consuet. recti feud. §. 1. in gl. hac consuetudo. Cessat et hoc ius praelationis, si res vendatur cum pacto de retrouendendo. eo enim casu, & in superioribus cessat hoc ius praelationis, vt per retrouenditionē in eo loco: alias ius praelationis locum habeat in feudo. Fran. Mar. dec. 2. in 2. par. Bellacom.

Inuestitura principis vel alterius intelligitur sine tertij preiudicio. fac quod in specie vult Bal. in l. 1. in prin. ff. de consti. prin. vbi dicit, quod in confirmationibus principum semper intelligitur saluum ius alterius. Et ita in terminis vult Alex. in 2. vol. consi. 125. & consi. 160. Addo Pau. de Cast. in 2. vol. cōf. 160. Barb. in 2. vol. consi. 11. in 19. col. Fel. in c. causam quæ. in §. col. ext. de rescrip. & in c. veniens. el. 2. in 2. col. ver. 1. concl. extra de testib. Idem.

Vasallus non tenetur petere inuestituram a domino feudi, quando tertius possidet: Quia qui non habet commoditatem feudi, non tenetur subire onera feudi. ita tradit Bal. in l. solem nib. nu. 6. circa fi. C. de rei vendic. idem Bal. in consi. 429. in 1. vol. consi. Licet alibi ipse in consi. 466. eiusdem vol. contrariam sententiam sequi videatur. Priorem tamen sententiam communiter Docto. tanquam communi voto receptam sequuntur. Petr. de Anch. in consi. 172. num. 5. vers. postremo conclusiue. vbi ipse post Bal. in d. l. solem nib. inquit, quod ad hoc vt vasallus amittat feudum, requiratur, quod sit in dolo. c. fin. de prohib. feud. alien. per Lothar. Sed non potest sibi adscribi dolus non possidendo, cum nō habeat commoda feudi, onera subire non cogitur, item non debet ei imputari tempus istud, quamdiu litigat cum possessore. Bar. Soc. consi. 66. vol. 3. consi. Ias. consi. 159. num. 4. ver. & iste est proprie casus. vol. 2. consi. & per alias auctoritates, quas deducit Rol. a Valle. cōf. 18. nu. 17. tom. 1. consi. Kirchou.

Vasallus miles habet annum, & mensem ad petendam inuestituram. com. Clar. in §. feud. q. 49. ver. Intellige. Idem.

An autem propter inuestituram non petitam vasallus priuetur ipso iure? Paul. de Cast. in dicto consilio 159. tenet quod non.

Contrarium tenet Ana. in consi. 32. vide Ias. in l. 2. in §. col. C. de in. emphy. & Bal. in 3. par. consi. 425. Idem.

Valet pactum quod ob inuestituram non petitam non perdat feudum. ita Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 162.

Vasallus per non petitam inuestiturā, non est priuatus feudo, sed venit priuandus, domino volente. Cur. iun. consi. 142. num. 11. com. dicit. Bonac.

Quid si vasallus non petat tempore debito inuestituram cui applicabitur feudum, an agnat. vel domino? Vide Alexan. in 3. volum. consi. 10. Ana. consi. 32. Iacob. in versic. qui quidem inuestiti. vers. rursus quæro. vbi concludit, quod applicatur domino. Vezin.

Et quando non fuit petita inuestitura, dominus potest alium inuestire. Bolog. consi. 1. in 8. col. Idem.

Vasallus ob non petitam inuestituram in tempore, moram intra modicum tempus purgat. secun. com. per Burf. consi. 91. num. 17. lib. 1. Idem.

Tempus petendæ inuestituræ non incip. currere, nisi a die probabilis sciētiz, & sic ille annus a principio est utilis & post scientiam continuus. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 49. vers. Scias tamen. P. Fichard.

Dominus potest aliquem inuestire de feudo nondum aper to. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 14. Idem.

Dominio recusante inuestituram, nihil præiudicat vasallo. imò ipse dominus debet in eo casu priuari proprietate feudi commun. Clar. §. feudum. q. 49. versic. sed quid si vasallus. Idem. P. Fichard.

Quid si dominus qui fecerat verbalem inuestituram, offerat se velle facere realem petendo a vasallo iuramentum fidelitatis, & vasallus ter monitus non præstat? dic quod priuatur feudo d. c. 1. §. est & alia. quæ fue. prima causa. Curt. in versic. 25. cau.

Vbi dicit, quod quando vasallus fuit realiter inuestitus, si moueatur ad præstan. iuramentum fidelit. non habet annum. vnde ibi per eum.

Sed quid si dominus aditus per vasallum recuset eum inuestire? dic quod vasallus liberatura commisso, & nihilominus tenetur dominus ad interesse. cap. 1. §. fina. in titu. de no. forma fidelit. Idem.

Item si dominus per annum & diem differat inuestire vasallum, priuabitur proprietate illius feudi: quia dominus erga vasallum tene. ad pares vices. c. 1. §. dominus. in tit. de for. fidel. & c. de forma. 2. q. 5. Burf. consi. 127. nu. 66. lib. 2.

Sed vasallus non petens inuestituram infra dictum tempus, priua. vt supra dictum est. igitur, &c. & pro hoc est tex. in cap. domino committente. in tit. si de feud. defunct. quem ad hoc alleg. glo. in c. 1. §. fin. per quos fiat inuest. seq. doct. max. Bal. & Alua. in c. 1. §. fin. in tit. de noua for. fidel. Addo Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 159. Idem.

Hares vasalli infra annum & diem debet petere renouationem inuestituræ, alias priuatur feudo. d. c. 1. in prin. quæ fuer. prima causa. & est tex. in c. Imperialem. §. præterea si quis in feudatus. de prohi. alie. per Feder.

Extende vt procedat etiam in femina. ita Bal. in d. §. præterea. & ibi Alua. Idem.

Item extende etiam si vasallus mortuus iurasset fidelitatem pro se & successoribus, quia tale iuramentum non releuat heredem. ita Ioan. Andr. & Cano. in c. veritate. extra de iureiur. Alua. in d. cap. 1. in 3. col. quæ fue. prima causa. refert & sequi. Cur. in vers. 24. causa. Idem.

Extende etiam si validitas testamenti penderet a natiuitate posthumi præteriti: quia propterea non debet differri inuestitura filij iam nati. ita Bald. in c. 1. an agna. vel fil. & Alua. in d. c. 1. quæ fue. cau. refert & sequi. Cur. vbi supra. Idem.

Aduerte tamen, quia istud tempus anni, & diei non incipit currere, nisi post ætatem. 14. annorum. ita vult notabiliter Bal. in c. 1. §. personam. in tit. per quos fiat inue. refert, & sequitur Cur. in d. ver. 24. causa.

Item aduerte, quia non suffic. lapsus anni, & diei a morte patris, sed oportet et probare, quod filius se immiscuit hæredit. paternæ, habendo scientiam paternæ mort. Item oportet probare, quod habebat scientiam qualitat. feudi. & nisi ista probentur, non poterit priuari feudo, licet sit lapsus tempus anni & diei. ita vult eleganter Bal. quem ceteri sequuntur. in c. 1. in titu. de cap. Contra. quod est bene notandum in practica. refert Alua. in d. cap. 1. in vlti. col. quæ fue. & sequuntur Iacob. & Curt. vbi supra.

Addo Alex. in terminis in 1. vol. consi. 79. in fi.

Nec tale tempus currit ignorant. Alex. in 2. vol. consi. 14.

Nec impedito iusto impedimento. Cardin. consi. 128. & ibi ponit an teneatur protestari. Idem.

Feudum deuoluitur domino, quando filius vasalli intra annum & diem a morte patris non curauit inuestituram accipere, nec iuramentum fidelitatis præstare, ex communi, de qua per Burf. consi. 127. nu. 83. lib. 2. Idem.

Tempus petendæ inuestituræ non currit impuberi. com. dicit Clar. in §. feudum q. 49. ver. item scias. Idem.

Vasallus minor si non petierit inuestituram intra debitum tempus, poterit petere restitutionem in integrum. com. Clar. in §. feudum. q. 49. ver. Sed quid si. Idem.

Caducitas inducitur ob non acceptam inuestituram, vel renouationem petitam, & per non oblationem iuramenti fidelitatis, iuxta communem per Burfat. consil. 127. num. 85. libro 2. I. Mall.

Caducitatis declaratio fieri debet per dominum, ad hoc vt res ob non petitam inuestituram fiat caduca, secundum communem per Burf. ibid. nu. 87. Idem.

Dominus feudi si decedat relictis pluribus hæredibus. Vasallus non tenetur ab omnibus petere inuestituram. communem dicit Clar. contra Zas. in §. feudum. q. 49. versicu Quæro nunc. P. Fichard.

Vasallo mortuo, in quo generatio suæ familiæ finitur, tunc possunt eius consanguinei officio iudicis petere, vt ipsi præ aliis enim feudo inuestiantur a domino, qui tenetur etiam illos

los potius quam alios extraneos inuestire, alias enim ipsis fiet iniuria. Hanc opin. commu. dicunt Franc. Cur. in trac. feu. in 2. par. q. 15. Dec. conf. 131. num. 2. vbi scribit non videri dubitandum esse, quod ista sit communis sententia. Et insuper allegat Ludo. Rom. conf. 22. & Alex. conf. 80. lib. 1. & Andr. Sicu. c. 1. ext. de loca. dicentes hanc communem esse. Item communem dicunt Apostil. in suis addit. ad Alex. d. conf. 80. nu. 11. Paris. conf. 28. in princ. vol. 1. And. Tiraq. (in finit. præterea accumulans) in lib. 2. de retrac. in præfa. num. 41. cum seq. Vt autem procedat hæc conclusio, requiritur primò, quod cōsanguinei petant talem renouationem intra annum, alias enim eo elapso, præscriptum esset huic iudicis officio. Bart. in l. 1. §. permittitur. & ibi Apostil. cum concord. ff. de aqua quotid. & æsti. Et idem Apostil. rursus ad Bar. in l. sicut. C. de præscrip. 30. vel 40. anno. Secundò, quod petant re integra, & ante quam dominus de his feudis alios inuestiuerit. Alex. cōf. 70. in fi. vol. 3. post Lud. Roma. cōf. 68. viso themate, & quæstionibus supra posit. in 2. dub. Tertiò, quod tales cōsanguinei, vel cognati sint hæredes defuncti vassalli, secundum Dec. in d. conf. 131. post Alexan. d. confil. 10. circa fi. Sed contrarium huius quod imò hoc non requiratur, tenet idem Decius (sibi contrarius) in conf. 78. nu. 3. quam opinionem ibidem approbat Apostil. ad Alexan. in d. confil. in re videlicet non hæreditaria. I. Fich.

Fallit tamen prædicta communis cōclusio, si dominus feudum sibi apertum non infeudare vltius, sed sibi, suisque posteris referuare velit. Hoc enim posset. Carol. Ruin. conf. 152. vol. 1. quem sequitur Apostil. in addit. ad Dec. in d. conf. 131. in prin. quia, inquit, est tātum æquitas quædam, vt extraneis, tantundem offerendo præferantur, vt per Bar. in l. 1. in fin. de prinil. cred. Io. Fich. & Don. a. Fin.

Quæro an agnatus emens ab agnato, teneatur petere inuestituram? vide fac. vbi supra in ver. & cum pacto de non alien. ver. quæro vltius sunt duo fratres. & Cur. in 4. par. in 2. regula. vers. circa tertiam regulam. & concluditur, quod aut isti erant inuestiti, & tenetur petere. & idem si ex delicto vnus applicetur alteri, aut nondum vnus agnouerat suam portionem, vel eam amisit propter inuestituram non petita, & tunc alter non tenetur petere inuestituram. Idem.

Laudimium an solui debeat pro inuestitura feudali? videtur q. sic, ar. eius quod dicitur in contractu emphyteutico, in quo soluitur domino laudimium. l. fin. §. sed ne auaritia. C. de iure emphyt. Idem.

Tu conclude, q. si agatur de renouatione antiqui feudi, vt per mortem domini, vel mortem vassalli, nullum debetur Laudimium. ita vult Bal. in c. quæ in ecclesiarum. ext. de consti. Io. Rey. in c. Imperialem. §. præterea si quis maior. in penul. colu. de prohi. alien. feud. per Fedr. & ita vult Calde. in titu. de feu. conf. 7. alias 309. Idem.

Aut agitur de inuestitura noui feudi, & tunc debetur Laudimium. & ita vult Ifern. in c. 1. de benef. fratris. & qualiter frater fratri suc. & ibi Alua. cum alijs al. per d. lac. in ver. qui quidem inuestiti. ver. item quæro.

Et in materia vide Alex. in 5. vol. conf. 5. circa princ. vbi in effectu videtur idem tenere.

Quæro, si in inuestitura dicatur, feudi noui, quod sit, vel conferatur tanquam feudum antiquum, paternum, autum vel proauitum, an feudum quod est nouum, assumat naturam, & qualitatem feudi antiqui? resp. diuersæ sunt sententiæ. nāque aliqui existimant tale feudum non assumere naturam, & qualitatem feudi antiqui. Oldr. in conf. 177. inci. factum tale est, quidam nobilis, & ita determinatū esse firmat Alb. de Ros. in suo dictionar. ver. nouum.

Alij verò contra censuerunt, & illorum opinio crebriori calculo approbata est, vt dicit Ias. in prælud. feu. nu. 90. & ita tenet Bal. in c. 1. de alie. feud. pat. & in c. 1. An agnatus. Alua. c. 1. de vassal. decrep. M. Graff.

Duces, Marchiones, & Comites perpetuo inuestiti censentur Principes in Ducatu, Marchionatu, ac Comitatu, & omnia possunt in subditos suos quæ potest Imperator in orbe. Cur. iun. conf. 61. num. 9. & Bel. conf. 51. & 59. num. 10. communem dicit ex Decio conf. 403. Socin. iun. in suo lib. communium opinionum in verbo, iura Imperij. num. 16. & in verbo, Imperium merunt. num. 19. vbi vtrouque comm. dicit. & in ver. Princeps. vbi fusius prosequitur. Soarez. in eius thesauro. in ver. Duces. nu. 376.

Amplia ad alium principem, qui exercuit iura imperij per tempus, de cuius initio non est memoria hominum in contrarium. Bellon. conf. 51. nu. 3. com. dicit. ex Marti. Land. de principe q. 11. Villal. & Vezin. & Bonacoss.

Duces, Marchiones, Comites, & alij huiusmodi habentes

iurisdictionem in personas sibi subditas, quemadmodū obligant seipsos per contractum factum cum ipsis subditis, ita et obligant successores suos in ea iurisdictione & dignitate, vt tradit Abb. in cap. 1. num. 1. in 1. notab. extra de proba. & ibi latius Feli. num. 1. & 2. Dec. num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. Ias. in l. 1. nu. 12. 13. & 14. ff. de constitu. princip. & idem Ias. valde pulchre. in conf. 1. in 1. volum. conf. Et hanc communem Doct. conclusionem esse scribit Iaco. Mandellus Albenfis. in confil. 67. num. 1. Kirchouius.

An inuestitus præsumatur fuisse præsens. Iac. in vers. præfentes. in princ. tenet quod sic. alleg. Bal. in rub. C. de contrah. empt. in 18. q. Idem.

Abusua inuestitura, quando scilicet dominus inuestit aliquem traditione ensis, vel annuli, non transfertur possessio feudi in vassallum, sed censetur illi data licentia, vt eam propria auctoritate apprehendat. com. dicit Iul. Clar. lib. 4. sent. §. feud. q. 26. P. Fichard.

Feudi inuestitura si contineret, q. illud pro se, & hæredibus quibuscunque collatum esset, voluerunt multi Doct. verbalia restringi oportere ad habiles. l. 1. & ibi gl. in verb. habeat. & Doct. C. de sacros. eccl. cum generales dictiones ad habiles restringantur, etiam in materia feudali. Bal. tit. qual. feud. alien. poss. §. donare. num. 3. in fi. Præpos. tit. qui feud. dare poss. §. & quia. nu. 34. Matth. de Affl. tit. de prohib. feud. alie. per Fede. §. imperialem. num. 38. in fi. Iac. de S. Georg. in trac. feud. §. & quibusconque hæredibus. num. 1. Et hanc sententiam de iure veriore esse inquit Dec. in c. in præsentia. num. 48. ver. & ista opinio verior. ext. de proba. quam & ipse consulendo sequitur in conf. 171. num. 6. 185. num. 4. & 208. num. 6. Plures auctoritates adducit Tiraq. in trac. de vtroque retrac. §. 1. glo. 7. num. 27. Sed contrariam sententiam magis communem esse plures Doct. testantur. Barto. Soci. in conf. 10. num. 2. & 3. inter conf. feud. Soc. iun. in conf. 72. nu. 22. in 1. par. & confilio 103. nu. 28. in 2. par. Alc. in conf. 176. nu. 1. Lau. Sylua. in cōf. 3. nu. 66. & in conf. 30. nu. 26. 27. cum seq. Crauet. in conf. 256. nu. 8. & Octau. Cachi. in Dec. Senat. Pedemont. in decis. 26. nu. 18. & dec. 27. nu. 1. alias Doc. allegationes addit Tiraq. in d. §. 1. glo. 7. nu. 21. 22. cum seq. Kirchouius.

Feudi dominus directus si voluerit propter seruitium vel amorem patris, eo defuncto sine filio masculo filiam inuestire de aliquo feudo, hoc facere potest. c. 1. quemad. feud. ad filiam pertineat. Quæ concessio etiam si facta esset de feudo paterno & antiquo, agnatis primi inuestiti officere non potuit. vt communiter feudistæ in c. 1. tradiderunt. Propterea Doct. illum textum de feudo nouo, non autem antiquo vel paterno intelligunt, alioquin concessio non valeret, cum de præiudicio agnatorum agatur, quibus ex prima inuestitura ius fuit quæsitum. Signoro. de Homod. in conf. 11. num. 1. Nam dominus nihil potest in præiudicium agnatorum. cap. 1. de aliena. feud. pater. & ita velle omnes Feudistas inquit Lu. de Gozad. in conf. 8. num. 11. vers. 9. nec princeps. & Ias. in conf. 8. num. 26. vers. 2. inter conf. feud. Quam conclusionem, quod in feudo paterno vel antiquo dominus non possit præiudicare agnatis non consentientibus sibi locū vindicare, quādo agnati quamuis transuersales, essent de descenditibus a primo inuestito, scribit post alios Rol. a Valle. in conf. 41. num. 27. in 2. To. vbi ipse adducit Paris. in conf. 3. num. 44. vol. 1. conf. 26. num. 123. & in conf. 13. num. 2. in eo. vol. asserentem hanc communem opi. esse. Kirchouius.

De iuramento fidelitatis ratione feudi, & aliarum rerum causa.

C A P V T XIII.

Not. quod triplex est species iuramenti fidelitatis. Prima est quam præstat vassallus ratione feudi. ei enim qui non præstat iuramentum fidelitatis, potest inuestitura denegari. cap. nulla. per quos fiat inuest. & iuratur fidelitas secundum formam. cap. 1. de forma fidel. & cap. 1. de no. form. fidelit. & vltra ea, quæ in dict. capitulis continentur, est aliud capitulum, scilicet quod ipse vassallus exaltabit dominum suum, &c. vt est gloss. singul. in capitu. 1. in titu. qualiter vassal. iur. deb. fide. Vezinus.

Non tamen debet dominus exigere iuramenta insolita: quia per vim extorta præfumerentur. Ita Bald. in c. 1. prox. al. refert & sequitur d. Iac. in ver. qui quidem inuestiri præstiterunt iuramentum. addo Are. in terminis in conf. 24. & in simili Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 62. Idem. Secunda

Secunda est forma quam præstat ratione familiaritatis, quamuis non teneat feudum a domino: vt habetur in c. 1. §. si vero domesticus. in tit. qualiter vafal. iur. debeat fidel.

Tertia est species, quado quis iurat fidelitatem ratione habitationis, quam habet in territorio domini. Idem.

Est & 4. species iuramenti, quod quis præstat propter prædia, quæ possidet in aliqua iurisdictione, licet ibi non habitet. c. 1. in fi. in tit. qualiter vaf. iur. deb. fidel. & hanc opi. sequuntur Iser. & Aluar. ibi. Idem.

Sed D. Iacob. in dicto verbo, qui quidem inuestiti. &c. dicit, quod in quæstione facti consuluit contrarium. & mouebatur auctoritate Hostien. quem sequuntur Io. Andr. Panormit. & Imo. in cap. nimis. extra de iureiuran. vbi dicunt, quod non hoc ipso quod quis possidet bona intra prouinciam alicuius domini, tenetur sibi præstare iuramentum fidelitatis, seu fidelitatem. quia non præsumitur feudatarius nisi probetur. & iure naturali primæuo omnis persona, & omnis res, & terra erat libera. cap. ius gentium. prima distinctione. bene fac. auctoritas Genesis quam al. glos. in capitu. quamquam. de cens. lib. 6. Idem.

Nec obstat secundum dominum Iacob. si dicatur, quod fundata est intentio domini in toto suo territorio: quia respondet quod hoc est verum quo ad iurisdictionem: secus quo ad proprietatem rerum. vt in simili habetur in l. bene a Zenone. C. de quadr. præscri. & in c. omnes Basilicæ. 16. q. 7. & ita vult Panorm. in cap. si diligenti. in princip. commu. extra de præscrip. Idem.

Secundo mouebatur, quia aut dominus terræ volebat sibi præstari iuramentum fidelitatis. ratione personæ illius qui possidet prædia in territorio suo, & tunc petitio domini est iniusta: quia ille non habitat in suo territorio, aut vult eam sibi præstari ratione bonorum: & tunc etiam domino non est mos gerendus: quia ex quo ipsa bona non sunt feudalia, sed allodialia, non tenetur possessor præstare iuramentum fidelitatis. Et dicit quod eo consulente, ita fuit iudicatum in fauorem no. Bernardini ex Marchionib. Romag. qui possidet quædam prædia in dominio Astensi, in quodam territorio nobilium de Scarampis.

In contrarium tamen vide Purp. in repe. l. placet. col. 18. in fi. cum seq. C. de sacros. eccl. Idem.

Nunquid autem iuramentum fidelitatis possit præstari per procuratorem? Bal. in l. 1. q. 56. ff. de rer. diuis. determinat quod non. & idem vult in c. 2. in fi. com. ext. de ord. cog. quia præstatio fidelitatis requirit exhibitionem reuerentiæ: & ideo requirit personalem comparitionem. Et ita videtur tenere Phil. in c. vnic. §. verum. de stat. reg. in 6.

Sed ipsemet Bald. in l. vnic. §. ne autem. C. de cadu. tollen. tenet expresse contrarium. & de hoc est tex. in c. 1. §. sed vtrum. in titu. per quos fiat inuest. Et idem vult ipse Bald. in cap. 1. in titu. quo temp. mil. & ibi Alua. & in cap. omnes filij. si de feud. defunct. fuer. controuer. Et secundum hanc opin. dicit D. Iacob. ita consuluisse.

Addo Alex. in l. qui bona §. si alieno. col. 8. ff. de dam. infec. & in §. vol. consi. 10. & idem vult. Curt. in repet. l. admonendi. col. 13. ff. de iureiur. & Ias. in l. fi. col. 1. C. de iur. emphy.

Limita tamen, vt requiratur speciale mandatum. Ita vult Archid. c. tibi domino. 63. distinct. refert, & sequen. D. Iacob. vbi supra allegans ad hoc Bald. in cap. 1. §. fina. in tit. per quos fiat inuest. & Bald. & Aluar. in c. 2. in tit. quo temp. mil. & ibidem Landen. Idem.

Tutori autem, dicit ipse, qui habet liberam administrationem, non est necesse habere speciale mandatum, secundum Bald. in d. §. fina.

Limitat etiam, nisi dominus vellet vasallum in vultu videre: quia forte habet eum suspectum, & vult eum admonere & terrere. Nam hoc casu potest dominus requirere, vt vasallus veniat personaliter allegat stupen. dictum Bal. in suis conclu. feud. quas posuit in fine operis, videlicet in pen. conclus. titu. quo temp. milit. faciunt not. in simili in l. fina. C. de procura. ra. Idem.

Vasallus tenetur præstare iuramentum fidelitatis filio domini, ipso domino viuente? dic quod non, per ea quæ habentur in cap. 1. in princ. in titu. de cap. Contra. & in cap. imperialem. §. præterea. in titu. de prohib. feud. al. per Fed. & in c. 1. in titu. quo temp. milit.

Limitat. D. Iacob. vbi supra. nisi feudum esset concessum ea lege quod fidelitas debeat præstari domino, & filio: quia pacta dant legem contractui l. 1. §. si conueniat. ff. de pos. & dicit prædicta esse de mente Iac. de Ardiz. in titu. qualiter vaf. iur. deb. fidel. & Alua. in c. 1. in tit. de for. fidel. Vezin.

Sed pone, quod dominus decedat relict. pluribus hæredib.

an teneatur vasallus præstare iuramentum fidelitatis omnib. hæredibus? vide Barto. in l. cum vnus. ff. de alim. & cib. leg. & Alexan. post Barto. in l. de pupillo. §. si plurium. ff. de oper. no. nunc. vbi multas alleg. remissiones. & conclus. est, quod vni solum præstare teneatur de quo tamen vide latius per Domin. Iaco. vbi supra. vers. quid autem contra. & per Felin. in cap. 1. colum. 2. extra de maio. & obed. & Ias. in d. §. si plurium. colu. 2. 3. & 4. & io. l. stipulatio. §. habet. in fin. ff. de oper. nou. nunc. Guid. consi. 207. Idem.

Vasallus non tenetur iuramentum fidelitatis præstare omnibus filiis qui successerunt domino feudi: sed vni tantum. Franc. de Are. in l. 2. §. in his. ff. de verbo. oblig. commun. dicit. quem refert Ias. in l. de pupillo. §. si plurium. num. 6. ff. de nou. oper. nunc. Villalob.

Vasallus tenetur iurare, & iuramentum obseruare hæredi domini, sicut tenebatur ipsi domino. & ex parte recipientis est reale, non personale: transitque ad hæredem & successorē in feudo. Sed si vasallus moritur, tunc quamquam per se, & successores iurauerit, nihilominus eius hæres tenetur iuramentum præstare, eo quod iuramentum ex parte iurantis est personale, neque personam iurantis egreditur, quia quis non potest obligare animam alterius iurando, nec alienum factum promittere, quod in sua non est potestate, vt est commun. opin. de qua Syluanus in tracta. de feud. recognit. q. 88. num. 2. Bonacosi.

Sed nunquid homines subditi vasallo domini teneantur præstare fidelitatem ipsi domino? dic, quod non, quia homo vasalli mei, non est propterea hō meus, nisi in inuestitura sit aliter conuentum. Vel nisi dominus superior haberet generalem iurisdictionem, ista sunt pulchra verba Bald. in comm. pac. constan. in vltim. cart. ibi exeunte Januario. alleg. Specu. titu. de feud. §. quoniam. versicu. 14. refert, & sequitur, D. Iacob. vbi supra. Idem.

Sed an vasallus possit iuramentum deferre sine consensu domini, vide Cur. vbi supra ibi, decimo principaliter. Idem.

Quid si vasallus iurauit fidelitatem prælato, & successoribus suis canonicè intrantibus vel domino seculari recipienti pro se & successoribus suis, vtrum moriente prælato vel domino, tenebitur iterato vasallus præstare iuramentum fidelitatis successoribus? dic quod non, licet teneatur petere renouationem inuestituræ iuxta dicta supra. in versicu. inuestitura peten. est. Et ita in istis terminis tenet Iaco. de Ardiz in tit. quib. modis feu. amit. sub rub. quando vaf. iur. deb. & Specu. in titu. de feu. §. quoniam. ad fin. & Aluar. in c. 1. quæ sit prima cau. proba. etiam in c. veritatis. & ibi cano. extra de iureiur. faciunt no. per Bal. in l. litigator. C. de fruct. & lit. expen. Card. in clem. 1. ver. fin. in 6. q. de iureiur.

Addo Alex. in 1. vol. consi. 79. circa fi. & Fel. in c. Iudæi. extra de simo. in quibus locis etiam tenet, quod tunc non teneatur vasallus petere renouationem inuestituræ. Idem.

Quid si vasallus decedat pluribus relictis hæredib. an quilibet ipsorum tenebitur iurare fidelitatem? communis est opinio quod sic, secundum Ang. in l. 2. §. ex his. de verborum obligat. & in §. loci corpus. §. si fundus. ff. si ferui. vendi. & Aluar. in cap. omnes filij. si de feud. defunct. refert D. Iaco. vbi supra. Addo text. & ibi Ias. in l. stipulatio. §. habet. in fin. com. ff. de ope. no. nunc. Idem.

Quid si vasallus decessit relictus vno filio infante, vtrum ille infans tenebitur iurare fidelitatem? Bal. quem ceteri sequuntur in c. 1. per illum. tex. in ver. infantia in tit. quo temp. mil. dicit quod infans erit excusatus, si non præstet iuramentum fidelitatis: quia ex seipso omnia ignorat. l. fi. in fi. ff. rem pub. sal. fo. fac. l. 1. C. de sal. mon. Idem.

Nunquid autem tutor infantis tenebitur ad præstan. iuramentum fidelitatis? dic. quod poterit illud præstare, sed non necessitabitur, secundum Aluar. in c. si minori. si de feu. defun. faciunt no. per Bal. in c. 1. §. nulla. in tit. per quos fiat inuest. & ad propositum dicit. Bal. in l. 1. q. 20. quod infans non potest inuestiri de feudo, quia in inuestitura requiruntur verba. all. pulchrum text. in l. mulier. ff. de verb. signifi. refert & sequitur Iacob. vbi supra. Vezin.

Sed quid dicendum in pupillo? dic quod non tenetur iurare fidelitatem, neque petere renouationem inuestituræ, tamē feudū retinebit. tex. in d. c. si minori. & in c. si decesserit. in tit. si de feu. Alex. in d. consi. 10. col. 3. Nisi sit doli capax, secundum Iser. in d. c. si minori. per l. vt iurandi. §. dabitur. ff. de ope. liber. & per l. si. ff. de lib. cau. Idem.

Sed D. Iac. vbi supra, tenet impuberem quantūcunque doli capacem esse excusatū, vt non præstet iuramentū fidelitatis. per d. c. si minori. & ibi hoc tenet Alua. cū quo concordat Bal. in d. c. 1. in tit. quo tem. mil. al. gl. l. in negotiis ff. de reg. iur. l. dē.

Quid si esset proximus pubertati? Iser. in d. c. si minori. dicit quod tenetur prestare iuramentum fidelitatis. per dict. §. dabitur.

Sed praef. d. Iac. tenet contrarium per dict. cap. si minori. & c. si decesserit. eod. tit. ubi sunt text. aperti. & quotiescunque in materia feudali habemus text. decidentem dubitationem emergentem, non debemus recurrere ad decisionem legum. cap. i. §. si renuunt autem. in tit. de cogni. feud. Idem.

Abbatissa quae tenet feudum a domino temporali, tenetur ei prestare iuramentum, nec ad eam ut egregiam personam mandan. est. Phi. in c. vnic. §. verum. de stat. reg. in 6. Lud. sing. 798. Et quod ecclesia teneatur tali casu. vide Bald. in l. fin. in fi. C. sine cen. vel reli. Idem.

Vbicunque aliqui sub iuram. fidelitatis sunt de iurisdictione alicuius, non possunt sine eius consensu iurisdictionem in alterum prorogare. Alex. in l. i. §. & post operis. col. ult. vers. ad de Bal. ff. de oper. no. nunc.

Ciues habitantes in aliqua ciuitate, similiter Originarij, vel habitantes in territorio domini habentis merum & mixtum imperium, tenentur ei prestare iuramentum. Quod adeo generale est, siue teneant res feudales a domino, siue nihil teneant sed solum habitent, siue faciant aliquam artem siue mercantiam, vel aliquam industriam, debent per iuramentum adsecuturam dominum, & iurare. ita habemus text. de Vasa. & familiarum toto tit. de feud. qualiter iurare deb. vasa. domino fidelit. ubi And. de Iser. num. 2. & 3. Bal. nu. 2. ubi ipse triplex iuramentum, iuramentum vasa. iuramentum domesticorum, & iuramentum quod praestant ratione iurisdictionis subditi, eruditè explicat. Quod latius ibi prosequitur. d. Aluarot. nu. 1. & ibi in tertia specie iuramenti fidelitatis, dicit ipse, quod hoc domino praestetur, vel ratione bonorum non feudaliu, quae ille tenet in loco subiecto iurisdictioni domini, vel ratione habitationis, quam habet in dicto loco supposito iurisdictioni domini: Vnde ratione iurisdictionis quam habet dominus in eum, vel ratione bonorum tenetur habitans fidelitatem iurare, propterea illud iuramentum adsecurationis appellatur, cum dominus terrae habeat iurisdictionem in suo territorio. l. si p. pillus. §. territorium. ff. de verb. sig. Cumque per tale iuramentum remoueat suspicio, & assecutur dominus. De quibus iuramentis & aliis multa praef. congregauerunt Matth. de Afflic. in d. tit. qualiter iurare deb. vasa. domino fidel. & Iac. de S. Georg. in tract. feud. in verb. qui quidem inuestiti praestiterunt iuramentum fidelitatis. Meminit quoque Guid. Papa ratione habitationis quem dici subditum, & propterea iuramentum praestandum esse, ne domino sit nociuus, sed fidelis, in suis dec. Gratiano. q. 367. Et hanc tam Feudistarum, quam Legistarum communem Theoricam appellat Rol. a Val. in consil. 53. nu. 2. in 2. Tom. con. Kirchoui.

Si Rex, Papa, Imperator, vel huiusmodi, faciat sibi iurari fidelitatem alicuius terrae, quae sua non sit, talis fidelitas nihil valet. Petr. Gerard. singul. 38. allegat Bald. in l. nec si volens. C. de liber. caus.

De homagiis tum feudalibus, tum personalibus.

C A P. XV.

Vper homagiis nulla debet induci nouitas. Ita Specu. in d. §. quoniam. & Bal. in ti. de Pac. Constan. in verbo, pactiones. & est text. in l. cum satis. §. caueat. C. de agri. & cens. lib. 11. & iuramenta insolita per vim praesumuntur extorta. Bald. in capitulo primo. de noua form. fide. Paul. de Castr. in simili, in secundo volu. consil. 162. & Aretin. in consil. 24. Nouitates enim inducendae non sunt: ut vult notabiliter Ias. l. in rebus. ff. de constit. princ. Soc. in 2. par. consil. 257. in 4. col. Fac. quod vult Paul. de Castr. in 2. vol. consil. 63. ubi dicit, quod colonis ecclesiae non debent fieri pacta insolita. Idem.

Instrumentum recognitionis probat homagium inter laicos. Ita d. Iac. in tract. de homag. ibi. 4. quarto. ubi subiicit in practica qualiter probetur homagium: & dat modum articulandi. Idem.

Subiectus ratione homagij an possit se liberare. d. Iac. ubi supra distinguit: aut homagium est praestitum propter feudum, & sic est homagium reale; & tunc renunciando feudo potest se liberare ab homagio: aut est homagium personale, & tunc secus. al. Dy. & Bar. in l. is cum quo. ff. de aqua plu. arc. ubi dnt, quod emphyteuta vel feudatarius non possunt cedendo rei emphyt. vel feud. se liberare ab obligatione, quando fuit concessa; vel concessum. ad certum quid determinatum & istud etiam secundum eum vult Im. in c. ad audientiam. quasi in fi.

comm. extr. de reb. eccl. non alie. Subiungit d. Iac. quod si vassallus iurasset non contrauenire, non posset refutare feudum. alleg. Bald. in c. quae in ecclesiis. in 6. col. de consil. & in proq. feud. & in l. vnica. & ibi etiam Sal. C. de sentent. quae pro eo, & c. Idem.

Homagium finitur, si de consensu domini homo loco sui alium subroget. secundum Iacob. ubi supra all. Spec. in d. §. quoniam. vers. 30.

Item finitur perempta re propter quam fuerat praestitum. l. 1. C. de iure emphy. & l. qui usufructum area. ff. de usufruct.

Item finitur per excommunicationem domini: quia ea durante non tenentur homines domino suo obedire. cap. 1. in titulo, hic finitur lex.

Item finitur praescriptione centum annorum si tanto tempore subditi domino non obedierint. alleg. Flor. in l. hac autem iura. ff. de seruitu. urban. praedio. & Cano. in cap. ad audientiam. de praescrip.

Quod limitat, nisi homines ideo non praestitissent seruicia domino per tantum tempus, quia casus non euenit, nec dominus indiguit. al. Bar. in l. in filiis. C. de decu. libr. 10. & in l. cum scimus. C. de agr. & cens. lib. 11.

Itera finitur homagium expressa remissione facta per dominum: non tamen liberaretur homo a iure reuerentiali. l. fin. in vers. reuerentia. C. de bon. lib. nec etiam liberaretur ab eo, quod de facili posset expediri. alleg. tex. singularem. & ibi Bar. in l. decurio. C. de decur. libro decimo. ubi Bartol. colligit, quod immunitas alicui concessa non eximit eum ab actu, qui de leui potest expediri.

Quaerit etiam ibi Iac. an ista remissio seu liberatio ab homagio possit fieri in ultim. volun. & dicit, quod Bald. in l. 2. C. de ope. lib. tenet quod sic.

Item finitur homagium propter mala tractamenta domini, qui feuerè, & tyrannice tractat subditos. Et ita vult Alb. de Roz. in l. bene a Zenone. C. de quadr. praescrip. ubi dicit, quod quando dominus male tractat subditos suos, potest priuari dominio. Et Bal. in l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. periculum tex. dicit, quod propter nimiam seueritatem domini potest sibi auferri iurdictio. al. Cyn. ibi. Ille enim qui abutitur dominio, indigne facit se dominum nominari.

Idem Bal. in cap. 1. §. publici latrones. in tit. de pac. tenendo. dicit, quod dominus qui male tractat subditos suos, potest moneri per superiorem, ut eos tractet modo debito. alias quod auferret sibi castrum. Idem Bald. in authen. statuimus. C. de epil. & cler. dicit, quod cum comes Flandrensis denegaret iustitiam subditis suis, ipsi subditi habuerunt recursum ad Regem Francorum Parisius: & dicebant quod ipse comes debebat priuari iurisdictione, eo quia saepe requisitus denegauerat iustitiam. subdit. & ipse Bald. post Petr. de Bellaper. ibi dicit, quod praefatus comes non debebat de hoc curare, quantum ad priuam. eum iurisdictionem. sed est bene verum quod ipse incurreret indignationem superioris. & tenebatur laesis ad interesse. al. tex. in §. tibi. in authen. de mand. princ. sed ex eo quod incurrerat indignationem superioris, poterat eius arbitrio puniri. al. text. in §. super hoc. in auth. de quaestio.

Pau. de Castr. in auth. qui rem. C. de sacrosan. eccl. dicit, quod quando dominus male tractat subditos, debet priuari dominio. Mouetur exemplo eius quod dicitur de emphyteuta, qui notabiliter rem emphy. deteriorauit: quia debet priuari emphyteosi. ita formaliter dicit d. Iac. in d. tract. de Roydis. ver. 7. finitur. ubi etiam alleg. bonum tex. in c. ad apostolicam. de re iudic. lib. 6. Et subiungit inter has op. videri sibi distinguere. Aut dominus delinquit in omittendo: puta quia non facit iustitiam subditis, & tunc ex hoc non debet priuari sua iurisdictione: licet laesis teneatur ad interesse, & incurrat indignationem superioris. & ita intelligit Bald. in dicta authentica. statuimus: aut delinquit in faciendo; puta seueriter, & tyrannice tractando subditos, & tunc tenet eum posse priuari. & ita intelligit Alb. & Bald. in locis praef. alleg. dicit tamen cautelam Bald. in dicto §. publici latrones, esse bonam. Vide etiam eundem Iac. in tract. feud. in ver. Marchio. ver. quaeritur etiam ponamus, & c. Lud. Rom. consil. 37. Bellac.

Item secundum Bal. in lex hoc iure. ff. de iust. & iur. potest finiri homagium propter nimiam seueritatem domini, qui quotidie infert violentias, iniurias & offensas subditis suis. Na propter hoc possunt petere se eximi. & liberari ab eius iurisdictione, & homagio. l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. & l. 1. cu ibi not. per Bar. C. si quacum. praedi. potest.

Adde ultra dicta per dominum Iac. quod dominus astrigitur vassallo, ut econtra. ita in terminis Barb. in 1. vol. col. 63. in 16. col. ubi dicit, quod si dominus non seruat conventionem vassallo, eodem modo non tenetur vassallus seruare domino suo fide-

fidelitatem. al. mirabilem. tex. in c. 1. de for. fidel. in verb. dominus vero. & ibi dicit Bal. illum tex. esse optimum & continere ius æquum, & sanctum, quod in quibuscunque vasallus debet esse fidel. domino, in eisdem dominus debet esse fidelis vasallo. Alioquin dominus iudicabitur malefidus, & vasallus poterit eum diffidere: quia debet perdere proprietatem feudi. Notent ergo, inquit ipse, valde illum tex. domini terrarum, quia terribilis est eis, secundum Bal. ibi. & idem repetit in 2. vol. conf. 36. in 19. col. & aliquid in l. prætor. ait. §. si. de dam. infec.

Adde Iasonem in l. fin. in 6. col. C. de iure emphyt. vbi post Pau. de Cast. in l. sed si hac. §. patronum. ff. de in ius vocan. dicit, quod si vasallus, quando frangit fidem domino, priuatur suo utili dominio, ita & econtra, si dominus frangit fidem vasallo, debet priuari directo dominio. de quo secundum eum, est tex. in c. domino committente. si de feu. fue. contro. quem tex. dicit esse mirabilem Ludo. Roman. in l. si finita. §. si de vestigalibus. ff. de dam. infect. & ipse Ias. ad idem addit tex. in c. 1. in titu. qualiter do. proprie. priue. iuncto cap. 1. ad fin. in tit. de no. form. fidelitat.

Et quod dominus feudi debeat auxiliari vasallo, vt econtra, tenet etiam Alexan. in 5. volum. conf. 15. in 2. col. vers. sed dominus feudi. Idem.

De hominibus ligijs, subditis, aut vasallis, & eorum bonis.

C A P V T XVI.

Non potest quis esse homo ligius duorum domino- rum. glo. in clemen. pastoralis. §. denique de re iudica. probatur in cap. si quis inuestitus. cum cap. sequen. in titu. de cap. extraordin. & ita vult Bal. in cap. ceterum. de iudic. Vezin.

Homo autem non ligius, bene potest esse duorum dominorum. cap. grandi. de sup. neg. præla. lib. 6. & ita vult Ioann. Rainaudi. in cap. imperialem. §. fin. de prohib. alienat. feu. per Feder. Idem.

Et dicitur homo ligius, qui domino iurat fidelitatem, nullius alterius personæ fidelitate reseruata. d. cap. imperialem. §. si. & vult Spe. in tit. de feud. §. quoniam. ver. & no. Idem.

Per pactum vel stipulationem potest quis se facere hominē meum. secundum Spe. in d. §. quouiam. vers. §. quæritur. & Io. Raynau. in d. c. imperialem. §. fin. ver. quæro vterius. & est tex. in d. c. grandi. & ita vult Alb. in l. fin. ad fi. C. de patri. qui fil. di. fra. & ista est veritas. licet Bal. teneat contrarium, & male, in l. si. C. de transact. dicit etiam Bal. in l. liberos. C. de liber. caus. quod sola confessione vel voluntate non potest quis fieri homo alterius. Bellacom.

Filius hominis mei an sit homo meus? vide Iac. in tract. de homag. ver. 2. quæro. & Spe. in d. §. quoniam. vers. 14. quæro. vbi decidit quod non. Et dicit Bal. in l. 1. C. de patri. qui fil. di. fra. quod fidelitas patris non facit filium fidelem. fac. quod vult Alex. in 5. vol. confil. 139. dum dicit, quod vasallus vasalli mei non dicitur meus vasallus, & quod vult Felin. in cap. ex parte. de foro compet. vbi dicit, quod vxor hominis mei non est mea. vide eundem Felin. in cap. quæ in ecclesiarum. in 24. col. de constit. fac. quod vult Ias. in l. transactio. C. de transact. quod recognitio alicuius in vasallum non præiudicat filiis. idem vult in l. 2. §. quod si in patris. in 3. col. ff. sol. matrim. & Præpos. in prælud. feu. in 19. colum. & Curt. in 4. parte. ibi, nona datur declaratio.

Fac. etiam quod vult Alex. in l. si seruum. §. 1. de ver. ob. in vltima colum. vbi dicit, quod fideiussor fideiussoris mei non dicitur meus fideiussor: nec socius socij mei dicitur socius meus. Bal. in l. qui admittitur. cum seq. ff. pro socio. Idem.

An autem ego possim esse vasallus vasalli mei. Ias. in l. eius in 18. col. ff. si cer. pe. dicit quod sic, per illum tex. al. etiam Bal. in l. sed si hac. §. liberos ff. de in ius voc. Idem.

Nunquid homines mei teneantur iurare fidelitatem domino meo superiori? Bal. in comm. de pac. constan. tenet quod no: quia homo vasalli mei non est homo meus: secundum Spec. in d. §. quoniam. refert Iacob. vbi supra in pen. colum. vbi pro hoc dicit facere quod vult idem Bald. in l. 1. in 43. quæst. ff. de rer. diuis. vbi dicit, quod postquam princeps inuestiuit me de castro, non potest se intromittere de primis causis rusticorum meorum. Idem.

Homo subditus tenetur domino suo præstare reuerentiā, exemplo liberti erga patronum. l. liberti. ff. de obseq. a liber. pa. præstan. notatur in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indebit. An autem possit vocare dominum in ius venia non

petita. Domin. Iacob. vbi supra ibi, 6. principaliter quæro. tenet quod sic. Idem.

Quid si dominus ex pacto vel consuetudine succedere debeat homini suo mortui sine filiis: & homo decedens habeat nomen debitoris in alieno territorio: an dominus succedet in illo nomine debitoris? videtur quod non, per not. per Barto. & Docto. in l. cunctos populos. C. de summa trin. & per theoricam Bald. in l. ex facto proponebatur. ff. de hæredi. institu. fac. pro hac parte linter tutores. ff. de administrat. tutor. & l. quæro. ff. de solut.

Contrariam tamen sententiam tenet Dominus Iacob. in tracta. de royd. vers. Quia dixi supra, per multa quæ alleg. Adde in terminis Alexan. in 1. volum. conf. 31. repetito in 4. volum. confil. 111. Idem.

Quid autem si homo meus moriatur in terra mea vbi habet bona: habet etiam bona immobilia, in territorio alieno: an ego dominus succedam etiam in illis bonis alterius territorij? D. Iac. vbi supra, tenet quod non. al. Salic. in d. l. cunctos populos. in ver. ex prædictis infero ad decisionem. al. etiā not. per Alex. in 1. vol. conf. 16. incip. viso puncto. alias incip. viso titulo quæstionis, &c. Idem.

Sed quid si homo ingreditur religionem? dic quod si non habet filios, eius bona debentur domino vt successori. ita D. Iac. vbi supra. al. Spe. in tit. de instru. edi. §. compendiosa. vers. sed quid si homo. Adducit simile, quia curia succedit curiali: & patronus liberto. per l. si quis presbyter. C. de epis. & cler. & l. 2. in quib. cau. col. cens. lib. 11. Idem.

Nunquid homo meus possit testari de bonis suis? videtur quod non: quia nihil dicitur habere. nam cum eius persona possideatur a me domino, consequenter ipse nihil potest possidere. l. cum hæredes. §. item quæro. ff. de acq. pos.

D. Iac. vbi supra determinat contrarium. al. Spec. d. §. quoniam. ver. 19. quæritur. addit Bal. idem volentem in l. 1. C. de hære. decur. vbi dicit, quod homines nostri possunt testari. quia ingenui sunt. al. gl. ord. insti. de iu. perso. Idem.

An homo meus, de bonis quæ possidet, possit dare in dotem pro filia sua absque consensu mei domini: & an teneatur soluere Laudimium? dic quod si dat inæstimata, non requiritur consensus domini: nec soluet Laudimium. secundum Spe. in tit. de emphy. §. nunc aliqua. ver. 109. Ioan. Andr. & Imol. in cap. potuit de locato. bene fac. §. emphyteosis. in Authentico. de non alienan.

Si vero dat æstimata, secus. quia æstimatio fac. emptionem vt habetur in l. si inter virum C. de iure dot. ita Docto. in loc. præalleg. vt refert Dom. Iacob. vbi supra. vbi etiam al. no. in c. nuper. extra de don. inter vir. & vxor. & quod volunt domini de rota concl. 188. incip. item quod pater. quæ mihi est in no. uis. 199. incip. pater potest.

Quid si homo tenetur ex consuetudine vel pacto aliquid relinquere domino: & faciat testamentum, in quo nihil relinquat, an reddatur nullum? vide Iac. in loco præalleg. vbi dicit vidisse seruari in multis locis, quod testamentum nihil valeat: tamen in stricta ratione putat contrarium. & quod non rescinditur testamentum in totum, sed solum ad illud quod domino debetur. arg. l. 1. C. de bon. pos. contratab. quæ datur pa. & eius libe. Idem.

Quærit subsequenter, præsupposito quod dominus terra habeat successionem in omnibus bonis hominis sui defuncti, quando moritur intestatus, & quando testando non reliquit partem debitam domino: quid si in testamento dicat, relinquo domino meo id quod de iure habere debet, an hoc sufficiat? Arguit ad partes: & concludit quod sic. quia appellatione iuris venit consuetudo. al. multa. max. glo. in procemio. clem. in vers. iuris.

Quid si sit consuetudo quod si frater sit diuisus a fratre, & moriatur sine liberis, quod dominus succedat ei excluso fratre vel sorore: modo contingit quod pater habens filium & filiam instituit filium masculum hæredem vniuersalem: filiam autem instituit in certa quantitate pro dote: iubens eam esse tacitam & contentam. Moritur frater sine liberis: dominus contendit se debere succedere: soror vero dicit contrarium. quid iuris? Dom. Iac. vbi supra ver. quid de tali casu dicit sepe consuluisse, quod filia intelligitur esse exclusa. ex quo amplius non habet communionem in bonis cum fratre. per ea quæ habentur in l. fin. & in l. quotiens. C. famil. ercisc. fac. quia per assignationem legitimæ videtur facta diuisio. Barb. in 3. volum. conf. 80. in 6. col. Idem.

Dominus debet defendere homines suos ab oppressi- bus propter seruitia quæ sibi præstant. c. 1. §. dominos quoque. in titu. de form. fidel. & c. de forma. §. dominus quoque. 22. q. 5. Iac. vbi supra.

Item

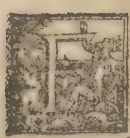
Com. V. l. Opin.

Item debet bene regere & gubernare subditos suos, & eis iustitiam ministrari facere: alioquin non est verus dominus. c. regum. & c. Rex debet. 23. q. 5. & c. scelus. 2. q. 1. faciunt quæ habentur in cap. 1. in tit. de mil. vas. qui contu. est. Et si ipse dominus nesciat gubernare terram suam propter defectum intellectus: puta quia furiosus est, vel mēte captus: subditi possunt habere recursum ad superiorem temporalem illius domini si habet alias ad Papam, vt ipsi domino furioso, & c. dēt coadiutorem. cap. grandi. de sup. negli. prala. in 6. habetur in cap. 1. de cler. agro. eo. lib. ita Iacob. vbi supra alleg. Spec. in d. 5. quoniam. ad fin.

Subiungit Iac. quod si dominus non impendat subditis officij debitum, non tenentur sibi subditi ad seruitia. al. Bald. in proce. digestorum. non tamen est licitum subditis propria auctoritate recedere a domino, & alium eligere. all. Bald. in l. ex hoc iure. in pen. col. ff. de iust. & iur. Tamen si dominus saepe requisitus non possit regere, & bene gubernare subditos, & eis bene dominari, tunc eis licitum est se submittere. alias autem regulariter non est licitum subditis dominum mutare. alleg. Hostien. & Ioan. Andr. in cap. fin. extra de iudic. & Ioan. And. & Docto. in cap. præsidentes. de hære. in 6. & not. per Bald. in d. l. ex hoc iure. Idem.

Quæ feuda diuidi, vel non diuidi possunt.

C A P V T XVII.

Feuda dignitatum, vt Marchionatus, Comitatus, Ducatus, vel Regia sunt indiuidua. cap. imperialem. §. præterea Ducatus. de prohib. feud. alien. Fallit in 3. casibus quos no. Iac. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de ver. obl. num. 3. 1.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 44.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 14. per Curt. iun. in tract. feud. in 4. par. q. 30. num. 122. eandem regu.

Limitat in 16. casib. vt per Tiraq. in tracta. de primogenit. in 4. quæstio. num. 37.

Fallit in 6. casib. vt per Bapt. de S. Bla. consi. 66. & circa istā regulam videas Pet. Duen. reg. 3. 16. videas Raynard. de Luco. in regul. 285. Socin. regul. 44. Limitat in tribus casibus in additio. Don. a Fin.

Ducatus, Marchionatus, & Comitatus non diuiduntur, ita voluit expressè tex. in c. Imperialem. vers. præterea Ducatus, Marchia, Comitatus de cætero non diuidatur. tit. de prohibita feu. alie. per Feder. Quia dignitas & dominium per diuisionem diminuitur, & ad destructionem deducitur. glo. in verb. priuandum. circa fi. in c. licet vniuersis. ext. de voto & votire. dēmp. quam conclusionem rationibus & auctoritatibus confirmari dicit Soc. Sen. in consi. 67. nu. 23. & 24. in 1. volu. & in consi. 165. num. 15. & 16. in 2. vol. consi. Et hanc communem Doct. sententiam esse ipse in d. consi. 67. num. 25. & in d. consi. 165. num. 16. in fi. & in consi. 177. num. 1. in 2. vol. consi. post Doc. in d. §. præterea Ducatus. asserit, ad hanc decisionem multas auctoritates allegant Feli. in c. quæ in ecclesiis. vers. hanc declarationem. num. 90. ext. de consi. & Philip. Dec. in c. prudentiam. num. 12. extra de offic. deleg. sequuntur & alij Alb. Brun. in consi. 93. num. 22. inter consi. feud. & Hieronym. Schurpf. in consi. 17. num. 16. in 1. Cent. Hac sententia & aliis multis argumentis, quæ per Socin. in d. consi. 67. & 165. Bapt. de S. Blasio, in consi. 66. inter consi. feu. Rolan. a Valle, in consi. 80. in 1. Tom. & Hierony. Schurpf. in consi. 37. nu. 1. 2. & 3. cum seq. in 2. Centu. consi. latissime deducuntur, non obstantibus contrariam sententiam veriolem, & magis receptam esse ipsi affirmant.

Alij vero faciunt duas regulas, q. in feudo Ducatus, Marchia, vel Comitatus habente annexam dignitatem, & sic in feudo maiori non sit permessa diuisio, secus vero in aliis feudis inferioribus, quæ non habent dignitatem annexam, quod ea scilicet diuidi possit. Doct. in d. §. præterea. & Fracischinus Curtius in tract. feud. in 4. par. ex quib. cau. feud. amitt. ver. 30. quæro, an & quando feud. diuidi possit. nume. 121. vsque ad num. 125. vbi & Cur. illam egregiam doctrinam refert, an in diuisione bonorum feudalium, ad hoc vt fieri possit, omnes conuassalli debeant consentire, quam antea Alex. de Imol. in consi. 6. & 7. & ibi Apostillator meminit in versicu. contradicat. & in consilio 25. in libro 5. & Iason in l. stipulationes non diuiduntur. nume. 3. 1. ff. de verbor. obligat. pulchre explicant. Kirchquius.

Quid si vnus Marchio decedat cum tribus liberis hæredibus an vnus solus possit exercere iurisdictionem? vide Gul.

De Feudalibus, &

de Cun. in l. 1. ff. de offi. consul. vbi dicit, quod non, & ibi. Bal. Bar. autem in l. Pomp. scribit si vni alias incipit: si vni. ff. de re iud. tenet totum contrarium. & ibi Ang. & Pan. in c. prudentiam. ext. de off. deleg. vide amplissime Barb. inter consi. Cur. consi. 66. in 1. 1. col. & seq. dixi etiam supra in rub. quæ sint reg. vers. de iurisdic. Idem.

Sed quid si isti filij, inter se diuidant castra, & contingat vnum ex illis delinquere in territorio alterius, an poterit ab eo puniri? Bart. in d. l. inter tutores. dicit quod non intelligitur facta diuisio iurisdictionis, quæ est indiuisibilis: sed intelligitur facta quantum ad exercitium, & hanc opi. seq. Canon. in d. c. prudentiam. de quo per Alex. in 5. vol. consi. 7. in 2. col. versic. & per hoc. Idem.

Quid autem si sint duo domini eiusdem castri, & vnus ex eis ibi delinquat, an poterit ab alio puniri? Bald. in c. 1. in fin. comm. in tit. qualiter vas. iura. deb. fidel. dicit quod non, quia par in parem, & c.

Sed quid si vnus ex fratribus vendat iura sua alicui subdito, an si ille emptor delinquat, poterit ab aliis puniri? Bald. in l. cum ex oratione. ff. de excusat. tuto. tenet quod sic, quia solum habetur pro domino quo ad subditos, non quo ad fratres vendentis, dixi supra in rub. quæ sint regalia. in versicu. de iurisdic. tio.

Fallit secundum eum quando vnus esset maior in administratione.

Fallit secundo, qñ periculum esset in mora, & idem in terminis vult Iac. in l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de oper. no. num.

Fallit tertio, si non recognosceret superiorem. all. not. per Gul. de Cu. in l. ff. de re. diuis.

Potest addi quarta fallentia, quando difficilis esset aditus ad superiorem, vel superior esset talis qui non posset resistere, per not. per Bal. in l. 1. C. vnde vi. fac. l. nullus. & l. nemo. C. de Iudæ. & quod habetur in l. si alius. §. bellissime. ff. quod vi aut clam. & de hoc habetur per Ang. & Pau. de Castr. in l. est receptum. ff. de iurisd. om. iud. & per Gul. de Cu. & Bal. in d. l. ff. de re. diuis. ita Iac. in ver. marchio. Idem.

Feuda non habentia dignitatem possunt diuidi. tex. in d. c. imperialem. §. præterea ducatus.

Amplia etiam si sit feudum iurisdictionis, dummodo non sit dignitas Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus, vt Spe. in tit. de feu. §. quoniam. ver. 34. vbi concludit, q. etiam feudum iurisdictionis potest diuidi. ar. d. l. communi diuidundo. §. cū duo. & §. cum de usufructu. ff. communi diuidun. refert Cur. in 4. par. ver. Trigesimo quæro. ibi. 2. principalis regula. vbi dicit, q. Bal. in d. §. præterea Ducatus. post multa hinc inde adducta videtur hoc modificare, quod substantia iurisdictionis non possit diuidi: sed solum vsus & commoditas, secundum ea quæ supra prox. dicta sunt, & ita, in effectu dicit tenere Alex. in 5. vol. consi. 7. circa medium.

Limitatur primo secundum eum ista regula, vt procedat ita demum si omnes consenserint, & non aliter, vt dicit probari in d. §. præterea Ducatus. ibi, si consortes voluerint, qui tex. non solet ponderari, secundum Pan. ita tenentem. in consi. 82. incip. conditoris omnium. in penult. colum. & hanc fallentiam dicit tenuisse Fely. in d. cap. quæ in ecclesiis. in pen. col. & in d. cap. prudentiam. col. 2. de offic. deleg. & ita sequitur Hippol. sing. 9.

Ipsæ tamen Cur. dicit multum dubitare de hac limitatione, & reperire quod in contrarium de directo tenet Iser. in d. §. præterea Ducatus. vbi dicit, quod illa diuisio feudi de qua ibi est alienatio necessaria: quia etiam inuitus cogitur per iudicem ad diuisionem. l. Iulianus. §. idē Celsus. ff. de act. empt. & l. si pupillorum. in prin. ff. de reb. cor.

Et istam opi. etiam dicit teneri per Alex. in consi. 7. & in consi. 25. in 5. vol. Nec obsecundū Alex. d. §. præterea Ducatus. quia dicit, quod ille tex. non requirit consensum omnium consortum, & licet hoc innuere videatur, illud solum innuit arguere a contrario sensu, quod arg. non est bonum, quando resultat correctio iuris communis. l. conuenticulam. de episc. & cleri. de iure autem communi disponitur quod quilibet possit p. uocari ad diuisionem rei communis. l. & si non omnes. cum similib. ff. communi diuid. & eandem opin. ultra allega. per Alex. dicit tenuisse Bal. in addi. in d. §. præterea Ducatus. & quod pro ista opin. consuluit Franc. Cur. consi. 68. & Socin. in d. consi. 278. Vide etiam Socin. in 2. par. consi. 165. & Barb. inter consi. Curtij consi. 66.

Subiungit Cur. ibi, quod retenta opi. pro vera, q. ista feuda inferiora non possint diuidi, nisi de consensu omnium colorum: effect pluribus modis limitari. prout fuit limitata prima regula, quia fundamenta & rationes prædictarum limitationum possent etiam ad hoc propositum adaptari.

Vnum

Vniuer. emphyt. et locat. iurib. Locus V. 80

Vnum adde, qd si in diuisione feudi paterni assignatur totum feudum vni, donec superest aliquis de linea illius, cui fuit assignatum, excluduntur omnes alij, etiam si essent proximiores. cap. 1. de natura success. feu. & ita vult Soc. in 2. par. consilio 249. in fi. 14. col. Idem.

Feuda inferiora quæ non habent dignitatem annexam, diuidi possunt. c. 1. §. omnes. si de feudo fuerit controuers. inter domi. & agnat. vassalli. in v. lib. feu. c. imperialem. §. præterea. & ibi Docto. de prohib. feud. alienat. per Feder.

Ampliatur, & limitatur in vno casu a Cur. iun. in trac. feud. 4. par. q. 30. nu. 24. Idem.

Feuda inferiora tantum diuidi possunt de iure, maiora enim (vt Ducatus, Marchia, vel Comitatus) non diuidi debent. communem dicit I. Clarus. §. feudum. q. 44. sed consuetudine hodie vbiq. ferè diuiduntur, de qua consuet. Gratus in consil. 4. nu. 29. lib. 1. P. Fich.

Frater aut socius feudum quod acquirunt non tenentur communicare fratribus aut sociis, ne dominus directus habeat alios vassallos de quibus non cogitauit. cap. 1. §. si duo fratres. de fratrib. de no. benefic. inuesti. Dec. consil. 435. fructus quidem erunt communes durante communione, aut societate, secundum Aluarot. in dicto §. si duo fratres. in principio. Bellacomb.

An vassallus sine domini consensu possit feudum diuidere, dic quod feudum dignitat. diuidi non potest. capitul. 1. §. præterea Ducatus. de prohib. alien. feu. per Feder. & ibi omnes Doctores.

Amplia, etiam si omnes consortes consentiant, vt probat tex. in d. §. præterea. in prin. iuncto vers. Aliud autem feudum. ponderan. aduersariam, quæ aduersatur in iure, & in facto. l. hoc amplius. §. de his autem. ff. de dam. infect. cum sim. cum igitur in vers. aliud autem. permittatur feudum inferius posse diuidi, si tamen consortes consentiant, ergo in casu præcedenti, prohibetur diuisio, etiam consortibus consentientibus, & ita est de mente omnium in d. §. præterea. & gloss. & Docto. in c. si hæredes. de testam. & in c. licet. de voto. & Aluar. in c. omnes. si de feu. sue. controu.

Addo Card. in consil. 64. & consil. 129. circa fi. Pan. in 1. parte. consil. 12. in 3. col. Alex. in 5. vol. consil. 6. & consil. 25. in quibus locis multa alleg. Fely. in d. cap. quæ in ecclesiis. in 32. col. ibi, hanc declarationem limita. & istud per multa tenet Curt. vbi supra in ver. trigesimo quarto, an & quando feudum & c. Barb. in 4. vol. consil. 14. in 3. col. Phil. in c. grandi. de suppl. negli. præla. in 6. Idem.

Limitat 1. non procedere, quando totum feudum assignaretur vni ex consortibus integraliter, ex communi omnium consensu. al. Bal. & Alua. in d. §. præterea Ducatus. & est gloss. & ibi Bal. in l. si familia. C. fam. ercisc. & dicit qd hanc fallentiam sequitur Soc. in 2. par. consil. 165. vers. 3. respondetur. in 9. col. Adde quod illud consilium est etiam in 1. vol. consil. 67. Addo Alex. in 3. vol. consil. 60.

Sublimitat tamen Cur. ibi. Nisi talis diuisio fuisset in fraudem domini, vt quia ex diuisione totum fundum deuenit ad illum qui habebat filios: & bona allodialia ad illum qui non habebat, nec habere sperabatur: & feudum erat nouum, ita qd ad dominum portio sua erat reuersura. c. 1. de benefic. fratris. Quia tunc talis diuisio non teneret in præiudicium domini. ar. d. c. imperialem. §. callidis. & l. 1. ff. de his quæ frau. cred. all. Aluar. post Iser. in d. §. præterea Ducatus.

Limitat 2. dictam regulam, vt non procedat quando consuetudo alicuius loci se haberet in contrarium, nam valeret, & esset obseruanda. al. Bal. & Alua. in d. §. præterea. Hostien. & Card. in d. c. licet. Old. consil. 237. Alua. in d. c. omnes.

Tu adde Alex. in 3. vol. consil. 60. & Soc. latè in d. consiliis, & in consil. 278. in 2. par. in quibus locis volunt, quod etiam talia feuda dignitatis de consuetudine Italia diuidantur, de quo vide infra vers. limit. 8.

Sublimitat tamen Cur. hanc secundam fallentiam, quia nõ sufficeret probare, quod seruatum fuerit de consuetudine, quod talia feuda a sponte volentibus & consentientibus fuerint diuisa, quoniam talis consuetudo non derogaret iuri communi, quantum ad hoc, vt vno vassallo contradicente posset procedi inter eos ad diuisionem necessariam: & sic esset necesse probare talem consuetudinem esse inductam in contradictorio iudicio. alleg. Alexan. in d. consil. 6. in 5. volum. vbi alleg. Oldr. in d. consil. 237.

Sublimitat etiam procedere, quando talis consuet. esset introducta, & obseruata sciente & patiente superiore, alias secus, secundum Doc. in loc. præal. & Ioan. And. in add. Spec. in rubr. de feudis. versic. Non omittam, & sic opus esset probare scientiam & tolerantiam in principe vniuersali, in quo præsu-

mitur ignorantia. cap. 1. de constit. in 6. secus in principe particulari in terris suis. all. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in vers. non obstantibus.

Limitat 3. vt non procedat quod per statutum alicuius loci permetteretur talis diuisio, dummodo statutum esset factum sciente & patiente superiore, ita dicit intelligendum no. Bald. & Alua. in c. 1. §. item si fuerit. quib. mod. feu. amit. & ita secundum eum vult expresse Alua. in d. §. præterea. in ver. quæro an per statutum.

Limitat 4. quando ex speciali privilegio principis, feudum esset factum diuisibile. al. Iser. Bal. & Alua. in d. §. præterea. & Alua. in d. c. omnes. & Soc. in d. consil. 165. ver. 6. respondetur.

Limitat 5. quando per aliquos consortes peteretur talis diuisio consentiente domino feudi, vt dicit probari in d. c. imperialem. in prin. & ad istud alleg. Alex. in 5. vol. consil. 25. versic. fortificantur.

Limitat 6. nisi talia feuda essent solita diuidi per spatium tanti temporis, cuius initij & c. alleg. Alua. in d. c. omnes. & ante eum Iser. ibi, per l. hoc iure. §. ductus aquæ. cum concord. ff. de aqua quoti. & æstiu.

Limitat 7. quando esset dubium ne partes deuenirent ad arma, quia tunc esset licita diuisio, alias prohibita, & hanc limitationem dicit sumi ex dictis Alex. in 5. vol. consil. 7. quæ dicit late confirmari per Soc. in d. consil. 165. ver. decimo & ultimo. & ver. præcedenti incip. nono respondetur.

Limitat 8. ex dictis Alex. in d. consil. 25. in 5. vol. vbi dicit, qd communiter in Italia, & in cæteris partibus Alamania de generali consuetudine permittitur diuisio, & addit qd de hac generali consue. testa. Ang. consil. 286. inci. pro clariori decisione. quod mihi est. 287. subiungit in hoc Curt. necessarium esse subintrare illam difficultatem, an credatur doctori attestanti consuetudinem, & c.

Et ad hanc limitationem adde quæ dixi supra. ver. limitat. 2. addo Alex. in 2. vol. consil. 18.

Limitat 9. vt procedat dicta regula, quantum ad substantiã ipsius feudi: secus autem quantum ad diuisionem administrationis vsus & exercitij iurisdictionis feudi habentis dignitatē, quia talis diuisio bene est permissa. al. Barto. in l. inter tutores. ad fi. ff. de admi. tut. Bal. Alua. & cõiter feudistas in d. §. præterea Ducatus. & Soc. in d. consil. 165. & confirmat multipliciter, Addens in tantum hoc esse verum, vt procedat etiam ad requisitionem vnius tantum. alleg. Ang. & Imo. in l. 2. §. ex his. ff. de ver. ob. lac. in tit. de roidis. in vlt. col. addo Alex. in 2. vol. consil. 18. & in 5. vol. consil. 25. in 2. & 3. col. Idem.

Subiungit ibi Curt. vnum esse perpetuo notandum, quod vult Alb. de Rosat. in dictionario. in ver. feudum. dum tractat. q. quam vidit inter nobiles Marchiones de Carreto, & Sauone, vbi dicit, qd licet forte aliquibus nouum videatur, tamen iudicio suo. §. Præterea Ducatus. non est intelligendus ita largè, vt prima facie sonat litera, quia bene dicit, qd Ducatus, Marchionatus, & Comitatus sunt indiuisibiles, ne per diuisionem dominus debito seruitio fraudetur.

Sed si aduer. tex. in c. 1. in 1. responso, de feu. March. & in d. §. præterea Ducatus. loquuntur, & debent intelligi solum de ipsis dignitatibus, & titulis dignitatum: non autem de bonis temporalibus earum: puta ciuitatibus, castris, & aliis locis ad ipsas dignitates pertinentibus, quia illa sunt bene diuisibilia, nec de illis loquuntur dicta iura, vide ibi per eum. Idem.

Sed quid si domini discordant in exercitio iurisdictionis, quod erit remedium? dic qd superior poterit eos cogere ad concord. ita dicit Ang. d. l. 2. §. ex his. ff. de ver. ob.

Et dantur quatuor modi per quos fiet ipsa diuisio. primo, qd vni ex consortibus locentur res feudales, & pensio inter ipsos distribuatur pro rata.

Secundo quod omnes consortes locent feudum tertio, vt pensio pro rata distribuatur.

Tertio, qd quilibet ex consortibus vtatur re feudali alternis temporibus, iuxta l. Lucio. §. fin. cum l. seq. ff. de aqua quoti. & æsti. hos tres modos ponunt Bald. & communiter feudistæ in d. §. præterea Ducatus. & max. procedunt quando res feudalis respectu exercitij non capit commodam diuisionem per regiones, vt quia est vnum castrum tantum, vel huiusmodi, vt dicit Imo. in d. §. ex his. & ita vult Alex. in 5. vol. consil. 7. versic. confirmo. Lud. sing. 766.

Sed quando res feudalis posset commodè diuidi per regiones, datur alius & quartus modus vt diuidatur feudum, quod ad exercitium iurisdictionis per regiones, cautionibus interpositis de non se inuicem impediens. l. communi diuidendo. §. cum de usufructu. ff. communi diuid. pro quo fac. secundum eundem Cur. quod no. Barto. in d. l. tutores. ad fi. vbi loquitur de duobus castris concessis in feudum Comitatus, quæ respe-

Et in administrationis diuisa fuerunt inter duos filios primi Comitis inuestiti; assignando vnum castrum vni, & alterum alteri, & sic vult ibi Barto. quod feuda duorum castrorum hoc modo diuidi possint, & ita etiam dicit esse de mente Bald. & Aluar. in d. §. præterea Ducatus. cum hoc tamen, quod ille cui adiudicatur administra. castri utilioris, officio iudicis condēnetur in eo quod conueniens est alteri. Insti. de offi. iud. per totum, & est casus in l. ad officium. C. commu. diuid. Idem.

An per statutum, vel consuetudinem possit induci diuisio. Jac. in 2. car. ver. vltius quæro. tenet q. sic. all. Io. And. in ad. di. rub. de feu. Iser. Alua. & Landen. in c. imperialem. §. præterea. de prohi. alien. per Fede.

De alienatione feudi per vasallum sine consensu domini, eoque minimè requisito.

C A P V T X V I I I.

Lienare feudum sine domini consensu vasallo non licet, etiam si sit in magna necessitate constitutus, imò et si fame opprimeretur. com. dicit I. Clar. §. feudum. q. 3. 1. vers. Pone.

Fallit si in proximiorum agnatum fiat, dummodo feudum antiquum sit, aut paternum, magis cōem apparet ex Tiraq. in præt. lib. 1. nu. 52. & tacitus domini consensus sufficit, cōem testatur Alua. in c. 1. §. præterea. quib. mod. feu. amit. quod intelligendum est si præsens sit, & contradicere possit, secundum Zas. in epit. feu. q. 9. nu. 3. 1. P. Fich. & Don. a. Fin.

Alienatio feudi non valet sine consensu domini. c. imperialem. de prohib. alie. feud. per Fed.

Fallit vt per Ant. Trigo. sing. 50. & si alienat, priuat feudo.

Fallit in 10. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. de feud. c. 3. causa 18. fol. 973.

Ampliatur in 14. casibus. & limitatur in 10. per Pet. Duen. regula 40.

Fallit in 6. vt per Socin. regula 434.

Fallit in 9. casib. vt per Felin. in c. quæ in ecclesia. de constitu. num. 116. Idem.

Vasallus non potest alienare feudum, sine consensu domini. in c. imperialem. de prohib. alie. feu. per Fede.

Et alienatio facta sine domini cōsensu, est nulla, vt ibi, adeo quod feudum non potest præscribi, etiam longissimo tempore, secundum Iser. ibi. per illum tex. in versic. nullius temporis præscriptione. Et ita vult in terminis Soc. in 1. par. consil. 86. Alex. in 1. vol. consil. 30. vlt. col.

Et procedit ista regula etiam in feudo nouo, quod non potest inter agnatos & conuasallos alienari, vt vult Cur. in 4. parte. in vlt. causa priuationis. ibi prima ergo principal. all. Sonz. in 1. par. cōf. 19. Addo Feli. in c. quæ in ecclesiarum. in 29. col. in fi. de constit. & in 3. 1. col. cum seq. aliquid per Ias. in l. voluntas. in 1. col. C. de fideicom. Dec. in d. c. quæ in ecclesiarum. in 2. col. in 6. not.

Fac. quod vult Alex. in 4. vol. consil. 106. in prin. Bellac.

Quæro, An vasallus possit feudum alienare sine consensu domini? Resp. q. non, & est expeditum per tex. in c. imperialem. de prohib. alie. per Fed. & ibi Doc. tenent communiter. Zas. in consil. 15. nu. 11. & 16. vol. 2. Mod. in consue. Paris. §. 13. §. gl. nu. 1. & seq. Mar. Mant. in consil. 223.

Amplia hanc cōem, q. adeo vera sit, vt talis alienatio etiam longissimo tempore non possit præscribi. Ita tenet Andr. de Iser. d. c. imperialem. verbo, nullius temporis præscriptionem. quem sequuntur ibi Doc. cōiter, vt firmat Maria. Soc. iun. cōf. 115. nu. 4. vol. 2. Card. Paris. consil. 23. nu. 185. vol. 1. Eandem dicit communem Matth. de Affl. d. c. imperialem. nu. 24. & eam tenent Bar. Soc. consil. 86. nu. 8. vol. 1. M. Grass.

Quæro, An procedat etiam in parte feudi? Resp. Communis & recepta Doc. opin. est, q. si pars alienetur, pro illa parte perdat feudum, & reuertatur ad dominum. Ita probat text. d. c. imperialem. & eam tenet Matth. de Affl. ibi. nu. 28. Bald. c. 1. §. hoc quoque. nu. 13. de succes. feu. & com. dicit Tho. Gram. decis. 49. nu. 2. And. Tiraq. l. si vnquam. verb. omnia. nu. 14. C. de reuoc. don. Pau. Paris. consil. 14. nu. 2. vol. 1. Item.

Consensus domini feudi in alienatione feudi per vasallum facienda, in quem translatus est feudum de voluntate domini, est adhibendus, & non vasalli, qui transtulit. Hieron. Cagn. in l. socij mei. nume. 9. ff. de regu. iur. communem dicit. Villalob. & Vezinus.

Consensus in alienatione rei feudalitis, secundum magis cōmunem opinionem Doctor. vt ex intervallo interueniat sufficit. Ita And. de Iser. in c. 1. & ibi Aluar. nume. 15. vers. quæro

an consensus, & licentia Domini sufficiat, siue præcedat alienatio, siue subsequatur. tit. de prohi. feu. alie. per Feder. & Fracis. Cur. in trac. feud. in 4. par. ex quib. causis feu. amit. in 2. reg. prin. ver. 2. cadit necessaria dubitatio. nu. 138. Quia cum solū agatur de præiudicio ipsius Domini, sufficit cōsensum ex post facto interuenire. l. in concedendo. in fi. ff. de aqua plu. arcen. Item quia talis consensus tendit ad tollendum impedimentum, propter quod erat prohibita alienatio, vnde debet cessare effectus impedimenti superueniente consensu. l. vbi lex. ff. de vfua. Philip. Dec. in consil. 144. nu. 1. Lud. Gozad. in cōf. 26. ver. primo. quia de consensu Domini valent alienationes. nu. 9. & in consil. 63. nu. 3. Matth. de Affl. in Decis. sacri consil. Neap. decis. 289. nu. 2. & Ant. Capicius in decis. sacri consil. Neap. decis. 115. Iac. Heinrichmannus in consil. 1. ver. secundo quia dato. nu. 2. in 1. Tom. Hanc magis cōem Doc. opinionem effert Rol. a Valle. in consil. 97. nu. 33. in 1. Tom. consil. Kirchou.

In alienatione feudi tacitus domini consensus sufficit. Alvaro. in c. 1. §. præterea. quib. mod. feu. amit. in vlt. feud. communem dicit. Quod intelligendum est, si præsens sit & contradicere possit, secundum præceptorem meum Zasum in Epito feud. par. 9. nu. 3. 1. B. Villalob.

Vasallus licet in alienatione protestetur, se alienare saluo & reseruato domini consensu, vel saluo iure directi domini, non releuatur, si sequuta sit traditio. com. Clar. in §. feudum. q. 3. 1. ver. item quæro. Sed si diceret se alienare saluo cōsensu domini, & non aliter, nec alio modo, talis protestatio verbis geminatis concepta, faceret releuari vasallum, etiam si sequuta esset traditio. eadem q. ver. Bene verum est. Idem.

Vasallus alienando cum hac protestatione, saluo iure domini, & non aliter, an excusetur a pœna? Bal. c. 1. §. donare. qualiter olim feu. poter. alie. tenet quod sic. & idem vult Bald. in emphyteosi. in l. fi. C. de iu. emphy. & in pace Constan. in verbo, liuellaria. Contrarium tenet ipse Bald. in c. 1. §. fin. in titu. quæ sit prima causa benefic. amit. quia cum vasallus teneretur denunciare domino, & non denuntiauerit, videtur ipsum dominum contempnissse: & consequenter debet perdere feudum. d. §. fina.

Et in præiudicialibus protestatio nō prodest. c. olim. extra de cens. & idem vult ipse Bal. in l. 1. in pe. col. ver. quæro quid si prohibita. C. de his quæ pœ. no.

Secus aut si diceretur, & non aliter nec alio modo. vt vult Bal. in d. §. si. per l. si quidem. cum ibi not. C. de excep. & l. idem Labeo. §. 1. ff. fam. erciscun. & l. si quis locuples. ff. de manu. testam. & ita vult Panor. in c. 2. extra. de feud. & in c. insinuante. ad fi. extra qui cler. vel vouen. & in istis terminis loquitur Bal. in c. 1. §. hoc quoque. de succes. feu. Addo D. Franc. de Curte, qui infinita alleg. in consil. 8. Curtius tamen in d. 4. par. ver. 2. 1. quæro. dicit quod istud non est tutum: quia in hoc contrariū vult Bal. in l. voluntas. C. de fideicom. motus, quia etiam stantibus verbis prædictis, factum est contrarium protestationi. vide ibi per eum.

Et adde Ias. in l. non solum. §. morte. in 18. col. ibi. ista limitationem. ff. de ope. no. nun. vbi apertè reprobatur dicta opinio Bal. in d. c. 1. §. si. quæ sit prima causa. Mouetur per doctrinam Bar. ibi. quia ista protestatio non dependet a voluntate protestantis, sed alterius. ergo quibuscunque verbis concipiatur nihil debet operari. Allegat etiam in contrarium Bal. in c. fi. in 9. col. ver. Aduocati dicunt. de confes. vbi dicit, quod ista verba, & non aliter, nec alio modo, non prosunt ad cautelam: eo quia in præiudicialibus talis protestatio non valet. per gl. in d. l. si quidem. & ibi etiam Bal. & quia in re facta non prosunt artes verborum, nec simulata protestationes. secundum Bal. in d. c. fi. Alleg. etiam Bal. in l. vnica. in 14. col. in vers. demum quæro. C. de confes. vbi idem dicit. Addo Bal. in 1. par. consil. 293. & Dec. consil. 160.

Et propterea subiungit Curt. vbi supra, q. semp sibi placuit concordia, quam ponit Fel. in c. quæ in ecclesiarum. in penul. car. de consil. vbi dic. considerandos esset tres casus.

Primus, quando vasallus fecit contractum alienationis, cū clausula, saluo iure domini, & non aliter, & non deuenit ad traditionem: & tunc dominus non possit eum priuare.

Secundus casus quando vasallus tradidit rem, & per hanc traditionem agitur de præiudicio domini, vt quia tradidit castrum non facile recuperari. & tunc amittitur feudum.

Tertius casus est, quando deuentum fuit ad traditionem cum dicta protestatione, & res potest sine difficultate haberi pro non alienata: & tunc cum pariter non interit dñi qui potest alienationem ad libitum rescindere, forte sustinerentur opiniones prædictæ, quod illa verba, & non aliter nec alio modo, habeant excusare. Et bene faciunt quæ vult Calcan. in consil. 50.

Et de dictis verbis, & non aliter nec alio modo: vide etiam Alex. in 1. vol. cōf. 3. in 2. col. & Ias. in §. item si quis: el. 2. in 4. col. Insti. de aq. Pan. in c. si. circa si. de rer. permu. Idem.

Quid si vasallus dicat, vōdo saluo consensu dñi: an ista verba sufficiant? Bal. in d. l. vñc. C. de his quæ pœ. no. dicit quod non. Idem si dicat, saluo honore domini. per nō. per Host. & Io. Andr. in c. causa quæ. ext. de iureiur. Idem.

Sed quid si dicat vendō si & in quantum de iure possum? Bal. in d. c. 1. §. hoc quoq; in rit. de suc. feu. refert Iac. de Ardiz. tenere, q̄ excusat. sed hoc limitat Bal. nisi captio domini posset interuenire, puta in traditione castri difficulter recuperandi, vt dixi supra. & hanc limitat. sequitur Alua. in d. c. imperialem. & Ias. in d. l. si. in vlt. col. ver. 25. C. de iu. emphy. Idem.

Quid si dicat, Vendo feudum si domino placuerit? Dic q̄ excusatur a perditione feudi. Ita videtur tenere Bald. in d. §. hoc quoque. & expresse Alua. in d. c. imperialem. alleg. d. l. si quis locuples.

Et dicit D. Iaco. q̄ ita consuluit, dum quidam vendidisset feudum saluo semper bene placito principis: & nō aliter, nec alio modo, & dicit obtinuisse in sacris audientiis: quia ablati ui absoluti resoluuntur in vim conditionis, & c. & defectus conditionis habet annullare actum seu contractum. Et quod traditio domini & poss. possit fieri sub conditione, est text. no. & ibi Bar. in l. qui absenti. §. 1. ff. de acq. pos. Et ita in terminis præmis. qñ sunt verba si domino placuerit, tenet Ias. d. l. si. in vlt. col. ibi. 26. quæro. vbi alleg. multa quæ omitto.

Vide tamen Bal. in 1. par. cōf. 293. vbi dicit, quod si ex tali venditione infertur præiudicium domino, quia emptor detinet castrum inuito domino, talia verba non excusant. Idem.

Quid autem si dicat, Vendo si dominus non reuocauerit, alias sit res inempta? Vide Ias. in d. l. si. in vlti. col. ibi. 27. vbi post Bal. in d. l. si quis locuples. ff. de manu. test. tenet q̄ excusetur vasallus a commissione rei feudalis. Idem.

Dominus si dat licentiam alienandi in talem, an poterit alienari in alium? gl. & Alua. in d. c. imperialem. determinant quod non: quia fines mandati & c. item quia potest interesse domini, vt non vendat alteri. arg. l. si. C. de iu. emphy. & l. si sterilis. §. si tibi. ff. de act. empt. item cum conceditur, vt vendatur vni, censetur prohibitum vendere aliis. l. cum prætor. cum similib. ff. de iudi.

Vasallus non priuatur feudo propter alienationem quæ ex aliquo capite nulla & inualida erat. com. Clar. in §. feudum. q. 31. ver. Sed quæro. Idem.

Alienatio nulla facta sine consensu domini, an faciat rem committi? Alua. in c. 1. in tit. quid iu. sit, si post alien. fac. vas. recuper. concludit, quod non. Vide latius infra in rub. qui. modis feud. amit.

Alienatio autem cum consensu domini excusat vasallum. d. c. imperialem. & ibi omnes Doc. de prohi. alie. feu. p. Feder.

Vtrum autem requiratur consensus expressus, an vero sufficiat tacitus. Cur. in d. 4. par. ver. aggrediamur. Ibi, & in primis. refert plures opiniones. sed ipse sequitur primam, quam ponit gl. in c. 1. de prohi. alie. feu. per Loth. quæ tenet sufficere tacitum consensum. & dicit, q̄ hanc opinionem seq. communiter scribentes ibi. & Alua. in c. 1. §. præterea. quib. mod. feud. amit. Et hanc opinionem comprobatur optimo fundamento. vide ibi per eum. & per Iacobinum in d. trac. in verbo. & cum pacto de non alienando. ver. quæro. quando vasallus, & c.

Vtrum consensus domini debeat præcedere alienationem? Iser. & Alua. in d. c. imperialem. tenent sufficere q̄ sequatur cōsensus. sequitur Cur. vbi supra. firmans alio fundamento. vide ibi per eum, & per Iacob. vbi supra. Idem.

An autem per talem consensum videatur dominus sibi præiudicasse in directo dominio? Alua. post Iser. in d. c. imperialem. dicit quod non.

Curtius tamen vbi supra dicit, reperiisse Io. Rayn. tenuisse contrarium in d. c. imperialem. §. habito. & pro ista parte dicit fortiter stringere tex. in c. 1. de feu. non hab. prop. natu. feu. tādē relinquit cogitan. sed D. Iac. vbi supra seq. primam opinionem, quam (vt dicit) secutus fuit sape in consulen.

Pone, q̄ concessi tibi castrum in feudum: Tu illud subinfeudasti Titio, Titius vult alienare, an habeat necesse requirere consensum mei prioris domini, an verò sufficiat habere tuū? glo. in d. c. imperialem. §. illud. videtur inclinare, quod requiratur consensus mei prioris domini. In hac quæstio. sunt variae opiniones, quas vide per Iac. vbi supra. ver. quæro de quæstione & c. Idem.

Quid si alienatio sit nulla aliquo respectu, an vasallus incidat in pœnā priuationis? Alua. in c. 1. in ti. quid iuris sit si post alie. factam. vas. recuper. dicit q̄ non: motus auctoritate Bald. ita tenentis in l. 2. C. de epi. aud. & pro hac opi. Cur. in 4. par.

ibi. 17. q̄ro. al. Ang. in cōf. 162. incip. super puncto supradicto.

Et subiungit Cur. q̄ licet ista opin. sit colorata, ipse tamen multum dubitat de veritate. & al. Are. in cōf. 18. & hanc opinionem comprobatur optimis fundamentis. vide ibi per eum. Adde tamen q̄ primam opi. tenet Ias. in l. si. in 46. col. ibi 22. quæro. C. de iur. emphy. Idem.

Nunquid autem ad hoc vt vasallus propter alienationem priuetur, sit necesse q̄ perueniat ad actum traditionis? Bal. in c. 1. §. aut si libellario. in vlt. col. quib. mo. feu. amit. determinat q̄ sic: quia per solam venditionem vasallus nō priuaretur all. tex. in l. alienatum. & ibi Dy. ff. de ver. sig.

Adde q̄ de hoc est tex. & ibi Iser. & Bal. in d. c. imperialem. §. calidis. & ita volunt Alua. & Lauden. ibi. Et ita vult Alua. in c. 1. §. si. in 43. concl. quæ sue prima cau. benef. amit. & in c. 1. post glo. ibi. de prohi. alie. feud. per Loth. Et in terminis addo Barb. in 1. vol. cōf. 12. in 16. col. in si. vbi etiam al. Bal. in d. c. imperialem. in prin. Idem.

Sed quid si interueniat constitutum? Spe. in tit. de emp. & vend. §. 1. in prima forma instrumenti venditionis. in verbi. dare tradere. & in alia forma contractus venditionis. in verb. emphyteuticæ. videtur velle, q̄ in contractu feudali, vel emphyteutico constitutum nō operetur nisi fictē & improprie, adeo quod res nō habeatur pro realiter tradita. fac. qd vult Bar. in l. prædia. ff. de acqui. pos. vbi vult, q̄ illa verba, dedit & tradidit, non importent realem traditionem, & sic Spec. videtur velle quod vasallus non amittat feudum.

In contrarium fac. quod vult Per. Iac. in tit. de cōd. ex limperialem. in §. calidis sub rub. de actione eadem. verbi. item cñ. vbi iubet, q̄ quando vasallus concepit instrumentum venditionis cum constituto, q̄ addat ista verba, saluo tamen iure domini, saluisque & retentis consensu & voluntate domini a quo mouetur ipsum feudum: quia istud verbum, saluo, magnum operatur effectum. l. si debitor. ibi, saluo iure pignoris. ff. qui. mod. pig. vel hypot. solu. cum aliis al. in dictionario in verbo saluo iure. Pau. de Cast. in l. 1. §. si rem. ff. de pos. vñ velle, q̄ vasallus alienando cum constituto priuetur feudo. idē & clarius vult Lauden. in d. c. imperialem. vbi dicit q̄ sic. vt vasallus, alien. & traden. realiter feudum, sine licentia domini amittit feudum. ita est secundum eum quando tradidisset per constitutum. l. quod meo. in princ. ff. de acq. pos. & potest esse rō, quia vasallus hoc casu quantum in eo est, alienauit feudum: & licet per constitutum dicatur interuenire ficta traditio, tamen bene transfertur vera pos. vt habetur in d. l. quod meo. & istud in terminis tenet. D. Iac. in verb. & cum pacto de nō alie. & Cur. in d. 4. par. ver. 20. quæro. in si. vbi al. Ant. de But. cōf. 34. Addo Ias. in d. l. si. in 44. col. C. de iu. emphy. Addo etiam q̄ cessio actionis habetur loco traditionis. ita in terminis vult Bal. in 1. par. cōf. 208. & cōf. 216. Bellac.

Sed quid si in inuestitura sint verba, pro te, & quibus dederis, an videatur data licentia alienandi sine alio consensu domini? Spec. in tit. de emphyteus. §. nunc aliqua. verbi. 94. dicit quod non.

In contrarium tamen est tex. & ibi communiter Doc. in d. c. 1. de feu. non habente propr. natu. feu. & ita in emphyteusi tenent Bal. & Ang. in l. cum essent. §. 1. ff. de ser. rust. prædio. & Alb. in l. si. C. de iure emphyt.

Fac. quod vult Ang. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in §. q. ff. de ver. ob. vbi dicit, q̄ si in instrumento diuisionis dictum fuerit, q̄ vnus frater alteri, & econtra, bona in parte peruenta cōcessit pro se, & illis quibus concedere voluit: videtur data licentia alienandi, & renunciatum fideicommissio. & illam decisionem sequitur Alex. ibi in vlt. car.

Et istam opinionem expresse tenet Bal. in l. 1. in 45. q. ff. de rer. diuis. & in l. liberti. ff. de op. lib. & Imo. in c. potuit. de loc. & Saly. in l. si. C. de iu. emphy.

Et hanc opinionem seq. Iac. in verbo, ita etiam q̄ ipsi vasalli, & eorum hæredes, & c. & Cur. vbi supra. ver. quinto quæro si in inuestitura. vbi etiam all. Bal. & Alua. in c. feudum. in tit. si de feu. fue. contro. & Lud. Ro. sing. 350. & in cōf. 493. inci. in casu consultationis propositæ. Bal. in add. Spe. in tit. de loc. in 11. col. & Alex. in 2. vol. cōf. 174. Idem.

Subiungit ibi Curt. ad tria esse aduertē. primum est, quia dicta communis opi. non procederet, quando essent ista verba, & cui ius dabit: quia per talia verba non intelligitur altera natura feudi: cum ad ius videantur relata. alle. Bal. in d. l. liberti. in pe. col. per no. per Bar. in simili, in l. Gaius. ff. sol. matr. & ita vult Iac. vbi supra.

Secundo dicit aduertē. quia per talia verba, non vñ dominus remisisse laudimium. all. Sali. in d. l. si. C. de iu. emphyt. Et istud dictum, etiam refert Iac. vbi supra.

Tertio, & mirabilius dicit aduertē. quia tex. in d. c. 1. de feu. Com. opin. Tom. ij. L non

non hab. probat vnum ad quod nō solet in practica aduerti, q̄ non solum illa verba, & quibus dederis, operantur licentiā alienandi irrequisito domino. Imō fortius operantur, q̄ ille in quem erit facta talis alienatio retinebit illam rem liberā & expeditam, & tanquam alodiale, non autē iure feudi, & ita illum tex. intelligunt gl. ibi. Iser. Bal. & Alua. & cōmuniter feudistæ, quod ipse reputat mirabile, singul. & perpetuo memorię commendandum. Idem.

An autem per lapsum decennij præsumatur consensus domini interuenisse? Iason in l. 1. in 6. colum. C. qui admit. tenet quod sic. Idem.

Quid si sint plures domini, an omnium consensus requiratur? vide Cur. vbi supra ibi. 6. quæro si vasallus habeat. Idem. Si dominus dat licentiā vasallo alienandi feudum, an poterit vendere partem? Iser. quem refert Alua. in d. c. imperialem. tenet q̄ sic, dicit tamen ibi Aluar. q̄ rigor qui solet seruari in contractibus multum contrariatur, hanc opinionem de qua etiā dubitat Cur. vbi supra ibi 7. quæro si dñs dedit, & c. Idē.

Nunquid in alienatione feudi noui sufficiat cōsensus domini, absq; eo q̄ interueniat consensus filiorū vasalli? Aluar. post Iser. in c. 1. de alie. feu. pater. dicit, quod sic, de quo vide latius Cur. vbi supra. ibi, octauo quæro nunquid in alienatione.

Et ibi subiungit in vers. nono quæro. si est data licētia alienandi inter viuos, an possit vasallus alienare in vlt. voluntatē. & dicit q̄ hanc dubit. decidit Bal. in c. 1. de prohi. alie. feu. per Fede. ver. quid si vasallo. vbi dicit, quod si sit data licētia donandi, non tamen poterit donare cā mortis, mouetur per l. filius. ff. de don. vbi etiam Imo. no. illum tex. q̄ permissa donatione non intelligitur permissa don. caus. mort. & dicit, q̄ per præmissam decisionem ita consuluit Soc. in 1. vol. conf. 19.

Vasallus alienans feudum irrequisito domino, cadit feudum, siue nouum, siue paternum sit, quod procedit, etiam si saluo iure domini illud alienasset. communem refert Bene. Cap. reg. 77. nu. 35. vide supra feudum.

Vasallus si cadit feudo, quia illud irrequisito domino alienauerit, tunc si sit feudum nouum, reuertitur ad dominum: si vero sit antiquū aperitur filiis agnatis. magis com. dicit Clar. in §. feudum. q. 66. ver. Hanc etiam, cum præced. Idem.

Feudum si irrequisito domino alienetur, siue nouum sit, siue antiquum, ad dominum reuertetur. gl. in c. 1. §. 1. de suc. feu. quod procedit etiam si alienatum fuisset saluo iure domini, prout voluit Bal. in c. 1. §. si. quæ sit prima cā beneficij amitt. idem Bal. in l. 2. C. de iure emphy. iux. tex. cap. ex parte tua. de feud. & id ex Bal. verum & communiter teneri refert Benedic. Capr. reg. 77. num. 35.

Deuolutiones rerum obnoxiarum spectant ad primum dominum, prout illius consensus in alienatione rei subinfudata requiritur, & ad immediatum spectant si delictum in persona eiusdem secundi domini committatur, secundum communem per Burs. conf. 91. nu. 2. lib. 1. Bonacoss.

Dominus directus immediatus vendicat feudum vt alodiale per suum vasallum alienatum, non autem dominus mediatum, secundum magis communem opin. per Burs. conf. 49. nu. 43. lib. 1. Bonacoss.

Vasallus alienans non cadit a re si apponat clausulam, habitā licentiā, & non aliter nec alio modo, etiam q̄ actualis traditio sequatur, secundum communem per Burs. cōf. 26. nu. 1. lib. 1.

Vasallus alienans feudum domino sciente & tacente, videtur habere consensum domini, ideo pœna non incurrit. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 31. vers. vlt. Idem ex eodem.

Feudatarius per alienationem partis rei feudalis, non cadit, secundum communem, a tota re, sed a parte tantum alienata. per tex. in c. 1. de vasal. qui contra conf. Lotha. regis beneficij. Et hanc communem opi. esse inquit Thom. Gramma. in decis. 49. nu. 2. quæ in eo casu procedit vbicunque in alienatione partis rei feudalis facta fuisset commemoratio, q̄ res esset feudalis, alias secus. Ita refert post Paris. Rolan. a Valle in conf. 17. in 2. Tom. conf. Kirchoius.

Bona feudalīa, vel alias obnoxia, non veniunt in generali mandato ad alienandum seu administrandum, vel in generali obligatione, secundum communem per Burs. conf. 44. num. 1. lib. 1. distingue vt per eundem conf. 31. nu. 18. eo. lib. Quid in fideicommissō vniuersali? dic q̄ in eo non veniunt bona feudalīa, vel ecclesiæ obnoxia, secundum communem per eundē d. conf. nu. 15. Quid in bonis ecclesiarum, & emphyteuticis? dic q̄ de iure communi veniunt in generali obligatione bonorum etiam circa ecclesiā vel domini assensum, secundum communem per eundem conf. 56. nu. 11. lib. 1. quem vide cōf. 32. nu. 10. 27. & 37. eo. lib. pro qua vide eundem cōf. 31. nu. 18. eod. lib. quo ad feudalīa & emphyteutica. Bonacoss.

Vasallus, An per generalem alienationem, bonorum cadat

a feudo? Dic q̄ non per tex. in c. generali. si de feud. fue. contro. vbi tex. dicit, q̄ in generali alienatione non venit feudum. Et ita vult Bal. in l. 1. in vlt. q̄ ff. de re. diuis. in l. voluntas. C. de fideic. & in c. super. si de feu. fue. contro. fac. l. obligatione generali. ff. de pignorib.

Limitat tamen Barb. singulariter in c. ex parte. in 5. col. extra. de feu. vt procedat nisi ex quantitate pretij rectē iudicari possit vasallum etiam alienasse feudum. arg. gl. in l. 1. §. qd̄ ait. ff. de super. & quod no. Bal. in l. 1. C. qui test. fac. pos. Idem.

Alienatio feudi quamuis prohibita sit, tamen licite fieri potest etiam irrequisito domino, si in proximiores fiat: dummodo feudum tale antiquum sit, aut paternum. Communio rem esse opinionem apparet ex allegatis per Tiraq. in præfat. lib. 1. nu. 52. in qua & ipse residet. I. Fich.

Alienatione feudi facta in agnatum remotiorem, tunc si proximior agnatus taceat per annum, penitus excluditur ab ipso feudo: Sed si alienatio facta sit in extraneum, tūc ad hoc vt proximior agnatus excludatur, requiritur cursus saltē 30. ann. com. dicit l. Clar. §. feudum. q. 42. ver. scias tamen. allegas Alex. conf. 15. lib. 5. item Decium, Iacobin. Balb. & Aluar. ita tenentes. P. Fich.

Alienatione feudi facta in agnatum remotiorem, proximo agnato consentiente, non præiudicat agnatis medijs, non consentientibus. communem dicit Cla. d. §. feudum. q. 42. ver. sed mai. P. Fich.

Not. q̄ quando sit alienatio in agnatum remotiorem, proximior agnatus potest illam reuocare. vt dixi supra hoc eodē ver. in prin. Cautus tamē esse debet proximior, quia a die qua sciuit illam alienationem non habet nisi vnum annum ad reuocand. c. Titius. si de feu. fue. contr. Et ita vult Ias. in l. petēs. in fi. & in prin. 4. col. C. de pac. vbi al. similem tex. in c. 1. §. si. de inue. inter do. & vas. lis oria. fac. secundum eum. tex. in c. cōstitutus. ext. de in intēg. rest. al. etiam Pau. de Cast. in conf. 159. incip. ista qd̄ vertitur vt audio. alias incipit, qd̄ ista & c. & per illum tex. dicit Lud. Ro. in l. prætor. §. si. ff. de ope. no. nunc. tenuisse, q̄ illa facultas, quam habet quis finita emphyteusi per generationem, & c. perditur per lapsum anni.

Et adde ad hanc q. eundem Ias. in d. l. ait prætor. §. si. in vlti. col. & Bal. in 3. par. conf. 16. & Cur. in conf. 82. in 1. col. vbi ita consuluit. in facto turris. Spe. dominorum de solatio, contra Illust. Dom. Cardeti. Lud. Ro. conf. 22. in fi. Idem.

Si autem alienatio est facta in extraneum, agnatus habet 30. annos ad reuocand. glo. in d. c. Titius. & ita tenet Alex. in 5. vol. conf. 15. in vlt. col.

Feudū alienari potest per vasallum ex causa pia, de equitate canonica, ex communi per Tiraq. trac. de priuileg. pia causę, priuileg. 104. refert Burs. conf. 127. nu. 44. lib. 2. I. Mallet.

Feudum alias inalienabile distrahi legitime potest in utilitatem domini, ex communi per Burs. conf. 127. nu. 70. libro 2. non tamen eo inscio, secundum aliquos, licet teneatur assentire: & quæ sit de hoc ratio, Burs. ibid.

Feudum alienari in monasterium non potest, etiam si habens ingrediatur monasterium. no. in c. in præsentia. de prob.

Fallit in 4. casib. quos no. Fely. in d. cap. in præsentia. num. 44. Don. a Fin.

Feudum honorificum, liberum & francum alienari potest domino irrequisito, si dicatur, saluo iure domini, secundum communem per Burs. conf. 4. nu. 1. & 5. lib. 1. Et dicitur francū verē quando nihil est reseruatū per concedentem, sed totū est in vasallum translātum, secundum communem per Burs. conf. 4. nu. 5. eod. I. Mallet.

Titulus feudi alienati a prædecessore domini directi excusat vasallum a commissō, secundum communem per Burs. conf. 49. nu. 20. lib. 1. Bonacoss.

Vasallus potest alienare feudum, diuidendo ipsum inter se, & alium conuasallum eiusdem feudi. c. 1. §. præterea Ducatus. de prohi. feu. alie. per Fed. c. 1. in prin. de alie. feu. paterni.

Fallit in 3. casibus, vt per Fely. in cap. quæ in ecclesiis. de constit. cas. 28. Don. a Fin.

Quæro, Nunquid excusetur vasallus, si alienet feudum propter aliquam necessitatem? Resp. q̄ non, ita tenet Bald. c. 1. in prin. qualiter olim feud. poterat alien. & ibi cōiter sequuntur Doc. vt testatur Pet. a Duen. d. reg. 40. ampliāt. 14. & sequitur Cur. iun. in trac. feu. 4. par. nu. 107. M. Grass.

Feudum an propter aliquam necessitatē præsertim famis, possit alienari? Bal. in c. 1. in tit. qua. olim. feu. poter. alie. per illum tex. dicit, q̄ non. & seq. communiter Doct. ibi. Et idē vult ipse Bal. in c. 1. §. aut si libellario. qui. mod. feu. amit. Curt. tamē vbi supra in 4. par. ibi 16. quæro. dicit contra hoc facere multa, quæ ibi enumerat in quibus necessitas facit actum probabilem, qui alias non esset. Idem.

Commoditates feudi vasallus alienare potest. Intelligit tamen, ut talis alienatio non valeat, nisi durante vita ipsius, non autem in præiudicium eius, qui est successurus in feudo, com. dicit Clar. §. feudum. q. 21. ver. successiue. P. Fich.

Vasallus potest alienare commoditates feudi, sed non valebit illa alienatio, nisi durante vita eius. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 31. ver. successiue. Idem.

Consuetudine introduci potest, ut vasallus feudum sine domini consensu alienare possit, secundum magis communem per Burf. consi. 127. nu. 59. lib. 2. I. Mallet.

Consuetudo quod vasalli possint alienare feuda sine consensu dominorum, valet. com. dicit I. Clar. §. feudum. q. 3. ver. si. quæro nunc. P. Fich.

Feudi alienatio absque patroni consensu non aliter, nec antea damno est, quam postquam traditio subsequuta est, ut commune efferunt Ias. in l. ult. C. de iure emphy. Tiraq. de retrac. consan. §. 1. gl. 2. nu. 45. Iul. Clar. §. feudum. q. 13. Viui. lib. 1. opi. 97. in fi. Suarez.

Vasallus post alienationem factam, si feudum recuperet, non ideo euitabit poenam. com. dicit Clar. in §. feu. q. 31. ver. sed quid. Idem.

Quæro, An alienans priuetur feudo ipso iure, an verò requiratur sententia? Resp. q. amittat feudum ipso iure. Ita est text. in c. 1. §. si vasallus. quæ sit pri. cau. benefi. amit. Hanc opinionem tenet Hier. Grat. consi. 9. nu. 134. vol. 1. Ias. l. fi. nu. 103. & seq. C. de iur. emph. Alb. Bru. consi. 8. nu. 6. Mod. in consue. Paris. feu. §. 30. nu. 27. vbi dicunt hanc esse communioem & verissimam sententiam. Paris de Put. in trac. integr. feu. c. an ipso iure perdat feud. Fel. c. Rodolphus. nu. 36. de rescr. Idem.

Vasallus alienans sine domini consensu cadit ipso iure: requiritur tamen declaratio domini, secundum com. per Burf. consi. 40. nu. 38. lib. 1. Idem.

Alienata seu dispensata per heredem grauatum computantur in id quod ipse deducere potest, secundum communem per Burf. consi. 71. nu. 10. lib. 1. Idem.

Feudi alienationi contrauenire potest hæres cum beneficio inuentarij, quando feudum est ex pacto & prouidentia, secundum Rol. de inuentar. 4. par. q. 50. nu. 15. Idem.

Feudi alienationi non potest contrauenire hæres in beneficio inuentarij, quando est concessum cum clausula, & quibus iura tua concedere volueris, vel si dictum sit, & habituris causam ab eo. secundum Rol. de inuentar. 4. par. q. 50. nu. 8. & sequentiam dicta feuda possunt vendi, donari, & de eis disponi et sine consensu domini. iux. no. per Doc. in c. 1. de feu. non habet. prop. nat. feu. per eundem Rol. d. q. nu. 11. & seq. consi. 42. num. 26. lib. 1. vbi dicit communem, quæ feuda hæreditaria veniunt in restitutione fideicommissi, teste eodem Rol. consi. 96. num. 37. lib. 1. consi. 79. nu. 24. lib. 2. Bellac.

Feudum alienare an liceat in agnatorum præiudicium.

C A P. XIX.

Alienare feudum in præiudicium agnatorum etiam cum consensu Domini vasallo non licet. Commune dicit ex Cur. iun. Clar. §. feudum. q. 41. in princ. Intelligit autem de feudo antiquo: Secus est de feudo nouo; secundum And. de Iser. in c. vnic. nu. 2. de alie. feu. patern. Sigismun. consi. feudal. §. 2. nume. 1. Rursus et distinguunt Doc. inter feudum hæreditarium, & non hæreditarium, & dicunt, q. in feudo non hæreditario vasallus non possit disponere, sed in feudo hæreditario, etiam si sit antiquum, tenent q. possit vasallus præiudicare agnatis. P. Fich.

Feudum antiquum non potest alienari in præiudicium proximioris agnati, sine consensu ipsius etiam si vasallus refutaret feudum antiquum in manib. domini. Quia tum refutatio non præiudicat agnatis, nisi in vita ipsius refutantis & descendentium suorum. ita declarat post alios Bal. in c. 1. §. hoc quoque. ver. prima conclusio. nu. 12. de suc. feu. & in ver. sed quid si ille qui habebat feudum paternum refutauit ipsi domino. nu. 6. de alie. feu. paterni. & Iac. Alua. in c. 1. §. denique sepe. qui est finalis. ver. si. trigesima septima conclusio. nu. 27. quæ fuit prima causa beneficij amittendi. Hanc communem conclusionem & sententiam esse scribit Iac. Heinrichmannus in consi. 1. ver. trigessimonono. nu. 58. in 1. Tom. con. & ante illum Francisc. Cur. in trac. feud. in 4. parte. ex quib. caus. feud. amit. §. tertia igitur est regula principalis. ver. si. est ergo ex premissis. num. 147. Kirchonius.

Vasallus etiam cum consensu domini directi, non potest alienare feudum, seu res feudales in præiudicium agnatorum, qui

eo mortuo ad feudum vocantur ex forma inuestituræ. text. est in c. 1. & ibi. no. Bal. & alij. de alien. feu. pater. Tradit Bal. c. 1. §. hoc quoque. ver. sexta conclusio. de suc. feu. Alex. cōf. 30. quoniam omne datum lib. 1. Et pro reg. tradit Curt. iun. in tracta. feu. ver. 3. igitur est regula. & pro comuni opin. tenet Soc. iun. consi. 4. nu. 7. vol. 4. dicens hoc esse clarissimum, & neminem de eo hæsitare. E. Muscul.

Feudi paterni & antiqui facta alienatio per parentem cum consensu domini, etsi filiis & aliis agnatis obesse non possit. Doc. in c. 1. §. hoc quoque. de suc. feu. hoc tamen non procedit secundum cōem suam, quando filij & agnati essent hæredes alienantis, & aliquid possiderent de bonis ipsius, & inuentarium non confecissent. Doc. in c. 1. an agnatus vel filius possit repudiare feudum. Fran. Cur. in trac. feu. in 4. par. ex quib. cau. feu. amit. §. tertia igitur est regula principalis in hac materia alienationis. ver. limite prædictam commun. conclus. num. 148. copiose Rolan. a Valle. in d. cōf. 97. nu. 46. cum seq. Kirchonius.

Alienatio feudi non valet inuitis agnatis libro secundo feudo. tit. 39. in prin. Fallit in 6. casib. ut per Vigel. in commento 5. anni. tit. de feu. memb. 5. reg. 6. fol. 933. Idem.

Alienatio feudi cum consensu agnati proximioris facta, non præiudicat filio consentientis, si modo non sit eius hæres, neque aliquid ex eius hæreditate habiturus, quo minus feudum alienatum recuperare possit. Sed si velit esse hæres patris consentientis, non poterit retractare factum defuncti, neque feudum recuperare. ita Doc. communiter distinguere ait I. Clar. §. feudum. q. 42. ver. si. Sed quæro, ponè. P. Fich.

Nunquid si agnatus consentiat alienationi feudi antiqui, an talis consensus habeat præiudicare filio ipsius consentientis? conclude ex mente Iac. de Belu. Bal. & aliorum. in d. c. 1. §. hoc quoque. in tit. de suc. feu. in distict. quam fac. ibi Bal. q. aut fuit simplex, & rudis consensus, ut quia agnatus solum dixit, q. consentiebat alienationi, & tunc talis simplex consensus non præiudicat filio.

Aut fuit consensus obligatorius, puta quia agnatus nedum consentit alienationi feudi antiqui, sed etiam se obligauit promittendo non contrafacere, nec vnquam contrauenire: & tunc talis consensus obligatorius bene nocebit filio, si sit hæres patris: quia non est sibi licitum venire contra factum patris. l. ea quæ a patre. cum sim. C. de resti. mil. An viuente patre filius possit agere ad feudum diuisum per patrem? vide Cur. iunio. consi. 3. Idem.

Consensus agnatorum est necessarius in alienatione feudi antiqui, vel paterni, nec sufficit solus consensus domini. c. 1. de alie. feud. pater. & ibi omnes Doc.

Pone q. vasallus alienet feudum in agnatu remotioris gradus cum consensu agnatorum proximioru, attamen agnati secundi vel tertij gradus non consenserunt, vtrum consensus proximiorum sufficiat? collegium Mediolanense in qone facti consuluit q. sic. & Bar. de Sal. & Christoph. de Castel. adducen. pro ista opinione tex. in c. 1. ver. & licet. in tit. de alie. feu. pater. Nā illa dictio, & licet, dēt aduersari in iure, & in facto. q. non faceret si deberet interuenire consensus oīum, adducebantur etiā pro ista opinione multi alij tex. ut referunt Iac. in d. ver. & cū pacto de non alien. & Cur. in 4. par. ver. 3. igitur est regula.

Pro contraria vero opinione referunt consuluisse collegiū Bononiense, & istam partem tenuit Bertran. Caprioli, ut refert Io. Ray. in d. c. imperialem. §. habito. per l. fi. C. de au. & prestan. & secundum eos Io. Fax. de Pis. in tit. de alie. feu. sic inquit, ite vasallus alienabit, & vendet feudum agnatis & cōsanguineis, qui se mortuo fuissent successuri in illo feudo. Ecce q. nō permittit alienationem fieri nisi in agnatos, qui fuissent successuri igitur, & c. & idem tenet Odo. in summa. in titu. qui perso. vas. vend. feu. & Iac. de Bel. visu. in d. c. imperialem. & Bal. post longam disputationem in d. c. 1. de alie. feu. pat. & Io. de Lig. in cle. 1. de iur. pat. & Mart. de Lau. in c. Titius. in tit. si de feud. fue. contr. vbi dicit ita consuluisse in cā Do. de Scarampis. Et D. Iac. dicit, q. hanc suam sape tenuit consulendo, adducens bonum tex. in d. c. Titius. vbi proximior agnatus reuocat alienationem factam in agnatum remotiorem, & ibi respondet ad motiua in contrarium adducta, subiiciens tres conclusiones, prima, q. alienatio feudi antiqui potest fieri in proximiorum agnatum, qui erat successurus in illo feudo.

Secunda conclusio si sint plures agnati in pari gradu, & alienat. feudi antiqui fiat in vnum ex eis, reliqui existentes in pari gradu poterunt pro eorum portionibus reuocare alienationem.

Tertia conclusio, si alienatio feudi antiqui fiat in agnatum remotioris gradus, cum consensu proximiorum agnatoru, tamen agnati. 2. vel 3. gradus qui non consenserunt, poterunt talem alienationem reuocare.

Com. opi. Tom. ij.

L 2 Et

Com. V. l. Opin.

Et ex præmis. dicit D. Iac. decidi pulchram q. quam habuit de facto, sunt tres fratres habentes feudum antiquum, vnus donat partem suam illius feudi alteri, deinde ingreditur religionem, an donatarius solus habebit illam partem, an vero spectabit ad ambos fratres? consuluit, ambos debere admitti, allegando Bal. in d. c. i. de alie. feu. pater. in ult. col. & mouetur, quia si solus donatarius hret illud feudum, esset contra intentionem primi parentis, qui pari intentione sibi & hæredibus suis prospicere voluit, nec mentis eius fuit vnum per alium supplantari. c. i. in tit. de duob. fratrib. a cap. inue. adduc. et tex. in c. i. in tit. de mil. vas. qui ar. belli. depof. addo Alex. multa in si milib. terminis allegantem in 4. vol. conf. 106. in prin. & conf. seq. faciunt quæ dixi supra eo. in verb. subinfeudare. ver. vnum no. limita, vt per Alex. conf. 13. vol. 5. Idem.

Vasallus alienat feudum liberum concessum pro se & quibus dederit in præiudicium agnatorum, & in quasque personas, etiam fœminas, & clericum contra naturam feudorū, etiam si adesset iuramentum fidelitatis. secun. com. per Bursa. conf. 4. nu. 4. lib. 1. Idem.

Feudum concessum pro se & quibus dederit, potest alienari in præiudicium agnatorum in quasque personas, etiam fœminas, & clericum, præter naturam feudorum, licet adesset iuramentum fidelitatis, secundum magis communem per Bursa. conf. 4. nu. 4. lib. 1. Idem.

Alienare an possint Principes, alijque terrarum domini ea, quæ vel principatus, vel eorum sunt dominij, & quando.

C A P V T XX.

Væro, an Princeps possit alienare ea quæ sunt principatus? Bal. quem alij seq. in prælud. feu. ver. expedita diffinitione. dicit, q. si princeps vult alienare expropriando, seu abdicando a se omne dominium, iurisdictionem, & proprietatem, non pôt hoc facere: quia esset deformare principatum. & ita no. in c. intellectum. extra de iur. de quo etiam per eundem Bal. in proœ. digestorū. & in proœ. C. fac. quod habetur in c. in apibus. 7. q. 1.

Aut vult alienare retinendo proprietatem, seu directū dominium transferendo vtile in alium per viam infeudationis, & tunc potest, & q. princeps possit infeudare. est tex. in c. i. in tit. de natura feu. & in c. i. in prin. quis dicat. Comes, Dux, &c.

Limita nisi talis infeudatio in magnum principatus verge ret detrimentum: quia princeps passim infeudat modo vnā ciuitatem, vel terrā: modo aliam. & istud esset destruere principatum. vt no. in c. grandi. ext. de supp. neg. præla. fac. l. summa cum ratione. ff. de pecu. Nam secundū Bal. & Iser. in d. prælud. infeudatio non debet minuire coronam regalem.

Et ita in effectu vult in terminis Alex. in 5. vol. conf. 1. in 6. col. vbi alia al. & in conf. 24. in fi.

Vide in hac materia Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 74. inci. q. frustra. Pan. in 2. par. conf. 3. q. 26. Feli. in c. i. ext. de proba. in 3. col. ver. 3. declara. & in c. ad audientiam. in 1. & 2. col. de præscrip. & Ias. in prælud. feu. in 30. & 31. col. & ibi Præpo. in 9. & 10. col. Aliquid per Phil. in cap. Abbate sane. §. pro parte. de re iud. in 6. & in rub. de testa. eo. lib. in 31. col.

Adde quod Rex vel Princeps non potest constituere seruitutem etiam durante suo regno. vt vult Old. in conf. 23. 1.

Nunquid quilibet et priuatus possit feudum constituere. Bal. in c. i. in tit. qui. feud. dar. pos. tenet q. sic. vbi dicit procedere et in rustico. per tex. in c. i. in tit. per quos fiat inuestit.

Et hanc opi. multis prius in contrarium adduct. tenet Cur. in tract. feu. in 2. par. q. 4. prin. Bellac.

Dominus non potest alienare feudum vasallis inuitis. c. 1. §. ex eodem. de l. Contra. c. imperialem. §. præterea Ducatus. de prohib. feu. alie. per Fed. gl. communiter approbata in l. inuitus. ff. de fideic. lib. 2. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in vno a Pet. Duen. reg. 215. Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 37. in addi. Ampliatur in vno casu, & limitatur in 6. a Gomez. in §. itē Seruiana nu. 41. Inst. de act. Fallit in 4. casib. quos no. Feli. in c. dilecti. de maio. & obed. nu. 4. Fallit in 8. casib. quos no. Port. lib. 5. suarum conclus. reg. 21. Idem.

Feudi possessorium ius in alium transferre atque alienare nequit dominus illis inuitis, vt frequenter placitum aiunt Cur. iun. de feu. 6. par. prin. 2. q. Grat. conf. 147. nu. 5. & seq. lib. 2. excipe nisi si ditionem suam vniuersam vna alienet. commune estantur Mod. in consuet. Paris. feu. §. 1. gl. 3. nu. 25. ac latius I. Clar. §. feudum. q. 28. Suarez.

Marchio alienando vnum castrum an præiudicet filio. Bal.

De Feudalibus, &

c. 1. §. hoc quoque. de success. feu. determinat quod non.

Marchionatus est dignitas regalis. Bal. in c. i. in tit. de feud. March. & non potest diuidi, sed vadit ad primogenitum. c. 1. §. præterea. de prohib. feu. alie. per Fed. Vezin.

Si per mortem vasalli feudum aperiatur, & ad dominum reuertatur, dñs feudi, siue prælatus, etiam si iureiurando fidem suam adstrinxerit, quod Romano Pontifice incōsulto nequaquam de nouo alienaret, si tamen ecclesiæ suæ, quo alienatio ita viderit expedire, illud iureiurando non obstante, liberè poterit alienare, ad consultationem Mediolanensis Archiepiscopi. Inn. 3. respondisse habes ex decret. ex par. de feu. ibi, liberè si videris expedire, q. verbum, liberè, idem, sine alicuius impedimento, & contradictione importat. c. licet. in fi. de sepult. in 6. l. libertas. in prin. ff. de sta. ho. cum si. facit etiam pro conclusione tex. in c. 1. si vasa. feu. pri. vbi si vasallus propter delictum in domino commissum fundo priuetur, non transit feudum ad filium, nisi ex gratia dominus illi concedat, q. verbum ex gratia, liberam facultatem denotat nullo iuris aut obligationis vinculo adstrictam. c. gratiose. & c. gratia. de rescr. in 6. ex qua conclusione ad emphyteusim inferri posse videbatur, cū de vno ad alterum procedat argm. com. Doc. snia, vt Soc. scribit. conf. 167. non vilis. lib. 2. nisi iure cōi contrarium statutū & prouisum reperiatur, maximè qñ disposita, & dicta in feudis non exorbitarent a iure communi, nec illi aduersantur, se cus si sunt contra ius commune, quia eo casu non habent locum in emphyteusi, tradunt Doc. in c. i. de feud. & hanc æquipationem facit gl. in c. i. in ver. aut vtrunque. in tit. an agnatus. ver. hinc quoque dixit Host. in sum. de feu. in prin. & Iser. in prin. feu. in 3. car. ver. item quæritur in feudatario. q. contractus feudalís & emphyteuticus sunt similes, & licet Doct. quandoque dñam constituent inter vnum & alterum, vt patet ex no. per Bar. in l. vt iurifurandi. §. si liberi. ff. de ope. lib. & per Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sacros. eccl. declarant tñ il lud verum esse & procedere in casibus, in quibus iura in feudo loquentia sunt cōtra regulas iuris communis, alias secus. Nam eo casu iura loquentia in feudis adducuntur, & deseruiunt ad decissionem earundem dubitationum in contractu emphyteutico emergentium, vt omnes post Bart. inquirunt in l. si mihi & Titio. ff. de ver. ob. contrarium tamen esse tenendū, probatur ex traditis per Barto. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æstiu. l. 1. in fi. per illum tex. ff. de priuileg. cred. quib. in locis concludit, q. finita emphyteusi, vt quia concessa fuerit vsque in tertiam generationem, eaq; finita sit, si concurrant agnati eorum, quorum linea est extincta, & extranei requirentes dominum emphyteusis, vel prælatum ecclesiæ, vt de ipsa emphyteusi inuestiat, & rem emphyteuticam eis concedat, præferre debet agnatos, alias illis iniuriam infert, dixit etiam Bal. in addi. ad Spe. tit. de loca. q. dominus emphyteusis debet potius renouare eam posteris eius qui olim fuit emphyteuta, quam aliis extraneis, & si aliis concedit, infertur agnatis iniuria. allegat d. l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æsti. hancq; com. ait, & tenet Alex. conf. 80. viso & animaduerso. nu. 7. lib. 1. vbi latius videre poteris. Turzan.

Feudum an possit sine consensu Domini in dotem dari vel constitui, aut obligari, & nunquid veniat in generali bonorum obligatione.

C A P V T XXI.

Vasallus non potest feudum in dotem dare pro filia sine consensu domini. c. 1. §. donare. qualiter olim feudum poterat alienari. hanc esse communē opinionem attestatur Ias. in auth. res quæ. C. commu. de leg. nu. 26. vbi limitat. Idem.

Feudum nec in dotem pro filia dari posse. comm. esse dicit Zas. in Epitom. feu. tit. de alie. feu. post prin. in 4. ampl. & dom. Mysing. obser. 86. (vbi scribit eam seruari in Camera) Cent. 4. P. Richard.

Quæro, An possit in dotem dare sine consensu dñi? Resp. q. non. de hoc est tex. in c. 1. §. donare. qualiter olim feu. & ita tenet Soc. in conf. 19. nu. 13. vol. 1. Maria. Soc. iun. conf. 72. nu. 74. vol. 1. Ias. l. fi. nu. 109. C. de iur. emphy. Hanc dicit esse com. opi. Sigism. Goffred. conf. 52. nu. 6. Iac. de Leonardis conf. 114. nu. 86. inter conf. Bruni. Et eam tenet Pau. Paris. conf. 16. nu. 31. & conf. 4. nu. 47. vol. 1. Bal. d. §. donare. M. Grassi.

In dotem an feudum possit dari sine consensu domini? In hac q. Doc. varie locuti fuerunt, vt referunt Iac. & Cur. in loc. præal. veritas est, secundum Curt. q. potest dari in æstimatum. al. D. de Rot. decis. 199. incip. pater potest. alias, item q. pater, vbi

ubi dicunt q̄ talis datio in dotem durabit in vita vassalli. alle. et Inn. & oēs in c. nuper. de don. int. vi. & vx. & Doc. in d. c. quē in eccles. & alia multa, & q̄ talis datio nō daret nisi in vita vassalli. vide Alex. vol. 5. conf. 28. in fi. Fely. in d. c. quē in ecclesiar.

Et de hac q̄ vide etiā per Ias. in l. fi. in 36. col. C. de iu. emph. & in auth. res quā. in 8. & 9. col. cōmunia de leg. Soc. in 1. par. conf. 25. in 2. q. addo Bal. in 1. par. conf. 213. & vide Bologn. conf. 2. col. 4. Idem.

Quod autem mulier quā habet feudum, possit illud sibi in dotem constituere. sināstimatum. tenet Ard. in tit. qui. mod. feu. amit. sub rubricella. mulier habens feudum. & Alua. in c. 1. §. donare. in tit. qualiter olim poter. feu. alie. & vult Feli. in d. c. quā in ecclesiar. 27. col. & Iac. & Cur. vbi supra. Idem.

Feudum & emphyteusis, non aestimata tamen, sicut dantur per filiam sine assensu domini in dotem, ita donantur pp nuptias, secundum cōem per Burs. conf. 110. nu. 28. lib. 1. Idem.

Feudalia bona non possunt obligari, nec generaliter, nec specialiter. Ant. de Fa. de pignori in 2. par. memb. 2. nu. 43. com. mu. dicit. B. Villalob.

Feudorum bona nec specialem, nec generalem obligationem ferunt, vt commune aiunt Ant. de Fan. de pig. 2. par. memb. 2. nu. 43. latius I. Clar. de feu. q. 30. Extraordinariam tamē, hoc est longissimam præscriptionem admittunt, vt frequēter placitum affirmant Ias. in l. 1. nu. 43. C. de ser. fug. Chass. in con. fuet. Burg. rub. 5. §. 1. nu. 16. & conf. 4. nu. 9. Cur. Sen. conf. 82. ver. quā. Ar. Pinel. in auth. nisi tricennale. nu. 19. C. de bo. matern. quā tamen longissima præscriptio tantum oberit possessori, contra quem inita ac perfecta est, non verō etiam aliis iure postea successuris nocebit, vt cōmune ex multis affatim tradit idem insignis Pinellus in eodem loco num. 49. cum frequentibus, licet ibidem nu. 55. verius nec minus receptum affirmet contrarium. E. Suarez.

Feudalia non veniunt de iure cōi in generali obligatione sine domini assensu, secundum cōem per Burs. conf. 44. nu. 25. lib. 1. emphyteutica vero sic, licet sine domini assensu non tradantur iux. communem per eundem conf. 31. nu. 18. eodem.

Quaro, An in generali bonorum obligatione veniant bona feudalia? Resp. communis & recepta Doc. sententia est, q̄ feuda nec generaliter, nec specialiter, nec tacite, nec expresse obligari possint, vt attestatur Rip. l. obligatione. nu. 36. ff. de pign. Et hanc opinionem tenet Saly. l. fi. C. de iu. emph. Alex. l. fi. constante. in prin. q. 3. ff. sol. mat. & in conf. 21. num. 1. & 2. vol. 6. Eandem tenet Matth. de Affl. constit. Neap. lib. 3. Rub. 5. Et eam dicit esse communem Palatios Ruu. rep. c. per vestras. §. 30. ampl. 7. de don. inter vir. & vx. Tiraq. de vtroque retrac. tit. de retractu lignagier. §. 1. gl. 3. nu. 5. Licet contrariū teneat Bar. d. l. fi. constante. num. 33. cuius opin. communiter in hoc reprobat. M. Grassi.

Assensus regius super obligatione feudi pro sorte, non extenditur ad damna, secundum magis communem. per Burs. conf. 103. nu. 23. lib. 1. & assensus super contractu nullo non retrahitur ad diem obligationis, sed assensus dati, ex communi per Burs. conf. 45. nu. 9. lib. 1.

Assensus domini super feudo potest interuenire ante contractum, in contractu, & post contractum, secundum communem per Burs. conf. 76. nu. 51. conf. 49. nu. 25. conf. 32. nu. 12. conf. 50. nu. 28. lib. 1. Idem.

Num feudum à vasallo pignorari, vel in solutum dari liceat, irrequisito domino, eoque minimē assentiente.

C A P. XXII.

Ignorare, vel hypothecare rem feudalem sine consensu domini vasallus non potest. communem dicit Clar. in §. feudum. q. 35. P. Fich.

Vasallus pignorare non potest feuda irrequisito domino. Spe. in tit. de pig. §. 1. nu. 30. Saly. in l. fi. C. de iu. emph. Bal. in l. 2. C. vt in pos. leg. hanc esse cōm opinionem attestatur Ripa in l. obligatione. nu. 36. ff. de pign.

Fallit in 5. casib. quos refert Negusantiū in trac. de pigno. in 2. memb. 2. par. prin. nu. 43. & seq.

Fallit in 4. casib. vt per Cur. iun. in trac. feu. in 4. par. nu. 95.

Fallit in 5. casib. vt per Matth. de Affl. in c. imperialem. nu. 4. de prohib. feud. alien. per Fede.

Ampliatur, & limitatur in 3. casib. vt per Rip. in l. obligatione. nu. 35. ff. de pignori.

Fallit in 5. casib. quos no. Ias. in l. cum dubitabatur. C. de iu. emph. nu. 78. ver. subdit etiā videas Pet. Duen. reg. 3. 17. & 320.

Ampliatur, & limitatur in multis casib. per Rip. in l. obligatione. ff. de pig. nu. 35. Don. a Fin.

Pignorare an vasallus possit feudum sine consensu domini? tex. est q̄ non. in d. c. Imperialem. in verbo, vel pignorare. & ibi Bal. & Alex. in l. fi. constante. in 12. col. sol. matr. de quo per Fely. in c. quā in ecclesiar. in 30. col. de constit.

Limitat tamen Cur. vbi supra ibi. 6. principaliter quaro, an vasallus possit pignorare. & c. 4. modis. primo, vt procedat qñ subsecuta fuit traditio, quia sola pignoriatio sine traditione non fac. vasallum cadere in pōnam caducitatis. alleg. signanter Bald. in c. 1. §. aut libellario. in fi. quib. mod. feu. amit. & in l. 2. in prin. communia de leg. addo Barb. qui idem videtur velle. in 1. par. conf. 12. in 16. & 17. col.

Secundò limitat vt non procedat, quando vasallus obligaret feudum pro necessitatibus, ex causa feudi incumbētibus, & pro seruitiis domini. al. Bal. in d. l. 2.

Tertiò, limitat nō procedere in fructibus, qui bene possunt pignorari. al. Io. Fabr. in §. item Seruiana. in 14. col. Inst. de act. de quo per Ias. ibi in 24. col. & in l. fi. in 27. col. C. de iu. emph.

Quartò limitat quando pignoraret domino suo, quia tunc videtur consentire. alleg. Bal. & Alua. in d. c. imperialem. & tex. in c. 1. & ibi Can. ext. de feu. & in c. conquestus. de vsu. & Alua. in c. 1. de feu. da. in vicem. l. commisi.

No. q̄ illis casibus quibus tenet pignoriatio, creditor cui pignoratur castrum, potest in homines exercere iurisdictionē, secundum Iasonem in d. §. item Seruiana. in 24. col. al. Bal. remissiue tamen in c. 1. de feu. da. in vic. leg. commisi. addo quod hoc decedit in terminis Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 376. incip. visis act. & actita. vide tamen quā dixi supra in tit. quā sint regalia. in ver. de iurisd. ver. si vnus ex fratribus. & q̄ possit, tenet Lud. sing. 560. quāritur a me. Idem.

Quid si pignoretur res pro tanto, quantum valet, an debeatur laudimium, eo q̄ censetur alienata? tex. vñ q̄ sic. in l. qui habebat. ff. de leg. 3. quem al. ad hoc Bar. in l. rem legatam. ff. de adim. leg. & in l. legata. §. fi. C. de re. alie. non alie. vbi dicit, q̄ in statutis odiosis, & pēnalib. appellatione alienationis non cōtine. pignus, nisi res sit pignoriata pro tanto quantum valet. all. d. l. qui habebat. Et idē Bal. in l. manumissiones. ff. de iust. & iud. dicit, q̄ si trado tibi rem cum pacto ne exeat manus tuas, & tu pignoras eam pro tanto quantum valet, diceretur exiisse manib. tuis. & Nic. de Neap. in d. l. qui habebat. dicit, q̄ si per statutum prohibeantur forenses acquirere prædia, non poterūt accipere pignori pro tanto quantum valent: quia tunc diceretur alienatio, cum non subsit verisimiliter spes luendi. ita Iacob. vbi supra. Idem.

Feudum non potest dari in solutum creditori sine consensu domini. ita Bal. in c. 1. de prohi. alie. feu. per Fed. ver. sed nunquid ex consue. Feli. in d. c. quā in ecclesiar. in 3. col. in prin.

Facit quod vult ipse in c. 1. in vlti. col. in tit. an fil. vel agna. vbi dicit, q̄ feudum non potest alienari pro satisfaciē. creditorib. ad quod addo Signo. conf. 71. & conf. 253. Arc. conf. 14. in fi. 6. col. & Alex. vol. 4. conf. 124. Limita, nisi sit feudum hereditarium. Alex. in 5. vol. conf. 19. in 2. col. ver. in ea dubitat.

In causam tamen iudicati quando aliud non haberet vasallus, posset capi. Cur. in 4. par. in rub. an pignus iudiciale. Alex. in l. fi. finita. §. fi. de vectig. de dam. infec. Idem.

Ius feudi quamuis non possit dari in solutum, tamen secundum sententiam communiter approbatam, commoditas in executione sententiæ poterit creditori adiudicari. Bar. in l. fi. finita. §. fi. de vectigal. nu. 5. Pau. de Cast. nu. 6. & Alex. de Imol. nu. 16. cum seq. ff. de dam. infec. & Bar. sententiam Doct. communiter amplecti consulendo scribit Rol. a Valle. in conf. 80. nu. 34. in 1. tom. conf. Kirchoius.

Subinfeudare alium an vasallus possit, vel in emphyteusim dare rem feudalem, inconsulto domino, & de subinfeudati feudi alienatione.

C A P. V. XXIII.

Vasallus an possit sine consensu domini alium subinfeudare? Videtur quod non: quia hoc modo transfertur vtile dominium. c. 1. §. fin. in quib. cau. feud. amit. ergo prohibita alienatione, videtur prohibita subinfeudatione.

In contrarium tamen est tex. in c. 1. §. 1. in tit. qual. olim pote. feu. alie. & in c. 2. §. similiter. & §. profecto. in tit. de l. Contra. & in d. c. imperialem. §. callidis. & in §. firmiter. & in §. illud. & vult ample Ias. in c. 1. in 11. & 12. colum. in tit. qui feu. da. pos. Alex. in 5. vol. conf. 1. maxime in vlt. col.

Com. opi. Tom. ij. L 3 Quæ

Com.V.I Opin.

Quæ autem requirantur ad hoc, ut sine domini licetia possit vasallus subinfeudare, vide per gl. no. communiter approbatam in c. 1. §. præterea. de c. Contra.

Limita hanc concl. q. feudum possit subinfeudari, non procedere, quando in inuestitura esset pactum de non alien. feudum: quia tunc non poterit subinfeudari sine consensu domini, nam qñ noua prohibitio adicitur antiquæ prohibitioni, hêt ampliare. l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nun. ita vult eleganter Bal. quem ceteri seq. in d. c. 1. §. præterea. de cap. Contra. & Feli. in c. quæ in ecclesiis. in 24. col. de consti. quem refert Cur. in 4. par. ibi. Aggredior primam. ver. 4. declaratio.

Vide tamen Ias. in c. 1. in pen. col. qui feud. da. pos. vbi dicit, quod licet magna sit auctoritas Bal. tamen hêt hunc passum, pro valde ambiguo, & inuehit contra opin. Bald. bonis fundamentis subiungens non inuenire alicubi hunc passum bene discussum.

Limita 2. dictam concl. secundum Bal. sub dubio tamē forte. in d. §. præterea. nisi esset feudum ecclesiasticum: quia non posset subinfeudari.

Contrarium tamē tenet Iac. de Bel. in d. c. 1. qui feu. da. pos. nisi esset feudum decimale, quia non posset subinfeudari sine consensu prælati, per ea quæ habentur in cap. prohibemus. de deci. & cum ista oppos. transit Aluar. in d. §. præterea. allegans Spe. in tit. de pig. §. 1. ver. quid de decimis. & dicit Do. Iacobinus in d. trac. in verbo, & cum pacto de non alien. q. secundū istam opi. quandoque consuluit, & eam etiam sequi. Cur. d. 4. par. ibi, aggredior. ver. Tertio no. est. de quo vide latius Ias. vbi supra in pen. & vlt. col.

Limita 3. nisi vasallus vellet subinfeudare ecclesiæ: quia tunc non potest sine consensu domini. ita Ias. in d. pe. col. al. Pan. in d. c. quæ in ecclesiis. in vlt. col.

Limita 4. in laico habete ab ecclesia in feudum decimas ante concilium Lateranense: quia non pōt eas alteri infeudare. c. prohibemus. ext. de deci. de quo tamen vide latius Iaso. vbi supra in vlt. col. & Cur. vbi supra ibi. 8. limit.

Limitat etiam ibi Cur. in ver. quinto limitat. est, ut non procedat in feudo existente in curia domini, vel in loco in quo dominus habet iurisd.

Limita vlt. nisi fieret in fraudem. Alex. vol. 5. conf. 15. in 2. col. ver. sed dubium fac. Viuius.

Vnum no. quod talis subinfeudatio non durabit nisi ad vitam subinfeudantis: & eo mortuo sine liberis, agnati poterūt reuocare: quia resolutio iure datoris, resolutio ius acceptoris, & istud volunt Iser. & Doc. in c. 1. §. 1. per quos fiat inue. & Laud. in c. Titius. si de feu. defun. sue. contro. Feli. in d. c. quæ in ecclesiis. in 24. col. Ias. in d. c. 1. qui feu. da. pos. in fi. 12. col. de quo et vide Curt. vbi supra. ibi. 6. declaratio. facit quod vult Alex. vol. 4. conf. 106. in 1. col. vbi dicit, q. licet feudum ex licentia domini possit alienari, tamen talis alienatio non durabit nisi in vita alienantis, & eo mortuo fratres poterunt vendicare, & ita etiam vult Alex. vol. 5. conf. 15. col. 2. ver. 2. modo. & in fi. consilij.

Limita ut per Alex. in 5. vol. conf. 8. scilicet nisi frater consenserit illi alienationi. Idem.

Quid si primus vasallus infeudat secundo, & secundus tertio, & tertius postea vendat pro allodio, cui pertinebit venditio? dic quod domino feudi, non autem vasallo infeudati. ita Io. And. in tit. de feu. §. 2. ver. 3. & ita vult Ias. vbi supra. & Cur. in ver. septima datur. allegat Feli. in d. c. quæ in ecclesiis. in versic. 4. declaratio. & tunc vendicabit dominus etiam id, quod per præscriptionem erit acquisitum. ita Bald. & Alua. in d. c. 1. §. fin. de contro. inue. refert Cur. vbi supra. ibi, decima. & vltima. Bellacom.

In alienatione feudi subinfeudati, requiritur consensus prioris & directi domini, nec sufficit consensus domini posterioris, qui subinfeudauit. est magis com. opi. secund. D. Iac. de S. Georgio. in trac. de feud. in §. & cum pacto de non alienan. ver. quæro de quæstione quotidiana. vbi limitat duobus modis: scilicet, si prior dominus sit absens, vel alterauit naturam feudi, dando licentiam vasallo alienandi cui vellet: quoniam tunc sufficit consensus domini posterioris & immediati: Nota, quia quotidiana sunt. M. Charian.

Subinfeudatus si alienare velit feudum, debet id facere cū consensu supremi domini, non eius qui eum subinfeudauit: nam is non habet nisi reliquias quasdam vtiles domini. com. Clar. §. feudum. q. 32. ver. vlti. Idem.

Consensus primi domini mediati requiritur in alienatione rei simpliciter sub infeudata, nisi ex concessione vel consuetudine dominus immediatus dictum assensum præstet, & tunc deuolutiones ad ipsum spectant, secundum communem per Burf. conf. 91. nu. 1. lib. 1. Idem.

De Feudalibus, &

Vasallus per subinfeudationem a se factam alteri, non potest præiudicare agnatis suis. com. Clar. in §. feudum. q. 32. ver. sed circa. in fi. Idem.

Vasallus non potest rem feudalem sine consensu domini alteri dare in emphyteusim. com. Clar. in §. feudum. q. 34. ver. item etiam. Idem.

Vasallus licet possit infeudare quem idoneum ad seruendum pro feudo, illa tamen infeudatio durat per vitam primi vasalli, statim transit ad dominum. Ias. d. §. ex contrario. num. 72. commu. dicit. Idem.

In emphyteusim concedi an possit feudum sine consensu domini? gl. in c. imperialem. in prin. de prohib. alien. feud. per Feder. determinat q. non: quia talis concessio in emphyteusim est alienatio. §. alienationis. in auth. de non alie. col. 2. & l. fi. C. de reb. alie. non alie. & illam gl. seq. omnes ibi, & istud est verum, licet Io. Fabr. in §. adeo. Insti. de locat. teneat contrariū, cuius fundō potest responderi, quod quando vasallus subinfeudat, hoc facit sub eisdem qualitate & conditione, & subtit. quo habet, sed quando concedit in emphyteusim, hoc facit sub diuerso tit. & in habentibus symbolum facilius fit transitus. l. spadonem. §. qui iura. ff. de excus. tut. l. in rem. §. ite quæcunque. ff. de rei vendic.

Aduertendum tamen est, quia Petr. Iac. in tit. de cond. ex l. imperiali. §. callidis. dicit q. de consuet. videmus obseruari, q. vasalli pascua, terras incultas, & arenas concedunt quotidie, in emphyteusim, & consuetudo hoc tolerat. De ista consuet. attestat Io. Fabri. vbi supra. & Io. Raynaud. in d. c. imperialem. §. 1. allegans genitorem suum ita tenere, & dicit Curt. vbi supra ibi. 2. principaliter quæro, istud dictum esse perpetuo no. quia possent saluari plures vasalli, qui dedissent in emphyteusim, a pœna caducitatis. retento pro vero dicto Bar. in l. de quibus. ff. de ll. q. doctori alleganti consuetudinem, credatur.

Cessante autem consuetudine tenendum est, feudum non posse in emphyteusim concedi: ut etiā tenet. D. Iac. in verbo, ita etiam quod ipsi vasalli. vbi dicit, quod ista fuit vna de causis, quia Illustr. Marchio Montisferrati priuauit no. dominos Sancti Sebastiani eorum feudo. quia multa feudalalia concesserant in emphyteusim, & multa alienauerant sine licentia eorum domini, & de ista materia vide etiam Felyn. in d. c. quæ in ecclesiis. in 30. col. Bellacom.

Rem feudalem ad liuellum dare, vel etiam locare, nunquid vasallus possit.

C A P V T XXIIII.

N feudum possit per vasallum sine consensu domini ad liuellum, alias, libellum cōcedi? dic quod non, per text. in d. cap. imperialem. ibi, sub quadam collusionione nomine liuelli, &c. & ita volunt Doct. ibi, maximē Ioan. Raynaud.

Et quando dicatur contractus liuellarius, vide Bar. in l. si finita. §. si de vestigalib. ff. de dam. infec. & clarius Bal. in c. 1. §. aut si liuellario. in tit. quib. mod. feu. amit. Idem.

Sed quid si vasallus concedat feudum ad liuellum cum domini consensu, & res committatur, cui aperietur? vide Soci. in 2. par. conf. 256. & conf. 261. vbi loquitur de emphyteusi, sed in terminis de feudo, vide Ias. in l. 3. §. ex contrario. in 11. col. ff. de acq. pos. & in l. 2. in §. 1. col. C. de in. emphy. Idem.

An vasallus sine consensu domini possit rem feudalem locare? Dic q. sic ad modicum tps, quia prohibita alienatione non est prohibita locatio ad modicum tps. cle. 1. de reb. eccl. non alie. c. si. cum ibi no. ne præla. vices suas. habetur per Bar. & Doc. in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. quia per eam non transfertur dominiū, nec possessio. l. non solet. ff. loc.

Et modicum tps dicitur intra decennium. per no. in rub. & in l. 1. C. quæ sit long. consue. & C. de præscri. lon. temp. & ita vult Cur. in d. 4. par. ibi. 3. principaliter quæro, nunquid vasallus sine lic. domini possit hodie locare.

Limitat signanter ut non procedat, quādo locatio ad modicum tempus fieret in potentem, ita q. non esset spes redimendi: tunc enim prohibita alienatione censetur prohibita talis locatio. alleg. Bal. Fulg. & Mod. in l. manus. ff. de insti. & iur. ar. l. qui habebat. ff. de leg. 3. Idem.

Ad longum autem tempus non potest vasallus locare, sine consensu domini: quia talis locatio æquipollent alienationi: cum ex ea transferatur vtile dominium. iuxta no. in l. 1. §. si. ff. si ager vestil. & ita tenet Bar. & communiter Doct. in l. codicillis. §. instituto. reprobata gl. ibi. ff. de leg. 2. cum aliis alleg. per Cur. vbi supra. vbi hoc ampliat procedere etiam si diceretur, quod

quod tot essent locationes quot anni. al. Bal. in ca. 1. qui feud. poss. cuius opi. confirmat mult. similibus, & autoritatib. maxime Alex. vol. 1. conf. 68. addo Alex. vol. 3. conf. 105.

Subiungit tamē ad hoc dari pulchram limitā. de qua tamē semper ipse dubitauit: videlicet quando in tali locatione esset dictum, qd vtile dominium non transferatur in conductorem. vide ibi per eum.

Et quod non possit locari ad longum tempus, tenet etiā Fel. in d. c. quā in ecclesiis. in 3. col. Idem.

Locare feudum alteri vasallus quidem potest sine consensu domini ad modicum tempus, sed ad longum tempus requiritur consensus domini. com. dicit Iul. Glar. §. feu. q. 55. P. Fich.

Quāro, an feudatarius possit rem feudalem locare ad longum tempus? Resp. qd non, ita tenet Marth. de Affi. d. c. imperiali. nu. 61. Ias. d. l. si. nu. 112. Paris de Put. lib. de integra. feud. c. an possit reuocari locatio. Cur. in. in tract. feu. 4. par. vlt. cau. amf. feu. reg. q. 3. Vbi asserunt hanc esse communem & receptam Doct. sententiam. Locatio enim ad longum tempus parum distat ab alienatione, & ideo prohibita alienatione, cēsetur etiam prohibita locatio ad longum tempus. Ratio, quia in locatione conductor dicitur naturaliter possidere, & habet vtile dominium in re conducta. Idem.

Quando autem dicatur longum tempus, dicit glo. magna. l. si vt certō. §. si duobus, ff. cōmo. l. si quis antea. gl. 3. ff. de acq. posses. l. quāro. §. inter locatorem. versic. biennij. ff. locat. qd sit spacium decem annorum. quās gl. sequitur Bar. l. 1. §. 1. ff. de usufruct. Ang. & Imo. l. si domus. §. fin. ff. de leg. 1. Ias. in l. manumissiones. nu. 7. ff. de iust. & in Fel. c. quā in ecclesiis. nu. 86. de constit. Marth. de Affi. tract. de iur. proto. in 8. not. nu. 25. vbi dicit communiter reprobata. gl. in l. Codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2. quā tenet contrarium. Nicol. Boer. decis. 235. And. Brba. repet. Rub. de reb. eccl. alie. Franc. Zabar. & ibi Lopus, alleg. 31. Clem. 1. post gl. ibi. de reb. eccl. non alie.

Quāro, an supradicta etiam procedant in pignorib. & hypothecis, sine consensu domini. Ita probat tex. in d. c. imperiali. ibi. pignorate. c. 1. §. item si quis. quib. mod. fem. amitta. Et hanc opi. tenet Aug. Bero. decis. 94. nu. 11. Chassan. in consuet. Burg. tit. des iust. rub. 3. §. 8. nu. 11. Soc. conf. 19. nu. 12. vol. 1. Vbi dicunt hanc esse com. opin. Mich. Grass.

Feudorum fructus vltra nouem annos nec ritē, nec reatē locabuntur, commune dicit Ias. in epito. feud. part. 9. num. 12. E. Suarez.

In re feudali num vasallus queat vsumfructum alteri constituere, vel seruitutem imponere in dominorum praiudicium, aut illis non consentientibus.

C. A. P. XXV.

Vasallus non potest sine consensu domini alteri cōstituere vsumfructum in re feuda. comm. Clar. in §. feudum. q. 34. vers. Sed nunquid.

Vasallus non potest constituere vsumfructum in re feudali infcio domino. Ias. in l. possideri. §. ex contrario. num. 66. ff. de acquir. poss. com. dicit. Idem.

Vasallus an possit in feudo sine consensu domini vsumfructum concedere? aliqui voluerunt dicere, qd sic in praiudiciū ipsius constituentis.

Sed gl. no. in c. 1. §. preterea. de ca. Contra. dicit, qd talis cōcessio nullo modo valebit, & hoc sequi. Ardizon. in tit. qui. mod. fem. amit. cum praiudicium sit. vers. nunquid possit, & c. idē vult Io. Blan. in tit. quib. mod. feu. 2. mit. vers. nunquid poterit. & Alua. in d. c. imperiali. & ita vult d. Iac. vbi sup. vbi post Io. Rainau. dicit, qd non posset sine licentia domini cōcedere annuos redditus in re feudali: quia talis concessio æquipollet concessioni vsumfructus. l. cum ita. ff. de usufruct. lega. & l. Quintus. ff. de annu. lega. & in hac q. vide Cur. vbi supra, ibi, decimo quinto quāro. Idem.

Et aduertē, quia licet vasallus sine consensu domini non possit vsumfructum constituere vt supra prox. tamen posset vendere fructus rerum feudalium pro tempore, quo feudum apud eum remanet, vel ad certum tempus, quia ista non dicitur alienatio feudali. in adibus. §. 1. ff. de don. & ita vult Alua. in d. c. imperiali.

Hinc dixit not. Bal. in c. 1. in prin. circa fi. com. in tit. de success. feu. qd si vasallus in suo testō granet filium suum, qd de vino nascituro in tali vinea feudali, det oī anno amore Dei, duas falmas, alias mēsuras, tale relictum valebit: quia tunc non dicitur disponere de re feudali, sed de fructibus separa. a fundo,

& non dicitur alienare rem, qui alienat fructus separatos. d. l. in adibus. §. 1. & ita vult d. Iac. vbi supra. Fel. in d. c. quā in ecclesiis. in 3. col. & Curt. in d. tracta. in 4. par. vers. 15. quāro. in fin. videlicet in vers. ita etiam qd ipsi vasalli. vers. subsequenter quāro. sequi. Alex. vol. 5. conf. 18. alleg. Bal. in d. c. .

Pro hoc fac. quia fructus rei feudalis a fundo separati, dicuntur allodiales. vt vult Bal. in 1. par. conf. 33. refert & sequitur ipse Cur. in 3. par. vers. expedito, & c. circa fin.

Tu aduerte, quia licet doct. communiter ita transire videantur cum deci. Bal. in d. c. 1. de success. feu. tamen mihi semper visa fuit periculosa, nam clarum est, qd idē quod dicimus de feudo, dicimus, & de fructibus, vt vult Signo. in confi. 12. faciunt multa quā ponit Soc. in 1. par. conf. 93. in 9. col. vbi dicit, qd fructus sunt eius naturæ, cuius, & bona, sic ergo vasallus in praiudicium successoris non potest disponere de feudo, vt dixi sup. in rub. de success. feud. vers. de primogenito. §. ita non poterit disponere de fructibus rei feudalis.

Et si aliter diceremus, sequeretur, qd pater posset priuare filium cōmoditate rei feudalis, quia sicut posset legare aliquā partem fructuum: ita & omnes fructus. arg. l. quā de tota. ff. de rei vend. sed istud non est dicen. igitur, & c. & ad istud in contingencia facti allegabam. gl. in d. c. 1. §. preterea. de capitulis Contra. & supra dicta in eodem vers. §. 1.

Ad dictum Bal. respondebam, vel quod est falsum, vel quod potest procedere eo casu, quo filius sit hæres patris, sed si filius non esset hæres, sed veniret tanquam successor, nescio videre, quomodo procedat dictum Bal. & consequenter quomodo pater possit grauare filium, in fructibus rei feudalis.

Possit etiam dici, qd dictum Bal. procedat in suis terminis: secus si testator relinqueret vsumfru. quia vsumfructus dicitur pars fundi. l. 4. ff. de usufruct. imō dicitur pars integralis. Bar. in l. si alij. ff. de usufruct. & alibi.

Vel etiam potest responderi, qd Bald. loquitur de feudo nouo concessio pro se & hæredibus: quia pater potest disponere in praiudicium filij: secundum Doct. in c. 1. de alie. feu. paterni ad quod vide Alex. in 5. vol. conf. 18. & conf. seq. vbi dicit, qd quando feudum est hæreditarium, filius tenetur satisfacere creditoribus. Idem.

Seruitutem imponere an vasallus in re feudali possit sine consensu domini intelligēdo de ea, quā debetur a re rei. l. qui aliena. §. fin. ff. de neg. gest. in quo dic, qd non in praiudicium domini: quia censetur quādam alienatio. l. fin. C. de realie. nō alienand.

Sed in praiudicium vasalli bene valet talis seruitut. impositio. c. 1. §. qd ergo. in ti. de inuest. de re alie. fac. no. 11. & si in p. uinciali. C. de serui. & aqua. & p. gl. in d. c. preterea. de cap. Cōra.

Et ex hoc sequi. effectus: quia si aliquo modo feudum aperitur domino nō tenebitur pati illam seruitutem. d. §. quidergo, quia resolutio iure datoris, & c.

Limita istud procedere quando feudum reuertitur ad dominum, vt dominum: secus si reuertatur ad eum, tanquam priuatum: vt quia vasallus ipsi domino donasset feudum, vel eū hæredem instituisset, quia ex qua persona quis lucrum sentit, debet illius factum approbare. lex qua persona. ff. de regu. iur. hī in l. cum a matrē. C. de rei vend. & in l. ea quā a patrē. de restit. mil. & ita vult Pet. de Bel. per. in l. 3. ff. de serui. tit. generali. & Pet. Iaco. in tit. de actio. in rem quā dā. pro re. quā cec. in commiss. ver. item est not. & Io. Rainau. in d. c. imperiali. §. habito. in 4. carta. & ita vult d. Iac. in d. vers. ita etiam qd dicti vasalli, & c. vide tamen Curt. vbi dicit credere hanc concl. esse periculosā, & eam impugnā.

Ea tamen pro verā retenta, dicit esse notan. ad quāstionem quā fuit de facto in quodam vasallo, qui pro certa pecunie quantitate remisit hominibus suis quoddam subsidium, qd sibi debebatur ratione feudi, contingit tale feudum ad dominum reuerti: certē nō tenebitur dominus stare illi remissioni: quia resolutio iure, & c. & ita vult Io. Rain. in d. §. habito. ad idem alleg. Bal. in l. si. §. sed quia nostra. C. cōia de lega. vbi post Cy. quārit de tali q. quidam nobilis tenebat castrum in feudo a principe: ipse nobilis alienauit quosdam de hominibus: deinde commisit felloniam per quam feudum fuit apertum domino. an illa alienatio facta de dict. hominib. rescindatur? determinat qd sic, quia resolutio, & c. Nam secundum eum, quia non habet liberum dominium, non potest liberē transferre re sed cum sua qualitate tantum. l. si quis domū. §. 1. ff. loca. & ita vult Cur. vbi supra. & Iac. vbi dicit se ita consulisse in quadā causa mag. domini Comit. de Chaland.

Limita etiam in Regibus & Principibus, qui non possunt constituere seruitutē, et durāte iure suo. Old. conf. 231. Idem.

Seruitutem vel onus aliquod imponere potest vasallus rei feudali sine consensu domini in sui praiudicium tantum, Sed

Com. opin. Tom. ij.

L 4 in

Com. V. l. Opin.

in præiudicium domini, vel agnatorum non potest, ideo ipso mortuo extinguitur etiam seruitus illa. com. dicit Clar. §. feudum. q. 37. P. Richard.

Seruitutes quas vasallus pretio acquisiuit in beneficium rei feudalis, vel alia quæcunque iura inseparabilia, accedunt feudo, & ad dominum directum pertinent non ad hæredes vasalli ad quos feudum non transit. com. dicit Clar. §. feudum. q. 88. ver. sed quid de. Idem.

Feudorum possessores seruitutem & vsumfructum licet in dominorum præiudicium nequeant constituere, tamen eatenus duraturum, quatenus ipsis ius feudorum durauerit, recte constituent, vt commune ponit Ari. Pinel. hac in re omnino videndus in l. i. par. 4. nu. 70. C. de bon. mater. Idem.

Compromittere aut transigere super re feudali, vel feudum permutare, an vasallus possit sine domini consensu, vel licentia.

C A P V T XXVI.

Unquid autem possit vasallus compromittere super re feudali, sine consensu domini? tex. in c. i. §. si inter. de leg. Contra. videtur velle quod sic in arbitros, & idem videtur velle tex. in c. i. in tit. de inuest. in ma. fac. & in c. i. in tit. apud quæ & c. & glo. in d. c. imperialem. §. pen. & in d. c. si inter. Spe. in tit. de arb. §. restat. ver. sed nunquid. Iac. in versic. & cum pacto de non alienando. vbi dicit, quod in secreto iuris putat quod vasallus possit in arbitros compromittere, vt in specie tenet Alua. in d. c. si inter. vbi subiungit, quod dominus posset prohibere vasallo ne in arbitros compromittat. al. l. i. ff. si quis ius dic. non obt. Cur. tamen in d. 4. part. ibi, octauo principaliter quæro, nunquid vasallus possit compromittere. in fi. dicit decisionem huius articuli reddi multum dubiam & periculosam.

In arbitratorem autem tenendum est vasallum non posse compromittere sine licentia domini: quia licet vasallus agendo, vel se defendendo super re feudali possit esse in iud. sine licentia domini. c. i. in tit. de contro. inter vas. & al. de benefic. Tamen coram arbitratore non est iudicium nec quasi vt vult Inn. in c. Quintauallis. de iureiu. Præterea ex confit. feu. sunt certæ determinatæ personæ ad cognoscen. in cā feudi: quia quandoque cognoscit dominus feudi, quandoque pares curiæ, quique ordinarius. vt no. in c. ceterum. de iud. & in c. i. de contro. apud pa. term. aliquando arbiter. d. §. si inter. & supra dictum est, sed in arbitratorem nullibi canetur: ergo nec dicere debemus. arg. l. si seruum. §. non dix. prætor. ff. de acq. hære. vide Ias. in l. fi. col. 39. cum seq. C. de iu. emphy. & Cur. vbi supra tenentem quod in casibus, in quib. Doc. concludunt valere transactionem sine consensu domini, in eisdem valeat, & compromissum in arbitratorem, cum sit quædam transactio. auth. si vero contigerit. C. de iud. Alex. in 5. vol. consi. i. col. vlt.

Et in materia, an vasallus possit compromittere de re feudali, in alium quam in dominum, vide Alex. in l. i. §. & post operis. in fi. de ope. no. nunc.

Not. tñ, quod vasallus per simplex compromissum, factum in arbitratorem, sine licentia domini, non amittit feudum, sed demum quando per sententiam arbitratorem transfertur possessio feudi in alium, vt vult Iser. in d. §. si inter. & Alua. ibi. Viuius.

Compromissum facere de re feudali in arbitros vasallus non potest. com. dicit in §. feud. Clar. q. 39. P. Fich.

An vasallus sine licentia domini, possit super feudo transigere? D. Jac. & Cur. in loc. præall. referunt plures tex. & varias opi. & dicunt tandem posse fieri tres concl.

Prima, quod vasallus possit transigere cum aduersario, dummodo retineat feudum. Zas. de feu. alie. par. 9. no. 2 i.

Secunda, quod potest dimittere feudum apud possessorem. l. si pro fundo. C. de transac.

Tertia, quod non potest transigere transferendo in alium.

Cur. tamen ibi dicit sibi videri. 2. concl. confundi, ex dicto Bar. in l. nulli. ff. de transac. vbi vult, quod prælati ecclesiar. qui sunt prohibiti alienare, & per consequens transigere, non possunt ex causa transact. dimitte. rem penes aduersarium, licet ab eo possideretur.

Et limita 2. conclusionem, nisi iura vasalli essent liquida: quia tunc sine licentia domini non posset dimittere: præsumeretur enim fraudulenter fecisse, & omnis machinatio per quam deuenitur ad alienationem feudi, est interdicta vasallo. d. c. imperialem. in prin. & in §. callidis.

Et not. quod transac. eo casu quo fieri potest, non præiudicat agnatis. Iser. & Aluar. in c. si vasallus. in tit. si de feud. fuer.

De Feudalibus, &

contro. etiam agnatis scientibus, per doctrinam Bar. in l. que dot. ff. sol. matr. Bellac.

An vasallus possit feudum permutare sine consensu domini. Alua. in d. c. imperialem. post Ardiz. ibi. & Spe. in tit. de feu. §. quoniam. ver. 32. dicit quod non.

Sed Cur. ibi. ver. i. l. mouet difficultatem de auth. sed & permutare. cum auth. seq. C. de sacros. eccl. Idem.

Feudi alienati repetitio, seu reuocatio cui maxime competat: & an filius possit, hæreditate patris repudiata, feudum paternum acceptare, vel in auito succedere.

C A P V T XXVII.

Repetitio feudi regulariter domino, non agnatis vasalli competit. lib. 2. feudo. tit. 24. §. denique sæpe.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento §. anni. de feudo. c. 4. memb. 2. fol. 985. Don. a Fin.

Quæro, An filius vel agnatus etiam hæres alienatoris sine consensu suo alienatum feudum possit repetere? Resp. Communis & recepta Doc. opinio est, quod si feudum sit ex pacto & prouidentia, reuocare possit, vt attestatur Arius Pinellus in repet. l. i. par. 3. nu. 99. ver. facit sua ratio. C. de bo. mater. In feudis enim ex pacto & prouidentia, factum vasalli agnatis etiam hæredibus non obest, cum ius eis quæsitum sit ex tenore primæ inuestituræ, & ita ex prouisione maiorum suorum, non ex facto ipsius patris vel alienatoris.

Sed dubium est in feudo hæreditario. Ego distinguendum puto. Aut enim feudum hæreditarium est alienatum illegitime, id est, non consentiente domino feudi, & potest reuocari a filio vel alio agnato ipsius alienatoris, etiam si ipse sit hæres eius. Ex quo. n. alienatio irrequisito dño. facta est nulla, nec alienatorem, nec hæredem eius ex ea obligari certum est. Præterea alienatio hæc tendit ad excludendum hæredem a legis beneficio, quo casu hæres contra factum defuncti venire potest, vt no. Tiraq. de vtroq. retrac. l. par. §. i. gl. 9. nu. 57.

Aut vero feudum hæreditarium legitime alienatum est, & tunc neque filius, neque agnatus, qui est hæres alienatoris, illud reuocare potest, etiam si ipsi hæreditatem adierint inuentario conscripto. Et hæc est communis sententia, vt attestatur Alex. consi. 38. lib. 5. Caro. Ruin. consi. 38. nu. 15 lib. 1. Matth. de Afflict. decis. Neap. 112. nu. 3. & decis. 240. nu. 11. Eandem dicit esse communem opinionem Scribentium Ari. Pinel. d. repet. l. i. par. 3. nu. 93. ver. ex his patet. Licet ipse ibidem nu. 95. contrarium adferat, quod scilicet hæres alienantis feudum admittatur contra alienationem defuncti, etiam in feudo hæreditario legitime alienato absque inuentarij cōfectione. Cuius ego sententiam omnino falsam esse existimo, siue loquamur in feudo simpliciter hæreditario recepto pro se & quibuscumque hæredibus siue mixto, quod scilicet pro se, & filiis, & hæredibus receptum est, ex quo enim ipse inuentario non confecto hæreditate adiuit, proprie repræsentat personam defuncti, ideoque facto eius contrauenire non potest, secundum no. per Docto. communiter. l. cum a matre. C. de rei vendi. Secus vero si inuentarium confectum sit. Namque tunc cōfectio inuentarij conseruat adeunti omnia iura sua, & actiones, perinde ac si non adiuisset. unde licet supradicta communis opi. habet, quod etiam hoc casu reuocatio non concedatur: Ego tamen contrariam sententiam verissimam iudico, quod scilicet reuocari possit feudum cum cōfectione inuentarij, si sit mixtum pro se, filiis & hæredibus ex quo iste hæres tale feudum non tantum acquirit ex persona ipsius defuncti, sed etiam ex beneficio primi acquirentis, & hoc maxime in agnato, qui non tanquam hæres alienantis, sed primi acquirentis, mediante persona antecessorum suorum feudum posset habere, quod sufficit in feudo taliter recepto, secundum receptam Docto. opi. vt testatur Alex. in consi. 10. nu. 7. vol. 3.

Si vero feudum sit simpliciter, & merè hæreditarium, puto procedere communem opinionem, quod scilicet cōfectio inuentarij nihil omnino profit hæredi. Ex quo de tali feudo iudicatur æquè, ac de aliis bonis allodialibus. M. Grass.

Vasallus alienans feudum, si habeat filios & agnatos, tunc si alienatio sit iure facta, filius præfertur agnato quo ad reuocationem feudi, si autem sit facta iure refragante, tunc agnatus præfertur filio. comm. dicit Clar. in §. feudum. q. 42. verbi. Sed pone. Idem.

Alienantis vasalli filius, vel agnatus admittitur ad reuocationem alienationis si cum beneficio inuentarij adierit alienantis

nantis hereditatem. Communem ait Clarus. §. feudum. q. 42. vers. successiue quaro. Bonacoss.

Feudum hereditarium, seu mixtum alienatum, infringi potest per heredes cum beneficio inuentarij, secundum communem per Bursat. consi. 3. numero 13. libro 1. vbi dicit aliquos tenere contrarium ex alia magis communi opinio. de qua ibi. Bonacoss.

Inuentarij confectio prodest agnatis ad reuocationem seu di. iux. magis communem, licet ex alia communi & veriori non profit maxime in hereditario. teste Bursat. consi. 49. nu. 48. li. 1. quam concl. declara, vt per eundem nu. 49. & 50. vbi etiam in filio, & omni herede procedere dicit. Bonac.

Quaro an feudum a vasallo sine consensu agnatorum alienatum per agnatos repeti possit? Resp. quod sic, ita probat tex. expressus. in c. 1. §. Titius filios. si de feudo defuncti contē.

Amplia hanc communem, vt non tantum per agnatos, sed etiam per filios alienatoris repeti possit. dicto §. Titius. Mich. Grassius.

Sed quid si filij alienatoris sint concepti & nati post alienationem feudi factam? Respon. q. nihilominus possint reuocare. ita tenet And. de Isern. cap. 1. §. hoc quoque. num. 9. ibi. Aluarot. Prapof. num. 6. Feder. Schenck. nu. 2. de success. feu. Hierony. Schurff. consi. 82. num. 5. lib. 2. Andr. Tiraq. in tracta. de vtroque retract. 1. par. §. 1. glo. 9. num. 90. Aluarot. d. ca. 1. §. Titius. num. 6. & ibi Prapof. nu. 3. Et hæc est communis opi. secundum præfatos Doct.

Amplia secundò hanc opinionem, vt procedat siue alienatio facta sit in extraneum, siue agnatum remotiorem. Namq; agnatus proximior talem alienationem potest reuocare. d. c. 1. §. Titius. & ibi Doct. communiter. Aluarot. Prapof. & alij, vt testatur Curt. iun. d. tract. feu. 4. par. num. 146. Carolus Ruin. consi. 8. num. 4. lib. 1.

Amplia tertiò, vt procedat, si vasallus feudum consentiente proximior in remotiorem agnatum alienet. Namq; illi agnati, qui sunt mediij gradus inter remotiorem, & proximior, feudum alienatum repetere possunt. ita tenet Card. Alex. d. c. 1. §. Titius. Iac. de S. Georg. in tract. feud. verbo, & cum pacto. el 2. num. 32. & 33. Andr. Tiraq. in tracta. de vtroque retract. 1. par. §. 26. glo. 2. num. 3. Hanc dicit esse communem post supra dictos Doct. Curt. iun. d. 4. par. num. 149. Et eam tenet Bald. d. c. 1. de alie. feud. Mich. Grassius.

Quaro, an agnatus indistinctè possit feudum reuocare, siue alienatum sit legitime, siue illegitime? Resp. q. sic, & est communis opi. vt firmat Cur. iun. 4. par. concl. 4. & Fran. Sósbech. in tract. feud. part. 13. num. 77. licet ipse amplectatur contrariam partem, & velit feudum illegitime, id est, sine consensu domini alienatum, non agnatis deferri, sed domino feudi applicari. Pro hac sententia est tex. expressè hoc decidens in c. 1. §. porro. qualiter feu. olim. alien. poter. & eam tenet Matt. de Afflic. cap. 1. §. hoc quoque. nu. 10. de success. feu. Idem.

Quaro, Nunquid, si vasallus feudum integrum alienet in vnum ex pluribus æquali linea ipsi cōiunctis, alij agnati æque proximi possint feudum alienatum pro portionibus ad ipsos spectantibus reuocare? Resp. Verissima mihi videtur sententia, quod possint repetere, non aliter, ac si in remotiorem alienatio facta sit, quo ad portiones aliorum agnatorum eiusdē gradus agnatum quoque remotiorem dici, vt not. Bald. cap. 1. num. 7. de alien. feudi pater. Vnde sicut reuocatio conceditur facta in alienatione totius feudi in remotiorem, ita quoq; in alienatione partis concedi debet. arg. l. quæ de tota. ff. de rei vend. non tamen reperio ab aliquo tactum. M. Grassius.

Liberis vasalli non datur repetitio feudi amissi. lib. 2. feud. tit. 26. §. si vasalla. Fallit vt per Vigel. vbi supra. reg. 2. Idem.

A feudi alienatione exclusus non potest illud repetere etiā ab extraneo, & excluditur per spacium triginta annorum, per quod tollitur tale ius reuocandi bona feudalia alienata in extraneos. vt per Doct. in ca. Titius. si de feu. contro. fuer. inter do. & agnat. & per Curt. sen. in cons. suo 82. in 3. col. in fin. vbi attestatur istam esse com. opin. & per Ias. in l. petens. C. de pact. & in l. si mater. C. de instit. & substit. sub condi. fact. Rolan. à Valle in consi. 3. num. 90. in 1. Tom. consil. Kirchouius.

Quod feudo accessit, & incrementum, non venit in feudi repetitionem, sed ad vasallum pertinet. lib. 1. feudo. titu. 4. §. si quis de manso.

Fallit in 4. casibus. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 4. de feudo. membro 4. reg. 3. fol. 988. Idem.

An autem reuocans alienationem teneatur restituere pretium. vide Lauden. in d. c. Titius. Aluarot. in capitulo 1. §. hoc quoque. de success. feu. & in dicto c. Titius. Imo. in cap. 1. in glo. 2. extra de testam. Ludouic. Rom. in d. consi. 22. in fi. Curt. iun. in consil. 3. circa fin. Idem.

Si quis plures res in simul vendiderit, vel sub vno pretio, vel sub diuersis, dominus feudi vel alius dominus directus non poterit iure prælationis vnā ex illis rebus redimere. I. an pars. ff. pro derelicto. l. quidam elogio. C. de iure delib. Boer. dec. 25. 1. vers. eum etiam proximo. Nam totum illud habetur pro vno contractu. quamuis plures res diuersis pretijs vendite sint: alias dicere posset emptor se non emisse alias res sine illa. Boer. dec. iam dicta. vers. volens. illi plus. Idem.

Vtrum autem filij illius qui alienauit feudum, debeant in reuocand. alienationem preferri agnatis ipsius alienatoris? Iacob. vbi supra dicit, q. si alienatio est facta iure, & consuet. per mittente, tunc illi præferrentur: si verò facta fuit iure & consuetu. refragante, tunc agnati præferrentur. ista conclus. secundum eum comprobatur à Docto. in d. cap. Titius. & in c. 1. §. & si clientulus. in tit. de alien. feud. Idem.

Quod autem dictum est, agnatos admitti ad reuocationem & c. limita nisi sint heredes ipsius alienatoris. per l. cum à matre. C. de rei vend. & l. si ab eo. C. de lib. causa. fac. l. ex qua persona. ff. de reg. iur. & l. ea quæ à patre. C. de restit. mil.

Sublimita tamen, nisi agnati antequam adirent hæred. confecissent inuent. de bonis defuncti: quia tunc bene possent reuocare talem alienationem: quia confectio inuentarij conseruat hæredi omnia iura & act. vt vult pulchra gl. in l. fi. §. in computatione. C. de iur. deliber. & ita volunt Doct. in d. cap. 1. in tit. an filius vel agnat. & in l. qui se patris. C. vnde libe. & Io. de Imol. in cap. 2. circa 17. col. extra de feud. & vult Alexand. in quarto volum. consilio 124. & in 5. volum. consi. 28. in princ. ult. colum. Dec. consi. 185. Idem.

Quatenus autem hereditas est soluen. tenentur non obstante inuentario. Alex. in 3. vol. consi. 60. ibi, & dato. & in 5. vol. consi. 19. in fi. & in materia inuentarij quando hereditas est soluen. vide Bald. in l. si pecunia. ff. de leg. 2. Idem.

Hinc occurrit pulchra dubitatio, an filius possit acceptare feudum paternum, & repudiare hære. paternam. text. est, q. non secus in agnato. tex. est in d. c. 1. in tit. an agnat. vel fil. de quo per Card. in consi. 64. Pau. de Cast. in 2. vol. cōs. 361. Alex. in primo volum. consi. 30. & in 4. vol. cōs. 124. & in 5. vol. cōs. 19. & Aret. consi. 14. in 8. col. Et est ratio, quia filius habet feudum medio patre suo, vnde venit ex persona patris, sed agnatus non sic. c. 1. in tit. de grad. succes. in feu. & c. 1. in tit. de luc. ces. feud. & illud cōs. 30. est repetitum. in 5. vol. consi. 2.

Limita tamen regulam prædictam, vt procedat, quando inuentura est facta alicui pro se & hæredibus suis, secus si est facta p. se & filiis, vel pro se & liberis. ar. l. vt iurifurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. hanc limitationem ponit Iac. de Ardiz. & Iser. in d. c. 1. & idem Iser. in c. 1. §. hoc quoque. titu. de success. feud. idem Bal. in d. c. 1. in tit. an agna. vel fil. faciendo tres casus. primus est, quando quis accepit feudum simpliciter, secundus quando accepit pro se & hæredibus suis, & istis duobus casibus habet locum ille tit. an agna. vel fil. tertius est casus, quando accepit feudum pro se & filiis, vel pro se & liberis, & hoc casu liberi potuerunt retinere feudum, & repudiare bona paterna, & idem vult Imo. in c. ex parte. in 15. col. ext. de feud. vbi dicit hanc esse communem opin. Adde Paul. de Cast. in 2. volum. consi. 162. Adde etiam in simili de emphyteosi. Alex. in l. si tibi. §. si pactus. in 4. colum. ff. de pact. & Barbat. in 2. volum. consi. 63. in 9. col. & Ias. in l. 2. in colum. 74. C. de iure emphy. & in l. si non sortem. §. libertus. in ult. col. ff. de cōd. indeb. & in auth. vnde si parens. in 2. col. C. de inof. testamē. & ita v. velle Alex. in consiliis præal. maxime in 5. vol. consi. 19. & cōs. 26. in 2. col. & per totum, & quando feudum est hereditarium potest alienari: vt habetur in locis hic all. & etiam quādo est nouum. Alex. in 5. vol. consi. 28.

Sublimita tamen, nisi filius renunciasset bonis paternis, q. etiam tunc intelligitur renunciasset feudo vel emphyteosi, ita vult notabiliter Iac. in loc. prox. all. al. Spec. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. vers. 158. Petr. Gerard. sing. 89. idem Ias. in prælud. feud. col. 19.

Vide tamen Corn. in 3. vol. consi. 11. in 14. col. & seq. vbi tenet, q. non intelligatur renunciatum feudo antiquo.

Limitatur secūdo regula. c. 1. an agna. vel filius. vt intelligatur quando filius incepit primò acceptare feudum; nam tūc non potest repudiare hereditatem paternam, sed habet necesse vtrūq; acceptare, sed si primò incepisset acceptare hære. bñ posset refutare feudum etiam inuito domino. c. 1. in tit. de vas. qui contra consti. Loth. & hanc limitationem ponit Odo. fre. in summa, sub rubricella vtrum quis possit repud. hæred. patris, & placet Bal. & Alua. in d. c. 1.

Limitatur tertio quando ad filium aliquid peruenit, vel peruenire potest de hæred. pater. Alioquin si pater nihil in bonis haberet, & alienasset feudum, tunc filius admitteretur ad illud feu-

Com. V. l. Opin.

feudum: quamuis nihil in bonis hereditariis haberet, ita dicit Iac. de Beluif. in c. Titius. in fi. com. fi de feu. defunct. fuer. contro. & fequitur Bal. in h. cum secundum. in fi. C. de fideicom. idē vult Io. Rayn. in d. c. imperialem. §. pœna. in 7. col. & Lauden. in d. c. i. an agn. vel fil.

Limitatur quarto, quia debet intelligi, quādo filius potest habere hared. patris: puta quia fuit hares institutus à patre, vel succedit ab intestato. Alioquin si esset institutus in re certa, vel solummodo in legitima, alio vniuersaliter instituto, tūc licet filius non dicatur hares patris, vt habetur in l. si quis priore. ff. ad Treb. & in l. quotiens. ff. de hared. insti. Tamen poterit habere feudum paternum. secundum Iac. de Ardiz. Iac. de Beluif. & Alua. in d. c. i. an ag. vel fil. Et hoc casu secundum eos, non tenebitur filius respondere pro oneribus hared. & idem dicit Bal. ibi quando filius esset preteritus. nam tunc succedet in feudo. & idem in exheredato. & de istis duobus vltimis dixi supra. in tit. de success. feud.

Limitatur quinto, quia si vigore statuti filia excluditur ab hared. paterna, & pater haberet feudum q̄ transire posset ad fœminas, posset illa filia habere feudum, quantumcunque sit exclusa ab hereditate paterna: vt vult Bal. in d. l. cum secundum in fi. in d. c. i. & ibi Alua. in tit. an agna. vel fil. & dixi in sta. sub rub. filia dotata. q. 9.

Limitatur sexto secundum Bal. in d. c. i. an agna. vel fil. vbi dicit, quod si filius viuente patre renuntiet hære. paternæ cum iuramento, iux. no. in c. quamuis. de pact. in 6. Tamen mortuo patre poterit habere feudum paternum, quamuis renuntiauerit hared. paternæ. & dicit ibi Bald. q̄ ista cautela non fuit ab aliis adinuenta, neque cogitata. & pro ista limitatione facit, quia in generali renuntiatione hared. paternæ non comprehenditur feudum secundum Bal. in auth. in successione. C. de suis & leg. fac. tex. in cap. in generali. in tit. si de feu. defunct. fue. contro.

Ego istud sublimitarem per dicta supra. eo. ver. limita. tamen, ibi, sublimita tamen, scilicet, quando filius renuntiasset bonis paternis: quia appellat. bonorum veniret etiam feudum. vt ibi dixi.

Limitatur septimo secundū Iser. in d. c. i. an agna. & c. & cæteri seq. dic. enim ibi Iser. q̄ filius potest acceptare feudum paternum, & hared. paternam acceptare cum beneficio inuenta rij. & istud inuenta. erit magni effectus: q̄a liberabit bona feudalia ab onerib. hared. & dixi supra. eod. vers. quod autem dictum est. ibi, sublimita tamen. Bellac.

Sed pone quod filius refutauit feudum & hære. paternam, deinde reperitur tenere ipsum feudum, vel hared. paternam, nunquid tenebitur ad seruitia feudi, & ad onera hared. Iac. de Ardiz. & Alua. in d. c. i. determinant q̄ sic. per l. si is qui. ff. de acq. hared. Idem.

Vltius potest dubitari, an filius possit repudiare hereditatem patris, & succedere aucto in feudo aucto. Odo. dicebat q̄ non propter generalitatem dicti tit. an ag. & c. idem videtur velle. Bal. in d. l. qui se patris. C. vnde liberi.

Sed ipse Bal. in d. c. i. circa hoc eleganter distinguit, aut filius decessit in tali statu, in quo potest habere haredem, aut non, primo casu subdistinguendum est: quia aut ipsi filio erat feudum acquisitum, & tunc nepos non potest venire ex persona aui ad illud feudum, sed oportet q̄ veniat tanquam hares haredis. l. fi. C. de hared. insti.

Aut ipsi filio non erat feudum acquisitum, & tunc quia ex persona patris non potest venire, quia respectu patris feudum est caducum, ideo nepos admittetur ex persona aui.

Secundo casu principali, quando decessit filius in tali statu, in quo non poterat habere haredem, tunc dicit Bal. q̄ feudum est separatim ab hared. & ideo nepos potest illud obtinere ex persona aui. Et hanc dist. sequuntur Alua. & Lauden. ibi. & Bal. in l. si in personam. C. de fideicom. vbi dicit, q̄ etiam nepos conceptus post mortem aui est successibilis in feudo. Idem.

Feudalium questionum inter dominum, & vasallum, vel inter vasallos ipsos, cui competat cognitio, quænam detur actio, & ad quem spectet rerum probatio.

C A P I T U L U M XXVIII.

Feudalis questio si inter dominum & vasallum est agnoscenda, quando est proprie feudalis, corā paribus curiæ est terminanda. not. in cap. ex transmissa. de foro competenti.

De Feudalibus, &

Fallit in 6. casib. quos not. Mar. Soc. in c. ex transmissa. col. 4. de foro competenti.

Fallit in 3. casib. quos not. Felyn. in c. cæterum. de iud. col. 4. vers. fallit quando. Do. a Fin.

Si inter dominum & vasallum de feudo sit controuersia, regulariter apud pares curiæ terminanda est. lib. 2. feud. titu. 39. §. si inter.

Fallit in 6. casib. vt per Vigel in commento 5. anni. de feudo. c. 5. fol. 99. Idem.

Si inter vasallos de feudo controuersia est, domini est cognitio. lib. 2. feud. tit. 3 §. pen.

Fallit in 2. casibus, vt per Vigel. vbi supra. regu. 2. fol. 99. Idem.

Feudi contentio vbi est inter dominum & vasallum, pares curiæ sunt iudices. cap. imperialem. §. præterea. de proh. feud. alien. per Fede.

Ampliat in vno casu, & limitatur in 6. a Mari. Soc. in c. ex transmissa. nu. 9. de foro competenti.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 6. a Curt. iun. in tracta. feu. in 7. par. ver. tertia prin. reg. nu. 34. Idem.

Electio parium aliquot curiæ ad iudicandum inter dominum & vasallū, ita fieri debet, vt primò dominus eligat quot voluerit, & postea vasallus eligit totidem, iuxta numerum à domino comprobatum. commu. dicit Clar. §. feudum. quæst. 30. Idem.

Competit pro feudo conditio ex l. & consuetudine. com. dicit Clar. §. emphyteusis. q. 89. P. Fich.

Vasallus si fuit inductus in actualement possessionem feudi, competit ei pro feudo vtiles rei venditio, tam contra dominum, quam extraneum. com. dicit in §. feudum. quæst. 89. ver. tu dic. Idem.

Vasallus habens castrum cum pertinentiis, si inter ipsum, & dominum oriatur contentio de pertinentiis, nempe, si dominus diceret omnia bona, quæ vasallus haberet in territorio illius castri, pertinere ad se ratione castri, eo casu incumbit onus probandi ipsi domino. com. Clar. in §. feudum. quæst. 18. in fi. Idem.

Pertinentias alicuius feudi probare domino incumbit, vt pote dicenti, non autem vasallo. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 18. vers. Sed quid. P. Pichar.

Vasallo habenti iurisdictionem pertinet cognitio prima in subditos suos, & non potest a superiore impediri: vt vult Bal. in l. i. in 43. q. ff. de re. diuis. Idem.

Feudi dominus est iudex inter ipsos vasallos. c. imperialem. §. pen. de proh. feu. alien.

Fallit in 6. casib. vt per Maria. Soc. in c. ex transmissa. nu. 27. de foro compet.

Fallit in 12. casib. vt per Curt. iun. in tracta. feud. in 7. part. num. 3. & seq.

Fallit in 13. casib. quos no. Fek. in c. cæterum. num. 5. de iud. Imo etiam dominus feudi cognoscit. de causa feudali inter clericum feudatarium, & alium.

Fallit in 4. casib. secundum Rip. in c. decernimus. extra de iud. nu. 28. Do. a Fin.

Dominus non habet cognoscere quando conuentus negat se esse vasallum: sed cognoscet ordinarius, qui causa cognita, remittet ad Dominum, si conuentus succubuerit. communem dicit Clar. in §. feudum. quæst. 90. vers. sed pone. Idem.

Vasalli de feudo litigantes non possunt prorogare iurisdictionem alterius iudicis, sine licentia domini. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 9. vers. sed quæro. Idem.

Dominus si sit laicus, & vasalli clerici, nihilominus remanet eorum iudex. com. dicit Clar. §. feudum. q. 90. vers. Sed quid si vasalli. Idem.

Vasallus si dicat dominū apposuisse in renouatione feudi pacta insolita, nō ipsi statim creditur, sed tenetur probare esse pacta insolita. com. Clar. in §. feudum. q. 20. Idem.

Pacta insolita esse in renouatione feudi apposta alleganti incumbit probare. commu. dicit Clar. §. feudum. quæst. 20. in princ. P. Fich.

Agnati quando incontinenti de iuribus suis, & bona controuersa esse feudalia, vbi inter filiam defuncti & agnatos esset controuersia de feudo, probare parati sunt, impeditur tunc missio, & ipsi dicuntur legitimi contradictores, adeo vt non admitteretur ipsius Imperatoris sententia, quæ extat in §. inter filiam defuncti. cap. i. titu. si de feu. defunct. Isern. & Aluarot. do. & agna. vasal. in vlib. feud. Ita voluerunt Isern. & Aluarot. ac alij in d. §. inter filiam. ff. ad S. C. Treb. & doct. in l. fi. C. de edic. D. Hadria. tollen. Et si autem hæc conclusio vera sit, quod quando agnati sunt parati incontinenti docere de iuribus

ribus suis, impediatur missio, & dicantur legitimi contradictores, tamen hoc admittitur cum eo temperamento, ut dicantur legitimi contradictores, quando ipsi agnati possederunt: secus si non possederunt, ut per Bar. & alios in d.l. filiam. ff. ad S. C. Treb. & Dec. in conf. 84. nu. 1. in 1. par. conf. & in cōf. 18. nu. 2. in 2. par. conf. & in conf. 424. nu. 7. in 3. par. conf. & in conf. 467. nu. 12. in 4. par. conf. ubi dicit, hanc opinionem esse communem. Ita quoque attestatur Rol. a Valle conf. 1. nu. 71. vol. 1. Kirchouius.

Nepos ex filio primogenito præfertur patruo, si de feudo, vel etiam de regno fuerit controuersia.

C A P V T XXIX.

Contendētibz patruo & nepote ex filio primogenito, de successione Regni vel feudi, nepos præfertur, sec. cō. opi. sed pro patruo est verior & magis com. opin. sec. Dec. conf. 443. in casu ad me transmissio, post Alex. in conf. 4. ver. pro ista 2. par. vol. 4. & prædicta opin. maximè redditur indubitata duob. concurrentib. q. patruus sit maior natu quam nepos, & in possessione. sec. Dec. ibid. Nā ex plurib. concurrentib. agitur effectus. l. 1. ubi Bal. C. de fideic. & in dubio fauendum est possidenti. §. commodum. instit. de interd. & quando casus est dubius de iure ciuili, & clarus de iure can. standum est iur. can. etiam in foro ciuili. Nam pro hac opin. videtur clara decisio in clem. pastoralis. de re iudicata. M. Charian.

In causa feudali quis sit iudex, & ad quem sit appellandum.

C A P. XXX.

In hac materia Curt. in suo tract. in 7. parte fac. tres regulas cum fallentiis.

Prima regula, quod ubi est contentio super feudo inter duos comites & barones, qui propriè Capitanei appellantur, solus imperator est iudex. tex. est clarus in cap. 1. apud quem vel quos contro. feu. deb. termi. & ibi omnes feudistæ.

Secunda regula est, quod ubi est cōtentio feudi inter alios vasallos qui non sunt duces, comites, & barones, & per consequens mediātē subiecti imperatori, dominus feudi tunc est iudex inter tales vasallos. tex. est in c. imperialē. §. pen. de prohibi. aliena. feu. per Fede. & in c. 1. de contro. feu. apud pa. termi. Limitat primo Cur. quando constat vtrunq. litigantem esse vasallum eiusdem domini de aliis feudis de quibus nulla est quæstio. vel est contentio solum de aliqua parte feudi. sed non de toto. vel de finib. ipsius feudi, ita q. certum est, quod vterque est vasallus: saltem in parte sine litigio: secus autem si constaret vnum tantum esse vasallum de feudo aliquo, de quo non est quæstio: & quæstio est de alio feudo: quia tunc dominus non est iudex, sed pares curiæ. tex. est in c. 1. in 2. responso. Apud quem vel quos, & c. Et ita determinat glo. in d. §. pen. & ita probat tex. in c. cæterum. in verb. constat. de iud. & dicunt Can. ibi esse casum pro eo quod vult Pe. de ceruo in c. 1. de inue. in mari. fac. quod licet soleat dici, quod quando est dubiū de iurisd. citant. debet citatus comparere ad allegandam exceptionem declinatoriam. l. si quis ex aliena. ff. de iud. istud procedit quando quis citatur coram iudice ord. generaliter: sed quando est ord. singularis, vel inter paucos, sicut est dominus feudi. vel curia domini, non tenetur citatus comparere, nisi verè sit iurisd. citantis. & ad hoc dic. viden. Barb. in d. cap. cæterum. in 3. & 14. col.

Limitat secundo quando est dubium inter litigantes quis eorum sit vasallus: ut quia ambo prætendūt inuestituram nouam alicuius feudi, siue ab eodem domino, siue à diuers. quia tunc iudex ordinarius vel arbiter cognoscit. ut in c. 1. §. si inter. & ibi feudistæ. in tit. de lege Contra.

Limitat tertio quando vnus vasallus diceret feudum esse antiquum. & alter nouum, qui haberet causam ab ipso domino. quia tunc cum ipse dominus possit prætere interesse, non poterit esse iudex in tali causa, sed cognoscet vel iudex ordinarius, vel arbiter. tex. est & ibi communiter doct. in d. c. 1. in prin. de inue. in mari. fac. contra tamen hoc inuehit de c. 1. in tit. An apud iud. vel dominum. ubi dicitur, quod hoc casu soli pares curiæ debent cognoscere. & post multa dicit forte

esse tutius tenere, quod vnus tex. per alium corrigatur.

Limitat quarto quando quæstio vertitur inter litigantes, quorum vterque dicit esse feudum antiquum, & ad se spectare: quia tunc dominus cum curia cognoscet. d. c. 1. in fi. de inue. in ma. fac.

Limitat quinto quando est quæstio inter vasallos producentes diuersos inuestitores: quia tunc iudex ord. cognoscit. ut in §. si duo. & in §. si tres. de pa. te. vel arbiter. ut c. 1. an apud iud. vel dominum. & in c. 1. de l. Contra. de quo etiam est glo. & ibi cano. in d. c. cæterum.

Limitat 6. quando quæstio est inter vasallum & alium quem constat non esse vasallum: quia tunc iudex ord. rei cognoscet. c. 1. de contro. inter vas. & alium.

Limitat septimo quando est quæstio inter vasallum, & vasallum non tangens feudum: quia dominus non erit iudex. ita dicunt communiter cano. in d. c. cæterum.

Limitat octauo nisi dominus feudi iniuste recusasset vasallum inuestire, & deinde coactus inuestiuit: quia isto casu dominus non erit amplius iudex in causa ipsius vasalli. al. Bal. in §. si qua controuersia. ad fi. de pa. constan. per tex. in cap. 1. de contro. inter vas. & episcopum.

Limitat nono nisi quæstio feudi dependeret à virtute iuramenti: quia tunc itur ad ordinarium ecclesiasticum. al. Cald. conf. 2. in tit. de iud. quod forte non procedit secundum Fel. in d. c. cæterum. in 4. col. nisi quando agens vult declinare dominum: secus si esset contentus quod dominus cognosceret, & ageretur solum de quæstione exeq. iur. secus si de validitate eius. nam tunc itur ad Episcopum per ea quæ dicit Inn. in re. pe. c. cum contingat. de iu. iu. & Pan. in c. cum venissent. in 4. colum. de insti.

Limitat decimo nisi habens feudum esset miserabilis persona: quia tunc potest agi quæstio feudi coram ordinario. c. ex parte B. & ibi doct. max. Pan. & in c. cæterum. de iud.

Limitat vndecimo dicens esse aduertē. quod in omnibus casib. in quibus dicitur pares curiæ, vel alias personas esse iudices in causa feudi. Istud debet sanè intelligi, nisi consue. vel priuilegio derogatum sit & prouisum de certo iudice. al. Bald. in d. cap. imperialem. §. præterea. & Pan. in cap. nouit. circa fin. 3. col. de iud.

Limitat duodecimo quando dominus nollet iustitiam facere inter vasallos: quia tunc aliis remediis esset vasallo succurren. & dicit, reperire quatuor remedia, quorum vltimum est, q. tunc poterit dominus iure suo priuari.

Quærit circa istam secundam regulam Cur. ubi supra. an in causa feudali dominus laicus possit esse iudex inter vasallos clericos, & dicit Inn. & Pan. in d. cap. cæterum. tenere quod sic. & subdit hanc esse communem opinionem: quam allegat multos tenere. licet Barba. multa adducat in contrarium quæ referre omitto.

Secundo quærit in quo loco debeat dominus sedere quando vult cognoscere de causa feudali inter vasallos. vide ibi per eum.

Tertio quærit quomodo procedi debeat, & an lis sit contestanda, & ordo iudiciarius obseruandus. & dicit, libellum esse porrigē. litem contestandam, totumque iuris ordinem obseruan. al. Alua. in d. c. imperialem. §. pen. & Inn. & Can. in d. c. cæterum. Non tamen exigitur iuramentum calum. alleg. Aluarot. ubi supra.

Quarto quærit, quid si non est deputatus notarius, qui scribat in causa, quis conficiet acta? & dicit, q. possunt eligi duo non notarii, vel vnus notarius. al. Bal. in l. non enim aliter. circa med. ff. de adop. al. etiam Alua. in d. §. pen.

Quinto quærit, an vasalli possint prorogare iurisdictionem alterius iudicis sine consensu domini feudi? & concludit quod non. quærit etiam an sufficiat tacitus consensus, vide ibi per eum multa ponentem.

Sexto quærit, quid si agatur causa possessorij inter vasallos an dominus feudi sit iudex? & refert varias opiniones. tandem dicit q. commu. opi. est, quod causa possessorij feudalis ita sit terminanda coram domino feudi, sicut causa peritorij. & dicit quod hanc opinionem tenent communiter doct. in d. c. cæterum. al. multa similia, & not. quæ omitto.

Septimo quærit, quid si contra dominum cognoscentem de feudo opponatur declinatoria, & conuentus neget se vasallū, an dominus cognoscet an sua sit iurisd. & concludit quod non. alleg. gl. & doct. communiter in c. 1. de inue. in mari. fac. vide ibi per eum.

Octauo quærit, an iurisd. domini sit ordinaria vel delegata? & dicit quod est ordinaria, per text. in dict. cap. cæterum. & ibi Panor.

Nono quærit an sententia lata super feudo contra vasallum, noceat

Com. V. l. Opin.

noceat agnatis suis? & dicit, quod Iser. in c. si vasallus de suo. in tit. si de feu. suc. contr. concl. quod talis sententia præiudicabit agnat. scientibus illam litem agitari: ignorantibus autem non, per l. sæpe. ff. de re iudic.

Decimo quærit, nunquid sententia lata inter duos contententes de feudo castri præiudicet hominibus illius castri? & dicit quod Bal. in l. 2. C. de lib. cau. determinat quod non, etiã si sciuerint causam agitari, & sequi. Pañor. in c. quamuis. in 17. col. extra de re iud.

Vndecimo quærit, si dominus feudi pronunciat in causa vasallorum ad quem sit appellandum: & dicit, quod ad proximiorẽ superiorem dominum illius feudi: & ultimo ad imperatorem. al. Ioan. Andr. & docto. in d. cap. cæterum. & Ioan. Rey. in d. c. imper. §. pen. bene fac. secundum eum tex. in c. si. quo temp. mil.

Duodecimo quærit, si vasallus sit inuestitus de mero & mixto imperio, & omnimoda iurisdic. & ipse deputauit potestatem, qui potestas ferat sententiam, ad quem appellatur. ista dubit. inquit, videtur decidi ex not. per Angel. l. 1. §. qui mandata. ff. de off. eius cui, & c. ut dicamus quod sit appellandum ad superiorem. Arguit tamen in contrarium. vide ibi per eum.

Decimotertio quærit an tempora app. de iure communi statuta sint seruanda in causa feudali? & dicit quod communis concl. doct. in c. si. quo temp. mil. est quod sic, eo fundamento quod ubi in iurib. feudorum non reperitur contrarium decusum, debemus seruare iura Romanorum etiam in causa feudali. cap. 1. §. strenuus. & ibi communiter feu. de feu. cogni. fac. quod vult Ias. in rubr. C. de carb. edic. in fi. ubi dicit, quod si contingat aliquis casus in materia feudali non decusum in feudis, deceditur per ius commune. Subiungit Cur. quod non ob. rex. in d. c. si. qui prima facie videtur contrarium probare dum vult, quod quando appellatur in causa feudali, dantur sex septimanæ appellanti. quia secundum eum, respondent Isern. & Bal. & doct. quod ille tex. ponit casum specialem quando appellatur ad imperatorem. vide ibi per eum. Tertia prin. regula est, Quod ubi est contentio feudi inter dominum & vasallum, pares curiæ sunt iudices. d. c. imperialem. §. pen. Extendit hanc regulam, etiam si controuersia sit super inuest. vel super amissionẽ feudi, vel super violentia facta per dominum vasallo in dicto feudo. al. Bal. in d. §. pen. & Inn. in d. c. cæterum.

Secundo extendit ut procedat etiam si dominus feudi non recognosceret superiorem. al. Alua. in c. 1. in 4. col. in tit. apud quem vel quos contr. feu. termi. deb.

Tertio extendit ut procedat etiam si vasallus dicat se vasallum, & dominus neget. al. c. 1. de contr. inter vas. & episcopum. & Bal. in d. c. pen.

Quarto extendit quod itur ad pares etiam si sint minores litigantibus. al. Bal. in præ. decre. quem secundum eum refert Fel. in d. c. cæterum. in 9. col. de iud.

Limitat exposit dictam regulam non procedere, quando pares non audent cognoscere, vel nollent, vel essent domino nimium fauorabiles: quia tunc cognoscit Papa ratione peccati. ut in cap. nouit. de iud. idem dicen. est, propter defectum iustitiæ. cap. ex transmissa. de for. compe. ita Isern. & Bal. in d. cap. pen. sic etiam secundum eum. dicit Bal. in d. c. 1. an apud iudi. vel curi. quod quando pares curiæ sunt suspecti. cognoscat ordinarius.

Limitat secundo non procedere quando dominus extorqueret seruitia indebita a vasallo ultra modum: quia vasallus potest implorare officium præsidis ut prouideat. per l. illicitas. ff. de off. præsi. alleg. Bal. in d. §. pen.

Limitat tertio ut procedat in feudo iam constituto: secus si tractaretur de feudo constituendo. al. Pan. in d. c. cæterum. quia tunc erit adeundus ordinarius, & non pares.

Limitat quarto non procedere, quando dominus vel vasallus haberent necesse producere pares in testes ne fungantur duplici officio. cap. dilecto. de testi. & tunc ordinarius cognoscat. al. Aret. in d. c. cæterum.

Limitat quinto nisi vasallus coram parib. negaret se fuisse inuestitum, & prouocat ad ordinarium, tunc enim pares curiæ cognoscent summam de hoc: & constituto de inue. procedent, alias non. al. Ang. in l. 1. C. si a non compe. iud. & Bal. in d. c. imper. & Fely. in d. c. cæterum. in 8. col.

Limitat sexto ubi non ageretur conditione ex l. feudali: nam tunc non itur ad pares curiæ sed ad ordinarium: puta (dicit ipse) si intentaretur remedium. l. si quis in tantam. C. vn. de vi. al. Bal. in c. 1. de inue. in mari. fac. allegantem Inn. d. c. cæterum. ad fi. & ita transit ibi Fel. in 8. col. ultra quem al. Bal. in d. c. imperialem. §. pen. & in §. si quæ controuersia. in tit. de pace constan. Et de hac materia quis sit iudex cõpetens in causa

De Feudalibus, &

feudi. vide amplè Iac. in tra. & feud. in verb. & dicti vas. pro dictis rebus feudalibus, & c. Alex. in 1. vol. conf. 79. & in 5. volum. conf. 1. Et aliquid in materia emphyteutica per Oldr. in conf. 17. in 4. col. Bellac.

Appellatio in causis feudalibus debet fieri ab inferiore domino ad proximiorẽ, qui sit superior, & ab illo ad magis superiorem, communem dicit Iul. Clar. §. feudum. quæst. 90. versic. vltim. I. Fich.

Vasallus potest, non petita venia dominum suum in ius vocare, & eundem etiam ciuilitè accusare.

C A P. XXXI.

Vasallus sine venia dominum in ius vocare potest. commu. dicit Ias. in l. si non fortem. §. libertus. de cond. indeb. & Nic. Euerard. in Top. legal. loco. §. 9. ut refert Minf. obs. 92. cent. 4. Et sic obseruatur in Camera. I. Fichar.

Vasallus potest dominum sine venia in ius vocare. com. per Clar. in §. feudum. q. 25. Idem.

Vasallus potest dominum suum in ius sine venia vocare. ita affirmat glo. in ver. salua reuerentia. in vñ. feu. tit. de mil. vas. qui contumax est. & ibi hoc annotarunt Bal. nu. 24. in fi. Iac. Aluar. nu. 8. & Matt. de Afflic. nu. 44. licet Spec. contrariam sententiam sequatur in tit. de feu. §. quoniam. num. 33. vers. 17. quæritur. ibi, item vasallus non famosam actionem mouere contra dominum, nec eum vocare in ius sine venia. cuius sententiam Ias. nu. 4. & Zas. nu. 7. in l. generaliter. ff. de in ius voc. approbarunt, communis tamen sententia doct. est in contrarium, id ipsum Alex. de Imo. nu. 7. & Zas. d. nu. 7. in d. l. generaliter. attestantibus. Quamuis Alc. distinguendum esse putet, ut si de ipso fiduciario fundo litigetur, eo in casu impetrari venia oportere, alioquin extra eam causam secus esse: magis enim hi clientes sunt quam liberti. in l. 1. nu. 3. in fi. C. de in ius voc. cuius sententiam approbat Mynsing. in §. pœnales. nu. 4. insti. de act. Sed communior est sententia, vasallum non teneri petere veniam, idque indistinctè. Ias. in l. si non fortem. §. libertus. nu. 24. ver. in gl. ibi, in l. venia. Zas. in d. §. pœnales. nu. 16. ver. quid autem de vasallo. Nic. Euer. in locis legalibus. Loco a liberto ad vasallum non procul a fine. ver. non tamen semper procedit hæc argumentatio. Et hanc sententiam Camera assessorum secutos esse refert Mynsing. in suis obserua. obser. 92. in 4. cent. licet Harman. in libro 2. Prac. forensi in titu. de feu. §. 45. in addit. dicat in Camera imperiali vasallum agere volentem contra dominum suum petere veniam, idque processibus inferri debere. Quemadmodum iudicatum est in causa Massov. contra episcopum Camminensem. Cæterum communis doct. opinio rationibus fortioribus defendi potest. Kirchouius.

Accusare ciuilitè potest vasallus dominum, non criminaliter, ut est commu. opi. Clar. lib. 5. §. si. q. 14. vers. sed quæro. Et no. q. verbum accusare & accusatio habet se ad iudicium ciuile, in dubio autem habet se ad criminale. Soc. post glo. in l. qui accusare. num. 1. C. de eden. plura Corsetus in reperto. Abb. in vers. accusatio. Bonacossi.

De renuntiatione vel remissione feudi per vasallum.

C A P. V. T. XXXII.

Renuntiare feudum, inuito domino vasallus non potest, quia feudum est contractus nominatus vitro citroque obligatorius. neque dependet ex vnius voluntate. Hæc opinio Claro magis placet quàm quod possit renuntiare. Dicit tamen doct. communiter ita distinguere. Si vasallus tenetur ad certa seruitia, eo casu non potest renuntiare inuito domino, sed si feudum simpliciter ad incerta seruitia concessum sit, potest renuntiare. Hæc dicit Clar. in §. feud. quæst. 34. vers. contrariam. P. Fich.

Subsequenter quærit Cur. an vasallus possit renuntiare feudo inuito domino? & dicit quod tex. in cap. 1. in tit. de vas. qui contra const. Loth. tenet quod sic per rationem, quia feudum conceditur in fauorem suum, ergo suo fauori & c. ut dixi in vers. fauor. & dicit ita tenere omnes feu. ibi. & ad istud all. Fely. in d. cap. quæ in ecclesiarum. ubi in 27. colum. hoc vult, ponens quinque fallentias. Addit tamen signanter Cur. ibi quod vult Bald. in cap. cæterum. in 6. colum. de iud. ubi dicit, quod quando

quando feudum est francum, siue ligium, non admittitur renuntiatio, nec ex parte domini, nec ex parte vassalli, & istud dictum Bal. refert Card. med. in c. fi. de cap. qui cu. vend. subdens q. communes regulae stringunt in contrarium: & propterea dicit, se dubitare.

Subiungit q. Card. in loco p. al. vult secundum quosdam quos refert, quod de iure cano. propter bonam fidem seruandam non possit renuntiari feudo etiam recto & simplici.

An autem quando inuestitura est pro filiis, possit vnus filiorum donare partem suam in p. iud. fratrum? dic quod nō, secundum Bal. in c. i. in vlt. col. in tit. de alien. feu. pater. alleg. iura quae omitto.

Faciunt quae vult Alex. in 4. vol. conf. 106. in prin. vbi ita tenet expresse, & dixi infra hoc tit. in vers. consensus agnatorum & vers. & ex p. m. s. Idem.

Vassallus inuito domino renuntiare potest feudo. cap. 1. de vassallo, qui contra consti. Loth. in v. sib. feudo. tenet Archidia. in cap. de forma. 27. q. 5. Bal. in l. 1. ff. de rer. diuis. q. 12.

Fallit in 5. casib. vt per Fely. in d. cap. quae in ecclesiarum. de consti. nu. 111. Do. a. Fin.

Feudum absq. domini consensu repudiari nequit, vt commune enunciat Panor. in cap. 1. de feud. las. in l. 2. num. 4. C. de iure emphyteu. Arius Pinel. in l. 1. par. 2. vers. limit. 8. C. de bon. mater. & in l. 2. part. 1. cap. 4. num. 2. ad fin. C. de rescin. venditio. Suarez.

Feudorum possessores feudis nequeunt renuntiare absque Dominorum consensu, vt receptum ait insignis Pinel. in l. 1. 2. par. vers. limitatur 8. & in l. 2. in 1. par. c. 3. nu. 1. ad finem. C. de rescin. vend. Suarez.

Quid si vassallus feudum antiquum refutet in manibus Domini, an ista refutatio praedudicabit agnatis? dic q. non nisi dominus viuere ipse refutans, & eius descendentes. vt vult Bal. in d. §. hoc quoque. & in cap. 1. in 2. col. in tit. de alie. feu. pater. Adde eundem Bal. in 1. par. conf. 82. Idem.

Vassallus non potest refutare, seu renuntiare feudo in manibus domini, ipso domino inuito: secundum Bar. in l. 1. is cum quo. in prin. ff. de aqua plu. arcen. Afflic. decis. 265. num. 53. & decis. 107. sub nu. 11. & ibi copiose, & accurate Caesar. Vrsillus in add. nu. 1. cum aliis seq. & Alex. in l. si quis vi. §. si. sub nu. 14. ff. de acquir. poss. vbi docet istam esse magis communem traditionem Doct.

Et ideo vassallus relinquens rem feudalem, non utique ob hoc liberaretur a praestatione seruitij, secundum communem scholam, & assertionem omnium Doctor. quam citat Alberic. in l. sed an vltro. §. is autem. vers. Item allegatur. ff. de nego. gestis.

Et hinc quoque est, quod vassallus deferens, seu derelinquens iurisdictionem, & dominium domini sui, & alio ad habitandum se conferens, irrequisito dicto domino, cui seruitia praestare tenebatur, posset cogi ab ipso domino ad reuertendum ad desertam iurisdictionem: & sic dominus potest cogere vassallos ad habitandum locum, quem deseruerunt: vt doct. & copiose consuluit Ioan. Cephalus consil. 18. per totum. vol. 1.

In contrariam vero partem inclinare nonnulli graues Scriben. videlicet, q. vassallus renuntiare valeat feudo, etiam inuito domino, dummodo hic domini non interfit. & tex. est apertus in c. 1. de vassallo, qui contra consti. Lothar. feu. alien. & eandem sententiam sequitur Marcus Mantua. cum aliis relatis per eum, in c. quae in ecclesiarum. nu. 77. & seq. de consti. vbi Abb. nu. 19. dicit istorum opinionem communem esse, & Cur. iun. quoque in tract. de feu. in 4. par. in vltima causa amissionis. feud. in q. 3. l. 1. reg.

Sed in tam magna Scribentium varietate, quid concludendum? Dic ergo, quod tutius in hoc foret concurrere cum distinctione tradita, & amplexa per Glo. in cap. 1. in Glo. fin. de capi. qui cur. vend. videlicet, quod quando feudum concessum appareat ad certum seruitium: tunc vassallus inuito domino, ipsi feudo renuntiare nequiret. Si vero feudum simpliciter ad inferum seruitium concessum sit, eo equidem casu refutare posset. & illam glo. sequitur Laurentius Syluanus in tracta. de feud. recognitione. quaest. 26. cum aliis quampluribus citatis ibi per eum, vbi ait in hoc communiter approbati ab omnibus, & idem fatetur Alber. in l. cum fructuarius. ff. de usufruct. Fely. in d. cap. quae in ecclesiarum. num. 78. & seq. Zaf. de feud. in 10. par. princip. 2. part. & in 12. part. vers. Secunda conclusio, & Mod. in consuet. Paris. feud. §. 1. Glo. 3. nu. 3. & sic ista distinctio magis communis apparet, magis realis, magis tuta in iudicando, & consulendo, & denique magis vera. Viuius opin. 1009.

Renuntians feudum vel emphyteusim, nunquam admitti-

tur donec supersint de comprehensio in prima inuestitura, nisi ad effectum, vt non deuoluat, secundum communem per Burf. conf. 63. nu. 30. lib. 1. pro qua vide doct. in l. qui Romae. §. duo fratres. vbi Alex. q. 10. ff. de verb. obl. Bonacosi.

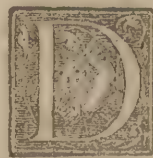
Renuntiatio vassalli non praedudicat agnatis eius. com. dicit Clar. in §. feud. q. 34. in fi. P. Fich.

Vassallus derelinquens rem feudalem, non propterea liberatur a praestatione seruitij. com. Clar. in §. feudum. q. 34. vers. contrarium. in fi. Idem.

Vassallus etiam si renuntiaverit feudo, atq. etiam renuntiare potuisset, tamen propterea non poterit postea offendere dominum: & si faciat, debet puniri. com. Clar. in §. feudum. q. 33. vers. Sed posito. Idem.

De feudo nunquid vassallus testari possit, ac instituere, ordinare, vel disponere, atque cum legare, & quomodo.

C A P. XXXIII.

DE Feudo vassallus regulariter non potest testari, (Adde ad rem etiam hic infra. cap. 36.) vt in c. 1. de success. feu. & in c. 1. §. donare, qualiter olim feu. pote. alie. & per Socin. consil. 19. ad lib. 1. & haec est communis regula, secundum Clarum. §. feudum quaestio. 40. tamen hoc interpretatur non procedere in feudo haereditario, nam ubicunque feudum esset haereditarium, pater absq. dubio in testamento posset praelegare vni filiorum: cum in tali feudo, quis succedere non possit, nisi sit haeres, secundum Bar. in l. vt iusiurandi. §. si liberi. ff. de operis liberto. Bal. in cap. 1. §. decedenti. qui feu. da. poss. Moder. in l. quicquid astringenda. & in l. ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verb. oblig. & per Alex. consil. 10. ponderatis. volum. 3. vbi scribit istam esse communem opinionem: & consil. 19. super eo. & consil. 28. lib. 5. & Clar. d. quaest. 40. vers. secundo inferitur. & hoc factum testatoris impugnari non potest, nec debet. l. cum a matre. C. de rei vend. & per Alexan. consil. 124. quod citant Mod. in tracta. de feudis. & ponit Praepositus in cap. Imperialem. in princip. de prohib. feud. aliena. per Fede. Viuius opin. 284.

Vassallus de feudo non potest testari. cap. 1. in success. feud. cap. 1. §. donare qualiter olim feudum poterat alienari.

Fallit vt not. Viuius in suis conclus. in vers. vassallus regulariter. Idem.

Testari de feudo regulariter Vassallo non licet nisi feudo sit absolute haereditarium. Clar. in §. feudum. q. 40. P. Fich.

Vassallus regulariter non potest disponere de feudo in suo testamento. com. Clar. in §. feudum. q. 20.

Fallit in feudo absolute haereditario, & in feudo nouo, vt d. ver. sed quia. cum seq. Idem.

Feudi dominus, si feudum haereditarium non sit, de eo testari nequit, vt frequenti Doctorum sententia comprobatur testificantur Iul. Clar. §. feudum. quaest. 11. Viuius libr. 1. opin. 117. E. Suarez.

Vassallus potest de feudo testari, quando sibi facta est concessio pro se, & haeredibus quibuscunque. Bal. in cap. Imperialem. num. 19. vers. sed quid si concessum est feudum. de prohib. feu. alien. per Federic. Et hanc communem sententiam esse referunt Ioan. Fran. de Ripa in l. ex facto. §. si quis ita. num. 16. ff. ad S. C. Trebel. & Rola Val. in consil. 42. nu. 13. in 1. tom. consil. Kirchouius.

An vassallus possit de feudo testari? tex. est ad litteram quod non. in cap. 1. ibi, Nulla ord. & c. in tit. de success. feu. & late dixi supra in rubr. de success. feu. vers. de primogenito. ibi, quare an dux. & c.

Amplia, vt etiam non possit testari pro anima. cap. 1. §. donare. ibi, vel pro anima. in tit. qualiter olim feu. poter. alie. & ibi Bal. & Alua. idem vult Ioan. Raynaldi. in d. c. Imperialem. §. habito & hanc opin. tenent multi, quos refert Curt. vbi supra ibi, penultimo quare. & max. Fely. in d. c. quae in ecclesiarum. in 25. col. & in c. inter dilectos. in 7. col. de si. instr. & hanc opi. sequitur ipse Cur.

Adde quod hanc partem tenet indistincte Bald. in 1. parte consil. 389. inci. fratres. & las. in l. de quibus. in 21. col. ff. de ill. & inter alia al. Old. in consil. 270. incip. in quaestione proposita. Alex. in 1. vol. consil. 30. repetito in 5. vol. consil. 2. nihil tamen dicit de legato pro anima.

Et quamuis multi tenuerint contrarium, quos refert ibi Curt. cui addo Cald. in tit. de feu. consil. 10. alias 312.

Attamen ego sequerer hanc opin. q. feudum non possit legari

Com. V. l. Opin.

gari etiam pro anima, rationibus & fundamentis adductis per doct. max. Cur. vbi supra.

Amplia etiam de iure can. Lud. sing. 533.

Limitat 1. Cur. ibi ex dictis Host. in tit. de immu. eccl. §. in quantum. in 6. col. ver. sed nec illa immunitas. vbi dicit prædicta locum habere in feudo, quod non est perpetuum, sed ad tempus, & in quo seruitium non potest præstari per alium, sed vbi ista duo cessant, potest feudum relinqui pro anima, quia cum non agatur de præiudicio domini, non debet locus pius esse deterius conditionis quam alius, de quo dicit poni latius per Feli. in d. c. quæ in ecclesiarum. mihi in 26. col. & istud est quod in effectu vult Cald. in d. consi. 10. qui tamen non allegatur per eum.

Limitat 2. in feudo franco & libero, quia poterit tale feudum legari. al. Bal. in d. c. inter dilectos. & ita vult Feli. in d. c. quæ in ecclesiarum. in 26. col.

Limitat 3. nisi feudum transfret in ecclesiam simul cum vasallo, quia tenet alienatio donec naturaliter viuit vasallus ingrediens monasterium, de quo vide Alexan. in 5. volum. consi. 10. Feli. vbi supra, & Ias. in l. fin. in 31. & 32. col. C. de iu. emphyt. Idem.

Vasallus inuestiens vnum ex filiis in re certa, nihilominus filius ille succedet æqualiter cum aliis hæredibus vniuersaliter institutis. com. Clar. in §. feudum. q. 86. Idem.

Feudalium possessio datur filie vel sorori institutæ non obstan. contradictione agnatorum, secundum communem per Burf. consi. 89. nu. 31. lib. 1. Bonacoss.

Defuncti ordinatio in feudo non admittitur. in cap. 1. ibi, nulla ordinatione defuncti in feudo manente, vel valente. de success. feud. cap. 1. §. donare. qualiter olim feud. alie. pote. Quod adeo generale est, vt vasallus non possit legare, vel mortis causa donare feudum, sine consensu domini. Matth. de Afflict. in d. §. donare. nume. 1. nec pro anima relinquere. ibid. ibi, iudicare pro anima. & Feli. in cap. quæ in ecclesiarum. num. 70. atque Dec. num. 32. ext. de constit. vbi ab illis limitationes & declarationes adiiciuntur. Quia prohibitus testari, prohibetur etiam feudum legare vel donare, idem Phil. Deci. in consi. 144. nume. 2. versic. nam dato quod concessio inuestitura & venditio valuisse. & Curt. iun. in tracta. feud. in 4. parte. ex quibus caus. feud. amit. num. 125. §. penul. versic. quæro an & quando vasallus possit de feudo testari. Quæ conclusionem adeo receptam esse inquit, vt legatario etiam non debeat æstimatio feudi. Iaco. de S. Georgio in tracta. feud. in verb. & cum pacto, quod de ipso feudo possint ipsi vasalli inuestiti testari. nume. 5. Quod quoque procedit si legatum factum fuerit Ecclesie. Curt. iunior in d. 4. par. in d. §. penul. quæro. versic. 5. videretur limitanda prædicta conclusio. Vbi ipse dicit hanc esse communem Docto. sententiam, quam etiam refert Rol. à Valle, in consi. 41. num. 32. in Tom. 2. consi. Kirchouius.

Dispositio c. r. an agnat. vel fil. locum habet solummodo in feudo hæreditario, vel simpliciter recepto. communem ait Clar. in §. feudum. q. 76. Contrar. tenet Iser. in eo. cap. quem sequuntur Cur. Bru. & Didac. Fichar.

Dispositio l. vnic. C. si liberal. imp. li. 10. habet locum etiam in feudis, quæ communiter aliquibus à principe cõcessa sunt. magis com. dicit Clar. in §. feudum. q. 78. Contrar. Cyn. in d. l. vnic. Fichar.

Dispositio exorbitans loquens de feudo, non extenditur ad feudum improprium, secundum communem per Burfat. consi. 85. nu. 24. lib. 1. Bonac.

Pater plures habens filios, non potest vni plus assignare in feudo quam alteri, multo vero minus poterit vni totum feudum prælegare. com. in §. feudum. quæst. 40. vers. 2. Intellige de feudo antiquo: nam feudum nouum potest pater prælegare vni ex filiis. com. in §. feudum. q. 40. vers. sed quid in feudo nouo. P. Fich.

Pater non potest in bonis feudalibus per testamentum vni filiorum, plusquam alteri assignare: nec valet talis dispositio. com. dicit Zas. in epito. feud. in tit. de success. feud. in 3. par. prin. de success. ex testamento. I. Fichar.

Pater vni filiorum etiam feudum nouum, quod ex propria prouisione acceperat, prælegare non potest. Licet circa hanc doctrinam doct. varij sunt, tamen magis commu. opinio est, quod non possit vni tantum relinqui. Docto. in cap. 1. de success. feud. Marian. Soci. iun. in consi. 62. nume. 35. in 1. part. & in consi. 160. num. 44. in 2. part. Quamuis ipse nihil firmare voluerit, dicit tamen hanc com. opin. esse. & Ioan. Cephal. consi. 152. nu. 15. libr. 2. Et si non ignorem. aliter alios inter feudum antiquum & nouum distinguere. Item in feudo nouo, an id gratis fuerit concessum, an non gratis, vt primo casu nõ pos-

De Feudalibus, &

sit pater vni ex filiis donare, in secundo possit: Alios indistincte id posse patrem, modo aliis legitimam relinquat: Alios, id patrem inter viuos posse, in testamento non posse: Alios, vtrum feudum sit hæreditarium, an non. Quorum auctoritates recenset Tiraq. in tracta. de vtroque retract. §. 7. gloss. 7. nume. 25. ipse tamen videtur in illam sententiam inclinare, quod in feudo antiquo pater id non possit, in nouo autem possit, in eo. tract. §. 32. glo. 1. num. 2. & 3. de qua quæstione in vtramque partem quoque disputat Cur. in tract. feud. in 4. parte, ex quibus caus. feud. amitta. nu. 130. cum seq. Sed prima sententia defenditur per not. Bartoli in l. vt iusiurandi. §. filii. ff. de oper. liber. Alex. de Imo. in consi. 8. nu. 15. & ibi Apof. fil. in verb. legare. in lib. 3. & Alex. de Imo. in consi. 106. nu. 8. in 4. lib. Petr. Phil. Corn. in consi. 199. nu. 53. in 2. vol. consi. Lauren. Syluan. in consi. 15. nu. 40. vers. sed huiusmodi opinio in consulendo est periculosa: quia magis commu. opin. videtur in contrarium, quod etiam in feudo nouo non admittatur dispositio ad electionem vasalli inuestiti in præiudicium ceterorum filiorum. Kirchouius.

Quæro nunquid pater possit vni filiorum totum feudum assignare? d. Iac. vbi supra dicit, quod sunt qui tenent quod sic, dummodo pater ex probitate sua illud acquisierit. ar. l. di ui fratres. ff. de iu. pat.

Alij secundum eum tenent, qd hoc possit facere dummodo assignet benemerito. per l. viuis libertus. ff. si quid, in fraud. patr. & per l. si Rufinus. C. de test. milit.

Bald. autem in d. c. imperialem. dicit, quod pater non potest hoc facere, nisi de voluntate omnium aliorum. fac. quod vult Isern. in c. 1. de success. feud. vbi dicit, quod pater non posset vni filiorum assignare duas partes feudi, & alteri filio tertiã: quia hoc priuilegiu est legale, ergo ab alio quam à lege auferri non potest. §. fin. autem in auth. de nup. & l. si arrogator. ff. de adop. Et ita vult Alua. in c. 1. de succ. feud. in prin. & in §. & quia videmus. vbi dicit, quod filij æqualiter succedunt in feudo, quamuis sint inæqualiter instituti.

Addit Ang. in litem viden. §. si. ff. de peti. hæred. vbi dicit, qd pater non potest assignare totum feudum vni ex liberis, & ita vult Io. Rainaud. in d. §. habito. vbi attestatur doct. ita communiter tenere. Et pro ista op. Cur. vbi supra al. multa, maxime Ang. consi. 181.

Et Barb. in rubr. de feu. in vltima carta, & Cuma. consi. 163. incip. Quarnerius. & Io. de Ana. cõs. 37. & Cur. cõs. 25. Et istud vult Bar. in l. vt iusiurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber.

Contrariam autem opin. dicit tenuisse Pau. de Cast. consi. 163. incip. in causa. quod mihi est in 2. vol. repetitum in 1. vol. consi. 175. vbi consuluit, qd pater, qui accepit feudum pro se & filiis, potuit illud relinquere vni filiorum, & excludere alios, imo fortius consuluit, qd vasallus possit generaliter disponere in testamento, qd primogenitus tantum succedat in feudo. Mouetur per l. 2. C. de secun. nup. vbi in his quæ mulier fuit cõsecuta à primo viro, & quæ tenetur reservare filiis primi matrimonij, potest eligere vnum quem vult, & alios excludere, & licet illa l. corrigatur quantum ad illum casum, per auth. ibi positam, tamen hoc corrigitur in ratione. Mouetur etiam alijs pulchris fundamentis.

Et istam opinionem tenet Barb. inter consi. Alex. in 4. vol. consi. 55.

Et pro ista parte stringit doct. Bar. in l. q. Romæ. §. Flavius. ff. de verb. obl. ubi dat doctrinã, qd vbi ex facto meo alicui tertio est ius quæsitum. ego possum tali iuri renuntiare, etiam in præiudicium illius tertij, per l. 3. cum simj. ff. de seruis expor. Addo qd opin. Pau. de Cast. in feudo nouo sequitur Alex. in 5. vol. consi. 28. addo eundem Alex. in 5. vol. consi. 12.

Curt. autem vbi supra relatis dictis opi. dicit iudicio suo ad veritatem huius decisionis discutien. esse illum articulu, quid in emphyteusi, an pater possit prælegare vni filiorum. & al. infinitos tenuisse qd non, multos autem tenuisse qd sic, dicens determinationem huius dubitationis esse difficilissimam. Quam fœdere distinctio. positæ per Are in lapud Iul. §. si quis alicui. ff. de leg. 1. nititur concordare, aut igitur filij succedunt ex merito beneficio concedentis, quia pater nihil dedit de suo, tunc admittan. filij æqualiter. Aut pater aliquid exponit, & tunc fecus, si filij non erant sui iuris, quia tunc videtur reuocata donatio. Si autem erant sui iuris, dicit istum casum pendere ab his quæ ponit Bart. in d. §. Flavius. secundam ponit concordiam ex dictis Barb. in d. consi. 55. in 4. volum. Alex. sequitur, tamen concordiam Are. hoc adito quod quando feudum esset pro se, filiis & hæredibus, & consequenter esset hæreditarium, tunc pater possit prælegare, all. multa, & ita vult Alex. in 5. vol. consi. 28. in vlt. col. Barb. latè in 4. volum. consi. 66. in 5. col. & seq. Idem.

Feudum

Feudum an veniat in restitutione fideicommissi, & in petitione hereditatis, & num filio computetur in legitimam.

C A P V T XXXIIII.

Varit subsequenter Cur.vbi supra, An feudum veniat in restitutione fideicommissi. Puta pater habens plures filios, eos instituit, aliquos vniuersaliter, aliquos particulariter, grauando eos onere fideicommissi: an in restitutione fideicommissi veniat etiam feudum? & secundum eum prædicta cōis concl.fac: q non: quia si non potest vasallus de feudo testari. Ita non poterit substitutionem fideicommissariam facere. vt dicit de hoc haberi per Bart. & doct. maximè Alex.in l. si patroni. ff. ad Treb. & dicit, q solet distinguui, aut feudum est hereditarium, & tunc veniat in substitutione, aut non, & tunc secus: nisi fideicom. sit de descendib. capacibus ad successionem feudi, & ita remittit se ad no. per Alex. ibi. & in 5. vol. conf. 29. adde quod de hoc habetur p Bal. in l. cum virum. C. de fideicom. & per Alex. in 5. vol. conf. 19.

Idem de emphyteusi ecclesiastica. Calde. in tit. de loca. conf. 14. alias 292. Kirchouius.

Nunquid autem feudum veniat in petitione hereditatis? vide gl. in l. ite viden §. si ff. de pēt. hered. & ibi Bar. in d. l. vt iurifurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. & in d. l. si patroni. vbi melius loquitur. Vide notabiliter Dyn. in conf. 2. vbi dicit, q in conuentione, & sententia de diuidenda hered. non venit feudum. Vide etiam Ias. remissiuè in §. actionum. in 41. colum. de act. & in prælu. feu. col. 19. Idem.

Sed an feudum computetur filio in legitimam? Cur. ibi dicit, q illa concl. quæ habet, quod de feudo non possit testari facit q non: quia non videtur filius habere feudum ex testamento patris, sed potius ex legis dispositione. Ita dicit Nicol. de Neap. in l. pater filium. ff. ad l. Falc. vbi dicit, q per illum tex. solet notari q feuda, quæ pater ex necessitate tenetur relinquere filio. non imputantur ei in legitimam. Quod tamen ipse non credit verum, sicut in simili pater tenetur dotare filiam. l. qui liberos. ff. de ritu nup. l. si. C. de dotis promiss. & tamen ipsa dos imputatur filiae in legitimam. l. quoniam nouella. C. de inof. test. & cum opi. Nico. videtur tenere Gul. de Cun. & Bal. in l. omnimodo. §. imputari. C. de inof. test. de cuius veritate dicit Cur. se remittere ad ea quæ latius scribit Alex. in d. l. si patroni. vbi concludit hanc opinionem esse veriorē, q feudum regulariter imputetur in legitimam: dummodo tale feudum proueniat ab ipso testatore. Secus autem si proueniat ab aliquo alio ascendente.

Et quod feudum imputetur in legitimam, addo Alex. in 5. volum. conf. 27. & conf. 29. vbi hoc tenet in feudo proueniente a patre.

Imo etiam quando uest receptum pro se & liberis, computatur filio in legitimam. Ita Alex. in 5. vol. conf. 19. in vlti. col. ver. comprobatur, &c.

De materia, vide etiam Alex. in 3. vol. conf. 8. vbi tenet, q feudum & huiusmodi, quæ transeunt ad filium, vt filium, non imputantur ei in leg. all. multa, maximè glo. & ibi Ang. in d. l. si patroni. ff. ad Treb. & idem vult in 4. vol. conf. 89. vbi all. glo. vulgatam, & ibi Ang. in §. optimè. in auth. de nupt. & ita vult Ias. qui præmissa conf. all. in d. l. quoniam nouella. circa fin. ibi in 2. parte, & in l. illud. in 2. colum. C. de colla. Et ita etiam in emphy. debita filiis vt filiis, tenet Hippol. sing. 32. Calca. in conf. 73. Idem.

Dux aut Marchio an possit de Ducatu, vel Marchionatu imperialis feudi testari, & num Rex de Regno suo; & vtrum primogenituræ dignitas alterari queat.

C A P. XXXV.

Varo an Dux, vel Marchio possit testari de ducatu, vel marchionatu, quem tenet ab imperatore in feudum? dic quod non. tex. est in c. 1. in ver. Nulla ordinatione defuncti. & c. in tit. de succes. feu. & ita vult Bald. no. in 3. par. conf. 38. & in 1. par. conf. 33. Old. conf. 237. Card. conf. 100. in fin. Signo. conf. 11. Ange. conf. 287. Pau. de Cast. in 1. vol. conf. 456. Lud. Rom. conf. 494. Pan. in 1. par. conf. 82. Ana. conf. 37. Alexan. in 1. vol. conf. 30. in 3. vol.

conf. 10. & in 5. vol. conf. 15. Ias. in l. de quibus. in 21. col. ff. de legib. in l. qui se patris. in 27. col. C. vnde liber. Soc. in 2. par. conf. 19. & in 2. par. conf. 252. in 1. col. Cur. conf. 25. & conf. 75. in 2. col. Soci. in conf. posito post tit. ff. sol. mat. in 1. & 2. col. Phi. in rub. de testam. in 6. in 3. col.

Idem in emphyteusi, Alexan. in 4. volum. conf. 106. in vlti. col. Idem.

Limita nisi ex tenore inuestitura appareret concessam sibi fuisse potestatem testandi. Nam in materia feudi, accipe hanc maximam, q a tenore inuestitura non est recedend. quia derogat omni iuri, & omni naturæ feudorum. tex. est no. in c. 1. in fi. ibi, propter tenorem inuestitura. in tit. de duobus fratribus a cap. inue. Kirchouius.

Limita etiam nisi filij approbarent testamentum patris, q a tunc sibi præiudicarent. vt vult notabiliter Cur. in d. conf. 75. in 2. & 3. colum. al. Bald. in cap. imperialem. & ibi Alua. Landen. & Præpo. Med. in titu. de proni. alie. fue. per Fede. vbi concludunt quod filiis approbantibus testamentum paternum, fieri potest super feudis testamentaria ordinatio per patrem. & refert Alua. in cap. 1. de success. feu. Zab. in facto consuluisse, quod vasallus non possit disponere quod vnus filiorum habeat duas partes feudi, & alter tertiam. Quod procedit secundum eum, non accedente consensu ipsorum filiorum. vide ibi per eum, & Alex. in 5. vol. conf. 12. & conf. 29. in 4. col. ibi, si eum. Idem.

An autem pater possit vni filiorum feudum prælegare? Ias. in l. 2. in vlt. col. C. de iure emphy. & al. infinitas decisiones. vbi habetur q nō, in feudo recepto simpliciter, vel pro se & filiis: secus in feudo hereditario. vide ibi per eum, & Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 163. incip. in causa quam mag.

Vtrum dignitas maioricatus, seu primogenitura possit alterari. (Adde latius ad rem paulo hic infra. c. 48.) vide notabiliter Bolog. in conf. 62. max. in 2. & 3. col. Idem.

Debent tamen alii filij sustentari per primogenitum, & sibi aliqua assignari pro victu: Phi. in d. rub. de testa. in 31. col. Pan. in c. licet. extr. de voto. Idem.

Quid si vnus est natus ante coronationem patris, alter post, quis succedet? vide Bald. in l. imperialis. §. his illud. C. de nupt.

Rex potest in suo testamento ordinare vnum ex filiis, qui post se regnet, & sic vnum aliis preferre, etiam si iurisdicatio ipsi testatori sit in feudum data, & ipse fuerit stipulatus pro se & filiis, communem dixit Barb. conf. 55. inter conf. Alex. vol. 4. cū locupletissime ibi allegatis. Cautius tamen esset. sec. Ias. in l. 2. q. vlt. C. de iure emphy. si tunc aliis filiis condignam recompensationem relinqueret. de quo vide Dil. in Ar. test. titu. 3. cau. 8. I. Fichar.

Feudum an pro anima legari, aut eius vsusfructus a marito relinqui vxori possit.

C A P V T XXXVI.

Feudum pro anima relinqui non potest. c. 1. §. donare. qualiter feudum olim alienari po. latè Roma. in sing. 533. Ampliatur in vno casu, & limitatur in 4. per Fely. in c. quæ in ecclesiarum. de const. nu. 105. Ampliatur in vno casu a Rom. sing. 533. fallit in 5. casib. quos no. Cur. iun. in tract. feu. in 4. par. in pen. q. nu. 126. videas Petr. Duen. reg. 327. Dō. a Fin.

An autem quando legatur feudum ecclesiæ pro anima, saltem debeat æstimatio? Cur. vbi supra refert varias opiniones, & pro ea, quod non debeat. al. Bal. in l. 1. in lectu. in antep. col. C. de fac. san. eccl. & in c. 1. §. donare, qualiter olim feu. pot. alie. & ibi Alua.

Et ipse putat aduerten. quod veritas huius dubitationis dependet a not. per Bar. & docto. in l. apud Iul. §. constat. ff. de lega. 1. vbi ponitur materia, quando legatum aliquo respectu est nullum, an & quando debeat æstimatio, & dicit quod considerat communem esse opinionem, quod quando aliquid non potest alienari, sine consensu principis, dicitur generaliter non esse in commercio, ita q debetur æstimatio. imo fortius Alexan. ibi vult quod procedat nedum in supremo Principe, sed etiam in domino particulari alicuius loci. Cū ergo dicit ipse, clarissimum sit, quod vasallus non potest alienare feudum sine consensu domini. d. cap. imperialem. Ergo bene stat, quod feudum generaliter dicitur non esse in comuni commercio.

Ex quo secundum eum, sequitur, quod si legetur, non debeat æstimatio. Et ex hoc dicit patere solutionē ad l. filius fa. §. si

Com. V. I Opin.

§. si quid alicui. ff. de leg. 1. quia debet intelligi, quando erat res in communi commercio, licet non esset in commercio legatarij, vt patet ex no. in d. §. constat.

Est igitur regula, quod testari non potest vasallus de feudo, vt etiam dixi supra in rubr. de success. feud. vers. de primogenito.

Limitatur primo ista regula, vt non procedat, quando dominus viuente vasallo vel eo mortuo, ratificaret testamentum: quia talis ratificatio trahitur retro, & mandato æquiparatur. l. si. C. ad Maced. ita Bal. in d. §. donare.

Quod dicit sanè intelligi. Lauden. ibi, vt valeat talis ratificatio ad præiudicium ratificantis. Sed si fuisset feudum antiquum, vel patrum quod non potest alienari etiam accedente consensu domini, nisi interueniat consensus agnatorum. c. 1. de alie. feu. pater. talis ratificatio domini secundum eum, nõ præiudicaret agnatis. ar. l. in conceden. ff. de aqua plu. arc. & sequitur Cur. vbi supra.

Limitatur 2. dicta regula, quando vasallus testaretur de re feudali præsentem domino, & præsentibus agnatis, quia talis præsentia videtur eis præiudicare, vt habetur per Cur. vbi supra, & dixi supra in rub. de succ. feu. vers. de primogenito, ibi, limita etiam.

Limitatur 3. quando vasallus relinqueret filio vel agnato, ad quem in omnem euentum feudum erat peruenturum, ita vult Io. Raynaldi. in d. §. habito. sicut in simili dicimus in c. 1. de alie. feu. patern. Et ita vult d. Iacob. in ver. & cum pacto, & de ipso feu. & Curt. vbi supra.

Limitatur 4. vt non procedat, quando feudum fuisset concessum pro se, & quibuscunque hæredibus, vt dixi supra in d. vers. de primogenito. Et istud latè prosequitur. Curt. vbi supra. Idem.

An autem maritus possit relinquere uxorem vsufr. in bonis feudalibus? vide in tract. feu. in rub. de alie. feud. vers. vsufructuarium. fol. 41. & sequen. Sed quid si maritus legat alimenta uxori in bonis feudalibus, an sint per hæredem præstan. Bal. in c. 1. de succe. feu. tenet quod sic. quia alimenta veniunt præstan. per hæredem, vt declarat Bar. in l. fundi Trebatiani. ff. de vsufr. leg. & Are. conf. 40. in 2. col. ideo videtur testator disponere de rebus ipsius hæredis, non autem de feudalibus. ideo ille qui esset hæres succedens in feudo, sine dubio teneretur ad præstationem alimentorum. agnati autem si non essent hæredes, nõ tenerentur. Bellac.

An autem vxor vsufructuaria debeat habere vsufr. feudaliū. vide in tract. feu. in rub. de alie. feu. vers. vsufructuarium facere. fol. 42. & seq.

Quid de gabellis & datijs? dic quod debent esse vxoris licet contrarium teneant. Bal. & Pau. de Castr. in l. 1. C. de vsufr. Vezinus.

Nonquid in feudis, & eorum successione locum habeat ius accrescendi.

C A P. XXXVII.

An in feudis habeat locum ius accrescendi? Doct. communiter tenent q. non, per tex. in c. 1. §. & q. vidimus. qui feu. da. poss. & est tex. in c. 1. de beneficiis. fratris. in c. 1. de duob. fratrib. & in cap. 2. de feu. march. Assignatur duplex ratio: prima, quia ius accrescendi propriè habet locum in acquirendis, non autem in acquisitis. Hinc dicitur, quod ius accrescendi regulariter non habet locum, nisi vbi portio ipso iure deficit. gl. in l. si duo patroni. ff. de iur. iur. secunda ratio est, quia in contractibus regulariter non habet locum ius accrescendi. l. si mihi & Titio. ff. de verbo. obliga. Ratio rationis est, quia debent sibi contrahentes imputare, qui legem apertius non dixerunt. l. veteribus. ff. de pact.

Vide latius Curt. in secunda parte. vers. 3. principalis cadit dubitatio, vbi ponit, an ista regula limitetur in feudo concessio à principe. & sic an l. vnica. C. si socius imperiali. liberali. lib. 10. habeat locum in feudis, & retenta opi. communi quæ est affirmatiua, sublimitat vt procedat in feudo à principe concessio nemine petente; & sic motu proprio. per gl. & Bald. in dicta l. vnica. vide etiam Iaco. in titu. de feud. in ver. princeps, ibi §. 1. & Corn. in 2. volum. conf. 196. Alex. in d. l. si mihi & Titio. in 2. col.

Limitat etiam dictam regulam, vt solum procedat in feudo nouo: secus in antiquo, vel paterno. tex. a contrario sensu, in c. 1. de duob. frat. de no. bene inue.

Subiicit aduerter. quia propriè, tunc non est ius accre-

De Feudalibus, &

scendi, sed potius ius successorium.

Limitat tertio non procedere, vbicunq; feudum esset concessum duobus fratribus cum clausula, vt quandiu ipsi, vel eorum hæredes masculi viueret, feudum haberent, vide ibi, quia notabiliter loquitur.

Limitat quarto, vt non procedat, quando feudum esset concessum sub hac forma, Concedo in feudis vobis Petro & Iohanni, & cuilibet vestrum: quia tunc habet locum ius accre. alleg. Bal. & Alua. in c. 1. §. filia vero. de success. feu. & Bal. in l. vnica. in 15. colum. vers. dubitatur. C. quando non peten. & Alexan. in conf. 30. in 1. volum. repetito in 5. volum. conf. 2. & idem vult in 5. volum. conf. 22. in 3. colum. vers. 4. ratione. vide Bologn. in conf. 1. in 5. colum.

Sublimitat singulariter non procedere, quando feudum esset concessum Titio & Sempronio pro se, & pro cuiuslibet eorum tertia generatione, vel pro se, & cuiuslibet eorum filiis legitimis naturalibus: quia vno decedente sine descendenti- bus non habet locum ius accrescendi. all. Petr. de Ancha. in conf. 246. incip. duob. 1. dubia. quod mihi est 245. & Alex. in 5. vol. conf. 13. & conf. 17.

Limita quinto, vt non habeat locum in feudis dignitatum, & aliarum rerum indiuisibilium. all. Iaco. de Beluis. Iser. & Bal. in c. 1. de fra. de no. bene. inue. & alia multa, maxime Alex. in d. conf. 30. vide tamen eum, qui dicit istud non esse ita supine intelligendum. Viuius.

In feudo concessio pluribus ab Imperatore habet locum ius accrescendi post acquisitionem. no. doct. in l. re coniuncti. ff. de lega. 3. fallit in 7. casibus quos not. Ripa in d. l. re coniuncti. num. 158.

Contrariam regulam scilicet quod in feudis non habeat locum ius accrescendi facit Io. Bolog. in l. 1. C. quando non peten. partes. nu. 56. vbi suam regulam limitat in 3. casib. Idem.

Feudum vel à Principe concessum non admittit accrescendi ius, vt magis commune ponunt addit. ad Alex. conf. 30. num. 8. libr. 1. Iul. Clar. de feud. quæst. 70. et si Ias. contrarium commune perperam effutierit in l. si mihi. & Titio. ff. de verbo. oblig. Suarez.

Ius accrescendi non habet locum in successione feudorum regulariter, quia feudum est contractus, & in contractibus non habet locum ius accrescendi. communem dicit Clarus in §. feudum. q. 77. in feudis tamen à Principe simul concessis habet locum ius accrescendi. com. in d. q. 77. ver. Sed certe credo. contrarium tenent Cy. in l. vnica. in fi. C. quando non pet. par. & Apostil. ad Alex. conf. 20. nu. 8. libr. 1. P. Fich.

Ius accrescendi habet locum in feudo concessio à principe. Ias. in l. si mihi & Titio. ff. de verbo. oblig. com. dicit. Sed magis communem ait contrariam addit. ad Alex. conf. 30. in ver. accrescendi. B. Villal.

Ius accrescendi non habet locum in feudis ab inferioribus Principe concessis. Communiorem dicit Franc. Cur. in tract. feu. in 2. part. prin. in 2. q. Zas. in epit. feu. in tit. de succel. in 6. fallent. I. Fich.

Quando, & quibus de causis vasallus feudo priuetur.

C A P. XXXVIII.

Ingratitudo est prima causa per quam vasallus est dignus priuatione feudi. c. de forma. circ. fi. 22. q. ult. & ponit Curt. ad hoc multa similia. in 4. par. prin. & ista causa est generalis, ad quam reducuntur omnia iura loquentia de priuatione. Vezinus.

Vasallus ingratus erga dominum suum, feudum amittit, vt est communis opi. de qua D. Rolana Valle in conf. 40. nu. 1. in 3. vol. Bonac.

Ingratitudinem committens priuatur feudo ex eisdem causis ex quibus fit exhæredatio, matrimonij dissolutio: & donationis renocatio. ita videtur velle tex. in d. cap. 1. §. prædictis modis. in titu. quæ sue. pr. cau. & ita communiter colligunt doct. ibi, de quo tamen vide subtiliter per Curt. in d. 4. part. ibi §. 38. causa.

Et in ver. 40. causa, & c. subic. q. ex omni alia causa non expressa, quæ posset dici similis, vel maior expressis, poterit vasallus priuari feudo. vt dicit colligi. ex d. c. 1. §. sed quia natura. & dicit hoc relinqueri iudicis arbitrio. an scilicet sit causa similis vel maior.

Et propterea dicit vasallos remanere subiectos multis periculis: & eos posse de facili illaqueari, & bonum esse habere iudicem fauorabilem, cuius officium latissimum est. l. 1. in prin. ff. de iurisd. om. iud. Idem.

Vasallus

Vasallus non præstans fidelitatem domino, priuatur feudo. Fallit vt not. Rom. in fing. 115. Do. a Fin.

Vasallus faciens contra contenta in iuramento fidelitatis, potest priuari feudo. com. Clar. in §. feudum. q. 54. Idem.

Vasallus requisitus, vt comitetur imperatori proficiscen- tem Romam cum coronatione, si fuerit inobediens, priuatur feudo. com. Clar. in §. feudum. q. 66. Idem.

Si vasallus domino non seruiat, feudum amittit. lib. 2. feud. tit. 24. §. sed non est alia. fallit in 13. casib. vt per Vigel. vbi sup. causa quinta. fol. 966. Idem.

Vasallus autem non tenetur offerre seruitium domino, sed debet expectare qd sit interpellatus, nisi sciat magnum pericu- lum domino imminere: quia tunc debet se offerre, etiam non interpellatus. tex. no. in c. licet. in tit. si de feud. fue contro. & ibi deciditur, qd licet dominus stet in periculo incidendi in periuri- um, eo quia pecuniam debitam non potest in termino soluere, licet vasallus sibi non subueniat de illa pecunia cum possit, nõ tamen debet perdere feudum, quod est notandũ. & sic no. quod vasallus non tenetur de necessitate prouidere salutem ani- mæ domini sui. Bellac.

Quid si vasallus ad interpellationem domini non exhibuit seruitium, dominus tamen sponte postea suscepit seruitium: an vasallus amittat feudum. Cur. in 4. part. ibi, 28. causa. in fin. illius vers. post Aluar. per eum allegatum, tenet quod non, nisi dominus recipiendo seruitium, protestatus fuerit ius suum saluum fore. Idem.

Vasallus conuictus de culpa potest feudo priuari, vt est cõ- munis opi. D. Rol. a Val. conf. 18. nu. 4. in 3. vol. Gallus conf. 24. alias secus: quia si fuit impeditus aliquo impedimento ratio- nabili, potest in integrum restitui, vt ibi. Et potest inuestiturã petere, vt est commu. omnium opin. de qua ibi. Idem.

Vasallus cessans in solutione eius quod debet domino sin- gulis annis pro ipso feudo, per biennium in ecclesia, triennium in laico, non cadit à feudo, si res quæ solui debet sit modica, secundum Spec. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. vers. 85. quia hoc non reperitur iure cautum. Gemi. in c. ad apostolicã. de re iud. in 6. Do. Cato. in l. de quibus. ff. de legi. Secus si sit magni valoris: quia tunc non est propriè feudum, sed contractus in- nominatus, vt not. Bal. in l. liberti, libertaq;. C. de oper. libe. in 11. col. quo casu procedat opi. Ina. in d. c. ad apostolicã. tenet, qd cadat, & Io. And. ibi in gl. in verbo, reprehendi. ac Bal. in c. quæ in ecclesiarum. ext. de consti. Balb. decis. 138.

Quæro, an vasallus cessans per triennium à solutione pen- sionis priuetur feudo? Resp. Quidam existimant qd debeat priuari, sicut emphyteuta. Inn. & Mart. Laudẽ. in d. c. ad apostoli- cã. de re iud. Bal. c. quæ in ecclesiarum. de consti. vbi dicit esse tex. singul. c. 1. §. sed nõ est alia. quæ fuit prim. caus. benef. amit. alij verò contra, & hæc est magis comm. sententia, vt dicit Ias. in prelud. feud. nu. 59. 60. & 62. Alex. conf. 9. lib. 3. viso themate supra scripto. Et dicit de iure veriorẽ Gemi. d. c. ad apostolicã. Quod limita nisi vasallus iurasset soluere annuũ censum: Nam tunc si vno solo anno cessasset, posset contra eum agi ad pœ- nas. l. si quis maior. C. de transact. ita vult Bald. in cap. quere- lam. vbi etiam Fel. in 3. col. extr. de iur. iur. & Alexan. in 1. volu. conf. 81. repetito in eod. vol. conf. 126. & idem vult ipse Ias. in d. l. si quis maior. in 3. col. & l. 2. in 15. col. C. de iure emphy. & in l. quod te. in 9. col. ff. si cer. pet. Adde Alex. in 3. vol. conf. 106. Mich. Grass.

Dispositio cap. potuit. de loca. priuans ipso iure emphyteu- tam non soluentem canonem, non procedit in feudo, pro quo annua pensio debetur. est magis com. opin. secun. Alex. in conf. 9. viso themate. vol. 3. & Dec. in conf. 138. diligenter. vol. 1. M. Charian.

Vasallus abutens re feudali, notabiliter eam deteriorando, potest feudo priuari. communem dicit Clar. in §. feudum. quæst. 56. P. Fjchar.

Vasallus propter deteriorationes in re feudali, cadit à feu- do, secundum comunem per Burs. conf. 91. nu. 3. lib. 1. vbi con- clusionem latius declarat post Cast. & Ias. in auth. qui rem. C. de sacros. eccl. Clar. §. feudum. q. 56. Rol. conf. 56. lib. 3. conf. 1. nu. 103. lib. 3. Quid autẽ constituat deteriorationem, seu dam- num notabile? dic quod hoc iudicis & boni viri arbitrio re- mittitur. secun. Burs. d. conf. nu. 4. Idem.

Malè vtens re feudali ipsam deteriorando, debet ea priuari. Cur. vbi supra. ibi 22. causa. quod dicit probari ex dictis Inn. in c. ad apostolicã. de re iud. in 6. vbi per illum tex. vult, qd licet vasallus habeat, vtile dominum, non tamen debet dilapidare nec deteriorare rem feudalem quod dictum sequitur Bal. in c. fi. in pen. col. extra de re iud. & Gemi. in d. c. ad apostolicã. §. sed licet. in 3. col. & ita vult Pau. de Cast. in auth. qui rem. C. de sacros. eccl. & pro ista parte secundum Cur. est bonus tex. quẽ

ibi no. Bal. in c. 1. §. fin. de pace tenen. & probatur in simili de emphyteusi, in qua secundum eum clarum est, qd emphyteuta malè vtens potest priuari. d. auth. qui rem. ergo, & c. Cald. in ti. de feu. conf. 6. alias 308. Bellac.

Negans scienter rem esse feudalem, perdit feudum. cap. va- fallus 1. & 2. in titu. si de feud. defunct. fue. contro. iunctis nõ- tatis per Bal. in d. cap. vasallus. el. 1. Fely. in cap. ceterum. in §. colum. de ind.

Limita tamen procedere, si negatio fiat in specie: secus au- tem si diceret nego narrata, & c. secundum Bar. elegãter in l. si ita dubitetur. §. ita demum. ff. de fideiuss. & fuit originale, dictũ Iac. But. in auth. offeratur. & sequitur ibi Bal. C. de lit. conte.

Sed Fel. in d. c. ceterum. in 7. col. dicit, qd ista limitatio com- munitè reprehenditur. Idem.

Feudum negans rem feudalem perdit. Abb. in cap. ceterum. nu. 21. de iud. Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iudex proba- tur per tex. in c. quo iure. 8. dist. & l. fi. ff. de rei vend.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 5. a Fel. in d. c. cete- rum. nu. 28. de iud. Idem.

Recognoscens feudum ab alio quàm a domino, debet pri- uari feudo. Iac. in d. tract. in ver. dictiq; vasalli promiserunt. in pen. col. ver. Aduerte tamen.

Alienatio facta sine consensu domini est iusta causa priua- tionis feudi. c. 1. de prohi. alie. feu. per Loth. c. imperialem, de prohi. alie. feu. per Fede.

Idem si recognoscat tenere feudum ab alio. Iac. in trac. feu. in ver. dictiq; vas. promiss. recog. Idem.

Quæro, Quid si alienet saluo & reservato consensu domini, an nihilominus priuetur? Resp. qd sic: nec operatur quicquam ista reservatio, quia factum est contrarium protestationi. Ita tenet Bal. l. vnic. 16. q. de his quæ pœa. nom. Abb. c. 2. de feu. Et hanc dicit communem approbatam opinionem. Ias. in l. non solum. §. morte. nu. 35. ff. de nõ. oper. nun.

Limita tamen hanc communem, nisi dicatur in alienatio- nis instrumento, non aliter nec alio modo. Namq; talis refer- uatio conseruat ius, & facit ne amittat feudum, quia perinde est, ac si domino esset denuntiatum, & consensus eius interue- nisset. Ita tenet Alb. de Ros. l. fi. C. de iur. emphy. Bal. c. 1. §. hæc quoque. de suc. feu. Aluar. d. c. imperialem. Ratio diuersitatis, quia hoc secundo casu alienatio tota est cõditionalis, & nihil ponit in esse, itaque domino non consentiente, non dicitur alienasse, ex quo deficit conditio. quod nõ est in primo casu. Ita est de mente And. de Iser. d. c. imperialem. §. scriba. Hanc di- cit esse communem opinionem. Ias. in Rub. 2. lect. nu. 25. ff. sol. matrim. Idem.

Vasallus alienans feudum inconsulto domino, amittit, & domino acquiritur & applicatur, & non agnatis, vt est com- munis opi. D. Rol. a Val. in conf. 64. nu. 3. in 3. vol. & com. dicit Menoch. conf. 38. nu. 1. vide Corfe. in reper. Abb. in ver. vasal- lus alienans. Bonac.

Vasallus alienans feudum sine consensu domini, licet pri- uetur feudo, & etiam si postea recuperauerit. c. 1. tit. quid iuris si post alienationem feudi vasallus id recuperauerit. tamẽ hoc non admittitur, si recuperatio facta fuerit ante traditam pos- sessionem ipsius feudi venditi, Quia eo casu excusatur à pœna caducitatis, cum allegatus textus secund. docto. communi- ter intelligatur de alienatione perfectã per traditionem, quo- niam res videtur quodammodo integra ante traditionem. l. ab emptione. ff. de pact. Item alienatio est actus, per quem dominium transfertur. l. 1. ff. de fun. dot. quæ fit mediante tra- ditione. l. traditionib. C. de pact. Aluar. d. cap. 1. nu. 3. ver. quæ- ro ab extra. quid si vasallus vendens recuperauerit venditio- nem. d. tit. quid iuris. si post alien. Alex. de Imo. in l. si a me. nu. 4. ff. ad l. Falcid. Francischin. Curt. in tract. feu. in 4. par. nu. 103. ver. decimotertio quæro. Et hęc sententiam communiter ap- probari meminit Rolan. a Valle in conf. 51. num. 6. in 2. Tom. conf. Kirchouius.

Quæro nunquid feudatarius si post alienationem recupera- uerit feudum, euitet pœnam priuationis? Resp. Communis & recepta Docto. opin. est. quod non. De quo est tex. in cap. 1. quid iur. fit si vasal post alien. fact. & ibi Docto. tenent com- munitè, vt attestatur Pet. a Duen. in tract. regula. reg. 40. arti- pli. 13. Tiraq. in tracta. de iure constit. 2. part. ampliã. 26. num. 1. Curt. iun. tracta. feu. 4. part. num. 13. intelligunt tamen præ- dicti Docto. hanc opinionem procedere, quando vasallus re- cuperauerit feudum postquam fuit traditum, secus si recupe- rauerit ante traditionem possessionis factam, quia tunc excu- satur. Mich. Grassus.

Vtrum si vasallus vendat feudum cum pacto de reemendo, priuetur feudo? Bal. in 1. part. conf. 82. ibi, item pactum retro- uendendi videtur tenere quod non. Idem.

Com. opin. Tom. ij.

M

Adde

Com. V. l. Opin.

Adde q̄ qui circa laudimium soluen. vult principem decipere, debet feudo priuari, vel saltem in quadruplo puniri. ita vult d. Iac. in tract. de roidis. in 3. charta. al. tex. in c. imperialem. §. callidis. in tit. de prohi. alie. feu. per Fede. & tex. in l. qui in contractibus. C. de iur. si. lib. 10. Idem.

Copulans cum vxore domini, debet feudo priuari. d. c. 1. §. 1. quib. mo. feu. amit.

Amplia etiam vxore volente, secundum Iser. & Alua. ibi. per tex. in l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniur.

Amplia etiam si copulat mortuo domino, ipsa tamen existente vidua: secus si ad secunda vota transisset: per ea quæ habentur in c. 2. in fi. de fen. sine cul. non amit. in l. apud Celsum. §. aduersus. ff. de excep. dol. & quod not. in l. fideic. C. de fideic. & in l. sororem. C. de his qui. vt indig. & dicit Alua. q̄ licet Bal. contrarium teneat in vidua, primum tamen dictum putat verius. Et hanc opinionem contra Bal. dicit ibi Curt. tenuisse Alex. in d. l. sororem. de quo vide latius Curt. ibi. vers. 2. principalis causa.

Amplia etiam in sponsa nondum traducta, ita Alua. in d. §. 1. cum aliis all. per Curt. ibi vbi dicit, hoc posse confirmari. per communem concl. doct. quæ habet quod stante sta. quod vxore præmoriens maritus lucretur dotem, habet locum in sponsa nondum traducta.

Amplia etiam si vasallus non fecerit, sed tamen opem dedit facienti. ita Bal. in d. c. 1. in prin. quib. mod. feud. amit. & sequitur Alua. in d. §. 1.

Limitat Curt. concl. prædictam non procedere, quando vasallus ignoranter adulterasset vxorem domini sui: vt quia forte reperit eam in lecto suo credens eam esse vxorem suam, quæ tunc non priuaretur feudo. alle. Alua. in d. §. 1. in vlt. col. nisi sua ignorantia esset supina.

Addo Fel. in c. si vero. el. 2. extra, de senten. excommu. in fin. comm. Idem.

Quid autem in concubina domini, an vasallus eam carnaliter cognoscens priuatur feudo. Curt. vbi supra relatis op. tenet illam, q̄ priuatur. per tex. in c. 1. §. prædictis. quæ fue. prima causa benef. amit. dum vult, q̄ ex quibus causis filius exheredatur, ex eisdem priuatur feudo. sed si filius habeat coitum cum concubina patris, potest exheredari. §. causas. in auth. vt cum de appell. cogno. ergo etiam poterit feudo priuari. Idem.

Sed quid si pedissequa domini? Iser. & Alua. in d. c. 1. §. 1. vt refert Cur. vbi supra. tenent quod ista non sit iusta causa priuandi feudo. Idem.

Querit insuper Curt. ibi, quid si vxor domini, & aliæ personæ enumeratæ in d. c. 1. quib. mo. feu. amit. sint publicæ meretrices, an tunc vasallus perdat feudum? & concludit q̄ sic, post Iser. in d. c. 1. & adduc. multa not. ad hoc, q̄ grauiora sunt mala, quæ ab illis inferuntur, quos amicos arbitramur. vide ibi per eum. Idem.

Quid si vasallus non concubuit cum vxore domini, sed solum tentauit? Dic q̄ debet priuari feudo. d. c. 1. §. 1. quib. mo. feud. amit. Nec mirum secundum Curt. ibi, quia in delictis atrocioribus punitur affectus, licet non sequatur effectus. l. si quis non dicam rapere. C. de epi. & cle. l. diuus. ff. de sicca.

Pone postquam tentauit, q̄ eum poeniteat, an priuabitur feudo. glo. in d. §. 1. dicit quod non si destitit per poenitentiam; secus si per impossibilitatem. l. qui falsam. ff. de fal.

Aluarot. autem ibi latius distinguit. vide ibi per eum. & per Cur. vbi supra. ibi, circa istam 3. causam.

Et subiungit an istud procedat non solum si se exercuit concubere cum vxore domini, sed etiam cum personis enumeratis in d. cap. 1. & seq. Lauden. contra Bal. ibi tenet quod sic. Idem.

Nunquid autem vasallus turpiter luden. cum vxore domini, priuari debeat feudo. tex. in d. c. 1. §. 1. in tit. quib. mo. feud. amit. tenet quod sic. & gl. ibi exemplificat ponendo manus ad pectus, vel ad fœmur.

An idem sit si turpiter loquatur, & non tangat dominas. Iser. Bal. & Alua. in d. §. 1. tenent quod non.

Contrarium tñ tenet Curt. ibi subiungens præfatos docto. velle, quod tunc vasallus teneatur actione iniuriarum. Idem.

Quid si vasallus concubuit cum nuru domini, an debeat priuari feudo. tex. in d. §. 1. tenet quod sic. Et extendit Alua. ibi, etiam si talis nurus sit nupta filio qui non esset successibilis in feudo. & ita vult Iser. ibi.

Idem si concubuit cum filia domini, vel cum nepte ex filio. d. §. 1.

Sed quid si concubuit cum sorore domini in eadem domo manentes dic idem. per tex. in d. §. 1. & in c. 1. §. rursus. quæ fue. prima causa benef. amit. vide Curt. vbi supra. ibi, septima principalis.

De Feudalibus, &

Vbi subiungit quid si ista soror erat maritata, sed adhuc stabat in domo fratris cū marito suo, vt sæpe euenit, an vasallus priuatur feudo. & dicit Aluar. in d. §. rursus. determinare q̄ sic.

Sed ipse ponderat tex. in contrarium in d. §. rursus. ibi, quæ in capillo dicitur, quæ verba videntur intelligi. de sorore nubile. vide ibi per eum.

Addit ibi Cur. quod Aluar. in d. §. rursus. extendit decisionem illius tex. vt procedat etiam in sorore domini, quæ remansisset vidua & postea esset reuerfa in domum ipsius domini.

Item extendit etiam si esset sponsa nondum traducta.

Idem extendit etiam accedente voluntate mulieris.

Limitat tñ quando fecisset cum voluntate domini. ar. c. 1. §. & si clientulus. de alie. feu. & ita dicit tenere Iaco. de Ardiz.

Item si concubuit cum matre domini, quæ ad 2. vota non transiisset. ita vult Alua. in d. §. 1. in vlti. col. alleg. argumentum. §. fin. autem. in authen. de consulibus. & l. fin. C. de priuilegiis schola. Idem.

Aduocans sponte contra dominum, priuatur feudo. gl. in d. c. 1. §. item si delator. quæ sit 1. causa. & ibi doct. fac. quod habetur in c. fi. extra de postul. & per Spec. in ti. de postul. §. 1. ver. item quod postulat. & in l. fi. ff. de inoff. test. & in l. qui cum maior. §. si procurator. ff. de bon. liber.

Cur. autem vbi supra. ibi, 33. caus. dicit sibi videri, q̄ vasallus etiam sponte aduocans contra dominum, non debeat perdere feudum: eo quia considerat q̄ glo. & scribentes in hac materia semper æquiparant vasallum liberto: prout etiam generaliter solet æquiparari. vt dicit Bal. in l. liberti libertæque. col. pen. de ope. libe. & tamen habemus tex. clarum. quod inter libertum & patronum non est prohibita aduocatio. l. qui cum maior. §. si patroni. ff. de bo. liber. & assignat rationem tex. neque enim aduocatus accusat: ergo idem dicen. in proposito, vide ibi per eum. Idem.

Iudicans contra dominum, si tanquam male lata sententia ex eisdem actis rescissa sit, est priuandus feudo. ita gl. in d. c. 1. §. item si delator. quæ sit prima causa. vbi vide Aluar. qui dicit istud esse intelligen. de causa criminali: quoniam in causa civili si vasallus non faciat iustitiam domino in alia re quam feudali, non priuatur feudo. ut no. glo. in §. item qui domino. eo. tit. Idem.

Testificans contra dominum adiuuando accusatorem, priuatur feudo. gl. in d. §. item si delator. Quod limitat Aluar. ibi, quando sponte testificatur: secus si coactus à iudice. vt etiam vult gl. in l. post legatum. §. his vero. ff. de his qui. vt indig. & in c. 1. §. similiter. de consue. rec. feu. & subiungit Aluar. q̄ vasallus debet resistere, ne testificetur contra dominum. vide Curt. vbi supra. ibi, 32. causa. Idem.

Inducens accusatorem contra dominum priuatur feudo. gl. in d. §. item si delator. ar. d. l. qui cum maior. §. sed & si. ff. de oper. lib. & ita tenet Alua. ibi. Idem.

Delator domini si ex tali delatione graue damnum dederit domino, priuatur feudo. d. §. ite si delator. de quo vide latius Curt. ibi, 29. causa, vbi limitat, nisi detulisset iuste, & suam intentionem probasset. secundum Iser. & Aluar. ibi. quam tamen limitationem ipse videtur impugnare.

2. Limitat quando vasallus accusasset dominum de delicto commisso in Principem, vel rempublicam.

Limitat etiam multis aliis modis. max. quado vasallus esset minor. vide ibi per eum. Idem.

Non liberans dominum inclusum cum potuit, priuatur feudo. d. §. item si delator. Cur. vbi supra. ibi 36. causa. vbi mouet difficultatem, quia tunc vasallus sine interpellatione constituitur in mora: & dicit q̄ hoc operatur, virtus iuramenti fidelitatis: intelligit tamen q̄ vasallus debeat in persona se exercere. non autem soluere de suo, secundum Alua. ibi. Idem.

Vasallus non præstans opem domino in discrimine vitæ constituto, priuatur feudo. Ang. in l. 1. §. occisorum. ff. ad Sil. lan. Bal. in c. 1. quib. mo. feu. amit. fallit in 6. casib. quos no. Car. rer. in praxi crim. in §. circa quartum. nu. 52. & seq. Do. a Fin.

Relinquens dominum præliantem non mortuum, nec ad mortem vulneratum, debet feudo priuari. cap. 1. in princ. qui. mo. feu. amit. c. 1. §. si quis miles. de feu. sine cul. non amit. c. 1. §. item qui dominum. quæ fuit 1. causa benef. amit.

Et quando dicatur dominus ad mortem vulneratus, ponit Bal. in d. c. 1. quib. mo. feud. amit. dicens, quod si impossibilis vel difficilis sit curatio, dicitur mortifere vulneratus. argum. not. in l. maritus. ff. de loca. & lab. hostibus. §. fin. ff. solu. matri. Et subiungit ibi Lauden. stan. esse iudicio peritorum l. semel. C. de re mil. libro 12. refert & sequitur Curtius in 4. parte in prin. Idem.

Quid si aliquis insultet dominum, an vasallus teneatur eum iuuare sub pena priuationis feudi. tex. in d. c. 1. quib. mo. feu. amit.

amic. à contrario sensu videtur innuere quòd nò. Contrarium putat verius Curt. vbi supra. per tex. in c. licet in 2. responso, si de feu. sue. contro. dum dicit, q. vasallus videns magnum periculum domino imminere, debet opem prestare, etiam non requisitus. aliàs perdit feudum: nec distinguit inter prælum campestre & priuatum. & per tex. in c. 1. de nò. for. fidel. vbi ponit inter cætera quæ requiruntur de forma fidelitatis, q. vasallus promittat inuare dominum contra omnem personam quæ velit ei damnum inferre. Nec fit distinctio inter prælum campestre, & priuatum. & ita dicit esse de mente omnium loquentium in hac materia. Idem.

Vasallus sciens imminere periculum domino, si ipsum non certiorauerit, potest priuari feudo. com. Clar. in §. feudum. q. 57. intellige quādo potuit ipsum certiorare, & non fecit. com. in d. q. vers. Hæc tamen. & licet non statim potuit dominum certiorare cum rescivit, tamen tenetur facere, cum primum occasionem seu potestatem habuerit. com. Clar. in d. q. 57. ver. sed quid. Idem.

Reuelans secreta domini, priuatur feudo. c. 1. in tit. hic potest esse tit. qui. mo. feu. amit. & ibi Aluar. qui dicit tria esse ad hoc necessaria: primum ipsa manifestatio, secundum q. fiat animo damnificandi dominum: tertium, quod ex revelatione sequuntur sit damnum.

Et subiungit q. etiam si sequutum sit damnum, tamen si reuelatio non sit facta animo damnificandi, nò priuabitur feudo. onus tamen probandi q. non animo damnificandi &c. incumbet vasallo. Vide Curtium. vbi supra. ibi 37. causa. Idem.

Proditor siue contra dominum siue contra alium, priuatur feudo. gl. sing. in c. 1. §. 1. in tit. quib. mod. feu. amit. quam in specie ad hoc not. ibi Lauden. post Iaco. de Beluif.

Quis autem dicatur proditor? Barto. in l. respiciens. §. delinquant. ff. de pœn. dicit, q. ille qui in mentē gerit vnum, & facto aliud ostendit. & hoc sequitur Bal. in auth. item nulla communitas. C. de episc. & cler. & in d. c. 1.

Dicit etiā Iac. Bu. in lathletas. §. calumniator. ff. de his qui no. in fa. q. ille qui dat portionem venenatam, dicitur proditor. & idem vult in l. 1. C. de malef. & math. & sequitur Bal. in d. c. 1. & Alua. in c. 1. in tit. an ille qui interfe. Idem.

Insultans dominum debet priuari feudo. d. c. 1. §. similiter qui. mo. feud. amit.

Et quid sit insultus: vide Bar. in l. 1. §. cū arietes. ff. si quadri. pauper. feci. dicatur. ex cuius dictis dicit Curt. vbi supra. hoc esse limitat. vt non procedat, quando dominus & vasallus inuicem nixarentur.

Limitat etiam secundum Bal. & Alua. in d. §. similiter, vt solum procedat quando sunt adeo proximi, quòd se attingere possunt: aliàs non diceretur insultus in personam, sed potius insultus ad locum.

Quid si vasallus insultauit castrum domini: vel alium locū domini? dic q. debet priuari feudo. d. c. 1. §. similiter. iuncto §. porro. in c. 1. quæ sit prima causa.

Amplia etiam si vasallus ignorauerit dominum ibi esse glo. & Alua. in d. §. similiter. & ibi communiter doct.

Et sufficit quòd vasallus se ad castrum tantum approximet q. possit iacula proicere, & expugnare. secundum Bal. in d. §. similiter, refert & sequitur Curt. vbi supra. Idem.

Manns in dominum iniiciens debet feudo priuari. d. c. 1. §. porro, quæ sit prima causa benefi. amit. scilicet vulnerando, secundum Alua. ibi.

Ampliat Alua. etiam si per alium vulnerari fecerit. al. Ifern. ibi. ar. l. 1. §. deiecit. ff. de vi & vi arm. & confirmat ibi Curt. optimo fundamento.

Limitat tamen, vt procedat quando vasallus actualiter dominum verberauit: secus si solum manum super dominum eleuauit, sed non percussit. al. Alua. in d. §. porro.

Ipsæ autem Curt. dicit quòd in contrarium fortiter stringit tex. in litem apud Labeonem. §. 1. ff. de iniur. inducendo. vt ibi per eum, quem vide. Idem.

Iniurians domino priuatur feudo. d. §. porro. scilicet inferendo graues iniurias vt ibi. Grauis autem iniuria extimatur ex tribus, quæ ponit tex. in §. atrox. instit. de iniur. Idem.

Insidians vitæ domini veneno, gladio, vel aliter debet priuari feudo. in d. cap. 1. §. porro. quæ fuer. prima causa benefi. amit.

Quod limita procedere, quando insidias posuit actualiter: secus autem si solum iurasset de occid. dominum, sed ultra non processisset, ita Ifern. in d. §. porro. Curt. tamen vbi supra videtur hoc impugnare: quia iuramentum denotat enixam voluntatem iurant. vide ibi per eum. vers. 14. causa priuationis, &c.

Limita etiam non procedere, si fuisset insidiatus, animo se

defendendi, cum aliter periculum suum non posset euitare, ita vult gl. in d. §. porro. & ibi communiter feudistæ, & idem vult gl. in §. si quis hominem. in tit. de pace tenen. fac. l. præses. C. de serui. & aqua. Idem.

Adhærens inimico domini, seu cum eo contrahens amicitiam, priuatur feudo. ita vult glo. in d. c. 1. §. 1. quib. mo. feud. amit. & est tex. in c. 1. in tit. quot testes sint necessarij ad proban. ing. & ita volunt Bal. & communiter doct. in l. liberi. C. de inoff. test. & in l. 1. §. cum patronus. ff. de of. præfec. vr. & ita vult in terminis Barb. in 2. vol. conf. 1. 1. in l. 1. col. & seq. la. in l. si non fortem. §. libertus. in 1. col. ff. de cond. indeb. & in d. l. liberi. & Cur. vbi supra. ibi, 15. causa. vbi extendit vt procedat etiam in ecclesia feudataria. al. Spec. in tit. de don. §. 1. ver. quid si aliquis Baro.

Limitat tamen procedere, quando talis amicitia esset contracta in perniciem domini. Alias autem sola amicitia contracta cum inimico ad alium effectum, non priuaret vasallū feudo, ita secundum eum limitat glo. in c. 1. in tit. hic potest esse tit. qui. mo. feu. amit. quam seq. communiter feudistæ, & gl. in d. §. porro. & vbiq. Alua. Vide notabiliter Hypo. in l. 1. §. præterea in 3. col. ff. de quæstio. Adde quod vult Fel. in c. ita quorundam. extra de iud. vbi dicit q. portans vinum, armā, & similia hostibus, puniendus est. Idem.

Vasallus potest priuari feudo propter amicitiam contractā cum inimicis domini, si fuit contracta in perniciem domini. com. in §. feudum. q. 54. Idem.

Præsumptio contra vasallum, quòd sit inimicus domini, est causa iusta priuationis feudi: glo. in d. cap. 1. §. 1. in tit. quib. mo. feud. amit. & est tex. in cap. 1. in tit. quot testes sint nec. ad proban. ing. de quo tamen vide Cur. vbi supra. ibi, 16. causa. Idem.

Vasallus si deliquerit directo in personam domini, tunc feudum aperitur domino, exclusis & filiis, & agnatis vasalli delinquentis. com. in §. feudum. q. 66. in princ. & ver. sed si feudum, cum seq. si tamen feudum datum esset Titio, & eius hæredibus de vno ad alterum reuertendo, vel Caio, Titio, & Seio, omnib. principaliter vel in solidum, vel attentis meritis singulorum, tunc vnius culpa non noceat aliis. d. q. vers. sed in omnem. Idem.

Vasallus si non directo deliquit in personam domini, tunc si sit feudum nouum, applicatur domino, exclusis & filiis & agnatis, si autem sit antiquum, tunc reuertitur ad agnatos d. q. ver. aut vero. cum seq. Nota tamen, si feudum esset receptū à patre, vel auo ipsius delinquentis, expresse pro se & liberis, vel pro se & filiis, vel huiusmodi, tunc indistincte omnes agnati & filij ipsius delinquentis admittuntur, sed si feudum esset simpliciter receptum (quod feudum aliqui informe vocant) puta, Concedo tibi castrum hoc in feudum: in eo casu excluduntur filij, & omnes descendentes delinquentis, itemq. eius agnati omnes intra 4. gradum ita com. distingui ait in d. q. 66. vers. sed quæro. Idem.

Parricida perdit feudum. d. c. 1. §. si. quæ sit prima causa. & ibi Bal. signanter dicit, quòd dicitur quis parricida, siue sequuta sit mors, siue tractata, & in tractatu perseveratum, licet Deo reuelante non fuerit consummatum. l. si sciente. ff. ad leg. Pomp. de parricid. Idem.

Occidens fratrem suum proprium priuandus est feudo, & pariter occidens filium fratris sui. d. §. similiter. & occidens conuasallum. Aluar. in c. 1. in tit. an ille qui interf. fratrem. &c. Occidens autem fratrem domini non priuatur feudo. c. 1. an ille qui interf. fratrem domini sui. Sed quæ est ratio differentia? Bal. in d. §. similiter. dicit, quòd interficere fratrem suum, nihil aliud est quàm sanguinem suum prodere: & maius est delictum quod contra sanguinem suum committitur. l. vtrum. ff. ad l. Pomp. de parricid. l. 1. C. de his qui paren. vel liber. occi. item hoc est statutum, quia aliqui interficiebant fratrem suum, vt eis portio paterna accresceret, & huic morbo lex obuiat: quia priuat eos feudo habito & habendo, vt ibi latius per Bald. Occidens autem seipsum, non perdit feudum. Bal. in d. cap. 1. sepeliri tamen debet cum canibus. glo. in cap. placuit. 23. quæst. 5. Idem.

Incestum committens priuatur feudo. ita Bald. in l. 1. in §. 1. q. ff. de re. diuis. refert Alua. in d. c. 1. §. item si fidel. qui. mo. feu. amit. Cur. tamen vbi supra. ibi, 18. causa. dicit esse aduertent. quia iura per eos al. not. loquuntur de feudo: licet dicant ex incestu bona confiscari. Et ideo dicit esse recurrend. ad ea quæ no. feudistæ. max. Alua. in c. 1. in tit. an ille qui interf. fratrem domini sui. & ex ibi dict. dicit posse simul stare, quòd ex aliquo crimine publicentur bona, & tamen non possit agi ciuilitur ad priuationem feudi.

Com. VI Opin.

Vasallo quibusvis de causis feudo priuato, seu de-
iecto, cui feudum acquiratur, vel reuertatur.

C A P V T XXXIX.

Vasallus delinquens feudi possessor, si dubitatur, cui
feudum acquiratur an domino directo, vel agnatis,
vel damnum passo, id est offenso, recepta est opin. de-
ferri domino directo, vt per Menoch. in cons. 99. nu. 206. & in
cons. 104. nu. 39. & seq. Idem.

Feudum eius, qui ob læsa maiestatis crimen bonis exutus
est, non fisco, sed domino deferitur, vt frequenter placitum
renuntiat Boer. decif. 264. nume. 7. Gig. de cri. læs. maiest. q. 5.
nu. 1. Suarez.

Feudum antiquum secundum magis communem opinio-
nem, propter homicidium vasalli transfertur in agnatos. Ro-
lan. a Val. in cons. 1. nu. 31. in 3. vol. & non fisco. Bonac.

Vasallus quando priuatur feudo propter delictum, non
debent de illo feudo inuestiri, nec filij, nec alij descendentes,
neq; agnati, qui sunt cōiuncti infra quartum gradū, sed agna-
ti existentes in quarto gradu vsq; ad infinitum admittuntur
ad feudum per tex. in c. si vasallus culpā. si de feud. defun. con-
trouer. fuerit inter dominum & agnatum vasalli. Si vasallus
culpam committat, propter quam feudum amittere debeat,
neq; filius, neq; eius descendentes ad id feudum reuocabun-
tur, sed agnati, qui quarto gradu sunt. vt cap. vnico. si vasall.
feud. priuet. cui defera. qui tex. intelligitur de antiquo feudo,
q. si esset nouum feudū, in eo non succederet aliquis agnatus
c. 1. de duob. fratribus de nouo benefic. inuesti. Item intelligi
debet q. delictum non fuerit commissum contra dominum,
quia si fuisset commissum contra dominum, etiam si esset fe-
dum paternum seu antiquum, deuolueretur ad dominum ex-
clusis omnib. agnatis per tex. in c. 1. §. denique. quæ fuit prima
cau. benefic. amit. & tamen illa iura superius allegata excludūt
descendentes, & agnatos proximiores quarto gradu à succe-
ssione feudi, per rationem, quam assignat Bal. in d. c. si vasallus
culpam. Quia quanto agnati sunt proximiores vasallo delin-
quenti, tanto magis videntur infici eadem maculā. l. humani-
tatis. C. de excus. tut. & etiam propter suspicionem, quia sæpe
solet esse similitudo & audacia in talib. coniunctis. Quam sen-
tentiam verissimam esse inquit Alex. de Nauo. cons. 98. nu. 17.
18. 19. 20. 21. 22. & 23. in 1. Tom. cōs. ad causas crim. recens edi-
torum. vbi & ipse Iac. Aluar. sententiā reprobatur, & quæ sit cō-
munis opin. nu. 23. indicat, quæ tamen ppter tex. allegatos hoc
in casu, eo consulente non est retinenda. Kirchouius.

Vasallus quando priuatur per culpam respicientem offen-
sam domini siue feudum sit antiquum, siue nouum, semper re-
uertitur ad dominum exclusis agnatis, vt dominus habeat suæ
iniuriæ vitionem. c. 1. §. denique. quæ fuit prima causa. & ibi gl.
& alia gl. in §. si in vltima gl. in si. in tit. de pace iuramento fir-
manda. Bal. & alij in d. §. denique. qui est fin. & in c. 1. §. aut si
libellario. quib. mo. feu. amit. & in c. si vasallus culpam. vbi etiā
gl. in tit. si de feu. fuer. contro. Bal. post Iac. de Aret. & Odo. in
c. 1. si vas. feud. priue. & c. & videtur de mente Bar. in leum qui.
ff. de interd. & releg.

Et de hoc videtur tex. in c. imperialem. §. præterea si quis in-
feudatus. de prohib. alien. feud. per Fede. & probatur ex his
quæ habentur. 1. 2. q. 2. c. longinquitate. & est glo. in c. ex parte.
extra. de feud. & ibi Cano. concludentes q. vbiq; vasallus
committit aliquid contra dominum, vel aliquid facit contra
conuentionem inuestituræ, tunc feudum reuertitur ad domi-
num exclusis agnatis. allegant quod habetur in l. 1. ff. si quis
aliquis testat. prohib. bene facit quod habetur per Barto. in l. 1. de
bon. dam. & hanc opinionem tenet expressè Bal. in 1. parte
cons. 357. & in cap. 1. §. porro. in titulo, qualiter olim feud.
amitt. & in d. prima parte cons. 118. Ana. in cons. 32. Alex. in 3.
vol. cons. 10. & d. Iacob. in tit. de feu. in ver. qui quidem inue-
stiti. vers. rursus quæro.

Contrariam tamen opinionē, videlicet, q. imo in feudo an-
tiquo delictum vnius agnati, etiam commissum in personam
domini, non noceat aliis agnatis; sed solum descendētib;
agnati delinquentis, tenet gl. in c. 1. §. 1. de success. feu. & in d.
c. 1. si vas. feu. priue. Iser. in d. cap. 1. §. fin. quæ fuit prima causa.
& in d. cap. 1. si vasal. feud. & Hostien. in summa in titu. de feu.
& ita videtur tenere Paul. de Castr. in 2. vol. cons. 154. incip.
circa præsentem.

Et respondent præfa. docto. ad d. §. primum. quæ fuit prima
causa. dum dicit, quod excluduntur proximi. q. debeat intel-
ligi solum de descendētib; agnati delinquentis. non autem
de alijs agnatib; transversalibus. Bellac.

De Feudalibus, &

Curtius tamen vbi supra in quinta parte in principio, susti-
nendo primam partem, quam dicit esse communem, & quam
dicit tenuisse. Iac. Ardiz. in summa. in tit. quib. mod. feud. amit.
& Io. Raynaldi. in d. c. imperialem. §. pœna. dicit posse respon-
deri ad obiecta in contrarium, ex quo feudum attenda origi-
nali natura est beneficium. c. 1. §. si. qui. cau. feu. amit. licet om-
nes agnati videantur vocati virtute primæ inuestituræ: tamen
feudum ipsum procedens à principio ex liberalitate conce-
dentis censetur datum cum ista qualitate & conditione, vt si
ingratitude committatur contra dominum, ad ipsum domi-
num deuoluatur. Vide ibi per eum, qui etiam dicit esse viden.
Franciscum Cur. in cons. 49. in secunda ampliacione consilij.
vers. 11. dicunt. & vers. Ad 11. & c.

Et extendit Cur. hanc conclusionem, vt non solum proce-
dat in culpa commissā contra personam domini, sed & si va-
sallus requisitus vt velit associare imperatorē Romam profi-
cientem pro suscipiendā corona, contumax fuerit, & inobe-
diens, quia hoc casu priuatur feudo, & ad dominum deuolui-
tur, siue antiquum, siue nouum sit feudum. al. gl. in c. 1. §. si. de
pace iuramen. firman. & ibi communiter docto. max. Alua. &
in d. c. 1. §. si. in 45. conclusione. quæ fuit prima causa. Limitat
primo Curtius hanc conclusionem, nisi ex tenore inuestituræ
constet de mente concedentis, q. non velit delictum vnius al-
teri nocere: vt si diceret, concedo de vno in alium, vel omni-
bus principaliter, vel concedo, attentis meritis singulorum. &
ita dicit tenere Bal. in c. 1. si vasal. feu. priue. & c. & in c. 1. de va-
sal. qui contra constit. Loth. & Aluar. in d. c. 1. §. si. quæ fuit pri-
ma causa. in septima conclusione. & alia multa allegat quæ
omitto. Limitat secundo vt nō procedat quando feudum ef-
set datum patri & filio nominatim, vt filius partem habeat in
feudo etiam viuo patre, quia tunc delictum patris non noce-
bit filio. alleg. Iser. in c. 1. in 1. col. si vasal. feu. priue. arg. l. si quis
Titio, ff. de vlufr. accre. & alia multa. Limitat tertio nisi feudū
esset concessum generi: vide ibi per eum. Limitat quarto quā-
do vasallus studiosè domino assentiente, committeret delictū
in personam domini, vt priuaret agnatos feudo: tunc enim nō
debet feudum ad dominum reuerti. al. Bald. in c. 1. §. aut si li-
bellario. quib. mod. feu. amit. ar. l. si. in prin. ff. de eo per quem
fac. erit. & idem secundum eum, tenet Iac. Ardiz. in tit. quib.
mod. feu. amit. sub rubricella si vasallus excogitat culpam. re-
fert & sequitur Alua. in d. c. 1. §. si. in 5. concl. quæ fuit 1. causa.

Limitat quinto quando culpa domini vasallus incideret in
casum amissionis feudi: quia tunc, non ad dominū, sed ad agna-
tos feudum reuerti debet. al. Ardiz. vbi supra. & Alua. in d. §. si.
in 6. conclusione. Sexto ad limitationem d. regulæ. dicit sum-
mopere notandum quod vult Bal. in c. 1. si vas. feu. pri. & c. vbi
subiungit de mente Iaco. de Rauē. quod aliquod est feudum
quod nulla culpa, nullaq; ingratitude est amissibile: Puta
si sit concessum ex eo quod dantem a morte liberauit, vel ab
hostibus, vel latrunculis. al. tex. sing. in l. si pater. §. 1. ff. de dona.
vbi donatio facta ex causis præmiss. nulla ingratitude po-
test reuocari: ergo eodem modo quamcunque ingratitude
committat vasallus contra dominum, non poterit feudum ad
dominum reuerti. Et istud dictum secundum eum refert & se-
quitur idem Bal. in c. 1. in tertia col. in tit. an mutus sur. vel ali-
ter imper. & ibi Lauden. Idem.

Quando aut vasallus priuatur feudo ex alia causa, quam ex
iniuria, quæ concernat personam domini, si feudum est nouū
adhuc reuertitur ad dominum exclusis descendētib; & agna-
tis omnibus. c. 1. §. si. in 2. resp. ibi, si tamen paternum sit. quæ
fuit pri. cau. & ibi Bal. Alua. & doc. & Iser. in d. c. 1. in tit. si vas.
fuit pri. vbi etiam Bal. & alij. Cur. in d. §. par. ibi 2. prin. vbi di-
cit quod in hoc non inuenit discrepantem. Idem.

Quando priuatur feudo ex alia causa quam ex delicto, vel
iniuria concernente personam domini, si feudum est antiquū,
reuertitur ad agnatos, non autem ad dominum. c. 1. §. fin. in 2.
respons. quæ fuit 1. causa. & est bonus tex. secundum Cur. vbi
supra. in c. 1. in tit. an ille qui interf. fratrem do. sui. & ita com-
muniter tenent docto. in loc. præal. & Aluar. in d. capitu. 1. §.
fina. in 11. conclus. quæ fuit prima causa. Subiungit ibi Curt.
an omnes agnati admittantur ad tale feudum. vide ibi per eum.
Idem.

Quando vasallus priuatur feudo propter alienationem fa-
ctam irrequisito domino, sit distinctio inter feudum nouum
& antiquum. quia nouum reuertitur ad dominum. d. cap. 1. §.
& antiquum. quia nouum reuertitur ad dominum. d. cap. 1. §.
si. quæ fuit pri. causa. cap. imperialem. §. callidis. de prohib. alien.
feu. per Fede. cap. 1. de vas. qui contra constit. Loth. & c. 1. in
tit. quid iuris si vas. feu. alien. recuper. Si vero sit feudum anti-
quum, tunc reuertitur ad agnatos. c. 1. §. hoc quoque. de suc-
cess. feu. & gl. ibi ab omnibus approbata. docto. in d. c. 1. §. si. quæ
fuit 1. cau. vbi Alua. in 16. conclus. Et sequitur Curt. vbi supra. ibi
4 prin.

4. prin. licet secundum eum Bal. in d. si fin. videatur reuere contrarium, & dare cautelam, quæ non est tutior, quæ in hoc feudo reuertatur ad agnatos tenet Alex. in d. si fin. conf. 30. repetito in 5. vol. conf. 2. in 4. colum. in 4. volum. conf. 106. in 1. colum. Idem.

Quando priuatur ob inuestituram non petitam: Eadem est fin. dist. scilicet de feudo nouo, & antiquo. Cur. vbi supra. ibi Quinta sit cõcl. al. Iser. & Alua. in c. 1. quo tẽpore mil. & Alua. in d. si fin. 20. concl. vt nouum reuertatur ad dominum: Antiquum vero ad agnatos.

Et idem quando priuatur propter imperfectionem, vt quia sit mutus, surdus, vel aliter imperfectus. & ad hoc in specie. Cur. vbi supra. al. Iser. in §. mutus. in tit. episcopum vel Abb. & c. 1. an mutus, & c. ibi Alua. in vl. col. & in d. c. 1. §. si. in 23. concl. quæ fue. 1. caus.

Idem si amisit feudum propter clericaturam superuenientem, iuxta dicta supra. in Rub. de succes. seu. ver. clericus. tunc enim vocatur dominus, & non agnatus, si feudum est nouum, nisi essent filij: quia tunc filij excluderent dominum: secus si feudum esset antiquum: quia tunc vocarentur agnati excluso domino. ita tenet Alua. in d. cap. 1. §. fin. quæ fue. 1. causa. in 44. concl. vbi dicit hanc conclusionem firmasse in c. 1. de mill. vas. qui ar. bel. dep. super tex. & in c. 1. in fin. de benef. fẽm. Refert & sequitur Cur. vbi supra. vbi dicit per prædicta posse decidi omnes casus similes, in quibus vasallus alio modo quam ex delicto priuatur feudo. Adde Bolog. in conf. 1. in 5. col. vbi tenet, q̃ feudum nouum reuertitur ad dominum. Idem.

Feudo an filius aut hæres priuatus sit propter delictum patris, aut defuncti; & quot, & qui testes requirantur ad probandam feloniam, vt a feudo cadat.

C A P. XL.

Illius priuatur feudo propter delictum patris. c. vnl. co. si vasal. feud. pri. fallit in 7. casib. quos not. Petr. duen. reg. 346. Fallit in multis casib. quos colligere potes ex distinctione, quam ponit Bened. Capra in suo tra. & concl. 77. contrariam regulam, scilicet quod filius non priuatur feudo pp feloniam patris, ponit Rip. in l. generat. C. de reuoc. don. in vl. q. vbi limitat in 3. casib. Da Fina.

Delictum patris an & quando in feudis habeat nocere filio. Bar. in l. em. qui. ff. de interd. & releg. relatis dist. Dyn. in cap. non debet circa fin. de reg. iur. in 6. & Cyn. in l. 2. in fin. C. de libe. & eo. lib. quas dist. dicit esse contra tex. in cap. 1. si vasal. feud. priue. & contra not. per gl. in c. si vasallus. si de feud. fue. contro. tradit talem distinctionem: Aut vasallus committit aliquod delictum propter quod debet feudo priuari directo. vt quia delinquit contra dominum, vel aliquid facit contra conventionem feudi. & tunc indistincte delictum patris nocet filio. ita loquitur tex. in cap. 1. si vasal. feud. priue. & quod habetur in d. c. si vasallus. si de feud. fue. contro. & istud comprobatur per simile, vt ibi per eum. Adde Alexan. in tertio vol. confil. 60. in 4. dubio. & in d. leum qui. Vide aliquid per Phil. in d. cap. non debet.

Istud tamen primum membrum limitat Barto. vt procedat in feudo iam patri acquisito: si autem erat quare. quia adhuc erat apud auum ipsius nepotis, tunc delictum patris non nocet filio, eidemq; nepoti. Imo nepos incipiet tenere primum locum ex persona sua. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. fac. l. non tantum. §. emancipatis. ff. de bon. poss. contra tab.

Secundum membrum distin. Bar. est, quando vasallus committit aliquod delictum propter quod de directo non est priuandus feudo: sed in consequentiam cadit ab illo. vt quia non delinquit contra dominum, vel contra promissiones factas in feudo. & tunc dicit Bar. tenendam esse distinctionem Cyn. distinguens vbi supra, q̃ aut quis debet habere feudum ex suo iure, siue sua persona vt quia p̃r est stipulatus sibi & suis filiis, & per consequens est quæsitum ius filio: vt filio; & tunc delictum patris non nocet filio ar. d. l. eũ qui. Aut verò filius det habere feudum ex successione paterna. vt quia pater stipulatus est pro se & hæredibus, & tunc delictum patris noceret filio. arg. d. l. eũ qui. Ita refert Cur. in d. 5. par. Ibi sextus principalis sit, & c. vbi dicit, q̃ cum hac distinctione Bar. transit Paul. de Castr. in conf. 162. incip. circa id quod primo quæritur. & Sal. in l. 2. C. de libe. & eo. lib. & Bal. in l. lege 12. tab. C. de leg. hæ. re. Adde Alex. in 5. vol. confil. 19. in 3. col. vers. & per hæc. Quid

de delicto prælati an noceat successor in feudo? vide Ang. in §. 1. Instit. qui. mod. tu. finitur.

Ipse autem Cur. putat aduertent. q̃ veritas huius difficultatis satis dependet ab illa q. an testator possit vni filiorum feudum prælegare. Videtur enim secundum Cur. quod in casibus; in quibus contrahendo potest pater filio præiudicare, in eisdem possit etiam delinquendo, cum valeat argu. a delictis ad contractas, & e contra. l. omnem. cum ibi not. ff. de iud. Vide Alex. in 1. vol. confil. 30. repetito in 5. vol. confil. 2. in 4. col. in fi. & in 4. vol. confil. 106. in vl. col.

Tu adde Paul. de Cast. in 1. vol. confil. 310. incip. circa id qd̃ primo, quod est repetitum in 2. vol. confil. 162. sup. al. Et quid de renunciatione patris an noceat filio. vide Bal. in 1. par. cõf. 82. & Alex. in 5. vol. confil. 13. & confil. 18. in 2. col. Idem.

Vasallus commisit feloniam, sed mortuus est prius, quam dominus querelam contra eum institueret, eo casu dominus non potest querelam intentare contra hæredes vasalli nisi esset in casu, quo vasallus ipso iure priuaretur feudo. com. Clar. in §. feudum. q. 65. Idem.

Testes autem quinque omni exceptione maiores requiruntur necessarij; sunt ad probandum feloniam, seu ingratitude contra vasallum. tex. est in cap. 1. quot testes sunt necess. ad pban. & c. quem quidem tex. non fore authenticum, neque seruari asseuerat cum aliis relatis per eum, Moder. in consuet. Paris. de feud. §. 10. sed illum tex. esse authenticum, habereq; plenam fidem, sicut ceteras leges, atque pro lege seruari voluerit omnes doct. vt inquit Iac. de Feu. in vers. dictiq; vasalli. il. 1. nu. 55. & ait esse communem sententiam omnium Bertr. cõf. 115. num 31. vol. 5. vide Clar. §. feudum. q. 60. F. Viuius lib. 2. opi. 289. & Pet. Fich.

Testes quinque summæ & integræ opinionis requiruntur ad probandam feloniam. tex. est elegans in cap. 1. in tit. quot testes sint necessarij, & c. Idem.

Et not. q̃ quando lex vel statutum requirit testes esse sanæ & integræ opinionis, debet esse cautus aduocatus, vt articulet testes esse, & c. & ita probare tenetur, alias succumberet, ita dicit Ang. in l. cum ab initio. & in l. si quis ex signatoribus. & in l. 1. §. si quis neget. ff. quemad. te. aper.

Et Io. de Imo. in d. §. si quis neget. refert Frac. de Ramp. suum præceptorem cõsultasse cõtrarium: quia quilibet præsumitur esse bonus, iuribus vul. sed ipse Imo. dicit, quod licet quis præsumatur esse bonus, tamen non præsumitur esse summæ opinionis. Idem.

Addo, q̃ istud vult in terminis Cæpo. conf. 58. vbi all. Ang. in l. vel negare. ff. quemad. te. aper. & pulchrè & subtiliter Soc. in 2. par. conf. 274. in 11. col. & Alex. in 1. vol. cõf. 82. & in 4. vol. conf. 43. in pen. col. & in 5. vol. conf. 154. in 2. col. ver. nec p̃dic.

Fac. quod vult idem Alex. in 1. vol. cõf. 64. in fi. vbi dicit, q̃ quando lex requirit testem idoneum, non creditur verbis ipsius testis asserentis se idoneum, nisi aliter probetur: quia qualitas requisita debet deduci & probari, per tex. in l. 1. §. 1. ff. ne quid in loco publico. & in l. Fulcinius. §. 1. ff. ex qui. cau. in poss. ea. bonus text. vbi gl. & Panor. in c. Pisanis. de restit. spoli. Panor. in cap. Abbas. in 3. col. extr. quod met. cau. Idem.

Princeps, aut alius quicumque Dominus, an, & quando feudo priuari possit; quandoque feudum finiatur.

C A P. V. T. XLI.

Princeps monitus à subditis, si non desistit ab iniusta exactione, poterit per superiorem feudo priuari, vt est com. opin. de qua D. m. Alc. in conf. 7. nu. 33. in 3. lib. nec isto casu dominus ipse erit iudex; sed superior, cuius officium poterunt subditi implorare, ne eos permittat indebitis oneribus aggruari, vt ibi latius per D. Alc. & si hoc facere nequeunt propter metum, superior debet prouidere motu proprio, vt per docto. in c. cum M. Ferrar. de constit. Iac. à canibus in tracta. repræsalium. nu. 12. Nam ab initio principatus principes debent cauere de non exercenda tyrannide, vel vtenda, de qua cautione D. Menoc. post trac. de recuperanda possessione. fol. 8. in 1. responso. nu. 56. principes autem, qui non exercuerunt tyrannidem enumerat Io. Clau. confil. 14. inter quos principes ex familia Extensi, memoria dignos fecernit. Bonacossi.

Vasallus Princeps, vel aliter dominus, malè tractans subditos, potest feudo priuari, vt est com. opin. de qua D. Rol. à Val. le, in conf. 19. nu. 18. in 3. vol. quod est verum in feudo vero, & proprio; quando gratis conceditur, quia si venditum sit, Com. opin. Tom. ij. M 3 non

non dicitur propriè feudum, sed venditio, & ideo tunc non priuatur, & est cōis opi. q̄ antequam vasallus qui sc̄uit in subditos, & malè eos tractat, possit feudo priuari, prius tamē debet præcedere monitio superioris, q̄ subditos bene tractet cū comminatione quòd aliàs feudo priuabitur. Idem.

Quærit subsequenter Curt. an dominus alienans subditos suos cōtra iuris dispo. priuetur proprietate, & refert Bal. tenere q̄ non, in c. 2. quo tempore miles. subiungit tamen q̄ opin. Bal. reprobant ibi Alua. & Modern. ibi per eum.

Dominus alienans subditos suos contra iuris dispositionem debet priuari proprietate ipsius feudi. communem dicit Clar. §. feudum. q. 28. vers. sed quæro. contra Bal. in cap. 2. quo temp. mil. P. Fichar.

Dominus si propter aliquam culpam priuetur proprietate feudi, tunc applicatur feudum vasallo. commu. dicit Clar. in §. feudum. q. 72. Claro tamen non placet. Idem.

Dominus feudi transferens in ecclesiam rem feudalem vti liberam, amittit ipso iure vtile dominium, quod cum directo consolidatur ad fauorem ecclesiæ, secundum communem per Burs. conf. 127. nu. 40. lib. 2. Idem.

Feudum quibus modis amittatur. 40. cas. ponit Matth. de Silima. in tract. feu. in rub. quib. mod. feud. nu. 111. & est in vol. 13. tract. alios casus. nu. 72. ponit Matth. de Affi. in c. 1. §. item. quib. mod. feu. ami. Cur. iun. in tract. feu. in 4. par. num. 1. vsque ad nu. 82. Do. a Fin.

Vasallus si efficitur monachus, feudum finitur, nisi præstaretur tale seruitium, quod honestè à clerico præstari posset, vel per substitutum idoneum, vel etiam si præstetur res aliqua vel pecunia, tunc enim feudum transiret ad monasterium: & ibidem remanet durate vitæ vasalli. com. dicit Clar. in §. feudum. quæst. 78. Idem.

Feudum concessum alicui ad vti fruendum finitur morte feudatarij: hanc regulam ponit Bal. in prælud. feu. nu. 51. Fallit in 9. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 319. Idem.

Vasallo pœnam incurrente priuationis feudi, num ille, aut eius hæres feudo priuetur ipso iure, vel domini petitio, declaratio, atq; sententia requiratur, à qua sententia an appellari possit.

C A P. XLII.

Vasallus si incurrit pœnam priuationis feudi, non priuatur ipso iure: sed requiritur sententia. com. Cla. in §. feudum. q. 62. Idem.

Feudum nunquam amittitur ipso iure (excepto solo casu alienationis irrequisito domino) sed solummodo per sententiam. Moder. communem, & veram dicunt in consuet. Paris. §. 30. nu. 23. par. 1. I. Fich.

Propria auctoritate dominus vasallum feudo priuare non potest: sed debet præcedere sententia declaratoria, feloniam vel culpam priuatione dignam esse commissam. Veram & omnibus doct. communem esse dicit Apostill. conf. 3. nu. 5. & 6. Et idem plenius in consuet. Paris. §. 30. nu. 23. vbi idem affirmat, & vnicum tantum casum excipit videlicet, si vasallus feudum irrequisito domino alienasset. & c. I. Fichar.

Amplia dictam cōem procedere etiā in crimine læsæ Maiestatis. sec. Tho. Gram. decis. 105. nu. 55. & seq. quia etiam in illo requiritur sententia declaratoria. quam conclusionem ante ipsum tenuit etiam Bar. in l. imperator. ff. de iure fisci, & multi alij. quos refert Gigas in tract. de crim. læsæ maiest. lib. 2. c. 25. vbi concludit hanc esse veriore, & omnino tenendam, per tex. cui dicit responderi non posse in l. quæsit. ff. qui & à quibus. & hanc tenuit etiam Car. Zabarel. conf. 125. nu. 2. Idem.

Declaratio domini & petitio requiritur. vt rei vel iuris alicuius priuatio incurratur. puta Emphyteuseos, Feudi, donationis, & c. idq; generaliter, vbiq; aliquid ipso iure ad dominum reuerti dicitur. Bal. in c. 1. de cap. Corra. in vñib. Feu. & in l. fi C. de reuo. don. Et probat late (vt inde cōis merito colligi possit) Tiraq. in l. si vnquā. in ver. reuertatur. nu. 10. & 11. & seq. Idem tñ Tiraq. in d. nu. 11. circa fi. refert in hoc sufficere et tacitam voluntatem domini. alleg. Pan. Ant. Alexan. Dec. (oēs in consiliis.) & Ias. in l. posthumos. ver. pro ista opi. C. de bo. pos. cōtra tab. q̄ loca videre poteris si casus cōtingat. I. Fic.

Declaratio domini requiritur, vt quis cadat ob non petitā renouationem, secundum communem per Burs. conf. 91. num. 23. lib. 1. vbi quòd declaratio domini non fit contra hæredes vasalli si dominus sciuit caducitatem, & non fuit impeditus, vel non fuit cum defuncto lis contest. secundum communem

ibi. cui adde quòd declaratio caducitatis fit etiam contra hæredem, & ab hærede, si dominus commissum occurriffe ignorauerit, secundum communem per eundem conf. 37. nu. 19. lib. 1. quæ declaratoria domini vel iudicis semper requiritur, vt quis pœnam. licet ipso facto & iure inflictam incurrat, secundum communem per eundem conf. 12. nu. 48. conf. 14. nu. 18. & 21. eo. lib. Bonacoss.

Contra Vasallum sententia lata non præiudicat successoribus in feudo: lata vero contra vasallum super re feudali, præiudicat agnatis successoribus, secundum Ofas. decisio. 157. nu. 6. & 8. Idem.

Hæredes vasalli non priuantur feudo, si caducitas non sit declarata contra defunctum, vel lis super ea contestata, cum dominus ignorauit, vel fuit impeditus, secundum communem per Burs. conf. 91. nu. 5. & 18. lib. 1. Idem.

Sententia declaratoria requiritur, vt quis ex culpa seu negligencia possit feudo priuari. sec. Bal. per illum tex. in c. 1. de feu. sine culp. non amitt. & bene pbatur in c. 1. qualiter dom. prop. feu. priue. vbi etiā Bal. dicens; q̄ ibi est optimus text. q̄ licet euident culpa sit, & notoria, tamen requiritur sententia priuatiua, vt per eū. Et ita voluit Pau. de Cast. in cōf. 84. q̄stio ista vertitur. vers. præterea vt supra dixi. vol. 2. in nouis. Et ita se habet communis opin. vt per Cur. in conf. 142. Habita diligenti consideratione. nu. 11. & per Soc. iun. in conf. 1. nu. 87. vol. 4. Clar. §. feudum. q. 62. E. Muscul. & P. Fich.

Feudi successoribus etiam non citato præiudicat sententia cōtra eiusdem possessorem lata, vt commune placitum vere asserunt Did. a Couarr. præf. q. c. 13. nu. 5. Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 48. vers. sed contraria. C. de bon. matern. tametsi Deci. perperam, contrarium commune effutierit. conf. 445. nu. 29. & Soc. Nep. conf. 151. num. 93. lib. 2. atque Aym. Crau. conf. 197. nu. 7. cuius opinio tunc admitti poterit, ac debebit, cum vñi possessoris culpa probabiliter arguatur, argumento tex. in l. si feruus plurium. §. 1. ff. de leg. 1. tradit Soc. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. conferunt scripta à Roderico Suarez alleg. tertia. Suarez.

A feudali sententia Parium appellari posse perinde atque a ceteris sententiis, & quod in tali appellatione tēpora de iure communi statuta obseruantur, communem esse Doct. in c. fi. quo temp. miles conclusionē dicit Francis. Cur. in tract. feu. in vlt. par. in 11. 12. & 13. q. At ita ego in iudicio camere imperialis iam olim obtinui, in causa Nobilium à Schualbach contra Nobiles à Lindenfels Hatstien. & consortes. I. Fich.

Sententia an sit necessaria, an vero vasallus priuetur ipso iure in casibus in quibus incidit in pœnam priuationis. gl. in d. c. 1. §. 1. qui. mo. feu. amit. conclud. quòd requiratur sententia, per c. 1. de feu. sine cul. nō amit. & per tex. in c. 3. in tit. quo temp. mil. & cum illa gl. transeunt ibi Iser. & Alua. probatur etiam in c. 1. in prin. in titu. de capitulis. Contra. in ver. perdat. quo casu secundum communem doctrinam traditam in l. in criminali. C. de iurisd. omn. iud. requiritur sententia, & max. in materia pœnali vt ibi notatur.

Præterea ex quo vasallus fuit semel inuestitus legitime, non potest sine causa & culpa diuestiri. & ita vult natura feudi. c. 1. in tit. de natura feu. fac. quod no. in c. 1. ext. de prob. & habetur in c. 1. in tit. de feu. sine cul. non amit. Quæ causa, & culpa debet cognosci & terminari per pares curiæ per ea quæ habentur in c. imperialem. §. callidis. & §. pen. in ti. de prohi. alie. feu. per Fede. Præterea hoc casu non videtur q̄ vnica citatio sufficiat, sed requiritur trina. per id quod habetur in cap. 1. §. est & alia. quæ fue. prima causa.

Et ita in terminis tenet Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 159. in ci. quæstio ista. & Alex. in 1. vol. conf. 124. & in 3. vol. conf. 60. ibi, circa tertium. Card. conf. 74. & conf. 92. in antep. col. vers. item non est verum. & in conf. 128.

Contrariam opinionem tenet Bal. in d. c. 1. in tit. quo temp. mil. vbi etiam tenet, quòd non admittatur purgatio moræ, & assignat plures rationes ad hoc, quod ipso iure dicatur priuatus. allegat gl. in d. §. callidis. in ver. ipso iure. & in c. 1. de contro. inter do. & emp.

Et hanc partem tenet expressè Ana. in conf. 32. & ibi Lud. Bolog.

Idem in terminis vult Alex. in 3. vol. conf. 44. vbi dicit quòd quicquid sit, quādo vasallus priuatur feudo propter alias culpas, tamen quando priuatur eo quòd alienauit sine consensu domini, priuatur ipso iure. vt dicit esse de mente Inno. in c. ex parte. ext. de feu. & clarius ponit Bald. in cap. 1. in fin. princ. quib. mod. feu. amit. & in d. §. callidis. & ita videtur tenere Ias. qui multa alleg. in l. fi. in 3. col. C. de iur. emphyt.

Et tenendo istam partem, potest responderi, ad iura quæ loquuntur per verbum futuri temporis. per ea quæ habentur per

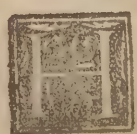
per tex. gl. & Bal. in d. l. fi. C. de iur. emphy. vbi tex. vtitur verb. futuri temporis. & glo. ibi exponit ipso iure. & subdit ibi Bal. multum notab. Quod aut pœna cadentis à iure suo imponitur, actui iudiciario & legitime, & tunc si per verbum futuri temporis, requiritur sententia. & hoc modo loquantur iura contraria. Aut imponitur contractui, & facto extra iudicium gesto: & tunc quantumcunq; per verbum futuri temporis loquatur, nihilominus imponitur ipso iure absq; aliquali sententia. quod est singulariter notandum. & ita dicunt doct. in locis præallegatis. Posset etiam aliter responderi, qd aut dubitatur vtrum vasallus petierit infra tempus statutum inuestituram. qd ipse affirmat se potuisse: dominus verò negat: quo casu res efficitur dubia: & tunc requiritur sententia: nec ante dicitur priuatus. Et ita debent intelligi iura loquentia per verbum futuri temporis. Aut certum est, & notorium, quod nō petiit: & tunc ipso iure dicitur priuatus: nec aliqua requiritur sententia. Ita signanter vult Bal. in c. fi. de feu. sine cul. non amit. Cald. in tit. de feu. conf. 6. alias 308. & in tit. de verb. sig. conf. 10.

Vnum etiam not. qd vbiq; factum est certum. qd vasallus tenetur petere inuestituram, & dominus citat eum vt infra tempus illud faciat ad quod de iure tenetur: si non faciat termino elapso, censetur ipso iure priuatus absq; alia citatione, vel sententia etiam declaratoria. & dominus potest illud alteri conferre. tex. est aureus. in c. ordinarij. in verbo, quod si forte. de officio ordinarij. lib. 6.

Tenendo autem primam opi. quod requiratur sententia: Limita procedere, quando vasallus priuatur propter feloniam, vel delictum: secus aut quando per alienationem factam irrequisito domino: quia tunc ipso iure priuatur. ita Aluar. in d. §. callidis. post gl. ibi. vbi etiam Bal. contra tñ istud dictū Cur. vbi supra ibi post enumeratas causas, & c. adduc. multa. Limita secundo qñ ex cursu temporis esset feudum extinctum: quia tunc non requiritur sententia. Ita Cur. vbi supra. al. Barb. in c. ex parte. in 4. col. extr. de feu. post Bal. in c. quæ in ecclesiarum. in 12. col. de const. Limita tertio quando feudum perditur propter finitam generationem: quia tunc non requiritur sententia. ita Cur. vbi supra. al. Pau. de Cast. in conf. 133. incip. in casu præsent. quod mihi est. 135. Limita quarto qñ vasallus priuaretur feudo ex inhabilitate personæ: quia tñ non requiritur sententia, ita Cur. vbi supra. alleg. Bal. in c. qui clericus. si de feud. fuer. controuer. Limita quinto quando priuaretur propter crimen læsæ maiest. Ita Bal. in d. §. callidis. refert & sequitur Curt. vbi supra. Limita sexto quando priuaretur propter hæresim: quia excedit crimen læsæ maiest. c. vergentis. & c. ex cōicamus. de hæ. Cur. vbi supra. Fallit septimo in casu. c. felicitis. de pœnis. in sexto. Cur. vbi supra. Fallit octauo in casu cap. pro humani. de homic. in 6. Cur. vbi supra. Fallit nono in casu c. si quis suadente. circa prin. de pœnis. Cur. vbi supra. Fallit decimo, quia si dominus vel communitas habens feudum ab ecclesia, faciat statutum contra libertatem ecclesiasticam priuatur feudo ipso iure. c. grauem. in fi. de sententia excommunicationis. Bal. in cap. 1. in princ. qualiter do. propri. priue. Fallit vndecimo quando priua. ob inuestituram non petitam: quia tunc cadit ipso iure. Cur. vbi supra. all. Bal. in c. 1. quo tempore mil. Kirchouius.

Ius priuandi vasallum feudo, num ad hæredes transeat.

C A P V T XLIII.

Aeres domini an possit priuare vasallum si ipse dominus non fuit conquestus in eius vita? gl. in d. c. 1. §. 1. quib. mod. feu. amit. conclud. qd nō. al. l. omnimodo. C. de inof. test. l. 1. C. de reuo. don. & l. procula. ff. de proba. idem vult glo. in c. 1. §. porro. quæ fue. 1. causa. & in d. c. imperialem. §. in super. Et hanc opi. videtur sequi Cur. vbi supra. ver. 2. prin. dubitatio. vbi refert Barb. de ea dubitantem. in c. 1. in 9. col. extra de donat. Limitat tamen singulariter Curt. vbi supra, vt non procedat in feloniam per quam vasallus esset ipso iure priuatus, puta quia alienasset sine consensu domini: quia tunc hæres domini posset expellere vasallum. al. Bal. in d. §. in super. ad fi. quia quando pœna imponitur ipso iure transit ad hæredem, etiam qd nulla feratur sententia. gl. in l. 3. §. quod autem ait. ff. quod quisque iur. & dicit. quod hanc limitationem sequitur Card. in d. c. fi. extr. de don. Paul. de Cast. in d. l. omnimodo. & Aret. conf. 14. ad fi. Ipse autē Cur. impugnat hanc limitationem & all. Imo. in d. c. fin. in 13. col. de don. vide ibi per eum. Limita secundo qñ dominus sciuit culpam esse commissam & habuit spatium querelandi: secus autem si ignorauit, vel si sciuit, non habuit spatium quereladi.

All. Iac. de Beluis. Bal. Alua. & communiter scribes in d. c. 1. c. 1. quib. mod. feu. amit. Io. And. in add. Spec. in tit. de feu. §. nunc dicamus. in prima add. mag. & Aret. in d. conf. 14. ad fi. & Alex. in l. rei iudicatæ. in 2. col. ff. sol. matr.

Ius priuandi vasallum feudo non transit ad hæredes domini, si dominus in vita ea de re non fuerit conquestus. glo. in l. omnimodo. in verb. non licebit. & ibi Doct. C. de inof. testam. Aluar. in §. 1. incip. item, si fidelis. nu. 6. vers. quæro subsequenter. quib. mod. feu. amit. Et hæc est communis concl. Doct. referentib. Francisc. Cur. in tract. feu. in 4. par. nu. 156. ver. secunda principalis dubitatio restat discutienda. vbi ipse latè illā questionem explicat, & Octau. Cacheran. in decis. sacri senat. Pedemont. decis. 77. nu. 11. Kirchouius.

Ius priuandi vasallum feudo non transit ad hæredes quando dominus tacuit, & in vita sua nihil conquestus est, com. dicit Franc. Cur. in tract. feu. in 4. par. prin. in 2. q. prin. nu. 156. Et idem plenius ibidem in seq. q. Burf. conf. 91. post num. 5. lib. 1. I. Fich. & Bonac.

Addo Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 158. incip. viso & examinato. vbi limitat dictam regulam procedere, qñ dominus sciuit se habere ius in re feudali: secus si ignorauerit: quia tunc ighorans non videtur remisisse. Subiungit ibi Curt. quid si dominus non fuit conquestus in vita vasalli qui commisit feloniam, an possit agere contra hæredem? & concludit qd non. al. multa. max. Io. And. in add. Spec. in tit. de feu. §. fi. Cuma. conf. 164. & confirmat multis auctoritatibus. Idem.

Feudo priuari vasallus non potest sine causa, vel si non adsit culpa: quarumvè tum causarum, tum culparum prætextu minime priuandus veniat.

C A P. XLIII.

Feudo priuare non potest vasallum Princeps sine causa, & absq; eius culpa. cap. 1. de feudo sine culpa non amitten. c. 1. de natu. feu. & notat, & tenet Bal. confil. 326. Rex Romanorum. col. 2. prope fi. & confil. 345. ad euentiam. col. 2. vol. 1. & confil. 182. col. 2. lib. 2. Paul. Cast. confil. 229. col. 2. lib. 1. & confil. 46. lib. 2. Abb. confil. 3. col. pen. lib. 2. Socin. confil. 38. col. 2. vol. 4. Dec. confil. 410. col. 3. & confil. 445. col. 1. & confil. 544. col. 2. Alex. confil. 203. col. 2. lib. 6. Ias. confil. 177. col. 2. & confil. 227. col. 5. & confil. 233. col. 3. lib. 2. & confil. 86. col. 3. li. 3. & in l. pecuniam. col. 6. ff. de conditio. ob causam. Curt. iun. in tract. feudorum. in 2. par. q. 12. & confil. 1. col. 10. Gozad. cōf. 9. col. 6. & confil. 26. col. 6. & ista conclusio videtur communis, quod vasallus non possit priuari feudo absq; causa, etiam de plenitudine potestatis.

Et ratio est, quia feudum dicitur contractus innominatus. c. forma. 22. q. 5. Abb. & Doct. in c. quæ in ecclesiarum. col. fi. de constit. & Curt. iun. in tract. feudorum. in prima par. q. 9. prin. nu. 35. vbi planum facit istam esse communem opinionem. Et sic Princeps subiicitur contractibus. c. 1. vbi latè Modern. de probatio. & consequenter feudum ipsum est etiam re ipsa contractus vltro citroq; obligatorius. l. Labeo. §. contractum. ff. de verbor. signific. & tradit Barto. in l. iuris gentium. §. quinimo. col. fin. ff. de pact. & Curt. iun. in d. tracta. feudorum. in 2. part. quæst. 7. num. 52.

Sed tamen contrarium asseruit præcipitanter Socin. sibi contrarius. confil. 87. col. 7. lib. 3. Dec. confil. 390. col. 6. Ias. confil. 236. col. 2. lib. 2. & confil. 107. col. 3. lib. 4. similiter Gozad. cōf. 8. in fi. & confil. 92. col. fi. Tamē difficile esset in actu practico obtinere contra istam cōmunem, quæ videtur verissima & posset infinitis rationibus, & auctoritatibus fulciri, quæ omittuntur breuitati studendo, & ita subtiliter edificabat D. Raynaldus Rodolphus Perusinus legum interpretes Perusij, & Pisis, doctrina, & integritate singularissimus, dum eum publicè audiebam. Viuius opin. 283.

Feudum si causa aliqua non adsit, nec ex potestatis plenitudine Princeps auferre potest, vt commune aiunt Curt. iun. de feud. 2. part. quæst. 12. Viuius lib. 1. opin. centesimadecimafexta. Suarez.

Sine culpa vasallus feudo priuari non potest. lib. 1. feud. tit. 22. §. sancimus.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. de feudo. c. 3. in princ. fol. 962. Do. a Fin.

Princeps de plenitudine potestatis etiam si sit Imperator, non potest sine causa vasallum vtili dominio, quod habet in feudo, priuare, ex communi resolutione, vt ait Cray. de antiq. temp. 1. part. lect. 1. nu. 17. refert Clar. §. feudum. q. 59. Burf. cōf. 127. nu. 41. lib. 2. Idem.

Com. opin. Tom. ij.

M 4

Vasallus

Com. V. l. Opin.

Vasallus per non petitam inuestituram, non est priuatus feudo, sed venit priuandus, domino volente. Curt. iun. consil. 142. nu. 2. com. dicit. Villalob.

Additio. Vnde si intra annum & diem, vel mensem à lege traditum, in quo post mortem domini petere debet inuestitura à domino hærede. vt per Bal. in c. 1. quo tēp. mil. inuest. pet. debeat, in prin. in vsib. feu. & ibi Præpos. Aluar. & alij, & fuerit impeditus, nō currit sibi tēpus, nec protestari tenetur dū tēpus est vtile, & de facto feudum non aufertur, sed causa cognita. Io. de Ana. cōf. 32. vltra alia. nu. 2. cū addit. Lud. Bolog. nu. 12. refert Mar. Ant. Bard. in trac. de tēp. vti. & cōtin. in c. 9. n. 2.

Vasallus ex causa non petita inuestituræ, non cadit ipso iure feudo, sed requiritur sententia declaratoria. com. Clar. in §. feudum. q. 49. ver. Item quæro. Idem.

Vasallus q̄ intra annum & diem non petierit inuestituram, non cadit feudo, si per id tempus feudum non possederit. cō. Clar. in §. feudum. q. 49. ver. item quid. Idem.

Vasallus non cadit ob non petitam inuestituram, nisi domini declaratione secuta, secundum communem per Burf. cō. fil. 91. num. 16. li. 1. Idem.

Feudum non cadit in commissum ex omiſsa renouatione, nisi dominus declaret, secundum cōmunem per Burfat. consil. 91. num. 16. lib. 1. Idem.

Feudum ob præclare merita concessum ex ingratitudinis causa reuocari nequit, vt frequenter placitum inquit, à iure tamen alienum verissimè affirmans meus iuris Doct. Arius Pintel. in l. 1. par. 3. ver. infertur. 17. C. de bon. mater. Suarez.

Propter delictū domini non publicatur ius vasallagij. Imo vasalli remanent liberi. Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus. in fin. de dam. infect.

Vasallus habens feudum pro quo tenetur præstare certam pensionem, non propterea cadit feudo, si per biennium, vel triennium cessauerit à præstatione, vt fit in emphyteusi. com. dicit Clarus in §. feudum. q. 31. Idem.

Vasallus non cadit à re in feudum concessa, licet per triennium non soluat. secun. com. per Burfat. consil. 26. numero 22. libro 1. Idem.

Vasallus non cadit purgata mora celeriter super commissio ante litem contestatam, secundum com. per Burf. consil. 26. num. 45. lib. 1. Idem.

Vasallus inhabilis ad pugnandum (vt qui habeat abscissa brachia) nō tenetur dominum adiuuare, & si aufugerit in prælio, non priuatur feudo, nemini enim est imputandum quod non faciat id quod facere non potest. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 21. ver. item quæro. Idem.

Vasallus non priuatur feudo, si per metum delinquit in dominum. secun. com. per Burf. consil. 72. nom. 20. lib. 1. Idem.

Vasallus non cadit ex contractu nullo. secun. com. per Burf. consil. 82. num. 7. lib. 1. Idem.

Vasallus occidens seipsum, non priuatur feudo. com. Clar. in §. feudum. q. 58. P. Fichard.

Vasallus vocat dominum in ius sine venia, nec priuatur feudo cōtumax, nisi ter monitus fuerit, iuxta communem per Burf. consil. 99. num. 20. lib. 1. Idem.

Vasallus plures habens dominos, si contra vnum tantum delinquat, non cadit toto feudo, sed tantum parte. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 53. ver. Modo. Idem.

Vasallus non perdit feudum, si iusto metu ductus amicitia contrahit cum inimicis domini, vt est com. opi. de qua D. Roland. à Val. in consil. 1. nu. 110. in 3. vol. Bonacof.

Feudatarius fictè contumax non potest vigore istius contumaciæ priuari feudo, nisi ter monitus fuerit, & non comparuerit per tex. in c. 1. de milite vasall. qui contumax est. vbi & text. dicit, dominus vocat militem qui ab eo feudum possidebat, dicendo eum in culpam incidisse, per quam feudum amittere debeat, hic non respondet. quæritur quid faciendum sit domino? Respondeo eum ad curiam vocare debere, & si non venerit, iterum debere eum vocare vsque in spacio trium, septem vel decem dierum, arbitrio eiusdem curiæ terminando. Quod si neque venerit ad tertiam vocationem, hoc ipso feudum amittat, & ideo debet curia dominum mittere in possessionem, & ibi glo. in verb. tertiam vocationem. quærit an vnū duntaxat edictum pro omnibus sufficiat. l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. & responderi illud in feudo nō obseruari, scilicet, quod pro omnibus edictis vnum duntaxat proponatur. Quam sententiam communiter iuris feudalis interpretes sequuntur. Andr. de Isern. ibid. num. 1. versic. hæc citatio. numero secundo. versic. vel speciale. & nume. 4. in fin. versic. negari non potest. Bald. num. 1. & 2. Aluarot. num. 6. versic. quæro cum glos. 2. Præpos. num. 1. & 2. & Matth. de Affli. versic. 8. no. ex text. Quod ad hoc vt vasallus dicatur contu-

De Feudalibus, &

max, debet esse ter citatus cum spacio 7. vel 10. dierum pro qualibet citatione nec sufficit semel citare cū spacio 30. dierum. quia tex. iste expresse requirit triplicem citationem, & sic vna citatio pro omnibus cum peremptorio non sufficeret. & ibi ab ipso nonnullæ limitationes eius doctrinæ adiciuntur. Iacob. de S. Georgio in tracta. de feu. in verb. dictique vasalli promiserunt non committere Feloniam. num. 46. versic. 21. causa est si vasallus trina vice citatus pro causa feudali, nunquam comparuerit. Dominus post trinam citationem mittetur in possessionem ipsius feudi. & ita omnes asserere meminit Rol. à Valle. in consil. 47. nu. 61. Kirchouius.

De melioramentis rei feudalis, Vasalli culpa ad dominum deuolutæ.

C A P. XLV.

Melioramenta facta in re feudali non pertinent ad dominum reuertente ad eum feudo finita inuestitura feudali per cursum temporis, per lineam finitam, vel aliter, absque tamen dolo, vel culpa ipsius vasalli, sed tenetur ad æstimationem eorum, si velit ea retinere, vt est casus, & ibi omnes in c. 1. §. si vasallus. tit. hic finitur lex, & c. in vsibus feu. & not. Bru. consil. 106. nu. 2. Cagn. in l. 2. nu. 175. C. de pact. inter empt. & ven. & Aluarot. in c. 1. §. si quis de manso. nu. 6. si de feu. fue. controuert. vbi inquit cum ista conclus. docet. omnes transire. & Cur. iunior consil. 165. num. 1. Nec expensas tenetur hæres vasalli cum fructibus perceptis compensare, sed melioramentorum expensæ integraliter sibi restituendæ sunt. sec. Bald. & Ange. in l. in insulam. §. fructus. ff. sol. mat. & in l. emptor. ff. de rei vend. per gli. bi. Tel. in c. cū causa. de re iud. & Ias. in l. domos hereditarias. no. 2. ff. de leg. 1. & Soc. iun. consil. 150. nu. 32. vol. 1. & ista melioramenta restituenda sunt, ac veniunt æstimanda, non secundum edificij incorrupti, & consistentis valorem, & sic dominus non tenetur ad æstimationem edificij integri ipsorum melioramentorum, sed edificij diruti, vt voluit Bald. in d. §. si vasallus. num. 4. l. in fundo. not. 3. de rei vend. & in auth. excipitur. C. de bo. quæ lib. Ruin. consil. 24. num. 10. vol. 1. & Berous. in q. 96. sub num. 4. vbi meminit istam esse magis com. opin. In contrariam verò partem, tanquam æquiores inclinavit Aegi. Boss. in pract. crim. tit. de Princ. nu. 31. & Iul. Clar. tract. de feu. q. 88. versic. sed quæro, videlicet, q̄ dominus teneatur ad æstimationem edificij integri, & non ad illud, quod consequi posset ex ruina illius, vbi deridet Berou. attestantem contrariam opi. cō. nihilominus puto ipsum Berou. veritatem dixisse attestando de dicta cōmuni, cum qua tanquā verissima intrepidè transeo, imo credo ipsum Iul. Clar. hallucinarum esse, dum allegauit Bal. in locis præmissis concludere q̄ solutio fieri non debeat de precio rudierum, sed edificij integri, & tamen Bal. firmat expresse contrarium, vt supra ostendimus. Est bene verum q̄ Berous. in c. 1. nu. 36. & seq. de in integ. restit. firmat contrarium in emphyteusi, videlicet, quod ecclesia teneatur soluere melioramenta vtiliter, & necessario, & non aliter facta in ipsa emphyteusi ad rationem, seu valorem integri edificij, non autem diruti. & hoc expresse voluit Bald. loquens in emphyteusi, in d. §. si vasallus. propè si. & in d. §. si quis, de manso. post medi nam emphyteusis datur, concediturq; ad meliorandū. l. 1. C. de iure emphyt. vnde si quis exportare melioramenta ipsa teneretur, facta præcipue ex pacto, naturaque contractus, iniquum foret absq; dubio aliquo, vt est tex. cum gl. in d. c. 1. de in integ. restit. vt probat ibi Berous. & sic in hoc casu procedere posset opi. Iul. Clar. & aliorum relatorum per eum, & nō in feudo. Imo ipsarum impensarum, seu melioramentorum æstimatio fieri debet habito respectu ad valorem qui est de præsentit tempore, quo res restituitur, non autem tempore quo facta est impensa. vt voluit Ang. de Periglis in subscriptione ad consil. Paul. de Castr. 270. viso puncto superscripto. vol. 2. Capic. deci. 93. in fi. Boer. decif. 44. nu. 12. Rol. à Valle consil. 28. nu. 14. & consil. 30. nu. 6. vol. 1. Bar. & Bal. post Iacob. de Aren. in d. l. domos hereditarias. de leg. 1. vbi hoc late Alex. sequitur, atq; defendit. & Ias. etiam nu. 4. qui ostendit istam esse communem opi. Et materiam ipsam melioramentorum, vide late, & vtiliter declarantem, Ant. Negusan. in tract. de pignori. & hypothecis. memb. 4. 5. partis. nu. 8. cum aliis seq. & Berou. in d. ca. 1. num. 22. cum aliis seq. F. Viuius opin. 495.

Melioramenta culpa vasalli ad dominum deuoluta cum re in dominum transeunt: secus si ex linea finita: quia hæredibus vasalli cedunt, secundum communem per Burf. consil. 80. nu. 34. 35. li. 1. I. Mall.

Melio-

Melioramenta rei deuolutæ transeunt ad extraneos hæredes; ac donec effectualiter soluantur, in eas insisti potest, secundum communem per Burs. conf. 60. nu. 3. lib. 1. Idem.

Meliorationes feudi ad extraneos hæredes & fiscum transeunt: cum quod transit ad extraneos, ad fiscum transeat, secundum communem per Burs. conf. 43. nu. 17. lib. 1. & nu. 19. ubi conclusionem prædictam intelligit, si feudum sine culpa vassalli deuoluatur. Idem.

Meliorationes super rebus obnoxiiis existentes, in hæredes extraneos transeunt citra domini vel agnatorum assensum, secundum communem per Burs. confilio 89. num. 40. libro 1. Idem.

Feudi deuoluti sine culpa vassalli melioramenta ad hæredes extraneos transeunt, secundum communem per Burs. conf. 43. nu. 19. lib. 1. secus si ob culpam vassalli: quia tunc transeunt ad dominum vel agnatos cum re ipsa, iuxta communem per eundem d. conf. nu. 18. Idem.

Melioramenta quæ dicantur, & an possint detrahi Pau. de Cast. conf. 241. & 374. vol. 1. & conf. 326. alias 324. volum. 2. Cur. iun. conf. 6. in fi. Vezin.

Melioramentorum retentio in executione an permittatur, vel facienda sit relaxatio saluo iure melioramentorum? & dic, quod illorum valor probandus est, seu liquidandus, quia sola verbalis allegatio non est sufficiens ad retardandam executionem, ex no. per Cum. conf. 103. circa fi. Cagnol. in l. quatenus. in fi. de reg. iur. ver. probatis melioramentis. Alex. in l. quod te. ver. aliqua iusta cā. ff. si cer. pet. Soc. iun. conf. 62. lib. 1. pro opi. tamen affirmatiua retentionis stat Menoch. de recuper. poss. 15. remed. nu. 569. ver. contrarium verius non obstat. contrariis decis. Rebus. trac. de lit. obl. art. 1. glo. 9. num. 10. ubi dicit fuisse latum arrestum contra volentem uti retentione domus locatæ, pro reparationibus quod eam domum vacuum relinquere tutoribus, actionibus sibi saluis, & data cautione a tutoribus, quia reparationes nondum erant liquidæ, pro quo vide quæ scribit Soc. iun. d. conf. 62. num. 6. lib. 1. & in materia Cagn. in l. 2. nu. 154. C. de rescind. vend. Caph. conf. 213. Aym. conf. 87. Nat. conf. 601. Bero. q. 96. idem Cagn. in l. vnic. num. 70. C. de sent. quæ pro eo quod interest. ubi dat cautel. contra eos, qui abundant pecunia, & paruifaciunt, quod res emendæ sint subiectæ fideicommissio, & quod retentio melioramentorum etiam non liquidatorum impediatur executionem, quæ retardari potest. no. Aym. conf. 248. quod procedit etiam si cautio per peten. executionem offeratur. Capic. decis. 17. Ruin. conf. 84. num. 14. lib. 1. & vide quæ scribit Negul. de pigno. 4. memb. 5. par. nu. 22. Bellac.

Melioramenta quantum valeant, tempus restitutionis faciendæ attendi debet, non autem, quantum fuit impensum, iuxta no. per Doc. in l. domos. de leg. 1. pro quo vide quæ scribunt Rui. conf. 84. & 117. lib. 3. Rolan. conf. 28. & 30. lib. 1. Est enim regula in hac materia in fin. fundo. ff. de rei vendi. q. attenditur solum impensa, quamuis reperiatur res plus valere propter melioramenta, & e contrario non attenditur impensa, si res non sit aucta valore propter dicta melioramenta. d. l. in fundo. de rei vend. Sylua. conf. 49. nu. 75. Cagn. in l. 2. num. 175. C. de pac. int. empt. Capic. decis. 93. nu. 9. Nat. in cōf. 256. num. 4. Boer. q. 44. num. 12. Ruin. conf. 135. num. 13. lib. 3. Tirag. de retract. conuent. §. 7. glo. 1. num. 8. Quid quando facta sunt melioramenta post purificatum fideicommissum, & vide Rom. conf. 276. col. 2. Alex. conf. 123. in fi. lib. 1. & conf. 106. lib. 2. Guido. Pap. q. 496. Paris. conf. 55. lib. 3. Bellon. in conf. 64. Grat. conf. 132. lib. 1. Caphal. conf. 188. circa fin. Ruin. d. conf. 117. lib. 3. Idem.

Meliorationes ex consuetudine æstimantur iuxta valorem ædificij consistentis non dirupti, secundum magis communem per Burs. conf. 85. num. 35. lib. 1. Clar. §. feudum. q. 88. Rolan. conf. 28. lib. 1. Bonac.

De operibus, seu roydīs, vel seruitijs, & officijs personalibus à vassallis eorum dominis præstandis.

CAPVT XLVI.

Peræ seu roydæ cuius sumptibus præstari debeant, an domini, an hominis? Bal. in l. liberti libertæque. C. de oper. lib. distinguit, aut præstantur ex curialitate, & tunc homo debet habere recompensationem in alimentis. ar. l. in rebus. §. possunt. ff. commod. aut præstantur ex necessitate, & tunc secus. l. suo victu. ff. de oper. lib. de quo vide Alex. in l. si non sortem §. libertus. & ibi Ias. ff. de condi. indeb. & per eundem Iasonem in l. cum seruus. ff. de leg.

1. & no. pet. Fely. in c. non potest. in fi. extra de re iudic. ubi dicit, quod quoties quis tenetur aliquid facere, intelligitur semper per quod faciat suis expensis. alleg. Archi in cap. cauendum. 10. q. 3. Vide etiam Barbat. in quarto volum. conf. 62. in tertia col. & seq. Idem.

Quid si homo præstando operas destruat ferramenta, an dominus teneatur reficere? dic q. non. glo. est in l. quoniam liberti. in fin. C. de testib. quæ alleg. optimum. text. in l. 2. ff. ad l. Rod. de iac. & ibi Alexan. idem vult Ias. in d. §. libertus. vide Alex. in l. stipulationes. de verb. oblig. & Bald. in d. l. 2. versiculo, si conseruat.

Vtrum homo meus qui debet mihi aliquas roydas, possit me iubente cogi eas alteri præstare? dic q. sic. d. §. libertus. in fi. & ibi Bar. & Doc. Non tamen posset cogi se obligare alteri ad præstationem illarum roydarum. l. 1. & l. nec cred. C. de noua. & ita vult Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de cessione actio. §. 1. in fi. & Imo. in l. 2. in prin. ff. sol. matr. licet Bar. in d. §. libertus. videatur velle contrarium. De quo vide Alex. in l. in stipulationib. §. operarum. ff. de verbor. oblig. & in dicta l. 2. soluto matrimon. Idem.

An autem homo cogi possit ad facien. roydas extra territorium domini? D. Iac. in tit. de roydīs. tenet q. non. per tex. in l. quod nisi. cum seq. ff. de ope. lib. Idem.

Quid si homo cessat duob. vel trib. annis præstare roydas, an dominus possit agere ad roydas præteritas? Vide Bar. in l. stip. non diuiduntur. ff. de ver. ob. & gl. in d. l. in stipulationib. eo. tit. ubi deciditur q. non: sed debet peti æstimatione roydarū. & ita consuluit. D. Iac. ubi supra.

No. tamen quod si homo teneatur ad albergariam, & dominus certo tempore non vadat, non potest dominus petere æstimationem. ita Felyn. in c. cum ex officij. in 1. col. extra de præscript. Idem.

Sed quid si homo qui tenebatur præstare vnam roydā, decedat reliquis tribus hæredibus filiis, qui se diuiserunt: vtrum quilibet tenebitur in solidum ad dictam roydā? videtur q. sic: quia opera est indiuisibilis, & diuisim præstari non potest. l. 3. ff. de ope. lib. vt in simili dicitur, si fundus debeat seruitutem viæ, est vnica viæ. l. si cui ff. de serui. & tamen si de illo fundo fiant duo, incipient mihi deberi duæ viæ. l. nam satis. §. pe. & si. ff. quemad. serui. amit. item hoc patet in pluribus hæredibus in re indiuisibili: quia quilibet est obligatus in solidum. l. hæredes. §. an ea. ff. fam. ercisc. idem in pluribus delinquentib. quia quilibet tenetur in solidum. l. item Mela. §. si plures. ff. ad l. aq. Et idem in actione noxali. l. seruus communis. ff. de noxa. idem in exercitoria. l. 1. §. si. cum l. seq. ff. de exerci. In contrarium fac, quia ex persona hæredis non debet ius obligationis immutari. l. 2. §. ex his. ff. de verbor. obl. Præterea non debet plus obligationis transferri in filios quam fuerit in defuncto. ar. l. 4. §. si commune. ff. finium reg. Nec debent filij esse deteriores conditionis quam pater. l. hæredem. ff. de regu. iur. insuper ipsi filij hæredes vicem vnius personæ. s. defuncti, gerunt: ergo, &c. ar. l. si plures. ff. de pact. & per ista videtur quod omnes filij teneantur quilibet pro virili: & sic omnes ad illam roydā præstandam. Imò videtur quod solum teneatur quilibet ipso rum pro hæreditaria portione. l. 1. C. si certum petat. l. pro hæreditariis. C. de act. hære. absurdum enim videretur quem ultra portionem hæreditatis grauari. l. 2. C. si vnus ex pluri. hæred. & l. si vxor. C. de bo. auct. iud. poss. Non obstat primum fundamentum quod opera sit indiuisibilis. Quia respondetur, q. æstimatione operarum est diuisibilis. vt notatur. in d. l. stipulationes non diuiduntur. & in d. l. in stipulationibus. Quid dicendum? inquit. D. Iaco. ubi supra. Mart. de Fa. secundum eum distinguit, quod aut tale seruitium debetur ratione feudi, aut homagij: primo casu illi ad quos transeunt talia bona, tenentur ad illud, si sint hæredes defuncti, etiam pro parte. l. 1. & 2. C. de anno. & trib. lib. 10. secundo vero casu concludit quod aut seruitium est diuiduum, & tunc quilibet tenetur pro virili. nonnunquam. & l. quotiens. ff. ad Trebell. cum pater. §. hæreditatem. ff. de leg. 2. Aut est indiuiduum, & quilibet potest in solidum conueniri: vno tamen in solidum exacto, ceteri liberantur. vide ibi per eum qui subiicit aliam distinctionem. Idem.

Dominus pro seruitijs personalibus sibi debitis per hominem suum potest tempore necessitatis exigere subsidium in pecunia, & conuertere illa seruitia personalia ad pecuniam imminente necessitate. ita Bal. eleganter in l. 1. in fin. com. C. de ope. lib. & est de mente eiusdem Bal. in c. 1. §. si. in pe. col. in tit. de pac. iur. fir. vt refert D. Iac. in trac. de homag. in 6. q. in ver. 7. homo. ibi & aduerte. Idem.

Feudo non excidit in debitis officiis præstandis duos, tres, vel annos deses, vt frequenter placere tradit Zas. in vsus feud. nu. 62.

Com. V. l. Opin.

nu. 62. feudo tamen priuari poterit si amicitiam cum domini inimico contrahat. commu. ait Grat. conf. 1. num. 81. lib. 1. ac praesertim si eam iniisse proponatur in Domini perniciem, ut asserit receptum Cur. iun. de feu. 4. par. in causa 15. priuationis feudi. quin & ille feudo euertere poterit, qui cum nosset periculum vel honori, vel bonis domini impedere, & illum eius rei praemonere posset, non praemonuerit. commune renūciat Cur. ubi supra. in 28. causa. E. Suarez.

Bonis vasalli confiscatis & publicatis, an veniant etiam feuda, & quando.

C A P. XLVII.

Confiscatis bonis vasalli non intelligitur confiscatum feudum, est magis com. opin. secundum Cur. iun. conf. 4. vol. 1. Alex. in d. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infe. nisi tale feudum posset ad extraneos haeredes transire ex forma concessionis, ut inquit Cur. ibidem. Don. a. Fina.

Confiscatis bonis an intelligatur confiscatum etiam feudum? vide Alex. post Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infe. ubi relatis variis opi. distinguit, quod aut propter sententiam criminalem cum bonorum confiscatione non potest vasallus inferuire domino; ut quia vasallus sit positus in banno territorij ubi est feudum: & ubi habet seruire domino, & bona eius sint confiscata: tum quia talis equiparatur deporato. ut no. gl. in §. relegati. Insti. quib. mo. ius pa. po. sol. & plene per Doc. in l. 1. C. de haere. instituen. & tunc verum sit dicere, quod indistincte feudo priuetur. Tamen feudum tunc non transibit ad fiscum, quia ad fiscum solum transeunt ea quae ad haeredes transeunt cuiusmodi non est feudum. Aut vero propter dictam sententiam criminalem non impeditur vasallus seruire domino: & isto casu dicit Alex. quod procedit distinctio Imo. ibi per eum relata, ita refert & sequitur Curt. in d. §. par. ibi. Septimus & ultimus. Subiungit Cur. ubi supra. quid si vasallus propria auctoritate inuadat rem feudalem, quo casu debet priuari iure suo. l. si quis in tantam. C. unde vi. cui applicabitur feudum, an domino, an vero agnatis, an vim passo? & refert Alex. in d. §. si de vectigalibus. post Imo. in leorum. illo e. tit. dicentem quod commoditas feudi applicabitur violentiam passo, apud quem durabit usque ad vitam vasalli. ar. l. necessario. §. si. ff. de peric. & commo. rei vendi. dicit tamen ibi Imol. quod Bar. ibi in prima q. sentit contrarium. & non bene. vide per Alex. ubi supra. Idem.

Confiscatis & publicatis bonis vasalli non venit feudum, secundum communem per Rol. conf. 29. nu. 8. nu. 14. num. 16. lib. 3. Cur. iun. conf. 4. vol. 1. Jac. de S. Georg. in tract. feu. verb. dictiq; vasalli. nu. 63. quam limita, ut per Rol. ibi. num. 17. non procedere in bonis feudalibus transitoriis ad haereditatem extraneum, ex quo de talibus bonis iudicatur, ut de alia re hereditaria. Quid de emphyteusi priuata: an veniat in confiscatione bonorum? & dic, quod non, ut per Rol. d. conf. nu. 18. & nu. 19. ubi quod iura quae non transeunt in extraneum haereditatem: non transeunt in fiscum, de quo vide quae latius no. Bar. & alij in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infe. si grauatus per fideicommissum delinquat: bona eius non confiscantur favore fideicommissarij, secundum Alex. conf. 23. lib. 1. Alc. conf. 67. tom. 3. l. si. C. de immu. nem. conced. lib. 10. Hypol. conf. 84. 180. Rom. conf. 195. Bellac. & M. Chærian.

Feudum potest confiscari, si transit ad extraneos, ut est communis opin. Bossi. titu. de bonorum publica. nume. 53. & sequen. Domin. Hierony. Gabriellus in conf. 172. nu. 39. com. dicit. Bonacoss.

Feudum, si qua iusta causa amittatur, puta laesa maiestatis, non fisco, sed domino defertur. communis est opi. Soarez. ver. feudum. nu. 67. Etiam si sit antiquum, ut est communis opi. Capra reg. 77. num. 35. D. Hiero. Gabr. in conf. 172. nu. 40. ubi hoc limitat. Idem.

Feudum, vel emphyteusis in extraneos non transiens, non venit in confiscatione bonorum, secundum magis communem per Burf. conf. 122. nu. 3. lib. 1. Bonac.

Feudum haeretici non venit in confiscatione, nec transit ad filios, secundum communem per Burf. conf. 43. num. 15. lib. 1. pro qua vide quae scribit Clar. §. feudum. q. 84. §. emphyt. q. 29. quam conclus. declara, ut per eundem Burfat. nume. 16. d. confil. ubi dicit, quod fiscus nec commoditates feudi confiscatur. Bonacoss.

De Feudalibus, &

De iure successionis, & primogeniturae in feudis regalibus.

C A P. V T XLVIII.

In successione feudorum Ducatus, Marchionatus, & Comitatus, & hmoi quae dicuntur dignitates regales, ut dicit Bal. in c. 1. in ti. de feu. Marchie, an sit dare successionem? tex. in c. 1. in fi. in titu. de feu. alien. dicit quod non. dicit tamen ibi text. quod de consuetudine contrarium usurpatum est. quod tamen secundum gl. & Doc. ibi, intelligendum est in bona consuetudine.

Et ideo Bal. in d. c. 1. de feu. March. dicit haec verba formalia. No. quod in istis regalibus dignitatibus, ut sunt Ducatus, Marchionatus, &c. in successione est attendenda consuetudo, quod est bene notandum, secundum eum.

Intellige tu attendendam esse consuetudinem, scilicet, ut primogenitus succedat. Valet namque talis consuetudo: ut etiam vult Bald. in terminis. in 1. par. conf. 143. Panorm. in 2. par. confil. 3. Prapof. in cap. 1. §. & quia. in 1. colum. qui feu. da. poss. Bellacom.

Licet in successione non admittatur quis nisi usque ad 10. gradum. ut habetur in §. si. inst. de success. cog. secus tamen est in istis feudis regalibus. quia admittitur etiam usque ad centesimum gradum. ut vult Bal. in d. c. 1. de feu. March. & ibi Mar. de Lau. Dec. conf. 85. in 2. col. vide tamen de hoc Ias. in l. si. in 1. & 2. col. C. unde cogn. ubi dicit, quod in feudis agnati transuersales non succedunt, nisi usque ad septimum gradum. c. 1. §. hoc autem sciendum. in tit. qui feu. da. pos. & c. 1. §. hoc quoque. de success. feu. gl. no. & ibi Bal. in d. c. 1. de feu. March. Bal. & alij in c. satis bene. de prohi. feu. alie. per Loth. Bal. in auth. defuncto. in 1. col. C. ad Tertul. etiam si esset feudum antiquum: ut vult Bal. in d. c. 1. de feud. March. & dicit Ias. quod ita communiter tenetur: licet contrarium tenuerit Are. in confil. pen. per tex. c. 1. tit. de nat. suc. feu. qui tamen text. non videtur ob stare, secundum ipsum Iasonem.

Qui licet dicat hoc non procedere in feudo regni, secundum dictum Bal. ubi supra. quod sequuntur & extollunt Aluaro. & Lauden. tamen ipse semper admiratus fuit de illo dicto, & videtur sibi quod Bald. ex toto non firmet illud dictum. vide infra hoc titulo. versiculo, Collaterales. ibi, in casibus tamen. Idem.

De primogenito, stante valida consuetudine, quod primogenitus succedat, Queritur quid si primogenitus esset demens, mente captus, vel furiosus, an Ducatus, vel Marchionatus, &c. regeretur per tutorem, vel curatorem illius dementis? videtur primo dicendum quod sic. per cap. grandi. extra de supplen. negl. praelato. in 6.

Contrarium est verius, quod a consuetudo quae defert successionem talium regalium dignitatum primogenito, intelligitur de habili, & sufficienti: sed quando patitur vitium perpetuum, quia ita natus est, certe secundogenitus succedere debet. ita dicit notabiliter Bal. in c. 1. in titu. de success. feud. Idem vult ipse Bal. in repe. l. 1. C. de sum. Trin. & fid. Cath. & in Auth. hoc amplius. C. de fideicom.

Vide tamen Ias. in l. nemo potest. in 1. col. ff. de leg. 1. ubi dicit, quod quando primogenitus est demens, pater potest in testamento ordinare quod secundogenitus succedat: Alias si pater non dispoheret, deberet admitti demens, & regeretur per curatorem. d. c. grandi. alleg. Bal. in d. auth. hoc amplius. in 2. col. & in proce. Greg. in 3. col. in fi.

Ego autem in hoc dicerem, quod si primogenitus sit demens a natura, debeat secundogenitus admitti, licet paterni nihil ordinauit. Et ad cap. grandi responderem, quod intelligitur quando ex accidenti dementia superuenisset. & ita in veritate videtur, sentire Bald. in d. cap. 1. in fin. principij. de success. feud. Idem.

Primogenitus in regnis & principatibus omni iure procedit, & laudabilis est consuetudo seu constitutio Gallicana, quod primogenitus succedat in totum, & ceteri illi subsint: probatur hoc lege diuina Genesis. 25. c. iuregentium apud Xenophontem in vita Cyri Regis Persarum, qui intelligens regnum esse indiuiduum, iussit ut primogenitus Rex esset, & secundogenitus ei subesset, cui certa particularia assignauit. Idem sentit Philosophus. 4. metaph. qui dixit omnem pluralitatem principatum esse malam: & subiicit, princeps ergo vnus. Lege Evangelica Deus vnus est, Vna fides, & erit vnum ouile, & vnus pastor, ut in Euangelio Io. 5. c. auctoritate canonum. quibus monstrum videtur, ut una prouincia habeat duos Archiepiscopos: & una dioecesis duos Episcopos. Ideo iubetur, quod quaeque dioecesis

diocesis habeat vnum solum caput, & ecclesia Romana vnū pastorem. c. quoniā in plerisque. ext. de offi. ord. fac. ca. imperiali. in §. præterea ducatus. de prohib. alien. feud. per Feder. cap. quam periculosum. 7. q. 1. & seq. & cap. licet. & ibi glo. Io. Andr. in fin. & communiter canon. extra de voto. Dummodo primogenitus aliis fratribus prouideat honeste secundū qualitatem personarum & patrimonij de victu. Balb. decis. 141.

Primogenita sunt licita. Couar. in resolutio. in libro primo. cap. 5. num. 5. communem ex Tiraq. & de primogenitu. q. 4. num. 13. B. Villalob.

Quid si habens regnum decessit relicto vno filio nato ante acquisitionem illam dignitatem, relicto etiam alio filio nato post acquisitionem dignitatem, quis praeferretur in ea. Vide. d. Iac. in tit. de feu. in 1. carta. vers. sed iuxta hoc quæro. & Alb. in 1. part. q. 157. Fran. Crem. sing. 15. Idem.

Quæro, an stante dicta consuetudine, secundogenitus Clericus excludatur à primogenito? hanc q. latè disputat Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. extr. de consti. in 37. colum. & sequen. & dicit communiter teneri, quod sic. alleg. Ioan. Andr. in reg. si ne culpa. in mercu. de reg. iur. in 6. & max. hoc vult ea ratione, quia talis secundogenitus in natiuitate sua iam ligatus erat dicta consuetudine, per quam primogenito debebantur bona, etiam patre inuito. & ideo clericatus subsequens, illud ius quæsitum primogenito auferre non potest. vide ibi per eum, allegantem, pro declaratione dictæ decis. Calde. in disp. incip. Statuto ciuitat. cauetur. in vlt. colum. vbi dicit eam esse extendendam solum ad casus, qui sortiuntur virtutem suam ante clericatum, sicut in hoc exemplo de primogenito: secus vbi actus habuisset initium ante clericatum, & consumaretur post clericatum: vt ibi per eum, quem omnino videdeas. Et bene aduerte, quia Io. Andr. & Fel. in loc. præal. indistinctè præsupponunt clericum esse admittendum ad feudum: de quo tamen tu dic latius vt infra hoc eod. tit. Vers. Clericus.

Sed quid si duo simul nascantur, quis eorum succedet stante dicta consuetudine? Alex. in l. qui filiabus. §. si quis ita. ff. de lega. 1. vbi plures al. remissiones. dicit, quod vterque admittitur per l. 2. §. hæreditas. ff. de suis & leg. fac. l. cum inter. C. de fideicom. lib. & idem tenet ipse Alex. in l. ex duobus. ff. de vulg. & pup. & in l. is potest. ff. de acquirend. hæredit. & in l. hoc articulo. ff. de hæ. iusti. in quibus loc. multa all. quæ omitto. Fel. in c. capitulum. in 16. col. de rescrip. vbi vide.

Addo quod idem Alex. in l. Arethusa. ff. de stat. hom. dicit, quod si ignoretur quis sit primus. pater potest eligere. alleg. Bald. in l. in quibus. C. de secund. nupt. & hanc decisionem Bald. refert, & sequi videtur Ias. in l. extraneus. in 4. colum. ff. de condit. causa dat.

Vide in simili, de duobus simul castrum ingredientibus. Alber. in 1. par. q. 106. Idem.

Pone quod decessit Rex, dux, vel Marchio, relicto filio secundogenito, & nepote nato ex primogenito defuncto. Quis istorum succedet, Patruus an Nepos? Bar. in auth. post fratres. C. de leg. hæred. determinat pro patruo contra nepotem, & idem vult Oldr. in consil. 94. in prin. penult. col. al. l. cum ita. §. in fideicom. ff. de leg. 2. & l. agrum. ff. quando dies leg. & alia multa. & dicit, hanc opinionem præstantiorem de veritate iuris. Hanc etiam partem, videtur sequi Bal. in 1. par. consil. 143. vbi allegatis multis in contrarium, dicit, quod ius primogenituræ soluitur morte. vide ibi per eum quia multa nota. adduc. idem etiam vult Pet. de Anch. consil. 82.

Eandem opinionem tenet Alexan. in 4. vol. consil. 4. vbi dicit, quod eam semper sequutus fuit tanquam communem. quam etiam videtur sequi in 2. vol. consil. 204. Bellac.

Istud etiam expresse vult in l. is potest. ff. de acq. hære. vbi sequitur distin. Aut filius primogeniti est natus ante secundogenitum, & tunc aut verba statuti vel consuet. dicunt, quod primogenitus succedat, & tunc excludetur patruus. Aut dicunt filius primogenitus succedat: & non excludetur patruus. Aut filius primogeniti natus est post secundogenitum, & tunc admittetur patruus, & dicit hanc esse distinctionem Bald. in l. 3. C. de suis, & legit.

Contrariam opi. rectè intuenti tenet Io. Andr. in addit. ad Specul. in titu. de feud. Pan. in consil. 85. Pau. de Castr. in 2. vol. consil. 161. Aret. consil. 164. Barb. in 2. vol. consil. 10. in 11. col. Soc. amplissimè in 2. par. consil. 252. in quibus loc. infinita adducuntur pro hac par. Bolog. consil. 62. in sexta colum. Panor. in c. licet. de voto.

De hac etiam q. vide Ias. in l. maximum vitium. C. de liber. præ. vbi corruptè, vt credo, allegantur aliquæ decis. pro vna part. quæ tamen sunt pro alia, & tandem dicit passum esse dubium, prout in veritate est: vt patet ex varietatibus tantorum patrum, & doctorum. Si tamen casus occurreret,

ego sequerer opin. quæ facit pro nepote.

Et de hac. quæstione. vide ad saturitatem per Corsetum in tract. de potestate regia. q. 105. vbi relat. opin. dicit, quod aut constat de consuetu. vel statuto & illis stan. est. Aut primogenitus in vita sua est adeptus dominium, & tunc casus est clarus pro nepote. cap. licet. extr. de voto. Aut primogenitus decessit ante adoptionem dominij, & tunc Old. variat: quia in consil. 224. tenet pro nepote. & in consil. 94. tenet contrarium alleg. etiam Petr. de Ancha. consil. 82. vbi tenet pro patruo. vide aliquid per Phi. in cap. grandi. de sup. negl. prælat. in 6. Bald. in l. tutela. §. si duo. ff. de legi. tuto. Alexan. in d. l. maximum vitium. Idem.

Quæro, stante statuto, quod primogenitus succedat in regno, si primogenitus decessit relicto filio. An filius præferatur patruo suo in successione regni? Resp. doct. in hac quæst. sententiis variant. Quidam volunt quod talis filius primogeniti præferatur patruo. Ita consuluit Oldr. Laud. consil. 224. incip. istæ sunt allegationes. Et tenet hanc opinionem Bal. l. liber ti. C. de oper. liberto. l. ex hoc iure. q. 6. de iustitia & iure. Eandem opinionem sequitur Abb. consil. 86. incip. in præsentia quæstione. Et eam dicit esse communem Barbat. in consilio 12. secunda parte. Aret. consilio 163. incipien. diligenter, & maturè excussis.

Pro contraria parte, quod scilicet secundo genitus præferatur. text. in capitulo pastoralis. de re iudic. & eam tenet Bartol. in authen. post fratres. C. de legit. hæred. Oldrad. Lau. sibi contrarius consilio 94. vbi dicit eam de iure veriorē. Hanc quoque dicit magis communem Alexan. consilio 4. volumine 4. Mich. Grassus.

Qui filij primò in feudo succedant, mortuo vassallo: & quid de filiis quomodolibet legitimatis, vel adoptiuis, vel tantum naturalibus.

CAPVT XLIX.

Asallo defuncto primo loco feudum pro virilib. partibus liberis defuncti debetur. li. 1. feudorum. titu. 1. §. & quia vidimus.

Fallit in 9. casibus, vt per Vigel. in commento. 5. anni. cap. 2. membro 2. regul. 2. de feu. fol. 954. D. à Fina.

In feudo filij æqualiter succedunt iuxta l. vt iusiurandi. §. si liberi. & ibi tradit Bar. num. 2. ff. de oper. liber. Licet aliàs filij hæredes inæqualiter institui possint: tamen vni filiorum feudum etiam nouum prælegari non potest. And. de Iser. & Aluarot. in cap. 1. de success. feud. in vlt. feud. Et quamuis Doct. in hoc articulo variè loquantur, hæc tamen magis communis Doct. opin. est. Ita consulendo scribit Maria. Soc. iun. in consil. 72. num. 35. Nam dubium solet fieri de feudo nouo. in 1. part. & in consil. 160. nu. 44. ver. & quod in eiusmodi feudo non valeat parentis relictum factum vni ex filiis. in 2. par. consil. Hæc autem decisio valde dubia est, & in vtrunque partem à Doct. disputatur. Quare de ea quæstione videantur illa, quæ copiosè à Ias. in consil. 213. nu. 13. ver. ad prædicta. in 2. vol. consil. Fracischino Cur. in tract. feu. in 4. par. prin. num. 131. 132. And. Tiraq. in tract. de vtroq. retract. §. 11. glo. 6. num. 23. vers. & huc spectat alia controuersia Apostillatoris ad consil. Alex. in consil. 8. verb. legare. vol. 3. De qua decisione quoque multa consulendo scribit Ceph. in consil. 252. nu. 50. 51. 52. 53. & 54. in lib. 2. consil. vbi prædictam communem sententiam secundū alios Doct. quos refert Tiraq. d. loco, remoto cōsensu domini, intellexit. Sed si domini consensus ratione noui feudi interuenisset, tum sententia contraria, quod pater vni liberorum prælegare feudum nouum possit, cum interuenientis domini consensu, omnes doct. admittunt, illud ad liberorum præiudicium alienari posse, procederet, & communior esset, per multas auctoritates quas ibidem idem Ceph. latè deducit. Kirc.

Filij nati ex legitimo matrimonio succedunt de iure in feudo. dis. cap. 1. §. naturales in vltibus feudorum in tit. si fuerit controuersia inter domi. & agna.

Imo ampliatur hoc procedere etiam in legitimatis per subsequens matrimonium, qui quidem legitimati admittuntur ad feudi successionem, vt notant omnes Canonistæ communiter in c. lator. qui filij sint legitimi; quam communem sequuntur, & citant Anto. de But. Cardi. & Moder. ibi. Alexan. in lex facto. §. si quis rogatus. num. 18. ff. ad Trebel. Ripa. in repet. l. si vnquam. num. 68. cum aliis seq. C. de reuoc. donatio. Ioan. de Imo. in l. quod dicitur. ff. de verbor. signific. post Hostiens. & Io. Andr. in c. lator. hoc idem tenet Boer. in decisio. 240. nu. 16. cum duobus aliis sequentibus. post alios congestos per Petr. Duen.

Duen. in suis regulis in reg. 350. in verb. Filius naturalis legitimatur per subsequens matrimonium in 6. ampl. & Lauren. Sylu. consil. 3. num. 32. ubi istam communem late sustinet, sequitur, & tunc.

Et ratio huiusmodi communis videtur isthac: quoniam legitimati per subsequens matrimonium, quantum ad effectum iuris dicuntur verè & propriè nati, imò isti legitimati, propriè agnati dicuntur legitimi naturales, cap. tanta. qui filij sint legitimi. & notat Paul. de Castr. in l. fin. C. de his qui ven. æta. & Abb. in d. cap. tanta. ubi ait.

Quòd statutum loquens de legitimis comprehendit legitimatum per subsequens matrimonium: quia perinde cenetur, ac si matrimonium à principio contractum fuisset ante ortum filiorum, ut in d. cap. tanta, & in §. dubitatum. in authen. de incestis nuptiis. & ibi Iacobus de Bellaperti, Bald. in l. eam quam. col. 1. C. de fideic. & in l. nuper. C. de natura. lib. & Præpositus in c. per venerabilem. §. quod autem. qui filij sint legitimi.

Sed nota, quòd Veneti non admittunt istos legitimos per subsequens matrimonium ad eorum nobilitatem, licet illos admittant uti legitimos ad bonorum successiones, fideicommissa, & feuda, iuxta terminos. d. c. tanta. imò tales legitimatos non admittunt ad nobilitatem, nec ad eorum consilia, ut dixit Fulg. consil. 62. stante statuto. col. 2.

Vnde dic ex prædictis, quod statutum excludens fœminas propter masculos, excludit etiam legitimatum per subsequens matrimonium, secundum Anch. consil. 243. ex tenore. & Dec. consil. 155. diligenter, & pro tenui.

Similiterque isti filij per subsequens matrimonium legitimati, succedunt etiam in emphyteusi ecclesiastica, secundum Alex. & Mod. in d. lex facta. §. si quis rogatus. Anch. consil. 241. nu. 5. seu in d. consil. 242. Imò, in d. l. quòd dicitur. nu. 10. ff. de ver. ob. & alios quamplures relatos per Pet. Duen. in præcitata regula. Filius naturalis legitimatur. nu. 7.

Ampliat secundum loco dicta conclusio, ut habeat etiam locum in filiis emancipatis, qui quidem in feudis admittuntur, secundum Bal. in c. 1. de succ. feu. in vñb. feud. col. 3. cuius sententiam supponit esse communem Marcus Mantua. in suis apotheg. 64. quia secundum Scrib. inclinantes in istam communem hodie in successione ab intestato videtur sublata differentia emancipationis, & patriæ potestatis. §. si vero in auth. de hæred. ab intest. veni.

Item tales legitimati per subsequens matrimonium ad Episcopatum admittuntur, secundum Ias. in l. generaliter. §. cum autem. col. pen. C. de instit. & substit. Dec. in d. consil. 155. ante nu. 5. ubi etiam sub nu. 3. ostendit istam esse communem opinionem, & Cassaneus in consuetudinibus Burgundiæ rubr. 8. §. 3. num. 6.

Item idem matrimonium prædictum, contractum etiam in articulo mortis valet, & tenet, & per id legitimantur filij iam nati, & nascituri, & consequenter legitimantur filij suscepti ex concubina, quando vir in mortis articulo constitutus eam accepit in uxorem, ut firmanunt Abb. & Zacha. in addi. ad eñ. in c. commissum. de spons. & in c. 2. de coniugio leproforum. Cy. & Sali. in d. l. nuper. C. de natura. lib. & Io. Fab. in l. cum quis eo. tit. Præpositus. & alij in d. c. tanta. & Bal. in c. 1. §. naturales. col. 2. si de feudo fuer. controuert. inter dom. & agna. Sed Ant. Rosel. in tracta. legitimatum. lib. 1. in c. de causa materiali legitimati. num. 32. hoc disputat, & exagitat ad utramque partem, & tandem distinguit, & Ludouicus de Sardis etiam in tract. de legitimatione in §. de legitimatione per verum matrimonium. ubi concludit antedictos filios ita, & taliter susceptos legitimari, dummodo eorum pater nō sit ita proximus morti, ut careat intellectu.

Similiterque filij nati ex clerico in minoribus ordinibus constituto & concubina legitimantur per subsequens matrimonium, secundum Ioan. Fabr. in d. l. cum quis. in fi. Bal. in d. c. 1. §. naturales. col. 1. Io. And. in reg. sine culpa. & Dec. in d. consil. 155. sub nu. 1. Sed circa hoc cautius, & melius loquitur Bar. in l. in concubinato. ff. de concubin. ubi firmat, quod si huiusmodi clericus esset beneficiatus tempore natiuitatis filij, tunc ipse filius non legitimatur per subsequens matrimonium, secus vero si non esset beneficiatus, eo quippe casu legitimatur, & sequitur Præpos. in d. c. per venerabilem. §. quod autem col. 5. qui filij sint legitimi.

Necnon legitimantur per subsequens matrimonium filij, de quibus supra, etiam si medio tempore interueniret aliud matrimonium, ut voluerunt Præpositus in d. cap. tanta. & Ioan. Faber. & Bald. in d. l. cum quis. C. de natura. lib. Viuius opin. 304.

Legitimus an succedat in feudo? Cur. in d. 3. part. versic. 17. ponit hanc quæstio. & dicit, quod legitimatus per rescri-

ptum principis, regulariter non succedit. cap. naturales. si de feud. controu.

Fallit secundum eum, quando in rescripto hoc diceretur. secundum glos. in d. cap. naturales. & sufficit quod in legitimatione dica. quod possint succedere in feudis: licet non dicatur in quibus secundum omnes Doctores. ibi. nisi secundum Lauden. ibi, esset maxima dignitas. alleg. Bald. in l. eam quam. C. de fideicommissis.

Ad regulam, quòd legitimatus non succedat in feudo. addo Ludou. Roman. in d. consil. 367. ubi dicit, hoc procedere, etiam quantum ad legitimatum per subsequens matrimonium. de quo tamen dicam infra. addo Alexand. in 1. volumine consil. 128.

Ampliat Cur. ibi. d. reg. ut procedat etiam in feudo materno. alleg. Iaco. de Ardiz. Ifern. Aluar. Lauden. & Modernos in d. cap. naturales.

Ampliat 2. etiam si nulli alij essent legitimi. per tex. ibi. nec soli, nec cum aliis. addo Alex. in terminis in 2. vol. consil. 60. contrarium tamen in hoc videtur tenere Bald. in 1. par. consil. 81. & Pau. de Castr. in 1. vol. consil. 456. in quib. loc. volunt, quod legitimatus taliter quod succedat in feudo, admittatur cum aliis legitimis, & naturalibus.

Ampliat 3. ut non solum procedat in successione ab intestato, sed etiam ex testamento. allegat Lauden. in dicto capitul. naturales.

Limitat ipse Cur. hanc reg. non procedere, quando dominus concessit feudum vasallo pro se & filiis naturalibus & nascituris. & dominus sciebat quòd vasallus non habebat nisi solum naturalem, quia tunc talis naturalis succedet. alleg. Aluar. in d. c. naturales. vide ibi per eum. Viuius.

Legitimus per subsequens matrimonium, succedit in feudo. ita Cur. ubi supra. ver. 2. prin. regula. all. Iser. quem omnes sequuntur in d. c. naturales. per tex. in c. tanta. generaliter loquentem. qui filij sint legitimi.

Addo quòd istud in terminis vult Bal. in 1. par. consil. 330. facit quòd vult Franc. de Curte. in consil. 13. mag. in 5. col. ubi dicit, quòd differt legitimitas per subsequens matrimonium, ab alia legitimatione. & ita vult Ias. in l. generaliter. §. cum autem. in 7. col. C. de institut. & substitut. Calde. in titu. de feud. consil. 5. alias 307.

Contrarium tamen in hoc tenet Lud. Rom. d. consil. 367. dicens. legitimatum etiam per subsequens matrimonium non succedere in feudo. & Ang. consil. 29. Cacher.

Hanc regulam limitat Cur. ubi supra. non procedere, quando forma inuestituræ inspiceret principium: puta si inuestitura feudalis diceret, concedo feudum tibi & filiis ex te legitime descendentibus. tunc enim legitimati per subsequens matrimonium non admitterentur. al. Bal. in d. c. naturales. sed dicit hanc limita. impugnari per Lauden. & Iser. ibi.

Subiungit has opi. posse concordari, secundum Aluar. ibi, hoc modo. Aut tempore matrimonij filius erat conceptus & natus, & procedat opi. Bal. aut erat conceptus, sed non dum natus, & procedat opi. contraria. Idem.

Secundo limitat dictam regulam ut procedat in filiis naturalibus tantum: secus autem in spuris. all. in specie Lauden. in d. c. naturales. per tex. in d. c. tanta.

Aduerte tamen circa hoc, quia si feudum sit datum pro se & hæredibus suis, veniet etiam spuris legitimatus. ita Ias. in l. qui se patris. in 4. col. C. unde liberi. al. Cu. consil. 216. incip. reuerendus pater. quòd mihi est. 168. Idem.

Possent etiam limitari. d. regula, non procedere, quando exarent alij filij legitimi & naturales. ut in terminis vult Iser. in d. c. naturales. quem ibi sequitur Bal. refert Ias. in d. §. cum autem. ubi dicit de hoc valde dubitare, attenta ratione, quòd legitimatus per subsequens matrimonium censeatur in omnibus pro vero legitimo. Idem.

Quid autem de legitimo per nominationem patris, nominantis filium legitimum & naturalem, an succedat in feudo? Vide Bal. in 1. par. consil. 392. ubi dicit, quòd non. Idem.

Not. quòd in simili potestate legitimandi, non includitur potestas legitimandi ad feuda. ita Cur. ubi supra. alleg. Signo. in consil. 220. incip. quidam dictus Ioannolus. & Pau. de Castr. in d. consil. 456. in 1. volum. Alexand. in 2. volum. consil. 6. & Aret. consil. penult.

Vide tamen Dec. in consil. 76. Idem. An autem in legitimatione ad feuda requiratur specialis derogatio ad d. c. naturales. an sufficiat generalis. Bald. post Dy. in d. c. naturales. tenet quòd requiratur specialis.

Cur. tamen ubi supra dicit istud dictum esse periculosum: quia contrarium tenent ibi Aluar. & Card. Med. & Lauden. & Cum. consil. 168. & alia multa adduc. quæ vide. Idem.

Nunc

Nunc autem quaro, An legitimatus succedat in feudo. tex. in c. naturales. in tit. si de feu. fue. contr. inter do. & agn. tenet quod non. & ita vult Alex. vol. 1. conf. 94. ibi, quinto.

Fallit, nisi in legitimatione dictum sit, quod possit etiam in feudis succedere. gl. in d. c. naturales. & no. Doc. in c. lator. qui fil. sint legit. de quo vide latius in trac. feud. in rubr. de success. feu. ver. legitimatus. fol. 35.

Et in materia vide Bolog. in conf. 61. maximè in fi.

Istud limitat Alex. vol. 2. conf. 60. in 1. col. nisi extarent legitimi: quia tunc admittitur legitimatus. al. Iaco. de Beluf. in d. cap. naturales. per id quod habetur in §. generaliter. & in §. sequen. in auth. quib. mod. natur. eff. sui. & Andr. de Iser. in dicto cap. naturales.

Fortius dicit ipse post Sali. quem all. in conf. incip. Comes Palatinus. si mihi sit concessum feudum pro me & filiis meis legitimis, & legitimer filius meus etiam ad feuda, tamen talis legitimatus, in illo feudo non succedet: quia aliud est esse legitimus, & aliud esse legitimatum, & propterea Sal. dicit illam gl. in d. c. naturales. non esse veram, nisi saluetur in feudis propriis Imperatoris.

Quod maximè videtur esse verum, inquit ipse, in legitimatione facta ab inferiore, qui non potest ius domini feudi in alium sine iusta causa transferre. al. Host. in c. per venerabile. qui fil. sint leg. dum dicit q. Papa ad feudalia legitimare potest consentiente domino feudi. Bellac.

Virum autem legitimatus per subsequens matrimonium succedat in feudo? Bald. in 1. parte conf. 330. tenet, quod sic. Iason qui multa allega. in l. generaliter. §. cum autem. in 7. colum. C. de institu. & substitu. & c. vbi idem tenet in emphyteusi ecclesiastica.

Fac. quod vult Calder. in titu. qui filij sint legitimi. consilio 2. alias 466.

Et ita clarè tenet Pan. in c. tanta. nu. 7. qui fil. sint legi. & in c. innotuit. nu. 17. de elec. Dec. conf. 155.

Contrarium tenet Lud. Ro. in d. conf. 367. ver. sed dico, & c. all. And. de Iser. in c. naturales. in tit. si de feu. fue. contr. Ang. in d. conf. 29. Idem.

Possit distingui, quod aut extant legitimi & naturales, & tunc legitimatus per subsequens matrimonium non succedat in feudo, & ita procedat opi. And. de Iser. quam ita refert Ias. in d. §. cum autem. in 7. colum. licet ipse dicat de hoc dubitare, aut non extant legitimi, & naturales, & tunc procedat alia opin. Idem.

Legitimatus expresse ad feuda, ad illa admittitur excluso agnato, secundum magis communem, item & substitutum excludit, iuxta aliam communem per Bursat. conf. 76. nu. 3. libro 1. Bonacoff.

Legitimatus substitutum excludit secundum communem per Bursat. conf. 85. nu. 13. lib. 1. Idem.

Legitimatus a principe ad successionem feudorum, succedit in feudo, & excludit ceteros agnatos remotiores, communem dicit Iul. Clar. in §. feudum. quæst. 82. versic. sed quaro. P. Fichard.

Legitimatus à Comite Palatino habente privilegium speciale legitimandi ad feuda, succedit in feudo. com. dicit Clar. d. q. 82. ver. & hac quidem. Idem ex eodem.

Legitimatus per subsequens matrimonium succedit in feudo ut legitimus, communem dicit Clar. in §. feudum. quæst. 82. versic. item quaro. quod in tantum procedit, ut etiam succedat in feudo quod receptum sit pro se, & filiis legitime natis. commun. dicit eadem q. versic. Sed quid si feudum, & subiungit Clar. quia æquiparantur legitime natis in omnibus, & per omnia. Petr. Fich.

Legitimatus in specie ad feuda ab habent. potestatem admittitur ad feuda honorifica. iux. magis communem per Bursat. conf. 85. nu. 18. lib. 1. Bonacoff.

Feuda & emphyteusis legitimatum per subsequens matrimonium admittunt, secundum communem per Bursat. consilio 17. num. 3. lib. 1. Idem.

Filius legitimatus à Comite Palatino dicitur vere legitimus & naturalis, ac succedit in feudo & omnibus bonis, secundum communem per Bursat. consilio 10. nu. 2. lib. 1. post Clar. in §. feudum. quæst. 82. quam concl. dicit Bursat. vbi supra procedere etiam si feuda accepta sint pro filiis legitimis, & de legitimo matrimonio natis, secundum communem ibi. Bonacoff.

Legitimati per rescriptum an sint successibiles? Et respondent Docto. respectu bonorum feudalium, in quibus naturales non succedunt, etiam si sint plenè legitimati per rescriptum principis. textus est in §. naturales. si de feud. defun. conten. sit inter domp. & agna. vassalli, non esse successibiles, hoc nisi spe-

cialiter expresse legitimentur ad feuda, et si legitimentur per Comitem Palatinum, vel alium habentem potestatem ab Imperatore vel Principe, requiritur specialis clausula legitimandi ad feuda in privilegio seu concessione potestatis, & in ipsa legitimatione, alioquin tales legitimati non sunt successibiles, nisi ad allodialia & paganica, & non ad feudalia. Ita in specie consulendo scribit Signo. de Homo. in conf. 218. nu. 4. & 5. vers. redeo ad primum. ver. præterea cum successio feud. Et hanc communem sententiam Docto. esse scribunt Modern. in 1. part. comment. ad consuetud. Paris. §. 8. glof. 1. in 8. q. nume. 38. de qua decis. videantur quoque ea quæ consulendo scribunt Alber. Brun. in conf. 15. versic. circa 3. dubium. num. 18. cum seq. inter conf. feud. & Philip. Dec. in conf. 85. versic. 3. quaritur. num. 7. Kirchoius.

Filius naturalis legitimatus non succedit in feudo. c. 1. §. naturales. si de feud. fuerit contro. inter dominum & agna. vassal. in vssib. feud. Bald. in l. eam quam. C. de fideic. Vide Anton. Trig. singul. 35.

Ampliatur in quatuor casibus. & limitatur in 3. a Petro Duen. regul. 360.

Fallit in 5. casibus. ut per Roman. in l. etiam filij. ff. soly. matrim. num. 1. & sequen. videas Por. in libro 4. suarum conclus. regul. 36. & 37.

Fallit ut per Viuium in suis conclusionib. versicu. filij nati. Don. a Fina.

Naturalis tantum admittitur ad feudum conditionatum, vel ad emphyteusim laicorum, secundum com. per Bursat. conf. 85. nu. 10. lib. 1. Idem.

Adoptivus an succedat in feudo? Cur. vbi supra. ibi. 13. quæro. dicit q. non. al. tex. c. adoptivus. & ibi Aluar. qui idem dicit in arrogato. in tit. si de feu. fue. contr. Ang. in §. 1. Instit. de hered. quæ ab intest.

Filius adoptivus non succedit in feudis. c. 1. §. adoptivus. si de feud. defuncti cont. sit inter dominum & agnat. vassal. in vssibus feudorum.

Fallit in duobus casibus. ut per Matth. de Afflict. in dicto §. adoptivus. Idem.

Adoptivus non habet potestatem succedendi in feudo: nec distinguitur an feudum sit novum, aut antiquum. Curt. iun. conf. 138. nu. 7. com. dicit. B. Villal. & Vez.

Feuda, ad quæ adoptivus successione adspirat non recipiunt distinctionem vetustatis, aut novitatis quo ad illam adoptato factam succedendi copiam, ut commune profert. Cur. iun. conf. 137. nu. 7. Idem.

Nunquid foemina admittatur, & succedat in feudo.

C A P. L.

foemina non succedit in feudum. c. 1. §. hæc autem. qui feudum dare possunt. in vssib. feudorum. c. 1. de successio. feud.

Fallit ut notat Rom. sing. 180.

Fallit ut per Francisc. Crem. sing. 71.

Fallit in quatuor casibus. ut per Bald. in l. quoties. C. de suis, & legitimis.

Fallit in 2. casibus. ut per Marf. singul. 411.

Fallit in 7. casibus quos not. Natta in repet. c. quamvis pactum. de pact. in 6.

Fallit in 10. casibus quos refert Petr. Duen. regul. 309.

Fallit in multis casibus quos no. Dec. in l. foemina. ff. de reg. iur. num. 54. Don. a Fin.

Foemina regulariter in feudo aliter non succedit, & sic ipsius feudi incapax est, secundum Hostien. in summa de feudo. §. in quibus casibus. Bar. conf. 60. in princ. Calder. conf. 4. sub titu. de feud. Card. conf. 64. in princ. Fulg. conf. 129. colum. 2.

Alex. conf. 29. nu. 5. vol. 1. & conf. 9. in princ. vol. 5. And. de Iser. in c. 1. §. filia. de success. feud. Bar. in l. liberti, libertæque. col. 6. C. de ope. lib. & conf. 276. col. 2. vol. 2. Anch. conf. 274. col. 1.

Cuma. conf. 138. num. 2. Corn. conf. 16. num. 4. & conf. 239. num. 2. vol. 1. Cur. Seni. conf. 49. num. 1. & conf. seq. nume. 5.

Ruin. conf. 18. num. 1. vol. 1. Cur. iun. conf. 21. num. 7. Soc. iun. conf. 65. num. 2. & conf. 76. num. 3. vol. 1. Ias. in l. de quib. nu. 64. ff. de legib. & in prælud. feud. 111. Lamber. in tract. de iure patron. in 1. par. 1. lib. ar. 27. q. prin. num. 7. Nattam conf. 460.

perlectis mature, & diligenter scripturis num. 1. vol. 2. vbi hoc ampliat. Dec. conf. 139 & conf. 19. sub num. 5. & conf. 208. num. 3. & in l. foemina. sub num. 64. ff. de reg. iur. Gozad. conf. 8. num. 8. conf. 26. num. 32. & conf. 50. sub nume. 13. Bertrand.

conf. 276. num. 1. vol. 1. Paris. conf. 23. nu. 9. vol. 1. & cōf. 72. nu. 75.

num. 73. vol. 4. & Clarum in tract. de feudo. lib. 2. §. feudum. q. 73. ubi vocat istam esse communem opinionem & regulam, & reprobatur communem rationem, quæ allegatur pro corroboracione dictæ sententiæ communis, & sequitur etiam Roland. a Valle consil. 82. num. 8. & sequent. volum. 2. ubi hoc ampliatur procedere tam in feudo paterno, quam materno, & hereditario.

Quæ quidem communis limitatur primo, si feudum concessum foret pro masculis cum feminis, tunc profecto ad successione ipsius feudi femina quoque cum masculis succedunt, ut voluerunt Bal. in l. si. C. de suis, & leg. Cremen. singul. 70. Dec. d. consil. 200. nu. 3. & in l. discretis. nu. 30. C. qui testa. fac. pos. & Clar. in d. q. 73. vers. Et in hoc proposito. ubi refert consuluisset in presenti casu, quod masculi, & femina succedunt simul, & semel, & est verissimum.

Secundo limitatur, ut non procedat, si feudum acceptum esset pro heredibus utriusque sexus: eo enim casu femina pariter cum masculo succederet, secundum Dec. d. consil. 208. col. 4. & in d. discretis. nu. 29. & seq. Gozad. consil. 56. num. 22. & Rub. consil. 100. nu. 8. Ruin. consil. 16. nu. 6. & seq. vol. 1. licet discreper Alex. d. consil. 9. nu. 4.

Tertio limitatur, ubi feudum femineum esset debendum femina, vel ubi specialiter conveniret, ut ad feminas transiret, secundum Aluarot. in c. 1. §. quia. num. 8. qui feud. da. pos. Franc. Are. in l. Gallus. §. nunc. de lege. nu. 53. ff. de lib. & posth. Dec. consil. 16. col. 3. Nattam consil. 467. visa inuestitura facta per Illustris. nu. 17. vol. 2. Campeg. in tract. statuto. de dot. loquen. q. 42. post medium. & Ripam in 1. respon. num. 70. lib. 1. ubi vocat istam esse communem opinionem. Quæ quidem communis interpretatur, ac declaratur utiliter, ut procedat dummodo masculi non extent, & ita intelligit text. in cap. 1. de feud. femi. Card. in d. consil. 64. col. 1. Afflict. in cap. 1. sub nu. 18. de natu. succes. feud. & Ferrarien. in sua Pract. Papien. in forma libelli ad reuoc. feud. in verb. nec superstitibus. num. 3. & Cur. iun. consil. 18. num. 2. qui asserit istum intellectum esse communiter receptum.

Quarto fallit ubicunque feudum pretio acquisitum fuit, tunc enim magis consideratur natura contractus, quam feudum: & sic hoc casu licet femina incapax sit feudi, nihilominus in eo succedit, secundum Odofred. in Summa sua sub rubric. qui in feu. succes. poss. quem refert, sequiturque Bald. in c. 1. §. & quia videmus. colum. fina. qui feud. dar. possunt. Rom. consil. 367. sub num. 12. & Alexan. in l. vtrum turpem. ff. de verb. obli. Gozad. consil. 9. num. 55. Campeg. in tract. statuto. de dot. loquen. q. 42. Frater Angel. de Clauasio in Summa Angelica in vers. Feudum. sub num. 7. Dec. consil. 390. num. 7. Ruin. consil. 18. num. 18. vol. 1. Ripa in 1. respon. nu. 76. vol. 1. & Anto. Rubens in d. consil. 100. num. 3.

Et similiter dicit Bal. in l. 1. in fi. C. per quas personas nob. acqui. quod ubi feudum non fuit gratis concessum, sed questum fuit ex re patris, potest pater, qui illud recepit pro se & filiis, vni filiorum assignare: quia hoc feudum non competit filiis ex beneficio domini concedentis, sed ex patris acquiritis beneficio, quod reuocare potest.

Aliquos alios vero casus, & quidem utiles, in quibus femina ipsa succedere valeat in feudo, & ipsius capax sit, ponit Rom. in d. consil. 367. nu. 12. Clarus in d. quæst. 73. per totam. & Frater Angel. in d. Summa Angelica. in vers. Feudum, nu. 7. Viuius opin. 276.

Femina regulariter non succedit in feudo: quia non potest portare arma. Hinc dicit glo. in c. 1. §. hoc autem notandum. in tit. qui feud. da. pos. quod femina non feuat faydam idest, inimicitiam contra hostes. Ang. consil. 67. secundo. quia honestas non patitur mulierem virorum cœtib. immisceri prate rea femina habet cor instabile, & est fragilis, & in ea versatur periculum secreti. has rationes ponit Bal. in l. quotiens. in pe. col. C. de suis, & leg. Et quod femina non succedat in feudo, vult in terminis Alex. in 1. vol. consil. 29. & in consil. 30. repetito in 5. vol. consil. 2. l. in vrb. feu. in 40. col. ubi alleg. Spec. in tit. de feu. §. quoniam. ver. 25. & idem vult. in l. si quis id quod. in fi. 2. & in prin. 3. col. ff. de iurisd. om. iud. & in l. in. in 11. col. C. de edic. diui Adrin. tollen. Socin. in 1. part. consil. 19. & in 2. par. consil. 257. in 2. col. & habetur alibi sæpe per Docto. Ado Dyn. in consil. 2. & consil. 139. Corn. consil. 29. Cardin. consil. 64. Calder. in tit. de feud. consil. 3. alias 305. Phil. in cap. grandi. de sup. negl. præla. in 6.

Amplia istam regulam, ut non solum excludatur femina, sed etiam nepos ex ea, & sic eius filius masculus. ut dicit text. in d. c. 1. §. hoc autem notandum. qui feud. da. pos. & potest esse ratio quia tunc masculus procedit ex radice infecta. l. si viua. C. de bon. mater. Card. in consil. 92.

Amplia etiam in dubio feudo. Alex. in 5. vol. consil. 15. in ultima colum. Bellac.

Limitatur primo hæc regula, quando ex pacto, inuestitura feudum esset datum etiam pro feminis. ut est ibi tex. & ibi gl. magna. in §. cum vero Conradus. Aduertendum tamen tunc est qualiter verba pacti concepta fuerint: Nam si fuit simpliciter dictum, quod femina succedat, tunc ordine successiuo admittetur filia, nept. pronept & deinceps. Si autem esset dictum, quod talis filia succedat, tunc illa admittetur, non autem descendentes ab ea: pactum enim personale, personam non egreditur. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pac. l. qui in futurum. §. si ab altera. eo. tit. l. quia personale. cum sim. ff. sol. mat. & ita volunt Iser. & Lauden. in d. c. 1. Bellac.

Et quod femina succedere debeat, quando ita est actum, tenet Alexan. in 5. volum. consilio 10. in 2. colum. Calderia. in dicto consil. 3.

Limitatur secundo nisi feudum esset maternum. ita vult gl. no. in d. §. 1. §. & quia vidimus. qui feu. da. pos. per tex. in c. 1. de natu. suc. feu. Et licet Iser. reprehendat ibi hanc limitationem, eam tamen sequitur Cur. in d. trac. in 3. par. ibi, 2. singulariter, pro qua al. Pet. de Anch. in consil. 341. inci. pro maiori intelligentia. quod mihi est 330. ubi secundum eum vult, quod si quis recipiat emphyteusim pro se & filiis, licet regulariter non veniant femina: quia in contractibus regulariter masculinum non concipit femininum secundum Arch. in c. si quis suade. te. 17. q. 4. & dixi in vers. masculinum. Tamen illud non procedit, ubi emphyteusis esset feminea, vel a feminis originem habuisset. quia tunc veniret, femina. Calderin. in dicto consil. 3. Idem.

Intellige tamen hanc limitationem, ut demum admittatur femina, si deficiat masculus: alias masculo existente, excluditur femina, etiam a feudo materno. tex. est. in c. 1. de benefi. fem. quem ita intelligunt omnes feudistæ ibi. & videtur glo. in d. §. & quia vidimus. & in c. 1. de natura succ. feud. & ita vult Lud. Roma. in consil. 367. incip. circa primum. refert & sequitur Cur. ubi supra. fac. quod vult Alex. in d. consil. 29. ibi. fortificatur prædicta. Lud. consil. 1. & consil. 33.

Et ibi Cur. hoc sublimitat non procedere, in filiis naturalibus tantum, qui non succedunt etiam in feudo femineo. all. Alua. in c. 1. an mari. succe. vx. post Iac. Ardz. in ti. de succ. feu. sub rubricella, an naturales succe. in feu. Quod dicit esse notandum ad limitat. l. si qua illustris. C. ad Orf. ubi in bonis maternis, ita succedunt naturales, sicut legitimi.

Limitatur tertio quando femina redemisset feudum a domino per pecuniam. ita gl. ibi. Idem.

Limitatur quarto quando dominus propter seruitium patris dedisset feudum filia. secundum dictam glo. & ita vult Fulg. in terminis in consil. 4. de quo vide latius Cur. ubi supra. Bolog. notabiliter in consil. 1. in 9. col. & seq. Idem.

Limitatur quinto, quando feudum esset francum & liberum: & sic ad nullum seruitium: quia tunc femina succederet. ut vult Bald. in d. §. & quia vidimus. in fi. com. al. tex. in c. si cui militi. in titu. de capitulis extraord. Cuius capituli verba refert Bal. in d. l. quotiens. C. de suis & leg. Et hanc limitationem sequitur Lud. Rom. in singulari 180. incip. hodie femina. ubi dicit ita consuluisset. & ita consuluit in d. consil. 367. Et ita etiam videtur tenere Alex. in 1. volum. consil. 29. & sequenti. ubi concludit, quod tale feudum francum potest alienari. Hanc partem addit Curt. ubi supra tenuisse Barbat. in c. ex parte. in princ. ext. de feu. & Cor. in consil. 41. incip. aperte. Dec. consil. 32. & consil. 85. in 2. dubio.

Hanc tamen limitationem impugnat ipse Cur. post Lau. & Card. Medio. bono fundamento & hanc impugnationem ante eum posuit D. Iac. in suo trac. feu. in ver. & feminis. & Ale. in d. consil. 29. in fi. & consil. 30. Corn. consil. 139.

Limita etiam nisi iuramentum esset præstan. ita Dec. consil. 139. & ista limit. colligitur ex dic. Alex. in d. consil. 30. in 5. col. ibi. ad 3. Idem.

Limitatur sexto nisi dominus de nouo inuestiret feminam consentientibus illis ad quos successio feudi esset peruentura. ita vult Lud. Rom. in d. consil. 367. per tex. in c. 1. de alie. feu. pater. & in d. c. 1. §. hoc quoque. de succes. feu. & vult Curt. ubi supra. ibi 13. fallit.

Amplia ut per Bolog. in consil. 1. in 10. & 11. col. Idem. Limitatur septimo in feudo emptitio. Nam in tali feudo femina succedit magis ex natura contractus, quam ex natura feudi. ut vult eleganter Odof. in summa. in tit. qui pos. succ. in feu. & Bal. in d. §. & quia vidimus. dicit, quod si istud dictum esset verum, esset valde notandum. Alex. in l. vtrum. de ver. obli.

Adde tamen quod hanc limitationem sequitur Ludo. Rom. in d. consil. 367.

Et licet contra hanc limita. teneant Iser. & Laud. in d. c. 1. qui seu. da. poss. eam tamen sequitur Cur. vbi supra bonis rationibus & fundamentis.

Sed eam sublimitat duobus modis. primo vt solum procedat quando feudum est emptum integro pretio. idest quod datum est iustum pretium, quod æquiualeat feudo, sine alio seruitio, secus autem vbi pars pretij data esset & pro parte præstaretur seruitium. alleg. Bald. qui ita velle videtur in d. §. & quia vidimus.

Secundo sublimitat quando feudum esset susceptum pro se, filiis & descendantibus masculis, quia tunc propter verbū masculis, filia excluderentur, per tex. in simili in cap. Raynaldus. de testam. & alia quæ all. & ad istam dicit esse viden. Fran. Cur. conf. 48. Idem.

Aduerte etiam, quia dicta limit. saluari posset, quando quis emisset Comitatum pro certo censu annuali. Nam licet talis Comitatus sit censualis, non tamen est feudal, prout nec esse præsumitur. Et ideo femina posset in tali Comitatu succedere. Ita Bal. in c. significauit. ext. de rescip.

Limita octauo quando femina esset in armis assuefacta. vt dicitur de vxore Mitridat. Regis, teste Valerio Maximo. in tit. de amore coniugali. & prout dicitur de Pantafilea Amazoni Regina. & de similib. & ita in terminis vult Iser. in d. §. hoc autem no. alias in §. & quia vidimus.

Sed hanc limit. reprehendunt Lauden. ibi, & Moder. vt Iac. & Cur. vbi supra. Idem.

Limita nono nisi feudum esset pro certo seruitio, quod ita posset explicari per feminam, sicut per masculum. ita vult Lud. in conf. præal. 367. & Alex. in 1. vol. conf. 30. repetito in 5. vol. conf. 2. addo Cum. conf. 99. & conf. 164. & Fulg. confil. 8. Cor. in 1. vol. conf. 16. Are. tamen conf. 1. reprobatur hanc limit. vide Cur. vbi supra. ibi. 9. fallit. de quo per Alex. in 5. vol. conf. 9. col. 2. & Cor. conf. 239. Idem.

Limita decimo, quando consuetudo esset, q. mulier succedat in feudo, vt in regno Siciliæ, talis enim consuetudo seruatur. est c. 1. in tit. de feu. cog. & ita vult Iser. in d. §. & quia vidimus. & ibi Alua. post eum. & Cur. vbi supra addit Bal. in 1. par. conf. 143. incip. quod pro regula. de quo etiam vide Rom. in d. conf. 367. & Ias. in l. de quib. col. 20. ff. de ll. & Fran. Cur. in conf. 50. circa fi. 2. col. & Card. Medio. in d. §. & quia vidimus. col. 16. vide etiam Cur. vbi supra ibi. 8. fallit.

Et ibi subiungit Curt. an in hoc attendenda esset consuetudo vnius familie: & sic nunquid vna familia possit introducere cōsuetudinem vt femina succedat. & relatis hincinde opidicit, q. hanc q. pro tunc non vult decidere: quia in breui erat de facto ventura. sed dicit esse viden. conf. Bar. 71. inc. ex facto proponi. & Are. conf. 163. Adde tu ad istam q. bene facere quæ vult Barb. inter conf. Cur. conf. 66. col. 16. Ias. in l. si quis a filio. §. si parti. ff. de leg. 1. in quib. loc. dicunt, q. consuetudo vnius progeniei est seruanda inter eos.

Limita vndecimo in feudo conditionato, dato pro se & hæredibus, & successoribus. maxime si dicatur quibuscunque. quia tunc admittitur femina. Ita Soc. in 2. par. conf. 257. col. 5. 6. & 7. & filij femina. Cur. iun. conf. 1. col. 3.

Sublimita, nisi iuramentum esset præstan. domino. ita Dec. conf. 139. faciunt no. per Alex. in 5. vol. conf. 9. vol. 2. ver. præte rea. Cor. conf. 230. Idem.

Limita duodecimo in feudo ligio, in quo ita succedunt femina sicut masculi. vt vult Alex. in d. conf. 30. in 1. vol. & dixi supra tit. 1. ibi quot sint diuisiones seu species feudorum. Et istud etiam in terminis vult Ias. in prælud. feu. col. 40. quod intellige secundum eum ibi, stante tali consuetudine.

Limita decimotertio in sententia, in qua dicitur quod feudum pertineat tali & filiis suis: quia tunc venient filia. vt vult Alexan. in 5. volum. conf. 1. sed hoc impugnat Curt. vbi supra. ibi. 12.

Limita decimoquarto, vt non procedat in feudo exiguo. ita Roman. in d. consilio 367. & pro ista limita. quam tamen ipse impugnat Curt. vbi supra ibi. 11. limitate. alleg. multas auctoritates.

Et ad limitationem regulæ prædictæ nota quod licet si aliquis recognoscat feudū a superiore, & postea ipse alteri in feudum, ipso moriente, femina non succedat, nec vasallus teneatur recognoscere illud feudum a femina: tamē si aliquis infeudaret allodium suum, & postea decederet reliq. mascul. & feminis: in tali feudo ita succederent femina, sicut masculi: & tenebatur vasallus recognoscere feudum, etiam a feminis. ita sing. Aluar. in cap. 1. in prin. & in antepen. col. in tit. de eo, qui sibi & hæred. suis. refert Curt. vbi supra ibi. 14. vbi hoc tamen impugnat.

Aduerte etiā, quia si princeps dixisset donamus tibi & tuis

legitimis hæredibus. admitteretur etiam filia, seu femina. Dec. conf. 32. & conf. 85. in 2. dub.

Et subiungit Decius, q. femina est capax iurisdic. quando venit iure hæreditario. Dec. vbi supra. in fi. scilicet. in conf. 32. & vult Alex. in 5. vol. conf. 1. col. 6. & conf. 24. col. 3. versic. nec obstat, quod femina. Bellac.

Femina donc superest masculus nunquam admittitur ad feudum susceptum pro se & hæredibus masculis. & feminis, secundum communem per Burf. conf. 63. nu. 7. lib. 1. vbi nu. 9. quod non admittitur donec superest masculus in feudo suscepto pro hæredibus vtriusque sexus, iuxta magis communem ibi. Bonacoss.

Femina semel exclusa a feudo existentibus masculis, perpe tuo exclusa censetur, quod equidem nullam habet dubitatio nem. Ceterum femina ex rigorosa consuetudine feudorum etiam mortuis masculis, & eis non existentibus, qui eam excluderent adhuc semper, & perpetuo est incapax feudi, & admitti non potest, secundum Calde. conf. 4. in tit. de feud. Cum. conf. 100. nu. 4. Ang. Are. in trac. de testa. gl. 87. Alex. conf. 29. nu. 7. vol. 1. Affl. in c. 1. nu. 113. de natu. succes. feu. Dec. conf. 390. nu. 4. Rub. conf. 57. nu. 2. & Clarum in trac. feu. lib. 2. §. feudum q. 80. ver. Sed quæro quid e conuerso. & Paris. confil. 22. nu. 15. & conf. seq. nu. 50. vol. 1. & conf. 16. nu. 5. & 9. vol. 4. cum aliis relatis per eum, vbi prædicat istam esse communem opinionem, quod non parum hæsitacionis habet: nam nonnulli Doc. concludunt contrarium, q. imò temporaliter, donec masculus viuit, ipsa femina censeatur exclusa, quod videtur humanius, secundum Fulg. conf. 8. & conf. 12. Soc. iun. cōf. 76. nu. 3. & seq. vol. 1. Rom. conf. 33. & Io. Bapt. Ferrer. conf. 108. vol. 1. Sed aduerte, q. non foret tutum recedere a dicta communi in actu practico, quæ tutior apparet.

Sed hoc non procedit vbiunque masculus iste excludens, statim post mortem patris moreretur, tunc quippe femina veniret admittenda, secundum gl. Iac. de Belui. Bal. & Aluaro. in c. 1. §. quin etiam. in tit. Episc. vel Abba. Bald. in l. vnica. §. in nouissimo. C. de cadu. tollen. & Andr. de Iser. in d. c. 1. num. 9. de natu. succes. feud. Et quamuis idem Andr. de Iser. & Afflic. in d. §. quin etiam. afferant contrarium, nihilominus pace tantorum patrum opinio prædicta communis est, teste Bertran. conf. 276. colum. 1. volum. 1. & Cur. iun. in trac. feud. lib. 3. q. 27. & Claro in d. q. 80. versic. Sed præsupposita communi opinione pro vera.

In Regno verò Neapolitano sublata apparent huiusmodi quæstiones in dictis duobus casibus relatis: quia ibi masculo mortuo succedit femina, vt per Affl. in d. c. 1. nu. 113. de natu. succes. feud. Viuius opi. 777.

Femina semel exclusa per masculum, qui etiam in continenti decedat, durat perpetuo exclusa secundum communem per Burf. conf. 63. nu. 17. lib. 1. vbi quod nec ad feudum amplius admittitur, ex alia communi ibi relata. Idem.

Femina comprehenditur sub nomine, Quoscunque extraneos, vbi in facultate testandi feminarum fuit habita metio secundum magis communem per Burf. conf. 22. nu. 3. num. 6. nu. 7. nu. 15. lib. 1. Idem.

Matertera ad feudum admissa propter defectum masculorum, non debet postea priuari, licet superueniant masculi. Ita decidunt Iac. de Belui. Nic. de Neap. Bald. in c. 1. de duob. fratrib. a capit. inuest. vt per eos. Et licet plerique teneant contrarium, tamen ista est communis, vt ibi dicit Aluar. & Iac. de S. Georg. in sua inuestitura. ver. & feminis. in fi. Soc. iun. conf. 22. nu. 18. 4. vol. E. Muscul.

An filius à patre exhæredatus, vel institutus in re certa, vel emancipatus, in feudo succedat.

CAPVT LI.

Exhæredatus filius non succedit in feudo si iustè exhæredatus est. comm. dicit Clar. in §. feudum. q. 74. Vide tamen distinctionem subsequentem ipsius Clari. P. Fich.

Exhæredatus, an succedat in feudo. Iacob. de Ardix, in summa. in tit. de succ. feu. in Rubr. an filius succed. in feud. dicit q. sic, si testamentum sit irritum: secus si ex eo sit adita hereditas. l. si exhæredatus. ff. ad Sylla. idem tenet Iser. in c. 1. in princ. in tit. de succes. feud.

Intellige tamen, q. exhæredatus possit in feudo succedere, quando iniustè fuit exhæredatus: alias secus, omnis enim causa quæ est sufficiens ad exhæredandum, est sufficiens ad priuandum feudo. tex. est no. in c. 1. §. prædictis autem modis. in titu.

Com. V. l. Opin.

titu. quæ sit prima causa benefi. amit. Non tamen intelligas q̄ qualibet causa, ex qua opinio, & fama exheredati grauat, sit sufficiens ad priuationem feudi. vt est tex. in præalleg. c. 1. §. illud enim. vide Iacobinū vbi supra in d. verbo, præsentis & recipientes. & Curt. vbi supra. in 3. part. versic. 3. principaliter quæro. Vezinus.

Nunquid autem exheredatus a patre succedat in feudum aut? vide Iac. de Ardiz. vbi supra. & Iac. & Cur. in locis præall.

Et an exheredatus a patre excludatur a successione collateralium? dic q̄ non. Alua. in d. §. & quia. Cur. in 3. par. ibi. 8. quæro an filius exheredatus. Idem.

Institutus in re certa, an succedat in feudo cum aliis æqualiter? dic q̄ sic. per cap. 1. in tit. de success. feu. & ita vult Bar. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. lib. cum aliis alleg. per Alex. in 1. vol. conf. 129. col. vlti. & in 5. vol. conf. 19. col. 3. ver. non obstat. etiam si in contrarium. & in conf. 22. col. 2. versic. & hoc etiam operatur. Vezin.

Emancipatus an succedat in feudo? Bald. in auth. in successione. C. de suis, & leg. tenet q̄ sic. & Iac. de Ardiz. in tit. de success. feu. §. item queritur si emancipatus. hanc q̄ latissimè deciderit Cur. vbi supra. ver. 2. principaliter quæro. & Ias. in l. qui se patris. col. 27. C. vnde libe. Idem.

De nepotum successione in feudis.

C A P. LII.

NEpos ex filio prædefuncto, an succedat cū patris in feudo quemadmodum in allodialib. Cur. vbi supra. ibi. nono principaliter. conclud. breuiter q̄ sic. per gl. in c. 1. de natu. succ. feu. quæ gl. dicit hoc esse de mente tex. in c. 1. circa prin. de grad. suc. in feu. all. etiā tex. in c. 1. de succ. feu. & ibi Bal. all. etiam Are. conf. 163. & Aluar. in c. 1. de nat. succ. feu. vbi Alua. dicit, q̄ filij tunc succedunt in stirpes, non autem in capita. & q̄ in feudo admittatur nepos cum patris. est tex. in c. vnico. §. his vero deficientibus. in tit. de grad. succ. in feu. & vide casus. in §. reliquum. in auth. de hæred. quæ ab intest. & in auth. vt fra. filij. in princ. colum. 9. Et ita vult Alex. in 1. vol. conf. 88. repetito in eo. vol. conf. 137. Addo tex. in c. decedente. & ibi Bald. in tit. de natu. succ. feud. Doct. in c. 1. de succ. feu. Bal. in cap. 1. §. si tamen. in tit. qui feud. da. poss. & in 1. parte conf. 161. & conf. 395. in quibus locis late ponit, quod nepotes ex filio prædefuncto succedunt in stirpes cum suis patris tam in feudalibus, quam in allodialib. addo Barb. in 2. vol. conf. 10. in 4. col. vbi ad hoc etiam al. c. 1. de feud. March.

Addo etiam eundem Bal. in 4. par. conf. 32. ibi. super quinto. Et ita in terminis vult Soc. in 2. parte. conf. 252. in 1. colu. Alex. in 5. vol. conf. 129. in fi. & in 3. vol. conf. 26. Cor. in 1. vol. conf. 24. in fi. & conf. 131. Soc. in conf. posito. post titu. ff. sol. matr. in 1. col. Idem.

Concluditur ergo quod tam in allodialibus, quam in feudalibus filius succedit in locum patris sui. per §. cum filius. insti. de hære. quæ ab intest. cum aliis præall. & vult Bald. in 1. parte conf. 5. per quem text. Bald. in l. 1. in 2. colum. C. de secund. nupt. dicit, quod tunc non corrumpitur gradus, sed representatur.

Istud tamen intelligi. videtur, quando tractatur de successione ascendentium: Secus quando tractaretur de successione transuersali: quia tunc filius non succedit in locum patris præmortui: nec æqualiter admittitur cum patruo suo. §. si plures. Insti. de legi. ag. §. c. l. si auia. C. de succe. edic. & laun. culo. C. communia de succes. Ias. in l. fratres. in 3. col. de inoff. testa. facit consilium Ang. 37.

Sed dicit Ias. in d. l. si auia. in 2. col. quod ista iura prox. alle. limitantur non procedere quando tractatur de hered. patrui, vel auunculi, seu amitæ, vel matertera: quia tunc filius succedit loco patris, & admittitur similiter & semel æqualiter cum aliis patris. authen. cessante. & in cor. vnde sumitur. C. de leg. hæredi. quod intellige ab intestato. Iason in d. l. fratres. in 3. colum. Idem.

Quantum autem ad alios transuersales filius vel nepos nō succedit in locum patris præmortui, Imò excluditur per patruos, qui viuunt. auth. post fratres. & ibi Barto. C. de leg. hære. & declarat Cy. d. auth. cessante. Bal. in l. 3. C. de leg. hære. & Io. Fab. in d. §. cum filius. & ita in effectu vult Alex. in 5. vol. conf. 44. in 4. col. Ang. in d. conf. 37. Idem.

Et in materia, quod nepos admittatur cum patruo, in allodialibus: vide subtiliter Bolog. in tractatu success. ab intesta. in additio. ad Mathes. colum. 31. cum duabus sequentibus. & ali-

De Feudalibus, &

quid per Decium conf. 87. in fin. Idem.

Aduerte tamen, quia Alex. in 5. vol. conf. 129. vult, quod si alicui sit data emphyteusis pro se, filiis & nepotibus, intelligitur ordine successiuo. Imò filius fratris præmortui, non admittetur cum patruo. allega. Bald. in l. cum ita. §. in fideicom. misso. ff. de leg. 2.

Idem vult Bened. de Perus. in conf. 5. Idem.

Et idem in feudo in terminis propriis, tenet Pet. de Ancha in conf. 82. & Alex. in 2. vol. conf. 204 & in 4. volu. conf. 4. & in 5. vol. conf. 17. addo Ant. de But. conf. 47.

Idem in emphyteusi ecclesiastica tenet Bolog. in conf. 48.

Fateor ingenuè hunc articulum esse difficile. Et nisi fiat aliqua distinctio, videntur Doctores in locis præalleg. multum contrariari.

Ego autem pro nunc ita distinguerem, quod aut loquimur in successione ascendentis, & tunc filius representet personā patris, & eius loco succedat.

Aut loquimur in successione transuersali, & tunc aut loquimur de successione patrui, & tunc etiam filius succedat in locū patris sui prædefuncti: Aut loquimur de successione aliorum transuersalium, & tunc filius non succedat in locum patris sui. & hanc distinctionem colligo ex dictis per Ias. in d. l. si auia. & per Dec. in conf. 1. & ita videtur velle Alexand. in 3. volum. conf. 5. in fin. & in 5. vol. conf. 44. in 4. colum. & Corn. in conf. 302. in 1. volum. & in 4. volum. conf. 186. Ang. in §. cum filius. insti. de hære. quæ ab intest. Bal. in l. consanguinitatis. C. de legi. hære. Bellac.

Et quia illam distinctionem, an quis succedat ex prouisione legis vel hominibus, mordent multi Doctores. vt patet in locis præalleg. de quo habetur etiam aliquid per Iaso. in l. qui liberis. §. hæc verba. in 1. & 2. colum. ff. de vul. & pub. Ideo pro nunc eam non attingo. de quo etiam habetur per Dec. conf. 79. & Alexan. in 3. vol. conf. 26. & Corn. in 2. vol. conf. 131. & in 3. vol. conf. 131.

Nota, q̄ sicut in allodialibus filius fratris excludit patrum defuncti. auth. post fratres. C. de leg. hære. Ita in feudalibus. Ita Bal. notabiliter in c. 1. ad fi. in tit. impera. Loth. Eug. Pap. & c. Mouetur optimo fundamento: quia sic. in feudo non succedunt ascendentes. c. 1. de na. suc. feu. ita eodem modo patrui qui est in linea transuersali ascendentium excluditur per filium fratris, qui est in linea transuersali descendentium. & hanc decisionem dicit perpetuo no. Cur. vbi supra. Ibi, nono pro perfecto. Vbi addit hæc verba formalia. vide tamē omnino Alua. in d. c. 1. in vlt. no. impera. Loth. Eug. Papæ. dum notat ex textu, q̄ transuersales per lineam ascendentem succedunt transuersalibus descendentibus. Et propterea videtur ex hoc dicto Cur. inferre contra dictum Bal. Sed ego respondeo, q̄ illa decisio Alua. potest procedere, quando non extarent filij fratris defuncti: sed eis extantibus habet locum decisio Bald. per d. Auth. post fratres. Idem.

Limita etiam, nisi pater esset de crimine læsæ maiestatis damnatus: quia tunc eius filius excluderetur. Ita Fulg. conf. 8. ad fin. refert & sequitur Curt. in 3. parte. ibi, nono pro perfecto. Idem.

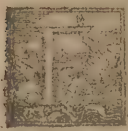
Sed retento themate, q̄ filij succedant in locum patris, quæritur nunquid tales filij, qui patrueles appellantur, succedant in stirpes, an vero in capita. Iac. de Ardiz. vbi supra. sin rubr. de succ. feu. dicit, q̄ succedent in capita. & idem vult Bal. in d. auth. cessante. dicens hoc ita cōiter teneri & assignat rationē, quia sicut seruitium feudi diuiditur per capita, ita & successio. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. ad idem allegatur text. in c. 1. §. his vero deficientibus. de grad. suc. in feu. vbi text. videtur velle, q̄ deficientibus descendentibus admittantur fratres, & filij fratrum. vteriores autem admittantur per capita. & etiā quando filij fratrum succedunt alicui collateralī. ad idem est tex. in c. decedente fidei. in tit. de capitulis extraord.

Contrarium tñ determinat D. Iac. vbi supra. in ver. presentes & recipientes. al. Iser. in c. 1. de grad. succ. in feu. & Bald. in c. 1. in tit. de nat. suc. feu. vbi dicit, q̄ quia glosator in d. auth. cessante. tenuit q̄ in allodialibus succedunt in stirpes, nō vult ipse Bal. recedere ab opi. gl. Et idē vult ipse Bal. in tit. de grad. suc. in feu. c. 1. & in c. 1. de succ. feu. & ibi hoc ē vult Aluar. nā cum in allodialib. vt dictum est, succedant in stirpem, nec habeatur tex. in contrarium in feudalibus. non est a iure communi receden. c. 1. §. strenuus autem. in tit. de feud. cog. & responderet ibi Iac. ad motiua in contrarium adducta. Et subiungit, q̄ secundum istam opi. sæpe consuluit. cōcludens, q̄ si nepotes sine patruo succedunt alicui patruo, vel succedunt cum patruo alteri patruo: tunc succedunt in stirpes ē in feudalibus. Si verò succedunt alicui alteri collateralī, succedunt in capita. & prædicta dicit esse de mente Bar. in l. post cōsanguineos. ff. de suis. &

& leg.& Io.de Imo.in cle.plures.de iure patr. vbi refert confi. Doctor.Bonon.& ita secundū eum ēt concludit Mar.Laud.in d.c.1.de grad.succ.in feudo.Addo Alex.no.in 4.vol. conf.55. cum conf.Barb.subsequenti.& in 5.vol.conf.29.col.3.versi. si autem fuissent.Et idem vult Cur.qui multa alia all.in 3.parte. ibi 4.circa istam materiam. Et in allodialib. quod succedant in stirpes vide no.Bolog.in tract.succes.ab intest. in addit. ad Mathes.in 35.col. Idem.

De fratrum successione in feudalibus.

C A P V T LIII.

Raties vassalli in feudo succedunt.lib.1.feud.titu. 1.5.& quia vidimus.

Fallit in 4.casib.vt per Vigell. vbi supra. reg. 4. Don.a Fin.

Frater in feudis nouis non succedit fratri, sed vasallo sine sobole mortuo,feudum ad dominum reuertitur.c.2.5. filia vero.in fi.de feudi succes.

Fallit in 3.casibus.vt per Cur.Sen.conf.49.nu.69.

Fallit in 4.casib.vt per Affli& in cap.1.num.8.de benef. fratris in vñibus feudo.

Ampliatur in vno casu,& limitatur in 6.a Zafin tract. feud. in 8.par.nu.34. Don.a Fin.

Vterius frater an succedat in feudo.Bal.& Ang.in d.conf. incip. sanctissima.determinant q non:quia iure cognationis non est dare successionem in feudalib.c.1.5. 1. in tit. de grad. succes.in feu.refert Cur.vbi supra. ibi quinto circa istam materiam.vbi addit Lauden.& Aluaro. in d.5.& quia vidimus.& Nico.de Neap.& Ardiz.in sum.de modo succes.in feu. sub rubricella.de agnatis an succe. & dicit Cur.hanc esse veritatem, a quā nullus discrepat. Idem.

Pro se & fratre suo. An intelligatur pro tota linea transuersali,an vero pro fratre tantum?Bal.in c. quā in ecclesiarum. in ante penul.col. de consti. dicit q solum includitur frater non autem tota linea.Et istam decisionem confirmat Curt.vbi supra. ibi. 7. quāro. quia in dispositione hominis filij non veniūt loco patris. per dictum Bald. in l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. de leg. 2. de quo tamen dic. vt dixi supra. hac ead. rub. versi. Nepos ex filio prædefuncto. Idem.

Vtrunque coniunctus in successione feudi,an excludat fratrem consanguineum?Iac. de Ardiz. in tit. de succ. feu. sub rub. an frater ex vtroque parente. determinat q non. sed q ambo admittentur. Et hoc tenet Bal. in rub. C. de leg. hæred. & idem Bal. & Alua. in c. 1. de grad. succes. in feu. Ratio est, quia in materia successionis feudi ius cognationis nihil infert: & quamquam in fratre vtrunque coniuncto concurrant duæ qualitates: tamen quia altera ipsarum est impertinens, non auget effectum. Istam opinionem sequitur Lauden. in d. 5. & quia vidimus. & ita vult. D. Iac. in verbo, pro se, & eorū filiis. refert Cur. vbi supra. ver. sexto quāro. vbi addit, q eandem opi. tenet Prætica Pap. in forma libelli, quo agitur ad reuocationem feudi. in verbo, nec superstitibus. in 3. col. & Alex. in 5. vol. conf. 9. Crotus in l. re coniuncti. in 2. col. de leg. 3. & in l. filiusfam. §. di ui. in 40. col. de leg. 1. Bellac.

Ascendentes, agnati, collaterales, & transuersales an, & quando, & quomodo, & quibus in feudis succedant.

C A P V T LIIII.

Scendens non succedit descendenti in feudo. tex. in c. 1. in tit. de natu. suc. feu. in prin. & querit Cur. vbi supra. ver. expedito primo tractatu, & c. quā sit rō diuersitatis inter bona feudalē & allodialia. Nam in allodialibus est contrarium. l. Nam & si parentib. ff. de inoff. test. & l. scripto. ff. vnde liberi. & relatis multis rōnibus, sequitur illam tanquam magis persuasiam, quia non presumitur q pater & ascendentes recipientes feudum tanquam seniores possint tam bene adiuuare dominum, sicut descendentes iuuenes: cum virtus in iuuenib. sit potērior. l. 1. C. de athletis. lib. 10. vide ibi per eum.

Limitat 1. quando pater renunciasset feudum in manu domini, cum pacto, q filium inuestiret ea conditione vt morienti filio pater succedere posset. inferens posse limitari generaliter, quod ex pacto possint ascendentes succedere.

Limitat 2. quando filius esset inuestitus contemplatione patris: quia tunc pater succederet.

Limitat 3. in feudo nouo: secus in antiquo, in quo succedūt ascendentes: vide ibi per eum. Vinus.

Querit autem ibi Curt. nunquid pater habeat vñsumfructū in bonis feudalib. filij? & post multa tenet q sic. all. Bal. in l. cū oportet. C. de bo. quæ lib. & probat bono fundamento. Nam fructus feudi, postquam sunt separati, non dicuntur feudales, sed allodiales. al. Bal. in 1. par. conf. 33. per tex. optimum in c. 1. in tit. an agna. vel filius.

Limitat tamen non procedere, quando feudum esset acquisitum a principe: quia nihil acquireretur patri. l. cum multa. C. de bon. quæ liber.

Limitat 2. nisi esset feudum dignitat. cohærens personæ feudatarij: quia nihil acquireretur patri. iuxta. l. 3. §. si quid. ff. de minorib.

Limitat 3. nisi feudum esset acquisitum in castris virtute armorum: quia tunc censetur castrense. alleg. Bald. in d. 1. cum oportet. Idem.

In feudo ascendentes descendentes non succedunt. c. 17 in prin. de nat. & succes. feud.

Fallit in 4. casib. quos no. Cur. in tract. feu. in 2. par. 2. par. prin. q. 17. nu. 42. Don.a Fin.

Feudum, etsi sit antiquum, agnati transuersales non succedunt, nisi vsque ad septimum gradum. Ias. in l. certum est. nu. 3. C. vnde legi. comm. dicit.

Fallit, si sit concessum pro se, & pro descendentes: quia tunc excedit etiam decimum gradum. Couar. in resol. lib. 2. c. 5. nu. 4. com. dicit. B. Villal. & Vezin.

Feuda etiam antiqua ad agnatos ex latere intra septimum duntaxat gradum successionē redibunt, vt commune assentit Ias. in l. certum. nu. 6. C. vnde legi. Excipe cum & descendentes concessio admittit, quippe quia tunc decimi gradus rō subducitur, vt frequenter placitum attestatur Did. a Couar. lib. 2. resolut. c. 5. nu. 4. E. Suarez.

Agnatus succedens in feudo, debet esse hæres vltimi, secundum vnam communem per Burs. conf. 2. nu. 43. lib. 1. Quid in feudo hæreditario mixto? Dic q sufficit vt sit hæres primi secundum magis communem per eundem Burs. conf. 3. nu. 13. eo. lib. pro qua vide Clar. §. feudum. q. 9. ver. sed quāro. Rolan. conf. 53. nu. 7. conf. 32. nu. 29. lib. 5. Olaf. dec. 23. nu. 33. Idem.

Liberis deficientibus agnati in feudo succedunt, & feudi petitionem habent. lib. 2. feudo. tit. 1. §. his vero deficientib.

Fallit in 5. casib. vt per Vigell. in commento 5. anni. in tract. de feud. c. 2. memb. 2. reg. 3. fol. 956. Don.a Fin.

In feudis num clerici, & monachi, vel monasteria succedant, vel admittantur, & qualiter, & quando.

C A P V T LV.

Varo, An clericus seu monachus succedat in feudo, seu feudum retinere posset? Respon. Doc. in hoc pñcto sunt uarij. Pro habenda igitur ueritate concludo, q si feudum est talis naturæ, q seruitiū pro eo debitum æquē præstari possit per monasterium sicut poterat p ipsum uasallum, ut quia seruitium est reale, uel ēt personale, q tamē honestè uel per se, uel substitutum, si impedimentum interuenerit, præstare monasterium poterit, tūc succedit monasterium, alias secus. Hanc dicit esse communem opi. Cardi. Alex. in c. 1. §. & quia. & ibi Lauden. Iac. de S. Georg. in tracta. suo feud. uerb. & quibuscunque hæredib. Eandē dicit esse communem Capy. allegans Are. in decis. 31. nu. 2. Saly. in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. Matth. de Affi. decis. 320. nu. 2. & 3. ubi refert idē firmare Io. And. in addit. ad Spe. in tit. de statu mona. §. 1. & Alex. conf. 10. inci. uiso instrō. Feli. in c. in præsentia. de proba. Et eam tenet Cald. in conf. 12. Bal. in auth. nisi rogati. C. ad Treb. Ant. de But. & Arch. c. si mulier. 19. q. ult. Vbi omnes uolunt iuxta hanc distinctionē intelligēdos esse tex. contrarios. uidelicet. c. 1. §. qui clericus. si de feu. fuer. contro. c. 1. de milit. uasal. qui ar. bel. c. 1. an mut. uel surd.

Prædicta communis conclusio limitatur etiam, ut procedat, non quo ad feudum perpetuo, eiusq; dominium retinēdum, sed tātum ad hoc, ut monasterium habeat illud, quo ad commoditates durante feudatarij uita. Ita tenet Bal. in d. c. 1. de milit. uasal. quē sequitur Alexan. in d. conf. 10. uolu. 5. & in hoc nemo est qui contradicat, ut firmat Capy. decis. 10. num. 10. M. Grassus.

In feudo clericus primæ tōsuræ, & qui hēt quatuor ordines minores potest succedere. Bald. num. 2. Aluarot. num. 4. & Præpos. nu. 1. in c. 1. §. qui clericus. si de feu. fuer. controu. inter Com. opi. Tom. ij. N dom.

Com. V.I. Opin.

dom. & agna. Bal. in c. vnico. nu. 3. ver. quærit hic gl. de benef. fœm. Et Præpos. in c. 1. §. & quia. nu. 19. qui feu. da. poss. Et hæc commu. Doc. opi. esse inquit Rol. a Valle in consi. 23. nu. 23. in To. 1. consi. vbi ipse communis doctrinæ aliquot limitationes recenset. Et pulchrè hanc quæstionem prosequitur Alb. Brun. in consi. 26. inter consi. feud. Kirchou.

Clericus monachus, vel monasterium ad feudum fœmineu admittitur: quia per substitutum seruit, secundum communem, licet regulariter ad feuda non admittatur, ex magis communi Doct. sententia, per Bursat. consi. 63. num. 24. lib. 1. Olaf. decis. 27. Bellac.

In feudo clericum succedere posse, etsi quæstionis sit maxime controuersa, ita vt Lauren. Sylua. consi. 3. nu. 52. lib. 1. scribat, de ea dici posse, quod dicit Poeta, tot sunt sententiæ quod capita, communem dixit Sali. in auth. ingressi. C. de sacros. eccles. vt eum refert Iac. de S. Georg. in trac. feud. in versi. & quibuscunque hæredibus. & ibi aliquot plures Doct. maxime tamen Canonistas. c. in præsentia. de probat. eam tenentes, item quod ipse, cum contigisset casus in priore S. Andr. pro ea consuluerit, quodque proinde prior ille in parte quadam Comitatus a Duce Sabaudia fuerit inuestitus, itaq; ipse Iacobinus ibidem hanc opinionem tanquam communioem retinet. Et communioem esse fateri videtur etiam Zas. in epito. feud. tit. qui feud. dar. possunt. circa fi.

Cõtrariam vero opinionem, q. imò non succedat Clericus in feudo, sed eius planè incapax sit, verioem, & magis communem dicit Carolus Ruin. consi. 42. num. 9. vol. 1. quem late defendit Cur. in trac. feud. in 3. par. prin. in 10. q. & Bar. Chass. super consue. Burg. in rubr. Des fiefz. §. 5. in ver. *Excepté les Religieux*, per totum vsque. §. 6. Et tenuerunt eandem vltra allegatos per Iacobinum pro parte negatiua. Feli. in d. c. in præsentia. num. 44. vbi in fine refert plures Canonistas hanc tenentes, insuper Matth. de Affl. c. 1. de milite vasal. qui arma depof. & in c. 1. §. qui clericus. si de feu. sue. controu. And. Alcia. cõsi. 222. in prin. Ferrar. in collect. feud. lib. 2. c. 2. Et pròlixè Soufbeckius in comment. feu. par. 12. nu. 137. cum seq. pro qua etiã consuluit expresse Rol. a Valle. consi. 23. nu. 19. 20. & seq. lib. 1. in eandem inclinare etiam Zasium, in supra allegato loco satis apparet, & allegatis ab eo tam iuribus quam rationibus, etsi iudicium suum suspendat. Ego vero hanc posteriorem opinionem, tanquam verioem pariter communioemq; semper secutus sum, itidemque alios, in primis autem præstantiss. & celeberrimum in Germania nostra Iurisconsultum Ludouicū Gremptium, Reip. Argentoratensis Aduocatū, amicū nostrum incomparabilem, fecisse memini. Et procedunt hæc adeo, vt ne per substitutum quidem clerico feudum deferuire concedatur, secundum Doctores supra pro negatiua allegatos. Petr. Fichard.

Monachus non succedit in feudo quia non potest seruire domino. c. quia clericus. si de feudo fuerit contro. inter dom. & agna. not. glo.

Fallit in vno casu, vt per Ias. in l. de quib. ff. de legib. nu. 38.

Fallit in quatuor casibus, vt per Feli. in cap. in præsentia. de probat. num. 80.

An si feudatarius ingrediatur monasterium, feudum transeat ad ipsum monasterium, vide ample Alexan. in 5. volum. consi. 10. Vezinus.

Clericus, an succedat in feudo, cum aliis fratribus laicis? videtur q. sic: vt volunt Bar. in repe. auth. ingressi. C. de sacrosan. eccles. & pro ista parte vide gl. in c. 1. in tit. an mutus, & c. & in c. 1. de benef. fœmin. Idem volunt Cano. quos refert ibi Feli. in 19. colum. in c. in præsentia. ext. de prob. Archid. in c. si qua mulier. 19. q. vlt. & Sali. in d. auth. ingressi. vbi dicit, quod Docto communiter ita tenent. Idem vult Ifern. in cap. si quis decesserit. in tit. si de feu. fuer. controuers. Et dicit Dom. Iacob. vbi supra. in verbo, & quibuscunque hæredibus. vbi dicit ita consuluisse. multa allegando, & respondendo ad motiua in contrarium adducta. de quo etiam habetur latissimè per Cardin. Alex. in tit. qui feu. da. poss. c. 1. §. & quia. colum. 4. cum sequentibus. Et pro ista parte adducuntur infinita fundamenta, relata per Doct. in locis præallegatis. & per Cur. in 3. parte. versi. decimò principaliter, qui tamen tenet contrariam opinionem, vt infra subiiciam.

Contrariam opinionem, quod clericus nō succedat in feudo, tenet Iacob. de Beluif. in d. c. si quis decesserit. & Io. Blanc. in tit. de succes. feud. §. sed forte. & Iser. in c. fin. de cle. qui inue. fec. & in c. 1. de benef. fœm. & in c. si clericus. vbi de hoc videtur tex. expressus in tit. si de feu. sue. controuers. §. qui clericus. vbi tex. dicit, qui clericus efficitur, hoc ipso feudum amittit. & Bal. ibi exponit, dummodo sit in sacris. vt in subdiaconatu, qui est sacer ordo. c. a multis. de ætat. & qualitat. ordin. Et pro

De Feudalibus, &

ista parte alleg. etiam tex. in c. 1. in tit. de milit. vasal. qui arm. bel. depo. & alius tex. qui multum vrget. in c. 1. in fi. in tit. an mu. furd. vel aliter imper. & in c. 1. in tit. de benef. fœmin. Et hanc partem tenet expresse Bal. in d. §. qui clericus. & Alb. de Ros. in d. auth. ingressi. Et pro ista parte. Cur. vbi supra. allegat innumerabiles decisiones. & dicit huius articuli veritatem p̄dere ab illa difficultate an clericus vasallus possit domino seruire per substitutum, in quo dicit verioem conclusionem esse, q. non. quam subtiliter probat concludens clericum non posse in feudo succedere. alleg. Alex. tenuisse hanc partem. in 5. vol. consi. 10. & Feli. in d. c. in præsentia. in 2. 1. col. & respondet ad omnia in contrarium allegata. Bellac.

Tu dic, quod imò Alex. in d. consi. 10. videtur tenere cõtrarium. concludit enim quod si seruitium præstandū possit præstari per substitutum, admittetur monasterium ad feudum. & idem etiam in veritate videtur tenere Feli. in d. cap. in præsentia. mihi in 19. colu. vbi dicit, quod nisi sit electa industria personæ, potest seruire per substitutum, & quod nunquam dicatur electa industria personæ, vbi fit mentio hæredis. vide ibi per eum.

Pro ista tamen parte, quod clericus nō succedat in feudo, videtur facere quod vult Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 16. 1. in vlti. col. vbi dicit valere consuetudinem quod clericus non succedat in feudo. arguen. sic, quod potest fieri per pactum, p̄t fieri per consuetudinem & contra. 1. non impossibile. ff. de pac. sed per pactum non posset vasallus excludere filiū a feudo. vt dictum est supra: ergo nec per consuetudinem. cū ergo Pau. de Cast. velit id posse fieri per consuetudinem in clerico, ergo dicend. videtur q. clericus debeat excludi. Tamen istud fundamentum videtur posse retorqueri in contrarium: quia si potest fieri per consuetudinem, ergo præsupponitur contrarium de iure.

Limitat tamen hanc suam conclusionem Cur. multis modis: primo vt procedat in vero feudo, ex quo debeat seruitium personale, secus in seruitio reali. vide Cald. in titu. de feu. consi. 2. alias 304.

Limitat secundò non procedere in clerico primæ consuetudinis tantum.

Limitat tertio quando pater in fraudem faceret filium clericari.

Limitat quarto in fœmina, quæ intrass. monast. eo casu quo fœmina admittatur. ad quod vide Ludo. Rom. in sæpe alleg. consi. 367. & Card. Alex. in d. §. & quia. colum. 13. qui feu. da. poss. & adde quid de canonico regulari. ad quod vide Curt. consi. 61. & sequen.

Limitat quinto non procedere in feudo franco & libero. al. multa. max. Alex. in d. consi. 10. vol. 5. & Feli. vbi supra.

Limitat sexto in monacho, qui ex dispensa. Papæ esset effectus Comes: quia succederet in feudo aperto, postquam fuit effectus Comes. all. Bal. in 1. par. consi. 143.

Limitat septimo, vt non procedat in cruciferis, qui militat contra infideles. vide tamen ibi, quia videtur impugnare.

Limitat octauò, nisi de nouo clericus inuestia. a domino sciente eum clericum. alleg. Aluarot. in cap. 1. §. primo. de benef. fœmin.

Limitat nonò in feudo acquisito, pro se & successorib. quibuscunque. de quo tamen se remittit. ad quod vide quæ dixi supra. in versi. & hæredib. quibuscunque. Subiungit ibi Curt. quando vasallus priuatur feudo per ingressum religionis, ad quem feudum deuoluatur an ad dominum, an ad agnatos, & dicit, quod glo. c. 1. §. 1. de benef. fœmi. tenet quod reuertatur ad dominum. sed dicit, quod illam glof. intelligunt ibi Aluar. & communiter Doct. procedere in feud. nouo. sed in antiquo deuoluitur ad agnatos. ita etiam dic. tenere Aluar. & ceteros in cap. 1. de mil. vas. qui ar. be. depo. & Cum. consi. 167. incip. Ioseph. & Ant. Idem.

Vide Pet. Duen. qui limitat in 13. casib. reg. 103.

Clericus est feudi capax, modo pro tali feudo præstetur seruitium reale tantum, nam si præstetur personale, quod non possit per substitutum expediti, clericus etiam feudum ad eū deuolutum amittit, quod tamen fallit in Episcopis, & Cardinalibus. Hanc communem tractat Clarus. d. §. feud. quæstio. 78. P. Fichard.

Clerici feudum capere, & retinere possunt, cum per substitutos domino inferuire possint. Hoc communi opinione obtentum esse scribit Zas. in vñibus feud. par. 5. nu. 71. in tom. 4. & secundum hanc communem sententiam bis facultatem iuris Academiæ Ingolstadtensis iudicasse refert Barth. Romul. in l. vt vim. nu. 70. ff. de iusti. & iur. Kirchou.

Miscellanea de feudis.

C A P. LVI.

Empus datum ad feudum recognoscendum incipit currere à tempore praesentationis commissionis, si detur sub certo numero dierum, secus, si usque ad certum diem, Franc. in c. super eo. 2. de app. com. dicit. B. Villalob.

Licentia super feudo retrahitur, iuxta communem per Burf. conf. 76. nu. 48. lib. 1. Idem.

Feudum & emphyt. quæ pacto alienari in quoscunque potest, in extraneos transit, secundum communem per Burf. conf. 76. nu. 7. lib. 1. Bonacoss.

Feudum non dicitur, ubi clausula inuestiturae, & verba donationis significantia innuunt, secundum communem per Burf. conf. 46. nu. 3. & 4. lib. 1. Idem.

Feudi dominus directus potest respectu sui iuris, & interesse consentire, qd feudum transeat ad personas, ad quas de sui natura non esset transitorium. Nam postquam ipsum feudum fuit apertum domino, habet ipse dominus liberum arbitrium disponendi de eo. l. in re mandata. C. mandati. Alb. Bru. in c. 65. nu. 3. in consil. feuda. Cur. iun. in cons. 1. nu. 15. & per multas alias auctoritates adductas per Rol. in d. cons. 41. nu. 23. Ex quorum auctoritatibus constat hanc sententiam communiter approbari. Kirchouius.

Feudum plurium alienatum deuoluitur tantum quo ad dominos qui non consenserunt, non autem quo ad illos qui dederunt licentiam, secundum communem per Burf. consil. 40. nu. 32. lib. 1. Bonac.

Feudum per vasallum alienatum etiam con consensu domini directi non aperitur domino, sed agnatis, qui illud petere possunt saltem post mortem alienantis, secundum veriorum, & magis communem opinionem, vt post gl. ibi per text. illam firmant Iac. de Beluifo. And. de Iser. Bal. Præposit. & alij in c. 1. §. hoc quoque. de succes. feud. Alex. cons. 30. quoniam omne datum, lib. 1. cum concordantib. per Soc. iun. in consil. 52. nu. 23. & in cons. 91. nu. 6. vol. 4. E. Muscul.

Feudum si datum sit pro masculis cum foeminis, tunc foeminae veniunt simul cum masculis: sed si datum sit masculis, & foeminis, tunc veniunt foeminae ordine successiuo, scilicet prius masculis, & his deficientibus foeminae comm. dicit Clar. in §. feudum. q. 73. ver. Et in hoc proposito. Idem.

Fideicommissarius in feudo non succedit regulariter, com. Clar. in §. feudum. q. 85. secus tamen est in feudo simpliciter & absolute hereditario. ea. q. P. Fich.

Feudum si datum sit pro se, & filiis, & heredibus, tunc requiritur vt succedere volens, filius sit, & etiam heres. com. di. Clar. cōtra Bal. in §. feudum. quæstio. 9. versicul. quandoque & tertio. Bonacoss.

Feudum, si datum sit pro se, & filiis, vel pro se & liberis, nulla facta mentione heredum, tunc sufficit, quod succedere volens sit filius vel descendens ab illo primo acquirente, & non requiritur quod sit heres. comun. dicit Clar. in §. feudum. q. 9. vers. quandoque verò. Idem.

Succedere volenti in feudo dato pro se & filiis, & heredibus, sufficit quod sit heres primi inuestiti, nec requiritur, qd sit heres vasalli ultimi defuncti. communem dicit Clar. in §. feudum. quæstio. 9. versic. quæro an oporteat. P. Fichard. ex Clar. senten.

Feuda illa mutus ac surdus & foemina illorum alias incapaces consequuntur, quæ facinus aliquod patranti statutum detulerit, quod ipsi peregerint, commune aiunt Ias. in l. filius fam. num. 3. ff. si cert. pet. Viu. lib. 1. opin. 325. Idem.

Heres primi inuestiti tantum, licet non ultimi, potest in feudo ex prouidentia succedere, secundum communem per Burf. conf. 82. nu. 13. lib. 1. Osa. decif. 26. nu. 10. decif. 180. Idem.

Feudum ita concessum, concedo tibi tale castrum in feudum, transit ad heredes eos tantum, qui alias ex natura feudi succedunt, communem dicit Clar. in §. feudum. q. 9. vers. sed quid dicendum. Fich.

Hæredis appellatione comprehenditur filius in materia feudali, & non extraneus. lex facto. §. si. vbi glo. ff. ad Treb.

Fallit in 5. casibus. vt per Rom. in l. etiam filij. ff. solut. matr. num. 1. eodem modo in materia non transitoria, nisi ad filios appellatione suorum hæredum veniunt tantum filij. Fallit in 2. casibus. vt per Soc. in l. Gallus. §. etiam si parere. ff. de lib. & posthu. n. 6. sed in alia materia hædis appellatione venit extraneus.

Fallit vt no. Por. in lib. 1. suarum. conc. reg. 16. & lib. 2. reg. 41 & appellatione hæredis sui venit extraneus in materia transi-

toria ad extraneos. fallit in 3. casibus. vt per Soc. in d. §. etiam si parente. num. 7. Don. à Fina.

Feudum quando sit hereditarium, vel naturæ, quod quis non succedat in eo, nisi sit hæres, non differunt in effectu, cum nec filius, nisi hæres patris, ad feudum ex pacto & prouidentia admittatur, secundum magis communem per Burf. conf. 3. num. 5. & 31. lib. 1. vbi num. 46. contrariam dicit veriorum & communiorum, pro qua vide quæ scribunt Rol. conf. 28. lib. 3. Osa. decif. 162. Bellac.

Feudatarij duplici onere non sunt grauandi. l. eum qui. ff. de iureiur. Luc. de Penn. l. 2. C. de bon. vac. lib. 10. & ideo si pro feudis præstant seruitia, cogi non possunt ad contribuendum in collectas cum aliis. Luc. de Pen. in l. agros. C. de fund. limitrop. lib. 1. l. 2. & 3. C. de collat. fundor. patrimon. li. 12. tenentur tamen contribuere pro refectione murorum alicuius castri, aut ciuitatis ubi inhabitant per l. ad instructionem. C. de sacrosanct. eccles. & de consuetudine receptum contra ipsos feudatarios asserit Mansuet. titu. de tallis. §. item illi qui sunt nobiles. Guid. Pap. dec. 3. Idem.

Feudorum possessores tributa, atque onera pro rebus debita, ex fructibus, quos percipiunt soluere tenentur, vt commune pronuncio ex Ias. in l. 1. nu. 25. C. de iure emphyt. Chassan. in consuetu. Burg. rub. quarta. §. 6. Io. de Amicis conf. 8. nu. 62. & num. 63. Suarez.

Miscellanea de vasallis, & eorum multiplicibus officiis erga Dominos.

C A P. V. T. LVII.

Vasallus qui literas inhibitorias obtinuit contra eius subditum, eo qd petita absolute à iuramento coram iudice ecclesiastico: coram eodemmet iudice contractus rescissionem petiuerit, an iure tales literæ inhibitoria concedi possint? & dic, qd sic, secundum Osa. decif. 78. vbi concludit inhiben. esse prædicto subdito auctori, ne in præiudicium iurisdictionis vasalli supplican. alibi litigare habeat pro prima cognitione, quam coram iudice ordinario, & ita principem rescribere posse. Idem.

Iurisdictionem à feudo separatam si vasallus ab alio acquirat, non ob id accrescit feudo, sed remanet separata, vt prius, & cessante feudo, nihilominus remanebit iurdictio acquirenti. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 88. vers. sed pone. P. Fich.

Vasallus non equiparatur per omnia usufructuario, sed pinguius ius obtinet, quia habet utile dominium. Et habet utile rei vendicationem, quæ non competit usufructuario, com. dicit Zas. conf. 12. nu. 29. lib. 1. Idem.

Arbores fructiferas in fundo feudali vasallus incidere non potest. ex Clar. sent. §. feud. q. 47. P. Fich.

Vasallus si coactus deliquit, non imputatur ipsi pro culpa, com. in §. feudum. q. 61. in princ. Idem.

Vasallus per metum delinquens non excusatur. com. Clar. in §. feudum. q. 61. nisi iustus metus esset. Idem.

Vasalli an possint esse testes in causa domini sui, & si deposuerunt in fauorem domini, an illorum dictis fides habenda sit? Variæ sunt inter doct. opiniones, quarum 11. refert Matt. de Aff. decif. 304. Et in fine sic scribit: Fuit conclusum per totum consilium, nemine discrepante, quod vasallus pro domino suo potest esse testis. Et quod dominus in eum habeat merum, & mistum imperium, & ei iurauerit fidelitatem, dummodo non probetur, quod sit grãdi amicitia coniunctus domino, vel sit vilis persona, vt angarius, vel parangarius, qui propter eorum utilitatem repelluntur à testimonio, &c. Idem.

Vasallus an possit expellere dominum eum intollerabiliter opprimentem. vide Bal. in l. ex hoc iure. col. 2. ff. de iusti. & iur. vbi concludit quod non.

Ipsæ tamen Bal. in 1. rub. ff. ad si. ver. quicquid sit, vult qd licet subditi non possint expellere dominum eos opprimentem sibi tamen interim obedire non tenentur.

Albe. etiam in l. bene a Zenone. C. de quadri. præscript. dicit quod talis dominus potest ab Imperatore vel Papa priuari. vide Cur. in 6. parte. ibi. quæro igitur. vbi alleg. Felin. in c. cum nobis. in 3. col. de præscrip.

Et ultra Fel. addit Bal. in c. 1. §. publici latrones. de pac. ten. volentem, qd si habens castrum in feudo, malè tractat homines, superior potest eum monere quod eos tractet modo debito, & consueto: alias curia domini potest sibi castrum auferre, quia malè vitur substantia domini. ar. l. si cum dotem. §. si verò dotem. cum si. ff. sol. matr.

Quinimo secundum eum, dixit Florian. in l. si filia nupta. in Com. opin. Tom. ij. N 2 prin-

Com. VI Opin.

princ. ff. famil. ercisc. quod licet quis plus solito gravetur a superiore, tamen per hoc non poterit plus solito gravare subditos. Bellac.

Carceratum dominum propter debita vasallus non tenetur liberare, nisi facto, vel culpa vasalli dominus debita illa contraxisset. communem ait Clar. Sent. §. feudum. quæst. 23. Petr. Fichard.

Vasallum non teneri dominum, qui ob debita in carcerem esset coniectus, liberare, eiusque debita creditoribus solvere, Doct. in c. licet vasallus. Aluar. num. 7. vers. quæro quid si dominus. & Prapof. num. 3. eod. vers. tit. si de feu. defun. conten. fuer. inter dom. & agna. vasalli tradiderunt. Et hanc sententiã communiter approbati scribunt Zas. in tract. feud. par. 7. c. ad quid vasallus domino & dominus vasallo teneatur. num. 47. vers. si porro dominus inops esset. & Vasquius in lib. 1. controuer. illust. c. 6. nu. 6. ver. decimonono. Licet de hac quæstione multi Doct. dubitarint, quos referunt Aluar. & Zas. d. locis: si tamen domino feudi moueretur bellum, & constitutus esset in magna necessitate & euidenti periculo ei succurrendum esse. Ioan. de Ana. in consi. 7. num. 14. versicu. circa vero aliud dubium. Ias. in l. si ex toto. num. 16. vers. quarto facit. ff. de leg. 1. & Restaur. Castald. in trac. de imper. q. 57. nu. 6. in 12. volu. tract. arbitrati sunt. Idem.

Feudi possessor nec suam salutem domini vitæ post ponere tenetur, vt ait receptum Loazes in allegat. pro Marchione Velez. nu. 35. nec eum egenum alere obligatur, commune renunciat Aluar. in c. licet. nu. 6. si de feu. fuer. controuer. quem refert Loazes vbi supra. nu. 25. Suarez.

Vasallus non tenetur in adiuuando domino præponere salutem domini salutis propriæ. com. dicit Clar. in §. feudum. q. Sed quæro. Idem.

Bannitum dominum vasallus non potest impunè offendere. communem dicit Alber. in 4. par. statutorum. q. 27. quem refert Capol. consi. crim. 5. vers. 7. Clar. d. §. homicidium. vers. sed quæro. in fi. P. Fich.

Electio datur vasallo, an velit personaliter cū domino ire ad expeditionem bellicam, vel ipsi domino subministrare dimidium redditus vnus anni, nec poterit dominus vasallum cogere vt alterutrum præstet, sed stat in arbitrio vasalli. com. dicit Iul. Clar. §. feudum. q. 22. P. Fich.

Vasallus non præsumitur ex præstatione decennali seruitiorum personalium, sed requiruntur 30. anni, facta tamen cōtemplatione rei vel causæ. Balb. de præscr. par. 3. q. vers. de primo. com. dicit. Idem.

Nunquid vasallus teneatur defendere dominum in bello etiam iniusto, vel in rixa iniusta. Cur. vbi supra ibi. 2. cadit necessaria dubitatio. dicit quod tex. in cap. domino guerram. in tit. hic finitur lex. decidit tres casus principales. primus est, quando est clarum, quod dominus fouet iustitiam. secundus, quando dubitatur. tertius, quando est clarum quod fouet iniustitiam. quia tunc etiam tenetur dominum vasallus defendere: licet circumscrip̃ta defensione non teneatur aduersarium offendere.

Et est speciale in vasallo, vt teneatur defendere dominum, etiam iniuste rixantem: secus autem in alio, qui ex aliqua dispositio. tenet alium iuuare. quia non teneretur quando iniuste rixaretur. tex. est in l. si quis in graui. §. si maritus. & ibi Barto. ff. de Sillan.

Et ita secundum Cur. dicit Fran. Are. in consi. 164. incip. si cur Ioannes scripsit, & c. & Alua. & communiter Modern. in d. c. domino guerram. All. tamen Iser. in d. c. 1. qui. mo. feu. amit. tenentem indistinctè quod vasallus non teneatur iuuare dominum in bello iniusto etiam ad defen. & idem tenet ibi Iac. de Belu. quia non dicitur opem ferre, qui ad peccannos adiuuat. 14. q. 7. c. si res. gl. in c. de forma. 22. q. vlt.

Et dicitur bellum iniustum, quinque modis secundū eum. vt dicit gl. no. 23. §. ex his. no. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & in. & in d. c. domino guerram.

Limitat tamen prædicta, nisi dominus esset excommunicatus, vel bannitus: quia tunc vasallus non teneretur iuuare dominum. tex. est in d. c. domino guerram. Idem.

Vtrum vasallus teneatur sequi dominum, suis propriis sumptibus vide Alex. in l. recusare. §. si quis alio. alias in l. sed sciendum. ff. ad Treb. & in l. si non sortem. §. libertus. circa fi. & ibi Ias. in 1. colum. fi. de condi. indeb. vide etiam eundem Ias. in l. cum seruus. ff. de lega. 1. & Domin. Iacob. in d. tract. feud. in vers. & promiserunt eidem domino. & communiter concludere quod sic nisi feudum esset ita tenue, quod non sufficeret ad expensas. & allegatur Barto. in l. Maui. §. 1. ff. de ann. le ga. Bald. in l. qui manumittuntur. C. de oper. liber. Ludo. Roman. in l. recusare. §. si quis alio. ff. ad Trebel. & Oldr. consi. 234.

De Feudalibus, &

incipiente. factum tale est, quidam miles.

Bal. tamen in c. cum ex officij. in 1. col. de præscr. argum. alius rex. no. quod vasalli debent ire ad exercitum sumptib. domini. refert Ias. in d. §. libertus. in 1. col. Idem.

Vasallus an teneatur sequi dominum in bello, extra patriam Iser. in c. 1. §. 9. similiter de c. qui cur. vend. & in c. 1. §. sed nec iustior. quæ fuit prima causa benefic. amit. videtur distinguere, quod aut dominus facit guerram extra suum territorium, vt acquirat aliquam ciuitatem, vel locum, & tunc nō tenetur ire vasallus extra territorium: Aut vero mouet bellum, pro vindicanda iniuria illata vasallo, & tunc tenentur conuasalli ire extra territorium. idem tenet Iser. in d. cap. 1. quib. mod. feud. amit. de quo vide latius Curt. vbi supra, in vers. 3. cadit necessaria dubitatio. cui addo Barbā. in 1. volum. consi. 11. in 1. col. vbi tenet indistinctè quod teneatur sequi dominum extra territorium. Idem.

Nunquid autem vasallus teneatur alere dominum egenū. Curt. vbi supra. concludit per multa quod non. de quo vide etiam Ias. in prælud. feud. in 28. colum. vers. vlti. circa & c. Et habetur de materia per eum & Docto. in d. l. si non sortem. §. libertus. in principio. ff. de condi. indebit. de quo vide etiam Iacob. in versicu. & cum pacto quod ipsi vasalli singulis annis, & c. Idem.

Alere dominum egenum vasallus non tenetur. Hanc communem dicit Clarus, allegans Iacob. Ardizonem, Aluar. Episcop. Loazes. quam tamen duobus casibus limitat. Primum, si ex facto aut culpa vasalli ad inopiam peruenisset. Secundò si vasallus superabundaret diuitiis. §. feudum. quæstio. 23. ex Iul. Claro. P. Fichard.

An autem teneatur iuuare contra priorem dominum, cui prius fidelitatem iurauit? Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 298. alias 296. col. 4. determinat quod non.

Et in hac materia vide Ias. in prælud. feu. col. 39. & in l. frater a fratre. col. 7. & 8. in lect. & in 10. col. in repet. ff. de condi. indeb. Lud. Ro. consi. 47. Idem.

Et vtrum teneatur iuuare dominum contra semetipsum, dic quod non. tex. est iuncta gl. in c. petitio. ext. de iureiur. quia in generali sermone non includitur persona loquent. inquisitione. C. de solut.

Sed an vasallus teneatur iuuare dominum contra patriam propriam? glo. not. in cap. de forma. 22. quæstio. 5. tenet quod non. Idem.

Vasallus tenetur adiuuare dominum: etiam contra proprium patrem, filium vel fratrem suum. communem dicit Clarus. §. feudum. quæst. 12. sed non contra seipsum. ead. quæstio. in fine. Idem.

An autem vasallus qui iurauit fidelitatem domino, teneatur iuuare dominum, contra patrem & fratrem? dic quod sic. text. est ad litteram in capitu. primo. §. fina. in titu. hic finitur lex. Idem.

Nunquid autem teneatur iuuare dominum, etiam iniuste? vide Are. in consi. 165. vbi dicit q. sic, & quod istud est speciale in feudorum consuetudine. al. Bal. in c. domino guerram. in tit. hic finitur lex. Idem.

Vasallus tenetur dominum defendere, & iuuare cōtra omnes: idque propriis suis sumptib. com. Clar. in §. feudum. q. 21. nisi de proprio esset impotens. ibid. Idem.

Vasallus potest de re sibi donata ab Imperatore disponere pro libito suo absq; consensu Casareo, teste Burs. consi. 46. nu. 3. lib. 1. vbi com. dicit. Bonac.

Vasallus tenetur de iure ostendere domino (si exigat) specificatē, & demonstrare bona quæ ab ipso in feudū obtinet. gl. in constitu. imperialem. §. illud quoque. in ver. nisi requisitus, quam ibidem sequuntur, & expresse tenent Iac. de Bel. Bal. Iser. Alua. M. Laudensis, Prapof. Matth. de Aff. & idem fere omnes rursus in c. 1. §. vasallus si feudum. & §. vasallus feud. si de feu. def. conten. sit. Et est cōis. Quod si nollet bona specificare, tunc pro toto patrimonio vasallus esse præsumeretur, secundum memoratos Doc. in dictis locis. contra, vasallus si probabiliter dubitet, quæ bona maiores sui, & ipse a domino in feudum acceperint, petere pōt a dño, vt sibi bona pro quibus seruire debet, vel eorundem fines, terminos & pertinētia, specificet, & demonstret, non minus iure feudali, & apud eius interpretes receptum est. Id. n. gl. d. ver. nisi requisitus. & ibidē præallegati Doc. tenent. dominus siquidem & vasallus, exceptis certis casibus (quorum 15. enumerat Matt. de Aff. decisi. 265. nu. 2.) ad paria censentur. tex. est in c. 1. de for. fidelit. quē Bal. ibi dicit esset terribilem dñis. Et est canonizatus in decisi. 229. q. 5. c. de forma. admonent tamen Iser. Aluar. & Prapof. pro caut. vasallum hanc requisitionem, eo tempore, quo de feudo inuestitur, facere, petere debere, vt bona feudalitā expresse

preſſe in inueſtitura cum ſuis pertinentiis & finib. &c. declarantur. Si enim poſt inueſtituram petere vellet talem declarationem, tunc dominus forte exiguum aliquem fundum illi demonſtraret & diceret, ecce hoc eſt feudum tuum, &c. ceterum nihil fraudis inter dominum & vaſallum eſſe debet. text. in cap. imperialem. §. præterea prima. de prohib. feud. alie. per Fede. I. Fichard.

Miſcellanea de dominis, & eorum officiis, atque auctoritate erga vaſallos.

C A P. LVIII.

Icentia domini poſt contractum vaſalli interuenire poteſt ad illius confirmationem citra tamen iuris tertij præiudicium ſecundum magis communem per Burſ. conſi. 127. nu. 73. lib. 2. Idem.

Conſuetudine enim fieri poteſt, q̃ quis inuitus de re propria diſponat, vt in retractu concludunt omnes ſecundū Burſ. conſi. 127. nu. 75. lib. 2. Idem.

Dominus tenetur defendere vaſallum, vt vaſallus Dominū. com. Clar. §. feudum. q. 27. etiam contra patrem, filium, vel fratrem. com. d. q. 27. ver. Sed nunquid. Idem.

Dominus contra quem peccauit vaſallus, ſi in vita ſua non querelauit, nō tranſfert illud ius querelandi ad hæredes ſuos; intellige ſi dominus ſciuit culpam. communem dicit Clar. in §. feudum. q. 64. Idem.

Dominus recipiens a vaſallo ſeruitium poſt ingratitudinē commiſſam, cenſetur remittere ingratitudinem, niſi ignorafſet vaſallum a feudo cecidiſſe. commu. dicit Clar. in §. feudum q. 63. P. Fichard.

Dominus præſumitur per vim extraxiſſe a vaſallis ſeruitiū in quolibet anno præſtandū, niſi dominus probauerit voluntariam præſtationem. Coua. in c. poſſeſſor. de reg. iur. in 6. §. 4. par. 11. nu. 1. com. dicit ex Alex. conſi. 1. nu. 12. vol. 4. B. Villal.

Vtrum dominus habens decimas poſſit pro ſuo intereſſe apponere cuſtodes. D. Iac. vbi ſupra tenet q̃ ſic. alleg. not. per Bal. in l. ſi ita §. dominus. ff. de vſu & habita. & ibi Bal. & Albe. de Roſar. & Ang. in auth. nunc hæres. C. de litig. & ſublungit quod eo conſulente ita fuit iudicatum. Adde Pano. c. ex parte. de decim. Idem.

Quærit vltimo. D. Iac. quid ſi homo meus delinquat in alie no territorio, nunquid teneat eum tradere illi iudici, in cuius territorio deliquit? & concludit, q̃ aut fuit repertus in flagrati crimine, & tunc Bal. in c. 1. §. ſi iudex. in tit. de pace tenen. videtur velle quod familia illius iudic. in cuius territorio deliquit, & repertus eſt, poterit eum inſequi quocunq̃ vadat. ex quo incepit eum inſequi in ſuo territorio, & ſic principium fuit licitum. per l. quod ait lex. ff. de adult. & ſic videtur velle Bal. q̃ ſi familia illius iudicis territorij in quo homo meus deliquit incepit inſequi hominem meum in territorio illius iudicis, q̃ poterit eum inſequi, & capere in territorio meo. qđ tamen ipſe Iac. non putat verum. & ad hoc. al. Bal. in propriis terminis in l. ſicuti. §. Ariſto. ff. ſi ſerui. ven. vbi dicit q̃ capiens malefactorem in alieno territorio, tenetur actione iniuriarum ei cuius territorium offendit, per tex. no. in cap. ex parte in Chriſto. de verb. ſign. Nec ego dominus hoc caſu teneor tradere ſeu remittere hominem meum illi in cuius territorio deliquit.

Sed bene debeo eum repellere a territorio meo: nec debeo ſibi dare receptaculum. l. congruit. ff. de off. præſi. de quo dicit eſſe viden. no. per Bar. & omnes, in l. a diuo Pio. §. ſententiam. ff. de re iud. & no. in auth. qua in prouincia. vbi de crimine ag. op. & in §. ſi vero quis comprehenſorum. in auth. vt nulli iud. & in clem. paſtoral. de re iud.

Adde Barb. in 1. volum. conſi. 26. & Iſonem in l. extra territorium in 1. colum. ff. de iuriſd. omn. iudi. & in l. plerique. in 2. colum. ff. de in ius voc. & in l. vbi pactum. in 6. col. C. de tranſact. in quibus loc. volunt, quod ſi proſequar aliquem fugientem, a finibus Taurin. & capiam ſuper finibus Cargnani, quod debeat relaxari.

Si vero homo meus non fuit repertus in flagranti crimine, ſed pro delicto fuit præſcriptus ſeu condemnatus a principe, in cuius territorio deliquit, & tunc idem quod in caſu præcedenti. l. 3. ff. de off. præſi.

Si vero non fuit repertus in crimine, nec condemnatus, ſed ſolum inculpatus de crimine: tunc ſi habet habitationem in terra mea, non teneor eum tradere petenti: imo debeo eum conſeruare & tueri, quia dominus non debet eſſe becharius ſui ſubditi ſecundum Bal. in d. §. ſi iudex. Si vero non ha-

bet habitationem in terra mea, teneor eum tanquam profugum & vagabundum tradere petenti, niſi timeam de violētia irrationabili. & iſtam deciſionem ſecundum eum faciunt Bal. & Aluar. in d. §. ſi iudex. Idem.

An dominus habens omnimodam iuriſdictionem poſſit accedere ad locum illum cum gentibus armatis inuitis ſuis ſubdit. Iac. vbi ſupra tenet quod ſic. al. Io. An. & Gemi. in cap. grandi. de ſup. neg. præla. in 6. Idem.

Iuriſdictio domini inter vaſallos quatenus eſt eorum iudex, dicitur ordinaria & non delegata. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 90. ver. ſed nunquid. P. Fich.

Dominus decedit relictis trib. filiis, an vnus ſine aliis poſſit exercere iuriſdictionem? Vide Iac. in tit. de feu. in ver. princeps. vbi multa al. & inter cætera al. Bar. in l. Pomponius, alias in l. ſi vni. ff. de re iud. tenentem quod ſic, niſi agatur de comodo mulctarum, ſeu pœnarū. al. tamen Bal. tenere contrariū in l. vnic. in 7. q. ff. de off. cōſulis. Vide ampliſſime Barb. inter cōſi. Curt. conſi. 66. in 1. col. & ſeq. Alex. in d. l. ſi vni in vlt. col. Idē

Si vnus ex fratribus vendat iura vnius caſtri alicui ſuo fidei, ille emptor habetur pro domino caſtri quo ad alios, non quo ad fratres vendētis, qui ſunt domini ſui. ita Bal. poſt Dyn. & alios in l. cum ex oratione. ff. de excuſ. tut. allegant gl. in argumentum ibi. in ver. habetur. ibi, quo ad patronos. Idem.

Quid ſi dominus habeat in aliquo loco furcas, & ſolitus eſt exercere iuriſdictionem, an ſi vendat illum fundum cum iuribus, intelligatur vendidiſſe illam iuriſdictionem? Soci. tenet quod non. in l. cum quid. in 1. col. ff. ſi cer. pet. al. Bal. in l. a procuratore. C. mand. Idem.

Dominus poteſt directum dominium etiam inuito vaſallo pignori obligare. com. dicit Clar. §. feudum. q. 28. ver. item quæro. Idem.

Dominus feudi non cogitur mutare vaſallum, ſicut nec ecōtra vaſallus dominum, & alteri fidelitatis iuramentū præſtare: ex communi per Burſ. conſi. 127. nu. 32. lib. 2. I. Mallet.

Poſſeſſione ſi vaſallum ex intervallo cadere contingat, & illa poſſeſſio reuertatur ad dominum, dominus tenetur illam iterum tradere ipſi inueſtito. communem dicit Clar. in §. feudum. q. 26. ver. vlt. P. Fichar.

Dominus poteſt compelli ad tradendam poſſeſſionem vacuam vaſallo, nec liberatur præſtando intereſſe, quancunq̃; fecit inueſtituram abuſiuam, & impropriam. Fallit in 4. caſib. quos not. Petr. Duen. reg. 214. Do. a Fin.

Dominus non tenetur vaſallo iurare fidelitatem, vt vaſallus domino. com. dicit Clar. in §. feudum. q. 70. P. Fich.

DE IVRE EMPHYTEUTICO.

TITVLVS II.

Emphyteuſis, quid ſignificet, qualis ſit contractus, deque emphyteuticis contractibus, & instrumentis.

C A P V T I.

Emphyteuſis, Græcè, Latine idem eſt quod melioratio. vt volunt canoniftæ maximè Card. & Imol. in c. potuit. ext. de loca. & ideo pro emphyteuſi modi ca penſio præſtatur. & ita etiam in eſſe. An vult Bal. in l. 1. in 1. col. C. de iure emphyt. vbi dicit, quod fundi dantur in emphyteuſim ad meliorandum, vt melioramenta facta (emphyteuſi quomodocunq̃ finita) ſint ipſius domini. & ita refert & ſequitur Iaſ. in l. 1. in 2. col. C. de iure emph. allegat multa max. D. Alex. in conſi. 600. incip. viſo proceſſu cauſæ vertentis inter D. Luciam. quod eſt in 4. volu. conſi. 117. faciunt quæ habentur per Alex. in 1. vol. conſi. 112. vbi dicit, q̃ emphyteuſis eſt quando data res magni valoris pro modico ſoluendo in recognitionem domini. & illud conſi. eſt repetitum in 2. vol. conſi. 6. & ita ſe habet communis opinio, vt dicit Alex. in locis præallegatis. Bellac.

Emphyteuſis propriè dicitur quando eſt perpetua, ſecundū Bal. & Ang. in l. 1. ff. ſi ager veſti. refert Iaſ. vbi ſupra. Vez.

Emphyteuſis eſt contractus nominatus. com. dicit in §. emphyteuſis. Clar. q. 2. P. Fich.

Emphyteuſis contractus nominatus eſt, vt cōmune ait Iaſ. in prælu. feu. nu. 34. in ſi. hodieque ex cōmuni loquēdi vſu idem cum libellario contractu habetur, atque iſdem regulis vterque metitur. commune inquit Dec. conſi. 146. nume. 2. Pariſ. conſi. 77. nume. 12. lib. 3. Tiraq. de retrac. municip. §. 34. gl. 1. nu. 1. & ſi propriè libellarius contractus tunc ſit, cum res emphyteutica ſit ab eo, qui directè dominus non eſt emphy-

Com. V.I. Opin.

teusis verò, cum a vero, & recto domino. res in emphyteusim conceditur, ut frequenter placitum scribit Ias. in l. 1. num. 29. C. de iure emphyt. Differt autem a censu, quia census tamen dominium utile, quam directum confert, emphyteusis utile duntaxat commune renunciant Abb. in c. constitutus. nu. 29. de relig. dom. Ias. in d. l. 1. nu. 39. Suarez.

Emphyteuticus contractus subiaceret constitutioni. l. 2. C. de rescindend. venditio. ut commune ostendit diligenter, & copiose Arius Pinel. ad eandem. l. par. capitu. 3. num. ultimo. E. Suarez.

Emphyteuticus contractus requirit de substantia scripturam. Ias. post alios. in l. 1. versic. stat ergo ex prædictis conclusio, quod de substantia huius contractus emphyteutici necessario requiratur a principio scriptura. num. 63. C. de iure emphyteu. Et hanc magis commun. opin. esse inquit Clarus in §. emphyteusis. quæst. 4. & Ofsac. decisio. 53. Marth. de Afflict. in dec. sacri cons. Neapol. dec. 72. nu. 7. ver. unde fuit mihi visum. & Bursat. cons. 26. num. 16. lib. 1. Quæ tamen doctrina, si sit consuetudo in contrarium non procedit, & propterea multi Docto. voluerunt, quod hodie scriptura non requiratur, & hanc opin. consuetudine approbari, ita consulendo scribit Socin. Sen. in cons. 167. num. 9. in 2. volum. cons. Vide Modern. in cons. Paris. Et hanc communem Docto. esse sententiam dicit Roland. a Valle. in consil. 87. num. 11. in 1. Tom. Kircho- nius, & P. Fichard.

Subdit ibi Ias. quod si finita sit emphyteusis per generationem, non intelligatur facta renouatio. alleg. Bald. in l. vnic. C. quando non peten. part.

Si post hæc verba, Sub ea conditione, sequatur particula, ut, tunc ea verba non facient conditionem sed modum. l. ea conditione. & ibi Bald. C. de rescind. vendi. unde infertur, quod si quis fundum in emphyteusim recipiat sub ea conditione, ut eum fundum teneat, ut Titius tenebat, tunc ea verba, sub ea conditione, nullam denotabunt conditionem: sed intelliguntur ea verba, id est sub eo modo, vel sub eismet modis & pactis, sub quibus Titius solebat tenere. d. l. ea conditione. C. de rescind. vendi. & ibi Bald. & Salicet. & Iason in l. debitori. C. de pactis.

Emphyteuticus contractus præsumitur, atque etiam præscribitur spatio 30. aut 40. annorum. Magis commun. dic. Ias. in l. 2. nu. 155. C. de iure emphy. & sequitur Mod. Paris. in 2. par. consue. Paris. nu. 34. I. Fich. Idem.

Contractus emphyteuticarius, aut feudatarius, seu liuellaris censentur & præsumuntur perpetui, si non appareat, quod sint concessi ad tempus, & sic concessio in emphyteusim seu in libellum censetur perpetua. Soc. plene cons. 50. nu. 15. in 4. vol. Bellacom.

Contractus censualis dicitur quando transfertur omne ius reservato censu. Emphyteuticus autem est, quando ultra canonem reservatur directum dominium. ita Barto. in l. 1. in prin. ff. de publi. & Bal. in 1. par. cons. 21. Ias. in d. l. 1. in 11. col. in 4. q. alleg. Imo. in d. c. ad audientiam. de reb. eccl. non alien. subiungentem fortius quod si in instrumento diceretur, concedo tibi talem rem in emphyteusim pro annuo censu, & omne ius quod habeo in illa re, iste non esset contractus emphyteuticus, sed censualis. & illa verba, concedo in emphyteusim, starent improprie, quod reputat notabile. vide Alex. in 2. vol. cons. 14. in 2. col.

Vnum etiam singulariter nota, & perpetuo tene menti, quod in dubio præsumitur contractus censualis. ita notab. vult Albe. de Rosat. in d. l. 2. in versic. quid de q. a me quæsit. refert & seq. Ias. in d. auth. Qui rem. ibi, & not. diligenter. & in d. l. 2. in 13. col. ibi, ad ista addite. ita etiam refert Soc. in prima parte cons. 167. in 2. col. & in cons. 266. in 1. col. vbi ita expresse tenet Dec. in cons. 138. Hip. sing. 95. Bellac.

Quid in contractu liuellario, vide Dec. cons. 164. Ang. aliquid in cons. 184.

Quid autem si dicatur concedo in emphyteusim, vel censum. vide Ias. in d. l. 2. in 65. col. ibi, octavo quæro.

Limita insuper d. l. 2. Ut non habeat locum in feudatario. Nam licet cesset in solutione per triennium: tamen non cadit à iure suo. ita notabiliter in terminis vult Cum. cons. 164. superius alleg. & Soc. in d. cons. 167. in 1. col. alleg. Spe. in tit. de emphy. §. nunc vero aliqua. ver. 85. & Imo. in c. 2. in 20. col. extr. de feu. vbi dicit, quod etiam si vassallus cessaret a solu. per mille annos non caderet a feudo. alleg. etiā Io. Fab. in l. 2. C. de iure emphy. & Lud. Ro. in l. 1. §. 1. ff. de publi. idem expresse vult Ias. in d. l. 2. in 13. col. vers. Quarto quæro. Vbi infinita alleg. max. Alex. in cons. 374. incip. viso themate suprascripto. quod est in 3. vol. cons. 9.

Et ista est communis opin. licet Bal. in c. si duob. extra de re

De Feudalibus, &

iudic. & alibi sæpe contrarium tenuerit. Idem.

Potest etiam limitari d. l. 2. nisi emphyteuta fuisset interpellatus. per id quod notabiliter vult Angel. in l. locorum. C. de omni agro deserto. lib. 1. vbi dicit, quod si ecclesia fecit citari emphyteutam quod solueret, tunc sufficit cursus sex mensium ad eum expellendum. Corf. in vers. emphyteuta. Et licet Ias. in d. l. 2. in 14. col. ibi, octavo quæro. nitatur hanc decisionem euertere: tamen ut ipse dicit, notanda est, quia magna est auct. Ang. max. cum non habeat contradicentem. intellige et procedere dictam regulam, nisi emphyteuta cessauerit solvere, eo, quia dominus erat eidem obligatus in tantundem. Nam tunc siue emphyteuta opponat compensationem infra tempus debitum, siue non, tamen res non cadet in commissum: quia licet compensatio non fiat ipso iure. l. si constat. C. de compensat. tamen hoc fallit quo ad pœnam evitandam, ut not. in d. l. si constat. & per glo. & Bald. in l. 1. illo eod. titu. bene facit ad hoc tex. in l. 1. C. de distra. pig. & ad istud quod fiat ipso iure re compensatio quantum ad pœnam evitandam, adduco Pe. de Anch. in cons. 5. Alex. in 5. vol. cons. 74. Feli. in c. transmissa. in 4. col. ext. de præscrip. Et ita in terminis huius quæstionis tenet Ias. in d. l. 2. in 19. q. & est in 19. col. allegat Imo. in c. bona fides. in 9. colum. ext. de depof. & Angel. in l. semel mora. ff. soluto matrimonio. & Ioan. Fabr. & Ioan. de Pla. in §. in bona fidei. institu. de act. vbi etiam ipse Iason in 18. colum. vbi infinitas allegat remissiones. Idem etiam vult Soc. in prima parte consil. 99. in 2. colum. vbi assignat rationem, quia pœna non committitur sine mora: & non est in mora, qui habet talem exceptionem. allegat multa quæ omitto. idem quoque in terminis vult Curt. consilio 70. in 6. colum. vbi dicit, quod in palatiis ita solet observari. Panorm. in dicto cap. bona fides. nu. 11. Idem.

Instrumentum emphyteusis non probat directum dominium. ita in terminis tenet Socin. in 2. parte. cons. 266 in fin. 4. colum. Vezin.

Instrumentum emphyteuticum an probeat dominium? Bar. in l. legata. ff. de adim. leg. tenet quod non. & ibi regulariter tenet quod ex instrumento concessionis non probeatur dominium. l. ad probationem. cum sim. C. loc. refert Ias. in d. colu. 69. vbi plura allegat. Idem.

Emphyteuta an teneatur domino ostendere instrumentum emphyteuticum, Spec. in d. §. nunc aliqua. ver. 141. tenet quod sic, per tex. in l. prætor ait. §. 1. ff. de eden. & ibi Ang. qui limitat esse verum, quando emphyteusis non negatur: alias secus. per regulam. l. qui accusare. C. de eden. & ita simpliciter refert & sequitur Ias. in d. colu. 68. ibi, 15. quæro. addo Panorm. in 1. par. cons. 74. vbi alleg. Bald. in d. §. 1. addo Bal. vbi loquitur in feudo in c. 1. §. cum dominio. in vers. nescire. in titu. de no. feu. & in l. 2. in ver. sed nunquid dominus feudi. C. quomodo & quando iu. vide Iacob. in vers. dictique vas. promiss. reco. in 5. & 6. colum. Idem.

Quid autem si emphyteuta fatetur emphyteusim, sed negat habere instrumentum. Ang. ibi refert Bal. dicere, quod incontinenti possit expelli tanquam finita sit emphyteusis. argu. l. si servus. C. quod cum eo. Quod limitat ibi Ang. nisi emphyteuta probeat se soluisse canonem per 30. annos. tunc enim præsumetur emphyteusis perpetua.

Subdit ibi Ias. in 69. colum. vnum perpetuo notandum. Quod si Rex, aut Princeps facit citari Baronem, ut sibi ostendat iura quæ habet in castris quæ possidet, alias quod illa sibi auferet: citatio erit ipso iure nulla: cum nemo suæ possessionis titulum ostendere cogatur. l. cogi. ff. de petit. hæredit. allegat Barto. post Andr. de Barrulo in l. 1. per illum text. C. de conduc. & procu. re. fisc. lib. 1. idem vult ipse Ias. in §. actionum. 39. col. in fin. instit. de actio. Vide tamen Iacob. vbi supra in 7. col. in contrarium tamen fac. quod vult Bald. in cap. 1. §. cum domino. in vers. nescire. in tit. de no. feu. vbi vult quod vassallus tenetur ostendere titulum inuestituræ. idem vult in l. 2. in vers. sed nunquid dominus feudi. C. quomodo, & quando iu. & ita tenet Dec. cons. 61. in 2. colu. vide Phi. in c. ordinarij. de offic. ordi. in 6. Idem.

Quantitas certa ut præstetur a principio domino emphyteuseos, pro primo ingressu, non est de substantia & forma contractus emphyteutici. communem dicit Clarus in §. emphyteusis. quæstio. 3. Ias. l. 1. numero 3. C. de iure emphyteu. Petr. Fichard.

Emphyteusis à patre recepta, vel alicui concessa pro se, & filiis, vel pro se, & filiis, & hæredibus; vel pro se, & filiis masculis; vel pro se, & descendibus simpliciter, vel pro se, & descendibus virilis sexus; vel pro se, & filiis masculis, & vna filia; vel pro se, & filiis masculis & fœminis; vel pro se, & filiis & nepotibus; vel pro se, & filiis fratris sui; vel pro se, & filiis legitimis; vel pro se, & filiis spuris; vel vsque ad tertiam generationem, aut quartam; vel nulla facta mentione, nec de filiis, nec de hæredibus; vel cum clausula, Quibus dederis; vel sub certo adiecto pacto; quomodo intelligatur, & ad quos aut successionis, aut institutionis, aut legari titulo transire potest. Et quid de emphyteusi in plures collata; quid si aliquis rem suam in emphyteusim accipiat: & quid si concessio ipsa in emphyteusim esset nulla?

C A P. I I.

Pater stipulans rem emphyteuticam pro se, & suis filiis, ordine successiuo stipulari cœsetur, & sic durante vita patris, primò ad ipsum emphyteusim ipsa spectat, ac ad eam admittitur, & post eius mortem filij, filiarque admittuntur, secundum Glo. in l. Gallus. §. 1. ff. de lib. & posthu. Bar. Bald. & ceteros omnes in l. quod dicitur. ff. de verb. obl. Calderinum consi. 12. in titu. de loca. Capra consi. 5. col. 1. Cur. Sen. consi. 73. colum. 5. Ancha. consi. 143. in prin. & consi. 225. nu. 7. Barba. consi. 18. col. 8. vol. 2. Ias. in l. 2. nu. 186. C. de iure emphy. Io. de Amicis. consi. 133. nu. 9. vbi affirmat cum dicta opinione totum mundum transire, & Corn. quoque consi. 47. num. 5. vol. 4. & Paris. consi. 23. num. 129. vol. 1. & in effectu ista est communis opinio, communisque obseruantia. Viuius opi. 250.

Pater quando recipit emphyteusim, pro se & filiis, vt supra dictum est. possunt filij repudiare hæreditatem paternam, & emphyteusim retinere. gl. in c. 1. in tit. an fil. vel ag. & ibi Bald. & in l. etiam. ff. sol. mat. tenent q. non. & ita tenent Lud. Ro. in d. cons. 35. vbi refert quod ita tenet Bal. in d. l. etiam. & in l. 2. C. de suis, & leg. idem videtur velle Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 361. incip. viso statuto. Contrariam opin. tenet Sali. in d. l. 2. vt ibi refert Ias. in 74. colum. ibi. 3. querit Salic. eo quia pater non quæsit eis emphyteusim, vt hæredibus, sed vt filiis. quod facere potuit. l. quodcunque. & l. quod dicitur. ff. de verb. obl. & §. emphyteusim. in authen. de non alienan. quamuis secundum eum secus sit in feudo. & allegatis aliquibus dicit Iason ita se habere communem conclusionem: vt firmant Barto. & Doctor. in d. l. quod dicitur. & in d. §. pactus. sed si diceretur pro se & hæredibus tunc vtrunque requiritur, scilicet quod sit filius & hæres. vt vult Barto. in d. §. si liberi. per d. §. emphyteusim. refert & sequitur Iason. vbi supra. vbi multa allegat, maxime Barto. in d. §. pactus. & Salic. in d. l. 2. q. 22. Alex. in 2. vol. consi. 9. Adde Alexan. in terminis in 5. volum. consi. 124. vbi dicit, quod si vnus ex filiis sit institutus in re certa, quando inuestitura cantat solum pro hæredibus, tunc filius ille nō habebit partem in re emphyteutica, licet in hoc Ias. vbi supra col. 75. dicat passum esse multum dubium, & Doctor. esse varios, istumque arti. longa indigere indagine. de quo etiam per Cur. consi. 82. col. 5. & per Alex. in 1. volum. consi. 44. vbi idem tenet, quod in illo consi. 124. idem vult in consil. 128. colum. pen. vbi dicit, quod quando inuestitura est pro filiis & hæredibus masculis & fœminis, requirit etiam quod sit hæres. Et hoc max. si adiiciatur legitimis & naturalibus, vt vult Alex. in 2. vol. consi. 56. vide etiam Alex. in 1. vol. consi. 80. colum. vlti. vbi videtur tenere quod licet non sit hæres, tamen admittatur ad emphyteusim, quando est pro filiis hæredibus & successoribus. Idem.

Sed an quando emphyteusis datur pro se & filiis suis, intelligatur pro existentibus in potestate tantum, an etiam pro emancipatis: & sic an veniat nepos ex fœmina? Specul. in d. §. nunc aliqua. versicu. 146. tenet quod non. contrarium tenet Salic. in d. l. 2. q. 4. refert & sequit. ibi Ias. in 74. colum. ibi, quæro querit. Idem.

An isto casu veniant filij naturales tantum? Specu. in d. §. nunc aliqua. versicu. 67. & sequentib. refert ibi Ias. & non dedit. Idem.

Quid in adoptiuis? Specu. vbi supra. versic. 68. tenet quod non veniunt adoptiui. alleg. l. fideicommiss. ff. de condi. & demonst. & c. ita dilig. 30. quæst. 3. refert Ias. vbi supra. vbi dicit, quod facit. l. si ita quis. §. fin. ff. de leg. 2. & melius text. in cap. adoptiuis. si de feud. sue. controu. inter dom. & agna. & Lud. Roman. & Pau. de Cast. in l. adoptiuum. ff. de in ius voc. & ibi Alex. in 1. not. Idem.

An autem in tali concessione, pro se & filiis, veniant nepotes? Salic. in d. l. 2. q. 6. tenet, quod non, per quatuor fundamenta. refert & sequit. ibi Ias. in 35. colu. vers. 6. querit. de quo etiam dicit esse videndum Barto. in l. liberorum. ff. de verbo. signific. Pet. de Anch. in clem. 1. de Bapt. Bal. & Imo. in l. Gallus. §. instituens. ff. de liber. & posthu. & late Bald. in l. maximum vitium. C. de lib. præter.

Addo Alex. in terminis in 1. vol. consi. 128. in pe. col. & eundem Ias. in l. de quib. in 6. col. ff. de legib. & in l. si quis id quod. in 5. col. ff. de iuris. omn. iud. vbi etiam allegat Alex. in 1. volu. consi. 91. addo etiam Alex. in terminis in 5. vol. consi. 17. Cald. in tit. de loca. consi. 11. alias 289.

Addit tamen Ias. in d. col. 75. quod si aliquis acceperit emphyteusim pro se, & filiis suis masculis, non comprehenduntur nepotes masculi ex filia. allegat Ang. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. & Spec. in loco præall. ver. 146. & Io. And. in add. Spe. in tit. de testam. in rub. facit secundum eum quod habetur in c. 1. §. si. in tit. qui feu. da. poss. & in c. 1. §. si. in tit. de success. feu. & per Bald. in d. l. maximum vitium. & Imo. in d. l. quod dicitur. Adde Soc. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de liber. & posthu. & Præposi. Medio. in d. cap. 1. §. & quia. in colum. in titu. qui feu. dar. poss. & in 15. colum. ponit rationes ad hoc. Bellacomb.

Pater suscipiens emphyteusim, pro se & filiis & hæredibus, non potest succedere filius nisi sit hæres. Alexan. consi. 129. vol. 5. Duran. in tract. de arte testam. tit. 1. caute. 10. communem dicit. Vezin.

An autem quando pater recepit emphyteusim, pro se & filiis mascul. possit vnus ex filiis donare partem suam in præiudicium fratrum suorum. Alexand. in 4. volumine. consilio 106. in prima colum. tenet, quod non. & in 5. volum. consilio 128. Idem.

Stipulatio patris emphyteusim, pro se & filiis recipientis simultaneè & illico, postquam adiecta est, vel ex post facto, & ordine successiuo an committatur, & effectum producat, queritur. in qua q. Bal. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. non statim, sed ordine successiuo committi & effectum fortiri, ita vt inquam pater ipse primo, & deinde filij ad ipsam admittantur emphyteusim, voluit. circa quam q. quia non multum expedit, aliter non insistam, sed aliam satis vtilem, & a Doctoribus magno tractatam cōstitui, & opinionum varietate subnectam. F. Turzan.

Emphyteusis acquisita a patre pro se & filiis, potest in testamento vni ex filiis tantum assignari, cæteris exclusis. Est magis commu. opi. teste Alex. consi. 124. consideratis. volu. 5. contra Bar. in l. vt iurifurandi. §. si liberi. de oper. libert. Contrariam opinionem dicit magis communem cum Bart. idem Alex. in consi. 107. in cā Nicolai. in prin. vol. 4. vide latissime p. Ias. in l. 2. vlt. q. C. de iure emphy. vbi supra omnes Doct. articulum disputat ad partes. & quæ habentur in apost. ad Alexand. consi. 8. lib. 3. Curt. tract. feu. 4. par. nume. 131. Adde videndum Berrian. consi. 138. volum. 2. quem refert & sequitur Alciat. in tracta. præsumpt. reg. 1. præsumpt. & communem dicit. Villalob. & Vezin.

Pater qui acquisiuit emphyteusim pro se, & filiis suis, non potest illam vni ex filiis in præiudicium aliorum prælegare: hanc esse communem opinionem attestatur Anto. Rub. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posth.

Fallit in quatuor casibus, vt per Anton. Rub. in d. §. morte. num. 86. eandem quætionem disputat Iason in l. emphyteuticariis. de iure emphyt. num. 207. vbi contrariam opinionem tenet, & eam limitat in tribus casibus. Fallit in multis casibus, quos colligere potes ex notatis per Crot. in l. qui Roman. §. duo fratres. ff. de verborum obligationibus. nume. 68. Don a Fina.

Emphyteusis data alicui pro se, & filiis masculis, vel pro se, & descendibus suis virilis sexus, eo casu non comprehenditur filius masculus ex filia. com. dicit Clar. §. emphyteusis. q. 36. vers. Pone. P. Fich.

Emphyteusis accepta pro se, & filiis nulla facta hæredum mentione, transit ad filios, etiam si non sint hæredes patris.

Com. V.I. Opin.

communem dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 35. in princip.

Et hoc casu, etiam si filij repudient hereditatem patris possunt, nihilominus succedere in feudo. communem dicit Clar. in d. §. q. 37. vers. Et ex hac. contra verò si emphyteusis concessa esset pro se, filiis, & heredibus, non transibit ad alios, nisi etiam heredes sint, neque poterunt hereditatem repudiare, & in emphyteu. succedere. Eadem quæst. 37. vers. in secundo. F. Fichard.

Emphyteusim quis accipiens pro se, & filiis descendentibus, si vnus ex filiis recipientis cessauit in solutione canonis per triennium, ita quod res cecidit in commissum, talis cessatio & caducitas obest etiam descendentibus vel agnatis vocatis ex tenore primæ inuestituræ. communem dicit Clar. in §. emphyteu. q. 8. vers. sed hic quæro. intellige, dummodo ea cessatio non sit facta in fraudem descendentium, vel agnatorum. P. Fichard.

Emphyteusi accepta pro se & descendentibus suis virilis sexus, non comprehenditur nepos ex filia: sed bene neptis ex filio. ita Bald. & Alexan. post alios. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de liber. & posth. vbi Alex. allegat plura iura. & infert ad no. quæst. de qua ibi per eum. & in 5. vol. consil. 24. in 3. col. & Benedict. consil. 82. in 2. col. Hippo. sing. 33. Tu de hoc vide etiam Ias. in l. maritus. C. de procur. Idem.

Quid si dicat inuestitura pro se & masculis. & vna femina: & habeat duas feminas, an incertitudo vitiet. vide in terminis Cald. in tit. de lega. consil. 12. alias. 290. Idem.

Emphyteuta acquirens emphyteusim pro se, & filiis, deinde decesserit, relictis duobus filiis, quorum vnus sine liberis decedat, emphyteusis non reuertetur ad concedentem, sed accrescet alteri fratri, communem dicit Clar. §. emphyt. q. 39. vers. pone ergo. P. Fichard.

Emphyteusis suscepta pro se, & filiis masculis & feminis (stante statuto excludente feminas à successione, propter existentiam masculorum) intelligitur ordine successiuo: & sic transit ad filios masculos primo, & eis deficientibus, postea ad feminas. Ita voluit Bar. in l. vt iurifurandi. §. si liberi. verb. idem prædicta vera nisi esset statutum. ff. de oper. liberto. Ita etiam firmat Sal. in l. 2. q. 17. vers. sed dubitari potest. C. de iure emphyteu. vbi allegat Bar. in d. §. si liberi. Et licet ille paulo post videatur intelligere dictum Bart. quando fuisset dictum (& heredibus) hoc tamen non obstat, vt declarat Soc. in consil. 79. num. 9. volum. 4. vbi refert Io. de Imol. in c. potuit, prope fin. vers. aduerte, quia si quis, & de loc. Et hanc opinionem allegando prædictam doctrinam Bart. firmat Alex. in l. heredes mei. §. cum ita. vers. bene facit, &c. ff. ad Trebel. & ibi idem sequitur Ripa num. 76. allegando Bart. in dict. §. si liberi, vt per eum. Et ita etiam consuluit Bartol. in consil. 60. nu. 3. volum. 1. Quam decisionem refert, & sequitur Ias. in l. 2. vers. quam decisionem. C. de iure emphyt. num. 191. & eam realiter firmat insignis Modern. Andr. Alciat. in tracta. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 32. num. 7. dum se remittit ad Bartol. in d. §. si liberi. dicens hanc opinionem Barto. esse receptam, &c. & illam etiam in effectu sequi voluit Corn. in consil. 145. per totum. vol. 1. E. Muscul.

Emphyteusis de sui natura est transitoria etiam ad feminas. communem dicit Clar. §. emphyteusis. quæst. 32. etiam si ecclesiastica sit. Si tamen emphyteusis concessa sit pro se, & filiis, tunc non veniunt feminae. communem dicit Clar. in dicta quæst. 32. versicu. Sed quid. Claro tamen non placet. P. Fichard.

Emphyteusis hereditaria mixta ad feminas transit, secundum communem per Burf. consil. 92. nu. 24. li. 1.

Emphyteusis ab aliquo sibi, & filiis, & heredibus, excepta non pertinet ad filium non institutum, vt commune aiunt Alex. consil. 129. lib. 4. Io. Duran. de arte testandi. tit. 11. caut. 10. latet Iul. Clar. de emphy. q. 37. Viuius lib. 1. opin. 132. ad fin. vnde qui talis emphyteusis bona possidet, hereditate patris sese immiscuisse censetur, vt recte commune ponit Viuius vbi supra. E. Suarez.

Emphyteusis alicui, & eius liberis tam masculis, & feminis eo in loco concessa, vbi superstitibus masculis femine excludunt, ad masculos tantum perueniet, & in eorum defectu ad feminas attinebit. commune inquit Curt. iun. consil. 171. num. 3. Brun. de statuto exclus. femi. in articulo. 8. q. 22. E. Suarez.

Emphyteusi accepta pro se & filiis, non veniunt filia: vt vult Arch. in c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. Rol. consil. 62. lib. 3. & si in emphyteutica materia masculinum non comprehendit femininum: quia in contractibus in quibus fit interpretatio contra illum in cuius commodum verba proferuntur iuxta materiam. l. veteribus. ff. de pact. masculinum non co-

De Feudalibus, &

capit femininum. refert & sequitur Imo. in c. potuit. in vltima col. extra de loca. qui dicit se ita consuluisse. & adducit. aliqua, quæ refert Ias. in d. l. 2. in 76. col. in vers. vlt. Sal. C. de iure emphy. vbi etiam ad hoc allegat Ludo. Roma. in consil. 35. & ita videtur tenere Fely. in c. in præsentia. in 20. col. in vers. Sed contrariam partem. & in cap. per tuas. in 1. col. vers. limita. 3. eo. tit. Et ita expresse vult Ias. in l. si quis id quod. in 5. co. vbi alleg. Alexan. in 1. vol. consil. 61. & in 2. vol. consil. 204. & in 5. liberos. in l. sed si hac. ff. de in ius vocand. & in aliis multis locis. idem vult ipse Ias. in d. l. veteribus. & in l. si extraneus. in 4. col. ff. de cond. ob causam. Bellac.

Emphyteusi accepta pro se filiis & nepotibus, an nondum concepti comprehendantur. Bar. in litem prætor. ff. de suis, & leg. tenet q. sic. per l. Paulus. §. Paulus. ff. de ope. liber. refert Ias. in l. 2. C. de iure emphy. vers. 12. quæro. vbi alleg. Bald. in l. qui se patris. C. vnde liber. & l. si in personam. C. de fideic. & Sal. in d. l. 2. in 19. q. Et an tunc veniant pronepotes. vide notabiliter Alex. tenentem q. sic. in 5. vol. consil. 125.

Emphyteusis si recipiatur pro se & filiis fratris sui, an proprii filij recipientis excludant filios fratris. dubium facit quia nunquam quis videtur velle præponere suæ propriæ alienam posteritatem: imo totum ecotra. l. cum acutissimi. C. de fideicom. & l. cum auus. ff. de condit. & demonst. & l. generaliter. §. cum autem. C. de instit. & substit. sub cōdi. fact. Bal. in d. l. cum acutissimi. in fi. determinat quod non. refert Ias. in d. l. 2. in vers. ficul. 13. quæro. Bellac.

Emphyteusis recepta pro se & liberis per lineam masculinam descendentibus, an si tales decedant relicta filia, & nullo masculo, filia isto casu admittatur ad emphyteosim. Paul. de Cast. not. tenet quod non. in l. maritus. col. viti. C. de procur. vbi dicit, quod ita videtur tenere Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 146. idem vult Alexand. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de libe. & posthum. & amplè in 3. vol. consil. 43. & pro ista opin. bene facit quod dictum est. supra in vers. emphyteusi accepta pro se, & filiis. vbi teneo, quod in hac materia. masculinum non capit femininum. Et dicit Ias. in dicta l. 2. in 79. col. cum sequentibus. ibi 21. quæro. quod ita alias de facto consuluit in fauorē Monasterij Sanctæ Catherinæ. & vide eundem Iaso. in dicta l. si maritus.

Adducit tamen ibi multa in contrarium, quæ transcribere non curo. vide ibi per eum. Et Bened. in consil. 82. in 2. col. & admittuntur nepotes ex filiis masculis non autem ex filiabus. Alex. in 5. vol. consil. 24. in 3. col. Bened. consil. 104. Adde etiam, q. tunc admitteretur filia, quando inuestitura dicit, pro se & filiis leg. vt vult Ias. in l. vnica. in 2. colu. C. quando non peten. al. Alex. in 3. volum. consil. 55. Idem.

Emphyteusis alicui & eius filiis concessa, non pertinet ad filias. commune aiunt Dec. consil. 336. num. 3. Loazes in l. filiusfamilias. §. diui. nu. 68. ff. de leg. lib. 1. Ioannes de reb. quotid. c. 3. magis commune censet Alex. in l. quod dicitur. nu. 24. ff. de verb. oblig. Ias. in l. 2. num. 193. C. de iure emphy. & in l. si quis id quod. num. 23. ff. de iuris. omn. iud. Did. à Couarru. lib. 2. resolut. c. 18. sed falsum, atque iniquum ostendit Arius Pinel. in l. 2. nu. 9. C. de bon. mat. quem nos alibi multis argumentis inuamus. E. Suarez.

Emphyteusis si recipiatur pro se & filiis legitimis: nunquid venient filij legitimati? Bald. & Salyc. in l. fin. C. de his, qui ven. æta. impet. dicunt quod non. & ita tenet Ias. in d. l. 2. in 78. col. ibi. 19. quæro. vbi alleg. Alexan. in 1. vol. consil. 128. & tandem subdit, quod veritas huius puncti pendet ab his quæ scribuntur in illa ardua quæstione. an legitimatus excludat substitutum. In terminis tamen istis adde Alexand. in 2. volu. consilio 60. vbi concludit quod legitimatus non admittatur ad emphyteosim ecclesiasticam: nec etiam ad eam quæ esset concessa per nobilem, vel nobili. & in primo volum. consilio 129. & consil. 94.

Addo etiam Fely. in d. c. in præsentia. in 9. colum. extra de probatio. vbi multa alleg. maximè. Imo. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. Bellac.

Emphyteusi concessa pro se & filiis spuris, an valeat talis concessio. Crem. sing. 129. tenet quod sic. Idem.

Emphyteusis alicui & eius filiis recepta ad naturales liberos non pertinet, commune affirmant Alexand. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebellian. Viuius libro primo. opin. 100. E. Suarez.

Emphyteusis accepta pro se, filiis & heredibus, an transeat ad extraneum. Alexan. in 1. vol. consil. 120. tenet quod sic. & in 4. vol. consil. 90.

Contrarium tenet in 2. vol. consil. 56. max. si sit verbum legitimis & naturalibus. vt ibi per eum. & in l. quod dicitur. in 17. col. & seq. de verb. oblig. Bellac.

Quid

Quid si accepta sit pro se & liberis, an veniant filii. tex. est quod sic, in l. 1. C. de cond. infer. & vult in terminis Alex. in 1. volum. conf. 80. in vlti. col. vbi multa alleg. & notabiliter loquitur Ias. in l. si quis id quod. in fi. 5. in princ. 6. colum. de iurisd. omn. iud.

Venient etiam nepotes ex filia, scilicet cognati. l. liberorum ff. de verb. sign. & d. l. 1. Ias. in l. si quis id quod. in 4. col. ff. de iurisd. omn. iud.

Vbi limitat, nisi adderetur verbum, seu dictio mascul. alleg. Spec. in d. 5. nunc aliqua. vers. 146. & Bald. in d. authen. si quas ruinas. & Docto. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. Idem.

Emphyteusi, quam aliquis sibi, suisque liberis suscepit, renuntiasse is videtur, qui patris bonis simpliciter renuntiavit, commune asserunt Ias. in l. si non fortem. §. libertus. nu. 34. & num. seq. ff. de condit. indeb. Viuius lib. 1. opin. 132. in fin. E. Suarez.

Emphyteusim si quis acquisiuit pro se & filiis: non veniunt feminae, secundum veriorum sententiam per Rol. conf. 58. nu. 2. lib. 3. & nu. 63. vbi quod emphyteusis acquisita pro se & filiis, non comprehendit nepotes: & d. conf. nu. 66. quod inuestitura in qua copulantur descendentes inuestiti tam masculi quam feminae, intelligitur de feminis non existentibus masculis, & copulatiua masculis & feminis posita in inuestitura feudali, copulat verbum & non sensum, & potius intelligitur appposita in vim ordinis, quam vt si non extarent masculi, tunc feminae debeant admitti: alias secus, ex not. per Rolan. d. conf. num. 67. Bellac.

Emphyteusi accepta pro se & heredibus, an comprehendantur nepotes ex filia. tex. est quod sic, in l. ex facto. §. si cum ibi not. ff. ad Treb. vbi per verbum, heredibus, comprehenduntur alij descendentes ultra filios. oportet tamen qd ad hoc vt isto casu admitatur talis nepos ad emphyteusim, quod sit haeres. Et quod veniat filia fratris cum alio fratre, seu patruo, quando est pro heredibus, tenet amplè Corn. in conf. 263. Idem.

Emphyteusis pro se & heredibus, dicitur hereditaria, secundum communem per Bursat. confil. 92. num. 23. lib. 1. Idem.

Emphyteusis si recipiatur pro se & heredibus, quibuscunque: an veniant etiam legatarij in feudo? Bald. determinat qd sic, in c. 2. in pen. col. de prohi. alie. feu. per Fed. refert & sequitur Ias. in loco praeleg. vers. 14. quæro. vbi alia multa allegat & in terminis tenet idem Ias. in l. quædam. §. nihil. ff. de eden. alleg. Bal. in c. imperialem. in pen. col. de prohi. alie. feud. per Fed. & in c. 1. §. donare. in tit. qual. olim feu. pot. alien. & in l. 1. in 48. q. alleg. 34. q. de rer. diuis. & Alex. in d. §. nihil. facit secundum eum, quia dictio, quibuscunque, quæ est geminata, debet aliquid operari. l. balista. ff. ad Treb. & idem dicit in feudo. allegat multa, max. Alex. in l. si patroni. ff. ad Treb. Idem in terminis de emphyteusi, tenet Soc. in 1. par. conf. 95. in vlti. col. de quo per eundem in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de liber. & posthum. & ibi amplè per Alex. Barb. in l. cum acutissimi. in 7. col. C. de fideic. Alex. in 5. vol. conf. 19. in 3. col. vers. non ob. etiam si in contrarium: & in l. quod dicitur. in penul. colum. de verb. oblig. pro concordia videtur sic dici posse, Aut dictio quibuscunque profertur à lege, vel statuto, & tunc recipiat restrictionem de habilitate: Aut ab homine, & tunc secus. Bellac.

Emphyteusis alicui, & eius heredibus concessa, ad feminas spectabit: commune ait Bero. q. 18. in prin. Iul. Clar. de emphy. q. 32. ver. hæc tamen conclusio. E. Suarez.

Emphyteusis, quæ in aliquem collata est, atque in eum deinde, qui ab ipso nominabitur ad omnes heredes tum testato, tum intestato succedentes spectat, si nemo nuncupatus reperiatur. commune pronuncio ex Alex. conf. 222. nu. 3. lib. 6. doct. conf. 542. nu. 3. Soc. in l. 1. §. per procuratorem. nu. 5. ff. de acquir. poss. Ias. in l. stipulatio ista. §. si quis ita. num. 2. ff. de verb. obl. Hippo. sing. 580. atque id sanè & æquum & bonum est. E. Suarez.

Emphyteusis alicui, & eius legitimis heredibus indulta, proximos tantum ab intestato successuros, non & extraneos testamento institutos admittit. commune aiunt Curt. iunior in l. vna. num. 11. C. quando non petent. part. latè Pinel. in l. 2. num. 9. C. de bon. mater. vt & illa emphyteusis, quæ alicui, & eius heredibus accepta simpliciter est, extraneos heredes omnino respuit: quod receptum esse in literas miserunt. Alexan. conf. 23. lib. 1. Paris. conf. 84. & conf. 85. lib. 4. & qui multos cumulant, & contrarium receptius testantur Iul. Clar. de emphyt. quæst. 28. vers. tertius est casus. & Viuius lib. 1. opi. 99. E. Suarez.

In emphyteusi concessa heredibus regula est quod sub nomine heredium etiam extranei includuntur. l. sciendum. l. heredis appellatio. ff. de verbo. signifi. & l. in annalibus. C. de legato. ista vero iura, quæ ad hoc per doct. allegantur, de numero heredium videntur loqui, vt omnes veniant in infinitum, probatur etiam ista conclusio ex eo quod nomen heredes generale est, & in plures species distinguitur, vt instit. de hered. qualita. & differ. in princip. nam haeres dicitur, id est dominus. in litem Mela. §. legis. ff. ad l. Aquil. & secund. istam conclusionem arguit Ang. conf. 350. clarissime frater. & procedit hoc, etiam si dicatur pro heredibus suis. l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de verbo. oblig. not. Spec. in tit. de emphyt. §. nunc vero aliqua. vers. 113. Bar. & doct. in l. Gallus. §. etiam. ff. de liber. & posthu. & Alex. conf. 9. volum. 2. ista vero regula fallit, quando dicitur de heredibus masculis tunc enim non veniunt extranei, sed duntaxat descendentes. secun. Rain. de Forliuio in d. ipu. incip. quidam habebat duos filios. quem sequitur Bal. in l. Gaius. ff. sol. mar. & in d. l. Gallus. §. etiam. in fi. dist. Bar. quem refert cum concordantibus traditis ibi per eum Alex. & in l. quod dicitur. ff. de verb. obl. & conf. 105. perspectis. volum. 1. Coarctatur secundo prædicta conclusio non procedere, quando aliqua coniectura esset in contrarium, vt verba de extraneis heredibus non intelligerentur, vt est tex. in l. ex facto. §. si ff. ad Treb. ibi enim conditio si sine herede decesserit, intelligitur tantum de liberis, quia illa conditio etiam si intelligeretur de extraneo herede, quodammodo impossibilis redderetur, vt declarat Abb. in c. in præsentia. de probatio. in princ. glo. Barto. & doct. in d. §. fin. Ang. conf. 305. & conf. 265. Cuman. conf. 125. Alex. conf. 105. vol. 1. & conf. 117. vol. 2. interpretatur & limitatur postremo ista regula, quando emphyteusis fuisset concessa ab ecclesia alicui, & heredibus suis, tunc quippe ad extraneos heredes non porrigeretur. §. emphyteusim. in authen. de non alien. & not. Bart. in l. etiam. & ibi Alex. ff. sol. mar. & idem Alex. fatetur istam esse communem opin. conf. 23. opportune consideratis. vol. 1. imo in d. l. ex facto. §. fin. 2. Dec. in d. cap. in præsentia. num. 153. & seq. & conf. 117. Afflict. decis. 100. vel ex Goz. conf. 39. Ruin. conf. 161. vol. 1. Paris. conf. 84. & 85. vol. 4. & Boer. decis. 268. nu. 7. & Clarus cum aliis signatis per eum tracta. de iure emphyt. q. 28. vers. Tertius est casus. vbi congerit Doctor. contraria sententia, videlicet, quod ipsa emphyteusis transeat ad extraneos heredes, refertque istorum opinionem magis communem esse, & copiose declarat. Sed in decisivis nunquam recederem à prima sententia Bartoli & sequacium, tum quia secernitur realiter magis communis, tum etiam, siquidem consuetudine seruatur, vt affirmat consulendo Thobias Nonius post alios coaceruatos per eum conf. 2. nume. 30. & seq. Viuius opin. 245.

Verba hæc, (& heredibus, &c.) licet in feudis restringantur ad liberos masculos regulariter, si aliud non appareat: tamen in emphyteusi restringuntur generaliter ad liberos tam masculos, quam feminas, per tex. in §. emphyteusim. in auth. de non alien. vt per eum: & ita se habet com. opi. vt per Alex. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. vbi reprobat Bal. contrarium tenentem in loco, de quo ibi per eum, cum concordantibus vt per Rui. in conf. 24. super his, de quibus quæritur. nu. 9. & in conf. 160. videndum est vtrum. num. 12. vol. 1. Soci. iun. in conf. 79. nu. 6. vol. 4. E. Muscul.

Emphyteusis recepta à priuato in qua appositum est verbum heredes, quid operetur tale verbum? dic, vt per Rol. conf. 53. col. fi. post med. lib. 3. Quid in emphyteusi recepta ab ecclesia pro se & heredibus, vide ibi. Idem.

Pro se, filiis, & nepotibus. Nunquid isto casu possit pater emphyteusim in totum vni filio prelegare seu relinquere? Istâ q. ponit vltimam in ordine Ias. in d. l. 2. in 80. col. cum seq. ibi 22. & vlt. C. de iure emphy. & dicit eam multum disputabilem. & vt illa lex pulchro sine claudatur, intendit eam excutere plenius quam scrip tum habeatur. Arguit igitur ad partes. Et pro parte affirmatiua alleg. Imo. in d. c. potuit. in vltima carta. & in l. si domus. §. si ad fi. & in l. apud Iulianum. §. si quis alicui. & in l. filius fa. §. cum pater. ff. de lega. 1. Alleg. etiam Ludo. Rom. in conf. 35. Petr. de Anch. conf. 143. incip. Pro domina Paula. Adduc. pariter Bal. in auth. si quas ruinas. in pen. col. C. de sacrosan. eccl. & in l. 1. ad fi. C. per quas perso. acq. vbi limitat duobus modis. 1. nisi filii fuissent emancipati. 2. nisi emphyteusis præcessisset beneficium concedentis, non autem ex re patris. idem vult ipse Bal. in cap. 1. in ver. quærit hic. glo. in tit. an agna. vel fil. Allegat etiam Paul. de Castr. conf. 161. incip. in causa quam Mag. dominus Titus. quod tamen est 163. Ad id ibi Ias. aliam limitationem, scilicet quando pater fuisset auctor huius acquisitionis. alias secus. allegat Alex. conf. 159. cum

Com. V. l. Opin.

eum sequentibus, quod est in quarto volum. conf. 106. cum sequenti. Tu pro ista parte adde in terminis Soc. in 1. par. con. fil. 25. in 4. & 5. col. vbi adducit decem fundamenta, & dicit q̄ ita consuluit: & responderet ad ea quæ in contrarium allegari possunt. Idem.

Et tenendo istam partem. dicit Ias. q̄ succederet pulchra quæstio, de qua per Ioan. And. in d. §. nunc aliqua. vers. 77. videlicet si pater disponderet, q̄ fundus emphyteuticus ad vnum filiorum perveniret, neminem nominando, de quo esset intelligendum, & tandem dicit q̄ dominus posset eligere: & non eligendo pertineret ad omnes.

Pro parte autem neg. adducit Spe. in d. §. nunc aliqua. vers. 78. & Bar. in l. vi iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. & in conf. incip. dominus Amatus. quod est §. licet Ias. non dicat. & finis illius consilij, qui errore scriptorum ponitur alio conf. ut dicit Ias. est conf. 60. licet etiam hoc ipse non dicat.

Et pro ista parte allegat Bald. sibi contrarium in l. item videndum. §. nunc videamus. ff. de pet. hered. vbi refert quod ita consuluit Iac. Butr.

Eandem partem negatiuam dicit Iaso. tenet ipse Bald. in l. liberti libertatq; de oper. liber. & in l. apud Iulianum. §. si quis alicui. ff. de leg. 1. & Fed. de Sen. conf. 228. incip. factum tale est. duo fratres. Ang. in d. §. nunc videamus. & in consil. 191. alias 192. vbi tamen nihil de hoc dicit, sed hoc vult in consil. 311. incip. ex themate prædicto.

Allegat. & Pet. de Anch. sibi contrarium, in consil. 317. incip. in themate præsupposito tria sunt. quod tamen est consil. 319. incip. themate præsupposito sunt tria principaliter discutienda. vbi tenet, quod si alterata sit emphyteosis, q̄ possit transferri etiam in extraneos, quocunque tit. posset pater prælegare: ergo sentit q̄ secus esset vbi non est alterata, propter istud dicit Ias. limitari hanc secundam opinionem. Adducit etiam Alex. in d. consil. 89. cum seq. in quibus locis. dicit quod ista videtur magis communis opin.

Adducit præterea Lud. Rom. sibi contrarium. in l. vnica. C. quando non peten. par. & Sal. in l. fi. in 5. col. eo. tit. de iure emphyt. Et adducit Bald. in l. in insulam. §. fin. ff. sol. matr. vbi dicit. Pone quod duo inimici fecerunt pacem, & promiserunt ad inuicem se non offendere sub tanta pœna, applicanda ecclesie, deinde contrauerunt, & reconciliati remittunt omnem iniuriam & pœnam: tenet quod nihilominus non tollitur pœna acquisita ecclesie. quamuis esset ex pacto ipsarum partium. & alia adducit pro hac parte. max. Bart. in l. mort. causa. capit. ff. de don. caus. mort. vbi dicit, quod si pater accepit rem in emphyteosim pro se, filiis & nepotibus filij videntur adiecti post mortem patris: & a domino videntur capere causa mortis patris, & non a patre, ergo, &c.

Et subiungit ibi Ias. quod per ista redditur quæstio valde dubia, vt merito dici possit illud Virgilianum, hinc atq; hinc vastæ rupes. & quod in hoc passu non inuenit veritatem bene explanatam.

Tandem dicit, q̄ excellentissimus I. V. interpres. d. And. Barbat. in d. cap. potuit. dicit has opi. posse concordari per doctrinam Ang. in consil. 191. alias 181. quod tamen in ordine meo est 184. & incipit, ex forma & serie. Quod aut pater, qui prælegauit vni filiorum totam emphyteosim, aliis etiam filiis tantundem prælegauit: & tunc valeat prælegatum, & sic procedat 1. opi. alias secus.

Ipse verò Ias. putat hanc esse veritatem consideratis omnibus vt sit distinguendum, q̄ aut pater accepit emphyteosim pro se, filiis, nepotibus, & heredibus expresse adiecto hoc termino, heredibus, & tunc possit prælegare cui velit: & habet casum istum pro indubitato, quod apparet secundum eum: quia cum filij tunc veniant non vt filij, sed vt & heredibus: certè pro qua parte essent instituti heredibus, pro ea etiam parte venient ad emphyteosim, & non ultra, vt tenent Bar. & alij in l. Gallus. §. 1. ff. de liber. & posthu. & in d. l. quod dicitur. & in d. l. vi iurisiurandi. §. si liberi. Vnde tunc in potestate patris est, pro qua parte velit filios esse heredibus in emphyteosi, & sic facere, q̄ vnus habeat iure prælegati. Et ad istud vide Alex. in 5. volum. conf. 124. Barbat. amplè in 3. vol. conf. 89. & in 4. vol. conf. 66 in 5. co. & seq. Aut pater accepit pro se, & filiis, vt filiis, aut simpliciter, quo casu est idem: quia in dubio præsumitur accepisse pro filiis, vt filiis, non vt heredibus, vt volunt Bar. & doct. in d. l. quod dicitur. & in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indeb. & in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pact. cum similib. & tunc cum talis stipulatio patris quo ad filios conferatur post mortem matris, certè acquiritur filiis vtile ius, & vtilis actio ex contractu patris. l. quodcunque. §. 2. & ibi Bar. ff. de verb. oblig. & plenius in d. l. quod dicitur. & in istis terminis dubitant doct. nunquid possit pater vni prælegare. Et tunc distinguit, Aut

De Feudalibus, &

pater disponit in testamento de ista re emphyteutica tanquā de re filiorum, cum ius patris, quod in ea habet, sit finitum eius morte, & istud expresse apparet: & tunc si filij volunt succedere, ex testamento patris, tenet, quod tunc pater potuerit prælegasse: secus si nolunt venire ex testamento patris, vel testamentum est nullum, & hoc ex fundamento Lud. Rom. in d. conf. 35. & Imol. in dict. cap. potuit. Quia pater in testamento potest ita disponere de re ipsius hæredis, sicut de re sua propria, legando, vel quomodocunque disponendo. §. Non solum. instit. de leg. & l. vnum ex familia. §. si rem. cum similibus. ff. de lega. 2.

Aut pater disponit in testamento de ista re emphyteutica, non tanquam filiorum qui sunt futuri hæredes eius, sed tanquam de iure proprio. quod in ea habet, quod in dubio præsumitur. l. vxor patris. cum similibus. C. de leg. Vel si disponit tanquam de re filiorum filij nolunt venire ex testamento, & nolunt esse hæredes: vel aliter pater assignat inter filios, vel diuidit inter eos per actum inter viuos, assignat vni filiorum totā emphyteosim, ita quod non sumus in casu. d. §. non solum. & iste casus secundum eum est multum dubitabilis: tamen concludit quod nisi aliud expresse sit actum tempore, quo emphyteosis fuit. iuxta limitat. Spec. in d. vers. 78. & Petr. de Anch. conf. 114. (voluit dicere 317.) quod tamen est. 319. vt supra retuli: non possit tunc pater præiudicare filiis, vni eorum totā emphyteosim prælegando. max. per decis. Bar. in dict. l. mortis causa capit. super qua dicit facere maximum capitale.

Limitat tamen nisi pater aliis tantundem reliquisset in recompensationem.

Et subiungit, quod ista est veritas, vt ex solutione fundamentorum apparebit. Reliqua vide ibi per eum. Bellac.

Emphyteosis si concessa sit alicui pro se, filiis & nepotibus, an intelligatur ordine successiuo: & an tunc filius fratris præmortui concurrat cum patruo? Vide notabiliter Alex. in 5. vol. l. consil. 129. & concludit quod præferatur patruus in emphyteosi ecclesiastica. Vide Barb. in 2. vol. conf. 18. in 11. col. Ias. in d. l. 2. in 73. col. & Bened. in consil. 5. Vezinus.

Emphyteusim recipiens pro se, & fratre suo, & moriatur frater ante successionem sibi factam, seu ante ratificationem: an ex persona illius fratris mortui finiatur emphyteosis, vt si ipse receperat, Bar. in l. si quis vsum fructum. in princ. ff. de usufr. leg. dicit quod sic, per tex. in l. fundum cum mihi venderes. ff. de actio. empt. refert & sequitur Ias. in d. l. 2. in 77. col. in vers. Vndecimo quæro. vbi alias remissiones allegat. Addo Alex. notabiliter in 5. vol. conf. 24. Bellac.

In emphyteusi concessa priuato comprehenduntur naturales, nisi conditio concedentis aliud suaderet, secundum communem adfectionem Doct. quam sequitur, & citat Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. Abb. Dec. nu. 36. & Moder. in c. in presentia. de proba. Contrarium vero tenuit Ang. in l. generaliter. §. cum autem. C. de instit. & substit. quoniam verba dubia in contractibus interpretanda sunt contra illum qui stipulatur. l. veteribus. ff. de pact. & verba in dubio proprie accipiuntur. l. 1. §. is qui. ff. de actio. & oblig. filius vero naturalis non dicitur proprie filius. ff. de his qui sunt sui. et istā partem scribit esse veriorē Dec. in loco præcitato. Tandem ipse conatur præfatas opiniones ad bonam consonantiam, et concordiam reducere, quam videndam, suademus, quia est verissima. Vinius opi. 246.

Emphyteusim recepta vsque in tertiam generationem, an recipiens computetur, etc. vide not. Alex. in 3. vol. conf. 111. in 4. col. seu in 2. dubio. et consil. 125. vol. 5. Soci. conf. 25. in 1. par. Idem.

Si res sterilis data sit in emphyteusim vsque in tertiam generationem, durat perpetuo. Lud. sing. 368. al. Bar. in l. quicunq; de omni agro deser. libro vndecimo. C. adde eundem Lud. singul. 628. Vezinus.

Emphyteusis concessa vsque ad tertiam generationem expletam comprehendit non solum nepotes (Adde ad rem Anton. Gabr. de iure emphyt. conclus. 4. libro 3.) sed etiam pronepotes, si tamen concedatur in tertiam generationem: non comprehendit nisi nepotes. Lud. Goza. conf. 25. nu. 16. comm. dicit ex Alex. conf. 125. vol. 5. B. Villal.

Concessio in emphyteosim facta vsque in quartam generationem, qualiter sit intelligenda. Vide notabiliter Ias. in d. l. 2. in 65. col. ibi. decimo, etc. et Alex. in 3. vol. conf. 111. in 4. col. in 2. dubio. et in 5. vol. conf. 125. Et ibi vers. 11. quærit Bald. ponit quid si fiat in cunctam generationem an includantur filij filiarum. Et in 66. col. ibi. unum tamen casum notare, an qñ quis accepisset fundum sterilem in emphyteosim usq; in tertiam generationem, quæ sua opera reddidisset fertilem, an posset retineri ultra tertiam generationem. Vide ibi per eum. Idem.

Emphyteusis quando est concessa fœminæ, & sic à principio est fœminea: si in ipsius concessione sit mentio de filiis, veniunt etiam & fœminæ, quod probatur ex communi concl. quæ habet, quod fœminæ in feudis non succedant tanquam incapaces. cap. 1. qui feud. dar. pos.

Limitatur tamen ea concl. locum non habere in feudo materno, seu fœmineo, quod originem sumpsit in fœminis. glo. in §. & quia videmus, qui feud. dare poss. tex. in c. 1. de nat. succes. feu. ita in emphyteusi concludit Rol. consi. 76. nu. 6. & nu. 7. & seq. lib. 3. vbi dicit communem, quam declara, vt per eum ibi, vbi ponitur casus de emphyteusi concessa fœminæ, pro se suisq; filiis, & quæstio est, inter neptem ex filia, & nepotem ex filio. Bellac.

Emphyteusis si concessa fuerit alicui cum clausula, & quib. dederis, & c. transit ad extraneos heredes, maxime quando heres extraneus esset institutus in testamento. Et hanc communem omnium doct. sententiam esse referunt Cur. iun. in consi. 1. col. 1. & in consi. 4. col. 1. & Rol. a Val. in consi. 42. nu. 9. & 10. in tom. 1. consi. Kirchoius.

An autem si concessi fundum in emphyteusim sub certa pensione adiecto pacto, q. de fructibus fundi deberes quid in perpetuum alicui dare: & cesses triennio, adeo quod fundus ad me reuersus est ob canonem non solum triennio, teneat illi in perpetuum ad illud quid. Vide Angel. Paul. de Cast. Alexan. & docto. in l. adoptiuum. §. patronum. ff. de in ius vocan. Ias. in d. l. 2. in 2. colum. quæst. 23. vbi videtur inclinare, tale ius non esse illi quæsitum, sed posse reuocari de quo per eundem ibidem.

Emphyteusis in plures simpliciter collata singulis quibusque eorum pro virili portione censetur elargita, vt commune ponit, atq; accuratè declarat. vir magna laude dignus, ac mihi charissimus Io. Ronchegallus Gioldus in l. eandem, num. 228. cum seq. ff. de duob. reis. E. Suarez.

Sed quid si aliquis rem suam ab alio in emphyteusim accipiat, an sibi in dominio præiudicet. Bar. in l. si rem aliquam. & ibi Alex. distinguunt inter scientem & ignorantem, & sequitur Ias. qui alia allegat in d. col. 69. ibi. Sextodecimo. quæro. & ibi ponit an error possit reuocari. & dicit quod sic. allegat Io. And. in d. §. nunc aliqua. vers. 69. Idem.

Quid si concessio in emphyteusim sit nulla ratione longioris temporis, vel alicuius rei, an in totum vitietur, vel pro parte. Iaso. notabiliter & copiose in d. l. 2. in 66. col. & seq. ibi, 12. ultra Bald.

Quid si res simpliciter data in emphyteusim sit, nulla facta mentione de filiis, nec de hæredi. vide Ias. in d. l. 2. in 76. col. ibi 10. quæro. Bellac.

Inuestitura per quem est fienda, quot & quibus rationibus renouatur, & an filij simul cum patre concurrant, & quo ordine, si in stipulatione dicatur, pro se, & filiis suis, vel pro se & filiis suis masculis & fœminis.

C A P V T III.

Inuestitura rei emphyteutica fienda est per dominum. non autem per procuratorem d. l. fin. in verbo, sed ipsos dominos, & ibi Ias. in 10. col. & seq. vers. 13. no. Vezin.

Inuestitura renouatur ratione mutata successionis propter tria. primo propter commoditatem domini circa laudimium. secundo propter obligationem canonis ad quem nouus emphyteuta aliàs non tenebatur. tertio quia expedit successori. nam deinceps attendetur generatio inuestiti. aliàs autem nec fieret renouatio finita generatione. & sic resolutio iure datoris. & c. ita Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sacros. eccl. refert Ias. in d. l. fin. in 9. col. in 1. not. & dicit Bal. in l. plures apochis. q. emphyteuta ad requisitionem domini tene. recognoscere rem emphyteuticam. sequitur Ias. in tract. feu. in ver. di. & que vas promiser. recognoscere.

Alia causa renouanda inuestitura est antiquitas seu vetustas instrumenti, secundum Bal. & Ias. in loc. præall. allegant glo. in auth. de hæred. & Falc. in princ. subdit Ias. quod istud procederet in quocunque contractu, in quo instrumentum esset antiquum. alleg. Imo. sub dubio forte. in l. 2. in pen. col. ff. solu. matr.

Alia est causa ratione necessitat. dupliciter vno modo. scilicet ex conuentione facta de renouan. puta de tertia in tertiam generationem. gl. in §. neq; illud. in auth. de non alie. se.

cundo modo si oritur necessitas ex consuetudine renouandi. arg. l. domini prædior. C. de agri. & cens. lib. 1. 1.

Alia & 4. causa renouandi. inuestitura est, ratione tollenda obscuritatis & difficultatis probationum: vt quia per antiqua instrumenta non apparent fines noui: sunt enim variati. arg. l. eos. ff. finium regund. & l. Titius. ff. de actio. empt. & l. si prædior. ff. ad l. Falc. & ista dicta Bald. sequitur Petr. de Ancha. in clemen. 1. de pœnis. & Fulgo. qui multum ea commendat in d. authen. si quas ruinas. de ista etiam materia ponunt cano. in cap. 1. extra de preca. ita fere formaliter dicit Ias. in d. l. fin. in 10. col.

Et ibi addit duas alias causas, per quas debet fieri renouatio inuestitura, prima, quando instrumentum esset deperditum: quia tunc emphyteuta potest petere renouationem. alleg. Spec. in d. §. nunc aliqua. in vers. 140. per text. in l. chirographis. ff. de adm. tut. & in l. 2. & ibi Barto. C. de discus. lib. 10. & in c. fin. extra de fide instrum. & Lud. Roma. in l. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infect. addo Feli. in cap. accedens. el. 1. in 1. col. vt lite non conte.

Secunda, quando ius directi domini mutatur in alium: vt quia dominus ius suum alienat. alleg. Specu. in ver. 165. in dict. §. nunc aliqua. per text. in l. omnes. in fin. ff. usufr. quemad. caue.

Intelligitur etiam facta renouatio, quando fit concessio duobus in solidum. vno enim mortuo alter videtur tacite renouatus. ita Ias. vbi supra alleg. Bal. in l. vnica. in 1. q. C. quando non peten. par.

Et per istam rationem ego addo, quod dicetur etiam tacita renouatio, quando duo accepissent emphyteusim, ita quod post mortem eorum reuertatur ad ecclesiam: quia vno mortuo videtur alter renouatus, per ea quæ vult Panor. in 2. parte consi. 103 & Ias. in l. 2. in 78. col. ibi, 17. quæro. eod. titu. Ludou. Roma. consi. 19.

Vbi promissa est renouatio, non potest res alteri concedi. l. ne cui. & ibi Bal. C. loca. refert Ias. vbi supra in 10. colum. ver. Adde.

Si inuestitura dicat alicui, pro se & filiis suis, an filij concurrant simul cum patre. Sal. vt refert Ias. in d. l. 2. in 73. colum. ibi quia tamen hæc glo. & c. tenet q. non: sed quod veniunt ordine successiuo. ad quod etiam Ias. allegat Barto. & alios in l. Gallus. §. 1. ff. de libe. & posthu. & in l. si tibi. §. pactus. ff. pact. & in l. quod dicitur. ff. de verbo. obl. & in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indeb. & Lud. Rom. consi. 22. incip. pro proposito. & in consi. 35. addo Alex. in 5. volum. consi. 129. vbi etiam alle. Bal. in l. liberti. C. de oper. libe. & in l. si mulieri. ff. de usufr. accr. & Paul. de Cast. in l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. de leg. 2. Addo etiam Barb. in 2. volum. consi. 18 col. 11. vbi all. Ludo. Rom. consi. 34. incip. visa facti serie. quod tamen est 35. idem vult Alex. in 4. vol. consi. 107. ibi 2. ratio: & in 5. volum. consi. 17. in 2. dub. Idem.

Quid si stipulatio dicat, pro se aut filiis suis, an intelligatur ordine successiuo. dic. q. sic. secundum Bar. in l. vxorem. la. 2. §. testamento. ff. de leg. 3. Imo. & Pau. de Cast. in l. eum qui. §. qui sibi. ff. de verb. obl. Pau. de Cast. in l. Gaius. ff. sol. matr. Bal. in l. si. C. com. vtr. iud. Alexan. post Barto. in l. post dotem. col. 12. ff. solu. matr. Idem.

Sed quid si dicatur in inuestitura, pro se & filiis suis masculis & fœminis, an primò veniant masculi quam fœminæ. Sali. in d. l. 2. vt ibi refert Ias. in 73. colum. ibi, 2. quærit. tenet quod non. quinimo vult quod pariter admittantur nisi consuetudo esset in contrarium. quamuis aliud sit in feudo. all. Barto. in l. vt iurandi. §. si liberti. ff. de ope. libe. & ibi all. Ias. alia multa. adde quod ita in terminis tenet Ange. consi. 184. vbi no. loquitur.

Et dum Ias. istud limitat, nisi vigore statuti masculi præferantur fœminis: nam tunc recipiens videtur dispositio huius statutarie se conformare. all. multa. Idem.

Emphyteusis an accrescendi ius admittat, & quando, & quousque.

C A P. IIIL.

Emphyteusis accrescendi ius non admittit, vt frequentibus interpretum calculis comprobatur refert Deci. consil. 326. num. 1. & qui benè explicat Iul. Clar. §. emphy. quæst. 39. Bart. in l. si mihi & Titio. ff. de verb. obl. & in l. fraudati. ff. de publica. Bal. in l. vnica. §. 1. C. de cad. tol. in auth. si quas ruinas. C. de sacros. eccl. in l. 1. C. quando non peten. part. & in l. legatarius. & ibi Alex. ff. de

de leg. 1. vbi Alex. dicit, quod nunquam habet locum ius accrescendi postquam semel fuit ius alteri quæsitum, licet postea deficiat, præterquam in usufructu. l. 1. §. si. ver. sed in usufructu. ff. de usufructu. accre.

Et partem istam tenet Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 158. vbi dicit, quod in feudo nouo non habet locum ius accrescendi. pro quo est tex. in c. 1. de duo. fra. de no. benef. inue. & in c. 1. in tit. de duo. fra. à cap. inue. & ita vult Bal. in 1. par. cōf. 119. & Lud. Ro. conf. 315. de quo vide in tit. de feu. in Rub. de iu. accrescen. fo. 93. & Cor. in 3. vol. conf. 285.

Idem etiam vult Panor. in 2. par. conf. 103. vbi dicit secus esse, si dictum foret quod post vitam amborum res ad directum dominum rediret: quia tunc accrescit alij, eo viuentē.

Item secus esset si cuilibet foret data emphyteusis: quia tunc vno moriente accrescit alteri. Soci. in 1. par. conf. 50. Alex. in 5. vol. conf. 13. in ult. col. aliqua al. pro hac parte. & ita vult in 5. vol. conf. 22. in 3. col. ver. 4. ratione. Tamen ipse Alex. in d. conf. 13. tenet contrarium. vide per eum.

Item præmissa vera, nisi emphyteusis esset paterna: quia tunc secus. vt per Bar. in d. l. si mihi & Titio. & in conf. 58. incip. ex themate prædicto. de quo late per Alexan. in 1. volum. conf. 44.

Habetur de materia remissiuè per Alex. in d. l. si mihi & Titio. & per Iaso. in d. l. 2. in 69. col. ibi, ultimo. circa hanc partem. C. de iur. emph. Alex. in 2. vol. conf. 204. Cor. in 2. vol. cōf. 122. in pen. & ult. col. Crotus in l. re coniuncti. in 49. col. cum seq. de leg. 3.

In emphyteusi nouiter concessa, vel iam effecta paterna, an locum habeat ius accrescendi vno ex emphyteutis decedente, vide Dec. conf. 263. vbi etiam an emphyteuta possint inter se diuidere in scio domino: & an emphyteusi concessa alicui pro se & descendentes masculis, comprehendatur filia. Dec. cōf. 319. Et dic quod emphyteusi pluribus concessa, videtur concessa pro virili. Et quando ius accrescendi habeat locum, & solui debeant melioramēta hæredib. eorum quibus finita est linea. Dec. conf. 326. & ibi quid si facta fuit in solidum, & emphyteusis finita, qualiter & quando renouari debeat. Deci. conf. 328. Plura alia in materia emphyteusis, vide per eundem Dec. cōf. 411. Et qualiter cognoscatur contractus emphyteuticus. Alex. conf. 117. lib. 4. Et quando quis accepit emphyteusim pro se & liberis suis per lineam masculinam descendentes & decedat relicta filia, an ipsa admittatur tanquam descendens ex masculo, vel repellatur prout faceret descendens ab ea. vide Castren. in l. maritus. C. de procur. vbi decidit quod non admittatur. Bellac.

Quæro, An in emphyteusi locum habeat ius accrescendi? Resp. quod secundum communem & receptam Doct. sententiam regulariter non habeat locum, vt firmat Alex. in l. si mihi & Titio. ff. de verb. oblig. & ibi Ias. nu. 10.

Limita tamen hanc conclusionem procedere, quando pluribus simul fuit concessa, secus quando vni, scilicet, patri recipienti pro se & filiis suis. Namque tunc si pater decedat relicta filiis, qui successerunt ei, inter ipsos habet locum ius accrescendi. Ita consuluit Barto. in conf. 58. Et cum Barto. transeunt omnes Doctores communiter, vt testatur Ias. d. l. si mihi & Titio. nu. 12. Et hanc sententiam firmat Bald. & Sali. l. 2. C. de iure emphyteutico. Alexan. conf. 21. num. 5. volum. 5. Mich. Grassus.

Emphyteuta tam privati, quam ecclesiæ, canonem in totum vel in partem non soluens, an & quando vel plenè, vel partim priuetur iure suo: & quo tempore canon solui debeat, quando non est dictum. Valetque argumentum de emphyteusi ad feudum: & cui nam incumbat canonis solutionem probare, & qualiter, si de ea inter dominum & emphyteutam quæstio oriatur.

CAPVT V.

Emphyteuta tenetur ad solutionem canonis conditione ex lege Zenonian. (Quando verò emphyt. excusetur à canonis solutione, vide Ioseph. Ludou. de iur. emphyte. conclus. vnica.) Ias. conf. 8. nume. 1. libro 1. & in l. 1. nume. 68. C. de iure emphyteut. communem dicit Clar. in §. emphyteusis. quæstio. 47. Villalob. & Charrian.

Emphyteuta non cadit à iure suo, per nō solutionem vnus anni, sed requiritur biennium Dec. conf. 138. nu. 7. communem dicit. Vezin.

Emphyteuta non cadit à iure suo per nō solutionem vnus anni: Sed requiritur biennium. Dec. conf. 138. nu. 7. communem dicit. An iudicis declaratoria requiratur super caducitate: ponit Moronus in tract. de fide, treuga, & pace. q. 32. nu. 1. vbi dicit satis esse declarasse dominum eius voluntatem alteri concedendo. & est magis commu. opin. vt ibi per eum. nu. 4. & dicit, quod vbi quis inuestituram intra tempus præfixum non petit, dicitur renunciare, quia contemnit. Bald. conf. 466. in 1. vol. Rol. a Valle in conf. 18. in 1. vol. Riminardus nouissimus in conf. 22. nume. 6. vbi communem dicit, & probat pluribus reportatis. Bonac.

Emphyteuta per biennium cessans à solutione annuæ præstationis, potest à domino auctoritate propria expelli. Suarez in verbo emphyteuta. num. 120. communem dicit. Idem quando est finita emphyteusis, vt est communis opinio, de qua Gozadinus in consil. 86. nume. 9. Clar. d. §. emphyteusis. Bonac.

Emphyteuta cessans cadit iure suo, etiam si ignorarit rem esse emphyteuticam, de rigore iuris, sed de æquitate datur huic hæredi (etiam si sit maior 25. annis) ex capite probabilis ignorantie restitutio in integrum ex clausula generali, si qua iusta causa &c. communem dicit idem Clarus in §. emphyteusis. quæst. 8. ver. proseguendo. Imo. in c. potuit. nu. 56. de locat. commu. dicit. intellige, nisi dominus velit probare scientiam. in dubio tamen præsumptio est pro hærede, quia scientia est facti, & factum non præsumitur nisi probetur. eod. ver. P. Fich. & Vezin.

Emphyteuta cessans, si rem emphyteuticam eo tempore quo cessauit, non possederit, non incurrit caducitatem, nisi forte dolo defuisset possidere, vel eius culpa factum esset quominus possideret. commu. dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 8. ver. quæro. P. Fichard.

Emphyteuta priuatur per non solutionem canonis: etsi sit vnus nummi. Ias. in auth. qui rem alienam. C. de sacros. eccle. nu. 16. com. dicit.

Amplia, & si ignorabat rem esse emphyteuticam, & non soluit canones per tempus statutum: cadit in commissum, sed tamen restituitur. Io. de Imo. in cap. potuit. de locato. num. 36. commu. dicit.

Amplia, quod si plures sint emphyteute: & vnus non soluit canonem, etsi omnes alij soluant: cadunt in commissum. Alcia. in l. 2. §. nu. 97. ff. de verb. oblig. commu. dicit.

Nota istas communes ad intel. l. 28. tit. 8. par. 5.

Fallit primo, si dominus noluerit: quia tunc non cadit in commissum: & tertius non potest opponere quod non soluit canonem. Ias. in l. 2. nu. 14. de iur. emph. com. dicit.

Fallit secundo, si per impetum guerræ non potuit laborare agrum emphyteuticum: taliter quod nihil collegit, non tenetur ad pensionem: si tamen tantum collegit quod sufficiat pro pensione, ad totam tenetur. Imol. cap. potuit, de locat. quem refert Ias. in l. 1. de iure emphyt. num. 92. C. & in l. possideri. §. in amittenda. ff. de acquir. possess. nume. 16. commu. dicit.

De iure regio in locatione. l. 22. tit. 8. par. 5. disponit quod si inquilinus, propter impetum guerræ, vel aliàs, vel per alium casum fortuitum, non percipit fructus qui sufficiant ad soluendam pensionem, deductis expensis si velit, potest domino dare omnes fructus, & per l. 23. sequentem, si locatio est facta per duos, vel tres annos quod confertur fructus duorum annorum, & facta locatione, quod deductis expensis, superest pro pensione soluenda: dominus recipit, aliàs recipit quod superest tantum.

Fallit tertio, si inueniatur quod non soluit, nisi vno anno, quia requiritur biennium continuum, nam post alium: secus tamen si interpellatur, quia non cadit. Dec. conf. 138. num. 7. communem dicit.

Fallit quarto, si soluit per tres annos proximiores, quod præsumitur soluisse per alios anteriores ab illis tribus. Curt. iun. conf. 96. nu. 5. commu. dicit.

Nota istam communem, etiam ad intellectum. l. 28. titu. 8. par. 5. & intellige istam communem, quando solutio trium annorum fuerit facta, quolibet de per se vnaquæque singulis annis, secus, si simul & semel soluisse, secundum Bal. in l. 2. de do. promiss. nu. 2. & alios quos congerit Steph. Auferius addit. q. 235. Capellæ Tholosæ. decis. B. Villal.

Emphyteuta privati non soluens canonem circulo triennij, & emphyteuta ecclesiæ biennij circulo cadit à iure suo. c. potuit, de locato, vbi doct. & in l. 2. C. de iure emphy. vbi not. Ias. sed

sed si emphyteuta iuraret, & postmodum canonem ipsum statim non solueret, haudquaquam expectato biennio, seu triennio, caderet quippe a iure emphyteutico, secundum Bald. cap. querelam. de iureiur. Alexan. consi. 85. & consi. 126. volum. 1. Corsetum in sing. in vers. emphyteuta. inci. Licet emphyteuta ecclesiarum, & Marcum Anto. Baueri in tracta. de virtute iuramenti. in consil. 10. vbi appellat opinionem istam communem esse. Clarus quoque cum aliis citatis per eum, in tracta. de iure emphy. quaest. 8. vers. & hoc quidem. vbi firmat contrarium.

Fallit in 3. casib. quos no. Ias. in auth. qui rem huiusmodi. C. de sac. san. eccl. nu. 10.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 114.

Fallit in 10. casib. vt per Dec. in auth. qui rem. C. de sacros. eccl. num. 6.

Fallit vt per Viui. in suis conclusio. vers. emphyteuta priuati.

Fallit vt per Marfil. in singu. 226. & 409. vide late per Anto. Trigo. sing. 33.

Fallit in 116. vt per Cagno. in dict. authen. qui rem. nume. 24. & seq.

Ampliatur hoc in tantum procedere, quod emphyteuta, qui tenetur ad canonem solum vnus nummi cadit emphyteusi si cessauerit per biennium a solutione, vt concludunt omnes doctores communiter in authen. qui rem. C. de sacrosan. eccl. & istam communem vltra Modern. in praecitata auth. sequitur, & citat Ripa in l. fin. num. 126. & seq. C. de reuocan. dona.

Ampliatur etiam secundo loco, si emphyteuta obligatus ad soluendum certum canonem soluerit excepto vno nummo, res incidit in commissum, vt not. Bal. in rub. C. de contrah. empt. quaest. 10. Oldra. consi. 28. Alex. late, in l. executione. §. item si ita. ff. de verbo. oblig. Ias. latius, qui ait istam communem opinionem in l. 2. nu. 54. C. de iure emphy. Goza. consi. 57. num. 15. & consi. 69. num. 9. & Riminal. consi. 381. nu. 5. & est gl. notab. in l. res bona fide. ff. de contrah. empt. volens, re vendita hoc pacto, quod nisi certa die totum pretium fuerit solutum, eam ineptam esse, pretio soluto intra tempus, excepto vno nummo, ineptam reputari. Ista conclusio ita explicita & ampliata limitatur non procedere in iure francandi, quia emphyteuta cadens iure suo propter canonem non solutum, non ob hoc videtur cadere iure luendi, aut francandi, secundum Veronensem relatum per Ias. in d. l. 2. in 3. notab. licet ipse Ias. arguat contra Veronensem, quod imo debet cadere etiam iure luendi, quia pactum de luendo videtur esse pars inuestiturae, & sic vult Ias. quod etiam in illa materia penali fieri debeat extensio, sed in hoc contrarium tenet Barba. consi. 51. volum. 1. quem sequitur Dec. in l. bona fidei. C. de pact. & in l. petens. in fi. eo. tit. & Ias. etiam sibi contrarius, qui certe reuocauit consilium in melius tenendo contrarium in l. cum quidam. in 7. not. ff. de liber. & posthu. quod imo in penalis non fit licita extensio ex identitate rationis, vbi abunde hoc probat dicens hanc esse communem opinionem: Modo pulchrum est scire, vtrum requiratur sententia declaratoria priuationis in conclusione ista in principio posita. in hoc vero articulo sunt opiniones variae canonistarum, de quibus per glo. & doct. in d. c. potuit. tandem non videtur necessaria, secundum magis communem opinionem, quam sequitur & allegat Ias. in d. l. 2. Cassadorus in 2. decis. in tit. de locato & condu. & Aug. Bero. in c. 1. nu. 43. de precariis.

Limita quando in tali triennio non percipitur nisi vnus solus fructus. Nam tunc requiritur lapsus duplicis triennij. ita Alexan. in l. diuortio. §. ob donat. circa fin. ff. solut. mari. allegat Bald. in l. adem. C. loc. idem vult Ias. in dict. l. 2. in 1. colum. vbi pro hoc alleg. bonum tex. in l. si sic constituta sit aqua. ff. quemad. feruit. amit. in verbo, duplicato constituto tempore amitti.

Et ad intellectum praemissorum vide Alex in 3. volum. consi. 106. 2. colum.

Limita etiam, nisi emphyteuta iurasset soluere canonem singulis annis. Nam tunc sufficit cessatio per vnum solum annum. Ita in terminis vult D. Alex in 1. volum. consi. 85. incip. non puto. repetito in eo. vol. consi. 126. allegat Bal. & Feli. in c. querelam. ext. de iureiur. & alia multa. Idem vult ipse Alex. in 3. vol. consi. 106. vbi dicit, quod tunc virtute iur. non admittitur purgatio morae. Idem vult Ias. in l. si quis maior. in 3. col. C. de transact. vbi dicit quod ita tenet, quicquid alias tenuerit. in l. 2. q. C. de iur. emphi. addo eundem Iasonem in l. quod te. in 9. col. ff. si cer. pet. vbi alleg. Bal. in d. c. querelam. & Alex. in d. consi. 85. & licet ipse Ias. in d. l. 2. in 15. col. in 9. q. videatur istud dictum impugnare: subiicit tamen esse tenendam

opinio. Bal. & ibi etiam alleg. d. consilium. 85. Bolog. in consi. 31. in 3. colum.

Limita pariter d. l. 2. procedere in emphyteuta: secus autem si contractus esset censualis: nam tunc si cessaretur in solut. census per mille ann. non caderet a iure suo. gl. est in c. constitutus. & ibi Inn. ext. de relig. domi.

Ad idem adduco Bal. in terminis in 1. par. consi. 21. incip. visis verbis instrumenti. Et ita vult Ias. in l. 1. in 11. col. in 4. q. C. de iure emphy. vbi alleg. Imo. in c. aduentitiam. in 2. col. extr. de reb. eccl. non alie. & Ioan. Fab. in §. adeo. insti. loca. idem vult ipse Ias. in d. l. 2. in 12. col. vers. tertio quaro. vbi alia multa allegat, max. Cuma. in consi. incip. Praelatus certae ecclesiae quod in ordine meo est 164. licet ipse non dicat. Istud etiam tenet ipse Ias. in auth. qui rem. ibi, limita istas. C. de sacros. eccl. Dec. consi. 138.

Ad idem adduco Soc. in 2. parte. consi. 208. in pen. col. vbi dicit, quod censualis non cadit a iure suo per alienationem factam irrequisito domino. sicut non cadit per solutionem census non factam. Idem vult Alex. in 2. volum. consi. 14. in 2. colum. Hip. sing. 95. Deci. consi. 164. Istud tamen sublimita, nisi concedens rem ad censum, reseruaret sibi directum dominium: quia tunc si censualis cessaret soluere per triennium, caderet a iure suo. ita dicit eleg. Bald. in comm. de pac. constan. in vers. Pactiones. in ver. soluere fictum. addo eundem Bald. in terminis in 1. parte eopfi. 374. & ita etiam vult Imol. in d. cap. ad audientiam. idem vult Socin. in 2. parte consi. 167. in 2. col. & Ias. in d. l. 2. in fi. 12. col. ibi istud tamen. Viuius & Do. a Fin.

Emphyteuta priuati, qui non soluit canonem per triennium, cadit a iure suo, & non ante. l. 2. C. de iure emphy.

Emphyteuta ecclesiarum, qui non soluit per biennium. auth. qui rem. C. de sacros. eccl. Sed si iurasset singulis annis soluere, tunc cessando a solutione vnus anni, secundum communem sententiam, a iure suo cadit. Bald. in c. querelam. extra de iureiur. Ias. in l. quod te. nu. 22. vers. iuxta praedicta quaro ff. si cer. pet. Ias. in l. si quis maior. vers. nota bene. nu. 11. C. de transact. Hip. pol. de Marfil. in suo sing. 226. Lud. de Gozadin. in consi. 69. nu. 9. & in consi. 57. nu. 19. ver. nec obstat. dicit ipse, hanc sententiam communiter esse receptam, quam & refert Rol. a Val. in consi. 77. num. 18. in 1. Tom. & in consi. 25. num. 23. in 2. Tomo consi. Kirchouius.

Emphyteuta priuati cessans a solutione canonis per triennium, & Ecclesiae per biennium cadit a iure emphyteutico. c. potuit. de locato. vbi Canonista, & Legista omnes communiter in l. 2. C. de iure emphy. vbi notat Ias. in 3. col. & Gozadi. consi. 57. nu. 1.

Ampliatur hoc in tantum procedere, quod emphyteuta, qui tenetur ad canonem solum vnus nummi cadit ab emphyteusi, si cessauerit per biennium a solutione, vt concludunt omnes Doct. communiter in auth. qui rem. C. de sacrosan. eccl. & istam communem, vltra Modern. in praecitata auth. sequitur, & citat Ripa in l. fi. nu. 129. & seq. C. de reuoc. don. & Clarus cum aliis quampluribus signatis per eum in tracta. de iure emphi. q. 8. vers. Sed pone.

Ampliatur etiam secundo loco, si emphyteuta obligatus ad soluendum certum canonem soluerit excepto vno nummo res incidit in commissum, vt no. Bal. in rub. C. de contrah. emp. quaest. 10. Oldr. consi. 29. Alex. late in l. in executione. §. item si ita. ff. de verbo. oblig. Bertran. consi. 257. quia tempore initae, seu contractae societatis. nu. 5. vol. 8. Ias. qui latius ait istam esse communem opinionem in l. 2. num. 54. C. de iure emphy. Gozadi. consi. 57. num. 15. & consi. 69. nume. 8. Riminal. consi. 181. nu. 5. Ioan. Cephalus consi. 139. nu. 18. vol. 1. & Albertus Brunus in tract. quod stantibus masculis foeminae non succedant. in nono articulo principali. nu. 107. & est glo. notab. in l. res bona fide. ff. de contrah. empt. volens re vendita hoc pacto, quod nisi certa die totum pretium fuerit solutum, eam inemptam esse, pretio soluto infra tempus excepto vno nummo inemptam reputari.

Sed contrarium, & optimo quidem iure iudicio meo decisum extitit in Rota Bononiensi, teste Petro de Benintendis decisio. 6. Episcopus Bononiae. videlicet, quod emphyteuta deficiens a solutione canonis in minima parte, non cadat ob hoc a iure suo, & hoc idem distinguendo videtur sentire Clarus in tracta. de iure emphyt. in d. quaestio. 8. vers. Hoc autem de plano.

Ampliatur tertio. similiter vbiunque emphyteuta promississet soluere canonem etiam sub poena, & postmodum cessasset in canonis solutione: quia tunc posset absque dubio aliquo expelli, non obstante quod poena promissa esset, secundum glo. in d. l. 2. C. de iur. emphi. & Alex. consi. 132. sub nu. 2. volum. 4.

volum. 4. vbi demonstrat d. glo. communiter approbati.

Ampliatu quarto loco pariter, vt emphyteuta differens tempore congruo soluere canonem non solum perdat emphyteuticam, sed fructus etiam ipsius rei: & sic possidens a tempore, quo res incidit in commissum fructus perceptos restituere tenetur, secundum Ange. in §. si vero in auth. de non alie. Bal. in l. si pater. C. de usufruct. Ias. in d. l. 2. Fel. in c. de quarta. col. 10. de præscrip. & Tiraquel. in repet. l. si vnquam. C. de reuocan. donat.

Ideo aduerte, ne erres in deducendo præmissa ad practicã: quia emphyteuta canonem non soluens, haudquaquam perderet fructus rei cum ipsa re a die, quo a solutione canonis cessauit, sed a die, quo dominus declararet emphyteutam incidisse in commissum, vt voluit, ac expresse determinat Rota Bononiensis apertissimis quidem rationibus, & non spernendis auctoritatibus, teste Petro de Beniten. in decisio. 37. per totam, qui ibi concludentissimis responsionibus tollit, remouetque omnia contraria. Alias vero ampliationes tradidit Afflict. decisio. 153. & ibi Vrsillus in additio. num. 1. cum aliis sequen. & Grammat. decisio. 52. Iulius Vicedomini antiquus procurator.

Et ista conclusio ita explicita interpretatur non procedere in iure francandi: quia emphyteuta cadens a iure propter canonem non solum, non ob hoc videtur cadere a iure luendi, aut francandi, secundum Veronensem relatum per Ias. in d. l. 2. col. 3. in 3. nota. licet ipse Iaso. arguat contra Veronensem, quod imo debet cadere etiam a iure luendi: quia pactum de luendo, videtur esse pars inuestiture: & sic vult Ias. quod etiam in illa materia penali fieri debeat extensio. Sed in hoc contrarium tenet Barba. conf. 51. col. 18. vol. 1. quem sequitur Deci. in l. in bonæ fidei. col. 4. C. de pact. & in l. petens. in fi. co. tit. & Ias. etiam sibi contrarius, qui certè reuocauit consilium in melius tenendo contrarium, in l. cum quidam in 7. not. ff. de libe. & posthu. quod imo in penalis non sit licita extensio ex identitate rationis, vbi abundè hoc probat, dicens hanc esse communem opinionem per regulam præmissam, Clarus in tract. de feudis. q. 51.

Item limitatur non procedere in re accensata, seu in accensamentum sub annuo censu concessa, tunc enim propter cessationem solutionis canonis, vel census non caderet in commissum, vt consuluir Bertran. conf. 21. quamuis emphyteuta priuati. vol. 6.

Modò verò pulchrum est scire, vtrum requiratur sententia declaratoria priuatiua in conclusione ista in principio posita. In hoc itaque articulo sunt opiniones varia Canonistarum, de quibus per glo. & docto. in d. cap. potuit. Sed quod requiratur sententia, & alias non priuatur vasallus ipso iure in casibus, in quibus vasallus ipse incurrit penam priuationis feudi, voluit gl. in c. 1. in ver. iure feudi, cuius opinionem communem dicit Clar. cum aliis congestis per eum in tract. de feu. q. 62. tandem non videtur necessaria, secundum magis communem opinionem, quã sequitur, & allegat Ias. in d. l. 2. Casfadorus in 2. decis. in tit. de locat. & conduc. & Augustinus Berous in c. 1. nu. 43. de precariis.

Sed secundum Legistas limitatur pariter tertio loco, quod emphyteuta cessans a solutione canonis cadat ab emphyteusi domino volente: & sic tum demum priuatur, si dominus voluerit, secundum Bar. Bal. Ang. Saly. Ias. ceterosque communiter in d. l. 2. per tex. ibi Bar. Bald. colum. fin. in auth. qui rem. C. de sacrosanct. eccles. vbi ait. quod emphyteusis priuatio ob canonem non solum, non est in facti esse, ceterum est in potentia fieri domino volente, ac latius prosequitur Deci. consil. 138. colum. 2. & sequen. & ista est communis opinio, vt per Ias. in d. l. 2. in 5. notab. & per Iulium Clarum cum aliis cumulatis per eum in tract. de iure emphi. q. 9. videlicet, quod non facta aliter declaratione, emphyteuta retinet ius suum & per consequens dominium vtile, atque possessionem.

Ideo aduerte, quod dominus potest post declaratam caducitatem, propria auctoritate ingredi possessionem rei emphyteuticæ, secundum glo. in d. l. 2. in verbo. Præcellere. cuius sententiam communem esse docet Deci. consil. 146. num. 7. Alex. conf. 117. nu. 2. vol. 4. Sigismund. conf. feud. 37. nu. 3. & Corn. conf. 271. vol. 3. quamuis & malè Bertran. conf. 243. si venerabilis vir, sub nu. 1. & seq. vol. 8. contrarium respodeat. Imo si emphyteuta verbis tantum resisteret, adhuc posset dominus illum expellere, secundum magis communem opinionem citatam per Corne. conf. 192. vol. 3.

In contrariam verò partem, videlicet, quod post caducitatem dominus emphyteutã propria auctoritate expellere nequeat, nisi cum auctoritate iudicis, inclinarunt aliqui Doct. quorum sententiam ait cõmunem Alber. col. 1. & Ias. in d. l. 2. &

illam seruat Parliamentum Delfinale, secundum Guid. Papæ decis. 107. nu. 1. prima sententia glo. magis communis apparet, & ab ea non foret tutum recedere in iudicando, consulendoque aliquo pacto.

Coardatur etiam quarto, quod emphyteusis renouatio tacite inducta præsumitur ob receptionem canonis factam a domino post incurfam caducitatem ob non solum canonem & sic dominus ipse recipiens ab emphyteuta canonem, postquam ipse cecidit a iure suo, videtur sibi remittere caducitatem, eumque reintegrare, secundum Glo. Cyn. Saly. & Legistas omnes in l. 2. C. de iure emphy. & Io. And. & alios Canonistas in d. c. potuit. de loca. & præsertim Barba. ibi, nu. 24. & August. Beroum. nu. 69. & Ro. conf. 103. viso proposita quæstionis themate, sub nu. 5. vers. tertio, quod quemadmodum ob canonis receptionem, vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem, & Barba. etiam, & Berous in d. cap. potuit. quam sequitur quoque, & limitat Marsilius in l. qui falsam monetã. nu. 92. ff. ad leg. Corn. de falsis. procedere, obtineque locum dummodo Superior sciisset emphyteutã ob huiusmodi causam a iure suo, cecidisse, secus verò si ignorauisset: tunc enim ignorans suam caducitatem, canonem recipiendo sibi, suoque iuri non præiudicaret: quæ nepe ignorantia ipsius dñi dubio procul mediante suo proprio iuramento probaretur, quod est vtique notatũ dignum: & opinio hæc fuit originaliter Cy. in d. l. 2. q. 4. cui inhaeret Ioan. de Imo. in l. Mæuius. §. duobus. ff. de lega. primo. & idem Marsilius in repetitio. rubr. nu. 138. C. de probatio.

Limitatur similiter secundo loco eadem communis opinio extendere vires suas tantummodo in priuato, secus vero in Ecclesia, quæ non potest in hoc facile præiudicare Ecclesiæ: quia tunc Prælati recipiens scienter canonem futurorum annorum, & sic pro futuro tempore, non videtur quippe ei remittere ius expellendi, & consequenter caducitatem ipsam, vt constanter firmant glo. & alij in d. c. potuit, & potissimum ibi Barba. sub nu. 24. & Berous, sub nu. 69. vbi istam limitationem affabrè resoluunt mediante distinctione tradita ibi per eos, licet Abb. ibi sub nu. 14. contrarium asserat, & concludat, & malè quidem, vt nulla admodum sit differentia inter ecclesiam, & priuatum. Tamen quicquid suadet iniuriter, noli recedere in decisiuis a dicta distinctione, tanquam tutissima.

Quintò, & postremo limitatur, eadem regula in principio posita, quod mora purgari possit in emphyteusi ecclesiastica, d. cap. potuit, non autem ipsa purgatio moræ fieri deberet in emphyteusi priuata, si non soluit canonem intra tempus emphyteuta. d. l. 2. C. de iure emphy. & cap. propter. de loca. Alexan. in l. si insulam. colum. 6. de verbo. oblig. & in d. l. 2. & not. Bertran. conf. 146. quamuis bona emphyteuticaria, nu. 2. volum. 8. vbi ait istam esse communem opinionem, licet concludat, quod in isto casu etiam celeriter mora purgari possit. Viuius opin. 238.

Nunquid autem post cessationem solutionis per triennium, possit dominus alium inuestire non monito nec citato primo emphyteuta? Ias. in d. l. 2. in 6. col. ibi, item quinto addite. allegat Lud. Rom. conf. 212. tenentem q. sic. quem simpliciter dicit seq. Alex. in multis consiliis. Tu aduerte, quia Ludo. in d. conf. videtur sibi contrarius. nam primo tenet istam opi. deinde dicit in tertio dubio, quod ad hoc, vt emphyteuta priuatur propter canonem per triennium non solum, requiritur sententia declaratoria. ergo auctoritate propria nõ posset alium inuestire, non vocato, nec citato primo emphyteuta. Et istam partem tenet apertè Barb. contra Ludo. in 1. volum. conf. 51. in 21 col. Bellaco.

Nunc quæro de altera quæstione, an propter canonem triennio non solum, res emphyteutica ipso iure committatur, an verò ita demum si dominus voluerit, & declarauerit? Bart. in d. l. 2. per tex. ibi in ver. volenti. & in ver. si modo voluerit. dicit, quod non reuertitur ipso iure ad dominum. & idem dicit Bar. velle gl. paruum in l. 2. ff. si ager vecti. idem vult Ang. in d. l. 2. C. de iur. emph. qui etiam allegat. l. quam ad hoc reputat singularem, in l. his consequenter. §. 1. cum glo. ff. fami. erci. vide Deci. consil. 138. & conf. 216. propterea dicunt doct. in locis præal. quod tertius non potest de huiusmodi commissione opponere: & ita etiam vult Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 66. & ita vult Ias. in d. l. 2. in 2. colum. ibi, Quinto nõ. vbi infinita allegat. max. Paul. de Castr. consil. 133. quod tamen est 135. in 2. volum. & ultra allegata per Iasone in addo in terminis Panor. in 2. part. conf. 67. Alex. in 1. volum. conf. 79. in fi. vbi loquitur in feudo. Alex. in 4. volum. conf. 106. ibi, nec prædictis ob. si diceretur quod dictus Thomas. Alex. in 5. vol. conf. 128. Cor. conf. 115.

Adde quod eo ipso quod apparet dominum voluisse quod emphy. non cadat à iure suo, non potest amplius dominus ab ea voluntate discedere. ita Alex. in 4. vol. conf. 113. ibi, 2. fortificatur. & in 5. vol. conf. 128. Fel. in c. cum Bertoldus. in 5. col. extra de re iud.

Addo etiam eundem Iasonem in l. posthumus. in 7. col. de contratab. & in l. omnimodo in fi. C. de inoff. testam. Quo ad tertium. Idem etiam in terminis tenet Barb. in 1. volum. conf. 51. in 21. colum. in quibus locis Ludo. & Barb. tenent notabiliter, quod requiratur sententia declaratoria. & quod aliàs non possit aliis à directo domino inuestiri. adducunt multa & notabilia fundamenta quæ omitto: cum ipsa consilia communiter habeantur. facit quod in feudo vult Decius consil. 185. in fine.

Contrariam tamen sententiam tenet Alex. in 3. vol. conf. 44. vbi multa alleg. & Ias. in d. l. 2. in 4. col. & seq. Dec. conf. 146. in 2. q. Alex. in 3. vol. conf. 6. in pen. col. Cor. conf. 237. Calde. in tit. de verb. fig. conf. 10.

Limita nisi emphyteusis esset finita per generationem, quia tunc quilibet posset opponere. ita Ias. in dict. l. 2. in 2. colum. ver. Redeo. allegat Bald. in addi. Spec. in titu. de locato. in 7. colum.

An autem non facta declarat. per dominum, teneatur emphyteuta ad fructus post triennium perceptos? vide ample Iasonem in d. l. 2. in 5. col. ibi 2. quæro. tenet q. sic. alleg. Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 10. vbi adducit simile in usufructuario qui tenetur restituere fructus perceptos post finitum usufructum. l. si pater. C. de usufr. Idem.

An autem tertius possit opponere de iure emphyteutæ, vide Iasonem in d. l. 2. in col. 6. q. 3.

Emphyteuta non soluens canonem in tempore: & si priuatur ipso iure re emphyteutica, id tamen intelligitur domino volente, & ita declarante, secundum veriorum sententiam per Rol. conf. 81. nu. 6. nu. 7. lib. 3. vbi etiam dicit procedere in vassallo, pro quo vide eundem conf. 22. nu. 43. eo lib. Ias. in l. 2. nu. 10. C. de iur. emph. Dec. conf. 206. Quid de eo qui non soluit debitum canonem: ob quem non solum bona emphyteutica in commissum inciderunt: an debeat restitui tamquam ignorans bona fuisse emphyteutica? & dic. q. sic, secundum communem per Roma. conf. 166. col. fi. in fi. Anch. conf. 174. num. 5. vbi vult talem ignorantiam iuramento probari posse, cui adde Hipo. in rub. C. de proba. ante nu. 125. conf. 18. nu. 16. Grat. respon. 151. nume. 14. libro 2. & quod emphyteuta ob non solum canonem à iure suo cadat, non tamen ipso iure, sed si dominus voluerit, scribit Misling. cent. 3. obser. 65. pro quo fac. quæ idem not. d. cent. obser. 97. Rom. conf. 212. nu. 7. num. 9. Bellac.

Quo tempore teneatur emphyteuta soluere canonem, quando non est dictum. Vide ample Ias. in d. l. 2. in 70. & 71. col. vbi concludit quod in fine anni.

Ad evitandam penam caducitatis, & plenariam liberationem consequendam, requiritur copulatiue, q. fiat oblatio, depositio, & consignatio canonis. Ias. in d. l. 2. in 71. col. & seq. ibi, in ea. gl. ibi, etiam à pena.

Quod tamen sufficiat oblatio, vide Calde. in titu. de loca. conf. 3. alias 281.

Sed an in terminis d. l. 2. subueniatur mulieri, vel rustico, si deponere, consignare, & offerre nesciuerunt. Alber. ibi tenet quod sic. Ias. ibi in 72. col. ibi, Nunquid autem tenet contrarium. Idem.

Quid si concedatur emphyteusis ad tempus sine temporis præfinitione, qualiter intelligatur illud verbum, ad tempus? Bald. in l. 1. in princ. ff. si ager veñt. dicit quod intelligitur de decennio. dum alle. l. sine præfinito. aliàs in l. metallum. ff. de pœnis.

Contrarium tamen videtur tenere Ias. in d. l. 2. in 64. col. cū seq. ibi, septimo quæro, vbi dicit, q. cum non inueniat contradicentem Bal. relinquit in hoc cogitandum.

Tu pro illa decisione Bal. allega eundem Bal. in 3. par. conf. 34. vbi dicit quod bannitus sine tempore intelligitur per decennium. allegat. d. l. sine præfinito. Bellac.

Quid autem si emphyteuta non soluit totum canonem, sed solum partem, puta dimidiam, An poterit in totum a re emphyteutica expelli: an vero pro parte tantum. Spec. in d. §. nunc aliqua. fuit contrarius, quia in vers. 29. tenet quod expellatur in totum. & in vers. seq. tenet, quod solum pro parte. Et istam contrarietatem arguit Ias. in d. l. 2. in 17. colum. q. 16. vbi tenet quod priuatur in totum. allegat multa. Quibus addo Alex. in l. in executione. §. item si ita. ff. de verb. oblig. Soc. in l. quauis. ff. de condi. & demonst. Barb. in 1. vol. conf. 40. in 15. col. & in 2. vol. conf. 36. in fi. eundem Ias. in d. auth. Qui rem. in 5. col.

facit etiam quod vult idem Ias. in l. si non sortem. §. fina. ff. de condi. indebi. vbi dicit, quod si testator legauit 10. dan. Titio in vnum mensem, alias quod Titius haberet talem fundum si hæres soluat nouem, poterit Titius illa nouem restituere, & habere fundum. allegat. Bal. in l. 1. in 14. q. C. de his quæ pœna nom. & pro hac parte facit etiam gloss. no. in l. res bona. ff. de contrahen. empt. quæ vult, quod si res sit vendita sub pacto, quod nisi die statuta fuerit soluta pecunia, res sit inempta, q. si vnus solus nummus deficiat, res erit inempta. quam gloss. allegat. Ias. in d. l. 2. q. 16. addo Iaso. in l. qui sine. ff. de condi. sine causa, vbi post Angel. dicit, quod si statuto remittatur pœna homicidæ habita pace cum defuncti hæredibus, soluendo certum quid pro gabella, quod defectus vnici nummi impedit pacem & remissionem pœnæ. faciunt multa accumulata per Barba. in 1. volum. conf. 58. in 5. colu. & ita dicit Alex. in 3. volum. conf. 106. in 5. col. ibi pro hoc bene facit. Addo Oldra. in conf. 29.

Istud tamen limit. nisi per errorem minus fuerit solutum per tex. no. in l. quamuis rationes. ff. de cond. & demon. quem ad hoc dicit sing. Bald. in l. pro hæreditariis. Cod. de hæred. vel actio. vendi.

Vide tamen Alexan. in 3. volum. conf. 106. in 5. colum. ibi, præterea illud.

Secundò. Limitat secundum Spe. in d. vers. 29. quando propter paupertatem non soluit. dic tamen quod istud non procedit sine dubio: & quod dependet ab illo articulo, an difficultas excuset à mora. Idem.

Emphyteuta non soluens totam pensionem domino, cadit à tota re, secundum communem per Rol. conf. 17. nu. 14. lib. 2. de qua per Ias. in l. 2. q. 16. nu. 54. C. de iur. emph. in l. ait prætor. nu. 8. ff. de iureiu. Guid. Pap. q. 174. Bal. in rub. nu. 10. q. 10. C. de contrah. empt. Clar. in §. emphyteusis. q. 8. ver. hoc autem Ias. in auth. qui rem. nu. 16. C. de sacros. eccles. amplia vt idem procedat, tamen si ignoret rem esse emphyteuticam, vt frequenter placitum inquit Imo. in c. potuit. nu. 56. de locat. Soc. iun. conf. 70. nu. 23. lib. 1. qua tamen in specie ex ignorantia capite restituetur emphyteuta, quemadmodum crebrò interpretibus probari ait idem Imo. eodem in loco: & qui latissime cumulando isthanc rem tractant. Iul. Clar. de emph. q. 8. per totam. Viuius lib. 1. opi. 94. Et quid si deficiat in medico, puta in vno numero? dic. q. non cadit, vt scribit Ias. in l. in executione. §. item si ita. ff. de ver. ob. P. Fich.

Argumentum de emphyteusi, ad feudum valet, & è conuerso, secundum Bal. & Salyc. in l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. & substitutio. Alber. Brun. conf. 81. nu. 5. Roma. consilio 103. sub nu. 6. Alex. conf. 30. col. 5. & conf. 43. colum. secunda. volu. 1. conf. 2. & conf. 5. vol. 5. Calcan. conf. 45. col. 4. Corne. conf. 97. col. 7. vol. primo. Grammati. decis. 49. sub numero primo. Paris. conf. 12. num. 42. volu. 1. & conf. 1. nu. 147. volu. 2. Soc. iun. conf. 71. nu. 7. & 77. vol. 1. & conf. 109. num. 4. vol. 2. Mantuan. conf. 21. nume. 5. vol. 2. Ruinum conf. 109. nume. 14. vol. 3. & Caphalum conf. 29. nu. 3. vol. 1. Et sic, vbi reperitur contrarium à iure communi decisum, argui posset de feudo ad emphyteusim, secundum Spec. in titu. de feud. §. quoniam. vers. 40. & ita etiam communem opinionem docet Soc. conf. 167. nu. 24. vol. 2. & quod in dubio valeat argumentum de feudo ad emphyteusim ait etiam communiter teneri Soc. iun. in d. conf. 71. nu. 7.

Sed argumentum hoc de feudo ad emphyteusim, tunc demum procedit, si vtroque appareat eadem ratio. Sed vbiunque est diuersa ratio, non procedit argumentum de emphyteusi ad feudum, secundum Zas. conf. 2. num. 9. vol. 4. glo. in c. 1. de vassal. qui conf. Lotha. Alex. de Neuo conf. 28. casus talis est. nu. 2. & Nattam conf. 679. in casu mihi proposito. nu. 5. vol. 4. & Franciscum Beccium conf. 2. num. 6. & 10. volum. 1. vbi ita consuluit.

Imo similiter in exorbitantibus à iure minimè valet argumentum ipsum de emphyteusi ad feudum, secundum Lauren. Siluanum conf. 42. nu. 8. & optimè Bertran. conf. 134. illud palam est. vol. 6. Viuius opi. 73.

Aduerte etiam, quia licet emphyteuta non soluat canonem, tamen res non incidit in commissum, dummodo alius pro eo soluerit. ita Bart. in l. cum seruus. ff. de verb. obli. & in l. fraudati. ff. de publica. idem in terminis vult Ludo. Roma. in conf. 49. in fi. vbi multa allegat. idem expresse vult Ias. in d. l. 2. quæst. 25.

Non omitto tamen quod dominus non tenetur recipere solutionem canonis ab alio quam ab emphyteuta si nolit. ita vult Bal. in l. acceptam. in vlt. col. C. de usufr. referunt nouissimi in l. post diuisionem. ff. de pact. & Ias. in d. l. 2. in 26. q. C. de iure emph. quia cum emphyteuta teneatur soluere non solum ad

ad finem liberationis consequendæ, sed etiam in recognitione iuris directi domini, consensus est ut tertius non possit pro eo solvere, & hanc rationem adducit Sal. in d. l. accepta. in vlti. quæst. Nec dicto casu admitteretur, oblatio & consignatio. ut vult ibi Ias. in 27. quæst. vbi notabiliter loquitur.

Ad illud autem quod dictum est, solutionem per alium factam, prodesse emphyteutæ. Amplia, etiam si non foret facta nomine ipsius, sed solum nomine soluentis, qui fortè rem emphyteuticam occupabat. talis enim solutio prodest verò emphyteutæ. ita Iaso. in d. 25. q. vbi infinita allegat. addo quod idem in propriis terminis vult Pau. de Cast. in 2. volum. consi. 215. incip. si non interesset. & Panor. in 2. par. consi. 67. in fin. & consi. 94. col. 4. facit quod vult Paul. de Cast. in 1. vol. consi. 310 incip. circa id. in si. repetito in 2. vol. consi. 162. vbi dicit, quod excusatur vasallus à petitione inuestituræ, donec alius rem occupat. addo Bal. in 3. par. consi. 364. & ita vult Dec. consi. 58. in vltim. col. Alex. in 1. vol. consi. 71. in si. & in 5. vol. consi. 124. in si. Cor. consi. 115. Ludo. sing. 556. & consi. 103. vide tamen ad hoc limitationem quam pono in tit. de feudis. in rub. quid sit inuestitura. ver. inuestitura petenda est. ibi istud tamè intellige. in fol. 76. Idem.

An autem pater non soluendo canonem, possit filio præiudicare, quando emphyteusis est pro se & filiis, &c. Spec. de emphy. §. nunc aliqua. vers. 144. tenet quod non. per l. emancipatum. §. si quis. ff. de sena. & per l. adoptium. §. si cum glo. ff. de in ius voc. Ias. in l. 2. C. de iur. emphy. vers. 7. quærit. relat. op. nihil videtur firmare, sed dic. videndum, per moder. in d. l. adoptium. Alex. in 3. vol. consi. 8. in 3. col. & in 4. vol. consi. 89. in 2. col. ver. nec obft. Corn. consi. 309.

Tamen pro opinione quod præiudicet, vide Paul. de Cast. in 2. volum. consi. 154. & consi. 162. & Alexan. in 2. volum. consi. 9. in 4. col. & clarius in 5. vol. consi. 119. 120. & 124. de quo habetur latè per eundem Alex. in l. cum seruus. §. si quis. ff. de leg. 1. & in 5. vol. consi. 13. & consi. 28. in fin. seu in vltim. colum. in quibus locis concludit quod in feudo hereditario factum patris præiudicat filio.

Per Soc. in 1. par. consi. 25. in 4. & 5. col. vbi per multa ostendit, quod pater possit vni ex filiis in emphyteusi præiudicare, & illam in dotem filie dare, & aliter de ea disponere. & vni filiorum prælegare. Bellac.

Emphyteuta si decessit pluribus relictis heredibus quorum alter soluit canonem, alter verò cessauit per triennium, tota res perditur, secundum communem, & sic omnes cadunt. Et hanc communem Doct. sententiam esse affirmant Hormanoctius Derus in l. 4. §. Cato. nume. 295. & Roland. à Valle. in d. consi. 17. nu. 16. Kirhouius.

Pone quod emphyteuta decesserit duob. relictis heredibus, quorum alter partem canonis sibi contingentem soluit: alter vero non, imo in solutione canonis cessauit per triennium vel biennium si sit ecclesiastica emphyteusis: an tota res committatur, an verò pro parte soluere cessantis? videtur quod tota committatur in primis ea ratione, quia non potest fieri solutio particularis. l. tutor. §. Lucius ff. de usu. l. Iulianus. §. offerri, cum similibus. ff. de actio. emp. Particularis enim solutio multa affert incommoda. l. plane. ff. famil. ercisc. Nec sufficit ad eundem tandem pœnam. l. in executione. §. si. ff. de verb. oblig. & l. etiã partis. ff. de leg. 1. Item quia vnus debebat totum soluere si volebat à laqueis obligationis liberari. l. hæredes. §. in illa. ff. famil. ercisc. & l. quandiu. de distrac. pign. cum similib. Nihil enim solutum videtur dum totum non inuenitur esse solutum. arg. l. soluen. ff. de verb. sign. & l. in stipulat. ff. de dam. infect. & l. 1. §. edere. ff. de edendo. cum similib.

Et pro ista parte facit quia si primus emphyteuta, solū pro parte soluisset, in totum potuisset expelli. ut dixi supra in q. proximi. præcedenti. per interuentum ergo hæredum conditio primæ oblig. mutari non debet. l. 2. §. ex his. ff. de verbo. obl. l. 2. §. si. ff. de prato. stip. & l. cui fundus. ff. de condi. & demonstr. & ita post longam disputationem tenet glo. in l. communi diuidendo. ff. communi diuid. refert & sequitur Ias. in d. l. 2. in 17. col. q. 17. vbi dicit non esse verum quod hoc casu delictum non soluentis noceat soluenti, cum sibi consulatur, & succurratur contra non soluentem, contra quem agere potest quanti sua interest. l. his consequenter. §. si. & l. hæredes. §. si vnus. & §. idē iuris. ff. famil. erciscun.

Et ibi respondet Ias. ad id quod vult Bar. in l. fraudati. ff. de publi. vbi vult quod particularis sol. facta ab vno hæredum, in duobus vel tribus annis, habere possit vim vnus solutionis perfectæ: id est, quod sufficere posset pro vna solutione omnium, dicit contrarium tenuisse Ioan. And. in d. §. nunc aliqua. vers. 71. adduc. alia multa quæ omitto. addo Alex. in l. 4. §. Cato. col. 5. de verb. oblig. Bal. in d. l. communi diuidendo. Vide Io.

Bolog. in d. §. Cato. vbi limitat in 4. casibus.

Prædicta tamen concl. d. gl. in l. communi diuidendo. & supra firmata, limitatur, nisi duo à prin. cepissent, rem in emphyteusim, pensionemque simpliciter soluere promississent: tunc enim quilibet pro sua parte tantum soluere tenetur. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duo. reis. & arg. l. cui fundus. ff. de condi. & demonstr. & l. in singulis. ff. ad l. Falci. & l. si mihi & Titio. ff. de verb. obli. & vult Bal. in terminis in 1. par. consi. 119. fac. etiam tex. & ibi Ias. in l. legata. §. in legato. ff. de lega. 1. & quod vult Bal. in 3. parte consi. 102. Altero igitur in solutione cessante, in casu isto, eius sola portio incidit in commissum. & ita procedat opi. Bar. in d. l. fraudati. & in l. cui vsusfructus. ff. de vsufr. leg. & in l. si necessarias. §. si vnus. ff. de pig. act. & ita vult Ias. in d. l. 2. in 18. col. ver. 2. limitat. Et pro ista opi. facit, licet Ias. non alleget, quia isto casu dominus ab vnoquoque partem canonis accipere tenetur. l. si quis legata. & d. l. cui fundus. ff. de condi. & demon. cum aliis præall. Præterea non debet vnus negligentia, vel inuidia alteri obesse. l. pupillus. ff. de his quæ in frau. cred. l. electio. §. absente. ff. de nox. & l. vlt. C. de pos. vel etiam mora. l. 1. C. de diti. tut. & l. ex persona. C. de prob. & l. 3. ff. de adm. rer. ad ciuit. per. Præterea si aliter diceremus, malignis consortibus malignandi tribueretur occasio. contra l. non debet. ff. de reg. iur. & l. 1. C. de confor. eiusdem lit. Nec debet pœna personam delinquentem excedere. l. sancimus. cum si. C. de pœn. Nec potest vnus consortium grauari propter alium non soluentem. l. legatorum. & ibi Bald. ff. de lega. 2. & ita in terminis vult Bald. in 1. part. consi. 119. & Deci. consi. 58. in fin. Idem.

Quid autem ecōtra, ut quia decessit dominus relictis duobus heredibus, quorum vni facio quod debeo, alteri verò non, an perdam in totum emphyteusim? Bald. tenet quod non in l. communis libertus. ff. de in ius voc. refert Ias. in d. l. 2. in 10. colum. quæst. 18. vbi dicit se latius dicturum in l. fin. eo. titu. Idem.

Sed quid si non est persona cui soluatur: ut quia dominus sine hærede decessit, vel forte iacet hæreditas, an tunc emphyteuta non soluens per triennium cadat à iure suo. Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 19. cum duobus sequentibus, tenet quod sic. eo quia debet fieri depositio & consignatio iuxta formam d. l. 2. & d. l. acceptam. & mouetur, quia si pecunia sit ad diem promissa sub pœna, mortuo promissore ante diem, pœna committitur, licet hæreditas non sit adita. l. ad diem. ff. de verb. obli. dicit tamen quod tunc dabitur restit. ex clausula generali, si qua mihi, &c. & ita transit ibi Io. Andr. idem etiam tenet Alber. in d. l. 2. qui dicit esse tutius quod pecuniā deponatur. & ita dicit fuisse consultum per Vbertum de Bobio, cum dicto Simone Vincentino.

Contrariam opi. tenet ipse Alb. in l. 4. §. ceterum. ff. de dam. infec. Bal. in d. l. 2. in finalibus verbis, per tex. in l. si prædio. ff. de act. emp. idem per multa tenet. d. Alex. in 1. vol. consi. 92. in 4. col. in prin. ibi, ad hoc quod not. vbi infinita allegat. Eandem etiam opi. tenet Ias. in d. l. 2. in 16. col. cum seq. q. 20. vbi respondet ad illam l. ad diem, quod loquitur in casu contrario, quando debitoris hæreditas non est adita: hic autem loquimur econtra, dicit tamen tutius esse, quod fiat depositio, si triennium lapsum non est. eo autem lapso non putat emphyteutā expelli posse. Idem.

Sed quæritur quid iuris si emphyteuta fuit in carceribus detentus, & per triennium non soluerit canonem, an possit expelli? Anto. de Butr. in cap. significante. in 4. not. de pigno. tenet quod non. refert & sequitur Ias. in d. l. 2. in 20. col. quæst. 21. vbi dicit quod saltem ei daretur in integrum restitutio. Idem.

Quid si emphyteuta per mundum vagatur dimisso tamē procur. à quo dominus non vult recipere canonem propter dubium mortis? Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 164. relatis opi. videtur inclinare, quod post triennium possit dominus à procuratore rem emphyteuticam vendicare. vide Ias. in d. l. 2. in 29. col. q. 34. vbi in priuato tenet expeditū quod res non committatur. idem etiam putat esse verius in ecclesia, cui hoc casu incumberet onus probandi mortem. Idem.

Quid autem si emphyteuta probet se soluisse tribus annis proximè præteritis, an præsumatur pro toto tempore retro soluisse? tex. est quod sic in l. quicunque. C. de apoch. publ. lib. 10. quem tex. alleg. gl. in d. l. 2. & ibi omnes doct. max. Ias. in 53. col. ibi, in ea gl. ibi, ut infra de apo. pu. vbi multa allegat. addo Alex. in terminis in 3. vol. consi. 106. & eundem Ias. in l. si cert. annis. in 2. col. C. de pact. & in l. 1. in 2. col. C. de fideicom. Cur. iun. consi. 96. nu. 5.

Limitatur tamen ista conclus. nisi solutio esset facta vno anno pro trib. secundum Bal. in l. 2. C. de dot. promiss. refert & sequi-

sequitur Ias. in d.l.2. in § 2. col. ibi limitate tamen & l.1. in 9. col. ff. de offi. eius cui mand. est iuris. & in d.l. si cert. annis. col. 2. & in d.l. 1. in 3. col. C. de fideic. Crem. sing. 78.

An autem d.l. quicunque locum habeat in colono, conductore, & in alio quocunque qui probaret per triennium soluisse. Ias. in d.l. 2. in § 4. col. ibi. Nunquid autem. tenet quod sic allegat Ang. in §. scire autem. ad fi. in auth. de non alie. & Bal. in c. litera. ad fi. extra de dilat.

An ista præsumptio de tribus annis retro habeat locum si promissisti mihi soluere 10. sing. annis? Crem. sing. 79. dicit q non. alleg. Bal. in d.l. quicunque. Idem.

Emphyteuta, & non dominus tenetur probare soluisse canonem: licet negatio domini sit fundamentum suæ intentionis. Ias. in l. in emphyteuticariis. nu. 132. de iure emphyt. C. communem dicit Soc. iun. conf. 3. nu. 15. lib. 2. Gig. de pensio. q. 76. in fi. E. Suarez.

Emphyteuta omnibus ante dictis annis soluisse præsumitur, si per tres cōtinuos annos antea proximē elapsos se soluisse canonē probet, cōe affirmat Cur. iun. conf. 45. nu. 5. aliās conf. 96. nu. 5. asserunt Ias. in l. 2. nu. 135. 137. 168. & 170. C. de iure emphi. Duennas reg. 54. Guliel. Bened. in cap. Raynutius. vers. si absq; liberis. nu. 185. 186. & 187. de testa. Franc. Luc. de fisco. 1. par. nu. 9. lib. 2. Limita tamen cum vna solutio facta est pro tribus annis: vt commune autumo ex Bal. & Alex. ad Bar. in l. quicunque. C. de apochis. lib. 10. Ias. in d.l. 2. & in l. 1. C. de fideicom. & in l. 1. nu. 33. ff. de offi. eius. Alc. in l. si certis annis. in vers. annis. C. de pact. Rebus. in tit. de constit. reddituum. gl. 15. Admittetur tamen semper in contrarium probatio, vt d. l. quicunque. luculenter probat, & assero receptum ex Barto. ibidem in prin. & Alex. ad illum. nu. 2. in fi. & eo. Alex. num. 9. Ias. nu. 2. in l. iuris gentium. §. quod ferē. ff. de pact. Aret. num. 3. Ias. nu. 10. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. E. Suarez.

Pensionem vel annuam, vel semestrem, vel mensuram, qui seu pacto, seu quacunque alia ratione debet, si tres ante solutiones suis statis tēporib. continuatis se soluisse probauerit, & omnes antea factas exsoluisse præsumetur. vt receptum pono ex Bar. Pla. Luc. de Pen. Alex. ad Bar. in l. quicunq; C. de apoch. public. lib. 10. Bal. in l. litera. in fi. de dilat. Sal. Ias. nu. 135. & num. 137. in l. 2. C. de iure emphyt. Cremenf. sing. 77. Dec. nu. 5. Alci. vers. annis. in l. si certis annis. C. de pact. Alex. Ias. & alij in l. 1. de fideic. Alex. rursus conf. 105. nu. 2. lib. 3. Curt. iun. 96. nu. 5. Guliel. in c. Rainutius. vers. absque liberis. in 2. num. 185. cum seq. Franc. Luc. de fisco. par. 1. nu. 9. lib. 2. Duen. reg. 54. Ant. Gomez. in l. 60. Tauri. nu. 5. & de contract. c. 3. num. 13. vers. item adde. in quorū decisionibus ac sententiis vna, eademque prorsus ratio est. E. Suarez.

Emphyteuta eo ipso, quod probat per scripturam, vel per duos, vel per tres testes se soluisse canonem, seu censum per tres continuos annos præteritos præsumitur soluisse toto tempore retro, nisi contrarium probetur, secundum Glos. & communiter Docto. in l. 2. C. de iure emphi. & præsertim Ias. ibidem num. 168. & 170. per tex. in l. quicunque. C. de apochis public. lib. 10. Berous conf. 152. super dubiis propositis multū non insistam, sub nu. 3. vol. 1. & Cur. iun. qui facit mentionem de communi conf. 96. nu. 5. qui quidem Scribentes vbi supra subdunt dictam l. quicunq; habere locū ēt in simplici colono, & in quolibet censuario, & in alio quolibet obligato ad annuas præstationes ex identitate rationis, vt ibi per eos, & Iacob. Philip. Porti. seu potius Ant. Gabriel. in concl. 5. lib. 6. vbi ponit hoc etiam pro regula cum aliquibus aliis ampliationibus, & limitationibus, & limitat etiam, & declarat Laurentius Syluanus conf. 83. nu. 8. & seq. vol. 2. Viuius opi. 236.

Onus probandi solutionem canonis incumbit emphyteuta. gl. & omnes doct. in d.l. 2. vbi Ias. nu. 5. 1. col. ibi. in ea gl. ibi, vt supra de prob. l. 1. C. de iure emph. alleg. Spec. & Io. Andr. in d. §. nunc aliqua. in vers. 3. 1. & Imo. in d. c. potuit. in 43. col. Idē in conductore, quia tenetur probare solutionem. Alexan. in 4. vol. conf. 130. in 3. col. vers. nec prædictis obstat.

Addo Alex. in terminis in 5. vol. conf. 120. vbi alleg. Inn. in c. super his. extra de accus. & Bar. in l. in illa. ff. de verb. obli. vbi etiā Ias. in 6. col. Addo etiam Alex. in 4. vol. conf. 131. in 1. col. & in 3. vol. conf. 41. ibi nec obstat. Bellac.

Emphyteuta poterit probare solutionem canonis factam fuisse etiam per testes. Bal. in l. testium. C. de testi. nu. 2. & Cor. conf. 315. vol. 4. communem dicunt. Vezin.

Emphyteutici canonis solutio duobus testibus probari debet. commune ait Ias. in l. emphyteuticariis. nu. 134. C. de iure emphit. E. Suarez.

Quot autem testes sint necessarij ad probandum solutionē canonis: vide Ias. in d.l. 2. in § 2. col. cum seq. ibi, in ea. gl. ibi, per testes, vbi reprobat Sal. tenet q possit probari per duos te-

stes. alleg. Bal. in l. testium. C. de testi. & in l. fin. in 3. q. C. arb. tu. Addo Fel. in c. sicut. in 4. col. extra de re iudi. vbi allegat Iasonem hic. Idem.

Quæritur si dominus, & emphyteuta sint diuersi fori, an emphyteuta teneatur portare canonem, an dominus debeat mittere ad accipiendum. Bar. in l. item illa. ff. de consti. pec. dicit, quod non tenetur emphyteuta portare: quinimo sufficeret etiam si in domo propria protestaretur per instrumentum, quod solueret canonem, si esset qui reciperet. idem vult Alb. & Ias. ibi in d.l. 2. in 30. col. q. 37.

Vbi allegat infinitas auctoritates & remissiones. addo qd idem in terminis tenet Alex. in 5. vol. conf. 120. vbi licet videatur tenere contrarium, tamen per auctoritates quas allegat, apparet q suffic. talis protestatio in domo. vide Panor. in c. significante. in fi. de pig. Limitat ibi Ias. non procedere quando canon esset minimus. alleg. Bal. in l. acceptam. in 13. q. C. de vsuris. Item limitat non habere locum in decimis, quas rustici in horreis debent portare. Et subdit ibi Ias. in 38. q. quando dicantur esse eiusdem fori: & concludit cum Bar. in d.l. item illa. quem dicit esse totum videndum.

Subdit etiam in 39. q. quod si sint diuersi fori, promissit tamen emphi. soluere ad domum creditoris: quod si creditor mutet habitationem, & non sit magna distantia, tenebitur debitor portare. alleg. Bal. in d.l. acceptam. in 14. q. secus si nimia esset distantia.

Et dicit vnum esse perpetuo notādum, q si emphi. vel alius debitor promissit mihi soluere in certo loco, & ab illo sim postea bannitus, isto casu tenebitur mihi soluere in alio loco. & ita cogi poterit. per tex. cum gl. in l. vsuras. & ibi Bar. & Bal. C. de vsuris. Idem.

Cuius autem sumptibus debeat portari pensio, eo casu quo in loco domini soluenda & portanda sit. Bal. in l. acceptam. in 15. q. C. de vsu. dicit, quod sumptibus emphyteutæ. vbi etiam dicit quod tenebitur ad gabellam. per tex. in l. mediterraneæ. in vers. dispendij. de anno. & trib. lib. 10. refert & sequitur Ias. qui alia alleg. in d.l. 2. in 31. & 32. col. q. 41. Idem.

Emphyteuta num liceat pro multis annis canonē soluere, nolente domino; qua moneta sit canon soluendus, si eius valor creuit à tempore contractus, & an canonem non soluens emphyteuta, possit purgare moram.

C A P. VI.

Nunquid autem emphyteuta possit inuito domino pro multis, puta 10. annis soluere canonem? Spec. & Io. Andr. in d. §. nunc aliqua. vers. 42. & 43. tenēt quod non idem vult Bar. in l. eum qui. alias, Iacob. lenus. ff. de annu. lega. Bal. & Alber. in d.l. 2. & ibi Ias. q. 22. vbi allegat plures auctoritates. Commu. dicit Clar. in §. emphyteutis. q. 12. vers. sed pone. & pro hoc secundum eum potissimē facit, quia ista solutio tot annorum posset asserre domino incommodum quantum ad probationem recognitionis domini: quia licet per solutionem annuam 10. annorum præsumatur debitum. l. si certis annis. cum similib. C. de pact. tamen non esset idem si fieret vnica solutio pro 10. annis secundum Bar. in d. l. eum qui. Cy. in l. 2. C. de dot. promiss. Dec. l. cum tempus. nu. 8. de regu. iur. Aret. in l. qui Romæ. in princ. de verb. obli. & ibi dicit eam communem. communem etiam dicit Ias. in d.l. 2. nu. 66. & seq.

Adducit aliam rationem, scilicet quia vt emphyteuta non posset cogi soluere ante tempus pro pluribus ann. ita nec dominus debet posse cogi recipere: vt equalitas seruetur. l. si. cum similib. C. de fruc. & lit. expen. quam rationem dicit esse persuasivam, sed non stringentem. Addo Alex. in l. stipulatio ista. §. si quis dolum. de verbo. oblig. & in l. qui Romæ. colum. 3. eodem titu.

Hanc conclusionem limitat 1. Ias. ibi in 21. colum. nisi emphyteuta vellet soluere pro pluribus annis futuris cum omni interesse domini: & facere instrumentum in quo recognoscat dominum pro toto tempore. allegat Bartol. in dict. l. eum qui. qui ita tenet per no. in l. qui Romæ. in principio. ff. de verborum obligatione. Sed Iason ibi dicit istam limitat. non esse generalem: & quod solum procederet quando dominus posset prætereendere interesse ratione recognitionis domini: non autem quando posset prætereendere aliud interesse: vt quia pensio esset soluenda in vino, vel frumento, & sua interesset quod solvatur suo tempore, tunc in Com. opin. Tom. ij. O distincte

distincte tenet conclusionem prædictam. quam comprobat per doctrinam Gul. de Cun. & Bal. in l. plures apochis. C. de fi. instr. quæ est, quod ille qui debet recipere vinum vel bladum ad tempus, non cogitur recipere ante tempus: nec aliquid aliud quod cursu temporis deteriorari possit. & ibi allegat alia multa. Adde Barb. in 2. vol. conf. 15. in 10. & 11. col. vbi late ponit an creditori ante tempus solui possit.

Secundo limitat dictam conclusionem, vt non procedat, quando emphyteuta vellet soluere pro tibus annis: tunc enim posset. allegat Bar. in l. statuliberos. §. si. ff. de stat. libe. qui ita tenet per tex. in l. placuit. C. de fun. pat. lib. 11.

Allegat etiam ibi Ias. Bar. in l. si cum præfinitione. ff. quædo dies leg. ced. vbi per illum tex. singulariter vult, qd si testator legat alicui vnum saccum grani vsq; ad decem annos: quod hæres poterit primo anno soluere pro toto tempore.

Sed dicit hanc opinionem non esse veram. & allegat Bal. tenere contrarium, in l. in annualibus. C. de lega. & in d. l. plures apochis. in fi. per supra dicta. Idem.

Dominus directus non tenetur accipere à suo emphyteuta canonem pro pluribus annis futuris insimul, communem dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 12. ver. sed pone. quia illius interest vt fiat solutio annuatim, vt sic ex receptione pecuniæ quæ fit diuersis temporibus facilius præsumatur causam debiti præcessisse, quæ præsumptio non oriretur si semel fieret solutio pro pluribus annis. Cyn. in l. 2. C. de dot. promiss. Dec. l. cū tempus. nu. 8. de reg. iur. Aret. in l. qui Romæ. in prin. ver. in eadem gl. ff. de verb. obli. & ibi hanc communem opinionem esse asserit. communem etiam tradit Ias. in l. in emphyteuticariis. C. de iur. emph. nu. 66. & seq. fallit tamen in duob. casib. vt per eundem Ias. ibi nu. 64. Do. a Fin. & P. Fich.

Protestatio domini recipientis pensionem temporis futuri, saluo iure expulsiōis, si emphyteuta tacet, nihil valet, cū protestatio sit contraria facto. Io. a Ripa d. c. cum M. nu. 139. ver. tertius casus est. com. dicit, quam intelligit, qd durante tempore solutionis receptæ non potest emphyteutam expellere, secus tamen postea. Villal.

Emphyteuta promissit soluere canonem seu pensionem in certa moneta grossa, quæ currebat tempore contractus: demū illa moneta creuit in valore: de qua erit soluendum. istam q. ponit late Ias. in d. l. 2. in 29. & 30. col. q. 36.

Emphyteuta non compellitur soluere in quantitate pecuniæ alterata, sed in estimatione pecuniæ tempore contractus. addi. Angel. in l. cum quid. ff. de reb. cred. com. dicit. Vezin.

Emphyteuta non compellitur soluere in estimatione pecuniæ alterata, sed in estimatione pecuniæ tempore contractus. Addi. Ang. in l. cum quid. ff. de reb. cred. com. dicit. B. Villal.

Quæro. Vtrum emphyteuta, qui cessauit in solutione canonis possit moram purgare? Resp. in emphyteuta ecclesiæ nulla est dubitatio apud Doct. quin moram possit purgare infra modicum tempus, vt est tex. expressus in c. potuit. extr. locati. Sed in emphyteuta priuati magna est disputatio, vt per Iaso. in l. 2. nu. 73. C. de iure emphit. Communis tamen & crebrior sententia est, dispositionem d. cap. potuit non habere locum in priuati emphyteuta, vt testatur Franc. Ripa. d. l. si insulam. nu. 38. quam etiam tenet Ias. vbi supra. Mihi tamen semper placuit opinio contraria, cum de iure ciuili hic casus clare decisus non sit, quo casu recurritur ad dispositionem iuris canonici, & hoc maxime in hac materia nostra purgationis moræ, quæ ex æquitate descendit, cui maxime innititur ius canonicum. Ad contrariæ opinionis omnia fundamenta facilis est responsio, non denegari moræ purgationem infra modicum tempus, vt patet expressè in d. c. potuit. & leti post tres. ff. si quis cautio. Mich. Grassus.

Nunquid autem emphyteuta, qui triennio non soluit, possit soluendo, purgare moram? Ias. in d. l. 2. in 23. col. q. 29. fatetur ingenuè hunc passum esse disputabilem. & in emphyteuta ecclesiæ dicit esse tex. in c. potuit. extra de loc. vt celeri satisfactione possit moram purgare. In emphyteuta autem priuati, dic maximum esse dubium. & primò pro parte negatiua allegat Ang. in repe. l. si insulam. & ibi Imo. ff. de verb. obli. & pro ista parte adducit octo fundamenta.

Pro parte autem affirmatiua, & sic contraria, allegat Ange. sibi contrarium. in l. & si post tres. ff. si quis cau. Bal. in l. si pacto quo pœnam. C. de pact. & in l. acceptam. in 2. q. C. de usu. & pro ista parte adducit quatuor fundamenta, & respondet ad omnia in contrarium allegata.

Alia & sic tertia secundum eū fuit opinio domini Hieronymi Torti sui præceptoris sic distinguētis quod aut quæritur nunquid possit mora purgari antequā dominus declaret velle emphyteutam cecidisse: & tunc dicit, qd sic. Aut postquam dominus declarauit & tunc dicit, quod non. & pro ista opi. ad-

duc. Ias. cautelam Cap. 183. incipientē, Tu scis quod emphyteuta. Confirmat ratione, quia declarata domini voluntate statim emphyteuta ipso iure intelligitur priuatus, nec alia sententia declaratoria requiritur: ergo non est locum purgationi. quia vbi executio fit à lege ipso iure, ibi non potest mora purgari. l. traiecit. §. de illo. ff. de act. & obli. cum aliis quæ allegat. & ibi subiungit sufficere illam voluntatem domini, per quam impeditur purgatio moræ esse tacitam vel expressam. allegat Panor. in 2. parte conf. 67. & Alex. in 4. vol. conf. 106. & hanc opinionem multis auctoritatibus & mediis comprobat: dic tamen quod istud non videtur verum: quia nimium restringeretur dispositio. d. c. potuit.

Quid tenend. dicit, indistincte tenendam primam opinionem qd emphyteuta priuati non possit purgare moram, hanc partem confirmat multis auct. & responder ad adducta in contrarium. & ita concludit. Idem.

Res emphyteutica domino volente an cadat in commissum absq; moræ purgatione? Magna est controuersia in qua variè locuti sunt interpretes, præsertim in emphyteuta priuati, nonnullis existimantibus, quod absq; moræ purgatione ob cessionem solutionis canonis intra triennium res emphyteutica domino volente incidat in commissum, vt firmat Alex. conf. 102. vol. 3. & Moder. in d. l. 2. Et hæc est communior opinio, & ita iudicatum in conf. Neap. testatur Matthæ. de Afflict. decis. 174. nu. 2. per tex. d. l. 2. aliis vero contra, purgationi locū esse, quæ & mihi æquior videtur, propterea, quod moræ purgatio ex æquitate descendit. M. Grassus.

Sed quid si emphyteuta ecclesiæ, vel priuati, dato quod ei quoq; cōcedatur moræ purgatio, in emphyteutico instrumento appositum clausulam, rato manente pacto, vel iuramentum, nunquid poterit mora purgari? Resp. in hac quæstione diuersæ sunt sententiæ, vt in cap. 1. de mora. lib. 2. q. 24. dicemus. Sed quo ad clausulam, rato manente pacto, magis communis est, quod non operetur moræ purgationis exclusionem. Secus quo ad iuramentum, quod habet vim clausulæ specialis, & impedit moræ purgationem. l. si quis maior. C. de transactio. nib. Et firmat Bar. & Doct. in l. insulam. ff. de verb. obli. & in l. & si post tres. & ibi in specie Bal. & Angel. ff. si quis caut. Licet quo ad primum, contrarium teneat Matthæ. de Affl. in decis. 174. nu. 4. Mich. Grass.

Emphyteuta non soluens canonem per 40. annos, an dicatur præscripsisse, ita vt tutus sit, & rursus, an quis possidens fundum aliquem 40. ann. tanquam emphyteuta canonem soluendo, contra directum dominum præscribat, ita vt præsumatur contractus emphyteuticus præcessisse. Et quid de soluente canonem per 10. vel 30. ann. spatium.

CAP V T VII.

Emphyteuta qui nō soluit sensum, vel canonem per quadraginta annos, est tutus. l. si vbi Bar. Io. de Platea & Rebus. & Lucas de Penna. de fun. patri. libr. 10. Cod. & Boer. decis. 246. nu. 4. Vezin.

Emphyteuta qui per 40. annos cessauit soluere pensionem, & tamen semper possedit, an dicatur præscripsisse liberationē à pensione soluenda? Bar. in l. comperit. reprobata ibi gl. C. de præscrip. 30. vel 40. ann. tenet qd sic. per l. sicut. & l. omnes. illo eo. tit. refert Ias. in d. l. 2. in 23. col. q. 28. vbi dicit, qd illa decisio procedit indubitanter quantum ad pensionē. Sed quantum ad alia videtur durior. Istam tamen decisionem indistincte tenet in 63. col. in prin. vbi etiam alleg. Spec. in d. §. nunc aliqua. ver. 44. tit. de emphi. & Bar. in aliis locis. vide Bar. in l. ius emphyteuticum. & in l. si. C. de fun. patri. lib. 11. Bellac.

Vtrum emphyteuta possit præscribere contra dominum directum dominium? dic quod non, etiam si mille annis possideret, ex quo eum in directum dominum recognoscit. l. male agitur. C. de præscrip. 30. vel 40. an. & ita expressè vult Ias. in d. l. 2. in 63. col. ibi, tertio qro. al. Bar. & alios in auth. perpetua. C. de sacros. eccl. & in d. l. comperit. Bal. in l. neque. C. de usufr.

Possidens fundum aliquem per annos 40. tanquam emphyteuticum, soluendo pensiones, vtile dominium seu ius emphyteuticarium præscribit. Est com. opi. secundum Ias. in d. conf. 37. vol. 1. M. Charian.

Quid autem si aliquis possedit annis 40. fundum non emphyteuticum, pro eo tamen vt pro emphyteutico soluit pensionem, an præsumatur contractus emphyteuticus præcessisse, adeo

adeo vt illud ius dicatur præscriptum? gl. est q̄ sic, in d. l. 2. & ibi Ang. & doct. max. Alb. in 7. col. idem vult Spec. in d. §. nunc aliqua. ver. 64. ver. 106. & ver. 142. idem vult Ias. qui infinita allegat in d. l. 2. in 62. col. ibi, in ea gl. in fi.

Addo q̄ idem tenet Pau. de Cast. in 2. vol. cōf. 295. alias 293. incip. viso puncto allegat. 60. per Cy. in d. l. comperit. in 4. & 5. q. Idem etiam vult Alex. in 1. vol. cōf. 79. circ. 2. col. ibi: sed præmissis omnib. vbi dicit, q̄ propter lapsum tanti temporis, & sic propter antiquitatem præsumuntur omnia solemnia interuenisse. Idem.

Et præsupposita præscriptione, propter solutionem per tēpus 40. annorum, an præsumatur præscriptus contractus emphyteuticus, an censualis? Io. Fab. in l. r. col. 1. C. de iur. emph. dicit, q̄ præsumetur præscriptus emphyteuticus, quando magis frequentatur: alias secus. refert & sequitur Ias. in d. l. 2. in 65. col. ibi, nono quæro. Idem.

Emphyteutica res præsumitur, si eius tanquam emphyteutica possessor diu canonem soluerit, commune fatur Ias. in l. 1. nu. 5. C. de iur. emph. erit autem hic diutina canonis solutio, quæ triginta annos excedat. vt comune effert illic Ias. nu. 155. & Balb. de præscrip. par. 3. q. 10. num. 36. ac Viuius libr. 1. opin. 93. E. Suarez.

Soluens alicui canonem vt feudatarius, emphyteuta, vel colonus triginta annorum spatio, hoc casu dicitur illi acquiri hoc ius personale pro se, hæredib. ac successorib. vt p. Bal. Bar. Sal. Cy. aliosq; cōiter in l. malè agitur, & in l. omnes. C. de præf. 30. vel 40. an: & in l. 1. C. de iure emphy. & ibi nonnulli Doct. aiunt istam esse com. opin. & Aug. Berous in c. dilecti filij, nu. 24. de arbitris, & Balb. in tract. de præscrip. in 3. par. prin. q. 10. ptima par. nu. 38. & in 2. par. prin. q. 6. nu. 1. in fi.

Sed si quis per decennium possedisset aliquam rem vt feudalem, tunc utiq; præsumeretur præcessisse solemnis concessio feudalis, secundum communem opinionem omnium Doct. & eorum, quam citat Balb. in d. q. 10. post nu. 25. & Paris. cōf. 23. nu. 3. vol. 4. nam in hoc casu de minori præiudicio agitur, quam in superiori, quantum scilicet interest inter personam, & res, merito etiam cursus minoris temporis sufficit ad inducendam præscriptionem. Viuius opi. 237.

An autem possit præscribi contra aliquem tanquam contra emphyteutam, vel tanquam colonum: puta quia per decē annos & ultra quis soluit pensionem tanquam emphyteuta, vel colonus, an possit in futurū compelli? Bar. in l. litibus. per illū tex. C. de agri. & cēs. tenet q̄ sic: secus in vasallo secundū eum, idem vult in l. cum de in rem verso. in fi. ff. de vsu. & in l. solent. §. 1. in fi. ff. de offi. procon. Bal. & doct. in l. si certis annis. C. de pact. Ias. in d. l. 2. in 63. col. ver. Quarto quæro. vbi dicit plenius scripsisse in §. præiudiciales. inst. de act. allegat etiam Panor. in cōf. 75. incip. duo prin. quod tamen in ordine meo est 74. addo q̄ idem vult Alex. licet videatur limitari in rustico. in 5. vol. cōf. 50. in fi. & Barb. in 1. vol. cōf. 50. in 8. col. Dec. cōf. 146. vide Alex. cōf. 124. vol. 5. Idem.

Res emphyteutica nunquid possit diuidi, irrequisito, vel non consentiente domino directo.

C A P V T VIII.

Emphyteutæ possunt inter se diuidere rem emphyteuticam irrequisito domino, fallit vt per Io. Bolog. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. nu. 181. Do. a Fin.

Emphyteutæ plures possunt rem emphyteuticam inter se diuidere sine consensu domini. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 24. vbi attestantur Fran. de Acolitis, Aret. num. 28. vers. circa quartam quæstionem. Alex. de Imo. nu. 60. ver. circa primum. Ias. nu. 75. ver. cum ista prima conclusione. Et Apostilator in addit. Bar. in verb. fuit renuntiatum. ff. de verb. oblig. hanc communem sententiam esse: imo etiam quocunq; titulo inter se alienare. Clar. in §. emphyteusis. q. 14. vers. quæro nunquid. Licet multi alij Doct. contrariam sententiam amplexi fuerint, de qua tamen doctrina videantur ea, quæ tradiderunt Alex. de Imo: vbi ipse distinguit in emphyteusi recepta pro se & filiis hæredibus, & emphyteusi concessa à principio duob. in l. si domus. §. si fundus. nu. 7. vers. ultimo cōcludit. ff. de leg. 1. Ias. in l. si. nu. 116. C. de iure emphy. vbi ab ipsis infinitæ auctoritates in vtrinq; partem adductæ sunt. & Soc. iun. in d. §. duo fratres. nu. 136. refert superscriptam sententiam magis communem esse, cum adiecta declaratione, & limitatione. nu. 137. Kirchowius. & P. Fichard.

Plures emphyteutæ an possint irrequisito domino diuisio-

nis tempore, vel post, rem emphyteuticam inter se alienare. Bar. in locis præallegatis, & per illa fundamenta, tenet q̄ sic. & Ang. in d. l. si domus. §. si. Salic. in l. ea lege. C. de condi. ob causam. & in d. l. si col. 7. vt refert ibi Ias. in 38. colum. ibi septimo quæro. vbi & pro hac parte alleg. Ioan. Calder. in cōf. 5. in tit. de locat. Pau. de Cast. in d. §. duo fratres. & in d. §. si vni. Adde quod illud consilium Cald. est 10. in titu. de locat. alias 288. Hippol. sing. 28.

Contrarium refert tenere Guliel. de Cun. in d. l. cum hi. §. si pluribus. per illum tex. ff. de transact. & l. si pupillorum. in prin. ff. de reb. eorum. & respondet ad d. l. volūtas & ad d. §. quindecim. allegat. per Bart. q̄ ibi non fuit facta prohibitio, nisi quo ad extraneos, non autem inter se. sequitur Bal. in d. l. voluntas. & in l. dudum. C. de contrah. empt.

Et dicit ibi Ias. q̄ ista pars magis sibi placet, quia considerat q̄ ratio Bar. facit contra eum. Nam dicit Bar. q̄ ratio quare prohibetur emphyteuta alienare sine consensu domini, est, quia fieret præiudicium domino: cum ille tertius non sit obligatus domino. vt supra dixi. Nam secundum Ias. ista ratio videtur stringere contra Bar. quia licet vnusquisq; sit obligatus actione personali domino pro parte sua. per l. 1. C. si certū pet. cum simil. Tamen pro alia parte quam emit à socio non est verum, q̄ sit obligatus domino actione personali: ergo hæc ratio concludit, q̄ alienatio inter socios non sit permessa, sed q̄ dominus debeat requiri. Et dicit, quod hanc partem tenet pater & obseruan. d. Alexan. in d. l. si domus. §. si. vbi tamen limitat nisi emphyteusis esset accepta pro se & filiis hæredibus: quia mortuo patre cum inter istos filios sit locus iuri accrescendi, vt vult Barto. in d. l. si mihi & Titio. ff. de verb. oblig. diceretur potius quædam renuntiatio quam alienatio. vt est tex. no. secundum eum in cap. 1. cum ibi not. in titu. de alien. feu. vbi idem dicitur in feudo taliter concessio. vt not. Bal. in d. l. voluntas. & in c. 1. in prin. de prohib. alien. feu. per Feder. & ideo concludit Ias. quod hoc casu esset permessa alienatio inter se, alias secus. & ad istam q. allegat etiam not. per Bal. in d. c. 1. in ult. col. de alie. feu. Sed an possit diuidi per partes, an vero debeat tota vni assignari. vide no. Alex. vol. 5. cōf. 7. vers. tertio proba. Bonac.

Res emphyteutica sine consensu domini an diuidi possit. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. quæst. 10. ff. de verb. oblig. in l. cum hi. §. si vni. ff. de transact. in l. & ideo. ff. de cond. fur. & in l. si domus. §. si. ff. de leg. 1. in l. pater. §. quindecim. de lega. 3. in l. 1. C. de impo. lucra. descrip. lib. 10. & in cōf. 58. incip. ex themate prædicto tria & c. determinat quod sic. per tex. in cap. 1. §. præterea ducatus. de proh. feu. alie. per Fed. vbi dicitur, quod feudatarij possunt inter se diuidere feudum sine domini consensu. per tex. in l. voluntas. C. de fideic. vbi si hæredes sint prohibiti alienare, poterunt tamen inter se alienare, & diuidere. & adducit Bar. bonam rationem. Nam ratio quare prohibita est alienatio emphyteusis irrequisito domino, est, quia extraneus in quem alienaretur non recognoscit dominum in directum dominum: nec ad censum sibi tenetur actione personali. & ideo dominus multum damnificaretur quia volens agere ad censum, haberet probare de dominio, quod est difficile. Quæ ratio cessat, quando emphyteutæ diuidunt inter se, cum vnusquisq; recognoscit dominum, & ei pro sua parte actione personali ad censum teneatur, vnde dominus in nihilo damnificatur. Et ita refert & sequitur Ias. vbi supra in vers. 6. quæro. vbi dicit, q̄ ita se habet communis opinio pro qua all. Anto. de Butr. in cōf. 38. incip. viso puncto & instrū. quod tamen mihi est 37. alleg. etiam Spec. & Io. Andr. in d. §. nunc aliqua. ver. 72. & vers. 147. & Spec. in tit. de feu. §. quoniam. Bal. in d. l. voluntas. Fede. cōf. 228. incip. factum tale est, duo fratres. & no. per Barto. & Bal. in l. si familiæ. C. famil. ercisc. Addo Alex. in terminis, in 2. vol. cōf. 189. Fely. in cap. quæ in ecclesiis. col. 3. extra de constit. & in c. cum causam. col. 1. extra de probat. & eundem Ias. in d. l. voluntas. circa 1. col. ibi, similiter facit ista. l. vbi concludit quod quando plures filij successerunt emphyteutæ, possunt inter se alienare, & vnus alteri portionem suam vendere sine consensu domini. & ita tenet Alex. in 5. volum. cōf. 7. col. 1. & cōf. 25. in 2. dub. col. pen. & in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. colum. 43.

Aduerte tamen, quia contra istud facere videtur quod vult ipse Ias. in d. l. si. colum. 38. ibi, intelligite tamen. vbi dicit præmissam decisionem procedere, quando diuisio fieret pro his partibus, pro quibus emphyteutæ obligati sunt ad pensionem domino: secus in diuisione fieret adiudicatio totius rei emphyteuticæ vni tantum: quia tunc non posset sine consensu domini: quia tunc secundum eum cessarent fundamenta prædicta. Idem.

Com. V. l. Opin.

Emphyteuta deteriore reddens emphyteusim, an expelli possit: & num ipse queat syluam emphyteuticam extirpare inuito domino.

C A P V T IX.

Quaritur an sicut emphyteuta ob canonem non solum potest expelli, ita propter rei emphyteuticæ deteriorationem? Ias. in d. l. 2. in 32. col. quæst. 42. dicit qd in emphyteuta ecclesiæ clarum est qd sic per tex. in d. auth. qui rem. C. de sacros. eccl. & idem dicit in emphyteuta priuat. allegat Pet. Cy. & Guid. in d. auth. qui rem. & Bal. & doct. in l. diuortio. §. si feudum. ff. sol. mat. Cald. in tit. de feu. conf. 6. alias 308. subdit tamen qd Bal. in d. auth. qui rem. tenet tria copulatiue in hoc casu requiri primo qd sit notabilis deterioratio: secundo quod sit ad perpetuam deteriorationem fundi non ad curam fructuum. & quod talis deterioratio procedat dolo, lata culpa, vel leui. secus in leuissima. & quod ista tria copulatiue requirantur, tenet etiam Bal. in l. 3. col. pen. C. loc. & Fulg. conf. incip. fer. Anch. supra de la cruce. Fallit in 3. casib. vt per Cagno. in d. auth. qui rem. nu. 13. Kirchouius.

Emphyteuta si vel emphyteusim deteriore efficiat, vel emphyteusim frugiferas arbores cadat, ab emphyteusi possidentia recte, ac rite abigetur, commune aiunt Ias. in l. diuortio. §. si fundum. nu. 4. ff. sol. mat. & in auth. qui rem. nu. 6. C. de sacros. eccl. & cōf. 17. lib. 1. & cum Paulo Pico, atq; aliis Arius Pinel. in l. 1. par. 2. nu. 60. ver. idem in emphyteuta. C. de bon. mater. Clar. §. emphyteusis. q. 25. & 61. Burs. conf. 91. nu. 3. & 4. libr. 1. P. Fich. Villal. E. Suarez. & Vezin.

Emphyteutam & conductorem propter deteriorationem rei, vel canonem non solum debitis temporibus expellendi facultas domino directo datur. auth. quæ rem. ibi, repelli potest. C. de sacros. eccl. & tex. in auth. de alie. & emph. vnde auth. desumpta est. c. potuit. extr. de loc. & cōduc. Et hanc priuationem non fieri ipso iure, nisi interueniat necessaria declaratio voluntatis domini, docto. communiter voluerunt. Bar. in l. 2. nu. 2. per illum tex. nisi dominus hoc voluerit. Bal. in l. si. nu. 4. ibi, vbiq; dicitur, qd feudum ipso iure reuertatur ad dominum, intelligitur si dominus voluerit. C. de reuo. dona. Alex. de Imo. in conf. 173. nu. 7. lib. 2. & in conf. 113. nu. 3. in 4. lib. Petr. Phil. Corn. in conf. 115. nu. 7. in 1. vol. pulchrè Dec. in cōf. 138. vers. sed tamen prædictis non obstantibus. nu. 5. & 6. & in conf. 206. nu. 8. vbi ipse plures auctoritates adducit Modern. in commen. in consuet. Paris. §. 30. nu. 106. Et hanc doct. veriorē & magis comm. sententiam esse refert Hiero. Cagno. in d. auth. qui rem. nu. 38. & 39. Kirchouius.

Nunquid emphyteuta possit syluam emphyteuticam extirpare inuito domino. Bal. in d. l. 1. in vlt. col. tenet qd non. refert & sequitur Ias. ibi in 28. seu pen. col. pro quo dicit benefacere. l. hætenus. §. fina. ff. de usufruct. & allegat Flor. in terminis in l. hætenus. §. Calsius. ff. de usufruct.

Adducit etiam quia emphyteuta, fructuarius & similes, non possunt arbores fructiferas inuito domino succedere, sed bene caduas. allega. Bar. in l. in fraudem. §. conductor ff. de iur. fil. & ibi apostil. in verb. fructiferas cadere. & in l. diuortio. §. si fundum. per illum tex. ff. sol. matr. & Bal. in auth. qui rem. in 1. col. C. de sac. fan. eccl. Addo qd idem volunt Alex. & Ias. in d. §. si fundum. & in d. auth. qui rem. Et hanc communem doct. sententiam esse ait Rol. a Val. conf. 49. nu. 14. lib. 2.

Imo si incidant, possunt expelli: quia faciunt rem deteriore. arg. d. Ant. qui rem. & c. propter sterilitatem. ext. de loca. & ita volunt Alex. & nouissimi post Bar. in d. §. qui fundum.

Limitat tamen Ias. ibi in 3. col. si ex incisione sequatur magnum damnum: secus si paruum.

Secundo limitat nisi loco incisarum. alias arbores subrogarent, tunc enim non possent expelli. allegat. Ang. Pau. de Cast. & Alex. ibi. & Ang. in aliis locis.

Tu adde aliam & pulchriorem limitationem, scilicet quod emphyteuta non potest incidere arbores fructiferas non renascituras: sed renascituras breui tempore potest incidere vt est sylua in qua nihil comoditatis percipitur nisi ex incisione & venditione lignorum: tales enim arbores dicuntur in fructu: nec est in considerat an ita cito renascantur. Ita in terminis tenet Alexan. in 5. volum. conf. 118. allegat multa quæ omitto. Idem etiam in propriis terminis tenet d. Fran. de Cur. in conf. 70. in 6. & 7. colum. vbi allegat dictum consilium Alex. Bellac.

Sed an emphyt. possit pratum emphyt. reducere ad culturā, vide Bolog. in conf. 67. vbi tenet quod sic. Idem.

De Feudalibus, &

Nunquid emphyteuta possit emphyteusim dimittere, seu renuntiare inuito domino, vt a pensione liberetur, & an ipse ad tributa & onera pro rebus teneatur: & quid si ad tertiam partem fructus vineæ obligatus, deinde plantet alias arbores quā vites.

C A P X.

Trum emphyteuta possit inuito domino rem emphyteuticā dimittere vt a pensione liberetur. Spec. in d. §. nunc aliqua. in ver. 129. & ibi Io. And. tenent qd non. max. per tex. in l. quicumque. C. de fun. patri. lib. 11. Alber. in d. l. 2. in vlt. col. & ibi Ias. 7. col. ibi, sexto principaliter nota. vbi præmissa & alia all. Quib. adde Feli. in c. quæ in ecclesiis. in 28. col. ext. de consti. & Pan. in terminis in 2. par. conf. 94. in 4. col. vers. quo ad tertium.

Aduerte tamen in hoc: quia secus esset in aliis priuatis. Quod si teneantur soluere de rebus alicuius prædij possunt prædium dimittere, & assignare: & sic a solut. se liberare. ita notabiliter in terminis vult Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 20. incip. vltra ea quæ & c. circ. fin. ibi, Quantum verò ad aliud. allegat Ioan. And. in addi. Specul. in tit. de instr. ed. §. dicto. & dicit videri casum in l. filius fami. §. apud Marcellum. ff. de lega. 1. Bellac.

Emphyteusis sine domini consensu facta renuntiatio, nullius est momenti commune assero ex Ias. l. 2. nu. 24. C. de iure emphi. Matthæ. Afflic. in c. 1. nu. 42. & nu. 48. de vasal. qui contra constit. in 1. lib. feud. ac Fel. c. quæ in ecclesiis. de constit. Curt. de feud. 4. par. q. 3. atque ante illos omnes Pan. in c. 1. de feu. E. Suarez.

Renuntiatio seu repudiatio patris facta de iure emphyteusis, an possit filiis præiudicare? & dic, vt per doct. in apostil. ad Rom. conf. 35. post nu. 4. vbi Rom. quærit, an patruus ius emphyteusis suæ nepti legare potuerit? & concludit qd sic, pro qua q. vide Ias. in l. 2. q. 2. & q. vlt. C. de iure emphi. Afflic. in c. 1. nu. 2. de success. feu. Tira. de vtroq; retræct. tit. 1. §. 11. gl. 6. nu. 23. & seq. doct. in apostil. ad Alex. conf. 8. num. 15. lib. 3. vbi quæ sit communis opi. Bellac.

Sed quid si in vicinia sit puteus communis, qui refectione indigeat, an vnus ex vicinis possit vsui putei renuntiare, & a contributione se liberare? Spec. tit. de cens. §. 1. ver. item pone, quædam vicinia determinat qd non. & ita vult Ias. in d. l. 2. in 7. col. ibi, Ad ista vide. vbi etiam al. Io. And. ibi. & Bal. in l. cū fructuarius. de usufruct. addo Alex. in l. Prætor. §. hoc edictum. ff. de dam. infect. Vezin.

Emphyteuta ad tributa & onera pro rebus soluenda obligatus est. commune pronuncio ex Ias. in l. 1. num. 25. C. de iure emphi. Chastan. in consuet. Burg. Rub. 4. §. 8. 10. de Amic. conf. 8. nu. 91. & nu. 62. & ad collectas, & ad ista omnia tamen magnum canonem domino soluat, tenebitur, vt commune ex multis testatur impiger Pinellus in l. 1. part. 2. ad finem. C. de bon. maternis: quamuis si magnæ erunt collectæ contrarium, cum senatus auctori. proponat. Iul. Clar. de emphy. quæstio. 46. E. Suarez.

Emphyteuta an teneatur ad onera: vide Alex. conf. 4. lib. 5. & an debeatur quinquagesima pars de feudo prout de emphyteusi. idem Alex. conf. 5. eodem lib. Et adde quod dominus vtile bonorum emphyteutæ ecclesiæ subiicitur statutis laicorum. Ruin. conf. 70. libr. 5. & ideo potest eo respectu collectari per laicos. Idem in feudalib. ecclesiæ not. Paris. conf. 146. libr. 1. conf. 50. nu. 85. lib. 3. & hoc quando de præiudicio laicorum tractatur. Soc. iun. conf. 71. nu. 12. lib. 1. & an emphyteuta possit soluere canonem domino directo pro pluribus annis ipso domino inuito. Alber. in l. statuliberos. §. Stichus. ff. de statuliberis. & quod onus collectæ spectat ad emphyteutam. no. Cur. sen. conf. 36.

Quid si emphyteuta teneatur dare tertiam partem fructuum vineæ plantatæ, & ex post plantet alias arbores quā vites, an teneatur etiam ad partem fructuum pro illis aliis arboribus. Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de locat. in prin. determinat qd sic. & ita refert & sequitur Ias. in d. l. 1. in fi. com. vbi dicit esse multum notandum.

Addo eundem Ias. in l. stipula. ista. §. in stipulationibus. ff. de verb. obl. vbi dicit qd magna est auct. Io. And. tamen eius dictum non probatur lege nec ratione.

Idem qd Ioan. And. tenet Corf. vers. frequentia. & Petr. Gerar. singu. 97. vbi probat dictum Ioan. And. ratione, & auctoritate. Idem.

Emphy-

Emphyteusis finita per generationem, an emphyteutæ descendentes confirmationem petent.

C A P. XI.

Emphyteusis finita propter generationē, (Adde Ant. Gabriel. lib. 1. tit. de iure emph. concl. 1.) & reuerſa ad dominum, descendentes, seu hæredes istius emphyt. seu generationis finitæ possunt petere confirmationem, & si dominus denegauerit, possunt appellare ad superiorem, pariter ac implorare officium iudicis pro renouatione prædicta faciendâ, secundum doctrinam Bar. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotidiana & æstiuâ. communiter approbatâ à Doct. vt refert Barbat. in c. rescripto. col. 4. de locato, & conducto, Marfil. in singul. 419. licet in re sua. Alcia. conf. 27. placet mihi. nu. 4. lib. 1. primi tomi fol. 14. Boer. decis. 107. circa fi. & Ripa in tract. de peste. in tit. de remedijs præseruatiuis contra pestem. nu. 260. cum alijs seq. Clarus copiose in tract. de iure emphyt. q. 43. Alex. conf. 70. nu. 7. lib. 1. Socin. conf. 99. lib. 4. & Soci. iun. conf. 79. num. 27. lib. 4. & istam communem declarat Ioan. Cephal. conf. 147. num. 5. 2. 1. 22. & seq. vol. 1. & sequitur etiam nouissimè post alios relatos per eum Parisi conf. 118. nu. 55. lib. 1. D. Horati. Mandosi. cumulatissimè in additio. Roma. conf. 22. in litera K, & conf. 70. in litera G, & D. meus Oradinus decis. 107. in princ. & Iacob. Philip. Porti. seu potius Anton. Gabriel. in conclusio. 12. finitæ emphyteusi. lib. 1. qui prædicant hanc esse magis communem opin. & ponunt eam pro regula.

Et sententia istorum de plano procedit, & absq; dubio aliquo, quando vult Ecclesia rem ipsam emphyteuticam alteri locare, tunc agnati admittuntur ad renouationem. Sed si Ecclesia nollet alteri concedere, ac vellet pro se retinere, vtique posset, secundum Abb. & Imo. in c. bonæ. de postula. prælat. Aret. in l. si mihi. ff. de verb. oblig. Curt. sen. conf. 48. Calca. cōf. 8. num. 45. & ista est com. opi. teste Horatio Mandosio in addit. Roma. in dict. confil. 22. in litera K. in §. limitatio. & Petro de Benintensi. decisio. 19. vbi asserit ita fuisse decisum in Rota Bononiensi.

In contrariam verò partem, & malè, & ieiunis quidem rationibus, videlicet, quòd si Ecclesia vellet rem reuerſam pro se retinere, teneatur inuestire de eadem re hæredes, & descendentes vltimi morientis, inclinauit consulendo Theobias Nonius conf. 3. per totum, vbi præsupponit istam esse communem sententiam. Tamen ne erres noli modo aliquo recedere in actu practico à prima opinione realiter communi, & sacrosanctâ, quam interpretatur prudentissimè locum fortiri Berous confil. 98. vifa facti specie. sub num. 16. vol. 1. vbicunque ecclesia hoc ageret ex causa.

Limitatur itaque primo præallegata communis opinio, quando essent extranei hæredes instituti: Et sic vbicunque res non esset integra, & renouatio ipsius emphyteusis facta foret in extraneo, ad eius renouationem consanguinei admitti nequirent, secundum Ang. conf. 110. in fi. Roma. conf. 70. sub nu. 3. Afflict. in cap. 1. sub num. 4. quemadm. feud. ad fil. perti. Alex. confil. 10. num. 9. volum. 3. & confil. 83. num. 3. volum. 7. Marfil. in d. singul. 419. & Gozad. conf. 39. sub num. 2. 17. 18. & 19. & conf. 71. num. 1. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem.

In contrariam vero partem, videlicet, quòd etiam re non integra existenti proximiores admittantur, inclinauerunt Alex. nu. 20. & Ias. in fi. in l. si mihi, & tibi. ff. de verb. oblig. Ripa in d. l. 1. nu. 1. ff. de priuil. credi. Paris. conf. 8. num. 4. vol. 2. Curt. sen. conf. 47. num. 10. & Gozad. conf. 86. & Horat. Mandosi. in addit. Roma. in d. conf. 22. sub litera K, vbi deducit istam esse magis communem opinionem.

Sed quid ego infelix peccator dixerim in tam dubitabili passu? concurrat igitur cum distinctione tutissima (iudicio meo) tradita super hoc p. Curt. sen. in d. cōf. 47. & Gozad. in d. conf. 86. concludentes in præcitatis locis, q. aut agnati fuerint negligentes, & renouatio fuit facta extraneo, & eo quippe casu dubio procul illa valeret, & teneret. Aut non fuerunt negligentes, & tunc non obstante renouatione extranei, deberet nempe agnatis fieri renouatio, & istam distinctionem tanquã sacrosanctam reperio approbasse Rotam Rom. teste D. meo Oradino in d. decis. 107.

Et infra quantum tempus debeat peti confirmatio ista vi. Mandosium in additio. Roma. in d. conf. 22. in litera K. in §. limitatio. Alex. & Paris. declarantes, in additio. ad Bar. in d. §. permittitur.

Vbi etiam dicit in fin. addi. ipse Paris. quòd descendentes

possunt petere renouationem emphyteusis, etiam si ascendentes fuissent priuati, eo quia venissent contra conuentiones. Et ita decisum extitit etiam in Rota Roma. sub die 25. Octobris 1568. attestante D. meo Oradino in decisio. 178. renouationem faciendam esse, non obstante, quòd primus accipiens in emphyteusim ceciderit culpa sua propter inobseruantiam.

Limitatur præfata communis vltius per Ias. in l. 2. nu. 21. C. de iure emph. habere locum quando emphyteusis expirasset per generationem finitam, secus si per canonem non solum, & idem firmant Anch. conf. 174. col. pen. Alex. in d. l. si mihi. col. pen. Gozad. conf. 46. nu. 16. Soc. conf. 167. nu. 23. vol. 2. Dec. conf. 329. circa fi. Ripa in l. 1. col. 3. ff. de priuil. cred. & Anto. Gabriel. in d. concl. 12. in 1. limi.

Itidè aduerte, quòd opinio præmemorata Barto. communis in d. §. permittitur, absque scrupulo aliquo sortitur locum etiam, vbicunque petentes renouationem, reperirentur instituti hæredes, secus verò si extranei instituti forent: quia illi tunc præferri deberent, teste Alexan. in l. si mihi. & Titio. ff. de verb. oblig. & apostil. ad Abb. in c. bonæ memoriæ. de postul. prælat. vbi firmat, quòd extranei instituti præferuntur non institutis, & Berous etiam in dicto conf. 98. num. 9. 10. & 27. volum. 1.

Necnon interpretatur quoque eadem communis opinio, vt tam descendentes, & agnati, quàm collaterales etiam, & cognati, dummodo sint hæredes instituti, renouationem petere queant, secundum Imo. conf. 27. nu. 3. Ruin. conf. 12. num. 20. vol. 1. & Deci. conf. 131. vbi in medium referauit etiam istam esse communem opi. & dominus meus Oradinus quoq; in d. decis. 107. post prin. & Hierony. Gabriellius conf. 30. Alphonsus. sub nu. 10. vol. 1.

Similiterque renouationem petens, necessario debet esse hæres vniuersalis, vel saltem successor singularis in re, quonempe casu successor ipse singularis præferretur hæredi vniuersali penes quem res non extaret, ex testimonio Dec. conf. 78. circa finem.

Postremò opinio communis præmemorata sine dubio obtineret etiam locum, & procederet in emphyteusi ecclesiastica, secundum Anch. conf. 171. & conf. 174. Alex. conf. 80. vol. 1. Imo. in d. conf. 27. Ruin. in d. conf. 12. Deci. in d. conf. 131. colum. pen. Hierony. Gabriel. in d. conf. 30. sub nu. 10. & ista est communis opinio, attestante Claro in d. quæst. 43. & D. meo Oradino in d. decis. 107. secundum quam, ita iudicasse, & tenuisse DD. de Rota recensuit, & huic sententiæ accedit etiam Berous in præcitato conf. 98. nu. 5. & 45. vol. 1. & Ruin. conf. 151. nu. 16. vol. 1.

Qui deducit eam similiter procedere si emphyteu. non sit.

Alias vero declarationes ad istam communem ponit Corsetus in addit. Abb. in ver. renouationem. in c. bonæ. 2. de postul. prælat. Clar. d. q. 43. per totam. Horat. Mandosi. in addit. Rom. conf. 22. in d. litera K, & Ant. Gabriel. in d. conclusio. 12. Viuius opin. 244.

Si emphyteusis ob generationem finita sit, non intellig. facta renouatio, licet dominus patiatur emphyteutam possidere Bal. in l. vnic. colum. pen. vers. sed nunquid. C. quando non pet. part. Ias. vbi eum vide in d. l. 2. col. 49. ibi, prædictæ doctrinæ. & in l. 1. colum. 18. eo. tit. addo Barb. vol. 2. conf. 14. col. 11. Vezinus.

Maioratus (vt loquendi consuetudo inualuit) successor locationem ad longum tempus aut emphyteusim ab eo cui successit, constitutam non necessariò seruat, vt receptum ponit Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 65. C. de bon. mater. E. Suarez.

Emphyteusis a maioratus seu primogenij possessore constituta, non est ipsi superstes, commune pono ex iis quæ tradunt Ant. Gomez. in l. 40. Tauri. nu. 84. & virelegantis ingenij, atque eruditionis Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 65. C. de bonis mater. Suarez.

Emphyteutæ descendentes, vel agnatus si intra annum à die, quo sciuit emphyteusim finitam non petierit renouationem, & alius extraneus interim inuestitus fuerit, sibi præiudicat, nec vltius auditur. Comm. ait Clar. in §. emphyt. q. 44. vers. Sed pone. cum seq. P. Fichar.

Si propter generationem finitam, finiatur emphyteusis, descendentes si petatur, debent de ea inuestiri: alias ei fieret iniuria, à qua posset appellare. ita Bar. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quoti. & æstij. in l. si mihi & Titio. ff. de verbo. oblig. vbi omnes doct. idem vult Bar. in l. 1. in fi. ff. de priuil. cred. per tex. in c. bonæ memoriæ. extra de postu. præla. & istam opin. tenet Ias. in d. l. 2. in 6. col. ibi, ex hac decisione. vbi allegat Anto. de Butr. q. c. 1. extra de loca. & Ludo. in repe. rub. ff. de arb. & alibi sæpe, max. in conf. 22. alleg. etiam Bal. in addit. Spec. in titu. de Com. opin. Tom. ij.

loca. in 1. col. & in c. 1. in tit. quemad. seu. ad fil. perti. vbi etiā Bal. tenet, quod ista renouatio, seu reformatio potius fieri debet filie ipsius emphyteutæ, quam agnatis.

Adde tu q. op. Bar. tenet expresse Alex. in terminis in 1. volum. consil. 80. in 2. dubio. Idem vult D. Franc. de Cur. in consil. 47. vbi alleg. infinita, max. Pet. de Ancha. consil. 180. in cip. casus talis est, quidam, & c. quod in ordine meo, est 171. istud latius prosequitur Dec. in consil. 131. Alex. in d. l. si mihi & Titio. in 6. col. Imo. in consil. 27. & consil. 38. & consil. 68.

Fallit primo ista cōclusio, si emphyteusis sit finita propter canonem non solum. ita Ias. in d. l. 2. in 6. col. vers. ex hac decisione. vbi dicit, q. ita colligit ex decisione quam facit. Ludo. Rom. in d. consil. 212.

Secundo fallit, nisi antequam petatur talis renouatio, dominus rem emphyteuticam alteri iam concessisset, & illum inuestiisset. vt eleg. vult. Ludo. Rom. in consil. 70. refert (licet alio numero,) & sequitur Alex. in 3. vol. consil. 10. in fin.

Tertiō fallit, si talis renouatio petatur post annū. tali enim requisitioni præscribitur anno a tempore scien. per c. Titius. in tit. si de feu. sue. contro. inter dom. & agna. per quem tex. ita tenet Lud. Rom. in locis præal. & ita in specie vult ipse Lud. in d. consil. 70. ibi. Tertiō istam sententiam, & ita vult Ias. qui dictum consilium non alleg. in d. l. 2. in 7. col. ibi, circa quod, & in l. petens. in 4. col. ibi, & per illum tex. C. de pact.

Adde tamen q. ipse Iason in l. prætor ait. §. fin. ff. de oper. noui nunciat. dicit, quod ista illatio de illo c. Titius. ad istum casum non est bona: quia ratio illius capituli est, quod ibi iudicis officium anno extinguatur, propter subiectam materiā: quia inuestitura feudalī debet a domino feudi infra annum peti. c. r. quo tempo. mil. ideo lapsus anni facit vt excludatur, & hanc rationem ponunt ibi Bald. Aluarot. & alij feudistæ. & secundum istam rationem ista limitatio, seu illatio nihil valet: ita Iaso. ibi.

Item fallit in emphyteosi ecclesiæ. Alexan. in l. si mihi & Titio. 6. & 7. col. de verb. oblig.

Fallit etiam si ille qui petit se inuestiri, non esset hæres prædefuncti. ita Alex. in 3. vol. consil. 10. in fin. Idem.

Emphyteuta vsumfructum, & seruitutem ea fini duraturā, qua ipsius emphyteusis constituitur, iure constituet. vt commune recenseo ex Ias. in l. ult. num. 118. de iure emphy. Capol. de seruitu. vrb. prædiorum. c. 14. Afflic. decis. 380. Cur. de feud. q. 14. Paris. consil. 98. num. 11. li. 2. Boer. decis. 181. E. Suarez.

Emphyteutæ num aliqua fieri debeat pensionis remissio propter sterilitatem, bellum, & alios casus fortuitos.

CAPVT XII.

Pensionis remissio regulariter ob læsionem vel sterilitatem: nisi in certis casibus fieri non debet. est magis communis, secundum Alexand. consil. 52. vol. 1. M. Charian.

Emphyteutæ nulla est facienda remissio pensionis ob sterilitatem, vel ob alium casum fortuitum, secundum Iaco. de Are. Cyn. Bar. Bal. Ang. Salic. & ceteros omnes in l. 1. per text. ibi. C. de iur. emphyt. Spec. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. vers. sic. 137. Gloss. Abbas Ant. de Butr. Imo. & Barba. nu. 17. in c. potuit. de loca. vbi Abbas col. fin. præsupponit istam esse communem opinionem, prout hanc fore communem scholam Legistarum, atque Canonistarum omnium, fatetur etiā Cotta in memoriali, in vers. conductor. post princip. & Natta cōs. 49. num. 15. & ita consuluit Aret. consil. 55. col. 1. & Albe. de Rosa. in d. l. 1. referens ibi pro hac parte consuluisse in arduis quidem causis, & postremo obtinuisse, & sic consuluit, ac iudicauit pariter Collegium Paduæ, teste Abba. in d. c. potuit. & sequitur quoque, dicitque communem, atque limitat Clarus in tracta. de iure emphy. q. 8. vers. sed nunquid propter sterilitatē.

Et ista communis, quod remissio ob sterilitatem rei emphyteuticæ fieri nequeat, limitatur non procedere propter guerram, cum eo tempore remissio pensionis, & canonis fienda sit, si fundus datus in emphyteosim coli non posset propter timorem hostium, vt concedunt Iacob. de Arena, Cyn. Bartol. Salyc. Bal. & Ias. col. 4. in d. l. 1. C. de iur. emphyt. Glo. Iaco. de Bel. & Bal. in l. interdum. §. 1. ff. de acqui. possess. Glo. in authen. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccles. Angel. in authen. de non alie. §. quæ verò. col. 2. & Docto. in d. cap. potuit. vbi Bero. nu. 17. & Barbat. sub num. 17. ad lucem adducit istam esse communem opinionem, & Abb. inibi sub num. 18. meminit et de eadem communi, & Bossius in practi. crimi. in titul. de remis-

sione mercedis conductorum. num. 114. vbi in medium refertur communem hanc opinionem non obseruari Mediolani, & eandem sententiam contra communem verioreni indicauit Abb. in d. c. potuit. sub num. 18. vbi nunciavit ita alias in facti contingentia cōsuluisse Collegium Paduanum. Sed ego in actu practico nunquam recederem a memorata communi tanquam sacrosanctissima.

Necnō propter diffidam guerræ emphyteuta canonem minime soluere tenetur, secundum Ioan. de Pra. in l. qui proprio §. item quæritur ff. de procura. & hoc non caret ratione: si quidem diffida est quodammodo initium belli, quæ fieri debet antequam Christianus, Christianū offendat, nisi iuris, vel iudicis auctoritas ad offendendum cōcessa sit, vt voluit Bal. in l. 2. col. 21. C. de serui. in auth. item nulla. C. de episcop. & cleri. & in l. 4. C. de obse. pat. prestan. & Host. & Ioan. Andr. in vers. diffidatus. in c. 1. de homi. lib. 6. in Nouel.

Et consequenter diffida tempus, computatur inter tempora belli.

Cum diffidare sit licentiare quemlibet ad offendendum, Bal. in l. 3. C. ad l. Falc. & Ang. consil. 14.

Nec itidem ipse emphyteuta tenetur pensionem soluere tempore treguæ, per notata per Bal. in tit. de pace Constan. §. va. falli, qui tempore, in princ. Nam, secundum plerisque ex Scribentibus variis in locis iuris nostri, tempus treguæ, quod est dubium inter pacem, & guerram, potest nuncupari potius tempus belli, quam pacis, vt not. in cap. significauit. extra de Iudæ. & ita arguit Ancha. consil. 88. præmissa facti serie diligenter considerata, sub nu. 2.

Et sic paria sunt, quod sit actualiter bellum, vel sola belli suspitio, vt pensionis remissio ob causam belli fiat, secundum Ancha. in loco præcitato, vbi refert dictum illud Senecæ in tra. gædiis. Peior est bello timor ipse belli, quem refert, & sequitur Alex. in l. diuortio. col. 3. ff. solu. matrim. Imo. consil. 7. col. 11. Ias. in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. 8. not. ff. de acquir. possess. & in l. cum te proponas. la. 1. & sequent. C. de transact. Lauren. Sylvanus consil. 28. viso casu proposito, necnon instrumentis. nu. 7. & seq. Ioan. Iaco. Leonardus consil. 117. altis. fini Redemptoris. num. 168. cum duobus aliis sequent. posito inter consilia feudalīa alberti Bruni, & Deci. in l. 1. num. 67. ff. de offi. eius. Vnde secundum Francisc. Petrarcham de remediis aduersæ fortunæ, non immerito magis est timendus casus instantis pugnæ, quam pugna ipsa. nam vix bene geritur, q. pauidè geritur. timor modestus cautionem, vehemens vero desperationem parit: quarum altera nil in tregua melius: altera peius nil in rebus omnibus.

Metus enim est instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio. l. 1. §. metus. ff. quod met. caus. Viuius opi. 247.

Pensionis siue mercedis remissio ob sterilitatem magnam colonis concedi solet, quæ tamen sterilitas non ex eo, quod ne quidem semen recolletum foret: erit metienda, cum præta, vineæ, oliueta, pomaria & similia feri non soleant, ex quibus tamen multum fructus reportant agricolæ, sed potius ex communi vsu loquendi & vulgi opinione æstimanda venit, argumentum. l. 1. §. 1. ff. de flumi. l. cum de Lanionis. §. afinam. ff. de fund. instr. c. ex literis. de sponsal. Vnde si dicant se bonas metes, ac vindemias habuisse, annus fertilis, sim malas, & omnes suas operas perdidisse, & vix semen recollegisse, dicant annus sterilis reputabitur. vt placuit Goffredo & communiter doct. secundum Io. And. in c. propter. de locat. & conduct. vt refert Bened. Capr. reg. 88. nu. 8. & 9. vbi etiam nu. 2. dicit opi. æstimatium sterilitatem ex eo quod ne semen quidem recolletum sit, communiter reprobata esse. E. Suarez.

Emphyteutæ remissio an fiat ob sterilitatem, vel modicam fructuum perceptionem, quando ab eo soluitur liuellus in re compensationem fructuum? Dic vt per Bursat. consil. 11. nu. 1. lib. 1. vbi concludit quod sic, secundum communem ibi relata, quam inde reprobatur. d. consil. num. 22. ex Nat. consil. 49. cū aliis ibi alleg. Bonac.

Pensionis remissio quemadmodum ob casum fortuitum, ac sterilitatem impetrari, ita ob vbertatem fructuum ultra duplum vel dimidium eius quod consuevit colligi casu fortuito, ac insolito obuentum, pensionis augmentum in duplum, vel pro rato impetrari solet, prout voluit in c. propter. de loca. Io. And. iuxta notat. in l. 1. de fund. reip. l. fi. C. de omni agro desert. lib. 1. & glo. in l. si mercedes. §. vis maior. ff. locati. & ibid. Bar. quam communiter excepto Cyn. qui contrarium tenuit in l. legem. C. locati. sequuntur doct. & bene, quia contrariorum eadem debet esse disciplina. l. etsi contra. ff. de vulg. & pup. Vnde si impetu aquarum omnia molendina destructa sint, vno excepto, vnde cōductor multum lucratus sit ultra duplum, vel dimidium eius quod consuevit percipere, poterit peti

peti ab eo augmentum pensionis. secundum Imo. in d. c. vt refert ex Bar. Bened. Cap. reg. 88. nu. 57. & seq. E. Suarez.

Si res emphyteutica per guerram laborari non potest, emphyteuta non tenetur soluere pensionem. Cynus, & Bart. in l. 1. C. de iure emphyteutico. fallit in quatuor casibus quos no. Ias. in d. l. ius emphyteuticum. nume. 91. C. de iure emphyteu. Don. a Fin.

Quaro quid si res emphyteutica, non possit propter guerram cultuari, an debeat pensio? Ias. in d. l. 1. in 22. col. ibi, qd si res emphyteutica, dicit hanc q. dubitatissimā. & plus quam alia quæ in materia occurrat. & quot capita, tot sententiæ, & tandem relatis multis opi. tenet vltimā, quæ est Iac. de Are. & Bar. tenentium, quod non debeat pensio. faciunt no. per Alex. in 1. vol. conf. 112. Cor. in 2. vol. conf. 181. in 15. col. Effet tamen probandum quod propter guerram res nō potuit possideri. Alex. in specie in 4. vol. conf. 117. in fi.

Istud tamen singulariter limitat ibi Ias. in 28. col. ibi, p ista remanet. post Alber. de Rosat. in litem quæritur. §. exercitu. ff. loca. vt non procedat, quando in instrumento emphyteutico foret renuntiatum. excep. doli, conditioni sine causa, & omni auxilio. & c. Nam tūc tenetur emphyteuta ad canonem, etiam si guerra post contractum superueniat. & dicit istud procedere etiam in omni simplici colono seu conductore. & dicit ibi Ias. istud esse diligentissime notandum, quia dicta clausula semper in instrumentis apponi consuevit.

Istud tamen ego sublimitarem, licet in specie tactū non inueniam, per ea quæ volūt Ana. & Bolog. in conf. 74. vbi concludunt, quod licet conductori non fiat remissio qñ suscepit in se omnem causam: tamen illud fallit, quando talis causa prouenit facto iniusto locatoris. Ita in casu isto, si guerra superuenisset facto iniusto directi domini, credere non obstante tali renuntiatione emphyteutam non teneri.

Secundo limitat Ias. dictam opinionem Bar. procedere, nisi emphyteuta talem rem, tempore guerra accepisset: quia tunc sine vlla diminutione pensionem soluere tenetur. habet enim quid sibi imputet. allegat text. optimum in terminis in l. qui bona. §. de illo. ff. de damno infect. & Bal. in tit. de pace cōstan. & in l. si ea lege. C. de vsu. & Barto. in l. si is à quo. §. fina. ff. vt in poss. legat.

Adde quod idem vult Barb. in 2. vol. conf. 51. in 7. col. vbi multa allegat: & dicit idem esse, si imminet periculū guerræ: seu hostium incurfus: quia scire debebat rei qualitatem & statum. Idem etiam per multa tenet Soc. in 2. par. conf. 156. in 4. col. & Alex. in l. interdum. §. 1. in fi. de acq. pos. Bellac.

Quid si fructib. correspondeat pensio, an sit fienda remissio. vide Alex. in 1. vol. conf. 112. vbi tenet quod sic. Vezin.

An propter augmentum puta. alluionis rei emphyteuticæ debeat augeri pensio? glo. fi. quam sequuntur Bar. & Doct. in d. l. 1. de iure emphyt. determinat quod non. quia sicut per diminutionem rei non diminuitur pensio: ita per augmentum non debet pensio augeri: vt contrariorum eadem sit disciplina. & ita vult ibi Ias. in 22. col. idem vult in l. de quibus. in 9. col. ff. de legib.

Vbi hoc limitat in augmento consueto euenire: secus in insolito, allegat signāter Bal. in addit. Spec. in tit. de loca. in 6. col. allegantem gl. quā ad hoc reputat auream, in l. si merces. §. vis maior. ff. loca. Corn. in 4. vol. conf. 15. tenet indistincte, qd non debeat augeri pensio. Subiungit ibi Ias. an alluio accretat emphyteutæ, & sic ei lucro cedat. ibi tamen nihil firmat. Idem ponit in l. de quibus. in 8. & 9. col. ff. de legib. & concludit quod sic. vide vtrobique per eundem. Corn. in 4. vol. conf. 15. Ang. in §. præterea. instit. de rer. diui. Quid si prædium sit totum a flumine corrosū, deinde flumen relinquat alueum: vide Alexan. in 5. vol. conf. 91. in fi. & in simili Bal. in 4. parte conf. 214. Bellac.

Damnum aliquod si contingat in re emphyteutica, vt corrosione fluminis, vel chasmate, & c. si damnum tale sit vt ex eo tota res pereat, excusatur emphyteuta à solutione pensionis: si verò pro parte tantum perit, non excusatur neque in totum neque pro parte. commun. ait Clarus. §. emphyteusis. q. 8. ver. Quaro etiam. c. potuit. ext. de loc. & in §. adeo. insti. eo. & in l. 1. C. de iur. emph. vbi in glo. ponuntur illi vers. vulgares. si res tota perit, & c. quid si tota perit, deinde per alluionē accretat an actio extincta renouiscat. vide in simili Bal. in 4. par. conf. 214. vide etiam Alex. in 5. vol. conf. 91. in fi. & in simili, qd vult remissioe Ias. in l. quominus. in 31. col. ibi, quod autem si habeo. de flu. Valeret tamen pactum, quod etiam re in totum perempta pensio, nihilominus deberetur. vt vult Spec. in titu. de emphy. in vers. nunc aliqua. ver. 138. & seq. Ias. in d. l. 1. in 3. col. pro quo dicit esse ibi bo. tex. in vers. super omni. vel etiam fortuitis casibus.

Si autem res emphyteutica in totum non perit, sed pro parte, tenetur nihilominus emphyteuta ad integrum canonē. vt habetur in loc. præal. & Spec. Ioan. And. in d. §. nunc aliqua ver. 135. & ita vult Ias. in d. l. 1. in 4. col. & in 21. col. ibi, in ea. gl. ibi, & hæc placet. idē vult Lud. Ro. in conf. 369. in 6. & 7. col. Alex. in 1. vol. cōf. 112. repetito in 2. vol. cōf. 6. P. Fich. & Bellac.

Quid si dono rem ecclesiæ, vt me alimentet, & res pereat, an ecclesiā teneat ad alimenta. Franc. Crem. in sing. 1. tenet q. sic.

Quid autem & quātum esse debeat illud quod remanet ad hoc vt emphyteuta ad canonem integrum teneatur. Bar. in d. l. 1. tenet q. debet sufficere ad canonem seu pensionem: aliās fiet diminutio. & sequitur ibi Ias. in 21. col. ibi, sed tunc succedit. Bellac.

Sed quid si domus emphyteutica casmate perit, an debeat pensio. Ias. in d. l. 1. in 4. col. ibi, ego autem, tenet quod sic. quia durat area quæ est potissima pars domus. l. qui res. §. aream. ff. de solut. & donec superest aliqua pars rei emphyteuticæ, nunquam liberatur emphyteuta. vt dictum est supra & ad hoc allegat Ang. in §. itaque. in auth. de non alien. & Imol. in d. c. potuit. in 37. col. idem vult ipse Ias. ibidem in 21. col. ibi, & ista etiam facerent.

Licet in contrarium sit gl. secundum eum in l. inter quos. §. damni. in verbo, percipien. ff. de dam. infec.

Faciunt quæ habentur per eundem Ias. in l. quominus. in 30. col. ibi, quaro 24. ff. de flumi. vide late per Alex. in l. interdum. §. 1. ff. de acq. pos. Ang. in §. adeo. insti. de loca. Idem.

Emphyteuta sine consensu domini rem emphyteuticam alienans, an & quando cadat à iure suo, & an valeat adiectum pactum, quod alienare possit: & quid si alienando protestetur, se alienare saluo domini consensu, vel si nulliter alienet, aut si partem tantum alienando, cadat a tota re: & num per longam patientiam præsumatur dominus alienationi consensisse.

C A P V T XIII.

Emphyteuta non potest regulariter rem emphyteuticā irrequisito domino alienare. com. dicit Clar. §. emphyteusis. q. 13. in princ. & in §. feudum. q. 15. imo si alienat contra formam. l. fi. C. de iure emph. cadit ipso iure emphyteusi, neq. requiritur sententia. d. q. vers. addē. Et nota quod ad perfectam alienationem non sufficit contractum esse celebratum, sed requiritur etiam quod traditio facta sit. Sufficit autem etiam ficta tantum traditionem (vt quæ fit per constitutum, vel precarium) interuenisse, ad hoc vt dicatur alienasse. commu. dicit Clar. in d. q. 13. vers. sed quid. P. Fichar.

Emphyteuta alienans rem emphyteuticam absque consensu domini cadit a iure suo, etiam si post alienationē celeriter reemat rem illam: nam per hoc non releuatur a caducitate iā incurfal. fi. C. de iure emph. vbi Doct. & ita se habet communis opinio. teste Iaso. in l. cum dubitatur. num. 135. C. de iure emph. & Clarus, cum cæteris compluribus signatis per eum in tract. de iure emph. q. 13. ver. Sed quid si emphyteuta, q. procedit de rigore iuris, secus de æquitate, secundū Ant. de But. cōf. 34. in fi. & Bertrā. conf. 146. venditio. nu. 5. cum aliis seq. vol. 5.

Amplia hoc etiam procedere in conductore ad longum tempus, secundum Fulgo. conf. 25. quod dictum pro singul. refert, sequiturque Ias. in l. 1. col. 7. ver. Circa differentias. C. de iure emph. dicens hoc esse valde notandum: cum sit materia pœnalis.

Amplia similiter, vt si huiusmodi alienatio esset facta sine consensu domini directi, quod tunc talis facultas posset exerceri, etiam contra tertium possessorem, habentem causam ab ipso primo emphyteuta, ita Cyn. in l. 2. q. 4. C. de iure emph. ita Bal. ibi q. 13. & ibi Ias. col. 62. & seq. vbi dicit istam esse communem opinionem.

Sed interpretatur primum ista conclusio ita ampliata non habere locum in alienatione emphyteusis facta sine traditione: nam dicta alienatio absque traditione caducitatem non inducit. d. l. fin. & not. Specul. in titu. de locato. §. nunc aliqua ver. 195. & Canonista in cap. potuit. eod. titu. & Bertran. in d. confil. 146. nume. 1. volum. 5. & istam scribit esse communem opinionem Iaso. in l. cum dubitatur. nume. 132. C. de iure emph. & Bertran. conf. 243. si venerabilis vir. num. 1. volum. 8. quam sequitur cum aliis innumeris signatis per eū, & demum Com. opin. Tom. ij.

ait communem fore Tiraq. in tract. de retractu cōsanguineorum. §. 1. glo. 2. nu. 42. 43. & 44. fol. 17.

Alexan. vero conf. 173. viso themate, & scriptis col. 2. vol. 2. ampliat hoc dictum procedere non solum in emphyteusi, verum etiam in feudo, sequitur Sylvanus conf. 2. nu. 54. Ias. in d. l. fi. col. pen. scribens istam esse communem opinionem, & Negusan. de Fano in tract. de pignori. & hypothe. in 2. par. prin. 3. membri. num. 79. & Tiraquel. cum aliis relatis per eum in d. glo. 2. num. 45. Et ratio assignatur isthac: siquidem venditio perfecta non dicitur ante traditionem. cap. cum Ioannes. de fide instrū. & §. venditā. instit. de rerum diuisione. & finaliter verba alienationis de quibus in d. l. fi. intelligi debent cum effect. c. relatum de cleri. non residen. & l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iur.

Interpretatur etiam secundo eadem conclusio, vbiunque emphyteota assignaret fructus fundi emphyteutici in solutū, & pro soluto suo creditori, tunc enim non caderet à iure emphyteuseos, quippe: quia nō transfert ius in re, nec possessionem in emptorem, secundum Bal. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. & in l. codicillis. §. instituto. & ibi Alex. ff. de lega. 2. & Ias. cum aliis citatis per eum in l. filiusfamil. §. Diui. vers. 12. ff. de leg. 1. in 2. lect.

Declaratur etiam præfata conclusio pluribus aliis modis per Afflic. decis. 90. & per Marfil. in sing. 412. plures. Ioan. Cephalum conf. 139. vol. 1. Clar. plenius quam alium in tract. de feud. quæst. 3. 1. & in tract. de iure emph. in d. q. 13. vers. Sed nunquid. cum aliis seq. & Vrsillum in addit. Affl. in decis. 107. nu. 7. & seq. Viuius opi. 240.

Emphyteuta sine domini consensu, ac eo irrequisito rem emphyteuticam alienans, regulariter cadit à iure suo, vt docuimus abunde ex cōi opinione in superiori proxima opinione. Sed hoc non procederet, vbiunque emphyteuta partem suam alienaret alteri emphyteotæ, tunc vtique alienare posset in alium emphyteutam partem suam, etiam irrequisito ipso domino, secundum Bar. Castren. & ceteros in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. & in l. cum hi. §. si vni. ff. de transact. Ioan. And. in addit. ad Spec. in tit. de locato. §. nūc aliqua. vers. 72. Calde. conf. 10. in tit. de locato. Ang. in l. si domus. §. finis in princ. ff. de lega. 1. Sali. in l. ea lege. C. de conditio. ob causam. Alexan. conf. 189. col. 3. vol. 2. Barto. in l. & ideo. ff. de condi. furt. & conf. 52. Marfi. sing. 28. emphyteuta alienans. Et licet non desint aliqui, qui teneant contrarium, de quibus meminuit Ias. in l. 1. num. 116. C. de iure emphi. nihilominus opinio Bar. & sequacium communis est. secundum Ias. in d. §. duo fratres. num. 24.

Et illustrem D. Iulium Clarū, qui melius, quàm alius, quem hucusque viderim olfecit, seu gustauit in omnibus suis scriptis communes opiniones, in tract. de emphyteusi. q. 14. quæro, nunquid plures emphyteutæ.

Vbi etiam ostendit copiose more suo ex communi opinione Doct. emphyteutas quoq; posse inter se absq; domini consensu, videlicet rem emphyteuticam diuidere.

Sed quotiescunq; emphyteotæ non inter se, sed aliis extraneis alienarent aliquam partem emphyteusis irrequisito domino, & cum protestatione, seu clausula appositā in instrumēto, quod huiusmodi alienatio intelligatur facta, reseruato semper consensu Ecclesiæ, & domini, tunc pro illa parte duntaxat alienata cadit à iure suo, & ipsa pars alienata deuoluta censetur, non obstante dicta protestatione, vt determinauit Sacrum Regium Consilium Neapolitanum, teste Gramma. decis. 49. vbi scribit eum aliis glomeratis per ipsum. num. 2. hoc idem procedere in feudo, videlicet, q; vasallus alienans partem feudi, debeat solummodo priuari pro illa parte alienata, & affirmat istam esse communem opinionem prout verissima, & tutissima apparet. Viuius opi. 241.

Emphyteuta alienans sine consensu domini, cadit a iure suo. l. fi. & ibi gl. & doct. C. de iure emphi. limitat tamen vt per Alex. vol. 2. conf. 187.

Amplia vt procedat et in conductore perpetuo, seu ad longū tēpus. ita Ias. in d. l. fi. in 1. col. vbi simpliciter allegat & sequitur Fulg. in cōf. 24. incip. pro euidētia eor. de quib. quæri. & dicit Ias. q; si verum est, magna & solemnīs extēsiō ad illum tex. Tu dic quod illud consil. in ordine meo est 240.

Amplia etiam in censuario & superficiario. Ias. in d. l. fi. col. 43. ibi 18. quæro. Idem.

Et adde q; sicut emphyteota cadit à iure suo alienan. irrequisito domino, ita et conductor sub annuo fictu. ita in terminis tenet Soc. in 2. par. cōf. 287. in fi. allegat Bar. in l. 1. §. fi. ff. de superficie. & ista profecto est etiam magna extēsiō ad d. l. fi.

Amplia etiam in milite, muliere & rustico alienantibus contra formam huius l. fi. Idem.

Valeret tamen pactum, q; emphyteuta posset irrequisito domino alienare. d. l. fi. & ibi not. Ias. qui etiam alleg. gl. in l. 1. eod. titu. & tex. & glo. in l. 2. eo. tit. & Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 89. Idem.

An autem stante pacto, q; emphyteuta possit alienare cuiunque voluerit, intelligatur cum consensu domini, vel sine? Spec. vbi supra vers. 94. dicit q; etiam isto casu requiritur cōsensus domini. quia cum istud sit de natura contractus, q; requiratur consensus domini, dominus non videtur dedisse licentiam alienandi, nisi secundum formam legis, & consequenter q; possit alienare cuiunque voluerit, domino tamen prius requisito. quia licentia simpliciter data intelligitur secundum formam legis. ar. l. si quando. in prin. C. de inoff. test. & l. si no speciali. C. de testa. cum similib. ita refert Ias. in d. l. fi. in 2. col. vbi allegat Alex. in conf. 589. incip. viso themate. quod est vol. 4. conf. 106.

Addo eundem Alex. idem expresse volentem. vol. 5. conf. 128. Pro ista parte facit vltra adducta per doct. in locis præallegatis, quia si princeps concedat alicui licentiam testandi, intelligitur secundum consuetudinem loci, secundum Bald. in l. quæstionem. C. de fideicom. al. cap. 1. §. præterea. in tit. quid sit inuesti. facit quod vult idem Bal. in d. l. si quando. vbi dicit, q; si Papa concedit monacho potestatem testandi, intelligitur secundum ius canonicum. refert Barb. vol. 1. cōf. 32. col. 4. facit etiam quod vult idem Bar. in eo. vol. conf. 47. in 6. & 7. col. vbi multa adducit ad probandum q; ille cui datur facultas libera aliquid expediendi, debet tamen seruare formam iuris debitā. allegat multa quæ omitto. ad idem adduco. Bal. quem sequitur ibi Ias. in 7. col. in fi. ff. de constit. prin. vbi dicit quod priuilegium principis est latissimè interpretandum, nisi concurrerent plura specialia. ita in casu isto intelligendum est de licentia in qua interueniret consensus domini, ne concurrant duo specialia. s. q; emphyteuta alienet contra ius, & sine licentia. contra l. 1. C. de dot. promiss. ista est mea noua cōsideratio in hoc articulo, quam posui vt saltem de posteris materiam cogitandi. Addo Calca. in conf. 50. Crem. sing. 134.

Cōtrariam opinionem in quæstione proposita tenet Sal. in d. l. fi. in 1. col. tenet etiam q; stante tali pacto possit emphyteuta alienare sine consensu domini: quia verba pacti debent aliquid operari. ar. l. si stipulatus. ff. de vsu. l. si quādo. ff. de leg. 1. & c. si Papa de priuilegiis in 6. cū similib. & ita refert Ias. ibi, vbi contra Spec. alleg. etiam Ioā. de Imo. in d. c. potuit. in 48. col. vbi tamen dicit, q; vigote huius pacti non debet emphyteuta propria auctoritate introducere emptorem in pos. sed debet requirere dominum, & eum expectare per duos mēses: quia quo ad hoc non videtur per prædictum pactum legi derogatum. allegat & Alex. sibi contrarium in conf. 314. incip. viso themate & scripturis. quod est in 2. vol. conf. 173. repetito in vol. 3. conf. 91. licet ipse non dicat. allegat etiam Lud. Roma. in singul. 350. incip. emphyteuta non potest alienare sine consensu domini, quod alias est 469.

Adducit duo fundamenta in veritate vrgentia: quæ refert Ias. in d. l. fi. vbi tenet hanc opi. quam putat veram: & respondet ad op. Spec. q; procederet quando pactum aliās non esset inutile: sed in casu isto nisi ita intelligeretur, pactum redderetur inutile. ergo. & c. Intellige etiam præmissa quando vi pacti alienat ius suum. secus si alienaret etiam proprietatem: quia tunc priuatur. Alex. in 2. vol. conf. 187. in 3. col. Bellac.

Emphyteuta alienans, non salua voluntate domini, cadit à iure suo: hanc esse com. opin. attestatur Ripa in c. cum M. de constit. nu. 8. fallit in 2. casib. vt per Marfi. sing. 28. fallit vt per Marfi. sing. 412. & 444. fallit vt per Io. Bolog. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. nu. 184. fallit in 4. casib. vt per Baptista. a Villa. in litera E. conclu. num. 67. fallit in 3. casib. quos no. Ant. Rub. in l. non solum. §. morte. ff. de noui oper. nuncia. nu. 55. videas Viuium in suis concl. vers. emphyteuta alienans, & concl. seq. Do. a Fin.

Emphyteuta si alienat, & protestatur se alienare rem emphyteuticam, saluo & reseruato consensu domini, talis protestatio non releuat. fallit in 3. casibus, vt per Ant. Rub. in d. §. nu. 55. fallit in 2. casib. vt per Rip. in c. cum M. nu. 80. de constit. Don. a Fin.

Emphyteuta si in ipsa alienatione protestetur quod eam faciat saluo & reseruato consensu domini, & eius iure directi dominij, cum talis protestatio sit contraria facto, nō excusat, neque releuat emphyteutam. commu. dicit Clar. in §. emphyteusis q. 8. vers. item quæro. Sed si protestatur se alienare saluo & reseruato consensu domini, & non aliter, neq; alio modo, talis protestatio verbis geminatis concepta operatur, q; emphyteuta propter alienationem non cadit emphyteusi. commu. dicit Clar. in d. q. 13. vers. Bene verum. P. Fich.

Protestatio facta per emphyteutam in alienatio rei emphyteuticæ, videlicet sine præiudicio domini, non releuat protestantem. Io. à Rip. in c. cum M. de constit. num. 80. communem dicit Ias. in §. morte. ff. de noui oper. nunc. nu. 77. Villal.

Fallit, si in alienatione dicatur, Domini accedente consensu, aliàs quod alienatio non valeat. Idem ibi. tu non recedas à commu. dicit. P. Fich.

Emphyteusis absq; domini consensu alienata, nisi & tradita sit, non committitur commune aio ex Ias. in l. vlt. nu. 132. C. de iur. emphy. Tiraq. de retract. lign. §. 1. glo. 2. num. 43. & idē testantur latius cumulanter. Iul. Clar. §. emphyteusis. q. 13. ver. sic. sed nunquid. Viuius lib. 1. opi. 117. Idemq; erit tamen si constituti clausula apponatur, vt verius, & æquius arbitror cum Alc. in l. 1. nu. 27. & in §. si vir vxori. nu. 60. in fi. ff. de acq. poss. Guid. Pap. decis. 101. Ant. Gomez. in l. 45. Tauri. nu. 95. quamuis contrarium receptius esse agnoscam ex Ias. vbi supra & ex Tiraq. de constit. part. 3. limit. 26. Si verò emphyteusim semel tradiderit, etiam retrò eam confestim emat, atque accipiat, istius iure prorsus euertetur, commune affirmant Ias. in l. fin. num. 135. C. de iure emphy. copiosius Iul. Clar. d. quæst. 13. vers. sed quid si emphyteuta. P. Fichard.

Emphyteuta per alienationem rei emphyteuticæ factam in consultò domino non priuatur iure suo, etiam si res tradita fuerit emptori per constitutum: quia requiritur actualis apprehensio possessionis. Ias. in l. fin. nu. 132. vers. 19. quæro. C. de iure emphy. Hippo. sing. 412. & Anton. Negusan. in tractat. de pign. & hypo. in 3. menib. 2. par. num. 79. in 9. volum. tract. attestantes hanc sententiam communiter receptam esse. Sed Roland. à Valle in cons. 1. nu. 22. 26. & 37. in 2. Tom. consi. dicit contrariam sententiam magis communem esse, cum constitutum, quantum ad effectum priuationis idē operetur, ac si emphyteota fundum actualiter tradidisset. Et hanc sententiam ab omnibus Doct. approbari inquit Guid. Papa in consi. 147 nu. 6. vers. item & si foret. De qua quæstione latè disputat Roland. in d. cons. 1. Kirchouius.

Quid autem si emphy. alienat irrequisito domino rem emphyt. postea eam redemit, an euitet pœnam commissiōis, & caducitatis. Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 96. tenet q; sic. arg. c. si quis presbyterorum. extra de reb. eccl. non alien. & c. de multa. de præb. & lex hoc edicto. §. si quis. ff. de alien. iud. mut. causa fac. & l. sequitur. §. item Labeo. ff. de vsucap. & in c. potuit. in ver. celeri. extra de loca. allegat etiam aliquas auctoritates pro hac parte. Ias. in d. l. fin. Contrariam opin. dicit ipse tenet Alb. ibi. col. pen. & dicit quòd ista est communis opin. motus per glo. ibi in vers. cadat. quæ dicit ipso iure. eandem opin. tenet Bar. in l. sequitur. §. item Labeo. ff. de vsucap. per l. 1. §. si rē. ff. de depol. & l. quidam testamento. & l. rogo. ff. de fideic. lib. & per casum. c. 1. in tit. quid iuris sit, si post alie. idem vult ipse Bar. in d. §. si rem. & in l. si quis libellos. ad fin. C. de app. idē etiam in vasallo tenet Bal. in c. 1. in tit. de prohi. alie. feud. per Fed. & idem in emphyteuta tenet Pe. de Ancha. in d. c. potuit. & ibi Imo. colum. 41. vbi etiam dicit, quòd ista est communis opin. idem tenet Imo. in l. si a me tibi. ff. ad l. Fal. Ang. & Ludouic. Rom. in d. §. item Labeo. But. in d. cons. 34. vide etiam Corn. cons. 172. & Albe. in 1. par. sta. q. 87. Alex. in l. si insulam. de verb. oblig. Dec. consil. 160. Guido consil. 192. Et tenendo istam partem dicit Ias. quæ est communis Limita nisi in alienatione emphyteota fecisset pactum, quod incontinenti retrò sibi venderet, seu incontinenti deberet sibi restitui: quia tunc per talem alienationem non caderet a iure suo. allegat Ang. & Ludou. Roman. in d. §. item Labeo. & Butr. in d. ca. potuit. col. 1. & facit secundum eum. l. plerique. ff. de ritu nup. & quod vult Angel. in l. voluntas. in fin. C. de fideicommiss. vbi vult, quod prohibitus alienare extra familiam possit alienare cum pacto, q; incontinenti debeat restitui familiæ. Idem.

Quæritur insuper an emphyteota alienando nulliter aliqua de causa sine consensu domini cadat a iure suo? Bald. sing. in l. 2. col. 1. C. de episc. aud. tenet q; non: quia venditionis verbū absolutè prolutum non comprehendit venditionem nullam. l. 4. §. condemnatum. ff. de rei. iud. refert Ias. vbi supra. vers. 22. quæro. vbi pro hac adducit Bartol. in l. filium. §. si quis bonorum. ff. de leg. præstan. vbi per illum text. tenet quod stante statuto, quòd si aliquis cesserit actionem alicui nobili cadat a iure suo: q; si cessio sit nulla, non cadet a iure suo. & ad ista Ias. allegat multa alia, quæ omiēto. idem vult Crem. singul. 112. addo Fel. in c. ceter. col. 6. extea de iud. & in c. tua nos. col. 2. extr. de iu. iu. & in c. nobis. extra de simo. & in c. ex tenore. col. 4. extra de rescri. Alex. vol. 5. cons. 99. in fi. cōtrarium videtur tenere Guie. Pap. consi. 192.

An autem quando emphyteota vendit domino præsentē, habeat necesse dominus protestari, ad hoc, vt ius suum sit sibi

saluum? Alb. & Ang. post antiquos, vt refert Ias. in d. l. fin. col. pen. ibi. 23. quæro. distinguunt quod aut vendit simpliciter, & non est necessaria protestatio: aut vendit rem pleno iure, & tunc secus. vide ibi per eum. Quid autem si emphyteuta vendat saluo iure, & consensu domini, an euitet caducitatem. Bal. in l. vnica. vers. quæro quid si prohibita est alienatio. C. de his, quæ pœn. no. tenet quod non. & idem Bald. in c. vnico. §. fina. colum. vlti. quæ fuit prima causa benefi. amit. dicit quod quāuis sit dictum, saluo iure domini: tamen si processum est ad traditionem, illa verba non releuant. refert Ias. vbi supra ibi. 24. quæro. Secus autem si addat, & non aliter, nec alio modo. allegat. not. in l. si quidem. C. de except. & ibi Ias. pro hoc allegat alia multa. Quibus addo Felin. in cap. quæ in ecclesiis. rum colum. 30. extra de constitut. & Alexand. volum. 1. cōf. 3. colum. 2. Idem.

Sed quid si dicat, vendo si & in quantum de iure possum, & non aliter: an excusetur. Bal. tenet q; sic. in cap. 1. §. hoc quoque. col. pen. de success. seu. refert & sequitur Ias. in d. l. fin. col. vltima. ibi. 25. quæro. vbi etiam allegat Alua. in cap. 1. in pen. col. ver. quæro quid si vasallus vendat. de prohi. feud. alien. per Feder. Quid si vendat pretio declarato per tertium, & ille nō declarat, an committatur? Bal. in l. hæc venditio. ff. de contra. h. emp. tenet quod non. Quid si dicat vendo si domino placuerit. Ias. vbi supra. ibi 26. quæro. tenet q; excusatur. allegat multa, quæ omitto. Idem si dicat vendo, si dominus non reuocauerit: aliàs res sit inempta. Ias. vbi supra. ibi. 27. quæro. allegat Bal. in l. si quis locuples. ff. de manu. testam. Idem.

Alienans pro parte rem emphyteoticam sine consensu domini, an cadat a tota re, an vero solum pro parte alienata. Ias. in d. l. fin. in 41. col. ibi. 13. quæro. dicit credere quod istam q; tangat solus Raph. Cum in l. quidam in iure. §. donationem. ff. de don. vbi refert Raph. dicere, quod habuit istam q; & per quisiuit multa scartapatia, & nunquam inuenit aliquam decisionem: licet secus in vasallo. quia multa reperiuntur iura, ibi per eum allegata.

Subiicit Ias. quod aut emphyteota alienat partem sub commemoratione emphyteosis, & vtiles dominij, & sic tanquam emphyteota, & tunc non cadat nisi pro parte alienata. per d. l. rescriptum.

Aut vero alienauit tanquam habens directum dominium, & tunc cadat in totum propter contemptum domini. vide ibi per eum.

Ego addo quod imo istam quæstionem posuit in terminis, Raph. Cuma. in consi. 41. vbi indistinctè tenet, quod cadat solum pro parte alienata. Idem etiam vult Alex. in terminis in 5. vol. consi. 99. in fin. & Soc. in l. 4. §. Cato. col. 13. de verb. oblig. ita vult ipse Ias. in l. si prius. col. 11. ff. de oper. nou. nunc. & in lex facto. §. Iulianus. ff. de vulg. & pup.

Vide tamen Barb. vol. 2. consi. 36. vbi tenet, quod conductor emphyteota, & vasallus respe. par. possint toto priuari. & maxime in 7. 8. 9. 22. & 23. col. & in hanc partem in feudo videtur inclinare. Bald. in 1. par. consi. 208. vide latius Curt. in 4. part. vers. quinto & vltimo: ibi, restat tamen adhuc, & fac. consi. Ange. 168. vbi dicit, quod prohibitus alienare res, si vnā alienet, cadet ab aliis.

Intelligit tamen præmissa procedere Ias. in d. l. si. col. 42. de iure ciuili: de iure autem Canon. & eius benignitate non caderet nisi pro parte alienata. allegat Ioan. And. in c. 2. extra de feu. & Bal. in l. locis. ibi alii. Idem.

Emphyteuta alienans partem rei emphyteuticæ, non ideo cadit tota emphyteusi, sed cadit tantum parte alienata. commun. in §. emphyteusis. q. 13. ver. Non omittam. & in §. feudum. q. 95. vers. vltimo. P. Fichard.

Quæro emphyteota alienans partem emphyteosis irrequisito domino, an cadat a tota, an vero amittat tantum partem alienatam? Respon. Verior & receptior est opinio, quod amittat partem alienatam, argumento sumpto a feudo ad emphyteosim, quod validum est secundum communem Doct. sententiam. Sunt enim eiusdem naturæ & conditionis feudum & emphyteusis secundum Spec. tit. de feud. §. quoniam. vers. 40. in fin. Et æquiparantur secundum Bal. c. quæ in ecclesiis. rum de constit. q; autem feudum non possit in totum deuolui, tenet glo. in c. 1. §. similiter. quib. mod. feud. amit. Et hanc esse cōmu. opi. firmat Tho. Gram. deci. 49. num. 2. & tenet Paris. consi. 14. num. 11. volum. 1. Raph. Cuma. in l. quidam in iure. §. 1. de dona. vbi dicit, quod non reperit aliquem tangentem in emphyteuta, & quod ipse consuluit emphyteutam non perdere ius suum in parte non alienata, & est consi. 99. vol. 5. Et hæc opinio communior videtur si auctoritates numerentur: quāuis non viderim aliquem expressè hoc attestantem. Mich. Grassus.

Com.VI.Opin.

Sed quid, si in alienatione sit appositae clausula, semper salvo & reservato assensu domini, & non aliter, nec alio modo? Resp. Crebrior est sententia emphyteuticam virtute talis clausula non posse priuari iure suo, licet possessionem tradiderit. ita egregie disputando firmat Feli. in d. c. quæ in ecclesiarum. extra de constit. Et hanc opinionem tenet quoque Bal. in c. 1. §. hoc quoque. de success. feud. Alber. in l. fi. C. de iure emphyt. idem firmat Ias. in l. 2. C. eo. titu. vbi dicit id non procedere, si non simpliciter dicatur, salvo consensu domini, quia ista verba non releuant. Ita quoque tenet Bal. in c. 1. §. fi. quæ fuer. pri. cau. benef. amit. Soc. in cons. 2. & hanc dicit esse communem opinionem Rip. lib. 1. resp. c. 1. nu. 3. Idem.

Emphyteuticæ rei pars si alienata fuerit sine consensu domini, emphyteuta tota re priuatur. Licet enim per alienationem partis, quando delinquitur circa rem, tota res non perdat, sed pars tantum alienata, ne pœna egrediatur suum de licetum. l. relictum. ff. de iis, quib. vt indig. auferunt. tamen vera est ea sententia, quod ibi per alienationem partis rei emphyteuticæ peccatur in personam domini, per peccatum partis perditur totum. Bal. in c. 1. vers. quæro vtrum propter peccatum partis. nu. 9. de alien. feu. per tex. l. quidam in iure. §. fin. & ibi Bar. ff. de don. Maria. Soc. iun. in l. 4. §. Cato. nu. 91. vers. nec obstat. ff. de ver. ob. quam sententiam tanquam com. plurib. argumentis confirmat Rol. a Valle. in cons. 17. nu. 10. cum seq. in 2. Tom. Kirchouius.

Quæro de notabili quæstione. Emphyteuta alienauit sine licentia domini: modo videns, quod male fecit, & quod res cecidit in commissum, offert rem domino venalem: dominus recusat emere, & dat licentiam alienandi: an per hoc emphyteuta euitet commissionem? Bal. in l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniust. rup. & c. dicit per illum tex. quod permittens de nouo facere videtur iam factum, confirmare. nisi aliqua ratio in contrarium subesset, & propterea Pau. de Cast. ibi. & in l. hæc conditio filia meæ. §. si sic. ff. de condi. & demon. dicit habuisse hanc q. de facto. & contra dominum allegabat d. §. irritum. ipse dicit quod si dominus ignorabat, illam alienationem, nō videtur ius commissi remississe: secus si sciebat. argu. l. 2. ff. si quis cautionibus. & l. post diem. ff. de leg. commiss. refert & sequitur Alexand. volum. 5. consil. 146. ibi, comprobatur per id, & c.

Pro ista parte fac. quod vult Barb. in 1. vol. consil. 12. in 12. col. & in 2. vol. consil. 58. in 7. col. in quibus locis dicit, quod licentia debet præcedere actum ubique. alleg. multa quæ omitto. refert & sequi. Cur. in consil. 19. in fi.

Fac. etiam quod vult Cor. in consil. 269. ver. nec ob. 2. & in 2. vol. consil. 43. ver. non enim est. & ita vult Soci. in l. si iam facta. ff. de condi. & demon. car. 291. nu. 3.

Facit quod vult Card. in cle. fi. in 11. q. de elect.

In contrarium tamen facit quod vult Ias. in l. & militib. C. de testa. mil. vbi dicit, quod si habens beneficium curatum, impetret aliud beneficium curatum, & sic incompatible: & postea obtineat dispensationem, seu licentiam a Papa habendi duo beneficia curata, talis dispensatio trahetur retro, ad beneficia iam habita; item si Papa det licentiam Cardinali, vel Episcopo, testandi de fructibus beneficiorum, talis licentia trahetur ad testamentum iam factum. allegat Pau. de Cast. in d. §. irritum. vbi etiam vult quod si Princeps concedat alicui potestatem & licentiam construendi molendinum in flumine nauigabili, si habebat molendinum iam factum: poterit virtute talis concessionis illud retinere. quod etiam refert Ias. in l. quominus. col. 27. ibi. 3. facit. seu ibi, contrarium est verius. ff. de flumi. vbi secundum Pau. de Cast. dicit non esse distinguendum, an princeps sciret de primo, nec ne.

Ego in hac quæstione teneo, quod si dominus ignorabat illam alienationem factam ante licentiam, non videatur remississe iura commissionis, alias secus.

Ad illud quod dicebatur de molendino, potest respondere, quod ibi militabat eadem, imò maior ratio, ne haberet necesse destruere molendinum.

Sed in quæstione proposita erat iam ius domino quæsitum: quod ignorans remittere non videtur. & ita clare vult Pau. de Cast. vbi supra. Bellac.

An autem per longam patientiam præsumatur dominus consensisse alienationi? Alexan. volum. 4. consilio 113. tenet quod sic.

Sed quid si post licentiam datam emphyteuta stetit per annum ad vendendum, an requiratur noua licentia ad euitandum commissionem. Spec. format q. sed non decidit. in §. nūc aliq. ver. 98. tit. de emphytenfi. Io. Fab. in d. l. fi. in ult. col. tenet quod requiratur alia licentia: alias emphyteuta cadat a iure suo. per l. si cur. §. si voluntate. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. sol.

De Feudalibus, &

Ias. vero in d. l. fi. in 8. col. ibi. 2. iuxta dictum. dicit quod sibi placet sententia Ioan. And. in d. §. nunc aliqua. vers. 101. vbi dicit, quod aut dominus dedit licentiam simpliciter, & tunc possit quandocunque, & cuicunque alienare sine consensu domini. intelligit tamen nisi dominus purgasset moram volentem præferri in alienat. quod re integra facere potest. vt tenet ibidem.

Aut dominus tempore licentiæ, tempus vel personam limitauit, & tunc secus. pro quo facit: quia limitata causa, & c. itē quia concessa ad tempus, & c. iurib. vulg. subdit Ias. quod verba Io. And. vbi supra sunt bene not. quia vult quod dominus tempore quo dat licentiam emphyteutæ de alienando, possit limitare tempus & personam. Addit etiam quod non videtur dara licentia, si dominus dicat, nolo retinere, secundum Io. Fab. ipse tamen videtur reprehendere. allega. Io. Andr. vbi supra. Quid si vendidit, sed post reemit, an cadat in commissum, vide Corn. consil. 178. Idem.

Emphyteusis si recipiatur pro se, & his, quibus dare voluerit: an tunc emphyteuta poterit alienare sine consensu domini? Io. Andr. vbi supra versicu. 84. post Vbert. de Bob. videtur tenere q. non. contrarium tenet Ias. in d. l. fi. col. 3. vers. 2. iuxta prædictum not. nam siue dictum fuerit pro se, & quibus iura sua concedere voluerit, siue pro se, & cui ipse dederit, utroque casu poterit emphyteuta alienare sine consensu domini, quia sufficit a principio domini voluntatem interuenisse. alle. Bal. & Ang. in l. cum essent. §. 1. ff. de ser. rust. præd. per illum tex. alleg. etiam Alb. in d. l. fi. col. pe. qui adducit. ca. 1. tit. de feu. non habentē propter nat. feu. per quem tex. dicit Ang. in l. qui Roman. §. duo fratres. q. 5. prin. col. ult. ff. de ver. obl. quod si in instrumento diuisionis celebrata inter fratres, contineatur, q. vnus alteri, & alter alteri bona in partem peruenta, concessit pro se, & illis quibus concedere voluerit: intelligitur data potestas alienandi: secus si diceretur, & cui iura sua concedere voluerit: nam tunc intelligitur de iuribus prout sunt. vnde transirent bona affecta fideicommissio, & ita seq. Imo. & Alex. ibi. adduc. etiam pro ista decisione Bal. in l. 1. in 45. q. ff. de rer. diuis. Quæ etiam limita, in emphyteuta fisci, vel reipu. vt vult ibi Ias. in 16. col. ibi. & ad hoc.

Limitatur etiam secundum Ias. ibi. in 3. col. vers. istud limitat. quando emphyteuta alienaret sua melioramenta non retento vtili dominio: alias secus. alleg. Bal. ibi ita tenentem per tex. in l. necessario. §. si. ff. de peric. & com. rei vend. & in c. quæ in ecclesiarum. in 6. col. ext. de constit. & Imo. in c. ad nostrā. ext. de reb. eccl. non alienam.

Subdit tamē, quod licet auctoritas istorum sit magna: hæc tamē limitatio videtur ei durior, & non tenet in puncto iuris. per text. illius. l. fina. in versic. sed ne hac occasione vbi dicitur, quod quando emphyteu. vult alienare melioramenta, tenetur prius denunciare domino: & dominus habet beneficium vt expectetur per duos menses: quo beneficium posset hoc modo fraudari.

Et allegat Bal. contrarium in terminis. in ca. 1. in princ. vers. quæro nunquid vasallus possit concedere in perpetuam emphyt. de prohib. alie. feu. per Fed. vbi in feudo. dic. quod vasallus non poterit feudum concedere in emphyteusim perpetuā vel ad longum tempus.

Sed retēta prima opin. an in dubio emphyteuta alienando præsumatur sibi retinuisse vtile dominium melioramentorum. Bald. in l. 1. c. si pignor. da. sit. tenet quod sic. refert Ias. in d. l. fin. in 4. colum. ibi. tenend. tamen vbi dicit istud esse perpetuo. not. Idem.

An autem stante statuto vel consuet. quod coniuncti, vel consortes præferantur in emptione, debeant præferri domino in emptione rei emphyteuticæ? Ias. in d. l. fi. col. 4. ibi iuxta prædictum no. per bonas rationes decidit, quod non. allegat multa quæ omitto.

Limita etiam d. l. fi. quia emphyteuta potest ius suum exponere venale: absque domini consensu. Ias. in d. l. fi. in 5. col. ibi 5. principaliter. allegat Pan. in d. c. potuit. in 2. no. quod dicit esse notandum. Idem.

Dominus directus qui vult vt iure prælationis, & rem in emphyteusim venditam retinere, debet pretium rei emptæ emptori soluere iuxta terminos conuentos inter emptorem & venditorem in ipso contractu. & vtilissimum erit quod dominus directus se offerat obligaturum, & dare fideiussores de soluendo pretium terminis conuentis. Guido. Papa consilio 161. num. 3. Vezinus.

Emphyteuta potest alienare, irrequisito domino, quando est ei concessum vt possit alienare cum voluerit. Ias. ibi. nu. 7. commu. dicit. Vezin.

Emphyteusis, quæ alicui, & quibus ipse illam dederit concessa

cessa est, recte atque impune in scio domino alienabitur. commune ait Dec. consi. 164. num. 3. ut illa absque dubio impune distrahetur, cuius venditio in ipsius contractu disertè permittitur, commune renunciat. Torniel. in rubr. nu. 156. ff. de verbo. oblig. & illa etiam alienata non committetur, cuius alienatio in emphyteuta maiorem ac potentiorē expressis contractus verbis interdicitur, quemadmodum crebris doctorum suffragiis probatum scribit Ruin. consilio 203. nume. 6. lib. 1. E. Suarez.

Emphyteuta licet alienare rem emphyteuticam, si eam acceperit pro se, & quibus dederit. commune ait Clarus in §. emphy. q. 13. vers. vlt. quæro. contrar. Ruin. consi. 213. lib. 1. Petr. Fichard.

Emphyteuta alienans, non salua voluntate domini, cadit iure suo. Ripa in c. cum M. de constit. nu. 8. com. dicit.

Amplia istam communem, etiam si non verè tradit: sed fide per clausulam constituti. Tiraq. de consti. par. 3. limit. 26. nu. 6. com. dicit.

Fallit primò, si alienatio sit facta saluo consensu domini, non alias, nec alio modo. Idem Ripa ibid. com. dicit.

Fallit secundo, si non tradit, quia etsi alienet sine consensu domini, non tamen cadit iure suo. Ias. in l. cum dubitabatur. nu. 132. C. de iure emphi. com. dicit. B. Villal.

Emphyteusis quibus in casib. alienari potest, in eos alienari nequit, qui ipso emphyteuta potentiores habentur, ac sunt. commune aiunt Ias. in l. ult. nu. 90. & nu. 99. C. de iur. emphi. Grat. cons. 80. nu. 2. lib. 1. & qui potentiorum nomine clericos, curiales, milites, & similes comprehendit tradit I. Clar. §. emphyteusis. q. 22. E. Suarez. & P. Fich.

Emphyteuta vxoris, si vult rem emphyteuticam alienare, non debet denuntiare marito.

Fallit in 2. casib. quos no. Anto. Rub. in d. §. morte. num. 56. ver. & ex ista. Don. a. Fin.

Quid si mulier, rusticus, vel miles alienent sine consensu domini rem emphyteuticam vel feudalem, an cadant a iure suo. Bal. in c. 1. in pen. quæst. in tit. de contro. inter domin. & empt. tenet quod sic, quia non licet eis ignorare iura contractus. al. fi. C. de iur. & facigno. Ias. in d. l. fin. in 43. col. ibi. 16. quæro. all. etiam gl. in l. iuris. la. 2. ff. eo. & Bal. in c. 1. §. præterea si quis. ad fi. de probi. alie. seu per Fed. allegat alia multa quæ omitto: & max. quia mulieri & rustico non parcitur nisi in casibus a iure express. d. l. fi. Idem.

Pone quod vnus est emphyteuta plurium, an in alienatione sufficiat consensus vnus, vel duorum habentium maiorem partem. Ias. vbi supra. ibi. 12. quæro refert Io. And. in d. §. nunc aliquis. in vers. 72. tenetur quod requiratur omnium consensus. Refert etiam Bal. & Ang. in l. communis libertus. ff. de in ius voc. velle quod tunc res committatur tantum pro parte illius cuius consensus non fuit requisitus, cum tantum debeat puniri pro parte circa quam deliquit. l. rescriptum. ff. de his quib. ut indig. allegat alias multas decisiones. quas omitto. Vide in simili q. Oldr. consi. 34. Idem.

Sed pone quod res emphyteutica sit dotalis, an sufficiat consensus mariti: & sic an sufficiat denuntiatio facta marito? Ias. ponit in l. non solum. §. morte. in fi. 15. & in princ. 16. col. ff. de op. no. nunc. & videtur mordere opi. quam tenuit in d. l. fi. in 43. col. ibi. 17. quæro. vbi indistinctè tenuit quod sufficiat consensus mariti. per tex. in l. aut qui aliter. §. si seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. tamen videtur sequi eandem opi. quod sufficiat denunciatio facta marito. vide tamen ibi per eum. quia not. loquitur.

Emphyteutica potest, etiam irrequisito domino rem emphyteuticam vendere, si in concessione emphyteusis conuenitum sit, quod liceat emphyteute vendere. commune ait Clarus. §. emphyteusis. q. 13. ver. sed pone. Ias. in auth. qui rem. num. 7. C. de sacros. eccles. P. Fich.

Si emphyteuta vendat sine consensu domini, si tamen non tradat non propterea res committitur. Spec. in d. §. nunc aliqua. ver. 95. refert & sequi. Ias. in d. l. fin. col. 43. cum seq. ibi. 19. quæro. al. etiam Alb. ibi in multis verbis. Ant. de Butr. consil. 37. & Alex. in consi. 314. incip. viso themate. quod est in vol. 2. consi. 173. repetito in vol. 3. consi. 91. & dicit ibi Ias. quod ista est communis opinio.

Istud tamen limitat, nisi interuenerit ficta traditio, puta per constitutum: quia tunc res incidit in commissum: secundum Iason ibi. allegat Anton. de But. consilio 34. incipien. de iure absque longa allegatione. allegat etiam alia quæ omitto. Idem.

Sed pone quod emphyteuta vendit rem emphyteuticam irrequisito domino cum pacto. l. commissoria. vel adiectionis in diem, & resolutus est contractus per euentum condi-

tionis in pacto adiecta, an euitet penam commissionis, seu caducitatis. Bal. in lab. emptione. col. vlt. ff. de pac. tenet quod si ab initio tale pactum fuit appositum, excusatur emphyteuta. Secus si ex intervallo post alienationem. & hoc sequitur Ias. in d. l. fi. in 45. & 46. col. ibi. 21. quæro.

Sed quid si emphyteuta vendidit cum consensu domini, post ea tamen propria auctoritate, & sine domini consensu nouum emphyteutam in possessionem induxit, an priuetur iure suo. Ioan. de Imo. & Moder. in d. l. si domus. §. si ff. de leg. 1. tenent quod sic, & bene. secundum D. Ias. in d. l. fi. col. 44. ibi. quid autem. quia tex. est ibi. in ver. necessitatem. iuncto verbi autem nouum. Idem.

Per promissionem de vendendo non incidit res in commissum: quia aliud est venditio, & aliud promissio de vendendo. ita vult in terminis Ias. in d. l. fi. col. 44. ibi. per prædicta. allegat Pau. de Cast. in l. in bona fidei. §. si tamen. ff. de eo quod cer. lo. & Bal. in l. fi. C. ad l. Falc. vbi ponit, an qui non potest alienare, possit promittere de alienando. Idem.

Emphyteuta vendens rem emphyteuticam sub conditione, si domini consensus interuenerit, si non fuit impleta conditio, non priuatur, nec cadet a iure suo, secundum veriorē per Rol. cons. 7. nu. 7. lib. 3. vbi num. 8. ampliat procedere, quando in instrumento dicitur, quod omnia, & singula noluit procedere nisi domini consensu interueniendo. Accedit, quod vassallus & emphyteuta, licet per alienationem feudi, vel rei emphyteuticæ irrequisito domino ipso iure priuetur feudo, hoc tamen intelligendum est volente domino, ex quo per Rol. cons. 22. nu. 43. consi. 81. nu. 6. & 7. lib. 3. An autem propter canonē non solum, emphyteusis perdatur ipso iure, vel requiratur sententia declaratoria? & dic. ut per Rom. consi. 212. num. 7. & ibi nu. 9. quod alienans sine consensu domini, priuetur emphyteusi, de quo vide. quæ scribit Ias. in l. 2. nu. 16. C. de iure emphi. Capic. decis. 69. nu. 29. Tiraq. in l. si vnquam. vers. reuertatur. nu. 39. C. de reuoc. don.

Vnum perpetuo not. quod si emphyteuta nuntiet domino non verum pretium, cadit a iure suo. Ias. in d. l. fi. in 7. colum. alleg. Salic. ibi. Verum autem pretium est quod communiter inuenitur: non autem quod dominus offert. Ias. ibidem. vers. & propterea per hunc text. decidit Bald. Faciunt quæ vult Alexan. in l. qui Romæ. §. cohæredes. in penul. & vlti. col. de verb. oblig. Idem.

Si post denuntiationem domino factam labantur duo menses, potest emphyteuta vendere cui vult. d. l. fina. ibi. si autem duorum mensium spatium. & ibi Ias. in 7. col. in 8. not. vbi dicit, quod hoc est vtile pro his qui promiserunt non vendere rem nisi tali, ut sibi fiat denuntiatio & protestatio. & expectetur per duos menses: quibus elapsis poterit securè vendere cuique voluerit. allega. Angel. ibi, qui dicit, quod ita fecit praticari & Ludou. Roman. sing. incip. facio pactum. quod si voluero vendere. quod est in antepenul. carta. addo eundem Ludou. consi. 27.

Subiungit ibi Ias. quod lapsis duobus mensibus reintegra. poterit dominus purgare moram, ut sic aliis præferatur. alle. multa, maxime Io. And. in d. §. nunc aliqua. ver. 101. & Pau. de Cast. in d. l. qui Romæ. §. cohæredes. qui ita tenet. per l. sicut. §. si voluntate. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. Idem.

Emphyteutica res nunquid possint, & quando per emphyteutam in emphyteusim, aut in feudum concedi; vel locari; vel vtendum frendum, aut in solum dari; vel obligari, aut pignori, sine consensu domini: & an in generali obligatione bonorum quoque veniant: & quis domini consensum regulariter impetrare teneatur, earum venditor vel emens.

C A P. XIII.

Emphyteuta non potest rem emphyteuticam alteri, irrequisito domino, in emphyteusim concedere, ita de consuetudine obseruari ait Clar. in §. emphyteusis. q. 20. P. Fich.

In emphyteusim concedi an possit res emphyteutica, & sic an emphyteuta, possit alium loco sui constituere. Spec. in d. §. nunc aliqua. ver. 125. dicit, quod non. quia appellatione alienationis continetur emphyteusis. c. nulli. extra de reb. eccl. nō alie. & §. nos igitur. in ver. aliena. in auth. de non alie. & l. fin. C. de reb. alie. non alie. subiungit Spec. quod istud est verum de iure,

iure, & de consuetudine observatur: & ita refert Ias. vbi supra in 36. colum. ibi 2. quæro. vbi multa allegat maxime. Imol. in d. c. potuit. & Bal. in auth. nisi. C. ad Trebe. & in l. cum essent. §. per plurimum. ff. de serui rust. præd. Idem.

In feudum concedi nunquid possit res emphyteotica sine consensu domini. Specul. vbi supra. versicul. 129. tenet quod sic. & refert Ias. vbi supra in vers. 3. quæro. vbi post Imol. in d. cap. potuit. in 15. colum. dicit in hoc esse dicendum prout in donatione dictum fuit. Et ibi subiicit quid e contra, an vassallus possit rem feudalem in emphyteosim perpetuam concedere. Idem.

Quid si primus emphyteuta cum consensu domini dederit alij in emphyteusim: deinde secundus emphyteuta vult ius suum alienare: cuius consensus requiri debeat: & quis debeat habere laudimium? Spec. vbi supra. vers. 126. tenet quod primus dñs. refert & sequitur Ias. vbi supra. vers. 8. quæro. vbi dicit esse ibi glo. in gl. magna. in versic. vende. circa fi. idem vult ipse Iaso. in l. 3. §. ex contrario. colum. 11. ff. de acquirend. poss. Idem.

Emphyteuta potest rem emphyteuticam sine consensu domini locare. com. ait Clarus. in §. emph. q. 19. P. Fich.

Emphyteuta non potest locare de nouennio in nouenniū: quia dicitur alienatio. Alexand. consil. 165. lib. 2. cons. 105. li. 3. Et quando per petitionem canonis, vel receptionem videatur quis remittere caducitatem, Alex. consil. 106. lib. 3. Et quando emphyteuta non soluit, an possit propria auctoritate expelli, vide ibi. Et quid etiam in conductore, & an alienans irrequisito domino incurrat penam: & quid quando alienat cum clausula, salvo iure, an euitet penam. Calcan. consil. 52. Felin. in c. quæ in ecclesiarum. col. ult. de constit. Et an ex alienatione partis cadat quis in commissum respectu totius? Dic quod non, vt per Curt. Senior. cons. 70. col. ult. Bellac.

Locari an possit res emphyteotica sine consensu domini? dic quod in locatione ad modicum tempus non est dubium quod sic. quia per eam non transfertur etiam possessio. l. non solum. ff. loca. l. nemo prohibetur. C. eod. titu. & ita vult Spe. vbi supra. vers. 123. In locatione autem ad longum tempus, per quam transfertur utile dominium. l. 1. §. qui in perpetuū. ff. si ag. vectig. vel emphyt. pe. est maius dubium. & Spec. ibi in vers. 124. videtur tenere idem. Imol. in d. c. potuit. dicit idem quod in emphyteusis concessione. & sic tenet, quod non. refert & sequitur Ias. in d. l. fin. colum. 37. ibi. 4. quæro. vbi allegat Alexan. in consil. 484. incip. visis narrat. quod est in vol. 3. consil. 120. & ita in terminis vult Alex. in volum. 3. consil. 105. quid si in locatione ad longum tempus diceretur quod nullū acquiratur dominium? vide Balan l. codicillis. §. in instituto. de leg. 2. Idem.

Vsufructuarium facere an possit emphyteota sine domini consensu. Bal. in l. 1. §. item in fundo. ff. quib. mod. usufructu. amittitur. tenet quod sic. refert & sequitur Ias. in d. l. fin. col. 37. ibi nunquid autem emphyteota. vbi all. Alex. in consil. 126. incip. super eo: quod quæritur. in fi. Tu dic, quod imo est in consil. 120. vo. 1. vbi in fin. allegat etiam Bar. in l. 3. §. ex contrario. vers. quæro quomodo possint plures. ff. de acq. poss. vide etiam Alex. in l. si domus. §. si. ff. de leg. 1. & Pau. de Cast. in l. Titia. §. fin. de leg. 2. dum quærit de laudimio cui applicetur. Alex. in d. §. ex contrario. col. 15. contrarium tenet Cremen. singul. 85. per l. si. C. de reb. alien. non alien. Idem.

Emphyteusis venit in generali obligatione bonorum, etiā sine domini assensu, secundum communem per Bursat. consil. 56. nu. 11. lib. 1. & consil. 44. nu. 26. eo. lib. tradi tamen non possunt sine illo. vt ibi. & consil. 31. nu. 18. vbi secus esse dicit in feudalibus. Idem.

Emphyteutica bona etiam ecclesiastica fauore dotis veniunt in generali obligatione bonorum debitoris, secundum communem per Bursat. consil. 56. num. 1. & consilio 120. nu. 22. lib. 1. Idem.

Bona emphyteutica tam priuati, quam ecclesiæ veniunt in generali obligatione pro dote, etiam sine domini assensu, secundum communem per Bursat. consil. 32. nume. 10. & 27. libro primo. Idem.

Emphyteutica bona veniunt in generali obligatione bonorum. Communem dicit Matth. de Affl. deci. 191. P. Fich.

Emphyteuta potest rem emphyt. sine consensu domini hypothecare. communem dicit Clarus. in §. emphyteusis. quas. 18. Petr. Fichard.

Pignori an possit res emphyteotica sine consensu domini. tex. est, quod sic in l. tutor. §. fin. ff. de pig. act. & in l. lex vestigali. ff. de pig. glo. & doct. in d. l. si. vbi Ias. in 27. col. alleg. Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 122. & alia multa. addo Alex. in terminis. in 2. vol. consil. 173.

Dicit tamen ibi Ias. quod per ista confunditur illa regula, quod res emphyteutica non venit in generali obligatione.

Confunduntur etiam alie multe regulæ, de quibus ibi per eum. Qui sustinendo glo. illam dicit secundum Imo. in d. c. potuit. in 12. col. quod licet regulariter vbi est simpliciter prohibita alienatio, intelligitur etiam prohibita pignoriatio. l. fin. C. de rebus alien. non alienan. Tamen illa l. si. C. de iure emphyt. non prohibet simpliciter alienationem: sed prohibet ius emphyteuticum in alium transferri: & ideo non videtur prohibita pignoriatio.

Premissa tamen videntur limitanda, nisi pro tanto pignoretur quod spes luendi non subsit: quia tunc dicitur alienatio, secundum Bar. in l. legata. §. si. ff. de sup. leg. facit quod vult Bart. in l. quorum. ad fi. ff. de pign. & Bal. in l. si. C. de rebus alien. non alien. Alex. in l. 1. §. per seruum. ff. de ac. pos. Idem.

Res emphyteutica pro debito emphyteutæ, an possit in solutum dari sine consensu domini? dic quod sic per iudicem, salvo tamen canone domini. ita Bal. in c. 1. de prohi. alie. feud. per Fed. all. not. in l. si finita. §. si qua sunt iura. ff. de dam. infe. & in l. 1. C. de conduc. & procur. do. Aug. lib. 1. refert Ias. vbi supra. ibi. §. quæro. vbi intelligit quando datio in solutum fieret à iudice, & sic esset alienatio necessaria. Si autem fieret per emphyteutam, tunc dominus requiri deberet. & dicit quod de hac q. Albe. tangit ibi. & se remittit ad ea quæ dixit in l. 1. C. comm. vt. iud. Idem.

Testator bona emphyteutica quæ obligare potest, relinquere presumitur in testamento, secundum communem per Bursat. consil. 32. nume. 36. lib. 1. vbi quid in emphyteusi priuati. Idem.

Emphyteutica bona maxime priuatorum possunt à testatore obligari & relinquere, secundum communem per Bursat. consil. 32. nu. 32. lib. 1. Ias. in l. si. nu. 71. C. de iure emphyt. pro quo vide quæ scribit Clar. §. emphyteusis. q. 18. & 28. circa fi. Et dic quod bona emphyteutica etiam ecclesiastica, maxime in hæreditate reperta, testator obligare potest, quæ legare, & in testamento relinquere voluit, iuxta communem per Ias. vbi supra testa Bursat. d. consil. 3. vbi latius declarat. Bonac.

Laudemium licet emptor vel acquirens teneatur soluere: item gabellas, decimam, & similia onera, & in feudis eo maxime quia soluitur ob inuestituras, & possessionem, quæ in nouos emphyteutas vel vassallos transfertur. l. fin. in fin. cum glo. verb. accipere. C. de iur. emphyt. venditor tamen & alienans regulariter tenentur ad impetrandum consensum domini directi secundum communem per Bursat. consil. 56. nu. 16. 17. lib. 1. Bonac.

Emphyteuta, an & quando possit de re emphyteutica testari in filiorum præiudicium; vel in eam hæredem instituere, vel eam legare, vel in dotem filie concedere, vel donare irrequisito domino.

CAPVT XV.

Emphyteuta potest de emphyteusi testari, in præiudicium filiorum suorum, (Vide Ant. Gabriel. de iure emphyt. conclus. 2. lib. 1.) si emphyteusis sit noua & hæreditaria. Si vero non sit hæreditaria, tunc diuersæ sunt inter Doct. opiniones: & Claro magis placet, quod etiam in eo casu emphyteuta possit, id quod acquisiuit suo iure alienare. Contrariam vero magis communem dicit Alex. consil. 106. nu. 8. & consil. 107. in prin. lib. 4. idem tenent Gratus, Bertr. Did. Chass. & Rubeus. P. Fich.

Hæredem instituere potest emphyteuta absque domini consensu. Ias. in d. l. fin. in 26. col. ibi, eodem modo. vbi dicit quod in hoc dicit in omnibus prout dixit in donatione. & dicit vide Alexan. consil. 330. quod tamen est in 2. volum. 189. vt supra dixi. Idem.

Emphyteuta potest legare emphyteusim irrequisito domino, vt est magis communis conclusio. Petrus Rauennas in Alphabeto aureo. in vers. emphyteusis. vide Socin. regu. 434. Clar. & alios. Bonac.

Emphyteusis an legari possit domino irrequisito? dic, vt per Alexan. consil. 9. nume. 10. libro 2. vbi docto. in apostil. disputant, & an emphyteuta possit donare ius suum emphyteuticum & melioramenta? vide Ias. in l. fina. nume. 60. C. de iur. emphyteu. vbi concludit quod sic, quam conclus. declarat, vt per eum ibi à numero 66. vsque ad 70. post Specul. in titu. de emphyt. §. nunc aliqua. num. 131. vbi disputat in vtraque partem. qua in quæst. Abb. consil. 74. nume. 3. stat pro negatiua,

gatiua, non posse donare, legare, seu aliter transferre, nec etiā permutare. Spe. autem d. tit. nu. 15. i. dicit, quod non potest alteri in emphyteusim dare sine consensu domini cuius contrarium scribit Alex. conf. 120. col. fin. lib. 1. qui reprehenditur per Doc. in apostil. ibi. Quid de diuisione in feudalib. & emphyteuticis: an etiam sine consensu domini permittatur? & dic, quod sic, vt per Alex. conf. 189. nu. 3. lib. 2. quam conclus. declara, vt ibi nu. 7. nu. 13. & seq. Bellac.

Emphyteuta sine consensu domini rem emphyteuticam an legare possit? Bar. in d. l. fi. & in d. l. si domus. §. fin. tenet quod non: cum etiam legatum sit alienatio. & idem vult in d. l. in conuentionib. de verb. obl. & in l. 1. §. penul. ff. de superfic. vide Alex. in d. §. fi. nu. 6. Ias. nu. 34.

Contrarium tenet Bal. in d. l. fi. Spe. in d. §. nunc aliqua. vers. 112. cum tribus sequentibus. communem contra Barto. dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 15. dummodo fiat saluo iure domini, & citra fraudem. Alber. & Sali. in d. l. fi. Io. And. Imo. & alij in d. c. potuit. Ias. in d. l. fi. in 26. col. vers. successiue. vbi multa allegat, maxime Alex. in 1. volu. conf. 120. vbi dicit, quod ista est communis opi. & in conf. 330. inci. viso & mature discussio. quod est in 1. volu. conf. 189. vt supra dixi. & dicit Ias. q. dicta de donatione, locum habent in legato. & q. Doc. has quaestiones simul tractant. & ita etiam in specie vult Bald. in 1. parte. conf. 358. & quod possit legare, tenet Alex. in 4. volu. conf. 90. an autem in casu quo non possit legare, vt in emphyteusi ecclesiastica debeat aestimatio: vide Alex. in 2. volu. conf. 9. in 4. col. vbi tenet quod sic. Idem.

Emphyteusi legata si postea dominium directum acquiratur, illud non censetur legatum, secundum communem per Burf. conf. 6. nu. 5. lib. 1. Bonacoss.

Quaritur etiam ibi Ias. Testator legauit duos saccos frumenti soluendos super tali fundo annuatim dando tali ecclesie: an possit talis fundus sine consensu ecclesie alienari: & dicit q. ista q. ponitur per Spe. & Io. And. in d. §. nunc aliqua. vers. 86 & ver. 118. & refert late dixisse in l. 2. in gl. super verbo. triennium, in 7. q. & est in col. 14. vbi vide.

Quid autem econtra, nunquid dominus possit rem emphyteuticam in praedictum emphyteuta alij legare, vel donare? & similia. ponit Ias. in d. l. fina. in 26. columna. ibi. vltimo iuxta praedicta. & concludit quod non, post Baldum ibi allegatum.

Premissa omnia in quibus dictum est emphyteutam alienantem cadere a iure suo: Limita, & intellige in sciente rem esse emphyteuticam: secus autem in ignorante. c. 1. in tit. de cōtro. inter do. & emp. & ibi Bal. ponit Ias. in d. l. fi. in 42. col. ibi. 15. quæro. vbi dicit dominum volentem reuocare, habere probare de scientia. Idem.

In dotem dari an emphyteusis possit a patre filiae suae vel filio in donatione propter nupt. Spe. & Ioan. And. in d. §. nunc aliqua. vers. 109. determinant quod sic. refert & sequitur Iaso. in d. l. fi. col. 35. ibi prima ergo in ordine sit quaestio. vbi allegat Alexan. in conf. 314. incip. viso themate. quod est in vol. 2. conf. 173. repetito, licet ipse non dicat in volum. 3. conf. 91. & alia multa quæ omitto. addo eundem Alexan. vol. 5. conf. 28. vbi in fin. hoc vult in feudo perpetuo, & in emphyteusi hæreditaria. addo etiam Feli. in cap. quæ in ecclesiarum. col. 27. extra de constituto.

Intellige tamen, vt sit apud filiam eodē iure quo erat apud patrem. vt volunt Doc. in loc. præal. maxime Spec. & Io. And. qui in ver. 111. ponunt, quod si tunc maritus cessauerit in solutione canonis per triennium, res cadat in commissum in praedictum uxoris. Intellige etiam vt formaui quaestionem, quādo pater dat in dotem pro filia: Si autem daret pro extranea, tunc esset maius dubium. & in hoc Ias. vbi supra in 36. colum. concludit secundum Imo. in d. c. potuit. quod aut res emphyteutica datur inæstimata, & tunc quia censetur quædam donatio, dicendum est prout dictum fuit supra in donatione. Aut vero datur æstimata: & tunc quia æstimatio facit venditionem. l. quotiens. cum similibus. ff. de iur. dot. dicendum est prout dicitur de venditione. Et de hac q. an res emphyteutica possit dari in dotem: dic esse videndum Pau. de Cast. in d. l. vsu fruc. & l. fi. ff. sol. mat. Bal. in l. voluntas. C. de fideicom. vbi etiā dicit, quid autem de fratre dante rem emphyteuticam in dotem pro sorore. Idem.

Emphyteuta & donare, & legare emphyteusim absque domini consensu, ac scientia potest, commune inquit Ias. in l. 3. C. de iur. emphi. & in l. si domus. §. vlt. nu. 3. ff. de leg. lib. 1. Cur. iun. conf. 130. nu. 8. & qui latissime cumulant Iul. Clar. de emphi. q. 15. Viuius lib. 1. opi. 98. quin & permutare absq; domini scientia poterit, vt ait receptum Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 86. ff. de verb. ob. nisi si fraus aliqua intersit.

quia tunc haud idem erit, quemadmodum frequenter placitum enunciat idem Rip. in l. 2. num. 38. ff. si cer. pet. Multo autem magis & pignorare & hypothecæ subicere emphyteusim, emphyteuta impune poterit inscio, & inuito domino, quippe quia in id vnanimiter interpretes iuisse attestantur Ias. in l. vlt. nu. 78. & seq. C. de iure emphi. Rip. in l. filiusfamilias. §. diui. nu. 90. ff. de leg. lib. 1. Grat. conf. 54. nu. 5. & conf. 65. nu. 1. lib. 1. E. Suarez.

Emphyteuta priuati, seu fisci potest donare, & legare sine eo, quod denunciet domino. Ias. in l. 3. C. de iure emphi. & in l. si domus. §. fi. nu. 3. ff. de leg. 1. & Cur. iun. conf. 130. nume. 8. com. dicit. & deceptus est Duran. de arte testan. cau. 46. dicēs Ias. tenuisse contrarium. Vezin.

Emphyteuta ius emphyteuticum donare potest etiam non requisito domino, secundum glo. in l. fin. in vers. aliis vendere. C. de iure emphi. quam communiter approbant Docto. vt scribit Alexan. in l. si domus. §. fi. ff. de lega. 1. & conf. 90. super eo. in fi. lib. 4. & conf. 189. volu. 2. quoniam non est eadem ratio donandi, & vendendi. l. nec adiecit. ff. pro socio. Vero testator simpliciter legaret, vel donaret prædium emphyteuticum, tunc coarctatur ista communis, & emphyteuta ipse priuatur suo iure, secundum Bar. in d. l. si domus. §. fin. cuius opinionem asserit esse communem Alex. ibi. Corn. conf. 84. videtur. vol. 2. & Ias. conf. 109. spectabilis. vol. 2. Ratio istius limitationis videtur hæc, nam testator videtur legando malè vti re sibi in emphyteusim data, cum ex eo paretur legatario causa contra dominum præscribendi. auth. qui rem. C. de sacros. eccl. vt per Bal. in l. ædem. C. loca. & in l. vsu fructu. ff. solu. matr. In contrariam vero sententiam videlicet quod emphyteuta fisci, vel priuati donare, ac legare possit etiam non requisito domino. inclinauit Bald. conf. 160. quæritur. lib. 1. cum aliis congestis per Alex. in d. l. si domus. §. fina. vbi Ias. nume. 34. & seq. post Alex. conf. 17. volu. 5. audacter sequitur, & attestatur istam esse communem opinionem contra Bar. Card. Florent. etiam in c. potuit. de locato. & Moder. in c. cum M. Ferrariensis. de consti. similiter tenet Bal. conf. 139. diuifio. volum. 4. in casu simili, quod emphyteusis diuidi possit irrequisito domino. In isto igitur conflictu opinionum, & ne res emphyteutica rediret ad dominum. d. §. quam optimè, ac tutissimè ageret emphyteuta iudicio meo, vt ante testamentum, & legatum obtineret, impetraret, & haberet consensum directi domini de legando, vel donando prædium emphyteuticum, secundum Alex. in d. §. fi. & hoc modo tolleretur penitus omnis dubitatio, & ita si emphyteuta in omnem euentum donaret, vel legaret emphyteuticam rem, ob hoc non posset eam tradere, vel aliquem in possessionem inducere, vt per Apostil. ad Alex. conf. 120. & Cur. iun. conf. 130. circa fi. E. Viuius opi. 242.

Emphyteuta ius suum an donare possit absque consensu domini? Bar. in d. l. fi. C. de iure emphi. post Innerium. in glo. re latum, tenet quod non. allegat gl. in l. 1. C. de fun. patri. lib. 1. & tex. in d. l. fi. qui loquitur generaliter. idem vult ipse Bart. in l. si domus. §. fi. ff. de leg. 1. & in l. 2. C. ne rei do. vel templo. per illum tex. in ver. venditæ vt aliter alienatæ. ita etiam tenet ipse Bar. in l. 1. §. quod autem. ff. de superfic. & in l. in conuentionibus. ff. de ver. sig. & pro ista parte Ias. in d. l. fi. col. 16. & seq. allegat Cyn. Pet. Ray. Albe. & Ang. ibi & subdit Ang. dicere quod istud obseruat consuetudo, allegat etiam Docto. in aliis multis locis maxime Sali. ibi, dicentem, q. opi. glo. tenent. contrarium posset saluari, vt emphyteuta donando irrequisito domino non cadat a iure suo, dummodo emphyteuta vadat ad notificandum domino: & laudimium, seu quinquagesimam sibi offerat: & donatarius petat inuestituram sibi fieri. & hoc faciat absque mora. Subiicit Ias. quod communiter Doct. ibi se quantur istam partem. Et tenendo istam partem, ipse responderet ad obiectum in contrarium, videlicet quod si emphyteuta volens donare alteri, debet primo requirere dominum, an vellet sibi donari: quis esset tam fatuus qui non acceptaret: & dicit, quod imo illa lex est adaptabilis ad istam causam donationis, vt domino debeat notificari, & eum requirere an ipse velit (non dico dicit ipse) quod sibi donet, sed an velit hoc, scilicet cum sit alienaturus in alium donando, an ipse velit soluere æstimationem rei, & præferri aliis, & isto modo putat tolli absurdum. & ita tenet Alexand. licet non firmet. volum. 3. consilio 120.

Contrariam sententiam, videlicet quod imo res emphyteutica donari possit irrequisito domino: tenet gl. in d. l. fi. quam seq. Iac. But. Odo. & Oldr. ibi. & idem Butr. in d. l. si domus. §. fi. Bar. sibi contrarius. in l. 1. C. de fun. patri. lib. 1. Bal. in d. l. fi. ad fi. in d. §. vbi dicit, q. ista est communis opi. & in l. vsu fructu. ff. solu. matr. vbi etiam dicit, quod ista est communis opi. & in d. l. 2. ne rei dom. in auth. quas actiones. de sacros. eccl. & in l. cum iur.

iur. C. de fideicom. & alibi saepe, vt dicit Ias. vbi supra qui etiā al. gl. in d. c. potuit. & Host. in summa in tit. de locato. §. si. ver. hoc si velit vendere. Azo in summa. in tit. de iur. emphi. in §. & idem Spe. & Ioan. And. in d. §. nunc aliqui. vers. 107. & vers. 125. Imo. & omnes. in d. l. si domus. §. fin. & alia infinita, maxime. Panorm. in cons. 75. incip. duo priuilegia. quod mihi est 74. & Alex. in cons. 120. in 1. vol. & in cons. 330. inci. viso & ple ne discusso. quod est in 2. vol. cons. 189. & tandem dicit, q. ista opi. est communior, & 23. auctoritatib. solēnium Docto. firma ta. & respondet ad allegata in contrarium.

Addo quod hanc partem tenet Bal. quem nemo allegat in 1. par. cons. 358. vbi dicit. q. hanc q. habuit cum Bart. in aduocationib. addo etiā Alex. in d. l. si domus. §. si fundus. ff. de leg. 1. & Aret. in cons. 35. & cons. 41. & Barb. in 1. vol. cons. 43. in 27. col. & in 3. vol. cons. 52. in 3. & 4. col.

Et tandem Ias. ibi, concludit, q. emphyteuta volens donare non tenetur requirere dominum, an velit sibi donari, nec eius responsum expectare: imo absque tali denunciatione, potest alteri donare. bene tamē postea tenetur denunciare domino, q. donauit tali, & q. eum recipiat in nouum emphyteutam, & debet pro inuestitura solui laudimium. & pro inductione debet dominus expectari per duos menses.

Subiungit, q. inter contractum donationis & alios est vna tantum differentia, quantum ad materiam. d. l. si. quia emphyteuta volens vendere tenetur prius denunciare domino, an velit pro eo pretio quod ab aliis inuenit: & eum expectare per duos menses, sed volens donare, ad istud non tenetur quantum ad alia nulla est differentia. all. omnes Can. in d. c. potuit. & Alex. in cons. 484. incip. visis narratis in themate. quod est in 3. vol. cons. 130. Et q. possit donare. addo Alex. in 4. vol. cons. 90. & in 5. vol. cons. 17. in 4. dub. Cor. in 2. vol. cons. 166. in antepe. col. ver. accedat.

Et quod donatarius non possit accipere possessionem sine licentia domini, tenet Guido Papæ cons. 26. subiungit Ias. in d. l. si. in 23. col. ibi, suprascripta omnia. q. ista habent locū in emphyteusi priuati. Quid autem in ecclesiastica, an donari possit irrequisita ecclesia? Bar. vbiq. tenet quod non. per d. l. 2. quæ incip. vniuersas. ne rei do. vel templi. idem vult Angel. in d. l. si domus. §. si. & Alex. vol. 2. cons. 9. Ant. de But. in consil. 23. incip. in facto fratrum. vbi loquitur de legato rei ecclesiastica facto extraneo. Contrarium tenet Bal. in d. l. si. vlt. refert Ias. in 23. col. & seq. vbi alleg. eundem Bald. in infinit. locis, & alios multos. Dec. maxime. Pap. in cons. 75. quod mihi est 74. vt supra dixi. & subiungit istam esse communem opi. dummodo alienetur seu verius donetur saluo iure ecclesiæ, & adducit pulchrum fundamentum, videlicet quia ecclesia potest agere hypothecaria pro canone: ergo multominus debet requiri consensus ecclesiæ, quam priuati. qui non habet hypo. sed in priuato conclusum est, quod potest donari sine eius consensu: multo magis in ecclesia. vide ibi per eum.

Addit ibi Ias. in 25. col. in vers. vltimo pro complemento, esse bene notandum dictum Bal. in cap. 1. §. donare. quia olim feu. pot. alie. & in l. vsufr. ff. sol. matr. q. emphyteuta ecclesiæ donans non reseruato expressē iure directo ecclesiæ: & sic donās rem vt ex toto suam, priuatur in totum iure suo: quia ecclesiā prodit, & quantum in eo possessionem interuertit, & dicit quod pro hoc melius fac. quia dicitur malē vti re emphyteutica, cum tribuat donatario causam. prescribendī contra ecclesiā, merito debet expelli, per authen. qui rem. C. de sacrosan. eccl. alleg. Bal. in l. ædem. in 4. col. C. loc. Addo Alex. in terminis. in 2. vol. cons. 187. in 3. col. Idem.

Emphyteutica bona. an possint pro aliis commutari, vel inter emphyteutas distribui, inconsulto & irrequisito domino: & si de eis orta fuerit lis, an litigans emphyteuta queat sine consensu domini iuramentum aduersario deferre, vel causam compromittere: & nunquid possit emphyteutica rei seruitus imponi.

C A P. XVI.

Permutare an possit emphyteuta sine consensu domini. Spec. ponit, sed non firmat in d. §. nunc aliqua. ver. 121. Bal. & Ang. in l. cum hi. §. si cui. ff. de transact. tenent quod non, per l. statuliberi a cate ris. §. Quintus. ff. de statu liber. & hanc opinionem sequitur Ias. in l. si. col. 2. ff. de condi. ob causam. Contrarium tenet ipse

Bald. sibi contrarius. in d. l. si domus. §. si. ff. de lega. 1. refert & sequitur Ias. in d. l. si. in 33. colum. ibi. pro clara ergo intelligentia. vbi dicit, quod in hoc puncto in omnibus concludit prout conclusum est in donatione. alleg. Imo. in cap. potuit. in 13. colum. in princip. Vide notabiliter Dec. in consilio 160. Viuius.

Emphyteutica bona & pro aliis permutari, & inter emphyteutas distribui in consulto, atque ignaro domino recte possunt, illud commune ait Clarus in §. emphyteusis. q. 17. dummodo fiat Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 86. ff. de verb. obl. hoc vero frequenter placitum assero ex Arc. Alexan. Ias. nu. 75. Io. Crot. nu. 135. ad illum eundem §. duo fratres. atque ex Ias. rursus in l. vlt. nu. 114. C. de iur. emphi. quin & aliis emphyteuta impune distraherentur inscio domino: vt communiter receptum inquit Ias. nu. 77 Rip. nu. 87. ver. §. facit. in laudato superius. §. duo fratres Ias. iterum in illam. l. vlt. nu. 116. C. de iur. emphi. & in l. voluntas. nu. 7. C. de fideicom. Hip. sing. 28. Gozad. cons. 20. nu. 9. E. Suarez.

Emphyteuta sine consensu domini transigere an possit. Ias. in d. l. si. in 40. col. ibi. 10. quæro. dicit primò videri quod sic. per cap. si vasallus de suo. & ibi Bal. si de feu. sue. controu. inter do. & ag. & c. 1. de contro. inter vasal. & alium de benefi. In contrarium dicit facere, quia qui non potest rem alienare, non potest super ea transigere. l. non solum. C. de præd. mino. & est glo. not. & ibi Bart. & Doct. in l. 1. C. si aduer. transact. & Bar. in l. quotiens. C. de fideicom. & dicit, quod istam q. de emphyteuta ponit Bald. in d. c. 1. de contro. inter vasal. & c. Et dicit quod ista est veritas, secundum quod colligitur ex dictis Bal. ibi. & in c. 1. de prohi. alie. feu. per Fede. qui si quidem emphyteuta rem emphyteuticam penes se existentem ex causa transact. tradat aduersario, quod non possit sine consensu domini: alias cadat a iure suo. quia ista est alienatio. d. l. non solum. Aut vero emphyteuta rem retinet, & ex causa transact. aliquid dat, vel facit aduersario: & istud bene facere potest sine consensu domini: quia ista non est alienatio. vt not. gl. in l. nulli. & ibi Bart. & Doct. ff. de transact. Aut verò res emphyteutica erat penes aduersarium, & illam ex causa transactio. dimisit, seu remisit emphyteuta aliquo recepto: & taliter transactio. adhuc est permessa sine consensu domini, quia dimissio rei existentis penes aduersarium ex causa transactionis, nullam inducit translationem dominij, vel alienationem. vt est text. vnicus & singul. in l. si pro fundo. & ibi Doct. maxime. Bart. C. de transact. iuncta. gl. no. in l. penul. C. de vsucap. pro empt. ita formaliter dicit Ias. qui ita transigit. Addo eundem Iasonem idem volentem. in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. pupillus. in 1. & 2. col. ff. de iureiuran. & quod vult in d. l. si pro fundo. in pen. col. ibi. 6. no.

Et secundum præmissam distinctionem intelligo quod vult Felin. in cap. veniens. el primo. in princip. extra de testib. vbi dicit, quod prælatus remittens ius ecclesiæ, punitur sic ut alienans.

Ita etiam procedat q. vult Barb. vol. 2. cons. 16. col. 11. vbi dicit, quod remissio gratuita dicitur donatio.

Pariter intelligo, q. vult Lud. Ro. in cons. 166. vbi vult quod transactione dicatur, & quod prohibitus alienare prohibetur transigere & remittere.

Addo tamen quod vult Barb. vol. 1. cons. 41. col. 20. vbi dicit, quod in materia Simonia paria sunt remittere & dare, sed dic quod istud est propter enormitatem delicti, seu criminis Simonia: tunc enim est ratio in remissione quæ est in datione. Idem.

Emphyteuta litigans super re emphyteutica an possit aduersario sine domini consensu iuramentum deferre? Ias. in d. l. si. in 41. col. ibi. 11. quæro. vbi seq. Gul. de Cu. in l. iusiurandum. quod ex conuentione. §. 1. ff. de iureiur. contra Lud. Rom. ibi tenet quod non. vide ibi per eum. Idem.

Emphyteuta sine consensu domini an possit de re emphyteutica compromissum facere. Bald. singulariter. in l. si. ad fin. C. commu. de leg. determinat quod sic. quia secundum eum compromittendo non dicitur alienare, etiam posito quod ex laudo emphyteutica res aduersario adiudicetur. per sententiā. enim arbitri dominij non amittitur. c. Rainaldus. extra de testam. Pro hac sententiā Ias. in d. l. si. in 40. col. allegat. Spec. in tit. de arb. in §. restat. uer. sed nūquid vasallus. ubi tenet, quod vasallus possit sine consensu domini de re feudali compromittere, quod sequitur Lud. Rom. in l. 1. §. & post operis. in fin. ff. de ope. no. nunc. & in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. 1. ff. de iureiur. Ipse tamen Ias. tenet in utroque contrarium, mouetur, quia qui non potest alienare, non potest compromissum facere. cap. cum tempore. & ibi Cano. extra de arbit. sed emphyteuta est huiusmodi: igitur & c. Ad fundamentum Bal.

Bal. quod per sententiam arbitri non perdat dominium, dicit quod est falsum, & quod sicut per sententiam iudic. transfertur dominium. iux. no. per glo. & Docto. in l. hoc iure. ff. de iust. & iur. cum aliis quæ allegat. ita & per sententiam arbitri: maxime cum ex ea hodie oriatur actio. l. cum antea. C. de arb. vide ibi per eum qui alia adducit: & concludit quod emphyteuta & vasallus non possint facere compromissum sine consensu domini: & si faciunt, cadunt a iure suo. Aduerte tamen, quia in hoc contrarium tenent And. de Iser. & Aluar. in c. 1. §. si inter. in titu. de l. Conra. vbi dicunt, quod per simplex compromissum res non committitur nisi sententia, seu laudum sequatur. Idem.

Vtrum emphyteuta possit irrequisito domino in re emphyteutica seruitutem imponere, & imponendo an cadat a iure suo. Bal. in l. 3. C. de seruit. & aq. arguit ad partes: tandem concludit quod sic, & quod talis seruitus durabit pro tempore, quo durabit ius emphyteuticum. & non ultra. ar. l. is cui. §. fin. ff. quemad. serui. amit. & l. lex vestigali fundo dicta. ff. de pign. Guid. Pap. decis. 461. Guliel. Bened. in repe. cap. Raynutius. in verb. & uxorem. nu. 561. Boe. dec. 181. & sic tandiu durabit seruitus imposita, quamdiu durabit ius emphyteutæ imponentis postea resoluetur ipso iure. arg. l. prætor. §. prædium. ff. de leg. 2. & l. Statius flor. §. Cornelio Felici. ff. de iure fis.

Ista refert Ias. in d. l. fina. in 39. col. ibi. 8. quæro. vbi pro hac opi. addit gl. ordi. in l. 3. ff. de serui. & Bal. in c. 1. §. quid ergo. de inue. de re. al. fac. & in l. 1. §. ite in fundo. ff. quib. mod. usufr. amit. Allegat etiam simile de superficiario. secundum Bal. in d. l. 3. ff. de seruit. Et ibi Ias. sequi. hanc partem, licet secundum eum Hiero. Tortus contrarium teneat. in l. iubemus. la 2. C. de sacrosanct. eccl. Idem.

Per quem, quando, & quibus casibus pro re emphyteutica laudimium solui debeat, & cui.

C A P V T XVII.

Vis tenetur soluere laudimium, an venditor, an vero emptor? gl. in d. l. fi. in verbo, accipe. quæ dicit a nouo emphyteuta. & ibi Ias. in 11. col. versic. primo quæro. dicit quod emptor.

Addit ibi Ias. bene facere quod vult Bal. in l. si prædiu. col. 2. de ædil. act. vbi vult, quod quando in statuto non fit mentio quod debeat soluere gabellam, intelligitur quod soluat acquirens, & non vendens, per tex. in l. debet. circa fi. ff. de ædilect. alleg. etiam Bal. in rub. C. de reb. credi. in 3. q. vide comm. per Burf. conf. 55. nu. 16. 17. lib. 1.

Addo Alexan. remissiue in litem illa. ff. de constit. pecu. & clarè in terminis. volum. 3. conf. 51. & Socin. in 2. parte consilio 248. colum. 2. in quibus locis multa adducunt quæ prætereo. Idem.

Qui sub priori inuestitura non comprehenditur nouus dicitur emphyteuta: & consequenter inuestituram petere, & laudimium soluere tenetur. ita Sali. in d. l. fin. refert & sequitur ibi Ias. in 11. col. ver. 2. iuxta proximam quæstio. pro quo secundum Ias. facit illud quod dixit in l. 2. in fi. eod. tit. dum posuit quid sit nouum feudum, & quid antiquum. Et propterea decidunt ibi quæstionem, si aliquis recepit emphyteusim pro se, filiis, & nepotibus, quod isti filij non tenebuntur, nec pariter nepotes ad laudimium, imo nec ad nouam inuestituram. allegat gl. in d. auth. si quas ruinas. in glo. 2. licet, secundum eos aliud sit in re feudali. per cap. 1. in titu. quo tempore miles. & ibi reddunt rationem differentie, quam vide. & ita intelligo procedere quod vult Barbat. volum. 1. conf. 49. in 1. colum. vbi dicit, quod filius mortuo patre non dicitur feudum capere, sed acquisitum retinere.

Secus autem quando quis facit hæredem extraneum, vel legat rem emphyteuticam, tenetur enim heres vel legatarius soluere laudimium, secundum glo. in d. l. fin. in verbo, æstimatio. quam Spec. in dicto §. nunc aliqua. vers. 114. refert. licet nihil firmet. Ias. tamen ibi in 14. col. ver. 10. quæro. allegat Sal. ibi tenere cum glo. & bene. & Bal. in clitteræ. in pe. col. ext. de dilationibus. Idem.

Quid si vendita sit res emphyteutica, & postea consensu partium resoluitur contractus. iuxta l. ab emptione. ff. de pac. & l. 1. & 2. C. quando lice. ab empt. disce. an debeant solui duo laudimia, an solum vnum, an verò illud primo solutum restitui debeat? Ias. vbi supra vers. 11. quæro. dicit simpliciter. vide late per Alb. post Gul. de Cu. in d. l. ab emptione.

Tu dic secundum doctrinam Docto. supra allegatorum. & Bal. Ang. Pau. de Cast. & nouissimorum. in d. l. ab emptione, quod

aut sit resolutio vt ex tunc, propter pactum, & nihil debet solui. quia non intelligitur facta venditio. Aut resoluitur vt ex nunc: & si est simplex resolutio vnicum laudimium solui debet. Aut est ex noua causa, vt noua venditio. & duplex est soluendum laudimium.

Et secundum istam distinctionem intelligendum est, quod vult Angel. l. iurisdictionum. §. adeo. ff. de pact. & ibi Pau. de Cast. vbi dicit, quod si receditur a venditione debetur laudimium: nisi fieret discessus incontinenti. & dicit Pau. de Cast. quod dicitur incontinenti si discederet antequam deuentum foret ad alios actus.

Et secundum præmissa etiam intelligendum est quod vult Feli. in c. vrgentis. ext. de hæ. vbi dicit, quod si celebretur, venditio, & ab ea discedatur debetur nihilominus laudimium. & ibi multa allegat quæ omitto. Idem.

Quid autem de permutatione, an pro ea solui debeat laudimium? Bal. in l. fi. in 1. col. ibi, extra hoc notabile. ff. de condi. causa data siue de condi. ob causa, tenet quod nō. allegat. Spe. vbi supra prox. & refert etiam & sequitur D. Iacobinus. in loco præalleg. & Alex. in d. l. fi. quæ incipit. dedi. Contrarium tenet Ias. in d. l. fin. in 34. col. in prin. Sed quid si in permutatione reficiatur aliqua pecunia. vide Io. And. & Panor. in cap. ad quæstiones. ext. de rer. permut. & Iac. vbi supra. & quod in simili vult remissiue Ias. in l. 2. in 4. col. ff. si cer. pet. & in l. 1. circa fi. ff. de rer. permut.

Facit quod vult Alexan. volum. 3. conf. 120. ibi. pro hoc fac. Idem.

Nunquid autem pro datione insolutum debeat dominus habere laudimium? videtur dicendum quod sic, quia verbum venditio, est verbum generale. l. statuliber. a cæteris. §. Quintus. ff. de statu liber. & l. sicut. §. vendic. ff. quibus mod. pignor. vel hypot. solu.

Contrarium tenet Specu. in titu. de empt. & vendi. §. nunc dicendum. versic. sed pone, ita refert, & sequi. Dom. Iacob. de sancto Georgio in suo laudabili tractatu feudor. in materia oper. seu roydar. ibi item dubitatur an præsupposita consuetudine.

Ego pro ista parte adduco quæ dixi supra d. versic. laudimium an pro diuisione. vbi concluditur quod pro diuisione, & sic necessaria alienatione, non debeat laudimium.

Facit quod vult Alex. vol. 1. conf. 52. in fi. vbi dicit, quod statutum loquens alienatione, non habet locum in datione in solutum a iudice facta. Idem.

Quid de donatione? dic idem quod proximi. quia pro ea debetur laudimium, vt etiam loquuntur Doct. in q. proximi. relata. idem etiā vult ipse Ias. in d. l. fi. in 22. col. in ver. sequitur quintum, & vltimum. Idem.

Sed quid si dedi in emphyteusim aream pauci valoris, super qua emphyteuta multa ædificauit: cuius æstimationis debeat solui laudimium? dic quod totius & areæ & ædificij. Ias. in d. l. fi. col. 2. ibi, quarto quæro. alleg. Alber. post Odo. ibi. quia ædificium solo cedit. l. 1. §. quod ait. ff. de superfic. & per hanc rationem infert Iaso. secus esse, si per pactum superficies iure proprio ad emphyteutam pertineat. Idem.

Quid autem si res emphyteutica detur in dotem, an tunc debeat laudimium? Specu. vbi supra versic. 110. distinguit, aut datur in æstimata. vel tali æstimatione quæ non facit venditionem: & non debetur laudimium. aut datur æstimata tali scilicet æstimatione, quæ facit emptionem, & tunc dominus debet habere laudimium, & hanc distinctionem refert, & sequitur Salic. in d. l. fin. colum. 4. vt refert ibi Ias. in 14. col. vers. nono quæro.

Ipse tamen Ias. tenet indistinctè quod pro re emphyteutica nunquam debeat laudimium solui: siue detur in æstimata, siue æstimata. tenen. id quod dictum est supra vers. laudimium. an pro diuisione debeat. quod pro alienatione necessaria, non debeat laudimium. & de hac q. dicit esse videndum. Hostiè. in summa. in tit. de loc. in §. quid si sit, & c. versic. quid ergo si res emphyteutica, & c.

Emphyteuticæ rei si detur in dotem, an debeat laudemium? vide Hostiè. in summa titu. de locat. §. quid sit de natura. in fin. Ias. in l. in emphyteuticariis. quæst. 7. & sequen. C. de iur. emphy. Iaco. a S. Georg. tit. de royd. nume. 23. distingue, vt per eum. & Spec. iitu. de emphyt. quæst. 109. & sequen. num. 133. & sequen. vbi distinguitur inter dotem æstimatam, & in æstimatam.

Emphyteuta duo, si diuidant inter se non debent soluere laudemium vel quinquagesimam. Iason ibi. num. 47. commu. dicit. Vezinus.

Si tamen soluat laudimium de promissione, non debetur postea aliud laudimium de venditione, & sic de exeq. alle. Bar.

Com. V. l. Opin.

Bar. in l. fin. §. quotiens. ff. de public. & Pau. de Castr. conf. 187. incip. videtur dicendum.

Laudimium an pro diuisione debeat? Bar. in l. & idē off. de condit. fur. tenet quod non. quia talis diuifio videtur necessaria alienatio. l. fi. C. de litig. & §. i. in auth. de litig. in quibus iuribus habetur quod alienatio rei litigiosa, quæ alias esset prohibita, permitteretur, quando hæredes vel socij inter se diuidunt.

Et dicit Ias. in d. l. fi. in 13. col. vers. 7. quæro. quod cum ista decisione transeunt communiter Doc. & dicit eam esse singulariter no. pro limitatione. d. l. fi. vt non habeat locum in alienatione necessaria circa laudimium soluendum. & ita etiam tenet D. Iac. in trac. de royd. vers. quid de diuisione. Alb. in 1. par. q. 110. Idem.

Quid si fiat pactum de retrouendendo, & res emphyteutica retrouendatur, an debeat solui aliud laudimium. Bal. & Ang. in d. l. ab emptione. tenent quod sic. refert Iac. vbi supra & potest esse ratio, licet ipse non dicat quia ad multitudinem traditionum sequitur multitudo laudimior. l. quicunque. C. de seru. fugit.

Pone quod rustici ad supplantandum dominis circa laudimium, dum vellent vendere rem emphyteuticam: fecerūt scribi instrumentum sub nomine pignoris, vel aliam fraudem exquisierunt: an nihilominus domini debebunt habere laudimium? vide Iacobin. vbi supra. vbi videtur tenere quod sic. & ibi ponit multos modos. per quos fraus committitur, maxime per rusticos ad decipiendos dominos: & quando res pignoratur pro tanto quantum valet. vide Alex. in 3. volum. consil. 120. Idem.

Quid autem si contractus sit celebratus sub aliqua conditione an laudimium solui debeat tempore contractus, an vero tempore purificatæ conditionis? Barto. ponit in l. sciimus. C. de consil. lib. 12. vt refert Dom. Iacob. in tractatu de royd. ibi, quid autem, & c. & dic, quod non debetur laudimium quando contractus est sub conditione, teste Guid. consilio 126. Et subiungit, quod de promissione de vendendo non debetur laudimium: quia aliud est venditio, aliud promissio de vendendo. Idem.

Laudimium cui solui debeat, an vsufructuario, an proprietario rei emphyteuticæ. Ioan. Andr. in dicto §. nunc aliqua. versicu. 93. in addi. magna. & Alber. de Rosat. in rubric. C. de vsufruct. quos refert Iason in d. l. fina. in 12. colum. vers. 5. quæro. tenent quod debeat vsufructuario: quia omne emolumentum quod prouenit ex re vsufructuaria, debetur ipsi vsufructuario. l. item si fundi. in princip. ff. de vsufruct. addo Oldrad. consil. 24. Si tamen ob non solutum canonem, vel alia de causa res emphyteutica committeretur, applicaretur proprietati, vt volunt Doctor. in loco præxi. alleg. & Oldrad. consil. 240. Idem.

Laudimium soluendum est domino etiam si concessio emphyteutica ita facta sit vt possit emphyteuta vendere cui velit. commun. dicit Clar. in §. emphyteu. q. 23. vers. sed quid idem ex eodem.

Laudimium non solum est soluendum domino de rebus venditis, vel permutatis, sed etiam de donatis, quia laudimium soluitur propter nouam inuestituram, quæ ratio militat tam in emptore, quam quouis alio cui opus sit noua inuestitura. communem dicit Clarus. in §. emphyteusis. quæstione 22. Idem.

Laudimium pro inuestitura non debetur domino qui alienationi consensit. ita vult Iason in d. l. fina. in 11. colum. ibi, sed antequam veniam. allegat Anan. consil. 90. incipien. quia dubium. post Petr. de Ancharan. in consil. 55. incipien. Motina iudic. quod tamen. in ordine meo est. 63. addo Bartol. in terminis in l. fina. C. de præd. de curi. libro 11. & Alex. in terminis in 2. volum. consil. 189. in 3. colum. ibi, confirmo prædicta. vbi dicit quod si dominus consentit vasallo rem feudalem, vel emphyteuticam vendenti. videtur remittere totum ius suum. allegat Iacob. de Aren. Cyn. & Bald. in l. dotalem. ff. solut. matrim. per l. & definit. cum similibus eod. titu. Nec etiã debet solui laudimium, quando ipse dominus emit rem emphyteuticam. Ias. in d. l. fina. in 12. colum. ibi. 3. quæro. decidit post Alber. ibi in vltima colum. & in l. quod si vno. ff. de in diem adiect. Bellacom.

Laudimium debetur vsufructuario, & non domino, in casu quo dominus directus decesserit, relicta hæredi proprietate, altero vero vsufructu ipsius proprietatis, & durante vsufructu contingat rem emphyteuticam alienari. commun. d. Clar. §. emphyteusis. q. 23. ver. fin. I. Fich.

De Feudalibus, &

Caducitas in emphyteuticis contra quos transit, datur, intentatur, declaratur, & per quem: quandoque incurratur, vel remissa censetur: & num dominus possit ex se, post declaratam caducitatem, expellere emphyteutam, & an valeat pactum, quod emphyteusis non cadat in commissum.

C A P. XVIII.

Aducitas intentatur per dominum contra emphyteutam seu vasallum ob deteriorationem notabilem culpofam, secundum communem per Bursat. conf. 91. ante nu. 6. lib. 1. Bonacoff.

Caducitas mortuo emphyteuta, seu vasallo, non declaratur contra hæredes, nec per hæredes domini, nisi quando dominus eam ignorauit, vel fuit impeditus in vita vasalli, secundum communem per Bursat. conf. 91. nu. 3. vbi quod similiter hæredes domini declarabunt, & si per viam exceptionis procedatur, teste Ofasc. decis. 29. nu. 13. at secus data scientia, vt idem scribit decis. 77. nu. 11. decis. 132. nu. 6. decis. 152. nu. 3. ius etiam priuandi vasallum feudo, non transit ad hæredes domini, si dominus in vita de ea re non sit conquestus, secundum Bursat. d. conf. ante. nu. 6. Bellac.

Caducitas non datur contra hæredes, non præsupposita ignorantia domini, vel impedimento, secundum communem per Bursat. conf. 91. nu. 18. lib. 1. post Bal. in c. imperialem. §. in super. de prohib. feud. alie. Cur. de feu. 4. par. prin. ver. 2. princ. dubitatio. Clar. §. feudum. q. 65. Idem.

Caducitas non transit contra hæredem: data scientia contrauentionis, secundum communem per Bursat. consil. 102. num. 4. libro 1. vbi quod declaratio domini ad nullitatem, caducitatem, penam, vel commissum, nunquam fit mortuo contraueniente contra hæredes, vel illius successores data contrauentionis scientia. Rip. in l. fina. quæst. 70. C. de reuoc. dona. num. 137. Idem.

Caducitatis declaratio hæredi & in hæredem datur, (Adde Ant. Gabriel. de iur. emphyt. concl. 3. lib. 1.) iuxta communem per Bursat. conf. 23. nu. 12. lib. 1. Ofasc. decis. 29. nu. 13. Idem.

Caducitas censetur remissa per dominum quando sciuit deuolutionem esse incurfam per defunctum, & non fuit impeditus, & ideo contra hæredes illam amplius intentare non potest, secundum communem per Bursat. consil. 91. num. 23. lib. 1. Bonacoff.

Caducitas non incurritur ex contractu nullo, (Quando autem emphyteuta a caducitate excusetur. vide D. Ioseph. Ludou. de iure emphy. concl. vnica.) secundum communem per Bursat. conf. 82. nu. 7. lib. 1. post Clarum. §. feudum. q. 31. in princip. cum seq. Idem.

Caducitas declaratur & contra hæredem, & ab hærede, si dominus commissum occurriffe ignorauerit, secundum communem per Bursat. conf. 37. nu. 19. lib. 1. vbi latius declarat cui adde Ofasc. decis. 29. nu. 13. Idem.

Caducitas rem semper recognitam supponit, super qua declaratio domini directi præcedere solet, secundum communem per Bursat. conf. 26. nu. 7. lib. 1. ex Cur. iun. consil. 109. num. 11. consil. 110. nu. 23. cuius rei in commissum declarata fructus a die declarationis tantum venire solent, ex communi opi. per eundem Bursat. d. conf. nu. 8. Idem.

Emphyteuta interuertens possessionem domini, cadit iure suo: non tamen poterit hoc casu a domino propria auctoritate eiici, quia tunc incipit emphyteuta in totum suo nomine possidere, & ideo via iuris, non facti contra eum agendum est. Petr. Fichard.

Emphyteuta si resistat verbis tantum domino, eum propter caducitatem expellere volenti, tunc dominus nihilominus potest eum expellere. communem dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 12. in fine. Secus esse dicit si factis resisteret. ibidem. Petr. Fichard.

Emphyteuta cadit a iure suo emphyteutico veniendo contra pacta. secundum Bal. in l. fi. §. fi. in vlt. col. C. comm. de leg. cum aliis all. per Ias. in d. l. i. in 3. col. vbi confirmat, per id quod dicitur de feudo. Nam si vasallus non seruat pacta, potest ab eo feudum auferri, etiam si sit ecclesia vasalla. allegat Bald. in prælud. feu. in pe. col. & Bar. in l. i. circa med. ff. de interdic. & releg. & Bal. in l. fi. C. de lib. cau.

Idem si rem deteriorauit. de quo tamen late per Ias. in l. 2. in 32. col. in 42. q. C. de iur. emphy. Idem.

Emphy-

Emphiteusis si alienetur non ideo minus fit caduca; quod salua domini voluntate dicatur alienata, vt frequenter exceptum testantur Ias. in l. 2. l. e. rub. nu. 25. ff. solu. matr. Rip. in c. cum M. nu. 8. de constit. & si mihi aliud æquius ac melius esse videatur, parumquæ differre arbitror num hocce modo alienatio fiat, an saluo domini consensu. qua in specie non committitur emphiteusis, vt commune dogma effatur Rip. vbi supra quidquid Iul. Clar. tradat de emphi. q. 13. ver. item quæro. sed hac de re alibi copiosius. E. Suarez.

Emphiteusis, quæ semel commissæ est, non ideo minus commissæ intelligitur, quod dominus postea scienter pensionem accipiat protestatus de commissione, quam se indulgere nolle dicat. commune aiunt Corn. conf. 40. litera l. lib. 4. Ias. in l. si post moram. nu. 4. ff. de eo quod certo loco. intellige tamen si transacti temporis solutionem duntaxat acceperit. nam si futuri etiam temporis pensionem receperit, nihil oberit contestatio, quin culpa remissa videatur. commune inquit Gig. de pension. q. 73. in fi. Ruin. conf. 90. nu. 4. & conf. 151. nu. 12. lib. 1. intellige secundo, quod si nulla protestatio interuenerit, sola præteriti temporis solutio admittit susceptam culpam diluet, vt receptum esse prodiderunt memoriæ Gig. d. q. 73. nu. 3. Iul. Clar. §. emphi. q. 10. ver. aut vero sumus, quamuis Salic. in l. 2. nu. 14. C. de iu. emphy. contrarium frequenter placitum effutierit. E. Suarez.

Quæro de pulchra & quotidiana quæstione quam iam sæpe habui de facto. An dominus recipiendo pensionem post commissionem ob non solum canonem factam, videatur ius commissi seu caducitatis remississe? gl. est. q. sic. in d. l. 2. in verb. Repellere. ibi item si triennio. alleg. l. post diem. ff. de leg. commiss. & l. si per emptorem. illo eo. tit. in §. si. Idem vult gl. in c. potuit. & ibi Io. And. ext. de loc. & Spec. in d. §. Nunc aliqua. in vers. 23. tit. de emphit. & pro ista opin. optime facit: quia emphiteuta non cadit a iure suo propter solutionem canonis non factam, nisi domino volente. vt dixi supra in vers. Nunc quæro de alia quæstione. Sed dominus canonem recipiendo non videtur velle priuare emphiteutam. d. l. post diem. cum si. ergo & c. & hanc rationem adducit Angel. in d. l. 2. & ita vult Lud. Roman. conf. 102. circa fin. Alex. in 1. vol. conf. 79. circa fin. vbi loquitur in vasallo. & expressè in emphiteuta hoc vult in 2. volum. conf. 14. in 3. col. ibi. Addo quod no. & in 4. volum. conf. 113. ibi. 2. fortificatur. Secus in ecclesia. Alexan. in 5. volum. conf. 5. in 3. colum. vers. 8. maxime si alium inuest. Cor. conf. 187. Bellac.

Quid autem si dominus recipiendo pensionem, fuerit de iure suo protestatus, quod illud ius commissi. non intendebat remittere? dic quod aut recepit pensionem præteriti temporis, & tunc potest expellere: quia protestando ius expulsionis sibi reseruauit. l. si debitor. §. 1. ff. quib. mod. pig. vel hip. sol. & ita intelligerem quod vult Ias. in l. non solum. §. morte. in 3. col. ibi, tolle aliud, & c. quia alias esset sibi contrarius, vt patebit ex infra dicendis ita etiam intellige quod vult Bal. in l. si fundus. §. eleganter. ff. de l. commissio.

Aut recepit solutionem temporis præteriti simpliciter, & absque protestatione, & tunc aut recepit ignoranter. Calcan. conf. 50. in fi. nesciens rem in commissum cecidisse, & sibi non præiudicat quin possit emphiteutam expellere. vt vult Dy. in l. Manius. §. duob. ff. de leg. 2. & Spe. in d. §. nunc aliqua. vers. 24. & seq. fac. quia ignorans ius suum illud remittere non videtur. l. cum Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. §. qui per fallaciam. ff. de transact. l. si mater. C. de inoffic. testa. & l. nec ignorans. cum si. C. de donat. & ita vult Alex. in 3. vol. conf. 106. in 4. col. ibi. Vel etiam potest dici. Ias. in d. l. 2. in 5. col. ibi, prædicta, & c. facit quod vult Alex. in 5. vol. conf. 146. in prin. 2. col. Aut sciebat rem esse commissam, & tamen sine protestatione pensionem temporis præteriti recepit, & sibi præiudicat. vt habetur in iuribus præall. & in terminis vult Cur. conf. 81. vbi infinita alleg.

Aut dominus recepit pensionem pro tempore futuro, & tunc siue protestatus fuerit siue non, sibi præiudicat. l. 2. §. non male. ff. de except. doli. & l. qui in futurum. ff. de pact. & cum hac dist. transit Ias. in d. l. 2. in 44. col. cum multis sequentibus. & ibi in 49. col. dicit, quod istam putat in hoc passu esse veritatem, relatis prius variis, & diuersis opin. & ita licet ipse non alieget, vult Specu. in d. §. nunc aliqua. ver. 26. refert & sequitur Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 139. inci. Primo videndū est. Alex. in 3. vol. conf. 106. in 4. col. ibi. 2. respondeo, & in 4. vol. conf. 113. in 1. col. ibi. 2. fortificatur. Aret. conf. 35. circa fi. ibi. Præterea aut ista. Feli. in c. super his. in 2. col. ibi. fac. etiam gl. no. ext. de accus. Barb. in 1. vol. conf. 41. in 2. col. & in 2. vol. conf. 58. in 8. col. in quibus locis tenent, q. prælatus recipiendo pensionem etiam temporis præteriti, præiudicat ecclesiæ in tali iure

quærendo in hoc tamē. Ias. in d. l. 2. in 5. col. ibi, tertio & vlt. dicit, quod communis opi. est, vt fiat differentia inter ecclesiæ collegia tam, & non collegiatam: vt primo casu non possit prælatus sine consensu capituli præiudicare ecclesiæ recipiē. secundo vero casu sic. alleg. gl. in d. c. potuit. Idem.

Et quod dominus recipiendo pensionem pro tempore futuro, etiam cum protestatione sibi præiudicat, tenet per multa media idem Ias. in l. 2. ff. si quis caution.

An autem quando dominus recipiendo pensionem pro tempore præterito protesta. sufficiat emphiteutam tacere, licet non consentiat expresse. Ias. d. l. 2. tenet q. sic. alleg. infinita. max. Imo. in d. c. potuit. col. 33.

Sed quid si dominus pensionem non recepit, sed solum petiit, an sibi præiudicat? Ias. in d. l. 2. in vlti. col. ibi. 2. quæro. tenet q. sic. alleg. Alb. ibi in fi. 4. col. & Sali. in l. commissorie. in fi. C. de pac. inter empt. & vend. fac. l. Aemilius. in verbo, petendo. ff. de mino. fac. quod vult Imo. in conf. 10. in 2. dub.

Putat etiam ibi Ias. q. si post talem commissionem dominus det licentiam emphiteutæ alienandi, quod videatur sibi caducitatem remississe. quia dictum est supra in ver. Nunc quæro de alia qōne, quod emphiteuta non cadit nisi domino volente: ergo dando licentiam alienandi non videtur velle quod cadat: imò videtur caducitatem remittere. Idem.

An valeat pactum, quod ob non solum canonem res non cadat in commissum, nec pariter propter deterioratio. æ, nec propter alienationem factam irrequisito domino? Spec. in d. §. nunc aliqua. tenet q. sic in vers. 89. refert Ias. in d. l. 2. in 42. col. ibi. in ea. gl. & c. Addo Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 139. inci. 1. videndum est. & vtrobique allegatur. Barto. in l. fundi. C. de fun. patri. lib. 1. addo Panor. in 1. part. conf. 72. addo tamen quod Bal. in l. si a te. C. de pac. int. empt. dicit non valere rescriptum Papæ, quod ob non solum canonem res non incidat in commissum. Crem. sing. 106. Idem.

Quid de pacto, quod emphiteusis non transeat, nisi ad primogenitum, an valeat? Ias. post Bal. in d. l. 2. ibi. 2. quærit Bal. tenet quod sic. Et ibi ver. 3. successiuè. quærit post Bald. an valeat pactum, quod spurij succedant in emphiteusi, & concludit quod sic. Idem.

Emphiteuta habens in emphiteusim rem quæ valeat mille solidos, pro qua tamen ipse annuatim non nisi vnum solidū solueret, æquè per cessationem incurrit penam caducitatis, ac si multo plus solueret. commu. dicit Clar. in §. emphiteusis. q. 8. ver. sed pone. P. Fichar.

Sic oblatio debiti etiam sine consignatione, ac depositione facta liberat debitorem offerentem a pena caducitatis, sicut regulariter obseruatur in alia pœna, de qua in text. l. accepta. C. de vsur. sed ad consequendam plenariam liberationem a canone emphiteutico, secus est. si quidem ad huiusmodi effectum requiritur q. emphiteuta illum offerat, consignet, atque deponat secundum communem intellectum. l. 2. C. de iu. emphi. circa fi. traditum ibi per Doct. præsertimque per Ias. num. 106. Alc. conf. 393. nu. 4. & per Canonistas omnes in c. potuit. de locato. Vinius opi. 558.

Oblatio pecuniæ debite facta domino ab emphiteuta, sufficit ad euitandum penam caducitatis, dummodo fiat loco, & tempore congruo. commun. dicit Clarus in §. emphiteusis. quæst. 8. vers. pone quod emphiteuta. Intellige tamen, q. ad hoc vt emphiteuta consequatur plenariam libertatem, requiritur oblatio, consignatio, & depositio, & ita se habet communis opin. Doctorum, vt Iason in d. l. 2. C. de iure emphiteu. Pet. Fich.

Dominus potest emphiteutam post caducitatem propria auctoritate expellere. commu. dicit Clar. in §. emphiteusis. q. 1. in prin. P. Fich.

Dominus emphiteuseos qui post incursum caducitatem recepit solutionem pensionis temporis præteriti tantum, scilicet elapsi ante caducitatem, & protestetur super caducitate, non censetur remittere caducitatem emphiteutæ, secus, si recipiat pensionem etiam pro tempore futuro, id est decurso post causatam caducitatem, nam etiam si tunc protestetur, censetur protestatio contraria facto, & irrelevans. Si vero accipiat pensionem sine protestatione, tunc siue de præterito siue futuro tempore receperit, censetur remississe caducitatem. commun. dicit Clar. in §. emphiteusis. quæst. 10. & Suar. nume. 85. & 87. P. Fich.

Dominus qui expulit emphiteutam post declaratam caducitatem, si protestatus sit super iure suo petendi pensiones pro annis cessatis, habet adhuc facultatem eas petendi, si vero non protestatus sit, vel sibi reseruauerit, tunc non potest petere pensiones temporis præteriti. com. dicit I. Clar. contra Bar. in §. testamentum. q. 10. ver. quæro nunc. P. Fich.

Com. opi. Tom. ij.

P

Domi-

Com. V.I. Opin.

Dominus propria auctoritate potest intrare in re emphyteutica, si emphyteuta cessauit a solutione per biennium. Dec. consil. 146. num. 7. communem dicit. & Corn. cons. 271. vol. 3. in litera B. magis communem dicit. P. Fich.

Dominus propria auctoritate potest intrare in re emphyteutica, si emphyteuta cessauit per biennium. Dec. consil. 147. nu. 7. commu. dicit. Vezinus.

Emphyteutam emphyteusi lapsam dominus propria auctoritate potest expellere, ac rei possessionem sibi vindicare. vt receptum censent Alex. consil. 117. nu. 2. lib. 4. Dec. consil. 146. num. 7. & qui bene declarat Iul. Clar. §. emphyt. quaestio. 10. E. Suarez.

Dominus an possit auctoritate propria priuare emphyteutam, qui triennio soluere cessauit, vide per Iason. in d. l. 2. in 33. col. cum multis seq. & Soc. in 2. par. consil. 167. in 5. col. cum seq. & Dec. consil. 146. in 2. q. Alex. in d. consil. 6. Idem.

Quid si dominus post tempus lapsum petat pensionem ab emphyteuta, & neget rem esse emphyteuticam, an tunc possit mora purgari. Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 83. tenet quod sic. refert Ias. in d. l. 2. 28. col. q. 3. Idem.

Emphyteuta non cadit ipso iure ab emphyteusi, sed requiritur, vt dominus declararet se velle vt locus sit caducitatis. commu. dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 9. in prin. Suarez ver. emphyteuta. num. 115. Curt. Iun. consil. 100. num. 23. consil. 119. nu. 2. consil. 149. num. 3. Riminaldus nouissimus in consil. 94. nu. 16. & seq. magis communem dicens. nu. 26. subdens, quod haeres, qui habet iustam causam ignorantiae rei emphyteuticæ, si res ipsa incidit in commissum, potest restitui ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbitur. Et ista est cõis opinio, vt ibi per eum. nu. 28. & ad fructus a declaratione perceptos tantum tenetur. communis est Soarez ibi. nu. 116. Postquam verò dominus voluntatem suam prædicto modo declarauit, tunc cadit emphyteuta ipso iure ab emphyteusi, neque requiritur sententia iudicis. communem dicit. Clar. in d. §. emphyteusis. q. 9. in fin. P. Fichar.

Emphyteuta nunquam antea emphyteusi lapsus dicitur, vel censetur, quam dominus declarauerit: commune affirmant Ias. in l. 2. not. 5. de iure emphyt. Curt. Iun. consil. 109. num. 2. & consil. 249. num. 3. copiosius Iul. Clar. §. emphyt. q. 9. Viuius li. 1. opinio. 94. ad fi. atq; adeo ad fructus a declaratione perceptos solum tenebitur, commune inquit Felyn. in cap. de quarta. de præscrip. Iul. Clar. dicto loco: ac Viuius in allegata opin. 94. vers. ampliatur tertio loco. E. Suarez.

Declaratio domini requiritur, vt quis cadat ob non petitam renouationem, secundum communem per Bursat. consil. 91. num. 16. lib. 1. vbi quæ requirantur ad caducitatem ob non petitam inuestituram. Bellac.

Pœna si appositæ sit contractui emphyteutico, propter cessationem solutionis, tunc in casu cessationis liberum est domino, vel pœnam petere, vel emphyteutam expellere. non autem potest vtrunque facere. com. Clar. in §. emphyteusis. q. 8. vers. vltèrius quæro. P. Fichar.

Si emphyteuta promisit soluere pensionem sub certa pœna: dominus non potest consequi si non soluit illa duo, videlicet, adiectionem, & pœnam, nisi ad omnia se obligauerit emphyteuta. Ias. in l. 2. C. de iur. emphyt. numero 144. communem dicit. B. Villal.

Quid si emphyteuta soluere promisit pœnam eo casu, quo canonem soluere cesset? An nihilominus cessando per triennium, possit expelli? Spec. & Ioan. And. in d. §. nunc aliqua. vers. 35. & Bar. in l. cum pater. §. libertis. ff. de leg. 2. tenent quod sic. Ias. in d. l. 2. in 55. col. in princ. ibi, in ea gl. ibi l. quod fauore. allegat multa. max. Alex. consil. 615. incip. in causa, & lite inter vniuersitatem. quod est in 4. vol. consil. 131.

Debet tamen dominus alterum tantum eligere. Philip. in regula 83. in fin. Idem.

Sed quid si emphyteuta promisit soluere duos denarios, pro canone, sub pœna centum florenorum, an talis promissio pœnæ valeat. Bal. tenet quod sic, in c. 1. in 1. col. in tit. qua. dominus. propr. priue. refert & sequitur. Ias. in d. l. 2. in 55. col. ibi circa hanc conclusionem.

An autem retento themate supradicto si dominus non obseruet promissa, cadat in illam pœnam centum florenorum? Bald. & Ias. in locis præal. tenent quod non. vide Ias. ibi in ver. 2. quaestio. 1.

Multas quaestiones quando emphyteuta facit alium emphyteutam, vt quis teneatur soluere, & an debeat in alienatis, requiri consensus domini, & similia. vide per Ias. in d. l. 2. in 60. col. & seq. Idem.

De Feudalibus, &

Emphyteuta read dominum deuoluta, nunquid melioramenta vel acquisita perdantur per emphyteutam, & ad quem pertineant: & an sicut emphyteuta nil potest alienare de emphyteusi sine domini consensu, ita nec dominus ipse dominium directum, sine denunciatione illi facta.

C A P V T XIX.

Melioramenta, culpa emphyteutæ ad dominum deuoluta re, in dominum transeunt: secus si ex linea finita: quia hæredibus emphyteutæ cedunt secundum communem. Hieron. Bursat. consil. 80. num. 34. 35. lib. 1. Bonac.

Melioramenta rei deuolutæ transeunt ad extraneos hæredes, ac donec soluantur, in eis insisti potest, secundum communem per Bursat. consil. 60. num. 31. lib. 1. Idem.

Melioramenta an perdantur per emphyteutam, qui ob canonem non solutum, vel aliter sua culpa ab emphyteusi cecidit. tex. est. quod sic. in l. secunda. & ibi Bald. & doct. C. de iur. emphyt. idem tenet Bal. in rub. eod. tit. & in l. Senatus. §. Marcellus. & ibi doct. ff. de leg. 1. & in c. 1. §. vassallus. ibi Aluar. in tit. hic finitur lex. in vñibus feud. & in l. fin. §. fin. C. communia de leg. & in l. 1. ff. loca. & in l. in rem. §. ff. de rei ven. Bar. in l. colonus. ff. locati. Panor. in c. fi. extra de loca. fac. 12. q. 2. c. hoc ius. de quo per Alexand. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. solu. mat. & ita tenet Pau. de Cast. in 2. vol. consil. 139. in fin. & in consil. 326. aliàs 324. incip. viso puncto. in 3. col. Barb. in terminis in 1. vol. consil. 64. in 10. & clarius in vlt. col. fac. quod vult Alex. in 3. vol. consil. 44. Guido. consil. 139. Idem in superficiario, & censuario. Angel. in §. adeo. in fin. insti. loca.

Istud tamen non procederet quando finita esset emphyteusis ob generationem seu lineam finitam nam tunc tolli possunt melioramenta secundum Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 131. Bal. in d. l. fin. §. fin. communia de leg. & in d. §. Marcellus. & ibi doct. & in aliis locis, de quibus per Ias. in d. l. 2. in 8. col. ibi, in telligatis tamen. de iur. emph. & ibi alleg. per eum. addo Pau. de Castr. & Barb. in consiliis præalleg.

Et aduerte, quod eo casu, quo emphyteuta potest melioramenta tollere, potest dominus illa retipere, soluendo tamen quantum emphyteuta ex leuatione habiturus esset. & ita vult Bal. in l. in fundo. in 3. no. ff. de rei vendi. refert Iason. qui videatur in d. l. 2. & vult Barba. in d. consil. 64. in vltima colum. Imo quando finita est emphyteusis non culpa, sed ob generationem emphyteutæ finitam possunt etiam repeti quicunque sumptus necessarij facti. ita Bald. in l. emptor. ff. de rei ven. refert & sequitur Ias. vbi supra ibi, item adde. & vult Paul. de Castr. in consiliis præalleg.

Et nota quod emphyteuta non præsumitur ædificare animo donandi. Bald. in l. 2. C. de rei vendi. & in c. domino guer. ram. in tit. hic finitur lex. cum aliis all. per Ias. in d. l. 2. in 9. col. ibi, Vlti. de iure emphyt.

Quid in melioramentis factis per superficiarium: vide per Ias. in l. 1. in 10. col. C. de iure emphy. Bellac.

Quid de melioramentis factis per colonum, seu conductorem, vel inquilinum? Dic quod semper expensas vtiliter factas repetunt. tex. est in l. colonus. & in l. dominus horreorum. & vbiq; Bar. ff. loca. refert Iason in dicta l. secunda. in octaua colum.

Vbi etiam remissiue ponit quid de melioramentis factis per vassallum, & ad præmissa vide aliquid per Angel. in §. & ex diuiso. insti. de rer. diuis.

Quid in eo, qui emit rem prohibitam alienari, an possit tollere melioramenta. vide Pau. de Castr. in 1. vol. consil. 241. incip. in causa quæ vertitur Saonæ. in fin. & in secundo vol. consil. 10 incipien. Clarum est in iure, vbi tenet quod sic. Bened. de Per. consil. 90. in 2. dubio. de quo per Fely. in c. cum causam in 8. col. ibi. sumptus autem. extra de re iudic. Aliquid per Bened. in consil. 55. Idem.

Quid in emente rem alteri hypothecatam, quam meliorauit. dic qd præstan. primam æstimationem liberatur secundum Bar. in l. 2. C. de præd. & om. re. nau. lib. 11.

De quo tamen vide Alexan. in l. si fundus. §. si res. ff. de pig. vbi dicit illum tex. facere in contrarium. Tamen tenet cum Bar. in d. l. 2. vbi etiam alleg. Ang. & illa op. Bar. sequitur not. Soc. in 2. par. consil. 224.

Quid

Quid in hærede mariti, pro expensa facta in re dotali. vide Bened. de Perus. in cons. 135. in 1. dub. vbi multa allegat. & no. loquitur. Idem.

Sed quid si eo casu quo emphyteuta potest expelli, & perdit melioramenta, dominus ei remittat, & ascendunt ad quingentos aureos. an requiratur insinuatio. Bal. in c. 1. in tit. quid iur. si post alie. feu. vas. illud recuper. tenet q. non. refert Ias. in d. l. 2. in 29. col. ibi 35. quæro. vbi etiam alleg. Bal. in l. si mulier. ff. de condi. ob causam. Idem.

Emphyteuta si ob non soluendi culpam eiiciatur, quæ in emphyteusim ornandam, & ad meliorem statum reducendam expendit non repetet: si autem temporis metis excludatur, isthac omnia prorsus reposcet, communia effero ex Ias. in l. 2. nu. 27. C. de iure emphyt. & in authen. qui rem. C. de sacrosanct. eccles. vbi Dec. num. 14. ex eodem Dec. consi. 518. Cagno. in l. si quis maior. nu. 53. C. de transact. Bero. in c. potuit. nu. 146. de loc. & aliis, quos adducit Iul. Clar. de emphy. quest. 46. E. Suarez.

Quæro, An emphyteusi finita emphyteuta perdat seruitutes acquisitas, impensas, & meliorationes? Respon. Communis est conclusio, quod non perdat, sed potest eas vel earum æstimationem retinere, ita tenet Bald. & Doct. in l. finatus. §. Marcellus. ff. de leg. 1. & ibi in specie Lancelot. Deci. Eandem sententiam firmat idem Bal. in c. 1. §. si vasallus. nu. 1. hic finitur lex. Pau. de Cast. Authen. qui rem. C. de sacrosanct. eccles. & in consi. 238. num. 3. & 4. vol. 1. Ias. l. 2. notab. 7. C. de rei vendic. Matth. de Aff. d. §. si vasallus. nu. 12. Alb. Brun. in tract. de augment. conclus. 20. Et eam dicit esse communem Deci. in consil. 508. Et hæc est veritas, quamuis contrarium consuluit Fulg. consi. 9. M. Grassus.

Emphyteuta si cadat a re sibi data in emphyteusim sua culpa, vel quia non soluit canonem, perdendo rem ipsam perdit & sua melioramenta quæ ibi fecerat, si autem finita esset emphyteusis per generationem finitam, aut per tempus præfinitum positum in ipso contractu emphyteusis, poterit sua melioramenta petere, quæ per hoc non perduntur propter culpam illius emphyteutæ, vel defectum solutionis canonis, quæ solutio domino facta non fuit, & eo casu ea melioramenta domino acquiruntur. alias non. Iason in l. 2. num. 27. C. de iure emphyteu. Dec. in authen. qui rem. num. 14. C. de sacrosanct. eccles. & consi. 518. Idem in feudo censendum est quando ad dominum reuertitur propter generationem finitam, q. si culpa vasalli, erunt domini, & vasallus ea perdit. Deci. ibi. & eam communem dicit Bursat. consi. 80. num. 34. & 35. lib. 1. Bellacom.

Melioramenta in re emphyteutica applicantur domino, si emphyteuta propter culpam suam cadit emphyteusi: vt, quia non soluit canonem, vel pensionem, vel male versatus est in re emphyteutica, vel illam irrequisito domino alienauit. Si vero sine culpa emphyteutæ finitur emphyteusis: vt propter cursum temporis, vel generationem finitam, tunc emphyteuta non perdit melioramenta. com. dicit Clarus in §. emphyteusis. q. 45. Et ita quoque feruari in emphyteusi ecclesiastica attestatur Bal. in l. Senatus. §. Marcellus. ff. de lega. 1. quem sequitur ibidem Aret. P. Fich.

Melioramenta facta in re emphyteutica aut feudali non pertinent ad dominum, reuertente ad eum feudo vel emphyteusi finita inuestitura feudali per cursum temporis, per lineam finitam, vel aliter, absque tamen dolo, vel culpa ipsius vasalli: sed tenetur ad extimationem eorum, si velit ea retinere: vt est casus, & ibi omnes in c. 1. §. si vasallus. in ti. hic finitur lex. & c. in v. sibus feud. & not. Brunus consi. 106. nu. 2. Cagno. in l. 2. num. 175. C. de pactis inter empt. & vend. & Aluar. in c. 1. §. si quis. de manso. num. 6. si de inuestitu. feud. fuer. controuers. vbi inquit cum ista conclusione Doct. omnes transire. & Curt. iun. consi. 165. num. 1.

Nec expensas tenetur hæres vasalli cum fructibus perceptis compensare, sed melioramentorum expensæ integraliter sibi restituendæ sunt, secundum Bald. Ang. in l. in insulam. §. fructus. ff. soluto matrim. & in l. emptor. ff. de rei vendic. per gloss. ibi. Felyn. in c. cum causa. colum. penult. de re iudic. & Ias. in l. domos hæreditarias. in 2. notab. ff. de lega. 1. & Soc. iun. consi. 150. nu. 32. volum. 1.

Et ista melioramenta restituenda sunt, ac veniunt æstimanda non secundum ædificij incorrupti, & consistentis valorē, & sic dominus non tenetur ad æstimationem ædificij integri ipsorum melioramentorum, sed ædificij diruti, vt voluit Bal. in d. §. si vasallus. num. 4. in l. in fundo. 3. notab. de rei vendic. & in auth. excipitur. C. de bon. quæ liber. Ruyn. consi. 24. num. 10. vol. 1. Ias. in l. 2. num. 29. C. de iur. emphy. Tiraq. de retract. conuent. §. 7. Gl. 1. nu. 6. Rolan. a Valle consi. 28. num. 30. vol. 1.

& Bero. in q. 96. sub nu. 4. vbi meminit istam esse magis communem opinionem.

In contrariam vero partem, tanquam æquiores inclinauit Aegidius Bosius in sua pract. crim. in tit. de princ. nu. 31. & Iulius Clarus. in tracta. de feud. q. 88. vers. sed quæro. videlicet, quod dominus teneatur ad extimationem ædificij integri, & non ad illud, quod consequi posset ex ruina illius, vbi deridet Beroum attente contrariam opinionem communem. Nihilominus profiteor ipsum Beroum veritatem dixisse, attestando de dicta communi, cum qua tanquam verissima intrepidè transeo, imò credo ipsum Iulium Clarum allucinatū esse talia proferendo, dum allegauit Bal. in locis præmissis concludere, quod solutio fieri non debeat de pretio rudum, sed ædificij integri: & tamen Bal. firmat expresse contrarium, vt supra ostendimus.

Est bene verum, q. Berous. in c. 1. nu. 36. & seq. de in integrū restit. firmat contrarium in emphyteusi, videlicet, q. ecclesia teneatur soluere melioramenta vtiliter, & necessario, & non aliter facta in ipsa emphyteusi ad rationem, seu valorem incorrupti, & integri ædificij, non autem diruti. Et hoc expresse voluit Bal. loquens in emphyteusi in d. §. si vasallus prope finem. & in d. §. si quis de mæso. post medium. & sequitur Guil. Redonius in tract. de rebus eccles. non alienan. q. 17. de melioramentorum in rebus eccles. factorum refectione. quest. 2. inchoante. si vero melioramenta sint facta per emphyteutā. num. 6. & seq. fol. 406. vbi fatetur ita observari de consuetudine. Nam emphyteusis datur, concediturque ad meliorandum. l. 1. C. de iure emphy. Vnde si quis exportare melioramenta ipsa teneretur, facta præcipue ex pacto, naturaque contractus, iniquum foret absque dubio aliquo, vt est text. cum glo. in d. c. 1. de in integ. restit. vt probat ibi Berous. & sic in hoc casu procedere posset opinio Iulij Clari, & aliorum relatorum per eum, & non in feudo.

Imò ipsarum impensarum, seu melioramentorum extimatio fieri debet, habito respectu ad valorem, qui est de præsentis tempore, quo res restituitur, non autem tempore, quo facta est impensa: vt voluit Ang. de Periglis in subscriptione ad cōs. Pau. Cast. 270. viso puncto superscripto, & etiam multis allegationibus, secundum nouissimam impressionem. vol. 2. Capicius decis. 93. in fi. Boer. decis. 44. nu. 12. Rol. a Valle. consil. 28. nu. 14. & consi. 30. nu. 6. vol. 1. Bar. & Bal. post Iac. de Aret. in l. domos hæreditarias. ff. de leg. 1. vbi hoc latè Alex. sequitur. atque defendit, & Ias. etiam nu. 4. qui ostendit istam esse communem opinionem.

Et materiam ipsam melioramentorum vide late, & vtiliter declarantem, Antonium Neguzantium. in trac. de pig. & hypothecis in 4. memb. 5. par. nu. 8. cum aliis seq. & Beroum in d. c. 1. nu. 22. cum aliis seq. Viuius opi. 495.

Emphyteuta in scio domino, si melioramenta sua vendit, & si celeriter redimat, cadit iure suo. Ias. ibi nu. 135. communem dicit. quæ communis procedit de rigore iuris, secus de equitate, præcipue si domina est ecclesia, quia clerici non debent in pænis esse tenaces: præcipue vbi eorum conditio non deterioratur. c. fraternitatis. in fi. prin. 12. q. 2. secundum Anto. de But. consi. 34. in fi. quod nota.

Fallit tertio, quando fuit data potestas emphyteutæ, vt possit alienare cui voluerit: quia tunc potest irrequisito domino alienare. Iason in l. 3. de iure emphyt. C. num. 7. communem dicit.

Fallit quarto, in donatione, vel legato, etsi sit emphyteuta fisci vel priuati, potest legare, vel donare etiam si non denuntiet domino. Ias. in d. l. 3. & in l. si domus. §. si. nu. 31. ff. de leg. 1. & Cur. iun. consi. 130. nu. 8. com. dicunt. Et deceptus est Io. Duran. in arte testan. tit. 6. cau. 46. dicens Iasonem tenuisse contrarium. & secundum Ias. hæc denunciatio non est ad finem, vt expectetur dominus, si velit sibi donari, sed ad finem vt dominus recognoscatur, & sibi solvatur laudimium ex approbatione, quam dominus facit, & cum hoc stat comm. opi. & sic emphyteuta, licet possit donare, non tamē tradere, vt tenet Apo. stil. ad Alex. consi. 129. in ver. donari. quod nota.

Nota has communes ad limitationem. l. 29. tit. 8. par. 5. Amplia istam limitationem ad emphyteutam ecclesiæ: quia potest donare saluo iure ecclesiæ. Ias. in d. l. 3. nu. 72. commun. dicit. In possessionem tamen non potest eum inducere antea quam ecclesia sit certiorata. Cur. iun. in d. consi. 130. in fi. quod nota. Villalob.

Quid autem econtrā, an sicut emphyteuta non potest alienare sine consensu domini sua melioramenta, ita dominus directum dominium sine denunciatione facta emphyteutæ? & si non denuntiet dominus, an cadat a iure suo. Specu. in d. §. nunc aliqua. vers. 93. & ibi Io. And. tenent quod non: quia nō

reperitur iure cautum. refert Ias. vbi supra in 6. colu. vbi etiam allegat Alb. ibi.

Et dum subiungit quod dominus feudi committendo feloniam amittit feudum, sicut amitteret vasallus. per text. in c. domino committente. si de feu. sue. controu. inter domin. & agn. adde Barb. vol. 1. conf. 63. in 16. col. & in 2. vol. conf. 36. in 19. col. in quibus locis dicit, quod dominus astringitur vasallo, sicut econtra.

Addit ibi Ias. vnum notabile, quod licet vasallus non debeat confiscari propter delictum domini, imo feuda per eum concessa firma remaneant: tamen ipsi vasalli efficiuntur franchi. alleg. Bal. in c. 1. in prin. 5. col. in titu. hic fin. lex. per illum text. quem ad hoc reputat sing. Idem.

Quando res vel præsumatur, vel probetur esse emphyteutica.

C A P V T XX.

Emphyteutica res præsumitur, si possidens tanquam emphyteu. diu soluerit canonem. Ias. in d. l. 1. nu. 55. com. dicit. B. Villal.

Diu, in hac materia dicitur ad causandam hanc præsumptionem quando lapsi sunt triginta anni. Ias. ibi num. 155. communem dicit. & idem dicit Balb. de præscr. in 3. par. q. 10. nu. 36. B. Villal.

Additio. Limitatur illud dictum, quod contractus emphyteuticus scripturam requirat, prout addidi supra in ver. caducitatis: quia in hoc casu præsumitur scripturam, & contractum præcessisse si dicto tempore quis fundum possedit, ac pro eo canonem soluit. Alber. autem in l. in emphyteuticariis. num. 10. C. de iure emphit. dicit talem contractum emphit. præsumi, si per 40. annos pensionem soluerit, unde dici potest quod dixerit 40. ex abundantia, licet ad causandam dictam præscriptionem sufficiant. 30.

Emphyteusis potius præsumitur quam census, secundum communem per Burf. conf. 56. nume. 8. lib. 1. Clarus. §. emphyteusis. q. 1. vers. sed pone quam conclus. dicit procedere favore ecclesie, idem Burf. conf. 26. nu. 20. eod. lib. secundum communem. Bonac.

Emphyteusis perpetua præsumitur præcessisse solemniter: si diu fuit possessa res tanquam emphyteutica, si res erat ecclesie: quia non præsumitur perpetua, sed vsque ad tertiam generationem. Balb. de præscr. par. 3. q. 10. nu. 35. B. Villal.

Quando aliquid soluit ut emphyteuta, nec apparet per quare, omnia eius bona præsumuntur emphyteutica. Spec. in d. §. nunc aliqua. vers. 62. Ias. in d. l. 2. in 68. col. ibi 13. quæro. alleg. Alb. in d. l. si cer. annis. & in d. l. plures apochis. addo Bald. in terminis. in 1. par. conf. 133. & Soc. in 2. par. conf. 167. in 8. col. & seq. & in locis cit. Ias. & Soc. adducunt simile de vasallo: de quo ultimo vide latius per Iac. in trac. feu. in vers. dictiq; vas. promiss. reco. in 5. & 6. col. Idem.

Sed quid si instrumenta inuestiturarum sunt perditæ, qualiter probabitur ius emphyteuticum? Bald. in l. si cert. annis. præal. dicit, quod qualis apparet solutio, talis præsumitur præcessisse concessio. refert Ias. in d. colum. 68. ibi. 14. quæro. vide quod no. in l. iudicia. in 1. col. C. de rei vendi. Tu adde Feli. in c. cum Bertoldus. in 12. colu. extr. de re iudic. & eundem Iasonem in §. præiudiciales. in 16. col. insti. de actio. Alex. in 1. vol. conf. 106. Idem.

Quando dicatur probatum rem esse emphyteuticam. vide Ludo. Rom. in conf. 127. & Panor. in 1. part. conf. 74. in quibus locis concluditur quod probatur per solutionem & libros antiquos censuales. allegant multa, quæ vide per eos. addo Alex. vol. 5. conf. 50. in vlt. col. Barb. vol. 1. conf. 50. col. 8. & Ias. in l. 2. in 63. col. C. de iure emphit. vide etiam Alex. in 4. vol. conf. 113. colum. vlt. vers. unde in proposito. & volum. 5. conf. 124. Idem.

Si quis tanquam emphyteuta rem semel recognouerit, deum cogi poterit adhuc recognoscere, quamuis specialiter ad id non fuerit obligatus. §. emptoribus. in auth. de non alie. & ita in iudicando seruari asserit Guid. Papæ dec. 47.

An casu quo non recognoscat, possit dominus imponere penam amissionis rerum. vide Iacob. in trac. feud. in vers. dictique vas. promiss. reco. in 3. colum. vbi concludit, quod sic, si præceptum fiat ob causam rei emphyteu. vel feudalis, alias non. Idem.

Recognitio facta in emphyteusim de re allodiali, non constituit rem esse emphyteuticam. Card. in elem. 1. vers. porro. in 15. no. de iureiur. Idem.

Vis autem sit iudex competens in causa emphyteutica. vide Ias. in l. 1. col. 20. C. de iur. emphi. vbi alle. Lud. in conf. 212. concludentem quod sit iudex competens is in cuius territorio bona sita sunt. al. etiā Ana. conf. 84. & Old. conf. 272. Idem.

Emphyteutica bona an dicantur hæreditaria? vide Barbat. volum. 2. consilio 63. in 9. colum. vbi per multa concludit quod non.

Emphyteusis hæreditaria imputatur in legitimam, ac etiam ex pacto tantum si sit noua, secundum magis communem per Burf. conf. 92. nu. 36. lib. 1. Idem.

Emphyteusis hæreditaria non pertinet ad filium in re certa institutum, dato alio cohærede vniuersali comprehenso in inuestituris incapace instituto, secundum magis communem per Burf. conf. 92. nu. 25. & 27. lib. 1. post Clar. in §. feudum. q. 86. & in §. emphyteusis. q. 37. 38. quæ conclusio fallit ut in d. conf. num. 32. Bonacosi.

Emphyteusis hæreditaria sequitur hæreditatem, & veniunt ipsa hæreditate restituenda. Ita communiter determinant Doct. in l. si patroni. in prin. ut ibi per Alex. ff. ad Treb. Soc. iun. in conf. 79. nu. 16. vol. 4. E. Muscul.

Emphyteutica bona non possunt dici allodialia. com. dicit Clar. in §. emphyteusis. q. 49. P. Fich.

Quæro, An valeat argumentum de emphyteusi ad feudum, & econtra? Respon. Communis est Doct. assertio, quod sit validum, maxime quando dispositio feudalis non est contra regulas iuris communis. Ita probat gloss. in cap. 1. verb. vtrumque. an agnat. vel filius. quam sequitur Alexan. conf. 5. num. 2. vol. 5. Tiraq. in trac. le mort. 4. par. declar. 6. num. 2. Mode. in consuet. Paris. §. 1. glo. 5. num. 71. Euerar. in loco a feu. ad emphit. Et hanc dicit esse communem opi. Socin. conf. 167. nu. 24. volum. 2. Burf. conf. 56. post nume. 8. lib. 1. Licet multi velint contrarium, ut per Myring. in obseruat. Camer. Imperial. Centu. 3. obser. 7. M. Grassus.

Emphyteusis iisdem finitionibus metienda est, quibus feudum, nisi vel aliter iure communi expressim disponatur, vel sanctiones de feudo multum, lateque a iure communi abhorreant, ut frequenter placitum affirmant Soc. conf. 157. no. inutilis. lib. 2. Turz. opi. 164. I. Clar. §. feudum. q. 3. vers. & hæc qui dem. ac Viuius lib. 2. opi. 29. E. Suarez.

Pensio quæ semel alicui domui vel loco fuit imposita iuxta æstimationem illius, non debet augeri, quâvis domus ista ampliatur vel augeatur, & solum tenebitur possidens soluere iuxta pensionem veterem, & iuxta valorem veterem, & non tenebitur ad illud quod adiunctum fuit. Bar. & Lucas de Pen. in l. in his. de præd. & omn. reb. nau. lib. 1. r. C. Ang. in l. cū quid. ff. si cer. pet. Et istud augmentum pertinet ad emphyteutam, & illi cedit sine onere pensionis: & ita communiter tenetur, secundum Io. And. in addi. Spec. §. nunc aliquo. ad vers. 136. de emphyteus. Bellac.

Pensio magna si præstetur, quæ fructibus correspondeat vel quasi, vel si præstatur aliqua pars fructuum, tunc debet potius iudicari locatio quam emphyteusis, quia in contractu emphyteutico soluitur quid minimum pro recognitione. commun. dicit Clarus in §. emphyteusis. quæstio. 1. vers. sed pone. M. Chæ.

Censu ipso quempiam, ob ipsius non solutionem, non priuari communi opinione receptum est. cap. constitutus. de religio. domibus. vbi communiter Doctor. annotarunt. Decius conf. 138. nu. 5. B. Villal. & Bonac.

Si autem in contractu censuali esset appositum iuramentum, & censuarius censum non solueret in tempore conueto, eo priuaretur. Et hanc communem sententiam esse dixit Casfiod. in tit. de iureiur. decis. 11. Rol. a Valle. in conf. 6. nu. 41. in 1. vol. conf. referente. Kirchouius.

In emphyteusi an transferatur utile dominium absque traditione. vide not. Corn. in consil. 237. tenentem quod non. contra Specu. ibi allegatum. & in 2. vol. conf. 173. colum. 4. cum sequentibus.

Contrarium videtur tenere ipse Cor. in 3. vol. conf. 37. vers. non ob. 4. arg. Idem.

Ab emphyteuta perpetuo res auferri non debet, licet alius meliorem offerat conditionem. Ita no. Bar. in l. 3. per illa text. C. de fundis patri. lib. 1. r. refert & sequitur Ias. in d. l. 1. in fin. 2. col. vbi etiam allegat Alex. in conf. 79. incipien. circa primum. de quo quæritur. Addo Pan. de Cast. in 2. vol. conf. 63. vbi idem tenet in fortioribus terminis, videlicet in colono ecclesie: & ita

ita vult Cur. conf. 47. in 2. col. cū seq. vide Panor. in c. ad aures. de reb. eccle. non alie.

Bene fac. quod vult Bal. in 3. par. conf. 143. quod locatio rei inutil. valet ex post si melioretur nec debet reuocari.

Contrarium tamen tenet Barb. in 1. vol. conf. 64. in 9. col.

Sed quid si emphyteuta negans se emphyteutam conuincatur de mēdacio, an cadat a iure suo. Inn. in c. ceterū. de iud. dicit q sic, si sciēter negauit. Idem vult Ang. in l. si. in 1. col. ff. de rei vendi. & requiritur quod negauerit per dolum vel latā culpam. ita Ias. in d. l. 2. in 28. col. q. 3. 2. allegat tex. in c. vasallus el. 1. in tit. si de feu. fue. contro. inter dom. & agn. & ibi Bal. qui alia alleg. Putat tamen ibi Ias. q in terminis huius q. non priuetur emphyteuta. alleg. multa quæ omitto. Idem.

Emphyteusis in re propria constitutę confessio non infert dominij iacturam, in id enim frequenter iuisse testatur Fran. Rip. in l. conditionis. nu. 23. C. de pac. E. Suarez.

Emphyteusis emptor ni se expressim ad pensionem obligauerit, non cogetur illam soluere, vt commune recenseo ex Ias. in l. 2. nu. 150 & nu. 154. C. de iure emphy. ac Matth. de Afflic. decis. 95. nu. 3. E. Suarez.

Emphyteusis laicorum ad monasteriū, & quoscunq; trāsit, secundum communem per Burf. cōf. 60. nu. 29. lib. 1. post Clarum in §. emphyteusis. q. 28. ver. tertius casus. Bonac.

Monasterium in emphyteusi laicorum succedit. secundum communem per Burf. cōf. 60. nu. 29. lib. 1. Bonac.

Quid si emphyteuta ingrediatur monasterium, an emphyteusis transibit in illam ecclesiam. In emphyteusi priuati, concluditur q sic, vt habetur per gl. Bar. & Doc. in auth. ingressi. C. de sacrosanct. eccles. cum allis allega. per Ias. in d. l. 2. in 78. col. ibi. 16. quæro.

Addo eundem Ias. in l. 1. in 12. col. eo. ti. de iure emphy. ibi, aliam differentiam ponit Bal. in l. qui se patris. & c. & Felin. in d. c. in presentia. in 20. col. ext. de prob. vbi omnino vide. quia notabiliter loquitur, & limitat: & multa allegat pro & cōtra. vide etiam Barb. in 1. vol. conf. 13. Bellac.

Sed an in generali confiscatione bonorum veniant bona emphyteutica. Bar. in l. 3. ff. de interd. & releg. de quo Ias. vbi supra in 76. col. ibi, & ad id dicit esse videndum. Bal. in l. cū anti quitas. in fi. C. de vsufr. & in l. 2. in 1. q. de lib. & eo. lib. & qd scribit, latē Bar. & ibi Mod. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infect.

Et quod non confiscentur, seu quod non veniant in generali cōfiscatione, tenet in terminis Anto. de But. in conf. 61. & Cur. in cōf. 59. in 13. col. vbi multa alle. max. Alex. in cōf. 87. in 4. vol. qd tñ est. 89. & in locis supradictis loquuntur de emphy. eccl. addo Pau. de Cast. in 2. vol. cōf. 154. inci. circa presentem.

Aduerte tamen, quia Soc. in 2. par. conf. 266. in 14. col. vbi videtur limitare in emphyteusi concessa ab Ecclesia Constan tinopolitana, vt loquitur §. 1. in auth. de alie. & emphy.

Item dicit, q transit in fiscum, reseruato iure ecclesię, quæ post biennium excluditur a reuocatione.

Item intelligi nisi emphyteusis eccl. possit peruenire perpetuò ad hæredes extraneos. vt in illo casu. Vide ibi per eum. Quid de bonis emphy. quæ ex delicto confiscantur: ad quem pertinere debeant, & dic. vt per Old. conf. 37. Bellac.

Emphyteuta an teneatur dominus ostendere fundum pro quo soluitur? vide Are. in l. si certis annis. col. vlt. C. de pac. Et an & quando emphyteuta teneatur exhibere domino agenti insim emphyteuticum, vt videatur an emphyteusis sit finita? Vide Ias. in l. 1. §. si. ff. de eden. Et quid ē de vasallo vbi per eū, & quæ habentur in antiquis decretis Ducal. patrię Subalpinę. pag. 60. in rub. vtiles domini. Et an teneatur vasallus docere de suo titulo, siue demonstrare rem pro qua soluit, & etiam emphyteuta. no. Guid. Pap. q. 42. & habetur in cōsuet. Burgun. pag. 383. col. 1. & 14. col. 1. Old. conf. 12. an teneatur exhibere originalem scripturam, seu inuestituram prædecessorum suorum. Et an & quando dominus videtur remittere caducitatem? Dec. conf. 186. & ibi qualiter probetur solutio, & qualitas solutionis, an per libros censuales: & an q per decennium ita solutum fuerit. allegando Bal. vt per eum ibi. Et an emphyteuta cessans per 30. aut 40. ann. a solutione, præscribat liberationem? vide Balb. de præscr. 4. par. 4. par. prin. q. 8. Et cui incumbat probatio, q fuerit solutum, vel nō solutum, vide ibi. Et an emphyteuta, vel is qui alium recognoscit in superiore, id est, directum dominum possit præscribere ius dominij directi. Balb. vbi supra. q. 1. vbi ē quid de hærede eius. Et adde q in canone annuatim debito, vel aliis redditib. annualib. nō potest allegari præscriptio, maxime pro futuris: quia quolibet anno incipiet præscriptio. Guid. Pap. q. 406. & tantum præscribitur, quantum possidetur. l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itin. act. priu. vbi Bar. Bellac.

DE LOCATIONE, ET conductione.

TITVLVS III.

Locatio a venditione, & ab emphyteusi ex quo discernatur, & an transferat dominium, vel eius contractus rescindi possit. Item quæ locatio perpetua, vel ad longum tempus facta reputetur, & quæ nam sit permissa; & an morte conductoris finiatur. Et quid de locationibus rerum publicarum.

CAPVT I.

Edditus alicuius rei si vendantur sub vno pretio, & solutio sit diuisa per tempora, quæ tamen sit vniformis, iudicabitur potius locatio quam venditio: secus si solutio esset difformis. quia tñ contractus emptionis esset. de Rip. in trac. de peste. par. 2. nu. 44. est enim contractus locationis iudicandus, quando pretium constitutum est vnum quod annuatim est soluendum. erit aut contractus emptionis si sit vnum pretium exoluedum difformiter, plus scilicet anno vno quam alio, & plus vna solutione quam alia. Bar. in disputatione quæ incipit, Publicanus. & de Ripa loco quo supra. Bellac.

Locatio potius dicitur quam venditio: si sit constitutio annuę pensionis per contractum. Io. Fran. Rip. in trac. de peste. 2. par. prin. nu. 39. comm. dicit. Chærian.

Locatio ab emphyteusi discernitur ex quantitate pensionis, quia in emphyteusi datur modica pensio, solum iure cognitionis dominij: in locatione aut magna. Bello. conf. 21. nu. 8. com. dicit ex Bar. in l. 2. C. de iu. emph. Ias. nu. 35. Chærian.

Locatio non transfert dominium. l. non solet. ff. locat. l. ad probationem. C. eo. tit. Bellon.

Insim locationis non probat dominium, si conueniatur pos seffor actione reali ex dominio agentis: secus tñ si conueniatur ex personali actione ex contractu locationis intentata cōtra inquilinum. Cur. iun. conf. 158. nu. 6. com. dicit. B. Villal.

Locationis & conductionis contractus perinde atque emptionis & venditionis admittit remedium. l. 2. C. de rescin. vñ. ibi, quis vltra dimidium iusti precij foret deceptus, quia similis est emptioni. l. 2. litem si precio. §. si. ff. locati. vt voluit Io. And. in c. cum dilecti. de empt. & vendi. & ita cōiter teneri refert Bened. Capr. reg. 87. nu. 74. secundum Imo. ibidem. accedit quod no. per gl. l. in venditione. ff. de bon. auct. iud. poss.

Locatio perpetua induci videtur, & probari ex cursu 40. annorum, quib. conductor seu colonus terras coluit, & respōdit domino de quota parte fructuum Bal. & Angel. in l. malē agitur. C. de præscr. 30. ann. dummodo mercedis solutio fuerit semper vniformis. de cuius concl. veritate vide Rui. conf. 151. lib. 3. Aym. conf. 107. Bellac.

Locatio facta ad decennium, dicitur facta ad longum tempus: de tali locatione idem iudicatur, quod de venditione & alienatione. est com. opi. secundum Dec. in conf. 204. in causa. contra glo. fin. in l. codicillis. §. instituto. de leg. 2. quæ tenet prohibitionem alienationis. etiam mille annorum locationē non impedire. idem Chærian.

Locatio ad longum tempus, & de nouennio in nouenium dī alienatio. Alex. in 1. vol. conf. 68. & in 3. vol. conf. 105. quæ et habetur per Are. conf. 55. Felin. in c. quæ in ecclesiariū, in 31. col. de consti. & per Ias. in l. 1. in 8. col. C. de iu. emphyt. adde q illud conf. Alex. 68. est repetitum in 2. vol. conf. 165. Et idem vult in 4. vol. conf. 17. & in 5. vol. conf. 117. habetur per Ias. in l. manumissiones. in 2. col. ff. de iust. & iur.

Locatio facta per nouem annos cum pacto renouandi de nouennio in nouenium non valet: quia est alienatio. Alex. conf. 68. 1. vol. quod procedit in his qui non possunt alienare, qui per consequens non possunt ita ad tam longum tempus locare. not. in l. 1. codicillis. §. instituto. de leg. 2. vt in casu quando quis locat personæ adeo potenti vt nulla sit spes recuperationis. l. qui habebat. ff. de leg. 3. Ias. in l. manumissiones. nu. 79. ff. de iust. & iure.

Fallit regula prædicta in 8. casibus. vt per Socin. regula 11. Bellacomb.

Locatio ad longum tempus facta per prælatum & capitulum ex iustacausa, & cum debita solemnitate, secundum com. opi. Tom. ij. P 3 munem

munem sententiam admittitur, licet alias non admitteretur. c. nulli. extra de reb. eccl. alie. vel non. & c. 1. eo. tit. lib. 6. Ita traditur in clem. 1. eo. tit. Hanc com. opi. post Rui. in consil. 157. in 1. vol. dicit Rol. a Valle in consil. 96. nu. 20. in 1. Tom. Kirch.

Locatio si est permessa usque ad certum tempus, vel usque ad certam generationem, si fiat pro maiori tempore, vitatur in totum, & non valet usque ad tempus permittum. Bar. in authen. qui rem. C. de sac. san. eccl. & Ange. de Peru. in §. emphyteusim. in auth. de non alie. aut permu. reb. eccl. Et hanc communem doct. sententiam esse dicunt Bar. Socin. in l. 1. §. sed si mihi. ff. de verbor. oblig. & Rolan. a Valle in consil. 84. num. 29 in 1. tom. Kirchouius.

Locatio non potest alteri fieri, ubi est promissio de renoua. l. ne cui. & ibi Bal. C. loca. refert Ias. in l. fi. in 10. col. ibi addite. C. de iure emphyt. Vezinus.

Locatio facta per maritum de bonis dotalibus non praeiudicat mulieri soluto matrimonio: hanc opinionem dicit esse communem Baptista. a Villa. concl. 135. in litera. L. Ampliatur, & limitatur ibi per eundem. Idem.

Locatio non finitur morte conductoris regulariter. est tex. in l. viam. C. loca.

Limita nisi esset electa industria personae: ut in terminis vult Alex. in 3. vol. consil. 106. in 6. col. vers. 3. & ult. cum vers. sequen. & in 4. vol. consil. 131. in fi.

Limita etiam in locatione ususfructus. Grem. singu. 170. all. Bal. in l. si domina. C. de usufruct. Idem.

In locationibus rerum publicarum non requiritur subhastatio. l. penes. C. de vestigal. & commis. glo. in l. quamuis. C. de vend. re. ciuit. lib. 1. 1. Rebus. in commen. in consil. reg. in tractatu de praeo. artic. 1. in gl. vnica. nu. 3. 2. Vezinus.

Administratores reipublicae possunt locare praedia reipublicae. l. prior. §. 1. ff. de administ. rer. ad ciui. perti. in qua locatione non requiritur subhastatio, nisi sit perpetua. l. loca. ubi Bar. & Plat. C. de loc. praed. ciuil. lib. 1. 1. non enim locationes sunt seu fieri debent, prout sunt venditiones. l. sciendum. ff. de aedilic. Vezinus.

Locator ad quid teneatur, deque eius iuribus, & potestate. Item de equo, & operibus suis alteri locatis.

C A P. I I.

Locator tenetur curare ut conductor liceat uti frui re conducta, alias teneretur ad remissionem mercedis, & ad interesse: & maxime ubi ille conductor impediretur uti re conducta culpa locatoris: at ubi absque culpa ipsius locatoris impediretur uti re conducta, fieret solum remissio mercedis. Socin. consilio 156. numero 4. part. 2. & ubi conductor uti re conducta impediretur ab eo quem locator poterat impedire, & cui poterat prohibere, teneretur tunc locator, & ad remissionem mercedis, & ad interesse. Alias si impediatur uti re conducta conductor ab eo quem locator non poterat prohibere, teneretur solum locator ad mercedis remissionem pro rata. Soc. eo loco. si tamen suo facto impediatur ipse conductor uti re conducta, locator non teneretur. Socin. consilio 71. part. 3. Bellacomb.

Locator tenetur ad factum, & sic ad patientiam, & pati conductorem uti frui re conducta, & eam praestare, ut fruatur. l. si quis domum. ubi Bartol. lex conducto. in princip. ff. loc. not. O. asc. decis. 5. 1. num. 8. & 9. ubi quod locator agens ad mercedem, tenetur probare se patientiam praestitisse, ad quam tenebatur, & ibi ponitur casus de eo qui vendidit, seu locauit oblationes, seu, ut vocant, quas sub certa mercede, an ei spectet onus probandi patientiam fuisse praestitam percipiendo tales obuentiones, an vero conductor: & post plura concludit, auctori competere probationem, & sic locatori & non reo. ut in d. decis. num. 9. & sequen. quia eo in casu locator petebat condemnari conductorem ad solutionem mercedis, quia in materia, vide plura notab. in pract. d. decis. num. 12. ubi quod locator in libello patientiam sui parte praestitam necessario inferere debet. Bellacomb.

Locator compellitur per tertium specialem successorem dimittere rem locatam, etiam si specialiter sit locata, si tertius offert interesse, vel poenam, nisi interueniat prohibitio alienationis. Negusan. de pigno. 2. parte. num. 7. membro 1. com. dicit. Vezinus.

Ubi res locata in aliquem transfertur ex necessitate, ille, in quem ea res transfertur, debet stare tali locationi factae per suum locatorem. l. diuortio, & ibi gloss. & Iaso. numero 32. &

trigesimo quinto. ff. soluto matrimonio. Vezinus.

Res locata ubi ad aliquem peruenit ex voluntate, & sic ubi translatio rei locatae fit ex voluntate locantis, tunc singularis successor non tenetur stare tali locationi factae per suum predecessorem. l. emptorem. C. loca. Ias. in l. diuortio. num. 35. ff. sol. mat. Bellac.

Locator potest suum conductorem expellere a domo conducta, si ibi pro suo usu velit inhabitare, intellige si aliam domum non habeat quam possit inhabitare, & dummodo illi conductori exoluat ipse locator damna, & interesse, quae ille conductor patietur. l. aedem. C. locat. tamen si locator pressus necessitate cogeretur domum suam alteri conductam recuperare, non cogeretur aliqua damna, aut interesse exolvere. in suo collector. in titul. du louage. Papon. Arrest. 3. est enim succurrendum ei qui actum facit ex necessitate. l. si fideiussor. §. 1. ff. qui satisf. cog.

Ampliatur & limitatur, ut not. Alph. in collect. iuris 94. vi. de Roman. sing. 235. ampliatur Marf. sing. 615.

Fallit in 4. casibus, quos not. Port. in lib. 1. suarum conc. reg. 33.

Fallit in re data in emphyteusim, nam eam potest dominus propter necessitatem ad se auocare. Marfil. singul. 94. fallit in 4. casibus, ut per Anton. Gabr. in lib. 3. de locat. conclusio. 3.

Fallit in multis casibus, quos not. Anto. de Tremul. in add. ad pract. Vbert. de Bonacur. in titu. qui mod. suo nomine ciui. nu. 25. ver. illis casibus. Don a Fina.

Nota quod ille qui habitauit domum meam, finito tempore locationis si vult recedere, debet mihi hoc notificare, & mihi portare clauis: alioquin semper tenebitur ad pensionem. ita Bald. in l. prima. §. in pro tute. ff. de eo. quod propter. Bellacom.

Dominus potest compelli ad locandum domum scholari. Bal. in l. 1. ff. solut. matr. ubi Alexand. & Ias. nu. 48.

Ampliatur in 6. casibus, & limitatur in 2. per Pet. Dué. reg. 213.

Locator finito tempore potest aperire ostium clausum a conductore. Cur. in consil. 47. in fin. 1. colum. Et si petatur licentia ingrediendi, non requiritur partis citatio. Alex. in 3. vol. consil. 106. in per col. & in 4. vol. consil. 131. & seq.

Locator & conductor si respectiue taceant, post exactum tempus locationis & conductionis videntur per consensum tacitum relocasse & reconduxisse. iux. gl. Bar. & alios in l. Item quaritur. §. qui impleto. ff. locati. & gl. in c. is qui tacet. de regul. iuris lib. 6. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 56. num. 8.

Locans equum scholari pro accedendo, ac redeundo in patriam suam, & equus ipse incidat in repentinum morbum, ob quod impedimentum cogatur, eum relinquere, & consignare vicino hospiti, & in effectu consignet equum conductum, ut eam ipse hospes diligenter curet, & tandem moriatur, non tenetur de leuissima culpa, & multo minus de casu, & per consequens, neque de vitio naturali, ita consuluit Bal. consil. 22. Vazutius. li. 3. quae sequitur, & commendat Corta in memorialibus suis. in vers. scholaris. Et hinc est quod si equus moreretur intra triduum a tpe locationis, vel venditionis factae alicui, praesumeretur absque dubio morbosus, ut agi posset ad pretium contra venditorem, secus si ex longo intervallo, & distinctio ista fuit originaliter Io. And. in add. Spec. in tit. de empt. & vend. in §. sciendum. ver. de illo. cum qua certe sentiunt Alex. in add. ad Bar. in l. si in rixa. ff. ad leg. Cor. de sicar. & ibi Marf. n. 59. in l. statu. liber. nu. 15. cum seq. ff. de quaest. Io. de Imo. in l. si quis cum aliter. ff. de ver. obl. lac. de S. Geor. in l. pacisci. nu. 4. de pact. & oes Doct. cointer in d. l. si quis cum aliter. & Ripa in trac. de peste. in rub. de remediis ad curandam pestem. nu. 141. ubi scribit istam esse com. opi. seu distinctionem: sed conducens equum aduerte, quod non releuatur, nec liberatur a solutione equi aliquo modo, si probaret equum quem equitauit mortuum fuisse in itinere, nisi produceret, & specialiter, probaret quod equus obiit ille idem, quem conduxerat, secundum doctrinam Io. And. in c. auditis. de praescript. quam sequitur Ant. Abb. & alij oes ibi communiter: & cōm dicit, & declarat et Dec. in c. in praesentia. nu. 43. de probatio. Ias. in l. non hoc. nu. 2. C. vnde legitim. & in l. 2. C. de bo. pos. secundum tab. in finalib. verbis. & in l. eum qui. §. in popularib. nu. 21. de iure iur. & Marf. in l. si quis ne quaest. nu. 133. ff. de quaest. & in pract. crimin. in §. & quia. nu. 14. & Ioan. de amicis in cōsulendo. consil. 40. num. 1. & seq. Alexan. consil. 119. sub num. 3. vol. 1. F. Viuius opin. 128.

Locans equum qui aestimatus est, sibi praediudicat. facit enim talis aestimatio ut periculum ipsius equi transeat in conducen-tem, ita ut teneatur non solum de casu fortuito, sed & de culpa etiam leuissima. Barto. in l. si ut certo. §. nunc videndum. ff. commod. Ias. in l. actio. nu. 5. ff. de aestima. ac. Bellac.

Locare potest operas suas liber homo in perpetuum secundum

dum gl. Bar. Sal. & ceteros. omnes. in l. antiquitas. C. de usufru. Spe. in tit. de loca. §. postquam. ver. quid si locani. Imo. in c. 2. ext. de pigno. Bar. in l. stipulationes non diuiduntur. q. 8. ff. de ver. ob. & Ripam. in l. obligatio. generali. nu. 10. & seq. ff. de pigno. vbi explicat istam opin. esse cōem, approbat. declarat, & ampliat. Porc. Insti. de usufr. in prin. nu. 6. Ang. in §. usufr. nu. 1. eo. tit. Didac. a Couar. in trac. de spon. 2. par. c. 7. nu. 5. In cōtrariam vero partem inclinavit gl. in l. post cert. C. de lib. cau. Dy. in l. Titio centum. §. 2. ff. de condi. & demon. & Laur. Syl. consi. 34. nu. 1. sed ego veritatis memor sequor primam sententiam communem, tanquam verissimam. F. Viuius opin. 466. & E. Suarez.

Quando casus contingit in persona locatoris, tunc si salarium praestatur propter laborem mechanicum, tantum habetur salarium pro rata temporis quo seruiuit. l. si quis fundū. §. Imperator. & l. si vno. §. item cum quidam. ff. locati.

Ampliatur in 14. casib. & limitatur in 7. a Io. Bolog. in l. diē functo. nu. 72. Don. a Fin.

Vfurarius non potest alteri locare. Pau. de Castr. & Alex. in l. locare. ff. loc. communem dicunt. Vezin.

Decisio §. qui impleto. l. item quāritur. ff. locati. non habet locum in eo qui emit fructus rei alicuius, & solum locum habet in contractu locationis, & non in contractu emptionis: vt scilicet locatio censeatur esse reconducta, si post finitum tempus locationis ipse conductor in re conducta permanferit. Bal. in eo. §. qui impleto. nec etiam locum habet in aliis cōtrafib. Alex. consi. 76. nu. 2. 4. & 7. vol. 4. Bellac.

Capitulum, potuit. de locato. in antiq. non debet extendi ad feudum, cum loquitur in emphyteusi. Dec. consi. 138. nu. 5. communem dicit. B. Villal.

Dispositio c. potuit. extra de locato, procedit tantū in emphyteutis ecclesiæ, non autem in emphyteutis laicorum. communem dicit Clar. §. feudum. q. 8. ver. ult. Fich.

Conductio ab emptione ex quo diiudicabitur, & an valeat, nulla certa mercedis mentione facta, & quantum pro ea dandum erit. Item conductio & precarium concurrere non possunt, & an conductionis instrumento probetur dominium. Potestque conductor ex causa a contractu conductionis recedere.

CAPVT III.

Conductio ab emptione discernetur, ac diiudicabitur ex precij, mercedisve quantitate. vt est Accursi. opinio in l. 1. §. 1. ver. in agendo. ff. de superfi. quam communiter receptam testantur Rip. nu. 33. Purp. nu. 53. in l. 2. ff. si cer. pet. Dec. in l. semper in stipulationib. nu. 1. ff. de reg. in. E. Suarez. & Don. a Fin.

Conductio mentione certę mercedis haud facta, valet, & id precij, seu mercedis dandum est quod praestari adsolet, vt frequentius interpretum suffragiis exceptum pronunciant Ant. Gomez. de contract. c. 2. nu. 9. & c. 3. nu. 4. & vir quauis laudatione maior Arius Pinel. merito in diuersa omnia abiens in rub. 2. par. c. 3. nu. 4. cum seq. C. de rescind. vend. E. Suarez. & Don. a Fin.

Conductor iterum vel rei, vel operarum, non expressa mercede, intelligitur eandem, quam prius mercedem depacisci, vel quam loci consuetudo fert. commune attestantur duo mihi non penitendi iuris præceptores Ant. Gomez. de contract. c. 2. nu. 9. in fi. & c. 3. nu. 4. Arius Pinel. in rub. 2. par. c. 3. nu. 4. & nu. 8. C. de rescind. vend. E. Suarez. & Don. a Fin.

Conductio, & precarium non possunt concurrere in eadē re, & eodem tempore, ratione contrarietatis. l. si quis ante. vbi not. ff. de acq. poss.

Fallit in 2. casib. quos no. Ias. in d. l. si quis ante. nu. 6.

Conductionis, & locationis instrumento non probatur dominium, etsi contra ipsum conductorem rei vendicatione agatur. commune affirmat Alex. consi. 21. nu. 4. lib. 4. Don. a Fin.

Quæstio dominij relata, etiam agenti conditione ex l. si quis conductionis tit. C. loc. seu possessorio recuperandæ, potest referri quæstio dominij, quando esset notorium ipsum agētem non habere ius, imò conuentum: per casum notabilem cum gl. in ver. praesumitur. c. ad decimas. de restit. spol. in 6. & c. significantib. ext. de diuor. idem in casu c. literas. ext. de restit. spol. & c. i. eo. ti. Et certis aliis casibus, de quib. per Doct. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. pos. Balb. dec. 498.

Cōductor quin possessionis a se ante conductionē obtentæ exceptionem locatori rem repetenti opponat, nihil impedit. cōmune aiunt Paris. consi. 59. nu. 39. lib. 1. Iac. Menochius vir elegantioris doctrinæ in trac. recup. posse. remed. 11. nu. 4. quod intellige iuxta superius obseruata. E. Suarez. & D. a Fi.

Conductor debet prius restituere possessionem locatori, quam litigare de proprietate. l. si quis conductionis titulo. C. locati. quæ lex ex communi opinione omnium Docto. ibi, & alibi, & Corasij in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 3. c. 2. num. 10. procedit, quando de locatione constaret, appareretve, & vbiunque colonus locationem ipsam non negaret.

Et tunc ipse conductor tenetur rem conductam locatori restituere, reseruata tamen quæstione proprietatis in alio iudicio, vt est tēx. in d. l. si quis conductionis. & Doc. communiter sequuntur ibi, & in variis, diuersisque locis iuris nostri, in quibus tractatur hæc materia, vt per Alex. post alios in l. si alienam. ff. sol. matr. per Pau. de Cast. in l. qui rem. ff. depositi. per Bar. & Saly. in l. comodare. ff. commo. & per Anto. Abb. Io. de Imo. & alios omnes Canonistas. in c. inter dilectos. de fi. instr.

Vbi vnanimiter, & cōcorditer cōcludunt, q. si cōtra conductorem ad rei restitutionem agatur per cōditionem ex d. l. si quis conductionis. ipse non possit de dominio suo opponere, nec dicere locationem nullam prætextu sui dominij, ex quo tale remedium dicitur esse remedium momentaneæ possessionis recuperandæ, in quo exceptio dominij non admittitur. Bar. Bal. Salic. & omnes in d. l. si quis conductionis. & in d. l. qui rem. & in l. ad probationem. C. locati.

Sed aduerte, q. remedium restitutorium recuperandæ possessionis nō posset locator obtinere, nisi probaret possessionem, vt notatur in c. olim causa. in c. cum ad sedem. & in c. in literis. in gl. 2. ext. de restit. spol.

Et tunc nempe sufficeret probari, q. locator saltem fuisset possessor rei locatæ tempore locationis, vt cōcedit Bal. in d. l. si quis conductionis. in prin. & Grat. consil. 90. omisis argumentis. nu. 15. vol. 1.

Sed hoc nō procedit quotiescunque conductor memoratus offert se paratum probare, q. rem a se tempore locationis posessam cōduxit, ita q. locator non fuit in possessione, & sic exceptio possessionis propriæ a conductore cōtra locatorem obijci pōt, secundum glo. in l. non ab re. C. vnde vi. Curtium Seni. consi. 70. num. 4. cum aliis relatis per eum. Paris. consi. 59. num. 30. volum. 1. & Ripam in l. si aliquam rem. ff. de acquiren. posess. in fin. in quibus quidem locis expriment istam esse veram, communemque opinionem, & sequitur etiam Iac. Menochius in trac. recuperandæ possessionis remedio 11. num. 4. vbi luculenter & melius quam alius, quem hucusque viderim, ampliat in nouem casibus. d. l. si quis conductionis. & in septem aliis limitat.

Quæ quippè cōmunis licet de plano procedat, vt cōducēs rem suam ignoranter a nō domino, nō perdat dominium, neque possessionem, ex auctoritate allegatorum Doctorum in locis præcitatis. & Curt. Sen. in d. consi. 70. super cōtrouersia vertente, sub nu. 2. vbi ad lucem adducit istam esse com. opi. & Gratus etiam in d. consi. 90. nu. 16.

Tamen hoc obtinet locum etiam, vt procedat generaliter, & indistincte, siue conductor ignorasset, sen sciisset se possesorem, & dominium rei cōductæ, vt ob talem cōductionem rei propriæ nō amittat suam possessionem, vt firmat, & probat Grat. in d. consi. 90. nu. 16. & seq. vol. 1. Alexan. in l. 1. §. si vir. col. 1. ff. de acqui. posess. Paris. consi. 59. viso instrumento venditionis. num. 3. i. vol. 1. & Curt. sen. in d. consi. 70. sub num. 2. & 5. Viuius opin. 135.

Cōductor potest ex causa a cōtractu conductionis recedere: & colonus culturam fundi cum iusta causa pōt deferere. gl. Bart. Bald. & Cast. in l. si in lege. §. si domus. ff. locati. vbi inquit Bal. q. si inquilinus habet iustam causam recedendi a re cōducta, quod potest migrare, & Bar. in l. 1. §. 1. ff. de migran. & ibi inquit, quod si colonus discedat de necessitate a re cōducta, quod nō tenetur pensionem soluere nisi pro præterito tempore, & si propter pestem discedat, vt est ibi additio. & Panor. in c. propter. de locato & cōduc. & ibi tenet, quod inquilinus ex causa inuito domino potest domum dimittere. & Boer. dec. 299. nu. 3. & 9. est additio super Bar. in l. si vno. §. item cum quidam. super verbo, item cum quidam. ff. locati. qui inquit in praxi, hoc vix obseruari, quamuis hoc sit satis rationabile. Bellac.

Conductor qui conduxit fundum, aut quid aliud, & promisit certam quantitatem fructuum in genere, si demum fructus nō sint percepti ex ea re cōducta, non debetur pensio promissa, quæ vñ fieri respectu fructuum, qui demum si non nascantur, non debetur pensio promissa: & talis promissio

Com. opi. Tom. ij. P 4 seu

Com. V.I. Opin.

seu obligatio habet tacitam conditionem, si fructus nascantur. Ita Dec. consi. 7. nu. 4. & 7. Bellac.

Conductor non tenetur etiam modicè expèdere in ea, quæ ultra conductionis tempus sunt duratura, vt commune pronuntio ex Bal. nu. 5. Ias. nu. 25. & nu. 27. in l. 1. C. de iur. emphit. Alex. consi. 4. nu. 7. lib. 5. E. Suarez. & Don. a Fin.

Conductor rerum fractu, aut perditu facilius, prestare debet exactissimam diligentiam, vt receptius dicit Porc. in §. ite quaritur. nu. 2. Insti. de loc. E. Suarez. & Don. a Fin.

Conductor an, & quando, & per quem expelli possit, vel non.

C A P V T I I I I.

Conductor regulariter expelli non potest. Fallit vt per Cagnol. in auth. qui rem. C. de sacrosan. eccle. num. 51. Don. a Fin.

Si quis in vnomet instrumēto, & in eodemmet contractu alicui duo prædia locauerit, vel duas domos, & conductor in vna malè versetur, poterit ille expelli ab vtraque, si cuti si vna solum locata esset, & malè versaretur in parte. nam in totum posset expelli. l. ædem. & ibi Alb. de Ros. C. de locato. Ias. in l. si ita quis. §. ea l. nu. 5. de ver. obl. Bellac.

Conductor ius in rem habens non expellitur a particulari successore, vt commune proferunt Grat. consil. 95. nu. 12. lib. 1. Did. a Couar. lib. 2. resolut. c. 15. nu. 13. Io. de Amic. cōs. 113. afferunt Pau. Alex. & alij in l. si filio. §. si vir. ff. solut. matrimo. Porc. nu. vlt. in fi. Instit. locat. & omnes scribes in l. emptorem. C. loc. Excipe, nisi cum nulla alienationis prohibitio præcessit, id quod interest, aut pœnam successor offerat, vt commune enuntiat Ant. de Fano. de pig. 2. par. memb. 1. nu. 7. & Neguzant. de pig. 2. par. E. Suarez. & Don. a Fin.

Conductor, seu colonus etiam ad tempus modicum non potest a particulari fisci successore repelli, vt commune aio ex Plat. in l. si tempora. in fi. C. de fide instrumen. & iure hæstæ fisci. Paul. nu. 4. Ro. nu. 10. Alex. nu. 5. in l. si filio. §. si vir. ff. sol. matr. Ias. in l. diuortio. nu. 36. ff. illo eo. tit. Guid. Pap. decif. 480. quemadmodum nec ecclesiæ conductor a singulari illius successore detrudetur, vt frequenter interpretibus placere affirmo ex Roma. in d. §. si vir. nu. 13. Grat. consil. 95. nu. 23. lib. 1. Ario Pinel. viro cum primis & cordato, & diligenti. in l. 1. par. 3. nu. 68. ver. inferitur. 12. C. de bonis mater. Expelletur tamen is qui ab ecclesiæ prælato conduxit, si illius prælati successor velit, vt commune testatur Soc. consi. 34. lib. 3. E. Suarez. & Don. a Fin.

Conductor cessans soluere pensionem debitam, si in contractu factum fuerit pactum de non expellendo, & cessauerit per triennium, poterit nihilominus expelli eo pacto non obstante. l. quarto. §. inter. ff. locati. q. si non sit factum pactum de non expellendo, & per biennium fuerit absens, lapso biennio poterit expelli. l. cum dominus. ff. locati. quod si fuerit præsens, & cessauerit soluere terminis statutis, statim poterit expelli. l. ædem. C. locati. Bar. in l. quarto. §. inter. ff. locati. quæ sequitur Ias. in l. qui rem. nu. 12. & 13. C. de sacrosan. eccl. Quando autem est pactum de non expellen. non habet locum illa. l. ædem. Cor. in 2. vol. consi. 103. ver. & quilibet. Nec in locatione ad longissimum tempus. Ang. in consi. 2. Item quando domus est resecta, debet conductor in ea reponi. Lud. Rom. sing. 235. Crem. sing. 72. Bellac.

Conductorem propter necessariam refectionem rei locatæ expelli posse, dicit Rom. sing. 235. per l. ædem. C. locat. Sed an ea resecta possit conductor petere se reponi in re locata? Dic quod sic. text. est in l. si duo. §. cum inquilinus. ver. testari per dominum. ff. vt possid. sequitur Cremenf. sing. 72. Hippo. in l. vnic. col. 6. C. de rapt. virg. in rub. q. 3. l. col. 34. ff. de fideiussor. Adde q. vbi locatio est in pecunia, q. conductor tenetur ad tributa, & alia onera realia gl. & Bar. in l. 1. C. de annon. & tribut. lib. 10. Soc. consi. 217. ver. 11. hæc conclusio. lib. 2. Ari. Pinel. in l. 1. par. 2. nu. 72. ver. decimo ampliatur ex ver. limita. 2. C. de bon. mater. Don. a Fin.

Licet conductor, vel emphyteuta promiserit soluere canonem sub pœna, si cessauerit, potest nihilominus per locatorem propria auctoritate expelli, quoniam pœna in fauorem ipsius locatoris censetur appositæ. Est gl. communis approbata in l. 2. C. de iur. emphy. secundum Alex. in consi. 132. in causa & lite. in prin. vol. 4. Chærian.

Conductorem expellere potest emptor, vel successor singularis, l. emptorem. C. locat. vbi tex. gl. & Bart. & Natta consilio 426. quamuis regulariter emptor. nu. 1. vol. 2. Io. Caph. consi.

De Feudalibus, &

254. præsupponitur in facto monasterium. nu. 7. vol. 2. vbi deducit istam esse receptissimam regulam. & Bero. consi. 2. in causa Dauid. nu. 10. vol. 4.

Imo rector, seu prælatus quoque tempore sui officij locas nomine proprio, & non ecclesiæ, huiusmodi locationi successor stare, non tenetur, ceterum locatio ipsa spirat ob locantis mortem, secundum glo. communiter approbatam in c. fin. ne prælati vices suas. Ant. de Butr. ibi sub nu. 6. & seq. Anchar. consi. 16. Rotam Rom. in nouis decif. 232. Abb. in q. incipiente Sempronius clericus. in quinto dubio. Castren. consilio 2. vol. 1. & Soc. consi. 34. vol. 3. vbi meminit istorum sententiam esse communem.

Et in tantum hoc procedit, q. si prælatus nomine ecclesiæ etiam, & ad eius commodum locasset bona ecclesiæ, successor tunc cogi nequit huic locationi stare, nisi esset ipsi ecclesiæ utilis, secundum gl. communiter ibi ab omnibus receptam, vt per Abb. & Ana. col. 4. in d. c. fi. & Beroum in c. 1. nu. 53. cū alijs seq. de integ. resti. & Soc. in d. consi. 34. col. 3. in quibus quidem locis conantur antedicti Doc. reducere ad concordiam opinionem Ant. in d. c. fi. & sequacium contrariam, quæ consonantia semper mihi placuit, & hortor summopere fore eam sequendam, amplectendamque in decisiuis, tanquam æquam, veram, & rationabilem.

Imò aduerte, quod ipse quoque successor singularis posset expellere colonum partiarium, vt voluit Rom. consi. 309. Tamen colonus, ac conductor regressum habebunt pro eorum interesse contra locatorem, & dominum. l. qui fundum. vbi tex. Cast. & Doc. ff. locati.

Ampliat etiam antedicta regula, vbiunque res aliqua locata esset, & postmodum exequuta ad instantiam creditoris pro debito domini locatoris, & seruatis seruandis foret pro ipso creditore per iudicē data, ac adiudicata in solutum, & pro soluto cum possessione creditor memorato, tunc ipse creditor posset expellere de re conducta conductorem, nec eius conductioni nondum finitæ stare teneretur, vt doctissimè more suo consuluit Do. Caphalus in dicto consilio 254. per totum.

Sed vbiunque conductor, seu colonus in inuestitura, & contractu specialiter obligari sibi fecit bona conductæ, vel omnia bona locantis, nō posset expelli ab emente, vel acquirentē rem locatam aliquo modo, secundum Bar. Bal. & Salyc. in d. emptorem. Cast. in l. si merces. §. 1. ff. loca. Imo. Aretin. & Alex. in l. qui absentis. §. 1. ff. de acqui. hære. Abb. col. penul. & Ana. nu. 9. in c. querelam. ne prælati vices suas. Are. & Ias. in §. fi. insti. de locat. & conducto. Corn. consi. 6. vol. 4. Crot. in l. si liusfam. §. Diui. fol. 10. ff. de leg. 1. Neguzant. in tract. de pignoribus. in 1. membro 2. partis, nu. 6. fol. 4. & Guid. Pap. in q. 480. Et ista est communis opinio, teste Grato consi. 95. quidam. nu. 12. vol. 1. quam declarat. & sequitur quoque Couua. in trac. resolutionum. lib. 2. c. 15. num. 3. & ita in proprijs terminis consuluit Io. de Amicis cōs. 113. Doctor præstantissimè. & Berous etiam consi. 135. viso instrumento locationis. nu. 7. cum alijs seq. vol. 1.

Sed aduerte, quod nō est facienda vis, seu fundamentum in præmissa communi opinione, quia hypotheca ista aut specialis, aut generalis sit, nihilominus sufficit, etiam sine alienationis prohibitione, habetque tunc effectum, vt res possit a conductore retineri, donec sibi ab emptore, & singulare successore solvatur interesse, & sic in casu isto nō requiritur specialis hypotheca, & statim quod successor singularis offert suum interesse colono habenti fundum hypothecatum, potest eum expellere, secundum Bartol. in d. l. emptorem. quem omnes ibi communiter sequuntur. Castren. in l. nihil. §. fina. ff. de leg. 1. Corne. in d. consi. 6. Angel. consi. 245. num. 6. & Ruin. consi. 180. num. 18. volum. 1. & istorum opinionem refert esse communem Neguzant. in d. tract. de pignoribus in 1. memb. 2. par. num. 6. & seq. & Natta in d. consi. 426. sub num. 3. Rol. a Valle cōs. 6. num. 10. vol. 1. vbi ita cōsuluit. Ceterum opinio hæc ita dubia apparet, vt ex ea veritas vlla percipi nō possit. ideò autumarem illam de plano pcedere posse, vbiunque venditor pmitteret nō alienare in præiudicium conductoris, tunc enim conductor ipse expelli nequiret, durate tempore conductionis, ita Bal. & Sali. in l. ea lege. C. de cōdict. ob caus. & Gozad. consi. 78. num. 7.

Limitatur etiam secundo loco mentionata regula nō procedere, vbiunque extaret cōsuetudo in cōtrarium, put extat inter Iudæos, vt inter eos emptor locatori stare teneatur, quæ cōsuetudo inter Iudæos seruanda est, vt cōsuluit Calder. cōs. 10. in tit. de consti. & consi. 30. de testa. Gozad. consi. 20. num. 10. & Berous in d. consi. 2.

Interpretaturque vltimè regula prædicta non habere locum

cum similiter in vxore, quæ præcisè non tenetur stare locationi factæ per maritum de bonis dotalibus tempore, quo ipse erat dominus dotis, vt voluit Bar. per illum tex. in l. si filius. §. si. ff. solu. matrim. cum quo sentiunt ibi Imo. Cuma. Roma. & Castren. Cyn. & Salic. in d. l. emptorem. & Alber. in l. diuortio. num. 2. ff. solut. matrim. & istam ponit esse communem opinionem Couar. in loco præcitato. num. 4. vbi contra dictores citat, & eorum rationibus respondere nititur.

Item limitatur memorata regula non habere locum, vbi cūque emptor habuisset notitiam locationis rei sibi venditæ alteri factæ, tunc enim expelli conductor ab emptore non posset, sed stare teneretur dictæ locationi emptor ipse, donec erit finita locatio, vt consuluit Berous in dicto consili. 2. numero 15. & sequent.

Limitatur etiam eadem regula non procedere, quando in instrumento locationis esset appositum iuramentum per dominum locatorem, tunc quippe conductor vigore huius iuramenti non posset expelli à re conducta per emptorem & singularem successorem, vt consulerunt Socin. Sen. consil. 90. visis quibusdam actis. num. 10. vol. 4. Natta consil. 426. quamuis regulariter emptor. num. 4. cum aliis seq. vol. 2. Goza. consil. 24. quaritur, an David. sub num. 9. & 22. & consil. 100. circa ea quæ deduxi. sub nu. 24. & seq. & Rolan. a Val. cōsi. 6. quoniam viam ferro aperit. num. 29. cum aliis seq. vol. 1. qui omnes in mentionatis locis præsupponunt ita firmasse in terminis Ant. de But. in d. c. sine prælati vices suas.

Tamen pace tantorum Patrum, omnes supinè errauerunt, esto, quod Ant. de But. ibi, hoc non dicit, sed num. 4. ibidem firmat solummodo, & optimo quidè iure, quod si locator reuocat locationem factam cum iuramento infra tempus promissum, & determinatum in instrumento locationis, tunc præcisè compelleretur ad factum vigore iuramenti de iure Canonico.

Vnde nos etiam concedimus, quod vbi cūque ageretur inter locatorem, & conductorem, quod ob iuramentū recedi nō possit à locatione per locatorem durante tempore conductio nis, sed quando venderetur res locata infra tempus locationis, tunc stante etiam iuramento emptor stare non teneretur antedictæ locationi, quia iuramentum præstitum per locatorem ad ipsum emptorem, tanquam extraneum non transiret. Et quia etiam conductor stante venditione rei locatæ, nulum amplius ius habet in re, sed duntaxat habet obligatam personam domini locantis: meritò igitur emptor non cogitur stare locationi, vt voluit Bart. in d. l. emptorem.

Ideo non immeritò doctissimus Canonista D. Couaruu. in d. c. 15. sub nume. 3. vers. Secundum hic deducitur, aduertit dictam opi. Soc. & sequacium esse dubiam, reddendo ibi optimam rationem, quia cum non tractetur de iuramenti vinculo respectu iurantis, seu eius hæredis vniuersalis, eius promissioni standum non esset.

Et dum eueniret in facto casus iste de mense Februarij instantis anni 1572. in Curia nostra inter Magnificum Ioannem Baptistam Viuium patrum meum, & Casarem de Vigintiquatuor, & fratres, exiit post longam discussionem, & disputationem per D. Thomam de Sico de ciuitate Campaniæ, virum vnde cuique perspicacissimum, & integerrimum, existentem, tunc iudicem mentionatæ curiæ Aquilianæ, iudicatum contra Soc. & alios sequaces, videlicet, quod conductor poterat, & debebat expelli de re locata: durante locatione ob venditionem factam, non obstante iuramento interposito in dicta locatione, & postmodum audiui ita etiam in facti contingentia fuisse decisum in sacro regio consilio Neapolita. annis superioribus in quadam causa vertente tunc inter magnificos Petrum Paulum de Antonellis, & Marcum Antoniū de Riura conciuēs meos, & concurrendo cum hac vltima opinione tanquam sacrosancta.

Non obstat, quod iuramentum præcisè quem ad factum obliget. Gl. in l. pecuniam. ff. de condi. ob causam. quia respondetur illud esse verum, quando is, qui factum promissit facultatem faciendi habuit, & ita loquitur illa gl. secus si amplius facere non posset, quia iuramentum non obligat ad impossibilia, & tunc præcisè debet adimpleri, quando commodè potest adimpleri. Sicut dicitur de venditore per doctrinam Bal. in l. vnica. col. pen. C. de senten. quæ pro eo quod interest.

Item quia iuramentum semper intelligitur, vt sit seruandū omni meliori modo, quo potest. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de lega. 2. Alexand. & alij in l. 1. §. si quis ita. col. 3. ff. de verbo. obligat.

Ergo si præcisè adimpleri non potuit, sed solum certo modo, puta soluendo interesse, sufficere debet, veluti etiam fuit de mente Alexand. & doctor. communiter in lege stipulatio-

nes non diuiduntur. quæstio. 8. ff. de verbor. obligat. & habetur per Paris. consil. 110. nume. 32. volum. 1. & Alexand. consil. 69. col. 1. vol. 4.

Et licet ille, qui iuramentum suum in contractu appositū non obseruauit, omni commodo contractus indignus efficiatur. l. si quis maior. C. de transactio. tamen hoc nihil obstat, quia hoc verum est, quando contractu, & contentis in eo ad suum fauorem vti vellet contra illum, cum quo contraxit, seu cui promissit, & iurauit, & ita propriè loquitur d. l. si quis maior. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empt. & l. quaro. §. inter locatorem. ff. locati. secus verò si instrumento, & contentis in eo ad sui fauorem vti vellet contra tertium, & singularem successorem, causam etiam à contrahente habentē, quia hoc agere non posset, stante quod hoc iure cautum non reperitur, nisi quando quis vti instrumento contra secum contrahentem vellet, vt in antedictis iuribus, & propterea hoc ad alium casum, aliamque personam extendi non debet, cum sapiat pœnam, & odium. d. l. si quis maior. & d. §. inter locatorem, cum ibi not. iunctis iis quæ habentur in c. cum inter. de excep. & c. in pœnis. de reg. iur. in 6.

Tum quia ius istud, quod ex mentionatis legibus resultat, dicitur esse personale, quod solum contrahētibus, & contra contrahentes, & non tertio, nec singulari successori, etiam à contrahente simpliciter absque iurium, & actionum cessio ne causam habenti competit, vt voluit Alexand. consil. 92. col. 2. volum. 1. vbi determinat remedium. d. l. si quis maior, & aliud simile ad excludendum volentem agere, vel excipere ex contractu ad singularem successorem, non transire. l. si. ff. de contrahen. empt. l. 1. §. si hæres. cum aliis, quæ Alex. ibi alle,

Cum ergo hoc ius resultet ex iuramento, non debet, nec potest transire contra emptorem, seu singularem successorem, nam promissiones sunt personales, & iuramentum quoque est personale, nec personam excedit, & consequenter ad singularem successorem actiue & passiue nō trāsīt. c. venientes. c. clericus. & c. veritatis, cum ibi not. de iureiur. & c. imperialem §. præterea. de prohib. feud. alien. in vñbus feud. nisi etiam successoribus esset iuratum, & promissum; vt habetur in d. c. veritatis. Viuius opi. 127.

Inquilinus potest expelli si conducat meretrices ad domū conductam. ita Bal. in l. ædem. C. loca. in vlti. col.

Limitat procedere Bald. quando esset talis persona, quam verisimile non fuerit inhonestè versari, puta religiosa: Secus autem in scholari, & simili.

Et idem si ratione loci, puta si domus sit propelupanar, vel in contrata mulierum inhonestarum. fac. quod not. Specu. in tit. de iud. §. generalia. vers. & hoc no. Bellac.

Conductor an, & quando petere, & obtinere mercedis remissionem queat, vel non: & nūminuecta in domum conductam sint. tacitè domino affecta pro pensione.

C A P. V.

Conductor impeditus vti re conducta facto tertij, quod factum à locatore non potuit præuideri, poterit petere remissionem mercedis, & sic pro rata solum tenetur ad solutionem pensionis, vt Rubeus Alexand. consilio 153. in fin. quod si potuerit præuideri ab ipso locatore, & non fecerit, tunc tenetur ad totale interesse. l. si merces. ff. locat. Battol. in l. si vno. §. item ff. loca. Bellac.

Conductor modicum damnum, ac impensam sustinere, & pati debet æquo animo. l. si merces. §. vis maior. ff. loca. & declarat Bart. in l. impensa. de impen. in reb. dot. fact. & Natta consil. 13. num. 2. vol. 1. post alios relatos per eum, sed maximum damnum de iure pati non permittitur aliquo modo.

Vnde remissio facienda non esset conductori, nisi damnum sit vltra dimidium iusti pretij, verbi gratia. Si ipse conductor soluendo affectus condentos, restasset læsus non solum in tertia parte, (vt aliqui doct. dixerunt) sed etiam vltra dimidium iusti pretij, id est, q̄ non recollegisset tot fructus deductis sumptibus, qui æquiuarent dimidiæ pensionis per eum soluendæ, quia id probando, tunc posset petere remissionem mercedis pro rata damni, aliàs non, secundum opi. Bart. in l. licet. C. locati, quam asseuerant cōmunem inibi Moder. & Franc. Aret. consil. 32. citantes sequentes eam. Soc. iun. consil. 68. nu. 9. vol. 2. Io. de Amicis consil. 142. nu. 3. & seq. Lauren. Silua. cōsi. 35. Christi. Diuici. Euasij. nu. 28. Gozad. consil. 74. nu. 2. & seq. Bossius in practi. crim. in titu. de remissione mercedis conductorum, num.

nu.4.fol.288. Rolan. à Valle conf. 86. Ioanni Torello conductori. nu.2. vol.3. & Berous conf. 141. in presenti causa paucis me expediam. nu.6. & 12. vol. 1. vbi firmat etiam q̄ in presenti casu per conductorem ipsum agi posset, non obstante iuramento præsposito de non contrahendo aliqua ratione, vel causa. Viuius opi. 131.

Conductori insigne atq; intolerabile damnum iuxta vulgi opinionem perpesio, remissio indulgeri debet gl. magis communiter approbata in l. licet. C. locat. & in l. si vno. in princ. ff. eo. & commune doctorum placitum testificatur Turzan. opinio. 107. cum Soci. conf. 100. in causa Baptista. in prin. libr. 1. verius tamen, magisque receptum est in agrorum conductore, vt tum demum illi remittendum de mercede sit, cum deducto semine, atque habita expensarum ratione tam paucos ipse collegit fructus, vt si pacta pensio solvatur, vltra dimidium iusti pretij lædatur, vt constat ex Alex. conf. 107. num. 18. libr. 6. Corn. conf. 128. num. 26. lib. 2. Capic. decis. 88. nu. 1. Paris. consil. 88. num. 23. libr. 1. Soc. Nep. consil. 68. num. 9. lib. 2. Gyg. de pensio. quæst. 66. nu. 17. Anto. Gomez. de contract. c. 3. nu. 18. & magis commune dogma attestantur, Aret. conf. 52. nu. 2. Arius Pinel. in l. 2. 1. par. c. 3. nu. 22. C. de rescin. vendi. E. Suarez.

Conductori remissio faciendā, concedendaque est ob bellum, pestem, seu sterilitatem maiorem, & in istis casibus pensionem soluere non tenetur, secundum Canonistas omnes, in c. propter sterilitatem. vbi Barb. nu. 1. de locato. l. ex conducto. §. 7. locat. Bar. in l. cum in plures. in prin. ff. eo. Alexan. conf. 3. col. pen. Ripa in tract. de peste. & Cotta in memoriali. in ver. conductor. vbi dicit istam sententiam magis communem fore, eique pariter inhæret Aegidius Boscius, in pract. crim. in titu. de remissione mercedis conductorum. num. 40. referens alios Doct. eiusdem opinionis, vbi similiter nu. 36. & seq. ponit octo alios casus, in quibus remissio pensionis fieri debet ipsi conductori.

Ampliatur in 2. casibus & limitatur in 10. per Bened. Cap. reg. 88. vide Bald. in tit. de pace Constant. Alex. in linterdum. §. quod ex naufragio. de acq. poss. Deci. conf. 312. Hoc tamen non procedit, vbiunque conductor conduceret rem tempore guerræ, vel pestis instantis, tunc enim remissio pensionis nunquam fieret, secundum Bal. in l. si ea. C. de usuris, & in tit. de pace constant. §. vafalli. il secundo. Cyn. in addi. in l. ex conducto. in §. 1. locat. Alex. & Apostil. libi conf. 112. num. 6. volum. 2. Afflict. decisio. 365. Gozad. conf. 74. vt ordinariè procedam. nu. 5. & Rolan. à Valle conf. 9. in presenti consultatione. num. 25. vol. 1. & conf. 52. requisitus. num. 28. & seq. vol. 2. Viuius opin. 130.

Conductor qui impeditur vti re conducta propter bellum aut pestem non potest propterea à contractu discedere pendente suæ cōductionis tempore: sed bene poterit petere remissionem mercedis pro eo tempore quo non fuit usus re conducta propter illud bellum, aut propter pestem. l. si merces. §. vis maior. ff. locat. Boer. decis. 249. nu. 8. vsque ad nu. 10. Ias. in l. 1. num. 88. C. de iur. emphyt. quia incurfus latronum & bellum numerantur inter casus fortuitos. §. item is cui. Instit. quibus mod. re contrah. oblig. l. ex conducto. §. si vis tempestatis. ff. loc. & ibi Bald. & Salic. Boer. decisio. 249. num. 3. quod verum est, nisi tempore contractus potuerit præuideri bellum: quia tunc culpæ annumeraretur. Bal. in §. vafalli. de pace Constant. Bellac.

Conductori qui tempore belli, seu guerræ conduxit, propter ipsum bellum remissio fieri non debet, quia damnum quod sua culpa sentit, sibi debet imputare ita Bald. in l. si ea lege. C. de usur. Francisc. Ripa in tract. de peste. in prin. nu. 29. Soci. conf. 123. lib. 4. Et propterea miles qui tempore belli suscepit custodiam castris, tenetur etiam si castrum ab eo violenter auferatur ipso tempore belli. Ioan. Andr. ad Specu. in rub. titu. de locat. quando autem propter bellum fiat remissio, videt Deci. consil. 312. vbi quod non habet locum in contractu emptionis. Adde Alber. in l. item quæritur. §. exercitu. ff. loca. vbi si conductor renuntiavit exceptioni doli mali, non potest opponere quod euenit bellum. sequitur Ias. in l. 1. nu. 98. C. de iure emphy. Et conductor qui promisit dimittere centum saccos salis. non tenetur, si pretium salis auctum fuerit ad dimidium. Ruin. conf. 109. lib. 1. Bellac.

Quero, Nunquid inquilino alicuius domus sit faciendā remissio pensionis propter pestem, aut similem causam, cuius ratione vti non potuit domo conductā? Resp. Recepta & communis est doct. sententia, q̄ inquilinus possit domum conductam dimittere propter pestem, soluta pensione ad eum vsq; diem, quo abierit, nec teneatur pro eo tempore, quo non potuit propter pestem domum inhabitare. Ita tenet Cald. conf.

5. tit. loca. Fulg. l. si in lege. §. si domus. ff. loca. & l. cum in plures. eo. tit. & Baptista. de Sancto Seuer. l. diem functo. q. 40. & ibi Cur. iun. ff. de offic. assel. Eandem sententiam firmat Soci. conf. 44. volum. 1. Hipp. singu. 615. Fero. in consuetud. Burdega. tit. 8. §. 3. Et eam dicit esse communem Ripa de peste. 2. par. nu. 8. Extra vero hanc causam non licet inquilino absque pensionis solutione à contractu discedere. Barb. d. c. propter. Roma. conf. 432. Rip. d. 2. par. num. 18. Licet Pan. d. c. propter. num. 8. contrarium sentiat, & Fulgo. d. l. cum in plures. & Hipp. sing. 615. Mich. Grassus.

Remissio mercedis fieri debet conducenti domum tempore pacis animo ibi tenendi hospitium, si propter bellum quod superuenit, mercatores & alij non potuerunt accedere ad eum locum vbi est domus conducta, si illa domus esset assueta ad ibi tenendum hospitium, vel etiam ipse conductor consuefceret esse hospitor, quia ad eum usum censetur conduxisse eam domum. Bald. in l. 1. C. pro socio. Bart. in l. cum in plures. circa prin. ff. loca. Alex. conf. 8. in 6. volum. nisi tempore belli ille talis eam domum conduxisset. Bald. in l. si ea lege. C. de usuris. Ioan. de Ripa in suo tract. de peste. in 2. par. nu. 29. quia tunc nullam remissionem posset petere. Bald. in ea lege. Bellac.

Conductor ædium si incendium contingat, tenetur domino ædium, nec non etiam vicino de culpa. l. si vt certo. §. nunc videndum. el. 1. ff. commod. iuncta glof. & text. in l. dominus. horreorum, & l. qui mercedem. vbi glo. ff. loca.

Fallit vt per Franc. Turza. conclus. 185. vbi latissime de hoc videas. Do. a Fin.

Inuecta & illata in domum conductam sunt domino domus tacite affecta & hypothecata pro pensione. §. item seruiana. instit. & ibi Ias. de actio. l. certi iuris. C. locat. litem quia. ff. de pact.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in d. litem quia. nu. 1.

Fallit in 7. casib. quos not. Soc. reg. 192. non tamen dominus pro ipso debito præferetur aliis creditoribus conductoris sui qui sunt anteriores. Ias. in d. litem quia. nu. 19. neq; enim ille locator pro sua tacita hypotheca præferendus est aliis creditoribus ipsius conductoris qui habent expressam hypothecam. ita Ias. ibi nu. 2. nisi ea demum esset conducta pro cōseruatione necessaria ipsius domus, & rerum inuectarum in ea. per linterdum. ff. qui potior. & ibi Bar. & Ias. d. litem. Bellac. & Do. a Fin.

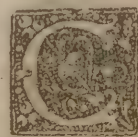
Conductoris etiam minoris res in conductam domū absq; tutoris auctoritate illatæ, pro pensione tacite instar aliorum obligantur. commune ponunt Ias. nu. 57. Gomez. nu. 15. Bello. nu. 31. in §. item seruiana. instit. de actio. Negusan. de pign. 2. par. memb. 4. nu. 54. E. Suarez.

Quid si duo scholares conduxerunt vnā domum & vnus recedat, si alter totam domum inhabitet, an teneatur ad integram mercedem? dic. quod non, sed solum pro rata. ita dicunt Ange. & Imo. in l. duos fratres. ff. de acq. hære. Vezinus.

Facit quod pulchrè vult. Ias. in l. 1. in fin. 8. colum. ibi subdit etiam. C. qui testam. fac. poss. vbi etiam refert q. prædictam. Idem.

Conductori vbi & quando fieri remissio minime debeat, deque fortuitis casibus.

CAPVT VI.

Conductori accipienti rem æquis casibus & fortuitis suppositam non fit remissio, quia ei imputari potest, & sic pro casu solito occurrere in re conducta non fit remissio, qui casus solitus locatorem a remissione mercedis excusat, secundum commune per Burf. conf. 11. nu. 27. nu. 30. & 31. lib. 1. post doct. in l. quibona. §. illo. ff. de dam. infect. Alex. conf. 112. num. 4. lib. 1. Nat. conf. 610. nu. 9. conf. 90. nu. 11. Bellac.

Conductoris enim culpa casum euenisse præsumitur, secundum commune per Burf. conf. 53. nu. 32. lib. 1. Idem.

Suscipiens in se rem suo risigo & fortunis, videtur in se suscepisse periculum casus fortuiti. Bar. in l. si is qui. ff. de acquir. domi. Ias. l. sed & si quis. §. quæsitum. nu. 39. ff. si quis cautio. & Cor. conf. 38. in 2. vol. com. dicunt. Vezin.

Qui in se suscipit periculum casus fortuiti, intelligitur suscipere periculum casuum fortuitorum qui soliti sunt euenire: & non refertur ad casus insolitos. l. frumenta. §. si. ff. de contra. emp. & ibi Bar. Bal. in l. falsus. C. de furt. & ibi tenet, q̄ suscipiens in se casum fortuitum videtur suscipere casum ordinariū, & non

non extraordinarium, & hanc opinionem post multa sustinet Ias. in l. sed & si quis. §. quæsitum. nu. 33. ff. si quis cautio etiã si iurasset, secundum magis communem per Burs. conf. 81. nu. 6. & 11. lib. 1. & dicitur casus insolitus qui communiter non est solitus euenire. Ias. ibi nu. 38. Soc. conf. 123. nu. 11. vol. 4. Feli. in c. sedes. de rescrip. suscipiens autem periculum aliquorum casuum fortuitorum qui sunt expressi, & de aliis nihil dictum fuerit, solum de expressis tenebitur, & non de aliis. Alex. conf. 3. nu. 5. vol. 1. Bellacomb.

Casus belli valde insolitus, & non cogitatus, verisimiliter à concedendo immunitatem, non comprehenditur etiam in concessione immunitatis iurata per viam contractus, secundum communem per Bursat. conf. 16. nu. 7. lib. 1. pro quo vi de Osa. decif. 39. num. 2. Mandel. Alb. conf. 1. num. 7. docto. in l. si ex toto. de leg. 1. Idem.

Conductor suscipiens in se omne periculum, vel promittens soluere pensionem omni exceptione remota, non intelligitur suscepisse periculum pestis, nec alterius casus fortuiti.

Fallit in quatuor casibus secundum Ripam in tractatu de peste. in tit. de priuileg. contract. causa pest. numero 75. Don. a Fina.

Periculum aduersi casus spectat ad conductorem, vel ad emptorem. Fallit in 4. casibus, vt per Ripam in tractat. de peste, in princ. nu. 87. Idem.

Casuum fortuitorum generalis renunciatio, nullo eorum speciatim expresso, eiusdem momenti, ponderisque est, cuius specialis casuum sigillatim expressorum renunciatio, vt commune aio ex Alex. nu. 10. Ias. num. 14. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. Imo. in c. 1. nu. 43. de commod. Corn. cõs. 128. num. 13. lib. 2. Ias. conf. 107. lib. 1. E. Suarez.

Si in obligatione exprimaturs vnus casus fortuitus, & demũ generalia verba subiiciantur, expressio illius operatur taliter, q̃ in eadem etiam veniunt non expressi. vt habetur per glo. & Doct. in l. sed si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio, & in l. 1. ff. commodat. & in cap. 1. eo. tit. de commod. hancq̃ue pro magis communi adducit, & sequitur Alex. conf. 3. incip. viso instrumento concessionis. in fin. lib. 1. arg. text. in cap. qui ad agendum. de procurat. in sexto. Aduertendum tamen est, q̃, & si quis in se omne fortuitum casum suscipiat, omneq̃ periculũ, nunquam tamen venit sub tali obligatione casus insolitus, secundum Bar. & alios in d. §. quæsitum. ff. si quis cau. per tex. in l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrah. empt. Bal. in l. falsus. C. de fur. & latè idem Alex. conf. 28. visis. lib. 1. & ibi plura hanc cõclusionem corroborantia cumulat, & in consilio 3. viso instrumento. eo. lib. F. Turzan.

Casuum fortuitorum obligationes de solitis, non autem in solitis, in consuetis, vel non verisimilibus. euenire intelliguntur. l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrah. empt. Bart. in l. sed & si quis. §. quæsitum. nu. 3. cir. fin. ff. si quis cautio. Pulchrè consulendo scribit Bal. in consil. 119. vers. in contrarium videtur. in 1. vol. conf. Quia de talibus non est verisimile fuisse cogitatum, quamuis dictum sit, q̃ traheretur obligatio ad incogitata. Alex. de Imo. in conf. 28. nu. 10. vers. sed his non obstantib. lib. 1. & idem Alex. in conf. 107. in 3. lib. conf. Soc. conf. 123. nu. 11. lib. 4. Feli. in c. sedes. nu. 3. de rescrip. & si contrarium cõe dicat Dec. conf. 7. Ias. conf. 107. lib. 1. & defendat ab aduersantiũ argumentis Arius Pinel. in l. 2. par. 1. c. 3. nu. 29. vers. sed in eo. & nu. 3. C. de rescind. vend. & in d. conf. 28. tradit Alexand. nu. 12. id etiam procedere, etiam si iuramentũ interuenisset. Quia iuramentum non trahitur nisi ad illos, ad quos traheretur renunciatio non iurata. Vt iuramentum non ampliat, sed confirmat. l. si. C. de non nu. pecu. Et hanc sententiam approbat Philipp. Corn. in conf. 23. incip. videtur in hac consulatione. in 2. vol. conf. & in consil. 12. inci. licet diffusè & egregie discutiat in 4. vol. conf. vbi ait, q̃ omnes casus fortuiti, dici possint insoliti, & inopinati, sed secundum magis, & minus. Nam quidam sunt qui facili à quocunque possunt prauideri, quidam qui non, nisi à prudentibus viris, quidam solum à prudētissimis, quidam verò, quos nullus etiam prudentissimus vir facili cogitaret, & inter istos ponit casum belli. Et prædictam sententiam Barto. communem esse. scribit Io. Franc. de Ripa, in tract. de peste. §. de priuileg. contract. causa pest. nu. 83. circa fi. & nu. 99. & Ias. Mandellus in consil. 1. nu. 7. in fin. in suis cõs. Licet multi Doct. contrariam sententiam secuti fuerint, quorũ veriore opinionem esse arbitrat. Alex. de Imo. in d. §. quæsitum. nu. 15. Et Ias. appellat hanc sententiã magis communem. in consilio 107. versicu. nec huic fundamento obstat. in primo vol. conf. sed priorem tanquam communi voto approbatam sequor, quam multos Doc. approbare certum est. And. Barb. in consil. 2. r. nu. 1. cum seq. in 2. vol. conf. Franc. Curt. in addi. ad Alex. in d. §. quæsitum. verb. tu veriore. apostillat. in addi.

Alex. in d. conf. 28. in ver. insolitus. vbi ab ipsis plures auctoritates Doct. adducuntur. Kirchouius. & Suarez.

Mors qualitercunque contingat, dicitur semper casus fortuitus. l. interdũ. §. 1. vbi glo. & doct. ff. de iud. l. licet. C. de pact. l. 2. §. si eo tempore. ff. de administ. rer. ad ciuit. pertinent. Don. a Fin.

Conductor non tenetur de casu fortuito, sed duntaxat de dolo, culpa lata, & leui. l. si vt certo. §. nunc videndum, ibi Bar. & alij. ff. commodat. & tradit Dec. in l. contractus. nu. 33. ff. de reg. iur. & in tantum hoc procedit, quod si conductor suscepisset in se periculum, generaliter cum iuramento, superueniente bello, vel peste, aut alio casu fortuito non teneretur, secundum Bar. Bal. Alber. Ange. Fulg. Alexan. & Ias. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. Alex. conf. 28. vol. 1. & conf. 33. vol. 2. Ioan. Andr. & omnes. in cap. 1. de commodat. & Ripa in repet. in l. si vnquam. nu. 10. C. de reuoc. don. & in tracta. de peste. in tit. de priuilegiis contract. cau. pestis. nu. 83. vbi recitat istam esse communem opinionem, & Ias. quoque in d. §. quæsitum. quia regulariter, vt dicit Ancha. conf. 43. ex causa superueniente receditur à iuramento, à promissione, & aliis legitime celebratis, quasi sub ea conditione contractum sit, si res in eodem statu permanferit, vt habetur in c. quemadmodum. de iureiur. & not. in c. tua super. de his quæ sunt à prælat. & quia fortius glo. & Bar. in d. §. quæsitum. tenuerunt pro cõstanti quod appellatione periculi casus fortuitus non veniat, vt ibidem refert Ias. nu. 30. imò aduerte, quod si conductor ipse suscepisset in se casum fortuitum, aduersamque fortunam, de casu insolito & inconsueto superueniente minimè teneretur, sed de casu solito, secundum Bar. in d. §. quæsitum. Bal. in l. falsus. C. de furt. Anto. in d. c. 1. Ange. conf. 173. Alex. d. conf. 28. & d. conf. 33. seu 31. vol. 2. & Ias. in d. §. quæsitum. nu. 33. cum aliis seq. vbi istam Bar. opinionem sequitur, & plurimum tuetur, & communem dicit Ripa in d. tract. de peste, in rub. de priuilegiis contractuum causa pestis. nu. 97. quamuis veriore asserat contrariam titubanter Alex. d. §. quæsitum. nu. 15. Sed tu sprete opinione Bal. Ang. & sequacium. in d. §. quæsitum. inhæreas totis viribus dictæ opinioni Bart. in consulendo & iudicando tanquam magis communi. Sed vbiunque conductor in se suscepit pacto omne periculum superueniens ex quocunq̃ casu, & specialiter, etiam ex bello, & occasione belli, tunc quippè actum est validum, adeo q̃ mercedis remissio peti non potest. l. si quis fundum. in prin. ff. locat. & notat Bar. in l. si merces. §. vis maior. eo. tit. & Bart. & omnes in d. §. quæsitum. imò si conductor iste suscepisset in se periculũ belli, & guerræ, & omne aliud periculum, tunc huiusmodi verbis generalibus comprehenditur casus pestis, & cuiuslibet aduersitatis, secundum glo. in d. §. quæsitum. communiter ibi approbatam à Legistis, & Canonistis, vt per Ripam. in d. tracta. de peste, in rubric. de priuilegiis contractuum causa pestis. num. 77.

Idem conductor petere minimè posset remissionem mercedis occasione etiam belli superuenientis, vbiunque instrumento fuerit renunciatum per eum omni legum, & iuris auxilio sibi competenti, vt discurret, atque firmat Alber. de Rosa. in l. item quæritur. §. exercitu. ff. locati. Bald. in l. 1. §. ne autem. C. de cadu. tol. Ias. in l. 1. in fi. C. de iur. emphyt. Gozad. consil. 87. prima facie videtur dicendum. sub nu. 13. Capici. decif. 87. in causa magnifici Baronis. nu. 10.

Sed opinio hæc mihi nunquam placuit, atque eam semper periculofam in practica arbitratus sum, imò contra illam extat communis schola omnium Scribentium, quod renunciatio omni iuris, & legum auxilio, etiam cum iuramento confirmata, secundum ipsam communem sententiam, impedimento non est, quo minus renuntians absolutionem à iuramento petere possit, & consequenter contra renuntiationem venire. ita Corn. conf. 293. in hac consulatione videtur prima facie. num. 7. & 9. vol. 4. & Parisi. conf. 95. est ferè triennium. num. 39. vol. 3.

Et ratio assignari posset isthæc, siquidem renunciatio in contractu facta, si graue, vel grauissimum quippè renuntianti afferret detrimentum nullius momenti foret, secundum communem opinionem Bar. n. l. si. idem quæsitum. ff. de condit. indeb. Anto. Butr. Abb. & aliorum omnium concorditer in cap. cum contingat de iureiur. Soci. conf. 163. vol. 2. Corn. conf. 11. vol. 2. conf. 124. & conf. 224. vol. 3. Alex. conf. 81. vol. 5. Parisi. conf. 75. nu. 33. vol. 3. Curt. iun. conf. 141. Dec. conf. 180. & seq. & Gramma. conf. ciuili 195. in causa præsentationis instrumenti. Viuius opin. 129.

Casus fortuitus est solum, quando à persona domestica fit, vt est communis opin. Chæria. communi. opin. vers. furtum. Bonac.

Com. V. l. Opin.

Casus fortuitus appellatur quandoque iniuria iudicis. Bal. in l. pignus. C. de pign. act. pro quo vide quæ not. doct. in apo. stil. ad Bart. in l. exceptione. post num. 4. ff. de fideiuss. & dic. allegans casum fortuitum, illum probare debet. l. 2. C. de naufrag. lib. 1. r. Alexan. in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis caut. Spec. in titu. de pignoribus. in princ. Alexan. consil. 54. libr. 2. de eo autem qui renuntiat, & suscipit in se omnem casum fortuitum, vide Ias. consil. 107. libr. 1. Grat. consil. 94. libr. 2. & practiam probandi casum, vide per Bart. d. l. 2. C. de naufrag. lib. 1. r. Bellac.

Pestis connumeratur inter casus fortuitos. Bal. & Sali. in l. quæ fortuitis. C. de pign. actio. Fran. de Ripa in tract. de pe. pte. 2. nu. 47. Vezin.

Conductio ad longum tempus quando interdicitur, aut seruari debeat, deque ad longum tempus conductore, vel rem propriam conducente: & an & quando conductori pensio adaugeatur.

CAPVT VII.

Conductio ad longum tempus dicitur alienatio, atque ideo quando & ubi alienatio interdicitur, & illa prohibita censetur. commune aio ex Ang. post Fab. in §. adeo. in fin. nume. 1. instit. de loc. Alex. consil. 15. libr. 4. Boer. decis. 233. Did. a Couar. lib. 2. resol. c. 16. Plote. consil. 108. nu. 59. libr. 1. consil. crim. Quin & emphyteusi confertur, atque æquiparatur. vt commune profiteor ex Ias. in l. naturaliter. nu. 15. ff. de acq. pos. Fel. consil. 12. & iis quos copiose laudat inclytus Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 66. C. de bon. mat. E. Suarez. & Do. a Fin.

Conductio ad longum tempus à maiorus, (vt fandi mos est,) successore nō necessario seruari debet. commune effatum pono ex Ias. consil. 29. & consil. 94. libr. 1. Curt. de feud. quæstio. 14. ad medium. Anto. Gomez. in l. 40. Tauri. num. 84. Ario Pinello in l. 1. parte 3. nume. 65. C. de bon. matern. E. Suarez. & Do. a Fin.

Conductor ad longum tempus tributis, ac rerum oneribus est obnoxius, vt commu. asseuero ex Alexan. consil. 1. num. 10. & 12. libr. 4. Sylu. consil. 47. nu. 4. Parpal. in l. placet. nu. 48. C. de sacrosan. eccles. Arius Pinel. ubi supra, vt & quiuis alius conductor, qui rei fructus percipit, vt inferius obseruatur. E. Suarez.

Conductor ad longum tempus ab emptore non obligatur, vt commune renuncio ex Alexan. in l. si filio. §. si vir. ff. solu. matrim. & Ario Pinello non de nihilo dissentienti in l. 1. par. 3. num. 68. vers. infertur §. C. de bon. matern. E. Suarez. & Do. a Fin.

Conductor ad longum tempus postquam rem sterilem ad culturam redegit, & meliorauit, potest petere se à domino in emphyteusim inuestiri, secundum communem per Bursat. consil. 23. nu. 8. libr. 1. ubi id dicit procedere multis concurrentibus videlicet, vt si res sterilis locata, meliorata propriis expensis, conductoris, & ea ad culturam redacta, q̃ melior conditio tēpore locationis non fuisset reperta, & qui conductor remittat omnia melioramenta, & quod in locatione adsit pactum, vt post meliorationem debeat dare in emphyteusim perpetuam, licet aliqui contrarium teneant ibi alleg. quos vide, & concl. prædictam, declara, vt latius per Bursat. d. consil. num. 9. Bellac.

Conductor ad longum tempus is est, qui vel ad tempus decem annorum, vel longius conducit, vt commune asseuero ex Alex. consil. 17. libr. 4. Ias. consil. 24. & 94. libr. 1. Dec. consil. 292. nu. 1. Soci. Nep. consil. 66. nu. 5. libr. 2. Paris. consil. 98. libr. 4. Et qui ad nouem annos ita conducit vt postea denuò noua alia incipiat conductio ad tantum temporis, quod excedat decennij spatium, si cum superiori coniungatur, & qui vel ad suam, vel ad locantis vitam conducit, & denique qui quoad ipse vel locator voluerit, rem conducit, vt communia copiose attestatur Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 63. C. de bon. mater. Habet autem huiusmodi conductor vtile dominium, & in rem actiōnem, vt frequenter placitum enunciare ausim ex Aret. consil. 55. Felin. consil. 25. Ias. in l. naturaliter. num. 15. ff. de acq. poss. & in l. 1. nu. 34. & in l. 2. nu. 39. & in l. ult. num. 2. C. de iure emphyt. E. Suarez.

Conductio rei suæ non valet. commune asserit idem Ripa in l. id. nu. 32. Do. a Fin.

Conducens rem suam vt suam, non perdit dominium.

De Feudalibus, &

Ripa in dict. l. si aliquam rem. numero 26. & 29. Vezinus. & Do. a Fin.

Conducens scienter rem propriam ab alio quasi non propriam, non perdit dominium. Alex. in l. si aliquam. nu. 10. ff. de acq. poss. com. dicit. & ibi Rip. nu. 16. & num. 18. secus tamen si ignorat rem esse propriam, quia tunc nec dominium, nec possessionem perdit. Cagno. in l. neque pignus. nu. 8. ff. de reg. iur. com. dicit. Do. a Fin.

Conducens rem propriam ab alio, tanquam rem illius perdit possessionem. Rip. tenet communem in l. si aliquam rem. nu. 19. ff. de acq. pos. & acquiritur locatori: vt ibidem ipse Rip. pariter communem ait. nu. 22. Villalob. & Do. a Fin.

Conducens rem suam propriam ignoranter, non perdit dominium, neque possessionem: potestque obici, ac referri per eum locatori exceptio, seu quæstio dominij, & sic remedium. l. conductores. C. locati. & l. non ab re. C. vnde vi. non habet locum contra conductorem, qui rem propriam conduxit, secundum gl. in d. l. non ab re. in ver. cedere. in fi. Curt. sen. post alios congestos per eum consil. 70. nu. 2. & 7. ubi ita consuluit, atque firmavit istam opinionem veriore, communemque apparere, idemque sentiunt Deci. in l. neque pignus. num. 4. ff. de reg. iur. & ibi in add. super litera A. & ibi Cagno. sub nu. 8. idem quoque respondit Riminal. consil. 94. nu. 16. vol. 1. Ioan. Ant. de Nigris in capitulis regni in cap. 6. sub ditorum nostro. sub nu. 41. quia conductio & locatio ista est nulla, secundum omnes, præsertimque Ripam nu. 15. 16. 18. Alex. nu. 10. in l. si aliquam rem. ff. de acquirenda possessione. deficitque consensus, qui locationis contractum perficit. F. Viuius opi. 134. Villalob. & Charian.

Conductori pensio, mercesve tum demum augetur. cum & eius luerum est ingens, id nec ipsius diligentiz atque industria, nec fructuum iudicationi, sed illorum quantitati casu quodam prouenienti acceptum referri debet, vt commune fantur. Soc. iun. consil. 68. nu. 6. & in lib. 2. Ant. Gomez. de contract. c. 3. nu. 19. Arius Pinel. meritò cum nonnullis à tota hac opinione dissentiens in l. 2. par. 1. c. 3. nu. 34. & seq. C. de rescin. vendit. E. Suarez.

Conductores gabellarum, dohanarum, molendini, ac aliarum rerum similium cogi non possunt ad soluendum maiorem pensionem propter vbertatem, & augmentum fructuum, quam fuerint tempore conductionis, & celebrati contractus, quod quippe procedit, quando vbertas contingeret ob diligentiam coloni, vel conductoris, vel propter eius bonitatem. secus si casu fortuito, vel inopinato, tunc si conductor conduxit molendinum, & alia molendina ei vicina in totum, vel in partem post conductionem istam essent destructa ob violentiam aquarum, ita quod conductor iste ob istum inopinatum casum lucratus sit multo plus, augebitur pensio illius rei conductæ, ita voluit glo. Bart. num. 2. & 8. Floria. & Alex. in add. in l. si merces. §. vis maior. ff. loca. Inn. Ioan. And. But. & Imo. in c. propter sterilitatem. de locat. & alij quam plures relati per Bertachi. in tracta. de gabellis. in 19. quæst. 2. part. & istorum opinionem sequitur quoque consulendo Socin. iun. & dicit communem consil. 68. num. 6. & 10. volum. 2. F. Viui. opin. 132.

Colonis quid incumbat, & quis stare colono teneatur vel non: & num ab eis inuecta in fundum rusticum, sint domino tacite obligata.

CAPVT VIII.

Colonus qui promisit terras laborare arbitrio boni viri: si demum hoc vertatur in dubium, tenebitur probare se laborasse. & hoc quia ita promisit laborari. Alexan. consil. 129. nu. 3. in 2. volum. Vezinus.

Successor singularis colono stare non teneatur. l. emptorem. C. locati.

Fallit in 5. casib. quos not. Soc. reg. 287.

Ampliatur in 3. casibus & limitatur in 11. à Petr. Duen. regul. 240.

Fallit vt not. Franc. Turza. concl. 48. Do. a Fin.

Colono partiario, an emptor seu singularis successor stare teneatur, & dic, vt per Ofsac. decisio. 82. numero quinto. ubi dicit, colonum partiarium haberi loco socij, & ideo expelli non posse à singulari successore, vt dict. decisio. colum. fina. ubi allegando Gagno. in l. prima. numero 221. C. de pact. inter empt. distinguit, aut agitur de fructibus breui

breui tempore colligendis, & tunc stare debeat, aut de fructibus futurorum annorum: & tunc secus, per rationes ibi alleg. Quibus adde pro concl. prædictæ complemento Deci. cōf. 78. col. 2. nu. 4. Alex. cōf. 118. col. pen. nu. 18. libr. 5. vbi distinguit inter emptorem proprietatis fundi, q̄ ille non teneatur stare colono, & simplicem conductorem, secus in conductore ad longum tempus, quia emptor fundi tenetur stare colono, qui conduxisset ad longum tempus per rationes ibi alleg. Quid in emptore fructuum? dic q̄ non habet ius in fundo, & singularis successor qui succedit in plenum ius, non tenetur stare colono secus si non in plenum ius, teste Alex. in d. cōf. & in l. si filiusfamil. §. si vir. vbi Bart. ff. sol. mat. de quo etiam Abb. in c. querelam. ne prælat. vic. suās. Ias. in l. diuortio. col. 7. ff. sol. mat. doct. ad Bar. in l. emptorem. C. loc. Accedit, quod successor singularis succedens in plenum ius non tenetur stare colono, secundum Guid. Pap. q. 480. 3. fall. Rol. cōf. 49. nu. 2. & 6. lib. 2. vbi loquitur in casu diuerso in singulari. successore necessario, in quem quis cogitur dominium transferre: q̄ teneatur stare locationi prædecessoris, & Rolan. cōf. 62. nu. 10. num. 40. eodem libr. 2. vbi ponit fall. ad reg. de quo vide quæ scribit Nat. cōf. 426. Cap. Tol. quæst. 420. Roma. cōf. 22. num. 4. doct. ad Dyn. in cap. is qui in ius. post num. 5. de reg. iur. lib. 6. Gozad. cōf. 24. cōf. 100. col. fin. Rolan. cōf. 9. num. 4. 13. 36. lib. 1. Olasc. decis. 156. à prin. vsque ad nu. 9. & post nu. 14. vbi declarat quomodo procedat conclu. q̄ singularis successor teneatur stare locationi cum hypotheca factæ, vide per eum ibi. Bellac.

Dans terram colendam ad tertium vel ad quartum, & pro certa quota fructuum, debet ille talis habere suam quotam conuentam nullis deductis expensis factis in cultura terræ, & nec colonus aliquod semen, aut alias expensas deducere poterit: sed ex omnibus fructibus collectis, illud tertium aut quartum exolui debet absque alia deductione, nisi pactum aliud conuentum fuisset. cap. tua nobis. de decim. & ibi Innoc. & Panor. in 3. notab. & Ias. in l. fructus. num. 13. ff. solu. matri. Bellac.

Lex, si coloni. C. de agri. & cens. libr. 11. locum habet non solum in rebus animatis, verum etiam in rebus inanimatis. Magis communem dicit Maranta in 4. part. Specu. num. 38. I. Fich.

Inuecta & illata per colonum in prædium rusticum, non sunt ipso iure citè obligata, nisi dominus prædij sciat res eas inductas. l. certi iuris. C. loca. l. item quia. ff. de pact. fructus autem qui proueniunt ex eo prædij rustico remanent tacitè obligati domino illius prædij rustici. l. in prædiis. ff. in quibus caus. pign. vel hypoth. Ias. in d. l. item quia. num. 15. & quamuis fructus iam collecti sint, si tamen adhuc sint intra fundum, poterit dominus eos fructus extantes retinere, & prohibere, ne colonus exportet quin prius sibi solum sit. Bald. in l. ædem. C. locati. fructus verò naturales non sunt tacitè hypothecati. Ias. in d. l. item. Item not. quod talia inuecta possunt pro alio debito retineri. tex. singu. secundum Alexan. l. solum. §. solum. ff. de pignor. actio. Ias. in d. l. item quia. Bellac.

Coloni res illatas in fundum rusticum dominus habet tacitè obligatas. §. item Seruiana. instit. de actio. & licet tex. loquatur simpliciter, & aliter non aperiat de quibus colonis intelligatur, cum plures colonorum species reperiantur, nihilominus habet locum in colono nummis colente, vel colono præstante aliquam quantitatem frumenti, ac olei, vel in colono partiaro partiente illud, quod conuentum esse, seu diuidente fructus fundi cum domino. & sic dominus omnium istorum colonorum res inuectas in fundo hypothecatas habere censetur, secundum glo. Fabrum, Areti. Ias. num. 11. cum aliis sequentibus, Gomefium. num. 9. & seq. & Bellonum. num. 15. & seq. in d. §. item Seruiana. vbi ostendunt istam opinionem communem esse, & cum ea sentiunt quoque Alexan. cōf. 32. vol. 1. Soci. in tract. fallentiarum in regu. 192. in fin. Bal. & Saly. in l. certi iuris. C. locati, & Floria. in l. 2. ff. eod. titu. hocq̄ ampliat, vt coloni, seu inquilini res inuectæ non modo obligatæ tacitè sint, ac appareant pro pensione fundi, ac domus conductæ, sed pro deterioratione, aut eius refectione etiam, vt voluerunt Barto. in l. solum. §. solum. in fin. ff. de pign. actio. Areti. Ias. cum aliis signatis per eum. num. 22. Gomefius. num. 13. & seq. Bellon. nu. 20. in d. §. item Seruiana. vbi ponit hanc communem sententiam esse, & sequitur pariter Negusantius in tracta. de pignoribus. in 2. parte, membro 4. sub nu. 128. & seq. ampliat, similiter secundo loco, vt procedat non solum. vbi quæque locatio ipsa facta esset pro mercede debita in pecunia numerata, verum, si facta etiam foret pro pensione debita in certa specie, & per cōsequens impropria secundum

glo. & Aret. in d. §. item Seruiana. Cin. Bald. q. 3. & Saly. in d. l. certi iuris, & Negusanti. cum reliquis citatis per eum in d. 4. membro 2. partis, sub num. 138. vbi dicit istam opinionem magis communem, magisque veram esse. Hæc verò regula ita ampliata limitatur primum, vt de plano procedat, quotiescunque in fundo, seu domo sunt inuectæ res ipsorum colonorum, sed si illatæ appareant res alienæ ibi per ipsum conductorem non videntur tacitæ hypothecatæ pro pensione, etiam si res essent alienæ, quæ præsentæ, & tacente domino inueherentur, secundum Iac. de Aren. Cyn. Bal. q. 7. Saly. & ceteros in d. l. certi iuris. Gomefium, in d. §. item Seruiana. num. 24. Bellonum. nu. 30. vbi Ias. nu. 53. cum aliis Doct. præcitatis fatentur istam esse communem opinionem. Contrariam verò partem, videlicet, quod per solam scientiam, patientiamque domini sine dolo, inducatur tacita obligatio in re inuecta firmauer. gl. ff. in d. l. certi iuris. Bar. in l. quæ dotis. ff. soluto matr. & in l. 1. ff. de pignor. Ias. cum ceteris accumulatis per eum in d. §. item Seruiana. num. 53. & Negusan. in d. 4. membro 2. par. num. 152. vbi dicit hanc esse veriore, communiorēq̄ sententiā, sed tutius esset iudicio meo in actu practico transire cum prima opinione Iac. de Aren. & sequacium, tanquam æqua & indubitata. Limitatur secundò etiam, vt procedat regula præmissa, in prædiis vrbis. nam res illatæ in villam indistinctè censentur tacitè obligari absque alia scientia domini prædij, ceterum inuectæ in prædium rusticum nō intelliguntur tacitè hypothecatæ, nisi ita demum, si dominus sciat: ideo in prædiis ipsis vrbis inducitur hypotheca absque scientia domini domus, secus autem in rebus rusticis, vt not. glo. & omnes in d. §. item Seruiana, vbi Bellonus recitat istam esse communem opinionem. nu. 26. & Negusan. in d. 4. membro 2. par. nu. 145. Limitatur postremò, vt instrumenta, chirographa, ac nomina debitorum illata in domum conductam, non videantur aliquo modo tacitè obligata pro pensione, secundum Ray. Cyn. & Saly. q. 3. in d. l. certi iuris, Fabrum, Areti. Nicol. de Neapol. Ias. num. 41. & Bellonum sub num. 30. in d. §. item Seruiana, vbi refert istam esse communem opinionem, ac eidem inhæret quoque Negusantius, in d. 4. membro 2. par. sub nu. 153. & Ursillus in addit. ad Afflic. decis. 184. num. 3. & seq. in aliis verò multis casibus regulam prædictam limitat. & ampliat Negusan. in d. 4. memb. 2. par. à num. 128. vsque ad num. 155. F. Viuius opin. 121.

Coloni in fundo suo manebunt, nec transibunt ad alios. l. vnica. C. de colo.

Fallit in 4. casibus, vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. parte. lib. 19. ff. c. 14 fol. 854. reg. 2. Don à fina.

Coloni fugitiui reuocandi sunt ad sua prædia. l. 6. C. de agri. & cens. libro 11.

Fallit in quinque casibus, vt per Vigel. in §. anno. vbi sup. reg. 3. Idem.

Colonis aduersus dominum denegatur actio. l. 2. C. in quib. causis colon.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. vbi supra reg. 10. Idem.

Colonorum filij eiusdem sunt conditionis cuius sunt parentes. l. 13. C. de agri. & cens.

Fallit vt per Vigel. vbi supra. reg. 14. Idem.

Colono propter sterilitatem an, & quatenus pensio sit remittenda.

C A P. I X.

Troque iure cautum est, colonis pensionē locationis remittendam esse propter sterilitatem absque culpa ipsorum contingentem. c. propter sterilitatem. de locat. l. licet. C. eod. ti. Sed dubium est quādo dicatur talis sterilitas contingere, vt remissio pensionis fieri debeat? Respon. doct. in hac quæstione varij varia locuti sunt. Quidam enim existimant id iudicandū iuxta vulgi opinionem sententiam tenet glo. d. l. licet. vbi Sal. asserit eam esse commun. Et firmat Bart. in l. si vno. ff. loca. Alex. cōf. 3. lib. 1. & cōf. 107. lib. 3. nu. 18. Alij verò censuerunt id iudicis relinquendum esse arbitrio, cuius sententiæ authores sunt Bald. l. 1. C. si aduer. ven. pig. Barb. d. c. propter sterilitatem. Quod arbitrium tamen iudicis ex vulg. opinione, aliisque opin. a doct. nostris traditis iustificari & instrui oportet, nisi enim iudici constiterit de damno, quod passus est colonus, commodè arbitrari non poterit.

Alij verò existimarunt, sterilitatem contingere, vt faciendā sit remissio pro rata, eo casu, quando colonus non collegit tantum fructuum, qui deductis expensis valeant dimidiam pensionis

sionis partem, itaque requiritur deceptionem ultra dimidiam, habita ratione pensionis conuentæ, ipsius temporis, & fundi sterilitate. Huius sententiæ auctores sunt Ioan. And. Pan. num. 12. & alij d. c. propter. Ant. de Butr. ibi. Alexan. confil. 307. num. 18. volum. 3. confil. 112. confil. 3. volum. 1. Eandem firmat Barto. dic. l. licet. Paul. de Cast. l. ex conducto. §. si vis. ff. locat. Rip. in tract. de peste. part. 2. num. 25. Et eam dicit esse communem. Aretin. confil. 52. col. 2. Lud. Gozad. confil. 74. col. 1. Idem censuerunt esse quando colonus non collegit dimidiam partem fructuum, qui ex fundo coniuncto colligi solent. glo. l. si vno. in princ. ff. locat. Bald. d. l. licet. Anto. de Butr. & Imo. num. 15. d. c. propter. Alexan. d. confil. 3. & d. confil. 107. num. 19. Paris. d. confil. 38. quam etiam communiter probatam esse sententiam firmat Ruinus confil. 81. & confil. 87. libr. 1. Et hæc doctrinæ veræ & tutissimæ sunt, reiectis his, quæ tradit Barto. in l. si merces. §. vis maior. ff. locati. Michael Grassus.

Coloni, si tanta fuerit sterilitas ut deductis expensis ac sumptibus nihil reportarint, totius pensionis remissionem reportant. secundum Host. Ioan. Andr. Anto. & Imo. in cap. propter. de locato. Alias si ultra sumptus factos dimidium vel amplius dimidio eius quod reportare soliti sunt, collegerint, non censetur sterilitas, nec fit mercedis remissio. Sin autem minus dimidio collegerint, tunc pro rata fiet remissio, & recte tenet ibid. Imo. contra Hostien. Ioan. Andr. & D. Anto. Bened. ibidem l. illud. §. minus. ff. de tribut. act. & ita communiter teneri refert Benedictus Capra, regu. 88. nume. 49. & sequen.

Sterilitas ad remittendam pensionem idonea tum demum existimatur, cum semine ipso & expensis deductis, tanta fructuum penuria est, ut si conductor locatorem absoluat, damnum ultra iustæ mercedis dimidium facturum sit. id enim magis commune affirmant Aretin. confil. 52. num. 2. Socin. nep. confil. 68. nu. 8. libr. 2. Grat. confil. 161. num. 3. lib. 5. & hanc eandem in rem videto quæ superius obseruo. ver. conductor. E. Suarez.

Sterilitas sicuti pensionis remissionem, modo infra dimidium eius quod percipi solet, accidat, colonis tribuit, ita vicissim vbertas magna ultra dimidium eius quod percipi consuevit, locatori augmentum pensionis tribuit, prout voluit Ioan. Andr. cap. propter. de loca. iuxta not. in l. 1. C. de fund. reip. l. fin. C. de omni agro deser. lib. 11. & in l. si merces. §. vis maior. ff. loc. & ibi Barto. quam communiter reliquos doct. excepto Cyn. qui contrarium tenuit in l. legem. C. loca. sequi refert Bened. Cap. regu. 88. nume. 57. & sequen. & bene. cum contrariorum eadem sit ratio & disciplina, iuxta l. etsi contra. ff. de vulg. & pupil. vnde si impetu aquarum omnia molendina fluminis, vnico excepto destruantur, cuius occasione conductor ultra dimidium eius quod consueuerat lucratus sit, fieret mercedis augmentum pro rata, secundum Imo. d. cap. propter. Bened. Cap.

Remissio pensionis vel mercedis, licet colonis regulariter ob sterilitatem & alios casus fortuitos concedi soleat, de quibus in lex conducto. §. 1. ff. locati. cap. propter. eod. titu. sterilitas tamen ex communi vsu loquendi agricolarum, & opinione vulgi metienda est. arg. l. 1. ff. de flum. l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fund. instr. cap. ex literis. de sponsa. Vnde si dicant optimas messes & vindemias habemus, annus fertilis, sin dicant, nihil valent messes, nec vindemia, operas omnes perdidimus, vix semen recolligetur, annus sterilis reputabitur. quæ opin. Goffredo & communiter Docto. placuisse videtur, secundum Ioan. Andr. d. cap. propter. ut refert Bened. Capr. regu. 88. num. 89. Qui num. 2. ibidem dicit opinionem eorum qui sterilitatem ex eo metiuntur, quod ne semen quidem recolligatur, communiter reprobam esse, quod fructus etiam ex pratis, vineis, oliuetis & aliis qui non feruntur capiantur. Ut autem remissio pensionis fiat in totum, oportet casum, vel sterilitatem esse tantam, quod illo anno deductis impensis & sumptibus nihil fuerit recollectum, secundum Host. Ioan. Andr. D. Anto. & Imo. in d. cap. propter. arg. l. illud. §. minus. ff. de tributo. & id ita communiter teneri refert ibid. nu. 49. Bened. Alias si deductis sumptibus dimidium eius quod percipere consuevit collegit, nihil remittitur, nec nec reputatur sterilitas. Sin minus dimidio collegerit, tunc pro rata fiet remissio, ut recte tenet Imo. d. c. propter. contra Host. Ioan. Andr. & D. Ant. Bened. Cap.

Sterilitas, exiguïtas, vel damnum intolerabile, per quod concedatur mercedis atque pensionis remissio: stabitur opinionioni vulgi, secundum glo. l. si vno. in princ. ff. loc. & l. licet. C. eo. tit. cui inhaeret Card. & Ant. c. propter sterilitatem. de loca. asserens istam esse com. opin. & idem ibi fatetur Barb. nu. 24. scri-

bens sententiam Bart. contrariam, in l. si merces. §. vis maior. ff. loca. nume. 4. communiter ab omnibus reprobari, licet ipse concludat, ut hoc iudicis arbitrio relinquendum, seu definendum sit, & cum eo casu eueniente semper in consulendo, iudicandoque; tanquam tutè, atque recte agens concurrerem. F. Viuius lib. 2. opin. 276.

Colonus, seu conductor, qui agit ad remissionem mercedis debet probare sterilitatem, alias succumbere debet, teste Rolan. confil. 86. nume. 4. num. 6. libr. 3. vbi quod conductor non fit remissio, quando annis præteritis redditus fuerunt vberes, ex quibus commodum consecutus fuit, quod procedit etiam in prælatis ecclesiarum allegantibus sterilitatem, & incursum hostium, casus autem in quibus fieri non debeat remissio, vide d. confil. num. 8. num. 9. & seq. vsque in fin. vbi plura, quibus adde Capic. decisio. 87. colum. penul. & decisio. seq. Catel. ver. conductor. colum. 3. quod autem conductori competat actio ex conductione per quam locatorem cogat ita facere: ut uti frui liceat re locata. not. Roma. confil. 178. vbi quid, quando conductor re locata facto locatoris iniusto impeditur, ad quid agat? & quid vbi impeditur uti facto tertij? & ibi quando sit locus remissioni mercedis? de qua etiam per Bos. titu. de remiss. mercedis. num. 40. Bellac.

Sterilitas vnus anni in locationibus prædiorum rusticorum compensanda venit cum vbertate præcedentis vel sequentis anni, etiam mediati siue interpellati, iuxta veriorum & commu. doct. opin. ut voluit Hostien. in sum. sua. tit. de loca. §. quæ actiones. ver. fit autem. & Imol. cap. propter. eod. titu. quod verum esse, & communiter teneri refert Bened. Capra regu. 88. num. 52. Modo annus sterilitatis & annus vbertatis sub vna ac eadem locatione contineantur, secus autem si sub diuersis locationibus etiam de eadem re, ac inter easdem personas factis, sicut vult Bald. l. licet. C. loc. & Imol. d. cap. propter. quia ex quo locationes sunt separatæ vel diuersæ de vna ad aliam, vel de vnus anno ad alterius annum argumentari, aut inferri non licet. arg. l. si. ff. de calum. l. Papin. exuli. ff. de min. voluit. Imo. in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. Bened. Capr.

De conductitiis operariis, & agrorum laboratoribus.

C A P. X.

Censari possunt operarij, Fabri, ac alij laborantes nomine alieno, ut est com. opin. de qua Plotus in l. si quando.

Fallit in vndecim casibus, ut ibi per eum. num. 780. vsque ad numerum 792. C. vnde vi. Bonac.

Laborantes conducti in prædio, de quo erat controuersia, ad laborandum, ignorantes controuersiam, non debent puniri quasi turbatores. glo. cum Bar. in lin. rem. in §. tignum. ff. de rei vend. & D. Pet. de Anch. in sua repetitione. c. canonum. extra. de constit. in 14. q. principali, in verb. quero de illa questione, in qua consuluit Bal. not. doct. in l. non ideo minus. C. de accusat. Balb. decis. 91.

Laboratores conducti ad laborandum agrum litigiosum si fieret eis protestatio ne agrum colerent, tenentur ad damnum, & ad pœnam. Dec. in l. velle. nu. 3. communem dicit. ff. de reg. iur. B. Villalob.

Laboratores conducti quando non excusentur? Vide quæ habentur in lin. rem. §. tignum. ff. de rei vend. Alex. confil. 36. num. 3. libr. 1. Quibus adde quod si incidunt tigna in meo nemore de mandato alterius, non incidunt in pœnam statuti de turbata possessione, teste Rolan. qui & communem dicit confil. 54. nu. 6. libr. 1. Quæ conclusio limitatur non procedere quando apparere posset ex aliqua præsumptione ipsos sciuisse me habere ius in illo nemore. Alexan. d. confil. 36. & confil. 79. libr. 3.

De laboratoribus autem vide quæ ponit Dec. in l. velle non creditur. nu. 8. ff. de regu. iur. Moronus de fide, treuga, & pace. quæstio. 162. num. 8.

Limita quando scirent alium habere ius in re, & absque eius mandato, vel iussu quid in ea faciunt, quia non excusantur à dolo, ut est communis opinio, de qua D. Rol. a Valle in confil. 54. nume. 2. in 1. volum. vide Corne. confil. 119. in 3. volum. Et isti laboratores habent actionem iniuriarum contra dominum, qui eos immisit in fundum alienum verè, & tenetur dominus offerre se liti pro illis accusatis. Rim. in confil. 576. Bonac.

Laborantes secantes ligna in nemore alieno, de mandato alterius, à pœna excusantur, ita vult glo. expressè in verb. descendit. l. in rem actio. §. tigmaum & ibi Bar. & ibi bona additio ex Bologneta. ff. de rei vend. Alexan. de Imo. in l. de pupillo. §. nunciationem. nu. i. ff. de noui ope. nun. Et hanc gl. communiter approbari scribit consulendo Bart. Soci. conf. 54. nu. 23. in 4. vol. Quam doctrinam latius prosequitur Rol. a Valle, in conf. 54. nu. 6. cum seq. in 1. tom. addens post Bart. Socin. in d. conf. 54. quando protestatio seu denuntiatio re integra, & sic ante actum facta fuisset, item si non apparet, an protestatio fuisset facta ante vel post, quid iuris in eo casu sit statuendum. Kirchouius.

An si conduco operas alicuius, debeat eas mihi præstare suo victu? dic q. sic. & ita communiter tenent doct. vt refert

Alex. in l. si non sortem. §. libertus. ff. de cond. indeb. per l. suo victu. ff. de ope lib. licet glo. tenuerint contrarium & malè secundum Bal. ibi in l. quoniam liberi. in gl. fi. C. de testi. de quo vide doct. in d. §. libertus. Quid autem si conduco famulum vel operas alicuius, an possim eum alteri concedere seu delegare eo inuito. vide Bar. & Alex. in d. §. libertus. vbi etiam Ias. Quid si promitto famulo solummodo alimenta an possim eo discedente sibi auferre vestes? Dic quod non auctoritate propria. l. extat ff. quod me. causa. quod limita, per l. Prætor ait. §. si debitorum. ff. de his que in fraud. cred. Quod autem vestes debeant tunc reddi: vide Bar. & Alex. in l. si vero. §. seruus. ff. solu. mat. Bald. in auth. habita. C. ne fil. pro patre. Lancel. Dec. in l. Seio. ff. de ann. leg. al. l. id vestimentum. ff. de peculio. & ibi hoc vult Bal. Vezinus.

LOCI QVINTI FINIS.

SYNTAGMATIS

COMMVNIVM OPINIONVM SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

In locos communes per titulos & capita distinctos,

De possessione, & vniuerso acquirendarum rerum dominio.

LOCVS SEXTVS.

DE ACQVIRENDA VEL AMITTENDA possessione.

TITVLVS PRIMVS.

Quotuplex sit possessio; de quæ ciuili & naturali possessione; & quibus & quot modis possessio acquiratur, retineatur, vel amittatur.

CAPVT I.

Possessio an vnam speciem habeat, an potius plures, magna scriptionum discordia est, vt memoria prodidit Bal. in cap. ceterum. ad fin. de iudi. Certum tamē est eam disceptionem verborum tenuis consistere: quia vtriusque sectæ authores distincta vtriusque possessionis effecta agnoscant ac probent: vt eleganter animaduertit Alc. l. i. num. 22. ff. de acqui. poss. sensit Butr. relatus à Sal. in l. licet. nu. 9. in fin. C. eo. Certum deinde quoque est longè receptius ac frequentius interpretum dogma esse, vt duas possessionis species constituamus, quarum, altera naturalis, altera verò ciuilis sit: quemadmodum constat ex Alb. Pau. Alex. num. 13. & 53. Aret. nu. 18. Ias. nu. 53. Crot. nu. 29. Aemil. Ferret. d. l. i. ff. de acqu. poss. Dyn. in regula sine possessione. de reg. iur. li. 6. asserit tutius ac receptius Sal. in d. l. licet. nu. 9. ad fi. C. de acqu. poss. & qui id accuratè tutatur Rub. nu. 29. Berenga. nu. 68. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. Ant. Gomez. in l. 15. Taur. nu. 19. Rebuff. in 3. Tom. ad leg. Gallic. tit. de mat. posses. in prin. Confirmatur autem in primis hæc opinio ex multis iuris locis, in quibus non frustra vel coniunctim, vel distinctim naturalis & ciuilis possessionis mentio fit. Confirmatur deinde ex aliis iuris auctoritatibus, vbi naturalis possessio pro corporea ponitur: & e contrario, quasi illa vt species à iusta, ac legitima possessione differat. Tertio ex aliis possessio personis iuris incapacibus adscribitur, & iis in casib. cōceditur, in quibus titulus improbat. quarto ex aliis legum constitutionibus in quib. is possidere negatur, qui alibi possidere naturaliter dicitur, vt de depositi custode, de colono, de commodati susceptore, nusquam non videre licet. qui autem solos iu-

ris effectus hic atq; illic hocce discrimen cōstituere vociferantur, non admodum certè animaduertere videntur id duntaxat accommodari posse iustæ possidendi causæ bonæ vel malæ fidei, personæ iuris capaci vel secus, nō vero & referri posse ad solam animi retentionem. Si quis tamen in contraria profectos nosse, ac percurrere velit, adeat Cuman. num. 10. Ias. nu. 54. Soc. Rip. nu. 27. & nu. 14. Zas. nu. 15. atq; Alc. d. l. i. ff. de acqu. poss. Cum. rursus in l. sed si nolit. ff. eo. ti. Zas. in l. 2. ver. deiecit. ff. de orig. iur. Coras. d. §. nihil. com. nu. 14. Francif. Conna. libr. 3. cap. 10. nos ea de re si se obtulerit occasio & copiosius, & forsan vtilius. E. Suar.

Possessio est duplex, ciuilis, & naturalis. Ant. Nic. in concor. glo. concor. 69. & Cora. l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 6. ff. de acqu. poss. com. dicunt, & Rip. in l. i. ff. de acqu. poss. num. 28. B. Villal. & Vezinus.

Possessio ciuilis est ius insistendi rei non prohibita possideri aptum producere ciuiles effectus. Curt. iun. consil. 127. num. 2. commu. dicit. & Coua. in repet. reg. possessor. de regu. iur. lib. 6. par. 2. num. 3. ex Bar. in d. l. i. de acqui. poss. Villalob. & Vezinus.

Possessio ciuilis est quæ causat præscriptionem. idem ibi nu. 105. com. dicit ex Pan. in c. vigilantia. de præscrip. B. Villal.

Habens ciuilem possessionem, potest naturalem per vim & propria auctoritate, quando licuerit occupare. est com. opin. in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. de acqu. poss. sec. Soc. in conf. 122. in causa dominæ Iacobæ. ver. respondeo dupliciter. vol. 1. M. Charia.

Ciuilis possessio, quæ solius legis ministerio, citra hominis factum acquiritur, non parit interdictum recuperandæ: secund. Bal. in auth. defuncto. quæst. 3. C. ad Treb. Est comm. opin. sec. Ias. in l. si sorori. C. de iur. del. & Rip. in rub. de caus. posses. & propria. Idem.

Possessio ciuilis potest acquiri à principio sine naturali. Ias. in l. clam possidere. §. qui nundinas. nu. 37. ff. de acqu. poss. magis communem dicit. Villal. & Vezin.

Possessio etiam acquiritur per traditionem scripturæ dominij antiqui rei venditæ, non tamen per contractum venditionis, vel translationis, quæ de nouo conficitur. Anto. in d. l. Tau. num. 57. commun. dicit ex Petr. Can. & Bald. in l. i. C. de don. quod etiam ex Bar. in l. licet. & Alexan. in l. possidere. de acqui. posses.

Amplia istam communem primò siue res sit præsens, siue absens.

Com. V. l. Opin.

absens. idem Ant. nu. 58. communem dicit ex Ioan. de Imol. in cap. 2. de consue.

Amplia 2. ad venditionem vel donationem instrumenti rei, idem ibi. nu. 59. communem dicit. ex doc. in c. pen. vt lit. pend. & l. 1. C. de donatio.

De iure Regio per traditionem instrumenti de nouo confecti possessio transfertur. l. 8. tit. 30. par. 3. & l. 2. tit. 12. libr. 3. For. ll. & l. 17. Tau. & 44. Villalob.

Item acquiritur per reservationem vsusfructus factam per vendentem, vel donantem. idem Ant. Gom. in d. l. 45. num. 60. communem dicit ex l. quisquis. C. de donat. & Bald. in rub. de procurat. quando reseruans habeat plenum ius, ex glo. in l. quamuis. ff. de acquir. poss. non tamen reseruat proprietatem, quia requiritur traditio. ex Rom. Are. & Alex. in l. 3. ff. de acq. poss. Villal.

Item acquiritur per conductionem factam per heredem inquilino sine apprehensione. idem ibi num. 67. commu. dicit ex glo. in l. qui vniuersas. §. per colonum. ff. de acquir. poss. Idem.

Item acquiritur possessio sine traditione, si res quam ego detinebam, fuit mihi vendita, vel donata. idem Ant. num. 69. com. dicit ex glo. in §. interdum. in fi. de rer. diuis.

Concor. cum ista communi. l. 46. tit. 28. par. 3. Et nota communes sequentes ad illius ampliationem, & limitationem.

Amplia 1. istam communem etiam si res sit in absentia acquirantis. idem Ant. nu. 70. com. dicit ex Alb. Ang. & Pau. in l. certi conditio. §. si. ff. si cer. pet. Idem.

Amplia 2. si res illa non sit detenta de voluntate domini. idem Ant. nu. 61. com. dicit ex Bar. & Pau. Cum. in l. non solum. §. quod vulg. ff. de vsucap.

Restringe dictam communem & ampliationes. d. l. regni, si dominus sciret per emptorem, vel donatarium rem detineri, alias secus. idem Ant. in num. 71. commu. dicit ex glo. in l. quædam mulier. ff. de rei vend.

Possessio etiam acquiritur sine apprehensione, si custos po natur rei. Ant. in nu. 74. com. dicit ex Alb. & Pau. in l. quarundam rerum. ff. de acq. poss. Villal.

Item acquiritur possessio ex signatione rei. idem Ant. nu. 76. com. dicit ex glo. in l. quod si neque. in fi. ff. de peri. & commo. rei ven. Idem.

Quasi possessio vnico actu acquiritur, dummodo ille actus fuerit sortitus effectum. c. cum olim. de caus. pos. & ibi Pan. & Alex. conf. 74. nu. 11. in 4. vol. com. dicunt. Vezin.

Possessio acquiritur ex sola ratione tradentis, si acquirens sit incertus ratione loci, & quotæ, idem Ias. ibi nu. 96. concl. 4. com. dicit ex Pau. & Im. d. l. 4. §. incertam. Idem.

Possessio acquiritur per infantem quinquennale cum auctoritate tutoris, si tamen sit trium, duorum annorum qui facti non potest, non acquiritur etiam cum auctoritate tutoris, sed tutor solus sic acquirit. Ias. in l. 1. §. adipiscimur. num. 17. ff. de acq. poss. com. dicit. Idem.

Fallit in possessione violenta ex iussu tutoris: quia non acquiritur etiam per seruum pupilli. Ias. ibi. §. item acquirimus. nu. 44. commu. dicit. Idem.

Pupillus possessionem acquirere potest. §. 1. instit. de auth. tuto. Fallit vt colligitur ex distinctione, quam facit Bar. Soc. in l. 1. §. adipiscimur. ff. de acq. poss. Don. a Fin.

Possessio acquiritur tertio, per seruum meum volente seruo, & tertio ratum habente. Ias. in d. l. 1. §. hæc de seruis. nu. 6. com. dicit. Villal.

Possessio autem non acquiritur per seruum emptum, quoniamque possessio serui apprehendatur. Ias. in d. l. 1. §. veteres. num. 11. com. dicit. Villal.

Possessio nobis per filiumfamil. & seruum acquiritur. l. 1. §. item acquirimus. ff. de acq. poss.

Fallit in 10. casib. vt per Vigel. in commento 3. anni. c. 3. de acq. poss. fol. 317. Don. a Fin.

Possessio acquiritur animo & corpore, & amittitur solo animo. Mainier. in l. ferè. nu. 5. de re. iu. ff. com. dicit. Vezin.

Additio. Et quomodo animus in materia accipiatur, ponit Barto. Romul. in l. 1. nu. 2. & seq. ff. de acq. poss. An autem possessio continuetur de patre in filium, & alium heredem? per M. Ant. Bard. in tract. de temp. vtil. & cont. cap. 13. num. 1. cum duobus seq.

Intellige istam communem apprehensionem manuum in rebus mobilibus, & immobilibus, per pedum positionem. Ant. Gom. in l. 45. Tau. nu. 34. in fi. com. dicit ex Pau. Cast. in l. 1. de acq. poss. ff. & l. 3. eo. tit.

Intellige secundo istam communem, non solum per actum verum, sed etiam per actum fictum, vt per visum, etiam si res distet per decem miliaria. Anto. Gomez. in d. l. 45. num. 45. ex

De Possessione, &

glo. in l. 1. ff. de acquir. poss. commu. dicit.

Restringe istam intelligentiam duobus concurrentibus voluntate possidentis cum actu; visu in conspectu rei. idem Ant. Gom. ibi. commu. dicit ex Bart. in d. l. 1. §. si iusserim. ff. de acquir. poss.

Nota in ista materia, quod sicut dominium transfertur solo animo tradentis, sic etiam possessio transfertur solo animo possidentis. Ias. in l. 1. §. per procuratorem. nu. 9. ff. de acq. poss. com. dicit.

Restringe istam communem secundo, ad possessionem de nouo acquirendam, nam si acquisita fuit, & perdita quam primo venit in aspectu illius acquiritur. idem Ant. ibi comm. d. glo. d. l. 1.

Possessio prout acquiritur animo & corpore, ita amittitur animo & corpore. l. quemadmodum. ff. de acq. poss.

Fallit vt no. Dec. in l. ferè quibuscunque. ff. de reg. iu. cōtrariam reg. scilicet, qd possessio acquiritur animo & corpore, sed amittitur solo animo, facit Baptista Villalob. concl. 100. in l. tera P. vbi ampliat, & limitat eam. Do. a Fin.

Item acquiritur possessio per denuntiationem noui operis: si denuntiator possideat & fiat denuntiatio in presentia rei, & statim transfertur in alium contra quem fit denuntiatio. Ant. Gom. in d. l. nu. 3. com. dicit ex doct. in l. 1. §. in operis. de no. ope. nunc. ff. Idem.

Item per statutum acquiritur possessio sine apprehensione per heredem. Tiraq. in tract. le mort saisit le vif. decla. 6. nu. 6. in præfat. com. dicit ex Ias. qui generaliter. in l. 1. C. communia. de lega. nu. 7. dicit, qd per statutum potest introduci qd possessio transferatur sine apprehensione. com. dicit. Idem.

Per aspectum oculorum acquiritur nobis possessio. l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acquir. poss.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in l. possessio. §. si iusserim. ff. de acquir. poss. nu. 12.

Fallit in 3. casib. vt per Rip. in l. 1. ff. de acq. poss. num. 51. Don. a Fin.

Possessio verò rei quæ in nullius bonis est, non acquiritur per visum sine apprehensione. idem Ant. nu. 47. com. dicit ex l. 3. & doct. ff. de acq. poss. §. Neratius.

Concordat cum ista communi. l. 20. tit. 28. par. 3. reprob. l. 16. tit. 14. lib. 3. For. ll.

Amplia istam communem, etiam si dicatur per statutum, qd sit inuentoris. idem ibi com. dicit ex Bar. d. l. 1. Idem.

Nota, quod si iudex, vel executor etiam si non possideant, si per impetum latronum, vel potentiam aduersarij nō potest tradere veram possessionem: potest illam tradere per aspectum, & possessio acquiritur. idem Ant. nu. 54. & Tiraq. de constit. 3. par. l. 17. num. 8. commu. dicunt ex Anch. c. contingit. de dolo & contum.

Nota etiam generaliter, qd si dolo, vi aduersarij non potest deueniri ad conspectum rei, potest tradi possessio etiā absente rei. Tiraq. ibi nu. 9. com. dicit. Villal.

Possessio potest acquiri ex pluribus causis etiam diuerso tempore concurrentibus. l. 3. §. ex pluribus. ff. de acquir. poss. Don. a Fin.

Per extraneam personam nobis non acquiritur. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig.

Fallit vt per Mantua. sing. 544.

Fallit si liber homo est bona fide possessus.

Fallit hæc fallentia in 9. casib. quos nō. Vigel. in commento 3. anni. c. 2. reg. 6. fol. 121.

Fallit in 4. casib. vt per eundem reg. 9. fol. 136. Idem.

Specificatione nobis acquiritur. l. 27. §. vbi simul. ff. de acq. rer. domin. Fallit in 4. casib. vt per Vigel. in com. 3. anni. causa 11. fol. 66. Idem.

Confusione nobis acquiritur. §. si duorum. instit. de rer. diuis. Fallit in 4. casibus, vt per Vigel. in com. 3. anni. causa. 13. fol. 73. Idem.

Bona fide nobis acquiritur. l. 48. in prin. & §. fin. ff. de acq. rer. dom. Fallit in 4. casib. vt per Vigel. in com. 3. anni. causa 16. fol. 79. Idem.

Acquisitorū alia causa est, alia acquirēdorum. l. qui autem. ff. quæ in frau. cred. l. 1. §. confertur. ff. de col. bon. Bello.

Facilius quid acquisitum retinemus, quam de nouo acquiramus. l. licet. C. de acquir. poss. in l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alien. iuris. in c. consuluit. & c. rursus. extra, qui cleric. vel vouent. Bellon.

Acquiritur actio absenti ex numeratione eius nomine facta per alterum.

Ampliat & limitatur in 4. casib. per Purp. in l. certi conditio. §. si nummos. ff. si cer. pet. nu. 42. & nu. 80. & 84. Do. a Fin.

Possessio est iuris nō facti. Ioan. Cora. in §. nihil commune. nu. 3.

nu.3. ff. de acq. posses. & Petr. Raue. in alpha. aure. in verbo pos-
fessio. cōem dicunt: sed intellige, vt per las. in l. 1. ff. de acq. pos.
& in l. 1. ff. de usufruct. nu. 71. q. in apprehensione est facti, &
postea est iuris, & dicit cōem. Ex qua cōi infertur, q. si Roma-
nus Pontifex dat delegatum, vt cognoscat de iure alicuius, de
legatus potest cognoscere de possessione. Coua. in c. possessor.
nu. 3. par. 2. ver. ab hac definitione. de reg. iur. libr. 6. commu-
nem dicit ex Inn. in c. Episcopi. de reb. eccle. pro qua est text.
in l. peregrē. ff. de acquir. posses. & c. dilecto. de verb. sign. Vil-
lal. & Vezinus.

Possessio quo ad persecutionem attinet, in iis quę facti sūt,
ponitur, at postea in iis quę iuris sunt, censetur commune ait
las. in l. 1. ff. de acq. poss. Eius autem causa leuis dicitur, quam-
uis res possessa magni precij, ac valoris sit. commune ponit Vi-
uius lib. 1. opin. 3. in fin. Quamobrem illius tractatio appella-
tionem iure Cæsareo non admittit. commune inquit Rip. cap.
sape. nu. 3. de resti. spol. et si Pontificū decretis illam admittat.
cōe pronunciat Cur. iun. conf. 166. nu. 89. quam etiam in rem
videtō quę inferius obseruo. ver. sententia. atque intellige qd
appellatio quidem iure Cæsareo non admittitur solum, quod
ad effectum retardandę executionis, nō autem quo ad ipsum
negotium tractandum commune censent Marant. in praxi 6.
par. vers. appellatio. nu. 194. & qui plures laudat Nic. Ant. Gra-
ua. ad Vestr. lib. vij. ca. 3. nu. 38. intellige deinde non minus ve-
rē ac propriē de rebus mobilib. vt frequenter placitum assero
ex Alex. nu. 19. las. nu. 37. Rip. nu. 24. Io. Crot. n. 14. Carol. Rui.
nu. 1. in l. 1. ff. de acq. pos. Probatur autē possessio ex mercedis
receptione, vt cōe asserit Boer. decis. 320. nu. 5. Et ex rusticis ali-
quem tenere, ac possidere aientibus. cōe effatur Dec. cōfi. 215.
ac generaliter contenta est illius disceptatio semiplena proba-
tione, vt receptum asseuerant Frac. de Cur. admonēdi. n. 203.
ff. de iure iur. Calc. cōfi. 100. atque alij, quos laudat Franc. Viui.
lib. 1. opi. 395. quibus addes Dec. cōfi. 56. nu. 1. & cōfi. 252. num.
2. & conf. 663. nu. 2. & in l. ult. nu. 15. C. de edict. diui Adr. toll.
Grat. cōfi. 42. nu. 6. & 26. Bellon. conf. 35. nu. 6. Et si contrarium
tamen verius, meo quidem iudicio sit, qd etiā frequenter pia-
citum testantur Alex. conf. 87. nu. 3. li. 6. Pet. de Benint. dec. 72.
nu. 10. & seq. asserunt Matth. de Afflic. dec. 364. nu. 5. Plot. in l. si
quando. nu. 115. C. vnde vi. Rol. a Val. confil. 5. nu. 16. libr. 2.
Nat. cōfi. 630. nu. 6. li. 4. Iac. Menoch. vir selectę doctrinę de re
cup. poss. remed. 15. nu. 418. Quia tamen si Viuius superius rela-
tus possessionis causam modici momenti esse contendat, ta-
men verissimum profecto est, magni pōderis ac momenti pos-
sessionem esse, quod facile collectu est ex §. retinendę. in finē.
In §. de interdict. ex l. vi. C. de rei vendic. ex l. is, qui destinauit.
ff. de rei vend. ex Bal. & Afflic. in c. 1. de content. inter domin.
& vasa. Rip. in c. sape. de resti. spoliat. Io. Coras. in l. naturali-
ter. §. nihil commune. a num. 16. ff. de acq. posses. Vnde nisi ius
possessioni relictetur, aut aliqua alia p̄sumptione possessor
infertur, probandi onus aduersario imponitur, vt commu-
ne tradit Cur. iun. conf. 90. nu. 3. Iacob. Menoc. de recup. poss.
remed. 10. nu. 43. itaque meritō, & Neapolitanum cōsiliū le-
gitimis probationibus illius quæstionem, agitari debere cen-
suit, teste Matth. de Afflic. deci. 364. & praxis gallica id pror-
sus reiectis contradicentium naniis amplexa est, authore Re-
bus. in 3. To. ad leg. Gallic. nu. 26. possessionis porro interme-
dię probatio a iusta extremorum probatione rectē fiet. quem
admodum commune profert Abb. Panormit. in c. accedenti-
bus. de priuileg. E. Suarez.

Possessio ciuili retinetur per possidentem ciuilit̄ ac na-
turaliter, etiam relinquentem rem solam si aliquis ingredia-
tur clandestinē. las. ibi. nu. 36. com. dicit. Villal.

Absens retinet animo ciuilem possessionem sui fundi va-
cantis. l. si id quod. §. fin. ff. de acq. posses. l. clam possidere. §.
qui ad nundinas. ff. de acq. pos.

Fallit in 3. casib. quos not. las. in d. §. qui ad nundinas. n. 17.
Fallit vt colligitur ex Franc. Turza. in suis conclu. reg. 112.

Fallit in 2. casib. vt per Ripam in l. 1. ff. de acquir. posses.
nu. 77. Don. a Fina.

Possessio ciuili non amittitur per absentiam, quandiu ve-
niens non resistit, vel si ipse animo desit possidere: vel suspica-
tur se posse repelli, vel deuenit ad statum res quę possideri nō
potest, vt per inundationem, vel alluionem, vel per impetum
latronum, vel potentiam occupantis. idem ibi num. 102. com.
dicit ex Paul. & Imol. & Cuma. & Alex. in d. l. quod meo. §. fin.
de acquir. posses.

Concor. cum l. pen. tit. 30. par. 3. Villal. & Vezinus.

Possessionē solā naturalē retinens vt in usufructuario, vel
colono ad longum tempus retinetur animo, si sit absens: &
nō p̄ditur nisi in casib. in qb. ciuili possessio p̄ditur, idē ibi n.
107. com. dicit. ex gl. & doct. in l. 3. §. vti frui. ff. de acq. pos. Idē.

Possessio naturalis serui, licet seruetur per fugam serui, non
tamen ciuili. las. in d. l. 1. §. per seruum. nu. 3. com. dicit.

Et in hoc casu loquitur l. pen. in fi. tit. par. 3.

Limita istam commuē, si seruus diu se gessit pro libero:
quia tunc tam ciuili, quā naturalis perditur, idē ibi. nu. 108
in fi. quia com. dicit ex doc. in d. l. 3. §. si seruus. Villal.

Possessio tam ciuili quā naturalis conseruatur per co-
lonum, tutorem, filium, seruum, vel procuratorem etiam si de-
tentor absens sit. Aret. idem ibi nu. 109. commu. picit, ex g. of.
in l. si colonus. ff. de acq. posses.

Amplia primō, etiam si detentato alteri conducat. idem ibi
com. dicit ex Pau. in l. qui vniuersas. §. si. ff. de acq. pos.

Amplia secundō, etiam si detentator efficiatur furiosus, nō
tamen si moriatur. idem ibi commu. dicit ex gl. in l. si id quod
§. 1. ff. de acq. pos. Idem.

Possessio retinetur in immobilibus, quandiu dominus est
in ipsa re, vel habet eā in conspectu, vel si de facili potest eam
intrare. Ant. Gome. in d. l. 65. num. 101. com. dicit ex glos. l. 1.
ff. de acquir. pos. Villal. & Vezin.

Possessio defuncti continuatur in heredem. l. cum miles. ff.
ex quib. caus. maio. 25. an. in integ. test. & maximē cum sit suus
hæres. gl. in verb. existimantur. in §. sui. instit. de hæred. qual. &
differen. Quia post mortem patris non hæreditatē percipe-
re videtur, sed magis liberam bonorum administrationem cō-
sequitur, qui etiam viuo patre quodammodo dominus existi-
mabatur. in suis hæredib. vbi gl. in ver. quodammodo anno-
tat etiam possessionem habere. ff. de liber. & posthum. Hinc di-
xit Bal. filium magis venire ad possessionem cōtinuatū, quā
ad nouę possessionis adeptiōem, vel petitiōē. c. 1. nu. 1. ver.
quod est notatu dignū. de cōtrouer. inter masc. & fœm. de be-
nific. Sed communis senten. est in contrarium, q. non conti-
nueretur possessio in heredem nisi per vsucapionem. & ita intel-
ligitur. d. l. cum miles. Bar. & alij doc. in l. cum hæredes. ff. de acq.
pos. & improbat̄ cōmuniter illorū sentent. qui aliud in suis,
aliud in cæteris hæredibus esse asserabant, vt latē prosequeun-
tur. And. Tiraq. in tract. *Le mort saisit le vif*. in 3. declar. p̄fat.
nu. 6. & Rol. in cōf. 46. nu. 26. 27. 28. 29. cum seq. vbi ipsi hanc
materiam latius declarauerunt. in 2. Tom. confil. Et si autē pos-
sessio defuncti ipso iure nō continuetur in heredem et suum,
potest tamen propria auctoritate eam accipere, modō non
sit ab alio prius occupata. Bar. in l. si. nu. 16. ver. item extra gl.
quæro. & Dec. num. 4. vers. potest tamen hæres. C. de edict. diui
Adr. tol. Bar. in l. 2. nu. 3. vers. sed contra hoc oppono. C. quando
& quibus quar. pars debetur. li. 10. Papien. p̄fat. in for. libel
li, quo petitur hæreditas ex testamento. in verb. iniuste occu-
pauit. in prin. Ang. Aret. in §. quadrupli. nu. 43. in fi. vers. quæro
an aliquis sit citandus. & And. Tiraq. in d. tract. *Le mort*. in 8. de
clarati p̄fat. & in 5. par. declar. 3. Kirchouius.

Possessio non continuatur in heredem absque apprehen-
sione. l. si forori. C. de iur. delib.

Fallit in 3. casib. quos not. las. in d. l. si forori. Fallit in 3. casib.
bus, quos no. Diaz reg. 262. & iō si vis, vel robaria, aut furtum
fuit commissum in re hæreditaria adita hæreditate, hæres non
habet furti actiōem. Fallit in 2. casib. quos not. Plot. in l. si
quando. C. vnde vi. nu. 837. Don. a Fina.

Possessio defuncti absque apprehensione, nec in suis hære-
dibus continua perstat. commune dicit latē Andrea. Tiraq. in
tract. *Le mort saisit*. a num. 6. vbi autem statuto aliquo possessio
defunctorum in hærede continuatur, non illorum bono-
rum possessio idcirco continuabitur, quorum possessionem
alter quiuis apprehenderit, vel ante aditam hæreditatem,
vel post aditam, prius tamen quam hæredes ipsi possessionem
re vera nacti sint. cōmune ait latissime declarans Ioan. Bapt.
Plot. in rep. l. si q̄n. num. 8. & nu. 13. cū pluribus sequentib. C. vn
de vi. Quinimō nec aliter hæredes p̄dicto statutorum bene-
ficio vtentur, quā si prius eos ritē citauerint, qui vel iniusta
possessione res hæreditarias anticiparint. cōe ponit Viuius
lib. 1. opin. 304. cum Alex. conf. 83. visa facti. nu. 83. & num. 20.
lib. 2. atque aliis iuris interpretibus. Nec item vnquam hæredi-
bus ob id genus statuta recuperandę possessionis interdictū
competet, quā postea quā re ipsa possessionē susceperint.
commune aiunt Rip. in l. 1. num. 37. ff. de acq. pos. & in rub.
nu. 24. de caus. posses. & propr. Paris. conf. 1. nu. 159. li. 1. Viuius
vbi supra. E. Suarez.

Possessio tam naturalis quā ciuili perditur solo animo,
etiam si insit in tali re. idem ibi, concludit. commun. dicit
ex gl. in d. l. 3. §. in amittenda. B. Villal.

Possessio naturalis amittitur si possidens se absentat longē
ab ipsa re ex causa iusta, siue iniusta. idem ibi nu. 102. com. di-
cit ex Bar. in d. l. 3. §. in amittenda. ff. de acq. pos. Vezin.

Possessionem naturalem per decennium negligens ciui-
lem

Com. opi. Tom. ij.

Q

tem quoque amittit. communem dicit Alex. conf. 143. vol. 2. refert & sequitur Balin repet. l. Celsus. in 2. par. prin. nu. 12. de vsucap. Adde Fer. Valqu. lib. 2. Illustr. Contro. cap. 53. nu. 4. vbi dicit ius possessionis negligi, abiici, & pro derelicto cēseri per negligentiam decennij, legem interpretari. Et hanc esse communem. I. Fich.

Possessio vniuscuiusq; rei qualiscunq; sit, perditur per spatium vnius anni, ita vt amplius post annum non sit recursus ad ipsam possessionem. Chass. conf. 30. nu. 18. Boer. tamen decis. 238. Dicit communem esse opin. qd relinquitur iudicis arbitrio per quod tempus perdat possessionem. Bellac.

Possessio etiam civilis per longam absentiam possessoris amittitur, siue ab alio res possideatur, siue non. idem in vers. 4. modo. com. dicit gl. & Bar. in l. si id quod. ff. de acq. poss. Vill.

De iure regio tā possessio civilis, quam naturalis perditur per annum & diem alio possidente, sciente possessore, per l. 1. tit. 11. lib. 2. For. ll. & l. 1. tit. 13. ordin. & ll. 242. & 192. styli cum bona fide & titulo tamen. Idem.

Additio. Distingue circa amissionem possessionis, vt per M. Ant. Bard. in tract. de temp. vti. & contin. in c. 18. sub num. 7.

Sciens naturalem possessionem ab alio occupatam, amittit civilem, si dubitat se posse repelli. l. si id quod. §. si ff. de acq. possessione.

Fallit in 2. casibus secundum Paris. in d. cap. vigilantium. num. 11. Idem.

Possessio amittitur per negligentiam, & lapsum temporis arbitrio iudicis declarandum. Bar. in l. 3. §. cum igitur. & in l. poss. de vi & vi arm. videas Paris. & docto. in cap. si vigilantium. de prescrip. nu. 11.

Fallit in 3. casibus quos no. Alexan. in l. si de eo. §. si forte. ff. de acq. poss. nu. 6. Do. a Fin.

Ex contractu inutili tradens priuatur possessione, siue acquiratur ingredienti, siue non acquiratur, per l. quod meo. §. si a furioso ff. de acq. poss.

Ampliat in 5. casibus & limitatur in 6. per Io. Bolog. in l. 1. §. si vir uxori. ff. de acq. poss. nu. 57. vbi Pontan. vers. 2. ex contractu inutili, seu reprobato transfertur, & acquiratur possessio.

Ampliat in 8. casibus vt per Ioan. Bolog. vbi supra. nu. 63. Do. a Fin.

Per inundationem perditur possessio. l. possideri. §. Labeo. ff. de acq. poss.

Ampliat in 4. casibus & limitatur in 3. per Ias. in d. §. Labeo. Fallit in 3. casibus vt per Alex. in d. §. Labeo. nu. 1. Do. a Fin.

Possessio per quem, in quem, & quando, & quomodo transferatur.

C A P V T II.

Possessio non transfertur sine traditione vera, vel ficta. l. licet. cum gl. C. de acq. poss.

Fallit in 3. casibus vt per Purp. in l. certi conditio. §. de posui ff. si cer. pet. nu. 3. Do. a Fin.

Possessio, quatenus iuris est, in eum penitus heredem onus totius hereditatis transfertur, qui rem aliquam hereditatis apprehendit. commune inquit Tiraq. de retract. ligni. §. 36. gl. 3. nu. 11. Quatenus autem facti est, solum illius rei possessio penes heredem erit, quam ipse apprehenderit. commune ponit idem, eodem in loco. nu. 3. & seq. Idem.

Possessio transfertur in voluntarium sequestrem: secus tamen in necessarium. Io. Cora. in Miscel. lib. 3. c. 2. nu. 3. communem dicit. Villal. & Vezin.

De sequestre necessario quod non possidet, est l. 11. tit. 10. parte 7.

Possessio transfertur ex contractu simulato, quando agitur vt transferatur. Curt. iun. conf. 108. nu. 12. com. dicit. B. Villal. & Vezin.

Nota, qd etiam possessio transfertur per traditionem clauium. l. clauib. ff. de contrah. emp. quod intellige, si traditio clauium fiat in conspectu rei. Ant. Gom. in d. l. 45. nu. 60. commu. dic. ex Bar. in l. 1. q. 4. de acq. poss. contrarium affirmat Tiraq. de iure conf. par. 2. Amplia. tertia, imo quod non sit necessaria presentia rei. Villal.

Possessio per traditionem clauium portæ domus, vel solarij, vel scrinij, in quo res recondita est transfertur ita demum, si claues ipsæ traditæ, & consignatæ forent in re presenti iuxta horrea, ita qd determinatē sciatur, vbi res & merces essent: vt voluit Bar. & ceteri oēs in l. 1. q. 1. ff. de acq. poss. præsertimq; Ias. Claud. Aquen. & Ripa nu. 3 & seq. qui proferunt opinionem istam Bar. communem esse.

Et quamuis Alex. ibidem, & Bartholomæus Romuleius. nu. 175. cum aliis seq. discrepent a dicta communi, nihilominus fatuum esset in decisivis recedere a communi præmissa, tanquam sacrosancta: quam sequitur etiam Michael Cifuen. super leges Tauri. in l. 17. sub nu. 2. vbi refert nonnullos alios casus, in quibus facto modo transfertur possessio absq; traditione.

Vnde per traditionem ipsam clauium probaretur possessio, & huiusmodi probatio absq; dubio aliquo sufficeret, vt spoliatus restitueretur: secundum gl. & omnes in d. l. 1. & præsertim Alex. ibi nu. 78. & Rotam Ro. in antiquis dec. 717.

Ceterum hæc omnia intellige vera esse, vbiunque titulus præcessit traditioni clauium, alias titulo non præcedente per iolam traditionem clauium possessio non transfertur: vt per Ias. qui ita hoc explanat, & interpretatur in d. l. 1. §. si iusserim. nu. 16. ff. de acq. poss.

Et si titulus non præcedit, qd in dubio censetur claues traditæ causa custodiæ: firmat Bar. in l. cum pater. §. pater plurib. in prin. ff. de leg. 2. Dec. in d. l. 1. & ibi Illust. D. Pontan. præceptor meus. nu. 68. & Alex. nu. 28. & 34. & Alber. in ead. l. §. si iusserim, qui discurrent, & determinant casum etiam, in quo non forent traditæ veræ claues: prout resoluitur quoq; alter casus, quando traditæ non essent claues principales, per Old. conf. 209. in causa hospitalis Sancti Aegidij. & per Rot. Ro. dec. 153. Nota pone, quod aliquis est indutus. & decis. 302. Nota qd per traditionem annuli portæ beneficii. in antiquis.

Ista itaque communis ita illustrata, ampliatur primò intantum procedere, vt transferatur possessio etiam per contra signum ita Afflic. dec. 299. in fi. Et tunc utique non est de necessitate, qd hoc contra signum detur iuxta castrum, seu fortilitiū. Et ratio potest esse, quia contra signum adulterari non potest, vt faciliter possunt claus.

Secundo amplificatur etiam eadem communis locū quoque obtinere in beneficialibus: tunc enim per traditionem clauium, vel annuli, vel catorosæ ipsius ecclesiæ acquiratur possessio beneficii: vt voluit Ias. in l. clauib. num. 92. ff. de contrah. empt. Rot. Roma. d. decis. 153. & decis. 302. & 717. dic si aliquis expectans acceptat. in antiquis. & Bissignet. dec. 8. de restitu. spoliat.

Tertio ampliatur similiter procedere communis isthæc in instrumentis emptionis. qd eis traditis videtur tradita possessio rei emptæ. l. 1. C. de donat. & non requiritur presentia illius rei, vt seruorum in d. l. 1. sicut requiritur in d. l. clauib. Et ratio est, quia claues non afferunt secum totale fundamentum rei, & possessionis, veluti instrumenta: ita Alber. in l. 3. §. Neratius. ff. de acq. poss.

Quarto ampliatur etiam vtiliter cōis prælibata, qd traditis clauib. transferatur possessio domus horrei, vbiunque hoc ageretur etiam non apud domum, & horreum: quia si hoc propè ipsa horrea ageretur, clauium traditio nihil operaretur: nam sufficeret quippè aspectus horreorū: vt d. l. 1. §. si iusserim. & l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acq. poss. ergo vt aliquid addat traditio clauium habet locum d. l. etiam non iuxta horrea.

Quinto ampliatur eademmet communis, vt locū obtineat etiam si tradantur claues per alium eo nomine. d. l. 1. §. si iusserim. & l. 1. C. de expil. hered.

Sed opinionem hanc ita ampliata limita primo, qd non transferatur possessio non præcedente aliquo titulo: vt planè colligitur ex d. l. clauib. & in §. antep. inst. de rer. diuis. & in l. 2. C. de peric. & commo. rei vend. vt explanauimus supra, per d. l. cum pater. §. pater pluribus. vbi Bar. ff. de leg. 2.

Secundo limita etiam, qd minimè locum habeat, nisi in vero possessore: quia qui possessionem non habet, non potest eam alteri tradere, seu transferre. arg. l. traditio. ff. de acq. rer. dom. & est tex. in l. 1. §. Scevola. ff. si quis testa. lib. ess. iuss. fuer. & Rota Rom. in præcitatis decis. & Alber. in d. l. 1. §. si iusserim, & Oldr. in d. conf. 209.

Tertio limita itidem, quando non forent traditæ principales claues principalis portæ. ita Alber. in d. l. 1. §. si iusserim.

Quarto limita similiter quoque, quando essent plures possessores, & vnus solummodo traderet claues, & sic vbiunque claues traderentur ab eo, qui non posset de se solus disponere: tunc quippè possessio non transfertur. ita Alber. in d. l. 1. §. si iusserim. & Oldr. in d. conf. 209. & facit tex. in l. in concedenda. ff. de aq. plu. arcen.

Quinto limita, vbiunque in illa domo, cuius sunt traditæ claues, essent aliquæ res vacantes: quia non transfertur tunc earum possessio. & facit ad hoc l. 3. §. Neratius. ff. de acq. poss. & posset utiq; exemplificari in columbario, vbi essent aliquæ aues.

Sexto limita etiam non intempestiue, minimè procedere in traditione rei non coherentis rei venditæ, putà si traderet annulus aureus, vel biretum, vel quid simile. ita Faber in d. §. antep.

epen. Inst. de rer. diuis. Guid. Papæ decis. 22. & 81.

Quodque procedit in rebus spiritualibus etiam: Nam possessio beneficij non transfertur vilo modo per traditionem ipsius bireti, seu anuli extra rei, & sic ecclesiæ conspectum. ca. transmissam. de elect. & ibi Io. Andr.

Sed bene tunc videtur tradita potestas intrandi possessionem propria auctoritate. tex. est in l. prædia. ff. de acq. posses. & ibi Bar. & alij oēs. Inn. in c. 2. de consue. Roma. sing. 137. consuetudo est. & cōf. 337. quo ad primum cōsultationis articulum. sub nu. 6. Alex. cum alijs aggregatis per eum in l. 3. ff. de acqu. poss. Dy. in c. 1. de reg. iur. l. 6. & l. 1. l. quoties. n. 3. i. C. d. rei vē.

Quāuis in beneficijs regulariter, quis propria auct. apprehendere possessionē beneficij nequeat. c. eum qui. de præb. lib. 6. & Lopus in all. 127. Anast. canon. sub nu. 3. & seq.

Et quanquam possessio beneficij non transferatur vilo modo per traditionem anuli, vel bireti, ecclesiæ & re non pūti: tamen vbicunque traditio bireti, vel anuli portæ loci beneficijs fieret in conspectu beneficij, & sic re præfenti, operaretur nē pē actualem possessionē. arg. d. l. clauib. C. de contrah. empt. & ita concludit Rom. in d. cōf. 337. nu. 6. & cōf. 482. in casu proposito. nu. 3. & seq. Alex. in d. l. 3. ff. de acq. poss. Abb. & Fel. col. pen. in ca. cum aliquib. de re iud. & Tiraq. in tract. de iur. cōf. in 3. par. limit. 17. nu. 2.

Cæterum hoc intellige sanē procedere duobus modis. Primò quidem, vbicunque traderetur anulus, seu biretum ab habente potestatem tradendi: vt cōcedit Ro. in d. cōf. 382. sub nu. 3. & Pet. Rebuf. in sua præf. benef. in tit. de miss. in poss. nu. 35.

Secundò hoc intellige de plano procedere, dummodo possessio vacua foret, & nō reperiretur in ea impedimentum. ita Ripa in tract. de peste. de priuileg. contract. causa pest. nu. 188. & Abb. Fely. & alij in d. c. cum aliquibus. & cōsequēter, possessio per receptionē clauium, ita pbat, nisi alius possideat: quia duo non possunt in solidum possidere: secundum Bar. Soc. cōf. 131. & in l. possideri. num. 24. ff. de acq. poss.

Et quare anulus, sicut clauis non transferat possessionem, dicas, vt per Bal. in l. 1. C. de dona. quia qdā sunt noīa possessiua, vt clauis, & simil. & qdā significatiua, vt anulus, & similia.

Septimò limita, vt supra docuimus, si essent traditæ veræ clauis: vt concedit consumatissimus in legali scientia præceptor meus D. Guliel. Pontanus in d. l. 1. nu. 68. ff. de acqu. poss. ex mente Bal. Nouel. & colligitur (vt ipse ibi explanat) ex verbis text. in d. l. clauibus.

Ipse tamen concludit esse circa hoc distinguendum, quòd aut hoc fuit dolo facto, & tunc nullo modo transfertur possessio: quia non concurrat animus tradentis, & accipientis. aut errore, & eò quippe casu vī trāsata possessio, & distinctio isthæc ultra eū pbat in l. si me in vacuā. in pri. ff. de acq. poss.

Nam quando non erratur in corpore haudquāquā impeditur translatio possessionis: ita glo. in l. si extrinsecus. ff. de ver. obliga. & limitationem hanc vberius declarat, atque interpretat Roman. in d. decis. 302. & 353. in antiquis, & Bissig. in dict. deci. 8. de re spol.

Postremò limita in reb. cōsistentibus numero, pondere, vel mensura: quia ante mensurationē, & ponderationē non dicitur perfectus contractus, & sic non videtur translata tūc possessio per traditionem clauium rerum existentium in horreis. l. 2. C. de peri. & com. rei ven. vbi Cast. & l. quod sapē. §. in iis. ff. de contrah. emp. & est dec. Affli. 280. & 399.

Sed hoc non procedit vbicunque venditio istarum rerum extitisset facta indeterminata, in qua quidē tunc non requiretur aliqua ponderatio, vel mensuratio, vt in d. §. in iis. & in his casibus. videtur ficta possessio, non autem vera. ita Glo. in l. 3. in fi. ff. eo. Viuius opin. 619.

Possessio tam civilis, quam naturalis si sit occupata de voluntate possidentis transfertur. idem Ant. in d. nu. 34. com. dicit ex glo. in l. & habet. §. fi. vol. 2. & placet. ff. de preca. Villal.

Item iudex potest mittere in possessionem vnus speciei. Idem Gomez. in d. l. 45. num. 44. com. dicit ex glo. in l. 1. C. vbi in rem actio. Idem.

Possessio tam civilis, quam naturalis qualiter, & quando per constitutum transferatur, & quomodo probanda veniat.

C A P. III.

Possessio civilis & naturalis per constitutum, secundū sententiam cōiter approbatā, trāsferatur in creditore. l. quod meo. & ibi Bar. nu. 3. & idē Bar. in l. Celsus. verū sed pono q. debitor. nu. 15. ff. de vsucap. & vsurpa. Et hanc

magis cōm sent. doct. esse inquit. Ias. in l. possideri. in §. incertā partē. nu. 16. & idē in cōf. 147. nu. 2. ver. ego aut cōsidero in 2. vol. cōf. Rol. à Val. in cōf. 79. n. 43. in 1. tom. quā decisionē latius declarāt Alex. de Imo. in l. interdū. §. qui alienā. & d. l. q. meo. ff. de acq. poss. Anto. Negusan. in trac. de pign. & hypot. in 1. mēb. 6. par. prin. nu. 35. in 9. vol. tract. vnde dicūt doct. cōiter in d. §. incertā, & q. qñ sit constitutum generale omnium bonorum præfentium & futurorum, tale cōstitutum operatur translationem possessionis, non solum respectu bonorum præfentium sed etiam futurorum, quando erunt acquisita. l. quamuis. ff. de preca. Vbi si constitui me possidere tuo nomine ancillam, illud constitutum extenditur quoque ad partem postea nasciturum, & sic ad futura. Alex. in l. stipulatio hoc modo. nu. 17. ff. de verb. obl. Et hanc sententiam magis communē opi. doct. esse dicunt. Matth. de Affli. in decis. sacri cons. Neapol. decis. 335. nu. 8. Ant. Negusan. in d. tract. de pigno. & hypot. in 2. mēb. 2. par. prin. num. 3. vers. 2. amplia. Kirchouius.

Possessio civilis & naturalis, transfertur ex clausula constituti, si constituens possideat vtranq. Ant. ibi. nu. 78. com. dicit ex Bar. in l. quod meo. ff. de acq. poss. Villal.

Intellige istam communem quando possessionem acquirit vel postea ratum habet. idem Ant. nu. 82. ex Pān. in cap. cū venissent. de restitutio. spoliato. & Tiraq. de iure constit. posses. par. 3. limit. 1. nu. 2. in fin.

Amplia primò, dictam communem etiam quo ad veram possessionem, & non fictam. Tiraq. de iure constit. parte 5.

Amplia 1. in fi. communem dicit.

Amplia primò, istam ampliationem ad omnes modos acquirendi possessionem per actum fictum: Ant. in d. l. 45. Taur. nu. 92. com. dicit ex Bart. & Ang. in l. certē. §. 1. de preca. ff.

Nota istam communem ad ampliationem. d. l. 45. Tau. & l. 17. in d. ord. de donatione, & melioratione facta per patrē filio, q. si est tradita possessio, non potest reuocari.

Amplia secundò dictam ampliationem ad introducendam præscriptionem: quia præscriptio etiam procedit ex possessione translata ministerio iur. Coua. in rep. cap. poss. de reg. iur. li bro 6. §. 1. num. 5. com. dicit ex glo. & docto. in cap. contingit. de do. & concor. Roma. sing. 410.

Amplia secundò communem ad procuratorem, quia per eum acquiritur per dictam clausulam constituti possessio. idē Ant. num. 91. communem dicit. & Tiraq. de iure constit. par. 2. Ampl. 25. num. 15. cōmuniorē dicit ex Ias. in l. si is, qui pro emptore. num. 38. ff. de vsucap.

Amplia tertio, etiam si res non sit præfens. Tiraq. ibidē. par. 3. li. 2. nu. 1. communem dicit.

Restringe istam ampl. in possessione, quæ habet plurimum iuris, minimum facti: vt in possessione est: quæ nobis ignoranti-bus acquiritur, non ex causa peculiari per filium, vel per seruum, quæ non dat causam vsucapionibus: Coua. ibi num. 6.

communem dicit, ex glo. in l. 1. §. item acquirimus. ff. de ac. poss. & Ias. nu. 39.

Restringe dictas communes quo ad principales: secus tamē in alijs: & sic tutor vendens rem minoris, non potest tamen se cōstituere possidere nomine alterius, nec trāsferit possessio nē. idē Ant. nu. 88. cōm dicit, ex Bar. in l. 1. ff. de acq. poss.

Amplia istam restrictionem ad possessionem, quæ acquiritur in capitis per filium, aut seruum: quia per postliminium ea, quæ sunt iuris non tamen facti redeunt. idem ibi vers. hinc plane. communem dicit ex Ias. num. 36. post Bar. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap.

Amplia istam restrictionem ad procuratorem, quoniam licet habeat mādatur ad vendendum, non tamen se potest cōstituere possidere nomine emptoris. Tiraq. de iure consti. par. 3. li. 13. num. 6. communem dicit. Idem.

Nota, q. si duobus res vendatur; & primo transferatur possessio per constitutum, & secundò verē tradatur, sustinetur prior. Tiraq. de iure consti. par. 1. nu. 23. com. dicit. Villal.

Intellige istam communem, si constituatur possidere per simplex constitutum: secus tamen si per præstrium: quia alteri tradendo verē, præualet vera traditio secunda. Tiraq. ibid. parte 1. numero 14. communem dicit, ex glo. in l. interdum. ff. de acq. possessione.

Limita secundo communem in constituto appposito in minus valido, vel inutili cōtractu. Tiraq. de iur. cōf. nu. 4. cō. dicit.

Restringe istā limitationē, quando contractus licet à principio sit inualidus, tamē habet actum successuum in quo pos sit validari, vt donatione inter virum, & vxorem, quæ confirmatur morte Anto. Gome. in d. l. 45. Taur. Idem.

Nota, quòd licet constituens simpliciter non possit subnētere possessionem cōstitutarij de omnibus suis bonis, si re vera tradat alteri rem quampiam ex illis bonis, transfert vsuca-

Com. opi. Tom. ij. Q 2 piendi

Com.V.I.Opin.

piendi cōditionem & dominium in illum tertium : quale erat apud debitorem. Tiraq. ibi par. 3. lib. 14. nu. 10. communem dicit, ex Bar. in l. Celsus. ff. de vsucap. Idem.

Constitutum non solum operatur in obligatione generali omnium bonorum circa præsentia : sed etiam quoad futura bona. Tiraq. ibi par. 3. limit. 30. nu. 12. com. dicit ex Bar. in l. ult. C. quæ res pigno. oblig. possunt. Idem.

Vbi in instrumēto est hypotheca generalis bonorum cum constituto, potest creditor venire contra tertium possessorem, non facta excussione bonorum debitoris, intentando remedium. l. si. C. de acq. poss. sec. Iac. Bu. & Bal. ibi, Ang. & communiter doct. in l. exitus. ff. eo. tit. in l. si. ff. si cer. pet. quia illud remedium est possessorium recuperandæ, & agenti tali remedio non potest opponi exceptio excussione concernens petitorium. c. 1. c. in literis. ext. de restit. spol. l. si quis ad se fundum. C. ad leg. Iul. de vi. iuncta l. certè. ff. de precario. Ideo in tali casu utile est intentare dictum remedium. Balb. decis. 84.

Si vendens se constituat possidere nomine emptoris ; si distrahatur venditio, opus est ut interueniat etiam constitutum. Ant. Gome. in d. l. 45. nu. 8. communem dicit ex Bal. in l. 1. C. quando liceat ab emp. discedere. Idem.

Constitutum donantis, & possidentis, in fauorem primi donatarij. præsertur actuali donationi secundo donatario factæ. Est com. opi. secundum Alex. d. conf. 14. in fi. vol. 1.

Constitutum. Quod dicitur, eum qui nititur ex constituto debere probare constituentem possidere tempore constituti, ut dixit Ange. & Alex. in l. quamuis. §. si conductor. & in l. qd meo. ff. de acq. poss. Alex. in conf. 161. nu. 1. lib. 6. & in conf. 24. nu. 5. lib. 6. Dec. in l. contractus. num. 15. & 16. ff. de regu. iur. in conf. 251. nu. 3. in conf. 281. nu. 5. Ias. in conf. 148. num. 5. in 4. vol. consil. Hanc communem Doct. conclusionem esse dicit Rol. a Val. in conf. 79. nu. 23. in 1. Tom. conf. eruditè ut omnia tradit Andr. Tiraq. cum infinitis adductis Doct. auctoritatib. in tract. de iure constituti possessorij. in 3. par. in 1. limit. procedit, quando agitur contra extraneum tertium, secus si contra ipsum constituentem, vel eius heredem : nam contra eos ex constituto probatur possessio, secundum ipsum Ang. vbi supra, & in l. quædam mulier. ff. de rei vendi. vbi hoc etiam tenet Bal. & Kirchou. Balb. dec. 275.

Possessio probatur probatis extremis, quia media præsuntur probatis extremis. gl. in can. vol. 6. q. 4. Segu. in §. fi. l. 3. nu. 10. ff. de libe. & posth. com. dicit. Villal.

Possessionis initium, & finem probans, præsuntur etiam medio tempore possedisse, communem dicit Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in ver. Testium depos. num. 98. cap. fin. de prob. I. Fichar.

Possessio intermedia probatur probatis extremis. Pan. in c. accedentibus. de priuileg. etiam ad causandam præscriptionem. Corse. in sing. in verb. possessio, el. 2. com. dicit.

Concor. cum l. 10. tit. 14. par. 3. Villal & Vezin.

Additio. Intelligas intermedia per extrema probari, scilicet in possessione seu præscriptione decennali, quia in alia 20. 30. an. non sufficit probare extrema, nisi & medium tempus probetur. Conar. cap. possessor. 2. par. prælect. §. 1. nu. 1. & 3. de re iur. lib. 6. & M. Ant. Bard. tract. de temp. vti. & cont. cap. 14. sub num. 4. Idem.

Possessio probatur per receptionem mercedis, etiam in præiudicium tertij tunc temporis non possidentis. Boer. decisio. 239. nu. 5. com. dic. & sic est intelligenda opin. Bar. & doct. in l. quamuis. & in l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acq. poss. com. dicit. Vilal. & Vezin.

Item per dictum rusticorum dicentium aliquem tenere, & possidere. Dec. conf. 215. com. dicit. Idem.

Additio. Et circa probationem possessionis & quomodo probetur continuata possessio, per M. Ant. Bar. in tract. de temp. vti. & contin. in c. 14. nu. 2. cum duob. seq. I. Fich.

Possessio probatur ex eo quod quis colit agrum aliquem, & fructus percipit. Bar. in l. Titia. ff. de solut. Bal. in l. 2. C. finium regun. & quasi possessio iuris depascendi probatur, probando quod pecora in eo loco depascebantur, vel ea vendendo, & recipiendo pretium aut pensiones. Bar. in l. qui vniuersas. §. quod per. ff. de acq. poss. & Soci. conf. 15. in 3. vol. Bellac.

Si testis dicat, quod Titius possedit per decem annos. & ultra, quod illa adiectio nihil operatur in teste cum sit incerta. hæc opinionem cum 4. limitatio. ponit Balb. in d. l. Celsus. nu. 32. vers. 5. habetur conclusio. Do. a Fin.

Possessio tempore spoliationis, & ipsa spoliatio sunt probanda & alleganda in interdicto reintegrandæ. l. 1. §. rectissime. ff. de vi & vi armata. & ibi Bart. & Albe. de Rosa. Boer. decisio. 238. num. 3.

Possessionis probatio, non sufficit in decisorijs petitorij iu

De Possessione, &

dicij, sed tituli quoque probatio requiritur : ut voluerunt Petr. Cy. Bal. Alber. & Saly. in l. non ignorat. C. qui accu. non poss. Bar. Cy. & Bal. per tex. ibi in l. non nudis. C. de prob. & Ias. in l. neque possessio. C. de testa. & istorum opinio communis est, licet & malè Deci. conf. 54. & Fely. in c. per tuas. extra de probat. teneant oppositum.

Sed titulus tunc facile probari posset : nam ipse titulus probatur dubio procul per instrum. ut not. per gl. & omnes alios in §. sunt & alia. insti. de vsucapionib. & longi temp. præscript.

Et si fortè tunc non appareret instrumentum ad hoc probandum, probaretur utique titulus ipse per testes asserentes, deponentesque se interfuisse contractui : cum istud sit tale, quod obijciatur sensui visus : secundum Doct. præmemoratos.

Cæterum titulus iste probaretur per instrumentum, in quo concessum sit alicui omne ius, quod haberet concedens : nisi aliter probaretur de iure concedentis : cum in concessione subaudiatur clausula, si quod habet ita Bar. in l. cum res. C. de proba. & Dyn. & Bal. in l. si sic. §. si mihi. in fi. ff. de leg. 2.

Vnde probato titulo non venit aliter probanda bona fides : cum ea tunc in dubio præsumatur. l. pen. & ibi Doct. C. de euitationibus.

Quod equidem de plano procedit, si quis haberet titulum, & diu possedisset et sine titulo : quia tunc bona fides ipsa absque dubio aliquo præsumeretur. ita Inn. in c. cum venisset, de integ. resti. Bar. & alij omnes in l. Celsus. C. de vsucap. & Ang. in l. præscriptione. C. quib. non obstat. longi temporis præscriptio. Quia bona fide dicitur possidere, ille qui fuit in longa possessione : ex quo tunc adsunt probabiles coniecturæ iustæ possessionis. ita Illustris, & Reuer. D. Oradinus præceptor meus, lumen, & decus iuris ciuilib. & canonici, in dec. 303.

Veruntamen possessio non ita facile probaretur, quæadmodum & titulus : nam in omnib. casib. infra scriptis non probatur modo aliquo possessio ipsa. Et primo responsio de fructib. quæ potest contingere ex variis, diuersisque causis non arguit necessarium possessionis recognitionem : ut cōcedit Bal. cōf. 139. vol. 3. Quia possessio non probatur ex sola fructuum perceptione : cum possit scitè replicari, atque responderi præceptorè ipsorum fructuum, illos familiaritatis causa percepisse. Verbi gratia, si vxor iustum titulum habuit, & vir fructus percepit, non propterea eum possedisse sequitur. l. qui iure. ff. de acq. poss. Bal. in l. ob maritorum. C. ne vxor pro mari. Soc. conf. 131. vol. 1. & Alcia. conf. 294. nu. 7.

Secundo similiter nec ex prohibitione, ne vicinus stercore, & feces proiciat, nec proicere debeat in loco vicino, arguitur possessio, nec continuatur. ita Paris. conf. 99. Adriano agenti. nu. 6. vol. 4.

Tertio testis deponens laboratores possedisse nomine Titij, nec probet, & præcisè deponat de eius mandato : non dicitur tunc probata possessio. ita Gozad. cōf. 42. in casu. nu. 5. & Soci. iun. conf. 135. non obstantibus his. nu. 23. vol. 2.

Siquidem possessio nullatenus probatur, testibus deponentibus, se nomine meo possedisse, nisi & illud addant, me id ratum habuisse. §. ex his itaque. insti. per quas perso. l. si ego. ff. de neg. gest. & l. 1. §. per procuratorem. ff. de acq. poss. Alex. cōf. 100. vol. 1. Cor. conf. 190. & conf. 199. col. 4. vol. 1. & conf. 46. col. 3. vol. 3. Ias. conf. 185. col. 4. vol. 2. Goza. in d. conf. 42. nu. 5. & seq. Soc. iun. in d. conf. 135. nu. 23. & Crau. conf. 3. tria sunt. nu. 16.

Quarto per æstimum, quod quis haberet in communi, non probaretur possessio, neque dominium. ita Bald. in l. si pater. C. de act. emp. Lanfran. in c. quoniam contra. de prob. in tit. de test. sub num. 93. Fran. Aret. in lilla. in fi. ff. de verb. oblig. & in l. decem. eo. tit. Bar. Bal. & cæteros omnes in l. si potest. C. de act. emp. & vend.

Quinto per solutionem collectarum, seu tributum, nequaquam probatur etiam possessio. l. pater tuus. & ibi Bar. ff. de act. empt.

Vnde possessio probaretur utique per testes qui deponerent vidisse Titium tenere & possidere. ita Corn. conf. 6. vol. 3. & Dec. conf. 252. agitur causa magni ponderis. sub nu. 3. & conf. 302. & pro tenui facultate mea. nu. 17. & gl. in l. stipulatio ista. §. hæc quoque in ver. stipuletur. ff. de vers. obl. & ista est communis opinio. teste Dec. in d. conf. 302. sub nu. 17.

Imo probatur etiam ipsa possessio ex nonnullis alijs actib. deductis, atque positis per Afflic. in decis. 167. Gabriel. & p. Vrsillum ibi in add. Spec. in tit. de peti. & poss. §. 1. Bal. in l. si. col. 12. C. de edict. diu. Adr. & in l. indicia. ad fi. C. de rei ven. Bar. & alios omnes in d. l. Celsus. col. pen. Viuius opin. 621.

Possessionem antiquam probans, nouus possessor præsuntur clandestinus, & inuasor. Cur. iun. conf. 165. nu. 5. com. dicit. B. Villal. & Vezin. & Bonac.

Possessio transfert onus probandi in aduersarium, nisi aliqua præsumptio sit contra possidentem, ut quando ius restituitur possessioni. Cur. iun. conf. 90. nu. 3. com. dicit. Vezinus. Possessio

Possessio an continuata præsumatur, & de eius apprehensione.

C A P V T IIII.

Possessio præsumitur continuata. hanc conclusionē ampliatam, & limitatam in 4. casib. tradit Balb. in d. l. Celsus. nu. 29. ver. 2. conclusio. Do. a Fin.

Possessio præsumitur de præfenti ex possessione de præterito. Abb. & Doct. in c. cum ad sedem. de rest. spol. Bar. & alij in l. siue possidetis. C. de probat.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 4. per Rip. in c. cum ecclesia Sutrina. de caus. poss. & prop. nu. 23. sed negans hodie possidere, nō præsumitur possidere propter possessionem. de præterito. fallit in 3. casib. vt per Rip. in c. cum ecclesia, extra de caus. poss. & prop. nu. 27. Do. a Fin.

Possessio præsumitur de præfenti ex possessione de præterito. Abb. & doct. in c. cum ad sedem. de rest. spol. Bar. & alij in l. siue possidetis, de probat. & ibi communem dicunt.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 4. a Rip. in c. cū ecclesia Sutrina. de caus. poss. & prop. & qui semel, possedit censetur in futurum possidere: hanc esse communem opinionem attestatur Port. in libr. 1. suarum concl. reg. 29. vbi dicit etiam contrariam opinionem esse commu. E. Suarez.

Possessio si est antiqua, pro titulo beneficij psumitur, ideo possidens non cogitur ostendere: hanc regulam cum 4. limitationibus ponit Feli. in c. licet Eli. de fimo. Do. a Fin.

Possessio ex præcedenti titulo tradita & habita præsumitur. l. 2. ff. de acq. poss.

Fallit in 4. casib. vt per Cagn. in l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. nu. 173. Do. a Fin.

Res quælibet libera, & pleno iure possessa præsumitur, etiā si prædia vicina sint feudalia, secundum communem per Burf. conf. 46. nu. 8. nu. 9. 23. lib. 1. vbi latius declarat. Bonac.

Fundi parte apprehensa, censetur possessio totius fundi apprehensa. l. possideri. ff. de acq. poss. l. vulgaris questio. ff. de fur.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in vno a Zaf. in d. l. possideri. nu. 20. Idem.

Per apprehensionem vnus fundi, vel partis fundi intelligitur apprehensa possessio aliorum fundorum eiusdem qualitatis & naturæ. Ant. Gome. in d. l. 45. Taur. nu. 39. com. dicit, ex glo. in l. 3. ff. de acq. poss. Idem.

In plurib. fundis possessio vnus apprehensa aliorum fundorum possessio apprehensa non dicitur secundum gl. in ver. quælibet, cōiter receptam ab omnib. in l. 3. de acq. poss. quod & in reb. hæreditariis, præsertim procedit, in quib. si apprehensa reperiatur aliquarum rerum possessio, cæteræ res nondum apprehensæ absq; dubio aliquo possideri non dicuntur: vt voluerunt Dy. & Anch. in c. 1. de reg. iur. Alex. post alios in d. l. 3. quod & Ias. inibi pulchrè tradidit, dicens apprehensione possessionis vnus prædij nequaquā acquiri possessionem aliorum prædiorum, etiā concurrente animo acquirere volentis. l. prædia. de acq. poss. allegans Bal. in l. 2. C. de seruit. & aq. & Ang. in l. licet. C. de acq. poss. subiungendo hæc procedere non solū, qñ plures res distinctæ, separatæq; forent, verum etiam si plures sub vniuersitate iuris, puta hæreditatis continentur: nā & eo pariter casu, per apprehensionem possessionis vnus rei hæreditariæ, aliarum rerum possessionem non contineri.

In contrariam verò suam inclinarunt Doct. antiqui, quos recitat Andr. de Iser. qui tenuere in casu, quo plures res titulo vniuersali quæsitæ essent, vnus rei apprehensione, & et aliarum rerum possessionem apprehensā dici, exemplificando de reb. hæreditariis, per gl. in l. restituta. ad Treb. & ita iudicatū esse, sicut Aluar. in c. 1. ver. quæro ab extra. in tit. qd sit inuestit. ex d. And. de Iser. in tract. sup. & opinioni huic inhæret quoq; Tiraq. in tract. de retract. cōsang. §. 36. gl. 3. nu. 2. 3. & 11. in tit. seu rub. iurisdictionis in cuius territorio bonū acquisitum sit. Sed parū aut nihil obstant ea, quæ Alua. & And. de Iser. super antiquorū opinione tradiderūt: quia ipsemet And. eā opinionem reprobabat, & ait malè secundum eam esse iudicatum, allegando l. qui absenti. §. si. de acq. poss. quam antiquorum doctrinam, etiam Dy. & Anch. in d. c. 1. reprobauerunt. ideoq; remoto omni dubio, tutè & libenter possumus sequi communem præmissam, q ex apprehensione aliquarum rerum hæreditariarum, atq; res, quæ non essent apprehensæ, possideri non censeantur.

Nec itidē capitur possessio, nisi coloni eiiciantur. ita Card. Put. dec. 17. de cau. pos. Et hoc idē procedit quoq; in inquilino, & finita locatione: secundū Ant. Aug. dec. 3. & 214. & Put. dec. 6. de caus. poss. Nec sufficit illos de domo eiicere, nisi de fundo eiiciantur. teste Put. dec. 2. de caus. poss. Viu. opl. 62c.

Incerta pars ratione, & loci, & quorū non potest possideri. l. locus. ver. incerta. l. si for. §. si. ff. de acq. poss.

Fallit in 7. casib. quos no. Ias. in l. possideri. §. partem incertam. ff. de acq. poss. nu. 9. Do. a Fin.

Possessio iuris, & quasi iuris pōt esse penes plures. Ias. in l. possideri. §. ecōtrario. n. 82. ff. de acq. pos. com. dic. Vill. & Vez.

Ex contractu non intelligitur data licentia apprehendendi possessionem propria auctoritate. l. si ex stipulatione. ff. de acquir. poss.

Fallit in 5. casib. quos not. Ias. in d. l. nu. 3. Do. a Fin.

Possessione sua nemo priuandus est absq; causæ cognitione, etiam si esset prædo, aut intrusus, ex not. per doct. in §. recuperandæ. inst. de interdic. in l. si quis ad se fundum. C. ad l. iul. de vi pub. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 46. ff. de acq. poss. Fel. in c. ult. num. 24. ver. fallit 2. de præsump. Dec. in l. vnic. nu. 4. C. de edic. di. Adr. Chær.

Duobus contendentibus de possessione, iudex debet summarias informationes capere, vter eorū melius possideat, vel de possessione prober: & illum faciat fungi vice possessoris, alteri inhibeat, ne ad possessionem accedat: saluo iure vtriusque partis, tam in proprietate, quā in possessione. Et melius facit quā sequestrare rem, vel inhibere parti ne ad rem ipsam accedat. sec. Inn. in c. in præsentia. ext. de prob. & Bal. in l. ordinarij. C. de rei vend. qui alleg. ad hoc plerosque doct. Balb. decis. 9.

Nemo potest sibi causam possessionis mutare. l. 3. §. illud quoque. ff. de acq. poss.

Fallit in 4. casib. vt per Vigel. in commento 3. anni. c. 2. ver. Altera reg. fol. 313. Do. a Fin.

Possessio immobilium patris, non prodest filio in casu. l. sciendum. ff. qui satisd. cog. secundum Guliel. de Cu. Bart. Alb. Roma. & omnes in d. l. sciendum. ita Tiraq. in præfat. cōment. in l. si vnquam. C. de reuo. don. Io. Fich.

Possessio apprehensa per aliquem, in absentia alterius ciuili ter possidentis, dicitur naturalis. Est com. opin. sec. Alex. in conf. 201. viso themate. vol. 7. & in cōf. 35. viso themate. vol. 6. M. Chærian.

Iurium personalium an sit dare quasi possessionem dubitatur. Et non dubium est in illis dari quasi possessionem, cū prescribantur, vt no. glo. in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. l. regulariter. l. nec vllam. §. si. ff. de peti. hæred. Gul. de Cun. in l. solent. §. fin. ff. de offic. procon. & lega. canonistæ in c. querelam. extr. de elect. Licet Cy. sententiam contrariam in l. si certis annis. C. de pact. secutus fuerit. Et hanc communem opinionem Doct. esse scribit Signor. de Homod. in conf. 222. numero 4. Kirchouius.

Possessionis quæstio possessionem litigiosam reddit. Cur. iun. ibi nu. 6. com. dicit. Vezin.

De possessore bonæ seu malæ fidei, vel clandestino & iniusto.

C A P V.

Possessor quilibet bonæ fidei præsumitur. not. glo. in §. alia. insti. de act. l. pen. C. de euictio. c. præsumitur. de reg. iur. in 6.

Fallit in 15. casib. quos no. Petr. de Vbal. in repet. c. si diligenti. de præscri. nu. 25. quæ rep. est in 1. vol. repet. Don. a Fin.

Possessor quilibet habens titulum verū vel putatiuum causatum etiam iniusto errore, præsumitur bonæ fidei. not. in l. Celsus. ff. de vsucap. c. si diligenti. de præscrip.

Ampliatur in 1. casu & limitatur in 2. a Balb. in rep. d. l. Celsus. col. 36.

Fallit in 15. casib. vt per Pet. de Vbal. in rep. d. c. si diligenti. nu. 25. & illa repet. est in 1. vol. repet. fallit vt per Bapt. a Vill. concl. 40. in litera B. fallit si quis contra iura mercatur. c. qui contra. de reg. iur. vbi videas Dyn. Idem.

Bona fides semper præsumitur in possessore, etiam absq; titulo, vbi ius non contradicit. Balb. in l. Celsus. de vsuc. par. 3. ver. tertia habet conclus. nu. 9. commu. dicit, nisi contrarium probetur. Couar. in reg. possessor. de reg. iur. tit. 6. §. 6. nu. 2. par. 2. communem dicit ex gl. in c. si diligenti. de præscrip.

Fallit, nisi appareat aliā antiquior possessor. Idē in 4. conclus. communem dicit, & illam tertius non potest opponere.

Restringe istā limit. si possessio secunda durauit per 30. ann. quia præsumitur bona fides. Idem in d. l. Celsus. com. dicit.

Amplia istam restrictionem etiam si possessor triennalis ingressus sit possessionē propria auctoritate. idem Couar. in reg. Com. opin. Tom. ij. Q 3 possessor

Com. V.I. Opin.

possessor. par. 2. §. 8. nu. 3. communem dicit ex Bart. in l. vlti. C. vnde vi. B. Villal.

Bona fides regulariter, & generaliter in rei corporeæ possessore semper præsumitur, quousq; contrarium iustis probationibus innōtescat commune dicit Balb. in l. Celsus. nu. 104. ff. de vsucap. Boer. decis. 42. nu. 35. Alc. reg. 4. præsump. 5. Porc. & ad eum Ias. in prin. nu. 5. In l. de vsucap. latē Did. a Couar. de spon. 2. par. c. 3. §. 1. nu. 4. & in reg. possessor. 2. par. tit. 6. §. 8. nu. 2. de reg. iur. vir singularis doctrinā. Menoch. de recuper. poss. remed. 8. nu. 64. E. Suarez. & D. a Fin.

Bona fides contractu etiam nullo ex iuris errore patitur, & ad fructus acquirendos sufficit, vt receptum inquit Ias. in l. 1. §. si vir uxori nu. 22. & in l. 3. §. ex contrario. nu. 37. ff. de acq. poss. Curt. sen. cons. 71. nu. 14. & alij, quos cit. Did. a Couarru. lib. 1. resolut. c. 3. nu. 7. excipe in ecclesiasticis rebus, nam in illarum fructibus lucrificandis, non satis est bona fides ex iuris errore profecta, vt receptus dicunt Fel. in c. cum causa. nu. 21. de re iud. Gram. decis. 79. Satis tamen erit si quis alius præterea extrinsecus addatur color, vt cōmune pronunciat ex Imo. & aliis, insignis iuris interpret Ari. Pinel. in l. 2. c. 4. nu. 20. C. de rescin. vend. E. Suarez.

Bonæ fidei possessor fructus iam perceptos vsucapit triennio. vt commune asseuerat Balb. de præscr. par. 4. par. 4. princ. quæst. 35. nu. 2. E. Suarez.

Possessor bonæ fidei habens titulum, facit naturales fructus suos. in bonæ fidei. ff. de acq. rer. dom. & est communis secundum Didac. lib. 1. varia. resolut. c. 3. nu. 2. Possent tamen tales fructus et si non rei vindicatione, tamen vel officio iudicis, vel conditione sine causa peti, hancq; sententiam receptiorem testatur paulo post idē Did. Quid de industriabilibus? vide ibid. 2. conclusionē. I. Fichar.

Possessor ciuiliis cū bona fide etiam sine titulo acquirit fructus. idem ibi nu. 106. com. dicit ex gl. in l. si quis a non domino. instit. de rer. diuif. B. Villal.

Possessor bonæ fidei licet fructus lucretur, tamen illos cum impensa compensare tenetur. l. fructus. ff. de vsuc. & ibi glo. l. sumptus. ff. de rei vend.

Fallit vt per Soc. reg. 298. Do. a Fin.

Possessor bonæ fidei fructus suos faciens, eos cum expensis melioramentorum compensare tenetur. c. ad nostram. de reb. ecclesiæ non alienandis. l. sumptus. ff. de rei vend. & l. insulam. §. fructus. ff. sol. mat. ideoq; si colligeret, seu perciperet tot fructus qui melioramentis ipsis æquiualerent, utiq; tunc rem restituere teneretur absq; aliquorum melioramentorum solutione, secundum iura memorata, & no. & limitat Berous in c. 1. nu. 41. & seq. de in integ. restit. q; quippe in tantum procedit, secundum communiter doc. vt si qui bonæ fidei possessor esset virtute tituli iniusti, & nulli, adhuc haberet locum dispositio. d. l. sumptus. cum aliis l. præcitatis, videlicet, q; melioramenta ipsa cum fructibus compensaretur, ita declarat Fel. cum cæteris congestis per eum, in c. cum causa. extr. de re iud. & Ant. Negul. in trac. de pign. in 3. membro 5. par. nu. 12. F. Viuius lib. 2. opin. 231.

Possessor bonæ fidei compensat expensas factas causa culturæ, & fructuum, quemadmodum & expensas factas causa custodiæ cum ipsis fructibus. l. fundus. ff. famil. erciscun. & ibi doct. tales enim expensæ factæ causa custodiæ, & aliæ factæ causa fructuum cōseruandorum fiunt ad vtilitatem ipsorum fructuum, & ad ipsos cōseruandos. l. si ita. §. si. & l. quæsitum. §. salinarum. ff. de fund. inst. Bar. in l. cum quæritur. §. prædiis, & ibi additio super verbo, non dicuntur. ff. de leg. 3. contra opi. Bar. in d. §. prædiis. Bellacom.

Possessor bonæ fidei fructus suos faciens, eos cum expensis melioramentorum compensare tenetur vsq; ad quantitatem concurrentē ipsorum fructuum. c. ad nostrā. de reb. eccl. nō alie, l. sumptus. ff. de rei vend. & in l. insulā. §. fructus. ff. sol. ma. & p. gl. Bar. Ang. Bal. & alios in l. in fundo. ff. de rei vend. Cast. cōf. 326. viso puncto. Ang. & Bal. in d. §. fructus. Io. de Imo. cōf. 112. col. pen. & seq. Bal. in l. super. C. de euict. & Cor. cons. 240. col. 3. vol. 2. ideoq; si colligeret, seu perciperet tot fructus, q; melioramentis ipsis æquiualerent: utiq; tunc rem restituere teneretur absq; aliquorū melioramentorū solutione: scdm iura memorata, & no. & limitat Bero. in c. 1. nu. 41. & seq. de in inte. rest.

Quod quippe in tantū procedit secundum cōiter Doct. vt si quis bonæ fidei possessor esset virtute tituli iniusti, & nulli, adhuc haberet locū dispositio. d. l. sumptus. cū aliis l. præcitatis, videlicet, q; melioramenta ipsa cum fructibus compensarentur: ita declarat Fely. cum cæteris congestis per eum in c. cum causa. col. si. extr. de re iud. & Ant. Negul. in trac. 1. de pignorib. in 4. mēb. 5. par. nu. 12. & ita decisum extitit in Sacro Concilio Neap. teste Afflic. in decis. 87. nu. 5. cum aliis seq. & ibi Casare

De Possessione, &

Vrsil. in add. nu. 8. qui cumulatissimè hoc discurrit.

Et quāuis bonæ fidei possessor faciat fructus suos; nihilominus eos tenetur restituere, & præsertim fructus industriales, quatenus locupletior effectus esset: vt voluit Bar. in l. ex diuerso. in prin. ff. de rei vend. Alex. cons. 21. repetito in causa Merici. nu. 10. & seq. vol. 4. & Vrsillus cum aliis aggregatis per eum in add. Afflic. in decis. 240. nu. 4. cum aliis seq. vbi deducit istā esse cōm. opin. & declarat etiam vtiliter materiam in practica.

Et aduerte q; tunc præsumitur bona fides, & de ea constare videtur, vbicunq; interueniet lōga possessio, vel adessent probabiles coniecturæ iustæ possessionis. ita Inn. in c. 2. col. 3. de resti. in integrum. Abb. in c. consultationibus. de iure pat. Rol. a Val. cōf. 3. Deuenio. nu. 94. vol. 1. & ista est com. opi. vt in medium referauit Balb. in l. Celsus, post 2. par. nu. 2. & Ripa in ca. cum ecclesia. nu. 90. cum aliis seq. de caus. posses. & propriet. & ita iudicauit etiam Rota Roma. sub die 23. Februarij. 1568. attestante Illustri D. Oradino præceptore meo, decisio. 150. Viuius opin. 622.

Præsumitur ignorantia in facto alieno. l. verius. ff. de prob. Ampliatur in 12. casib. & limitatur in 16. a Rob. Mara. in l. is potest. ff. de acq. hæred. nu. 224. fallit in 10. casib. vt per Soci. reg. 176. fallit in 15. casib. quos no. Ant. Gabr. in lib. 6. de regu. iur. concl. 5. Do. a Fin.

Mala fides non præsumitur, doct. in d. c. si diligenti. de præsump. fallit in multis casibus, vt per Paris. in d. cap. num. 26. Don. a Fin.

Si quis est in possessione sine titulo, præsumitur mala fides: hanc conclusionē dicit esse communem Balb. in l. Celsus. ff. de vsucap. vbi limitat in 2. casib. nu. 23. ver. 4. conclusio.

Ampliatur in 2. casibus per Rip. in d. c. cum ecclesia. nu. 94. Don. a Fin.

Malæ fidei possessor si quis a principio fuerit, ex post facto vero bonæ fidei pro rata temporis malæ fidei, & bonæ fidei iudicandus. Ant. & Imo. in c. grauis. extra de rest. spolia.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 256. Do. a Fin.

Possessor malæ fidei, postquam soluit de suo ante litis contestationem, acquirit vtilem actionem negotiorum gestorū contra dominum. Boer. decis. 44. nu. 4. com. dicit. Vezin.

Malæ fidei possessor de perceptis fructibus propter titulum excusatur. l. si fundum. ff. de rei vend. dd. in cap. grauis. de restit. spolia.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 251. Do. a Fin.

Malæ fidei possessor non lucratur fructus quantumcunque habeat tit. certum. l. fructus. & l. domum. C. de rei vend. & l. mala fide. C. de cond. ex le. & est ratio, quia tit. habetur pro non tit. l. iubemus. §. sane. cl. 1. C. de sac. san. eccl. & est gl. magistra. in c. non liceat Papæ. 12. q. 2. Vezin.

Malæ fidei pos. tenetur nedum ad fructus perceptos, sed etiam ad percipiendos. tex. est in l. domum. & ibi doct. C. de rei vend. Idem.

Malæ fidei pos. percipiens fructus, dicitur furtum committere. Bar. in l. sequitur. §. fructus. ff. de vsuc. Idem.

Malæ fidei pos. etiam de culpa tenetur. l. si homo. & ibi Bar. ff. de rei vend.

Malæ fidei pos. an repetat expensam factam pro custodia rei. Lud. sing. 332. tenet quod sic. Idem.

Possessoris mala fides probatur, si sibi fuerit denunciatum, quod res erat alterius. fallit vt per Balb. in d. l. Celsus. num. 25. ver. sexta conclusio. vbi vide quot modis probatur mala fides. Don. a Fin.

Si quis denuntiauerit alicui, qui rem aliquam erat empturus a quodam tertio, quod ea res est sua, protestādo illi quod non emat, quia est sua, & q; non est illius qui eam rem vult vendere, si ille emat non obstante tali protestatione, reddetur in mala fide, si demum aliter protestans, probet rem suam esse, & hoc si talis protestatio facta fuerit re integra. l. si fundum. & ibi Pau. Cast. C. de rei vendi. per multa allidem Vasq. lib. 2. c. 80. in prin. vbi tamen. nu. 5. & seq. limitat. Vezin.

Possessor iniustus, licet priuari non debeat sua possessione sine citatione. l. meminerint. C. vnde vi. c. in literis. extr. de restit. spolia. tamen hoc poterit facere iudex, quando illum de facto & parte non citata possessorem fecit, secundum Inn. in c. querelam. ext. de electio. in gl. subtractam. Bal. in notabilib. in l. si pacto quo pœnam. C. de pact. Roma. & Nicel. in l. 2. ff. de re iud. glo. in l. minor 25. annis ff. de euictio. l. 1. in verbo. infirmabitur. ff. de feriis. & 11. quæst. 3. cap. excommunicatos. Nisi fuisset in tali actu primio omīssa citatio propter scandalum, secundum Io. And. in addi. ad Spec. de senten. prola. §. species. additione incipiente, habeo de præcepto. do. Alex. in d. l. si pacto. Fel. in cap. nihil. extr. de præscriptio. 2. colum. Balb. decisio. 417.

possessor

Possessor clandestinus vi possidet, siue expellit possidentē, siue possidens non sit ausus ingredi possessionem, vel suspicās vi posse expelli. Idem ibi nu. 34. com. dicit.

Restringe istud notabile quo ad timorem possessionis, non tamen quo ad timorem capturæ: quia per istum timorem nō perditur. Ias. in l. possideri. §. in amittenda. nu. 5. ff. de acq. poss. com. dicit. Villal.

Possessor clandestinus habet naturalem possessionem clandestinē, & ciuilem violenter. Ias. ibi, nu. 47. com. dicit. Idem.

Miscellanea de possessione.

CAPVT VI.

Pro possessore habetur, qui dolo desit possidere. c. pro possessore de reg. iur.

Fallit vt not. Dyn. in d. capitu. pro possessore. Don. a Fin.

Si possessor possessionem corpore ralinquat amittit possessionem. l. 44. §. fi. de acq. poss.

Fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento 3. anni. c. 4. de acq. poss. fol. 328. vbi videas multas conclusiones limitatas de amittenda possessione. Do. a Fin.

Possidens ciuilitur, si naturalem possessionem per decennium negligat, etiam ciuilem amittit. hanc esse communem opinionem testatur Franc. Turza. in suis conclusio. reg. 112. Don. a Fin.

Possidens ciuilitur de voluntate possidentis a quo causam habet propria auctoritate potest naturalem accipere. Cur. iu. conf. 127. nu. 3. com. dicit. Villal. & Vezin.

Amplia istam communem etiam ad naturalem: & intellige ambas, quando illa, quæ interdicitur acquiri, est vacua. Anto. Gomef. in l. 45. Tau. nu. 43. communem dicit. Et gl. in d. clam possidere. Idem.

Si possidens ciuilitur ignorat suam naturalem possessionem ab alio occupari, non amittit ciuilem. l. quamuis saltus. ff. de acq. poss.

Fallit in 2. casib. secundum Pari. in c. vigilant. de præscrip. nu. 9. Do. a Fin.

Possidens si ille per quem possidet de possessione expellatur, non tantum naturalem, sed etiam ciuilem perdit. glo. in l. fi. C. de acq. poss.

Fallit in 3. casib. quos no. Soc. reg. 279. Do. a Fin.

Possidens prior per constitutum præfertur secundo habenti actualem possessionem: quia possessio est vera, licet modus sit fictus: secundum Bart. & ceteros omnes communiter, in l. ab emptione. col. fin. de pact. Ias. in l. quoties. C. de rei vend. Dec. in l. contractus. ff. de reg. iur. & Ias. conf. 6. sub nu. 2. vol. 3.

Et tanto magis, cum pactum constituti transferat naturalem, & ciuilem, non autem actualem possessionem. ita Cardin. Puteus decis. 2. de emp. & vendit.

Nam possessio actualis non transfertur per clausulam constituti, nec per clausulam vendit, tradit, cedit, & concessit, quæ est eiusdem naturæ, & virtutis cum clausula prælibata constituti, sed illa clausula sola licentia apprehendendi possessionem importatur. l. prædia. & ibi Bar. Alex. & alij in fi. ff. de acq. poss. Abb. in c. 2. de consue. Bal. in c. 1. col. pen. quid sit inuest. & in l. indicia. col. 1. C. de rei vend. & Alex. conf. 10. vol. 4.

Quod equidem procedit ubicunque res immobilis quæ alienatur, esset absens tempore contractus: secus vero si esset præsens, & in conspectu contrahentium: tunc enim transfertur etiam possessio realis, & actualis. ita Bar. & Iac. de Aret. in d. l. prædia. Cyn. Bar. & Bal. in l. 2. eo. tit. & idem Bal. in l. 1. col. 1. C. de suffra. & Lanfran. in c. quoniam contra. in vers. Testes. de probat.

Sed fundans se in clausula constituti, teneretur quippe tunc probare constituentem tempore ipsius constituti possedisse: secundum Ant. Aug. decis. 3. & 549. glo. & alios omnes in l. quāuis. §. si conductor. ff. de acq. poss. Bart. Ang. & ceteros omnes in l. quædam. ff. de rei vend. Oldr. conf. 114. factum est tale. sub nu. 2. Gozad. conf. 42. nu. 8. & 16. Dec. nu. 14. & Cagno. in l. contractus. ff. de reg. iur. Neuiz. conf. 79. nu. 16. Grat. conf. 117. nu. 13. & seq. vol. 1. & Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in vers. Testes. de proba. & Alex. conf. 10. vol. 4. Tiraq. in trac. constituti poss. in 3. par. in l. limit. nu. 1. & Bert. cōf. 30. lecto processu. nu. 10. & seq. vol. 1. prima par. & conf. 238. cōtra donationē. nu. 2. vol. 3. primæ par. & Marf. in sing. 521. ille qui. vbi cum aliis aggregatis per eum hoc vtiliter limitat locum non fortiri in antiquo instrumento continentem constitutum, in quo propter temporis antiquitatem præsumitur possessionem fuisse penes constituentem. Vnde aduerte amātissimē lector ne decipiaris

in confidendo in cōstitutione precarij, quæ frustratoria quippe redditur, & nullius momenti, nisi articuletur, & probetur constituentem tempore constituti possedisse. Et hisce oculis vidi aliquos aduocatos nonnullis vicibus amisisse causas, & lites ex mera, & pura eorum incuria. Viuius opin. 623.

Possessor contra quem agitur hypothecaria, potest negare illum a quo agens dicit habere titulum, esse dominum illius rei, & creditor tenetur probare esse dominum, alias succumbet: licet ipse debitor, siue agat, siue conueniatur, non potest negare dominium: vel cum creditore, vel cum alio tertio, quia allegaret turpitudinem suam. Anto. Neguf. de Fano. de pign. part. 6. nu. 2. nu. 35. com. dicit. Villal.

Possessor non prohibetur suam continuare possessionem, etiam ipsa lite pendente. gl. in cle. 2. in verb. innouati, vt lite pendente. c. cum teneamur. de appellat.

Fallit in 3. casib. quos not. Port. li. 5. suarum conclusionum, reg. 32. Don. a Fin.

Possessoris cōditio melior est in pari causa. c. in pari. de reg. iur. vbi Dyn. declarat. Do. a Fin.

Possessor extraneus citandus, extranei possessores de quorum præiudicio tractatur, sunt citandi in pronuntiatione, in qua pronuntiat deueniri posse contra eos, secundum Iaco. de Aret. Bar. & Ang. in l. decem. ff. de verb. obli. licet ipse Bart. ibi dicat tunc sufficere citationem generalem per tubam, per auth. si omnes. C. si vt se ab hæredi. absti. Iac. autem But. tenuit contrarium, scilicet non esse necessariam ipsam citationem, sicut quando pronuntiat testamentum inofficiosum, non sunt citandi legatarij. l. Papinianus. §. si ex causa. ff. de inoff. testam. Balb. decis. 245.

Cum iura partium sunt obscura, pro possessore iudicandum est, quare in dubio possessor præsumitur dominus. l. 2. C. de prob. l. fin. C. de rei vend. cap. inter dilectos, extra de fi. de instrum.

Fallit in 3. casib. quos no. Bello. in suis com. opin. in litera B. in ver. cum iura. Do. a Fin.

Ille qui non possidet, nec detinet, non est legitimus contradictor ad impediendum hæredem mitti in possessionem. l. fin. C. de edict. diui Adrian.

Ampliat & limitatur in 2. casib. quos no. Dec. in d. l. fin. nu. 40. Do. a Fin.

Possidere quis non intelligitur, nisi alleget suam possessionem. Alcia. in tract. præsump. reg. 2. præsump. 21. communem dicit. Vezinus.

Possidere negans, si conuincatur de mendacio, possessione priuatur. l. fi. ff. de rei vend. gl. in §. pen. in auth. de iure. & cent. & in auth. item si possessor. C. qui pot. in pig.

Fallit in 6. casib. quos no. Ant. de Trem. in addi. ad practicā Vberti. de Bonacur. in tit. quib. mo. nu. 27. ver. nisi primum.

Fallit in 5. casib. quos no. Port. in li. 1. suarum concl. reg. 30.

Fallit in 5. casib. vt per Fel. in c. ceterum. col. pen. de iud.

Ampliat in 10. casib. & limitatur in 11. ab Ant. Gab. in li. 5. de acq. poss. concl. 5. Do. a Fin.

Duo in solidum eandem rem possidere non possunt. l. duo ff. de precario.

Ampliat in 6. casib. & limitatur in 3. per Io. Bolog. in l. 3. §. contrario. ff. de acq. poss. nu. 137.

Fallit in multis casib. quos no. Dec. in l. non vt ex pluribus. ff. de reg. iur.

Ampliat & limitatur in 2. casibus, vt per Iaso. in d. §. non vt ex pl.

Fallit vt per Vigel. in commento 3. anni. de acq. poss. cap. 2. fol. 313. Do. a Fin.

Plures non possunt in solidum ciuilitur possidere. l. 3. §. contrario. ff. de acq. poss. vbi Io. Bolog. limitat in 3. casib. nu. 99. Don. a Fin.

Possidere potest quis vnā rem duobus modis, vno generali pro suo, & alio speciali: vt puta pro emptore. Ias. l. 3. §. ex pluribus. nu. 34. & 36. ff. de acq. poss. com. dicit. B. Villal.

Amplia, siue concurrat eodem tempore, siue in diuersis temporibus. dominium autem potest detineri ex diuersis causis in idem tempus concurrentibus. Ias. in d. l. 3. §. ex pluribus. nu. 38. com. dicit. Idem.

Possidere præsumitur tempore mortis qui semel possedit. Alcia. de præsump. reg. 2. præsum. 21. nu. 51. communem dicit. Idem. & Vezinus.

Possidere præsumitur tempore expulsionis agens interdicto recuperandæ, probando quod aliquando possederit. Alc. de præsum. reg. 2. præsum. 21. nu. 14. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Possideri dicuntur mobilia. Ias. in l. possessio. nu. 39. ff. eo. tit. com. dicit. Villal.

Com. opin. Tom. ij.

Q 4

DE

Sua Possessione spoliatus, vel deturbatus, quando
& qualiter sit in ea restituendus, aut manuten-
nendus.

CAP. I.

Spoliatus ante omnia venit restituendus. l. si quis ad
se fundum. C. ad leg. Iul. de vi. l. momentanea. C. vn
de vi. l. i. C. si per vim, vel alio mo. can. redintegran-
da. 3. q. 1. c. in literis. & c. ex conuentione. extr. de
rest. spolia. P. Fich.

Spoliatus ante omnia est restituendus. l. si quis ad se fun-
dum. C. ad l. Iul. de vi. publ. vbi etiam hoc procedit, si spoliatus
possideret iniuste. l. colonus. l. cum fundus. ff. de vi. & vi arma.
quæ sententia adeo vera est, vt procedat, si spoliatio a iudice
causæ cognitione non præcedente facta esset, nec pro iudice
extra iudicialiter procedente, præsumeretur. cap. conqueren-
te. extr. de rest. spol. Soc. sen. in cons. 12. nu. 10. & 11. in 1. vol.
consil. pulchrè & copiose Hier. Schurpf. in cons. 58. & 73. n. 9.
& 10. in 2. cent. & in cons. 6. & 84. in 3. cent. cōf. & hanc sen-
tentiam prout doctor. omnes concludunt in eo quoque casu
procedere scribit Rol. a Valle, si iudex procederet seruato iu-
ris ordine, si tamen non esset iudex competēs, spoliatio etiam
competere remedium possessorium. in cons. 6. nu. 28. vbi ip-
se nu. 36. addit, Satis esse probare de possessione anteriori spo-
liati, absque eo quod aliter probaretur de possessione tempo-
re spolij, in 2. Tom. consil. Quam communem Io. de Imo. esse di-
cit in c. cum ecclesia Sutrina. extra, de caus. poss. & proprie. &
licet contra hanc communem opinionem quædam argumen-
ta adducat Franc. de Rip. ibid. vers. Quid tenendum; vide-
tur, quod communis non procedat. nu. 34. cum sequē. tamen
nu. 37. in fin. ipse inquit non esse tutum in iudicando rece-
dere a commu. Kirchouius.

Spoliatus regulariter ante omnia venit restituendus, etiam
si spoliator incontinenti velit de dominio probare, sec. gl. not.
in cap. 1. & in ca. in literis. ext. de rest. spol. & in l. momentanea.
in l. meminerint. in verbo reddatur. & ibi Bar. C. unde vi. Inn.
in c. 2. de causa pos. & proprie. Nisi probare vellet per confes-
sionem spoliati, vel notorietatem facti, vel per sententiam in
petitorio latam in fauorem eius, qui spoliavit. sec. Io. And. &
Host. in cap. cum dilectus. ext. de caus. poss. & proprie. Butrig.
& Pan. in 11. col. in c. pastoralis. eo. ti. & in pluribus aliis casu-
bus enumeratis per doct. vbi supra. & per Imo. & D. Constan-
tium in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. & in l. si
is a quo. primo responso. vt in pos. lega. & l. ille a quo. §. 1. ff. ad
Treb. Quæ videntur contrariari dictæ conclusioni, loquuntur
vbi agitur de adipiscenda possessione, non de recuperanda, se-
cundum præfatos doctores. Balb. decis. 28.

Spoliatus ante omnia est restituendus. l. si quis ad se fundū,
C. ad l. Iuliam de vi. publ. c. in literis. de rest. spoliat. c. conqui-
rent. de restit. spol. Ampliatur, & ampliatio limitatur per Mar-
fil. sing. 195. & sing. 199. Ampliatur & limitatur in multis casu-
bus, vt per Io. Bolog. in d. §. nihil commune. nu. 95. & seq. fallit
in multis casibus, quos refert Soc. in l. naturaliter. §. nihil com-
mune. ff. de acq. poss. num. 126. Ampliatur in 23. casibus, & li-
mitatur in 20. a Por. li. 2. reg. 45. fallit in 12. casibus. vt per So-
cin. reg. 379. Ampliatur in multis casibus. vt per Viuium in suis
concl. in ver. spoliatus. Ampliatur in 24. casibus, & limitatur
in 25. a Ripa, in d. §. nihil commune. nu. 46. videas Marf. fin. 11.

Fallit in 10. casibus. vt per Clau. Marf. in d. §. nihil commune.

Fallit vt per Damas. reg. 38. Ampliatur & limitatur in mul-
tis casibus, vt per Anto. de Tremulis in addi. ad praxim Vber-
ti de Bonacursio. in tit. quib. mod. suo. no. nu. 17. in vers. & spo-
liator. fallit vt per Marf. fin. 11. fallit in 50. casibus, quos not. No-
uellus in praxi. crim. fol. 92. Don. a fina.

Spoliatus sua possessione, vel in ea turbatus ante omnia est
restituendus, & manutenendus. l. si quis ad se fundum. C. ad l.
Iul. de vi. publ. & can. reintegranda. 3. q. 1. Ioan. Anton. de Ni-
gris in capitulis Regni, in c. 6. Subditorum nostrorum. nu. 26.
Alex. & Doct. not. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de
acq. pos. & ista est vulgaris, & communis regula.

Quam quidem regulam amplia intantum procedere, vt spo-
liatus debeat restitui vsque ad minimum, & vltimum quadran-
tem, etiam si iniustissime possideret. cap. sollicitè. de rest. spol.
& ita tener Bal. consil. 135. vol. 2. & consil. 139. nu. 1. vol. 3. & Cæ-
pol. consil. 19. num. 4. & Hieron. Cuccalon. in repertorio 2. vol.

tractatum. in verb. Spoliatus. il. 1. & refert ita in facti contin-
gentia obtinuisse.

Ampliatur secundo ista regula, q. spoliatus intentans re-
medium dicti canonis reintegranda, esset restituendus datò,
quod non probet vim, ac violentiam fuisse illatam, & sic suffi-
cit, q. sola clandestinitas interuenerit in spolio facto. Nam
contra clandestinum possessorem potest agi remedio recupe-
randa: nec posset excipere clandestinus possessor exceptione
sui dominij: vt per Imo. & Alex. in d. §. nihil commune. vbi re-
ferunt idem sentire Inno. Io. And. & Ant. de Butr. q. quomo-
docunque quis fuerit spoliatus potest agere non obstante fi-
bi exceptione dominij. Et hanc opinionem latè disputat So-
cin. in d. §. nihil commune. vbi eam num. 32. dicit verissimam
Fabius Corambonus, & communem asserit Ripa num. 73. &
in cap. sæpè. de restit. spol.

Contrarium verò, & malè senserunt Dyn. in regula, qui ad
agendum. de reg. iur. in 6. Bal. in l. si quis emptionis. §. sed hoc
super illis. C. de præscrip. 30. annorum. Angel. in l. vitia. C. de
acquir. posses. & Lud. Rom. in d. §. nihil commune. Quicquid
tamen isti Doct. suadeant ob hoc non est discedendum a præ-
dicta communi: quam approbant, tuentur pariter, & attestan-
tu ferè omnes Moder. in d. c. sæpè. & in d. §. nihil commune.

Ampliatur tertio dicta regula, q. nō solum spoliatus ante om-
nia est restituendus ad rem, seu possessionem spoliatam, ve-
rum etiam ad fructus, quos spoliatus percepit, seu percipere
potuit ex re ipsa, vel possessione. tex. est in cap. grauis, & ibi
Doct. not. de restit. spol. Rota decis. 25. in rub. de restit. spo.
in nouis, & Ripa in d. §. nihil commune. num. 48.

Et nō solum ad possessionem & fructus ipsos, sed etiam ad
expensas, damna, & interesse per spoliatum debet spoliatus in-
primis, & ante omnia restitui. c. accedens. il. 2. & ibi Abb. in pe-
nul. not. & in d. c. grauis. vbi doct. & Ripa in d. §. nihil com-
mune. num. 50. & Cæsar Vrsillus in addi. Afflict. in deci. 98. nu.
1. vbi profert magnum verbum ita obtinuisse in facti contin-
gentia in Sacro Concilio Neapol.

Ampliatur etiam regula præmissa, quod prædo quoque &
iniustus possessor nullum habens in re titulum spoliatus resti-
tui deberet. l. 1. §. qui a me. ff. de vi & vi arma. & c. in literis de
restitutione spoliatorum.

Qui quidem textus non procederet secundum gloss. fin. ibi
communiter approbatam ab omnibus, vbiunque ipse prædo
concurreret in possessorio cum domino.

Nec procederet etiam dictum cap. in literis, quando noto-
riè constaret quod prædo esset in possessione: vt tenet ibi Ab-
bas colu. 3. 4. & 10. Nam tunc appareret de peccato, ideo de-
beret statim amoueri. Aliquas alias ampliationes recen-
suit Vrsillus in annotationibus Afflict. in d. decis. 98. sub nu-
mero 1. & sequen.

Item ampliatur antedicta regula, vt spoliatus etiam aucto-
ritate iudicis debeat ante omnia restitui. c. conquerente. de re-
stitutione spoliat. Lud. Rom. in l. si finita. in princip. de damno
infect. Anch. consil. 249. ad prædicta dubia. & Dec. in l. fin. col.
10. C. de edict. diui Adr. tol.

Sed isthæc regula ita declarata fallit non procedere in exce-
ptione reservationis Papalis, specialis vel generalis: nam agē-
ti spolio, seu remedio dicti can. reintegranda. obstat, dicta ex-
ceptio reservationis Papalis in beneficialibus, & opposita cō-
cernit defectum proprietatis & possessionis: vt firmat Rota
decis. 56. & 371. in antiquis. Bisignetus decis. 4. de restit. spolia.
Doct. in d. §. nihil commune. & Iacobus Nouellus in sua præ-
criminali. in rubr. Vulgaris est regula, & c. nu. 41. fol. 593. Et ita
se habet communis opin. & practica obseruat: vt meminit, &
testatur Gomez. in reg. cancellariæ. reg. de triennali possessio-
re. quæst. 35. Aeneas de Falconibus, in tract. de reservat. in 4. q.
prin. 11. effectus. & 41. August. Berous. q. 80. Franc. Ripa in d. §.
nihil commune. Cassadorus decis. 1. in tit. de restit. spol. & Soc.
in l. rem quæ nobis. ff. de acquir. posses. nu. 19.

Quam communem sententiam intellige veram esse, si spo-
liatio esset facta ante litem motam, non autem lite pendente:
vt constat in præcirata decis. 56. & notat Aeneas de Falconib.
in d. effectus 11. sub nu. 2.

Similiterque eam intellige procedere, quando reservatio ef-
fet facta ad beneficium vacaturum, secus si ad vacans: vt per
Cassad. decis. 2. de rest. spol.

Alias verò declarationes, & limitationes ad d. regulam. ca-
reintegranda. circiter 50. ponit Iac. Nouel. in præcit. præc. cri-
min. Octo verò limitationes refert Fab. Corambo. in d. §. nihil
cōe. num. 32. cum aliis seq. & 33. limit. ponit Bal. Nouel. ibi. nu.
46. vsque ad fin. & 55. recensuit Corset. in tract. fallent. ad reg.
quod spoliatus ante omnia. q. 73. nu. 1. cum aliis seq. in 2. volu.
diuerforum posito. Et duas alias limit. addit Coras. in Miscel-
laneis

laneis iuris ciuilib. lib. 2. c. 2. num. 3. cum aliis seq. Et materiam d. Cano. reintegranda vsque ad satietatem, & vtilissimè quidè explicauit Iac. Menoc. in trac. recuper. posses. in remed. 15. nu. 3. cum aliis numeris seq. Viuius opi. 72.

Spoliatus quodcumque potest petere, seu agere ad restitutionem sibi faciendam: cum remedium. c. reintegranda. 3. q. 1. sit perpetuum, & imprescriptibile, & cōpetat etiam post mille annos, & in perpetuum: vt suadent omnes Canonist. communiter. in cap. sollicitè. de restitu. spolia. Socin. in l. rem quæ nobis. 8. q. ff. de acquir. posses. Ioan. de Amicis. consil. 61. num. 18. & Cassador. decis. 6. in titu. de restitu. spolia. in princi. vbi asseuerant hanc esse communem opinionem, & communioem vocat Ioachimus in obseruatione 86. valde controvertitur. centuria 3.

Sed Claudius de Seiffel. in d. l. rem quæ nobis. col. fi. Marantza in tract. de iudiciis. in 4. par. 7. distin. nu. 40. Bertran. consilio 247. Gratus consil. 70. vol. 2. nu. 18. Dec. conf. 303. col. fi. num. 24. & Ant. Gallefius in trac. de exercit. iuris peritorii. lib. 3. nu. 50. audacter affirmant contrariam opinionem, videlicet, qd remedium d. c. reintegranda. præscribatur 30. annorum curriculum, esse magis communem. Et ita fuit decisum in Rota Bononiensi, teste Petro de Benintendis decis. 10. vbi casu hoc eueniens pro eius matura resolutione, tãquam ad portum claræ veritatis recurrere possis, & ita quoque iudicauit Ioseph. Ludouici, concurrente præsertim bona fide, & titulo præscriben- tis. in decis. 59. nu. 9. & seq. in 1. par.

In isto verò conflictu opinionum sequor primam partem, omisso omni multiloquio: quam quidem tanquam verioem tenuit maior pars Dominorum de Rota: vt recensuit Cassad. in præcitata decis. 6. nu. 1. eamque sequebatur Illust. D. Raynaldus Ridolphius Perusinus præceptor meus in Gymnasio Perusino, vniuersis, & verisimilibus rationibus, interpretans. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. & ita tenuit etiam Rota in Placen. castrorum, coram Io. Paulo de mense Martij, Aprilis, & Maij 1545. secundum Gomes. decis. 41. & Simon. dec. 83. Viuius opin. 735.

Spoliatus non restituitur quando per sententiam constat de dominio spoliatoris. communem dicunt Alex. Ias. Ripa, & Fabius, vt refert Iac. Menoch. in com. de Reme. recupe. reme. 1. q. 20. nu. 204. I. Fich.

Spoliatus a iudice non potest petere, vt ante omnia restituatur, cum præsumatur pro iudice. Cur. iun. consil. 175. num. 5. com. dicit. Villal. & Bonac. & Vezin.

Spoliatus a iudice non petit restitutionem, prout petit spoliatus a priuato, quia præsumitur pro iudice. Cur. iun. consil. 175. nu. 5. com. dicit. gl. in c. præsentium. 7. q. 1. no. Archi. in c. qa præsulatus. 1. q. 4. Abb. in c. licet ex suscepto. de for. comp.

Fallit in tribus casibus, vt per Felin. in cap. cum causam. de offic. delega. & in cap. dilectus. el primo. de rescrip. Don. a Fina. Villal. & Vezin.

Spoliatus nec accusationi nec inquisitioni respondere antea tenetur, quam restituatur, cōe ponit Viuius opin. 739. Non tamen contra eum, qui titulo ac bona fide possideat. cōmune aiunt Paris. consil. 1. lib. 1. Soc. iun. consil. 47. & seq. lib. 2. Gozad. consil. 28. Licet contrarium commune testentur Alex. consil. 97. lib. 2. & consil. 91. lib. 2. & consil. 91. lib. 5. idem Alex. ac Rip. nu. 27. in l. rem quæ nobis. ff. de acq. poss. atque amicus noster Nicol. Ant. Grauatius ad Vestrium lib. 7. c. 3. nu. 41. & post eum Viuius d. lib. 1. opin. 272. Agere autem spoliatus poterit, & post decursum mille ann. spatium, vt receptum testatur Cassadorus decis. 6. in tit. de restitu. spol. Quauis verius meo quidem iudicio sit, vt solum intra 30. an. possint agere. quod etiam frequentib. interpretum calculis fultum affirmant Bertran. consil. 248. Ant. Gallefius in trac. de exercit. iuris peritorum. lib. 2. nu. 50. & amicus noster Nicolaus Ant. Grauatius d. c. 3. ac d. nu. 41. Porro non opus erit vt beneficialibus vel spiritualibus rebus spoliatus titulum sibi asserat, sed possessionem suam duntaxat iusti alicuius tituli allegatione munitam probet. commune pronunciant Panorm. & qui eum laudat Turz. opin. 129. si tamen denique aperte constiterit res ad spoliante, non ad spoliatum attinere: spoliatus quibuscunque temporariis rebus, unquam restituatur. commune dicit accurate Did. a Couar. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 5. nume. 10. E. Suarez.

Spoliatus non tenetur respondere in causis criminalibus contra ipsum motis ante restitutionem sibi factam. c. 1. 3. q. 1. quoniam exceptio spoliationis impedit litis ingressum, cum debeat spoliatus ante omnia restitui. l. si quis ad se fundi. C. ad l. Iuliam. de vi pub. & ibi gl. & in cap. 1. de restitu. spol. & dicit Ang. in l. si maritus. C. de don. inter vir. & vxor. quod spoliatus omnib. bonis suis, vel maiori parte a tertio, tunc a nemine in-

quietari potest, neque ciuilitè, neque criminaliter, nisi prius & ante omnia restituatur. vt supra docuimus & Bar. in d. l. naturaliter. §. nihil commune. ait dictam exceptionem esse dilatoriam, ideoque impedire debet litem contestari. quem sequuntur omnes doctores ibi ff. de acq. poss. Ang. in §. aq. in 39. exceptio. Insti. de except. & Francus in c. 1. in fallen. 22. de lit. contest. lib. 6. sed huiusmodi exceptio spoliationis, non potest opponi post litem contestatam. secundum Barto. in d. §. nihil commune, quem omnes ibi communiter sequuntur, vt referunt Moder. ibi, licet nonnulli senserint contrarium, relati per præcitatos Moder. & per Fulgos. in d. §. nihil commune. Amplia præfatam conclusionem ita declaratam, vt habeat locum, non solum si spoliatus trahatur in causam criminalem per viam accusationis, sed etiam per viam inquisitionis. secundum Gemin. in cap. frequens. de restitu. spol. lib. 6. cuius opi. attestatur esse comm. post alios per eum relatos Rip. in d. §. nihil cō. num. 55. F. Viu. opin. 739.

Spoliatus iurat in litem contra spoliante, vel turbantem. l. semper. §. in hoc interdicto. ff. quod vi aut clam.

Fallit in 3. casibus. quos no. Plot. in repet. l. si quando. C. vn de vi. nu. 735. Don. a Fin.

Spoliatio, quando in renunciatione initium non habuit, vel habuit initium & finem, sed post spoliationem. tunc contra spoliatum possessorio recuperanda agentem de renunciatione opponi non potest. c. sollicita. de restitu. spol.

Fallit in 4. casib. quos no. Soc. reg. 378. Don. a Fin.

Spoliatus punitur pena. l. si quis in tantam. C. vnde vi.

Ampliatur in 40. casib. & limitatur in 37. a Por. lib. 1. suarū concl. reg. 38. Don. a Fin.

De possessionis recuperandæ vel adipiscendæ interdicto.

C A P V T II.

Interdictum recuperandæ, vel adipiscendæ possessionis simul cum petitorio intentari potest: cōmunis est opi. in l. fundi. ff. de vi, & vi arma. glo. & Doc. in l. incerti. C. de interdic.

Fallit in 2. casib. quos not. Soc. reg. 188.

Fallit in multis casib. quos no. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. nu. 142. Don. a Fin.

Interdictum recuperandæ non datur fidè possidenti, videlicet, per statutum disponens quod possessio transfertur in heredem. Alex. in l. in suis. nu. 9. ff. de liber. & posth. & Alci. in tract. de præsum. reg. 5. par. 3. nu. 6. in fi. quos refert cum aliis Tiraq. in tract. le mort saist le vis. in 6. parte, declara. & nu. 2. in fi. & noster Coua. in resol. lib. 3. c. 5. nu. 6. in ver. sic & interdicto recuperandæ. communem dicunt ipsi, tamen Tiraquel. & Coua. tenent contrarium, & dicunt verioem contrariam, cū veram possessionem habent, de quo per ipsummet Tiraq. de iure constit. par. 1. nu. 68. & in 2. par. ampl. 1. 1. quam opinionem in casu heredis approbat l. 45. Taur. Idem.

Item nota, quod si bona sint possessa ab alio de voluntate domini tradentis, transfertur per istos actus fictos sine apprehensione, si tamen possessio sit vacua: requiritur apprehensio vera. Ias. in l. possessio appellata. num. 86. de acq. poss. commun. dicit. Idem.

Interdictum vnde vi datur contra spoliatoem, non cōtra tertium qui non spoliavit, licet ad eum tertium possessio illa peruenerit. l. cum a te. ff. de vi & vi arma. nisi ipse tertius ad quem ea violenta possessio peruenerit, scienter in vitium successisset. c. sape. de restitu. spol. Alex. consil. 94. nu. 11. in 5. volu. in dubio autè ignorantia præsumitur. Doc. in d. c. sape. & Alex. in eo loco. nisi inuasio fuisset facta notorie. Pano. in d. c. sape. & Alex. ibi. nu. 13.

Lex si quando. C. vnde vi. procedit etiam in vi turbatiua & compulsiua. c. fi. ext. de his quæ vi metusve causa fiunt. secundum Inn. & Pan. ibi, nam ille tex. loquitur generaliter de violentia. Bartolus autem in l. quidam tabularum. ff. de furtis. in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Innoc. & Panor. vbi supra. & Rosfred. in rub. de actio. & ser. cor. in fin. extendunt dictam l. si quando, vt contra quemcunque dolose damnum dantem stetur iuramento damnum passi super rebus ablati, & damno vel eius estimatione, cum taxatione tamen iudicis. Balb. decisio. 292.

Lex si quis in tantam. C. vnde vi. praticari potest etiam excipiendo, quando spoliator agit super proprietate: quia reus spoliatus poterit excipere de dominio amittendo ex dicta constitutione, secundum glo. & Pan. in c. pastoralis. extra de

Com. V. I. Opin.

de cau. pos. & propri. in verbo facultatem. ad fi. Io. Mon. in c. fi. de resti. spol. & tunc secundum Pan. non debet excipere, q̄ agens nullum ius habeat in re, sed quod est priuandus ex dicta constitutione, cum non priuetur ipso iure, secundum glo. ibi. Balb. decis. 34.

Interdicto uti possidetis, seu retinendæ agens, se possidere, & in sua possessione turbari dicens, ideo ut contrarius audire non est, ut in c. sollicitudinem. de appel.

Fallit in 2. casib. quos not. Soc. reg. 189. Don. a. Fin.

Interdictum retinendæ possessionis cum petitorio intentari non potest: hanc esse communem attestatur Socin. reg. 187. ubi limitat in 2. casibus.

Fallit in 3. casib. ut per Rip. in l. naturaliter. §. nihil. com. nu. 166. ff. de acq. pos. Don. a. Fin.

In interdicto retinendæ in beneficialibus, an sufficiat probare antiquiorem possessionem, an vero requiratur probatio tituli saltem colorati, ad iustificationem ipsius possessionis? Dic, ut per Osa. decis. 55. num. 4. & 5. ubi q̄ requiritur probatio tituli, cum in beneficialibus non possit acquiri possessio sine titulo, argu. eius quod dicitur, q̄ in beneficialibus agens remedio reinteg. & per viam attentatorum, quod est priuilegiatum, & fauorabile, debet illud iustificare cum titulo saltem colorato, præsertim si aduersarius edoceat de sua proprietate, teste Osa. d. decis. 55. nu. 6. ubi dicit hanc esse communem: & ibi q̄ titulus tunc dicitur coloratus, quando habitus est vel a summo Pontifice, vel ab ordinario. ex no. per Guid. Pap. q. 85. Dec. consi. 220. vel ab alio, habentis ius conferendi virtute alicuius priuilegij. Quibus concl. addc. q̄ in beneficialibus possessorium continet cām proprietatis, cum sit mixtæ naturæ. arg. l. 2. §. quædam. ff. de interdic. & q̄ iudex secularis super possessorio beneficiorum cognoscere potest. Osa. d. decis. nu. 8. & dicitur titulus coloratus, quando processit ab habent. potestatem, ut ibi per eum. Quid in remedio recuperandæ possessionis in beneficialibus, an obstat exceptio defectus proprietatis, & an iudex secularis in remediis possessorijs beneficiorum possit cognoscere? Bellac.

Possessionis retinendæ causam agitari dilata proprietatis lite ad finem vsque controuersie possessorie, frustra actor desiderat. commune fatur Ripa in l. naturaliter. §. nihil. commune nu. 154. ff. de acq. pos. Quin nec recuperandæ possessionis causa amplius promouebitur, ubi a proprietatis lite absolutio contigerit. commune inquit Io. Cora. d. §. nihil. commune. vers. explicitus. nu. 4. E. Suarez.

Possessorio recuperandæ, & adipiscendæ agenti quid incumbat. Item & de possessorijs iudicijs.

C A P V T III.

Testamentum producere in iudicio possessorio, ad hoc ut hæres mittatur in possessionem bonorum hereditariorum, sufficit, non aliter constito de morte illius cuius testamentum producit. l. ult. & ibi Bar. & Ias. C. de edi. Diui Adri. tollen. secus tamen ubi ageretur petitorio. Ias. ibi. Bellac.

Agens in iudicio possessorio debet probare se possidere temporeurbationis, & litis motæ, ad hoc ut obtineat in eo iudicio. Bar. in l. 1. §. fi. ff. uti possid. Soc. consi. 54. par. 4. nu. 15. Boer. decis. 238. Vezin.

Agenti possessorio recuperandæ obstat notorius defectus proprietatis, declaratur ista regula a Fel. in c. ad petitionem. de accus. nu. 6. & 7. Idem.

Agenti possessorio recuperandæ, non potest opponi exceptio dominij. Est vera & magis communis opi. sec. Dec. in consi. 57. circa med. vol. 1. M. Charian.

Possessorio recuperandæ agens, debet narrare, & producere in libello se possedisse, ac propter iniustas causas cecidisse a possessione, & per illum contra quem agitur res possideri, & denique concludere se debere reintegrari ad suam possessionem, seu aduersarium suum condemnari ad restitutionem possessionis: ut per Inno. in c. querelam. de elect. in c. ad sedem. & in c. sapē. de restitu. spol. cum quo ibi omnes communiter sentiunt. & Io. Ant. de Nigris in capitulis Regni. in c. 6. Subditorum nostrorum. nu. 49. & ita consuluit Bertran. consi. 105. vidi casum quem mihi exhibuit probus vir. vol. 8. ubi similiter mentionem facit de dicta communi, & non immerito Docto. hoc tenuerunt. Nam intentanti remedium. c. reintegranda. 3. q. 1. sufficit probare antiquiorem possessionem, quæ postea ad suum aduersarium reum conuentum sine eius facto peruenit, q̄ præsumitur, ut ex dicta cā iniusta possessio peruenit

De Possessione, &

ad reum, secundum Bertran. in d. consi. 105. nu. 2. & tunc probata antiquiori possessione dicitur spoliatio re ipsa probata, & præsumitur nouus possessor clandestinus, & inuasor, adeo q̄ potest condemnari ad relaxandum dictam possessionem: secundum Bal. in l. pe. col. fi. C. si a non competen. iudice. Inn. & Doc. in d. c. sapē. Lapum in alleg. 5. 1. inci. Latatus sum. Abb. in d. c. ad sedem. & in c. si diligenti. col. 4. de præscr. Affl. decis. 327. nu. 3. & Alcia. in tract. de præsum. reg. 2. præsum. 2. 1. & ista est communis opinio. teste Cur. iun. consi. 165. nume. 5. Alciat. in d. præsum. 2. 1. & Afflic. in constit. Regni. incip. circa violentiam. nu. 29. in fi. lib. 1.

Nec ab re, ut superius deduximus, libellans super possessorio in libello debet ponere se cecidisse a sua possessione ob iniustam causam: quoniam remedium. d. c. reintegranda. non conceditur amittentib. possessionem culpa, negligentia, vel iusta cā: ut tenent Doct. communiter in d. c. ad sedem. & alij relati per Io. Ant. de Nigris in d. c. 6. Subditorum nostrorum. nu. 45. & per Soc. in l. rem. quæ nobis. nu. 8. ff. de acq. pos. ubi assignant tria exempla, in quib. ista communis verificari possit, & dicta cōem attestantur Rip. in d. c. sapē. nu. 27. Alex. consi. 6. vol. 3. Abb. & alij in c. accedens. ut lite non contest. & D. Quintil. Mandos. cum cæteris aggregatis per eum in addi. Lapi in d. allegat. 5. 1. in litera O. ubi eam sequitur, & meminit ita vidisse aliquibus vicibus iudicari.

Sed ecclesiis minoribus, & absentib. qui eorum negligentia ceciderunt a possessione, competit pro recuperanda possessione, amissa eorum negligentia officium iudicis, secundum Hostien. & alios communiter in d. c. accedens. Soc. in d. l. re. quæ nobis. nu. 9. & Alex. consi. 92. col. 3. vol. 1.

Et aduerte, q̄ non est necesse, ut deducatur in remedio ipso reintegrandæ aduersarium clam possidere respectu possessionis, secundum pulchram decisionem Rotæ Bononiensis, positā in decis. Petri de Beninten. dec. 33. Viuius opi. 778.

Possessorio super beneficio ecclesiastico, quando agitur ad recuperandum illius possessionem, tunc causa nō dicitur spiritualis, sed temporalis, secundum gl. Abb. & alios in c. Dilecti. col. pen. de elec. in c. literas. de iudi. Cardi. in clem. dispendiosam. q. 10. de iudi. ubi q̄ tunc agens non tenetur ostendere titulū beneficii. De quo vide quæ scribit Abb. in c. in literis. ante nu. 13. de rest. spo. Paris. consi. 12. lib. 4. Rob. de ordi. iudi. 4. par. dist. 13. c. 17. nu. 3. & 4. & q̄ possessorium causæ spiritualis non sit spirituale: ut in materia possessoria pro beneficiis aliisque rebus spiritualibus coram iudice seculari agi possit. no. Guido Pap. q. 1. q. 85. 552. Affl. decis. 2. 24. 85. Boer. q. 69. nu. 23. Ias. in l. quoties. nu. 6. C. de iudi. de quo vide Dec. in c. 1. de iudi. Osa. decis. 116. nu. 1. & 4. ubi an iudex secularis in remedio possessionis beneficiorum retinen. & recuperan. cognoscere possit: de clara, ut ibi per eum, & in specie conclu. quæ habet, q̄ in beneficialibus & spiritualibus spoliato sufficit possessionem suam titulo vel alio modo colorare, de qua etiam scribit Turz. inter comm. opi. lib. & Osa. d. decis. nu. 10. reprobat dictum Abba. in c. in literis. ante nu. 13. de rest. spo. item declarat Guid. Pap. q. 1. q. 71. 85. q̄ aut possessorium in beneficialib. tractari possit coram iudice seculari. no. Nat. consi. 4. 1. col. 1. in prin. Osa. d. decis. 116. col. 1. ubi refert crebriorem esse opi. Doc. iuris can. & ciuilib. q̄ possit. Quod in possessorio retinen. vel recuperan. non autem adipiscendæ procedere dicit Nat. d. consi. col. 2. quæ omnia plenius declarat Rob. de ordi. iud. c. 17. præalleg. Nat. d. consi. 4. 1. ubi pulchre post Abba. in d. c. in literis. ante nu. 13. & nu. 18. Bellacom.

Possessorium licet actor intentet: si tamen postea prosecutus fuerit petitorium, sententia non obstante petitione, super prosecutis & probatis ferenda erit, secundum veriorem opinionem. per Rolan. consi. 4. 1. num. 25. & seq. lib. 3. Quia in materia petitorij & possessorij, vide quæ idem scribit d. consi. nume. 17. & sequen. num. 22. post Dec. consi. 62. col. 1. & 2. Prac. Pap. for. lib. spol. poss. ver. tentæ & possessæ. vers. pleno iure. Remedium autem contra difficultates quæ fiunt, an quis petitorium vel possessorium potius intentasse dicatur, vide per Rolan. d. consi. num. 26. 29. ubi quod clausula, petens ius & iustitiam ministrari, adaptatur ad omne remedium quod ex facto narrato elicitur, quam conclu. declara, ut latius per eum. ibi num. 29. Bellacom.

Possessorium adipiscendæ & recuperandæ petitorium primo intentatum suspendere facit. c. pastoralis. extra de causa pos. & propriet.

Fallit in 3. casib. quos no. Socin. regu. 300. vide Corset. qui contrariam regulam facit, & limitat in singu. incip. possessorium. Idem.

In possessorio præfertur qui habet possessionem de præsepsi, & eam probauerit: hanc opinionem limitatam ponit Plot. ubi

vbi latissime tractat de possessorio in l. si quando. C. vnde vi-
nu. 95. & seq. Don. a Fin.

Possessoria iudicia nō dantur illi qui sua culpa excidit pos-
sessione. Veram opinionem eamque communiter Doc. sequi
dicit Alex. in l. 3. §. genera. ff. de acq. pos. nu. 28. I. Fich.

Possessoria iudicia requirunt plenam probationem, nec in
illis sufficeret semiplena probatio, secundum magis commu-
opi. Alex. de Imo. referente in conf. 287. nu. 3. ver. & quamuis
essemus in 7. vol. conf. quam & ipse in con. 139. nu. 14. vers.
tamen adhuc in proposito in 6. vol. conf. quoque refert. Licet
nonnulli alij contrariam sententiam & male, amplexi fuerint,
quos recenset ibidem in verb. plena. Apostil. quia causa pos-
sessoria dicitur magni & considerabilis præiudicij, propterea
in ea non sufficeret summaria vel semiplena probatio, sed ple-
na, quemadmodum & in alijs causis requiritur. Bart. in extra-
uag. ad reprimendum in verb. summarie. num. 12. Ripa in l. 2.
num. 9. ff. quorum bonorum. Hanc & communem esse inquit
Hier. Cagn. in l. in pari causa. nu. 3. ver. sed in contrarium. ff. de
regu. iur. Kirchouius.

Possessorij causam perinde atque petitorij in feudalib. cau-
sis coram domino feudi determinandam esse. comm. dic. Fr.
Cur. in trac. feu. par. ult. nu. 23. I. Fich.

Etiā in possessorijs, & remedio. c. redintegranda. requiri-
tur litis contestatio. Est commu. opin. sec. Alex. in consilio 2.
consideratis. ver. & dato. vol. 3. Idem.

Etiā in iudicio possessorio non sufficit semiplena proba-
tio. Est magis communis opinio. sec. Alexand. conf. 187. visa
copia. circa fin. volum. 7. & in consilio 139. circa 1. in fin. vo-
lum. 6. M. Charian.

Reus conuentus possessorio pro causa spoliationis, non po-
test actorem reconuenire, nisi pro simili causa spoliationis. c.
fi. de ord. cogni. & c. cum dilectus. eod. Alex. conf. 94. num. 11.
in 5. vol. com. dicit. Vezin.

Redintegranda conuentus reus tam in possessorio quā
petitorio iudicio, potest alterum in iudicio nominare, cu-
ius nomine possidere se dicat: Veriorem & communio-
rem opin. dicit Iacob. Menoch. in 15. remed. recup. posses. numero
485. I. Fichard.

Limita dictum cap. redintegranda. si concurrant titulus,
possessio, ac bona fides, quia tunc contra singularem posses-
sorem non competit. Io. de Ripa in c. 8. de donat. in fi. commu-
nem dicit, de quo per Pan. in c. cum ad sedem. de resti. spol. &
Alex. in consi. 91. vol. 5. B. Villalob.

Redintegranda quod non solum ad 30. annor. verum etiam
perpetuo duret, communio-rem videri dicit Myring. obser. 86.
cent. 4. I. Fich.

Possessoria omnia concurrunt cum petitorio excepto pos-
sessorio retinenda ratione contrarietatis. Iason in d. §. nihil
commune. num. 97. commu. dicit Io. a Ripa in lib. de rescript.
cap. 7. num. 2.

Fallit nisi intenter possessorium retinenda, respectu di-
uersæ possessionis. Ias. ibi nu. 98. com. dicit. vbi vide distinctio-
nem & intellectum. Villalob.

Petitorium & possessorium adipiscenda possunt cumula-
ri. Ioan. Cora. in l. naturaliter. §. nihil commune. vers. explici-
tis. num. 19. regula 11. ff. de acquiren. posses. communem di-
cit. P. Fichard.

Petitorium intentatum & intentandum suspendi potest. &
in solo possessorio procedi. datur autem cautela, quod dum
formantur articuli, fiat protestatio: quod si petitorium illi sa-
perent, fiunt ad illud ornandum & colorandum, & non aliter,
de quo per Doct. in cap. pastoralis. de caus. pos. & propriet.
& in clem. vni. eod. tit. Quod quidem petitorium, reus in pos-
sessorio agere volens, post litem etiam contestatam suspende-
re potest, secundum Ripa. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu.
161. ff. de acqui. posses. vbi dicit communem, quamuis Alex.
ibi num. 85. contradicat, & receptiorem dicat legistarum sen-
tentiam, quæ in contrarium se habet, quam sequitur Iaso. ibi
num. 137. dicens priorem in beneficialibus, posteriorem vero
in alijs causis locū obtinere, pro qua vide quæ scribūt Alex.
& Ias. in l. 1. C. de Carb. edic. pulchre Didac. var. resol. lib. 1. c.
16. Quibus adde, quod actor petitorium differre siue suspen-
dere non potest, & possessorium retinenda proponere, ex no.
per Ripa. d. §. nihil commune. num. 154. vbi dicit communem.
Qua in re illud prætereundum non est, quod si iudex suspen-
so petitorio sententiam dixerit, eam nullius fore momenti, se-
cundum Aegid. decis. 98. 557. 569. nisi per rescriptum princi-
pis sibi quis consulisset. Bellac.

Possessoria remedia non dantur pro iuribus mere perso-
nalibus. Otolora. de nobilitate Hispanica. c. 1. par. 2. 3. par. nu.
3. magis commun. dicit ex Doct. in l. si certis annis. C. de pac.

& in cap. querelam. de elect. Villalob.

Contrariorum cum sit eadem disciplina, a contrariis sum-
mo iure procedet argumentum, vt communi interpretum
suffragio receptum affirmare ausim cum Accur. in rubr. ff. de
acqui. & amit. poss. & inibi Aret. Alexan. Soc. Ias. Alc. Crot. &
alijs. cum Bart. in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. ob-
lig. Bald. cōfi. 142. num. 3. lib. 2. & conf. 398. num. 3. Cagn. post
Dec. in l. secundum naturam. & in l. nihil tam naturale. ff. de
regu. iur. Euerard. in topicis. loco 75. Steph. Bod. post alios,
quos citat in §. videamus igitur. vers. simul intelligemus. In-
sti. de iis qui sunt sui vel alieni iuris. Santaren. de spons. 3. par.
num. 77. E. Suarez.

Vbi quis non potest per viam iuris rem suam vel sibi debi-
tam consequi, tunc sibi licet quomodolibet satisfacere, dū-
modo sine scandalo, secundum Inn. in c. cum olim, in 2. colu.
ext. de resti. spol. in c. quia plerique. ext. de immu. eccl. Bal. in l.
1. C. de testa. Balb. dec. 140.

Remedium seu conditio cap. Reintegranda. an
laicis etiam competat pro rebus profanis; item
& conductori, aut mandatario, nedum posses-
sori: & contra quos concedatur.

C A P V T IIII.

Offensione rerum tam ecclesiasticarum, quā profa-
narum lapsis equè omnibus cōpetet remedium.
c. reintegranda. 3. q. 1. & l. si coloni. C. de agricol. &
cens. lib. 1. c. cōe inquit Alex. conf. 51. inci. viso.
lib. 1. & conf. 61. in cā. lib. 5. Alex. cōfi. 4. num. 1. Soc. in l. rem
quæ nobis. ff. de acq. pos. Viuius late cum alijs opinio. 734. cū
complurib. seq. Bonac.

Conditio canonis redintegranda. 3. q. 1. nō solum in reb.
ecclesiasticis & clericorum (prout aliqui voluerunt) verum etiā
laicorum, & profanis locum sibi vendicat. aiunt Ant. de But.
in c. cum ad sedem. de resti. spol. Inn. & Io. And. in c. sape. eod.
tit. Bar. in l. coloni. de agric. & cens. lib. 10. Angel. cōfi. 154. in
q. 1. & Soc. l. rem quæ nobis. ff. de acq. pos. qui hanc communē
refert & sequitur. F. Turzan.

Remedium canonis reintegranda, competit etiam laicis
pro reb. profanis. Alex. de Imo. conf. 51. nu. 1. lib. 1. & in cōf.
16. num. 14. & ibi Apostil. verb. profanis. in 3. lib. cōfi. Et
hanc communem sententiam esse scribit Dec. in conf. 252. Li-
cet multi alij contrariam sententiam defendant, quos refert
Menoch. in d. 15. remed. nu. 26. vers. contrariam sententiā. Sed
priorem communio-rem esse cum multis adductis auctorita-
tib. inquit Rol. a Valle in d. cōfi. 50. nu. 3. Ita quoque ante illū
Henning. Gæden. cōfi. 105. in ord. cōfi. 1. de interd. restituto-
rijs. nu. 9. affirmauerat. Kirchou.

Remedium c. reintegranda. 3. q. 1. exploratum est esse ple-
nissimum remedium, & magis generale, ac vtile inter alia re-
media possessoria, curritque cum omnibus alijs remedijs: se-
cundum Doct. in l. naturaliter. §. nihil cōmune. ff. de acquiren.
pos. & Lanfran. de Oriano. in repe. rub. col. 3. in 3. cōclusionē.
de causa pos. & proprie.

Et datur istud remedium, nō solum clericis, p. rebus eccle-
siæ, seu p. prijs, verum etiam cōceditur p. rebus laicorum gene-
raliter, siue mobilibus, siue immobilibus: secundum doctrinā
Inn. in c. cum ad sedem. nu. 6. ext. de rest. spo. cōmuniter appro-
batam: vt attestatur eam sequendo Io. de Imo Alex. colu. 5. &
Soc. nu. 4. in l. rem quæ nobis. ff. de acq. pos. & idem Alex. cōfi.
94. col. fi. vol. 5. & Maranta in trac. iudiciorum. in 4. par. princ.
in 7. dist. nu. 50. vbi dicit quod ista cōmunis opinio, & quod
obseruatur in pract. & Io. Ant. de Nigris etiam in capitulis Re-
gni in cap. 6. subditorum nostrorum. num. 43. & Quintil. Man-
dos. cum cæteris aggregatis per eum in addi. Lap. in alleg. 51.
Latatus sum. in litera P. vbi testatur hanc sententiam semper
vidisse seruari Romæ, atque copiose ibidem in prin. refert cō-
trariam opinionem, videlicet, quod d. c. reintegranda. cōpe-
tat duntaxat in rebus ecclesiæ, & in personis ecclesiasticis, nō
autem procedat inter laicos pro rebus profanis, esse similiter
cōmunem, cum alijs signatis per eum. Sed reiecta ista senten-
tia, inhæreo primæ opinioni tanquam sacrosanctæ, & in iure
verissimæ, & fundatissimæ, & ea obseruatur in practica in fo-
ro canonico & ciuili.

Ampliatur hoc scilicet, quod d. c. reintegranda. remedium
datur, & cōceditur etiam pro feudis, & iuribus incorporali-
bus, & bonis etiam stabilibus, secundum Bar. in l. 3. §. vnde vi.
ff. de vi arm. Ant. de But. in cap. cum ecclesia Sutrina. num. 38.

vbi

Com. V.I. Opin.

vbi etiam Abb. de caus. posses. & propriet. Ias. consil. 172. vol. 4. Socin. d. l. rem quæ nobis. in quinta quæst. & Ripa in d. c. cū ecclesia. num. 101. & ista est communis opinio, teste eodem Ripa in c. sape. num. 22. de caus. posses. & propriet. Soc. & Ias. num. 19. in d. l. rem quæ nobis.

Et istud remedium. ca. reintegranda competit pariter pro pensionibus denegatis, & pro iuribus personalibus. Vnde debitor obligatus singulis annis soluere vnum par caponum occasione alicuius rei: hoc casu certum est posse conueniri officio iudicis, vel interdicto possessorio, & sic pro annua præstatione competunt, seu conceduntur remedia possessoria: secundum Canonistas communiter in cap. quærelam. de elect. per illum tex. Et ita in facti contingentia iudicatum fuit in Sacro Regio Cōcilio Neapo. attestante Afflic. decis. 395. nu. 3. 4. 6. cum duob. aliis seq. & in Rota Bononiensi: vt meminit Pet. de Benintendis. decis. 27. Quamuis Legistæ omnes affirmant contrarium in l. si certis annis. C. de pactis. præsertimque ibi Iacob. de Arer. Pet. Cyn. Bald. & Alberic. de Rosa. Bar. in l. fin. per illum tex. ff. quorum bonorum. & Iacob. Menoch. cum aliis signatis per eum in tracta. recuperandæ possessionis. in primo remedio. num. 87. vbi ostendit istam secundam opinionem crebriorem fore. quam sequitur etiam, atque veriore, communiorque esse Alciat. consil. 8. exacte viso processu causæ. num. 25. Tomo. 2. vol. 6. fol. 116. Sed veritatem istius conclusionis planè abundeque demonstrat Afflic. in præcitata decisione 395. Ripa in l. fin. num. 3. & seq. ff. quorum bonorum, & Tiraq. in tract. de vtroque retractu. in §. 1. gloss. 6. & in §. 6. gl. 1. num. 10. & seq.

Et hic notandum, seu docendum est vnum congruenter, vtrum iste debitor, qui tenetur dare vnum par caponum liberetur soluendo, ac consignando eos mortuos? Barto. in l. quod te. ff. si cer. pe. in ult. q. tenet, quod non liberatur aliquo modo quem sequuntur Docto. & eius opinionem latè sequitur ibi Bolog. num. 83.

Item aduertendum est, quod promittens dare cuilibet canonico omni anno vnum par caponum, non tenebitur, si numerus canonicorum augetur, secundum Petr. & Cyn. in l. non modus. C. de seruit. Viuius opin. 734.

Remedium cap. reintegranda. 3. q. 1. disponens quod spoliato, seu deiecto a sua possessione fiat reintegratio ipsius possessionis ante omnia, competit nedum possessori, sed etiam conductori, & mandatario: secundum Spec. in tit. de posses. & petit. §. 1. vers. Sed nunquid depositarius. vbi etiam Io. And. & Soc. consil. 17. num. 15. vol. 3. Similiterque competit commodatario, depositario, & similib. quibus res deposita, vel comodata aufertur: secundum omnes Doct. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. posses. Io. Ant. de Nigris in capitulis Regni. in c. 6. subditorum nostrorum. sub num. 43. in 3. ampliatione. S. Anton. in sua summa. in 2. par. cap. 5. cui fienda sit restitutio. col. 5. sub vers. De acquisito per ludos. & Soc. in l. re quæ nobis. num. 6. eo. tit. & ibi Rip. num. 21. ait hanc esse communem opinionem. & Iacob. Menoc. in tract. recup. poss. remed. 15. num. 49. & seq. vbi citat alios Docto. contrariæ sententiæ. Viuius opi. 733.

Remedium c. reintegranda. 3. q. 1. competit possidenti vigore constituti, secundum veriore, & communem sententiam, quam refert Rip. resp. 46. nu. 2. imo transit etiam in cessionarium proprietatis, & ei competit, teste Rip. resp. 47. numero 2. Vezinus.

Remedium prædicti canonis reintegranda. 3. q. 1. datur secundum communem sententiam doct. ei, qui probat se rem possedisse, & a possessione sine iusta causa cecidisse, & ad aliū peruenisse. Deci. in consil. 57. num. 3. vers. & sic ex omnibus supra dictis fundata remanet intentio. & in consil. 62. in principi. vers. vnde saltem videtur q. agentes. & in consil. 252. nu. 3. Quæ sententiam communem esse attestatur Rol. Val. post alios in consil. 50. nu. 5. in 2. Tom. consil. Kirchouius.

Remedium c. reintegranda datur etiam contra possidentem cum titulo. glo. in c. cum ad sedem. in verb. interdictum. & ibi Pan. num. 26. Innoc. c. sape. nume. 1. & 2. & Pan. nume. 15. extra de restit. spol. Alex. de Imo. in l. rem quæ. nu. 8. ff. de acq. posses. Alex. in consil. 51. nu. 1. vers. quinimò tenuit Anton. & in consilio 200. nu. 8. in 2. lib. & consil. 6. num. 5. & 17. lib. 3. & in consil. 91. nu. 6. vbi ipse inquit hanc communiorē doct. sententiam esse, & in consil. 92. num. 8. in quinto lib. consil. Ias. in d. l. rem quæ. num. 19. addens hanc communem opinionem esse. Idem dicit Dec. in consil. 57. num. 5. Robert. Marant. in tracta. de ord. iud. in 7. dist. iud. parte 4. num. 50. Io. Baptista Plotus in l. si quando. §. 3. num. 46. C. vnde vi. & nouissime Rol. a Val. in consil. 50. num. 11. & in consil. 52. nu. 7. in 2. Tom. consil. & ibi ab illo multæ auctoritates doc. adducuntur. Sed alij multi doct. etiam nō

De Possessione, &

nulli ex allegatis voluerunt non dari prædictum remedium contra possidentem cum titulo. Bart. in d. l. rem quæ. Alex. de Imo. in consil. 118. num. 1. & 7. in 2. lib. & consil. 69. nu. 7. in lib. 5. consil. Et hanc sententiam veriore esse inquit Apostil. ad Alexan. in d. consil. 6. in verb. tit. & idem in d. consil. 91. in vers. titu. Bar. Soc. in consilio 226. numero 15. vers. 2. eadem concl. in 2. vol. consil. Ias. in consil. 21. nume. 1. in 3. volum. consil. Ant. Rubæ. in l. naturaliter. §. nihil commune. numer. 70. cum seq. & in consilio 4. Socin. iun. in consil. 47. numero 25. & in consilio 48. numero 12. Quibus locis ipsi testantur, hanc veriore, & communem doct. opinionem esse, quam nouissime defendit & sequitur cum pluribus adductis auctoritatibus Iac. Menochius in comment. suis recuperandæ possessionis in decimo quinto remedio. numero 89. vers. contrariam itaque sententiam. Kirchouius.

Remedium c. reintegranda. 3. q. 1. disponens, quod spoliato, seu deiecto a sua possessione fiat reintegratio ipsius possessionis, ante omnia competit nedum possessori, sed etiam conductori, & mandatario, sec. Specu. in titu. de poss. & petit. §. 1. vers. sed nunquid depositarius. vbi etiam Ioan. And. & Soc. consilio 18. num. 15. volum. 3. Similiter competit commodatario, depositario, & similib. secundum omnes doct. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. posses. & Soc. in l. rem quæ nobis. num. 6. eo. tit. & ibi Ripa num. 21. ait hanc communem opinionem. Viuius opin. 733.

Canon, reintegranda. 3. q. 1. datur contra singularem successorem, possidentem cum titulo & bona fide. Ioan. Coras. l. naturaliter. in §. nihil commune. ver. expeditis. nume. 66. ff. de acquir. possessione. communem dicit, & Rip. in l. re quæ nobis. num. 7. inquit ita communiter tenere tam Legistas, quæ Canonistas. ff. eo. Villal. & Vezin.

Item communem dicit Alex. in l. rem quæ nobis ff. de acq. poss. refert Mising. obser. 85. cent. 3. & dicit in camera seruari. I. Fichard.

Amplia dictum cap. competere etiam contra tit. possidentem. Ioan. de Ripa de leg. lib. 1. respon. 1. num. 83. communem dicit. Villal.

Amplia secundo d. cap. non solum pro recuperandæ possessione rerum immobilium, sed etiam mobilium. Ias. in l. rem quæ nobis. ff. de acq. poss. num. 19. communem dicit. Idem.

Amplia tertio d. cano. non solum pro rebus ecclesiæ, sed etiam laicorum competit remedium illius cap. Ioan. Coras. d. §. nihil commune. versic. expeditis. num. 98. ff. de acquir. poss. communem dicit. & Ripa in l. rem quæ nobis. numer. 25. ff. eodem. B. Villal.

Canon reintegranda 3. q. 1. inducit nouum remedium possessorium, & sic prouidet de nouo remedio competente, etiā vbi alia remedia deficiebant, intantum quod pinguius prouidet, ac subuenit quàm l. si coloni. C. de agricol. & cens. lib. 10. quæ prouidet, quando res fuit vitio affecta, & d. cap. reintegranda, loquitur generaliter etiam vbi res non fuit vitio affecta, nec possessio fuit aliquo tempore vitiose quæsitæ, & per consequens ille canon prouidet spoliatis, & eiectis de possessione iniuste quomodocunque, & qualitercunque, ideo non ab re concludunt Doct. quod ille canon inducat nouum remedium, aliàs non competens, & præcipue Archid. in d. c. reintegranda. glo. Host. Io. And. Calder. Io. de Ligua. & omnes in c. cum ad sedem, ext. de rest. spo. vbi Panor. dicit hoc in practica obseruari quotidie, & ita se consuluisse, & ista est communis opi. teste Soc. in d. l. rem quæ nobis. nu. 3. & Moder. in cap. sape. de restit. spol. & hoc idem voluit Lupus in allegat. 52. vbi ait ita semper se obseruasse & practicasse: & Cornæus Perusinus consil. 329. numero 29. volum. 1. vbi asseuerat hanc esse communem opinionem, vt & deduximus latè supra, & idē Corn. consil. 56. nu. 28. vol. 2. Iacob. Menoc. in tract. recup. poss. remed. 15. num. 5. F. Viuius opi. 737.

Remedium c. reintegranda. 3. q. 1. non conceditur, nec datur contra bonæ fidei possesorem cum titulo: verbi gratia, quando possessio nullo modo est vitiosa, nec possessor habet causam ab auctore vitioso: vt voluit Bar. in l. rem quæ nobis ff. de acquir. posses. & Soc. post alios quàm plures ibi per eum congestos. numero 12. & istam opinionem communem esse asserit. Soc. consil. 39. in quæstione quæ vertitur. column. 2. & sequent. volum. 3. Gozad. consil. 28. Paris. consil. 1. volum. 1. & consil. 28. volum. 2. & Soc. iun. consil. 47. & seq. volum. 2. & Rubæ. consil. 4. nu. 6. 10. & sequen. vbi pro hac parte consuluit, & consil. 167. num. 9.

Contraria verò sententia videtur magis communis, & practicable: vt per Alex. Ias. & Ripam in d. l. rem quæ nobis. Dec. consil. 57. col. fin. & consil. 252. col. 3. Ioan. de Amicis consil. 97. col. 2. Boeri. decis. 239. Marant. in tracta. de iudiciis. in 4. par. 7. distin.

distin. nu. 50. Affl. decis. 361. col. pen. & Cassadorum decis. 7. de resti. spol. Et ita consuluit Bertran. cons. 44. negare nō possum. nu. 1. vol. 5. & Ruin. consi. 46. nu. 6. vol. 1. videlicet, quod spoliatus debeat restitui etiam cōtra titulo, & bona fide possidētem. quam opinionem sequitur quoque Io. Baptista Plotus post alios quamplures relatos per eum. in repet. l. si quando. C. vnde vi. nu. 65. post medium. & ita iudicauit Sacrum Consilium Neapol. vt refert Affl. in alleg. dec. 361. nu. 33. & Rota Bononiensis, teste Petro de Benintendis in dec. 33. sub nu. 1. & ita obseruatur in curia Romana, secūdm Io. Baptistam Bonuium in tract. de statut. vrbis præscriptione. tit. cont. om. credi tores. gl. 19. nu. 237. & seq. Et istam partem tanquam verissimam amplector: ex quo decisiones Sacri Cōsiliij Neapol. quæ sub nomine Regis proferuntur hodie in Regno succedunt in casibus dubiis loco Imperialis interpretationis. de qua in l. fi. C. de legib. vt per Affl. decis. 269. col. fina. in fine. Et istam vltimam opinionem sequitur quoque tanquam magis communem Maranta in tract. de iudic. in 4. par. princ. in 7. dist. num. 50. post medium. vbi refert q̄ ista est veritas, & magis comm. opin. Io. Ant. de Nigris in capitulis Regni, in c. 6. Subditorum nostrorum. nu. 43. Ruin. consi. 44. nu. 1. vol. 4. Petr. de Benintend. in d. dec. 33. nu. 1. & D. Quintil. Mandos. in addi. Lapi. in alleg. 5. 1. Latatus sum. in litera L. & Ioachim. in obseruatione 85. discrepant. centuria 3. vbi meminit ita iudicasse cameram Imperialem. Viui. opi. 776.

Sequestrum in possessoris, quando & qualiter fiendum, & quomodo tollatur.

CAPVT V.

Sequestratio in omni possessorio retinenda in beneficiis intra annum fieri debet: & sequestrabitur res seu beneficium de cuius possessione agitur, ne partes ad arma veniant. nulla tamen fieri debet sequestratio post triennalem possessionem. Rebuf. in concord. in tit. de annatis. ver. 3.

Sequestrum absque cōsensu vtriusque partis positum penes aliquem mercatorem, non priuat possessorem possessione, præcipueque si per iudicem incompetentem appositum fuit: iuxta communem opinionem omnium Scriben. quam sequitur, & declarat Fely. & alij ibi in c. illud. num. 16. de præscrip. Chassaneus consi. 48. per totum. Gomez. in reg. cancellar. in reg. de annali possessore. q. 6. ante fi. & Bertran. consilio 115. etiam si possessio aliqui ablata. num. 2. vol. 6. vbi mentionem facit de ista communi sententia. Et sic secundum communem præmemoratam, per sequestrum iudiciale non perditur modo aliquo possessio. l. interesse. cum ibi notatis per Iac. de Aret. & per Canonistas in clemen. 1. de sequest. possel. & fruc. per Barto. Bald. & alios in l. licet. ff. de posit. & per Cyn. Barto. & ceteros omnes communiter in l. 1. C. de prohib. sequest. pec.

Et hoc mirum nō est, quia si vnus possidet, & alter non, sequestrum fieri nequit per iudicem, atque inhiberi vtrique parti minime debet, ne vadant ad possessionem, etiam quod videat partes processuras ad arma, & scandala. Ias. in l. quidam extimauerunt. ff. si cer. pet. post Bal. ibi col. 2. Franciscus Marci decis. 198. num. 3. & seq. in 1. par. & Ferrarien. in sua præct. Papien. super for. sequestri in prin. num. 3. fol. paruo 144. vbi inquit, q̄ quando certum est aliquem possidere fundum, super quo quæstio mouetur, timeturque ne ad arma, ac rixam partes veniant: iudex tenetur præcipere sub determinata pœna, parti non possidenti, vt possessorem non impediatur in sua pacifica possessione, nec ipsum quoquo modo turbare præsumat: alias inconueniens sequeretur, quod quilibet excogitata malitia rixam mouere fingeret, vt eius aduersarius priuaretur commoditate fructuum, & possessionis. Sed quotiescunque duo contenderent se possidere propter timorem armorum, rixæ, seu scandali, quod leui insurgere potest: sequestratio tunc fieri posset, cum ad iudicis officium spectet scandalis obuiare, etiam vtraque parte contradicente rem ipsam, vel possessionem apud tertium sequestrare, & secundum exitum probationis procedere: vt per Bart. Bald. Flor. Alex. & ceteros in l. æquissimum. ff. de usufruc. & Cur. Sen. consi. 6.

Et hoc procedit, intelligiturque, quando est dubium inter partes, quis possideat: secundum Pau. Cast. consi. 111. per totum. volum. 2. & Ferrarien. in dicta forma sequestri. §. primo. num. 1. & seq.

Ideo aduerte, vt sequestratio hæc in casibus permisis fieri valeat per iudicem, saltem summarie constare prius ipsi iudi-

ci debet de timore armorum, & de scandalo proueniente: & in hoc discutiendo partis citatio requiritur, nec creditur iudici asserenti ita esse, nisi ex actis appareat: quapropter si sequestratio, ex abrupto procederet absque partis citatione, & causa cognita, de facto reuocari deberet: secundum Ang. consil. 103. in fin. Curt. in repet. l. vnic. C. de prohib. sequest. in 2. not. 7. fallen. cum sequen. colum. 3. Dec. consil. 366. pro declaratione. num. 13.

Aduerte etiam, q̄ non reuocaretur sequestrum ipsum, etiā si possessor post sequestrum reportaret sententiam in sui fauorem, cuius occasione extitit decretum per aliam sententiam infirmatum. cæterum esset expectanda finalis causæ victoria. tex. est & ibi Gl. in clem. vnic. de sequest. pos. & Milis in suo repet. in verb. Sequestrum. nu. 1.

Et hoc intantum verum est, vt si iudex qui primam sententiam latam contra possessorem reuocauit, sequestrationem etiam reuocasset, veniret omnino reintegranda, secundū Spe. in d. tit. de sequest. poss. nu. 5. vers. Sed pone, lata est sententia. Viuius opin. 721.

Sequestrum regulariter est illicitum. tot. tit. de prohi. sequestra. pec. & extra de sequest. poss. & fruc.

Vnde regulariter etiam ipsum sequestrum tollitur per satisfactionem. l. fi. C. de ordi. cogni. & secundum Cyn. & communiter Doct. in l. 1. C. de prohi. sequest. pec. dummodo in satisfactione promittatur de restituendo sine procrastinatione: secundum Barto. in l. litibus. C. de agric. & censu nisi in casu. Clem. 1. de sequest. poss. & in quibusdam aliis casibus, de quibus per Pano. in c. 2. extra eo. colum. 4. Item contumacia, vel absentia impetrantis sequestrum non curantis litem prosequi. l. si oleum. ff. de dolo.

Similiterque nota, q̄ multi sunt casus, in quibus sequestratio fieri permittitur, de quibus per Gl. in c. dilectus. ext. de sequest. pos. & fruc. & per Bald. in l. fideiusor. §. fi. ff. qui satisfd. cogan. & in l. 1. C. de prohib. sequest. pecun. per Abb. in d. cap. dilectus. & per Ferrarien. in sua præct. Papien. in forma sequestri. num. 1. cum aliis seq. Et inter alios casus reperitur casus iste, quando vocatus discessit re infecta: iuxta c. ex literis. de dolo, & contum. & ibi per Gloss. sed tunc non erit proprie sequestrum, cæterum data cautione reuocabitur: vt ibi per Abba. & ita in facti contingentia obtinuimus in curia nostra Episcopali de anno 1570.

Et licet ad concessionem sequestri exigatur summaria cognitio: non tamen citatio partis, vel alius ordo iudiciarius propter suspicionem fugæ, & exportationis rei requiritur: vt per Bald. in præcitato. §. fi. & Panorm. in dicto cap. 1. circa fi. Viuius opin. 722.

De bonorum possessione secundum vel contra tabulas; & quia ad eam admitti possunt, & intra quod tempus.

CAPVT VI.

Bonorum possessio non est mixti imperij, ac delegari potest. communem dicit Curt. iun. in l. 1. nu. 32. de iurisd. omn. iud.

Bonorum possessio, vnde liberi, nō transit ad descendentes. Alex. consi. 20. vol. 1. & in l. emancipata. C. qui admit. commu. dicit. quem refert Io. Durand. in arte testan. tit. 11. causa 14. Villalob.

Bonorum possessio non transmittitur. l. 3. §. acquirere. ff. eo. l. emancipata. C. qui admitti.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 7. a Ioan. Bolog. in d. l. emancipata. nu. 41. Don. a Fin.

Bonorum possessio non agnita non transmittitur. l. 3. §. acquirere. C. qui admitti.

Fallit in 8. casib. vt per Io. Bolog. in l. emancipata. C. qui admitti. nu. 41. Don. a Fin.

Bonorum possessio, seu quæcunque a iure prætorio profecta successio, iam hodie (nam olim secus erat) non agnita ad hæredes ex sanguinis, vel iuris deliberandi vi transmittitur. cōmune aiunt Cor. Ias. Iacobin. de S. Georg. Phil. & Lancel. Deci. in l. emancipata. C. qui admit. Ant. Gomez. de testa. c. 1. nu. 14. & c. 9. nu. 35. quamuis contrarium dixerint commune Alex. in d. l. emancipata. & consi. 20. lib. 1. & Io. Dilect. de arte testat. tit. 11. caut. 14. E. Suarez.

Solus pupillus sine auctoritate tutoris, non potest bonorū possessionem agnoscere. l. bonorum. C. qui admitti.

Fallit in 4. casibus. secundum Ias. in d. l. bonorum. num. 5. Don. a Fina.

Com. V. I. Opin.

Hæres scriptus in testamento valido de iure civili, si agnoscat bonorum possessionem, de iure prætorio, non est propriæ hæres, communem testatur Ripa in l. 1. num. 12. ff. de vulg. & pupil. B. Villalob.

Bonorum possessio ante aditam hæreditatem accepta iudicium testantis rescindit, non verò ipsum testamentum, ut commune aiunt Alexan. in l. 1. num. 2. C. de bonor. posses. contra tabul. lib. Ias. in l. vt liberis. C. de collatio. Emanuel a Costa. in l. Gallus. §. & quid si tantum. part. 3. nume. 123. ff. de liberis & posthum. E. Suarez.

Bonorum possessio contra tabulas successorio edicto locum facit commune aio ex Alex. nu. vlt. Corn. in fi. Dec. num. 7. in rub. C. de succes. edic. Are. in l. in suis. ff. de lib. & posthu. Alex. in l. si quis posthumus. §. si filium ex hæredauero. nu. 4. illo eo. tit. de lib. & posthum. E. Suarez.

Bonorum possessio contra tabulas tantum hodie procederet filio emancipato cum causa præterito, ut commune affirmo ex Pau. nu. 7. Cor. nu. 21. Cur. iun. nu. 44. in auth. ex causa. C. de liber. præter. E. Suarez.

Petita bonorum possessione contra tabulas, non potest peti bonorum possessio secundum tabulas.

Fallit in 3. casib. vt per Rimi. in l. posthum. C. de bon. posses. contra tabul. in ultimo notab. Don. a Fin.

Quibus datur bonorum possessio contra tabulas, quando sunt præteriti, illis ab intestato datur vnde liberi, alias non posset dari vnde liberi, vbi non daretur contra tabulas. l. fin. ff. de lib. & posthu. l. 1. §. si. ff. si tab. testa.

Fallit in 3. casib. secundum Ias. in rubr. C. vnde lib.

Fallit in 4. casibus. vt per Dec. in d. rubric. C. vnde liber. Don. a Fin.

Bonorum possessio contra tabulas, impedit dari secundum tabulas. l. 2. §. expectandi. ff. de bon. pos. secun. tab.

Fallit in 3. casib. quos no. Io. Bolog. in l. posthum. C. de bon. pos. contra tabul. nu. 60. Don. a Fin.

Si libertus factus testamento patronum eiusve liberos præterierit, datur patrono contra tabulas liberti bonorum possessio. §. sed nostra. In l. i. de succes. liber.

Fallit in 16. casib. vt per Vigel. in commento. 6. anniu. in 2. par. lib. 20. ff. c. 8. fol. 930. Don. a Fin.

Patronus contra tabulas bonorum possessionem petens ab omni liberti iudicio repellitur. l. 16. §. si quis bonorum. ff. de bonis libertorum.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento 6. anniu. in 2. par. lib. 20. ff. c. 8. q. 7. reg. 2. fol. 943. Don. a Fin.

Scientia, & negligentia filij in petenda bonorum possessione sibi delata præiudicat patri, quia amittitur transacto tempore. l. si. ff. quis ordo.

Fallit in 3. casibus. vt per Cagno. in l. 1. C. qui admitti. nume. 35. Don. a Fin.

Si ille cui delata est bonorum possessio immediate intenta uerit possessionem hæreditatis petitionem, absque eo quod expresse agnouerit, censetur per prius agnouisse bonorum possessionem. hæc est com. opi. quam limitat Cagnol. in rubr. C. qui admitti. nu. 96. Don. a Fin.

Agnitio bonorum possessionis debet fieri coram iudice.

Fallit in 2. casib. vt agnoscens bonorum possessionem teneatur probare se debito tempore agnouisse. hanc esse communem opinionem refert Cagno. in rub. C. qui admitti. vbi limitat in 6. casib. nu. 62. Don. a Fin.

Iudex tenetur mittere in possessionem hæredem simpliciter ostendentem ei testamentum, faciens mentionem expresse de eius institutione, & sic sufficit hæredi ostendere testamentum: & eo ostenso, iudex debet eum mittere in possessionem hæreditatis, ita colligitur ex l. si. C. de edic. diui Adria. tollen. & hoc non habet difficultatem aliquam, vt dicunt Doc. ibi, & Alex. conf. 101. nu. 9. lib. 1. Dec. conf. 84. Gozad. conf. 21. nu. 6. imo omnes Scrib. concludunt quod sufficit ostendere simpliciter testamentum, & dicere esse illum nominatum in testamento, nec aliæ probationes requiruntur, vt per Doc. communiter in præcitatis locis. Viuius.

Bonorum possessio hodie non est necessaria.

Fallit in 6. casib. vt per Cagnol. in rub. C. qui admitti. num. 132. Don. a Fin.

Bonorum possessio litis agnoscendæ gratia, etiam hodie emancipato filio ritè ex hæredato, ac tabulas paternas centum virali iudicio oppugnare volenti necessaria est. commune pronuncio ex sing. scilicet, Periglis in l. in suis. nu. 52. ff. de lib. & posthu. Alex. nu. 8. in fi. in l. certum. C. vnde legit. Corne. in auth. ex causa. nu. 30. C. de lib. præter. Ias. in l. 2. num. 8. C. vnde legit. Galleau. d. §. & quid si tantum. nu. 49. ff. de lib. & posthu. Ant. Gomez. de testa. c. 11. nu. 34. E. Suarez.

De Possessione, &

De bonis auctoritate iudicum possidendis.

C A P V T VII.

Possessionem propria auctoritate quis capere non potest ex titulo, quem in re iuste habet. l. si. ff. quorum legato. nec ex vera. C. de acq. pos.

Fallit in 5. casibus. vt per Ias. in d. l. si ex stipulatione. col. 1. Don. a Fin.

Iudex potest facere quod pars intret in possessionem propria auctoritate. Tiraquel. de constitu. posses. part. 3. libro 14. num. 13. commu. dicit ex Bart. in l. iuste possidet. ff. de acq. pos. Villalob.

Iudex si dedit licentiam intrandi in possessionem propria auctoritate intelligitur, nisi habeat resistantiam. Ias. in l. iuste possidet. nu. 13. de acq. pos. com. dicit. Villalob.

Possessionem alterius ingrediens auctoritate iudicis inualida, non excusatur a pena legis. §. hac actione. Insti. de vi bon. rap. l. is domum. ff. eo. Bart. in l. iuste. ff. de acq. pos.

Fallit in 3. casib. vt per Feli. in cap. cum causa. de offi. deleg. Don. a Fin.

Possessionem alterius qui ex inualido iudicis decreto ingreditur, penas possessionis alienæ turbatori indictas pedit. commune aiunt Ias. in l. iuste possidet. nu. 27. & seq. ff. de acq. pos. Aym. Cranet. conf. 248. versic. non obstat aliud dubium. Viuius lib. 1. opinio. 287. Iul. Clar. in pract. §. vlti. quæst. 82. statut. 4. E. Suarez.

Mitti in possessionem si quis velit, contradicteorem citari facere debet, qui si compareat, & tempore missionis expulsus sit, & non appellet, ad contradicendum amplius non admitti. l. 1. C. si de momentanea pos. fuerit appella.

Fallit vt no. Soc. reg. 264. Don. a Fin.

Iussio de mittendo in possessionem ex 1. decreto, quando creditor est præsens per biennium, si tamen est absens, durat per quadriennium. Ant. de Fano. ibi in 3. par. memb. 2. num. 3. commu. dicit. Villalob.

Additio in materia missionis in possessionem dicit Bart. in l. a diuo Pio. §. si super reb. num. 1. ff. de re iudi. quod missus in possessionem ex re iudicata, statim efficitur merus possessor, & sic quod ex 1. decreto possidet. Quæ opi. non seruatur, vt dicit Bald. in l. ordo. nu. 16. C. de exce. rei iud. per l. 3. §. genera. ff. de acq. pos. cum aliis per eum alle. vnde talis missus non dicitur possessor, sed detentor, vt testatur de commu. opi. Neguz. in tract. de pig. par. 3. memb. 2. num. 6. Intelligas tamen vt ibi per eum in num. sequen. I. Fich.

Missio in possessionem ex primo decreto est mixti Imperij. Ias. in l. possideri §. genera. num. 14. ff. de acq. pos. comm. dicit. Villalob.

Missio in possessionem ex primo decreto facta vni ex creditoribus ex causa onerosa, prodest omnibus aliis creditoribus, ex causa similiter onerosa, si tamen causa est lucratua, vno immisso, non dicuntur alij immissi. Ant. de Fan. de pign. & hypoth. in 3. par. memb. 2. nu. 10. restrictione sexta. comm. dicit. B. Villalob.

Missus in possessionem ex primo decreto, non dicitur possessor, sed detentor. idem Fa. in d. memb. 2. nume. 6. commun. dicit. Villalob.

Fallit in reali, quia missus in possessionem ex 1. decreto possidet ante annum reuocabiliter tantum: post annum autè irreuocabiliter. Ias. in d. l. possideri §. genera. nu. 20. com. dicit, sed dictus Fan. ibi dicit, quod secundum communem opi. canonistarum ante annum est detentor: & post annum, verus possessor: legistæ tamen tenent prout Ias. dicit. com. & Fan. concludit tenendum cum legistis ibi in ver. quod immisso.

Fallit secundo, in misso in possessionem ex 1. decreto, quando creditor est præsens per actionem hypothecariam: cum dicatur actio realis quia possidet. Ias. in d. §. genera. nu. 24. & Fan. nu. 8. com. dicunt. Idem.

Missum in possessionem ex 1. decreto in personalibus non possidet, sed dicitur custodire, & habere nudam tenuram. l. possideri §. genera. ff. de acq. pos.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 3. per Ias. in d. §. genera. nu. 102. Don. a Fin.

Iudex ad hoc vt ad primum, & secundum decretum peruenire possit, necesse est, quod se latitet reus. l. cum proponas. C. de bonis aucto. iud. poss.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 195. & in reg. 33. in addi. & quatuor requiruntur ad hoc, vt possit deneniri ad secundum decretum, quæ omnia limitat Feli. in c. consultationib. de offi. deleg. nu. 9. Don. a Fin.

Missus in possessionem ex secundo decreto, non possidet, hanc

hanc dicit esse com.opin.Ant. de Fano in tract. de pign.& hypothemembr.2.num.6.

Fallit in 2.casibus,vt per Baptista a Villal.concl.106.in litera M. Don. a Fina.

Contumacia procuratoris non nocet domino, quoad secundum decretum.no.in l.omnibus.§. si procurator. ff. si quis ius dicenti.

Fallit in tribus casibus,vt per Soc.in d.§. si procurator.num.7 Don. a Fina.

Possessio data vigore secundi decreti,renocatur data satisfactione. Ias.in l.properandum.§. si autem reus. C. de iudi.num.8.communem dicit. Villal.

Missus in possessionem si reus infra annum veniat, fructus non lucratur.c. quoniam. §. in aliis. vbi gl.extra de litis cōtest.

Fallit in 3. casibus,vt per Soc.reg.265. Don. a Fina.

Iudex potest moderari tempus anni datum ei, contra quod est facta missio ex primo decreto ad recuperandum possessionem abbreviando, secundum Roma.& Nicel.in l.2. ff. de re iud. per casum iuncta glos.in verbo, nisi intra certum tempus. in l.2. quo fundus. ff. de dam. infec. item augendo eundem Roma. vbi supra, per cap. cum venissent. extra, de eo qui mitti in possess. rei seru. quem textum dicit ad hoc singularem Balb. decis.427.

Creditor cui fundus sui debitoris per decretum iudicis fuit adiudicatus & venditus tenebitur stare colono vel inquilino, eo quia talis venditio ita facta a iudice est necessaria: & successor necessarius tenetur stare colono. l. si filio. §. si vir. ff. solut. matr. Bar. in l. in venditione. §. 1. ff. de bonis auct. iud. possid. Iaso. in l. diuortio. in princ. nu. 34. & 35. ff. sol. matr. Bellac.

Missio in possessionem propter contumaciam, non solum non habet locum in beneficio obtinendo, sed nec etiam in obtento. Io. de Selua. in tracta. beneficij. par. 1. q. 5. nu. 1. communem dicit. B. Villal. & Vezinus.

DE ACQUIREN. RERVM DOMINIO.

TITVLVS III.

Dominium quid, & quotuplex, & quot, & quibus modis probetur vel censeatur.

C A P. I.

Dominium quid sit, & quotuplex, vide Bart. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. posses. & quomodo probetur? no. idem Bar. in l. rem alienam. col. 3. circa med. ff. de pig. pact. Spec. ti. de emphyt. §. nunc aliqua. ver. lim. 6. vide not. in l. officium. ff. de rei vend. in l. rem quæ nobis. vbi Bar. Alex. & Ias. num. 18. & Rip. num. 33. & 40. ff. de acq. posses. Rob. de ord. iud. cap. 6. cuius dominij probatio difficilis est, cum non solum titulum, sed auctoris dominium probare oporteat, alias in causa obtineri nequit, teste Alex. conf. 98. & 11. li. 2. Aff. decis. 40. & est communis, secundum Bart. in l. cum res. C. de proba. pro qua probationis difficultate, ultra prædictos Doct. vide Rot. dec. 15. de re iud. in no. Boer. q. 42. nu. 32. Ias. in §. omnium. num. 71. In fitu. de act. datur tamen casus in quo non tam difficilis ea sit probatio, vt puta, in factis antiquis, in quibus probatio per famam sufficit. iuxta not. per Dec. qui refert, communem in c. 1. de appellat. quam sequitur Aym. de antiq. temp. par. 1. num. 3. Dec. conf. 42. 428. Cur. iun. conf. 17. Hypo. sing. 505. in rubr. C. de proba. nu. 194. Fel. in c. veniens. 1. de testi. quam communem conclus. per famam probari dominium in antiquis. intellege procedere, quando factum est adeo antiquum, quod 100. annorum, metam excedat, vt per Aym. loco supra alleg. Aret. conf. 37. Barba. conf. 6. col. 5. cōf. 18. co. antep. lib. 2. post Cy. & alios in l. si quidem. C. solu. matr. & ideo quando agitur de probatione dominij annorum 40. sola fama non sufficit, secundum communem per Rip. d. l. rem quæ nobis. nu. 37. post Alexand. conf. 15. col. 1. lib. 5. de qua per eundem Alex. conf. 159. col. 3. in fin. num. 10. lib. 5. Dec. conf. 42. col. 9. conf. 428. Natt. conf. 378. col. fin. vbi docet practicum capitulandi in probando dominio in antiquis: de quo dominio probando singularem practicum docet Alex. conf. 4. col. 6. nu. 10. li. 2. & habetur per Pract. Pap. for. posses. actoris. vers. item spacio. per Azo. in summa. C. de proba. in l. cum te. quæ est l. 9. Ancha. conf. 42. Franc. Mar. decis. 195. Ias. d. §. omnium. Insti. de act. quomodo autem deponere debeant testes vt probetur dominium? dic, vt per Rolan. conf. 46. num. 17. vsque ad 25. lib. 3. Quid de libello concepto super rei vindicatione? & dic, non solum veni

re directum dominium, sed vtile, secundum Abb. in cap. ceterum. numero decimo octauo. de iudic. vbi doct. in apostil. plura ad praxim docent. notab. & ipse Abb. dicto cap. nu. 20. Bellac.

Dominium tribus his concurrentibus, videlicet titulo, vacuæ possessionis traditione, & pretij numeratione, probari voluit Placen. in l. cum res. C. de proba. Gloss. tamen ibi, in verb. venditam. contrarium concludit.

Mouetur quod ex istis tribus necessario non inferatur emptorem dominum fore, cum possibile sit, venditorem dominum rei venditæ non fuisse. l. traditio. ff. de acquir. rer. domin. oportereque necessario probare, quod venditor fuerit dominus, alias obstat regula, quæ sumitur ex l. neque natales. C. de probat. & idem Bar. in d. l. cum res. sequitur d. gl. quam dicit communiter teneri. F. Turzan.

Ad dominium probandum, non sufficit titulus venditionis & interuentus precij, & possessionis vacuæ traditio: sed etiam requiritur, quod venditor tempore contractus fuerit dominus rei venditæ. Est communis opin. secundum Alex. in cōsil. 182. viso processu. circa prin. vol. 7. M. Charian.

Dominium probatur per communem opinionem, vel famam. hanc esse communem opinionem attestatur Baptista. a Villalob. conclus. 107. in litera D. Don. a Fina.

Dominium, vel communi opinione, vel fama probabitur, vt commune inquit Chassan. in consuetud. Burg. rub. 1. §. 2. gl. & la preuue. numero 15. non tamen inde probatur, quod rem sibi traditam vacante possessione, ac pretium a se numeratum quis ostendat, nisi & venditorem fuisse dominum commotret. commune affirmat Turzan. opin. 116. E. Suarez. Villalob. & Vezinus.

Dominium probatur per communem opi. vel famam. Chassan. in consuetu. Burg. rubr. 1. §. 2. in glo. la preuue. num. 15. communem dicit. Idem & Vezinus.

A D D I T I O.

Limita veram esse in antiquis. Gab. Saray. in annota. ad singu. Matthes. 12. num. 23. Sed quia probatio dominij solet esse difficilis, an quando, & quomodo probetur, vel præsumatur, vt per instrumentum locationis per Marc. Ant. Bard. in tract. de temp. vtil. & contin. in ca. 18. num. 2. vbi de aliis probationibus dominij. I. Fich.

Fama sola, si agatur de probando dominio annorum quadraginta, non sufficit: ita communiter teneri dicit Ripa in l. rem quæ nobis. num. 57. ff. de acquiren. posses. Nec probatur etiam dominium de præsent. Communē ait, Dec. conf. 428. & Ripa in d. l. rem quæ nobis. numero 58. vide Boer. decis. 42. num. 32. Villal.

A D D I T I O.

Quo ad probationem dominij de præsent. distingue, vt per Rip. in allegat. l. nu. 59. videlicet, aut status rei repugnat famæ, aut non.

Dominium non probatur per instrumentum locationis inter conductorem cap. inter dilectos, & ibi Fely. de fid. instrum. Alex. conf. 21. vol. 4. communem dicit. Villalob. & Vezinus. & E. Suarez.

Dominij probatio ab eo exigi haud debet, qui vel cū venditore, vel cum illius hærede agit. commune ponit Matthæus de Afflic. decis. 40. E. Suarez & Villal.

Ad probationem quasi dominij, requiritur titulus, & traditio possessionis vacuæ. Est communis opi. secundum Alex. in cōsil. 182. viso processu. versu. nec etiam puto. volum. 7. M. Charian.

Census solutio arguit contra soluentem dominum directum. Bald. in l. indicia. C. de rei vendic. Hyppol. de Marfil. in rubr. de pbatio. versu. fit etiam probatio alio modo: nam qualis apparet solutio, talis apparet quod præcesserit concessio. vt inquit Hypp. quod notandum est pro dominis directis qui perdunt instrumenta emphyteutica. Villal.

Dominium & in corporeis censetur. commune elicio ex Alex. num. 4. & num. 1. Rip. nu. 26. Bereng. cap. 2. num. 12. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. posses. Roderic. Soarez. in maioratus quæst. 189. E. Suarez.

Dominium per pronomina possessiva iuncta cum substantiuo alterius generis significatur, vt argenti. seu tritici significatur. l. Quintus. §. argento. ff. de auro & arg. l. qui habebat. ff. de lega. 3.

Fallit in quatuor casibus, vt per Socin. in tracta. fallen. reg. 96. Don. a Fina.

Com.V.I.Opin.

Dominium unde sit : & per quos & quando , & quomodo acquiratur.

C A P V T II.

Item modus acquirendi domini sit civilis , tamen dominium iurifgentium est , secun. comm. opin. vt per Crau. confi. 103. visis. M. Charian.

Dominia iuregentium primo distincta nō fuerunt. commune fantur Galeaul. in rub. nu. 168. ff. de verb. obl. Ias. in l. 1. nu. 43. ff. de acq. pos. Ar. Pinel. in rub. par. 1. nu. 11. C. de rescin. vend. E. Suarez.

Dominia etiam iure civili, atque etiam principum constitutionib. quā sita, princeps, vel ex plena potestate, nequit auferre, vt commune ponit insignis Pinel. in rub. par. 1. c. 2. nu. 9. C. de resc. vend. ea tamen vel ex iurifgentium cōtractu parata auferre poterit, si publica vtilitas ita exigat, vel iusta causa subsit, vt frequentius placitum ait Alex. confi. 361. nu. 10. lib. 2. quem alicubi retulit Turz. ac post eum latē Viuius libro 1. opin. 242. E. Suarez.

Dominium alteri quā situm, princeps non potest auferre sine causa. not. Doc. communiter in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. l. fi. C. si contra ius, vel vtilit. publ.

Fallit in 2. casib. vt per Viuium in suis conclu. ver. princeps de plenitudine.

Fallit in 4. casib. quos no. Felin. in c. quā in ecclesiis. de confi. nu. 41. Don. a Fin.

Dominium rei meæ non potest princeps auferre per rescritum. gl. in l. omnes. C. si contra ius, vel vtilit. pub.

Fallit in 7. casib. vt per Ias. in d. l. omnes. nu. 2. vbi gl. limitat in 4. casib. Ampliatur, & limitatur in multis casib. vt per Port. lib. 5. reg. 15. 16. & 17. Don. a Fin.

Dominium rei meæ an ciuitas vel vniuersitas sine cā auferre possit? dic vt per Bar. in proce. forum. verb. omnem. col. 3. ver. item quāro quid de ciuitate. in l. toties. in fi. ff. de pollicitat. vbi quando id fieri possit per statutum. Bar. in l. pen. C. de fid. instr. & iur. hast. fiscal. lib. 10. & in l. neque Dorotheum. eo. tit. & in l. fi. C. de iur. reipub. lib. 11. Bellac.

Dominium quā situm ex cōtractu cum priuato vel cum principe, non tollitur ab eo sine causa, secundum communē per Burf. confi. 78. nu. 13. lib. 1. Bonac.

Dominium non amittit confitens habere in emphyteusim rem suam. Io. de Ripa in l. conditionis. nu. 23. C. de pact. communem dicit.

Traditione, & alienatione acquiratur dominium.

Fallit in 14. casib. vt per Vigel. in commento 30. anni. ca. 4. Don. a Fin.

Adiectione acquiratur dominium l. 23. §. si quis rei suæ. ff. de rei vendi.

Fallit in 12. casib. vt per Vigel. vbi supra. causa 10. folio 50. Don. a Fina.

Acquiratur dominium captatione ferarum, bestiarum, volucrum, & piscium. §. feræ. Insti. de rer. diuis.

Fallit in 4. casib. vt per Vigel. in comment. 3. anni. in causa 2. acq. do. fol. 17. Don. a Fina.

Dominium sine possessione quāri nihil vetat. vt cōe annu ex Aret. nu. 1. Ias. nu. 8. in rub. ff. de acq. pos. Are. rursus in l. certi conditio. §. si nummos. nu. 36. ff. si cert. pet. Alex. in l. fundi venditor. nu. 9. ff. de acq. pos. Ias. & Dec. in l. traditionib. ad fi. C. de pac. Ant. Gomez. de contract. c. ult. nu. 29. E. Suarez.

Dominium ex plurib. causis proueniens post acquisitum, non retinetur: secus si a principio concurrant plures tituli. Ant. Gomez. in l. 45. Taur. nu. 98. com. dicit ex gl. in l. in numerationib. ff. de solu. Villal. & Suarez.

Dominium acquiri non potest ex varijs causis diuerso tempore contingentibus, tamen ex pluribus titulis quis potest se tueri & defendere, & præsertim quando dubitari posset de validitate primi tituli. c. post electionem. de concess. præb. Ioan. Monach. in c. cum personæ. de præb. in 6. Panormi. confi. 3. in prin. par. 2. quem refert Ias. in §. ex plurib. l. 3. ff. de acq. poss. & propterea quis se poterit tueri ex testō. & ex donatione, si quis vtrunque habeat, vt ibi per Panor. Idem Bellac.

Dominium irreuocabiliter ex plurib. causis diuerso tempore contingentibus non potest acquiri. l. & an eadem. §. l. ff. de except. rei iudi. l. 3. §. ex plurib. ff. de acq. poss. l. non vt ex pluribus. ff. de reg. iur. Bar. in l. ex sextante. §. Latinus. ff. de except. rei iudi. res enim noua mihi acquiri potest ex noua acquisitione, quando prima causa acquisitionis est dubia, vel quando per secundam acquisitionem ius pinguius nobis acquiratur. Dom. de S. Gemin. in c. cum personæ. §. quod si talis. de præb.

De Possessione, &

in 6. reg. neque pignus. ff. de reg. iur. & regu. non vt. de reg. iur. inquit q. si res aliqua facta sit nostra pleno iure, non pōt deum nobis acquiri: alias secus. nam si de prima causa acquisitionis dubitatur, ex secunda causa dominium rursus acquiri posset. Ias. in d. §. ex plurib. nu. 17. Cacheran.

Dominium nisi ex vna causa contingere non potest. l. 3. §. ex plurib. ff. de acq. pos. vbi Pontanus limitat in 4. notab. & assignat rationem.

Fallit in 4. casib. quos no. Zaf. in d. §. ex plurib. nu. 23.

Fallit in 2. casibus. vt per Dec. in l. non vt ex pluribus. ff. de regulis iuris.

Fallit in 3. casib. secundum Felin. in c. inter dilectos. de fid. instrum. nu. 72. Don. a Fin.

Meum ex vna causa, an possit fieri meum ex alia? Bart. in l. 3. §. ex plurib. ff. de acq. pos. Felin. amplē in c. inter dilectos. col. 10. de fid. instr. Panor. in confi. 3. par. 2. Ias. in §. sic itaque. col. 3. insti. de act. & in l. si duo patroni. §. item Iulianus. ff. de iure iur. Are. in confi. 2. in fi. Vezin.

Quando eadem res venditur, vel donatur duob. in solidū, ille præfertur in dominio, cui prius res fuit tradita, non attento cui prius fuit vendita, vel donata. l. siue autem. §. si duob. ff. de publ. l. quoties. C. de rei vendi.

Fallit in 4. casibus. vt per Vigel. in commento 3. anni. cap. 3. regul. 1. fol. 140.

Fallit in 12. casib. quos no. Ias. in d. l. quoties. nu. 3. & seq.

Ampliatur in 12. casib. & limitatur in 6. ab Ant. Gabr. lib. 3. de empt. concl. 2.

Fallit in multis casibus. vt per Marfil. in sing. 82.

Fallit in 9. casibus. vt per Socin. regula 118.

Fallit in 8. casib. vt per Dec. in l. cōtractus. ff. de reg. iur. n. 18. Fallit vt per Bapt. a Vill. concl. 132. in litera P. fallit vt per Viuium in ver. vendens.

Fallit in 7. casib. vt per Marfil. in l. qai duob. ff. de fals. D. a Fi.

Nota q. licet sola pollicitatione obligatur quis ecclesiæ, & pio loco, vt in l. 1. ff. de pollic. non tamen ex sola pollicitatione, sine traditione acquirat ecclesiæ, vel pius locus dominiū. ideo ibi. num. 91. commu. dicit ex glo. & Doct. in l. si quis rem. §. res etenim. ff. de pollic.

Dominium quando & qualiter transferatur, vel non.

C A P V T III.

In traditione non transfertur dominium. l. traditionib. C. de pac. Fallit in 14. casib. vt per Vigel. in commento 3. anni. c. 4. fal. 134. fallit in 12. casib. vt per Cot. in d. l. nu. 4. Fallit in 5. casib. quos no. Lud. Gozad. in d. l. traditionib. nu. 1. Don. a Fin.

Dominium non transfertur a simplici traditione, si necre ipsa, nec spe titulus, aut causa subsit, commune dicit Ant. Gomez. in l. 45. Taur. nu. 30. quod & ij asserunt, quos supra retul. verb. dominium & si nuda. E. Suarez.

Dominium non transfertur ex simplici traditione sine titulo & causa, qñ illa cā non subest, nec re, nec spe, secus tñ, si speratur q. reuiscat. Ant. Gomez. in l. 45. Taur. nu. 30. cō. dic. ex Bar. in l. sub cōditione. in fi. ff. de sol. nu. 9. B. Villal. & Suarez.

Dominium rei in cōtractu nunquam ex solo cōtractu, & sic ex solo titulo in aliquem transfertur, nisi interueniente traditione vel quasi. l. traditionib. C. de pact. §. per traditionem. insti. de rer. diuis. etiam si sit cōtractus omnium bonorum, & sic cōtractus vniuersalis: secus in vltimis voluntatib. Rationem diuersitatis inter cōtractus & vltimas voluntates ponit Ias. in l. si forori. C. de iur. delibe. vbi plura de dominio & possessione. Charian.

Dominium per cōtractum habilem, sola traditione simplici transfertur: Idem Ant. Gomez. in d. l. nn. 91. com. dic. ex gl. & Doc. in l. si fundum. ff. de fund. dot. B. Villal. & Suar.

Ex traditione facta a domino, vel quasi domino ex causa habili præcedenti transfertur dominium. l. traditio. ff. de acq. rer. domi. Fallit in 6. casib. quos no. Fran. Cur. in l. traditionib. C. de pact. Fallit in 5. casibus. quos not. Vigel. in commento 3. anni. causa 18. exceptio. 1. fol. 85. Fallit vt per Mantua. singul. 145. Don. a Fina.

Dominium & si nuda traditione non transferatur, transferetur tamen, cum vel inutilis cōtractus præcessit. vt est glof. opi. in l. cōtractus. in ver. vel id. C. de fide instr. recepta iuxta Sali. illic. nu. 11. Neguz. de pig. 4. par. nu. 39. & si non immerito aliqui æqua hærere isthic possit ex l. si ego. ff. si certumpet. atque ex iis, quæ ad illum illic tradunt Ang. Rom. Ias. & Alcia. in princ. E. Suarez.

Tradi-

Traditio facta ante conditionis euentum, transfert dominium. l. dotis fructus. in fi. cum l. seq. ff. de iur. dot.

Ampliatur, & limitatur per Io. Bologn in l. i. §. si vir. vxori. ff. de acquirenda possessione. numero 67. & latius, & clarius nu. 76. Don. a fin.

Dominio in tradendo sicut attenditur solus animus tradentis: an idem sit in transferenda possessione? not. Iaso. in l. i. §. per procuratorem. num. 9. ff. de acquir. posses. vbi concludit qd sic secundum cōem. Adde, qd dominium transfertur ex contractu principis absque traditione, teste Ruin. consi. 3. 2. li. 1. & ibi quid in donatione seu priuilegio eiusdem, & quando vitur clausula, motu proprio. Bonac.

Promittens tradere, non tenetur transferre dominium. l. si rem tradi. ff. de verb. oblig. Fallit in duob. casib. vt per Ias. in d. l. Fallit vt per Ant. Trigo. sing. 27. D. a Fin.

Traditio ficta circa dominium, & possessionem idem operatur, qd vera. arg. l. cum quid. ff. si cer. pet. fallit in 6. casibus, secundum Aret. in l. quod meo. ff. de acquir. posses. vbi Ioan. Bolog. limitat in 4. casibus. nu. 52. Idem.

Vnus ex coheredibus tradendi speciem sub pena debitam, licet sit communis, non transfert dominium pro portionibus coheredum. l. ius nostrum. ff. de reg. iur. l. hæredes. §. si in certo homine. ff. fam. ercisc. fallit in 3. casibus, quos not. Ripa in l. 4. §. Cato. ff. de verbo. oblig. num. 47. Idem.

Traditio facta a colono non præiudicat domino. no. in l. peregræ. §. quibus. ff. de acquir. poss. fallit in 3. casib. quos not. Alex. in d. §. quibus. nu. 9. Idem.

Dominium quibus casibus sine traditione transfertur, non solum vtile, sed & rectum transferri intelligitur. commune autumo ex Aret. quamuis variè in l. prima. ff. de lega. libro 1. Ias. in l. vltima. numero 26. C. de sacrosan. eccles. & in l. i. C. cōmun. de lega. Gomez. in §. sic itaque. num. 26. Instit. de actionibus. E. Suarez.

Ex contractu reprobato non transfertur dominium. l. i. C. de fundo do. l. non dubium. de legi.

Fallit in 2. casib. vt per Io. Bolog. vbi sup. nu. 8. vbi Pōnta. in vers. circa tertiam conclusionem. D. a fina.

Dominium rei transactæ non transfertur per transactionē, & sic renunciatis liti per transactionem non tenetur de euictione. idem. Gomez. numero 71. commun. dicit. ex docto. in l. pe. de vsuc. pro empt. & Azo in summa de vsucapio. pro empt. numero 29. E. Suarez.

Restringe istam communem ad rem deductam in iudicio, si tamen detur alia res diuersa, vt à lite discedatur, si res erat dantis, dominium transfertur, sin autem dat causam vsucapiēdi. idē in d. nu. 71. com. dicit ex Bar. & Pau. de Cast. in l. i. ff. pro empto. & sic dicit intelligendam. l. pen. C. pro empto.

Nota, qd si ista res quæ traditur, vt renūtiatur, euincatur à tercio, tenetur de euictione tradens. idem ibi nu. 73. com. dicit: ex Doct. in l. si pro fundo. C. de transactio. Idem.

Dominium rei suæ non transfertur in alium, quando licet quis permittat de re sua inuestiri, nisi trib. concurrentibus, de quibus per Burs. consi. 46. nu. 18. & 20. li. 1. Bonac.

Dominium rei in specie, sed alternatiuè legatum, non trāsit nisi facta electione. l. huiusmodi. §. Stichum. ff. de leg. 1.

Ampliatur in 4. casibus. & limitatur in 14. per Io. de Nig. in repe. l. i. ff. de leg. 1. Don. a Fin.

Dominium rei legatæ transit in legatarium a morte testatoris, si tē, ab adita autem hæreditate verè. Nicellus de concor. gl. concor. 92. com. dicit. Vezinus.

Dominium rei legatæ statim recta via transit in legatarium particularem a morte testatoris. l. a Titio. ff. de furtis. l. vnica. §. in nouissimo. C. de caduc. tollen. l. si seruus legatus. ff. de noxal. l. legatum ita. ff. de leg. 3. fallit vt per Mant. sing. 669. fallit, vt per Corn. in l. creditores. C. de fid. nu. 4.

Ampliatur in 13. casib. & limitatur in 9. a Pet. Duē. reg. 2. 10.

Fallit in 6. casib. quos no. Hiero. Butriga. in l. omnia. ff. si cer. pet. Fallit in 5. casib. secundum Zas. in l. planè. §. si ita Titio. ff. de leg. 1. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 12. a Ripa. & Ias. in l. i. ff. de leg. 1. vbi Io. Bolog. ampliatur in 11. casib. & limitatur in 6. nu. 288. & ibi Pontanus nu. 72.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 14. a Io. de Nig. in d. l. i. ff. de leg. 1. nu. 65. Ampliatur, & limitatur in 4. casib. a Mar. Soc. in d. l. i. nu. 357. & nu. 384. Fallit in 4. vt per Soc. reg. 201. fallit in vno casu, & fallentia limitatur a Franc. Viuio. in libro suarum conclus. in vers. dominium rei legatæ. fallit in 3. casibus, vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 2. reg. 7. D. a Fina.

Dominium per sententiam transfertur, videas pulchram Bart. dist. 1. ex hoc iure. ff. de iusti. & iu. & est cōmunis opin. vt dicit Ias. in l. i. ex hoc iure. vbi limitat. nu. 45. & an per sententiam transferatur dominium, vide Alexan. consi. 20. lib. 2. vide

Docto. in cap. proposuit de concess. præb. Don. a Fina.

Dominium non transfertur per sententiam non secuta traditione. Bar. in l. ex hoc iure. & ibi Ias. nu. 45. ff. de iusti. & iure. quare licet iudex adiudicet alicui fundum aliquem per suam sententiam, non ex hoc transferetur in eum illius fundi dominium, nisi sequatur traditio. Idem erit dicendum, si per sententiam arbitri res adiudicaretur: nam non transfertur dominium, nisi secuta sit traditio. c. Raynaldus. de testamentis. Bal. in l. fi. §. si. C. com. de leg. Sed & neque transfertur dominium, si confiteor rem meam esse tuam, nisi secuta fuerit traditio. Bal. in l. cum falsa. C. de iuris & fact. ignor. Dec. consi. 504. Villalob. & Suarez.

Qui vult dominium transferre, statim recipiat, nihil agit.

Fallit in 8. casibus. vt per Soc. in l. si tibi. ff. si certum peratur. num. 7. Don. a Fina.

Dominium rerum dotalium soluto matrimonio illicò trāsit in vxorem, sine aliqua traditione, vel noua apprehensione. l. in rebus. C. de iur. dot. l. dotis actio. ff. solut. matr. Videas Io. Bolog. in l. i. ff. sol. matr. num. 77. fallit in 15. casibus. secundum Bal. Nouel. in tracta. de dote in 8. parte. in 6. priuileg. a num. 1. vsque ad finem. D. a Fina.

Error an, & quando impediatur dominij translatione plures ponit distinctiones Bart. in l. quæ acta. de offic. procur. Casar. D. a Fina.

Dominium, quando in eius translatione error fit per translationem a domino rei factam non trāsfertur. l. 3. §. subtilius. ff. de condi. ob causam.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 98. D. a Fina.

Dominium directum ex præscriptione non transfertur, vt le verò sic. l. traditionibus. & ibi glo. & Bart. not. C. de pact. vbi Riminal. limitat in multis casibus. nu. 3. & sequen. Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 97. fallit in 3. casib. vt per Igne. in l. contractus. ff. de reg. iur. nu. 45. fallit vt per Francis. Cur. in d. l. traditionibus. nu. 7. fallit in 16. casib. vt per Iaso. in d. l. traditio. nu. 14. & seq. fallit vt per Dec. in l. traditionibus. nu. 11. fallit in 9. casib. vt per Fel. in rubr. de præscrip. nu. 4. vbi videas Paris. qui ponit 10. fallen. fallit in 3. casib. vt per Alexand. in l. traditionibus. C. de pact. nu. 2. Don. a Fina.

Dominium directum præscribitur spatio centum annorum sine titulo & aliis requisitis, secundum communem per Burs. consi. 27. num. 5. lib. 1. Bonac.

Dominij translationem non impedit pactum de non alienando appositum in contractu. Bar. & Bald. in l. ea lege. C. de condi. ob causam. l. qui absenti. §. 1. vbi docto. ff. de acquir. poss.

Fallit in septem casibus, quos refert Crot. in l. filiusfami. §. Diui. ff. de lega.

Fallit in tribus casibus, quos not. Port. in libro tertio suarū conclusionum, conclusionem prima, vbi refert hanc esse cōmunem, licet multos referat tenentes contrarium. Idem.

Dominium non transfertur, si trado rem meam vt alienam. gl. in l. i. ff. de offic. proc. Cas. vbi Bartol. per l. si procurator. de acquirend. rerum dominio. Fallit in trib. casibus, vt per Ias. in d. l. col. 4. Don. a Fina.

Dominus an venationem vel piscationem in sua ditione, aut fundo prohibere possit.

C A P. IIII.

Dominus si faciat proclama, quod nemo audeat venari dicitur eis violentiam inferre, est tamen caute la pro dominis, vt fiant talia proclamata: quia si subditi non contradicant, & a venatione desistat, dominus constituitur in quasi possessione prohibēdi per longa tempora. l. 1. & 2. C. de seruit. & aqua, habetur per glo. & docto. in l. quidam Hyb. ff. de seruit. vrba. præd. ita dicit Host. in c. non est. extra de deci. Vezinus.

Venari licet recreationis causa, etiam in fundo alieno, aui- bus, & canibus, non autem laqueis, foueis, retibus, & cæteris similibus artibus, præterquam in occidendis, capiendisq; be- stiis nociuis; prout sunt leones, apri, & similes cap. 1. §. nemo retia. de pace tenenda: vbi Affli. Præpos. & alij hoc expresse firmant, Bertran. consil. 16. visis aliis quæsitis. sub nu. 5. & seq. vol. 5. Grammat. decif. 67. num. 1. & seq. num. 9. & seq. & est cōmunis opin. & tritam regulam esse affirmat Rol. a Valle consi. 9. nu. 22. vol. 2.

Et sic aucupatio, seu venatio capta in agris alienis efficitur capientis, nec domino fundi illam reddere tenetur: secundum gloss. in l. diuus Pius. ff. de serui. rust. præd. & Dyn. & Barto. in l. 3. ff. de acquir. rer. domin. & Angel. Areti. in §. feræ igitur. sub Com. opin. Tom. ij. R num.

Com. V. l. Opin.

num. 1. Instit. de rer. diuis. vbi ait memoratas Glo. communiter ab omnibus receptas esse, & eandem communem sequitur, approbat, & citat etiam Couarruias in regula, Peccatū, de reg. iur. in 6. in 2. par. §. 8. vers. Quarto ab eadem concl. fit, fol. paruo 186. & ita consuluit Rolan. à Valle. conf. 9. num. 19. cum alijs seq. vol. 2. idemq; firmat Fraciscus Marci. decis. 530. num. 14. in 1. par. vbi hoc copiose declarat, ponitq; plures venationis species, num. 1. cum ceteris seq. & Bertran. in d. conf. 16. nu. 6. vol. 5.

Vbi ampliat hoc procedere etiam, vt venatores ipsi nullam ferarum captarum portionem reddere dominis locorum teneantur, etiam si forent captæ post prohibitionem ingressus factam venatoribus per dominum fundi.

Et aduerte, quod venator in dubio præsumeretur venari causa recreationis, vt voluit Alex. conf. 72. nu. 13. vol. 1.

Et quemadmodum venari licet in sylua, seu fundo alieno: ita etiam in loco alieno cuilibet piscari permissum est: secundum Corn. conf. 22. nu. 2. & seq. vol. 4.

Imò Præsides, Barones, & alij similes domini, prohibere nō possunt subditos suos venari, & piscari, vt voluit Guid. Papæ, quest. 514. D. Restaurus Castaldus præceptor meus, in tract. de Imperatore. quest. 110. & 311. Bertr. conf. 14. super processu causæ agitata. nu. 1. vol. 1. & Gramm. in d. decis. 67. nu. 11. cum alijs seq. vbi tradit remedium in fauorem Dominorum, & et vasallorum tutissimum, & ita respondet quoque Natta, conf. 375. vol. 2. & Corn. in d. conf. 22. & Bertran. in d. conf. 16. nu. 7. cum alijs seq. vol. 5. & sequitur similiter Vrsillus in add. Afflic. in decis. 388. num. 5.

Imò nec Princeps posset prohibere vasallos venari, & piscari: secundum Dec. conf. 197. sub nu. 1. & seq. & Bartholomæum Romuleum cum alijs illustribus Doct. relatis per eum, in l. 1. num. 21. cum ceteris seq. ff. de acquir. posses. vbi doctissime, & vberius, quàm alius, quem hucusque viderim, disputando firmat istam opinionem, & tollit omnia obstacula contraria, & sequitur etiam Roland. in d. conf. 9. num. 12. & seq. & Bertran. conf. 38. viso casu mihi exhibito ex parte vniuersitatis, & hominum. num. 10. cum alijs seq. vol. 8. & consumatisimus Dominus Ioan. Ant. de Nigris, in capitulis Regni. in ca. 84. Magistris forestarum. num. 5. & sequi. vbi ait istam esse communem conclusionem, & limitat in territorijs vniuersitatum, & communem opinionem vocat etiam Couarru. in d. regula peccatum. in 2. par. §. 8. in prin.

Vbi similiter concludit, & communem sententiam esse prædicat, qd Principes supremi possint, & valeant venationem prohibere ex iusta, rationabiliq; causa, & ita consuluit etiā in proprijs terminis Natta conf. 604. sæpenumero interrogatus respondit, vol. 3. Viuius opin. 1010.

Venationē hominib. suis dominus & Magistratus per proclamata prohibere non potest. l. 2. & 3. ff. de acquir. rer. dom. §. feras igitur bestias. Instit. de rer. diuis. Vnde si dominus faciat statutum, ne liceret venari aut aucupari, dicitur inferre violentiam, nisi interuenerit consensus eorum, quorum interest, puta, populi. l. iniuriarum actio. §. si. ibi. Et sæpè rescriptum est, nō posse quē piscari prohiberi, sed nec aucupari. ff. de iniur. Qd pluribus autoritatib. comprobatur Deci. conf. 197. nu. 1. & 2. & ibi Apostil. in vers. non valet, & cōf. 271. nu. 1. & ibi Moder. in vers. venari. Quam communem doct. opinio. esse dicunt Ias. conf. 119. nu. 1. vol. 4. & Rol. à Valle, conf. 60. nu. 12. in 2. Tom. conf. Quam multis declarationib. & exemplis egregiè explicarunt Iac. de S. Georg. in tract. seu. verb. & cum venationibus, pag. 112. & in verb. & cū piscationib. pag. 116. lib. mei. Hening. Gæden. conf. 76. in ord. de iure venandi. Hiero. Schurpf. conf. 1. cent. 3. & Hartman. lib. 2. pract. foren. tit. de seruit. ca. 7. aucupium & venatio. Et quid si homines aut subditi talib. proclamationib. pœnalibus, & prohibitionibus non contradixerint, & per longa tempora acquieuerint, an tunc dominis ius acquiratur, vel in quasi possessione prohibendi constituentur? valde eleganter explicat Rol. d. conf. 9. num. 14. cum seq. & conf. 22. nu. 27. eod. Tom. Kirchouius.

Venatio interea ponitur, quæ iurisdictionum censentur. communem conclus. inquit Ias. conf. 119. lib. 4. Matth. de Affli. & qui eum laudat Rolan. à Valle. conf. 9. numero 2. Quamorem si quis eo in loco venationē alijs interdicit, vbi antea venari illis licuerat, prohibitio siue interdictio nullius momenti prorsus erit. commune asseuerant Ias. d. conf. Rolan. vbi supra. num. 12. E. Suarez.

Venator quas feras in agris alienis capit, non prohibitus alioquin ingredi, perfecte iure omni lucrificat. comune dicit Capol. de seruit. rust. præd. c. de aucup. Quin & si ingredi veritus sit, ferarum quidem dominus fiet, sed agrorum domino iniuriarum tenebitur. comune interpretum dogma, ac praxi,

De Possessione, &

rerum vera doctrice, receptum attestantur Fab. Ang. & reliqui interpretes in §. feras. Instit. de rer. diuis. Franc. Marc. decis. 530. nu. 14. part. 1. Io. de Anan. & qui eum laudat Iul. Clar. in pract. §. iniuria. vers. quæro. Rol. à Valle, cum Ias. & alijs conf. 9. nu. 23. quidquid Porc. d. §. feras. nu. 8. contrarium effutiat. Idem.

Pone quod intraui fundum tuum te inuito, & ibi multas venationes cepi: Nunquid efficientur mei capientis? glo. in §. feras. Instit. de rer. diuis. dicit quod non.

Sed gl. tenet contrarium, in l. 3. ff. de acq. rer. do. & in l. diuus Pius aucupib. ff. de ser. rust. præd. & ista vltimæ gl. sunt approbata, vt refert Iac. de S. Geor. vbi supra, vbi etiā all. ita tenere Bar. in l. 1. §. omnia. ff. de acq. rer. do. & Ange. in d. l. Diuus. vbi dicit hanc q. fuisse de facto. Subiungit tñ Floria. in d. l. diuus. concordare dictas gl. cōtrarias hoc modo. Aut fructus fundi consistit in venatione, & tunc si dominus prohibeat mihi ingressum, venationes non efficientur meæ, & ita intelligat. 1. gl.

Aut fructus non consistit in venatione, & tunc venationes efficientur mei capientis, & ita loquantur gl. contraria. Adde Fel. ita dicentem in c. omnes ll. in vlt. col. 1. dist. Idem.

Dicit tamen Io. Fab. in d. §. feras. præmissa procedere, quando priuatus prohibuit ingressum fundi. sed si iudex prohibuisset tibi ad mei instantiam, tunc id quod caperes, non efficere-tur tuum. al. optimum text. in l. qui fundum. §. qui sciens. ff. de vsuc. pro emp.

In fundo enim alieno quis aucupari potest, dummodo fundo damnum non inferat Ange. in d. §. feras. Ponit etiam Felin. in d. c. omnes ll. in 6. & 7. col. an per alienum agrum transire liceat? & dicit quod non regulariter. d. l. diuus. & ita vult Alex. in 4. vol. conf. 35. in 2. col.

Fallit in sex casibus enumerat. per gl. in d. c. omnes ll. Idem.

An autem talem me inuito in fundo meo ingrediente in retinere possim, donec mihi restituat venationem? dic qd non, secundum Ange. in d. l. diuus. Potero tamen contra eum agere actione iniuriarum. quia me prohibente ingressus fuit. l. iniuriarum actio. §. fin. ff. de iniur. possem etiam armata manu resistere ne ingrediat: vt vult glo. in l. 3. §. plane. ff. de acq. rer. do. refert & sequitur Iacobinus vbi supra.

Vbi etiam ponit quid si in laqueo meo detineatur fera, & alius capiat eam, cuius esse debeat? & dicit qd erit capientis, quia illud qd detinetur in laqueo meo non efficitur meum, nisi mea manu capiam. all. tex. in l. in laqueum. ff. de acq. rer. dom.

Ponit et quid si lupo, vel canis, vel miluus accepit pecudē, vel auem alicuius, & habet in ore: ego eripio eam de faucibus suis, an teneam eam restituere priori domino? & dicit qd sic. alleg. tex. in l. Pomponius. in fin. ff. de acq. rer. dom. Idem.

Si aliquis Baro concessit alicui monasterio siluam, retento tamen vsu venandi, omnes de illo monasterio poterunt etiam ibi venari. ita Paul. de Cast. & Alex. in l. ex facto. §. 1. ff. de vulg. & pup. per nota. per Bar. in l. quominus. in 5. q. vbi hoc etiam refert Ias. in 11. col. ff. de flumin.

In materia, an communitas possit quicquam super venatione disponere, vide Dec. conf. 197. Bellac.

Si nobilis amisit falconem vel accipitrem, & rusticus eum cepit, præbuitq; causam mortis dando comedere carnes falsas, vel huiusmodi, an teneatur rusticus ad æstimationem? vide Bar. in suo tract. de falcone. incip. Comes Guido. & Iacob. de sancto Geor. in suo laudabili tract. feudorum, in verbo, & cum venationibus. Cacharan.

Venatio an & quando sit permessa etiam clericis. est gl. melior de corpore iuris, in c. qui venarorib. 86. dist. & in clem. ne in agro. §. porro. de stat. mona. habetur in cap. 1. extr. de cler. venat. Vezinus.

Nunquid autem domini terrarum possint prohibere piscari in fluminib. publicis? dic qd de Principe non est dubium qd sic. l. seruitutes. §. pen. ff. de seruit. tit. genera.

Quo ad alios dominos videtur etiam dicendum quod sic: quia quo errore dicunt, quod in terris suis sunt Imperatores. quia hodie diuisum est imperium, vt no. glo. in rub. C. de stud. liber. vrb. ro. lib. 11. Ita eodem errore videtur qd possint prohibere piscari. sed Io. Fab. in §. flumina. Instit. de rer. diuis. dicit totum contrarium. quia sicut præfides prouinciarum non possunt hoc facere, ita nec isti domini allegat. l. 3. §. plane. ff. qd vi, aut clam.

Limita nisi ex consuetudine esset eis ius quæsitum, per not. per Bal. in d. l. ite lapilli. in 4. q. ff. de rer. diuis. faciunt quæ habentur in l. si. ff. de vsuc. & in c. significante. de appel. & in specie per Fel. in c. 2. in fi. com. 1. dist.

Et qd domino prohibente non possit quis piscari in flumine publico, tenet Alex. in l. 3. §. Nerva filius. circa fi. d. acq. pos.

Nauigare in flumine publico, & piscari etiam licet, quia sunt de iure gentium. §. flumina. Instit. de rer. diuis. Ias. in l. quominus

minus num. 8. ff. de flum. Ex flumine tamen nauigabili non licet alio aquam ducere: secus in flumine non nauigabili. flumē enim non nauigabile est de iure gētium. Ias. in d. l. quominus. num. 1. & 13. flumen autem nauigabile est de regalibus, in quo sine principis licētia non permitteretur, vt per Ias. d. nu. 13. Bal. in rub. ff. de rer. diuif. Bellac.

In flumine publico cuilibet competit ius piscandi. l. 2. ff. ne quid in lo. pub. & §. flumina. Instit. de rer. diuif.

Et locus est praeoccupanti. d. l. 2. §. 1.

Limita, si flumen esset priuatum, quia tunc ei cuius est licet piscari, & non alijs. tex. est in l. iniuriarū actio. ff. de iniur. in fi.

Limita 2. quando quis praescripisset vt solus piscaret in tali loco fluminis, & non alijs. d. l. iniuriarum actio. §. fin. cum l. seq.

Limita 3. quando illud ius piscandi esset priuatum, puta quia Princeps vendidisset alicui certam piscariam in certo loco talis fluminis, & ita potest intelligi. c. 1. in versi. piscationum red ditus. in tit. quae sint reg.

Limita 4. quando vicinus meus se obligasset per stipulationem quod sibi vel haeredibus suis nunquam liceret piscari in tali loco seu flumine. talis enim conuentio est valida. tex. cum glo. in l. venditor. in prin. ff. commun. praedio. & dicit ibi Pau. de Cast. quod hoc nedum habet locum in mari, sed etiam in alijs aquis.

Limita 5. quando esset consuetudo quod non liceret alicui piscari in tali flumine, nisi pro vsu publico, talis enim consuetudo bene valeret. d. l. venditor. §. si constat.

In fundo alieno non licet piscari, nisi fundus esset inundatus a flumine, & ibi aqua pisces apportasset. Ang. in §. ferax. Instit. de rerum diuif.

Ius nauigandi in flumine publico praescribi non potest. Card. in consi. 38.

Insula in mari nata, vel in flumine nobis acquiritur. §. insula. Instit. de rer. diuifio. Fallit in 7. casib. vt per Vigel. in commento 3. anni caus. 8. fol. 40. Don. a Fina.

Miscellanea de dominio acquirendo.

C A P V T V.

Vi semel dominus, semper praesumitur dominus. l. si ue possidetis. C. de probat. Don. a Fina.

Dominus semel amplius effici non potest. l. sequitur. §. lana. ff. de vsu. fallit, vt per Mant. singul. 420. fallit in 5. casib. vt per Soc. regul. 100. fallit in multis casib. vt notat in conclus. 7. Don. a Fina.

Duo non possunt esse domini eiusdem rei in solidum. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commod. l. Menius. §. duorum. ff. de lega. 2. l. quidam. §. proinde. ff. de re iudic. contra, quia si loco tibi rem in emphyteusim, ego sum dominus, & tu etiam quia habes rei vocationem. l. 1. ff. si ager. v. et l. 1. ff. de superfi. l. in rem. ff. de rei vend. Don. a Fina.

Domini in solidum plures eiusdem rei, vel iuris esse non possunt. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commod. l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. poss. fallit in 8. casibus vt per Soci. reg. 99. Don. a Fina.

Dominum qui se simpliciter affirmat, sibi vtile dominium competere probet, non succumbet. commune aio ex Ias. in §. sed ista quidem. num. 141. Instit. de act. & in l. si domus. §. si fundus. nu. 9. ff. de leg. lib. 1. & in leg. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. Feli. in cap. ceterum. de iudic. & in rub. nu. 7. de praescript. quod etiam processurum arbitror, & si rei dominum dicat. quippe cum nullo modo alias dominium aut proferri, aut intelligi soleat. tamen in contrarium doctores crebrius iuerint, secundum Alex. Bolog. nu. 11. Alciat. num. 9. Horman. nu. 19. Rip. nu. 27. Claud. Marmer. nu. 46. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. sed ea de re copiosius, & accuratius suo in loco. E. Suarez.

Qui dicit se dominum, licet probet se usufructuarium obtinebit. Fallit vt per Io. Bologn. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poss. num. 4. in 2. par. Idem.

Proprietarium se dicens, aut proprietatem ad seipsum pertinere affirmans succumbet, si dominium duntaxat vtile sibi competere probauerit, commune aio ex multis quos citat Arius Pin. in l. 1. par. 2. n. 8. C. de bon. matern. ex Marmer. nu. 7. Coras. nu. 39. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. Quamuis contrarium verius, ac non minus receptum ostendat Arius Pinel. vbi supra. cum quo sum. E. Suarez.

Dominium non est necesse probare per authorem, si agit cum vendente vel eius haerede. Afflict. decis. Neapolit. 40. commu. dicit. Vezinus.

Dominus soli est dominus aedificij superpositi. l. 2. C. de rei

vend. §. ex diuerso. Instit. de rer. diuif. qui domum. ff. ad l. Aquil. l. fin. de superfi. l. obligationum. §. placet. ff. de actio. & obligationum. fallit in 6. casibus, vt per Alexan. in l. prima. §. nunc videamus. ff. de operis noui nuntiatione. fallit in 7. casib. vt per Soc. reg. 111. Don. a Fina.

Occupans loca aliena, & postea faciens se de dictis bonis inuestiri, nihil facit, sed loca illa sunt primo dominio restituenda. Et ista est communis opinio, de qua Socin. iun. consilio 86. numero 22. volumin. 1. Et not. quod stante statuto, quicunque occupauerit rem alterius, puniatur intantum, quod si occupem rem per te possesiam, incido in poenam, licet non essem dominus. Pau. de Cast. in rub. ff. de oper. nou. nunc. num. 4. Bonac.

Dominium rei quam possideo si apud alium sit, & res pereat, damnum pertinet ad dominum. l. quae fortuitis. C. de pignor. actio. fallit, vt per Roman. sing. 335. Don. a Fina.

Dominij appellatione usufructus non continetur. l. falsus, §. si. ff. de furt. l. recte diximus. ff. de verb. signi. fallit in l. in venditione. ff. de bon. auth. iud. poss. l. 3. ff. de usufr. declarat glo. & Bal. in l. proprietatis. C. de probat. Don. a Fina.

Dominium ab usufructu differt, secundum communem per Burs. consi. 12. nu. 33. lib. 1. Bonac.

Thesaurus si inueniatur in alieno fundo non data opera, cum voluntate domini, vel sine ea, medietas est inuentoris, & medietas domini fundi, si tamen fuerit inuentus data opera, modo dederit licentiam, modo non, totum erit domini fundi, Gomez. l. 45. Tau. nu. 5. l. com. dicit ex gl. in can. si quid inuenisti. l. 4. q. 5. & in l. 1. C. de Thesaur. lib. 12. com. dicit. Villalob.

Thesauri inuenti in loco publico, dimidium est Regis, dimidium inuentoris, idem in d. l. 45. num. 82. com. dicit ex l. 4. & doct. ibi. ff. de iure fisci. Idem.

Amplia ad inuenta in loco religioso casu. Idem ibi magis com. dicit. ex Ias. in §. Thesauros. Instit. de rer. diuif.

De istis Thesauris vide l. 45. tit. 28. par. 3. & l. 8. titu. 2. lib. 6. ord. quae videntur contrariari, sed haec loquit in minimis. Idem.

Thesaurus inuentus in loco proprio, & data opera, dummodo non sit arte magica, est inuentoris, Gomez. ibi comm. dicit ex gl. in l. vnic. C. de thesaur. B. Villalob.

Inuentione Thesauri acquiritur nobis. l. 1. C. de Thesauris. Fallit in 4. casib. vt per Vigel. in com. 3. anni. in 4. causa. fol. 31. Don. a Fina.

Aurum de palliola perquirens in ripa fluminis, non tenetur illud portare in monetam propinquam, vt hoc ibi caueatur, & neque aliud tenetur propter hoc dare Principi. Fran. Marc. decis. 585. in 2. parte. Bellac.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS, Et vsucapionibus.

TITVLVS IIII.

Præscriptio quid, & quae requirat, & an titulus ad præscriptionem sufficiat.

C A P V T I.

Præscriptio est ius quoddam ex tempore congruens, legum autoritate vim capiens, negligentibus poenam inferens, & finem litibus imponens. Balb. tract. de praescriptio. in 1. parte commu. dicit. Villal.

Præscriptio tria requirit, titulum, bonam fidem, possessionem. omnes veluti notissimum iuris elementum tradere solent, vt scribit Vasq. illust. contro. lib. 2. c. 77. nu. 10. ipse vero ibi tenet, solam diuinam possessionem continuam, & iustam sufficere ad praescriptionem creandam, perficiendam & consumandam. I. Fich.

Titulus sufficiens ad praescriptionem causatur ex iusto errore. Ita tradit Paris. consi. 57. actores isti. nu. 15. & in consi. 67. nobilis Siluester. nu. 84. vo. 3. vbi allegat l. diutina. C. de praescript. long. temp. & alia plura iura, vt per eum. Et hoc in effectu voluit Curt. iun. in l. 3. nu. 20. & 21. C. de edict. diui Adria. toll. & haec dixit Soc. iun. in consi. 77. cum plurib. seq. 1. vol. & in consi. 37. nu. 8. vol. 3. Vbi dicit se reperire, quod idem firmavit Iac. de S. Georg. in d. l. 3. nu. 58. Et quod talis titulus causet praescriptionem, ante praescriptio. doct. posuit Host. in sum. de vsuc. sub titulo p. haerede. in versi. Verumtamen probabilis, siue iustus error. & quod petitorio haereditatis detur contra possidentem titulo putatio, post alios velut commune dictum, firmat insignis modern. Com. opi. Tom. ij. R 2 dern.

deru. Vbertin Zucchard. in d.l.3. n.434. vt eum allegat Soci. iu. in d. confi. 37. nu. 8. E. Muscul.

Præscriptionem error iusti tituli causat, quantum ad vsucapiendum, & præscribendum, non tamen ad repellendum eum, qui agit petitione hæreditatis, vel interdicto, quorum bonorum, quæ iudicia regulariter non dantur contra titulo possidētē. Balb. in l. Celsus. ff. de vsuca. no. 2. com. dicit.

Amplia, vt procedat etiam si non subesset iusta causa credendi titulum esse verum, si tamen quis ita credat. ibidem no. 3. commu. dicit. Villal.

Credulitas cum errore iuris non facti suadens, quod titulus non iuridicus, sit iuridicus, non prodest ad præscribendū. l. nunquam. ff. de vsucap.

Fallit in 5. casib. vt per Fely. in c. de quarta. de præscr. versi. secunda doctrina. col. 8. Don. a fina.

Titulum suæ possessionis quis regulariter dicere non tenetur. l. cogi. de peti. hæred. l. in ciuili. C. de fruct. & lit. expen.

Fallit vt per Lanfr. de Oria. sing. 1.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 430. Don. a Fina.

Titulum allegare sufficit, quamuis de eo non fiat fides, quando agitur de tempore immemorabili centum annorum, secundum communem per Bursat. consil. 127. numero 27. lib. 2. Bonac.

Titulus quilibet allegatus probat, cum agitur de tempore immemorabili, quod habet non modò nūm inductiuam fictionis, sed veritatis, ita vt non admittatur probatio in contrarium. Alex. confi. 6. num. 1. volu. 1. Ripa in l. quominus. numero 41. ff. de fluminib. vbi commune dictum nuncupat, vt refert Bursat. consil. 127. nu. 29. lib. 2. Bonac.

Titulum habens à malæ fidei possessore longo tempore non præscribit. auth. malæ fidei. C. de præscr. long. temp.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 431. Don. a Fina.

Præscribi non potest cum titulo nullo. Curt. iun. consil. 185. num. 3. com. dicit. B. Villal.

Præscriptio non causatur ex titulo nullo. Curt. iun. consil. 189. num. 5. communem dicit. Vezinus.

Titulum inducit annua & vniformis præstatio cuiuslibet redditus, facta ex causa per decennium continuum, & inducit præsumptionem veræ causæ. Couarru. in c. possessor. de reg. iur. lib. 6. par. 2. §. 4. nu. 2. com. dicit. ex Bart. in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. per l. litibus. C. de agric. & cens. li. 11. B. Villal.

Amplia istam communem, & si ista præstatio annua vniformis ex causa sit facta a rustico, idem ibi com. dicit in versi. tertio probatur. ex Bar. in l. litibus. C. de agr. & cens. li. 11.

Restringe istam communem, cum ius resistit, vbi præsumptio iuris est contra possessorem, vt in dominis, qui præsumuntur a vasallis extorsisse per metum seruitium alias indebitum: tunc requiritur tempus, de cuius initio non sit memoria hominum in contrarium. Couarru. ibi nu. 5. com. dicit. ex Fabro in §. æquæ si agat. Instit. de act. & Aret. confi. 14. in §. 5. num. 2. verfic. quinta conclusio.

Concordat cum hac communi l. 20. in conuentu Madritio. de anno 1548. Villal.

Titulus obligatorius præsumitur in præstatione annua, ac inducitur probatio obligationis. Balb. de præscript. in 3. par. princ. q. 10. com. dicit. B. Villal.

Additio. Et scrib. in c. peruenit, per illum tex. de cons. Car. in clem. eos. in 2. not. de regula. prout in rustico annuatim donante domino agri, vt per Marc. Anton. Bard. in tracta. de tempo. vti. & contin. in cap. 18. num. 9. I. Fichard.

Tituli deducti præsumpta probatio inducitur spacio decem annorum inter præsentēs, & 20. inter absentes, secundum communem per Bursat. consil. 27. num. 6. lib. 1.

Si aliquis allegat titulum solemnem & legitimum, putà stipulationis ex præstatione decennali, probatur titulum allegatum præcessisse, a deo, quod eius virtute potest debitor in futurum compelli. l. cum de in rem verso. de vsur. glo. & Bartol. in l. seruitutes. ff. de seruitutib.

Fallit in 8. casib. vt per Ias. in l. certis annis. C. de pact. nu. 7.

Fallit in 2. casibus, vt per Soc. reg. 82. Don. a Fina.

Titulus allegatus ex diutina possessione, non præsumitur, communem esse scribit Vasq. illust. contro. cap. 67. num. 8. sec. Bar. & communiter docto. Tamen hanc ipse non sequitur, sed impugnatur. Et contendit possessionem cum iusta, aut saltem tolerabili causa possidendi, sufficere, nec alium titulum requiri, &c. I. Fich.

Tituli allegatio in seruitutis præscriptione communiter reprehenditur, teste Bursat. consil. 87. num. 23. lib. 1. Bonac.

Si possessio est antropia præsumitur pro titulo, ideo non cogitur ostendere.

Fallit in 4. casib. vt per Fel. in cap. licet heli. de fimo. nu. 14.

Iustus titulus excusat possessorem a fructibus qui percipi potuerunt. l. si fundum. C. de rei vend.

Fallit in multis casibus, vt per Roman. sing. 534. D. a Fina. Potest episcopus facere edictum, quod omnes ostendant titulos suos sub pœna priuationis.

Fallit in duobus casibus, secundum Fely. in d. ca. licet heli. num. 17. Don. a Fina.

Fictio ad hoc quod habeat locum, requiruntur duo extrema habilla. Ias. in l. 1. nume. 123. ff. de vsucap. communem dicit. Villal.

Fictio duplex circa eandem rem non debet concurrere. Ant. Gomez. in l. 45. Taur. num. 92. communem dicit ex glo. in l. cū post. §. gener. ff. de iur. dotium. Villal. & E. Suarez.

Præscriptio contra ius commune titulum requirit, cap. 1. de rescript. in 6.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 307. fallit in 9. casib. vt per Fel. in cap. si diligenti. de præscrip. nu. 12. Don. a Fina.

In præscriptionibus bona fides quatenus operetur & valeat, & num præsumatur, & quid si post semel bona fide perfectam præscriptionem, mala fides superuenerit.

C A P V T II.

Bona fides sufficit absque titulo possidenti, quando ius non resistit. cap. illud. de præscrip. l. si quis emptionis. C. de præsc. 30. anno. Don. a Fina.

Fallit in 3. casib. quos no. Paris. in c. si diligenti. de præscrip. numero 44. Idem.

In præscriptionibus, quæ titulum non desiderant, bona fides orta, etiam ex iniusta causa, & fatua, putà iuris errore, sufficit ad præscribendum. vera & com. opinio est, vt scribit Valq. Illust. controuer. lib. 2. c. 77. num. 9. I. Fich.

Præscriptio non introducitur, nisi cum bona fide in principio, in medio, & in fine. Balb. in 2. part. 3. part. quæst. 7. communem dicit.

Intellige quod requiritur bona fides in principio: in medio autem cum non habeat malam fidem, et si dubitent dubitatio ne speculatiua: vt si dubitet an sit sua res, vel si iuste possideat, cum non habeat conscientiam lesam, credens posse possidere cum illa dubitatione: currit præscriptio, si tamen dubitet, nolum de iure, sed dubitet an teneatur restituere, non præscribit cum agat contra conscientiam, vt tenet Couarru. d. reg. possessor. par. 2. nu. 4. ex Adriano. B. Villal.

Præscriptio bona fide processisse præsumitur. comune censent Balb. in l. Celsus. par. 3. num. 2. ff. de vsucap. Alcia. de præsum. regula 3. præsu. §. late Did. a Couarru. de sponsal. 2. par. c. 8. §. 1. n. 4. Vt autem mala fide procedat, nec statuto edici pot. commune ponit Viuius lib. 1. opin. 276. in finem. Nullo autem modo in iis admittetur, quæ liberi arbitrij sunt, commune dicit Ant. Gom. de testamen. c. 9. nu. 27. versi. 2. pro ista parte. Nec etiam in illis aliqua omnino præscriptio admittitur, quæ in generalis recognitionis signum Principi reponuntur, ac referuntur. commune asserit Pyrrus in consuet. Aurel. de præscrip. c. 4. Nec item vlla præscriptio vilo modo opponi poterit debitori pignus debiti solutione redimere volenti, vt frequenter placitum ait Raph. Cum. in l. pignori. ff. de vsuca. quamuis hac in specie præscriptione triginta annorum opponi posse dicant receptum Ang. in §. actionum. num. 54. Instit. de action. Rip. in rub. nu. 14. ff. de pign. Ac magis commune asserat Bald. de præscrip. 1. par. 5. par. q. 12. quos non multum moratus veniorem atque equiorem superiorem sententiā existimo. Quin & nunquam præscriptio procedere poterit, quo ad veri domini animo possessio ciuilis retinetur. commune pono ex Saly. nu. 21. Fulg. 17. Ias. in l. 1. C. de fer. fug. Ias. nu. 19. Rip. ad finem, in l. 1. ff. de acq. pos. Ant. Gom. in Taur. l. 405. nu. 105. & de contrac. c. vlt. nu. 25. Did. a Couarru. in c. possessor. par. 2. §. 1. nu. 3. de reg. iur. tametsi in insulsum, & absurdum sit, vt alibi copiose ostendo. E. Suarez.

Bona fides quæ ad præscriptionē iure requirit, præsumitur in dubio in possidēte, nisi contrariū probetur, secū dū Bar. & alios in l. Celsus. ff. de vsuca. præfertimq; Io. Frā. Balb. ibi eū aliis signatis p. eū, in 3. par. sub nu. 2. & 9. gl. Ant. Pan. Fel. & reliquos oēs, in c. si diligenti. de præscr. Bal. & Ang. in l. super longi. C. de præscr. long. temp. Alex. conf. 200. vol. 2. & conf. 75. vol. 4. Ias. in §. sed istē. nu. 99. Instit. de actionibus. Curtius senior consilio 71. Curt. iun. consil. 28. Alciat. in tracta. de præsum. reg. 3. præscri. 5. nu. 1. & Couarru. in relectione. cap. poss. in secunda part. §.

§.8.nu.2.de reg.iur.in 6. vbi fatetur istorum opinionem cōem esse, & sequitur etiam, & communem fore meminit Menoch. de recup.poss.remed. 13.nu.64. sed hoc absque dubio, ac difficultate procederet vbiunque possessor ipse haberet titulum verum, vel putatiuum, etiam errore iniusto, & sic iniustus error hoc casu causaret bonam fidem, secundum Bar.in d.l.Celsus.nu.17.& in l.igitur. §. potest. ff. de libe.caus. per tex. ibi. Alc. in d. præs. §. sub nu. 1. Couarr. vbi supra. & Iac. Menoch. in tract. recuper. poss. remedio 13. nu. 34 & seq. in quibus quidē locis memorati recentiores ostendunt hanc sententiam communem esse. Sed hoc non procederet aliquomodo in vsucapione, in qua certē requireretur titulus verus, & non fictus, causatus iuris errore.

Et consequenter ad fructuum vsucapionem, & acquisitionem titulus putatiuus non sufficeret, secundum Bar. in l. sed si lege. §. scire. ff. de pet. hære. & Vrsill. cum aliis signatis per eum in add. Affl. in dec. 240. sub nu. 5. & seq. vbi deducit ita determinatum extitisse in Sacro Regio Consi. Neap. Viuius opi. 83.

Præscriptionem qui semel bona fide perfecit, quāuis post ea rem quam præscripsit, alterius esse nouerit, illam restituere nullo iure tenebitur, vt frequentius placitum affirmant Bald. Nouel. de præscr. 2. par. 3. prin. q. 9. Tiraqu. in trac. cessante cā. limit. 12. nu. 16. ac vir doctrina & eruditione commemorabilis. Iac. Menoc. de recup. pos. remed. 16. nu. 17. E. Suarez.

Præscriptio, quæ semel bona fide perfecta est, nec ab iis iudicibus reijci explodique potest, qui liberum arbitriū habent. commune inquit Did. a Couar. in c. possessor. 3. par. §. 2. in fi. de reg. iur. lib. 6. & qui quamplurimos laudat Iac. Menoc. de arbit. iud. lib. 1. q. 49. nu. 1. E. Suarez.

Si post perfectam, & completam præscriptionem superueniat mala fides, & scientia rei alienæ quam præscripsit, non tenetur eam restituere etiam in foro conscientie. communis est opinio in c. quoniam omne. de præscr.

Fallit in 2. casib. quos no. Paris. in d. c. quoniam omne. nu. 42. Don. a Fin.

Præscriptionem semel completam non tollit mala fides superueniens præscribentis, vt est com. opi. Burgos in c. cum dilecti. nu. 22. fol. 26. de emp. & vend. Bonacosi.

Præscribens, si post completam præscriptionem mala fides superuenierit, non tenetur rem domino restituere, & ista est opinio magis communis. teste S. Bernardino protectore nostro in suis sermonibus de Euangelio eterno in ferm. 32. art. 2. sub c. 3. ver. Sed queri potest, an ille qui completa præscriptio ne. Abb. in c. vigilanti. de præscr. post 10. Vinc. Tāc. Goff. Host. & 10. And. in reg. posses. de reg. iur. in 6. in mercu. & Inn. in c. cura. in fi. de iure pat. & in c. plerique. de immu. eccl.

Quæ quidem communis debet etiam obseruari in foro cōscientie, secundum præcitatos Doc. & ista est pura veritas. Est bene verum, q. Fr. Gerardus de Senis, vt idem 10. And. refert in d. reg. possessor. in 6. q. forte 10. Scoti emulus qui primam tenuit partem in 4. sent. distin. 15. sentit contrarium, quod imò præscribens non sit tutus in foro conscientie: quam etiam nescio, quo spiritu ductus sequutus est Abb. consi. 3. coi. 18. vol. 2. ideo in decisuiis noli aliter recedere a dicta communi tanquam sacrosancta, & tutissima etiā in foro poli, quam sequitur, & tuetur etiam cum ceteris aggregatis per eum S. Bernar. vbi supra. Viuius opin. 629.

Præscriptionem impedit mala fides, & quis malæ fidei possessor censeatur, & num detur medium inter bonam, & malam fidem.

C A P V T III.

Malæ fidei possessor non præscribit. c. fi. de præscr. c. possessor. de reg. iur. in 6. Arno. problem. 75.

Fallit in 6. casib. quos not. Port. lib. 3. suarum conclu. reg. 46.

Ampliatur & limitatur in multis casibus per Bapt. a Villa. concl. 204. in litera P. Fallit in multis casib. vt per Feli. in c. si diligenti. de præscr. nu. 11. Fallit in 7. casib. vt per Paris. in c. quoniam omne. de præscr. nu. 16. Fallit in 8. casibus. vt per Alex. in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acq. pos. nu. 11. Fallit in 9. casib. vt per Campeg. in trac. de testib. concl. 426. Fallit in multis casib. vt per Soc. reg. 33. & reg. 43. 16. Don. a Fin.

Possessor malæ fidei non præscribit. c. 2. de reg. iur. in 6. & c. fi. de præscr. in Antiquis, & ibi plene tradunt Doc. & post alios Feli. qui longè disputat, & tandem ostendit ita esse communē opi. vt. §. per d. c. fi. corrigatur ius ciuile, quo dicebatur actionē personalem tolli per cursum triginta annorum, etiā in fauo-

rem scientis se teneri, & sic existentis in mala fide. Licet Bart. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. & ante eum Host. in summa. de præscr. tenuerint contrarium, quos etiam plerique sequuti sunt in diuersis locis, vt per Feli. in d. c. fi. & per Balbū in tract. de præscr. in 2. part. 3. par. princ. in 13. q. & a communi opin. contra Bar. & socios non esse recedendum, vt per Feli. & Balb. in locis prædictis, eo præcipuo fundamēto: Quia agitur de materia peccati, ne quis. §. scienter, cum aliena iactura locupletetur, & et, quia d. c. fi. simpliciter & indistincte dicit, nullam præscriptionem cum mala fide procedere. Et licet multa in contrarium, & pro opinio. Barto. allegari possent: Tamen in iis non est insistendum, cum satis nobis esse debeat, communem opi. esse contra Bart. a qua in dubio recedendum non est, vt inquit post iam alleg. Soc. iun. in consi. 27. nu. 3. 1. vol. 4. E. Muscul.

Malæ fidei possessor in vtroque foro nullo vnquam tēpore præscribit, vt est com. opi. Arno. Problemate 75. Et quomodo probetur hæc mala fides ibi vide. Et iuris error, & iniusta causa malam fidem excludit, vt est com. opi. Suarez. verfi. mala fides. nu. 17. & ille dicitur malæ fidei possessor, cui ab aliquo sit renunciatum rem emendam per ipsum fore ipsius domini, vt est com. opi. Suarez ibi nu. 19. Bonac.

Malæ fidei possessor censetur, qui a vero rei domino admonitus rem illam suam, non verè distrahentis esse, eam nihilominus emit. commune pono ex Feli. c. 2. nu. 5. verfi. fallit §. de præscr. Matth. de Affl. dec. 396. nu. 10. Balb. in rele. 1. Celsus, par. 3. nu. 24. ff. de vsuc. & Arius Pinel. qui optimè declarat. in auth. nisi tricennale. nu. 14. cum seq. C. de bon. mater. E. Suarez.

Medium autem esse inter bonam & malā fidem, ita vt aliud sit bona fides, aliud mala fides, & aliud dubietas, media nimirum inter bonam & malam fidem. communior esse magisque obtinuisse scribit Fer. Vaf. Illust. controuer. lib. 2. cap. 77. in prin. vbi illum vide latius hæc prosequentem & declarantem. I. Fichard.

Mala fides quocunque tēpore ex scientia rei alienæ emergens, præscriptionem nondum perfectam distubat. commune ponit Bal. de præscr. 2. par. 3. par. q. 7. & 8. non tamen mala fides possessoris a quo res comparata est, illius præscriptio ni impedimento erit, qui eam ab ipso comparauit. Sic enim restringi debet auth. malæ fidei. vt frequenter placitū inquit Balb. vbi supra q. 12. num. 8. limit. 7. Arius Pinel. in authen. nisi tricennale. num. 34. C. de bon. matern. diluet autem malam fidem, tum iuris error atque iniusta causa, vt comune ait Rub. consi. 75. tum 30. anno. cursus, vt commune scribit late Viuius opin. 473. E. Suarez.

Mala aut fides superueniens circa vnum, interruptit præscriptionem in aliis. Balb. in 2. par. 6. q. 2. com. dic. Villalob.

Limita si postea bene informatus deposuerit malam fidē. Balb. ibi. nu. 44. com. dicit. Idem.

Præscriptio cum mala fide non procedit: & in hoc est ius ciuile correctum per ius cano. tam in rebus corporalibus quam in actionibus realibus, & personalibus. Balb. ibi. q. 17. commun. dicit. licet Socin. consi. 203. dicat communem contrariam, sed tamen communior est prima, & vide Alex. in rub. de præscr. num. 48. Villalob.

Addc hanc commu. affirmare Myling obserua. 6. centur. 4. I. Fichard.

Amplia istam communem etiam per tempus immemoriale, si constat de mala fide præscribentis: temporis cursus non suffragatur. Alex. in l. cum aliquis. C. de iure delib. comm. dic. quem refert Couar. in d. §. 8. nu. 4. B. Villal.

Limita in actionibus quæ sunt de sui natura temporales, nec continent poenam, sed potius dantur ad interesse, idem Balb. ibi. com. dicit. Idem.

Limita secundo, in iure adeundi per 30. ann. cum ius sit quærendum, & non quæsitum. Balb. ibi. com. dicit.

Limita tertio, in mala fide prædecessoris, quæ non impedit inchoare præscriptionem. Matth. de Affl. in Neap. dec. 40. nu. 7. com. dicit. Hier. Cagn. l. qui in alterius. nu. 16. ff. de reg. iur. cō. dicit contrariam. sed pro concordia distingue, vt per Pan. in c. 2. de præscr. nu. 7. & 8. quod opinio prima procedit in singulari successore, & secunda in vniuersali qui tenetur exonerare conscientiam defuncti, vt per Cur. iun. consi. 170. nu. 14. vbi dicit magis communem, secundum quam intellige, vt hic per Pyrrh. Angle. in consuet. Aure. de executionibus. capitu. 14. Villalob. & Vezinus.

Restringe hanc tertiam limit. ad successorem representantem prædecessorem, secus in successore dignitatis, vel officij, si non vult vt possessione prædecessoris. Couar. in reg. posses. par. 2. §. 9. nu. 6. ver. 7. apparet. commu. dicit ex gl. in c. cura. de iure patr. Idem.

Com. V.I. Opin.

Præscriptionem impedit mala fides in actione personali, sicut in reali. gl. & Imo. in c. si. de præscrip.

Fallit in quatuor casibus. vt per Felyn. in capitulo finali. Don. a Fina.

Quod mala fides impediatur præscriptionem, hæc conclusio procedit etiam in actionibus personalibus, teste Rol. consil. 21. nu. 19. lib. 2. quam declarat ibi nume. 53. 56. & 57. cui adde Ofas. dec. 177. eundem Rol. consil. 9. nu. 38. & seq. lib. 3. & an mala fides auctoris noceat hæredi bonæ fidei vide Dy. in c. possessor malæ fidei. nu. 45. de reg. iur. lib. 6. vbi concludit qd non, quem tamen reprobatur Rom. consil. 149. col. si. & consil. 201. col. 2. nu. 5. Aym. consil. 146. in si. quæ præscriptio cum mala fide an procedat hodie, & quando ponit Mysing. cent. 4. obser. 6. vbi quod etsi iure civili præscriptio 30. annorum procedat cum mala fide. l. sicut. C. de præscriptio. 30. vel 40. annorum. communiter tamen à Doc. conclusum legitur, omnes leges civiles quæ dicunt præscriptionem certis in casibus non exigere bonam fidem: a iure cano. correctas & sublatas esse, tam in rebus corporalibus, quam actionibus realibus, & personalibus, quod & Alexan. confirmat in realibus loquens consil. 51. nu. 11. lib. 5. Rip. respon. 195. vbi quod l. omnes. & l. cum notissimi. C. de præscri. 30. vel 40. anno. de iure cano. corriguntur, in personalibus verò & in debitore non existen. in mora, idē dicit ipse Rip. secus in debitore moroso, de quo vide quæ scribit Alex. consil. 4. lib. 2. vbi quod mala fides auctoris nocet successor, secundum communem opinionem ibi relata, quam conclusio non solum in tempore 30. vel 40. annorum procedere dicit Mysing. vbi supra, sed etiam si sit tempus inmemorable, dummodo constet de mala fide præscriben. quia inmemorabilis temporis cursus non suffragabitur. teste Alexan. in l. cum aliquis. C. de iure delib. Iason in l. possideri. §. ex plurib. nume. 6. ff. de acquir. poss. vbi quod de iure canon. quandoque superueniat mala fides, interruptit & tollit præscriptionem, & ibi etiam quod dubitans de iure suo, vel sui auctoris potest præscribere. de quo vide quæ idem scribit in d. l. possideri. §. genera. numero 19. Quid in vsucapione? & dic, quo ad eam sufficere de iure civili bonam fidem ab initio, qd mala fides postea superueniens non interruptit vsucapionē. l. vnica. C. de vsucapio. transfor. & tamen in fructibus mala fides siue ab initio, siue ex post facto superueniens semper acquisitionem fructuum impedit, rationē ponit Ias. in d. l. possideri. §. ex contrario. nu. 38. & seq. ff. de acq. poss. quam sententiam declara, vt per eum in l. Pomponius. §. quæsitum. nume. 13. & 14. eodem titulo. vbi loquitur de mala fide hæredis. priorem tamen conclusio. limita, vt per Mysing. d. obseru. 6. non procedere in actionibus, quæ de sui natura temporales sunt, nec pœnam continent, sed potius dantur ad interesse. item iure adeundi per 30. annos. cum ius sit querendum, & non quæsitum. Denique oon procedit in mala fide prædecessoris, quæ videtur non impedire inchoare præscriptionem. Afflic. decis. 4. alias decis. 40. num. 7. cuius contrarium not. Cagno. in l. qui in alterius. num. 16. de reg. iur. Quas opinio. conciliat Abb. in c. 2. num. 7. & seq. de præscript. & Vezinus in suo arario. vt negatiua opin. obtineat in singul. successore, affirmatiua verò in vniuersali, qui tenetur exonerare conscientiam defuncti, teste Cur. iun. consil. 170. alias 177. num. 14. & habetur per Rolan. consil. 6. num. 42. 43. & 45. lib. 3. vbi prædictam conclusio. qd præscriptio cum mala fide nō currat, ampliat procedere in præscriptione inmemorabili, quæ mala fides præsumitur in contrahente: qui scit contractum rescindi posse, & præsumitur etiam ex scientia rei alienæ. & d. consil. Roland. nume. 47. quod mala fides defuncti nocet hæredi, vt non possit continuare præscriptionem, nec de nouo inchoare ex persona sua in quacunque actione, secundum communem opinionem, ibi relata. Cui adde, quod licet malæ fidei possessor non possit præscribere dominium: potest tamen præscribere confirmationem dominij, teste Mysing. centur. 4. obseruat. 28. ex Bald. consilio 303. libro 3. Rub. Alexand. in consilio 3. numero 10. Balb. de præscript. 4. part. 5. part. princip. quæst. 22. in fin. Iason. de feud. in titu. qualiter feud. consti. versicu. his consequens. pro qua quæstio præscri. cum mala fide, vide Mathes. singu. 23. Rolan. consil. 3. nume. 93. libro 1. vbi quod allegatio malæ fidei præsumpta nō admittitur vltra 30. annos. quæ mala fides probatur per sola indicia, secundum Bald. in l. penul. C. de euictio. Hypol. singul. 34. & tollit omnem præscriptionem, secundum communem per Paris. in consil. 15. nume. 20. libro 1. Iason in l. possideri. §. genera. numero 18. & sequē. ff. de acq. poss. vbi pulchre. cui adde Rol. consil. 21. num. 19. 53. 56. & 57. lib. 2. Bellacomb.

De Possessione, &

Præscriptioni an noceat mala hæredis fides; & quid de mala fide defuncti, vel auctoris; & num mala fides præsumatur.

C A P. IIII.

Ala fides hæredis vniuersalis sibi non nocet, si aderat bona fides in auctore, secus hodie. auth. malæ fidei. C. de præscri. long. temp. Et mala fides quando præsumatur. vide Barto. in l. quemadmodum. C. de agric. & cens. lib. 1. r. Feli. in c. si diligenti. col. 2. de præscr. vbi etiam docet modum probandi bonam vel malam fidem. Et dic, qd quilibet post litis contestationem dicitur malæ fidei. l. sed si. §. si ante. ff. de peti. hæ. Bellac.

Mala fides hæredis nocet in præscriptio. inchoata perficienda.

Fallit vt no. Ias. in d. l. Pomponius. §. quæsitum. ff. de acquir. poss. nu. 13. Don. a Fina.

Mala fides auctoris an noceat hæredi vniuersali, quo minus possit præscribere, etiam si ipse hæres esset bonæ fidei? dic qd sic, teste Ias. in l. Pomponius. §. cum quis. nu. 20. ff. de acq. pos. & an noceat singulari successor? vide Ias. in l. si sic. §. si mihi. col. si. in si. ff. de leg. 1. De hærede autem, qd ex mala fide defuncti impediatur præscribere etiam iure cano. no. Alex. consil. 84. nu. 1. lib. 1. Quod non procedit, si non vtatur sui auctoris accessione, quia tunc præscribit in præscriptione longi temporis, secundum Port. lib. 4. conclus. 1. Quid in hærede possessoris malæ fidei, an possit ex sua persona inchoare præscriptionem? dic qd sic, iuxta no. per Alex. consil. 110. nu. 7. lib. 1. vbi apostill. pro quo facit quæ ponit Ias. in l. Pomponius. §. quæsitum. nu. 13. & 14. ff. de acq. pos. vbi de mala fide hæredis. Quid in eo qui præscribebat, postea cœpit dubitare vtrum res pertineat ad eum, vel non, & sic non habet bonam fidem nec malā, sed dubitat? dic, quod talis defectus superueniens non interruptit præscriptionem, secundum Ias. in d. l. possideri. §. genera. nu. 19. ff. de acq. pos. & ad id quod dixi de eo qui dubitat, adde medium constitui inter bonam & malam fidem, vt aliud sit bona fides, aliud mala, aliud dubietas media inter bonam & malam fidem, secundum communem per Fich. inter com. opin. lib. 1. r. ver. medium.

Mala fides auctoris nocet hæredi vniuersali quo minus possit præscribere, et si ipse esset bonæ fidei. gl. in l. 2. C. de vsucap. pro hæred. & in l. si ego. §. partus. ff. de publ.

Ampliat, & limitatur per Ias. in l. Pomponius. §. cū quis. ff. de acq. pos. nu. 20. fallit in 4. casib. vt per Balb. in tra. & præf. in 3. par. col. 45. videas Dylum qui contrarium voluit in cap. possessor. de reg. iur. in 6. videas Port. in lib. 4. suarum conclusio. regu. 1. videas Dec. in l. quod ipfis. ff. de reg. iur. videas Soc. in trac. fallen. vbi limitat in 2. casib. Ampliat in 2. casib. & limitatur in 4. ab Ant. Gab. in lib. 5. de præscri. concl. 5.

Fallit in 6. casibus. quos no. Paris. c. nihil. de præscrip. num. 12. Don. a Fina.

Mala fides defuncti impedit præscriptionem vniuersalis hæredis, vel successoris. Ias. in l. cum quis. nu. 22. ff. de acq. poss. magis communem dicit. Et vide quæ habes in ver. præscript. infra. B. Villalob. Cur. iun. consil. 311. nu. 36. vol. 3. Bonac.

Successor vniuersalis propter malam fidem sui prædecessoris, licet ipse sit in bona fide, tamen præscribere non pōt: quia mala fides auctoris nocet hæredi, etiam in bona fide existēti: & hæres tenetur ipsius defuncti exonerare conscientiam. Est magis com. opi. sec. Alex. consil. 4. videtur inspectis. vol. 2. sequitur Dec. consil. 272. viso processu. Charian.

Præscriptio malæ fidei à lege, seu statuto inducta, non valet; & num eam extrajudicialis denunciatio, vel mala venditoris fides offendat, vel impediatur.

C A P. V.

Præscriptionem lex inducens & admittens malæ fidei, non valet, vt est com. opi. de qua Fortunius in tract. de vltimo fine iur. cano. & ciui. nu. 40. & com. dicit Zaneti. in trac. de differen. inter ius can. & ciuile. nu. 75. Balb. in trac. præscri. in 13. prin. q. nu. 4. Bouius de statuta. vrb. præscrip. Idem.

Præscriptio statuti non procedit cum mala fide, secundum communem per Burf. consil. 217. nu. 1. lib. 2. Bonac. Denunciatio extrajudicialis non causat malam fidem, nec inter-

interrumpit præscriptionem inchoatam. l. pen. ff. de vsuc. pro empto. Bar. in l. naturaliter. de vsucap.

Fallit in 6. casibus quos not. Paris. in cap. nihil. de præscrip. num. 3. Don. a Fina.

Denuntiatio extraiudicialis emptori ante alienationem facta, ne rem emat non pertinentem ad eius venditorem, constituit emptorem in mala fide: secus si post transactam alienationem, & traditam possessionem fiat, quippe quia tunc nihil nocet. cõe aio ex Alex. in l. de pupillo. §. nunciationem. nu. 12. ff. de noui oper. nuncia. Feli. in c. 2. nu. 5. de præscri. Matth. de Afflic. dec. 369. ac Balb. in l. Celsus. 3. part. nu. 13. ff. de vsucap. E. Suarez.

Præscriptio non offenditur mala fide venditoris, cum non ab eo, sed ab alio de illo rem bona fide assequuto, res possidetur. commune inquit Balb. de præscri. 2. par. 3. par. princ. q. 12. nu. 7. limi. 3. Conciliat autem præscriptio rerum mobilium dominium directum, ac rerum soli utile duntaxat dominium ritè præscribenti, vt commune renuncio ex Porc. in princ. nu. 10. Insti. de vsucap. & ex iis, quos late producit Arius Pinel. in auth. nisi tricennale. nu. 30. C. de bon. mater. Obligatione vero non solum ciuilem, sed etiam naturalem tollit. com. dicit Balb. d. 2. par. 3. par. princ. q. 10. concl. 38. Quamuis verius, meo quidem iudicio sit, ciuilem obligationem præscriptione tolli, naturalem inefficacè reddi, quod etiam receptum affirmat Alciat. in rub. nu. 44. de præscri. E. Suarez.

Mala fides in dubio non præsumitur, sed potius bona fides. comm. post multas alleg. dicit Fern. Vasq. illustrium controuerf. lib. 2. c. 79. nu. 15. I. Fichard.

Amplia procedere, etiam si possessor non ostendit illum titulum, quæ ampliatio similiter communis est, secundum Alc. & Tiraq. vt refertur. d. nu. 15. Idem.

Mala fides præsumpta triginta annis purgatur, atque extinguitur, & sic præsumptio malæ fidei tollitur triginta annorum curriculo: secundum Bar. in l. cum quærebatur. in fi. C. vñ de vi. Alex. consi. 6. col. 1. vol. 1. & consi. 15. nu. 7. vol. 2. Afflic. dec. 40. nu. 12. Panor. in c. si diligenti. col. 3. de præscrip. Bart. in l. Celsus. nu. 17. vbi etiam Claudius. nu. 3. & Io. Franc. Balb. in 3. par. num. 4. ff. de vsucapio. Ias. consi. 57. col. fi. vol. 1. & in §. Sed ista. num. 100. Insti. de actio. Dec. consi. 267. & consilio 558. in fi. Cur. Sen. consi. 82. col. 3. Curtius iunior consi. 52. nu. 2. & ita consulti Crau. consi. 146. Respondi de iure. nu. 1. & 6. Ruin. consi. 156. nu. 10. vol. 1. consi. 34. nu. 10. vol. 2. & consilio 118. nu. 4. vol. 4. Soc. iunior consi. 115. num. 30. vol. 2. Et eidem opinioni inheret quoque Couarruias in reledione. c. possessor. in 2. par. §. 8. nu. 3. de reg. iur. in 6. & Iacobus Menochius in trac. recuperandæ possessionis. remedio 13. nu. 70. cum aliis compluribus in illis locis relatis per eos, in quibus aperte ostendunt istam opinio. commun. esse, post Claudium & Balbum in d. l. Celsus.

Sed opinio hæc communis non fortiretur quippe locum, vbi quique de necessitate in præscriptione bona fides requiretur. Et hinc est, qd in præscriptione iuris aquæ ducendæ exigitur bona fides, alioquin non valet præscriptio: ita Glo. Bar. & alij in l. 2. §. hoc interdicto. ff. de iti. acti. que priua. Cy. in l. 1. C. de ferui & aqua. Laurentius Sylvanus consi. 1. sub nu. 161. & seq. & Aret. consi. 30. viso themate. sub nu. 2. vbi refert istam esse communem opinionem.

In qualibet enim seruitute præscribenda bona fides necessaria nempe foret. l. 1. §. sed si. ff. de aqua quotid. & æstiu. & l. 1. & ibi Bal. C. de ferui. & aqua. & l. fi. ff. de itinere, acti. que priu. & hæc est communis opinio, innuente Are. in d. consi. 30.

Vnde non admittitur præscriptio quantumuis antiquissima, et mille annorum in præscribenda seruitute, vel iure aquæ ducendæ, nisi adsit, & concurrat bona fides. tex. est in c. fina. & ibi Gl. & Doc. ext. de præscrip. & in c. possessor malæ fidei. de reg. iur. in 6. & Are. in d. consi. 30. nu. 2. Crauet. in d. consi. 146. sub nu. 1. & seq. & Paris. consi. 112. si originem aquæ. sub num. 29. cum aliis seq. vol. 1.

Et ista mala fides in præscribenda seruitute, nimirum semper præsumitur: ex quo contra se præscribens habere videtur iuris præsumptionem: ita Are. in d. consi. 30. & Alc. in trac. de præsumptionib. in reg. 3. præsump. 5. nu. 6.

Et quamuis in seruitute aquæ ducendæ, seu in præscribendis aquis nulla profectò currat præscriptio, tamen vbi quique probaretur presentia, scientia, & patientia domini, seu aduersarij: tunc induceretur dubio procul ipsa præscriptio. tex. est in l. 2. in ver. sciente. C. de seruitutib. & aqua. Abb. & alij in c. cum ecclesia Sutrina. ext. de causa possessionis, & proprietatis. Laurentius Sylvanus in consi. 1. sub nu. 165. & seq. & Paris. in d. consi. 112. num. 39. vbi profert istam esse communem sententiam, Viuius opin. 473.

Præscriptio sine possessione num procedat, & an per pactum tolli possit.

C A P V T VI.

Præscriptio causatur ex ciuili, vel naturali possessione, vel saltem ciuili. Balb. de præscrip. in 3. par. consi. 57. q. 3. com. dicit. tam in acquisitione dominij, quam alterius iuris inferioris, vt vsusfructus. contra Bar. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. pos. vbi dicit, qd in acquisitione vsusfructus sufficit naturalis possessio: qui communiter reprehenditur. Villalob.

Sine possessione præscriptio non procedit. l. sine possessione. ff. de vsucap.

Fallit vt per Dy. in cap. sine possessione. de regu. iur. in 6. Don. a Fina.

Possessio ciuilis, quæ solo animo retinetur, ad vsucapionem necessaria omnino est, quamobrem vt vsucapio procedat, necesse est probetur illum pristinum rei dominum amisisse, vt dicit Accurtij doctrina in l. 1. C. de ser. fugit. quam frequentib. doctorum calculis exceptam esse constat ex Bar. nu. 9. Bal. nu. 22. Sali. nu. 2. Fulg. nu. 17. Pau. ac Ias. ad eandem illam l. & ex Pan. in c. vigilantia. nu. 4. de præscri. Alex. in l. 3. §. ex contrario. nu. 4. ff. de acq. pos. Ias. nu. 49. Rip. ad fi. in l. 1. ff. illo eo. tit. Ant. Gomez. in l. 45. Taur. nu. 105. Did. a Couarr. in c. possessor. par. 2. §. 1. nu. 3. Greg. Lup. in 5. par. Quam tamen absurdam & a veris iuris principiis alienissimam nos alibi lib. 1. obseruationum iuris iamdudum ostendimus. Intellige tamen eum, qui per decem annos naturalem possessionem usque, de quæ habeat, hanc etiam ciuilem amittere, vt cum Soc. consil. 38. pro decisione. lib. 1. commun. esse Doctorum opinionem recolit Turzan. opi. 112. E. Suarez.

Præscriptio non tollitur per pactum. Balb. de præscri. in 5. par. 5. par. q. 6. com. dicit.

Amplia, etiam si sit dictum in obligatione, quod toties incipiat deberi, quoties fuerit præscriptum, etiam si sit appositæ dictio, vt quandocunque possit petere. Balb. ibi com. dicit.

Intellige, & amplia istam conclusionem ad præscriptionem triginta annorum, quæ datur in odium negligentium. Alc. in rubr. de præscri. nu. 60. com. dicit. vide de hac materia. nu. 5. 6. vsque ad fin. rubr.

Fallit hæc communis in præscriptione præterita quæ potest renunciari. Balb. tract. de præscri. in d. q. 6. com. dicit. Idem.

Contrariam opinionem, scilicet quod imò præscriptio pacto tolli possit. communem dicit Barb. consi. 22. vol. 4. & consi. 52. vol. 3. I. Eich.

Præscriptio non potest per pactum tolli, ac impediri: secundum Oldrad. Cyn. & Bal. in l. Centurio. in fi. ff. de vulg. & pup. Bar. col. pen. Cuma. Aret. Alex. nu. 25. Ias. in prima lectura. nu. 80. & in 2. lect. num. 3. Crotum nu. 45. Rip. nu. 104. & Hannib. num. 686. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. vbi aiunt istam esse communem opinionem. Et eam sequitur quoque Abb. col. fin. & Felin. col. 3. in rub. de præscrip. Roma. in consi. 201. & in repet. rub. ff. de arbit. col. 20. Balb. in trac. de præscri. in 5. par. 5. part. princ. q. 6. nu. 1. & seq. vbi testatur de communi, & Præposit. in c. 1. §. præterea. de cap. Corra. in vsib. feud. Alcia. in d. rubr. de præscri. nu. 58.

In contrariam vero partem inclinaverunt Bal. Dy. tirubater. Ang. Imo. & Flor. in d. l. nemo potest. Ant. in d. c. cum non liceat. de præscri. Io. And. in addi. Spe. in tit. de præscri. super rubr. Et istorum sententiam inquit communem esse Bald. in d. l. nemo potest. & Barba. consi. 5. se scriptis. lib. 1. consi. 53. lib. 2. & consi. 22. clementissimum. lib. 4. col. fi. & Io. Dilectus. de arte testan. tit. 6. in caut. 3. sub nu. 3. & cum ea sentit etiam Alciat. in d. rubr. de præscri. nu. 58. vbi meminit, qd ante tempora Bar. opinio hæc tenebatur ab omnib. Tamen in actu pratico noli recedere a prima opinione negatiua, quam sequitur etiam cum aliis relatis per eum, & magis communem, magisque veram dicit Io. Bapt. Bouius in trac. de statutoria vrbis præscriptione. glo. 29. nu. 19. cum seq. vbi illam etiam ampliat.

Quæ quidem communis ita retenta limitatur primum nõ procedere, vbi quique in huiusmodi pacto interueniret iuramentum: siquidem pactum ipsum de non præscribendo per interuentum iuramenti. confirmatur secundum communem opinionem omnium Scriben. vt copiose concludunt Alex. Rip. num. 3. Hannib. nu. 760. in d. l. nemo potest. Felin. nu. 15. & Alciat. nu. 69. in d. rub. de præscrip. & Balb. in d. q. 6. nu. 3. Et licet Bouius vbi supra cum aliis relatis per eum. num. 29. & seq. dicat contrariam opinionem veriore esse: nihilominus a dicta

Com. V. I. Opin.

prima sententia communi tanquam sacrosancta, fatuum esset in decisivis discedere.

Secundò limitatur similiter præcedens communis, quòd licet per pactum præscriptio tolli nequeat, nihilominus per pactum ipsum prorogari posset præscriptio: secundum gloss. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. Angel. consil. 54. Bald. in Rub. de const. col. 3. Fely. nu. 12. & Alc. nu. 69. in d. rub. de præscri. & Rip. in d. l. nemo potest. num. 112. & ista est communis opin. licet & ruditer Crotus ibi nu. 45. & seq. senserit contrariū.

Limitatur tertio loco dicta communis, ut non procedat in casibus, quibus lex, vel statutum approbaret pactum de non præscribendo. Nam per statutum fieri posset, ut præscriptioni pacto renunciari valeret: secundum Bal. Saly. in l. 2. per tex. ibi. C. de constit. pecun. Ant. & Imo. in c. cum nobis. de præscr. quos sequitur, & refert Fely. in d. rub. de præscr. & ista est communis opinio: secundum Modern. & omnes in dicta l. nemo potest. Viuius opin. 626.

Præscriptionem non impedit dubitatio; de quæ aliis multis, in quibus præscriptio currit, & locum habet.

C A P. VII.

Præscriptionem dubitatio non impedit, si post inchoatam præscriptionem interuenit: secus à principio. Balb. in 2. par. 3. par. q. 2. & in 2. par. 6. part. q. 2. comm. dicit. Et sic intellige. Ias. in l. 3. §. genera. ff. de acq. pos. num. 19. Villal.

Dubius præscribit Fel. in cap. fin. nu. 9. de præscrip. communem dicit. B. Villalob.

Intellige istam communem, si post inchoatam præscriptionem, successit dubitatio: secus tamen, si à principio. Balbus tracta. de præscrip. in 2. par. tertia par. q. 2. communem dicit, & vide in verbo præscriptio. infra. Idem.

Dubius etiam atque incertus præscribendi ius habet. commune ait Fel. in c. ult. num. 9. de præscrip. Excipe ut id non procedat, cum ante præscriptionis initium orta dubitatio fuerit. ut receptum scribit Balb. de præscr. 2. par. 3. prin. q. 2. Suarez.

Facultas implendi conditionem, præscribitur. Bart. in l. pigmore. in fin. ff. de vsucap.

Fallit in 2. casibus quos not. Por. d. li. 3. reg. 36. D. a Fina.

Præscribitur contra conditionem ex canone redintegrand. 3. q. 1. per 30. an. sicut & ipsa conditio durat. Balb. in 4. parte. 4. par. q. 24. com. dicit. Vezinus.

Contrariam opinionem, quòd non solum 30. an. sed etiam perpetuò duret remedium d. canonis redintegrand. commune videri scribit Mising. obserua. 86. cent. 3. ut & supra notauit. I. Fichard.

Præscriptionem, quam primum incipit cessatio solutionis, cum de presenti agi possit, incipere currere in pensionibus, etiam quo ad futuros annos, veram & communem esse Doct. opin. affirmat Schruph. consil. 10. nu. 12. cent.

Contrarium tamen in iudicio cameræ Imper. seruatur, teste Mising. obser. 13. cent. 3. I. Fich.

Præscriptio annuæ præstationis in legatis incipit quolibet anno, in contractibus tamen sufficit vnica præscriptio, Boer. decis. 336. com. dicit. Villal.

Pensionis si in vnoquoque anno propria est præscriptio, quo ad futuros annos, seu pensiones se non extendit. com. dicit Guido Pap. decis. 406. 407. & 408. ut refert Mising. obserua. 13. cent. 3. I. Fich.

Præscriptio contra priuati alicuius rem cepta non impeditur, nec ab ordinario ac statuto sui iure dimouebitur, quòd ecclesia multis prærogatiuis munita interim, dum illa ad finem perducitur, ei priuato successerit. commune affirmat Francisc. Turzan. opin. 117. B. Villalob.

Præscriptio legalis inchoata cum defuncto, currit contra minorem, sed datur restitutio excepta trigeneria: quia cum sit odiosa, dormit in pupillo. Balb. in 6. par. in princ. in 23. casu. communem dicit. Villal.

Amplia etiam si currit ad corroborationem contractus celebrati cum defuncto. Balb. ibi communem dicit.

Amplia secundò, ad præscriptionem statutariam, quia currit contra minorem adultum: licet dormiat contra pupillum.

Balbus ibi com. dicit. Idem.

Præscriptio licet currat contra ignorantem, ignorantem com petit restitutio ex capite iustæ ignorantie. Bart. in l. 1. §. si quis autem. ff. de itin. actu que priua. & ista est communis opinio, ut firmat Fel. in c. vigilant. de præscrip.

De Possessione, &

Fallit in 7. casibus, ut per Fel. in d. c. vigilant. nu. 3. & regulariter præscriptio currit contra ignorantem. Fallit in 3. casibus, quos not. Soc. reg. 305. fallit in 5. casibus, ut per Paris. in d. ca. vigilant. num. 5. Don. a Fina.

Præscriptio in delictis etiam occultis locum habet, ut est commun. opin. d. Gargianus inter consil. crimin. consil. 124. num. 17. Bonac.

Præscribitur contra hereditatem iacentem etiam si sit vsucap. Balb. in 6. par. in princ. in casu 75. com. dicit. Villal.

Parochiani præscribunt ius præsentandi, quando non constat ab aliis contrafactam, fundatam vel dotatam esse ecclesiam. Couar. in regu. possessor. par. 2. §. 10. num. 3. com. dicit. ex Dec. consil. 117. Vezinus.

Nota, quod si constat à principio liberam esse ecclesiam: non præscribitur contra eam per quodcunque tempus ius præsentandi. Couar. & ibi num. 2. com. dicit ex Pan. in ca. querelam. num. 9. de elect. Idem.

Præscribitur contra fiscum in bonis nondum incorporatis, sed tantum delatis tanquam vacantibus, propter vestigal non solutum per lapsum quinquennij: in aliis autem bonis si denunciatio præcesserit, per quadriennium: si tamen non fuit denunciatum sine titulo, & bona fide per 30. an. cum titulo autem & bona fide per 30. an. Balbus in 2. par. 5. part. prin. communem dicit. Villal.

Præscribitur contra remedium. l. 2. C. de rescind. vendi. per 30. ann. idem ibi q. 26. com. dicit. B. Villal.

De iure regio non durat hæc actio nisi per quadriennium. l. 4. tit. 7. lib. 5. ord.

Præscriptio autem vel consuetudine quæri potest, quod est possibile priuilegio. cap. duo simul. de off. ord. c. cum contingat de foro compet.

Fallit in 4. casibus, ut per Fel. in ca. accedentes. de præscrip. col. 3. Don. a Fina.

Præscriptio in quibus non inchoetur, nec inducitur, neque currat.

C A P. VIII.

Præscriptio non inchoatur, nec currit hereditate non adita, licet continetur iam cepta. l. cepta. l. iusto. §. nondum. de vsucap. l. cum miles. circa ca. princ. ex quibus causis maiores.

Fallit in 4. casibus, ut per Balbum in tracta. præscr. in 6. par. prin. vers. vigesimus quintus. fallit in 3. casibus, ut per Fel. in cap. de quarta. de præscr. ubi Paris. quinque considerat casus. nu. 4. Don. a Fina.

Liberò arbitrio, & liberæ voluntati non præscribitur. gloss. in l. vnica. C. de anna. exceptio.

Ampliatur in 6. casibus, ut per Por. d. lib. 3. reg. 37. Don. a Fina.

Præscriptio non inducitur in actibus voluntariis, sec. commune per Rol. consil. 52. nu. 28. 29. & seq. li. 3. ubi vide exempla notab. & consil. 34. li. 2. Bonac.

Item non præscribuntur ea quæ sunt meræ voluntatis, ut ire ad molendinum, vel similia. Balbus in 4. par. 5. partis. com. dicit pro qua est tex. in l. qui iure familiaritatis. ff. de acq. pos.

Limita, si interuenit prohibitio: quia tunc bene præscribuntur per tempus longissimum. idem ibi q. 6. com. dicit ex gloss. in l. qui luminibus. ff. de seruitu. vrba. præd. Couar. in reg. possessor. §. 4. par. 2. nu. 6. Villal.

Amplia istam limitationem ad actus negativos, qui non præscribuntur, nisi à tempore prohibitionis. Bell. in consil. 1. nu. 15. com. dicit, de qua per Alex. consil. 136. vol. 2. & Guid. decis. penul. Idem.

Item non præscribuntur ea, quæ sunt reseruata Principi in signum vniuersalis recognitionis: ut in comuni supra eo. Idem.

Facultas non præscribitur. l. viam publicam. ff. de via publ. glo. in cap. ut priuilegia. de priuileg.

Fallit in 8. casibus, quos not. Port. li. 3. suarum concl. reg. 33. Don. a Fina.

Præscribi non possunt ea quæ sunt meræ facultatis, ut si turris mansit longissimo tempore collapsa, dominus vult eam reficere, non poterit sibi opponi præscriptio: illud enim ius reficiendi est, & dependet ex mera facultate, quæ non potest præscribi. Fely. in c. consil. de iud. plenè Chassa. consil. 11. nu. 16. & consil. 4. & sic in his quæ sunt meræ facultatis, vel in his quæ gratiosè conceduntur, nulla currit præscriptio. Ias. in l. quomius. num. 28. ff. de fluminibus. Bellac.

In actionibus personalibus non procedit vsucapio. cap. quoniam. de præscrip.

Fallit

Fallit in 4. casib. vt per Feli. in d. c. quoniam. Don. a Fin.
Præscribi non possunt ea, quæ sunt reseruata in signum recognitionis vniuersalis, ea tamen quæ ex speciali priuilegio & prærogatiua conceduntur, bene præscribuntur tanto tēpo re cuius initij memoria non extat, Pyrrus in consue. Aure. de præscri. c. 4. com. dicit. Vezin.

Filius hæreditatem præscribere, vel vsucapere non potest. l. 2. §. filium. ff. pro hæred. l. nihil. C. eo. tit.

Fallit vt per Soc. reg. 154. Don. a Fin.
Succedens in iuribus defuncti, præscribere non potest, si a defuncto incipere veller, secus si a se. l. cum hæres. ff. de diuers. & temp. præscrip.

Fallit in 2. casib. quos no. Soc. reg. 389. Don. a Fin.
Præscribi, seu vsucapi non possunt res minorum: secundum glo. & Doc. communiter in l. vbi lex. ff. de vsucap. l. alienationis. & ibi gl. ff. de ver. sig. l. in bonæ fidei. cum gl. ff. de acquir. rer. dom. & Laur. Syluan. conf. 49. consultationib. nostris. sub num. 68. notatur etiam in l. etiam si. ff. de minor. & l. 1. 2. 3. & si. C. si quis ignor. rem min.

Sed huiusmodi communis opinio procedit in præscriptionibus extraiudicialibus, non autem in præscriptionibus iudicialibus, quæ indistinctè currunt aduersus omnes, & præsertim ecclesias, & minorem: vt voluit Balbus cum alijs aggregatis per eum in trac. de præscriptionib. in 1. par. 5. par. principalis. q. 6. nu. 2. & seq. vbi vtiliter firmat post Bart. & alios recitatos per eum, & datur, concediturque in tali casu minori, & ecclesiæ restitutio in integrum.

Item declaratur etiam antedicta communis sententia, qd licet præscriptio legalis non currat contra minorem, curreret tamen præscriptio statutaria, & consuetudinaria aduersus ipsum minorem: vt firmat cum quodam temperamento cumulatissime Tiraq. in trac. de præscriptionib. §. 1. glo. 9. Minores. per totam. quæ opinio redditur non nihil dubia ex auctoritatibus contrariis signatis per eundem Tiraq. ibi.

Sed bene verum est, qd præscriptio ipsa statutaria contra minores currit ipso iure post pupillarem ætatem, secundum Rom. & Claud. Seifel. in prin. l. naturaliter. ff. de vsucap. & Siluanum in d. conf. 49. sub num. 68. vbi perhibet istam esse communem opinionem. Viuius opi. 625.

Præscriptio non cadit inter socios etiam per longissimum tempus, quin teneantur diuidere. Balb. in 4. par. 4. partis. q. 13. com. dicit. Villal.

Præscriptio in causa vsuraria non currit, vt est comm. opin. Arno. problemate 35. Bonacossi.

Præscriptio non currit excommunicato, ex quo agere non potest. c. intelleximus. cum simil. de iud. & non valenti agere, non currit præscriptio. l. si. C. de ann. except.

Fallit in 2. casib. quos no. Paris. in c. placuit. nu. 19. de præscrip. Don. a Fin.

Præscriptio non currit, sed dormit in multis casib. quos no. Paris. in c. ex transmissa. de præscri. nu. 9. Don. a Fin.

Visitatio præscribi non potest. c. cum ex officij. de præscr.

Fallit in 6. casib. vt per Felyn. in cap. cum ex officij. num. 10. Don. a Fin.

Præscribi non possunt alienari prohibita. Ripa in §. diui. l. filiusfam. ff. de leg. 1. com. dicit. & ibid. Ferd. Loaz. nu. 101.

Limita, & intellige istam communem, vt non procedat in præscriptione longi temporis 20. ann. cum bona fide. Balbus in trac. de præscrip. in 5. par. 5. par. q. 4. com. dicit.

Limita secundo, in præscriptione immemoriali, vel 40. ann. si ius non resistit in prohibitione alienationis in certas personas. Bellon. conf. 46. nu. 7. com. dicit ex Bar. in l. si. C. in quibus caus. non est necessaria in integ. resti. Villal.

Item non præscribuntur legata per heredem cum testator sustulit præscriptionem. Barb. conf. 22. vol. 4. & conf. 5. 1. vol. 1. Io. Duran. in arte testan. titu. 6. cau. 3. 1. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Præscriptio debiti per decennium statuto induci, ac stabiliri nequit. commune inquit Imo. conf. 16. nu. 1. Bertr. conf. 84. nu. 4. lib. 2. Aff. in confit. Neap. lib. 3. Rub. 3. 1. nu. 4. Viuius lib. 1. opi. 276. & opi. 312. in finē. Si quæ autem alia præscriptio statuto iuste induceretur, nec renunciare debitor illi poterit. commune efferunt Balb. de præscri. in 6. par. princ. q. 6. Paris. in rub. nu. 32. de præscr. Viuius lib. 1. opi. 272. Tametsi contrariū magis mihi probetur, tum quia rigida statuti iniquitas infringitur, ac debitorum malitiæ obuiam itur: tum denique, quia creditoribus alioquin fauore dignis vtiliter consulitur. atque id etiam receptum Fabianus, & alij apud Paris. superius allegatum censent. E. Suarez.

Error iuris, in quo versatur possessor, impedit præscriptionem. l. nunquam. in prin. & l. si fur. §. 1. ff. de vluc.

Fallit in 5. casib. quos no. Feli. in d. cap. de quarta. nu. 26. de præscrip.

Fallit in 4. casib. quos no. Paris. in d. c. de quarta. nu. 9.

Fallit in 6. casib. secundum Fran. Balb. in l. Celsus. ff. de vluc. in 1. par. in 4. notab. nu. 17. videas Ant. Gab. lib. 5. de præscrip. conclus. 5. Don. a Fin.

Præscriptionem 30. vel 40. annorum error iuris impedit. secundum gl. iuncto tex. in c. Apostolicę. de donatio. quam sequitur Abb. conf. 34. vol. 1. & conf. 19. vol. 2. Pau. de Castr. confil. 70. & conf. 429. vol. 1. Anch. confil. vlt. cui consilio subscripsit se Card. vt ibi clare constat, & huiusmodi opinionem fatetur esse communem Feli. in c. de quarta. de præscr. quem sequitur, refertq; Cur. iun. confil. vlt. Eandem sententiā tenet Alex. confil. 73. vol. 2. & confil. 46. in 2. dub. lib. 3. Soc. confil. 29. lib. 1. & Bellamera. confil. 7. & confil. 10. Balb. in repetit. l. Celsus. in prin. nu. 17. ff. de vlucap. vbi in d. nu. 17. cum alijs sequentib. limitat communem præmissam in 5. casib. In contrariam verò partem. si qd error iuris non impediatur præscriptionem longissimi temporis inclinauit, titubanter tamen. Pau. de Castr. conf. 406. vol. 1. confil. 3. circa finem, confil. 44. & confil. 81. vol. 2. idem tenet Bal. confil. 22. 1. circa finem lib. 1. & confil. 52. in fi. lib. 5. Rom. confil. 123. idem videtur velle Abba. confil. 37. in 3. dub. lib. 1. idem sentit Calcan. confil. 98. Rota Romana in decis. 310. nota qd ex minus. in antiquis. Cald. confil. 2. volu. 2. in tit. de consti. Feder. de Senis confil. 247. Guid. Pap. in q. 159. vbi ait, qd prælati alienatio absque capituli consensu, præbet iustā præscribendi ansam idem concludit, & sequitur Ripa in l. 1. ff. quorum bonorum. & Crau. confil. 166. nu. 13. in quib. locis ambo asserunt, qd spurius hæreditatem paternam præscribit 30. annorum curriculo, licet in iure errēt, credens se capacem esse, cum non sit. post Bal. in t. nullo. C. de rei vendic. Quod autem iuris error non impediatur longissimi tēporis præscriptionem, tenet Imo. in l. nunquam. ff. de vlucap. Soc. confil. 33. vol. 4. nonnullique alij relati per Feli. in præcitato c. de quarta. & hanc opinionem fatetur audacter esse communem Alex. confil. 75. & confil. 154. quamuis dictos Doc. omnes non referat. Retenta itaque ista vltima opinione negatiua, tanquam frequentiori calculo approbata, magis iuri & equitati consona, dic procedere in multis casibus, præsertim quando præscribēs tractaret de damno vitando, & Ecclesia, vel minor de lucro captando: tunc enim error iuris nullo pacto videretur obesse præscribenti. l. iuris. la. 2. in fi. & l. error. C. de iur. & fact. igno. fa cit tex. in l. qui testamento. in fi. ff. de excus. tuto. vbi sententię inualide error, quæ putabatur valere, excusat a dāno, & absq; dubio iste casus procedere videtur in minore, milite, & rustico, in quibus magis tolleratur error iuris, quando agitur de damno vitando, per ea quæ habentur per Mode. in l. si quis id quod. ff. de iuris. om. iud. & in l. iuris ignorantia. C. qui admittit. procedit similiter dicta communis, quando præscriptio habet in se naturalem equitatem: hoc enim casu iuris error non noceret, puta si quis præscriberet relicta sibi in testamento minus solemnia, & ita in hoc casu tenet Bald. confil. 169. circa fin. vol. 4. F. Viuius opin. 631.

Præscribi an possint iurisdicatio, obedientia Imperatori, & alijs principibus debita, merum, & mixtum imperium, superioritatis ius, ac demum regalia.

C A P V T IX.

 Præscribi possunt ea, quæ sunt iurisdictionis. Bart. in l. 1. ff. de aqua plu. arc.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 306. Don. a Fin.

Præscribi potest omnino obedientia Imperatori debita per Reges, ac alias ciuitates. Balb. de præscrip. 2. part. 5. prin. q. 2. com. dicit. Villalob.

Obedientia aut ac reuerentia, quæ per inferiores debetur superioribus, non potest præscribi. no. gl. & Doc. in c. cum nō liceat. de præscr. nu. 42. Don. a Fin.

Præscribi etiam potest merum, ac mixtum imperium. Idē ibi q. 3. com. dicit. ex Feli. in c. cum sit. de foro compe. pro qua est tex. in l. viros. C. de diuers. lib. 1. Idem.

Ad præscribendum merum imperium, requiritur, qd labatur tantum tempus, cuius initij memoria non extet. hæc est communis opinio in l. imperium. de iurisdic.

Fallit in 8. casib. quos no. Gaspard. Valla in d. l. imperium. nume. 76.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 20. & seq. Don. a Fin. Com. opi. Tom. ij. R 5 Merum

Merum, ac mixtum imperium præscribitur contra Imperatorem, ac Regem præsentem per spatium 10. ann. ipso autem absente, requiritur tantum tempus de cuius initio non est memoria in contrarium. idem Balb. q. 3. in 1. q. 2. par. 5. par. communem dicit. Si autem iurisdictio est penes inferiorem a principe: præscribitur contra eum per decem annos. Petrus Nunnus in c. 1. de exequendis mandatis Regum 15. comm. dicit, ex Balbo de præscri. in 2. par. 5. partis. ver. circa primam. Et de materia præscriptionum iurisdictiois vide plenè per eum. Et inquantum Balbus affirmat sufficere tempus decem annorum data scientia principis, idem sentit Ias. in l. imperium. nu. 2. ff. de iurisd. omn. iudic. vbi dicit magis communem. Ias. reprehendit Cur. iun. consi. 174. num. 26. magis communem dicens contrariam, q. non præscribatur nisi per tempus immemorabile. cui opinioni ad stipulatur noster Couarr. in reg. possessor. par. 2. §. 3. Villal.

Item nota q. in præscriptione iurisdictiois cum sint tres species, videlicet merum, mixtum, ac iurisdictio simplex: si vnus actus præscribatur, non censentur omnes tres species præscriptæ, sed sufficit præscripsisse vnum actum solū ad hoc q. dicatur præscripta tota vna species illius actus. Balb. in 2. par. q. 2. ver. 2. principaliter. com. dicit. Idem.

Præscribi possunt ea quæ competunt principi in signum suæ potestatis. Hæc autem præscriptio sortitur effectum per tempus, de cuius principio non est memoria hominis in contrarium. Idem Balb. in 2. par. 5. prin. quæst. 2. communem dicit. Villalob.

Amplia istam communem ad inferiorem a principe: quoniam potest præscribere ius collectandi, & exigendi pedagia per tantum tempus, de cuius initio memoria non sit in contrarium. Otalora. in c. 3. primæ part. de nobilitate Hispanie. com. dicit. Idem.

De iure regio præscribitur iurisdictio in ciuilib. per quadraginta annos, & in criminalibus per centum annos. l. 7. tit. 13. lib. 3. ordi. per quam porrigitur. l. 18. tit. 4. par. 3. & l. 6. tit. 29. par. 3. & l. 5. tit. 1. l. 2. For. II. Regalia aut, vt sunt collecta, ac tributa, non præscribuntur: vt apparet in d. l. 6. quæ concord. cum hac cōi, & declarat eam. Et vide Pau. Rubeum in repet. c. per vestras. de don. inter vir. & vxor. Idem.

Superioritatis ius præscribi potest, communem dicit Soc. consi. 275. volum. 2. & Purpura. in l. 1. num. 14. ff. de offic. eius. I. Fichard.

Contrariam opi. com. dicit Crauet. in tract. de antiq. temp. par. 4. num. 72. vt refert Vasq. lib. 1. Illust. contro. c. 2. num. 14. vbi vide. B. Villal.

Superioritatis ius contra principem per præscriptionem antiquam, cuius initij memoria non extat in contrarium, nō posse præscribi, multi Doc. voluerunt, cum nullus possit præscribere, ne sit sub Cæsare aut Principe. c. cum non liceat. vbi Abbas notat nu. 16. ext. de præscrip. & in c. per venerabilem. num. 37. ext. qui filij sint legitimi. Lud. Rom. in consi. 371. vers. dum autem quæritur. nu. 5. Alex. de Imo. in l. more. num. 13. ff. de acq. hære. & hanc sententiam magis com. opi. doctissimorum virorum esse inquit Barth. Soc. in consi. 275. vers. si verò volumus. nu. 5. vol. 2. Ias. copiose in consi. 208. ver. secundo notabiliter respondetur. nu. 2. in 2. vol. consi. Contrariam autem sententiam alij defenderunt. Bar. in l. 1. §. denique. ff. de acq. plu. arc. l. infamem. nu. 14. ff. de pub. iud. & in l. hostes. nume. 6. ff. de capt. & postlim. reuer. Panor. in c. q. translationem. nu. 1. extra de off. legati. & in consi. 82. nu. 1. in 1. par. consi. Feli. in c. cū nobis. nu. 4. ver. circa supremam potestatem. Alex. de Imo. in cōf. 15. nu. 4. in 5. lib. consi. Ias. in cōf. 70. num. 1. in 3. vol. consi. & hanc opi. quo ad principem temporalem, magis com. esse dicit Aym. Crau. in trac. de antiq. temp. in par. 4. §. inci. materia ista singularitatis testium. nu. 73. Quam sniam etiam de iure communi Romano veriore appellat Vasquius Menchiacensis in lib. 1. controuers. illust. c. 2. num. 14. in fi. vbi illius Codex ab impressoribus, vt ex deductis allegatis. satis apparet, non fideliter impressus est. Kirchouius.

Præscribi non possunt ea quæ principi competunt in signū supremæ potestatis per l. competit. C. de præscr. 30. annorum. vt tributis solutio quæ fit in signum subiectionis, sic nec præscribi potest contra supremam principis potestatem. quædā verò sunt quæ sunt principi reſeruata in signum cuiusdā prærogatiuæ, & ea præscribi possunt. Panor. in c. cum contingat. de foro compet.

Præscriptio regaliū quatuor requirit lōgum tempus 40. anno. bonam fidem, contradictionem requisiti soluere, & scientiam principis: secundum communem per Bursat. consi. 142. nu. 21. & 25. lib. 2. Bonac.

Regalia præscribi posse tempore cuius non extat memo-

ria, communior est, vt videre licet apud Aym. Crau. in trac. de antiq. temp. in 4. par. §. absolutis differentiis. ver. quarto quarto. num. 13. I. Fich.

Præscribuntur regalia longissimo tempore citra domini scientiam, secundum communem per Bursat. consi. 160. nu. 19. Bonacoff.

Regalia, seu principi reſeruata, puta vectigalia, legitimare spuriōs, creare notarios, fameq; restituere, & cetera huiusmodi possunt acquiri per præscriptionem tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium. c. super quibusdam. §. præterea. & ibi Abb. de ver. sig. & in c. cum nobis. colu. 1. de præscri. post Bar. in l. si publicanus. §. si. ff. de publ. Bald. consi. 340. col. 2. vol. 5. Aret. consi. 30. in 3. dubio. Alex. in l. more. col. 2. ff. de acq. hære. & consi. 6. col. 2. vol. 1. Ias. in l. de quib. col. 12. ff. de legib. in l. imperium. col. 9. ff. de iurisd. omn. iud. & in l. is qui putat. col. 2. ff. de acq. hære. & Dec. consi. 341. col. pe. consi. 403. col. 2. consi. 468. consi. 496. col. 2. in 2. dub. consi. 534. cōf. 586. & consi. 638. in prin.

Nam præscriptio ipsa tanti temporis cuius initij in cōtrarium memoria non extaret, pro veritate vtique haberetur: secundum Gl. in l. 1. C. de feruit. Bald. in c. cum causam. col. 3. de prob. Bello. consi. 55. in proposito casu. sub num. 5. & Cur. iun. consi. 158. nu. 12. vol. 1.

Imò præscriptio ipsa æquipolleret tunc veritati. l. 1. vbi gl. de ser. & Alex. in d. consi. 6.

Vnde non mirum quippè est, si per tantum tempus, cuius memoria non extet in contrarium, præscriberentur etiam in præscriptibilia. c. 1. §. si. de præscri. in 6.

Esto q. vetustas tanti temporis tantum potest, quantum Imperator cum cā. ita And. de Iser. in c. 1. in ver. Flumina publica. col. 3. quæ sint regalia. & Ias. in l. quominus. col. 8. ver. 2. ratio. ff. de flumin. & bonus tex. in l. si. ff. de aqua plu. arc. ibi quibus vetustas auctoritatem daret, quamuis ius non probaret.

Siquidem ex vsu ipso longissimi temporis excedentis viuētium omnium memoriam præſumeretur bona fides. teste Dec. consi. 85. col. 2.

Imò in præscriptione hmōi regaliū, aut Principi reſeruatorum non esset necessaria ipsius Principis scientia: vt p. Alex. in d. consi. 6. col. 3. vol. 1. & consi. 24. col. 5. vol. 5. Ias. in d. l. imperium. col. 9. Feli. in c. de quarta. & in d. c. cum nobis. colu. 2. de præscri. Dec. consi. 85. col. 2. consi. 271. colu. pen. & consi. 496. col. 2. Cur. iun. consi. 61. col. 2. & Ant. Rub. Alex. consi. 21. col. 3. Rola Valle consi. 59. quia articulus. nu. 23. & seq. vol. 4.

Et ista est communis opinio, q. præscriptione tanti temporis, cuius in contrarium memoria non extat, etiam ignorante superiore, merum quoque imperium præscribatur. ita Glo. 1. & ibi Ang. in l. 1. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſti. Bal. in §. 1. quæ sint regal. Ant. Butr. in c. peruenit. col. 23. de censibus. Alex. d. cōf. 6. vol. 1. Feli. in d. c. cū nobis. col. 2. in c. cum ex officio. col. 3. in c. si diligenti. col. pe. & in c. de quarta. col. pen. de præscr. & Cur. iun. in d. consi. 61. nu. 3. & Natta. consi. 636. multa sunt. num. 5. vol. 3. prout istam fore cōem sniam apertissime ostendunt plerique ex memoratis Doc. Et ratio est, quia auctoritate Principis hoc introductum reperitur. ita Bal. consi. 439. col. 4. vol. 3. & Crau. consi. 10. nu. 11.

In contrariam verò partem inclinavit Bal. consi. 401. vol. 5. vbi plane deducit, q. communis opinio est, q. in feudis Principum præscribendis requiratur eorum scientia, & Bald. inibi loquitur generaliter: adeo quod eius verba videntur trahi facile posse etiam ad præscriptionem tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium: necnon Oldr. in consi. 254. quia tota. col. 3. requirit. & exigit scientiam superioris in consuetudine iuri contraria. Et quod in hac præscriptione reſeruatorum Principi exigatur eius scientia, vel eius procuratorum, seu officialium, voluit Boer. decif. 264. nu. 19. vbi tamē simpliciter loquitur, nulla aliter facta mentione Doct. asserentium contrarium, & scientiam ipsam superioris requirit denique etiam Abb. in d. c. cum nobis. Ceterum quicquid fabulatur præmemorati Doct. noli aliter a priori opinione in actu practico recedere.

Cum præscriptione ipsa centum annorum, non solū feuda præscribuntur, sed etiam aduersus eam restitutioni in integrū nullus est locus: secundum Gl. in §. de cetero. in auth. vt de cetero com. Bal. in l. 1. C. de annal. except. Cur. consi. pen. & Alci. consi. 196. nu. 55.

Et opinio ista ita explanata procedit etiā in cōsuetudine: cum exploratum quippe sit, q. consuetudo tanti temporis, cuius initij memoria non existit, habeat & habere absque dubio aliquo videatur vim priuilegij, etiam in his quæ Principi sunt reſeruata. cap. super quibusdam. §. præterea. de verbo. signific. & ibi no. & habetur in cap. 1. de rescrip. in 6. & firmat Bellon. in

in d. consi. 55. nu. 3. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem.

Nec non consuetudo hæc habet etiam effectum publici instrumenti. ita Afflic. decis. 239. In usu autem tanti temporis non procedit regula. l. quod in initio. ff. de reg. iur. prout Dec. exprimit ibi id. l. fallen.

Sed omnia præmemorata limitantur vtiliter quidem non fortiter aliter locum, vbiq; huiusmodi Principi reseruata competere alicui priuato: tunc enim contra eum sufficeret præscriptio ordinaria 30. vel 40. ann. secundum Bal. consi. 370. col. 2. vol. 3. & in c. 1. quæ sint rega. & Fely. in d. cap. cum nobis. col. 2. de præscrip.

Similiterque præscribitur triginta annorum circulo ius non iurandi, præstandique domino iuramentum fidelitatis: vt per Craue. eleganter. consi. 27. num. 6. Neuiz. consi. 11. num. 8. & 16.

Item præscribi 40. ann. circulo potest etiam ius non soluendi censum, etiam ecclesiæ. teste Paul. Castr. consi. 213. col. 1. vol. 2. & Craue. consi. 57. nu. 8. Viuius opi. 692.

Præscribens regalia, iurisdictiones, pedagia, & similia, per tempus de cuius initio non est memoria hominum in contrarium, non tenetur probare scientiam, ac patientiam principis: quia illa præsumitur per dictum tempus. Balb. in 2. par. 3. princ. quaestio. 6. communem dicit. In præscriptione verò minoris contra regem semper requiritur scientia, & patientia. Alexan. consi. 16. volum. 5. communem dicit. quem refert Petrus Nuius de exequendis mandatis Regum. cap. 1. num. 15. vers. 8. deducitur. vbi videtur innuere, hodie per l. 6. d. tit. 13. lib. 3. ord. non esse necessariam scientiam, & patientiam regis ad præscribendum merum imperium, cum ex illa lege appareat de voluntate principis, cum sit modici præiudicii præscriptio, cum alias remaneat communicatiua iurisdicção penes Regem, & hoc modo possit Imperator res imperij alienare: vt per Angel. in l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loc. publ. Et ultra illud princeps concedendo iurisdictionem, non censetur a se abdicare iurisdictionem, nec dare priuatiuè, sed cumulatiuè: vt per plura deducit Chass. in consuet. Burgund. rubr. 2. §. 1. in glo. fin. num. 30. cum non possit abdicare a se omnem iurisdictionem: vtile tamen dominium, & commoda potest salua superioritate, & recognitione, & fide. secundum Bald. in proem. feud. vers. expedita. num. 23. ad quem poterit appellare, & de causis appellationis cognoscere. Ioan. Andr. in addi. ad Specu. de iurisd. omni. iud. vers. vidisti duas. & Ang. in l. 1. §. si quis mandatum. ff. de offic. eius cui mandat. est iurisdicção. quam superioritatem & appellationem Rex (vt dictum est), non potest a se abdicare, vt per plura deducit Th. Gram. in consi. 28. per cap. dudum. de præscrip. in 6. quod videtur innuere. l. 1. tit. 1. lib. 3. ord. item pro hac sua opinione in hoc regno adducit l. 5. tit. 2. parte 1. iuncta l. 11. tit. 1. libr. 7. ord. dicit enim quod in d. l. prohibetur introduci consuetudo sine scientia Regis, & in d. l. 11. mandatur quod consuetudines populorum obseruentur: ex quibus dicit sublatam d. l. 3. & non requiri voluntatem principis, vel scientiã, & sic in d. l. 6. non esse necessariam scientiã regis, cum iam ibi explicuit suã voluntatem, quod valeret præscriptio: & adducit ad hoc Bald. de pace constan. in v. lib. feud. cap. 1. §. 1. & est in num. 3. & dicit non ob stare d. l. 7. tit. 1. in 1. ord. vbi disponitur, quod iudex ecclesiasticus non incarcerationem laicos nec executionem faciat in suis bonis, iuncta l. vlt. lata apud Toletum anno 1525. vbi reuocat consuetudinem circa dictam executionem: dicens, Por que aquello ha sido sin nuestra scientia, &c. quia dicta prohibitionis causa est, quod agitur de maximo præiudicio regis, quando per Prælatos præscribitur contra Regem, non præscribitur cumulatiuè, & transit iurisdicção in personas alterius fori: & non potest a principe reuocari, iuxta notata per docto. in cap. nouit. de iud. Sed his non obstantibus adharendum est communi opin. tum enim quia hanc opin. tenet Inno. in cap. bonæ. de postul. prælat. & Bart. in l. 1. ff. de aqua plu. arc. & in l. si publicanus. de public. & Ioan. Lupus in rubr. de don. inter virum & uxorem. in repet. cap. in præludiis. vers. sed est pulchra dubitatio. num. 33. cum aliis seq. & Petr. Bellug. in Spec. princ. in rubr. 22. num. 67. & est communis opin. teste ipso Nuius. tum etiam quia est maximum crimen usurpare regis iurisdictionem: & capite est puniendus. l. sacri affatus. & ibi Bal. C. de diuers. ref. & incidit in crimen læsæ maiestatis. l. qui se ff. ad leg. Iul. maiest. quod non inferretur. tum etiam, quia sequerentur duæ specialitates in d. l. 6. quod non est dicendum, vt per Bald. in rubr. de caus. pos. & proprie. num. 13. l. pen. C. de dotis. & l. si mihi & Titio. ff. de condit. & demonst. & Iac. de S. Georg. de feudis in §. dictiq; vassalli. num. 22. vna reuocatio d. l. tit. 4. par. 3. & l. 6. tit. 29. par. 3. in qua prohibita erat præscriptio iurisdictionis de iure re-

gni, per quam reuocatur ius commune, quod concedit præscriptionem per tempus, de cuius initio non est memoria in contrarium per omnes supradictas communes opin. Altera quod præscriptio quadragenaria sufficiat. Et iam tertia, quia non requiritur certioratio regis in præscriptione quadragenaria. Quod aliquo modo non est dicendum: nec Bald. in d. cap. 1. num. 3. de pace constantiæ. hoc dicit, imo totum contrarium in tangentibus ipsi regi, vbi ipsemet Balbus distinguit: aut præscribitur contra transeuntes vt soluant passagium, & non requiritur scientia principis: si tamen præscribitur contra Cæsarem, requiritur scientia, & patientia ipsius: vt in l. comperit. C. de præscript. 30. ann. item nec lex. 11. tit. 1. lib. 7. ord. tollit dictam l. 5. imo confirmat ibi. Segn. que les fuéron otogardas per los Reyes nuestrós progenitores y por nos confirmadas, &c. Et sic præsumitur notitia & certioratio: vt alias dicitur de minore, qui iurat quod non est necessaria probatio certiorationis, præsumitur certioratus ex iuramento. Iac. in authen. sacramenta. num. 65. C. si aduers. vend. & Ioan. Mauri. de restit. in integ. cap. 114 de qua supra in verbo certioratio, vel est intelligenda illa lex iuxta distinctionem Bal. in d. cap. 1. cum non præscribuntur contra regem, nec est facienda vis in intellectu dictæ l. 7. tit. 1. libro 1. ordin. quia vera ratio illius l. est, quia prælati sunt incapaces illius executionis: data autem incapacitate, nec præscriptio etiam immemorialis procedit. per cap. 1. de præscript. in 6. Prælati enim non habent territorium, nec eorum iurisdicção adhæret territorio: vt per plura deducit, & probat Oldra. consil. 17. Belluga, in Spec. princ. in d. rubr. 22. num. 48. Nec obstat cap. vt animarum. de consuet. in 6. quia ibi territorium est exponendum, idest diocesim, vel certos terminos, intra quos potest exercere iurisdictionem: & cum non habeat territorium, in quo cedat possessio: non est mirum, si non possit præscribere, cum sine possessione præscriptio non præcedat, regul. sine possessione. de regu. iur. libro 6. Ex his ego teneo in præscriptione quadragenaria, in qua præscribitur iurisdicção ciuili: quod requiritur scientia, & patientia Regis ad eam consequendam, & nota verbum Aym. de antiq. temp. in 4. part. in ver. absolutis differentiis. num. 23. quod in casibus in quibus requiritur ad introducendum consuetudinem, vel præscriptionem scientia principis: quod sufficit quod officiales, ac procuratores regis, vel principis sciant, vt ei præiudicetur ex Bald. consil. 340. volum. 5. & Castr. consil. 205. incipienti, viso quodam saluo conducto. pro quo adducit l. cum mancipium. vers. circa procuratoris. ff. de edil. edito. Nota quod de iure regio ad præscribendum pedagia quæ portazgos dicuntur, requiritur tempus 50. anno. l. 1. tit. 10. lib. ord.

Limita omnes istas communes opiniones in eis, quæ sunt reseruata principi in signum vniuersalis recognitionis, quod non præscribuntur. Pyrrhus Angleb. in consuet. Aurel. de præscr. cap. 4. com. dicit, vt sunt census, vel tributa, de quo Couar. in reg. possessor. part. 2. §. 2. ver. 2. rerum species. Villal.

Præscriptio iurium incorporalium requirit scientiam aduersarij. Abb. in c. de quarta. de præscrip. & in c. 1. eo. tit. Bar. in l. 1. §. 1. ff. de itin. actu priuat.

Fallit in 2. casib. vt per Fely. in d. c. de quarta. col. pen. Capd. in tract. seruitutum. c. 20. col. 4.

Scientia, & patientia domini requiritur in præscriptione iurium incorporalium. Couar. in re. possessor. par. 2. nu. 8. com. dicit ex Innoc. in cap. 2. de in integ. restit. & l. 1. C. de ser. & aqu. Viuius.

Fallit primo in præscriptione immemoriali iurium incorporalium. Bal. in præscr. in 2. part. 4. part. quaest. 1. nu. 14. com. dicit. Idem.

Fallit secundo in præscribente cum titulo, & bona fide habente titulum a tertio, qui reputabatur dominus, quia non requiritur scientia & patientia veri domini, & sufficit tempus ad instar rerum corporalium. Balbus ibi num. 15. commun. dicit.

Fallit tertio in præscriptione libertatis, cum res de facili reuertatur ad suam naturam. Couar. in d. nu. 8. vers. 1. sententiam com. dicit ex l. si partem. §. per fundum. ff. que ad. ser. amit. c. si de terra. de priuileg. Idem.

Præscriptio rerum incorporalium debet esse cum bona fide. Felin. in capitu. 1. de præscrip. commu. dicit. Idem & Vezinus.

Com. V.I. Opin.

De præscriptione longi temporis 10. vel 20. annorum, necnon & temporis longissimi.

CAPVT X.

Preæscriptione longi temporis acquiritur utile dominium: hanc esse communem opinionem refert Franc. Curt. in l. traditionibus. C. de pact. nu. 7. Fallit in 12. casibus, quos no. Ias. in l. traditionibus. num. 14.

Fallit in 4. casibus. secundum Soc. reg. 97.

Fallit ut per Dec. in d. l. nu. 11. Do. a Fin.

Tempus decem annorum longum dicitur, commune ait Martin. Nauar. reconditæ doctrinæ ut in cap. 1. §. 2. num. 5. de pœnit. dist. 1. At centum ann. tempus dicitur hominum memoriam superare, ut commune placitum enuntiant Curt. iun. consi. 90. num. 2. Aym. Crau. hac in re semper videndus de antiq. tempor. 4. part. vers. absolutis differentiis. E. Suarez. & Vezinus.

Per præscriptionem 10. vel 20. annorum acquiritur utile dominium non directum, teste Ias. in l. traditionibus. nu. 13. C. de pact. ubi dicit communem: quam limitat sex modis, ut ibi per eum. Bonac.

Succesor singularis præscribit spatio decem vel viginti annorum solutionem minorem, cum sibi non sit nuntiatum de maiori summa, si possidet cum titulo: si tamen non habet titulum, præscribit cum bona fide per 30. ann. Balb. in 4. par. 4. par. q. 7. com. dicit. B. Villal.

In illis casibus in quibus contra priuatum præscribitur decem vel viginti, vel triginta annorum spatio: contra ecclesiā nunquam præscribitur minori tempore quam quadraginta annorum. c. de quarta. & c. illud de præscr.

Ampliatur, & limitatur in 2. casibus per Ias. in authen. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. nu. 1. Do. a Fin.

Præscribi non potest spatio decennij ius petendi alimenta, vsuras, seu interesse decursas ob non solutionem dotis: & sic vsuræ ipsius dotis, quæ debentur tanquam interesse ratione sustinendorum matrimonij onerum, ob moram dotis prædictæ non solutæ aliter non præscribuntur decennio, quo minus vsuræ ipsæ possint peti post decennium: secundum Aret. col. 5. nu. 20. in §. fuerat. insti. de act. Roma. in l. insulam. §. vsuras. col. 5. ff. sol. matr. & consulendo col. 5. 17. Alex. col. 5. & Ias. nu. 19. & seq. in l. quæ dotis. ff. sol. matr. & ista est magis communis opinio: ut perhibet Corn. consi. 164. vol. 3. & secundum eā iudicauit Sacrum Regium Concilium Neap. teste Gram. decisi. 70. & consuluit Corn. in d. consi. 164.

In contrariam vero sententiam, videlicet, quod vsuræ, seu alimenta prædicta pro dote non soluta spatio decennali præscribantur, & quod ex huiusmodi diuturnitate temporis censentur remissa: inclinauit Bal. consulendo. consi. 474. post biennium. vol. 3. per tex. in l. cum quidam. §. diuus. ff. de vsur. cui inhæret Corn. consi. 206. col. fi. vol. 2. Alex. consi. 74. vol. 5. & Alci. in tract. de præsump. lib. 3. reg. 1. præsump. 32. & Tiraq. in tract. de præscriptionibus. §. 1. glo. 4. ver. octauo istis annectendus est tex. fol. par. 31.

Sed ob auctoritatem istorum noli aliquo modo discedere in practica à dicta communi, quæ verissima redditur ex scriptis memoratorum Scriben. atque tutissima ex decisione Rotæ Neapolitanæ, & ex consi. Nattæ consi. 495. de duobus. à nu. 1. vsque ad nu. 12. vol. 3. ubi doctissime consuluit pro ista parte communi, tollendo omnia contraria. Nec ei obstat tex. in d. l. cum quidam. §. diuus. quia ad illum tex. respondent præcitati Doct. & Roma. in d. l. quæ dotis. col. 4. Alex. consi. 56. col. pen. & consi. 63. vol. 4. nu. 16. & consi. 108. num. 10. vol. 7. Corn. consi. 250. nu. 13. & seq. vol. 2. d. consi. 164. col. pen. Dec. consi. 571. & Natta d. consi. 495. nu. 4. vide ad materiam quæ posuimus supra in opinione 479. Marito cui esset dos promissa. Viuius opin. 628.

Accusatio criminalis tollitur præscriptione viginti ann. l. querelam. C. de fal. & ita com. teneri dicit Abb. in c. cum habe ret. nu. 4. de eo qui dux. in matr. Cardin. Alex. in c. de accusatione. vers. item opponi potest. Boer. decisi. 26. nu. 7. Ant. Gom. super l. 76. Tauri. nu. 5. Mars. consi. 117. num. 40. Nonius consi. 105. nu. 16. Idem dicendum est de inquisitione, nempe quod post lapsum 20. anno. iudex etiam non amplius ex officio contra reum procedere possit, ita contra gl. in d. l. querelam. com. muniter teneri ait Ias. in l. 1. nu. 8. in ff. de iur. om. iud. Balb. de præscr. in 4. par. 4. partis prin. q. 2. num. 3. Iaffred. decisi. 486. Nota tamen quod licet criminalis actio ex inquisitione præscribatur 20. anno. tamen omnes actiones ciuiles quæ ex cri-

De Possessione, &

mine descendunt, durant vsque ad 30. ann. com. dicit Igneus in l. in cognitione. num. 185. ff. ad Syllanian. Clar. §. fin. quæst. 51. in princ.

Fallit prædicta communis in crimine adulterij, quia illud quinque tantum ann. spatio præscribitur. per tex. in l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. de adult. Clar. d. quæst. 51. ver. potest autem. vide Bern. Diaz reg. 19. Tiraq. tract. de præscrip. ubi dicit quod reducitur ad decennium. Et in tract. de pœnis. Et not. quod quis accusatus post terminum præfixum à statuto, debet comparere, & allegare exceptionem præscriptionis: alias potest poni in banno, tanquam contumax vigore d. statuti, dicentis quod accusatus citatus non comparens ponatur in banno, nisi ex forma libelli appareat de impossibilitate accusandi, quia tunc non posset poni in banno. ita. Alexan. in l. si eum in iudicio. ff. si quis caut. Suarez ver. accusatio. nu. 33. Bonac.

Præscriptio longissima, nec titulo, nec bona fide opus habet. com. ponit Boer. decisi. 42. num. 34. Quin & iure Pontificio isthæc præscriptio ex iuris errore malam fidem diluente procedet, commune inquit Rubi. consi. 75. & qui diligenter explicat Arius Pinel. in authen. nisi triennale. num. 11. C. de bon. mat. latè etiam Viuius libro 1. opin. 241. Habebit autem summas vires id præscriptionis genus in res etiam restitutioni obnoxias, ut receptum affirmant Corne. consi. 38. num. 10. & consi. 117. lib. 1. & consi. 294. ad finem. libr. 3. Grat. consi. 21. nu. 36. lib. 2. Ant. Gomez. in l. Taur. 40. num. 9. E. Suarez.

Præscriptio longi temporis etiam contra ignorantem decurrit: sed conceditur in integrum restitutio. Est com. opi. sec. Alexan. consi. 116. perspectis. vol. 5. Soc. in consi. 128. præsentis. nu. 150. vol. 1. Charian.

Prohibita alienari longissimo tempore præscribentur. commune pronuntiant Corn. consi. 117. lib. 1. & consi. 294. ad fi. lib. 3. Balb. de præscrip. 5. par. 5. par. q. 4. nu. 4. Rip. nu. 113. Io. Cro. nu. 140. Alci. nu. 47. Loazes nu. 191. in l. filiusfamil. §. diui. ff. de leg. 1. E. Suarez.

Tempus longissimum facit præsumi solemnitates extrinsecas. Boer. dec. 1. nu. 15. com. dicit.

Fallit si ex eius aspectu apparet defectus. Curt. iun. consi. 130. num. 7. com. dicit, de qua in verbo solemnitas. Villal. & Don. a Fin.

Tempus longissimum & immemorabile omnes defectus tollit, & omnia interuenisse facit præsumi, secundum magis communem per Bursa. consi. 160. nu. 50. lib. 2. Bonacoss.

Exclusus præscriptione longi aut longissimi temporis a suarum rerum vendicatione, non habet remedium denuntiationis ecclesiasticæ: quia qui rem præscripsit, potest retinere cum bona conscientia, licet post finitam præscriptionem sciuerit de illegitimo titulo. secundum Inno. in c. cura. extra de iure patronat. in sua gl. pen. in cap. quia plerique. ext. de immu. ecclesia. & ibi Panorm. quod etiam sentire videtur glo. in c. vigilant. & cap. fin. ext. de præscrip. secus in actionibus personalibus, in quibus procedere potest opin. Bar. in constitutione ad reprimendam, in verbo, per denunciationem, qui tenuit in dicto casu esse locum denuntiationi. & Bal. in c. si quis per 30. si de feud. fuer. contro. ibi, sed quæro nunquid statutum. Balb. decisi. 147.

De præscriptione 30. vel 40. annorum, quæ dicitur longissima.

CAPVT XI.

Præscriptio, quæ triginta vel quadraginta annis peragitur, Iurisconsultis atque Imperatoribus, ante l. sicut. & ante l. omnes. C. de præscrip. 30. vel 40. anno. ignota prorsus fuit. commune ponit Corn. consi. 38. nu. 10. lib. 1. Procedet autem illa & contra pactum retrouendendi innitum in perpetuum: ut frequenter placitum enuntiant Purpur. in l. petens. nu. 40. C. de pac. Did. à Couar. lib. 1. resolu. c. 9. nu. 1. Cephalus iuris professor Clarissimus. consi. 40. nu. 2. Nec quidquam impedit si iusiurandum huiusmodi pacto in secula ituro accesserit. com. affantur Boe. dec. 182. nu. 7. Tiraq. lib. 2. de retract. §. 1. glo. 2. num. 1. ac nu. 7. Ceph. consi. 43. nu. 12. Did. à Cou. ubi supra num. 7. Notabis tamen, ac memoriz semper infixum gerens, quod non minus hæc triginta & quadraginta annor. præscriptio, quam quæ decem annorum curricula perficitur, generaliter ac regulariter restitutione ex iusta aliqua ignorantia causa tum petenda, tum impetranda con-

conuelleretur commune inquit Roma. confi. 149. in fin. Feli. num. 1. Paris. num. 3. ac num. 5. in cap. vigilant. de præscript. Dec. confi. 36. num. 9. Boer. decis. 39. num. 6. Soci. confi. 80. lib. 3. Grat. confi. 91. num. 55. lib. 1. Bertr. confi. 15. num. 42. libr. 1. Curt. iun. confi. 156. num. 3. Est autem huic restitutioni petenda statutū definitumq; tempus quadriennium, à scientia cessurum, vt commune affirmare ausim ex Panor. in fin. Feli. nu. 9. in cap. vlti. de præscript. atque ex iis vtriusque iuris præfultibus, quos laudat Tiraq. de retract. lign. §. 3. glo. 4. num. 4. ac latius insignis Pinel. in auth. nisi tricennale. C. de bon. matern. E. Suarez.

In præscriptione 30. ann. bona fides etiam necessaria est. Est magis com. opi. contra Bar. sec. Dec. confi. 266. ad exclusionē. & confi. 272. viso processu. vers. non obstat. & confi. 267. non excedit. vers. nam de tit. Charian.

Ex præscriptione 30. ann. cum bona fide acquiritur vtile dominium. Balb. de præscrip. in 2. par. quæst. 2. concl. 3. com. dicit: & in tantum hoc est verum, qd completa præscriptione, non potest adiri ecclesia per denunciationem euangelicam, vt restituat rem præscriptam, cum sit tutus in conscientia. Balb. 2. par. 3. par. q. 10. com. dicit, tamen si res præscripta post 30. an. veniret ad dominum, licet aduersum quemlibet præscribens haberet actionem ad vendicandam: non tamen contra dominum verum. Balb. in 2. par. 3. par. q. 6. com. dicit. Et nota qd antiquus dominus potest auocare rem præscriptam à quocunq; tertio: si ipse tertius non præscripsit, & non potest iuuari tertius à possessione primi possessoris. Balb. ibi com. dicit, quam tamen conclus. communem cum præcedenti. limita, nisi alias præscribens possideret cum titulo, & bona fide, quia & per præscriptionem longi temporis (vt est 20. ann.) nec dominus auocat à tertio, nec iuuatur contra eum rei vendicatione, qd non proderet trigenario possessori, & cum bona fide sine titulo. Balb. ibi com. dic. B. Vil.

Amplia dictam comm. opin. qd si duo diuersis temporibus præscriperint rem aliquam, & alius tertius possideat re præscriptam cum titulo & bona fide, præfertur in re vendicanda secundus præscribens, cum extinctum sit ius alterius. Balb. ibi nu. 9. com. dicit. Idem.

Præscriptio bona fide causata spatio longissimi temporis, puta 30. an. sine titulo valido iure subsistit. l. si quis emptionis. C. de præscript. 30. ann. Quo casu generalis est regula, qd præscriptio procedat sine titulo. sec. Roma. confi. 166. colum. 4. num. 8. Feli. in c. si diligenti. colum. fin. de præscrip. Dec. confi. 267. nu. 5. Paris. confi. 66. nu. 88. libr. 2. Balb. de præscrip. 2. par. 3. par. prin. q. 6. & qd in præscriptione 30. ann. bona fides sit etiā necessaria. comm. dicit contra Bar. Dec. confi. 266. col. fi. & in confi. 272. col. 3. & d. confi. 267. col. pen. Bellac.

Præscriptio in annuis præstationibus requirit ad minus cursus 30. an. l. cum notissimi. §. in his. vbi Bald. Salic. & alij. C. de præscrip. 30. vel 40. an. Nec est intrandum in arduam illam disputationem, vtrum sufficiat vna præscriptio pro omnib. an. an verò præstatio cuiuslibet anni, requirat particularem præscriptionem, & incipiat in initio cuiuslibet an. sicut regulariter in annuis legatis, de qua per doc. maxime Sal. in d. §. in his. & per Bar. & alios maxime Alex. in l. de pupillo. §. si pluribus. ff. de noui oper. nuncia.

Et licet apud Citramontanos sit magis com. opi. qd vna præscriptio sufficiat pro omnibus annis: Tamen Ultramontani & Cyn. cum eis tenuerunt contrarium, vt per Balb. in tracta. de præscrip. in 4. par. 4. par. princ. in 4. q. & nouissime per Crau. de antiq. temp. in 4. par. 20. q. nu. 181. Et hoc maxime procedit, quando inter Ultramontanos lis ista vertatur, apud quos ita communiter tenetur. vt tradunt Guid. Pap. quæstio. 406. pone quod debes, &c. Nico. Boer. in dec. 336. circa hanc q. cum alijs allegatis per Crau. sub d. nu. 181. Hæc refert Soci. iun. in confi. 27. nu. 32. in 4. vol. E. Muscul.

Præscriptioni 30. ann. renuntiari non potest. Alcia. in rub. de præscrip. nu. 6. com. dicit. Vezin.

Præscriptio 30. ann. per solam citationem interrumpitur. l. cum notissimi. in prin. C. de præscri 30. anno.

Fallit vt per Marf. sing. 291.

Ampliatur in 7. casib. & limitatur in 7. a Iaf. in l. ex hoc edicto. ff. de eo per quem factum erit nu. 5. videas Fel. in c. illud. de præscrip. in tract. de interrumpenda præscriptio.

Fallit in 4. casibus, vt per Soci. in d. l. ex hoc edicto. num. 16. Don. a Fina.

Priuilegium concessum in iis, quæ reiteartionem recipiunt ad illud tollendum, requiruntur 30. anni Ludouicus Gozad. in confi. 23. nu. 9. dicit magis communem, ex quo priuilegiati vt non teneantur ad collectas, perdunt priuilegium, si per triginta ann. pacifice collectas soluerunt. Ripa libr. 1. de

leg. cap. 21. num. 11. commuem dicit. B. Villalob.

Præscriptio 30. vel 40. annorum in feudis scientib. dominis procedit iuxta communem, de qua per Bursa. confi. 165. num. 63. lib. 2. Bonac.

Præscriptio 30. vel 40. an. cum mala fide non currit in actionibus personalibus etiam pro legato competentibus. communis est opin. Curt. iun. confi. 203. nu. 26. in 3. vol. Nec etiam hæres defuncti, qui fuit in dolo, quia tenetur exonèrare conscientiam defuncti, vt est magis commu. opin. Feli. in cap. si diligenti. de præscrip. Balb. de præscrip. in 2. par. 3. part. diff. 1. quæst. 12. Bonac.

Præscriptio 40. an. aduersarium excludit etiam à beneficio restitutionis in integrum ex capite ignorantia. secundum veram & magis communem opi. vt plenè demonstrauit Soci. iun. in confi. 66. cum dieb. elapsis. nu. 102. vol. 1. & ultra auctoritates multas ibi allegatas, quæ sunt vsque ad 16. idem tenet Bertran. in confi. 139. cum supponatur. 2. volum. ex primis. Paris. in confi. 23. prima in huiusmodi. num. 221. 1. volum. Rube. in confi. 60. circa dubitationem. ad finem. Qui asserit ita esse communem opin. & Ioan. Igneus in l. 1. §. si conditioni. num. 126. ff. ad Sylla. quod etiam sequitur And. Tiraq. in tract. de vtroque retract. nu. 37. 38. & 39. vt hæc refert Soc. iun. in confi. 17. nu. 15. vol. 4. E. Muscul.

Præscriptio quadragenaria efficit, vt per eam quis efficaciter excludatur, vt & contra eam restitutio in integrum non videtur competere. Dec. confi. 554. & Alex. confi. 163. nu. 2. & 3. in 2. vol. Bellac.

Præscriptio 40. ann. currit etiam aduersus ignorantes: sed aduersus illam conceditur restitutio. Est com. opi. secun. Cor. in confi. 195. vol. 3. M. Charian.

Præscribitur onerum vel collectarum exemptio, vel non solutio etiam realium cum titulo ac spatio 40. ann. secundum communem per Bursa. confi. 16. nu. 40. & 41. lib. 1. vbi plura de præscribenda libertate non soluendi onera vel collectas ex communi ibi relata. Bonac.

Præscribitur libertas non soluendi collectas spatio 40. annorum per ecclesiam, si soluendi casus euenerit, & non soluerit. ex communi per Bursa. confi. 186. num. 13. libro 2. Bonac.

Præscribitur ius eligendi per 40. an. Balb. in 5. par. q. 8. communem dicit.

Amplia, etiam si vnicus actus interuenit in hoc tempore, idem ibi com. dicit. Vezin.

Præscribi potest immunitas, & exemptio concurrente titulo & bona fide quadraginta annorum spatio. Vnde ciues omnes si solunt gabellam, seu vectigal impositum excepto vno, qui non soluit per quadraginta annos, erit quippe in huiusmodi casu præscripta immunitas non soluendi: secundum Bar. Ang. Pau. Cast. & alios in l. licitatio. §. eorum. ff. de publi. Bald. confi. 125. quæstio vertens. vol. 1. Alex. confi. 30. ponderatis. col. 4. vol. 5. & confi. 126. in causa. colum. pen. volum. 2. Corn. confi. 44. in hac consultatione. colum. penul. volum. 2. & confi. 12. in præfenti. colum. 5. volum. 3. & confi. 199. vol. 1. & ista est communis opinio: vt per Balbum in tract. de præscrip. num. 19. & seq. folio 53. & Grammatin decisio. 100. num. 25. Et talis immunitas, & exemptio præscripta tolli non potest: secundum Bal. in l. quod semel. ff. de decre. ab ord. fac. & in l. si qui. in fin. ff. de iur. immun. & per Bertach. in tract. de gabellis in 9. q. 1. par. Viuius opin. 634.

De præscriptione temporis immemorabilis, seu cuius memoria non extat.

C A P V T XII.

IN præscriptione tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium, allegatio tituli non foret necessaria. secun. glo. in cap. super quibusdam. §. prætereà. in ver. non extat. de ver. sign. quam sequitur Abb. confi. 7. libr. 2. Feder. de Sen's confi. 234. Ioan. Fab. in §. æquè. instit. de actio. Calder. confi. 1. in titu. de libelli oblatione. Gozad. confi. 8. Socin. consilio 127. volum. primo. quod est repetitum in consilio 181. volum. secundo. Iaso. in l. si certis annis. C. de pact. & Canonistæ omnes communiter in capitu. 1. de præscrip. libr. 6. de qua quidem communi attestantur Moder. ibidem. Sed tamen contrarium videtur tenere, ac concludere expresse Alexan. confi. 74. vol. 4. Fel. in c. accedentes. de præscri & Curt. iun. confi. 158. videlicet qd tituli allegatio in huiusmodi præscriptione sit necessaria, siquidem secundum eos, non videtur prodesse præsumptio

sumptio tituli, nisi allegetur. l. cum quid. ff. si cer. pet. Ceterum parum obstat auctoritas Alex. Fel. aliorumque superius relata, utpote quia prefati doct. loquuntur in iis, quae non sunt praescriptibilia etiam per tempus, cuius initij memoria in contrarium non extet. verbi gratia data praescribentis incapacitate circa beneficiorum collationem, vel circa decimas, iuxta tex. in c. quanto. de consuetud. seu quando lex praescriptioni expresse resistit, ut in casu ca. accedentes. de praescript. vel in materia procurationis, quibus casibus temporis cursus nil operari potest, ut capacem reddat eum, qui sit incapax. Quapropter necesse est, ut titulus exceptionis, seu privilegij allegetur. & ad probationem huiusmodi tituli probare opus foret temporis cursum cuius initij memoria in contrarium non extaret: secus vero, si essemus in materia praescriptibili, & absque titulo, tunc profecto non esset necessaria allegatio tituli, & multo minus in huiusmodi casu necesse esset probare, quid factum esset, tanquam ex causa alicuius tituli non necessarij, ut not. Fel. in c. causam quae. de praescript. F. Viuius opin. 633.

Praescriptio tanti temporis cuius memoria non est in contrarium habet locum privilegij concessi a Principe ex certa scientia. Belloz consi. 55. nu. 5. communem dicit. Vezinus.

Praescriptio temporis supra hominum memoria decursi, pro privilegio a Principe scienter, ac prudenter collato ius habet. commune inquit Bellon. consi. 55. nu. 5. Nec illa usus titulum alleget necesse est. comm. ponit Viuius lib. 1. opin. 242. opus tamen est, ut his, qui praescribit, capax eiusce rei sit, quam praescri. commune scribit Did. a Couar. lib. 1. variarum re solu. c. 10. nu. 4. E. Suarez.

Praescriptio temporis immemorabilis habet vim privilegij, etiam contra superiorē ignorantē. Est magis com. opin. teste Dec. consi. 85. post Alex. consi. 6. viso themate. vol. 1. Charian.

Praescribuntur ea, quae competunt de iure gentium per spacium tanti temporis, de quo memoria hominum non est in contrarium. Balbus de praescri. in 3. part. q. 6. com. dicit. Viuius.

Praescribitur contra ciuitatem etiam particularem per 100. an. in quatuor casibus enarratis in l. fin. C. de sacrosanct. eccle. in aliis autem praescribitur contra eam iure priuatorum. Balb. in 3. par. 5. part. q. 1. communem dicit. Nec dicitur d. l. fin. correctā per d. auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccle. quo ad ciuitatem, sed solum quo ad ecclesias, monasteria, vel pia loca. Couarr. in re. possessor. par. 2. nu. 9. de reg. iur. in 6. com. dicit, reprobata opi. Boer, dec. 264. nu. 25. qui dicebat. l. in fine esse in totum sublatam.

Amplia istā cōem ad castra, ad paruum villam: dummodo habeant multitudinem. idem ibi q. 2. com. dicit. Vezinus.

Tempus centum an. requiritur ad hoc q. dicatur cucurrisse tempus de cuius initio memoria non sit in contrarium. Cur. iun. consi. 90. nu. 2. commu. dicit. Aym. Crauet. de antiquitate temporum par. 4. in ver. absolutis differentiis. in princ. vsq. ad numero 9. disputando hanc materiam concludit, q. quando requiritur tempus, de cuius initio non sit memoria, non est necessarius cursus centum annorum, sed quod probetur, quod non sit memoria hominum in contrarium, per notata, per doct. in c. 1. de praescrip. in 6.

De iure regio ad probandum immemorabile, tempus sufficit q. testes deponant de quadraginta annis de visu, & de auditu, auditus antiquorum, cum publica fama & voce (ut habetur in l. 41. Tau.) in contrarium probato tempore immemorabili, non dicitur probatum tempus centum annorum, cum requiritur lapsus temporis centum annorum. Couar. in cap. possessor. de reg. iur. lib. 6. num. 9. commu. dicit, ex glo. in c. cum vobis. de testibus. Idem.

Tempus immemorabile & centum annorum, idem est, secundum communem per Burs. ibid. nu. 59. Bonac.

Tempus immemorabile, concessionem & privilegium principis inducit, ex cōi per eundem Bursat. ibid. nu. 60. Idem.

Tempus immemorabile, praesumi facit concessionem legitimam, & privilegium recte concessum, etiam quod titulum non alleget, secundum cōem per Burs. consi. 150. n. 30. li. 2. Idē.

Tempus de cuius initio memoria non sit in contrarium, det probare ille, qui fundat intentionem suam in dicto tempore. Cur. iun. consi. 90. in fi. commu. dicit. B. Villal. & Vezinus.

De praescriptionis interruptione, vel praescriptionem ipsam interruptentibus.

C A P. XIII.

Itatio facta de reo ut compareat coram arbitro, interruptit praescriptionem: sicut citatio iudicialis, secundum Bal. & Doct. in l. cum antea. C. de arbit. quod non procederet, si citaretur coram arbitratores, secundum Bald. ubi supra. quia istud compromissum ma-

gis assimilatur contractui quam iudicio. Balb. decis. 39.

Praescriptio interruptitur per citationem, & litis contestationem, quam communem opi. dicit Rol. a Valle in consi. 39. num. 30. in 1. Tom. con. quomodo autem hoc intelligatur passim doct. declarant, quia praescriptio longi temporis litis contestatione interruptitur, sed non sola citatione. l. mota litis. C. de rei vend. praescriptiones longis. tempo. 30. vel 40. anno. per solam in ius vocationem interpellantur, multo magis ergo per litis contestationem. l. sicut. §. quae ergo. & l. cum notific. C. de praescri. 30. ann. Bar. Ias. & alij in lex hoc edito. ff. de eo per quē factum erit quo minus quis in iudicio sistat. Pan. & Fel. in c. illud. extra. de praescri. Io. Petr. Fer. in sua practica. in form. respon. rei conuenti. in verb. praescriptionis. versic. restat nunc videre quib. modis praescriptio interruptatur. num. 26 Lud. Gozad. consi. 56. nu. 12. ver. 5. addo. Franc. Balb. in tracta. de praescrip. in 2. par. 6. par. prin. in §. expedita. in §. 4. principaliter. in §. circa tertiam speciem praescriptionis. Oldendorp. in tract. de usufructu. & praescrip. in §. quanquam autem utilis. n. 21 cum seq. vers. per interruptionem. in 8. vol. tract. & in tract. excip. usufructu. seu praescri. Io. Crot. in consi. 71. nu. 62. cū seq. & Bernahad. Vurmbl. in pract. obser. lib. 1. tit. de praescrip. cap. 9 incip. praescriptio interruptitur, & in c. duobus seq. incip. praescriptionis interruptio, & actionis perpetuatio. item praescriptio interruptitur quandoque per interpellationem extraiudicalem. Kirchouius.

Praescriptio. per solam citationem minus legitimē, aut nulliter factam, non interruptitur praescriptio 30. vel 40. ann. per text. nota. cū glo. in l. si pater. C. ne de statu defunct. & secundū glo. in cap. ex tuarum. vers. putantes. extra de purg. cano. in c. cum plures. extr. de offic. del. in c. penult. vers. legitimē. extra de foro compet. Panor. in c. illud. extra de praescrip. Bald. in repet. Paduana. l. edita. C. de eden. col. 10. Balb. decis. 192.

Praescriptio in criminalibus per libelli solam oblationem, aut inquisitionis a iudice formationem etiam sine citatione rei, interruptitur. l. miles. §. sexaginta. & ibi Bar. ff. de adult. do. Cato in l. 2. §. hoc edito. ff. de eo per quem fac. erit. licet Bald. ibi contra. & in d. §. sexaginta. allegans duas glof. quae secundum eum intelligunt, quod ibi interuenerat partis citatio. Balb. decis. 252.

Praescriptio decem vel viginti annorum interruptitur per litis contestationem. Bar. & doct. in d. lex hoc edito. l. minor. C. de rei vendic.

Fallit in trib. casib. ut per Soc. reg. 304.

Fallit in 4. casib. quos refert Ias. in d. lex hoc edito. numero 11. & Soc. reg. 308.

Ampliat, & limitatur per Baptist. a Villa. conclu. 266. in l. tera E. Don a Fina.

Praescriptio mixta, hoc est 10. vel 20. an. interruptitur per litis contestationem factam coram iudice competenti. Balb. in 2. specie 2. par. 6. par. q. 1. nu. 32. com. dicit. Villal.

Amplia ad actiones perpetuas, seu temporales. in actionibus autem annalibus, & praetoriis, quae regulariter durant per annum: interruptitur praescriptio per litis contestationem, seu quasi: hoc est, per libelli oblationem Principi factam. Balb. ibi, nu. 6. communem dicit.

Amplia etiam ad actiones criminales. Balbus ibi num. 24. communem dicit.

Limita in praescriptione decennali inducta per statutum cui sit loco praescriptionis 30. an. quae per solam citationem interruptitur, & non est necessaria litis contestatio. idem ibid. nu. 10. com. dicit. Pyrrhus Angleb. in consuet. Aure. de possessoris iudic. cap. 3. communem dicit.

Nota istam communem ad intellectum. l. 3. titulo 13. ordi. lib. 3. Idem.

Praescriptionis interruptio facta per vnum non prodest aliis, ut si quis litem mouerit contra aliquem, & litem fuerit contestatus, talis motio litis & contestatio prodest solum mouenti litem, & per consequens talis interruptio praescriptionis prodest actum exercenti, & quo ad ipsum operatur suum effectum, & non contra alios. l. inter quatuor. ff. de diuer. & tempo. praesc. & quo ad alios obiciet ille possidens se liberas a des habere. l. loci corpus. §. competit. ff. si seruit. vindic. glof. prag. sanc. in verbo, termino rem. in tit. de paci. poss. & Boer. decis. 24. nu. 2. fiet etiam ipsa interruptio praescriptionis per libellum oblatum coram arbitris, & missionem executionis. Oldr. consi. 176. interruptio tamen facta ab vno ex correis credendi prodest alteri. Alex. consi. 98. in 7. vol. Bellac.

Interruptio praescriptionis naturalis prodest omnibus: ciuilibus autem interruptenti solum. Balb. in 3. par. 3. par. principalis. q. 3. communem dicit. Villal.

Interruptio praescriptionis, non operatur effectum quo ad

tertium.not.Docto.in cap.illud.de præscr.

Præscriptio etiam interrumpitur, si pauci supersint dies ad illam complendam: licet concedatur restitutio. Balbus in 3. part. 6. partis. quæstio. 1. numero 8. communem dicit. Villalob.

Præscriptionem licet interrumpit defectus possessionis, non tamen defectus tituli, quin possit de nouo inchoari præscriptio. Balbus in 2. part. 6. par. quæst. 1. vers. 4. com. dicit. Villalob.

Præscriptio etiam interrumpitur si superueniat inhabilitas in personam præscribentem, non tamen si superueniat in persona contra quam præscribitur. Balbus ibid. q. 4. nu. 1. communem dicit.

Fallit secundum membrum dictæ communis opin. in præscriptione trigenaria, quæ dormit contra pupillum. idem Balbus ibi nu. eodem. commu. dicit. Villalob.

Miscellanea, de præscriptionibus, & vsucapionibus.

C A P V T XIII.

Præscriptio regulariter procedit. c. 1. & per totum tit. de præscr.

Fallit in 18. casibus, quos no. Paris. c. cum non liceat. de præscr. nu. 36. D. a Fin.

Translatio dominij, & præscribendi, vel vsucapiendi conditio æquiparatur.

Fallit in 5. casib. quos no. Fran. Balb. in l. Celsus. de vsucap. nu. 14. ver. nona conclusio. Don. a Fin.

Præscriptio non extenditur. gl. in c. auditis. de præscr. & ibi Innoc. & Doct.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 11. a Port. lib. 3. suarum conclus. reg. 26.

Fallit in multis casibus, vt per Felin. in cap. auditis. de præscr. num. 27.

Fallit in 5. casibus, vt per Felin. in cap. cum ex iniuncto. de hæret. Idem.

Præscriptio circa vnum actum non extenditur ad alium.

Fallit in 4. casib. vt per Purp. in l. imperium. ff. de iurisd. om. iud. num. 48.

Fallit in 9. casib. quos no. Fel. in rub. de præscr. nu. 4. vbi videas etiam Paris. nu. 14.

Fallit in 3. casibus, vt per Igne. in l. contractus. ff. de regul. iur. num. 45.

Fallit in 3. casib. vt per Alex. in d. l. traditionib. nu. 25. C. de pact. Do. a Fin.

Præscriptione tutus, si soluit, repetit tanquam indebitum. Bar. in l. si. ff. rem ratam haberi.

Fallit vt notab. Felyn. in cap. ad aures. de præscr. colum. 2. Don. a Fin.

Præscriptio est loco solemnitatis in alienando rem, quando lex non resistit, sed solummodo requirat quandam formam. Bello. consil. 46. num. 7. communem dicit. Vezinus & Villalob.

Præscriptio tollit obligationem naturalem. Balb. de præscr. 2. par. 3. par. q. 10. concl. 38. com. dicit. Villal.

Præscriptio cum bona fide perimit obligationem civilem, & naturalem reddit inefficacem. Alc. in rub. de præscr. nu. 44. communem dicit. B. Villal.

Præscriptio actionum an vtranque obligationem tollat? vide late examinantem Fern. Vas. illust. contro. lib. 2. c. 53. per totum. vbi nu. 9. asserit vtranq; obligationem longissimi temporis spatio pariter tolli. & c. I. Fichar.

Præscriptio non tollit actionem ipso iure, sed ope. exceptionis. & sic opus est allegatione partis. commu. dicit Boer. decis. 344. nu. 8. vt refert Minsing. obserua. 28. cent. 3. subiungit tamen in camera decisum, præscriptionem etiam non opponen te parte in ferenda sententia esse attendendam, si manifestè appareat probata. I. Fich.

Præscriptione sublata per statutum, nõ intelligitur de præscriptione de cuius initio non est memoria in contrarium. Bello. consil. 8. nu. 8. com. dicit. Idem.

Præscriptio. si est sublata per statutum, simpliciter, vel per priuilegium, intelligitur in realibus actionibus de præscriptione decem, vel viginti annorum, in personalibus tamen triginta annorum: et si statutum potest operari in longa, non extenditur ad aliam. idem Balb. ibi. quæst. 9. commu. dicit. B. Villal.

Consilium necessario sequendum est in legis & hominis di

spositione, vbi pro forma præscribitur, secundum commune per Burf. consil. 90. nu. 45. lib. 1. vbi nu. 46. q. consilium iurisperitorum ab inquisitore & ordinario sequendum non est, secundum communem ibi, & nu. 51. vbi q. consilium requirendum ab eo qui potestatem habet iudicandi, non est necessario sequendum, iuxta communem ibi alleg. Bonac.

In præscribendis iurib. negatiuis est necessaria cõtradiçtio, quia tempus solum non est modus tollendæ obligationis, propterea nunquam currit præscriptio, nisi à tempore contradictionis. glo. & Doct. in l. qui luminib. ff. de serui. vrb. prædior. & in l. 1. C. de serui. & aqua. Franc. Balb. in tract. de præscr. in 2. par. 5. par. prin. quæ concernit præscriptionem fiscalem, in 7. q. num. 4. vbi habetur, quod in præscribendis iurib. negatiuis, & ita communiter à doct. concludi scribit Nicolaus Bello. in consil. 1. nu. 15. vbi ipse ex sententia Aluaroti refert, vasallum nunquam præscribere seruitia quæ domino debet, nisi interpellatus negauerit ea præstare. Et Guid. Pap. in q. 630. nu. 13. voluit, eos qui negabant se teneri ad custodiam castri, non præscribere nisi interpellati contradixerint. Huc quoque referuntur, quæ solent tradi de eo, qui dicit se non teneri ad collectas virtute præscriptionis, si quidem volunt Docto. ad hoc vt potuerit præscribere talem immunitatē collectarum, quod fuerit aliquando requisitus soluere, & recusauit, vt consulendo scribit Alexan. de Imo. in consil. 136. nu. 19. item ad hoc vt d. Catane. in 2. libr. consil. cuius arg. & alia. Bald. in d. quæst. 7. in 2. part. 5. part. prin. num. 4. transcribit, & bono ordine refert. Kirchouius.

DE V S V F R V C T V.

TITVLVS V.

Vsfructuarius quomodo possidet, quos rei fructus percipiat, & quæ nam actiones transcant ad illum.

C A P V T I.

Sufructuarius naturaliter possidet. commune dicunt Alexan. ac Ias. in l. naturaliter. in prin. ff. de acq. poss. Did. a Coua. in reg. possessor. 2. part. in princ. num. 5. de re. iur. libro 6. & nos latissimè ad illam. l. naturaliter. E. Suarez.

Vsfructuarius possidet naturaliter. Ias. in l. naturaliter. nume. 5. ff. de acquir. poss. commu. dicit. Villalob.

Amplia ad quasi ciuilem possessionem. Fran. de Arêt. in d. l. naturaliter. nu. 2. com. dicit.

Intellige sibi & nõ proprietario. Tiraq. in tract. le mort saisit le vif. par. 3. declara. 1. nu. 4. com. dicit. Vezin.

Vsfructuarius habet quasi possessionem ciuilem & naturalem. Fran. de Arêt. in l. naturaliter. ff. de acq. poss. nu. 2. communem dicit. Vezin.

Vsfructuarius etiam dominus dicitur, & pertinent ad eum omnes fructus, omnes redditus, & omnes comoditates rei, cuius vsusfructus legatus est. l. 5. & 6. ff. de vsufruct. secundum communem per Suarez. ver. vsufruct. vbi dicit quod omnium omnino fructuum à solo separatorum dominus fit, quamuis illos nondum in horrea condiderit. commune dicunt Gemin. in c. si propter. de restit. lib. 6. Andr. Tiraquel. lib. 2. de retract. §. 5. glo. 4. in princ. commune pronunciant Ludo. Gomez. in §. æque. instit. de actio. rub. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 1. ff. de acq. poss. & commoditatem seu facultatem percipiendorum fructuum alienare potest. commune dicunt Fabia. de empt. & vend. q. 22. nu. 53. sub nu. 4. q. prin. Did. a Couarr. lib. 1. varia. resol. c. 8. nu. 7. Ipsum tamen vsufructum distrahere nequit: quin potius si illū distrahat, & alienatio irrita erit, & vsufructus ad proprietatis dominum redibit. commune ponunt Anto. Gomez. in l. 70. Tauri. nu. 33. & de contract. cap. 15. nu. 5. atque Arius Pinel. qui contrarium cum nonnullis verius accuratè ostendit. in l. 1. par. 3. nu. 38. & nu. 39. C. de bon. mat. E. Suarez.

Vsfructuarius percipit fructus à solo perceptos à se, vel de eius mandato, et si in horreo non sint reconditi. Gemin. in c. si propter. de rescrip. in 6. com. dicit. Vezin.

Vsfructuarius fundum fructilem detinet pro fructib. percipiendis, & nihil habet aliud, quàm vel detentionem, vt aliqui volunt, vel naturalē possessionem, vt habet com. opin. per ea

ea quæ tractantur in l. naturaliter. in princ. ff. de acq. poss. ita quoque nouissime consulendo scribit Iac. Henrich mann conf. 2. in prin. tom. 1. conf. Kirchouius.

Ad usufructuarium pertinent fructus non reollecti aut non reconditi tempore quo cedit dies legati, qui dies cedit à die aditæ hæreditatis. l. 1. ff. quando dies legati cedit. fructus autem reollecti tempore quo dies legati cedit, pertinent ad hæredem. l. fructus. ff. de rei vend. Io. Faber in §. is vero. instit. de rer. diuis. licet modico tempore usufructus durasset. l. si usufructuarius messem. ff. quib. mod. usufruct. amit. l. defuncta. ff. de usufruct. in usufructu enim durat dominium utile, quamdiu usufructuarius uiuit. Ias. in l. diuortio. nu. 5. ff. sol. mat. l. si pendentes. & l. si usufructus. ff. de usufruct. Cor. conf. 187. nu. 2. 1. vol. utetur tamen ipse usufructuarius illis fructibus data cautione: sicuti utetur aliis bonis hæreditariis: & finito usufructu eos fructus iam reollectos ante diem legati cedentem, tenebitur hæredi restituere, sicuti tenetur ad restitutionem aliorum bonorum ipsius hæreditatis, quæ suscipiet sub cautione de reddenda tanta quantitate fructu in genere, quantà ille reperit in hæreditate. Corn. conf. 187. in 2. vol. nã in tali legato usufructus comprehenduntur res omnes quæ reperiuntur, ut sunt grana, vinum, fructus omnes, vestimenta, & etiã pecunia, & cetera quæ usu consumuntur. Habebit etiam usufructum animalium quæ ibi reperiuntur. Stepha. Bertran. conf. 57. 1. vol. & hoc data cautione, per eum titulum, usufructuarius quæadmodum. caueat. Ad ipsum etiam pertinet colere fundos, & soluere onera realia. l. fundi. ff. de usufr. leg. Ad usurarium uero non pertinent oēs fructus, nec redditus, sed quantum sufficit ad usum suum, & suæ familiæ. l. plenũ. in princ. ff. de usu & habit. & neq; ad usuarium pertinet colere fundum, sed ad proprietarium. Pau. Cast. in rub. de usu & habit. Quin & ante cautionem præstitam collectorum fructuum dominium adipiscitur. commune testatur Alex. conf. 120. nu. 5. l. 6. magis commune latè ac diligenter demonstrat doctor meus Arius Pinel. in l. 1. par. 2. nu. 77. C. de bon. mater. E. Suarez.

Usufructuarius omnium bonorum percipit damna, forisfactia, poenas, multas, condemnationes, & emolumentum sigilli. Sunt. n. ea oia fructus iurisdictionis. Bar. in l. si. ff. sol. matri. per tex. in c. 1. quæ sunt regalia. Bar. in l. 1. C. de usu. quæ recipit Bened. in repe. c. Raynutius. in verbo, cetera. nu. 36. de testa. ad eum etiam pertinent Landimia. Nldra. conf. 24. Vezinus.

Ius & facultas petendi feuda, vel rem datam in emphyteusim, si illa res cadit in commissum propter deueria non soluta, vel pp delictum commissum ab eo qui eam re tenebat ad usufructuariũ pertinet, & tali re ille usufructuarius gaudebit quãdiu durabit usufructus: quo finito commissum illud ad proprietariũ redibit, & insimul pprietas feudorũ. Bened. in verbo, cetera. nu. 33. in repet. c. Raynutius. extra de testamen. Bellac.

Actiones hæreditariæ actiue ad usufructuarium omnium bonorum transeunt per l. uxori meæ. ff. de usu. lega. colliget enim usufructuarius interim debita tanquam procurator heredis in rem suam. in ipsum tamen usufructuarium actiones passiuæ non transeunt, neq; exoluere ipsa debita ex solo usufructu tenetur contra Bart. in l. si. ff. de usufr. leg. sed exoluentur debita de bonis hæreditariis. & hæc est opinio approbata & communis ut per Bened. in repet. c. Raynutius. verbo, cetera bona. nu. 44. de testam. & sic habet usufructuarius exercitium actionũ hæreditariarum quæ sunt actiue. Dec. conf. 418. nu. 8. Idem.

Pecunia quæ percipit usufructuarius ex exemplatione protocolorum pertinet ad usufructuariũ quo ad potestatem utendi & fruendi duntaxat, sicuti & ipsa pecunia hæreditaria ipse utitur. l. 1. C. de usu. sed nõ quod ea pecunia reducta ex tali explanatione protocolorum proprio iure ad ipsum usufructuarium pertineat, sed interim tanquam usufructuarius ex pecunia utetur, & usufructu finito red detur proprietario. l. usufructu legato. ff. de usufr. lega. Bene. in repe. c. Raynutius. verbo, cetera. nu. 27. de test. Bal. in l. diuortio. §. si fundum. ff. sol. mat. nõ enim est in usufructu id quod renascitur. Bart. in l. quædam. §. nihil. ff. de edendo. Boer. decis. 224. Bella com.

Usufructuarius an & quando cauere teneatur, & quam cautionem præstare.

C A P V T II.

Usufructuarius tenetur præstare cautionem. Soc. cõf. 131. vol. 1. communem dicit, & non potest remitti à testatore, vide supra in verb. Caut. Vezinus.

Usufructuarius cautionem de utendo, ac fruendo arbitrio boni viri præstare tenetur, necnon de restituendo

rem usufructu finito. l. 1. C. de usufr. tot. tit. ff. quemadmodum usufr. caue.

Fallit in 7. casib. quos no. Por. lib. 3. reg. 18. videas Baptif. a Villa. concl. 59. in litera V.

Fallit ut per Viu. in ver. usufructus.

Ampliatur in 13. casib. & limitatur in 7. ab Anto. Gab. in li. 5. de usufruct. concl. 1.

Ampliatur in 10. casib. & limitatur in 8. ab Ario Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. in 2. par. nu. 75. Do. a Fin.

Usufructuarius si res percipiat quæ usu statim consumi possunt, ut sunt res quæ functionem in suo genere recipiunt, cuiusmodi sunt pecunia, frumentum, oleum, & similes res, debet cauere de illis rebus restituendis in eodem genere, si cuti eas usufructuarius recipiet, & in eadem qualitate: vel pretium earum rerum, si istæ res æstimatæ datæ fuerint. l. si olei. ff. de usufruct. earum rerum quæ usu. Alex. conf. 120. in 6. vol. & idem censendũ erit de rebus quæ ipso usu consumuntur. ut d. l. si olei. ut sunt res tenues quæ ipso tempore consumuntur. §. constituitur. de usu & hab. insti. Soc. conf. 9. in fi. in 4. vol. Idem enim censendũ est de rebus quæ usu ipso & tempore minuuntur quo ad formalem cautionem. Soci. conf. 8. in 4. vol. Alex. conf. 120. in 6. vol. & est in potestate ipsius usufructuarij cauere de restituendo res similes in eadem quantitate, qualitate vel in earũ æstimatione. Alex. eodem loco. l. si tibi. ff. de usufruct. earum rer. quæ usu causam. & tot. titu. ff. de usufruct. quemadmodum. cau. ut per Feder. de sen. consilio 46. iure cautum est, nec potest testator usufructuario satisfactionis necessitatem remittere. l. sci re debitis. C. ut in poss. legat. & l. 1. C. de usufr. Soc. conf. 210. satis anceps. prope si. Ias. conf. 40. tria. lib. 1. ut per Alex. d. conf. 120. & plenè Ang. in d. §. constituitur. E. Suarez. in ver. cautio. per textum expressum. l. 1. ubi doctores annotarunt. C. de usu. & hab. Alex. de Imo. in conf. 58. num. 10. vers. non obstat. & ibi Apostillat. in verb. remitti. in lib. 3. Dec. in conf. 418. num. 18. Quia talis cautio est de forma usufructus, & debet præstari à quocunque, etiam valde idoneo. Dec. post Bal. in conf. 565. Aym. Crau. conf. 187. nu. 7. Et hanc communem doct. opinio. esse inquit Soc. sen. conf. 131. nu. 14. vol. 1. & Rol. à Val. conf. 92. nu. 1. cum seq. tom. 1. conf. Kirchouius. vers. usufructuarius. Villalob. in vers. usufruct. nam illa cautio concernit fauorem hæredis, quem testator remittere non potest, secundum gl. in d. l. scire debetis. communiter approbatam ibi a docto. & in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & ultra doct. in locis præcitatis attestantur de dicta communi Guid. Papæ conf. 63. in 2. dubio. & Crau. conf. 174. nu. 3. cum aliis seq. & quamuis Bal. in auth. cui relictum. C. de indic. vidui. toll. per illum tex. sentiat hodie correctam esse l. 1. & idem putat Balb. conf. 63. clementissimi. lib. 2. tamen communis opinio est in contrarium. ut per relatos doct. & per Soc. conf. 131. in præfanti consultatione. lib. 1. cum allegatis per Dec. conf. 607. viso puncto. proinde scias, q non faceret fructus suos usufructuarius, quos percepisset ante cautionem præstitam, ut per Bal. conf. 21. super 1. lib. 2. latèque per Dec. in d. conf. 607. & quatenus superius diximus testatorem non posse remittere cautionem de utendo, fruendoq; arbitrio boni viri, quod hoc verum est, quando scilicet usufructus est constitutus in vltima voluntate: secus si inter viuos, quia inter viuos potest constitui usufructus. §. constituitur. instit. de usufructu. & principalis constituens potest remittere huiusmodi cautionem, ut per Bar. in l. 1. C. de usufructu. & ita debet intelligi. d. l. scire debetis, & eodem modo intelligi debet argumentum à contrario sensu ibi (minimè in testamento remitti posse) ergo extra testamentum, siue per hæredem, siue per testatorem bene posset remitti, quia quilibet sibi præiudicare potest.

Limita etiam dictam conclusionem, quod licet testator nequeat remittere cautionem de utendo, ac fruendo arbitrio boni viri, potest nihilominus remittere cautionem de præstatis legatis, & fideicommissis hæredi. l. 2. C. ut in poss. lega. & latè scripsi supra in vers. cautionem. de præstatis. F. Viuius.

Ex qua infert, q hæredes possint interim bona retinere, donec caueatur. Talem enim cautionem dupliciter peti posse, & officio iudicis, & iure repulsionis, &c. I. Fich. vers. usufructuariu s.

Quid autem si pauperior sit usufructuarius, quàm ut hanc cautionem præstare possit, an idcirco usufructu priuandus sit. Hoc casu quatuor diuersas opiniones inuenio, quæ recitantur primum a gl. ordin. in l. usufructu. 1. in ver. boni viri. C. de usufr. Et ibidem etiam à Bar. plenius autem à Bal. & Salic.

Prima est, usufructuarium hoc casu ad cautionem iuratoriã esse admittendum, quando scilicet est fidedignus, & non suspectus. Hæc opinio placuit Petro, & Tho. de Foroli. teste Bal. ubi supra. Barto. quoque in ea. ff. usufr. Angelo præterea. Io. Imo. in l. cum non facile. ff. si cui plusquam per leg. Falc. & c. Barbat. conf.

conf. 11. vol. 3. prout refert Hippol. de Marf. in sua pract. crim. §. si diligenter. num. 104. vbi & ipse hanc opinionem sequitur. Nec alienus ab illa videtur Alb. Rosates in d. l. usufructu. Idem dicit Porc. in prin. num. 5. instit. de usufr. quamuis cautionis gratia usufructuario, vel rerum, quæ usu non consumuntur, à testatore fieri nequeat, vt commune ait multos laudans multum laudandus Arius Pinel. in l. 1. par. 2. nu. 76. C. de bon. mater. Idemq; testantur diligentes profecto iuris doct. Iul. Clarus de testa. q. 44. Fracisc. Viuius lib. 1. opi. 30. & opi. 445. post Ias. conf. 40. tria ergo lib. 1. qui merito aliud in usufructu inter viuos constituto processurum affirmat. quin autem ab hærede cautio cuius usufructuario remitti possit, nihil vetat. quemadmodum receptum asserunt Francisc. Ripa. nu. 41. Hannibal. nu. 165. in l. nemo potest. ff. de leg. lib. 1. Carol. Ruin. conf. 115. nu. 5. lib. 5. Sed & ab inuentarij confectione nec illum testator ipse excusare poterit. commune testificantur Socin. iun. conf. 115. num. 14. libr. 1. Bello. conf. 54. num. 3. E. Suarez. in versi. usufructuarius.

Secunda est, vt sequestrentur bona penes aliquem virum honestum & fidedignum, qui respondeat usufructuario de fructibus. Et hæc fuit Gul. de Cug. quam Bart. in d. l. usufructu. admittit eo casu, quando usufructuarius est pauper & suspecta persona. Et inuenio apud Guid. Pap. dec. 250. q. secundum hanc opinionem fuerit iudicatum in parlamento Gratianopolitano. Sed & Chasf. in commen. super consuet. Burgun. tit. 4. §. 6. in versi. Et sera tenue. nu. 5. eam sequitur Io. Fabri quoq; (tamè per verbum fortè) Instit. de usufructu. in prin. circ. fin. Et hanc communiter tenere doct. dicit Ange. Perus. in l. hac edictali. §. his illud. nu. 6. C. de secun. nup. Tertia est, quod proprietarius fundum aut rem ad se recipiat, vel pro se retineat, & vice usufructus, annuatim certam summam, seu fructuum, seu pecuniæ, vsq; ad tertiam centesimam vt dicit glo. per d. §. his illud, vel vt alij, arbitrio iudicis rependat & soluat usufructuario, eiq; de illa caueat, quam sequitur Ang. d. nu. 6. & Sali. in d. l. usufructu. tanquam æquior, etsi fatetur quartam de rigore iuris esse verior. Quarta opinio est, qd usufructuarius in prædicta casu omnino sit usufructu priuandus, quam retinuit prædicta gl. Sequitur Bal. ibidem per bona arg. & Salice: qui dicit eam per multos & maximæ auctoritatis teneri, adeo vt durum sit ab illa recedere. tenuerunt autem Odo. & Iac. But. teste Bal. vbi supra. Roma. quoq; in l. 2. ff. solu. mat. & rursum conf. 439. circa primum consultationis articulum. Ias. in l. 1. nu. 23. in 10. limi. cir. ff. qui satisf. cog. Et pro eadem consuluit Nic. Bell. conf. 54. allegans præter cætera duos tex. l. si usufruct. nomine. ff. usufr. quemadm. caue. & d. l. hac edictali. §. his illud. & c. Hanc postremam opi. de rigore iuris esse verior. dicit Io. Sich. in d. l. usufr. nu. 5. tamen præcedens tertia opinio omnium mihi videtur æquissima, commodissima, tutissima, si rectè rem perpendamus. Per illam enim & proprietario & usufructuario pariter prospicitur, nec cuiquam de iure aut commoditate sua quidquam detrahitur. I. Fichar.

Usufructuarius vtendo rebus, quæ usu consumuntur, ante præstitam cautionem proprietario de restituendis ipsis rebus finito usufructu, non facit fructus suos: & sic ante præstitam cautionem in usufructu dictarum rerum, quæ usu consumuntur per ipsum fructuarius, fructus non pertinent ad fructuarius, siue possideat, siue non: secundum glo. Iaco. Butrig. Bar. Bal. nu. 10. Salyc. Pau. Castr. Fulgos. & Alex. in addit. in l. 1. C. de usufr. Corn. conf. 79. vol. 2. nu. 7. Ias. nu. 125. & Alcia. nu. 32. in l. 1. ff. de leg. 1. & eundem Alcia. in lib. 7. Parergon. c. 2. Soci. iun. conf. 72. sub num. 3. & seq. vol. 2. Iacob. Philip. Port. seu potius Ant. Gabriel in conclusionib. conclus. 18. in 2. ampl. libr. 3. & Pinellum, de bonis maternis. in l. 1. part. 2. num. 77. qui docet istam esse com. opin.

Ideo aduerte vtiliter, qd usufructuarius omnium bonorum posset agere contra debitores hæreditarios, ac eos exigere: secundum Bar. in l. si. in fi. de usufr. leg. vbi firmat, nomina debitorum actiue, & passiue pertinere ad ipsum usufructuarius omnium bonorum. Et in l. filium, in prin. ff. de leg. 3. concludit etiam, qd in legato usufructus omnium bonorum, venit usufructus libri, & nominum debitorum. & sequitur Capra conf. 154. punctus. quidam Sanctes de Aquila. Corn. conf. 187. num. 11. vol. 2. & Dec. conf. 418. nu. 6. cum aliis seq. qui enervat ibi omnia obstacula.

Contrarium verò consuluit Ruin. conf. 51. nu. 5. & nu. 7. cum aliis seq. vol. 2. qd iste usufructuarius omnium bonorum aliter non faciat fructus suos ante præstitam cautionem, de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, cuius fundamenta, & alia, quæ adduci possent in contrarium, tolluntur per Deci. in d. confil. 418. nu. 6. cum aliis seq. & conf. 607. nu. 2. cum seq. & in effectu opinio prædicta Barto. Deci. & sequacium, sequenda est in de-

cisuis, tanquam tutior, æquior, & verior. pro qua consului requisitus de mense Ianuarij 1571. in causa quorundam de Ciuitate Ducali, per plures rationes, quæ hic ob temporis angustiam supprimuntur.

Et ita consuluit etiam Natta conf. 477. De quatuor quæritur pertinentibus ad usufructum. nu. 1. cum aliis seq. vol. 2. quod usufructuarius, qui recepit fructus, ante præstitam cautionem, sciète, & patiente hærede, facit eos suos, & sequitur etiam Corn. d. conf. 187. num. 2. cum aliis sequen. & ita extitit iudicatum in facti contingentia in Curia præmemorata Ciuitatis Ducalis, per peritissimum D. Andream Catellium de Ciuitate Interamniæ, existentem tunc gubernatorem ibi. & Anton. Gabriel. cum magna caterua Doct. relata per eum, in d. concl. 18. in 2. ampl.

Sed si fructuarius vteretur aliis rebus, quæ usu non consumuntur, & possideret sine vitio, corporaliter, & actualiter prædia vrbana seu rustica, ante tamen præstitam cautionem, tunc faceret fructus suos: & sic usufructuarius, dummodo rem possideat, nulla præstita cautione per eum, nec aliter ab eo petita, nec requisita, hoc casu per defunctum huius satisfactionis, fructus suos facere non desinit: secundum Azo. & glo. in l. vxori, la prima. ff. de usufruct. legato. Bart. Alber. Castren. & alios in l. 4. C. de usufruct. Abb. colum. fina. & Aretin. num. 4. in c. fin. de pignoribus. Bar. & Fulgos. in l. si cuius. ff. de usufruct. Bald. in l. 1. nu. 15. & Saly. nu. 6. C. eod. tit. conf. 131. col. fi. vol. 1. Corne. confil. 173. num. 8. volum. 3. & Socin. iun. confil. 72. num. 8. volum. 2. & ista est communis opinio: secundum Alex. conf. 120. num. 5. vol. 6.

Et licet contrarium velit Feli. in cap. si autem. num. 5. de rescrip. & Fulgo. conf. 92. in fi. quorum sententia, & sequacium procederet, si usufructuarius nō possideret, nec vellet cautionem præstare: tunc enim ad eum interea fructus non pertinerent. & ita concludit quoque glo. in d. l. si cuius. & Bart. in d. l. vxori. Viuius opin. 1043.

Usufructuarius respectu eorum, quæ usu non consumuntur, cogitur cautionem præstare de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, salua rerum substantia, & de restituendis rebus finito usufructu, quales exstarent. l. si tibi. ff. de usufruct. ear. rer. quæ usu consum. & toto titu. ff. usufruct. quemadm. caueat. & notat. glo. Bald. & Salyc. in l. usufructu constituto. per tex. ibi. C. de usufruct. Alexan. conf. 58. num. 6. volum. 3. Paris. confil. 96. in princ. volum. 2. Deci. confil. 607. colum. 1. Bertran. confil. 162. ex themate mihi transmissæ consultationis. sub nume. 7. volum. 3. secundæ partis. fol. 255. & Iacob. Philip. Port. seu potius Anto. Gabriellis in suis conclusionibus. conclusio. 18. lib. 3. in princip.

Si vero sunt res mobiles, quæ usu consumuntur, prout oleum, vinum, frumentum, lana, & similia, usufructuarius pro rebus ipsis, quæ seruando seruari non possunt, cautionem præstare teneretur de restituendo, & soluendo æstimationem ipsorum bonorum finito usufructu, facta tamen prius æstimatione antequam præstetur cautio, & habito respectu ad æstimationem, secundum tempus, quo usufructuaria res traduntur. l. si cui. cum l. sequen. ff. de usufructu ear. rer. quæ usu consu. & §. constituitur. & §. seq. instit. de usufruct. & ita notatur per Bertran. in dict. confil. 162. sub nume. 7. Socin. iunior confil. 96. colum. fina. volum. 1. Alexan. in dict. confil. 58. Anto. Gabriell. in dict. conclus. 18. ampl. 3. Bellonum conf. 54. sub nume. 2. & per Federic. de Senis confil. 46. iure cautum est. & per Rolan. à Valle conf. 92. In causa huius Magnificæ Matronæ. nu. 6. & 8. vol. 1. vbi admonet istam esse communem opinionem.

Imo si usufructuarius alienaret res ipsas ante æstimationem earum, dubio procul caderet ab usufructu, tanquam malè in re versaretur: secundum Ruin. conf. vlti. in fi. vol. 2.

Et hoc idem dicendum foret, si occultaret bona ipse usufructuarius, ne distribuerentur, vt firmat Crau. conf. 300.

Et quamuis usufructuarius teneatur præstare cautionem de vtendo arbitrio boni viri: tamen hoc non haberet locum in eo, qui donasset sua bona reseruato nihilominus sibi usufructu: vt notat. & firmat Ioannes de Platea. in §. sunt præterea. instit. de donat. Ant. Rub. Alex. conf. 54. col. fi. Corn. conf. 267. in hac consultatione videtur. vol. 4. Socin. l. omnes. ff. de excep. & Dec. conf. 265. in instrumento. col. fi. & Gozad. conf. 91. nu. 5. & conf. 95. nu. 10.

Nec potest testator usufructuario satisfactionis necessitatem remittere: & dato, quod sit per testatorem remissa, omnino peti potest. l. scire debetis. C. vt in possess. & l. 1. C. de usufruct. & ibi glo. Soci. conf. 210. satis anceps. prope fi. Ias. conf. 40. Triu. lib. 1. Abb. conf. 4. in fi. vol. 2. Paris. conf. 61. col. penul. volum. 3. Nam illa cautio concernit fauorem hæredis, quam testator

Com. V. I. Opin.

testator remittere non potest: secundum glo. in §. usufructus. in vers. Salua. instit. de usufructu. glo. in d. l. scire debetis. communiter approbatam ibi a Doct. & in l. nemo potest. ff. de legat. 1. attestante Christ. Portio in d. §. usufructus. num. 12. & ultra Doct. in locis præcitatis, attestantur de dicta communi, Guido Papæ consilio 63. in 2. dubio. & Crauet. consil. 174. numero 3. cum aliis seq. & consilio 187. num. 7. & Bellonus in d. consil. 54. nu. 3.

Et quamuis Bald. in authen. cui relictum. C. de indict. vid. tollen. per illum text. sentiat hodie correctam esse l. primam, & idem putet Barba. consilio 64. Clementissimi. lib. 2. tamen communis opinio est in contrarium: ut per relatos docto. & per Ant. Gabriel. copiose in dict. conclus. 18. in 6. ampliatio- ne. & per Soc. consil. 13. in præsentis consultatione. col. pen. lib. 1. cum allegatis per Dec. consil. 418. col. 3. consil. 565. volum. 1. & consil. 607. viso puncto.

Et licet usufructuario cautio remitti nequeat per testatorem, nihilominus posset heredem gravare de recipiendo fideiussorem inopem ab eo: secundum Bal. in l. 1. C. de usufruct. & in l. si pro ea. C. mandati Alexand. in l. tribus. ff. de usufruct. earum rerum quæ usu consu. & Barb. in ca. fin. sub numero 8. de pignoribus.

Proinde scias, quod non faceret fructus suos usufructuarius, quos percepisset ante cautionem præstitam: ut per Bald. consil. 21. super primo. lib. 2. latèq; per Dec. in d. consil. 607. Et præsertim si usufructuarius petitam satisfactionem præstare recusaret, non deberet modo aliquo fructus habere, ut firmat omnes Doct. communiter in l. usufr. C. de usufructu. Christ. Port. in §. usufructus. nu. 4. Instit. de usufructu. Bellonus in d. consil. 54. sub nu. 4. & Corn. consil. 164. in hac consultatione. in fi. vol. 1. ubi demonstrat istam esse communem opinionem.

Sed si usufructuarius, ob eius paupertatem, non posset cautionem cum fideiussore præstare de utendo, ac fruendo arbitrio boni viri: tunc utique nullatenus admitteretur ad iuratori- am cautionem, sibiq; imputaretur, nec haberet vsumfru- ctum, nec commodum ex eo: secundum gl. Odo. Iac. Butri. Bald. & alios in l. usufruct. C. de usufructu. Rom. consil. 439. circa pri- mum propositæ consultationis articulum. sub num. 2. & in l. 2. ff. sol. matr. numero 38. Ias. in l. 1. ff. qui satisf. cogant. post nu. 23. Bellonus in d. consil. 54. numero 6. & seq. & Bertran. con- silio 232. quamvis qui omne dicit. numero 17. vol. 7. ubi reci- tatis, atque reiectis aliis duabus opinionibus contrariis, am- plectitur istam sententiam Gl. & sequacium atque commu- nem esse, quam sequitur etiam Salustius D. Gulielmi de Peru- sio. consilio 29. num. 21. & sequen. posito inter consil. Diver- sorum ad causas ultimarum voluntatum, collecta per Io. Bap. Zilettum. vol. 1. Nec ab eadem communi dissentit Alex. con- sil. 57. consideratis verbis testamenti. sub num. 8. vol. 3. & Ruy. consil. 206. col. 10. vol. 2.

Et quamvis circa firmamentum aliarum opinionum con- trariarum aliqua scribat Guido Papæ decis. 189. sub numero 1. & decis. 250. & Abb. consil. 40. sub numero 3. & August. Bero. consil. 60. num. 5. volum. 2. & Portius in d. §. usufructus. nu. 7. Tamen in actu practico non foret tutum discedere à commu- ni præmemorata, quam vidimus innumeris ferè vicibus in practica observari, prout ab ea durum esse in practica ipsa recedere attestatur. Saly. in l. 4. C. de usufructu.

Quatenus autem superius diximus testatorem non posse remittere cautionem de utendo, fruendoq; arbitrio boni vi- ri, dic quod hoc verum est, quando scilicet usufructus est con- stitutus in ultima voluntate, secus si inter vivos: quia inter vi- vos potest constitui usufructus. §. constituitur. instit. de usufructu. & principalis constitutus potest remittere huiusmodi cautio- nem: ut per Bartol. Baldum. columna undecima. Ange. in fin. & Salic. in l. 1. C. de usufructu. & ita debet intelligi. d. l. scire de- betis. Et eodem modo intelligi debet argumentum a contra- rio sensu, ibi (minime in testamento remitti posse) ergo ex- tra testamentum, siue per heredem, siue per testatorem, bene posset remitti, quia quilibet sibi præiudicare potest.

Limita etiam dictam conclusionem, quod licet testator ne- queat remittere cautionem de utendo, ac fruendo arbitrio bo- ni viri, potest nihilominus remittere cautionem de præstan- dis legatis, & fideicommissis hæredi. l. 2. C. ut in posses. leg. & notat Portius in d. §. usufructus. in fin. & latè scripsi supra in Opi. 871. Testator potest. Viuius opin. 1045.

Usufructuarius qui percipit res immobiles, aut res mobiles pretiosas, quæ usu ipso non fècile consumuntur, tenetur caue- re de illis rebus utendo arbitrio boni viri. Soc. eo loco. per l. si vaforum. ff. de usufructu. quemadmo. caueat. Stepha. Ber. consil. 57. in 1. vol. Alex. consil. 58. in 3. vol. communis est, ut dicit Barth. Soc. consil. 131. nu. 16. vol. 1. Vezin.

De Possessione, &

Usufructuaria quæ cautionem non præstitit, nec fecit in- ventarium si cepit uti & frui an faciat fructus suos? & dic, qd sic, si percepti fuerint herede vel proprietario sciente. Item usufructuaria non præstita cautione, & non confecto inuen- tario facit fructus suos, quando cautio ab herede requisita non fuit, secundum Rol. de inuent. par. ult. q. 16. l. vxori. & ibi Bar. per illum tex. ff. de usufructu. lega. Fely. in c. sicut. de rescript. Hippolyt. de Marfi. in pract. causarum crimi. in verbo, nunc vi- dendum. numero 5. Alex. consil. 120. num. 5. vol. 6. & Soc. consil. 131. part. 2. Vezinus.

Usufructuarius an teneatur facere inventarium, collectas pendere, aut æs alienum solvere. Item num possit arbores incidere, vel re, qua utendi, fruendi potestate habeat, abuti. Et an ipso consentiente, proprietarius possit fundo, in quo ille vsumfructum habet, servitutem imponere.

C A P V T III.

Usufructuarius tenetur conficere inventarium. l. 1. §. rectè autem facient. ff. de usufructu. quemadmo. ca- ueat. Et talis confectio inventarij per testatorem prohiberi non potest. Et ubi per testatorem esset inhibitum usufructuario facere inventarium sub pena, eo non obstante tenetur illud facere. Panor. in cõs. 4. nu. 8. vers. forma- tur & sextum dubium. in 2. parte. consil. & Nicol. Boer. in decif. 61. nu. 12. vers. quinimò & fortius. In eo casu tamen cui esset remissa confectio inventarij non teneretur illud conficere se- cundum solemnitatem, sed sufficeret facere aliquam descri- ptionem, secundum communem opinionem, quæ appellatur inventarium. Roland. à Valle in d. consil. 92. per multas ibi alle- gatas auctoritates. num. 16. cum seq. Kirchoius.

Usufructuarius tenetur solvere collectas. no. in l. placet. C. de sacrosan. eccl.

Fallit ut per Roman. in sing. 157.

Fallit ut per Aluif. de Alber. sing. 11.

Fallit ut not. Thomas Parpa in d. l. placet. nu. 18. D. a Fina. Usufructuarius collectas, tributa & tallias, & alia onera rea- lia pendente tempore usufructus solvere tenetur. l. hætenus. & l. si pendentes. §. si quid. ff. de usufructu. sunt enim huiusmodi onera, fructuum, & ad quæ onera is qui percipit fructum, te- netur: & sic ad expensas quæ fiunt per transitum exercitus. dic. §. si quid. Viuius.

Usufructuarius æs alienum solvere non tenetur, sed ad id heres prorsus obligatus est: commune interpretum placitum affirmant Dec. consil. 485. & consil. 620. Ias. in l. 1. versic. 2. mone- tur. ff. ad S. C. Trebel. ac Io. Dilect. de art. testandi. tit. 6. cau. 42. tradunt latè Castr. consil. 388. in causa quæ vertitur Bononiæ. & cõs. 459. dubiū de quo queritur. lib. 2. Soc. cõs. 131. l. 1. & in l. 1. in prin. ff. ad S. C. Trebel. Alex. in l. usufruct. ff. ad leg. Falc. l. 1. §. si heres. ad S. C. Trebel. l. fin. in fi. de usufructu. legat. Benedic. in repet. c. Rainutius. in verb. cetera bona. num. 45. de testam. Bar. in l. si. de usufructu. legat. Bald. consil. 237. in 3. dub. libr. 1. Franc. Viuius lib. 1. opi. 445. E. Suarez & Turz.

Usufructuarius non potest arbores incidere. hanc conclu- sionem cum 3. lim. ponit Pau. de Montepico in l. Titia cum te- stamento. l. Titia. cum nuberet. de leg. 2. nu. 93. Don. a fin.

Usufructuarius si vel frugiferas arbores cedat, vel re, qua utendi, fruendi ius habet, abutatur, ab ipso usufructu, prorsus amandari potest, quamvis cautionem præstitit. commune renuncio ex Io. Hannib. in l. nemo potest. num. 168. ff. de leg. 1. Carol. Ruin. consil. ultim. num. 32. lib. 2. latè Andr. Tiraq. de re tract. conuent. §. 3. glo. 1. nu. 22. Moder. in consuet. Paris. §. 1. gl. 1. num. 31. E. Suarez.

Fac. quod vult Lud. Rom. consil. 312. in princ. ubi dicit qd usu- fructuarius apprehendens auct. propria vsumfructum palam, non priuatur ipso usufructu: secus si clam.

Limita in instituto in re certa, quia licet habeatur loco le- gatarij, tamen potest talem rem auctoritate propria occupa- re. Bar. in lex facta. ff. de hered. insti. doct. in l. quotiens. C. eod. Ias. in d. l. non est dubium. Phi. in d. c. si pater. in 9. col. Crotus in l. nemo potest. in 16. col. de lega. 1.

Et idem secundum Ias. in filio instituto in legitima all. Bal. in l. si quis in suo. in prin. C. de inof. testamen. de quo vide sub- tiliter Pau. Picum. in lin. quartam. in 54. columna. & sequen. ff. ad l. Falcid.

Item limita in eo cui relictæ sunt fructus annui certi fundi. nam licet heres teneatur coli facere & seminari fundum. l. fun- di

di Trebatiani.in prin. ff. de usufr. l. c. Tamen si hæres negligit, posset legatarius propria auctoritate apprehendere. pos. talis fundi nec incidit in pœnam. d. l. non est dubium. ita Ias. ibi al. Bal. in l. vnica. §. excepto. C. de cad. tol. consulit tamen Bald. ibi quod tutius sit in hoc protestari. Idem.

Proprietarius potest regulariter seruitutem fundo suo, in quo aliquis habet vsumfructu, imponere, dummodo ob hoc fructuarij conditio deterior non fiat. l. sed, & si quid. §. si. ff. de usufructu. Sed si eius conditio deterior fieret. tunc citra cōsensum ipsius fructuarij non posset vt in d. §. si.

Imo quod plus est, etiam ipso fructuario consentiente non posset: & sic fructuarij consensus nō firmat seruitutem à proprietario non rite impositam: secundum glo. Fulgos. & alios communiter in d. §. si. glo. Saly. & Pau. Castr. nu. 5. in l. si. §. filius autem. C. de bon. quæ liber. Curt. iun. conf. 37. & Alcia. nu. 53. in l. pen. C. de pact. qui etiam ostendunt dictam communē opinionem, quæ cum effectu cōmunis apparet. Sed ab ea, & absq; concludenti quidem ratione, imò fretus aliquibus subtilibus fundamentis potius quàm realibus, conatur discedere Pihellus, de bonis maternis. l. 1. par. 2. nu. 74. post Cum. quem refert lib. 4. cap. 4. Viuius opi. 1044.

Miscellanea de usufructu.

C A P V T IIII.

Vsusfructus duplex est formalis, qui à proprietate separatus est, & casualis, qui cum sua causa, hoc est, dominio iungitur. Couar. in l. 1. num. 3. ff. de seru. com. dicit. B. Villa.

Vsusfructus appellatione non venit proprietas. arg. l. falsus. §. fin. ff. de furt.

Fallit in 3. casib. quos no. Claud. Maran. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. nu. 12. Do. a Fin.

Vsusfructus non venit appellatione dominij. d. l. falsus. §. si. ff. de fur. l. recte diximus. ff. de verb. sign. Fallit per Bello. in litera A. in ver. appellatione. Idem.

Vsusfructus certarum rerum, vxori relictus, debetur integer, etiam si filij sint hæredes instituti. Nam tunc demum relictum vsusfructus importat solum legatum alimentorū quando integer vsusfructus omnium bonorum relictus est vxori filiis institutis: secus autem si esset legatum vsusfructus certarum rerum. Bal. in l. si pater per illum tex. C. de usufr. & Bene. in repet. cap. Rainutius. verbo, cetera bona. nu. 22. ext. de testa. Vezinus.

Vxor relictæ à marito domina, & vsufructuaria institutis filiis, si ipsis viuentibus habet solum alimenta cum præminētia in domo, quam habebat viuo marito, tamen, si filij decedant, efficitur de alimentaria vsufructuaria, vt est communis

conclusio Doct. maximè Barto. in l. Titia cum testamento. §. Titia. de lega. 2. Et idem Barto. & alij in authen. hoc locum. C. si sec. nup. mul. Hæc refert Soci. iun. in conf. 74. nu. 3. volum. 4. E. Muscul.

Legata habitatione vxori an debeatur alimenta. Bal. in l. si. vers. sed quid si testator. C. de indic. vid. tol. tenet quod sic.

Contrarium tenet Alex. in 5. vol. conf. 72. circa si. Bolog. in conf. 48. Vezin.

Mulier cui relinquitur habitatio, poterit secum ducere maritum, secundum Ang. in §. 1. instit. de usu. & hab. Vezin.

Appellatione habitationis intelligitur etiā de futura. Cast. conf. 282. vol. 1. Idem.

Habitatio dicitur probata, licet non probetur de omni momento. Bal. in l. si quis ita. ff. de condi. & demon. Idem.

Vsum habens syluæ æquiparatur vsufructuario, & ideo potest ligna vendere. l. diuus. ff. de usu & habitatione. l. arboribus in prin. ff. de usufr. l. item fundi. l. ex sylua. de verb. sign. Boer. de cif. §. 1. quod intellige, quando sylua est procul à domo, quando non potest vti ea ad vsum domus. Bell. conf. 49. nu. 2. i. com munem dicit. Villal. & Vezinus.

Vsusfructus morte finitur. l. 3. in fi. ff. quib. mod. vsusf. amitt. Fallit in 6. casib. vt per Vigel. in commento 4. anni. c. 2. de vsufr. fol. 32.

Finitur vsusfructus capitis diminutione vsufr. l. 1. in prin. inst. quibus mod. vsufr. amittatur.

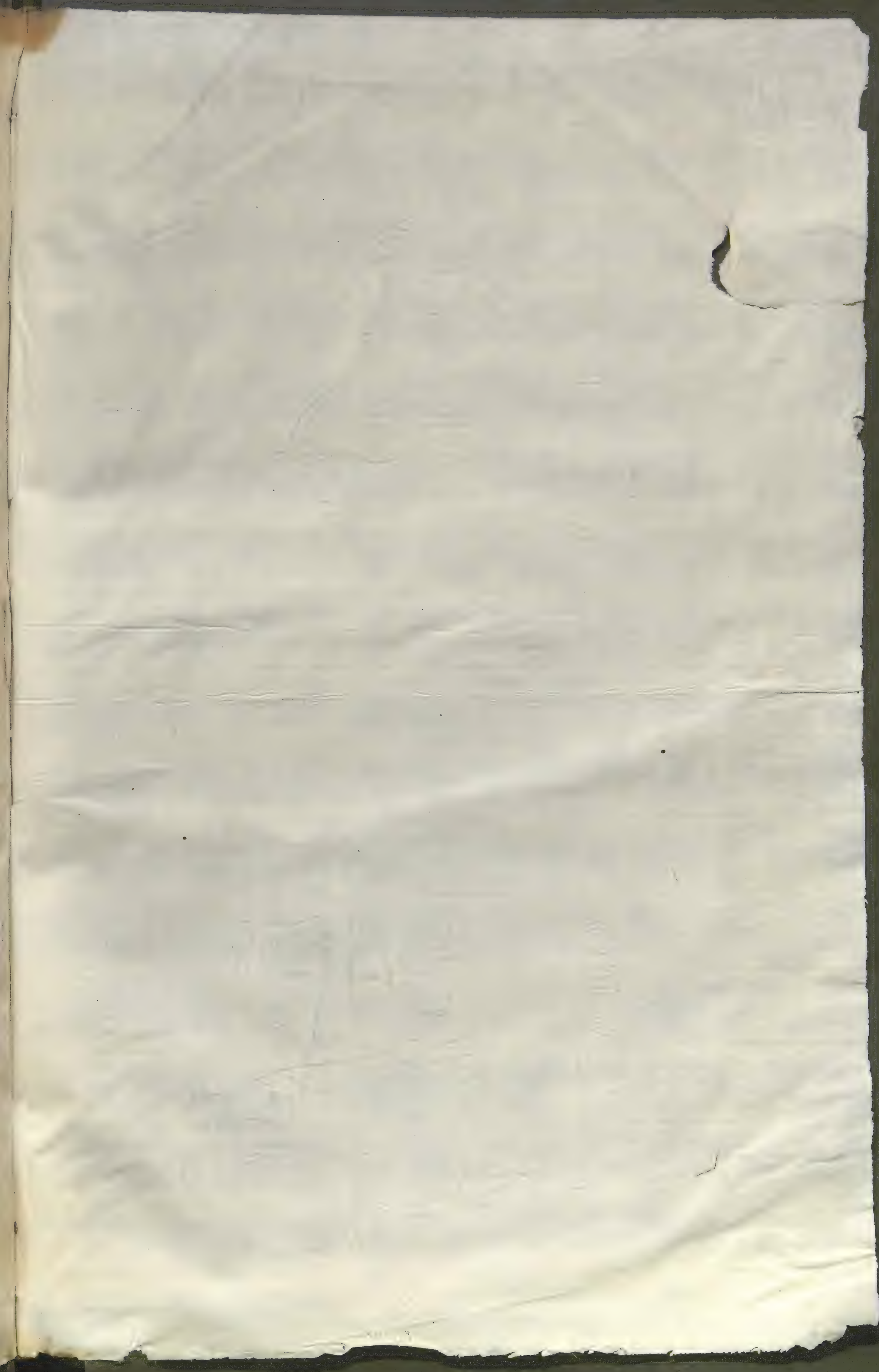
Fallit in 6. casib. vt per Vigel. in commento 4. anni. c. 2. caus. 2. de vsufr. fol. 36. vbi videas multas conclusiones de interitu vsufr. Don. a Fin.

Vsusfructus morte vsufructuarij finitur. §. si. de vsufr. ita vt hæredes eius nullū ius habeant in fructibus qui non sunt collecti, & neq; eos transmittit ad suos hæredes, etiam si tales fructus essent maturi. l. in singulos. in fi. ff. de annuis lega. Albe. de Rosa. in l. defuncta. ff. de vsufr. hoc verum esse attestatur Ioan. Petrus de Ferrariis in sua practica, super verbo, forma libelli quo vxor agit ad dotem. in gl. dedit, legauit, in fine: verum expensas quam ille vsufructuarius fecit gratia fructuum percipiendorum, si ille interim moriatur, priusquam fructus perceperit, eius hæredes eas expensas iam factas poterunt recuperare. Bal. in l. si pater. in fi. C. de vsufr. q. si vsufructuarius vsumfructum locasset alicui colono, & ante collectionem fructuū vsufructuarius moriatur, hæres ipsius poterit petere integram pensionem, aut diuidentur fructus inter hæredes vsufructuarij. Ita Albericus ibi. poterit tamen vsufructuarius quandiu viuit vsumfructum alij vendere: quia qui pretio vtitur, re ipsa frui videtur. l. non vtitur. cum seq. ff. de vsufruct. Panor. conf. 91. in prin. par. 2. & potest vsufructuarius vsumfructum alienare ad sui vtilitatem. l. arboribus. §. vsufructuarius. ff. de vsufruct. Bellac.

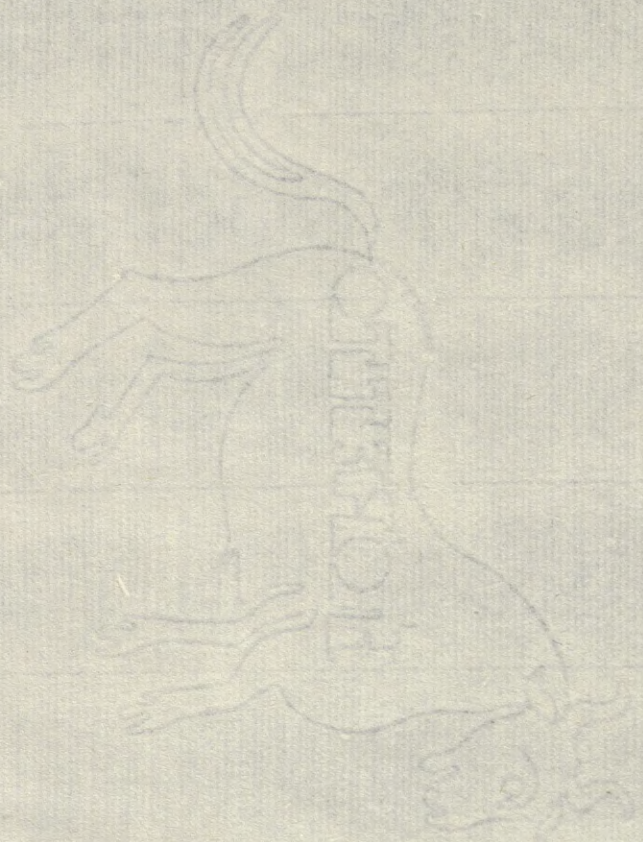
1823

1823

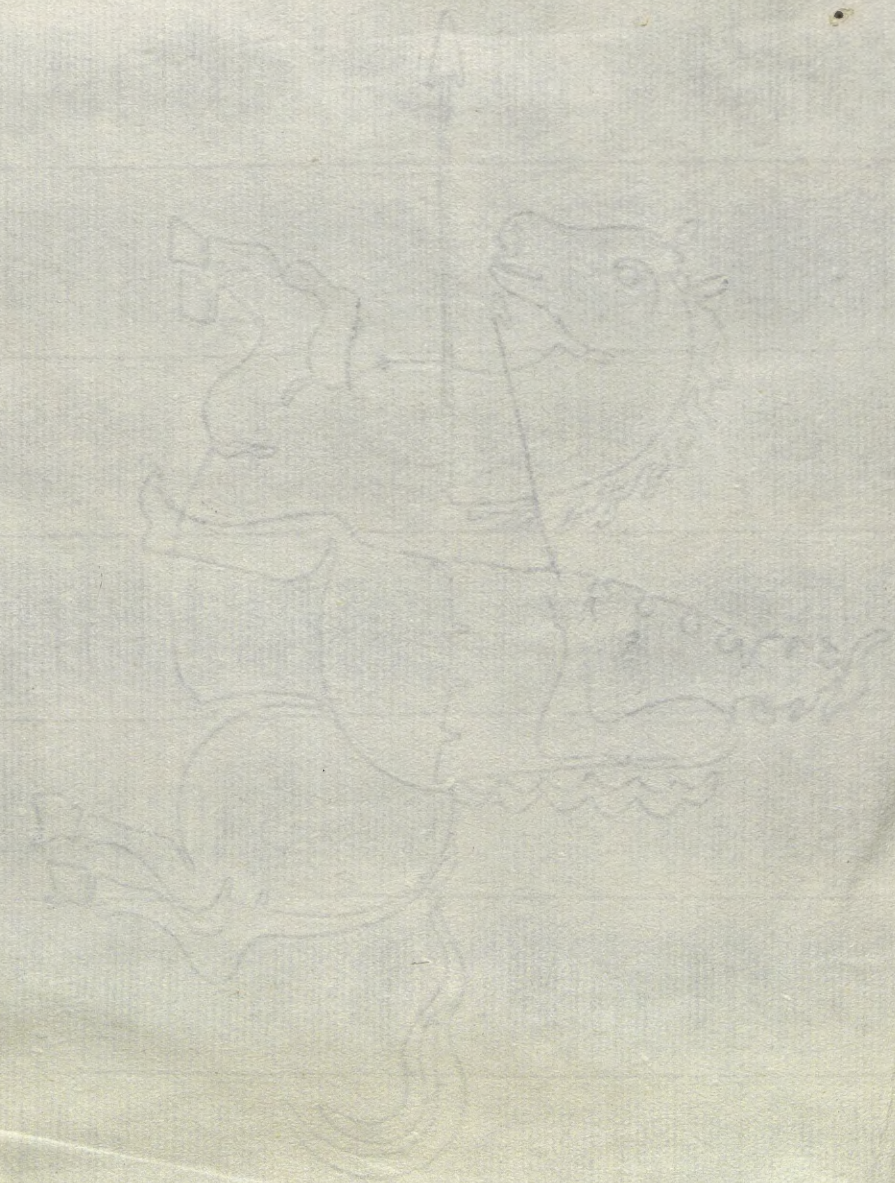
1823

ONITIAUO

ONIAITZ

colorchecker classic

munsell color services lab

100mm